BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
4 D
8

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DIGESTVM NOVVM

SEV PANDECTARVM

Iuris Ciuilis,

TOMVS TERTIVS.

CVM LECTIONVM FLORENTINARVM
Varietatibus, diligentius quàm antea in margine appoſitis,
AC POST ACCVRSII COMMENTARIOS.
CONTII Scholia, CVIACII Paratitla, DVARENI,
aliorumq; Clariſſimorum I.C. Additiones,
IACOBI ANELLI DE BVTTIS, AC AVGVSTINI CARAVITAE
Regiorum in Regno Neapolitano Conſiliariorum,
Adnotationibus illuſtratum.

CVM PRIVILEGIIS.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, Apud Iuntas, MDCXXI.

Digitized by Google

13 4.D.8

Digitized by Google

INDEX TITVLORVM DIGESTI NOVI.

Secundum ordinem alphabeti.

A

ABigeis col. 1587. nu. 30
Acceptilationibus, 1360. numero 10
Accusationibus, & inscriptionibus, 1613. in prin.
Acquirenda, vel omittēda possessione, 457. num. 10
Acquirendo rerum dominio, 411. num. 50
Actionibus, & obligationibus, 988. nu. 30
Ademptione libertatis, 323. in prin.
Ad legem Corneliam de falsis, 1698 numero 20
Ad legem Corneliam de sicarijs, 1688. numero 10
Ad legem Flauiam de plagiarijs, 1732. in princ.
Ad legem Pompeiam de parricidijs, 1695. num. 10
Ad legem Iuliam maiestatis, 1636. nu. 20
Ad legem Iuliam de adulterijs coercēdis, & stupro, 1640. nu. 60
Ad legem Iuliam de vi publica. 1681. numero 30
Ad legem Iuliam de vi priuata, 1685. numero 50
Ad legem Iuliam repetundarum, 1720. in princip.
Ad legem Iuliam de annona. 1723. nu. 20
Ad legem Iuliam peculatus, 1724. nu. 10
Ad legem Iuliam de ambitu, 1731. nu. 10
Administratione rerum ad ciuitates pertinentium, 2028. nu. 50
Ad municipalem, & de incolis, 1958. numero 10
Ad Senatusconsultum Turpilianum, 1735. nume. 10
Albo scribendo, 1993. in prin.
An per alium causæ appellationis reddi possint, 1854. in prin.
Appellationibus, & relationibus, 1815. num. 40
Appellationibus recipiendis, vel non. 1846. num. 40
Apud cum à quo appellatur, aliam causam, &c. 1857. nu. 10
Aqua pluuia arcenda, 116. nu. 10
Aqua quotidiana, & æstiua. 819. nu. 30
A quibus appellare non licet, 1836. nu. 10
A quo appellet quis, 1837. nu. 20
Arboribus cædendis, 883. nu. 50
Arborum furtim cæsarum, 1513. nu. 30

B

BOnis (aliàs rebus) authoritate iudicis possidendis, 656. nu. 10
Bonis damnatorum, 1797. nu. 40
Bonis eorum, qui ante sentētiam mortem sibi consciuerunt, 1803. nu. 30

C

CAdaueribus punitorum, 1814. nu. 50
Captiuis, & postliminio reuersis, 1900. in prin.
Castrensi peculio, 1942. nu. 10
Censibus, 2059. nu. 40
Cessione bonorum, 641. in prin.
Cloacis, 839. nu. 50
Collegijs, & corporib. illicitis, 1599. nu. 40
Collusione detegenda, 409. nu. 40
Concussionibus, 1586. nu. 50
Confessis, 635. nu. 10
Crimine expilatæ hæreditatis, 1534. nu. 50
Crimine stellionatus, 1596. nu. 30
Curatore bonis dando, 688. nu. 50
Custodia, & exhibitione reorum, 1628. in prin.

D

DAmno infecto, 39. in prin.
Decretis ab ordine faciendis, 2036. nu. 30
Decurionibus, & eorum filijs, 1983. nu. 20
Diuersis, & temporalib. præscriptionibus, & de accessionibus possessionum, 490. num. 40
De diuersis regulis iuris antiq. 2144. n. 40
Doli mali, & metus exceptione, 952. in prin. & nu. 10
Donationibus, 170. in prin.
Donationibus mortis causa, & capionibus. 197. in prin.
Duobus reis stipulandi, & promittendi, 1162. nu. 60. & 70

Digitized by Google

E

EFfractoribus, & expilatoribus, 1593. num.30

Eum qui appellauerit, in prouincia defendi. 1856.nu.30. & 40

Exceptione rei iudicatæ, 912.in prin.

Exceptionibus, præscriptionibus, & præiudicijs, 901.nu.10

Extraordinarijs criminibus, 1576.nu.20

F

FIdeicommissarijs libertatibus, 267.numero 10

Fideiussoribus, & mandatoribus, 1200.numero 10

Fluminibus, & ne quid in flumine &c. 759 num.10

Fonte, 838.nu.20

Furibus balnearijs, 1592.nu.40

Furtis, 1432.nu.20

Furti aduersus nautas, caupones, &c. 1506

G

GLande legenda, 885.nu.40

I

INcēdio, ruina, naufragio, 1519. in prin.

Iniurijs, & famosis libellis, 1536.nu.40

Interdictis, & relegatis, 1806.nu.40

Interdictis, seu extraordinarijs actionibus, quæ pro his competunt, 717. nu.10

Itinere actuque priuato, 808. nu. 20

Iudicatum solui, 1389.nu. 30

Iure aureorum anulorum, 375.nu.40

Iure fisci, 1859. nu. 20

Iure immunitatis, 2018.nu.30

L

LEgationibus, 2024. in prin.

Libellis dimissorijs, 1849.nu. 20

Liberali causa. 379.in prin.

Liberis exhibendis, vel ducendis, 889.numero 50

Libero homine exhibendo, 886.nu.30

Litigiosis, 987.in prin.

Locis, & itineribus publicis, 742.nu.30

Loco publico fruendo, 755.nu. 30

M

MAnumissionibus, 219. nu. 40

Manumissionibus, quæ seruis ad vniuersitatem pertinentibus imponuntur, 239.num.30

Manumissis testamento, 240. nu. 10

Manumissis iudicta, 231.num.20

Migrando, 894. nu. 50

Muneribus, & honoribus, 1994. in prin.

Mortis causa donationibus, &c. 197. in princip.

N

NAtalibus restituendis, 377. nu. 40

Ne de statu defunctorum post quinquennium quæratur, 407.in prin.

Ne quid in flumine publico, ripave eius fiat, quo aliter aqua fluat, quàm priore æstate fluxit, 764.nu.20. & 30

Ne quid in loco publico, vel itinere fiat, 743.nu.30.& 40

Ne quid in loco sacro fiat, 741.nu.40

Ne vis fiat ei, qui in possessionem missus erit. 731. in prin.

Nihil nouari appellatione interposita, 1850.num.10

Nouationibus, & delegationibus, 1251. in princ.

Nundinis, 2041.nu.40

O

OBligationibus, & actionibus, 988.numero 30

Operis noui nuntiatione, 1. in prin.

Operibus publicis, 2038.nu.20

P

POenis, 1767.nu.30

Pollicitationibus, 2043.nu.10

Popularibus actionibus, 1602. nu. 50

Portionibus, quæ liberis dānatorum conceduntur, 1800. nu. 50

Precario, 872.nu. 20

Prætorijs stipulationibus, 1372.nu.30

Præuaricatoribus, 1589. nu.50

Priuatis delictis, 1429.nu.20

Priuilegijs creditorum, 667.nu.40

Priuilegijs veteranorum, 1956. nu.40

Pro derelicto, 581.nu.30

Pro donato, 578.nu.40

Pro dote. 586. nu. 20

Pro emptore, 559.nu.20

Pro hærede, 576.nu. 30

Pro legato. 584.nu.10

Pro soluto, 587.nu.10

Pro suo, 588.nu.30

Proxeneticis, 2058.nu.20

Publicanis, & vectigalibus, 151.nu. 20

Publicis iudicijs, 1604.nu. 10.

Q

QVę in fraudem creditorum facta sunt, 693.nu.20

Quæ sententiæ sine appellatione rescinduntur, 1851.nu.40

Quæstio-

Digitized by Google

Quæstionibus. 1752. in princ.
Quando appellandum sit. 1839. nu. 10
Quarum rerum actio non datur. 982. num. 30.
Quibus ad libertatem proclamare non licet. 401. num. 30
Quibus ex causis in possessionem eatur. 643. numero 40
Qui & à quibus manumissi, &c. 361. num. 20
Quis & à quo appelletur. 1837. nu. 20
Qui sine manumissione, &c. 358. num. 30
Quod vi aut clam. 842. num. 40
Quorum bonorum. 723. in prin.
Quorum legatorum. 725. in prin.

R

REbus authoritate iudicis possidendis, seu vendendis. 656. nu. 10
Receptatoribus. 1592. num. 10
Regulis iuris. 2144. num. 20
Re iudicata. 592. num. 30
Remissionibus. 871. in prin.
Rem pupilli, vel adolescentis saluam fore. 1382. num. 20
Rem ratam haberi : & de ratihabitione. 1406. num. 40
Re militari. 1925. num. 30
Requirendis reis. 1749. in prin.
Ripa munienda. 769. num. 10
Riuis. 833. num. 30

S

SAluiano interdicto. 896. num. 40
Sententiam passis, & restitutis. 1813. nu. 50
Separationibus. 680. nu. 10
Sepulchro violato. 1580. num. 30
Si familia furtum fecisse dicatur. 1508. num. 30
Si libertus ingenuus esse dicatur. 404. num. 50
Si pendente appellatione mors interuenerit. 1857. nu. 50
Si quis testamento liber esse iussus erit, &c. 1501. in prin.
Si tutor, vel curator magistratus creatus appellauerit. 1855. nu. 40
Solutionibus, & liberationibus. 1270. num. 10
Statuliberis. 323. num. 30
Stipulatione seruorum. 1175. num. 40
Superficiebus. 804. num. 30

T

TAbulis exhibendis. 736. num. 30
Termino moto. 1598. nu. 20
Tigno iuncto, aliàs iniuncto. 1499

V

VAcatione, & excusatione munerum. 2010. num. 30
Varijs & extraordinariis cognitionibus. 2051. num. 30
Verborum obligationibus. 1023. nu. 10
Verborum significatione 2066. nu. 10
Via publica, & si quid in ea factum esse dicetur. 756. nu. 30
Via publica, & itinere publico reficiendo. 756. num. 30
Vi bonorum raptorum. 1518. num. 20
Vi & vi armata. 771. in prin.
Vsucapionibus, seu vsurpationibus. 516. in prin.
Vt in flumine publico nauigare liceat. 767. nu. 50
Vti possidetis. 795. in prin.
Vtrobi. 894. num. 20

FINIS.

DIGESTI NOVI RVBRICÆ.

ET PRIMO LIBRI PRIMI.

Prima nouum dat opus pars. infectum quoque damnum.
Hinc arcetur aqua pluuialis. de publicanis.
Donatis. causa mortis donatio subsit.

De operis noui nuntiatione. De damno infecto, & de suggrundis & protectis. De aqua pluuia arcenda. De publicanis, & vectigalibus, & commissis. De donationibus. De mortisca usa donationibus, & capionibus.

LIBRI SECVNDI RVBRICAE.

Parte manumissi sunt. & vindicta secunda.
Vt hic a manci pia. per testamenta relaxas.
Teri sege commissas libertates. & ademptas.
Inde statuliber. veniens. non liberat. aurum.
Natali causa non proclamare licebit.
Ingenuus. defunctus erit. colluſio tecta.

De manomissionibus. De manumissis vindicta. De manumissionibus, quæ seruis ad vniuersitatem pertinentibus imponuntur. De manumissis testamento. De fideicommissarijs libertatibus. De ademptione libertatis. De statuliberis. Qui sine manumissione ad libertatem perueniũt. Qui & a quibus manumissi liberi non fiunt. De iure aureorum anulorum. De natalibus restituendis. De liberali causa Quibus ad libertatem proclamare non licet Si libertus ingenuus esse dicatur. Ne de statu defunctorum post quinquẽnium quæratur. De collusione detegenda.

LIBRI TERTII RVBRICAE.

Tertia res quærit. possessa. vsucapiendo.
Soluit. emens. hæres tribuit. donata. relicta.
His pro legato. pro dote. suo superaddes.

De acquirendo rerum dominio. De acquirenda, vel amittenda possessione. De vsucapionibus, seu vsurpationibus. Pro soluto. Pro emptore. Pro hærede. Pro donato. Pro derelicto. Pro legato. Pro dote. Pro suo.

LIBRI QVARTI RVBRICAE.

Iudicat & quarta confessis. cedit. eatur.
Index est auctor. cum priuilegia creditorum.
Separo. curator. in fraudem facta resoluo.

De re iudicata. De confessis. De cessione bonorum. Quibus ex causis in possessionem eatur. De bonis authoritate iudicis possidendis. De priuilegijs creditorum. De separationibus. De curatore bonis dando. Quæ in fraudem creditorum facta sunt, vt restituantur.

LIBRI QVINTI RVBRICAE.

Interdicta bona legataque quinta notabit.
Ne vis. de tabulis. sacer. & loca publicus hic sũt.
Post fruitur. reficit. de fluminibus. prior æstas.
Nauigat. & ripa de vi sic possideatis.
Flũj, superficies. iter actus. quotidiana.
Istis de riuis addas. de fonte. cloacis.
Quod vi, clamve. remissio. precaria. caditur arbor.
Glans. & liber homo. fatus exhibeatur. vtrubi.
Cum demigrando. iungatur Saluia. d. Elum.

De interdictis, seu extraordinarijs actionibus, quæ pro his competunt. Quorum bonorum. Quorum legatorum. Ne vis fiat ei, qui in possessionem missus est. De tabulis exhibendis. Ne quid in loco sacro fiat. De locis, & itineribus publicis. Ne quid in loco publico, vel itinere fiat. De loco publico fruendo. De via publica, & itinere publico reficiendo. De fluminibus: & ne quid in flumine publico, ripave eius fiat, quò peius nauigetur. Ne qd in flumine publico, ripave eius fiat, quo aliter aqua fluat, quam priore æstate fluxerit. Vt in flumine publico nauigare liceat. De ripa munienda. De vi & vi armata. Vti possidetis. De superficieb. De itinere actuque priuato. De aqua quotidiana & æstiua. De riuis De fonte. De cloacis. Quod vi aut clã. De remissionibus. De precario. De arboribus cædendis. De glãde legenda. De libero homine exhibendo. De liberis exhibẽdis, vel ducendis. Vtrobi. De migrãdo. De Saluiano interdicto.

LIBRI SEXTI RVBRICAE.

Excipio sexta. res iudico. tempora scribens.
Sunt dolus. & iurans. lites. ac actio iuncta.

De exceptionibus, seu præscriptionibus & prę judicijs. De exceptione rei iudicatæ De diuersis & temporalibus præscriptionibus, & de accessionibus possessionum. De dolo mali & metus exceptione. Quarum rerum actio non datur. De litigiosis. De actionibus, & obligationibus.

LIBRI SEPTIMI RVBRICAE.

Septima verba duo. tradit ferue stipulanti.

De

Digesti Noui Rubricæ.

De verborum obligationibus. De duobus reis constituendi stipulandi & promittendi. De stipulatione seruorum.

Libri Octavi Rvbricae.

Parte fideiussor patet octaua, nouo. soluo.
Acceptat. Prætor saluam solui. ratam haberi.

De fideiussoribus, & mandatoribus. De nouationibus, & delegationibus. De solutionibus & liberationibus. De acceptilationibus. De prætorijs stipulationibus. Rem pupilli, vel adolescentis saluam fore. Iudicatum solui. Rem ratam haberi, & de ratihabitione.

Libri Noni Rvbricae.

Delictum. furtum. tignum pars nona tenebit.
Liber erit caupo si furta familia fecit.
Furtim cæsa. rapis bona tunc incendo libellos.
Criminibus. violant. & concutiunt. abigei.
Dum preuaricor atque recepto. balnea. frangis.
Expilat hæredes quos crimine stellio fallit.
Terminus illicita colleg a. dat popularis.

De priuatis delictis. De furtis. De tigno iniuncto. Si quis testamento liber esse iussus fuerit, & post mortem domini ante aditam hæreditatem surripuisse, aut corrupisse quid dicatur. Furti aduersus nautas, caupones, stabularios. Si familia furtum fecisse dicatur. Arborum furtim cæsarum. Vi bonorum raptorum. De incendio, ruina, naufragio. De iniurijs & famosis libellis. De extraordinarijs criminibus. De sepulchro violato. De concussionibus. De abigeis. De preuaricatoribus. De receptatoribus. De furibus balnearijs. De effractoribus & expilatoribus. De crimine expilatæ hæreditatis. De crimine stellionatus. De termino moto. De collegijs & corporibus illicitis. De popularibus actionibus.

Libri Decimi Rvbricae.

Publica iudicia decima sunt parte notata.
Accusans. custos. est maiestatis amator.
Punit adulterium. vis publica. priuaq; sica.
Pompea. de falsis. lex Iulia de repetundis.
Carior annona fiet. si sacra peculor.
Ambitus admittit. plagiaria. Turpilliamum.
Sæpe requiro reos. quos quæstio. pœnaq; multat.
Damnabo. mortem. deportatis dabo passos.
His punitorum con ungo cadauera tandem.

De publicis iudicijs. De accusationibus, & inscriptionibus. De custodia, & exhibitione reorũ. Ad legem Iuliam maiestatis. Ad legem Iuliam de adulterijs, & stupro. Ad legem Iuliam de vi publica. Ad legem Iuliam de vi priuata. Ad legem Corneliam de sicarijs. Ad legem Pompeiam de parricidijs. Ad legem Corneliam de falsis & de Senatusconsulto Liboniano. Ad legem Iuliam repetundarum. Ad legem Iuliam de annona. Ad legem Iuliam peculatus, & de sacrilegijs, & de residuis. Ad legem Iuliam de ambitu. Ad legem Fabiam de plagiarijs. Ad Senatusconsultum Turpillianum, & de abolitionibus criminum. De requirendis reis, & absentibus damnandis. De quæstionibus De pœnis. De bonis damnatorum. De bonis eorum, qui ante sententiam mortem sibi conscierunt. De interdictis, & relegatis, & deportatis. De sententiam passis, & restitutis. De cadaueribus punitorum.

Libri Vndecimi Rvbricae.

Vndecima appellat. quod non licet. est quis & à quo.
Quando. suscipiam. dimittam. nilq; nouabo.
Rescindit. causas tutor. prouincia. cogit.
Mors interuenit. de fisci iure. reuersis.
Militat in castris quarit bona. de ueteranis.

De appellationibus, & relationibus. A quibus appellare non licet. Quis & à quo appelletur. Quando appellandum sit, & intra quæ tempora. De appellationibus recipiendis, vel nõ. De libellis dimissorijs. Nil nouari appellatione interposita. Quæ sententia sine appellatione rescindatur. An per alium causæ appellationis reddi possint. Si tutor vel curator, vel magistratus creatus appellauerit. Cum qui appellauerit in prouincia defendi. Apud eum, à quo appellatur, aliá causam agere compellendum. Si pendẽte appellatione mors interuenit. De iure fisci. De captiuis, & postliminio reuersis. De re militari. De castrensi peculio. De priuilegio veteranorum.

Libri Dvodecimi Rvbricae.

Municipales. est; Decurio parte suprema.
Albis. muneribus. vaco. ius immune tenendo.
Legatus. ciuis. decernit. opus populare.
Nundina. pollicita. varias dat cognitiones.
Sunt proxeneta cauti. de censibus auctis.
Significata subit verborum. regula iuris.

Ad municipalem, & de incolis. De Decurionibus, & eorum filijs. De albo scribendo. De muneribus & honoribus. De vacatione & excusatione munerum. De iure immunitatis. De legationibus. De administratione rerum ad ciuitatem pertinentium. De decretis ab ordine faciendis. De operibus publicis. De nundinis. De pollicitationibus. De variis, & extraordinarijs cognitionibus. De proxeneticis. De cẽsibus. De verborum & rerum significatione. De regulis iuris.

F I N I S.

LEGES DIGESTI NOVI

ALPHABETICA SERIE

HIC ORDINANTVR,

Vt si quando ineptus, aut mendosus sit titulus, legem quam quæris, promptam habeas.

A

A Beaccusatione destitit.ad Senatusconſ.Turpil.colum.1742.nu.30
Ab executore sentētię.de appel.& rela.1820.n.20
Ab hærede de separa. 635. numero 40
Abigeat⁹ crimē.de abigeis.1589. n.10
Ab Imperatore. de præuarica.1592. numero 30
Abolitio. ad Senatusc.Turp.1743.n.50
Ab omni militia.de re militari. 1937. nu.40
Absentia.de.reg.iur.2202. nu.10
Absenti.de dona.178.nu.30
Absentem.de verb.& re.sig.2127.n.20
Absentem in criminibus. de pœnis. 1770.nu.30
Acceptilatio est.de acceptil.1360.n.50.
Acceptilatio sub conditione. de acceptil.1361.nu.20
Accessio. de diuer. & temp.præscript. 951.nu.50.& 60
Accusator de præuaricatione. de præuaric.1591.nu.30
Accusatore defuncto. de publ. iudic. 1611.nu.40
Accusatorum. ad Senatusconſ. Turpil. 1736.nu.10
Accusaturus ad leg.Iul.de adult.& stupro.1674.nu.10
Acquiritur nobis de acqu.rer. do.423. num.10
Acta apud de re iud.614.nu.20
Actiolam.278.nu.60
Actio in personā.de act.& oblig.1006.
Actio stellionatus. de crim.stellionat. 1596.nu.50
Actionis verbo.de act.& obl.1011.n.20
Actionis verbo.de verb.sig.2078.nu.10
actiones aduers⁹. d act.& obl.997. n.10
Actionum genera.de act.& obli.1005. num.30
Actor a tutore datus,rē ra.habe. 1413. num.30
Actorum verba.de re iudi.624.nu.50
Actus legitimi.de reg.iur.2174.nu.30
Ad bestias de pœnis.1792. nu.10
Ad cognitionem.quib.ex cau. in poss. ea.615.nu.10
Ad curatores.de dam.infec.112. nu.20
Ad Decurionatu.de vacat.& excus.muner.2014.nu.10
Ad diem.de verb.oblig.1091.nu.50
Ad ea quæ non habēt.de reg.iur.2208. num.20
Adeo quidem.de acqu.re.do.415. nu.10
Ad excusationem munerum. de vaca. & excus.mu.2018.nu.20
Ad eum.quem.de dona.195.nu.30
Ad Diuo Pio.de re iud.603.nu.10
Ad Imper.de appel.& rela. 1834.n.30
Ad Principē de appel.& rel.1831. n.40
Ad Rēpubl.de mun.& hon.2002. n.10
Ad successionem.de sent. pas. & restit. 1813.nu.70
Adsumptio originis.ad municip.1962 nu.10
Ad tempus ordine.de decur. & corum si.1988.nu.10
Adquiritur, vide sup.Acquiritur.
Adsignare libertum.vide Assignare.
Aduersus exceptionem.de except.908. nu.40
Aduersus extraneos.de acqu.vel amit. poss.515.nu.50
Adulter diem ad leg.Iul.de adulter. & stup.1660.nu.60
Aedibus cōmunibus.de ope.nou. nun. 30.nu.10
Aediles curules. de via publica. & si quid.757 nu.50
Aedificia Romæ,de ver.sig.2111. n.50
Aelianus debitor. de manumissionib. 225.nu.60
Aestimationē honoris.de mun. & hono.2005.nu.60
Aetatem de cens.2061.nu 10
Affectionis gratia.de donat.174.nu.50
Agere de excep.901 nu.20
Ager est locus.de verb.& rerū sig. 2075 num.50
Agraria lege.de termi. moto.2599.n.10
Ait Diuus Traianus.de iure fisci.1877. num.30
Ait Prætor.de re iud.597.nu.30
Ait Prætor.ne q̄d in flu.pub.765. nu.10
Ait Prætor.ne q̄d in lo.sa.fi.741. nu.40
Ait Prætor.de flumi.759.nu.10
Ait Prętor.quorum bonorū.723.nu.20
Ait Prætor de libe.exhi.889.nu.50
Ait Prætor.de libe.ho.exhi. 886.nu.30
Ait Prætor.ne vis fiat ei qui in pos.missus erit.731.nu.30
Ait Prætor.de arbor.cæden.883. nu.60
Ait Prætor.de precario 873.nu.10
Ait Prętor.de aqua quoti.& æsti.819.40
Ait Prætor.de remissio.871.nu.10
Ait Prætor.de superficie.804.nu.40
Ait Prætor.de glande legēda. 886. n.10
Ait Prætor.vti posside.795.nu.10
Ait Prætor.de priuil.cred.671.num.40
Ait Prætor.t.q̄ in frau.cred.693.nu.40
Ait Prætor.2.q̄ in frau.cred.700.nu.20
Aliam causam esse. de noua. & dele. 1265.nu.20
Alienā aream pro emptore.575. nu.30
alienationis verbum.de verb.sig.2076. num. 0
alienatum.de verb sig.2096.nu.60
alieno seruo de fideic.lib.298 nu.60
alij propter suspicionem. de accusat.& inscript.1620 nu.20
aliud est iure.de solu.& libē.2259.n.10
aliud est capere.de verb.sig.2090.nu.30
aliud fraus est de verb.sig. 2109. nu.10
aliud est promittere de verb.sig.2120. num.20
aliud est videre.de reg.iur.2185. nu.30
alterius circumuentio.de reg.iur.2166. num.10
alterius prouinciæ.de accusa.& inscripti.1627.nu.40
alumnos magis.de manumis.vin.235 num.10
ambitiosa decreta.de decre. ab or.fac. 2037.nu.20
amissi ruina.de fideius.& mand.1236 nu.30
amplius non peti. rem ra.habe. 1416. num.40
amplius puto.de liberacau.379.nu.50
A muneribus. de vaca. & excus. mun. 2014.nu.20
ancilla fugitiua.de furtis.1482. nu.20
an inutilis acceptila.de acceptil.1362. num.30
an manumittere.de manu.vin.233.nume.20
anniculus amittitur.de verb.sig. 2110. num.10
anniculus non statim.de verb.sig.ibid. num. 30
anni spatiū.de requir.reis.1750.nu.40
annonam attentare. de extraordi.crimi.1578.nu.10
annus exinde.de requ.reis.1751 nu.10
an pars pro derelicto.582.nu.30
antequam damnum detur. de damn. infec.75 nu.40
ante quinquennium.ne de sta.defunc. 409.nu.10
ante restitutam.de solu.& libera.1358. num.30
ante sententiam.de ap.recipi.vel non. 1846.nu.50
Antiochensium de priuileg.cred. 679. num.10
Antoninus Augustus Pius.de fideic.liber.313.in prin.
an vitium de diuer.& temp.præscrip. 944 nu.10
apparet ergo.de iti.actuque priua.818. nu.30
appellandi vsus. de appellat. & relat. 1816.nu 10
appellanti nihil obest, de appell.& relat.1826.nu.10
appellari a legato,quis & à quo appell. 1838.nu.30
appellatione, nihil noua.app.interpo. 1850.nu.20
appellatione parentis,de verb.signific. 2083 nu.10
appellatione rei.de verb.signific.2091. num 10
appellatore defuncto.si pendēte appella.mors interue.1858.nu.10
a Principe.de natali.restitut.377.n.50
apud Celsum de dolo mali,& met.exceptio.957.nu.10
apud eum.de manumissio.227.nu.10
apud filiū familias, de manumis. vin. 236.nu.60

Apud

Apud hoſtem, de cap. & poſt. reuer. 1904. nu. 10
Apud Iulianum, de fideicom. lib. 279. nu. 70
Apud Iulianum, qui. ex cau. in poſ. ea. 645. nu. 10
Apud Iulianum ſcriptum eſt, de iure fiſci. 1886. nu. 10
Apud Labeonem, de verb. ſigni. 2143. nu. 50
Apud Præfectum Ægypti, de manumi. vin. 238. nu. 20
Apud Prætorem, de manumi. vin. 231. nu. 30
Apud Proconſulem, de manumiſ. vin. 236. nu. 50
Apud Trebatium, de aqua. plu. arcen. 129 nu. 50
A quo fundus petitur, de dam. infec. 113. nu. 10
Ariſto ait, de dona. 181. nu. 20
Ariſto Neratio, de manumiſ. teſta. 259. nu. 30
Armatos non vtique, ad leg. Iul. de vi pub. 1684. nu. 40
Armorum appellatio, de verbo. ſignific. 2080. nu. 10
Arrianus ait, de act. & obl. 1017. nu. 20
Arrianus Seuerus Præfectus, de iu. fiſci. 1888. nu. 40
A ſententia, de appella. & rela. 1812. nu. 10
Aſſignare libertum, de verb. ſer. ſignif. 2101. nu. 30
Aſſumptio originis, ad municip. 1962. nu. 10
A te hominem, de nous. & deleg. 1268. nu. 30
Athaleus ſeruus, ad leg. Corne. de fal. 1716. nu. 20
A Titio hærede, de fur. 1486. nu. 20
A Titio ita ſtipulatus ſum, de verb. obl. 1117. nu. 60
Atrentari pudicitia, de iniur. & famo. lib. 1549. nu. 20
Atteius ait, de aqua plu. arc. 143. nu. 20
Attilius (aliàs Aquilius) Regulus, de do na. 189. nu. 10
Auferetur ei, de iure fiſ. 1893. nu. 20
Audidius, de priui. cred. 675. nu. 10
Auunculo ſuo, de mor. cau. dona. 207. nu. 20
Aut damnum, de pœn. 1773. nu. 10
Aut dare aliquem, rem pupil. ſal. fo. 1383. nu. 20
Aut ætate, de mor. cau. donatio. 198. nu. 20
Aut facta, de pœnis. 1781. nu. 10
Aut in qua vſusfructus, de fur. 1490. nu. 30
Aut per inſidioſa, de mor. cau. do. 198. nu. 20
Aut priuatim, ad Senatuſ. Turp. 1744. nu 20
Aut qui, quod vi aut clam. 847. nu. 20
Aut vbi quiſque, de bo. auctо. iudi. poſſ. 656. nu. 50
Αὐτοκράτωρ, de appella. & rela. 1833. nu. 40

B

Benignius, de libe. cau. 380. nu. 40
Bona eorum, de cap. & poſtl. reuer. 1920. nu. 50
Bona ciuitatis, de verb. ſig. 2071. nu. 40
Bona fides non patitur, de reg. iu. 2167. nu. 20
Bona fides, de reg. iur. 2201. nu. 10
Bona fiſco, de iure fiſci. 1887. nu. 20
Bonæ fidei, de verb. ſign. 2101. nu. 50
Bonæ fidei, de acqui. re. do. 445. nu. 10.
Bonis cedi, de ceſſio. bo. 643. nu. 30
Bonis venditis, de priui. cre. 679. nu. 20.
Bonorum, de verb. ſign. 2082. nu. 20
Bonorum, de verb. ſign. 2130. nu. 10
Bonorum fiſco, de iure fiſci. 1870. n. 50
Bonorum poſſeſſionem, rem ra. habe. 1427. nu. 60
Bono publico, de vſucap. ſeu vſur. 516. nu. 20
Boues, de verb. & rer. ſign. 2095. nu. 10.

C

Cædere, arbo. fur. cæſa. 1515. nu. 10.
Cæſar, de publica. & veſtiga. 164. nu. 60
Cætera quoque, de verb. ſig. 2080. n. 60
Cæterorum, & reliquorum, de verb. ſig. 2116. nu. 30
Cæterum, de ſolu. & libe. 1272. nu. 20
Caij Caſſi, de fideicom. lib. 303. nu. 10
Caius Seius, de manumiſ. 230. nu 30
Calculi, de adm. re. ad ciui. pertti. 2034. nu. 50
Capienda, de reg. iur. 2188. nu. 20
Capitalium pœnarum, de pœnis, 1787. nu. 30
Capite quinto, ad leg. Iul. de adul. & ſtu. 1664. nu. 60
Capitis rei poſtulati, de fideiuſ. & man. 1237. nu. 10
Capitis reus, de accuſa. & inſcrip. 1627. nu. 30
Capitulum, de interdic. & relega. 1806. nu. 50
Caput (quod vulgò Capitulũ legitur.) de interdic. & releg. 1806. nu. 50
Carbonum, de verb. ſignif. 2118. nu 40
Carceri præpoſitus, de cuſto. & exhi. re. 1633. in prin.
Caſſius ait, de ſo'u. & lib. 1281. nu. 30
Caſſius, quæ in frau. credi. 706. nu. 60
Caſtrenſe, de caſtrenſi peculio. 1946. nu. 10
Cauſam minor xx. annis, de manumiſ. 228. nu. 60
Cedere diem, de verb. ſig. 2131. nu. 10
Celſus lib. 12. qui & à qui. manu. lib. 361. nu. 30
Celſus lib. 34. de vſucap. ſeu vſurp. 537 nu. 20
Cenſere, de verb. ſign. 2102. nu. 10
Centeſimis kalendis, de verb. obligat. 1066 nu. 50
Cepiſſe quis, de verb. ſignificat. 2112. nu. 10
Certe non dubitatur, arbo. fur. cæſa. 1515. in prin.
Certè ſi interim, de precario 875. n. 10
Certis ex cauſis, de accuſa. & inſcrip. 1613. nu. 30
Certo pretio, de quæſtio. 1762. nu. 50
Certum, de confeſſis. 637. nu. 10
Ceſſat ignominia, de act. & obli. 1011. nu. 10
Charidemus, de pollicitationib. 2046. nu. 20
Cicero in oratione, de pœnis. 1796. nu. 20
Circuncidere, ad leg. Cor. de ſic. 2693. nu. 10
Ciuitas, de priua. delic. 1429. nu. 50
Clam poſſidere, de acqui. vel amit. poſ. 477. nu. 10
Cœptam de vſuca. ſeu vſurp. 551. n. 10.
Cogitationis pœnã, de pœn. 1784. nu. 20
Cognitio, de liber. cau. 382. nu. 40
Cognitionum numerus, de va. & extraor. cogni. 2056. nu. 40
Cognoſcere, de verb. ſignif. 2085. nu. 40
Collegarum, de verb. ſignificat. 2120. num. 10
Collegia ſi qua fuerint, de colle. & corporibus. 1601. nu. 20
Colluſionem, de colluſio. deregen. 410. nu. 20
colonia de renſib. 2064. nu. 50
colonus, de vi, & vi arma. 700. nu. 30
Commendare, de verb. ſig. 2122. nu. 50
Commiſſa veſtigalium, de pub. & vec. 164 nu. 40
Communis, de re iud. 620. nu. 40
Communis ſeruus de acq. rer. dom. 444. nu. 30
Communis ſeruus, de acqui. vel amit. poſ. 508. nu. 10
Comperit quod vi aut clam. 567. nu. 10
comperit libertas, qui & à quib. manu. 370. nu. 20
Concedi, de loco publ. ſuen. 756. numero 30.
Concuſſionis, de concuſſioni, 1587. numero 10.
Condemnatus, de pœn. quæ lib. dim. 1803. nu. 10
Conditio, de verb. obli. 1114. nu. 30
Conditionales, de verb. ſig. 2085. nu. 20
Confeſſus de confeſſis. 635. nu. 30
Coniunctionem, de verb. ſignif. 2076. nu. 50
Conſenſu, de actio. & obli. 952. nu. 20
Conſilij non fraudulenti, de regul. iur. 2165. nu. 10
Conſtante matrimonio, ad leg. Iul. de adul. & ſtup. 1665. nu. 40
Conſtat eum, pro hærede. 578. nu. 30
Cõſtituitur, ad l. Iul. de ar. 1723. n. 50
Conſtituitur inter ſeruum, ad leg. Iul. de anno. 1723. nu. 30
Conſtitutione Imperatoris noſtri, de quæſtionib. 1758. nu 70
Conſtitutiones, de appell. & rela. 1827. nu. 50
Conſtitutionibus, de act. & obli. 1007. nu. 50
Conſtitutionibus principalibus, de iniur. & famo. libel. 1574 nu. 10
Conſtitutionibus Principum, ad municip. 1974. nu. 40
Continuus actus, de ver. obl. 1153. n. 10
Contra pupillum, de re iudi. 628. nu. 30
Contractus imaginarij, de act. & oblig. 1020. nu. 10
Contractus quidam, de reg. iur. 2155. in prin.
Contraxiſſe, de act. & obli. 1002. nu. 40
Contumacia eorũ, de re iud. 627. n. 40.
Conuẽtio priuata, de lib. cau. 397. n. 30
Coram Titio, de verb. ſign. 2130. nu. 20
Corpora eorum, de cadaueribus punito. 1814. nu. 60
Corpora animaduerſorum, de cada. pu. 1815. nu 30
Cotem ferro, de publi. & veſtiga. 161. nu. 20
Creditor autem, de verb. ſignific. 2085. nu. 30
Creditor cum fideiuſſoribus, de appel. & rela. 1834. nu. 60.
Creditor oblatam, de ſolu. & lib. 1356. nu. 50
Creditor, de diuer. & temp. præſcr. 948. nu 10
Creditor qui permittit, de reg. iu. 2185. nu. 20
Creditoris cui, de furti. 1442. nu. 10
Creditum eſſe, de furtis. 1497. nu. 70
Creditum cui pignoris, de ope. no. nun. 25. nu. 20
Creditori, de ceſſ. bo. 641. nu. 20
Creditore, de Lons auct. iud. poſſ. 666. nu. 20

Credi-

Creditores.ad leg.Iul. de vi priua.1687. num 30
creditores. de verbo. ſignificatio.2069. num.20
creditorum. de verbo. ſignifica. ibid. num.40
creditoribus. de ſepara.686. nu.60
crimen paternum. de pœnis.1786. numero 10.
cui bonis.de noua.& deleg.1252 n.30.
cui ius eſt donandi. de regul.iur.2187. nu.10
cuilibet enim.de ope no.nun.26.nu.10
cuilibet in publicum. de lo. & iti.pub. 742.nu.40
cui muneris publici. de mun. & hono. 2093 nu.50
cui neceſſitas. de lib.cau.398.nu.50
cui opus nouum . de oper. no. nuncia. 38. nu.20
cui per fundum. de aqua quoti.& eſti. 853.nu.20
cui præcipua. vide inf. quib.præcipua. de verb.ſign.2096.nu. 10
cui reſtè ſoluitur . de noua. & delega. 1257 nu.50
cuius effectus omnibus prodeſt. de reg. iur.2104.nu. 10
cuius interfuit. de fur.1435.nu.40
cuius per errorem , de regul.iur. 2166. nu.30
cuiuſq; dolo malo.ad leg. Iul.maieſta. 1638. in prin.
culpa caret qui ſcit. de regul. iur.2166. nu.20
culpa eſt.de reg iur.2161.nu.10
cum amplius ſoluitum eſt.de regul.iur. 2176 nu 40
cum æs pignori datur , de fur. 1446. nu. 50
cum apud Sempronium . iud.ſol.405. nu.40
cum à re.de vi. & vi. [illegible]88.nu.30
cum biſextum , de verb. ſignific.2097. nu.20
cum bona.de priuile. credi. 667.nu. 60
cum conſtet.de aqua quoti.& eſti. 831. nu. 20
cum creditor de fur.1479.nu.40
cum debitore , rem ratam habe.1418. nu.30
cum decem mihi, de ſolu. & lib.1317. nu.30
cum de donatione. de donatio.179. in princip.
cum de hoc. de exceptio. rei iudi 935. nu. 10
cum dux. de capti.& poſſl.reuer.1915. nu.40
cum duo eandem pecuniam. 1.de duo. re.ſtipu 1163. nu.10
cum duo eandem pecuniam. 2.de duo. re.ſtipu.1175.nu.20
cum duo rei , de fideiuſſo. & manda. 1226.nu.40
cum emptor ædium.de dam.infe.102. nu.40
cum enim pecunia , de noua. & deleg. 1254.nu.20
cum enim ſtipulatur , de ſtip.ſer.1183. nu 50
cum eo autem.ad leg. Iul.pecula.1729. nu.40
cum ex cauſa.de re iud.615.nu.30
cum ex cauſa duplę. de verb obl.1158. nu.10
cum ex cauſa iudicatis de appe. & rela. 1825.nu.30
cum ex falſis , de manumiſ. teſta.259. nu.50
cum ex pluribus , de manumiſ.teſtamen.254. in prin.
cum ex pluribus cauſis, 1.de ſolu.& libera.1347. nu.60
cum ex pluribus cauſis, 2.de ſolu.& libe. 1358.nu.20
cum ex vno delicto. de act. & obligat. 1007. nu.40
cum falſi reus. ad l.Corn. de fal.1706. nu.20
cum fidei hæredis. de fideicom.liber. 275.nu 40
cum fideicommiſſum . de confeſ.640. nu.10
cum fideiubeat. de fideiuſ. & manda. 1224.nu.20
cum filiusfa. de verbo.obligatio.1068. nu.30
cum fundum. de vi.& vi armata.792. nu.40
cum hæreditas , qui & à quib. manu. lib.362.nu.20
cum hæres. de ſtatulib.330.nu.50
cum hæres. de diuer. & temp.præſcri. 947.nu.20
cum hæres inſtituti. de acquir. vel amit.poſ 492. nu.40
cum in corpus , de acquir. rer.do.437. nu.40
cum in re agenda. de ſol.& libe.1272. nu. 10
cum in teſtamento , de fideicom.liber. 317.nu.40
cum in teſtamento.de verb. ſign.2127. nu.70
cum in vetus , quæ in frau. credi.710. nu.60
cum in vna cauſa , de appella.& rela. 1827.nu.70
cum is , qui & à quib. manu. lib. 364. nu.10
cum is qui. de fideiuſ. & mand. 1224. nu.10
cum iuſſu meo , de ſolu. & libe. 1313. nu.50
cum legati. qui. ex cau. in poſ. ea.654. nu.40
cum lex venditionibus , de fideiuſ. & mand.1229.nu.30
cum libertas de ademp.liber.313.n 10
cum lite mortua.iudica.ſol.1390.n 20
cum minor xxv. ann. rem ha.he.1408. nu 10
cum mortem. de iure fiſci 1882.nu.30.
cum non iuſto.de collu.detег 410.n.60
cum pacto. de libe. cau.399.nu.20
cum par delictum eſt.de reg.iur.2206. nu.20
cum pater.& mater. ad leg. Pompe.de parrici.2096.nu. 10
cum plures.de bo. aucto.iudi. poſ.666. nu.50
cum poſſeſſor vnius.de cenſib. 2064.in princ.
cum poſſit propter filij. de iniur.& famo.libel. 1572. nu.30
cũ poſtulaſſem de dam.infec 111.n.30
cum precario. 1 de precario.879.nu.40
cum precario. 2.de precario.882.nu.50
cum prægnans.de acq.re do.457.nu 10
cum Prætor dicat, de verb ſigni. 2093. nu.20
cum Prætor in hæredem , de regul.iur. 2199.nu 20
cum principalis cauſa, de reg.iur.2191. nu.30
cum procurator. de oper. nou.nun.26. num.30
cum procurator . de fideiuſ. & mand. 1250.nu. 30
cum prolatis.de re iud 617.nu.20
cum pupillus à tutore , rem pupil. ſal. fo.1387.in prin.
cum pupillo , rem pupil. ſal. fo. 1382. nu.30
cum quaſi.de fideicom.lib.296 nu.10
cum quærebatur, de re iud 632.nu.40
cum quærebatur , iudicatum ſol.1400. nu.40
cum quærebatur, de verb.ſignif.2140. nu.30
cum quæritur , de except rei iud.924. nu.50
cum quæritur , de legationibus . 2024. nu.40
cum quid vi fiat , de verb oblig 2083. nu.20
cum quidam capitis reus, de iure fiſci. 1892.nu.20
cum quidam ſua manu. ad l.Corne.de fal.1721.nu.50
cum quidam. de appella. & rela.1823. nu 20
cum quis.de actio.& obli.1002.nu.50.
cum quis ſibi , de verb. obligat. 1073. nu. 10
cum quis ſibi aut Titio, de ſolu. & lib. 1296 nu.60
cum quis rem ſu. habe.1406.nu.50
cum quis poſſit alienare , de regul.iur. 2187.nu.30
cum ratio naturalis , de bo. dam. 1800. nu.60
cum res damni.de dam.infe.30.nu.10
cum res inter alios , de except. rei iudi. 912.nu 30
cum rem ſaluam fore, rem pup.ſal.fo. 1388.in prin.
cum reus promittendi , de fideiuſſo. & manda.1209. nu. 30
cum ſæpius datur , de manumiſ teſta. 240 nu.40
cum ſeruus purè , de manu. teſta. 246. nu.30
cum ſeruis nulla actio eſt.de regul.iur. 2182.nu. 10
cum ſeruus pecuniam , de verb.oblig. 116. nu.10
cum ſeruus in quo , de ſtipu. ſer.1159. nu.10
cum ſeruus ſtipulatur, de ſtip.ſer.1176. nu.10
cum ſi exhibuiſſem, de publi. & vecti. 154.nu.40
cum ſolus , de vſucap ſeu vſurpa. 538. nu.30
cum ſtipulamur , de verb. oblig. 1137. nu. 40
cum ſtipulamur , de verb. ſignif.2097. nu.50
cum ſtipulati ſumus. de verb.obli.1105. nu 10
cum ſtipulatus ſim. de verb. obli.1120. nu 60
cum Stichus. & Pamphilus. de ſolu. & libe.1287 nu.60
cum tacitum fideicommiſſum. de iure fiſci.1897.nu 40
cum tempus, de reg. iur 2151 nu.10
cum Titia teſtamentum. vide Titia cũ teſtamen 1625.nu.40
cum verò.de fideicom.liber.290.nu.70
cum vir. de vſucap. ſeu vſurp. 551. numero 50.
cum vir.de doli ma. & me.except.977. nu.10
cum Vlpianus.de interd.& releg.1818. nu.70
cum vnus , de bon auct. iudi. poſ.664. num.60

Cura

Cuſa extruendi. de mune. & he. 1998. num.60
Curator.qui & à quib.manu. lib.371. num.20
Curator,de operib.publi.2038.nu.20
Curatores. de admi. re. ad ciui. pertl. 2032.nu.20
Cuſtodias.de publi.iudi.1611.nu.10.

D

DAbimuſq.de priu.credi.669.num. 30
Damnum infectum. 1.de dam. infect. 40.num.10
Damnum.2.de dam.infec. 40.nu.20
Damni infecti.1.de dam.infec. 77.numero 10
Damni infecti.2.de damno infect. 97. num 40
Damni infecti.3. de dam infec.109.numero 30
Datio iudice,quis & à quo appel.1838. num 40
Datiuus rem pupil.ſal.fo.1386.nu.30
Datur.ad leg.Iuliam repetun.1720.numero 30
De abigeis puniendis.de abigeis.1587. num.40
De acceſſionibus.de diuer.& temp.preſcrip.949.num.10
Debitor.de ſepara.685.nu.60
Debitor.quæ in frau credi.710.nu.30
Debitor.de verbo,& rerum ſigni.2101. num.30
Debitorem,quæ in fraud. credito.710. num.20
Debitores.de ſolu.& libe.1287.nu.50
Debitoribus.de re iud.616.nu.20
De bonis eorum.de lib.cau.396. nu.20
Decem legata. de fideicom. liber.273. num 50
Decem ſtipulatus.de verb. oblig.1125. num.40
Decreta,de re iudi.625.nu 40
De curatore.de cura.bo.dan. 690.n.10
Decurio.de Decur. & eorum fil. 1987. num.40
De Decurione.de Decurio.& eorum fi. 1992.nu.50
Decuriones, de albo ſcribendo.1993. num.10
Decuriones.de admi.rer.ad ciui.pertl. 2034.nu.20
Decuriones quos.de Decu. & eorum fi. 1983.nu.30
Decurionibus.de Decur.& cor.fil.1990 num.10
De cuſtodia.de cuſto & exhi.reo. 1628 num.20
Deduſſe,de verb.ſign.2091.nu.40
De eadem,de excep.rei iud.913.n.40
De eo delatore. de iure fiſci. 1851.numero 50
De eo qui. ad leg. Corne.de fal. 1705. num.20
Deferre non poſſunt. de iure fiſ.1877. num 70
Defuncta, ad leg. Iul. de adul. & ſtup. 1681.nu.20
Defuncto,de publi.iudi.1607.nu.10
De iis qui.de libe. cau.400.nu.30
De iis qui.de effracto. & expila. 1593. num.40
De inceſto.de quæſtionib.1759.nu 10
Deinde ait,de lib.exhib.891.nu 30
De iniuria,de iniur.& famo.lib. 1756. num.10
De interdicto.de aqua quoti. & æſtiua. 831.num.10
De iure omnium, ad municipa.1980. num.60
Delata.de verb.ſig.2114.nu.60
Delator non è.de iure fiſci. 1889.n.20
Delegare eſt,de nous.& delegat. 1258. num.20
Delegate ſcriptura.de nous. & delegat. 1261.nu.10
De libertate.de fide icom.liberta. 313. num.40
De militibus,de cuſt.& exhi.reo.1632 num.60
De minore.14.an.de quæſtio 1761. nu.30
Denique non eſſe.de iure fiſci.1879.numero 40
Denique ſi arbores, quod vi aut clam. 861.nu. 30
Denuntiaſſe,ad leg.Iul.de adul & ſtup. 1659.nu.20
De operibus. de operibus publi.2040. num.50
De periurio.de cri.ſtellio.1598. nu.10
De pollicitationibus.de pollici.2047. num.20
Deportatus de inter.& rele.1812.nu.50
De proxeneticо.de proxeneticis, 2059. num.10
De pupillo.de ope.no.nun.13.nu 10
De tuis reſtituendis.de rtuis.637. n.70
Derogatur legi.de verb. & rerum ſigni. 2100.nu.30
De ſepulchro violato actio. de ſepul. vio.1586.in prin.
Deſertorem,de re militari 1926. nu.30
De ſtatu defunctorum,ne de ſta.defuncto.407.nu.20
Dettuliſſe eum,ad Senatuſc.Turp.1745 num 50
De tabulis.de tabu.exhib.741.num.20
Deteſtatio eſt denuntiatio.de verb.ſig. 2079.nu.50
De vi priuata. ad leg. Iuliã de vi priua. 1685.nu.60
De vnoquoque.de re iudi.625.num.20
De vſu aquæ.de aq.& extraord. cogni. 2055.nu.30
Dicitur ex aſſe.de iure fiſci. 1875.n.30
Dies cautioni.de dam.infec.40.nu.30
Dimiſſoriæ literæ,de verb.& rer.ſigni. 2101.num.20
Diſpenſatorem.de ſolu& libe. 1308.numero 30
Diſpenſatorem meum, de ſolu.& libe. 1313.nu.30
Diuerſum eſt,quor.lega.730.nu.10
Diuus Antoninus, de va. & extraord. cog 2056.nu.30
Diuus Claudius ad le.Cor.de fal.1709. num.20
Diuus Commodus.de iu.au. anu. 376. num.50
Diuus Commodus reſcripſit, de iu.fiſ. 1884.num.40
Diuus Hadrianus.de re iudic. 617.numero 40
Diuus Hadrianus.ad leg.Corne.de ſica. 1694.num.10
Diuus Hadrianus.ad leg.Pomp.de parri.1696.nu 20
Diuus Hadrianus.de termi. mo. 1598. num.40
Diuus Hadrianus,de cuſto.& exhi.reo. 1634.num.40
Diuus Hadrianus, ad Senatuſc.Turpi. 1746 in prin.
Diuus Hadrianus de pœn.1780.nu.60
Diuus Hadrianus, de bono. dam.1799. num.40
Diuus Hadrianus reſcripſit,de caſtren. pecu.1946.num.50
Diuus Marcus, de manumiſ.quæ ſer. 239.num.50
Diuus Pius reſcripſit, de reg. iur.2158. num.20
Diuus Pius,ad leg.Cor. de falſis. 1718. num.60
Diuus Pius,de cuſto, & exhi.reo.1630. num.20
Diuus Pius reſcripſit, de quæſtio. 1760. num.50
Diuus Pius, de manumiſ.teſtam. 252. num.10
Diuus verus, & Antoninus, de extraor. cri. 1577.nu.40
Diuus Verus,& Anto.de cap. & poſtli. reuer.1923.nu.40
Diuus Seuerus, de iniu.& famo.libel. 1574.nu.50
Diuus Verus,& Anto.de cri.expi.hære. 1595.nu.30
Diuus Seuerus,ad municip.1970.nu.20
Diui Fratres.de libe. cau.393. nu.20
Diui Verus,& Antoni.ad leg.Iul. pecu. 1726.nu.20
Diui Seueri,& Anto.de requi.re.1749. num.40
Diui Fratres reſcripſerunt, de accu. & inſcrip.1626.nu.20
Diui Fratres de pen.1786.nu.30
Dolo faci.de dolo mali & me. except. 976.nu 30
Dolove malo, de vi & vi armata. 781. num.60
Doli cauſula.de verb.obligat.1128.numero 50
Doli mali exceptio.de nous. & delega. 1261.num.30
Domicilium, ad municipalem, 1971. num.40
Dominus qui.de libe.cau.397. num.20
Dominus ſeruo ſtipulande de ver.obli. 1063 num 40
Domitianus reſcripſit, ad Senatuſcon. Turpil.1748 in prin.
Domum [illegible]facere.de reg.iu. 2168. num.30
Donari videtur,de regu.iur.2176.n.20
Donari videtur,de dona.1951.nu.20
Donationis cauſa.pro donato. 581.numero 20
Donationes,de dona.170.num.20
Donationes in concubinam, de dona. 191.num 40
Dotem filiæfa.datam, de caſtren.pecu. 1948.nu.50
Dubitari non, de nous.& dele.1269. num.20
Duæ filiæ,pro dote.1588.nu.10
Duo ex tribus.de re iudi.620.nu.30
Duo filiifamilias.de manumiſ.1124.numero 50
Duo in ſolidum, de precario. 882.numero 10
Duo iudices,de re iudi.615.nu.10
Duo rei promittendi,de duo,re.ſtipul. 1164.num.40
Duos reos promittendi,de duo. re.ſtip. 1165 num.30
Duobus diuerſis temporibus, de exceptio 928.nu.30
Duobus negatiuis.de verb & rer.ſigni. 2118.nu.70
Duobus pretentibus.de lib.cau.395. numero 30

E

EAdem dicemus,de verbo.obli.1053 num.10
Eadem de eo dicenda,de ſtip.ſer.1199. num.30
Eadem lege tenentur.ad leg.Iul.repet. 1721.num.10
Ea eſt natura cauillationis, de regul. iur.

iur.2169.nu.30
Eandem rem apud Iuc.de duo.re.sti. pu.1168.nu.10
Ea quæ dari.de reg.iur.2201.nu.10
Ea quæ ciuiliter,de acqui.re.dom.447. num.40
Ea quæ despõsata est.ad municip.1978 in princ.
Ea quæ diffracta sunt.de precario.882. num.40
Ea quæ in partes.de reg.iur 2194.nu.30
Ea quæ matri.ad municip 1971.nu.20
Ea quæ raro accidunt.de reg. iur.2169. num.20
Ea res pro legato 585.nu.20
Ea sola deportationis.de reg. iur.2180. in prin.
Edictum Diui Augusti. de quæstionib. 1760.nu.20
Edicto Diui Traiani.de iure fisci.1872. num.50
Ego cum in villa.de manumi.vin.233. num.70
Egisti de peculio.de solu.& libe. 1327. num.50
Egi tecum,de excep.rei iudi.934.nu.30
Ei à quo fundum,de vsucap. seu vsurp. 534.in prin.
Ei qui furti.de furtis.1434.nu.70
Ei qui non amplius.de mor.cau.dona. 204.num 30
Ei qui mandato meo.de solu & libera. 1359.num.60
Ei qui interdicto,ne quid in loco pub. 755.num.10
Et cuius appellatio.de appell.recip. vel non.1847.nu.40
Et cui mortis.de mor.cau.do.199. n.40
Eius qui ideo.de appel. recip. vel non 1847.num.20
Eius qui delatorem , de iure fisci.1893. num.20
Eius qui testum ad municip. 1963.n.30
Eius est nolle de reg.iur. 2146.nu.20
Eius qui manum. lit.ad municip.1975. num 40
Eiusdem legis Corneliæ, ad l.Corne. de fica 1689.nu.50
Emptor cu dete.de noua.& dele. 1264. num.30
Emptor nisi,de aqua plu. arcend.142. num.60
Emptor fundi pro emptore 567.nu.50
Eos apud quos.de recepta. 1592. nu.30
Eos qui ab hostib.de cap. & postli.re. 1901.num.10
Eos qui diuersa inter se.ad leg. Cor.de fal.1717.nu.40
Eos qui vtenfilia. de Decu. & eorũ fil. 1991.num.50
Eos qui Romæ,de vacat.& excusa.mu. 2015.num.40
Eorum qui bona fide , de dam.infect. 84.num.50
Eorum qui maiestatis.ad leg. Iul. maiest.1630.nu.10
Eorum qui relegati de pœnis.1785.nu. mero 20
Eorum qui patricidij.ad le. Pompe.de parri.1698.num.20
Ergo quandiu.de fideicom. liber. 269. num.10
Ergo si insula. de acquirendo rerum do minio.433.num.50
Est & decretum.de iure fisci.1882. nu mero 10
Est species.pro suo.589 nu.40
Est enim.de excep. rei iudica. 925. nu.10
Et alia quibus , vide supra , Cætera quoque.2080.nu.60
Et commodati, de fideiussorib.& man datoribus.1200.num.50
Et ei qui nominauit.ad munic. 1965. num.10
Et eum qui puerum,ad leg.Iulia.de vi pubi.1683.nu.40
Et generaliter.de dona.174.nu.20
Et habet.de precario.880.num.40
Et ideo neque.de ope.no. nunciat.22. num.10
Et ideo hæsitatur.de verb.obliga.1042. num 40
Et ideo si omnino.de verb. obligatio. 1065.num.20
Et in priuatis.ad Senatusconf. Turpill. 1711.nu.30
Et loco.de incen.tui.naufr.1530.nu 60
Et magis de solu.& libe.1273.num.10
Et omnes omnino.de bon.dam. 1768. num 50
Et per iusiurandum , de acceptil.1365. num.40
Et ei qui.ad municip.1965.nu.10
Et qui originem , de mune. & hono. 1996.nu.10
Et si ad species.rem pupil.sal. fo.1186. num.40
Et si amicis.ad leg.Iul.de adult. & stu. 1647.nu.10
Et si debitor.de mor.cau.donatio.202. num.10
Et si duorum vsusfructus, de stipu.ser. 1190.num.30
Et si hdeiussor,de re iud.613.nu.60
Et si filium. de mune. & hono. 2005. num.50
Et si nihil facilè.de reg.iur. 2192. n.30
Et si tarditationem.de ope.no.nun. 22. num.40
Et stipulationum.de duo.re.stip.1172. num.30
Et vnõ ex pluribus.de acceptila. 1370. numero 20
Etiam aureos nummos, de verbo.sign. 2116.num.10
Etiam circa.de sol.& libera.1287.nu mero 30
Etiam conditionis. de manumis. vind. 235.num.30
Etiam ea mulier.de verbo. signi. 2182. num.20.
Etiam fœminæ de iure aureo. anulo. 377.in prin.
Etiam furtiuus.de acquir.rer. do. 440. nume.50.
Etiam hæredibus eius.si fa. fur. fe.di. 1511.num.10
Etiam inuitis,de acqui.rer.domi.436. num.20
Etiam per interpositam,de donat. 174. num.30
Etiam si redhibitus fuerit,de quæstio. 1762.nu.30
Euenit,de dam.infec.45.nu.50
Euidenter enim.de excep.rei iud.927. num.50
Eum cui mille nummi,de fideicom.li. ber 275 num 20
Eum qui.eum qui appel.in prouin. de fen.1856.nu.40
Eum qui bona vacantia , de iure fisci. 1888.num.30
Eum qui certatum,de verb.obli. 2157. num.10
Eum qui ciuitatem.de interdic.& rele. 1806 num.70
Eum qui circa columnas.de priui.cred. 678 num.30
Eum q donationis,de dona.187.n.20
Eum qui debitoris fisci , de iure fisci. 1875.num.30
Eum qui ædes, de vsucap. seu vsurpa. 535.num.10
Eum qui emit,de fundis 1437. num.50
Eum qui fugitiuum , ad leg. Flauiã. de plag.1733.num.50
Eum qui ita stipulatur.de verbo.oblig. 1073.num.20
Eum qui Kalendis.de verb.oblig.1063 num.50
Eum qui nocentem.de iniur. & famo. libel.1568.nu.50
Eum qui.de priuile.credi.678.num.10
Eum qui vectigal.de verbo.sign. 2072. num.10
Eum qui , qui sine manumis. ad liber. perue.359.num.10
Eum qui venierit,de manumissio.228. num.30
Eum qui,de mor.cau.dona.204. nu.30
Eundem plures,de lega.2027.num.60
Ex castrensi , de castrensi peculi.1951. num.30
Ex causa.de fideicom.lib.277. num.10
Ex causa.de re mili.1941.num.40
Exceptio dicta est.de excep. 901.nu.40
Exceptio est contradictio,de exceptio. 911.num.10
Exceptio rei,de excep.rei iudica. 935. num.30
Exceptione,de fideiusso.& mand.1243 num.40
Exceptiones.1.de excep.903.nu.10
Exceptiones.2.de excep.904.n.50
Exceptiones.3.de excep.910.nu.40
Excipiuntur.ad leg.Iul.de vi.pub.1681 num.60
Ex clausula rei iudicatæ.iudi.sol.1404. num.10
Ex consensu.de appe.& rela.1831.n.50
Ex contractib de act. & obl.1017.n.50
Ex contractu,de re iudi.623 nu.50
Ex damni infecti,de dam. infect. 109. num.30
Ex depositi,de actio. & obligatio. 998. num.40
Ex duobus.1.de duob. re.stipulat.1167. num.20
Ex duobus 2.de duob.re.stipula.1174. num.10
Ex duobus.3.de duob.reis stipul. 1174. num.40
Ex ea parte.de verb.oblig.1129.num.30
Ex hac scriptura,de dona.180.num.40
Ex hæredatum.de re iudi. 625.num.20
Ex his,quæ in frau.credi.699.nu.10
Exilium.de interdic.& relega.1807. nu mero 40
Existimo,de verb.obli. 1112.nu.20
Ex illa parte,de verbo. & ser.sig. 2135. num.60
Exitus.de acquiren. vel amit.poss.503. num.20
Ex iudicatum solui, iudica.solut.1403. num.30
Ex iudiciorum.de accusa. & inscript. 1626.num.40
Ex lege.ad leg.Iul.de adult. & stu.1641. num.20
Ex libero.de quæstionib. 1763.num.20
Ex maleficijs.de actio. & obliga. 593. num.20
Ex nota Macelli constat,de castren. pe cu.194.in prin.
Ex operis,de ope.no.num.26.nu.10
Ex parte.de solutio & libera.1286.n.10
Ex pœnalibus,de reg.iur. 2167. num.30
Ex personæ.de fideiusso. & man. 1212. num.50

Ex pollicitatione. de pollicitationibus. 2047. num. 60
Expreſſa nocent. de reg. iur. 2105. nu. 30
Ex prouiſione. de actio. & obligatio. 1001. nu. 10
Expugnatur, de incendio. rui. naufra. 1534. nu. 20
Ex quæ perſonis. de reg. iur 2204. nu. 20
Ex quibus cauſis. de interdic. ſeu extraord. act. 122. nu. 10
Ex quibuſdam. de iure fiſci. 1861. nu. 40
Ex Senatuſconſulto. ad leg. Cornel. de fal. 1692. in prin.
Ex Senatuſconſulto, ad leg. Iul. de vi priuat. 1687. nu. 10
Ex ſextante. de exceptio. rei iudic. 937. num. 40
Extat de rerum. de iure fiſci. vide ſup. Eſt. & decretum.
Extraneo quoque, de quæſtionibus, 1764. nu. 20

F

Facere oportere. de verb. & rerum ſignific. 2223. nu. 30
Facienda æſtimatione, arborum fur. Cæſ. 1517. nu. 10
Faciendi. de verb. ſign. 2120. nu. 40
Factum à iudice. de reg. iur 2189. nu. 10
Factum cuique. de reg. iur. 2207. nu. 10
Falſus creditor. de furtis. 1460. num. 40
Falſi nomini. ad leg. Cor. de fal. 1706. num. 30
Falſi pœna. ad leg. Cornel. de fal. 1712. nu. 40
Familiæ. de verb. ſignific. 2126. num. 40
Famoſi ad legem Iul. maieſt. 1639. numero 10
Fauoraciliores. de reg. iur. 2198. nu. 30
Ferè in omnibus. de reg. iur. 2182. numero 10
Ferè quibuſcunque. de reg. iuris, 2206. num. 30
Ferri, ſuprà. de verb. & rerum ſignif. 2137. num. 70
Fideicommiſſaria. 1. de fideicō. liber. 282. num. 50
Fideicommiſſaria, 2. de fideicommiſ. lib. 313. num. 50
Fideicōmiſſaria, 3. de fideicom. liber. 314. num 60
Fideiubere, de fideiuſſoribus. & mandatoribus. 1222 nu 20
Fideiuſſor. 1. de fideiuſſoribus. & mandatoribus 1210. num. 50
Fideiuſſor 2. de fideiuſſoribus. & mandatoribus 1220. nu. 40
Fideiuſſor. 3. de fideiuſſo & mandato, 1239. num. 50
Fideiuſſor, 4. de fideiuſſ. & mandat. 1242. nu. 40
Fideiuſſor ciſtionis, de dolo & met. except. 979. nu 20
Fideiuſſor eius. de don. 187. num. 50
Fideiuſſores. 1. de fideiuſſ. & mandat. 1206. num. 60
Fideiuſſores 2. de fideiuſſ. & mandato, 1243. num. 60
Fideiuſſoribus, de fideiuſſ. & mandato, 1212. num. 60
Filius Decurio pro patre, de Legationibus. 2025. num. 70
Filius dum in ciuitate eſt, de verborū oblig. 1041. nu. 10
Filius emancipatus. ad legem Cornel. de fal. 1707. num. 20
Filius patris actionem. de nouat. & delegat. 1263. in prin
Filius qui adminiſtrabat. de ſolu. & liber. 1331. nu. 50
Filiusfamilias. de don. 175. nu. 60
Filiusfamilias exceptionem. de except. 918. num. 40
Filiusfamil. ex omnibus de act. & obl. 1012. nu. 20
Filiusfamil. miles de caſtren. pec. 1946. nu. 60
Filiusfamil. neque retinere, de reg. iur. 2179. nu. 20
Filiusfam. parte inuito de ſolut. & lib. 1285. nu. 10
Filiusfam. peculiatem. de except. 908. nu. 10
Filiusfamil. ſuo nomine, de actio. & oblig 997. nu. 40
Filiusfam. volente, de admi. rer. ad ciu. perti. 2034. nu. 40
Filijsfam. militis. de caſtren. pec. 1942. num. 20
Filij appellatione. de verb. & rerum ſignific. 1003. num. 50
Filij liberorum. ad municipalē. 1973. nu. 10
Filio de Legationibus. 2025. num. 50
Filiusfam. publico in ſicro. ad leg. Iul. de adult. & ſtup. 674. nu. 30
Filium ob hoc de libe. cau. 306. nu. 10
Felix inteſtato patri, de ſolu. & liberat. 1325. num. 10
Piſcus cum, de iure fiſci. 1869. num. 50
Piſcus in quæſtione talis, de iure fiſci, 1876. nu. 50
Flumina publica. de flumi. 763. nu. 60
Fluminum publicorum. de dam. infec. 88. num. 40
Fœminæ de reg. iur. 2165. nu. 20
forma cenſuali. de cenſi. 2061. num. 40
frater autem eius. ad leg. Pomp. de parric. 1656. num. 50
fratres Imperatores, de pœnis, 1793. numero 10
fraudati veſtigalis de public. & veſtig. 158. num. 10
fraudis interpretatio, de reg. iur. 2175. nu. 40
fructuatio hæreditas, de acq. rer. dom. 414. nu. 60
fructus rei eſt de reg iur. 2172 in prin.
frugē pro redito. de ver. ſig. 2091. nu. 50
fugitiuus ſeruus. de ſolu. & liber. 1283. num. 20
fugitiuus eſt. de verb. & rerum ſignific. 2135. num. 30
fulcinius exiſtimat. qui. ex cau. in poſſ. ea. 649. nu. 10
fulcinius, de vi & vi arma. 788. nu. 30
fulcinius de mor. cau. don. 218. num. 40
fullo ſi actione locati de furtis, 1498. nu 40
fullo vel ſarcinator. de furt 1496. nu. 20
fundi appellatione. de verb. & rerum ſignific. 2130 num. 20
fundi quem. de except. 909. nu. 50
fundi venditor, de acq. vel amit. poſſ. 500. nu. 50
fundum Cornelianum. de noua. & delega. 1961. nu. 50
fundum Titianum. de except. 909. n. 20
furcifer manifeſtus de furt. 1433. nu. 30
furem confitentem, ad leg. Cornel. de ſica. 1682 nu. 50
fures nocturni. de furibus balneat. 1592. nu 50
furioſus, & pupillus. de actio. & oblig. 1016. nu. 40
furioſus vel eius de reg. iur. 2162. nu. 10
furioſo. de re iud 600. nu. 30
furtum cæſæ arbor. fur. cæſa. 1516. n. 10
furtum à furuo. de furtis 1432. num. 30
furtum de vſucap 550. nu. 10
furtum non committitur de furtis. 1485. numero 60
furtiuam ancillam. de furt. 1492. nu. 10
furtorum genera de furtis, 1433. nu. 20

G

Generaliter autem quiſquis. de acq. vel amit. poſſ. 479. nu. 20
Generaliter cum de fraude, de reg. iur. 2175. nu. 30
Generaliter dicimus. de fideicom. lib. 284. nu. 40
Generaliter in omnibus. de præto. ſtipul. 1578. nu. 40
Generaliter, de Decur. & eorum fil. 1986. nu. 30
Generaliter nouimus. de verb. obligat. 1047. nu. 10
Generaliter. de fideiuſ. & mand. 1202. num. 30
Generaliter de except. 907. nu. 20
Generali enim & à qui. manumiſſi liberi 373. nu 10
Generi appellatione. de verb. ſign. 2111. num. 30
Generi ſeruis de pub. iud. 1612. num. 40
Græci. de fideiuſ. & mand. 1204. nu. 30

H

Habere. de verb. ſignific. 2123. nu. 10
Hac in factum, quæ in ſtau. cred. 707. nu. 50
Hac lege tenetur. ad leg. Iul. peculatus, 1729. nu 60
Hac lege tenetur, ad leg. Iul. de vi priu. 1686. nu. 30
Hæc adiectio, de verb. ſign. 2129. nu. 60
Hæc autem. qui. ex cau. in poſ. ea. 647. nu. 10
Hæc enim omnia. de mor. cau. donat. 198. nu. 30
Hæc enunciatio. de verb. & rerum ſig. 2136. nu 50
Hæc lex ad leg. Iul. de adulte. 1641. numero 20
Hæc lex in verbis ad legem Iul. de ambitu. 1731. nu 20
Hæc oratio. ſi liber. inge. eſſe dic. 456. num. 10
Hæc ſtipulatio. iudica. ſol. 403. nu. 20
Hæc ſtipulatio. de verb. ſignific. 2127. nu 40
Hæc verba ille, de verb. ſignific. 2106. num. 10
Hæc verba in ſtipulatione poſita, de verb. ſign. 2091. nu. 20
hæc verba legis ad leg. Iul. de adult. & ſtup. 1651. nu. 30
hæc verba quanti. de verb. & rerum ſignific 2124. nu. 10
hæc verba cui. de verb. ſignificat. 2089. nu. 20
hæreditas enim de acquir. rer. domin. 437 nu 30
hæreditas in multis. de acquir. rer. do. 452. nu. 50
hæreditas nihil aliud eſt, de regul. iur. 2169 nu. 10
hæreditatis appellatio. de verb. ſignifi. 2104. nu. 10
hæreditatis appellatione. de verb. ſign. 2111. nu. 40
hæredit. item de don. 190. nu 10
hæreditate ab agnato. de caſtren. 1953. num. 40
hæreditarium, de bonis auctor. iudi. poſſ. 659 nu. 50
hæreditariæ rei furtum, de furt. 1490. nu. 20
hæreditariarum actionum, de acti. & oblig 1012. nu. 30
hæreditati ſerui, de quæſtionibus. 1750 num. 60.

Index Legum

Hæres à debitore, de fideiuſſo. & manda. 1214. nu. 50
Hæres eius, de vſucap. ſeu vſurp. 552. nu. 20
Hæres, de vſucap. ſeu vſurp. 534. nu. 40
Hæres ſeruum, qui & à qui, manumiſ. lib. 373. in prin.
Hæredis appellatio de verb. ſign 2088. num. 30
Hæredis appellatione, de verb. ſignific. 2119. nu. 50
Hæredi autem, de bo. auctо. iudi. poſſ. 654. num. 40
Hæredem inſtituto, de fideicom. lib. 279. num. 20
Hæredem, de reg. iur. 2168. nu. 10
Hæredem, de Decur. & eorum fil. 1990. nu. 40. & 2104 nu. 50. de verb. ſign.
Hæredem [illegible] de verb. & rerum ſignificatio. 2120 nu. 50.
Hi qui acceſſionis, de fideiuſſ. & man. 1223. nu. 40
Hi qui (aliàs ſi qui) ad munera, ſi tutor vel curat. vel magiſtr. cred. appel. 1856. num. 10
Hi qui ædes ad leg. Iul. de vi pub. 1685. num. 20.
Hi qui certa conditione, de iure immu. 2019. nu. 10
Hi qui muneris, de vacat. & excu. mu. 2014. nu. 30
Hi quoqi, ad leg. Cor. de ſicar. 1691. n. 50
Hi tamen, de accuſat. & inſcript. 1620. num. 30
His enim caſibus, de furtis, 1490. nu. 40
His oneribus, de va. & excu. mu. 2015. num. 60.
His qui naues, de va. & excu. mu. 2013. num. 20
His qui pignori, de dam. infe. 55. in prī.
His qui ſe, qui ad liber proclā. non licet. 1421. num. 50
His verbis, de duo. re. ſtipu. 1167. nu. 40
Hoc amplius, de dam. infec. 50. nu. 30
Hoc amplius de furtis, 1454. nu. 30
Hoc edicto efficitur, de publi. & vectig. 1116. nu. 10.
Hoc edicto, de ope. no. nunc. 3. num. 10
Hoc enim, eum qui appell. in prouin. detен. 1237. nu. 10
Hoc interdictum, de migrando, 896. num. 30.
Hoc interdictum, quorum bo. 725
Hoc iure, de aqua quot. & eſtiu. 529. n 10
Hoc iure vtimur, de dona. 183. num. 30
Hoc iure vtimur, de verb. obligat. 1040. nu. 30.
hoc iure vtimur, de ſolu. & liber. 1328. num. 20
hoc iure vtimur, de reg. iur. 2205. nu. 20
hoc ſermone, liberi inge. eſſe dic. 405. nu. 40.
hodie ii, et, de pœnis, 1780. nu. 30.
hodie qui ad leg. Cor. de fal. 1719. numero 20
homo liber, de acq. rer. dom. 448. nu. 20
hominis appellatione, de verb. & rerum ſignific. 2115. nu. 10.
hominem quem pro ſuo, 589. num. 60
honeſte iuramento, de priuile. veter. 1956. nu. 60
honor municipalis eſt, de muner. & honor. 2004. nu. 20
honorem ſuſtinenti, de mune. & hon. 2002. nu. 50
honoris, & muneris, de Decur. & cōſil. 1989. nu. 30
hos accuſare, de accuſat. & inſcriptio. 1621. nu. 30
hoſtes hi ſunt, de verb. & rerum ſignif. 2103. nu. 60
hoſtes ſunt, de capti. & poſtlim. reuerſis. 1922. nu. 60
huiuſmodi ſtipulationes, de verborum oblig. 1044. nu. 40
huiuſmodi ſtipulatio, de verb. obligat. 1080 nu. 10.

I

IAm tamen, iudicatum ſolui, 1393. num. 10
Id apud Iē, de verb. & rerum ſignific. 2113. num. 30
Idem erit, de verb. obligat. 1079. num. 10
Idem erit probandum, quæ in fraud. credi. 694. nu. 30
Idem eſt de vi & vi armata. 782 nu 60
Idem eſt de libe. cau. 386. nu. 40
Idem iuris eſt, de verb. obl. 1032. nu. 30
Idem priuilegium, de priuil. cred. 670. num 10
Ideoque ſi ita, de manumiſ. teſta. 254. num. 30
Ideoque de vſucap. ſeu vſurpat. 526. in prin.
Id eſt, vbi de bo. auctor. iudi. poſſ. 656. num. 40
Id eſt, & pœnæ, ſi fa. fur. fec. dic. 1510. num. 10
Id quod noſtrum, de reg. iur. 2148. numero 30.
Id quod pœnæ, de ſolutio. & liberatio. 1321. nu. 50
Id quod pro derelicto, 582. nu. 40
Id tempus, de vſucap. ſeu vſurpat. 529. num. 10
Igitur ſciendum, de liber. cau. 385. in prin.
Il quoque ad l. Corn. de ſicar. 1691. numero 60
Illa decreta, de decretis ab ordine faciendis, 2037. nu. 10
Illa ſtipulatio de verb. obl. 1081. nu. 30
Illa verba, de verb. & rerum ſignificat. 2089. nu. 10
Illa verba. 2. de verb. & rerum ſignific. 2116. nu. 50
Ille ſeruus, qui & à quibus manumiſſi libe 364. nu 30
Illud certum, de liber. cau. 385. nu. 60
Illud conſtat, quæ in fraud. credit. 707. num. 30
Illud, de manumiſ. vin. 236. nu. 20
Illud generaliter, de mortis cau. dona. 214. num. 20.
Illud meminerimus, quæ ſent. ſine appel. reſcin. 1851. nu. 50
Illud non de ſolutio. & liberatio. 1276. num 10
Illud relatum, de iniur. & famo. libel. 1540 nu. 10
Illud ſciendum eſt. 1. de appellat. & relatio. 1823. nu. 30.
Illud ſciendum eſt. 2. de appellat. & relatio. ibid. nu. 50
Illud videamus, quando appella. ſit, 1845. nu. 40
Imaginaria venditio. de reg. iur. 2151. in prin.
Imo cum de libe cau. 386 nu. 50.
Imo magis de lib. cahi 891. nu. 10.
Immunitates, de iure immunitatis, 2010 nu. 50.
Impenſæ, de verb. & rerum ſignificat. 2092. nu. 30
Imperator Alexander, de appell. & relatio. 1833 nu. 70.
Imperator Antoninus, de pœnis, 1797. num. 20
Imperator Antoninus de lib. cau. 397. num. 10
Imperator Antoninus de fideicom. liber. 2177. nu. 10
Imperator noſter de iure fiſc. 1889. n. 20
Imperator noſter, qui ſine manu. ad lib. perue. 360. nu. 10
Imperator Titus Antoninus, ad municipa. 1964. nu. 10
Imperatores, de Decur. & eorum fil. 1992. nu. 20
Imperatores de admin. rerum ad ciu. perti 2035. nu. 10
Imperatores, ad leg. Iul. de anno. 1723. num. 50
Imperatores ad municipalem, 1981. num. 40
Imperatores, de iure fiſci. 1885. num. 40
Imperatores, ad Senatuſcon. Turpil. 1748. nu. 50
Imperatores, de bon. eo. qui ante ſenten. 1804. nu. 10
Imperatores de manumiſ. teſtam. 261. num 60
Imperatores, decurat. bo. dan. 692. n. 30
Imperatores, de re iudic. 618. n. 40
Imperatores, de priuil. cred. 675. nu. 30
Imperatores de appell. & relatio. 830. nu. 50
Imperatores, de publica. & vectig. 157. num. 20
Imperatores, de pollicitationibus. 2050 num. 10
Impetitis culpæ, de regul. iur. 2100. numero 20
Impoſſibilis, de verb. obligat. 1039. nu. 10
Impoſſibilium, de reg. iur. 2192 nu. 40
Impuberem, ad leg. Corn. de fal. 1713. num. 20
Impuberem, de furtis. 1451. nu. 40
In acceſſione temporis, de diuer. & tēp. præſcri. 946. nu. 10
In actione furti, de furtis. 1445 nu 50
In ædibus alienis, de don. 177 num. 10
In agris, de acq. rer. dom. 426. nu. 40
In albo Decurionum, de albo ſcriben. 1993. nu 50
In ambiguis, de reg. iur. 2177. nu. 10
In ambiguis, de reg. iur. 2179 num. 40
In auditum, ad leg. Corn. de ſica. 1689. num. 40
In bello, de capti. & poſtli. reuer. 1907. num. 10
In capitalibus criminibus, de bonis eorum qui ante ſenten. 1803. nu. 40
in cauſæ cognitione, de dam. infec. 61. num 30
in circulatores, de error. crimi. 1580. num. 30
incolæ ad municipalem. 1977. num. 10
incolæ iam muneribus, ad municipalem. 1978. nu. 20
in Comitijs, ad leg. Iul. repetun. 1721. num. 10
in concedendo, de aqua plu. arcen. 136. num. 40
in condemnatione, de regul. iur. 2189. num. 30
in conuentionibus, de verb. & rerum ſignific. 2132. nu. 60
in contrahenda venditione, de reg. iur. 2189. nu. 20.
in conuentionalibus, de verb. obligat. 1070. nu. 50
in crimine adulterij, ad legem Iul. de adult. & ſtup. 680. nu. 30.
in criminibus cruendis, de quæſtionibus. 1752. nu. 30
in damnatos, de pœnis, 1794. numero 20
in depoſiti, de re iud. 601. nu. 20

Inde

Inde tabernacula. de verbor. ſignificat. 2122.nu.40
Indicaſſe de verb.ſign.2026. nu. 50
In diem acceptilatio. de acceptilatio. 1361.n.30
In diem addicto. de aqua plu.arcend. 137.in prin.
In diem obligatio. de novat. & deleg. 1253.nu.30
In duobus reis. de duo. re. ſtipuland. 1163.nu. 30
In eadem cauſa ad leg.Iul.de vi publ. 1682.nu.40
In effractores, de effra.& expila.1594. nu.30
In eiuſmodi ſtipula tionibus. de præto. ſtip.1381.n.50
In eo quod. de reg.iur.2159. nu.40
In eo quod plus ſit. de regul.iur. 2181. num.30
In eo quod de acq. rer.dom 436. nu.20
In eos qui nauer. furti aduer. nau.cau. ſta.1506.n 60
In eos.de cuſto.& exhi.reo.1634. n.60
In eum cuius dolo.de accuſ. & inſcrip. 1624.n.40
In eum cuius inſtinctu. de extraordin. crim.1577.n.60
In executione. de verb.oblig.1101.numero 10
In factum actionem. de act. & obligat. 199.n.10
Inf.ns.vel furioſus. ad leg. Cornel. de ſica.1693.n.50
Infamem. de publ.iud.1608. n.10
Inficiando depoſitum. de furtis.1488. num.30
In fideicommiſſarijs. de fideicõmiſſ. liber.273.n.20
In fiſci cauſis.de iure fiſci. 1869. nu.20
In fraudem creditorum.qui,& à quib. manu.372.in prin.
In fraudem.qui.& à qui.manumiſſi liberi.364.n.60
In fraudem.qui ei à qui.manumiſſi li. 365.nu.20
In fraudem fiſci.de iure fiſci. 1889.nume.30
In fraudem, quæ in frau. credi. 695. num.10
In furti actione.de furtis 1470. nu. 10
In generali petitione.de verb.& rerum ſignific.2093.n.10
In hanc ſtipulationem.de dama inf. 96.nu.30
In his officijs.de reg.iur.2190. num.30
In his verò quæ.de ſolu.& liber. 1273. num.20
In honorarijs.de actio. & oblig. 1010. num.20
In honoribus, de vaca. & excu. mu. 2014.n.40
In huiuſmodi ſtipula ionibus.de præ to.ſtipul.1381.n.50
In illa ſtipulatione. de verb. obl. 1039. nu.30
In illa ſtipulatione. de verb. obligatio. 1070. n.10
In inſulam.de ſen.paſ.& reſtitu. 1814. num.30
In interdicto.de vi, & vi armata. 788. num.10
In interdictis, de interd. ſeu extraord. actio.722.n.10
In iudicati. de re iud.632.nu.30
In iure ciuili receptum eſt. de reg. iur. 2186.n.20
Iniuria.de iniur. & famo. libel. 1537. num.10
Iniuriarum.1.de iniur. & famo. libel. 1532.n.20
Iniuriarum 2.de iniur.& famoſ. libel. 1570.n.30
Iniuriarum.3.de iniur.& famo. libel. 1571.n.50
In laqueum.de acq.rer.do.449.nu.60
In lege cenſoria,de ver.ſig. 2128. n.10
In lege Cornelia, ad legem Cornel. de ſica.1692.n.30
In libertatibus de manumiſſ teſt. 241. nu.20
In liberto de ſolu.& libe. 1324.in prī.
In littore.ne quid in lo.pu 754. nu.50
In loco,ne quid in lo pu.vel iti. ſ. 744. nu.30
In Luſitania.de cenſibus.2065. nu. 10
In metallum.de ſen.paſ.& reſtit.1814. num.30
In metallum.de pœnis 1784. num. 60
In metallum.de pœn 1794.nu.20
In metallum.de iure fiſci.1872.nu.30
In morris cauſa.de mor.cau. don.205. num.10
In numerationibus.de ſolu. & liberat. 1303.n.50
In muris.ne qđ.in lo.ſa.fiat 742. n.10
In negotijs.de reg.iur.2147. in princ.
In obſcuris inſpici ſolet, de regul. iur. 2184.n.10
In obſcura voluntate. de reg.iur. 2191. num.40
In omnibus obligationibus.de reg.iu. 2150.n.10
In oibus cauſis,de reg iur 2170. nu. 30
In oibus cauſis.de reg.iur.2162.nu.10
In oĩbus cauſis.de præuar.1591. nu.30
In omnibus negotijs,de actio. & obl. 1021.nu.10
In omnibus officijs (al.in his officijs,) de reg.iur.2190.n.20
In omnibus.de acq.rer.do.431. nu. 10
In omnibus.de diuer.& temp præſcr. 948.n.20
In omnibus partibus iuris. de capit. & poſtli.reuer.1916.nu.50
In omnibus prætoris 1.de præto. ſtip. 1379.n.30
In omnibus prætorijs. 2. de præt. ſtip. ibid.n.50
In omnibus quidem,maximè, de reg. iur.2178.n.30
In omnibus rebus,de act & obl.1010. num. 20
In omnibus ſpeciebus, de ſol. & liber. 1303.n.30
In omnibus temporalibus,de actio. & obl.996.n.60
In pari cauſa poſſeſſor.de reg.iu. 2199. num.20
In parie is communis,de damn.infec. 101.nu.30
In perſonalibus actionibus.de ceſſ. bo. 641.n.30
In perſonã ſeruilẽ.de reiu. 2154. n.10
In poſſeſſionem,qeib.ex cau.in poſſeſ. ea.648.n.40
In Prætoris ſtipulationibus.de Præto. ſtipul.1381.n.10
In priuatis operibus. de polliciationibus.2049.n.30
In prouinciali,de ope.no.nũc.11. n.10
In pupillo.de excep 903. nu.50
In pupillo cui.de in.ſ.& ſub 1305.n.50
In quẽ etiam.de fideic.lib. 269. nu.10
In quæſtionibus ad legem Iuliam ma teſt 1639.n.50
In quibuſcunque negotijs, de actio. & obl.1017.n.30
Inquilino non datur, de damn.infect. 106.nu.40
In rebus.de precario.874 in princ.
In reficiendo de dam.infect.108.n.50
In rutis caſis, de verb. & rerum ſignif. 2110.num.50
In Saluiano interdicto, de ſaluis. interd.898.n.20
In Senatuſconſult.Turpil.ad Senatuſc.-Turpil.1746.n.10
In ſeruo.de libe.cau.387.nu.10
In ſeruorum.de pœnis.1778. n.10
In ſtipulatione.de dam.inf.88.nu.30
In ſtipulatione.iudica.ſol. 1390. nu.10
In ſtipulatione, 1. rem ra. habe. 1407. num 10
In ſtipulatione, 2. rem ra. habe. 1420. num 20
In ſtipulationibus.de verbo.obl.1071. num 40
In ſtrato omne.de verb.ſignif.2081.nume.10
Inſtructam autem.de verb.ſign. 2122. nu.50
Inſula eſt.de acquir.rer.do.450. nu.40. 1071.n.50
Inſulam intra biennium.de verb. obl. 1137.nu.20
In ſumma.de aqua plu.arc.124.nu.30
In ſumma.de re iud. 630.nu.40
In ſumma ſciendum eſt, de iure fiſci, 1877.n.50
In ſumma,vti poſſide.904. nu.20
In tabulis.de ſtatulib.352. nu. 60
In tantum ergo.de libe.cau.387.nu.30
Intelligendus eſt.de verb.& rerum ſig. 2115.n.10
In tempore conſtituto.de diuer.& tempo.præſcr 942.n.10
In teſtamento quidam, de fideicom.liber.305. n.40
Inter accuſatorem, de publ. iud. 1610. num.20
Inter artifices.de ſol.& lib. 1288. n.50
Inter cæteros.de iure aure. anulo. 376. num.10
Inter conuenientem ad municipalem, 1977.n.10
Inter creditorem, & debitorem, de fideiuſ.& mand. 1241 n.50
inter diuortium, de verb. & rerum ſig. 2123.num.40
inter donum,& munus.de verb.& rer. ſign 2124.n.20
inter eos.de re iud.613 n.30
inter eos qui.de acq.rer.do. 433. nu.40
inter eos, de fideiuſs. & mandat. 1234. num.10
inter fideiuſsores. de fideiuſ. & mand. 1219 nu.20
inter fructuarium.de damn.infect.35. num.50
Inter hæc verba.de verb.& rerum ſign. 2121.n.40
inter illam.de verb.& rerum ſig.2132. num.30
inter liberos. de pollicitationib. 2051. num.20
inter libertatum, ad legem Iul. de adul. & ſtup.1645. n.10
inter mortis cauſa, de mor. cau. dona. 214.n.50
inter omnes conſtat, de furtis, 1464. num.50
inter pares.de in iud.620.in prin.
inter pœnas, de interd. & releg. 1807. num.60
Inter publica.de verb ſig.2072. nu.30
inter quos de dam.infec.104. n.20
inter ſtipulantem.de verb oblig. 1095. num.10
inter ſtuprũ.de ver.ſign.2099. num.40
interdum accidit.de furtis.1469. n.50
interdum ex conuentione.rem ra. habi.1413.n.50

Interdum de publ. & vectig. 165. nu. 40
interdum euenit de publ. iudic. 1605. num. 50
interdum eius rei de acquir. vel amitt. poſſ. 491. n. 20
Interdum fur de furtis. 1479. n. 50
interdũ pecuniariter de interd. & rele. 1822. nu. 20
interdum proprietatem, de verb. & rerum ſignif. 2092. n. 10
interdum pura ſtipulatio de ver. obli. 1085. n. 20
interdum de natalibus reſtituen. 377. num 60
interdictum de precarijs, de precario. 880. nu. 30
interdictum quod vi, quod vi aut clã. 867. n. 40
interdicto quorum bonorũ. 724. nu. 20
interdicto de vi & vi arm. 792. num. 10
interdicta de interd. ſeu extraordinar. actio. 722. n. 20
Interdictorum de interd. ſeu extraord. actio 719. n. 30
intereſſe de acquir. vel amit. poſſ. 505. num. 10
intereſt enim de priuil. cred. 669. nu. 10
intereſt. n. noſtra de lib. cau. 380. nu. 10
interpretatione legum, de pœnis. 1797. num. 10
in teſtamentis de reg. iur. 2199. nu. 10
inteſtatæ ſororis pro empore, 576. nume. 10
inteſtatus eſt de verb. ſig. 2088. nu. 30
in totum, de reg iur. 2174. nu. 20
in toto & pars de reg. iur. 2184. in prin.
in toto iure generi, de reg. iur. 2176. num. 10
intra quinque annos, de iure ante. an. 376. n. 30
intra dies conſtitutos de re iudic. 599. num. 50
intra quatuor annos, de diuer. & tempor. præſcr. 946. n. 30
intra triduum, de appella. recipi. vel non. 1847. n. 10
in venditione de bo. auct. iudi. poſſeſſ. 660. nu. 10
inuitus de fideicom. lib. 302. num. 20
inuitus de reg. iur. 2207. nu 20
inuito de reg iur. 2171 nu. 10
in vſu de verb. ſign. 2115. nu. 70
in vſucapione de diuer. & temporali. præſcr. 950. n. 20
in vſucapionibus, de vſucap. ſeu vſurpat. 525. n. 40
in vulgari de verb. ſign. 2117. num. 10
is autem iudica. fol. 1394. n. 70
is cuius de aqua plu. arc 150. num. 60
is cuius 1. de furtis. 1436. nu. 10
is cuius 2. de furtis. 1497 n. 40
is cuius epe. ad legem Iul. de adult. & ſtup. 1654. n. 40
is cui bonis de verb. obl. 1018. num. 40
is cui, de furtis. 1437. nu. 50
is cui fideicommiſſa, de quæſtionibus, 1766. n. 30
is cui opus de epe. no nunc. 38. nu. 40
is cui de actio. & oblig. 1013. n. 70
is cum quo de aqua plu. arcenda. 136. num. 20
is damnum de reg. iur. 2189. nu. 30
is qui alienum de ſolutio. & liberatio. 1311 nu. 60
is qui alienum de verb. obligat. 1070. num. 10
is qui bonis ceſſit 1. de ceſſio. bo. 641. num. 40
is qui bonis ceſſit, 2. de ceſſio. bo. ibid. num. 50
is qui dicit de except 904. nu. 10
is qui ex ſtipulatu de actio. & obligat. 1016. n. 30
is qui ex cauſa de fideicom. liber. 278. num 30
is qui in domum, de iniur. & famoſis libel. 1570. n. 50
is qui in puteum, quod vi aut clam. 856. n. 30
is qui in reatu ad leg. Iul. maieſt. 1640. num 30
is qui iudicio, vide Qui iudicio. 1616. num. 10
is qui Legatione de Leg. 2027. nu. 50
is qui natus de verb. & rerum ſignific. 2130. n. 30
is qui opem de furtis. 1456. n. 30
is qui prædam ad leg. Iul pecula. 1730. nu. 50
is qui rem qui ex cau. in poſſ. ea. 655. nume. 60
is qui reus de publ. iud. 1606. n. 40
is qui ſeruum caſtrandum, ad l. Corn. de ſica. 1692. n. 10
is qui ſuis de manumiſ. 220. n. 40
ita fidei de iure fiſci. 1887. nu. 40
ita liber de ſtatulib. 335. nu. 10
itaque fullo de furtis. 1436 n. 10
itaque hoc caſu de fideicom. libe. 294. num. 30
ita ſtipulatus de verbor. obligat. 1122. num. 50
item apud de iniur. & famoſ. libellis. 1555. n. 20
item miles de re iud. 611. num. 20
item parte, de except. rei iud. 917. nume. 30
item quæ ex animalibus, de acqu. rer. dom. 415. in prin.
item ſi alter de ſtipul ſer. 1182. num. 10
item ſi ob id, de doli mali & met. except. 956. n. 50
item ſi ſeruus de ſtipulat. ſeruo. 1182. num. 10
item ſi victus de except. rei iudic. 919. num. 10
item veſtis de capti. & poſtlim. reuer. 1900. n. 50
itinere faciendo de verb. ſignific. 2066. num. 40
iudex poſtea quam, de re iudi. 628. nume. 40
iudici ab appellatoribus, de iniur. & famo. libel. 1575. n. 20
iudicatæ quidem de except. rei iudica. 936. nu. 20
iudicatum ſolui 1. iudica. fol. 1396. nume. 50
iudicatum ſolui, 2. iudica. fol. 1398. num. 30
Iulianus ait de manumiſ. teſtam. 256. num. 10
Iulianus ait, de dolli mali. & met. except. 975. n. 40
Iulianus ait, de confeſ. 636. nu. 20
Iulianus (alias Aelianus) debitor, de manumiſ. 223. n. 60
Iulianus lib. 3. de except. rei iudic. 913. num. 20
Iulianus qui, & à qui. manumiſ. liber. 363 nu. 10
Iulianus de mor. can. dona. 107. nu. 40
Iulianus ſcribit de verb. obligat. 1143. num. 20
Ius noſtrum non patitur, de reg. iuris, 2147. n. 30
iuris Italici de cenſibus. 2063. n. 60
iuris ratio de manumiſſio 231. nu. 10
iure naturæ æquum eſt de regul. iuris, 2211 n. 10
iura ſanguinis de reg. iur. 2148. nu. 10
iuſiurandum quarum actum actio non da. 988. num. 40
iuſta cauſa, de manumiſ. vind. 234. nume. 2
iuſta enim vti poſſid. 798. n. 20
iuſta interpretatione de verb. ſignific. 2127. n. 50
iuſtè poſſider de acq. vel amit. poſſeſſ. 480. n. 50
iuſto errore. de vſucap. ſeu vſurpatio. 553. num. 30

L

Labeo ait de aqua plu. arcend. 147. num. 40
Labeo & Sabinus de verb. ſign. 2071. num. 20
Labeo putat ſi fa. fur. feciſ. dica. 1513. in prin.
Labeo putauit ſi is qui teſt. lib. eſſe iuſ. erit. 1506. n. 40
Labeo, de riuis 815. nu. 30
Labeo de vſucap. ſeu vſurpat. 526. nume. 20
Labeo lib 2. poſteriorum. de ſtatulib. 343. n. 70
Labeo indicatæ ad municipalem, 1361. num. 40
Labeo lib. 1. de verb. ſig. 2073. num. 30
Lacus & ſtagna de acqui rerum dom. 425. nu. 20
Latæ culpæ finis de verb. & rerum ſig. 2134. n. 70
Latinus Largus qui ſine manu. ad lib. perue. 360. n. 40
Latrones de capt. & poſtl. reuer. 1923. num. 60
Legatam de admin. rer. ad ciuit. perti. 2031. nu. 30
Legatus antequam, de Legationibus, 2026. nu. 50
Legatus contra Rempub. de Legationibus. 2024 n. 20
Legatus creatus de Legationib. 2027. num. 10
Legatus municipalis de Legationibus 2024. n. 10
Legatorum tempus, de Legationibus. 2025. num. 40
Legato qui publicum de vacat. & excu. mu. 2016. n. 50
Legatorum nomine, pro legato, 584. num 20
Lege autem de decre. ab ordi. facien. 2037. n. 10
Lege Cornelia 1. ad legem Cornel. de fal. 1704. n. 40
Lege Cornelia 2. ad legem Cornel. de fal. 1718. n. 40
Lege Cornelia 1. ad legem Cornel. de ſica. 1688. n. 20
Lege Cornelia 2. ad legem Cornel. de ſica. 1690. n. 70
Lege Flauia de manumiſ. 226. nu. 30
Lege Flauia. ad leg. Flauia. de plagia. 1733. num. 40
Lege Iulia peculatus 1. ad legem Iuliã pecula. 1724. n. 30
Lege Iulia peculatus 2. ad leg. Iuliam pecula 1725 n. 10
Lege Iul. de reſiduis ad leg Iul. pecul. 1724. nu. 50
Lege Iuliana ad leg Iul. repetund. 1720. num 40. & 1721 n. 50
Lege Iuliani ad leg. Iul. de vi pub. 1681. num. 10
Lege Iulia 2. ad le. Iul. de vi pub. 1684. num. 10
Lege Iulia 3. ad leg Iul. de vi pub. ibid. num 30
Lege Iulia de annona. ad leg. Iuliã de anno. 1733. n. 40
Lege Iunia de manumiſſ 230. nu 30

Lege

Lege Pompeia.ad le.Pompe. de patricid.1695.nu.10
Lege obuenire.de verbor.ſignific.2108. nu.10
Legis Flaniæ crimine.ad leg.Flauiam de pla.1733.nu.10
Legis Iuliæ.ad le.Iul.de vi priua.1686. nu.60
Leuia crimina.de accuſ.& inſcr.1617 nu.10
Lex Cornel.de iniu.& famo.libel.1541 in princ.
Lex xij.tabularum.ad le.Iul. maieſta. 1637.nu.40
Lex xij.tabularum, de tigno iniuncto. 1500.in princ.
Lex Iulia repetundar.ad le.Iuliam repe.1720.nu.20
Lex Iulia de repetundis.ad leg.Iuliam repe.1721.nu.50
Libellorum inſcriptionis, de accuſ. & inſcrip.1614.nu.10
Liberalis cauſa.de lib.cau.309.nu.40
Liberationis verbum.de verb.ſig.2081. nu.40
Liber homo.de acquir. rerum do.427. nu.20
Liber homo in ſtipulatũ.de verb.obli. 1115.nu 40
Liber homo qui, de verbo.oblig.1127. nu.20
Liber homo.de ſtipul.ſeru. 1188. n.50
Liberorum appellatione.de verb.& rerum ſignif.2133.nu.40
Liberis etiam hominibus, de libe cau. 380.nu 50
Liberis etiam de pon.quæ.1802.nu.30
Liberis exhæredatis de dolo mali & me.excep.978.nu.40
Libertas ad tempus, de manum.teſta. 253.nu.50
Libertas inæſtimabilis res eſt, de reg. iur.2181.nu.40
Libertas omnibus rebus, de regu. iur. 2197 nu.40
Libertas quæ.de manumiſ. teſta. 247. in princ.
Libertas teſtamento. de manumiſ.teſta.255.nu.20
Libertate.de manumiſ.teſta.263.n.30
Libertate ſeruo.de ſtatulib.346.nu.30
Libertates directæ.de manumiſ. teſta. 258 in princ.
Libertates etiam.de fideicõ.liber.278 nu.50
Liberti appellatione.de verb.ſig. 2120. nu.10
Libertinus, de iure aureo.anulo. 377. nu.40
Liberius propter.ad municipalẽ.1967. nu.40
Libro memorialium.de verb.ſign.in l. Maſurius ſcribit.2113.nu.40
Licere vnicuique.de incen.rui.naufra. 1536.nu.30
Licet capitalis.de verbor.ſignific.2100. nu.40
Licet dubitatum.de libe.cau.400.nu.30
Licet fugæ tempore.delib.cau.384. numc.50
Licet interfecta.de verbo.ſignific.2056. nu.40
Licet neque.de acquir. vel amitt.poſſ. 511.nu.20
Licinius Rufinus.qui.ad liber. procla. 403.nu.30
Litigioſam rem.de litigioſis.987. nu.10
Litis æſtimatio.pro emptore.567. n.40
Litis nomen.de verb ſign.2078.nu.30
Litteras ne quid in lo.publi.754.nu.40
Littus publicum eſt.de verb.ſign.2102. nu.20
Littus eſt quouſque.de verbor. & rerum ſignif.2096.nu.40
Locatio veſtigalium.de publica. & veſtig.158.nu.30
Locus certus.de acquir.vel amit.poſſeſ. 495.nu.40
Locus eſt non fundus.de verbo ſignific. 2087.nu.20
Locum habet.de tabu.exhi.738.nu.50
Longæ poſſeſſionis.de diuer. & tempo. præſcrip.943.nu.10
Lucius Titius,de dona.193.nu.30
Lucius Titius.de manumiſ.teſta.262. nu.20
Lucius Titius 1.de fideic.lib.277.n.60
Lucius Titius 2.de fideicom.libet.306 nu.50
Lucius Titius 3. de fideicom. lib. 322. nu.70
Lucius Titius.de fideiuſ.& mãd.1218. nu.20
Lucius Titius.ad Senatuſ.Turpil.1748. nu.20
Lucius Titius.de appel.& relatio.1818. nu.40
Lucius Titius,de iure fiſci.1871.nu.20
Lucius Titius.ad munic.1971. in prin.
Lucio Titio.de aqua quot. & æſti. 830. nu.40
Lucio Titio. de actionibus & obligationibus.1006.nu.40

M

Mæuia decedens.de manumiſ.teſt. 258 nu.20
Magiſtratus municipales, ad municip. 1975.nu.10
magiſtratus Reipublicæ, de adminiſt. re.ad ciui.perti.1034.nu.30
magna negligentia.de verbo. & rerum ſignif. 1835.nu.50
maieſtatis crimine.ad leg.Iul.maieſta. 1640.nu.20
maiore parte anni.d ver.ſig.2115. n.40
maiores lxx.annis.de iu.immun.2109. nu.30
maiores xx.annis.qui.ad liber.procla. non lic.402.nu.50
malum.nauis.de verb. & rerum ſignif. 2141.nu.10
mancipia qui ſine manumiſſ ad lib. gueu.1360.nu.20
mandatis cauetur.de requir.reis.1751. nu.40
mandatis principalibus.de pœnis.1794 nu.10
mandatis de colle.& corpo.illic.1600. nu.10
manumiſſio.de manu.vin.236.nu.60
manumiſſus de inter.& rele.1812.n.30
manumittere.de interd. & releg.1806. nu 60
marcellus ait,de reg.iu.2170.nu.10
marcellus notat de mor.ca.do.201.n.30
marcellus ſcribit, de fideiuſſoribus. & manda.1218.nu.60
marcellus apud Iul.de verb.ſign. 2069. nu.10
marius quidã.de quæſtionib.1766.nu.40
matri lenocinium.ad leg.Iul.de adul. & ſtu.1669.nu.20
matrito quoque adul.ad le.Iul.de adul. & ſtup.1604.nu.10
mattianus fundum.de acqu.rer. domi. 440.nu.10
maſurius ſcribit.de verb.ſig.2113.n.40
mater autem famil.ad le.Iul. de adul. & ſtu.1647.nu.30
mater filij ſubtepti.de furt.1458.nu.30
matrimonij cau.qui & à qui.manumi, lib.370.nu.50
medicus cui, de va.& extraor.2056. in prin.
medicorum de decre.ab ordi.fa.2036. nu 40
melior conditio noſtra.de reg.iu.2200. nu.30
meminiſſe oportebit.de fur.1499. n.40
meorum & tuorum appellatione de verbor.& rerum ſignifi.2095.nu.40
mercis appellatio.de verb.ſignifi.2088. nu.60
mercis appellatione.de verb.ſign. 2129 nu.60
merito de vi & vi armata.754.num.10
metrodorum.de pœnis.1796.nu.40
miles Eliusf.m.de caſtren.pecu. 1943. nu 40
miles præcipua.de caſtren.pecu. 1943. nu.10
miles qui cum adul.ad leg. Iul.de adu. & ſtup.1647.nu.50
miles qui in furto.de furtib. baln.1593. nu.30
miles qui.de re iudi.598.nu.30
miles qui in commeatu.de re militari. 1925.nu.40
milites agrũ,de re militari.1938.nu.50
milites prohibẽtur.de re militari.1936 nu.50
milites ſi amiſerint.de cu. & exhi. rco 1634.nu.10
militum delicta.de re milit.1926.n 10
mille paſſus.de verb.ſign.2115. nu.20
minus eſt actionem, de regu.iur.2210. nu.20
minus ſolutum,de verb.ſig. 2077. n.50
miſſo legatario.pro emptore.575. n.20
Modeſtinus ſcribit,de dona.187.nu.30
Modeſtinus reſpondit.de ſolu. & liber. 1223.nu.10
Modeſtinus reſpondit.de except. 906. nu.20
Modeſtinus reſpondit, de verb. & rerũ ſignifi.2101.nu.10
mora rei fideiuſſori,de verb.obl.1104. nu. 11
morbus ſonticus.de verb.ſignific.2102. nu.30
moris eſt de pœnis.1775. nu.10
mortis cauſa.1.de mor.cau.dona. 197. nu.20
mortis cauſa.2.de mor.cau. dona. 198. nu.10
mortis cauſa 3. de mor.cau.dona. 199. nu 50
mortis cauſa 4.de mor cau.dona.201. nu.50
mortis cauſa.5.de mor.cau. dona. 203. nu.30
mortis cauſa.6. de mor.cau.dona. 208. nu.50
mortis cauſa.7. de mor.cau. dona.210. nu.50
mortis cauſa ſeruũ. de manumiſſ. 227. nu.40
mortuo hærede.de ſtatulib.339. nu.50
mortuo reo.de fideiuſſ.1217.nu 50
moſchis.de iure fiſci 1805. nu.10
nocentium.de verb. & rerum ſignific. 2096.nu 10
mulier in opus.de capti.& poſtli.reuer 1.02.nu 40
mulier quæ dotem.de verb.obli. 1082 nu.40
mulier quæ.ad Senatuſconſul. Turpill. 1741.nu.40
mulieris,de verbor.ſignificat.2070.nume.50

Mulieri.de popul.actio.1603.nu.40
Mulierem, de accuſa. & inſcrip. 1624. in princ.
Mul.um intereſt,de ver.obl. 1053. n.20
Munerum.de mune & ho. 994. nu.30
Munerum. de mune.& ho.2000. nu.40
Municeps ad municipalem.1974.nu.10
Municeps.de verbo.& rerum ſignifica. 2136. nu.10
Municeps ad municipalem. 1966.n.10
Municipē ad municipalē 1958.nu.50
Municipalis.de decre..b ordi.la. 2037. nu.60
Murus 1.de verbo. & rerum ſignificat. 2073.nu.10
Munus.2.de verbo.& rerum ſignificat. 2131.nu.30

N

NAm cum vterque.de ſtip.ſer.1183. nu 40
Nam ei.de dona.191.nu.30
Nam & ſi.de furt.1471 nu.10
Nam & ſi quod vi aut clam. 855. n.10
Nam & in rerum.quod vi aut clā. 861. nu.60
Nam origo.quod vi aut clam. 855.n.20
Nam quem.de verb.ſign.2113.nu.40
Nam Reipublicæ.de cap. & poſtli. 1900.nu.12. nu.30
Nam ſi non ſit.de damn.infec.102. in princ.
Nationum appellatio.de verb.ſignific.in l. [illegible] 2102.nu.50
Natura.de verb.ſignif 2120 nu.50
Naturaliter.de vſucap. ſeu vſurpa.525. nu.10
Naturalem.de acqu.rer.do.413.nu.20
Nat rales.de actio.& obli.998.nu.10
Naturaliter.de acqui.vel amit poſ.481. nu.10
Nautas.de capti. & poſtli.reuer.1900. nu.30
Naviculariꝰ de mune. & hono. 1999. nu.40
Nec cum filio familias.de furtis. 1443. nu.50
Nec in aliena.quod vi aut clam,844.nume.50
Nec liberalitate.de re iudic 626.nu.20
Nec piſcatores.de incen. ruin.nauſrag. 1535.nu.60
Ne Præſidis. vide. Nec Præſidis.ſ.
Ne Procuratores Cæſaris.de iure fiſc 1814.nu.30
Nequid.de incen rui.nauf.1534. nu.50
Neque.s receptam.de cu. & exhi. reo. 1633.nu.20
Ne quo:undam. de collu.detegen.409. nu.60
Ne ſatisdatio rem ra.habe.1421. nu.20
Nec enim.de iti.actuque priua.813. nume.10
Nec enim ordo.de ſolu.& libera.1275. nu.30
Nec ex prætorio.de reg.iu.2157.nu.20
Nec filio.de nata.teſt.378.nu.40
Nec in ea ad legē Iul. de adul. & ſtup. 1662.nu.10
Nec intereſt liberos.ad l.Iul. de vi. priu. 1686.nu.40
Nec licebit de publica.& veſtiga. 154. nu.40
Nec magiſtratibus.de iniur. & famo.libel.1572.nu.40
Nec manifeſtum.de furtis.1434. nu.60
Nec militi.de manumiſ.teſtamen.240 nu.50
Nec minus.de furtis.1451.nu.40
Nec præſidis quidem nomen, de operibus publicis.2039.nu.50
Negotiorum geſtorum.de re iudic.614. nu.40
Negotiorum geſtor.de appell. & relat. 1832.nu.40
Nemo alieno.de reg.iu.2198 nu.10
Nemo damnum.de regu.iur.2205. nume.10
Nemo de domo.de reg.iur.2181. nu.10
Nemo dubitat,de reg.iu.2179.nume.10
Nemo enim in perſequendo de reg.iu. 2177.nu.40
Nemo eſt qui neſciat.de duob. reis ſtipulan.1165.nu.10
Nemo ex his qui negant, de regul.iur. 2163.nu.30
Nemo ideo obligatur.de regu.iu. 2189. nu.10
Nemo plus iuris.de reg.iur.2167.nu.10
Nemo plus commodi.de reg.iur.2197. nu.20
Nemo poteſt pro legato,585 nu 40
Nemo poteſt.pro derelicto.58 :.u 20
Nemo poteſt gladij.de regu. iur. 2171. nu.50
Nemo poteſt mutare,de regu.iur.2174. nu.10
Nemo prædo eſt. de reg.iur.2198. n.40
Nemo prohiberur.de exceptio.505.nume.10
Nemo qui condemnate, de regul.iur. 2161.nu.10
Nemo rem ſuam.de verbo.oblig.1094. nu.10
Nemo rem ſuam.de verb.oblig. 1103. nu.40
Nemo ſeruum,de acquir.rer.dom.429. nu.40
Nemo videtur fraudare, de regul. iur. 2203.nu.20
Nemini licet.de lo.& itine.publi. 743. nu.10
Nepos ex filio.de manumiſſio.2302.nume.30
Nepos Proculo.de verbor.ſignif. 2106. nu.50
Ne Præſidis.de ope.pub.2039. nu.50
Neque infanies.de fideicom.liber.303. nu.40
Neque in interdicto.de regu.iur. 2196. nu.20
Neque muri ne quid in lo.ſa.ſi.742.nume.30
Neque pignus neque depoſitū.de regu. iur.2164.nu.20
Neque ſeruus,de vſucap.ſeu vſurp.528. nu.10
Neque vnde vi.de vi & vi armat. 791. nu.20
Neratius conſultus.de regul.iur. 2194. nu.20
Nera ius priſcus de verb.& rer.ſignific. 2095.nu.40
Neratius ſcribit.de manumiſ.teſtamē. 241 nu.50
Nelennius.de re iudic 621.nu 20
Nihil aliud eſt.de actio.& oblig.1018. nu 20
Nihil eſt aliud.de verbo.ſignific. 2074. nu.50
Nihil conſenſui tam contrarium,de regu.iur.2184.nu.30
Nihil dolo.de reg iur.2199.nu.30
Nihil enim multum, de lib. ho. exhib. 886.nu.40
Nihil eſt impedimento, ad municip. 1977.nu.50
Nihil intereſt,ad le.Iul.de adul.& ſtu. 1672.nu.20
Nihil intereſt,ad le.Com.de fica.1694. nu.20
Nihil intereſt ipſo iure.de reg.iu.2183 nu.30
Nihil intereſt de capti. & poſtlimi. re. 1923.nu 10
Nihil peti poteſt.de reg.iur.2195.nu.10.
Nihil tā naturale.de reg.iur.2160.n.30
Niſi conſentiat.de acceptil.1368.n.60.
Niſi ingiurā ad legem Iul. de adulter. & ſtup.1643.nu.40
Niſi prieres quæ in fraud.cre.708.nu.50
Niſi probetur de pot.quæ fil.dam.conced.1602 nu.60
Niſi quatenus.de bon.auctо.iudi. poſſ. 664 nu.40
Niſi ſint manſurfactæ, de acquir. rer. dom.413.nu.10
Niſi voluntate, de acquir. rer. do.431. nu.40
Nominatim, de manumiſ. teſta.251. nu.30
Nomina in codicillis. de manu.teſta. 255.nu.10
Nomen filiarum, de verbor. & rerum ſignif 2117 nu.30
nominis appellatione(ex Flo.lectione) in l.pecuaix.2067.nu.10
Nominis & rei.de verbo.ſignifi. 1068. nu 10
Non alienum.de reg.iur.2197.nu.10
Non contrahit ad leg.Iul.maieſt.1638 nu.40
Non debere cogi ad munic.1963. n.10
Non debet actor licere. de regul.iuris. 2162 nu.20
Non debet alteri per alterum.de regul. iur.2174.nu.10
Non debet cui.de reg.iu 2153. nu.20
Non defendere.de reg.iu.2166. nu.20
Non dubito. de cap. & poſtlimi. reuer. 1902.nu.60
Non eſſe ne de fla.defun.408.nu.40
Non eſt dubium. de cuſto.& exhib.reo. 1633.nu.40
Non eſt facile.de cuſto. & exhibit. reo. 1635.nu.20
Non eſt nouū.de acq.rer.do.444. nu.50
Non eſt omnino,de manumiſ.vin.233. nu.50
Non eſt permiſſum,de accu.& inſcrip. 1613.nu.10
Non eſt pupillus.de ver.ſig.2116. nu.70
Non eſt hoc liberis, de verb.ſign.2114. nu.20
Non eſt ſingulis,de reg.iu.2191.nu.10
Non ēt de interd.& reieg.1082 nu.10
Non ſaretur,de exceptis 636 nu.10
Nō figura de actio,& obli.1012. I prin.
Non fraudantur de reg.iur.2200.nu.30
Non ideo.de noua.& deleg. 2163 n.40
Non intelligitur,de iure fiſci,1864.n.40
Nonnulli.de accuſa.& inſcrip.1620.nume.20
Non omnimodo.de conſeſ.64c.nu.40
Non omne de ſtatul.b.353.n2.10
Non omne quod licet.de reg.iur.2203 nu.10
Non omnes deſertores.de re militari. 1933.nu.10
Non omnia iudicia.de publ.iud.1604. nu.30
Non poſſunt vlla bona,de iu.fiſc.1872. nu.10
non poteſt Præſes prouinciæ.de furtis 1486.nu.10
non poteſt dolo carere.de reg.iu. 2196. nu.30
non poteſt videri.de verb.ſignifi. 2103. nu.50
non poteſt improbus videri,de reg.iur. 2180.nu.20

Non poteſt videri dediſſe. de regu.iur. 2211.nu.20
Non prodeſt ei.vi bono rap.1518.n.50
Non puto delinquere. de iu.fiſc. 1871. num.50
Non quaſi ipſo iure.rem pup.ſal.1383. num.30
Non ſolent. de appel. recipi. vel non. 1846.nu.20
Non ſolent quæ abundant. de reg.iur. 2179.nu.30
Non ſolet deterior. de re.iu.2177.n.30
Non ſolùm autem. de iniur.& famoſ. libel.1549.nu.30
Non ſolùm aũt.de libe.cau.398.nu.50
Non ſolùm bonæ fidei. de vſucap. ſeu vſurpa.544.nu.20
Non ſolùm. de actio.& obl.1007.n.10
Non ſolum in actionibus. rem ra.habe.1420.nu.40
Non ſolùm proximo. de ope.no nunc. 33.num.10
Non ſtatim. ad leg. Plautiam de plag. 1733.nu.70
Non tantùm. de fideicom. liber. 318. num.40
Non tantùm.de re iudi.612.num.20
Non tantùm. de Decur. & eorum fil. 1990. nu.50
Non tantùm ei qui. de appel. & rela. 1822 nu.60
Non tantùm delator.de iure fiſci. 1882. in prine.
Non tantùm de verb.ſign.2119.nu.40
Non videbitur. de ſtatulib.352. nu.40
Nõ videntur data.de reg.iu.2188.n.10
Non videtur cepiſſe. de regu.iur.2149. num 20
Non videtur.'de acquir. velomſt. poſſ. 492.num.10
Non videtur de mor. cau. dona. 210. num.30
Non videtur. de libe.cau.394. num.50
Non videtur quiſquam id capere. de regu.ius.2166.nu.20
Non videtur rem amittere. de reg. iur. 2176.nu.30
Non vt à patre.de capti.& poſtli.remer. 1901. nu.50
Non vt ex ploribus cauſis. de regu iur. 2185.nu.10
Non vt quis.de bo.dam.1798.num.30
Non vtique. de excep.905.num 60
Non vtique. ad municipalẽ.1961.n.30
Non vtique.de admi.re ad ciu.perti. 2029.nu.10
Non vult hæres eſſe. de regu.iur.2147. num.10
Notionem accipere. de verb.ſig.2098. num.10
Nouare poſſumus. de nous. & deleg. 1261. num.30
Nouatio ſi.de nous.& dele.1263.n.20
Nouatio eſt.de nous & dele.1251.n.20
Nouationelegitimè.de nous.& deleg. 1261.nu.20
Nouiſſima. iudicatũ ſolui.1404.nu.40
Nuda ratio.de dons.188.nu.40
Nullus videtur. de reg.iur 2167. nu.10
Nullo modo.ad leg.Corn.de fal.1704. num.10
Nulla intelligitur mora. de regu. iur. 2178. nu 10
Nullum crimen de reg.iur.2181 nu.20
Nundinis imperatis. de nundi. 1041. num.50
Nunquã actiones. de reg.iu.2199.n.40
Nunquam actiones. de actio. & oblig. 1021.nu.50
Nunquã in vſucapionibus. de vſucap. ſeu vſurpa.541. numero 20
Nunquam nuda traditio. de acquiren. rer.dom 415.nu 40
Nunquã plura delicta. de priua.delic. 1430.num.40
Nunquam ſuperficies. de vſucap. ſeu vſurpa.537.nu.10
Nuptias non concubitus. de regu. iur. 2159.nu.10
Nuptam mihi. ad leg.Iul.de adulte.& ſtup.1644.nu.10
Nurus appel.de verb ſign.2081.nu.40

O

OB caſum quẽ.de pollici.2047.n.10
Obligamur. de act.& obli.1018. num.30
Obligari põt paterfamilias. de actio. & oblig.1013.nu.30
Obligationes.i.de act.& obl.988.n.70
Obligationes.ij de ac.& obl.1006.n.10
Obligationum ferè de act.& obl.1014. num.20
Obligationum ſubſtantia. de actio. & obliga.992.nu 40
Ob pecuniam, de furtis.1496. num.40
Obtriginta nummos. de ſolu. & libe. 1322.num.10
Officium regẽtis. de re militari.1937. num.30
O filius rectè dicebat.de ſtip.ſer.1180.
Omnis definitio in iure. de regu. iur. 2209.nu.40
Omnis excuſatio, de vic.& excu.mut. 2010.nu.40
Omnis hæreditas. de reg.iu.2201.n.30
Omni obligationi.de fideiuſſ.& mãd. 1210.nu 20
Oẽ delictũ eſt.ã re militari.1935.n.10
Omnes actiones.de reg.iu.2201. nu.40
Omnes debitores. quæ in frau.credi. 708.nu.60
Omnes debitores.de actio.& ob.1021. num.10
Oẽs exceptiones.de except.910 nu.10
Oẽs pœnales.de actio.& obl 1006.n.20
Omnes populares.de popula.acti.1603. num 60
Omnes res.de nous.& dele.1252.n.10
Omnia ferè iura. de reg.iur.2195.n.10
Omnia quæ ex teſtamento. de reg.iur. 2209.nu.30
Oĩa quæcunque.de reg.iu.2172. nu.10
Omnia quæ iure contrahuntur.de reg. iur.2180.nu.30
Oĩb.monis.de mor.cau.do.199.nu.30
Operis noui.decope.no.nunc.25.nu.30
Opus nouũ.de operib.publi.2039.n.30
Ordinata.de liberali cauſa.390.nu.30
Ordo exercendorum.de public. iudic. 1609.nu. 10
Ordine Decurionum, ad municipalẽ. 1966.num.10
Oſcentum Labeo.de verb.ſignif.2079. num.10
Oues ꝑ numero.de abigeis.1589.n.20

P

PActũ eſt.de pollicitatio.2045.n.20
Palam eſt. de verb.ſign.2078.n.10
Palam autem eſt. de dolo mali.& me. excep.953. nu.10
Pali & pertica. de verb. ſignific. 2119. num.30
Parem eſſe. de reg.iur.2204.numer.10
Partes eſt. de verb.ſignific.2115.nu.20
Parricidij.ad le.Pompe.de parri.1697. num.20
Pars ſtipulationis. de acceptila. 2364. num.20
Partum nõ eſſe.de verb.& rerum ſig. 2075.num.40
Pater cuius filio.de iniurijs & famo.libe.1575.nu.10
Pater dotem. rem rat.habe.1418.n.40
Pater ex prouincia. de manum.ſ. vin. 238 num.30
Pater inſtituit. de captiuis.& poſtlim. reuer.1904.nu 20
Pater militi.de caſtrenſi pec.1947.n.30
Pater pro filia. de dolo mali & me. excep.980.nu.10
Pater qui caſtrenſe. de caſtrenſi peculio.1950.nu. 10
Pater qui dat.de caſtren.pec.1946.n.20
Pater ſine. ad leg Iul. de adult.& ſtu. 1671.nu.50
Paterfa.libet peculium.de verb.ſignif. 2112.nu.30
Paterfa.impuberi. de priuil. cred.672. nu 40
Patri datur ad leg Iul.de adult.& ſtup. 1661.nu 40
Patrem qui. quæ in frau. credito. 710. num.10
Patre vel marito,de quæſtionib. 1759. num 40
Patronus.de re iudi.611. num.10
Patroni appellatione. de verb. ſignif. 2083. nu 20
Patronum poſt.ſi liber inge.eſſe di.406 num. 20
Patrono conſentiente. de natali. reſti. 378.num.50
Paulus ait.de exceptio.912. num.30
Paulus notat, de præto. ſtipula. 1380. num.40
Paulus reſpondit.de fideicom.lib.306. num.10
Paulus reſpondit.de libe.cau.397.n.40
Paulus reſpondit.1. de re iud.622.n.50
Paulus reſpõdit.2 de re iud.623.nu.30
Paulus reſpondit. de dolo mali & me. excep 979. nu.10
Paulus reſpõdit. de excep. rei iud.940. num 30
Paulus reſpondit. 1. de ſolutio.& libera.1354. nu.50
Paulus reſpond.t. 2.de ſolutio.& libera.1356. nu 10
Paulus reſpondit. de noua. & deleg. 1266.nu.20
Paulus reſpondit.de fideiuſ.& mandã. 1240. num.30
Paulus reſpondit. rem rat. habe.1420. num.30
Paulus reſpondit.1.quę ſenten.ſine appel.reſcin.1853.nu.30
Paulus reſpondit.2.quę ſenten.ſine appel.reſcin.ibid.nu.50
Paulus reſpondiu.ad leg.Cornel.de fal. 1711.nu.20
Paulus reſpondit. 1. de Legationibus. 2026. nu.10
Paulus reſpondit. 2. de Legationibus. ibid.nu.40
Paulus reſpondit.de verbo.& rerum ſignific.2114.nu.40
Peculatus crimen. ad legem Iul.peculatus.1717. nu.40
Peculatus nequaquam. ad leg. Iul.pec. 1730.nu.40
Peculatus pœna.ad le.Iul.pecula.1724. num.60
Pecuniæ appellatione. de verb. & rerũ ſign.2067.nu.10
Pecuniæ nomine. de verbo & rerum ſignific.2134.nu.60
Pecuniæ verbũ.de ver.ſign.2120.nu.60
Pecuniã q̃ de ſolutio.& libe.1324.n.30
Pecuniam quæ. de operibus publicis. 2041.nu.10

Pedius posse. de incendio rui. naufrag. 1532. nu. 70
Penes te. de verb. sign. 2088. numer. 20
Peregrè de acquir. vel amit. pos. 503. num. 30
per eum quem iusto de acqui. vel amis. pos. 513. nu. 40
per hæreditarium seruum. de acqui. re. domi. 427. nu. 10
per interdictum. ne vis fiat ei. qui in pos. missus est. 735. nu. 20
per procuratorem. de acceptila. 1361. num. 10
per seruum. de acq rer. dom. 438. nu. 10
per seruum. de acq. rer. do. 452. in prin.
permiscere. de acqui. vel amit. pos. 515. num. 10
peruenisse ad te. de verb. sig. 2119. n. 60
pessimum genus est. de receptato. 1592. num. 10
pigneri obligatum. qui & à qui. manu. lib. 372. nu. 10
Pignori rem acceptam. de vsucap. seu vsurpa. 528. nu. 10
placet etiam filiosfa. ad municip. 1961. num. 20
placuit eum. de manumissio. 220. n. 10
planè eius act. on. s. de fideiuss. & mand. 1208. nu 40
plebs est. de verb & rer. sig. 2138. n. 50
plerique putauerunt. pro hærede. 578. num. 20
plerunque fit vt etiã ea. de reg. iu. 2210. num. 20
plura delicta. de actio. & obl. 1019. n. 10
plures eorundem ędium. de dam. infe. 96. nu. 10
pluribus rebus prapositis. de verb. obl. 1158. num. 40
pluribus stipulationibus. de acceptilatio. 1361. num. 40
plus cautionis. de reg. iur. 2157. nu. 10
plus est in restimatione. de ver. sig. 2074. num. 30
pœna legis. ad leg. Corn. de fal. 1698. num. 40
pœna parricidij. ad legem Pompe. de parri. 1637. nu. 40
pœna pecuniaria. ad legem Flauiã de plagia. 1714. nu. 60
pœnalia iudicia. de reg. iu. 2187. nu. 10
pomponius refert. de acquir. vel amit. pos. 482. nu. 10
pomponius tractat. de acqui. rer. dom. 443. num. 20
pomponius lib. xxxviij. de re iud. 619. num. 20
popularis actio. de popu. act. 1603. n. 10
populare. n actionẽ. de popu. act. 1602. nu m. 60
populares actiones. de popu. act. 1603. num 50
portus appellatus est. de verb. sig. 2087. num. 10
possessio appellata est. de acquiren. vel amit. pos. 458. num. 10
possessio quoque. de acquirẽ. vel amit. poss. 513. nu. 10
possessio testatoris. de vsucap. seu vsurpa. 533. nu. 40. & 50
possessionem. de acquir. vel amit. poss. 497. num. 30
possideri autem. de acquiren. vel amit. pos. 467. num. 10
possessor q litis. pro emptore. 560. n. 10
posteaquam à creditore. de fideicom. liber. 320. nu 30
post appellationẽ. de lib. dimis. 1849. num. 30
Post contractum de don. 280. nu. 30
post rem iudicatã. de re iudi. 619. n. 20
postliminium est ius. de capti. & postli. reuer 1916. nu. 60
postliminij ius. de capti. & postl. reuer. 1902. nu. 20
postliminio erant. de capt. & postlim. reuer. 1915. nu. 40
post venditionem. de aqua plu. ar. 144. num. 40
potest. de vsucap. seu vsurpa. 549. nu. 20
potest Præses. de interdic. & rele. 1812. in princ.
potest accipi. de fideiuss. & mand. 1202. num. 10
potest reliquorum. de verb. & rerum significa. 2096. nu. 30
potestatis verbo. de verbo. & rerum significa. 2131. nu. 60
prædia rum seruis. de acquir. vel amit. poss. 512. nu. 40
prædijs à fisco distractis. de iur. fisc. 1886. num. 30
prægnantis mulieris. de pœnis. 1769. num 20
præscriptio. de vsucap. seu vsurpa. 556. num. 30
præses prouinciæ. de re iudi. 614. nu. 40
præses prouinciæ. de var. & extraordi. cog. 2051. nu 40
prætor ait. de oper. no. nun. 31. num. 10
prætor ait. de dam. infec. 46. num. 50
prætor ait. de publ. & vect 152. i prin.
prætor ait. q. ex cau. in pos. ea. 644. n. 20
prætor ait. de bon. auctо. iud. poss. 661. num. 40
prętor ait. vt in flum. pub. naui. lic. 768. num. 10
prætor ait. ne quid in lo. publi. vel liti. fiat. 744 nu. 30
prætor ait. de lo. publi. fruen. 755. nu. 40
prætor ait. de via publi. & itu. publ. resti. 756. num. 40
prætor ait. vtrobi. 894. nu. 30
prætor ait. de vi & vi arm. 771. nu. 10
prætor ait. quod vi aut clam. 842. nu. 50
prætor ait. de incen. ruin. naufra. 1529. num. 30
prætor ait. de ripa muniẽda. 769. nu. 20
prætor ait. de itin. actuq. priu. 809. nu. 10
prætor ait. de cloacis. 819. nu. 50
prætor ait. de migrando. 894. num. 60
prætor ait. de fonte. 838. num. 30
prætor ait. de riuis. 833. num. 50
prætor ait. de tabu. exhib. 736. num. 40
prætor ait. j. vi bo. rap. 1519. num. 10
prætor ait ij. vi bo. rap. 1526 num. 20
prætor ait. de sepul. vio. 1581. num. 20
prætor bonorum possessorem. de regu. iur. 2185. nu. 10
prætor edixit. de iniur. & famos. libel. 1544. nu. 50
prætor cos. de vaca. & excusa. nu. 2017. num. 10
prætoris officium. de damn. infec. 44. num. 60
prætoriæ stipulationes. j. de præto. stipu. 1376. nu. 20
prætoriæ stipulationes. ij. de præto. stipul. 1379. nu. 10
prætoriæ stipulationes. iij. de præto. stipul. 1380. nu. 10
prætoriarum stipulationum. de præto. stipu. 1372. nu. 50
prævaricator est. de prævarica. 1590. in princip.
prævaricationis iudicium. de prævari. 1590. num. 40
prævaricatores. de verbo. & rerum significa. 2130. num. 60
pratum est. de verb. sign. 2077. num. 40
precaria possessio. de precario. 879. n. 10
precarium est. de precario. 879 num. 30
primus omniũ. de sta. defuo. 409. n. 30
primo gradu. quæ in frau. credi. 711. num. 20
princeps bona. de verb. sign. 2074 n. 10
prior tamen. de admi. re. ad ciu. pertin. 2032. nu. 30
priuilegia quædam. de reg. iur. 2156. in princip.
priuilegia. de priuil. cred. 676. num. 60
pro derelicto. pro derelicto. 582 nu. 10
pro donato. pro donato. 578. num. 40
pro emptore possidet. pro emptore. 560. num. 20
pro hærede. pro hærede. 576 num 40
pro legato potest. pro legato 586. nu. 10
pro legato vsucapt. p legato. 584. nu 60
pro regione. de acquir. rer. domin. 419. num. 30
pro soluto. pro soluto. 557. nu. 20
pro suo. pro suo. 588. nu. 50
probrum. de verb. sign. 2080. num. 20
proculus ait. de dam. infec 95. in prin.
procurator ad exhibendum. rem ra. habe. 1411. nu. 40
procurator cũ peteret. rem ra. ha. 1427. num. 20
procurator quinquaginta rem ra. hab. 1410. nu. 20
procurator Seij. de ac. & obl. 1022. n. 10
proditores vel transfugæ. de re militari. 1936. nu. 20
prohibere autẽ. quod vi aut clam. 845. num. 10
proinde & si quatuor. de stip. ser. 2180. num. 40
pronuntiatio. de verb. sig. 2114. nu. 20
pronuntiatum. de ver. sign. 2081. nu. 10
propemodum tantum. de ver. & rerum signific. 2094. nu. 40
proponebatur. de castrẽ. pe. 1944. nu 60
propriè bona. de verbo. & rerum signifi ca. 2093. nu. 40
propter incendium. de pollicita. 2045. num. 50
prosperit. qui & à qui manumis. lib. 365. nu. 40
prouinciales. de verb. sign. 2121. nu. 40
prout quisque contractus. de solu. & libe. 1325. nu. 20
proxenetica. de proxe. 2058. numer. 30
proximus est. de verb. sign. 2095. nu. 40
proximi appellatione. de verb. signific. 2115. nu. 30
proximum sacrilegio. ad leg. Iul. maiestа. 1636. nu. 40
puberes sine curatoribus. de verb. obl. 1114. nu. 40
publica accusatio. de publi. iudi. 1605. num. 40
publica iudicia. ad leg. Iul. pecu. 1730. num. 60
publicorum iudiciorum. de publi. iudi. 1604. nu. 60
pueri appellatio. de ver. sig. 2129. nu. 10
pupillus est. de verb. sign. 2139. nu. 10
pupillus mutuam. de actio. & obl. 1021. num. 40
pupillus nec velle nec nolle. de reg. iur. 2191. num. 30
pupillus patri hæres. quæ in frau. credi. 711. num. 50
pupillus quantum. de acqui. rer. do. 425. num. 10
pupillus qui. de manumis. vin. 238. numero 70
pupillus si. de priuile. credi. 679. nu. 30
pupilli debitor. de solu. & libera. 1344. num. 50

Pupillo ſolui. de ſolu. & libert. 1180. num.40
Pupillum per acceptilationem. de acceptil. 1361. nu. 10
Pupillum qui proximus pubertati. de reg. iur. 2183. nu. 10
Purè. de doli mali & me. excep. 973. num. 10

Qva ratione. de acq. rer. domi. 420. num. 10
Quæ ab initio inutilis fuit. de reg. iur. 2212. num. 10
Quæ dubitationis tollendæ. de reg. iur. 2176. num. 20
Quæ extrinſecus. de verb. oblig. 1080. num. 40
Quæ legata mortuis. de regu. iur. 2151. num. 10
quæ propter neceſſitatem. de regu. iur. 2187. num. 10
quæ quiſque. de acquir. rer. domi. 455. num. 40
quæcunque actiones. de actio. & oblig. 1020. num. 40
quæcunque gerimus. de actio. & oblig. 998. nu. 20
quæcunque res. de acquir. rer. domin. 452. num. 10
quædam delicta. de pœnis. 1780. nu. 50
quædam ſunt. de acquir. rer. domi. 453. in princip.
quæro an cutatoribus. de ſolu. & libe. 1355. nu. 40
quæris. de natali. reſti. 378. nu. 30
quæri ſolet. an per alium cauſæ appel. reddi poſ. 1854. nu. 20
quæret aliquis. de ver. ſign. 2111. nu. 10
quæſitum eſt. ad Senatuſconſ. Turpil. 1742. num. 20
quæſitum eſt. de priuil. cred. 668. nu. 20
quæſitum eſt. de precario. 876. num. 30
quæſitum eſt. de acquir. rer. domi. 440. num. 60
quæſitum eſt. de re iudi. 631. num. 40
quæſitum eſt j. qui & à quibus manumiſ. lib. 367. nu. 60
quæſitum eſt ſi. qui & à quibus manumiſ. lib. 374. nu. 40
quæſitum eſt. de flumi. 764. num. 20
quæſitum eſt. ad leg. Iul. de adul. & ſtu. 1679. nu. 70
quæſitum eſt. de ſepul. viol. 1586 nu. 10
quæſitum eſt in arbitros. à quibus appel. non licet. 1837. nu. 10
quæ ſtatuliberi. de dona. 177. in princ.
quæſtio eſt fund°. de ver. ſig. 2102. n. 50
quæſtionis habendæ. de quæſtionibus. 1767. nu. 20
quæſtionis modum. de quæſtionibus. 1760. nu. 10
quamcunque enim quæſtionem. de requir. reis. 1750. nu. 60
quandiu poſſit valere. de reg. iur. 2178. num. 20
quamq̃ actiones de reg. iur. 2199. n. 40
quanquã aũt. de aqua plu. ar. 1311. n. 30
quamquam autem. quod vi aut clam. 861. nu. 20
quamquam. de cloacis. 843. num 10
quantæ audaciæ. de pubi. & veſti. 163. num. 20
quantitas eadem. de excep. rei iudica. 924 num. 50
quantum ad iuris pertinet. de verbor. & rerum ſignific. 2115. nu 50. vide l. Paries eſt.
quãuis aduerſus. de vſucap. ſeu vſurpa. 532. nu. 60
quamuis alienus. de dam. infe. 54. n. 10
quamuis ancillã de precario. 879. n. 20
quamuis enim. de furtis. 1434. num. 10
quamuis pupillus. de acquir. vel amit. poſ. 499. num. 50
quãuis res furtiua. de furtis. 1497. n. 20
quamuis ſaltus. de acqui. vel amit. poſ. 511. num. 20
quamuis ſtipulãti. de ſolu. & lib. 1304. num. 40
quamuis. de acqui. rer. dom. 446. nu 50
quãuis. de bo. aucto. iud. poſ. 666. nu. 10
quare hi quoque. de manumiſſio. quæ fer. 239 nu. 60
quare ipſe. de vſucap. ſeu vſurpa. 550. num. 30
quarundam rerum. de acqui. vel amit. poſ. 514. nu. 20
quarundam. de acqui. re. do. 412. nu. 20
quatenus cuiuſque intereſt. de reg. iur. 2156. num. 10
quemadmodum. de acquir. vel amit. poſſ. 479. nu. 10
quẽ pœnitet. de ceſſio. bo. 641. in prin.
qui abſenti. de acquiren. vel amit. poſ. 504. num. 10
qui accuſare poſſunt. de accu. & inſcri. 1619. nu. 30
quia acerbus qđ vi aut clã. 856. nu. 20
qui actionẽ hẽt. de reg. iur. 2150. nu. 20
qui à debitore. q̃ in fraud. cred. 699. n. 20
qui ad tempus. de Decu. & eo. fil. 1983. num. 40
qui ædes. de incen. rui. naufrag. 1535. num. 40
qui æquitate. de doli ma. & me. excep. 978. nu. 10
qui adgnitis. de excep. 906. num. 40
qui agrũ vendidit. arbo. fur. cæſa. 1518. num. 20
qui alienam rem. de mor. cau. dona. 210. num. 40
qui alienum fundum. de dona. 180. num. 10
qui ante Kalendas. de verb. obl. 1042. num. 10
qui à ſeruo. de actio. & obl. 1000. nu. 20
quia tractatus. de diuerſis & tẽporali. præſcrip. 941. nu. 10
qui auctore iudice. de regu. iur. 2201. num 20
qui autem in ripa. de acquir. rer. domi. 426. nu. 30
qui autẽ. quæ in fraud. credi. 695. nu. 30
qui bis idem promittit. de verb. oblig. 1044. num. 10
qui bona fide. de acquir. vel amit. poſſ. 490. nu. 10
qui bona fide. de dam. infec. 55. nu. 20
qui bona fide. de acq. re do. 429. nu. 50
qui bonis. de ceſſio bon. 641. num. 20
quibus præcipua. de verb. ſignif. 2086. num. 10
quibuſdam aliquam. de iu. immuni. 2023. num. 30
qui cædem admiſerint. ad legem Cornel. de ſic. 1694. nu 30
qui cedit bonis. de ceſſio. bo. 643. nu. 10
qui cętu. ad legem Iuliam de vi publica. 1681. nu. 50
qui cõmeatus. de re milit. 1940. nu. 60
qui condemnare. de re iudi 594. nu. 10
qui contra Senatuſcon. de fideiuſſo. & manda. 1208. nu. 30
quicquid calore. de reg. iur. 2165. nu. 30
quicquid adſtringendæ. de verb. oblig. 1113. nu. 40
quicquid contraxit ſeruus de ſtipu. ſeruo. 2190. nu. 40
quicquid filius. de acquiren. vel amit. poſſ. 476. num. 40
quicquid infecto. de acquir. rer. domi. 432. num. 40
quicunque nummos. ad legem Corne. de falſ. 1704. nu. 30
qui cum alio contrahit. de re. iur. 2152. num. 20
qui cum hærede. de actio. & oblig. 999. num. 40
qui cum hærede de excep. rei iud. 912. num. 30
qui cum. pro emptore. 568. num. 40
qui cum ſe. de re iudi. 606. nu. 40
qui cum vno teſticulo. de re militari. 1929. num. 20
quid aliud. de verborum & rerum ſignific. 2094. num. 10
quidam conſulebant. de re iudic. 629. num. 40
quidam cum filium. de verbo. obligat. 1144. num. 20
quidam hæredem. de manumiſſ. teſta. 249. in prin.
quidam in iure. de dona. aliàs eſt. f. 190. num. 40
quidam in teſtamento. de fideicomm. lib. 275. nu. 60
quidam ſunt ſerui. de pœnis. 1783. numero 70
quidam tabularum. de furtis. 1455. num. 10
qui condẽnare. de re iudica. 594. nu. 10
qui debitorem. de fideiuſſo. & manda. 10. 1213. nu. 20
qui decem debet. de ſolu. & libe. 1318. num. 50
qui de libertate. de libera. cau. 395. in princip.
qui deſtitit. ad Senatuſcõ. Turpil. 1741. num. 20
qui dolo malo. ad legem Iul. de vi publi. 1684 nu. 50
qui dolo deſierit. de regu. iur. 2200. numero 10
qui domum. ad legem Iul. de adult. & ſtup. 1646. nu. 40
qui duobus. ad leg. Corn. de falſ. 1713. num. 10
qui duos. de manumiſ. teſtamen. 243. num. 10
quid de creditore. de damn. infec. 54. num. 30
quid ergo ſi alter. ad municipalem. 1965. num. 10
quid ſit falſum. ad legem Corn. de fal. 1715. num. 70
qui ea mente. de furtis. 1486. num. 60
qui ædes. de incendio, rui. naufr. 1535. num. 40
qui æquitate. de doli mali, & me. excep. 978 nu. 30
qui excubias. de re militari. 1937. n. 30
qui ex donatione. de dona. 179. nu 20
qui ex libertate. de libe. cau. 393. nu 10
qui ex plurib de verb. obli. 1116. nu. 50
qui ex vico. ad municipalẽ. 1977. nu. 20
qui falſam monetam. ad legem Corn. de fal. 1712. nu 10
qui filium. de manumiſ. teſt. 250. nu. 20
qui fundum pro emptore. pro emptore. 560. nu. 20
qui fundum. de verb. ſign. 2129. nu. 20
qui habebat ſeruum de manumiſ. teſt. 262. nu. 60
qui hoc anno. de verb. obli. 1064. nu. 50
qui hominem aut decẽ. de acceptila. 1360. nu. 10
qui hominẽ. de ſolu. & libe. 1291. n. 30
qui id quod. de dona. 191. nu. 60
qui ignorans. ad legem Cornel. de fal. 1701. nu. 40

Qui illicitum. de colle. & corpo. illici. 1601. nu. 10
Qui in alterius locum. de reg. iur. 2163. num. 10
Qui in continentibus. de verbo. & rerum signific. 2114. nu. 10
Qui in domũ. vide l. Is qui in domũ. 1570. nu. 50
Qui in fraudẽ. qui & à qui. manumiſ. lib. 372. nu. 30
Qui iniuriæ cauſa. de furtis. 1477. in princip.
Qui iniuriarum. de iniur. & fa. libel. 1575. nu. 30
Qui inſulam. de verb. obl. 1110. nu. 40
Qui in ius dominiumve. de reg. iur. 2101. nu. 20
Qui in nauẽ. de priui. cred 672. nu. 10
Qui in ſeruitute eſt. de reg. iur. 2197. in princip.
Qui iumenta. de furtis. 1459. in princ.
Qui iure de acquir. vel amit. poſſ. 507. num. 20
Qui iudicium. de ſeparatio. 688. n. 40.
Qui iudicio. de accuſa. & inſcrip. 1616. num. 10
Qui ins. de iure aur. anulo. 377. nu. 20
Qui legatorum. pro hærede. 577. nu. 10
Qui libera. de legationib. 2027. nu. 40
Qui liberalitate. de operibus pu. 2038. num 60
Qui mandat. de ſolu. & libe. 1309. n. 30
Qui metu criminis. de re militari. 1941. nu. 50
Qui mihi. de dona. 579. nu. 30
Qui mortis cã. de mor. cauſa do. 208. num. 10
Qui mortui. de verb. ſig. 2108. num. 40
Qui minus. ad legem Iul. repet. 1723. num. 10
Qui neque. de verb. ſign. 2082. num. 10
Qui nomine. ad leg. Corn. de fal. 1716. num 60
Qui non facit. de reg iur. 2197 num. 30
Quinque legib. de bonis damna. 1798. num. 20
Quinquennium. ad legem Iul. de adul. & ſtup. 1671. nu. 60
Qui noua. ad leg. Iul. de vi pub. 1685. num. 40
Qui ob hoc. de iure immu. 2018. nu. 30
Qui ob necem. qui ſine manu. ad lib. peruc. 350 nu. 40
Qui ob pactionem. pro emptore. 574. num. 30
Qui pecuniam. de ſtatulib. 344. nu. 70
Qui pœnæ ſerui. de manu. 225. nu. 10
Qui perforauerit. ad legem Iul. de peculat. 1730. nu. 30
Qui per ſucceſſionem. de reg. iu. 2195. num. 20
Qui pignoris. de acquir. vel amit. poſſ. 503. nu. 20
Qui populari. de popula. act. 1603. n. 30
Qui poſſeſſionẽ. de vi & vi arma. 792. num. 20
Qui pòt facere. de reg. iur. 2190. nu. 20
Qui poteſt inuitis. de regul. iur. 2157. num. 20
Qui potuerint. de manumiſſ. teſta. 252. num. 20
Qui precario. de precario. 881. num. 50
Qui pretio. de mor. cau. don. 198. nu. 50
Qui pro donato. pro donato. 581. nu. 10
Qui pro tribunali. de re iudi. 503. n. 20
Qui pupillã. ad leg. Iul. de adul. & ſtup. 1646. nu. 20
Qui res ſuas. de ſolu. & libe. 1349. nu. 10
Qui rei. de bo. eo. qui ante ſen. 1804. num. 50
Qui rẽ alienã. de reg. iur. 2188. in prin.
Qui rem rapuit, vi bo. rap. 1518. nu. 40
Qui re ſibi. de furtis. 1494. nu. 50
Qui Romæ. de verb. oblig. 1131. nu. 10
Qui ſaccum. de furtis. 1495. nu. 40
Qui ſatisdare. de fideiuſ. & manda. 1201. nu. 20
Qui ſaxum. de dona. 175. nu. 20
Qui ſciẽs liberũ. de libe. cau. 396. n. 40
Qui ſeruo. de furtis. 1457. nu 20
Qui ſeruũ. de actio. & obli. 1108. n. 20
Qui ſeruum. de verb. oblig. 1110. nu. 50
Qui ſe venire. ſi liber. inge. eſſe di. 405. num. 10
Qui ſibi. de ſolu. & libe. 1290. num. 20
Qui ſic ſoluit de ſol. & libe. 1309. n 20
Qui ſic ſtipulatur. de verb. oblig. 1067. num. 40
Qui ſine accuſatoribus. de quæſtionibus. 1767. nu. 20
Qui ſine dolo. de reg. iur. 2169. num. 20
Qui ſquis mihi. de verb. ſig. 2103. nu. 20
Qui ſtatuas. ad leg. Iul. mateſta. 1638. num. 60
Qui ſtatus. de re militari. 1836. nu. 40
Qui ſtatuliberi. de ſtatulibe. 324. nu. 10
Qui Stichum. de confeſ. 636. num. 40
Qui ſtipulatur. de duo. re. ſtipu. 1162. num. 70
Qui ſuſpectum. de appel. 1829. nu. 20
Qui tabulas. de furtis. 1453. num. 10
Qui tabulam. ad leg. Iul. pe. 1728. in princip.
Qui tacet. de reg. iur. 2202. nu. 30
Qui teſtamentum. ad leg. Corn. de fal. 1701. nu. 20
Qui vas argenteũ. de furtis. 1467. nu. 10
Quive de prouincia. ad leg. Iul. maieſt. 1637. nu 20
Qui venenum. de verbo. & rer. ſignifi. 2138. in princ.
Qui vetãte Prætore. de re. iu. 2180 n. 40
Qui iam. de operis noui nun. 28. n. 10
Qui vias publicas. de dã. infe. 98. nu. 40
Qui vltimo ſupplicio. de pœnis. 1791. num. 20
Qui vniuerſas. de acquir. vel amit. poſ. 497. nu. 40
Qui vſum fructum. de verb. obl. 1077. num. 40
Qui vti optimæ. de verbo. & rerum ſignific. 2095. nu. 30
Qui vxori. ad leg. Iul. de adulte. & ſtu. 1659. nu. 10
Quo dilucidus. de doli mali & met. except. 952. nu 30
Quo deſtinauerit. de furtis. 1433. n. 50
Quod ab initio. de reg. iu. 2158. nu. 30
Quod ad certam ſpeciem. de admi. re. ad ciui. perti. 2028. nu. 60
Quod ad honores. de mu. & ho. 1595. num. 50
Quod ad ſtatum. de pœnis. 1780. nu. 10
Quod air lex. ad leg. Iul. de adul. & ſtu. 1662. nu. 50
Quod à quoquã. de reg. iur. 2165. nu. 10
Quod attinet. de reg. iu. 2159. num. 30
Quod ait dixim⁹. de lib. cau. 384. n. 10
Quod conclaue. de dam. inſe. 114. n. 20
Quod conditionis. de mor. cau. dona. 213. nu. 30
Quod contra legem. ad legem Iul. repe. 1722. nu. 50
Quod contra rationem iuris. de regu. iur. 2202. nu. 20
Quodcunque ſtipulatur. de verb. oblig. 1065. num. 40
Quod debitori. de mor. cau. dona. 205. num. 40
Quod dicimus. de verbo. & rerum ſignific. 2136. numero 40
Quod dicimus in cod. de ſolu. & libe. 1358. nu. 40
Quod dĩ. gs & à quo appel. 1837. n. 30
Quod dĩ. de verb. oblig. 1103. num. 20
Quod dicitur de ver. oblig. 1142. n. 40
Quod dicitur. de furtis. 1445. num. 40
Quod Diuo. de manumiſ. teſt. 260. n. 50
Quod enim ſolutũ. de fideiuſ. & manda. 1204. nu. 20
Quod enim. de acqu. rer. do. 422. nu. 50
Quod & lex Flauia. de libe. ho. exhib. 887. num. 10
Quod euincitur de reg. iur. 2194. nu. 10
Quod ex his. ad leg. Iul. de adul. & ſtu. 1669. num. 10
Quod forte. de dam. infec. 50. num. 40
Quod fructuarius. de acqui. re. do. 446. num. 20
Quod in diem. de ſolu. & libe. 1317. num. 20
Quod in diem. de acceptila. 1365. n. 20
Quod in litore. de acq. re. do. 425. n. 50
Quod ipſis qui. de reg. iur. 2202. nu. 40
Quod iuſſit. de re iudi. 602. num. 40
Quod iuſſu alterius. de re. in. 2152. n. 10
Quodlibet debitum. de ſolu. & libe. 1328. nu. 40
Quod maior pars. ad municipalem. 1970. nu. 30
Quod meo nomine. de acqui. vel amit. poſ. 488. nu. 40
Quod nullius. de reg. iur. 2192. num. 20
Quod placuit fiſco. de iure fiſci. 1886. nunu. 40
Quod Principis. de aqua plu. arce. 149. num. 30
Quod quis. de priuil. credi. 677. nu. 50
Quod quis. de actio. & obl. 1018. nu. 10
Quod quis dum ſeruus. de re. iur. 2203. num. 20
Qd quis ex culpa. de reg. iu. 2210. n. 10
Quod Reipublicæ de iniur. & famo. libel. 1573. nu. 10
Qd ſemel. de decr. ab or. fa. 2037. n. 40
Quod Senatuſconſultum. de iniur. & famo. libel. 1544. nu. 10
Qd ſeruꝰ d capti. & poſtli. re. 1900. n. 10
Quod ſeruus. de ſolu. & libe. 1295. n. 20
Quod ſeruus. de acquir. vel amit. poſſ. 493. nu. 40
Quod ſeruus. de ſtipu. ſeru. 1196. nu. 10
Quod ſi filius. de capti. & poſtli. reuer. 1905. nu 20
Quod ſi fortè. de ſolu. & lib. 1278. n. 50
Quod ſi vitio. de iniur. & famo. libel. 1540 nu. 10
Quod ſi vltra. qui & à quibus manu. libe. 367. nu. 10
Quod ſtatuliber. de mor. cau. don. 216. num. 20
Qd ſtipulatꝰ. de ſolu. & libe. 1276. n. 60
Qd vi poſſeſſum. vi bo. rap. 1518. nu. 70
Quod vulgò dicitur. de manumiſ. teſt. 259. in prin.
Quod vulgò pro emptore 574. num. 60
Quod vxor. de acquiren. vel amit. poſ. 487. nu. 30
Quo enim. rem ra. habe. 1414. num. 10
Quo minus. de flumini. 763. num. 50
Quo naufragium. de iucen. rui. naufra. 1531. nu. 10
Quo tutela. de reg. iur. 2172. num. 29
Quo ſeruitus. de libe. cau. 379. num. 40
Quos nos. de verborum & rerum ſignificat. 2137 nu. 40
Quoties d delicto. de pœnis. 1767. n. 40
Quoties de hoc. ſi liber. inge. 406. n. 30
Quoties dubia. de reg. iur. 2153. nu. 10
Quotics duplici. de reg. iu. 2178. nu. 40

Quoties filiusf.ad munici. 1960.nu.10
Quoties id quod.de ſolu.& libe.1322. num.10
Quoties idem.de reg iur 2170. nu.10
Quoties in diem.de verbo.obli. 1078. num.40
Quoties in ſtipulationibus, de verbor. obl.1092.nu. 30
Quoties ſ vtriuſq. de reg.iu.2180.n.10
Quoties lex.de act.& obl.1012. nu.30
Quoties nihil.de reg.iur.2209. nu.10
Quoties quis alium de verbo. obligat. 1093.nu.10
Quoties quis.de ſolu.& lib.1270.n.50
Quoties de hoc ſi libe.inge. eſſe di.406 nume.30
Quoties quod. de noua.& deleg. 1259. num.30
Quoties tantum.ſi fa. fur. fe. di. 1510. num.20
Quoties de ſeparatio.688.nu. 20
Quoties vnus de ſol.& libe.1296.nu 40
Quoties vtriuſque de re.iur.2180.n.10.

R

RAtis vi fluminis,de incē. rui.nau. 1535 nu.30
Ratum autem. de ſolu. & libe. 1278. num.30
Recte dicimus.de verbo. ſignific.2075 num.10
Reſtiſſimè.de libe cau.386. num. 20
Regula eſt.de reg.iur.2144. nu.50
Rei appellatio.de verbo. & rerū ſignifi.1067.nu. 20
Rei appellatione.de ver.ſig. 2074. n.40
Rei capitalis.de pēnis.1768.num.30
Rei iudicatæ. de except.rei iudic. 913. num.30
Rei ſepulchrorum.de ſepul.viol. 1586. num.30
Relegatus eſt de inte. & re.1812. n.30.
Relegatus Statuis de inter. 1813. n. 10
Relegatus non poteſt. de inter. & re. 1813.nu.30.
Relegatus integrum. ibid. num. 20.
Relegati de interdi.& releg. 1807. n.30
Relegati.de pœnis.1769. nu.40
Relegationum. de interdi.& releg.1808 num.40
Rem de qua.de litigioſis.988. nu 10
Rem in bonis.de acquir.rer.dom.447. num.20
Rem inſpiciendā.de furtis.1495.n. 50
Rem quæ nobis . de acquir. vel amitt. poſſ.486.nu.50
Reo criminis.de ſol.& libe.1303. n.10
Reos promittendi de duobus reis ſtip. 1170.num. 10
Repeti de quæſtionibus.1764. nu.10
Re pignoris. de acquir. vel amit. poſſ. 503.nu.40
Rerum mixtura.de vſucap.ſeu vſurpa. 539.nu.30
Reſpiciendū eſt de pēnis.1779.nu.10
Res ex mandato.de acquir.rer.do.452. nu.20
Res hæreditariæ.de crimi.expil.hæredi.1595.nu.50
Res iudicata.de re iudi.592.nu.50
Res iudicata.de reg.iur.2211.nu.20
Res quæ in cōtrouerſia.de iure fiſ.1880 nu.30
Reſcripto.de mun.& hon.1999. nu.70
Reſcriptis.de diuer.& temporalib præſcr.946.nu.20.
Reſtituere autem. de verborum & rer. ſignif 2078.nu.20
Reſtituere videtur.de verbo.ſign.2091. nu.30
Retro.de capti.& poſtlim.reuer.1916. numero 30
Reus delatus de mun.& ho.2001. n.40
Rogo.de fideicom.lib.280.nu.50
Roma.ad municipalem.1978.nu.10

S

SAcculārij de extraor.cri.1578.n.60
Sacrilegij pœnam. ad leg.Iul. pecu. 1726.nu.30
Sacrilegi capitē.ad leg.Iul.pecu. 1728. nu.20
Sæpe conſtitutum.de re iud 632. n.60
Sæpe,ita.de verb.ſign 2083.nu.30
Sanctio legum de pœnis.1796.nu.60
Sæpe ita conſtitutum.de verbor.ſignif. 2083.nu.30
Sanè & ſic.de acceptil.1262.nu.20
Sanè ſi.de fiu.& fam.libel.1554.n.40
Satisfactio.de ſolu.& libe.1308.nu.40
Satisdationis.de verb.ſign.2087. nu.70
Scæuola de aqua plu.arc.151.nu.10
Scæuola:aliàs Acciolam.de fideic. lib. 278.nu.60.
Scæuola.de verb.ſign.2142.nu.20
Sciēdū eſt.de manumiſ.teſta.254.n 10
Sciendum eſt.de legationib.2024.n.50
Sciendum eſt.de re iudi.614.nu.10
Sciendum eſt.de act.& obli.1021.n.30
Sciendum eſt.de cenſibus.2059. nu.50
Sciendum eſt.de ope.no.nun.30.nu.30
Sciendum eſt.arbo fur.cæſ.1513.nu.50
Sciendum eſt.de verb ſig.2089.nu.40
Sciendum eſt.de publ.iud.1609. nu.30
Sciendum eſt.de ſeparatio.680.nu.30
Sciendum eſt.de verb.obli 1050.nu.10
Sciendum eſt.de præuaric.1590.nu.30
Sciendum eſt.ad leg.Flauiam.de plag. 1733.nu.30
Sciendum eſt. de appell.recip.vel non. 1848.nu.30
Scio quæſitum.de appel.& rele.818.nume.50
Scio quoſdam.de manumiſ. teſta.266. nu.30
Scire debemus.de verb.obl.1048. n.10
Scire oportet.ad municipa.1978.nu.20
Secundū naturā de reg.iur.2148.nu.20
Sed eſt quæſtionis.de iniur.1548. n.50
Sed & hi.de publi.& veſtiga.163.n.50
Sed & is,qui.ex cau.in poſſeſſ.647.n.10
Sed & ſi conducere , de dam.infec.97. nu.30.
Sed & ſi dotem de pot.quæ lib. dā.56. 1802.nu.70
Sed & ſi eā rem. de precario.876. n 20
Sed & ſi imaginē.de furtis,1454 n.50
Sed & ſi manente.de p̄cario.874.nu.40
Sed & ſi non data , de fideicom. libet. 321.nu.30
Sed & ſi nō numerata.de acceptilatio. 1264.nu.40
Sed & ſi rem. quæ in frau.credito.695. nu.20
Sed & ſi ſerui.de fideiuſ.1214.nu.20
Sed hoc ita.de aqua plu.ar.148.nu.10
Sed hoc ita.de re iudic.613.nu.10
Sed hoc iure.de acqu.vel amit.poſſ.466. nu 30
Sed honore.de interd & rele.1811.n.70
Sed is qui de precar.883.nu.10
Sed ita,de dam.infec.101.nu.40
Sed interdū,de aqua p'u.ar.144. nu.30
Sed nec illud.de ſolu.& libe.1303.n.20
Sed non eſſe.de iniur.& fa.libel.1562. num.70
Sed reuocata.de iure fiſci.1879.nu.40
Sed ſciendum.ad legem Pompeiam.de parri.1695.nu.60
Sed ſi accepto.de iure fiſci 1885.nu.10
Sed ſi alia.de bonis damno.1799.nu.10
Sed ſi alienare,de fidei.lib.320.nu.10
Sed ſi ante viam.de except.909.nu.40
Sed ſi apud.de appella.& rela.1818.nume.50
Sed ſi de arboribus.arbo.fur.cæſa.1517 nu 50
Sed ſi ex eadem.de popula.act.1603.nume.10
Sed ſi ex meis de acqui.re.do.431. n.40
Sed ſi ex ſtipulatu.de verb.oblig. 1046. nu.20
Sed ſi interdiu.de furibus balnea.1593. nu.20
Sed ſi is emancipetur.ad munici.1967. nu.30
Sed ſi ita ſtipuletur, de ſtipul.ſer.1182. nu.50
Sed ſi maritus , qui & à quibus manumiſ.lib.370.nu. 0
Sed ſi nolit.de acqui. vel amit.poſſ.478. nu.30
Sed ſi ponas.de caſtrenſi peculio. 1956. nu.20
Sed ſi proponas,de tigno iniūcto.1500. nu.60
Sed ſi ſerui.de fideiuſſ.& manda.1214. nu.20
Sed ſi ſibi.de ſtipula.ſer 1183.nu.10
Sed ſi ſubripuit.de furtis.1454.nu.20
Sed ſi vi.de vi.& vi arma.791. nu.30
Sed ſi vnius , de iniurijs & famoſis libel.1565.nu.10
Sed tūc patrono.de libe.cau.380. nu.20
Sed venditor. de aqua plu.ar.143. n.30
Scia cū bonis.de mor.cau.do.217.n.10
Semper aduerſus , quod vi aut clā.864. nu.40
Semper ſpecialia generalibus.de regul. iur.2104.nu.10
Semper in ciuitate , de iure immunita. 2019.nu.50
Semper in coniunctionibus.de reg.iur. 2196.nu.20
Sēper in dubijs.de reg.iur.2167.nu.20
Semper in fraudem qui & à quib. manumiſ.libe.371.nu. 30
Sēper in obſcuris de reg.iu.2148. nu.10
Semper in ſtipulationibus de regu.iur. 2160.nu.10
Semper qui.de reg.iur.2168.nu.20
Sempronius.pro derelicto.583.nu.40
Sempronia.de furtis.1491.nu.30
Senatus.de mor.cau.dona.211.nu.10
Senatus.de accu.& inſcrip.1624. nu.30
Senatus.de iure fiſci.1875.nu.50
Senatus ad l. Corn.de fal.1702.nu.20
Senatuſc.de iniu & fa.libel. 1574. n.30
Sententia.de collu.detec.411.nu.30
Sepitia.de pollicitationib.2048.nu.20
Sepulchri deterior. de ſepulchro viola. 1585 nu.40
Sepulchri violati 1. de ſepulchro viola. 1580.nu.40
Sepulchri violati 2.de ſepulchro violato.1585 nu.20
Sepulchri violati.3. de ſepulchro , viol. ibid.nu.30
Sepulchra hoſtium.de ſepul.viol.1584. nu.40
Sequeſter dicitur,de verborum,& rerū ſignific.2101.nu.40
Sequitur,de vſuc.ſeu,vſurpa.517.nu.20
Seruitutem,de reg.iur.2212. nu.10
Seruius autem.de riuis.836.nu.10
Seruius ait.qd vi aut clam.847. in prin.
Seruius.de manumiſ.teſta.254.num.30
Seruus alienus , de ſtipula.ſeruo. 1194. nu.20
Seruus ciuitatis, de manu.quæ ſer.239. nu.30
Seruus cōis.de manumiſ.vin.233. n.40

Seruus cõis 1.de ſtipul.ſerv.1178.nu.60
seruus cõis de ſtipu.ſer.1179. nu.40
seruus cõis.3.de ſtipu.ſer.1192.num.10
seruus domino,pro emptore.574. n.40
seruus effectus,de act.& obl.g.1006.nume.60
seruus etiam,de publi.iud.1610. nu.30
seruus furioſi,de manumiſ.226.nu.50
seruus hac lege.de manumiſ.225. n.40
seruus hæreditarius.1. de ſtip.ſer.1184. nu.40
seruus hæreditarius,2.de ſtip.ſer.1196. nu.20
seruus in opus.de pœnis.1793.nu.40
seruus inſcio,de fideiuſ.& mand.1213. nu.40
seruus meus.de ſtipu.ſer 1184.nu.20
seruus nec iuſſu,de acceptil.1371. n.50
seruus ne peculiatem.de no. & delega. 1260.nu.40
seruus nõ in omnibus,de actio. & obl. 1002.nu.10
seruus pecuniã de manumiſ.224. n.10
seruus pignori, de manumiſ.220. n.30
seruus qui,de acqu.rer.do.442.nu.20
seruus qui,de ſtatulib.339.nu.10
seruus Reipublicæ,de reg.iu.2212.n.10
seruus ſi,de ſtatulibe.350.nu.50
seruus vetante,de ver obl.1079. nu.30
serui & filij,de furtis,1444.nu.10
serui nomine, de vſuc. ſeu vſurpa.532. nu.10
serui appellare,de appell.& rela.1827. nu.30
serui ex delictis,de actio.& oblig.999. nu.20
serui quos,de manumiſ.228.nu.20
seruo autem. de iniur. & famo. libell. 1572.nu.20
seruo competere, qui & à quibus manumiſ.libe.361.nu.40
seruo quem qui.ſin.man.358.nu.70
seruum dotale,de manumiſ.230.nu.10
seruum fructuarium,de ſtipu.ſer.1190. nu.20
seruũ furioſum,de manumiſ.231. n.10
seruum pignori,qui & à quibus manumiſ.lib.362.nu.10
seruũ pupilli rẽ pup.ſal.fo.1385.nu.50
seruum qui,de manumiſ.226.nu.20
seruum quis,qui.ad lib.procla. non li. 402.nu.20
seruum teſtamento,de manu.teſt.154. num.50
seruos ad templi,de libe.cau.397.nu.10
seruos legauit, de manumiſ.teſta. 249. nu.20
seruos quoque, de accuſa. & inſcript. 2616.nu.40
seuerus Auguſtus, de Decur. & eorum fil.1900.nu.20
sextumdecimum ætatis,de vaca.& excuſa.nu.2011.nu.50
si ab eo. de vſuca.ſeu vſurpa.528.n.20
si abſenti,de legationibus,2026. nu.70
si acceptolatum,de acceptila.1371. in princ.
si accepto fuerit lata,de acceptila.ibid. nu.20
si à colono,de verb.oblig.1104.nu 30
si à colono,de fideiuſſ.& manda.1239. nu.50
si à debitore,ad leg.Com. de fal.1718. nu.10
si à furioſo,de actio.& obligatio.1004. nu.20
si ad defendendum. iudicat. fol.1399. nu.10
si ad dominum ignorantem,de furtis, 1497.nu.50
si adoptauero,de precario.881.nu.40
si adulterium,ad le.Iul.de adul.& ſtu. 1675 nu.10
si ædibus meis.de damn.inſe.99. n.20
si alieni,de ſolutio.& liber.1324. n.20
si aliena res.de vſuca. ſeu vſurpa. 527. nu.10
si alienam rem, de mor.cau.don.2co. nu.30
si alienus ſervus, de ſtipula,ſeru.1188. nu.20
si aliquam rem,de acquiren. vel amit. poſſ.496.nu.40
si aliquis,de mor.cau.dona.198.nu.40
si alius,quod vi aut clam.851.nu. 10
si ancillam,pro ſuo,590.nu.30
si ante acceptum iudicium, iudica.ſol. 1397.nu.10
si apes,de furtis 1452.nu.30
si arbor.de arbo.cæden.885.nu.30
si à reo.de fideiuſſ.& mand.1245.n.50
si à te,de excep.rei iudi.917.nu.50
si à Titio,de fideiuſ.& mãd.1227. n.50
si autem domino,de oper.no.nunc.10. nu.10
si autem plures, de aqua pluuiæ. 137. nu.30
si Calendis de re iudi.601.nu.10
si caluitur,aliàs calumnietur, de verb. ſign.2136.nu.50
si captiuus,de capti & poſtlimi. reuer. 1919.nu.10
si caſtrenſe,de caſtrenſi peculio . 1944. nu.20
si centum homines, de verbo.obligat. 1126.nu.30
si certos,de verb.oblig.1053.nu.20
sic euenietad l.Iul.de adult.1661.n.50
si collectaneus.de manumiſſ.vin.234. nu.50
si colonus,de Saluia.interdic.896. nume.50
si colonus,de acqu.vel amitt.poſſ.499. nu.30
si colonus,de aqua plu.ar.133.nu.10
si colonus ſit,arb.fur.cæſa.1517. nu.30
si colonus tuus, de vi & vi arma. 794. nu.30
si commiſſa,rem ra.habe.1415.nu.30
si communis ſeruus,de ſtipu.ſer. 1185. nu.10
si communis ſeruus,de ſtipu.ſer.1197. nu.30
si confeſſus,de cuſto.& exhi.reo.1631. nu.10
si conſentiente, de manumiſ.228.n.10
si conſtat,de appel.& rela.1825. nu.40
si contendat,de fideiuſ.& mand.1221. nu.70
si conuenerit,de re iudi.614.nu.30
si creditor, ad l.Iul. de vi priua. 1687. nu.70
si creditor,de ſolu.& libera.1286.numero 50
si creditor meus,de iniur.& famo. libel.1570.nu.10
si creditor pœnam, de noua, & deleg. 1260.nu.20
si creditores,de priuileg.credi:.675.nume.50
si creditores,de ſeparatio.687.nu.20
si creæ,de furtis.1481 nu.30
si cui aqua. de aqua pluuia arcen. 116. num.40
si cui crimen,de accuſa,& inſcip.1617 nu.20
si cui de libertate, de libera. cau. 392. num.20
si cui exempto, de verb.ſignific.2070. nu.1
si cui legata, de fideicommiſ.lib.274. nu.50
si cum aurum,de ſolutio. & libe.1308. num.10
si cum Cornelius,de ſolu.& liber.1326 nu.40
si cum duorum,de ſtipula.ſeruo. 1194. num.40
si cum fideicommiſſa, qui & à quibus manumiſ.lib.368.nu.30
si cum filiusfa.de dona.171.nu.30
si cum fundũ,de verb.ſign.2107.nu.40
si cum nulla,de re iudi.630.nu.30
Si cũ procuratore,de re iudi.613.nu.40
si cum quis de furtis 1459.nu.10
si cum ſeruo,de iniu.& famo.lib.1540. num.60
si cum teſtamento, de excep. rei iudic. 930 nu.10
si cum vno hæredum, de excep. rei iudi.932.nu.10
sicut acceptilatio,de ſolu.& libe.1322, nu.60
sicut autem,de re iudi.612.nu 40
sicut enim.de itl.actuq; pri.819. nu.10
sicut is, ne quid in loco pub.755. nu.20
sicut reus principalis, de fideiuſſor. & manda.1242.nu.10
sicuti pœnæ,de reg.iur.2161.nu. 20
si dari ſtipulet.de ver.obli.1046. nu.40
si debitor,de curato.bo.dan.692.num. 40. & 50
si debitor,de doli.ma.& me.exce.979. nu.40
si debitor,quæ in frau.cre.698.nu.50
si debitor,de ſolu.& lib.1288.nu.40
si debitor pignus,de furtis.1496.nu.10
si debitor item,de precario.879.nu.20
si debitor rogatus,de fideic.lib.313. nume.50
si debitor ſit ſerui,de ſolu.& libe.1313. nu.50
si debitor tuus,de ſolu.& lib.1332.n.10
si debitoris bona.ã ceſſio. bo.642. n.10
si debitori,de fideiuſs.& manda.1229. nu.40
si debitori creditor,de fideiuſs.& manda.1233.num.40
si debitorem meum,de noua.& deleg. 1622.nu.50
si decem,de verb.oblig.1068.nu.10
si decem dare,de ſtatulibe.336.numero 50
si decem hæredi,de ſtatulibe.340. nume.20
si decẽ ſtipulatus,de ſolu.& libe. 1284. nu.20
si de eo fundo de acqu. vel amitt.poſſ. 505.nu.20
si de fundo, de vi & vi arma.789. nume.30
si deportatos, de ſenten.paſ. & reſti. 1814.nu.10
si de via,de aqua quoti.& æſti.852. numero 50
si diu,qui ex cau.in poſſeſs.ea.653.numero 40
si diu incertum,quibus ex cau.653.numero 40
si diuortio,de verbor. obligatio. 1045. nu.10
si diurnarum,de aqua quoti. & æſtiua. 828.nu.60
si diutino,de pœnis.1785.nu.30
si dolo malo,ſi quis teſtam.lib.eſſe iuſſe.1501.nu.20
si dominium rei,de furtis.1466.numero 60
si debitor,de fideiuſſo.& manda.1207 num.10

Si duo, qui. ad lib. procla. non lic. 404. num. 30
ſi duo domini, de acquir. rer. do. 426. num. 60
ſi duo rei, de verb obl. 1141. nu. 50
ſi duo rei ſint, de ſolu. & libera. 1333. in prin.
ſi duo rei, de duob. reis ſtipulan. 1169. num. 40
ſi duo vti poſſident. 799. nu. 10
ſi duobus hæredibus, de ſtatulib. 350. nu. 30
ſi duob. de diuer. & tempor. præſcript. 945. nu. 10
ſi ædib. meis, de dam. infe. 99 nu. 20
ſi ego tibi, de acceptila. 1372. nu. 10
ſi ego quod vi aut clam. 850. nu. 50
ſi emptam. pro ſoluto. 557. nu. 40
ſi epiſtolam, de acquiren. re. dom. 455. nu. 50
ſi æſtimata, pro dote. 587. nu. 50
ſi eum hominem, de fideiuſſ. & man. 1222. nu. 70
ſi eum qui. de liber exhi. 393. nu. 60
ſi eum ſeruum, de fideicomm. lib. 294. num. 40
ſi ex duob. iudica. fol. 1409. nu. 30
ſi ex duobus, de duo. re. ſtipula. 1171. num. 10
ſi exiſtimans. pro ſol. 558. nu. 20
ſi ex lege. ad leg. Iul. de adult. & ſtup. 1681. nu. 10
ſi expilatæ. de eti. expila. hæredi. 1595. in prin.
ſi ex pluribus, de ſolu. & libe. 1330. num. 10
ſi ex pluribus obligatis. de accept. 1369. num. 40
ſi expreſſim, de appellat. & rel. 1828. num 70
ſi ex re domini. de ſtipu. ſer. 1192. numero 20.
ſi ex ſtipulatione. de acq. vel ami. poſ. 476. nu. 50
ſi ex teſtamento, de excep. rei iud. 929. num. 30
ſi familia communis. ſi fam. fur. fe. di. 1511. nu. 40
ſi fideiuſſor, de fideiuſſ. & mand. 1222. nu. 40
ſi fideiuſſores. de fideiuſſ. & man. 1226 num. 50
ſi fideiuſſor creditori, de fideiuſſ. & man. 1241. nu. 30
ſi fideiuſſori, de fideiuſſ. & man. 1250. num. 10
ſi filia. de ſolu. & libera. 1314. nu. 10
ſi filius. de reg. iur. 2152. nu. 10
ſi filius meus. de verb. obl. 1063. nu. 40
ſi filius defuncti. de fideicom. lib. 301. num. 10
ſi filius. de liber. exhib. 894. nu. 10
ſi filius qui in poteſtate, rem pup. ſalu. fo. 1385. nu. 40
ſi filiusfamilias, de damno infec. 86. num. 20
ſi filiusfami. de caſtren. ſi peculio. 1942. num. 30
ſi filiusfa. de fur. 1458. nu. 30
ſi filiusfa. de reg. iur. 2152. nu. 10
ſi filiusfa. de ver. obl. 1091. nu. 30
ſi filij. de iniur. & fa. lib. 1573. nu. 60
ſi filiofa. de mor. cau don. 204. nu. 10
ſi filiofa. de mor. cau. don. 205. nu. 20
ſi filiofa. quatum re. actio non da. 986. num. 20
ſi filiofam. ex qui. cau. in poſſ. ca. 654. nu. 30.
ſi filiofa. de fur. 1481. nu. 40
ſi filia furioſi. de ſol. & libe. 1314. nu. 10
ſi finita. de dam. infe. 61. nu. 40
ſi fiſcus. de iure fiſci. 1870. num. 30
ſi fortuito. de incendio rui. nau. 1536. num. 20
ſi fortè vxor. de caſtren. pec. 1944. n. 30
ſi fraudator, quæ in fraud. credi. 713. num. 10
ſi fructuarium. de manumiſ. teſta. 241. num. 40
ſi fur rem, de vſucap. ſeu vſurpa. 543. num. 10
ſi furtim arbo. fur. cæſa. 1513. nu. 30
ſi fundum. de verb. oblig. 1122. num. 20
ſi gemina, arbo. fur. cæſa. 1517. num. 40
ſignatorius, de verborum ſignif. 2091. num. 30
ſi hæreditatis de fur. 1454. nu. 40
ſi hæreditas. de ſtatulib. 346. nu. 60
ſi hæres. de manum. 220. nu. 20
ſi hæres de fideicom. lib. 290. nu. 60
ſi hæres. de ſtatulib 337. nu. 10
ſi hæres de manum. vin. 231. nu. 50
ſi hi qui. de mor. cau. don. 206. nu. 30
ſi homo, de re iud. 600. nu. 10
ſi homo. de vſuca. ſeu vſurp. 548. nu. 40
ſi homo, de verb. obl 1082. nu. 30
ſi hominem, de vſuca. ſeu vſurp. 533. num. 20
ſi hominem. de ſol. & lib. 1316. nu. 40
ſi id quod. de ver. obl. 1045. nu 40
ſi id quod. de duo. re. ſtipu. 1173. nu. 10
ſi id quod. de capt. & poſtlimi. re. 1925. nu. 10
ſi id quod. pro derelicto. 582. nu. 50
ſi id quod, de acqui. vel amit poſ. 494. num 40
ſi immaturam. quod vi aut clam. 867. num. 50
ſi in agrum. de via pub. & itl. pub. refi. 758. nu. 50
ſi indebitum. rem rat. hab. 1456. nu. 30
ſi in duab. actionibus. de reg. iur. 2181. nu. 20
ſi infetiorum, de iniur. & famo. libel. 1575. num. 40
ſi in iudicio, de excep. rei indic. 932. num. 40
ſi iniuriæ. de iniurijs, & famoſis libel. 1570. nu. 20
ſi in meo. de aqua plu. arc. 148. num. 20
ſi in nomine, de verb. obligat. 1050. num. 30
ſi in pignore, de fideiuſſ. & man. 1237. num. 40
ſi in publico. de aqua plu. arc. 147. n. 20
ſi in rixa. ad leg. Cor. de ſica. 1694. n. 50
ſi in ſtipulatum. de don. 182. nu. 10
ſi inſulam. de verb. oblig. 1100. num. 40
ſi inter ma. de exce. rei iud. 927. nu 20
ſi intercueniente, ad Senat. Turp. 1745. nu. 30
ſi intra. de ſtatulib. 345. nu. 40
ſi is cui commodata. de fur. 1490. n. 60
ſi is cui dare, de ſtatulib. 346. nu. 50
ſi is cui decem. de noua. & deleg. 1264. in prin.
ſi is cui ignorantiſtẽ ra. hab. 1411. n. 20
ſi cui mortis, de mor. cau. donat. 215. nu. 30
ſi is cui nũmos, de ſol. & lib. 1334. n. 20
ſi is cui, pro legato. 585. nu. 30
ſi is cui ſeruus. de fidere lib. 317. nu. 60
ſi is cum quo de confeſ. 636. nu. 30
ſi is de cuius. de præuaricat. 1591. nu. 20
ſi is qui. ad leg. Iul. de adult. & ſtup. 1680. nu. 50
ſi is qui. de acqui. vel amit. 496. nu 10
ſi is qui hæres, de excep. rei iud. 933. num. 40
Si is qui in. de acquiren. rer. dom. 455.
ſi is qui alienam, pro donato. 580. numero 10.
ſi is qui mihi, de iure fiſ. 1882. num. 50
ſi is qui pignori. de fur. 1493. nu. 60
ſi is qui pro. de vſucap. ſeu vſurp. 529. nu. 40
ſi is qui pro. de precario. 883. num. 10
ſi is qui rem. de fur. 1481. nu. 50
ſi is qui rem, de furt. 1487. nu. 10
ſi is qui ſimulabat. de furt. 1494. nu. 30
ſi is qui Stichum, de act. & oblig. 1001. num 20
ſi is qui Stichum, de acceptilat. 1369. num. 10
ſi ita à te. de verb. ſignif. 2114. nu. 50
ſi ita fideiuſſorem, de fideiuſſ. & man. 1227. nu. 30
ſi ita tuerit, de manumiſ. teſtam. 256. num. 50
ſi ita fuerit, de manumiſ. teſtam. 244. nu. 50
ſi ita fuero, de noua. & delega. 1253. num. 40
ſi ita liber, de ſtatulib. 349. nu. 10
ſi ita quis. de verb. oblig. 1079. nu. 50
ſi ita quis. de verb. oblig. 1249. num. 50
ſi ita ſit ſcriptum, de manumiſ. teſta. 242. nu. 20
ſi ita ſcriptum. de ſtatulib. 352. num. 70
ſi ita ſcriptum, de manumi. teſta. 246. nu. 60
ſi ita ſtipulatio, de verb. obligat. 1044. nu. 20
ſi ita ſtipulatus. 1. de verb. oblig. 1041. num. 20
ſi ita ſtipulatus. 2. de verb. oblig. 1042. nu. 20
ſi ita ſtipulatus. 3. de verbor. obligat. 1111. nu. 10
ſi ita ſtipulatus. 4. de verb. oblig. 1118. nu. 10
ſi ita ſtipulatus. 5. de verb. oblig. 1129. num. 10
ſi ita ſtipulatus. 6. de verb. oblig. 1137. nu. 60
ſi ita ſtipulatus de fideiuſ. & mandat. 1239. nu. 10
ſi ita ſtipulatus, de ſolu. & libe. 1311. nu. 30
ſi ita ſtipuler, de verb. obligat. 1109. num. 50
ſi index. de va. & extraor. cogni. 2057. nu. 50
ſi iuſſu. de funis. 1464. nu. 10
ſi kalendis, de re iud. 601. nu. 10
ſi legatario, de fideicommiſſ. lib. 281. nuiu. 20
ſi legatum, de oper. publicis. 2040. numero 10.
ſi legato ſeruo. de manumiſſ. teſt. 243. nu. 30
ſi liber homo, de ſtipulat. ſeru. 1195. nu. 10
ſi liber pro. de iniur. & fac. lib. 1570. nu. 40
ſi libertinus. de coll. de reg. 411. nu. 10
ſi libertus patrono, de furtis. 1498. numero 30.
ſi libertus, ſi liber. inge. eſſe di. 464. nu. 60
ſi liberum, ad legem Flauiam de plagiarijs. 1732. nu. 10
ſi librarius. de reg. iu. 2179. nu. 10
ſilua cædua. de verb. ſignific. 2077. numero 10.
ſi magiſtratus, de priuil. reg. credi. 672. num. 10
ſi mandato. de fideiuſſ. & mand. 1229. in prin.

Si maritus, ad leg. Iul. de adult. & ſtup. 1643. nu. 70
ſi maritus, ad leg. Iul. de adult. & ſtup. 1655. nu. 10
ſi mater, de fideicomm. lib. 591. nu. 20
ſi mater filij, de excep. rei iud. 919. numero 30.
ſi me in vacuam, de acq. vel amit. poſſ. 501. nu. 30
ſi me tibi, de capti. & poſtlim. re. 1915. num. 30
ſi mihi, alienum, de ſolu. & libe. 1332. nu. 40
ſi mihi aut. de fideiuſ. & mand. 1218. num. 10
ſi mihi, & Titio, de verb. oblig. 1118. num. 60
ſi mile priuilegium, ad municip. 1963. num. 40.
ſi militi filiofam. de caſtren. pec. 1943. num. 50
ſi minor ſit an. 20. de manum. vin. 231. num. 40
ſi minor. de ver. obl 1081. nu. 20
ſi minor. 1. de manumiſ. vind. 234. numero 40.
ſi minor. ij. de manumiſ. vind. 237. numero 10.
ſi minor. ad le. Iul. de adul. & ſtu. 1674. num. 20
ſi minor, de bon. auctо. iudi. poſ. 658. in prin.
ſi mortis 1. de mort. cau. dona. 201. numero 10.
ſi mortis. 2. de mort. cau. donat. 207. num. 40.
ſi mortis. 3. de mor. cau. dona. 216. in princip.
ſi mortis, qui & à qui. manu. lib. 369. num. 50
ſi mulier, de caſtrenſi peculio. 1942. num. 50
ſi mulier. de mor. cau. don. 200. num. 10.
ſi mulierem, ad leg. Corn. de ſica. 1692. num. 40
ſi multi, de publica. & vectiga. 156. num. 50
ſi negotium, de priuil. credi. 670. nu. 30.
ſi nemo. de reg. iu. 2192. nu. 10.
ſine poſſeſſione, de vſuc. ſeu vſur. 537. in prin.
ſine præfinito, de pœn. 1785. nu. 10
ſingulis, de exceptio. rei iudic. 914. numero 30.
ſi non debitorem, de noua. & deleg. 1259. nu 10.
ſi non defendantur, de pœnis. 1784. nu 30.
ſi non expedierit, de bonis auctо. iudi. poſ. 658. nu. 20
ſi non traditam, pro legato. 585. nu. 50
ſi non voluntate, qui & a qui. manu. li. 375. in princ.
ſi optio, qui & à qui. manumiſ. lib. 361. num. 50
ſi opera, de doli mali. & me. exce. 975. num. 30
ſi opus nouum, de ope. no. nunciat. 29. num. 30
ſi opus, quod vi, aut clam. 868. nu. 60.
ſi pariter, de lib. cau 382. nu. 70.
ſi paret, de don. 194. nu. 60.
ſi pater, quæ in fraud. credito. 707. num. 10
ſi pater, pro donato. 580. nu. 40.
ſi pater, de fideic. lib. 316. nu. 20.
ſi pater de ſolu. & lib. 1295. nu. 50.
ſi pater, ad legem Cornel. de fal. 1705. num. 40
ſi pater, de manum. vin. 232. nu. 10.
Si patre, de capt. & poſtl. re 1916. nu. 10
ſi patronus, de dona. 185. nu. 40
ſi paulò, ſi is qui teſt. lib. eſſe iuſ. 1506. num. 20
ſi pauonem, de furtis. 1458. nu. 20
ſi peculium, de manumiſ. teſtam. 242. nu. 50
ſi peculium, de ſtatulib. 341. nu. 20
ſi per fundum, de iti. actuque pri. 819. num. 20
ſi per errorem, de vſuca. ſeu vſur. 532. num. 40
ſi per publicum, ne quid in lo. publi. 754. nu 60
ſi petitor poſt ſatiſdationem, iudica. ſol. 1398. nu. 10.
ſi pignus, quę in fraud. credit. 709. n. 50.
ſi pignore, de furtis. 1478. nu. 20
ſi plagij, de verb. oblig. 1137. in prin.
ſi plures. arbo. fur. cæſa. 1515. nu. 40
ſi plures, de accuſat. & inſcript. 1625. num. 20
ſi plures, rem pupil. ſalu. fo. 1388. nu. 30
ſi plures, de popula. act. 1603. nu. 10
ſi plures, de fideiuſſo. & manda. 1219. num. 40
ſi plures, de iniur. & fa. libe. 1573. numero 30.
ſi plures, de cura. bon. dan. 692. nu. 20
ſi plures, de vi & vi arm. 788. nu. 50.
ſi pœna. de pœnis. 1784. nu. 40
ſi pœnam, de verb. oblig. 1082. num. 10.
ſi pollicitus, de pollicit. 2043. nu. 10
ſi poſſideam, pro legato. 584. nu. 30
ſi poſtea, rem pup. ſal. fo. 1387. nu. 30
ſi poſtliminio, de capti. & poſtlim. re. 1924. nu 40
ſi poſtl. item, de excep. 907. nu. 40
ſi poſtulauerit, ad leg. Iul. de adult. & ſtup. 1666. nu. 30
ſi prægnans, de fideicommiſſ. lib. 277. num. 40
ſi Præſes, de pœn. 1792. nu. 30
ſi Præſes, de præto. ſtip. nunc. Valerian. 1381. nu. 30
ſi priuatus, qui & à quibus manum. li. 369. nu. 20
ſi prius, de aqua pluu. arcen. 145. numero 30.
ſi priuſquam, de oper. no. nunciat. 28. num. 30
ſi procurator, de ope. no. nun. 29. nu. 40
ſi procurator, an per alium ca. app. reddi poſ. 1855. nu. 30
ſi procurator, de do. ma. & me. excep. 976. nu. 40
ſi procurator, de doli ma. & me. excep. 977. nu. 40
ſi procurator, de iure fiſci. 1869. numero 10.
ſi procurator, de acquir. rer. dom 425. num. 40.
ſi procurator, de acquir. rer. dom 437. num. 20.
ſi procurator, rem ra. habe. 1419. numero 10.
ſi procuratori, de verb. obligat. 1092. num. 10
ſi procuratorio, quando app. fin. 1844. num. 30
ſi proluſorio, de appella. & rela. 1826. num. 20.
ſi pro me, de ſolu. & libe. 1302. num. 40
ſi proprietarius, de dam. infecto. 87. num. 20
ſi proxeneta, de proxeneta 2058. nu. 40
ſi publicanus, de public. & vectig. 155. nu. 20.
ſi pupillus, rem pupilli ſalu. fo. 1383. num. 10.
ſi pupillus, de priui. credi. 677. nu. 20
ſi pupillus, qui. ex cau. in poſſ. ea. 654. num. 20
ſi pupillus, de verbor. obligat. 1141. numero 10.
ſi pupillus, de noua. & delegat. 1257. num. 10
ſi pupilli, de ſolu. & libe. 1314. nu. 20.
ſi purè, de fideic. lib. 304. nu. 40
ſi qua cum totum, de except. rei iudic. 915. nu. 10
ſi qua pœna, de verb. ſignificat. 2142. num. 40
ſi quem, quando appell. fit. 1839. nu. 20
ſi quem ſeruum, de ſtatulibet. 358. in princ.
ſi qui ad munera, ſi iur. vel cur. 1856. num. 10
ſi qui ſeparatim de appell. & rela. 1824 num. 10.
ſi quidam, de fideicommiſſ. lib. 267. num. 30.
ſi quid bello, de capt. & poſtl. re. 1914. nu. 20
ſi quid eſt. pro ſoluto. 559. nu. 10
ſi quid fur. de furtis. 1450. nu. 60
ſi quid ex. de ſolu. & libe. 1275. nu. 50.
ſi quidem, de lib. cau. 379. nu. 10
ſi quis ab alio, de re iud. 601. nu. 48
ſi quis ab alio, de manumiſs. 228. num. 40.
ſi quis abſente, de noua. & deleg. 1261. nu. 60
ſi quis actiones, de priua. delic. 1431. nu. 50
ſi quis ad aliquem, iudica. ſol. 1390. num. 30
ſi quis ad demoliendum, de dam. infe. 315. nu. 40
ſi quis ad exhibendum, de excep. rei indi. 928. nu. 30
ſi quis adulterium, ad leg. Iul. de adul. & ſtup 1673. nu. 10
ſi quis aliam rem, de ſolu. & lib. 1305. nu. 10
ſi quis alienam, de cri. erpi. hær. 1594. num. 60
ſi quis aliquem, ad leg. Iul. de vi priu. 1687. nu. 10
ſi quis aliquid, de pœn. 1791. nu. 40
ſi quis aliquid. de pœn. 1794. nu. 30
ſi quis ante, de acquis. vel amit. poſſ. 479. nu. 40
ſi quis à parentibus, ad municipalem. 1962. nu. 50
ſi quis apud. al. ad) iudica. ſol. 1323. num. 10
ſi quis arbitratu, de verb. oblig. 1165.
ſi quis creditorem, qui. ex cau. in poſſ. ea. 655. nu. 30
ſi quis cum, de verbor. obligat. 1052. num 30
ſi quis cum, quæ in fraud. credit. 708. num. 20
ſi quis cum falſo, ad leg. Corn. de fal. 1701. nu. 50
ſi quis cum ſciret, de furtis. 1499. numero 10.
ſi quis cum ſciret. pro emptore. 574. in princ.
ſi quis delegauerit, de noua. & delegatio. 1258 nu. 40.
ſi quis de libertate, de iniur. & famo. li. 1552. nu. 10.
ſi quis dicat, de manumiſſ. 225. nu. 50.
ſi quis dolo. ad leg. Cor. de ſica. 1693. in prin.
ſi quis dolo, de re iud. 626. nu. 40.
ſi quis duos, de ſolu. & libe. 1314. numero 50.

Si quis

Si quis egerit.de furtis.1498.nu.10
Si quis eundem,de ſtatu liber.358.numero 20
Si quis ex alia , apud eum à quo appel.1857.num.30
Si quis ex bonis,de furtis.1496.nu.70
Si quis ex domo de furtis.1476.nu.50
Si quis ex,de incen.rui.naufrag. 1533. num.60
Si quis falſis,ad leg. Corn. de fal.1719. num.40
Si quis fortè,de pen.1771.nu.40
Si quis fundum , de acq.vel amit.poſſ. 508.num.40
Si quis habens, qui & à quibus manumiſ.lib.371.num.40
Si quis hac , qui & à quibus manu.lib. 373.num.30
Si quis hac,qui ſine manu. ad lib. perue.359.num.30
Si quis ingenuam,de cap.& poſtli. reu. 1919.nu.30
Si quis iniuriam,de iniu.& fa.lib.1573 num.40
Si quis in ſeruitute,de furtis. 1434.numero 20
Si quis in inſulam,de cadaue.punitorũ 1815.num.10
Si quis integris,qui & à quib.man.lib. 363.num.40
Si quis inteſtatus, de fideicom.lib.268. num.20
Si quis ipſos,de nundinis.2041.nu.60
Si quis ita,de ſtatulib.337.nu.30
Si quis ita 1.de manumiſ. teſtam.240. num 40
Si quis ita.2.de manumiſ. teſtam.240. num.60
Si quis ita.3. de manumiſ. teſtam.242. num.30
Si quis ita.4.de manumiſ.teſtam.257. num.50
Si quis ita. de verb.ob.1142.nu.10
Si quis ita legatum,de legationib.2028 num.10
Si quis legatum , ad leg.Cornel.de fal. 1702.num.40
Si quis libertatem,de manum.teſt.244. num. 10
Si quis liberum,de libe.ho.exhib. 889. num.20
Si quis locuples,de manumiſ. teſt.264. num.30
Si quis magiſtratus,de mu.& ho.2002. nu.40
Si quis merces,pro derelicto. 583.n 30
Si quis miſſus ne vis fi.ei qui in poſſeſ. miſ.ſt 731.num.60
Si quis miſſum , de damno infect.76. num.20
Si quis ne quæſtio. de quæſtioni. 1762. num.40
Si quis ob. de pollicitationibus. 2049. num.10
Si quis obligatum, qui ſine manu.ad liber.perue.359.nu.50
Si quis obligatione , de regu.iur.2184. num.20
Si quis obrepſerit , ad legem Corn.de fal.1718 num.20
Si quis offerenti. de ſolu. & libe. 1310. num.10
Si quis patria,ad leg.Corn.de fal.1717 num.10
Si quis poſtea de fideic.lib. 195. nu.50
Si quis poſtquam. de fideiuſ.& mand. 1216.num.20
Si quis prægnantem , de reg.iur.2193. num.20
Si quis prægnante,de capti.& poſtlim. re.1922.numero 30
Si quis pro eo,de fideiuſ.& mand.1198. num.30
Si quis proprium,de iniur.& famo.lib. 1570.num.50
Si quis quam de diuer. & temp. præſc. 945.num.50
Si quis quid,de furtis.1456.nu.40
Si quis rem,de acquir. vel amit.poſſeſ. 490.num.50
Si quis rẽ,de excep.rei iud. 933.num.10
Si quis rem,de pollicit.2044.num.40
Si quis repetere,ad Senatuſcon.Turpil. 1743.num.20
Si quis reum,de cuſto.& exhi.reo.1630 num.40
Si quis rogatus,de fideicom. libe. 320. num.40
Si quis ſeruus,de cuſt.& exhi.reo.1629. in prin.
Si quis ſeruo,de manumiſ.teſtam.264. num.10
Si quis ſeruo de ſolu.& libe. 1282.n.20
Si quis ſeruum,de iniur.& famo.libel. 1571.num.20
Si quis ſi Tirius,de ver.obl.1077.nu.20
Si quiſquam,de diuer.& temp. præſcr. 945.num.50
Si quis ſic,de verbo.& rerum ſign.2110. num 30
Si quis ſtipulatus,de ver.obli.1119.n.60
Si quis ſtipulatus de ſol.et li.1309.n. 40
Si quis ſub,de cur bo.dan.689.num. 10
Si quis ſui , de pollicitationibus.2050. num.30
Si quis teſtamento, de ſtatuliber.337. num.20
Si quis viduam,de quæſtionibus.1759. num.20
Si quis vi.de acquir,vel amit.poſſ.488. in prin.
Si quis vni.rem rat.habe 1426.nu.10
Si quis vxori,de fur.1471.nu.10
Si res dilationem,de appel.reci. vel nõ. 1848.num.60
Si res,pro derelicto.581.nu.50
Si rem de noua.& delega. 1266.nu.40
Si rem,de crim.expila.hæredita. 1596. num.20
Si rem legatam,de except.904.num.30
Si rem meam,de ſolu.& libe.1283.numero 30
Si rem meam,de verbor.obligat. 1050. num.20
Si rem meam,de except.rei iudica.928. num.10
Si rem ſubreptam mihi, de vſucap. ſeu vſurp.551.nu.30
Si rem mobilem,de acq.vel amit.poſſ. 511.num.40
Si rem,pro emptore,568.nu.20
Si rem tradi,de verb.oblig.1047. nu.40
Si rerum amotarum,de re iudica. 627. num.20
Si rerum,de vi & vi arm.787.nu.50
Si reus poſt iudicatum,iudic.ſol. 1400. num.20
Si reus promittendi,de duo.re. ſtipula. 1172.num.10
Si reus ſtipulandi, de fideiuſ. & mand. 1203.num.30
Si rogatus ſit.de manumiſ.vin.237.numero 30
Si ſciente creditore , ad legem Pompe. de parri.1696.num 50
Si ſe non obtulit,de re iudi. 594. nu.30
Si ſepulchra,de ſepulc. viola. 1580.numero 50
Si ſeruus alienus,de fideiuſ.& manda. 1143.num.20
Si ſeruus aut filius fa.de verb.obl.1160. num.20
Si ſeruus communis,de dam. infe.109. num.10
Si ſeruus communis , de furtis. 1482. num.50
Si ſeruus communis.1. de ſtip. ſer.1179. num.10
ſi ſeruus communis.2.de ſtip. ſer. 1185. num.30
ſi ſeruus communis.3. de ſtip. ſer.1190. num.10
ſi ſeruus communis.4.de ſtip.ſer. 1194. num.10
ſi ſeruus decem,de ſolu.& libert. 1315. num.40
ſi ſeruus hereditarius,de diuer.& temp. præſcrip.943.num.30
ſi ſeruus hæreditarius,de ſtip. ſer.1190. num.50
ſi ſeruus inſciente , de vſucap. ſeu vſur. 548.num.30
ſi ſeruus legatus,de fideicom.liber.318. num.30
ſi ſeruus liber,de ſtatulib.340.nu.70
ſi ſeruus meus, de ſtipulatio. ſer. 1198. numero 30
ſi ſeruus meus,de acquir.rer.dom.429. num 20
ſi ſeruus nauem,de furtis.1460.num.10
ſi ſeruus peculiari,de ſolu.& lib. 1289. numero 30
ſi ſeruus quem,de lib.cau.400.nu.10
ſi ſeruus qui,iudica.ſol.1399.nu.30
ſi ſeruus quid rapuerit, vi bon.rap.1525 numero 50
ſi ſeruus Reipublicæ,de ſtipu.ſer. 1179. numero 10
ſi ſeruus teſtamento,de ſtipu.ſer.1195. num.30
ſi ſeruus,de bon.auctо.iudi. poſſeſ.657. in princip.
ſi ſeruus tuus,de precario.880.num.10
ſi ſeruus,de litigioſis.987.nu.50
ſi ſeruus meus,vel filius fam. de acq. vel amit.poſſ.486.nu.20
ſi ſeruus venditus , qui ſine manum. ad lib.358.num.50
ſi ſerui qui,de manumiſ.teſta. 252.n.40
ſi ſeruo furioſi , de vſucap. ſeu vſurpa. 538.num.20
ſi ſeruo alieno , qui & à quib.manum. lib.370.num.30
ſi ſeruo,de mor.cau.donã.219. num. 10
ſi ſeruo ſub conditione , de ſtatuliber. 349.num.30
ſi ſeruum cuius nomine,de iniur.& famo.lib.1572.num.10
ſi ſeruum dominus,de accuſa.& inſcri. 2625.num.30
ſi ſeruum Stichum,de verbo,obli.1105. num.30
ſi ſic ſtipulatus.1.de verbo.obliga.1110. in princ.
ſi ſic ſtipulatus,2.de verb. obl. 1146.numero 40
ſi ſimulato de concuſſioni.1586. nu.50
ſi ſine iudice,rem ratam,habe.1412.numero 20
ſi ſint tabulæ,de tabu. exh.741. num.10
ſi ſocius communis rei, de furtis. 1346. num.30
ſi ſocius teſtamento,de manu.teſt.260. num.30
ſi ſolum.de vſucap.ſeu vſurpat.550. numero 60
ſi ſoluturus , de ſolutio. & liberat.1301. num.60
ſi ſtatua.de iniur.& fa 1571.num.40
ſi ſtatuliber.de ſtatulib.333.nu m.10

Si Sti-

Si Stichus certo die, de verb.obli. 1051. num.10
Si Stichum aut Pamphilum, de fideiuſ. & manda. 1225. num.30
Si Stichum de verb obli. 1042. nu.50
Si Stichum de noua. & delega. 1254. num.40
Si ſtipulatus de fideiuſſ. & mand. 1209. num.50
Si ſtipulatus fuerim, de verb.obli. 1090. num.30
Si Sipulatus de verb.obl. iiii9. num.30
Si ſtipulatus ſum, de ſolu. & liber. 1276. num.20
Si ſtipulatus fuero, de ſolut. & lib. 1277. in princ.
Si ſtipulatus de ſolutio. & libe. 1325. numero 40
Si ſtipuler de verb.obli. 1051. nu.40
Si ſtuprum de iniur. & famo. libe. 1571. num.10
Si ſub conditione legatum, de acceptil. 1371. num.40
Si ſub impoſſibili, de fideiuſ. & manda. 1222. in prin.
Si ſub vna ſignificatione de verbo.obli. 1152. num.20
Si ſupra, de acquir. rer. domi. 433. nu.20
Si tertius, de aqua plu. ar. 133. num.40
Si tibi de dona. 188. num.20
Si teſtamento, de fideiuſſ. & man. 1231. num.20
Si Titius, de fideiuſſ. & mandato. 1230. num.30
Si Titius, de noua. & deleg. 1268. nu.40
Si Titius & Seius, de verbo.oblig. 1040. num.20
Si triennio, de ſtatuli. 340. nu.60
Si tuo ſeruo, de ſol. & libe. 1327. num.40
Si tutoris, de manumiſſ. in. 239. nu.20
Siue à certis de duo. rc. ſtipulatio. 1174. num.20
Siue igitur, de furtis. 1433. num.60
Siue mihi, de ſtipul. ſeruo 1184. nu.30
Si vend. dero, de furtis. 1496 num.20
Si ventri, de priuile. credi. 670. num.40
Si victum, de re iudi. 618. nu.20
Si vi me deiecerit, de vi & vi armata. 791. num.50
Si vi me deiecerit, de vi & vi arma. 787. num.40
Si vir vxori, pro donato. 580. nu.10
Si vitem quod vi aut clam. 868. num.40
Si vnus ex fideiuſſo, iudica. ſolut. 1406. num.10
Si vſusfructus, de noua. & delega. 1254. num.50
Si vſusfructus, de aqua pluu. arcen. 148. num.30
Si vſufructuarij, de ſtipulat. ſerui. 1194. num.20.
Si vſum fructum, de liberta. cau. 389. numero 40
Si vt proponitur, de fideiuſ. & man. 1241 num.20
Si vxor, ad. leg. Iul. ade adul. & ſtu. 1651. num.40
Soceri, de verb. ſig. 2114. num.10
Sodales, de collei. illici. & corpor. 1602. num.10
Solent, de cuſto. & exhi. reo. 1638. numero 40
Solidum, de ſolut. & libera. 1328. nu.10
Solicitatores de extraordi. crim. 1576. num.30
Soluere, de ſolu. & libera. 1308. num.50
Soluendo eſſe, de verborum ſignifica. 2102. num.10
Solutionis, de verborum ſignifica. 2120. num.40
Solutionis verbum, de ſol. & liber. 1369 num.10
Solutionem, de ſolu. & libera. 1285. numero 20
Solutam pecuniam, de ſol. & libe. 1307. num.30
Solutum, de verb. ſign. 2082. nu.10
Spadonum, de verborum ſignifi. 2108. num.30
Species acquirendi, de acceptila. 1364. num 50
Speciosas, de verborum ſignifica. 2099. num.30
Sponſio, de verborum ſignificatio 2068. num.20
Sponte, de mun. & hon. 2006. nu.30
Spurij, de Decur. & eorum fil. 1988. numero 20
Statius, de iure fiſci. 1896. nu.10
Statuas, de acquir. rer. do. 441. nu.40
Statux, de verb. ſign. 2143. nu.30
Statuliber. 1. de ſtatulib. 323. nu.30
Statuliber. 2. de ſtatulib. 332. nu.50
Statuliber, de quæſtion. 1763. num.10
Statuliberi, de ſtatulib. 347. nu.40
Statuliberum, de ſtatuliber. 335. nu.30
Statuliberos. 1. de ſtatulib. 325. num.40
Statuliberos. 2. de ſtatulib. 346. nu.10
Statuliberorum, de ſtatulib. 350. nu.40
Statuliberæ, de ſtatulib. 340. nu.10
Stellionatus, de extraord. crimi. 1577. nu.10. & 20. bis.
Stellionatus, de extraord. crimi. 1577. num.30
Stichus. 1. de manumiſ. teſtamen. 249. num.50
Stichus. 2. de manumiſſ. teſtamen. 252. num.40
Stichus, 3. de manumiſ. teſtamen. 255. num.30
Stichus de ſtatulib. 345
Sticho, de ſtatulib. 354 nu.50
Stichum aut Pamphilum de ſolu. & liberi. 1336. nu.40
Stichum Sempronio, de manum. teſta. 246. num.40
Stichum Titio, de ſtatulib. 353. num.20
Stipulatio, de ope. no. nun. 35. num.20
Stipulatio hoc modo, de verb.obl. 1079. num.20
Stipulatio iſta, de verborum obli. 1054. num.10
Stipulatio non valet, de verb.obl. 1043. num.40
Stipulatio non poteſt, de verb. ob. 1023. numero 20
Stipulationes. 1. de verbor. obligat. 1071. num.30
Stipulationes. 2. de verbo.obligat. 1083. num.30
Stipulationum. 1. de verbo.obliga. 1027. num.20
Stipulationum. 2. de verbor.oblig. 1036. num.20
Stipulationum. 3. de verbo.obligat. 1086
Stipulatus es opus, de fideiuſſ. & mand. 1228. num.20
Stipulatus ſum, de verbor. obligat. 1116. num.30
Stipulatus, de fideiuſſo. & mand. 1203. num.50
Stuprum, ad leg. Iul. de adult. & ſtup. 1671. num.50
Sua ciuitate de inter. & rel. 1817. nu.10
Sub hac conditione, de act. & obli. 907. num.20
Sub conditione, de ſolu. & libe. 1280. num.60
Suo prætextu, de extraord. crimin. 1577. num.20
Subſignatum, de verbo. ſignificat. 2079. num.30
Subſtituto, de acquirend. rer. dom. 442. num.20
Sunt munera, de vac. & excu. mu. 2016. num.30
Sunt qui, de re iud. 610. nu.50
Suo quisque vis ſi ei qui in poſſ. miſ. erit 733. num.30
Superficiarias, de ſuperficie. 208. num.10
Supplicij, de bonis damnatorum. 1798. in prin.
Supra iter. de aqua plu. arc. 138. num.40
Surdi vel. de manum. vin. 234. nu.30

T

Taberna appellatio. de verbo. ſignif. 2122. nu.30
Tam is qui, de mor. cau. dona. 206. n.10
Tempus quod, de re iud. 615. nu.20
Tempus, de vaca. & excu. mun. 2013. num.40
Terminixa, de verborum ſignific. 2111. num.40
Terminorum de termin. moto. 1598. num.30
Teſtamento Centurio, de manu. teſta. 261. num.20
Teſtamento ita, de fideicom. liber. 279.
Teſtamento ita, de manumiſ. teſt. 266.
Teſtamento liber. de manu. teſta. 251. num.50
Teſtamento manumiſſus, de manum. teſt. 251. in prin.
Teſtamento militis, de manu. teſt 260. num.40
Thais ancilla, de fideicommiſ. lib. 307 num.20
Tigni appellatione, de verb. ſign. 2088. num.10
Titius, de acq. re. do. 452. num.40
Titius qui, de iure fiſci. 1879. nu.50
Titio cum eſſet, ad municip. 1978. numero 40
Titia cum propter, de ſolu. & lib. 1306. num.30
Titia cum teſtamentum, de acc. & inſcrip. 1625. num.40
Titia quæ, de verbo. oblig. 1147. nu.40
Titia ſeruis, de manumiſ. teſtam. 265. num.30
Titulus eſt pro dote. 586. nu.40
Toties in hæredem, de regu. iur. 2164. num.10
Toties locum, de pollicitationib. 2046. num.30
Tractandum, à qui. app. non licet. 1836 num.20
Traditio, de acquir. re. domin. 428. numero 20
Traiectitiæ, de act. & obl. 1003. nu.10
Tranſacta, de verb. & rerum ſign. 2136. num.20
Transfugam, de acquir. rer. domi. 447. nume.20.
Trebatius ait, de dam. infe. 94. num.50
Tres ferè quib. ex cau. in poſſeſſ. ea. 644. num. 0
Triplici, de verbo. ſig. 2112. num.30
Triticum, de verb. oblig. 1110. nu.20
Tugurij, de verb. ſign. 2121. num.50
Tunc autem, de re iud. 619. nu.40
Tutor adminiſtrationem, de fur. 1456. num.10
Tutor datus, de fideiuſſ. & mand. 1244. num.50
Tutor ſi in negotio, de app. & rel. 1834. num.40
Tutor vel curator. ſi tutor vel cur. magiſtra. app. 1836. num.30
Tutore ſuſpecto rem ra. hab. 1411. n.10

V

Vacatio, de muner. & hon. 2094. num 10
Valerius, de iure fiſci, 1898. nu 30
Valerianus, de præſc. ſtipulat. 1381. num. 30
Vani timoris, de reg. iur. 2102. nu. 40
Variæ cauſæ ſunt, de iure fiſci. 1859. num. 30
Vbi autem, de verbor. obligatio. 1087. num. 10
Vbi fideiuſſor, de ſolu. & libera. 1285. nu. 30
Vbi ita, de mor. cau dona. 206. num. 50
Vbi lex duorum, de regul. iur. 2180. num. 30
Vbi lex, de vſuca. ſeu vſurp. 536. nu. 30
Vbi non voce, de reg. iu. 2198. nu. 10
Vbi repugnantia, de regu. iur. 2193. nu. 20
Vbicunque cauſæ, de regul. iur. 2181. num. 30
Vbicunque reus, de fideiuſſ. & manda. 1240. nu. 50
Vectigalia, de publi. & vectiga. 160. num. 60
Vel antequam, ad leg. Iul. de adulte. & ſtup. 1660. nu 60
Vel ea quæ, de acquiren. rer. dom. 412. num. 40
Vel ei præbuit, quę in fraud. credi. 692. num. 40
Vel ob rem, ad Senatuſcon. Turp. 1744. num. 10
Vel obligatus, de liber. cau. 387. nu. 50
Vel permutauit, de liber. cau. 387. n. 40
Vel quo magis, ad leg. Iul. repe. 1721. num. 10
Vel ſi pacificatur, rem rat. habe. 1414. num. 10
Vel ſi ſanguine, de manumiſ. ven. 334. num. 40
Vel ſurdo, de priuileg. cred. 670 nu. 10
Vel totum, de tabu. exhi. 738. nu. 40
Velle non creditur, de regul. iur. 2146. num. 10
Veluti furtium, de pœnis. 1772. nu. 60
Veluti ſi me, de precario. 837. nu. 40
Veluti ſi quis, de verbor. obligat. 1047. num. 10
Venditores, de verbor. obligatio. 1115. num. 10
Venire, de bon. auctо. iudic. poſſ. 656. num 30
Veniſſe ad, de verbor. ſignificat. 2118. num. 10
Verbum amplius, de verb. & rer. ſign. 2093. num. 30
Verbum erit, de verborum ſign. 2105. num. 20
Verbum exactæ, de verborum ſignific. 2123. num. 10
Verbum facere, de verb. & rerum ſign. 2132. nu. 50
Verbum hoc de verborum ſign. 2066.
Verbum illud, de verborum ſign. 2122. num. 10
Verbum oportere, de verb. ſign. 2073. num. 40
Verbum oportebit, de verb. ſign. 2068. num. 30
Verbum reddendi, de verb. & rer. ſign. 2096. nu. 20
Verbo victus, de verborum ſign. 2050. num. 40
Verba, de verb. ſign. 2074. nu 10
Verborũ obligatio. de ſol. & lib. 1359. num. 20
Verbis legis, de verb. ſignificat. 2104. num. 20
Verum eſt, de reg. iu. 2159. num. 20
Verum eſt, de verb. & rer. ſignif. 2132. num 20
Verum eſt, de manumiſ. teſtam. 265. num. 10
Verum eſt, de furtis. 1451. num. 50. & 1458. nu. 40
Vero procuratori, de ſolu. & libe. 1277. num. 40
Veſtis, de verb. ſignif. 2108. nu. 20
Veſtem de iniur. & famo. libel. 1574. nu. 40
Veteres, de iti. actuque pri. 817. nu. 50
Veteranorũ, de priuileg. vetera. 1956. num. 50
Veteranos, de priui. veter. 1957. nu. 50
Veteranis, de priui. vetera. 1957. nu. 20
Viam publicam de via publi. & iti. pu. refi. 757. nu. 40
Vicarius, de legationib 2027. nu. 30
Vicinus, de aqua. plu. ar. 150. nu. 10
Videamus, de interdi. ſeu extraord. act. 717. nu. 40
Vim ſternendæ, de priui. veteran. 1957. nu. 30
Viæ vicinales, de lo. & itine pub. 743. num. 20
Vi facit, quod vi aut clam. 868. nu. 20
Vim paſſam, ad leg. Iul. de adult. & ſtu. 1678. nu. 50
Vinaria, de verb. ſignif. 2139. nu. 40
Vinculorum, de verb. & rer. ſign. 2135. nu. 10
Virilis, de verb. & rerum ſignific. 2113. num. 60
Vir bonus, iudica. fol. 1404. nu. 30
Vitem arboris, arbor. fur. cæſa, 1514. num. 10
Vitia priorum, de cenſib. 2061. in prin.
Victimum, de pœnis 1784. nu. 60
Vadeetiam, de iti. actuque priuat. 813. num 20
Vnius facinoris, de quæſtionib. 1765. in prin.
Vnus ex, quibus ex cau. in poſſ. ea. 653. nu. 50
Vnuſquiſque, de precario. 882. nu. 10
Vsanus, de fideiuſ. & manda. 1248. num. 30
Vsbana, de verb. ſign. 2118. nu. 10
Vsbana prædia, de verb. ſig. 2126. nu. 60
Vsbis, de verb ſign. 2066. nu. 30
Vſucapio, de vſucap. 516. nu. 50
Vſucapio rerum, pro ſuo. 591. nu. 50
Vſucapionem, de vſucap. 126. nu. 40
Vſura pecuniæ, de verb. ſignific. 2104. nu. 30
Vſurpatio, de vſucap. 516. nu. 40
Vſusfructus, de ſtatulib. 335. in prin.
Vſusfructus, de ſtipulat. ſeru. 1191. nume ro 30.
Vt Alphenus, de verb. ſignific. 2094. num. 10
Vt fideiuſſor, de fideiuſſ. & man. 1226. num. 20
Vt gradatim, de mun. & hono. 2003. num 10
Vt mihi, de dona. 186. nu. 20
Vt ſi ex empto, vide l. ſi eui ex empto. de verb. ſign. 2070. nu. 10
Vt ſunt, de verborum ſignificat. 2136. num. 30
Vtiliſſimum, ſi fam. fur. fe. di. 1508. num. 50
Vtimur, de ſepul. vio. 1584. nu. 50
Vtique eius, de liber. cau. 388. numero 30.
Vtique ſi pro, de damno infec. 101. numero 10.
Vtive id, ad leg. Iuliam de vi pub. 1682. nu. 50
Vtrum qui, ad legem Pompt. de parri. 1696. nu. 40
Vtrum turpem, de verb obligat. 1117. num. 20
Vulgaris eſt, de furtis. 1447. nu. 50
Vulneris, de iniur. & fa. lib. 1548. numero 40.
Vxor expilatæ, de cri. expila. hær. 1596. num. 10
Vxoti legatum, ad legem Corn. de fal. 1712 nu. 10
Vxorem, de manumiſſ. teſtamen. 252. num. 60

FINIS INDICIS LEGVM
Digeſti Noui.

INDEX

INDEX SENTENTIARVM,
ET VERBORVM MEMORABILIVM,
Quæ in hoc Digeſto Nouo continentur.

A

Abducere, quid. §. abduxiſſe. 1557. nu. 70

Abeſt, qui in iure non eſt. l. dies. §. Prætor. de dam. infe. 43. num. 10. & 20.

Abeſſe dicitur, qui à tribunali abeſt. §. abeſſe. 319. num. 30

Abeſſe iuſta cauſa. l. Si eum. in fi. de fideicom. lib. 295. nu. 50

Abigei. §. abigei. 1588. nu. 10

Abigere partum. l. Diuus. de extra. cri. 1577. num. 50. & l. Si mulierem. & l. Cicero. 1796. nu 10

Abolitio l. Senatus 1875. nu. 50

Abolitio vbi fit. l. abolitio. ad Senatuſ. Turpi. 1743. nu. 50

Abolitio vnde petẽda. §. abolitio. 1737. num. 50

Abortionis poculum dans, qualiter puniatur. §. qui abortionis. 1795. numero 20.

Abortum procurans poſt. 40 diẽ à conceptione, tenetur de homicidio. in mar. 1577. nu 30

Abſens. l. ſiue. 320. nu. 10

Abſens damnari nemo debet. l. 1. de requi. re.

Abſens variè dicitur. l. abſentem. de verb. ſign. 2127. nu. 20

Abſentis bonis datur curator, niſi ſit breui rediturus. in mar. 669. nu. 50. & 60.

Abſenti non fit donatio cauſa mor. in mar. 215. nu. 10

Sententia contra abſentem, an valeat. in mar. 631. nu. 50

Abſtinere ordine. §. ergo. 1851. num. 10.

Acceptilatio. l. 1. de acceptilatio. 1360. num. 50

Acceptilatio, & apocha, differunt. l. ſi acceptolatum, de acceptila. 1371. numero 10.

Acceptilatio verborum obligationem tollit. §. acceptum. 1363. nu. 50

Acceptilatio inutilis, an habeat vim pacti. in gl. h 1362. nu. 50

Accepto rogare. l. pluribus. 1361. nu. 40. §. ſeruus. 1363. nu. 20

Accepto ferre non poteſt ſeruus creditoris. in verbo. Seruus.

Acceptor, quatenus teneatur. 706. numero 20.

Acceptum fieri. §. acceptum. 1363. numero 40.

Acceſſio. in gl. q. & 1014. nu. 50. & acceſſio. 1015. nu. 40

Qui ex perſona auctoris vtitur acceſſione, eius dolum patitur. l. 4. §. de auctoris, de do. ma. except. 969. num. 10

Acceſſor, id eſt fideiuſſor. in glo. f. & b. 1108. nu. 60. & 1109. in prin.

Acceſſor, id eſt mandator. in gl. l. 1108. num. 70

Acceſſorium præſcribitur cum principali. ſi ab initio inerat illis aliàs ſecus. in verbo. Principalis.

Acceſſorium ſine principali eſſe non poteſt. gl. h. 1226. in prin.

Accipere permittitur ratione, doni. in glo. o. 1722. nu. 20.

Accipiuntur quædam honeſtè, quæ honeſtè non petuntur. l. 1. §. proinde. de ea. & extra cog. 2053. nu. 10

Accipere ſententiam contrariam. in verbo. Contrahis.

Accreſcendi ius an habeat locum in contractibus. in mar. 1218. nu. 50

Accuſat quandoqi fœmina. l. 3. ad leg. Iul. de anno 1724. in prin.

Accuſare plures prohibetur. gl. c. 1619. num. 40

Accuſetur maiori damnatus capitaliter, vt eius executio differatur. in verbo. Executio.

Accuſans criminaliter qualiter libellare debet. in marg. 1617. nu. 70

Accuſatus quando debet incarcerari. in verbo. Reus quando.

Accuſatoris ſubſcriptio quibus verbis fiat. in gl. q. 1614. nu. 70

Accuſatio quandoque contra hæredes inchoari debet, in margine. 1730. num. 70

Accuſationem deferre dicitur, qui ab accuſationis comminatione deſiſtit. in marg. 1648. nu. 20

Acerbus eſſe non debet pater in liberos. l. 1. in fi. de lib. exhi. 891 num. 10.

Acquieſcere ſententiæ. §. propter.

Acquiritur domino ignoranti ſeruus. in gl. ſpecies. 510. nu. 30

Quibus ex cauſis ignorantibus nobis acquiritur, ex iiſdem, & furioſo. l. ſi à furioſo, de actio. & oblig. 1004. nu. 20. & 30.

Acquiritur nobis per ſeruum putariuſ, non per filium, aut liberum hominem. l. iuſto errore. de vſuca. in mar. 553. nu. 20

Actio, quid. in l. nihil. & in gl. o. 1018. num. 20. & 50.

Actio. i. accuſatio. & in gl. m. 1545. nu. 60. gl. f. 1575. nu. 60

Actionis nomen tripliciter ſumitur. in gl. r. 1006. nu. 20

Actio duplex ex edicto, nau. cau. ſta. in gl y. 996. nu 30

Actio ad exhibendum eſt arbitraria. 418. nu. 30

Actio ciuilis prætoria dici poteſt. 499. num. 40

Actio de peculio, & tributoria, an tollantur electione. in glo. m. 1008. numero 70.

Actio directa, & vtilis. in glo. d. 1011. nu. 60

Actio ex teſtamento quandoque datur in duplum. in gl. f. 994. nu. 70

Actio in factum, & ad intereſſe ſimul poſſunt intentari. in marg. ſub lit. f. 1031. nu. 50

Actio in factum quare dicitur extraordinaria. in gl. a. 717. nu. 20

Actio iniuriarum, an ſit pœnalis. in gl. q. 1010. nu. 70

Actio pœnalis vna an aliam tollat. in verbo, Pœnalis.

Actio perſonalis, & realis poſſit ſimul intentari. in mar. 2164. num. 70

Actio perſonalis quandoque rei ſucceſſorem ſequitur. in glo. s. 728. numero 60.

Actio perſonalis quare ſic dicta. in mar gi. 1005. nu. 40

Actio prætoria, & interdictum conueniunt. in gl. extraordinarijs. circa §. 727. nu. 50

Actio quandoque non perpetuatur litis conteſta. in glo. c. & in marg. 408. in prin.

Actio quandoque pro replicatione. in gl y. 1044. nu. 40. 50 & 60.

Actio quæritur furioſo multis caſibus in glo. a. ibid.

Actio reſciſſoria. in glo. e. 186. nu. 70

Actio vtilis, id eſt efficax. in verbo. Vtilis.

Actionis in factum genera quatuor. in glo. a. 999. in prin.

Actionem pati. §. ſi quando.

Actione & exceptione tueri ſe quis poteſt. in glo. o. & in tex. 442. nu. 10

Actiones an ſint cedendæ contra creditum à creditore. in glo. k. 1323. nu. 60

Actiones confundi, & miſceri. in glo. e. & §. 1009. nu. 10

Actiones famoſæ pœnales ſunt. in glo. e. 1011. nu. 50

Actiones in rem, & in perſonam differunt. in tex. 926. nu. 10

Actiones plures, an ſimul proponere liceat. in gloſſ. ſingulis. 914. numero 50.

Actiones Prætoriæ rei perſecutoriæ, ſunt perpetuæ: pœnales verò annales. in gloſſ. l. 1009. numero 60. & 70.

Actiones ſunt annales. licèt obligationes ſint de iure gen. in verbo, Obligationes.

Actiones ſunt arma actoris. in gl. rub. 901. num. 10

Actor, id eſt adminiſtrator. in gl. i. 800. num. 60. actoris. & in glo. i. 800. nu num. 60

Actor, id eſt creditor. in glo. l. 692. in princip.

Actor eſt Caſtaldio. in gloſ. e. 279. numero 50.

Actor in actione pluuiæ arcendæ quæ probare debet. in gloſ. v. 118. in princ.

Actor ſequitur forum rei. in verbo, Forum.

Actor ſi petat partem debiti, poteſt debitori opponere quòd petat totum. in marg. 959. nu. 10. & 20.

Actor vendens bona ſui debitoris de licentia iudicis, non incidit in aliquam pœnam. in mar. ſub lit. i. 599. num. 40 & 50.

Actoris officium, in gl. b. 901. nu. 60

Actoris forum quandoqi ſequimur reum, in verbo. Reus.

Actorem vincere, quid. 799. num. 60. & 70.

Actuariæ naues. l. nauibus. 1900. nu. 30

Actus legitimi sex l. actus legitimi. de reg.iur.in tex.& gl.L.a 174.nume.50. & 70
Acta res inter alios, alijs non preiudicat.l.si cui §.j.de accusationibus.
Actum agere.§.ab hæredib.811.nu.40
Actum non notant verba legis in verbo Legis.
Acta non possunt destrui sine consensu partium.l.acta.de re iudic.in sum. 624.num 10
Actis per iudicem factis videtur consentire pars si non contradicat.in verbo, Consentire.
Addicere.id est vendere.in glos.s.572. num 70
Addicere in diem.quid in glos. & tex. 117.in prin.& nu.10
Addicere id est dari in solutum. in glo.l. 605.num 60
Addictio in diem.quid.in tex.in princ. & glo g.563.num.10.& 30
Adictio.§.idem.1972.nu.60
Adictus solutioni non potest agere nomine proprio:sed alieno fic.in marg. 1326.num.40
Adicto si non quæratur, nec etiam nõ adicto.in mar.1193.nu.60
Adimere arborem.in tex.884.nu.10
Adire extraneorum est immiscere suo.numen gl 2.649 in prin.
Adeundi se facultate,quis dicitur præstare.in tex.1642.nu.50
Adita hæreditas) Iussus aliquid dare intra certum tempus à die mortis.nõ tenetur dare nisi a die aditæ hæreditatis.in mar. 328.num.50
Adlegere quid,in mar.200.in prin.
Admittere.quid.in marg. sub. * 1474. num.60
Admittere,id est. delinquere. in glo.l. 1722.num.60
Admissum,id est commissum. in gl.k. 172.num.70
Admissa . id est maleficia. §. tamen si. 1438.num.10.
Admonitio.l.si decem.de ver.obl.1608. & l.2.§.pen.sup.de iudi.
Admouere reum probationi, quid in marg.vl.no.1752.num.70
Adnotare.idest reprehendere.in glo.m 1708.nu.20
Aduersus edictum.idest Prætore prohibente.in glo.d.755.nu.30
Adulterium an committatur cum concubina.in marg.1673 nu.60
Adulterium & stupium differunt.l.inter liberas.de adul.& stup.1645.num. 10.& l.stuprum.eo.tit.1674.nu.20
Adulterinum signum.l.lege Cor. 1797. num.40
Aduocatus continetur nomine procuratoris.in fi.gl.t.1808 num.60
Aduocatus patronus,procurator.cognitor.in mar.1776.num 20
Aduocati non tenentur nisi in quantum facere possunt in margi.593.nu meto 50
Aduocati qui.l.j.§.aduocator.de variis & extra.cogni.2054.nu.10
Ædes. id est cœnaculum.in glo.n.802. num.40
Ædes,id est prædium vrbanum . in gl. g.884.num 30
Ædes dicuntur incidere in vitium . cũ incipiunt esse vitiosæ. l. qui bona.§. de illo.de dam.infe.58.in princip.& num.10
Ædes & domus differunt in marg.85. num.40
In Æde sacra olim fiebant confgnatiõnes.in verbo.Confignatio.
Ædium appellatio.opus, & solũ & parietem continet.in gl.n.85.nu.70
Ædium appellatione quid contineatur. §.appellatione.1535.nu.50
Ædicula quid.in marg.1728.nu.10
Ædificium ædes, & domus differunt. in marg.85.nu.40
Ædificium quando cedit solo.in glo.r. & in margine.418.in princ. & nu.30
Ædificia diruta. instaurãda l.ad curatoris.de dam.infe.113.nu.20
Ædificia non derelinqui, pertinet ad decus vrbium.§.hoc intellectum.34. num.10
Ædificia priuata pñt destrui, vt vrbs pulchrior fiat. in mar.116.nu.20
Æditui.in mar.
Æquinoctium duplex in tex. 826. numero 40
Æquipollens.)non refert quid de æquipollentibus dicatur.in glo.l. 188.numero 60
Æquitas an præferatur rigori.in glo.n. & in marg.127.nu.50.& in gloss.t.& mar.1009.num.40.& 50.& in marg. 1454.nu.30
Æquum & bonum differunt.in glos.n. 516.num.10
Æs alienum non est in bonis.in verbo Bona.
Ætas quid continet,in marg.766.nu. 50.& in gl.u.227.in prin.
Æstimatio nulla timoris vani.l. si quis ab.de re iud.602.in prin.
Æstimationem quandoque recipit liber homo.in verbo.Liber.
Æstiua aqua.de aqua quoti. & æsti.l.1. §.æstiua.820.nu.30
Ætas iusta.in l.sextusdecimus §.de minoribus.2051.num.60.& l.ait Diuus Traianus.1877.nu.50
Ætas permittens.id est nubilis.l.3. de priuil.credi.669.nu.20
Ætati minus fauetur quam libertati. in verbo.Libertati.
Qui Ætate iudex esse debet.l.quidam. de re iudic.629.nu.50
Ætates quatuor.in fi.glos.s.629.numero 60
Affectat affectu tutelam quis dicatur.l.vroti. ad legem Cornel.de fal 1712.numero 20
Affectus punitur.in gloss. p. 1714. numero 50
Affectu iniuriantis fit iniuria.§.illud.§. 1.de iniur.1540.num.30
Affectionis gratia donatio facta valet.l. 5.de don.174.nu.50
Affinitas an sit constante matrimonio inter parentes viri,& vxoris, & quid soluto eo.in glo.b 913.nu.10
Agere. id est accusare.in glo.e.1659.numero 40
Agere.idest administrare.in gl.m.692. num.20
Agere.id est ducere.in glo.n.834.numero 40
Non magis cum his quos in potestate, habemus.quàm nobiscum agere possumus.leg.ne cum.de fur. 1443. numero 50
Agere quãdoque.id est succumbere. in addi.gl.1031.in prin.
Agere quis an compellatur.in margine 751.num.30
Agi ad duplum ob mendacium,an possit.in glo.a 339.in prin.
Agminales equi.in marg.ver.vit 1008. numero 70
Agnoscere iudicium.§.si post.2017.numero 40
Agnoscere munus.l. si quis. de mun. & hon.2002.num.40
Agnoscere periculum. ad munici.l. qd ergo.§.talis.1965.nu.30
Agnoscere periculum nominis.ad munici.lege,Titio.§.Titius.1980. nu.10
Agonotheta.in mar.2008.nu.20
Agri limitati.in verbo. Limitati.
Agrorum populatores,capite plectendi. in verbo.Vinearum.
Agros constituere.in l. quod Principis. 149.num 30.
Album.in rub.1993.in prin.
Aliàs. id est.quandoque.in glo.a. 1072. num.40
Alienare,)Si dono tibi ne alienes.& tu alienas a quo possim vindicare.in gl. a.504.nu.60
Alienari à fisco non possunt res controuersæ.leg.res. de iure fisci. 1880.numero 30
Alienans bona in fraudem creditorũ.si non reperiantur, repellitur à cessione. & incarceratur. in marg.716. num.60
Alienatum non videtur, quod transit cum vniuersitate.in gloss.d.453.numero 50
Alienatio rerum sacrũ non venit mandato generaliter à republi.facto. in marg.845.nu.60
Alienatio rei sacræ quandoque permittitur.in verbo.Res.
Alienum factum rectè promitti nemo l.stipulatio ista,habere.de verb.obligat.1054.nu.20
Alimenta decerni debent facultatibus ipsis.l.Decurionib.de Decur. 1990. num.10
Alimenta negantis.pœna.in mar. 585. num 50
Alimẽtorum denegatio non facit quẽ haberi pro derelicto in gloss.m.384. num. 10
Alimentis quotidianis fraudandus nemo.leg.qui bonis.de cess.bon. 642.numero 40
Aliud pro alio quandoque solvitur. in glo.u.266.num.50
Alius non semper implicat.in gl.l.921. num 70
Alternatio facit incertitudinem.in gl. k.num.50
Alternis diebus. in gloss.t.814.numero 10
Amare vxorem.) Neque soli Arridæ vxores amãt.l.si vxor. de adul. 1632. num.30
Amatorium poculum dans, qualiter punitur l.si quis aliquid. de pœnis. §. qui abortionis.1795.nu.10
Amicitia.quid in glo.a.2135.in prin.
Amorem auget societas l hæreditatem de castren.pecu.1953.nu.40
Ambasiatores non debent offendi, etiam missi ab hostibus.in mar.1636. num.60
Ambiguitas quam interpretationem recipiat.l.quotiens.de verb.obli.1090 num.30
Amittere. id est remittere.in gl.a.695. in prin.
Amissa.vi bo.rap l.4.§. loquitur. 1527. num.70
Amphibologia.in gl.k.& in mat.1253. num.50
Anaxipus.in tex.1638. nu.10

Index Legum.

Angariatl.in mar.1957.nu.40
Angarix.in rex.2007.in prin.& in tex. 2016.nu.10.& in l. iuni munera. ibi. num.40
Auguſtix temporis quando nocent. in glo.g.51.nu.60
Animalia fera cuius ſunt.in gl.caſ.245 num.30
Annonam attentare.Lannonam.de ext. cri.1578.nu.10
Annonam onerant ſtaterx adulterinx. l.annonam de ext.cri.ibid.nu.40
Annonx curatores,in verbo.Curatores.
Annotatus.in tex.1931 in prin.
Annotatl.9.præſcriptio.1861.nu.20
Anulorum aureorum iuri vi videatur renuntiatl.in gl.r.376.nu.60
Annua bima trima die redditur dos.in gl g.709.num.50
Annua promiſſio licèt aliàs non debeatur niſi in fine anni.l. quihoc anno. 2064.num.50.tamen ſecus fauore libertatis,& pix cauſx.C.in marg ſub not.* Roma.257.nu.20.& ſeq.
Annua ſtipulatio an ſit vna,vel plures. in verbo,Stipulatio
Annus an continuatis diebus trecentis ſexaginta quinque conſtet.leg.4.§.Stichus.de ſtat.lib.332.num 10
Annus cœptus habetur pro completo. 257.num.40 in glo. a. & vide in verbo. Plenus.
Anni tempora quatuor.in glo.a.826.numero 70
Anno duodecimo,& poſt annum duodecimum,differunt.in leg ſi ita.256. nu.50.& 257.in prin.
Antiqtor.l.poſtliminium.§.filius.de c. & poſtli.te.in ſi.1918.nu.30
Aperire viam,in verbo.Viam aperire.
Apocha.quid.in mar.1454.nu.10
Apocha.& acceptilatio differũt,in verbo.Acceptilatio
Ἀποδιδόναι,in tex.1784.nu.10
Apotheca.in tex.1449.nu.50
Appatere.) Punitur quis licèt non appareat ad cuius iniuriam fecerit.in glo.2.1544 nu.10
Appellare.quid.in tex.1558.nu.10
Appellare ab interlocutoria licet. in mar.1626.num.10
Appellare an liceat à Principis ſententia.in glo.h.1816.nu.60
Appellare poteſt quilibet à ſententia ét contra ſe non lata, ſi eius intereſt,in mar.1822.nu.10
Appellare poteſt reus poſt decem dies, quando procurator non appellauit tempore debito.in margine.1844.numero 40
Appellare non eſt neceſſe quando iudicatur contra ſacras conſtitutiones, quæ ſenten.ſi appe.leg.j.§.item cum. 1852.num.30
Appellari eſt accuſari.in glo.r. 1640.numero 20
Appellari poteſt coram vicinis.ſi iudex non vult recipere appellationem.in marg.1823.nu.50
Appellans a ſententia lata contra falſũ procuratorem,ratificat geſta per eum in marg 1409 nu.30
Appellans pro damnato inuito, rem ſuam facit.in fine gloſſ.a.2161. numero 40.
Iudex non poteſt exequi ſententiam intra tempus ad Appellandum datum in verbo.Iudex non poteſt.
Appellatio ab interlocutoria an debeat fieri in ſcriptis. in glo.p. 1818. num.70
Appellatio non dicitur remota, quãdo ſententia eſt euidenter nulla.in mar. 1816.nu.50
Appellatio nulli condemnato neganda. in marg.1409.nu.60
Appellatio.triſte auxilium. leg.ſeruí.de appel.
Fideiuſſor datus in prima cauſa non tenetur in cauſa Appel.in verbo. Fideiuſſore.
Appellationi æquipollet proteſtatio,in verbo.Proteſtatio.
Appellationem peragere, in tex. 1858. nume.20.
Appella. pendente iudex faciens executionem corpo. capite punitur.in verbo.Iudex faciens.
Appel.recepta nil innouandum. l. vas. nihil no.appella.interpo.1850.numero 20
Appellatiuo nomine grauatur hæreditas.in verbo Hæreditas.
Appellere pecus.§. ſi quis.768.numero 50
Appetere militiam minus delictum eſt,quàm detrectare. in verbo.Militiam.
Apprehenſio.) Sine apprehenſione tranſeunt omnia bona arrogati in arrogatorem.in mar.881.numero 40. & 50
Approbat qui non improbat.l.vnica in fine.furti aduer.nau.gloſſ 2. 1508.in princ.
Approbare dicitur quis.facta ab alio. ſi cum primum ſcit.non contradicit.in mar.1414.nu 60
Approbatũ opus,quod dicitur in marg. 1722.num.30
Approbatum ſemel, amodo reprobari non poteſt. in margine.1654. numero 20
Appromiſſores, id eſt fideiuſſores. in gloſſ s.
Apud.in glo.1.1716.in prin.
Aqua æſtiua.in verbo,Aeſtiua.
Aqua imbre creſcere quando dicitur. §. imbre.121.nu.30
Aqua pluuia.quid.leg.1.de aqua plu. §. 117.num.10
Aqua quotidiana & æſtiua, differunt.§. duo.820.nu.20
Aqua quotidiana. §. quotidiana.ibidem.
Aqua ſudoribus terræ manat.§.planè ſi aqua.822.in prin.
Aquæ caput.§.caput.821.nu.60
Aquæ pluu.arcen. actio.cum communi diuid.concurrit.in gloſs.140.numero 10
Aquam coercere,in verbo,Coercere.
Aquis calidis agri quibuſdam in locis irrigantur, quibuſdam frigidis.822. nu.50 & 60
aquagium.in tex.830.nu.20
aquilices.in mar.2023.nu.60
aquilix legis vbi actio eſt,ibi criminaliter agi poteſt.in margine. 1432. numero 20
arbiter.id eſt curator bonis datus.in gl. q.672.num.40
arbiter.iudex delegatus. in gloſ.q.64. num. 50
arbiter eſſe non poteſt ſeruus in gloſ.n. 2089.num.10
arboris appellat. & vites continentur. leg. 1.ſ. arboris.de arbo.cæd.884. numero 30
arboris nomine radices continentur. in gl.verſa.4.to.5.num.40
arcæ frumentariæ.l. munerum. in tex. circa princip.de mune.& hon. 1954. num.50
archeotæ.in marg.2007.nu.40
archium.in glo.q.1776.numero 60. in princ.
arca eſt domus pars.in gloſſ.e.1099.in princ.
argentarij proponebãtur à fiſco.in gl.a. 671.in prin.
argentum infectum. leg. in actione. §. quòd ſi argentum.de fur.1446.numero 10
arguere.id eſt accuſare.in gloſſ.i.1632. num.10
argumentum ſumptum à ſpeciali,eſt validum.in mar 1959 nu.20
arma quæ ſunt.783.nu.20.& §.armis.in mar.ibid nu.10
arma actoris,sũt actiones:rel. exceptiones.in glo rubr.901.nu.10
arma domi habere.vis eſt,in verbo,Vis eſt.
arma ſcholaſticorũ,libri.in gloſs.2017
armorum ap.quid contineatur.in marg. 783.num.20
armis deiectus.§. armis. 161. numero 20
armis recupetare poteſt quis rem ſuã. ſi deſit iudex. in margine.1922. numero 60
armata vis niſi armis repelli nõ poteſt. in glo.f.797.nu.60
arroga i bonorum dominium in arrogatorẽ tranſit,etiam ſine apprehẽſione in verbo,Apprehenſio.
artifices) inter artifices.longa differentia.l.inter.de ſolu.1283.num.50
aſcarij.id eſt Aedilcs.in caſu.l.eos qui. 1991.num.40
aſſectari.& appellare,differunt.l. item apud Labeonem.§. aliud. de iniur. 1548.num.20
aſſignare inſulam.in tex. 1839.numero 40
aſſignatio opetis perfecti liberat ipſum redemptorem.in margine 2044.numero 40
attentare annonam. in verbo, Annona.
attentare pudicitiam.l.attentari.de iniur.1549.num.20
atrox iniuria.in mar.& atrocem. 1548. num.10
atrox vis.in verbo.Vis.
auctor.id eſt venditor.in glo.e.388.nu. 60.in gl.388.nu.60.in gl.q.969.num. 60.& in gl.r.1102.nu.50
auctoris dolus quandoque repellit ſucceſſorem ſingularem.in verbo, Succeſſor.
De auditu alieno teſtimonium an valeat.in gl.audierint.128.nu.50
auferre.idem accipere.in glo.g.
auferre.id eſt capere in gl.l.449.nu.70
auferre.id eſt portare.in glo.g. 885.numero 50
auocari militia.i.caſſari.in marg.1929. num.20
auriculatius.in glo.i.2052.nu. 50
aut pro aliqñ.in gl u.& gl.e.1053.n.50
aut.id eſt & in gl d.1268.nu.60
aut,pro &.in gl.g.71.nu.70. & in glo.s. 680.nu.70.& in gl.c.858 nu.20
autem dictio adiuncta quãdoque ponitur. in marg.51.num.70
auctoritas propria.) Facultas capiendi propria auctoritate quando poteſt per alium exerceri. in mar.793.nu.30

Aucto-

Auctoritate propria qui licentiam habet ingrediendi rem, poteſt eam in alium transferre. in verbo, Licentia.
Auxilium extraordinarium adiuuandi cauſa introductum, non tollitur per ordinarium. l. 1. §. 3. in ſum. de pub. 153. nu. 40
Auxilium extraordinarium per ordinarium tollitur. in mar. 59. nu. 40. & 78. nu. 20

B

Balani glandes ſunt. in textu. 2129. nu. 20
Balnearij vapores. in tex. 837. nu. 30
Baptizatus in patre cenſentur baptizatus in toto. in margine. 468. nu. 30. & glo. nu. 50
Barbam alicuius trahens qualiter puniatur. in mar. 43. nu. 20
Baſis ſtructilis. in mar. 2143. nu. 30
Beneficium.) Citatio facta in loco beneficij in cauſa nouitatis, an valeat. in ver. Citatio ad locum.
Beneficia perſonalia ad defenſores trãſeunt. in glo. b. 61. in princ.
Beneficiorum fructus poſſunt capi in cauſam iudicati. in ver Fructus.
Beneficiarij qui. in l. munus. de verbo. ſignifica.
Beſtijs datus. l. Lucius. de appella. 1828. nu. 40
Beſtijs ſubijci. l. eiuſdem. §. legis Corn. ad l. Cor. de ſic. 1690. nu. 60
Beſtijs obijci, & damnari ad beſtias, differunt. in mar. 1792. nu. 10
Beſtijs ſubijci, & obijci, differunt. in mar. 1697. nu. 50
ad Beſtias damnari. in ver. Damnari.
Biſſextus an debeat comprehendi in anno. l. 4. §. Stichus. ff. hæredi. de ſta. lib. 332. nu. 10
Bladum eſt omne quod in terra ſeritur. in mar. 1210. nu. 10
Bona fides in venditione debet eſſe tempore contractus & traditionis. in glo. caſus. 558. in prin.
Bona fides ſimilitudo eſt inter liberum hominem Bona fide poſſeſſum, & ſeruum alienum. in glo. & margine. 1289. in principio.
Bonæ fidei poſſeſſor cauet, & non cauetur ei. in glo. non competere. 58. numero 70
Bonæ fid. poſſ. tenetur in quantum factus eſt locupletior. in glo. a. 1887. in princ.
Bonum, & æquum, differunt. in glo. n. 516. nu. 30
Boni appellatio non eſt certæ rei ſignificatiua. l. vbi autem. §. 1. de ver. obl. in tex. 1087. nu. 30
Bono melius inueniri poteſt. l. vbi autem. §. 1. de verbo. oblig. ibid.
Bona dicuntur quæ in dominio ſunt habentis. in margine 1501. nu. 10
Bona. i. dominium. in glo. c. 77. nu. 50. & in glo. q. 582. nu. 70
Bona noſtra, quæ. de acquir. re. do. l. re. 447. nu. 20. 30
Bonus quiſque præſumitur, niſi probetur malus. in glo. o. 249. numero 60
Bona ſua an recuperet ſuſcitatus à morte. in ver. Morte.
In Bonis eſſe, & ex bonis eſſe. differunt. in tex 1524. nu. 20
Bonorum omnium emptor eſt loco hæredis. in ver. Emptor.
Bonorum poſſeſſio an ſit actio. in margine. 1018. nu. 50
Bonorum, verbum, denotat poſſeſſionem. in mar. 714. nu. 30
Buculariũ ſtructores ex Pand. Flor. in tex. 2023. nu. 60

C

Caetera, dictio, quid importet. in mar 42. nu. 20
Calcularij. in mar. 2034. nu. 60
Calculator. in glo. l. 2053. nu. 60
Calculi. l. calculi. de admi. re. 2034. numero 50
Calendarium. in glo. r. 2006. numero 60
Calendę unde. in gl. b. circa med. 2097. nu. 40
Calendis ſtipulans intelligitur de primis. l. eum qui. in prin. de verb. obli. 1063. nu. 50
Caligatus miles. in tex. 1935. nu. 30. & in glo x. 1632. nu. 70
Calumniari, prævaricari, & tergiuerſari differunt. l. 2. in princ. ad Senatuſc. Turpi. 1716 nu. 20
Calumnians non ſemper de calumnia accuſatur. in marg. & in glo. f. 1591. nu. 50
Calumniæ iuramentum tacitè omitti poteſt. in mar. 20. nu. 30
Camelelaſia. in mar. 2007. nu. 70
Cancellatum inſtrumentum probat debitum in ver. Debitum.
Cancellus varia ſignificat. in gl. h. 855. nu. 10
Capio mortis cauſa, & donatio, differunt. in glo. i. & in mar. 210. in principio.
Capere ideſt acquirere. in glo. k. 84. numero 20
Capere ideſt præſcribere. in glo. g. 445. nu. 60
Capiendi auctoritate propria facultas, quando poteſt per alium exerceri. in mar. 793. nu. 30
Capi in domo ex cauſa ciuili quis non poteſt ex criminali ſic. in mar. 1434. nu. 30
Capi mortis cauſa, & donari, differunt. l. inter. de dona mor. cau. 214. numero 50
Captio, ideſt, damnum in glo. y. 1078. nu. 70
Capillos alicuius expilans qua pœna punitur. in mar. 43. nu. 20
Capitatio in glo. k. & in tex. 2009. nu. 60. & ſeq.
Caponum par peto, quia maiores tui promiſerunt, an valeat talis petitio. in glo. m. 955. nu. 20
Capſarius quis. l. collactaneus. de manu. vind. 134. nu. 60. 70
Capital quid. in mar 1599. nu. 30
Caput. de cuſto. & exhib. l. Diuus. §. 1. 1631. nu. 50
Caput aquæ. in ver. Aquæ.
Capitis pœna. §. capitis. l. reſpiciendũ. de pœn. 1779. nu. 60
Captio eſt vitanda. in glo. m. 551. numero 60
Carceris cuſtos non tenetur de facto ſui ſocij in ver. Cuſtos.
Carcere continendi. in verbo, Continendi.
Carcerarum eximens condemnatur. in ver. Condemnatur.
Caſtaldio eſt actor. in glo. e. 279. numero 50
Caſtaldio. in glo q. 1894. nu. 60
Caſtellum eſt receptaculum quo aqua publica ſuſcipitur. §. hoc interdictũ. 828. in prin.
Caſtrum.) Priuilegium conceſſum ciuitati, an habeat locum in caſtro in ver. Priuilegium.
Caſtrabantur olim pueri libidinis cauſa. l. eiuſdem legis. ad l. Cor. de ſic. §. qui hominem. 1690. nu. 40
Caſus fortuitus eſt furtum. in verbo, Furtum.
Catilinæ coniuratio detecta. l. in quæſtionibus. ad leg. Iul. maieſta. 1639. nu. 50
Caua publica l. iniuriarum. §. quia me de iniur. 1553. nu. 60
Cauere ab aliquo quid. in marg. 1697. nu. 10
Cauere de ſolido. §. illud. 270. numero 70
Cauere idoneè. §. addici. ibid. nu. 50
Cauere ideſt confiteri. in glo. b. 1835. in princ.
Cauere eſt quandoque per ſtipulationem promittere. in glo. k. 1150. in princip.
Cauillatio quid. in glo. g. 2169. numero 60
Cauſa. in glo. k. 926. nu. 40
Cauſa, ſiue modus imponitur per vim vel quia. in gl. 230. in princ
Cauſa ideſt voluntas. in glo. q. 1458. nu. 40
Cauſa, ideſt, vtilitas. in glo. l. 338. numero 60
Cauſæ acquirẽdæ poſſeſſionis tot ſunt, quot dominij acquirendi. in glo. K. 488. nu. 60
Cauſa an debeat exprimi in ſententia. in glo. t. 282. nu. 10
Cauſa eadem. in glo. f. 611. nu. 40
Cauſa tenetur pro derelicta quando expectatur ſecundum decretum. in mar. 45. nu. 60. 70
Cauſa in dubio videtur impulſiua, non finalis. in mar. 174. nu. 20 30
Cauſa priſtina, ideſt, detentio. in gl. m. 792. nu. 10
Cauſa priſtina ideſt vtilitas. in gl. t. 778. nu. 70
Cauſa propria eſt cuius emolumentum & damnum ad nos pertinet. l. 2. §. in propria. quando appell. ſit. 1843. numero 10
Cauſa, res, actio, ſunt in libello ponendæ, niſi ſit generalis. in margine. 20. nu. 60
Cauſa bonorum, ideſt, vtilitas. vide in verbo, Cauſa. in textu. 1504. nu. 50
Cauſam ex vinculis dicere. l. ſi quis ſeruus. in tex. in prin. de cuſto. & exhib. reo. 1629. nu. 10
in Cauſam ſuam recedit, ideſt, pœnam. l. mulier. de cap. & poſtli. re. 1902. nu. 50
Cauſam ſuſtinere. in textu. 1767. numero 50
Cauſa cadere. in tex. 1891 nu. 20
Cauſa deficiente deficit effectus. in ver. Deficiente.
in ea Cauſa eſſe. in textu. 1818. numero 20
obligationes ex variis figuris Cauſarũ. in ver. Obligationes.
Cauſatiua neceſſitas. in glo. n. 688. numero 60
Cautela ad euitandam infamiam inris. & facti &c. in margine. 156. numero 10
Cautio damni infecti qualiter petenda. in glo. x. 755. in prin.
Cædere. l. cædere. arbo. fur. cæſa. 1515. nu. 10

Cædere furtim. in ver. Furtim.
Cedat ideſt, curret. in glo. a. 1191. numero 10
Cedere diem. l. aut priuatim. §. trigintà. ad S. C. Turpil. 1744. nu. 40
Cedere actiones an habeat creditor cõtra cottem. in ver. Actiones.
Cedere bonis non poteſt, qui bona alienauit in fraudem credi orum ſi non reperiantur. in ver. Alienans.
Cedens bonis nil debet retinere. in fi. glo. b. 643. nu. 40 50
Cedere volens non auditur, niſi fateatur debitum. l. pe. de ceſ. bo. 643. nu. 20. & 20
Cedendo rei non liberatur conuentus ex ſuo facto. l. is cum quo. de aqua plu. arcen. in ſum. 136. nu. 10
Cedens bonis, antequam ea vendãtur, poteſt ſe defendere. l. quem pœnitet. de ceſſ. bo. 642. in prin.
Ceſſio poteſt fieri per nuntium. in l. bonis. 643. nu. 30
Ceſſione ſolenniter facta non licet pœnitere. in glo. b. 943. nu. 30
Cœlum. i. aer. in glo. o. 412. nu. 50
Cæmentitium. in glo. s. 836. nu. 70
Cenſere. l. 3. de cenſi. 2061. nu. 20
Cenſitor. l. 4. de cenſi. 2061. nu. 20
Cenſitores. in glo c. 435. nu. 10
Cenſualis profeſſio. l. munerum. §. ſi autem. de mune. & hono. 2038. numero 40
Cenſus quis dicatur. 153. in prin.
Cœpiſſe quis dicitur. & quando. l. 1. §. cœpiſſe. de pollicitatio. 2043. numero 40
Ceptus dies habetur pro completo. l. 1. de manu. 220. nu. 10
Cerioratus. in tex. 1000. in prin.
Ceſſare. in tex. 1097. nu. 40. & in l. ſepulchri violati. & l. 4. cuius. §. plane. de appel reci. 1585. & in tex. 1848. numero 10
Ceſſio vide ſup. poſt ver. Cedens.
Cæterum ideſt certè. in glo. o. 1522. in princ.
Chomata. in glo. & in textu. 1580. in princip.
Cicero. ritu. de pœnis. l. Cicero. 1796. numero 20
Cicero definit quid ſit latitare. in ver. Latitare.
Cing're. l. cædere arbo. fur. cæ. 1515. nu. 20
Circunducere. l. ad Principem. de app. 1831. nu. 40
Circunduci. l. cancellari. in glo. l. 394. in princ.
Circunuenire. in mar. 1688. nu. 10
Circunuenire legem. in tex. 1888. numero 10
Citare.) Vbi quis citatur ad aliquem actum. ſi ille actus aliter agitur quã in citatione ſit dictum, non valet. in mar. 847. nu. 20
Citari debet vniuerſitas in concilio. in mar. 2197. in prin.
Citari tribus edictis debet quis prius, quàm fiat contumax. l. contumax. §. 1. de re iud. 627. nu. 40
Citandi modus. in margine. 18. numero 50
Citatus. l. Senatus. §. Diuus. de iure fiſ. 1876. nu. 20.
Citatus priuilegiatus non tenetur comparere. in mar. 652. nu. 10
Citatio ad tria edicta. l. Arrianus. §. qui autem. de iure fiſci. 1888. nu. 50
Citatio facta de tertio bus, vel curatoribus non eſt ſufficiens ad hoc vt poſſit ferri ſententia cõtra pupillos &c. in mar. 624. nu. 50
Citatio ad locum beneficij in cauſa nouitatis facta videtur valere ſi aduerſarius non habet habitationem, arg. um. l. dies. §. Prætor ait. ibi. quòd ſi nec. de damn. infec. 40. num. 30. Tutius tamen eſt vt actor faciat validare dictam citationem per literas quib. mandetur iudici &c. Si conſtet ei de prædictis &c.
Citatio contra eum, qui non poteſt venire, eſt nulla. in margi. 655. num. 20. & 20
Cito ſoluens, bis ſoluit. in verbo, Soluens.
Ciullis actio prætoria dicti poteſt. in margine, & in gloſſa. c 459. numero 40
eſt ſanctiſſima res Ciullis ſapientia. & quæ pretio nummario non ſit æſtimanda. l. 1. §. proinde. de var. & extraor. cogni. 2052. nu. 50
Ciuiliter. ideſt. iuſte. in glo. l. 772. numero 50
Ciuis dicitur ex origine, non priuilegio. in mar. 1885. nu. 10
Ciuitas quælibet publicum habet. in glo. g. 745. num. 30. & in glo. o. 746. nu. 30
Ciuitas.) Cui propria ciuitas interdicta eſt, etiam Roma cenſetur interdicta. in mar. 412. nu. 10
Ciuitas vt fiat pulchrior priuata ædificia poſſunt deſtrui. in margine. 216. nu 20. & ſeq.
Ciuitati conceſſum priuilegium, an habeat locum in caſtro, vel villa. in ver. Priuilegium.
Claua. §. Diuus Hadrianus. 1689. numero 10
Clauium traditione transfertur dominium. §. item ſi quis. 422. nu. 20
Clementior ſententia. in verbo, Sententia.
Clerici contumacia damnatur. in gl. e. 1035. nu. 60
Clientes. in glo. e. 1903. nu. 10
Cliuoſa via. in ver. Via.
Cloaca quid. in textu. 840. nu. 70
Codicilli fiunt quandoque ſine ſcriptura. in glo. k. 589. nu. 30. & ibid. in margine.
Coercere. in glo. i. 739. nu 70
Coercere aquam. §. coercere aquam. 839. nu. 30
Coacta voluntas, voluntas eſt. in glo n. 2146. nu. 70
Coacti homines. in verbo, Homines.
Cogi præcisè ad factum an quis poſſit. in mar. 190. nu. 30
Cogere ideſt habere. in glo. u. 1681. numero 70
Cogere fructus. §. Imperator. 351. numero 60
Cogitatio ſola quandoque punitur. in glo g. 2135. nu. 30
Coire. in margine. 1600. in principio.
Coire dolo malo. in textu. 1705. numero 10
Coire in alienam litem. l. ex Senatuſconſulto. 1687. nu. 20
Coire ſocietatem. l. lege Iulia. in textu. ad legem Iuliam. de anno. 1723. numero 40
Coire, Verbum, eſt criminoſum. in textu. 1698. nu. 50
Collata, ideſt, dilata. in glo. n. 1080. numero 10
Collatio prædiorum. l. ſunt munera. de vaca. & excu. mune. 2016. numero 40
Collegium ideſt, familia. in gl. c. 1989. nu 40
Collegia omnia illicita, niſi probentur licita. in gloſſa b. 1602. numero 20
Colligare ideſt retinere. in glo. s. 1579. nu. 70
Collocare. l. aſſumptio. §. iuris. ad municip.
Colluſione vnius non debet alterius ius corrumpi. l. ſi pater. de lib. cau. 383. nu. 10
Colonia. in gloſſa i. 1976. numero 40
Colonus in villa, inquilinus in ciuitate. in glo. n. 503. nu. 70
Colonus eſt qui agrum conducit: inquilinus, qui domum. l. re pignoris. de acquiren. poſſeſſio. 503. numero 50
Comes quis. §. comitem. 1557. num. 50. & 60
Comites. in glo. r. 1684. nu. 10. & in glo. o 1 72. nu. 60
Comites iudicum. l. in Comite. & in mar. 1721. nu. 10
Commata vide Chomata.
Commeatus l. quoties. §. is qui ad municip. 1961. nu. 10
Commeatus, & commeare. in glo. u. 750. num. 70. & §. deteriorem. 752. nu. 10
Commeatus, & remeatus. in tex. 1770. nu. 10
Commeatus exemptus. in tex. 750. numero 30
Commendare quandoque, ideſt, accuſare in glo. m. 676. nu. 10
Commentarienſis. 1800. numero 20. & §. quoties apud. 1891. numero 20
Commentitium. in margine. 1784. numero 50
Commertium.) Re non exiſtente in commercio, ad quid teneatur promiſſor. in gloſſa c. 1501. numero 50
Commilitium quid. in glo. f. 1954. numero 50
Comminatio de accuſando, ſi deſiſtatur ab ea: ita repellit quem ab accuſando, ac ſi accuſaſſet, & poſtea deſtitiſſet. in margine. 1648. nu. 20
Commiſſi pœna. in verbo, Pœna commiſſi.
Committat ideſt faciat vt committatur. in glo. g. 1679. nu. 70
Committere ideſt delinquere. in glo. x. 1810. nu. 30
Commiſi pœnæ ſtipulationem. in ver. Pœnæ.
Commodatum & precarium, differũt. in glo. d. 873. in prin. & in glo. l 878. in princ.
Commodatum prius liberalitatis eſt: poſt neceſſitatis: precarium, contra. in glo. l. ibid.
Commune & publicum. in verbo, Publicum.
Communia nulla ſunt publica. in gl. t. 746. nu. 60
Compaſatio quid. & vnde. in gl. i 668. in prin.
Compelline poſſit quis vt agat. in ver. Agere.

Com-

Compendiaria via, in gloſſ. t. 818. in princ.
Compendium. in tex. 1800. nu. 20
Compenſatio eſt petitio, in mar. 1416. nu 40
Compenſatio poteſt opponi etiam poſt ſententiam latam, etiam ſi tranſit in rem iudicatam, in margine. 1853 num. 40
Concedere) Principes & Senatus æqui pollent in concedendo, in verbo. Princeps.
Conceſſo maiore, & minus conceditur in gl. 2. 889. nu. 10
Conceſſio. i. remiſſio. in glo. m. 846. nume. 30
Conclaue. in glo. p. 114. nu. 30
Concordes ſi ſunt partes, iudex debet ſequi earum voluntatem. l. ſi conuenerit. de re iudicata. 614. nume. 20. & 30
Concubina excipitur venditis bonis. l. penultima, de priui. credi. 679. numero 20
Concubina quæ dicatur in mat. 2113. nu. 50
Condemnato nulli negatur appellatio. in ver Appellatio.
Condemnatur de carcere captum eximens. in mat. 1638. nu. 30
Condictio furti, rei vendicatione non tollitur. in margine. 1479. in principio.
Condictio indebiti quanto tempore tollatur in gl. 4. 1347. nu. 20
Conditionale quid ſi ducitur in iudicium ante omnia debet liquidari. in ver. Liquidari.
Conditio apponitur per ſi, & per cum. in gl. h. 230. in prin.
Conditio caſualis. 689. nu. 30
Cõditio. cum voluero, an ſit temporalis. 997. nu. 60
Conditio, & modus, differunt. l. cauſam. §. tempore. de manumiſ. 229. nu. 40
Conditio ex perſona ſerui pendens. triplex. 334. nu. 70. 335. in princ.
Conditio habetur pro impleta. quando fiat per eum. qui debet impleri, etiã ſi poſtea pœniteat. in glo. 2. 329. nume. 70
Conditio impoſſibilis. in margine. 331 nu. 10
Conditio impoſſibilis in matrimonio quid operetur. in margine. 1007. nume. 30
Conditio impoſſibilis vitiat omnem contractum l. non ſolum, de actio. & obligatio. 1007. in princip. & nume. 10
Conditio poteſtatiua. in glo. caſus. 689. nu. 10
Conditio poteſtatiua, & purum idem ſunt. in gl. 1. 404. nu. 10
Conditionis implendæ cauſa datum an ſit in Falcid. imputandum. in mat. & gl. 213 nu. 70
Conditionis implendæ facultas tranſit ad hæredem. §. ſi ſubito ſum. 270. nume. 20
Conditionem non ſemper implet numeratio. in gl. b. 539. nu. 20
Conditionem implere de facto nõ ſufficit quando de iure impleri non poteſt. in mat. 2156 nu. 20
Conducere ſem propriam an eius perdat poſſeſſionem. in glo. d. & marg. 497. in prin. & nu 10
Conducere.) Reconducere res fiſcales quandoque tenentur publicani. Leotem. in fi. de publi. & veſti. 162. nume. 40
Conducere nummo. in margi. 480. nume. 30
Conductor poteſt expelli à domo conficienda. ſed poſtea debet reponi, in ver. Conficere.
Confeſſio erronea quando valet in cõtractibus. & delictis, in marg. 1677. nu. 10
Confeſſio extraiudicialis, an & quando obligat. in gl. 1. 1330. nu 60
Confeſſio extra iudicium ſufficit ad torturam. in mat. 1665 in prin.
Confeſſio in iudicio parte. abſente an valeat. l. certum. §. ſi quis. de confeſ. in mat. 638. nu. 30
Confeſſio in iure facta infirmari non poteſt. l. quidam. de donatio. 191. nume. 10
Confeſſio in vno iudicio facta præiudicat in alio, ſi eſt vera, non ficta. 1861. nu. 10
Confeſſio prælati. & Syndici in collegio nocet. 638. nu. 60. 70
Confeſſio poteſt fieri per nuntium, in mat. 643. nu. 30
Confeſſio. quæ generat ſentẽtiã. debet eſſe certa. in gl. a. 637. nu 50
Confeſſus certum, pro iudicato eſt: incertum. non eſt. l. certum. de confeſ. 637. nu. 10
Confeſſus occidiſſe hominem, non eſt damnandus, niſi conſtet de corpore occiſi. in mat. 1823. nu. 20. 30
Confirmatur poſt modũ. quod ab initio non tenuit, in glo. n. 138. nume. 10 20
Confitenti ſponte parcitur, in verbo. Sponte.
Confrumentales. in glo. p. 1601. in principio.
Confundi actiones. i. tolli in gl. c. 1069. in princ.
Coniectio cauſæ, in margine. 2145. nume 10
Coniunctiua compellit ad vtrumque implendum. non diſiunctiua. l. quod vulgò. de ma. teſtamen. in ſum. 258. nu. 60
Coniuncto magis ſubueniendum, in gl. q 1612. nu. 70
Iniuriandi animus non præſumitur inter Coniunctos. in verbo. Iniuriandi.
Connexitas ſi reperitur reſpectu eiuſdem delicti: ſententia contra vnum lata. non præiudicat alteri, in marg. 1660. nu. 20
Conſcius delicti. an & quando delinquat. in mat. 1656. nu. 60
Conſentiunt haud facile plures. l. 1. §. fin. de acquiren. poſſeſſione. 446. nume. 20
Conſentire. quando quis dicitur tacere. in ver. Tacens.
Conſentire videtur pars actis per iudicem factis, ſi non contradicat. in mat. 1845 nu. 50
Conſenſiſſe ſemel ſufficit. in margine. 1962. nu. 60
Conſenſus conſenſui quandoque contrarius eſt. in gl. i 2185 in princ.
Conſenſus omnium requirendus eſt, quorum iuri in aliquo detrahitur. in mat. 136. nu. 40
Conſenſus plurium quandoque requiritur ab omnibus ſimul, & vnicè præſtari debet. in mat. 137. nu. 20
Conſenſu nudo contrahitur. in verbo. Nudo.
Conſequentia.) Tantum fit per conſequentiam quantum directo. in ver. Directò.
Conſilium teſtatorum fraudulentium. in ver. Teſtatoris.
Conſtare rationem. in princ. tex. 1941. nu. 40
Conſtituere. §. & magis. l. 1. quando appellandum ſit. 1841. nu. 20. & in tex. 1912. nu. 20
Conſtituere domicilium l. non vtique. ad munici. & l. 3. in princ. de munc. hc. 1956 nu. 10
Conſtituere. & conſtitutio. quid eſt. in mat. 1434. nu. 10
Conſtitutum. §. duſus. 830. nu. 20. & in mat. 1852. nu. 50
Conſuetudo cuius non eſt memoria, habet vim legis. in mat. 124. in prin.
Conſuetudo, & priuilegiũ æquiparantur. in marg. 830. nu. 20
Conſuetudo longa, quæ. in margi. 124. nu. 20
Conſuetudo loquendi vulgaris obſeruanda in tex & in mat. 2110. nu. 10
tolerabilia ſunt quæ vetus Conſuetudo comprobat. in ver. Vetus.
Conſuetudo ſpecialis legi derogat. in mat. 846. nu 50
Contractus factus in dubio debet intelligi ſecundum conſuetudinem. l. ſi prius. §. 1. de aqua plu 145. nu. 50
Conſuetudine iniuſta vtens ſcienter, iniuriarum tenetur. in verbo. Iniuriarum.
Conſulere prædijs. §. pleroſque. 766. numero 40
Conſuliò. i. ex conſilio. in glo. g. 849. in princ.
Contignatio. i. coꝛlaue. in glo. t. 114. num. 70
Continendi in carcere. l. aut damnum. §. ſolent. de pœn.
Continens.) Ex continenti. in ver. Ex continenti.
Continentia. l. 1. §. de iniur.
Continuari facere non debent cauſas ſuas procuratores diu abſentes, in ver. Dilatio. datur.
Continuatis diebus an ſeruire debeat ſeruus. l. 4. §. Stichus. de ſta. libe. 332. nu. 10
Continuus. i. contiguus in glo. a. 1153. nu. 60
Continuum tempus ſignificat etiam interpolatim. in marg 358. num. 10. & 20
Continuo anno ſeruire dicitur etiam, qui interpolatim ſeruit. ibid.
Contra, & præter differunt, in gloſ. e. 1062. nu. 10
Contractus donationis non eſt bonæ fidei. in caſu. l. eum qui. 187. nu. 10
Contractus inominatus eſt pactum nudum. in ver. Pactum.
Contractus nomine non venit appellatio pacti. in ver. Pacti.
mos regionis. in qua Contractum eſt, debet attendi. in ver. Regionis.
in Contractibus an ius accreſcendi habeat locum. in mat. 1118. num. 50
Contrahere quandoque. i. quaſi contrahere. in glo. i. 768 nu. 40
Contrahere videtur in pubes cum adit hæreditatem. in ver. Impubes.
Contrariam ſententiam accipere, id eſt, condemnari. in text. 937. numero 20

Contrariæ ſententiæ diuerſorum iudicum an teneant. in glo. iudex. 615. nu 30
Contraria duo faciunt bonum temperamentum in gl.i.343 nu.40
Contrafaire in ver. Imitari.
Contributiones. l. viç ſternendæ, de priu. vetera.
Controuerſia. l. Impetus, in glo. q. 92 num. 10
Contumacia commiſſa in vna re non extenditur ad aliam. l damni. §. ſi vicinas, de dam. infec. 83. nu. 10.
Contumacia nimia facit, vt miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto, faciat fructus ſuos. in marg. & tex. 655 num. 10
Contumacia clerici punienda. in gl. e. 1935. nu 60
Contumacia variè attenditur. in glo. f. 627. nu. 60
Contumaciam impedit aduerſa valetudo, & maioris cauſæ occupatio. l. cõtumacia. §. 2. de re iudica. 628. nu. 10
Contumax quis dicatur. l. contumacia. §. 1. de re iud. 627. nu. 40
Contumax non dicitur, niſi qui cum obedire debet, non obſequitur. l. cõtumacia. §. 3. de re. iudica. 628. numero 10
Contumacia creſcit ex perſona eam facientis. l. ſed ſi vnius. §. quædam, de iniur.
Conuenire. i. recõciliari. in gl. K. 1129 nu. 70
Conuenire in manum. in verbo, Manum.
Conueniuntur multi in quantum facere poſſunt. l. ſunt qui. de re iudi. 610. nu. 50
Conuentio tacita quandoque valet in ſi. gl. h. 2165. in princ.
Conuentionale pignus, in verbo, Pignus.
Conuentus ex ſuo facto non liberatur cedendo rei. l. is cum. de aqua plu. 136. nu. 10. 20
Conuitium quid, & vnde. l. item apud. § ait Prætor. de iniur.
Coram l. coram. de verſi. ſigni.
Corporalis poſſeſſio. i. naturalis. in gl. e. 495. nu. 50. 60
Corporis error impedit acquiſitionem poſſeſſionis. l. ſi me. de acq. poſ. 501. nu. 30
Corporum genera tria. l. rerum. de vſucap in prin. 539. nu. 40
Corraſa pecunia. de bon. dam. l. Diuus Hadrianus. 2. plerunque.
Corraſi nummi. in glo. r. 328. numero 10
Correo an cedendæ actiones contra correum à creditore. in verbo. Actiones.
Corriuales qui. in mar. 825. nu. 20. & in gl. r. 830. nu. 60
Curia eſt locus, vnde extrahuntur cotes. in gl. a. 165. nu. 10
Creare. i. eligere. in glo. f. 270. nu 30
Creditor accipiens pignus in ſolutum. in dubio videtur capere pro toto debito. 605. nu 30
Creditor non dicitur uti ſub conditione debetur. in glo. h. 1897. numero 50
Creditor poteſt partem debiti petere à reo, & partem a fideiuſſore in mar. 1164. nu 10
Creditor poſſidet pignus. in glo. d. 503. nu. 60
Creditor quandoq; non tenetur ſtatim recipere debitum. in marg. 1060. numero 30
creditor ſi eſt in mora recipiendi, vſuræ non currunt. in ver. Vſuræ.
creditor ſi nolit accipere debitum, debitor non tenetur ſi poſtea amittat. in ver. Debitor.
creditor ſi recuſat debitum. quid agendum. in mar. 1131. nu. 10
creditor vendens bona debitoris auctoritate iudicis, non incidit in pœnam. in mar. 599. nu. 40. 50
ſolutio alteri, quam Creditori. vel adiecto, an liberet. in ver. Soluto.
creditores qui. l. ſi cum fideicom. qui, & à qui. ma.
creditoribus captioſa eſſe non debet pupilli ignorantia. in ver. Pupilli.
credulitatis teſtimonium quandoque recipitur. in glo. audierio, 128. numero 60
creſcere imbre aqua quando dicitur, l. 1. §. imbre. de aqua plu. 121. nu. 30
crimen publicum quando dicitur, in marg. 1587. nu. 60
crimen cruendum, in tex. & in gloſ. i. 1752. nu. 30
criminalis inuitus in domo capi poteſt. in ver. Capi.
criminalis ſententia non poteſt retractari. in glo. o. 1786. nu. 70
criminali in cauſa ſententia fertur lite non conteſt. in ver. Sententia.
criminaliter accuſans qualiter debet libellare. in ver. Accuſans.
criminaliter agi poteſt. vbi eſt actio legis Aquil. in mar. 1432. nu. 20
criminor. l. Prætor. §. ſi quis. vi. bo. ra.
criminoſo mortuo quandoq; de crimine quæritur, in ſi. glo. f. 1872. in princ.
crudelis hominis metus iuſtus. l. mortis, de dona. mor. cau. 198. nu. 10
cruſta eſt tenue fragmentum terræ. l. ho: amplius. §. Alphenus, de dam. infec. 51. nu. 50
cucuma. in tex. 1689. nu 10
culpa grauior in glo. b. 449. in prin.
ſæpe accidit vt in ſuis Culpa ſit, in alienis non. in glo. c. 1107. nu. 20
culpa non intelligitur, quam conſuetudo admittit.
culpa lata, & dolus, quando æquiparantur. in glo. u. 2134. nu. 40
culpa quandoque. i. mora. in gl. a. 1320. nu. 60
culpæ appellan lata contineatur. in gl. c. 661. nu. 20
cultura diligenti, vt pretia prædiorum ampliantur. ita negligentius habita minui ſolent. l. 3. §. Diui. de iu. fiſ.
cum, & ſi. interdum non differunt, in ver. Si & cum.
cum. i. poſtquam. in gl. c. 97. nu. 40
cumulare pœnam. in tex. 1770. num. 10
cuniculus quid in glo. d. 95 nu. 30. & in gl. c. 139 nu 70 & in gl. c. 837. nu. 10
curari. in gl. m. 1117. nu. 60
curator dari poteſt filius patri. in ver. Filius.
curator datur pro fugo. & furioſo. etiam nemine petente. cauſa tamen cognita in mar. 647 nu. 10
curator datus bonis viuentis, & mortui. differunt. in gl. o. 690. nu. 60
curator olim frumento coemendo dabatur. l. Lucius. in prin. ad munic.
curator quandoque. i. actor. in gloſ. q. 691. in prin.
curator Reip. curat, vt domus diruæ extruantur. l. ad curatores, de damn infec. 123. nu. 20
curator annonæ. l. Imperatores. §. in locum autem. de appella.
curatores operum, l. quotiens. §. ſed & ſi. ad municip.
curioſus l. doli. in fi. de noua.
curſus vehicularis. l. munerum, circa prin. de mune. & honore.
cuſtodes ædium, ædiui. 2007. nu. 40
cuſtodia quid, in glo. d. 1633. nu. 40. in glo nu. 1634. nu. 10. & in glo. p. 1636. num. 30
cuſtodit. & non poſſidet miſſus in poſſeſſ. legatorum ſeruan. cauſa. l. 2. §. quæritur, quo. lega. 727. nu. 60
cuſtos carceris non tenetur de facto ſui ſocij. in mar. 1635. nu 50

D

Damnati ad beſtias. in tex. & in mar. 1792. nu. 10
Damnatus ad mortem ſtatim. ſit ſeruus. in gl. e. 1791. nu. 50
Damnati ſententia, vt differatur executio cautela eſt, quod de nouo accuſetur maioti crimine. in verbo, Executio.
Damnato ad mortem parcitur, ſi eſt bonus artifex. & vtilis Reip. in mar. 1792. nu. 30
Damnati in ludũ venatorium. in mar. 1774. nu 50
Damnum vnde dicitur. l. 3. de dam. infec. 40. nu. 10
Damnoſa hæreditas, hæreditas dicitur in gl. k 190 nu. 10
Damnum etiam minimum reſarciendum. l. ſi proprietarius. in ver. eadem. de dam. infec 88. nu. 10
Damnum ex culpa eſt, iniuria ex affectu. in ver. Iniuria.
Damnum infectum quid. l. 2. de dam. infec. 40. nu. 10
Damnum ne ſit luminibus officiat. l. Trebatius de dam. infec. 94. nu. 50
Damni infecti cautio an in re communi interponatur. glo. cogi. 110. numero 60
Damni infecti cautio in ſubſidium datur. in marg. & glo 58. nu. 10
Damni infecti cautionem tria ceſſare faciunt. in glo. b. 93. nu. 40
Damni infecti cautio qua in re interponatur, in glo. cogi. 10. numero 60
Damni infecti cautio poteſt præſtari pro parte domus. in margine. 88. numero 50
Damni infecti cautio an petatur per actionem, an per officium iudicis. 755. in princ.
Damnum afferre non debet animi languor. l. iuſto. §. cum qui vſucap. 555. nu. 40
principalis. qui homines cogit. tenetur de Damno, quod ipſe. & alius fecit. in ver. Homines coadunans.
Dardanarij. l. annonam. de cura. cri.
Dare. i. mutuare. in gl. b. 1188. in prin.
Dare. ideſt ſoluere. in glo. g. 1357. numero 50
Dare. ideſt, tranſigere. in glo. a. 1512. nume. 60
Dare quandoque. i. relinquere in teſtamento. in gl. d. 241. in prin.
Dare. ideſt. reddi. in glo. c. 1239. numero 40
Dari alicui rem ſuam, & nihil ei dari, paria ſunt. in gl. q. 338. nu. 70

Datum

Datum conditionis implendæ cauſa, an ſit in Fal. imputandum. in ver. Conditionis.
De, dictio notat rationem remotam. in glo. a. 62. nu. 70
De libertate idest pro libertate. in gl. b. 1413. in princ.
De te idest a te. in glo. h. 1488. nu. 30
Debet.) Multa verba reſoluuntur in hoc verbum Debet: vt fiat idest fieri debeat. & velit. i. velle debet. in gl. c. & in gl. i. 1272. nu. 10. & 30
Debitæ ciuiliter & naturaliter. in gl. g. 1274. nu. 10
Debitor eſſe deſinit quis, cum ſit non ſoluendo. in glo. n. 1044. nu. 70
Debitor non tenetur ad vſuram, ſi non ſtetit per eum quo minus ſolueret. in ver. Vſuræ.
Debitor vendens pignus obligatum, committit furtum. in margi. 1440. nu. 60
Debitoris filio ſi legetur quid cum his verbis, plus tibi reliquiſſem, ſi paret tuus mihi ſoluiſſet, inducitur ſolutio debiti paterni. in verbo, Legatum.
Debitorem dicens non debitorem in iure, tenetur. Litem apud. §. idem ait. de iniur.
Debitum nõ debet peti ab altero duorum reorum, qui vergit ad inopiam, ſi aliter eſt diues. in mar.
Debitum probatur per inſtrumentum cancellatum. 1496 nu. 70
Debitum purum, & in diem, æquiparantur. in glo. e. 1255. nu. 40
Debitum ſolidum ex perſona teſtatoris poteſt quis petere, & illud idem ex perſona hæredis. in gl. f. 1272. numero 50
Debiti partem an actor petere poteſt. in ver. Actor.
Decaproti. §. Decaprotos. & in margi. 2008. nu. 40
Decemprimatus. l. 1. de mu. & hon.
Decemprimi. in mar. 2008. nu. 30
Decennalis pœna quando dicatur. in ver. Pœna.
Decidere. i. emendare. in glo. n. 1484. nu. 10
Decima quando in bonis eſſe deſinat. in tex. 2045. nu. 10
Decimas agrorum non ſtatim tenetur recipere ſacerdos, ſed nouem diebus debet eſſe in ſpica. in glo. n. 1060. nu. 50
Decimario. in mar. 1929. nu. 10
Decretum primum quid. in glo. k. 65. nu. 40
Decreto primo an quis fiat verus poſſeſſor. in mar. 41. nu. 40
Decretum ſecundum. in glo. k. 65. numero 40
Decretum ſecundum an omni perſonali actione interponatur. in glo. k. ibid. nu. 60
Decretum ſecundum in aliqua re expectans, videtur habere pro derelicto. in mar. 45. nu. 60. 70
Decreti ſecundi effectus. 66. numero 10
Decreti ſecundi interpoſitio quo iure petitur. 65. nu 60. 70
Iuſſus iudicis in ſecundo Decreto habetur loco tituli. in marg. 84. nu. 10. & 30
Decreti gratiam facere. in tex.
Decreta. i. edicta citatoria. in glo. i. 625. nu. 40
Deducere idest extrahere. in gl. p. 1514. in princ.
Deducere item, ſeu rem in iudicium. hoc iure.
Defendere idest allegare. in glo. l. 1357. nu. 50
Defendere pro agere nonnunquam. in glo. n. 633. nu. 60
Defendere alium an quis teneatur. in glo. d. 2207. nu. 70
Defendi. l. 2. qui ex cau. in poſ. ea. 644. nu. 30
Defendi rectè quid. l. hæc autem. §. recte. qui ex cau. in poſſeſſ. ea. 648. numero 10
Defenſio rerum & perſonæ eſt permiſſa. l. eum igitur. l. 3. de vi & vi armata. 785. nu. 10
Defenſor. in glo. f. 613. nu. 40
Defenſor debet eſſe æque legalis, ac defenſus. in glo. m. 644. nu. 60
Defenſor ex neceſſitate quis. in margi. 1412. nu. 10
Deferre. in glo. t. 1666. nu. 70
Deferre idest accuſare. in glo. a. 1624. nu. 40
Deferens idest accuſans. in glo. f. 1639. nu. 10
Deficere facultatibus. l. cura extruendi. §. deficientium. de mu. & ho.
Definire idest breuiter & compendioſè tractare. in glo. i. 17. nu. 60
Definitio quid. in glo. s. 2209. numero 70
Definitio, idest, aſſignatio. in glo. p. 844 in prin.
Defunctus. l. 3. de prox.
Defuncti ex contractibus an teneatur hæres. in glo. in contractibus. 2105. nu. 50
Defuncti voluntas neceſſitatem decreti ceſſare facit. in glo. a. 319. in principio.
Defuncti voluntas non ſemper ſeruanda. in glo. n. 2050. nu. 10
Defuncto facta iniuria, dicitur facta hæredi. in mar. 1571. nu. 40
Defuncto quod licuit, non licet hæredi. in ver. Hæredi.
Deglubere. l. cædere. arb. fur. cæ.
Dejcere quis dicatur. in tex. 777. numero 30
Dejectus armis. in ver. Armis.
Delatio idest accuſatio. in glo. b. 1659. nu. 10
Delator. in glo. s. 946. nu. 60. & in glo. m. 1592. in prin.
Delator non eſt, qui protegendæ cauſæ cauſa aliquid ad fiſcum denuntiat. l. delator. de iure fiſci.
Delegare quid. l. delegare. de nouatio.
Delegatus an poſſit reſtituere in integrum. in glo. t. 460. nu. 50
Delegatus an poſſit ſententiam exequi. in mar. 593. nu. 70
Delictum, idest, actus. in glo. g. 1037. nu. 70
Delictum aggrauat tempus. in gl. & in mar. 1693. in prin.
Delictum dicitur atrox ob concurſum multorum delinquentium. in mar. 1547. nu. 60
Delictum nemini immunitatem præſtat. in glo. k. 153. nu. 70
Delictum ſine pœna quandoque eſt in glo. y. 1582. nu. 70
Delictum vnum variis æſtimationibus non coercetur. l. antepenulti. de pœnis.
Delicto ſuperueniente corrumpi, aut mutari non poteſt, quod rectè tranſactum eſt idest completum. l. 2. de itinere actuque priuato. 813. nu 10
Suo quiſque tenetur Delicto, non alius. l. ſi ſint. de tabu. exhib. 741. numero 20
Delicta plura concurrentia an pœnam minuant. l. nunquam plura. & in gl. p. 1430. nu. 30. 40
Delinquit quis multipliciter. in glo. e. 1779 nu. 40
Delinquens dolo non ſemper punitur. in ver. Dolo.
Demolire. l. fluminum. §. item apud. de damn. infec. 93. nu. 30
Dena, idest, decem. in glo. g. 1138. numero 10
Denarium in neutro. in tex. in verſu. 5. 1139. nu. 10
Denegata iuſtitia.) An & quando de ea non teneatur iudex. in ver. Iudex non tenetur.
Denunciare idest dicere. in glo g. 1587. nu 70
Denunciare. l. denunciaſſe. ad leg. Iul. de adul. & ſtup.
Denunciare teſtimonium. l. 1. ad princ. ad leg. Cor. de fal. & in princ. ad leg. Iul. de anno. l. eadem.
Denunciari domum. in ver. Domum.
Denunciatio. in glo. s. 844. num. 20. & l. mulier. 1741. nu. 40
Denunciatio eſt ius prohibendi ædificare. in glo. b. 25. nu. 10
Denunciatio an inducat malam fidē. in glo. a. 987 in prin.
Denunciatio quandoque ſine cauſa admittitur. in glo. g. 1659. nu. 50
De plano quid importet. in glo. n. & in mar. 1677. nu. 10
Deportati, & relegati differunt. §. hæc eſt. 1809. in prin.
Deportatio ſucceſſit loco interdictionis aquæ & ignis. l. 3. ad legem Iuliam pecul.
Depoſitarius quandoque idest deponens. in glo. f. 671. nu. 30. 40
Depoſitio idest pecunia depoſita. glo. l. 435. nu. 60
Depoſitio eſt quæ in foro laico conſignatio: in eccleſiaſtico, manus munitio dicitur. l. de tabulis. 741. nu. 30. & l. quarta. de ſtatuliber. 330. numero 60
Depreſſeris. i. detraxeris. in glo. l. 869. nu. 70
Derelictum.) Quando dicitur res haberi pro derelicto. in mar 45. nu. 60. & in margine iuncta glo. r. 422. numero 60
Derelicta habetur cauſa, cum expectatur ſecundum decretum. in ver. Cauſa habetur.
Deſertor. de re mili. l. deſertorem. §. deſertor.
Deſinit eſſe debitor quis cum ſit non ſoluendo. in ver. Debitor.
Deſiſtens à commminatione accuſationis inſtar eſt eius, qui deſiſtit ab accuſando. in margine. 1648. numero 20. & 30
Deſtinato animo. l. eius qui. §. Celſus. ad municip.
Deſtrui poſſunt priuata ædificia, vt ciuitas fiat pulchrior. in mar. 116. numero 20
Detentatione ſola retineretur poſſeſſio, licet & animo. in mar. 74. nu. 50

Index materiarum

Deut.) Per Deum te rogo.l.3.§.1.de iure fisci.
Diacopi qui.in margi.& tex.1580.numero 20
ex his quæ quis ante Dixerit, probatur eius animus, & quo animo quid fecerit.in mar.958. nu.60
Dies cepius habetur pro completo, l.1. de manu.in fi.220.nu.20
Diei pars maior, in tex.
ad Diem obligatio. in glo.t. 1041. numero 60
Diem differre.l.quæsitum.de re iu.631. nu.50
Diem fungi.l.proponebatur. de castrē. pecu.
addictio in Diem, in verbo, Addictio.
ex Die obligatio. in glo.t. 1014. numero 60
Die præsenti.§.quod si.1021.nu.40
Die præsenti debetur.si dies non adijcitur.l.eum qui Calen.§ 1. de verbo. obli.1064 nu.30
Differre diem. l. quæsitum. de re iudi. 631.nu.50
Differre, & proferre.l.vnius facinoris. 4.cognitarum. de quæstionib.
Definitiua non potest corrigi.potest tamē declarari.l.iudex. de re iudi.628. nu.40
Dignior præferendus. in tex.1993. numero 20
Dignitas æstimanda. in textu.2107. nu.30
Dilatio damni parens. l. Fulcinius. §. planè quib.ex cau. in posses.ea.651. nu.70
Dilatio datur ob absentiam aduocati non diu moraturi: aliàs non danda. in mar.785. nu.60.70
Dilatio temporalis quando habet vtilitatem creditoris, non tenetur creditor recipere debitum sibi oblatū ante tempus.in margin.1060. nu.30. & seq.
Dilationem primam habuisse iuranti se ignorare,datur secunda. in verbo, Iuranti.
Diligenti cultura, vt prædia prædiorum augentur, ita negligenti minuuntur. l.3.§.Diui.de iure fisci.
Diploma quid.in glo.k. & marg.2154. in princ.
Directa actio.in glo.d.1011.num.60
Directò quantum fit, tantum ex consequentia. in glo.l.1538.nu.50
Directum dominium significatur cum simpliciter profertur, in verbo, Dominij.
Disiuncta pro cōiuncta.in gl.m.1264. in princ.
Dispensator.in glo l.1312.nu.30
Dispositio personalis cum persona extinguitur.in mar.614.nu.20
Disputatio multum prodest.in marg. 2009. nu.20
Dispunctio, est datorum & acceptorū in scripturam collatio. in glo.d.667. nu.10
Dictare nihil videtur quod parum dictat.l. Licinius, in summa.403. numero 20
Diui.t.tempore decēnij. l. si cum fideicommissa. qui & à qui. ma.in glo.t. 368.nu.70.& mar.123.nu 40
Diuersitas stipu. an vitiet obligationē. in ver. Stipulationis.
Diuina vis.in ver. Vis.
Diuisa quælibet res melius intelligitur.in glo h.952. in prin.
Doctor an possit legere per substitutū. in ver. Legere.
Doctor esse non potest illegitimus. in mar.2004 nu 50
Dolus auctoris quandoque repellit successorem singularis rei. in ver. Successor.
Dolus cuique suus nocet.l.1. de do.ma. excep.952. nu 50
Dolus malus si promittitur abesse, agitur ad interesse. in margine. 1420. nu.60
Dolus præteritus dicitur ante litis contestationem commissus. in glo.965. nu.70
Dolus præteritus qnis. l. sed & si. §. si ante litem sup.de pet.hær.
Dolus qualiter probatur. in marg.952. nu.40
Dolus testatoris an noceat hæredi. in glo.h.954. nu.10
Dolus tutoris an noceat pupillo. in gl. k.967. nu.50
Doli clausula in stipu. posita refertur ad incognita,& omissa.in mar.1425. nu.50
Doli exceptio cum actione ex stipulatu concurrit.in glo. b.963.nu.40
Doli exceptionem tollunt reuerentia, & ignorantia.in ver.Reuerentia.
Dolum auctoris patitur, qui ex eius persona accessione vtitur. in verbo, Accessio.
Dolum repræsentat culpa dolo proxima.in ver Culpa.
Dolo facit, qui petit quod est restituturus. Hæc regula non habet locum, cum quis petit nomine alterius. in mar.1249. nu.10
Dolo delinquens non semper punitur. in glo.i.2181. nu.60
Regula.) Dolo facit,qui petit,quod est restituturus: quandoque non habet locum.in mar 843.nu.10.20
Dominium an ex pluribus causis quæsiti possit. in glo e. circa finem.2186. in princ.
Dominium capere possidendo quis nō potest.l.si finita.§.si de vect.de dam. infec.70. nu 50
Dominium directum,& vtile differūt. in mar 488.nu 20
Dominium, & possessio diff. runt.§.differentia 438.nu.20
Dominium & possessio idem.in glo.e. 1683 nu.10
Dominium rei furtiuæ quandoq; trāsfert furtum.in ver. For.
Dominium sine posse quandoq; quæritur.glo.i.449. nu.30
Dominium transfertur clauium traditione.§.item si quis 422.nu.20
Dominij nomen simpliciter prolatum, ad directum, refertur. in glo.x. 922. nu.70
Dominij prioris memoria seruus ab eo distractus in eum torqueri non potest.in ver.Seruus.
Dominus,i. hæres.l. si quis. de manumis.223 nu.50
Dominus,idest,tutor.in glo.c.1411. in princip.
Dominus an possideat fugitiuum seruum.in ver. Fugitiuus.
Dominus conuenitur ex facto pluriū. l.3.§. fi.de publi.155.nu.10
Dominus dicitur variis modis.in mar. 660. nu.30.40
Dominus ex vna tantùm causa quis est.in glo p.927.in prin.
Dominus quandoque ideſt possessor. in glo.f. 67. nu.50
Dominus qui fuit, debet dicere in libello se esse dominum. in mar.638. in prin.
Dominus quomodo probatur quis. in mar.1306.nu.40
Dominus vice emptoris est. in glo.n. 565.nu.50
Domini appell. etiam villis continetur.l.quod Principis.§.1.de aqua plu. 149.nu 40
Domini appella.continetur socius.l 3. §.1.de publi.154.nu.50
contra Dominum datur Publiciana.in ver. Publiciana.
sine Domino seruus esse potest.in gl.m. 389. nu 70
Dominis potestas seruos ad bestias oppugnandas tradere ablata est.in tex. 1693. nu.10
Domestica furta actionem non pariūt. in ver. Furta dome.
Domestica furta.§.furta.1779.nu.30
Domus priuati, an demoliri possit, vt ciuitas pulchrior fiat. in marg.216. nu.20
Domus, ædes, & ædificium differunt. in mar.85.nu.40
Domus appel. quid continetur. l. qui domum. de adul.
Domi habere arma, vis est. in verbo, Vis est.
Domum denuntiari. l. dies. §. Prætor ait. de dam.infec.43. nu 10
Domum reficiens potest expellere conductorem, sed debet eum postea reponere.in ver.Reficere.
Domū significare l.iniuriæ.de iniur.
Domo extrahi quis potest ex causa ciui, non ciuili in mar.1434 nu.30
Donat.qui remittit.in ver.insinuatio.
Donat quis quandoque inuitus. in ver. Inuitus.
Donare an possit filius fa. l.2. in princ. 171. nu.30 40. & l.filius fa.de dona. 175.nu.60
Donare meretrici licet. l.5. de do.174. nu.50
Donatio expressè permissa non intelligitur donatio causa mortis.in mar. sub *.176.nu.40.50
Donare potest reus ante sententiam. l. post contractum. de donatio. 180. nu 20
Donari mortis causa,& capi. differunt. l.inter.de do.mor.cau.214.nu.50
Donarium, donatiuum, & congiarium. in mar.1937.nu.40
Donator tenetur in quantum facere potest.l.qui ex.de dona.179.nu.20
Donatio à dono dicitur. l.Senatus. de dona.mor.cau.211.nu.20
Donatio, liberalitas vocata. in glo. p. 184.nu.50
Donatio causa mortis absenti non fit. in mar.sub *.215.nu.10
Donatio causa mortis, & capio differunt.in glo.i.210.in princ. & l.inter. 214.nu.50
Donatio causa mortis,reuocatur ex donatoris pœnitentia. in margi.208. nu.40
Donatio facta ab infirmo reputatur inter vivos, nisi de morte fiat mentio. in mar 218. nu.20 30
Donatio facta in articulo mortis, dicitur fieri inter vivos, nisi aliud dicatur. in mar.198.nu.30
Donatio mortis causa, & legatū differunt.

rent, & conueniunt in glo. m. & in mar. 201. nu. 60
Donatio mortis cauſa quid. l. qui pretio. ibi, nam quicquid. de dona. mor. cau. 198. nu. 60
Donatio multiplex. l. 1. de donat. 170. nu. 20
Donatio non eſt ſi ob cauſam datur. l. hoc iure, §. 1. de dona. 183. nu. 40
Donatio ob cauſam non requirit inſinuationem. in mar. 189. nu. 30
Donatio omnium bonorum præſentiũ & futurorum, an valeat. in mar. 1079. nu. 20
Donatio pura ſub cõditione reſoluẽda, eſt propriè donatio in mar. 170. n. 50
Donatio Reip. ſine cauſa fieri non poteſt. l. hoc iure, in princ. de dona. 183. num. 30
Donatiuum donarium & congiarium. in mar. 1937. nu 40
Δωρεὰν. l. Senatus, de dona. cau. mor. 2011. nu. 20
Dos putatiua habet priuilegia veræ dotis, in mar. 669. nu. 10
Dos quando dicatur perueniſſe ex cauſa lucrativa, & quando ex onerosa. in mar. 713. nu 30. 40
Dos redditur annua, bima, trima die. in gl g. 709. nu. 50
Dubium) In dubio quandoque fauorabilior pars non præfertur, in glo. k. 254. in prin.
Publicum inſtrumentum in dubio videtur factum de partium voluntate. in ver. Inſtrumentum.
Duæ actiones poſſunt ſimul proponi. in ver. Actiones.
Duę cauſæ lucratiuæ, an in eundem ſeruum concurrant. in ver. lucratiuæ. in glo. a. 1314. nu. 70
Duo dicuntur plures, in ſumma. §. poſt annos. 247. nu. 40
cum Duo, vel plura ſunt neceſſaria, alterum adeſſe non ſufficit. cir. fi. glo. t. 813. nu. 60
Duo ſimul & ſemel, & vno inſtanti, an poſſint naturaliter, & ciuiliter poſſidere. in glo. b. 479. nu. 30
Duumuiri, qui. in gl. a. 2011. nu. 10
Duumuiri ſunt magiſtratus municipales. in glo. c. 42. nu. 70
agi ad Duplum ob mendacium, an poſſit. in gl a. 337. in prin.
Durari. i. differri. in gl. 242. nu. 60
Durior quis fieri non debet mil. ix obtentu. in ver. Militiæ.

E

EAdem cauſa, vt intelligatur. in gl. f. 611. nu. 40
Eatenus & quatenus, variè ſumuntur. in gl l. 3. nu 60. 70
Eccleſia procurator minor vendens rẽ non poteſt habere fidem de pretio. in mar 1869. nu 60
Edera. in mar. 1514. nu. 40
Edictum de tabu. exhibendis quando locum habeat. in glo. m. 737. nu. 60
aduerſus Edictum. i. Prætore prohibente. in ver Aduerſus.
Edi interdicta dicuntur, cum iis ex eis conteſtatur. in gl l. 721. nu 70
Edi interdictum quid. in glo. t. 730. in prin.
Editio actorum debet fieri per grapharium. in mar. 1891. nu. 30
Effectus) Fraus cum effectu accipitur. in ver. Fraus.
Efformare. ad leg. Corne. de fal. l. qui falſam.
Effundere totum vinum non partem permittitur. in ver. Vinum.
Ejcere.) Qui non reijcit, eligit. in ver. Approbat.
Electa nauis. l. quo naufragium. §. qui electa. de incen. rui. nau.
Eirenachæ. in gl. d. 1631. nu. 50
Ἐλαιῶνα in mar. 2007. nu. 10
Elixempora. in mar. 2008. nu. 60
Eleemoſynam facere cogitur quis inuitus. in mar. 1600 nu 20
Electio in dubijs eſt promiſſoris. in gl. & mar. ſub lit. b. 1117. in prin. & nu. 10
Electio mala in culpa eſt. in gl. g. 1302 in princ.
Electionem habens an & quando mutare poteſt. in ſumma. l. ſi quis 1219. nu. 50
Electione an tollatur actio de peculio, & tributoria. in verbo, Actio de peculio.
Electione ſua quis contentus eſſe debet. in gl. c. 685. in prin.
Eligit, qui non reijcit. in verbo, Approbat.
Eligendi poteſtatem habens poteſt variare. in ver Interpretandi.
Eligens in ſtipulatione, an & quando poteſt variare. in glo. g. & in margi. 1257. nu. 60. 70
Eligibilis ſit perſona per conſuetudinem, quæ aliàs eſt ineligibilis, in mar. 1691. nu. 30
Ἐλιξει. in tex. 120. nu. 10
Elogium. in gl. e. 1631. nu. 60
Emanſor. i deſertorem. §. emanſor. de re milita.
Emere dicitur, qui per alium emit. l. non ſolum. de libe. cau. 388. nu. 60
Emere ſuum quis poteſt. l. cotem. §. pe. de publ. 162. nu. 20
Emergens cauſa, & incidens, differunt. in gl. p. 602. nu. 50. 60
Emerito priuati. i. ſtipendio. in glo. k. 1927. nu. 70
Emerita accipere. in tex. §. is, qui. 1928. nu. 30
Emolumentum capiẽs, ſentiet, & damnum, in glo. s. 126. nu 70. & in glo d. 1253. nu. 10
Emptionis. verbum, largè, & ſtrictè capitur. in gl. t. 348. nu. 60
Emptionis, verbum, omnẽ alienationem continet. l. ſtatuliberi. in fi. de ſta. lib. 348. nu. 40
Emptioni ſimilis eſt litis æſtimatio. in ver. Litis.
Emptor etiam malæ fidei recuperat expenſas. in mar. 1172. nu. 60
Emptor. i. venditor. pro empt. glo. 1. 572. nu. 20
Emptor omnium bonorum eſt loco hęredis. in glo. y. & in mar. 564. nu. 30
Emptoris vice dominus eſt. in glo. n. 565. nu. 50. 60
Ἐν πλάτει l. latum. 1278. nu. 30
Enumeratiua verba. in glo. d. 990. nu. 30. & 40
Ἐν τέλει. 97. in tex. 984. nu. 30
Aeroſa pecunia. in mar. 1356. nu. 50
Ergaſteria. §. quicunque. 758. nu. 40
Errare in iure naturali non licet. in gl. e. 167. nu. 50
Erronea confeſſio in contractibus, & delictis, & quando valet. in margi. 1677. nu. 10
Error an impediat locationem. in ver. Locatio.
Error facti dicitur imperitia. iuris. in gl. p. 247. nu. 70
Error communis facit ius. in gl. q. 148. nu 10
Error in nomine non impedit acquiſitionẽ poſſeſſionis. l. ſi me in de acq. poſſ. 50 nu. 30
Error in nomine appellatiuo quando vitiat diſpoſitionem. in marg. 1080. nu. 60
Error in perſonæ ſubſtantia, an impediat dominij translationem. in gl. l. 1472. nu. 70
Error iuris in damnis nocet, ſecus ext. in gl. e. 636. in prin.
Error iuris nocet. facti non in gl. n. 587 nu 40. 50
Error iuſtus an indicat vſucapionem. in gl. p. 578. nu. 70
Error iuſtus habetur pro titulo ad præſcribendum. in marg. §. fi. iuſta. l. iuſto. de vſucap. 554. nu. 50
Error non impedit translationem dominij ſi non eſt diſſenſus in cauſa. in mar. 1214. nu. 20
Error notarij non vitiat inſtrumentũ. in mar. 2179. nu. 30
Error procuratoris non ſemper nocet. in gl. y. 502. nu. 60
Errore ſolutũ an repetatur. in tex. 169. nu. 50
Errore ſolutũ repetitur. l. ſi. in fi. de publi. 169. nu. 40. 50
Eritne eſſe poſſet. in glo. x. 1078. nume. 10 70
Eſſe. & mox futurum eſſe, paria ſunt. in ſum. l 4. 403. nu. 20
Euenticulum. §. ſi quis me. 1553. nume. 40
Euerſus, ideſt, amiſſus. in glo. 1846. in prine.
Euictio) Si vendidi tibi rem, quam te emptor donaſſi Titio: ſi Titius euincatur, nõ teneor de euictione Titio. in mar. 1143. nu. 40
Examinatio ciuilis. l. 1 §. qui pecora. de abigeis.
Exauctorari. in mar. 1929. nu. 20
Excedere. i. recedere. in glo i. 1809. nume. 60
Exceptio quid. l. exceptio. de excep. 911. nu. 20
Exceptio, ideſt, replicatio. in glo. h. 960. nu. 20
Exceptio, an & quando poteſt opponi poſt ſententiam, in margi. 929. in prine.
Exceptio dominij non obſtat ſemper Publiciana agenti. in glo. a. 933. nume. 20
Exceptio falſi contra ſententiam, quando competit. in margine. 907. nume. 10
Exceptio non numeratæ pecuniæ poteſt opponi conteſtationi, non acceptilationi. in mar. 1271. nu. 20
Exceptio peremptoria poteſt opponi poſt ſententiam, vbi agitur de quæſtione antiqua, in margine. 929. in prine.
Exceptio, vt conueniatur quis in quantum facere poteſt, an ſit dilatoria an peremptoria. in glo. p. 612. nu. 40. & 50
ſi ſuper falſo deducto per viam Exceptionis iudex iudicat, non poteſt punire, niſi fiat noua accuſatio. in mar. 1642. nu. 60
Exceptione. & actione tueri ſe quis poteſt. in gl. o. 142. nu. 10
Exceptione. qui ſe tueri nõ poteſt ob ſegnitiam dicitur. l. obligatum. 385. n. 10

Exceptiones peremptoriæ semper locum habent, l.3. in princ. de excep. 903.nu.10
Excipere.i.sabire.in glo.q.1330.nu.60
Ex continenti, in glos 1531. numero 70
Excusat maioris auctoritas, in verbo. Maioris.
Excusatio à tutela non datur, nisi causa cognita, & in illa libellus offeratur.in gl.e.2172.nu.30
Executio iuris iniuriam non habet, in ver. Iuris.
Executio sententiæ etimin. differtur donec condemnatus, qui gessit negotia alicuius, reddat rationẽ.in marg. 166.nu 20
Executio in causa criminali.vt differatur.caute'a est, quod quis damnatus accusetur de nouo maiore crimine. in mar.1851. nu.20
Executor datus testamento, non potest soluere debitum naturale tantum.in marg.1335.nu.20
Exequitur delegati sententiam ordinarius.non contra.in glo.b.393, numero 20
Exhæredando filium pater revocat donationem ei factam.in ver. Pater exhæredando.
Exhibere quid.in tex.888. nu.20. & in l.plus est, in tex.& in glo.r. 2074.in prin.& nu. 30
Exhiberi debet civis, monachus, vassalius,& multi id genus.in mar. 720 nu.30
propter Exhortationem quis tenetur, in gl.d.877.nu.10
Exigere.in mar.310.nu.30
Exiguior.§.proinde.762.nu. 60
Exilium triplex.in glo.r. 1772, numero 70
Exilium voluntarium, in textu. 1778. nu.10
Eximere pœnæ aliquem.in mar 1714. nu.20
Eximere reum. in tex.1745.nu.40
Eximi originii.in tex.1973.nu.50
Existimatio est illæsæ dignitatis status.&c.l.5.de var & extraordina.cognitio.
Extimatio.idest.opinio. in glo.e.760. nu.50
plus est, quod in re est, quàm quod in Existimatione in ver. Plus est.
Exitus variè sumitur, in marg. 1866. nu 60
Expellere violentum ex intervallo non licet.sed iniquietare.in mar.798.nunu.10
Expensum ferre hæreditati. i. imputare hæreditati deducere super hæreditatem,l.sed & si,§. quod autem quis de pet.hære.
Expensum negligentiæ suæ ferre quisque debet.l.pupillus.quæ in fraud. credi.712.nu.30
Experiri quid significet, in glo. n. 633. nu.60
Expilatores.§.expilatores. 1593. numero 60
Expirare.idest, deficere.in glo.q.1078. nu.40
Explorata.idest.probata. in gl.l.1755 nu.30
Expromissor, & promissor, differunt, in ver. Promissor.
Expungi stipendijs. gl.g.1941. numero 30
Extenditur lex si est eadem ratio, l. 1. §.quod vulgò.de vi. & vi arma. 777. nu.10
Extincta semel obligatio, non revivisscit.in ver. Obligatio.
Extraiudicialis confessio sufficit ad torturam. in mar. 1665. in prin.
Extraiudicialis confessio quando obligat.in ver. Confessio.
Extraordinarium auxilium excluditur ab ordinario, nisi sit plenius eo. in mar.78.nu.20, 30
Extraordinarium auxilium per ordinarium tollitur.in mar.ibid.
Extraordinarium auxilium quandoq; non tollitur per ordinarium, in ver. Auxilium.
Exuri vivos sacrilegos.in ver. Vivos,

F

FAcit quis per alium, quod per se nõ potest.in ver. Alius.
Facere, & reficere differunt, in glo. a. 2086.nu.60
Facere, & reficere differunt, in margi. 834.nu.30.vide in ver.Reficere.
quæ in Faciendo sunt, per alium fieri non possunt.l. Stichum, §. si servus. de statuib.354.nu.40
Factum alienum promitti non debet, in ver. Promittere.
Factum alienum rectè promittit nemo.in ver. Alienum.
Factum quandoq; divisionem recipit, quandoq; contra.in gl.r.1034.nu.20
Factum suum ignorare nemo debet.in gl.q.571.in prin.
Factum tenet, quod aliàs fieri non debet.in mar.1842. in prin.
in Factum actio quadruplex, in verbo, Actionis.
quod semel Factum est, amplius fieri non potest.in gl.d.345.nu.10
testes debent interrogari, & deponere de his,quæ sunt Facti, in verbo. Testes debent.
Falcidia quando non detrahitur de legato.in marg.274.nu.40
Falcidia qualiter ipso iure resecat. in mar.726.nu 50
Falsare mensuras.l.pen. ad leg. Corne. de fal.
Falsus procurator fit legitimus per cautionem de rato. in margine.106.numero 30
Falsi convicti pœna, in margine.1701. num. 10
Falsi non tenetur omnis mendax, in ver. Mendax.
Falsi procuratoris gesta ratificantur, cũ appellatur à sententia lata contra eum.in ver. Appellans.
Falso cum procuratore iudicium est nullum.in ver. Iudicium.
Falsis ex actis sententia lata est ipso iure nulla,in ver. Sententia.
Familia mea si furtum fecerit communi consilio, teneor pro voto furto: si proprio motu quisque sit furatus, pro pluribus teneor.in marg.864.numero 50
Familiæ appellatio.§. familiæ.774.nu mc.60
Familiæ appel. quid contineat. l. 1. §. familiæ de publi. & l.quanta. eo tit. 153.nu.60.& 163.nu.30
Familiam constituit vnus tantum, in mar.774.nu.50
Famosus.idest.infamis.in glo.a.1639. in prin.
Fatua opinio non tenenda.in gl.l.1852 nu.10
Faviana lex, an Flavia, vel aliàs legi debat.in tit.de lege Fabia.de plag.
Favor quandoque non producitur, sed odium.in gl.r.2012.nu. 40
Febris quæ,l.quæsitum.de re iud. 631. nu.50.60
Fera animalia cuius sunt, in glo. casus. 2145.nu.30.
Ferre expensum hæreditati, in verbo, Expensum.
Ferre in acceptum, ferre acceptum, & accepto ferre, idem.in mar.
Ferus. i. sylvaticus, non mansuetus.in glo.k.413.nu.60
Festina lentè.i.vt gradatim, in summa de mu. & hono.
Fœtus pecorum vsucapi possunt, in gl. m.528.nu.60.70
Feudum.) In feudum potest succedere, qui per alium potest servire. in gl. y. 2156 in prin.
Feudorum investitura facilè impetranda est.in ver. Vasalli.
Fiat, verbum, notat futurum tempus, in mar.vide inf. fieri.760.nu.50
Fictionis materia.in margine.529.numc.40
Fideiussor, & mandator, differunt, in mar.1200.nu.10
Fideiussor, & principalis parificantur, in glo.r.1069.in prin.
Fideiussor hæres debitoris, iuvatur beneficio restitutionis, quo debitor sperabat iuvare, in glo. x. 1340. num.30
Fideiussor non potest prius conveniri, quam reo principali discusso.in margi.1236.nu.60
Fideiussor non tenetur, quando principalis obligatio non valet.in marg. 1208 nu.30
Fideiussor potest conveniri pro parte, & reus pro parte. in verbo. Creditor potest.
Fideiussor potest conveniri, si constat reum principalem non esse solvendo.in margine.1126.numero 30. & 40
Fideiussor potest promittere pœnam, ad quam non tenetur reus principalis.in mar.1243.nu.30
Fideiussor pro reo mortis ostendo.non punitur morte, &c. in margi. 1630. nu.40
Fideiussor acceptus in prima causa, non tenetur de eo, quod est iudicatum in causa appellationis, l. cum apud iudica. fol.1405.numero 40
Fides bona hodie etiam de iure civili requiritur in præscriptione.in marg. 822.nu 10.
Fiducia magistratus nulli inferenda est injuria. ff. de iniur. l. nec magistratus, in princ.
Fieri idest perfici.in glo.e.5.nu. 10. vide sup. Fiat.
Figuris et varijs causarum obligationes.in ver. Obligationes.
Filia patre inuito non ignorante nubere potest.in mar.2157.nu.50
Filiam etiam inuito se nuptam pater dotare tenetur.in marg. 1019.nu 50. & seq.
Filius à patre.servus à domino non stipulatur.in glo.p.1238.nu. 70
Filius decurionis an dicatur, natus ante eius Decurionatum.in ver. Natus.
Filius patri curator dari potest, in gl.k. in prin.

Filius patratiuus non quęrit nobis, seruus sic, in verbo, Acquiritur nobis.
Filios retinet mater ob patris iniquitatem, in verbo, Mater.
Si promisi aliquem tractare, vt filium, teneor illum instituere, vel exhæredare, vel emancipare, in marg 1144 num. 30
Filij pro iniuria qualiter agit pater, in verbo, Patri.
Filius familias, an & quãdo donare potest l. filius familias, ff don. 165. n 60
Filius familias non tenetur si intercedat pro mutuo in rẽ suam, nec eius pater, in gl. h. 1201. nu. 50. & 60
Filius familias patris voluntate donare potest l 2. in prin. de don. 171. nu. 30
Fingere quãdoque furorem, in verbo. Furioso.
Fiscales res id est, ciuitatis Romanæ, in gl. l. 746 nu. 10
Fiscus argentario proponebat, in verbo, Argentarij.
Fiscus & Resp. idem in gl. e. 1891. n. 60
Fiscus fauorabilior pupillo, in glos. e. 1700. num. 70
Fiscus nõ habet tacitam hypothecã in bonis delinquentium, 1894. num. 30
Fiscus non potest alienare res controuersas l. res quæ, de iure fisci marg. 1880. num. 30
Fiscus pignoris causam præuenit l. si is qui, de iure fis.
Fistula, in gl. l. 840. num. 70
Flagitare quid sit in mar. 1432. nu. 40
Flauia ne lex, an Fauia si legẽdũ, in rubr. ad l. Fla. de pla. ĩ mar. 1732. nu. 10
Flumẽ & riuus, differũt l. ait. 759. n. 30
Flumen perenne. & torrens, differunt, ibid. §. item fluminum.
Flumen priuatum, ibid. §. fluminum, 760. num. 10
Flumen publicum, ibid.
Piscans longo tempore in publico fluuio, non præscribit, l. præscriptio. de vsucap. 556. num. 40
In flumine publico factum, quid §. in flumine, 762. num. 70
Fœderati qui dicerentur, in tex. 1902. num 60
Forenses ignorare non debent statuta de gabellis soluendis §. licet, l. interdum. de publ. 167. nu. 30
Forensis in gl. e. 1530. in prin.
Forma.) Quando verba requirũtur de substantia & forma, nõ sufficit actũ adimpleri per æquipollens, in verbo, Verba.
Fortuita incendia, l. capitaliũ, §. incendiarij, de penis.
Fortuitus casus, in gl. l. 92. in prin.
Fortuitus casus nil furtum, in verbo, Furtum.
Fortuitus casus nõ nocet, l. fluminum, §. vitium, de dam. infec. 91. nu. 50
Fortunã hominis aduersam expectare inciuile est l. Interest rip. §. sacram. ver. homo liber. de verb. obl. 1098. n. 30
Foro cedere, l. fi de cura. bo. dan.
Fossa, quid §. apud. 126. nu. 20. & §. fossa, 761. num. 40
Fraudator quis, in gl. o. 692. nu. 40
Fraudator, i. fraudans ibi nu. 60
Fraudatorium interdictum, in l. pupilli, paulò post prin. 1345. nu. 10
Fraudulentum testatoris consilium, in verbo, Testatoris.
Fructuarius est legis procurator, in verbo, Procurator.
Fructus cuncti, §. Dama, l tex. 354. n. 10
Fructus industriales consumpti an restituantur, in mar. 441. nu. 40
Frumentales, in gl. p. 1602. in prin.
Frumentatio, in gl. x. 1938. nu. 20
Frumẽtatores, l. munerum, in prin. de mun. & hon. vide in verbo, Si. onæ.
Frumentaria pecunia, §. l. non vtique, §. frumentariæ, de adm. re. ad ci. per.
Frumento emendo olim curator dabatur, in verbo, Curator.
Fruitator quis, in gl. s. 794. in prin.
Fuga lata, in verbo, Lata.
Fugitiuus seruus an à dño possideatur, § si seruus quem, 31. num. 10
Fullonica, in mar. 130. nu. 20. & 30
Fundus & locus quid differãt. in text. 2087. num. 20
Fundus si possidetur, vniuersitas non singulæ partes possidentur. §. cũ Stichum, 564. num. 20
Furandi sinum, aliàs signum præbere, l. sacrilegij, §. ĩ quis ad l. Iul. peculat.
Furcæ) Corpus rei mortuum pendente lite criminis, &c. an debeat mitti ad furcas, ex text. 1640. nu. 30. & 40
Furiosus an possit obligari, in glos. c. 1141. num. 50
Furiosus & pupillus affectu carent, l. 1. § hoc edicto, ne vis fiat ei, 732. n. 40
Furiosus non desinit possidere, in l. si is qui animo, 496. num. 20
Furioso datur curator etiam nemine petente, causa tamen cognita, & habito medicorum consilio ne furorẽ fingat, in marg. 647. in prin.
Furioso quibus casibus acquiritur actio, in gl. y. 1604. num. 60
Furnarius. Gallicè *fournier* l. fluminũ, §. pterea, de dam. infe. 92. n. 60 & 70
Furorem quandoque fingere, vide hic supra in verbo, Furioso.
Fur & morosus æquiparantur, in gl. f. 1100. num. 10
Fur & manifestus, vt quis dicatur, in marg. 1417. in prin.
Furem capere licet, & eum ducere ad iudicem, in mar. 1480. nu. 20
Fur quandoque rei furtiuę dominium transfert in gl. s. 1324 nu. 60
Furtim cædere, l. faciendã, §. furtim, arb. fur. cæsa.
Furtiua res an possit vsucapi, in glo. l. 1474. num 20
Furtiuè, l. ciam, in gl. a. 477. nu. 30
Furtum, vnde l. 1. de fur.
Furtum animo solo non contrahitur. l. 3. §. si rem, de acq. poss. 475. nu. 20
Furtum est si pecuniam à te recepi creditori tuo soluendam, & ego eidem nomine meo (cum etiam meus esset creditor) solui, § Iulianus, 1474. nu. 20. & §. apud Labeonem, 1473. n. 30
Furtum faciens non semper furti tenetur, in gl. i. 2181. nu. 60
Furtum fit quamuis fur habeat animum reddendi, in mar. 573. nu. 30
Furtum magnum committens suspendi potest, in mar. 1781. nu. 40
Furtum manifestum, quando dicatur, in mar. 1457. in prin.
Furtum ne vaicum sit, an plura, quod à familia factũ sit, in verbo, Familia.
Furtum sine contrectatione non committitur, l. 3. §. si rem, de acq. possess. 475. num. 10
Furtum non est personalis iniuria, in mar. 1436. num. 30
Furtũ vnum est plurium rerum simul subtractarum, in marg. 1440. nu. 20
Furta domestica, §. furta, 1779. num. 30
Furta domestica actionem nõ pariũt, si modica sunt, l. ĩ libertus, de fur. 1495. num. 10,
Furta plura committit contrectans rẽ alienam per diuersa territoria, in mar. 1448. nu. 60
Futurum pro præterito quandoque ponitur, in gl. i. 41. nu. 60

G

GAbellatum impositionem ĕt forenses ignorare nõ debent. l. interdum. §. licet. de publ. 167. nu. 30
Gabellarius non restituens per seruos suos vi, vel furtim ablata, si conueniatur an sit puniendus, in mar. 163 num. 30. & seq.
Generale verbum non respicit ea, de quibus nominatim non cauetur, in gl. z. 1128. num. 60
Generalis ꝑ missio refertur ad specialẽ postea secutã, in mar 1179. n. 30
Genium quinque genera, in gl. z. 1922 num. 20
Genus à digniori parte sui nomen habet in gl. a. 1024. num. 40
Gestatio, in l. competit, in glo. d. 867. num. 20
Gestum in Republ. l. quoties, §. gestũ, ad municip.
Gestum ex tex. 1279. num. 20
Gladiatores in tex 2025. nu. 50
Glarea, in gl. h. 5[illegible]. num. 40
Glaream inijcere, ibid. in tex. §. si quis num. 30
Grapharius debet edere acta causæ, in verbo, Edito.
Grassatoria, in gl. s. 1782. nu. 40
Grassatores, §. grassatores, 1789. nu. 70
Grassatura, in tex. 1782. nu. 10
Gratiam decreti facere, in tex. 1758. num. 20
Gratiosè, l. calculi, de adm. re. ad ci. perti.

H

HAbitus, 1919. num. 30. in tex. & in mar. 1557. num. 40
Hedera, in gl. t. 1514. num. 30
Hæres an ex defuncti contractibus teneatur, in gl. d. 2205. nu. 50
Hæres an teneatur ad pœnam, quam promisit defunctus, si non solueret, in verbo, Pœnam.
Hæres debitoris iuuatur beneficio restitutionis, quo debitor sperabat se iuuari, in verbo, Fideiussor.
Hęres potest purgare innocentiam defuncti in verbo, Purgare.
Hæres suspectus, & tutor, differunt, in verbo, Suspectum.
Hæredi an noceat testatoris dolus, in verbo, Dolus.
Hæredis loco est, omnium bonorum emptor. in verbo, Emptor.
Hæredi nocet mala fides authoris, in verbo, Mala.
Facultas conditionis implendæ transfertur ad hæredem, §. si sub conditione, 270. num. 20
Hæreditarium, & familiare, in glo. z. 1582. num. 60
Hæreditas auferitur nepoti propter factum aui, in gl. b. 1717. in prin.
Hæreditas videtur grauari quando hæres grauatur sub nomine appellatiuo in mar. 1012. nu. 30
Hæreditas vt per liberum hominem quæratur, plura requiruntur, in gl. m. 448. num. 40
Hæreditas vt per seruum domino ꝙratur, plura requiũtur, in gl. f. 423. n. 60

Iuſtũ

Iuſſus dare quid intra certum tempus à die mortis, non tenetur dare, niſi à die aditæ Hæreditatis, in marg. 328.num.50
Hæreditatem cum adit impubes contrahere videtur, in verbo Impubes.
In Hæreditate quot tempora ſpectentur, in gl.a.205.nu.20
Nemo debet ſolicitus eſſe de hæreditate viuentis, in gl.l.1897.nu.60
Hierapolitani agros ſuos aqua calida irrigant, in tex.822. num.60
Hoc, dictio in mar. ſub. lit.a.5. in prin.
Homo liber ſciēter à quouis poſſideri non poteſt, in gl.l.498.nu.40
Homo non æſtimatur, in gl.g.195.nu. 30 & 40
Hominis appell. continetur mas, & fœmina in marg.2125.nu.20
Homines coadunans tenetur de damno quod ipſe, & alius fecit in marg. 1522 num.30
Homines coacti. §. ſi quis 1527.nu.50
Honor municipalis, quid. l. honor. de mun. & hon.
Honor non eſt continuandus, in glo.h. 1970.in prin.
Honoratiæ obligationes, id eſt, Prætoriæ, in tex 1364. nu.10
Honorarium, in gl. b.2054.nu.50
Propter Hortationem, quis tenetur, in gl.d.877.num 10
Hoſpitium, quid in marg.1901.nu.60
Hoſtes, qui. l. hoſtes. 1922.nu.60
Hoſtilius Mancinus, l. vlt, de lega.
Humanior interpretatio tenenda, in fi. §. libertatem. 310.nu.70
Humilis, id eſt, vilis in gl.x.892.nu.70

I

Iabolenus fuit præceptor Pauli, l.5. de manu. vind. 233.num.10
Icoſaproti. in marg. 2008.nu.40
Idem corpus, qđ intelligatur. 925.n.10
Idem, id eſt, ſimilis, in gl.i.1591.n.70
Identitas perſonarum, & identitas originis petitionis facit eandem cauſam, in gl.g.921.nu.60
Id eſt, pro ſcilicet ponitur, in gl.s.610. num.60
Ideò cautè. §. addici. 270. nu.70
Idoneus defenſor in verbo Minor.
Idus, id eſt, diuiſio in gl.e.165. num.20
Ignominia, id eſt, infamia, in gloſ. b. 1011. num.50
Ignorare quando præſumitur quis, in gl o.496 num.60
Ignorans quãdo perdit poſſeſſionem rei ſuæ ibid.
Ignorans tenetur, in §. licet. 167. nu.30
Ignoranti domino an acquirat ſeruus, in gl n.510. nu 30. & ſeq.
Ignorantia an profit, in gl. b 416. n.70
Ignorantia facti prodeſt, non iuris, in verbo, Iuris.
Ignorantia iuſta doli excepc. tollit. in verbo. Reuerentia.
Ignorantia iuſta excuſat. l. pen. ſi quis teſta. liber.
Ignorantia non excuſat. l. interdum. §. licet de publi. 167. nu.30
Ignorantia paupertate, an excuſetur, 1789. in marg.
Ignorantia vnius an ſcienti profit, in gl. e. 381. nu. 10. & 20
Ignoſcitur quandoque ſeruis, §. ſi tutoris. l. is qui. quod vi aut clam. 858. num.30
Illegitimus non poteſt eſſe Doctor. in marg. 2024. nu.50
Imitari chirographum, Gallicè contrefaire, in mar. 1715. nu.70
Immiſcere eſt ſuorũ, adire extraneorum, in gl. a. 647. in prin.
Immiſſum in gl. e. 801. num. 60
Immittere & proijcere, l. 5. §. ſed & ſi. & §. meminiſſe de no. ope. nuncia t. 17. nu. 20. & 18. nu. 20
Immobilia propriè poſſidentur, 894. num. 30
Immobilium poſſeſſor, quandoque ſi ciſdat, in gl. e. 1535. num. 20
Immunitas .) Perſonalis immunitas cum perſona extinguitur, realis nũquam. in verbo, Perſonis.
Immundæ cloacæ peſtem cient. & rui nam. in verbo. Peſtem.
Imò, dictio ſumitur correctiuè, l. Stichus. de ma. teſta. 249. num. 50
Impedimentum iuris, & naturæ differunt, in gl. g. 1155. nu. 20
Impendium in tex. 857. nu. 70
Imperitia culpæ annumeratur, l. 4. §. ſi iudex. de ac. & oblig. gl. n. 995. n. 50
Imperitia in medico. & iudice differẽter punitur, in gl. d. 993. num 70
Impetrabile dr beneficiũ à Principe impetrari ſolitũ in verbo Beneficiũ
Impetratio quandoque facilis, quãdoque contra in verbo Beneficium.
Implicita in gl. e. 1125. num. 40
Impoſſibilis cõditio in matrimonio, quid operetur, in verbo Conditio.
Impoſſibilis conditio. in tex. 331. n. 10
Impoſſibilis cõditio vitiat omnẽ contractum, in verbo, Conditio.
Impoſſibile quando poteſt deduci in obligationem, in marg 1161. nu. 30
Impoſſibilitas iuris, & naturæ æquiparantur, in verbo, Iuris.
Impoſtura quid ſit. 1597. nu. 70
Imprudentia, id eſt, ignorantia, in glo. ni. 1876. num. 10
Impubes poteſt eſſe procurator ad negotia. l. 1. §. pupillus. de acquir. poſſ. 462 num. 50
Impubes videtur contrahere cum adit hęreditatem, d 3. in fi. qui. ex cau. in poſſ. ca. 646. num. 40
Im. dictio. ponitur pro valde. in marg. 121. num. 40
In, id eſt, cum. in gl. a. 1709. nu. 20
In id eſt, vſque ad in gl. f. 879. nu. 30
In omnes, id eſt, inter. in gloſ. l. 1132. num. 50
In. pro non: in pro valde. in fin. gloſ. l. 1728. num. 70
In quantum facere poteſt, vt intelligatur, in gl. d. 621. num. 30
Incarcerati quando debet teus, in glo. c. 1609. num. 50
Incendia fortuita, in verbo, Fortuita. 746. num. 70
Incerta pars non poſſidetur, in marg. 543. num 60
Incertæ perſonæ non fit iniuria, in gl. c. 1563 in prin.
Incertitudinis ratione neutrum valet, in gl. a. 1182. num. 50
Incertitudo vitiat ſtipulationem, in marg. 1310. num. 30
Incerti condictio cur dicatur, in glo. r 172. num. 70
Incertus, id eſt infinitus, in gl. k. 1071. num. 70
Incertus libellus quandoque datur, in verbo, Libellus.
Inchoatum opus quando dicatur. in gl. a 15. in prin.
Incidens, & emergens quæſtio, diffetunt in gl. o. 602. num. 60
Pronunciatur ſuper incidenti quando aliter in iudicio procedi non põt, in gl. i. 382. nu. 70
Incile, quod in gl. l. 766. in princ. & §. caput. 821. n. 70. & §. incile. 834. n. 20
Incola, quis in gl. l. 1810. in prin.
Incontinenti in mar. 313. nu. 10. & ſeq.
Incontinenti fit, quod fit vno impetu, 1663. num. 50
Indebitæ ciuiliter, ſed debitæ naturaliter, in gl. h. 1274. nu. 20
Indere in l. lege Iulia peculatus, 1724. num. 40
Indicere mulctã, quis & à quo appell. l. appellari.
Indicia falſa profeſſus, § item qui author. & in gl. t. 1690. nu. 20. & 40
Indicia notoria, §. nunciatores. 1743. num. 10
Indicium profiteri, in marg. 1688. numero 60
Indici ad honores, ſ. deficientiũ, 1999 num. 10. & 20
Indici ad munera, ibid.
Indictio munerum, l. 3. §. 1. de re mil.
Indiuiduum officium. §. nec iuſtè, l. quid ergo ad municip.
Inducere ad l. Iul. peculatus, l. qui tabulam.
Indulgentia deteriores ſumus, l. 1. de coll. dec. 409. num. 60
Inertia alterius non debet alterius iuri corrumpi. l. ſi pariter, de lib. cau. 383 num. 10
Infamant quædam interdicta, in verbo, Interdicta.
Infamia vt vitetur, cautio eſt, vt quis offerat rem ante ſententiam, in mar. 156. num. 20
Infamis non accuſat, in gloſ. h. 1591. num. 60
Infans quis in gl. s. 238. nu. 70
Infantis iudicium ſuppler authoritas tutoris. l. quamuis. de acq. poſſ 499. num. 50
Inf. ctum argentum. §. quòd ſi quis. de fur. l. in actione.
Inferior maiori reuerẽtiam debet, in marg. 122. num. 60
Infinitum) in infinitum, id eſt, ſemper, in gl. h. 965. num. 50
Infirmus etiam inter viuos donare videtur, ſi de morte non fiat mentio, in marg. 218. nu. 20
Infrequens, id eſt, valde frequens, in gl. g. 895. nu. 60
Ingenui, non ſerui, natales habent, in gl. K 406. num. 20
Ingratitudo ſequens non obſtat quo minus valeat donatio facta contemplatione ſalutis. l. ſi pater. §. fi. de don. iuncta gl. f. 195. nu. 10. & 20
Iniicere manum in marg. 229. nu. 30
Inimicorum quæſtioni fides non habenda. l. 1. §. præterea de quæſtio.
Initium poſſeſſionis inſpicitur, l. cli, de acq. poſſ 477. num. 30
Initium ſpectandum in glo. h. 132. in princip.
Initio quid fieri, & ex poſt facto differunt in mar. 569. num. 50
Initio quod non valuit, ex poſt facto confirmatur, in gl. b 1956. nu. 30
Iniuriã ſi animus non præſumitur inter coniunctos in mar. 1574. nu. 50
Iniuria, l. 1. de iniur.
Iniuria id eſt, culpa, in glo. 752. nu. 60
Iniuria id eſt, damnum, in glo. a. 746. nu. 70. & in gl. f. 752. nu. 60. & in gl. b. 765. num. 60.

Iniuria, id eſt iniuſtè, non iure, in gl. c. 3. num. 20
Iniuria, id eſt ius iniquum, in gl. c. 137 num. 30
Iniuria, id eſt vitium, in gl. i. 91. nu. 70
Iniuria an competat iniuriato, ſi illicò non reuocauit ad animum, in glo. p. 1540. nu. 20
Iniuria atrox, in mar. 772. nu. 20
Iniuria eſt ex affectu, damnum ex culpa, l. qui ſeruum, de actio. & obliga. 1008. nu. 30
Iniuria ex affectu iniuriantis fit, l. illud. §. 1. de iniur.
Iniuria non fit volenti, in verbo, Volenti.
Iniuriam alteri illatam perſequi quis non poteſt, ſi iniuriam paſſus perſeq non poſſet, in mar. 1550. nu. 50
Iniuriam filij remittit pater, in verbo, Pater.
Iniuriæ tot ſunt, quot perſonæ iniuriã facientium l. ſi plures, de iniur.
Iniuriarum actio an ſit pœnalis, in gl. q. 1010. nu. 70
Iniuriarum actionem habet is contra quem manus leuata eſt, licèt non ſit verberatus, in verbo, Manus.
Iniuriarum actione pro filio qualiter pater agit, in verbo, Patri.
Iniuriarum tenetur, qui non debitorẽ quaſi debitorem dixit, in verbo, Debitorem.
Innocentia probatur eo, ipſo quòd contrarium non offenditur, in glo. n. 1805. nu. 40
Innocentiam defuncti purgare hæres poteſt, in tex.
ἀνεμφίστον, id eſt vnitũ, l tex. 530. n. 40
Inops ſi eſt alter reorum, non poteſt agi contra eum, in ver. Debitum.
Inopes, quæ munera ſubeant, l. cura extruendi. §. inopes. de mun. & honor.
In quantum facere poſſunt, conueniũtur multi, in ver. Conueniuntur.
Inquilinus eſt quaſi ſuperficiarius, l. 3. §. 1. de no. ope. 12. in prin. & nu. 10
Inquilinus an petat cautionem, de dano inf. in gl. c. 100 nu. 70
Inquilinus, & colonus differunt, l. re pignoris, de acq. poſſ. 503. nu. 50
Inquilino non cauet dominus de damno infecto, l. qui bona. §. de illo de dam. inf. 57 n. 50
Inſinuare tenetur, qui remittit, in mar. 2184. nu. 60
Inſtar quoddam operis, l. ſtipulatio §. opus. de no. ope. nun. 37. n. 10
Inſtituere, id eſt incipere, in glo. b. 841. num. 10
Inſtitutionis iure licet, quod aliàs non. in gl. i. 252. nu. 50
Inſtruere, l. ſi fugitiuus.
Inſtruere aduocationem, l. pœna. 1698 nu. 50. & l falſi. 1712. n. 40
Inſtrumentum cãcellarum probat debitum. in verb. Debitum.
Inſtrumentum litis, l. ſi quis. 1795. numero 40
Inſtrumentum non probat, niſi ea de quibus notarius fuit rogatus. I mar. 312. nu. 40
Inſtrumentum non vitiat error notarij, in ver. Error.
Inſtrumentum publicum in dubio p̃ſumitur factum de partium voluntate, in mar. 1050. n. 30
Inſtrumentum ſi eſt apud monachũ, agitur contra monaſterium, in mar. 739. n. 20. & 30
Inſtrumento non probatur poſſeſſionis traditio, l. prædia. in ſum. de acq. poſſ. 512. n. 30
Inſtrumentorum reddi. io facta dño à procuratore, facit expirare mandatum, in mar. 1832. n. 50
In inſtrumentis priuatis obligationis realis non requiritur dies, & Cõſul. in mar 128. in prin.
Inſula adiacẽs domui eſt pars domus. l. ſi finita. §. ex hoc, de dam. inf. 65. num. 20
Inſula fit tribus modis. §. tribus. 434. num. 30
Inſula mobilis, ſeu natans, l. pen. §. ſi. & §. videamus, de acq. rer. dom. 456. n. 30. & 50
Inſulam aſſignare, in ver. Aſſignare.
Integra re fiunt quædam, quæ non poſtea, in gl. l. 2017. n. 60
Intendit, verbum, id eſt aſſerit: & extẽditur ad actionem, & exceptionem. in gl. c. 907 n. 50
Intercalaris dies, l. in tempore, de diu. & temp. præſcr. 942. nu. 10
Intercedere, id eſt contradicere, in gl. s. 276. nu. 50
Interdicitur, id eſt interdictum redditur, in gl b. 743. in prin.
Interdicere, id eſt interdictum reddere, in gl. i. 827. n. 30
Interdicere, id eſt interdictum proponere, in gl. n. 826. nu. 50. & in glo. f. 843 nu. 10
Interdicere, id eſt denunciare, in gl. r. 846 nu. 60
Interdicti, relegati, & deportati differunt, in mar. 1506. n 40
Interdictionis aquæ, & ignis loco ſucceſſit deportatio. in verbo, Deportatio.
Interdictione munerum, an indictio, legi debeat, in l. 3. f. 1. de re milit.
Interdictum de libero homine exhibendo, intelligitur, & de vaſſallo, ciue, monacho, pupillo, vxore, & alia perſona in qua ius habemus. I mar. 720. nu. 20. & ſeq.
Interdictum edi, quid. in glo. r. 730. in princ.
Interdictum, & actio prætoria conueniunt, & pro ea ſæpè ponitur, & contra. in gl. a. 717 n. 50
Interdictum fraudatorium. in verbo, Fraudatorium.
Interdictũ perpetuũ. in gl. b. 797. n. 10
Interdictum quorum legatorũ contra quos datur, in gl. e 726. n. 20
Interdictum vti poſſidetis, quid. §. eſt igitur. 769. n 20
Interdicta habent ſex regulas affirmatiuas, & quatuor negatiuas. in glo. & marg. 712. in prin.
Interdicta propria ciuitate, interdicit, & Roma. in mar. 412. nu. 10
Interdicta quædam infamant. in gl. e. 791. nu. 40
Interdicta quaſi inter duas partes dicta. in gl. K. 1021. n. 70
Interdicta quædam perpetua, alia annalia. in glo. e. & marg. 719. num. 20. & 30
Interdicta tunc edi dicuntur, cum ex his lis, cont. in ver. Edi.
Interdum, id eſt antequam. in gloſſ. g. 1263. nu. 70
Intereſſe, quid. in mar. 1415. nu. 40
Intereſſe haud facilè probatur. l. in eiuſmodi. de præt. ſtip.
Intereſſe petitur ſi dolus malus abeſſe promittitur. in ver. Dolus.
Intereſſe quandoque conſideratur ratione lucri aduerſatis, in tex. & mar. 1583 nu. 50
Intereſſe quando venit tacitè. in mar. 1084. nu. 60
Intereſſe ſua qui dicit, propriam cauſam defendit, in ver, Propriam.
Actio in factum, & ad intereſſe, ſimul intentari poteſt. in verbo, Actio in factum.
Libellus procedit, quo petitur vnum, vel aliud, etſi non fiat. Intereſſe in verbo, Libellus.
Interitus periculum ſpectat ad debitorem motoſum. in ver. Periculum.
Interlocutoria an poſſit mutari. in mar gi. 1375. nu. 50
Interlocutoria reuocari poteſt, non definitiua. l. quod iuſſit, de re iudi. 602. nu. 30 & 40
Interlocutoriæ verba, ſunt iubere, & vetare. in ver. Iubere.
Intervertere. in tex. l. cum ex. 1447. nu. 10. & l. ſi quis. de ſol. 1282. n. 30
Interpellare, l. qui puerum. 1576. nu. 50
Interpellatus eſt, qui fecit ne interpellaretur. in mar. 844 n. 10. & 20
Interpretari debemus, vt res valeat potius quàm pereat. in glo. y. 1057. numero 60
Interpretari, illius eſt, cuius eſt conſtituere. in tex & mar. 1381. n. 10. & 20
Interpretandi poteſtatem habens ſemel tantum poteſt interpretari, nec variare licet: ſecus in habente ptãtẽ eligendi in mar. 1113. n. 50
Interpretatio in obſcuris, qualiter fiat. in mar. 2209. n. 30
Interpretatio vulgaris ſequẽda, ex tex. 2110. n. 10
Interpretes linguæ Græcæ non ſunt teſtes, ſed expoſitores. ad tex. 1026 numero 40
Interuallum.) Ex interuallo non licet expellere violentum. in verbo, Expellere.
Interuenire, id eſt defendere. in glo. a. 634. nu. 10
Interuenire, id eſt fideiubere. l. Lucius. de fideiuſſoribus.
Interuertere in tex 1447. nu. 10
Intributiones, l. vix ſternendæ. 1957. n. 30. § qui fœnus. 1973. nu. 60. & in tex. 2001. nu. 20
Intrinſeca ſolemnitas præſumitur. in ver. Solemnitas.
Inuentor rei alienæ debet pròponere libellum continentem ſe inueniſſe, & reddituru ei cuius eſt, §. qui alienã 1462. nu 60
Inuerecundes, aliàs in verecundi. in tex. 1799 num 60
Inueſtitura feudorum facilè impetratur. in ver. Vaſſalli.
Inuitus quis liberatur. in verbo, Liberatur.
Inuitus quis quandoque don. in glo. m 2176. nu 50
Inuoluerum. §. item ſi quis. 1450. n. 20
Inuolantur anchoræ, in tex 1534. n. 30
Inutile cedit vtili. in gl. u. 404. nu. 10
Iracundia minuit culpam. in gl. e. 2165 num. 50
Irrogatur pœna. §. calumniatoribus. 1736. nu. 20
Iubere, & fideiubere differunt. in gl. K 172. num. 40
Iubere, & vetare verba ſunt Interlocutoria, l quod iuſſit. de re iud. 602. nu.

Iudaica ſuperſtitio.l.generaliter.§. eos qui Iudaicam.de decurionibus.
Iudaicè interpretari,in gl. q.80. nu.60
Iudex debet iudicare ſecundum ll.fallis in iudice,qui eſt ſup.locus.in gl.c. 1690.in prin.
Iudex debet ſequi voluntatem partium ſi ſunt concordes.in verbo,Concordes.
Iudex eſt,cui defertur iuramentum.l. 1.qua.re.actio nõ da.982.n.40.& 50
Iudex eſt vir bonus.l. continuus.§.cum ita ſtipulatus,de verb. obligat. 1153. num.40
Iudex faciens executionem corporalẽ in eum,qui appellauit, pendente appellatione,punitur pœna capitis. in mar.1722.nu.50
Iudex minus quàm poteſt condemnare debet.in gl.K.1583. n. 50
Iudex nõ poteſt morituro dare electionem pœnæ.in mar.1773.nu.30
Iudex non poteſt exequi ſententiã intra tempus ad appellãdum datum. 1850 in prin. in marg. Conſuetudo eſt in contrarium.
Iudex quando non tenetur de negata iuſtitia,ſi noluit ſe intromittere etiã requiſitus.in mar.44.nu. 60. & 70
Iudex originis poteſt punire ſubditem ratione delicti perpetrati extra territorium ſuum.gl.ad reſcripti.§. ſed & eos,l. relegatorum, de interd.& releg.
Iudex pœnas leuiores leuitate, graviores temperamento irrogare debet, in verbo,Pœnas.
Iudex per imperitiam malè iudicans tenetur ex quaſi maleficio.in gio. d. 993.nu.50
Iudex poſtquam ſemel dixit ſententiam,iudex eſſe deſinit.l.iudex de re iud.628.nu.40
Iudex poteſt interpretari,in glo.r.952. num.60
Iudex pro arbitro.in gl.a.1038. nu.50
Si ſuper falſo deducto per viam exceptionis iudex pronunciat,non poteſt punire. niſi fiat noua accuſatio. in marg.1642.nu 60
Iudex quando poteſt recuſari. in gl. f. 381.nu.60
Iudex qua ætate eſſe debet.l. quidam. de re iud.629.nu.40. & 50
Iudex ſententiam definitiuam non poteſt reuocare,ſed declarare, & interpretari poteſt.in marg.1810.nu. 30
Iudex ſi haberi non poteſt,propria authoritate.& manu rem meam auferre poſſum. in marg.704.n.50.& ſeq.
Iudex ſi deſit,poteſt quis ſuam rem recuperare manu armata.in mar.1922 nu.60
Iudex ſi nequit partes concordare, res dirimitur ſorte. in marg.16. num.20 & 30
Iudicis iuſſus in ſecundo decreto habetur loco tituli.in marg.84.nu. 20. & 30
Iudicis officio impoſita pena,ſi nõ eſt limitata à iure.in ver. Pœna.
Iudicis ſimplex præceptum vltra eius territorium non extenditur. in ſum. §.in.qui.665.nu.40
Vis eſt quando quis, quod ſibi deberi putat,non per Iudicem repoſcit. in verb. Vis eſt.
Iudices inferiores non coguntur habere equum.in ver. Iuſtitiæ.
Iudicem percutiens capite punitur, in marg.1935.num. 20. & 30
Iudicatur quandoque ſorte. in verbo Sorte.
Iudicati debent, qui malefactores occultant in l.Metrodorum.1796.n.50
Iudicatus,id eſt condemnatus, in gl.f. 595.num.20
Iudicatum.) Fructus beneficiorum poſſunt capi in cauſam iudicati,l.commodis.de re iud.620.n.50
Iudicati tempus.in gl.c.593.n. 30
Iudiciales, & prætoriæ ſtipulationes, differunt.in tex.& in gl.1035.nu.60. & 1036.nu.20
Iudicio,id eſt actio.in gl.n.152. nu. 50
Iudicium,id eſt inſtantia.in gl.K. 391. num.20
Iudicium,id eſt ſententia.in gl.n.1688. num.50
Iudicium,id eſt voluntas.in glo.e.237. nu.70.& in gl.p. 309.n. 50
Iudicium cum falſo procuratore nullũ eſt.in gl.l. 1423.nu.40
Iudicium dictare alicui.l. ſi. de ſepata. 688 nu.50
Extra iudicium an confeſſio obligat.in verbo.Confeſſio.
Interpellatio extra iudicium facta, an conſtituat quem in mora. in verbo. Interpellatio.
Rem ſeu litem in iudicium deducere. in ver.Deducere.
Quando deducitur aliquid in Iudiciũ quod eſt fundamentum noſtræ intẽtionis, ante omnia debet liquidari. in ver. Liquidari.
Iuramentum calumniæ tacitè omittitur.in mar.20. nu.30
Iuramentum iudiciale retractatur per textu teſtamenti de nouo reperti. in marg.919. nu.30
Iuramentum ſuperiori datum de obediẽtia intelligitur in licitis,& honeſtis.in mar.2188.nu.50
Iuramento non aſtringitur pupillus ẽt doli capax.in mar.401. num.40
Iuranti ſe ignorare habuiſſe primam dilationem,datur ſecunda.in marg. 1618.nu.20
Iuriſdictio,& notio.differunt.l.5. de re iud.597.nu.30 & 40
Ius ciuile vigilantibus ſcriptum eſt. in tex.712. nu.40
Ius ciuile cuiuslibet ciuitatis dicitur.in gl.g.745.nu.30
Ius gentium cum ipſo genere humano prodiit.l.1.de acquiren. rer. dom. 412 nu.20
Ius gentium naturali ratione apud omnes ſeruatur,l.1. de acquiren. rerum dom.ibid.
Ius in re,& pro re.in gl.e.725. nu.70
Ius non facit probatio, ſi ſententia nõ facit ius.in ver. Probatio.
Ius noſtrum,id eſt Romanum. in gl.f. 965.nu.40
Ius ſubtile,§.codicilli.
Iuris, & naturæ impoſſibilitas æquiparantur.in gl.h.1854. in prin.
Iuris ignorantia non prodeſt. facti ſic, §.planè,l.1.de aqua quotid.822.numero 10
Iuris præceptores,l.pater fa.§. me illud. de ptiu.cied.673 n.30
iure hoc vtimur,l Stichum.§.ſi Stichus de ſta.lib.354.nu.30
Iure ſuo vtens,dolu malũ non videt habere.in ver. Dolo.
iuſſus maioris excuſat.in glo.l.149.numero 40
Iuſſus iudicis in ſecundo decreto,habetur loco tituli.in marg.84. n. 20
iuſta ætas,de iure fiſ.l.aut D. Traianus. §.de minoribus.211.n. 60
iuſta,& iniuſta poſſeſſio.in glo. g. 478. nume.10
iuſta poſſeſſio. in l. quod ſeruus, 493. nume.50
iuſta vxor,& iniuſta in tex.& in glo.b. 1723.nu.20
iuſte.id eſt non malignè.in glo.l 718. in prin.
iuſti patres.in tex.2004. nu.20
iuſtius.id eſt minus iniuſtè.in gl.c.977 in pri.
iuſtum teſtamentum,id eſt ſolemne.in gl.n.918.nu.50
iuſtus error,& iuſtiſſimus,in marg.554 num.50
iuſtus pater.l. eius,qui ad munic.
iuſtitia.) De ea denegata quandoque non tenetur Iudex. in verbo, Iudex non tenetur.
iuſtitiæ Conſul equum habere dẽt,alij iudices non coguntur,in glo.y. 2022. nu.40
iuſſus.& rogatus,differunt.in glo.l. 74. num.10
Iuuenes.) Senes quàm iuuenes manumittere potius debent.l.is, qui.278. num.40

L

LAbi facultatibus,l. Decurionibus. 1990.nu.10
Lacus,quid.§.lacus.768. nu. 30
Lapis naſcitur,& creſcit.l. pro regione. de aſq.rer.dom. 419. num. 50.
L'arreſt des vrbains (*marie*) fundatur in l.conſtante.de adult. 1665. n.40
Laſciuia.in gl.b. 1691. nu.10
Laſciuia, & vino lapſus mitius punit. in ver. Vino.
Lata fuga.l.exilium.de interd.& rele.
Latè.i.apertè in gl.g. 1114. nu.30
Latere.in tex 1127. nu.40
Latitare eſt cum tractu aliquo latere, §.latitare.651. nu. 30
Latitare quid,ſecundum Ciceronem.l. Fulcinius.§. quid ſit, qui. ex cauſ. in poſſ.ea.650.nu.20
Latronum pœna,in gl.r.1514. nu. 20
Lecticarij,l.ſcire.§.2.de verb.obl.1049 num.10
Lectus.id eſt electus.in glo.m.1930.numero 30
Legatio libera.in mar.2027. nume. 40
Legari etiam ſine teſtamento poteſt, in gl.l.206.nume.40
Legata in teſtamento relinquuntur, in gl.l.ibid.nu.20
Legatarius vnde conſequitur æſtimationem.in gl.y.610. nu.20
Legatus Imperatoris.id eſt Præſes prouinciæ.l hos. de accuſ.
Legatum conditionale quando tranſmittitur ad hæredes.in marg. 1013. numero.60
Legatum,& donatio.regulariter conueniunt.in ſi.gl.K quandoque differũt, vt ibi.727.in prin.
Legatum,& mortis cauſa donatio, conueniunt,& differunt.in margin.201. num.60
Legatũ non pẽ repudiari anteaditã hæreditatem.in marg.606.nu.30
Legatum ſi factum eſt filio debitoris cum his verbis, plus tibi reliquiſſe, ſi pater tuus mihi ſoluiſſet: per hoc inducitur ſolutio debiti paterni, in marg.980.nu.40

Quæ-

Quando non dettahitur Falcidia de Legato.in marg. 274.nu.40
Legati non debent offendi.in verbo, Ambaſſiatores.
Legati ſancti.l.fi.de Lega.
Legere,id eſt.colligere in gl.f.885.numero 50
Legere an poſſit, quis per aliũ, in mar. 1288.num.40
Legere militem. §.lege.1721.nu.30
Legere militem.& mittere, differunt, ibidem.
Legio.in marg.& in gl e.1929.in prin.
Legio Thebanorũ decimata,in marg. ibid.num.30
Legitimatio an ſit facienda non vocatis his quorum intereſt, in gloſ.s. 376.num.70
Legitimè comparere dicitur minor cũ curatore.in verbo. Minor.
Legitimè factum quid, in marg.101. num.10
Legitimè factum pœnam non meretur,in gl.f.ibid.num.20. & in glo.i. 132.num.30
Legitimus, id eſt. ordinarius,in glo.k. 1597.num.70
Legitimus dicitur meretricis partus. ſi maritum habet.in mar.1649.nu.60
Leuamentum.l.3 in fi.fi fa. fur.fc.di.
Lex,id eſt.pactio. in gl.g.123.nu.10
Lex,id eſt.pactum.in gl.c.165.nu 20
Lex,id eſt.priuilegium,in glo.a.679.in prin.& in gl.x.1972. nu.60
Lex cedit vetuſtati, in gl.d.125. nu.60
Lex generaliter loquens an reſtringatur.l proſpexit, in ſum. qui & à qui. 365.num 40
Lex quando imponit pœnam per verbũ futuri temporis,niſi addatur aliquod iſtorum verborum, mox. omninò, ipſo facto, &c,non incurritur pœna ipſo iure.in marg.163.num.50
Lex ſupplet, quod homo omittit, in marg 596.num.50
Legis commiſſoriæ pactum quid, in glo.a.563.in prin.
Legis procurator fructuarius eſt.in verbo. Procurator.
Legem.id eſt.pacta.in glo.m.756. numero 60
Legem prodere.l.1.§.1.de adulte.
Vltra Legem, id eſt, ſtatutum tempus in gl.l.756.nu.50
Leges Romę docens,non alibi.eſt immunis.in gl. g.2015.nu.50
Libellus,id eſt, *paſſe part. en paſſe parte* Gallicè.l.4. §.1.de publi.155. nu.40
Libellus in excuſatio. à tutela offerendus.in gl.e.2172. nu.30
Libellus procedit, quo petitur vnum, vel aliud: & ſi non fiat petitur intereſſe.in marg.1031.nu.60
Libellum ad ædes proponere.l.dies.ſ. toties de dam.infec.43.nu.40
in Libello an cauſa ſit exprimenda, in glo.h.3.num.40. in marg. & in glo. m.955.num 10
Liberare rem venditam, id eſt, *deliuerare*.in tex.§.cum venderet.1122. n.10
Libera Legatio.in verbo. Legatio.
Libri ſcholaſticorum arma. in verbo. Arma.
Liber & ſeruus bona fide poſſ.qualiter nobis quæruntur in gl h.1127 nu.70
Liber homo bona fide poſſeſſus. & ſeruus alienus, æquipatantur.in verbo, Bona fides.
Liber homo poſſeſſus, & ſeruus paria ſunt quo ad alig.lin gl.i.573.nu.30
Liber homo quando quærit alteri hæreditatem.in gl.m.448.nu.40
Liber homo quandoque recipit æſtimationem.in gl.g.2 181.nu.30
Liber homo ſcienter non poſſidetur, in gl.l.498.num.40
Liber populus.l.non dubito.§.liber de capt.1903 nu.20
Liberæ perſonæ.l.mater filij.de fur.
Liberi populi qui in mar.1902.nu.60
Liberi tres in verbo. Tres.
Liberalitas, in gl.q.170.nu.30
Liberalitas,id eſt.donatio.in gl.p.184 num.50
Liberalitas non eſt donatio, ſed virtus animi.l.hoc iure, §.2.de donat.184. num.10
Libertas an reſcindatur teſtamento reſciſſo.in verbo, Teſtamento.
Libertas directa.& fideicom.differũt, in gl.nu.256.nu.60.& 70
Libertas non delicijs, ſed iuſtis affectionibus dãda.l.illud.de ma.vind. 236.num 20
Libertatis conditio quandoque deterior.in gl.k 254.in prin.
Libertatis fauor.l.ſi hæreditas. de ſta. liber.347.nu.10
Libertatis fauore debetur ĩ principio anni.quod alias non deberetur, niſi in fine in mar.257.num.30
Libertati contraria ſeruitus, l.rogo, de fideicom.liber.280.num.60
Libertinitas, l. ſi procuratorio, §. ſi is qui. quando appel.ſit.
Libertus honorem exhibere debet patrono.tam vino, quàm mortuo, in tex 964.num.30
Libidinis cauſa pueri caſtrati, l. eiuſdem,§.& qui hominem.ad leg.Cor. de ſicar.1690.num.40
Libramentum.in gl.h.757.nu.30
Licentia de ingrediendo rem authoritate propria, põt in alium transferri,in mar.9 num.50
Licitatio.i.emptio.in gl.l.1898.n.70
Lictor homo.qui magiſtratus inſignia portabat.in gl.g.233.nu.70
Lictores qui.in mar.238.nu.60
Limenarchæ.in marg.2007. nu.60
Limitati agri.l.in agris.& in gl.t.426. nu.40 & 60.& in gl.c.761. nu.10
Liquidari debet ante omnia id, quod conditionaliter deducitur in iudicium.in mar.1040.nu.40
Litterarum figura non obligamur, ſed oratione,quam exprimunt literæ in verbo.Obligari.
Lis mortua,id eſt. perempta inſtitia, l.2.iud.ſol.
Lis ordinata,l.qui ſtatus.de re mil.
Litis æſtimatio ſimilis eſt emptioni,l. litis pro empto.567.nu.40
Litis æſtimationem offerre, in verbo. Aeſtimationem.
Litis æſtimationem ſufferre,l.quod & lex,§.ſi tamen, de lib ho exhi.889. nu.10.& in l.ſepulchri.1585.nu.20
Liti ſe offerre.l.4. de re iud.594. nu.30
Litem in alienam cotre.l.ex Senatuſc. ad leg. Iul.de vi priua.
Litem in iudicium deducere, in verbo.Deducere.
Litem moti pati.l.vel el.694 nu.50
Lite non cõteſtata in criminali cauſa ſententia fertur.in verbo. Sententia.
Lite cõteſtata poteſt accipi fideiuſſor de iudicio ſiſti &c. in marg. 1204. num.60
Lites ſunt dirimendæ, & celeriter expediendæ.in marg.115.nu.10
Litigioſam rem vendi. in textu. 1860. num.20
Litigioſi vitium rem non afficit. gl.f. 987.num.30
Locatio ne an licitatio legi debeat, in prin.l.9. de publica.158.nu.30
Locatio an valeat.ſi intercedat error. in gl.e.1021.num 60
Locus publicus.§.publici. 745.nu.30
Locus publicus, & via publica differunt.in marg.12.nu.40
Locus & fundus, quid differãt.in tex. 2087.num 20
Locus vacuus.in verbo. Vacuus.
Locus vitioſus,l.fluminum, §.vitium, de dam.infec.91.nu.20
Logographi in mar.2007. nu.50
Longobardi ſagaces in gl. g.518.n.10
Longius quod eſt, in ſtipulationibus ſeruatur.in verbo. Minus.
Longum tempus, id eſt.decem annorum.in marg.124. nu.40. & in gl.d. 1381.num.50
Lucratiuæ duæ cauſæ, an in toto in vnum concurrant, in gl.u.1320.numero 50
Lucratiuæ duę cauſæ an poſſint in eũdem ſeruum concurrere, in glo.o. 1314.num.70
Lucrum non facere,& damnum pati, differunt.in l. Proculus, 95.nu.30
Ludus.) Venditio facta in ludo an valeat.in mar.986.nu.30
Luere ſc.l.qui ſtatus.de re milita.
Luitio.l ſi patre de capt.
Lumen.& proſpectus, differunt,in gl. f.14.num 30
Luxuria.in gl b.107.nu.70
Luxuria eſt lata culpa.l. ſi fortuito. de incendio.

M

Magiſtratus minor maiorem præcedere debet.in verbo. Maiorẽ.
Magiſtratus fiducia iniuriari non licet.in verbo. Fiducia.
Magiſtratus quando non teneatur de iuſtitia denegata.in marg.44. nu.60
Magna pœna pro re modica. in glo.b. 2127.in prin.
Magnus. ſcilicet Imperator, in gloſ. a. 1749.num.30
Maior pars qualiter conſideratur, in marg.1970.num 20
Maleficium meo nomine factũ, qualiter poſſum ratificare.in marg.774. num.30
Maleficium quatuor modis committitur.in gl.f.994.nu.10
Specialia tria in verbo. Maleficio locũ non habent in gl u.966. in prin.
Maleficia diſtinguunt voluntas. & *poſitum* delinquentis. l.qui iniuriæ. de fur.
In Maleficijs dicitur incontinenti fieri.quod fit vno impetu. in margine. 1663.num.50
Malus ſemel, præſumitur poſtea malus.in verbo. Semel.
Malorum hominum opera vtens, aliquatenus culpæ reus eſt, in tex 996. num.40.& 50
Mala fides authoris nocet hæredi. in marg.944.num.30
Mala manſio,§. quæſtionis verbo. 561 num.10
Maleficia punienda ſunt. in gl.s.alterum.160.num.10
Malum minus de duobus eſt eligendum.in gl.c 977.in prin.

Mscipia venalia, & vsualia: & veterana, & nouitia. §. quotiens. 168. nu. 40
Mandare.) Si mandasti tibi, vt hominem occideres, & tu alteri mandasti, omnes tenentur. in ma. 850. n. 50
Mandans est quid iudicium, tenetur si ille mandatarius. in mar. 1740. numero 30
Mandatarius, & mandans in delicto, possunt accusari in eodem libello in marg. 1716. nu. 30. & 40
Mandatum expirat per reddditionem instrumentorum, in marg. 1832. numero 50
Mandatum speciale p'erûque plus operatur. in gl. o. 179. nu. 60. & 70
Mandato generali illicitum non continetur vt gl. e 773. num. 40
Mandato æquiparatur ratihabitio, §. sed & si quis alius. 747. nu. 10
Mandato generaliter facto à Republ. non venit alienatio rerum suarum, in marg. 845. num. 60
Mandatu principis exequi nolens, punitur vt desertor, in verbo Præsato.
Magister nauis. in gl. q. 162. nu. 50
Manumissio quo ad aliqua similis est morti. in gl. f. 1332. nu. 70
Manumissio similis morti est quo ad seruum subitahendum, in tex. 1464. num. 60
Manus leuatio non solum verberatio, facit quem teneri iniur. arum. l. item apud §. 1. de iniur.
Manus militaris. l. 3. in prin. ne vis fiat ei 734. num 20
Manus monitio olim fiebat in ædificiis in verbo Confrigatio.
In Manum conuenire, in marg 1130. n. m. 10
Manum iniicere. in marg 229. nu. 30
per Manum prohibere, § meminisse, 18. num 30
Manu facta empta, l 6. ad l. iul. pecul.
Manu longa, de fid. & lib. l pecuniam.
Manu militari, in verbo. Militari
Manu prohibere. l. quamuis. 447. nu. 10
Manus in accusando plura præcipua habet. in gl. a. 1655 in prin.
Manus notarius potest facere instrumentum pro vxore, non pro ipso, in verbo Notarius.
Manus affectio dicitur in vxorem, vxoris vero in virum animus, l. pen. de bo. dam.
Manu denocinium ipsum onerat, non vxore a excusat. in verbo, Denocinium.
Manito operas an debeat vxor. in verbo Vxor.
Manso mala in verbo Mala.
Magistophori. in mar 2008. nu. 10
Mare filium vindicat, quod speciale est, in gl. i. 121. nu. 30
Maiestatis quæ. l. mater. de adult.
Maiestatem. est no e authoritatis fœminæ. in fi. de libe. exhi. 893. nu. 50
Materna origo an censeatur ad municipalem. in. l. qui ex duobus
Matrimonium cõsensu celebratum de expe. cum cur. non ver. pater.
Matrimonium non facit l. e rabalxvi. donationes. ad prin. de donat. 192. in princ.
Matrimonio adiecta conditio impossibilis an vitiet. in verbo Conditio.
Matrimonio celebrato libera. in mar. 1148. num. 20
Matrimonio. l. Pomp. de priu. l.
Mea res amplius, quam iuuei esse nõ potest, sæpius debeti põt. l. & in. de excep. rei iud. in tex. 925. nu. 20
Medicus ob imperitiam ex maleficio tenetur. in gl. a 993. nu. 70
Melius, id est, minus, in glo. i. 18. nu. 40
Memoriam excedere refertur ad homines viuentes. in gl. r. 830. nu. 50
Menander. in mar. 1901. nu. 70
Mendacium) Agi ad duplum ob mendacium an possit, in glo. a. 339. in princip.
Mendax non omnis tenetur falsi. in gl. t. 1715. num 40
Meninnum. in gl. q. 746 nu. 50
Mentiri in gl. h. 1453. nu. 40
Mense hoc aliquid dare, aut facere potest. plus, nisi finito mense cogi non potest in l. qui hoc anno 1064. numero 50
Mensores. in tex. 2023. num. 40
Mensularius, id est, nummularius. in gl. t 670 num. 70
Mercedem sibi adscribere potest notarius in verbo, Notarius non potest.
Merete. in marg. 1974 num. 30
Meretricis partus censetur legitimus, si maritum habet, in mar. 1649. numero 60
Meretrici donare licet. l. 5. de donatio. 174. num. 50
Metus hominis crudelis est iustus, l. mortis, de don. mor. cau. 198. nu. 10
Metus magis est, quod per meã probitatem quæro, quàm ex hæreditate. in gl. p. 1924. num. 30
Migrare dicitur inquilinus, quando recessit è domo conductitia cum bonis suis. in gl. e. 895. nu. 60
Miles armatus & cœlestis, æquiparantur in mar. 558. num. 70
Miles esse potest esse altero carens, l. qui cum vno de re milit.
Milites caligati in verbo. Caligati.
Militibus arma sua. ne. etiam. in gl. h. 2107. num. 50
Militaris via, id est, publica. in glo. e. 743. num. 40
Militari manu: hæc clausula quid importet. in mar. 559. nu. 50
Militaria manus. in verbo. Manus.
Militariter. l. qui cum vno. §. qui post. de re milit.
Militiæ statum mutare. ibid.
Militiam mutare. l. non est facile. 1635 nu 30 §. miles. 1928. nu. 30
Minister ator in gl. K. 401. nu. 70
Minimum etiam damnum reparciendum. l. si proprietarius. ver. eadem, de dam. infe. 88 nu. 10
Minimum in obscuris sequendũ est, in mar. 170. nu. 70
Minor citatus debet legitimè comparere scilicet cum curatore in marg. 658. num. 10
Minor magistratus maiorem præcedere debet in verbo, Maiorem.
Minor vendens non habet eidem de pretio. in verb. Ecclesiæ.
Minor viginti annis non est qui supremum diem ut ita dicam agit, l. 1. de manum. ff 220. nu. 20
Minore restituto ad rem non restituitur aduersarius eius ad pecuniã. &c. l. qui ex his. in huius. appellatur, de min. & lib.
Minus commodi temporis concessum est glo. in. l. si tutorem. l. 3 de libe. ho. exhib 889 nu. 10
Minus quam petit debet condemnare iudex in gl. K. 1385. nu. 30
Minus quandoque id est magis in gl. h. 503. num. 50
In stipulationibus id seruatur, quod Minus quodque longius est, l. si ita stipulatus fuero, de verb. oblig. 1041 nu. 20. & 30
Miscere actiones, id est, vnam per aliam tollit. in gl. f. 1009. nu. 10
Massilia, § item si quis. 422. nu. 30
Missio militum ibi. mouendum. 1721. num 30
Missionum genera. l. milites agrum. §. missionum. de re militari.
Missus in possessionem non facit fructus suos. l. Fulcinius. in prin. qui. ex cau. in poss. ea. 649. nu. 10
Mittere militem, & legere, differunt, in verbo Legere.
Miuus, id est, adiectus. in glo. h. 1048. num. 50
Mobilis rei abiecta possessio. l. si rem, de acq. possess. 521. nu. 50
Mobilia abusiue dicuntur possideri. in gl. t. 894. num. 40
Modica pro re pœna magna, in verbo. Pœna magna.
Modicum, id est, non totum. in glo. p. 314. num. 20
Modicum temp. in gl. b. 806. nu. 60. & in gl. f. 889. nu. 50
Modulus seu mocciolus qui. in marg. 91. num. 20 & 30
Referre in Modulos dicitur nunciator, cum accepta chorda, & baculo mensurat opus. l. non solum, §. ieiudum, de nouo. ope. nunciat. 24. nu. 20
Modus, id est, qualitas. in gl. e. 765. numero 70
Molitus, id est, ædificare, in gl. o. 8. nu. 70 in gl. c. 843. nu. 10
Molitio, id est, ædificatio. in glo. i. 36. num. 50
Momentum) In præscriptione triginta, vel quadraginta annorum requiritur tempus de momento ad momentum. in verbo. Præscriptio.
Monachus si fuit notarius ante ingressum religionis & instrumentum ibi apud eum: agitur contra monasterium in verbo. Instrumentum
Mora an & quando potest purgari, in gl. h. 1260. nu. 10
Mora non committitur cum effectu per litis contestationem. in gl. s. 156 num. 50
Mora nulla intelligitur, vbi nulla petitio est. l. si pupillus, de verb. oblig. 1141. num. 10
Mora purgatur quandoque post litis contestatio. in princip. glos. 1391. num 30
Mora rei nocet fideiussori, l. mora de verb. oblig. & in marg. 1104. nu. 10
Mora socij socio nocet. in glo. g. 2190. in prin.
Mora purgatio quandoque admittitur quandoque contra. in mar. 1003 num. 10
Moram non parit interpellatio extrajudicialis. in marg. 111. numero 30. & 40
Morari id est, differre. in glo. d. 1107. num. 40
Mora oria cautio. §. pro pecunia. l. cum possessor de censibus.
Morbus sonticus. l. quæsitum. de re iud. 1631. num. 40
Morientium actus suspensi, in glos. d. 197. num 40
Mortis causa donatio, & mortis causa

ſa capio differunt. in gl.i.2 10.in pr.
Mortis cauſa donatur, quod præſens p̃ſenti datur.l.inter mortis. de donat. mor.cau.214 nu.15
Pœna poſt Mortem durat. in caſu.l.ſi quis.1815. in prin.
Morte damnatus ſtatim ſit ſeruus. In gl.e.1791.nu. 50
Morte damnatus ſi bonus eſt artifex, & Reip.vtilis,abſoluitur.ex tex.1792 num.30
à Morte ſuſcitatus an recuperet bona. in ſi gl.y.1007. in prin.
Mortuus non dicitur debere, ſed debuiſſe,in mar.1135. nu.20
Sententia valet in Mortuum.in verbo, Sententia.
Mouentia,id eſt mobilia.in gl.g.1751. num 50
Mox,id eſt poſtea. in glo. g. 1292. numero 50
Mulier non tenetur ſcire iura.in glo.d. 2677 nu.10
mulier quando poſtulat, & fideiubet. in gl.g.2146.nu. 30
mulier quandoque accuſat.l.3. ad l.Iul. de'anno.
mulier ſuffocans infantem in vtero, qualiter puniatur. in marg.1577.numero 30
mulier variè ſumitur. in tex. & glo. t. 2070.nu.30. & 50
mulier viſceribus ſuis vim infert dum partum abigit.l.ſi mulierem.ad leg. Cor.de ſicar.
mulieris vulua poteſt habere quinque loculamenta.in ver. Vulua.
mulſum fit ex vino, & melle, hodie ex ſaccaro.Gallicè *hippocras*.in tex.417 num.20
multi delinquentes delictum atrox faciunt, in verbo Delictum.
multitudo, quid. in glo. a. 1527. numero 10
municipalis honor, quid, in verbo, Honor.
municipes. in margine. 1958. numero 30
munifices, qui.in margine. 2073. numero 20
munire ripam poteſt,quid facit.in verbo,Ripam.
munus perſonale,& patrimoniale.l. 1. ad munic §. illud.
munera corporalia non præſtant fœminæ.l.3.§.corporalia.de muner. & honor.
In muro factæ ſcripturæ creditur. in verbo Scripturis.
mutare militiam, l non eſt facilè. §. quòd ſi leuis. 1635.nume. 30. 1928. numero 30.in textu. vide in verbo, Militiam.
mutare ſibi cauſam poſſ.nemo poteſt. l.3.§.illud.de acquiren. poſſeſſ. 475. num.20
mutari delicto non poteſt, quod rectè tranſactum eſt. in ver. Delicto.

N

NAm.id eſt certè.in glo.c.501 numero 70
Natales non habent ſerui.in gl. K.406
Natalibus reſtituere.in marg.377. numero 40
Natura.id eſt patria poteſtas. in glo. g. 1443.nu.70
Natura cedit veritati.in gloſſ.d. 125. num,60
Naturalis, id eſt conſuetus, in glo. m. 760. num.70
Naturalis poſſeſſio eſt corporalis.in gl. e 495.nu.60
Naturaliter, id eſt iniuſtè.in gl. t.772. num.50
Naturaliter tantum debitum executor teſtamentarius ſoluere non poteſt. in ver.Executor.
Natus ante Decurionatum patris, an dicatur filius Decurionis.l. in filijs. l.2.de Decuri.
Nauem ædificare Senatores non poterant. in tex. & margi.2013. numero 30.& 40
Naufragæ res, quæ.l. 1. in fi. de incen. rui.
Naufragium in glo.r.& glo.t.1534.nume.50.& 60
Naufragium ſupprimere.l.eiuſdem legis.§.item.qui auctor.1650. nu. 30
Naues actuariæ.de capti. l. nauibus.
Nauicularij.l 1.de mu.& ho.
Nauigium,quid.ſ.ait Prætor. 762. numero 40
Naupegi.in tex.2023. nu.40
Nec.id eſt non.in mar.1434. nu.60
Ne non,id eſt quod non.in glo. p 446. in prin.
Neceſſarius, id eſt conſanguineus. in gl.y 174.nu.70
Neceſſarium quandoque, id eſt vtile, non damnoſum.in gl.u.18.nu.70,& in gl.h.379.nu.70
Neceſſitas, cauſatiua. in glo.n.688.numero 60
Neceſſitudo. id eſt parentela. in glo. f. 647.nu.50
Negatio quandoque abundat.in glo.a. 691.in princ. & in glo. h. 1025. numero 20
Negationes duæ quandoque negãt. in gl.h 90. nu 40
Negligenti tempus non currit,in gl. f. 1644.in prin.
Negligentiæ ſuæ expenſum ferre quiſque debet.l.pupillus.quæ in ſt.cred. 712.nu 30
Negotiales,pragmatici.in marg.1776. nume.20
Negotiari an damnetur quis.l. moris, de pœnis.§ ſed damnati.
Negotium habere, id eſt contractum, l.qui liberalitate.§.curatores. de operibus pub.
Nepos propriè. in mar.1426. num. 60
Nepos à patre non ab auo alendus eſt. in mar.1567. nu.40
Nepoti aufertur hæreditas propter factum aui. in gl.b.1717. nu.10
Nihilo magis quandoque, id eſt nihilominus.in gl.q.715. n. 70
Nocet,id eſt nocere poteſt.in gl. n.754 num.60
Nocere.) Quandoque magis inſpicitur quid nocet,quàm contra, in gloſſ.n. 404.nu.30
Nocetne, an profit ſcientia,vel ignorantia.in gl.b.416. nu.70
Nomen.l.fiſcus. de iure fiſci.
Nomen emere.l.apud Celſum.§. quòd ſi is.de do ma.excep.960.nu.30
Nomen facere.l.1.de proxe.
Nomen facere,id eſt debitorem. §. Stichum rationibus.312.nu. 50
Nomen monſtrare.l.1 de proxe.
Nomen rei aboleri.in verbo.Rei.
Nominis error nõ impedit acquiſitionem poſſeſſionis.l. ſi me. de acquir. poſſ.501.nu.40
Nominis periculum agnoſcere.l. Titio cum eſſet.§. Titius.ad municip.
ſub Nomine appellatiuo quando hæres grauatur, hæreditas videtur grauari,in ver.Hæreditas.
Nomina continentur appell. rerum.in marg.1387.n.10
Nomina debitorum.in ver. Relicti.
Nominum venditor,l. cum poſſeſſor.1 prin. de cenſ.
Summam in Nominibus ex Calendario dare.l. patet pro filia. §. ex quadrante.de do.ma.exceptio. 981.n.20
Nomenclator.in marg.401.nu.10
Normani ſagaces.in glo.g.518.numero 10
Noſtrum dicitur factum alienum, in verbo, Factum.
Noſtrum ius,id eſt Romanum, in ver. Ius noſtrum.
Notare, id eſt reprehendere, in verbo, Adnotare.
Notare,id eſt ſcribere reprehendere.in gl.q.1126.nu.40
Notarius. id eſt ſcriptor. in glo. b. 309. in prin.
Notarius maritus poteſt facere inſtrumentum pro vxore,non pro ſeipſo. l mar.1712.nu.10
Notarius non poteſt ſibi aſcribere in teſtamento alterius,nec eſſe rogatus, in mar.1703.nu 10
Notarius ſi fuit monachus,agitur contra monaſterium, ſi inſtrumentum ſit apud eum. in verbo,Inſtrumentum.
Notarij error non vitiat inſtrumentũ, in ver. Error.
Notio,& iuriſdictio,differunt,l.5.de re iud.597 nu.30.& 40
Notionem Principi facere. l. ſi qui ſeparatim, §.ſi quis, de appellatio. & relatio.
Notorium tollit ignorantiæ præſumptionem,in mar.1592. n. 60
Nouare.in gl.f.683.num. 30
Nouare poteſt ſeruus faciendo domini conditionem meliorem, in gloſſ. a. 1263.in prin.
Nouatio quid,& vnde.l.1. de nouationibus.
Nouatio an fiat per ſtipulat.conditionalem,&c. in gl.q.1266.nu. 50
Nouatio per ſententiam, in glo.h.927. num.60
Nouum dictio, variè ſumitur, 2. numero 10
Noui operis nunciationis edictum tria capita habet.in gl.2.18.n.70
Noui operis nunciatio ſex modis fieri poteſt.in gl.m.33.nu. 50
Noxa caput ſequitur.l.ſed ſi vnius. §.ſi iuſſu, de iniur.
Noxa caput ſequitur, id eſt noxia. l.q dicitur.de fur.& l. ſi cum. §. 2. & 3. eod.tit.
Noxam ſarcire, l. qui ædes de incen. rui.
Nubere põt filia patre inuito, nõ ignorante,in ver. Filia.
Nudo conſenſu contrahitur, l. prout. de fur.
Nullum quod eſt teſtamentum, quandoque reconualeſcit. in verb. Teſtamentum.
Nummo vno conducere, in marg.480. nume. 30
Nummi corraſi,in ver. Corraſi.
Nunciare.id eſt dominum certificare, in gl.h.848.nu.50
Nunciare cauſas,l. res quæ, §. ſicut, de iure fiſci.

Num-

Nunciare quãdoque, id eſt accuſare. in gl. o. 1724. in prin.
Nunciare & prohibere idem eſt. in gl. K. 29. nu. 70
Nunciandi nouum opus edictum tria capita habet. in gl. z. 18. nu. 70
Nunciatio. id eſt ſtipulatio. in glo. s. 22. num. 20
Nunciatio noui operis variè fit. in ver. Noui operis.
Nunciatio qualiter fit poſt opus factũ. in mar. 23. nu. 30. & ſeq.
Nunciatio vera, & ſola vnica eſt. ſ. verbalis. in margi. ad lit. b. 6. numer. 20. & 30
Nunciatio triplex. in glo. i. 8. nu 60. & l. 5. §. ſextus. de ope. no. nunciat. 17. num. 30
Nunciationes tres. in margine. 6. numero 30
Nunciatores qui. in mar. 1743. num. 20
per Nuncium ceſſio fieri poteſt. l. bonis cedi. 643. nu. 30
Nuptiæ quandoque. id eſt ſpes nuptiarum. ſeu ſponſalia. in glo. b. 669. in princ.
Nupturi dãda puella nubilis. l. intereſt. de priuil. cred. 669. nu. 20
Nutricia nutricum ſunt mercedes. l. 1. §. ad nutricia. de variis. & extraor di. cog.
Nyctoſtrategi. in mar. 2007. nu. 70

O

OAſis inſula. in margine. 1809. numero 20
Obedientiæ iuramentum intelligitur in licitis. & concernentibus officiũ. in ver. Iuramentum.
Obedientiæ virtus magna. in gloſſ. z. 1928 nu. 60
Obijci beſtijs. & ſubijci. differunt in mar. 1697. nu. 50
Obligatur nemo alienum factum promittens. in ver. Alienum.
Obligatus dicitur. qui exceptione ſe tueri non poteſt. l. vel obligatus. §. obligatum. 388 nu. 10
Obligati in ſolidum an viciliter plures ſunt. quando in inſtrumento obligatorio ſcribuntur. in gl. s. & mar. 1170 nu. 60. & 70
Obligatio an alteri per alterum quetatui. in gl. n. 998. nu. 50
Obligatio ex die. & ad diem. in verb. Dies.
Obligatio naturalis donationem impedit. in gl. a. 185. in prin.
Obligatio naturalis impedit repetitionem indebiti ſoluti. in marg. 1231. num. 50
Obligatio quandoque. id eſt conuẽtio. in gl. 1014. nu. 40
Obligatio quandoque naſcitur extra id. quod agitur. in gl. f. 385. num 60
Obligatio ſoluitur eo vinculo. quo ꝙritur. l. quameis talus. de acqu. poſſ. 511. nu. 30
Obligatio tranſit ad hęredem etiã lite non cont. in mar 1222. num. 50
Obligationem an variet diuerſitas ſtipulationis. in ver. Stipulationis.
Obligationes ex variis figuris cauſarum orientes. quæ. in glo. b. 989. numero 50
Obligationes licèt ſint de iure gentiũ actiones. tamen ſunt ciuiles. in fi. gl. nu. 1005. nu. 60. & 70
Obligationibus duabus exiſtentibus inuicem. vtra illarum tollatur. in gl. m. 1172. nu. 20
Obrepere Præſidi. in l. ſi quis obrepſerit. 1718. nu. 20
Obſignare. in gl. c. 1951. nu. 30
Obſtetrix. l. Præſes prouinciæ. §. ſed. & obſtetrices de vac. & extraor. cog.
Obtinere. id eſt retinere. in glo. c. 477. num. 50
Occidiſſe confeſſus non auditur. niſi conſtet de corpore. in verbo. Confeſſus.
Occidens fœtum in vtero. qualiter punitur. in ver. Mulier.
Occiſus cenſetur quis à tempore illati vulneris. in mar. 636. nu. 60
Occupari. in gl. i. 1071. nume. 70
Occupare quis dicitur. in glo. g. 611. num. 50
Occupantis conditio melior. in glo. b. 897. nu. 20
Ocioſum. in text. l. quod ait lex. 1662. num. 50
Odor. id eſt fœtor. in glo. n. 751. nu. 70
Offerenti ſe ſponte. parcitur. in glo. d. 1933. nu. 70
Offerre ſe litis. l. 4. in princ. de in iudic. 594 nu. 30
Officium indiuiduum. l. quid ergo. §. nec iuſtè. ad munic.
Officij vilitas. in fine. l. 6. 1800. numero 40
Officium ſuum nemini debet eſſe dãnoſum. l. ſi ſeruus. §. quod verò. de fur. in mar. 1483. nu. 60
ex Officio. id eſt ex officina grapharij. §. quoties. 1891. nu. 30
Olim. duo tempora ſignificat. in gl. l. et in marg. 5. nu. 50
Omnis. dictio vniuerſalis. in margi. 1895. nu. 30
Omnes. id eſt ſinguli. in gloſſ. h. 2511. num. 70
Omnimodò gl. K. 1205. nu. 50
Omnimodò dictio. quid importet. in marg. 124. in prin.
Omiſſa quando comprehenſa intelliganur in ſtip. in ver. Doli.
Omittere. id eſt repudiare. in gl. h. 809. num. 70
Onerare. l. 1. quando appellan. fit. §. rurſus.
Operæ non poſſunt deberi. niſi iure patronatus in gl. f. 1198. nu. 60
Operæ pars. in glo. c. 1072. numero 60. & 70
Operæ ſiue certæ. ſiue incertæ non poſſunt per ſeruum deberi. niſi iure patronatus. in mar. 1198. nu. 60
Operæ ſiue certæ. ſiue incertæ repeti non poſſunt. &c. in marg. 1166. numero 20
Opera malorum hominum vrens. aliquatenus culpæ reus eſt. in textu. 996. nu. 50
Operas an. & quas debet marito vxor. in ver. Vxor.
Opinio fatua non teneada. in gloſſ. l. 1852. num. 10
Opem ferre. l. in furti actione. § opem ferr. 1470. n. 50
Optio. in textu. & in glo. h. 2022. numero 40
Optio à teſtatore. & à lege differũt. in gl. h. 362. in prin.
Optiones in tex 1800. num. 10
Opus facere promittens. ex cauſa per alium faciet. in textu. 2047. numero 30. & 40
Opera noua ſex modis nunciari poſſunt. in gl. m. 33. nu. 50
Opus nouum facere. quid. §. opus. l. 1. de no. ope. nuncia. 7. num. 20
Opus formatum. & opus informe. in gl. r. 870. in prin.
Opus perfectum. quomodo nunciari poſſit. in margine. 23. numero 30. & ſequen.
Opus quando dicitur inchoatũ. in glo. a. 15 in prin.
in ipſo Opere. in tex. 15. nume. 40
Operis effectus in partes diuidi nõ poteſt. l. in executione. §. 2. de ver. obli. 1101. num. 30
Operum curatores. l. quoties filius fam. §. ſed. & ĩ curatores. ad municip.
Oratores. in marg. 1684. in princ.
Oreinus libellus. in glo. m. 298. in princ.
Ordinare. quid eſt. in marg. 1989. numero 30
Ordinarius delegati ſententiam exequi poteſt. non contra. in glo. b. 593. nume. 20
Origo. materna an cenſeatur. l. 2. ad municip. §. qui ex duobus.
Oriundus. in gl. i. 2500. nu. 20
Oſpronia. in mar. 2008. nu. 30
Oſſuaria. in glo. c. 1581. in princ.

P

PActum. quid. l. pactum. de pollicitatio. 2045. n. 50
Pactum legis commiſſoriæ. quid. in gl. b. 563. in prin.
Pactum ſon valet per quod immutatur natura precarij. l. cum precario. de precar. 879. nu. 40
Pactum nudum eſt contractus innominatus. in mar. 990. nu. 20
Pacti appell. non venit contractus nominatus. ibid.
Nullo pacto. id eſt nulla ratione. in gl. K. 712. in prin.
Palmarium. in gl. f. 2054. num. 70
Pannicularia. de bo. damnat. l. Diuus. §. pannicularis. 1800. in prin.
Pannum rubrum fugare pecus. l. in furti. ad fi. de fur.
Par caponum. in ver. Promittere.
Παραπαικῶ. id eſt fuſus. & cũ extenſione. §. hæc verba. 644. numero 50
Parcitur damnato ad mortem. ſi eſt vtilis Reipubl. in l. ad beſtias. 1792. num. 10
Parcitur offerenti ſe ſponte. in gloſ. d. 1933. nu. 70
Parcitur ſponte confitenti. in verbo. Sponte.
Parentes iuſti. in tex. 1923. nu. 40
Parentes quatenus dicuntur. in gloſ. c. 611. nuin. 10
Partis ad totum debet eſſe proportio. in gl. e. 337. nume. 40
Partis appel. an dimidia contineatur. in gl. K. 96. in prin.
Partem debiti an actor petere põt. in ver. Actor.
Partes ſingulæ fundi non poſſidentur. ſed vniuerſitas. in verb. Fundus.
Partes ſi ſunt concordes. iudex debet ſequi earum voluntatem. in verbo. Concordes.
Partum abigere. in ver. Abigere.
Partu vno quinos edi. non ſeptenos. poſſe Ariſtoteles auctor eſt. l. Pater. de ſolu. 1256. n. 10
Paſtinare in gl. i. 864. nu. 40
Pater exhæredando filium mala mente. videtur reuocare donationem alias ei factam. in margine. 580. nume. 60. & 70

Pater iniuriam filij remittere poteſt.in mar.1570. nu.10
pater & filius vna perſona cenſentur.gl.e.924. in princ.
pater olim filium occidere poterat,hodie non.in auditum.1689.nu.40
pater tenetur dotare filiam. in margi.1039. nu.60
pater vilis, filij honeſti contumeliam ad ſuam vilitatem metiri nō debet. l.ſed ſi vnius.§.filiofami.de iniur.
patris iniquitate filios retinet mater.in verbo, Mater.
patrus,qui naſcuntur,non matris familiam ſequuntur,l.familiæ. de verbo. ſignific.
patris voluntate donare poteſt filius. l. 2.in princ.de donat.171. numero 30. & 40
patri agenti actione iniuriarum pro iniuria filio illata, quæ actio competat in gl.b.1426. nu.40
patientia inducit conſenſum. in glo.e. 147. nu.70
pati eſt facere.in gl.g.1027.nu.70
patria.) Honores petere in ſua patria licere,l.eos qui. de Decur.
patria poteſtas in pietate eſſe debet,nō in atrocitate. l. Diuus. ad l.Pompo. de par.
patrimoniale munus. de munerib. & ho l.1.§ illud.
patrimonii appel. quid continetur. in mar.1387. nu.10
patronus, ideſt aduocatus. vide in verbo, Aduocatus.
pauliana actio quæ, & vnde.in gloſ.m. 674. nu.20
pauperi quàm diuiti magis ſubuenitur. in gl.k. 1600.nu.10
peccatum eſt, quod ex fide non eſt.l.1. §.vſque adeo.de iniur.
pecunia præſenti vendi debent pignora.in verbo, Pignora.
pecunia ſepeliri prohibetur.in gl.f.509. nu 70
pecuniæ non numeratæ exceptio opponitur,&c.in verbo,Exceptio.
peculium caſtrenſe. in l. caſtrenſe. de caſt.pecu.
pecus appellete. §. ſi quis.768. numero 50
pedanei iudices. in l.ſi quis aliquid. de pœn. §.iudices.
pelliones. in tex.2023. nu.70
pendere quid eſt in gl.m.1002.in prin.
in pendenti eſſe. i. incertum eſſe. aliàs in pendenti, ideſt ſub conditione.l. non quemadmodum. ſup.de iud.
penes diſtio.qualiter ſumitur.in marg. 737. nu.10
peragere appellationem.ſi pendente appel.l.appellatore.
peragere reum.§.peregiſſe.1641 nu.30. in tex.& 1746. nu.20. & in l. accuſatore. 1611. nu.40
peragere reum.in verbo,Reum.
perdere) Neceſſaria ad acquirendum, ſunt neceſſaria ad perdendum. l. quemadmodum. de acqu. poſſ.479. nu.10
perduellionis crimen. in glo.d.193.nu. 20.in gl.2137 nu.40
perduellionis crimen contra quos committitur.in gl.e.ibid.
peremptorium.l.contumax.§.1.de re iudi.622. nu.40
peremptoria poſt ſententiam opponitur. in glo.o.194.nu.20
perenne flumen in tex.759 nu.30
perficere, ideſt reficere. in glo.k.1098. nu.70
perfunctorie. in mar.848.nu.50
periculum agnoſcere.§.talis. 1965. numero 30
periculum inſtans variè dicitur.l.mortis. & l.3.ſeq. de mor.cau.dona.198. nu.10
periculum multiplex. in glo. l.in addi. 19. nu.70
perite volens non auditur. in tex.1823. nu.10
peritus debet eſſe melioris conditionis quam ſtultus.in verbo,Stultus.
perimiſſum dicitur omne quod nō prohibetur.gl.c.1975.nu.50
permittitur ratione ſtudij, quod aliàs non in verbo,Studij.
permittere ideſt ſtatuere.in glo.e.3.numero 20
permittens ætas.ideſt nubilis.l.3.de priuil.cred.669. nu 20
perpetuus ideſt naturalis. in tex. & in glo.a.761 in princ.
perpetuus, ideſt non ad modicum tempus.in glo.q. in l.fur.actu.nau.
perpetuò,ideſt vſque ad triginta annos. in gl.b. 31. in prin.
perpetuum, ideſt ſine fine. in gl.d.889. nu.30
perpetuum interdictum.§.hoc interdictum perpetuum.752.nu.30.Vide in verbo, Interdictum.
perpetuò competit.§.hæc actio.783.numero 10
perſona.§.Paulus.1845.nu.30
perſona iniuriam facientis, facit creſcere contumeliam. in verbo, Contumelia.
perſona ſæpè mutatur in iure, in glo.f. 771.nu.60
perſona ſæpè mutatur, in glo.e.921.numero 60
Cauſæ magis quàm Perſonæ beneficium datur. l. tempus. de re iudica. 615. nu.20
perſonis data immunitas, cum perſonis extinguitur, rebus nunquam. l.3. de cenſ.
perſonalis actio quandoque rei ſucceſſorem ſequitur.in glo.s.728.nu.60
perſonalis actio quare ſic dicta. in verbo, Actio perſonalis.
perſonalis diſpoſitio cum perſona extinguitur, in margine.614. num.10. & 20
perſonale munus.de mune. & hon.l.1. §. illud.
perſonalia beneficia ad defenſores tranſeunt.in gl.b.61.in prin.
pertinere verbum,latè patet.in glo.k.9. num.50.& in tex.§. quod ait Prætor. 841. nu.10
peruenire.l.ſi ventri.§.peruenisſe.de priuil.cred 671. nu.20
peto, ideſt volo. in gloſ.g. 315. numero 20
petuntur inhoneſtè, quæ honeſtè accipiuntur.in verbo,Accipiuntur.
petitor, ideſt creditor. in glo.b. 1357. nu.50
petitio, ideſt repetitio. in glo.k.1335. nu.20
philanthropia.l.1.de proxe.
philanthropiæ nomine accipere.in mar. 2058.nu.60
philoſophia non eſt irreligioſa.l.1.§ an & philoſophi.de var.& ext.cogni.
philoſophi opera non debet eſſe mercenaria.in verbo, Philoſophia.
philoſophantes verè pecuniam contemnunt.l.in honoribus. de vaca.mu.
piarda. in gl.m.761. nu.70
pietas duplex.in glo.m.887.nu.50
pietas genuina.ibi,in margine.§.ſi eum quis.
pigmentarius.in gl.o.1690.in prin.
pignus accipiens creditor in ſolutum, videtur capere pro toto debito.in verbo,Creditor accipiens.
pignus dando non liberatur quis, ſi tenetur ſatisdare.in verbo,Satisdare.
pignus poſſidet creditor. in glo.k. 502. nu.60
pignus prætorium.& conuentionale.in glo.i. 663. num.50. & in glo.y. 802. nu 70
pignus prætorium non poſſideretur. in gl.h.438. nu.60
pignoris cauſam præuenit fiſcus. l. ſi is qui. de iu.fiſ.
pignoris diſtrahendi quæſtio ſummaria eſt. l.à Diuo. §. ſi ſuper. de re iud. 601.nu.20. & 30
pignora addici creditori.in glo.a.605. nu.60.& 70
pigris & negligentibus iura non ſubueniunt in verbo, Expenſum.
pinguare agrum. 854. numero 30. & 40
piſcatio diuturna in publico flumine non præſcribitur. l. præſcriptio. de vſucap.556.nu.40
piſcatus longo tempore in publico flumi. alium prohibere non poteſt. l. præſcriptio de vſuca. ibid.
planum.) De plano, ideſt indice non ſedente pro tribunali. in glo.f.1649. nu.10
de Plano diſcrepare.l.lecta.de accu.
de Plano & pro tribunali differunt.§.ſi quis autem.1737. nu.50
à Plano vergere ad aquam. in l. flumina.764. nu.10
plectola patria Virgilij. 1977. numero 60
plenus annus.de Decurio.l.ad Rempublicam.
pluralis locutio duorum numero contenta. in margine. & in glo.a.2132. nu.50
plures furantes quandoque pro vnico furto, quandoque pro pluribus tenentur.in verbo,Familia.
plures non facilè conſentiunt. l.prima. §.fina.de acquiren poſſeſſio.466.numero 20
pluris taxatio quid conſineat. in tex. 2123 nu.60
plurium ex facto ſeruorum agitur contra dominū.l.3.§.ſi. de publ. in ſum. 155. nu.10
plures res ſimul ſubtractæ vnū faciunt furtum in verbo,Furtum.
poculum abortionis vel amatorium dans, qualiter punitur. in verbo, Abortionis.
pœna commiſſi,ideſt delicti,quod quis commiſit non ſoluendo veſtigal in tempore.l.Imperatores. de public.& veſt.157. nu.20
pœna impoſita per verbum futuri temporis, non intelligitur ipſo iure. in mar 163.nu.50
pœna impoſita ſine determinatione temporis, intelligitur vſque ad decem annos. in mar.1785.nu.20
pœna magna pro re modica. in gloſ.r. 1727.in princ.

Pœna non limitata in iure, imponitur offi. io iudicis. & in mar. 1594. nu. 10
Pœna pecuniaria si applicatur fisco, dicitur criminalis. in mar. 1582. numero 10
Pœna post mortem durat in casu l. si quis, 1815. in prin.
Pœnæ definitio. in gl. & in mar. 1767. nu. 60
Pœnæ electionem morituro index dare non potest. in mar. 1773. nu. 30
Pœnæ stipulationem committi. §. Labeo. 933. nu. 20
Pœnam cumulare, in textu. 1770. numero 10
Pœnam & præmium ex eodem facto non consequitur quis. glo. in l. pen. de inter. & rele.
Pœnam ne minuant delicta concurrentia. in verbo, Delicta.
Pœnam non meretur legitimè factũ. in gl. f 101. nu. 20
damnato ad Pœnam mortis parcitur, si est bonus artifex, & utilis Reipu. ex tex. 1792. nu. 30
Pœnam promittens nisi soluat, si moriturante solutionem, an hæres eius teneatur ad pœnam. in glo f. 1212. nu. 70
In Pœnã seruus reddi potest. l. interdum §. 1 de publ. 166. nu. 20
Pœnalis actio an vna aliam tollat. in gl. Nunquam. 2199. nu. 70
Pœnales actiones sunt annales: prætoriæ perpetuæ. in verbo, Actiones prætoriæ.
Pœnitere non licet cessione solenniter facta. in glo. b. 643. nu. 30. & 40
Pœnitere quandoque licet. in gl. b. 729. nu. 10. & in glo p. 1486. nu. 70
Pollicitatio quid l. 3. de polli. 1.
Pons fieri non debet supra viam publ. in gl. u. 752. nu. 10
Populus liber. §. liber. 1003. nu 10
Portare & vehere differunt. in verbo, Vehere.
Portio in glo. a. 757 nu. 20
Portionis appellatione quid veniat. l. nomen filiarum. §. portionis. de verbo. signi.
Positus ideſt redditus. in gl. r. 1330. numero 60
Possessio quid. l. 1. de acqu. poss. 458. numero 60
Possessio an per generalem procura. acquiri possit. in gl. e. & mar. 551. num. 60. & 70
Possessio ciuilis, & naturalis, an duæ, vel vna. in gl. c. 459. nu. 40
Possessio corporalis, ideſt naturalis. in glo e. 495. nu. 50. & 60
Possessio, & dominium, differunt. §. differentia. 488. nu. 20
Possessio, & dominium, idem. in fi. glo. c. 683. nu. 10
Possessio, & proprietas an simul intentari possint. in verbo, Proprietas.
Possessio in vna parte fundi extenditur ad totũ fundum. l. 3. de acq. poss. 467. nu. 20. & 30
Possessio iusta. l. si quis rem. 490. nu. 50. & 60
Possessio iusta, & iniusta. in glo. g. 472. nu. 10
Possessio naturalis retinetur solo animo. in gl. c. 459. nu. 40
Possessio precaria non est vitiosa. in glo. s. 484. nu. 60
Possessio præsens non inspicitur. in glo. i. 810. nu. 50
Possessio rei mobilis abiecta. l. si rem. de acq. poss. 511 nu. 50
Possessio sola detentatione retinetur. in mar. 74. nu. 50
Possessio transfertur ex contractu inutili. l. 1. §. Si vir. in fum. de acq. poss. 460. nu. 20
Possessio vacua. in gl. h 528. nu. 50
Possessio vitiosa an possit adiungi non vitiosæ. gl. 1. 969. nu. 60
Possessionis acquirendæ tot sunt causæ quot & dominij acquirendi. in gl. k. 488. nu 60
Possessionis causam mutare sibi nemo potest. l. 3. §. illud. de acq. poss. 475. nu. 20
Possessionis & vsucap. causa separata. l. 2. §. separata. pro emptore. 561 numero 30
Possessionis verbum simpliciter, quid importet. in gl. b. 723. nu. 40
Possessionis interemptio an & quando auferat vtilitatem tituli. in mar. 538. nu. 30
Possessionis traditio non probatur per instrumentum. l. prædia. in fum. de acqui poss. 511. nu. 30
Possessioni naturali quod deest, supplet animus. l. 3 §. Neratius. de acqu. poss. 462. nu. 30
Possessionem si amittat qui prius habebat titulum, & recuperet eam, seruit ei priori, titulus. in marg. 531. numero 40
Possessionem an perdat cõducens rem propriam. in gl. d 497 in prin.
missus in Possessionem an faciat fructus suos. in verbo, Missus.
Possessionem domino quærit procurator habens mandatum. in gl. m. 508. nu 50
Possessionem non impedit nominis error, sed corporis l. si me. de acq. poss. in fum 5. 1. nu. 30
Possessionem quando perdit ignorans. in gl. o. 496. nu. 60
in Possessionem quot modis induatur quis a Prætore. in glo. h 515. num. 40. & 50
Possessionem rei mobilis amittit ignorans, vt si in hominem. l. si rem cum gl. de acq poss. 511. nu 50. & 60 & 70
in Possessione esse & possidere differunt. l. si quis. de acquir. possess. 510. nu. 10
dominium sine Possessione quandoque quæritur in glo. i. 449 nu. 30
Possessio ciuilis, & naturalis an duæ sint, vel vna. in glo. c. 459. nu. 40
Possessione retenta dominium animo perdi non potest. l. si quis vi §. 1. de acqui. poss. in fum. 488. nu. 10
Possessor verus an fiat quis primo decreto in verbo Decreto.
Possideat ne seruum fugitiuum dominus. in verbo. Fugitiuus.
Possidet quis tripliciter. in glo. k. 776. nu. 50
Potior est qui tenet, quàm qui persequitur. in verbo, Potior.
Possidere an possint duo in solidum. in glo. p. & 68. num. 10. & in glo a. 799. nu. 60
Possidere an possint duo simul, & semel naturaliter. & ciuiliter. in glo. b. 479. nu. 30
Possidere ciuiliter multis modis qui potest. in glo. x. 1057. nu. 50
Possidere ciam. l. ciam. de acq. poss 477. nu. 10
Possidere eandem rem an plures in solidum possint. in glo. o. 68. numero 10
Possidere, & in possessione esse, differunt. l. si quis, de acqui. poss. 480. numero 20
Possidere naturaliter credens tantum possessionem naturalem retinet solo animo. in mar. 459. nu. 50
Possidere non definit furiosus. l. si is qui. 496. nu. 10
Possidere non dicitur, sed custodire missus in poss. legatorum ser. causa. in verbo, Custodit.
Possidere præsumitur quis quod aliquando possedit. in glos. f. 928. in princ.
Possidetur vniuersitas fundi, non singulæ partes. in verbo, Fundus.
Pœna sunt, non posse repetiri, & non posse Possideri. §. si propter. 665. numero 40
Possideri propriè dicuntur immobilia. in gl. 894. nu. 30
Possideri non potest pars incerta. in verbo, Incerta.
Possideri non dicitur vsufructus. sed teneri. in verbo, Tenetur.
Possidendo capere dominium quis nõ potest. in verbo, Dominium.
Sententia lata contra non Possidentem, si postea possideat, datur executioni contra eum. in verbo, Sententia.
Possidentis conditio non semper melior in gl c. 121. nu. 20. & 30
Possidet vir, non vxor. in glo l. p. 484. nu. 40
Possum per alium, quod non per me in gl b. 2029. nu. 60
Possum per me, quod non per alium. ibidem.
Possum per me, quod per alium. ibid.
Posse censetur, qui dolo fecit quo minus posset. §. eum autem. qui semper quod vult. aut c. 846. nu. 40
Posse dicimur quod commode & conuenienter possumus. in mar.
Posse quandoque, id est debere. in gl. o. 44. nu. 50. & 60
Possit ideſt debere, & contra. in glo. m. 57. nu. 60
Multa verba resoluuntur in verbo, Posse. in gl. 1284. nu. 60
potentia magnorum virorum nimium augeri non finenda. in marg. 1210. nu 10
potentiam important quandoque verba, non actum. vt, nocebit, ideſt nocere potest. in gl. u. 754. nu. 70
potentiam notant verba legis, non actum. in verbo, Legis.
potestas, si officium. in glo m. 734 nu 10
potestatem sui facere, quid. l. 2. quib. ex cau. in poss. ea 644. nu. 30
potestas iuris conditio, & puritas. idem. in glo. i. 404. num. 10. vide in verbo, Conditio.
posthumus rumpit testamentum. in gl. m. & in mar. 316. nu. 20
postliminium, quid. l. postliminium. in prin de cap. & postlim.
postulat quandoque mulier. in verbo, Mulier.
postulare est pro tribunali petere. l. dies. §. hoc autem, de dam. infec. 44. numero 10
postulare, ideſt accusare. in gl. m. 1660. nu. 20
postulare prohibitus apud superiorem, potest

poteſt poſtulare apud inferiorem iudicem.l.ma.vis etiã de pẽ. circa princ. legis.
Poſtulatus.i.accuſatus.in gl.o.& in glo. r.1930.nu.70
Præciſior §.non omnis.in marg.1931. nu.10
Præferendi digniores, in verbo, Digniores.
Præferendi ſunt, qui magis idoneè agunt.l.in reficiendo.de dam.infec. 109 nu.50
Præiudicare.) Res inter alios iudicata, alijs non præiudicat.in verbo. Acta.
Præiudicium.i.actio præiudicialis.in gl.g.1011.nu.70
Præiuo non obediens qua pœna puniatur.in gl g.1927.nu.40
Præmia poſſunt capi in cauſam iudicati.l.commodis.de re iudica. 620.numero 40
Præpoſitus belli.ideſt capitaneus.in l. omne.in prin.de re militari.
Præſcriptiua.de quæſtio.l.ſtatuliber.
Præſcribere.ideſt excipere.in tex.1590 nu.40
Præſcriptio.i.exceptio.in gl.e. & in gl. 0.928.1830.nu.70
Præſcriptio, an & quãdo poſſit in fiſcũ per priuatum, & è priuilegiatũ obijci.in gl.o.948. nu 20
Præſcriptio in principale trahitur ad acceſſoria.in marg. quando illa inerãt principali ab initio. 569.nu. 50
Præſcriptio non currit ſine bona fide, in gl.q.822.nu.10
Præſcriptionis exceptione tutus, ſi ſoluit, poteſt repetere.in marg. 2429. in prine.
in Præſcriptione triginta, vel quadraginta annorũ requiritur completum tẽpus de momento ad momentum. in marg.950.nu.60
Præſens contra abſentem quandoq; reſtituitur.in gl.r.1299.nu.70
Præſens non extenditur ad futurum. l. ſi ſtipulatus fuerim.in § de verb.obl. 1090.nu.50
Præſens poſſeſſio inſpicitur. in verbo Poſſeſſio.
Præſenti die.ideſt purè l. bona eorũ.ſ. quòd ſi ex lege.de cap.
Præſenti non nocet abſens l.1. de fideiuſſ. 1167.nu.30
Præſenti pecunia vendi pignora debẽt in verbo, Pignora.
in re præſenti.ſ.nuntiationem.14. numero 10
Præſes an. & quando poſſit recuſari. & cauſa recuſationis an debeat inſeri in gl f.381.nu.60
Præſidium.quid in marg.1834. nu 30
Præſta io.in gl.x.1030. nu.70
Præſtitorius.in tex.1745.nu.30
Præſumitur quis malus, bonus, diues, pauper, ex præterito ad præſens, in verbo. Semel.
Præſumitur voluiſſe ſcribere quis quod ſcriptum inuenitur, in verbo. Simul. prim.
Præſumptio in reum onus probandi transfert.in fi.gl.e.29.in prin
Præſumptio trahitur de præterito ad præſens.in gl.k.1818.nu.60
Præſumptione ſola quis non grauatur. in gl.n.1770.nu.50
Præteritus dolus quando dicitur.in verbo. Dolus præteritus.
Præteritum.id eſt perfectum.in gl.d.5. in princ.
Præteritum trahitur ad præſens, in verbo. Præſumptio.
Præteritũ participij verificatur de præſenti.in mar.1534 nu 20
Præteritum tempus pro futuro ſæpè ponitur.in gl.h.145. nu.40
Præteritum pro futuro. in gl.l.ibid.
Prætextati.in gl.prætextati.89.num. 20
Prætor pro Principe, vel Senatu ponitur.in gl.p.38 nu 40
Prætoris auxilium cum alio competit, in gl.g.59.nu.20
Prætoria actio. & interdictum conueniunt.gl.a.717.nu. 50
Prætoria dici poteſt actio ciuilis, in gl. c.459.nu.40
Prætoriæ & iudiciales ſtipulationes. in gl.b. 1036.nu.60
Prætorium pignus. & conuentionale, differunt.in gl.i.902.nu.70
Prætorium pignus. in verbo. Pignus.
Prauaricari.in verbo, Calumniari.
Prauaricator.l.1.de præua.
Pragmatici.in mar.1776.nu.20
Precaria poſſeſſio non eſt vitioſa. in gl. f.484.nu.60
Precarium. & commodatum differunt in gl.d.872.nu.70. & 873. in prin.& in gl.l 878.in prin.
Precarij tempus in voluntate concedentis eſt.in gl.f.877.nu.70
Pretium rei aliud, aliud poſſeſſionis.in tex.803 nu.30
Precanum eſt, quod ex volũtate datur, & reuocatur.in gl.h.193.nu 50
Primæ Calendæ intelliguntur, ſi non exprimantur.in verbo. Calendis.
Primum decretum quandoq; facit poſſeſſorem.in mar.41. num.40. & 50
Princeps.& Senatus æquipolent in opere faciendo.in gl. h.149.nu.30. & in concedendo in gl f 763.nu.50
Principalis præſcriptio trahitur ad acceſſoria. quod verum, quando illa inerant principali ab initio. 565. numero 50
Principale præiudicat acceſſorio. in gl. q. in fi. 1137. in prin.
Principium inſpicitur quando finis habet neceſſariam cõ ſequentiam ad principiũ.l damni.ſ.Sabinus.in ſum. de dam.infec.82.nu. 20
Principia in caſtris.in mar.1938.nu 50
Priuatus hypothecam habens. an fiſco præferatur.in gl.a.1882.nu. 50
priuata vtilitas publicæ ne præiudicet. l.ſi autem.ſ.fin. de aqua pluu. in ſum. 338.nu.10
priuilegium conceſſum ciuitati, an habeat locũ in caſtro. vel villa.in marg.71.in prin.
priuilegium. & conſuetudo æquiparantur.in mar.830 nu.20.& 30
priuilegium pro defuncto impetratum non valet.in glo. Neratius.1194. numero 50
priuilegiatus an præferatur non priuilegiato in soluendo. & repetendo, & quid ſi vterque ſit priuilegiatus. in gl.r.676.nu.60
priuilegiatus citatus quando non tenetur comparere.in marg.628 num.50 & 60
priuilegiatus non præfertur priuato habẽti hypothecam. l. Antiochenſium de priu.cred 679.nu.10
Probatur animus. in verbo, Animus.
probandi onus in reum transfert præſumptio.in gl.e.29. in prin.
Probatio non facit ius, vbi ſententia non facit ius in marg.1595. nu.50
probationi reum admouere quid. in mar.1752.nu.70
contra Probationes falſas quando opponatur exceptio. in marg.907. in prin.& nu.10
procurator ideſt caſtaldo ſeruus.in glo. q.1894.nu.60
procurator ideſt nuntius.in glo. l.885. nu 50
procurator, i. procurans negotia extra ius.in gl.s 234.nu.70
procurator, i. procurans ſine mandato. in gl.a.1412 nu.20
procurator abſens quando poteſt cedere actiones.in marg. ſub lit.i.84.numine 60.& 70
procurator ad promittendum, poteſt pœnam apponere in promittendo, in mar.974.nu.10
procurator an, & quando debet iurare de calumnia in perſonam domini, in mar.60.nu.40
procurator conſtitui poteſt ad articulũ probationum tantum.in marg.135. nu.60
procurator dicitur a duocatus.1368 numero 6 .in fi. glo t.vide in verbo, Aduocatus.
procurator falſus, & eſt admiſſus in iudicio cum cautione de rato. non poteſt amplius repelli. & per talem ſit legitimus in mar.106.nu. 50
procurator habens mandatum quærit domino poſſeſſionem in gl.m. n. 50
procurator legis eſt vſufructuarius. in marg.815 nu.20
procurator poſt litis conteſta. eſt dominus litis.l.4.in fi.de appel.
procurator poteſt eſſe impubes ad negotia.l.1 §.pupillus.de acq.poſ.462. nu 50
procurator poteſt ſubſtituere procuratorem ad appellandum. in mar.
procurator quando admittitur in crimine publico.in margine. 1612. numero 50
procurator rem domini vendens, non habet fidem de pretio. in verbo Eccleſia.
procurator ſi eſt abſens, ita vt non poſſit cedere actiones, ſtatim in ſubſidium tranſeunt vtiles. in mar.84.numero 70
procura oris error non ſemper nocet. in gl.y.1502.nu. 60
procuratorum duo abſentium cauſæ nõ debent continuari.in verbo. Dilatio Datur.
prodigo datur curator, etiam nemine petente.in verbo. Cura.
profectio.in gl. o.1755.nu.70.& in tex. 1888.nu.50
profectio conſualis.§. ſi aliquis.2008.nume.40
profectiones.l.4 in fi.de conſ.
profiteri.in glo. fi marg ſub lit. x. 166. nu.50
profiteri.ideſt proferre.in gl.o.1658.nume.50
prohibere poſſe.variè ſumitur.in fi.gl. l.4.nu.70
prohibere, & nuntiare.idem eſt.in glo. l.4.nu.50
prohibere verbum.latè patet.in fi glo. l.4.nu.70
prohibitus eſt, qui fecit ne prohiberetur.in tex & glo.x.& marg.844.nume 20
prohibitus poſtulare apud ſuperiorem

poteſt poſtulare apud inferiorem iudicem in verbo, Poſtulare.
proiectum, in gloſ. b. & c. 101. num. 10. & 60
proijciens aliquid an, & quando habeat pro derelicto. & in glo. r. & in marg. 422. nu. 70
proludere quid, in margi. 1826. nu. 30
promiſſio nuda non obligat. in mar. & in gl. m. 955. nu. 10
promiſſio ex cauſa lucrativa, an & quando valeat, in mar. 1111. nu. 60
promiſſor, & a promiſſore, ille principalis reus, hic fideiuſſor dicitur, in gloſ. n. & o. 1037. nu. 70. & 1038. in princ.
promiſſor in ſtipulat. quæ continet factum, ad duo tenetur, in g. o. d. 1289. nu. 20
promittens aliquem tractare, vt filium ſub certa pœna, quid præſtare debeat in mar. 1144. nu. 30
promittere) Peto par caponum, quia in moribus promiſerunt, in verbo. Caponum.
promittitur inutiliter alienum factum. in verbo Factum.
promptus.) In promptu eſt dicere. l. pater inſtituto. §. ſi mortuo. de capti.
propè eſt. §. reus, 1741. nume. 10 in tex. 1934. nu. 30
prophetizat Vlpianus, in gl. b. 3. nu 10
proponere, ideſt date. in glo. p. 816. nume. 10
propria cauſa, quæ dicitur. l. 1. quando appel. ſit. §. in propria
propriam cauſam defendit, qui ſuæ intereſſe dicit. l. 2. in fine quando appel. ſit.
proprietas, id eſt qualitas, in glo. t. 992. in princ.
Proprietas, & fructus faciunt dominiũ plenum, in fine g. o. c. 2075. nume. 30
Proprietas & poſſeſſio an ſimul intentari poſſint, in gl. h. 796. nu. 30
protecta, in mar. 162. nu 20
prorogatio termini quid operetur, in marg. 1120. nu. 50
profiteri an noceat ignorantia, vel ſcientia, in gl. b. 416 nu 70
prodeſſe ſibi cuique, dum alij non noceat licet. l. 1. §. idem, de aqua pluuia 120. nũ. 40
proſpicere, qui debuit, ſi non proſpexit, tenetur, i. qui bona. f. cum inter. de dam. infec 57 nu. 10
proteſtatio appellationi æquipollet. in mar 2161. nu. 60
prothyrum quid, in gl. i. 2143. nu. 60
proxeneta quando tenetur ad reſtitutionem vſuratum, in marg. 1696. nume. 40
proxeneticum, l. 3. de prox.
publicanus quis, l. 1. § 1. de publica. l. 2. nume. 30. & l. quamuis. in fi. cod. titu. 163. nu. 50
publicani recondere res fiſcales quando teneantur. l. eotem, in fi. de pub. 163. nu 20
publiciana vtilis contra dominum datur, in gl. l. nu. 50
publica via.) Pons non debet fieri ſupra viam publicam in verbo, Pons
publica vtilitas præfertur priuatæ, in gl. j. nu. 60
publice diſciplinæ fauor dicitur, vt maleficia puniantur, in verbo Fauor.
Publicè, in gl. 163. nu. 50
publicè, ideſt coram vicinis in gl. e. 823 nu. 50
publicus locus, in verbo, Locus.
publicum, ideſt commune, in gl. b. 446. num. 70
publicum) ciuitas quælibet habet publicum, in glo. g. 747. nu. 30. & in gl. o 746. nu. 30
publicum, i. criminale, in gl. p.
publicum, & commune differunt, in gl. t. 746. nu. 60
publicum crimen quando dicitur, in verbo, Crimen.
publicum flumen, in verbo, Flumen pub.
publico in flumine factum, quid, §. in flumine. 761. nu. 70
pudicitiam attentari, l. attentari. de iniur.
puella nubilis nuptui danda. l. 3. de prædi. credi 669. nu. 20
pueri ſtuprati pœna. i. 2. de ext. cri.
pulſare. l. Prætor ait. §. ſi cum vi. bo. ra. pulſare, & verberare, differunt. l. ter. Cor. de iniur. §. 2.
punitur leuius ſenex, quàm iuuenis, in verbo, Senex.
punitur quis, licèt non appareat ad cuius iniuriam fecerit, in gloſ. 2. 1544. num. 50
Dolo delinquens non ſemper punitur. in verbo, Dolo.
puniri debet quis in eo, in quo deliquit in gl. r. 60. in prin.
pupillus accipiendo vſufructus ſortis principalis, reliquorum non perdit priuilegium, in gl. d. 671. nu. 10
pupillus an. & quando poteſt obligari, in glo. e. 1241. nu. 50. & in mar. 2193. num. 60
pupillus animo non deſinit poſſidere. l. poſſeſſionem. de acq. poſ. 497. nu. 30
pupillus, & infans ſtipulãdo ſibi acquirit, in marg. & tex. l. 6. 1385. nu. 50
pupillus quandoque obligatur, in gl. h. 401. nu. 60
pupillus quandoque poteſt adire hæreditatem propria auctoritate, arg. gl. e. & mar. 17. nu. 20. & 30
pupillus etiam dolo capax, iuramento non aſtringitur, in marg. 401. nu. 40
pupillum etiam fidem fallere, grave eſt in verbo Fidem fallere.
iniquum eſt cum, qui nihil cum pupillo contraxit, expectare pubertatem. l. 3. quib. ex cau. in poſſ. ea. 645. nu. 30 & 40
purgare. l. 1. §. purgandi, de riuis. 834. nu. 40
purgare innocentiã defuncti hæres poteſt, de iu. fiſ. l. res, quæ, in prin.
purgare viam, in verbo, viam purgare.
purgatio moræ quando datur, in verbo, Morx.
pure, ideſt ſine conditione, in gl. r. 304 nu. 70
purum debitum. & in diem, & quipatã iurin verbo, Debitum.
putealis aqua nõ dicitur, l. 1. §. quãquã de aq. quot. & æſtiu. 321. nu. 20
pyrrhichaiſti, in mar. 1774. nu. 70

Q

Quandoque, que pro, & i. & quãdo in gl. m. 827. nu 60
Quanti ea res erit, l. 1. §. hæc verba, ne uis fiat. 1732. nu. 20
Quantitas eſt qualiter ſumitur, in tex. quam. 18. nu. 50
Quartana febris. l. quæſi. ũ. de re iud. 632. nu. 10. & 20
Quæſtio eſt expreſſiuum veritatis, in gl. f. 2007. nu. 70
Quatenus, i. quia, in gl. n. 1012. nu. 20. & gl. o. 1068. nu. 60
Quæſtio, quid. l. item apud. §. quæſtionem. de iniur.
Quæſtio repeti an, & quando poteſt. l. repeti. de quæſtio.
Quæſtionis ſumma, in verbo, Summa.
Quæſtioni inimicorum fides non habẽda. l. 1. §. præterea. de quæſtio.
Quæſtionẽ referre, ad leg. Fa. de plag. l. eum qui.
Qui per alium facit, quando propriè per ſe facere videatur, in marg. 875. num. 30
Qui comprehendit maſculinum, & fœminam, de iure fil. 1877. num. 30. & 40
Quilibet dictio, licèt ſit vniuerſalis, tamen reſtrictiuè ſumitur, in mar. ſub lit. m. 8. nu. 40. & ſeq.
Quinquennium triplex, in gloſ. m. 410 nu. 70
Quod, i. ſed, in gl. f. 1125. nu. 60
Quotidiana aqua, quæ, §. quotidiana. 820. nu. 20
Quoties, in mar. 1157. num 30. & 40

R

Radices continentur arboris nomine in verbo, Arboris.
Rapere. & auferre, differunt, in glo. F. & d 1531. nu. 50
Rapere poſſum rem meam ſine iudicis auctoritate, ſi deeſt eius copia in prõptu, in verbo, Auferre.
Raptor eſt fur manifeſtus. l. Si vendidero. §. cum raptor. de fur. 1495. numero 20
Raptor quãdoque furti non manifeſti non tenetur, in glo. b. 1476. numero 70
Ratam habere ſolutionem videtur, & dari agens, in verbo Mandari.
Ratificare poſſum ſententiam latam cum eo, qui me defendit ſine mandato, in mar. 923. nu. 60. & 70
Ratum habere qualiter poſſum maleficium meo nomine geſtum, in verbo Maleficium.
Ratihabitio non ſemper retrotrahitur, in gl. a. 1424 in prin.
Ratio condemnato, vt reddatur, quandoque executio ſententiæ eſt differtur, in verbo, Executio.
Ratio ſi eſt eadem, lex extendi debet. in verbo, Lex extenditur.
Rationem conſtare. l. ex cauſa. de re milita.
Rationem ponere. l. ſi quis teſtamento §. & eſt ſæpiſſime. ſi quis teſtamento.
Rationem reddere, in gloſ. d. 305. in princ.
Reatus quid, in marg. 1785. nume. 30. & 40
In Reatu decedere. l. fin. ad leg. Iul. ma. & l. qui rei poſtulati. l. de illo. de bo. damna.
Recenſio, in mar. 2006. nu. 60
Receptores malefactorum qualiter puniun. in l. Metrodorum. 1796. numero 50
Recidere. i. accidere, in gl. q. 1052. n. 40
Recuperat ne bona ſuſcitatus à morte in verbo, Morte.
Recuperare poſſum rem meam ſine iudicis auctoritate ſi deeſt iudicis copia, in verbo, Auferre.

Recuſari

Remiſari quando poteſt iudex.in glo.f. 383. nu.60

Reddere.) Qui non habet quod reddat eius periculo nihil eſt. l. itaque. de furtis.

Reddendi animum licet fur habeat, non deſinit eſſe furtum. in mat.573. nu.30

Redemptor.in tex.2031.nu.40.& l.Imperatores.de admi.re.235.nu.10

Redemptor quis. in glo.q 670. nu.60

Redemptor, ideſt conductor. in glo.d. 175 nu.10

Redhibitus.in glo.d.945. nu.40

Reducere, reficere.in glo.c.757.nu 30

Refectio caſtri permittitur aliquando, licèt cõſtructio prohibeatur. in mat. 817. nu.20. & 30

Referre in modulos. in verbo. Moduli.

Referre in teſtationem, in verbo, Teſtario.

Referre nomen inter nomina debitorum. l. fiſcus. de iure fiſci.

Referre quæſtionem.ad leg.Fla.de pla. l. eum qui.

Reficere.l.Prætor.756. num.50.& l.3.§. reficere. de itinere actuq; priua.817. nu.30. & §.reficere.814. nu.30

Reficere aliud, aliud facere l.3.§.reficere.de itine. actuque priuato.817.numero 30

Reficere, & facere differunt. in verbo, Facere.

Reficere ripam. & munire.§.ripas.769. nu.40

Reficere volens domum, poteſt expellere conductorem.ſed debet eum poſtea reponere.in margi.799.num.40. & 50

Refigere. ad legem Iuliam pecu. l.qui ex bulam.

Refigere, ideſt removere. in glo.s.870. nu.10

Refixæ, ideſt diſſolutæ. in glo.a.1099. in princ.

Refugæ.l.am damnum. §.inter eos. de pœn.

Regionis in qua contractum eſt mos attendendus.in mat.2160.nu.50

Regredi, ideſt remanere.in glo.u.1668. nu.40

Regula Catoniana quando locum habet.in gl.a.205.nu.20

Regula, Dolo facit, qui petit quod eſt reſtituturus: non habet locum quando petit nomine alterius. in margi. 1249. nu.10

Regula, Dolo facit, qui petit quod eſt reſtituturus: an ſemper habeat locũ. in verbo, Dolus.

Regulus.in mat.1901.nu.70

Relatio criminis. in margine. 1606. nu.50

Relegatio æquiparatur ſuſpenſioni. in margi.1808. nu.20

Religio, ideſt ſacramentum. in glo.e. 304.in princ.

Religione adſtrictus, ideſt iuramento. l.licet.401.nu.10

Reliquari.in mat.1974. nu.50

Reliqua.l.Lucius Titius.circa princ.ad municip.

in Reliquis reddendis etiam ipſa volumina reddantur. in textu 245.nu.70

Reliqua trahere.§.Imperator.351. numero 40

Reliquatio in gl.t.262.nu.60

Reliquator. in mat.1357.nu.70

Remiſſio eſt donatio. in verbo, Inſinuare.

Remiſſius nihil aut durius agendum. in verbo Durius.

Remiſſum quod eſt reſtitui non poteſt. in verbo, Reſtitui.

Remittitur nunciatio quando ſperniture & ea non obſtante ædificatur. in gl.k.21. nu.60

Remittere, ideſt emendare. l.pater. de ma.vin.aliàs ibi legitur, permittere. 238. nu.40

Remmia lex in tex.1736.nu.20

Remota appellatio.l.1.§.fi. à quib.app. non lic.

Renunciator conſiliorum. l. ſi quis. §. transfugæ de pœn.

Repetatuine errore ſolutum. in verbo. Errore.

Repetere poteſt qui ſoluit, ſi iuſtus erat excep. præſcrip.in margine.1429. in princ.

Repetens quod ſibi deberi putat, non per iudicem.vim facit in verbo.Vis eſt.

Repetita die. l. ſi finita. §. item videamus. de dam. infe. ideſt ad tempus præteritum relata cautione.q.per antidata in tex. & glo.b.73.in princ.& nu.10.vide Bud.in l.Iulianus.§.quantum.ſup. ad exhib.

Repetitionem indebiti ſoluti impedit obligatio naturalis. in margi.1231. nu.50

Replicatio. l.exceptio. §.replicationes. de except.901.nu.50

Replicatio, quid.l.exceptio. de except. 901.nu.50. & 911.nu.10

Replicatio falſi quando competat. in mat 907. nu.10

Reponere.ideſt replantare.in tex.ibi.vt reponi.

Reponere.ideſt reſtituere.in glo.n.& x. 126.nu.70

Reponere, & tollere. §. reſtituas. 754. nu.10

Repræſentanda.ideſt, ſtatim determinanda.

Repræſentare reum qui tenetur, non tenetur pœna mortis. in marg.1630. nu.40

Repræſentati, & repræſentare cognitionem.in glo.q. & ibid.in gl.y.892. nu.60.& 70

Reputare, i, computare. in glo.f.1306. nu.70

Res eadem an poſſit in ſolidum à pluribus poſſideri.in gl.p.68.nu.10

Res pro cauſa.in gl.p.892.nu.60

Res, ideſt inſtantia. in glo.m. 978. in princ.

Res & actio.in glo.i.653.nu.50

Res in bonis noſtris quæ eſſe dicitur.l. rem.447. nu.20. & 30

Res ſtrictè noſtra dicitur.quæ eſt in dominio noſtro. in mat.77.nu 60

Res in multiplici ſunt differentia. in gl.g.447 nu.50

Res inter alios acta an alijs noceat. in tex.& in mat.631.nu.70

Res quælibet diuiſa melius intelligitur.in gl.h.952.in princ.

Res variè dicitur. in gloſ.g.447.numero 50

Rei ſuæ alienatio quandoque permittitur.in gl.a 2187.nu.20

in Re. & pro re.in glo.e.725.nu.70

Reſpubli. propriè Romana.in textu.& mat.2072. nu.20

Reſtata.in glo.m.761.nu 70

Reſtoui qui tenentur.l.4. ad legem Iuliam pecu.

Reſtituitur præſens quandoque contra abſentem.in glo.t.1299. nu.70

Reſtituere. de priuile. credi.l.ſi ventil. in prin.6[illegible].nu.40

Reſtituere, ideſt cognoſcere de reſtituendo.in gl.t.640.in prin.

Reſtituere, ideſt deſtruere.in glo.p. & in glo.i.61. numero 60. & glo.c.841. numero 50.& in priorem ſtatum ponere.in glo.b.843.in prin. Immo verius eſt, *remettre au ſon premier eſtat, & dem.* vt vulgò dicitur. vt in glo.h. 36.nu.50. & in tex.754. nu.10. & in mat.1376. nu.70

Reſtituere ædificia, ideſt reficere.l.1.de ceſſ.bon.641.nu.20.& 30

Reſtituere largè, quid.in glo.p.796.numero 60

Reſtituere natalibus in verbo.Natalib.

Reſtituere verbum, dandi ſignificationem haber.in gl.f.723 nu.70

Reſtitutorium interdictum, quod. in gl.i.820.nu.60

Reſtitutorium interdictum. l.1. de aq. quotid. & æſti.ibidem. in textu. numero 10

Reſtitutio.ideſt deſtructio.in gl.n.865. nu.70.& in gl.e. & f.1035.n.40

Reſuſcitans à morte an recuperet bona in verbo. Morte.

Retinet qui non concedit.in glo.a.485. nu.30

Retrò, ideſt econtrario. in glo.t.507. nu.20

Reuelari debent malefactores.in l.Metrodorum.1796. nu.50

Reuerentia, & iuxta ignorantia doli exceptionem tollunt. in glo.h.964. nu.70

Reuerentia nimia. & metus æquiparantur.in mat.974.nu.50

Reuerſurus.ideſt remanſurus. in glo.u. 1668. nu.40

Reuocare ad animum an oporteat iniuriam.in verbo. Iniuriam.

Reuocatur interlocutoria.non definitiua.in verbo.Interlocutoria.

Reus, ideſt accuſatus.in gl.o. & c.in gl. u.circa me 1624.nu.60

Reus vnde.in gl.s.1162.nu.60

Reus an poſſit donare poſt ſententiam intra decem dies. in margine.180. in prin.

Reus donare poteſt ante ſententiam. l. poſt contractum. de donatio.ibid. nu.30

Reus promittendi.l.1. de duo.re.1162. nu.70

Reus quandoque actorem ſequitur. in gl.d.1535.in prin.

Reus quando debet incarcerari.de cuſ. & exhib.reo l.Diuus.

Reus ſtipulãdi l.1. de duo.re.1162 n.70

Rei duo promittendi videntur fideiubere. & ſunt ſocij. in glo.1. 1170. in prin.& nu.10

Rei nomen aboleri l.libellorum. de accuſ. & §. ſi accuſator. l. rei poſtulati. de bo.eo.qui.an.ſent.

Reum facere. l.1. de accuſ. & inſcript. in princ.

Reum peragere.in tex.1641.nu.30.vide in verbo, Peragere.

Reum vincere, quid. in gl.b.799.nu.70

Ridicæ ſunt paliſuæ pedamenta vinearum.in mat.857.nu.50

Rigor curſus aquæ. l.1.§. quod autem. ne quid in flum. publ.765.nu.40

Rigor quando præferatur æquitas. in verbo, Aequitas non.

Index posterior mater iarum.

Rhet[o]ris causa multa fiunt contra iuris ſ. gore m. l. generaliter. 6. ſi quis tutorem. de fideicommiſſ libe 287. in prine.

Ripa in mente petens quid facere debeat. in glo. c. 769. nu 60

Rinales qui. ſ ſi inter riuales. 825. num. 20. & in gl. t. 830. nu. 60

Riuus, & flumen, differunt. in verbo, Flumen.

Ripa. t. ripa. 760. nu. 20

Rixa quid. l. Prætor. vi bo. rap.

Rogatus & iuſſus differunt. in glo. t. 74. nu. 10

Roma caput auaritiæ. in glo. g. 518. numero 10

Roma communis patria. l. Roma. ad municip.

Romæ leges docens non alibi eſt immunis. in verbo, Leges.

Romanus orbis olim agris diuiſus. in glo. k. 149. nu. 40

Romphæa. in gl. c. 783. nu. 50

Rudera ſunt fragmenta domus ruinoſæ. ſeu materia fracta. & ruinoſa glo. penult. l. euenit. de damno infecto. 46. numero 40. & in glo. K. 49. numero 30

Rurſus, ideſt econtra. in glo. h. 1114. nu. 30

Ruſtici non debent auocari ab opere ruſtico. de nundi. l. 2.

S

Sacc.) Debitor non debet venire cum ſacco paratus, in verbo, Debitor.

Sacculatij. de extraord. crimin. l. ſacculatii.

Sacramenta puberum non habent locum in pupillo doli capace. in marg. 421. nu. 40

Sacramentales. in glo. o. 1602. in princ.

Sacrilegi, qui. l. ſacrilegi. ad legem Iuliam peculatus.

Sacrilegij pœna. l. 6. ad leg. Iuliam, peculatus.

Sacrum & ſacratium. l. prima. ne quid in loc. ſacr fi. 742. in prin.

Sæpius agi, ideſt ſæpe poſſe agi. in glo. f. 768. nu. 40

Sagaces Romani, Longobardi, & Normanni. in gl. g. 518. nu. 10

Sagittarij, iniuriarum §. ſi quis me prohibeat. de iniur.

Salarium. in glo. p 747. nu 70. & in glo. q. 30. nu. 50

Saliana virga. l. vitem. §. ſed ſi quis ſalignas. arbitrium. exſ.

Saltuis cauſa datum non æſtimatur. in glo 3 105. nu. 30 & 40

Sancti Legati. in verbo, Legati.

Sanctus. in gl. l. 1591. in prin.

Sanguinis cauſa multa fiunt. in glo. r. 1591 nu. 60

Sanguineæ virgæ. in verbo, Virgæ.

Sarcire noxam. in verbo, Noxam.

Satisaccepto eſt cum fideiuſſoribus. l. Stipulationum. ſ. ſatis acceptio, de verb. obligatio. 1037 nu. 40

Satisdat quandoque immobilium poſſeſſor. in verbo, Immobilium.

Satisdare & promittere differunt. l. nõ ſolum §. 2 de no. ope. nun. 21. num. 40. & l. qui bona. in prin. de dam inf. 55. nu. 20

Satisdare qui tenetur, non liberatur dando pignus. in margine. 2182. numero 60

Satisfactio legitima. in margine. 1391. nu. 70

Satisdatione iniuria remittitur. l. ſed ſi vnus §. ſi cum ante. de iniur.

Satisdato aduerbium, ideſt datis fideiuſſoribus. in glo. b. 1273. in prine.

Satisfacere, ideſt ſatisdare in gl. g. 595. nu. 20

Satisfactio. in gl. h 1308. in prin.

Scandularij in tex. 1023. nu. 50

Scelere quod quæritur, hæredi non relinquitur. in verbo, Hæredi.

Scholaris remittendus eſt ad rectorem ſuum. in mar. 1632 nu 60

Scholaſticorum arma, libri. in glo. h. 2107. nu. 50

Scindi l. prætoriæ. §. incertam. de præt. ſtipu.

Scindi ſententiam. l. ſi quis ſeparatim. §. quoties. de appel. & rela.

Scientia ſuperueniens quandoque nocet. in glo. a. 591. nu. 20

Scire, & debere ſcire, par culpa. in textu 567. nu. 60 glo. k. 2 53. nu 50

Scire, & ſcire debere. idem in tex. & gl. q. 570. nu. 40. & 70

Scientia inducit patientiam in glo. o. 147. nu. 70

Scientia, vel ignorantia vnius, an alteri profit. in gl. b. 389. in prin.

Scientia an noceat, & ignorantia profit. in gl. b. 416. nu. 70

Scire, neſcire, & dubitare, tria ſunt. in gl. x. 888. nu 20

Scire eſt propriè veritatem viſu perceptam in mente tenere. in glo. Sciat. 128. nu. 40

Scluſa in gl. m. 834. nu. 40

Σκιπαλίζειν. in tex. 1579. nu. 30

Σκιπαλισμός. ibidem.

Scopulos ponere. l. ſunt quædam. in tex. 1579. nu. 40

Scriptum quod inuenitur, præſumitur voluiſſe ſcribens. in ſi. gl o. 1050. numero 30

Scripturæ factæ in muro credendum, arg. l. 1. de al. ſcri.

Secundum, ideſt iuxta. in glo. q. 434. nu. 60

Secundum ſententiam. l. reus delatus. §. eum. de mun. & hon.

Securitas. i. tranquillitas. in mar. 1636. nu. 70

Sedere non tenetur iudex quando de plano expedit. in glo. f. 1619. numero 10

Semel malus præſumitur poſtea malus: idem de diuite, pauperc, domino. in glo I 1619. nu. 50. & 60

Semper. in glo. f. 760. nu. 50

Senatus, & Princeps, æquipollent in concedendo. in glo. f. 763. numero 50

Seneſtus apud maiores ſemper venerabilis fuit. l. ſemper. de iure immu.

Senex dicitur qui habet. 60. annos. gl. n. 2020. nu. 10

Senex leuius punitur, quàm iuuenis. in glo. i. 2181. nu. 50

Senes potius quàm iuuenes manumittere debẽt. l. is qui de fidei. lib. 278. nu. 40

Senſus corporis quinque. in glo. l. 489. nu. 70

Sententia an valeat ſi ſint plures, & vnus non iudicat. l. Pomponius. cum l. 3. ſequens. de re iudicata. 619. numero 20

Sententiæ appellatione venit definitiua. in mar 602. nu 60

Sententia clementiæ. l. generaliter. in prin. de Decur.

Sententia contra abſentem an valeat. in mar. 631. nu. 50

Sententia criminalis retractari non poteſt. in tex. 1786. nu. 30

Sententia incerta non valet. l. in ſumma. §. qui ſortis. de re iudica. 631. numero 10

Sententia in parte lata. an valeat. glo. c. 959. nu. 60

Sententia interlocutoria reuocari poteſt. non definitiua. l. quod iuſſit. de re iud. 602. nu 40

Sententia lata contra non poſſidentem. ſi poſtea poſſideat, mandatur executioni contra eum. in margine. 918. nu. 30

Sententia lata contra tenorem conſtitutionis an valeat. l. cum prolatis. de re iud 617. nu 20

Sententia lata contra vnum delinquentem an præiudicet alteri condelinquenti. in mar. 1660. nu. 20

Sententia lata ex falſis actis eſt ipſo iure nulla. in textu 1718. nu. 20

Sententia licet non poſſit regulariter ferri, niſi li. conteſt. tamen fallit in cauſis criminalibus. in margi. 1770. nu. 60

Sententia pro libertate præualet. l. lege. de manumiſſio. 230. nu. 50

Sententia retractatur prætextu teſtamenti de nouo reperti. in margine. 919. nu. 30

Sententia ſi lata eſt per falſas probationes, qualiter excipitur contra eius executionem, in verbo, Exceptio falſi.

Sententia ſola an infamiam irroget. in glo. m. 1485. nu. 70

Sententia ſimpliciter lata intelligitur ſecundum originem libelli, & petitionis: & poteſt declarari per iudicem qui eam tulit. in textu. 1794. numero 30

Sententia non valet in mortuum. in gl. f. 1853. nu 60

Sententiæ criminalis executio differri poteſt, ſi condemnatus geſſerit alicuius negocia, cui non reddiderit rationem in marg. 166 nu 20

Sententiam contrariam accipere. in verbo, Contrariam.

Sententiam delegati exequitur ordinarius non contra. in glo. b. 593. numero 20

Sententiam exequi non debet iudex intra tempus ad appellandum datum. in verbo Iudex non poteſt. Conſuetudo eſt in contrarium.

Sententiam latam ceni eo, qui me defendit ſine mandato: ratificare poſſum. in verbo, Ratificare.

Sententiam poſtquam ſemel dixit iudex, definit iudex eſſe. l. iudex. de re iud. 628. nu. 40

pecunia ob Sententiam in Senatu decendam non accipienda. l. pen. ad leg. Iul. repe.

Exceptiones & quando poteſt opponi poſt Sententiam. in verbo, Exceptio.

Sententiæ contrariæ à diuerſis latæ, an ſit ſtandum. in glo. iudex. 615. numero 30

Separari an poſſit cauſa ſucceſſoris vniuerſalis, & ſingularis. glo. 2. 1403. nu. 10

Septa. lege prima. de riuis. & ſepta. 834. nu 10

Sepultura.) Si quis reliquit eccl. ſuæ

centum, vt in ea ſepeliatur, & poſtea ille ſit ſuſpenſus, eccleſia habebit illa centum. in margine. 1615. nume. 20
Sequeſter. in glo. a. 505. nu. 40
Seruitus nulla eſt corporea. in gl. g. 909 num. 20
Seruitutum natura non eſt, vt cogatur aliquis aliquid facere. in glo. t. 125. nu. 70
Seruitutes iuſta appellantur. in gl. d. 136 nu. 60
Seruitutes, ductus aquæ, & hauſtus aquæ diſcretæ ſunt. in textu. 838. nume. 50
Seruituti contraria libertas. in verbo, Libertari.
Seruus, an domino ignoranti acquirat, in gl. u. 510. nu. 30
Seruus an quando, qualiter, & quo iure poſſideat, & dominium transferat, in gl. f. 392. nu 60
Seruus arbiter eſſe non poteſt, in glo. d. 2089. nu. 30
Seruus creditoris accepto ferre non poteſt, in gl. b. 1361. nu. 10
Seruus æquiparatur libero homini poſſeſſo. in verbo, Liber homo.
Seruus fit, qui ad mortem damnatus eſt. in gl. c. 1791. nu. 50
Seruus in caput eius cui ſeruiebat aliquando, in memoriam prioris domini torqueri non poteſt, lege, vnius facinoris, §. ſeruus, de quæſtionibus.
Seruus in quo plures habent vſumfructum, an cuilibet ex re ſua quærat. in glo. & margine. 1192. num. 20. & 30
Seruus non in omnibus parere domino debet. in l. ſeruus. 1002. nume. 10
Seruus fugitiuus an ſimpliciter à domino poſſideatur. in margine. 1445. nume. 50
Seruus paſſim eſſe nemo poteſt. in glo. q. 916 nu. 70
Seruus pecuniariter non punitur, in marg. 166. nu. 40. & 50
Seruus poteſt conditionem domini facere meliorem, non deteriorem. in fi. g. 2. 1190. nu. 60
Seruus poteſt nouare faciendo rem domini meliorem, in verbo, Nouare.
Seruus quandoque dicitur dominus. in gl. h. 879. nu. 50
Seruus ſine domino eſſe poteſt, in glo. nu. 759. nu. 70
Seruus, vt hæreditatem domino quærat iuste iuramus, in glo. f. 423. nume. 10
Seruo libero facto an præſit contractus in ſeruitute factus. in gl. d. 2204. nu. 10
Seruus non habens mares. in gl. k. 406. nu. 20
Seruorum indicia contra dominos admittenda. in verbo. Indicia.
Seruorum quæ differentia aliqua ſit, in glo. b. 167. nu. 10
Seruorum qualitates variæ. lege, item apud. §. etenim multum, de in. it.
Seruus quandoque ignoſcitur, l. ſi tutoris. §. qui, quod vi aut clam. 958. nume. 50
Seruorum frumenti. l. vulgatis, §. ſed ſi ſeruum. de fur.
Seruitutum gl. q 963. nu. 40
Si. deſt quamuis. in gl. e. 1137. numero 60
Si non, deſt quia non. in gloſ. q. 1264. nu. 70
Si, & cum, quandoque non differunt l. quodcunque, & non ſolum, de verb. ob. 1066. nu. 30
Signare domum, lege ſi iniuriæ. de iniu. 115.
Signa, deſt ſigilla. in glo. k. 739. nume. 70
Signinum. 834. nu. 70
Silentium propter patris reuerentiam interueniens, cenſetur traditio. in mar. 984. nu. 50
Simile. Nihil eſt id, cui idipſum ſimile eſt. in verbo, Nihil eſt.
Simpliciter, deſt purè, in glo. k. 1035. nu. 20
Simul, deſt poſtquam, in glo. d. 1403. nu. 10
Simulata venditio, quæ dicatur, in glo. i. 224. & in margine. num 50. 60 & & 70
Singularis numerus pluralem concipit in glo. f. 887. nu. 20
Siſtere, deſt ſiſti facere, in glo. c. 1062. nu 70
Sitonæ. in tex. 2007 nu. 10
Sitonę qui. in margi. ibidem. & 2011. nu 60
Sitonæ ſunt frumentatores. ibid.
Sitonix munus, in tex. l. frumentum decimum. in prin. 2011. nu. 50
Societas amorem auget. in verbo, Amorem.
Ius fraternitatis habet Societas. in gl. k. 712 nu. 10
Socius quis. l. ſunt qui. de re iudic. 610. nu. 50
Socij mora ſocio nocet, in verbo, Mora.
Sol.) Fundus quandoque conceditur, vt quis calefaciat ſe ad Solem, in gl. p. 811. nu. 70
Solarium (alias ſalarium) à ſolo dictũ. in glo. p. 747. nu. 70
Solennitas intrinſeca præſumitur, l. ſciendum. de verb. obl. in ſum. 1049 nu 40
Solennitas ſtipulationis remitti poteſt, in mar. 838 nu. 40
Solidum.) De ſolido cauere, l. ergo. §. illud. de fideicommiſſ. libet. 270. numero 30
Soluitur quandoque aliud pro alio. in verbo, Aliud.
Soluere, deſt diſſoluere l. 31. de tigno iniuncto in prin.
Soluere, & liberare, differunt, l. fin. de duob reis. 1125. nu. 10
Soluere ſtatim, deſt cum aliquo temperamento temporis. l. quod dicimus. de ſolu.
Soluens cenſum pro fundo alieno non fit eius ſuum. lege, quæ quiſque. de acquirendo rerum domin. 405. nu. 50
Soluens nomine ſuo pecuniam, quam alieno ſuſcepturus ſolueret. furtum eſt. in verbo, Furtum eſt.
Soluens poteſtatem habet commemorare in quam cauſam ſoluit in verbo. Debitor.
Solui ne poſſit idem pluribus. in glo. u. in 2. nu. 60
Solutus, deſt expeditus, liberatus, &c. in gl. q 1126. nu. 40
Solutum ſtruere an repetatur, in glo. p. 2166. nu. 40
pro Soluto vſucapere, quid. l. 2 pro ſol. 557. nu. 20
Solutio alteri facta quàm creditori vel adiecto, an noceat. in glo. g. 1342. nume. 50
Solutio debiti paterni indicitur ex hiſce teſtatoris verbis filijs debitoris legantis: pius vobis legaſſem, ſi parcere mihi voluiſſet, in verbo, Debitore.
Solutio, & liberatio differunt. in expoſitione rubricæ. 1269. nu. 70. & 1370 in princ.
Solutionis verbum. l. ſolutionis. de ſolut.
Solutioni adiectus an poſſit agere. in verbo Adiectus.
Solutionem videtur habere ratam in ãdati agens. in verbo, Mandati.
Solo quando cedit ædificium, præſentatum. in gl. r. 418. in prin.
Sordes in margine, & tex. 1574. nume. 40
Sordes eximere. ibid.
Sordidatus, ibidem.
Sordidus, ibid.
Sorte res quando diuiditur, in marg. 16 nu. 20
Specialis, deſt expreſſum, in gl. a. 1487. nu. 70
locus a Speciali validus, in marg. 1359. nu. 30
Specialis conſuetudo quando derogat legi. in verbo, Conſuetudo.
Speciales et ſi non notentur, quæ notabiles fiunt, videntur negligi. in verbo, Negligi.
Species pertinentes ad veſtigal. l. interdum. Diui quoque Marcus, de publica.
Specifica omnia, vt ſpecificantis fiat, tria requiruntur. in gl. b. 416. nu. cio 60
Species, quid, in glo. e. 139. numero 50. & 60. & in glo. e. 1481. numero 30
Species varie ſumitur. l. ſpecies autem. & in glo. a. 834. in prin. & numero 10
Speculatores. l. Diuus. §. particularis, de lon. dam.
Spiritus, ideſt elementare, in gl. o. h. 539. nu. 70
Sponte confitenti parcendum. l. edicto de iure fil.
Sponte nuptæ non puniendæ. l. ſes quæ. de iure fil.
Sportulæ, quidam tex. & in mar. 1998. nu. 30
Spurcare. in glo. p. 256. nu. 70
Spurcum. in glo. m. 1350. nu. 20
Spurius quid, & vnde. in marg. 1923. nu. 50
Spurius Decurio fieri poteſt. l. ſpurij. de Decur.
Stagnum, quid §. ſtagnum. 768. numero 10
Stet per me, deſt ſum. in mora. in gl. b. 263. nu. 40
Statuti tempus, deſt impenſa ordinaria. l. ſed & ſi. 9 quod attinet. ſupra. de pecu. hæredi. nam ſtatuit quilibet bonus paterfamil. quid quoque de mense, vel anno ne capidolium, deſt conſtituit, ordinat.
Statio. l. 1. 4. Rationem. de flum. inſtituta 762. nu. 40
Statuæ qualiter, & vbi ponendæ, in glo. c. & b. 857. in princip. & numero 30

Statuliber quis.l.1.de ſtatu lib.323.numero 30
Statuliber, ideſt ſub conditione manumiſſus.in gl.f.404.in fin.
Statum expenſi facere, *ſatis eſſat de ſolu de ſpenſ.*l.ſed.& ſi. §. quod autem.de pecit hær.
Stellionatus.in glo.a.& in tex. 1597.in prin.& nu.20
Stilus, & conſuetudo pro lege haberi debent.in margine. 2053. nume.40 & 50
Stipendia impleta dicuntur quãdo miles militauit viginti annis. l.milites prohibentur.de re mili.
Stipendijs expungi.l. ex cauſa.de re milita.
Stipulari quandoque promittere.in gl. f.1255.nu.50
Stipulatio.quid. in gloſ.a. 1024. numero 30
Stipulatio ad hæredem tranſit. in glo.p. 1030.nu.40
Stipulatio.i.ius exigendi ſtipulationem in gl.b.77.nu.50
Stipulatio annua an ſit vna, vel plures. in gl.a.213.nu. 40. & 50
Stipulatio habere licere, ſiue interponatur ſuper contractu emptionis, ſiue ſuper alio. non committitur niſi lata ſententia. in mar. 1056. num. 20.& 30
Stipulatio contra legem facta, nulla eſt gl.c.1061.num.10
Stipulatio cautionalis, quæ ſit.gl.f.1373 num.60
Stipulatio non valet, niſi interſit ſtipulantis.in margine. 1176.numero 60. & 70
Stipulatio præſens ad futura non trahitur.in gl.m.80 in prin.
Stipulatio turpis nulla. lege, generaliter.de verborum obligatio. 1047.numero.10
Stipulatio vtriuſque partis conſenſu perficitur.l. continuus.§.1.de verbo. obli.1153. nu.20
Stipulationis diuerſitas an vitiet obligationem. in glo. l.1025.numero 60
Stipulationis ſolennitas remitti poteſt. in mar.238 nu 40
Stipulationem pœnæ committi. in verbo. Pœnæ.
Stipulationes prætoriæ.& indiciales.in gl.l.1036.nu.60
Stipulationes tot. quot ſummæ, vel ſpecies.l.ſcire.de verbor. obligat. 1048. nu.10
Stragula veſtis.in 4.verſ.textu.2081.nu. 10
Stragularum genera. in glo. l. 2138. in prin.
Structilis.in gl.u.836.nu.70
Structores in textu.2023. nu.50
Studij ratione permittitur, quod alias non.in gl.d.2171.nu.70
Studia liberalia.l. 1. de var. & extr. cog. 2051.nu.50
Stoptati pueri pœna.in verbo. Pueri.
Stuprum, & adulterium differunt. l.inter.& l.ſtuprum. de adul.
Subijcere delatorem.l. Senatus conſuit. §.ſi quis delatorem. de iure fiſ.
Subijcere.in tex.1447.nu.10
Subijci beſtijs, & obijci, differunt. in marg.1697.nu.50
Subrogatum ſapit naturã eius cui, ſubrogatur.in mat.1504.nu. 50
Subſcriptio accuſatoris quib.verbis ſa, in gl.q.1614.nu.70
Subſignare 3. modis capitur. in gloſ. k. 2079.nu.30
Subſtantia.) Quando verba requiruntur de ſubſtantia.& forma, non ſufficit actum adimpleri per æquipollẽs. in verbo. Verba.
Subſtantia, ideſt eſſe, & natura. in gl.z. 992.nu.60
Subſtitutus.) An poſſit per ſubſtitutum legere quis.in verbo. Legere.
Subſtitutus pupillo ſe immiſcens in hæreditate paterna, ſi pupillus poſtea moritur in pupilari ætate, non poteſt poſtea petere reſtitui in integr. &c. in mar.673.nu.50. & 60
Subſtinere.in gl.q.834.nu.50
Subtile ius.ideſt rigoroſum.l. codicilli. l.in bello.de capti.
Subuenitur magis coniuncto, quàm non coniuncto. in verbo, Coniuncto.
Succeſſor rei ſingularis quandoq; propter dolum actoris repellitur in glo. g.971.nu.10
Succeſſoris appellatione quid contineatur.in glo.s.& in mar.90.num.60. & 70
Succeſſoris vniuerſalis, & ſingularis an cauſa ſeparari poſſit, in glo. a. & in mar.567. in princ.
Succeſſorem rei q̃q; ſequitur actio perſonalis.in verbo. Perſonalis.
Sudoribus aquam manare. in verbo, Aqua.
Sulphur dicitur fructus, in glo.b. 2473. nu.10
Summa minor ineſt in maiori. in verbo. Minor.quandoque contra. quando ita volunt partes. in marg. 1026. num.40
Summa quæſtionis, in textu. 1019. nume.20
Summaria quæſtio eſt pignoris diſtrahendi.in verbo, Pignoris.
Summum ſupplicium, in verbo, Supplicium.
Summiſſus.in tex.1740.nu.60
Sumptus.ideſt aſſumptus.in gl.a.869.in princ.
Sumptus ſtatuti. in verbo. Statuti.
Superficiaria ædes, de ſuperfi. l.2. 808. nu 10
Superficiarius quis in margine. 57. nume 10
Superficiarius eſt quaſi inquilinus. l. 3. §.1.de no.ope.nu.12.nu.10
Superficies in gl.d.801.nu. 60
Superficies.ideſt ſolum in quo ineſt ſuperficies.in glo.c.& in f.gl.f. ſuperficies dicitur ſolum. & domus. 805. nu 50.& 60
Superſtitio Iudaica.in verbo. Iudaica.
Superuacuõ. l. ſi quis ingenuam. §. qui in alterutras.de capt.
Supplicium ſummum.l. 1. de extraor. cri.in fi.
Supplicia minuenda potius, quã exaſperanda in mat. 1797. nu.20
Suppreſſor.l. non ſtatim. §. idem Princeps.ad leg. Fla.de plag.
Supprimere naufragium.l. eiuſdem legis.ad l.Corne.de fic. f.item qui auctor.
Suſceptores.in gl.f.2008.nu.20
Suſpectus.ideſt non idoneus.in glo. h. 676.in prin.
Suſpectum hæredem ſolæ facultates reddunt, timorem fraudulentæ adminiſtratio. l ſi creditores.de pact.cred. 676.nu.10.& 20
à ſuſpecto incipiendum, & à quo facile poſſe verum ſciri iudex crediderit.l.1.§.idem Diuus.de quæſtio.
ſuſpenditur furtum magnum committens.ex tex.ibi.quantitate.1781.n.30
ſuſpendine debeat corpus mortuum pendente lite criminis.in verbo, Corpus.
Suſpenſi ſunt morientium actus, in glo. d.197.nu.40
Suſpenſioni æquiparatur, relegatio, in verbo. Relegatio.
Suſtinere honorem.l.honorem.de mu. & hon.
Suſtinere pœnam.ideſt differre.l. ſi quis de pœ.
Suus.ideſt, ſibi obligatus, in glo.a.714. in princ.
Suus non eſt, ideſt ſanæ mentis, vel apud ſe.in gl.f. 651.nu.30
Suam rem emere quandoq; quis poteſt. l.totem.§.pe.de publ 162.n.20. & 30
Syndici.in mat.2008.in prin.
Συνωμοσίαν. l. terum, de vſur.539. nu.50

T

Tabellarios.quid.in glo.p.& q.456. num.40
Tabularij in gl.m.2053.nu. 60
Tabulæ.quid.in mat.2148. nu.40
Tacens quãdo dicitur cõſentire.l. quoties.4.conſenſiſſe.
Tacita conuentio quandoque valet, in verbo. Conuentio.
Tãgere.i.colligere.in gl. b.854.in prin.
Tactiſper.ideſt ſolummodo, in glo. x. 816.nu.70
Taxatiua dictio non excludit ſimiles caſus .in mar.ſub lit.g. 463.nu.30. & 40 & in mar.ſub lit.p.532.nu. 50
Teſton.i.ſaber.in tex.non recton.758. nu.40
Teſtorium in l.damni.verſ.4.107. nume.10.
Temere.) Non temere, in glo.f. 1547. num.30
Temperamentum optimũ ſit ex duobus contrarijs.in gl.i. 343 nu.40
Tempeſtatis vis ferri non poteſt. l. fluminum.§. vltim. de dam.infec. 92. nu.10
Temperatium.in gl.m.753. nu.50
Temporarium exilium. l. falſi nois. §. ordine.ad leg.Cor.de fal.
Tempus delictum aggrauat.gl.y.2693. in prin.
Tempus præteritum pro futuro.in verbo. Præteritum.
Tempus pro tempore.in gl.s.626. n.20 & in gl.i.1229. nu.60
Temporis æſtimatio.l. idẽ erit.de rei. ob.1079.nu.10
Tenetur vſusfructus, non poſſidetur.l. 1.§.quod ait quo.lega.727.nu.40
Tenere.i.obligare.aſtringere.l.1.§. hæc actio.ne vis fiat ei. 732.nu. 10
Tenere.ideſt poſſidere.in glo.a.513.nume.10
Tergiuerſari.in verbo. Calumniari.
Teru ini prorogatio quid operetur. in verbo. Prorogatio.
Teſtamentarius.Iuabellio.in gl.F.1715 nume.10
Teſtamentum interlinire.ſubijcere, reſignare. &c. l.qui teſtamentum.ad l. Cor.de fal.
Teſtamentum nullum quandoq; rectè valeſcit.in mat.913.nu.20

Teſtamentum rumpit poſthumus, in gl. m. & in mar. 316. nu. 50. & 20
Teſtamenti tabulæ quando ſint exhibendæ, in gl. t. 738. in prin.
Teſtamento reſciſſo an libertas reſcindatur, in gl. u. 349. in prin.
Teſtari. § ſi quis 17. in princ. & in glo. c. 1935. in prin. & in gl. b 1665. in prin.
Teſtatio. l. 1 quod vi aut clàm. §. ſed & ſi quis. 844. nu. 10
Teſtatio id eſt nunciatio coram teſtibus, in gl. k. 23. nu. 60
Teſtatio & teſtimonium. l. pœna. in prin. ad l. Cor. de fca. & l. lege Corn. §. pœna legis. ad leg. Corn. de fal.
Teſtationem conſignare, l. moris. §. ſoliet. de pœnis 23. nu 30
in Teſtationem redigere, in glo. k. 585. nu. 70
Teſtato id eſt coram teſtibus, in gloſ. d. 1131. nu. 60
Teſtato conuenire, in gl. K. 1134. nu 70
Teſtatoris dolus an noceat hæredi. in verbo, Dolus.
Teſtatoris fraudulentum conſilium. l. ſi quis, qui. & à qui, nu. 363. nu. 40
Teſtimonium de auditu auditus an valeat, in gl. Audierint 128. nu. 50
Teſtimonii & teſtatio. l. pœna. in princ. ad l. Cor. de fal.
Teſtimonio vnius non credendum, l. marius quidam. de quæſt.
Teſtis deponens dolo malo in cauſa capitali contra innocentem punitur vt homicida. in tex. ibi, fal. teſti. & mar. 1088. nu. 40
Teſtis non poteſt iurare per nuntium, 1698. nu. 40
Teſtis dictum valet, dicentis, videtur mihi quod hic poſſedit decem annis, in mar. 394. nu. 10. & 20
Teſte altero carens, inutiles eſſe poteſt. in verbo, Inutiles.
Teſtes debent deponere, & interrogari ſuper his quæ ſunt facti. in marg. ſub lit. y 1057. nu. 60
Teſtes falſi qualiter puniendi. in marg. 618. nu. 50
Teſtes non tenentur dicere diem, & cõſulem, in gl. e 138. nu. 60
Teſtis pro ſe, i patre vel marito, de qſt.
Thelaurus in mar. 469 nu 10
Theſaurus, quid. l. nunquam. de acq. rer. do. 435. nu 50
Thelaurus improprie dicitur pecunia recondita in gl h. 509. nu. 70
Thilibiæ, in gl. a. 1691. nu. 60
Tignum, quid. l. 1. de tigno iniuncto.
Tigni appel quid continetur. §. appellatione 418. nu. 30. & 40
Titulum ne auferat in emptio poſſeſſionis, in mar. 538. nu 30
Toga Romana. in tex 1885. nu. 10
Tolerare, quid. in mar 2128. nu. 60
Tollere & reponere. ſeſtimas. 754. nu numero 20
Torrens. ſ. item 759 nu. 30
Torqueri ſeruus quando poteſt in dominum in verbo. Seruus.
Tortura. Cõfeſſio extraiudicialis ſufficit ad torturã. in mar. 1665 in princ.
confeſſio facta in Tortura etiam perſeuerata ſine indicijs non nocet confeſſo. in mar. 1752. nu. 40
Tortus ſemel ſecundo torqueri poteſt ex cauſa. l. repeti. de quæſt.
Totus & partis debet eſſe proportio. in gl. c. 337 nu. 50
Totum vinum non partem effundere permittitur. in verbo, Vinum.
in Totum. l. ſed & ſi. §. conſuluit, ſupra de petit. hære.
quod iuris eſt in Toto quo ad totum, & in parte quo ad partem, l. an pars pro Cereti. 582. nu. 30
Tractare aliquem vt filium, quid contineat. in mar. 1146 nu. 10
Trahere i. protrahere in gl. a. 328. n. 50
Trahere reliqua. §. Imperator. 351. n. 40
Transferre poſſum in alium licentiam quam habeo de ingrediendo rem ſuã auctoritate propria. in verbo, Licentiæ.
Tranſactio ſuper re aliena fieri poteſt, in gl. g. 1057. nu. 60
Tranſactum id eſt completum. in gl. b. 813. in prin.
Tranſducere. in gl. x. 801. nu. 10
Tres liberi de vac. mun. l. 1. §. quamuis.
Tribunorum officium. l. officium. §. officium de re mil.
Tributa ſunt nerui Reipu. in tex. 1756. nu. 10
Tributoria an tollatur electione. in verbo, Actio de peculio.
Tributum & vectigal differunt. in glo. z. 152. nu. 70
Triſte auxilium, appellatio. l. ſtruſi. de appell.
Triticum, quid. in gl. r. 1110. nu. 10
Trochus id eſt rota in gl 1. 738. num. 50
Tribus in gl. k. 840. nu. 70
Tunc dictio. in mar. 1080. nu. 30
Turba quid. l. Pæto. vi bo. rap.
Turpitudinis in pari cauſa potior eſt condi tio poſſidentis, in verbo, Poſſidentis.
Tutelæ excuſatio non datur niſi cauſa cognita. in verbo, Excuſatio.
Tutor ſuſpectus & hæres differunt. in verbo, Suſpectum.
Tutoris auctoritas ſupplet infantis iudicium. l. quamuis. de acqu. poſſ. 500. nu. 30
Tutoris dolus an noceat pupillo, in verbo. Dolus.
Tutorem habenti tutor non datur, cuius tutor ſit. in gl. c. 1385. nu. 50
Tyrones. in gl. f. 1635. nu. 40

V

Vacans mulier, id eſt vidua in gl. s. 1683. nu. 40
Vacua poſſeſſio, quæ in glo. h. 523. numero 50
Vacuus locus, id eſt ſine ædificio. l. Pict. ait. §. ſiue autem de no. oper. nun. 32. nu. 50
Valet ex poſtfacto, quod ab initio non valuit. in verbo, Initio.
Valetudinarij. in tex. 2023. nu. 40
Vanitas mortis nulla æſtimatio eſt. l. ſi quis ab, de reiud. 602. in prin. & numero 10
Vapor. aqua calida. in gl. o. f. 837. nu. 10
Vapores balneæ. 2. in verbo, Balneatia.
Variè de figuris cauſarum obligationes in verbo, Obligationes.
Vaſalli filius facile impetrat inueſtituram. in glo. i 828. nu 20
Vaſallus vaſalli non eſt primi vaſallus. in glo. b
Vectigalia an de qualibet re præſtidum ſint. in gl. o. 155. nu. 70
Vectigal & tributum, differunt. in glo. z. 152. nu. 70
Vectigalia prædia quæ. in gl. u. 70. n. 70
Vectores ſunt qui vehuntur. in glo. p. 162. nu. 50
Vehere & portare differunt, in glo. r, & u. 834. nu. 50. & 60. in glo. k. & l. 837. nu. 30 & 40
Vehicularis curſus. in verbo, Curſus.
Vel id eſt etiam. in gl. r. 1624 nu. 30
Vel pro id eſt in glo. k. 1636. in princ.
Vel id eſt ſaltem. in glo q. 844. in glo. o. 1128. nu 10
Velle ſemel ſufficit. & non poteſt pœnitere. in gl. d. 137. nu 40
Venatorum in ludum damnate reos quid in mar. 1774. nu. 50
Vendere alteri promittens ſub pœna, &c. in mar. 1134. nu 50
Vendere rem litigioſam, in text. 1860. nu. 20.
Vendi poſſunt debitoris bona auctoritate iudicis. in verbo, Creditor.
Venditis bonis conditiona excipiuntur. l. pen. de priui. ære 679. nu. 20
Venditio in ludo facta an valeat, in mar. 986. nu. 30
Venditio ſimulata, quæ. in verbo. Simulata.
Venditionem transferri, quid. in glo. l. 859. nu. 70.
in Venditione bona fides debet eſſe tempore contractus, & traditionis, in gl. caſ. 558. in prin.
Venditor variè ſumitur. in glo. x. 626. nu. 70.
Vendito quandoque quod poſſideo. in gl. f. 672. nu. 40
Venenarij. §. venenarij. 1789. nu. 60
Veneris tes. in gl. a. 1663. in princ.
Ventilatur quæſtio. § illa etiam. 567. numero 30
Ventrale in verbo, Inueterales.
Verberare quid. in tex. 1561 in princ.
Verberare, & pultare differunt. in verbo. Pulſare.
Verbum generale non pertinet ad ea de quibus nominatim cauetur, in gl. z. 1128. nu 60
Verba de ſubſtantia, & forma quando requiruntur, non ſufficit actum adimpleri per æquipollens. in margi. 1025. nu. 10
Verbis verba ſoluuntur. id eſt obligatio verbis contracta, acceptilatione, quæ verbis conſtat, ſoluitur. l. niſi, de acceptilationibus.
Verecundia. id eſt reuerentia. in gloſ. n. 186. in prin.
Veredi. in mar. 2008. nu. 30
Veritas quam opinio magis ſpectanda. in gl. b 1449. in prin.
Veſpertilio quis in gl. i. 1321. nu. 60
Veſpillo in gl. ibid.
Vetandi ius habens, non continuo, & contendendi ius habet, in glo. q. 828. in princ.
Vetare & iubere, verba ſunt interlocutoria in verbo. Iubere.
Veteranus & veterator. in glo. b. 167. nu. 10
Veterinarij in tex. 2023. nu. 40
Vetus conſuetudo quæ comprobat, tolerabilia ſunt. l. Imperatores. de poſtlicita.
Vetuſtas, id eſt inueterata conſuetudo, in gl. l. 123 nu. 20. & 30
Vetuſtas eſt tempus decem annorum, in gl. e 152. nu. 10
Vetuſtas dat iuri dictionem. l. ſi. de aqu. plu. ibid.
Vetuſtas vicem legis obtinet. l. 1. in ſi. de aqua plu. 124. in prin.
Vetuſtati cedunt lex, & natura. in glo. d. 125 nu 60
Vi bonorum raptorum edictum ria

capita habet. in margine 1520. nume.20
Via agraria.in gl.f.750.nu. 20
Via cliuoſa,§.deteriorem.752.numero 20
Via,& iter differunt in glo. a.743. in princ.
Via militaris ideſt publica.in gl.e.743 num.40
Via prætoria. conſularis, militaris ,in gl.e.750.nu.10
Via publica,ſ.viam.749.nu.10
Via quandoque ideſt ſemitus via. in gl o.27.nu.70
Via ruſtica,§.hoc interdictum.750.nume 20
Via triplex.in glo.d.in fine.743.nume. 40
Via vicinalis.in verbo.Vicinalis.
Viam aperire.in l. Prætor. 756. nume. 40.& 50
Viam purgare l.2. de via publi. & itin. pub.757.nu.10
Viarum quædam publicæ, quædã priuatæ.aliæ vicinales.Viarum.749.nume.20
Vicinalis via.l.fi.de lo.& iti.publ. vide in verbo.Viarum.
Vicinus locus quis dicatur.in glo. m.
Viciſſim reconueniendo an vnum per aliud tollatur.in verbo, Tollere.
Victimarij.in tex.2023.nu.60
Videri.ideſt præſumi,in gl.b 1054. num.50
Vigilantibus ius ciuile ſcriptum eſt, l. pupillus.in fi. quæ in frau.cred. 712. nu.40
Viginti primi.in mar.2008. nu.40
Vincula publica. l. Senatuſconſulto. de iniur.
ex Vinculis cauſam dicere. in verbo. Cauſam.
Vindicare Rempub. quod Reipub. debetur
Vindictam ſumendi auctoritate propria facultas quando poteſt per aliũ exerceri.in mar.793.nu.30
Vinearum populatores capite plectuntur.in mar.1513.nu.40
Vinum totum non priem effundere permittitur.in gl.c.2154. nu.40
Violenter cognoſcens fœminam qualiter probatur.in marg. 1678.nu.40
Violentum ex intervallo non præſumũ in verbo.Expellere.
Virgæ ſanguineæ. l.pe. ad l. Pomp. de pat.
Virgilij patria gl.f.1977. nu.
Virgines nondum viripotentes corrũpens qualiter punitur. l. ſi quis aliquid.de pœnis.ſ.qui nondum.
Vir arrox.§.a ſolam 771.nu.50
Vis diuina. ideſt vis maior. l. fluminum.§.v.tuam. de damno infec. 91. num.60
Vi factum. quid.l.1. quod vi aut clam. 1.quid ſit.843.nu.50
Viſceribus vim inferre.l.Cicero.de pr vide in verbo. Mulier.
Viſitationem ſoluens pro beneficio litigioſo, non facit ius ſuum melius. arg.in l.quæ quiſque. de acq. rer. do. 455.nu.50
Vitiare)Quod vitiat,non debet ſubintelligi.in verbo.Subaudiri .
Vitio naturali parcendum eſt,in glo.g. 91.nu.60
Vitioſus locus dicitur paluſtris, in gl.n. 144.nu 40.vide in verbo.Locus.
Vitioſæ ædes.i.ruinoſæ. l. qui bona, §. ſi quis.de dam.infec.59. nu.50
Vitium ædium. loci,& operis differũt. in gl.q.r.93.nu. 70
Vitium litigioſi rem non afficit.in verbo. Litigioſi.
Vitium operis,§.qui hoc.818.nu 50
Vitis geſtamen erat Centurionum ,in mar.1940.nu.30
Vite à Centurionibus cædebantur milites.ibid.
Vivos exuri ſacrilegos.l. 6.ad l.Iul.pec.
Vix eſt, ideſt nullo modo eſt, in glo.z. 416.nu.20
Vlpianus prophetizat.in glo.b.3.num. 10
Vlpiani origo.l.1.in prin. de cenſi.
Vniuerſitas) Cum ea quædam alienantur,in gl.o.453.nu.50
Vniuerſitas citari debet in conſilio. in marg.2197.in princ.
Vniuerſitas fundi, non ſingulæ partes poſſidentur.in verbo.Fundus .
Vnus tãtũ familiam conſtituit.in verbo, Familiam.
Vnum non ſufficit, ſi plura requirantur in verbo. Duo.
Vnius teſtimonio non credendum. l. marius,§.Suetus.de quæſtionibus .
Voluiſſe præſumitur ſcribẽs,quod ſcriptũ non inuenitur.in verbo. Scriptum.
Voluntas coacta.voluntas eſt.gl.n.2146 nu.50
Voluntas defuncti ſtudioſè exequi debet,verbo,Defuncti.
Voluntas non ſemper ſequenda, in verbo,Defuncti.
Voluntatis expreſſæ & eius,quæ ineſt, diuerſa cauſa eſt.l. eum qui certatum de verbo.obl.§.1.1357.nu.40
Voluntatem imperãtis verba quædam, vt ædifi.aucto.i.ædificate volucro.in gl.c.747.nu.10
Voluntarius nemo videtur, vt bona diſſipentur.in glo.d.691. numero 40. & 50
Voluntarium exilium.in tex.1783.nume.20
Vrbs.ideſt Roma.in glo.z.1636. nume 10 70
pertinet ad decus Vrbium, ædificia nõ deſerinqui.§.hoc interdictum.34.nume 10
Vſitatum.l. Imperatores §. ijdẽ reſcripſerunt de appel.
Vſtalia mancipia.in gl.g.166. num.70
Vſucapere pro hærede quis dicitur gl. 1.5.6.nu.40
Vſucapi poſſunt pecorum fœtus, in glo. m.& mar.518.nu.60
Vſucapio an habeat locum in emptione conditionali, in qua pendente cõditione traditio ſit. in glo.c.589. nume 40
Vſucapio. & præſcriptio differunt.gl.x. 516.nu.60
Vſucapio pro hærede vi locum habeas. quid requiratur.in glo.f. & in marg. 576.nu 20. & 30
Vſucapio quare introducta. in textu. 591. nu.50 in gl.g.592.nu.30
Vſucapionis,& poſſeſſionis cauſa ſeparata.l.2.§.ſeparata.procemp.561. nume.30
Vſuræ non currunt. ſi non ſterit per debitorem quo minus ſolueret. in mar. 2135.nu.40
Vſuræ ſemiſſes.ideſt maiores.in glo.g. 2357 nu.70
Vſuratum curſus odioſus. gl.o. & mar. 2050.num.20
Vſusfructus eſt indiuiſibilis.licèt vilitas eius diuidi poſſit.in gl.z. cir.me. 2194.nu.50
Vſusfructus non poſſidetur,ſed tenetur, in verbo. Tenetur .
Vſusfructus non poteſt conſtitui duobus in ſolidum in eadem re.in gl.e. & d.2173.nu 10
Vt. dictio variè ſumitur, in glo. l.726. nu.20
Vtenſilia l eos qui.de Decurior.
Vti.ideſt poſtquam.in gl.a. 1132.num. 60
Vti poſſideris interdictum duplex eſt, in gl.i.816.nu.40
Vtilis ideſt efficax.in glo.z. 1062.num. 60
Vtilis actio.in glo.f 1011.nu.70
Vtilis actio quandoque. ideſt efficax. in gl.s.734.nu.60
Vtile.ideſt efficax. in glo.l 84.numero 20.& in glo.b.826.num.20. & in gl. s.856.num.30.& in gl.o.752.nu. 30. & in gl.p.860.in prin.
Vtile per inutile an, & quando vitiatur in marg.1183.nu. 10
Vtile per inutile non vitiatur. l.1. §. Sed ſi.de verborum obligatio. 1026. nume 30
Vtilitas publica priuatæ præfertur, in gl.g.19.nu.60
Vtili actioneſt eadem, idem ius ſtatuitur.in verbo, Ratio
Vtimur hoc iure. l. Stichum. §. ſi Stichus.de ſta.lib.354.nu. 30
Vxor multiplices.in tcatu.2129.nume. 30
Vulgaris interpretatio ſequenda, ex tex.2110 nu 10
Vulgatis vxor, in margine. 1652. nume.20
Vulneratus cenſetur mortuus à die illatæ vulneris, ſi moriatur, in margi. 636.nu.60
Vulua mulieris habere poteſt quinque loculamenta,l.ſi pater. de ſolu.
Vxor vulgaris, quæ. in margine. 1652. nu.20
Vxor quas operas debet mariti.in marg.ſub lit.q 328.nu.20
Vxor vacans.in verbo, Vacans.

X

Xenoparochi.in margine.2007.nume.50
Ξυμπαρεσι. in mar.2141.nu 40

FINIS.

INDEX

INDEX PRÆCIPVARVM

SENTENTIARVM, QVAE SEMPER

menti inhærere debent.

IN SINGVLAREM STVDIOSORVM omnium vtilitatem collectus.

Abolitio pœnæ est temporaria coercitio, l. fratres de pœ. i prin.
Absens non nocet præsenti, l. i. de fideiuſ. liber. 267. nu 30
Absoluere potest, qui condemnare potest. l. 3. de re iudic. 504. num. 10
Accessorium sine principali esse non potest. in gl. h. 1226. in princ.
Accidés nõ mutat materiã. l. 5. §. apiũ, de acq. rer. dom. in fum 413. nu. 60
Acquirere.) Iisdem modis res desinũt esse nostræ, quibus acquiruntur. l. 1. pro derelicto 591. nu. 60
Acquirere negligens creditores non fraudat. l. qui autem, in prin. quæ in fraud. cred 63. num. 30
Acquirendi species est obligatione alium liberare. l. species, de acceptil.
necessaria ad Acquirendũ, sunt necessaria ad perdendum. l. quemadmodum. de acq poss. 479. nu. 10
Acta inter alios, alijs non nocent. l. sæpè, de re iud. 633. in prin.
Actio semel extincta reuiuiscere non potest. in verbo. Obligatio.
Actio si cui datur, multò magis, & exceptio l. 1. §. quod autem, de superfi. 806 num. 40
Actiones duæ possunt simul proponi. in gl. i. 206. num. 30
Administrare honor est. l. testamento. in fi. de manumiſ. teſt. 261. num. 30
Adulterum occidere cui patri nõ merito liceat. l. nec in ea de adul.
Aduocare, consilium petere. in marg. 1420 num. 10
Aduocatus est miles. in gl. 598. nu. 70
in Ædes sacras olim congnabatur pecunia. l. 4. de statulib. 130. nu. 60
Ædes constant ex solo, & superficie, l. eum qui. de vſucap 35. nu. 30
Ædificia non derelinqui, pertinet ad decus vrbis. in verbo. Pertinet.
Æquitas iuri stricto præferatur. in gl. q. 188. num. 60
Æquitas rigori præualet. in gl. pe. l. qui seruum. de æſt. & obligat. 1083. nu. 40
Affectare tutelam non dicitur. qui est idoneus. l. vxori. ad leg. Cor. de fal.
Affectioni parentum parcitur, l. 4. in fi de re mil.
Affectione carẽt pupillus & furiosus. l. 1. §. sed furiosus. d acq. poſ 459. n 30
Affectus) Furiũ non fit sine affectu furandi. l. furiũ. de vſucap. 550. nu. 10
Affectu non luxuria libertas danda, l. illud. de ma. vindic. 236. nu 20
Affectu carent pupillus & furiosus, l. 1. § hoc edictone vis fi. ci. 732. numero 40
Agri portio videtur aqua viua, l. is qui. in prin quod vi aut clam. 856. nu. 40
Ali de alieno quandoque quis potest, in gl. i. 1990. nu. 10. & 20
Alienantur quædam non sola. l. quę dã sunt. de acq. re. do.
Alienatione prohibita, prohibetur vſucapio in mar. 536. nu. 50 & 60
Alienum factum, inutiliter promittitur. l. sicut. de fideiuſſ.
Alienum factum, nostrum dicitur. in verbo Factum.
Alienum largiri species lucri est in verbo. Lucri.
Alieni facti ignorantia tolerabilis, l. fi. pro ſuo. 512. num. 20
Alieno admisso grauior pœna nõ luenda, l cum ratio. in prin. de portio. quæ libe dam conced.
Alius.) Qui per alium facit. facere videtur. l. non solum, de liberali cau. in argum. 388. nu. 60
quærit quis per Alium, quod per se nõ potest. in gl. f. 1274 in prin.
Alijs non nocet res inter alios acta. l. sæpe. de re iud. 633. in prin.
res inter Alios iudicata. alijs nõ obest. in verbo. Res inter. ibid.
Alternatiuæ verificatio, alterius partis veritate contenta est, in mar. 2077. in princ.
Alternatiuorũ vtraq; pars quandoque est in obligatione, in gl. i. 362. nu. 10
Ambiguus iudicis ſermo ab eo interpretatur. l. prætorijs. de præto. stip.
Amico parum diligenti qui rem custodiendam tradit, de se quæri debet. in verbo. Negligenti.
Amissum turpiter, postliminio caret. l. 2. in fi. de cap & postli.
Amisso debito quandoq; debitor nõ tenetur in verbo. Debitor.
Amittitur rebus nemo. l. si procurator. de acq rer. do. 437 nu 30
Ampliari Imperium hominum adiectione, quàm pecuniarum præstat. l. cum ratio. §. si plures de bo. dam.
Animus cuiusq; ex eo, quod quisq; ante dixerit, æstimatur. in mar. 958. n. 60
Animi languor damnum afferre non debet in verbo. Damnum.
Animo & corpore quæritur, & perditur animi & corpore. l. quemadmodum. de acq. poſ. 479. nu. 10
Antecedentia probant sequẽtia. in verbo. Animus.
Appellantem occidens iudex ante tẽpora appel. est puniendus pœna mortis. in mar. 1722. num. 10
Appellans nondum damnatus est. l. 2. §. 1. de pœn.
Appellationis remedio condemnationis extinguitur pronunciatum. l. 1. in fi. ad Senatuſcon. Turpil.
Approbatum semel, amplius non reprobatur. l. 6 vxor. §. sed & si. ad l. iul. de adult.
Aqua calida in Asia terrę irrigãtur. §. constat. l. 1. de aqua quot. 222. nu. 60
Aqua viua vi agri por. io. in ver. Agri.
Arma postliminio non reuertuntur. l. 2. in fi. de cap. & postli.
Assidua frequentia quasi nonnullam præbet infamiam, l. item apud, §. aliud de iniur.
Auaritię caput. Roma. in gl. g. 518. n. 10
Auditus.) Testimoniũ de auditu quandoque admittitur. l. 9. §. idẽ Labeo, de aqua plu 128. nu. 30. & 40
Auferre rem meam potiũ auctoritate propria, quando non habeo copiam iudicis. in mar. 704. nu. 50. & 60
Auscultatores debent esse minores. l. ad Rempub. de mune. & ho.
Auctoritas publica excusat. l. qđ Principis. de aqua plu. 149. nu. 30

B

Beneficium amittitur propter delictum. in gl. h. 1509 nu. 30
Beneficiũ cõsuetũ cõcedi à Principe, dĩ imperabile. in mar. 825. nu. 20
Beneficium iuris nemini auferendũ, in mar. 596. nu. 30. & 40
Beneficium suum nemini debet esse damnosum. l. Paulus. de præto. stip.
Benignior interpretatio capiẽda. l. qui duos, §. 1. de ma. rest. fallit quandoq; in dubio. in gl. k. 253. nu. 70
Benignitas laudatur. l. si vetti, in fi. de priu. cred. 671 num. 30
Benignitas rigori præferẽda. l. 3. §. Stichus annua. de leg. libe. 329. nu. 50. & l. si statu. ad prin. co. tit. 353. nu. 30
Bis idem qui promittit, amplius quã semel nõ tenetur. l. qui bis. de verb. oblig. 1054. nu. 30
Bonos seruos habere debent publicani. l. 3. de publ. 154. num. 50
Bona dicuntur cuiusq; quæ ære alieno ũ persunt. l. non possunt. de iure fisci.
Bona nõ sunt facile dilapanda. l. 2. de cura. bo. dan. 690. nu 10

C

Calendæ vnde dicantur, de verb. sig. in gl a. 2097. num. 40
Calida aqua irrigari quãdoque agros in verbo. Aqua.
Calliditas reprobatur. l. 2. §. quæsitum, de separa. 662. num. 20
Calor inconsultus calumniæ vitio caret. l. 3. §. quarti. ad Senatuſcon. Turp.
Calumnia caret incõsultus calor. ibid.
Caprio vtranda. l. si rem mihi. de vſucap. 551. num. 40
Captiosa non debet esse creditoribus pupilli ignorantia, in verbo. Pupilli.
Castrari vel sponte nemo debet. l. 4. §. plane. ad leg Corn. de sic.
Castrorum disciplina antiquior fuit

Romanis quam claritas liberorũ, l. poſtliminium, ſ. filius de capti.
Cauſæ continentia non debet diuidi, in gl. p. 793. n. 50
Cauſæ magis quam perſonæ beneficiũ datur. l. tempus de re iud. 615. nu. 20
Cęlum: ſupra ædes meas liberũ eſt vſq. ad cęlum. gl. ante p. l. ſi opus quod vi, aut clam. gl. h. 869. nu. 10
Cenſus.) Quæ quiſque aliena in cẽſum deducat, nihilo magis eius fiũt. l. quæ quiſq. de acq. re do. 455. n. 50
Cœptus dies habetur pro completo. l. I vſucap de vſucap. in ſum. 525. n. 30
Certò certius eſt. l. ait Prætor. ſ. ſi cum quæ in fraud. cred. 704. nu. 30
Ceſſio bonorum non liberat fideiuſſorem. l. hæres à debitore. ſ. quod ſi de fideiuſſ. & ibi. in mar.
Charitas liberorum nõ fuit potior Romanis, quam caſtrorum diſciplina ver. Caſtrorum.
Charitatem auget commilitium, in ver. Commilitium.
Citatio ſi eſt notoriè nulla priuilegiatus non tenetur comparere. in mar. 628. num. 60
Ciues omnes Reſpubl. defendere poſſunt. l. 4. de ope. no. nun. 12. num 30
Cloacæ immundæ peſtem cient, & ſui nõ l. 1. ad prin. de cloa. 840. n. 10. & 12
Cloacarum immundities peſtem generat. in gl. g. 19. nu. 60
Cogitatio delicti nocet. in ver. Delicti.
Cogitationis pœnam nemo meretur, l. cogitationis de pœ.
Cogitatione animi nocẽt quis dicat, l. impuberẽ. ſ. ſed, & ſi. ad l. Cor. de fal.
Cognationis ratio habetur. l. vel ſi. de ma. vin. 234. n. 50
Cognitio militaris prodeſt, in margi. 1943. nu. 40
Colonus retinet poſſeſſionem domini electi, in ver. Dominus.
Commilitium charitatem auget. l. hæreditatem. de caſtr. pecu.
Commodum debet eſſe vbi eſt onus, in gl. d. 1253. n. 10
Concedere.) Non concedere eſt retinere. in gl. a. 485. n 30
Conceptio medicamentis nõ eſt impedienda. l. 3. in fi. de ſtatuli. 330. nu. 30
Concordia matrimonia pater turbare non debet in ver. Matrimonia.
Condemnare qui poteſt, & abſoluere, l. 3. de re iud. 594. num 10
Condemnati dantur quatuor menſes ad ſoluendum. in ver. Debitori.
Conditio perſonæ inſpicienda. l. 4. ad fi de incen. rui nau.
cõditio ſemel expleta, expleri amplius non poteſt. l. ſi ita, ad prin. de ma. teſta. 245. nu. 20
conditio ſuſpendit libertatem. in margi. 229. nu. 50
conditionis peioris non debet eſſe dominus, quam non dominus. in glo. c. 1611. nu. 20
conductio eſt in nummo vno. l. ſi quis in fi. de acq. poſ. 480. nu. 30
confeſſio facta in tortura etiam perſeuerata ſine indiciis non nocet confeſſo. in mar. 2752. n. 40
cõfeſſus in iure, pro iudicato hꝫ l. poſt rem. de re iud 629. nu. 10
confeſſus pro iudicato. l. 1. de confeſ. & l. 3. eo. ti. 635. n. 30. & 636. n. 20
confeſſus ſua damnatur ſententia. l. 1. de confeſ. 631. n. 20
cõfeſſus ſe occidiſſe hominem tenetur de occiſo. l. 4. de confeſ. 636. num. 30
coniectura locum eſt in incertis, nõ in certis, in gl. y. 1254. nu. 50. & 60
conſanguinitas excuſat, in gl. q. 1932. numero 70
conſcientia delicti nocet, l. quæſitum, qui, & à qui. ma. 368. n. 10
conſcientia ſceleris inſtar eſt, l. aut facta. in princ. de pœ.
conſentire alij poteſt, qui per ſe facere non poteſt. in gl. d. 231. nu. 60
conſentientem fraudat nemo, in verbo. Scientes.
conſenſus eorum requiritur quorum iuri aliquid detrahitur, in tex. & in mar. 136. nu. 40. & 50
conſenſus plurium quando requiritur, debet ſimul præſtari. in ma. 137. n. 20
conſignationi olim fiebat in ęde ſacra, l. ſi. de tabu. exhi. 742. nu. 30
conſignationes olim fiebant in ęde ſacra. l. 4. de ſtatulib 330. nu 60
conſilium alij nemo præſtare poteſt, qui furti faciendi conſilium capere non poteſt. in verbo. Opem.
conſtare oportet prius de crimine & pronuntiari. l. eius qui. de iu. fiſ.
conſuetudo facit perſonam eligibilẽ, quæ alias eſt ineligibilis, in verbo. Eligibilis.
conſuetudo ſpecialis derogat legi. ſi eſt rationalis, & legitima. in gl. o. & in marg. ſ. ſed & ſi. l. 3. quod ui aut clã. 846. nu. 50
continentia cauſa non diuiditur, in verbo. cauſæ.
contumax nõ eſt, qui litem inchoatam deſerit vocatus ad iudicium tribunalis. l. contra. de re iud. 628 nu. 30
contumax quam obſequès durius tractatur. l. 2. de re iud 628. nu. 30
contumacia eſt delictum, l. cõtumacia. de re iud. in ſum 627 num. 30
contumacia militis capitalis, l. omnes. ſ. 2. de re mili.
conuenire) Beneficium dolo perditur ne quis conueniatur, nisi in quã. um facere poteſt, in verbo. Dole.
conuenire quem nondum poſſe. & debitorem cum non eſſe, nihil refert, in verbo. Debitor.
corporalia munera non præſtant fœminæ. in verbo. Fœminæ.
corpore & animo quæritur. & perditur poſſeſſio. l. quemadmodum. de acq. poſſ. 469. nu. 10
creditor improbus eſt, qui vltra iterum conſequi quod accepit. in verbo. Improbus.
creditor non fraudat negligens acquirere, l. qui autem. quæ in fraud. cre. in prin. legis 695. nu. 30
crimen enorme non habet remiſſionẽ vlt onis. l. Gaij. de fidei. li. 303. n. 10
crimen ſi graue eſt, ibi puniri dẽt quis, vbi illud admiſit, in verbo. Puniri.
conſtare oportet prius de crimine, & pronuntiare. l. eius qui. de iu fiſ.
culpa dolo proxima dolum repræſentat. l. 1. ſi quis teſta. lib.
cuburæ ſtudium à militia auocat. l. milites. in prin. de re mili.

D

DAmnatorum qui non deliquit, iniquum eſt. in gl. ſ. 16. in prin.
Damnum dat, qui damni occaſionẽ præbet. li. 4. circa fi. ad ho. rip.
Damnoſum nemini debet eſſe ſuũ beneficium in ver. Beneficium.
Dare non ſemper eſt accipientis facere. in gl. p 338. n. 50
Dari rem ſuam, & non dare paria ſũt, ibi gl. q.
Datum contemplatione ſalutis eſt irreuocabile. l. ſi pater, ſ. ſi. de dona. 195. nu. 10. & 20
Debetur præſenti die, ſi dies non adijciatur. in ver. Die.
Debitor) Non eſt æquum teneri eum pecunia amiſſa qui non teneretur ſi creditor accipere voluiſſet. l. qui decem, in prin. de ſolu.
Debitor cum ſoluit, poteſt finem habet commemorare in quam cauſam ſoluit. l. Paulus de ſolu.
Debitor non totus tenetur de interitu in ver. Periculum.
Debitor non debet venire cum facęo paratus. l. quod dicimus. de ſol.
Debitor qui non ſiſtan nondum conueniri poſſit nihil refert. l. Fulcin. ſ. ſihin diem quibus ex cau. in poſſ. eſ. 652. num. 50
Debitori datur terminus ad ſoluendũ & ex cauſa prorogatur. l. debitorib. de re iud. 616. nu. 20
Decipit qui non inſtituit. in glo. o 386. nume. 60
Deceptus nõ dicitur iure communi vſus. l. inter cos. ſ. pen. de ædeuf.
Decepto quam decipienti magis ſubuenitur. l. ſi procurator. de do. ma. exce. 977. num. 10
Defendere Ducem debet miles. l. 3. in fi. de re milit.
Defendi vxores à viris nõ cõtra equũ, in ver. Vxores.
Defenſionibus pluribus, vtl licet, l. is qui. de excep. 984. nu. 20
Defenſor fui idoneus non eſt minor. in ver. Minor.
Deficiente cauſa deficit effectus. i mar. 166. nu. 20
Defuncti vltima ſtudioſe exequi, debet. in gl. t. 1122. n. 60
Delicia) Non deliciis, ſed luſtis affectionibus libertas danda, l. illud. de manu. vin. 236 n 20
Delictum grauius eſt militiam detectare quã appetere. in ver. Militiam.
Delictum patris filio non nocet, in ver. Patris.
Propter delictum amittitur beneficiũ. in ver. Beneficium.
Delicti cogitatio nocet. l. quæſitum qui & à qui. ma 368. n. 10
Delicta non debent remanere impunita. l. Stichum. ſ. 1. de ſolut.
Delinquunt minus exemplo deterriti in ver. Exemplo.
Damnati non debet, qui nõ deliquit, in ver. Damnati eum.
Delinquens iterato, punitur grauius, in ver. Iterato.
Deſinunt res noſtræ eſſe iiſdem modis, quibus acquiruntur. l. 1 pro derelict. 581. nu. 60
Deteriorquandoq. eſt pupilli condõ ij ſuorum. in gl. h. 697. n. 50
Dicere) Ex eo quod quis ante dixerit, probatur animus, in marg. 958. numero 60
Dicere ſibi nemo poteſt. l. 2. quo. legat. 715. num. 30
Dies adiectio pro reo eſt. l. cum qui cal. ſa. de ver. obl. 1064. nu. 40

Dignitas eius,qui nihil admiſit,nõ eſt impedienda.l.ſpurij.de Decu.
Dignior eſt præferendus inferiori, ex textu,1993.nu.20
Dignitatum ordines ſeruãdi ſunt, ibi. num.30
Dilatio ſi periculum ſit allatura ceſſat iuris regulæ.l.v.§. ſi quis tuos, de oper.noui nun.19. num.10. & l.1. de dam.inf.1391.nu.20
Diligere.) Si diligo te,tu illum non ſequitur, q̃ diligam illum. glo.debet. l.de acceſſionibus de diuer. & tẽpo. præſcrip.949.num.60
Diligens debet eſſe præceptor. l. Atti-lius,de do.189.nu 20
Diſcere ſemper bonum eſt,in mar.280 num.20
Diſcere cupiebat Iul. vel alterum pedem in tumulo habens, l. apud Iulianum, de fideicom. liber.280.nu. 30.& in marg.
Diſcere cupiebat Pomponius Iuriſconſultus anno ætatis.lxxviij.in l.apud Iulianum,de fideic.liber.280.nu.30
Diſcendi cupiditas morte ſola terminãda.l.Iulianus, de fideicom. liber.
Diſcipuli erga præceptores ingrati eſſe nõ debent,l.Atilius, de donatio. 189.nu 10.& 20
Ditiores ſe putant homines, quã ſint, in verbo.Facultas.
Diuidere.) Nec mihi, nec tibi,ſed diuidatur.in gl.x.1378.nu.50
Diuiſa res melius intelligitur, in gl.h. l.quo dilucidius, de do. ma. excep. 952. in prin.
Docere malignè, decipere eſt arg l.teſtiſſimè.in fi.de libe.cau.386.nu.30
Doloſe iuſtũ tẽperare, difficile.l. Si adulteriũ.§.Imperatores, de adulte.
Doloſus nil doloſo, l.2.§. idem ait, ne quid in lo.publ.747.nu.30.& 40
Dolus cum dolo compenſatur, in gl.x. 963.in princ.
Dolus doloſo nocius,non alteri.l. q à debitore,quę in frau.cre.700. nu.10
Dolus tutoris an & quando noceat pupillo.in gl.k.967 nu.50
Doli capax pupillus non cenſetur, l.1. §.hoc edicto, ne vis fiat ei.732.n.50
Dolo ex ſuo furti actio nemini queritur.l.eum qui,§.1. de fur.
Dolo facit,qui petit, quod eſt redditurus,l.dolo,de do.ma.excep.976.n.70
Dolo malo non videtur habere,qui iure ſuo vtitur,l.3.§. is tamen,de libe. ho.exhib.887.num.30
Dolo perditur beneficium ne quis conueniatur niſi in quantum facere poteſt.l.qui cum.de re iud. in ſumma. 960.num.40
Dolo ſuo quando lucratur,quis.in glo. n.1979.num70
Domeſticum malum ſernus in ꝑbus, l.1.§.ſerui.furti aduer.nau.
Domicilium poteſt habere, & relegatus l eius qui.in fi.ad municip.
Dominium animo perdi non poteſt poſſeſſione retenta, l.ſi quis vi, §.1. de acquir.poſſeſ,488 nu.20
Dominium non quæritur poſſidendo, l.ſi finita,§.fi.de dam.infe,70.nu.50
Dominium præbet quandoq; non habens dominium.l. non eſt nouũ. de acq re.do.444.num.50. & 60
Dominia auferũt flumina, §.flumina, l.ergo.de acq.rer.do.435. nu.20
Dominus erectus retinet poſ.per colonum.in marg.781.num.40. & 50
Dominus non debet eſſe peioris conditionis,quàm non dominus in glo.g. 1704.nu.30
Dominus ſui nemo eſt, in glo.a.1173. in prin.
Domini appellatione fructuarius continetur.l.in venditione, de bo.auct. iud.poſ.660.num.10
Dominum habet, qui ſocium habet, in marg.164.num 60
Domus cuique tutiſſimum refugium, in glo.c.1027.in prin.
Domus dicitur in qua quis degit, etiã ſi aliena ſit.l.dies,§ Prætor.de dam. infe.43.num.20
Domus diruæ reficiendæ,l.ad curatoris.de dam.infe.113.num.20.& 30
De domo extrahi,quis non dẽt.l.dies, § Prætor.de dam.infe.43. num.20
Donare eſt perdere.l.filiusfam'. I prin. ibi.vt perdat,de don. 176.num.10
Donari videtur quod nullo iure cogente conceditur.l. donari, de don. 190. num.20.& 30
Donatori pinguius ſuccumbitur, quàm alteri debitori.l.& exhæredatũ, de re iud.626.num.10
Dubium.) in dubio fauorabilis ſenſus præferendus,in gl.m.248.in prin.
Dubia verba I ſtipulationib. qualiter interpretãtur.l.in conuentionalibus, de verb.oblig.1070.nu.40. & 50
Dulcedo vſurarum magna, in verbo. vſurarum.
Duo vel plura ſi requirantur, non ſufficit alterum adeſſe, in gl.t.813.n.60
Duplex ſolutio ex eodem debito recipi non debet.in verbo.Improbus.
Dutius nihil aut remiſſus conſtituendum.l 4.in fi.de incen.rui.nau.

E

EGere.) Ratio habenda eſt ne egeat qui condemnatur quatenus facere poteſt, l.inter eos,de re iud. 612. in prin.in tex.
Eligendũ eſt de duobus remedijs melius.in verbo.Remedia.
Eligens ſemel mutare voluntatem nõ poteſt.l.ſi quis ſtipulatus.ad prin.de verb oblig.1110.nu.20
Emptio nominis non ſemper facilis, quia numeratio non ſemper eſt in expedito,l.ſi dubitet.ad princ. de fideiuſ,1207.nu.20
Enormitas criminis, vltionis remiſſionem non meretur.l.Caij.de iudicũ. liber.303.num.10
Enunciatiua verba in modum cauſæ prolata exceptionem inducunt.l.pater.§.auus.de do. ma. excep. in ſum. 980.num.30
Epiſcopi reuerentia.& metus equiparantur, in verbo, Reuerentia Epiſcopi.
Errans nemo rem ſuam amittit.l.ſi procurator.de acq.re.do 437.nu.30
Errens non fatetur, niſi ius ignoret, l. non fatetur.de confeſ.636. nu.10
Erranti nulla voluntas, l.ſed hoc, de aqua plu.148.nu 10
Erranti ignoſcendum, l. interdum. §. Diuus.de publica. 168.nu.60
Error & imperitia excuſat.l.ſed hoc, de aqua plu.148. nu.10
Error in ſyllaba non nocet.l.qui habebat.de manu teſta.263.nu 10
Error iuris, quando noceat.in gl.e.636. in princ.
Erronis fideiuſſio nulla, l.ſi quis.de fideiuſſor.
Errore veritas originis non amittitur, l.aſſumptio.ad munic.
Euenire quod poteſt,inficitur.in glo. i.413.nu.60.& l.qui bona.§.cum inter.de dam.infe.56.nu.10
Exceptionibus pluribus vti licet, l. nemo de excep.505. nu.50
Excipiuntur quædam tacitè in ſermone.glo. fin.l.fi. de aqua quot.833. in princ.
Excuſat publica auctoritas & maioris iuſſus.l.quod Principis.de aqua plu. arc.149.num.30
Executionis ſententiæ tempus poteſt iudex prorogare, vel arctare.l.2. de re iud.593.nu.m.20
Exemplo decretii minus delinquunt, l ſi quis.de ſc.
Expectatione non tenetur me primo percutiſſe in gl.armorum.§.qui armati.l. 3.de vi,& vi ar.783.nu 60
Expreſſa ſæpe nocent.gl.fi.l.2.de di.& temp præſcrip.in gl.k.1659. nu.50
Expreſſæ voluntatis.& eius quæ ineſt, i.tacitæ, diuerſa eſt cauſa.l.eum qui cer.de verb. oblig.§.1.1157. nu 40
Exprimi quædam verbis minus poſſunt,quam intellectu percipi.l.ratũ, de ſolu.
Extraordinarium ſubſidiũ ceſſat, vbi datur ordinarium.l.3.in prin.de no. ope.nun.in ſum.10.nu.30

F

FAcere.) Qui non facit,quod facere debet,punitur.in gl.l.1934. n.20
Facit,qui non facit.l.in fraudem, quæ in frau.cred.695.nu.10.& 20
Facere per ſe qui nequit,conſentire poteſt.in verbo. Conſentire.
Facere per ſe videtur, qui per alium facit.cum agitur de lucro, in verbo. Lucrum.
beneficium dolo perditur ne quis conueniatur niſi in quantum Facere poteſt,in verbo.Dolo.
Facere quantum poteſt ſoluit miles,l. miles.de re iud.598.num.30
Factum alienum inutiliter promittitur,l.ſicut.de fideiuſ.
Factum alienum,quandoque noſtrum dicitur.in marg.ad l. ea quæ de acq. re.do.447 nu 50
Factum alterius non debet nocere ei qui nihil fecit.l.de pupil.o.§.ſi plurium.de noui ope.nun. 16.num 20. vide in verbo. Nocere.
Factum,infectum fieri non poteſt.l.in bello.§.facit.de cap.
Factum nouiſſimè præiudicat, l. ſi quis ante de acq.poſſ.480.nu.10
Factum pro infecto habeti non poteſt, in gl.d.245.nu.20
Factum ſemel, amplius fieri non poteſt ibi.
Facti alieni ignorantia tolerabilis eſt, l.ſi pro ſuo.592.nu.20
Facti quæſtio, in iudicis arbitrio eſt: pœnæ perſecutio non eius voluntati, ſed legis auctoritati mandatur.l.1.§. 2.ad Senatuſcon. Turpil.
Facti quod eſt, facilè amittitur: vt pupillus poſſeſſionem corporalem, l.poſſeſſionem, de acquir.poſſ.497. num.30
cogi præciſè ad Factum an & quando quis poſſit.in glo.n.190. num.10.20. & 30
Factum tenet, quod aliàs non teneret, in glo.a.& in mar.l.quamuis de acquis.rer.do.447 in prin.

Faci-

Index posterior materiarum.

Facilitas) Sua cuique facilitas imputanda.l 1.§. item sciẽdum.de separ. 685.num 10

Facultas.) Sæpe de facultatib. suis amplius sperant homines quàm in eis sit.l.in fraudem.qui & à quibus ma. 364.num.60 & 364. nu.10

Falsa demonstratio non vitiat legatũ. l.testamento 0. de ma. testa.in sũma. 266.num.10

Famæ cuius patetur. multò magis. & viræ.l si adulterium.in fi.de adul.

Familiaritas militaris & scholaris ꝓ dest.in mar.1043.num.40

Fari qui nõ potest,nec stipulari, l.mulier.de verb.ob. 1083. nu.10

Favor publicæ disciplinæ dictat, vt malefitia puniantur,l.Stichum,§.2. de solu.

Favor huius sensus in dubio præferendus.in gl.m.248.in prin.

Fœminę in pane ius ignorati.in verbo. Rusticus.

Fœminę corporalia munera nõ obeũt. l.3 .corporalia,de mu. & hono.

Fide iubendo pro se obligatur nemo.l. hæres à teb §. seruo. de fideiuss.221. num 30

Fideiussio erroris nulla, in verbo. Erroris.

Fideiussio maleficiorum esse non potest.l.si à reo,de fidr.

Fideiussor in causis criminalibus admittitur.in marg.1247 nu.20

Fideiussor obligari non potest in aliã rem, quã in quã creditu est. l. si ita, de fide.q nisi fallat quandoque vbi no.in marg.

Fidem falsare adeò grave. vt etiã procedat in pupil.l.4.§.sed si.de manum.test.222.num.40

Fides non seruanda.nec seruanda.l.1. de loco pub. fru.751. nu.40

Plerique non tam patrimonio, quàm Fide q ique sustinentur.l.si quis,in fi.de verb.oblig.1120.nu 50

Fiducia magistratus iniuriari nõ licet. l.nec magistratibus de iniur.

Fieri debet aliquid in totum, aut in nihilum.in gl.h.395.num.70

Filius Regis potest dici Rex patre viuente in mar.l.cũ verò.l.cum quidam. de fideicom.libert 2 21.nu 30.& 40

Filius vendi an potest. circa h.glos.in. & in marg.

Filij ignominia est patet seruiens. l.j de libe.cau 379.num.40

Filiorum charitas non fuit antiquior Romanis, quã castrorum disciplina,in verbo.Castrorum.

Filiorum seruitus ad dolorem nostrũ pertinet.l quoniam, de libe. cau. 379.num.50

Fin nemadeo nil est, quod maritę pręfatus, aut extra vim ferre queat, l.fluminum,§.vltimo, de dam.in fec. 12.in prin.

Filius Principis proprius est.l.2.ne qd in lo.pub.747.nu.40.& 50

Fragilitas rei societas coita nullam vim habet.si à reo,in fi.de fide.

Flumina censitorum. (aliàs cẽsorum) vice fungunter. & ex priuato in publicum adiicunt.§.flumina.l.ergo, de acq.rer.do.435.nu.20

Fortuitos casus præuidere nullum hominum consilium potest, l.2.§.si eo. de admi re ad ciui perti.

Fortunę dominum sectatur. l.si is qui.§. si communis.de acquir. rer. do.453. numero 40

Forum rei sequi debet actor. in gl.n. 939.num.30

Fraternitatis ius habet societas. in gl. X 711.nu.10.& 20

Fraudat scientem.& consentientẽ nemo.in verbo.Scientes.

non Fraudat creditores acquirere negligens.in verbo.Creditores.

Fraus cum effectu accipitur.l.1.in fi.de statulibe.323.nu.50

Fraus legi fieri non debet, l.si quis, in fi.qui & à qui.ma.363.nu 40

Fraus lucrum non habet.in verbo. Lucrum.

Fraus sua cuique nocet. l.1.§. quæsitũ. de septa.682. nu.10.& 20

Fraudem facere videtur, qui non facit quod facere debet.l.4.quæ in fraud.cred.695.num.10

Frequentia infamiam præbet in verbo. Assidua.

Fructuarius continetur appel.domini. in verbo.Domini.

Fundi furtum non fit. l.quare, de vsucap 550.num.40

Fundũ hostium, qui nunquam fuit noster, neque promittere,neque legare possumus in mar.1115.nu.50.& 60

Fur furti quandoque agit, l.qui vas.§. si ego,de fur.

Furtum capere licet.& ad iudicem ducere.l interdum.§.1.de fur.

Furem non facit sola cogitatio furti faciendi.l.2.de fur.

Furem statuere non omnis qui potest. agere contra eum potest: nam possum dicere filium: at contra cũ agere non possum.l. seruus.de fur.

Furtum est casus fortuitus.in margine 1116.num.30

Furtum non fit hæreditati, l.in eo.de acq rer.do.436.num.50

Furtum non fit.nisi sit cui fiat.l.falsus. §.qui alienum.de fur.

Furtum non fit sine affectu furandi. l. fur.de vsucap.550. num.10

Furtum quandoque sine affectu committitur.in gl.m.1358.num.10

abolita est eorum sententia qui fundi iocive Furtum fieri putant.l. quare. de vsucap.550.num 40

Furtiua rei pars non est partus. §. si alienæ.§ Scæuola, de vsucap.527.nu. 40.& 50

G

Generalitas nimia reprobatur. in mar.1888.num.10

Generalitas vitanda.in mar.1188.n.20

Genus à digniori fit parte nominat. gl.1.l.1.de verb.obl.1024. num.40

Grani pretium non ratiendum. l.fin. ad le.Iul.de annona.

Gratificationi quandoque locus est. in glo n.1040 nu.60

H

Habere.) Per se quod quis non habet.nec per alium. in gl.1.684. num.60

Hęres non succedit in pœnam.l.pen.de no.ope.nun.38.nu 50

Hæredi non licet, quod defuncto, in gl.l 681.num.60

Hæredi non relinquitur. quod scelere quæsitum est.l.cum falsi.ad le. Cor. de fal.

Hęredem fraudari.inuidiosum.l.si peculium de statulibe.341.nu.40

Hæreditas damnola, hæreditas est, in gl.1.657.num.50

Hæreditas.personæ defuncti vice fungitur.l.mortuo.de fideiuss.

Hæreditas vice personæ fungitur. l. si is qui.§.1.de vsuca 530 num.40

Hæreditati furtum non fit. l.in eo. de acq.rer.dom.436.nu.50

de Hęreditate viuentis nemo solicitus esse debet.in gl.l.1897.nu 60

Homo homini officium debet, in verbo, Officium.

Hominum adiectione potius quã pecuniarum Imperium ampliãdum: in verbo. Ampliari.

Honestiores mitius puniuntur. l.6. ad ptin.ad leg.Iul.pecul.

Honor est administrare. l.testamento Centurio. in fi. de manu. testa. 262. num.50

Hostium seruum fieri ciuem Romanũ indignum.in verbo.Romanum.

I

Idem.) Nil est idẽ ei cui simile est. in glo.l.1.64.num.60

Idoneè.) Qui magis idoneè quid agit. præferendus est. l in reficiendo. de dam.inf.109.in princ.

Idoneus affectans tutelam. approbatur.in verbo Affectare.

Ignominia filij est patri seruiens. l.j. de libe.cau.379.nu.40

Ignorans amittit possessionẽ rei mobilis.l.si rem,de acq. pos.512.nu.30

Ignorãs non obligatur nec delinquit. l.4.§.longè,de act.& obl 994.nu.20

Ignorantis & inuiti conditio fieri melior potest.l.solucre.de solu

Ignoranti non tollitur possessio.l.quinis talues de acq pos.511.num.20

Ignorantia facti alienum tolerabilis.l.fi. pro suo.592.num.20

Ignorantia iuris excusatur in rustico. & fœmina.in verbo.Rusticus.

Ignorãtia iuris tolleratur.in gl.n.1202. num.10

Ignorãtia pupilli creditoribus captiosa esse non debet.in verbo.Pupilli.

Ignorantia vnius an prosit sciẽti. in gl.b.385.in prin.

Ignorãtia vnius alteri non prodest.nec scientia nocet.l.non solum. de libe. cau.389 num 10

Ignoscendum est ei. qui sanguinem suum qualitercunque redimi vo. luit.l.1.de bonis eorum.qui ante sententiam.

Illicitè qui fecit quid. alium in simili actu impedire non potest. l.idẽ.l.1. ne quid in lo.pub.in fin.747.nu 30

Illicitum non continetur mandato generali in verbo Mandato.

Immoderata cuiusque luxuria vitãda. l.ex damni de dam.inf.107. nu.20

Immoniatem pœna non tribuit. l. 16. legatorum.in fi de inter. & rele.

Imperdete.) Satius est non impendere, quam impensum repetere. in gl. K.143.in prin.

Imperitia culpatur. l sed hoc. de aqua plu 148.num.10

Imperium ampliandum potius hominum. quam pecuniarum adiectione.in verbo, Ampliari.

Impossibilia censentur. quæ ex sola Principis voluntate pendẽt. in mar. 269.num.10.& 20.& in glo.c.1256. num.20

Improbitas.) Nemo ex improbitate sua cõsequitur actionẽ. l.itaque. de fur.

Improbus est qui vult iterum cõsequi quod accepit.l.si quis dolo.in fi. de

re iudi.627.num.10.& in glo.c.755. num.10
Impunita non debent eſſe admiſſa, id eſt maleficia, l. Stichum. §. tametſi. de ſolu.
Imputatur illi, qui malum defenſorē elegit, l.iſ tamen, §. nunc videamus, iuſti. ſolui.
Inaudita cauſa quemquam dānari ratio non patitur, l.1.de requ.reis.
Incertam partem poſſidere nemo poteſt, l.ſi fur. §. incertam, de vſucap. 543.nu.40
Inconſultus calor, calumniæ vitio caret, l.2.§.quæri.ad Senatuſc. Turpil.
Indicia ſeruorum contra dominos admittenda non ſunt, l. 1. de quæſt. §. D. Antoninus.
Indignus habere ſeruos, libertos habere non poteſt, in ver. Seruos.
Indulgentia nimia reprobatur, l.1. de collu. dete. 409. nu. 60
Ineſſe debet quod magis, ſi ineſt quod minus, in gl. a. 721. n. 40
Infamia, vitæ periculo comparatur. in gl. h. 234. in prin.
Infamiam præbet frequentia, in verb. Aſſidua.
Infamem non omne crimen facit, l. Infamem, de publ. iud.
Inferior locus ſuperiori ſeruit. l. 2. de aq. plu. arc. 125. in princ.
Infinitas vitanda, in gl. d. 61. nu. 30
Initium ſpectandum, l. 1. de pœn. & ibi in marg.
Iniuria defuncto facta, cenſetur facta hæredi. l. 1. de iniur. §. & ſi. 1538. nu. 20. & in mar. 1571. nu. 50
Iniuriam comminiſci debet nemo. in ver. Tueri.
Iniuriam non facit, qui ſe tueri vult, cū aliàs non poſſit, l. 3. §. quod ait, de inc. rui. nau.
Iniuriam non habet iuris executio. in ver. Iuris.
Iniuriam non videtur accipere, qui ſemel voluit, l. in diem, de aqua plu. 137. nu. 10
Iniuriarum tenetur ſciens et volens in ſta conſuetudine. in glo. n. 1554. in princ.
Innocens.) Satius eſt impunitū relinq facinus nocentis, quàm innocentem damnari, l. abſentem, de pœn.
Innocens nocentem excuſat, in gloſ. e. 381. num. 40
Innocentem occidere, & nocentem iuſtam defenſionis cauſam habētem, paria ſunt, in mar. 1712. nu. 60
Innocētes egere nō debēt, l. 1. eo. de ſol.
Innocētia reus purgatur non criminū relatione. in ver. Reus.
Inops ne quis fiat ſua liberalitate, rō habenda, l. ne liberalitate, de re iud. 626. nu. 30
In perpetuum operam dare quis nō poteſt. in ver. Operam.
In quantum facere poteſt à milite exigitur, l. miles, de re iud. idē de aduocato, & in gl. o. 598. nu. 30. & 70
Inſtruere.) Qui non inſtruit, decipit. in gl. o. 386. nu. 60
Inſtrumentum non vitiatur errore ſyllabæ. in mar. 262. nu. 60
Intellectu magis percipi quædā, quàm elocutione exprimi poſſunt, l. ratū. de ſolu.
Intereſſe non teſtibus probatur, ſed iuramento declaratur, l. ſemper. §. ſi quis, quod vi, aut clam, gl. 1. 866. n. 10
Interpellatio extraiudicialis non conſtituit in mora eum, qui ſolum per iudicis officium poteſt conueniri, l. cum poſtulaſſem, de dam. infe. in ſūma. 111. nu. 30
Interpretari eius eſt, cuius conſtituere, l. in prætoris de præt. ſtip.
Interpretatio benignior ſequēda, l. q. duos, §. 1. de manumiſ. vindic. fallit quandoque in dubio. 248. nu. 30. in gl. K. 253. nu. 70
Inuitus liber fit nemo, l. ſed & alienare. de fideic. liber. 300. nu. 10
Inuiti conditio melior fieri poteſt. in ver. Ignorantis.
Irrigantur agri in Aſia aqua calida, in ver. Aqua.
Iteratò delinquens, punitur grauius. in ver. Tironibus.
Iubere. vide infra, Iuſſus.
Iudex ab omni ſorde abſtinere debet, l. pen. ad leg. Iul. repe.
Iudex interpretatur ſermonem ſuū ambiguum. in ver. Ambiguus.
Iudex minus, quàm poteſt condēnare debet. in gl. K. 1383. nu. 50
Iudex mitius agit cū obſequioſo, q̄ cū contumace, l 2. de re iud. 593. nu. 20
Iudex non poteſt vltra facere quàm ei conceſſum eſt à lege, vel conſuetudine, in ver. Officiatius.
Iudex poteſt prorogare, vel arctare tempus executionis ſententiæ, l. 2. de re iud. 593 nu. 20
Iudicis auctoritas præſtat iuſtam cauſam poſſidendi l. iuſtè, de acq. poſſ. 480. nu 50
Iudicis copia ſi deeſt, mea auctoritate rem meam poſſum auferre ab alio ablatam, in ver. Auferre.
Iudicis iuſſus & auctoritas excuſat. in gl. p. 966. nu 60
Iudicis partes nullæ ſunt in conſentiētes. l. 1. §. inde, de ope. no. nun. 7. n. 10
Iudici reſpiciendum ne quid durius aut remiſſius conſtituat. l. reſpiciendum. de pœ.
Iudicata res inter alios, aliis nō obeſt, in ver. Res inter.
Iudicatæ rei tempus ſpectatur. l. Fulcinius. §. ſi quis actione, qui. ex cauſ. in poſ. ea. 652. nu. 50
Iudicium cū falſo procuratore nullū. Iaſ. l. 1423. nu. 40
Iudicium ſoluitur morte rei. in verbo. Rei.
Error iuris nocet in Iudicio, nō extra. in gl. e. 636. in prin.
Iulianus alterum pedem in tumulo habens, adhuc diſcere volebat. l. apud Iulianum. de fideicom. liber. 280. num. 30
Ius alterius corrumpi non debet alterius colluſione aut inertia, l. ſi pariter. de libe. cau 383. nu. 10
Ius ſibi dicere nemo poteſt, l. 1. quorū lega. 725. nu 30
Ius ſuperueniens confirmat priuilegiū conceſſum per non habentem poteſtatem. in mar. 370. nu. 40
Iuris beneficium nulli auferendum. in ver. Beneficium.
Iuris error nocet in iudicio, &c. in ver. Iudicium.
Iuris executio iniuriam non habet, l. iniuriarum, §. 1. de iniur.
Iuris rigor non ſeruatur gratia libertatis. in ver. Rigor.
Iuri publico non derogat priuatorum pactio in ver. Priuatorum.
Iure communi quod datur, à Principe non eſt impetrandum, l. Imperatores, de pri. cred. 675. nu. 30. & 40
Confeſſus in Iure, ſuam confeſſionem infirmare non poteſt. l. quidam, de dona. 190. nu. 40
Iura ceſſant, vbi dilatio periculum ſit allaturā. in ver. Dilatio.
Iuſtutandum vicem rei iudicatæ obtinet, l. 1. qua. re. ac. non datus. 982. num. 40
Iuriſdictionem dat conſuetudo. l. ſi. de aq. plu. 151. nu. 10
Iuſſus iudicis valet in gl. p. 966. nu. 90
Iuſſus maioris excuſat. l. quod Principis. de aqu. plu. 149. nu. 30
Iuſſus patris non ſemper excuſat, in gl. n. 182. nu. 20

L

Labor eximius eſt capium à latronibus eripere. l ſi patet. §. ſi. de dona. 195. nu. 30
Languor animi damnum afferre non debet. l. iuſto. §. eum qui. de vſucap. 555. nu. 40
Lapſū facultatibus alij debent, l. Decurionibus. de Decur.
Largiri de alieno ſpecies lucri eſt. in ver. Lucri.
Latens. & abſens non nocent preſenti, l. 1. de fidēic. lib. 167. nu. 30
Lattones.) Datum alicui ob ereptionē à lattonibus nō reuocatur, l. ſi patet. §. ſi. de don. 195. nu 20
Legatum non vitiat falſa demonſtratio. l. teſtamento. de ma. teſt. in ſum. 266. num. 10
Lenocinium mariti ipſum onerat, nō vxorem excuſat. l. 1. §. ſi publico. de adult.
Lex extenditur vbi eſt eadem rō. l. 1. §. quod vulgò dicit. & vi ar. 777. n. 30
Lex ſupplet, quod homo omittit. in gl. b. 596. nu. 50
Legis verba notant potētiam, nō actū, l. Labeo. ibi nocet. id eſt nocere pōt. de ſtatulib. 344. nu. 20
Legis verba offendere nō licet. in gl. i. 366. nu. 40
Legi fraus fieri non debet. in verbo. Fraus.
Libellus incertus quandoque datur, l. 1. §. quia. in ſum. quo lega. 725. nu. 50 & 726. in prin.
Liber inuitus ſit nemo, l. ſed ſi, de fideicom. liber. 300. nu. 10
Liberos plures habeas, alios præcellit, l. ſpurii. in fi. de Decur.
Liberatur quis inuitus. in mar. 1256. n. 30. & in mar. 1285. nu. 20
Liberare alium obligatione, ſpecies acquirendi eſt. l. ſpecies. de accep.
Promptiorem eſſe debemus ad liberādum, quàm obligandum, l. Atrian. de actio. & obl. 1017. nu. 20. & 30
Liberalitas nolenti non acquiritur, l. hoc iure. §. 2. de don. 184. nu. 10
Liberalitate lapſo conſulitur, l. Decurionib. de Decur.
Liberalitate mea tamdiu te vti, quamdiu velim, natura æquum eſt, & vt poſſim reuocare. & mutare voluntatem meam, l. 2. de preca. 873. nu. 20
Liberalitate ſua ne quis fiat inops, rō habenda. l. ne liberalitate, de re iud. 626. nu. 30
Libertas pecunia lui non poteſt. l. ſtatuliberum, ad fin. de ſtatuliber. 336. num 30
Libertatis cauſa multa fiunt contra iu-

tis rigorem, l. generaliter, §. si quis tutorem. de fideicom. libet. 287. in prine.

Libertatis fauor magnus. l. generaliter §. si quis tutorem, de fideicom. liber. vide in ver. Obscura. 286. nu. 40

Libertatis fauore permittitur quod facilius est. in gl. m. 244. n. 10

Libertati quàm ætati magis fauetur, l. cum verò. §. apparet. in gl. multo. de fideicom. liber. 292. in prio.

Libertatem petit, qui ne seruiat petit l. generaliter. §. si petitum, de fideicō. liber. 285. nu. 60

Libertos habere non potest, qui seruos non potest. in ver. Seruos.

Licentia de ingrediendo rē auctoritate propria, pōt per habētē eā in aliū transferri in marg. 9. nu. 50

Linguæ lubricum ad pœnam non trahitur. in ver. Lubricum.

lis duobus instruitur, in glo. a. 1712. num. 70

lites sunt minuendæ. l. 2. de aq. pl. 125. num. 10

locupletatur, qui non fit pauperior. in ver. Pauperior.

lubricum linguæ ad pœnam trahi non debet. l. famosi, ad leg. Iul. maie.

lucrum in fraude non est, l. ait Prætor. in fi. quæ in frau. credi. 706. nume. 30. & 40

lucrum non facere, & damnum pati, differunt. l. Proculus. in fi. de dā. inf. 95. nu. 30

lucri species est ex alieno largiri, & beneficij debitorem sibi acquirere. l. si pignore. de fur.

vbi agitur de Lucro, qui per alium facit, per seipsū facere videtur. in mar. 875. nu. 30

Iniquum putauit Prætor, in Lucro esse eum, qui sentit lucrum ex fraude, l. ait Prætor, in fin. quæ in frau. credi. 706. nu 30. & 40

ludus noxius non debet esse impunitus. l. in furti. in fi. de fur.

luxuria immoderata vitanda. l. ex damni. de dam. inf. 107. n. 20

non ex Luxuria, sed affectu libertas dāda l. illud. de ma. vin. 236. nu. 20

M

Maior causa impedit contumaciā. l. contumacia. §. 2. de re iud. 628. num. 10

Maior pars vnde consideretur, in mar. 1950. nu 20

Maioris auctoritas excusat. in gl. 1. propter Prætoris. 1552. nu. 70

Maioris iussus excusat, l. quod Principis, de aq. pl. 149. nu. 30

Maiorem magistratū minor præcedere debet. l. honor. de mune. & hono.

Maius auditorium impedit contumaciam. l. contra. de re iud. 628. nu. 30

Maleficia, vt puniantur, disciplinæ publicæ vigor postulat. in verbo, Publicæ.

Maleficiorum fideiussio accipi nequit, l. si à reo. §. id quod. de fideiuss.

In Maleficijs voluntas spectatur, non exitus, l. Diuus ad leg. Corn. de sica.

Malum domesticum, seruus improbus. in ver. Domesticum.

Malum minus è duobus eligendum. l. si procurator. j. in gl. c. de dolo mali excep. 977. in prio.

Mandati qui agit, ratam habere solutionem videtur. l. si seruus, de fideiusso.

Mandato generali non continentur illicitum. in gl. c. 773. nu. 40

Manumissus amplius seruire nō pōt. l. 3. §. si ita. de fla. lib. 330. n. 20

Mare omnium commune. l. iniuriarū. ad fi. de iniur.

Maritus non debet exigere pudicitiā ab vxore, quam ipse non exhibeat. l. si vxor. §. iudex. de adul.

marito cur non liceat adulterum occidere. l. nec in ea. de adult.

marito difficile est iustum temperare dolorem, adultero cum vxore reperto. in ver. Dolorem.

mater filios retinet ob nequitiam patris. l. 3. §. etiam. de libe. exhibe. 893. num. 30

masculinum concipit fœmininum. in gl. f. 2065. nu. 50

materiam mutat accidens. l. 1. §. apiū. de acq. rer. do. in sum. 415. n. 60

matrimonium quiescens non debet alius turbare. l. constante. de adult.

in matrimonio indignè assumitur, quę duci prohibetur, in glos. h. 238. in princ.

matrimonia benè concordia iure patriæ potestatis turbari non debēt. l. 1. in fi. de lib. exhib. 890. n. 60

matrimonia vinculo pœnæ non sunt astringenda. l. Titia. ad pein. de ver. obl. 2148. n. 20

medicamentis conceptio non est impediendā. l. 3. in fi. de statu libe. 330. num. 30

melius eligendum est ex duobus remedijs in ver. Remedia.

memoriæ infirmitas damnum nō affert possessionis. l peregrè. ad princ. de acq. pos 509. nu. 40

mendacium nocet. l. si dubitet. §. 1. de fideiuss. 1207. n. 30

mendacium punitur, in glos. c. 1207. nume. 50

mensura cuiusque delicti pensanda, l. diuus. ad l. Corn. de fal.

mentiens in eo, quod est causa beneficii, perdit beneficium. l. sed hoc. §. 1. de re iud. 613. n. 20

merces eximii laboris est eripere aliquem à latronibus. l. si patet. §. fi. de dona. 195. nu. 20

metus, & reuerentia æquiparantur, in ver. Reuerentia.

miles non soluit nisi in quantum facere potest. l. miles, de re iudica. 598. nu. 30

militaris cognitio prodest. in margi. 1943. n. 40

militaris disciplina potior fuit Romanis quàm filiorum charitas, in ver. Castrorum.

militiæ causa meritū hæreditatis nō præstat, sed sanguinis ratio. l. dotē. in fi. de castren. pecu.

militiæ obtentu durior fieri quis non debet. l. 4. §. non omnis. de re mil.

militiam detrectare, grauius est delictum, quàm appetere. l. 4. §. qui post. de re mil.

minimum in obscuris sequendū. circa fi. gl. a. 171. nu. 20

minor debet inuenire sibi curatorem, in gl. q. 658. n. 10

minor grauius punitur, quàm maior. in ver. Conditio.

minor non est idoneus sui defensor. l. si minor. de bo. auct. iudi. pos. 658. num. 10

minor quandoque est deteriotis conditionis quàm maior. in gl. c. 658. num. 40

minor summa inest in maiori. l. 1. §. si stipulanti. de ver. obl. 1025. num. 50. quandoque contra: vt ibi in marg.

minores bonorum sunt incapaces. l. ad Rempub. de mun. & hono.

minus quod videtur inesse, si inest, & quod magis. in ver. Inesse.

modus honestus seruandus. l. ex dāni. de dam. inf. 107. nu. 20

mora vltima nocet. in marg. vide in ver Vltima. 352. nu. 40

morosus debitor tenetur de periculo interitus. in ver. Periculum.

morosus, & fur æquiparantur, in gl. f. 1100. nu. 10

morte non finitur voluntas. in verbo, Voluntas.

morte rei iudicium soluitur. in ver. Rei.

contra bonos Mores fieri nil debet. l. si stipulet. de verbor. obligatio. 1052. num. 10

mors regionis, in qua fit contractus, debet attendi, in margi. 2160. numero 10

munificentia lapso succurritur. l. Decurionibus. de Decur.

mutare possum voluntatem meam in precario l. 2. de preca. 873. nu. 20

Quod non Mutatur, fiet. glo. penult. l. 1. de diuer. & tempo. præscript. 941. in princip.

N

Naturale vitium ferendum. in verbo, Vitio.

Negligenti amico, qui rem custodiendam committit, de se queri debet. l. j. §. is quoque. de actio. & obliga. 990 num. 30

Negligentiæ non parcitur. l. cæcil. de cullo. reo. in tex. 1633. nu. 10

Negligi videntur quæ notabiliter fiūt, nisi specialiter notentur. l. in apud. §. ait Prætor. de iniu.

Nemo plus iuris in alium, &c. in man. l. non est nouum. de acq. re. dom. 444. nu. 50 & 60

Nihil est idem cui ipsum simile est in gl. obtinent. l. actionis. de actio. & obl. 1012. nu. 70

in totum quid fieri debeat, aut in Nihilum. in gl. h. 395. n. 70.

Nocens à peccato pœnitentia sua nemo esse definit. in ver. Peccatum.

Nocentem occidere habentem iustam causam defensionis, & innocentem occidere, patia sunt. in margi. 1721. num. 60

Nocentium peccata nota esse debent. in ver. Peccata.

Nocet quandoque res inter alios acta. in ver. Res inter.

Scientia vnius alteri non nocet, l. non solum. de libe. cau. 389. n. 10

Sua quisq. ita curare debet, ne alteri nocet. l. 1. §. Neratius. & §. de eo. de aqua plu. 118. n. 20 & 119. nu. 20

Nocere non debet factū alterius ei, qui nihil fecit. l. 1. §. si plurium. de noui ope. nun. vide in ver. Factum.

Nocere vicino debet nemo. & prodesse non potest cogi. l. 2. §. item Varus. de aq. plu. 127. in prin.

Nouissimè factū potius procedere dēt. l. si quis ante. de acq. poss. 480. nu. 10

Nullius quod est, occupantis fit. l. 3. de acq. re. do. 412. nu. 50

Numeratio non semper implet conditionem. in gl. b. 339. n. 20

Num-

Nunmo vno cõdestio, nulla. l. si quis in ſ. de acq. poſ. 480. nu. 30

O

OBediens quã contumax mitius tractatur. l. 2. de re iud. 593. nu. 20
Obedientia contumaciã tollit. l. contumacia. de re iud. 628. nu. 20
Obligari pro ſeipſo apud eundem poteſt nemo. l. hæres à deb. ſ. ſeruo. de fideiuſ. 1215 nu. 40
Obligatio ſublata reuiuiſcere non poteſt. l. qui res. ſ. ateam. de ſol.
Obſcura locutio fauore libertatis pro ea dẽ interpretari. l. ſi peculium. ſ. 1. in ſum. de manu. teſt. 243. nu. 10
in Obſcuris minimum ſequendum. circa ſ. gl. 8 171 num. 20
Obſequioſus quàm contumax mitius tractandus. l. 2. de re iud. 593. nu. 30
Occidiſſe ſe hominem confeſſus. tenetur. l. 4. de confeſ. 636. nu. 30.
Occupantis cauſa potioris. inter eos. de re iud. 611. num. 30
Occupatio maioris cauſæ impedit cõtumaciam. l. contumacia. ſ. 2. de re iud. 628 nu. 10
Offerenti ſe ſponte. parcendum. l. edicto. de iure fiſci.
Officiarius publicus non poteſt vltra permittere. quàm ei conceſſum eſt à lege. vel cõſuetudine. ſ. plane. l. 3. quod vi. aut clam. in ſum. 845. n. 50
Officium debet homo homini. in gl. l. 720. num 60
Officium habere. honor eſt. l. teſtamẽto. de manu. teſt. in tex. & glo. i. 361. num. 50. & 60
Officium trium ſubire quis poteſt. in gl. d. 233. num. 10
Officij ratione ſubuenimur eni. in verbo. Subuenitur.
Omiſſum ab homine ſupplet lex. in verbo. Supplet.
Omnes quod publicè interest. defendere poſſunt. l. 4. de ope. no. nun. 12. num. 30
Onus legendi qui aſſumpſit. an paliũ legere poſſit. in marg 1288. nu. 40
Onus vbi eſt. ibi & commodum eſſe debet. in gl. d. 123. num. 10
Operam dare in perpetuum. quis non poteſt. l. Prætor. de vaca. mun.
Opinari non ſufficit. niſi. &c. l 1. pro don. 578. num. 50
Opem aut conſiliũ nemo alij præſtare põt. qui ipſe furti faciendi conſiliũ capere non poteſt. l. ſul'o. 2. de fur.
Ordinarium ſubſidium ſi detur. ceſſat extraordinarium. in verbo. Extraordinarium.
Ordo non curatur. in gl. f. 1275. nu. 10
Ordo ſcripturæ ſeruandus. in verbo. Scripturæ.

P

PAri in cauſa turpitudinis potior eſt conditio poſſidentis. in verbo. Poſſidentis.
Parcit nemini. qui nec ſibi parcit. l. ſ. §. videri. de bo eo. qui ante ſenten.
parentis interest filium non ſeruire. l. 1. de libe. cau. 379. nu. 30
parentum affectioni parcitur. l. 4. in fi. de re mil.
parentum filiorumque ſeruitus ad dolorem noſtrum pertinet. l. quoniã de libe. cau. 379. num 50
partus. rei furtiuæ pars nõ eſt. l. ſi aliena. ſ. Sceuola. de vſucap. 527. nu. 60
pater & filius pariſicantur. in gl. l. 1069 in prin.
pater & filius vna perſona cenſentur. in gl. e. 924 in prin.
poteſt. qui per alium poteſt. in glo. ſ. 1156. in prin.
partis delictum filio non nocet. in glo. l. 1618. num. 70
patria iuſſus non ſemper excuſat. in gl. 1802. num. 10
patri cur liceat adulterum occidere. non marito. l. nec in ea. de adul.
patientia pro traditione eſt. in glo. ſ. g. 1017. num. 70
patriæ poteſtatis iure matrimonio cõcordia turbari non debent. l. 1. in fi. de libe. exhi. 890 nu. 60
patriam poteſtatem acerbè exercere pater non debet. l. 1. in fi. de libe. exhib. 891. num. 10
pauli præceptor. Iauolenus. l. 5. de manu. vindic. 233. num. 20
paupertor qui nõ fit. locupletatur. l. in pupillo. de ſolu.
paupertas prodeſt. in verbo Debitum.
paupertas quibus prodeſt. in glo. p. in mar. 371. nu. 40. & ſeq.
peccata nocentium nota eſſe oportet. l. eum qui. in prin. de iniur.
pecunia tui. libertas nõ poteſt. l. ſtatu liberum. de ſtatu lib. 336. nu. 30
pecunia ob ſententiam in Senatu dicendam non accipienda. l. antepenad legem Iuliam repe.
pecunia olim in ędẽ ſacram conſignabatur l 4. i prin. de ſta. lib. 330. n. 60
pecunia turpiter accepta, iuſtius penes eum eſt, qui deceptus eſt. quàm qui decepit in verbo. Turpitet.
per ſe quod quis non habet. nec per alium in verbo. Habere.
percipere.) Intellectu magis percipi q̃dam poſſunt. quam elocutione exprimi. l. rarum. de ſolu.
percuti ſe primo expectare nemo tenetur. in verbo. Expectare.
periculum interitus ſpectat ad debitorem mororum. l. nemo. ſ. 1. de verbor. oblig. 1094. nu 20
periculũ fallaturæ ſit dilatio. ceſſant iuris ſtatuta. in verbo. Dilatio.
periculo eius nihil eſt. qui non habet. quod reddat. l. itaque. de fur.
petere volens non auditur. in marg. & in tex. 1823. num. 10
permiſſum dicitur omne. quod non prohibetur. in gl. e. 1975. nu. 50
perpenſum debet eſſe iudicium. l. reſpiciendum. in prin. de pę.
perpetuæ conditio inſpicienda. in verbo. Conditio.
peſtem cient. & ruinam immundæ cloacæ. l. 1. ad prin. de cloa. 840. nu. 10. & 20
peſtem generant cloacæ immundæ. in verbo. Cloacæ.
petens mentire ripam ſuo nomine. debet reprimittere. ſi alieno. tenetur ſatisdare. 770. nu. 10
pignus ſuæ rei nemo contrahit. l. non ſolum. ſ. ſi rem. de vſucapio. 547. numero 10
pignora præſenti pecunia diſtrahi debent. a Dino. ſ. ſi emptor de re iu. d. 600. num. 10
pluralis locutio duorum numero contenta. in ſum. 9. poſſ annos. l. libertas. de manu. teſt. 147. num. 40
plus eſt quod in re eſt. quàm quod in exiſtimatione. l. ſi pater. ſ. 1. de manu. vindi. 232. num. 50
plus iuris nemo tranſferre. &c. in marg. l. non eſt. de acq. rer. dom. 444. num. 50. & 60
pluribus exceptionibus etiam diuerſis vti licet. l. nemo. de exceptio. 905. num. 50
pœna grauior alieno admiſſo non luenda in verbo. Alieno.
pœna immunitatem non tribuit. l. relegatorum. de inter. & releg.
pœnas leuiores lenitate. grauiores temperamento irrogare debet iudex. l. reſpiciendum. ſ. plane. de pę.
pœna non ex iudicis voluntate. ſed legis auctoritate pendet. l. 1. i. 2. ad Senatuſcon. Turpil.
pœna præteriti facti præſtanda. in ver. Præteriit.
pœna ſubleuanda eſt eius. qui diu ſordidatus fuit. l. ſi diutino. de pę.
pœna vitatur. ſi ante ſententiam ſoluatur. in mar. 156. num. 20
lubricum linguæ ad Pœnam non trahitur. in verbo. Lubricum.
in pœnam non ſuccedit hæres. in verbo. Hæres.
pœnis legibus comprehenſis contenti eſſe debemus. l. iuſta. de verb. oblig. 1044 num 20
pœnitentia ſua nemo nocens à peccato eſſe deſinit. in verbo. Peccatum.
pœnitere an & quando liceat. in glo. p. 1486 num. 70
pomponius Iureconſultus anno ætatis lxxviij. dicere volebat. l. apud Iul. de fideicom. libet. 280 nu. 30
poſſe illud dicimur. quod commodè poſſumus. in margine 2107. numero 30
poſſeſſio non tollitur ignorantia. l. quotus ſaltus. de acquir poſſ. 512. numero. & 30
poſſeſſio nulla quæritur. vel perditur ſine animo. & corpore. l. quemadmodum. de acq. poſ. 479. nu. 10
poſſeſſio tenetur per colonum à domino electo. in verbo. Dominus.
poſſeſſio titulo non releuat quem. à probatione. in fine. glo. ſ. 1. 382. numero 10
poſſeſſionis cauſam mutare nemo poteſt. l. non ſolum. ſ. quod vulgò. de vſucap. id eſt. qualitatem. titulum. 543. num. 10
poſſeſſionis damnum. memoriæ infirmitas non affert. l. peregre. ad princ. de acq. poſſ. 509. nu. 40
poſſidere eandem rem in ſolidum. plures nequeunt. l. 3. i. ex contrario. de acq. poſ. 470. num. 50
poſſidere incertam partem nemo poteſt. l. ſi fur. ſ. incertam. de vſucap. 543. num. 40
poſſidet iuſtè. qui auctore Prætore poſſidet. l. iuſte. de acquir. poſſ 480. numero 50
poſſidere melius. quàm in perſonam experiri. l. 1. i. de ſuperfic. 805. numero 30
poſſidere non intelligitur poſſeſſus. l. homo liber. ſ. quicquid. de acq. rer. do. 449. num. 40
poſſidentis conditio potior in pari cauſa turpitudinis. l. ſi procurator. de do. excep. in ſum. 976. nu 40
poſſidenti quandoque dari non poſſidenti. in fi. gl. c. 491. nu. 70

Index posterior materiarum.

Possum.) Quod per me non possum, nec per alium, in gl. b 2029. nu. 60

Postliminio caret turpiter amissum, l. 2. in fi. de cap. & postli.

Potestas.) Priuilegium concessum per non habentem potestatem, confirmatur ex iure superuenière, in mar. 370. nu. 40

Potior est qui tenet, quàm qui persequitur, l. si seruum, §. sequitur, de verbor. oblig. 1108. num. 20

Præcedentis vitæ actus cõsiderandus, in verbo Vitæ.

Præceptor debet esse, & eloquens, & diligens in l. Attilius, de donat. 189. num. 20

Præceptor malignè instruens, in dolo est arg. l. rectissimè, in fi. de lib. cau. 386. num. 20

Præceptoris officium est sua eloquẽtia, & diligẽtia discipulos meliores reddere. l. Attilius de don. 189. num. 20

Præceptoris officium remunerãdum, l. Attilius de don. ibid.

Præceptores iuris, l. pater fa. §. me illud, de priuileg. 673. nu. 30

Præsentia personę facit valere stip. l. si procuratori, de verb. obl. 1092. nu. 10

Præsumptio transfert onus probãdi in reum, in fi. gl. c. 29. in prin.

Præteriti facti pœna præstanda, l. fi. de libe. ho. exhi. 883. nu. 10

Pretium grani non est statuendum, l. fi. ad l. Iul. de annona.

Pretium loco rei succedit, l. qui à debitore, quæ in frau. cred. 770. nu. 10

Primus sententiam dicit, qui plures liberos habet. l. spurij, in fi. de Decur.

Principis proprius est fiscus, in verbo Fiscus.

Principis ex sola voluntate, quæ pendent, cẽsentur impossibilia, in mar. 269. num. 10. & in

non debet impetrari à Principe, quod iure cõmuni conceditur. l. Imperatores, de priu. cred. 675. nu. 30. & 40

Priuatio præsupponit habitum, l. decẽ, de verb. oblig. 1125. nu. 30

Priuatus administrator quandoq; maiorem habet potestatem, quam publicus, §. plane, l. 3. quod vi. aut clam, 845. num. 60

Priuatorum pactio iuri publico nõ derogat. l. 1. §. inde, de nou. ope. nun. 7. num. 10

Priuilegium concessum alicui per non habentem potestatem, confirmatur per ius superueniens, in marg. 370. num. 40

Mentiens in eo, quod est causa Priuilegij, perdit priuilegium, in verbo, Mentiens.

Probatur animus ex his, quæ quis ante dixerit. in verbo, Animus.

Probandi onus in reum transfert præsumptio in verbo. Præsumptio.

Probatio.) Possessio vitiosa non releuat quem à probatione, in fi. glos. l. 382. num. 10

Probationũ initiũ non dẽt ex domo rei sumi. l. de minore, §. 1. de quæstio.

Procurator.) Iudicium cum falso procuratore, nullum in verbo, Iudicium.

Prodesse.) Ignorantia vnius alteri non prodest. l. non solum, de lib. cau. 389. num. 10

Prodesse vicino cogitur nemo, sed non nocere l. 2. §. item Varus, de aqua plu. arc. in prin.

Prohibitum quod nõ est, permittitur, in glo. c. 1975. num. 50

Prohibitum vna via, prohibetur & alia. l. si quis integris, §. 1. in fum. qui & à qui. ma. 363. nu. 60

Promittens bis idem, semel tantum tenetur, in verbo. Bis idem.

Promittere de se quenq; oportet, l. inter stip. de verb obl 1095. nu. 10

Pronunciare.) Constare oportet prius de crimine, & pronunciari, l. eius qui, de iure fisci.

Prouinciales olim non erant domini, gl. 2. l. 3. de oper. no. nun. 11. num. 30

Publicani debẽt habere bonos seruos, l. 3. de publ. 154. nu. 40. & 50

Publica auctoritas excusat. l. qđ Principis, de aqua plu. 149. nu. 30

Publica functione abstinere, l. motis, §. solet, de pœn.

Publica vitiosa præsentur priuata, in verbo Vitiosa.

Publicę rei interest à plurimis eã defendi. l. 4. de ope. no. nun. 12. nu. 30

Publicæ disciplinæ rigor postulat, vt malefici puniantur l. locatio, §. quod illicitè, de publ. 159. nu. 60

Publicum, quod in publico nascitur. l. pe. in fi. de acq. re. do. 456. nu. 50

Publico iuri non derogat priuatorum pactio, in verbo. Priuatorum.

Pudicitiam ab vxore virum exigere, quam ipse non exhibet, iniquum est, l. si vxor §. iudex, de adult.

Punitur grauius minor, quàm maior. in verbo. Condicio.

Puniri ibi debet quis vbi facinus est admissum, si graue est. l. 3. in princ. de re mil.

Pupillus affectione caret. l. 1. §. si furiosus, de acq. pos. 419. num. 30. & l. 1. §. hoc edicto, ne vis fi. ci. 732. nu. 40

Pupillus ex quolibet delicto tenetur pœnarum, in gl. l. 732. nu. 40

Pupillus nõ cẽsetur qui doli est capax, l. 3. §. hoc edicto ne vis fi. ci. 732. n. 50

Pupillorũ dolo quandoq; deterior est, quam aliorum, in gl. K 697. num. 50

Pupillis ignorantia nõ dẽt esse creditoribus capta fa. l. qui aure §. si quid, quæ in frau. cre. 697. nu. 40

Purgatur reus non criminũ relatione, sed innocentia, in verbo. Reus.

Q

Quęstioni fides nõ habenda, l. 1. §. quęstioni, de quæstio. 1756. n. 50

Quæstionẽ habiturus non dẽt generaliter quærere, an Titius hominẽ occiderit, sed quis occiderit, qa alterũ suggerentis est magis q̃ quærentis l. 3. c. in causa, de quæstio. 1756. nu. 30

à Quæstionibus non incipiendum nisi præcedentibus indicijs. gl. in. l. 2. de appel. recl.

R

Ratio & vilitas si est eadem, idẽ iuris statuitur. l. 1. §. hoc interdictum de fonte. 838. nu. 40

Ratihabitio mandato cõparatur. §. sed & si quod. 774. n. 10. & l. verò de sol.

Realia vitia ad quoscunque hæredes, personalia transeunt ad hæredes vniuersales, in mar. l. si homo de vsu cap. 548. num. 50

Recuperare potest quis suum manu armata, si deest iudex, in marg. 2714. num. 50

Reficere. est nouũ aliquid facere, l. 4. §. enimuerò, de trine. actuque priua. quandoque contra, vt ibi, in marg. 8 7. num. 10

Remedia duo si competant, melius est eligendum, l. 3. in summa. ne vis fi. ci. 733. num. 40

Remotus ab officio nõ potest amplius ad illud assumi. in marg. 261. nu. 70

Repeti non intelligitur, quod repetitum vitiaret. l. Lucius, de fide liber. in fum. 277. nu. 50

Repeti potest, quod non vitiat, in ver. Repetitum.

Repetitum non intelligitur, quod vitiat, l. Lucius, in fum. de fideicom. lib. 277. num. 50

Reprobari non potest semel approbatum, in mar. 1654. nu. 20

Res inter alios acta quandoque alijs nocet, quandoque non, in mar. 356. num. 20. & 30

Res inter alios, acta an alijs noceat. l. sæpe. de re iud. 633. in princ.

Res inter alios iudicata, alijs nõ obest. l. Modestinus. de excep. 916. num. 20

Rei morte iudicium soluitur, l. in Senatusconsulto, ad Senatusc. Turpil.

Reipub. interest à multis defendi. l. 4. de ope. no nun. 12. nu. 30

Reipub. nemo tributa, in verbo, Tributa.

Restitui nõ potest, quod remissum est, in gl. g. 789. nu. 50

Reuerentia Episcopi, & metus, æquiparantur in gl. 1074. nu. 40

Reuerentia nimia, & metus, æquiparãtur, ibid. in marg.

Reus.) Non relatione criminum, sed innocentia reus purgatur. l. 5. de pubit. iud.

Præsumptio transfert onus probãdi in reum, in verbo. Præsumptio.

pro Reo est dici adiectio. in verbo, Dici.

Rex.) Filius Regis potest dici Rex patre viuente, l. cur. vero. §. cum quidam, ibi. Imperator noster, de fideicom. liber. 292. num. 20. & 30. & in mar. 291. num. 30. & 40

Roma est cõs patria, in mar. 422. n. 30

Romanum ciuem hostium fieri seruũ, indignum. l. generaliter, §. hostium, de fideicom. liber. 285. nu. 10

Romani antiquorem duxerũ castrorum disciplinam, quàm liberorum charitatem, in verbo. Castrorum.

Ruinam minantur immundæ cloacę, in verbo. Pestem.

Rusticus & fœmina ius ignorare impune possunt. l. 2. de iure fi. in fi. legis.

S

Saccus.) *L'on ne doit auoir d'vn sac deux moutures.* 218. l. si quis dolo, in fi. de re iud. 626. nu. 40

Salutis cã facta donatio nõ reuocatur, l. si pr. §. 6. de don. 195. nu. 10 & 20

Sanguinitas (seu potius consanguinitas) excusat. in gl. q. 1932. nu. 70

Sanguinis affectio solenanda. in verbo. Ignoscendum.

Sanguinis ratio magis, quàm militiæ meritum attendunt, l. dotem. in fi. de pecu. castren.

Sanguinis ratio suspicionem tollit, in verbo. Suspicionem.

Satisfacit qui satisdat. l. 1. §. pen. quo. legat. 719. nu. 30

Scandali cauſa fiunt, quæ aliàs non fierent.l.qui cædem.ad leg.Cor.de ſic.
Sceleris inſtar eſt conſcientia. in verb. Conſcientia.
Scienti an profit vanus ignorantia. in gl.e.381.nu. 10
Scientes. & conſentientes fraudat nemo.l.qui autem.§.præterea. quæ in frau.cred.697.num.40
Scientia alterius alteri non nocet, nec ignorantia prodeſt.l. non ſolum. de lib.cau.in gl.b.389 in prin & n.10
Scientia quando nocet. & quando nõ. l.ſæpè de re iud.933.nu.10
Scripturæ ordo ſeruandus.l.generaliter §.quis ergo.de fideic.liber.388.nu.50
Sententia data præ textu falſorũ teſtiũ reuocatur.l.Diuus. in prin.de re iud. in ſum.617.num.30
Sententia inter alios lata, aliis non nocet.l.ſæpè.de re iud.633. in princ.
Sententia mutari poteſt inter pronuntiandum: poſt non ſed poteſt ſupplere& declarari.l.aſtorum. de re iudi. 624.num.50
Sententiæ executionis tempus poteſt prorogari à iudice.vel arctari.l.2. de re iud.593. nu.20
Sententiæ vim habet iuramentum. in ver. Iuſiurandum.
Ante ſententiam ſoluens. pœnam euitat.in marg.156. nu 20
Seruire amplius non poteſt manumiſſus.l.3.§.ſi ita.de ſtatuli.330. nu.10
Seruire nobis dicũtur & hi quos egros curamus.qui cupientes nobis ſeruire.ob aduerſam valetudinem impediuntur.l.4.§. Stichus. de ſtatuliber. 332.num 20
Seruire qui non vult, libertatem petit, l.generaliter de fideicom. liber.
Valetudo.& alia iuſta cauſa imputatur anno quo Seruire quis debet, l.4.§. Stichus.de ſtatulib.332.nu.10
Seruus improbus malum domeſticũ. in ver. Domeſticum.
Seruum hoſtium fieri ciuem Ro. indignum.in ver. Romanum.
Seruorum opera theſaurum quærit nemo l.ſi is qui.§.nemo.de acquir.rer. dom.454.nu. 40
Seruos bono habere debent publicani.l.3.de publ.154.nu.50
Seruos habere, qui eſt indignus, & libertos.l.ſi quis rogatus. de fideicõ. lib.321.nu.10
Similè non eſt idem. in ver Item.
Simulata venditio non valet.in gl.1.142 num.70
Societas flagitioſæ rei nulla, l.ſi à ceo. de fideiuſ. & man.
Societas ius fraternitas habet, quæ in frau.cred.in gl K.712 nu.10. & 20
Socium qui habet, dominum habet.in mar.154 nu. 60
Sola non alienantur quæ dam.l.quædã. de acq re.do.453.n.10
Soluere eſt omni obligatione liberare. l 4.§.ſoluiſſe.de re iud.597. nu.10
multum intereſt vtrum res ipſa ſoluatur,an perſona liberetur.l.ſi. de duo. reis.1171.nu.20
Soluitur iudicium morte rei.in verbo, Rei.
Solui ante poteſt, quod in diem debetur.licèt ante peti non poſſit.l. continuus.§.2. de ver.obl.1154. n.20
Soluens tardius.minus ſoluit, ſoluẽs citò.bis ſoluit.in gl.1. 1328. in princ.
Debitori dantur quatuor mẽſes ad Soluendum.in ver. Debitori.
Sorde ab omni abſtinendum eſt magiſtratib l pen.ad l.Iul repe.
Sorde abſtineant iudices.l.eadem.in fi. ad l.Iul.repe.
Sorte quando res dirimitur.in mar.16. nu.20 & 30 n.
Sorte quandoque iudicatur. l.generaliter,§.quis ergo. de fideicom. liber. 288.num.50
Species eximitur de genere. l. ſi pecunium.de n.a.teſt 242.nu. 60
Species generi derogat.l.ſanctio. ad fi. tit.de pœ.
Spes ſæpè maior euentu.l. in fraudem. ibi,ſæpe.qui.& à quib.ma.364. nu. 60.& 365.n.10
Sponſus nondum maritus eſt, l. 1. pro dote.587.nu 10
Sponte ſe offerenti.parcitur.in glo. d. 1933.num.70
Stabile nihil.l.fluminum.§.vitium. de dam.infe 91 nu.20
Statim ſoluere eſt cum aliquo temperamento temporis ſoluere.l.quod dicimus.de ſol.
Stat quod non mutatur. in verbo. Mutari.
Statuæ ad honorem alicuius in publico poſitæ bonis eius venditis nõ sũt d.ſtractæ.l.Aufidius.de priuil.credi. 675.nu.20.& 20
Stipulari alteri põ nemo, l. ſtipulatio iſta. alteri.de ver.ob.l.1060.nu. 40
ſtipulatio contra legem facta, nõ valet. in gl.e.1061.n.10
ſtipulationes tot ſunt.quot res.l. vbi autem.§ qui ſortem. 1090 nu 10. & l. pluribus.de ver.obl.1159.nu.10
ſtultus quàm peritus melioris condõnis eſſe non debet.l.Scruius.in fi. & vi.aut clam.847.n.10
ſubſtitutus) Quando dubitatur de mãdato ſubſtituti.quid agendũ.in mar gi 690.nu 20
ſubuenitur alicui ratione officij, in gl. r.1552.nu.60
ſucceſſionis ius plenius quàm emptionis.l. Pomp.).quæſitum.de acq poſſ. 483.nu.50
ſucceſſor vitiur iure anteceſſoris.I mar gine.l.Pompo.de acquiren.poſſ.482. num.50
ſumma.) In ſummis quod nimiũ eſt, promittitur.in gl.o.1234. n.70
ſemper in ſummis quod minus eſt ſpõdetur.l.inter ſtipulantem.§.ſi ſtipulãtem.de ver.obl.1096.n 20
ſuperficie.& ſolo conſtantæ des. l. eum qui.de vſucap 535. n.30
ſuperficies ſine ſolo non vſucapitur, l. nunquam de vſuc.537. n.10.
ſupplet lex quod homo omittit. in glo. b.l.4.§.ſi quis.de re iud.596.num.50
ſuſpitionem tollit ſanguinis ratio. in mar.l.1.ad l.Iul.repe.1720. num. 50
Syllaba.) Error in ſyllaba non vitiat ẽt inſtrumentum.in mar.262. num. 60

T

TAcitè non ſubauditur intellectus vitioſus.in gl.a.1149.in prin.
Tacitè quædam excipiuntur.in verbo. Excipiuntur.
Tardius ſoluens.minus ſoluit.in verb. Soluens.
Temporaria coercitio. pœna eſt abolitio.l.fratres, de pœ.
Tempus delictum aggrauat.in fi. gl.y. 1693 .in prin.
Tempore finis quod non pacto.gl. fi.l. 3. de di.& temp.præſcr.943. n. 30
Teſtamentum.in quo filius.præteritus eſſe licèt ſi nullum, ſi tamẽ ille nihil vult petere, conualeſcit de æquitate. in gl.e.919.n.10. & ibi.in mar.
Teſtimonium credulitatis quandoque recipitur.in gl.d. 128.n.60
Teſtimonium de auditu quãdo admittitur.in ver. Auditus.
Theſaurus fortunæ donum eſt, l. ſi is qui.§.ſi communis.de acq rer. dom. 453.nu.40
Timoris vani nulla æſtimatio eſt, l. ſi ab.de re iud 602. in princip. & numero 10
Tonſura.) mentiens ſe eſſe non tonſuratum, debet perdere priuilegiũ tonſuræ.arg.l.ſed hoc.§. 1. de re iudicata 613.nu.20
Totius ad partẽ deber eſſe proportio. in gl e.337.n.50
In Totum aliquid fieri debet, aut in nihilum.in gl.b.305.n.70
Traditio non amplius confert, quam erat tradentis.l.traditio. de acq. rer. do.428.nu.20
Patientia pro traditione eſt. in verbo, Patientia.
Trium officium ſubire quis poteſt. in gl.d.233 nu.10
Tributa Reipubl. nemi. l. 1. in cauſa. de quæſtio.
Tueri ius ſuum quiſque debet, nõ iniuriam cõmittere.l.1.§.1. quod vi, aut clam.843.n.20
Tumultus cauſa fit.quòd aliàs non fieret.l.qui cædem.ad l.Corn.de ſicar. in mar 1694.nu 40
Turpis ſtipulatio nulla, l. generaliter, de ver.obl.1047. n.10
Turpiter accepta pecunia, iuſtiꝰ penes eum eſt.qui decepius eſt, quàm qui decepit.l.ſi procurator.de do.ma.excep.977. nu.10
Tyronibus parcẽdum ſi iteratõ nõ deliquerint.l.3.§.ſi plures, de re mili.

V

VAlere.) Quod ante iure valuit, ad ritũ redire non poteſt. l. donationes.de don.ad prin.l.191. nu. 40
Valetudo imputatur anno quo ſeruire quis debet.l.4.§.Stichus.de ſtat. lib. 332.nu.10
Variatio admittitur.in gl.1.376. nu.20
Velle ſemel ſufficit,& non poſſe pœnitere.in gl.d 137.n.40
Voluiſſe ſemel ſat eſt.l.in diem, de aq. plu.137.nu 20.& gl.ſi.l.4.de di. & tẽpo.præſc.& l.1.§. prodeſt autem, in fi.quot.leg.729. nu.10
Venditis alicuius bonis.eius ſtatuæ nõ ſunt venditæ.l.Aufid.de pti.cre. 675 nu.10.& 20
Venditio ſimulata non valet, in glo. l. 142.nu.70
Verba legis offendere non licet. in fin. gl.1.366.nu.40
Verbis tolli non poteſt.quod verbis cõtractum non eſt, §.ſeruus.l.ab inutilis.de accept.
Veritas originis errore non amittitur.l. aſſumptio ad munic.
Vetuſtati lex.& natura cedunt. in gloſ. minuendarum.125.n.60
Vicino non nocere cogitur quilibet.nõ prodeſſe.l.2.§.item Varus.de aq. pl. 127.in prin.
Viduitas perpetua fœminæ non debet iniungi.l. penult. qui, & à qui 374. num.50

Index posterior materiarum Digesti Noui.

Vigilat sibi quisque non temere, l. qui autem, quæ in fraud. cred. 695. nu. 30
Vino, & lasciuia lapsus mitius punitur, l. omne, §. per vinum. de re mil.
vir possidet, non mulier. in glo. p. 484. nume. 40
viros ab vxoribus defendi non est æquum. in ver. Vxores.
vis est habere arma domi. l. 1. ad legē Iul. de vi publ. 1681. nu. 50
vis est quoties quis, quod deberi sibi putat, non per iudicem reposcit. ad l. Iul. de vi priu. 1687. n. 30. leg. pen.
vim vi repellere licet. l. 1. §. cum qui. de vi. & vi arma. 777. n. 40
Prius de vi quàm de iure dominij cognoscitur. l. qui cœtu. ad l. Iul. de vi. pub. 683. n. 10
vitæ periculo comparatus infamia. in gl. h. 234. in prin.
Vitæ præcedentis actus considerandus. l. 3. §. is qui. de re mil.
Cuius famæ, multò magis Vitæ parcendum. in ver. Famæ.
vitio naturali parcendum, l. fluminum. §. vitium. de damn. infec. glo. g. 91. num. 60
vitiosus intellectus tacitè non subauditur. in ver. Tacitè.
vitia realia transeunt ad hæredes, non personalia. in marg. l. si homo. de v. sucap. 548. nu. 50
viuētis de hæreditate solicitus esse nemo debet. in gl. l. 1897. n. 60
viuentis loco ponitur nemo, de iure canonico. in gl. l. 1984. n. 50
vltima mora nocet. l. Prætor ait. §. si ali quando de no. ope. nun. 34. nu. 40
vltio non remittitur in crimine enormi. l. Gaij. de fideic. liber. 303. n. 20
volenti non fit iniuria. l. 1. §. vsq. adeo. de iniur.
voluntas coacta, voluntas est. in glos. in. 2146. nu. 70
voluntas errantis nulla est. l. sed hoc. de aq. plu. 148. nu. 10
voluntas. & propositum, maleficia distinguunt, l. qui iniuriæ. de fur.
voluntas nō finitur morte, fauore libertatis. in mat. 232. nu. 20
Nihil tam conueniens naturali æquitati, quàm Voluntatem domini volentis rem suam in alterum trāsferri, ratam haberi. l. qua ratione. §. hę quoque. de acq. rer. do. 421. num. 30
vrbs.) Pertinet ad decus vrbis, ędificia non derelinqui imperfecta. l. Prætor ait. §. hoc interdictum. de nou. oper. nun. 94. num. 10
vxori cōsentire nequeunt. l. 1. §. fin. de acq. pos. 466. nu. 20
vsurarum nomen dulce, l. ait Prætor. §. si fraudator. quæ in fraud. cred. 703. num. 50
vsucapio.) In vsucapionibus nō à momento ad momentum, sed totum diem postremum computamus. l. in vsucapionibus, de vsucap. 525. nume ro 40
vtile per inutile quandoque vitiatur. in prin. gl. k. 1205. n. 50
vtili cedit inutile. in glos. u. 404. numero 40
vtilitas publica priuatæ præfertur. in gl. g. 19 nu. 60
vxorem à marito probatem alius turbare non debet. l. constante. de adul. 1665. nu. 50
Pudicitiam ab vxore virum exigere, qui ipse non exhibeat, iniquum est, l. si vxor. §. iudex. de adul. in princ. 1653. num. 30
Non soli Atridæ vxores amant, l. si vxor. ad leg. Iul. de adult. in prin. 1658 num. 30
vxores à vitiis defendi, non contra, æquum est. l. quod si. de iniur. 1540.

Finis Indicis Digesti Noui.

DE OPERIS NOVI NVNCIATIONE.

DOMINI IVSTINIANI, SACRATISSIMI PRINCIPIS PERPETVO AVGVSTI, IVRIS ENVCLEATI ex omni veteri iure collecti

DIGESTORVM, SEV PANDECTARVM Liber trigesimus nonus.

† De operis noui nunciatione.

TITVLVS I.

Nunciatio noui operis potest fieri etiã ei, qui iure ædificat: hoc tñ reperto, dẽt nunciatio remitti, quatenus iure ædificat: quia eatenus nunciator ius nunciãdi nõ hẽt. Paul.

SEdcũ vij. sint partes Digestorũ, & vj. incipiat ff. deho. pos. vij ff. de ver. obl. vñ" effiq; incipit hic hoc volumẽ, & nõ ff prin. alicui⁹ partis: vt C. de vet iu. enu. l. 2. ff, sed cũ oĩa? Rñ. q; a bo. poss, attinẽt supra dictis tit. ante bo. possessiones. ff. vsq; ad ti. ĩ legatis: ideo melius cũ præcedentibus sunt coniũcta. Infra de ver. obli non incipit: quia nimis parum remaneret de hoc volumine. sed hic iam discreta est materia à prædictis: in hoc tñ est affinis, quia sicut superius tractatur de iure prætorio: ita hic, ff. eodem modo: sed nõ in eundem modũ. Acc. ADDITIO. Quærit hic Bart. quare hic liber dicatur, & denominetur digestũ nouũ? Rñ. q; dictio, nouũ, variis modis capitur. Qũq; n. appellatur nouũ, l. vltimum: vt l. vnica, C. in nouissimo. C. de cadu. tol. & l. nouissima, ff. in di. solu. & l nouissimè. ff. quod fal. tu. auth. & sic tria sunt volumina, & istud est vltimũ. Qñq; appellatur nouum ea ratione, quia interdicta denominantur a prima parte sui, vt interdictio quod vi aut clã, ita hic: quia tractatur de nouo opere, appellatur Digest. nouũ. Qñq; appellatur iniquum: vt l. 1. in prin. ff. quod quisq; iu. & iõ hic dicit nouũ. i. iniquũ. puniẽs iniqua. Vltimo dic. & melius sñ Ray. & Raph. hic: q; ista sunt noĩa magistralia inuenta ab authoribus, quæ imponuntur ad placitum: quorum disputatio relinquitur pertinacibus. l. 2. C. de const. pe. & in glo. in rub. sup. sol. ma. Vltra prædicta de dictione, noui. vide bonã glo. in c. generali. in verbo. de nouo. de elect. li. vj quæ ponit multas significationes de dictione, nouus. item aliquid in l. admonendi, ff. ver. noua instrumẽta. ff. de iureiu. vbi noua instrumenta dñr, quæ sunt antiqua, dummodo fine de nouo reperta. ita & dicit tex. in l. sub specie. C. de re iudi. vide etiã l. vetus. ff. de vi. tri. & oleo leg. vbi dñr, quod dicatur vinum nouũ & vetus. sñ Ale. de Im. c. hic.

¶ *Hoc edicto*] CASVS. Vlpianus Iurisconsultus ex posituru⁹ edictum Prætoris, quod habes inf. eod. l. Prætor ait. in prine. nunc de effectu illius edicti aliqua dicit: & casũ in hoc prin. sic ponamus: Cum viderem Titiũ in aliquo solo ædificare domũ vel aliud opus nouum, & ego credebã me in illo solo ius habere, vt quia forte meũ, vel aliquod aliud ius, per quod nõ posset me inuito ædificare: denũciaui ei ne in illo opere procederet. dñ quod denunciatio tenet, & hoc est permissum ex Prætoris edicto, quod edictũ habes inf. eod. tit. l. Prætor ait in prin. Secũdo consulitur Titio, nã si vult in opere procedere, vadat coã iudice: & satisdet de opere destruẽdo, si apparebit iniuste ædificasse: sic postea i opere ꝓcedere poterit absq; dãno.

¶ *Hoc autem edictum*] Nunc incipit dicere qñ locum habeat nunciatio: & certe habet locũ aduersus opera quæ incipiunt fieri & nondum sunt facta. nã si iam essent facta, non hoc edictum haberet locum, sed possent habere locum interdicta ad destruendum, vt quod vi aut clam, vel interdictum ne quid in loco sacro, si in sacro loco essent facta.

¶ *Nunciatio*] Hic §. vij. habet partes, nam primo dicit, q; si aliquis vult nunciare nouum opus: nõ habet necesse, q; propter hoc adeat iudicem. Secundo dicit, q; nunciatio potest fieri etiam per procuratorem. Tertio dicit q; nunciatio potest fieri tempore feriato & non feriato. Quarto dicit, quòd nunciatio potest fieri etiam aduersus absentes, & inuitos. Quinto dicit, q; si ædificabas in fundo, quem possidebã: & ego veni ad te: & nũciaui tibi nouum opus: amitto per hoc possessionem fundi: & tu incipis possidere. Sexto dicit, q; si nunciaui tibi nouũ opus, & tu spernens nunciationẽ processisti in opere: certè quicquid operis fecisti post nunciationẽ, dẽt destrui, licèt tuũ fuerit solũ, in quo ædificaueras. Septimo dicit, si ædificabas in solo; licet ignorem, quod nouum opus, sed vetus reficere.

¶ *Sine autem*] Dicitur q; si aliquod opus nouum facis, siue intra ciuitatem siue extra facias: possum nunciare nouum opus: nec est vis siue fiat in publico loco, siue in priuato.

¶ *Nunc videamus*] dicit Vlpianus, q; expedit videre quibus ex causis fiat nunciatio. Item quæ personæ possunt nunciare. Item quibus nunciãdum sit, ad hoc vt nunciatio teneat. Itẽ in quo loco habeat fieri nunciatio, ad hoc vt valeat nũciatio. Itẽ q; d consequi⁹ p nunciationẽ nũcians. de primo in § nunciatio, vsque ad § vsufructuarius & in §. illo incipit dicere de secunda parte vsque ad fi. l. & in l. seq. & l. in pronunciali. §. fi. cum l. seq & in l. de pupillo. in prin. aliquid tractat. de tertio dicit ff. e. l. operis. & l. cuilibet. & ĩ alijs legib. de quarto dicit ff. eod. l. de pupillo. §. nũciationẽ. de quinto dicit inf. e. l. Prætor ait. circa prin. & in alijs legib. huius tit.

¶ *Nunciatio*] Dicitur q; ad hoc, vt nunciatio valeat, oportet, q; fiat vna de tribus causis: nam aut nuncio causa iuris mei conseruandi, aut causa damni depellendi, aut causa publici iuris tuendi. De primo dicit in §. nuntiamus. vsque ad tertio. vel vt damni. & possunt dari duo exempla: vt quia ædificas in solo meo, vel si in tuo debebas seruitutem alius non tollendi. nam si in aliquo istorum casum nuncio nouũ opus: dicor nunciare causa iuris mei conseruandi In ver. vel vt damni & c. ponit exempla de secundo: vt si ædificabatur in solo publico vel priuato: ex quo ædificio timebam ruinã in quadam mea domo ibi vicina: nam possum tibi nunciare nouum opus. donec caueas de damno infe. nam modo dicor nunciare causa damni, quod timeo, depellendi. & de tertio incipit dicere in ver. aut si quid &c. vsque ad § q; si quis. & ponit quatuor exempla. Primum, quando fit opus contra leges. Secundum, quando contra edicta Principum. Tertium, quando opus fit in loco religioso, vel sacro, vel publico: & da exempla vt ibi est notatum.

¶ *Quòd si quis in mari*] In hoc §. dicitur; si quis ædificet nouum opus in littore maris: & ego velim ei nunciare nouum opus: quæritur an possim? Et dicitur q; non nisi in casu, vt si timeam in aliqua mea domo ibi facta ruinam: nã tunc nunciare possum.

¶ *Iuris nostri*] Nunc dicit quæ personæ possunt nunciare. & certè si opus fiat in publico, nunciat quilibet de populo, si in priuato ille solus, cuius interest: vt ille qui credit habere ius in solo, in quo ædificatur: quia suum, vel aliud ius simile, quo inuito non possit ædificari.

¶ *Vsufructuarius autem*] Cum haberem vsumfructum in fundo Titij: quidam extraneus, puta Cornelius, in illo fundo cœpit ædificare: volo sibi nunciare nouum opus. quæritur an possim? Et respon, quòd tanquam dominus nunciare non possum, quia dominus non sum: sed quia vertitur interesse meum, tanquam proc. nunciare potero, datur mihi & alia via, nam potero agere rei vendicatione pro usufructu contra ædificantem, & consequar quicquid interest mea opus illud non esse factum. Franc. Accur.

Vade Alcia. lib di spo. i. ſ. item. reddit ſõnẽ partimonis libronum.

¶ In hunc titulũ de noui ope. nunci. vide Frã. Du. l. 1. di ſpun. c. 16.

¶ Hoc autem huius vtintelle em dicas quod noui operis nũciatio. eſt prohibitoꝝ di ſcretè in alterius uriã; vel ſpernens ꝓhibitũ facta iuris ſui ementi di. aut damni de pellendi, aut pub. iuris tuendi gra.

Vlpianus lib. 52. ad Edictum.

LEX I.

HOc[a] edicto, [b]* permittitur, [c] 1 † vt siue iure, [d] siue iniuria, [e] opus [f] fieret, [g] per nunciationem [h] inhiberetur: deinde [i] remitteretur [k] pro-

a *Edicto.* Quæ fuerũ ad istud edictum vide text. in l. 1. ad pri. vers. paruis refert. quæ vers. signatur pro §. & est sig. sin. Lud. Ro. hic in princ. & Alex. in apostil. ad Bar. hic.

b *Et de*] scilicet de operis nouæ nunciatione. idest hoc interdicto, cuius duo sunt capita: vt in fi. cod. l. Prætor. in princ. & §. deinde. & prophetizat hic Vlpia. qui prius facit expositionem edicti, quam ponat ipsũ hic & alias ff. de capi. di. l. 2. in prin. & alias fœpissimè: vt ff. quod quisque iur. l. 1. in prin. & ff. de past. l. 5. in princ.

b *Edicto*, quod est ff. eo. l. Prætor. ait. ſñ quod interdictum appellatur: vt in l. Prætor. ff. de ædil. hoc interdictum. Sed certè ibi non permittitur nunciari. Sed die, 1 eo ipso, quo mandat desistat factum post nunciationem, vi permittere nunciari.

c *Permittitur*] idest, statuitur.

d *Iure*] idest, iuste: quia sit ei ius ædificandi.

e *Iniuria*] idest, non iure: vt Inst. de iniur. in princ.

e *Iniuria*] idest, iniuste.

f *Opus*] qui ex post facto apparebit, scilicet cognita veritate. Acc.

g *Fieret*] nouum. nam aliquid iure permittitur in veteri onere, quod non in nouo: vt C. de Iudæis. l. fi. ibi illud etiã, &c. alioquin contra vt ff. ea. l. si quis ædificium, aliud est enim &c. vi ff. de itin. actuq. priu. l. 1. in pen.

h *Inhiberetur*] legitimam, quæ tenet ipso iure: nam quãq; ratione personæ nunciantis non teneat: vt quia pupillus, vel seruus: vt ff. eod. l. de pupillo. in prin. & l. quãq; ratione. vt ff. eo. l. de pupillo § si quis tibi os. & l. prætere. & §. rotundes. & l. qui viam. quibus casibus potest spes nunciatio. at vbi hæc non impediunt, tenet nunciatio, licet nunciator ius nunciandi non habeat. 2 Potest ũ ille, qui facit opus quærere quare nunciet. & si causam non exprimat, potest ædificare impunè: sicut diximus in libello causam exprimendã: vt arg. C. de ed. Di. Adri. tol. l. fi. §. finauiem. & ff. de ritu sac. l. cum hi. §. ea causa. & ff. eo. l. de pupillo. §. rotundes. & §. qui nunciat. & in fine: vt in Auth. de testi. § sancimus. Sed arg. contra ff. ad Treb. l. quia poterat. 3

2 Idẽ Bar.

ADDITIO. Tu dic hoc dictum non esse indistincte verũ: quia in libello personalis actionis debet inseriri, nõ in libello realis, ibi notat Bar. in l. an eandẽ, ff. actiones, & de excep. rei iud. & in l. fi. de ed. mo. gl. & Doct. in l. generaliter. de non nu. pec. Ang. & Pe. de Su. in l. fi. ff. fideicommissum. ff. de iud. gl. & Alex. post Bart. in alleg. l. fi. col. 3. vers. sed quæro qualiter ff. de eden. Ang. in authen. ad. in vlt. col. in Auth. de exhi. & intro. reis. col. v. Panor. post Io. And. in c. significantibus ext. de libel. obla. & Lanfr. de Ori. in c. qũ contra falsam. §. petitioni. nu. 2. vers. causa remota. & seq. extra. de proba.

Hy hic & ibi repudiationem nominé grauat: sed se exonerat. hic grauat ædificãtẽ. sed certè ibi vt grauare legatarios: vt l. si nemo. de testa. tu. at ibi nõ grauat referendo damnũ: sed nõ cõcedẽdo iuerum.

3 Solet ista lex. ſñ Bar. post

i *Deinde*] repete permittitur hoc edicto, vt remittere. &c. Sed certè remissio non fit ex eodẽ edicto, sed alio quod est ff. eo. l. Prætor. §. deinde. vnde male vi sic repetit. Rũ. eo ipso, quo hoc edicto, quod est in pri. l. ff. eo. l. Prætor. dicit destruendã ante remissionem: vi permittere, & fieri remissionem: vt ar. ff. de mate. l. si quis locuples. in fi. & ff. de edẽ. si quis ex. §. prohibet. Vel dic remitteretur, i. alio edicto, quod non habemus.

4 Reprobatur per Bar.

k *Remittetur*] si iure opus fiat, ex hoc edicto, vel ab eo data satisdatione nuncianti.

l *Eatenus*] imo & in eo, quod iustè nunciat, præstita satisdatione fit remissio: vi ff. eo. l. Prætor. § hoc interdictũ & ff. eo. l. de pupillo. § si is cui. & ff. de remiss. l. 1. §. 1. Vel expone eatenus, pro ideo, & quatenus, pro quia. & supple. & hoc palam parebat: quia nullam cautam nunciandi coram iudice dicebat: vel quæ pro nulla habetur: & ideò fit remissio § euã sine satisdatione. Vel dic secundo. eatenus. i. vsq; ad ips. quatenus. i. vsq; quo iudex cognouerit & pronunciauerit licere ædificare, vel non: & potuit nunciare, vel non: & hoc præstita satisdatione de demoliendo in principio cognitionis: & sic statim pendente cognitione ædificat. 6 Ex quo autẽ pronunciauerit, aut destruetur, quod est factũ, aut liberè faciet, quod volet. Vel dic tertio. cum deberes seruitutem alius non tollendi vltra x. pedes: & tu iam circa 8. feciſſes, nunciauit, ne vltra procederes: veniſti coram iudice, cum videris iudex, quod nondum feceris vltra ad quod tibi licèt, nec me habere causam vllam nunciandi, nisi in eo quod vltra fieret: etiã sine satisdatione faciet remitti, cum videat me calumniari. 7 Vel die quarto. non haberet, idest, obiecta satisdatione, & non recepta, vt Bar. dicit. secus si diceret, hodie constat &c. vt sup. vt in pos. le. l. fi. is a quo. quia tunc non remittetur prohibitio. licèt satisdare vellet. 8 Vel die quinto. non haberet quatenus, idest, ita præstita satisdatione in nullo videtur habere ius nunciandi: & sic in totum remittitur.

7 Et male ſñ Bar. a ff. Flor. Hasten. & vidé hic Ant. Aug. l. 1. c. 3.

8 Aliqui habẽt sine nõ. Et sic ista litera legit affirmatiuè. & negatiue. propterea scribentes hic cõmuniter vaiij fuere in intellectu literæ: & de cã intelligunt. iõ aduerte ad eaq; dixi hic in nouis primis interpretat. Bo lo.

5 Displiceret Bar.

6 Approbatur per Bart. vſq; ad ſñ.

Vel sexto potest poni 9 exemplum in seruitute vrbana: & sic in rebus incorporalibus: nam cum debeam seruitutem alius non tollendi vltra 10. pedes, ædificaui vsque ad viij. postea denunciasti calumniosè: potero quærere per iudicem, nunquid ædificauerim vltra viij. cum tibi debeam seruitutem alius non tollendi vltra x. & si dixeris, quod non: permitteretur, quod ego ædificem vsque ad x. vltra non. In incorporalibus hoc modo cum denunciasses mihi nouum opus in loco, qui erat xx. pedum per longum, potero quærere per iudicem, nunquid habeas ius in xij. & si inueniret quod non: permittes quod ædificem in xij. & in viij. non dicit pro ea parte, pro qua veritate inspecta tenuit nunciatio: remissio non fit omninò, cum ex stipulatu teneatur ad demoliendũ, sed pro ea pro qua non tenuit, omninò tenet præstita satisdatione. licet. n. ad totum interponatur stipulatio, ad eam tamen partem in qua nunciatio fieri non debuit, non committitur. Potest agi & aliis modis ad demoliendum, quos dicit, vt no. ff. eo. l. Prætor. 1, nonnulli. & hoc prout habes in litera, nisi ea plana esset, & diceres habere ex persona sua: quia licet & maior est, vt inf. eo. l. de pupillo. in princ. & §. 1. & ratione rei, vt inf. eod. l. qui viam. Sed videtur huic respon. prout habes non contra. ff. de remiss. l. 1. §. 1. hic enim dicit remissionem nunciationis fieri quatenus ius prohibẽdi non habuit nunciator, ergo nunciatio nulla. sic ergo debet esse remissio nulla, vt in cõtrario? Respon. quia vocatio est, seu duplex expositio in hac oratione, iste non habet ius prohibendi. nam si dicas, nõ habet: quia aduersarius habet ius ædificandi, sic hic loquitur. nam licèt inspecta veritate non habeat ius prohibendi, tamen ius permittendi habet: quia si est maior & liber. & res habilis super qua nunciatur: & sic aliud est nunciare posse, & aliud prohibere cum effectu finaliter: quo facto, si fatisfetur, remittitur nunciatio quatenus ius prohibendi non habuit veritate inspecta. Si non satisfecerit, destruetur quod postea fit: vt inf. eo. l. Prætor. Secundo modo accipitur dicta oratio, non habet ius prohibendi: quia non valet ratione personæ nunciantis: quia seruus, vel pupillus: vt inf. eo. l. de pupillo. §. nunciationem. in princ. & §. seruo. vel ratione ipsius nunciationis incepta facta, quia non fit in re præsenti: vt inf. eo. l. de pupillo. §. nunciationem. vel ratione rei: vt inf. eo. l. de pupillo. §. si quis tibi nos. & § seq. & l. qui viam. quibus casibus nec nunciatio tenet: & per consequens nec remissio: vt in contrario & sic non habere ius prohibendi, accipitur duobus modis. sic affirmatiuè, id est, habere ius prohibendi. quibus modis dicitur, vt ecce si ædifices alius: siue habeam ibi seruitutem, possum nunciare inspecta veritate: siue non, possum inspecta permissione iuris. & vtroque casu tenet nunciatio. & remissio. & sic hic loquitur, si non habeas. non (vt quidam libri habent) tunc nullum est contrarium. Sed pone te ædificare in prædio rustico, siue possum me prohibere inspecta veritate: quia seruitutem ibi habeo: siue nullam ibi habeo: nullo casu potero denunciare de iure. & sic possum in seruitute vrbana inspecta veritate. Item inspecto iure permittente. vt: infra eod. l. de pupillo. §. Sextus. In rustica possum veritate inspecta, sed non iure: quod prævalet: vt inf. eod. l. qui viam. & hoc casu loquitur contra. & sic, posse prohibere, dicetur, isto modo accipitur.

9 Approbatur per Bart. vſq; ad fi.

m *Prohibendi ius*] ergo patet quod quidam habent ius nunciandi, qui prohiberi non possunt: vt inf. eod. l. de pupillo. § si plurium.

n *Non haberet*] & non quod haberet remittitur.

¶ Hoc aũ edictũ, [a] remediũque [b] operis noui nũciationis, aduersus futura opa inductũ, [c] est, nõ aduersus ꝓterita: [d] hoc est, aduersus ea, q̃ nõdũ facta sunt, [e] ne fiãt. [f] Nã siqd̃ operis factum fuerit, qd̃ fieri non debuit, cessat edictũ, [h] de noui operis nunciatione, & erit transeundũ [i] ad interdictũ, [k] Qd̃ vi aut clam, qd̃ [l] † olim factũ erit, vt restituatur, [m] & Qd̃ in loco sacro, [n] religioso ve, & Qd̃ i flumine publico, ripave publica factũ erit. Nã his interdictis [o] restituetur, [p] si quid illicitè factum est.

Ex hoc edicto absq; Prætoris additione alieno nõie aliquis omnibus nũciamus aduersus absentes ĩnitos, & ignorãtes. B.

¶ Nũciatio [q] ex hoc edicto nõ hẽt necessariã Prętoris additionem, [r] põt. n. nunciare quis, etsi [s] eũ [t] non adierit. Itẽ nunciationem [u] & nostro, & alieno [x] nomine facere possumus.

¶ Item nunciatio omnibus diebus [y] fieri potest.

¶ Aduersus [z] † absentes [z] ẽt, & inuitos, & ignorãtes [z] operis noui nunciatio procedit.

Per nunciationẽ noui operis factã solo uerbo, perdit nũciator possessionem, et trãsfert in aduersarium. Pau.

¶ In operis autem noui nunciatione [b] possessorem aduersarium facimus. [c]

Omnis actio præiudicialis ad istud edictũ interim debet silere, & istud agitari. Bar.

¶ Sed [3] † si is, cui op[s] nouũ nũciatũ est, ante remissionẽ [d] ædificauerit, deinde experiatur, [e] jus sibi else ita ædificatũ hẽre, [f] prætor actionẽ sei denegare [4] † dẽt, & interdictũ h in eũ d̃ op[m] reli[n]quendo [i] reddere.

¶ I ŏt autem quis nunciare ẽt ignorãs, [k] qd̃ [5] † opus fieret. [l]

Pronunciationis executione itur ad iudicem, vel de voluntate partium fit remissio. Bar.

¶ Et post operis noui nunciationẽ cõmittunt [m] se litigatores prætoriæ iurisdictioni. [n]

Hoc edictũ noui operis nũciationis est indultũ principaliter in fauorem priuatorũ: tõ super ipso põt paciſci absq; derogando iuri publico. h. d. B.

a *Hoc autem edictum*] quo opus nouum inhibetur.
b *Remedi* amq; illud idem, vel aliud, quod non habemus, quo remittitur prohibitio prætita factidatione.
c *Inductum*] accipe inf. hoc est aduersus ea.
d *Tractat* a l. g facta, vi ff. ea. l. si qs ædificiũ nisi in casu vel dicibi præcessit nunciatio. Acc.
e *Facta sunt*] ad superius, non ad prox. vt sup. dictum est.
f *Ne fiant*] idest, ne perficiantur.
g *Si quod* ji. ff. qd̃ opus nã de perfecto dicitur.
h *Edictum*.] quia prætextum est. Azo.
i *Transeundum*] non ergo concurrit hoc interdictum cum illo. Sed ff. Prætor. ¶. nonnulli. Sed dic pro quo dat illud, qd̃ vi aut clã pro factis operib. denunciatione facta, nulla tã secuta remissione dati & istud. l. post prohibitionẽ, sic concurrit vnũ cum altero, vt in ꝓrio, vt ff. quod vi aut clam, l. si alius, ¶. 2. est tã hoc ꝓpetuũ, illud annale, vt ff. eo. l. Prætor. ¶. hoc interdictum & inf. qd̃ vi aut clã. l. sẽper, ¶. hoc interdictũ. Itẽ hic exigit, vt in opere ꝓmittat nunciatio, vt inf. eo. l. de pupillo. ¶. nũciationẽ. ibi nõ. vt ff. qp vi aut clam. l. 1. ¶. sed si qs. Itẽ illud qd̃ fieret clam, hoc nouum. Item hoc ad futura opera, illud ad prætrita, vt hic.
k *Ad interdictum*] ſ. illud, quod est inuentum pro eo quod &c. Azo
l *Olim factum*, alias deficit olim. & bene. nam olim prætritum, & futurum tempus significat: ſ sed si habes olim erit, idest. factum 6 fuisse dicetur.
m *Vt restituatur*] idest, destruatur.
n *Et quod in loco sacro*] repete, & erit transeundum ad interdictum quod est, ne quid in loco &c. de hoc & de sequẽtibus dic agi ex secundo capite, vt inf. de interdict. l. 2. ¶. interdicta. & inf. ne quid in flu. publ. l. 1. ¶. pen.
o *Hoc interdictis*] quilibet in suo casu locum habente, sed quod vi aut clam in quolibet, vt infra, quod vi aut clam. l. vim facit. ¶. h. & hoc si denunciatio non præcessit. si autem denunciatio præcessisset, tunc & hoc interdicto agitur actione in factum. vt destruatur.
p *Restituetur*] idest, destruetur.
q *Nunciatio*] quatuor dicit vsque ad ¶. in operis. vbi, & cui possit denunciari. & per quem. & aduersus quos.
r *Additorem*,] quia in actu sapilli, 7 vel voce fieri potest. vt inf. eo. l. de pupillo. ¶. memini sse. Sed contra inf. eo. l. de pupillo, ¶. qui opus. sed ibi solues. & facit sup. de cond. inst. l. quæ sub conditione. ff. ſ. & de eden. l. 1. ¶. edere.
s *Additorem*) ſ. cum ipsa fit, sed ex postfacto fit, vt inf. eod. l. de pupillo. ¶. qui opus. & sic soluitur contrarium.
t *Etsi*] idest, quamuis.
u *Eum*, scilicet Prætorem.
x *Alieno*] ſ. procuratorio eiũ sine mandato, dum modo de rato caueat. vel dñs ratum habuerit, vt inf quod vi aut clã. l. prohibere in prin. vt dixes inf. eo. l. de pupillo. ¶. qui procuratorio. vel dic cum mandato. vnde negotior. non nunciatium hoc edictum habeat instar actionis.
y *Omnibus diebus*] et festatis. de aliis. n. quis dubitat? c. d. nullus & hoc ideo quia non est necesse Prætorem adire. l. in duab. sed in tertia qũ per Prætorẽ sic vt ff. de acquir. hær. l. nules. ¶. sexaginta. Sed ar. contra h ff. si quis in ius vocat. lat. ¶. fi.
z *Absente*] quorum scie ædificat. fu. Io. & etiã sentẽtiantes cum Lat in re: non in personam, vt inf. eo. l. de pupillo. ¶. nunciationem. & l. operis. & l. eq.
a *Ignorantes*] Sed nunquid non erit potest restitui, si ædificauerit? R. ñ. nec tum non expediat sibi in eo statu rem esse, in quo erat cum ei denunciabatur, sed imperfecte, vt præstet patientiam.
ADDITIO. Dic. qp istud dictum glos. est verũ. sm Bar. qñ minor ꝓ iustitiam ædificauit. sed si veritate inspecta iuste ædificauit: nunc potest restitui, secundum Dy.
b *In operis nunciatione*] simplici verbo facta. 9
c *Aduersarium facimus*] si nos possidemus. vt inf. qd̃ vi aut clã. l. si alius, ¶. ait Iulianus. & est verum si verbis facta fuit nũciatio. sed si per Prætorẽ, vel ꝓ iactũ apillũ erit. qa non facimus eũ possessorẽ, vt ff. eod. l. de pupillo. ¶. nem. inisse. Sed quare amitto, cum per verba nuncio? R ñ. quia meticulosus videor. & quasi sibi deferere, secus vbi audacter per factum lapilli vel per Prætorem. vt inf. de acq. poss. l. 3. ¶. in amittenda. & l. si id, quod ¶. fina.
d *Ante remissionem*] facitẽ eo quòd satisdatio recipitur, vel expresse facta. Azo.
e *Agere*] interdicto. ne vis fiat ei.
f *Ædificatum habere*] interdicto. vti possideris. 10 vel illo. ne vis fiat ei. de quo habes inf. eo. l. Prætor. ¶. deinde.
g *Actionem*] redditã ex illo interdicto. ne vis fiat ei &c. vel. vti possideris hoc iõ. qa spernit edictũ & nũciationẽ. Azo.
h *Interdictum*] quod est inf. eo. l. Prætor in princ. & quod vi aut clam. vt inf. eo. l. Prætor. ¶. nonnulli. & inf. quod vi aut clam. l. 1. ¶. quid si vi.
i *Restituendo*] id est destruendo.
k *Ignorans*] dum modo habeat instar quoddam operis? vt inf. eo. l. stipulatio. ¶. opus. cui ex ff. ADDITIO. Sclue, sm Bar. & dic. q istud interdictum habet plura remedia. unum est demolitorium. & tunc oporteret, quod haberet instar alicuius operis & sic loquitur d. l. stipulatio. ¶. opus. sed quantum ad edictum prohibitorium, tunc sufficit, quod sit opus inchoatum, vt l. de pupillo. ¶. nunciatio. ubi si inchoet. & l. Prætor. ¶. sive autem. inf. eo
l *Quod opus fieret*] dicit forte turris, vel ecclesia, vel aliquod opus, cum aduersarius paret se ad ædificandum.
m *Committunt*) i. committere possunt. nec. n. coguntur. vt subiicit. Itẽ & cõmittunt. vt in arbitratorẽ. vt suo arbitratu fiat. vel non fiat opus. destruatur. vel non. non vt arbitrum. hoc enim fieri nõ posset. vt ff. de arb. l. f. & l. sed si in fetus. ¶. si quis inde. xime in Auth. vt diff. iud. ſ. sanc. eccl. 9. & C. de iud. l. aperti ssimum. & in auth. ſ verò cognitor.
n *Iurisdictioni*) vt in arbitratorem. vel dic in iudicem. si recõtinẽti petat cognoscit. quod si hodie vsq; ad tres menses.

1 Vlrica Bar. hic. addictio ne. hoc addo gio. in ca. 1. in prin. de collat. in prag. sãc. Tu adde melius gl. & Bart. in l. oia. l. cũ ita ff. de legat. 1 & i l. legata in fine. ff. eo. tit. & l. 1. ¶. hinc itaque. & ibi Fal. C. de cadu. toll. Hoc scholiũ ñ legitur i vetustis exẽp.
2 Nihil ẽ sm Bar
3 Approbatur per Bart. hic. 4 Fl. dec. olim. a lias refer. Ant. Aug. li. 3. c. 9.
2 † Flo. Et aduersus.
4 Istam sequitur. Bar. hic.
5 Oli duo ipa significat glos. hẽsi nec emptio. ¶. 1. ff. de ẽh. emp. & Cacd. i cl. 1. ¶. 2. de iurisdi. & virũ subandiai: vide gl. in l. eius. qui. & ibi oĩno Alex. post gl. ſ. fecer. per.
6 Nihil ẽ sm Lec. d Arc. & B.
7 Dic. qd hoc ẽ verũ i ipso ope. vt cõcludunt hic Doct. sed qualiter fiat: vide Bar. in l. de pupil lo. ¶. memi sse ff. eod. ti. & Spec. de inst. edit. ¶. 10. ver. 32.

a *Cum aduersario*]sine Prætore.
b *Opus*]suppl. & fecit.
c *Conuentionis*] idest, pacti exceptio, pro opere, quod fit in priuato non in publico. Acc.
d *Excipit*]si ille ædificauit, & tu agis, vt destruatur.
e *Damnum*]vt & inf. quod vi aut clam. l. 3. §. sed & si permisit, & § non tantum, & l. vim facit, §. tamdiu, & hoc nisi nunciatum super rep. sit: vt supra de pac. l. iurisgentium, §. si pacisc. & infra, quod vi aut clam. l. 3. §. planè.
f *Periculum*]quod fecit opus post remissionem.
g *Pactio*]i. remissio nunciationis.
h *Priuatorum*] de opere faciendo post prohibitionē prætoris.
i *Infra*]qđ est, vt nō fiat post nūciationē: aliàs destruat, vt ff. eo. l. Prætor. in prin.
k *Destruat*] quod est, vt destruatur factum post denunciationem.
l *Dirimeret*]Sic supra si cert. pet. l. quidam, & si quis cau. l. 2. in princ. & sup. de adim. leg. legata inutiliter, & supra de vsuf. l. si vsusfructus, §. denique ibi, sed si inter duos. Et no. quod secus esset, vbi alius aceret, vt in crimin. vbi agit Prætor, vt reo pœnam imponat, qñ nō ingeritur pœna sanguinis, vt C. de transa. l. transigere.
m *A quibus*] i. à qua controuersia, & sic fit relatio de plurali ad singulare sic, & C. de sect. Reipub. manumi. l. titulo, & C. de Ius voc. l. fi. & ī Auth. ad San. Ep. §. nulli verò, & facit arg. ff. mandati. l. mandati, si procuratorē, §. mandati.
n *Aut ædificando*] de nouo.
o *Detrahendo*]aliàs detrahēdo, vt fossam fodiēdo aliàs destruēdo, & est sic ff. ad vsufr. l. hactenus, §. fi. & l. quis, secus si facies nō mutat, vt ff. eo. l. si qs. & facit ff. eo. l. Prætor, §. siue.
o *Detrahendo*]scilicet, veteri operi eminenti, in quo repercutiebatur sol ex cuius repercussione lumen recipiebam, & mihi seruitutem debebat.
p *Mutat*]s. in melius, vel in deterius, & non est vis.
q *Coniuncta sunt*] idest, coniungenda sunt. nam ad futura pertinet, vt sup. eo. §. 1.
r *Demolitio*]da exemplum, vt sup. de ser. vrb. præd. l. si arborem. § interdum.
s *Faciat*]i. aliquid operetur, vt largè hic accipitur. Azo.
t *Ad ea opera*]s. sola, sed non omnia, nam non vt inf. ead. l. §. si quis ædificium vetus, nec sup. ead. l. s. nec si non habeat instar operis, vt inf. eo. l. stipulatio, in §. 1. pus.
u *In solo*]ad hoc, vt in eodē solo permaneāt supradicta aūt. & si circa solum fiunt, in solo tñ non manent. Sed vi ff. inf. qđ vi aut clā. l. si alius, §. notauimus. Sol. non est ff. sed illud interdictum dat, hoc non dat, & sic quo ad illud dāt cohærere solo hæc opera: quo ad hoc non. Nam in multis aliis differunt, cum hoc non cōpetat nunciatione nō facta, vt ff. ea. l. 1. §. 1. illud sic, vt ff. qđ vi aut clā. l. 3. §. fi. & l. Seruius. Ē hoc datur aduersus eum, qui emit ab eo, cui nunciatum est, etiā si ipse nil fecit, vt ff. eo. l. fin. illud non, vt ff. quod vi aut clam. l. vim facit, §. tamdiu. Item sunt & aliæ duæ differentiæ, quas no. ff. eo. §. 1. Alij dfnt, quod ibi à stipite, hic in ramis incidebat. Tertij, qđ cā dāni infecti nuncio, vt ea ruat arbor ī domū meā, vt ibi aliàs nō arg. ff. eo §. pe. in fi. §. fin Azo. 4 vel hic directā negat sibi vllē cōcedit. prima placet.

¶ Inde * quæritur apud Celsum lib. 13. Dige. si post opus nouū nūciatū cōueniat tibicū aduersario, [a] vt opus [b] faceret, [l] †an dāda sit cōuētionis [c] exceptio. [d] Et ait Celsus dandam, [e] nec esse periculum, [f] ne pactio [g] priuatorum huiusmodi [i] Prætoris [k] ante posita videatur. Quid. n. aliud agebat Prætor quā hoc, vt controuersias eorū dirimeret? [l] à [m] †quibus [m] si sponte recesserint, [3] † debebit id ratū habere? Opus nouū facere vī, quiaut ędificādo, [n] aut detrahēdo [o] aliquid, priſtinā faciē operis mutat. [p]

Hoc edictum solum ad opera, quæ cohærēt solo, pertinet, non ad alia. Bar.

¶ Hoc aūt edictū nō oia opera cōplectit, sed ea sola, [q] quæ solo coniūcta sūt, [q] quorū ædificatio, [r] vel demolitio [r] vī opus nouum cōtinere. Idcircò placuit, si quis messē faciat, [s] arborē succidat, vineā vel [t] †putet, ī [q] opus faciat: tñ ad hoc edictum non pertinere, quia ad ea opera, [t] quæ in solo [u] fiunt, pertinet hoc edictum.

Reficienti ædificium, nouū opus non nunciatur. Bar.

¶ Si quis ædificium vetus fulciat, [x] an nouū opus ei nuncia re possimus, videamus. Et magis est, ne possimus. [y] hic. n. nō nouum opus facit, sed veteri sustinendo remediū adhibet.

Siue in ciuitate, siue extra fiat opus, habet locum nouī operis nunciatio. Bar.

¶ Siue autem intra oppida, siue extra oppida, in villis, vel agris opus nouum [5] †quis faciat, nunciatio ex hoc edicto locum habet: siue in priuato, siue in publico [z] opus faciat. [6] †

¶ Nunc videamus quibus ex causis [a] fiat hęc [7] †nūciatio, & quę personæ [b] nunciēt, quibusque [c] nuncietur, [d] & in quib. locis [e] nunciatio fiat, & quis effectus [f] sit nunciationis.

Nunciatio pōt fieri ex triplici cā hic contenta. Pau. de Ca.

¶ Nunciatio fit, autiuris [g] nīi conseruandi cā, aut dāni [h] depellēdi, aut publici iuris [i] tuendi grā. Nunciamus [k] aūt, quia ius [g] † aliquod prohibendi habemus, vel vt [l] dāni infecti careatur nobis ab eo, qui fortè in publico, [m] vel [n] in priuato quid molitur, [o] aut [p] si quid contra leges, edicta ve Principū, [q] q̄ ad modū [r] ædificiorū

x *Fulciat*] alias fulcias, alias reficiat, aliàs farciat.
y *Ne possimus*] quia fulcire non continet ædificationem, vel destructionē, quę sola faciunt locū huic edicto. vt sup. eod. §. opus. & ad idē inf. de trin. actuque pri. l. 3. §. reficere. & C. de Iudæis. l. fi. Item nec fit species noui operis qñ est opus. i. necesse, vt inf. eo. l. stipulatio. §. opus, & facit infra de acq. rer. do. l. adeo. §. cum quis. in fi. hoc qñ forte iō, quia timemus de dā no infecto, vt inf. eo. l. nunciatio. sic. & potest intelligi ff. eo. l. de pupillo. §. si quis tutor, vel illud erit speciale, vt ibi dices. Acc.
z *Siue in publico*] tunc omnes, vt infra eo. l. in prouinciali, §. fi. & l. sequen.
a *Ex causis*] ex tribus, vt inf. proxi. §. & infra de pupillo, §. Sextus.
b *Quæ persona*] in publico oēs, vt infra eo. l. in prouinciali, §. fin. & l. fin. in priuato autē illi quorū interest, vt inf. eo. §. fin. & l. seq. & et ille cuius non interest, dūmodo asserat sua interesse. vt sup. eod. in princip.
c *Quibusque*] de hoc agitur ff. eo. prox. §.
d *Nuncietur*]omnibus in opere existentibus, inf. eo. l. operis, & l. cuilibet, & inf. prox. §.
e *Locis*]in ipso opere, vt ff. eo. ti. l. de pupillo, § nūciationē.
f *Effectus*]est enim effectus, vt destruatur, quod est factum post nunciationem, vt inf. eo. l. Prætor. in prin. & est aliter, vt inf. eo. l. de pupillo, §. meminisse.
g *Aut iuris*] i. seruitutis, vt si debes seruitutem luminibus.
h *Aut damni*]quia facis opus, quod ruinam minatur.
i *Publici iuris*] Prima dicitur impositiua. Secunda naturalis: Tertia publica, vt inf. eo. l. de pupillo, §. Sextus, & secundum Ioan. statim per ordinem ponit exempla.
k *Nunciamus*]hoc est exemplū primi, qñ iuris cōseruādi.
l *Vel vt*]alij habent, velut, sed tu habeas secundum Io. vel vt, & sunt duæ partes & est exemplum ad secundum dictū. ff. sic fit nunciatio, ne procedas, nisi de damno infecto caueas, vt & inf. in fi. huius §. & inf. quod vi aut clam. l. 3. §. per m *In publico*]s. fui iuris tuendi causa, vel damni depellendi. nam publi. iuris tuendi causa quilibet § potest nunciare, vt inf. eo. l. in prouinciali, §. fi. & l. seq.
n *Vel*]hoc est exemplum secundi, qñ damni depellendi.
o *Molitur*]i. ædificat, econtra demolitur, idest, destruit.
p *Aut*] hoc est exemplum tertij, quando publici iuris tuendi gratia. Acc.
q *Principum*]s. fierent, quod est inf. & contra legem da exemplum. sup. fi. reg. l. fin. de edictis Imperatorum da, vt C. de ædific. priua. l. 1. & l. fi cui. & l. mæniana.
r *Quæ ad modum*] aliàs, quemadmodum, & tunc dic, quæ edicta

1 Inde eadē q. i l. 7 §. 6. sup. de pact.
2 † F. faceret.
a † Manuscr. decē. à
3 † Manuscr. recessserint P. F. recessezunt.
4 † P. F. deest, vel. a Concor. tex. in c. a ext. eo. tit. Est iñ notabilis cautela, q nihilominus, qđ spreta denūciatione fiat, qđ nō demoliatur opus post noui operis nūciationē facta, q̄ ponit Bal. cō. fi. suo 33. Icip. ppe nit. q fuit duplex nūciatio. vel ā. q̄ refert, & sequit do. & pceptor meus Ill. do. Iaſ. Maynus hic in 2. col. versi. 4. notabiliter limita. & Th. Fetterius ī suo tract. cautelarum, cau. 68. ic. text. sunt expressi. & notaui in apostil. ad Panor. no. 5. quo ī. inf. c. intelleximus, n. 9. ī versicu. venit destruendum. ext. eo. tit.
5 Approbatur per Bar. hic.
3 Ita secunda do ctri. displicet Bar.
4 Et n. alē sm Bart. hic.
5 † Fl. nouum fiat, nūciatio.
6 † P. F. opus fiat.
7 † P F. deest hęc.
8 † Fl. alb. quid.
5 Aduerte ad hāc gl. ppdictio. hāc quilibet. q̄ quāuis videat cē vtiuersalis. vt nota. Bar. ī l. hoc articulo. col. 2. ver. vt igit ista materia. sup. de hęre. inst. dēt tñ intelligi restrictiuè. s. quilibet habilis, ita not. Bald. in l. cū virū ī vlt. col. C. de fideic. & plenius in rub. C. qui accusā nō pos. & oīno p Alex. in l. fi. filius si certē. pe-

ædicia facta sunt ad modum ædificiorum, i. quemadmodũ moderatè fiant, sũt 1r. sic tenet nunciatio nomine prædictorum, sicut tenet pro his operibus, quæ facta sunt ad modũ &c. quasi superiora non essent ædificia. & sm hoc, aut quod est in litera in princ. ver. pro sicut, ponitur. Alij habent, quemadmodum ædificia facta sunt. & tunc dic, tenet nunciatio nomine prædictorum, quemadmodum tenet aduersus ædificia, quæ fiũt in priuato.

a *Sacro*] Ponit exemplum quando causa publi. iuris: pro his. in. oibus pôt nunciari: vt & ſ. qd vi aut clã. l. vim fac. §. fina.

b *Interdicta*] scilicet ne quid in loco sacro, & ne quid in loco religioso, & ne quid in eo publico, de fluminibus, & ne quid in flum. publi. ripave eius fiat.

c *Summa facit*] vt & ſ. de re. diui. l. in tantum, cum fine præcedentis legis.

d *Si quis*] quia solũ cedit ædificio. quod alias non est.

e *Nullo iure*] scilicet priuato. publ. tamen sic, si nauigantiũ portus, vel statio deterior fiat, non aliàs: vt ſ. de acq. rer. domi. quamuis. & de flu l. 1. §. in mari. & ĩnſ. ne quid in loco publi. l. littora. & l in littore.

f *Ex una causa*] priuata. publica sic quandoque, vt modò dixi.

g *Potest*] quia causa damni depellendi, vt subijcit.

h *Fieri*] nunc quæ personæ possunt nunciare alijs. Ir. & ponit de impositiua. & de naturali. Accur.

i *Ir*] de causa publi. iuris illi, ad quem res non pertinet, vt omnes ciues: vt ſ. eo. l. in prouinciali. §. fi. & l. sequenti.

k *Pertinet*] vt iure dominij, vel bo. fid. possl. vel quia ius habet in re, vt ſ. de verb. sig l. verbũ illud pertinere. & ſ. eo. l. in prouinciali. §. si ego. & l. creditori. idem si nullũ habeat ius: tamen contendat se habere: vt sup. ea. d. in princ.

l *Non potest*] nec vicino, nec domino.

m *Procuratorio*] ſ. quasi procurator in rem suam à domino constitutus. vt ĩ. vsufr. quemadmo. ca. l. 1. in fi. & l. seq. sed videtur, quod quilibet hoc posset: sup eod. §. item nunciationem. sed non sic quasi pro sua re: vt iste.

n *Vendicare*] per confessoriam.

o *Vsumfructum*] etiam à vicino.

p *Vindicatio*] per confessoriam.

q *Ei*] scilicet fructuario.

r *Interfuit*] quia in eo venit interesse: vt sup. si ser. vendic. l. ſoci corpus. §. in confessoria.

s *Non esse*] nam in primo statu sd ei reponi debet: vt sup. si vsufr. pe. l fructuario. aliàs in l. vti fruendum. §. dominus.

Si autem] CASVS. Hæc l. continuatur cum superiori: & dicit. Pone quod ipse Titius proprietarius fundi ædificaba: nunquid potero ei nunciare? Et dicitur quod non: quia dominus est fundi in quo ædificat. veruntamẽ agam confessoria: & consequar interesse meum, quod habeo ratione operis facti. Franc. Accur.

t *Si autem*] supra quando vicino extraneo ædificanti nunciat, hic quando domino.

u *Domino*] scilicet ædificanti.

x *Nunciatio*] procuratorio nomine.

y *Neque enim sicut*] ſ. omninò, quia pluribus modis dñm cogetur: vt ĩ. quib. mod. vsufr. amit. l. repeti. §. ñ. & l. sequen. & ideo est bona ratio ſ. l. proxi. §. quod si socius. Azo.

x *Vicinus*] (quia non potest,) scilicet procuratorio.

a *Potest*] scilicet procuratorio, quia non potest.

b *Ius ei non esse*] quasi per nunciationem ex hoc edicto. sed per confessoriam bene agitur contra vtrunque, vt subijcit.

c *Facto*] ideſt, opere facto à domino.

d *Petere*] à domino.

e *Vsumfructum*] per confessoriam in rẽ, si nõ fuerit interẽptus vsusf. mutatione rei. tunc. n. cõueniret dominũ actione de dolo. vel ex testõ: vt ĩ. quib. mod. vsusfruc. amitt. l. repeti. §. fin. Azo. & sup. ñ seruit. vend. l. si eo loco. §. 1. Sed in eo quod hic dr. & sup. l. proxi. §. fi. in princ. vsufructuariũ nõ posse nunciare non est ĩ. §. ĩtẽ Iuliano. Soluebi dicit posse nũciare, vt habeat vtile interdictum de operis noui nuncia. hic non posse, vt habeat dictum interdictum. Vel ibi cœperat vti frui: hic non: sicut interdicto: vnde vi: vt inf. de vi & vi arma. l. 3. §. vnde vi. & §. penul. Vel intellige 1 illam, secundum istam, secundum Ioan. vt possit nunciare vicino: vt ibi: non domino, vt hic. & ei, vt procuratori in rem suam, non vt dominus, vt sup. l. proxi. in fi. Alij dicunt sic distingui, vt hic in litera dicitur, si in vicino loco fit opus, tunc nunciare possit fructuarius, vt ibi. si autem in ipso loco, in quo est vsusfr. tunc nec domino, nec extraneo nunciat. & hæc in personali seruitute sic distinguuntur, vt hic, & ĩ. l. proxi. In reali, 2 si est rustica, nec contra aliquem. vt inf. eod. l. qui viam. si vrbana, etiam contra dominum, vt inf. eo. l. de pupillo. §. impositiciam. & supra de ſerui. vrba. prædio. Inter ſeruitutes. §. fina. & quæ sit ratio, quærit Ioan. licèt non soluat, sed H. dicit, si habeat quis vsum fruc. vel proprietatem vrbani prædij, nunciare potest alteri ædificanti contra seruitutem vrba. prædio. debitam, vt dicit l. illa. inter seruitutes. si in rustico personalẽ, vel realem seruitutem habeat, non potest, vt infra eod. l. qui viam. sed hæc quæ distinguebat hic rusticam ab vrbana, antiqua est, & reprobatur in l. illa. inter seruitutes. per l. sup famil. erciscũ. l. in iudicio. posset dici, quod etiam in reali posset vicino nunciari, vt d. l. in iudicio. vbi indistincte dicit, non domino. & sic loquitur illa. l. qui viam.

In prouinciali] CASVS. Sive opus fiat in fundo Italico, sive in prouinciali: potest nunciari nouum opus: nec de Italico erat dubium: quia nos Italici dicimur plenè domini rerum nostrarum. at in prouincialibus dubitatur, cum non dicantur domini rerum suarum propter tributa quæ præstant pro prædijs possessis ab eis: sed non est dubitandum: vt dicit.

¶ *Si in loco communi*] Ego & Titius habemus fundum communem: quidã tertius, puta Cornelius ædificat in illo fundo: quæritur an ego solus possim nunciare nouum opus. Et dicitur quod sic. Sed pone quod Titius ædificat. certè tunc non possum nunciare: sed tunc si negat me consocium, prohibebo eum per act. communi dividundo. si autem confiteatur tunc per Prætorem, i. est, per officium iudicis prohibebo eum ædificare.

Quid si socius] Item pone q̃ habeo domum propriam ibi prope. vnde ex ædificio quod facit Titius in solo communi, timeo ruinam in meam vicinam. nunquid possim sibi nunciare nouũ opus? Respon. q̃ non: sed per act. communi

1† Vt publico, ripave fluminis.
2† F. pro ponuntur.
3† Manuscri. iuris sunt. & ĩ. alis verbũ nostri cõ verbo pôt nõ vicecancureõgroce. tñ hæc locutio fœda est, ni hilq; emẽdandum.

ædificia facta fuerint, fiet vel in sacro, a vel in loco religioso, vel in publico, vel in ripa 1† fluminis: quibus ex causis, & interdicta b 2† pronunciantur.

¶ Quòd si quis in mari, vel in littore ædificet, licèt in suo non ædificet: iure tamen gentium suum facit. c Si quis d igitur velit ibi ædificantem prohibere, nullo iure e prohibet: neque opus nouum nunciare, nisi ex vna cauta f potest, g si fortè damni infecti sibi velit caueri.

Hic incipit tractare de secundo membro distinctionis: scilicet, quæ personæ possunt nunciare. Pan.

¶ Iurish nostri 3† conseruãdi, aut damni depellendi causa, opus nouum nunciare potest is, i ad quem ea res pertinet. k

Vsufructuarius extraneo procuratorio nomine domini nunciat nouum opus, domino non. sed poterit confessoriam intentare. Bart.

¶ Vsufructuarius l autẽ opus nouum suo nomine nunciare non potest, m sed procuratorio m nomine nunciare poterit, vel 4† vẽdicare n vsumfructũ o ab eo, qui nouum opus faciat: quæ vendicatio p præstabitur ei, q quod eius interfuit, r opus nouum factum non esse. s

Iulianus lib. 48. Digestorum.

LEX II.

Si autem t dño u prædij nũciauerit, inutilis erit nũciatio. x Neque. n. sicut y aduersus vicinum, z ita aduersus dñm agere potest, a ius ei non esse, b inuito se alterius ædificare. sed si 5† hoc facto c vsusfructus deterior fiat, petere d vsumfructum e debebit.

Beneficium huius edicti est extraordinarium, & in subsidium introductum: ideò cessat, vbi habet locũ ordinariũ. B.

t *Si autem*] CASVS. Titius habet prædium rusticum, & Seius habet prædium vrbanum, & Titius vult ædificare in prædio suo rustico, & Seius vult nunciare ei, quia ædificium suum obscurat, & ideo damnificat: quæritur an possit nunciare? Et dicitur quod non: quia Titius non ædificat in prædio vrbano, sed in rustico. Item quia Seius non habet ius in prædio rustico Titij. Item quia Titius ædificat in prædio suo, & ideo non damnificat Seium. Item quia Seius non habet ius in prædio Titij, quia non habet seruitutem in prædio Titij. Item quia Seius non habet ius in prædio Titij, quia non habet seruitutem in prædio Titij. Item quia Seius non habet ius in prædio Titij, quia non habet seruitutem in prædio Titij.

u *Domino*] scilicet ædificanti.

x *Nunciatio*] procuratorio nomine.

y *Neque enim sicut*] ſ. omninò, quia pluribus modis dñm cogetur: vt ĩ. quib. mod. vsufr. amit. l. repeti. §. ñ. & l. sequen. & ideo est bona ratio ſ. l. proxi. §. quod si socius. Azo.

z *Vicinus*] (quia non potest,) scilicet procuratorio.

a *Potest*] scilicet procuratorio, quia non potest.

b *Ius ei non esse*] quasi per nunciationem ex hoc edicto. sed per confessoriam bene agitur contra vtrunque, vt subijcit.

c *Facto*] ideſt, opere facto à domino.

d *Petere*] à domino.

e *Vsumfructum*] per confessoriam in rẽ, si nõ fuerit interẽptus vsusf. mutatione rei. tunc. n. cõueniret dominũ actione de dolo. vel ex testõ: vt ĩ. quib. mod. vsusfruc. amitt. l. repeti. §. fin. Azo. & sup. ñ seruit. vend. l. si eo loco. §. 1. Sed in eo quod hic dr. & sup. l. proxi. §. fi. in princ. vsufructuariũ nõ posse nunciare non est ĩ. §. ĩtẽ Iuliano. Soluebi dicit posse nũciare, vt habeat vtile interdictum de operis noui nuncia. hic non posse, vt habeat dictum interdictum. Vel ibi cœperat vti frui: hic non: sicut interdicto: vnde vi: vt inf. de vi & vi arma. l. 3. §. vnde vi. & §. penul. Vel intellige 1 illam, secundum istam, secundum Ioan. vt possit nunciare vicino: vt ibi: non domino, vt hic. & ei, vt procuratori in rem suam, non vt dominus, vt sup. l. proxi. in fi. Alij dicunt sic distingui, vt hic in litera dicitur, si in vicino loco fit opus, tunc nunciare possit fructuarius, vt ibi. si autem in ipso loco, in quo est vsusfr. tunc nec domino, nec extraneo nunciat. & hæc in personali seruitute sic distinguuntur, vt hic, & ĩ. l. proxi. In reali, 2 si est rustica, nec contra aliquem. vt inf. eod. l. qui viam. si vrbana, etiam contra dominum, vt inf. eo. l. de pupillo. §. impositiciam. & supra de ſerui. vrba. prædio. Inter ſeruitutes. §. fina. & quæ sit ratio, quærit Ioan. licèt non soluat, sed H. dicit, si habeat quis vsum fruc. vel proprietatem vrbani prædij, nunciare potest alteri ædificanti contra seruitutem vrba. prædio. debitam, vt dicit l. illa. inter seruitutes. si in rustico personalẽ, vel realem seruitutem habeat, non potest, vt infra eod. l. qui viam. sed hæc quæ distinguebat hic rusticam ab vrbana, antiqua est, & reprobatur in l. illa. inter seruitutes. per l. sup famil. erciscũ. l. in iudicio. posset dici, quod etiam in reali posset vicino nunciari, vt d. l. in iudicio. vbi indistincte dicit, non domino. & sic loquitur illa. l. qui viam.

In prouinciali] CASVS. Sive opus fiat in fundo Italico, sive in prouinciali: potest nunciari nouum opus: nec de Italico erat dubium: quia nos Italici dicimur plenè domini rerum nostrarum. at in prouincialibus dubitatur, cum non dicantur domini rerum suarum propter tributa quæ præstant pro prædijs possessis ab eis: sed non est dubitandum: vt dicit.

¶ *Si in loco communi*] Ego & Titius habemus fundum communem: quidã tertius, puta Cornelius ædificat in illo fundo: quæritur an ego solus possim nunciare nouum opus. Et dicitur quod sic. Sed pone quod Titius ædificat. certè tunc non possum nunciare: sed tunc si negat me consocium, prohibebo eum per act. communi dividundo. si autem confiteatur tunc per Prætorem, i. est, per officium iudicis prohibebo eum ædificare.

Quid si socius] Item pone q̃ habeo domum propriam ibi prope. vnde ex ædificio quod facit Titius in solo communi, timeo ruinam in meam vicinam. nunquid possim sibi nunciare nouũ opus? Respon. q̃ non: sed per act. communi

1† Aut Flor.
5† Aliàs, ex hoc facto.
1 Ista est vera, secũdum Ale. de Imo.
2 Oia ista q̃ sequuntur in glo. vsq; ad fi. reprobat Bal. hic, & in l. q viã alle. in gl.

diuidundo si negat me consortem: vel per Prætorem. idest, officium iudicis, si confitetur: possum eum prohibere.

¶ *Si ergo*] Si habeo superficiem tantum: & aliquis faciat in ea opus: an possim ei nunciare? Et videtur q̃ non. quia non sum dñs: sed quasi inquilinus: sed tñ dñ̃q̃ bene possum ei nunciare: nam quasi dñs sum: & dat mihi vtilis in rẽ ꝯ possessorẽ, si desinet ẽ possidere per Prætorem. Secundo dicit: si debeas mihi seruit. alti⁹ nõ tollendi dõmum tuam, si tu eã eleues altius contra debitã seruitu. possum tibi nunciare nouũ opus.

¶ *Si in publico*] Si ædificas in loco publico: puta in curia cõmunis Bonon. vel simili loco: dr̃ q̃ oĩs homo de populo põt nouũ opus nunciare, cum cuiusque videatur interesse. reddit & aliam rationem. nam Reip. &c. q̃ est casus l. seq. Franc. Accur.

a *In prouincia*] modò tractatur in quibus locis.

b *Etiam prædio*] non solum Italico. & erat dubium. quia prouinciales non sunt domini: sed hodie sublata est differentia, vt C. de vsucap. trãsfor. l. 1. §. fi. Accur.

c *Si in loco communi quid fiat*] à vicino, non à socio.

d *Vicinum*] vt ff. eo. l. de pupillo. §. si plurium.

e *In communi*] quando negat me consortem. vel per Prætorẽ. vel per

f *Iudicio*] cũ negat me consortem: vel per Prætorẽ. vel per iudicis officiũ q̃ non fatetur, sm̃ Io. & erit potior cõditio prohibentis: vt ff. cõm. diui. l. Sabinus. & de ser. vrb. præd. l. in re. & de vsufr. l. cuius §. sed si inter. vel commu. diui. habet locum vbi in re corporali est communio. alias offic. Prætoris vt ff. cõi diuid. l. item. §. & in d. l. si cuius. Et quod hic dicit de domo, vel loco: ideſt de iure domus vel loci, prout refertur ad secundam differentiam. vt habeat locum offic. Prætoris in re corporali: vt in domo, vel alio loco.

g *Insula*] ideſt. domo.

h *Propriam*] scilicet. insulam.

i *Noceatur*] sic ff. de ser. vrb. præd. l. sed si inter. in prin.

k *Non posse*] nec fini. regun. pro meo proprio fundo iuxta communem: vt ff. fini. regun. l. 4. §. si communem.

l *Quia possum*] No. ergo non dari hoc edictũ, nisi in subsidium, sic in cautione dãni infecti: vt ff. ti. j. l. si ædib. & l. qui bona. §. de illo. sic & arg ff. si. reg. l. 4. §. & si cõem. in fi. & ff. de ml. l. in causæ. 2. in prin & de eden. l. quedã. Sed opp. si offi. iudis impedit hoc edictũ, vt hic. ergo cũ semper possit sic prohiberi: vt ff. eo. l. de pupillo. §. meminisse. nunquã habebit locum nunciatio per ratiõ lapilli, vel simplicẽ nũciationẽ. Sed dic: hoc officium, de quo hic dicit, operatur prohibitionẽ, si factum non est, & destructionẽ vbi factum est: sicut in communi diui. vt d. l. Sabinus, in fi. & d. l. in rẽ. in fi. Sed illa prohibitio, quæ fit per Prætorẽ ex hoc edicto, non operatur destructionẽ: & ideo edictum restitutorium est necessariũ. Sed adhuc opponitur: ergo iure seruitutis nemo nunciat: quia habet confessoriã. vel negatoriam, per quas tantundẽ consequitur: vt ff. l. proxi. & l. j. in fi. quod falsum est, vt non nunciet: imò benè nunciatur. vt ibidem dicitur. & sup. de ser. vrb. præd. l. inter seruitutes. §. j. sed respõdetur, vt ff. tit. 2. l. Trebatius. diximus. vel expone vt ff. hac ea. glo. diximus.

m *Monet*] scilicet, quod non possum.

n *Inquilinus*] & sic non habeo ius in re, non ergo nunciat, qui non habet ius in re, sed dic vt ao. ff. eo. l. j. §. iuris.

o *Dat*] nisi ad modicum tempus conduxit: vt ff. de superfi. l. j. §. quod autem ait. & ff. si ager vec. l. 1. & 2. & 3. & de rei vendi l. superficiario. & l. Prætor.

p *Seruitutem*] vtilis confessoria: vt ff. de superfi. l. 1. §. fi. Sed quare fructuarius non sic põt? R. iste plus iuris hẽt in re.

q *Si in publico*] hic de publico. Hugo.

r *Omnes cives*] idonei, Io. vt ff. de mun. & ho. l. vigradatim. §. & si lege, & hoc propter pupillum & mulierem, qui non nunciant, nisi ad eorum commodũ pertineat: vt ff. eo. de pupillo. in prin. & de popu. act. l. mulieri. Itẽ propter eum, cui ex edicto postulare non licèt: vt ff. de popu. acti. l. populariis. ex plurib. tñ vnus idoneior eligitur: vt ff. eo. tit. l. si plures. Accur.

s *Am Reip.*] sic sup. de procu. seruum, i. publicè. Sed arg. §. in exit. de proc. l. nõ tñ. & de exer. l. 1. in fi. & l. seq. & de adm. tu. l. 3. §. 6.

ADDITIO. Dic, sm̃ Bart. q̃ eligit idoneior: & hoc sm̃ Dy. si oĩs prætẽdunt publicum interesse, secus si oĩs priuatũ: quia tũc oĩs admitterẽtur: vt l. 3. §. si ad plures. de sepul. vio. Nec obst. l. non tñ. sup. alleg. & ff. eod. solu. l. iam tamen. §. si tamen plures. quia fuit vna persona in quam principaliter ius obligationis cadebat, non autem plures.

t *Dic*] nisi ad modicum tempus conduxit: vt ff. de superfi. l. j. §. quod autem ait. & ff. si ager vec. l. 1. & 2. & 3. & de rei vendi l. superficiario. & l. Prætor.

u *Seruitutem*] vtilis confessoria: vt ff. de superfi. l. 1. §. fi. Sed quare fructuarius non sic põt? R. iste plus iuris hẽt in re.

Vlpianus lib. 52. ad Edictum.

LEX III.

IN prouinciali[a] eciam prædio[b] si quid fiat, noui operis nunciatio locum habebit.

¶ Si I † in loco communi quid fiat:[c] nũciatio locum habebit aduersus vicinum.[d]

¶ Planè si vnus nostrũ in cõmuni [e] loco faciat, non possum ego socius opus nouũ ei nuntiare: sed cum prohibebo communi diuidundo iudicio,[f] vel per Prætorem.

¶ Quòd si socius meus in cõi insula [g] opus nouũ faciat, & ego propriã,[h] cui noceatur,[i] habeã: [2] † an opus nouum ei nunciare possim? Et putat Labeo, nunciare nõ posse:[k] quia possum [l] eum alia rõne prohibere ædificare, hoc est vel per Prætorem, vel per [3] † arbitrum communi diuidundo. quæ sententia vera est.

Superficiarius, qui habet vtile dominium, potest nunciare nouum opus. h. d. Bart.

¶ Si ergo [4] † supficiarius sim, & opus nouũ faciat vicinus, [5] † an possim nũciare? Mouet, [m] q̃ quasi inquilinus [n] sum. Sed Prætor mihi vtilem in rẽ actionem dat:[o] & ideò & seruitutem [p] causa actio mihi dabitur, operis noui nunciatio debet mihi concedi.

Publici iuris tuendi causa denunciare omnes cives possunt, excepto pupillo, et seruo proprio: sed pro proprio damno potest nunciare pupillũ cũ tutoris authoritate. Bart.

¶ Si in publico [q] aliquid fiat, omnes cives [r] opus nouum nunciare possunt.

Paulus lib. 48. ad Edictum.

LEX IV.

NAm Reipublicæ [s] interest, quam plurimos ad defendendam suam causam admittere. [6] †

1 † Manusc. Sed & li.

2 † P. Flor. propria habeã cui noceatur.

3 † Arbitrium.

4 † P. Flo. Si ego.

5 † P. Flo. fiat à vicino.

6 † Admitti.

7 Ista differentia cõi tet reprehenditur, sm̃ Alex. hic.

8 Ciuit. ampliabis hunc textum, vt nõ procedat in ciuibus tãtũ, sed ẽt q̃ forenses hoc casu admittantur. ita nq. Angel. & Alc. in l. 2. ff. ne quid in loco publi. Lud. tñ Rom. videt hic facere differentiã inter locũ publicũ, vt tũc forensis non admittat, & viã publicã. & q̃ tũc possit. & ista videtur esse veritas limitata prius sm̃ Pa. & Cast. & Alex. hic. illo dicto, nisi talis forẽsis subiret onera. quia (cũ procedere habeat) posset indistinctè nouũ op⁹ nunciare.

an omnes domini neceſſe habeant nunciare, an ſufficiat ſi vnus ex his nunciet? Et certè dicitur, quod omnes debent nunciare, & reddit rationem in litera.

¶ *Si quis ipſi Prætori*] Cum viderem Titium opus nouum facere in meo ſolo, & ego vellem ei nunciare per Prætorem nouum opus, timebã, ꝙ donec item ad Prætorem, qui erat forte à longè, ipſe multũ in operè proceſſiſſet, quærit qualiter mihi cõſulatur, & certè dr ꝙ debeo ſic Titio dicere, frater non poſſum modò nũtiare prout vellem, ſed ſcias, ꝙ ego vado ad Prætorẽ pro hoc, & ſtatim faciam mitti pro te, certè ſi hæc verba dicã, quicquid interim ædificat, donec vado ad Prætorem, deſtruetur perinde, ac ſi poſt nunciationem rectè factam ædificaſſet. Vel aliter pone caſum vt in princ. glo.

¶ *Ædificio ædes*] Si Titius meus vicinus in domum meam tignum, vel trabem immittat, vel in ſolo meo ædificet, poſſum ei nunciare nouum opus.

¶ *Sextus*] Cà quare nunciatio pôt fieri ita, ꝙ valeat, eſt triplex, ſ. naturalis, publica, itẽ impoſitiua, & de oibus ponit exẽpla. Nã naturalis ẽ, cũ in meo ædificas, & tibi nũcio. Publica, cũ in loco publico opus fiat, & ego tibi nũciẽ. Impoſitiua, vt cũ dẽs mihi ſeruitutẽ altius non tollẽdi domũ tuã, nunc ꝫ feruit, debitã altius eleuare velis, nã ſi tibi nuntiẽ, valet nunciatio ratione iuris, quod habeo ex impoſitione tua.

¶ *Meminiſſe*] in hoc ſ. dr, ꝙ vno de tribus modis pôt fieri nunciatio. Primo, per Prætorẽ, ſiue Poteſtatẽ. Secundo proijciendo in opere vnum lapidem, i. per iactum lapilli. Tertio modo fit extra opus denunciando ſine officiali, & ſine lapide. Ldicendo ſic, contradico tibi ædificate. Item cõſuluit, ꝙ ſi tu ædificas in ſolo meo, qd poſſidebã: melius eſt mihi, ꝙ denunciem vno de duobus primis modis, quàm tertio. nã ſi denunciem vno de duobus primis modis, retineo poſſeſſionem: ſi tertio modo, ego amitterem. ſi autem ædificas in ſolo tuo, quod debet mihi ſeruitu altius non tollendi: tunc non eſt vis quocunque modo denunciem. Vltimo dicit, ſi tu ædificas in meo, & cum nuntiarem tibi, tu nõ deſiſti, certè poteram agere interdicto vti poſſidetis, vt deſinas, vel interdicto, quod vi aut clam, vt tollatur quicquid erit factum.

¶ *Si quis vtrum*] Ponit duos caſus, in quibus non habet locũ nũciatio. Primus eſt, ſi tu vis cloacam reficere, vel purgare. Secundus eſt, ſi vis reficere riuum, vel riuos. nã non poſſum tibi nũciare nouum opus, & reddit rationem. Tertio dicit, ꝙ ea opera non poſſunt impediri per operis noui nunciationem, nec nũciatio in eis facta tenet, quorum operum dilatio eſſet periculum allatura vicinis, vt quia, ſi non fierent, citò aliquid incommodi conſequerentur vicini.

¶ *Qui opus*] Omnis nuncians nouum opus debet iurare non calumniæ cauſa ſe nunciare, & hoc iuramentum debet præſtare coram Prætore ad poſtulationem aduerſarii.

¶ *Qui nunciat*] Si facias opus in fundo, & ego nunciem nouum opus, dicendo te non iuſtè facere in parte operis: debeo demonſtrare in qua parte. ſi dico in totum, tunc nihil debeo demonſtrare, ſed ſufficit, quòd nunciem.

¶ *Vtin pluribus*] Duo opera faciebas diuerſis locis, puta in vno loco, domũ, & in alio turrim, & ego credo te non iuſtè ædificare in vtroque: ſi volo nunciare poſſum; dum tamen duas nunciationes faciam, & etiam ſi vis, vt remittantur tibi iſtæ nunciationes, ſunt neceſſariæ duæ remiſſiones.

¶ *Si vis eui*] Si nunciauero tibi nouum opus, & tu vis ſatisdare de opere deſtruendo, ſi apparet non iuſtè fieri: ſiue recipias in hoc non, ſecurè poteris in opere procedere, ac ſi tibi expreſsè remiſſem nunciationem.

¶ *Qui procu ratorio*] Tanquã procurator Titij nunciauit tibi ædificãti nouũ opus: certè ad hoc, vt nunciatio teneat, dẽo ſatisdare. Titiũ ratũ habiturum, alioquin nũtiatio nõ valet.

¶ *Qui remiſſionem*] Nunciaui Sẽpronio nouum opus, deinde ſcius noũ Sẽpronij petiſſe remitti iſtam nunciationem, dr ꝙiſte Seius dẽt ſatisdare de opere deſtruendo, nõ aũt de rato: cum ſit procurator rei, q de rato non præſtat ſatisdationẽ.

¶ *Si procurator*] Seius procurator Titij nunciauit nomine prædicti Titij mihi nouum opus, ſatisdedi: & ſic poſſum liberè ædificare: deinde dictus procur. adhuc contradicit, & impedit me ædificare: certè poſſum agere interdicto contra eũ, vt non impediat me ædificare, ex quo ſatisdedi, quia in hoc interdicto ſum actor, prædictus procurator, & Seius eſt reus, vnde debet ſatisdare de iudicato ſoluendo, non de rato, & ſi hanc ſatisdationem iudicatum ſolui, non præſtat, non auditur in ſua prohibitione. Vltimo dicit, ſi pupillus ædificat in ſolo, debeo nunciare tutori eius, & hoc ſi habeo in litera tutori, & in fine nunciatur: aliàs eſt nunciat. & tutor, & tunc dic, ſi in ſolo pupilli extraneus faciat opus, tutor debet nunciare nouum opus, & hoc dicit hic, §. cum duabus legibus ſequen. Franc. Acc.

Vlpianus lib. 52. ad edictum.

LEX V.

DE pupillo[a] quæſitum eſt, & Iul. lib. 12. Dig. ſcripſit,[b] pupillo non eſſe operis noui nunciationis executionẽ[c] dandam,[d] niſi ad ipſius priuatũ cõmodum res pertineat:[e] veluti ſi luminibus[f] eius officiatur,[g] vel proſpectui[i] † obſtetur. Non aliter autem[h] pupilli rata habebitur[i] nunciatio,[k] quàm intercedente tutoris authoritate.[l]

¶ Seruo[m] autem nunciari[n] opus nouum poteſt: ipſe verò nunciare[o] nõ poteſt,[p] neque nunciatio[q] vllum effectum habet.

Nunciatio noui operis dẽt fieri in re p̃ſenti, nec requiritur præſentia domini. alibi enim facta non facit locum huic interdicto. Bar.

¶ Nunciationẽ[r] aũt in re præſenti[s] faciendam meminiſſe

† P. P. obſit. aliàs obeſſet.

a *De pupillo*] dictum eſt ſup. quod quilibet adminitur ad ope. noui nuntiatio. ſed quæſitum eſt de pupillo, an poſſit nuntiare. ſi in publico, fiat aliquid?

b *Scripſit*] & bene.

c *Executionem*] i. poteſtatem nunciandi, & hoc, cum ad publicã cauſam reſpicit, vt ex p̃dictis patet. & ſ. de pop. act. l. mulieri. & arg. ẽ. de procu. l. licet, i prin. ſecus, ſi eſt ad priuatam, vt ſubijcit. Sed quid de adulto? Reſpon. * idem ſi non ſit maior 17. ann. vt ſup. de poſtu. l. 1. §. puerilitatem, & Inſtit. qui manumit non poſſunt. §. fin. Acc.

* Reſpon. ſ. rium tenent ferè oẽs Doctores, & maximè Bart. & Ang. vt refert Io. ab Imo. hic.

c *Executionem*] ſine tutore, ſm vnum intellectum, & malè.

d *Dandam*] pro operè, quod fit in publico.

e *Pertinet*] nunciatio, vel cauſa nunciandi. vt C. de eden. l. is apud quem. & tunc cum tutore vt ſubijcit.

f *Luminibus*] lumen de proximo. proſpectus de longè eſt. Item lumen deſuper. proſpectus deſubtus, vt ſup. de ſerui. vr. prædio. l. lumen. & l. inter ſeruitutes.

g *Officiatur*] contra debitam ſeruitutem.

h *Autem*] refetunt quidam ad p. inc. & malè.

i *Rata habebitur*] de rigore. ſed de æquitate valet, quando non eſt ei tutor, neque iudex, a à quo petat, ſ. tutorem: cum etiam quilibet ſeruus denunciando faciat locum interdicto, quod vi aut clam. ſecundum M. vt infra, quod vi aut clam. l. 3. in princip. & pro hoc. C. qui admit. ad bonorum poſſeſſio. i. bonorum. Sed cur non poteſt ſine tutore, cum ei vtile ſit vt Inſtitu. de authe. tuto. in princip. Reſpon. non poteſt ſimpliciter, ideſt. verbis ſimplicibus, quia tunc perdere poſſeſſionem poteſt, vt inf. §. mem iniſſe, & ſup. eo. l. 5. §. in operis, ſed per iactum lapilli, vel per Prætorem poteſt: cum ſibi ſit vtile &c. & ſup. de euictionib. l. ſi dictum. §. fina.

1 Iſta gl. reputatur ſingu. per Alex. hic.

Alij hoc referunt ad primum caſum, quando in pupillo, quod Ioan. non placet. Alij hoc 2 eſſe ideo, quia & damnum poſſet habere, vt Inſt. de authe. tuto. §. atque.

2 Iſta cõlter tenet. ſm Alex.

k *Nunciatio*] quantum ad executionem, non quantum ad effectum, vel nunciationem.

l *Tutoris authore*] ideſt. tutoris authoritate, ſi aduerſarius re ſiſtat.

m *Seruo*] ſup. de pupillo, nunc de ſeruo.

n *Nunciari*] quia valet tanquam rei facta, cum pro metuo habeatur, vt inf. §. proxi. ibi, neque refert, &c. & inf. eo. l. operis. & l. ſequenti.

o *Nunciare*] cum fiat à perſona rei, & ipſe non ſit perſona.

p *Non poteſt*] cum ad publicam cauſam pertinet, vt arg. ſup. de teſt. l. qui teſtamento. §. ſeruus. ſecus, ſi ad priuatam, quia tunc poteſt, vt inf. quod vi aut clam. l. 3. in prin. 3 vel nomine domini poteſt, vt in ſuo non, vt hic.

3 Dic, q aliud eſt Interdicto, q vi aut clã. & aliud i iſto ſm Bart. & Ale.

q *Nunciatio* ſcilicet, à ſeruo.

r *Nunciationem*] dictum eſt quibus ex cauſis fiat nunciatio, & quæ perſonæ nuncient, & quibus nuncietur, nunc v. u.

s *Præſentis*] ſi autem alib. habes inf. proxi. §.

a *Inchoet*] & nondum ædificat: puta locum purgat. nam & sic incepisse dicitur. vt inf. de pollici. l. 1. §. cœpisse. Azo. Tu dic illud speciale. Sed tunc dic inchoatum quando opus, super quo fit nunciatio, habet instar operis: non si vnum cæmentum sit appositum. vt inf. eo. l. stipul. §. opus.

b *Domino*] tantum.
c *In præsenti*] s. re.
d *Refert*] cui fiat res.
e *Fuerit*] liber. vel seruus. vt hic subijcit.
f *Nam & si seruo*] vt sup. ptoxi. §.
g *Nunciationem factam*] hoc si fabri ibi sint. Quid si nemo ibi sit, & nunciet ad locum? Rñ. tenet. vt ff. ti. 1. l. 4. §. rotties. & arg. ff. eo. l. si. & ff. qui vi aut clã. l. aut. qui §. si forte. & C. de annu. exc. l. 2. in fi. & ff. eod. l. operis. vt p hoc imputetur domino si postea q̃ sciter, ibi aliquid plus operetur, nõ autem destruitur quod medio tpe fieret. vt arg. ff. de peti. hær. l. item venit. §. petitam. s. vt, quod factum est post scientiã dñi destruatur. qd ante. non. vt sup. quis or. in bono. possef. ser. & fin. Idem dicas etiã si fabri ibi sint, argu. prædictarum legum. Sed hoc casu cum fabri erãt, vel alij præsentes: etiã ignorante dño factum, dicunt quidã. vt Or. destruatur. ff. eo. l. operis quod si placet, & quod ibi dicit, tenet metu iur, vel dic, tenet omninõ, si tutor, vel curator potuit fabros prohibere, & est soluendo. nã sic pupillus, vel furiosus tenetur.

1† Fl. vbi opus fiat. 2† Manuscr. nunciare. 3† Manuscr. deest. &c.

4† P. Flo. fuit.

5† in P. F. deest, in.

h *Sic*] ideſt eo modo. Acc.
i *Si quis forte in foro*] ante iudicem. Azo. Vel dic foro rerum venalium. Idem si alibi vbicunque non in opere.
k *Nunciat*] absente domino ab opere.
l *Nullius*] quantum ad hoc, vt ita um dãm constringat, sed ex eo tẽpore, ex quo prohibere potuit opificibus, ne ædificarent, vt dixi ff. proxi. §. sed fm hoc quare dicit hic nunciationem non tenere, & superiori casu tenet dño absente: cũ idem sit vtrobiq; vt postquam dominus sciuit, teneat? Rñ. ideo, quia sæpe opifices amici domini, vel vicini consueuerunt ab opere desistere, bonorum consilium pro domino sumentes, & ad ea, quæ frequentius accidunt, iura aptantur. vt sup. de legi. & Senatusc. l. nam. ad ea. Sed R. videtur voluisse, vt & post domini scientiam hoc casu non teneat.
ADDITIO. Ista vltima opinio cõiter tenetur. s. quod si nũciatio facta non est in opere, non nocet dño etiã à tempore scientiæ, & hoc maximè per istum tex. in §. si quis forte. iuncto §. præcedenti, qui ostendunt debere esse differentiã inter nunciationem, quæ fit in opere vbi nõ aderat dominus, & nunciationem, quæ fit extra opus. secundum Ale. hic.
m *Dixerim*] aliàs. prædixi. & dic. vt sup. proxi. §. aliàs & pe. dixerim. & est Pisana litera. & bona. Hug.
n *Alibi*] quàm in ipso opere.
o *Sequitur*] ideſt, sequeretur si in foro valeret.
p *Ad opus*] quod forte etiam iure fiebat.

oportebit, ideſt eo loci, vbi opus 1† nouũ fit, siue quis ædificet, siue inchoet [a] ædificare. ¶ Nunciari [2]† aũt non vtique dño [b] oportet: sufficit. n. in re 3† p̃senti nũciari ei, q̃ in re p̃senti [c] fuerit, vsq; adeo, vt et fabris, vel opificib. qui eo loci operant̃, opus nouũ nunciari possit. Et generaliter ei nũciari opus nouũ põt, qui in re præsenti fuerit, dũi, operis ve nomine. Neq; refert, [d] q̃ sit ille, vel cuius cõdõnis, qui i re p̃senti fuerit. [e] 4† Nã & si seruo [f] nũcieť, vel mulieri, vel puero, vel puellæ, tenet nũciatio. sufficit. n. in re præsẽti operis noui nunciationem [g] factam sic, [h] vt domino possit renunciari.

¶ Si quis forte in foro [i] dño opus nouũ nunciat, [k] hãc nũciationẽ nullius [l] esse momẽti exploratissimum est. In re. n. p̃senti, & plenè dixerim [m] 5† in ipso opere. hoc est in re ipsa, nunciatio facienda est, qd idcirco receptum est, vt confestim per nunciationem ab opere discedatur. Cæterum, si alibi [n] fiat nunciatio, illud incommodi sequitur, [o] q̃ dũ venitur ad opus, P si quid fuerit operis per ignorantiam [q] factum, euenit, vt contra edictum [r] Prætoris sit factum. [s]

q *Per ignorantiam*] fabrorum nunciationis.
r *Edictu*] forte sic cõceptũ. post denũcia. ne q̃d noui fiat. H. s *Sit factum*] & sic tollendum, q̃a esset iniquũ. vt q̃ nõ deliquit damnet, vt ff. de actio. & obl. l. ex malefieijs. §. 1. Sed q̃d si dolũ adhibuit in reuertendo? Rñ. est. q̃d sibi imputet. vt sup. ex quibus cau. maio. l. si cui. §. 1.

Nũciatio noui operis ex parte eius cui nũciatur, est in rẽ, & ideo sufficit si vni de socijs fiat nunciatio. ex parte verò eius, qui nunciat, est in persona: et ideo debent omnes socij nunciare. Bar.

¶ Si pluriũ res sit, inqua opus nouũ fiat, [t] & vni nuncietur, [u] rectè [x] facta nũciatio est, omnibusque dñis dr denunciatũ. Sed si vnus ædificauerit post operis noui nunciationẽ: [6]† alij, qui non ædificauerint, [y] non tenebũtur [z] neque enim debet nocere [a] factum alterius ei, qui nihil fecit.

¶ Si plurium dominorum rei opus noceat, vtrũ sufficiat [7]† vnius [b] ex socijs nunciatio, an verò oẽs nunciare [c] debeant? Et est verius, vnius nunciatio nẽ oib. [d] nõ sufficere, sed esse singulis nũciare necesse, quia [e] & fieri põt, vt nunciatorum alter habeat [f] ius prohibendi, alter non habeat. [g]

Ei qui in magistratu est, nõ potest fieri nunciatio, sicut nõ potest in iudicio cõueniri, sed debet sibi fieri protestatio denunciando finito magistratu, & secuta postea nunciatione tunc retro ad diẽ protestationis, vt opus factum possit prote stationem destruatur. Pau.

¶ Si quis [h] ipsi [*] Prætor. mil. ere. l. in hoc iudicio. Quid autem si omnes habeant ius prohibendi? tunc dic idem, secundum Io. & hic subaudi maximè. Sed quæ est ratio inter hunc & superiorẽ casum? Respon. quia ibi fieri dicitur ipsi rei, & sic omnibus, licet vnus tantum adsit. vt sup. §. nunciationem, & inf. l. operis, & l. sequen. Item collige hic, quod aliquis nunciare qui prohibere non potest, vt dixi sup. eo l. 1. §. 1.
g *Habeat*] veritate inspecta. vt quia remisit. arg. ff. de ser. vrb. præd. l. si ædes. vel non habeat, qa forte fecit pactũ de nõ nunciãdo, vel ipse solus constituit seruitutẽ altius non tollendi.
h *Si quis*] Casus huius §. potest poni in eo, qui nũciat nouũ opus ipsi Prætori ædificanti. nuncio autem ei vel coram vicinis me non posse nunciare. eo. qã durante magistratu cũ ueniri non põt. vt inf. de iniur. l. nec magistratibus. & ff. de iud. l. pati literarum. aliàs incipit magistratus & tunc est sic C. de his. qui per metum in. non ap. l. 2. in fi. Vel secundo. cũ video vicinum ædificãtem, cui volo nunciare nouum opus non per verba. quia possessionem amitteremus. vt inf. §. meminisse. & ff. l. 1. §. in operis. nec per lapillum. quia ideo nõ desisteret. sed p Prætorẽ cuius authoritate tenebitur, vt aũt destruatur. qd est factum: ex quo opus vidi. debeo ei dicere fratri mi, non possum nunciare nouum opus sicut volo. sed statim videbis. quod Prætorẽ adibo. & ideo veniet. vel mittet

6† Noui alij, &c.
7† P. F. sufficiet.

* Si quis. Oẽs scribẽtes hic & præcipuè Do. Ale. reputant istum te. sing. Sed primã lectură glo.

Casum ponit.

mittet. Vel tertio, opus fiebat in absẽtia, & ſi illuc iret ad nũtiandũ, tunc opus eſſet perfectũ, nec hẽt quẽ mittat, & dic ipſi Prætori, i. per Prætorẽ hic exiſtentẽ. Vel quarto, ga nullus eſt in loco operis quo põte nuncietur: & qui dño renunciet: & tunc eſt proteſtatio neceſſaria. hanc tamen proteſtationem faciam coã prætore, ſed his duobus mo. nõ deſtruit, qd medio tempore fieret, antequam dominus poſſet venire ad locum. Accur.

1† In F. deeſt fieri nũciare.

2† Manuſc. dẽt coã prætore facere, vt interim.

3† Manuſcr. ſed ſi.

4† P. F. nunciauerit poſtea & quod.

5† vulgata qd immittetur.

6† vulgata qd ædificatur.

a *Velit*] ſi. Prætore auctore.

b *Debet*] ſi. ſic nunciare, vt interim, &c.

c *Teſtetur*] diuerſis modis apta ad proteſtationem, ſũ diuerſas poſitiones caſus.

d *Teſte*] & hĩ pinde ac ſi fuiſſet nũciatũ.

e *Et ſi*] quia ſuperior eius eſt, vel ſecũdum ſecundum caſum nõ habet eius copiam. l. *ſeptem*] finito officio. M. ſũ primũ caſum: vel poſtea q̃ fuerit proteſtatus prædicto mõ ſũ omnes caſus quos ſup. primo nunciauerat prædicto modo, & ſic non eſt contra, ſup. eo. l. 1. §. 1.

g *Retro*] à die proteſtationis.

h *Ædificatũ*] vel ab hora proteſtationis quã vetũ cũ ad Prætore.

i *Quaſi*] i. quaſi fuiſſet factaab initio qñ factafuit proteſtatio. i. referenda erit nũciatio ad tempus, quõ proteſtatus fuerit.

k *Repetito*] ſic ff. de fid. inſtr. l. repetita & inſ. tu. l. ſi finita, §. item videamus: & de his ſatisque prius. l. §. ſi quis autem propter inundationem, §. præterea.

l *Quis*] volens ſibi quærere ſeruitutem talẽ, cum non hẽat.

m *Immittat*] puta lignum.

n *Ædificet*] Prætor, vel alius.

o *Æquum eſt*] ideo ipſi Prætori in hoc caſu proteſtando nũciabitur ſup. proxi. §. ſe. undum quoſdam.

p *Nunciari*] vtilius eſt per lapillum, ne poſſeſſionem perdamus: vt inſ. eo. l. meminiſſe.

q *Feceris*] habuimus ff. qb. ex cau. & q̃ pſõa. &c. Itẽ denũciatio fit, vel iuris nũ cõcedendi. &c. nunc cõpendiose dicit, q̃ triplex. &c. dic dr: quia aut authoritate iuris naturalis, aut publici, aut impoſititi, quis nunciat. & h. d. iſte §.

r *Deſinit*] i. breuiter & compendioſe tractat.

ſ *Naturalem*] i. authoritate iuris gentium, quod eſt inductum naturali ratione.

t *Impoſitionem*] aliàs impoſitiam, & aliàs impoſitiuam, & ſubiecit exempla.

u *Naturalem*] ſic io. qa à iure gentiũ, qđ naturale dr. hẽt cauſam, i. iure gentium, quo hoc meum, illud tuum dicitur: vt ſup. de iuſti. & iu. l. ex hoc. & Inſti. de re di. §. ſingulorum.

x *Immittit*] puta lignum.

y *Duos vel*] vt ſi aliquis ædificet inter ſe. & vicinum. & non dimittat pdẽ: tũc poterit nõciare cauſa defendendi leges

z *Leges*] vel qui ſi prohibeat aliquid in publico ædificari: vt inſ. eo. l non ſolum. §. ſed cum. Item da exempla de lege, & conſtitutione ad ea, quæ dixi. ſup. eo l. 1. §. nunciatio.

ADDITIO. Tu dic ſecundum Bar. quod ibi dicit q̃ tribus modis fit nũciatio. hic ſubdiuiditur vnũ de illis mẽbris, ſ. ad tuẽdi iuris mei: & tueor rẽ meã ex cã naturali, & ex cã publica: vt hic dicit text. Item impoſititia: quia impoſuiſti ſeruitutẽm in rem meam. & ſic poteſt intelligi iſta lex.

a *Vel Senatuſc.* vt ſi aliqs ędificat ĩſtruẽdo ædificia aliena.

b *Senatuſconſulta*] da exempla. ſup. de leg. 1. l. cætera.

c *Conſtitutione que*] vt ſi facio mœnianum iuxta publicum, vel etiam dimitto ſpatium.

ri[a] velit opus nouum nunciare, debet [b] ſic [1]† nunciare, [2]† vt interim teſtetur, [c] non poſſe [d] ſe nunciare: & ſi [e] [3]† nunciauerit [4]† poſtea, [f] ẽt quod retro ędificatũ [h] erit, deſtruẽdum erit, quaſi [i] repetito [k] die nunciatione facta.

Nedum pro ædificatione competit hoc edictum, ſed etiam pro immiſſione, h. d.

Sed & ſi in ædes noſtras quis [l] immittat, [m] [5]† aut in loco noſtro ædificet, [n] [6]† æquum eſt, [o] nos operis noui nunciatione [p] ius noſtrum nobis cõſeruare.

Excuſa triplici nunciatur ſcilicet, aut naturali, aut publica, aut impoſititia. Bart.

Sextus [q] [7]† Pedius definit, [r] noui operis nunciationis triplicem eſſe cauſam: aut naturalem, [ſ] aut publicam, aut impoſitiam. [t] Naturalẽ, [u] cum in noſtras ædes quid immittitur, [x] aut in noſtro ędificatur. Publicam cauſam, quoties [y] leges, [z] vel [a] Senatuſconſulta, [b] conſtitutionesque [c] Principum per noui operis nunciationem tuentur. [d] [8]† Impoſititiciam, cum quis poſtea, quàm ius ſuum [e] diminuit, alterius auxit, i. poſtea quam ſeruitutem ædibus [f] ſuis impoſuit, contra ſeruitutem fecit. [g]

Qui nunciat ſimplici verbo, pdit poſſeſſionẽ, ſi eã hẽt: ſecus ſi per prætorẽ, vel iactũ lapilli: & contra eum, qui ędificat ſpreta nũciatione, interdicto. Quod vi aut clam, vel vti poſſidetis, poterit experiri. Bart.

Meminiſſe [h] autem oportebit, quoties quis in noſtro ædificare, vel in noſtrum immittere, vel proijcere vult: melius [i] eſſe, eũ [k] per Prætorem, [l] vel per manum, [m] i. per [9]† lapilli [10]† iactũ prohibere, [n] quã per operis noui nunciationẽ. [o] Cæterũ, [p] operis noui nunciatione poſſeſſorem [q] eum faciemus, [r] cui nũciauerimus. [ſ] Arſi [11]† in ſuo quid faciat, quod nobis noceat, [t] tũc operis noui nunciatio [u] [12]† erit neceſſaria. [x] Et ſi forte in noſtro [y] aliquid facere perſeueret [z] quis, ęq̃ſimũ erit aduerſus eũ, Qui vi aut clã, vel vti poſſidetis [a]

d *Tuentur*] prohibẽtes in publico, vel aliàs ſ̃ ius ædificati.

e *Ius ſibi*] i. ædib. ſuis imponendo ſeruitutem.

f *Ædibus*] ſeq; verba na eſt ſeruitus, pro qua nunciatur, vt & ſup. d. l. vib. prad. & inter. §. fin. & ſic non eſt contra. infra eo. l. qui viam.

g *Fecit*] ergo ẽt ſ̃ eſſi q̃ dñs eſt prędij debentis ſeruitutem, fit nunciatio. & ita eſt ſ̃ ſup. eo. l. 2. Sed forè magis ſubuenitur habẽti pdialẽ, vel vrbanam, q̃ perſonalem, quia ille fructuarios poſſidet ſaltem naturaliter rẽ, nõ ſeruitutẽ: vt ſ. de acq. poſſ. l. naturaliter, hic nullo mõ. ſ. poſſidet rẽ, nec ſeruitutẽ. Item no. q̃ qñq; nullam iſtarum cautarũ hẽt nunciatio: quarũ ſ. triq̃ hic fit mentio: & tñ tenet: puta cũ poſt nunciationem iure ædificatur: nõ iure nũcio: quo caſu † dubio pacendũ eſt nunciationi: vt ſ. eo. l. i. in prin. ibi rſi allegabat aliquam exiſtis cauſis.

h *Meminiſſe*] hunc quis ſit effectus nunciationis.

i *Melius*] ſ. utilius.

k *Per Prætorem*] aſſumit Prætor perſonã nunciãtis: vel alias perſonam timoris. C. qui admitt. ad bon. poſſ. libro. decurion.

l *Manum*] ſic & inſ. de acq. re. do. l. quis. & hic dicuntq; dem verba non fore neceſſaria. ſed ſaltem nutus dẽt intervenire. do. dicit verba apta ad tradendum intervenire debere quæcunq; ſint, ſic ſup. de re iud. l. in ſumma, in prin.

m *Nunciationem*] ſ. ſimplici verbo factam.

n *Cæterum*] pro certe.

o *Tolle*] rem] vt ſi dico ędifica in meo, male facto prohibeo ne ędifices.

p *Facientem*] ſi non erat. ſ. quando poſſidemus.

q *Nunciauerimus*] vt ſup. eo. l. 1. §. in operis. & ibi rationem diuerſitatis reddidi.

r *Nocet*] pro quo qñq; agimus. vt ff. de ſer. vrb. prę. d. l. fiſtula n. in prin. & §. 1. & 2. & ſup. ſi ſer. ven. l. ſicuti. §. Ariſto.

ſ *Nunciatio*] ſimplici verbo.

t *Neceſſaria*] ſ. vtilis. ſine non damnoſa: nec enim amittit poſſeſſionem, qui non habet.

u *In noſtro*] ſ. ſolo. aliàs ſequentia interdicta locum non habent: vt inſ. quod vi aut clam. l. ſi alius. §. notauimus. & inſ. vti poſſ. l. 1. §. hoc interdictum de ſoli.

x *Perſeueret*] nulla nunciatione facta, vel etiam facta per Prætorem, vel iactum lapilli. ſi autem ſimpliciter: ſi poſtea vti poſſid. ageret, ſuccũberet: ſed quod vi aut clam benè habet locum, vt inſ. quod vi aut clam. l. ſi alius. §. 1.

y *Vti poſſideris*] Nota q̃ hoc edictum tria hẽt capita, prohibitorium, petitorium, demolitorium, ſiue reſtitutorium.

z *Vti poſſideris*] item iniuriarum. vt ſup. de act. empt. l. qui gendeo-

7† Manuſc. addit. vel ſed propterea eſt cũ initiũ ſcias. F. & bene Sca. Pedius p Ang. Aug. lib. 1. c. 9. Laudat.

8† Fl. tus mut.

9† Prædeeſt. P. F.

10† Idẽ P. F.

Prohibere. Hæc nũciatio vi induſtriæ ne quis vim armatã exhibeat, eſque ex quadã veteris iuris imagine orta, quo iure manu conſertum res repetebãtur. Cæſſi. lo. c. 9. 21 ſaut ſi. 22† denunciatio. F. Vol. & Ang. hic & alij ſtãg. ſing. putant, p mõ citam di. & ſeruatur in curi. Ro. ſed melerem. & ſociã hẽtis in c. ex parte. el. i. in §. fi. de verb. ſig. ex. Bolo.

pendentem & etiã manu,siue authoritate sua,quando pos-
[illegible] inf.de acq.rer.do.l.quamuis & [illegible]
[illegible] quemadmodum.circa prin.

ADDITIO Iste qui est not. & allegat ad hoc iuncto isto,tex. q̃ qui (contendit) [illegible] ordinatio cõsistit in facto,puta q̃ possit expedire [illegible] aut hoc aut [illegible] reficere [illegible] ordinarie [illegible] ordinarius vt hic in tex. qa non [illegible] interdicto vti,post quod est ordinarium. [illegible] Pau. de Cast. hic, & idẽ Paul. de L. in pro. Lincien. [illegible] eo.

a *Vti*,] aut opis nouinunciationem ex tra tio cauit experiri.

b *Cloacas*] publicas, vel priuatas: periculõsũ erat pub. vel i cõi.

c *Reficere*,] singulis,vel vtrũq; ad singulas quod est verius.

d *Nunciatione*] aliàs nũciatione,aliàs nũciatio nõ immeritò [illegible] phibet.&c.& est ad primũ ff.de ri.l.pe.§. pe. sed ad fin. inf.de cloacis.l.1.§.si qs purgãti.Sed qd si de nouo facere velit?vt q possit nũciare: vt ar. inf.eo.l. stipulatio.§. opus, nec hic verat: sed H.Jt nõ posse:aliàs nihil esset hic spirituale:& illud è spãle, cuius ff.ti est ius cõe.ff.ad mun.l.1.in fi. cũ nulli reficienti possit nũciari:vt ff.e. l.j.§.si qs ædificium, nisi dicas i refectione causa dãni infecti aliàs posse nunciari [illegible] nunciationẽ prohiberi;vt sup. eo.l.1. §.nunciatio. hic verò nõ, in purgatione &t cõstat hoc esse spãle: alię actiones remanẽt:vt ff.eo.l.sciendũ.

e *Prohibetur*] reficere, vel purgare.

f *Salutis*] rationem assignat.

g *Securitatis*] nam & etiã pestilẽs.& ruinas minatur cloacarũ immunditiæ.&c.vt inf.de cloacis.l.1.§.1d ẽ de tuo ne holes fiat mortaatur. Et no.quòd publica vtilitas præfertur priuatæ:sic C.de cad.tol.l.1.§.fin & in Auth. de non alie.§. §.quia verò.verisimile.& sup.pro soc.l.actione.§.Labeo.

h *Præterea*] habuisti dictum speciale, vnde cessat nunciatio:nunc annexit dictum generale.

i *Cætera*] à nunciatione noui operis.

k *Excepit*] vt nõ inhibeatur per nunciationẽ noui operis.

l *Periculum*] in cõe,nõ priuatũ ædificatis.si imminet periculũ.vt si vis facere aggerem,ne flumẽ inundet prædia tua,& alio rũ multorũ.& volo,phibere ne facias:nõ possũ.cũ sit allaturum periculum in cãpum illorum, qui habebant ibi prædia.

ADDITIO.Quæri hic,à quo piculo ille liget ista gl. Circa q̃ dic.q̃ triplex est periculũ: quoddã est piculũ totius ciuitatis,qũ dãt vicini:& p istis pt sperari.Itẽ est periculũ spãle ei? cui fit nũciatio.& p isto ff pt sperari.ita dicit ista gl. Posset th esse ĩm piculũ ei? cui fit nũciatio,q̃ posset sperari:vt I casib.i q̃b ff pt appellari:vt ff.d app.re.l.6.ĩm Ia.d Ar.& B.

m *Contemnenda*] saluæ tamen erant confessoriæ,& negatoriæ:vt inf.eo.l.sciendum.H.

n *Operis*] quia mora est periculum allaturum.

o *Toties*] repetit idem.

p *Hæc pars*] i.vt nunciatio omittatur.

q *Locum*] quia cautum est cessare nunciationem.

r *Mora*] i.propter moram.

s *Riuus*] alias riuis,aliàs ripis.

Nuncians debet de calumnia iurare coram Prætore,parte petente Bart.

¶ Qui opus nouum nunciat,[z] iurare dẽt, non calũniæ causa opus nouum nunciare, [a] Hoc iusiurandũ [b] authore [c] Prætore [d] defertur. Idcirco non exigitur,[e] vt iuret [f] is,[g] † qui nũciat,antequã iusiurandum [9] † Prætore authore exigatur.

Qui nunciat in certa parte operis, eam debet demonstrare: si nũciat in toto opere, sufficit in toto demonstrare. Bar.

Qui nunciat, [g] necesse habet demonstrare, in quo [h] loco [i] opus nouum nunciet: sciturο eo, [k] cui nunciatum est, vbi possit ædificare,& [10] † vbi interim abstinendum, [l] † est. Toties [m] autem demonstratio facienda est, quoties in partẽ fit nunciatio.cæterum si in totum opus fiat, non est necesse demonstrare, sed hoc ipsum dicere. [m]

Si plura sunt loca, requiruntur plures denunciationes, & plures remissiones.

Si in plurib. locis opus fiat, vtrũ vna nunciatio sufficiat, an verò plures sint necessariæ? Et ait Iul.li.49.Dig. quia in [n] re præsenti [n] fit nunciatio, plures nunciationes esse necessarias,& consequenter plures remissiones. [o]

z † P.P.nũciatio merito prohibetur.

2 † P.P. quis.

3 † P.P.vt gentem.

4 † Manuscr.enim.

5 † P. P. vel.

6 † P.P.ni pa.

7 † P. P. deest, loco.

Vtilitas publicæ priuatæ præfertur.

8 † P.P. ante, qui iusiurãdũ exigat, reliqua desunt.

9 † Alias antequã iusiurãdũ exigat sis cui nunciator.

10 † Flor. deest, &.

11 † aliàs sit.

* Quia, aliàs, est hic l. quæ incipit, qa iure.

† Calli. nisi forte omitti pt cõcor. tex. in c. de iu. cal. li.6. aliqd in c.1. & ibi Pan. vbi notaul ĩ apost. ad ipsum in verbo, vitiatur, ext. de iu. cal. in anti. & eundẽ inc. significastinu.8. vbi & addidi ad eũ in verbo ibi: intraret, de fo. cõpe.

‡ Cã. resc. & actio, sunt in libello ponẽda. fallit forte I libello generali: vt no.glo. & ibi Bar. in l.1. sup. de edendo per l.fin. C. de ann. except. cui concor. ex Abb. ext. de re iud.

e *Exigitur*] aliàs exigat,scis cui nunciatur. Azo aliàs exigitur ab eo cui nunciatur nouum opus. Et no. hic iusm calumniæ tacitè omitti 1 sicut no.C.de iur.cal.l.2.§. sed quia veremur expresse non: vt ibi. Item ff. sup.eo.l.1.§.1.Sol.ad hoc vt nunciare liceat, non est opus adiici vt ibi: sed post: vt in iuramento calumniæ,sic.vt hic. Idem facit inf.tit.1.l.q bona.§.pen.& sup.de eden.l.si quis ex argentarijs.§.1. & sup. de iurei.l.iusiurandũ.& ad pecunias.§. qui iusiurandum,

f *Iuret*] scis qui nunciat nouum opus.

g *Qui nunciat*] non toto loco,sed aliqua parte. Accur.

h *In quo*] publico, vel priuato.

i *Loco*,sic sup.de rei vend.l.si in rem,& facit pro nobis, q res,causa,& actio sint in libello ponendæ.a

k *Scituro eo*,sic sup.de eden.l.1.in prin.

l *Tutius*] fiat,s.nunciatio.

m *Dicere*] ne opus fiat.sic & ff. de inter.act.l.ũ defensor.§.1. & hoc si fit vnicum: secus in plurib. locis:vt inf.proxi.§.

n *Quamvis p. absenti*] vt & sup.ea.l.§.nunciationem, & habent: hic quidam principal.

o *Remissiones*] arg.p nobis ff B.q dicimus in annuo legato plura esse legata,& plures ꝓscriptiones:vt no.C. de ꝓscri.30. ann.l.cũ notissimi,§.in his. & facit inf.de fideiuss.l. hæres.§.

p si hic seruus. Sed ar. ff. ad duo. re. l. 2. & ff. ad Tur. l. 1. §. ac.

ADDITIO. Dic sm Bar. post Cy. q hic sũt plures nunciationes ptextu diuersorũ operum, ideò plures requirunt remissiones: sed ibi plures sunt obligões prætextu eiusdem rei ꝯctæ: & ideo vna solutione tolluntur, sm Dy.

q *Remissiones*] vl gratis, vl pũita satisdat. a *Nunciatione*] aliàs nunciationem. & subaudi tunc propter. b *Satisfederit*] cum in priuato fit opus. c *Repromiserit ve*] cũ in publico vt ff. eo. l. non solũ §. 2. & ff. de pro. stipu. l. 1. §. pen. d *Non fieret*] quia offert: nõ si nõ offerat: vt ff. eo. l. stipul. §. 1. e *Operis*] s. faciendi. f *Omissa*] i. nõ facta: seu remissa: hic tã in publico ñ poterit ædificari et post satisdõne: niſi appareat quo iure ædificaret: vt ff. e. l. Prę. §. hoc ãt in fi. vt dic omissa. l. remissa. g *Hoc remedio*] si posse offerri satisdõne. h *Veniendi*] venit. n. ad Prætorẽ, vt remittat nunciatio: q̃ fit satisdõne pũita, vel repromissione de opere demoliẽdo, si iustè fiat nũciatio: vel ẽt multa: interposita satisdõne cognoscẽre ꝓtore iniustè nunciari. sic ergo patet, q̃ sicut in nũciatione, ita nec in remissione ẽ opus additione ꝓtoris. vt ff. e. l. 1. §. nũciatio. & dic idẽ, vt nõ sit opus adiri ꝓtorẽ pro act. habenda in oĩ edicto, vel interdicto ꝓtoris, q̃ sine restõne indulget actionẽ, vel ẽt cũ restõne, q̃ tute actionis def. vt actio de dolo. & q̃ met. cau. vt ff. q̃ met. cau. l. merito. §. licet, & §. ex hoc edicto. Si verò restõnẽ contineat spãle, vt minorũ & maiorũ pp absẽtiã necesse ẽ. vt adeat. & def actio sm quosdã, vt ff. de mi. & q̃ si maior. §. fi. vel, vt efficacẽ cõstituat actionẽ vt C. ea q̃ cau. ma. l. fi. idem in bo. pos. edicti ali: sed ĩ decretali necesse ẽ adiri. vt hẽs de his ff. de bo. pos. l. 3. §. iuito. & à maioribus. Itẽ ad hũc §. & ad plures alios huius tit. est cõ. C. de ædif. pri. l. fi. vbi dr. q̃ etiam satisdationem offerẽdo nouus mentes non auditur. sed solue ff. eo. l. Prætor. §. si quis. i *Satisfederit*] si hoc exigatur: vt arg. su. ea. l. de pupillo. §. qui opus. & inf. quorum legat. l. a. §. 1.

k *Remittitur*] i. ipsemittus.

l *Verus*, si tñ dubiteť hẽ eũ mandatũ: nã põt esse quis procurator. & tñ dubitabiť de mandato. sm Bul. & P. vt C. de procu. l. 1. & sup. de admin. tut. l. vulgò. & vt in posse. l. si is à quo. §. si procurator. & q̃d cuiusq. vniuer. l. itẽ. §. actor. & de edend. l. 1. §. 2. procurator. Sed Io. Azo. & Il. dñt hoc spãle: vt, & aliàs ff. ad Treb. l. quarta. §. 1. de iure ãt cõi constat. q̃ non satisdaret: vt C. de satisd. l. 1. & ff. rẽ ra. ha. l. ne satisd. vel dic verũ. i. ghalẽ: vt ff. de sol. l. vero procurat. & sic spãle mãdatũ exigit: vt & ff. d. mi. l. illud. ff. fi. & l. q̃ ff. de spãli. m *Qui*, sup. dictum ẽ de procuratore eius, cuius nõe nunciatur: nunc de procuratore eius, cui nunciatum ẽ. Acc.

n *Remissionem*] s. nunciationis sibi, vel dñi facta. Acc.

o *Satisfare*] de opere demoliendo, vt subijcit. & ideo, vtroque casu satisdat: quia alieno nomine petit. Acc.

p *Defensoris*] non actoris, & ideo etiam hoc mandato te-

Post satisdationẽ per altitã vel oblatam, censetur nũciatio remissa ipso iure: nec expedit adire iudicem pro remissione fienda. Paul.

Si is, cui nunciatũ [1]† fuerit, ex operis noui nũciatione [a] satisdederit, [b] repromiserit ve, [c] aut peũ non fieret, [d] [2]† quominus boni viri arbitratu [3]† satisdet, repromittatve, perinde est, ac si operis [e] noui nũciatio [4]† omissa [f] esset. Habet aũt hoc remediũ [g] vtilitatẽ: nam remittit vexationẽ ad Prætorem veniẽdi, [h] [5]† desiderãdi, vt missa [6]† fieret nunciatio.

Procurator denuntians nõ auditur, si dubitatur de mandato, nisi de rato caueat. Bar.

Qui procuratorio nomine nũciauit, si non satisdederit, [i] [7]† eam rẽ dominũ ratam habiturum, nunciatio omnimodò remittitur, [k] etiam si verus [l] sit procurator. [*]

Qui remissionẽ petit, sustinet partes rei, & sufficit, q̃ caueat de opere demoliẽdo. B.

Qui [m] remissionem [n] absentis nomine desiderat, siuè ad priuatũ, siuè ad publicum ius ea remissio ptinet, satisdare [o] cogitur, sustinet. n. partes defensoris, [p] sed hæc satisdatio [q] non pertinet ad ratihabitionem, [r] sed ad operis noui nũciationem. [s]

Qui defendit conuentũ ex hoc interdicto, ex ea parte nec vis fiat ei, præstat satisdationem rei: aliàs sibi denegãtur actiones. Bart.

Si procurator [t] ante [u] [8]† opus nouũ mihi nũciauerit, & satis acceperit: [x] deide interdicto [y] aduersus eũ vtar, ne vis mihi fiat, [9]† quò minus ædificẽ, ex interdicto eũ oportet iudicatũ solui satisdare, quia partes sustinet defensoris.

Iulia. 10 †

LEX VI.

ET ideò neque exceptiones procuratoriæ [z] opponi ei debent, nec satisdare cogendus est, ratam rem dominum habiturum. [b]

Vlpianus lib. 31. [11]†

LEX VII.

ET si satisdationem [c] non dabit, sũmouendus erit ab executione [d] operis noui, & actiões, [e] quas domini noie intendit, debent ei denegari.

¶ [12]† Et tutori, & curatori

cipitur. & de ratione non satisdat: quod procuratores actoris faciunt: vt subijcit. & C. de proc. l. exigendi.

q *Satisdatio*] de demoliendo: quam dixi præstandã. Acc.

r *Ratihabitionem*] quia non satisdat de rato. sũ, nec de rato, & de demoliẽdo satisdat: vt ff. de proc. l. Pomp. §. 1. & sm quosdam vide ille §. pone quod non placet, vt ibi fecit, & de rato satisdet: q̃ sm eos si posset cõmitti, cũ interest stipulãtis magis non hẽri ratam remissionẽ. cũ sic deberet destrui. quod est ẽt factũ post nunciationẽ: vñ nõ pũtatur: vt ar. ff. de pc. l. non cogendum. §. fi. ff. Nunciationem. ji. stipulõnẽ d demoliendo interposità pp operis noui nũciationẽ. Caũ. hic.

s *Si procurator*] sine satisdõne: quia hẽt mandatũ, vel cũ satisdõne: qa dubitat de mandato. Acc.

t *Ante*] alias ante & alias autem. Acc.

u *Accepit*] à me de opere demoliẽdo & supplen. & nihilominus inquietet, dicens satisdõnẽ a nõ ex voluntate dñi receptã. & sic ipso iure non præiudicate domino. Ac.

x *Interdicto*] secũdo, vt ff. ed. Prætor. §. deinde. & §. seq. Acc.

y *Aduersus eũ*] s. rei, vbi ego sum actor, q̃ hoc interdicto agor, qã verũ ẽ. Sed cõt. ff. de pc. l. cogẽdũ. ff. fi. vbi dicit agentem hoc interdicto procuratorio nõ ie eé reũ. Sol. illud quoad euitãdã satisdõnẽ de rato, cũ nec committi posset. Vel dic sm q̃ actoris. & rei ptes tenet: actoris, qa hoc interdicto agit: vt hic. rei qa dñm defendit in eo opere, ne re sua vti prohibeat: sicut ff. interdicto vti pos. & plurib. aliis cõtingit. q̃ idẽ sit actor. & reus. sed euro obtinet ptes defensoris: vt ibi dicit. cũ dñs suus erat in possessione, partes actoris. cũ aduersarius, vt hic: sed ĩ quo ista satisdõ iudicatũ solui, cõmittet? Rñ. ad fructesse ex duab. clausulis: ex tertia. s. q̃ verbũ sonat: vt posset cõdẽnari. de ñ prohiberet, & si prohiberet, interesse pñtet.

z *Et ideò. Procuratoria*] quasi non hẽt mandatũ, cũ sit procurator rei: vt Inst. de satisd. §. pe. & C. de proc. l. exigendi hæc. n. est procuratoria exceptio, vt ff. ti. 1. l. inter. §. alieno. aliàs dr procuratoria, quia miles, vel mulier. & sic non põt esse procurator, vt ff. man. l. fi. fideiussor. §. q̃d. & ff. de prob. d. in exceptionib. sed. & si procuratori. Sed Rodicit neq. exce. procu. s. tantum. q. d. non solum possunt ei obijci sed ẽt satisd. iud. sol. exigitur, sup. l. prox. in fi. Acc.

a *Dominum habiturum*] quia procurator est rei: nõ actoris. Alij dicũt: qa vl hic mandatũ, cum habuit mandatũ de denunciando: arg. sup. de proc. l. ad rem. & l. ad legatum. Sed vñ q̃ sic, vt ff. de procur. l. vel in operis. in fi. 4. Solu. ibi satisdari iõ quia pariebat aduersariũ venire in possessionẽ ad destructionem operis. vnde satisdat ne dominus veniat econtra, sicut in rei vend. vt sup. de proc. l. Pomponius. §. sed & is. seruus. vbi defendit respondendo. vi hic. vel dic vt ibi.

b *Et si satisdationem*] s. de iudicato. Acc.

c *Ab executione*] inhibenda. vel sm P. dic faciẽda. Acc.

d *Actiones*] si quas intẽtat. vt sup. de proc. l. mutuo. §. pnus. C. de procur. l. actionem. Acc.

e Nuncia-

1† Flor. et manuscr. nũciatum erit.
2† Flo. fieret.
3† Satisdetur, repromittatve.
4† manuscr. omissa. & alii remissa.
5† P. F. & desiderãdi.
6† manuscr. aliàs remissa.
7† P. F. si non satisdabit.
8† Procurator. Adde gl. in l. 1. & ibi Bal. de lib. agn. & in l. ita stipulatos §. Chrysog. de ve. ob.
9† F. vim mihi faciat.
10† li. 45. Digest.
11† F. Vlpi. lib. 52. ad edict.
12† Fl. Et tutor, & curator opus nouũ recte nunciãt.
13† Ita est vera, sm P. de Ca.

a *Nunciatur*]facit ff.l.operis,aliàs nunciat.& tunc habeas tutor.& facit ff.de fur.l.interdum.§. qui tutelam.

Non solum]CASVS. Non solum possum nunciare nouũ opus proximo vicino ædificãti iuxta domũ meã, sed ẽt vlteriori vicino, qa pt mea interesse tõne seruitutis luminis,vel pspect⁹.

¶ *Qui opus*] Tu ædificabas in solo forte meo, vel in quo habebã ius,vel dicebã, & aliqd lã feceras, nunc nũcio tibi nouũ opus,certè debet scribi, qđ iam fecemus: vt tũc sciat ſ facies post nunciationẽ,& qđm faciesſ.

¶ *Si cum*] Si ædificas ſ loco priuato, & tũc nuncio nouum opus:ad hoc, vt possis ꝓcedere,dẽs satisdare, si ãt ſ loco publico ędificas: tũc ſ nunciẽ, sufficit ſi repromittas sine fideiussore ad hoc, vt in operẽ ꝓcedere possis.

¶ *Secundum est*] si tibi ædificãti nouũ opus nunciaui: debes amodo abstinere ab ædificãdo donec satisdes, vel remittã satisdationẽ. Secundò dicit, ꝙ ego nũcians debeo accipere modulos, quantũ sit de opere factum: vt sic sciat quantũ fiat postea: & ꝙ hoc fiat, debẽt Prætor procurare.

¶ *Morte*] ſ nunciatione metũ, vel decesserit, finit nunciatio. Idẽ si alienet ius, quod hẽt in domo, vel fundo, pro re.q denũciatio põt aũt est, si ille, cui est facta nũciatiõ, decesserit, vel alienauit fundũ, vel ædes, pro quib. fuit facta nunciatio,nã non finitur nunciatio: & reddit rõnem. Fr. Acc.

b *Non solum*]nam quod ista lex dicit, iã totũ habuimus.

c *Vicino*]immediato.

d *Superioribus*]i.remotioribus.

e *Et seruitutes*]exemplifica de ea,quæ magis est dubia,hoc est de impositiua: cum tres sint causæ nunciandi, vt iuncto.l.de pupillo.§.sextus. Acc.

f *Quædam*]quæ vrbanæ, non rusticæ: vt ff. de ser. vrb. prædi.l.qui cellã.§.fi.

g *Possunt*]vt & ff. si seruitus ven.l.loci.§.fi. & l.seq.& de ser. l.seruitutes.§.pen.& ff.eõia prædi.l.in tradendis.§.interpositis & inf.de aq. plu.arc.l.si prius.& §.fi. Acc.

h *Factum*]cum nunciat. G.

i *Erit*]nen.n.perfectum.vt sup.eo.l.1.§.1. H.

k *In testationem*]i.nunciationem coram testib.factam.

l *Debet*]i.expedit,sic sup.de iust.& iu.l.1.in princ. & de rei ven.l.is,qui destinauit,nam aliàs grauabitur in probatione quantum postea fecerit.& inf.eo. sed, vt probatim *Postea factum* ſpreta nunciatione. Acc.

n *Iure*]ſ.priuato,quod est semper,siue iure, siue non iure ædificetur: vt ſu.eo.l.1.in princ.nisi,vt ſu.e.l.de pupillo.§.ſi quis riuos.& §.seq.& §.fi. Acc.

o *Satisdederis*]cum ſideiussore,vt ſu.qui,satisd cog.l.1.vel gratis remissionem impetraueris,vt ſu.eo.l.1.§.inde,quæritur. Accur.

p *In loco publico*]ex hoc apparet, ꝙ is, qui nunciat, debeat dicere causam quare nunciat. Ioan.

q *Repromittere*] sine fideiussore,vt arg.C.de vet.ſig.l.sancimus. Accurſ.

r *Eo opere*]ſ.publico. Acc.

s *Non meo*]ſ priuato. Accurſ.

t *Debes*]vt ff.de prætor.ſtipul.l.1.§. pen. nec tñ ædificabis in publico,nisi constet quo iure:vt ff.e.l prior.§. hoc autem, eõ est in dãno infecto,quia pro eo,quòd fit in priuato, repromittitur: pro eo quod in publico fit, satisdat. ſi damnũ timeat,vt ff. ti.1.l. Prætor. in princ. & §. de eo opere, ꝙ est argũ. §. Sed ibi in priuato cauẽtis:hic in priuato loco,vel iure nunciãtis, & ita non est contra, quò ad locũ priuatũ, q rõ seu distinctio ad publicum ſ extẽdit: quia in loco sit, sed publico: quare dbt quidã soluentes ꝓriũ de publico ad publicum esse spãe pro opere, qđ qđ fit in flumine publico, secus in aliis publicis locis,vt ff.de ripa mu.l.1.§.2. vbi dr, ꝙ qui vult ripam reficere cauet,vel satisdat, secundũ qualitatem personæ,sed certè ripa nõ est publica,sed priuata eorũ qui propè prædia possidẽt: vt Inſtit.de rer.diu. §. riparũ. ſ. terteà expresse dr idẽ in aliis publicis locis ff.tit. 1.l. si finium. §. si qd. & §. siue quare dic, ꝙ ibi maius periculũ timet, & iõ maior securitas exigitur, cum habitare possit ẽt in ædib. obscuratis,vt ſu. de ser. vrb.prædi.l.binas.& sic sunt cõtra de priuato ad priuatum,et de publico ad publicum.

ADDITIO. Aduerte, ꝙ hæc gl. ponit vnum contrariũ de l.Prætor.in prin.& §.de eo opere.inf.ti.1.& soluit multis modis: sed nulla sol. est bona,sin Pau.de Cast.ideò dicit aliter.sin Iac.de Are.ꝙ ibi ille qui petit sibi cauẽti de dã. infec.prosequitur suum interesse:& iõ ſ aduersarius ædificat in publico,tenetur satisdare de dam inf. si verò suo priuato,sufficit,ꝙ repromittat. Rationem diuersitatis,vide plenè.per Pau.Cast.hic.

u *Oportere*]nisi velit destrui,qđ fieret:vt inf.e.l.Prætor. & sic oportere ꝓ expedire ponit:vt ff. de iu.& iu.l.1.ꝓtin. Acc.

x *Cauet*]de opere demoliẽdo. M. & facit ſu.e.l. de pupil. §.fin cui,itẽ facit vſufr.quemadmodum.au.l.1.§.cauere.sed nõ statim potest cauere,vt vĩ hic dicit:vt C.de ædi. pr.l.fina. quæ est contra.sed plenè dicet inf.e.l.Prætor. Acc.

y *Remisisse*]expressim: quia calũniosè nunciauit, vt ſa.e. l.1.a.resp. Acc.

z *Rectè ædificabit*]nisi in publico: vt inf. eod.l.Prætor. §. hoc autem.

a *Postea*]ſ. post nunciationem. Acc.

b *Modulos*]per chordulam,vel baculum,quæ apud vtrunq. erunt,hoc disponente iudice. Acc.

c *Conferanturque*]sed inter se si non sumpserunt:tenet nũciatio,non autem destruetur opus, nisi probauerit quantũ postea sit factum,secundum.Ioan.

d *Extinguitur*]imo vi.ꝙ non: vt inf.eo.l. Prætor. §. hoc interdictum, sed hic nihil de opere erat factum: & sic res erat integra,ibi non erat integra,vt arg.Inſtit.man.§.itẽ si adhuc.& sup.de iurisd.iud. l. & quia, vel hic non fuerat satisdatum,vel repromissum.inf.fit,

a *Altera*

---

1 ¶ P. li. 48 ad edic.

* Vicino. tu vi. de hoc qđ no. in l. d pupillo §. si quis ip fi. Prætori. sup. e. tit. 2 ¶ Pl. superiori opus facienti.

* Iã. Istũ tex. Bar. i l. de pup. §. si qs ip si. su. eod. ꝺducit ad propositũ de denunciãte opus iã perfecto: qđ ꝓpter metũ, vel aliàs ãte nõ potuit denuncia re.q denũciatio põt fieri: cum tali ꝓpe ſ potuit nũciare, ne ędificaret, ideo nũc ꝓtex tunc nũcio nouũ opus.

3 Nisi seruitutes tigni imittendi. su. de ser. l. §. q vrba. est: vt Inſtit. de seruit. §. 1. ſin Bar.

3 ¶ P. F. P minere.

4 ¶ P. F. de est, cum.

5 ¶ Manũ fer. debet.

---

1 Nec opus nouum nunciatum remittitur, nisi cautum sit de demolitione, aut de opere in pristinum restituendo.

2 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam mortuus fuerit, nunciatio finitur.

3 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

4 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

5 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

6 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

7 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

8 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

9 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

10 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

11 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

12 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

13 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

14 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

15 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

16 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

17 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

18 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

19 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

20 Si quis opus nouum nunciauerit, & ante litem contestatam alienauerit, nunciatio finitur.

a *Alienatione*]loci cuius contẽplatione facta est nunciatio, cui forte seruitus debebatur, & sic non ob.inf.e.l.fi. & hoc nisi esset necessaria alienatio, vt p iudiciũ fa.erc. vt ĩ.fa.er. Lin iudicio. Vel dicas ĩ ẽt rei, in qua fit nunciatio. nec ob.l. fi.inf.e.quia hic à nunciante est alienata, cũ erat sua: & sic nunciatio cõtinebat naturalem rãm, ibi ab eo, cui facta fuerat nunciatio. Ien.

1 Illa est vera sol. sm Alex. de Imo.

b *In prohibendi*] .i. nunciatio, q̃ à iure est permissa. vt sup.eo.l. 1.in prin.de nouo tũ nunciare potest. a

2 Et illa secunda nũciatio primam tollet: vt no. Bar. ĩ l.cũ procurator. §.si dhs. inf.eo.

c *Aedes*] quib. nunciatum est.

d *Alienauerit*]etiam nihil facto de operẽ, vel nulla satisdatione prastita. & ad primum facit, inf.eo.l. pe. ad sm̃ q̃ alienatione.inf.e.l.fi. Item ad sm̃ contra sup. de alien iu.l.3.§. opus. Sol. vt inf.eo.l.fi.

2† Flor. Idque.

e *Id quod*] quòd hæres.s.teneatur.

f *Interponitur*] quæ hic interposita non erat, s. de opere demoliendo.

2† P.F. ad edict. verb.ti. de oper. no. nunc.

g *Etiam haredis*]eius cui fit nunciatio, & qualiter concipiat, dicet inf.eo.l. stipulatio. similis rõ, si g pactũ fieri cõsueuit, & per l.fiat. el C. de fideiussori.l. fin. Sed quare secus morte nunciantis, q̃ morte eius cui nunciatus? Rñ. psonalis est ex ea parte ex hac n. nunciatur in tẽ: vt sup.e.

3† Aliàs, vendicatio.

l.de pupillo.§.si plurium. & §.seq. & inf.eo.l.operis. vbi ergo est cautum ex stipulatione, cum sit ex cõtractu. s. stipulatio: agitur q̃ hæredẽ, & in solidum, cum & defunctus senserit cõmodum ex ea stipulatione, quia fuit ea p̃stita. satisdõne remissa ei nunciatio. at vbi non fuerit promissum, tenet. vt hic. s. in q̃ium ad eum peruenit. vel dolo fecit quominus peniret: vt inf.eo.l. Prætor. §. hoc interdictum & l.pen.

Creditor pro re pignorata põt nunciare nouũ opus: et nũciatio potest fieri ẽt contra furiosum, vel infantẽ: & stipulatio de demoliendo contmet ẽs interesse, h.d. Paul. de Cast.

Caius.[2]†

LEX IX.

CReditori, cui pignoris nomine prædium [h] tenetur, permittendum est de iure, i. de seruitute, [i] opus nouũ nunciare: nam ei [k] 3† vindicatio [l] seruitutis datur. [m]

Vlpianus lib. 45. ad Sab.

LEX X.

OPeris [n] noui nunciatio in rem fit, [o] non in personam: & ideo furioso P. & infanti [q] fieri potest, nec tutoris authoritas in ea nunciatione exigitur. [r]

Paulus 4† *lib* 40. *ad Sab.*

LEX XI.

CViliber enim intelligenti, veluti fabro, nunciatum, infantem, & furiosum [s] tenet.

Idem lib. 13. ad Sabin.

LEX XII.

EX operis [t] noui nunciatione si caueatur, [u] stipulatio tanti committitur, quanti iudicatum fit. [x]

Qui habet mandatum ad denunciandum, censetur ẽ habere ad remittendũ recepta satisdatione de demoliẽdo. Paul.

Idem lib. 13.5†

LEX XIII.

CVm procurator [y] opus nouum nunciat, & satisdat rem ratam [z] dominum habiturum, remissio [a] 6† in domini personam confertur.

Durãte satisdatione de demoliendo non potest iterum nũ-

tutor sciente in p̃iudicium infantis tenebit: sic & in furioso. & ĩ eius curatore dicas, arg. ĩ. e.l. & si satisdõnem in fi.

q *Infanti*]non contra furiosum. & infantem.

r *Exigitur*] s. tantum, sufficit enim & si sint præsentes alij qui intelligant. Ioan.

s *Cuiliber. Et furiosum*]sic non erat nunciãdũ: quia non intelligunt quid agitur. Vel dic etiam hic nunciari, si modò alij sint ibi, qui intelligentes, renuncient tutori, vel curatori: quia rei 3 fit nunciatio: vt sup.l.pioni. & non personæ. Accur.

4† F.F.li. 11.

3 Adde no. in l.1. §. opus. & ibi omnino. Ale. sup. eo. & Spe. in ti. de resti. spol. §.1. ver. cæterum.

t *Ex operis*]i. exactione noui operis. Accu. *Caueatur*]nũtianti à opere demoliẽdo.

u *Iudicatũ sit*] Facto ergo opere post stipulationẽ, agitur, vt pnuncietur opus non iure factũ, vel demoliendũ in certa causa: quare & post pronunciationem committitur stipulatio, quæ fuit de opere demoliendo: vt inf.eo.l. stipulatio. §. habet, & committitur tanti quanti est iudicatũ: vt hic, i. quanti potest æstimari à viro bono. & est idem, quod iudicatum: nam æstimatur quanti interest, non esse ædificatũ. & hoc si malit actor: nam potest præcise ad destructionẽ operis agere: vt inf.e.l stipulatio. §. hẽt. & §. siue, & §. fi. & inf. de aq. plu. arc. l. si tertius. §. officiũ. Item & alio modo committitur, si res non defendatur: vt d. §. habet. Ac.

5† Fl. Iulia. li. 41. Dig.

6† P.F. & remissio aliàs, & repromissio, vt s. finia suspẽdatur vsque ad §. seq.

Cum procurator]CASVS. Si procurator meus nolẽ meo nunciauerit tibi nouũ opus: certe dẽt satisdare de rato. & si nu vis satisdare de ope destruẽdo, si appareat te iniustè ædificasse, sufficit si facias procuratori meo. nolẽ meo recipienti: & si procurator me⁹ hita satisdõne à destruẽdo remiserit. & ipse promiserit ædificare vsq; ad tps. & te impediã ædificare: tenet procurator meus tibi ex stipulatione de rato. si ãt post tps te impediã: tũc nõ tenet procuratori quẽadmodũ si egomet remisissẽ vsq; ad tps. & post illud prohibeã, tunc ñ teneor.

¶ *Si in remissione*]Si nunciani tibi nouum opus. deinde procurator meus vult tibi remittere nunciationem, non valet, nisi caueat de rato. Fran. Accur.

y *Cum procurator*]s. actoris. Accur.

z *Rẽ ratam*] Qui facere dẽt qñ dubitat de mãdato: vt ĩ. e.l. de pup. s. q̃ procuratorio. & dic sm̃ Bl. q̃ cauit de rato. s. q̃ dãs hac nunciatione cõtentus, aliã nõ faciet intra x. dies, & sm̃ hoc p̃scẽre literã. Sed alij sic, q̃ procurator q̃ nũciauerat, remisit hita tali satisdõne, q̃ nisi ædificator p̃baret vsq; ad x. dies se iure ædificasse, q̃ destruet: q̃ procurator. & de rato eat. Vel tertio. sm̃ R. q̃ procurator remisit satisdõnem de opere demoliẽdo interpositã si ĩtra x. dies se ædificasse ostẽdat. sm̃ Azo. sic promisit ædificator se destructurum si apparuerit: vsq; ad annũ à iure factũ: ne in infinitum teneatur: vt inf.tit 1.l.qui bona. §. fi. satisfecerat etiam de rato procurator similiter. & secundum totam istam gl. non est hic §.

a *Remissio*]aliàs remissio: & aliàs repromissio, id est, satisdatio de opere demoliẽdo: quia remissionem inducit. secundũ Or. quasi dicat non solũ nunciatio est ad commodum.

& in-

& incommodum dñi, & eius nomine: sed & remissio. Azo. a ¶ quod facit, sup. si quis cau. l. pen. vel voluit hoc dicere, sñr R. quia licèt sit cautum procuratori: non tñ ipso iure intelligitur facta remissio: nisi dño, vel procuratori dñi voluntate sit cautum, pro quo est sup. e. l. de pupillo. §. si nã ibi inquietabatur, post ãtisdationem procuratori factam, sñr H. Alij sic, i. non solũ procurator p̃t remittere, sed & dñs: vel ecõtra nõ solum dñs. sed & procurator, licèt hoc sñr nõ fiat inter. hic: vt tñ ad dñi vtilitatẽ referatur: & vi hoc pẽdere ex primo mã dato de denunciando, arg. sup. de ✝ cur. l. ad legatũ. Vel dic, sñr Ot. i. non solum si dñs nunciauerit, conseruatur in psonam domini: sed & procurator. prima placet: & secundum istam gl. est hic. §. si dominus. & sic potest legi cum §. & sine. Accur.

* Si, non est hic faciendus, §. sed legendum coniunctim, cũ veteribus inter, & Græcis li. 58. tit. 10. 2 ✝ F. F. si præterita ea die dominus nunciauerit, nõ cõmittitur. 2 ✝ Fl. & manuscr. tenetur. 3 ✝ F. F. nunciauerat.

a *Nunciauerit*] ex quo ipse non videtur hic ratam procuratoris nunciationem, cum eam non exequatur aliam faciendo nunciationem. R. Accur.

b *Interposita*] aliquo de prædictis modis.

c *Stipulatio*] de rato ad interesse contra procuratorem.

d *Possem d.* ẽ] alias præterita ea die, alias post eam diem. Acc.

e *Diem*] non probensi in stipulatiõe. Acc.

f *Nunciauerit*] s. dominus. Accur.

g *Quandiu stipulatio*] de opere restituendo. M. & de damno infecto si ea occasione contigerit. Azo. vt inst. tit. 1. l. qui bona. §. si quis opus.

h *Si in remissione*] facienda. Accur.

ADDITIO. Infero ex hac gl. cum suo text. nunciationem noui operis posse remitti, & illi renunciari posse, de qua vide plenè Bar. in l. pater. 1. hoc interdictum. i. f. eod.

i *Prætorem*] conueniendum ad destruendum: quia faciet destrui non obstante remissione falsi procuratoris exigentis stipulationem de rato.

k *Absenti*] i. domino qui nunciauit: nam satisdabit de rato vt arg. sup. eo. l. de pupillo. §. qui procuratorio.

l *Nocet*] faciendo remissionem.

m *Quilibet*] i. in vero procuratore. Accur.

n *Beneficium*] nunciationis. Accur.

Qui viam CASVS. Habeo seruitutem viæ per fundum tuum, deinde tu vis ædificare in via. & ego volo nunciare: quæritur an possim? Dicitur quòd non sed agam confessoria, vt prestes eam mihi secundum quod debes. Franciscus. Accur.

o *Quibuscunque* i. seruitutem viæ. Accur.

p *Nunciauerit*] domino præsidij seruientis. Accur.

q *Ædificat*] reficiendo. B. vel id est, reformat. vel id est, in via ædificat.

r *Ago*] aliud in personali vt sup. eod. l. 1. in fi. & l. seq. sed in realibus videtur contra sup. de seruit. vrban. prædio. l. inter. §. fin. & si fer. ven. l. & si forte. §. 1. & fin. & inf. de rei vi. l. 1. in fin. & sup. eo. l. de pupillo. §. in possessionem: sed prædicta in vrbanis seruitutibus: hæc in rusticis. Nec contra quam solutionem ✝ sup. famo. ercis. l. in iudicio, vbi indistincte dicit posse. Vel dic, quòd hic ædificans viam deberi negabat: sed hoc probato poterit nunciari, vt in contrarijs: prius reficiendo, nõ nunciat nouum opus, sed poterit confessoriam intentare. Bart.

Idem lib. 49. Digestor.

LEX XIV.

QVi viam ° habet, si opus nouum nunciauerit Paulerius eum, qui ✝ in via ædificat, q nihil agit: r sed seruitutem s ✝ vindicare t non prohibetur. u

In actione confessoria, & negato, ia cõtra reũ se non defendentem officium iudicis est, vt cogat eum cauere, se nullam nouitatẽ facturum, donec de iure suo doceat: & partes adversus sustineat. Paul. de Cast.

Africanus lib. 9. Quæst.

LEX XV.

SI prius, quã ædificatũ x esset, ageretur y ius vicino nõ esse altius ædes tollere, nec res ab eo defenderetur, z partes iudicis a non alias b futuras fuisse Cassius 6 ✝ ait, quam vt eum, quo cum ageretur, cauere iuberet, c non prius se ædificaturũ quam vltrò d egisset, c ius sibi esse inuito aduersario altius tollere. Idèq; ècõtrario,

° Viam. Ille lex in sua naturalia est sũmè nouanda & singu. sñr Bel. hic: quæritidebis. omninò in suis nouis interp. a. 4 ✝ In scripsi, qui viam ædificat qualiter & legisse vi. Acc.

s ✝ Aliàs vẽdicare.

t *Vindicare*] per confessoriam. Accur.

u *Prohibetur*] si forte non patiatur. quis enim ita, secundum Ru.

6 ✝ Fl. desi. Cassus, alias autem legitur. Iulianus.

Si prius quàm ædificatum] cæptum erat: vt inf. eod. stipulario. §. opus non cultui matum: vt sup. eo. l. 1. §. 1. Accur.

y *Ageretur*] per confessoriam, quæ verbis negatiuis hic ponitur, nunciauerat etiam hic nouum opus licèt hic cõdicat vt si faciat ad titulum: & cum vel. et satisdare ædificator nuncians: dicit hodie constat. &c. & sic confessoria agitur: arg. sup. vt in poss. le. l. si is à quo. Vel etiam si sola cõfessoria opponeretur sine nunciatione facit ad titulum: qn concurrit: quandoque confessoria cum denunciatione: vt sup. si fer. ven. l. & si forte. §. 1.

z *Defenderetur*] quia latitat nec apparet, quòd non habeat ius ædificandi.

a *Iudicis*] qui cognoscit de confessoria.

b *Non aliàs*] absimiles, sed si similes sic: vt statim dicet: similiter inquit. &c. Accur.

c *Iuberet*] aptis pignoribus. si potest, arg. Instit. de satisd. tut. §. pe. vel multans iudicendo: vt sup. de ven. inspi. l. 1. §. quid ergo: sed si sic non potest cogi: fiet missio in quasi possessionem rei vel iuris quod petitur: vt inf. si ut. l. à quo. & sup. de proc. l. sed & hæc in fi. & l. seq. ad instar pos. rei corporalis: vt C. de præscr. 30. vel 40. an. l. si quis emptionis. §. sed & si quis vel etiam aliarum rerum. vi sup. si fer. ven. l. is cuius. Accur.

d *Vltrò*] intra tres menses forte: vt C. de ædi. priv. l. de oppositis. 11. Accur.

e *Egisset*] i. probasset: & hoc opposita negatoria verbis affirmatiua. Sed qr in ea probabit reus. quidã qr reus, qui sibi asserit seruitutem deberi, non actor, cum neget: vt C. de prob. l. actor. sed l. qr actor probare tenetur suã & liberã quod ita hæc ea ipsa qr reus non probatur: vt C. de seru. & aqua. l. actus. & l. si in re. b. in fi. nã cum seruitutes ex pacto, vel ex testo constituatur, constat aliqñ fuisse liberã: ergo & nunc: vt arg. C. de pro b.

prob.l.siue poss.& sic præsumptio transferendi prob. in eum qui asserit sic,& C.de in integ.rest.l.4.in confessoria actione quod actor probare debet vt d.l.actor.

¶ *Egisset*] inuito aduersario. Accur.

a *Agere*] negatoria. Accur.

b *Defendente*] alias ædificante. Acc.

c *Aduersarium*] qui se non defenderet.

d *Nunciaturum*] prius probet se habere ius. Acc.

e *Ne ædificanti*] alias ædificatorio effectu: ait nec ædificiū factūrū q.l. impedire illū ædificare aliis Py nec ædificaturum. Acc.

f *Sufficere*] ex hac l. no. qualiter fit missio in interdicto vti possid. alio non defendente. Acc.

Si opus nouum] Casus. Per Prætorē nunciauit alicui nouum opus: deinde idē prior petit: cessante nunciatione prima est sublata: & ió fecerit potuit ædificare. Acc.

g *Nunciari*] potest executorē & sic per Prætorem facta est nunciatio. Acc.

h *Deinde prohibuerit*] quia potuit cōtēni, vt qa in riuo publ. vel domini vel qa satisdatum fuit. Acc.

i *Sit*] quia non est factū aduersus edictū. M. sic & ī. qd vi aut clā l. 3. §. nō tm. & ī. de iniur. iur. l. si qa id. § dolus & de orbi. l. diuus. ff. & de adi. leg. l. legata inutiliter & de re. iur. l. qui veritate & de re iur. l. qd iussit. Acc.

Si procurator] CASVS. Tu ædificabas in solo meo procurator meus nunciauit tibi nouum opus, cessasti & si amodo in opere contra prohibitionem procedas: opetur mihi dño interdictum quod vi aut clam. vt destruatur quicquid post nunciationem est factum. Fr. Acc.

k *Prohibuerit*] secus si nunciauerit nouum opus: quia tunc tm hoc edictum. vt supra. eo. l. 2. § 1. R. quod non placet: quia item est prohibere, & nunciare. Acc.

l *Competit*] vt ī. qd vi aut clā. l. 1. in pri. & ī. de procu. l. procuratorē itē. & actio ex hoc edicto. vt ī. e. l. præt. i nouū. di.

ADDITIO Tu dic. tm Bar. q hic prohibuit solū ædificanti: & sic prohibitio fuit in personam quæ parit solū interdictum quod vi aut clam, & hoc volui. hæc lex.

m *Interdictum*] si post denunciationē ædificauit, hoc est, si spreta nūciatione & nō ph. habita remissione ædificatū est.

Ædibus communibus] CASVS Si eum opus fieret in solo cōi duorū, nunciet vni ex his & alter nihilominus in ope: proceditur ābo tenēt ad destruēdū, q̄ritur distinguit, aut ābo ædificāt. & tūc ambo tenent, aut vnus altero ignorāte. & tūc ille solus tenet ad destruendum suis impensis. Quod autē dixi cōe solum, intellige & si cōiter possideant licet non sit eorum proprietas. Fr. Acc.

n *Ædibus communibus*] quo ad possessionem: quod satis est quo ad hoc edictum. vt inf. in fi. l. & de existentibus.

o *Fiat*] quod sufficit: vt so. e. l. de pupillo. § 1. plutium. ff.

p *Tenetur*] ad patrētiā & expensā, § fecerit d. l. ad patrētiā tm: vt ī. q. vi aut clā l. cōperit. cōm. & ī. e. l. fi. & ī. cōdi. si qs putans. § fin. Acc.

q *Fiat*] hoc primis cōuenire non videtur: nam in propositi qōne dixi. ędes fuisse cōes: modo dicit. nō interesse cuius sit totum. sed vt interesse: qa si solū est vnius, eius ędes non sunt cōes: quid ergo dicemus? Rñd. facilis est qō. & in ii ea solutur. sufficit, q cēs sint possessores. Acc.

q *Fiat*] & ipse tatū hēat vt ī. e. l. Prætor. § hoc interdictum. r *Fiat*] nā ille tenebitur de noliti. Acc.

s *Cicndum*] Casus. Aliquādo cōtingat nō impediri ædificātē p nūciationē: vt qa satisfecit, vel qa nunciauit non tenet. vt qa facit à fundo in quo habebamus ius cōmunē dat mihi auxiliū de iu. ciu. l. negatoria. Fr. Acc.

Sciendum est denegata] quia cauet, ædificator. Acc.

t *Afferat*] cōfessoria, & negatoria, qū in meo ædificat, sed habet naturalē causam. Acc.

u *Manere*] ei in cuius lesionē opus fit.

x *Sicut in*] ecce secundum dictum.

y *In quibus*] actionibus. Azo.

z *Denegat*] vt supra eod. l. qui viam. & l. 1. § fi. & l. 2. & 3. §. 1. & l. de pupillo. § fi.

Ait Prætor] Expedit nunc Vlp. verba prætoris dicere. Prætor quod factum est nesciens. vnde Vlp. dicit quod siue iuste siue non iuste opus sit factū post nunciationē ante remissionē dēt destrui. & est ro. quia est ex tempore iussus Prætor.

¶ *Si quis prohibuerit*] Si nunciauit tibi nouum opus & tu vis satisdare & ego nolo recipere: nuncia. io pro non facta hī.

¶ *Hoc interdictum*] Actio in factum] dat pro destructione operis facti post nunciationem ante remissionem. datur hīdis sed non contra hæredem opus facientis: nisi in quantū ad eum peruenit. i. vt præfer patientiam destruendi operis.

Nonnulli] Dantur in hoc §. duo auxilia ad opus destruendum. quod est post nunciatum non ante remissionē factū: & actio in factum ex edicto Prætoris sup. in princ. de gis posito, & interdictum, quod vi, aut clam.

si cum agere [b] veller, quis, sibi ius esse inuito aduersario altius tollere, eo non defendente, [c] similiter (inquit) officio iudicis cōtinebitur, vt cauere aduersarium [d] iuberet, nec opus nouū se nunciaturum, [e] nec ædificanti vim facturum. Eaq; rōne hactenus is, qui rē non defenderet, punietur, vt de [f] iure suo probare necesse haberet, id. n. esset [g] † peritoris partes sustinere. [f]

Per secundam interlocutoriā contrariā primæ, cessetur a primæ cessatione. Pau.

Vlpianus lib. 13. ad edi.

LEX XVI.

SI opus nouū Prætor iusserit nunciari, [g] deinde prohibuerit, [h] ex priori nūciatione [i] † agi nō pōt, [k] quasi aduersus edictū eius factum sit. [l]

Nunciatione procuratoris acquiritur domino ius agēdi ad demoliendum. Pau.

Paulus li. 3. [m] † LEX XVII.

SI procurator opus nouū faciēte prohibuerit, [k] domino cōpetit. [l] Quod vi, aut clam interdictum. [m]

Qui sciēter facit cōtra nunciationē, vel etiā consentit vt fiat, tenetur ad demolitionē & expēsas suas. Si vero nec fecit, nec consensit, vt fieret, vel ēt ignoranter consensit, nō tenetur ad expensas, licet tenea-

tur ad patientiam. Paulus.

Papinianus lib 3. Quæst.

LEX XVIII.

AEdibus cōibus, [n] si ob opus nouum nunciatio vni fiat: si quidē ex voluntate oium opus fiat, [o] oēs nunciatio tenebit. [p] Si verò quidam ignorēt, ī solidū [q] † obligatur, q cōtra edictū prōtus fecerit. Nec ad rē pertinet, cuius solū sit, in quo opus fiat, [q] sed quis eius soli possessor iueniatur, modò si eius noie opus fiat. [r]

Licet nunciator succūbat ī prosecutione nūciationis noui operis: nō tamē denegātur sibi ordinariæ actiones, puta confessoria, vel negatoria, vel interdictū vti possidetis, per quas potest agere, vt demoliatur. Pau. de Cast.

Paulus lib. Quæst.

LEX XIX.

SCiendum est, denegata [s] executione operis noui, nihilominus integras legitimas actiones [t] manere, [u] sicut ī iis [x] quoq. causis manēt, ī q b. [y] ab initio operis noui [z] † nunciationē prior denegat. [z]

Per hanc l. no. hīc formam denūciationis noui operis fieri: quæ adēt cōcipit in rē, nō in persōnā. s. ne aliquid fiat: q ītelligitur. s. ab aliquo, nō ait ne facias: quia tunc non afficeret, nisi per sonā. Pau. de Ca.

3 † Fl. renūciatione.

* Pōt. Cōsi. text. in ca. qd ad cōsultationē. ex. de re iu. & facit. c. significantib. ex. de offi. dele.

4 † F. li. 17 ad edic.

5 † Fl. de est. de.

6 † Fl. De. nunciatione.

7 † F. esse.

¶ *Deinde ait Prator*] In hoc §. consiliū datur eo, cui nūciatum est, nam si vult in opere procedere, satisdet, si velim recipere: si autem nolim, sufficit quod offerat, vt sic securè possit in opere procedere.

¶ *Hoc interdictū*] Dic quod siue iure, siue non iure opus fiat, si ego nunciē, & tu satisdare velis, tutus es, vt possis in opere procedere, & redditur ratio in litera.

¶ *Hoc autem interdictum*] Si cū ædificarem, nunciasti nouū opus: & ego satisfeci: si tu amodò me phibeas possum vti hoc interdicto ne vis fiat mihi, &c. Sed pone, q̄ ædificabam in loco publico, vel priuato: & satisfeci, vel repromisi tibi nuncianti, & alius me impediat: non hēo hoc interdictū ne vis fiat, &c. vl ultimo dicit: si satisdatio facta est vsq. ad ips, ips finito cessat interdictum: ne vis fiat, &c.

Si aliquando] Si nunciauit tibi nouū opus, & te volēte satisdare, nō recepi satisdationem, postea cū vellem recipere eā, tu non vis præstare: certè non potes amodò in opere procedere, & sic cessat interdictū ne vis fiat, sup. prox. positum.

Hoc interdictum] Pone casum, cū Bulga. hoc mō nunciauit nouū opus: certè si intra annum satisdas, poteris securè ædificare, & habebis interdictum, ne vis fiat: quod transmittes ēt ad hērēdē tuū. Vel dic aliter, vt in secunda parte gloss. Pan. Acc.

a *Prator ait*] de prima parte huius edicti, q̄ est ꝓhibitoria, q̄ fit trib. modis, plenè, & diffusè dictū est vsq. hic, sequitur videre de secunda, quæ est demolitoria, siue restitutoria: circa q̄. quia Prætor fecit edictū suū, ponuntur eius verba, quæ talia sunt, Prætor ait, &c.

b *Nunciatum*] ab eo, qui iure potest nunciare.

c *Ne quid*] verba nuncianti's ponit Prætor.

d *Fieret*] s. super ea re de qua, &c. Azo.

e *Quod in eo loco*] modo respondet Prætor. Acc.

f *Remitti*] veluti si est satisdatum, vel per eum, qui ædificare nō potest, quo minus satisdaret: vt ſ. eo. l. prox. & su. e. l. de pupillo. §. si is cui & inf. eo. §. si quis paratus. Acc.

g *Restituas*], i. destruas.

h *Interdictum*] restitutorium, vt ī. e. l. 1. in prin. & hoc idē appellatur edictum, sed dic, quod edictum parit interdictum: sicut obligatio actionem: Vel dic, quod edictum est genus, quia quælibet generalis lex sic dicitur: vt C. de legibus, & constit. l. leges, sed interdictum Prætoris lex. Vel supra ponitur edictum. i. interdictum: sic dictum, quia ꝓhibet, vt hic dicit statim, alias dicitur, quia inter duos redditur: vt Inst. de interd. §. sunt tamen.

i *Proponitur*] loquitur Vlpianus. Acc.

k *Causa*] qualem vidisti. Acc.

l *Expressum*] iacitè. s. eo, quòd mandat destrui, vt verare ne fiat, sic sup. de eden. l. ii quis. §. prohibet. & argu. inf. de manu. test l. si quis locuples. Acc.

m *Satisdatio*] datis fideiussoribus, non pignoribus, vt ſ. de Præto. stipul. l. prætoriæ M.

n *Facit*] contra prædictam formam. vel nunciationem.

o *Habuerit*] veritate inspecta, non reuerētia Prætoris. Acc.

p *Prætoris*] sed cum nō fiat ex aliqua de trib. causis, quæ sunt ī. eo. l. de pupillo. §. Sextus, non vī tenere nunciatio, & sic nec ꝭ Prætorem factū: vt inf. de remiss. is. l. 1. §. 1. q̄ est contra. Rād. asserebat saltem: vel aliud erat ibi in l. illa de remiss. impedimentū: vt su. eo. l. 1. in prin. dixi. Acc.

q *Destruere*] si post primā denunciationem facit.

r *Sine autem loco*] quo parabat se ad ædificandum. Azo.

s *Vacuus*] habet tā formā: vt ſ. eo. l. stipulatio. §. opus.

t *Ædificatus*] quia vult deponere, vt su. eod. l. 1. §. opus. Vel dic ædificatus, non tā perfecit: alias secus: vt sup. eo. l. 1. §. 1. Acc.

t *Ædificatus*] .i. inchoatus ædificari.

u *Ait Prator*] quod factū est, materialiter ponuntur hęc verba. Acc.

x *Factum est*] modò incipit expositio. Vlpia.

y *Interdictum*] de noui oper. nunc. in cuius locum datur actio in factum.

z *Habebit*] vota de pœna non parentis, sic ſ. de re mil. l. 1. §. in bello. sed in cōtrib. fallit: vt sup. eo. l. de pupillo. §. si quis riuos. & l. 1. §. si quis ædifi. sic, & inf. quod vi aut clam. l. si alius. §. bellissimè, & §. est. & alia. Acc.

a *Locus haberetur*] vt satisdatio. M.

b *Nullo*] contradicente.

c *Si quis*] ædificans.

d *Satisdare*] cum esset ei nunciatum. Idem putat Placen. si sit paratus suscipere iudicium, dicendo, hodie constat, hodie agatur. Acc.

e *Stipulari*] de opere demoliendo.

f *Debeat*] i. pro remissa haberi, nisi modo velit recipere: vt ſ. § si aliquando. Acc.

g *Denunciationem*] id est nunciatorem.

h *Remitti*] i. pro remissa habeatur, sic in Auth. vt exa. l. do. §. si, sic ergo si statim post nunciationem offerat, obtinet, q̄ hic dicit. Sed cont. C. de ædi. prio. l. si. vbi ante tres menses non auditur volens ædificare. ēt si millies vellet satisdare. Solue hęc secundum illam Azo. Alij. q̄ ibi per Prætorem hic per se, vel sol. vt ibi. Acc.

i *Debeat*] nunciatio.

1† F. lib. 71. ad ed.

*No. hic p. de Cas. tradit. in hac l. formā nunciat. op. q̄ vt. p Bar. in l. nō solū. §. sciendū, versā vt probari. aliàs ē. §. 3. e & p Spe. in tit. de libel. concep. §. 2. ver. 12.

2† P. Flo. missa fieret.

3† F. cassis.

4† P F. deest. n.

5† F. missa fiat. ali. amissa.

6† F. missæ.

7† P. Flo. habuit.

*Cogitur cōco. tex. in c. 2. ex. eo. & ē tū no. abilis, cautela ꝭ q̄ licet aliqs spreta denunciatione ædificauerit: demoliri tā nō cogef. de qua dixi ī. e. l. 1. §. inde q̄rit. In gl. iussus in apost. in ver. aliàs destruat.

Vlpianus 1†

LEX XX.

PRætor[a] ait, Quē in locum nunciatū[b] est, neq̄d[c] noui operis fieret, [d] qua de re agitur, q̄ in eo loco[e] ante q̄ nunciatio remissa[f] fuerit, 2† aut ī ea cā esset, vt remitti[f] deberet, factum est, id restituas.[g]

Ex hoc edicto sīfiat contra nunciationem, oritur interdictum, per quod agitur ad demoliendum, ēt si aduersarius habuerit ius faciendi, vel ædificandi. Pau. de Cast.

Interdictum[h] hoc proponitur[i] ex huiusmodi causa. [k] 3† Edicto[4†] .n. expressum[l] est, ne post operis noui nunciationē, quicquā operis fiat antequā, vel nūciatio remissa[5†] sit, vel vice nūciatiōis remissæ[6†] satisdō[m] de ope restituēdo fuerit interposita. Qui igitur facit, [n] etsi ius faciendi 7† habuerit: [o] tñ contra interdictū Prætoris[p] facere, vī, & iō hoc destruere[q] cogitur.*

Interdictū demolitoriū locū hēt, siue totū sit ædificatū post denunciationem: q̄ contingit quando tpe nūciationis locus erat vacuus: siue pro parte, q̄ cōtingit, quādo tunc erat aliquid ædificatum, sed postea cō pelletur, vt illud destruatur, quod factum est postea. Paul.

Siue aūt locus[r] vacuus[s] sit, vbi nūciatum est, siue ædificatus,[t] æquè huic interdicto locus erit.

Quādo lex ī distinctè loquitur, indistinctè dēt ītelligi, et id, q̄ est factū spreta nunciatione, non pōt dici iure factū, vbi ius contradicat, licet faciēs hēret ius faciendi, si nunciatio non esset facta. Pau.

Ait ꝓtor, [u] qd factū est, restituas. Quod factū est, [x] iubet restitui: neq. interest, iure factū sit, an nō. Siue igitur 8† iure factū est, siue non iure factū est, iterdictū[y] locū hēbit.[z] Quicquid aūt ante remissionē factū 9† sit, vel illud, quod remissionis loco hī, [a] pro eo habēdum est, atque si nullo [b] iure factum esset.

Si oblata fuit satisdatio de demolīēdo, et per nūciātē stetit, quominus præstaretur, hī nunciatio pro remissa. Paul.

Si q̄s[c] paratus fuerit satisdare, [d] deinde actor stipulari[e] nolit, in ea cā est, vt remitti dēat[f] nunciatio, 10† nā cū pactorē[g] stet, 11† apparet in ea cā esse, vt remitti[h] debeat.[i]

Interdictū demolitoriū est perpetuum ex parte tēporis, & ex parte transmissionis, quia transmittitur ad hæredes, & datur contra faciētē, vel ratū habentem factū post nunciationē, sed contra hæredem eius nō datur, nisi quatenus ad eum peruenit. Paul.

1 *Expressum*] iacitè. s. eo, quòd mandat destrui, vt verare ne fiat, sic sup. de eden. l. ii quis. §. prohibet. & argu. inf. de manu. test l. si quis locuples. Acc.

m *Satisdatio*] datis fideiussoribus, non pignoribus, vt ſ. de Præto. stipul. l. prætoriæ M.

n *Facit*] contra prædictam formam. vel nunciationem.

o *Habuerit*] veritate inspecta, non reuerētia Prætoris. Acc.

p *Prætoris*] sed cum nō fiat ex aliqua de trib. causis, quæ sunt ī. eo. l. de pupillo. §. Sextus, non vī tenere nunciatio, & sic nec ꝭ Prætorem factū: vt inf. de remiss. is. l. 1. §. 1. q̄ est contra. Rād. asserebat saltem: vel aliud erat ibi in l. illa de remiss. impedimentū: vt su. eo. l. 1. in prin. dixi. Acc.

8† Flo. & manuscr. deest igitur.

q *Destruere*] si post primā denunciationem facit.

9† Fl. remissionē. fit, vel.

r *Sine autem loco*] quo parabat se ad ædificandum. Azo.

s *Vacuus*] habet tā formā: vt ſ. eo. l. stipulatio. §. opus.

t *Ædificatus*] quia vult deponere, vt su. eod. l. 1. §. opus. Vel dic ædificatus, non tā perfecit: alias secus: vt sup. eo. l. 1. §. 1. Acc.

10† F. deest, nunciatio.

t *Ædificatus*] .i. inchoatus ædificari.

u *Ait Prator*] quod factū est, materialiter ponuntur hęc verba. Acc.

11† F. fiet.

x *Factum est*] modò incipit expositio. Vlpia.

y *Interdictum*] de noui oper. nunc. in cuius locum datur actio in factum.

z *Habebit*] vota de pœna non parentis, sic ſ. de re mil. l. 1. §. in bello. sed in cōtrib. fallit: vt sup. eo. l. de pupillo. §. si quis riuos. & l. 1. §. si quis ædifi. sic, & inf. quod vi aut clam. l. si alius. §. bellissimè, & §. est. & alia. Acc.

a *Loco haberetur*] vt satisdatio. M.

b *Nullo*] contradicente.

c *Si quis*] ædificans.

d *Satisdare*] cum esset ei nunciatum. Idem putat Placen. si sit paratus suscipere iudicium, dicendo, hodie constat, hodie agatur. Acc.

e *Stipulari*] de opere demoliendo.

f *Debeat*] i. pro remissa haberi, nisi modo velit recipere: vt ſ. § si aliquando. Acc.

g *Denunciationem*] id est nunciatorem.

h *Remitti*] i. pro remissa habeatur, sic in Auth. vt exa. l. do. §. si, sic ergo si statim post nunciationem offerat, obtinet, q̄ hic dicit. Sed cont. C. de ædi. prio. l. si. vbi ante tres menses non auditur volens ædificare. ēt si millies vellet satisdare. Solue hęc secundum illam Azo. Alij. q̄ ibi per Prætorem hic per se, vel sol. vt ibi. Acc.

i *Debeat*] nunciatio.

¶ Hoc interdictū[a] perpetuò[b] datur, & hæredi, [c] cæterisque successoribus [d] competit. Aduersus eum quoque, qui opus fecit, vel factū ratum habuit, [e] interdicto [f] locus erit. Planè si quæratur, an in hæredē eius, qui opus fecit, interdictū hoc competat. [g] sciendum est, Labeonem existimasse in id, ꝙ ad eum peruenit, duntaxat dari oportere: vel si quid [h] dolo malo ipsius fit factum, quo minus peruenerit. [i] †

Succurritur contra molientem nouum opus nedum hoc interdicto, sed etiam in factū actione. hoc dicit.

¶ Nonnulli [i] putant [k] [2]† tam actionem in factum [l] esse dandam, quàm interdictum. [m] quod verum est.

Præstita satisdatione de demoliendo, vel oblata, & non recepta, competit ædificare volenti interdictum ex secundo capite edicti, ne prohibeatur volens ædificare. Paul. de Cast.

¶ Deinde [n] ait Prætor, Quē [o] in locū nunciatū est, ne quid noui operis fieret, [p] qua de re ꝙ agitur, si de ea re satisdatum est, quòd [r] eius [s] nomine [3]† cautum [t] sit, vel per te stat, [u] quo min⁹ satisdetur, quo minus illi in eo loco opus facere liceat, vim fieri veto.

In isto §. ponuntur casus in quibus non competit volenti ædificare hoc interdictum, ne vis fiat ei. Primus est, quādo ipse debebat satisdare cum fideiussoribus, sed compromisit sine fideiussoribus, vsque ibi, Neq; enim, &c. Paul. de Cas.

¶ Hoc interdictum [x] prohibitorium est, ne quis prohibeat volentem eum facere, [y] qui satisdedit. [z] Etenim pertinet ad decus [a] vrbium ædificia [b] non derelinqui. Nec quicquā interest, iure [c] quis ædificet, an non [4]† iure: cum sit securus [d] is, qui opus nouum nunciauerit, postea quàm ei cautum est.

¶ Hoc autem interdictum [e] competit ei, qui satisdedit. [f] Adijcitur [g] & illud. [h] Vel [5]† per te stat, [i] quo minus [k] satisdetur. Proinde si satisdatū non est, sed repromissum, interdicto [l] huic locus non erit. [m] Neque enim permittendum fuit ī publico ædificare prius, quam appareat, quo iure quis ædificet. Et si satisdatum sit, cautum, [n] tamen non perseueret, [o] interdictum [p] cessat.

Vltima mora nocet. Paul. de Cast.

¶ Si aliquando stetit per nunciatorem, [q] quo minus satisdetur, nunc non stat, [r] interdictum [s] cessat. [t]

Interdictum ne vis fiat ei competēs post satisdationem, durat anno. Paul.

a *Hoc interdictum*] s. restitutorium: qđ est in prin. huius l. Ac.
b *Perpetuò*] i. vsq; ad 30. an. vt Insti. de ppet. act. ī prin. sec⁹ ī illo. nevis fiat ei: vt ī. §. fi. Alij exponūt, i. ꝑpetuò ꝑt nūciari.
c *Et hæredi*] contra ī. eo. l. non solū. §. morte Sol. vt ibi. Acc.
d *Successoribus*] etiam in rem fortè, vt arg. ī. de itin. actuque priua. l. apparet. §. 1.
e *Habuit*] cum noīe suo fit factū: vt ī. eo. l. ædibus. in fi. Azo.
f *Interdicto*] de operis noui nunciatione.
g *Competat*] s. vt patuatur. vt ī. eo. l. pe. nō in pœna, i. nō ad expensas: vt ī. qđ vi aut clā. l. cōpetit. in fi.
h *Vel si quid*] fortè si alius tertius qui possidet volūtate hīdis. nō pōset patiētiā, vel difficulter, ad interesse tenet: vt ī. de dolo. l. hīdē. & l. seq. & ī. vt ī poss. leg. Iis cui. §. qui in possessionem.
i *Nonnulli*] habuimus ī. quod si aliquis post nunciationē ędificat, tenetur destruere: sequitur quo iure.
k *Putant*] & benè.
l *Actionem in factū*] ex hoc edicto ad destruēdū ꝙ factū est.
m *Interdictum*] quod vi aut clā: quod & in factū pōt dici: vt Insti. de interdi. §. fi. & sic cōcurrūt. Sed ī. ī. e. l. i. §. 2. Sol. vt ibi. & differētias ibi no. Itē no. sex modis agi pro his operib⁹. Duo sūt hic Tertius ī. eo. l. de pupillo §. q opus. sed ibi nō ad demoliendū. sed ad ędificādū: qđ ī idē recidit. Quartus ī. l. pxi. §. 1. Quint⁹ & sextus vt colligit ī. e. l. stipso. §. hēt. Ac.
n *Deinde*] dictum est de primo, & secundo capite huius edicti, quasi ꝓhibeāt actori: dī nunc quasi reo.
o *Quem*] Ponit ꝓtor modo verba nūciātis.
p *Fieret*] scilicet. super ea re &c. Accur.
q *Re*] modò incipit ponere sua verba.
r *Quod*] id est, quia.
s *Eius*] alias eius. s. operis noīe. & aliàs eis. s. nunciantibus.
t *Cautum*] aliàs cautum. & aliàs actum, id est factum quod fieri debet: & idem sit sensus. Accur.
u *Per te stat*] s. nunciantem. & supple quo minus satisdetur. si non habes in textu: vt ī. §. hoc autem. s. de opere demoliendo & est sic ī. eo. l. quia in rem. §. 1. Et potest esse contra. C de ædi. priua. l fi. solue vt dixi ī. §. si quis paratus.
x *Hoc interdictum*] proxi.
y *Facere*] i. qui vult procedere in opere iam incepto.
z *Satisfecit*] vel fuit paratus.
a *Decus*] ī. ne quid in loco publico. l. fi. Accur.
b *Ædificia*] imperfecta.
c *Iure*] veritate inspecta. Accur.
d *Securus*] de iure: vt & ī. eo. l. stipulatio. §. 1.
e *Hoc autem interdictum*] quod est in §. deinde.
e *Hoc autem interdictum*] prohibitorium.
f *Satisfecit*] de opere demoliendo.
g *Adijcitur*] partim expressè: quia remisisti expressè nunciationem: & partim tacitè: quia cum vellet satisfacere, ut nihil dicebas: nam habebitur amodò pro remissa.
h *Illud*] in verbis Prætoris.
i *Per te stat*] scilicet, nunciantem.
k *Quo minus*] subaudi hoc interdictum competat.
l *Interdicto*] prohibitorio. ne vis fiat sibi ædificanti.
m *Non erit*] si totum hoc tēsum intelligas in ędificāte in publico. vt statim innuit. neqe. n. &c. vt malè dicere. nā tūc bñ sufficit repromissio: vt ī. eo. l. nō solū. §. si cū in re. & ī. de prōr. stipul. l. 1. §. stipulationū. ad hoc R. dixit qđ prin. in priuato, vbi nō sufficit repromissio: secus si in publico. s. opus fiat. & hoc subijcit: neq; n. &c. & quod subijcit quo iure, supple patet eū ędificare post ī. repromissum: & sic scutū suum albo, & nigro variauit. Alij totū in publico legūt, & dīt quod alieno noīe volebat cauere: secus si suo: vt patet in d. §. de prēto. stipul. in fi. Tertij ꝙ sufficit repromittere vt possit ædificare, & nō cogatur ad Prætoré venire: vt ī. e. tit. l. de pupillo. §. si is cui, & nō destruat qđ fecerit nō tñ hoc interdicto. Licēt do aget: sed vt agat satisdet, sīm M. imò & si satisdet, nō aget, nisi probet ꝙ iure, puta permittēte Principe, vel Senatu. & hoc placet: & est plana si alius vetet: & sīm hoc tota in publico loqtur. Quid si primò nunciator vetet? Rñ. ad hoc, licèt non dēat vetare. & exceptione repellatur. iudex tñ ex offō nō permittet eū ædificare: nisi constet quo iure &c. vt & ī. ne quid in loco pub. l. 1. §. fi qs nomine. Quarti dīt, quod fiebat ī publico: sed nūciatio fiebat rōe priuati cōmodi: vt rūs. e. l. j. §. nūciatio.
n *Cautum*] id est, satisdatum.
o *Non perseueret*] vt qa dies sit finitus: vt ī. tit. 1. l. q bona. §. fi. & l. seq. in prin. vel facti sunt fideiussores inopes: vt ī. vt ī poss. leg. l. si is à quo. §. fi. & l. seq. & ad hoc ī. quorū le. l. 1 §. an tepe. qđ ait. & pe. & ī. de in rē verso. l. si pro patre. §. versū.
p *Interdictum*] quod datur reo.
q *Steterit per nunciatorem*] & ita competebat interdictum ædificare volenti.
r *Non stat*] per nunciatorem quo minus satis accipiat.
s *Interdictum*] ne vis fiat ei: & sic licèt variare, secundum Ioan. sic & inf. quorum lega. l. fi. & sup. de arbit. l. Celsus. in fi. & l. seq. Accursius.
t *Cessat*] id est sibi non datur, nisi satisdet.

1† P. F. per tenuret.

2† Dua. legit simpliciter sine his verbis tā actionē. Vide Ant. Aug. lib. 4. c. 8. Emend.

3† Fl. de eti. nomine.

4† P. F. iure ædificet.

5† Fl. aut per.

a *Hoc interdictum*] ne vis fiat ei: quod est in §. deinde, secus in alio, quod est in princ. l. vt sup. ea l. §. hoc interdictum. quæ est contra. 1 Accur.

1 Solue vt ibi, secundum Bar.

b *Cessat*] aliàs cesset: aliàs cessat. & die secundum H. quod si nõ satisdat intra annũ, non admittitur postea satisdare volens, vt ei cõpetat interdictũ: sed si intra annum satisdat, tunc hæredi datur: vt subijcit, & perpetuò, sin Hug. sic ergo cessat. i. non nascit de nouo, vel lege planè, vt duret intra annum non plus, licèt exceptio sibi sit perpetua: vt C. de exceptio l. licet. & nascetur. §. hoc interdictũ non ex die nũciationis, sed ex die satisdationis. nec tũ tunc, s. cum est satisdatum, currit annus, cum nec agi possit, sed ex die inquietationis: * sicut in pig. act. & in quibusdam alijs dicimus: vt ff. de pig. act. l. si rem alienam. l. ois. & secundum hoc non obstat C. de ædi. priu. l. fi. circa princ. quia ibi dicit denunciationem ab initio posse fieri post annum à die inchoati operis, hoc interdictum ne vis fiat ei cui nunciatum est, datur vsq; ad annũ.

3 † Fl. ẽt.

¶ Hoc interdictũ [a] cessat [b] 1 † post annum: [c] & hæredi, cęteris q; successoribus competit.

Primò loquitur quãdo ista stipulatio interponitur, vsq; ibi, Si quis autem ibi secundò ponitur stipulationis effectus ex vtraque parte, vsque ad §. habet autem. ibi ponitur tertiò, quando committitur, vsque ad §. opus. ibi quartò, pro quo opere committatur, vsque ad §. siue ibi, quintò, ad quid committatur, vsque ad §. quæsitum. Tan.

Vlpianus lib. 80 ad Edictum.

LEX XXI.

STipulatio [d] de operis noui nunciatione [e] interponi solet, [f] quoties vicinus dicit, ius sibi esse, prohibere vicinũ opus nouum inuito se facere.

In hoc §. ponitur quis sit effectus huius stipulationis seu satisdationis, quia per eã consulitur vtrique parti, & ædificanti, vt possit persequi ædificium: & nunciantι, quia sibi est cautum de demoliendo: dat etiam consilium ædificare volenti, quod eam offerat post nunciationem, si vult ædificare securè. Pau.

¶ Si quis autẽ vult post opus nouum nunciatũ impunè ædificare, offerre [g] debet satisdationem [2] † nunciatori. Quod si fecerit, vtrique cõsultum est: tam ei, qui nuunciauit, quoniã cautum habet de opere [3] † restituendo: [h] quàm ei, cui nunciatum est, quia molitio [i] eius non impeditur: antequam enim caueat, quicquid ædificauerit, interdicto restitutorio [k] destruere compellitur. [l]

Stipulatio de demoliendo committitur postquam fuit iudicatum non iure fuisse ædificatum, vel per ædificantem steterit quo minus iudicetur. Paulus de Cast.

¶ Habet autẽ stipulatio [m] ista conditionem, [n] vt ita demum cõmittatur, [o] si iudicatũ [p] fuerit, siue ante rem iudicatam causa, quæ [q] acciderit, neque [r] res defendatur. Et de dolo malo subijcitur [s] clausula.

Hic declarat Iurisconsultus ad quid committitur ista stipulatio: & dicit quod cõmittitur, vt demoliatur opus, si factũ est post nũciationẽ, taliter quod habeat instar operis. committitur etiam ad interesse si non demoliatur, seu per ædificantẽ steterit, quo minus

2 † Fl. dẽt satis nunciatori.

3 † Remittendo.

• Sicut. istud non placet Bar. quia non oritur ex cõtractu, vt illæ act. sed oritur ex delicto, ß inquietationis, qq cõtractũ. ideò tempore inquetationis oriri puto. quod verum est ſm eundẽ Bart.

si ☐ vis in opere procedere, debes satisdare.

¶ *Si quis autem*] si tibi ædificãti nunciaui nouũ opus: quæritur, quale cõsiliũ tibi detur, vt possis in opere procedere: & dĩ, qđ debes satisdare đ destruẽdo opere, si apparebit te iniuste ędificasse: nã ea pũsita cõsultũ ẽ vtriq; parti: & mihi nũciãti: & tibi, cui est nũciatũ: qđ dicit vt ĩ lra, si aũt absq; satisdatione in opere processisti: quicquid est factũ, dẽt destrui.

¶ *Habet autem*] Si nũciaui tibi ædificãti nouũ opus, & satisdediſti đ opere destruẽdo, si apparebit te iniuste ædificasse: q̃rit qñ hæc stipulatio cõmittat? Et ſñ quod tũc qñ egi cõfessoria, vel rei vendicatione, dicens opus nõ iure factũ, & obtinui: nã tunc destruere debebis. Idem si stat per te, quominus iudicetur. quia nolebas te defendere in hac parte.

¶ *Opus autem*] Si aliquos lapides portaueris ad ædificandum: nunquid possum nunciare nouum opus? certè non: nisi inceperis opus iam facere.

¶ *Siue autem*] Cũ ædificares, nũciaui tibi nouũ opus: tu satisdediſti, certè si iudicatũ te dẽre destruere opus, siue per stetit, quo minus iudiceť, dẽt destrui arbitrio boni viri. sed si non paratus destrui: tunc agã ad interesse actione ex stipulatu.

¶ *Quæsitum*] Plures ędificabãt in quodã solo: puta domũ faciẽtes: nũciaui eis nouũ opus, volũt satisdare. q̃rit an oẽs dẽãt satisdare, an sufficit, si vn? noie oium satisdet? Et dĩ qđ oẽs debẽ satisdare, & qlibet i solidũ: & reddit rõnẽ. Secũdo dicit, cũ ædificares in solo quodã, nũciauimus tibi nouũ opus. tu vis satisdare, q̃rit an sufficiat, si satisdes vni nostrũ noie oium, an cuiq; separatim? Et dĩ, qđ si inter nos cõueniat, eui nostrũ noie oium satisdes, seruabitur cõuẽtio: si aũt nõ cõueniat, tũc cuiq; nostrũ erit satisdãdũ. Tertiò dicit, quod in satisdatione quã pũstat ædificãs: nõ solũ dẽt contineri de destruẽdo, si apparebit iniuste ædificasse: sed ẽt de interesse pũstãdo quanti cuiusq; interfuit, si hoc maluerit. Quare ò dicit, si vni nostrũ noie oium est cautum per hæc verba: quanti ea res erit: sufficit perinde ac si dixisset, quantum cuiusq; interfuit. Fran. Accur.

d *Stipulatio*] quæ aliquãdo est satisdatio, aliquando cautio.

e *Nunciatione*] remittẽda & opere de molitẽdo: & fit sic: ꝓmittis te hĩdẽ vtuũ (vt ĩ. eo l. non totũ. §. fi.) restituturũ suis sumptibus, qđ post denũciationẽ feceris? sic & C. de ædific. priu. l. fi. in fin. l. & dolũ malũ abesse? vt ĩ. t. hẽt. & dãnũ, quod ob id inflictũ fuerit, resarciturũ? vt ĩ. tit. 1 l. q bona. § si quis opus. aut si hoc no feceris, quãti ea res erit: vt ĩ. eo. §. sine aũt. & §. idẽ dixit. illa aũt clausula si iudicatũ fuerit nõ iure factũ, vel per te stetit quo minus iudicetur, scitè intelligitur: vt ĩ. §. hẽt. Accur.

f *Solet*] respondet hic Iurisconsultus tacitæ oppositioni.

g *Offerre*] nota sic C. de ꝓhen. stipul. l. magnã. Sed ar. ff. ĩ. quo. legat. l. fi. §. 1. Accur.

ADDITIO. Dic ſm Bart. qđ hic erat opus offerri ad excludendũ ius nuncianti ex nũciatione q̃sitũ. in contrario legatarius non habebat ius remittendi aliàs re-irendi, cũ it licitè occupasset: ideò non est opus ei offerri: sed satis est petenti meram non fieri.

h *Restituendo*] in pristinum statum.

i *Molitio*] i constructio: s. d demolitio ꝓrium significat: & est C. de ædi. pri. l. fi. Sol. ĩ. proxi. §. si quis paratus. Accur.

k *Restitutorio*] quod est in prin. l. Prætor.

l *Compellitur*] ꝙ vi aut clam. vel act. in factũ ex hoc edicto.

m *Habet autem stipulatio*] de opere demoliendo. de qua dixi. sup. proxi. Accur.

n *Conditionem*] s. tacitam. sic ĩ. tit. 1. l. 4. §. hoc autem. & ĩ. de solu. l. cũ quis. in prin. Sed arg. cõtra. inf. de acq. possess. l. quod meo. §. furiosꝰ & de duo. re. l. duos. in prin. Accur.

o *Committatur*] ad interesse, vel ad operis demolitionem.

p *Si iudicatum*] i. opus nõ iure factũ: ex tũc ergo demũ potest agi ex stipone. Sed qua actione aget vt hoc ꝓficiet? Rñ. cõfessoria, vel negatoria, vel rei vẽ. per quas nõ cõsequitur, vt suis ipẽsis destruat ędificatũ. sed ĩm cõsequitur destructionẽ. & ita necesse ẽ agi ex stipone secũdo iudicio, vt suis ipẽsis: & sic duo sũt iudicia: vt no. ff. l. ꝓxi. §. nõnulli: sed & si ex eo ꝙ fit ĩ publico, ĩterposita eẽt stipone ad hoc vt cõmittat, ageť prius actione popularꝰ ĩ factũ, petẽdo id i publicũ. & dicẽdo nõ iure factũ & sic cõmittit stipulatio lata sentẽtia. Accur.

q *Quæ*] id est aliqua. Accur.

r *Neque*] id est, quod res non defendatur, &c. & sic supra, eod. titu. l. si prius. & ĩ. quod vi aut clam. l. 1. §. sed & si quis contra testationem. & l. vim facit. in prin. Accur.

s *Subijcitur*] in stipulatione: vt dixi ŝ. in princ. huius l. hoc modo:

modo: promittis, qđ dolo malo non fiet aliquid, quo minus fo ix pateatur? fm Guil. vel quo minus iudicetur? & si committitur sic, absentet se. sic inf. iudic. sol. l iudicatum. Acc.

a *Factum*]inceptum, sed non perfectum.

b *Accipimus*]vt possit denunciare, vel demoliri. Acc.

c *Instar*] vt sic possit nunciari, & sic est ꝺ. ff. c. l. 1. §. pōt. Sol. vt ibi. vel factū. s. nō ꝺf a hoc, vt possit ex stipulatione agi, vel ad hoc, vt cōtēp a nunciatione possit peti destrui, & sic sūt ar. ff. ꝺ. de pollic. l. 1. §. eqpisse. & §. de aut. & ar. de. l. & si non fin. §. quid ergo. & § si cui. Acc.

d *Operis*]. noui.

e *Sive*] Ex hac litera colligo argumentum, qđ scribor pōt cogi pēsè ad scribendū & poni in cōpeditibus, vel teneē ad interesse, si hoc placet scholastic. ar. §. qđ mecau. l. si cū exceptione. §. perinde. & ita cōcordāt oēs Doc. Bo non. residentes & est rō ne turbeē publica utilitas. i. studium, sicut, & hic ne contemnatur edictū ꝓtoris.

f *Iudicetur*] iniustè ædificatum esse.

g *Stipulatus*] de opere demoliendo, vt in prin. huius l. Acc.

h *Restituatur*] ideſt destruatur. Acc.

i *Tot summam dabit*]quia hęc est vna de clausulis in stipulatione cōprehēsis, vt ff. c. §. idē dicit. sed ecce in cōtineretur ibi opus destruī, tā ad interesse agi potest, vt & ff. de verb. obl. l. quoties qs aliū. & de testam. l. si quis ab alio. §. fin. & sup. eo l. ex operis.

k *Petitori*]. nunciatori. Acc.

l *Placuerit*]sic sup. de pact. resp. tipiū. §. 1. & sic, vel pēsè ad factū, vel ad interesse pōt agi, & de hoc est electio actoris, vt hic, & ff. ꝺ. procu. l. sed & hęc. §. fi. Sed arg. ff. in eo. ff. l. non cogendum. §. Sabinus, & facit sup. §. habet. Acc.

m *Cauere*]in solidum, quia &c sed nūciatio vni facta sufficit, vt sup. eo. l de pupillo. §. si plurium. Acc.

n *Deleant*] de opere demoliendo.

o *Restituto*]ideſt. destructio.

p *Fieri non possit*]vt cōiugat liberatio. vt ff. de ver. ob. l. ea. §. 6. Sd ff. l eo. ti. l. i sup. onib. sed solue, vt ff. l. 2. eiusde ti. l pri.

q *Nuncient*]quod est necesse. vt ff. l. de pupillo. §. si plurium.

r *Conuenerit*]q nolo eium stipulet, sic ff. de admin. tuto. l. 2.

s *Stipulatione*]quando vni cauetur.

t *Maluerint*]ſ. ad interesse agere, vt ff. eod. §. sive autem, vel maluerint hanc clausulam stipulationi inserere. Acc.

u *Cautum*]nomine suo & aliorum.

x *Quanti ea*]quæ verba continent veram æstimationem, vt inf. de verb signifi. l. inter hæc verba.

y *Eius*]scilicet stipulantis.

z *Stipulatur*]ſcilicet, tantum.

a *Stipulationem*]qa si dicit cuius. & sic nō ad totū videbat.

b *Sufficere*]stipulāti. & sociis. vt ff. si qs cau. l. pe. & de pecur. l. in causa. §. fi. & facit ff. ti. 1. l. plures. & l. i hac stipulatione.

c *Ad operis*]scilicet, totius.

eius y interſit, 6† qui stipulatur. z Ego puto, & si sic fuerit vni cautū. Quanti ea res erit. d fendi posse, stipulationem a sufficere. b ad operis c enim quantitatem ea d refertur.

Hoc edictum datur contra heredem ad patientiam, non ad impensam. Pau.

Marcellus lib. 15. Dig.

LEX XXII.

CVi opus nouū nunciatū est, 7† si ante remissam nunciationem opere facto 8† decesserit, debet hēs eius patientiam. e destruendi operis aduersario præstare. f Nam & in restituendo g huiusmodi opere, eius, qui contra edictum fecit, pœna versatur: h Porrò autem in pœnam. i hæres non succedit. k.

Istud interdictum est in rescriptum: ideo transit in singularem successorem. Bar.

9† Iabolenus lib. 7. Epi.

LEX XXIII.

IS cui opus nouum nunciatum erat, vēdidit prædiū: l emptor ædificauit. emptorē, an vēditorē teneri putes, 10† quòd m aduersus edictum factum. n sit? Respondi. 11† Cū operis noui nunciatio facta est, si quid ædificatum o sit, emptor, ideſt dominus p prædiorum tenetur, q quia nunciatio operis 12† noui non personæ r sit, & is demum obligatus est, qui eum locum possidet, in quem opus nouū nunciatum est.

d *Ea*]ſ. stipulatio, sed aliàs nō est i nō casu

CVi opus] CASVS. Cū tu ædificares, nūciaui tibi nouū opus: tu cū nūciatione opere processisti: tandē postea desististi: certē hēs tuus dēt tiñ patiētiā pēstare ad opus destruēdū nō aūt suis expensis, sexus si tu adhuc viueres. nā tuis expensis dēt destrui. Fran. Ac.

e *Patientiam*] vt & ff. eo. l. nō solū. §. mortē nō impēsam, vt ff. quod vi aut clam. l. vim facit, §. tandiu. & l. competit. §. fi. & l. semper. in princ. & hoc subijcit. nā &c.

f *Præstare*]non impensam.

g *Restituendo*] ideſt destruendo in pristinum statum.

h *Versatur*] vt sumptib. suis tollat. Acc.

i [*Pœnā*] impēsarum.

K. *Non succedit*] vt & C. ex delic. defunc. l. 1. nisi lite contestata, vt ff. ti. 2. l. si tertius. §. ostīm, & ff. fin. ite ar. ꝺ. C. de fru. & lit. expē. l. 2. §. hīdis quoque.

ADDITIO. Dic fm Bar. hic, quòd ibi fuit lis contestata. vel si nō erat contestata, conuenitur hæres ex suo dolo, fm Dyn.

IS cui] CASVS. Titius volebat facere domū in quodā solo: nunciaui sibi, & ipse destitit ab opere, & vēdidit solū illud Sēpronio. tandē Sēpronius scies nūciationē factā vēditori, nō curat: ædificauit in solo illo, quæritur an istud opus destruat? Et dī quod sic, & redditur rō in litera, quia nunciatio, &c. & Sēpronius tenetur tantum ad patientiam. Fran. Acc.

l *Prædium* in quo opus faciendum erat. Acc.

m *Quòd*]ideſt. quia.

n *Factum*]ſubaudi quæro.

o *Ædificatum*]postea.

p *Dominus*]nouus. Sed contra ff. quod vi aut clam. l. vim facit. §. tandiu. sed ibi denegat illud dictum: hic hoc cōcedit. vel ibi fuit ignorans emptor nunciationem factam: hic nō. Vel verius ibi ad impensas non tenetur, sed ad patientiam sic, vt hic. & hoc eodem modo solue aliud contra. sup. de ali. iu. l. 1. §. opus. Vel solue, vt ibi. Acc.

q *Tenetur*] ad patientiam non ad impensam.

r *Non persōnæ*]sed rei, vt ff. eo. l. de pupillo. §. nunciationē, sic creditur, l mutuatur, vt & sup. de tribo. l. procuratoris. §. si plures sic. & sentētia prędio datur ff. de neg. gest. l. q aliena. §. fi. & prædia conueniuntur ff. de pub. l. Imperatores. Acc.

1† Opus aūt factū accipimus. P F 2† P. F. quoddā operis. & quasi. 3† P. Flo. factā. 4† Fl. vnū alias. oēs. 5† Fl. componens. 6† Flo. ad quod eius interest a qui. 7† deē. fi. 8† P. Flo. decessit. 9† F. F. Iabolenus. 10† P. F. putas. 11† P. F. respōdit. 12† P. F. deest. noui.

DE DAMNO INFECTO, ET DE suggrundis, & protectis.

Qualiter aduersus futura opera caueatur, dixit: nunc aduersus praterita vsurpatam minantia. Et quia in suggrundis, & protectis plerunq; haec fiũt: de his specialiter dicit, vt & sup. de his, qui deiec. l. si verò. §. Praetor. & quae sint haec habes inf. de verb. signif. l. malum. §. 1.

¶† Aliàs vel. 2† Fl. protectionibus. De suggrundis & protectis pulchrè Bud. sup. de ijs q deiecerunt, l. si verò. §. Praetor ait.

De damno infecto, & de suggrundis, & [1]† protectis. [2]†

TITVLVS. II.

Iubere de cauendo, potest fieri per magistratus municipales, licet sit de mixto imperio, & talibus magistratibus non competũt ea, quae sunt imperij, sed duntaxat ea, quae sunt simplicis iurisdictionis: tamen fallit hoc casu propter periculum, quod est in mora Pau.

Vlpianus lib. 1. ad Edictum.

LEX PRIMA.

CVm res [a] damni infecti celeritatem [b] desiderat, [3]† & periculosa dilatio Praetori, videtur, [3]† ex hac causa [c] sibi iurisdictionem [d] seruare: [e] ideo magistratibus municipalibus delegandum [f] hoc rectè putauit. 4†

Cum l. seq. primo exponit, quid est dictum infectum: sequens exponit, quid est dictum damnum. Bar.

Caius lib. 28. ad Edictum. Prouinciale.

LEX II.

DAmnum [g] infectum est damnum nondũ factũ, sed 5† quod futurum veremur. [h]

Paulus lib. 2. 6† ad edictum.

LEX III.

DAmnum, [i] & damnatio ab adẽptione, [k] & quasi diminutione [l] patrimonij dicta sunt.

Si dies appositus finiatur, & damnum adhuc timetur, tunc post diem debet prorogari, & si est iam finitus, debet stipulatio seu cautio renouari causa tamen cognita, & hoc fiet per iudicem, qui primam cautionẽ fecit interponi, qui etiam potest committere alicui articulum necessarium inferiori ab eo. Pau.

Vlpianus lib. 1. ad Edictum.

LEX IV.

DIes cautio-

a *Cũ res*]i. cum rio. R. b *Celeritatem*] i. vt cito fiat, vt & sup. de fe. l. 2. nisi in casu, vt inf. eo. l. si finita. §. si fortè. Acc.

c *Ex hac causa*] s. super interponẽda cautione, vel si, & inquãtum tẽpus, & qualis: cum fideiussione, vel non, & repete periculosum vr. quia dũ Romam iretur, vel dum mora fieret in satisdatione, interim damnum daret, & sic lege hũc versum cũ precedentib. & dices sibi sic tantum, vel contra legem cum seq.

d *Iurisdictionem*]i. ad pulationis, quia vult sibi reseruare, & alijs delegare.

e *Seruare*] qui ergo alij delegat, nihilominus sibi seruat sic sup. commod. l. rei. & de procu. l. Paulus. & pro soc. l. cum duobus in prin. licet alibi dicitur transferat, vt sup. de offic. eius cui mand. est iurisd. l. 1. in fi.

f *Delegandum*]an haec delegatio est facta à Praetore mortuo & sic competat iure magistratus: an fieri debeat à viuo, an non, dices. ff. l. 4. 4. duas. Sed quomodocunq; dicas: est contra ff. de iurisd. omn. iud. l. iubere in prin. Sol. speciale hoc casu, licèt sit mixti imperij, vt ibi. nec enim expressè ibi dicit nõ posse delegari, sed eo, quòd est mixti imperij, hoc colligit. vt sup. de offic. eius cui mand. est iurisd. l. 1. 1. respon. & §. fi. sicut in causa in integ. restit. quae potest delegari. licet si mixti imperij, fauore pupillorum, vt C. vbi, & apud quem. §. fi. in fi. & sup. de tu. l. muto. §. iuncris. Vel potest delegari habenti aliàs iurisdictionem, vt hic: non autem non habenti, vt ibi, & Insti. de Attil. tu. §. sed hoc iure. Vel solue, vt ibi. alia verò, quae sunt mixti imperij, nulli demandantur. Acc.

D*Amnum*]CASVS. Dicitur in hac l. quid sit dicere damnum infectum, & dicit, quod damnũ infectum est dãnum nondum factum, timetur tamen ne fiat. Franc. Acc.

g *Damnum*]modo exponit quid sit dicere infectum.

h *Veremur*]ideoque cautionem desideramus interponi.

h *Veremur*] imò magis debet dici infectum id, quod non veremur, cum hic nũ sit spes, sed hoc dicit, vt cautio locum habeat, vt & inf. eo. l. in hanc stipulationem. pro lucro aũt quod timetur amitti, non cauetur, vt inf. eo. l. Proculus, sed aliud qũque in interd. ne quid in loco pub. vt arg. contra ff. ne quid in loco pub. l. 2. §. meritò. & §. damnum.

D*Amnum*] CASVS. In hac l. dr vnde dicatur damnum, & certè damnum, siue damnatio, quod idem est, dr ab adẽptione, & quasi diminutione patrimonij: nã pro dãno quod quis timet in re patrimonij sui, & sic g cõsequens ti-

met diminui patrimoniũ suum, petit sibi caueri. Frãc. Ac.

i *Damnum*]alias incipit lex: alias nec est lex nec §.

i *Damnum*] Quaesiuit aliquis à Iurisc. vnde dicatur damnũ ad quod dicit. vnde inuenies dici etymologiã de diminutione. inde dr damnũ, dicitur ergo dãnũ a. diminutione.

k *Ademptione*] idest ablatione.

l *Diminutione*] melius dixisset à petitione. vt ar. ff. de petit. hær. l. deperditũ, non ergo pro lucro cauetur: dixi sup. l. proxi.

ADDITIO Dic sm Bar quod licet illa sit propria significatio, q̃ ibi ponitur, ñ assumitur vnũ pro alio: sicut ff. l. veteres. ff. ad ac. em. 5† P. Flo. dicit, sed 6† P. Flo. lib. 47.

D*ni*, CASVS. Tu habes domũ ruinosam iuxta meã domũ cauisti mihi de damno infecto intra certũ ips: puta vsq; ad annũ, sicũ sumus pẽ fioẽ anni & domus nõdũ cecidit. vel si liq̃ dãnum cedit. ego recurro ad Praetorẽ & peto, vt prolorget ips illud certe dẽt, p̃ lõgate, ẽ cognita. sed fieri nõ potest, nisi vadat ad ipsã domũ ruinosam, & inspiciat intra quanũ ips possit cadere: sic pot cõmittere alicui magistratui municipali qui sit propè illã domũ. & si cõmittat vices suas. Haec eadem dicas. & si annus iam fit finitus, & petam caueri de nouo.

¶ *Si intra diem*, Cum haberes domũ ruinosã. & petere caueri mihi de dãno infecto. Praetor pẽcepit tibi, vt caueres intra decẽ dies. certe si nõ caues intra terminũ, ego eo mittẽdus in possessionem rei. & si ẽ tota ruinosa: tũc intrã: si parte: tũc in parte. Sed pone, q̃ nõ patearis intrare posse sine me: an pot cogere te re ipsa magistratus: puta pignoribus captis? Et dr, q̃ nõ. sed ego agã cõtra te act. in factum coram magistratu ad interesse meum. hoc etiam locum habet, si Praetor mitti praecepit me in possessionem tuam. & tu non patiaris. nam actione in factũ agere potero contra te. apparet ergo, q̃ duo pot facere magistratus. s. iubere mitti in poss. Itẽ si aduersarius non patiatur me intrare, reddit ius super act. in factum, qua consequitur interesse, cetera vero si iuberet, mittere ex secundo decreto. & similia, non potest magistratus, sed tantum Praetor.

¶ *Si forte*] Si postquam missus sim in poss. ex primo decreto, tu adhuc differas cauere, ego sum mittendus in possess. ex secundo decreto, quod fit per Praetorem, vel Praesidem: non per magistratus. Secundò dicit, quòd ad hoc, vt desinat verus dominus possidere, cum omni cognitione fieri debet per Praetorem, vel Praesidem.

¶ *Tertio ait*] Si aliqs hẽt domũ ruinosam, & absit, & petã mihi caueri: dẽt denunciari addomũ anteq̃ mittar in poss. Secundò dicit quis dicatur abesse. Tertio dicit, q̃ sine sit domus sua, in qua habitat, sive aliena: non est vis. nam denunciandum est ad domum in qua habitat, & fit intra domũ: non extraheretur inuitus, quia sufficit ipsa denunciatio. Quarto dicit, pone, q̃ nõ habeat habitationẽ certam, in qua habitet: tunc ad ipsam domum ruinosam est nunciandum, vel procuratori domini, vel inquilinis ibi morantibus.

¶ *Tertio*] Quod dictũ est, q̃ debet nunciari domino domus ruinosae anteq̃ mittatur in poss. est verum, si appareat quis sit dns: si autẽ non appareat, vt quia domus est hereditaria, nec adhuc est adita hereditas, tunc non fit cui nunciandum.

dum sit: tamen tutius est ad ipsam domum ruinosam mitti libellum, in quo contineatur, qualiter petit sibi caueri. & si sic fiat, forte apparebit aliquis, qui vellet cauere. & si non appareat, tunc mittendus ero in poss.

¶ *Ne cum*] Cū haberes domū ruinosam, & iuissem ad magistratū, & postulassem ab eo, vt faceret te mihi cauere: vel aliquid aliud circa hoc petij, q̄ poterat facere, & nō fecit fieri: tenet ipse mihi actione in factum ad interesse meum, s. quanti probabo, q̄ interfit mea: non aūt iurabo in litē. Secundò dicit p̄dicta vera sunt, s. q̄ teneatur magistratus si postulaui ab eo vt hoc faceret fieri, nam si non postulassem, nō teneꝛ. & intellige si postulaui ab eo sedente pro tribunali.

¶ *Si tam vicinum*] Cū esset municipiū, siue castrū prope Romā, & tu haberes in illo castro domum ruinosam iuxta meam domū: iui ad magistratum illius, & petij q̄ faceret te mihi cauere: nec facit me mihi in poss. cere: debeo ire Romā ad Prætorem, & ipse faciet mihi cautū. si hoc non fecit: mihi imputet: nec possum cōqueri de magistratu, cū mihi imputē quare non iui Romam cum esse ibi propè. Vltimò dicit, q̄ hæc actio, q̄ dat aduersus magistratū, est rei persecutoria: & hæredi, & in hæredē, & perpetuò datur. Præc. Acc.

a *Cautum*] damni infecti præstandæ vel præstitæ.

b *Præstitutus*] Prætoris vel iudicis arbitrio: vt ſ. eo. l. Prætor. i fi. s. 1. tū. & l. q̄ bona §. fi nisi eū in flu. publ. vel ripa ciuis: qa tūc est certū tps decē annorū: vt ſ. eo. l. Prætor. §. de eo opere.

c *Causa*] scilicet cognita: in qua multa inspiciuntur: vt ſ. eo. l. qui bona. §. fi. & l. seq.

d *Renouare*] si finitus sit dies.

e *Protelare*] s. si adhuc duret, sic inf. de preca. l. sed & si manente. & sup. de arbit. l. si cum dies in princ.

f *Eum*] scilicet: diem.

g *Localem*] sic sup. finium regun. l. si irruptione. §. fi.

h *Remittere*] id est Prætor, vel Præses dēt hoc significare magistratibus municipalibus, qui proximi sunt loco ruinoso: & ipsi faciunt renouare, & protelare cautionem.

i *Constituendum*] i. constitutum. sic enim dicit Prætor domino domus ruinosæ: caueas vsque ad tres dies. vel econtra dicit: caueas vt tenearis intra annum. Accur.

k *Cauere*] nomine rei, cuius timet damnum.

l *Eius rei*] non eiusdem rei tum: vt inf. qui, ex cau. l. 1.

m *Mittendus*] ex primo decreto, & hoc à Prætore, vel à magistratu: vt inf. l. quas.

n *Pars*] vt & inf. eo. l. si finito. §. ex hoc edicto.

o *Admittit*] è magistratu mittendum.

p *Non puto*] sic & C. de pign. l. nominatori, sed ipse Prætor posset. sīc Py. & Azo. vt in arg. ℈ Instit. de satisda. tut. §. peq *In factum*] in qua venit quantum interest aduersarij in poss. venire. R. vt ſ. eo l. Prætor. §. in eum. & de hac loquitur inf. eo. l. si finita. §. pe. & §. fi. & l. si quis missum. in princ. & §. actio. & ad idem inf. ne vis fiat ei. l. 1. & l. fi.

r *Nam etsi*] & quidem in factum actio hic sufficit: nam & hæc alio casu sufficeret.

s *A Prætore*] & sic per locū à maiori, oñdit q̄ magistratus nō pōt cōpellere: qa Prætor nō posset: imo eadē actiōe agēdum est: vt hic dicit R. & sic dicit, q̄ hic §. nā etiā. ab illo §. antū &c. differt: qa ibi iussu magistratus, hic iussu Prætoris.

t *Missus*] id est, missi iussus.

u *Alienum*] aliàs cautionem. vt ſ. iubeat eā interponi: vt ſ. eo. l. 1. & alias actionem: s. vt ex cōtemptu cū effectu nascat, & de ea cognoscat. sed certè imò quatuor. primū ſ. eo. l. 1. sīm ſ. eod. l. 1. in princ. Alia duo, s. de poss. & actio. in hoc. §. sed R. hunc tm̄ præsentē §. respiciebat. an ergo hæc quatuor cō, c ātur re magistratus, quasi à Prætore mortuo cōmissa sint? Quidā sic: ergo & ipsi possent alij delegate: vt & ſ. de off. eius cui mād. est iurisd. l. j. ſ. qui verò. pōt dici ℈: quia iubere cauere, item mittere in poss. (q̄ sunt duo) habēt à mero imperio, q̄ non delegentur, saltē cuilibet: vt ſ. de iurisdic. omn. iud. iubere. ergo non cōpetit iure magistratus. vt ſ. ad municip. l. ea. §. j. Itē quia fiunt cum causæ cognitione sic & tertiū, s. protelare diem, sit cum causæ cognitione: vt sup. ea. l. in prī. vnde per delegatum quemlibet non possunt expediri, vt sup. de off. Proconſ. l. nec quicquā. §. vbi. super hoc. verò in fact. pōt dici, q̄ competat cognitio iure magistratus. à Prætore ergo viuo tm̄ cōmittente pōt habere cognitionē magistratus in p imis tribus casibus. Vel dic: licēt à Prætore mortuo sine delegatione viuentis competat cognitio magistratui: non tm̄ delegabitur eum ei specialiter sit commissum, tanquam iurisdictionem aliàs habenti: vt ſ. de officio eius cui mand. est iurisd. l. j. in prin. &, sic competit magistratui: sed non iure magistratus omnino. Item quòd hic dicit possessionem dandam posse committi, est contra sup. de iurisd. omn. iudic. l. iubere. Solue. ibi.

x *Possessionem*] quatuor dant remedia ex hoc edicto. s. vt ea maneat mihi. Secundo q̄ si nō caueat, mittat in possessionē ex primo decreto. Tertio & si nō admittor: dat mihi actio in factū ad interesse. Quartò q̄ si dom⁹ ruinosa salutat domū meā mala salutatione. & vicinus perseuerat in cōtumacia: q̄ ad eā Prætorem & facit ipsum solemniter citari: & si nō venerit, mittat in poss. ex secundo decreto, & istud Prætor sibi reseruauit, quia imperij est. & hoc est quod dicit, cætera &c. & hoc est quod glossatores. Azo. & Ioan. multa impropria varietate & obscuritate & insufficientia hic dicunt.

y *Cætera*] s. mittere ex secūdo decreto. Itē cogere captis pignoribus. Itē q̄ possit ſ. dictis quatuor casib. delegare nō aūt magistratus delegat: cū ipse ex delegatiōe cognoscat: vt C. de iud. l. à iudice. Item vt recedatur de poss. vt ſ. proxi. §. 2. *Si fortè duretur*] id est, differatur.

a *Non cauet*] post primum decretum.

b *Possidere*] ex secundo decreto: vt inf. eod. l. si finita. §. Iulianus scribit. Accur.

c *Duumviros*] i. magistratus municipales: vt C. de iud. l. fi.

d *Causa*] vt si ille, in cuius domū facta est missio, sit reversus, qui fuit absens causa Reipublicæ. nam hoc est imperij.

e *Decedatur*] id est, exeat de possessione, qui primo possidebat: quod post secundum decretum demum fit: vt inf. eo. l. si finita. §. si quis autem vel etiam potest hoc intelligi ante secundū decretum: cū dicat ex causa: vt sic per hoc magis ad cauendum inducerētur, quàm si fiet secum in alia

---

* Si finiatur. Albe. hinc trahit ar. expressum, quod ſ. ter minus parti vt pereptorie in iudicio cō pareat. sit præfinitus. iudex et pars altera absēte possit dic proro gare.

‡ † i. officij, sīm Duar.

¶ † reū co tale secun dum Du.

3 † alijs, accipitur. ar. P. P. de est. captis.

* Duas. Paulus de Cast. hic & alij do cēt. maxime Ale. repetit gl. hic posita super verbo. discedat. sing. & vbique per alios ad hoc ℣ licet ex primo de creto quis nō efficiat verus possessor. tñ pōt fieri aliqñ est cā, p illā tex. cū gl. Bolog.

5 † P. Flo. cautionē.

* Si forte. De intellectu huius ſ. cū gl. in verbo. decedatur. vide per Vrcur. in repet. l. si finita. §. Iulian⁹. col. 74. n. 218. in fin. eo. 9 † aliàs, daret. vel secūdum Dua. non curetur cauere.

1 De hac dictione, cætera: qa abbreuiate, & qa extēsè est scripta qd denotet: vide Bar. in l. Gallus. §. idē credēdū. ver. vltime ſ. col. 1. & ibi of modò Alex. cū con cor. ibi p eū sig. ſ. col. cū ſ. seq. ff. de libe. & posthu. Rebuf. in l. inuitis. n. 2. & ibi notaui in apostil. in ver. ℣ ver. &c. de de cre. Decu. li. 10. Gemi. in c. 1. §. in cæteris. ℣ cler. cōiu. li. 6. Lāfrā. in c. qm̄ §. in prī. n. 12. vbi ēt notant I apostil. in ver. dictione, &c. extra, de proba. & Phil. Fr. in præall. §. in cæteris. & ibi addidi in ver. de dictione, &c. & Bal consil. 63 vol. 5.

possessione. Potest & tertiò intelligi: si missus ex iusta causa dẽat exire: vt ſ. qui fatid. cog. l. de die. §. diuersũ. & ſ. qui ex caus. l. hoc autem. §. ait Prætor. Hæc est glo. sing. secundum Ias. in l. possideri. §. genera. nu. 13. de acq. possess.

a *Possessione*] data ex secundo decreto.

b *Prætor*] quia circa tractatum de damno infecto Prætor facit suum edictum: ponit eius verba.

c *Ait*] in possessionẽ mittendũ, dũ ei &c.

d *Abesse*] in iure multis modis dicitur qs absens, vt no. sup. de procur. l. absens.

e *Verecundè*] i. honestè, & benè, nõ aũt dixit, vade, extrahe cũ per capillos. & sic C. de procu. l. qui stipendia. Accur.

f *Denunciari*] quòd veniat ad cauendum de damno infecto.

g *Non extrahi de domo*] sic ſ. de in ius vocan. l. plerique. & ſ. de reg iur. l. nemo de domo. Accursius.

h *Sed domum*] hæc verba materialiter ponuntur. Accur.

i *Denuncietur*] vt nomine eius domus caueat, vel noie alterius ſuæ, quã non habitat.

k *Habitationẽ habeat*] sed est vagabundus.

l *Prædium*] ſ. ruinosum, vt inf. proxi. §. m *Inquilinis*] habitatib. domũ ruinosam.

n *Toties*] i. semper.

o *Denunciationẽ*] ad domum.

p *Cui denuncietur*] sic ſ. ex q cau. in poſſ. eatur. l. hæc aũt. & ſ. ex quib. cau. ma. l. item.

q *Hæres*] quia nõ adiuit, vel mortuus est.

r *Edicti*] i. denunciatio ad domum. Hug.

ſ *Libellum*] ſcribet. n. qualiter petijt ſibi caueri, & leget hoc coram ędes, vel ibit figet ibi vt alij videntes se defensioni offerãt: vt ſubiscit. & nota hic domui posse denũciari. sic ſ. qd vi aut clã, l. aut q aliter. §. 1. & ſ. de lib. ag l. 1 §. 1. & C. de am. excep. l. 2. i fi. & ſ. ti. j. l. d pupillo. §. nunciationem. & l fi.

t *Monitus*] dominus domus ruinoſæ.

u *Defensor*] alius quidam.

x *In eum*] mutat materiam vſque in fi. l. & dicit in eum, ſcilicet magiſtratum.

y *Eorum*] ſ. quatuor, quæ ipſe facere potest: vt ſup. §. duas.

z *Cuius*] id est, cuius nomine non erat cautum.

a *Damni*] id est, propter dam. infec. id est dicere, quanti interierit illius cui præſtanda erat cautio: alias est litera: cui damni infecti &c. & tunc plana est litera.

b *Iudicium*] in factũ: cũ nõ exprimat quod: vt ſ. nau. cau. fæ. l. & ita. §. 2. ſi hoc i cauã iſto fallit, vt ſtatim ſ. §. ſi tã vicinũ.

c *Ad quantitatem*] vt detur in tantum, quantum in litem iuratur. Azo. vel dic, ſcilicet certam duplũ vel quadruplũ ſic ſupra, qui ſatisda. cog. l. 2. §. ſi.

d *Interest*] ſ. verè. & facit ſ. de verb. ſig. l. inter hæc verba.

e *Ad vtilitatem venit*] id est quod ſua interest.

f *Non ad pœnam*] ſ. reſpectu agentis: ſed est pœna reſpectu ſoluẽtis. sic ſ. de eod. per quæ factũ erit. l. 1. §. ſi plures. vel dic ad pœnam, id est quanti in litẽ iuretur, vt dixi.

g *Hoc autem iudicium*] id est, hæc actio quæ datur aduersus magiſtratum. Azo.

h *Conditionem*] tacitam. sic ſ. titu. proxi. l. ſtipulatio. §. habet.

i *Postulatum*] ſc. aueneri.

k *Nõ potest*] sic ſ. de magi. cõuẽ l. j. §. magiſtratibus. ſed arg ſ. C. de otrahen. & commit. ſtipul. l. magnã.

l *Non alibi*] ſ. in domo, vel balneo. sic ſ. rem ra. l. amplius. & sup. de postula. l. 1. §. postulare.

m *Si tam vicinum*] vt per cẽtum millia-ria: vt ſ. de of. Pre. vrbis, l. j. §. in initio.

ADDITIO Bart. hic qrit quis dicat locus vicinus, adde vltra eũ gl. no. in c. Pelicis. in verbo, vicinatum. de pœnis. in 6. q tenet ꝙ hoc cõmittitur iudicis arbitrio: vt ẽt hic tenet Bart. & no. per Inn. in c. ealũnia. extra. de pœn. per Bal. & Cy. in l. si vicinus. C. de nuptijs. secundum Alex. de Imo. hic.

n *Vrbi*] Romanæ ꝓ excellẽtiã: vt Inſt. de iure natur. §. sed ius.

o *Potuerit*] i. debuerit, q d. cũ locus vicinus ſit vrbi, non dẽt ſe interponere magiſtratus a eius loci.

p *Si interfuit*] sic ſ. ſi quis in ius vocatus non ierit, l. 2. §. fin.

q *Hæc autem actio*] in factum, quæ in magiſtratũ datur: vt in ſuperioribus. §. potest. Accursius.

r *Persecutionem*] Ex parte agentis: vt ſup. ea. l. §. in eum.

ſ *Dabitur*] vt ſ. eo. l. ſi quis miſſum. §. actio.

& no. q hæc ratio, quia Reſp. & rr. optima est: vt detur hæredi. Itẽ vt perpetuò, vt ſup. de alie. iudi. l. nõ ſolũ. §. fi. & ſ. de actio. & obl. l. in honorarijs. ſed non est bona ratio, quare in hæredem: imò videtur, quod non, cum ex malefitio, vel quaſi detur: vt, d. l. ſupra de alie. iudi. l. non ſolum. §. fi. & l. ſeq. & Inſtit. de perpe. act. §. non omnes autem.

Prætoris officium] CASVS. Tu poſſidebas domum ruinoſam, non tamen erat tua. perij caueri de damno infecto, & noluiſti cauere, vnde miſſus ſum in poſſeſſionem ex primo decreto. tu adhuc differs cauere: miſſus sũ ex ſecundo

---

de possessione. [a]

Non fit missio contra absentem, nisi prius denũcietur ad domum inquilini, vel procuratoris: vel nullo habitante, libellus ipse domibus applicetur. Bart.

¶ Prætor [b] ait: [c] Dum ei, qui aberit, prius domum denunciari iubeam. Abesse [d] autem videtur, & qui in iure non est. quod & Pomponius probat. Verecunde [e] autem Prætorẽ denunciari [f] iubere, non extrahi de domo [g] ſua. Sed domum [h] in qua degit, denunciari: sic accipere debemus, vt & ſi in aliena domo habitet, ibi ei denuncietur. [i] Quòd ſi nec habitationem habeat, [k] ad ipſum prædium [l] erit denunciandum, vel procuratori eius, vel certè inquilinis. [m]

Vbi deficiunt verba legis, deficit legis dispositio. Paul.

¶ Toties [n] aũt Prætorem exigere denunciationem [o] intelligendũ est, ſi ſit, cui denuncietur. [p] Cæterùm ſi non ſit, veluti ꝙ hæreditaria inſula est, necdum hæreditas adita est, vel ſi hæres [q] non extet, nec inhabitetur: ceſſat hæc pars edicti. [r] Est tamẽ tutius, libellum [s] ad ipſas ædes proponere. fieri. n potest, vt ita monitus, [t] defensor [u] exiſtat.

In magistratum qui prædicta non fecerit, datur actio in factum: quæ verum continet interesse. Bart.

¶ In eum, [x] qui quid eorum, [y] quę ſupra ſcripta ſunt, nõ curauerit, quãti ea res est, cuius [z] damni [a] infecti noie cautum nõ erit, iudiciũ [b] datur. Quod non ad quantitatẽ [c] refertur, ſed ad id, qd interest, [d] & ad vtilitatẽ [e] venit, nõ ad pœnã. [f]

Cautio damni infecti debet postulari iudice sedente pro tribunali. Bart.

¶ Hoc aũt iudicium [g] certam cõditionem [h] habet, ſi poſtulatum [i] * est. Cæterũ, qui non poſtulauit, experiri non potest. [k] Poſtulare autem hic [l] † propriè dicimus pro tribunali petere non alibi. [l]

Magistratus municipij existentis propè vrbem, vel propè locum vbi est Præses, non potest se intromittere de hac causa, sed debet recurri ad Prætorem, vel Præsidem: & ideo ſi requiſitus non facit, non tenetur actione in factũ ad interesse: Paul.

¶ Si tam vicinum [m] vrbi [n] municipium ſit, vt [2] † magiſtratus ſe non interponere potuerit, [o] Prætor tamẽ, vel Præſes adiri potuerit, potest dici ceſſare hanc actionẽ aduerſus magiſtratum quaſi nihil interſit, [p] cum in tua potestate fuerit, à Prætore, vel à Præſide deſiderare in poſſeſſionem mitti.

Hæc actio in factum ad interesse datur hæredi, & cõtra hæredẽ, & est perpetua. Paul.

¶ Hæc autem actio [q] cum rei habeat perſecutionem, [r] & hæredi, & in hæredẽ, & perpetuò dabitur. [ſ]

Secundum decretũ dat cautam præscribẽdi, ſi ille, contra quem fuit interpoſitum, non erat dominus. Paul. de Cast.

Paulus lib. 1. ad Edictum.

LEX V.

PRæto-

---

a *Possessione*] data ex ſecundo decreto.

b *Prætor*] quia circa tractatum de damno infecto Prætor facit ſuum edictum: ponit eius verba.

c *Ait*] in poſſeſſionẽ mittendũ, dũ ei &c.

d *Abeſſe*] in iure multis modis dicitur qs abſens, vt no. ſup. de procur. l. abſens.

e *Verecundè*] i. honeſtè, & benè, nõ aũt dixit, vade, extrahe cũ per capillos. & ſic C. de procu. l. qui ſtipendia. Accur.

f *Denunciari*] quòd veniat ad cauendum de damno infecto.

g *Non extrahi de domo*] ſic ſ. de in ius vocan. l. plerique. & ſ. de reg iur. l. nemo de domo. Accurſius.

h *Sed domum*] hæc verba materialiter ponuntur. Accur.

i *Denuncietur*] vt nomine eius domus caueat, vel noie alterius ſuæ, quã non habitat.

k *Habitationẽ habeat*] ſed eſt vagabundus.

l *Prædium*] ſ. ruinoſum, vt inf. proxi. §. m *Inquilinis*] habitatib. domũ ruinoſam.

n *Toties*] i. ſemper.

o *Denunciationẽ*] ad domum.

p *Cui denuncietur*] ſic ſ. ex q cau. in poſſ. eatur. l. hæc aũt. & ſ. ex quib. cau. ma. l. item.

q *Hæres*] quia nõ adiuit, vel mortuus eſt.

r *Edicti*] i. denunciatio ad domum. Hug.

ſ *Libellum*] ſcribet. n. qualiter petijt ſibi caueri, & leget hoc coram ędes, vel ibit figet ibi vt alij videntes ſe defenſioni offerãt: vt ſubiſcit. & nota hic domui poſſe denũciari. ſic ſ. qd vi aut clã, l. aut q aliter. §. 1. & ſ. de lib. ag l. 1 §. 1. & C. de am. excep. l. 2. i fi. & ſ. ti. j. l. d pupillo. §. nunciationem. & l fi.

t *Monitus*] dominus domus ruinoſæ.

u *Defensor*] alius quidam.

x *In eum*] mutat materiam vſque in fi. l. & dicit in eum, ſcilicet magiſtratum.

y *Eorum*] ſ. quatuor, quæ ipſe facere poteſt: vt ſup. §. duas.

z *Cuius*] id eſt, cuius nomine non erat cautum.

a *Damni*] id eſt, propter dam. infec. id eſt dicere, quanti interierit illius cui præſtanda erat cautio: alias eſt litera: cui damni infecti &c. & tunc plana eſt litera.

b *Iudicium*] in factũ: cũ nõ exprimat quod: vt ſ. nau. cau. fæ. l. & ita. §. 2. ſi hoc i cauã iſto fallit, vt ſtatim ſ. §. ſi tã vicinũ.

c *Ad quantitatem*] vt detur in tantum, quantum in litem iuratur. Azo. vel dic, ſcilicet certam duplũ vel quadruplũ ſic ſupra, qui ſatisda. cog. l. 2. §. ſi.

d *Interest*] ſ. verè. & facit ſ. de verb. ſig. l. inter hæc verba.

e *Ad vtilitatem venit*] id eſt quod ſua interest.

f *Non ad pœnam*] ſ. reſpectu agentis: ſed eſt pœna reſpectu ſoluẽtis. ſic ſ. de eod. per quæ factũ erit. l. 1. §. ſi plures. vel dic ad pœnam, id eſt quanti in litẽ iuretur, vt dixi.

g *Hoc autem iudicium*] id eſt, hæc actio quæ datur aduerſus magiſtratum. Azo.

h *Conditionem*] tacitam. ſic ſ. titu. proxi. l. ſtipulatio. §. habet.

i *Postulatum*] ſc. aueneri.

k *Nõ potest*] ſic ſ. de magi. cõuẽ l. j. §. magiſtratibus. ſed arg ſ. C. de otrahen. & commit. ſtipul. l. magnã.

l *Non alibi*] ſ. in domo, vel balneo. ſic ſ. rem ra. l. amplius. & ſup. de poſtula. l. 1. §. poſtulare.

m *Si tam vicinum*] vt per cẽtum millia-ria: vt ſ. de of. Pre. vrbis, l. j. §. in initio.

ADDITIO Bart. hic qrit quis dicat locus vicinus, adde vltra eũ gl. no. in c. Pelicis. in verbo, vicinatum. de pœnis. in 6. q tenet ꝙ hoc cõmittitur iudicis arbitrio: vt ẽt hic tenet Bart. & no. per Inn. in c. ealũnia. extra. de pœn. per Bal. & Cy. in l. si vicinus. C. de nuptijs. ſecundum Alex. de Imo. hic.

n *Vrbi*] Romanæ ꝓ excellẽtiã: vt Inſt. de iure natur. §. ſed ius.

o *Potuerit*] i. debuerit, q d. cũ locus vicinus ſit vrbi, non dẽt ſe interponere magiſtratus a eius loci.

p *Si interfuit*] ſic ſ. ſi quis in ius vocatus non ierit, l. 2. §. fin.

q *Hæc autem actio*] in factum, quæ in magiſtratũ datur: vt in ſuperioribus. §. potest. Accurſius.

r *Perſecutionem*] Ex parte agentis: vt ſup. ea. l. §. in eum.

ſ *Dabitur*] vt ſ. eo. l. ſi quis miſſum. §. actio.

& no. q hæc ratio, quia Reſp. & rr. optima eſt: vt detur hæredi. Itẽ vt perpetuò, vt ſup. de alie. iudi. l. nõ ſolũ. §. fi. & ſ. de actio. & obl. l. in honorarijs. ſed non eſt bona ratio, quare in hæredem: imò videtur, quod non, cum ex malefitio, vel quaſi detur: vt, d. l. ſupra de alie. iudi. l. non ſolum. §. fi. & l. ſeq. & Inſtit. de perpe. act. §. non omnes autem.

Prætoris officium] CASVS. Tu poſſidebas domum ruinoſam, non tamen erat tua. perij caueri de damno infecto, & noluiſti cauere, vnde miſſus ſum in poſſeſſionem ex primo decreto. tu adhuc differs cauere: miſſus sũ ex ſecundo

---

* Est. Hic no. re, qd iudex nõ impartiẽ officium ſuum, niſi per. ad qd vide Soc. re 197. Gomes. in §. itẽ ſi quis. Inſt. ſ acti. ꝓ P. Pio. hoc.

2 † Du. legit ſic vt magiſtratu ſe non interponente potuerit Prętor vel Prętes adiri: põt dici &. hic aperiè pro magiſtratu municipali vſurpatur.

2 Et iõ Inſert. q magiſtratus nõ tenet de iuſtitia denegata, ſi noluit ſe intromittere ẽt requiſitus: qa impunè quãte Prętorẽ nõ adierit cũ potuerit. Bolog.

do decreto in poſſeſſionem ceuè ego incipio vſucapere.
¶ *Si plures*] plures erant dñi domus tuinoſæ, petijt caueri de damno infecto, quidam volunt cauere, quidã nõ mittat in poſſ. partis non cauentis. Secundo dicit, tu hẽbas domũ ruinoſam: plures eramus, qui habebamus domos ibi ꝓpè: in quib. timebamus dãnũ: vna domus erat melior altera: certè ſi nõ cauet de dãno infecto, oẽs mittemur in poſſeſſionẽ domus tuinoſæ æqualiter, nõ inſpecta magnitudine, vel valẽtia domus cuiuſq; noſtrũ, idem eſt ſi habebamus domum cõem, in qua timebamus damnũ, & vnus noſtrũ habeat maiorẽ partem, q̃ alter. nam ſi non cauet omnes mittendi eſſemus æqualiter.
¶ *Et ſi dominus*] Habebas domum tuinoſam iuxta meam: in qua Titius hẽbat vſũfru. ego ꝓpterea petito caueri mihi de dãno infecto, & Titius etiã petit ſibi caueri, quæritur an debeas nobis ambobus cauere? & dicit q̃ ſic, & reddit rationem. Franc. Acc.
a *Prætoris officiũ*] i. ex officio Prætoris. Acc.
b *Vt miſſus*] ex ſecundo decreto, ſi primo vt ff. eo. l. ſi finita. §. Iulianus. & ff. de acqui. poſſ. l. 3. §. fi. Acc.
c *Eam*] ſ. poſſeſſionẽ. d *Caperet*] ſi non erat dñs prior poſſeſſor. Sed quid ſi dñs erat? Rñ. ſũm B. & Io. & Py. & nos, q̃ ſtatim fit dñs miſſus, vnã. l. ex noxa cã agatur. l. 2. in fi. & de reb. eor. l. 3. §. 2. & de fun. do. l. 1. & cõi diui. ſed ſi res. Sed 1ac. cõ. quia nõ ſtatim, ſed vſucapit: at. ff. eo. l. his. qđ nõ placet, quia cõtra quẽ p̃ſcriberet, nõ cõtra dñm? Sed dñs non põt cõtra-uenire ẽt volens ſatiſdare niſi ex aliqua iuſta cã. vt ff. eo. l. ſi finita. §. non aũt: ſtatim. vbi vi hẽc ꝓ derelicto r ſi expectet ſecundum decretum. & §. ſi forte. Acc.
e *In portionem*] non aũt in partẽ cauẽtis, vt & ff. cõi diu. l. ſi qs puriã. §. ſi dãni infecti. ſed ſi nullus caueat ff poſſeſſionẽ oĩũ ſit miſſio: licèt quorũdã partes ſint maiores, vt ff. eo. l. i ſtipulatione dãni infecti. f *Ardet*] quas timet caſuras propter tuinam vicinarũ. Azo.
g *Poſſeſſionem*] hoc ex decreto primo, ex ſcdo aũt hoc foret iniquũ. & ſic intelligo in primo decreto ff. eo. l. ſi finita. §. nã ante licèt ſi. §. ſi ante in ea. l. ubi. ſed ſi expones, nã vt ad dãnũ agat ex ſtipulatione, ꝓ rata fiet dãni æſtimatio, a vt inſt. de pæ. i. §. & ar. C. de bo. a non. iud. poſſ. l. fi. §. ubi ga. & ſm debita &c. & ff. ar. ff. ti. 1. l. ſtipulatio. §. fi. & ff. de ſol. l. i his. §. ſi ve

1] P. F. debent.
2] P. F. aliquot.
3] Sed & ſi alias. ſi & ſecundum Du.
4] Alias deſiderat
5 Iſta gl. ſing. reputatur ad hoc, q̃ ille qui exſpectat ſim decretũ in re aliqua, vtcã pro derelicto habe. Bal. log.
6 Iſta gl. ẽ vera. & cõiter approbata p Bar. & alios ſm Alex. de Imo. hic.

ris officium [a] eſt, vt miſſus [b] in poſſeſſionem, etiam eã [c] per longi temporis ſpatium in ſuum dominiũ capere [d] poſſit. 10

Contra vnum ex pluribus non cauentem ſit miſſio in poſſeſſionem, & ſi plures petunt mitti, oẽs ex primo decreto æqualiter admittuntur. Bar.

¶ Si plures ſint dñi, quia cauere [1] †debeãt, & aliquis non caueat, in portionem [e] eius mitterur. Et cõtra, ſi [2] †aliqui ſint, q̃ caueri ſibi deſiderent, & alius pretioſiores, alius viliores hẽat ædes, [f] ſiue vnius domus plures hẽant diſpares partes: tñ nõ ꝓ magnitudine dũij quiſq; ſed æqualiter mittentur oẽs in poſſeſſionem. & *Tã proprietario, quã vſufructuario debet caueri de dãno infecto: nec in plus tenetur, quã ſi caniſſet ſoli proprietario habenti proprietatem, & vſumfructum, quia cuilibet pro ſuo intereſt. Paul. de Caſt.*

¶ 3 †Et ſi dominus proprietatis, & fructuarius [4] †deſiderãt ſibi caueri dãni [h] infecti, vter què audiendus eſt. Nec enim iniuriam ſentiet promiſſor, [i] non plus cuique præſtaturus, quàm quod eius intereſt.

Si damnum contigit ante petitam cautionem, dominus non tenetur, ſi omnia, quæ iacent pro derelicto habet. Bar.

Caius lib. 1. ad Edict. Prouin.

LEX VI.

EVenit nõnumquam, [k] vt damno dato nulla nobis cõperat actio, nõ interpoſita antea cautione: [l] veluti ſi vicini ædes ruinoſæ in meas ædes ceciderint: adeo, vt pleriſq; placuerit, nec cogi qdem eum poſſe, vt rudera [m] collat, ſi modò omnia, [n] quæ iacẽt, pro derelicto habeat. [o]

10 *Iſtud edictum ſit hic contra non admittentem, & contra contumacem, h. d. Bart. Hæc lex diuiditur in ſeptẽ partes. Prima in principio. Secunda ibi, Si cõtrouerſia. Tertia ibi, De eo opere. Quarta ibi, Eum cuius ita. Quinta ibi, Ei cuius. Sexta ibi, In eũ. Septima ibi, Eius rei. & ĩ principio ſic ſũmatur: A quo petitur cautio dãni infecti ſuo nomine, ſufficit, ꝙ permittat: ſi verò alieno nomine à ſe petatur, debet ſatisdare, & q̃ caueri ſibi petit, dẽt de calumnia iurare. Secũda ſic ſũmatur: Vt libenter fideiuſſoribus paretur exceptio, ſi poſtea appareat dominũ eſſe, qui ſatisdedit. Tertia ſic: Etiã de opere, qđ eſt in loco publico, põt peti cautio dãni infecti. Quarta ſic, Cui nõ cauetur, mittitur, in poſſeſſionem eius rei. Quinta ſic: Ex iuſta cã iubetur miſſus in poſſeſſionẽ ex ſecũdo decreto poſſidere. Sexta ſic: Qui non cauet de dãno infecto, nec permittit ire in poſſeſſionem, cõuenitur actione in factum, vt tantum poſt dãnũ datum præſtet, quantum præſtaret, ſi caniſſet. Septima ſic: Miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto, debet alteri petenti cauere de damno infecto, alias mitteretur dominus in poſſeſſionem cum primo h. d. vſque ad §. hoc edictum.*

Vlpianus lib. 53. ad Edictum.

LEX VII.

PRætor ait] CASVS. Si aliquis velit ꝓmittere de damno infecto: ſi ſuo noie hoc facit, dẽt cauere a biqi fideiuſſore ſi alieno, dẽt ſatisdare. Secũdo dicit, q̃ ille, q̃ petit caueri: ſi ſuo noie, dẽt iurare, nõ ad calumniandi, ſe petere ſatisdationẽ: ſi alieno petat, dẽt iurare ſi calũniandi animo poſtulat, iurũ fuiſſe eũ, cuius noie petit. Tertio dicit, pone, ꝙ dubiũ ſit ſuo noie velit promittere, vel ſi ga nõ apparerſit dñs, vel nõ: tũc in dubio dẽt ſatisdare hoc modo, vt ſi apparebit dñs, fideiuſſores dati nõ teneãtur.

¶ *De re opere*] Si opus fiat in ripa fluminis, ex quo timeatur damnum alijs ibi prope morantibus, vel in flumine nauigantibus, debet ille, qui facit opus, ſatisdare de damno, quod accidet ex vitio ſtius operis intra decem annos.
¶ *Ex area*] hic, q̃ hẽt domũ ruinoſam, & nõ cauet de dãno infecto vicino. Prætor ait vicinũ mitti i poſſeſſionẽ ex primo decreto, & ſi adhuc ille differat, mittã ex ſecũdo. Sed dẽ pone, qđ nec vult cauere, nec patiũ me iurare poſſeſſionẽ de iuſſu prætoris vel alterius magiſtratus: dat ꝓtor mihi actionẽ i fm

7 Habeat. Adde qđ dicat res haberi ꝓ derelicto Iac. Rebuf. in l. ſi tõ n. 4. & ibi notaui i apoſt. ad cũ. in verſ. furto i q̃ ſtatu. C. de naufr. li. 10. & cõ no ꝙ Alex. in l. inter dũ. §. qđ ex naufr. ff. de acq. poſſeſſ.

tũ. & ff. de ope. liber. l. vt inſtitutũ. §. fi. Sed ſi æqualiter ſint miſſi, & poſtea expulſi, an æqualiter agant actione in factum? Reſp. H. hic. Sed Io. & Py. contra. ſed pro rata damni. *Damni*] ab extraneo. ſi autem inuicem, dic vt inſ. eod. l. inter fructuarium. Acc.
i *Promiſſor*] ſi vtrique ꝓmittat. & ſic ẽ ſ. vt leg no. ca. l. ſed & ipſis, & l. ſi duo. Acc.
Venit] CASVS. Aliquãdo euenit, vt dãnum mihi det, & tũ non hẽam actionem, vt in hoc exemplo. cũ domus tua mi nanti meę domui ruinã. & ego tanq̃ negligens non petij mihi caueri, cũ poſſem. & tãdẽ domus tua cecidit ſupra meã, nõ teneris mihi damnum emẽdare. imo nec rudera. q̃ ceciderunt ſupra meã, cogeris tollere. ſi vis ea hẽre ꝓ derelicto Franc. Acc.
k *Nonnunquam*] ſed multoties.
l *Cautione*] ſ. ꝓ negligentiã non interpoſita. vel nõ petita: alioqn datur actio, vt ff. l. ꝓxi. in fi. & l. ſeq. ſm Ilne. vbi plenè dicet. Sed nec ſtipulatione interpoſita pro oĩ dãno dato agi pt, qa nõ pro fortuito, vel ſoli naturali vitio, vt ff. eo. l. fluminũ. §. vitiũ. & hæc ſtipulatio. Acc.
m *Rudera*, ideſt fragmenta, quæ cadunt.
n *Omnia*] ſecus ſi partem tantum, vt in ſ. l. prox. §. pe. Acc.
o *Præterea ait*] CASVS. Si aliquis velit ꝓmittere de damno infecto: ſi ſuo noie hoc facit, dẽt cauere a biqi fideiuſſore ſi alieno, dẽt ſatisdare. Secũdo dicit, q̃ ille, q̃ petit caueri: ſi ſuo noie, dẽt iurare, nõ ad calumniandi, ſe petere ſatisdationẽ: ſi alieno petat, dẽt iurare ſi calũniandi animo poſtulat iurũ fuiſſe eũ, cuius noie petit. Tertio dicit, pone, ꝙ dubiũ ſit ſuo noie velit promittere, vel ſi ga nõ apparerſit dñs, vel nõ: tũc in dubio dẽt ſatisdare hoc modo, vt ſi apparebit dñs, fideiuſſores dati nõ teneãtur.

ad oēm.quod cōsequerer.si cauisset mihi de dāno infecto.
¶ *Eius rei*] Habes domū ruinosam.& petij mihi caueri de damno infecto.& qa nō cauebas.missus sum in pos.ex primo decreto.deinā venit Titius extraneus.& petit à me sibi caueri noīe ipsius domus,i cuius pos sū. si ego nolo cauere ipse mittēdus erit me cum in pos.ipsius domus ruinosæ.

¶ *Hoc edictum*] Nunc loquit Vlpia & dicit apparet ex verbis edicti, qp Prætor voluit prospicere tm dāno futuro.nō præterito. & sic differt hoc edictū à cæteris act.q dātur pro dāno dato.nō futuro.vt in act. l. Aql. & pluribus alijs. si autem esset damnū iā datum, vt qa domus tua corruisset supra meā, antequā peterē caueri:nunquā debes cogi amodò mihi cauere de damno: cū si velis rudera hēre pro derelicto.sufficiat.& libereris, & adducit simile.Nā sicut si alia alicuius dant dānū alicui, nō tenetur dns vltra dationē eorū:multò magis si res inanimata,vt domus, dat dānū: nō tenetur dns eius vltra dationē ruderū pro noxa. Sed pone.qp ipse velit rudera sua tollere.ñ p mittā.nisi ola rudera tā bona.q̃ malatoli & caueat de dāno futuro.qđ timeo in remotione ruderū, & et caueat de dāno præterito. Vltimò dicit.qp in casu dat mihi act. p quā cogam, vt vel tollat rudera, vel diminuat ea cū domo destructa pro derelicto.vt si ego impediat iusta de:ā nō potierā mihi caueri. Vltimò Iulianus loq̃t corrigēs vltimū dictū, & dr.qp qñ nō fuit negligēs,sed iusta cā impeditus ñ petiit mihi caueri:agā ad totum damnum emendandū.i.vt caveat mihi de damno præterito, & etiam de futuro si quod timeo, & adducit rationem.& h.d cum l. seq.& in princ.seq. Acc.

a *Prætor ait*] tractatum est supra de primo capite huius edicti:s.coram quo petenda sit cautio damni infecti.& à quo.quia à domino si est præsens, alioquin denunciandum est domui.modo sequitur de secundo capite, circa quod, quia Prætor fecit suum edictum,ponuntur eius verba.

b *Suo nomine*] Sine sit sua res,sive non: dummodo pro suo iure caueat,vt inf.eo.l.qui bona.§.1. Acc.

c *Promitti*]scilicet.à possidente.

d *Alieno*]vt procuratorio, vel qa fructuarius, vel similis ē.q quasi alienā noīe caucat,vt ff.l.hoc amplius.§ q̃situm, & §. seq.& hæ expediunt ff. vsq; ad l. qui bona.§.qui damni. Sed contra.sup.tit.1.l non solum.§.cum iure.Sol.vt ibi. Acc.

e *Id se*]cum suo nomine postulat.

f *Eumve*] procuratorem.

g *Cuius*]domini.

h *Postulaturum*]cū alieno.& hoc expeditur vsque ad §. fi. in l. qui bona. Sed in hoc est contra C.de iur.cal.l.2.§. si aūt vbi dicit procuratorē nō iurare.Sol.sm Io.& Py. speciale est hic. Vel verius hic corrigitur. Item opponitur: hic compellitur anceps periurium subire pro alio, & sic est contra sup de in litem iur.l.videamus.Item de alieno facto iurare compellitur.& sic est cōtra sup.rerum amota.l.Marcellus. Sol.hic de credulitate: ibi affectionis, & veritatis est iuramentum.

ADDITIO. Dic secundum Pau.de Cast.& Iac.de Rauē. quòd non obstant ista iura, quia sicut ibi non compellitur iurare,ita nec hic,sed si non iurat,sibi non cauebitur.

i *Statuere*]Hoc expeditur in l.qui bona.§.fi.& l.seq.in prin. Sed an magistratus municipales phi statuere.s Py.non, ab j quòd sic,vt ff.eod.l.1.& l.4.in prin.& dixi plenè in §. duas. rit.& in l. magistratibus.eo. ti. de quo pl.per Rapha.Pau. & Alex. l.1.ff. si qs ius dicē. non obtemp.

K *Dominus sit*]à quo exigo mihi caueri. vt ff.e.l.si proprietarius.§.fi.alij dicunt,ego,qui exigo caueri,quod non placet.

l *Cauebit*]nomine ruinosæ domus.

m *Satisdationem*] vt si dominus est,qui satisdat: fideiussores habent excep. vt inf.eo.l.qui vias.§.1.

a *De eo opere*]Hoc expeditur,ff.eo.l.si finita.§. deinde ait Prætor.vsque ad §. ex hoc edicto.& dic opere,i. damno.quod exopere fiat.vt ff.e.ti.l si finita.§. notādum in fi. vt, quia minatur ruinam nauigātibus.vel his, qui iuxta flumen suas habent ædes, & facit ff. de præscr. stipula.l.1.§. stipulatio. ver. item ex causa, & de reb. dub. l. verū ē.

b *In annos decem*] & sic hic specificat tps à Prætore motus. sed cur non tollit oīno ops? Rñ.qa Princeps vel Senatus permittente factū est.vel nō impediebatur ipe exitus flationis nauigium.vt inf.de flum.l.1.1.recip. & §.pe.& l.2.

c *Non caveatur*] de damno infecto.

d *Postulabit*]subaudi ī litera.s.ex decreto primo. & expeditur hæc pars ff.eo.l.si finita.§. et hoc edicto.vsque ad § fin.

e *Possidere*]ex secundo decreto.

f *Id eum*]scilicet.in factum. & exponitur hæc pars infra eo.l.si finita.§. fin. & l.sequen. & sequen vsque ad §.fi. sed abunde leges Iurisconsultorū mixtim respiciunt prædicta.

g *Eius*] scilicet. damno.

h *Eius rei*] scilicet. magistratus.

i *De ea re*]deest. super ea re ex qua timetur damnum.

k *Quæ*,scilicet. iurisdictio.

l *In ea re*]deest,in ea causa, vt caveri debeat.

m *Eius*]adhuc sunt Prætoris verba.

n *Missus*]ex primo decreto.

o *Adire*]scilicet. dominc.

p *Possessione*]quia nondum erat repulsus.

q *Petenti*]petentem secundo caveri, Acc.

r *Non satisdabitur*]cuidam secundò petenti.

s *Simul*,vt inf.eod.l.si finita.§.si plures, & §.si ante. Si autem ex secundo decreto primo esset missus, sed missus primo ex primo, & secundo decreto,secundo non caveat: solus secundus missus ex primo, & ex secundo decreto, erit dominus.vt inf.eod.l. si finita,§ si plures, vel quod si iam prior,& §.si vero iam.

t *Iubebo*]cum primo in possessionem misso.

u *Hoc edictum*]nunc incipit.Vlpia.

x *Nondum fact*]sicut.& actio aquæ plu.ar.vt inf.tit.1.l.Ateius,§.in hoc iudicium.

y *Actiones*] quæ pro damno competant. sed & quælibet pro eo, quod iam debetur, competit,non pro futuro, vt supra.de iud.l.non quemadmodum.

z *Pertinent*] in hoc differt ab alijs actionibus. Accursius.

a *Aquilia actione*] nisi in casu vbi agitur pro futuro, vt supra, ad legem Aquiliā.l.in lege Aquil.si deletum,aliàs.delictum,quæ est contra,vel ibi deletio etat præsens,sed futurum damnum.

b *Et alijs*] vt in act. fuit, sed ibi impropriè damnum, quia spectat ad pœnam.& de pauperei. & in factum.& de dolo. & omnibus,quæ ex delictis dantur. Acc.

Fallo

§ † Aliquem.

¶ P.Fl.satisdari.

¶ P.Flo. ire.& cū causa iusta.

a *Fallit*] f. refarciendo.
b *Cauetur*] vt amodò caueatur: cum liceat habere pro derelicto. & hoc probat. cum enim. &c. officio. n. iudicis quando quæ caueatur: vt inf. eod. l. §. nec solum. & l. hoc amplius. 1. respon. & §. ita demum. in fine.
c *Animalia*] rationabilia, & irrationabilia.
d *Dedamus*] vt & ff. si quadrupes pau. fec. dic. l. 1. in princ. & Inst. de noxa. in princ. non tñ noxa est in obligatione sed in solutione: vt inf. de re iud. l. miles. §. decē.
e *Multò magis*] & in hoc conuenit cum noxalibus.
f *Onerare*] sic sup. de neg. gest. l. sed an vltro, §. is autē. & sup. de vsufru. l. cum vsufructuarius.
g *Animales*] vt serui.
h *Ipsa extent*] per qđ videbatur, quòd in solidum teneretur. & ideo dixit sup. multò magis.
i *Vnde*] cum istud edictum respiciat dāna futura. si damnū datum est, vnde quæritur &c.
k *Rudera*] vocat rudera materiam fractam. vel dissolutā.
l *Egerere*, alias legere: & alias ejicere.
m *Aduersus eum actio*] vt et caueat. cum cautioni non sit locus. vt dixi.
n *Consultus*] id est. interrogatus.
o *Quam vt omnia*] sic it. l. hoc amplius. §. Alphenus. in fi. §. & sup. de procura. l. in causæ. Accur.
p *Nec solum de futuro*] quod posset contingere in ruderum ablatione.
q *Debere*] non per edictum. sed officio iudicis: vt sup. §. hoc edictum.
r *Nihil facit*] i. neq; rudera tollit. nec de dāno cauet infecto.
s *Interdictum*] cuius nomen non habemus. sm Bar. & Ioā. & ideo appellabatur interdictū de tollendis ruderibus. vel act. in factum. vt Inst. de interdict. l. fi. sed R. dicit interdictum de damno infecto. licèt de præterito caueatur: & maximè qñ dominus vult tollere rudera. siue ratem: vt inf. de succend. l. ratis. & inf. l. hoc amplius. §. Neratius. & facit ad hoc inf. ne quid in loco publico. l. 2. §. fi. ex fundo. & sup. ad exhib. l. Celsus. §. sed si ratis. & inf. ne vis fiat ei. l. fi.
t *Adest*] i. ædium rudera: & imò ipsas ædes destructas.
u *Habere*] sed hoc in f. corrigitur. vel determinatur.
x *Quod*] quod sup. dictum est.
y *Dicetur*] vt cogatur omnia tollere. vel ædes pro derelicto habere.
z *Ipsius*] f. qui passus est damnum propter ruinam aduersę domus. cum fuit negligens in petendo cautionem.
a *Negligentem*] sñ autem fuit negligens. non agit. Sed ille tollens non permittitur. nisi omnia tollat. & de damno etiam præterito caueat: vt sup. eo. l. proxi. l. pen. & facit inf. eo. l. finita. §. eleganter. & l. cum postulassem. 2. respon.
b *Impedimentum*] ingens: præceps. vel abiens causa Reip. fuit

HOc amplius] Casus huius princ. fuit continuatus casui præcedenti.
¶ *De eo autem*] Si flumen apportauit rem meā in domum. vel agrum tuum. habeo interdictum. ne vis fiat mihi exportare volenti rem meā: dum tñ prius caueam de damno infecto. Secundo dicit. Si flumē crustam fundi tui in meum fundum portauerit: tu potes petere. vt liceat tibi tollere: dum tñ caueas de damno infecto. & hęc vera. qñ ora tollere vis. Item hoc est verum. si crusta tui fundi non coaluit: nam si coaluit. & sic est facta vna cū meā: tunc non posses petere. vt liceat tibi tollere. Idem de arbore fundi tui. si flumen portauerit in meum: nā si non coaluit. petere potes. alioquin non. Vltimò tenetur ad id. qđ dictum est de crusta: nā dixit. si coaluit. si potes petere. Sed nūquid ego potero agere contra te. vt non sit tibi licitum sic habere crustam tuam supra meā eō casu. qñ coaluit? certè non. quia mea facta est.
¶ *Neratius*] Nauis tua. quæ erat in flumine. delata est in meū agrū: tu vis agere interdicto. ne vis fiat tibi exportare volenti. certè potes. dum tñ prius caueas de damno. si quod habui. emendando. Et sic sñ hoc videtur contra. in eo. quod dixit. Alphenus contra: sed fol. vt ibi in glo.
¶ *Quæritur*] Titius habet superficiem. Sempronius hēt proprietatem soli. & timet ruinam. quæritur an superficiarius debet satisdare. an promittere? & certè dī. q. si à dño soli petatur promissio. ipse debet promittere absq; fideiussore de vitio soli. & ædificij. ■ vero petatur à superficiario nomine iuris sui. tunc ipse debet satisdare de vtroq;: nam si superficiarius nolit promittere pro dño soli. cum ab eo petatur satisdare. eoq; nomine alieno promittere. tunc aduersarius. qui petebat caueri. est mittendus in possessionē. Idem dicit in fructuario. & proprietario: nā proprietarius debet promittere absque fideiussore. si ab eo petatur cautio. si autem à fructuario petatur. ipse debet satisdare: si aūt nolit cauere. tunc postulans erit mittendus in possessionem iuris vtriusque. si vero non reficit domum. in qua habet vsum fructum. cum ad eum pertinere refectio: vt quia parua erat. dñs proprietatis potest eum repellere ab vtendo fruendo. sic & fructuarius. si non caueat de damno infecto. cum ab eo petatur. & ita proprietarius compulsus cauit: si proprietarius eum repellere ab vsufructu. F. Accur.
¶ *Hoc amplius*] ideo quod dictum est in l. Prætor ait. in fi. & l. qđ & ita. vel corrigit. vt prima pars gl. vel addit. vt secūda pars huius glo. non solum. ibi. potest tamen &c.
c *Compellendum*] per officium iudicis: vel act. in factū subsidiaria: nam quoties. &c. vt sup. de præscrip. verbis. quoties.

¶ Vnde[i] quęritur, *si anteq̄ caueretur, ędes [2]† ceciderint, neq; dominus velit rudera [k] [3]† egerere, [l] eaq; derelinquat, an sit aliqua aduersus eum actio? [m] Iulianus consultus, [n] si prius, quàm damni infecti stipulatio interponeretur, ædes vitiosæ caruissent, quid facere deberet is, in cuius ædes rudera decidissent, vt damnum farciretur, respondit, si ædi. dominus [4]† rudera, quæ ceciderunt, vellet tollere, non aliter permittendum, quàm vt omnia, [o] id est, & quæ inutilia [5]† sunt, auferret. Nec solum de futuro, [p] sed ét [6]† de præterito dāno cauere eum debere. [q] Quòd si dominus ædium, quę ceciderunt, nihil facit, [r] interdictum [s] reddendum ei, in cuius ædes [t] rudera decidissent: per quod vicinus compelletur, aut tollere, aut totas ædes pro derelicto habere. [u]

Caius li. ad Edic. Prætoris vrbani tit. de damno infecto.

LEX VIII.

QVod [x] fortè tunc rectè dicetur, [y] cum non ipsius [z] negligentia, [a] sed propter aliquod impedimentum [b] sibi non prospexit.

Vlpia. lib. 33. 7† ad Edict.

LEX IX.

HOc āpli[c] Iulianus [8]† ait, posse dici, cōpellendū [c]

[i] Vnde] Ex quo. quia ante cautionem. nihil hoc edicto cauetur.
[k] Cum. n. animalia, [c] quæ noxam commiserunt, non vltra nos soleant onerare, [*] quàm, vt noxæ ea dedamus, [d] multò magis [e] ea, quæ anima carent, vltra nos non debet onerare: [f] præsertim cum res quidem animales, [g] quæ damnum dederunt, †† ipsæ extent: [h] ædes autem, si sua ruina damnum dederunt, desierint extare.

Si ille, cuius domus ruit, & dānum vicino dedit, ante præstitam cautionem, vel habitā pro præstita, vel si rudera tollere inuito eo, cui damnū datum est, potest hoc facere dummodo tria faciat. s. q̄ omnia tollat etiam inutilia: & q̄ caueat de damno futuro, quod potest contingere ex ablatis: & etiam de præterito iam facto ex ruina. Sed si non curat ea tollere, & ille, qui damnū recepit, vellet vt tollantur, agere potest interdicto de ruderibus tollendis, vt tollātur, vel pro derelictis habeantur: & hoc secundo casu si vult dimittere, cogetur etiā dimittere totas ades, ēt in parte, quæ non cecidit, si aduersarius nō fuit negligens cautionē petere, sed fuit impeditus. In primo verò casu, si vult tollere, cogitur etiam damnū iam factum emendare. Pau. de Cast.

[*] Onerare idem Exo. c. 21. vbi de bove comupeta agit.
†† P. Fl. dederint.
[*] Quæritur Circa huius. §. intellectum scribentes hic plenā ñ habuerunt intelligentiā: ideo ta aduerte ad ea. quę hic dicūtur in no niss. interpre. Bo log.
2† I. F. dicederint.
3† Exigere al. tollere.
4† P. Fl. quæ ruerunt. tollet. &c.
5† P. F. essent.
6† P. F. & de.
7† P. F. li. 53.
8† In P. F. deest. ait.]

a *De præterito*] non solum vt tollas ruderа: nam non loquitur ad diriam futuri: quia hoc non est futurum, q̃ iam factum est: pōt th dici, q̃ et ad dr̃iam futuri loquatur: quia adhuc dari potest in rebus quibusd̃ā q̃ adhuc læsæ non sunt: vt sup. l. Prætor. §. nec solum de futuro. Azo. patet ergo, q̃ non liberatur tollendo ruderа: & sic sm̃ primā expositionē cessat glo. Iulianus, qd est sup. eo. l. Prætor. in princ.

b *Restituat*] si domus non ruisset.

c *Præstiturus*] in casu impedimenti: qa nō fuit negligēs, sed impeditus: arg. ff. C. de act. & obli. l. sicut. ADDITIO. Dic sm̃ Alex. de Imo. q̃ ibi loquitur de obligatione, quæ sponte venie- 1 † P. Fl. qua.
bat cōtra hēdā à principio. ideo tunc succedit, q̃ re integra non cogitur quis se obligare: sed si se obligauit, & sic res desijt esse integra cogitur observare. hic vero loquitur in obligatione, quę oritur citra voluntatem ex legis dispositione: ideo dēt idem statui ex postfacto, prout re integra, q̃si aliquid imputandum non est: vt quia interuenit impedimentū necessarium.

d *Integra*] quia adhuc restat aliquid de ædificio: alia pars cecidit: vt saluetur glo. R. fortassis, &c. vel aliter salua R. q̃ re integra: vt saluetur, &c. f. vt caueatur de futuro: hic post ruinā præstabitur. f. vt caueatur de futuro. Sed quare non de præterito, vt prin. i. resp. R. fortassis, &c. sed secundum primam expositionē, dic ruinam i. partē. e *Damno infecto* fortassis quando talis est iudex, qui non habet se intromittere de præterito damno: sed si haberet, fieret cautio de vtroque, vel non spectat ad eum, nisi vt iuri seruiat, s. edicti, quod de futuro tantum dicit: sed sine hac glo. R. planus est tex. 2 † In P. F. deest, &.

f *Quasi non defendit*] hic igitur vbi damnum est factum, & de damno facto caubit, & ruderа tollet, aut carebit ædibus. Azo.

g *Angustiæ*] quę debent fortè ei nocere, si se angustiauerit: vt sup. si qs caueat. l. 2. §. si qs tñ. Et quia circa hoc sunt diuersa iura, distingue: aut fuit ante stipulationem, aut post, si ante, aut fuit negligens, & tunc seruat quod est sup. eo. l. cuenit, aut non, & tunc quod est sup. ed. Prætor. in fi. & l. seq. & hic. Si post, aut ante decretū, & tunc seruat quod est inf. eo. l. si finita, si eleganter, aut post decretū, & tunc seruat quod est sup. ed. cū post. l. assem, & l. si fluita, §. illud. & §. si iam tulerint. 3 NS ponitur aduersatiue no. Bart. in l. mariti §. fin. ff. ad l. Iul. de adult. & l. transigere, C. de transa.

h *Deijs*] sup. dictum est de damnis, quæ dantur ab ædib. vicinis, hic de aliis damnis, quæ alio modo dantur.

i *Autem*] hæc dictio inducit aliud ius, i. quod est verum: qui supra cauetur de præterito: sed falsus in isto.

k *Interdictum*] de damno infecto: vel alio in factum.

l *Dari possit*] scilicet petenti delata.

m *Interdictum*] q̃ est ff. l. Prætor. in fi. quod nō placet: quia illud datur damnū passo: sed est ne vis fiat ei exportare volenti, vt hic, & sup. ad exhib. l. ita tamen, non autem vt possit adhuc ruere, si se angustiauerit: vt inf. de acq. poss. l. qui vniuersas. §. 1. versi. item quod à mari.

n *Damni infecti*] de infecto ideo dicit, quia de præterito nō tenēmur sm̃ prolapsarum tectum, sm̃ Trebatium, & Labeonem, & Alphenū, vt hic, & inf. proxi. §. licet secus sit in ædib. quę ceciderūt: vt sup. eo. d. l. in prin. & ideo ponitur sup. coniunctio aduersatiua, de his autem, &c. & est ratio: quia domino vitiosæ domus imputatur, quod sua diligentia casum non prouidebat, quem imminere videbat. impetum verò fluminis, quis præuidere non potest. Neratius autem in vtrisque statuit: vt inf. ea. l. §. Neratius, vel loquitur Neratius in speciali casu, quando dominus potuit præuidere ligando nauem funibus, & alijs modis, & facit sup. si certum pet. l. si quis nec. §. fi. 3 † P. F. id facto.

o *Iudicium*] per officium iudicis. Accursius.

p *Infecto*] aliàs Infecto: alias iam facto. & prima bona.

q *Petentur*] interdictione vis fiat ei. vt sup. proxi.

r *Ante sensi*] ante, scilicet iudicium acceptum: nam non pertinet ad iudicis officium: vt sup. de ædil. edic. l. Ædiles, §. item sciendum. Accurs.

s *Non contineri*] secundum Alphenum: sed male: vt inf. eod. §. Neratius. Azo. vel illud intelige, vt dixi sup. §. proxi. Vel dic non contineri, vt damnum æstimetur sed debet iubere de eo caueri, & sic non obstat Neratius, secundum Ioan. Al. & V. 4 † Alij hēnique ad modū. 5 † P. F. vēdicati. 6 † Esq. 7 † P. Fl. coaluit. 8 † P. Fl. coaluit. 9 † In P. F. deest, &.

t *Alienem*] i. interdictum ne vis fiat.

u *Omnia*] vt & sup. l. Prætor. §. vnde quæritur.

x *Vendicare a te*] aliàs ea aliàs à te, & facit inf. de acquir. rerum domi. l. sed si ex tabulis meis. §. arbor. & l. adeo. §. 1. & Inst. de rerum diuisio. §. præterea, quod per alluuionem, & dixi sup. de rei vendi. l. si frumentum, aliàs Pompo. scribit. si frumentum. §. de arbore.

y *Neratius autem*] habuimus sup. de duplici damno, scilicet ædium: & de damno facto per vim fluminis, & de tertio, scilicet dato per cruſtam: sequitur de quarto modo dandi damnum. Accursius.

z *Scribat*] contradicens Alpheno, secundum Azo. Vel aliter, vt dixi in §. Alphenus. Accurs.

a *Tibi*] agenti interdicto, ne vis fiat tibi.

b *Caueri*] per officium solum non ex edicto, vt sup. eod. l. Prætor. §. hoc edictum, & facit inf. de incend. ruinis. & sup. ad exhiben. l. Celius. §. sed si ratis, & argumen. inf. tit. a. l. quamquam. §. 1.

c *Quæsitum est*] supra dictum est, quod si ille, à quo petitur cautio, sit dominus, tenetur promittere, si non sit dominus, satisdare. Circa prædicta formatur talis quæstio: si solum &c.

d *Dominum*] s. soli.

De

a *De soli, & ædificij vitio*] simul, sed, & de singulis p se tenetur, nisi in casu: vt ff. eo. l. fluminum. §. fi. & §. vitiū. & §. seq. Azo. & facit l. fluminum. in prin. & l. si finita. §. notandū.

b *De vtroq.* si nõe dñi absentis, à quo petitur cautio, velit cauere, si verò superficiario peteret, q̃ suo nõe cõueniret, remitteret: vt ff. e. l. q̃ bona. §. 1. Azo. & l. damni infecti. §. vtrum. quæsũt cõtra. vel solue, sm R. vt dicam in d. l. qui bona. §. 1. Azo.

c *Vicinum*] qui postulat sibi caueri.

d *Mittendum esse*] ex primo decreto: ex secundo verò non iubet possidere ex contumacia superficiarij, sicut nec ex fructuarij, vel creditoris contumacia, vel emphyteutæ: sed suo iure carebit: vt ff. eo. l. si finita. §. itē quæritur. & §. si de vectigalib. & inf. prox. §.

e *Celsus*] in isto §. cũ l. seq. ponitur casus similis superiori. Idē n. in fructuario dicit, quòd in superficiario dixit. & ideò ff. ita sibi signata infr. eo. l. qui bona. §. 1. & l. damni. §. vtrum. signa hic eo. modo: & solue, vt modo dixi.

f *Cauendum*] Titia non satisdante.

g *Vti frui prohibebit*] ff. l. prox. & ff. e. l. si finita. §. item quæritur. & sup. ā noxa. l. si ex duob. §. si plures. & inf. e. l. si proprietarius. Acc.

h *Non reficit*] cum ad eum pertinet refectio: quia modica erat. nam si ad eum nõ pertineret, & ipse refecisset: nõ posset fructuarium prohibere vti: vt ff. de vsuf. l. vsufr. legato. §. fin. & l. hactenus. & ff. e. l. si finita. §. si ęs dãni. & C. de vsufr. l. eum. i *Ergo*, locus à pari. nam sicut onus refectionis ita & onus cautionis ad eũ pertinet. Acc.

k *Debet*, i. potest, sic inf. an per alium causa appel. l. fi.

Quæritur] Casus. Titius habet ꝓprietatem, Seius vsumfructũ domus: si domus ista minator ruinam, & vicinus postulet sibi caueri: si petat à proprietario, debet in solidum cauere. Idē si petat a fructuario. Nã debet in solidũ satisdare, & nisi sic fiat, mittetur vicinus in possessionem. Sed ò dic: pone, q̃ proprietarius promisit de dãno īfecto: debet fructuarius cauere ei: & nisi faciat, dēt ei denegari vsusfructus. Tertiò dicit, q̃ fructuarius satisfecit vicino, et eũ domus dedisset dãnũ emẽdauit fructuarius in solidũ: si proprietarius ei non cõferat, dēt fructuarius mitti in possessionẽ proprietatis: & ex decreto sc̃do erit dñs. Fr. Accur.

1 † In P. P. deē, eius abundat.

2 † Certè.

3 † Ate. & P. F. Aut dominũ.

4 † Vti frui.

5 † Al. Cassius li. 48. ad Edic.

6 † P. Flo. ꝓmittere.

7 † In P. P. deē. &.

8 † Al. nõ cauetur.

9 † Vsufructuar.

10 † Fructuarius de suo, quid ꝓfiterit.

11 † P. Fl. domini.

12 † Pignoratitia.

a † Satisdare. Et tũ est, quia superficiarius dr̃aliter possidet. Ita no. gl. l. 2. vers. nõ ambigi. C. de rei vend. Bar. ī l. si duo. §. cęterũ. ff. vti possid. & Spec. in ti. de loc. §. 6. vers. 46.

1 Mitti oportet] in totum vtroq. contumace existente: sed si altero tunc in eius iure: vt no. su. l. prox. §. quæsitum.

m *Denegandam*] qui non laborat, non manducet: vt su. de noxa. l. si ex duobus §. fi.

n *Præstiterit*] ex satisdatione præstita conuentus.

o *Ad eum*] ff. fructuarium. Acc.

p *Oportet*] ex secundo decreto: primum ñ precedere oportet, & hoc si dñs ei non conferat: vt inf. ad Edic. e. l. si proprietarius. Sed quo confert, cũ sit finitus vsusfr. interitu rei, vt Insti. de vsufr. §. penul. Rn. nõ tota perijt, vel ruit, sed pars.

Quid de creditore] CASVS. Si Titius habet domum sibi obligatã, & illa, domus minatur ruinam, & petat vicinus à Titio sibi caueri de dãno infecto: quæritur, an Titius debeat satisdare, & promittere absq. hoc, quòd ipse non rãdeat: tu tamen rãdeas, & dicas, qd debet satisdare. Secundò dicit ecõtra: pone, qd Titius petat à vicino, qui habet domum ruinosam, sibi caueri, cum timeat damnum in domo, quam habet pignori: nũquid audiatur? & certè Marcellus dixit, q̃ non auditur: & si caueretur, inutiliter caueretur. Idem dicebat & in eo, qui emit domum à non domino, vt non sit ei cauendũ: attamen Vlpianus corrigit dicens, q̃ creditori est cauendum. Fr. Acc.

q *Debebit*] huic quæstioni non respõdet hic: sed dic, qd debet satisdare: vt inf. eodem. l. si finita. §. si qua. & §. sequen. illud tamen intellige, vt no. sup. eod. l. hoc amplius. §. quæsitum.

r *Latere*] aliàs genere: & alias latere.

s *Ait Marcellus*] & malè.

t *Cauendum*] idest, dicendum.

u *Committi stipulationem*] ait Marcellus, & male.

x *Creditori*] etiam re sibi non tradita: quia ex nudo pacto habet, ac hyp. vt sup. de pac. l. si tibi. §. de pignore. & arg. ff. de furt. l. si is, qui rem in prin. sed secus in emptore ante tradi. nem: arg. inf. de fur. l. eum, qui. in prin. sed post cautum. secundum Azo. licet videatur contra inf. eo. l. qui bona. sed ei, qui inf. dicibo expones.

y *Per stipulationem*] scilicet cum satisdatione, vel fine ex parte promittentis: vt distinguitur sup. eodem. l. Pretor. primo. respon.

eius] †abundat, & de soli, & de ædificij vitio [a] repromittere: aut eum, ad quem superficies pertinet, de vtroq. [b] †satisdare. * Quòd si vterq. cesset, vicinum [c] in possessionẽ mittendum esse. [d]

Proprietarius tenetur repromittere tantum de toto damno, licet alias hẽat vsũfructum, sed vsufructuarius tenetur satisdare de toto dãno tam pro iure suo, quã pro iure proprietarij, vt eius procuratorio nomine. Paul.

Celsus [e] 2 † rectè scribit, si ædium tuarũ vsusfructus Titiæ est, damni infecti 3 †dominum repromittere, aut Titiã satisdare debere. Quòd si in possessione missus fuerit is, cui damni infecti cauẽdum [f] fuit, Titiam vti frui prohibebit [g]. Idẽ ait, eum quoq. fructuarium, qui non reficit, [h] à domino vti frui prohibendũ. Ergo [i] & si de damno infecto non cauet, dominusq. cõpulsus est repromittere, prohiberi debet [k] 4 † frui.

Primò ponit, quid dẽat fieri proprietario, vel fructuario non cauenti. Secũdo qualiter succurritur proprietario cauenti contra vsufructuariũ. Tertiò qualiter vsufructuario cõtra proprietariũ. Bart. Nã si proprietarius nõ repromittat, vel fructuarius nolit cauere, mittitur petẽs ī possessionẽ. Itẽ si vsufructuarius non cauet ꝓprietario, qui repromisit, repellitur ab vsufructu. Itẽ si vsufructuarius aliquid pẽtit pro vitio rei, ꝓprietarius tenetur ei cõferre, alias res remanebit apud fructuarium iure dominij.

Paulus. 5 †

LEX X.

Quãuis alienus vsusfructus sit, dominũ [6] † repromittere oportere Cassius ait. [7] † Et nisi proprietarius in totum repromittat, vel fructuarius satisdet, mitti oportet [l] eũ in possessionẽ, cui non *† caueatur. Sed nisi proprietario repromittenti [9] † fructuarius caueat, denegandam [m] ei fructus petitionẽ, Iulianus scribit. Sed [10] † si fructuarius de soli vitio quid præstiterit [n], ius [11] † dominij ad eũ [o] transferri oportet. [p]

Pignoratitius creditor cogitur satisdare, et ẽt ei dẽi cauere de dãno infecto. Et iussus possidere ꝓpter cautionẽ non ꝓstitã, potior est pignoratitio creditore. h. d. cum l. seq. Im.

Vlpian. lib. 53. ad edict.

LEX XI.

Quid de creditore dicemus, qui pignus accepit: vtrum repromittere, quia ius suum tuetur: an satisdare, q̃ adhuc mõ est, dẽbit? [q] Quæ species est in cõtrario latere [r] apud Marcel. agitata, an creditori [12] † pignoratitio dãni infecti caueri debeat? Et ait Marcellus [s] inutiliter ei caueri. Idẽq. ẽt de eo cauẽdũ, [t] q̃ à nõ domino emit, nã nec ī huius pſona cõmitti [u] stipulationẽ. [v] Aequissimũ tamen puto, huic prospiciẽdũ. i. creditori, [x] per stipulationem. [y]

Iussus possidere per cautionẽ non præstitã, potior est pignoratitio creditore. Alex.

Hi] CASVS. Si domus est Titio obligata, & illa domus minatur ruinã, & ego vicinus petij caueri de dãno infecto, & nemine volente cauere missus sũ in possessionem, amodo cum potior in possessione quàm Titius: & reddit rationem, si. i. quia possidere. Fr. Acc.

Paulus. lib. 48. 1†

LEX XII.

HIs, [a] qui [b] pignori rem acceperũt, [c] potior est is, cui damni infecti non cauetur, si possidere, [d] & per longum tempus rem capere ei permissum fuerit. [e]

Possessor bonæfidei cauet: non satisdat. Bart.

Vipia. lib. 53. [2]†

LEX XIII.

QVi bona fide à non domino emit, videndum est, nunquid repromittat, nõ etiam satisdet. Quod quibusdam videtur. [f] habet autem rationem, vt magis repromittat, quàm satisdet: suo.n.nomine id facit.

Etiam habẽs seruitutem, vel aliud ius in re, pro illo in re sufficit, quod repromittat. P. de Cast.

Siue corporis [E] dominus, siue is, qui ius habet, vtputà seruitutem, de damno infecto caueat, puto eum repromittere debere, non satisdare, [h] quia suo nomine [i] id facit, non alieno.

Si præsens status rei tendit ad aliud, inspicitur, quod euenire potest. Bart. Vel clarius secundum Imo. Etiam dominus domus non ruinosæ cauere tenetur, si mediantib. ruinosis potest domus sua damnum inferre.

Cum inter ædes meas [K] & tuas [l] sint aliæ [m] ædes non vitiosæ, videndum est: vtrum tu solus [n] mihi cauere [o] debeas: an verò, & is, cuius ædes non vitiosæ sunt: an ille solus, an ambo? Et magis est, vt ambo cauere debeant: quia fieri potest, vt ædes vitiosæ in ædes non vitiosas incidentes, damnum mihi dent; [p] quamuis possit, quis dicere, [q]

¶ *Si quis quia*, Titius hẽbat domũ ruinosã iuxta meã: & qa nõ cauit mihi, missus sũ in possessionẽ: tandẽ cũ ipse Titius hẽret aliã domũ sanã iuxta istã, petijt à me vt sibi cauerẽ de dãno infecto noĩe istius domus ruinosæ, i cuius possessionẽ erã, q̃ritur an dẽã cauere? Et dĩ. q̃ si & reddit rõnẽ.

Si quis stipulatus] Cũ velles mihi promittere de dãno infecto, iurauí me aio calũniãdi nõ petere istã cautionem, tãdẽ distulisti ꝓmittere: postea ex ĩtervallo peto cauerí: an iterum debeo iurare? & dicitur. q̃ sic, & reddit rationem.

Si alieno] Si peto nomine alieno, puta Titij, mihi caueri de dãno ifecto: dẽo iurare nõ calũniæ cã postulaturum fuisse cũ, cuius noĩe peto: p̃dicta sũt vera qũ ille, cuius noĩe peto, dẽt iurare, si & ipse peteret, si aũt non: vt quia p̃nonus, vel patens: tũc nec ego, q̃ eius noĩe postulo.

Huic stipulationi] in promissione q̃ qs facit de dãno infecto, debet contineri dies certa, intra quã si dãnum detur, debeat emẽdari: & ea dies debet statui arbitrio iudicis, corã quo petit caueri: & iudex dẽbit videre, an istud opus, qd minat ruinã, sit antiquũ, & sit magnũ, vt sic sit credibile, q̃ cito cadat: & sic paucos dies faciat apponi: & si ĩtra dies positos ĩ stipulõne nõ ceciderit, poterit iudex de nouo iterum facere caueri, si ãt stipulõ fuit facta sine die: tũc si volũtate partiũ hoc factũ ẽ, valet: & q̃cũq. domus cadet, tenebit ꝓmissor, si verò ceciderit tũc valebit stipulõ vsq. ad eã diẽ ĩtia q̃ solitũ erat caueri & h.d. hic f. cũ l. seq. & ĩ pri. seq. A.

[1] Conco. text. in c. grauis. ex. de testi. ſpo. & in l. qui scit. §. fi. ff. de vsu. no. Bal. ĩ l. fi. col. 1. vers. sed Bar. dicit, q̃ ẽt. Co. de vsuc. pro dote.

[1] P. Flo. ad edict.

a *His*] alias his: alias eis casus ablatiuus.

b *Qui*] l. ista hẽ: duplicem literã: alias eo. qui pignori, &c. & tunc est plana, alias his & tunc est ablatiuus pluralis, & dic tunc acceperint .i. acceperunt.

c *Acceperunt*] ex cõuentione.

d *Si possidere*] si .i. quia. M.

[2] P. Flo. ad edict.

e *Permissum fuerit*] hoc verũ, si aliquid pot creditori imputari, vt ĩ. de noxa. act. l. si noxale. in princ. & ĩ. e. l. si finita. §. si qua. & §. itẽ quæritur, alias secus: vt ĩ. e. l. eorum, in princ. & ĩ. si ex nox. cæu. aga. l. 2. §. fi. ſñ Azo. vel ſñ. H. licèt nil possit imputari: tñ ipse erit potior: vt C. si aduer. cred. l. 1. & dices ĩ. eo. l. cũ postulassem. §. 1. Azo.

ADDITIO. Quærit hic Bar. de veritate istarũ duarũ opinionũ, & rñdet, & aut loq̃ris ante p̃scriptionẽ cõpletã, & tũc vera opinio Azo. aut post præscriptionẽ cõpletam, & tunc oplnio Hug. est vera.

Vt bona fide] CASVS. Titius emit domũ à te nõ dño bona fide, hæc domus minatur ruinã: peto mihi satisfdari à Titio: q̃ri. ur. an debeat satisfdare, vel cauere? dĩ. q̃ Titius dẽt cauere absq. fideiussore: suo.n. noĩe tũc p̃stat.

Sine corporis] Dĩ. q̃ si petatur cautio damni infecti à domino domus ruinosæ, debet cauere absq. fideiussore, idẽ si petatur ab eo, qui habet seruitutẽ in illa domo, nã debet cauere absq. fideiussore, quia suo nomine facit.

Cum inter] Inter domum ruinosam, & meã, erat domus Titij in medio: quæritur, quis debeat mihi cauere de dãno infecto? & certè tam dominus domus ruinosæ, quam etiam Titius. & reddit rationem.

Qui damni] Si aliquis petit sibi caueri de dãno infecto: debet prius iurare, q̃ non animo calumniandi petat: item licet verba Prætoris non dicant, sit inspiciendum, an interſit sua, an non: & cui cauendum sit, cui non: tamen hoc totum debet inspicere iudex, coram quo petitur caueri.

De illo] Locaui tibi domum, illa minatur ruinam, q̃rit, an debeam tibi cauere? Et dĩ, q̃ non: & reddit rationem.

Si quis] duo dicit. Primò si quis ædificauit domũ iuxta monumentum, & illicitè: quia non dimisit spatiũ inter domum, & monumentum lege comprehensũ: nõ debet sibi caueri de damno infecto. Secundò dicit, si aliqs passus est iuxta domũ suam fieri monumentum non seruato spatio lege cõprehenso, & tandẽ postea petat sibi caueri, non auditur. Tertiò dicit, quidam hẽt monumentũ: propè illud monumẽtũ Titius hẽt domũ, & licitè: domus minatur ruinã: nunquid cauèdũ est dño me numẽi? Dĩ. q̃ sic.

Et superficiarius] Dicitur, q̃ superficiarius, & fructuarius possunt stipulari de damno infecto. Secundò dicit, Titius emit domum à non domino, petit sibi caueri de damno infecto: an audiatur, quæritur. Et dicitur, quòd sic.

Si quis opus] Cum ædificarem domũ, nũciasti mihi nouum opus: tandem cum timeres, ne domus ista caderet supra tuam: petebas tibi caueri de damno infecto: an audiaris, q̃ritur, Et dicitur, q̃ sic: & hoc probat per duo similia.

[a] *Alia*] cuiusdam tenij.

[n] *Solus*] aliquid superfluit: nisi repetas: item videndum, vtrum ille solus, cuius ædes mihi proximę non vitiosę sũt, cauere debeat, an ipse cum alio, secundum R.

[o] *Cauere*] .s. mihi.

[p] *Dent*] s. mediæ, & sic est ratio ad medias: & hoc respicit quamuis. &c. vel dic dent. s. vitiosæ per obliquum.

[q] *Quamuis possit quis dicere*] quid ad hombum? nñ. iuriſc. & si dormientes non intelligant, vigilantes tamen intelligent: quia sibi prospicere, &c.

non vitio incolumium ędium hoc factum, si aliæ [a] in eas ædes [b] incidentes damni causã præbuerint. Sed si cum prospicere sibi potuerit damni infecti cautione, non prospexerit, meritò conuenietur. [c]

Vbi damnum timetur de re ad rem, petitur cautio damni infecti: secus si de re ad personam. Bart.

¶ Qui damni [d] infecti sibi caueri postulat, prius e de calumnia iurare debet. [f] Quisquis ergo ℞ iurauerit de calumnia, admittetur ad stipulationem: & non inquiretur, [h] vtrũ interfit eius, an non: [i] † an vicinas ædes habeat, an non: totũ tamen hoc iurisdictioni prætorię subijciendum [z] † est, cui cauendum sit, cui non. Cæterum, [i] neq; ei, qui in meo deambulet, neque ei, qui in meo lauet, vel qui [3] † in mea taberna diuertat, caueri debet. Vicinis planè, inquilinisque eorum, [k] & inquilinorum vxoribus [l] cauendum esse ait Labeo: item ijs, qui cum his [4] † morentur.

Hoc auxilium est extraordinarium, ideo cessat vbi habet locum ordinarium. Bart.

¶ De illo quæritur, an inquilinis suis dominus ædium cauere possit? [m] Et Sabinus ait, inquilinus non esse cauendũ, aut.n. ab initio vitiosas ædes conduxerunt, & habent quòd sibi imputent: aut in vitium ędes inciderunt, [n] & possunt ex conducto [o] experiri, quæ sententia verior est.

Iste §. habet vnum casum, quomodo ei, qui sui culpa dãnum timet, hæc cautio nõ præstatur. Bart. Et hoc dicit: Cui imputari potest culpa ædificij iam constructi, non præstatur cautio damni infecti. Imo.

¶ Si quis iuxta monumentum [5] † ædificauerit, [p] vel iuxta ædificium suum monumentum fieri passus sit, de damno infecto ei *post*ea cauendum non erit: [q] quia rem illicitam admisit, [r] * aliàs autem, si monumento ædificium noceat, in quo nihil sit, quod imputari possit ei, ad quem ius monumenti pertinet, cauendum est ei, ad quem ius monumenti pertinet.

Superficiarius, & vsufructuarius possunt petere sibi caueri: sed bonæfidei possessor ẽt cum titulo non potest petere a domino, sed ab alio sic. Paul.

¶ Et [6] † superficiariũ, [s] & fructuarium damni infecti stipulari vtiliter hodie constat: sed ei, qui bona fide à non domino emit, damni infecti stipulationem non competere, [t] Marcellus ait. [u]

---

a *Alia*] eiusdem tertij.
b *Ædes*] s. incolumes.
c *Conueniatur*] dãs mediarũ, q.d. quia culpa præcessit casũ, iõ tenetur: vt sup. cõmod. l. si vt certo, §. sed interdum. alias non tenetur: vt inf. eo. l. fluminum. §. hæc stipulatio. & sup. loc. l. sed de dãno. vel quia ẽt suæ ædes vãr dare damnum: quia propter sui debilitatem alias non potuerunt sustinere. quę ratio secunda non placet. Sed in quo conuenitur, qñ fuit in culpa? ℞ si ex cautione, si cã præstiterat, vel ad eam præstãdã si non est præstita: vt hic dicit. Vel sĩ alius. i. quia medius conuenitur ℈ excep. oppositã ab eo, cuius ædes fuere vitiosæ: quia non tenetur: vt sup. eo. l. euenit & est simile conuenitur. ẽ. de pac. l. tale, vel à vicino conuenitur, i. ab eo. q damnũ passus est, cum eius domini causam præstat. q. quę non placent, & facit sup. ad l. Aquil. l. idẽ iuris. §. mulionẽ. Sed arg. contra inf. ne qd in loco pub. l. 2. §. idẽ Labeo. & §. plane. & sup. ad l. Aquil. l. si ex plagis. §. in cluo.
ADDITIO. Dic sĩm Bar. post Dyn. q ibi in illis nõ deprehenditur culpa: quia nõ potuit prouidere: iõ denegatur actio. hic secus: nõ concedit: vt no. in d. §. in cluo.
d *Damni*] q. q. d ab illo s. quęsitũ. vtq; huc dictum est: dictũ est ad expositionem illorum verborum, Prætor ait damni infecti suo nomine, &c. mutui, alienove satisfieri: modo incipit exponere sequentem clausulam. Acc.
e *Prius*] quam vicinus cogatur cauere de damno infecto.
f *Iurare debet*] sic sup. tit. 1. l. de pupillo. §. qui opus. & sup. de eden. l. si quis. §. exigitur. & C. de iur. calum. l. 1. & inf. de act. & oblig. l. actionis verbo. Accur.
g *Ergo*] infert à genere in speciem.
h *Et non inquiretur*] s. verbis Prætoris inspectis: vt sup. eo. l. Prætoris. in prin. Prętoris tamen officium suppletq̃ in eis minus plene dictum est: vt subijcit, totum tamen hoc &c.
i *Cæterum*] pro certè.
k *Eorum*] s. vicinorum.
l *Vxoribus*] q̃ habẽt ibi res, in quibus possunt damnũ pati.
m *Potest*] i. debeat, sic sup. de min. l. eum qui. §. fi. & ècõtra debet, pro potest ponitur quandoq; vt sup. tit. 1. l. non soliũ. §. i. & dixi sup. de offic. Procon. l. obseruare. §. fi. & dic, quod hi: domus conducta minabatur ruinam, vnde conductor timebat damnum, quia non poterat habitare: & in rebus, q intus erant: vt inf. eo. tit. l. inquilino. Si autem in alijs ædibus suis vicinis timeat conductor, cauetur ei: vt inf. eo. l. dãni. §. ei cuius. in fi. §. item si timeat ab alia domo locatoris in domum conductam ruinam minaturam, nunquid cauetur? forte fic. arg. sup. proxi. §. sed contra dicas: vt sup. eo. l. inquilino. & l. seq. à vicinis autem constat inquilino cauere: vt sup. proxi. & inf. eo. l. si quis.
n *Inciderunt*] postquam conduxerunt.
o *Ex conducto*] vt liceat migrare remissa pensione, p rata: vt inf. e. l. inq̃lino. & l. seq. & sup. loc. l. habitatores. §. fi. & l. seq.
p *Ædificauerit*] domum puta: & dic illicitè, non seruando spatium lege cõprehensũ: vt sup. finium regund. l. fin. & C. de ædi. priuat. l. męniana. Alij dicunt, qđ iuxta alterius domum fiebat sepulchrum, & dicũt, si quis iuxta s. ædificium alterius, &c. & sic nõ cauebitur domino monumenti. Sed secũdum primum, dominus monumenti non cauet: sed prima placet.
q *Non*] vel ædificanti illicitè, vel patienti alium illicitè ædificare sepulc. quia per hoc suam actionem tacitè remittere videtur: vnde non agit: vt sup. de ædil. edic. l. quæritur. §. pen. r *Admisit*] vnde lex ei non subuenit: vt & sup. de min. l. auxilium. in fi. & C. de epis. au. l. 3. & ad idẽ inf. ne quid in loco publico. l. 2. §. si quid in loco publico. & §. idem. Sed quid si velit destruĩ quod factum est, cum contra l. factum sit, scilicet in secundo casu? non audietur. arg. inf. tit. 1. l. Labeo. nisi forte ad interesse actione in factum: vt sup. communi diuidun. l. Sabinus. vel quod viuant clam: vt sup. de mor. inf. e. l. si proprius.
s *Et superficiarium*] ad primum concord. inf. eod. l. inter. §. damni. ad secundum. sup. de vsufru. l. vsufructu lega. §. 1. & inf. eo. l. damni. §. ei cuius. & l. inter fructuarium.
t *Non competere*] de rigore iuris: sed de æquitate sic: vt sup. eod. tit. l. quid de creditore. in fi. secundum quosdam. Alij dicunt nullo modo: arg. sup. de reli. l. 2. §. sed hic sermo. & ad Syll. l. 1. §. 1. tu dic secundum Ioan. non dari aduersus dominum. vtpotè, cum causam à domino nõ habeat: & ideo contra eum non defenditur: sed contra alios sic: vt sup. de Publ. l. pe. & fi. & l. 1. sed secus in alijs, id est, fructuario. & superficiario: vt sup. si ager vect. l. 1. & l. seq. & sic est soluta quæstio, cui cauet bonæ fidei possessor: vt sup. eo. l. 1. in prin. & non ei cauetur. Item potest responderi: quia quilibet possessor cauet: sed non cuilibet petenti cauetur: vt multis patet exemplis sup. & inf.
u *Marcellus ait*] de rigore.

1 † P. F. vicinas ædes hẽat, an nõ habeat.
2 † In P. F. deest, est.
3 † In P. F. deest, qui.
4 † Al. morantur.
5 † In ædificauerit.
6 † In P. F. deest, &.
* Hoc. m. lege 12. tab. vetitum est l. 3. sup. de mor. infer.

Debeat

Hoc remedium non tollitur per aliud auxilium extraordinarium, vel etiam ordinarium, quod competit ad diuersa. Bart.

¶ Si quis opus nouum nunciauerit, an nihilominus ei damni infecti caueri debeat,[a] Iulianus tractat: & magis probat caueri oportere,[b] nam & ei,[c] qui egerit,[d] ius aduersario non esse altius tollere ædificium, caueri debere. Item eum,[e] aduersus quem interdictum, Quod vi, aut clam, compererit,[f] cauere ▪ debere, Iulianus ait:[h] quia non est cautum neque de vitio ædium,[i] neque de damno operis.

Et contra quē est facta missio in possessionem, tanquam contra non cauentem, hæc cautio ipsarū ædium nomine non præstatur. Bar.

¶ Si quis, quia sibi non cauebatur, in possessionē ædium[k] missus fuerit, deinde is, cuius ædes[l] fuerunt, cum præter[j] † eas[m] alias ædes[n] haberet, desideret ab eo, qui in possessionem missus est, vt sibi damni infecti harum ædium[o] nomine, quarum in possessionē missus est, caueret, an sit audiendus, videamus. Et Iulianus scribit, [p] is qui vitiosis ædib. cesserit, si integras retinuerit, nunquid improbè[q] ab eo, qui vitiosas ædes cæperit possidere, cautionem [2] † exegerit, cum ideo possessionem amiserit, quia ipse damni infecti satis non [3] † dederit? Et sanè parum probè postulat ab eo caueri sibi earum ædiū nomine, quarum ipse [r] cauere [4] † supersederit, quæ sententia vera est.

Qui petit sibi caueri, debet iterum iurare de calumnia: licèt primo iurauit in alia instantia, quæ apparet finita. Bart.

¶ Si quis stipulaturus [s] iurauerit, [t] nec fuerit stipulatus, an postea ei stipulari volenti iurandum [u] sit, videamus. Et puto, iterum iurandum: quia posset fieri, vt vel tunc, vel modo [x] calumnietur.

Qui alieno nomine petit caueri, debet iurare de calumnia, nisi is, cuius nomine petit, iurare non deberet. Bar.

¶ Si alieno [y] * nomine caueri mihi damni infecti postulem, [z] iurare debeo [a] non calumniæ causa id eum, cuius nomine cautum postulo, fuisse postulaturum. Sed si eius nomine postulem, qui si ipse postularet, iurare non compellitur, præterea de iuramento alio ibi dicit. ff. de veritate. Tertio obstat sup. de in litem iur. l. videamus. Sed ibi de alio iuramento, (præterea vt dixi) nec hic corrigitur, sed aliter non admittitur eius petitio. Accur.

Vel

[1] Auxiliū extraordinarium ▪ ordinarium tollitur. bo. est tex. in l. in cāe. la 2. in prin. sup. de min. qđ est verū. si ꝙ ordinariū est plerisq; consuliū, secus si sit ita plenè ꝙ vtrūq; ita no. B. in l. Aemilius. in 2. col. versic. alia lectura est, supra de min. plenius in l. in prouincia ▪ sup. de oper. nouinunc eundē, & 5 diuersos: vt no. Bar. in l. si minoris, hēt locū sup. de admin. tut.

a *Debeat*] ab eo, cui opus nouum nunciatum est. M. videbatur. n. cautio superflua, cū nunciationis supersit auxilium. R.

b *Oportere*, hoc autem probat à simili per duo argu. & hoc dicit, nam & ei &c. Accur.

c *Nam & ei*] s. caueri debet, subaudi. si non habes in tex. de dam. infec.

d *Qui egerit*] s. confessoria. & ad aliud vnum, & ad aliud aliud dat auxiliū, sed R. dixit, subaudi, pio opere demoliendo.

e *Item eum*, si habes item eum, &c. bene est, alias subaudi.

f *Competit*] quia fecit opus sciens se prohibendum: nam de prohibito dixit primo respon.

g *Cauere*, s. de damno infecto: & sic vnum Prætoris auxilium cum alio competit, sicut vnum extraordinariū nō excludit aliud extraordinariū: vt patet in pecore incluso, vbi datur vtilis Aquil. vt C. ad l. Aquil. l. de pecorib. & in factum: vt ff. ad l. Aquil. quēadmodum. §. magistratus. sed ordinariū, vel ciuile tollit extraordinarium: vt sup. e. §. de illo. quę est ff. & sup de minor. in causæ: sed R. dixit hic caueri de destruendo opere: his verbis: non exigitur hæc cautio, ne altius ædificetur: qa timeatur ruina ædiū alterius sublatarum: vel quia prohibitor loci dominium suum, in quo ædificatur, asserat. Sed ista exigitur cautio, vt opus quod factū erit, restituatur, vt sic luminum, seu prospectus seruitus, ab ipsis domibus alterius ædificatis debita, non impediatur: sed prima expositio planior est. Accur.

h *Iulianus ait*, quærendo, & soluendo.

i *De vitio ædium*] q. d. licèt habeat interdictum de opere nouo nunciato. vel quod vi, aut clam, vel confessoriam, non tū est cautum de damno: quia illa auxilia ad demoliendum competunt. vel vt patiatur seruituti vti, hæc aūt cautio fit ad damnum. faciēdum: si opus factum à vicino vitio totatū ædiū, vel ēt vitio operis cadat in domū meā, & per hoc appareat ꝙ superior §. de illo. non est contra, quia ibi satis vicino est cautum de damno præstationem ex cōducto: sed hic per alia auxilia non est ei cautum: & ideo ad hanc cautionē decurritur: licèt & aliter modo notaui. Sed R. hic exponit, neque ædium vicini, neq; ædium dñi nomine: sed potius seruitutis causa, quam ædes deben. postulatur hic cautio. & cōcordat ad duo prima dicta inf. de reg. iur. l. non solet deterior.

k *In possessionem adium*] ex primo, vel ex secdo decreto. licèt secus esset aduersus extraneū: vt ff. e. l. si finita. §. ꝙ si iā prior.

l *Ædes*] vitiosæ. M.

m *Præter eas*] alias præter eas. alias præterea.

n *Alias ædes*] non vitiosas. Accur.

▪ *Ædium*] vitiosarum.

p *Scribit*] s. quærendo. & soluendo. Azo.

q *Improbè*] alias im ꝓbè, & al. impunè, & improbè. i. malè.

r *Quarum ipse*] s. aliarum pōt: vt in fœo l. dāni infecti. §. si vicinas. qđ est ꝛ, & est rō: quia in eo in quo deliquit, punitur: vt sup. de his q. vi indigd. relatū. & sup proxi. actione. §. ait. & sic ꝓ intelligi sup de cōpē. l. iam. bo. §. in sup. & est sic ꝛ. ne qđ in loco publ. fiat. l. 2. §. idem ait.

s *Si quis stipulatus*] de dāno infecto. Accurt. *Iurauerit*, de cāūnia: vt sup. ea. l. 5. qui damni. Accurt.

u *Iurandū*] s. iterū: quia &c. secus ergo in factamento. q. est de re, siue de veritate, quia sacramentū semel est verū, sp erit verum: vnde no iuratur plus: vt ff. de iureiu. l. iam postea. §. 1. item no. hic arg. quia causa appel. fit de calum. iurādum, cōtra Py. vt plene dixi. C. de iura cal. l. 2. §. ꝙ si adfer. Item ꝙ hic dicit pluries iurari, &c. corrigitur per auth. C. de iu. cal. in fi. vel hic est speciale.

ADDITIO. Ista g'o. non bene dicit, īm Bar. quātum ad istū. §. quia ibi loquitur in iuramento, quod præstatur vniuersaliter. & de futuro: hic de iuramento præsentis de præsenti. Vel aliter, ideo hic iterū iuratur, quæ instantia est finita. Sed si eadem esset instātia: tunc iterū non esset iurandum: nisi aliquid appareret iudici. q' mutationē animi faceret præsumere. quia hic tūm de p̄senti iuratur. & magis ad probationem, quam ad ordinē iudicij: vt per eundem Bart. inf. §. proxim.

x *Vt modo*, sic ergo, no. propositum homines mutari: vt qui heri fuit bonus, hodie sit malus. Sed arg. contra sup. de transl. l. cum hi. §. in persona.

ADDITIO. Dic sīm Bar. ꝙ bene pīsumitur in futurum: vt ibi: tamen potest mutari: vt hic & ideo iuratur, maxime cum tale iuramentum modicum lædat partem iurantem.

y *Si alieno*] i. procuratorio.

z *Iurare debeo*] vt superfluarius.

a *Debeo*, primo obst. C. de iur. cal. l. 2. §. si autem abfuerit. & authen. principales. vbi dī. principales non procuratores iurare debent. Sol. dicunt quia hoc in tutorib. & curatorib. & similib legitimis administratorib. loquit, ꝙ non placet: qa illi ad suā æstimationem referunt iusiurandum: vt C. de iur. cal. l. 2. §. ꝙ obseruari oportet. & si tutores: sed hoc ad dñi æstimationem refertur, cuius nomine iuratur: vt hic sup. ipsi fecit. Alij dicunt ꝙ de procuratore in rem suam dicit, ꝙ non placet eadem ratione. Alij, ꝙ hic satisfecit. Tu dic hic esse speciale, vt simplex procurator iuret, sīm Io. & Py. quia non fit in forma iudicij. & in speciāli casu est hoc. Vel dic, ꝙ hæc corrigitur per illas. Secundo obst. sup. ver. amot. l. Marcellus, §. 1. vbi dī vnum pro alio iurare non compelli. Sed nec hic compellitur, præterea de iuramento alio ibi dicit. ff. de veritate. Tertio obstat sup. de in litem iur. l. videamus. Sed ibi de alio iuramento, (præterea vt dixi) nec hic corrigitur, sed aliter non admittitur eius petitio. Accur.

[2] † P. F. exigit.

[3] † P. F. dederat.

[4] † P. F. supersedit.

* Si alieno Bald. hic dicit istū text. si. ad hoc, ꝙ procurator dēt iurare de calum in persona dñi, nisi essent ea casib. in quib. proceditur ā bono. & æquo. Adde qđ voluit Inn. in c. fin. ext. de iureiurā. & Bald. in sua Marga in ver. procu. Rolo. Tu adde glo. in c. in præstandis. ext. de iu. calum. & c. 2. eo. ti. lib. 6. & Io. An. in c. vt circa. in fi. de elect. & gl. & Arch. ī c. metuentes. 15. q. 5. & Rot. dec. 3. ꝙ ī. ici. qđā. & qđ procurat. in no.

a *Vel parens*] his.n.remittitur: vt ff.de iureiu.l. iusiurandū & ad pecunias ff.qui iusiurandum. & qui satisd. cog. l. de die. ff. iubetur.

b *Qui vice*] no. hic beneficia personalia transire ad defensores. vel procuratores. Accurs.

c *Debet iurare*] vt ff.de obse. l. honori. & ff.de procu. l. minor. §. 1. & arg. ff. de re iud. l. si cum procuratore. Sed §. ff. d obse. l. licèt. ff. vbi intementorib. non habetur honor. sed illud verū est, cum ex suo dolo cōuenitur: secus si de dolo proni vel calum. vt hic. Item contra ff. de in ius voc. l. sed si hac. ff. vbi sine venia convenitur tutor patroni. Sed ibi ex suo facto non patroni agebatur. vel illud erat statutum odio liberti. s. vt non vocet in ius sine venia patroni: hoc favore patroni. vnde primum restringitur. secundum ampliatur. vt sup. de lib. & posth. l. cum quidam.

d *Debet*] qui cauet. & sic no. vsiandā infinitatem: vt ff. de leg. 3. l. fideic. §. si quis decem. & fol. mfi. l. fi mora. Sed arg. §. ff. d ff lit. iur. l. videamus. §. iurare. & infra de fideiuss. l. si ita.

ADDITIO. Dic sm Bart. q ibi verba dis ponentium fuerunt apta ad infinitatē: hic non.

e *Stipulatium*] In superioribus dictū est, q suo nomine, quis promittere alieno fa

f *Ex causa*] qui minor: & ideo sibi cauendum in laxiorē. vel remotiorem diem: si maior in leuiorem. vt arg su de transact. l. cum hi. §. modus.

g *In causa. Longinquitas*] .i. antiquitas soli maxima. & operis magnitudo: vt quia vetustissimū est ædificiū: quare cito ruina speratur.

ADDITIO. Aliàs legitur longinquitas loci in tex.

§ *Si finita*] Casus in hoc principio cōtinuatur casui præc.

§ *Deinde*] Prætor dixit, si opus fiat in flumine publico, vel ripa eius & timeant vicini ex eo opere damnū, debet satisdari de damno, si contingat intra decem annos. Secūdo loquitur Vlpian. & dicit, ideo hic exigitur stipulatio & certum tempus adijcitur: quia opus fiebat in publico.

Cum autem] Hic est §. & non ibi: notandum, &c. & tūc sic pone casum. Si opus fiat in publico, & timeat: nō est satisdandum de vi loci: secus si in priuato opus fiat: nam tunc cauendum est: de loci vitio, & operis. Alij non habēt §. hic, sed ibi, notandum, & tūc sic pone casum. Si opus fiat in priuato: satisdandum est, secundus non mutatur.

Si quid igitur] Apparet ex verbis Prætoris, si damnum contingat intra decem annos ex opere, quod fit in publico, quod vult, quod promittatur emendari.

Si quid in via publica] Si al. qs ædificet vel aliqd opus faciat i via publica, & timeā ex eo opere dānū: satisdādū &.

De cæteris locis] Apparet ex verbis Prætoris, q sm loquit de opere, q fit in flumine, & ripa, quid aūt si i alio loco pu

leretur, veluti patronus, vel parens, [a] dicendum est, locū [1]† iureiurando non esse. [2] † Etenim de quo ille nō iuraret, nec q vice [b] eius postulat, in hac stipulōne dēt iurare. [c]

In hac stipulatione debet dies inferi causa cognita. h. d. cum l. seq. Bar.

Huic stipulationi debet [d] dies esse inlertus, intra quem si quid damni contigerit, cautio locum habet, neque enim in infinitū obligatus esse debet stipulatione. Ipse igitur Prætor diem dabit stipulationi, [e] æstimatione habita ex causa, [f] & ex qualitate eius damni, quod contingere speratur.

Paulus lib. 48. ad edict.

LEX XIIII.

IN causæ cognitione etiam lōginquitas [g] [3]† soli, & operis magnitudo spectanda est.

Die finita iterum stipulatio interponetur: & si dies omittatur ex certa scientia, perpetuo cōmittetur, si per errorē, consuetudo inspiciatur. Bart.

Vlpian. lib. 53. ad edic.

LEX XV.

SI finita sit dies [e] statuta [h] in cautione, iterum [i] arbitratu Prætoris ex integro erit cauendum. Si verò sine [4]† conditione [k] diei stipulatio interposita fuerit, si quidem ex conuentione, [l] [5]† quandoque [m] fuerit commissa, ex stipulatu agetur, [6]† si verò per errorem, [n] magis est illud dicendū, finito die, in quē [7]† aliquando caueri solet, [o] desiderandum esse a Prætore, vt liberetur. P

De eo, quod fit in flumine publico, vel eius ripa, satisdatur intra decem annos, si in via, vel ī alio publico loco, tēpore iudicis arbitrio statuēdo, nisi opus fiat ad publicam vtilitatē, tunc n. non satisdatur, sed iudex pro indēnitate conseruanda aditur. B.

Deinde ait Prætor, [q] De [8]† opere, [r] quod in flumine publico ripave eius fiet, in annos dcē satisdari iubebo. Hic exigitur [s] [9]† satisdatio, & tēpus stipulationi præstituit, idcirco, quia in publico [t] fit. [u]

Cum autem in [10]† aliena [x] re fiat, hanc [11]† satisdationem Prætor iniungit.

Notādū, [y] q nō est de loci [z] publici nil dē: tā dicendum est ex generali edicto: q fit satisdandum, quasi in loco alieno ædificet. Secundo dicit, si locus publicus reficiatur voluntate Potestatis, vel Præsidis: non est cauendum de damno infecto.

¶ *Si quid*] Si opus fiat in priuato, cauendum est de vitio soli, & operis. h. d. vsq. ad §. ex hoc edicto. Acc.

a *Vel parens*] his.n.remittitur: vt ff.de iureiu.l. iusiurandū & ad pecunias ff.qui iusiurandum. & qui satisd. cog. l. de die. ff. iubetur.

b *Qui vice*] no. hic beneficia personalia transire ad defensores. vel procuratores. Accurs.

c *Debet iurare*] vt ff.de obse. l. honori. & ff.de procu. l. minor. §. 1. & arg. ff. de re iud. l. si cum procuratore. Sed §. ff. d obse. l. licèt. ff. vbi intementorib. non habetur honor. sed illud verū est, cum ex suo dolo cōuenitur: secus si de dolo proni vel calum. vt hic. Item contra ff. de in ius voc. l. sed si hac. ff. vbi sine venia convenitur tutor patroni. Sed ibi ex suo facto non patroni agebatur. vel illud erat statutum odio liberti. s. vt non vocet in ius sine venia patroni: hoc favore patroni. vnde primum restringitur. secundum ampliatur. vt sup. de lib. & posth. l. cum quidam.

d *Debet*] qui cauet. & sic no. vsiandā infinitatem: vt ff. de leg. 3. l. fideic. §. si quis decem. & fol. mfi. l. fi mora. Sed arg. §. ff. d ff lit. iur. l. videamus. §. iurare. & infra de fideiuss. l. si ita.

ADDITIO. Dic sm Bart. q ibi verba disponentium fuerunt apta ad infinitatē: hic non.

e *Stipulatium*] In superioribus dictū est, q suo nomine, quis promittere alieno fa

f *Ex causa*] qui minor: & ideo sibi cauendum in laxiorē. vel remotiorem diem: si maior in leuiorem. vt arg su de transact. l. cum hi. §. modus.

g *In causa. Longinquitas*] .i. antiquitas soli maxima. & operis magnitudo: vt quia vetustissimū est ædificiū: quare cito ruina speratur.

ADDITIO. Aliàs legitur longinquitas loci in tex.

§ *Si finita*] Casus in hoc principio cōtinuatur casui præc.

§ *Deinde*] Prætor dixit, si opus fiat in flumine publico, vel ripa eius & timeant vicini ex eo opere damnū, debet satisdari de damno, si contingat intra decem annos. Secūdo loquitur Vlpian. & dicit, ideo hic exigitur stipulatio & certum tempus adijcitur: quia opus fiebat in publico.

Cum autem] Hic est §. & non ibi: notandum, &c. & tūc sic pone casum. Si opus fiat in publico, & timeat: nō est satisdandum de vi loci: secus si in priuato opus fiat: nam tunc cauendum est: de loci vitio, & operis. Alij non habēt §. hic, sed ibi, notandum, & tūc sic pone casum. Si opus fiat in priuato: satisdandum est, secundus non mutatur.

Si quid igitur] Apparet ex verbis Prætoris, si damnum contingat intra decem annos ex opere, quod fit in publico, quod vult, quod promittatur emendari.

Si quid in via publica] Si al. qs ædificet vel aliqd opus faciat i via publica, & timeā ex eo opere dānū: satisdādū &.

De cæteris locis] Apparet ex verbis Prætoris, q sm loquit de opere, q fit in flumine, & ripa, quid aūt si i alio loco pu

i ¶ P. F. iurisiurādo. 2 ¶ P. Flo. De quo tum ille.

3 ¶ al. loci.

• Dies Dē Intell. huius leg. in prin. vide Mar. Soc. in rep. l. ita stipul. nu. 55. & xx. de ver. obl.

4 ¶ P. Flo. adiectiōe

5 ¶ Quāque.

6 ¶ P. Flo. agitur.

7 ¶ P. Flo. alioquin.

8 ¶ P. Flo. Eo.

9 ¶ Satisdati.

10 ¶ P. Flo alieno fiat.

11 ¶ In P. Fl. deest hanc.

blico? nil dē: tā dicendum est ex generali edicto: q fit satisdandum, quasi in loco alieno ædificet. Secundo dicit, si locus publicus reficiatur voluntate Potestatis, vel Præsidis: non est cauendum de damno infecto.

¶ *Si quid*] Si opus fiat in priuato, cauendum est de vitio soli, & operis. h. d. vsq. ad §. ex hoc edicto. Acc.

h *Statuta*] à iudice, vel stipulantibus.

i *Iterum*] .i. quoties opus erit, sic sup. de eden l. veluti. §. hæc vxor. & ff. de præto. stip l. prætoriæ stipulationes sæpius.

k *Conditione*] i. adiectione diei ex certa scientia.

l *Conuentione*] .f. pactiū fuerit interposita stipulō sine die.

m *Quandoque*] .i. quandocunque R. f. quandocunq; damnum fuerit datum.

n *Per errorem*] f. facta fuit stipulatio sine diei adiectione.

o *Solet*] .i. dēt. Azo. vel dic propriè. f. secundum consuetudinem regionis.

p *Vt liberetur*] promissor. f. cum futurum timeri non expediat: cæterum si timeatur, quare poteret liberari eum: cum si esset liberatus, oporteret eū denuò promittere? Sed quod dicit ad consuetudinem recurrendum, videtur secus: quia lex statuit de decem ann. vt ff. de ripa mu. sed dic, vt ibi. Item videtur secundò, q non ad consuetudinem, sed ad arbitrium stipulantis, vt ff. qui satisd. cog. l. de die in pri sed ibi de discordia, quæ erat tpe interpositæ stipulationis, vt ibi plenè dixi. Item tertiò vī, q nulla sit: vt ff. de ver. obl. l. ita stipulatus. in prin. Sol. vt ibi. Item quartò vī, q partium cōsensus nihil possit hic facere, cum sit prætoria: vt ff. de præto. stip. l. i. ff. & inf. de ver. obl. l. In conuentionalib. Sed dic, q ff lex, vel Prætor non statuit hic diem: vnde partes, vel iudex possunt statuere. vt sup. eo. l. qui bona. §. fi. & facit sup. si qs cautio. l. sed & si quis. §. fi. & su. eo. l. Prætor. in prin.

q *Deinde ait Prætor*] vt & su. eo. l. Prætor. §. de eo opere.

r *De opere*] .i. damno, quod ex opere fit: vt in ver. & qd ait.

s *Hic exigitur*] nunc incipit Vlpianus.

t *In publico*] nam si in alieno priuato fiat, non satisdatur. & hoc subijcit, cum autem, &c. Acc.

u *Fit*] & sic ripa est locus publicus. Sed contra Inst. de rer. diui. § riparum. in fi. §. sed hic quoad vsum.

x *In aliena*] .i. in publico: & dic, cum Prætor hoc concedit: & sm hoc dic hāc satisdationem. f. in decem ann. & sm hoc est §. cum autem, & non ibi, notandum sm 10. Alij, vt Azo, non habent hic §. cum autem, sed ibi, notandū, &c. & tūc expone in aliena re. i. in priuato alicuius. & q ibi subijcit satisdationem, supple, vel repromissionem, qñ suo nomine: vt sup. eo. l. Prætor Item, quod subijcit, iniungit. f. Prætor, non autem diffinit tempus. vt hic. & sup. l. qui bona. §. fi. Tertij, nec hic, nec ibi habent. §. Acc.

y *Notandum*] hic assignat secundam differentiam inter locum priuatum & publicum. Azo.

z *De loci*] vt ff. eod. §. fin. Azo. No. qd dictio. de, denotat remotam

motam rationem. 1 cum non de opere, sed de damno fu-
turo ex opere satisdetur. Acc.

a *De operis*] .s. vitio.

b *Vitio*] vt ī.eo.l.fluminum.§.6. Azo.

c *Satisdare*] quia alio modo in solo sibi consulitur: vt inf.
eo l.fluminū. §. ex-
cū eman. terū ‖ ex. & §. quid
lib. & ī l. ergo. Azo. & facit ī.
r.§. si plu de ripa mu. l.1.
res. & ibi d *Fiat*] dicūt qdā
Ba.col.4. Principe, vel Senatu
su.d exer. pmittēte, vt ī.ne qd
fa.tex. in in loco pub. l.2. §. si
c.1. & ibi quis à Princi. & de
Arch.13. fluminib. l. quomi-
q.1. & in nus. Si aūt illicitè, cū
s.si pp.de hēat locū interdictū
reser.li.6. ne quid fiat in loco,
vel via publi. & ꝙ si
fiat, tollatur: non ha
bebit locū hæc cau-
tio de dāno infecto,
cū aliud supersit au-
xiliū: vt arg.ī.eo.tit.
l. q bona. §. de illo,
sed hoc non placet.
vnde dic, ꝙ illicitè
fecerit. i. nō fecit au-
thoritate Principis,
vel Senatus: aliàs nō
hēt locū hæc cautio:
vt ī.ea.l.§ si public⁹.
nec obst. d. §. de illo,
quia ad aliud dātur
interdicta. s. vt opera
destruātur: ad aliud
hæc cautio: vt dixi-
mus sup. e. l. qui bo-
na. §. si quis opus.

e *In alieno*] .i. in pu-
blico: vt dixi ī §. d
in de. su. e. l. Itē no. ꝙ
meliorē rōnem assi-
gnaret si diceret: ga
ius ī ea ñ hēt: posset
.n. esse aliena. & tñ
ñ teneret ad satisda-
tionē, si iusī ea hēat
vt ī.e.l. q bona. §. 1.

f *Determinabit*] vt
ga fit in via, secus in
flumine, vel ripa: ga
tunc in x.ann. & me
lius fiat in futuro, q̄
si diceret in p̄terito,
vt quidā habēt, nā
Prætor nō dixit: vñ
Prætor viuus statuet:
vt arg. su. de iu.d lib.
l.j.§.ñ. Sed si in p̄te-
rito, tunc diceres decem ann. ad similitudinem aliorū pu-
blicorum: vt su.e.§.deinde. & facit ī.eo. l. qui vias. Acc.

g *Faciat*] habuimus ī.vnā dñiam inter opus, ꝙ fit ī publi-
co. & id qd̄ fit ī priuato: ga si satisdat ī x.an. cū ꝙ eo, ꝙ fit
ī publico, satisdeī ī x.an. mō ponit alia: ga si fit ī priuato,
de soli, & d̄ opis vitio satisdat, ꝙ eo, ꝙ fit ī publ. de ope tm̄.

h *Cautio*] im propriè: vt C.de verb.sign.l.sancimus. ponit
.n. hic pro satisdatione: vt sup-prox.§. Azo.

i *De cæteris*] præter flumen. & ripam fluminis.

k *Cauetur*] in edicto.

l *Ex generali*] qui non pertinet ad speciales clausulas, &
expressas. s. flumen. & ripam fluminis: vt ī.de verb.obli.
l.doli. Azo. & facit ī.tit.t.l. apud Trebatium. § pen.

m *Sermone*] .s. verbis edicti: vt su.eo.l. Prætor. ibi, alienave.

n *Publicè*] .i. sine vicinorū dāno. sīn R. vel .i. publica auth-
oritate Principis, vel Senatus, vel .i. per præceptum Præsidis.

o *Cauendum*] potest tamen dici. & debet, ꝙ Princeps sit
adeundus pro vtroq. opere: vel Præses, si in prouincia sint
vt inf. eo. l. fluminum. §. quid ergo.

p *Si quid*] ex eo, qd̄ dicit loci, vel operis, dicūt quidā, quod
loquitur qñ in priuato fit: aliàs non cauet p⁻ o. vt ī.e.l.
§. notandū. & sīn hoc dices legē dandā onē interpo
nendā. Vel dic secundo, ꝙ qñ concedit .ui in publico
facere, debet concedēs p̄dicere, vt sic faciat, ne vicinis no-
ceat: & ita talē legē .i. p̄ceptū dare: vt hic. & ī.e.l. qui vias.
argu. ī.ne q d in loco
pub.l.2. §. merito a-
lioquī solitę actiōes
locū hēbūt ī magi-
stratus: vt arg. sup. ad
l. Aqu. l quēadmo-
dū. §. magistratus. &
sīn hoc dic loci, vel
operis. i. operis, ꝙ fit
in loco publ. & hoc
placet: & bñ cōcor-
dat cū ꝓxi. tñ. Alij
dñt poni exēpla p l.
C. de ędi pūs. l. si cui.

¶ *Ex hac edicti*] CASVS. Si aliqs habēs
domū ruinosam nō
caueat vicino peten-
ti, mittitur vicinus
ī possessionē dom⁹
ruinosæ in totum, &
si pro parte: ēt si sola
pa.. sit ruinosa, &
ho.. dixit Sabinus.
Secundo dicit: pone,
ꝙ q̄dā domus est lōga, & ampla, & pars
domus minatur ruinam: an mittitur vi-
cinus in possessionē tm̄ partis? Et certè
dī si adeo est longa,
q⁹ spatium sit inter
partem domus ruino-
sæ, & aliā: tūc mit
titur vicinus tm̄ in
partem ruinosam. si
verò pars ruinosa
est coniuncta parti
non ruinosæ vna cō-
tignatione, qđ sępiſ-
simè cōtingit in pa
ua domo: tūc mitti-
tur vicinus in totā,
si āt nō sūt cōnexæ,
qđ sæpius contingit
in lōga, & ampla do
mo: tunc non nisi in
partē. Vltimo dicit,
pone, qđ habeo insu
lā .i. paruā domum,
iuxta domū meam
magnā, ītsula minat
ruinā: & non caueo,
certè mittit vicinus
in possessionē insulæ: non aūt magnæ domus. h.d. vsq. ad

q *Ruinosa*] & hoc indubitatum est. (§. si plures Acc.

r *In totas*] secus in rustico prædio: vt su.e.l. dies. §. eius rei.
& inf. eo. l. cum emptor. §. si agri.

s *Al equus*] .i. si non mittetur in totas.

t *Eius rei*] .i. superficiei.

u *Non possit*] sine solo. Azo. vt ī.de act. & obl. l. obligatio-
num ferè. §. placet. in fi. §.

x *Domus diuisa*] non eo animo, vt ex vna fierent duæ, pa-
riete in medio ædificato: quia tunc non vna, sed plures do
mus dicerentur: vt sup. commu. prædio. l. si quis duas. §. 1.
in fi. licet quidam hoc casu. s. quando non fiunt duæ per di
uisionem, dicant contra. s. quod in totam fit missio.

y *Et si tam*] hic subaudi: & respon. si tam.

z *Spatia*] .s. magna. Ioan.

a *Partem*] quæ vitiosa est.

b *Iuncta*] aliàs vnita, & aliàs iuncta, & aliàs mixta, tūc. n.
pars non vitiosa est mixta vitiosæ. Vnde vitiū ab ea ꝺhere
vī: & ideo cauetur pro ea, sic, & aliàs modicū fermēti, &c.
& aliàs cū sancto sanctus eris, &c. Item facit ad hoc, quod
dicitur

1 Nēs si- milē gl. ī l.1.§.emā cipatus : & ibi Ba. de cōiūg. eo l.fluminū. §. ex- cū eman. terū ‖ ex. & §. quid lib. & ī l. ergo. Azo. & facit ī. r.§. si plu de ripa mu. l.1. res. & ibi d *Fiat*] dicūt qdā Ba.col.4. Principe, vel Senatu su.d exer. pmittēte, vt ī.ne qd fa.tex. in in loco pub. l.2. §. si c.1. & ibi quis à Princi. & de Arch.13. fluminib. l. quomi- q.1. & in nus. Si aūt illicitè, cū s.si pp.de hēat locū interdictū reser.li.6. ne quid fiat in loco, ¶ In P.F. vel via publi. & ꝙ si deest. in fiat, tollatur: non ha ¶ Al. ac- bebit locū hæc cau- cipe, de tio de dāno infecto, eo. tex. Fl. cū aliud supersit au- xiliū: vt arg. ī. eo. tit. l. q bona. §. de illo, sed hoc non placet. vnde dic, ꝙ illicitè fecerit. i. nō fecit au- thoritate Principis, vel Senatus: aliàs nō hēt locū hæc cautio: vt ī.ea.l.§ si public⁹. nec obst. d. §. de illo, quia ad aliud dātur interdicta. s. vt opera destruātur: ad aliud hæc cautio: vt dixi- mus sup. e. l. qui bo- na. §. si quis opus.

e *In alieno*] .i. in pu- blico: vt dixi ī §. d in de. su. e. l. Itē no. ꝙ melioré rōnem assi- gnaret si diceret: ga ius ī ea ñ hēt: posset .n. esse aliena, & tñ ñ teneret ad satisda- tionē, si iusī ea hēat vt ī.e.l. q bona. §. 1.

f *Determinabit*] vt
ga fit in via, secus in flumine, vel ripa: ga tunc in x.ann. & me lius fiat in futuro, q̄ si diceret in p̄terito, vt quidā habēt, nā Prætor nō dixit: vñ Prætor viuus statuet: vt arg. su. de iu.d lib. l.j.§.ñ. Sed si in p̄te- rito, tunc diceres decem ann. ad similitudinem aliorū pu- blicorum: vt su.e.§.deinde. & facit ī.eo. l. qui vias. Acc.

g *Faciat*] habuimus ī.vnā dñiam inter opus, ꝙ fit ī publi- co. & id qd̄ fit ī priuato: ga si satisdat ī x.an. cū ꝙ eo, ꝙ fit ī publico, satisdeī ī x.an. mō ponit alia: ga si fit ī priuato, de soli, & d̄ opis vitio satisdat, ꝙ eo, ꝙ fit ī publ. de ope tm̄.

h *Cautio*] im propriè: vt C.de verb.sign.l.sancimus. ponit .n. hic pro satisdatione: vt sup-prox.§. Azo.

i *De cæteris*] præter flumen. & ripam fluminis.

k *Cauetur*] in edicto.

l *Ex generali*] qui non pertinet ad speciales clausulas, & expressas. s. flumen. & ripam fluminis: vt ī.de verb.obli. l.doli. Azo. & facit ī.tit.t.l. apud Trebatium. § pen.

m *Sermone*] .s. verbis edicti: vt su.eo.l. Prætor. ibi, alienave.

n *Publicè*] .i. sine vicinorū dāno. sīn R. vel .i. publica auth- oritate Principis, vel Senatus, vel .i. per præceptum Præsidis.

o *Cauendum*] potest tamen dici. & debet, ꝙ Princeps sit adeundus pro vtroq. opere: vel Præses, si in prouincia sint vt inf. eo. l. fluminum. §. quid ergo.

p *Si quid*] ex eo, qd̄ dicit loci, vel operis, dicūt quidā, quod

2 † Ne hoc dāno 4 † P.F. ꝙ hoc dāno priuati cō tingātur. 5 † P. Flo. quas.

6 † Operi. 7 † Nocea tur.

fione contignationis, vel alia pars vitiata aliam ad se tra-
hit. h.d. Bar. Dic clarius secū-
dū Al. de Im. Si pars domus
est ruinosa, & non cauetur, fit
missio in possessionem, non so-
lū illius partis, sed etiam alte-
rius non ruinosæ, sine qua nō
posset ruinosa possideri, vel
quæ cū illa est coniūcta, intan
tū, ꝙ illa ruente, ēt alia rue-
ret, vt quia sūt sub vna conti
gnatione: alias secus. Alex.

Ex hoc edicto, si non ca-
ueatur, mittitur in possessio-
nem à Prætore in eam partē,
quæ ruinosa[q] esse videtur. An
verò in totas[r] ædes missio lo-
cū habeat, videamus. Et ex-
stat Sabini sententia, in totas
ædes mittendum, alioquin [s]
si ex superficie (inquit) dam-
num timeatur, non habebit
res exitum: nec profuturum
erit in possessionem eius rei[t]
mitti, quā quis possidere non
possit, [u] aut ei non expediat,
& verior est Sabini sentētia.

Sed si in plures partes do-
mus dīuisa[x] sit, vtrum in par-
tem, an in totā domum pos-
sidendam mitti, quis debeat,
videamus. 8 † Et si tam [y] am-
pla domus sit, vt & spatia [z]
inter vitiosam partem [a] in-
tercedant, & eam, quæ vi-
tium non facit, dicēdum est,
in eam solam partem mit-
ti. Si verò iuncta [b] 9 † sit con-

8 † In P.F. dueft, &.

9 † P. Flo. vnita.

dicitur de cõtagione pecoris sup. de actio. emp. l. Iulianus. in princip.

a *Contexta*] i. parua domus: vt dixit Sabi.

b *Itaque*] quia cõnexitas contignationis facit vt caueatur etiam pro non ruinosa propter ruinosam. itaq; vbi cessat contignatio. (quod frequenter accidit in ampla domo) ergo cessat cautio pro parte non ruinosa.

c *Domibus*] s. vnitis. q.d non solum superiore casu quando est partita.

3 † P.F. portiuncula.

d *Media*] s. cum vna contignatione totæ ædes nõ continẽtur.

e *Amplissima*] q.d esset absurdum. prouideat ergo iudex: vt ff. eod. l. cum emptor. §. si agri.

f *Insula*] idest parua domus.

g *Totius domus*] vt dicit Sabi.

h *Insula*] idest domui adiacentis.

¶ *Si plures sint.*] CASVS. Vicini postulabant caueri à Titio qui habebat domũ ruinosam: si eis non caueat, oẽs vicini æqualiter mittuntur in possessionem Secundo dicit. Pone q̃ vnus de vicinis est primus missus in possessionem: certè alijs postea peremtib. mitti non præiudicat: nam non spectatur ordo iste. oẽs cẽs dicentur æqualiter possidere. Tertiò dicit: pone quod vnus de vicinis missus est in possessionem ex secundo decreto: tunc si postulent alij vicini caueri, tunc missus ex secundo decreto debet cauere eis: & si non cauet, vicini alij incipient possidere h. d. vsque ad §. Iulianus. Fran. Accurs.

i *Solent*] s. simul: si non habet in textu: vt sup. eod. l. Prætotis. s. r. in fi.

k *Prius*] Quæritur quid dicatur primum decretum: quid sm̃? qualiter perueniatur ad primum: qualiter ad sm̃? quis est effectus primi: quis secundi? Et dicit primum decretum primus iussus iudicis, siue prima missio in possessionem. Secundum, est secundus iussus, siue secunda missio iudice iubente. simile potest videri ff. de vulg. & pup. substi. l. 1. & licèt aliàs primum dicatur respectu secundi: vt sup. de reb. dub. l. qui duos. non tñ hic ita: quia aliqñ primum decretũ interponitur, non sm̃: vt §. dicam. Ad primum peruenitur sic. Citatur aliquis peremptoriè, non venit, nec mittitur tunc mittetur aduersarius in poss. bono. licèt aliter olim, aliter hodie: & fit hæc missio, vt ille affectus tædio veniat cõsiliũ. §. ex quib. cau. in pos. ea l. cũ legati. & ff. vt in poss. legat. l. is cui. in prin. Ad sm̃ peruenit ita: missisti me in pos. ex primo decreto, vellem mitti ex secundo: iudex debet illũ adhuc citare. C. de iud. auth. iubemus. Vel si non inuenitur domi suæ, debet denunciari, vel vicino suo præconizari an aliquis velit cum defendere, ex quib. cau. in poss. ea. hæc cauet. & si veniat, restituat expensas & damna aduersario, & recipiat poss. Si nullo modo venerit, interponitur secundum decretum: vt hic. Sed intra quod tempus? Respon. sm̃ Py. post decem dies: vt sup. de consti. pe. l. promissor Stichi. Alij dicunt q̃ post annum, sic C. de iu. do. impe. l. fi. Alij dicunt q̃ post quinquennium interponitur. C. de præscr. 30. vel 40. ann. l. si quis emptionis. Alij dũt, q̃ post biennium: vt C. de iu. do. imp. l. fin. Alij dicunt q̃ post ips quod datur iudicatis: quod est aliud hodie, aliud olim: vt ff. de iud. l. si debitori. & ff. de re iud. l. debitorib. Vel dic, q̃ arbitrio iudicis committitur: vt ff. de iu. delib. l. 1. Sed quo iure petitur interponi sm̃ decretũ? Dũt quidã, actione in factũ: pt dicit iudicis officio: quod datur loco actionis deficiẽtis: arg. ff. de iurisd. om. iu. l. 1. In qb. actionibus? Rñ. in oibus regulariter personalib. ad instar nox. ac. in qua interponitur sm̃ decretum: vt sup. si ex noxa. cau. aga. l. 2. in fi. & ad instar damni infecti, in quo interponitur sm̃ decretum. Item & quia leges videntur velle, quod in oi personali actione interponatur sm̃ decretum: vt C. de iud. l. properandum. §. sin autem. & inf. de re iud. l. a Diuo Pio. §. 1. fallit sup. vt in poss. leg. l. is cui. Item fallit sup. de ven. in poss. mit. l. 1. §. mulier, & §. fin. & l. sequ.

Sed quid in actione ex empto? variauit Ia. & videtur quod non: quia secundo missus est dñs: sed venditor non tenetur facere dominum emptorem: vt sup. de act. emp. l. ex empt. sed posset dici, q̃ potest interponi. Et quod opponitur, non tenetur facere dñm: verũ est, s. iure actionis ex empto: sed hoc ex sua cõtumacia cõtingit. vt interponatur sm̃ decretũ. Est aũt effectus secundi decreti, vt si dñs erat ille, in cuius possessionẽ mittitur, dñs fit effectus: si nõ erat dñs, pareatur cã vltæ capiendi: vt sup. si ex noxa. cau. aga. l. 2. in fine & ff. de noxa l. elec. & l. generaliter. in fi. & sup. eo. l. præterea. & hic. Alij dicunt, q̃ interponitur sm̃ in cã noxa. & in cã dãni infecti. quod non approbat Iaco. Sed nunquid in realib. actionib. vt in rei vendi. iudicio interponitur sm̃ decretũ? Rñ. non: quia lex vt velle expressim. q̃ in realibus act. nõ interponatur: quia lapsus anni in realib. facit esse possessorem verũ: sed dñs auditur perpetuò de proprietate. i. vsq; ad 30 an. si auditur perpetuò: ergo sm̃ decretum non interponitur. vt C. vbi in rem act. l. 2. in fi. & C. de præscr. 30. an. l. si quis emptionis in fi. Sed quæ est rõ diuersitatis quare interponitur sm̃ decretum in actionib. personalib. non aũt in realibus? Rñ. ille qui agit personali actione, petit dari sibi, quod suũ non est: vt Inst. de act. §. appellamus. & dare est accipiẽtis facere: vt ff. de verb. obl. l. vbi aũt non apparet. §. fin. vnde si non dat: vtile est q̃ interponatur sm̃ decretum, per quod constituitur dñs. Sed qui agit rei vẽdi, non petit rem sibi dari, sed eam sibi restitui: vt sup. de rei vendi. l. officium. & l. qui restituere. Vnde dicit se dñm: sed petit sibi poss. restitui: vt C. de alie. iu. mu. cau. fac. l. 1. vnde cum per primi decreti interpositionem maneiscatur possessionem, & nõ petat nisi sibi possessionem restitui. & modò possessionẽ hẽat per primum decretũ, adimpletũ est desiderium suum: & hẽt quod petebat: vnde sm̃ nõ interponitur, quasi superfluum esset vt ff. vt in poss. leg. l. hæc stipulatio. §. Diuus. Item alia rõne probatur: quia qui petit interponi sm̃ decretum, petit se fieri dñm: vnde tanquã contrarius est repellendus: vt C. de fur. l. 1. Item per sm̃ decretum datur dominium: vt dicit hæc litera, sed si ante erat dñs, per sm̃ decretum non datur dñium: quia quod meum est, amplius meum fieri non potest: vt ff. de verb. obl. l. nemo rem suam. & quia verba Prætoris generalia sunt. Et febat missio aliter olim, aliter hodie. olim si agebatur personali, missio fiebat in oibus bonis: nisi in causa dãni infecti, vbi fiebat tm̃ missio in possessionem illius rei, de qua timebatur damnũ: vt ff. ex quib. cau. in pos. ea l. 1. & C. de bo. auth. iud. poss. l. cum proponas. Si realium poss. rei petitæ: vt inf. ex qui. cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. Celsus. Hodie aliter, vt in Auth. de exhi. & intro. reis, §. si verò quidam. Effectus primi decreti nihil aliud facit, quàm quòd missum in pos. constituit detentatorem: vt ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. cum legati. vnde nec ille lucratur fructus: vt in l. Fulcinius. fallit in duobus casibus, vt sup. de ven. in pos. mit. l. 1. in fi. & l. seq. & sup. vt in pos. leg. l. pe. & est forte ibi speciale: quia nec ibi interponitur secundum decretum, ne illud esset superfluum: quod non debet esse: & hoc in personalibus: in realib. autem fuit opin. & dicũt quidam quòd facit suos. sup. de pet. hær. l. sed & li. l. commissoria. §. petitio. & d. l. Fulcinius. in fi. & est ratio similiter, quia non interponitur sm̃ decretum. Vel potest dici, quod illud est propter nimiam contumaciam aduersarij: vt videtur innuere l. illa, Fulcinius.

l *Ordinem*] hoc cũ sint eiusdẽ tit. in hoc pignore prætorio: vt hic, & ff. vti pos. leg. l. is cui. §. qui prior arg. C. de bo. auth. iud. poss. l. fi. & inf. de bo. auth. iud. poss. l. cum vnus. s. 1. secus si diuersorum: vt C. qui potio. in pigno. hab. l. 2. quæ est contra. Item no. non attendi ordinem, sic in Authen. de mo. §. penul. & ff. de solu. l. nec enim. & sup. de pecu. leg. l. qui.

a † P.F. de est. totius.

b † P.F. de est. simul.

1 Concor. tex. in casine poss. ext. de re. iur. lib. 6. & vtrum possessionẽ interrũpat hæc gl. vt facere pro dictis Bal. in l. cõsentaneũ. col. 3 versi. caue th. si non esse. C. qũp & qã iud. quod sic: ꝛ Ludo. Ro. in sing. suis ĩ ver. decretũ. ver. dicit lex.

adiacẽs, proxima, non sunt continẽs. sic. n. appellatur domus ab alijs remota. vt aiunt Festus & Tacitus de mor. ger. Insula q̃d dicat. pulchrè Bus. Iocati. l. sed illud addes §. 6 inquilinous.

dam. Sed arg. ẽ. C. de offi. Præ. vtb. l. fi & C. de of. Rec. prouin. l. potioris. & in Auth de hær. & Fal. §. inordinatum.

a *Habebunt*] vt & ẽ. eo. l. Prætor. §. eius rei. & j. §. proxi.

b *Infans fit*] ex decreto secundo.

c *Nisi cauerit*] s. missus ex secundo decreto.

d *Posterior*] vt inf. proxi. §.

bunt [a] ambo possessionem. Quòd si iá prior possidere iussus sit, [b] & alius damni infecti caueri [1]† sibi desideret, tũc nisi cauerit, [c] mittetur in possessionem posterior. [d]

Missus ex primo decreto, non præscribit antequam interponatur secundum. Bar.

¶ Iulianus scribit * eum qui in possessionem dãni infecti nomine mittitur, non prius incipere per longum tempus dominium [e] capere, quam secundo decreto à Prætore dominus [f] constituatur.

Si pro plurib. eodẽ tempore secũdũ decretũ interponitur, quilibet pro rata dãni admittitur. Si pro uno, primo ille domini loco habetur: sed ex primo decreto oẽs mittũtur in totũ: sed partes faciunt sibi per concursum. h. d. cũ §. seq. Bar.

¶ Si ante hoc decretũ [g] alius quoque in possessionẽ missus fuerit, æqualiter ambo ædiũ fient [2]† dñi, scilicet cum iussi fuerint possidere. [i] Si verò iá constituto domino [k] eo, qui primus in possessionẽ missus est, Titius damni infecti sibi

† P. F. de acti. sibi

* Scribit. Bar. hicẽ & alii cõiter dicũt istũ text. subtilẽ & quo ad Iulianũ, & habere materiam subtilẽ & malè explicatam super quo §. Bolo. hic refert repeti. nõ fecisse & dedicasse S. D. N. A. 6. Pontifici. maxi.

2 † P. F. sunt.

caueri [3]† desiderauerit, cessante primo [4]† cauere, [l] solus Titius erit in possessione. [m]

¶ Cum aũt plures mittuntur in possessionẽ, [n] æqualiter mittũtur, nõ pro rata dãni, quod vnumquenq; [5]† contigerit: [o] & meritò. nã & cũ vnus mittitur [6]† in possessionẽ, nõ proportione dãni mittitur, sed in totũ. [p] Cum igitur plures [7]† in possessionẽ mittũtur, æqualiter oẽs quasi in totũ missi, cõcursu partes habebunt. [q] Sed si quis eorum missus in possessionẽ sumptũ fecerit, deinde iubeatur possidere, an sũptum consequi possit is, qui fecit, [r] & quo iudicio? Et placet, cõmuni diuidundo [s] iudicio vtili consequi eum posse.

Per missionẽ ex primo decreto, ille, contra quem facta est missio, non compellitur de possessione decedere. Bar.

¶ Si quis autem in possessionem missus, [t] nondum possidere iussus [u] sit, an dominus decedere [8]† de possessione debeat, videamus. Et ait Labeo, non decedere, sicut nec cum creditores, vel legatarij mittendum sit in possessionem ex primo decreto, certè nondum inchoato vsucapere, donec ex eo missus in possessionem ex secundo decreto. Secundo dicit. Si aliquis est missus in possessionẽ ex primo decreto, & alius missus postea fuit, dicuntur ambo æqualiter possidere. Tertio dicit. Pone q̃ missus in possessionem ex secundo decreto vsucepit, si alius amodo petat caueri, iste dominus factus debebit cauere: alioquin petens caueri mittetur in possessionem. ¶ *Cum autem plures*] Si plures petũt mitti in possessionem domo non cauente, æqualiter sunt mittendi: & hoc probatione experta. Sed pone q̃ vnus de istis qui missi sunt in possessionẽ, fecit expensas in domo ruinosa: & tandẽ isti missi sunt ex secundo decreto: nunquid poterit repetere sumptus pro parte aliorum qui missi erant secum? Dr q̃ sic actione cõmuni diu. vtili, h. d. vsque ad §. si quis autem. Franc. Accur.

3 † P. F. de sideraberit.

4 † Nec cauente.

5 † Alii legunt contingeret.

6 † P. F. de est in possessionẽ.

7 † P. F. de est in possessionẽ.

8 † P. F. de est. de.

& l. 2. & C. de cadu tol. l. 2. §. fin verũ non omnes.

e *Dominium*] vtile secundum Guil. & Io. vel sin M. directum: vt no C. de ho ma. l. 1. & in auth. nisi.

f *Dominus*] i. possessor. cum dicat supra cum dñium vsucapere ex tpe secundi decreti. sic & j. de verb sig. l. interdũ. & C. de rei vend. l. quoties. & de præscr. lon. temp. l. 1. item caue: quia non erat res eius, cuius credebatur, alias statim fieret dominus missus: vt no. ẽ. eo. l. Prætoris in prin.

g *Si ante decretum*] scilicet secundum.

h *Missus fuerit*] desijt ergo primus possidere pro parte quota, s. dimidia: vt j. eo. l. ex damni. §. fi & ẽ. eo. l. Prætoris. ẽ. si plures. & arg. ẽ. de pig. act. l. aliena. §. 1. & ẽ. ead. l. §. si plures. & quod obijcit æqualiter, dic, s. pro rata damni: vt dicet statim §. cum autem. Accur.

i *Possidere*] ex secundo decreto: & dic domini: vt modò no. superiori §. Item hoc quando eiusdem rei. alias secus: vt C. qui. po. l. 2. quæ est contra.

k *Domino*] subaudi quasi s. per ꝓscriptionẽ. Io. vt mõ dixi.

l *Primo cauere*] alias cessante primo cauere: & alias cessante primo, & non cauente.

m *In possessione*] ex secundo decreto: vt ẽ. ead. l. §. si plures. verb. q̃ si iam prior. & arg. ẽ. eo. l. Prætor. §. eius ne quod primo est datum posteriori denegetur: vt C. qui pot in pig. ha. l. fi §. pen si autem ex primo non deijcitur prior: vt j. eo. §. si quis autem.

n *In possessionem*] ex primo decreto: vt ẽ. eo. l. Prætoris. §. 1.

o *Contigerit*] idest contingere poterit: nam nil prodest s. mitti pro damno dato, cum nihil sit datum, & ad interesse

p *Sed in totum*] quia plurib. põt esse eadẽ res obligata in solidum: vt ẽ. eo. l. Prætoris. §. 1. & sup. de pi. act. l. aliena. §. fi pluribus. Sed contra j. de precario. l. duo. vbi dicit duos non posse possidere eandem rem in solidũ. Sol. vt j. eo. l. §. vbi autem. Item nunquid tantum habebit ex secundo decreto qui minimum damnum timet, quãtum & qui maximum? quod videtur. vt hic, & sup. ead. l. §. si ante. & pro hoc est quod dicit cõcursu: quod est quando æqualiter concurrunt: vt C. de ead. toll. l. 1. §. sin verò nõ omnes. & ẽ. de vsu fr. acre. l. 1. §. interdum. & l. 3. sed hoc non placet: quia hæc missio est loco cautionis: & ex cautione quilibet agit pro rata damni: vt j. eo. l. ex damni. §. 2. exponè ergo hic partes, ex primo decreto: & quod dicit ẽ. §. si ante dic æqualiter. s. pro rata damni. & de hoc dixi ẽ. eo. l. prætoris. §. 1.

q *Habebunt*] toties. n. concursũ fit diuisio, quoties plures simul in rẽ eandẽ missi ad æquales mittuntur portiones: hoc. n. est cõcursus, & per partes habere: vt ẽ. de vsufr. acre. l. 1. §. interdum.

r *Is qui fecit*] ante secundum decretum.

s *Communi diuidundo*] contra sup. communi diui. l. 4. §. fin. & l. sequen. Solu. ibi cessat directum: sed hic dicit habere locum vtile, secundum M. arg. sup. de noxa. l. ũ seruus communis in fine.

ADDITIO. Die aliter, vñ Bar. quòd hic loquitur quando fuit interpositum secundum decretum: quo casu propter sumptum factum quandoque tñ decretum sic interpositum non datur directum. sed vtiler ibi vero loquitur quando secundum decretum non erat interpositum.

t *Si quis autem*] CASVS. Si aliquis missus est in possessionem ex primo decreto, an dominus domus desijt possidere per hoc? dicitur quod non. adducit simile in legatarijs & creditoribus. Secundo dicit quòd missus ex primo decreto non est statim mittendus ex secundo: sed cum causæ cognitione. nam si dominus domus fleuerit per longa tempora, & non cauit. & sic videtur eam habere pro derelicto tunc mitteretur ex secundo. Idem est & si missus ex primo decreto fleret aliquo tempore: nec dominus, nec alius voluit cauere. nam & tunc mitteretur ille ex secundo decreto. Sed quid si dñs domus ruinosæ erat absens Reipub. causã, vel erat minor viginti quinque ann. tunc iudex non debet festinare ad secundum decretum: & si fecerit, restitui in integrum poterit dominus. Vltimo dic quòd si aliquis est missus ex secundo decreto, tunc dominus deijciendus erit de possess. h. d. vsque ad §. si qua sint. Fran. Accur.

u *Missus*] ex primo decreto. Accur.

v *Ipse*] ex secundo decreto.

Mis-

§ *Mittuntur*] de creditoribus non habes expresse nisi hic, & inf. de acq. poss. l. 3. §. 2. sed certe imo inf. vti poss. l. si duo. §. creditores. & de legatarijs habes hic & sup. vt in poss. leg. l. is cui in prin.

b *Misit*] ex primo decreto.

c *Possidere*] ex secundo decreto.

d *Missio*] die aut. pro & sic. ff. ad vet. leg. l. saepe, sed qd erit silentiū, hoc nunquid decennioū, vel vicennioū, vt Inst. de vsuc. §. & cū hoc placitū? R. non, sed recurrit ad judicis arbitriū, vt de judic. lib. 3. t. fin. & arg. sup. de neg. gest. l. divortio. & sic ēt intelligimus. C. de bo. auct. iud. poss. l. pen.

e *Possidere*] ex secundo decreto, sed in primo sic, vt sup. eod. l. 1. quæ est contra.

f *Indultorum*] sed ea nō data non audiuntur. ff. eo. l. 1. post ea aūt. & s. ex, quæ caus. ma. l. ab hostib. §. si cānitiem facit C. qui bo. ex caus. in integ. rest. non est necesse. l. fi. Itē hic no. tria ar. Primū qa iudex non dēt festinare vt C. de sentēt. ex brev. recit. l. 2. Secundū, quod heri nō debuit factum tū tenet, vt inf. qū app. lic. l. 1. §. biduo. Tertiū quod iudex ignoranter priuat possessione.

g *Iussit esse*] ex secundo decreto.

h *De possessione*] vt & inf. de acq. poss. l. qui vniuersas. §. itē cum prior. & sup. de interd. act. l. non alienum. & hoc ideo dicit quia ñ pōt possidere plures in solidū, vt inf. de pōcar. l. 3. §. nec dominiū habere, vt sup. comm. di. l. si vt certo.

i † P. F. de ff. de. t. §. nec obstat ff. eo. l. §. 6 quis autem, vbi prior nō desiciō quia ibi de primo decreto dicit. Item nec obstat ff. eo. l. 1. cum aūt plures, vbi inuult plures in solidum possidere. quia de primo decreto dicit. secus in secundo. quia tūc vtiliter, i. pro rata damni, vt sup. eo. §. si ante. secus autē in creditoribus, illi enim pro rata debiti mittuntur, vt C. de bo. autho. iudi. posi. fin. vi autem. Vel dic idem vtrobiq; vt ibi no.

¶ *Si quæ sint*] C. ASVS. Si aliquis habet seruitutem in domo ruinosa. & nō satisfederit de dā infecto. & sic vicinus missus est in pos. ex prim. & secundo decreto, nāquid vti potest seruitute a modo? Dic q; non. Idem in creditore, cui erat obligata ista domus. idē in eo, qui habebat vsumfructum: nam amittit tunc ius suum. Franc. Acc.

k *Si quæ sint iura*] seruitutum. M.

l *Debita*] quia dominus domus ruinosæ debebat recipere seruitutem à domo non ruinosa.

m *Satisfiant*] de non fecerunt.

n *Deneganda erit*] sū tamen aliquid possit eis imputari, vt dixim. sup. eod. l. 15. qui.

n *Missus est*] ex secundo decreto.

o *Satisfecit*] hic dic vt no. sup. eod. l. hoc amplius, §. penult. & §. fina.

p *Fructuario*] non tamen eodem modo, quia pignus ipso iure tenet vltr. per exc. p. vt sup. de noxal. l. si noxale. in pen. A.

¶ *Si de vectigalibus*] CASVS. Aliquis conduxit domum vectigalē ab aliquo municipio. hæc domus minabatur ruinā Titio: vide Titius petebat sibi caueri a cōductore: conductor non cauit, & sic Titius missus est in pos. ex primo decreto: idem postea missus est ex secundo, quæritur quid consequitur per istud fm decretum? Et dic q; non consequitur cautam, quia nec conductor qui non cauit, habebat, sed consequitur illud tius, quod habebat conductor. Secūdo dicit pone. q; Titius, qui timebat ruinam iuit ad municipium, cuius erat domus, & petijt sibi caueri: & municipiū noluit cauere, & sic Titius missus est in pos. & ex secūdo decreto. Quid consequit per fm decretū? & certè consequitur dñium per vsuca. nam incipiet iste Titius præscribere. Franc. Acc.

q *Si de vectigalibus*] Ne primum responsum contradicat. ic. secundo. dic casum. Si vectigalib. ædib. conductis ab aliquo municipio nō cauet cōductor de dam. infecto. ius solum quod habet conductor habebit missus. Si vero municipes, qui locauerint, non cauerint, vsucapitur, vt subijcit. & pro hoc ff. eo. l. hoc amplius. §. Celsus, & l. in. qui. Vel fm M. principium loquitur cum conduxit à fisco: finis cum a municipio. Tertij, vt Py. & Pla. dicunt. principium intelligi, vt non iubeat possidere. s. statim, sed ex intervallo sic, vt in fi. pro quo est sup. ea. l. 4. non autem. & §. si forte, quod non placet. Quarti dicunt quòd principium dicat in ædib. finis in rustico prædio. nec hæc positio placet: vnde secundum primum & secundum prosequere literam.

r * *Vectigalib.*] sunt vectigalia prædia. q; cōducit qs à fisco in perpetuū, quādiu soluatur pensio. vt sup. si ager vectigalis. l. 1.

s † *Non cauetur*] à conductore municipij, fm primum casum, vel dic ædib. à fisco conductis, secundum alium.

t *Necubendū*] ex secundo decreto, vt habeat missus dāiū: cū nec ille. q nō cauet hēat. fm primū, vel fauore fisci. non solū rōne prædicta fm aliū. vt Inst. de vsuc. §. res fisci. Acc.

u *Sed secundum*] per secundum decretum.

x *Vectigali*] s. vtili in rem, vt sup. si ager vect. l. 1. & 2.

si municipes [a] non cauerint, dicendum est, dominium per longum tempus [b] acquiri.

Si post petitam cautionem, ante decretū interpositū propter subterfugia non cauētis, interim dāna contigerint, cessat missio ex hoc edicto, sed cōtra non cauentē competit officium iudicis, ut de dāno præterito, & futuro cauere cogatur, uel ad hoc teneri per iudicem pronuncietur. Bar.

¶ Eleganter* quæritur, si dum Prætor de danda stipulatione deliberat, damnum contigerit, an hoc [1] † sarciri possit? [c] Et missio quidem cessabit: [d] Prætor tamen decernere debet, quicquid damni contigerit, [e] vt de eo quoq; caueatur, [f] aut [g] si putat, & vtiliter actionem [h] daturus sit, decernat.

Contrà pupillum non cauentē, ēt si tutorē non hēt: ex causa damni infecti fit missio ex primo, & secūdo decreto. Pa.

¶ Si pupillus tutorem non habeat, quo authore dāni infecti promittat, quasi non defendatur, missio [i] in possessionem locum habebit.

Missus ex primo decreto, non tenetur rem reficere, licèt habeat pignus prætorium, secus in habente pignus conuentionale. Pau. de Cast.

¶ Si quis damni infecti in possessionem missus sit, fulcire eum, & reficere insulam debere, sunt, qui putent, eumq; culpam [k] præstare, exemplo eius, qui [a] † pignori accepit, [l] sed alio iure vtimur. Cum. n. ob hoc tñ missus sit, vt vice captionis i possessiõe sit nihil ei imputari, si non refecerit. [m]

Si damnum contingat post missionē factā ex primo decreto, non cogitur missus dimittere tenutam: nisi etiam de tali dāno caueatur, & ēt de expensis factis in refectione, & dicitur dānū euenisse post missionem, vt debeat emēdari, ēt si euenit post insum de mittēdo, & ante realē missionē: dūmodo in illa non fuerit negligens. Pau. de Cast.

¶ Item* videamus, si cautio ei offeratur, [n] postea, quàm missus [o] est in possessionē, an non prius decedere debeat, quàm si ei caueatur etiā de eo damno, quod contigerit [3] † postea, quàm missus est in possessionē, quod quiritio, & etiam caueat de expensis, si quas fecit iste missus.

¶ *Illud quæritur*] Nunc dicit à quo tēpore retrò computatur damnum, vt sic de eo caueatur, & certe qñq; à tēpore, quo missus fuit, qñq; à tpe quo iussus fuit mitti. Vltimo dicit, si aliquis est missus in pos. ex secūdo decreto, amodò dominus volens cauere, & recuperare poss. non auditur: nisi esset dominus minor, vel alia iusta causa hoc dicit vsque ad §. fi iam. Franc. Acc.

a *Municipes*] postulata ab eis cautione. Azo. secundum vtrunque casum.

b *Per longum tempus*] s. decem annos, & strictè accipe municipiū, pro castro, vel villa. Secus si ciuitatis [1] esset prædiū, fm quosdam, quia opus esset præscri. centum ann. vt C. de sacrosc. eccl. l. fin. Sed fisci 20. ann. vt inf. de diuer. & tēp. præscr. l. in omnib. & plenè dixi in d. l. C. de sacro sanc. eccl. l. fi. Item in eo, quod dicit pdium vectigale posse vsucapi, est contra supra de Publ. l. cum sponsus, §. in vectigalib. Sed dic hic esse speciale, vt vectigalia prædia possint vsucapi, qũ pro damno infecto non cauetur: sicut & illud, vt ēt sciens rem alienam præscribat, vt dixi sup. eo. l. Prætoris in prin. & de noxali. l. generaliter. Vel dic vectigalia pdia non posse præscribi à conductore, quia non omnino pro suo possidet, vt ibi, sed ab alio sit, vt hic, vel illud verbum ibi positū, non pāt vsucapi, non refertur ad vectigalia, vel solue aliter, vt ibi notaui. Vltimo quæro, an idē, quod in vectigalibus fit in feudatarijs, libellarijs, & precarijs, quod satis dici potest. ¶

¶ *Eleganter*] CASVS. Cum tu haberes domum ruinosam, iui ad iudicem, & petijs vt rogeret te mihi cauere, & cum iudex deliberaret, esset cauendū mihi, an non, cecidit domus, & dedit mihi dānū, dī, q̄ iudex debet facere te mihi cauere ēt de damno præterito, vel si sibi videbitur dabit mihi act. ex stipu. ac si intercessisset. Fran. Acc.

c *Possit*] idest debeat.

d *Cessabit*] tribus modis expone. Primo cessabit, nisi iusta causa ĩtercueniat, vt quia impeditus, vt sup. e. l. hoc amplius, & l. Prætor, §. fina. & l. seq. Sed nonne hæc est iusta causa, quia iam instanter erat coram Prætore, & sic non erat negligens? Resp. potest esse, quod nimium fuerat negligens in veniendo coram Prætore, vt sup. si quis cautio. l. 2. §. si quis tñ cum posset, & hoc casu hic loquitur. Secundo missio cessabit. s. meo cõsilio, fm H. quia melius est, quòd hēat refarcitionem damni, cum non fuerit negligens, & iam erat corā Prætore, aliud ĩm primum interuenisset, quia non fuisset negligens, non tamen venit coram Prætore tunc. n. haberet locum, quod dī sup. eo. l. quod fortè tunc. Tertio missio cessabit quia res interijt, & sic non p̄ habere locum missio in ædes: fiet tñ in ruderā, & solum, vt sequitur & sup. eo. l. hoc amplius. Item quod dicit cessare missionem, est contra inf. eod. §. si iam, sed ibi ruit post decretum: hic ante, vt plenè no. sup. eod. l. hoc amplius, in prin. vel hic ideo cessat, quia potest agi, ac si esset cautio interposita.

e *Contigerit*] interim.

f *Caueatur*] sic etiam de præterito.

g *Aut*] pro &, vt sup. eo. l. hoc amplius, in prin. sic C. de ver. sig. l. pe. & sup. ea. l. §. nõ aũt. vel dicas propriè, & erit in sua potestate, quod velit facere, vt patet ex ordine literæ.

h *Actionem*] in factũ M. vel interdictũ, vt tollat rudera, vt

i *Inno.* & Alex. hic re putãt istã gl. fin. adhoc, p priuilegiũ cõcess ũ ciuitati circa p̄script. in quatuor casib. positis in l. fi. C. de sacr. ecc. ñ hēt locũ in castro, vel villa. Bol. Adde B. in c. 1. col. 8. ĩ tit. de cap. q cuvēdi. ĩ vsib. feu. & ĩ add. ad Spe. in ti. de rest. in ĩnte. vers. castrũ, & villa Io. An. in c. si ciuitas, de sen. ex. li. 6. ĩ nouel. & Bar. ĩ l. sed, & reprobari. §. fin. col. 2. ver. no. ex ista gl. de excu. tut. * Eleganter. De intell. huius §. vi Cor. ĩn repe. l. a. in prin. no. 15. de ver. obli. ¶ P. F. de est. hoc.

1 Intellecta sic. Coras. ĩ rep. l. a. ĩ prin. nu. 15. de verb. sign. Ista ēcõis fm Cerr. vbi sup.

2 Alex. in l. 1. q. sa. if cogã. mouet hãc q. & cõcludit sicut ista glo. q̄ tñ nõ allegat. ĩ Pa. de Ca. ibi. & in l. iubere. supra de iustis. omind.

2 † Pignota.

* Itē. Ad huius, §. intellectā vi Vrcurum in §. Iulianus, supra hac ead. l. nu. 165.

3 † P. F. cõtigit.

k *Culpam*] etiam in omittendo.

l *Accepit*] ex conuentione, vt sup. de pign. act. l. si fernus, nõ dico ex authoritate iudicis: tunc enim de solo dolo, & lata culpa tenetur, vt inf. de bon. auth. iud. posti. l. prætor, §. his verbis, & §. est præterea. Acc.

m *Si non refecerit*] aliàs cauerit, aliàs pēnerit, aliàs fulserit, & aliàs refecerit. Sed quid ĩ ille, qui missus est in possessionem, deposuerit domũ sine iussu iudicis, quæ parua mora ruitura erat an teneatur? Ñõ, non vt inf. quod vi aut clã. l. si alius, §. est. & alia, & su. ad leg. Aqui. l. si quis fumo. §. 1. cũ prin. huius. §. cũ cõcord. ĩ eo. l. hoc amplius, §. fi. & sup. de vsufr. l. hactenus, §. fi sed ad fi. est contra. inf. eod. §. si quis metu. Sol. ibi in modica impensa, vel non imputatur si non refecit, scilicet culpa, vt hic, sed si dolo, sic, vt ibi. Vel dic verius ibi Cassius corrigit Labeonem.

n *Offeratur*] in eodem, non in alieno loco, vt sup. qui satisda. cog. l. de die, §. planè.

o *Missus*] ex primo decreto: secus si ex secundo, quia tunc habet locum, vt inf. eo. §. postea.

Magis

a *Magis*] scilicet quàm contrarium.
b *Repetita*] i. referenda erit cautio ad ipsi præteritũ, quo etiam uti debuit. i. ad eam diem, qua nondũ fuerat dãnum datum: & sic ea cautio de omni futuro damno peti potuit. sic ff. de iti. actuq; priv. l. 1. §. si quis propter. & §. præterea.
c *Si quæ*] necessarias non tamen ei incumbebat necessitas faciendi: vt ff. eod. l. §. si quis damni.
d *Illud quæritur*] Hic distingue, vt plenè dixi sup. eo. l. hoc amplius. in prin.
e *Habeatur*] cum modo cauere velit: vt ff. proxi. §.
f *Missus*] i. mitti iussus. & alioquin in hoc tit. sic ponitur.
g *Venit*] quia iam damnũ datum erat.
h *Tardius in rem*] aut fortè venies non fuit admissus.
i *Decreto*] quod fit cum quis mittitur ex secundo decreto.
k *Oblationi*] secus si quis impetrauerit, vt possideat pignus iure dominij: vt C. de iure do. impe. l. fi. §. si autem tempore.
l *Finitus non inuenitur*] imo inuenitur si semel præstatetur. sed hoc non ita intelligitur, vt prima facie sonat: sed ita, i. cautionis offerendæ. q. d. si nõ finit mõ ius offerẽdæ cautionis: ergo per oĩa ita poterit offerri: qđ esset absurdũ: nã q̃ tõ est in hoc tpe, eadem & in seq. Azo. & est sic C. de trãsac. l. fratris. Item est hic argu. pro sniã B. ff. ꝙ ius offerendi tẽ pore tollatur. sic C. de præscr. 30. ann. l. cum notissimi. §. eo
m *Sepositio*] q. d. seorsum posito & separato, seu segregato ab eo, quod ante dixerat: vt ff. eo. §. si fortè. ¶ *Si iam ruerint*] CASVS. Cũ non cauetes mihi de dãno infecto dex decreuit me mitti i posse. & cũ irẽ ad ĩtrãdũ in poss. anteq̃ intrarẽ, domus tua cecidit ff. meam. an in poss. iſtius ruinæ siue areæ intrabo? & dr ꝙ sic. Sed pone, ꝙ ego feci expensas in ista area reficiẽdo eã. & ille dñs vult cauere, & vult ꝙ recedã de possessione: auditus: dũ tñ mihi caueat de expensis quas feci: & de dãno quod habeo ex illa ruina, possem ẽt agere act. in factũ ad recuperandas expensas, quas boni viri arbitratu feciſſem. Idẽ est. & si alius meo iussu. vel rogatu expensas istas feciſſet, & ei essem condemnatus ad reddendum, vel sponte soluerem: nam istas expensas consequar, vel ope exceptionis, vel act. prædicta. Franc. Accur.
n *Adjecit*] scita mittendum.
o *Decreverit*] antequàm esset in possessione.
p *Decederint*] aliàs non, nisi ille fuerit temporis angustia, vel alia iusta causa impedimus stipulari: vt plenè dixi ff. eo. l. 1. eleganter. & l. hoc amplius. in prin.
q *Sarciatur*] impensa.
r *De pretio*] i. damno rei suæ.
s *In factũ*] actione ex edicto, qđ est ff. de bo. auth. iu. poss. l. prior. non solũ iudicio offõ. Sed quare nõ actione neg ge. ? Rñ. qa potius suo noie facit respiciẽdo qđ pt prin gere. vt ex secũdo decreto iubeat possidere: & ita fiat dñs. vñ nõ aget neg ge. vt ff. de bo. auth. iu. poss. l. prætor. §. his verbis.
t *Iussu*] differt iussus à rogatu: vt C. qđ cũ eo. l. ẽt. & ff. quod iussu. l. 1. §. sed ego quæro. & ibi notaui.
u *Condemnatus*] nec aliqđ adhuc solui. & subaudi maximè cõdẽnatus. nã idem si non sum cõdẽnatus: vt ff. de hær. ven. l. 2. §. fin.
x *Aut dederim*] nõ cõdẽnat⁹ ei. q iussu meo refecit. Sed qd si dedi ei. q non refecit, & ẽt sine dolo? forte non ago: qa indebitũ solui: vt ff. de pet. hær. l. si possess. §. bonæ fidei.
¶ *Si quis metu*] CASVS. Cũ essẽ missus i. poss. domus ruinosæ, eo quia mihi nõ cauebatur: timore ruinæ, ne caderet ff. me recep: nũq d amitto i⁹ meũ? Labeo distinxit, an possũ eã reficere, & ñ feci: & tũc amitto i⁹ meũ: an ñ. & tũc nõ amitto. Cassius ãt corrigit Labeonẽ dicẽs, ꝙ si recessi đ poss. timore ruinæ nõ aio desererẽdi poss. ũ amittendũ est quod sp præsumitur.
¶ *Eñ tamẽ*] Cum hẽs in domum ruinosam. & nõ caueres de dã. inf. Bol. Tu iudex decreuit me ĩtrare in poss. & ego negligẽs nõ intraui, & ruit domus. dr ꝙ postea intrare non possum: secus autem si non fui negligens.
¶ *Si quis ex*] cum noles cauere de dã. inf. iudex iussit me ĩtrare in poss. domus ruinosæ. & cũ vellẽ ĩtrare, id, qđ veniret si cauisses. añ ergo nõ agã hac actio. Sed o dr si anteq̃ dãnũ det. tu cauisti mihi, vt dimisisti me ĩtrare: ñ puniris ex, phibitione. q̃ fecisti mihi. & h. d. hic. §. cũ l. sc. Fr. A.
y *Si quis*] s. missus in possessionem ruinosarum ædium ex primo decreto, quia sibi non cauebatur. Azo.
z *Discesserit*] id est, recesserit.
a *Prætoris beneficium*] quod habebat ex prima missione.
b *Beneficium*] cogitur ergo reficere & sic est contra ff. ea. l. §. si quis damni. Sol. vt ibi.
c *Cassius*] corrigens Labeonem.
d *Animo*] quod in dubio semper præsumitur: vt Institu.

dẽ magis [a] probatur. Repetita [b] igitur die [1] †repromittendum erit. Hoc amplius, de impensis quoque, si quas [c] fecerit, erit ei cauendum.
¶ Illud quæritur, [d] ex quo tẽpore dãni rõ habeatur, [e] vtrũ ex quo in possessionẽ ventum est, an verò ex [2] †quo prætor decreuit, vt eatur in possessionẽ? Labeo ait, ex quo decretũ est: Sabinus, ex quo ventum est in possessionem. Ego puto, causa cognita modò hanc, modò illam sententiam probandam. Plerunque enim subuenitur etiam ei, qui missus [f] in possessionem, aliqua ex causa aut non venit, [g] aut tardius venit in possessionem. [h]

Post missionẽ ex secũdo decreto nõ est locus cautioni, nisi mediante restitutione in integrũ ex cã absentia, vel ætatis. Pa.

¶ Postea autem, quàm quis possidere iure dominij [i] à prætore iussus est, nequaquam locus erit cautionis oblationi. [k] & ita ait Labeo. Cæterũ nullus (inquit) finis rei inuenietur. [l] & hoc est verissimum: sepositio [m] eo, ꝙ quibusdam vel ætate, vel qua alia iusta causa subuenitur. *

Si post iussum de mittendo in possessionem ex primo decreto, & ante realẽ missionem ruat: potest fieri missio in ipsã ruinã. nec tenetur missus dimittere, nisi sibi emendetur damnum præteritũ, & etiam caueatur de futuro, & refundantur expensæ factæ in refectione: pro quibus etiam competit actio in factum, dummodò sint rationabiles, siue sint factæ per eum, siue per alium eius nomine. Pau. de Cast.

¶ Si iam ruerint [3] †ædes, an in possessionem ruinæ, vel areæ mittendus sit nihilominus is, cui cautũ non est, videamus. Et magis est, vt mitti debeat. & ita Labeo ait. Sed adjicit, [n] Si postea quam decreuerit [o] Prætor eum in possessionem mittendũ, tunc ædes decide rint. [p] & puto Labeonis sententiã verã. Proinde & si refecerit [4] † aliquid, erit probãdũ, non prius eum discessurum, quam si ei sarciatur, [q] & de [5] † pretio [r] caueatur. Potest autẽ & in factum [s] actione recuperare hoc, quod impendit: sed non amplius, quam quod boni viri arbitratu factum sit. Idem est, & si alius iussu, [t] rogatuve meo eorum quid sine dolo malo fecerit, & eo nomine condemnatus [u] sim, aut dederim [x] sine dolo malo.

Quando quis recedit de possessione de necessitate, vel aio retinẽdi, Prætoris beneficiũnõ perdit, secus si eõ deserẽdi. B.

¶ Si quis [y] * metu ruinæ [6] † discesserit [z] de [8] † possessione, si quidem cum adiuuare rem non posset, id fecit, Labeo scribit, integrum ius eum habere perinde, ac si in possessione perseueraſset. Quòd si, cum posset succurrere, maluerit [9] † relinquere, amisisse eum [a] prætoris beneficium: [b] neque si postea succurri sibi velit, audiẽdũ eum. Cassius [c] aũt ait: Si metu ruinæ recesserit, non hoc animo, [d] vt ædi-

1 † P. F. promittẽdum.
2 † Ex quo tempore.
3 † P. Flo. ruerunt.
4 † P. F. reficit.
5 † P. F. de prætitio.
* Si quis. Io. ã Imo. & Alex. hic. Iapostil. ad Bal. istũ text. exclamãt sing. ad hoc ꝙ, sito cui possessio retinet solo aio, ita & sola detẽtatione. aduersũ possessionẽ tendũ est quod ff. vt hic in nouis interpretat. Bol. Tu adde. In c. cũ olim. ext. de priuil. Gem. In c. Pontifices. 6. q. 1. & Pan. In ca. ad sedẽ. & ꝙ ibi notaui. ff. ad exhib. l. si apposit. ad ipsum in vers. dicẽdũ est, ꝙ sic nu. 21. ext. de rest. spol.
6 † Decesserit. P. F.
7 † P. F. de est de.
8 † P. F. maluit.

de rer.diu.§.fi. & ſ.ad l.Rhod. de iac.l. qui lemandæ. Sed arg.contra ĵ.de furt.l.falſus.§. ſi iactum.

a *Miſſus*] i mitti iuſſus ex primo decreto.

b *Beneficium*] quod habet ex miſſione Prætoris: vt intret in poſſ.vnde à capite: vel hic de ſuperiori caſu oportet eum petere caueri.

c *Si dum venit*] non ſpectãte negligentia: quia tũc non amiſit: vt & ĵ. eo l.cũ poſtulaſſem. in princ & ſ. ea.l.§.illud quærtur.

d *Miſſo*] i.mitti iuſſus ex primo decreto.

e *Puniſſe*] idest intereſſe vt ſ.eo l dies.§. in eum. & ĵ. ne vis fiat ei.l.fi.§.prætor.

f *Extenditur enim actio*] prædicta in factũ.i eius condẽnatio, ſiue effectus eius, vel exercitium. ipſa .n.naſcit ex ipſa prohibitione: ſicut eſt in actione iniuriarum: vt Inſtit. de iniur. §. pœna. ſicut & aliàs. ſ.de cuic.l 2 & ĵ.ad le.Aql in lege ſic extẽdit infamia: vt ĵ. de his qui no. infa.l. athletas.§ Põponius. Sed arg.§. ĵ. de act. emp.l ſi ſterilis.§.cũ per venditorem aliàs incipit l.cum per venditorem.& ĵ.eo.l.dãni.§. ſi is.

ADDITIO. Die ſm Bart. poſt Dyn. q. in illis non extenditur actio.nec obſo: præterea ibi eſt extenſio circa tẽ.quæ prohibetur.hic circa tempus.

g ANtequàm expoſitio ſuperioris.§. Azo.

h *Impunitum*] tõne effectus, vel ſubaudi perpetuò.ſi tñ.&c.ſic mora ſola non inducit hãc obligationẽ. ſ. quantum ad effectum, ſed damnum poſtea contingens.

i *Si tamen*] ſubaudi maxime: quia idem eſt, & ſi nullum iſtorum interueniat: vt ſup. l.proxi. §.fi.

SI quis] CASVS.Cũ hẽres domũ ruinoſam.& nõ cauebas de dãno infecto: iudex iuſſit me intrare poſſ.eã intrare vellẽ, ſeruus tuus me prohibuit, & ſic non intraui. certè habeo actio. in factum noxalẽ: per quã conſequar, vel emendari mihi oẽ dãnum, perinde.ac ſi cauiſſes: vel loco damni dari ſeruũ pro noxa. Secundo dicit.pone.q procurator tuus prohibuit: certè datur mihi actio in factũ ĵ procuratorẽ. Idẽ ſi actor municipij.vel tutor pupilli me prohibuit. Vltimò dicit. hæc actio in factum eſt perpetua. & datur hæredi.& in hæredem.

¶ *Iudex*] Cum haberes domum ruinoſam.cauiſti mihi de damno infecto.tandem poſtea alienaſti domum.& cecidit ſup.meam. quæritur an tenearis mihi ex ſtipulatione prædicta? Et dicitur q ſic Fran.

k *Si quis miſſum*] i.mitti iuſſum.

l *Cum eſſet*] hoc refertur ad ſuppoſitum.per dictionem ſiquis. & intellige de ſemo tantum.non de filio: quia in eo non habet locum noxalis: vt Inſtit.de nox.act.§.fi.

ficia derelinqueret, reſtituendum eum 1† in poſſeſſionem.

Qui poſt decretũ de mittendo in poſſeſſionem ex primo decreto, negligẽs ſit facere ſe immitti, ſi interim domus ruat.perdit ius quod ſibi queſitum erat ex illo decreto, ſecus ſi non neglexerit. Paul.

¶ Eum tamen, qui miſſus [2] in poſſeſſionem, non acceſſerit, ſi [2]†ædificiũ ruerit, beneficiũ [b] Prætoris amiſiſſe ſcribit. Hoc ita accipiendum erit, ſi venire in poſſeſſionẽ neglexerit: non ſi, dum venit, [c] ruerint. [3]†

Contra eum qui nõ admittit miſſũ ex primo decreto, ſecuto poſtea dãno datur actio in factũ: ſed antequã dãnum detur, agi non poteſt: & ſi antequam detur, purget moram cauendo, vel poſſeſſionẽ cedẽdo: etiam ſi poſtea detur, agi non poterit. Paul. de Caſt.

¶ Si quis ex hoc edicto à Prætore in poſſeſſionem miſſus, [d] non eſt admiſſus, in factum actione vti poterit, vt tantum præſtetur ei, quantum præſtari ei oporteret, ſi de ea re cautum fuiſſet. [e] Extenditur enim actio [f] in id tempus, quo damnum committitur.

*Paulus lib.*58. [4]†

LEX XVI.

ANtequàm [g] damnum detur, impunitum [h] eſt factum eius, qui neq; [5]† promiſit, neque admiſit in poſſeſſionem: ſi tamen [i] ante damnum datum vel cauit, vel [6]† ei poſſeſſionem ceſſit.

Hac actio in factũ oritur ex delicto non admittentis, & iõ ex facto ſerui datur contra dominum noxaliter. Item ex facto procuratoris generalis, vel legitimi adminiſtratoris non datur contra dñm, ſed contra ipſum tantum procuratorem vel adminiſtratorem. Paul.

Vlpianus lib.13. [7]†

LEX XVII.

SI quis miſſum [k] in poſſeſſionẽ, cum eſſet [l] in aliena poteſtate, non admiſerit, plerio; putant noxalẽ actionem [8]† eius noie competere. Quid [9]† enim, ſi procurator prohibuerit: vtrũ in ipſum, [m] an in dñm dabimus? Sed verius eſt in ipſum dandã. [n] [10]† Sed in actore municipum, & in tutore, cæterisq; qui pro alijs [11]† interuenerint, idem erit dicendum. [o]

¶ Actio iſta, q̃ in factũ eſt [12]† perpetuò P dabitur, & hrdi, & in hrdem, [q] [13]† cæterosque, [r] itemque cæteris [s] perſonis.

Si agitur ex cautione damni infecti poſt damnum datum, ſit condemnatio de cauente, licèt prædium quod damnum dedit, per ipſum alienatum fuerit. Paul.

¶ Iudex, qui de dãno infecto [t] cognoſcit, etiã alienato [u] prædio ab eo, cũ quo actum fuerit, damnum æſtimare [x] ſolet, omne quodcunque ante iudi-

m *In ipſum*] ſ. procuratorẽ. Sed certè dñs vt teneri: vt ĵ.l. p xi.§ ii mandato. & ĵ.de vi & vi ar.l.1.§. deieciſſe. & §. quoties. quę ſunt 3 Sol. hic erat q̃ſtalis. vel ad alia: ibi ſpãliter cõſtitutus ad deijciendũ. vel dic ẽt. q hic erat ad hoc ſpecialiter cõſtitutus. & non negatur dari in dñm. & ſic in ſimili.

n *In dominum*] ſ. procuratorẽ. Sed certè dñs vt teneri: vt ĵ.l. p xi.§ ii mandato. & ĵ.de vi & vi ar.l.1.§. deieciſſe. & §. quoties. quę ſunt 3 Sol. hic erat q̃ſtalis. vel ad alia: ibi ſpãliter cõſtitutus ad deijciendũ. vel dic ẽt. q hic erat ad hoc ſpecialiter cõſtitutus. & non negatur dari in dñm. & ſic in ſimili.

o *Dicendum*] vt ar. ſ. de tribut l. 3. §. 1. & de per. l. ſumma. a. 1. ii dolo. & de reg. iur. l. neq;. & C. vnde vi. l. meminerint. & ĵ. de dolo. l. ſed & ex dolo. ſed & ipſe pupillus doli capax tenetur conſentiens prohibitioni: vt inſ. ne vis fiat ei. l. 1. §. hoc edicto. quæ eſt contra. Acc. p *Prætorio*] ſpeciale in hoc caſu: & in alio qñ cã legatorũ miſſus non admittit. ſed aliàs realiter ptra prohibentẽ eſt annalis: vt hic, & inſ. ne vis fiat ei. l. 1. §. fin. & eſt ratio. vt ibi. Acc. q *Hæredem*] licèt ex delicto. ſin R. nã ſuccedit loco actionis in q̃ ex cautione daret. ſi interueniſſet. q̃ in hrdẽ daretur: arg. ĵ. ſi quis caut. l. ſi eũ. §. ſi. aliàs nõ daſ in hrdẽ actio ex delicto. niſi quatenus ad eũ peuenit: vt ĵ. ne vis fiat ei. l. 1. §. fi. & ĵ de eo per quẽ factũ eſt. l. 1. §. fi. & de ali. iud. l. nõ ſolũ. §. fi. & l. ſeq & ſeq. Vel dic hic teneri hrdẽ de eo quod ad eũ peruenit: peruenit aũt ad eũ hoc, quod nõ ſatisfecerit, vel nõ admiſerit in poſſeſſionẽ: quod faciẽdo. i. ſatisfãdo, euitat actionem: vt ĵ. ne vis fiat ei. l. 1. §. fin. & §. 1. & ĵ. l. proxi. Accur.

p *Perpetuò*] ſpeciale in hoc caſu: & in alio qñ cã legatorũ miſſus non admittit. ſed aliàs realiter ptra prohibentẽ eſt annalis: vt hic, & inſ. ne vis fiat ei. l. 1. §. fin. & eſt ratio. vt ibi. Acc. q *Hæredem*] licèt ex delicto. ſin R. nã ſuccedit loco actionis in q̃ ex cautione daret. ſi interueniſſet. q̃ in hrdẽ daretur: arg. ĵ. ſi quis caut. l. ſi eũ. §. ſi. aliàs nõ daſ in hrdẽ actio ex delicto. niſi quatenus ad eũ peuenit: vt ĵ. ne vis fiat ei. l. 1. §. fi. & ĵ de eo per quẽ factũ eſt. l. 1. §. fi. & de ali. iud. l. nõ ſolũ. §. fi. & l. ſeq & ſeq. Vel dic hic teneri hrdẽ de eo quod ad eũ peruenit: peruenit aũt ad eũ hoc, quod nõ ſatisfecerit, vel nõ admiſerit in poſſeſſionẽ: quod faciẽdo. i. ſatisfãdo, euitat actionem: vt ĵ. ne vis fiat ei. l. 1. §. fin. & §. 1. & ĵ. l. proxi. Accur.

r *Cæteros*] ſucceſſores. etiam in rem tantum: vt ĵ. eo. l. fluminum §. adijcitur. Accur.

ſ *Cæteris*] etiam ſucceſſoribus in rem: vt d. §. adijcitur. Accurſius.

t *Damno infecto*] infectũ erat. ſ. dãnum tunc. cũ cautio fuit interpoſita, ſed nũc eũ agit factũ eſt dãnũ: quia poſtea domus cecidit: & tũc agit ex ſtipul. & iudex cognoſcit. Acc.

u *Alienato*] vel lite pendente. vel ante: quia actione in rem non tenetur huic, ſed perſonali in factum. quæ rem non comitatur: vt C. de hære inſti. l. quoties. & C. de act. & obl. eum. Azo. & ſup. ad Treb. l. 1. §. ſi hæres. Accur.

x *Æſtimare*] contra alienãtẽ. Itẽ ĵ eũ, in quẽ eſt alienatũ. ſi ſit pignus foerit et conſtitutũ per miſſionẽ in poſſeſſionẽ. imo & ſi non ſit conſtitutũ: vt ĵ. eo. l. fluminũ. §. adijcit. vel dic vt ibi. ſic econtra æſtimat, pro eo q̃ fuit ſtipulatus, & pro eo qui eius loco ſucceſſit ii in rem: vt d. §. adijcitur. ſic etiam

6† Vel poſſeſſione ceſſit. P. F.

7† Paul. ll. 53. ad edi. P. F.

8† P. F. eo.

9† P. F. deinde.

10† Actionem.

11† P. F. i. t ruenit ũ.

12† In ꝑpetuum.

13† P. F. cæteraſq;

1† P. F. de eſt eum.

2† P. F. ædificia ruerint.

3† P. F. ruerunt.

4† lib. 60. ad edict.

5† Cõpromiſit.

&t est in supiori.& seq.in rubro,vt ff. ti.1.l fi.& ff.ti 1.l. is cum quo.vi tñ ff.l.proni.§.emptor.& §.sed ſi vẽditor & §. fi is.qui.ibi non augeti.&c. sed nõ est si bñ intelligatur. vt ibi dicit. Apparet ergo.q si fuerit missus ī possessionẽ aget hypothecaria,vt ff.de pig.act.l.non est mirũ.si nõ fuit missus. sed stipulatus, ex stipulatione agetur.vt d.§. adijcitur.

3† P.F.cõtigit

a *Ante iudicium*] ve um post cautionem interpositam. item benè dicit ante. nam postea validius spectat ad iudicis officium. quia etiã non petitum. sed prius benè petitum. vt supra ff.ædil.edi l. Aediles. § item sciẽdum. Ac.

2† P.F.a-l.ad edi.

DAMNI INFECTI CAVSA. Si habes domũ ruinosam.non solũ debes cauere vicino habenti domũ in plena proprietate, sed etiã ei qui habet vsumfru. in aliqua domo ibi vicina. Secundo dicit, timebã ne domus tua caderet supra meam,promisisti mihi de damno infecto. tandem postea incepisti possidere domũ meam, & eam præscripsisti. volo agere contra te ex tua promissione de damno isto præscriptionis.certe non possum, quia hoc dãnũ, quod habeo,non contingit rõne vitij operis.vel loci,sed iure communi.ideſt præscript. passus sum hoc damnum.

3† P.F.de est ei.

4† P.F.de minij capiove.

¶ *Et cuius*] Si hẽs vsumfr.in domo,& ego proprietatem, & hęc domus minatur ruinam,& tu fructuarius petas à me ti bi cauerı:non teneor,& hoc in prima.l.dẽ est.& ſi fructuarius habeat domũ propriam ẽt vicinam,in qua timeat dãnum ex ista,in qua habet vsumfru. nam nec sibi cauere debeo.& reddit rõnẽ vtriusq; dicti. Tertio dicit.pone.q fructuarius habeat domũ ibi propriam, quæ minatur ruinam huic domui,in qua hẽt vsumfru & ego proprietatẽ.peto,vt mihi caueat de damno infecto.Dr.q non audiat.& reddit rõnem. Vltimo dicit. Quidam cõduxit domũ meam:iuxta hanc domum hẽbat suam propriã:hæc domus cõducta minatur ruinam suæ propriæ.petit, vt caveam sibi, quæritur, quid iuris & certè dicitur.quod cauere debeo.

1 No. ex gl.tua rũcto tex. q res strictẽ dr. q ẽ in dãto mo.largè q nõ est. ista gl. cũ tex allegat Corſe.in eius reportato ad Pa.in verbo bona. in §. col. & addẽdo dic. idẽ in verbo bona. vide.in l. 3. §. hæc aũ.ff. siqs test lib. quarum ad dictum. in verbo bona.

¶ *Et qui inquilinus*]conduxisti solũ : in eo posuisti superficiẽ: non debeo cauere tibi de vitio soli: nec tu mihi de vitio superficiei,& reddit rationem.h.d.vsq; ad §.si is.qui.Franc.

b *Stipulatio*]i.ius exigendi stipulationem.Acc.

c *In bonis*]i dñio,& sic strictè.vt inf.de ver.sign.l. bonorũ, §.in bonis.& Inst.vi bo.rap.§.fi.& inf.de acquer.do.l.rẽ in bonis.Et sic strictè a propter id, quod sequitur,sed etiam &c. Acc.

d *Periculo*]vt fructuarius.& superficiarius.vt ff.eo.l.hoc amplius.§.pen.& §.fi.sed fallit in bonæfidei possessore.vt ff.eo. l.qui bona.§. sed ei. nam multis modis dr res esse alicuius piculo : nã & res mihi debita est peticulo meo ante morã, vel culpam debitoris.vt inf.de verb.obl.l.si ex [illegible] Acc.

e *Sed quid*]sub illud.&c. vel dic.quod ideſt quia post opus factum.& sic mutat hic casum. Acc.

f *Operis*]cuius opetis nomine timebatur ruina.quando fiebat.& ideo fuerat cautum.

g *Damnum*]eius rei.quæ minabatur ruinã.& cuius nomine cavebatur.quæ in veritate erat stipulationis.sed tamen ipse ignorabat forte. Acc.

h *Eo nomine*]i. quia vsucapit, & sic volebat hoc damnum scilicet.quod vsucapione est datum, venire in stipulationẽ damni infecti.quod non permittitur.

i *Publico*]puta vsucapione, quæ dr inducta de bono publico ne dñia rerum sint in incerto.vt ff.de vsuca.l.1.& Instit. de vsuca.circa princ.Item no.non committi stipulationem in casum nõ cogitatum.vt arg.sup.de cond.inde l.si procurator.§.q si indebitũ.& sup.loca.l.quæro. §.inter locatorẽ & inf.eo.l.damni infecti.in fi. Azo.

cium a contigerit. 1 †

Etiam ei, qui ius habet in re: cõperit ius agendi ex stipulatione de damno infecto, quæ stipulatio non trahitur ad eũ casum, de quo non est verisimiliter cogitatum. Bar.

Paulus lib. 48. 2 †

LEX XVIII.

DAMNI infecti stipulatio b competit non tãtum ei, cuius in bonis c res est, sed ẽt 3 † ei, cuius periculo d res est.

Quod quis perdit sua culpa, vel iure publico, in hac actione non venit. Pau.

¶ Sed quòd c opere f facto consecutus sit 4 † dominium g vsucapione promissor, nõ eũ teneri eo nomine h Pomponius ait, quia nec loci, nec operis vitio, sed publico i iure id k consecutus sit. l

Ordinarium auxilium excludit extraordinarium, nisi esset plenius per extraordinarium cõsultum, quam per ordinarium. Bart.

¶ Ei, cuius vsusfructus ædium m est, de vitio earundẽ ædium n caueri non oportet, etsi alias o vicinas habeat, qa reficiendi P habet facultatem. Nam qui viri boni arbitratu vti debet, reficiendi quoque potestatem consequitur. Ergo q nec proprietarius audiri debet,si velit sibi caueri à fructuario ædiũ r nomine, quas vicinas 5 † fructuarius f habeat,quia hẽt cũ fructuario t ædium 6 †actionem, u vt viri boni arbitratu is fruatur.

Locator tenetur cauere inquilino de vitio aliarũ suarum ædium. Pau.

¶ Sed iqlino meo,si vicinas u ędes habeat,cauere debeo dãni infecti propter eas ædes. x

k *Id*]f.damnum.

l *Consentaneum est*]in hoc secundo dicto.q od valde obscure dicit Iurisconſ. talis cr del at fallacia. Q idã tñ.& bona fide possidebat domus ne.as.noie illarum stipu.fuit de dãno infecto. ꝓterpu. completa didici domus esse meas.quẽ o à iurisconſ nunquid possim petere ex stip. damni infecti i quidam præsumptuosus, qui ibi habet. espon. Q sic. tali ratione. qa qui sic stipulabatur de damno infecto.stipulabatur de damno futuro. sed tempore interpositæ. stipula. istud damnum erat futurum: ergo potest ex ea stipulatione agere ad damnum,quod hẽt per præscrip. cui rñ. iurisconſ. verbis breuibus tidendo tñ. dicendo : frater qñ ipse stipulabatur.non stipulabatur nisi de damno futuro, quod sibi contingeret vitio loci, vel operis.

5† P. Flo. fructuario.

6† P.F.de est ,ędiũ.

* Actionẽ per hunc tex.li mitabis.l in cãę a.sup. d min.dũ dicit,quod diuarius auxiliũ facit extraordina iũ cessare qđ ẽ verũ, nisi plenius esset per extraordinariũ cõsultũ. fm Bar.hic.& quo vide. qđ notaui i apost. ad gl.i.l. q bona fi de.§.si qs eius ī ap. in ver.tol lit extraordinariũ lupta eodem.

a Sed ad quæ expẽsas tenetur? tu ;clude post Bal. hactenus ver.u.odica.iuncta gl.i verbo attinẽt ī de vsuf.& Spec. ītie. de loc.§. postq̃ ver. sed q̃it. q ad magnas non [illegible] ibi tamen ;bitrio iudicis.

m *Ædium*] vitiosarum.

n *Ædium*]talium.sed de vitio soli sic. vt inf.eod.l.inter fructuarium.

o *Et si alias*]quidã habent.sed si alias vicinas hẽat, & tunc subaudi cauere oportet. & quod subijcit,quia &c. rõ est nõ proximi.sed superioris dicti.& sic est idem,quod in inquilino.vt in fi.huius §.alij habent.& si alias, & tunc subaudi caueri non oportet. & quod subijcit quia.&c.est tõ vtriusque dicti.& erit secundum hoc secus in inquilino.

ADDITIO. Dic fm Pau. de Ca. q ista est melior litera, & melior sensus.qui contrariatur sensui præcedenti,nã ẽt isto casu vendicat sibi locum ratio.quia potest reficere domum fructuariam, ne ruat supra aliam suam vicinam.

p *Quia reficiendi*]itaq; cum ipse aduersus damnũ sibi præcaueri possit,ab alio sibi caueri frustra dẽ fiderabit R. & sic nec in subsidium hanc cautionem interponi.vt ff. proxi. §.& §.emptor.ibi.quia actionem non habet ex empto.&c. & l. ff. ædib.& dixi sup.eo.l.qui bona.§.de illo.arg.sup.ti.1. l.in prouinciali,§.planè. Item qđ de refectione dicit.ad modi eas expẽsas quidã referunt, quas facere dẽt suo sumptu : secus in magnis,vt arg.ff.e.l.inter & dixi ff.e.l.hoc amplius.§. fi. Alij dñt ẽt magnas ad fructuariũ pertinere.vt ff.eo.l. inter.in fi.sed repetit actione negot.gest.vt C.de vsufru. l.cum alias si nõ faciat.f.expensas. q ad eũ pertinent. a repelliatur ab vsufr.quasi non benè vtatur. vt sup. de vsufr.l. cum fructuarius.& l.ieq.& sic semper esset hæc cautio. Acc.

q *Ergo*] a simili : cum sibi similiter suo iure prospicere possit.R.

r *Ædium*]ideſt.soli:licet pro opere sic. vt inf.eodem l. inter. Accur.

s *Fructuarius habeat*] scilicet suas proprias, idem in illis quarum vsumfructum habet.

t *Cum fructuario*]qui eum suo iure cogere posset, vt reficiat si vsumfruct.amittere nolit.sed hæc ratio fallit in casu inf. eo.l.inter fructuarium.

u *Si vicinas*]sed pro conductis a me ædib. rurã mihi cauere non compellor R. vt sup.eo.l.qui bona.§. de illo.

x *Ædes*]scilicet ipsius inquilini.propter quas conductę ædes [illegible]

Proprietarius nō petit sibi caueri a superficiario, nec ecōuerso: cū hēant actionē ad inuicē ex cōtractu celebrato inter eos: nisi cautio dāni īfecti esset pinguior, quia ī actione ex cōtractu nō uenit nisi leuis culpa, & nō reficere, caderet ī leuissimā culpā, quæ uenit in stipulatione dāni infecti. tūc enim benè posset peti. Pau.

¶ Ei, qui in conducto solo superficiē imposuit, dominus soli, quod vitio soli dānum futurum sit, cauere non debebit. [a] nec soli dño superficiarius, [b] quia inuicem [c] ex cōducto, & locato actiones habent, in quas tamen actiones [d] vltra culpam [e] nihil venit: plus autem [f] in stipulatione venit dāni infecti, quod [g] quidem vitium eius esse dicitur.

Stipulatio de damno infecto, simpliciter interposita, nō refertur ad aliam domū, vel aliam domus partē post stipulationē quæsitā, sed ad alias res postea in domum inductas benè porrigitur. Pau.

¶ Si is, qui [1†] vnas [h] ædes habebat, stipulatus fuerit, deide vicinas comparauerit: an earū quoque nomine, quas post interpositā stipulationē comparasset, promissorē obligaret, quæsitū est. Iulianus scribit [2†] videndum, ne earū dūtaxat noīe cautum habeat, de quibus inter eū, & promissorem initio actum fuerit. [i] cui cōsequens videri posse ēt [3†] putamus, vt & cum ædiū cōmunium nomine duo socij [4†] stipulentur, de eo dūtaxat damno caueri videatur, quod in parte ædium cuique socio datum fuerit. Siue ergo rederit alteram partē quis ex his, [k] siue adiudicata [l] fuerit, nō augeri [m] promissionis [n] obligationem. Pomponius [o] relata Iuliani [5†] scripturā dicit, non se improbare. Si aūt res [p] aliquas [q] post stipulationem interpositam in [6†] domo habere cœperit stipulator, quæ ex ruina vicinarum ædiū [7†] ruerint, agere ex stipulatu [r] pōt: licèt [8†] tū cum stipularet, hæ res [9†] eius non fuerint.

Stipulatio emptoris simpliciter interposita porrigitur ad dānū tantū post traditionem cōtingens, non ad id, qđ ante contigerat, nisi contra venditorem nō daretur regressus, sed stipulatio vēditoris ad oē tēpus porrigitur. Quod si vterq; stipuletur, stipulatio vē ditoris tpe traditionis finitur stipulatio vero emptoris abinde in antea hēt effectum. Bar.

¶ Emptor, [s] prędij si ante traditionem [t] incendio [u] consumpti, vel [x] inundatione [y] obruti, vel [z] tempestate [aa] euersi, vel [bb] terræmotu [cc] prostrati, vel [dd] ruina [ee] corrupti, vel [ff] aliquo casu [gg] deperditi, vel [hh] ab hostibus [ii] occupati, vel [kk] ab [ll] imperatore [mm] ablati, vel [nn] ab [oo] aliquo [pp] occupati, vel [qq] ab [rr] aliquo [ss] ablati, vel [tt] ab [uu] aliquo [xx] vsucapti, vel [yy] ab [zz] aliquo [aaa] vsurpati, vel [bbb] ab [ccc] aliquo [ddd] ablati, vel [eee] ab [fff] aliquo [ggg] occupati, vel [hhh] ab [iii] aliquo [kkk] ablati, vel [lll] ab [mmm] aliquo [nnn] occupati, vel [ooo] ab [ppp] aliquo [qqq] ablati, vel [rrr] ab [sss] aliquo [ttt] occupati, vel [uuu] ab [xxx] aliquo [yyy] ablati, vel [zzz] ab [aaaa] aliquo [bbbb] occupati, vel [cccc] ab [dddd] aliquo [eeee] ablati, vel [ffff] ab [gggg] aliquo [hhhh] occupati, vel [iiii] ab [kkkk] aliquo [llll] ablati, vel [mmmm] ab [nnnn] aliquo [oooo] occupati, vel [pppp] ab [qqqq] aliquo [rrrr] ablati, vel [ssss] ab [tttt] aliquo [uuuu] occupati, vel [xxxx] ab [yyyy] aliquo [zzzz] ablati, vel [aaaaa] ab [bbbbb] aliquo [ccccc] occupati, vel [ddddd] ab [eeeee] aliquo [fffff] ablati, vel [ggggg] ab [hhhhh] aliquo [iiiii] occupati, vel [kkkkk] ab [lllll] aliquo [mmmmm] ablati, vel [nnnnn] ab [ooooo] aliquo [ppppp] occupati, vel [qqqqq] ab [rrrrr] aliquo [sssss] ablati, vel [ttttt] ab [uuuuu] aliquo [xxxxx] occupati, vel [yyyyy] ab [zzzzz] aliquo [aaaaaa] ablati, vel [bbbbbb] ab [cccccc] aliquo [dddddd] occupati, vel [eeeeee] ab [ffffff] aliquo [gggggg] ablati, vel [hhhhhh] ab [iiiiii] aliquo [kkkkkk] occupati, vel [llllll] ab [mmmmmm] aliquo [nnnnnn] ablati, vel [oooooo] ab [pppppp] aliquo [qqqqqq] occupati, vel [rrrrrr] ab [ssssss] aliquo [tttttt] ablati, vel [uuuuuu] ab [xxxxxx] aliquo [yyyyyy] occupati, vel [zzzzzz] ab [aaaaaaa] aliquo [bbbbbbb] ablati, vel [ccccccc] ab [ddddddd] aliquo [eeeeeee] occupati, vel [fffffff] ab [ggggggg] aliquo [hhhhhhh] ablati, vel [iiiiiii] ab [kkkkkkk] aliquo [lllllll] occupati, vel [mmmmmmm] ab [nnnnnnn] aliquo [ooooooo] ablati, vel [ppppppp] ab [qqqqqqq] aliquo [rrrrrrr] occupati, vel [sssssss] ab [ttttttt] aliquo [uuuuuuu] ablati, vel [xxxxxxx] ab [yyyyyyy] aliquo [zzzzzzz] occupati, vel [aaaaaaaa] ab [bbbbbbbb] aliquo [cccccccc] ablati, vel [dddddddd] ab [eeeeeeee] aliquo [ffffffff] occupati, vel [gggggggg] ab [hhhhhhhh] aliquo [iiiiiiii] ablati, vel [kkkkkkkk] ab [llllllll] aliquo [mmmmmmmm] occupati, vel [nnnnnnnn] ab [oooooooo] aliquo [pppppppp] ablati, vel [qqqqqqqq] ab [rrrrrrrr] aliquo [ssssssss] occupati, vel [tttttttt] ab [uuuuuuuu] aliquo [xxxxxxxx] ablati, vel [yyyyyyyy] ab [zzzzzzzz] aliquo [aaaaaaaaa] occupati, vel [bbbbbbbbb] ab [ccccccccc] aliquo [ddddddddd] ablati, vel [eeeeeeeee] ab [fffffffff] aliquo [ggggggggg] occupati, vel [hhhhhhhhh] ab [iiiiiiiii] aliquo [kkkkkkkkk] ablati, vel [lllllllll] ab [mmmmmmmmm] aliquo [nnnnnnnnn] occupati, vel [ooooooooo] ab [ppppppppp] aliquo [qqqqqqqqq] ablati, vel [rrrrrrrrr] ab [sssssssss] aliquo [ttttttttt] occupati, vel [uuuuuuuuu] ab [xxxxxxxxx] aliquo [yyyyyyyyy] ablati, vel [zzzzzzzzz] ab [aaaaaaaaaa] aliquo [bbbbbbbbbb] occupati, vel [cccccccccc] ab [dddddddddd] aliquo [eeeeeeeeee] ablati, vel [ffffffffff] ab [gggggggggg] aliquo [hhhhhhhhhh] occupati, vel [iiiiiiiiii] ab [kkkkkkkkkk] aliquo [llllllllll] ablati, vel [mmmmmmmmmm] ab [nnnnnnnnnn] aliquo [oooooooooo] occupati, vel [pppppppppp] ab [qqqqqqqqqq] aliquo [rrrrrrrrrr] ablati, vel [ssssssssss] ab [tttttttttt] aliquo [uuuuuuuuuu] occupati, vel [xxxxxxxxxx] ab [yyyyyyyyyy] aliquo [zzzzzzzzzz] ablati, vel [aaaaaaaaaaa] ab [bbbbbbbbbbb] aliquo [ccccccccccc] occupati, vel [ddddddddddd] ab [eeeeeeeeeee] aliquo [fffffffffff] ablati, vel [ggggggggggg] ab [hhhhhhhhhhh] aliquo [iiiiiiiiiii] occupati, vel [kkkkkkkkkkk] ab [lllllllllll] aliquo [mmmmmmmmmmm] ablati, vel [nnnnnnnnnnn] ab [ooooooooooo] aliquo [ppppppppppp] occupati, vel [qqqqqqqqqqq] ab [rrrrrrrrrrr] aliquo [sssssssssss] ablati, vel [ttttttttttt] ab [uuuuuuuuuuu] aliquo [xxxxxxxxxxx] occupati, vel [yyyyyyyyyyy] ab [zzzzzzzzzzz] aliquo [aaaaaaaaaaaa] ablati, vel [bbbbbbbbbbbb] ab [cccccccccccc] aliquo [dddddddddddd] occupati, vel [eeeeeeeeeeee] ab [ffffffffffff] aliquo [gggggggggggg] ablati, vel [hhhhhhhhhhhh] ab [iiiiiiiiiiii] aliquo [kkkkkkkkkkkk] occupati, vel [llllllllllll] ab [mmmmmmmmmmmm] aliquo [nnnnnnnnnnnn] ablati, vel [oooooooooooo] ab [pppppppppppp] aliquo [qqqqqqqqqqqq] occupati, vel [rrrrrrrrrrrr] ab [ssssssssssss] aliquo [tttttttttttt] ablati, vel [uuuuuuuuuuuu] ab [xxxxxxxxxxxx] aliquo [yyyyyyyyyyyy] occupati, vel [zzzzzzzzzzzz] ablati, vel [aaaaaaaaaaaaa] ab [bbbbbbbbbbbbb] aliquo [ccccccccccccc] occupati, vel [ddddddddddddd] ab [eeeeeeeeeeeee] aliquo [fffffffffffff] ablati, vel [ggggggggggggg] ab [hhhhhhhhhhhhh] aliquo [iiiiiiiiiiiii] occupati, vel [kkkkkkkkkkkkk] ab [lllllllllllll] aliquo [mmmmmmmmmmmmm] ablati, vel [nnnnnnnnnnnnn] ab [ooooooooooooo] aliquo [ppppppppppppp] occupati, vel [qqqqqqqqqqqqq] ab [rrrrrrrrrrrrr] aliquo [sssssssssssss] ablati, vel [ttttttttttttt] ab [uuuuuuuuuuuuu] aliquo [xxxxxxxxxxxxx] occupati, vel [yyyyyyyyyyyyy] ab [zzzzzzzzzzzzz] aliquo [aaaaaaaaaaaaaa] ablati, vel [bbbbbbbbbbbbbb] ab [cccccccccccccc] aliquo [dddddddddddddd] occupati, vel [eeeeeeeeeeeeee] ab [ffffffffffffff] aliquo [gggggggggggggg] ablati, vel [hhhhhhhhhhhhhh] ab [iiiiiiiiiiiiii] aliquo [kkkkkkkkkkkkkk] occupati, vel [llllllllllllll] ab [mmmmmmmmmmmmmm] aliquo [nnnnnnnnnnnnnn] ablati, vel [oooooooooooooo] ab [pppppppppppppp] aliquo [qqqqqqqqqqqqqq] occupati, vel [rrrrrrrrrrrrrr] ab [ssssssssssssss] aliquo [tttttttttttttt] ablati, vel [uuuuuuuuuuuuuu] ab [xxxxxxxxxxxxxx] aliquo [yyyyyyyyyyyyyy] occupati, vel [zzzzzzzzzzzzzz] ablati, vel [aaaaaaaaaaaaaaa] ab [bbbbbbbbbbbbbbb] aliquo [ccccccccccccccc] occupati, vel [ddddddddddddddd] ab [eeeeeeeeeeeeeee] aliquo [fffffffffffffff] ablati, vel [ggggggggggggggg] ab [hhhhhhhhhhhhhhh] aliquo [iiiiiiiiiiiiiii] occupati, vel [kkkkkkkkkkkkkkk] ab [lllllllllllllll] aliquo [mmmmmmmmmmmmmmm] ablati, vel [nnnnnnnnnnnnnnn] ab [ooooooooooooooo] aliquo [ppppppppppppppp] occupati, vel [qqqqqqqqqqqqqqq] ab [rrrrrrrrrrrrrrr] aliquo [sssssssssssssss] ablati, vel [ttttttttttttttt] ab [uuuuuuuuuuuuuuu] aliquo [xxxxxxxxxxxxxxx] occupati, vel [yyyyyyyyyyyyyyy] ab [zzzzzzzzzzzzzzz] aliquo [aaaaaaaaaaaaaaaa] ablati, vel [bbbbbbbbbbbbbbbb] ab [cccccccccccccccc] aliquo [dddddddddddddddd] occupati, vel [eeeeeeeeeeeeeeee] ab [ffffffffffffffff] aliquo [gggggggggggggggg] ablati, vel [hhhhhhhhhhhhhhhh] ab [iiiiiiiiiiiiiiii] aliquo [kkkkkkkkkkkkkkkk] occupati, vel [llllllllllllllll] ab [mmmmmmmmmmmmmmmm] aliquo [nnnnnnnnnnnnnnnn] ablati, vel [oooooooooooooooo] ab [pppppppppppppppp] aliquo [qqqqqqqqqqqqqqqq] occupati, vel [rrrrrrrrrrrrrrrr] ab [ssssssssssssssss] aliquo [tttttttttttttttt] ablati, vel [uuuuuuuuuuuuuuuu] ab [xxxxxxxxxxxxxxxx] aliquo [yyyyyyyyyyyyyyyy] occupati, vel [zzzzzzzzzzzzzzzz] ablati, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaa] ab [bbbbbbbbbbbbbbbbb] aliquo [ccccccccccccccccc] occupati, vel [ddddddddddddddddd] ab [eeeeeeeeeeeeeeeee] aliquo [fffffffffffffffff] ablati, vel [ggggggggggggggggg] ab [hhhhhhhhhhhhhhhhh] aliquo [iiiiiiiiiiiiiiiii] occupati, vel [kkkkkkkkkkkkkkkkk] ab [lllllllllllllllll] aliquo [mmmmmmmmmmmmmmmmm] ablati, vel [nnnnnnnnnnnnnnnnn] ab [ooooooooooooooooo] aliquo [ppppppppppppppppp] occupati, vel [qqqqqqqqqqqqqqqqq] ab [rrrrrrrrrrrrrrrrr] aliquo [sssssssssssssssss] ablati, vel [ttttttttttttttttt] ab [uuuuuuuuuuuuuuuuu] aliquo [xxxxxxxxxxxxxxxxx] occupati, vel [yyyyyyyyyyyyyyyyy] ab [zzzzzzzzzzzzzzzzz] aliquo [aaaaaaaaaaaaaaaaaa] ablati, vel [bbbbbbbbbbbbbbbbbb] ab [cccccccccccccccccc] aliquo [dddddddddddddddddd] occupati, vel [eeeeeeeeeeeeeeeeee] ab [ffffffffffffffffff] aliquo [gggggggggggggggggg] ablati, vel [hhhhhhhhhhhhhhhhhh] ab [iiiiiiiiiiiiiiiiii] aliquo [kkkkkkkkkkkkkkkkkk] occupati, vel [llllllllllllllllll] ab [mmmmmmmmmmmmmmmmmm] aliquo [nnnnnnnnnnnnnnnnnn] ablati, vel [oooooooooooooooooo] ab [pppppppppppppppppp] aliquo [qqqqqqqqqqqqqqqqqq] occupati, vel [rrrrrrrrrrrrrrrrrr] ab [ssssssssssssssssss] aliquo [tttttttttttttttttt] ablati, vel [uuuuuuuuuuuuuuuuuu] ab [xxxxxxxxxxxxxxxxxx] aliquo [yyyyyyyyyyyyyyyyyy] occupati, vel [zzzzzzzzzzzzzzzzzz] ablati, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ab [bbbbbbbbbbbbbbbbbbb] aliquo [ccccccccccccccccccc] occupati, vel [ddddddddddddddddddd] ab [eeeeeeeeeeeeeeeeeee] aliquo [fffffffffffffffffff] ablati, vel [ggggggggggggggggggg] ab [hhhhhhhhhhhhhhhhhhh] aliquo [iiiiiiiiiiiiiiiiiii] occupati, vel [kkkkkkkkkkkkkkkkkkk] ab [lllllllllllllllllll] aliquo [mmmmmmmmmmmmmmmmmmm] ablati, vel [nnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ab [ooooooooooooooooooo] aliquo [ppppppppppppppppppp] occupati, vel [qqqqqqqqqqqqqqqqqqq] ab [rrrrrrrrrrrrrrrrrrr] aliquo [sssssssssssssssssss] ablati, vel [ttttttttttttttttttt] ab [uuuuuuuuuuuuuuuuuuu] aliquo [xxxxxxxxxxxxxxxxxxx] occupati, vel [yyyyyyyyyyyyyyyyyyy] ab [zzzzzzzzzzzzzzzzzzz] aliquo [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ablati, vel [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] ab [cccccccccccccccccccc] aliquo [dddddddddddddddddddd] occupati, vel [eeeeeeeeeeeeeeeeeeee] ab [ffffffffffffffffffff] aliquo [gggggggggggggggggggg] ablati, vel [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] ab [iiiiiiiiiiiiiiiiiiii] aliquo [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] occupati, vel [llllllllllllllllllll] ab [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] aliquo [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ablati, vel [oooooooooooooooooooo] ab [pppppppppppppppppppp] aliquo [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] occupati, vel [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] ab [ssssssssssssssssssss] aliquo [tttttttttttttttttttt] ablati, vel [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] ab [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] aliquo [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] occupati, vel [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] ablati, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ab [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] aliquo [ccccccccccccccccccccc] occupati, vel [ddddddddddddddddddddd] ab [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] aliquo [fffffffffffffffffffff] ablati, vel [ggggggggggggggggggggg] ab [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] aliquo [iiiiiiiiiiiiiiiiiiiii] occupati, vel [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] ab [lllllllllllllllllllll] aliquo [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] ablati, vel [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ab [ooooooooooooooooooooo] aliquo [ppppppppppppppppppppp] occupati, vel [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] ab [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] aliquo [sssssssssssssssssssss] ablati, vel [ttttttttttttttttttttt] ab [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] aliquo [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] occupati, vel [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] ab [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] aliquo [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ablati, vel [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] ab [cccccccccccccccccccccc] aliquo [dddddddddddddddddddddd] occupati, vel [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] ab [ffffffffffffffffffffff] aliquo [gggggggggggggggggggggg] ablati, vel [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] ab [iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii] aliquo [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] occupati, vel [llllllllllllllllllllll] ab [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] aliquo [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ablati, vel [oooooooooooooooooooooo] ab [pppppppppppppppppppppp] aliquo [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] occupati, vel [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] ab [ssssssssssssssssssssss] aliquo [tttttttttttttttttttttt] ablati, vel [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] ab [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] aliquo [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] occupati, vel [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] ablati, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ab [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] aliquo [ccccccccccccccccccccccc] occupati, vel [ddddddddddddddddddddddd] ab [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] aliquo [fffffffffffffffffffffff] ablati, vel [ggggggggggggggggggggggg] ab [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] aliquo [iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii] occupati, vel [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] ab [lllllllllllllllllllllll] aliquo [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] ablati, vel [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ab [ooooooooooooooooooooooo] aliquo [ppppppppppppppppppppppp] occupati, vel [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] ab [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] aliquo [sssssssssssssssssssssss] ablati, vel [ttttttttttttttttttttttt] ab [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] aliquo [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] occupati, vel [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] ab [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] aliquo [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ablati, vel [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] ab [cccccccccccccccccccccccc] aliquo [dddddddddddddddddddddddd] occupati, vel [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] ab [ffffffffffffffffffffffff] aliquo [gggggggggggggggggggggggg] ablati, vel [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] ab [iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii] aliquo [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] occupati, vel [llllllllllllllllllllllll] ab [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] aliquo [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ablati, vel [oooooooooooooooooooooooo] ab [pppppppppppppppppppppppp] aliquo [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] occupati, vel [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] ab [ssssssssssssssssssssssss] aliquo [tttttttttttttttttttttttt] ablati, vel [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] ab [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] aliquo [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] occupati, vel [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] ablati, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ab [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] aliquo [ccccccccccccccccccccccccc] occupati, vel [ddddddddddddddddddddddddd] ab [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] aliquo [fffffffffffffffffffffffff] ablati, vel [ggggggggggggggggggggggggg] ab [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] aliquo [iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii] occupati, vel [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] ab [lllllllllllllllllllllllll] aliquo [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] ablati, vel [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ab [ooooooooooooooooooooooooo] aliquo [ppppppppppppppppppppppppp] occupati, vel [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] ab [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] aliquo [sssssssssssssssssssssssss] ablati, vel [ttttttttttttttttttttttttt] ab [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] aliquo [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] occupati, vel [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] ab [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] aliquo [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ablati, vel [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] ab [cccccccccccccccccccccccccc] aliquo [dddddddddddddddddddddddddd] occupati, vel [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] ab [ffffffffffffffffffffffffff] aliquo [gggggggggggggggggggggggggg] ablati, vel [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] ab [iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii] aliquo [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] occupati, vel [llllllllllllllllllllllllll] ab [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] aliquo [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ablati, vel [oooooooooooooooooooooooooo] ab [pppppppppppppppppppppppppp] aliquo [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] occupati, vel [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] ab [ssssssssssssssssssssssssss] aliquo [tttttttttttttttttttttttttt] ablati, vel [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] ab [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] aliquo [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] occupati, vel [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] ablati, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ab [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] aliquo [ccccccccccccccccccccccccccc] occupati, vel [ddddddddddddddddddddddddddd] ab [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] aliquo [fffffffffffffffffffffffffff] ablati, vel [ggggggggggggggggggggggggggg] ab [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] aliquo [iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii] occupati, vel [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] ab [lllllllllllllllllllllllllll] aliquo [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] ablati, vel [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ab [ooooooooooooooooooooooooooo] aliquo [ppppppppppppppppppppppppppp] occupati, vel [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] ab [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] aliquo [sssssssssssssssssssssssssss] ablati, vel [ttttttttttttttttttttttttttt] ab [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] aliquo [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] occupati, vel [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] ab [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] aliquo [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ablati, vel [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] ab [cccccccccccccccccccccccccccc] aliquo [dddddddddddddddddddddddddddd] occupati, vel [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] ab [ffffffffffffffffffffffffffff] aliquo [gggggggggggggggggggggggggggg] ablati, vel [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] ab [iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii] aliquo [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] occupati, vel [llllllllllllllllllllllllllll] ab [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] aliquo [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ablati, vel [oooooooooooooooooooooooooooo] ab [pppppppppppppppppppppppppppp] aliquo [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] occupati, vel [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] ab [ssssssssssssssssssssssssssss] aliquo [tttttttttttttttttttttttttttt] ablati, vel [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] ab [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] aliquo [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] occupati, vel [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] ablati, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ab [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] aliquo [ccccccccccccccccccccccccccccc] occupati, vel [ddddddddddddddddddddddddddddd] ab [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] aliquo [fffffffffffffffffffffffffffff] ablati, vel [ggggggggggggggggggggggggggggg] ab [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] aliquo [iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii] occupati, vel [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] ab [lllllllllllllllllllllllllllll] aliquo [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] ablati, vel [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ab [ooooooooooooooooooooooooooooo] aliquo [ppppppppppppppppppppppppppppp] occupati, vel [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] ab [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] aliquo [sssssssssssssssssssssssssssss] ablati, vel [ttttttttttttttttttttttttttttt] ab [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] aliquo [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] occupati, vel [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] ab [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] aliquo [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ablati, vel [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] ab [cccccccccccccccccccccccccccccc] aliquo [dddddddddddddddddddddddddddddd] occupati, vel [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] ab [ffffffffffffffffffffffffffff] aliquo [gggggggggggggggggggggggggggggg] ablati, vel [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] ab [iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii] aliquo [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] occupati, vel [llllllllllllllllllllllllllll] ab [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] aliquo [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ablati, vel [oooooooooooooooooooooooooooooo] ab [pppppppppppppppppppppppppppppp] aliquo [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] occupati, vel [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] ab [ssssssssssssssssssssssssssssss] aliquo [tttttttttttttttttttttttttttttt] ablati, vel [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] ab [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] aliquo [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] occupati, vel [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] ablati, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ab [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] aliquo [ccccccccccccccccccccccccccccccc] occupati, vel [ddddddddddddddddddddddddddddddd] ab [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] aliquo [fffffffffffffffffffffffffffff] ablati, vel [ggggggggggggggggggggggggggggggg] ab [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] aliquo [iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii] occupati, vel [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] ab [lllllllllllllllllllllllllllll] aliquo [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] ablati, vel [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ab [ooooooooooooooooooooooooooooo] aliquo [ppppppppppppppppppppppppppppp] occupati, vel [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] ab [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] aliquo [sssssssssssssssssssssssssssss] ablati, vel [ttttttttttttttttttttttttttttt] ab [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] aliquo [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] occupati, vel [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] ab [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] aliquo [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ablati, vel [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] ab [cccccccccccccccccccccccccccccc] aliquo [dddddddddddddddddddddddddddddd] occupati, vel [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] ab [ffffffffffffffffffffffffffff] aliquo [gggggggggggggggggggggggggggggg] ablati, vel [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] ab [iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii] aliquo [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] occupati, vel [llllllllllllllllllllllllllll] ab [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] aliquo [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ablati, vel [oooooooooooooooooooooooooooooo] ab [pppppppppppppppppppppppppppppp] aliquo [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] occupati, vel [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] ab [ssssssssssssssssssssssssssssss] aliquo [tttttttttttttttttttttttttttttt] ablati, vel [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] ab [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] aliquo [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] occupati, vel [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] ablati, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] ab [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] aliquo [ccccccccccccccccccccccccccccccc] occupati, vel [ddddddddddddddddddddddddddddddd] ab [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] aliquo [fffffffffffffffffffffffffffff] ablati, vel [ggggggggggggggggggggggggggggggg] ab [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] aliquo [iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii] occupati, vel [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] ab [lllllllllllllllllllllllllllll] aliquo [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] ablati, vel [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] ab [ooooooooooooooooooooooooooooo] aliquo [ppppppppppppppppppppppppppppp] occupati, vel [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] ab [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] aliquo [sssssssssssssssssssssssssssss] ablati, vel [ttttttttttttttttttttttttttttt] ab [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] aliquo [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] occupati, vel [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] ab [zzzzzzzzzzzzzzzz

gentia non fuiſti, quia abfuiſti cauſa Reip. & ideo ſtipul. ñ paruiſti: id damnũ reuoluitur ad me emptorẽ: ceſſat. n. ex empto actio in hoc caſu. Sed pone. ꝙ tu venditor ſtipulatus es. & dãnũ poſt traditionẽ datũ: vis poſtea agere aduerſus vicinũ de dãno infe dicit vicinus, frater videamus de ſubtilitatibus iuris: ſtipulatio iſta non cõpetit niſi ad intereſſe: ſed modò tua non intereſt quia tradidiſti. & ſic deſiſti eſſe dñs. ergo tibi non committit, ſed mihi emptori: facta ĩ cẽſſione. Sed Ariſt. ĩ. qui dicebat. ꝙ in illa ſtip. nõ continebatur damnum poſt datum, qa iam venditor. & emptor eſſent ſtipulati, & cõmitteretur duobus ſtipulatio.

1 † P. Fl. decti. &. a *Stipulatus*] de damno infecto à domino domus ruinoſæ.

b *Rei*] ſ. omiſſa ſtipul. vt ſup. de actio. emp. l. venditor. & ſi ſtipulatus eſt venditor hãc cedet: vt ſup.

2 † P. P. ercidit. de cõtrah. emptio. l. quod ſæpe. §. ſi res.

c *Ob hoc emptor*] ſ. qa venditor non potuit ſtipulari. Acc.

d *Stipulatus fuerit*] de damno infec. vel ſimpliciter, vel expreſsè, vel pro vtroq; ſpe.

3 † P. F. cõtinebit. e *Pariter*] emptor, qa nõ habet cautionem niſi de damno, quod poſt traditionem illatum eſt: vt ſup. proximè dixi.

f *In alienare*] id eſt, quæ erat venditoris cum damnum datum eſt. Accur.

¶ *Reuoluitur autem ad emptorem*] & ſic emptor ſentiet damnum datum ante traditionem nulla intercedente culpa venditoris, cum ex ſua ſtipulatione agere non poſſit, nec cõtra venditorem agere eius ceſſante culpa. Ir.

h *Non habet*] contra venditorem, qui in culpa non eſt.

i *Sed nihil*] non refert ſe ad proximum dictum ſoluendũ: ſ. quando venditor non fuit in culpa, ſed ad primum: vt patet ꝙ illa verba inf. & ꝙ alia actione, &c. & ſic in dubio dimittit. Quid ergo dices in hoc caſu, quando non fuit in culpa? R. ñ. dicũt quidam. vt Azo. aliquẽ non cogi promittere: ſed ſi ſponte promittit aliquis. ſ. dominus domus ruinoſæ, pro vtroque tempore bene tenetur: vt inf. eo l. cũ emptor. in princ. & l. damni. 2. §. cum parietem. in fi. §. ſed ſecundũ H. dici poteſt etiam cogi promittere emptori eo caſu, cũ venditor non eſt in culpa pro vtroque tempore, quia forte res eſt precario apud emptorem, per d. l. cum emptor. & ꝙ hoc quia mercenarijs cauetur. & cuilibet cuius intereſt: vt ſup. l. qui bona, §. qui damni. & §. & non inquiretur. * & §. qui totũ. & §. de illo. Item pro hoc facit ſuperior litera. reuoluitur autem. & dicas. ꝙ ibi incipiat reſponſio diſtæ quæſtionis, illud autẽ conſtat. ꝙ ſimpliciter emptor ſtipulando de damno, poſt traditionem illam tantum videtur ſtipulari: vt in princ. huius §. & inf. eo. l. damni, §. cum parietem. Accur.

* Inquiretur: eſt verſic. in d. §. q dãn. in hãc gl. qm in multis alijs locis varia eſt, atque inconſtans. Dynus addit. emptorẽ nõ præſumi ſtipulatum de dãno contingente ante traditionem ĩ. & ad id ſolum extẽdi ſtipulationem.

k *Stipulatoris*] emptoris.

l *In id*] ſcilicet, damnum.

m *Debet ſtipulari*] alias in. ſcilicet, venditor. M. alias idem ſtipul. ſcilicet, damnum, id eſt, damni æſtimationem debet venditor ſtipulari. Accur.

n *Alia actione*] ex empto. M. ſi venditor negligens fuit in ſtipulando.

o *Damni*] ab emptore interpoſita.

p *Non deducitur*] ſi ergo non habet aliud auxilium, deducitur, & ita non reſpon. huic quæſtioni propoſitæ, ſecundum Azo. ſed dic. vt modo notaui. Accur.

q *Venditor*] ſcilicet, tantum.

ditionem ſtipulatus [a] ſit, cautũ habebit de eo dãno, quod poſt traditionem factum erit. Venditorem aũt ædium prius quàm poſſeſſionem tradat, ſtipulari oportet: qa huius quoque rei [b] culpam præſtat. Sed quid fiet, ſi vẽditor ſine culpa ſtipulari non potuerit, & ob hoc emptor [c] ſtipulatus fuerit? [d] nonne damnũ patitur? [e] ani † & hoc damnũ in alienare [f] acciderit, reuoluitur aũt ad emptorẽ, [g] quia actionẽ ex empto nõ habet? [h] Sed nihil [i] in hac cauſa proficit ſtipulatio, [k] niſi in id, [l] quod poſt traditionẽ [2] † acciderit: quia dũ vẽditoris cuſtodia eſt, is ſtipulari [m] debet, omnemq; diligẽtiã emptori præſtare, & quod alia actione [n] quæri põt, id in ſtipulationẽ damni [o] infecti omninò non deducitur. [p] Sed ſi venditor [q] interpoſuerit ſtipulationem, ẽt id damnum [3] † continebitur, [r] quod poſt traditionẽ emptori cõtigerit: qd eſſe iniquiſſimum Ariſto ait: quoniam ſi emptor [s] quoque damni infecti ſtipulatus eſſet, duobus promiſſor eiuſdẽ rei nomine obligaretur, niſi id forte [t] contra ſe habeat, quia in hoc fit ſtipulatio, quantica res erit, vt poſſit videri, nihil intereſſe iam venditoris [u] 4 † ſtipulationem damni infecti interpoſitam.

Quando finis habet neceſſariã conſequentiam ad principiũ, inſpicimus principiũ. B.

¶ Sabini ſententia vera eſt, exiſtimãtis, vt ſi, dum ædificatur intra diem ſtipulatione cõprehenſum, ſupra parietẽ meum domus [x] decideri, eumq; vitiauerit, licèt poſt diẽ ſtipulationis paries decidat, poſſum agere, quia damnum iam tunc acceperim, [y] cũ paries vitioſus fit factus: nec quicquã obeſt quia tradidiſti. & ſic deſiſti eſſe dñs. ergo tibi non committitur, ſed mihi emptori: facta ĩ cẽſſione.

t *Continebit*] ceſſione facta.

ſ *Quoniam & emptor*] ſi ergo non ſit ſtipulatus emptor ẽ. ſũ Ariſt. non eſt iniquum. & tranſit ſtipulatio ad emptorem: vt dixi ſup. eo. l. ſi quis miſſam, §. fi. ſed ſũ Paulũ. qui fecit hanc legem, in nullo caſu eſt iniquum: vt ſubijcit: niſi forte &c. emptor ĩ nõ vetatur experiri ex ſtipulatione vẽditoris. Azo. ĩtẽ no. ꝙ hæc iniquitas toleratur inf. de duob. reis. per totũ titulum. Accur.

t *Niſi id forte*] ſ. ꝙ dictum eſt damnum poſt traditionem eueniens in venditoris ſtipu. venire: vt ſupra prox. §. ſed ſi venditor. &c. Accur.

u *Vẽditoris*] ſ. poſt traditionem. R. cum ergo venditor. & emptor ſtipulatus eſt. tenebitur venditor emptori actione ex empto. in qua veniet. vt cedat actionem ex ſtipulatu: vt ſupra de contrahen. emptio. l. quòd ſæpe. §. ſi res: ſed non veniet in ea niſi damnum prioris temporis: ſed ſi tantum venditor eſſet ſtipulatus, vtriuſque temporis damnum veniret. Itẽ no. hic, ſecundum R. poſt domus venditionẽ ante traditionem, aut alter. id eſt. emptor, vel venditor, aut vterque, aut neuter à poſſeſſore domus ruinoſæ ſtipulationem damni infe. extorquet: vbi venditor tantum ſtipulatus eſt. tem emptori tradet: actionem quoque natam ex ſtipulatione damni infecti cedet: vt ſup. de cõtraheo. empt. l. quod ſæpe. §. 1. & §. ſi res. per quam actionem emptor damnum ante traditionem rei poſteaque contingens conſequitur: vt ibi. ſed ſi venditor. &c. vbi verò emptor tantum ſtipulatus eſt, de eo ſolo damno. quod poſt traditionem contigerit. cautum habebit: vt in princ. §. ſiue de eo tantum. ſiue ſimpliciter ſit ſtipulatus. ſecus ſi expreſsè pro vtroque. vt modo plenè dixi ibi. ſed nihil &c. Si verò vterque ſtipulationem interpoſuit: ſtipulatio venditoris ad præcedens tempus. emptoris ad ſequens tempus poſt traditionem potrigitur. vt ibi. quod eſſet iniquiſſimum. &c. ſed venditor cedet emptori pro primo tempore. vt modo dixi per l. ſupra. de cõtrahen. empt. l. quod ſæpe. §. ſi res. Si verò neuter ſtipulatur, emptor in damno verſatur, niſi venditor ſtipulari potuit. & non fecit: nam huius culpæ nomine conuenitur: vt ibi. venditorem autem. &c. & ſupra. de actio. emptio. l. venditor. & facit inf. tit. 1 l. poſt venditionem. Item no. ex hoc. ſ. in ſubſidium hanc cautionem interponi: vt ſup. ea. l. §. 1. plenè dixi. Accur.

¶ *Sabini*] CASVS. Cum ædificares domum, caniſti mihi de damno. ſi quod contingeret intra annum: tandem intra annum cecidit domus ſupra parietem domus meæ: ita ꝙ totus eſt fracaſſatus. & vitioſus factus. Dicitur. quod ſi paries iſte meus cadat ante annum, ſiue poſt annum. tenens ad omne meum damnum: immo quod plus eſt. & antequã paries meus cadat. poſſum agere ex ſtipulatione iſta ad dãnum meum. Damnum autem aliquando æſtimabitur perinde. ac ſi paries iſte cecidiſſet. quod eſt. ſi iſte paries ita ſit conquaſſatus. vt nulla ratione refici poſſit. certè tunc nõ minoris eſt lis æſtimanda. quàm ſi cecidiſſet. Franc. Accur.

x *Domus*] ruinoſa: de qua cautum fuerat tunc.

y *Acceperim*] vt argum. ſupra. ad l. Aquil. l. huic ſcripturæ. §. 1. & l. alt lex. & l. ita vulneratus. in princ. & inf. de verbor. obliig. l. cum ſtipulatus. & l. hoc iure. Sed arg. cõtra in eo. tit. in illa. Accurſius.

4 † Aliàs ſtipulatio nedamni infecti interpoſita.

a *Possit*] vt supra tit. proxi.

¶ *Si vicinas*] CASVS. Ego habeo domum ruinosam iuxta tuas ædes, & tu domum ruinosam habes iuxta meas, dicitur q̃ ego tibi, & tu mihi cauere debes, alioquin & ego in tuam, & tu in meam intrabis possessionem. Fran. Accur.

b *Tu in meam*] nam hæc est pena non caemētis: vt l. ne vis fiat ei. l. fi. in prin. Sed cō tra huic §. sup. eo. l. q bona. §. si quis quia. Sol. vt ibi. Itē opp. si exactus ate. vt caueā incontinenti exigo a te: si tu nō mihi, nec ego tibi. vt arg. C. de pac. l. cū proponas. & C. de sen. & interloc. om. iud. auth & cōsequenter. Rñ. satis diceris mihi satisfacere, vel satisdare patiendo me venire in possessionem: vt sup. de proc. l. sed & hę. §. fi. & l. seq. & facit §. ea. l. §. ei cuius. Acc.

¶ *Si pupillus*] Caius. Cū pupillus doli capax non caueret de damno infecto: iudex iussit me intrare possess. cum intrare vellem, pupillus prohibuit, certè tenetur mihi act. in factum ad interesse meum.

¶ *Si mandato*] Cum non caueret tibi de dāno infecto, iudex iussit te intrare possess. & cū intrare velles, mandato meo q̃ dam te prohibuit, dicitur q̃ ego teneor act. in factum ad interesse tuum.

¶ *Non solum*] Cū habere domum ruinosam, nolui cauere tibi de dāno infecto, & sic iudex iussit te intrare possessio. cū intrare velles prohibui, teneor act. in factum. Secundo dicit, cum velles intrare in poss. ex secundo decreto, prohibui: teneor. Tertio dicit. cum tu missus esses ex secundo decreto, & vna die exires de possess. & cum velles redire, non admisi te, vel te deieci de possessione teneor tibi non solum act. in factum prædicta, sed etiā vtili interdicto vnde vi, quando te deieci: & publiciana: & si egeris contra me act. in factum, aliis actio agere non poterit: nam post quam consecutus es interesse per act. in factum, sufficit, & contentus esse debes. Prætor enim vult, vt damnum tibi emendetur, non vt lucrum habeas inde.

¶ *Si procurator*] Cum tu haberes domum ruinosam: procurator meus fuit à te stipulatus de dam. infe. dī q̃ ex stip. procurat. acquiritur mihi actio. Franc. Accur.

c *In factum de qua habes*] sup. eo. l. si finita. §. pen. & §. fi. & l. seq. vsq; ad §. fi. & intellige de pupillo doli capace, non alio: vt inf. de reg. iur. l. pupillum. & inf. ne vis fiat ei. l. 1. §. hoc edicto. vt sup. de act. vend. l. quod infans. Accur.

d *Item*] & in alio simili: vt sup. qđ quisq; iur. l. 3. §. 1. & inf. de vi. & vi ar. l. 1. de ijs. & quoties. & C. de accus. & sup. e. l. si quis missum. 2. tō, vbi de hoc plenè dixi.

e *Eum*] in factum.

f *In possessionem*] primo. s. decreto, alias est in textu. est: & tunc stipulatur pro domino rei qui non admittit iussum mittiex primo decreto, alias esse. & est melior. & tunc supponit pro iusso mitti, & accipe passus non fuerit: & semper dic ex primo decreto. Accur.

g *Possidere*] ex secundo decreto.

h *Cum alioquin*] bene dico equum esse dari in factum: quia & alix quandoque dantur: & hoc subiecit. Accur.

cōpetere hāc ī factū c actionē.

¶ Si mandato meo alius prohibuerit, in me d hæc actio competit.

¶ Non solum autem eū punit e Prætor, qui in possessione 2 † esse, f sed ēt eū, qui possidere g passus non fuerit: cum alioquin h is. q̃ iussu Prætoris cęperat possidere, i & possidendo dominiū cāpere, k aut non admissus, aut 3 † deiectus inde fuerit: vtile l interdictū, Vnde vi, vel Publicianam m actionem habere n possit. Sed si in factum actione n egerit: his actionibus experiri nō potest: cum Prætor id agat, ne damnū patiatur 4 † actor, nō vt in lucro versetur. o

Ex stipulatione prætoria interposita per procuratorē procuratorio nomine, acquiritur domino vtilis actio sine cessione, Pau. de Cast.

¶ Si procurator meus damni infecti stipulatus sit, causa cognita mihi ex ea stipulatione actio competit. p

Ex processu agitato cōtra vnū, nō fit pręiudiciū alteri absenti, & non citato. P. de Ca.

Caius 5 † lib. 3. ad Edic. Prætvrb. tit. de dam. infec.

LEX XIX.

EOrum, q qui bona r fide absunt, in stipulatione

d *Possidere*] ex secūdo decreto: & sic nō admissus cū recessisset, & rediret, vel expulsus habet vnde vi: vt subij. i: vt inf. de vi, & vi ar. l. 1. §. deijcit, & §. interdictum: sed missus ex primo decreto non possidet. & sic nō hēt vnde vi: vt inf. de acq. poss. l. 3. §. fi & facit §. eo. l. Prætoris in prin. Acc.

2 † Aliàs est.

k *Capere*] aliàs, acquirere

l *Vtile*] i. efficax. cū n. ciuiliter, & naturaliter missus ex secūdo decreto possideat, debet habere directū: vt inf. de vi, & vi ar. l. 1. §. deijcitur. Acc.

m *Publicianam*] cum si erat dñs prior possessor: vt ē. de Publ. l. ite si seruus, & est hic loco ti. iussus iudicis: siue sīt decretum: vt sup. de Publ. l. sed & si res. 1. §. fi. & inf. de acq. poss. l. iustè. Acc. n *Actionē*] s. primo dicta. & facit in hoc inf. de re iud. l. quis dolo. §. 1. Accur.

o *Versatur*, quod esset si alijs actionibus ageret Accur.

p *Actio competit*] ē. inf. de verb. obl. l. stipulatio ista. §. alteri, vbi dī nō posse aliū alij stipulari? Rñ. hic non alteri, sed sibi stipulatus est, ex quo vtilis datur dño act. sīm M. Sed tūc obstat, q̃ per liberam personam non pōt obligatio quæri: vt C. per quas perso. no. acq. l. 1. & inf. de verb. obl. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. Sed respon. illud regulare: hoc speciale in Prætoris stip. vt hic, & inf. de præto. stipu. l. in omnibus. & plenè dixi Instit. de inut. stip. §. ei. & C. ad exhibendum. fi res. Vel dic sīm R. datur mihi actio ex stipulatione procuratoris, si procurator in iudicio, vel ēt extra, me tñ p̃sente stipuletur: vt sup. si quis cau. l. pen. & de procur. in causæ. §. fi. & inf. de verb. obl. l. si procuratori præsentis, vel in subsidium, quia ipsum procuratorē ad cedendū conuenire nō possū: vipotē absentē: vt s. p. de inst. l. 1. in fi. & l. 2. & in hoc veritur causæ cognitio: si habes hic in litera causa cognita, vt quidam habent. Ac.

3 † Reiectus, aliàs, eiectus. P. F. *Habere. Infero ex hoc textu, quod iussus iudicis in secundo decreto hī loco tituli, de quo not. in l. si finita. §. postea. in apostill. in ver. subuenitur. sup. eod.

4 † aliàs facjat P. F.

5 † aliàs deest lib. 3. P. Fl.

1 † ī P. F. nō est nomine.

Eorum] CASVS. Dī q̃ si dominus domus ruinosæ sit absens ex necessaria causa: & idēo quia non cauit, est missus ex necessaria causa: & idēo quia non cauit. est missus aduersarius in possessionē: & reuerso reddetur possessio, si caueat de damno infecto: & hoc petitia prius in integrum restitutione. Idem intellige in fructuario. & in creditore. & in simili, qui habeat in domo ista ruinosa.

¶ *Si adiuua*] Siue timeatur de vitio domus, siue operis positi in loco vrbano, vel rustico, priuato, vel publico maxime cauendum est de damno infecto. Franc.

q *Eorum*] dominorum domus ruinosæ. Accur.

r *Qui bona*] imò & aliud exigitur. s. quod sit absens ex necessaria causa, vel probabili, vt no. sup. de in integ. rest. l. fi. Azo.

1 Ista gl. ē ita no. secut alia. q̃ fit in iure: & ea notabilissimæ dicit Bald. ad hoc. q̃ si procurator est absens, ita vt nō possit cedere actiones: stabit in subsidium transeunt in me vtilis. Bolo.

Non

damni infecti ius non corrũpitur, [a] sed reuersis ex bono & æquo cauendi prætor datur, [b] siue domini sint, [c] siue [1]† aliquod in ea re ius habeãt, qualis est creditor, [d] & fructuarius, superficiarius. [*]

Hoc edictũ locum habet in ædibus, & operibus vitiosis, ĩ quorũs loco firmata sint. h.d.

Siue ædiũ [e] vitio, siue operis, [f] quod [g] vel in ædibus, [h] in loco vrbano, aut rustico, priuato, publico ve [i] fiat, dãni aliq̃d futurũ sit, curat Prætor, vt timenti damnũ caueatur. [k]

Summata est supra eo. dãni. §. ei cuius.

Idem lib. 17. [2]†

LEX XX.

INter fructuariũ, & dominum proprietatis ita dãni infecti cautio locum habet, l si fructuarius quidem de soli vitio caueri sibi [m] desideret, dominus verò proprietatis d operis vitio, [n] si quid fructuarius ædificet. [o] Nam de ruina ædiũ neuter ab altero cautionem desiderare pòt, [p] fructuarius ideo, q quia refectio ædiũ ad ipsius onus [3]† pertinet, [r] ꝓprietarius iõ, [s] q̃a vsitata [t] stipulatio, qua de restituẽda [4]† re fructuarius cauet, ad hũc quoq. casũ [u] porrigit.

Si filius familias est inquilinus sibi, & patri cauebitur ꝓ periculo rerum peculiariũ, ꝓ periculo ædium soli filio, si aũtũ est, vt ad eum solum periculum spectet. Bart.

Paulus lib. 8. §†

LEX XXI.

SI filiusfamilias inquilinus [x] sit, videamus, an damni infecti nomine in possessionẽ ædium vicinarum mittendus sit, quæritur enim, [y] an filiusfamil. non videatur damnum pati, si res peculiares [z] sint, & an [6]† pater possit stipulari, si quid ei damni fiat? Et placet, vtrunque [a] eorum in possessionem mitti, nisi sic filius [7]† cõduxerit, vt eius periculo esset domus: tunc quia ipse tantum esset obligatus act. ex locato: ipse erit mittendus in poss. non pater. Fr. Acc.

[1] *Aliàs alioquin. *Superficiarius. Ange. his trib. addit ephyteuta. atque feudatariũ, vt in eos quoque fundũ vectigal. ac feudatariũ hãtes Im. I. erponat decretũ, vt fu. e. l. si finita. §. si de vectigali. tũ acta gloss. mag. ad finem.*

[2]† *Aliàs. 19 ad edict. prom. P. F.*

[3]† *In P. F. ñ ptinet.*

[4]† *Aliàs deest re, & P. Flo. qua de restituẽda fructuarius cauet.*

[5]† *Aliàs ad Plaut. P. F.*

[6]† *P. F. deest an, & absq. iter rogatione verba sequẽtia leguntur.*

[7]† *P. F. cõduxerat.*

[a] *Non corrumpitur*] cum effectu.

[b] *Datur*] petita restitutione: vt ff. e. l. si finita. §. si forte. & §. postea. & ad idem sup. si ex noxali causa aga. l. 2. §. fin. & de noxa. l. electio. §. fin. Acc.

[c] *Sive domini sint*] scilicet in qua facta erat missio. Ac.

[d] *Creditor*] facit ff. eod. l. quid de creditore, & l. hoc amplius. §. pen. & §. fin.

[e] *Sive ædiũ*] priuatarũ: de qb. repromittit de vitio operis, & loci, vt ff. l. fluminũ. §. fi. & facie bat hic ventrem. L. ista domus. H.

[f] *Opus*] in publico, vel priuato facti: vt quia machina est imposita superficiei ad proiiciendum.

[g] *Quod*] scopus.

[h] *Ædibus*] ædib. vel dico. vel loco vrbano, vt rustico positis vt ff. de verb. sign. l. vrbana. vel sub. in loco vrbano. scilicet. in turri. & simili ædificio. Acc.

[i] *Publico ve*] hoc est ff. si finita. §. si publicus, sed expone, vt ibi. l. é scopus hic miscet in publico, et in priuato facta opera, tũ cũ distinctione intelligo: vt altero pro solo, & ædificio, & altero ꝓ opere siue ædificio tm: vt ff. e. l. si finita. §. 2. & ff. l. fluminum. §. pen.

[k] *Caueatur*] aliter & aliter, vt sup. eod. l. Prætor. in prin. & §. de eo opere. Accurs.

[l] *Locum habet*] si vicinas habent ædes: vt ff. l. damni. §. 1. A.

[m] *Cauere sibi*] non ita in superficiario vt sup. eo. l. dãni. §. ei qui. Acc.

[n] *Vitio*] scilicet potest petere sibi caueri à fructuario. Acc.

[o] *Ædificet*] no ꝙ non pro ædificio cauet: sed pro opere, ꝙ de nouo facit, & hic est casus quem excepi ff. e. l. dãni. §. 1.

[p] *Desiderare potest*] vẽ contradicere principio: sed non est verum: quia ædium appellatio, & opus, & solum, & parietem continet: vt ff. de vsuca. l. eum qui pro quoto: ali vnì ab altero non cauetur cum pro eo, quod suum est, tam sibi caueretur, vt hic: sed vbi solum tm. vel opus tm. quod à fructuario fit, facit vitium, cauetur: vt sup. Item no. ꝙ in subsidium interponitur hæc cautio: vt no. sup. l. dãni. §. 1. Item dictus §. est contra ad princ. huius legis: cum ibi dicat neutrum alteri cauere, sed hæc l. dicit, ꝙ sic: sed intelligo illam, secundum istam. Acc.

[q] *Ideo*] scilicet, non potest postulare sibi caueri à proprietario pro domo vsufruct. quæ minatur ruinam.

[r] *Pertinet*] vẽ hic, ꝙ magna impendia ad fructuarium spectent: & sic est ff. de vsufr. l. vsufr. leg. §. fi. & l. hactenus. & l. cum fructuarius. Sed dic, ꝙ ad modica hic restringatur: vel aliter, vt dixi sup. eo. l. damni. §. 1. Acc.

[s] *Ideo*] scilicet non posset postulare sibi caueri à fructuario. Acc.

[t] *Visitata*] se vsuum & fruiturum arbitrio boni viri & finito vsufr. restituturũ: vt sup. vsufr. quemad. ca. l. 1. Acc.

[u] *Casum*] scilicet vt reficiat.

Si filius familias] CASVS. Filius familias cõduxit domũ, & in ea morat, cũ esset ibi q̃dã domus, q̃ minabat ruinã huic domui, q̃ filius iste cõduxerat, perijt filius sibi caueri: & cum sibi nõ caueretur, perebat se mitti in possessionem quæritur an sit mittendus? & vt ꝙ nõ, sed pater eius: quasi filius non videat dãnum posse pati in rebus peculiaribus, quas secum habebat in domo conducta, sed tantũ pater: sed ñ dicit ꝙ pater & filius ambo mittendi sunt in poss. cũ vtriusq. videatur interesse. Hoc tamen fallit in casu, nam si filius conduxerat domum hoc pacto, vt suo periculo esset domus: tunc quia ipse tantum esset obligatus act. ex locato: ipse erit mittendus in poss. non pater. Fr. Acc.

[x] *Inquilinus*] quia alienam domum conduxit: super qua, & reb. in ea positis vicina domus ruinam minatur. Acc.

[y] *Quæritur enim*] à iudice, quia iudex hoc inquirit an filius, &c. nõ ex verbis edicti, vt ff. e. l. qui bona. §. qui dãni. Acc.

[z] *Peculiares*] hic distinguendum est, ad quod peculiũ res istæ respiciant, nam si ad castrense vel quasi, solus filius stipulatur: cum in eis, vt patet ff. ea censeatur, vt sup. ad Maced. l. 2. & ff. de furt. l. si quis vxori. §. an autẽ. in aduẽtitio vterque potest: pater quia eius. s. patris interest ratione vsufr. filij ratione proprietatis. Item in profectitio vterq. quia, & filij interest, non solum patris: vt sup. de minorib. l. 3. §. sed verum. in fi. §. & sic hoc intellige in aduentitio, vel profectitio. Accurs.

[a] *Vtrumque*] filium, & patrem: quia vtriusque interest, vt dixi: & sic prosequere vsque ad fi. Vnde qd subijcit, vt eius periculo. & ex expone. s. filij tm. vel patris tantũ pacisci. n. ꝓt filius ne à pre suo petatur: & sic forte pactus est, ne pater teneatur ex conducto, licet fuerit negligens in nõ petẽdo caueri. Itẽ & pacisci põt filius ne à se petatur tantũ: vt ff. de pac. l. si tibi decem. §. fi. & l. acquirem. & l. hrdi. in prin. Et quod subijcit, quia solus, &c. s. filius, vel solus pater, ille solus in possess. mittetur, si ei non caueatur, siue sit filius siue pater, qui teneatur ex conducto: vt hic, & ff. ex quib. cau. in poss. ea. l. si filio. Alij, vt R. aliter exponũt hoc, & dicũt vtrũque. s. patrem, siue filium, & locatorem: nam duos primos pro vno ponunt: & quod subijcit, eius periculo. s. filij vel patris, non locatoris: quia tunc quando non esset periculũ locatoris, solus filius, siue pater. non autem locator mittitur in possess. si non caueatur: & sm hoc solus non excludit patrem, sed locatorem. Cum primo intellect ꝙ teneatur ex conducto si fuit negligens in stipulando, facit ff. e. l. dãni. §. ẽptor. Itẽ ad vtrũq. facit: vt leg. no. ca. l. 16. ff. & l. 2. & l. 3.

Si proprietarius] CASVS. Titius habet proprietatem ædomo,q̃ minatur ruinã,& Seius habet vsumfructum: hic Titius cauit de dãno infecto vicinis petentib. & cum domus dedisset postea dãnũ vicinis, hic Titius cõuentus ex promissione sua emẽdauit dñ,q̃ Seius, qui hẽt vsũfructum, debet cõferre Titio, & nisi conferat, non vtetur vsufructu suo. Item ecõtra pone,q̃ hic Seius cauit vicinis de dãno infecto, & aliqd præstitit ex hac cautio, dñ, q̃ iste Seius debet habere vsũfru. & proprietatẽ, donec Titius conferat ei partẽ damni, & hæc sunt vera, siue magnum damnum datum fuit vicinis: siue paruum.

Plautius] Cũ domus quædã minaretr ruinã, & peterem caueri, venit quidã, qui dicebat se dñm huius domus, & volebat absq. fideiussore cauere, ego negabã eũ dominũ, & dicebã Titiũ dñm: vnde volebã, q̃ iste satisdaret sub hoc pacto, si appareat eũ non esse dñm. Itẽ volebã: q̃ Titius quem dicebã dñm, putè caueret absq. fideiussore, q̃rit, an audiat: dñ q̃ ñ: sed debeo eligere vnũ ex his, vt ● ueat mihi. Fr. Acc.

Si de huius l. intellectu. vi. p. Vicurrũ i repet. l. si finita. §. Iulianus. ad. l. 19.

a *Repromisisset*] propter domum, in qua habet proprietatẽ, quæ minatur ruinã ædib. vicinis.

b *Præstitisset*] damno dato conuentus ex stipulatione dãni infecti.

riculo ædes essent, tunc. n. qa solus tenetur ex locato, rectè dicetur, ipsum mittendum in possessionẽ, nisi ei caueatur.

Si proprietarius cauit, vel soluit aliqd, nisi fructuarius cõferat sibi pro rata vsusfructus, potest illũ phibere frui, & econuerso, si fructuarius cauit, & soluit: nisi sibi cõferatur à proprietario pro rata proprietatis, põt mitti in possessionem proprietatis ex primo, & secundo decreto. P.

Idem lib. 10. ad Plaut.

LEX XXII.

SI * proprietarius de damno infecto repromisisset,[a] vel fortè aliqd præstitisset,[b] aut cõtra fructuarius aliquid præstiterit, iniquum est alterũ sine damno vti ædibus,[c] aut ædes habere,[d] & si obtulerit[e] aliquid proprietarius, non est fructuario permittendum vti, nisi cõtulerit. Idemque fructuario præstandũ est, vt proprietarius cogatur ei conferre.[f] Ergo & solum retinebit[g] fructuarius, si ædes ceciderint, donec præstetur ei damnũ: vt quod hẽret vicinus missus in possessionẽ,[h] id fructuarius habeat, qui [1]† id damnum vicino [2]† farciat. Eadem erunt,[i] & si minimũ damnum detur.

Stipulatio, vel cautio de dãno ĩfecto quo ad repromissionẽ, vel satisdationẽ, dẽt esse certa, & non condõnalis. h. d.

Plautius.[k] Si ab eo, quem dominũ esse negarẽ, vellem sub hac exceptione, si dñs nõ esset, satisdari, ab eo verò, quem dominum esse dicerẽ, purè repromitti,[l] cõstitit nõ debere me impetrare, sed debere me eligere,[m] à quo velim mihi caueri.

Vlpian. lib. 63. 3†

LEX XXIII.

IN stipulatione damni infecti, quæ ædium nomine interponitur, nisi in solidum[n] fuerit cautum, [4]† mittetur in possessionem.[o]

De eo opere, q̃ sit in publico ad priuatã vtilitatẽ, debet satisdari de vitio operis, sed de eo, q̃ ad publicã vtilitatẽ, nõ satisdatur, sed cõperẽs index pro indemnitate aditur. Bar.

Idem lib. 81. ad Edict.

LEX XXIV.

FLuminũ publicorũ commune est: sicut vsus viæ publicæ, & litterorũ fluminis cõmunis est vsus. Secundò quæritur, an in his publicis possit quis ædificare? & certè authoritate Principis potest. Itẽ opus in publico factum priuatus authoritate Principis destruere potest. & qd dixi, q̃ potest ædificari in publico, est verum, si sine incommodo cuiusque id fiat. Subsequenter dicit, q̃ hic ædificans debet cauere de vitio operis, si opus minetur ruinam: non autem de vitio soli, & reddit rationem, sic apparet, quod quando priuatus ædificat, est satisdandum: & hoc faciet iudex fieri. Quid autem si ipse iudex iussit opus publicum fieri, & timent de vitio eius vicini, quid facient? & certè adeant Principem, vel Præsidem prouinciæ, si in prouincia fiat opus, qui prohibebunt id opus fieri: vel si iã erat factum, tolli iubebunt. Vltimo reuertitur ad principium legis dicens: quod dictum est fore cauendum ab ædificãte in publico de vitio operis, & damnum quod inde contingeret, esse præstandum: est verum, siue contingat dãnum cum ædificauit, siue post.

Adjicitur] Cum quis promittit de damno infecto, debet promittere per se, & per hæredes suos, seu successores emendatum iri damnum, qui autem contineantur sub hoc vocabulo successores, subsequenter dicit.

Sed, vt ne operis] Si timeo damnum ex vitio operis tui, vel loci: debes mihi promittere de damno infecto, nõ autem satisdare. Secundo dicit, q̃ hoc est intelligendum de vitio operis contingente ex vetustate. Idem de vitio loci. Quid. n. si habeo solum arenosum, vel paluste, quod minatur ruinam: nunquid debeo cauere? cerè non: quia naturale vitium est.

Hac stipulatio] Nomine domus tuæ promisisti mihi de dãno infecto, nunquid tenetis quocunq. mõ mihi dãnũ datum

c *Ædibus*] scilicet, fructuarij. Accurs.

d *Habere*] s. proprietarium. Acc.

e *Obtulerit*], i. soluerit conuentus ex cautione. Acc.

f *Conferre*] conferunt ergo ambo pro æstimatione proprietatis, & vsusfr. vt arg. sup. de nox. l. si ex duobus. §. fi. Acc.

g *Retinebit*] loco pignoris: sed certè imò vt ius dñij ad eũ transire: vt su. eo. l. quamuis. in fi. quæ est cont. Solu. ibi in secundo decreto: hic in primo dicit. Item nonquid habere potest proprietarius pro derelicto? Respond. sic: vt su. e. l. Prætor. §. fin. & l. hoc amplius, licèt quidam contra: vt arg. su. pro soc. l. cum duobus. §. idem respondit.

ADDITIO. Dic, secundum Bart. q̃ ibi loquitur in obligatione personali ex contractu: hic in obligatione ex quasi noxali: vt l. Prætor. §. hoc edictum, sup. eo.

h *Missus in possess.*] haberet autẽ possess. ex primo decreto, & postmodũ ex secundo decreto: & hoc nemine cauẽte, hic verò hẽat finem. s. nudã, siue plenã proprietatem ex primo, & postmodum ex secundo decreto, si ipse solus cauit, & proprietarius ei non confert: vt hic, & ĩ. e. l. quamuis. in fi. Acc.

i *Eadem erunt*] quasi diceret, prædicta sunt vera, q̃n magnum fuit dãnum: sed idem si paruũ sit, pro quo sit cõferẽdum, sic Insti. de rer. diui. §. gallinarum. Sed arg. ĩ sup. de dolo. l. si oleũ. §. fi. & l. seq. & de in integ. restit. l. scio. Item facit versus. Nam de mille fabæ modijs cũ surripis vnã: Est leuius damnum: tibi non facinus minus esto. Acc.

k *Plautius*] s. respondet ea, quæ sequuntur. Acc.

l *Repromitti*] repete vellem, & simul vtrunq. fieri, sed ab vno purè repromitti, ab alio purè satisdari petere possum, vt ĩ. e. l. quamuis. item ad id, quod dicit nõ posse peti sub exceptione satisdari est cont. ĩ. eo. l. qui vias. §. 1. & sup. eo. l. Prætor. circa prin. sed ibi ab vno: hic à diuersis. Acc.

m *Eligere*] facit C. de codi. l. fi. & sup. de tributoria l. quod in hæredem. §. eligere, & sup. vt leg. no. ea. l. 3.

n *In stipulatione*] Casus. Domus tua tota minabatur ruinã, petij, vt caueres, dñ, q̃ tu debes cauere ĩ solidũ, nã si pro parte vis cauere tm, nõ audieris, & mittar in poss. totius perinde, ac si nullo modo caueres. Acc.

o *In possessionem*] totarum ædium, cũ vnus est dñs. & tota minatur ruinam: vt hic & ĩ. eo. l. si finita. §. ex hoc edicto. si autẽ plures sint domini, fit missio in partem non cauentis: vt su. commu. diui. l. si quis putãs. §. si damni. & de nego. ge. l. si cõmunes. & ĩ. e. l. Prætoris §. j. & ĩ. e. l. plures. in fi. & ĩ. vt in poss leg. l. is cui. §. si ex duob. q̃ sunt contra. Acc.

Luminũ] CASVS. Vsus fluminum publicorum est communis: sicut vsus viæ publicæ, & litterorũ fluminis cõmunis est vsus. Secundò quæritur, an in his publicis possit quis ædificare? & certè authoritate Principis potest. Itẽ opus in publico fa-

1 † Aliàs deest id. F. Fl.

2 † Aliàs facit.

3 † Ad Edictum.

1 Infecto ex hac gl. qd cautio dãni infecti pt ẽstari ẽ parte domus. de quo in l. si cões. & ibi Bar. 1 1. no. ĩ. de neg. gest. q̃ limita bis si domus ẽ plurũ. secus si vnius. sm Bart. ibi sup. & ĩmũ tex.

4 † Aliàs mittet.

datum fuerit occasione domus tuæ: & certè si damnũ mihi datur ex vitio operis teneris: sed si datur casu, & vi si terræmotu, vel vi fluminis cecidit domus tua, vel pars eius supra meã: non teneris. Sed pone, q̃ tegulæ siue cupi domus tuæ ceciderunt supra meã, & sic damnum habeo: nunquid teneris ac si casu, vt p violẽtiam? & certè si vitio ædificij id cõtingit, teneris: si vi ventorum ceciderunt, nõ teneris, & hoc dixit Seruius, & Labeo ẽt id ſuum edictum confirmat: & ratione ſubdit, quod enim &c. Item pone, quòd in multitudine aquæ ſuperuenientis domus tua cecidit ſupra meam: & ſic mea oppreſſa incontinenti cecidit, nunquid teneris ex ſtip. damni infecti, vt fuit de facto: nam quædam aqua, quæ appellatur Aueſca, ita vna die creuit, q̃ multæ domus ceciderunt, & certè non: quia non vitio ſoli nec operis datum eſt mihi damnũ? Sed pone, q̃ aqua vitiauit fundamentũ domus tuæ: tandem aliquo tempore ea ipſo, intra quod benè poteras tuare domum tuam, ne caderet, cecidit domus tua ſup. meam, nunquid teneris? & reſp. q̃ ſic: nam ex vitio domus tuæ paſſus ſum damnum multum, nec refert an incontinenti cecidit, an poſtquam vitiatæ ſunt fundamenta, & adducit ſimile de Aquilia.

1 † P. Fl. deeſt, &.

2 † Coiuſ qui. P.F.

3 † Fl ſacente.

4 † Publice. & deeſt in.

¶ *Quanquam autem*] Promiſiſti de damno infecto: ſi vitio operis datur damnum teneris, & hoc eſt verum quando tu, vel alius nomine tuo fecerit opus: ſed ſi opus factum eſt te nolente, & te prohibere non valente: tunc ſi vitio operis talis datur mihi damnum: non teneris.

¶ *Præterea*] Si habebas furnum, & nomine eius promiſiſti de damno infecto, & culpa furnarij dedit mihi damnum: non teneris. Secundo dicit. Vbicunque eſt promiſſum de damno infecto, & damnum ſit datum caſu fortuito, cui nulla ope poteſt occurri, promiſſor non tenetur, & de hoc habuimus plura exempla ſup. ea. l. §. hæc ſtipulatio.

¶ *Item apud Vinianum*] nomine agri, & arborum in eo exiſtentium promiſiſti mihi de damno infecto tandẽ poſtea vi tempeſtatis, vel vẽti arbores agri tui ceciderunt in meũ agrũ, & damnum mihi dederunt in vitibus meis, vel ſegetibus, nũquid teneris, quæritur. & dicitur, q̃ non. & reddit rationẽ. Sed pone, q̃ arbores fundi tui ex vetuſtate ceciderunt in meũ agrum, & dãnum mihi tulerunt, tunc teneris.

¶ *Idem ait*, Nomine mearum ædium tibi promiſi de damno infecto, poſtea ædes meæ vi tempeſtatis ceciderunt in domos tuas, & ſic domus tuæ oppreſſæ ceciderunt, quæritur, an teneat tibi emendare damnum? dicitur q̃ non, quia nullum damnum, &c. niſi in caſu: vt ſi ædes meæ erãt adeo debiles, q̃ per minimam tempeſtatem ceciderunt: nã tunc teneor. poſtea loquitur Labeo, & reuertitur ad primum caſum huius §. nam quod dictum eſt ibi, quod ego dominus non teneor, ſi vi tempeſtatis ciderũt domus meæ in tuas: verum eſt, ſi incontinenti ceciderunt. Quid enim ſi vitioſæ factæ ſunt propter tempeſtatem, & poſtea ex intervallo ceciderunt in tuas: certè tunc teneor, quaſi ex vitio operis nũc ſit datum damnum.

¶ *Item videamus*] Nunc vult dicere, quando committatur ſtipulatio damni infecti: & certè tunc committitur, quia datur damnum vitio ædium, loci, vel operis. Quid autem erit ſi parietem foderem in domo mea, & cautio de damno infecto: nunc autem cum fodi, venæ putei ſunt præciſæ: quæritur an teneat? & certè non teneor. Sed pone, q̃ intactum fodi, vt paries tuus ſtare non poſſit: quia totus deſtructus eſt, certè non teneor. Franc.

munis eſt vſus,[a] ſicuti viarum publicarum, & littorum.[b] In his[c] igitur publicè licèt cuilibet 1 † & ædificare, & deſtruere,[d] dum tamen hoc ſine incommodo 2 † cuiuſque fiat, propter quod[e] operis duntaxat nomine cum ſatisdatione cauetur: de vitio loci nihil cauetur, hoc eſt operis,[f] quod quis facit. Cæterum, ſi ex loci vitio damnum timeatur, minimè dicendum eſt dãni infecti ſtipulationẽ interponi oportere. Quis enim dubitat neminẽ eſſe, a quo ſtipuletur, & cum nemine[h] nihil 3 † faciente locus ipſe publicus dãnum inferat ſui natura? Ad ea igitur[i] opera ſtipulatio pertinet,[k] quæcunque priuatim fiant. Quid ergo ſi in publico 4 † opus fiat? de vitio eius[l] quid faciemus? Et planè, vel Princeps adeundus eſt, vel ſi in prouincia 5 † fiat, Præſes prouinciæ.[m] Sed quod dictũ eſt de operis vitio,[n] ſic accipiendum eſt: etiam ſi proponas,[o] non tantum tempore, quo opus fit, ſed etiam ſi poſtea contingat.[p] Quid enim ſi ideo, quia malè ædificatum erat, 6 † corruerit?[q]

In hac ſtipulatione dicitur fieri mentio de heredibus vniuerſalibus ſucceſſoribus, & ẽt ſingularibus ex vtraque parte, & debet caueri de vitio operis, & de vitio loci. Pau.

¶ Adijcitur in hac ſtipulatione,[r] & hæredum nomen, vel ſucceſſorũ, eorumq;, ad quos ea res pertinet. Succeſſores autem nõ ſolum, qui in vniuerſa bona ſuccedunt, ſed & ij, qui in rei tm̃ dominium[s] ſucceſſerint, his verbis continentur.

5 † Fl ſacente.

6 † Alibi corruit. P. F.

a *Vſus*] non proprietas, niſi littorum maris: nam flumina ſunt publica: vt Inſtit. de rer. diui. §. flumina. rerum enim quædam ſunt communes, quædam publicæ, vt Inſtit. de rerum diui. §. j. & ſupra de rer. diu. l. 2. §. 4. & 5. vbi plene dixi. Accur. †† Fiet.

b *Littorum*] ſemper repete cõmunis eſt vſus, & die, littorum fluminis: nam de littore maris non eſt dubium: quia etiam proprietas eſt communis.

c *In his*] ſ. publicis prædictis: & q̃ dicit publicè, expone, id eſt, publica authoritate habita à Principe, vel à Senatu, vt inſta. ne quid in loco publico. l. 2. §. ſi qs à Principe, & inſ. de flaminibus. l. quominus, & tunc ædificatum eius eſt, cuius eſt ſolum, id eſt, publicum, ipſe tamen tantum vtetur, ſi hoc actum fuerit in conredendo: licèt ſecus eſſet in cõmunibus: vt inſ. de acquir. rer. dom. l. quod in littore, & l. ſeq. vel dic publicè, id eſt, ad publicam vtilitatem, aliàs non licèt: imò cogeretur demoliri per ſpecialia in erdicta: vt inſ. de fluminibus, & ne quid in flumi. publi. & his ſimilib. Accur.

d *Deſtruere*] quod nocet. Ro.

e *Propter quod*] quia communis eſt vſus, non cauet de vitio ſoli: & quia ſine incommodo debet facere, cauet de operis vitio, & ſic propter hæc duo, de vitio operis tantum cauet: & hoc dic propter quod, id eſt, propter vtrunque.

f *Operis*] hoc non ad proxi. ſed ad ſuperius referatur. Acc.

g *Stipuletur*] i. ſtipulari poſſit ille, qui damnum veretur.

h *Nemine*] abũdat vna negatio, ſic inſ. de acquir. poſſ. l. qui pignoris, & in Auth. de ijs qui ingre. ad appel. §. ſi verò neuter. & inſ. de verb. oblig. l. j. §. ſi quis ita. & in Auth. de hære. & Fal. §. inordinatum. & C. de ſer. fug. l. j. ſed arg. contra inſ. de verb. ſign. l. duobus. Accur.

i *Igitur*] ſuppletiuè lege: vel ẽt illatiuè ita: ſatisdatio interponitur ex hoc edicto, ergo per iudicem: ergo cum iudex iuſſit opus fieri, non eſt per quem interponatur: & hoc eſt, ad ea igitur opera, quæ priuatim, non quæ publicè. Azo.

k *Stipulatio pertinet*] oli & ædificij: prout legis igitur illatiuè: vel lege ſuppletiuè: vt dixi.

l *De vitio eius*] ſcilicet, ſoli.

m *Prouinciæ*] vt ibi fieri prohibeat, vel tolli iubeat: cum etiam ſi id in his locis fiat, quod alicui noceat, de loco publico ſit interdictum propoſitum. vt inſ. ne quid in loco publi. l. 1. & 2. & ſup. tit. primo. l. prima. §. primo. & facit ſup. eodem l. ſi finita. §. ſi publicus. Sed cõtra in eadem l. §. ſiue autem: ſed illud de vitio operis accipe, quòd debet ſatisdari. Accurſius.

n *Vitio*] eſſe cauendum. Ro.

o *Si proponas*] damnum timeri. vel dari. Ro.

p *Contingat*] quia tertiò datum videtur. vt ſup. eo. l. damni §. Sabini & arg. inſ. de libe. cau. l. ſi. a reſpon. Accur.

q *Corruerit*] poſtea in ædes vicinas Accur.

r *Adijcitur in hac ſtip.*] quæ pro vitio operis interponitur. & facit ſup. tit. 1. l. non ſolum. §. fin.

s *Dominium*] No. ſucceſſoris appellatione etiam in rẽ ſucceſſor intelligitur: 1 vt ſup. de iureiur. lege etiam ſi in rẽ. & inſ. quarum leg. l. 1. §. illud. Sed argum. contra ſupra de eden. l. quædã. §. is autem. & ſup. vſufru. quemadmo. ca. l. omnes. §. ſi. Sed nunquid ſi hi ſucceſſores ædificauerunt & vitio

1 Cõcor. tex. in c. ſi pater. in ſi. de teſti. lib. 6. ſed in dubio intelligitur de vniuerſali. niſi eſſet iditpoſitione adiectum verbum, quibuſcũque. vt no. Alex. plenè in l. quædã. §. nihil. col. 1. ff. de eden.

vitio illius operis damnū fit illatū tenebuntur? RR. q dū: q sic: arg. sup. ri. j. l. fi. & sic ītm eos ambulat actio & obligatio de vno in aliū: vt & pro eis sup. de vsuf. l. adhuc. ī. si operas, & inf. ti. j. l. si tertius. § si qs. & sup. fam. erc. l. in iudicio. Sed tu dic. ītm Or. nō teneri successorem in rem: sed pp opus ab eo factū tenebitur. g primo promisi: vt s. de ser. expor. l. Titio, & sup. eo. l. damni inf. exp. or. & de hac etiam dixi sup. eo. l. si quis missum. ī. fi.

a *Sed vtne* aliàs nec: alias ne. p non & qđ dicit operis, subaudi ītm. & loci m. & ædiū: qđ vtrumq; p dictorū cōmet. vt sup. eo. l. inter fructuarium & sic equitur, qū in priuato h., quia tūc p his oīb. satisfat: vt inf. e. ī. pe. & quod subijcit factū, sic expone, i. remaneat apud illum cui datum est. sic sup. de iud. l. Iulia. Item quod dicit sine satisdatione: intellige cum in proprio suo priuato loco fit: nā si in alieno: licēt priuato satisdatur: s. e. l. Prætor. & hoc ītm Ioan. & sic amodo de priuato dicit hic, & seq. ī. sed Az. facit loqui de publico: & quod dicit in prin. loci exponi, i. vitio illam ex opere in loco: & non hēt inf. sic, qa benè debet satisdatio interponi: vt s. ad l. in prin. Accur.

b *Vitium*] pro quo hæc cautio interponitur. Accur.

c *Et loci*] non veniēs ex opere. Accur.

d *Extrinsecus*], i. non ex natura loci: vt qa palustris, vel arenosus: sed ex defectu, & pleruncq; vetustate: vt inf. ea. l. ī. item apud Iulianum, in fi. Acc.

e *Eas ædes*.

f *Denique*, nunc dē solo tantum. Sed quid si quis fecit opus in loco arenoso, ex quo opere, vel solo ita dānū timetur? R. esp. forte locū habebit hæc cautio: vt inf. prox. ī. no. & ī. Seruius. Acc.

g *Quia naturale*, no. pareī vitio naturali, sic ibi Bart. r. ī. hēt aūt cautio in fi. ī. & ī. idem aiūt si aqua. & ī. item sciendū. Sed arg. contra sup. ad l. Aquil. l. si seruus seruum. ī. si fornacarius. & in Auth. de restitu. & ea quæ pārit in xj. ī. vnum.

h *Committitur*]sic sup. de leg. j. l. si legāti. Accur.

i *Iniuria*, id est, vitio, sic ponitur. Inst. si quadru. pau. fe. di. ī. paupēries: vel dic, secundum R. iniuria: id est, non tuæ. vel culpa: culpa autem tua ruinam factam dico, si eum præuidere. vel præuidere poss sup. domum tuituriam: non curasti quo minus ruina stipulatori noceret. A.

k *Dare*, s. licet casu fortuito, vt subijcit.

l † *Præuidere*, qui non potuit præuideri; aliàs secūs: vt sup. eod. ti. l. qui bona. ī. cum inter. & facit sup. proxi. ī. & quod ibi dixi. & inf. eod. seq. ī. Accur.

m *Violentia*] sola R.

n *Etiam rationem*]non solum superiorem sententiam confirmat: sed etiam rationem subdit. Accur.

o *Non admittatur*]. s. non teneri promissorem de causali damno. R.

p *Possit* ita q̄ non detur, & la. dat: vt supra eod. l. damni. in prin. & sup. loc. & cō du. l. ex conducto. ī. si vis. Accur.

q *Controuersia*]id est, lis vel pœna.

r *Insulam* cuius nomine damni infecti erat promissum. R.

s *Deinde*] s. ī. sibi. nō.

t *Ceciderint*] propter ruinam aliarū, quarum nomine erat promissum. Accur.

u *Fundamenta*] paulatim. Azo.

x *Rueret*, s. post ex interuallo vi prouideri ruina posset, & aduersus eā prospici. Acc.

y *Aliquin*]. i. alias.

z *Postea*, hic nihil potest promissori imputari: quia ruinam cauere non potuit. Ro.

a *Ante fit*]ita q̄ posset ruuari: & ad hoc sup. de neg. gest. l. diuortio. circa prin. Accur.

b *Damnum*] qui tenetur quanti valuit in anno proxi. retrò.

c *Factum imbecilliorem*] qui p̄stabit ī. i. plurimi fuerit à die quo vita excessit in anno retrò. & i. a. t. duo mortifere diuersis temporib. vulneraverint aliquē, cuilibet fit computatio ex die vulneris sui: vnde plus in vitus æstimatione poterit esse, quam alterius: vt sup. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. ī. æstimatio. & ad idē. l. qua actione. ī. sed & si q̄s. sed cave tibi: qa non est per omnia bonū simile. cum scilicet nullo modo tenetur si protinus cadat: hic. s. in l. Aquil. licēt diuersimodè: vt d. ll. sup. ad l. Aquil. q

1† Aliàs ne quid operis.
2† Aliàs deest, id.
3† Aliàs deest, ea.
4† Aliàs nec ea.
5† P. F. cō mittetur.
6† P. F. a.
7† P. Fl. quo.
8† Aliàs deest, nec operis.
9† P. F. vitiasset.
10† P. Fl. tuisset.
11† Aliàs interest.
12† Aliàs deest tūc. F. F.
13† P. Fl. committetur.
14† Qui prohibere potuit, & P. F. q prohibere potuit.

¶ Sed vt ne[2] 1† operis, loci, eduimve vitio 2† id damnum factum fit, stipulatio interponitur de eo sine satisdatione, quæ nō solū ad totas ędes, sed ēt ad partem ædium pertinet. *Stipulatio damni infecti simpliciter interposita, non porrigitur ad dānū, quod vitio naturali cōtingit, nel. casu aduersus quē non potuit prouideri: secus, si potuit prouideri, item non porrigitur ad damnū cui pactali cōmissione, quod venit in actione legis Aquil. Bart.*

¶ Vitium[b] ārt ædium & loci[c] esse Labeo ait, quod accidens extrinsecus[d] infirmiores eas[e] facit. Denique[f] nemo dixit palustris loci, vel arenosi nec quasi vitiosi cōmitti stipulationē, quia naturale[g] vitium est, & ideo nec[3] 3† ea stipulatio interponitur, neque 4† interposita 5† committitur.[h]

¶ Hæc stipulatio vtrum id solum damnum cōtineat, quod iniuria[i] fit, an verò omne dānum, quod extrinsecus contingat? Et Labeo quidem scribit, de damno dato[k] non posse agi, si quid fortè terræ motu, aut vi fluminis, aliove quo casu fortuito[l] acciderit.

¶ Seruius quoque putat, si ex ædibus promissoris vento tegulæ deiectæ damnum vicino dederint, ita eum teneri, si ędificij vitio id acciderit, non si violentia[m] ventorum, vel qua alia ratione: quæ vim habeat diuinam. Labeo etiam[o] 6† rationem[n] adijcit, q̄ 7† si hoc nō admittatur, iniquum est. Quod enim tam firmum ædificium est, vt fluminis, aut maris, aut tempestatis, aut ruinę, aut incendij, aut terræ motus vim sustinere possit?[p]

¶ Idē Seruius putat, si controuersia[q] aquæ insulā[r] subuerterit, deinde[s] stipulatoris ædificia ceciderint, [t] nihil eum ex stipulatu consecuturū, quia id nec 8† operis, nec loci vitio factū est. Si aūt aqua vitiet 9† fundamēta,[u] & sic ædificium ruat, [10] 10† [x] committi stipulationem ait, nullum enim interesse, quòd erat alioquin [y] firmū, vt fluminis lapsum fit protinus: [z] an verò ante fit [a] vitiatum, deinde sic decideret, & ita Labeo probat. [11] 11† Tenim multum 12† interesse, (quod ad Aquiliam pertinet) tanum [b] quis hominē occidat, an verò factum imbecilliorem.[c]

Supra exposuit, quid est dānū vitiū solū: nunc quid est dānū vitiū operis, hoc est a quo dicitur esse factum opus, vt stipulatio committatur. Bart.

¶ Quanquā aūt stipulatio 13† tunc committitur, cum vitio operis damnum factum sit: tñ si opus factum est ab eo, quē promissor prohibere non potuit,[d] stipulatio non committitur. Planè si prohibere potuit, committitur. [13] 13† Sed si quis promissoris nomine fecerit,[e] vel eius pro quo promissum est,[f] aut alius, [14] 14† quem prohibere potuerit, stipulatio illa committetur. ¶ Præterea si furni[g] nomine dāni infecti fuerit cautū, deinde furnarij[h]

vt contrariæ ponuntur. Item hic habetur respectus retro infra certum tempus. sup. ad tempus dari damni.

d *Non potuit*]de iure. vel de facto: vt sup. de noxa. l. in delictis in prin. & sup. loc. l. si fundus. & l. seq. & l. sed & de dāno & inf. de rei iud. l. sæpe. ī. cur autem. Acc.

e *Nomine fecerit*, & ritum sit habitum, non aliter. Azo.

f *Promissum est*]ab aliquibus suis amicis.

g *Præterea si furni*]. i. pro damno contingenti vitio furni: & sub tantum nomine furni. secundum Io.

h *Furnarij*]qui aliquis aliqd operatur in suo. & inde dānū dat vicino: distingue aut facit ñ ad hoc nocēdi: & tūc ñ tenet, nec cōmittit stipulatio: nec nō interposita interponet. Aut ad hoc nocēdi: & tūc sic, vel aliter. an operaris ī tuo aliqd immuten-

mittendo in prædiũ vicini: vt furnũ: ꝙ non licet: vt l. sicuti. §. Arist. ⁊. si ser. vẽ. an nõ immittẽdo, & tũc ñ tenetur. bo no aĩo faciat, vel nõ: vt hic. Nec ob. ĵ. de aq. plu. arc. l. 1. §. denique, quia illud est verũ quantum ad illum tractatum. & in multis differt ille ab isto. sallit hoc, vbi fodis iuxta parietẽ meũ magis. q̃ possis: ꝙ non licet. Vel breuius verũ é, ꝙ quicquid feceris in tuo, nõ teneberis mihi ꝓ hoc edictũ: nec cõmittitur stipulatio: nec non interposita interponetur: sed teneris de dolo: vt sup. de dolo. l. rẽ quandam venalem. a *Culpa*, tũm nõ operis vitio. R. nam si furni. & furnarij, benè veniẽt in hac stipulationem. vt ⁊. ad l. Aq. l. si seruus seruũ. §. si furnũ. in fi. q̃ est contra, vel ibi cauit ne le ignis. & sic generalius, hic nomine furni.

tal pote tm. f. F.

1† Vinia mum F. F.

b *Non queri*] sed in Aquil. vt ⁊. ad le. Aqu. l. si seruus seruũ. §. si furnũ. i prin.

Cautionẽ damni infecti quia cessante vitiũ nãte: vt fare faciunt.

Tria ergo sunt q̃ faciunt hãc cautionẽ fieri: cessare, vitiũ nãte: vt sup. §. vitium, casus fortuitus. vt §. hæc stipulatio. & se. & ĵ. prox. item culpa: vt hic. Acc.

2† al. de molliatur. & F. F. molliunt.

3† ali. nocent.

4† al. de molliatur.

c *Contra ea*] quę deuenerunt in stipulatione. Acc.

d *Cui*, scilicet, damno. Acc.

5† al. fit.

e *Non tenere*] etiam interposita: vt su. eo. §. vitium. & §. hæc stip. & §. Seruus. & §. idem Seruius. & §. quanquam. & inf. § proxi. & inf. eod. l. damni. Acc.

6† al. promiseo. F. Flo.

f *Ante*] pro quo damni infecti fuerat cautum mihi. Ro.

g *Meum agrum*] cuius nomine fuerat cautum mihi. Ro.

h *Nocuit*] proximus, vt sup. eo. §. idem Seruius, & inf. prox. §. & facit. su. 6. prox. cum suis conc. Acc

i *Vtilè*], i. effi. acem hoc casu: quia ex ea nõ poterit agi. M.

k *Fiebat*], s. damnum.

l *Diuerint*], s. ædificia tua. Accurs.

m *Vitiosa*] No. q̃ hic casus s. fortuitus est pro reo: quia exceptio fit de eo solo, quod ibi dictum. sed debilitas ædificij ⁊ eius: & ĩ potius eligit qd ⁊ eũ faciat: vt su. ad Sylli. l. 3. §. fi. Sed arg. contra. inf. de regu. iu. l. fauorabiliores. & infti de interd. §. cõmodum. & C. de cond. infer. l. fi. q̃ sunt arg. ⁊ Ac.

n *Referre*: vt sup. eo. §. idem Seruius.

o *Ruit*] subito.

p *Cecidit*] ex interuallo: quia in hoc tenebitur. Acc.

q *Aedium*], i. soli, & ædificij, vt su. eo. l. inter. & in. eo. l. §. sed vt ne. Acc.

r *Loci*], s. sanorum. i. soli tantum. Acc.

s *Operisve*], id est, ædificij tantum: pro his n. caueur. cum sumus in priuato: vt hic. & su. eo. l. fi. Sabin. §. sciendum. & inf. eo. l. damni. §. fin.

t *Vipsa*] ponit exemplum quando damnum dari videtur ex opere. Acc.

u *Non teneri me*] nisi animo nocendi fecit. tunc. n. de dolo. vt ĵ. tit. 1. l. 1. §. denique, qd semper præsumitur. s. ꝙ non facit animo nocendi: vt arg. ⁊. pro soc. l. meritò. Sed opp. qa licet in suo facere, dum tñ non noceat in alieno. vt ĵ. de reg. iur. l. domum. Resp. non vt officere si lucem auferat, quam ex priuato consuetus habere: vt ĵ. eo. l. Proculus, vel aquam auferat, vt hic. Itẽ sedo op. ĵ. l. prox. sed ibi seruitus debebat ab ædificante: vt & ĵ. tit. j. l. si in meo. Itẽ terriò opp. ⁊. si ser. vẽ. ĵ. l. sicuti. §. Aristo & l. si qñ. s. fi. & l. fistulas, sed in illis in alienum immittiebam: hic in meo operabar, nihil in alienũ immittens. & facit inf. de iniu. l. si cum seruo. & ĵ. de reg. iu. l. nemo damnum.

7† Ruat.

x *Cõmittetur*] si dicas quando facerem animo nocendi plenum effectum: vt ĵ. tit. 1. l. 1. §. denique. & sic esset idem, quod in superiori respon. qd non placet: quia aliquid aliud vult dicere hic: quod patet, quia dicit, si tamẽ &c. vnde dic, ẽt non animo nocẽdi: sed sponte fuit. stipulatio interposita, si dãnum fieret occasione huius fossionis. nõ. n. cogendus erat, ex quo animo nocendi non fiebat, & sic ĵ. eo. l. dãni. §. cum parietem. & de hoc dices ĵ. l. Proculus. Sed quid si in superiori casu totam aquã auferam? Rñ. idem. ꝙ si parietem, vt arg. inf. tit. 1. l. si in meo.

* Itẽ. Ad huius rex. intellectũ vi. Berẽg. paulac. in l. vñ. C. de sen. q̃ pro eo. ꝙ interest. n. 84.

8† P. Flor. hoc.

9† P. F. deest tui.

10† P. Flo. deest, &.

11 † Sim.

12† Aliàs 78. P. F.

Rebatius] CASVS. In hac l. & seq. pluribus modis posset poni casus, tu autem ponas secundum quod dominus meus ponit. & glossæ tanguet hoc modo. & in hac l sic pone casum. Debebas seruitu. domui meæ altius non tollendi. ne obstet luminibus meæ domus, cum velles altius domum tuam seruientem ædificare: promisisti de dãno infecto. nunc ades ædificasti altius. quod luminib. meis nocet. certè teneris ex stipulatione damni infecti ad omne damnum. quod habeo ex obscuratione luminum. Fr.

y *Accepere*, iuris. pati.

z *Officiatur*] non tamen, vt actio nascatur, vt infr. l. proxi. vel vtic. Trebatium male dixisse. & per Proculum corrigi si intellexerit: etiam seruitutem non debita. Tu dic Trebatiũ intellexisse, quando seruitus debebatur: & sic bene dixit. agitur ergo secundum eum ex stipulatione damni infecti cum seruitus debetur. Sed nonne habet locum cõfessoria: ergo hæc cessat. vt sup. eod. l. inter. & l. damni. ĵ. & l. qui bona. ĵ. de illo, quæ omnes sunt contra Trebatium? Sed. respon. non obstant: quia ad aliud datur confessoria. scilicet, ad seruitutem præstãdam: & ad aliud hæc stipulatio: quia ad damnum propter lumen amissum: vt sup. eo. l. qui bona, §. si quis opus. fi. & in ope. nuncia. quia in subsidium datur auxilium illud: vt sup. tit. 1. l. In pronunciati. §. 1. & tamen ibi concurrit confessoria. vt sup. tit. ĵ. l. 1. §. fi. & l. de pupillo. §. imposuisti.

a *Prox.*

P *Proculus*] CASVS. Habebas domum iuxta meã, nec ali quã seruit mihi debebas, cum vellet opus aliqd facere in tua domo, putà eleuare eã, & timebã damnũ ex hoc opere: promisisti mihi de damno infecto: nunc eleuata domus tua habeo dãnum: vt quia obscurata sunt lumina domus mea, quæritur an cõmittatur stipulatio? & dr, q non. Idem est, & si in fundo tuo fecisti cuniculũ .i. riuum coopertum, vel fossam: & sic aquã, q veniebat ad fundũ meũ, abstulisti. nam licèt promiseris mihi de damno infecto: tamen non teneris ob hoc, & reddit rationem. Fr.

Vlpian. lib. 81. ad Edict.

LEX XXVI.

P Roculus * ait: [a] Cũ quis iure, quid in suo faceret, quamuis promisisset damni infecti vicino, non tamẽ eum teneri ea stipulatione: veluti si iuxta mea ædi cia [b] habes †ædificia, eaq. iure tuo [c] altius tollas, aut si in vicino tuo agro cuniculo [d] vel fossa aquam meam [e] a † auoces. Quamuis .n. & hic aquã mihi abducas, [f] & illic luminibus officias, tamen ex ea stipulatione actionem mihi nõ cõpetere. l. quia non debeat videri is damnum facere, [g] qui eo veluti lucro, quo adhuc vtebatur, prohibetur, multũque interesse, vtrum damnũ quis faciat, [h] an lucro, quod adhuc faciebat, vti prohibeatur. Mihi videtur vera esse [i] Proculi sententia.

Si plures stipulãtur, debẽt simpliciter stipulari, sed si plures promittunt, debẽt pro parte promittere. h. d. Bar.

Paulus lib. 78. ad Edict. † 3

LEX XXVII.

P Lures earundem ædium nomine domini singuli stipulari debent sine adiectione [k] partis, quia de suo quisq. dãno stipulatur, [l] quinimò pars adiecta, [m] partis partem faciet. [n] Contra, si plures domini sint vitiosarum ædium, pro sua quisque parte promittere debet, [o] ne singuli in solidum [p] obligentur.

Hæc stipulatio continet interesse, & ẽi expensas factas in fulciẽdo, & lucrum cessãs propter emigrationem inquilinorum, nisi insto metu interueniente. h. d. Bar.

Vlpian. lib. 81. ad Edictum.

LEX XXVIII.

I N 4 † hãc stipulõnẽ venit quãti ea res erit, & iõ Cassius scribit eũ, q dãni ifecti stipulatus est, si pp metũ ruinæ domo, vel faciet partem totius, si in rebus meis proprijs, quæ erant in domo fuerit damnum datum, sm Azo. Item no q aliàs aliter accipitur hæc oratio facere partem: vt ff. de leg. 1. l. huiusmodi. §. si Titio. Acc.

o *Promittere debet*] si tamen vnus promittat pro parte sua, cum alter non promittat similiter pro sua parte: in possessionem totarum ædium ruinam minantium mittitur. p missio enim damni infecti diuisionem recipit: 2 sed in possessionem missio non cum pignori assimiletur & ideò non nisi in solidum fit: vt sup. eo. l. in stipulatione, secundũ R. & est fir. ff. de ver. obl. l. in executione. & sup. vt in poss. leg. l. is cui. §. si ex duobus hæredibus. quod nõ placet: sed dic, vt dixi in d. l. in stipulatione. Acc.

p *In solidum*] nam simpliciter promittendo. In solidum tenentur iure isto: vt & C. de duob. reis. l. 1. hodie non obligantur in solidum, licèt quilibet promitteret de damno infecto simpliciter, non facta adiectione pro parte sua, nisi hoc exprimatur, vt in Authen. de duobus reis, & concord. cum vtrq. respon. huius l. sup. tit. 1. l stipulatio. §. fi. & inf. eod. l. ex damni. §. quoties. & inf. tit. 1. l. si rectius. §. 1. & §. officium. & l. seq. Acc.

I N *hanc*] CASVS. Ponit regulam, & eam probat per quatuor exempla. regula est talis, q in stip. dãni infecti venit quanti interest stipulãtis. Primũ exemplum est tale, cũ haberes domum ruinosam iuxta meã, promisisti mihi de dãno infecto. Itẽ propter metum ruinæ domũ meã fulsi, forte ligna grossa ponẽdo supra meã: ita q si caderet tua, & posset mihi, vel domui meæ facere multũ damnũ, certè has expẽsas recuperabo: quia hoc satis vi interesse, q impendi. Secundũ exẽplũ est tale, ecce & tu hẽbamus cõem domũ, paries huius domus minabatur ruinã domui meæ propriæ, feci expensas in reficiẽdo hmõi pariete: certè has expensas recuperabo, vide hic gl. Tertium exẽplũ est, domus tua minabatur ruinã domui meæ: promisisti mihi de damno infecto, nunc inquilini, qui morabantur in domo mea, recesserunt timore domus tuæ ruinosæ: & istũ hẽbãt timorem: & sic non solvunt mihi pensionem totius anni, prout

---

*Proculus. Huius, et præced. l. intellectũ vide per Berenga. Paulacc. ĩ Repe. l. vn. C. de sent. q̃ p eo, p interest. n. 8; 2 † P. F. habeas.

a † Auoces, aliàs auoces.

*Totum, aliàs tũ.

a *Proculus ait*] & male fm quosdam, qfi .s. seruitus deberetur: vel dic benè: & non deberur seruitus: vt statim patet. H.

b *Ædificia*] s. tua.

c *Iure tuo*] vt quia nullam seruitutem debes: aliàs secus, vt sup. l. prox. dixi.

d *Cuniculo*] riuus coopertus dicitur. Acc.

e *Aquam meam*] etiã totam, & totum lumen superiori respon. vt sup. l. flaminum. pen. fi & ff. ti. 2. l. 1. §. denique. & l. si in meo. & sup. de ser. vrb. præd. l. eam eo. Alij vt Py. dicunt aquã non totã nec totũ lumen: vt ff. l. fluminũ. in fi. sed ibi dãnum sentiebat in pariete ruente sm H. & sic in damno vtitur ista distinctione, an sit modicũ, vel maximũ, vel aliter. vt ibi dixi. Item pro Py. su. de seru. vrb. præd. l. binas. in fi. 2. resp. sed ibi ædes non auferunt totum lumen domui legatæ, ne inutile legatum fit. Item nunquid hoc dices, vt stipul. non committatur etiam si fiat animo nocendi? Respon. Py vtiq. quantum ad hanc stipulationem, in qua agitur dum cauit de damno: verum ageret ibi de dolo, vel in factum actione: vt inf. ti. 1. l. 1. §. denique. Acc.

f *Abducas*] s. priuatam. aggeres enim in publico facti, si trans flumen etiam noceant, demoliendi sunt: vt inf. ti. 1. l. quod Principis §. fin.

g *Facere*] si pati, vel nõ vr damnum facere ei, qui. &c. Acc.

h *Faciat*] si. sentiat. & sic no. non esse eandem rõnem damnum sentire. & lucrum nõ facere, vt C. de codic. l. fi. & ff. ti. 2. l. 2. §. item Varus. in fi & l. 1. §. sicut. & ff. de fur. l. si is cui commodata. & arg. su. de cõd. & demonstr. l. Titio. §. 1. ibi. aliud est enim. &c. Sed arg. cont. sup. de eo. quod certo loco l. 3. §. fi. & inf. rem ra. hab. l. si cõmissa. & dixi C. de sentẽt. quæ pro eo. l. 1. in fi. Item contra distinctionem huius legis est inf. ne quid in loco publ. l. 2. §. meritò. Sol. ibi in publico, hic in suo priuato. quis facit. Acc.

i *Veram esse*] non Trebatij. secundum quosdã: sed tu expone Treba. vt dixi sup. l. prox. item facit ad hanc l. quod quis in suo faciat. quod vult. sup. de seru. vrb. præd. l. fistulã. & si serui. vend l. sicuti. §. pen. Acc.

P *Lures*] CASVS. Plures habebamus domum cõmunem iuxta tuã: tua minabatur ruinam: petimus, vt promittas nobis de dãno infecto: vis promittere? q̃ritur an dẽat quilibet nostrum stipulari sine adiectione partis suæ: sic dicẽdo: cuilibet promittis de dãno infecto? & dr, q sic. sed si dicam, promittis partem mei damni? non totũ meũ damnum, sed eius partem stipulor. secus autem est ecõtra. vt si plures sint domini vitiosarum ædium. nam pro sua quisque parte promittere debet: ne singuli in solidũ obligentur: nam quilibet debet promittere pro sua parte, qua dominus est. Franc. Acc.

K *Adiectione partis*] qua significatur dimidia. 1 vt inf. de verb. sig. l. nomen filiatum. §. 1. sic ergo dicet promittis de damno infecto.

l *Stipulatur*] dest. stipulari intelligitur: vt & su. ti. 1. l. stipulatio. §. fin. Acc.

m *Adiecta*] putà partem mei dãni, siue partem damni cõtingentis in mea dimidia domus pro indiuiso promittis, cum sim dominus dimidiæ pro indiuiso, secundum Ir. vel dic partem damni cõtingentis in mea dimidia domo, quæ mea est à meridie, nam cum sit mihi cum alio domus tota communis pro indiuiso, in qualibet particula habeo dimidiam tantum. & sic mediam partem damni contingentis in meridionali dimidia videor stipulatus, & secundum hoc primum exemplum est, quando p indiuiso partis domus fit stipulatio dãni. sm M. qfi pro diuiso, si autem dixissem partem meam damni, totam meã partẽ. sm R. videor stipulatus. Acc.

n *Facere*] dicta adiectio partem partis, quam habebam in

1 Concor. tex. i c. 2. de decim. li. 6. gl. in cle. 1. in ver. aut earũ parte. de foro cõpet. & ibi Card. in 9. q. tã si addat dictio alĩ q̃ tãe venit pars ff. dimidiã: vt est gl. sing. in pall. cle. 1. q̃ ad hoc pro sing. alleg. Pã. l c. sup. e. ex. de eo qui cogn. consang. vxo. sux. de quo vi de Gul. ã Cu. in l. si vt allegas nu. 2. & ibi addidi ad ẽ. vers. dimidium continet. C. de inof. don.

3 † Al. 77.

4 † P. F. in hac stipulatione.

2 Tu die hoc eẽ verũ I re cõmuni. vt no. l. stipulõne. I gl. in ver. in possessionẽ, in apostil. in ver. in partẽ sup. e.

prout aliàs feciſſent. certè hoc damnum totum debes mihi emendare. poſtea loquitur Ariſto iuriſconſultus. & dicit: ſicut iuſtũ timorẽ debent hĩc inquilini, pp quem recedãt, vt damnum, pp inde habeo, mihi emẽdes: ri s. proxi. dictũ eſt, ita primo exẽplo noſtræ l. qũ fulſi domũ meã, oponet me hĩc iuſtũ metum, pp

vt P.F. emit fulſit.

domus tua ruinã mi neret mex: vi ſic expenſas, quas feci fulciendo domum meã, mihi reſarcias. Quar tũ exemplum eſt in l. ſeq. quæ continuatur tum iſta: & eſt tale.

2† Al. deeſt nomine P.F.

cũ domus tua minaret ruinã: cauiſti mihi de dãno infecto, nobis aut ſcholaris vult conducere domum meã pp ruinã,

3† P.F. fulſit.

quam vĩ minari domus tua ſupra meã: & ſic amitto penſionem. certè hoc totum damnum debes mihi emendare. & ad hæc oĩa dãna cõpetit actio ex ſtipulatu. Frã.

a *Ea ædificia*] ſ. ſua: nõ dico ruinoſa, quia hoc dicit ĵ. proxi. reſpon. ſiũ primam expoſitionem. vel dic aliter vt il. i. Acc.

4† P. Flo. Caſſiũ dicere debuiſſe.

b *Poſſ.*] damno poſt ſecuto. R. & hoc iõ, quia ſint hæ promiſſæ: ſed velut intereſſe: quia hoc ſaltem intereſt, quod impendit: vt inf. eod. l. inter quos §. fi. Accur.

5† Al. Paulus li 28. ad edictũ prouin.

c *Cum*] i. poſtquam.

d *Cavit*, ideſt cauere fecit à ſocio. Ac.

e *In parietem*] proprium.

f *Ædificia ſua*] ſ. cõia: quorum paries vitium faciebat: vt differat à præcedenti reſpon. ſed vi ſocio à ſocio non caueri: vt inf. eod. l. ſi ædib. & l. ex damni. §. 1. quæ ſunt ĵ. Sed illa corrigit iſtã. vel dic caueri: vt in duob. l. caſib. quos dices ĵ. eo. l. inter quos. alias non: vt ibi. Alij dicũt, pp hic non ædes, ſed paries eſt cõis. & ſm hoc dices poſtea ædificia ſua. i. propria, non cõia. Alij dixerunt pp hic loquitur cũ culpa ſocij contingit damnum, ibi non: vt & ĵ. eo. l. ex damni. §. 1. vel hoc non venit in iudicio cõi diuid. vt in diuiduum: quia diuidi non poteſt: quia erat iſtud damnũ vnius ex ſocijs. vel quia non reficit cõem parietem. & ſic habet locum hæc cautio. vel hic potuit reficere ſocius, ibi nõ. & facit ĵ. eo. l cum emp or. § fi. & l. ex damni. in princ. & l. inter quos. §. fin. & ĵ. eo. l. in parietis cc l. ſi q. & ſeq.

g *Emigrationem*] ideſt receſſum de domibus, quæ timebant aliarum ruinam.

h *Sicuti hic*] i. proxi. ſuperioti reſpon. Accur.

i *Præbuerit*] vt teneatur tunc dãni infecti, pp promiſit. Acc.

k *Iuſto metu*] imò quia vtiliter facta impenſa repetitur: vt ĵ. d neg. geſt. l. ſed an vltro. §. 1. ſed hic reſpectu ſtipulationis de damno infecto tractat, non reſpectu tractatus de neg. geſt. & facit ſup. loca. l. habitatores. § fi. Accur.

l *Sed & ſi. Hoſpitium*] meum.

m *Ædium*] vicini, q̃ meo hoſpitio minantur ruinã. Acc.

Omni inf. dã] CASVS. Conceſſiſti mihi ius aquæ ducendæ per fundum tuũ. nunc volo facere opus in fundo tuo, per quod poſſim ducere aquã; vis pp caueam tibi de damno infecto, ſi hoc opus daret tibi damnum, certè debeo cauere. Secundo quæritur, nunquid debeam cauere. i. promittere ſine fideiuſſore: an ſatiſdare? & certe vĩ, pp ſatiſdare debeam, ná in alieno facio opus: & ſic tãquã de alieno debeo ſatiſdare. & hoc ét voluit dicere Labeo: & poſuit exẽplũ in eo, qui facit riuũ, vel modulũ in fundo alieno, q debet ſatiſdare de vitio huius operis, poſtea loquitur author l. corrigens prædictam reſponſionem, dicens pp ego debeo promittere abſque fideiuſſore. & ſubdit rationem. In fine dixit: pp dictum eſt in opere, pp faciebam gratia aquæ ducẽdæ: idẽ eſt in quolibet alio opere, quod facerem in tuo fundo iure ſeruitutis. Franc.

n *Operis*] non ſoli. & hoc dixit. R. ſi ad ipſius ſoli vitium non pertineret. ſ. hoc opus.

o *Seruitutis*] vt aquæ ductus. Accur.

p *Alienum*] v. g. ius aquæ ducendæ per agrum tuum habeo: opus facio vt ducere poſſim: ſed cauere debeo ſi; hoc opus tibi dãnum daret. Ioan.

q *De hoc opere*] de quo dixi proximè. Accur.

r *Repromittere*] vt ĵ. eod. l. Prætor. & ĵ. de præto. ſtip. l. 1. §. item ex cauſa. Accur.

ſ *Putat*] & malè: ſed dic pro omine ſoli: & tunc benè Accur.

t *Moduloruin*] opera, ſunt per quæ ducitur aqua, ſic dicta, quia ad modum aliquem ſiunt. Quid autem ſit riuus, vide vt ĵ. de riuis. l. 1 §. riuus. Accur.

6† Al. putabat P.F.

u *De re ſua*] i. opere, quod ad ipſum pertinet, licèt ſolum ſit alienum. & bene dicit, ſua: quia pro parte eſt ſuũ. ſ. opus: & quod pro parte meum eſt meũ dĩ. Vel ergo dic ecs corrigi Labeonẽ. ſm H. vel diſtingues an pp vitiũ ſoli, an pp vitium operis petã ſatiſdari, ſm Azo. & ſic non ob. ĵ. eo l. qui bona. §. 1. quæ ſuperiori reſpon. ſignatur contra. Itẽ eſt ĵ. eo. l. hoc amplius. §. pen. & §. fi. ſed dic vt ibi.

ADDITIO. Dic ſm Bar. pp qñ in alieno publico ædificatur: dictum fuit in l. ſi finita. §. ſi in alieno. ſi verò ædificatur in alieno priuato, tunc ſi quidẽ ædificatur ab eo, qui nullũ ius hẽt in re indiſtinctè dẽt ſatiſdare: vt l. Prætor. in prin. ĵ. eo. Si verò hẽt ius in re, tunc ſi quidẽ interponitur inter dñm & ipſum, tunc eſt ſp nuda promiſſio. vt hic. ſi verò petitur ab extraneo, aut petitur reſpectu iuris ædificantis tm, & debet cauere: vt l. qui bona. §. 1. ĵ. eod. Intellige aũt ipſum reſpectu totius cauere, qñ ſuo & procuratorio nomine domini conuenitur: vt ibi. ſed ſi ſuo nomine tm, tunc pro ſuo iure conuenitur: vt d. l. hoc amplius. ſ. quæſitum. & ibi Bar.

x *Cæterùm*] pro certè.

y *Ad omnia opera*] quæ fiunt etiam in alieno, iure ſeruitutis: & eſt ſic ſ. manda. l. ſi procuratorem. §. dolo. Sed arg. contra ĵ. de iud. l. cum Prætor in prin. Accur.

Vi vias] CASVS. Aliqui viam publicam muniunt propria authoritate. vicini timent damnum occaſione huius munitionis. debent eis cauere de damno infecto.

¶ *Si controuerſia*] Cum ædificarem in quodam ſolo, vicini timebam damnum ex hoc opere. ego volebã cauere abſq;

7† P.F. faciet.

Prout aliàs feciſſent. certè hoc damnum totum debes mihi emendare. poſtea loquitur Ariſto iuriſconſultus. & dicit: ſicut iuſtũ timorẽ debent hĩc inquilini, pp quem recedãt, vt damnum, pp inde habeo, mihi emẽdes: ri s. proxi. dictũ eſt, ita primo exẽplo noſtræ l. qũ fulſi domũ meã, oponet me hĩc iuſtũ metum, pp

vt P.F. emit fulſit.

domus tua ruinã mi neret mex: vi ſic expenſas, quas feci fulciendo domum meã, mihi reſarcias. Quar tũ exemplum eſt in l. ſeq. quæ continuatur tum iſta: & eſt tale.

2† Al. deeſt nomine P.F.

cũ domus tua minaret ruinã: cauiſti mihi de dãno infecto, nobis aut ſcholaris vult conducere domum meã pp ruinã,

3† P.F. fulſit.

quam vĩ minari domus tua ſupra meã: & ſic amitto penſionem. certè hoc totum damnum debes mihi emendare. & ad hæc oĩa dãna cõpetit actio ex ſtipulatu. Frã.

a Ea ædificia] ſ. ſua: nõ dico ruinoſa, quia hoc dicit ĵ. proxi. reſpon. ſiũ primam expoſitionem. vel dic aliter vt il. i. Acc.

4† P. Flo. Caſſiũ dicere debuiſſe.

b Poſſ.] damno poſt ſecuto. R. & hoc iõ, quia ſint hæ promiſſæ: ſed velut intereſſe: quia hoc ſaltem intereſt, quod impendit: vt inf. eod. l. inter quos §. fi. Accur.

5† Al. Paulus li 28. ad edictũ prouin.

c Cum] i. poſtquam.

d Cavit, ideſt cauere fecit à ſocio. Ac.

e In parietem] proprium.

f Ædificia ſua] ſ. cõia: quorum paries vitium faciebat: vt differat à præcedenti reſpon. ſed vi ſocio à ſocio non caueri: vt inf. eod. l. ſi ædib. & l. ex damni. §. 1. quæ ſunt ĵ. Sed illa corrigit iſtã. vel dic caueri: vt in duob. l. caſib. quos dices ĵ. eo. l. inter quos. alias non: vt ibi. Alij dicũt, pp hic non ædes, ſed paries eſt cõis. & ſm hoc dices poſtea ædificia ſua. i. propria, non cõia. Alij dixerunt pp hic loquitur cũ culpa ſocij contingit damnum, ibi non: vt & ĵ. eo. l. ex damni. §. 1. vel hoc non venit in iudicio cõi diuid. vt in diuiduum: quia diuidi non poteſt: quia erat iſtud damnũ vnius ex ſocijs. vel quia non reficit cõem parietem. & ſic habet locum hæc cautio. vel hic potuit reficere ſocius, ibi nõ. & facit ĵ. eo. l cum emp or. § fi. & l. ex damni. in princ. & l. inter quos. §. fin. & ĵ. eo. l. in parietis cc l. ſi q. & ſeq.

g Emigrationem] ideſt receſſum de domibus, quæ timebant aliarum ruinam.

h Sicuti hic] i. proxi. ſuperioti reſpon. Accur.

i Præbuerit] vt teneatur tunc dãni infecti, pp promiſit. Acc.

k Iuſto metu] imò quia vtiliter facta impenſa repetitur: vt ĵ. d neg. geſt. l. ſed an vltro. §. 1. ſed hic reſpectu ſtipulationis de damno infecto tractat, non reſpectu tractatus de neg. geſt. & facit ſup. loca. l. habitatores. § fi. Accur.

l Sed & ſi. Hoſpitium] meum.

m Ædium] vicini, q̃ meo hoſpitio minantur ruinã. Acc.

Omni inf. dã] CASVS. Conceſſiſti mihi ius aquæ ducendæ per fundum tuũ. nunc volo facere opus in fundo tuo, per quod poſſim ducere aquã; vis pp caueam tibi de damno infecto, ſi hoc opus daret tibi damnum, certè debeo

Vi vias] CASVS. Aliqui viam publicam muniunt propria authoritate. vicini timent damnum occaſione huius munitionis. debent eis cauere de damno infecto.

¶ Si controuerſia] Cum ædificarem in quodam ſolo, vicini timebam damnum ex hoc opere. ego volebã cauere abſq;

Pro opere quod fit iure ſeruitutis, debet domino caueri, non ſatiſdari. l. d. Bar.

Vlpian. lib. 81. ad edict.

LEX XXX.

DAmni infecti ſtipulatio pertinet, etiam ſi quid

LEX XXXI.

QVi vias publicas mu-

Qui vias publicas muniunt ad priuatam vtilitatem, ſatiſdare tenentur: ſecus, ſi ad publicam vtilitatem. Pan.

Paul. lib. 78. ad edict.

fideiussore, cum dicerem me dominum huius soli, vicini negabant me dominum: vnde petebant satisdari. quæritur quid iuris sit. & dicitur q̃ debeo satisdare sub hac excep. si appareat me non dominum. Franc.

a *Mouere*] propria authoritate. Accur.

b *Debent* & ideo de damno infecto cauere debent, si propter priuatum commodum faciant: secus si publicè reficiatur, vt ff.eo.l. si finita.§. fin. & §. si publicus. H. & l.fluminum, in princ. Accur.

c *Sub exceptione*] sed ipse potè repromittere debet: quin si sit dominus, repromittere debet: vt ff. eo.l. Prætor in prin. sed ff.eo.l.si proprietarius. §. si. Sc.l. vt ibi. Acc.

niunt, [a] sine dãno vicinorum id facere debent. [b] Si controuersia sit, dominus sit, necne is, à quo cautio exigitur, sub exceptione [c] satisdare iubetur.

Qui habet ius reficiendi, non habet ius petendi hanc cautionem. item ista cautio non committitur ad id, quod per aliam cautionem ordinariam peti potest. Bar.

Caius. [1] †

LEX XXXII.

SI ædibus meis [d] proximæ sint ædes meæ & tuæ: [e] quæritur, an si [2] † hæ vitiũ mihi fecerint, [3] † cauere mihi debeas pro damno propriarum mearum ædiũ. s. pro qua parte dũs existes? [4] † Et hoc plerisq; placet. [5] sed mouet me, [h] q̃ ipse [i] meas [k] ædes reficere possim, & impensas [l] pro socio, aut cõi diuidundo iudicio pro parte consequi. Nam & si vnas ædes cõmunes tecũ habui, [m] hæ q; vitium faciant, & circa refectionem earum cessare [5] † videris, nostri præceptores negant cauere te debere: [n] quia ipse [o] reficere possim, [p] recepturus pro parte, [q] quod impenderim, societatis vel communi diuidundo iudicio: [r] & ideo interpositam cautionem [s] minus vtilem futuram: quia [t] alia ratione mihi damnum possit sarciri. [u] Et est planè nostrorũ præceptorum hæc sniã, [x] vt credamus inutilem esse damni infecti stipulationem, quo casu [y] damnum alia actione sarciri possit. quod [z] & in superiori [a] casu [b] intelligendum est.

Qui potest damnum euitare per alium modum, non potest hãc cautionẽ petere. Item inquilinus si dubitat ruinam domus conductæ, potest inde recedere, dũmodo soluat pensionẽ etiam præteriti. & vt locator hoc fieri patiatur, hẽt actionẽ ex conducto. si aũt non soluere, põt locator retinere propria authoritate inuecta, & illata in domũ conductã, tanquã pignora: debet ĩ omnia ipsa diligentiam adhibere. & si pereunt propter negligentiam non habitam, tenetur act. pig. h.d. cum l. seq. Paul.

Vlpian. lib. 42. ad Sabin.

LEX XXXIII.

INquilino non datur [c] dãni infecti actio: [d] quia posset vel communi diuidundo iudicio: [e] & ideo interponam cautionem [f] minus vtilem futuram: quia [g] alia ratione mihi damnum possit sarciri. [h] Et est planè nostrorũ præceptorum hæc sniã, [i] vt credamus inutilem esse damni infecti stipulationem, quo casu [k] damnum alia actione sarciri possit. quod [l] & in superiori [m] casu [n] intelligendum est.

Qui potest damnum euitare per alium modum, non potest hãc cautionẽ petere. Item inquilinus si dubitat ruinam domus conductæ, potest inde recedere, dũmodo soluat pensionẽ etiam præteriti. & vt locator hoc fieri patiatur, hẽt actionẽ ex conducto. si aũt non soluere, põt locator retinere propria authoritate inuecta, & illata in domũ conductã, tanquã pignora: debet ĩ omnia ipsa diligentiam adhibere. & si pereunt propter negligentiam non habitam, tenetur act. pig. h.d. cum l. seq. Paul.

Vlpian. lib. 42. ad Sabin.

LEX XXXIII.

INquilino non datur [c] dãni infecti actio: [d] quia posset

1 † P.F.li. 2. ad edictũ prouin.

2 † Aliàs deest. hæ. 3 † P.F. faciaru.

4 † Aliàs deest. & b

5 † Videasis.

a *Sui ædibus meis*] proprijs.
b *Et tuæ*] s. ædes. M.
c *Existet*] s. coram.
d *Placet*] sed perperam. secundum. P.
e *Mouet me*] s. ad dicendũ q̃ non possit sibi facere caueri.
f *Ipse*] s. ego. Accur.
g *Meas*] communes. sic ff. de ver sig. l. pupillus §. fi. & sup. de leg. 1. l. 5. §. fi. & de condi. ir fli. l. 2.
h *Impensas*] scilicet quas feci in communes ædes reficiendas. Accursius.
i *Habui*] & nullus nostrum habet domum propriam.
k *Debere*] s. pro vitio ipsarum ædium communium.
l *Ipse*] s. ego.
m *Possim*] & huic superiori dicto est contra sup. com. divi. l. Sabinus. sed hic de reficiendo: ibi de nouo faciẽdo: vt argu. ff. eo. tit. l. si ædes. Acc.
n *Pro parte*] s. sua.
o *Iudicio*] spreto auxilio orationis Diui Marci: quæ dominium socio reficienti assignauit: nisi intra quatuor menses impensas offerat. cum cæteris vsu. vt sup. pro socio. l. cum duobus. § idem respon. & C. de ædif. priua. l. si vt proponis. Accursius.

f *Cautionem*] à socio meo pro parte sua mihi. Accur.
g *Sua*] solo modo potest mihi prouideri.
h *Sanxit*] vt dictum est ff. proximè.
i *Sententia*] & aliorum ff. eo. l. damni. §. 1. & 2. l. qui bona. §. de illo. Accur.

k *Et in superiori*] nisi in casib. vt ff. eo. l. inter quos. 1. respon. it& videtur huic l. 5 sup. eo. l. in hãc. sed ibi loquitur cũ ille socius forè volebat reficere. & aliquid poterat ei imputari. q̃ nõ reficiebat: hic benè volebat ipse reficere: & sic non tenetur satisdare de dãno infec. vel verius dic vt ibi. Item ff. eo. tit. l. si tertius. §. versa vice. & l. seq. § item. sed aliud in illa actione, quæ concurrit cum alia. hæc autem nõ. Item ff. eo. l. nã si non sit. & ff. eo. l. damni. §. 1. sed solues in d. l. nam si non fit. Accur.
l *Casu*] s. primo huius legis. Acc.

INquilino] CASVS. Locaui tibi domũ: hæc domus minatur ruinam, vel alia domus mea ibi vicina minatur ruinã supet istam conductã, vnde tu times damnum in rebus tuis quas in domo conducta habes: & sic petis vt caueam tibi de damno infecto. cernè non audistis: sed tu poteris recedere cũ rebus tuis: dum tamen solues pensionem pro tempore quo fecisti. & si prohibeam te recedere cum reb. tuis, potetis agere ex conducto contra me, vt liberè dimittam te exire, si autem pensionem pro tempore præterito non vis soluere, tunc possum retinere res tuas, cum sint mihi tacitè obligatæ. & si ista pignora quæ res inui. interierint ex ruinâ vicinarum ædium tenetor etiam act. pig. non solùm ex conducto tibi emendare. si poteram illas res in tutiori loco posuisse. h.d. hæc lex cum l. seq. Franc.

m *Inquilino non datur*] contra eum à quo conduxit, cum ipsa domus conducta, vel alia domus locatoris vicina minetur ruinam super conductam. vt & inf. l. proxima vnde inquilinus veretur damnum tam in eo q̃ non poterit vti domo conducta: quàm in rebus quas inius habet: & dic non caueri: vt hic & sup. eo. l. qui bona. §. de illo. sed pro damno quod timeat in alia domo, quam vicinam habeat conductor. petit sibi caueri. vt sup. eo. l. damni. §. 1. ibi. sed inquilino meo &c. Item contra alium petijr etiam pro damno inferendo in rem, & domum cõductam: vt su. eodem. l. qui bona. §. vicinis. & l. si filius. quæ sunt contra. vel in illa. l. qui bona. §. vicinis. & in illa. l. si filius. nolebat migrare: hic fie. prima secundum R. placet. Patet ex prædictis: quia inquilinus aut petit sibi caueri ab extraneo: quod potest: aut à domino pro domo conducta ruente, vel alia domini: & tñc aut pro damno, quod timetur in domum conductam. & tunc non potest: aut in aliam. & tunc potest.

d *Aliter* ad petendam cautionem istam. numquid ergo pro ea. s. cautione petenda actio competit? Respon non. secundum. R. sed officium iudicis. quod pro ea. s. cautione habẽda

da imploratio actio hic appellatur vt inf. de act. & obligat. actionis verbo. Acc.

a *Ex eo edicto*] & interdicto de migrando. vt in f. de migrando. l. 1. Fran. Acc.

b *Prohiberet*] quia iusta causam habet migrandi. vt ff. eo. l. in hac. pe. & ff. loca. l. habitatores § fin.

c *Vtique*] f. potest agere ex conducto.

1 † Al. eo.

d *Propter ea*] id est pro præterito tempore. Acc.

2 † Al. deest etiam P. F.

e *Aliquin*] i. si non fuerit paratus satisfacere. Acc.

f *Fieri domino videretur*] vt sup. in quib. cau. pig. tacit. contrah. l. est dicta. & arg. C. de pig. l. 3. & ex quo ius permittit non incidit in edic. Diui Marci. neque in constitutionem. si quis in tantum, quæ includit, quia quod legitime fit non meretur pœnam. 1 vt C. de his, qui ve. ætatis impetrã. 1. & de administra. tut. Lianci mus. H.

g *Quasi pignora*] nam tacite sunt obligata inuecta & illata, vt sup. in quib. cau. pig. tacite contra. l. 1. circa. Accur.

h *Ædium*] scilicet domini.

i *Pigneratitia*] non solum ex conducto, vel dic non solum prædicta. Acc.

k *Tutorem*] & sic fuit in culpa. vt C. de peric. tu. l. 6 res pupi. sed § non fuit in culpa. non tenetur creditor. vt C. de pign. actio. l. pignus & l. 11 nulla. Ité expone inferiorem. i. tutum. & sic non est participatio positiui, quia locus in quo erat tutus non erat. Acc.

l *In parietis communis*] in cautione præstita pp cõis parietis demolitionẽ. ñ quæritur an cõmittatur. Azo. Et dic fm Az ca lum in his tribus ll. sic: Aedes meas proprias iuxta tuas habeo. & cõi pariẽte meo. & iuo sustentantur. tu vis demoliri cõmem parietẽ. & meliorem substituere, & ideo mihi petẽti caues de damno infecto. facta demolitione cõtingit mihi damnum. ago ex cautione. quæritur an possim? Respon. cum distinctione. quia aut fuisti in culpa demoliendi aut non fuisti, quod ex eo probatur, si paries demolitus mea. & tua onera sustinere poterat: tu in fine cã. ea demoliris. & præstabis mihi cẽ interesse meum. qd dic. vt ff. eo. l. nã si. ap ñ fuerit. Si vero in culpa non fuisti puta, quia vitiosus erat. & minaretur ruinam. & ædium onera sustinere non poterat: non teneris mihi. quia nec fuisti aliũ demoliendo veteré, sed quia male restituisti. qp in duob. casib. cõtingit. scil. paries restitutus sit sumptuosus. i. plenus sumptib. pp grossitudinem. & spissitudinem. & longitudinem. & quantitatem expẽsarũ factarũ: vnde ipsum cadere oportuit forte pp tali debilitatem. quod cũ parietem sustinere non potuit: vel aliquam similem causam. Item & si paries adeo fit debilis. & subtilis. vt necessariũ sit cadere. nã his duob. casib. teneris. Item & in primo oẽ damnum mihi præstabitur ex cautione. non act. cõi dividun. quia in re communi non contingit mihi damnum, sed in propriis ædib. meis. unde cessat communi dividundo act. vt sup. com. divid. l. arbor.

munis paries sustinere possit.

Vlpian. lib. 42. ad Sabin.

LEX XXXVII.

NAm si non, † sit P idoneus, q vtique demoliri 6† cum te 7† oportuit: nec debet, r si quid damni ex ea causa contigerit, is, qui demolitus est, teneri nisi 8 † stipuolus, s aut parum bonus t nouus paries sit restitutus. Quòd si fuerit paries idoneus qui demolitus u est, in actione 9 † damni infecti id venit, quasi interfuit actoris x eum parietem stare, & 10 † meritò. nam si non debuit demoliri, y restituere eũ debet proprio sumptu. Sed & si quis reddit z ob demolitionẽ amissus est: consequenter restitui eum Sabinus voluit. Si fortè habitatores migrauerint, aut non tam commodè habitare 11 † possint, imputari id ædificatori potest.

De damno contingente ante traditionem emptori nõ imputatur: nisi cum ad eum custodia pertinet. h. d. Bart.

Paul. lib. 10. ad Sabin.

LEX XXXVIII.

CVm 12 † emptor a diũ ante traditã sibi possessio

m *Aptus*] scilicet paries.

n *Ferendis*, scilicet oneribus. & tectis.

o *Edes alienæ*] aliàs in eo, & aliàs mero.

P *Non fuit*] f. is idoneus. vt vtraque onera sustinere posset.

q *Idoneum*] f. primus R.

r *Necdebet*] an tam restituere & si quid contigerit, non dẽt teneri ex cã dãni infecti is, qui demolitus. &c. Vel dic. & idẽ est sensus. non dẽt teneri dãni infecti ex stipulatione de dã. infecti si quid contigerit ex causa. i. si aliud dãnũ cõtingit ex demolitione, & fm hoc, dic ex cã. i. ex demolitione. Acc.

5 † P. Flo. fuit.

6 † P. F. de molire.

7 † P. F. de est, &c.

8 † Sumptuolus.

9 † P. F. in actione.

10 † P. F. deest, &c.

s *Sumptuosus*] q. d. nisi culpa demolientis dãnum cõtingat. nã pp dãnũ operis, q ita erat ædificatũ. vt sustineri non posset. non tenetur is qui demolitus est: aliter autẽ si cũ erat bonus. est, quia comminitur. benẽ dico. cum non est idoneus. non cõmittit ex demolitione: cũ non pp demolitionẽ quis cauet. quia demolitio fit propter futurũ casum vitandum: ff. eo. l. fluminũ. § hæc stipulatio. Acc.

11 † P. Flo. possint.

t *Parum bonus*] idest subtilis. & debilis. & ita male in vtroque casu. vt cadere oportuerit. Acc.

u *Qui demolitus*] idest destructus.

12 † P. F. deest, cũ.

x *Interfuit actoris*] hoc est ff. sup. eo. l. si ædib. vbi cum detur commune diuid. hæc cautio non tenet. Sol. Hæc illam corrigit. vel aliud est cum destruitur. vt hic: aliud cum vitium facit. vt ibi. vel dic. vt dixi modò in l. in parietis, in fi. gl. & facit. vt omne interesse veniat. vt inf. eod. l. in reficiendo. & l. damni. § fi. & l. ex damnis. § 1. & sup. eo. l. in hanc. § fi. Acc.

y *Demoliri*] f. paries. & demolitus est. Acc.

C *Vm emptor*. CASVS. Vendidi tibi domum. & nondum tradidi. quædam domus vicina huic venditæ minatur ruinam. tu petis tibi caueri de dãno infecto à domino domus ruinosæ: tenèr non audiris. nã ad me venditorẽ hoc spectat. & si non faciam. tenebor tibi ad damnũ tuum: nisi in casu vt si ego venditor cum vellem abesse, istam domum dedi tibi precario. & cõmisi tibi in custodiam. nam ad te amodo spectat cauere.

¶ *Si agri*] Pars agri mei est vitiosa. si nõ caueo tibi de damno infecto mittendus in poss. in partis ruinosæ. Sed quare secus est in domo? nam si pars domus mex minatur ruinã, & non cauet vicino de damno infec. est mittendus in poss. totius domus. ratio est. qa in domo pars ruinosa trahit aliã. & sic de tota domo timetur damnum. At pars agri ruinosa non sic trahit aliam partem agri. Quod autem de domo dictum est. fallit in casu. nam si domus mea ampliissima est. & vna particula eius minetur ruinam, ita quod si caderet. non sit verisimile, quod etiam domum traheret secum. & peratur à me cautio. & nolo cauere: tunc æquissimus meus est tantum mittendus in poss. partis ruinosæ.

¶ *Deducto*] Pone casum, vt in ¶. Franc. Acc.

a *Inutiliter*] pro damno contingente ante traditionem. Ot. sed pro damno contingente post traditionem benè pōt stipulari antequam sibi tradatur res, vt sup. e. tit. 1. l. damni. §. emptor. Acc.

b *Diligentiam*] vt. & ff. de peri. & com. rei vend. l. custodiā. & ff. de act. emp. l. venditor. Acc.

c *Vtiliter stipulatur*] siue expresse cōprehēdendo damnū ante traditionē contingēs, siue simpliciter stipuleē, vt no. ff. eo. l. damni. f. emptor. Acc.

d *Permisit*] scilicet venditor.

e *Ei*] s. emptori.

f *Abfuturus*] venditor, vel ff ei emptori, q erat abfuturus, sed prima placet, & facit, vt precario data videatur quoad qd, vt sup. de act. emp. l. Iulianus. 6. ex venditio. ibi post. autem.

g *Si agri*, pro quo est cauendum propter timorem ruinæ aggerū, vel arborū cadentium cū ruina in vineas, vel segetes, vel domum meā, vt ff. e. l. fluminum, §. item apud Iulianum. Acc.

h *Periculum*, scilicet, ruinę.

i *Rei*] s. q pro parte ædis ruinosæ si non caueatur, fit missio in totam, vt & sup. eo. l. si finita, §. si vero. Si verò pars agri minetur ruinam: fit missio in partem tantū imminentē, si non caueatur, vt sup. proxi.

k *Vitiosam*] vt plane habes sup. eo. l. si finita. §. ex hoc. Acc.

l *Deducto*] ego, & tu habebamus domū vitiosam, timebam mihi damnū dari, refeci ipsam: potero à te repetere si quid impendi, hac consideratione habita, vt primo detrahatur, quod potui de veteri pariete, & quod apud me de veteri remansit, & de reliqua impensa feram partem meam, vel per actionem pro socio, vel communi dividundo. Vel pone casum sic. R. Petebam à te cauueri de damno infecto pro pariete tuo vitioso te non cauente fui missus in possessionem ex primo decreto: refeci eum parietem ex eadem materia, quę antè erat, addens de meo, & aliquid retinui de veteri, quod non reposui, nunc repeto expēsas, q possum, vt ff. e. l. in hāc. & l. si finita. §. si iam fuerint. Tria considerabuntur. Primo, quod remansit apud me ex veteri. Secundo, quod de meo ibi reposui. Tertio, quod de veteri materia ibi reposui. & sic omnibus inspectis habeo, quod mea interest. Et sic hinc dic secundo, casu si mihi de dāno infecto, & postea cecidit domus tua in parietem meum, quem refeci, emendabis mihi eo pretio, quo erat prius, & non computabitur, quod modo valet plus: nec id, quod de veteri in eundem est repositum, arg. inf. l. proni. §. fi. & secundum istam expone semper æstimari ad hoc, vt non veniat. Acc.

m *Pretio*] i. materia primi parietis, quæ apud me remansit, vel eius æstimatione, vt ipsa. Cum ibi non restituatur, vel secundum alium, deducto pretio, ideſt facta computatione pretij veteris parietis, vt ipsa restituatur. Acc.

n *Amplius fit*] s. expensum pro nouo ædificando, secundum vtranque expositionem.

o *Ex veteri*] scilicet materia.

Inter quos] CASVS. Ego habeo domum propriam iuxta tuam: in medio est quidam paries, siue murus communis, hic paries minatur ruinam domui meæ. vnde peto à te mihi caueri. quæritur an debeas cauere? & respondet, quod sic in duobus casib. *Primus* est, quando ædificabas super communi pariete, & ex illo opere timeo damnum in domum meam propriam, nā in hoc casu debes mihi cauere. Secundus est, q̄n ego, & tu ædificamus super cōmuni pariete, & timeo dānum in domum meā, quæ est multò pretiosior, & melior tua. nam & hoc casu debes mihi cauere.

nem ideo inutiliter [a] stipulatur, quia venditor omnem diligentiam [b] ei præstare debet, tunc certè vtiliter stipulatur, [c] cum omnis culpa à venditore [l] † aberit, veluti si precario emptori in his ædibus esse permisit, [d] custodiamque ei [e] abfuturus [f] tradidit.

In prædio rustico fit missio in partem tantum, in prædio vrbano quandoque in totum, quandoque in partem causa cognita. Bar.

¶ Si agri [g] nomine non caueatur, in eam partem agri mittendus est, ex qua periculum [h] timetur: [2] † eiusq; rei [i] ratio hęc est, quòd in ędificijs paries quoque reliquæ [3] † ad vitiosam [k] partem traherentur. at in agris non idem est. Sed dicendum est, vt in domibus quoque maioribus interdum causa cognita Prętor ita tuere debeat, in cuius partis possessionem mis, cui non caueatur, mitti debeat.

Pone casum, quando vnus ex socijs communis parietis ipsum refecit ex causa necessaria. Pau.

¶ Deducto [l] veteris parietis pretio, [m] si quid amplius sit, [n] æstimari debet, [4] † & si quid ex veteri [o] in nouum conjectum fit, deduci æstimationem † oportet. [5]

Si in pariete cōmuni vnus ædificet, vel uterque, & alter habet pretiosiora ædificia, cautio ab initio exigitur. Bar.

Pompo. lib. 21. ad Sabin.

LEX XXXIX.

[p] INter quos paries communis est, ædificiorū nomine. quæ quisq; propria habet, stipulari damni infecti solet, sed tunc ea cautio necessaria est, cū aut alter solus ædificat, [q] & vitium ex opere futurum est, [r] aut alter [s] pretiosiora ædificia habet, & plus damni sen-

¶ *Si dominus*] possidebas domum ruinosam, de qua tibi mouebatur controuersia à quodam, qui se dicebat dñm. nunc ego peto, vt mihi caueas de damno infe. quæritur an debeas cauere? & dr. q sic. & si quid præstares mihi occasione huius cautionis, hoc imputabis aduersario tuo, si apparebit eum dñm. & si nolis cauere, mittatur in possessio.

¶ *Damni*] Quæritur an is, q habet superficiem in solo alterius, puta Titij: ff. timeat ruinam ex domo vicina, an possit stipulari de damno infecto? & dr. q sic. & etiam ipse Titius, qui est dominus soli, poterit stipulari.

¶ *Alienę*] quæritur an procurator nomine domini possit stipulari de damno infecto? & dr. q sic. & debebit promittere de rato. s. q dominus habebit ratam promissionem factā procuratori suo. & iste, qui promittit, debebit adijcere in promissione, si nolle tenere, si stipulator appareat falsus procurator, vel dominum non habere ratum: sicut contingit in stipulatione legatorum. nam procurator legatarij, qui stipulatur de legato dando ipsi legatario, debet cauere de rato. & hæres, qui promittit, debet promittere sub ea forma, vt dixi sup. in eo, qui promittit de damno infecto. Vltimo dicit, quod si dominus domus ruinosæ nolit cauere, ille procurator postquam cauit de rato, est mittendus in possessionem domus ruinosæ, etiam si opponatur, quod non sit procurator.

¶ *In æstimando*] In hoc §. potest pluribus modis poni casus: vno tamen contentus ero. Habebas domū ruinosam iuxta meam: promisisti mihi de damno infecto. tandem postea cecidit domus tua supra parietem domus meæ, & sic paries meus oppressus cecidit: vnde refeci nouum parietem, veneris mihi in quantum expendi in nouo pariete, & hoc intelligo, si non excedat æstimationē veteris parietis: nec etiam inspicietur in totum. nam picturæ, si quę erant in veteri pariete non æstimantur, quia hæc aggrauarent nimis promissorem. Fran. Acc.

p *Inter quos*] i. hi inter quos &c. solet stipulari de damno infecto nomine ædificiorum. s. ruinam minantium, & timentium scilicet occasione parietis communis, hoc tamen statim ad duos casus restringi, aliàs regulariter omnia sup. eod. l. si ædibus. Acc.

p *Inter quos*] in princ. huius legis ponitur dictum generale, & illud postea restringitur ad duos casus.

q *Ædificat*] super communi pariete, vel iuxta eum, vel id. est reædificat communem parietem, vel erigit eum altius, vel onerat solus.

r *Futurum est*] opinione hominum inspecta. Acc.

s *Aut alter*] retento, quod alter socius ædificat solus. & præterea dico, damnum aliquod non timetur vitio operis iam facti, vel soli. Vel dic, quod hoc casu vterque, vel neuter ædificat. primum tamen magis quibusdam placet, cum neutro ædificante denegetur cautio quia.

1† Fabie sis.

2† Timeatur.

3† A vitio in parte. P. F.

4† P. F. æstimatione.

5† Oportet. Hinc desumunt Doct. cōnē conficiendorū & damni probandi in domo collapsa alterius casu aliqui ruina, de quib. vide apud eos.

quia vtriq; potestas est reficiendi[: vt sup.eo.l. si ædibus.nec vtroq; ædificante. vt ĵ.eo.l.ex damni.§.quoties. in fi.§.quæ est contra. Alij dicunt hunc casum corrigi. per id.quod ibi dicitur. Alij.vt Io.legunt aut.pro &:quasi hæc duo sint necessaria:& vnum non sufficiat: vt d.§.quoties. Vel aliter vt ibi dices.Accur.

a *Sensurus*] quem pateretur is. qui ædificat super communi pariete: & tunc licèt adhuc non timeatur ex opinione hominũ damnũ, tñ quia facile posset contingere pp extructionẽ operis alterius, & quia hic,qui timet,nec ędificat, hèt pretiosiora ædificia,quib.immittere possit: damnum, præstatur ei cautio.Si aũt vtrq; ædificaret, non præstaretur cautio. licèt præstita possit cõmitti:vt ĵ.eo.l. damni.§.cum paries. hoc non placet. vel melius sũ Azo, distingue, vt primus sit casus, cũ alter solus ædificat:secundus autem,qũ vterque:& tunc cauetur si vnus est malus damnum passurus quam alter: vt hic. sed an possit agere, dices ĵ.eo.l.ex damni. §. quoties.

1† Al.dominus.

2† Imputari.

3† Aliàs, trãsferãt. al.trãsferendam.

b *Vicino*] idest socio.

c *Abeo*] socio.ſ.cõi diuid. iudicio inter se intẽtato. sũ quosdam: quod non placet. quia in re cõi dãnum non contingit: vt sup. cõi diuidun.l. arbor.§.si per eundẽ. & sup. vsufru. quemadmo. caue. l.antep. dic ergo.consequitur. idest consequi posset vtrumq; ex interposita cautione: quod tamen fieri non debet: vt ĩ.eo.l. si ædibus. & ĵ.eo.l.ex damni.§.quoties. nisi in duob.casib.vt modo dixi: in quib.etiã loquitur lex sup eo.l.in hanc. & est ratio sũ quosdam, quia indiuiduus erat paries, & sic cessat communi diuid. Item nec cõis est ex societate.& sic cessat pro socio:vnde hæc cautio in subsidium præstatur. vel ratio est ad instar vestibuli: vt sup.communi diuid.l.arbor.§.de vestibulo. Alii exponũt hunc finem, vt quantum alter sociorum præstat vicino, vel socio occasione socij, cuius culpa damnum datur ex communi pariete:tantum ab eo socio consequatur per communi diuidendo iudicium, quod non placet.

4† P.F.deest &.

5† Aliàs, si quid in superficie damni.

d *Si damni*] alias si dominus.i.qui dicit se dominum esse, & agit rei vendi.ad domum contra possidentem: & à possidente petitur cautio ab extraneo. Azo aliàs domus.

e *Possit*] vt & arg.C.de peti. hæred.l si & hoc est verum etiam si malæ fidei possessor sit.Accur.

f *Sibi*] ſ.petenti.

g *Quærere*] sic & C.vbi in rem act.l.2.Accur.

h *Latius*] ponit comparatiuum pro positiuo.

i *Damnum datum*] i.dati vetitum:vt sup eod l.qui bona.§. superficiarium.

K *Damnum datum fuerit*] quo ad suspicionẽ eorũ,q dãnũ vetentur.R. quia iter aurem damnũ datur solũ ibijcit. Accurs.

l *Exceptis his*] remittitur ergo superficiario pensio propter metum ruinę,vel propter ruinam: licet & pelio emphyteutæ vt C.de iu.emphy.l.1.& merces cõductori:vt & ĩ.e.l.in hanc.& l.nam si non sit.& ĩ.loca.l.habitatores.§.fi. & l.ex conducto.§.si quis.& §.cum quidam. & §. Papin.& sic sunt hic arg.pro sacerdotib.vltramõtanis,qui facta excõiectione nil percipiunt:vnde ad censum teneri non debent. Accurs.

ADDITIO. Pro ista glo. facit ea. quia diuersitatem, ext. de concess. præben. 6†P.F.de

m *Licet*] stipulatur ergo procurator: vt hic: & ĩ.eo.l.Prætor. in prin.& l.qui bona. §. si alieno, & domini inspicitur vilitas vel interesse: vt hic. & ĩ. si quis cau.l. pe. n *Debebit*] vt ĵ.rẽ ra. hab l.amplius aliàs non solũ.& ĩ.de procu.l.Pompo.§ si stipuletur.& quære vt ibi. o *Inferenda*] ab eo, qui promittit de dãno infecto.vt dicat se non teneri ſ apparuerit falsus procur. vel dñs non haberet ratũ. vel econtra dic inferenda à procu. vt nõ teneatur ex stipu. de rato, si apparuerit eũ esse verum procuratorẽ,vel dñm habere ratum.& sic dꝰ exceptio procuratoria, cum non sit procurator, vel sit ; vt dictum est. aliàs dicitur procuratoria exceptio, quando non potest esse procurator: vt ĩ.mand.l.si fideiussor. §.quædam. & de proba.l.in exceptionib. §. sed & si procuratoria. Item not.hic argu.pro opinione nostra, qui dicimus esse in electione procuratoris, vel probare mandatum, vel satisdare:vt no.C. de procuratorib. l.1. p *Legatum*] nam & in ea stipulatur procurator legatarij,& satisdat de rato: vt hic.& est sup.de procu.l.Pop.§.si stipuletur. & vt leg.no.ea.l.1.§. sed & procuratorib.& inferitur hæc excep.vt hic, & arg.ĩ.vt leg.no. est l 1.§.fi.& l.2. Item cauet,qui nouum opus nunciat: vt ĩ. tit. 1.l.de pupillo.§.qui procuratorio. Accurs.

6† etiam soli domino vtilis est, si solo damnum datum fuerit,k vt tota superficies tolleretur. fraudabitur enim dominus soli in pensione percipienda. l

k *Qui petit cautionem alieno nomine,debet habere respectũ ad interesse illius, cuius nõe petit. & si dubitatur de eius mãdato,dẽt cauere de rato.et in cautione debet apponi clausula, ꝙ ita demum teneat de rato cautio,si verus procurator non est: & postquã cauit de rato, non potest sibi obiici, ꝙ non sit procurator.Pau.*

¶ Alieno * nomine stipulari ita licèt, m vt quod damnum domino datum sit,cõprehendatur. Cauere autem debebit[n] is,qui stipulabitur,dominum ratam rem habiturum: exceptioq; procuratoria stipulationi inferenda o erit, sicut in stipulatione legatorũ.P Quòd si ei non cauebitur, q mittẽdus est in possessionem procurator oĩno, vt ei exceptio procuratoria[r] nõ noceat.

* Alieno] scribẽtes reputant istũ textum.ad hoc ꝙ procurator falsus possit̃ esse ad missus in iudicio cũ cautione de rato: non põt amplius repelli.qs per illam est effectꝰ legitimꝰ. ꝙ intelligo, vt hic in secũdis interpre. Bolog.

7† P.F. excedet.

¶ In æstimando[s] nouo pariete ratio haberi debet eius impensæ, quæ modum probabilem non 7† excedit 8† in veterem t eius cultum, ꝙ † non qui aggrauet. u

s Tu vide de hoc Lãfrã.de Oſt. & c. qm̃ ĩ. in p nc. num.2.& ibi. nota. in apos. ad cũ in vers. tu non es procurator ext. de prob. & Gemin. post gl in cap. 1. de elec. li.6. ꝙ P.F.in veteri eius cultus. & P.F nõ qui non aggraueret.

8† in veterem.

t *In veterem*] i.secundum veterem eius cultum. R.

u *Aggrauet*] q.d.non omninò veteris cultus æstimatur:quia non pulturæ vel simi ia: quia hæc aggrauarent nimis promissorem: vt ĩ.l.prox.in fi sũ.R.vel dic,quicultus, quæ refectio, vel sustenta io facta ab vno ex sociis aggraueret alium minus voluptarijs ſ.factis impensis. & sic facit lex qui in communi pariete [illegible] & inſ. eo.l. [illegible] ci ad ĵ. sup.[illegible]

Ex damni] CASVS. Stipulatus fui à te damnũ infecti, & postea ruit domus tua supra meam, & eam destruxit, & cruſtam, siue picturam, quæ erat in domo, destruxit. non æstimatur hoc damnum incruſtationis, siue picturæ.

¶ *Quæritur*] Ego & tu habebamus patietẽ cõem, & ibi iuxta hẽbam domũ propriã, paries cõis videbatur cadere: petij à te cautio. damni infecti, & eam præstitisti. idem cecidit, & dedit mihi dãnũ. q̃ritur an tenearis mihi emẽdare? dr̃ q̃ non. Sed pone, qđ tu parietem cõem præstitisti, siue onerasti, qđ ob hoc cecidit: tunc teneberis. Sed pone, q̃ ego & tu simul onerauimus, & ob hoc cecidit dom⁹: & dedit dãnũ in tuis æd. & ẽt in meis, tũc nõ teneberis: siue æquale damnũ ego & tu habuimus: siue ego maius quã tu. & est rõ: quia culpa mea sicut tua in hoc fuit.

¶ *Quæritur*] Plures habebant domũ cõem, & timebãt ex domo vicina ruinam. vnde stipulati fuerũt à domino domus ruinoſæ de dãno infecto: idẽ postea datũ est damnum in domo eorũ: vnde quilibet vult agere ex stipulatione. quæritur pro qua parte quilibet agat? & dr̃ q̃ quilibet aget pro parte sua dãni. Secundo dicit. Pone econtra, quòd domus plurium minatur domui meæ ruinam: & promiserunt mihi de damno infecto: & postea cecidit domus eorum supra meã. & sic datum est mihi dãnũ. quæritur qualiter agam? ex stipulatione? & dr̃ quod quilibet eorum tenetur pro dũica.

¶ *Si plures*] Plures habebant domũ cõem ex disparibus partib. & timebant ex vicina domo ruinã: vnde petebant sibi caueri. dñs domus ruinoſę noluit cauere. hic dr̃, q̃ oẽs isti sunt mittendi in possessionem domus ruinoſæ, & æqualiter. Franc.

a *Æstimationem fieri*] vt sup. de serui. vrb. præd. l quidam. §. fi. & ẽ. l. proxi. §. fi. & l. nam si non sit. Accur.

b *Luxuria*] i. prodigalitas. sic ponitur sup. de dolo. l. non debet. & facit sup. de pig. act. l. si seruos & de cura. furio. l. & mulier quæ luxuriose. Accur

c *Quid acciderit*] socio circa refectionem non cessante: alioquin communi diu quando sarciri posset damnum: vel pro socio: vt sup. eo. l. si ædibus.

d *Debet*] etiãm si cautio præfixa fuerit per errorem. Acc.

e *Eum*] parietem.

f *Beneficio*] i. maleficio. ironicè enim loquitur. sic C. de inoffic. testa l. fratres.

g *Pressus*] partes.

h *Causã esse*] hoc qñ neuter hẽt ptiofiora: vt differat à seq. ñ

i *Amiserit*] quàm alius, retento casu superioti. s. q̃ vterq; ex socijs onerauerat parietem communem. Accur.

k *Onera*] cum. n. in pari sunt cã siue culpa, quia ambo vltra modum imponunt, neuter alteri quicquam obijcere potest. sic C. de li. ca. l. si filiũ. & ẽ. ff. de dolo. l. si duo. & ẽ. quod vi, aut clam. l. si aliut. §. bellissime. & l. si. §. si ad ianuã. Item non ob. huic tñ. ẽ. eod. l. inter quos cit. prin. ibi, vel aliter pretio &c. qa ibi semper vnus solus ædificabat, hic ambo, sm̃ quosdã. Alij aliter soluunt, vt ibi diximus. Tu dic sm̃ Azo. & H. quod in diuersis casibus loquũtur: lex. n. superior loquitur qñ cautio fit alicui ex ijs, qui habent cõem parietem: quod in duob. casib. dicit contingere. s. qñ vnus solus sũper cõi, vel in cõi pariete aliquid facit, vnde damnum ab altero timetur: cui ob hoc debet caueri. Item quando vterq;, vel neuter in cõi, vel sũper cõi pariete quid faciat, cum alter habet pretiosiora ædificia, vbi cautio est alteri ab altero præstanda: quia maius damnum potest subire, vel sentire ex parietis casu. si autem neuter maius damnum erat passurus per casum: neutri ab altero debet caueri: sed in prædictis casibus tantum alteri ab altero caueri diximus. hic autem tradit qñ ex cautione possit agi: distinguẽdo vtrũ alterius culpa rm̃ decideritparies: nihilominus & sui vitio. alioquin non cõmitteretur stipulatio: vt ẽ. eod. l. fluminum. §. præterea. & tunc ille solus conueniatur: nõ aũt agat, an vtriusque culpa: & tunc nemo contra alterum experitur. Cæterùm si fortuito casu cecidisset, non cõmitteretur: vt ẽ. eo. l. fluminum. §. hæc stipulatio. Item contra sup. eo. l. in hanc. sed ibi culpa socij contingit damnum.

l *In partem*] suam damni, i totum suum damnũ peter, nisi stipulãdo partẽ stipulatus esset: vt ẽ. e. l. si plures. ẽ prin. Ac.

m *Prædominetur*] vt ẽ. tit. l. l. supra iter. § officiũ. & arg. ẽ. tit. l. l. si tertius. §. si ex plurium. & §. inde quæritur. Accur.

n *Si plures domini*] in his domib quæ timent ruinam aliarum, vt ẽ. eo. l. si finita. §. cum autem. & l. Prætoris. § 1. & sic apparet, q̃ alio modo se habet missio, quam stipulatio. Acc.

In reficiendo] CASVS. Duo habebant cõem parietem siue murum. hic paries videbatur cadere, & sic quilibet istorum solus volebat reficere. Dr̃. q̃ ille præfertur: qui magis idoneè vult reficere. idem est si duo habebant communem riuum, vel iter, & quilibet contendit, q̃ vult reficere, nam ille præfertur, qui melius vult reficere. Fran.

o *In reficiendo*] quod est necesse quãdoq; vt sup. eodem. l. in parietis

Vlpian. lib. 13. † ad Sabin.

LEX XL.

EX damni infecti stipulatione nõ oportet infinitã vel immoderatam æstimationẽ fieri, [a] vtputa ob lectoria, & picturas. Licèt. n. ĩ hæc magna erogatio facta est: attamẽ ex damni infecti stipulatione moderatã æstimationẽ faciendã, quia honestus modus seruandus est, non immoderata cuiusq; luxuria [b] subsequẽda.

Si communis paries sine alicuius vitio damnum inferat: stipulatio nõ cõmittitur. idẽ si culpa vtrius cõmitteretur, secus si culpa cõi vtriusq;. Bar.

¶ Quoties cõis parietis vitio quid acciderit, [c] socius socio nihil præstare debet, [d] cum cõis rei vitio cõtigerit. Quòd si, quia alter eum [e] prestierat, vel onerauerat, idcirco damnum [2]† contigerit, consequẽs est dicere, detrimentum hoc, quod beneficio [f] eius [3]† contigerit, ipsum sarcire debere. Quòd si æqualiter vtriusque oneribus pressus [g] [4]† decidat, rectissimè Sabinus [5]† scribit, [6]† parem vtriusq; cãm esse. ĩ Sed si alter plures, vel pretiosiores res amiserit: ĩ melius est dicere, quia ambo onera [k] imposuerunt, neutri aduersus alterum competere actionẽ.

Si plures recipiunt damnũ ex ruina, quilibet agit pro parte sua: et si contra plures agitur, quilibet conuenitur pro parte sua. Pau.

¶ Quoties ex dãni infecti stipulatione [7]† plures agũt, quia in eadẽ re dãnum patiũtur. i. in ædib. non debet vnusquisq; eorũ in solidũ agere, sed ĩ partem [l] experiri. Neq; n. dãnũ, quod plurib. datũ est, vnicuiq; in solidũ datum est, sed in partem datũ esse vr̃: & ideò vnicuique in partem competere actionem, Iulianus [8]† scribit. Itẽ si [9]† plures sint ædes, quæ damnosæ imminẽnt, vtrũ aduersus vnumquẽque dñorum in solidum cõpetat [10]† actio, an in partem? Et ĩ [11]† scribit Iulianus (quod & Sabinus probat) pro dominicis [m] partib. conueniri eos oportere.

Licèt plures prætẽdant interesse inæquale: si tamen eis non cauetur, æqualiter in possessionem mittuntur. Pau.

¶ Si plures dñi [n] sint ædium, qui damni infecti sibi prospicere [12]† velint, nec quisquam eis damni infecti caueat, mittendi omnes in possessionem erunt: & quidẽ [13]† pro æqualibus partibus, quamuis diuersas portiones dñij habuerint, & ita Pompo. scribit.

Ille est præferendus in melioratione rei communis, qui magis idoneè rem restaurat. Item seruus communis potest pro dominis suis stipulari dãni infecti. h. d. cum l. seq.

Pompon. lib. 21. ad Sabin.

LEX XLI.

IN reficiendo [o] cõi pariete ei potius facultas ædi-

7† P. F. de est, stipulatione.

8† P. F. scripsit.

9† Al. plus nũm.

10† P. Fl. competit.

11† P. Fl. scripsit.

12† P. Fl. volunt.

13† P. Fl. decst, pro.

1† Al. Pãpo. li. 63. & al. 43.

2† P. F. cõtigit.

3† P. F. cõtigit.

4† Decidit.

5† P. F. scripsit.

6† Al patietem.

parietis cõmunis, & l. seq. licèt sit contra, sup. com. diuid. l. Sabinum, sed soluitur sup. eo. l. si ædibus. Acc.

a *Idoneè* similis inspectio habetur cum plures agere volũt de sepulchro violato, vt ff. de sepulc. vio. l. Prætor. §. si plures, vel acculare de aliquo crimine, vt ff. de accu. l. si plures, vel interdic. de lib. ho. exhi. vt ff. de lib. ho. exhi. l. 3 §. hoc interdictum, vel bona petere causa libertatum conseruandarum, vt C. de ingen. manum. l. fi. §. pe. Acc.

ficandi præstatur, qui magis idoneè [a] reficere parietem velit. Idemque dicendum est, & si de eodem itinere, riuove reficiendo, inter duos, vel plures quæratur.

Iulianus lib. 48. ‡ *Digest.*

LEX XLII.

SI seruus communis damni infecti stipulatus fuisset, perinde habetur, ac si ipsi domini [b] sua voce pro partibus [c] stipularentur.

Ex damno cõtingente non nitor vel, sed casu fortuito, nõ agitur ista stipulatione. Pau. Alphe. Varus lib. 2. Digest.

LEX XLIII.

DAmni [*] infecti quidam vicino repromiserat, & [2†] ex eius [d] ædificio tegulæ Vento deiectæ ceciderant in vicini tegulas, easque [e] fregerant, quæsitum est, an aliquid præstari oporteret? Respondi, [3†] Si vitio [f] ædificij, & infirmitate factum esset, præstari debere, sed si tanta vis venti [g] fuisset, vt quamuis firma ædificia [4†] cõuellere posset, non debere, [h] & quod [i] in stipulatione est: Siue quid [k] ibi [5†] ruerit, [l] non videri [6†] ibi ruere, quod aut vento, aut omnino aliqua vi extrinsecus admota [m] caderet, sed quod ipsum per se concideret.

Vtroque ædificante in pariete communi stipulatio non dẽt interponi, sed interposita ex certa sciẽtia simpliciter, ad dimidium committetur, vel ad totum, s. hoc sit dictum, in quæ non venit, quod aliter socius socio ex stipulatione præstiterit. Bar.

¶ Cum parietem communem [7†] ædificaret [n] quis cum vicino, priusquã veterem [8†] demoliretur, damni infecti vicino repromisit, [o 9†] idemque [p] stipulatus est, postea, quam [q] paries sublatus esset, & habitatores ex vicinis cœnaculis [r] emigrassent, vicinus ab eo mercedem, quam habitatores non redderent, petere vult, quæsitum est an recte [10†] peteret? Respondi [11†] nõ oportuisse eos, [12†] qui cõmunem parietem ædificarent, inter se repromittere, neque vllo modo alterum ab altero cogi potuisse. [s] Sed si maximè repromittorent, tamen non oportuisse amplius, quàm partis dimidiæ: quo [t] amplius ne [13†] extraneo quidem quisquam, cum parietem communem ædificaret, [u] repromittere deberet, [x] sed quoniam iam tutor, & nullus nostrũ debebat promittere, nec aliquis nostrũ cogebatur promittere, vnde malè feci, nam nec extraneo potenti sibi caueri à me promisissem, nisi pro parte mea. ergo etiã malè in hoc feci, & Titio promisi in solidum, verum amen si hoc feci scienter tenetur, & si soluã Titio, & velim repetere ab eo, quasi hoc damnum passus fuerim occasione huius operis, & frago ex stipulatione: non audiorem, nam hoc dãnum passus sum, quia promisi, non ex occasione operis. Fran.

---

[*] Damni. de intel. huius l. vide Iac. de Nigris in rep. rub. de verb. obl. num. 170.

2† P. Flo. dest. &.

3† P. P. respondit.

4† Al. cõuelleret, non debere.

5† Ruer.

6† Sibi.

7† P. F. ædificare vellet.

8† P. F. demoliretur.

9† P. F. repromisit.

10† P. Fl. peteret.

11† P. Fl. respõdit.

12† Alias cum.

13† P. Fl. exstitit.

Damni] CASVS. Titius promisit mihi de damno infecto: tandem tegulæ, fuæ cupi domus fuæ vento prostratæ ceciderunt super cupos domus meæ, & eos fregerunt, quæritur, an Titius teneatur, & distinguitur. nã aut vetustate, & infirmitate ædificij ceciderunt cupi, & tunc tenetur: aut vẽto arduo, & tunc non tenetur. nec est vis etiam si in stipulatione expressè sit dictum, quod si quid ruat de domo tua in meam, quod teneatur.

¶ *Cum parietem*] Ego & Titius habebamus parietem cõẽ juncta istum parietem ego habebam domos proprias, & Titius dom[os] ppias ibi similiter habebat, volebamus destruere istum antiquum parietem, & reficere nouum meliorem, sed quia ego timebã, ne hoc opus daret damnum domibus meis, & alijs meis reb. & Titius ẽt timebat de suis ipse promisit mihi de dãno infe. si caderet hic paries sup. meas domos, vel aliquod aliud dãnum daret in reb. meis, & ego sibi destructo pariete dõ nouus reficiebatur: inquilini Titij timore iusso ex hoc opere mori recesserunt, & soluerũt pensionem pro tpe, quo steterant, & non pro toto anno, nũc Titius agit ff me ex stipulatione, & petit qđ emendé sibi dãnum pensionis amissæ, quæritur an possit petere, & dicitur, q nullus nostrũ debebat promittere, nec aliquis nostrũ cogebatur promittere. vnde malè feci, nam nec extraneo potenti sibi caueri à me promisissem, nisi pro parte mea. ergo etiã malè in hoc feci, & Titio promisi in solidum, verum amen si hoc feci scienter tenetur, & si soluã Titio, & velim repetere ab eo, quasi hoc damnum passus fuerim occasione huius operis, & frago ex stipulatione: non audiorem, nam hoc dãnum passus sum, quia promisi, non ex occasione operis. Fran.

---

a *Idoneè*] similis inspectio habetur cum plures agere volũt de sepulchro violato, vt ff. de sepulc. vio. l. Prætor. §. si plures, vel acculare de aliquo crimine, vt ff. de accu. l. si plures, vel interdic. de lib. ho. exhi. vt ff. de lib. ho. exhi. l. 3 §. hoc interdictum, vel bona petere causa libertatum conseruandarum, vt C. de ingen. manum. l. fi. §. pe. Acc.

b *Ipse domini*] vox serui. vox dãi est, vt hic, & Instit. de inut. stip. §. ei. Sed hoc fallit in duob. casibus, vt ios. de stipu. seruo. l. 2. & Lantep. Acc.

c *Proprijs hus*] sed tunc quilibet vt stipulari pro dimidia sui damni sup. eo. d. l. plures. nõ q ita erit, & hic ff. Rũ. non. sed sic intelligo pro partib. s. quilibet pro tota parte sua. Item nũ quid acquiritur dominis proportionib. quas habent in seruo, an vero quas habent in re, cuius nomine stipulatur? vẽ p. o his, quas habent in seruo, vt ff. de stipu. seruo. l. seruus cõis, sic oĩum est. sed contra dico, vt s. pro partib. quas habent in re: nec obd. l. seruus cõis, quia illa loquitur, qñ oĩb. potest acquiri: at hic non põt acquiri plus alicui dño. q̃ hẽat in re, licèt in seruo fortè hẽat duas partes, vbi & totu alteri q̃ritur. si aliter nullã habeat ibi partem, vt ff. de stip. seruo. l. proinde. §. fi. Acc.

d *Amni*] CASVS. Titius promisit mihi de damno infecto: tandem tegulæ, fuæ cupi domus fuæ vento prostratæ ceciderunt super cupos domus meæ, & eos fregerunt, quæritur, an Titius teneatur, & distinguitur. nã aut vetustate, & infirmitate ædificij ceciderunt cupi, & tunc tenetur: aut vẽto arduo, & tunc non tenetur. nec est vis etiam si in stipulatione expressè sit dictum, quod si quid ruat de domo tua in meam, quod teneatur.

e *Fregerant*] sed tunc quilibet vt stipulari pro dimidia sui damni sup. eo. d. l. plures. nõ q ita erit, & hic ff. Rũ. non. sed sic intelligo pro partib. s. quilibet pro tota parte sua. Item nũ quid acquiritur dominis pro portionib. quas habent in seruo, an vero quas habent in re, cuius nomine stipulatur? vẽ p. o his, quas habent in seruo, vt ff. de stipu. seruo. l. seruus cõis, sic oĩum est. sed contra dico, vt s. pro partib. quas habent in re: nec obd. l. seruus cõis, quia illa loquitur, qñ oĩb. potest acquiri: at hic non põt acquiri plus alicui dño. q̃ hẽat in re, licèt in seruo fortè hẽat duas partes, vbi & totu alteri q̃ritur. si aliter nullã habeat ibi partem, vt ff. de stip. seruo. l. proinde. §. fi. Acc.

f *Vitio*] nõe respõdet.

g *Vis venti*] vt sup. e. l. fluminũ, ff. hæc stipulatio. & seq. ff. vsq; in fin. l. & argu. supra commo. l. ad eos. Acc.

h *Non debere*] i. non tenetur, quamuis stipulatio fuit interposita. Acc.

i *Et quod*] rñdet tacitæ obiectioni. Acc.

k *Sue quid*] verba stipu. vt & infirem ha. l. si procurator.

l *Ruerit*] quo ad hoc, vt teneatur promisisse.

m *Admota*] i. adhibita. Azo. & est huic sim. arg. ff. tit. ad. l. §. i. & ff. ad leg. Aquil. Lita vulneratus. §. fi.

n *Ædificare*] ideſt, ædificare vellet, qđ patet ex eo, quis veterem nõdum demolierat. Azo. & construe. cum parietem communem cum vicino, & sic vnus tñ ædificare volebat, vt ff. eo. l. inter quos. fm Io. vel verius ambo, vt hic dicit cum vicino s. socio. & probatur inf. ibi non oportuisse &c. Acc.

o *Repromisit*] fi fortè ei⁹ ædes pp vhiũ cõis parietis ruerint, vel in reb. suis dãnũ sẽnserint, & ecõuerso fuit stipulatus ea. vt subiscit, & d. l. inter. & l. in parietis cõis. & l. seq. & seq.

p *Idemque*] quia damnum timebatur.

q *Postea quam*] repete. & cum postea &c. Acc.

r *Cœnaculis*] alias ex illis cœnaculis.

s *Cogi potuisse*] vt de aliquo caueret: nisi in duob. casib. vt ff. eo. l. inter, & diligẽter hic distingue de cõi pariete, quia aut de eius dãno timeẽ nemine ibi operãte: quo casu nõ caueretur, & interposita non committitur, sed agitur pro socio, vel cõi dividendo, vt sup. eo. l. si ædib. in prin. & l. nam si & l. ex damni. §. i. r. resp. aut propter operam alicuius. & tunc aut vnus ædificat, & caueretur, vt sup. eo. l. inter quos. i resp. & l. in parietis cõis. & l. sed ita. & l. nam & si. & l. ex damni. §. ex. respon. & l. in hanc. aut ambo. & tunc aut ambo vltra modum. aut vnus tantum, primo casu non committitur cautio ẽt interposita, vt sup. eo. l. ex damni. §. quoties. penul. & vlt. respon. secundo committitur, vt sup. eo. l. inter. r. respon. aut nullus vltra modum. & tunc non caueretur sed si cautum fuerit, committitur, vt hic.

t *Quod*] ideſt quoniam.

u *Ædificatur*] solus M.

x *Deberet*] vt & ff. eod. l. ex damni. §. item si plurium. & caue tibi, quia non dicit socio emendum pro dimidia. sed

ꝑ P. F. re hic dicit, quòd si etiam extraneo assimiletur, quod tamen
s mississet non est faciendum ne caueret in plus.
† Al. oē detrimen tū, qđ ex mercede. 3 † P. F. de est. factū ve. 4 † P. F. re spondit. *Cū. Bar. Bal. & An ge. hic re- putāt istū tex. ſin. ad hoc ꝙ qs non' cōsti tuit i mo ra p extra iudicialē interpella tionē i eo qđ iudicis venit offi cio Bolo. Vltra ad- do, qđ i- ſtum tex. ſingu. di. Ang. in §. actio aūt. Inſtit. de act. in 4. col. ī prī. Vltra quē adde Al. in l. ſi ex à te extra ius, vt mi leg. cā. de ver. ob & in l. inter dū. §. fi. e. ti. B. in l. 1. col. 4. ſup. de iu riſ. om. iudi. & Fel. in c. nouit, col. pe. in fin. ext. deli. obla. & no. ī poſ. ad ipſum Guil. de poſſ. Cu. in l. edita. nu. 42. in ver. nō poſſū. C. d. edē. Et ꝙ præ miſſa ve ra ſint īoſ ficio nobi li. nō mer cenario. & ita ſit ſingu. hic tex. vi. per Jaſ. in l. 1. 15. col. in fi. de iur. omn. iu. 5 † P. F. po tius. 6 † P. F. q. 7 † Al. cor ruiſſet.*

in totum [1] † repromisisset, omne, [2] † quod detrimenti ex mercede vicinus [a] fecisset, [b] præstaturum. [c] Idem consulebat, posse tne, quod ob eā [d] rem dedisset, [e] rursus repetere: [f] quoniā [g] stipulatus esset à vicino, [h] si quod ob eā rem, ꝙ ibi ædificatum, [3] † factū ve esset, sibi damnum datum esset, id reddi: cū & ipsam hanc pecuniam, quā daret, [i] propter illud opus [k] perderet? Respondi, [4] † non posse, propterea, quia non operis [l] vitio, sed ex stipulatione id amitteret. [m]

Interpellatio extra iudiciū nō constituit in mora eū, qui solum per iudicis officium potest conueniri. Bar.

Africanus lib. 9. Quæst.

LEX XLIV.

CVm * postulassem, [n] vt mihi damni infecti promitteres, [o] noluisti [p] & prius, quàm Prætor adiretur, ædes tuæ corruerunt, & damnum mihi dederunt. Prædius 5 † esse ait, vt nihil noui Prætor cōstituere debeat, & mea culpa damnū sim passus, [q] quia 6 † tardius experiri cœperim. At si cum Prætor, vt promitteres decreuisset, & te nō promittente, me ire in possessionem iussisset, & prius, quam eò venissem, [r] 7 † corruerint, perinde omnia seruanda esse exiſtimauit, atque si postea, quàm in possessionem venissem, damnum datum esset.

Ab eo, qui est missus ex secundo decreto, creditor nō potest rem auocare, nisi expensas reficiat, & de damno infecto caueat: secus ſ, si auocat ab emptore. Bar.

¶ Damni infecti nomine in possessionem missus, [s] 8 † si possidendo dominium [t] habere cœpi, deinde creditor [u] eas ædes sibi pignori obligatas persequi 9 † velit, [x] non sine ratione dicetur, nisi impensas, quas in refectionem fecerim, mihi præstare sit paratus, [y] inhibendam aduersus me persecutionem. Cur ergo non emptori quoque id tribuendum est, [z] si fortè quis insulam pignoratam emerit? Non rectè [a] hæc inter se comparabuntur: quando is, quis emit, sua voluntate negotiū gerat: ideoque diligentius à venditore sibi caueri, & possit, & debeat, quod [b] non æquè, & de eo, cui damni infecti nō promittatur, [c] dici pōt.

Quando agitur cōfessorie, si pro constituenda quasi possessione seruitutis dēt aliquid fieri contra contumacem, ex primo decreto fit missio in loco seruiente: ex secundo decreto statuimus certum tempus, intra, quod agatur. h. d. Bar.

1 *Cum postulassem*] nō p tribunali. M. i. nō à iudice sedēte pro tribunali, sed simpliciter à vicino meo, & hoc est quod sequitur in litera, & priusquam Prætor aditetur &c. Azo.
n *Promisteres*] amicabiliter.
p *Noluisti* ſ. promittere de dam. infec.
q *Passus*] & vt sup. eo. l. euenit.
r *Venissem*] secus si neglexisse venire. vt ī. eo. l. si finita. §. si quis metu. & facit ī. e. l. Prætor. in fi. & l. seq. & seq. & qđ ibi dixi. & l. si finita. §. illud. & §. elegāter. & §. iiā merint. Acc.
s *Missus*] ex secundo decreto.
t *Dominium*] ſi quasi dominiū puta decennio inter præsentes.
u *Creditor*] absens.
x *Velit*] sed vī non admittit vt ī. e. l. is q. & l. si finita. §. si qua iuta verī. item quæritur. sed ibi præsens: hic absens. fuit. vt ī. eo. l. eorū. in prin. & l. si finita. §. fi forte. ita op. quia diuturnum silentium constituit creditori inefficacē actio. hypothecariā, vt C. si aduer. credi. l. 1. Solu. quidam dicūt hoc speciale contra missam, vt sicut vnū speciale est pro eo, vt præscribat etiā sciens rem alienam, vt ī. de noxa l. & generaliter, sic & aliud cōtra eū. vt post decēnium teneatur hypothecaria. Alij dicunt hoc esse intelligendū eo casu, qñ beneficio restitutionis creditor iuuatur ī præscriptionem iusta cā interueniente, vt d. §. si forte. & ſ. postea. & l. eorum, vel intellige prosequi velit infra ann. auditur ergo, & caret, vt d. l. eorum. in prin.
y *Patiatur*] sic sup. eo. l. si fiat. a. §. si quis dā nisi tē videamus. & ſ. si iam decreuerint.
z *Tribuendum est*] quod tribuatur possessori. vt. ſ. retineat pro expensis, sed certè imo eidem emptori conceditur, vt sup. de pign. l. Paulus. §. pen. quæ est ī. Solu. ibi de bonæ fidei. hic de malæ fidei. emptore dicit, hoc non placet. quia hic aliam quā faciat rationis diuersitatem assignasset. Alij dicunt. ꝙ hic nō erat res facta melior, ibi sic, vel quasi ex necessitate fecit. vt domū exustā rędificādo. hic ex voluntate. vel hic de stricto iure: ibi de æquitate. vel dic hic loqui quo ad pretium. non quo ad impensas: hæc placet, vel dic esse dissimilitudinem quantum ad rationem. quam assignat. sed in iure retentionis impensarum sunt similia. sic ī. de cond. ind. l. Iulia. & est arg. sup. fa. ere. l. si pignori. & de mino. l. qđ si minor. §. restitutio. & ī. de exer. ac. l. 1. in prin.
a *Non recte*] nunc respondet.
b *Quod*] deest. quia.
c *Non promittatur*] cum ex quadam necessitate hoc faciat.

1 Ista sol. reprobat, qa ēt malæ fidei re cuperat expensas. vt l. planè sup. d. pe. hæ fm B. hic.
2 Oēs isti solu. gl. reprobant ꝙ Bar. hic.

Q[ui]] CASVS. Debebas mihi seruitutem altius non tollendi domum tuam, postea eam eleuasti altius. ego contra te, & dico te non iuste ædificasse, quia contra seruitu. mihi debitam. tu dicebas, quod feceras voluntate, & ex concessione mea: non autem te volebas defendere in hac causa. Dicitur, quòd ego sum mittendus in possessio. domus tuæ: nec dēstruetur incontinenti hoc opus, quod fecerat: imò dabitur tibi à iudice dilatio, intra quā tu probet

bes de iure tuo, & si intra illam dilationem non probauéris, tunc iudex præcipiet destrui illud opus.

a *A quo*] in quibusdam libris incipit ibi lex, ædificatum habes, & prima linea est cancellata: & ita dicit esse Pis. Alii habent: à quo fundus petitur, si ædificatum, &c. & tũc est ordo literæ: si habes ædificatũ, i. dicis te habere: ab illo, i. eius authoritate, siue eius concessione: cũ prius debebas illi seruitutẽ altius non tollendi: à quo fundus petitur, actiuè, i. quã ipse dominans petit, i. fundi seruitus, s. ne altius tollas, licèt quidã dicant fundus, i. fundi possessor. & ago, i. agit ille, mutat. n. personas, & quod dicit ad me, i. ad eum, vel dic è contra retinẽdo eundem casum: sed ecõtra ad expositionem literæ petitur, i. à me, qui peto. &c. s. ego qui seruitutem peto, & sic de tertia transit ad primã, sic sup. mã d. l. præterea.

b *Habes*] sed si haberet ædificatũ, alia pœna non defendendi imponeretur: vt supra de noui operis nunc. l. si prius.

c *Defendis*]. s. tibi ius esse ædificatum habere, aliàs defendere, passiuum.

d *Transferenda*] vt sup. si fi. ven. d. l. is cuius.

e *Id fiat*] scilicet, demolitio.

f *Certum tempus*] à iudice statuendum. Or. Sed nunquid intra annum veniens recuperat possessionem? videtur q̃ sic: vt C. de præscript. triginta ann. l. si quis emptionis. s. sed & si quis. Sed contra dico, quia lis erat hic cõtesta, vel quasi: ex argumen. C. quomodo, & quando iudex. l. cõsentaneum. & C. vbi in rem actio. l. 2. Vel specialiter est in hoc casu, vt non audiatur vsque ad annum: vt & sup. tit. 1. l. si prius. sed iudex 2 ad suum arbitrium statuat tempus: vt sup. de iure deliber. l. 1. s. fi. & facit C. de iudic. l. properandum. Itẽ ad hoc quod cogitur agere, speciale est: vel causa iuè, non erã præcisè dicitur: vt C. vt nemo inuitus agere, vel ad. cog. Item facit infra, de aqua quot. & æstiu. l. si de via.

g *Ad curatorem*] Potes sic ponere casum. Domus alicuius erat destructa, curator Reipub. debet curare, quod ista domus reficiatur, quòd si dominus noluerit ipsam reficere, ipse reficiat, & non reddat, nisi ipse restituat sibi impensas. & sic facit ad quæstionem notatam sup. eo l. qui bona. s. qui damni infecti.

h *A domibus*] quando sunt communes, & aliter vult reædificare, alij compelluntur: vt hic, & supra, p. socio, l. cum duobus, s. idem respon. & C. de ædific. priua. l. si vt proponis. Si verò non sunt socij: idem, si tamen sint curiales, vt reficiant, & plus vt de nouo faciant: aliàs non constructio, sed destructio præcipitur, & destructio inhibetur: vt C. de ædific. priua. l. singularum. & supra, de legat. 1. l. cæteri. & inf. eod. l. fina. & facit supra, de offic. Præfi. l. Præses.

i *Domum*] domus alicuius erat destructa: debet ipsam reficere, si non refecerit, sed refecta fuerit sumptu publico: tunc si non reddat impensas, poterit distrahi. Vel pone casum, duo erant socij habentes ædem communem destructam, vnus nolebat ipsam reædificare, alter volebat reædificare cum socio, sed non solus, si curator reficit, poterit ille recuperare domum intra quatuor menses, soluendo impensas cum centesimis vsuris: si non recuperauerit, iure vendetur.

k *Extructam*] id est, refectam, cum deformatet fortè

Scæuola lib. 12. Digest. aliàs Quæstio.

LEX XLV.

AQuo [a] [*] fundus [1] † petitur, ab illo ædificatum habes, ago ius tibi nõ esse [2] † ædificatum habere, [b] nec [3] † defendis. [c] Ad me possessio transferenda [d] est: non quidem, vt protinus destruatur opus (iniquum enim est, demolitionem protinus fieri) sed vt id fiat, [e] nisi intra certum tempus [f] egeris, ius tibi esse ædificatum habere.

Paulus lib. 1. Sentent.

LEX XLVI.

AD curatoris [g] Reipubli. officium spectat, vt diutæ domus à dominis [h] extruantur.

¶ Domum [i] sumptu publico extructam, [k] si dominus ad tempus [l] pecuniam impẽsam cum vsuris [m] restituere noluerit, iure [n] eam Respublica distrahit.

Conclaue & porticus cedit illi domui, ad cuius vsum est deputatum, vel destinatum, & per quam habet accessum: licet in totũ sustentetur in parietibus alterius domus: cœnaculum verò cedit illi domui, super quã sustentatur: & per quã habet accessum, cum ad vsum alterius non sit destinatum. Paul. de Cast.

Neratius lib. 6. Membran.

LEX XLVII.

QVod [n] conclaue [p] * binarum [q] ædium dominus ex alijs ædibus in aliarũ ædium [4] † vsum conuertit, nõ solum si contignatio, qua id [r] sustinebitur, orietur ex parte earum ædium, in quarum vsum conuersum erit, earum fiet: [s] sed etiam si transuersa contignatio [t] tora in aliarum plateam communem.

l *Ad tempus*] quadrimestre. secundum M. quod nõ placet. m *Cum vsuris*] centesimis M. quod non placet: imò semissibus, vt sup. de vsur. l. cum quidam. s. si debitore.

n *Iure*] ex oratione Diui Marci: vt supra, p socio. l. cũ duobus, s. idem respon. secundum Marcum, quod non placet: qa hic non proponitur, quod fuerit socius alicuius Reipubl. sed dic quod ex sumptu publico domus relicta tacitè fuit obligata: vt C. in quibus cau. pign. ta. contra, l. 1. vnde post tempus vendet: quod scilicet statuitur, C. de iure do. impe. l. fi.

Ved conclaue.] CASVS. Casum huius princ. die vt in glo. domini mei, qui incipit, quidam duas domos, &c.

¶ *Sed & Labeo*] Iste §. planus est. Franc.

o *Quod*] subaudi illud.

p *Conclaue*] Quidam duas domos habebat separatas, ita quòd aliquod interstitium. siue intervallum erat inter vtramque domum, & in eo spatio conclaue erat. & de vtraque domo inter erat ad conclaue, postea dominus clausit vnum ostium conclauis, & totum conclaue conuertit ad vsum alterius domus, conclaue eorum erit illius domus, ad cuius vsum conuersum est. R. & dicitur conclaue, locus quidam secretior in domo, vel extra domum, 3 vt hic erat constructus, ad quem non nisi per plures claues peruenitur. & ideo conclaue dicitur ædium, quia de eo conclaui inter erat ad vtranque domum.

q *Binarum*] Quidam habebat duas ædes, in medio quarum erat curia, cuius vsus erat communis vtriusque domus, dominus vertit vsum conclauis ad vnam domum tantum, & reclusit ita, quòd non potest ex alia habere aditum. si postea forte vendidit vnam domum, quæritur cuius debeat esse conclaue? Respondetur quod est illius domus, ad cuius vsum est conuersum conclaue, id est, camera, & hoc est verum, siue sustineatur ab ea domo, in cuius vsum est conuersum, siue totum ab alia, siue pro parte ab vna, & pro parte ab alia, hoc autem probatur tali simili, quod inducit Labeo in libro Posteriorum. Ecce: Quidam duas domos habebat, quæ aliquantulum distabant: vtrisque super imposuit porticum: ita quòd erat in confinio illarum, post inclusit additionem illius domus, ita quòd non poterat iri ad porticum ex ea, vendidit domum, quæ non habebat aditum ad porticum, & imposuit seruitutem venditæ domui, vt deberet sustinere onus porticus prædictæ, quæritur, cuius sit porticus? Respon. quòd est illius domus, quam retinuit, scilicet quæ habet aditum ad porticum, hæc autem porticus extensa erat per longitudinem vtriusque, & sustinebatur ab vtraque, etiam in parietibus domus, quæ veniisset: si tamen domus vendita habeat superiorem partem à porticu, scilicet quæ non est connexa cum porticu, est illius cuius & solum, id est, emptoris: & hoc verum est, si non habeat ex aliqua parte aditum. Si autem quæratur ad quid posita fuerit hæc lex: respon. quia expedit scire quis esset dominus.

r *Id*] scilicet, conclaue.

s *Earum fiet*] in quarum vsum specialiter est conuersum. Accursius.

t *Contignatio*] id est, conclaue, quæ ideo dicitur transuersa: quia licèt conclaue porrigatur in longum, tamen

tigna

* A quo, pulchre in hac l. Alci. li. Par. ix. 9. Ista l. est multum singũ. Bart. q̃ aliter intellexit ab alijs. Bolo. hic in nouis interpr. Et d eius intellectu vi. Bolog. sup. e. in l. si finita. s. Iulianus. num. 222.

1] P. F. petetur si nõ solit. ædificarum habes.

2 † P. Fl. deest. ædificatum.

3 † P. Fl. non.

1 Ista est vera i se: sed nõ est necessaria ad l. ista sin Bar. hic.

2 Illud nõ est verũ: nec reperitur iure cautũ sin Bar. hic.

3 Adde gl. in cle. 1. sanè. & ibi Card. ext. de hæret. & B. Cæpol. in tit. de ser. vrb. c. 144

tigna ponuntur ex transuerso. non in directum, licèt seruus sit in quibusdam subtilibus lignis, sicut quotidie in domibus fieri videmus, quas appellant lambricas Sed qd ad hũc tit.? Resp quia hic tit. tractat de suggrundis, unde ad ultimã partẽ rubricæ spectat. Vel melius: qa ille, p cuius domũ cameta interior hẽt aditũ, nõie camerę, i. cõclauis tenetur de damno infecto cauere dẽ vicino, eidẽq; emptori alterius domus, cuius ostium est clausum. & tacit sup. d ser. vtb. põd. i. Olympico. & sup. de leg. 3. l. prædijs, §. pe. in fi.

y † P. F. datus.

a *Scribit*] narrando factum, & soluendo quæstionem.

b *Vtrisque*] ædibus.

c *Superposuisse*] i. supra tectum, & extra domum construxisse ex una parte: quæ porticus dicitur menianum.

z † P. Ex transuersa contignatione.

d *Eam*] porticum.

e *Aedibus*] scilicet, quas retinebat: & subaudi tantum.

f *Alteras*] quas vendebat.

g *Seruanda*] id est, sustinenda.

h *Imposita*] eis ædibus, quas hic venedebat.

i *Totam*] nunc respondet.

k *Cum*] i. quamuis.

l *Extensa*, s. porticus.

m *Parte*, scilicet, suę porticus hoc est superiori, & inferiori, hoc est de uno capite ad aliud.

n *Domui*] illius tm.

o *Venisset*] scilicet, porticus.

p *Nulli*] i. neque domui non venditæ, neque porticus, est tamen connexa domui venditæ & superpositæ: vt in hoc legis dicitur nec enim in aere stare posset hoc superpositum.

q *Habeat*] hic constituitur seruitus.

r *Superposita*] ex hoc apparet, q alicui connexa erat. Sed qd si aditum habeat aliundè? R ñ. adhuc idem, si modo sit cõnexum domui venditę & facit j. vt possi. l. ũ duo. §. Labeo. & §. sed & si, & sup. ad leg Aquil. l. quemadmodũ. Arg. contra inf. de acquir. rerum dom. l. adeo. §. insula. & l. inter cos.

ADDITIO. Dic secundum Bar. post Dy. q id operatur hic conuersio vsus in vnam domum facta per parietẽ. arg. Lq in rerum, §. fi. sup. de leg. 1. & l. prædiis. §. balneas. sup. de leg. 3. & l. Seix. §. Tyrannæ, de fun. instr. E. ista lex põt induci ad istam quæstionem, habebam domum Parisijs, in qua ex vna parte erat de parochia Sancti Benedicti: & ab alia de parochia Sancti Soueini. & habito in illa domo quæritur cuius parochianus sum? Doct. dicunt, quod ego dico esse de illa parochia, ex qua aditum habeo, per hanc l. & l. fi. ædes. sup. de leg. 1. & d. l. balneas.

Si quis ad demoliendum] CASVS. Si quis vendat domum ementi causa destruendi eã, & reædendi singulas eius partes: & vendẽs hoc sciebat, vterq; punitur: sed si destruat causa vendendi marmora, q ibi sunt, vel columnas ad opus publicum faciendum, & vendat: benè potest. Franc. Accurs. *Confirmatum est*] vt C. de ędi. priu. l. 3. & sup. de leg. 1. l. cętera. Sed §. ũ. de cõtrah. emp. l. Senatus, vbi dicit emptorẽ teneri in duplũ: hic in simplum tm. Sol. ibi præstat emptor duplã arario, & à venditore exigitur simplũ. s. pretiũ. qã dedit, & sic singuli pretiũ, quo domus distracta est, præstãt. sm Rog. Vel hic vterq; sciebat illicitũ ꝯractum: ibi emptor tm, vel hic emptor ideo emit, vt his lapidibus emptis negotiaretur: & venditor ideo vendidit, vt de pretio, quod suscepit similiter negotiaretur, quod quidem facere non licèt, & vterq; pœnã patitur. sup. verò tm emptor in delicto deprehenditur. Mo. vel verius hic non erat res tradita emptori adhuc. Accurt. *Transferat*] id est, vendat.

u *Licito*] vt sup. de leg. 1. cætera. §. si duobus.

domum, partemve domus, fuerit cõiunctus, vt emptor & venditor singuli pretium, quo domus distracta est, præstent, constitutum est, [3] ad opus autem publicum si transferat [t] vel marmora, vel columnas, licito [u] iure facit.

3 † De aqua pluuia arcenda.

TITVLVS III.

Si vicinus aquam decurrentem ad fundum suum opere manufacto auerterit ad fundum vicini, ita vt sibi noceat, per actionem aquæ pluuiæ arcendæ cogitur opus destruere: & ad pristinum statum aquam reducere, nisi opus illud principaliter fiat causa colendi agrum, & colligendorum fructuum. Paul. Vlpianus lib. 53. ad Edictum.

LEX I.

SI cui aqua pluuia damnum,] CASVS. Si opus in fundo tuo feci, propter quod aqua pluuialis det in res meas damnum: agere possum ego cõtra te actione aquæ pluuiæ arcendæ, vt auertatur aqua. Secundo dicit, quid sit aqua pluuia. Tertio dicit, quod hęc actio locum habet damno nondum dato, opere tamen iam facto, ex quo timeo damnum.

¶ *Inter.* Tunc habet locum hæc actio, quando feci fi opus in fundo uo. per qđ aqua pluuialis aliter fluit, q ex natura soleat: & dat mihi damnũ quod ante non faciebat. & ponit exempla qualiter dat damnũ, E enim & ante hoc opus idem damnum habebam, non habet locum hæc actio.

¶ *Neratius*] Inter meum, & tuũ prædium erat palus, veniebat aqua in meũ agrũ: & sic longissimis tẽporibus sustinui. tandem ego feci fossam ripã meo prædio. & sic palude crescente ex aqua pluuia. i. aqua no poterat intrare meum prędium: vt solebat: intrauit primũ tuũ. & aliorũ vicinorum. Dic q tu & vicini possunt agere cõtra me actio. aquæ pluuię arcendæ per quam compellar destruere opus, quod feceram.

¶ *De eo opere*] Vicinus meus fecit opus in fundo suo causa colẽdi sui fundi: per quod opus aqua ex pluuia mihi nocet. quæritur an possim agere contra vicinum prędictum, vt destruat illud opus, & Quintus Mutius Iurisconsultus respondet dicens, quod pro opere aratro facto causa fundi colendi non competit hæc actio. Trebatius autem dixit, q pro opere facto causa frumenti quærendi non competit hæc actio: sed si aliud agitur, vt fiat opus, benè competet. Sed certè Trebatius nimis stricte locutus est: nam si opus fossorium fiat gratia agrorum siccãdorum, quod opus mihi noceat: benè possum agere, vt destruat, secundum eum, quod tamen falsum est: nam non possum agere, nisi illud opus fiat animo nocendi. Itẽ in eo, quod dicit Trebatius, scilicet si fiat opus causa frumenti tantum quærendi, non posse agi, nimis stricte locutus fuit: nam idem est in quolibet terræ fructu. & istum casum habes inf. eo. §. Labeo ét. &c. Mutius in duobus corrigitur, dixit enim de opere facto aratro causa fundi colẽdi, non habere locũ hanc actionem. nam & si non aratro fiat

DE AQVA PLVuia arcenda.

¶ *Idem ait*, aqua pluuiæ arcendæ. Et nota, quod quidam ita habent rubricam, de aqua & aqua pluuia arcenda: sicut enim Rog. scripsit sup. fi. prius. in princ. & §. placuit ubi tractatur de alia aqua, quam de pluuiali, & tractatur ibi de aqua nõ pluuiali arcendo, quando & quibus, & à quibus, & qua iter sit concedendum. q. quod dic. vt inf. eod. l. fi prius. vsque in finẽ legis. & l. in concedendo. & l. in diem. & l. fi autem. vsque in finem legis. Item qui possunt experiri hac actione aqua pluuia arcenda: & cent aquæ. Item quod sit iudicis officium, quod dic. vt inf. eo. l. 2. §. Cassius. vsque in finem legis. Acc.

SI cui.] CASVS. Si opus in fundo tuo feci, propter quod aqua pluuialis det in res meas damnum: agere possum ego cõtra te actione aquæ pluuiæ arcendæ, vt auertatur aqua. Secundo dicit, quid sit aqua pluuia. Tertio dicit, quod hęc actio

* Iure facit. Lud. Ro. sing. sup. 710. incip. q̃ro per illum tex. q̃rit, quia permittitur hic priuato demoliri domum cã concedẽdi ad opus publicum: vtũ officialis strarũ possit ppria authoritate facere demoliri domum priuati ad hoc, vt eius fiat pulchrior & conclusa, q sic per tex. fin. in l. ædificia. C. de ope. pub. quẽ corrupte idẽ Lud. allegat de ædif. priu. refert, & sequitur Feli. in c. nonnulli in ver. 2d. cultãdos, col. 25. ver. similiter. Ludo. Rom. contra, de rescri.

3 † P. F. aquę pluuię arcendę.

fiat opus, sed alio quocunque instrumento, dummodo fiat gratia colendi agri, non habere locum hanc actionē: vt patet in fossa, & j. prox. dicit in salictis, vt j. §. sed. & apud. Itē in alio corrigitur, nam dixit omne opus aratro factum gratia fundi colendi, non venire in hanc actionem, nam hic restringitur ad eum casum, qñ sine his operibus non posset serere: nam si posset serere sine sulcis aquarijs, benè veniret in hanc actionē, vt destruantur: vt in §. sed & si quis.

Idem ait] Aqua ex fundo meo naturaliter decurrat in tuum fundū, nō tenetor hac actio. sed si opere facto currat aliter q̄ de natura soleret, tenetur hac actio.

Idem ait] Aquā pluuiā i fundo meo cadentem possū eā retinere: dum tamē opus propter hoc nō faciam in alieno. Secundò dicit, aquam superabundantē in fundo tuo possum facere deriuari in meū fundum, dummodo non faciam opus in tuo fundo.

Denique] Faciebā puteū i fundo meo: & venas fontis vicini præcidi, quæritur an teneat. Et dicitur, quod si hoc faciebam causa melioranda fundum meum, non animo nocendi, non teneor.

Item sciendum] Ex fundo meo superiori naturaliter aqua decurrebat in tuum fundum inferiorem nunc tu fecisti opus in fundo tuo, ita q̄ aqua ñ pōt decurrere in tuū fundū. Dī q̄ agā ꝛ te actio aquæ pluuię arcendæ, vt illud opus remoueas, & econtra si feci opus in meo fundo, per quod aqua ex meo fundo magis repentè veniat in tuū fundum: teneor vt remoueam illud opus, si aūt ex fundo meo superiori aqua nāturiter in tuum fundū venit, & det tibi dānū: tibi non teneor, nā non aqua, sed loci natura dī tibi nocere. & vt breuiter dicam, nunc hēt locū aquæ pluuiæ arcēdę actio, quando aqua pluuia potest tibi nocere non nāturiter, sed opere à me facto: nisi opus fieret gratia agri colendi.

Vltimò exponit, quædā verba, quæ dixerat circa prin. l.

Item sciendum] Hæc actio habet locū, quando aqua pluuia opere facto nocet agro alicuius, si autem noceret ædificio, vel domui alicuius, non haberet hæc actio locum, sed illa. s. negatoria, per quam dicet ius non esse sibi licere ædificia, vel flumina ita immittere, plus etiam dicit Labeo, q̄d actio aquæ pluuiæ competit agris, at actio de fluminibus & stillicidijs est generalis, & habet locum in agris & ædificijs, putà dicit, quòd ex quo datur damnum agris per aquam pluu. opere facto: non est vis ex quo loco veniat damnū, siue ex alio agro, siue domo, siue loco sacro, siue non. Item si aqua veniat ex ædificio, & noceat ædificio, vel agro: pōt agi etiam actione de fluminibus, & stillicidijs.

Apud Labeonem] Si aqua fluens ex agro meo noceat loco tuo posito intra continentia ædificia: non teneor aquæ pluuiæ arcen. act. sed secus econtra.

Sicut autem, Hæc actio aquæ pluuiæ arcen. hēt locū q̄n per opus aliq̄d factū aqua pluuia mihi nocet non aūt si nō profit, cum prodesse consueuit, & hoc etiam dicit Officius.

Sed & si vicinus] Si dominus superioris fundi tollat opus quod fecerat, & sic aqua pluuia nāturiter veniens ex superiori fundo noceat, non hēt locū hæc act. sed si magis repentè veniat, q̄ prius non facto opere, habet locum hęc actio.

Denique ait] Dī, quòd aliquando consueuit tale pactum apponi inter dominum superioris fundi, & inferioris. s. q̄ liceat inferiori facere aggeres, vel fossā in fundo superioris, ita q̄ aqua nō currat in inferiorem fundum. si autem hoc pactū non apponatur: tūc debet, & cogitur suscipere aquā superioris fundi: & sic sicut pinguedo ex superiori fundo vadit, & decurrit in inferiorem fundum, ita, & hoc incōmodum sustineat, si aūt non inuenitur pactio aliqua facta inter eos: tunc seruatur vetustas tanq̄ lex, & hoc idē contingit in seruitute, vt, qui est vsus seruitute non vi, nec clā, nec precario: perinde habeatur, ac si haberet ex pacto. Fr. Acc.

num [a] dabit, [b] aquæ pluuiæ arcendæ actione [c] auertetur aqua.

Aquam pluuiam dicimus, quæ de cœlo [d] cadit, atq. imbre excrescit: [e] siue p se hæc aqua cœlestis noceat, [f] (vt Tubero ait) siue cū alia mista sit.

Quando timetur damnū ex aliquo opere manufacto, ista actio locum habet, secus si naturaliter noceat.

¶ Hæc autem actio locum habet in damno nondum facto, [g] opere tamen iam facto, hoc est, de eo opere, ex quo damnum timetur. Totiesque locum habet, quoties manufacto opere agro aqua nocitura est, .i. cum quis [h] manufecerit, quò aliter flueret, q̄ natura soleret, si forte immittendo eā, aut maiorē [i] fecerit, aut [1†] citiorē, [k] aut vehemētiorē, [l] aut si comprimendo [m] redundare fecerit. Quòd si natura [n] aqua noceret, ea actione [o] non [2†] continetur. [p]

Nemo debet nimis curiosus esse rerum suarū tuendarum, vt per hoc alij iniustè noceat, hoc dicit.

Neratius scribit, Opus, qd quis fecit, vt aquam excluderet, quæ exundante palude in agrum eius refluere solet, ¶ si ea palus aqua pluuia ampliatur, eaq. aqua repulsa eo opere [r] agris vicinis [3†] noceat, [s] aquæ pluuiæ arcendæ actione cogetur tollere. [t]

Opus, quod fit agri colendi

Si cui aqua pluuia] id est aqua, quæ est pluuia, vel resolue substantiuum ſ adiectiuum: vt dicas pluuia. i. pluualis Azo. 1† P. F. citationem.

a *Damnum*] qāq. ēt p lucro: vt j. l. 2. §. ite Var. Sed regulariter dī: vt j. ea. l. §. sicut ait: sm quosdam. Acc. 2† P. F. cō tinentur.

b *Dabit*] i. dare poterit, vt j. e. §. hæc āt actio. j. de statulib. l. Labeo, si .n. damnū datū est ante litis cōtestationē: hęc actio nō apponitur pro tali damno, sed secus post litis cōtestationē: vt j. e. l. si tertius. §. officiū. & l. Atteī §. in hoc vsq. in fi. & l. seq. Itē dic, dabit opere manufacto, vt If. e. §. hæc actio. ibi toriesque locum, &c.

c *Auertetur*] hęc actio non nisi dñm loci tenet, prout dhs est: siue in solidū, siue in partē. & quidē si fecit. s. dominus opus, propter quod non possum fundum meum superiorem desiccare aqua, ipse restituere, i destituere cogitur, si alius patientiam præstat, cōpetit autem domino, sed & cum domino, qui emerat ambulat, non tamen est in rem, sed in personam. Rog. 3† Alij legūt vicini. P. F.

d *Decidit*] quandocunq. in hyeme, vel in æstate.

e *Excreuit*] i. valde crescit, adeo q̄ colorem mutet: vt inf. eo. §. illud in summa, & quod dicit imbre, exponūt quidā, id est hyeme: quasi in æstate non possit locū habere hæc actio, cum magis prosit, quàm noceat. Sed tu dic imbre, id est ea, quæ solet cadere in hyeme, idem tamen, & si in æstate, & dicitur imber imbris, inde ibernus iberna ibernum, & inde September, October, Nouember, December, testante Prisciano, & facit inf. eo. l. apud Trebatium. §. 1.

f *Noceat*] id est nocere possit. & est argu. cont. sup. tit. l. dā ni infecti. l. quidam. in prin.

g *Nondum facto*] cum iudicium inchoatur. R. & plenè dixi sup. in prin. Sed arg. cont. sup. de iud. l. nō quēadmodū.

h *Cum quis*] soli dominus, non alius: vt inf. eo. l. apud. §. pe. & §. fin. Azo. & quod dicit manu, idem quandoq. si non manu, sed alio modo fiat: vt inf. l. 2. §. apud Namusam, quę est contra.

i *Maiorem*] id est, altiorem.

k *Citiorem*] id est, rapidiorem. Io.

l *Vehementiorem*] id est, profundiorem.

m *Comprimendo*] cursum aquæ, id est reprimendo fecit redundare, id est undas retro eijcere: ex qua refluxione dānum contingit vicinis: vt inf. prox. §. de eod. ibi, sed apud Seruij auditores, &c. & §. item est sciendum. Acc.

n *Natura* hic concord. inf. eo. §. sed. & si vicinus. & §. denique. & §. ijdem aiunt. & sup. tit. 1. l. fluminum. §. vitium.

o *Actione*]. s. ista aquæ pluuiæ arcendæ.

p *Continetur*] licet opus sit factum, ex quo non magis noceat.

q *Solet*] ante exclusionem prædictam.

r *Opere*] id est propter opus quod fecit.

s *Noceat*] semper expone, id est nocere possit. Acc.

t *Tollere*] hoc est contra inf. eod. l. 2. §. penult. sed hoc fecit animo nocendi, vt ibi dicitur. & infra. §. denique. vel hic tanto tempore sic concurrerat, quòd memoria nunc non extabat, & sic quasi iure seruitutis ad hoc tenetur, ibi non sic. Argumen. inf. eod. §. fina. & l. seq. & facit. sup. prox. §.

u *Tollere*] id est destruere illud opus.

a De

causa, siue fiat aratro, siue alio modo, si ager aliter coli non poterat, in hac actione nō venit. Bart.

De eo opere, [a] quod agri colendi causa aratro factum sit, Q. Mutius ait, non competere hac actionem, Trebatius autem, non quod [b] agri, [c] sed quod frumēti [d] dūtaxat quærendi [e] causa aratro factum sit, [f] solum excepit.

Sed, & fossas agrorum siccandorum causa factas, Mutius ait fundi colēdi causa fieri [1]†oportere, non tamē deriuandæ [g] aquæ causa fieri. Sic enim debere quem meliorem agrum suum facere, ne vicini deteriorem [h] faciat.

Sed, & si quis arare, & serere possit ēt sine sulcis aquarijs, teneri cum, [i] si quid ex his [k] fecerit, [2]† licēt agri colendi causa videatur fecisse: Quòd si aliter serere nō possit, nisi sulcos aquarios fecerit, [l] non teneri. Offilius aūt ait, [m] sulcos agri colēdi causa directos, ita vt in vnā pergāt partem, [n] ius esse facere.

Sed [3]† & apud Seruij auditores relatum elt, si quis salicta [4]† plantet, & ob hoc aqua [5]† restagnet, [o] aquæ pluuiæ arcendæ agi posse, si ea aqua vicino noceret. P

Labeo *[q] etiam scribit, ea quæcunque frugum, fructuūque [r] recipiendorum causa fiunt, extra hanc causā [s] esse: neque referre, [6]† quarū frugum, fructuumque percipiendorum causa id opus fiat.

Item Sabinus, & Cassius opus manufactū in hac venire actionem aiunt: nisi siquid agri colendi [t] causa fiat. Sulcos tamen aquarios, qui Græcè ἔλικες *appellantur, si quis faciat: aquæ pluuiæ arcendæ actione eum teneri [u] aiunt.

Hac actio datur vicino inferiori contra superiorem, & econuerso, si opere manufacto noceat: secus si naturaliter. Item secus, si non nocet, sed sibi prosit, licet opere manufacto in suo: quo casu etiā si auferat lucrum vicino, quod ex suo percipiebat, hac actione non tenetur. Paul.

Idem aiūt, si aqua naturaliter decurrat, aquę pluuiæ arcēdæ actionē cessare. [x] Qđ si opere facto aqua, aut in superiorem partem [7]† impellitur, aut in inferiorem deriuatur, aquæ pluuiæ arcendæ actionem competere. [y]

Idē aiunt, aquā pluuiā in suo retinere, vel superfluentem [8]† [z] ex vicini fundo in suum deriuare, dum opus in alieno nō fiat, [a] oibus ius esse, prodesse enim sibi vnusquisque, dum alij nō noceat, non prohibetur, nec quēquā hoc nomine teneri.

Denique Marcellus [9]† scripsit, cum eo, qui in suo fundo fodiens, vicini fontē [10]† auerterit, nihil posse agi, nec de dolo [b] actione. Et sanè non debet habere, * si non animo nocendi vicino, dorum causa id opus fiat.

Item Sabinus, & Cassius opus manufactū in hac venire actionem aiunt: nisi siquid agri colendi [t] causa fiat. Sulcos tamen aquarios, qui Græcè ἔλικες *appellantur, si quis faciat: aquæ pluuiæ arcendæ actione eum teneri [u] aiunt.

Hac actio datur vicino inferiori contra superiorem, & econuerso, si opere manufacto noceat: secus si naturaliter. Item secus, si non nocet, sed sibi prosit, licet opere manufacto in suo: quo casu etiā si auferat lucrum vicino, quod ex suo percipiebat, hac actione non tenetur. Paul.

Idem aiūt, si aqua naturaliter decurrat, aquę pluuiæ arcēdæ actionē cessare. [x] Qđ si opere facto aqua, aut in superiorem partem [7]† impellitur, aut in inferiorem deriuatur, aquæ pluuiæ arcendæ actionem competere. [y]

Idē aiunt, aquā pluuiā in suo retinere, vel superfluentem [8]† [z] ex vicini fundo in suum deriuare, dum opus in alieno nō fiat, [a] oibus ius esse, prodesse enim sibi vnusquisque, dum alij nō noceat, non prohibetur, nec quēquā hoc nomine teneri.

Denique Marcellus [9]† scripsit, cum eo, qui in suo fundo fodiens, vicini fontē [10]† auerterit, nihil posse agi, nec de dolo [b] actione. Et sanè non debet habere, * si non animo nocendi vicino, dorum causa id opus fiat.

Item Sabinus, & Cassius opus manufactū in hac venire actionem aiunt: nisi siquid agri colendi [t] causa fiat. Sulcos tamen aquarios, qui Græcè ἔλικες *appellantur, si quis faciat: aquæ pluuiæ arcendæ actione eum teneri [u] aiunt.

Hac actio datur vicino inferiori contra superiorem, & econuerso, si opere manufacto noceat: secus si naturaliter. Item secus, si non nocet, sed sibi prosit, licet opere manufacto in suo: quo casu etiā si auferat lucrum vicino, quod ex suo percipiebat, hac actione non tenetur. Paul.

Idem aiūt, si aqua naturaliter decurrat, aquę pluuiæ arcēdæ actionē cessare. [x] Qđ si opere facto aqua, aut in superiorem partem [7]† impellitur, aut in inferiorem deriuatur, aquæ pluuiæ arcendæ actionem competere. [y]

Idē aiunt, aquā pluuiā in suo retinere, vel superfluentem [8]† [z] ex vicini fundo in suum deriuare, dum opus in alieno nō fiat, [a] oibus ius esse, prodesse enim sibi vnusquisque, dum alij nō noceat, non prohibetur, nec quēquā hoc nomine teneri.

Denique Marcellus [9]† scripsit, cum eo, qui in suo fundo fodiens, vicini fontē [10]† auerterit, nihil posse agi, nec de dolo [b] actione. Et sanè non debet habere, * si non animo nocendi vicino,

a *De eo opere*] Mutius nimis largè locutus est. Io. & diligēter diuide sequentia responsa.
b *Non quod*] subaudi opus.
c *Agri*] vt dicebat Mutius, & subaudi tantum.
d *Frumenti*] cuius est larga significatio: frugum verò largior: vt ff. de ver. sig. l. frugem, non tamē sęnum continet, vel talia quib. homo nō fruitur ad vescendū.
e *Quæ endi*] vt in arando, & serendo, & similib. vt ff. de fundo instr. l. instita. & solu. matr. l. diuortio. §. impendia. Azo. & nota, qđ nimis strictè locutus est Trebatius: vñ corrigitur in duob. primò, qa si opus fossoriū ēet, sīm eū agi posset actiōe aquæ pluuię arcēdæ, qđ statim vetat nisi fiat animo nocendi. Itē in eo, q̄ appellationē frumenti strictè accipiebat Trebatius, nā ī quolibet terræ fructu idē ē, vt ff. §. Labeo ēt, & c. Itē Mutius in alijs duobus: qa & si nō aratro, sed alio instrō, dūmō fiat agri colēdi cā nō tenet: vt patet in fossa ff. ex. & l. salictis, vt in ꝓrio: vt §. sed. & apud. & patet. §. Labeo. & §. itē Sabinus. Itē in eo, q̄ oē opus aratro factū excepit: qa hoc restringit ad eū casum, qū sine his non pōt serere: vt ff. eo. §. sed, & si quis.
f *Factum sit*] manu, non aratro.
g *Deriuandæ*] de fossa in agrum vicini. s. animo nocendi.
h *Deteriorem*] ex ꝓposito, & facit sup. si ser. vē. l. sicuti. §. Atisto. & ff. de re. in. l. nō debet alieri. & ff. de iure. fisc. l. fi. in prin. & sup. ne ser. verb. prædi. l. quidam Hyberus.
i *Teneatur*] in Trebatij sententiā hic declinat Vlpia. author huius legis.
k *Exhibet*] l. sulcis, ex quibus secundum Trebatium, timeatur damnum.
l *Fecerit*] & damnum dari speratur.
m *Offilius ait*] Trebatij sententiam probans.
n *Partem*, non vt in plures: quia & sine his potest frumētum quæri. Ioan. qui sententiam Trebatij probat: quia & id non fieret grauā quærendi frumenti. Azo.
o *Aqua restagnet*] in superiorem gradum.
p *Noceret*] quidam habent sine no: & tūc est plana, & dic vicino. s. q̄ habet superiorē fundū: & dic noceret i nocere posset, alij habēt nō noceret: & tunc dic duob. modis. Primo: si, pro q̄uis, & vicino, q̄ hēt superiorē fundū: & nō noceret. s. nūc: nocere tñ posset. nā pro dāno nō illato agitur, vt ff. eo. l. a. §. a. Vel die vicino, q̄ potuit sibi licita, aliàs i. si tolleret aqua ꝓp̄ destructionē operis, licet ei restagnare: & sic ñ tenetur hac actio. fic ergo corrigit hic in solo isto casu, &c.
q *Labeo*] etiam scribit, ea quæcunque frugum, fructuūque recipiendorum causa fiunt, extra hanc causā esse: neque referre, quarū frugum, fructuumque percipiendorum causa id opus fiat. Item Sabinus, & Cassius opus manufactū in hac venire actionem aiunt: nisi siquid agri colendi causa fiat. Sulcos tamen aquarios, qui Græcè ἔλικες appellantur, si quis faciat: aquæ pluuiæ arcendæ actione eum teneri aiunt. Hac actio datur vicino inferiori contra superiorem, & econuerso, si opere manufacto noceat: secus si naturaliter. Item secus, si non nocet, sed sibi prosit, licet opere manufacto in suo: quo casu etiā si auferat lucrum vicino, quod ex suo percipiebat, hac actione non tenetur. Paul. Idem aiūt, si aqua naturaliter decurrat, aquę pluuiæ arcēdæ actionē cessare. Qđ si opere facto aqua, aut in superiorem partem impellitur, aut in inferiorem deriuatur, aquæ pluuiæ arcendæ actionem competere. Idē aiunt, aquā pluuiā in suo retinere, vel superfluentem ex vicini fundo in suum deriuare, dum opus in alieno nō fiat, oibus ius esse, prodesse enim sibi vnusquisque, dum alij nō noceat, non prohibetur, nec quēquā hoc nomine teneri. Denique Marcellus scripsit, cum eo, qui in suo fundo fodiens, vicini fontē auerterit, nihil posse agi, nec de dolo actione. Et sanè non debet habere, si non animo nocendi vicino,
r *Recipiendorum*] vt ff. e. §. Neraț. & ff. ea. l. §. sed. & si vicinus, sed quo agitur ad arcēdā, cum ad non arcendam dēret agi? Rñ. eadem actio cōpetit, siue ad arcendā, siue ad non arcēdā agatur: licēt nomē non conueniat, nā. & rei vēd. & ad exhi. dātur qñq. nō ad rē, vel eius exhibitionē, sed ad æstimationē, quāti in litem fuerit iuratū: vt ff. eū, qui dolo desijt possidere, vel qui tignū alienū suis īiunxit ædib. vt ff. de rei vēd. l. q restituere. & ff. de tig. iniūcto. l. s. §. fin. licet nomen actionis ad hoc non cōueniat, sic, & actio cōi diuid. datur pro fructib. & sumptib. non pro diuisione facienda: vt sup. cōi diuid. l. 4. §. sicut. controuersiam ergo nominis pertinacib. relinquamus: vt C. de consti. pecu. l. 2. §. pe. p *Noceret*] ergo si nō noceret, nō tenetur: & in hoc corrigitur Mutius ptimò. Azo. q *Labeo*] mediā viā eligens, nec Trebatij nec Mutij: quam. s. mediam viā tenuere beati.
s *Fructuūq́*] pro eodem ponitur: vt inf. de ver. sig. l. frugem.
s *Causam*] i. nō pertinet ad hāc actionē. hoc tñ verum puto, si non animo nocendi fuit factum: vt inf. eo. §. denique.
t *Agri colendi*] spāle ergo aliquid statuit ꝓp̄ agriculturā: vt C. de ſctui. l. fi. §. fi.
u *Actione eum teneri*] si ſerere, & arare possit sine sulcis aquarijs, vt ff. dicit. ergo à ꝑuo, si non pōt, nō tenetur. & in hoc secundò corrigitur Mutius. & facit, ff. e. l. vicinus.
x *Cessare*] vt & ff. §. huic. & §. sed. & si vicinus. & §. deuiq.
y *Competere*] vt ff. e. §. Neraț. Acc.
z *Superfluentem*] id est, superabundantem.
a *Nō fiat*] vt & inf. prox. §. cum multis concord. quæ & huic concordant.
b *De dolo*] nec alia: vt & ff. e. l. si in men. & su. tit. l. Proc.
c *Habere*] s. vicinus actionem contra illū qui in suo fundo fodit, si non animo nocendi, &c. quia tunc tenetur de dolo: vt hic dicit. & nota ex hoc s. in suo licere facere, q̄ vult. Item, qđ alij noceat, & sibi non prosit, non licet, & ad hoc cōcordant: inf. ne qd in loco publ. l. 2. §. aduersus. & inf. de iure aduq. priu. l. veteres. & inf. de aqua quot. & æstiu. l. 1. §. fi. qs. & inf. de intur. l. fi. & l. si qs de libert. & inf. e. l. in sūma. ꝑ. & ff. ti. l. flumen. §. fi. & l. Proc. & inf. e. l. si in meo. & ff. de furt. q̄ mutat ipsum. & l. vetū ē. & ff. ad l. Cor. de sic. Diuus. & ff. de neg. ge. l. at qui natura. § cū me. & si ser. vendi. l. fistulas.

ſtulas.& l.ſicuti.§.pe.& ſi.& de pig.actio l.ſi.1.tũ.& de le. 2.l.cum pater.§.Titio,& de bo.lib.l. ſi quis libertum.& de he.præſt.l.virilis.§.ſi adierit.& C.de relig.l.ſtatuas. & ſup. de ſer.vrb.præd.l.quidã Hybernus. & ad l.Aquil l.quemadmodum.§.1.& 2. & C.de ſcã.l.1.& inf de reg.iur.l.nullus.

a *Natura*] facit ſup. prox.§. & inf l.prox. in princ. & l.apud.§. ſi vicinus.

b *Facto*].ſ. ab inferiore. Accur.

c *Inhibeat*].ſ.inferior per opus,quod fecit.

d *Mittat*] ſuperior.

e *Natura*]ſic & ĩ.de ſer.ruſt.p̃d.l.ſi mihi. §.ſecu.& ſup.ti i.l.fluminũ.§.vitium. Acc.

1† P.Fl. fluat. f *Nocet*]i.nocei poſſit.

g *Pluuia*].i ꝙ pluuiã.

h *Niſi agri colendi*],vt & ſup.§.de eo.

i *Id*].ſ.opus.

K *Coremj* eius aquæ cui iungitur: nec.n.ſi gutta pluuię cadat in aquã non pluuiã habet locũ actio aquæ pluuiæ arcendæ. Az.

2† P.F.vt verius qs dixerit ñ aquã: ſed loci natã nocere.

l *Vel inter ſitj* .i. valdè creſcit, ſic ſup.de lib.& poſth.l.Gallus, §.ille, & ſup. de fun. inſtru.l. quæſitum.§. ſed ſi fundus. Azo.

m *Ceſſat*] contra ſup. tit.1.l.eorum.§.ſi.ſed aliud eſt in cautione damni infe. quæ interponitur pro damno, quod timetur futurum in ruſtico, vel vrb.prædio,quam in hac actione, q̃ ruſtico prædio ĩm prouideri: nam & aliàs ex cautione damni infecti culpa alicuius dãno dato non agitur. vt ſup.ti.1.l. fluminũ. §. præterea ſi furni, hæc actio tantum operę manu facto cõpetit: vt ſup.eo.§.hæc autem actio. Azo.

n *Iuſt non eſſe*].ſ.negatoria. M. quæ hãt locum vbicunq; & qualitercunq; in alieno facis. qđ iure ſeruitutis q̃ habens, facere non potes: vt ſup.ſi ſer.ven.l.2.1.ſi.& §. 1.licèt P.dixerit eam non competere. niſi p̃ceſſerit ſeruitus, quę ſuia amiſſa.vel remiſſa: arg.ſup.ſi ſer.ven. l.ſicuti.§.Ariſto.

3† P.Fl. Caſcellius.

4† Duar. legit nocet,aliàs, nocebit.

5† P.F.E aquæ pluuiæ arcẽdæ actionem.

o *Specialem eſſe*]agri: quia tantum de agro illa competit actio ſpecialiter. Azo.

6† P.Fl. nam eſt publico oriens.

p *Stillicidijs*]ſed negatoria generalẽ eſſe ſiue agro, ſiue ædificio timeatur noceri.

7† P.Fl. deeſt aliquo.

q *Coercebitur*]nec minus & negatoria, cum generalis ſit: vt hic dicit.

r *Oriatur*]ſcilicet aqua. Accur.

ſed ſuum agrum meliorem faciendi,id fecit.

¶ Itẽ ſciendũ eſt,hãc actionẽ, vel ſuperiori aduerſus inferiorem cõpetere,ne aquã,quę natura [a] fluit, [1]† opere facto [b] inhibeat [c] p ſuum agrũ decurrere, & inferiori aduerſus ſuperiorẽ, ne aliter aquam mittat, [d] q̃ fluere ſolet natura. [e] Huic êt illud applicandũ eſt, núquã cõpetere hãc actionẽ, cũ ipſius loci natura nocet. [f] Nã ibi [2]† verius qs dixerit nõ aquã, ſed loci naturã nocere.

¶ In ſumma puto ita demum aquæ pluuiæ arcendæ actionẽ locũ hãre, ſi aqua pluuia,[g] vel quæ pluuia creſcit,noceat,nõ naturaliter. ſed opę facto,niſi agri colẽdi [h] cã id [i] factũ ſit.

¶ Imbre autem creſcere eam aquam dicimus,quæ colorem [k] mutat,vel [*] increſcit. [l]

Hæc actio tunc competit,cũ per aquam nocetur prædio ruſtico: & nihilominus competit negatoria, ſecus,ſi prædio vrbano: quia eſt neceſſe ad negatoriam recurrere. Item non quærimus vnde aqua oriatur, ex ruſtico, vel vrbano, ſed cui noceat. Pau.de Caſt.

¶ Item ſciẽdum eſt,hãc actionem non alias locum habere, quàm ſi aqua pluuia agro noceat: Cæterum,ſi ędificio,vel oppido noceat, ceſſat [m] hæc actio. Agi autẽ ita poterit,ius nõ eſſe [n] ſtillicidia, vel fluminа immittere, & iõ Labeo,& Caſſius [3]† aiunt, aquæ quidẽ pluuiæ arcendæ actionem ſpecialem eſſe, [o] de fluminibus, & ſtillicidijs [p] generalem, & vbique agi ea licere. Itaque aqua quæ agro [4]† noceret, [5]† aquæ pluuiæ arcendæ actione coercebitur. [q] Nec illud quæramus vnde oriatur, [r 6]† nã ſi ex publico loco oriens, vel ex loco aliquo [7]† ſacro, per fundum vicini deſcendat, iſq; opere facto in meum fundum eã auertat,aquæ pluuiæ arcendæ teneri eum Labeo ait.

¶ Caſſius quoque ſcribit, ſi aqua ex ædificio vrbano noceat, vel agro, vel ædificio ruſtico, [s] agendum [t] de fluminibus,& ſtillicidijs.

¶ Apud Labeonem autẽ inuenio relatum, ſi ex agro meo aqua fluens noceat loco, [u] qui eſt intra continentia [8]† ædificia, non poſſe me aquæ pluuiæ arcendæ conueniri. Quòd ſi ex continẽtibus [x] profluens in meum agrum defluat, eiq; noceat: [y] aquæ pluuiæ arcendæ eſſe actionem.

Hæc actio non habet locum cum opere manufacto non infertur damnum, ſed aufertur lucrum: nec etiam quãdo res reducitur ad priſtinos terminos naturales, ſecus ſi vltra terminos. Pau.de Caſt.

¶ Sicut autem opus factum,vt aqua pluuia mihi noceat, in hanc actionem venit: [z] ita per contrarium quæritur, an poſſit aquæ pluuiæ arcendę agi,ſi vicinus opus fecit [9]† ne aqua, quæ alioquin [a] decurrẽs agro meo proderat,huic ,pſit? Oſſilius igitur, & Labeo putant agi non poſſe,etiam ſi interſit mea,ad me aquam peruenire, hanc enim actionem [b] locum habere,ſi aqua pluuia noceat, [c] non, ſi non profit.

¶ Sed & ſi vicinus [d] opus [e] tollat, & ſublato eo aqua naturaliter ad inferiorẽ agrũ perueniens noceat, Labeo exiſtimat aquę pluuiæ arcendæ agi non poſſe,ſemper.n.hanc eſſe ſeruitutem [f] inferiorum prædiorum, vt natura profluentẽ aquam excipiant. Planè ſi propter id opus ſublatum vehementior [g] aqua profluat, vel deriuetur, [10]† aquæ pluuiæ

s *Ruſtico*] id eſt,quod in iure eſt.

t *Agendum*]negatoria: vt ſup.dixi proxi.§. nihilominus tñ hac actione agatur,vbi ex agro,vel ędificio nocetur agro,ſecus ſi ex agro,vel ædificio nocetur ædificio: vt inf.§.prox.

u *Loco*].i.fundo toto,vel eius parũ: vt inf.de ver.ſig.l.locus, & l.fundi.§.locus. & dic. niſi is locus ruſtici prædij appellatione contineatur, ꝙ eſſe põt: vt inf. de ver. ſign.l.vrbana.& tunc idem in eo, ꝙ in cæteris agris obſeruabitur, vt dictũ eſt. ĩ. §.itẽ ſciendum Azo.

x *Ex continentibus*]ędificijs, q̃ ergo p̃dia dicam vrbana,vel ruſtica hẽs inf.de verb. ſig l.vrbana p̃dia. Et no. ꝙ ſicut hic inſpicit p̃dium, cui nocet aqua, ſit ruſticũ, vel vrbanum. ad hoc vt hẽat locũ hæc actio, vel nõ: ſic & inſpicit p̃diũ, cui debeĩ ſeruitus ad ſciendũ ſit ruſtica,vel vrbana: vt ĩ. de ſeru. vrb.præd l.1. & l.ſeruitutes. quę in ſuperficie. §.i.licèt ſit ar. contra ſup. de ſer. ruſt.præd.l.2.

8† P.F.ſecerit.

y *Noceat*] .i. nocere poſſit.

z *Venit*].ſ.vt deſtruat.

a *Alioquin*] .i.aliàs, nullo opere facto.

b *Actionem*]..ſ.directã: agitur ĩ vtili: vt ĩ.l.prox.ſ.item Varus.& pro hoc inſ. nota in loco pub.l 2.§. meritò ibi. dãnum, &c. & ſup.de edẽ.l.ſi qs.§.ſi initiũ. Alij dicunt nec vtile cõpetere niſi in caſu l. prox. §.item Varus, & pro eis ſup.tit.j.l. oculus, & j. de fur.l ſi is cui, §.ſi.& ſup.de cond.& dem.l.Titio, §.2.

c *Noceat*].i.nocere poſſit pop⁹ qđ ille facit.

d *Sed & ſi vicinus*]ſuperior. Accur.

e *Opus*]cuius non extat memoria: vt inf. l.proxi.§.item Varus. ADDITIO. Iſtã glo reꝑhẽdit hic Bar. nã ſi memoria nõ extaret,q̃ tolleret illud opus,teneretur: vt inf. §.prox. & d.§.itẽ Varus.ĩ intellige opus, cuius extat memoria & iſtud non, poſitum in hac gl. fuit per exorem poſitum.

f *Seruitutem*].i. quaſi ſeruitutem. vt in fin. huius,l. & facit ĩ.eo. §.item ſciendum.à ſi mili ergo. & homo inferioris dignitatis maiori perſonæ debet exhibere reuerentiam, vt ſup.de alt.iud.mu.cau.fac.l.3.1.reſpon. Acc.

g *Vehementior*]quàm naturaliter ſolebat fluere.

10† P.Fl. hoc eſt ędificio.

Quaſi

arcendæ actione agi posse etiam Labeo confitetur.

In cursu aquæ primò debet inspici conuentio, secundò loci natura: tertio vetustas. Item, qui debet seruitutem, potest cogi vt patiatur, non vt quid faciat. Bart.

¶ Denique ait de † conditionibus agrorum quasdam leges [2] esse dictas, [b] vt quibus in agris [c] magna sint flumina, [d] liceat mihi [e] in agro, scilicet tuo, aggeres [f] vel fossas habere. Si tamen lex [g] non sit agro dicta, agri naturam esse seruandam, & semper inferiorem superiori seruire: atque hoc incommodum naturaliter pati inferiorem agrum à superiore, compensareq; debere cum alio commodo. [h] Sicut enim omnis pinguedo terræ ad eum decurrit, ita etiam aquæ incommodum ad eum defluere. Si tamen agri lex [i] non inueniatur, [k] vetustatem [l] vicè legis tenere. * Sanè enim & in seruitutibus [m] hoc idem sequimur, vt, vbi seruitus non inuenitur imposita, [n] qui diu [o] vsus est seruitute neque [p] vi, neq; clam, neq; precario, habuisse, longa consuetudine [q] velut [r] † iure impositam seruitutem videatur. Non ergo cogemus [r] vicinum aggeres munire: [s] sed nos in eius agro munemus: eruque ita quasi seruitus, [t] in quam rem vtilem actionem [u] habemus, vel interdictum. [x]

Si vicinus teneatur recipere aquam de fundo vicini, vel propter seruitutem impositã, vel propter præscriptam, vel propter naturam loci, cessat hæc actio. Paul. de Cast.

Paulus lib. 38. [3] † ad Edict.

LEX II.

IN summa, tria sunt per quæ aqua plus aræ contra inferiorem, vt vel ipse purget, vel patiatur ab eis purgari illis foueã. Idẽ multò magis seruandum est in hoc casu: nam si inter meũ fundũ, & tuum erat fouea, q̃ erat communis, & mea & tua: & in eã decurrebat aqua ex meo fundo, & tuo & cũ esset plena lapidibus, vel terra, vel ie purgare eã partem, quæ mihi accedit, tu non permittis: agam contra te act. aquæ pluuiæ arcendæ.

¶ *Cassius autem*] Si ciuitas faciat fieri aliquod opus causa aquæ mittendæ, fit ex eo casu illius operis habeã damnũ, non tamen habeo hanc act. idem est & si opus ex quo timeo damnum, memoria non exat, quando sit factum.

¶ *Apud Aphricanum*] Pone casum, vt ex glo. colligitur, quę incipit, in cuius prædio &c.

¶ *Item Varus*] Aggerem qui erat in fundo tuo, vis aquæ deiecit, & ita aqua pluuiæ quæ mihi prius non nocebat, mõ nocet, nũc volo agere cõtra te act. aquæ pluuiæ arcendæ, vt tu reficias aggerem, quæritur an possim? & dicit Varus fore distinguendum: nam si naturalis erat agger, non possum agere, idem si manu factus, sed eius memoria non extabat, si autẽ extet, tunc possum agere. Labeo autem dicit, q̃ si manu factus sit agger, etsi memoria eius non extet, agere possum, vt reponatur: nam hæc act. neminem cogi posse dicit. Sed in naturali aggere destructo habeo saltem vtilem act. vel interdictum, vt me permittat reficere hoc enim æquitas suggerit etsi iure stricto deficiamur.

¶ *Apud Namusam*] Aqua ex superiori agro ibat in inferiorem per quandam foueam naturaliter factã, vna die aqua e rescens præ nimium coram illam foueam replenit lapidibus & terra, ita q̃ aqua amplius intrare non potest. & aqua sic remanebat in superiori agro: & sic superior ex hoc damnum habebat, nunc superior vult agere contra inferiorem, vt finat purgari illam foueam, quæritur an possit? Et dixit Namusa quod sic. Labeo autem contrarium dixit hac ratione: nam sicut ex natura seruiebat inferior fundus superiori sic cum per se natura agri fuerit mutata, æquo animo vnumquemque ferre debere, postea Iurisconsulti sententiam Namusæ approbat æquitate plenam.

¶ *Idem Labeo ait*] Ex agro meo aqua decurrebat in tuum inferiorem: & sic sæpe currendo excauauit in fundo tuo, i. fossam

---

a *Quædam leges*]id est, pactiones solere apponi: vt infra. de ser. l. fin.

b *Dictas*]id est, consuetas dici.

c *Agros*]inferioribus.

d *Flumina*]superuenientia de superiori agro. Vel dic flumina, id est, superabundantia aquæ

e *Liceat mihi*]cuius agri sunt i li qui sunt pleni aqua veniente ex fundo superiori.

f *Aggeres*] vt aqua versus aliquam partẽ vadat, vt aget meus ea euacuetur.

g *Lex*]id est pactio. hic sup. depositi. l. 1. §. si conuenerit.

h *Commodo*] vt inf. de re. iu. l. secũdũ naturam. & C. de cadu. tollẽ. §. profecundo.

i *Si tamen agri lex*] id est pactio.

k *Nõ inueniatur*]nec natura loci hoc dictat: ga planasũt loca.

l *Vetustatẽ*]cuius nõ extat memoria, sim M. vel z. an sim nos, vetusti dices, & hoc l pluuia: nã, & i ñ pluuia idẽ ẽ: vi hic ubijcit sanè. n. &c. Acc.

m *In seruitutibus*]aquæ & aliis.

n *Non inuenitur imposita*] i. non probatur p testes. qui interfuerint constitõi seruitutis: sed solo tẽpore cã sibi deberi nouit.

o *Diu*]i. tanto tẽpore cuius non extat memoria. Sic ponitur diutius inf. de cri. actuq; prius l. apparet. pe. memoriã tẽpe queri nõ posse: vt l. proxi. §. idem Labeo ar. si in agro. & §. idẽ Labeo ar. cũ quæritur. sup. de ser. l. seruitutes. & sim hoc quod subijcit longã expone. i. õgrã summã. vt dicit diu. pro decẽ annis: vt inf. qui. & à qui. l. fi cũ hæc. §. Aristo. & ẽgã similiter decẽ an. vt Inst. de vsuca. in sub. & in prin. & loquitur de ser. aquę quæ perpetuã habet causam. vel quasi: vt sup. de ser. vrb. prę. d. l. fortasse. §. fi sic ergo loquitur. vt si vlus est ẽgo tẽpe & ex solo tẽpe nitatur, dicatur acquisiuisse ẽgã consuetudine. i. per ẽgã consuetudinẽ & sine tit. vt. §. si seruen. l. fi qs diuturno. si verò nõ ex tpe nitatur, sed dicat aliquo modo constituta sibi, vel prædecessori suo fuisse seruitutẽ: idq; longa consuetudine dicat præsumendũ, audiẽs. & hoc est vel iure imposita. &c. Arg. sup. de vsur. l. cum de in tem verso. & sic habes ibi, vel iure. &c. Alij habent hic velut: & tunc primum. s. si vlus est longo tempore, comprehendat ambos prædictos casus, quibus cõstituitur seruitus: velut si esset iure imposita per pactionem. vel testamentũ: subaudies tamen quasi impositam: vt statim dicea.

p *Neque* ,hæc verba expone. vi. inf. quod vi, aut clam. l. 1. §. qd fit vi: & l. 3. §. fi & de vi arma. l. vim facit. & vti possid. l. si duo. §. hoc interdictum.

q *Consuetud ne* ,id est, per longam consuetudinem.

r *Cogemus*] aliter cum quis impositam seruitutem habet, tunc enim eum necogemus: vt sup. de ser. vrb. præd. l. eum Ir. imò generaliter idem in seruitutibus. vt nõ cogatur, vt sup. de ser. l. quoties. ,seruitutem. Azo. & speciale est in seruitute oneris ferendi per d. l. eum.

s *Mun re* ,refert se quando pacto, vel vetustate.

t *Quasi seruitus*] Nota quasi. quia sicut præscriptione quæritur vrile dominium: sic vtilis seruitus non directa quæritur tempore hinc est q̃ vtilis actio pro ea datur: vt subiecit. Alij dicunt quasi esse expressiuum veritatis, & quod subijcitur vtilem dicitur id est. effi acem.

u *Affectum* ,confessorium M. vt sup. ñ fer. ven. l. si quis diuturno in prin.

x *Interdictum*]vtile vti poss. vt ñ. ñ fer. ven. l. sicuti. §. Aristo.

In ñ. & sup. de ser. l. pe. Itẽ no. hic lõgam consuetudinem pro lege seruandã. sic & inf. eo. l. ñ prius. §. 1. & l. qã Princeps. §. ñ. & sup. de vsu. l. q̃ permisses. §. 1. & inf. ñ cuiã reo. l. ñ q̃s reũ. & sup. de le. & Senatusc. l. de qb. & l. sed & ea. & ẽ. de pb. l. ñ arbiter. & inf. de aqua quot. & esti. l. hoc iure. §. Iuctus. & inf. eo l. ñ. & C. de seruit. l. 2. & sup. de ser. vrb. prædi. l. qui luminibus, & eo. ti nua seq. l. cum ista.

a *Adde tu. q̃ dicatur longa consuetudo: & dico q̃ tam de iure ciuili. q̃ cano nico dẽ decẽ annorũ: q̃ sic pb. ad inducẽdã consuetudinẽ longã ipsi acquirit: vt C. q̃ fit lõgi temporis. in rubro. & nigro. & l. 2. C. de seruit. sed lõgã ipsi dẽ decẽ annorũ. vt C. de pre. lõ. rẽ. ergo. &c. Idem no. B. in l. de q̃b. sup. q̃ legib. & Cy. in al. l. 2. & Card. no. l. statuimus. & ibi Fe. Lin prin. de maiorit. & obed. Qd ñ li. nisi ta lis cõsuetudo haberet de iure alterius eccle sie: q̃a requirit spatiũ quadraginta ann. vt p Fe. & Do. in pañ. c. statuimus. * No. q̃ consuetudo cuius memoria nõ extat, hẽt vim constitutionis, & iuri derogat. cõc. text. in c. hæc quippe. 3. q. 6. gl. in c. sua per q̃busdam. ñ. 1. de ver. & rerũ sig.*

z] *Illud ñ est verũ, sim Bart. quia dictio. diu. verificat in decem ann. vt ff. qui. & à q̃bus. l. fi cũ fidei cõmissa. & Aristo.*

z † *P. Fl. deest. de.*

1] *P. Fl. ex iure.*

3] *P. Fl. 49.*

fossam fecit, & sic aqua in illã fossã decurrit, nũc fossa repleta terra, vel lapidib. aqua restagnat in superiorẽ agrum. Dicũ non possum agere secũ, vt purgem vel purgeri sinas, & hoc dixit Labeo. Si aũt iure seruitutis illa fossa facta fuit, eius memoria non extat, nũc bene possum agere, vt reficias.

Idem Labeo] Nunc dicit: qñ quæritur an exstet memoria facti operis vel nõ: ñ é necesse q dicat dies et Consul. sub quo factũ fuit opus: sed sufficit si constat factũ esse, et factũ esse ñ ambigatur: & verbũ dicã, non est necesse q testes dicãt se vidisse, sed sufficit si dicãt se audiuisse eos, qui memoria tenuerunt, si dicant q audierint quosdã dicere q viderunt, qã illud opus factu fuit.

Idem Labeo] Si vicinus fecit aliqã opus in fundo suo, p q aqua fluminis, q inde ibat, nõ iuit, & sic aqua iuit ad fundos aliorũ. & debat eis dãnũ: quæritur an vicini possint agere ꝫ illũ ac. aq. pluu. arcẽ. Dicit q nõ si ille fecit cã vi ãdi dãni, ñ vt vicinis noceret. Sed ó dicit, si fundus tuus det meo fundo seruit. recipiẽdi aq̃ ex meo fundo: & sic aq̃ recipias & nunc velis agere act. aq̃ pluu. arc. ne immittã aq̃. dicit q ñ potes: & hoc ãt dixit Labeo. Fr.

a *Per quæ*, id est pp quæ.

b *Lex*] i. pactũ. Modo dicẽs, q vt lex seruetur vt s. dep. fol. l. si conueniat. Azo.

c *Vetustas*] cuius nõ extat memoria, ſm quosdam, in die alienat. vt sup. l. prox. s. fin. duumvir.

d *Aliter audiendum*] sic ꝫ si cet. per. l. qã. & C. de transa. l. fratris, & de agr. & cens. l. 1. in pri. Et no. q natura & loci vetustas cedunt legi superuenienti: vt ꝫ. l. prox. s. si. ubi si tamen lex &c. Item lex & natura cedũt vetustati: vt C. de præsc. long. l. fi. in fi. & ff. eo. s. Cassius. l. fi. & concor. pone in superiori l. in fi. hic dic possunt. Acc.

e *Vera esse*] id est fossa vetus esse &c.

f *Memoriam*] fossæ factæ.

g *Vicinum*] id est, cuius erat prædium. Azo.

h *Nostro*] q seruiebamus ab eo, de cuius prædio aqua currebat, & ꝫ cui prædio decurrebat, p siccãdo nõ prædio. & aliorũ.

i *Agi posse*] Quomodo hoc cum nihil faciat: & hæc actio ex opere facto datur: vt sup. eod. l. 1. s. hæc autem actio? Responsum interpretantur cum facere.

k *Vellet*] qui ea vnus de his, quib. nocebat. & hoc vltimum est verius, cum ea nõ sit natura seruitutũ, vt cogatur aliquis aliquid facere: vt sup. de serv. l. quoties. s. seruitutũ. & in l. prox. s. si. Vel dic q solitus erat purgare: nec memoria extabat, quo tpe non esset solitus purgare. vt & inf. eod. s. idẽ Labeo ait si in agro. & sup. de proba. l. si arbiter. Acc.

ADDITIO. Dic q prima solu. dicit ita. & secunda continet diuinationem, quare dicas aliter ſm Bart. hic. Et quoddam est opus, quod affert commodum facienti. vt in purgãdo fossam, vbi est recollectio pinguedinis, & tũc debet agi alternatiuè. & quoddã est opus, qđ dẽt fieri iure seruitutis, & quo ea nõ præbet cõmodum facienti: & tũc ille q dẽt seruitutẽ, non debet facere, vt sup. l. proxima fi. quod tene mentis ſm eundem Bart. l. *Eam*]. s. fossam. ‖ *Si ita est finis*] ad hoc, quod de confinio dicit, facit ꝫ. pro socio. l. illud. & cõi diuid. arbor. & ff. de acq. rer. do. l. adeo. ff. fi. & l. seq. Acc. ‖ *In confinio*]. s. duorũ fundorum: & sic erit communis fossa. ‖ *Magis*] magis iõ dicit quia iure dominij. quod hẽs in ea, at in superiori casu agitur actione aquæ pluuiæ arcendæ. iure seruitutis competentis, & ita vtilis superioris: cui hic directa, vt inf. eo. l. penult. dices. in hoc ergo differt hic casus à superiori. Acc. ‖ *Publica authoritate*] sic habeo in causa damni infecti: vt ff. tit. 1. l. finium. ff. si publicus. Acc. ‖ *Vetustas*] qñ dicat extare memoria, & qñ nõ dixi ꝫ. e. s. idem Labeo ait cã quæri. & de rob. l. si arbiter, sed qđ dñi hoc de vetustate corrigi per seq. s. q non placet. ‖ *Fossam* quæ est in superiori fundo. ‖ *Ex qua*]. s. fossa. ‖ *Vicinum*] in cuius prædio erat fossa, q debebat seruitutem. nec ob. ꝫ. d ser. l. quoties. s. seruitutũ. qñ cũ fuit imposita seruitus, hoc fuit ex pacto in ipsum in pacto. vt vicinus. in cuius prædio siue fossa imponebatur seruitus, deberet purgare fossam, & sic subaudiebat hic Ioan. aliàs regulariter est contra: vt supra. de ser. v. b. prædi. l. seruitutes. s. si subtilium. & supra. de ser. l. quoties. s. fin. nisi in seruitute oneris ferendi: vt supra. si ser. vendi. l. & ff. forte. s. etiam. & l. sicuti. in pri. & s. i nõ ergo ob. sup. prox. s. & inf. s. idem Labeo in eo, quod hic subiicit non interesse, esset memoria, vel non, quia frustra quæritur memoria, vbi ex pacto deberetur vel ex loci natura. Alij dicunt vicinum purgare id est pati purgare. Tertij dicunt hic speciale, vt etiam ipse purget: quia cũ habeat emolumentum, vt aqua sua recipiatur. sentiat. & onus. & in eo, qđ subiicit extet memoria. &c. dicunt corrigere superiorem. s. & ab illo. in. ff. eod. s. idem Labeo, notant differentiam, quoũ illic in opere loquatur: hic autem in fossa. vel aliter cogitur vicinus. in cuius agro est fossa. non ab inferiori. sed a superiori. vel collaterali, cui nocet aqua ex restagnatione. Acc.

t *Vis aquæ*] violentia aquæ. vel contumelia. sic ff. de dãno infecto. l. flumina. s. idem Seruius.

u *Reponat*] id est restituat.

x *Reponi*] id est restitui.

quæ [a] inferior locus superiori seruit: lex, [b] natura loci, vetustas, [c] quæ semper pro lege haberur, minuendarum [d] .l. litium [e] causa.

Qui impedit me vti seruitute mihi debita, vel præscripta, tenetur hac actione, seruus si opus fiat publica authoritate, vel facti memoria nõ existente. Bart.

Apud Labeonem proponitur fossa vetus esse [f] agrorũ siccandorum causa: nec memoriam [g] extare, quando facta est: [t] †hanc inferior vicinus [h] non purgabat: sic fiebat, vt ex restagnatione eius aqua fundo nostro [i] noceret. Dicit igitur Labeo aquæ pluuiæ arcendæ cũ inferiori agi posse, [k] vt vel ipse purgaret, vel tẽ [l] pateretur in pristinũ statum eam [m] [n]† reducere.

Præterea, si in confinio [o] fossa sit, neque purgari vicinus patiatur eam partẽ, quæ tibi accedat, posse te magis [p] agere aquæ pluuiæ arcendæ actione, Labeo ait.

Nota duos casus, in quibus est hac actio. s. opere manufacto, vt quando fuit factum authoritate publica, & quando non extat memoria. Pau.

Cassius autem scribit: Si qua opera [q] aquæ mittendæ causa publica authoritate [r] facta sint, in aquæ pluuiæ arcendæ actione, eũ teneri. Labeo autem [7]† putat, si manu factus sit agger, etiam si memoria eius non extat agi posse, vt [s] [8]† cessare actionem non venire, in eadem [9] † causa esse ea, quorum memoriam vetustas [10] excedat. [4]†

Vicinus, qui habet fossã iure seruitutis in fundo vicini, si illa fossa repleta dat dãnum ei, in cuius fundo est, cogitur eam reficere. Pa. de Ca.

Apud Alphenum [5]† verò relatum est, eam fossam, [q] ex qua [r] ad inferiorem fundum aqua descendit, cogendum esse vicinum [s] purgare, siue extet fossæ memoria, siue nõ extet, quod, & ipse puto probandum.

Qui non patitur opus naturale, vel quasi in pristinũ statum reduci, hac actione vtili conuenitur. Bart.

Item Varus ait, Aggerem, qui in fundo vicini erat, vis aquæ [t] deiecit, per quod effectum est, vt aqua pluuia mihi noceret. Varus ait: Si naturalis agger fuit, non posse me vicinum cogere aquæ pluuiæ arcendæ actione, vt eum reponat, [u] vel reponi [x] finat. Idemq. putat, & si manufactus fuerit, neque memoria eius extet, [6]† quòd si extet, putat aquæ pluuiæ arcendæ actione eũ teneri. Labeo autem [7]† putat, si manu factus sit agger, etiam si memoria eius non extat agi posse, vt

[1]† P. F. in eademq.

[2]† P. Flo. excedit.

[3]† P. Flo. Atcium.

[4]† P. Flo. extaret.

[5]† P. F. & est, putat.

[a] *Inferior*] vicinus. Azo.

[b] *Lex*]. i. pactũ. s. de ser. l. si conueniat. Azo.

[c] *Vetustas*] cuius nõ extat memoria, ſm quosdam. in die alienat. vt sup. l. prox. s. fin. duumvir.

[d] *Litium*] sic ꝫ si cet. per. l. qã. & C. de transa. l. fratris, & de agr. & cens. l. 1. in pri. Et no. q natura & loci vetustas cedunt legi superuenienti: vt ꝫ. l. prox. s. si. ubi si tamen lex &c. Item lex & natura cedũt vetustati: vt C. de præsc. long. l. fi. in fi. & ff. eo. s. Cassius. l. fi. & concor. pone in superiori l. in fi. hic dic possunt. Acc.

[e] *Causa*] Vera esse, id est fossa vetus esse &c.

[f] *Agrorũ*] Memoriam] fossæ factæ.

[g] *Non purgabat*] Vicinus, id est, cuius erat prædium. Azo.

[h] *Noceret*] Nostro, q seruiebamus ab eo, de cuius prædio aqua currebat, & ꝫ cui prædio decurrebat, p siccãdo nõ prædio. & aliorũ.

[i] *Agi posse*] Quomodo hoc cum nihil faciat: & hæc actio ex opere facto datur: vt sup. eod. l. 1. s. hæc autem actio? Responsum interpretantur cum facere.

[k] *Vellet*] qui ea vnus de his, quib. nocebat. & hoc vltimum est verius, cum ea nõ sit natura seruitutũ, vt cogatur aliquis aliquid facere: vt sup. de ser. l. quoties. s. seruitutũ. & in l. prox. s. si. Vel dic q solitus erat purgare: nec memoria extabat, quo tpe non esset solitus purgare. vt & inf. eod. s. idẽ Labeo ait si in agro. & sup. de proba. l. si arbiter. Acc.

[l] *Pateretur*] Duo dicere.

[m] *In confinio*] fossa sit, neque purgari vicinus patiatur eam partẽ, quæ tibi accedat, posse te magis agere aquæ pluuiæ arcendæ actione, Labeo ait. Nota duos casus, in quibus est hac actio. s. opere manufacto, vt quando fuit factum authoritate publica, & quando non extat memoria. Pau. Fossam fecit, & sic aqua in illã fossã decurrit, nũc fossa repleta terra, vel lapidib. aqua restagnat in superiorẽ agrum. Dicit q non possum agere secũ, vt purgem vel purgeri sinas, & hoc dixit Labeo. Si aũt iure seruitutis illa fossa facta fuit, eius memoria non extat, nũc bene possum agere, vt reficias. Vicinus, qui habet fossã iure seruitutis in fundo vicini, si illa fossa repleta dat dãnum ei, in cuius fundo est, cogitur eam reficere. Pa. de Ca. Qui impedit me vti seruitute mihi debita, vel præscripta, tenetur hac actione, seruus si opus fiat publica authoritate, vel facti memoria nõ existente. Bart. Qui non patitur opus naturale, vel quasi in pristinũ statum reduci, hac actione vtili conuenitur. Bart.

[n] *Reponi*] id est, restitui.

[o] *Confinio*] duorũ fundorum: & sic erit communis fossa.

[p] *Magis*] magis iõ dicit quia iure dominij. quod hẽs in ea, at in superiori casu agitur actione aquæ pluuiæ arcendæ. iure seruitutis competentis, & ita vtilis superioris: cui hic directa, vt inf. eo. l. penult. dices. in hoc ergo differt hic casus à superiori. Acc.

[q] *Ex qua*]. s. fossa.

[r] *Ad inferiorem*] in cuius prædio erat fossa, q debebat seruitutem. nec ob. ꝫ. d ser. l. quoties. s. seruitutũ. qñ cũ fuit imposita seruitus, hoc fuit ex pacto in ipsum in pacto. vt vicinus. in cuius prædio siue fossa imponebatur seruitus, deberet purgare fossam, & sic subaudiebat hic Ioan. aliàs regulariter est contra: vt supra. de ser. v. b. prædi. l. seruitutes. s. si subtilium. & supra. de ser. l. quoties. s. fin. nisi in seruitute oneris ferendi: vt supra. si ser. vendi. l. & ff. forte. s. etiam. & l. sicuti. in pri. & s. i nõ ergo ob. sup. prox. s. & inf. s. idem Labeo in eo, quod hic subiicit non interesse, esset memoria, vel non, quia frustra quæritur memoria, vbi ex pacto deberetur vel ex loci natura. Alij dicunt vicinum purgare id est pati purgare. Tertij dicunt hic speciale, vt etiam ipse purget: quia cũ habeat emolumentum, vt aqua sua recipiatur. sentiat. & onus. & in eo, qđ subiicit extet memoria. &c. dicunt corrigere superiorem. s. & ab illo. in. ff. eod. s. idem Labeo, notant differentiam, quoũ illic in opere loquatur: hic autem in fossa. vel aliter cogitur vicinus. in cuius agro est fossa. non ab inferiori. sed a superiori. vel collaterali, cui nocet aqua ex restagnatione. Acc.

[s] *Cessare*] Vis aquæ]. i. violentia aquæ. vel contumelia. sic ff. de dãno infecto. l. flumina. s. idem Seruius.

[t] *Deiecit*] id est, restituat.

[u] *Reponi*] id est, restitui.

[x] *Reponi*] id est, restitui.

[6]† P. Flo. extaret.

[7]† P. F. & est, putat.

[8]† P. F. in eademq.

[9] † causa esse ea, quorum memoriam vetustas [10] excedat. [4]† P. Flo. excedit.

[10] P. F. in eademq.

[4]† P. Flo. excedit.

[5]† P. Flo. Atcium.

[t] *Hanc*] inferior vicinus [h] non purgabat: sic fiebat, vt ex restagnatione eius aqua fundo nostro [i] noceret. Dicit igitur Labeo aquæ pluuiæ arcendæ cũ inferiori agi posse, [k] vt vel ipse purgaret, vel tẽ [l] pateretur in pristinũ statum eam [m] [n]† reducere. Præterea, si in confinio [o] fossa sit, neque purgari vicinus patiatur eam partẽ, quæ tibi accedat, posse te magis [p] agere aquæ pluuiæ arcendæ actione, Labeo ait. Apud Labeonem proponitur fossa vetus esse [f] agrorũ siccandorum causa: nec memoriam [g] extare, quando facta est: [t] †hanc inferior vicinus [h] non purgabat: sic fiebat, vt ex restagnatione eius aqua fundo nostro [i] noceret. Dicit igitur Labeo aquæ pluuiæ arcendæ cũ inferiori agi posse, [k] vt vel ipse purgaret, vel tẽ [l] pateretur in pristinũ statum eam [m] [n]† reducere. Apud Alphenum [5]† verò relatum est, eam fossam, [q] ex qua [r] ad inferiorem fundum aqua descendit, cogendum esse vicinum [s] purgare, siue extet fossæ memoria, siue nõ extet, quod, & ipse puto probandum.

[q] *Fossam* quæ est in superiori fundo.

[r] *Ex qua*]. s. fossa.

[s] *Vicinum*] in cuius prædio erat fossa, q debebat seruitutem. nec ob. ꝫ. d ser. l. quoties. s. seruitutũ. qñ cũ fuit imposita seruitus, hoc fuit ex pacto in ipsum in pacto. vt vicinus. in cuius prædio siue fossa imponebatur seruitus, deberet purgare fossam, & sic subaudiebat hic Ioan. aliàs regulariter est contra: vt supra. de ser. v. b. prædi. l. seruitutes. s. si subtilium. & supra. de ser. l. quoties. s. fin. nisi in seruitute oneris ferendi: vt supra. si ser. vendi. l. & ff. forte. s. etiam. & l. sicuti. in pri. & s. i nõ ergo ob. sup. prox. s. & inf. s. idem Labeo in eo, quod hic subiicit non interesse, esset memoria, vel non, quia frustra quæritur memoria, vbi ex pacto deberetur vel ex loci natura. Alij dicunt vicinum purgare id est pati purgare. Tertij dicunt hic speciale, vt etiam ipse purget: quia cũ habeat emolumentum, vt aqua sua recipiatur. sentiat. & onus. & in eo, qđ subiicit extet memoria. &c. dicunt corrigere superiorem. s. & ab illo. in. ff. eod. s. idem Labeo, notant differentiam, quoũ illic in opere loquatur: hic autem in fossa. vel aliter cogitur vicinus. in cuius agro est fossa. non ab inferiori. sed a superiori. vel collaterali, cui nocet aqua ex restagnatione. Acc.

[t] *Vis aquæ*] violentia aquæ. vel contumelia. sic ff. de dãno infecto. l. flumina. s. idem Seruius

a *Vt reponatur*] l. reponi fimatur. R. & hoc ꝓbat: nã hac. &c. Vel dic proprie, vt ipse reponat, quòd verò sequitur, nam hac actione, ad naturalẽ priner. vbi est secus, prima placet.
b *Ne noceat*] nocet aũt mihi si nõ patitur me reponere naturalẽ. vel quasi naturalẽ à quo naturaliter debeo sẽtire cõmodũ: sed vbi extaret memoria, diceretur mihi ꝓficere, si dicatur eum cõpelli pati: ideoque non compellitur. Acc.
c *Quamquam*] videtur ad vtrumque referri, naturalem, & quasi naturalẽ aggerẽ. s. qñ nõ extat memoria. Alij referunt ad naturalem tm̃, vt addat prædictis, nam statim dixerat de quasi naturali.
d *Vtilem*] aquæ pluuiæ arc. sed ℈ s. eo. l. 1. ℈. sicut. Sol. ibi ℈ negat directã: hic cõcedit vtilem. Itẽ arg. ℈. 7. tit. 1. l. Procul. Acc.
e *Interdictum*] vtile vti pos. R. vt dixi su. l. 1. ℈. fi. vel ne vis fiat mihi: sicut de arboribꝫ. eedẽdis: vt ℑ. arbo fur. cęs. l. 1. 1. tñ. & ℈. deinde. vel ꝙ vi aut clam. l. competit. ℈. fi. secundum Azo.
f *Necessarium est*] vel parũ. ẽ ar. su. ℣ eui. l. 1 creditore. & C. de ꝓci. Imper. of. l. quoties. & l. rescripta. & ℑ. ne qd̃ in loco pub. fi. l. 2. 1. si qs à Principe. & ne qd̃ in flum. publ. l. 1. ℈. sunt, qui putãt. & su. ℣ rel. i. fi qs sepulchrũ. in prig. *Etiam si iure*] stricto ꝓferetur ergo ęquitas rigori: 1 vi & C. de in. ℑ. placuit. & su. si cer. pet. l. si tibi. & C. si alij. tes pign. da. sit. l. cum res. M.
g *Reponatur*] l. reponi fimatur. R. & hoc ꝓbat: nã hac. &c. Vel dic proprie, vt ipse reponat, quòd verò sequitur, nam hac actione, ad naturalẽ priner. vbi est secus, prima placet.
h *Fluens*] natura per prædium inferioris vicini. Az.
i *Inferiore*] naturaliter seruiente superiori: vt sup. eod. l. in princ.
K *Vtilem*] id est, efficacem.
l *Probat*] iuris rigorem inspiciens.
m *Cogi posse*] de rigore: vt hic. & ℑ. eo. l. Atteius. ℈. cum igitur. & sup. de ser. rust. præd. l. si mihi. ℈. seruitus. & su. e. l. 1. ℈. a. in fi. & ℈ in summa. & ℈. item sciendum. & sup. ci. l. fluminum. ℈. vitium. & ℈. hæc, quæ omnes sunt contrariæ super hoc, quod sequitur. secus de æquitate, quæ prævalet vt subijcit. & sup. eo. ℈. item Varus. & inf. eo. l. fi. ℈. fi. in fi.
n *In hunc*] non solum in superiori.
o *Æquitatem*] Namusæ: quæ purgare mihi permittit si mea interfit, nec vicino noceat.
p *In agro*] inferiori.
q *Exauauit*] & sic in locum concauum aqua ex vicinis ꝑdijs decurrebat. nũc aũt locũ nõ purgat: & sic aqua restagnat in ꝑdia vicinorum, & damnũ eis dat. siue dare põt.
r *A vicinis*] vt patiaris locum purgari. vel purges: & est ratio, quia seruitutem aquæ recipiendæ nõ debes: alioquin contra, vt statim subijcit. vt sup. eod. l. ℈. apud Alphenũ. & inf. de itine. actuque priu. l. vnde. ℈. ait Prætor. & ℈. vtilitas. & ℈. hoc autem, cum superiori. ℈. secus forte, de æquitate, vt sup. prox. ℈. Acc.
s *Iure*] seruitutis vicinis debitæ. Azo. vel iure, id est conuentionet vt & sup. eo. l. 1. ℈. fi. in prin.
t *Reficias*] vel reficiendi fimat. vt sup. eo l. 1. ℈. 2. & facit. inf. eo. l. quod Principis. ℈. fi.
u *Idem Labeo*] No. ꝙ tria dẽt actor probare in hac actione ad hoc, vt opus destruatur. s. opus manu factum: & quod noceat. & eius memoriã extare. Ẽ contra reus ad sui defensionẽ alia tria: vt alterũ eorũ. s. pactũ factũ, vel loci naturã, vel memoriã facti opis ℈ extare, & probantur hæc su. e. l. 1. ℈. 1. & 2. & ℈. fi. et l. in summa. in prin. & ℑ. de statul. l. Lab. de tertio dicit hic qualiter ꝓbet actor. & idẽ dicit sup. de ꝓb. l. fi arbiter. itẽ l. obligõne pignorũ. & su. de pig. l. pen. ℈. idẽ q̃rit. aliter obseruat in libellis accusatorijs: vt ℑ. ꝺ acc. l. libellorum. in prin.
v *Inquirendum*] qa testes nõ habẽt necesse dicere hæc.
x *Et Consulem*] idẽ l. obligõne pignorũ. & su. de pig. l. pen. ℈. idẽ q̃rit. aliter obseruat in libellis accusatorijs: vt ℑ. ꝺ acc. l. libellorum. in prin.
y *Inquirendum*] qa testes nõ habẽt necesse dicere hæc.
z *Si quis*). s. testis.
a *Sciat*] i. rehemen ter opinet. vt statim probat. scire. n. ꝓpriè est veritatẽ visu ꝓceptã in mẽte tenere, hoc aũt de illo dici ℈ ꝓ. q ex aliorũ recitatione. qd credit. Az.
b *Factum esse*] ab homine. R.
c *Meminerint*] quando factum fit.
d *Audierint*] sic ergo dixerũt qdã hoc eẽ spãle, vt recipiat testimoniũ de auditu. ꝙ ñ placet: imò vbilibet recipit. qd. n. si paries, vel sorti na media est inter testes. & ℑbentes, vel testatorem? sed in hoc est spãle. ꝙ de auditu auditus, siue de auditu alieno recipitur. H. alias regulariter ℑ. vt C. de testi. l. testiũ. & in Auth. de hære. & Falc. ℈. hinc nobis. Item no. ꝙ qñq. credulitatis testimonium recipit 3 vt in Auth. vi ij, qui ob. se habere perhibẽtes mi. & de hære. & Falc. ℈. vero absunt. & in Auth. de san. Epis. ℈. 1. sed impropriè testes dñtur in dictis casib. idẽ, & in cã matrimonij sm̃ antiquos canones: vt testimonium de auditu alieno recipiatur. vt 14. q. 2. c. super sed hodie illud per Concilium Lateran. corrigitur. Accurse *Memoria*] à quo tempore opus sit factum. itẽ no. ex hoc ℈. ꝙ testes non tenentur dicere Consulẽ, & diẽ: licet qñq. interrogentur, cum habentur suspecti. vt su. de testib. l. 3. ℈. 1. secus in instrumentis. vt in Auth. vi præpo. no. Imper ℈. vel de sanctimus. & sic est arg. cõt. C. de ꝺ. inst. l. In exercẽdis.
ADDITIO. Tu solus secundum Bar. hic, quod in effectu probationis tm̃ valent testes, quantum instrumenta, vt in contrario. sed in modo probandi differunt: vt hic.
f *Torrentem*] aliàs torrens, aliàs torrentem, & dicitur torrens. i. quod hyeme tantum fluit. nã ille ꝓpriè dicit torrens: vt inf. de flum. l. 1 ℈. 1. sed hic non curo sit torrens, vel perenne, priuatum. vel publicum, vt C. de allu. l. 1. in prin.
g *Auerterit*] faciendo in suo opus non ita indistincte, sed

reponatur,[8] nam hac actione neminem cogi posse, vt vicino prosit; sed ne noceat,[b] aut interpellet id [1]† facientem, quod iure facere possit. Quãquam [c 2]† aũt deficiat aquæ pluuiæ arcẽdæ actio [3]† directa: attamen opinor vtilem [d] actionem, vel interdictum [e] mihi competere aduersus vicinũ: si velim aggerẽ restituere in agro eius, [4]† quod factũ quidẽ mihi prodesse põt, ipsi autem nihil nociturum est. [f] Hoc æquitas suggerit, etiã [5]† si iure [g] deficiamur.

Apud Namusam relatum est, si aqua fluẽs [h] iter suum stercore obstruxerit, & ex re stagnatione superiori agro noceat, posse cũ inferiore [i] agi, vt sinat purgari, hãc. n. actionẽ non tãtũ de operibus esse vtilem [K] manu factis, verum etiam in omnibus, quæ nõ secundum volũtatem sint. Labeo contra Namusam probat. [l] Ait. n. naturam agri ipsam à se mutari posse, & ideò cum per se natura agri fuerit mutata, æquo animo vnumquemque ferre debere, siue melior, siue deterior eius conditio facta sit. Ideirco, & si terræ motu, aut tempestatis magnitudine soli causa mutata sit, neminem cogi posse, [m] vt sinat in pristinam loci conditionem redigi. Sed nos etiam in hunc [n] casum æquitatem [o] admisimus. Idem Labeo ait, Si in agro [p] mo aquarum cõcursus locũ excauauit, [q] aquæ pluuiæ arcendæ actione agi non posse recum à vicinis. [r] planè si fossaiure [s] facta sit, [6]† cuius memoria nõ extat, agi recum posse aquæ pluuiæ arcendæ, vt reficias. [t]

Ad probandum operis facti memoriam extare, admittitur probatio de auditu auditus. Pau. de Cast.

Idem Labeo [u] ait, cũ q̃ritur an memoria extet [7]† facto opere, non diẽ, & Consulẽ [x] ad liquidũ exquirendũ, [y] sed sufficere, si quis [z] sciat [a] factum 8 † esse, [b] hoc est si factũ esse nõ 9† ambigitur, nec vtiq. necesse est [10]† superesse, qui meminerint, [c 11]† verum esse, qui audierint [d] eos, qui memoria [e] tenuerint.

Si vicinus opere manufacto excludit aquã ne sibi noceat, q̃ non tenebatur recipere natura loci, vel iure seruitutis, licet ex hoc alteri noceat, non tenetur hac actione. Paul.

Idẽ Labeo ait, Si vicinus flumẽ vel [12]† torrẽtẽ [f] auerterit [g]

1† P. F. de esti. d.
2† P. F. ibi.
3† P. F. de est directa.
4† P. F. q factus mihi quidẽ prodesse põt: ipsi aũt nihil nociturus ẽ.
5† P. Fl. & ff.
6† P. F. aut cuius, &c.
7† P. F. de est esse.
8† P. Fl. ambigatur.
9† P. Fl. probantur hæc su. e. esse.
10† P. F. vel. in summa. in prin. & ℑ. de statul. l. Lab. de tertio dicit hic qualiter ꝓbet actor.
11† P. F. vel. rũ. & ẽt ſ, q audierint eos.
12† P. Fl. & idẽ dicit sup. de deest vel.
13 Adde Pa. illius l. dicit de tertio qualiter sit probandum ab eo.

1 Limita bis hoc dictũ. nisi ęqua. si eẽt scripta. & rigor scripꝺ. vt no. Bald. in l. placuit. in fin. & ibi Doc. C. de iud. itẽ ni si eẽt ęqua. ſ scripta. & rigor ſ specie. vt per Bal. vbi ſ. Bar. I. l. nã hoc nã. ſ. de cõd. ſ debit. & Spe. ſ tit. ꝺ loca. ℈. 6. vers. 96.

a Ista gl. à mẽti tenẽda. ſm Ba. ad hoc. ꝙ in ꝛis priuatis obſo

ſed in flumine ripáve eius: vt ff. ne quid in flum. pu.l.1.in prin. & §.ſunt qui putant.

a *Arcere*] ſcilicet, iſtum dicimus.

b *Influat*] ſ. in ſuum agrum: quod ei licet.

c *Noceat*] tunc de dolo tenebitur, cũ non ſit aqua plu. vt ff. eod.l.1.§.denique. & §. in ſumma. & hoc caſu facit inf. eod. l. quod Principis. §.fin. ſed ff. huic ſ. ad primã partẽ. ff.eod.l.j.§. Neratius. Solu. vt ibi. & eod. modo ſolue aliud ff. proxi. §.

1† P.F. fecit. d *Seruat*] hoc tollit ff. ff. ptox. §. & dic vicino. 1. fundo vicini.

e *Modum*] in ſeruitute conſtituenda ſtatutum. R. vt ſup. de ſer. vrb. præd. l. cuius.

f *Putat*] dicens idem per alia verba.

g *Ceſſerit*] ideſt, conceſſerit.

h *Non poſſe*] nihil. n. proficit ceſſio, ſi ſtatim collata ſequatur prohibitio. R. & facit ad tuẽdũ ſeruitutẽ pacto cõuentã. ſup. eo. l. 1. §. fi. & l. 2. in prin. legis.

2† P.F. ſic tñ ſi non vltra &c.

A *Apud Trebatium*] CASVS. Pone caſum huius prin. vt in glo. & literam expone, vt in glo.

¶ *Idemq; Trebatius*] Ex balneo vicini aqua calida decurrebat in locũ alterius, & nocebat ei. dñ ꝙ non hẽt hãc act. intelligas tñ. ꝙ hẽt negatoriam, prout dicitur in glo.

¶ *Si vicinus*, Hortum hẽbã. quem certo tpe anni irrigabã: & aqua de qua irrigabã. recidebat in fundũ inferiorẽ: eũe de orto feci pratũ. & ſic cepi ſæpius irrigare: & ſic ſæpius quã cõſueuerat, ibat aqua in fundũ inferiorẽ: & cepit ei nocere. quæritur an inferior poſſit agere contra me act. aquæ plu. arc. vel de dãno infecto? dñ ꝙ non, niſi ego cõplanauerim locum ſiue fundum meum, vt ſic citius aqua iret in inferiorem, nam tunc teneor hac act. aquæ plu.

¶ *Aquæ pluuia*] Dñ ꝙ act. aquæ plu. arc. dat ff. eũ. qui in ſuo opus fecit: ſi ãt feciſſet in publico, non teneẽ: & mihi eſt imputandũ, quare non feci mihi caueri de dãno infe. ſed ſi fecit in priuato opus iuxta qđ erat publ. locus, & poſtea meus fundus ex illo opere damnum habet, benè habeo hãc act.

¶ *Negat*] Dicitur, quòd fructuario non datur hæc act. directa, nec contra eum. Franc.

¶ *Apud Trebatium*] In fundo meo oritur fons: & p riuulos eũ derivo in fundũ vicini de natura ſeruientẽ, quod licèt vt hic, & ff. eo. l. j. ff. fi & l. 2. ff ptin. & ſñ hoc dicit fullonicas. i. riuos ſubterraneos: à folle: eo ꝙ per follem, ſiue burſam vel quandã quaſi manicã aqua mittit. nõ à fullone, vt accipitur ſm vnã expoſitionẽ ff. de vſufr. l ſi cuius. §. fi. vel ẽt à fullone: qa & fullones indiuerticulis aquarũ lauãt telã. Alij dñt ꝙ veniebat de fundo vicini ad meũ. & ex fonte ibi in meo ſacło remittebã ĩ fundũ vicini. qđ licèt: vt hic dicit Terentij dñt. ꝙ per ſubterraneos meatus ex fundo vicini in meũ veniebat. & fontẽ faciebat. ego fodiebã vt facerẽ ei aquæ fullonicas, ſiue diuerticula, vt vitarẽ eius abundãtiã. & tũc inueni locũ vñ intrabat ad fundum meũ. & ideò accepto cõſilio obſtaculũ poſui, ne flueret, & ſic aqua in fundũ vicini redijt per immiſſionẽ. & ſm hoc ex his legiẽ, vt notetur cã remota, non efficiens. & inſtituiſſe. ſ. inſpectio ꝓtimo propoſito, vel ẽt iã inſtituerat. licet conſiliũ mutauerat. Et ſi ꝙras: cur ergo potuit immittere aquã in fundũ vicinum: vt ſup. ff. ſer. ven. l. ſicuti. §. At ſi o? Rñ. in primo caſu natura: licet ĩ alijs non tã mitto, quã remitto, ſiue me munio: quod licet: vt ſu. l. proxi. §. pen. Accur.

i *Fullonicas*] ideſt, riuulos.

k *Immittere*] alias immittere. & alias remittere.

l *Contineat*] ſi habes contineat, dic. i. ĩ vnũ locum totam includat. Alia litera dicit, corriuat. quæ apertius hoc innuit: ſicut corriuales dñr, qui p eundẽ riuum, & ductũ aquã ducunt: vt ff. de aq. quot. & acti. l. 1. §. ſi inter corriuales. magis enim lædit cum tota ſimul immittitur aqua, quam ſi per diuerſoria. i. diuerſas partes: vt ſu. de ſerui. vrb. præd l. ſeruitutes. §. ſtillicidium.

m *Spurcum*] i. aliquid turpe per quod aqua turbatur. Dicitur ● ſpurca, quod ex ore porci cadit.

n *Impedire*] per acti. aquæ plu. arc. ſi cum alia mixta colorem mutat. vel actione iniuriarum: vel vti poſſi. vt ſup. de act. empti. l. qui pendentem. & inf. vti poſſ. per totum ti. vel etiam, ſecundum Hug. per negatoriam. ſi faciat iure ſeruitutis.

o *Fluenter*] ex balneo vicini.

p *Non eſt*] cogetur ergo negatoria ſi contendat ſe facere iure ſeruitutis: alias iniuriam. vel vti poſſ. vt no. ſup. proxi. reſpon.

q *Sunt*] & ideò non habet locum hæc actio: vt ſup. eo. l. 1. in princ. & §. in ſumma.

r *Irrigare*] & in fundum vicini illam aquam immittebat iure ſeruitutis debitæ ſibi.

ſ *Nocere*] per aquam.

t *Infecti*] quia non vitio loci timetur damnum, ſed culpa hominis. vt ſup. tit. 1 l. fluminũ. §. ꝓterea. Azo. Sed cõtra ff. ſi ſer. ven. l. ſi quãdo. in fi. Sed ibi in alieno faciebat ſtercilinium: hic in ſuo proiiciebat aquam. Vel ſolue vt ibi.

u *Neq; aquæ*] quia tanto tempore hoc fecerat. ꝙ memoria non extabat: vel quia natura loci debebatur hæc ſeruitus. alias poſſet agi: vt ſupra l. prox. §. fi & ſupra l. 1. §. item ſciendum. in fi. vel ideò non agitur hic: quia non plus immittitur per vicem, quàm antea: ſed ſæpius immittitur.

x *Citatior*] quàm antea. ſic. ſupra eo. l. 1. §. 2. Accur.

y *Facias*] quo aliter aqua fluat. ff natura fluere dẽt. vel eam non recipit naturaliter fluentẽ: vt ſu. e. l. 1. §. itẽ ſciendũ. R. & intellige hic de directa, qua ſolus dñs tenetur: vt hic, & ff. prox. §. & l. prox. in princ. & §. idem Iulianus. & l. ſi in publico. in fi. 1. reſpon. vtili ſic: vt infra eo. l. ſi vſusfructus. Ac.

aqua oritur, fullonicas i circa fontem inſtituiſſe: & ex his aquã in vicini fundum immittere[k] cępiſſe: ait ergo non teneri eũ aquæ pluuiæ arcendæ actione. Si tamen 3† aquã quis contineat, [l] vel ſpurcum[m] 4† quid immittat, poſſe eum impediri[n] pleriſque placuit.

¶ Idẽ Trebatius putat, eum, cui aquæ fluentes[o] calidæ noceant, aquæ pluuiæ arcendæ cum vicino agere poſſe. quod verum nõ eſt. [p] neque. n. aquæ calidæ, aquæ pluuiæ ſunt. q

Ex opere qđ facit vicinus in ſuo gratia culturæ, licet dãnũ inferatur inferiori, nõ põt agi hac actione, niſi aliqđ ſit factũ vltra neceſſitatẽ culturæ. Pa.

¶ Si vicinus, qui 5† hortum ſolebat certo tpe anni irrigare,[r] pratum illic fecerit, cęperitq; aſſidua irrigatione vicino nocere,[ſ] ait Oſilius, neque damni infecti,[t] neque aquæ [u] pluuiæ arcendæ actione eum teneri, niſi locum cõplanauerit, eoq; facto citatior[x] aqua ad vicinum peruenire cœperit.

Hac actio nõ datur pro opere quod ſit in publico: ſed ſolũ pro eo quod ſit in priuato. Pa.

¶ Aquæ pluuiæ arcendæ non niſi eũ teneri, qui in ſuo opus faciat, [y] receptum eſt, eoque iure vtimur. Quare ſi quis in

1† Imò vero, fulloni cas hic pũtẽ dici, fullonũ officinas: idque ad ſu iiſcõſulti ſenſum apoſitiſſimum. Corriuales qui dicuntur.

3† P.F. aquã contiuat, vel ſpurcã qs immittat.

4† Duar. vel ſi ſpurcam quis immittat.

5† annum.

publico opus † fecerit, hæc actio cessat: [a] sibiq; imputare debet is, qui dãni infecti cautione sibi non prospexerit. [b] Si ñ in priuato opus factum sit, & publicum interueniat, [c] de toto agi [d] posse aquæ pluuiæ arcendæ, Labeo ait.

¶ Neq; fructuarius, neq; cũ eo aquæ pluuiæ arcẽdæ agi pt. [e]

Sufficit ad hanc actionem, quem esse dominum loci tempore quo ædificat. Bar.

Idem lib. 53. ad Edictum.

LEX IV.

QVanquã autem cũ dño operis tñ aquæ pluuiæ arcendæ actio sit: [f] tñ Labeo scribit, si quis sepulchrum [g] ædificauerit, ex quo aqua noceat, etiam si operis dominus esse desierit loco facto religioso, attamen magis probandum [2] †esse aquæ pluuiæ arcendæ eum teneri (fuit enim dominus, [h] cum opus faceret:) & si iussu iudicis compulsus opus restituerit, non esse sepulchri violati actionem. [i]

Possessor directa actione conuenitur: si alienauit iudicio pendente ex prima instantia condemnatur. Pau.

¶ Iulianus quoque scribit, Si post iudicium [k] aquæ pluuiæ arcendæ susceptum, fundum alenauerit is, cũ quo actũ [l] [3] † est, de præterito [m] damno, & de opere restituendo, id statuere iudicẽ debere, [4] †qui iudicaret, ac si nulla alienatio facta esset. nam & fundo alienato nihilominus iudicium [n] manere: & damni rationem venire eius etiam, quod post alienationem contigerit. [5] †

Dominus qui non fecit, nec nomine suo vtiliter factum est, tenetur hac actione ad patientiam: & tenetur qui fecit. ad interesse interdicto: Quod vi aut clam. Bar.

¶ Idẽ Iul. scribit, aquæ pluuiæ arcendæ actionẽ nõ nisi cum dño [o] esse: idcircoque si colonus ignorante [p] domino opus fecerit, dũm fundi nihil amplius, quàm patientiam [q] præstare debere: colonum autem interdicto, Quod vi aut clam, impensam quoque restituendi [r] operis & damnum, si quod ex eo datum fuerit, præstare cogendum. Si tamen dominus desideret caueri sibi damni infecti ab eo, [s] [6] †cuius prędio nocet, æquissimum erit caueri ei oportere.

¶ Item si non ego, [t] sed procurator meus tale opus fecerit, vt aqua pluuia noceat vicino, aduersus me eatenus erit actio, [u] quatenus aduersus colonum: ipse autem prorem. & l. seq. & l. post venditionem. in fi. l. Actum] sed nõ peractum.

m *Transeriit*] quod tñ accidit post litẽ contest. de eo n. qđ ante contingi, non tenetur: vt ff. eod. l. si tertius. §. officium.

n *Iudicium*] s. acceptũ. Sed nunquid litigiosa res est? sed nõ vẽ.: sed hæc actio est personalis: vt ff. eo. l. si tertius. §. aquæ. & li tigiosa res est. cum de dominio quæritur: vt in Auth. de litig. in prin. quia vẽ qp sic: qa dño & contra dñm demum datur hæc actio. vnde quæritur de dñio: vt s. eod. l. 1. in prin & ff. l. prox. § penultima placet: nõ quia sit personalis, vt C. de litig. l. 2. sed quia de re alienata non q̃ritur reali, vel personali actione. sed operę facto & facit ad §. sup. de alie. iu l. 3. §. opus. & §. ex quib. & ff. de acti. & obl. l. quæcũque. & sup. de seruo corru. l. doli. §. hæc actio. & l. præterita.

o *Cum domino*] de directa accipe: vt sup. l. prox. §. pen. dixi.

p *Ignorante*] secus si eo iubente. vt inf. l. proxi. §. fi.

q *Patientiam*] facit inf. l. prox & inf. eo. l. emptor. & quod vi aut clam. l. competit. §. hñ.

r *Restituendi*] idest, destruendi.

s *Ab eo*] sic construe. si dñs, ex cuius prædio nocet. i. nocere potest. s. aqua: desideret sibi caueri ab eo, cui nocet aqua. & qui demolitur opus, pro dãno, quod posset cõtingere ex demolitione, sic ff. de dã. infe. l. Prætor. § fi. & l. hoc amplius. §. de his & sic ẽ: intelligę ff. l. prox. aliter aũt nullus esset sẽsus legis: qa neq; e dñs, ex cuius prædio nocet opus, sibiipsi caueri pot: nec dominus, cui nocet, petet, petere sibi caueri, quia non vitio loci, sed hominis est culpa damnum timetur: vt sup. dixit, l. fluminum. §. præterea. aliàs est in ex cuius prædio nocetur: & tunc non est necessaria glo. Accur.

t *Ego*] scilicet, dominus.

u *Erit actio* cum sine mandato meo fecit. sm̃ quosdam. sed nõ placet: quia tunc dñs nõ tenetur, sicut colonus: quia non ad impẽsas sed ad solam patientiam: nisi dicas eo onum. locan-

---

a *Cessat*] vt & ff. eo. l. si in publico. in princ. Accur.

b *Non prospexerit*] qđ potuit: vt & ff. si ser. ven. l. qui. §. fi. & ff. tit. 1. l. si finita. §. j & §. de cæteris. item & alio mõ põt sibi cõsulere: vt dicã in l. si qũ. & hoc si non publicè reficiatur. tũc. n. alia via consulitur: vt ff. tit. j l. si finita. §. si publicus. & l. fluminum. §. j. & facit ff. de seruit. præd. rust. l. 1. §. fi.

1† P. Flo. facias.

c *Interueniat*] in medio inter priuatum locum, in quo opus fit: & eum locum, cui nocet.

d *Agi*] vt ff. eo. l. si in publico. sic ff. eo l. j §. j. & est sic, vbi pro altero non agitur: sed eo iuncto cum altero sic: vt patet in omnibus: vt ff. fa. erc. l. hæredes. §. j. & l. 2. §. fi. Item ff. de ser. cor. l. si quis §. fi. & l. seq.

e *Aripotest*] s. directo: sed vtili sic in vtroq; casu: vt ff. eo l. si vsusfruc. §. j. & facit ff. de ser. l. fin. in fi. & si vsusfru. pet. l. j. Ar.

Quanquam] CASVS. Licèt contra dñm operis tñ dãtur actio aquæ pluuiæ arcen. tñ in casu etiam ff. non dñm datur: vt si aliquis monumentum fecit, tandem est ibi aliquis sepultus, & fit locus est factus religiosus, & ex hoc sepulchro aqua pluuia nocet alicui: agetur ff. illum, qui fecit monumentũ, hac acti. quia fuit dominus cũ opus fiebat, licèt nũc non sit dominus: & ille si iussu iudicis destruat non pet hoc tenetur actione sepulchri violati.

2† P. Flo. est, inqt, aquæ &c.

f *Actio sit*] s. directa: vtilis tamen etiam cum alio est: vt ff. l. proxi. §. penul. dixi.

g *Sepulchrum*] nunc factum illatione mortui: ædificauit quippe monumentum, vt C. de reli. l. si sepulchrum.

h *Fuit enim dominus*] vt & ff. proxi. §. & sic no initium spectandum sic ff. mand. l. si procuratorẽ. & sup. de cõst. pecu. l. item illa. §. quod adijcitur. & de eden. l. vbi. §. fi. arg. contra

3† P. Flo. esset.

i *Actio*] qñ non dolo fecit, iuris. n. executio non habet iniuriã, vt ff. de iniu. l. iniuriarũ. §. 1. Azo. & no. ẽt hic tussũ

---

sup. de pign. l. & quæ nondum. §. quod dicitur.

ADDITIO. Dic secundum Bar. hic quod illud contingit propter generalem obligationem præcedentem.

iudicis excusare, 1 sic ff. de iu. om. iu. si quis id. §. doli. & de ijs q̃ no infa. l. furti. §. qui iussu. & ff. quod vi aut clam. l. 1. §. nõ tantum. & ff. quod fal. tuto. auth. l. inter. dum. & de reb. eor. l. fallit. vbi apparet aperè iudicẽ procedere cõ tra legẽ: vt per Dy. ibi in præsupęnã. sic C. de admi leg. regu. tuto. l. sancimus. & de adul. l. Gracchus. Ac. qñ. de off. deleg. Guid. Pa. dec. 203. & in dec. Cape. Th. dec. 167. 4† P. Flo. quod iudicaret, si nulla &c. 5† Dy. legit. Quod alienationẽ cõtingit, hoc est, cum ipso actu alienandi cõiunctũ est, sm̃ P. Flor. 6† P. Flo. ex cuius prædio. &c.

1 Concor. tex. 1. c. qđ qs mãdajs q̃ no infa. l. furti. to. & ibi §. qui iussu. & ff. quod vi aut clam. l. 1. §. nõ tantum. & ff. quod fal. tuto. auth. l. inter. dum. & de reb. eor l. fallit. vbi apparet aperè iudicẽ procedere cõ tra legẽ: vt per Dy. ibi in præsupęnã. sic C. de admi leg. regu. tuto. l. sancimus. & de adul. l. Gracchus. Ac. qñ. de off. deleg. Guid. Pa. dec. 203. & in dec. Cape. Th. dec. 167. 4† P. Flo. quod iudicaret, si nulla &c. 5† Dy. legit. Quod alienationẽ cõtingit, hoc est, cum ipso actu alienandi cõiunctũ est, sm̃ P. Flor. 6† P. Flo. ex cuius prædio. &c.

lecātē. Arg.ff.de act.emp.l.veteres.planius ergo dicas,nulla eum mandato fecit,vel ratū me habente, qū debeo teneri, vt superiori casu colonus,vt ſ.patientiā,& impēſam p̄ſtē,vt ff.l.prox.in fi & inf.quod vi aut clam l.denique §.pen.& fin.

a *Ex ſuo tuo*] ab authore,& ſuis ſumptibus: ſi aūt ſumptibus dñi, non ageret amodo ē.procura oſtē, cū ſua nō intereſſet, & hoc interdictum. Quod vi aut clam,ad intereſſe dat. l vi inf. qd vi aut clā.l. fem g. §. hoc interdicto.

1 Tu vide Spe. quia hoc nō ē ſatisfactē veramen ti. d reſt. ſpo. §. 1. ver exerū. vſq ad fi. & in ti. de ope. nun. nūcia. & v trū patiat exep. no. id ē tit. de cenū. verſ. pone ergo.

1† Aliàs 49.

Colonus] CASVS. Sidē dicit qd dictū eſt ff. pr. aū. & idē Iulianus vnū tū addit, q̄ ſi colonus fecit op⁹ dño ſciente, dominus tenetur eā interdicto, Qd vi aut clam.

b *Nocet*] deſt. nocere poſſit.

c *Cauerit*] à demonſtrante, vt ſup.l. proxi. pen. reſpon.

d *Fecerit*, dominus. d *Fecerit*, ſpōte. non n. cogi pōt, quia colono hoc onus incūbebat, Azo.

e *Non potest*] & male. licet. n. non cogat reſtituere, ſi nō fecerit, poterit repetere impenſam non ſi lū actione locati, ſed ēt neg.geſt. vt ff. de neg.ge.l. ſi cōes, & ar.C. d ac.emp.l. 2.i fi. Azo.

f *Reſtituere*] ſed tū patientiam præſtare.

g *Fecerit*] colonus opus. idē ſi ratum habuit, vt inf. qd vi aut clam. l. denique. §. penult.& fina.

h *Interdicto*] Quod vi aut clā. vt ff. ī prin. l.& facit ff. ad l. Agl. l. iber hō. & inf. ſi fa fur. fe. di. l. ſi familia.

Cauerit] CASVS. Tertius vicinus meus fecit opus, p qd aqua veniebat in ſuū dū vicini mei, & poſtea in meū fundum, & dabat meo fundo dānum. Dicitur, q̄ poſſum agere actio. aquæ pluuiæ arcen. vel cum tertio vicino, vel cum proxi.

¶ *Si ex plurium*] Si ex fundo pluriū aqua mihi noceat, agā ſ q̄libet dāntū & p ſua parte, q̄libet cōdēnat. ſi aūt ex fundo cuiuſdā noceat aqua fūdo pluriū, q̄libet agere p pte ſua.

¶ *Inde quæritur*] Si ego & tu habemus fundum cōem, & tu habeas aliū fundum propriū, & ex tuo fundo proprio aqua noceat cōi fundo, agā ſ te actio. aquæ pluu. arc. ita tñ, vt tm pars damni præſtetur, ecōtra ſi cōis fundus noceat tuo proprio: ages contra me, ſed tūr partem damni conſequeris.

¶ *Si quis priusquam*] Feciſti opus in fundo tuo, per qd aqua pluu. meo fundo nocet: antequā agā contra te, iſtum meum fundum alienaui. Dicitur, q̄ hæc actio tranſit ad empto rē.

¶ *Aqua pluuia*] Dicitur, q̄ actio aquæ pluu. arcen. eſt in perſonam. nam qui ea tenetur, eſt perſonaliter obligatus.

¶ *Officium*] Nunc dicit, qd ſit officium iudicis cognoſcentis ſuper hac act. & eſt tale, q̄ ſi ago contra eum, qui fecit opus in fundo ſuo, per qd aqua pluu. mihi nocet: iudex iubeat illū deſtruere illud. & dānum ſarcire, qd poſt lit. conteſt. dicitur damnum aūt, quod ante lit. conteſt. contigerit, non veniet in hac act. ſed alia act. petetur. vt in glo. dicitur.

¶ *Celſus ſcribit*] Si feci opus, per quod aqua pluu. tibi noceat, curator interdicto, Quod vi aut clam, cōueniri poterit, ſecundum Iuliani ſententiam, etiam poſt opus reſtitutum [a] to Paulus li. 49. ad Edictum. [1] †

LEX V.

SI colonus inſciente dño opus fecerit, ex quo aqua vicino noceat, [b] I abeo reſpondit, colonum interdicto, Quod vi aut clam, teneri: dominum verò fundi aquæ pluuiæ arcendę actione, quia is ſolus reſtituere opus poteſt, ſed patientiam duntaxat eū præſtare debere, ſi ei damni infecti ſtipulatione caueatur, [c] & ſi quam impenſam in reſtitutionem operis fecerit, [d] conſecuturum locati actione à colono: niſi ſi quis ideo non putet, [e] quoniam non fuerit neceſſe ipſum reſtituere, [f] ſed ſi juſſu domini feciſſet, [g] etiam interdicto [h] dominū teneri.

Si opere facto manu in prædijs plurium, damnum mihi dātum, poſſum agere contra quem volo. Pau.

Vlpian. lib. 53. ad Edictum.

LEX VI.

SI tertius [i] vicinus [k] opus fecerit, vnde decurrens aqua per fundū primi vicini mei mihi noceat, [l] Sabinus ait, poſſe me, vel cū primo, [m] vel cū tertio primo omiſſo [n] agere, quæ ſententia vera eſt.

Vnius ex plurib. dominis vnius fundi agit, et cōuenitur & ēt cōdēnatur ad intereſſe pro ſua tātū parte. Pa. de Ca.

¶ Si [o] ex plurium fundo decurrens aqua noceat, [p] vel ſi plurium fundo noceatur, placuit, (eoque iure vtimur,) vt ſiue plurium fundus ſit, [q] ſinguli in partem experiantur, & condemnatio in partem fiat: ſiue cum pluribus agatur, ſinguli in partem cōueniantur, & in partem fiat condemnatio.

¶ Ind quæritur, ſi cōi agro meo, & [2] † proprio agro tuo aqua noceat, an agi poſſit aquæ pluuiæ arcendæ? Et puto [3] † agendum: [r] ſic tamen, vt pars damni præſtetur. Verſa quoque vice, ſi communis ager ſit, qui nocet, p prio, poterit aquæ pluuiæ arcendæ agi, vt quis damnum conſequatur, ſed in partem.

Hæc actio eſt perſonalis ſcripta in rem, & ideo pro dāno futuro ad ſingularem ſucceſſorem tranſit. Bar.

¶ Si quis prius, quàm [s] aquæ pluuiæ arcendæ agat, dominium [t] ad [4] † aliquem tranſtulerit fundi, deſinit [u] habere aquæ pluuiæ arcendæ actionem: eaque ad eū tranſibit, [x] teneor deſtruere meā impēſa. ſi aūt alius me ignorante in fundo meo, vt colonus, vel ſimilis: teneor tñ p̄ſtare patiētiā. Sed ſi ſeruus meus fecit opus in fundo meo. liberor dādo pro noxa. ſi aūt res fecerunt poſtea ſucceſſi: teneor emendare damnum perinde ac ſi ego feciſſem.

a † *Alij addunt*, & tu ex. 3 † P. F. gutem.

1 *Si tertius*] Reſpectu meiꝰ qui dicor primus. Azo.

Reſtituere primꝰ Az.

k *Vicinus*] deſtinocere poſſit.

l *Sabinus* primꝰ Azo.

m *Primo* ſi. proximo.

n *Omiſſo*] quidam habent, cū tertio remiſſo primo. Alij cū tertio mittere, & eſt ad hoc l. ſup de clam. inf. l. qui bona. §. cū inter. & ſup. de eo per quem fa. eſſit. l. 1. §. ſi plures, & de iu. & ratiſtra. ff. ex duobus. Sed arg. C. in Auth. de fidei. §. 1. & ad le. Aquil. l. ſi ex plagis, §. in clivo. Iō caute intellige hoc tñ. qñ proximus mihi vicinus aquā fuentē in ſuum fundum demittet in meum. Si autem nihil faciat proximus meus vicinus: tunc diſtingue aut habet neceſſe recipere iſte medius aquam vicini tertij, aut non. primo caſu cum eo nullatenus ſit agendum, in ſecundo tñ cum eo medio, vt infra ne quid in loco publico l. 2. §. idem Labeo ſcribit. ſi quis in ſuo circa finem.

o *Nocet*] vnius fundo.

p *Fundus ſit*] cui noceatur.

q *Condemnatio*] vt ff. eod. l. ſup. iter. §. officium. Sed contra ff. eo. l. ſup. iter. §. Caſſius. Sol. illā intellige, ſm iſtām, vt etiā ibi fiat exactio pro parte, vel referat agatur ad damnum datum, & tunc obtinet. qd hic dicit, an vt opus tollatur, & tunc q̄ ibi. ſ. in ſolidum. vt ff. eod. l. ſup. §. officium cum ſeq. §. & ff. de verbo. obl. l. ſtipulationes non diuiduntur in princ. & l. in executione. §. 2. & ff. de no. ope. nūc. l. ſtipulatio. §. fin. Arg. ff. inf. de verb obli. l in ſtipulationibus, alias ſpecies in fi. & eſt ſic. ſup. de dam. inf. l. plures. & l. ex damni, & pen. & l. fi.

4† P. Floriacum.

r *Agendum*] licet cōi diui. locus ſit. ſic ſup. de ſer. vrb. prædi. l. ſed & ſi inter. in prin. concurrit ergo hæc actio cum illa. & ſic eſt arg. ff. ſi. i. l. ſi ædib. & ſup. tit. 2. l. in prouincialib. ff. ſ *Sed qui priusquam*] ſecus ſi poſt. vt inf. eod. l. poſt venditionem. in prin. Acc.

t *Dominium*] fundi cui noceatur. ſed cum alienatur fundus, ex quo noceat aqua, loquitur ff. e. l. quanquā. §. 1. & ff. e. l poſt venditionem. in fi & ſup. de alij iudi. l. 3. §. item ſi locum.

u *Deſinit*] quia alterius aqua ei nocitura non ſit, etiam fundo alienato. Acc.

x *Tranſibit*] hoc mirabile vſ. vt ſit ambulatoria, cum actiones perſonales alicui competentes & realienata, cuius noīe cōpetunt, apud eundē remanent. ff. de act. & obl. l. quæſtiones. & ff. de fund. interd. & l. eum qui. ac hæc actio eſt perſonalis, vt ff. prox. §. ergo ad ſingularē non dēt tranſire ſucceſſorem, vt ff. vſuf. quemad. cauc. l. 3. §. ſi. & de eden. l. quædam.

* Intellectū huius §. vide p Marta. Soci. ī 4. ꝯ Cato. nu. 152. de vet. obl.

§.is &t q̃ sunt ꝯ,sed rñdeo hoc spāle:sicut & aliàs ꝯ.de vsuf. sed & si quis,§.si operas & sup.ti.1.l.fluminū,§ adijcit.& ꝯ. quo.leg.l.1.§.in locum,C.de rei vxo. act.l.1.§ videamus. & sup.si ser.ven.l.2.§.fi.& l.seq.& ꝯ.fa.erc.l.in hoc iudicio.& sup.tit.2.l.non solū,§.fi.& l.seq. & est rō ga in rē scripta est ex vtraq; parte.vt sup. ad exhi.l.3.§.est aūt

ex rei veritate]non quanti iuret in litē :sic verū interesse inspicit.vt sup.qui satisd.cog.l.2.§.fi.& ꝯ. neuis fiat ei.l.1.§. hæc verba.qñq; iurat in litē. & tunc excedit verū interesse. vt sup.ne qs eū q̃ ius uoc.l.si q̃ alīn.2.īñ.

hoc fecerit,seruū,quidē noxæ dedere debeo.[9] Qđ autem is, cui hrs sum,fecerit, 7† perinde[f] est, 8† quasi ego ipse fecisse. Aestimationē aūt iudex faciet ex rei veritate,[g] hoc est ei[h] dāni,qđ apparuerit datū.[i]

Qui conuenitur ex suo facto, non liberatur cedēdo rei, secus si ex qualitate rei conueniatur. Bar.

Paulus lib.18. ad Edictum.

LEX VII.

IS,cū quo aque pluuiæ arcē. dæ agit̄, ꝙ[u] opus[x] 9† fecerit,licet cedere loco paratus sit, cogitur accipere iudiciū, qm̄ ex 10† suo noie cōuenit, vt opus tollat. [y] Aliud est in bonæ fidei[z] emptore. Hic. n. tm̄ patientiā præstat. [a] Igit̄,& si fundo cedat, audiendus[b] est: plus enim præstat.[c]

In seruitute irrevocabiliter cōstituēda requiritur consensus oīum, qui habēt ius in re, vel ī seruitute, vel habere sperant ex causis de præterito. h. d. vsque ad §. si flumen. Bar.

Vlpianus lib.53.ad Edictum.

LEX VIII.

IN cōcedendo[a] iure[d] aquæ ducendæ, non tm̄ eorum, quorū ī loco aqua oriē, verūēt eorum, ad quos eius aquæ[e] vius ptiner,volūtas exquirit̄, i. eorum quib. seruitus aquæ debebat̄: nec immeritò. cum n.minuatur[f] ius eorum,consequēs fuit,exquiri,an consentiant. Et gñaliter siue in corpore, & siue in iure loci, vbi aqua oritur,vel in ipsa aqua[h] habeat quis ius, voluntatem eius esse spectandam placet.

---

a† P.Flo. cepit.

a *Damnum*] post litem conte.datū.vt ꝯ. hac l.§. officium.vel si habes in littera datū: dic.i.dandū.& sic tempus pro tpe. vt C. de legi.& con.l.1.

b *Contineat*]s.hæc stipulatio. Acc.

c *Alterius*]puta venditoris.

2† P.Flo. sed personalē esse. 1Ista gl. è no.& tenē da mēti. fm Bar.

d *Opus*]propter.qđ timetur vitium aquæ.

e *In personam*]t quia qui ea tenet.est personaliter obligatus ad id,qđ in ea venit : secus in eo.q rei vē. cōuenit. vt Insti.de act. §.1.& §.sic itaq; qatn̄ sequit̄ possessorē. vt nc.s.e.l. quāquam §.Iul.dī in rem scrip.a. vt & quædā aliæ, vt no.sup.ad exhi.l.3. §.est autem.

f *Eum*]s.vicinū. Acc.

g *Iubeat*]s. iudex.

3† P.F.cō tigit.

h *Restituere*] idest, destruere.s. opus.

4† P.F.cō tigit.

h *Restituere*] Ita. ꝙ aq̃ coerceat.vt ꝯ.e.l. si vsus fr.§ non aliter.

5† P. Flo. farcict.

i *Post litem contestatam*] qñ ea, quæ post lit. contest. accidunt, potissimum ad iudicis officiū ptinent, vt sup.de cdi.edi.l.Aediles.§. item sciendum.

K *Restituere*] idest, destruere.

l *Non farcire*]iudex idest non faciet farcire.sic sup.de ijs,q no. infa.l.futuri §.mīdari. & hoc est verū ex natura huius actionis,vt sup.eod.l.1.§.1. sed petit̄ per interdictum. Quod vi aut clā vt ꝯ.eo. l. Atteius. §.in hoc.& §. de eo.

m *Ipse*] scilicet ego.

n *Cogendum*]talis distinctio fit inf. quod vi aut clā.l.competit. §. fin. & l. denique.§. pen.& fin.& l.nā & si ferrus. & l.ip. & sup. de actio.tad.l.3. item, & inf.eo.l. cmptor.

6† P.F.si quid.

o *Non pertinet*]pertinet autem ferrus,ex cuius facto personaliter obligor.vt iubijcit.

p *Patiar*]& tu caueas.vt sup.eo.l si colonus.

q *Debeo*]quidā hīn.debeo,& tūc subaudi.si nolim meam pēsa tollere.& sic concor.ꝯ.qđ vi aut clā.l.si alius citra ptin. Alij hūt nō debeo.& tunc est ꝑria d.l.si alius. Sed erit sol.si debeo.i.nō cogor dedere, qa noxæ deditio nō est ī obsone, sd ī solutione vsq; ad quadrimestre ipsi.vt ꝯ.de re.iu.l.miles. §.decē. & sup.de pet.hære.l.item veniunt.s.idem refe. Acc.

r *Perinde*]vt ꝯ.de re.iu.l.ex qua persona.& ꝯ.de eden.l. quædam.s. nihil.& in Auth.de iurciu.à mo.j. 3.sed cōtra sup.de

7† P.F.scit.

8† P.F.atque si ipse.

9† P.F.scit.

10† P.F. ci suo.

u *Quod si*]s. dest.quia.

x *Opus*]propter.quod timetur damnum.

y *Tollat*]suis sumptibus quos præstat.possideat,vel non.vt inf. qđ vi aut clā.l. competit §. fi. & est sic ꝯ. ne qd in loco publ.l. 2.§. hoc interdicto. & C. ad le.Cor.de fal.l.si falsus, & ꝯ.de pec.l.sūma. in fi. & d vsufr. l. sed cum fructuarius.

z *Bona fidei*] secus i simulato.vt ꝯ.e.l.ēptor.

a *Præstat*]vt d.l.emptor.

b *Audiendus*]sic sup. de alī.iu.l.itē.§. pōt. & de tribu. l.illud,§. 1.& de usufr.l. cū fructuarius.& sn.eōi diuid.l.sed post.§.fi.

c *Præstat*]s.q̃ dēat.

* No. ex ista l. ꝙ omniūcō sensus est req̃rēdus quorū iura aliquo demutantur, concor. in canullus, et ibi gl.§. dist. & cō cor.tex.& hoc vult exp̄sse in l. ī aūt.ꝯ. e. Adde tu ad hanc materiā. qđ notauit.alle. l. si qō ī apo. in versi. si ambigit. a Ita gl. sequitur. Bar.hic.

In rem scriptum est, cuius ager esse cœperit. [1] † Cū enim damnum [a] futurū contineat,[b] ad eū,qui dñs erit,incipiet actio pertinere,quāuiscū alterius [c] dominium esset, opus [d] à vicino factum sit.

¶ Aquæ pluuię arcēdæ actionē,sciendum est, non in rem, sed in personam [e] esse.[2] †

Hæc actio principaliter datur, vt opus manufactū tollatur, & p officiū iudicis mercenariū ei deseruiēs fit etiā condemnatio de dāno contingēte post litē cōtestatam: non de eo quod prius contigerat. Pau.

¶ Officiū āt iudicis hoc erit, vt si qđ à vicino opus factū sit,eum [f] iubeat [g] restituere,[h] dānūque sarcire, si quod post litem [i] contestatam [3] † contigerit.Quod si ante litē contestatā damnum [4] † contigerit, tantum opus restituere[k] debebit, damnum non [5] † sarcire.[l]

Si agitur cōtra illū, qui fecit opus, vel hæredē eius fit condēnatio, ut destruatur suis impēsis, sed si contra alīū, qui nō fecit, sed opus possidet, nec sit hæres eius, qui fecit: fit, vt patiatur destrui expensis petentis: nisi sit dominus eius, qui fecerit, quatunc teneatur, vel destruere suis expensis, vel dare seruum pro noxa, & cōtra nō destruentem fit condemnatio ad verum interesse. Pau.

¶ Celsus scribit,Si qd ipse, [m] feci quo tibi aqua pluuia noceat: mea impensa tollere me cogēdū.[n] [6] † si qs alius,qui ad me nō pertinet, [o] sufficere, vt patiar [p] te tollere.Sed si seruus meus, aut is, cui hæres sum,

---

a *Damnum*] post litem conte.datū.vt ꝯ. hac l.§. officium.vel si habes in littera datū: dic.i.dandū.& sic tempus pro tpe. vt C. de legi.& con.l.1.

b *Contineat*]s.hæc stipulatio. Acc.

c *Alterius*]puta venditoris.

2† P.Flo. sed personalē esse. 1Ista gl. è no.& tenē da mēti. fm Bar.

d *Opus*]propter.qđ timetur vitium aquæ.

e *In personam*]t quia qui ea tenet.est personaliter obligatus ad id,qđ in ea venit : secus in eo.q rei vē. cōuenit. vt Insti.de act. §.1.& §.sic itaq; qatn̄ sequit̄ possessorē. vt nc.s.e.l. quāquam §.Iul.dī in rem scrip.a. vt & quædā aliæ, vt no.sup.ad exhi.l.3. §.est autem.

f *Eum*]s.vicinū. Acc.

g *Iubeat*]s. iudex.

3† P.F.cō tigit.

h *Restituere*] idest, destruere.s. opus.

4† P.F.cō tigit.

h *Restituere*] Ita. ꝙ aq̃ coerceat.vt ꝯ.e.l. si vsus fr.§ non aliter.

5† P. Flo. farcict.

i *Post litem contestatam*] qñ ea, quæ post lit. contest. accidunt, potissimum ad iudicis officiū ptinent, vt sup.de cdi.edi.l.Aediles.§. item sciendum.

K *Restituere*] idest, destruere.

l *Non farcire*]iudex idest non faciet farcire.sic sup.de ijs,q no. infa.l.futuri §.mīdari. & hoc est verū ex natura huius actionis,vt sup.eod.l.1.§.1. sed petit̄ per interdictum. Quod vi aut clā vt ꝯ.eo. l. Atteius. §.in hoc.& §. de eo.

m *Ipse*] scilicet ego.

n *Cogendum*]talis distinctio fit inf. quod vi aut clā.l.competit. §. fin. & l. denique.§. pen.& fin.& l.nā & si ferrus. & l.ip. & sup. de actio.tad.l.3. item, & inf.eo.l. cmptor.

6† P.F.si quid.

o *Non pertinet*]pertinet autem ferrus,ex cuius facto personaliter obligor.vt iubijcit.

p *Patiar*]& tu cauceas.vt sup.eo.l si colonus.

q *Debeo*]quidā hīn.debeo,& tūc subaudi.si nolim meam pēsa tollere.& sic concor.ꝯ.qđ vi aut clā.l.si alius citra ptin. Alij hūt nō debeo.& tunc est ꝑria d.l.si alius. Sed erit sol.si debeo.i.nō cogor dedere, qa noxæ deditio nō est ī obsone, sd ī solutione vsq; ad quadrimestre ipsi.vt ꝯ.de re.iu.l.miles. §.decē. & sup.de pet.hære.l.item veniunt.s.idem refe. Acc.

r *Perinde*]vt ꝯ.de re.iu.l.ex qua persona.& ꝯ.de eden.l. quædam.s. nihil.& in Auth.de iurciu.à mo.j. 3.sed cōtra sup.de

7† P.F.scit.

8† P.F.atque si ipse.

9† P.F.scit.

10† P.F. ci suo.

u *Quod si*]s. dest.quia.

x *Opus*]propter.quod timetur damnum.

y *Tollat*]suis sumptibus quos præstat.possideat,vel non.vt inf. qđ vi aut clā.l. competit §. fi. & est sic ꝯ. ne qd in loco publ.l. 2.§. hoc interdicto. & C. ad le.Cor.de fal.l.si falsus, & ꝯ.de pec.l.sūma. in fi. & d vsufr. l. sed cum fructuarius.

z *Bona fidei*] secus i simulato.vt ꝯ.e.l.ēptor.

a *Præstat*]vt d.l.emptor.

b *Audiendus*]sic sup. de alī.iu.l.itē.§. pōt. & de tribu. l.illud,§. 1.& de usufr.l. cū fructuarius.& sn.eōi diuid.l.sed post.§.fi.

c *Præstat*]s.q̃ dēat.

* No. ex ista l. ꝙ omniūcō sensus est req̃rēdus quorū iura aliquo demutantur, concor. in canullus, et ibi gl.§. dist. & cō cor.tex.& hoc vult exp̄sse in l. ī aūt.ꝯ. e. Adde tu ad hanc materiā. qđ notauit.alle. l. si qō ī apo. in versi. si ambigit. a Ita gl. sequitur. Bar.hic.

In rem scriptum est, cuius ager esse cœperit. [1] † Cū enim damnum [a] futurū contineat,[b] ad eū,qui dñs erit,incipiet actio pertinere,quāuiscū alterius [c] dominium esset, opus [d] à vicino factum sit.

¶ Aquæ pluuię arcēdæ actionē,sciendum est, non in rem, sed in personam [e] esse.[2] †

Hæc actio principaliter datur, vt opus manufactū tollatur, & p officiū iudicis mercenariū ei deseruiēs fit etiā condemnatio de dāno contingēte post litē cōtestatam: non de eo quod prius contigerat. Pau.

¶ Officiū āt iudicis hoc erit, vt si qđ à vicino opus factū sit,eum [f] iubeat [g] restituere,[h] dānūque sarcire, si quod post litem [i] contestatam [3] † contigerit.Quod si ante litē contestatā damnum [4] † contigerit, tantum opus restituere[k] debebit, damnum non [5] † sarcire.[l]

Si agitur cōtra illū, qui fecit opus, vel hæredē eius fit condēnatio, ut destruatur suis impēsis, sed si contra alīū, qui nō fecit, sed opus possidet, nec sit hæres eius, qui fecit: fit, vt patiatur destrui expensis petentis: nisi sit dominus eius, qui fecerit, quatunc teneatur, vel destruere suis expensis, vel dare seruum pro noxa, & cōtra nō destruentem fit condemnatio ad verum interesse. Pau.

¶ Celsus scribit,Si qd ipse, [m] feci quo tibi aqua pluuia noceat: mea impensa tollere me cogēdū.[n] [6] † si qs alius,qui ad me nō pertinet, [o] sufficere, vt patiar [p] te tollere.Sed si seruus meus, aut is, cui hæres sum,

---

a *Damnum*] post litem conte.datū.vt ꝯ. hac l.§. officium.vel si habes in littera datū: dic.i.dandū.& sic tempus pro tpe. vt C. de legi.& con.l.1.

b *Contineat*]s.hæc stipulatio. Acc.

c *Alterius*]puta venditoris.

2† P.Flo. sed personalē esse. 1Ista gl. è no.& tenē da mēti. fm Bar.

d *Opus*]propter.qđ timetur vitium aquæ.

e *In personam*]t quia qui ea tenet.est personaliter obligatus ad id,qđ in ea venit : secus in eo.q rei vē. cōuenit. vt Insti.de act. §.1.& §.sic itaq; qatn̄ sequit̄ possessorē. vt nc.s.e.l. quāquam §.Iul.dī in rem scrip.a. vt & quædā aliæ, vt no.sup.ad exhi.l.3. §.est autem.

f *Eum*]s.vicinū. Acc.

g *Iubeat*]s. iudex.

3† P.F.cō tigit.

h *Restituere*] idest, destruere.s. opus.

4† P.F.cō tigit.

h *Restituere*] Ita. ꝙ aq̃ coerceat.vt ꝯ.e.l. si vsus fr.§ non aliter.

5† P. Flo. farcict.

i *Post litem contestatam*] qñ ea, quæ post lit. contest. accidunt, potissimum ad iudicis officiū ptinent, vt sup.de cdi.edi.l.Aediles.§. item sciendum.

K *Restituere*] idest, destruere.

l *Non farcire*]iudex idest non faciet farcire.sic sup.de ijs,q no. infa.l.futuri §.mīdari. & hoc est verū ex natura huius actionis,vt sup.eod.l.1.§.1. sed petit̄ per interdictum. Quod vi aut clā vt ꝯ.eo. l. Atteius. §.in hoc.& §. de eo.

m *Ipse*] scilicet ego.

n *Cogendum*]talis distinctio fit inf. quod vi aut clā.l.competit. §. fin. & l. denique.§. pen.& fin.& l.nā & si ferrus. & l.ip. & sup. de actio.tad.l.3. item, & inf.eo.l. cmptor.

6† P.F.si quid.

o *Non pertinet*]pertinet autem ferrus,ex cuius facto personaliter obligor.vt iubijcit.

p *Patiar*]& tu cauceas.vt sup.eo.l si colonus.

q *Debeo*]quidā hīn.debeo,& tūc subaudi.si nolim meam pēsa tollere.& sic concor.ꝯ.qđ vi aut clā.l.si alius citra ptin. Alij hūt nō debeo.& tunc est ꝑria d.l.si alius. Sed erit sol.si debeo.i.nō cogor dedere, qa noxæ deditio nō est ī obsone, sd ī solutione vsq; ad quadrimestre ipsi.vt ꝯ.de re.iu.l.miles. §.decē. & sup.de pet.hære.l.item veniunt.s.idem refe. Acc.

r *Perinde*]vt ꝯ.de re.iu.l.ex qua persona.& ꝯ.de eden.l. quædam.s. nihil.& in Auth.de iurciu.à mo.j. 3.sed cōtra sup.de

7† P.F.scit.

8† P.F.atque si ipse.

9† P.F.scit.

10† P.F. ci suo.

u *Quod si*]s. dest.quia.

x *Opus*]propter.quod timetur damnum.

y *Tollat*]suis sumptibus quos præstat.possideat,vel non.vt inf. qđ vi aut clā.l. competit §. fi. & est sic ꝯ. ne qd in loco publ.l. 2.§. hoc interdicto. & C. ad le.Cor.de fal.l.si falsus, & ꝯ.de pec.l.sūma. in fi. & d vsufr. l. sed cum fructuarius.

z *Bona fidei*] secus i simulato.vt ꝯ.e.l.ēptor.

a *Præstat*]vt d.l.emptor.

b *Audiendus*]sic sup. de alī.iu.l.itē.§. pōt. & de tribu. l.illud,§. 1.& de usufr.l. cū fructuarius.& sn.eōi diuid.l.sed post.§.fi.

c *Præstat*]s.q̃ dēat.

* No. ex ista l. ꝙ omniūcō sensus est req̃rēdus quorū iura aliquo demutantur, concor. in canullus, et ibi gl.§. dist. & cō cor.tex.& hoc vult exp̄sse in l. ī aūt.ꝯ. e. Adde tu ad hanc materiā. qđ notauit.alle. l. si qō ī apo. in versi. si ambigit. a Ita gl. sequitur. Bar.hic.

Paulus lib. 49. ad Edictum.

LEX IX.

IN diem [a] addicto prædio, & emptoris voluntas, & véditoris exquirenda est: [b] vt siue remanserit penes emptorẽ, siue recesserit, certũ sit voluntate dñi factã aquæ cessionem. Ideò aũt voluntas exigitur, ne dominus ignorans iniuriam [c] accipiat. Nullã enim potest videri iniuriam accipere, qui semel voluit. [d]

¶ Non autem solius eius, ad quem ius aquæ [e] pertinebit, voluntas exigitur in aquæ cessione: sed etiam domini locorum; [f] & si [g] dominus [h] vti ea aqua non possit: [i] quia recidere ius [k] † in solidum ad eum potest. [*]

Vlpianus lib. 50. ad Edict. [2] †

LEX X.

SI autem plures sint eiusdẽ loci domini, vnde aqua ducitur, omnium [l] voluntatẽ esse sequendam, non ambigitur. [*] Iniquum enim visum est, voluntatem vnius ex mo-

dica [m] fortè portiuncula domini, præiudicium socijs facere. An tamen subsequi voluntas possit, videamus. Et placet nihil interesse, [n] vtrum præcedat voluntas aquæ ductionem, an subsequatur: quia & posteriorem [o] voluntatem Prætor tueri debet.

Propter priuatorum commodum non debet communi vtilitati præiudicari. Pau.

¶ Si fluuius nauigabile sit, nõ oportere Prætorem [p] concedere ductionem aquæ ex eo fieri, Labeo ait, qua fluuius minus nauigabile [q] efficiatur. [3] † Idemq; est, & si per hoc aliud flumen fiat nauigabile.

Ille qui habet ius ducendi aquam, non potest facere arcũ causa ducendi super iter alienum: nec is qui seruitutem habet itineris, vel actus, potest facere arcum super alienum aquæductum. Bart.

Paulus lib. 58. ad Edict. [4] †

LEX XI.

SVpra iter alie-

---

1 *Solidũ.* 2 † *Alias* 53. * Adde tu ad hoc dictũ, quòd quã pluriũ consensus requirit, quod semper debet simul, & vnice præstari, maximè si pt præiudicari tertio, tex. est singu. in l. & suũ. §. hodie. sup ff pac. sũt Bart in l. cẽs populi in 3. q. princ. ccl. §. ver. tertio dixi oẽs. & ibi Ang. sup. de iusti. & iu. & ad hoc alleg. issũ text. vide etiã Alex. col. 4. & in l. quod maior. sup ad munici. & plenius in alien. i. ff hodie. refert. & sequit Rosing. suis in ver cõsensus. vers. vbicũque cõsensus Ad quod nota. spec. in tit. de syndic. verti. quod si vnus. & Bal. in sua 7 i. rega in ver. cõsen. vers. i.

a *In diem*] vt vendo tibi prædiũ prox. nisi alius intra mensem attulerit meliorẽ conditionem: vt ff. de in diem addic. l. 1.

b *Expedit enim esse*] in cessione aquæ, & hoc antè, vt afferatur melior conditio, possea nõ exquiritur emptoris voluntas, cum dãs esse det ius: vt ff. de rei vendi. l. si quis hac. & ff. de in diẽ addict. l. 3. alias l. si ex duob. §. sed & Marcellus.

c *Iniuriam*] id est, ius iniquum. sic ponitur Inst. de iniur. circa princ. in alter ie. n. rebus contra dñi voluntatẽ aliquid fieri vel paciscí, nõ licèt vt C. de pac. l. fin in fi. & ff. de ijs qui sunt sui vel alieni iur. l. 2.

d *Voluit*] No. sufficere semel velle, & non posse pœnitere. sic C. de condi. insert. l. fin. & ff. depos. l. et apud. §. fin. & ff. quorum legato. l. 1. §. prodest. & ff. quod met. cau. l. videamus. & C. de remiss. pig. l. fi. & ff. de diuer. temp. præscrip. l. de accessionibus in fi. & de leg. 3 l. fideic. §. si decem. sic & ff. eo. l quãquam. ff. respon. & ff. de dinor. l. fi. f. ait lex. Sed ar. contra ff. quo. leg. l. 1. §. quod ait Prætor. & C. de pac. l. fi. pen. respon. & ff. de min. l. si iudex. Item est simile ad hoc C. de actio. & obl. l. sicut. & ff. commo. l. in cõmodato. §. sicut. & C. de trãsac. l. quãuis. Fallit autem hoc in legatis: vt ff. de adi. leg. l. 3. §. f. & l seq. & in dona. cau. mor. vt Inst. de dona. §. f. & in dona. inter vir & vxo. vt de donationib. inter virum & vxorem. l. cum hic status §. ait oratio. Item fallit in dato ob cau. & mandato & societate, & depósito & precario: vt no. C. de actio. & oblig. l. sicut. Accur.

e *Ius aquæ*] id est, seruitus.

f *Dominorum*] vt & supra, l. proxi.

g *Etsi*] id est, quamuis.

h *Dominus*] scilicet, loci, vnde aqua oritur.

i *Possit*] puta quia alius habet vsumfru. & subaudias hic tamen eius voluntas exigitur.

k *Interest*] infertur ergo quod potest euenire. sic ff. vsufru. quemad. ca. l. ũ vsusfructus nomine. in prin. & C. de pact. l. 1. C. communia de leg. l. fi. §. finautem. sed & si non recedat similiter potest illum dominus prohibere: quia quantum ad illum nullam debet seruitute. m. arg. ff. si seruit. vend. l. loci. §. competit Accur.

l *Omnium*] No. quia quod omnes, &c. vt no. ff. eo. l. in concedendo. Sed arg. contra ff. de reg. iur. l. aliud. §. refertur. & ff. ad municip. l. quod maior.

ADDITIO. Pro solutione huius contrarij vide per Dy. in c. quod omnes. de reg. iur. lib. 6. & ext. de constit. c. cum accessissent. & ibi glo. & Innoc.

m *Modica*] idẽ & si maximã partem hẽt. & iõ dicit, fortè, &c.

n *Interesse*] sic C. de pac. l. petens. & sup. de iu. om. iud l. ii quis id. §. quod si dũ proponitur. Sed arg. contra. sup. de acq. hær l. si quis mihi bona. §. iussum. & Inst. de autho. tut. §. tutor. Item no. quod ab initio non tenet, postmodũ confirmatur. & sic est arg. contra. ff. de reiur l. quod ab initio.

ADDITIO. Pro sol. huius contrarij vide per Dy. in c. nõ firmatur. de reg. iur. lib. 6.

o *Posteriorem*] vt valeat exige vltimæ cõfirmationis: vt ff. cõmu. prædi. l. fi. & sup. de serui. rusti. prædio. l. per fundum & arg. sup. de offi. Procon. l. obseruare. §. fi.

3 † P. Flo. efficiat.

p *Prætorem*] quare dici de Prætore: cum solus Princeps, vel Senatus concedat: vt ff. eo. l. quod Principis. & ff. de flumi. l. quominus? Respon. largè ponitur Prætor pro Principe, vel Senatu, ex eo q̃ præfert alijs, vel ex eo, quòd præter alios sibi vendicat priuilegium. sic sup. de offic. Præsid. l. 1. vel dic propriè nec enim ibi dicit, quòd teneat concessio.

4 † Alias 49.

q *Nauigabile*] huius adiunctione.

Supra iter] CASVS. Habebam ius itineris per fundum tuum tu vis in itinere ducere aquã: & supra iter vis facere arcum per quem vadam. Dr q̃ non potes me inuito: nec etiã ego possum. Sed pone, quòd ego volo facere pontẽ in illo itinere: quia erat ibi malus transitus fortè in hyeme. Dr quòd possum. Sed pone quòd habeo ius ducendi aquã per fundũ tuum: nunc in illo riuo volo facere specum. i. fossam. Dr quòd non possum. & reddit rationem in tex. & in glo.

¶ *Casum*] Si ex cõi fundo aqua mihi noceat: possum agere vel cũ vno, vel cũ singulis. Idẽ est si ex fundo tuo aqua noceat fundo pluriũ: nã vel vnus eorũ, vel oẽs poterunt agere 5 te: & vno agẽte aliorũ actio euanescit. Itẽ si agã cum vno plurium dñorum fundi ex quo aqua mihi nocet, & destruxerit opus, cæteri liberãtur: ille ũs q̃ destruxit, expẽsas quas fecit in destruendo recuperabit acti. commu. diui à socijs.

¶ *Non vique*] Ille qui fecit opus, tenetur aquæ plu arc. act. Item ille qui mandauit opus fieri, de quo dic, vt sup. l. quãuis. in fi. & l. si colonus. in fi

¶ *Apud Ferocem*] plures domini fundi erant. vnus fecit opus in fundo alijs ignorantibus, vel non authorantibus, propter quod opus aqua plu. mihi nocet. quæritur si agam contra eum qui opus non fecit act. aquæ plu. arc. ad quid teneatur? & certè dicit Proculus, quòd teneatur sua impensa destruere opus: & recuperabit has impensas ab eo, qui fecit opus. act. commu. diuid. sed Feros Iurisc. ẽsultus dixit, quòd ille, qui non fecit opus, nec fieri fecit: teneatur tantùm præstare patientiam: ille autem qui fecit, teneatur suis impensis destruere, reddit rationem.

¶ *Officium*] Nunc dicit quod sit officium iudicis cognoscentis super hac act. in hoc casu. Pone, q̃ plures erãt dñi fundi:

fundo quorum aqua nocet ex fundo vicini: vel ex fundo quorum propter opus quod est ibi factum, aqua nocet vicino. nunc agitur ꝑ vnum dñorum act. aquæ plu. arcen. nunquid tenebitur in solidum & eius damni quod post litē cōtest. accidit? Et vi ꝙ sic: sicut vnus ex dominis tenetur in solidum noxali ex delicto serui, cōis: & quicquid præstabit, recuperabit à socijs act. cōi diui. Item vi ꝙ teneatur tm̄ pro parte sua: sicut vidimus i act. dāni infecti. nā si plures essent dñi fundi, vel domus ex quo vel ex qua timeo dānum, si agā ꝑ vnū nō tenetur nisi pro parte sua. Vltimo solui. & dicit, ꝙ idē est seruandū in quæstione prædicta, quod dictū est in act. dāni infecti. ꝙ teneatur pro parte. Sed qd erit in alio casu, vt si fundo plurium aqua noceat ex fundo vicini: an vnus ex dñis aget in solidū? Et dī ꝙ sic; dum tñ damni quod post litem contest. accidit, condemnatio pro parte fiat.

1† P.Flo. actus debetur pon[illegible] quā &c.
2† P.Flo. specus.
3† P.Flo. aget.
4† P.Flo. siccatur.
5† P.Flo. siue cōi aqua noceat.

num [a] arcus aquæ ducendæ causa nō iure fiet: [b] nec is cui iter [1]† vel actus iure debetur, faciet: [c] sed pontē, a quo possit ire, agere iure extruet. [d] At si [2]† specum, [e] non cuniculum sub riuo [f] agat, [3]† [g] aqua corrūperetur: [h] quia suffosso [i] eo, aqua [k] manabit, [l] & riuus [4]† siccabitur. [m]

Hac actione potest vnus ex pluribus agere cum vno, vel cū singulis separatim, vel singuli cū singulis, & econuerso: & vnius solutione aliorum actio perimit, licet soluēti cōtra cæteros sū curratur. Bart.

¶ Cassius ait, Siue ex communi fundo, siue [5]† ex communi[illegible] aqua noceatur, vel vnum [o] cū vno [p] agere posse, vel vnū separatim cum singulis, [q] vel separatim [r] singulos cum vno, vel singulos [s] cum singulis. Si vnus [t] egerit, & restitutio [u] operis, [x] litisque æstimatio [y] facta sit, cæterorū [z] actionem euanescere. Item & si [6]† cum vno actū sit, & is [7]† præstiterit, [a] cæteros liberari: [b] idque quod sociorum nomine datum sit, [c] per arbitrium communi diuidundo recuperat: [8]† posse à socijs, [d] non vtiq; cum eo [e] agendum, qui opus fecerit, nec [f] minus cum quoque damnum restituere debere, qui author [g] operis fuerit.

¶ *Si ex private]* Ego & tu habebamus fundum communē. Item tu habes fundum proprium vbi iuxta, ex quo fonte tuo proprio aqua nocet fundo cōmuni: quæritur an possim agere pro parte mea. Trebatius autē dicit ꝙ si propter opus manufactum à te in fundo tuo proprio, aqua nocet communi: tunc agam, vt destruas illud opus: si autem vi fluminis aqua aliter fluat ex fundo tuo proprio in communem: tunc ad patientiam tantum præstandum teneris. Franc.

a *Sup aliter alium]* idest, supra locum vbi quis habet itineris seruitutem.

b *Non iure fiet]* à domino proprietatis inuito illo, cui debetur seruitus itineris. sic ff. de vsufr. l. sed & si quid in ædificauerit. §. fi. & ff. eo. l. in concedendo, vel verius ab eo cui debetur seruitus itineris. Accur.

c *Faciet]* ita nec iure fieri nec: factus retineri inste pōt. R. d *Extruet]* i. ille cui debetur seruitus itineris faciet pontē sicubi destruatur via, ita ꝙ aliter non vti non potest: vt & ff. de itin. actuq; pri. l. inde. §. fi & ff. de serui. vrb. prædi. l. seruitutes. §. si domino, & ff. si ser. vēd. l. loci. §. si quis. & l. si fortè. in prin. Alij exponunt principium supra iter alienum. i. cōstitutum causa ducendi aquam. q. d. super aquæductū alienum non potest facere arcum, cum turbaret aquam: ar. ff. de aqua quoti. & æsti. l. hoc iure. §. fi. & ff. de seruit. rust. prædi. l. Quintus. Sed pontem, quā is possit ire facere poterit: & hoc subijcit hic, sed pontem &c.

e *Specum]* Specus dī altus locus super terram, per quem ducitur aqua: vt ff. de riuis. l. 1. §. specus. hic autem ponitur pro fossa, qua colligitur aqua. & est ampla & rotunda: cuniculus vero est riuus directus coopertus. dic ergo, quod ille cui debetur seruitus aquæ ducendæ per riuum potest facere cuniculum, i. de aperto riuo coopertum: & econtra: nisi si quā maiorem vtilitatem suam aduersarius ostendat &c. vt ff. de riuis. l. 1. in fi. & l. Labeo. sed specum non. quia in tali fouea facta in riuo aqua corrumpitur, & manet ibi, & siccat riuū: aliàs manabit: & tunc subaudi, & per aliquod tempus manebit ibi, & postea manabit, & sic corrūpetur, & putrefiet: & ideo specum facere non licet, secundum Hugonem. ut dicit, nec cuniculum licet facere. idest, ex aperto coopertum, vel econtra: nisi in constituenda seruitute hoc esset dictum. & sic intellige dictas leges ff. de riuis. l. 1. §. fi. & l. Labeo. Itē quod dicit manabit, expone, quia fossa repletur aqua, & manat aqua vndique idest circa ipsam fossam: & labitur in terram: & non per riuum, vt olim, corrumpitur tamen aqua ex ea, quæ est in fossa, & riuus siccatur. sed per cuniculum non siccatur: nec tamen illum licet facere, vt dixi. in hoc ergo est differentia inter specum & cuniculum: quia alterum, scilicet cuniculus, non siccat aquam: alterum, scilicet specus

f *Sub riuo]* idest, in riuo.

g *Agat]* idest, faciat ille cui seruitus debetur.

h *Corrumpetur]* in loco seruiente: vel dic in loco cui seruitur. Accursius.

i *Suffosso]* i. fossa huiusmodi facta, quam sup. appellauit specum. Accur.

k *Aqua]* quæ ducitur per riuum.

l *Manabit]* aliàs manebit.

m *Siccabitur]* à fouea in terra.

n *Siue ex communi]* f. fundo aqua nocet &c. Alij habent, siue ex communi aqua nocetur: & tunc subaudi fundo plurium.

o *Vel vnum]* f. eorū quorū fundo nocet.

p *Cum vno]* scilicet eorum quorum fundo aqua nocet.

q *Cū singulis]* nocentis fundi, f. dñis R.

r *Separatim]* scilicet, quorum fundo aqua nocet. R.

s *Vel singulos]* cum plurium sit vterque fundus. R. nunquid ergo separatim potest fieri operis restitutio? Respon non: vt subijcit, & semper accipe hic agi in solidum. Item nota actionem hanc concurrere cum communi diuidundo vt ff. eo. l. si tertius. §. versū vice. secus in damno infecto, vt sup. tit. 1 l. si ædibus.

t *Si vnus]* ex socijs communis fundi, cui nocetur.

u *Restitutio]* idest, destructio.

x *Operis]* scilicet, totius.

y *Æstimatio]* i. damni pro sua parte: ad plus enim non pōt: vt sup. eo. l. si tertius. §. 1. & ff. ea. l. §. quod si is fundus. Sed cur ergo tollitur actio cæteris? Respon, pro opere ideo, quia iam destructum est, pro damno præterito: idest pro eo, quod cōtigit ante quàm ille socius qui nunc agit, litem contestaretur: non agit, quia non venit in hanc actionē: vt ff. eo. l. 2. §. hæc autē actio. & l. si tertius. §. officium. & ff. eo. l. Atteius. §. in hoc pro futuro non agere: quia lis contestari non potest principali actione sublata, quæ datur pro destructione operis: nam per iudicis præstatur officium. i. damnum: quod §. officium cessat sublata actione principali: vt C. depositi. l. si deposita. cum verò opus non restituitur: agente vno æstimatur quod sua interest: vt ff. eo. l. si tertius. in fi. de interesse socionum non fit æstimatio: ideoque non impedietur postea eorum actio: vt ff. §. officium & ff. si seruitus vendi. l. loci. § si fundus. ad inedictum ergo, Quod vi aut clam, recurritur pro illo damno præterito: vt ff. eo. l. Atteius. §. de eo. Acc.

z *Cæterorum]* scilicet, sociorum.

a *Præstiterit]* idest, opus restituerit.

b *Liberari]* huic & superiori dicto est cōtra ff. eo. l. si tertius. § 1. & ff. ea. l. § officium. sed in vtraque est ead. sol. Accur.

c *Damnum fieri]* opus destructum, & in eo destruendo impensum: hoc quidem non potuit pro parte expediri, & ideo cōmuni diui. repetitur: vt subijcit. aliàs si de damno diceret, ad id quilibet pro parte teneretur: vt dicit. si tertius. §. 1. & ideo neg. gest. actione repeteret, qui totum soluisset: vt ff. cōi diui. l. si quis putans. §. fine autem: & econtra quod vnus accepit, puta ipsum opus destruendum, in quo impendit, cum forte reus teneretur ad patientiam tantùm, vel æstimationem damni. neg. gest. vel communicabitur communi diui. iudicio: vt sup. de noxa. l. si in re commun. & dicit. l. si quis putans. §. fine. Alij dicunt etiam damnum totum hic restitutum. sed ex voluntate. nec enim posset cogi reus. vt in hac l. §. offi. & communicabitur neg. gest. iudicio.

d *A socijs]* aliàs ex socijs.

e *Cum eo]* subaudi tantum.

f *Nec]* subaudi quia.

g *Author]* da exemplum sup. eod. l. quanquam. in fi. & ff. colonus. in fine.

1† P.Flo. deest &.
2† P.Flo. posse: & ex socijs non vtiq; cū eo &c.
3† P.Flo. siue cōi aqua noceat.
4† P.Flo. siue ex communi aqua nocetur.
5† P.Flo. siue cōi aqua noceat.
6† P.Flo. deest &.
7† P.Flo. si-
8† P.Flo. posse: & ex socijs non vtiq; cū eo &c.

Nec

a *Non fecerit*]nec author fuerit.
b *Restituere*]i deſt. deſtruere.
c *Actionem habet*]ſcilicet, ad repetendum, quod eo nomine fuerit præſtitum.
d *Sibi*] Feroci.
e *Placere*] ſ. ait.
f *Actor id patiatur*] vt patientia ei tantũ præſtetur ab illo, qui conuenitur, & non fecit opus, nec author fuit Acc.
g *Fecit*] ſcilicet opus.
h *Restituere*]ideſt deſtruere. ſ. ſua impẽſa.
i *Quoniam communi dinidundo*] q.d hac ratione allegata, nec enim ſufficiens eſt, vt ſubijcit. & inf. de reiu. l. nemo ideo obligatur. Sed arg. contra ſup. de pec. l. quod debetur. in fi. vbi dicit, et in oibus, quos id circo teneri dicimus, qa hñt actionẽ: delegatio pro iuſta præſtatione eſt. 1 & l. ancillarũ. §. fin. 2 ſup. de pec. & ſup. de nox. l. ſi ſeruus, 1 & ſup. tit. 1. l. ſi ædibus. ſed in illa. l. ſi ædibus impropriè redarguebatur ex facto.
ADDITIO Solui aliter, ſecũdum B. quòd imò non conuenitur propterea, quia actionem habeat, ſed repellitur à cautione poſtulanda, quia habet actionem ordinariam.
k *Officium*]ſuper hac actione.
l *Accepti*]litem coram eo conteſtando, vel dic acceptit, ideſt delegati.
m *Vnius fundus*]quidam hñt vnius fundi: alij vnius fundi, & tunc ſubaudi ius: alij ius fundi &c. & eſt bona, & dicius, ideſt dominium.
n *In ſolidum fieri*] vt & ſup. de nox. l. ſi ſeruus cõs, & ſup. ſi ex nox. cau. agatur, l. ſi cum vnõ. Acc.
o *Quoniam*] hæc ratio in hac actione locum non habet, vt ſupra proxi. §
p *Vt in actione*] ſue dicas de ſtipulatione damni infecti, verũ eſt, quod hic dicitur, vt ſup. ti. 1. l. plures ſiue de actione. quæ ex ea oritur, vt ſu. tit. 1. l. ea damni infecti, §. antepen. & §. penult.
q *Indiuiduum ſit*] vt ſupra tit. 2. l. ſtipulatio. §. ſi.
r *Ex ipſa*] repete. & licèt. Azo.
s *Duntaxat*] ſi. ſua aſſume: ac. quod eſt inf. magiſque, &c. de

Ille ſocius, qui nõ facit opus, conuenitur ad patientiam tãtum, non ad impenſam.

¶ Apud Ferocẽ Proculus ait, Si cum vno dñorũ actũ ſit, q opus non fecerit, [a] debere eũ opus reſtituere [b] ſua impenſa, quia communi dinidundo actionem hẽt: [c] Sed ſibi [d] magis placere, [e] patientiam duntaxat eum præſtare oportere, quia ſua culpa actor id patiatur, [f] qui non agit cum eo, à quo opus factũ ſit. Et eſt iniquum, eum qui non fecit, [g] id reſtituere [h] oportere: quoniã communi diuidundo [i] agere poteſt. Quid enim fiet, ſi ſocius eius ſoluendo nõ fuerit? *Vnus ex pluribus dominis ſiue agat, ſiue conueniatur hac actione, p parte ſua tãtũ condẽnatur ſi ei cõdẽnatio fiat. B.*

¶ Officium [k] aũt iudicis inter duos accepti, [l] quale futurum ſit, dubitare ſe Iulianus ait, vt ſi fortè vnius fundus [m] fuerit, cui aqua noceat, 1† in quo opus factum, ſit plurium, & cum vno eorũ agatur: vtrum & eius damni nomine, quod poſt litẽ cõteſtatã ſit datum, & operis non reſtituti in ſolidum condemnatio fieri [n] debeat, quemadmodũ cum ſerui communis nomine noxali iudicio cum vno agitur, condemnatio in ſolidũ fiet, quoniã, [o] quod præſtiterit, poteſt à ſocio 2† accipere: an verò is, cum quo agitur pro parte ſua, & dãni dati, & operis nõ reſtituti nomine damnandus ſit, vt in actione [p] damni infecti ſit, 3† cum eius prædij ex quo damnum metuatur, plures domini ſint, & cũ vno eorũ agatur, licèt opus, ex quo damnum futurum ſit, indiuiduum [q] ſit, & ipſæ [r] ædes, ſolumque earum non poſſit pro parte [s] duntaxat damnum dare: nihilominus eum, cum quo agitur, pro ſua parte condemnari. Magiſq; exiſtimat id ſeruandum tam 4† in aquæ pluuiæ arcendæ actione, quã 5† in actione dãni infecti [t] quia vtrobique non de præterito, ſed de futuro [u] damno agitur. Quòd ſi is fundus, cui aqua pluuia nocet, pluriũ ſit, agere quidẽ, vel [x] ſingulos [y] poſſe, ſed damni quod poſt litem cõteſtatam datum ſit, non amplius parte ſua conſecuturũ. * item ſi opus reſtituturum [z] non fuerit, non amplius, quàm qđ pro parte [a] eorum interfuerit opus reſtitui, condemnationem fieri oportere.

Pro opere manufacto agitur, vt deſtruatur, ſed pro facto anatura agitur, ut patientiã reficiẽdi pſtet. Pa. de Ca.

¶ Si ex priuato agro [b] in agrũ communem immittatur [c] aqua: Ofilius air, ſocium cum eo agere poſſe. [d]

Cogitur quis præciſè ad demoliẽdum, quod patet ex dictione, omnimodo. Bar.

¶ Trebatius exiſtimat, ſi de opere agatur, quod manu factum ſit, omnimodo * reſtituendum [e] id eſſe ab eo, cum quo agitur. Si verò vi fluminis agger [f] diſſectus 6† ſit, aut glarea iniecta, aut foſſa limo repleta, [g] tum patientiam dũtaxat præſtandam. [h]

Vbi hæc actio eſt in rẽ ſcripta, datur contra ſingularem ſucceſſorem nõ ſimulatum. B.

Idem lib. 16. ad Sabi.

LEX XII.

EMptor, niſi ſimulata [i] vẽditio eſt, cæteriq; ſucceſſores, vel reſtituere opus factũ, ſi uelint, vel patientiã pſtare debent. nã actori moram ſuam nocere [k] debere manifeſtum eſt. In eadẽ cauſa eſt,

a Dic, q ibi nõ dr q iõ re. neat, qa actionẽ hẽt. & ſic nõ eſt ſ. ſed m B.
3 Dic, vt ibi fm B.
3 Ibi plures obligãt æqualiter ex facto ſerui cõis. & ad indiuiduũ quoad ſolutionẽ, vt ſ. proxi. fm B.
2† P. Flo. ſi verò in quo, &c.
2† Recipere. P. F.
3† P. Flo. ſua.
4† P. Flo. dece. tã.
5† P. Flo. quod.
* Singulos conſecutum rũ dixit ea forma qua apud Gel. li. 6. cap. 7. C. Gracchus credo ego inimicos meos hoc dicturum niſi malis conſecuturos lege.
* Nota iſto text. poſt B. põ detando hanc diſtinctionẽ, quæ eſt pciſa, in c. cũ ex eo. & ibi no. ſ. apo. ad Gem. ſub ea dic de elec. li. 6. & c. quia. 3 pec. lib. qđ g ſ caſu pari huius §. tenetur pcise ad demolendum. 6† R. Cõp. fuit.
4 Add gl. in l. hiius, & ibi B. C. ã reuijs, quę in fra. cred. & i l. ſi ẽ vetũ C. ſi dom. intervir & vx. & q dr ſimulata vẽditio, & q no. B. i l. i. C. ſi ſer. ex te q. 10. & itẽ ĩ l. 1. q. etiã xi. Cmã. Alc. in l. Lucius 2. ff. dpoſi. li cõ. 32. cip. Petr. Nic. P. de Ca. conſ. 107. ĩc. vi ſo puncto ẽ. ſcrip. o. & P. d Anch. conſi. 228. inci. ad corroborationẽ prędictorum.

quam modò habet necesse petere à diuersis, & sic grauator, vt arg. ſ. de exer. l. 2. & ſ. pecul. nõ tñ, & de pecul. & ancillarum §. fi. Item magis interest ſua non impẽdere, quàm impendere in destruendo, & postea impensam repetere, vt ff. de cõpen. l. iõ. & facit ff. e. l. quanq;, ſ. dẽ Iu. & l. ſi colonus.

2† P. Flo. fecit.

a *Author*] vt & ſup. l. px. §. apud Ferocem.

2† P. Flo. fuit.

b *Legatove*] ſ. vt restituat opus ſi velit, vel patiẽtiam præstet, & facit inf. quod vi aut clam. l. competit. §. fi.

c *Ed vẽdito, quod vi aut clam*] cõcor. qđ ſup. l. prox. dixi. Item actio. In factũ tenetur, vt ſup. de alie. iud. l. 3. §. 1. Acc. d *Impensis factis*] in demoliendo opere. vt & inf. l. proxi.

49.

A *Teius ait*] CASVS. ille, q̃ fecit opus in fundo ſuo, p quod aqua pluuia meo fundo nocet: ſi vendat fundũ ſuũ in potentiorẽ, intra annũ vtilem ac. Qđ vi aut clã: post annũ ã dolo cum eo agere potero.

3† P. Flo. Ateius.

¶ *Cum agitur*] Si in fundo tuo vitio loci, vt quia paluſtris pars aliqua fũdi tui ſubſederit: & ſic aqua incepit ibi crescere, & dat mihi damnum: non teneris. Idem est & ſi opus in fundo tuo feceras, quod postea p fundauit: nam ſi aqua crescens in eo loco dat mihi damnũ, non teneris. quæ dicta vt in gl.

4† P. F. J. aũt intra annũ vtilem.

5† P. Flo. deest eo.

6† P. Flo ſubſedit.

7† P. Flo. deest, tñ.

¶ *In hoc iudicium*] In act. Aquæ plu. ar. venit dãnum, quod ſperatur venire, ſicut in actio. Damni infectis licèt in cæteris act. veniat tñ præteritum, ſi aũt aqua pluuia ex opere à te facto det mihi dãnum, tunc agam actio. Quod vi aut clam, ſi autem timeo damnum post ſententiã in iudicis euenire, tunc petã mihi caueri de dãno infecto, vel vt destruas op. absque meo periculo, ſi aũt post litem contest. opus aliquod factũ est, ex quo timeã, tunc agendum est de nouo, aliquando autem non agetur de nouo: imò destruetur. ſ. opus, qđ est factum post litem contest. ſi coniunctum, siue cõnexum cum primo, ſit ita quod primum sine hoc tolli, siue remoueri nõ potest, & hoc dicit hæc lex cum l. ſeq. Franc. Acc.

e *Potentiori*] vel non potentiori, ſecundum quoſdam.

f *Vendiderit*] ante lit. contest. vt ſup. eo. l. quamquã. §. Iulia.

g *Quatenus*] idest quia.

h *Quòd ſi annus*] intra quem datur hoc interdictum, vt inf. quod vi aut clam. l. ſen. per §. hoc interdictum.

i *De dolo*] Duo obstant. Primo, qa alia actio competit. ergo de dolo ã dari. vt ff. ã dolo l. 2. §. & ſi alia. Sc̃do ob qa & hęc de dolo finiebat anno. licèt hodie duret biẽnio. vt C. de dolo. l. fi. Ad primũ rñdet, qa venditor & hic cõmisit dolũ, vt annus interdicti labereti: vñ actio de dolo cõpetit licèt lapsũ sit tps interdicti, cum fortè circa finẽ anni interdicti committat dolus, ſed hoc nõ placet, quia ſic daret. rest. in integrũ, vt ff. ex quib. cau. ma. l. ait Prætor. ſ. fi. vñ cessat de dolo, vt ff. de dolo. l. 1 §. idẽ Põponius. nisi forte diceres, qđ fuit negligẽs in agẽdo, vnde denegat restitutio. vt ſup. ex q. ca. ma. l. nõ enim. Alij dñt qđ hic nihil potuit imputari quare intra annum non egit: ibi ſic potuit imputari. Ad ſecundum rñdet, qđ à cõpositoribus additum est, qđ actio de dolo duret biennio. non à Paulo author huius l. fm P. vel dicq̃ de dolo adhibito circa finẽ anni dicit in hoc, vt labaſ annus interdicti, quod non placet: cum restitutio tunc daret: niſi defendas, vt & modò in alio ff. dixi. Tu verò cõiter ad vtrũque respondeas, & dic qđ datur de dolo. i. in integ. resti. propter dolum commiſſum, vt annus labatur, vt ſup. ex qui. cauma ait Præto. ſ. fi. & l. ſeq. Vel melius dic ff *factum* nole doli ex edicto ã alienatiõ. mu. ca. ſa. vt ſu. de al. iu. mu. ca. fac. l. 3. §. 1. & ff. e. l. post vẽditionẽ, in fine. nec obſt. qđ & illa dat vſque ad annum, ſicut de dolo actio, vt ſu. ã alie. iu. l. vel post annum. quia in interdicto cõputatur annus à tpe facti operis, vt inf. quod vi aut clam. l. ſemper. ſ. hoc interdictũ, in hac ãt actione à tpe alienationis: hodie verò vſque ad biennium datur de dolo vt d. l. C. de dolo. l. fi. & post datur in factũ ꝑpetuò. vt ſup. ã dolo. l. item qi. X *Le re ſalte*] idest de causa damni.

8† P. F. de est in.

9† Aliàs 16.

l *Nocere*] idest nocere poſſit.

m *Quæritur*] inquiritur p iudicẽ: nam nõ pro eo damno agitur & hoc ſubijcit.

10† P. Fl. & quod.

n *Locus*] quia paluſtris.

o *Subſederit*] i. ruit in terra, valle quadã f. cta. & ſic per id aqua nocet inferenti fundo. Acc.

p *Alio*] de ſtricto iure, ſecus de æquitate, vt permittas vicinum replere vt ſup. eo. l. 2. §. item Varus. & ibidem damna. & ſup. eo. l. ſup §. fin. Acc.

11† Aliàs Paulus, & aliàs lib. 20. ad Sabin.

q *Manufactum*] ſupra ergo de non manufactis dixit, & expone hic ſubſederit, vt ſup. Acc.

r *In hoc*] idest in actione aquæ pluuiæ arcendæ. Acc.

ſ *Factum*] vt ſup. eo. l. ſup. §. officium, & expone vt ibi.

t *Fere*, hoc propter act. l. Aquil. cum petatur instrumentũ, ex quo ſub conditione pecunia debebatur, vt ff. ad l. Aq. l. in l. Aquil. ſi deletum. Item ſi ſuſtipiatur huiuſmodi instrumentum, vt ff. de fur. l. quidam. in §. Item ſi tabulæ, in quibus legatum ſub condic. relictum est, dolo non exhibeantur. vt ff. de tab. exhi. l. locum. §. condemnato. Idem in nunciatione noui operis, vt ſup. tit. 1. l. 1. §. hoc autem, & conc. ſup de iud. l. non quemadmodum.

u *De eo, quod ante*] ſcilicet, litem contestatam.

x *Quod vi*] non hac actione, vt ſup. eo. l. 1. §. 2. Acc.

y *De eo*] ſcilicet, damno.

z *Restituendum*] per hanc actionem, vt ſup. eodem l. ſi tertius. §. officium, & ff. eo. l. ſi vſusfructus. §. non aliter. Acc.

a *Periculum*] i. ſuſpicio periculi. Acc.

b *Factum*] ſuper alia re. ſecus ſi ſuper eadẽ, vt ff. l. prox. Acc.

c *Agendum eſt*] vt ff. de excep. rei iud. l. ſi mater. §. pe. & ſu. de iſt. l. nõ põt. nec ob ff. e. l. ſi tertius. §. officiũ. qa ibi venit dãnũ cõtingens post lit. contest. ſed tñ ex præterito ópere. Acc.

d *Sed interdum non poteſt*] ſic ff. quod vi aut clam. l. nam Sotigo. & ſupra de iu. om. iud. l. 2. & in Auth. de non alie. §. ſi minus. Acc.

Poſſ. vendit.] CASVS. Feciſti opus in fundo tuo, ex quo timeo damnum meo fundo, egi contra te act. aquæ

pluuiæ arcendæ. Respondisti, quia ex opere tuo nullum damnum mihi dabatur, & ideo absolutus es. Postea vendidisti fundum tuum, & ex opere tuo damnum mihi datur. Quæritur, an possim agere contra te, qui fundum vendidisti? Respondi, non posse. Quia ex quo absolutus es, non potes amplius conueniri. Sed si ex opere tuo damnum mihi detur, tunc agam contra emptorem. Quia ex quo ille emit, ex opere suo damnum mihi dat. Sed quæritur, an ego possim agere contra te, qui fundum vendidisti? Respondi, non posse. Quia ex quo absolutus es, non potes amplius conueniri. Sed si ex opere tuo damnum mihi detur, tunc agam contra emptorem. Quia ex quo ille emit, ex opere suo damnum mihi dat.

aquæ pluuiæ arc. pendente iudicio alienaui fundũ meũ: postea datum est damnum. Dĩ ꝙ mihi condemnaris: & qđ cõsequar, reddam emptori. Sed pone, ꝙ tu alienasti tuum fundũ ante quam agerem ꝫ te, tũc agam ꝫ emptorem, vel contra te intra annum, si cã euitandi iudicij alienasti. Fran.

a *Post venditionem*] eius fundi, cui aqua nocere potest. Acc.

b *De quo*], i. pro cuius vtilitate. Accur.

c *Ante*], s. vẽd. nam secus si postea: vt sup. eo. l. si tertius, §. ũ qs prius. Accur.

d *Idque*], s. damnũ.

e *Eum*], s. venditorẽ.

f *Restituere debere*] vt sup. de act. empt. l. Iulianus, §. si fructib.. & ad l. idem de ꝓhib. emp. l. quod sæpè, §. si res. & hoc si dãnum post venditionem cõtingit, de præcedenti nihil cedit: vt dictis legib. & inf. quod vi aut clam l. is qui in puteum, §. ũ postea, & sup. de peric. & cõmo. rei vẽdit. id qđ & facit fu. tit. 1. l. dãnist. emptor. & fam. erciſc. l. in iudicio, & inf. de fur. l. eum qui. g *Nocuit*] opus, i. vicino prædio factum.

h *Actum sit*], i. agendũ, sic C. de leg. & cõstit. l. 1. Vel dic actu post vẽditionem tũ: nam si antea, & post alienasset: teneretur p inde, ac si non vendidisset: vt sup. eod. l. quamquam, §.

i *Vendit*] fundum, in quo opus est nocens: sed in primo casu legis fuit venditus fundus, cui nocetur.

K *Cum emptore*] hac actione aquæ pluuiæ arcen. vt præstet patientiã: vt §. eo l. emptor. l *Cum eo*] actione in factum ex illo edicto de ali. iu. vt sup. de ali. iud. l. 3. §. item, & l. vel post annum. Item & habet locũ interdictum. Quod vi aut clam vsque ad annum, postea agitur de dolo: quod expone, vt dixi sup. eo. l. Atteius. Acc.

SI prius] CASVS. Concessisti mihi ius aquæ ducendæ ex fundo tuo de nocte: postea concessisti, vt de die ducerẽ, postea fieri per x. an. vel xx. ꝙ tantum duxi aquam de nocte, & non de die. Dicitur ꝙ amisi ius ducendi de die, cũ duæ essent seruit. Cæterũ dic, vt in gl. vsque ad §. licèt.

¶ *Licet*] Habebam duos fundos vicinos: vnus fundus erat iuxta tuum, concessisti mihi ius aquæ ducendæ per fundũ tuum ad meum fundum vlteriorem. Dĩ ꝙ tenet seruitus, quemadmodum si in medio inter tuum fundum, & meum esset via publica, vel flumen publicum, quod vado transiri potest, constitui seruitus aquæ hauriendæ potest. Si autẽ interueniat locus sacer, vel religiosus: tunc nec aquæductus, nec haustus seruitus constitui poterit. Sed pone, quod inter meum fundum, & tuum seruientem est in medio fundus Titij: dicitur, ꝙ seruitus potest tenere, & si hic fundus medius mihi debeat seruitutem, idem est si inter fundũ meũ, & flumen publicum sit fundus Titij: si volo haustu ducere aquam ex flumine publico: non possum, nisi Titius concedat mihi seruitutem itineris. Fran.

m *Si prius*] hoc responsum ad primam partem tit. pertinet.

1† P.F. & traditionẽ quid nocitum, &c.

2† P.F. quod.

3† P.F. deest, factæ.

4† P.F. nocetur.

5† Cessus

6† Post.

7† P.Fl. deest, factæ.

8† Rectè quidẽ. & P.F. rectè placuit.

nem [a] 1† ꝙ nocitum sit ei fundo, de quo [b] ante [c] iudicium acceptum est [a] 1† aquæ pluuiæ arcendæ, nihilominus eo iudicio venditorẽ posse consequi, non quia venditori: sed quia 3† rei damnum datũ sit idq; [d] eum [c] emptori restituere debere. [f] Sed si ante quam 4† noceat, [g] is cum quo actum sit, [k] vendat, [i] statim agẽdum cum emptore: [k] vel intra annum cum eo, [l] qui vendiderit, si iudicij euitandi causa id fecerit.

Per vsum seruitutis vnius alia non retinetur. Bar.

Paulus lib. 15. ad Plaut.

LEX XVII.

SI [e] prius [m] nocturnæ aquæ seruitus mihi concessa fuerit, deinde postea alia cessione diurnæ quoq; ductus aquæ 5† concessus mihi fuerit, & 6† per constitutum tẽpus [n] nocturna duntaxat aqua vsus fuerim, amitto seruitutem aquæ diurnæ: quia hoc casu plures sunt [o] seruitutes diuersarũ causarum 7† factæ.

Contractus factus in dubio, potest intelligi secundum consuetudinem. Bar.

¶ [8] ĩ Placuit nõ aliàs per lapidẽ [p] aquã duci posse, nisi hoc in seruitute cõstituenda comprehensum sit. Non.n consuetudinis est, vt qui aquam habet, [q] per lapidem 9† [r] stratum ducat. Illa autem, quæ fere [s] in consuetudine esse solent, vt per fistulas aqua ducatur, (ẽt si nihil sit comprehensum in seruitute constituenda) fieri possunt: ita tamen, [t] vt nullum damnum [u] domino fundi ex his detur,

Locus publicus medius interueniens non impedit seruitutem haustus imponi. Bart.

¶ Via publica intercedẽte haustus [x] seruitutẽ constitui posse placuit, & est verum. Sed nõ solum si via publica interueniat, [y] sed 10† [z] etiam si flumẽ publicum, [z] eodem casu quo interueniente flumine publico, viæ, itineris, actus seruitus imponi potest. id est, si non sit impedimento transeunti magnitudo fluminis. [a]

¶ Licèt [b] 11† nõ ꝓximo meo prædio seruitutẽ vicinus debeat, sed vlteriori, agere potero ius esse mihi ire, agere ad illum fundum superiorẽ, quãuis seruitutem ipse per fundũ meum nõ habeam, [c] sicut interueniente via publica, vel flumine, q. vado [d] vel ponte 12† transiri potest.

Locus sacer medius impedit seruitutem constitui. Bar.

¶ Sed loco sacro, vel religioso, vel sancto interueniente,

9† P.F. statum.

10† P.F. sed & si.

11† Conc. text. in c. cũ M. & ibi Paul. col. 1. de const. & c. 2. & ibi Inn. I gl. sua I vers. nos ĩ dicimus de fi. inst. & c. licet ex suscepto, de fo. cõpet.

12† P.Fl. sic & si.

13† Inscriptis excm. nostris non hi, vel põte in P.F. ẽt desũt.

n *Per constitutum tempus*] decennij inter præsentes: vicennij inter absentes: vt C. de seru. l. pen. Accur.

o *Plures sunt*, vt & sup. quẽad. ser. ami. l. si cõem, §. fi. secus si vna concessio fuisset, & sic vna seruitus: vt sup. de ser. l. 4. §. fin. & de seru. rust. præd. l. vna est, & quemad ser. amit. l. 2. & l. nam sanè, §. 1. & l. si stillicidij, §. fi. & quib. mod. vsusfr. amit. l. 5. qui. Nec eb. huic l. ꝫ. de aquæ quot. & æst. & l. cum conset, §. fi. quia ibi licèt non sit vsus aliquit sua seruitute: alius tamen est vsus, p eo, vel voluntate domini: sic sunt ibi vsi. Accur.

p *Per lapidem*], i. non dẽt ille, cui debetur seruitus aquæ ductus lapidibus: sed fistulis ordinare suũ aquæductũ: vt hic, & sup. si ser. vend. l. loci, §. ũ quis, & hoc quia dãni vsus plus incõmodatur: vt inf. de riuis, l. 1. §. fin. & l. Labeo, & ꝫ. eo. l. ꝫ. Item in prin. & quia sic se hẽt consuetudo: vt hic dicit: quæ est seruanda: 2 vt sup. de æd. edict. l. qũ si nolit, §. qa assiduæ, & sup. quod cuiusq; vniuer. l. itẽ. 2. ẽ. & de seru. vrb. præd. l. qui luminib. & de leg. 2. l. si seruus plurium, in fi. & de test. l. 3. §. fi. & ad l. Aquil. l. item Mela, in prin. arg. ꝫ. huic legi. C. de vsu. l. cos. §. cæteros, in fi. & sup. de seru. vrb. præd. l. Quintus, vbi dicitur qualitercunque posse duci: Sed illam accipe secũdum istam, s. per consuetum modum. Acc.

q *Aquam habet*], i. seruitutẽ aquæ. Acc.

r *Stratum*] aliàs stratum, & aliàs statorum, & aliàs structilem, & in primis duobus de lapide viuo, & in hoc vltimo facilicet structilem, de lapidibus coctis.

s *Perè*, huius ferè in fi. §. redditur ratio. Accur.

t *Ita tamen*], s. possunt fieri ea, quæ sunt in consuetudine.

u *Damnum*] determinatio ferè sic inf. de aq. quot. & æsti. l. hoc iure, §. pen. Accur.

x *Haustus*], i. seruitus aquæ hauriendæ, & deportandæ supra collum, vel asinum: non ductus, nisi à Principe impetret: vt inf. eo. l. si in pub. §. fi. & sup. de seruit. l. seruitutes, §. pe. & l. fi. Item secus interueniente sacro, vel religioso: vt inf. eo. §. sed loco sacro, & d. l. seruitutes, §. fi.

y *Interueniat*] vt superiori proxi. respon.

z *Flumen publicum*], i. interueniat, licet constituí.

a *Fluminis*] quia flumen potest transiri ponte, vel vado: aliud si pontonibus traijciatur: vt sup. de ser. rust. præd. l. fi. & inf. l. proxi. licèt & illa possit intelligi aliter, scilicet vt nulla sit differentia: possit transiri ponte, vel vado, vel pontonibus. Accur.

b *Licèt*] aliàs scipit, §. licèt aliàs, & melius, sic & si fi. ꝓx. Acc.

c *Non habeam*] quia res sua nemini seruit: vt sup. de ser. vrb. præd. l. in re communi.

d *Vado*] vt sup. proxi. §. dixi. Accur.

Fai

a *Fas*]id est, licitum. Accur.
b *Nulla*]vt sup.de ser.l.seruitutes,§.fi. Accur.
c *Earum*]. f sup.dictatum. Accur.
d *Cesserit*]non autem aliter: vt & sup.comm.prædl.in tradenda,§.interpositis, & de seru. vrb.prædl. qui scilla,§.fin. Accur.
e *Potest*]vt & sup.de ser.vrb prædl.item,§.fi. & facit ad hunc §. sup. de ser. rustic.l. tria, & l. si mihi, §. pen. Accur.

quo fas [a] non sit vti, nullá [b] † earum [c] seruitus imponi poterit.

¶ Sed si fundus medius alterius inter me, & te intercedit, haustus seruitutem fundo tuo imponere potero, si mihi medius dominus iter ad trãseundũ cesserit: [d] quẽadmodum si ex flumine publico perenni haustu velim vti: cui flumini ager tuus proximus sit, iter mihi ad flumen cedi potest. [e]

Iabolenus lib.10.ex Cassio.

LEX XVIII.

SI in publico [f] opus factum est, quo [g] † aqua pluuia noceret, [g] agi non potest, [h] interueniente [i] loco publico, agi poterit, causa eius rei hæc est, quòd ea actione non tenetur, nisi dominus [k] solus.

¶ Sine permissu Principis aqua per viam publicam duci non potest. [l]

Ista lex limitat totũ istum titulum, & multas ll. tit. de operis noui nun. Pau.

Pomp.lib.14.ad Q.Mut.

LEX XIX.

LAbeo [m] ait, Si patiente vicino opus faciam, ex quo ei aqua pluuia noceat, [n] non teneri [o] me actione aquæ pluuiæ arcendæ.

1 † P. F. eorum.

2 † P. Fl. quia.

3 † Alias 32. P.F.

4 † P. Fl. deest fundo.

5 † P. Fl. vi.

6 † Actu & hæredi, & cũ hẽde eius est cuius &c. & P. F. actio hẽdi, & cũ hærede est cuius &c.

7 † P. Fl. deest eo.

8 † P. Fl. interdũ, vel interdicto experiri.

* Vtilis, q̃ ea sũmo directoq; iure non cõperit, ideoq; directa non dẽ, sed p̃ pter vtilitatẽ aliẽ. & æquitatẽ dat. Dua. 2. disp. 2.

f *Si in publico*].f.solo vsu, & proprietate, secus si proprietate tm̃: vt sup quod cuiusq; vni. l.pen. quæ est §, vel ibi in loco municipij: hi: in publ. differunt. n. publica à reb. vniuersitatis: vt Insti. de rer. diui. §. flumina, & §. vniuersitatis. Acc.
g *Noceret*]ei qui vicinum hẽt prædiũ. Accur.
h *Non potest*] hac actione: vt su. e. l. apud, §. aquæ: sed Quod vi aut clam. vt inf. quod vi aut clam, l. vim faci. §. fi. & alijs remedijs: vt dixi in d. §. aquæ.
i. *Interueniente*].f. in medio inter locũ vbi est opus: & locum cui nocetur: vt & sup. e. l. apud. §. aquæ: & inf eo. l. quod Principis. §. fi. & sup. l. prox. §. via. Accur.
k *Nisi dominus*]vt & d. §. aquæ. locus autem publicus nõ est in bonis alicuius, siue de vero publico dicas, siue de vniuersitatis. Item intellige de directa. vtilis quandoq; sic: vt inf. eo. l. si vsusfructus est ẽt, & alia tõ: quia publici loci opus publica authoritate fulcitur: vt sup. eo. l. 2. §. Cassius. Accur.
l. *Non potest*]vt inf. de aq. quot. & æsti. l. 1. §. permittitur: secus in haustu: vt sup. eod. l proxi. §. via, & sup. de seru. l. seruitutes, §. publico. Accur.
m L. *Abeo*]aliàs incipit Labeo, & aliàs Sabinus. Accur.
n *Noceat*].f vicino.
o *Non teneri*]ad patientiam operis demoliendi: ad damnũ tamen agere potest: vt at. sup comm. diuid. l. Sabinus. ibi, si autem facienti cõsenserit. & concor. sup. tit. 1. l. qui bona. §. si quis iuxta. Item no. q̃ quidam habent patiente, alij sapiente. i. sciente, scientia enim inducit patientiam: patientia consensum ad aliquid: vt C. de remis. p g. l. 2. & sup. qui. mod. pig. vel h vp. sol l. sicut. §. nũ videtur, & de do. inter vi. & vxo. l. si seruus communis. Accur.
p S*ed hoc ita. Per errorem*]factũ imperitia iuris dicitur: vt sup. de iurisd. omn. iud. l. si per errorem. Accur.
q *Errantis est*]vt & sup de iu. & fac. ign. l. error. & de iurisd. om. iud. l. si per errorem. & C. de iu. & fac. ign. l. cum tessm. & l. nã idcirco. & ff. de acq. re. do. l. si procurator: & ff. de iud. liz. in princ. & de contrah. emp. l. & si consensum, §. fi. & de eõd. cau. da. l. dedi. §. subtilius nec ob. sup. si cer. pet. l. eius, vt ibi dixi. & sup. ad l. Pal. l. 1. §. si legatarius, quia ibi in vno [*] errabat hæres, in alio benè consentiebat. Sed arg. contra, duo possunt notari sup. de sup. leg. l. 3. §. fi in fine. & inf. de confes. l. non fatetur, in eo q̃ dicit differre vnam ignorantiam ab alia.

[*] aliàs negabat.

Idem lib.34. ad Sab.

LEX XX.

SEd hoc ita, si non per errorem, [p] aut imperitiam deceptus fuerit. Nulla enim voluntas errantis est. [q]

De casu huius l. dic vt sup. tit. 1. l. fluminum, §. fi. Pau.

Idem lib.30.3 † ad Q.Mut.

LEX XXI.

SI in meo [4] † fundo aqua erumpat, [r] quæ ex tuo fundo venas habeat, si eas venas incideris, & ob id defierit ad me aqua peruenire, tu non videris [5] † vim fecisse, [s] si nulla seruitus mihi eo nomine debita fuerit: nec interdicto, quod vi aut clam, teneris. [t]

Hæc actio non datur vsufructuario, nec in vsufructuarium directa, sed vtilis. Bar.

Idem lib.10. ex varijs lec.

LEX XXII.

SI vsusfructus fundi legatus fuerit, aquæ pluuiæ arcẽdę [6] † actio est [u] hæredi, [x] & contra hæredẽ eius, cuius prædium fuerit. Quòd si ex eo [7] † opere [y] incommodum [z] aliqd̃ patiatur fructuarius, poterit quidem [8] † interdicto experiri, Quod vi aut clam. [a] Quod si ei non cõpetit, [b] quærendum est, an [*] vtilis ei, quasi

p *Ed hoc ita. Per errorem*]factũ imperitia iuris dicitur: vt sup. de iurisd. omn. iud. l. si per errorem. Accur.
q *Errantis est*]vt & sup de iu. & fac. ign. l. error. & de iurisd. om. iud. l. si per errorem. & C. de iu. & fac. ign. l. cum tessm. & l. nã idcirco. & ff. de acq. re. do. l. si procurator: & ff. de iud. liz. in princ. & de contrah. emp. l. & si consensum, §. fi. & de eõd. cau. da. l. dedi. §. subtilius nec ob. sup. si cer. pet. l. eius, vt ibi dixi. & sup. ad l. Pal. l. 1. §. si legatarius, quia ibi in vno [*] errabat hæres, in alio benè consentiebat. Sed arg. contra, duo possunt notari sup. de sup. leg. l. 3. §. fi in fine. & inf. de confes. l. non fatetur, in eo q̃ dicit differre vnam ignorantiam ab alia.

[*] aliàs negabat.

ADDITIO. Dic sm̃ Bart. q̃ in d. §. fi loqtur de errore communi, qui facit ius: hic de errore singulari.

SI *in meo*.] CASVS. In meo fundo fons oritur, venæ cuius veniunt ex fundo tuo, tu incidisti venas, ita q̃ meus fons siccatus est, non teneris. Fran.

1 *Aqua erumpat*].i. fons oriatur. Accur.
[*Vim fecisse*].i. iniustitiã. Oth. & sic nec hac actione, nec qđ vi aut clam teneris, vt subijcit, vel simpliciter expone vt, f. vt tenearis. Quod vi aut clã, & facit sup. tit. 1. l. Proculus, & qđ ibi no. & p̃rium inf. ne quid in loco publi. l. 3. §. meritò. Sol. vt dixi d. l. Proculus. Item nec ob. C. de seru. l. manifestè, quia ibi præscripta erat seruitus. Accur.
t *Tenearis*].f. de dolo, si animo nocendi feceris: nõ aliàs: vt sup. e. l. 1. §. denique. Acc.

SI *vsusfructus*.] CASVS. Titius legauit Sempronio vsũfruc. fundi. Dicitur q̃ hæres Titij habet act. aquæ pluuiæ arcendæ contra illum, qui facit opus in fundo suo, ex quo timeat damnum, & ipse ea act. tenetur si facit opus. Secundo dicit, pone q̃ hic hæres facit opus: ex quo timet damnum fructuarius: an aget hac actione fructuarius? Dicitur quòd aget interdicto: Quod vi aut clam, si fecit opus clam, alioquin aget vtili actione aquæ pluuiæ arc.

¶ *Non aliter*] ille qui tenetur hac actione, debet destruere opus, ita quòd aqua pluuia mihi non noceat. Vltimo dicit. Si fructuarius facit opus per quod aqua pluuia mihi nocet, tenetur proprietarius directa actione aquæ pluuiæ arc. fructuarius vero vtili Franc.

u *Actio est*] directa. Accur.
x *Hæredi*] contra ædificantem in vicino prædio: & contra ipsum, si ipse facit in eo fundo opus, q. d. ipse hẽ dominus: vt & sup. ad Syl. l. 1. §. domini cum domino, & in dominũ tm̃ detur hæc actio: vt sup. eo. l. apud. §. aquæ. Alij exponunt quasi hic fructuarius sit dominus: vt ei competat actio contra facientes opus in prædijs vicinis, & è contra, vicinis cõtra cũ quod non placet q̃ a cum textu non consonat. Accur.
y *Ex eo opere*]facto à proprietario in fundo, in quo est legatus vsusfructus. Accur.
z *Incommodum*]circa vsumfructum. Accur.
a *Quod vi aut clam*] vt si prohibitus hæres fecit, vel sciens se prohibendum. Accur.
b *Non competit*] quia nõ prohibuit: nec ille timuit se prohiberi posse: nec timere debuit: nam aliquid affectum debuit interuenire, vt habeat locum hoc interdictum, vt inf. quod vi aut clam. l. 3. §. fin. & l. seq.

domino [a] actio aquæ pluuiæ arcẽdæ dari debeat, an verò ẽt contendat [b] ius sibi esse vti frui, sed magis est vtilem [c] aquæ pluuiæ arcendæ actionẽ ei accommodare.

Non aliter restituisse [d] rem vr̃ [e] is, qui opus fecit, quàm si aquam coerceat. Sed, & si fructuarius opus fecerit, per qđ aqua pluuia alicui noceat, erit quidẽ actio legitima [f] cum domino proprietatis: an verò etiam vtilis in fructuarium actio aquæ pluuiæ arcendæ danda sit, quæsitum est, & magis est, vt detur. [g]

Pro opere facto authoritate publica, non competit hæc actio. Pau.

Paulus lib. 16. ad Sabi.

LEX XXIII.

QVod Principis, aut Senatus [h] iussu, [i] aut ab ijs, qui primi agros constituerunt, [k] opus factum fuerit, in hoc iudicium non venit. *

Nota hic, & appellatione domini comprehenditur ẽt dominus vtilis, quia hæc actio non datur, nisi domino. Pau.

Hæc actio etiã in vectigalibus agris locum habet. [l]

Opponitur isti §. de leg. ij. §. pen. sup. eod. l. solue, vt hic per Pau. de Cast.

Aggeres iuxta flumen [m] in priuato [m] facti, in arbitrium [n] aquæ pluuiæ arcẽdę venũt, [o] ẽt si trans flumen noceant, [p] ita, si memoria eorum extet, & si fieri non debuerunt. [q]

Si arando aliquis opus faciat, ex quo aqua possit nocere vicino, si aliter fundus coli non poterit, hac actione non tenetur. Bart.

Vlpianus. [r]

LEX XXIIII.

VIcinus loci superioris [t] pratũ ita arabat, vt per sulcos [s] in eũ porcas [s] aqua ad inferiorẽ [t] veniret, quæsitũ est, an p [u] arbitrũ aq̃ pluuiæ arcendæ cogi possit [x] in alterã partẽ arare, ne sulci in eius agrũ [u] spectarẽt? Rñdit, nõ posse [x] eũ facere, quò minus agrũ vicinus, quẽadmodum vellet, araret. Sed si quos [y] sulcos trãsuersos aquarios [z] faceret, p quos in eius agrũ [a] aqua [b] deflueret, [7] hosce, vt operiret, [c] p arbitrũ aq̃ pluuiæ arcẽdæ cogere posse. [d] Sed, & si fossas feciſset, ex qbus aqua pluuia nocere posset, arbitrũ, si appareat futurũ, vt aqua pluuia noceret, [e] cogere oportere fossas eum explere, [f] & nisi faceret, condemnare: [g] tametsi antequã [8] iudicaret, [h] aqua per fossas nunquam fluxisset. [i]

Licet aqua lacus crescat, et decrescat, lacus tamen nõ dicitur crescere. Paul.

Lacus [k] enim [9] cum aut [10] crescereť, aut decrescereť nũquam, neq. decessionem [m] in eo [l] vicinus, [n] neq. accessionem facere licet.

Si aliquid noceret viæ, per quam itur ad fundum, noceret fundo. Bart.

Idem [12] lib. v. LEX XXV.

IS, cuius fundo via debetur, aquæ pluuiæ arcendæ [11]

---

a *Quasi domino*] nam pars dñij est vsusfr. vt ff. de vsufr. l. 3.

b *Contendat*] .i. contendere debeat g confessoriã actionẽ

c *Vtilem*] nam directã non cum illa dño & ꝫ dñm def: vt sup. eo. l. apud Trebat. §. pen. & §. fi. & j. ar. fur. cæ. l. 3. §. fin. vel ibi de alia actione dicit fructuario non danda. s. de illa arborum furtim cęsa. sed & confessoriã hic poterat intentare pro vsufructu: vt sup. si vsusfr. pe. l. vti frui. §. vtrum.

d *Non aliter restituisse*] .i. destruxisse.

e *Videtur*] quod facere debet. vt ff. e. l. si tertius. §. officium.

f *Legitima*] .i. aquæ pluuiæ arcẽdę actio. quæ est ex l. 12. tab. j. de statulib. l. Labeo. Acc.

g *Vt detur*] vtilis. nõ directa: vt su. eo. l. apud. §. fi. Acc.

h *Quod Principis Senatus*] pãnificat Principẽ, & Senatũ in hoc. sic ff. de legib. & Senatus. l. nõ ambigitur. & j. ff flum. l. quò minus & j. à quib. app. non licet. l. 1. §. 1. & su. de post. l. 1. §. de qua autem restitutione.

i *Iussu*] No. iussum maioris excusare. vt sic ff. e. l. q̃q̃. 2. respõ.

k *Constituerunt*] quorũ nõ extat memoria, & pro hoc ff. e l. 2. in prin. vnde antiquus epib. orbis Romanus agris diuisus est. aut possessio iua nulli habeatur incognita. quam per tributorũ qualitatẽ susceperat soluẽdam. Vel dic cõstituerũt, vt quia dñs vtriusq. prædij opus fecit: vt arg. ff. de leg. 1. l. qđ in rerum. §. si qs. & hoc nisi per successores facta fuit immutatio: vt C. si re. l. successionum. Acc.

l *Locum habet*] siue in eo fiat opus, siue in alio, & ei noceat: & fortè directa: vt j. arb. fur. cæ. l. 5. *. fi. vel dic vtilis: vt arg. ff. e. l. si vsusfr. Acc.

m *In priuato*] puta ripa. q̃ est priuata iure proprietatis: vt ff. de rer. diu. l riparum. secus si in publico factum sit opus: vt su e l. apud §. aquæ. & l. si in publico

n *In arbitrium*] id est iudiciũ: & alias arbitriũ tutelæ Ac.

o *Venunt*] vt ille, qui fecit, suis sumptibus tollere compellatur.

p *Nocent*] id est nocere possint.

q *Non debuerunt*, iura pacti. vel naturæ, vel ẽt nimiæ vetustatis: vt modo prædixi. vt su. eo. l. 1. in fi. & l. 2. in prin

VIcinus] CASVS. Potest qs arare fundum suũ. & facere ibi sulcos cã frumenti quærendi: licet p hoc aqua mihi noceat Si autem facit quis fossas in fundo suo: ita ꝫ aqua mihi noceat: tunc tenetur. Fr. Acc.

r *Vlpianus*] *Iulianus* sup. eo.

s *Porcas*] aliàs porcas: quia purgant agrũ: aliàs portas: qa portãt aquam in agrum inferiorem, & sic semper sunt qdam opera ad purgationem fundi.

t *Inferiorem*] .s. fundum.

u *In eius agrum*] s. vicini inferioris. R.

x *Non posse*] ex ordine. i. de iure communi. R

y *Sed si quos*] aliam formam qõnẽ. qñ vicini fundus est ex latere. sed in princ. eũ inferius est. Acc.

z *Aquarios*] & non ꝺrendi frumẽti causa: vt sup eo. l. j. §. sed & si fossas. & §. sed & si quis. Azo

a *Agrum*] .i. ex latere: in quem etiã a qua vadit æqualiter. Accurs.

b *Aqua*] .i. ex latere: in quo aqua vadit æqualiter. Acc.

c *Operiret*] id est, repleret. Acc.

d *Cogere posse*] aliàs agere hoc posse. & accipe hoc. vt dixi, qñ nõ ideebat agere his sulcis: & sic animo nocendi. Acc.

e *Noceret*] i. nocere posset.

f *Explere*] .i. replere. Accurs.

g *Condemnare*] ad interesse: vel iubere ea uere de dãno j. vt su. e. l. Atte. §. fi. sed etiã manu militari poterit appelli ad demoliendũ. & ad deplantandũ opus: vt ff. de rei ven. l. qui restituere. & de ope. no. nũ. l. stipulario. §. siue.

h *Iudicaret*] aliàs adiudicatet.

i *Fluxisset*] nam in hac actiõe venit dãnum futurũ, non ꝑteritũ vt su. eo. l. 5. licet. §. offm. & l. Atteius. 6 pe. nec inspicitur si nocuit aquã: sed si nocere potuit: vt dixi sup. eo. l. 1. §. 2. interpon.

k *Lacus*] quidã hñt §. & qdã nõ. & hẽas, lacus. n. &c. & põt legi lacus. i. fossa supradictæ qñque crescũt, & decrescũt: & hoc est dãnũ vicinorũ. ꝙ nõ licet facere tales fossas. vel cũ est. §. dic lacũ poni propriæ. i. locũ. ꝙ ꝑpetuã hẽt aq̃: stagnũ qui tpalẽ: fossam receptaculũ aq̃ manu factũ: vt j. vt in flu pu. na. lic. l. 1. §. stagnum. & §. lacus. & §. fossa. & iñ hoc non crescit lacus, nec decrescit: licet aqua qñq crescat, & decrescat. vt sup. de contrah. emp. l. Rutilia. & inf de acq. re dom. l. lacus.

l *Decrescere*] quo ad aquam, secundum secundam.

m *Decessionem*] quo ad solum. secundum secundam.

n *Vicinus*] .i. dominis prædij, in quo sit fossa. secundum vtranque.

IS cuius] CASVS. Debebat fundo meo. via per fundum tuũ fecisti opus tu. vel alter. per qđ aqu. pluu. nocet viæ. nec tenebaris hac actione. Et aqueductus, qui postea fuerunt

---

1 † Adde gl. in l. nõ ẽ. ff. de nupt. Phi. Frã in sua qđ q. in. & Doct. in c. fi qđ ext. de of. dele. & notaui ali qđ in all. l. q̃q̃. j. gl. actionem Apost. in vers. iudicis iussus. sup. eo.

* De cõsti tutorib. li mitũ agro rũ vi. Agenẽ Vrbic. si cõtroue. de rigore.

2 † Alphe. li. 4. Dig. à Paul. Epitom.

3 † Interq. * Vi. I hũc locũ Pisã Ant in annot. ad ll. cap. 16. & Io. B. Pisã. an. prior. c. 10. in fi. Et dr̃ porca inter duos sulcos elata terra, eo ꝙ easegetis fiũm porrigat. Vasli. 1. de neust. c. 29.

4 † Arbitrium.

5 † vt in Flo.

6 † araret.

7 † aliàs, defluceret. seu operiret, 2 ac. aq. pl. arc. posse hoc agere.

8 † Fadiudicatet.

9 † P. F. ꝙ est. n.

10 † P Fl. crescerẽt aut decrescerent.

11 † Iul. ll. 5. ex Minificio. P. F

12 † Iul. ll. 5. ex Minificio. P. F

fuerunt: tueri debent iudices. h. d. cum. l. seq. Fran.

a *Arcendæ*] vtili. vt ar. ff. e. l. si vsusfructus, & su. eo. l. apud. §. fin. vel aliud in personali seruitute, vt tunc competat vtilis, nam realis magis perpetua est: & magis terræ affixa, sic sup. eo. l. quod Principis. §. hæc actio. Acc.

b *Fundi*] .s. dominantis.

c *Scæuola. Præsunt*] vt sunt iudices.

d *Tueri*] dãdo actionem, & exceptionẽ: vt ff. de acq. ter. do. l. statuas. Acc.

2† aliàs libro 4. e *Vetustas*] decem annorũ qñ habent perpetuam causam, vel quasi: vt plenè dixi, sup. eo. l. 1. §. fi.

f *Probaretur*] intitulus, vel constitutio: sed temporis diuturnitate præsumit: vt arg. ff. de vsur. l. cũ ad in rẽ verso: & facit ff. de iti. actuq. priu. l. apparet. §. pẽ. & ff. de aq. quo. & æsti. l. hoc iure. §. ductus.

DE PVBLICANIS, & vectigalib. & commissis.

* De publicanis & vectigalib. vi. Beroaldũ in cõmẽ. ad Cæsar. Tranq. de cõmissis aũt vide Bud. ff. de eui. l. Hercon.

Qualiter aduersus futura dãna prouideatur. dictum est in duobus præcedentib. titulis, nunc qualiter aduersus dãna, & illicitas extorsiones factas à publicanis. Et ut. q. de tribus tractat hic titulus: de pub. [illegible] vsque ad §. de rebus. inf. eo. l. si publicanus. & etiã postea in quibusdam legibus in 2. & 3. de vectig. & cõmiss. passim tractatur.

Præterea] CASVS Si publicanus, vel alius eius nomine, siue familia publicanorum vi ademerit aliquas res, si intra annum conuenti non restituant, tenentur post annum in duplum, si autem post annum conueniãtur, tunc in simplum tenẽtur actione in factum ex hoc edicto, & hæc est prima pars edicti. Si serui, qui ibant cum publicanis, ademerint: si publicani non exhibeant seruos, domini tenentur in solidum absque noxæ deditione, & hæc est secunda pars. Si damnum aliquod iniuria, vel furtũ fecerit publicanus, vel eius familia, tenetur publicanus actione in factum, & hæc est tertia pars.

Hic titulus] apparet, q hic tit. spectabat ad publicanos. Sed dic, q sũt publicani? Certè illi, qui fruunt publico: & inde vocantur publicani: vt quia cõduxerũt ab Imper. vel aliqua ciuitate portũ Lusolini, vel alterũ similẽ. & pro eo pẽstant aliqd tributũ fisco, vel alicui ciuitati: & vt bẽ dicam, oẽs qui cõducũt aliquid à fisco appellant publicani. Sed ò dicit. vt q superfluè hic Prætor tractat de furtis, & dãnis datis, & factis a publicano, vel eius familia, nã. & alibi p. uisũ est circa dantes dãna, vel inferentes iniuriã siue raptores: sed certè qa prauitas eorũ erat nimis magna: & ne videatur negligere ea, q ipsi faciebã, potuit edictũ spãle de his. Tertio dicit hoc edictũ de publicanis mitius punit rapientẽ, vel furẽ. q faciat actio. vi. bo. rap. vel actio furti, prientẽ, vel furẽ. q faciat actio. vi. bo. rap. vel leg. Aqu. vel furti. & reddit rationem.

Familiæ nomen] nunc lex ponit hoc verbũ familiæ, quod habuimus in principio edicti, nam cõprehendit seruos publicani, vel alterius: & liberas personas stantes cũ publicano, vel alterius: & illas ponit vltimam partem, hanc. ff. de vectigalib. non committi. Et sic ponit vltimam partem, hanc. ff. si serui publicani, qui fecerũt rapinam, nõ exhibeantur, in dñm sine noxæ deditione iudicium dabo, & dicit hoc ppriũ. Hic dẽmus intelligere siue eos hũt in prãte. i. possibilitate dãdi, siue non: vt quia serui fugerunt, nam semper publicani tenẽtur in solidum, & est spãle iõ. qa bonos seruos habere debent ad tale ministeriũ. Posteà exponit illa verba, i dños: quia horita accipiẽdũ est. vt socij ipsius vectigalis, quãuis dñi nõ sint, teneant. & ille. q petit exhiberi, cẽt dicere quos: & si ignorat nõia, petat oẽs seruos exhiberi: vt sic cognoscere possit delinquentes, & auditur: & si plures sunt serui, qui hoc dãnũ, vel furtũ fecerũt: tñ pẽstando q ũ cõfirmat. si vnus liber fecisset: liberatio cõtigit. & h. d. hic. §. & seq. cũ duab. ll. seq. Fr. Acc.

aliàs 55. P. F.

2† P. F. qđ publicanus, eius publicani, nomine, &c. * Coc. & bñ facit, q voluit gl. in c. 1. §. si verò cõfirmat. de elect. ĩ prag. sanc. in ver. ex vice. circa med. Adde alia in c. 1. §. volẽs itaque de ceuati in pra. sup. per ver. familias. Tu vi. melius gl. in ea nouit. & ibi Pã. post loã. An. ext. ad iud. & plenius p Sp. in ti. de cã po. & proprie. & in pri. ver. x. loco. et in tit. de cõsi. §. 2.

Publicanus, q dñs.

Scæuola lib. 54. 1† respons.

LEX XXVI.

SCæuola respondit, solere eos, qui iuri dicendo præsunt, c tueri d aquæ ductus, quibus authoritatem vetustas e daret, tametsi ius non probaretur. f

De publicanis * & vectigalibus, & commissis.

TITVLVS IIII.

Pro exactis illicitè à publicano, vel eius familia datur actio ex hoc edicto in factum ad duplum intra annum, nisi exactum restituatur, post annum verò in simplum, & pro hoc facto familia, si non exhibetur, competit hæc actio sine noxæ deditione. Paul.

Vlpia. lib. 60. * ad edict.

LEX I.

PRætor ait, Quod 2† publicanus, g seu alius * publicani nomine, h vi i ademerit, quòd k ve familia publicanorum, l si id restitutum non erit, l in duplum: m aut si post annum agetur, in simplum iudicium n dabo. Item si damnum iniuria, o furtumve factum esse dicetur, iudicium p dabo. Si ij, q 3† ad quos ea res pertinebit, r nõ exhibebũtur, s 4† in dominos sine noxæ t deditione iudicium u dabo.

Publicanus dicitur, qui est positus ad exigendum publicos reditus, siue exigat immediatè pro fisco, siue immediatè p se, sed aliquid solui fisco, à quo cõduxit, vel emit. Pa.

Hic titulus ad publicanos pertinet. Publicani * aũt sunt, qui publico x fruuntur (nam inde nomen y habent) siue fisco vectigal pẽdãt, z 5† siue

a *Arcendæ*] vtili. vt ar. ff. e. l. si vsusfructus, & su. eo. l. apud. §. fin. vel aliud in personali seruitute, vt tunc competat vtilis, nam realis magis perpetua est: & magis terræ affixa, sic sup. eo. l. quod Principis. §. hæc actio. Acc.

b *Fundi*] .s. dominantis.

c *Scæuola. Præsunt*] vt sunt iudices.

d *Tueri*] dãdo actionem, & exceptionẽ: vt ff. de acq. ter. do. l. statuas. Acc.

2† aliàs libro 4. e *Vetustas*] decem annorũ qñ habent perpetuam causam, vel quasi: vt plenè dixi, sup. eo. l. 1. §. fi.

f *Probaretur*] intitulus, vel constitutio: sed temporis diuturnitate præsumit: vt arg. ff. de vsur. l. cũ ad in rẽ verso: & facit ff. de iti. actuq. priu. l. apparet. §. pẽ. & ff. de aq. quo. & æsti. l. hoc iure. §. ductus.

DE PVBLICANIS, & vectigalib. & commissis.

* De publicanis & vectigalib. vi. Beroaldũ in cõmẽ. ad Cæsar. Tranq. de cõmissis aũt vide Bud. ff. de eui. l. Hercon.

Qualiter aduersus futura dãna prouideatur. dictum est in duobus præcedentib. titulis, nunc qualiter aduersus dãna, & illicitas extorsiones factas à publicanis. Et ut. q. de tribus tractat hic titulus: de pub. [illegible] vsque ad §. de rebus. inf. eo. l. si publicanus. & etiã postea in quibusdam legibus in 2. & 3. de vectig. & cõmiss. passim tractatur.

Præterea] CASVS Si publicanus, vel alius eius nomine, siue familia publicanorum vi ademerit aliquas res, si intra annum conuenti non restituant, tenentur post annum in duplum, si autem post annum conueniãtur, tunc in simplum tenẽtur actione in factum ex hoc edicto, & hæc est prima pars edicti. Si serui, qui ibant cum publicanis, ademerint: si publicani non exhibeant seruos, domini tenentur in solidum absque noxæ deditione, & hæc est secunda pars. Si damnum aliquod iniuria, vel furtũ fecerit publicanus, vel eius familia, tenetur publicanus actione in factum, & hæc est tertia pars.

Hic titulus] apparet, q hic tit. spectabat ad publicanos. Sed dic, q sũt publicani? Certè illi, qui fruunt publico: & inde vocantur publicani: vt quia cõduxerũt ab Imper. vel aliqua ciuitate portũ Lusolini, vel alterũ similẽ. & pro eo pẽstant aliqd tributũ fisco, vel alicui ciuitati: & vt bẽ dicam, oẽs qui cõducũt aliquid à fisco appellant publicani. Sed ò dicit. vt q superfluè hic Prætor tractat de furtis, & dãnis datis, & factis a publicano, vel eius familia, nã. & alibi p. uisũ est circa dantes dãna, vel inferentes iniuriã siue raptores: sed certè qa prauitas eorũ erat nimis magna: & ne videatur negligere ea, q ipsi faciebã, potuit edictũ spãle de his. Tertio dicit hoc edictũ de publicanis mitius punit rapientẽ, vel furẽ. q faciat actio. vi. bo. rap. vel actio furti, prientẽ, vel furẽ. q faciat actio. vi. bo. rap. vel leg. Aqu. vel furti. & reddit rationem.

Familiæ nomen] nunc lex ponit hoc verbũ familiæ, quod habuimus in principio edicti, nam cõprehendit seruos publicani, vel alterius: & liberas personas stantes cũ publicano, vel alterius: & illas ponit vltimam partem, hanc. ff. de vectigalib. non committi. Et sic ponit vltimam partem, hanc. ff. si serui publicani, qui fecerũt rapinam, nõ exhibeantur, in dñm sine noxæ deditione iudicium dabo, & dicit hoc ppriũ. Hic dẽmus intelligere siue eos hũt in prãte. i. possibilitate dãdi, siue non: vt quia serui fugerunt, nam semper publicani tenẽtur in solidum, & est spãle iõ. qa bonos seruos habere debent ad tale ministeriũ. Posteà exponit illa verba, i dños: quia horita accipiẽdũ est. vt socij ipsius vectigalis, quãuis dñi nõ sint, teneant. & ille. q petit exhiberi, cẽt dicere quos: & si ignorat nõia, petat oẽs seruos exhiberi: vt sic cognoscere possit delinquentes, & auditur: & si plures sunt serui, qui hoc dãnũ, vel furtũ fecerũt: tñ pẽstando q ũ cõfirmat. si vnus liber fecisset: liberatio cõtigit. & h. d. hic. §. & seq. cũ duab. ll. seq. Fr. Acc.

aliàs 55. P. F.

2† P. F. qđ publicanus, eius publicani, nomine, &c. * Coc. & bñ facit, q voluit gl. in c. 1. §. si verò cõfirmat. de elect. ĩ prag. sanc. in ver. ex vice. circa med. Adde alia in c. 1. §. volẽs itaque de ceuati in pra. sup. per ver. familias. Tu vi. melius gl. in ea nouit. & ibi Pã. post loã. An. ext. ad iud. & plenius p Sp. in ti. de cã po. & proprie. & in pri. ver. x. loco. et in tit. de cõsi. §. 2.

Publicanus, q dñs.

& hoc subijcit, quodq. & c. vt inf. de vi. & vi ar. l. 1. §. cum autem. & §. sed, & si cum. Acc.

h *Nomine*] quidam alter.

i *Vi*] adde ablatiua, vel compulsiue: vt ff. eo. l. vnde qui. & inf. eo. l. locatio. §. quod illicitè.

K *Publicanorum*] .s. ademerit.

l *Non erit*] quocunq. petente actore intra annum. Acc.

m *In duplum*] in casu agitur in quadruplum contra publicanum. sed illud est ex edicto de calumnia, vt sup. de calũ. lante pen. §. fin.

n *Iudicium*] actio in factum sic exponitur sup. na. cau. sta bu. l item ait. §. 1. Accur.

o *Iniuria*] i culpa. sic Insti. de iniur.

p *Iudicium*] .s. in factum.

q *Si q*] scilicet serui.

r *Pertinebit*] i. qui ea commissse dicuntur.

s *Non exhibebuntur*] .s. à publicanis.

t *Sine noxæ*] licèt dño ignorante deliquerint, & est rõ: vt ff. eo l. rum si exhibuissent. Acc.

u *Iudicium*] id est. prædictam actionem in factum.

x *Publico*] eo. q publicũ est. vt portus, & salina: vt infr. de verb. sign. l. eum, qui vectigal. & in l. in rer publica. §. fin.

y *Nomen habent*] vnde Matthæus fuit hinc dictus publicanus: aliàs dicitur publicanus, id est publicè peccans: vt in Euangelio.

z *Pendant*] tanquã procuratores colligendo p fisco. & qđ subijcit. vel ẽt tributa consequant, siue suo, a & ad suum commodũ, reddendo fisco certã mercedẽ pro hoc: vel ẽt dic. q & hic. vt procuratores. & tũc die hic vel. pro id est, a & sic ponit pro eodẽ. Et nota dñam inter vectigal, & tributũ. Vectigal. l. n. est. quod præstatur ex rebus, quæ veluntur, & inde nomẽ assumpsit. & est obolus portũ. tam mercis q vehitus.

1 Ista placet Bar.

2 Displicet Bart. Vectigal & tributũ differunt.

vehitur.cuius noīe eſt p̄ſtidū: vt C.de vecti.& cō.l.vniuerſi, & l.ex p̄ſtatione, & l.à legatis. Sed tributū ſine annona, vel publica functio,ſeu p̄ſitatio p̄ſtatur rōne ſoli à poſſidētibus,& dī ēt cenſus: vt no.C.ſine cenſu,vel rel.l.2. & fi. & C.de an, & tri.l.1. & 2. & C. de exact.trib.l.in fiſcalib.li.x.

quoties, n.lex tractat de tributis: ponit de poſſeſſionib. & poſſidentib. qui cogūtur ea præſtare. Itē tributū præſtatur rōne ſoli propriį poſſidētis. Sed vectigal rōne publici ſoli in quo portātur, vel venduntur ea,que vehuntur.Ac:

1 † P. Fl. deeſt,ad. 2 † P.Fl. & alibi. 3 † P.Fl. ēre. 4 † P.Fl. deeſt hoc 5 † P. Fl. qppè cū. * Adde quod ſub nomine familiæ nōn continentur nati, &c cognati: & etiā veniunt naſciturī non ſolū nati. Bol. adde q̄d veniat appel. fam. per. mei. de iure. l. Aedile.ff. de ædil. edi. Adde tu in p̄ſtū Bolg in hac apoſti. voluit dicere,q̄d appellatione familiæ nō feminæ cōtinentur, quod hoc eſt verū: ſed ordinarie faceſſuo: vt no.in l.6. de fuo. Inſt. & in l. gregem de leg.1. Cap.I tit. de ſeruit. rēb. c.1. Io. de An. in c. quāto de cenſi. & Paul. de Caſt.cōſi. 17.

a *Aſſis*]vel à ciuitate, vt inf.eod.l.ſed & hi § præterea.

b *Ad quid*]i. cur.

c *Bene parauit*]vt cōprimeret eorū prauitatē: vt if.e.l.quātæ, & arg.ſu. na.cau.ſta. l. & ita,§.1. & vt non videretur negligere: vt inf.de iniu.l.item apud.§.hoc edictum, & ad idē ſup.de pac. l.iuriſg.§.dolo.

d *In aliqua parte*]i. in aliquo. Accur.

e *Auferat*]ſ. quā vi bo.ra.& furti manifeſti: vt ſubijcit.

f *Id*]i.hoc edictum de publicanis.

g *In quadruplū*]i. nō pœna æquè: vt Inſtit. vi. bon.rap in princ.

h *Vt abreptum*]ſcilicet ad ſuiam, vā vī arbitratia. ſūm quoſdā: vt dicēs inf.e.l. hoc edicto. Idē in actione. Q̄ metus cā: vt ſup. q̄ me.cau.l.ſi cū exceptione,§. ſatis.q̄ non eſt in furti, & vi bo.ra. vt inf.de fur.l. qui ea mente, & inf. vi bo.ra.l.pen.

i *Poſſe*]vt & C.ā fur. l.ēt:ſed opp. q̄ extraordinarium non deberet dari, vbi locū habet ordinarium: vt ſup. de mino.l.in cauſæ: ſed illud, q̄ extraord. eſt contra ius cōe: hoc ſūm ius cōe. Sed ſi prius egit hoc iudicio: nūquid poterit agi Vi bonorum raptorum, vel furti in id quod exce dit? Reſpon.ſic, vt Inſti.ſi qua.pau.ſce.die.§.fi.& ſup.de exerci.l ſi eum.§.pen. & §.fin.& inf.de act. & obl.l.cum ex vno delicto: & inf.vi bo.ra.l.1.ar.contra ſup.nau.cau.ſtabu.l. & ita,§.ſiſi. & ſup. quòd me.cau.l.ſi cum exceptione.§.eum qui.

ADDITIO Dic ſecundum Bar. q̄ hic vtraq; actio eſt de iure communi: ibi altera eſt contra ius commune.

K *Abſurdum*]nam delinquendo nemo facit ſuam cōditionem meliorem: & delictum nemini immunitatem p̄ſtat: vt inf.de interdi.& rele.l.relegatorum, in fi. & ſup. ex quicau.in a.l.ſi cui in pœn.& ſu.de neg.geſt.l.ſiue hēreditaria.& C.de reb. cred.l.fi.arg.contra ſup. de ſuſpe.tu.l.decreto. Idē no.q̄ ſpecialis via generalem non excludit.& ſic eſt arg.cōtra.C.de proc.l.maritus. & C. de pact.conuen.l.ſi.

vel tributum conſequātur. Et omnes, qui quid à fiſco [a] conducunt, rectè appellantur publicani.

Actio ex hoc edicto mitior eſt, quam vi bonorum rap. in duobus. Paul. de Caſt.

¶ Dixerit aliquis, ad [b] † quid vtiq; hoc edictum propoſitū eſt? quaſi Prætor ſi [2] † aliqui prouiderit furtis, dānis, vi raptis. Sed benè [3] † putauit, [c] & ſpecialiter aduerſus publicanos [4] † hoc edictū proponere, q̄d q̄dē edictū in aliqua parte [d] mitius [e] eſt, quippè id [f] 5 † in duplum datur, cū vi bonorum raptorum in quadruplū ſit: & furti manifeſti æquè in quadruplum, ‖ & reſtituendi facultas publicano vi abreptū [h] datur. Quod ſi fecerit, omni onere exuit, & pœnali actione ex hac parte edicti liberatur.

Auxilium extraordinarium adiuuandi cā introductū, non tollitur per ordinarium. Bar.

¶ Vnde quæritur, ſi quis velit cū publicano non ex hoc edicto, ſed ex generali, Vi bonorum raptorum, dāni iniuriæ, vel furti agere, an poſſit? [i] Et placet poſſe, [i] idq; Pōponius quoq; ſcribit, eſt enim abſurdum, [k] meliorem eſſe publicanorum cauſam, quam cæterorum, [l] effectam opinari.

Nomen familiæ porrigitur ad ſeruos, et liberos, qui in eodem miniſterio habentur. B.

¶ Familiæ nomen * hic nō ad ſeruos publicanorum tm̄ referemus, [6] † verumēt ad eos, q̄ in numero familiarium ſunt publicanorū. Siue igitur liberi ſint, ſiue ſerui alieni, qui publicanis i eo vectigali miniſtrāt, hoc edicto continebuntur. [m]

¶ Proinde & ſi ſeruus publicani rapuerit, [7] † non tamen in ea familia conſtitutus, quæ publico vectigali miniſtrat, hoc edictum ceſſabit. [n]

Si famulus delinquēs à publicano nō exhibeatur, ſine noxæ deditione tenetur. Bart.

¶ Quod nouiſſimè [o] Prætor ait, Si ij [p] non exhibebuntur, in dominum [8] † ſine noxæ deditione iudicium [q] dabo, hoc propriū eſt huius edicti: quòd ſi non exhibeantur ſerui, competit iudicium ſine noxæ deditione, ſiue eos habeant [r] in poteſtate, ſiue nō: ſiue poſſint exhibere, ſiue non poſſint. [s]

Caius lib.21. ad edi.prouinc.

LEX II.

NEc licebit domino abſēte [t] defendere.

Vlpian.lib 5. ad edict.

LEX III.

CVm ſi exhibuiſſent, noxali iudicio conuenirētur. [u] ¶ Idcirco aūt tam dura conditio eorum [x] effecta eſt, quia debent bonos ſeruos [y] ad hoc miniſterium eligere.

Ex facto familia datur actio contra oēs ſocios publicanos, licèt illa familia ſit in dominio vnius tantum eorum. Paul.

¶ Quod ait, [z] In dominos, ſic accipiendū eſt, in ſocios * vectigalis, [a] licet dñi non ſint. [b]

¶ Ante autem actorem dicere oportet, quem vel quos deſideret [c] exhiberi: vt ſi

ADDITIO. Dic ſūm Bar. q̄ illud generale poteſt intelligi primo, an ſpecialis prouiſio legis tollat generalem prouiſionem legis: & certè non ſic loquitur hic, ſecundo, an per ſpecialem prouiſionem hominis recedatur à generali prouiſione legis, & ſic loquuntur leges contrariæ.

1 *Cæterorum*]i. furtū vel raptorum.

m *Continebuntur*] vt & inf.eo.l.quamuis. 2. Et ar. inf.vi bo.ra. l.2.§.familiæ. & facit inf. de verb. ſig.l. deteſtatio.§.famil. & l. pronunciatio. §. 1. & inf. de vi & vi ar. l.1.§.merito. & §.familiæ. Accur.

n *Ceſſabit*] hoc eſt arg. contra inf. qui & à qui.l. proſpexit. Accur.

o *Quod nouiſſimè*]id eſt, in vltima parte edicti, ſic ſup. de inſtit.l.nouiſſimè. Accur.

p *Si ij*] ſ. ſerui publicani, qui fecerunt rapinam.

q *Iudicium*]id eſt, actionem in factum ex hoc edicto, & dic proprium, i. ſpecialem: nam alias non tenetur defendere eum, quem non habet in poteſtate: vt ſup. de noxa.l. quoties. 1. reſpon. & 2. Accur.

r *Habeant*]i. publicani.

s *Non poſſint*]per accēſſē: puta quia ſint abſentes, & eſt rō: vt inf.eo.l. cum ſi exhibuiſſent. 2. reſpō. Secus, ſi per naturā: vt quia mortui ſunt: vt & inf. eod.l.ſed & hi.§.pen. Accur.

t *Nec licebit. Abſentem*]qui teneatur ſine noxæ deditione, & hoc eſt ſpeciale, alias licet, & eſt ſup. de noxa. l. quoties.ſ.eos quatū. Accur.

u *Cum ſi exhibuiſſent. Conuenirētur*] ſi fuiſſent ignorantes.

x *Eorum*]ſ. publicanorum.

y *Bonos ſeruos*] conuenientur igitur ex ſuo quaſi maleficio: vt Inſti. de ob. quæ ex quaſi ma.§.item is ex cuius, & §.de eo. & §.item exercitor. & eſt ſimile ſup.nau.cau.ſta.l.fin.§. hac aūt actione. & inf. furti aduer.nau.caup.ſta.l.1.non tm̄ diſtinguas hic ſeruos publicani ab alienis: licèt ibi inter eos faciat differentiam. Item facit inf.eo.l.quantæ.§.1. & l.ſed & hi.§. ſiue. Accur.

z *Quod ait*]ſ. Prætoris edicto circa fi. Accur.

a *Vectigalis*, publicanos. Accur.

b *Dominis non ſint*]vt ſup eo.l.a.ſ. familiæ. Azo.

c *Quos deſideret*] vt cens hominis factum arguat: vt & ſup. nau.ca.l.licèt.§. poſſumus. neg.ſup. de do.l. ſed ſi ex dolo. §. fin. & l.1. ſed ſecus in actione. Quod met. cauſa: vt ſupra. quod met.ca.l.ſi cum exce.§.in hac quæ eſt contra. & eſt ratio: vt ibi. Idē eſt ſecus in actione ut ba. rap. vi inf. vi bo. ra. l.a.§.

1 † P. Fl. deeſt,ad. 2 † P.Fl. & alibi. 3 † P.Fl. ēre. 4 † P.Fl. deeſt hoc 5 † P. Fl. qppè cū. * Adde quod ſub nomine familiæ nōn continentur nati, &c cognati: & etiā veniunt naſciturī non ſolū nati. Bol. adde q̄d veniat appel. fam. per. mei. de iure. l. Aedile.ff. de ædil. edi. Adde tu in p̄ſtū Bolg in hac apoſti. voluit dicere,q̄d appellatione familiæ nō feminæ cōtinentur, quod hoc eſt verū: ſed ordinarie faceſſuo: vt ro.in l.6. de fuo. Inſt. & in l. gregem de leg.1. Cap.I tit. de ſeruit. rēb. c.1. Io. de An. in c. quāto de cenſi. & Paul. de Caſt.cōſi. 17.

6 † P. Fl. verū. & q̄ in numero familiarū ſunt publicani.

7 † P. Fl. rapuit.

8 † P. Fl. Dominos.

2 Iſta opi. gl. placet Bar.

* Alb. allegat iſtū text. ad hoc quod qui hēreditū, hēt dām.

7 Reprobatur. ſūm Bar.

l.2.§.hoc actio. Vel dic, q̃ ibi constabat quis de familia deliquisset: hic non vtrobiq; tamen puto familiam exhibendam, vt possit dignosci, quis commiserit delictum: vt hic subijcit, & sup. de noxa. l.2.† si quis. Accur.

a *Agatur*] s. ex edicto de publicanis. Accur.

b *Detur*] s. factor.

c *Absolutio*] aliàs abolitio, & aliàs absolutio: & est idē sensus. & est idē inf. l. si tabulas. & sic dicit. l.1. & ſ. ad l. Aquil. illud. & sup. ſ. noxa. l. qđ ait p̃ or. secus in albo Prætoris: vt sup. de iu. om. iud. l. si familia, & dic plenè vt ibi. Accur.

Si publicanus.] CASVS. Si publicanus abstulit aliquid alicui, & ante q̃ conueniatur, decesserit: tenebitur eius hæredes, in quantum sunt facti locupletiores.

¶ *De rebus*] dicit q̃ si Præses mādat aliquē pro frumēto emēdo Ferrariā: dēt mittere literā ad publicanū, qui stat in pontu Lusolini, continentē quantitatē frumēti, pro quo mittit: & q̃ pro illo non accipiat pedagium publicanus, si aut plus frumēti ille duceret, quam contineatur in litera, pro illo præstabitur benè pedagium.

¶ *In omnibus*] de quo. reb. debeat præstari pedagiū, inspicitur consuetudo. Franc.

d *Qui vi*] ablatiua, vel copulsiua, vt dixi ſ. eod. in prin. & idē dicas, si familia eius ademit, cū tūc tenetur ex quasi maleficio, vt sup. nau. cauſta. l. fi. §. fi. & Instit. de obligat. q̃ ex delict. nasc. §. fin. Accur.

e *Factus sit*] s. hīs: vel is à defuncto constituta: vt inf. eod l. 6. §. pe. & C. ex deli def. l. 1. & sup. de cal. l. in hæredē. & quod mecū. l. quod diximus. in fi. sic sup. de do. l. si plures, in fi. Azo.

f *De rebus*] hoc ad secundam partem rubr. pertinet. Accur.

g *Rescripsit*] hoc quod sequitur.

h *In vsus*] l. os.

i *Suorum*] repete in vsus. Accur.

k *Sui*] s. procuratorum prædictorum.

l *Emptorum*] s. res aliquas: vt frumentum. Accur.

m *Significet*] s. quantitatem rerum pro quib. mittit.

n *Libello*] s. epistola, vt sic C. de mun. Prin. l. 1.

o *Municipum*] aliàs municipū. s. si non præstet vectigal aliàs municipū. i. ex eo fiet municeps, siue vectigalis pōtatio. s. octaua portio: vt C. eo. l. ex pōtatione. & duas partes hēt filius. & tertiā ciuitas. vel municipū: vt colligi. C. eod. l. fi. Et no. aliter esse præstādum vectigal p̃o qualibet re, quæ vehitur de vna ciuitate in aliā cā commercij: nec per rescriptū nec p̃ militiam quis excusat: vt C. eod. l. omnium. & l. ex pōtatione: excipiuntur a tā illa, quæ feruntur ad vsum prædium, ſ. aute eorum, vel suorum procuratorum: vt hic, idem ff ad vsum cuiusq; priuati. vt C. eod. l. vniuersi. in prin. & inf. de ver. sig. l. in lege cēsoria. Idē si ad vsū suorū: vt ar. ff. ad vsu. & hab l. 2. §. 1. & l. plenū. §. præterea. Idē de ijs, q̃ feruntur ad fiscū vel gratia exercendi iuris: vt C. eo. l. vniuersi. Idē in reb. fiscal. lib. vi ſ. eo. l. locatio. §. fiscus. item nauicularij excusant: vt C. eod. l. omniū. in fi. Item Legati hostiū, p̃ rebus quas de nub. s. ad suos licitè portant. vt C. eod. l. a. Legatis. Item excusat. qui præscripsit nō solui: vt inf. §. prox. & l. locatio. §. earū. Item res paratæ exercitui excusātur: vt inf. eo. l. locatio. §. res exercitui. Accur.

p *Consuetudo*] no. de cōsuetudine: vt inf. eo. l. locatio. §. earum. & C. eod. l. fi. sed fallit, q̃n Princeps de nouo ex causa permittit solui minus, quàm ex consuetudine sit, sic C. eod. l. 2. & 3. & est sic sup. de aqua plu. arc. l. si prius. §. placuit. Accur.

Hoc edicto.] CASVS. Restituta re labrepta, actio ex hoc edicto cessat: et si ita erat mota lis super hac actione. Secundo dicit: in duplo, quod petitur p̃ hanc actionem, cōtinetur ipsa res. Fr. Accur.

q *Hoc edicto*] qđ hēs ſ. eod. l. 1. in prin. eo qđ dicit, si id restituto. et *Durat*] de stricto iure.

r *Absolvendus est*] sic ægrate, vt no. q̃ non cōmittitur cū effectu mora p̃ li. contest. & est arg. contra inf. de verb. obl. l. si insulā. & sup. ā noxa. l. si seruus cois. Item qđ dicit restituere paratus, ſ. non per sententiā iudicis. & sic non est arbitraria hæc actio, nam in arbitraria ſeruāt sententiæ diffinitiuæ: vt ſ. qđ met. cau. l. fi cū. §. fatis. quidam tñ dicūt eā arbitrariā. Accur.

s *Prætor ait*] l. extra duplum.

t *In duplo*] vt ſ. eo. l. locatio. §. qđ illicitè. & C. de iure fisci. l. facultas & in hoc est minus, quam in actione furti. Accur.

Si mutu.] CASVS. Plures publicani acceperunt aliquid illicite, non tenetur quilibet in solidum cum effectu, sed quilibet præstabit partem: & quod vnus non potest, supplebitur per alios. Fran.

x *Quid*] id est aliquid. Accur.

y *Duplatio alias*] alias duplicatio. & aliàs dupli actio. nō ergo q̃libet in dupla tenet hac actione. s. soluere: verumtñ q̃libet est in solidū obligatus. qđ patet in casu, q̃n aliter non est soluendo: quia alter totū soluit. Alij dicunt ad partem tm̃ esse obligatum: vt arg. inf. de iu. fis. l. aufertur. §. fi. Sed q̃ q̃d dicas, est arg. ō. sup. ad leg. Aquil. l. Item Mela. §. li plures. C. de cond. fur. l. 1 sed mitius agitur ex hoc edicto, quàm illis actionibus. l. Aquil. & furti. arg. sup. eo. l. 1. §. quod quidem.

1 † P. Fl. exhibe.

a † P. Fl. absolutio.

* Cōcor. text. in c. 1. & ibi Pan. ext. de restit. spol. & in c. in literis, versi. sicut. de test. lib. 6. & in cle. 1. §. porro, vbi. Card. de sta. mon.

3 † P. Fl. quo.

4 † P. Fl. deest aut.

5 † P. Fl. munificium.

1 Quid sit libellus, pulchrè Bud. in l. nec q̃q̃, sup. de of. proconſ.

2 Ista gl. est magistralis. & sing. sm̃ Lu. R. in hoc, q̃ ponit casus in quibus quis excusatur a solutione vectigalis.

Ad instel. huius l. vi. loā. Crot. in l. 1 insulā. nu. 54. de verb. oblig. & Iac. ā Nigr. ibidē, nú 217. & ne. 300.

* Ista lex est optimū ar. p̃ d. R. in l. 1 reus paratus. fu. de p̃cu. vbi dicit, q̃d ad cui. aūdā infamiā iuris vel facti. vel aliam pœnam. q̃ q̃s p̃ sententiā p̃ delicto est condemnatus, cautela ē, q̃d ante cōdēnationē offerat tē statutā dicēdo se nō egisse. sed malè solueret id. q̃ stare dubio euentus litis. refert. & sequi Matt. Matt. fun. 84. incl. no. practicā, de inimicus. D. Iac. May. in l. iuramentū. & ad pecunias. in vlt. ver. & ibi cōcor. ad nauſeā. sup. ī iureiur.

* Sm̃ B. ista l. est fin. & mē ti tenēda ad id. q̃ ī sūmario dī: tā q̃ bene, & recte ponderet nō p̃bari id, ad qđ cōdemnatur. B. iō attē de ad ea, q̃ hic dicuntur in nouis interp̃t. Bo.

non exhibeātur, hinc agatur.

[a] Sed & si dicat, [b] exhibere [1†] omnes, vt possim dignoscere, quis sit, puto audiendum.

Ex facto plurium agitur contra dominum, ac si vnus fecisset. Pan.

¶ Si plures serui id furtum, vel damnum admiserint, hoc debet seruari, vt si tantum præstetur, quantum si vnus liber fecisset, [2†] abolitio [c] fiat. [*]

Hæc actio datur contra hæredē publicani eatenus, quatenus ad eum peruenit. Bart.

Paulus lib. 52. ad edict.

LEX IV.

SI publicanus, qui vi [d] ademit, decesserit, Labeo ait, ī hæredem eius, qui [3†] locupletior factus sit, [e] dādā actione.

De rebus, quas rectores sui, & suorum vsus gratia portant, non dēt solui vectigal. Bart.

¶ De rebus, [f] quas in vsus ad vehendas sibi mandant Præsides, D. Hadrianus Præsidibus rescripsit, [g] vt quotics quis in vsus [h] aut eorum, qui prouincijs, exercitibusve præsunt, aut procuratorum suorum, [i] aut [4†] vsus sui [k] causa mittet quendam empturum, [l] significet [m] libello [n] manu sua subscripto, eumque ad publicanū mittat: vt si quid amplius, quam mandatum est, transferat, id municipum [o 5†] sit.

Consuetudo seruatur in vectigalibus. Bart.

¶ In omnibus vectigalib. ferè consuetudo [p] spectari solet, idque etiam principalibus cōstitutionibus cauetur.

Si publicanus soluit ante sententiam, liberatur à pœna. B.

Caius ad edict. prætd. vrb. tit. de pu.

LEX V.

HOc edicto [q] [*] efficitur, vt ante acceptum quidē iudicium [r] restituta re, actio euanescat: post acceptum verō iudicium nihilominus pœna duret, [r] sed tamen absoluēdus est [s] etiam, qui post acceptum iudicium restituere paratus est.

Quoties lex, vel statutum dicit aliquem puniri pœna dupli, tripli, vel quadrupli, in dubio in illo computatur semper simplum, & sic non est in totum pœna, nisi expressè hoc dicatur. Bart.

¶ Quærentibus autem nobis, vtrum duplum totum pœna sit, & præterea, [t] rei sit persecutio, an in duplo sit, & rei persecuti, vt pœna simpli sit, magis placuit, vt res in duplo [u] sit.

Plures officiales ex eodem delicto tenentur in soliā: sed exactio fit pro parte, nisi aliter essent non soluendo. Bart.

Modestinus li. 2. de pœnis.

LEX VI.

SI multi [*] publicani sint qui illicitè q̃d [x] exegerint, nō multiplicatur dupli actio, [y] sed omnes partes præstabunt, &

a *Agatur*] s. ex edicto de publicanis. Accur.

b *Detur*] s. factor.

c *Absolutio*] aliàs abolitio, & aliàs absolutio: & est idē sensus. & est idē inf. l. si tabulas. & sic dicit. l. 1. & ſ. ad l. Aquil. illud. & sup. ſ. noxa. l. qđ ait p̃ or. secus in albo Prætoris: vt sup. de iu. om. iud. l. si familia, & dic plenè vt ibi. Accur.

Si publicanus.] CASVS. Si publicanus abstulit aliquid alicui, & ante q̃ conueniatur, decesserit: tenebitur eius hæredes, in quantum sunt facti locupletiores.

¶ *De rebus*] dicit q̃ si Præses mādat aliquē pro frumēto emēdo Ferrariā: dēt mittere literā ad publicanū, qui stat in pontu Lusolini, continentē quantitatē frumēti, pro quo mittit: & q̃ pro illo non accipiat pedagium publicanus, si aut plus frumēti ille duceret, quam contineatur in litera, pro illo præstabitur benè pedagium.

¶ *In omnibus*] de quo. reb. debeat præstari pedagiū, inspicitur consuetudo. Franc.

d *Qui vi*] ablatiua, vel copulsiua, vt dixi ſ. eod. in prin. & idē dicas, si familia eius ademit, cū tūc tenetur ex quasi maleficio, vt sup. nau. cauſta. l. fi. §. fi. & Instit. de obligat. q̃ ex delict. nasc. §. fin. Accur.

e *Factus sit*] s. hīs: vel is à defuncto constituta: vt inf. eod l. 6. §. pe. & C. ex deli def. l. 1. & sup. de cal. l. in hæredē. & quod mecū. l. quod diximus. in fi. sic sup. de do. l. si plures, in fi. Azo.

f *De rebus*] hoc ad secundam partem rubr. pertinet. Accur.

g *Rescripsit*] hoc quod sequitur.

h *In vsus*] l. os.

i *Suorum*] repete in vsus. Accur.

k *Sui*] s. procuratorum prædictorum.

l *Emptorum*] s. res aliquas: vt frumentum. Accur.

m *Significet*] s. quantitatem rerum pro quib. mittit.

n *Libello*] s. epistola, vt sic C. de mun. Prin. l. 1.

o *Municipum*] aliàs municipū. s. si non præstet vectigal aliàs municipū. i. ex eo fiet municeps, siue vectigalis pōtatio. s. octaua portio: vt C. eo. l. ex pōtatione. & duas partes hēt filius. & tertiā ciuitas. vel municipū: vt colligi. C. eod. l. fi. Et no. aliter esse præstādum vectigal p̃o qualibet re, quæ vehitur de vna ciuitate in aliā cā commercij: nec per rescriptū nec p̃ militiam quis excusat: vt C. eod. l. omnium. & l. ex pōtatione: excipiuntur a tā illa, quæ feruntur ad vsum prædium, ſ. aute eorum, vel suorum procuratorum: vt hic, idem ff ad vsum cuiusq; priuati. vt C. eod. l. vniuersi. in prin. & inf. de ver. sig. l. in lege cēsoria. Idē si ad vsū suorū: vt ar. ff. ad vsu. & hab l. 2. §. 1. & l. plenū. §. præterea. Idē de ijs, q̃ feruntur ad fiscū vel gratia exercendi iuris: vt C. eo. l. vniuersi. Idē in reb. fiscal. lib. vi ſ. eo. l. locatio. §. fiscus. item nauicularij excusant: vt C. eod. l. omniū. in fi. Item Legati hostiū, p̃ rebus quas de nub. s. ad suos licitè portant. vt C. eod. l. a. Legatis. Item excusat. qui præscripsit nō solui: vt inf. §. prox. & l. locatio. §. earū. Item res paratæ exercitui excusātur: vt inf. eo. l. locatio. §. res exercitui. Accur.

p *Consuetudo*] no. de cōsuetudine: vt inf. eo. l. locatio. §. earum. & C. eod. l. fi. sed fallit, q̃n Princeps de nouo ex causa permittit solui minus, quàm ex consuetudine sit, sic C. eod. l. 2. & 3. & est sic sup. de aqua plu. arc. l. si prius. §. placuit. Accur.

Hoc edicto.] CASVS. Restituta re labrepta, actio ex hoc edicto cessat: et si ita erat mota lis super hac actione. Secundo dicit: in duplo, quod petitur p̃ hanc actionem, cōtinetur ipsa res. Fr. Accur.

q *Hoc edicto*] qđ hēs ſ. eod. l. 1. in prin. eo qđ dicit, si id restituto. et *Durat*] de stricto iure.

r *Absolvendus est*] sic ægrate, vt no. q̃ non cōmittitur cū effectu mora p̃ li. contest. & est arg. contra inf. de verb. obl. l. si insulā. & sup. ā noxa. l. si seruus cois. Item qđ dicit restituere paratus, ſ. non per sententiā iudicis. & sic non est arbitraria hæc actio, nam in arbitraria ſeruāt sententiæ diffinitiuæ: vt ſ. qđ met. cau. l. fi cū. §. fatis. quidam tñ dicūt eā arbitrariā. Accur.

s *Prætor ait*] l. extra duplum.

t *In duplo*] vt ſ. eo. l. locatio. §. qđ illicitè. & C. de iure fisci. l. facultas & in hoc est minus, quam in actione furti. Accur.

Si mutu.] CASVS. Plures publicani acceperunt aliquid illicite, non tenetur quilibet in solidum cum effectu, sed quilibet præstabit partem: & quod vnus non potest, supplebitur per alios. Fran.

x *Quid*] id est aliquid. Accur.

y *Duplatio alias*] alias duplicatio. & aliàs dupli actio. nō ergo q̃libet in dupla tenet hac actione. s. soluere: verumtñ q̃libet est in solidū obligatus. qđ patet in casu, q̃n aliter non est soluendo: quia alter totū soluit. Alij dicunt ad partem tm̃ esse obligatum: vt arg. inf. de iu. fis. l. aufertur. §. fi. Sed q̃ q̃d dicas, est arg. ō. sup. ad leg. Aquil. l. Item Mela. §. li plures. C. de cond. fur. l. 1 sed mitius agitur ex hoc edicto, quàm illis actionibus. l. Aquil. & furti. arg. sup. eo. l. 1. §. quod quidem.

a *Rei*] i. inter eos qui ſoli, & ſine ſocio delinquunt & alios, qui cũ aliis delinquunt. q.d. refert ſolus an cum alio delinquas. & facit ff. de iuriſ. om. iu. l. ſi familia. & ff. qũ vi aut clam. l. ſemper. §. ſi in ſepulchro. Sed vi hunc legi. 5. ff. de iure fiſ. l. auferri. 4. ſi in eo, q ibi dicit de quadruplo, hic de duplo, ſed hic prima to. ibi fiſco fuit iniuſtè aliquid ablatũ: & hoc ſũo caſu refert an in quæſtionis, & tũc in quadruplũ: an in q̃rẽdis: & tũc in duplũ tenet ablator: vt C. de iu. fiſ. l. fa. ultim. & C. ã acq. poſſ. l. fin. vel in l. auferri. priuatus fecit fiſco fraudem: hic publicanus. Acc.

1† Seuer. & P. F. D. Seuerus.

2† P. F. & eſt inter.

3† ali. Papir. iuſtus. P. F.

b *Conſtituerunt*] q. tum ex parte delinquentiũ: qa ſolus in ſolidũ: ſi cũ alio q. libet pro parte, ſed ex parte damnũ paſſi ſemper ſolidũ conſequitur. Acc.

4† Fl. Seuerus.

I *Imperatores*] CASVS. Quãdo debetur tributũ ratione prædiorum, ipſa prædia ſunt obligata. nõ perſonæ: hinc eſt. quod ſi prædium tributarium emiſti, pro quo multi anni erãt elapſi. quod nõ erat ſolutum tributum à vendente: dr q̃ tu emptor debebis ſoluere tributa ẽt præteriti tpis: habebis tñ tuã actionem cõtra venditorem tuum. ſi tu ignorans hoc emiſti. Sedò dicit. q̃ ſi pupillus hẽt prædiũ ex quo tributum dẽt fiſco, licet nõ ſoluerit tpe. quo dẽt tributũ. & ſic dẽt puniri, tñ remittitur ſibi fauore minoris ætatis ſi intra diem .o. poſt ſoluat. Fr.

c *Tributa ſibi*] i. pro vectigalib. & impropriè ponit. l. pro tributis vt no. ff. eo. l. 1. §. 1. Acc.

d *Non perſonas*] ſ. tm. aut dicas. q̃ perſona non obligetur. & erit ſpeciale. quod ſuppetit hypothe. ſine perſonali obligatione. Or. & ſic ff. de iu. fiſc. d. cuiq. Acc.

e *Debere*] vt C. ſine cen. vel reli. l. ſi. & ſu. de pact. l. iter debitorẽ. & ff. de cẽſ. l. cũ poſſeſſor. in prin. & §. ſi. & l. forma. & C. de p̃ſc. 10. an. l. cõperit. & ff. de vſuf. l. hactenus. Sed §. ſup. de leg. 1. l. apud Iul. §. hãs. Sol. ibi cogit hãs ſoluere p̃terita tributa à legatario. & nõ à fiſco. & codẽ mõ. adde ad aliã ſu. de pact. l. epiſtola. §. pactũ. quæ eſt ſimiliter ſtia. Itẽ ſunt hæc veta. niſi fortè publicã authoritate vendãtur p̃dia. pp tributa non ſoluta: vt C. de fun. P. eipub. l. 2. in fi.

f *Habituros*] ſ. poſſeſſores contra authores eorum ſecundũ qualitates contractus. & fidei: vt C. commu. vtriuſq. iud. l. ſi fratres. & C. de euict. l. ſi fundum. & inf. de act. empt. l. Iulianus. in prin. Acc.

g *Commiſit*] i. deliquit. ex eo, quod non ſoluit vectigal, vel dic commiſſi. ſ. in fiſcum. nam non ſoluto vectigali. vel tributo. committitur res in fiſcum: vt hic. Item ſi omiſit profeſſionem: niſi ill miles: vt C. de vect. & cõ. l. omnib. vel quia illicita tranſegebat: vt ff. eo. l. eorem. §. dñs. Item qd dicit remittere: dic ipſo iure. ſed videtur, quod per reſtitutionem: vt ſu. de mino. l. ſi ex cauſa. §. pen. quæ eſt contra ſed ibi in adulto. hic in pupillo. vel dic, vt ibi.

h *Intuliſſet*] aliàs intuliſſent. ſ. pupillus. aliàs intuliſſent. ſ. tutores. & facit. d. l. omnib. & inf. l. prox. Acc.

F *Raudati*] CASVS. Duob. modis pone caſum. vt in glo. Primò hic. Publicanus fraudauit cenſum exigẽdo plus, quam deberat. ſi ante quàm conueniatur. decedat: trãſmittitur in hæredes eius hæc actio. in quantum ex hoc iuſti lucpiatur: potes. & alio modo ponere, vt in gl.

quod ab alio præſtari nõ poteſt, ab altero exigetur, ſicut Diui 1† Verus, & Antoninus reſcripſerunt. Nam inter criminis reos, 2 & fraudis participes, multum inter 2† eſſe conſtituerunt. b

Omnis dandi vectigal, incũbit poſſeſſori. Bart.

Papi. 3† lib. 2. de Conſt.

LEX VII.

IMperatores Antoninus, & 4† Verus reſcripſerũt, in vectigalibus c ipſa prędia, non perſonas d conueniri: & ideò poſſeſſores ẽt præteriti tpis vectigal ſoluere debere: e eoque exemplo actionem, ſi ignorauerint, habituros. f

Pupillus euadit pœnam cõmiſſi ipſo iure, ſi intra trigintadies ſoluat. Paul.

Item reſcripſerunt, pupillo remittere ſe pœnam cõmiſſi, g ſi intra diem triceſimum vectigal intuliſſet. h

Pœna fraudati vectigalis non tranſmittitur ad hæredẽ ante lit. cont. h. d. Paul.

10 Paulus 5† lib. 5. Senten.

LEX VIII.

FRaudati i vectigalis crimeo ad hæredem eius, qui fraudem contraxerit, 6† commiſſi ratione tranſmittitur. k

Si vnus ex dominis fraudat vectigal, portio tantum fraudis fiſcatur, non ſocij ignorantis. Paul.

Sed ſi vnus ex plurib. hæredibus l rem communẽ cauſa vectigalis m ſurripuit, 7† portiones n cæteris non auferuntur.

In locatione vectigalis non admittitur plus offerens, niſi pẽtet fideiuſſores idoneos. P.

Pompon. 8† lib. v. Sent.

LEX IX.

LOcatio o 9† vectigaliũ, quæ *calore 1 a†licitantis vltra modum p ſolitæ conductionis 1 1† inflauit, ita demũ

Sed ſi vnus] Dic caſum. vt in gloſſ. quæ incipit. i. rẽ ſubripuit. Fran.

i *Fraudati*] à publicano, vel ſecundo ab eo, qui ſoluere debet.

K *Tranſmittitur*] cum non: & aliàs tranſmittitur ſine nõ. & ſecundum primã dic, non tranſmittitur. niſi in quãtũ ad eũ peruenit: vt ſu. e. l. ſi publicanus. i. pri. ſim aliã trãſmittit. ſ. in quantũ peruenit, vt ibi dixit: & ſic in publicano deceden te. ſed. & p̃t intelligi ſine nõ. & cũ nõ. de eo, qui dẽt ſoluere vectigal nõie alicuius rei. & eã ſupprimit, vt ñ exigatur vectigal, & ſñ: hoc ſæpe dicẽ rõne cõmiſſa. i. delicti, vel defert illicitas merces: & ſic fit cõmiſſio in fiſcũ ipſo iure: & tenetur hæres. ſi rẽ illã poſſideat: vt j. e. l. cotẽ. §. illicitarũ. & l. commiſſa. & C. eo. l. 2. & ſñ hoc tõne cõmiſſi expone. i. rei, quæ commiſſa eſt in fiſcum. Acc.

5† P. F. Papinianus.

l *Hæredibus*] ipſius publicani, qui fraudem fecit ſuperiori caſu: ſed hoc caſu nõ fecit: vt ſup dixi vel ipſius priuati, q debuit præſtare vectigalia dixi.

6† P. F. cõtraxit.

m *Cauſa vectigalis*] ideſt, rem ſurripuit hæres. quæ erat cõis rẽ vectigalis. i. quia ex ea dẽbat p̃ſtari vectig. l. ſurripuit dico vt ſibi ſolui hẽret. & in hoc differt à ſequenti. vbi ſurripuit ſolum vectigal non ſoluendũ. & non ſoluit. vel dic ſurripuit rem communem cum hæredibus cauſa vectigalis ſubuertendi. & non præſtãdi. & hoc expreſſim apparet. aliàs præſumeretur cauſa ſuæ partis feciſſe: vt ſup. pro ſocio. l. rei communis. & l. meritò. Acc.

7† al. ſubripiat. P. Fl.

n *Portiones*] quas habent in re. ſed ſocium ẽt ſurti poſſunt conuenire: vt ſu. pro ſoc. l. rei communis. & facit. C. de pœn. l. ſancimus. & inf. de reg. iur. l. non debet alteri. Acc.

o *Locatio*] CASVS. Cum Poteſtas vult locare tranſam Lu. ſolini. vel aliquod aliud pedagium, dẽt dare plus offerenti. & recipiat bonam ſecuritatem: aliàs non det ei.

Ad conducendum] Nemo compellitur conducere vectigal. & ſi qui ſponte conduxerint: finito tempore cõductionis. ſi voluit iterum conducere. audiuntur. dum tamen ſoluerint mercedem primi temporis. Item debitores fiſci ex alia qualibet cauſa non conducunt vectigalia: niſi velint dare fideiuſſores idoneos pro primis debitis.

Quod illicitè] Quod ſi publicanus exegit per vim cõpulſiuam. tenetur in duplum, computata re. quam abſtulit. ſi autem per vim ablatiuam: tunc poteſt cõueniri act. vi bo. rapt. in triplũ præter rem quam abſtulit: punietur etiã extra ordinem.

Eadem] De rebus, de quibus non eſt conſuetum præſtari vectigal. non præſtabitur. ſi autem eſt conſuetum. & vice publicanus remiſit, non præiudicat. quin alia vice poſſit. & debeat præſtari.

Re] De rebus quæ mittuntur ad exercitum, nõ ſoluitur pedagium. nec tributa pro his fundis.

Fiſcus] Fiſcus non præſtat vectigal.

Mercatores] Mercatores, qui emunt de fundis fiſcalib. ſoluent Fran.

p *Modum*] cum modus eſſet quadraginta: hic quinquaginta inflauit. Accurſ.

a *Tararni sit*] sic enim videtur perseuerare: vt inf. de reg. iur. l. quicquid. Acc.
b *Cæpellitur*] ab initio ex postfacto sic qñq. vt inf. e. l. eo tem. §. fi. sed & illud videtur corrigi, vt ibi dices. Acc.
c *Impleto tempore*] quod est triennij ad minus: vt C. de vect. l. & cõm. l. 4. Acc.
d *Reliquatores*] aliàs litigatores, & aliàs licitatores, & aliàs locatores, & expone .i. cõductores: vt & su. ℣ act. emp. l. veteres. & l. idẽ est, & sic oẽs lites ex ad idem tendunt. Acc.
e *Superiori*] .i. superioris tpis. & est tõ qa semel malꝰ, &c. vt inf. de acc. l. si cui. §. si tñ. & facit C. de suscep & arca. l. neminem. & inf. l. proxi. in fi. Acc.
f *Oneretur*] facit ℣. prox. §. & ℣. ad l. Cornel. de fal. l. 1. § tutores. & de mun. & hon. l. rescripto. §. debitores. & C. ne tut. vel cur. vectigal conducat. l. 1. Acc.
g *Debitis*] primis.
h *Separatim*] duo ℣ria vī ponere: si .n. socij erãt, nõ erat ĩter eos separatio administrationis: vel si erat, nihilominus q̃libet alteri tenetur cõicare: & ita portiones trãsferunt: vt ℣. p soc. l. actione. §. nonnunq̃? Rñ. socij q̃dẽ erãt: qa ob cõe lucrũ vno cõsilio vectigalia cõduxerũt: postea tñ eis placuit, vt diuideret̃ ĩter se vectigalia, & sibi quisq. lucraret. & separatim administrata ret. iõq. quasi finita societate neutet portionem eius q̃ q̃rit, dare tenetur. & facit C. de diui. iure. l. 2. §. 1. & sñ hoc si hẽs minus idoneè, non hẽas ℣. non iure, si autem habeas idoneo: tunc habeas ℣. non iure. &c. Alij autem habent idoneo, & inf. sine non, & tunc dices diuisisse administrationẽ. nõ vt societas esset finita. & tunc est sic. C. de diuisione. l. 2. in prin. Acc.
i *Portionem*] lucri.
k *Publice*] .i. à publicano, q̃ publica authoritate vtit̃, & hoc dico publicè, vel priuatim. Vel dic publicè, putà rapiẽdo.
l *Priuatim*] surripiendo.
m *Exactum est*] per vim compulsiuam. Azo. vt differat à lege sec. Accur.
n *Tanto*] & sic in duplũ computata re: vt su. eo. l. 1. in prin. & l. hoc edicto. §. fi. & sup. l. prox. Acc.
o *Per vim*] .s. ablatiuam. nihilominus ex hoc edicto agi potest. sup. eo. l. 1. §. vnde quæritur. Acc.
p *Restituitur*] per actionem vi bo. rapt. Vel dic restituit. s. in primo casu l. quando publicanus, vel qui debet soluere tributa: hic quando vnus ex hæredibus.
q *Plectuntur*] .s. in fiscum, vel corporaliter .s. per actionem vi bo. rapt. Acc.
r *Priuatorum*] quib. ẽ ablatũ. Vel dic priuatorũ. .s. pœna tripli.
s *Alterum*] .s. extraordinaria pœna. Et no. publicè dicit, ne maleficia sint impunita: & ĩ. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. Acc.
t *Præstitum est*] vel quia ñ debuit p̃stari: vel quia p̃scripta est nõ p̃statio: vt dixi ĩ. eo. l. si publicanus. §. de teb. est tñ arg. ℣ C. de p̃scr. 30. an. l. competit. Acc. ADDITIO. Die sñ Bart. ℣ ibi loquitur de p̃scriptione priuata: hic de publica. Vel dic ℣ ibi loquit de tributo, quod soluitur in recognitione vniuersalis dñij, iõ non põt p̃scribi.
u *Consuetum*] alias constitutum.
x *Indulgentia*] .i. grãa.
y *Alius*] .s. publicanus. .s. successor primi cõducentis: vel ẽt ipse, si non fit tp̃s suæ conductionis finitum. ar. C. de agr. & cẽs. l. quem admodum. Sed arg. cõtra. C. de vsur. l. aduertus. pœna tñ cessat gr indulgentiam. vt inf. eo l. 6. §. fi. quis professus. Acc. ADDITIO. Die sñ Bart. ℣ prodest eius remissio quo ad hoc, vt nõ ĩcidat ĩ pœnã.
z *Exercere*] pro tempore futuro. Acc.
a *Res exercitui*] plenè dixi, in. eo. l. si publicanus. §. 1.
b *Fiscus*] facit quod dixi sup. eo. l. si publicanus. §. 1.
c *Consuerunt*] putà fructus prædiorum fisci, quos emunt.
d *Immunitatem*] nã benè soluunt vectigal. Acc.

V *Ectigalia*] CASVS. Si aliquis pons, vel portus Principis erat, pro quo nõ solebatur pedagiũ, siue vectigal, & ℘ãs ciuitatis aliquis, vel curator Reipublicæ, vel fisci, vel aliqua curia Decurionum velit de nouo constituere: ℣ quod non potest. Vel si consuetũ erat de ipsis mercibus solui vectigal, & vult reformare, vt soluatur in pecunia, vel vult augere pedagium. nam vbi consuetum erat præstari pro equo tantùm sex denarios, nunc vult, quod præstetur solidus, & sic addere: vel quod præstẽtur quatuor denarij, & sic diminuere: nõ põt sine licẽtia, & consensu Principis. ¶ *Non soluta*] Publicanus, qui conduxerat à fisco portum Lutolani, locauit eum alij pro certo

admittẽda est, si fideiussores idoneos, & cautiones 1† is, qui licitatione vicerit, 2† offerre paratus sit. a

Licet nullus offerat aliquid tempore, quo ponũtur reditus publici ad incantũ, nullus dẽt cõpelli offerre, ẽt qui pro tempore præterito habuit. Pau.

Ad conducendũ vectigal inuitus *nemo compellitur: b & ideò impleto tempore c cõductionis 3† ea alijs locanda sunt.

4† Reliquatores d vectigaliũ ad iterãdã cõductionem antequã superiori e conductioni satisfaciãt, admittendi nõ sunt. Debitores fisci, itemque Reipubl. vectigalia cõducere prohibentur, nec ex alia causa eorũ debita onerentur: f nisi fortè tales fideiussores obtulerint, qui debitis g eorũ satisfacere parati sint.

Si duo, vel tres emerũt gabellas portarũ, & postea diuidunt inter se emolumenta, ℘ talis habeat emolumentũ talis porta, & talis talis, non potest socius petere sibi communicari illud plus. Pau.

Socij vectigalium si separatim h partes administrent, alter ab altero minus 5† idoneè in se portionem i transferri desiderat.

Qui extorsit illicitè, ciuiliter, et criminaliter punitur.

Qđ illicite publicè k 6† vel priuatim l exactum est, m cũ altero tanto n passis iniuriam exoluitur. Per vim o verò extortum, cum pœna tripli restituitur. p Amplius, extra ordinem plectuntur. q Alterum enim vtilitas priuatorum, r alterum s vigor* publicę disciplinæ postulat.

Licet exactio vectigalis non possit p̃scribi, nisi tanto tpe, cuius contrarij memoria non existat, ab eo cui nõ est cõcessum per habentẽ ptãtem: libertatio tamen à vectigalib. bene potest præscribi. Pau.

Earum *rerum vectigal, quarum nunquam præstitum est, t præstari non potest. Quòd si præstari consuetũ, u ex indulgentia x 7† publicanus omiserat, alius y exercere z non prohibetur.

Res exercitui a paratas p̃stationi vectigalium subijci non placuit.

Dyn. notat, ℘ si communitas, vel aliquis dominus vẽdit gabellã salis, vel vini, postea emit sal, vel vinũ, d qua emptione dẽret solui gabella, si fieret per priuatũ, quod ipsa cõitas, vel dominus nõ teneatur soluere illis gabellarijs P.

Fiscus b ab omniũ vectigalium præstationibus immunis est.

Mercatores aũt, qui de fundis fiscalibus mercari consueuerunt, c nullam immunitatem d soluendi publici vectigalis vsurpare possunt.

Dicit Bar. ℘ qui fraudat gabellã nõ tenetur Deo, nec mũdo, quia exactio gabellarum, quæ fit ab istis cõitatib. est à iure reprobata, si non interuenit consensus Principis. Pa.

Hermog. lib. 5. Epitom.

LEX X.

V Ectigalia sine Imperatorum præcepto neque

* No. ℘ fauor publicæ disciplinę suadet, vt maleficia puniantur. Cõc. tex. ĩ l. ita vulneratus. ℣. ad leg. Aqu. in §. ℘ si quis. ver. cum neq. ĩpunita, &c. Concor. tex. ĩ can. est iniusta, 23. qu. 4. tex. & ibi gl. ĩ c. 1. §. ordinarijs. ℣ eo. lo pragm. &c. ĩ verbo, ex tex. in c. vt fama. ext. ℣ sen. exc.

* Quarũ rerum vectigalia apud Roman. constitura fuerit, Ale. l. genialiũ dierũ lib. 4. c. 10.

1† P. Plocautionẽ. 2† P. F. aliàs vicit.

* Sic M. Cic. ĩ Or. 3. cõ. Rul. Ab iuito, ingt, emere, iurioſum est.

3† P. F. cõductiõis, elocandæ sũt. Quo tñ in his prius lectũ fuerit vid. Ant. Aug. em. 3. c. 9.

4† Licitatores, leguntur alij.

5† Minus idoneo in se portionẽ trãsferri iure ãsidemar.

6† P. F. priuatimq. Cõc. text. c. insinuatũ. cũsi. ext. de fi. quod tñ limit. nisi fletisset p triẽniũ ĩ eadẽ re: nõ ĩ dissimili, vt not. B. i l. Cassius. ſu. de ſe. et Ang. in Authẽ. de monast. §. itẽ verum.

70 certo

certo reditu,ſiue pẽſione ſoluenda pro certo tpe ille conductor non ſoluit publicano pẽſionem tpe ſtatuto. Dī ꝙ publicanus põt eũ expellere de conductis, vel ſi hoc non vult facere põt exigere vſuras temporis præteriti. Franc.Accur.

a *Curatori*] Reipublicæ, vel fiſci,vel Cæſaris. Accur.

b *Curiæ*] Decurionũ vel curialium,& facit C. nouæ vectigalia. per totum. Accur.

c *Conſtituere*] ſ.de nouo: vt cum eſſet aliquis pons, vel portus Principis,pro quo nõ ſoluebatur vectigal: ſi nũc aliquis de ſ. dictis velit conſtituere certum vectigal, non poterit ſine voluntate Principis. Accur.

d *Præcedentia*] Lr. ectigalia. Accur.

e *Reforma e*] vt cum prius accipiebat octa uã de ipſis mercibus, nũc vult in pecunia: vel econtra. & ſic reformare, i in aliam formam ponere. Ac.

f *Addere*, Vt cum ſol urbantur de quo ſex denarij: nunc vult, ꝙ ſolidus. & quod ſubijcit,vel diminuere, dic econtra.

g *Non ſoluerit*] ſ. publicano ſecundũ primum caſum, vel ſecundum ſecundum, dic.ſ.fiſco. Accur.

h *Penſionibus*] ab illis qb. locauit publicanus vel ab illis qui conduxerunt a fiſco.

i *Repellere*] ſtatim ex quo ceſſatum eſt in ſolutione, at in eccleſia expectatur biennũ: vt in Auth. de alie.& emphyt.ſ.ſi vero ꝙs. vel forte hic idem, quod in eccleſia: vt ar. C.de ſacroſan. eccleſ l. fi.& hoc ſiue ſit conductor ſimplex,ſiue ius habeat in re, puta emphyteuta,ſecus autem in eo, qui à priuato habet, quia tunc per triennium ſi habet ius in re: puta quia ſit emphyteuta,aliàs biennium expectatur: vt C.de iure emphyteut.l.2.in fi.& ſup.locati.l. quæro.§.inter.

ADDITIO Dic clarius ſm Bar.hic ꝙ aut loquimur in ſimplici cõductore,aut in eo q̃ habet ius in re. Primo caſu ſimplex cõductor,q̃ non hẽt ius in re,poteſt ſtatim expelli, ar.l. eodem.C locati. Fallit ſi eſt cõuentũ vt nõ expellatur: quia tũc expectatur biennũ: vt d.§.inter. Secũdo caſu qñ loqueris de eo,qui habet ius in re: tũc in emphyteuta priuati triẽnium: in emphyteuta eccleſiæ biennium expectatur: vt l.2. C.de iure emphy.& auth.qui rem.C.de ſacroſan.eccle.

k *Permittitur*] publicano.& ſic ſecundum hoc publicanus locauit: ſed poteſt & aliter in hoc.§ poni caſus.ſ ꝙ publicanus qui conduxit aliquid à fiſco,non ſoluit penſiones fiſco: vnde fiſcus poterit eum expellere.ſed ſecundum hoc ſecundum exponas permittitur,quod eſt hic in littera.ſ.fiſco.

K *Permittitur*] publicano. Accur.

C *Otem*] CASVS. Dī ꝙ nullus debet audax eſſe vendere cotem cum qua acuuntur cultelli: nec ferrum,nec frumentum: nec ſalem hoſtibus,qui vendit,capite punitur.

¶ *Agri*] agri publici in ꝑpetuũ locati nõ reuocant ꝑ Procurato. Cæſaris,niſi authorita. Principis.& ſtellige ſic e iuſta cã.

¶ *Dominus nauis*] Si dõs nauis aliquam rem illicitam impoſuit in nauis vt portetur: vel conſenſit conductori nauis, ꝙ imponat: amittit nauem. ſi autem eo ignorante magiſter nauis impoſuit vel conductor: tunc ipſe magiſter vel conductor capite puniuntur: nauis autem domino reſtituitur.

¶ *Illicitarum*] Si aũt aliqs portat illicitas merces,n ercet cõfiſcantur: & fiſcus peret eas ab ipſo portante vel eius hĩde:

Præſidi,neque curatori,[a] neque curiæ [b] conſtituere,[c] neque præcedentia [d] reformare,[e] & his vel addere,[f] vel diminuere licet.

Si emptores gabellarũ deficiunt ſoluere in aliquo termino, ſtatim poteſt ſibi auferri gabella, ſi ita placet communitati. Tan. de Caſt.

¶ Non [1]† ſolutis [g] vectigaliũ penſionibus [h] repellere [2]† i conductores, necdum ẽt tempore conductionis completo, vel ab his vſuras ex mora [3]† exigere permittitur. [k]

Paulus lib.5. Sententia.

LEX XI.

COtem * ferro ſubigendo [l] neceſſariam hoſtibus 4† venundari, vt ferrum quoq; & frumentũ, & ſalem, nõ ſine periculo capitis licẽt.

Cõtractus facti per officiales publicos, ſunt ſeruandi per ſequentes officiales: nec poſſunt per eos retractari, ſine authoritate ſuperioris. Pau.

¶ Agri publici, q̃ in ꝑpetuũ [m] locantur, a curatore [n] Reipublicæ [5]† ſine authoritate principali reuocari non poſſunt. [o]

Pro illicitis mercibus bona transferentis, non alterius publicantur. Bart.

¶ Dominus nauis ſi illicitè aliquid in nauem [6]† vel ipſe, vel vectores, [p] 7† vel cõductores impoſuerint: nauis quoq; fiſco vendicatur. [8]† ꝙ ſi abiente domino id à magiſtro, [q] vel gubernatore,[r] vel conductore, 9† aut proreta,[s] nautave aliquo factum ſit, ipſi quidem capite puniuntur, commiſſis [x] mercib. nauis autem domino reſtituitur. [t]

¶ Illicitarum mercium perſecutio hæredem [u] quoque afficit. [10]†

Quãdo venditur res mea, quæ fuit vel ẽt durat mea, & venditur me inuito, admittor ad emendum. Bar.

¶ Eam rem, quæ commiſſo [x] vendicãda [11]† eſt, dominus [y] emere non prohibetur, vel per ſe, vel per alios, quibus hoc mandauerit.

Tribus concurrentibus cõpellitur quis emere reditus fiſcales. ſi per tempus præteritum emerat, & maximos fructus receperit, & pro futuro non reperitur emptor. Bar.

¶ Qui maximos fructus [z] ex redemptione vectigaliũ conſequuntur, ſi poſtea tanti [a] locari non poſſunt, [a] ipſi [b] ea prioribus penſionibus ſu-

1† Alias, nondum. a] F.F.pellere.

3† Mora.

*Incipertinet Timarchi decretum apud Dionẽ.in oriõ. reperiatur.

4† hoſtib. quoq; venundari. vt ferrum & frumẽtum. P.F.

5† deeſt, Reipublicæ. P.F.

6† P.F.in naue.

7† P.F.de ſunt. vel conductores.

8† P.F.vindicatur.

9† aliàs eſt, vel cõductore.

*Dort.hic cõmuniter & Ale. in l.ſi merces. §. vis maior.ſu. loca. reputant text. iſtũ ſing. ad hoc qđ cõducens tẽ tenetur recenſere propter magnũ lucrum per eum habitum, qđ alius non reperitur, qui velit eã conducere, niſi pro minori pretio. Bolo.

10† P.Pl. adfligit.

11† P.Pl. vindicatæ eſt.

e *Reforma e*] vt cum prius accipiebat octa uã de ipſis mercibus, nũc vult in pecunia: vel econtra. & ſic reformare, i in aliam formam ponere. Ac.

f *Addere*, Vt cum ſol urbantur de quo ſex denarij: nunc vult, ꝙ ſolidus. & quod ſubijcit,vel diminuere, dic econtra.

g *Non ſoluerit*] ſ. publicano ſecundũ primum caſum, vel ſecundum ſecundum, dic.ſ.fiſco. Accur.

h *Penſionibus*] ab illis qb. locauit publicanus vel ab illis qui conduxerunt a fiſco.

i *Repellere*] ſtatim ex quo ceſſatum eſt in ſolutione, at in eccleſia expectatur biennũ: vt in Auth. de alie.& emphyt.ſ.ſi vero ꝙs. vel forte hic idem, quod in eccleſia: vt ar. C.de ſacroſan. eccleſ l. fi.& hoc ſiue ſit conductor ſimplex,ſiue ius habeat in re, puta emphyteuta,ſecus autem in eo, qui à priuato habet, quia tunc per triennium ſi habet ius in re: puta quia ſit emphyteuta,aliàs biennium expectatur: vt C.de iure emphyteut.l.2.in fi.& ſup.locati.l. quæro.§.inter.

ADDITIO Dic clarius ſm Bar.hic ꝙ aut loquimur in ſimplici cõductore,aut in eo q̃ habet ius in re. Primo caſu ſimplex cõductor,q̃ non hẽt ius in re,poteſt ſtatim expelli, ar.l. eodem.C locati. Fallit ſi eſt cõuentũ vt nõ expellatur: quia tũc expectatur biennũ: vt d.§.inter. Secũdo caſu qñ loqueris de eo,qui habet ius in re: tũc in emphyteuta priuati triẽnium: in emphyteuta eccleſiæ biennium expectatur: vt l.2. C.de iure emphy.& auth.qui rem.C.de ſacroſan.eccle.

k *Permittitur*] publicano.& ſic ſecundum hoc publicanus locauit: ſed poteſt & aliter in hoc.§ poni caſus.ſ ꝙ publicanus qui conduxit aliquid à fiſco,non ſoluit penſiones fiſco: vnde fiſcus poterit eum expellere.ſed ſecundum hoc ſecundum exponas permittitur,quod eſt hic in littera.ſ.fiſco.

K *Permittitur*] publicano. Accur.

C *Otem*] CASVS. Dī ꝙ nullus debet audax eſſe vendere cotem cum qua acuuntur cultelli: nec ferrum,nec frumentum: nec ſalem hoſtibus,qui vendit,capite punitur.

¶ *Agri*] agri publici in ꝑpetuũ locati nõ reuocant ꝑ Procurato. Cæſaris,niſi authorita. Principis.& ſtellige ſic e iuſta cã.

¶ *Dominus nauis*] Si dõs nauis aliquam rem illicitam impoſuit in nauis vt portetur: vel conſenſit conductori nauis, ꝙ imponat: amittit nauem. ſi autem eo ignorante magiſter nauis impoſuit vel conductor: tunc ipſe magiſter vel conductor capite puniuntur: nauis autem domino reſtituitur.

¶ *Illicitarum*] Si aũt aliqs portat illicitas merces,n ercet cõfiſcantur: & fiſcus peret eas ab ipſo portante vel eius hĩde: portans autẽ eas res, emere poterit per ſe, vel p aliũ à fiſco, cui ſic affectæ fuerint: & h.d.§.iſte cum ſeq.

* *Qui maximos*] Si cõductores vectigalium fuerunt multum lucrati ex illa conductione. finito tẽpore conductores tenẽtur iterum conducere. ſi non inuenãtur alij, qui velint tantum dare, quantum eſt prius datum. Fran. Accur.

l *Subigendæ*] aliàs ſubigendam. & aliàs ſubijciendam. & ſunt cotes lapides ad acuẽdum ferrum neceſſarij: & quandoque ſubijcitur ferro: quãdoque ferrũ cotí ſubijcitur. has non dẽt quis vendere hoſtibus, ſicut nec frumentũ, vel ſimilia: vt C. q̃ res expor. l.j. & l.a.& C. quæ res vẽ. nõ poſ. l.pe. & l.ſ. Accur.

m *In perpetuum*] i. quandiu ſoluatur vectigal,& c.& hi dicuntur vectigales: vt ī. ſi ager vectigal l.j. Accurſ.

n *Curatore*] aliàs ab authore, aliàs ab actore, aliàs à curatore. & ſemper ponitur pro Procuratore Cæſaris. Accur.

o *Non poſſunt*] ſine cauſa. ſed cum cauſa: vt propter aliquod tumultuoſum poſſunt: vt ſup. de offic. Procu. Cæſa. l fi.& facit l.1. §.1. Azo.

p *Vel vectores*] id eſt qui vehuntur.& dic domino ſciente. Accur.

q *A magiſtro*] i. ab eo cui totius nauis anchora eſt mandata: vt ſup.de exerci.l.1 §.a. Accur.

r *Gubernatore*] qui partem nauis gubernat: proreta, qui ſedet in prora, id eſt in prima parte nauis, nauta qui nauem gubernat: vt ſup.naut.cau.l.1.§.nautam.

ſ *Commiſſis*] in fiſcum, quæ ad eum pertinebant: vt C.de nauti fœno.l.3.& ſupra.loca.l.ex conducto.§.pen. Accur.

t *Reſtituitur*] quia nõ põt dici ignorans deliquiſſe: vt ī. de act & obl.l.ex maleficijs.§.ſi gs. & eſt ſimile huic §. in Authen. de eccleſia.tit §. ſi quis in ſua. Sed arg. ī.C.de fal mo. l.1.§.domus. Sed ibi ſpectale. vt ſola negligentia puniatur.

u *Hæredem*] ſic infra. eodem l.commiſſa. & pone hic caſum. vt ibi no Sed contra. inf.eod.l.fina.§. penultimo. Sol. vt ibi. Accurſius.

x *Commiſſo*] id eſt propter commiſſum.

y *Dominus*] quondam. nam quod commiſſum eſt, ſtatim deſinit eſſe eius, qui crimen cõtraxit: vt ī eo l.commiſſa. & ſic benè poteſt poſtea emere per ſe vel per alium: vt & ſup. manda.l.ſi tibi mandauero. ꝙ is cuius. & ſic non obſt.ī de contrahen.emptio.l.ſuæ rei. & ſup. mand.l. ſi mãdauero.§. ſi hi quorum arg. contra.C.de ſer.fugit.l.mancipia in fi.

z *Tanti*] ſicuti prius.

a *Non poſſunt*] ſcilicet vectigalia. Accur.

b *Ipſi*] ſcilicet vt emant rem commiſſam in fiſcum.

a *Compelluntur*] contra. ff. de iure fis. l. 3. §. cū quinquennii. Sol. Illa hāc corrigit, vel hic de rigore illa de æquitate: quod in idē re dixit. vel licēt sit inhumanū, vt ibi: sustinetur: ſi, vt hic. vel hoc speciale pp fructus maximos quos perceperat: alias secus: vt l. 5. ff. eo. l. locatio. §. 1. & C. loca. l. iultos. & facit p hoc ff. loca. l. si vno. in prin. Item vt semper inutus detineri: vt C. loca. l. si cū Hermes. sed ibi sponte remāsit in cōductione.

Q[uanta] CASVS. Propter malitias. & fraudes publicanorū est inductum hoc edictum. in quo est dictum, pp teneri publicanus in duplū pro cāno dato à familia, si nō exhibeātur. & cōtinentur appellatione familiæ serui, & liberi. q fāi cū publicano, tandē exponit, q sint publicani. & certè siue cōducāt alia q publica vectigalia, siue salinas, vel metalla à fisco, vel à ciuitate publicani appellantur. & habet locum hoc edictum. postea dicit: bñ dixi publicanum teneri nomine seruorum, hoc est verū, si eos vendiderit, vel manumiserit. secus si decesserint serui. Vlti. dicit, pp hæc actio est perpetua, & hērdi dat. h. d. hæc lex cū seq. Plan. b *Factiones*] i. cōspirationes in malum. Acc. c *Propositi*] sic ff. eo. l. 1. §. dixerit. & sequentia verba ponuntur materialiter, cū quibus facit sup. eo. l. 1. §. p. & ſi. Accur.

d *Non exhibebuntur*] scil. serui, qui fecerunt damnum. Accur.

e *Dedi tuo*] speciale: vt sup. eo. l. nec licebit. Accur.

f *Forsitan*] temperamentū philosophicū est. sic sup. Iarbit. l. si duo. nā idē in vtroque est: vt ar. ff. de noxa. l. non solum. Accurs.

g *Operis*] scilicet ministerio.

h *Publicani*] facit ff. eo. ti. l. 1. hic titulus.

i *Sed & q. Arenas*] loca in quib. foditur arena. & ſit exponē sequentia. Acc.

k *Locum habet*] vide non directum vt ff. de verb. sig. l. eum qui vectig. & dixi sup. eod. l. 1. §. 1. & est sic sup. ex quib. caus. ma. l legatis. & l. sed & si per Prætorem §. ſi. & C. de sacrosan. eccl. l. ſi.

l *Vendidit*] publicanus.

m *Factiosam*] i. est malam. Accur.

n *Liberari*] sup. de noxa. l. electio. §. ſi is. Sed contra. sup. eo. l. 1. §. ſi. Sol. vt ibi. Accur.

o *Hanc actionem*] in factum ex hoc edicto, quæ datur contra publicanum.

p *Perpetuam*] tatione simpli: sed pro pœna est annalis: vt sup. eo. l. 1. in princ.

q *Succedet*] vniuersalibus. sed in hæredem in quantum locupletior est: vt sup. eo. l. ſi publicanus in prin.

r *Omissa*] Pone casum per l. ff. eo. l. cotem. in prin. & §. dñs. & §. illicitarum. vel pone in vectigali prædio. & hoc dico vectigali non soluto: vt ff. eo. l. vectigalia. §. ſi. & C. de admi. rut. l. ſi tutori. ſin. It. vel ēt tertiò vt loquatur de ea cōmissione. q ideò fit in fiscū. pp quis nō præstat vectigal vti dēt: imò supprimit. & occultat merces. quarum est vectigal præstandum. & tic fatum fit cōmissio in fiscū octauæ portionis: & ipso iure tlie amittit dñiū illius octauæ: & ipso iure q̄ritur fisco. pro quo est. C. de vectig. & cōmiſ. l. 1. Vel dic pp hic tacitū cōmittitur res: quia omissa fuit professio: ibi verò facta professio. sed omissa solutio: vt ibi diximus.

ADDITIO. Pro veritate huius gl dicūt Bart. post Dy. pp aut qs omittit facere: & tūc glo. nostra verum dicit: aut ignoranter: & tūc aut decepius à publicano: & subuenit. vt ff. eo. l. ſi. §. Diui quoq; fratres. ſa licēt nō à publicano decipiatur. sed errore ductus: & tūc nō publicē: vt d. l. ſi. §. Diui. f *Ad hæredem*] i. cōtra hērdē eius, q deliquit. t *Transmittuntur*] ſ. vt emant item commissam in fiscum.

u *Statim*] ipso iure. sic ff. de iure fis. l. 1. §. an bona. & l. Imperator. & in Auth. de incest. nup. §. 1. & 2.

x *Vectigalis*] id est, mercis illicitæ vectigal. vel prædii, ex quo solitus census. Vel. i. ipsius octauæ. quæ est vectigal, secundum quod diuersis modis posui casum. Accur.

y *Acquiritur*] fisco. & ordini ciuitatis: vt dixi sup. eo. l. ſi publicanus. §. 1. Acc.

z *Persecutio*] quam habet fiscus.

a *Comperit*] vt & ff. eo. l. cotem. §. illicitarum. & sic comperit, vt in hæredem tāquam in quemlibet possessorem. ſi res exstat alias ſi non exstat: qui vendidit, tenetur vt hæres: vt sup. eod. l. ſi publicanus. sic sup. ad exhib. l. de eo. §. fin. & sic non obstat sup. eo. l. ſi publicanus in prin. & l. fraudati.

C *Æsar*] CASVS. Imperator Cæsar locauit certo pretio Titio ius cauandi cotes de tali insula: & tale pactū apposuit, quod nullus extrahat cōtes de ista insula a medio mensis Martij vltra, nisi iste cōductor. accidit q̄ d Cornelius

---

1 † Infigne exemplu apud. T. Li. li. 25. vide ēt Tacit. li. 13.

2 † Aliàs deest. ſi.

3 † Aliàs dānū in iniuriam.

4 † P. F. & id ad quos ea res pertinet, non exhibet.

5 † Adiecan gabellarij non restituens per seruos suos vi vel furtim ablata. ſi cōueniatur, sit puniendus? & dic pp nō. qđ patet per istum text. exponendo. tandō istud verbū. dabo: quia quoties lex imponit pēnā per verbū futuri tēporis: nisi addat aliqđ istorū verborū: mox, si nō. ipso facto, & similiū tūc nō incurritur pēna ipso iure: vt no. Mat. Matheſ. sin. suo. 112.

6 † Aliàs creti fodinas. & P. F. creti fodinas.

7 † P. F. de est ppriā.

8 † P. F. nō habēt est.

9 † Aliàs, 10.

10 † Alij legūt contrazit.

11 † Aliàs Vlpianus, aliàs Alphenus Varus.

scipere compelluntur. a

Mali officiarij & praui homines sunt edictis Principū vel magistratuum coercendi. Et contra non exhibentem fami iam, quæ in hoc edictum commisit, datur iudicium sine noxæ deditione. deinde ponit, qui sunt familiares, & qui publicani.

Vlpianus lib. 38. ad Edictum.

LEX XII.

QVantæ audaciæ, quantæque temeritatis * sint publicanorum factiones, b nemo est qui nesciat. idcircò Prætor ad compescendam eorum audaciam hoc edictum proposuit. c Quòd si d † familia publicanorum furtum fecisse dicetur, item si damnum per 2 † iniuriam fecerit, & ij, 3 † ad quos ea res pertinebat, non exhibebuntur, d in dominum sine noxæ deditione e iudicium dabo. *

¶ Familiæ autem appellatione, hic seruilem familiam contineri, sciendum est. Sed & si bona fide publicano alienus seruus seruit, æquè continebitur: forsassis f si 4 † mala fide. plerunque enim vagi serui, & fugitiui in huiusmodi operis g etiam à scientibus habentur. Ergo & si homo liber seruiat, hoc edictum locum habet.

¶ Publicani h autem dicuntur, qui publica vectigalia habent conducta.

Caius lib. 13. ad Edic. Prouin.

LEX XIII.

SEd & ij, qui salinas, & 5 † arenas, i & cretæ 6 † fodinas, & metalla conducta habent, publicanorū loco sunt.

¶ Præterea & si quis vectigal conductum à Republ. cuiusdam municipij habet hoc edictum locum habet. k

Dominus serui delinquentis non liberatur ab hoc edicto: licèt seruum alienauerit, secus si moriuus sit, si appareat dominum non fuisse in dolo. hoc dicit.

¶ Siue autem vendidit l seruum proprium, 7 † vel manumisit, vel etiã fugit seruus, tenebitur serui nomine, qui tam factiosam m familiam habuit. Quid tamen, si seruus decesserit? videndum n † est, an publicanus teneatur, quasi facti sui nomine. Sed puto, quia facultatem non habet exhibendi, nec dolus eius intercessit, debere enim liberari. n

¶ Hanc actionem o perpetuam p dabimus, & hæredi, cæterisque successoribus. q

Res quæ incidit in commissum, vendicatur ab hærede, prout à quolibet possessore. B.

Vlpianus libro 8 9 † Disputa.

LEX XIV.

COmmissa r vectigalium nomine etiam ad hæredem s transmittuntur. t Nam quod commissum est, statim u definit eius esse, qui crimen commisit: 10 † dominiumque rei vectigalis x acquiritur. y ea propter commissi persecutio, z sicut aduersus quemlibet possessorem, sic & aduersus hæredem competit. a

Inspicitur tēpus, quo quis possederit, nō tēpus, quo quis repulsus per vim recessit. Bar.

Alphenus 11 † lib. 7. Digest.

LEX XV.

CAesar cum insulæ Cre-

---

* Insigne exemplu apud. T. Li. li. 25. vide ēt Tacit. li. 13.

1 † Aliàs deest. ſi.

2 † Aliàs dānū in iniuriam.

3 † P. F. & id ad quos ea res pertinet, non exhibet.

4 † Adiecan gabellarij non restituens per seruos suos vi vel furtim ablata. ſi cōueniatur, sit puniendus? & dic pp nō. qđ patet per istum text. exponendo. tandō istud verbū. dabo: quia quoties lex imponit pēnā per verbū futuri tēporis: nisi addat aliqđ istorū verborū: mox, si nō. ipso facto, & similiū tūc nō incurritur pēna ipso iure: vt no. Mat. Matheſ. sin. suo. 112.

5 † Arenarias.

6 † Aliàs creti fodinas. & P. F. creti fodinas.

7 † P. F. de est ppriā.

8 † P. F. nō habēt est.

9 † Aliàs, 10.

10 † Alij legūt contrazit.

11 † Aliàs Vlpianus, aliàs Alphenus Varus.

ſius ante prædictũ tempus extraxerat de illa inſula nauim plenã de cotibus: tandem nauis à vento percuſſa reuerſa eſt in illam inſulam: & poſt medium menſem Martij extraxit eam nauem ita onuſtam de illa inſula. nũc quæritur an videatur hoc fieri contra pactum? Dicitur, q̃ non: & reddit rationem. Franc.

a *Creta*] eſt nomen inſulæ. Acc.

b *Cotorias*] ideſt, locas vnde cotes extrahuntur.

c *Legem*] i. pactum.

d *Redemptorem*] ideſt conductorem.

e *Poſt Idus Martias*] à poſt quindecim dies mẽſis Martij ſoli. & dicitur Idus, ideſt diuiſio, quia ibi diuidit menſis per medium: & ſequentes dies menſis denominãtur à calẽdis ſequentibus.

f *Ex portu*] ideſt ex illo loco, vnde cotes colligebantur.

g *Conſulebatur*] ideſt interrogabatur.

h *Videretur*] & ſic, qui de portu exit poſt Idus, de inſula exire videtur: & ſic contra legem ideſt pactum.

i *Eum*] repetit breuiter quæſtionem.

k *Relatus*] ideſt, reportatus.

l *Inſulam*] i. portum.

m *Si inde exiſſet*] poſt Idus Martij. Acc.

n *Iuſſus*] ideſt ante Idus Martij. M. ſic. ff. de excuſ. tuto l. iuror. penitus. Et arg. ſup. de alie. iud. l. ex hoc. ff. & l. 1. item no. q̃ caſus nauem excuſat, ſic inf. l. prom. ff. pg.

o *Cotes*] ideſt, deportatæ.

p *Inſtituiſſet*] Ante Idus Martij. Acc.

Nterdũ] CASVS. Si dominus habens ſeruũ, quem duxit ſecũ, pro eo non ſoluit pedagiũ, confiſcatur hic ſeruus, ſi tamen dominus vult dare æſtimationem eius fiſco, & recuperare ſeruum: audiatur in caſibus, vt ille ſeruus fuerat caſtaldio domini, vel iacuerat cum vxore domini, & dominus vult eum habere, vt imponat ei pœnam. Secundo dicit, quando ſeruus confiſcatur, vt quia non erat ſolutum pedagium pro eo, non per hoc peculium eius confiſcabitur.

¶ *Quæritur*] Mercator Bonon. fuerat Venetias pro ſeruis emẽdis, & emit, & eos ducit Bonon. cum eſt in portu Luſolini, debet profiteri publicano, quot ſeruos ſecum ducit, & ſolvere pro his pedagium, & hæc ſunt vera, ſi iſti ſerui ſunt noui, ſecus ſi veterani.

¶ *Serui*] Serui fugitiui tranſeuntes fines, quos non debebant tranſire: non per hoc cõfiſcantur, & reddit rationem. Secundo dicit, ſi quis ignorans ſe debere ſoluere debita, vel pedagia, non ſoluit, nihilominus confiſcantur res. Tertiò dicit, cum videret publicanus tranſeuntem debere ſoluere pedagium, nihil ei dixit, cur non ſoluebat, dicitur quod nihilominus res confiſcantur.

¶ *Species*] Nunc numerat quaſdam res, ex quibus præſtatur pedagium.

¶ *Si propter*] Si cũ nauis eſſet onuſta mercibus, timore tẽpeſtatis venerũt, & poſuerũt res de naui in loco prohibito, nõ puniuntur. Hoc eſt, ſi ipſa tẽpeſtas duxit nauim in loco prohibito.

¶ *Dicit*] Si minor viginti quinque annis durans ſeruos cauſa vſus ſui, omiſit profeſſionem tributi ſoluendi pro ipſis ſeruis: ei parcitur propter ætatem.

¶ *Dicit*] Pone caſum, vt in glo. q̃ incipit, Duobus modis, &c.

¶ *Sed & magnus*] Si cõductor fundi, ex quo præſtabatur rectigal, vel ſeruus dñi fundi in ipſo fundo per furtũ, vel vim tẽ aliquã alicui acceperit ignorante, ſi no. dominus non tenetur.

¶ *Si quis*] Debẽs ſoluere vectigal, profeſſus eſt ſe debere: remiſit tamen ei publicanus: bene potuit.

¶ *Item*] Si publicanus deliquerit faciendo iniuriã vel rapinã, & ſic tenebatur in duplũ: nõ trãſit hæc pœna ad hæredes, niſi eſſet lis cõteſtata cũ defuncto. ſi autem aliquis iã ſoluerat publicano pedagium, & iterum eidẽ ſoluit per errorẽ: repetet per cõdictionem indebiti. Franc.

q *Vendendus*] à fiſco. Acc.

r *Creditor*] ideſt, quia ſunt in loco publico prohibito mãcipia morata, vt C. de fer. exportã. l. 1. vel qa dñs emens ea ſup. octauã nõ expoſuit profeſſionẽ, vel nõ ſoluit octauam, vt ff. ea. l. §. quoties, & §. ſerui. & C. de vectig. & cum. l. oib.

s *Danda eſt*] à fiſco.

t *Reſcripſerunt*] per ſequentia verba, cum is. &c.

u *Dari*] ſ. fiſco. tõne ergo actus aliqd ipſe liter dr. qd alias non diceret. vt & ff. de cf. Præſ. l. fin. hẽ ea hoc teneat liber factus. qd non eſt alias, vt C. de peti. hæred. l. fi. in fi. litẽ. qd dicit arbitrio boni viri: dic, i. iudicis, vt ff. de verb obl. l. cõtinuus. §. cũ ita ſtipulatus. litẽ no. hic, q aliud pro alio ſoluit. ſic ff. de leg. 1. l. ſi domus, §. q cõtrei. & inf. prox. §. regulariter contra. vt ſup. ſi cert. pet. l. 2. §. 1 Acc.

x *Improbus*] ideſt dominus non fecit profeſſionem cenſualem: i. quantum deberet pro ſeruo nomine vectigalis. & ita commiſſus erat in fiſcum, vt C. eod. l. omnibus. & C. de don. l. cenſualis Acc.

y *Dicatur*] ſcilicet, ſeruus iſte.

z *Inueneratur*] fiſci. Accurſius.

a *Cauſis*] ſupra dictis. Acc.

b *Compertus*] ideſt adinuentus.

c *Æſtimetur*] vt æſtimatio detur fiſco. vt & ff. proxi. reſpon.

d *Tradatur*] nam ex hac cauſa morti eũ dare poteſt. ff. vt inf. de vet ob. l quiſeruũ. & de leg. 1. l. quid ergo. §. ſi hiſ. & de pig. act. l. elegantes. §. ſi. Item poteſt eum torquere, ſi veritatẽ eruat. cum per famil. iã res melius aperiantur, quæ domi geruntur. vt C. de diuort. & re. l. conſenſu. § ſeruis. & de admin. tut. hiquæ. & de iure deliber. l. ſi. §. licentia.

e *Non eſſe*] ſic ff. de contrahen. emp. l quoties. & de euic. l. 3.

f *Non fuerit*] ideſt non fuerit confeſſus quantum pro ſeruis nomine vectigalis debeat: ob hoc enim committuntur in fiſcum, vt C. eo. l. 3.

g *Vſualia*] quibus vteretur ad prædia colenda, ſecus ſi ad ipſius corpus tuendum & ſeruiendum, vt & ff. de verb. ſign.

3† P. F. reſpondit.
2† P. F. q̃ inſula.
3† Aliàs præterea.
4† P. F. de eſt. in.
5† P. F. eũ ſit ex portu &c.
6† Aliàs deeſt. ss. *Subaudi à fiſco.
7† Seuer⁹.

Facit ad gl. in l. 1. verbo. one. & ibi B. & Bec. C. vbi de tõ. ci. ſ. gl. opin. & l. 1. & ibi Nicc. de Neap. in lec. B. de tu. & rat. diſtra. facit quæſtio, qd. no. B. Capola in ſ. o tract. cau. cau. 15. dũ dicit executionẽ inſtrumentalis poſſe differri ſi dẽnatus geſſerit alicuius negotia. cui ſi reddidit rationẽ & qua plenè ff. Ro. ſin. 441. incip. ſuſcipe cautelam.

8† Seuerus. *Ad iſtud facit l. 2. & ibi Al. poſt B. ff. ſi fa. fur. feci. dicũ dñs, q̃ ſeruus pecuniarius & punit, qa nihil habet.

9† A iſto incidit. 10† Aliàs deeſt. ss. Aliud, pro alio q̃ſ. ſolantur. *Vide Pu. ff. de probat. l. cũ de ætate. q. 4 ſi pro hoc, q̃d profeſſa vel ipſa profeſſi merces.

l. in lege, & vota, inf. secus etiã in alijs rebus ad vsum deputatis sui, vel agrorum, pro quibus non præstatur vectigal. vt C. eo. l. vniuersi. & sup. eo. l. si publicanus, §. 1.

a *Veterana*] pro qb. ne nimis grauent subiecti sæpius pstando vectigal, p eisdẽ sæpius ẽpt⁹, forte nolunt pstari vectigal

b *Anno*] imò aliter dr veteranus, qui in vili ministerio sit, vt ff. de aedili. edi. l. pẽpiũt, & l. fi. §. fi. q̃ est ff, sed ibi dic veterator, qd est aliud q̃ veteranus. Itẽ fi vi esse faciẽda dria inter seruos, vt Inst. de iur. per. §. fin. sed hæc dria sit super accidens: sicut si dicerem alius albus, alius niger. Sed sup subã fi ctõ, nullus ẽ pius seruus, q̃ alius ex quo seruus est. Itẽ ff. eo. §. Diuus. Sol. vt ibi. Ac.

c *Serui*] pone exemplũ, vt C. si ser. expor. ven. l. 1. & 2. & sup. de ser. expor. l. fi Titi, & cũ hac tõne cõcor. ff. ad leg. Aqu. l. si seruus seruũ, §. 1. & ff. mã l. cũ seruus, & inf. de acq. pos. §. Põponius. Ac.

d *Fines*] intra quos ũm stare debebant.

e *Dicat*] fraudulenter, & sic sunt plana oia, vel dicimus ignorauit, quo dr vectigalia fisco soluenda, sed vt nõ nocere l. dãno, vt sup. de iu. & fac. ig. l. error, ita em. ff. hic fuit supina. sic ff. de histo. l. sed & si pupillus §. pscribere, & de iu. & fac. ign. l. fa. §. sed facti. Vel dic hoc spãle pp rigorẽ iuris obseruandũ. Vel verius hic est ius naturale, vel quasi, in quo fi permittit errare, vt C. de ius voc. l. venia, & pp hoc facit Inst. vi bo. rapt. §. 2. & C. de pũc. 30. an. l. sicut. si fi. Ar. ff. de decr. ab ord. di. fac. l. fi. sed põt loq̃ de ignorantib. sed & hic pp ignorantiã mitius punit, vt ff. eo. §. Diui quoq; frẽs. & ff. ad l. Iul. de adul. l. si adulterium §. ijdem Imperatores. Acc.

f *Transgredientem*] i. e. legem facientem, vel dicit. tranſcũrem.

g *Custodiendum*] alias constituendum. Acc.

h *Velit* ẽ *ji.* e. q̃ vult facere professionẽ cẽ sualẽ qd & quãtũ, & nõe cuius rei dẽat præstari vectigal: de qua loquit C. eo. l. 3. & de do. l. censualis, & in Auth. de mand. Prin. §. coges. & §. non permittas. & ff. de cens. l. forma. & facit ff. de noua. l. doli exceptio. finem.

i *Ad vectigal*] sunt hæ. & non hũt quidam hic, §. sed cum pdictis continuatur. Itẽ & caue tibi, qa nõ ĩm de his pstatur cũ deferũtur, sed ex oibus, vt C. eo. l. vniuersi, sed gratia exẽpli. de his dicit, sic ff. de vi, & vi arma. l. 1. §. quod vulgò.

K *Fœnum*] flos gariophylli. Acc.

l *Chalbane*] unguentum ad equos.

m *Indica*] quæ faciunt homines dormire, & no. quia de diuersis mobilibus dicit.

n *Expostum*] in loco prohibito. & facit sup. eo. l. Cæsar.

o *Aetatem*] viginti quinq; an. vt C. de ijs, q̃ veni. ætat. impe. l. fi. p. *Errasse*] dicens se nolle pstare vectigali cũ non dẽret: cũ vsus fuit cã ducere. vt ff. de verb. sign. l. in lege. & dixi ff. ea. l. §. quoties. q *Ignoscendum*] per integ. testi. cum gestũ fit cum minore, vt & ff. de minor. l. ait Prætor. & l. fi ex eã. §. pe. vel ipso iure in pupillo, vt ff. eo. l. Imperatores, maiori aũt nõ succurrit. vt sup. eo §. licet. & §. Diui quoque nisi esset miles. vt C. eo l. oĩbus. Arg. cõtra inf. proxi. §. Ac.

r *Diui quoque*] Duobus modis põt intelligi hic §. vel quod publicanus reddat ff. duplũ vel quod hẽat duplũ. Primò ergo dic, cũ qdã vellet pferri seruũ: publicanus innuit ei, qp nõ teneret, & postea ademit, pp omissam professionẽ reddet. n. seruũ in duplũ, vt ar. sup. eo. §. Diui queq; Marcus ff. §. & ff. eo. l. locatio. §. fi. & fm hoc, qd dicit Pet. ibi, ẽ à publicano inductus & qd subjicit, vt duplo. &c. hẽat mercator duplũ vectigalis contẽpti, publicanus seruos, vel seruũ restituat, exponẽ. cũ duplo contẽpti vectigalis, ar cõtẽno cõtẽnis. nã publicanus cõtẽpsit hẽre prima facie, sed quare ñ cõputat res in duplo? Rñ. qa duas fraudes commisit publicanus, primã inuẽdo, sed ã admendo eã rẽ: aliàs esset secus, vt ff. eo. l. hoc edicto. §. fin. Sed ão pones casũ, qp nõ fuit inductus ad omittẽdã professionẽ à publicano, sed sua error, s cẽtè nõ excusat, nisi qa cum aliàs tota res erat cõfiscanda, nunc nõ confiscabitur, sed duplicabitur vectigal, qđ erat octaua rei: nũc ergo erit quarta rei. & hoc fm qđ subjicit ff. duplo. &c. hẽas. vt duplo. i. duplicato vectigali cõtenti publicani seruũ restituãt, & nõ dr contenti à cõtemno suus ergo error nõ in totũ, vt ff. eo. §. licet, sed in aliquo excusat, vt hic, vel etiam si habeas seruo. dic seruo publicani, publicani dico contenti, &c. Acc.

s *Resti-*

pœna commissi est: si tamen nouitia mancipia fuerint, nõ etiam veterana. Sunt autem veterana, [2] quæ anno continuo in vrbe seruierunt. nouitia ãt mancipia intelligunt, q̃ anno[b] nondum seruierunt. [1]†

Serui fugitiui non inciũt in commissum. Bart.

¶ Serui, [c] qui in fuga sunt, in commissum non cadunt, cum sine voluntate domini fines [d] egressi sunt, & hoc [2]† ita principalibus constitutionibus cauetur, sicut Diuus quoq; Pius sapientissime rescripsit: ne (inquit) in potestate seruorũ sit, inuitis, vel ignorantibus dñis in [3]† fugam se tradendo, ptãti [4]† dñorum se subtrahere.

Nota hic casum in quo non licet forensibus ignorare statutum consuetudinis loci de gabellis soluendis. secus regulariter. Paul. de Cast.

¶ Licẽt quis se ignorasse dicat, [e] nihilominus eum in pœnam vectigalis incidere, Diuus Hadrianus constituit.

Licet aliquis forensis, vel alius intret portam cum salma videntibus gabellarijs, et nihil sibi dicentib. possum ire post eum, & capere salmam, & auferre pœnam: nec ille potest dicere. Quare à me non petebas gabellam, quia libenter soluissem? Paul. de Cast.

¶ Diui quoq; Marcus, & Cõmodus rescripserũt, nõ imputari publicano, quod non instruxit transgredientem, [f] sed illud custodiendum, [g] ne decipiat profiteri [5]† volẽtem. [h]

¶ Species [i] ptinentes ad vectigal, [6]† cinamomum, [k] piper longũ, piper albũ [7]† folium, [k] gariophyllũ, costũ, cassamũ, nardostachys, cassia, thymiama, xylocassia, smyrna, amomũ, zinziber, [8]† malabathrũ, aroma Indicũ, chalbane, [l] laser, 9† agalochũ, sargogalla, gũmi Arabicũ, cardamomũ, xylocinnamomũ, 10† carpesium, opus byssicum, pelles Parthicæ, pelles Babylonicæ, ebur, 11† hebenum Indicum, lapis vniuersus, margarita, sardonyx cerauniũ, hyacinthus, smaragdus, adamas, sapphirus, 12† callimus, beryllus cylindrus, opera Indica, [m] vela Sarmatica, metaxa, vestis serica, vel subserica, vela tincta, carbasea, nemasericũ, spadones, Indici leones, lexandr, pdi, leopardi, panthere, purpura, itẽ [13]† pecorũ lana, succus, capilli Indici.

Si aliquis vecturalis trãsmittit cum salmis per vnũ territorium, & audito, qp in illo itinere erant latrones, intrauit alium territoriũ, vbi erat soluenda gabella, & non solmit: non tamen debet salma confiscari. b. d. Paul.

¶ Si pp necessitatem aduersæ tẽpestatis expositũ [n] onus fuerit, nõ dẽre hoc cõmisso vẽdicari, [o] Diui frẽs rescripserunt.

Licet de rebus, quæ portantur, non debeat solui gabella, debet tamen annunciari gabellarijs, & recipi apodissa: alias confiscantur, sicut si solui debuisset. Paul.

¶ Diuus quoq; Pius rescripsit, cum quidã intra legitimã ætatem [o] esse dicebatur, & vsus [14]† cã mancipia duxisset, & in sola professione errasset, [p] ei ignoscendum [q] esse.

Declarat hic qualiter puniatur publicanus, qui decipit transeuntem. Paul.

¶ Diui quoque [r] fratres rediisse ad Titũ quillum. ff. vita Cæsaris. Alc. li. Præter. i. ff. dictõe species ad vectigal pertinẽtes. Plũ Antonin. Bartoli. ff. ann. ad il. ca. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 27. & Nebri. in lexicõ iuris ciuilis ĩ dictione. Byssinus. 7] P. F. solũ penta spherũ. solũ barbaricum. costũ costamomum nardi stachys. cassia turiana.

8† P. F. Plo. Zigiberi.

9† P. F. alchelucia, sagogalla, cayr Arabicus.

10† P. F. decst carpesium.

11† ebur, ferrũ indicũ carpasium.

12† Callainus. beryll⁹, chelyniæ, hyacinthus, pia indica, vel adserta. metaxa.

13† item macrocorũ lana. succus capilli Indici. Sã ciloco Oegipũ exprimere voluit ã quo per Dioscor. 2. 84. & Her. i Co. ca. 224.

* Adde l. pe. ff. fi. & ibi B. ff. loc. B. ĩ l. & ita. §. i. ff. na. cau. stab. & Alex. in l. si cum dotẽ solu. mat.

14† P. Flo. vsus sui causa.

scripserunt, cum quidam non per fraudem, sed per errorem in causam cõmissi incidisset, vt duplo vectigali cõtenti publicani seruos restituant. † [a]

Ex delicto serui non positis ad exigendum vectigal, publicanus non tenetur pœna huius edicti. Pau.

¶ [2]† Sed & Marcus Antonius rescripsit, si colonus, vel 3 † seruus [b] domini prædij [c] furtum [4] † illic fecerit, ignorante domino, nulla pœna dominum [d] teneri. [e]

Remissio publicani excusat quem à pœna. Bart.

¶ Si quis professus apud publicanum fuerit, non tamen vectigal soluerit, hoc [f] concedente [f] publicano, vt solent facere: Diui 5† Verus & Antonius rescripserunt, res in commissum non cadere. Cum enim (inquiunt) professiones recitantur, [g] commissum [h] cessat, cum poterit satisfieri fisco ex bonis publicanorum, vel fideiussorum.

¶ Pœnæ ab hæredibus [i] peti non possunt, si non est quæstio mota viuo eo, qui deliquit. & hoc, sicut in cæteris pœnis, [k] ita & in vectigalibus [l] est.

¶ Si quid aũt indebitũ per errorem [m] soluentis publicanus accepit, retrò eum restituere [n] oportebit, [6]† vt Diui † Verus & Antoninus rescripserunt.

a *Restituant*] f. debitor vectigalis prædictum duplũ, i. soluat: & dic, sin tertium casum tali seruo, qui ministrat ei in illo officio ad exigendum: vt sup. eod. l. 1. §. familiæ. Accur.

b *Vel seruus*] f. publicani nõ seruiẽs ei in eo vectigali: aliogn teneret publican⁹ in duplũ, si eũ nõ exhiberet: vt ff. e. l. j. §. pe.

c *Prædij*] pro quo pẽdendũ erat vectigal.

d *Dominum*] ignorantem: vt ff. eo. l. cotem. §. dominus. in fi.

e *Teneri*] Ex hoc edicto. Accur.

f *Concedente*] id est remittente. sic. C. de iure calum. l. 2. in fine.

g *Recitantur*] & postea remittuntur à publicano.

h *Commissum*] i pœna amissionis. alioq; tñ exercere nõ prohibetur pro futuro tpe: vt ff. e. l. licitatio. §. eorũ. sed pro p̃terito ipse publi. & eius fideiussores tenentur: vt subijcit & ad hoc C. de fundis pa. l. 2. lib. 11. sed & forte ille, cui est remissum, tenetur in subsidiũ: vt arg. sup. de eo per quem fac: er. l. fi.

i *Ab hæredibus*] delinquentis publicani, qui tenebatur in duplũ: vt ff. e. l. licitatio. §. quod illicitè. & sic ẽt loquit ff. eo. l. si publicanus. in princ. & l. fraudati. patet est ibi no. secus in re cõmissa in fisco ob non solutum vectigal: vt ff. eod. l. commissa. & l. cotem. §. illicitarum.

k *Ita*, Nam sic res est in oĩbus vt nõ teneant hæredes, nisi lite præstata: vel in quãtũ ad eos peruenit: vt C. ex deli. de. l. 1. & C. de fur. l. fur. & inf. de act. & obl. l. oẽs pœnales. & l. cõstitõib. Ac.

l *In vectigalibus*] i. in illicita actione vectigalium. ob quam tenetur publicanus in duplum: vt dixi

m *Per errorem*] facti vel iuris: secus si sciens: vt sup. de condic. indeb. l. 12. & l. quod quis. & facit sup. ea. l. §. Diui quoque fratres. Sed arg. contra sup. eod. §. licet. Sed ibi fuit in non soluendo. Accur.

n *Restituere*] per condictionem indebiti. Accur.

DE DONATIONIBVS.

De vectigalibus non solutis concedente publicano (vt ostendo) explicatum est & ea occasione generaliter de donationibus subiecit. Vel dictum est de relictis ff. sup. de leg. j. & sequentibus. inter quæ est donatio causa mortis, quæ comparatur legatis: & ideò de ea & alia quæ fit inter viuos videamus. Azo.

Plura hic adnotat Cuiac. qui de donationis definitione, & quæ pro his actiones, vel condictiones detur, eleganter explicat.

Donationes] CASVS. Pluribus modis fieri possunt donationes & ponit exemplum per totam legem. nam cum dono tibi rem hoc animo, vt statim fiat tua, nec vnquam ad me reuertatur, hæc est vera donatio. si autem dono, vt tunc fiat tua, cum aliquid erit factum, non est proprie donatio, sed sub condit. donatio est, si autem dono causa

si mortis, non propriè est donatio, vel si dono, vt si Titius non erit Consul intra quinquennium, res reuertatur ad me: non est propriè donatio. Vltimò dicit, si donat sponsus sponsæ: si quidem purè, vera est donatio, nec reuocatur, etiam si non sequatur matrimonium. Si verò hac mente donat, vt si matrimonium non sequatur, repetatur: reuocatur donatio cõdi. non secuta. nec est contrarium priori: quia ibi pura, & eo animo hic nõ eo animo. Fran. Accur.

o *Donationes*] in gñe dicit. 1 sicut n. donantium voluntates diuersæ sunt, ita donationes inter se differunt.

p *Reuerti*] C. de reuocand. l. fi. contra. sed illud fit ex potestate legis, nõ cõtractũ. Item contra. ff. si certum petat. l. fi. tibi. in fi. sed ibi de æquitate.

ADDITIO. Dic melius tm Bart. & ibi fuit datio ob cãm, q̃ est impropria donatio: vt l. Attilius. inf. eod. hæc propria 2

q *Liberalitatem*] i. animi voluntatem ab aua titia, & alijs vitijs liberã: vt ff. eo. l. donari & laus inest donanti: vt ff. de ver. sig. l. munus. ff. prin. §. 1. & hæc propriè dr donatio: vt sub. i. & simplex: vt C. de don. ante nu. l. fi. ff. i. in fi. & ff. fam. ercis. l. si filia. ff. si pr. Itẽ absoluta: vt ff. tit. 1. l. Senatus. §. 1. & inter viros: vt Instit. eod §. aliæ. & oĩa hæc verba ponunt q̃q; notarij in contractu talis donationis q̃nq; tñ quæ non hẽt liberã cõcessionẽ. dr donatio, sed impropriè: vt ff. ad legem Aquiliã. l. si seruus. ff. si oliuã. & inf. de reg. iur. l. cuius per errorem.

r *Excedat*] scilicet donator. Accur.

s *Seruum*] cuius intuitu donat. M. hoc est ad vtilitatem vel affectionem donantis. & da exemplum, quando expressè hoc dicitur: vt inf. eod. l. hoc iure. §. fin. Item in dote: vt sup. de iure dot. l. sed nisi. Item quando tacitè: vt in donatio. propter nupt. vt Inst. eod. §. est & aliud. Sed quid 3 si non ad affectum, seu proficuum dantis, sed aliquam apposuit conditionem: vt si nauis ex Asia venerit? Respon. secundum Azo. & Hug. illam esse simplicem, & liberam: cum possit fieri donatio purè, & in diem, & sub conditione: vt C. eo. l. donatio.

t *Fuerit*] vt in exemplo ff. statim in fi. huius ver. posito.

u *Non fuerit*] vt si Titius non erit Consul intra quinquennium, reddes mihi.

x *Mortis causa donatio*] vt & inf. tit. 1. l. Senatus. §. 1. est & aliud exemplum supra. de condictio. ob can. l. si donaturus. 1. & 2. respon. Item aliud inf. eod. l. fina. & ex his pactis tacitis vel expressis oritur actio personalis: alias condictio, scilicet, ob causam: & actio ex stipulatu si stipulatio interuenit: vel præscriptis verbis, 4 si solum pactum, non rei vendi. vt ff. tit. 1. l. Senatus. §. j. in fi. §. & d. l. si donaturus. &

De donationibus.

TITVLVS V.

Donatio propria est, quæ fit ex liberalitate, & irreuocabiliter: sed quæ fit sub conditione, vel purè, soluenda sub conditione, donatio impropria appellatur. h. d. Bart.

Vlpianus [8] † lib. 32. Digesto.

LEX PRIMA.

DOnationes [o] complures sunt. Dat aliquis ea mente, vt statim velit accipientis fieri, nec vllo casu ad se reuerti [P] & propter nullam aliam causam facit, quam vt liberalitatem [q] & munificentiam exerceat. [r] hæc propriè [x] donatio appellatur.

¶ Dat aliquis, vt tunc demum accipientis fiat, cum aliquid secutum [9] † fuerit. Hæc non propriè donatio appellatur, sed totum hoc donatio sub conditione est. Item cum ipse ea mente dat, vt statim quidem fiat [10] † accipientis: si tamen aliquid factum fuerit, [t] aut non fuerit, [u] velit [11] † id ad se reuerti: hæc [12] † nõ propriè dicitur donatio, sed totum hoc donatio [13] † dr, quæ sub conditione resoluatur: qualis est mortis causa donatio. [z] Igitur cum dicimus inter sponsum, & sponsam donatio-

1 † aliàs, restituerẽt.

2 † P. Flo. Magnus Antonin⁹ rescripsit absque sed &.

3 † Vel Seruus. P. F.

4 † P. Flo. ferrũ illicitè in prædio fecerint.

5 † Seuerus.

6 † P. Flo. oportere.

7 † Seuer⁹.

8 † Iulianus li. 17. P. F.

9 † P. F. fuerit. nõ propriè donatio appellabitur.

10 † alias, faciat.

11 † P. Fl. deest, id.

12 † P. Fl. deest. Hæc.

13 † P. Fl. donatio est, quæ sub cõditione solluatur.

2 Bar. hic. in 2. col. vet. venio ad tertiã particulã. reputat istã gl. valde no & sing. ad hoc & donatio pugnat, quę sub condõne est resoluẽda: est propriè donatio. ff. gl. Par. & sequaces in hoc errarunt. quia ẽ de directò 5 tex. Bo. addet & Bart. est hic vltiatus: nã dett nõ esse propriè donatio. Minimũ ff. obseruatis sequẽdis ẽ. 4 Idẽ Bar. Cas. & cæteri. sed ff. sentit. Cõ.

C. de pact. inter emp. & vēd. l. qui ea. & ℔ iure do l. ēt. & C. eo. l. legem. nisi in casu fauere alimētorū: vt C de don quæ sub modo. l. 1. Itē nota, ꝙ ad id qđ hic & superiori rū. df: facit quod dī de pacto additionis in diem, quod quandoq; facit venditionem conditionalem resolui sub conditione: vt ℔. de in diē addi. l. a. sic & pactum legis cōmissoriæ facit resolutionem cōditionalem: vt ℔. de le. commis l. 1. & in illis casibus datur qñque interem. nam si dico, fit inempta, datur rei vēdi. vt C. de pac inter empto. & vendito. l. cōmissoriæ. Si dicam dūium rei ad me venditorē pertinere: non potest agi rei vēd. sed

1† P.F. res auferatur.

actione ex eo contractu: quia verbū pertinere latissimè patet: vt ℔. de verb. sig. l. verbū pertinere. Et ſp in obscuris qđ minimū est, sequimur: vt ℔. de reg. iu. l. sēper i obsc. & ar. C. đ iu. dot l. ēt. & de do. ante nup. l. sicut. Idem si dicā, restes me sequat: vel mihi restituat: vel ad me reuertat: vt C. de pac. inter ēpt. & vēd. l. j. & ℔. ar ℔. j. đ do ca. mor. l. ſi mortis ca. res.

a *Propria*] i merā.

b *Factum*] id est liberalitatem.

2† Aliàs. 60.

c *Nec vnquam*] am non hēt tacitam conditionem si sequatur matrimonium, nisi fuerit expressa, vt hic subijcit, & C de donā. añ nup. l. si filiæ. & l. si tibi. & l. si ante. & l. si mater. & l. Præsidi & l. cū veterū. in prin. hodie hēt si modō per alterum remanet: vt in l. cū veterū. & hoc interueniēte oſculo aliàs ſeruā, quod dī in eo. tit. C. de donat. ante nupt. l. si à ſponſo.

3† P. Flo. promisit.

d *Species*] id est res data.

e *Priori*] vbi diximus eam non reuocari. vt ℔ prox. respon.

f *Easpersonas*] i. inter ſponſum & ſponſam.

g *Soluatur*] nā ſtatim fuit res facta accipientis: vt ℔ i. item.

Si cum filiusfamilias] CASVS. Si filiusfamilias promisit animo donandi Titio decem iussu patris: valet promissio perinde, ac si fideiussores dedisset. quæ verba expone vt in glo. si autem pater volens donare Titio, iubeat filium ſuum promittere Titio decem ex causa donati, dicitur ꝙ tenetur filius, si ipse debeat tantum patri, quantum pro eo promisit: alias non. quod expone vt in glo.

Cum verò] Volebam Titio donare decem, & tu mihi decem, mandato meo promisisti Titio pro me. dicitur quòd donatio vtraque est perfecta scilicet mea & tua. sed si tu credens te debere mihi decem, cum non debeas: promisisti ea pro me Titio, cui donare volebam: dicitur quòd tu habes exceptionem contra Titium petentem: & etiam condictionem ſine causa, vt ab ista promissione libereris. Item credo me tibi debere decem, cum non debeam, & promisi ea cuidam, quem credebam creditorem tuum, pro te, cum non esset, habeo exceptionem, si petat: & condictionem ſine causa: vt liberet me à promissione.

¶ *Si pecuniam*] Donasti mihi decem eo pacto, vt tunc hæc pecunia fieret mea, cum Seius Consul fieret, dicitur ꝙ si Seius efficiatur Consul quandocunque, siue te viuo, siue post: pecunia prędicta mea fiet, secus autē erit si cum volens donare mihi decem, mihi ea per quendam mandabas: & antequam daret, decessisti. nam reuocatur donatio.

¶ *Titio*] Titio decem donaui, vt inde emeret sibi Stichū. antequàm eum emat, decessit Stichus. an repetam pecuniā. quæritur? Certè si hæc cā, siue conditio fuit finalis, quia aliter non erā daturus, nisi emeret, tunc repetam. ſi añ & aliàs habebam voluntatē donādi: ſed citius dedi, quia videbā, ꝙ volebat emere Stichū, in hoc casu non repetam: quia fuit impulſiua. hoc dicit hæc lex. & ſeq. Fran. Acc. h *Si cum ſit in familiæ pecuniam*] patris vel filij. 1

4† P.F. de eſt: an.

1 Imò filiifam. tm Cont.

i *Donatio*] & tenetur pater quod iussu: & etiam filius tenetur in ſolidum: licet aliàs ideſt ſine conſenſu patris donando, non posset diminuere peculium: vt ℔. eo. l. filius Accurſius.

k *Dedisset*] cum donasset ſine voluntate patris, tenetur ſcilicet, fideiussor: vel repete patris iussu. vel dic verius ipſum patrem. primo tamen casu quod iussu, ſecundo ex ſtipulatione conuenitur pater: vt C. quod cum eo. l. ſi mandator & inſ. de verb. obl. l. cum filius. circa princ. nam aliud est iubere: & aliud fideiubere, vt ℔. ꝙ iussu l. 1. ſ. quid ergo. Accur.

5† P.F. de eſt dare.

6† Aliàs dreſt. &.

l *Debuit*] naturaliter.

m *Debitorem*] ſcilicet ſuum

7† P.F. acceptum.

n *Promittere*] nam tunc valet, & videtur pater donare, ſecus ſi nil debuit patri: vt hic innuit, & probatur ex aduerſariis ſup. positis, ſi verò. &c. & ex ir ſeriori, cum verò. nec obſtat inſt. cod. l. an ædibus. ſ. penult. quia ibi tradidit: hic promisit tantum filius: vel ibi filius donat: hic pater donare voluit quod ſic non potuit, cum filius patri donare non potuit. ſed ſi potuiſſet, tunc ſecus: vt infra, eodem. proximo ſ. Alij dicunt hoc etiam casu valere. & quod dicit interesse, exponunt quoad hoc vt quis donet. & in expresſo casu pater in ſubaudito filius donet, pro quibus est infra, eodem. l. in ædibus. ſ. penult.

o *Perfecta eſt*] nam breui manu tu videris mihi donasse. & ego Titio: vel longa manu: vt ℔. de don. inter vir. & vxo. l. 3. ſ. fi. & đ iure do. l. licèt. ſ. quoties. & ℔. ſi cer. pet. l. ſingularia.

p *Existimabam*] cum non debebam.

q *Iussero*] & ſic fuit delegatus, à te donante donatario, ſcilicet creditori putatiuo. ſecus ſi eſſet tuus creditor. in f. de nouatio. l. ſi quis delegauerit & l. ſi nō debitorem. & l. de li. & l. ſi Titius. & de excep. do. l. pute. ſi cum. & l. Iulia. & ſupra, de cōdict. cau. data. l. ſi donatius ſ. 1. & l. qui ſe. & de iure dotium. l. cum in fundo. ſ. ſi. & inſ. de re iud. l. Neſentius. in princ. argumen. C. de iure deliber. l. fin. ſ. ſed ſi legatarij. in fi. ſ.

r *Incerti*] id est condictio, ſine causa: quæ dicitur incerti: quia ad incertum competit, ſcilicet ad factum: quod ſi non fiat, fit condemnatio ad interesse: vt ℔. de condict. ſine causa. l. 1. & l. pe. & ℔. de verb. oblig. l. vbi autem. ſ. qui id. & de re iudic. l. ſi quis ab alio. in f. & facit ℔. l. proat. & C. de condict. in deb. l. cum & ſolut. Accurſius.

s *Petatur*

a *Putabas*]cum non esset, Azo.
b *Existimabam*]cum verè non debebam.
c *Incerti*]t. sine causa, vt sup. proxi. §. & concordantiæ ibi positæ. & hic possunt poni Acc.
d *Vlla stipula tenus*]reddendi.
e *Conditione*]expressa.
f *Mortuo*]t. donatore. Acc.
g *Mea fieret*] pōt tergo dñium sub conditione transferri. secus & possessio. vt hic, & §. de acq. possess. l. qui absentis. §. si quis. licèt sit arg. cōtra. inf. de solu. l. si sub cōditione. sed dic. vt ibi. facit ad hoc tñ. sum inf. rē rat. habe. l. pe. & §. de manu. vin. l. si pater. t. tñ. Sed ar. §. ē. si cer. pet. l. eius, qui. §. quas vero. sed videtur ñ fieri mea, nisi hæres de nouo velit. vt sup. de iure dot. l. si ego. §. si res. cum speciale sit in dote, vt ibi dicitur, sed sol. vt ibi.
h *Pecuniam dederit*] simplici procuratori. secus si in eum transtulisset dñium. vt in cōtrario, vt §. eo. l. hoc iure. §. si quis dedit. Item. & si dōatoris fuerit procurator, secus si donatarij, vel etiā si donatoris. sed donatarius habuit ratum ante mortē donatoris. vt sup de dona. inter vir. & vxo. l. sed interim. §. idem Marcellus & §. ti vxor. & l. si sponsus in princ. & sup. de nego gest. l. si ego Acc.
i *Perferret*] scilicet nuncius ille.
K *Erit*] s. donator.
l *Demas*] quamuis mihi dictā pecuniā postea tradat. Acc.
m *Consilat*]hoc etiam casu loquitur sup. si cert. pet. l. eius. §. quasi verò. & est ratio. quia ius dādi nō habuit procurator. cum mādatū morte finitum est. vt hic, & sup. de lega. 1. l. cū paret. §. Mæuio. Sed cōtra. C. de dona. l. illam solue plenè. vt dixi, C. de actio. & obl. l. si quidem. Si autem non esset reuocatum mandatū. vt quia viueret donator, qui accepit, tenetur donatario actione neg. gest. vt §. de neg. gest. l. si pupilli §. 1. Item furtiv. vt C. de furt. l. fi is. Item vī nō finiri morte. vt inf. de acq. poss. l. fundi. circa fi. Sol. refert, an mandatum consilat circa id. quod mandator necesse habet facere, vt non finitur morte. vt ibi alias sic. vt hic, & sup. si cert. pet. l. eius. §. quas verò. & de don. inter vir. & vxo. l. sed interim.

rem tuum putabas, [a] iussu tuo pecuniam, quam me tibi debere existimabam, [b] promisero, petentem doli mali exceptione submouebo, & amplius incerti [c] agendo cum stipulatore consequar, vt mihi acceptam [1]†faciat stipulationem.

Donatio simplex conditionalis valet conditione existē- te post mortē donatoris. Bar.

¶ Si pecuniam mihi Titius dederit absq; vlla stipulatione, [d] ea tamen conditione, [e] vt tunc demum mea fieret, cum Seius factus Consul esset, siue viuente [2]† eo, siue mortuo [f] Seius Consulatum adeptus fuerit, mea fiet. [g]

Mandatum de soluendo ex causa donationis morte mandantis finitur. Bar.

¶ Sed si quis donaturus mihi pecuniam, dederit [h] alicui, vt ad me perferret, [i] & ante mortuus erit, [k] quàm ad me perferatur, nō fieri pecuniam domini [l] mei constat. [m]

Defectus causæ finalis parat donatori coactionem ob causam, secus in defectu causæ impulsiuæ. Bar.

¶ Titio decem donaui ea cōditione, vt inde [3]† Stichum sibi emeret, quæro, cū homo ante, quàm emeretur, mortuus sit, an aliqua actione decem recipiam? Respondi, Facti [n] magis, quàm iuris quæstio est. nam si Titio decem in hoc dedi, vt Stichum emeret, aliter [4]† non donaturus, mortuo Sticho condictione [o] repetam. Si verò aliàs quoque donaturus Titio decem, quia interim Stichum emere proposuerit, [5]† dixerim in hoc [6]† ei dare, vt Stichum emeret, causa magis [p] donationis, quàm conditio dandæ pecuniæ existimari debebit, & mortuo Sticho, pecunia apud Titium remanebit.

Vlpianus lib. 66. [7]† ad Edict.

LEX III.

ET generaliter [q] hoc in his [8]† donationibus definiendum est, multum interesse, causa donandi fuerit, an conditio. [r] si causa [s] fuerit, [9]† cessare repetitionem, si conditio, repetitioni locum fore.

Pomponius 10 † lib. 14. ad Sabinum.

LEX IV.

ETiam per interpositam personam [t] donatio consumari [u] potest.

Si reperitur in instrumento, quòd Titius motus affectione, quam habebat ad Seium, quia erat suus cōsanguineus, vel amicus, vel propter eius benemerita, donauit sibi centum, ista est donatio simplex, & ideo requiritur insinuatio, si est vltra quingentos aureos. Paul. de Cast.

Vlpianus lib. 32. ad Sabinum.

LEX V.

AFfectionis gratia neque honestæ, neque inhonestæ donationes sunt prohibitæ, honestæ, erga benemerentes amicos, [x] vel necessarios: [y] inhonestæ, circa meretrices. [z]

§. idem Marcellus. vel in l. fundi fuit interpositus ab vtraq; parte. hic à mandante tantum. Acc.
n *Facti*]id est. voluntatis. M.
o *Condictione*]ob cām sup. de cōd. ob cau. l. fi. & l. si donatus. l. fi. ñ. & de iure dot. l. si ego. in prin. & C. de cōd. ob cau. l. cum ancillam. & l. datā. & de iure do. l. si mulier. & infra de manumiss. est l. libertas. §. 2. Acc.
p *Causa magis*] s. i. modus liberalitatis, & sic fuit impulsiua. nō finalis cā. alias haberet locū repetitio, sicut. & pro cond. ob cām vt C. de cōd. ob cau. l. si repetēdi. & §. de cōd. ob cau. l. dedi. §. si quis quasi statuliber. & §. ti. l. vbi. & §. de cōd. inde l. damus & l. in sum ma. §. 1. & 2. & 3. In dubio autē præsumam non finalem. arg. §. de do. inter vir. & vxo. l. sed si mors §. fi & §. de condit. & dem. l. si Titio 1. ñ. & §. sed cū ante nup. ins. circa fi. l. vbi dī. q̄ purum legatum est, vt C. de iure dot. l. si mulier. Sed arg. cōtra C. d̄ do. l. pe. §. fi. ibi nulla eis licētia danda. sed illud ē spāle, vel ibi expēssum fuit in dona. vt nō in aliā causam, nisi in illam erogaret. Acc.
q ET *generaliter*] coniunge cum superiori. & potes hic dicere, quæ ibi in §. fi. dixi. Acc.
r *Conditio*] f. fina. & ita causa fuit finalis. Accur.
s *Causa*] scilicet impulsiua.
t ETiam *per interpositam personam*] ex vtraque parte, vt per nuncium, & ita inter absentes, vt C. eo. l. nec ambigi. & l. si aliquid. Acc.
u *Consumari*] i. perfici, siue fieri.
x AFfectionis, *Amicos*] dic quis sit amicus, inf. de verb. significa. l. Iaq. §. amicos. & quod dicit merentes, idem si non mereantur, vel etiam si sint incogniti. vt C. eod. l. in extraneos.
y *Necessarios*]id est. consanguineos, sic supra, de inofficio. & iure. l. fi. & ad hoc supra, de iure. & ra. distrahen. l. sed nonnullos. Acc.
z *Meretrices*] Hæc donatio valet ad exceptionem non ad actionem, 3 vt hic. & sup. de cond ob. tur. ca. l. idē. §. sed qđ meretrici. & l. cū te. & l. mercalē. Itē cōcubinæ pōt donari, vt §. eo. l. donationes. in princ. nisi à milite. qui talib. donare non potest. vt C. de don. inter vir. & vxo. l. 2. Item. quod dicit hic, donationes affectionis causa non esse prohibitas, fallit in minore. vt sup. mandati. l. si verò non remunerandi. §. si adolescens. Item fallit hæc lex propter matrimonium. vt sup. de donat. inter virum. & vxorem. l. hæc oratio.

cèt ext de off. deleg. & i cle. n. & ibi Ca. i 3. op. de ꝓc. & ibi gl. & in c. dilecti. d c f. deleg. & c. fi. de foro compet.en.
5 † P.F. ꝓposuerat.
6 † P.F. in hoc me dare.
a Hāc gl. dicit D. Ni. Roer. in addit. ad Dy. i reg. no decet i add. li. et le ad hoc fin. qd in dubio p. semit cā esse ꝓpulsiua, & non fin. a.
7 † Alias. 76.
8 † P.F. de est, his.
9 † P. Flo. fuit.
10 † P. Fl. Paul. 17.

1 † P.F. acceptum.
2 † P.F. fuerit eo.
3 † P.F. alius deest inde.
4 † P.F. ñ daturus.
1 Concor. text. ic. gratiā. & i c. li

3 † Aliā gl. cōtra reprehēdūt Doc. in l. 3. de cōd. ob turpē cau.

Qui volente domino de fundo ipsius aliquid eximit ex causa habili ad transferendū dominium statim efficitur dominus: nec ex pœnitentia domini revocatur dominiū, vel asportare prohibetur, sed si pœnitentia superveniat ante quàm eximat, non efficitur dominus postea eximendo, nec asportare potest. Paul. de Cast.

Idem lib. 32. † ad Sabinum.

LEX VI.

QVis saxum mihi eximere de suo permisit donationis cā, [a] statim cum lapis exemptus est, [b] fit meus: neq; prohibendo [c] me euehere, [d] efficit, vt meus esse desinat, quia quodammodo traditione meus factus est. Planè si mercenarius meus exemit, mihi exemit. [e] Sed si [2]† antequàm is, qui à me [f] emerat, siue mercede conduxerat, [g] vt pateret eū sibi iure eximere, [3]† eximat, me pœnituerit, meus lapis durat: [h] si [4]† postea, [i] ipsius factum reuocare [5]† non possum, quasi traditio enim facta videtur, cum eximitur domini voluntate. [k] Quod in saxo est, idem erit etiam, si arbore cæsa, [l] vel [6]† adempta id acciderit.

Filiusfamilias, qui habet liberam peculij administrationem, non potest donare nisi ex iusta causa, vel patris permissione, vel ex qualitate personæ aliud præsumatur. Item causa mortis donare nō potest sine expressa patris cōcessione, nisi in castrensi, vel quasi castrensi. Bar.

Idem lib. 2. [7]† ad Sabinum.

LEX VII.

FIliusfamilias donare non potest, neque si liberā peculij admiuistrationem hēat. Non enim ad hoc ei conceditur libera peculij administratio, vt perdat. [m] Quid ergo si iusta ratione [n] motus donet, nunquid possit dici locum esse donationi? Quod magis [o] probabitur.

¶ Item videamus, si quis filiofamilia liberam peculij administrationem concesserit, vt etiam [8]† nominatim adijceret, sic se ei concedere, vt donare quoq; possit: an locū habeat donatio? Et non dubito donare quoque [p] eum posse. Nonnunquam [q] etiam ex persona [r] poterit hoc colligi. [s] Pone [9]† eum filium esse Senatoris, [t] vel cuiuslibet alterius dignitatis: quare non dicas, videri patrem, nisi ei specialiter donandi facultatem ademerit, [10]† hoc quoque [u] concediſse, [11]† dum liberam ei [12]† dat peculij administrationem? [x] Pari autem ratione, qua donare filiusfamilias, prohibetur, [y] etiam mortis causa donare prohibebitur. [z] Quamuis enim ex patris voluntate [a] mortis quoque causa donare possit: [b] attamen cum [13]† cessat voluntas, [c] [14]† inhibetur hæc quoque donatio. [d] Sed enim meminisse oportebit, si cui [e] donare quoque permissum est nisi specialiter * etiam mortis causa donare fuerit permissum) nō posse causa mortis donare. [f] Hæc omnia locum habebunt in paganis. [g] Cæterum, qui habent castrense peculium, vel quasi castrense, in ea conditione sunt, vt donare, & mortis causa, & non mortis causa possint, cum testamenti factionem [h] habeant.

---

[a] *Donationis causa*] vel alio titulo. M.

[b] *Exemptus est*] hoc ipso mihi possessio [c] *Prohibendo*] si qui permittit.

[d] *Euehere*] i. exportare. Acc.

[e] *Alibi exemit*] vt perinde sit ac si ego exemissem. Azo. vtroq; ergo casu meus factus est. vt hic, & inf. proxi. ibi. si postea &c. & ff. de diuers. verb. l. permisisti. §. qui post.

[f] *A me*] mutat personam. Acc.

[g] *Conduxerat*] s. prædiū. vt tū suus eēt lapis: si aut lapidē locatū intelligeres. nō fieret dñiū cōductoris. vt ff. locat. nō solet. vel dic locatum opus fodiendum. hoc actu, vt lapis esset suus.

[h] *Durat*] & hoc casu tenetur dolo, vt ff. de dolo. l. si eū, qui &c. natur cōtra, in eo, q ibi de dolo. hic in re datur, sed certè hoc casu nō dat. in rē & plenè dicetur ibi. Item contra sup. de Publicia. l. si quis. Sol. vt ibi.

[i] *Postea*] i. post exemptionem. Acc.

[k] *Voluntate*] & ēt in iniuriatū tenet. qui nō patitur exportari, vt sup. de act. emp. l. qui pendentem. Acc.

[l] *Cæsa*] si sic fuit facta promissio. Acc.

Filiusfamilias] CASVS. Filiusfamilias nō pōt donare ēt si liberā peculij administr. hēat: nisi iusta ratione motus donet, vt marti, vel similib. cōiunctis pſonis. Secūdo dici pone, filiof. concessit pī liberā peculij admini. & permisit expressè, vt possit donare. dī. q potest donare. idē si tacitè pmiserat, qđ ēo ipso ti pī è Senator, & cōcedit filio adm. peculij. Tertiò dt sicut ff. filiusf. si pī donare simpliciter nec cā mortis. nisi cōstet ēt pre. Quarto sipī cōcedit filiū, vt donet. intelligit de simplici don. nō de ea, quæ fit cā mortis. Quinto dī. q hoc hēt locū in paganis bonis, at illi filijfa. q hēnt peculiū castrēse. vel quasi. nō pōt donare simpliciter, & cā mortis. cū & possint de his testari. Fr. Ac.

[m] *Vt perdat*] vt sup. de pact. l. 3 iuris. §. si filius, & ad Mace. l. si filiusfamilias. & q ties pign. ob. prof. l. 3. §. 1 & q mo. pig. vel hyp. sol. l. sicut. §. an pacisci. & s. ja. q i fra. cred. l. si pī, & arg. ff. de fur. l. si qs vxori. §. seruus meus, & qđ vi aut clā. l. 3. §. plane, & sup. de pec. l. q peculij. & de procurat. l. procuratore cui generaliter. Acc.

[n] *Iusta ratione*] vt mīsi. vel similib. cōiūctis personis donare pōs. vt ff. de tut. & ra. distr. l. 1. §. sed nōnulli. & ff. ad admi. tut. l. cū pīes. ver. Iptimis.

[o] *Quod magis*] scilicet. quàm contrariū.

[p] *Donare quoque*] nō solum administrare. vt intelligas de donat. inter viuos. vt inf. ea. l. §. pe. Acc.

[q] *Nonnunquam*] i. aliquando.

[r] *Ex persona*] non solum ex permissione.

[s] *Hoc colligi*] vt possit donare.

[t] *Senatoris*] cui concessa est peculij administratio libera M.

[u] *Hoc quoque*] vt possit donare, &c. & ad hoc sup. de iud. l. si nō gius. circa fi. & dīu. l. sed & si susceperit, §. pe. & d. le. l. l. si seruus pluriū. §. fi. ar. contra. sup. ad Mace. l. 1. §. fi. ADDITIO. Dic fm Dy. quòd ibi est odio ſq; creatorum.

[x] *Administrationem*] s. d. non video cont.

[y] *Prohibebitur*] inter viuos. Acc.

[z] *Prohibetur*] quia fit pſ. prohibitus. & quolibet vī prohibitus. vt ff. de verb. sig. l. alienatū. §. donōis. Accur.

[a] *Voluntate*] expressa. Acc.

[b] *Possit*] vt & ff. tit. 1. l. 13 hu. §. filiusfamilias sed legate nō. qa is demū legat. qui testat. vt ff. de leg. 1. l. 1. sed si testat. ēt pīe volēte filiusfamilias. ergo nō legat. vt Insti. q. nō ē pmiss. fac. test. i prin. & d. l. itē is. §. l.

[c] *Voluntas*] patris.

[d] *Donatio*] cā mortis.

[e] *Sicut*] scilicet filiofamilias.

[f] *Donare*] sic ff. ti. 1. l. Seia in fi. Sed cōtra ff. ti. ver. sig. l. alienatū. §. donōis, vbi continet vtraq; donō sub dōne Sol. hic ab hoc. ibi à lege simpliciter verbū donōis, & ferē: cū qua lege benigne procedit. vt sup. de atb. l. Celsus. Alij dāt ibi loqui de illis. qui habēt castrense. vel quasi peculiū. hic de alijs. quod nihil est. Acc.

[g] *In paganis*] filijsfamilias.

[h] *Cum testamenti factionem*] i. quia & accipe in passiua. & actiua significatione. vt Insti. qui. non est permis. fac. test. in prin. & ff. ti. 1. l. Marcellus. & C. de inoffi. test. l. fi. & l. testium militia

[1]† Aliàs 49. & P. 3. 42.

[2]† P. F. de est, ante quam.

[3]† P. F. G antequā eximat.

[4]† Sed.

[5]† P. Flo. auocare.

[6]† P. Flo. empta, & deest id.

[7]† Aliàs 44.

[8]† P. F. Nominatim adijceret.

[9]† P. F. Ponen. filiū ēt Senatoris. vel cuius alterius dignitatis.

[10]† P. Flo. ēdimit.

[11]† Aliàs. cōcessisse

[12]† P. Flo. deest ei.

[13]† P. Flo. vbi cessat

[14]† P. F. inhibebit.

* Ille tex. ſ ē alibi ſm Bal. ad hoc. q̄ vbi expīse concedit alicui donare, non venit donatio cā mortis, nisi nominatim, & in spē exprimatur

militis.& ſup.de don.inter vir. & vx.l.eũ hic ſtatus.§.ſi miles. Sed qd in aduẽtitio peculio? dixit P.ꝙ poſſit donatis cũ patri non pateretur præiudicium in peculio quo ad vſumfructũ: ſed lex expreſſe dicit.ꝙ non poteſt.niſi pater permittat: vt C.de bo.quæ lib.l.fi.§. filij autem familias.

Pau.lib.15.[1] † ad Sab.

LEX VIII.

QVæ [2] † ſtatuliberi [a] impoſita libertatis cauſa præſtant,ea non donantur, [b] res.n.pro his interceſſit.

Qui donat habitationem videtur donare mercedem. Bar.

Pompo.lib.13.* ad Sab.

LEX IX.

IN ædibus alienis habitare gratis,donatio videtur, [c] id .n.ipſum capere videtur, [d] qui habitat,ꝙ mercedem pro habitatione non ſoluit.l'ōt.n.& citra corporis [e] donationem valere donatio, [f] veluti ſi donationis cauſa cum debitore meo paciſcar, ne ante certum tempus ab eo petam.

Cum donatur fundus, quantum ad effectũ inſinuationis inſpicitur æſtimatio fundi,nõ fructuum qui poſtea recipiuntur: ſed ſi donantur fructus, fit æſtimatio ipſorũ fructuũ. Paulus.

¶ Ex rebus ‖ donatis fructus recepti, [3] † in rõne [4] † donationis non computantur. [5] † Si verò nõ fundum, [h] ſed fructuum [6] † perceptionem [i] tibi donem, fructus [7] † percepti veniant in computationem [k] donat onis.

Si filius donat nõie patris, ipſe pater videtur donare. B.

¶ Quod [8] † filiusfamilias patris iuſſu, aut voluntate donauit, perinde eſt, ac ſi pater ipſe donauerit, [m] aut ſi mea voluntate rem meam, tu nomine tuo [n] Titio dones.

Donatio non dicitur, niſi cum transfertur dominium actu,vel habitu. Pau.

¶ Donari autem non poteſt, [o] niſi id, quod eius fit, cui donatur.

Res donata non quæritur abſenti per ſeipſum, ſed per ſuũ ſeruũ,ſi tractans hoc agat. B.

Paulus [9] † lib.15. ad Sab.

LEX X.

ABſenti, ſiue mittas, [p] qui ferat, ſiue qd ipſe [10] † apud ſe hẽat, ſiue hẽre ẽum iubeas, donari recte poteſt. [q] Sed ſi neſciat [11] † rem, quæ apud ſe eſt,ſibi eſſe donatam, vel miſſam ſibi non acceperit, donatæ rei dominus non fit,etiam ſi per ſeruum [r] eius, cui donabatur, miſſa fuerit: niſi ea mente ſeruo eius data fuerit,vt ſtatim eius fiat. [s]

In æſtimatione donationis, fructus non computantur. B.

[a] *Quæ ſtatuliberi.*] CASVS. Si ſeruus iuſſus eſt eſſe liber ſi dec.x. iſta x. ſi dat. non dr donare ſimpliciter, ſed date õo cauſam. Fr Acc.

[b] *Quæ ſtatuliberi*] q. dã hñt.q̃ ſtatuliberi impoſita. &c. Alij.q̃ liberis ſtatuliberi, &c. & tunc dic liberis teſtatoris.idem ſi alijs fiant iuſſi alicui date cauſa impleat.q̃ conditionis.

[b] *Non donantur*] proprie, ſed ob cãm. & hoc ſubijcit.res,i libertas, &c.ſic eſt ob cãm datio:vt ſup.eo. l.i.§.i.& 2.eſt tamen mortiscã capio:vt infra tit.l. mortis cauſa capitur,§.ſiue.

[c] *Donatio videtur*] vſus vel mercedis: rei aũt dr cõmodati: vt ff.cõmod.l.i.§.i.in fi vel p̃cario cõcedi:vt ff. de p̃ſcr.ver. l.ſi gratuitã.in prin.q̃ ſunt ff, vel in l cõmodati. de ſeruitute habitandi dicit:alias nihil ibi adderet Iulia. præcedentib. d *Capere videtur*] cã donationis.& facit ad hoc vt ſciamus an ſit faciendæ inſinuatio.vel non.& facit inſ.e.l.agb. Acc.

e *Corporis*] i.corporalis rei. Accur.

f *Donatio*] vt ſuperioti reſpond. & ſtatim probat per aliud exemplum.

g *Ex rebus*] dic caſum duob. modis. Primo.ꝙ ſi tradidi ex cauſa donationis fundũ ſine inſinuatione.ex quo poſt.a per plures annos percepiſti fructus.ita ꝙ excedant legitimã ſũmã.non computantur.vt vitient donationem: ſic C.e.l.iam cimus.§.fi.& arg.C.de vſu.l.ſi ea lege poſſeſſionẽ. Secundo ſĩ Ir.& M.ſi promiſi ex cauſa donationis fundũ:& fui in mora tradendi:non teneor ad fructus ſiue agatur ex ſtipulatione.vt olim.ſiue hodie cõdi.ex l. qua agitur ẽt nudo pacto:vt C.eo.l.ſi quis argentũ.ſ.pe.& eſt ratio:quia ſtricti iuris ſunt.vnde nihil petã.qd eſt.vel fuit meum. nõ veniũt fructus ante lit.cõteſt.ſed poſt ſic:vt & ſu.de vſur.l.videamus: §.ſi actionẽ & ſup.ſi cer.pet.l.cũ fundus. & his duob.mod. intelligẽ inf.e.l.cũ de donatione. Sed H.dicit hic.ꝙ cũ hodie pactũ donationis ſit ĩ ſtus nominatus: vt no.ĩ de pact. iunctgẽ.circa prin. ꝙ ſit bonefides cõditio ex lege hoc caſu: & veniũt fructus.tam percepti ante lit.conteſt. quã poſt qd nõ placet:ſed ſm poſitionem ſecundam cũ contra inf.de iu.l.Neſennius.§.1.ſed & ibi erat lis cõt. vel tradiderat donatori:ſed cum res ad eum rediiſſet, conueniebatur ici vẽd. vnde veniunt fructus:vt ibi dicitur. Accur.

h *Fundum*, vt ſupertori caſu.

i *Perceptionem*] præſentem.puta meſſem.vel vindemiam, idem tamen.& ſi dixit meſſem, vel vuã decem ann. Acc.

k *In computationem*] ita vt ſi excedant legitimã ſummã, non valeat quo ad ſuperfluum: niſi ſcriptura interueniat Ir.& erat ſumma olim ducentorum ſolidorũ: vt C.eod.l.ſi quis pro redemptione, §. fin. Accur.

l *Voluntate*] ã. mandante. vel ratum habente: nã differt iuſſus à mandato, vt ſupra quod iuſſu. l.i.

m *Donauerit*] qui enim per alium, &c. vt & ſup de admin. tut.l. ita autẽ.§. geſſiſſe. Sed vr contra ĩ. eo.l.a.2.reſp. vbi dicit innuendo non valere. Sol.vt ibi Pian. Accur.

n *Nomine tuo*] hic tamẽ duæ donationes ſunt: ſuperiori caſu vna: vt ſupra eodem l.ſecunda.§. cum vero. Accur.

o *Non poteſt*] directo, ſed per obliquũ ſic vt Inſtitut. quib. mod.toll.ob.in principio.& inf.de ſolu.l.ſi debitor tuus. Et dic caſum huius.§.trib. modis. Primo, vt ea res quæ nõ fit.id eſt. nõ poteſt fieri in bonis donatarij, non poſſit donari, vt ſacra, vel religioſa: ſicut nec in ſtipulationem deduci:vt Inſt.de inutilib. ſtipula. circa principium. Secundo ſit.&c.quod ad opinionem ſaltem.& affectionem tradentis:vt ſup.de public.l.quæcunque.ſ.primo, in fine.l. & ſup.de contrahen.empt.l.penul.§.finali. & erit locus titulo pro donato. Tertio.ſecundum literam.vt alienæ res non poſſint donari: ſed ſecundum hoc non habet locum titulus pro donato. Sed reſpon.dupliciter dicitur donatio ſtricte.& largè. Stricte.vt datio doni: vt inf.titulo primo.l. Semanus.§.primo. & ſecundum hoc aliena res non poterit donari:vt hic.& Inſtit.de actio.§.ſic itaque. Secundo largè.vt etiam aliena res poſſit donari: & habet locum titulus pro donato:ſed an de euictione agatur euicta re donata, dices inf.eodem.l.Ariſto.§.fin. Accur.

p *Abſenti*.] CASVS. Abienti poſſum donare: puta per nuncium. Item ſi rem meam, quæ eſt apud eum, dono ei: non tamen efficitur ſua. ſi nolit eam accipere à nuncio.quem mittebam, aut ignoret rem illam ſibi donatam.etiam ſi per ſeruum ſuum ei mittebam: niſi hoc animo dederim ſeruo eius, vt ſtatim fieret ſua. Franciſcus Accurſius.

p *Abſenti, ſiue mittas*] ſub.aliquem.

q *Recte poteſt*] vt ſup.eo.l etiam per. & C.eo.l. nec ambigi. & l.ſi aliquid. Accur.

r *Per ſeruum*] quod magis videbatur. & facit ſup. de cond. ob cau.l.ſi procuratori.

ſ *Fiat*] quo caſu domino ſtatim quæritur: vt & inf.l. qui mihi donatum. Accur.

Cum

[1] Al.5.

[2] P.Fl. liberti.

[3] Acceptus.

[4] P.F.in rõnem.

[5] Al.cõputatur.

[6] P. Fl. fructos.

[7] Al.fructus etiã.

[8] Quod ſi.

[9] P. Fl. Vlpian.

[10] P.Fl. deeſſ, apud ſe.

[11] P.Fl. neſciat.

[a] Al.33.

[h] Al.hic in apoſ. ad B. iſtã glo. dicit ſingu. ad hoc.q̃ donatio rei alienæ ñ requirit ſinuationem. ſed aduerſatis.q̃ gl. hoc non dicit: vt dr hic in nouis interpr. Ba.

Cum de donatione.] CASVS. Cum quæritur an donatio sit facta vltra modum, an non: nō inspicitur si ancilla donata pariat, vel fructus rei donatæ, vel mercedes: vt per hoc videatur maioris quantitatis. Fr. Accur.

a *Cum de donatione*] hanc expone, vt paulo ante no. in l. in quib. ff non statim fieri dñi. Sol. sm̃ Azo. ibi in generali procuratore: hic in spāli: nā plerūq; plus operatur speciale mandatum: vt sup. de proc. l. Pomponius. Sed certè im̃ operatur realiter generale mandatum quo ad omnia: quātum spāle quo ad speciem: vt sup. de adm. tu. l. si duo. Tu dic ergo: aut vterque gessit tradens, & accipiēs, seruus, s. vel procurator meus, vt mihi q̃at: aut alter tm̃ aut neuter. Primo & secūdo casu mihi quæritur statim: vt hic, & inf. de acq. rer. do. l. p seruum, §. fi. & l. si procuratorem: & C. si quis alteri, vel sibi. l. fin. Tertio, s. q̃n neuter: non statim nisi, q̃n mihi dño tradetur: vt in ℨtijs, & inf. de acq. poss. l. i. §. hæc q̃ de seruis, & C. eod. l. per procuratorem, q̃ sunt eodem mō contractus: & hoc siue ex donatione, siue ex alio contractu fiat traditio seruo meo, vel procuratori.

Qui ex donatione.] CASVS. Donator, qui ex donatione conuenitur, dēt condemnari in quantum facere potest, deducto quod creditoribus debetur, nō autem deduceretur, quod debet alijs ex simili causa Fran.

b *Conuenitur*] vt & ff. de reg. iur. l. D uus, ℨ. de iure do. l. si extraneus, deducto, s. ne egeat, vt in eo. tit. de reg. iur. l. in cōdēnatione, & inf. de re iudic. l. cum ex causa.

c *Detrahendū*] vt & inf. de re iud. l. inter eos, i. prin. & sup. sol. mat. l. marito facere.

d *Causa*] large accipe hic, x eadē causa, vere. n. est alia pp rē, & propter personā, de sup. de inof. test. l. circa, aliter ponitur inf. de excep. rei iud. l. cum quæritur.

e *Debebat*] s. occupātis est melior conditio: vt inf. de re iudic. l. inter eos. ●

Qui mihi.] CASVS. Volebas mihi x. donare: dedisti ea seruo cōi meo, & Titij hoc animo, vt statim fierē mea: seruus autem habuit animum acquirendi Titio tantum, vel vtrique id est, mihi & Titio. Dī. q̃ non nocet opinio serui, quin mihi totum acquiratur. Secundo dicit: quod dixi in seruo, idem in procuratore meo. Fran. Acc.

f *Donatū voluisset*] i. donare.

g *Rem tradidit*] vt statim res mea fieret: vt sup. eo. l. absentis in fi. aliàs secus, vt inf. eo. l. si tibi decem tem.

h *Socio*] tantum, & non mihi. M.

i *Agereturr*] i. quid iuris esset.

k *Alio*] tantum.

l *Acquirit*] prævalet enim donatoris voluntas.

m *Illi*] s. domino.

n *Ille*] s. procurator.

o *Acquiritur*] imò ñ statim, vt inf. de fur. l. falsus, §. 1. Sed ibi erat falsus procurator, hic verus. Itē ℨ. sup. de sol. l. cū quis, §. 1. sed ibi reuocatū erat mandatū. Itē ℨ sup. de neg. gest. l. si ego. Sol. sm̃ quosdā ibi loqtur in procuratore debitoris: arg. sup. de don. inter vi. & vxo. l. si spōsus in prin. sed nō placet: qa ibi dī creditorē inuito debitore posse hēre tatū. Alij dīt ibi loq in generali procuratore, hic in speciali: tu dic in gestore loqui. & sic dī procurator, i. curans negocia creditoris. sic ponitur sup. de proc. l. Plautius, vel erat procurator ad alia: nō ad alia pecuniam accipiendam. Itē ℨ inf. de acq. re. dom. l. res ex mandato, & C. de ijs qui à non do. manu. l. 2.

1 Cōcor. text. in cle. 1. §. Abbates, & ibi Car. post gl. de exc. prel. & in c. olim, 1. ext. de rest. spo.

1 † P. F. 3.

Caius lib. 7.[1] † de leg. ad edict.

Prætor. vrba.

LEX XI.

CVm [2] † de donatione [a] quæritur, neque partus nomine, neq; fructuum, neq; pēsionum, neque mercedis [3] † vlla donatio esse vī facta.

Donator tenetur in quantum facere potest, deducto ære alieno. h. d. Bart.

2 † P. Fl. cum de modo donationis.

Vlpian. lib. 3. Disput.

LEX XII.

QVi ex donatione se obligauit, ex rescripto Diui Pij in quantum facere potest, conuenitur: [b] sed enim id, qd creditoribus debetur, erit detrahendum, [c] hæc verò, de quibus ex eadem causa [d] quis obstrictus est, non debebit [c] detrahere.

3 † P. F. mercedum.

Rei donatæ nobis dominium quæritur per seruum, & per procuratorem nostrum, si tradens hoc agat, licet recipiens machinetur. Bart.

Idem lib. 7. 4 † Disput.

LEX XIII.

QVi mihi [5] † donatū volebat, [f] seruo cōi meo, & Titij rem tradidit: [g] seruus verò vel sic accepit, quasi socio [h] id acquisiturus, vel sic quasi mihi & socio, q̃rebatur, qd ageretur? [i] Et placet, q̃ seruus hac mēte acceperit, vt socio meo, [k] vel mihi, & socio meo acquirat, mihi tm̃ acq̃ri. [l] Nā & si procuratori meo hoc animo rem tradiderit, vt mihi [m] acquirat, ille [n] quasi sibi acquisiturus acceperit, nihil agitur [6] † in sua persona, sed mihi acquiritur. [o] [7] †

4 † Al. q.

5 † Donare.

6 † Al. agit.

7 † P. Fl. acquirit.

Expensæ culturæ factæ causa donationis, nō repetuntur. B.

Paulus lib. 17. Digest.

LEX XIV.

QVi alienum fundum donationis [p] causa excolit, nullam retentionem propter impensas [q] faciet, quia domini [r] res ab eo die [8] † inuectas [9] † continuò efficit.

8 † Al. deest. die.

9 † Iniectas.

Reus potest donare post crimen cōtractū, & ante sniam condemnatoriam, post non. B.

Martianus lib. 1. Institu.

LEX XV.

POst contractum * capitale crimen [s] donationes factæ [10] † valent [t] ex constitutione Diuorum [11] † Veri & Antonini: nisi [12] † condemnatio secuta sit. [u] *

* Hanc l. repetijt. Ioā. Hannib. in §. vol. & de eius vario intell. differit nu. 15. 17. & 24.

10 † P. F. facta nō valent. e

11 † Seueri.

12 † Alij legunt si condemnatio.

Verba enunciatiua in vltimis voluntatibus dispositionem inducunt. Bart.

Vlpianus lib. 2. Respon.

LEX XVI.

EX hac scriptura, [x] Sciant hæredes mei me velle meam [13] † vniuersam ac res cæteras, quascunque in diem mortis meæ mecum habui, illi & illi libertis meis viuum donasse, dominium ad libertos benigna interpretatione pertinere [y] dicimus. [14] †

13 † P. F. deē. meā.

14 † P. Fl. deest, dicimus.

q *Impensas*] necessarias.

r *Domini*] s. fundi. Accur.

s *Post contractum*] CASVS. Si feciti delictū, & postea donasti de bonis tuis alicui: valet donatio. sed postquam esses condemnatus, donare non posses. Franc. Accur.

s *Crimen*] nisi sit læsæ maiestatis: vt inf. eo. l donationes §. perfectæ. & C. ad l. Iul. maiest. l. pen. & fi. de bon. proscrip. l. si quis post hac.

t *Valent*] nam & soluere, & solui ei potest: vt & inf. de sol. l. eo. & l. seq.

u *Secuta sit*] s. crimen antequam fieret donatio: quia tunc non valet: vt hic dī & distingue inter donationem inter viros, & inter coniuges. & causa mortis: vt plenè no. C. de do. inter vir. & vxo. l. res. & facit inf. tit. 1. l. si aliquis in fi. Acc.

Ex hac.] CASVS. Testator testamento dixit, Sciant hæredes mei me vestē vniuersam ac res cæteras quascūqs in die mortis meæ mecū habuero, libertis meis donasse dī, quod per hæc verba videtur donare libertis. Franc. Acc.

x *Ex hac scriptura*] s. quæ sequitur.

y *Pertinere*] nam per talem scripturam videtur donare causa mortis, vt plus videatur dictum, & minus scriptum: vt sup. de hære. instit. l. 1. §. pen. & §. fin. & C. de testa. l. errore. & sup. de leg. 2. l. vnum ex famil. §. fi. & sic valet vt donatio causa mortis, vel legatum, sic & C. eodem. l. si donatio. & C. de fal. cau. adie. leg. l. 1. vel quia cōfitetur ex certa causa se

* Adde qđ imò post cōdēnationē intra x. dies, qui dati sunt ad appellandū, p tex. sing. sm̃ Doc. ibi in l. si gs filio, §. hi ät oēs sup. de iust. test. & melius p gl. sing. im̃ Dyn. ibi in l. ex iudiciorum ℨ ver. secusa, de actu. q̃ ad h. d. sic gl. & lm. ℨ c. 2. col. 8. ext. de te. refert, & segtur Fel. ibi. de appel. col. 2, ver. ad secundā. Phi. Franc. in c. non solū, nu. 2. vbi illū tex. alle. ad hoc p fin. & ibi no. in a. post. ad ip um, in ver. intra tēpora ad appellandum, de ap. lib. 6. quē ante eū ad hoc allegauit pro sing. Ant. Cor. sing. suis, in ver. ap pellatio. icip. Idē operat. & tetigi plenè i apostil. ad Gul. de Cu. in l. addictos, nu. 1. in ver. ipse, qđ datur ad appellandū. C. de episc. audi.

ſe debere: præiudicat.n.talis cõfeſſio: vt ff. de proc.l.cum de indebito.§.fi.& C.de non nu.pec.l.generaliter.& ff.depoſi.l.Publia.§.fi.& ſic valet donatio inter viuos. Sed cõtra vt ff.de hæred.inſtit.l. ex ſ. Hoc ita agitatum, prout eſt ibi in litera, quem inſtitueram. Sol. hic de benignitate: ibi de rigore. Vel aliud eſt in inſtõne hæredis, vbi maior ſolẽnitas exigitur, quã in donatione. Alij habẽt ibi, quem non inſtitueram: ſĩm quos nõ eſt contra. Item eſt huic l. contra. ſu. de l.a.l. Titia. circa p ĩ. Sol. hic teſtator vſus eſt verbo præteriti temporis: ibi futuri. ſ. legauero, pro qua ſolutione eſt ff. de hæred.inſt.l.q volebat, & de teſt. mil. l. teſtõ militis. in vtraq. enim verbũ eſt præteriti: ipſis, at vbi eſt verbum futuri ipſis, obtinet vim conditionis, vt ff. de leg.1. l.6. & ĩ cõd. Idẽb. l. qui promiſit. Vel dic ſecundò hic de benignitate: ibi de rigore iuris, vel ibi non fuit expreſſa ſpecies, vel quãtitas, hic ſic, & eſt ar. l. ĩtem ratiha. l. ne ſatisdatio. & C. de arb. l. ne in arbitris. Item con. ſu. de cond. & demõ. l. rum tale. §. fi. ſed ibi demonſtrando dixit, ex centum quæ tibi legaui, da illi decem, & magis aio diminuendi. hic volendo dare dixit. Item cont. ſup. de leg. 2. l. Titia. §. Caius. Sol. non debentur illata in prætoriũ vxoris ipſi vxori: quia adhuc erant penes teſtatorem, & ciuiliter, & naturaliter poſſidebat, præterea non expreſſit certã ſpeciem, vel quantitatem. Ité mens teſtatoris erat ibi exonerare vxorem de illis reb. de quib. hæredes eam ſuſpectã habebant, vnde ad eam ſĩm ſe retinuiſſe vr. Item arg. contra C. de reſt. l. verba. ſed ibi eſt caſus econtrario: quia dixit ſe non donaſſe. Item arg. contra huic l. ĩ. eo. l. nuda. Acc.

2† P.F.58

2† P.F.3. eſt. ſit.

3† P.F.71

4† Et Põpon. eum exiſtimare refert. Pof.

Donatio põt fieri liberãdo debitorem. h.d. Bart.

Idem li. 71. 1† ad edic.

LEX XVII.

SI in ſtipulatum, iudicatũ [a] nouationis cauſa deductum ſit, & ſtipulatio donationis cauſa acceptolata ſit: [2†] dicendum eſt, locum liberationem [b] habere.

Contractus innominatus quatenus cõtinet donationẽ, non poteſt ex pœnitentia reuocari. Bart.

Idem. lib. 40. [3†] ad edic.

LEX XVIII.

ARiſto ait cum mixtum [c] ſit negotium cũ donatione, obligationem non contrahi [d] eo caſu, quo donatio eſt, & ita [4†] Pomponius eum exiſtimaſſe refert. Denique [e] refert Ariſtonẽ putare, ſi ſeruum tibi tradidero ad hoc, vt eum poſt quinquennium manumittas, non poſſe ante quinquenniũ agi: quia donatio [f] aliqua ineſſe vr: aliter atque (inquit) ſi ob hoc tibi tradidiſſem, [g] aut cõtinuò [h] manumitteres, hic etenim nec donationi locum eſſe: & iõ eſſe obligationem, [i] ſed ſuperiore caſu, quid actum [5†] ſit, inſpiciendũ Pomponius ait, poteſt enim quinquennium non ad hoc eſſe poſitum, vt aliquid [k] donetur.

Ex *traditione etiam reuocabili transfertur vſucapiendi cauſã, ſi tradens non erat dominus, ſed eo caſu quo fuiſſet dominus, fuiſſet translatum dominium. Paul. de Caſt.*

Idem Ariſto ait, ſi donationis cauſa in hoc tradatur ſeruus, vt poſt quinquenniũ manumittatur, ſit aũt alienus, [l] poſſe dubitari, an vſucapiatur, [m] quia [n] aliquid donationis interuenit, [o] [6†] & hoc genus quæſtionis in mortis cauſa donationibus verſari Pomponius ait, [p] & magis

a *Iudicatum*] i. q debetur ex cauſa iudicati. Acc.

b *Liberationem*] & per liberationem donationẽ. Sed quid ſi non animo nouandi ſtipulor iudicatum: & accepto ſcto ſtipulationem? Rñ. remanet actio ex ſtipa: vel arg. ĩ. de reiud. l. 4. §. ſi ex conuentione & ſu. de pac. l. & poſtquam. & ff. de iureiu. l. ſi actor deferat. Sed arg. cont. ſu. ſi quis cau. l. 2 in pri. & de pac. l. Labeo & de iureiu. l. duob. §. exceptio.

Ario.] CASVS. Si dono tibi ſeruũ nõ ſimpliciter, ſed cum cauſa, dr, qđ non es mihi obligatus prout refertur ad donationẽ, vñ ſi dono tibi ſeruum, vt poſt quinquẽniũ manumittas ante quinquennium eſt donatio: & non poſſum agere contra te, ſecus aũt eſſet, ſi tibi donaui hoc pacto, vt incontinẽti manumittas, nam tunc ſtatim poſſũ agere, cũ non dicatur donatio hoc aũt, qđ dixi in prima parte, eſt verũ, niſi ego retinuiſſem vſumfr. Secundo dicitpone, quod donaui tibi ſeruum alienum hoc pacto, vt eum manumittas poſt quinquennium, nũquid interim poteris vſucapere? dicitur, q; ſic, ſi donarem tibi cauſa mortis.

Labeo] Donaui tibi fundum alienum, in eo feciſti expẽſas, nunc cuictus eſt a te, an habeas regreſſum cõtra me, q̃ritur. Dr, quod non, niſi ſciens alienum donaui, nam tunc tenetur act. de dolo ad expenſas quas feciſti. Fr. Acc.

c *Cum mixtum*] quia non eſt ſimplex donatio, ſed cum cauſa. vt ſup. eo. l. 1. §. 1. & 2.

d *Non contrahi*, i. non obligo eum, cui dono, in eo, in quo eſt donatio, niſi ſm M. naturaliter, quod non placet, niſi intelligatur de illa naturali, quæ ad antidera obligat. vt ſup. de pet. hæred. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit.

e *Dixit*] ecce exẽplum.

f *Quæ donatio*] L. in inſtetij quinquẽnalis, & ideo ante quinquennium nec pœnitere, nec agere poſſum, & ſic nõ eſt contra ſup. mandat. l. ſi quis alicui. §. 1. & de condi. ob cau. l. 3. §. 1. quia ibi non fuit mixtum negotiũ, ſed ſimplex datio ob cauſam, non habens animum liberalitatis, & ideò pœnitere, & agere ante tempus poſſum, hic vero aliquatenus eſt liberalitas: & iõ ceſſat pœnitentia: vt & C. eo. l. ſiue emancipatus, vel refert. cuius gratia tempus ſit appoſitum. arg. ſup. de leg. 2. l. ſi ita. §. Pegaſus. & de ann. leg. l. cum. qui, alias labolenus. Acc.

5† P. Flo. Acti.

g *Tradidiſſem*] ſ. ſeruum. Acc.

h *Continuò*] ideſt. ſtatim.

6† P. F. Interuenerit.

i *Obligationem*] ſed quomodo agitur ſi non manumittatur, cum iam liber ſit ex conſtitutione poſt mortem: vt C. ſi mãcipata fuerit, vt manu. l. 2. & ſup. de cond. ob cau. l. ſi peculiam. §. 1. & ĩ. qui ſine man. ad liber. pertin. l. Latinus. Ecõtra ſi non fuit in mora, agere non poſſum? ſm. non dr hic, quod agatur, ſed contra eſſe obligõnem, qua fuit p cõſtitutionem ſublata & ſic per momẽtum durauit hęc obligatio, vel dic, quod hic fuit caſum, vt manumiſſio teneret p vindictam, & ſic non ſuccedit conſtitutio, vt inf. de verborum obligationibus. l. qui Romæ. §. Flauius Hermes, & ſic põt intelligi ſu. ſi cert. pet. l. non omnis. circa prin. & de cõdict. ob cau. l. dedi.] reſp. & de ſer. expor. l. ſeruus. & de præſcrip. verb. l. naturalis. §. at cum do. & ſm hoc expone ſuperiorem literam, non poſſe agi ante quinquennium. ſ. vt fiat manumiſſio: & quod hic dicit eſſe obligationem, dic. ſ. vt fiat manumiſſio. Vel dic tertio, quod hic erat talis ſeruus, qui non poterat ad libertatem peruenire: & iõ non poteſt ſuccedere cõſtitutio. & tunc expone ſuperiorem literam, non poſſe agi ante quinquennium &c. ſ. ad repetendum. & hic eſſe obligationem. ſ. ad repetendũ condictione ob cauſam. Acc.

k *Vt aliquid*] puta ſi ſibi retinuit vſum, ſiue miniſterium quinquennale, vel voluit, vt illo quinquennio eſſet in pœna, & ita hoc caſu poterit agi ante quinquennium: cum gratia dantis, non accipientis ſit poſitum.

l *Alienus*] i. non tradentis.

m *Vſucapiatur*] ante quinquennium, quod olim anno, hodie triennio fit: vt Inſti. de vſucap. in prin. Acc.

n *Quia*] quod videtur, quia, &c. quaſi dicat, videtur vſuc. quia titulus donationis adeſt. ſ. donatio.

o *Interuenit*] idem vbi nil donationis interuenit. vt in ſuperiori reſpon. quia animum habuerit transferendi dominium: vt dixi ſup. eo. l. in 2 dub. §. fi.

p *Pomponius ait*] .ſ. an vſucapi poſſit antequam donator conualuerit. Azo. & q̃ vſucapi põt, patet ĩ. tit. 1. l. qui alienam. & l. ſi alienam. in princ.

a *Vſuca-*

a *Vsucapionem*] antequam conualescat.
b *Sequi*] pro donato. sic ī. pro donato. l. 1. in fi. 2. resp.
c *Competere*] sed per retentionem seruabo sumptus: vt ī. de fur. l qui iniuriæ. §. fi. & su. de rei ven. l. sumptus. et à donatore, si is fuit, q donationē potuit reuocare: vt ī. de except. doli. l. apud Celsū. §. si minor.
d *Eum*] donantem.
e *Si dolo fecit*] scienter donādo rē alienā: vt & ī. de verb. obl. l. si id q3, sed vī de dolo nō posse agi, qa aut sciuit donatarius rē alienā, & tūc est, q sibi imputet, aut ignorauit: & tūc, qa potuit expensas cōseruare, denegāda est ā dolo. Rſi. pone nō potuit: quia non possidebat: sed alio possidēte res ei euicta est: vt & ī. de euict. l. euicta. §. 1. vel qa tales sunt sūptus, quos euincens non habet necesse reddere: vt quia latibus auitis careret: vt su. de rei vē. l. in fundo. Vltimò. si quæras an donator de euictio. teneatur: die sīm Azo. q sic i hodie: cum assimiletur venditioni: vt Insti. de dona. §. aliæ. tu dic, aut fuit de ea, promissum, & tenetur donator: vt C. de euictio. l. 2. nā pro quālibet causa de euict. promitti potest: vt & su. de ædil. edic. l. sciendum, aut non fuit promissum: & tunc, aut cēpit à donatione, siue traditione: & nō tenetur de euic. sed de dolo si intercessit, aut à promissione, vel pactione: & tunc agi potest: vt hic. & C. de iu. do. l. 1. & sup. de ædil. edic. l. ad res. & inf. de ver. obl. l. vbi autem. §. fi.

1†P.F. & sic euincatur.

2†P.F. 76

3†scribit.

putat, si ita donetur, vt post quinquēnium manumittatur posse dici vsucapionē[a] sequi.[b]

Donator non tenetur de euictione, sed de dolo si interceserit. h.d.

Labeo ait: Si quis mihi rē alienam donauerit, inq; eam sumptus magnos fecero, [1] † si ea mihi euincatur, nullam mihi actionem contra donatorem competere: [c] planè de dolo posse me aduersus eū [d] habere actionem, si dolo fecit.[e]

Donatio Reipub. sine causa fieri non potest. Bart.

Idem lib. 16. [2] ad edict.

LEX XIX.

HOc iure vtimur, [f] vt in Rebus publicis, [a] cū de donatione quæritur, illud solum spectetur, vtrum ob causam aliquam iustam Reipub. promittat[g] quis, vel polliceatur, [h] an non: vt si ob honorem [i] aliquem promittat, teneatur, [k] sin minus, non.[l]

Quod ob causam datur, nō est donatio. Bart.

Labeo [3]† ait: extra causam donationum esse talium officiorum mercedes, vt putà si tibi affuero, [m] si satis pro te dedero, [n] si qualibet i re opera, vel grā mea vsus fueris.[o]

Causa interdum ponitur pro causato, nam liberalitas non est donatio, sed virtus animi. Paul.

Non potest liberalitas [p] no lenti acquiri.[q]

Mandatum morte finitur: sed propter ignorantiam eius effectus durat quo ad liberationē, & quo ad actionem. B.

Si quis dederit pecuniam mutuam Titio, reddendam Seio, cui donatū volebat, deinde Titius mortuo donatore, Seio dedisse proponatur, erit consequens dicere, pecuniā Seij fieri, siue mortuum [r] sciuerit, siue ignorauerit is, q dabat, [s] quia pecunia fuit dātis, [t] sed si quidem ignorauerit mortuum, erit liberatus, [u] si sic mutuā pecuniā acceperit [4]† soluendam Seio. Sin autem mandauero tibi, vt tuam pecuniam [x] Titio des, cui donare volebam, & tu ignorās me mortuum, hoc feceris, habebis aduersus meos hęredes mandati actionem, [y] si iciēs, [z] non habebis.[a]

4†P. Flo. accepit.

a *Vsucapionem*] antequam conualescat.
b *Sequi*] pro donato. sic ī. pro donato. l. 1. in fi. 2. resp.
c *Competere*] sed per retentionem seruabo sumptus: vt ī. de fur. l qui iniuriæ. §. fi. & su. de rei ven. l. sumptus. et à donatore, si is fuit, q donationē potuit reuocare: vt ī. de except. doli. l. apud Celsū. §. si minor.
d *Eum*] donantem.
e *Si dolo fecit*] scienter donādo rē alienā: vt & ī. de verb. obl. l. si id q3, sed vī de dolo nō posse agi, qa aut sciuit donatarius rē alienā, & tūc est, q sibi imputet, aut ignorauit: & tūc, qa potuit expensas cōseruare, denegāda est ā dolo. Rſi. pone nō potuit: quia non possidebat: sed alio possidēte res ei euicta est: vt & ī. de euict. l. euicta. §. 1. vel qa tales sunt sūptus, quos euincens non habet necesse reddere: vt quia latibus auitis careret: vt su. de rei vē. l. in fundo. Vltimò. si quæras an donator de euictio. teneatur: die sīm Azo. q sic i hodie: cum assimiletur venditioni: vt Insti. de dona. §. aliæ. tu dic, aut fuit de ea, promissum, & tenetur donator: vt C. de euictio. l. 2. nā pro quālibet causa de euict. promitti potest: vt & su. de ædil. edic. l. sciendum, aut non fuit promissum: & tunc, aut cēpit à donatione, siue traditione: & nō tenetur de euic. sed de dolo si intercessit, aut à promissione, vel pactione: & tunc agi potest: vt hic. & C. de iu. do. l. 1. & sup. de ædil. edic. l. ad res. & inf. de ver. obl. l. vbi autem. §. fi.

Hoc iure] CASVS. Si promitto causa dona. alicui ciuitati centum: ita demum teneor, si ob causam iustā promiſi, putà ob honorem.

Labeo ait] Conueniſti mihi dare x. si ero aduocatus tuus, vel procurator tuus, vel si satisdo pro te, dī q nullus istorū ſtuū ē donatio, sed dicas, q est cōtractus innominatus.

Non potest] Donatio facta inuito non tenet.

Si quis dederit] Mutuaui tibi x. vt redderes Seio cui donare volebā p̄dicta x. dī. q si soluas Seio mortuo me, effecta ē Seij pecunia, siue sciebas, siue ignorabas me mortuū, & tu ita demū liberatis à me, vel ab hīdib. meis, si ignorabas me mortuū. & soluiſti. sed ſ mandaui tibi, vt de pecunia tua x. des Seio nomine meo, quia volebā sibi donare, si tu ignoras me mortuum, dediſti. habes obligatos hęredes meos act. mandati. si sciebas, & soluiſti. tibi imputes.

Si quis seruo] Seruus mutuū, q acceperat in ſerui. liber factus, p̄miſit, dī, q nō est donatio, sed debiti promiſſio. idē in pupillo, si q ipſe mutuò acceperat authore tutore, p̄miſit: ñ est donatio. Vlt. dicit donatio, q fit cū cā. ñ est vera donatio, vnde si dono tibi x. si iures te nomen meū lacturū. i. exalraturū, non dī para donatio: ſed ob causam. Fr. Acc.

Hoc iure vtimur] construe, vt cū q̄ritur de donatione. ſ. facta in Reb. publicis. ā. in ipſas Reſpubl. aliquarū ciuitatū.

Promittat] per ſtipulationem. Acc.

Pollicetur] nuda promiſſione i vt inf. de poll. l. pactū.

i *Ob honorē*] aut aliā iuſtā cām: vt p̄dixi. & ī. de polli. l. j. in prin. & est ſic in Auth. de ſan. epiſ. §. ſi quis aūt eporum. & §. p cōſuetudinib. Sed nōne cadit in l. Iul. de ambitu: vt ī. ad l. Iul. de ābi. l. 1. ī pri. q est ꝺ? P. ñ. hic palā: ibi clā. arg. ī. d adm. tu. l. nō exiſtimo. & ī. de ri. nup. l. ſi l ſi. & ad hoc ī. d of. p̄co. l. Barbar. vbi de hoc dixi. & de nego. geſt. l. q vtiliter. ī prin. & ī. de polli. l. 1. & l. toties. & l. ex polliciratione. & l. ſi quis ob honorem. & de mu. & hono. l. exiſtimationem. §. q pro honore.

k *Teneatur*] non tū est ſimplex donatio. ſed ob cauſam: vt ī. eo. §. fi. Acc.

l *Sin minus, non*] niſi facere cępit: vt ī. de polli. l. j. §. item ſine cā. ſed quare nō pōt fieri donatio ſine cā in Rēp. cū poſſit fieri ī priuatā. & ſatis ē cā ipa liberalitas? rñ. vt C. ī ea. tol. l. 1. ī fi. ī Aut. vt iu. ſine quoquo ſuff. §. cogitatio. m *Affuero*] putà aduocatus. vel procurator pro te.

n *Dedero*, fideiubendo pro te. Acc.

o *Fueris*, ſupple. dabis mihi x p̄dicta q. dē non faciūt donationē. ſed ꝺ cū innominatū do, vt des. vt facio, vt des: vt hic. & ī. d p̄. ver. l. nāliſ. §. at cū do. & §. q ſi facia. & ī. e. l. §. fi. & ſu. e. l. Ariſto facit ī. e. l. j. §. ſ. & 2. & ī. ti j. l. mortis cā capi. §. ſine donatione. alij ſic ponunt, vt nec iure donationis, nec alio iure valeat, vt ſi erā miles, qui talia tibi facere debebam: qꝺ non poteram, vt C. loca. l. miles. & C. de con. ob cau. l. ſi miles. vel clericus, vt in Auth. de ſan. epiſ. §. aliū. vel procurator fiscī. C. ne fiſcus. vel Reſpu. per totum, vel potentiot ratione officij, vt C. ne lic. po. l. 1. & 2. & ſic est ſecundum iſtos extra donationem, & extra aliam obligationē. ſ. huius modi pactum. de quo dicitur in litera.

p *Non potest liberalitas*] i. donatio, ſic dicta, quia liberè ſit vt ſu. e. l. 1. in prin. neceſſitate remota: vt inf. e. l. donari. alij et hoc de priuilegio intelligunt, quod non placet, ſed tunc loquitur. inf. de reg. iu. l. inuito, vbi plenè dices.

q *Acquiri*] directò, ſed per obliquum ſic: vt ī. de ſol l. ſi debitor tuus. & ī. de acq. re. do. l. ēt. & ꝺ ver. obl. l ſeruus verā te dño. quæ ſunt ī, & facit C. de iu. delib. l. nec emere. & ſu. de bo. poſ. l. 3. §. inuito. & inf de reg. iu. l. inuitus. §. fi.

r *Mortuum*] ſ. donantem. Acc.

s *Dabat*] Scio. nec tñ ex hoc pacto Scio acq̄rī actio: qa aliter ſtipulari, vel paciſci. & c. vt C. de ꝺ h. ſtip. l. 3. q est cont.

t *Fuit datis*] hęc ē ſolutio ꝺrij: vt ī. e. l. 2. §. pe. & ſu. ſi certum pet. l. eius. qui. §. quas verò. l quibuſdā tñ cōcordat lex illa.

u *Liberatur*] ſecus ſi ſoluit. qa mādatū morte finitū fuit. Ir.

x *Vt pecuniam tuam*] non mihi debitam.

y *Actionem*] q p iuſtā ignorantiā: licèt mādatū ſit morte finitū, & fa. ī. pro emp. l. qui fundū. §. ſeruus meus. & ſup. de leg. 2. l. cū pl. §. Mæuio. & Inſt. mād. §. rectè. & §. ſeq. & ſu. mād. l. inter cās. §. 1. & de ſo. l. cum quis. §. 1. & l. ſeruus. Acc.

z *Si ſciens*] ſ. me mortuum. ſoluiſti Titio.

a *Non habebis*] ſ. aliquā actionem contra hæredes meos.

a Non

a *Non erit donatio*] naturalis obligatio impedit donationē: vt hic. & ff. e. l. donari: nā dicit nullo iure, &c. sic ergo seruꝰ naturaliter obligatur ēt in seruitute: vt hic. & Inst. de fideiuss. §. 1. & ff. de cōd. indeb. l. si id qđ. & de pecu. l. nec seruus, & sup. de neg. gest. l. eū actū. & l. Proculus. & l. at q natura. idē in pupillo, vt naturaliter obligetur ēt sine tutore: licēt non fit locupletior: vt hic subijcit. & inf. de nou. l. 1. & inf. de sol. l. in numerationibus. §. 1. & sup. de rescin. vē. l. si id quod. §. 1. & ff. l. Fal. l. si pupillus & qñ di. le. ce. eū illud. §. fi. Sed ff. inf. de act. & oblig. l. pupillus, vbi nec naturaliter dicit teneri: sed hic proximus pubertati, ibi proximus infantiæ: vel ibi cū tutore p̄xit: hic cum alio: vñ tenetur naturaliter, licēt nō sit locupletior, nec interuenerit tutor: vt dixi.

Solutio naturalis debiti, non est donatio. Bart.

¶ Si quis seruo pecuniam crediderit, deinde is liber factus eam expromiserit, nō erit donatio, a sed debiti solutio. Idē & ‡ in pupillo, b qui sine tutoris auctoritate debuerit, dicendum est, si postea tutore authore promittat.

Stipulatio ob causam, non est donatio. Bart.

¶ Sed & hæ c stipulationes, quæ ob causam fiunt, non habent donationem. d Denique Pegasus putabat, si tibi centū spopondero hac conditione, si iurasses te nomen meum laturū, e non esse donationem, quia ob rem f facta est, & res secuta est.

Promissio facta per errorē, nō præiudicat patrono in portione sibi debita: sed hæredi bene præiudicat in Falcidia. B.

Marcel. lib. 25. 2 † Digest.

LEX XX.

SI patronus ex debita g parte hæres instituatur, h & libertus eius i fideicommisit, vt quid daret, k & hic 3 † stipulanti fideicommissario promiserit: l non erit cogendus soluere, m ne pars ex legib. verecundiæ n patronali debita minuatur. o

¶ De illo dubitari pōt, qui qđ per Falcidiā p retinere potuit, spoponderit q * se daturū. Sed magis est, vt nō possit suę confessioni obuiare, r quēadmodū. n. si soluisset, fidem testatori suo adimplesse videbatur, & nulla ei repetitio cōcessa fuerat: s ita & stipulatione 4 † præcedente contra fidē testatoris, quā agnouit, t venienti ei meritò occurretur. u

Potest quis donare patiendo se delegari. Item verus debitor delegatus nō habet exceptionē donationis immodicæ, nisi rescissoria sit cōuentus. B.

Celsus, li. 25. 5 † Digest.

LEX XXI.

VT mihi donares, creditori meo delegāte x me promisisti, factum valet: y ille enim suū z recepit. Sed si debitorem meum tibi donationis immodicæ a causa promittere iussi, an summouearis donationis immodicæ exceptione, necne, tractabit. Et meus quidem debitor exceptione te agentem repellere non pōt, quia perinde est, quasi exactam b à debitore meo summam tibi donauerim, & tu illàm ei credideris. c Sed ego, si quidem pecuniæ à debitore meo nondum solutæ sint, d habeo aduersus debitorem meum rescissoriam e in id, quod supra legitimū modum

a *Non erit donatio*] naturalis obligatio impedit donationē: vt hic. & ff. e. l. donari: nā dicit nullo iure, &c. sic ergo seruꝰ naturaliter obligatur ēt in seruitute: vt hic. & Inst. de fideiuss. §. 1. & ff. de cōd. indeb. l. si id qđ. & de pecu. l. nec seruus, & sup. de neg. gest. l. eū actū. & l. Proculus. & l. at q natura.

b *Idē & in pupillo*] vt debitum videat soluere. & sic. f. quia vt soluere debitum, nō quæritur virum excedat legitimam summā vel non: quod in donatione q̄ritur: nā semper tenebitur.

c *Sed & hæ*] non solum superiores.

d *Donationē*] simpliciter sed ob causam: vt su. & e. l. 1. §. 2. l. Atisso. & sup. eo. l. 1. §. 1.

e *Laturum*] .i. exacturum: vel diuulgaturum. Vel aliter, id est, si velies de cætero meo nomine appellari: de qua vocatione fit mentio sup. ad Treb. l. sed sciendum. & l. facta. §. si verò nominis. Acc.

f *Ob rem*] .f. futurā: tō in præteritū respicit: vt sup. de condi. indeb. l. damus. Acc.

SI *patronus*.] CASVS. Si patronus ex debita parte instituatur hæres à liberto: & grauatus sit. vt aliquid ex hac parte daret Titio cuidam extraneo: & patronus etiam promisit illi fideicommissario dare: dicitur quod non tenetur.

¶ *De illo*] id quod hęres poterat per Falc. retinere, volens adimplere voluntatē defuncti promisit legatarijs in solidū, dicitur, q̄ tenetur: quia & si soluisset, non repetere. Franc.

g *Si patronus ex debita*] olim dimidia. hodie tertia: vt Inst. de suc. lib. in prin. & §. sed nostra constitutio.

h *Instituatur*] à liberto.

i *Eius*] .f. patroni.

k *Daret*] .f. patronus ex portione sua cuidam extraneo.

l *Promiserit*] patronus errans in iure, vel facto: vt arg. sup. vt in poss. leg. l. 1. in prin. & inf. de fideiuss. l. si quis postquam, & sup. ad Treb. l. patronus. & l. si eius. §. fi. & l. ita. §. si patronus. & sup. de inof. test. l. mater. Sed arg. sup. si qđ in fraud. l. si patronus, in prin. l. ità inf. proxi. §. Sed hic magis est debitum patrono: habetur. n. vt res alienū: arg. sup. de inoff. test. l. Papinianus. §. si q̄s impubes. & sup. ad l. Falc. l. in tatione, l. quod vulgò. Sed huic l. videtur contra sup. fam. erc. l. qui erat hæres. §. si autem. Sed hic præcedebat aliud debitum. f. bonorum possessio debita patrono. Accur.

m *Soluere*] quia vt dixi, habetur vt res alienum. quia promisit liberto viuente hic patronus. f. fideic. vt sup ad leg. Fal. l. quod de bonis. §. 1. & de acquir. hære l. qui superstitis.

n *Verecundiæ*] id est, reuerentiæ. Accur.

o *Minuatur*] quod esset, si deberet p̄stare hoc fideicōmissum.

p *Per Falc. diem*] iure institutionis, non ēt iure naturę. R. Ac.

q *Spopondit*] sciens. vel etiam in iure, qa nō certat de damno vitando. vt sup. proxi. resp. secus si in facto: vt C. ad l. Falc. l. error. Item post mortē testatoris nō ante: vt sup. ad l. Falc. l. qđ de bonis. §. 1.

r *Obuiare*] sic C. de pac. l. pen. & de non nu. pec. l. generaliter.

s *Concessa fuerat*] vt & C. ad l. Fal. l. 1. & l. fi. & de fideic. l. 1. & l. 2. & C. de test. l. non dubium. f. illud. & supra de cond. indeb. l. fideicommiss. Acc.

t *Agnouit*] .i. agnouisse videtur.

u *Occurretur*] .i. ꝺicetur, aliter accipiē, vel ēt sic inf. de vet. obl. l. vbi autem non apparet. §. qui vero.

VT *mihi*] CASVS. Si quod volebas mihi donare creditori meo delegante me promisisti: dī. q̄ valet donatio. Sed dicit, si habeo debitorē, qui dēt mihi vltra quingenta, & eū animo donandi tibi delego: nec interuenit scriptura: & tu agas ꝺ cū, an poterit opponere exceptionem quasi donatio nō teneat ī eo, qđ est vltra quingentos solidos? Et dī. q̄ nō: & reddit rōnem. ego aūt ꝺ debitorē meū quondā agam, si nōdū soluit tibi id, qđ est vltra quingentos solidos: vel si iam tibi soluit, agam cōtra te ad illud superfluum condi. sine causa. Fran. Acc.

x *Delegante*] .f. te.

y *Valet*] .f. donatio. & aliàs est in litera donatio.

z *Suum*] .i. sibi debitū. & ideo exceptione nō repellitur, ēt si excedat legitimū modū: vt if. de excep. do. l. pure. §. si cū. & de noua. l. si Titius. & inf. de re iud. l. Nesennius ī prin.

a *Immodica*] .i. vltra quingentos solidos: & non interuenit scriptura. Accur.

b *Exactam*] .f. à me.

c *Crediderit*] breui manu: quo casu non posset repetentem repellere: vt & sup. rod. l. 2. & 3. & respon. & sic est in contrario casu: vt sup. proxi. respon. notaui.

d *Sint*] illi cui promiserat ex voluntate mea.

e *Rescissoriam*] .i. veterē actionem, q̄ prius competebat. & datur ei à lege. & sic erit perpetua: vt in Vell. vt sup. ad Vell. l. hæ actiōes. & l. debitrix. §. fi. vel dat ī integ. rest. off. iud. ex clausula generali, si qua iusta causa, &c. vt s. ex quibus causis maio. l. 1. §. fi. & l. sed & si per Prætorem. §. fi. ad hoc. f. vt ei restituatur actio vetus, quæ dī rescissoria, eo q̄ rescissa liberatione, quæ contigerat per delegationem datur. Accur.

* Cōcor. c. si cautio. & qđ ibi not. ext. de fide instru. aliquod in c. nauigans, desiut. de qua per Ale. post lo. ā Im. in l. à Titio. ā ver. obl.

4 † P. Fl. procedente.

5 † P. Fl. 28.

1† Aliàs. decē. &.

2† P. Fl. 22.

3† Alij legunt. & hoc.

Tertium

a *Tantummodò tibi*] cui promisit.
b *Conditionem*] sine causa. Et no. q̃ tantum vltra legem est, viciatur: vt C. eo. l. sancimus, in prin. & §. sanè. & facit ad hanc l. sup. eo. l. 2. vsq; ad §. si pecuniam. & inf. de except. no. li. l. iul. & su. de iure do. l. si mulier. ex asse. & licet. §. fi. & C. de in. do. l. fi. i prin.

EVm qui.] CASVS Si donator est in mora dare pecuniam, quam conuenit dare animo donandi nõ tenetur ad
2† P. F. in hoc. vsuras: cum contractus donationis non sit bonæ fidei. Fr. Accur.

c *Summæ æquitatis est*] vt & sup. de vsur. l. videamus. §. si actionem. & sup. eo. l. in ædib. §. ex reb. & l. cum de donatione. & l. iu. cont. vt C. de cõd. ind. l. 1. licèt q. dã. vt Rog. in hoc casu ꝙ, vt sup. de vsur. l. lite. Sed vt ex sola mora: vt sup. de vsu. l. cũ qdã. §. fi. & inf. de pollicit. l. 1. in princ. Sol. speciale ibi fauore Reip. vt post mortẽ debeantur etiã ante sit cõt. nõ ante. s. mortẽ: vt ff. de vsu. l. liberalitatis, in prin. Ac. d *Maximè*, abundat sic C. de manu testa. l. fin §. 1. nam secus si bonæ fidei esset: vt & sup. de vsur. l. mora, §. in bonæ fidei.

d *Non debuerunt*] et hodie, licèt solo consensu contrahatur: vt hypo. Azo. licèt quidam contra: vt no. sup. eo. l. in ædibus, §. ex reb. Accur.

MOdestinus.] CASVS. Debebam alicui pecuniã sub vsuris omni mense cu
2† P. El. 14. rentib. dixi ꝙ benè ꝑt remittere mihi vsuras futurorũ mensiũ & minorare, nec dicas. ꝙ fit vltra modũ si coacerueantur summæ vsurarũ omniũ mensium futurorum: nam spectantur singulæ summæ.

¶ *Modestinus*] Mentecaptus, quia sensu caret, donare non potest. Fran. Accur.

f *Futuri tẽporis*] idẽ forte ꝓ preteriti: arg. C. de vsur. l. vsuræ. Acc.

g *Vitij*] vt dicatur immodica donatio: spectantur. n. singulæ summæ singulorum temporum: vt & C. eo. l. sancimus, §. fi. & facit sup. eo. l. in ædibus. ex rebus.

h *Non posse*] consentire. n. non potest: & ideo nil alienat: vt inf. de verb. oblig. l. is cui. Accur.

FIdeiussori.] CASVS. Conueni tibi dare pecuniam vltra legitimũ modũ ex causa dona. & dedi fideiussorẽ. in eo quod est vltra modum. habeo except. & etiam fideiussor meus etiam me inuito. me existente non soluendo. Fr. Acc.

i *Fideiussori*] secus in delegato, vt sup. eod. l. vt mihi.

k *Debet*] in eo quod excedit legitimam summam. Acc.

l *Inuito reo*] vt & ff. de exce. l. exceptiões. §. rei. & l. oẽs exceptiões. & C. ã exce. l. defẽsiones. & ff. ã fideiuss. l. ex pona, & l. qs postq̃. & C. de fi nu. pec. l. fi. & s. vt in pos. leg. l. 1. i prin.

m *Amittat*] arg. cõtra huic rõni sup. quod quilq; iur. l. 3. §. fi is. & est alia ratio, quia interest. nostra potius non soluere &c. vt sup. de compen. l. ideo. Sed quid si animo donandi fideiussit? Respon. forte secus: vt sup. de pac. l. quod dictum.

SI tibi] CASVS. Tradidi tibi rem. vt eã Titio meo nomine donares: & tu dedisti tuo nomine, dic ꝙ tu teneris mihi furti. & illa res nõ est facta Titij & hoc de rigore. de æquitate. aut si agam ẽ Titium rei vendi. me repellet except. doli. Fran. Accu.

n *Si tibi dederim*] i. tradiderim. si autem esset facta huius. in alium dominiũ transtulisset: vt sup. eo. l. hoc iure. C. si qs. in fi. §. quod inf. negat.

o *Obstaret*] per hoc patet. ꝙ non facit sẽ tuã: nã suæ rei nõ facit quis furtũ. vt patet in definitione furti: vt inf. de fur. l. 1. §. fi. Itẽ ꝙ dicit teneri furti. de rigore intelligendum. sin B. de æquitate secus: vt subijcit. & sic nec furti. nec mandati. nec condi. furti. vel rei vend. agi potest. Vel dic quæ libet istarum agi cũ effectu. etiam si habet ratum: ille. cui
3† P. F. respondit.

est datum: vel dic verius. si habet ratum: vt inf. de fur. l. si quis vxori. §. Iulia. & l. falsus. in prin. & §. 1. & C. de fur. l. si mancipi. & sup. mãd. l. si vero nõ remunerãdi. § dedi nulla istarũ agetur. nisi forte furti: quæ competit et si interesse desinat: vt inf. de furt. l. inter oẽs. Sed arg. cõtra inf. eo. tit. l. is cuius. Accur.

p *Agam*] rei vend.

q *Exceptione*] eo tamen habente. & volente hîc meo nomine: alias nõ hẽt except. & sic incipit posse dicere. ex alia cã: qd fieri potest vt inf. de acquir. poss. l. 3. §. ex pluribus. & de vsucapio. l. non solũm. 1. & sup. de emic. l. si vẽdideris mihi. & l. non tamen facit sup. de neg. gest. l. si ego. & inf. de solutio l. Cassius. Sed cõtra inf. de acq. rer. do. l. per seruũ. §. fi. sed ibi accipiens erat interpositus ab eo, cui debebat fieri traditio. vñ statim quæsiuit ei dominium. hic à me. vnde licèt ego tradens in hoc animo gessem: nõ tamen statim quæritur illi dominium: vt dixi sup. eod. l. qui mihi. Itẽ no. æquitatem prævalere stricto iuri. sic C. de iud. l. placuit. & C. ad exhib. l. si res. & si cert. pet. l. si ego.

NVda ratio.] CASVS. Si animo meo concipiam me velle tibi donare decem, non obligor per hoc. etiam si scriberem in libro meo rationum. Fran. Accur.

r *Nuda ratio*] quia nõ interuenit consensus duorum. vel pactio vel contractus: sicut alias respectiuè dr nudũ aliquid: vt C. de pact. l. traditionibus sup. de contrahenda emptione. l. nuda. & inf. de acq. rer. dominio. l. nunquam.

s *Libero*] idem est in seruo: vt sup. de per. le. l. 6. §. pe. & sup. de pac. l. non solum. §. fi. Accur.

t *In rationes*] i. in librum rationum. Accur.

u *Intelligitur*] ergo non obligor. Sed arg. contra sup. de edẽ. l. si quis. §. rationem. & C. de eden. l. 1. & sup. de neg. gest. l. Nesennius: sed illæ erant cum causa: hic sine causa. Item facit inf. de except. doli. l. 2. §. 1.

Atrilius.

a *Tantummodò tibi*] cui promisit.
b *Conditionem*] sine causa. Et no. q̃ tantum vltra legem est, viciatur: vt C. eo. l. sancimus, in prin. & §. sanè. & facit ad hanc l. sup. eo. l. 2. vsq; ad §. si pecuniam. & inf. de except. no. li. l. iul. & su. de iure do. l. si mulier. ex asse. & licet. §. fi. & C. de in. do. l. fi. i prin.

EVm qui.] CASVS Si donator est in mora dare pecuniam, quam conuenit dare animo donandi nõ tenetur ad
2† P. F. in hoc. vsuras: cum contractus donationis non sit bonæ fidei. Fr. Accur.

c *Summæ æquitatis est*] vt & sup. de vsur. l. videamus. §. si actionem. & sup. eo. l. in ædibus. §. ex reb. & l. cum de donatione. & l. iu. cont. vt C. de cõd. ind. l. 1. licèt q. dã. vt Rog. in hoc casu ꝙ, vt sup. de vsur. l. lite. Sed vt ex sola mora: vt sup. de vsu. l. cũ qdã. §. fi. & inf. de pollicit. l. 1. in princ. Sol. speciale ibi fauore Reip. vt post mortẽ debeantur etiã ante sit cõt. nõ ante. s. mortẽ: vt ff. de vsu. l. liberalitatis, in prin. Acd *Maximè*, abundat sic C. de manu testa. l. fin §. 1. nam secus si bonæ fidei esset: vt & sup. de vsur. l. mora, §. in bonæ fidei.

d *Non debuerunt*] et hodie, licèt solo consensu contrahatur: vt hypo. Azo. licèt quidam contra: vt no. sup. eo. l. in ædibus, §. ex reb. Accur.

MOdestinus.] CASVS. Debebam alicui pecuniã sub vsuris omni mense cu
2† P. El. 14. rentib. dixi ꝙ benè ꝑt remittere mihi vsuras futurorũ mensiũ & minorare, nec dicas. ꝙ fit vltra modũ si coacerueantur summæ vsurarũ omniũ mensium futurorum: nam spectantur singulæ summæ.

¶ *Modestinus*] Mentecaptus, quia sensu caret, donare non potest. Fran. Accur.

f *Futuri tẽporis*] idẽ forte ꝓ preteriti: arg. C. de vsur. l. vsuræ. Acc.

g *Vitij*] vt dicatur immodica donatio: spectantur. n. singulæ summæ singulorum temporum: vt & C. eo. l. sancimus, §. fi. & facit sup. eo. l. in ædibus. ex rebus.

h *Non posse*] consentire. n. non potest: & ideo nil alienat: vt inf. de verb. oblig. l. is cui. Accur.

FIdeiussori.] CASVS. Conueni tibi dare pecuniam vltra legitimũ modũ ex causa dona. & dedi fideiussorẽ. in eo quod est vltra modum. habeo except. & etiam fideiussor meus etiam me inuito. me existente non soluendo. Fr. Acc.

i *Fideiussori*] secus in delegato, vt sup. eod. l. vt mihi.

k *Debet*] in eo quod excedit legitimam summam. Acc.

l *Inuito reo*] vt & ff. de exce. l. exceptiões. §. rei. & l. oẽs exceptiões. & C. ã exce. l. defẽsiones. & ff. ã fideiuss. l. ex pona, & l. qs postq̃. & C. de fi nu. pec. l. fi. & s. vt in pos. leg. l. 1. i prin.

m *Amittat*] arg. cõtra huic rõni sup. quod quilq; iur. l. 3. §. fi is. & est alia ratio, quia interest. nostra potius non soluere &c. vt sup. de compen. l. ideo. Sed quid si animo donandi fideiussit? Respon. forte secus: vt sup. de pac. l. quod dictum.

SI tibi] CASVS. Tradidi tibi rem. vt eã Titio meo nomine donares: & tu dedisti tuo nomine, dic ꝙ tu teneris mihi furti. & illa res nõ est facta Titij & hoc de rigore. de æquitate. aut si agam ẽ Titium rei vendi. me repellet except. doli. Fran. Accu.

n *Si tibi dederim*] i. tradiderim. si autem esset facta huius. in alium dominiũ transtulisset: vt sup. eo. l. hoc iure. C. si qs. in fi. §. quod inf. negat.

o *Obstaret*] per hoc patet. ꝙ non facit sẽ tuã: nã suæ rei nõ facit quis furtũ. vt patet in definitione furti: vt inf. de furt. l. 1. §. fi. Itẽ ꝙ dicit teneri furti. de rigore intelligendum. sin B. de æquitate secus: vt subijcit. & sic nec furti. nec mandati. nec condi. furti. vel rei vend. agi potest. Vel dic quælibet istarum agi cũ effectu. etiam si habet ratum: ille. cui
3† P. F. respondit.

est datum: vel dic verius. si habet ratum: vt inf. de fur. l. si quis vxori. §. Iulia. & l. falsus. in prin. & §. 1. & C. de fur. l. si mancipi. & sup. mãd. l. si vero nõ remunerãdi. § dedi nulla istarũ agetur. nisi forte furti: quæ competit et si interesse desinat: vt inf. de furt. l. inter oẽs. Sed arg. cõtra inf. eo. tit. l. is cuius. Accur.

p *Agam*] rei vend.

q *Exceptione*] eo tamen habente. & volente hîc meo nomine: alias nõ hẽt except. & sic incipit posse dicere. ex alia cã: qd fieri potest vt inf. de acquir. poss. l. 3. §. ex pluribus. & de vsucapio. l. non solũm. 1. & sup. de emic. l. si vẽdideris mihi. & l. non tamen facit sup. de neg. gest. l. si ego. & inf. de solutio l. Cassius. Sed cõtra inf. de acq. rer. do. l. per seruũ. §. fi. sed ibi accipiens erat interpositus ab eo, cui debebat fieri traditio. vñ statim quæsiuit ei dominium. hic à me. vnde licèt ego tradens in hoc animo gessem: nõ tamen statim quæritur illi dominium: vt dixi sup. eod. l. qui mihi. Itẽ no. æquitatem prævalere stricto iuri. sic C. de iud. l. placuit. & C. ad exhib. l. si res. & si cert. pet. l. si ego.

NVda ratio.] CASVS. Si animo meo concipiam me velle tibi donare decem, non obligor per hoc. etiam si scriberem in libro meo rationum. Fran. Accur.

r *Nuda ratio*] quia nõ interuenit consensus duorum. vel pactio vel contractus: sicut alias respectiuè dr nudũ aliquid: vt C. de pact. l. traditionibus sup. de contrahenda emptione. l. nuda. & inf. de acq. rer. dominio. l. nunquam.

s *Libero*] idem est in seruo: vt sup. de per. le. l. 6. §. pe. & sup. de pac. l. non solum. §. fi. Accur.

t *In rationes*] i. in librum rationum. Accur.

u *Intelligitur*] ergo non obligor. Sed arg. contra sup. de edẽ. l. si quis. §. rationem. & C. de eden. l. 1. & sup. de neg. gest. l. Nesennius: sed illæ erant cum causa: hic sine causa. Item facit inf. de except. doli. l. 2. §. 1.

Atrilius.

*Adde ne erres, qd. illud dictũ dẽt intelligi quo ad dominiũ nam quo ad titulũ secus, per l. post mortẽ in fin. & ꝙ ibi no. B. C. de fideiuss. & quo fecit c. qd sũt. & quod ibi no. Fan. ext. deinde patio.
4† P. F. 4.

Ab eo cui facultas inhabitandi ex causa remunerationis confertur, non debet revocari, & sibi expulso, iudicis officio subuenitur. Bart.

Papin. lib. 20. † Quæst.

LEX XXVII.

ATrilius[1] † Regulus iuuenis ad Nicostratũ p̃ceptorem[2] † ita scripsit. Quoniã, & cũ patre meo sp fuisti, & me eloquentia, & diligẽtia tua meliorem reddidisti, dono, & permitto tibi habitare in illo cœnaculo, eoque vti, defunct̃o Regulo controuersiam habitationis patiebatur [b] Nicostratus: & cum de ea re mecum contulisset, dixi, posse defendi, non meram[c] donationem esse, verũ officiũ magistri quadã mercede[d] remuneratum Regulum: ideoq; nõ videri donationẽ sequẽtis tẽporis[e] irritã esse. Quòd si expulsus Nicostratus veniat ad iudicẽ, ad exeplũ interdicti, qđ fructuario proponitur, [f] defendendus erit, quasi loco possessoris constitutus, [g] qui vsum cœnaculi accepit.

Pater ad obseruandũ promissa tempore donationis iacta, vel expressè cogitur actione præscrip. verb. Bart.

Idem lib. 2. Resp.

LEX XXVIII.

HAereditatem pater sibi relictam, filiæ [h] sui iuris effectę [i] donauit: Creditoribus hẽditarijs filia satisfacere debet: [k] vel si hoc [l] minimè faciat, [m] & creditores cõtra patrẽ veniãt, [4] † cogenda erit[n] p actionẽ p̃scriptis verbis patrẽ aduersus eos [o] defendere.

Idem lib. 12. Respons.

LEX XXIX.

DOnari videtur, quod nullo iure [p] cogente cõceditur.

Per respõsionẽ factã in iudicio inducitur cõfessio, et qui cõfiretur debitorẽ sũ sibi non teneri, videtur ipsum liberare ex causa donationis h.d.B.

Idem lib. 10. Resp. 5 †

LEX XXX.

QVidã[q] 6 † in iure interrogatus, nihil sibi debere tutoris hæredes [r] respondit. Eum actionem iure amisisse

---

1 P.F. 29

2 † P. Flo Aquilius. Vid. Alc. lib. 2. Parerg. c. 49.

3 P.F. thesaurem.

1 Glo. ista est sig. ad hoc qp donatio ob cãm ñ requirit isinuationẽ p qua est tex. exp̃ss. & si. ĩ l. si pr. §. fi. inf. eo. Bolo. Tu limitabis hoc dictũ & glo. & Bo. o. per ea. q̃ nr. P. & Cas. cõs. mihi 104. nisi donatiõe ob cãm ẽ futuro: qa tunc intimatione est opus.

a *Præceptorem*, alias rhetorem. Acc.

b *Patrebatur*] abhæredib. Reguli M. vel ab aliquo extraneo. Acc.

c *Non meram*] quia ob præcedentẽ causam erat facta. si. n. esset mera, nulla esset: vt C. de cõ. ra iudi. l. 1. §. prouincias. Itẽ exigeretur ĩsinuatio, si excederet legitimũ modum: qđ hic nõ exigit. Acc.

d *Mercede*] quæ sibi debebatur: siue fuerat promissa, siue non, præstanda est hoc casu, vel vitimo, qñ nõ ꝓmissa, per offi. iudi. vt j. de vac. & extraord. co. l. 1 & ideo dicitur debiti solutio. Acc.

e *Sequentis temporis*] qđ est post mortem Reguli: non ergo revocant hæredes, & sic est cõtra j. e. l. Lucius, vbi revocat. Solue hic fuit donatio simplex: ibi precarium hæc falsa: quia non fuit donatio simplex hic. Vel hic ab extraneo patiebat controuersiã: ibi ab hæredib. concedentis. Tertij dicunt, hic esse donationẽ ob cãm: ibi simpliciẽ donationẽ, sed sm̃ hoc quare ibi revocat. vt Inst. de do. §. alias? Rñ. sm̃ vetera iura, qñ non nascebat actio ex nudo pacto donationis, & sic cũ donatarius ille nõ hẽbat possessionẽ aliquã: quia nec vsuarius, nec fructuarius est, sed solus donator hẽt possessionẽ, poterit pœnitere donator, vel eius hæres: nec põt à donatario cõueniri: sed hodie secus erit: vt C. de do. l. si quis arg. §. pen. Vel dic. põt mutare voluntatẽ, vt ibi dicit: non tñ põt revocare donationem. Tu dic esse remunerationem: ibi precariũ, quod potest revocari qñ libuerit: vt inst. de precar. l. 1. & 2. & l. cũ precario. Item cõtra if. de acq. pos. l. fundi. 2. resp. sed patet solutio, quia ibi fuit mandatum, & morte revocari potest. Acc.

f *Proponitur*, s. vnde vi vtile: vt inf. de vi. & vi arma. l. 3. §. vnde vi. Acc.

g *Constitutus*, habet. n. naturalẽ possessionẽ fructuarius. M. vt ff. de acq. poss. l. naturaliter. Alij dicunt, quod nec nãlem habet poss. & sm̃ hoc per officium iudicis defenderetur in suo vsu. nam rei est commodatum: donatio est vsus: vt su. eo. l. in ædibus. Accurs.

H *Aereditatem*] CASVS. Pr hæred. sibi delatã donauit filiæ suæ emãcipatæ, hoc pacto, vt ipsa satisfaciat creditorib. hẽditarijs. & q ipsa dẽt satisfacere, & nisi satisfaciat, & creditores veniãt ꝯ patrem: pr agere p̃ ꝯ filiã act. p̃scriptis verbis, vt defendat eũ ꝯ creditores. Et donare dicor, quod nullo iure cogente tibi do. h. d. cum l. seq. Acc.

h *Filiæ*] s. suæ. Accurs.

i *Effecta*, alioquĩ nulla fuisset donatio: vt C. de do. l. fin. & facit ad l. sup. de procu. l. seruum. §. fin.

k *Debet*, nec ob. j. quæ in fraud. cre. l. cõs. §. 1. vbi donator tenet̃ quasi in fraudẽ credi. donauerit, sed ibi ola bona, hic hẽditatẽ quandam, quæ sibi obuenerat, dedit. Irẽ ob. iu. de iure do. l. mulier: vbi dicit nõ teneri virũ, cui mulier ola in dotem dedit, sed & ibi credit mulier ola bona sua. & ea in cellipuntur deducto ære alieno: vt j. de verb. sign. l. subsignatũ. § bona, sed hẽditas hẽt in se debita & credita, & ẽt damnosa hẽditas, hæreditas dr. vt inf. de ver. sig. l. hæreditatis appellatione. l. *Vel si hoc*] s. creditoribus huiusmodi satisfacere.

l. *Faciat*] s. filia.

m *Cogenda erit*] hic est contra. C. de pac. l. 2. & C. de hẽr. ven. l. 2. in fi. vbi dr accipientem non cogi. Sol. hic cõuenerũt 2 ut se pater & filia, vt ipsa satisfaciat, ex quo agit pater p̃scr. verb. ad hoc, vt eam defendat: vt C. eo. l. cũ res. Irẽ cond. ob cãm propter inopiã cessante: vt C. de cõd. ob cau. l. 2. sed à creditoribus nõ põt agi vt in contrarijs: & sic etiã potest sm̃ dicta lex s. de iure do. l. mulier. Vel dic speciale in donatione, vt in fisco: vt C. de hæred. vend. l. 1. Vel non cogitur à creditoribus præcisè, vt in cõtrarijs: sed alternatiuè sic, vt vel actionem

4 † P.F. cogendã ẽ per actionem, &c. Alia glo. vult q̃ teneatur p̃cise ad factum qñ hoc est actum, de qua mãno. p Do. l. stipulationes nõ dividunt̃ ff. de ver. obl. Bolo.

5 † P. Plo. Marcianꝰ ius. sing. de Delat.

6 † In P.F. ẽ §. ac perã hic nouam legẽ ĩchoare. Anto. Aug. li. 3. c. 1. putat.

50 suscipiat, vel interesse præstet: vt hic. an autẽ à patre præcisè possit cogi quidam dicunt, quod sic: vt sup. de ope. no. nun. l. stipulatio. s. fin. & su. de procu. l. sed hæc. §. præter. vel fiatẽ non præcisè, nisi eatenus, vt præstet interesse per act. præscript. verb. vt sup. de præscrip. verb. l. naturalis. § at cum do nam tunc potest quis aliquem præcisè cogere ad factum, cum sibi vult fieri, non cum alij. Vel potest agi præcisè, qđ est actum, vt respondeat s. creditoribus hæreditarijs: alias non, sed ex tacito pacto ad interesse conuenietur per actio. præscript. verb. nam secundum. Azo. tacite videtur pacisci filia de onerib. subeundis. argumen. sup. communia prædio. l. si ei. & facit sup. de leg. primo. l. apud Iulian. §. hæres.

Cogi p̃cisè ad factũ an qs possit.

o *Eos*] s. creditores hæreditarios.

p *Donari. Iure*] ciuili, secundum quosdam. qđ non placet: vt su. eo. l. hoc iure. §. si quis seruo. & plenè dic. vt inf. de reg. iur. l. donari. item facit sup. loc. l. si vno. §. sed si verbo. Acc.

Q *Vidam*, CASVS Quidam maior factus egit cõtra hæredes tutoris sui. lite contest. confessus est ajo donãdi nihil sibi debere tutoris hæredes dicitur, quod præiudicat sibi.

Donationem] Conueni tibi dare animo donandi partẽ bonorum talis meæ cognatæ vivæ, cui spero succedere: dicitur, quod si decedat cognata, & debeo succedere de iure: tamen mihi auferatur hæc hereditas, vt indigno: & pactum donationis non valuit, & hoc dicit cum l. sequen. Franc. Accursius.

q *Quidam*] aliàs est §. aliàs lex, quidam.

r *Hæredes*] s. animo donandi eis.

a Nec

a *Non posse*] nisi prætendat facti errorē: vt ff. de confes. l. non fatetur. & hoc vsq. ad sniam. nō pōt realiter, vt C. de iu. & fac. ign. l. error facti. & hoc si cōfiteatur post lit. cont. si autem antè, non potest infirmari: siue prætendat facti, vel iuris errorē: vt ff. de interro. act. de xtate. §. q iusta. & §. seq. & facit C. d pac. l. postquam. & de nō nu. pecu. l. generaliter. & de repu hæte. l. 4. & sup. de pac. l. tale. in prin. Acc.

b *Constabat*] vt & C. de pac. l. fin. & de inutil. stipu. l. ex eod. Sed cōtra C. de act. emp. l. si quis seruū, vbi valet pactū sup bonis viuentis. Sed solu. vt ibi. Item cōtra. sup. de hær. ven. l. 2. §. illud, sed ibi abūdat maximè, vel aliter, vt ibi notaui.

c *Donauit*] quātum ad propositum. Acc.

d *Succesisset*] s. cognatæ. Acc.

e *Gentium*] quo prohibitum erat donatio, qđ superfluitis erat.

f *Festinasset*] s. donare, sic su. de vulg. substitu. l. 2. §. interdum. Acc.

g *Iudicandas*] vt. & inf. l. prox. Sed contra C. d cap. & post limin. te. l. nec nos, vbi vī non nocere, q̄ sic gesserit. Sed solue. vt ibi. & iūge seq. l. cum ista.

h *Non est, vt indigno*] vt sup de ijs, quib. vt ind. l. 2. in fi. & sic fisco applicabitur: vt sup. de inoffic. testa. l. Papinianus. §. meminisse. & C. de his quib. vt indig. l. 1.

Donationes] CASVS. Dicit, q̄ scholaris, vel aliquis alius potest donare amasiæ suæ. & licèt matrimonium post sequatur inter eosdem: non vitiatur donatio, si autē dubitatur fuerit vxor eius ante donationem factam, vel non, tunc inspiciendum est. &c.

Species] Mater filiā suam cum Titio matrimonio collocauit, & dedit dotem. Item dedit viro filiæ suæ, & cōsecutus filiæ quasdā res extra dotē in p̄sentia filiæ suæ, & ipsa filia vī commisisse viro custodiā earum rerum, postea vir cauet se habere eas res extra dotem vsibus filiæ deputatas. nunc mater aliquantulū irata cum filia, vult reuocare has res, non potest. nec obest filiæ id, quod vir fuit confessus se hīe illas res ad vsum filiæ, siue vxoris suæ, quasi proprietas remāserit penes matrē, quia nō hoc potuit hęc verba, sed peculiū filiæ à dote discreuūt, siue sepatā, si ut filia magnā offensam fecisset matri, tunc mater bene pōt reuocare.

Pater qui filiæ] Pater donauit filiæ suæ existenti in potestate mancipio, postea pater emancipauit filiam, vī confitetur donationem, ex quo nihil in emancipatione dixit.

Eiusmodi lege depositi] Deposui penes te mille, hoc acto, vt reddas ea tantum mihi, aut Aelio post mortem meam non videtur donatio facta in Aelium.

Perfecta donatione (sic)] Ille q̄ cōmisit crimē lesæ maie-

LEX XXXI.

NAm ei, vt indigno [h] auferetur hæreditas.

Donatio facta in concubinam nō reuocatur secuto matrimonio, cū dubitatur, per se ea conditio inspiciatur. Bart.

Papin. lib. 12. Resp. [1]†

LEX XXXII.

DOnationes in concubinam collatas, non posse reuocari conuenit: [i] nec si matrimonium inter eosdem postea fuerit contractum, ad irritū recidere potest, [2]† quod ante iure [k] valuit. An autem maritalis honor, & affectio pridem præcesserit, [l] personis comparatis, [m] vitæque [3]† cōiūctione considerata, perpendendum [n] esse respondi, neque enim tabulas [o] facere mātrimonium. [*]

Si res donatur ad vsū, vi detur donari proprietas: nec reuocatur, nisi ex magna offensa. b. d.

Species [*] extra dotē à matre filiæ nomine [p] viro traditas, filiæ, quæ præsēs erat, [4]† donatas, & ab ea viro traditas videri respondi: nec matrem offensam [q] [5]† petitionem habere, vel eas res [6]† recte vendicare, [7]† quòd vir [r] cauisset extra dotem vsibus puellæ [s] sibi traditas: cum ea significatione nō modus [t] donationis declaretur, nec ab vsu proprietas separetur [u] sed peculiū [x] de dote puellæ distinguatur, inuicem tamen æstimaturum respondi, [8]† si mater iure cōtra filiam offensa, [y] eas reuocare velit, & verecundiæ maternæ congruā, boniq. viri arbitrio competentem ferre sententiam.

Sicut donatio facta filio ī p̄tate confirmatur post mortem donatis si moriatur ante filium: ita confirmatur si filium emancipat, & donationem non reuocat. Paul.

Pater, qui filiæ, quam habuit in potestate, mancipia donauit, & peculium emancipatæ non ademit, [z] ex post facto donationem videtur [9]† perfeciſſe. [a]

a *Non posse*] nisi prætendat facti errorē: vt ff. de confes. l. non fatetur. & hoc vsq. ad sniam. nō pōt realiter, vt C. de iu. & fac. ign. l. error facti. & hoc si cōfiteatur post lit. cont. si autem antè, non potest infirmari: siue prætendat facti, vel iuris errorē: vt ff. de interro. act. de xtate. §. q iusta. & §. seq. & facit C. d pac. l. postquam. & de nō nu. pecu. l. generaliter. & de repu hæte. l. 4. & sup. de pac. l. tale. in prin. Acc.

b *Constabat*] vt & C. de pac. l. fin. & de inutil. stipu. l. ex eod. Sed cōtra C. de act. emp. l. si quis seruū, vbi valet pactū sup bonis viuentis. Sed solu. vt ibi. Item cōtra. sup. de hær. ven. l. 2. §. illud, sed ibi abūdat maximè, vel aliter, vt ibi notaui.

c *Donauit*] quātum ad propositum. Acc.

d *Succesisset*] s. cognatæ. Acc.

e *Gentium*] quo prohibitum erat donatio, qđ superfluitis erat.

f *Festinasset*] s. donare, sic su. de vulg. substitu. l. 2. §. interdum. Acc.

g *Iudicandas*] vt. & inf. l. prox. Sed contra C. d cap. & post limin. te. l. nec nos, vbi vī non nocere, q̄ sic gesserit. Sed solue. vt ibi. & iūge seq. l. cum ista.

h *Non est, vt indigno*] vt sup de ijs, quib. vt ind. l. 2. in fi. & sic fisco applicabitur: vt sup. de inoffic. testa. l. Papinianus. §. meminisse. & C. de his quib. vt indig. l. 1.

Donationes] CASVS. Dicit, q̄ scholaris, vel aliquis alius potest donare amasiæ suæ. & licèt matrimonium post sequatur inter eosdem: non vitiatur donatio, si autē dubitatur fuerit vxor eius ante donationem factam, vel non, tunc inspiciendum est. &c.

Species] Mater filiā suam cum Titio matrimonio collocauit, & dedit dotem. Item dedit viro filiæ suæ, & cōsecutus filiæ quasdā res extra dotē in p̄sentia filiæ suæ, & ipsa filia vī commisisse viro custodiā earum rerum, postea vir cauet se habere eas res extra dotem vsibus filiæ deputatas. nunc mater aliquantulū irata cum filia, vult reuocare has res, non potest. nec obest filiæ id, quod vir fuit confessus se hīe illas res ad vsum filiæ, siue vxoris suæ, quasi proprietas remāserit penes matrē, quia nō hoc potuit hęc verba, sed peculiū filiæ à dote discreuūt, siue sepatā, si ut filia magnā offensam fecisset matri, tunc mater bene pōt reuocare.

Pater qui filiæ] Pater donauit filiæ suæ existenti in potestate mancipio, postea pater emancipauit filiam, vī confitetur donationem, ex quo nihil in emancipatione dixit.

Eiusmodi lege depositi] Deposui penes te mille, hoc acto, vt reddas ea tantum mihi, aut Aelio post mortem meam non videtur donatio facta in Aelium.

Perfecta donatione (sic)] Ille q̄ cōmisit crimē lesæ maiestatis, non potest de cætero donare de suis bonis. Fr. Acc.

i *Conuenit*] vt ff. eo. l. affectionis, nisi à milite: vt C. de do. int. vir. & vxo. l. 2. & nisi erat, vt vxor, quæ vxor esse non poterat, vt su. de do. int. vir. & vxo. l. hæc oratio. §. 2. Acc.

k *Iure*] sic C. de admin. tut. l. sancimus. & ff. de reg. iur. l. in ambiguis. §. 1. & inf. de itine. actuq. priua. l. 2. Acc.

l *Præcesserit*] ante perfectas donationes. Acc.

m *Comparatis*] nā in liberę mulieris. &c. vt su. de ritu nupt. l. in liberæ. & in dubijs, qđ verisimilius est. īspicit: vt inf. de reg. iu. l. in obscuris. nisi aliqua indicia ostēdāt eā concubinam, vt apparet per hoc, q̄ hic subijcit: vt su. de concub. l. in concubinatu. secus autem est iure canonū: vt 30. q. 5. c. 1. i fi. n *Perpendendum*] .i. inspiciendum.

o *Tabulas*] f. nū vel solas, vt & C. de nupt. l. si vicinus. & l. neq. & inf. de regu. iu. l. nuptias. Acc.

p *Nomine*] sic ff. e. l. si pater. & l. fi. §. fin. & C. fa. er. l. filiæ cuius. & ad hoc operatur præsētia. de qua subijcit: vt & inf. de sol. l. qui decem. §. 1. in fi. §. & de fur. l. salsus. §. si is qui. & su. de don. inter vir. & vxo. l. ii seruus cōis. & su. de pos. l. in diē. in prin. & su. de negot. l. fideiuss. §. fin.

q *Offensam*] leui offensa. secus in graui: vt in fi. huius. s. Acc.

r *Quod vir*] ideò, q̄ vir &c.

s *Puellæ*] per quæ verba videbat vsus tantum, vel vsufructus filiæ datus: vt sic posset reuocare q̄ pœnitentiam, sed aliud est, nam appellatione vsus quādoque plene proprietas significatur, & per præcedentia verba sequentia intelliguntur: vt sup. de au. & arg. leg. l. species, & de vsufr. earum rerum, quæ vsu con. l. fi. & su. de vsufru. l. Proculus. & sup. de seru. rust. prædio. l. qui duo. & de leg. 1. l. si seruus plurium. §. fi.

t *Modus*] talis ex quo facilè possit fieri reuocatio.

u *Separetur*] quę videbatur penes matrem remansisse. vsufructu matris competente.

x *Sed peculium*] i. res paraphernales. vt su. de iure dot. l. si ego. §. dotis. aliàs aliter hæc dictio ponitur, vt sup. de pecu. in ipsa rubr. nc. Acc.

y *Offensa*] alias offensa, & aliàs offensam. l. offendētē: revocat ergo, vt subijcit, & C. de reu. don. l. his solis, sed hodie ex tribus tantum causis: vt in Auth. de nupt. §. matertera.

z *Non ademit*] cum emanciparet. l. 20.

a *Perfecisse*] vt & C. e. l. siue emāciparus 2. respon. & facit C. de pecu. eius, qui li. me. l. 1. & Inst. de leg. §. peculium. & C. de emanci. li. l. fi. Sed arg. ff. C. de bon. quæ lib. l. cum oportet. §. pen. sed ibi in premium emancipationis. s. vsu fructus. Acc.

b *Eiusmo-*

*De iteli. hui⁹ text. vid. Mar. Ant. Nat. l. hac cō sultissima §. ex imperfecto. n. 7. C. de test. & g Cagl. fi n. 1. C. de pac.

1† Aliàs, Marcian. lib. 7. resp.

2† P. F. ff. est. pōt.

3† P. F. o. decess. q̄.

*Vi. c. illud. ext. ē p̄s vbi ita dit. quib. īditus vxor præsumi queat. *Bal. in l. cū virū. ī 3. col. C. de fideic. veri q̄c. nū q̄d donatum, & Alc. in l. fi donatiōe C. de coll. in x. colū. reputant istū text. fi ad hoc. q̄ ff. inf. det filio dotalia bona in peculiū, & donatio inter viuos: iā iste text. nihil facit ad propositū. prout videre poteris hoc in nouis interpr. Bolog.

4† P. Flo. fuit.

5† Repetitione alij legunt.

6† P. F. ff. est. res.

7† Alij addunt eo. q̄ &c.

8† P. F. ff. est. rūdi.

9† P. F. videbatur.

a *Eiusmodi lege*] ideſt pacto: vt ſup.depoſiti.l.1.§.ſi conueniat.Accurſius.

b *Domini*] id eſt,deponentis.M.

c *Donationem*] in Aelium,vel depoſitarium: & ſic Aelius non agit vtili depoſiti,vel alia actione: vt Inſt.de inuti.ſtipu.§ alteri. nec ob.ſ. depoſi. l. Publia. in prin. vt ibi dixi.nam ibi ſilio:hic extraneo. Itē nec ob.C.ad exh. l.ſi res.l 6.ga ibi ſpāle: vt & ſ.ſolu.ma.l. Caius.vel hic de rigore,ibi de æquitate.ſed certe nihil impedit agere Aeliū vtili depoſiti:vt d.l cum res. & tamen non eſt ſibi donatū, qua id reddit hi di deponentis. & facit ſ. eo.pol.1.§. pe. & ſ.proxi.§. Acc.

d *Perdet lumen*] it,maieſtatis:vt inf.de ver. ſig.l. quos nos. idem in ſimilib.caſib quos notaui ſ. de eſt. l. ex iudicio rū, nec ob. ſ. eo.l. poſt cōtractum. quia hic ſpeciale. Ac.

e *Teneat*,vt bona paterna ei auferantur: vt Inſti.de hęred.inteſt.§. per contrarium. & C.ad l. Iul. ma.l. pe.& l.ſi. Accurſ.

f *Poſtulatus*] i.accuſatus. Accur.

Vtaris] CASVS. Conceſſi tibi p̄.annuo,vt quādiu voluerit,vtaris domo mea. hoc poſſunt reuocare hęredes mei. Franc.

Vtaris] precario. Accurſius

g *Ex voluntate*] hic declarat eſſe precariū,quod ex voluntate durat,& reuocatur: vt ſ. de precario, l.1. §.1.& l.2. Accur.

h *Mutare* ,ſic & ſ.de acq. poſſ.l.ſundi.§.1. nam & ipſe defunctus poſſet. Item eſt contra. ſup.eo.l.Aquilius.Sol.vt ibi. Acc.

Vtiſi quid] CASVS. Quod ex cauſa donationis tibi date promiſi,nunc cōſtituo hoc idē me ſoluturum. di q̄ ſi conuenior de conſtituto, non tenetor in ſolidum: quia inſpicitur origo contractus. Secundo dicit, ex cauſa do. condemnatus in ſolidum,ſi conuenior iudicati,non fiet exactio,niſi in quantum facere poſſim.

Pactum & depoſitum reſtituatur alteri,quam deponenti,non inducit donationem in perſonam illius. Pau.

¶ Eiuſmodi lege [a] depoſita in ædeārca, vt eā ipſe ſolus, qui depoſuit, tolleret, aut poſt mortem domini [b] Aelius Spectatus, non videri celebratam donationem [c] reſpondi.

Reus criminis læſæ maieſtatis non pōt donare,ēt ſi non ſit de crimine accuſatus. Pau.

¶ Perfectæ [1†] donationes eſſe non poſſunt poſt crimen perduellionis [d] contractum,cum hæredem quoque teneat, [e] & ſi nondum poſtulatus [f 2†] de vita deceſſerit.

Conceſſio ad vſum indeterminatū,dicitur precariū,non donatio: & tranſit ad hæredes concedentis, & poteſt per eos reuocari.b.d. Paulus.

Scæuola lib.5.Reſp.

LEX XXXIII.

LVcius Titius epiſtolam talē miſit:Ille illi ſalutē. Hoſpitio illo quandiu volueris, vtaris [g 3†] in ſuperioribdictis, & his oibus gratcitò: ideque te ex voluntate [h] mea facere,hac epiſtola notum tibi facio: quæro,an hērdes eius habitationem prohibere poſſint? Reſpondi, [4†] ſiñ ea,quæ proponerentur, hæredes eius poſſe mutare [i] voluntatem.

Ex cā donationis obſtat priuilegium, ne quis condemnetur, niſi in quantum facere poteſt: & poſt conſtitutam & poſt rem iudicatam. Bar.

Hermog libro 6. iuris Epit.

LEX XXXIV.

QVid,quod ex cauſa donationis ſtipulantis [5†] ſpoponderat, ſolui conſtituit, actione pecuniæ conſtituræ nō in ſolidū,ſed in quantū facere pōt,cōuenitur. [k] Cauſam.n.& originem conſtituę pecuniæ,non iudicij [l] poteſtatem præualere placuit. Sed & condemnatus ex cauſa donationis, [m] in actione iudicati [n] non fruſtra deſiderat,in quantum facere poteſt,cōueniri. [o]

Si tibi do,vt ſtatim mihi reſtituas,non impeditur dominij translatio,ſi ex reſtitutione remaneo tibi obligatus. P.

¶ Ea lege donationis cā pecunia Titio numerata, vt ſtatim donatori mutuo detur,nō impeditur dominij translatio: [p] ac propterea ijſdem nummis donatori crediris,nouum dominium in his quæritur.

Diſtinctio legis, diſcretis. C.qui teſt.fa.poſ.habet locum in cōtractib.inter viuos. Par.

¶ Mutus & ſurdus donare non prohibentur. [q]

Exceptio merè perſonalis, quæ obſtat delegāti,non obſtat ei,cui facta eſt delegatio.Bar.

¶ Si cum Primus [r] tibi donare vellet, & tu donādi Secundo voluntatem haberes, Primus Secūdo ex voluntate tua ſtipulāti promiſerit,perficitur donatio: [s] & q̄a nihil Primus Secūdo,à quo cōuenitur,[t] donauit:& q̄dē in ſolidū,non in id q̄d facere pōt,cōdēnatur. Idq; cuſtoditur, [u] & ſi delegāte eo, qui donationem erat acceptu rus, creditori eius donator promiſerit. 6† hoc etenim caſu creditor ſuū negotium gerit.

Patre patiente ſtipulari filium, perficitur donatio: hoc dicit. Bart.

Paulus libro 5. Senten.

LEX XXXV.

SI pater emācipati filij nomine donationis animo ſolidum.idem ſi promiſiſti creditori meo. Franc. Accurſ.

k *Conuenitur*] ſic & in dote: vt ſup.de conſt. pec.l.quod ſi maritus. in princ.

l *Non iudicij*] i.actionis de conſtituta in iudicium deductæ.& ſic C.ad Mace.l.ſi filius.ſ. de fideiu.l.tutor. circa prin. & ſ. de iu.do.l. ſi ex lapidicinis: & C. ſi cer.pe.l.ſi ex pretio. & ſ. de pti. cre. l.1.§. patuique. Sed an.ſ.ſ. de pec. l.1.§. ſed & ſi filius. in ſi.§. & ſ. de no. l. pe. & de re iu.l. Neſennius. in princ. & ſ. de neg.geſt.d.iuuentio.ſed in hac vltima ex culpa vel dolo ſequenti naſcitur hæc actio. neg. geſt. in ſolidum.Accur.

m *Donationis*] in ſolidum.

n *Iudicati*] quæ dī in factū: vt C.de reb.cre di.l.actoti.Accur.

o *Conuenire*] vt ſ. de re iud.l.Neſennius.§. fi.& no. poſt ſentētiā opponi peremptoriā. & ſic eſt ſ. C. ſen. reſcin.nō poſ l.perēptorias. ſed hic ſpāle, vt & in alijs caſib. quos notaui C. de iu.& fa. ign.l.1.& eſt rō huiꝰ ſpālitatis, ne ex liberalitate,&c. vt ſ.de re iu.l. ne ex liberalitate. & ſ. de ædil. edic. l. ad res.2. reſp. Accur.

p *Tranſitus*] à donatore in donatarium. ſed certè imò impeditur: vt ſ. de ſol l.q ſic. q̄ eſt ſ.Solu ibi de rigore: hic de æquitate: vt ſ. Il cer.pet.l.ſi tibi & facit ſ. eo. l.ſ. §.item cum ipſe.

q *Donare non prohibentur*] nec paciſci: vt ſ. de pac. l.item quia conuentiones, & intellige hoc cum infortuniū eſt diſcretum, vel concurrit,caſu tñ: quia ſi à natura ſit ſimul,& ſurdus & mutus,inter viuos donare non p̄t: 1 vt ar.C. qui teſta. fac.poſ.l.diſcretis. & facit ſ. de act.& obl.l in quibuſcunque. Accur.

r *Si cum Primus*] propria nomina ſunt Primus, & Secundus.vel appellatiua.Accur.

s *Perficitur donatio*] inter omnes perſonas:vt & ſup.eo.l.2.§. cum verò. Accur.

t *Conuenitur*] ex ſtipulatu. Accur.

u *Cuſtoditur*] vt in ſolidum teneatur delegatus & facit inf de re iudic. l. Neſennius.i prin.& ſup.de doli except.l.putè. §.ſi eum.& inf.de nouatio l.ſi quis delegauerit.& l.penult. & ſupra eodem.l.ſecunda.circa principium. & l.in ædibus §.penultimo. Accurſius.

SI *pater*] CASVS. Pater ſuam propriam pecu-

¶ *Ea lege*] Numerauit tibi decem ex cauſa donat. hoc acto vt incontinenti mihi eadem mutues.dicitur quod donatio eſt,& tu mihi mutuando mutuum fecis.

¶ *Mutus*] Mutus poteſt donare. Item ſurdus.

¶ *Si cum Primus*] Cū velles mihi donare decē,& ego Titio: dixi vt promitteres illa x. Titio: promiſiſti.dF q̄ teneris in

1† Ratæ.

2† P.F.de eſt de.

3† P.F'o. vtaris. ſuperiori. dixtisolibes gratiito.id.quę. &c.

4† P.F. reſpondit.

5† P.F.Aſtipulantis.

1 Iſtā glo. excludit ſin.Ro.& Alex.in l. diſcretis. C q teſt. fac.poſ.ad hoc quod dict. d. l. diſcretis. hēt locū in contractib.inter uiuos.

6† P.F.& hoc enim caſu.

niam nomine filij emancipati mutuauit,& animo donandi eundem filium passus est stipulari illam pecuniam sibi reddi.dicitur quod donatio hæc tenet.

¶ *Si quis* Dedisti mihi x.vt te captum ab hostib.extraherẽ. & extraxi. dicitur ꝙ hæc donatio irrevocabilis est, & quasi merces laboris mei videtur.Plane.

a *Pecuniam*] etiam suam. Accur.

b *Stipulatus est*]idem si non fuit stipulatus: vt ff. si cer. pet.l. certi condictio § ff nummos. Accur.

c *Non pōt*] vt & ff.eo. l.fi.§. fi. & ar. ff.cod.l. donationes §.species. & C.de iu do.l.2.

d *A latrunculis*] differunt enim : vt ff.de cap.l.hostes Accur.

e *Prae*] ideſt quia eripuit. Accur.

f *Irrevocabilis*]etiam ingratitudine secura. M.cum nec præextu meus rescinditur: vt ff. quod me. ca.l. metum.§. sed licet : nisi ipsemet fraudem participauit:vt C.ꝙ metus cā l. non interest. quæ est ff. & facit ff. de neg.gest.l.nam & Seruius.Accur

g *Certo modo*]a legib. taxato. aliàs. f. vsque ad quingentos solidos.Mar. sicut in.homo nō æstimat: vt ff. de ed.ed.l iustissimè. sic nec quod salutis eius causa dat: vt hic.

A Deum]CASVS. Manumisi Stichum:eidē epistolam mādaui. in qua inter cætera hoc fortè inebatur : cum hoc sit ꝙ te manumisi : concedo tibi oē tuū peculium quicquid hēs tā in nominib q̄ in reb. mouentibus : siue in numerato.i.In pecunia. tandē lapsu ipis eundem Stichum hēdem instituui in bello:Semproniū ex triente:nec de peculio Stichi aliquid dixi in testamento : nec iussi act. peculiares cedi Stichoquæritur an actiones peculiares Stichus possit in solidum intentare contra debitores peculiares.an pro parte hæreditaria? & dicitur quod pro parte hæreditaria tantum. de hoc dic plenè:vt in glo. Accur.

¶ *Lucius*] Ego Sempronius proponens in corde meo fundū donare Mæuiæ:antequam donem.& tradam eum. obligaui procentum cuidam fœneratori,puta Lozolo Florētino: tādem eum fundum tradidi Mæuiæ ex causa don.& in vacuam poss.fundi eam induxi.dī ꝙ donatio est perfecta : & quod Lozolus haberet illum fundum obligatum. Accur.

h *In nominibus*]ideſt actionibus.

i *In numerato*]in pecunia. Accur.

K *Ab vtrisque*]ideſt vtrique.

l *Portionibus*]ſ.in nominibus. non enim per talem epistolam aliquid fuit quæsitum libertis in nominibus : & est rō: quia huius mandatum per epistolā morte finitur : vt C. de act.& obl l si quidē. sup.de pec.l.si Stichus. secus si fuissent cessæ,& sic facta procuratio in rē suam : vt C.de don.l.illā. vnde cautè dicit concedere. non cedere & sic ro concedo. sed non cedo.secundum Bul. vel si diceres hic fuisse cessionem : dices non finiri morte & quod dicit in fi. die stricte iure,secus de æquitate. secundum Ian per d.l.illam & quia non est traditio,sed cessio esset loco traditionis:non df nulla quasi nudo pacto facta. Item est secunda rō quia tēpore huius legis non fiebat donatio nudo pacto,sed ita si interueniret stipulatio vel traditio,q̄ traditio in nouis fieri non poterat : vt ff. de acquir. post.l.possideri i prin. sed corporalium sic : quæ vt fieri etiam si apud libertum erant res tempore emissæ repistolæ : vt ff.de acq. ſpondit. ter.domi.l.qua tōne §.interdum & ff.eo.l. absenti.quod non sic esse potest in incorporalibus hodie autem hæc secunda ratio nō obesset : vt C.cod.l si quis argentum §.pen. Item non obst. contra quod signatur:C. de iu.do l.2. quia ibi donatarius est stipulatus a nomine ideſt à debitore. Accur.

m *Donauit*] quantū ad destinationem.

n *Obligauit*] quod vt potè dominus facere potuit iste donans.

o *Perf Bam*] maximè ea ratione, quia postea in vacuam possessionem induxi .sed & idem dicam . & si hoc non fecisset:nam donatione facta,licèt postea obliget, non reuocat eam per hoc: vt arg.C.de leg.l.3.& Insti. de leg §. si rem suam. sed personaliter tantum ageretur : vt C ff.cod.l si quis argen.§ pen.& C.de rei vend.l.seruum. sed vide ur reuocari per obligationem : vt sup. de do.inter vir.& vxo. l cum hic status. §. si maritus . & C.de do. inter vir. & vxo.l. si maritus.quæ sunt contra. Sol. illa odiosa, hæc fauorabilis . ꝙ non placet ꝙ illa sit odiosa:vt ff.de do int.vir. & vxo.l.si id quod §.si quas. sed illa est sol. quia hæc tenuit ab initio.illa non.vnde facilius illa reuocatur.quam hæc.sic potest notari ex duab.l.gib. Nam præterito nato ideſt ille,qui iam est natus : ipso iure non tenet testamentum : & etiam si decedat viuo patre. non confirmatur Sed præterito posthumo valet testamentum: & licèt eius natiuitate rumpatur:si viuo patre decederet.reconualescit: vt Insti.de exhæ.lib.in prin. & sup. de iniusto test l.posthumus. Accur.

p *Habere*]quia transiuit cum sua causa: vt ff.de pig.act.l.si conuenerit. §.si fundus & C.de dist. pigno. l. si debitor. & C.de don.inter vi.& vxo l.siquidem Accur.

q *Pecuniam dedit*]ſ.noie eius: & hoc quæ fuit certi cōdi. dictam:vt ff. si cer.pet. l.certi condictio l.si nummos. Accur.

r *Ad Labeonem*]i.ad Labeonis vtilitatem & eius nomine vt dixi,animo donandi.Accur.

ſ *Eius*]uiæ.vel Labeonis.

t *Confectam*]vt ff.eo.l.si pater.in prin.& l.donationes.ſ.species & ar.ff.ti.1.l.nouorum causa.§ Titia chirographa.& ff.de neg.ge.l Nesennius.circa fi.vbi dicit.maximè si ēt in ratione,&c.Sed ar.contra.ff.eo.l.nuda. sed hic nō est nuda. Accur.

1† P.F.de est esse.

2† P.F.de est captū.

* Istū tex. ēt sua gl. sing.excla mauit Ro. i suis sing. fol. 19. sing. 504. Sed aduerte, quia Ro. nimis largè intellexit istum tex. vt vide re potes hic in nouis interpret. Bol, adde quod voluit allegare Ro.sin. 514. in c. donatio reuocat . quem ad hoc allegauit pro sin.Gu.de Cug. in l. si tibi si cert. pet. Quod tñ limita, vt procedat in donatione remunerato ria si merita erant obligato ria.ita ēt limitat Bal.in l.si donatione. col.2. C. de col. & Cy. in l. vt liber. eo. titu & oīnò per Alex.in l. iurisgentiū.§.quinimo. ff. ad pac.vbi ēt Bar. & in pālle.l. si donatione.& cōs. 52. vol.4.

3† P.F.nō merces eximij laboris.alias non merces .

4† P.F re epistolæ : vt ff.de acq. ſpondit. ter.domi.l.qua tōne§.interdum & ff.eo.l. absenti.quod non sic esse potest in incorporalibus hodie autem hæc secunda ratio nō obesset : vt C.cod.l si quis argentum §.pen. Item non obst. contra quod signatur:C. de iu.do l.2. quia ibi donatarius est stipulatus a nomine ideſt à debitore. Accur.

5† Percepit, & P. F. cepit.

6† à Labeone. P. F.

DE MORTIS CAVSA DONATIONIbus, & capionibus.

¶ *Dixit de donatione inter vivos, nunc de ea, quæ fit causa mortis.*

De mortis causa donationibus, & capionibus.

TITVLVS. VI.

Nota, q̃ille, qui donat causa mortis, vult, q̃ donatio nõ habeat effectũ se viuente, sed demum eo mortuo vinẽte donatario. Pau. de Cast.

Marcellus [1] † lib. 9. Instit.

LEX I.

MOrtis causa donatio est, cum quis habere se mauult, [2] † quam eum, cui donat: magisq; eum, cui donat, quam hę redem suum. [2] Et sic apud Homerum Telemachus donat Pirao. *

Licet ista lex ponat tres species donationis: possunt tamẽ reduci ad duas principales. Pau. de Cast.

Vlpianus lib. 32. Dig. 3 †

LEX II.

IVlianus lib. 17. Digest. tres esse spes mortis causa donationum ait. Vnã, cum quis nullo præsentis periculi metu conterritus, sed sola cogitatione mortalitatis donat. [b] Aliam esse speciem mortis causa donationum ait, cum quis imminente periculo cõmotus ita donat, vt statim fiat accipientis. [c] Tertium genus esse donationis ait: si quis periculo mortis non sic det, vt statim fiat 4 † accipientis, sed tunc demum, [d] cum mors fuerit insecuta.

Ista lex cum sequẽtibus declarat secundam speciem donationis, de qua in l. præcedẽti. Pau. de Cast.

Paulus lib. 7. ad Sabiu.

LEX III.

10 ij MOrtis causa donare licet non tantum infirmæ valetudinis [e] causa, sed periculi etiã propinquę mortis, [f] vel ab hoste, vel a prædonibus, vel ab hominis potentis crudelitate, aut odio, aut nauigationis ineundæ.

Caius lib. 1. rerum quotidianarum siue aureorum.

LEX IV.

AVt per insidiosa loca iturus. 5 †

Vlpianus lib. 2. Instit.

LEX V.

AVt ætate confectus. 6 † Paulus li. 7. ad Sabin.

LEX VI.

HAec enim oia instans periculum * demonstrãt. [h]

Donatio causa mortis etiã facta ante crimen cõmissum, & nõ cogitatione criminis, secuto crimine, & etiã condemnatione, rescinditur. Pau.

Vlpianus li. 32. ad Sab.

LEX VII.

SI aliquis * mortis causa donauerit, [i] & pœna fuerit capitis affectus, remouetur donatio, vt imperfecta, [k] quã uis cæteræ donationes [l] sine suspicione [m] pœnæ [n] factæ valeant.

Quidquid occasione mortis alterius capitur, causa mortis capio nuncupatur. Bar.

Idem lib. 8. 7 † ad Sabin.

LEX VIII.

QVi pretio accepto hrdi tatem [o] prætermisit, Pfiue ad substitutum peruentura sit hæreditas, siue [8] † ab intestato successurum, mortis causa capere vr. [9] Nam quicausa mortis capere. sed si donauit pater causa mor. † lij sui mihi x. hoc pacto, vt si cõualescat filius et donanti reddam, tunc demum dicitur quod hæc donatio teneat. Fr. Acc.

o *Hæc autem* §. tibi dela am.

p *Iussit nobis*] cepudiauit.

q *Videtur*] aliud est mortis cã donatio, q̃ à defuncto qnque tradit, vel permittit, vt s. l. 3. aliud pretio cã capio, sua - b alio dat. vt patet g hæc exempla, & j. cod. l. mortis cã capio

Ad hoc aũt pertinet attendere, quia tunc cũ est liberatus eo periculo, cuius metu donauit, reuocata est donatio, vt ar. sup. si cer. pet. l. non omnis, & sup. eo. † si inter. cau.

g A *Vt ætate confectus*] cum sit adeo senex, quod quotidie redat mori. Acc.

h H *æc enim. Periculum demonstrant*] licet valetudo cesset. R. g.

i *Si aliquis*] CASVS. Si aliquis commisit delictum, propter quod timet mori, & cã mortis dormit aliquid alicui, & postea fuit decapitatus. dr qd revocatur donatio prædicta, licet secus sit in dona. simplici sine suspicione pœnæ facta. Fran.

Donauerit] timore pœnæ à iudice inferendæ, vel alia ratione, vt sup. de inius. test. l. si quis filio ex 5 † ituro. tom. Accur.

k *Vt imperfecta*] quia extrema confirmatio deficit, locus in ea, q̃ 6 † confecto. & P. F. fit a vito in vxorẽ, vt C. de do. inter vir. & vxo. l. res vxoris

l *Donationes*] inter vi uos. Acc.

m *Suspicione*] maxime subaudi. vt s. tit. 1. l. post † ctum. in fin. quę est contra. vel hoc determinat, visi fiat in fraudẽ non teneat & potiꝰ sic, vt ibi.

n *Pœnæ*] nisi sit crimen p duellionis. Ac.

Qvi pretio] CASVS. Hæres instituus habitis cẽtũ repudiauit hær. & sic peruenerũt bona ad substitutũ, vel agnatũ defuncti. dr qd hęres repudians illa cẽtũ, q̃ habuit ob hoc, vt cã mortis capere. Itẽ seruus † testõ dñi iussus esse liber, si dederit mihi decem, & dedit: videor illa x. cã mortis capere. Itẽ si relictum est tibi legatũ puta fundus a testatore, si dederis x. mihi. & dedisti, videor illa x. capere cã mor. & intelligo in ojb. supra dictis exẽplis, qũ videor capere illud lucrũ cã mortis testatoris. Itẽ si pr cã mortis filij sui donauit mihi x. vel cã mor. cogitans, videor

• Iste tex. vr inuere q̃ illa dr donatio cã mortis q̃ hr mortis metus, sed tu ne fallare ad uerte, q̃ et si fieret in mortis articulo nulla facta mẽtione d mortis nihilominus p̃sumeretur, & diceret eẽ donatio ltet vi uos ita cõcludit Alex. cons. 14. vol. 3. per l. vbi ita donatur. inf eo.

• De istell. huius l. vi de Han. i l. post cõtractũ. n. 18 de dona. Tr.

7 † P. F. 7. 8 † P. F. siue dr eo ab intestato successurus.

21 P. Flo. Marcian. l. si quis eum, vade. vt hic diff. ar. a legato. dic tradendo in vita, vel obligando se legatario. nam tũc est donatio cau. mortis, q̃ dõ nullum istorum est, dicitur legatum: 21 P. Flo. vult. Sed subintelligitur. mutis. idque Græco dicẽdi genere. Ant. Aug. li. 4. emẽ. c. 8. *Odyssęę 17. circa finem. cum inquit. Ile[illegible] &c. vsque ibi [illegible] 21 P. ad Sabin.

a *Quam hæredem suam*] vt & inf. eo. l. Senatus. §. 1. & Instit. de don. §. 1. sed nonne hoc idem est in legato? Certe sic. vt sup. de cond. & dem. l. si quis eum, vade. vt hic diff. ar. a legato. dic tradendo in vita, vel obligando se legatario. nam tũc est donatio cau. mortis, q̃ dõ nullum istorum est, dicitur legatum: ne attenta ratione huius legis non differat a legato. vt plene no. inf. eod. l. Marcellus. §. Pau.

b *Vt iam Mortis ait donare*] & hæc sim P. non reuocatur. Accur.

c *Accipientis*] sed reuocatur eo conualescente. vt sup. tit. 1. l. 1. item cum ipse.

d *Tunc demum*, Sic ergo act is mortiẽ is pẽdet, & licet cõtra, cõmunia p̃. o. l. fi. in §. Sol. nec hic pẽndet. nam statim tenet donatio, sed dominij translatio suspenditur, vt & l. p. tit. l. 2. §. si pecuniam. ai ibi non pendet. tenea, vel non. ex quo enim cedit dies legata sentiuntis, statim certum est cedat vtiliter, vel non: vtile sit legatarius. vel non, qd non est, si vnus socius 4 † P. F. fa ciat. Moriẽtiũ actus, an suspendi possint. imponat inter viuos seruitutem rei cõi, vt in princ. l. receptum, & ideo ibi dicit actũ viuentium suspendi, & non actum defuncturum.

MOrtis causa] CASVS. Ille dr donare cã mortis, qui timore infirmitatis, & pr̃ns mortis donat vel qui timet occidi ab hostib. aut itinere per loca dubia timet morte. & pp hoc don. vel ætate confectus donat, quia a leo tenex est, vt quotidie expectet mortẽ: hæc. omnia instans periculum demonstrant. & h. d. hæc lex cum trib. seq. Fran. Acc.

e *Valetudinis*] præsentis.

f *Propinquæ mortis*] speciatæ subaudi ab hoste &c. non aũt per valetudinem. & coniunge tres sequentes leges, cum illa

C.de pact.inter emp.& vēd.l.qui ea. & ℨ iure do l.Et.& C. ex.l.legem.nisi in casu favore alimētorū: vt C de don quæ sub modo.l.1.Itē nota, ℣ ad id qd hic & superiori rñ. dr: facit quod dr de pacto addictionis in diem, quod quandoqi facit venditionem conditionalem resolui sub conditione: vt ℨ.de in diē addi.l. 2. sic & pactum legis cōmissoriæ facit resolutionem cōditionalem: vt ℨ.de le.commiss l.1. & in illis casibus datur q̄nque in rem. nam si dico, fit inempta, datur rei vēdi. vt C. de pac inter empto. & vendito. l. cōmissoriæ. Si dicam dñium rei ad me venditorē pertinere: non potest agi rei vēd. sed actione ex eo contractu: quia verbū pertinere latissimè patet: vt ℨ.de verb.sig.l.verbū pertinere. Et sp in obscuris qd minimū est, sequimur: vt ℨ.de reg.iu.l. sēper i obsc. & ar.C. d iu.dot l.ēr. & de do. ante nup. l. sicut. Idem si dicā, res me sequat: vel mihi restituat: vel ad me reuertat: vt C.de pac.Inter ēpt.& vēd.l.j.& 3. ar ℨ.ℨ. d do ca. mor. l.si mortis ca. res.

a *Propria*] i mera.

b *Factum* ,idest liberalitatem.

2 † Aliàs, 60. c *Nec vnquam*] am non hēt tacitam conditionem si sequatur matrimonium, nisi fuerit expressa, vt hic subijcit, & C de don. ante nup. l. si filiæ. & l. si tibi. & l. si ante. & l. si mater. & l. Præsidi & l.cū vetes.in prin.hodie hēt si modò per alterum remanet: vt in l.cū veterū. & hoc interueniēte osculo aliàs ferua, quod dr in eo.tit. C.de donat.ante nupt.l. si à sponso.

3 † P.F.lo. promiſit. d *Species*] id est res data.

e *Priori*] vbi diximus eam non reuocari, vt ℨ prox.respon.

f *Easpersonas*] s.inter sponsum & sponsam.

g *Soluatur*]nā statim fuit res facta accipientis: vt ℨ. Item.

Si cum filiusfamilias] CASVS. Si filiusfamilias promisit animo donandi Titio decem iussu patris: valet promissio perinde, ac si fideiussores dedisset. quæ verba expone vt in glo. si autem pater volens donare Titio, iubeat filium suum promittere Titio decem ex causa donati, dicitur ℣ tenetur filius, si ipse debeat tantum patri, quantum pro eo promisit: alias non.quod expone vt in glo.

℣ *Cum verò*] Volebam Titio donare decem, & tu mihi decem, mandato meo promisisti Titio pro me. dicitur quòd donatio vtraque est perfecta scilicet mea & tua. sed si tu credens te debere mihi decem, cum non debeas: promisisti ea pro me Titio, cui donare volebam: dicitur quòd tu habes exceptionem contra Titium petentem: & etiam condictionem sine causa, vt ab ista promissione libereris. Item credo me tibi debere decem, cum non debeam, & promisi ea cuidam, quem credebam creditorem tuum, pro te, cum non esset. habeo exceptio. si petat: & condictionem sine causa: vt liberet me à promissione.

℣ *Si pecuniam*] Donasti mihi decem eo pacto, vt tunc hæc pecunia fieret mea, cum Seius Consul fieret, dicitur ℣ si Seius efficiatur Consul quandocunque, siue te viuo, siue post: pecunia prædicta mea fiet, secus autē erit si cum volens do-

nem valere, propria [a] appellatione vtimur, & factum [b] demonstramus, quod ab eo proficiscitur, qui liberalitatis gratia aliquid dat, vt confestim faciat accipientis, nec vnquam [c] vllo facto ad se reuerti velit. Cum verò dicimus, si hac mente donat spons sus sponsæ, vt nuptijs non secutis species [d] 1 † auferatur, posse repeti: non contrarium priori [e] dicimus, sed concedimus inter eas personas [f] fieri donationem eam, quæ sub conditione soluatur. [g]

Filius potest voluntate patris donare, & pater delegando filium suum debitorē, vel extraneum, qui sibi donare velit, donare potest: & exceptio, quæ obstat deleganti, obstat ei, cui facta est delegatio ex causa lucrativa, vel ex onerosa putativa. Bart.

Idem lib.6. [2] † Digestorum.

LEX II.

SI cum filiusfamiliàs pecuniam [h] donare vellet, patris iussu eā promiserit, 3 † valet donatio [i] perinde, ac si fideiussorem dedisset. [k] Si verò pater donaturus Titio pecuniam, iusserit filium suum eam promittere, poterit dici interesse, 4 † an debitor filius patri suo fuerit, necne. Nam si tantundem filius patri debuit, [l] quantum promisit, valere donatio intelligitur perinde, ac si quemlibet alium debitorem [m] pater iussisset pecuniam promittere. [n]

¶ Cum verò ego Titio pecuniam donaturus, te, qui mihi tantundem donare volebas, iussero Titio promittere, inter omnes personas donatio perfecta est. [o]

Exceptio quæ obstat deleganti, obstat ei cui facta est delegatio ex causa lucrativa: & etiam ei, cui ex causa onerosa, putativa tamen, & non vera. Paul. de Cast.

¶ Aliud ius erit, si pecuniam, quam me tibi dare 5 † debere existimabam, [p] iussu tuo [q] spopondero ei, cui donare volebas. exceptione enim doli mali tueri me potero: & 6 † præterea incerti [r] condictione stipulatorem compellam, vt mihi acceptam 7 † faciat stipulationem.

¶ Item, si ei, quem creditorem tuum pro te, cum non esset, habeo exceptio. si petat: & condictionem sine causa: vt liberet me à promissione.

¶ *Si pecuniam*] Donasti mihi decem eo pacto, vt tunc hæc pecunia fieret mea, cum Seius Consul fieret, dicitur ℣ si Seius efficiatur Consul quandocunque, siue te viuo, siue post: pecunia prædicta mea fiet, secus autē erit si cum volens donare mihi decem, mihi ea per quendam mandabas: & antequam daret, decessisti. nam reuocatur donatio.

¶ *Titio*] Titio decem donauit, vt inde emeret sibi Stichū. antequàm eum emat, decessit Stichus. an repetam pecuniā. quæritur? Certè si hæc cā, siue conditio fuit finalis, quia aliter non erā daturus, nisi emeret, tunc repeteram. si aūt & aliàs habebam voluntatē donādi: sed citius dedi, quia videbā, ℣ volebat emere Stichū, in hoc casu non repetam: quia fuit impulsiua. hoc dicit hæc lex. & seq. Fran. Acc. h *Si cum filiusfamilias pecuniam*] patris vel filij. 1 † auferatur, posse repeti: non contrarium priori [e] dicimus, sed concedimus inter eas personas [f] fieri donationem eam, quæ sub conditione soluatur. [g]

Filius potest voluntate patris donare, & pater delegando filium suum debitorē, vel extraneum, qui sibi donare velit, donare potest: & exceptio, quæ obstat deleganti, obstat ei, cui facta est delegatio ex causa lucrativa, vel ex onerosa putativa. Bart.

Idem lib.6. [2] † Digestorum.

LEX II.

SI cum filiusfamiliàs pecuniam [h] donare vellet, patris iussu eā promiserit, 3 † valet donatio [i] perinde, ac si fideiussorem dedisset. [k] Si verò pater donaturus Titio pecuniam, iusserit filium suum eam promittere, poterit dici interesse, 4 † an debitor filius patri suo fuerit, necne. Nam si tantundem filius patri debuit, [l] quantum promisit, valere donatio intelligitur perinde, ac si quemlibet alium debitorem [m] pater iussisset pecuniam promittere. [n]

¶ Cum verò ego Titio pecuniam donaturus, te, qui mihi tantundem donare volebas, iussero Titio promittere, inter omnes personas donatio perfecta est. [o]

Exceptio quæ obstat deleganti, obstat ei cui facta est delegatio ex causa lucrativa: & etiam ei, cui ex causa onerosa, putativa tamen, & non vera. Paul. de Cast.

¶ Aliud ius erit, si pecuniam, quam me tibi dare 5 † debere existimabam, [p] iussu tuo [q] spopondero ei, cui donare volebas. exceptione enim doli mali tueri me potero: & 6 † præterea incerti [r] condictione stipulatorem compellam, vt mihi acceptam 7 † faciat stipulationem.

¶ Item, si ei, quem creditor tuum pro te, cum non esset, habeo exceptio. si petat: & condictionem sine causa: vt liberet me à promissione.

nare mihi decem, mihi ea per quendam mandabas: & antequam daret, decessisti. nam reuocatur donatio.

¶ *Titio*] Titio decem donauit, vt inde emeret sibi Stichū. antequàm eum emat, decessit Stichus. an repetam pecuniā. quæritur? Certè si hæc cā, siue conditio fuit finalis, quia aliter non erā daturus, nisi emeret, tunc repeteram. si aūt & aliàs habebam voluntatē donādi: sed citius dedi, quia videbā, ℣ volebat emere Stichū, in hoc casu non repetam: quia fuit impulsiua. hoc dicit hæc lex. & seq. Fran. Acc. h *Si cum filiusfamilias pecuniam*] patris vel filij. 1 † auferatur, posse repeti: non contrarium priori [e] dicimus, sed concedimus inter eas personas [f] fieri donationem eam, quæ sub conditione soluatur. [g]

4 † P.F.de est an.

1 Imò filijsfam. tm Cont.

5 † P.F.de est dare.

6 † Aliàs deest.&.

7 † P.F.acceptum.

i *Donatio*] & tenetur pater quod iussu: & etiam filius tenetur in solidum: licet aliàs ideſt sine consensu patris donaſſet, non posset diminuere peculium: vt ℨ.eo. l.filius Accursius.

K *Dedisset*] cum donasset sine voluntate patris, tenetur scilicet fideiussor: vel repere patris iussu, vel dic vetius ipsum patrem. primo tamen casu quod iussu, secundo ex stipulatione conuenitur pater: vt C. quod cum eo. l.si mandator & inf. de verb.obl.l.cum filius.circa princ. nam aliud est iubere: & aliud fideiubere, vt ℨ. ℣ iussu l. 1.§. quid ergo. Accur.

l *Debuit*]naturaliter.

m *Debitorem*]scilicet suum

n *Promittere*] nam tunc valet, & videtur pater donare, secus si nil debuit patri: vt hic innuit, & probatur ex aduersatiua sup.posita.si verò &c. & ex inferioti, cum verò. nec obstat inst.cod.l.in ædibus §.penult. quia ibi tradidit: hic promisit tantum filius: vel ibi filius donat: hic pater donare voluit quod sic non potuit cum filius patri donare non potuit, sed si potuisset tunc secus: vt infra.eodem. proximè §. Alij dicunt hoc etiam casu valere. & quod dicit interesse, exponunt quo ad hoc vt quis donet. & in expresso casu pater intelligitur subaudito filius donet. pro quibus est infra.eodem.l.in ædibus.§.penult.

o *Perfecta est*]nam breui manu tu videris mihi donasse, & ego Titio: vel longa manu: vt ℨ.de don.inter vir.& vxo.l.3. §.fi.& ℨ iure do.l.licèt.1 quoties.& ℨ.si cer.pet.l.singularia.

p *Existimabam*] cum non debebam.

q *Iussu tuo*] & sic fuit delegatus, a te donante donatario, scilicet creditori putatiuo. secus si esset tuus creditor. in.f.de nouatio.l.si quis delegauerit & l.si nō debitorem. & l.de li. & l.si Titius. & de except.do.l. putèt. si eum. & l.Iulia. & supra, de cōdict.cau.data.l.si donaturus §.1. & l.qui se. & de iure dotium.l.cum in fundo.§ fi. & inf. de re iud.l. Nesennius. in princ. argumen. C. de iure deliber.l.fin.§. sed si legatarij.in fi.§.

r *Incerti*] id est condictio, sine causa: quæ dicitur incerti: quia ad incertum competit, scilicet: ad factum: quod si non fiat, fit condemnatio ad interesse: vt ℨ.de condict.sine causa.l.1.& l.pr. & ℨ. de verb. obl.l. vbi autem.1.qui id. & de re iudic. l.si quis ab alio. in f. & facit ℨ. l.proat. & C.de condict.in deb.l.cum & soluit. Accursius.

a *Putatiua*

a *Putabar*]cum non esset. Azo.
b *Existimabam*]cum verè non debebam.
c *Incerti*]i. fine causa, vt sup. proxi. §. & concordantiæ ibi positæ. & hic possunt poni Acc.
d *Vlla stipula tunc*]reddendi.
e *Conditione*]expressa.
f *Mortuo*]i. donatore. Acc.
g *Mea fieret*] pōt tergo dñium sub conditione transferri. sicut & possessio. vt hic, & j. de acq. possess. l. qui absentis. §. si quis licèt sit arg. ꝯ inf. de solu. l. si sub cōditi. ne sed dic. vt ibi facit ad hoc tñsum inf. rē rat. habe. l. pe. & j. de manu. vin. l. si pater. i. tñ. Sed ar. §. ſ. si cer. pet. l. eius. qui. §. quas verò. sed videtur ñ fieri mea, nisi hæres de nouo velit. vt sup. de iure dot. l. si ego. §. si tes. cum speciale sit in dote, vt ibi dicitur, sed sol. vt ibi.
h *Pecuniam dederit*] simplici procuratori. secus si in eum transtulisset dñium. vt in cōtrario, vt j. eo. l. hoc iure. §. si quis dederit. Itē. & si dōatoris fuerit procurator. secus si donatarij, vel etiā si donatoris, sed donatarius habuit ratum ante mortē donatoris. vt sup de dona. inter vir. & vxo. l. sed iterum. §. idem Marcellus & §. si vxor. & l. si sponsus in princ. & sup. de nego gest l. si ego Acc.
ADDITIO Dic fm B. q̄ q̄nque dano. & donatio est simplex. & tunc sufficit cōdōnē existere post mortē donatoris. vt hic. q̄nq; non est donatio simplex. sed donatio ob cām. & tunc loquitur l. si ego. §. si tes. ſ. de iure do. cum enim tūc sit contractus innoiatus. sicut pœnitentia reuocatur. ita morte. fallit fauore dotis. vt hic patet.
i *Perferret*] scilicet nuncius ille.
K *Erit*] ſ. donator.
l *Demum*] quamuis mihi dictā pecuniā postea tradat. Acc. m *Contrà*]hoc etiam casu loquitur sup. si cert. pet. l. eius. §. quasi verò. & est ratio. quia ius dādi nō habuit procurator. cum mādatū morte finitum est. vt hic. & sup. de lega. 1. l. cū pater. §. Mæuio. Sed cōtra. C. de dona. l. illam solue plenè. vt dixi. C. de actio. & obl. l. si quidem. Si autem non esset reuocatum mandatū. vt quia viueret donator, qui accepit. teneretur donatario actione neg. gest. vt ſ. de neg. gest. l. si pupilli §. 1. Item furti. vt C. de furt. l. si is. Item vī nō finiri morte. vt inf. de acq. poss. l. fundi. circa fi. Sol. refert. an mandatum confirmat circa id. quod mandator necesse habet facere. vt & non finitur morte. vt ibi. aliàs sic. vt hic. & sup. si cert. pet. l. eius. §. quas verò. & de don. inter vir. & vxo. l. sed interim. §. idem Marcellus. vel in l. fundi fuit interpositus ab vtraq; parte: hic à mandante tantum. Acc.
n *Facti*]deest. voluntatis. M.
o *Condictione*]ob cām sup. de cōd. ob cau. l. fi. & l. si donatus. l. fi. & de iure dot. l. ſi ego. in prin. & C. de cōd. ob cau. l. cum ancillam. & l. datā. & de iure do. l. si mulier. & infra de manumiſſ. est l. l. bertas. 1. 2. Acc.
p *Causa magis*] 2 i. modus liberalitatis. & sic fuit impulsiua. nō finalis cā. alias haberet locū repetitio. sicut. & pro cond. ob cām vt ff. de cōd. ob cau. l. si repetēdi. & ſ. de cōd. ob cau. l. dedi. §. si quis quasi statuliber. & j. ti. i. l. vbi. & ſ. de cōd. inde l. damus & l in summa. §. 1. & 2. & 3 In dubio autē præsumam non finalem. arg. ſ. de do. inter vir. & vxo. l. sed si mors. §. fi & ſ. de condit. & dem. l. si Titio 1. fi. & ſ. sed cū ante nup tias. circa fi. l. vbi dī. q̄ pœnum legatum est. vt C. de iure dot. l. si mulier. Sed arg. cōtra C. ā do. l. pe. §. fi. ibi nulla eis licētia danda. sed illud ē spāle. vel ibi exp̄ſſum fuit in dona. vt nō in aliā causam. nisi in illam erogatet. Acc.
q ET *generaliter*] coniunge cum superiori. & potes hic dicere. quæ ibi in §. fi. dixi. Acc.
r *Conditio*] ſ. finalis. & ita causa fuit finalis. Accur.
ſ *Causa*] scilicet impulsiua.
t *Etiam per interpositam personam*] ex vtraque parte. vt per nuncium. & ita inter absentes. vt C. eo. l. nec ambigi. & l. si aliquid. Acc.
u *Consumari*] i. perfici. siue fieri.
x *Affectionis. Amicos*] dic quis sit amicus. inf. de verb. significa. l. Iaſe. §. amicos. & quod dicit merentes. idem si non mereantur. vel etiam si sint incogniti. vt C. eod. l. in extraneos.
y *Necessarios*]idest. consanguineos. sic supra. de inoffitia. & iure. l. fi. & ad hoc supra. de tute. & ra. distrahen. l. sed nonnullos. Acc.
z *Meretrices*] Hæc donatio valet ad exceptionem non ad actionem. 3 vt hic. & sup. de cond ob. tur. ca. l. idē. §. sed qđ meretrici & l. cū te. & l mercalē. Itē cōcubinæ pōt donari. vt j. eo. l. donationes. in princ. nisi à milite. qui talib. donare non potest. vt C. de don. inter vir. & vxo. l. 2. Item. quod dicit hic. donationes affectionis causa non esse prohibitas. fallit in minore. vt sup. mandati. l. fi vero non remunerandi. §. si adolescens. Item fallit hæc lex propter matrimonium. vt sup. de donat. inter virum. & vxorem. l. hæc oratio.

rem tuum putabas, [a] iussu tuo pecuniam, quam me tibi debere existimabam, [b] promisero, petentem doli mali exceptione submouebo, & amplius incerti [c] agendo cum stipulatore consequar, vt mihi acceptam [1]†faciat stipulationem.

Donatio simplex conditionalis valet conditione existēte post mortē donatoris. Bar.

¶ Si pecuniam mihi Titius dederit absq; vlla stipulatione, [d] ea tamen conditione, [e] vt tunc demum mea fieret, cum Seius factus Consul esset, siue viuente [2]† eo, siue mortuo [f] Seius Consul alium adeptus fuerit, mea fiet. [g]

Mandatum de soluendo ex causa donationis morte mandantis finitur. Bar.

¶ Sed si quis donaturus mihi pecuniam, dederit [h] alicui, vt ad me perferret, [i] & ante mortuus erit, [k] quàm ad me perferatur, nō fieri pecuniam domini [l] mei constat. [m]

Defectus causæ finalis parat donatori cōdictionem ob causam, secus in defectu causæ impulsiuæ. Bar.

¶ Titio decem donaui ea cōditione, vt inde 3† Stichum sibi emeret, quæro, cū homo ante, quàm emeretur, mortuus sit, an aliqua actione decem recipiam? Respondi, Facti [n] magis, quàm iuris quæstio est. nam si Titio decem in hoc dedi, vt Stichum emeret, aliter [4]† non donaturus, mortuo Sticho condictione [o] repetam. Si verò aliàs quoque donaturus Titio decem, quia interim Stichum emere proposuerit, [5]† dixerim in hoc 6† ei dare, vt Stichum emeret, causa magis [p] donationis, quàm conditio dandæ pecuniæ existimari debebit, & mortuo Sticho, pecunia apud Titium remanebit.

Vlpianus lib. 66. 7† ad Edict.

LEX III.

ET generaliter [q] hoc in his [8]† donationibus definiendum est, multum interesse, causa donandi fuerit, an conditio. [r] si causa [s] fuerit, [9]† cessare repetitionem, si conditio, repetitioni locum fore.

Pomponius 10† lib. 14. ad Sabinum.

LEX IV.

ETiam per interpositam [t] personam donatio consumari [u] potest.

Si reperitur in instrumento, quod Titius motus affectione, quam habebat ad Seium, quia erat suus cōsanguineus, vel amicus, vel propter eius benemerita, donauit sibi centum, ista est donatio simplex, & ideo requiritur insinuatio, si est vltra quingentos aureos. Paul. de Cast.

Vlpianus lib. 32. ad Sabinum.

LEX V.

AFfectionis [x] gratia neque honestæ, neque inhonestæ donationes sunt prohibitæ, honestæ, erga benemerentes amicos, [y] vel necessarios: [z] inhonestæ, circa meretrices. [z]

a †P. F. futurè eo.
b †P. F. acceptum.
c †P. F. alius deest inde.
d †P. F. si daturus.
1 †P. F. si.
2 †P. F. si.
3 †P. F. si.
4 †P. F. si.
5 †P. F. si.
6 †P. F. si.
7 †Alias. 76.
8 †P. F. de est, his.
9 †P. F. Plo. fuit.
10 †P. Fl. Paul. 17.

1 Concor. tex. ic. gratu. & i. cdi cèt est de off. deleg. & i. cle. n. & ibi Ca. i 3. op. de pc. & ibi gl. & in c. dilecti. & c. fi. deleg. & c. fi. de fore competen.
2 Hæc l. dicit D. Nic. Boerij in addit. ad Dy. i reg. no decet i add. fi. est adhoc fin. qđ in dubio p̄sumit ea esse ipsius, & non fina.
3 †Hīc pl. cōiter reprehēdūt Doc. in l. 3. de cōd. ob turpē cau.

Qui volente domino de fundo ipsius aliquid eximit ex causa habili ad transferendū dominium statim efficitur dominus: nec ex pœnitentia domini revocatur dominiū, vel asportare prohibetur, sed si pœnitentia superueniat ante quàm eximat, non efficitur dominus postea eximendo, nec asportare potest. Paul. de Cast.

Idem lib. 32. † ad Sabinum.

LEX VI.

QVis saxum mihi eximere de suo permisit donationis cā, [2] statim cum lapis exemptus est, [b] fit meus: neq; prohibendo [c] me euehere, [d] efficit, vt meus esse desinat, quia quodammodo traditione meus factus est. Planè si mercenarius meus exemit, mihi exemit. [e] Sed si [2] † ante quàm is, qui à me [f] emerat, siue mercede conduxerat, [g] vt pateret cū sibi iure eximere, [3] † eximat, me pœnituerit, meus lapis durat: [h] si [4] † postea, [i] ipsius factum revocare [5] † non possum, quasi traditio enim facta videtur, cum eximitur domini voluntate. [k] Quod in saxo est, idem erit etiam, si arbore cæsa, [l] vel [6] † adempta id acciderit.

Filiusfamilias, qui habet liberam peculij administrationem, non potest donare nisi ex iusta causa, vel patris permissione, vel ex qualitate personæ aliud præsumatur. Item causa mortis donare nō potest sine expressa patris cōcessione, nisi in castrensi, vel quasi castrensi. Bar.

Idem lib. 2. [7] † ad Sabinum.

LEX VII.

FIliusfamilias donare non potest, neque si liberā peculij administrationem habet. Non enim ad hoc ei conceditur libera peculij administratio, vt perdat. [m] * Quid ergo si iusta ratione [n] motus donet, nunquid possit dici locum esse donationi? Quod magis [o] probabitur.

¶ Item videamus, si quis filiofamilia liberam peculij administrationem concesserit, vt etiam [8] † nominatim adijceret, sic se ei concedere, vt donare quoq; possit: an locū habeat donatio? Et non dubito donare quoque [p] eum posse. Nonnunquam [q] etiam ex persona [r] poterit hoc colligi. [s] Pone [9] † cum filium esse Senatoris, [t] vel cuiuslibet alterius dignitatis: quare non dicas, videri patrem, nisi ei specialiter donandi facultatem ademerit, [10] † hoc quoque [u] concedisse, [11] † dum liberam ei [12] † dat peculij administrationem? [x] Pari autem ratione, qua donare filiusfamilias, prohibetur, [y] etiam mortis causa donare prohibebitur. [z] Quamuis enim ex patris voluntate [a] mortis quoque causa donare possit: [b] attamen cum [13] † cessat voluntas, [c] [14] † inhibetur hæc quoque donatio. [d] Sed enim meminisse oportebit, si cui [e] donare quoque permissum est nisi specialiter [a] etiam mortis causa donare fuerit permissum) nō posse causa mortis donare. [f] Hæc omnia locum habebunt in paganis. [g] Cæterum, qui habent castrense peculium, vel quasi castrense, in ea conditione sunt, vt donare, & mortis causa, & non mortis causa possint, cum testamenti factionem [h] habeant.

Vis saxum] CASVS. Titius permisit mihi ex eā donat. eximere saxū ex fundo suo dū q̄ statim cū exemi licēt nōdū portauerim, factus eū meus. idē si alius exemit, p me vt mercenarius meus. Sēdo dicit, iure emptionis siue conductionis eximere dēbas saxū ex fundo meo: an ñ eximas pœniteo, dū q̄ possum, si aūtiā exemeras, & sic fact. sest meus, nō possum amodo pœnitere, & quod dixi in saxo, idem intelligas in arbore. Ff. Acc.

a *Donationis causa*] vel alio titulo. M.

b *Exemptus est*] hoc ipso mihi possessū Ir.

c *Prohibendo*] si ut qui permittit.

d *Euehere*] i. exportare. Acc.

e *Alibi exemit*] vt perinde sit, ac si ego exemissem. Azo. vtroq; ergo casu meus factus est. vt hic, & inf. proxi. ibi. si postea &c. & ff. de pīcip. verb. l. permisit. §. q̄ si post.

f *Ame*] mutat personam. Acc.

g *Conduxerat*] s. prædiū, vt tū suus eēt lapis: si aut lapidē locatū intelligeres, nō fieret dñiū cōductoris, vt ff. locat. l. nō solet, vel dic locatum opus fodiendum. hoc actu, vt lapis esset suus.

h *Durat*, & hoc casu teneor ā do o, vt ff. de dolo. l. si eū, quę natur cōtra, in eo, q̄ ibi de dolo, hic in re datur, sed certè hoc casu nō dat in rē & plenè dic vt ibi. lic. contra sup. de Publicia. l. si quis. Sol. vt ibi.

i *Postea*] i. post exemptionem. Acc.

k *Voluntate*] & ēt in iniuriatū tenet, qui ā patitur exportari, vt sup. de act. emp. l. qui pendentem. Acc.

l *Casa*] si sic fuit facta promissio. Acc.

Filiusfam. l. 1] CASVS. Filiusfamilias nō pōt donare ēt si liberā peculij administr. hāt: nisi iusta ratione motus donet, vt matri, vel similib. cōiunctis pīonis. Secūdo dici. pone, filiof. concessit pī liberā peculij admini. & permisit expressè, vt possit donare, dī. q̄ potest donare, ita ē si tacitè pmittat, qđ ē eo ipso ñ pī ē Senator, & cōcedit filio adm. peculij. Tertiò dī sicut dī filiusf. ñ pōt donare simpliciter nec cā mortis, nisi cōstitiēte pre. Quarto sipē cōcedit filiū, vt donet, intelligi de simplici don. nō de ea, quæ fit cā mortis. Quinto dī, q̄ hoc hēt locū in paganis bonis, at alii filiusfa. q̄ hēnt peculiū castrēse, vel quasi nō pōt donare simpliciter, & cā mortis, cū & possint de his testari. Ff. Ac.

m Vt perdat] vt sup. de pact. l. 5 iuris. § fi. filius, & ad Mace. l. si filiusfamilias. & q̄ res pign. ob. prof. l. 1. §. 1 & q mo. pig. vel hyp. sol. l. sicut. §. an pacisci. & ff. ea. §. i fra. cred. l. si pī, & arg. ff. de fur. l. si q̄s vxori. §. seruus meus, & qđ vi aut clā. l. 3. § plane, & sup. de pec. l. q̄ peculij. & de pœnat. l. procuratori cui generaliter. Acc.

n *Iusta ratione*] vt mīi, vel similib. cōiūctis personis donare pōt. vt ff. de tut. & ra. dist. l. 1. §. sed nōnulli. & ff. ā d admi. tut. l. cū pies. ver. Ī ptimis.

o *Quod magis*] scilicet, quàm contrariū.

p *Donare quoque*] nō solum administrare, vt intelligas de donat. inter viuos, vt inf. ea. l. §. pe. Acc.

q *Nonnunquam*] i. aliquando.

r *Ex persona*] non solum ex permissione.

s *Hoc colligi*] vt possit donare.

t *Senatoris*] cui concessa est peculij administratio libera M.

u *Hoc quoque*] vt possit donare, &c. & ad hoc sup. de iud. l. si nō gia. circa fi. & ā iu. l. sed & si susceperit. §. pe. & d. l. l. si seruus plurium. §. fi. ar. contra sup. ad Mace. l. 1. §. li.

ADDITIO. Dic fm Dy. quòd ibi est odio ferē aterorum.

x *Administrationem*] c. d. non video cont.

y *Prohibebitur*] inter vtr. s. Acc.

z *Prohibere*] quia sim pīr ā habitus, d quolibet vī ā prohibitus. vt ff. de verb. sig. l. alienatū. §. donōis. Accur.

a *Voluntate*] expressa. Acc.

b *Tamen*] vt & ff. tit. 1. l. tā hoc, §. filiusfamilias sed legare nō. qa is demū legat, qui testāt. vt ff. de leg. 1. l. 1. sed si testat ēt pie volēte filiusfamilias, ergo nō legat. vt Inst. q. nō ē pmis. fac. test. l. prin. & d. l. itē is. §. i.

c *Velueras*] patris.

d *Donatio*] cā mortis.

e *Sicut*] scilicet filiofamilias.

f *Donare*] sic ff. ti. 1. l. Seia in fi. Sed cōtra ff. ea. l. 1. §. ver. sig. l. alienatū. §. donōis, vbi continet vtraq; donō sub dōne Sol. hic ab hoc. ibi à lege sīpliciter verbū donōis, fert: cū qua lege benigne, prædict. vt sup. de arb. l. Celsus. Alij dīt ibi loqui de illis, qui habēt castrense, vel quasi peculiū. hic de alijs, quod nihil est. Acc.

g *In paganis*] filijsfamilias.

h *Cum testamenti factionem*] i. quia & accipe in passiua, & actiua significatione, vt Inst. qui non est permis. fac. test. in prin. & ff. ea. l. 1. l. Marcellum. & C. de inoffi. test. l. fi. & l. testium

militū

1† Aliàs. 49. & P. F. 42.

2† P. F. de est, ante quam.

3† P. F. si anteq̄à eximat.

4† Sed.

5† P. Flo. auocare.

6† P. Flo. empta, & deest id.

7† Aliàs. 44.

8† P. F. de est etiam.

9† P. F. Pone. n. filiū ēe Senatoris, vel cuius alterius dignitatis.

10† P. Flo. dimit.

11† Aliàs. cōcessit sic.

12† P. Flo. deest ei.

13† P. Flo. vbi cessat

14† P. F. inhibebit.

* Istę tex. ñ ē alibi fm Bal. ad hoc, q̄ vbi expsse conceditē alicui donare, non venit donatio cā mortis, nisi nominatim, & in spē exprimatur

militis.& ſup.de don.inter vir. & vx.l.eũ hic ſtatus.§.ſi miles. Sed q d in aduẽtitio peculio dixit P.q poſſit donatis cũ patri non pateretur præiudicium in peculio quo ad vſum fructus: ſed lex expreſsè dicit. q non poteſt nisi pater permittat: vt C. de bo. quæ lib.l.fi.§. filij autem familias.

Paul.lib.15.[2] † ad Sab.

LEX VIII.

QVæ [2] † ſtatuliberi [a] impoſita libertatis cauſa præſtant, ea non donantur, [b] res.n.pro his interceſſit.

Qui donat habitationem videtur donare mercedem. Bar.

Pompo.lib.13.* ad Sab.

LEX IX.

IN ædibus alienis habitare gratis, donatio videtur, [c] id .n.ipſum capere videtur, [d] qui habitat, q mercedem pro habitatione non ſoluit. l'ót.n.& citra corporis [e] donationem valere donatio, [f] veluti ſi donationis cauſa cum debitore meo paciſcar, ne ante certum tempus ab eo petam.

Cum donatur fundus, quantum ad effectũ inſinuationis inſpicitur æſtimatio fundi, nõ fructuum qui poſtea recipiuntur: ſed ſi donantur fructus, fit æſtimatio ipſorũ fructuũ. Paulus.

¶ Ex rebus ‖ donatis fructus recepti, [3] † in rõne [4] † donationis non computantur. [5] † Si verò nõ fundum, [h] ſed fructuum [6] † perceptionem [i] tibi donem, fructus [7] † percepti veniunt in computationem [k] donationis.

Si filius donat noĩe patris, ipſe pater videtur donare. B.

¶ Quod 8 † filiusfamilias patris iuſſu, aut voluntate [l] donauit, perinde eſt, ac ſi pater ipſe donauerit, [m] aut ſi mea voluntate rem meam, [n] nomine tuo Titio dones.

Donatio non dicitur, niſi cum transfertur dominium actu, vel habitu. Paul.

¶ Donari autem non poteſt, [o] niſi id, quod eius fit, cui donatur.

Res donata non quæritur abſenti per ſeipſum, ſed per ſuũ ſeruũ, ſi tractans hoc agat. B.

Paulus 9 † lib. 15. ad Sab.

LEX X.

ABſenti, ſiue mittas, [p] qui ferat, ſiue qd ipſe [10] † apud ſe hẽat, ſiue hẽ eum iubeas, donari recte poteſt. [q] Sed ſi neſciat [11] † rem, quæ apud ſe eſt, ſibi eſſe donatam, vel miſſam ſibi non acceperit, donatæ rei dominus non fit, etiam ſi per ſeruum [r] eius, cui donabatur, miſſa fuerit: niſi ea mente ſeruo eius data fuerit, vt ſtatim eius fiat. [s]

In æſtimatione donationis, fructus non computantur. B.

QVa ſtatuliberi.] CASVS. Si ſeruus iuſſus eſt eſſe liber ſi det x. iſta x. ſi dat. non dẽ donare ſimpliciter, ſed dare ob cauſam. Fr Acc.

1 † Al. 5.

2 † P.F.liberi.

a *Quæ ſtatuliberi*] q. dã hñt, q ſtatuliberi impoſita. &c. Alij q liberis ſtatuliberi, &c. & tunc dic libertis teſtatoris idem ſi alijs fiat iuſſi aliq d dare cauſa impleat q conditionis.

* Al. 33.

b *Non donantur*] propriè, ſed ob cãm. & hoc ſubijcit, res, i libertas, &c. ſic eſt ob cãm datio: vt ſup.eo. l.i.§.1.& 2.eſt tamen mortis cã capio: vt infra tit.l. mortis cauſa capitur, §. ſiue.

IN ædibus, CASVS. Si cõcedo tibi gratis habitare, domus mea est: ibi videor donare mercedẽ: & ſic donatio valet etiam ſine traditione rei: ſic & alias cum paciſcor animo donandi ne petam à debitore meo vſque ad annũ.

¶ *Ex rebus*] Pone caſum. vt in gl. Accur.

¶ *Quæ ſi iuſſu patris*] Quod filiusfamilias iuſſu patris donat, patet vt donare. & tenet donatio perinde ac ſi mea voluntate rem meam tuo nomine dones.

3 † Al. ſ ceptus.

4 † P.F. in rõnem.

5 † Al. cõputantur.

6 † P. Fl. fructus.

7 † Al. fructus etiã.

¶ *Donari*] Res ſacra non pt donari: quia non fit id eſt non poteſt fieri eius, cui donatur. Fr. Accur.

c *Donatio videtur*] vſus vel mercedis: res aũt dr cõmodari: vt ff. cõmod.l.1.§.1. in fi vel pcario cõcedi: vt ff. de pcr. ver. l.ſi gratuitã. in prin. q ſunt ẽ, vel in l cõmodati. de ſeruitute habitandi dicit: aliàs nihil ibi adderet Iulia. præcedentib.

d *Capere videtur*] eã donationis, & facit ad hoc vt ſciamus an fit faciendа inſinuatio, vel non. & facit inſ.eo.l.aq b. Acc

e *Corporis*] .i. corporalis rei. Accur.

f *Donatio*] vt ſuperiori reſpond. & ſtatim probat per aliud exemplum.

g *Ex rebus*] dic caſum duob. modis. Primo. q ſi tradidi ex cauſa donationis fundũ ſine inſinuatione, ex quo poſtea per plures annos percepiſti fructus. ita q excedant legitimã ſũmã. non computantur. vt vitiem donationem: ſic C.eo.l.iam cimus.§.fi. & arg. C. de vſu.l.ſi ea lege poſſeſſionẽ. Secundo ſĩ Ir. & M. ſi promiſi ex cauſa donationis fundũ: & fui in mora tradendi: non tenebor ad fructus ſiue agatur ex ſtipulatione, vt olim, ſiue hodie cõdi. ex l. qua agitur ẽt nudo pacto: vt C.eo.l.ſi quis argentũ. ff. pe. & eſt ratio: quia ſtricti iuris ſunt. vnde niſi petã. qd eſt, vel fuit meum, nõ veniũt fructus ante lit. cõteſt. ſed poſt ſic: vt & ſu. de vſur. l. videamus: ff. ſi actionẽ & ſup. ſi cer. pet. l. eũ fundus. & his duob. mod. intelligo inf. eo. l. eũ de donatione. Sed H. dicit hic. q eũ hodie pactũ donationis ſit ẽ fructus nominatus: vt no. ff. de pact. iuriſgẽ. circa prin. q ſit bonæfidei cõditio ex lege hoc caſu: & veniũt fructus. tam percepti ante lit. conteſt. quã poſt qd nõ placet: ſed ſĩ poſitionem ſecundam eſt cõmia inf. de re iu. l. Neſennius. §. 1. ſed & ibi erat lis cõt. vel tradiderat donatori. ſed cum res ad eum rediſſet, conueniebatur rei vẽd. vnde veniunt fructus: vt ibi dicitur. Accur.

h *Fundum*] vt ſuperiori caſu.

i *Perceptionem*] præſentem, puta meſſem, vel vindemiam, idem tamen & ſi dixit meſſem, vel vuã decem ann. Acc.

k *In computationem*] ita vt ſi excedant legitimã ſummã, non valeat quo ad ſuperfluum: nſi ſcriptura interueniat Ir. & erat ſumma olim ducentorum ſolidorũ: vt C.eo.l.ſi quis pro redemptione, §. fin. Accur.

8 † Quod ſi.

l *Voluntate*] .i. mandante. vel ratum habente: nã differt iuſſus à mandato, vt ſupra quod iuſſu. l.1.

m *Donauerit*] qui enim per alium, &c. vt & ſup de admin. tut. l. ita autẽ. §. geſſiſſe. Sed vr contra ẽ. eo. l.2. reſp. vbi dicit innuendo non valere. Sol. vt ibi Fran. Accur.

n *Nomine tuo*] hic tamẽ duæ donationes ſunt: ſuperiori caſu vna: vt ſupra eodem l. ſecunda, §. cum veto. Accur.

9 † P. Fl. Vlpian.

10 † P. Fl. deeſſ, apud ſe.

o *Non poteſt*] directò, ſed per obliquũ ſ vt Inſtitut. quib. mod. toll. ob. in princip. & inf. de ſolu. l. ſi debitor tuus. Et dic caſum huius, ff. trib. modis. Primo, vt ea res quæ nõ fit. id eſt, nõ poteſt fieri in bonis donatarij, non poſſit donari, vt ſacra, vel religioſa: ſicut nec in ſtipulatione deducit vt Inſt. de inutilib. ſtipula. circa principium. Secundo fit. &c. quod ad opinionem ſaltem. & affectionem tradentis: vt ſup. de public. l. quæcunque. ff. primo, in fine. ff. & ſup. de contrahen. empt. l. penul. §. finali. & erit locus titulo pro donato. Tertio. ſecundum literam. vt alienæ res non poſſint donari: ſed ſecundum hoc non habet locum titulus pro donato. Sed reſpon. dupliciter dicitur donatio ſtricte & largè. Stricte, vt datio doni: vt inf. titulo primo. l. Senatus. §. primo, & ſecundum hoc aliena res non poterit donari: vt hic. & Inſtit. de actio. §. ſic itaque. Secundo largè, vt etiam aliena res poſſit donari: & habet locum titulus pro donato: ſed an de euictione agatur euicta re donata, dices inf. eodem. l. Ariſto. §. fin. Accur.

11 † P.Fl. neſcit.

ABſenti.] CASVS. Abienti poſſum donare: puta per nuncium. Item ſi rem meam, quæ eſt apud eum, dono ei: non tamen efficitur ſua. ſi nolit eam accipere à nuncio, quem mittebam, aut ignoret rem illam ſibi donatam, etiam ſi per ſeruum ſuum ei mittebam: niſi hoc animo dederim ſeruo eius, vt ſtatim fieret ſua. Franciſcus Accurſius.

p *Abſenti, ſiue mittas*] ſub. aliquem.

q *Recte poteſt*] vt ſup. eo. l etiam per. & C. eo. l. nec ambigo & l. ſi aliquid. Accur.

r *Per ſeruum*] quod magis videbatur. & facit ſup. de cond. ob cau. l. ſi procuratori.

s *Fiat*] quo caſu domino ſtatim quæritur: vt & inſt. qui mihi donatum. Accur.

z Ale. hic in apoſ. ad B. iſtã glo. dicit ſingu. ad hoc. q donatio rei alienæ ã tempus inſinuationem: ſed aduertatis. q gl. hoc non dicit: vt dr hic in nouis interpr. Ba.

Cum

Cum de donatione.] CASVS. Cum quæritur an donatio sit facta vlra modum, an non: nō inspicitur, si ancilla donata pariat, vel fructus rei donatæ, vel mercedes: vt per hoc videatur maioris quantitatis. Fr. Accur.

a *Cum de donatione*] hanc expone, vt paulo ante no. in l. in ædib. §. ex reb. & facit inf. eo. l. cum qui.

Caius li. 7. [1] † de leg. ad edict. Prætor. verba.

LEX XI.

CVm [2] † de donatione [a] quæritur, neque partus nomine, neq; fructuum, neq; pēsionum, neque mercedis [3] † vlla donatio esse vī facta.

Donator tenetur in quantum facere potest, deducto ære alieno. h. d. Bart.

Vlpian. lib. 3. Disput.

LEX XII.

QVi ex donatione se obligauit, ex rescripto Diui Pij in quantum facere potest, conuenitur: [b] sed enim id, qd creditoribus debetur, erit detrahendum, [c] hæc verò, de quibus ex eadem causa [d] quis obstrictus est, non debebit [e] detrahere.

Res donata nobis dominium quæritur per seruum, & per procuratorem nostrum, si tradens hoc agat, licet, ecsipiens machinetur. Bart.

Idem lib. 7. [4] † Disput.

LEX XIII.

QVi mihi [5] † donatū volebat, [f] seruo cōi meo, & Titij rem tradidit: [g] seruus verò vel sic accepit, quasi socio [h] id acquisiturus, vel sic quasi mihi & socio, q̄rebatur, qd ageretur? [i] Et placet, q̄uis seruus hac mēte acceperit, vt socio meo, [k] vel mihi, & socio meo acquirat, mihi tm̄ acq̄ri. [l] Nā & si procuratori meo hoc animo rem tradiderit, vt mihi [m] acquirat, ille [n] quasi sibi acquisiturus acceperit, nihil agitur [6] † in sua persona, sed mihi acquiritur. [o] [7] †

Expensa cultura facta causa donationis, nō repetuntur. B.

Paulus lib. 17. Digest.

LEX XIV.

QVi alienum fundum donationis [p] causa excolit, nullam retentionem propter impensas [q] faciet, quia domini [r] res ab eo die [8] † inuectas [9] † continuò efficit.

Reus potest donare post crimen cōtractū, & ante sn̄iam condemnatoriam, post non. B.

Martianus lib. 2. Institu.

LEX XV.

POst contractum [*] capitale crimen [s] donationes factæ [10] † valent [t] ex constitutione Diuorum [11] † Veri & Antonini: nisi [12] † condemnatio secuta sit. [u] [*]

Verba enunciatiua in vltimis voluntatibus dispositionem inducunt. Bart.

Vlpianus lib. 2. Respon.

LEX XVI.

EX hac scriptura, [x] Sciant hæredes mei me vestē vniuersam ac res cæteras, quascunque in diem mortis meæ mecum habui, illi & illi libertis meis viuum donasse, dominium ad libertos benigna interpretatione pertinere [y] dicimus. [13] †

---

1 † P. F. 3.

2 † P. Fl. cum de modo donationis.

3 † P. Fl. mercedum.

1 Cōcor. text. in cle. 2. §. Abbates, & ibi Car. post gl. de exc. prel. & in c. olim. 1. ext. de test. spo.

4 † Al. 2.

5 † Donare.

6 † Al. agit.

7 † P. Fl. acquirit.

8 † Al. decest. die.

9 † Iniectas.

* Hanc l. repetijt. Ioā. Hannib. in 5. vol. & de eius vario intell. dissert. nu. 23. 17. & 24.

10 † P. F. facta nō valent. q

11 † Seuer.

12 † Alij legunt si condemnatio.

---

a *Cum de donatione*] hanc expone, vt paulo ante no. in l. in ædib. §. ex reb. & facit inf. eo. l. cum qui.

1 † P. F. 3. *Qui ex donatione*] CASVS. Donator, qui ex dona. conuenitur, dēt condemnari in quantum facere potest, deducto quod creditoribus debetur, nō autem deduceretur, quod debet alijs ex simili causa. Fran.

2 † P. Fl. cum de modo donationis. 3 † P. Fl. mercedum.

b *Conuenitur*] vt & §. f. de reg. iur. l. Duus, ff. de iure do. l. si extraneus. deducto. §. ne egeat. vt in eo. tit. de reg. iur. l. in cōdēnatione. & inf. de re iudic. l. cum ex causa.

c *Detrahendū*] vt & inf. de re iud. l. inter eos, i prin. & sup sol. mat. l. marito facere.

d *Causa*] large accipe hic. ex eadē causa, vere. non est alia pp rē, & propter personā, sic sup. de inof. test. l. circa, aliter ponitur inf. de excep. rei iud. l. cum quæritur.

e *Debebit*]. s. occupātis est melior conditio: vt inf. de re iudic. l. inter eos.

Qui mihi.] CASVS. Volebat mihi x. donare: dedisti ea seruo cōi meo, & Titij hoc animo, vt statim fierē mea: seruus autem habuit animum acquirendi Titio tantum, vel vtrique id est, mihi & Titio. Dī. q̄ non nocet opinio serui, quin mihi totum acquiratur. Secundo dicit: quod dixi in seruo, idem in procuratore meo. Fran. Acc.

f *Donatū volebat*]. i. donare.

g *Rem tradidit*] vt statim res mea fieret: vt sup. eo. l. absentis. in fi. aliàs secus. vt inf. eo. l. si tibi dedero rem.

h *Socio*] tantum. & non mihi. M.

i *Agere tur*]. i. quid iuris esset.

k *Meo*] tantum.

l *Acquiri*] præualet enim donatoris voluntas.

m *Mihi*]. s. domino.

n *Ille*]. s. procurator.

o *Acquiritur*] imo si statim, vt inf. de fur. l. falsus. §. 1. Sed ibi erat falsus procurator, hic verus. Itē ꝫ. sup. de sol. l. cū quis. §. 1. sed ibi reuocatū erat mandatū. Itē ꝫ sup. de neg. gest. l. si ego. Sol. sm̄ quosdā ibi loqtur in procuratore debitoris: arg. sup. de don. inter vi. & vxo. l. si spōsus in prin. sed nō placet: qa ibi dī creditorē multo debitore posse hīe tatū. Alij dīt ibi loq in generali procuratore, hic in speciali: tu dic in gestore loqui. & sic dī procurator. i. curans negocia creditoris, sic ponitur sup. de proc. l. Plautius, vel erat procurator ad alia: nō ad illā pecuniam accipiendam. Itē ꝫ inf. de acq. re. dom. l. res ex mandato. & C. de ijs qui à non do. manu. l. 2. quib. dī non statim fieri dīt. Sol. sm̄ Azo. ibi in generali procuratore: hic in spāli: nā plerūq; plus operatur speciale mandatum: vt sup. de proc. l. Pomponius. Sed certè im̄ operatur realiter generale mandatum quo ad omnia: quātum spāle quo ad speciem: vt sup. de adm. tu. l. si duo. Tu dic ergo: aut vterque gessit vt tradens, & accipiēs, seruus, s. vel procurator meus, vt mihi q̄rat: aut alter tm̄ aut neuter. Primo & secūdo casu mihi quæritur statim: vt hic. & inf. de acq. rer. do. l. per seruum. §. fi. & l. si procuratorem: & C. si quis alteri, vel sibi. l. fin. Tertio. s. qm̄ neuter: non statim nisi, qm̄ mihi dño tradetur: vt in ꝫ is, & inf. de acq. poss. l. i. §. hæc q̄ per procuratorem, q̄ sunt eodem mō contracta, de actatia: & hoc siue ex donatione, siue ex alio contractu fiat traditio seruo meo, vel procuratori.

Quia senō.] CASVS. Quia animo donādi colit fundum meum: non hēt retentionem propter impēsas: cum eas donauerit. Fr. Accur.

p *Donationis*] verè vel interpretatiuè: puta cū malæfidei possessor est, qui excolit: vt Inst. de rer. diui. §. ex diuerso, & sup. ad l. Aqui. l. si seruus seruum, §. si oliuā & facit ad hoc C. de neg. gest. l. alimenta. Acc.

q *Impensas*] necessarias.

r *Domini*]. s. fundi. Accur.

Post contractum.] CASVS. Si fecisti delictū, & postea donasti de bonis tuis alicui: valet donatio. sed postquam esses condemnatus, donare non posses. Franc. Accur.

s *Crimen*] nisi sit læsæ maiestatis: vt inf. eo. l donationes §. perfectæ. & C. ad L. Iul. maiest. l. pen. & ff. de bon. proscrip. l. si quis post hac.

t *Valent*] nam & soluere. & solui ei potest: vt & inf. de sol. l. eo. & l. seq.

u *Secuta sit*]. s. crimen antequam fieret donatio: quia tunc non valet: vt hic dī & distingue inter donationem inter viros, & inter coniuges. & causa mortis: vt plenè no. C. de do. inter vir. & vxo. l. res. & facit inf. tit. 1. l. si aliquis. in fi. Acc.

Ex hac.] CASVS. Testator testamento dixit, Sciant hæredes mei me vestē vniuersam. ac res cæteras quascūq; in die mortis meæ mecū habuero, libertis meis donasse. dī, quod per hæc verba videtur donare libertis. Franc. Acc.

x *Ex hac scriptura*]. s. quæ sequitur.

y *Pertinere*] nam per talem scripturam videtur donare causa mortis, vt plus videatur dictum, & minus scriptum: vt sup. de hæred. instit. l. 1. §. pen. & §. fin. & C. de testa. l. errore. & sup. de leg. 2. l. vnum ex famil. §. fi. & sic valet vt donatio causa mortis, vel legatum. sic & C. eodem. l. si donatio. & C. de fal. cau. adio. leg. l. 1. vel quia cōfitetur ex certa causa sc

---

1 † P. F. 3. *Qui ex donatione*] CASVS. Donator, qui ex dona. conuenitur, dēt condemnari in quantum facere potest: deducto quod creditoribus debetur, nō autem deduceretur, quod debet alijs ex simili causa. Fran.

2 † P. Fl. cum de modo donationis. 3 † P. Fl. mercedum.

b *Conuenitur*] vt & §. f. de reg. iur. l. Duus, ff. de iure do. l. si extraneus. deducto. §. ne egeat. vt in eo. tit. de reg. iur. l. in cōdēnatione. & inf. de re iudic. l. cum ex causa.

c *Detrahendū*] vt & inf. de re iud. l. inter eos, i prin. & sup sol. mat. l. marito facere.

d *Causa*] large accipe hic. ex eadē causa, vere. non est alia pp rē, & propter personā, sic sup. de inof. test. l. circa, aliter ponitur inf. de excep. rei iud. l. cum quæritur.

e *Debebit*]. s. occupātis est melior conditio: vt inf. de re iudic. l. inter eos.

Qui mihi.] CASVS. Volebat mihi x. donare: dedisti ea seruo cōi meo, & Titij hoc animo, vt statim fierē mea: seruus autem habuit animum acquirendi Titio tantum, vel vtrique id est, mihi & Titio. Dī. q̄ non nocet opinio serui, quin mihi totum acquiratur. Secundo dicit: quod dixi in seruo, idem in procuratore meo. Fran. Acc.

f *Donatū volebat*]. i. donare.

g *Rem tradidit*] vt statim res mea fieret: vt sup. eo. l. absentis. in fi. aliàs secus. vt inf. eo. l. si tibi dedero rem.

h *Socio*] tantum. & non mihi. M.

i *Agere tur*]. i. quid iuris esset.

k *Meo*] tantum.

l *Acquiri*] præualet enim donatoris voluntas.

m *Mihi*]. s. domino.

n *Ille*]. s. procurator.

o *Acquiritur*] imo si statim, vt inf. de fur. l. falsus. §. 1. Sed ibi erat falsus procurator, hic verus. Itē ꝫ. sup. de sol. l. cū quis. §. 1. sed ibi reuocatū erat mandatū. Itē ꝫ sup. de neg. gest. l. si ego. Sol. sm̄ quosdā ibi loqtur in procuratore debitoris: arg. sup. de don. inter vi. & vxo. l. si spōsus in prin. sed nō placet: qa ibi dī creditorē multo debitore posse hīe tatū. Alij dīt ibi loq in generali procuratore, hic in speciali: tu dic in gestore loqui. & sic dī procurator. i. curans negocia creditoris, sic ponitur sup. de proc. l. Plautius, vel erat procurator ad alia: nō ad illā pecuniam accipiendam. Itē ꝫ inf. de acq. re. dom. l. res ex mandato. & C. de ijs qui à non do. manu. l. 2.

ſa ſe debere: præiudicat.n.talis cõfeſſio: vt ſ. de proc.l.cum de indebito.§.fi.& C.de non nu.pec.l.generaliter.& ſ.depoſi.l.Publia.§.fi.& ſic valet donatio inter viuos. Sed cõtra vī ſ.de hære.inſti.l. ex ſ. ſi cert. agitatum, prout eſt ibi in littera, quem inſtitueram. Sol. hic de benignitate: ibi de rigore. Vel aliud eſt in inſtõne hęredis, vbi maior ſolẽnitas exigitur, quã in donatione. Alij habẽt ibi, quem non inſtituera: ſĩm quos nõ eſt contra. Item eſt huic l. contra. ſu. de l.2.l.Titia.circa p ĩ. Sol. hic teſtator vſus eſt verbo præteriti temporis: ibi futuri. ſ.legauero, pro qua ſolutione eſt ĩ. de hæ.inſt.l.q volebat, & de teſt. mil. l. teſtõ militis, in vtraq. enim verbũ eſt præteriti ipſis, at vbi eſt verbum futuri ipſis, obtinet vim conditionis. vt ĩ. de leg.1. l.6.& ff cõd. id: b.l qui promiſit. Vel dic ſecundò hic de benignitate: ibi de rigore iuris, vel ibi non fuit expꝛſſa ſpecies, vel quãtitas, hic ſic, & eſt ar.l.ĩtem rata.l.ne ſatisdatio.& C.de arb.l.ne in arbitris. Item con.ſu. de cond. & demõ.l. cum tale.§.fi. ſed ibi demonſtrando dixit, ex centum quæ tibi legaui. da illi ducem, & magis aio diminuendi: hic volendo dare dixit. Item cont. ſup. de leg. 2.l.Titia.§.Caius. Sol. non debentur illata in prætorũ vxoris ipſi vxori: quia adhuc erant penes teſtatorem, & ciuiliter, & naturaliter poſſidebat, præterea non expreſſit certã ſpeciem, vel quantitatem. Ire mens teſtatoris erat ibi exonerare vxorem de illis reb. de quib. hæredes eam ſuſpectã habebant, vnde ad ea ĩm ſe retuliſſe vī. Item arg. contra C. de teſt. l. verba. ſed ibi eſt caſus econtrario: quia dixit ſe non donaſſe. Item arg. contra huic l. ĩ. eo. l. nuda. Acc.

1† P.F.58

2† P.F.3-eſt. ſit.

3† P.F.71

4† Et Põpon. eum exiſtimare refert. Pal.

Donatio põt fieri liberãdo debitorem. h.d. Bart.

Idem li.71. 1 † ad edic.

LEX XVII.

SI in ſtipulatum, iudicatũ [a] nouationis cauſa deductum ſit, & ſtipulatio donationis cauſa acceptolata ſit: [2]† dicendum eſt, locum liberationem [b] habere.

Contractus innominatus quatenus cõtinet donationẽ, non poteſt ex pœnitentia reuocari. Bart.

Idem.lib.40. [3]† ad edic.

LEX XVIII.

ARiſto ait cum mixtum [c] ſit negotium cũ donatione, obligationem non contrahi [d] eo caſu, quo donatio eſt, & ita [4]† Pomponius eum exiſtimaſſe refert. Denique [e] refert Ariſtonẽ putare, ſi ſeruum tibi tradidero ad hoc, vt eum poſt quinquennium manumittas, non poſſe ante quinquenniũ agi: quia donatio [f] aliqua ineſſe vī: aliter atque (inquit) ſi ob hoc tibi tradidiſſem, [g] aut cõtinuò [h] manumitteres, hic etenim nec donationi locum eſſe: & iõ eſſe obligationem, [i] ſed ſuperiore caſu, quid actum ſit †, inſpiciendũ Pomponius ait, poteſt enim quinquennium non ad hoc eſſe poſitum, vt aliquid [k] donetur.

Ex traditione etiam reuocabili transfertur vſucapiendi conão, ſi tradens non erat dominus, ſed eo caſu quo fuiſſet dominus, fuiſſet translatum dominium. Paul. de Caſt.

Idem Ariſto ait, ſi donationis cauſa in hoc tradatur ſeruus, vt poſt quinquenniũ manumittatur, ſit aũt alienus, [l] poſſe dubitari, an vſucapiatur, [m] quia [n] aliquid donationis interuenit, [o] e † & hoc genus quæſtionis in mortis cauſa donationibus verſari Pomponius ait, [p] & magis

1 P.F.58 ibi, quem non inſtituera: ſĩm quos nõ eſt contra. Item eſt huic l. contra. ſu. de l.2.l.Titia.circa p ĩ. Sol. hic teſtator vſus eſt verbo præteriti temporis: ibi futuri. ſ.legauero, pro qua ſolutione eſt ĩ. de hæ.inſt.l.q volebat, & de teſt. mil. l. teſtõ militis, in vtraq. enim verbũ eſt præteriti ipſis, at vbi eſt verbum futuri ipſis, obtinet vim conditionis. vt ĩ. de leg.1. l.6.& ff cõd. id: b.l qui promiſit. Vel dic ſecundò hic de benignitate: ibi de rigore iuris, vel ibi non fuit expꝛſſa ſpecies, vel quãtitas, hic ſic, & eſt ar.l.ĩtem rata.l.ne ſatisdatio.& C.de arb.l.ne in arbitris. Item con.ſu. de cond. & demõ.l. cum tale.§.fi. ſed ibi demonſtrando dixit, ex centum quæ tibi legaui. da illi ducem, & magis aio diminuendi: hic volendo dare dixit. Item cont. ſup. de leg. 2.l.Titia.§.Caius. Sol. non debentur illata in prætorũ vxoris ipſi vxori: quia adhuc erant penes teſtatorem, & ciuiliter, & naturaliter poſſidebat, præterea non expreſſit certã ſpeciem, vel quantitatem. Ire mens teſtatoris erat ibi exonerare vxorem de illis reb. de quib. hæredes eam ſuſpectã habebant, vnde ad ea ĩm ſe retuliſſe vī. Item arg. contra C. de teſt. l. verba. ſed ibi eſt caſus econtrario: quia dixit ſe non donaſſe. Item arg. contra huic l. ĩ. eo. l. nuda. Acc.

S *I in ſtipulatum*] CASVS. Si quod debebas ex cauſa iudicati, promiſiſti mihi per ſtip. aio nouandi factam: & poſtea accepto fero tibi ſtipulationem animo nouandi factam, animo donandi: dī q liberatus es. Fr. Accuſ.

a *Iudicatum*] i. q debetur ex cauſa iudicati. Acc.

b *Liberationem*] & per liberationem donationẽ. Sed quid ſi non animo nouandi ſtipulor iudicatum: & accepto fero ſtipulationem? Rñ. remanet actio ex ſĩa: vel arg. ĩ. de reiud. l. 4. §. ſi ex conuentione & ſu. de pac. l. & poſtquam. & ĩ. de iureiu. l. ſi actor deferat. Sed arg. cont. ſu. ſi quis cau. l. 2 in pri. & de pac. l. Labeo & de iureiu. l. duob. §. exceptio.

A *Rõ.*] CASVS. Si dono tibi ſeruũ nõ ſimpliciter, ſed cum cauſa, dī, qđ non es mihi obligatus prout refertur ad donationẽ, vñ ſi dono tibi ſeruum, vt poſt quinquenniũ manumittas ante quinquennium eſt donatio: & non poſſum agere contra te, ſecus aũt eſſet, ſi tibi donaui hoc pacto, vt incontinẽti manumittas, nam tunc ſtatim poſſũ agere, cũ non dicatur donatio. hoc aũt, qđ dixi in prima parte, eſt verũ niſi ego retinuiſſem vſumfr. Secundo dicit, pone, quod donaui tibi ſeruum alienum hoc pacto, vt eum manumittas poſt quinquennium, nũquid interim poteris vſucapere? dicitur, q̃ ſic, ſi donarem tibi cauſa mortis.

Labeo] Donaui tibi fundum alienum, in eo feciſti expẽſas. nunc cuictus eſt a te. an habeas regreſſum cõtra me, q̃ritur. Dī. quod non, niſi ſciens alienum donaui. nam tunc teneor act. de dolo ad expenſas quas feciſti. Fr. Acc.

c *Cum mixtum*] quia non eſt ſimplex donatio, ſed cum cauſa. vt ſup. eo. l. 1. §. 1. & 2.

d *Non contrahi*, i. non obligo eum, cui dono, in eo, in quo eſt donatio. niſi ſĩm M. naturaliter, quod non placet, niſi intelligatur de illa naturali, quæ ad antidota obligat. vt ſup. de pet. hæred. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit.

e *Dnig.*] ecce exẽplum.

f *Quæ a donatio*] & non inſtetit quinquẽnalis, & ideò ante quinquennium nec pœnitere, nec agere poſſum, & ſic nõ eſt contra ſup. mandat. l. ſi quis alicui. §. 1. & de condi. ob cau. l. 3. §. 1. quia ib. non fuit mixtum negotiũ, ſed ſimplex datio ob cauſam, non habens animum liberalitatis, & ideò pœnitere, & agere ante tempus poſſum, hic vero aliquatenus eſt liberalitas: & iõ ceſſat pœnitentia: vt & C. eo. l. ſiue emancipatus. vel refer. cuius gratia tempus ſit appoſitum. arg. ſup. de leg. 2. l. ſi ita. §. Pegaſus. & de ann. leg. l. eum, qui alàs Iabolenus. Acc. 5† P. Flo. Acti.

g *Tradidiſſem*] ſ. ſeruum. Acc.

h *Continuò*] id eſt, ſta tim.

i *Obligationem*] ſed quomodo agitur ſi non manumittatur, cum iam liber ſit ex conſtitutione poſt moram: vt C. ſi mã. ita fuerit. vt manu. l. 2. & ſup. de cond. ob cau. l. ſi pecuniam. §. 1. & ĩ. qui ſine man. ad liber. perue. l. Latinus. Ecõtra ſi non fuit in mora, agere non poſſum? ĩ. non dī hic, quod agatur, ſed contractã eſſe obligõnem, quæ fuit p cõſtitutionem ſublata & ſic per momẽtum duraui hęc obligatio. vel dic, quod hic fuit actum, vt manumiſſio teneret p vindictam. & ſic non ſuccedit conſtitutio. vt inſ. de verborum obligationibus. l. qui Romæ. §. Flamus Hermes. & ſic põt intelligi ſu. ſi cert. per. l. non omnis. circa ptin. & de cõdict. ob cau. l. dedi.] reſp. & de ſer. expor. l. ſeruus. & de præſcrip. verb. l. naturalis. ĩ. at cum do. & ſĩm hoc expone ſuperiorem literam. non poſſe agi ante quinquennium. ſ. vt fiat manumiſſio: & quod hic dicit eſſe obligationem, dic. ſ. vt fiat manumiſſio. Vel dic tertiò, quod hic erat talis ſeruus, qui non poterat ad libertatem peruenire: & iõ non poteſt ſuccedere cõſtitutio. & tunc expone ſuperiorem literam, non poſſe agi ante quinquennium &c. ſ. ad repetendum. & hic eſſe obligationem. ſ. ad repetendũ condictione ob cauſam. Acc.

6† P. F. Iteruenerit.

k *Vt aliquid*] putà ſi ſibi retinuit vſum, ſiue miniſterium quinquennale, vel voluit, vt illo quinquennio eſſet in pœna, & ita hoc caſu poterit agi ante quinquennium: cum gratia damni, non accipientis ſit poſitum.

l *Alienus*] i. non tradentis.

m *Vſucapiatur*] ante quinquennium, quod olim anno, hodie triennio fit vt Inſti. de vſucap. in prin. Acc.

n *Quia*] quod videtur, quia, &c. quaſi dicat, videtur vſucapi, quia titulus donationis adeſt. ſ. donatio.

o *Interuenit*] idem vbi nil donationis interuenit. vt in ſuperiori reſpon. quia animum habuerit transferendi dominium: vt dixi ſup. eo. l. in 2 dib. §. fi.

p *Pomponius ait*] .ſ. an vſucapi poſſit antequam donator conualuerit. Azo. & q̃ vſucapi põt, patet ĩ. tit. 1. l. qui alienam. & l. ſi alienam. in princ.

a *Vſuca-*

a *Vsucapionem*] antequam conualescat.
b *Sequi*] pro donato. sic ꝯ. pro donato. l. 1. in fi. 1. resp.
c *Competere*] sed per retentionem seruabo sumptus: vt ꝯ. de fur. l. qui iniuriæ. §. fi. & su. de rei ven. l. sumptus. ēt à donatore, si is fuit. q donationē potuit reuocare: vt ꝯ. de except. doli. l. apud Celsū. §. si minor.
d *Eum*] donantem.
e *Si dolo fecerit*] scienter donādo rē alienā: vt & ꝯ. de verb. obl. l. si id qđ, sed vī de dolo nō posse agi. q a aut sciuit donatarius rē alienā, & tūc est, q sibi imputet, aut ignorauit: & tūc. qa potuit expensas cōseruare, denegāda est ā dolo. Rō. pone nō potuit: quia non possidebat: sed alio possidēte res ei euicta est: vt & ꝯ. de euict. l. euicta. §. 1. vel qa tales sunt sūptus, quos euincens non habet necesse reddere: vt quia latibus auitis careret: vt su. de rei vē. l. In fundo. Vltimò. si quæritas an donator de euictio. teneatur: dic sm Azo. q sic 1 hodie: cum assimiletur venditioni: vt Insti. de dona. §. aliæ. Iudic. aut fuit de ea, promissum, & tenetur donator: vt C. de euictio. l. 2. nā pro quālibet causa de euict. promitti potest: vt & su. de ædil. edic. l. sciendum, aut non fuit promissum: & tunc aut cēpit à donatione, siue traditione: & nō tenetur de euic. sed de dolo si intercessit, aut à promissione, vel pactione: & tunc agi potest: vt hic. & C. de iu. do. l. 1. & sup. de ædil. edic. l. ad tes. & inf. de ver. obl. l. vbi autem. §. si.

1† P. F. & sic euincatur.

2† P. F. 76

3† scribit.

4† P. Flo. accepit.

5† De exercēda libertate Rēp. & quib. ex causis. pulchrè Cic. li. 2. de of. 1 Tu vide gl. in l. 2. & ibi Ba. C. de euic. et in l. si pro re. §. 1. vbi per Ba. ff. eo. tit. & in l. Iul. §. 1. inf. ā ver. obl.

H *Oc iure*] CASVS. Si promittu causa dona. alicui ciuitati centum: ita demum teneor, si ob causam iustā promiſ. putà ob honorem.

Labeo ait] Cōmuneisti mihi dare x. si ero aduocatus tuus, vel procurator tuus, vel si satisdo pro te, dī q nullus istorū ꝯstituī ē donatio, sed dicas, q est cōtractus innominatus.

Non potest] Donatio facta inuito non tenet.

Si quis dederit] Mutuaui tibi x. vt redderes Seio cui donare volebā ꝑdicta x. dī. q si soluas Seio mortuo me, effecta ē Seij pecunia, siue sciebas, siue ignorabas me mortuū, & tu ita demū liberaris à me, vel ab hīdib. meis, si ignorabas me mortuū. & soluisti. sed si mandaui tibi, vt de pecunia tua x. des Seio nomine meo, quia volebā sibi donare, si tu ignoras me mortuum, dedisti, habes obligatos hęredes meos act. mandati. si scieba, & soluisti, tibi imputes.

Si quis seruo] Seruus mutuū, q acceperat in serui. liber factus, promisit. dī, q nō est donatio, sed debiti promissio. idē In pupillo, si q ipse mutuò acceperat authore tutore, promisit: nō est donatio. Vlt. dicit donatio. q fit cū cā. nō est vera donatio. vnde si dono tibi x. si iures te nomen meū laturū. i. exaltaturū, non dī pura donatio: sed ob causam. Fr. Acc.

f *Hoc iure vtimur*, construe, vt cū ꝯritur de donatione. s. facta in Reb. publicis. i. in ipsas Respubl. aliquarū ciuitatū.

g *Promittat*] per stipulationem. Acc.

h *Pollicetur*] nuda promissione: vt inf. de poll. l. pactū.

i *Ob honorē*] aut aliā iustā cām: vt ꝯdixi. & ꝯ. de polli. l. 1. in prin. & est sic in Auth. de san. epiſ. §. si quis aūt eporum. & §. p cōsuetudinib. Sed nōne cadit in l. Iul. de ambitu: vt ꝯ. ad l. Iul. de ābi. l. 1. ī pri. q̄ est ꝯ. R. ñ. hic palā: ibi clā. arg. ī. & adm. tu. l. nō existimo. & ꝯ. de ri. nup. l. si ī fi. & ad hoc ā. & of. ꝓcō. l. Barbar. vbi de hoc dixi. & de negot. gest. l. q̄ vtiliter. ī prin. & ꝯ. de polli. l. 1. & l. toties. & l. ex pollicitatione. & l. si quis ob honorem. & de mu. & hono. l. existimationem. §. q pro honore.

k *Tenetur*] non tū est simplex donatio. sed ob causam: vt ꝯ. eo. §. fi. Acc.

l *Sin minus, non*] nisi facere cepit: vt ꝯ. de polli. l. 1. §. item sine cā. sed quare nō pōt fieri donatio sine cā in Rēp. cū possit fieri ī priuatā. & satis ē cā ipa liberalitas. tū. vt C. de ca. tol. l. 1. ī fi. ī Aut. vt iu. sine quoquo suff. §. cogitatio. m *Affuero*] puta aduocatus. vel procurator pro te.

n *Dedero*, fideiubendo pro te. Acc.

o *Fueris*, supple. dabis mihi x pacta q̄ dē non faciūt donationē. sed ꝯctū innominatū do. vt des. vī facio. vt des: vt hic. & ī. de pēs. ver. l. nāliter. §. at cū do. & §. q si facia. & ꝯ. e. l. §. fi. & su. e. l. Aristo facit ī. e. l. 1. §. & 2. & ꝯ. ti l. 1. mortis cā capi. §. sine donatione. alij sic ponunt, vt nec iure donationis, nec alio iure valeat. vt si erā miles, qui talia tibi facere debebam: qđ non poteram. vt C. loca. l. miles. & C. de con. ob cau. l. si militem. vel clericus. vt in Auth. de san. epiſ. §. aliū. vel procurator fīerit C. ne fiscus. vel Respu. per totum, vel potentior ratione officij. vt C. ne lic. po. l. 1. & 2. & sic est secundum istos extra donationem, & extra aliam obligationē. s. huius modi pactum. de quo dicitur in litera.

p *Non potest liberalitas*]. i. donatio. sic dicta. quia liberè fit: vt su. e. l. 1. in prin. necessitate remota: vt inf. e. l. donari. alij ēt hoc de priuilegio intelligunt, quod non placet. sed tunc loquitur. inf. de reg. iu. l. inuito. vbi plenè dices.

q *Acquiri*] directo. sed per obliquum sic: vt ꝯ. de sol. l. si debitor tuus. & ꝯ. de acq. re. do. l. ēr. & ī vet. obl. l. seruus vērā te dño. quæ sunt ꝯ. & facit. C. de iu. delib. l. nec emere. & su. de bo. pos. l. 3. §. inuito. & inf. de reg. iu. l. inuitus. §. fi.

r *Mortuum*] .s. donantem. Acc.

s *Dabat*] Scio. nec tū ex hoc pacto Scio acquīt actio. qa alteri stipulari. vel paciſci. & c. vt C. de ꝯ. h. stip. l. 3. q̄ est cont.

t *Fuit datio*] hęc ē solutio ꝯrij: vt ī. e. l. 2. §. pe. & su. si cert. pet. l. eius. qui. §. quas verò. l. quibus. dā tū cōcordat lex illa.

u *Liberatus*] secus si soluit. qa mādatū morte finitū fuit. Ir.

x *Vt pecuniam tuam*] non mihi debitam.

y *Ignorem*] pp iustā ignorantiā: licèt mādatū sit morte finitū, & fa. ꝯ. pro emp. l. qui fundū. §. seruus meus. & sup. de leg. 2. l. cū prī. § Mæuio. & Inst. mād. §. rectè. & §. seq. & su. mād. l. inter cās. §. 1. & de so. l. cum quis. §. 1. & l. seruus. Ac.

z *Si scies*] s. me mortuum. soluisti Titio.

a *Non habebis*] s. aliquā actionem contra hæredes meos.

putat, si ita donetur, vt post quinquēnium manumittatur posse dici vsucapionē[a] sequi.[b]

Donator non tenetur de euictione, sed de dolo si intercesserit. h. d.

Labeo ait: Si quis mihi rē alienam donauerit, inq; eam sumptus magnos fecero,[1] † si ea mihi euincatur, nullam mihi actionem contra donatorem competere:[c] planè de dolo posse me aduersus eū[d] habere actionem, si dolo fecit.[e]

Donatio Reipub. sine causa fieri non potest. Bart.

Idem lib. 16.[2] † ad edict.

LEX XIX.

HOc iure vtimur,[f] vt in Rebus publicis,[g] cū de donatione quæritur, illud solum spectetur, vtrum ob causam aliquam iustam Reipub. promittat[g] quis, vel polliceatur,[h] an non: vt si ob honorem[i] aliquem promittat, teneatur,[k] sin minus, non.[l]

Quod ob causam datur, nō est donatio. Bart.

Labeo[3] † ait: extra causam donationum esse talium officiorum mercedes, vt putà si tibi affuero,[m] si satis pro te dedero,[n] si qualibet ī re opera, vel gra mea vsus fueris.[o]

Causa interdum ponitur pro causato, nam liberalitas non est donatio, sed virtus animi. Paul.

Non potest liberalitas[p] no lenti acquiri.[q]

Mandatum morte finitur: sed propter ignorantiam eius effectus durat quo ad liberationē, & quo ad actionem. B.

Si quis dederit pecuniam mutuam Titio, reddendam Seio, cui donatū volebat, deinde Titius mortuo donatore, Scio dedisse proponatur, erit consequens dicere, pecuniā Seij fieri, siue mortuum[r] sciuerit, siue ignorauerit is, q dabat,[s] quia pecunia fuit dātis,[t] sed si quidem ignorauerit mortuum, erit liberatus,[u] si sic mutuā pecuniā acceperit 4† soluendam Seio. Sin autem mandauero tibi, vt tuam pecuniam[x] Titio des, cui donare volebam, & tu ignorās me mortuum, hoc feceris, habebis aduersus meos hęredes mandati actionem,[y] si sciēs,[z] non habebis.[a]

a *Non erit donatio*]naturalis obligatio impedit donationē: vt hic, & ff. e. l. donari: nā dicit nullo iure, &c. sic ergo seruus naturaliter obligatur ēt in seruitute: vt hic, & Inst. de fideius. §. 1. & ff. de cōd. indeb. l. si id qđ. & de pecu. l. nec seruus, & sup. de neg. gest. l. eū actū, & l. Proculus, & l. at q natura. idē in pupillo, vt naturaliter obligetur ēt sine tutore: licèt non fit locupletior: vt hic subijcit, & inf. de nou. l. 1. & inf. de sol. l. in numerationib. §. 1. & sup. de rescin. vē. l. si id quod. §. 1. & sup. ad l. Fal. l. si pupillus, & qū di. le. ce. cū illud, §. fi. Sed ff. inf. de act. & oblig. l. pupillus, vbi nec naturaliter es dicit teneri: sed hic proximos pubertati: ibi proximus infantiæ: vel ibi cū tutore præsente: hic cum alio: vñ tenetur naturaliter, licèt nō fit locupletior, nec interuenerit tutor: vt dixi.

†† Alias. deest. &.

b *Idē & in pupillo*]vt debitum videat̄ soluere. & sic. s. quia vt soluere debitum, nō quæritur virum excedat legitimam summā, vel non: quod in donatione q̄ritur: nā semper tenebitur.

c *Sed & hæ*] non solum superiores.

d *Donationē*]simpliciē sed ob causam: vt sū. & c. l. 1. §. 2. l. Atisto. & sup. co. l. 1. §. 1.

2† P. Fl. 22.

e *Laturum*]. i. exaltaturum: vel diuulgaturum. Vel aliter, id est, si velies de cætero meo nomine appellari: de qua vocatione fit mentio sup. ad Treb. l. sed sciendum, & l. facta. §. fi verò nominis. Acc.

3† Alij legunt. & hoc.

f *Ob rem*]. s. futurā: tū in præteritū respicit: vt sup. de condi. indeb. l. damus. Acc.

S *Si patronus*.] CASVS. Si patronus ex debita parte instituatur hæres à liberto: & grauatus sit. vt aliquid ex hac parte daret Titio cuidam extraneo: & patronus etiam promisit illi fideicommissario date: dicitur quod non tenetur.

¶ *De illo*]id quod hęres poterat per Falc. retinere, volens adimplere voluntatē defuncti promisit legatarijs in solidū. dicitur, q̄ tenetur: quia & si soluisset, non repetere. Franc.

g *Si patronus ex debita*]olim dimidia, hodie tertia: vt Inst. de suc. lib. in prin. & §. sed nostra constitutio.

h *Instituatur*]à liberto.

i *Eius*]. s. patroni.

k *Daret*]. s. patronus ex portione sua cuidam extraneo.

l *Promiserit*]patronus errans in iure, vel facto: vt arg. sup. vt in poss. leg. l. 1. in prin. & inf. de fideius. l. si quis postquam, & sup. ad Treb. l. patronus. & l. si eius. §. fi. & l. ita. §. si patronus. & sup. de inof. test. l. mater. Sed arg. sup. si qd in fraud. l. si patronus, in prin. l. ità inf. proxi. §. Sed hic magis est debitum patrono: habetur. n. vt æs alienū: arg. sup. de inoff. test. l. Papinianus. §. liq s impubes. & sup. ad l. Falc. l. in ratione, §. quod vulgò. Sed huic l. videtur contra sup. fam. erc. l. qui erat hæres. §. si autem. Sed hic præcedebat aliud debitum. s. bonorum possessio debita patrono. Accur.

m *Soluere*]quia vt dixi, habetur vt æs alienum, quia prom. fit liberto viuente hic patronus, s. fideic. vt sup ad leg. Fal. l. quod de bonis, §. 1. & de acquir. hære l. qui superstitis.

n *Verecundiæ*]id est, reuerentiæ. Accur.

Solutio naturalis debiti, non est donatio. Bart.

¶ Si quis seruo pecuniam crediderit, deinde is liber factus eam expromiserit, nō erit donatio, a sed debiti solutio. Idē & 1† in pupillo, b qui sine tutoris auctoritate debuerit, dicendum est, si postea tutore authore promittat.

Stipulatio ob causam, non est donatio. Bart.

¶ Sed & hæ c stipulationes, quæ ob causam fiunt, non habent donationem. d Denique Pegasus putabat, si tibi centū spopondero hac conditione, si iurasses te nomen meum laturū, e non esse donationem, quia ob rem f facta est, & res secuta est.

Promissio facta per errorē, nō præiudicat patrono in portione sibi debita: sed hæredi ne præiudicat in Falcidia. B.

Marcel. lib. 25. 2† Digest.

LEX XX.

SI patronus ex debita g parte hæres instituatur, h & libertus eius i fideicommisit, vt quid daret, k & hic 3† stipulanti fideicommissario promiserit: l non erit cogendus soluere, m ne pars ex legib. verecundiæ n patronali debita minuatur. o

¶ De illo dubitari pōt, qui qđ per Falcidiā p retinere potuit, voluntatē testatoris secutus spoponderit q * se daturū. Sed magis est, vt nō possit suę confessioni obuiare, r quēadmodū. n. si soluisset, fidem testatori suo adimplesse videbatur, & nulla ei repetitio cōcessa fuerat: s ita & stipulatione 4† præcedente contra fidē testatoris, quā agnouit, t venienti ei meritò occurretur. u

Potest quis donare patiendo se delegari. Item verus debitor delegatus nō habet exceptionē donationis immodicæ, nisi rescissoria sit cōuentus. B.

Celsus, li. 25. 5† Digest.

LEX XXI.

VT mihi donares, creditori meo delegāte x me promisisti, factum valet: y ille enim suū z recepit. Sed si debitorem meum tibi donationis immodicæ a causa promittere iussi, an summouearis donationis immodicæ exceptione, necne, tractabit. Et meus quidem debitor exceptione te agentem repellere non pōt, quia perinde est, quasi exactam b à debitore meo summam tibi donauerim, & tu illàm ei credideris. c Sed ego, si quidem pecuniæ à debitore meo nondum solutæ sint, d habeo aduersus debitorem meum rescissoriam e in id, quod supra legitimū modum rat, voluntatē testatoris secutus spoponderit q * se daturū. Sed magis est, vt nō possit suę confessioni obuiare, r quēadmodū. n. si soluisset, fidem testatori suo adimplesse videbatur, & nulla ei repetitio cōcessa fuerat: s ita & stipulatione 4† præcedente contra fidē testatoris, quā agnouit, t venienti ei meritò occurretur. u

o *Minuatur*]quod esset, si debeat̄ p̄stare hoc fideicōmissum.

p *Per Falc. dam*] iure institutionis, non ēt iure naturę. R. Ac.

q *Spopondit*]ficens, vel erans in iure, qa nō certat de damno vitando. vt sup. proxi, resp. secus si in facto: vt C. ad l. Falc. l. error. Item post mortē testatoris nō ante: vt sup. ad l. Falc. l. qđ de bonis §. 1.

r *Obuiare*] sic C. de pac. l. pen. & de non nu. pec. l. generaliter.

s *Concessa fuerat*]vt & C. ad l. Fal. l. 1. & l. fi. & de fideic. l. 1. & l. 2. & C. de test. l. non dubium, s. illud. & supra de cond. indeb. l. fideicommissi. Acc.

t *Agnouit*]. i. agnouisse videtur.

u *Occurretur*]. i. ꝺicetur, aliter accipiē, vel ēt sic inf. de ver. obl. l. vbi autem non apparet. §. qui verò.

VT *mihi*] CASVS. Si quod volebas mihi donare creditori meo delegante me promisisti: dī. q̄ valet donatio. Sed dicit, si habeo debitorē, qui dēt mihi vltra quingenta, & eū animo donandi tibi delego: nec interuenit scriptura: tu agas ꝺ cū, an poterit opponere exceptionem, quasi donatio nō tenear ei, co, qđ est vltra q̄ngētos solidos? Et dī. q̄ nō: & reddit rōnem, ego aūt ꝺ debitorē meū quondā agam, si nōdū soluit tibi id, qđ est vltra quingentos solidos: vel si iam tibi soluit, agam cōtra te ad illud superfluum condi. sine causa. Fran. Acc.

x *Delegante*]. s. ie.

y *Valet*]. s. donatio, & aliàs est in litera donatio.

z *Suum*] i. sibi debitū. & ideo exceptione nō repellitur, ēt si excedat legitimū modū: vt if. de excep. do. l. pure, §. si eū, & de noua. l. si Titius, & inf. de re iud. l. Nesennius i prin.

a *Immodica*]. i. vltra quingentos solidos: & non interuenit scriptura. Accur.

b *Exactam*]. s. à me.

c *Crediderit*] breui manu: quo casu non posset repetentem repellere: vt & sup. eod. l. 2. & 3. & respon. & sic est in contrario casu: vt sup. proxi. respon. notaui.

d *Sint*]illi cui promiserat ex voluntate mea.

e *Rescissoriam*]. i. veterē actionem, q̄ prius competebat, & datur ei à lege, & sic erit perpetua: vt in Vell. vt sup. ad Vell. l. hæ actiōes. & l. debitrix. §. fi. vel ꝺat̄ ijs integ. rest. off. iud. ex clausula generali, si qua iusta causa, &c. vt s. ex quibus cau. maio. l. 1. §. fi. & l. sed & si per Prætorem. §. fi. ad hoc. s. vt ei restituatur actio vetus, quæ ꝺr rescissoria, eo q̄ rescissa liberatione, quæ contigerat per delegationem, ꝺatur. Accur.

Terram.

a *Tantummodò tibi*] cui promisit.
b *Conditionem*]sine causa. Et no. q̃ tantum vltra legem est, vitiatur: vt C. eo. l. sancimus, in prin. & §. ĝnaũt. & facit ad hanc l. sup. eo. l. 2. vsq; ad §. si pecuniam. & inf. de excep. do li. l. Iul. & su. de iure do. l. si mulier. 51. ex asse. & l. licet. 51. fi. & C. de in. do. l. fi. in pr.

Etiam qui.] CASVS Si donator est in mora dare pecuniam, quam conuenit dare animo donandi, nõ tenetur ad vsuras: cum contractus dona. non sit bonæ fidei. Fr. Accur.
c *Summæ æquitatis est*]vt & sup. de vsur. l. videamus. §. si actionem. & sup. eo l. in ædib. §. ex reb. & l. cum de donatione, & lit. cont. vt C. de eõd. ind. l. 1. licèt q. dã. vt Rog. in hoc casu q̃. vt sup. de vsur. l. litis. Sed vide ex sola mora: vt sup. de vsu. l. cũ q. dã. §. fi. & inf. de pollic. l. 1. in princ. Sol. speciale ibi fauore Reip. vt post morã debeantur etiã ante lit cõt. nõ ante. f. mora: vt 5. de vsu. l. liberalitatis, in prin. Ac. d *Mamme*, abundat sic C. de manu testa. Ifin §. 1. nam secus si bonæ fidei esset: vt & sup. de vsur. l. mora, §. in bonæ fidei.
e *Non deputetur*]et hodie, licèt solo consensu contrahatur: vt hypo. Azo. licèt quidam contra: vt no. sup. eo. l. in ædibus, §. ex reb. Accur.

2 † P. Bl. 24.

Modestinus.] CASVS. Debebam alicui pecuniã subvsuris omni mense cum rentib. dic. q̃ benè pt remittere mihi vsuras futurorũ mensiũ. & minorare, nec dicas. q̃ fit vltra modũ si concurrentur summæ vsurarũ omniũ mensium futurorum: nam spectantur singulæ summæ.
¶ *Modestinus*]Mentecaptus, quia sensu caret, donare non potest. Fran. Accur.
f *Futuri tẽporis*]idẽ forte pteriti: arg. C. de vsur. l. vsuræ. Acc.
g *Varij*]vt dicatur immodica donatio: spectantur. n. singulæ summæ singulorum temporum: vt & C. eo. l. sancimus, §. fi. & facit sup. eo. l. in ædibus. 51. ex rebus.
h *Non posse*]consentire. n. non potest: & ideo nil alienat: vt inf. de verb. oblig. l. is cui. Accur.

Fideiussori.] CASVS. Conueni tibi dare pecuniam vltra legitimũ modũ ex causa dona. & dedi fideiussorẽ. in eo quod est vltra modum. habeo excep. & etiam fideiussor meus etiam me inuito, me existente non soluendo. Fr. Acc.
i *Fideiussori*]secus in delẽgato, vt sup. eod. l. vt mihi.
k *Debet*]in eo quod excedit legitimam summam Acc.
l *Inuito reo*]vt & ĩ. de exce. l. exceptiões. §. rei. & l. nẽs exceptiões. & C. ã exce. l. defẽsiones. & ĩ. ã fideiuss. l. ex psona, & l. qs posũ. & C. de ĩ nu. pec. l. fi. & ĩ. vt in pos. leg. l. 1. i prin.
m *Amittat*]arg. cõtra huic rõni sup. quod quilq; iur. l. 3. §. si is. & est alia ratio, quia interest. nostra potius non soluere &c. vt sup. de compen. l. ideo. Sed quid si animo donandi pra legis modũ promisit, exceptio dari debet [k] etiam inuito reo, [l] ne si fortè reus soluendo non fuerit, pecuniam fideiussor amittat. [m]

Qui suo nomine donauit, quod alieno debetur, nõ facit accipientis pecuniam de rigore: & furti tenetur: secus de æquitate, h. d. Bart.

Idem lib. 6. Epistol.

LEX XXV.

SI tibi dederim [n] rem, vt Titio meo nomine donares, & tu eam tuo nomine ei dederis, an factam eius putes? Respondi, [3] † Si rem tibi dederim, vt Titio meo nomine donares, eamque tuo nomine ei dederis, quatum ad iuris subtilitatem accipientis [o] facta non est, & tu furti obligaris. [p] Sed benignius est, si agam [p] contra eum, qui rem accepit, exceptione [q] doli mali me summoueri.

Ex ratione sine partis consensu confecta, donatio non perficitur. Bart.

Pompon. lib. 4 † ad Q. Mu.

LEX XXVI.

NVda ratio [r] non facit alicui debitorẽ, vt puta, quod donare libero [s] homini volumus, licèt referamus in rationes [t] nostras, debere nos, tamen nulla donatio intelligitur. [u]

Fideiussori eius, qui donationis causa pecuniam suscepit? Respon. fortè secus: vt sup. de pac. l. quod dictum.

SI tibi] CASVS. Tradidi tibi rem. vt eã Titio meo nomine donares: & tu dedisti tuo nomine, dic q̃ tu teneris mihi furti. & illa res nõ est facta Titij & hoc de rigore. de æquitate. aut [I] agam ã Titium rei vendi. me repellet excep. doli. Fran. Acc.
n *Si tibi dederim*]. i. tradiderim. si autem esset facta huius. in alium dominiũ transtulisset: vt sup. eo. l. hoc iure. §. q̃s. in fi. §. quod inf. negat.
o *Obstaret*] per hoc patet. q̃ non facit rẽ suã: nã suæ rei nõ facit quis furtũ. vt patet in definitione furti: vt inf. de furt. l. 1. §. fi. Irẽ q̃ dicit teneri furti. de rigore intelligo. sĩm B. de æquitate secus: vt subijcit. & sic nec furti. nec mandati. nec condi. furti. vel rei vend. agi potest. Vel dic quilibet istarum agi cũ effectu. etiam si habet ratum: ille. cui est datum: vel dic verius. si habet ratum: vt inf. de furt. l. si quis vxori. f. Iulia. & l. falsus. in prin. & §. 1. & C. de furt. l. si in cui. & sup. mãd. l. si verò nõ remunerãdi. § dedi nulla istarũ agetur. nisi forte furti: quæ competit ẽt si interesse desinat: vt inf. de furt. l. inter oẽs. Sed arg. cõtra inf. eo. ti. l. is cuius. Accur.
p *Agam*]rei vend.
q *Exceptione*]eo ratũ habente: & volente hic meo nomine: alias nõ hẽt excep. & sic incipit pollidere ex alia cã: qd fieri potest vt inf. de acquir. p. f. l. 3. §. ex pluribus. & de vsucapio. l. non solũ. f. 2. & sup. de euic. l. si vẽdideris mihi. & l. non tamen facit sup. de neg. gest. l. si ego. & inf. de solutio l. Cassius. Sed cõtra inf. de acq. rer. do. l. per seruũ. §. fi. sed ibi accipiens erat interpositus ab eo, cui debebat fieri traditio. vñ statim quæsiit ei dominium. hic à me: vnde licèt ego tradens in hoc animo gessem: nõ tamen statim quæritur illi dominium: vt dixi sup. eod. l. qui mihi. Itẽ no. æquitatem prævalere stricto iuri. sic C. de iud. l. placuit. & C. ad exhib. l. si tes. & ĩ cert. pet. l. si ego.
3 † P. F. respondit.
r *Nuda ratio*]quia nõ intervenit consensus duorum. vel pactio vel contractus: sicut alias respectiue dic nudũ aliquid: vt C. de pact. l. traditionibus sup. de contrahenda emptione. l. nuda. & inf. de acq. rer. dominio. l. nunquam.
s *Libero*]idem est in seruo: vt sup. de pec. le. l. 6. §. pe. & sup. de pac. l. non solum. §. fi Accur.
t *In rationes*]. i. in libram rationum. Accur.
u *Intelligitur*]ergo non obligor. Sed arg. contra sup. de ed. l. si quis. 1. rationem. & C. de eden. l. 1. & sup. de neg. gest. l. Nesennius: sed illæ erant cum causa: hic sine causa. Item facit inf. de excep. doli. l. 2. §. 1.

4 † P. F. 4. *Add de tu nocetes, quã illud dictũ dẽt intelligi quo ad dominiũ nam quo ad titulũ secus. per l. post mortẽ. in fin. & q̃ ibi no. B. C. de fideiuss. q̃ quo facit c. qd sũt. & quod ibi no. Pan. ext. deiure patro.*

Arilius

Abeo cui facultas inhabitandi ex causa remunerationis conferitur, non debet reuocari, & sibi expulso, iudicis officio subuenitur. Bart.

Papin. lib. 20. † Quæst.

LEX XXVII.

ATtilius [2]† Regulus iuuenis ad Nicostratũ p̃ceptorem [3]† ita scripsit. Quoniã, & cũ patre meo sp fuisti, & me eloquentia, & diligẽtia tua meliorem reddidisti, dono, & permitto tibi habitare in illo cœnaculo, eoque vti, defuncto Regulo controuersiam habitationis patiebatur [b] Nicostratus: & cum de ea re mecum contulisset, dixi, posse defendi, non meram [c] donationem esse, verũ officiũ magistri quadã mercede [d] remuneratum Regulum: ideoq; nõ videri donationẽ sequẽtis tẽporis [e] irritã esse. Quòd si expulsus Nicostratus veniat ad iudicẽ, ad exeplũ interdicti, qđ fructuario proponitur, [f] defendendus erit, quasi loco possessoris constitutus, [g] qui vsum cœnaculi accepit.

Pater ad obseruandũ promissa tempore donationis facta, vel expressa cogitur actione præscrip. verb. Bart.

Idem lib. 1. Resp.

LEX XXVIII.

HAereditatem pater sibi relictam, filiæ [b] sui iuris effectę [i] donauit: Creditoribus hẽditarijs filia satisfacere debet: [k] vel si hoc [l] minimè faciat, [m] & creditores cõtra patrẽ veniãt, [4]† cogenda erit [n] p actionẽ p̃scriptis verbis patrẽ aduersus eos [o] defendere.

Idem lib. 12. Respons.

LEX XXIX.

DOnari videtur, quod nullo iure [p] cogente cõceditur.

Per respõsionẽ factã in iudicio inducitur cõfessio, et qui cõfitetur debitorẽ sui sibi non teneri, videtur ipsum liberare ex causa donationis h.d.B.

Idem lib. 10. Resp. 5†

LEX XXX.

QVidã [q] [6]† in iure interrogatus, nihil sibi debere tutoris hæredes [r] respondit. Eum actionem iure amisisse

1† P.F. 29

2† P. Flo. Aquilius. Vid. Alc. lib. 2. Paris. c. 49.

3 P.F. theorem.

a *Præceptorem*, alias theorem. Acc.

b *Patrebatur*] ab hæredib. Reguli M. vel ab aliquo extraneo. Acc.

c *Non meram*] quia ob præcedentẽ causam erat facta, si non esset mera, nulla esset: vt C. de cõtra iud. l. 1. § prouincias. Itẽ exigeretur 1 insinuatio, si excederet legitimũ modum: qđ hic nõ exigit. Acc.

d *Mercede*] quæ fuerat promissa, siue non, præstanda est hoc casu, vel virtuosi, qđ nõ promissa, per offi. iudi. vi ff. de var. & extraord. co. l. 1 & ideò dicitur debitum solutio. Acc.

e *Sequentis temporis*] qđ est post mortem Reguli, non ergo reuocant hæredes, & sic est cõtra ff. e. l. Lucius, vbi reuocat. Solue hic fuit donatio simplex: ibi precarium hæc falsa: quia non fuit donatio simplex hic. Vel hic ab extraneo patiebat controuersiã: ibi ab hæredib. concedentis. Tertij dicunt, hic esse donationẽ ob cãm: ibi simplicẽ donationẽ, sed sm hoc quare ibi reuocat, vt Inst. de do. § aliquando. Rõ. sm vetera iura, qđ non nascebat actio ex nudo pacto donationis, & sic cũ donatarius ille nõ hẽbat possessionẽ aliquã: quia nec vsuarius, nec fructuarius est, sed solus donator hẽt possessionẽ, poterit pœnitere donator, vel eius hæres: nec põt à donatario cõueniri: sed hodie secus erit: vt C. de do. l. fi quis arg. § pen. Vel dic. põt mutare voluntatẽ, vt ibi dicit: non tñ põt reuocare donationem. Tu dic esse remunerationem: ibi precariũ, quod potest reuocari qñ libuerit: vt inf. de preca. l. 1. & 2. & l. cũ precario. Item cõtra ff. de acq. pos. l. fundi. 2. resp. sed patet solutio, quia ibi fuit mandatum, & morte reuocari potest. Acc.

f *Proponitur*, scilicet vade vi vtiler vt inf. de vi. & vi arma. l. 3. § vnde vi. Acc.

g *Constitutus*, habet. n. naturalẽ possessionẽ fructuarius. M. vt ff. de acq. poss. l. naturaliter. Alij dicunt, quod nec nãlem habet poss. & sm hoc per officium iudicis defenderetur in suo vsu, nam rei est commodatum: donatio est vsus: vt su. eo. l. in ædibus. Accur.

H *Aereditatem*] CASVS. Pf hæred. sibi delatã donauit filiæ suæ emãcipatæ, hoc pacto, vt ipsa satisfaciat creditorib. hẽditarijs. dr q ipsa dẽt satisfacere. & nisi satisfaciat, & creditores veniãt p̃ rem: pf agere p̃ p̃ filiã act. p̃scriptis verbis, vt defendat eũ p̃ creditores. Et donare dicor, quod nullo iure cogente tibi do. h.d. cum l. seq. Acc.

h *Filiæ*] .f. suæ. Accur.

i *Effectæ*, alioquĩ nulla fuisset donatio: vt C. de do. inter. & facit ad l. sup. de procu. l. seruum. § fin.

k *Debet*, nec ob. ĩ. quæ in frau. cre. l. oĉs. § 1. vbi donator tenẽi quasi in fraudẽ credi. donauerit, sed ibi oia bona, hic hẽditatẽ quandam, quæ sibi obuenerat, dedit. Itẽ ob. su. de iure do. l. mulier: vbi dicit nõ teneri virũ, cui mulier oia in dotem dedit, sed & ibi cedit mulier oia bona sua, & ea in eĩ; untur deducto ære alieno: vt ĩ. de verb. sign. l. subsignatũ. § bona, sed hẽditas hẽt in se debita & credita, & ẽt damnosa hẽditas, hæreditas dr vt infr. de ver. sig. l. hæreditatis appellatione. l. *Vel si hoc*] .f. creditoribus huiusmodi satisfacere.

4† P.F. cogendã cã per actionem, &c. a ĩtra glo. vult q̃ teneatur p̃cise ad factum qñ hoc est actum, de qua mĩno. p Do. l. stipulationes nõ diuidunt ff. de ver. obl. Bolo. 5† P. Flo. Marcian. li. sing. de Delat.

6† In P.F. ẽ § ac p. cã hic nouam legẽ ĩchoate. Anto. Aug. li. 3. c. i. putat.

l *Non faciat*] .f. filia.

m *Cogenda erit*] hic est contra. C. de pac. l. 2. & C. de hẽr. ven. l. 2. in fi. vbi dr accipientem non cogi. Sol. hic cõuenerũt a ĩter se pater & filia, vt ipsa satisfaciat. ex quo agit pater p̃scr. verb. ad hoc, vt eam defendat: vt C. eo. t. cũ res. Itẽ cond. ob cãm p. quia ipsa ĩ. ditate causa cessante: vt C. de cõd. ob cau. l. 2. sed à creditoribus nõ põt agi vt in contrarijs: & sic etiã potest ĩ. dicta lex ĩ. de iure do. l. mulier. Vel die speciale in donatione, vt in fisco: vt C. de hæred. vend. l. 1. Vel non cogitur à creditoribus præcisè, vt in cõtrarijs: sed alternatiuè sic, vt vel actionem

Cogi p̃cisè ad factũ an qs possit.

susciat, vel interesse præstet: vt hic. an autẽ à patre præcisè possit cogi quidam dicunt, quod sic: vt sup. de ope. no. nun. l. stipulatio. v. sin. & su. de procu. l. sed hæc. § præter. vel fortè non præcisè, nisi eatenus, vt præstet interesse per act. præscrip. verb. vt sup. de præscrip. verb. l. naturalis. § at cum do nam tunc potest quis alium præcisè cogere ad factum, cum sibi vult fieri, non cum alij. Vel potest agi præcisè, qñ est actum, vt respondeat ff. creditoribus hæreditarijs: alias non, sed ex tacito pacto ad interesse conuenientur per actio. præscript. verb. nam secundum. Azo. tacite videtur paciscì filia de onerib. subeundis. argumen. sup. communia prædio. l. si ei. & facit sup. de leg. primo. l. apud Iulian. § hæres.

n *Cogenda erit*] hic est contra. C. de pac. l. 2. & C. de hẽr. ven. l. 2. in fi. vbi dr accipientem non cogi. Sol. hic cõuenerũt a ĩter se pater & filia, vt ipsa satisfaciat. ex quo agit pater p̃scr. verb. ad hoc, vt eam defendat: vt C. eo. t. cũ res. Itẽ cond. ob cãm p. quia ipsa ĩ. ditate causa cessante: vt C. de cõd. ob cau. l. 2. sed à creditoribus nõ põt agi vt in contrarijs: & sic etiã potest ĩ. dicta lex ĩ. de iure do. l. mulier. Vel die speciale in donatione, vt in fisco: vt C. de hæred. vend. l. 1. Vel non cogitur à creditoribus præcisè, vt in cõtrarijs: sed alternatiuè sic, vt vel actionem

o *Eos*] .f. creditores hæreditarios.

P *Donari. iure*] ciuili, secundum quosdam, qđ non placet: vt su. eo. l. hoc iure. § si quis seruo. & plenè dic. vt inf. de reg. iur. l. donari. item facit sup. loc. l. ff vno. § sed ff verbo Acc.

Q *Vidam*, CASVS Quidam maior factus egit cõtra hæredes tutoris sui. Ite contest. confessus est aĩo donãdi nihil sibi debere tutoris hæredes dicitur quod præiudicat sibi.

Donaturum] Conueni tibi dare animo donandi partẽ bonorum talis meæ cognatæ viuæ, cui spero succedere: dicitur quod si decedat cognata & debeo succedere de iure: tamen mihi auferatur hæc hẽreditas, vt indigno: & pactum donationis non valuit. & hoc dicit cum l. seq. Franc. Accursius.

q *Quidam*] aliàs est §. aliàs lex, quidam.

r *Hæredi*] .f. animo donandi eis.

a Nec

a *Non posse*] nisi prætendat facti errorē: vt ff. de confes. l. non fitetur. & hoc vsq. ad sniam. nō pōt realiter, vt C. de iu. & fac. ign. l. error facti, & hoc ll cōfiteatur post lit. cont. si autem antè, non potest infirmari: siue prætendat facti, vel iu ris errorē: vt ff. de interro. act. de xtate. §. q iusta. & §. seq. & facit C. d pac. l. postquam. & de nō nu. pecu. l. generaliter. & de repu hæte. l. 4. & sup. de pac. l. tale. in prin. Acc.

b *Constabat*] vt & C. de pac. l. fin. & de inutil. stipu. l. ex eod. Sed cōtra C. de act. emp. l. si quis seruū. vbi valet pactū sup bonis viuentis. Sed solu. vt ibi. Item cōtra. sup. de hær. ven. l. 2. §. illud. sed ibi abūdat maximè, vel aliter, vt ibi notaui.

c *Donauit*] quātum ad propositum. Acc.

d *Successisset*] s. cognatæ. Acc.

e *Gentium*] quo prohibitum erat donari, qd superstitis erat.

f *Festinasset*] s. donare. sic su. de vulg. substitu. l. 2. §. interdum. Acc.

g *Impugnandas*] vt. & inf. l. prox. Sed contra C. d cap. & postlimin. re. l. nec nos, vbi vt non noceret. ꝙ sic gesserit. Sed solue. vt ibi. & iūge seq. l. cum ista.

h *Nam ei, vt indigno*] vt sup. de iis, quib. vt indig. l. 2. in fi. & sic fisco applicabitur: vt sup. de inoffic. testa. l. Papinianus. §. memini. & C. de his quib. vt indig. l. 1.

*De istell. huius text. vid. Mar. Ant. Nat. l. 1. hac cō sultissima §. ex imperfecto. n. 7. C. de test. & p Cagn. l. fi. n. 1. C. de pac.

a † P. F. J. est. pōt.

Donationes] CASVS. Dicit. ꝙ si holaris. vel aliquis alius potest donare amasiæ suæ. & licèt matrimonium post sequatur inter eosdem: non vitiatur donatio. si autē dubitatur fuerit vxor eius ante donationem factam. vel non tunc inspiciendum est. &c.

3 † P. Flo. de esti, q.

Species] Mater filiā suam cum Titio matrimonio collocauit. & dedit dotem. Item dedit viro filiæ suæ. & rosie eius filiæ quasdā res extra dotē in pūentia filiæ suæ. & ipsa filia vt commisisse viro custodiā earum rerum. postea vir cavet sē habere eas res extra dotem vsibus filiæ deputatas. nunc mater aliquantulū irata cum filia. vult revocare has res. non potest. nec obest filiæ id. quod vir fuit confessus se hfe illas res ad vsum filiæ. siue vxoris suæ. quasi proprietas rerū à ferit penes matrē. quia nō hoc portāt hęc verba. sed peculiū filiæ à dote differūt. siue separāti. si āt filia magnā offensam fecisset matri. tunc mater bene pōt revocare.

Pater qui filiæ] Pater donauit filiæ suæ existenti in potestate mancipia. postea pater emancipauit filiam. vt constat fasse donationem. ex quo nihil in emancipatione dixit.

Eiusmodi legi depositæ] Depositi penes te mille. hoc acto. vt reddas ea tantum mihi. aut Actio post mortem meam non videtur donatio facta in Actium.

Perfecta donatione esse] Ille. q cōmisit crimē lesæ maie-

*Vi. c. illud. ext. de pī. vbi ista dic. quib. īditis vxor præsumi queat.

*Bal. in l. cū virū. ī 3. col. C. de fidei. vers. ꝙro. nūqd donatum. & Alc. in l. si donatiōe C. de coll. in 2. col. reputant istū rem. ꝙ ad hoc. ꝙ si nō fuit dos filio data bona ī peculiū. dē donatio inter vivos: tā iste text. nihil facit ad propositū. prout videre poteris hoc in nouis interpr. Bolog.

4 † P. Flo. fuit.

5 † Repetitione alij legunt.

6 † P. F. J. est. res.

7 † Alij addunt eo. ꝙ &c.

8 † P. F. J. est. rādi.

9 † P. F. videbatur.

neque enim tabulas [o] facere matrimonium. *

Si res donatur ad vsū, videtur donari proprietas: nec revocatur, nisi ex magna offensa. h. d.

Species * extra dotē á matre filiæ nomine ℙ viro traditas, filiæ, quæ præsēs erat, *† donatas, & ab ea viro traditas videri respondi: nec matrem offensam [q] [5] † petitionem habere, vel eas res [6] † rectè vendicare, [7] † quòd vir [r] cauisset extra dotem vsibus puellæ [s] sibi traditas: cum ea significatione nō modus [t] donationis declaretur, nec ab vsu proprietas separetur [u] sed peculiū [x] de dote puellæ distinguatur, inuicem tamen æstimaturum respondi, 8 † si mater iure cōtra filiam offensa, [y] eas revocare velit, & verecundiæ maternæ congruā, boniq. viri arbitrio competentem ferre sententiam.

Sicut donatio facta filio ī p:āte confirmatur post mortem donatis si moriatur ante filium: ita confirmatur si filium emancipat, & donationem non revocat. Paul.

Pater, qui filiæ, quam habuit in potestate, mancipia donauit, & peculium emancipatæ non ademit, [z] ex postfacto donationem videtur [9] † perfeciſſe. [a]

a *Non posse*] sic C. de admin. tut. l. sancimus. & ff. de reg. iur. l. in ambiguis. §. 1. & inf. de itine. actuq. priua. l. 2. Acc.

l *Præsisset*] ante perfectas donationes. Acc.

m *Comparatis*] nā in libera mulieris. &c. vt su. de ritu nupt. l. in libera. & in dubijs. qđ verisimilius est. inspicit: vt inf. de reg. iu. l. in obscuris. nisi aliqua indicia ostēdāt eā concubinam. vt apparet per hoc. ꝙ hic subijcit: vt su. de concub. l. in concubinatu. secus autem est iure canonū: vt 30. q. 5. c. 1. ī fi.

n *Perpendendum*] i. inspiciendum.

o *Tabulas*] s. nū. vel solas. vt & C. de nupt. l. si vicinus. & l. neq. & inf. de regu. iu. l. nuptias. Acc.

p *Nemine*] sic ff. e. l. si pater. & l. fi. §. fin. & C. fa. er. l. filiæ cuius. & ad hoc operatur præsētia. de qua subijcit: vt & inf. de sol. l. qui decem. §. 1. in fi. §. & de fur. l. sal sus. §. si is qui. & su. de don. inter vir. & vxo. l. fi. seruus cōis. & su. depos. l. in dict. in prin. & su. de negot. l. fideiuss. §. fin.

q *Offensam*] leui offensa. secus in grauis: vt in fi. huius. s. Acc.

r *Quod vir*] ideò. ꝙ vir &c.

s *Puellæ*] per quæ verba videbat vsus tantum. vel vsufructus filiæ datus: vt sic posset revocare ꝙ pœnitentiam. sed aliud est, nam appellatione vsus quādoque plena proprietas significatur. & per præcedentia verba sequentia intelliguntur: vt sup. de au. & arg. leg. l. species. & de vsufr. earum rerum. quæ vsu con. l. fi. & su. de vsufru. l. Proculus. & sup. de seru. rust. prædio. l. qui duo. & de leg. 1. l. seruus plurium. §. fi.

t *Modus*] talis ex quo facilè possit fieri revocatio.

u *Separetur*] quę videbatur penes matrem remansisse. vsufructu marito competente.

x *Sed peculium*] i. res paraphrenales. vt su. de iure dot. l. si ego. §. dotis. aliàs aliter hæc dictio ponitur. vt sup. de pecu. in ipsa rubr. nc. Acc.

y *Offensa*] aliàs offensa. & aliàs offensam. i. offendētē: revocat ergo. vt subijcit. & C. de rev. do. l. his solis. sed hodie ex tribus tantum causis: vt in Auth. de nupt. §. matertera.

z *Non ademit*] cum emanciparet. Azo.

a *Perfecisse*] vt & C. e. l. siue emācipatus. a. respon. & facit C. de pecu. eius. qui li. me. l. s. & Inst. de leg. §. peculium. & C. de emanci. li. l. fi. Sed arg. ff. C. de bon. quæ lib. l. cum oporter. §. pen. sed ibi in premium emancipationis. s. vsu fructus. Acc.

Pactum & depositum restituatur alteri, quam deponenti, non inducit donationem in personam illius. Pau.

¶ Eiusmodi lege [a] deposita in æde arca, vt eã ipse solus, qui deposuit, tolleret, aut post mortem domini [b] Aelius Speratus, non videri celebratam donationem [c] respondi.

Reus criminis læsæ maiestatis non põt donare, ẽi si non sit de crimine accusatus. Pau.

¶ Perfectæ [1†] donationes esse non possunt post crimen perduellionis [d] contractum, cum hæredem quoque teneat, [e] & si nondum postulatus [f 2†] de vita decesserit.

Concessio ad vsum indeterminatũ, dicitur precariũ, non donatio: & transit ad hæredes concedentis, & potest per eos revocari. h. d. Paulus.

Scævola lib. 5. Resp.

LEX XXXIII.

LVcius Titius epistolam talẽ misit: Ille illi salutẽ. Hospitio illo quandiu volueris, vtaris [g 3†] in superioribus dictis, & his oĩbus gratuitò: idque te ex voluntate [h] mea facere, hac epistola notum tibi facio: quæro, an hẽdes eius habitationem prohibere possint? Respondi, [4†] sũ ea, quæ proponerentur, hæredes eius posse mutare [i] voluntatem.

Ex cã donationis obstat privilegium, ne quis condemnetur, nisi in quantum facere potest: & post constituam & post rem iudicatam. Bar.

Hermog. libro 6. iuris Epit.

LEX XXXIV.

QVid, quod ex causa donationis stipulantis [5†] spoponderat, solui constituit, actione pecuniæ constitutæ nõ in solidũ, sed in quantũ facere põt, cõuenitur. [k] Causam. n. & originem constituẽ pecuniæ, non iudicij [l] potestatem præualere placuit. Sed & condemnatus ex causa donationis, [m] in actione iudicati [n] non frustra desiderat, in quantum facere potest, cõueniri. [o]

Si tibi do, vt stati mihi restituas, non impeditur dominij translatio, si ex restitutione remaneo tibi obligatus. P.

¶ Ea lege donationis cã pecunia Titio numerata, vt statim donatori mutuo detur, nõ impeditur dominij translatio: [p] ac propterea ijsdem nummis donatori creditis, nouum dominium in his quæritur.

Distinctio legis, discretis. C. qui test. fa. pos. habet locum in cõtractib. inter viuos. Par.

¶ Mutus & surdus donare non prohibentur. [q]

Exceptio merè personalis, quæ obstat delegãti, non obstat ei, cui facta est delegatio. Bar.

¶ Si cum Primus [r] tibi donare vellet, & tu donãdi Secundo voluntatem haberes, Primus Secũdo ex voluntate tua stipulãti promiserit, perficitur donatio: [s] & q̃a nihil Primus Secũdo, à quo cõuenitur, [t] donauit: & q̃dẽ in solidũ, non in id qd facere põt, cõdẽnatur. Idq; custoditur, [u] & si delegãte eo, qui donationem erat accepturus, creditori eius donator promiserit. 6† hoc etenim casu creditor suũ negotium gerit.

Patre patiente stipulari filium, perficitur donatio: hoc dicit. Bart.

Paulus libro 5. Senten.

LEX XXXV.

SI pater emãcipati filij nomine donationis animo

a *Eiusmodi lege*] id est pacto: vt sup. depositi. l. 1. §. Si conueniat. Accursius.

b *Domini*] id est, deponentis. M.

c *Donationem*] in Aelium, vel depositarium: & sic Aelius non agit vtili depositi, vel alia actione: vt Inst. de inuti. stipu. §. alteri. nec ob. ẽ. de posi. l. Publia. in prin. vt ibi dixi. nam ibi filio: hic extraneo. Itẽ nec ob. C. ad exh. l. si res. ĩ fi. qa ibi spãle: vt & ĩ. solu. ma. l. Caius. vel hic de rigore iuris de æquitate. sed certe nihil impedit agere Aelio vtili depositi: vt d. l. cum res. & tamen non est sibi donatũ, qui aid reddit hĩdi deponentis. & facit ẽ. de pol. 1. §. pe. & ẽ. proxi. §. Acc. d *Verbe. licet*] i. ma iestatis: vt inf. de ver. sig. l. quos nos. idem in similib. casib. quos notaui ĩ. de cast. l. ex iudicioru. nec ob. ẽ. co. l. post cõtractum. quia hic speciale. Ac. e *Teneat*] vt bona patterna ei auferantur: vt Inst. de hær. ab intest. ĩ. per contrarium. & C. ad l. Iul. ma. l. pe. & l. si. Accur.

f *Postulatus*] i. accusatus. Accur.

LVcius] CASVS. Concessi tibi p̃ario, vt quãdiu volueris, vtaris domo mea. hoc possunt revocare hæredes mei. Franc.

Vtari] precario. Accursius

h *Ex voluntate*] hic declarat esse precariũ, quod ex voluntate datur. & reuocatur: vt ĩ. de precario. l. 1. §. 2. & l. 2. Accur.

i *Mutare*] sic & ĩ. de acq. poss. l. fundi. §. 1. nam & ipse defunctus posset. Item est contra. sup. eo. l. Aquilius. Sol. vt ibi. Acc.

QVid quod] CASVS. Quod ex causa donationis tibi dare promisi, nunc cõstitui hoc idẽ me soluturum. di q̃ si conuenior de constituta, non tenetur in solidum: quia inspicitur origo contractus. Secundo dicit, ex causa do. condemnatus in solidum. si conuenior iudicati, non fiet exactio, nisi in quantum facere possim.

¶ *Ea lege*] Numerauit tibi decem ex causa donat. hoc acto vt incontinenti mihi eadem mutues. dicitur quod donatio est. & ita mihi mutuando mutuum feceris.

¶ *Mutat*] Mutus potest donare. Item surdus.

¶ *Si cum Primus*] Cũ velles mihi donare decẽ. & ego Titio: dixi vt promitteres illa x. Tutio: promisisti. dic q̃ teneris in solidum. idem si promisisti creditori meo. Franc. Accur.

k *Conuenitur*] sic & in dote: vt sup. de const. pec. l. quod si maritus. in princ.

l *Non iudicij*] i. actionis de constituta in iudicium deductæ. & est sic C. ad Mace. l. ũ filius. ĩ. de fideiu. l. tutor. circa prin. & ẽ. de iu. do. l. si ex lapidicinis: & C. si cer. pe. l. si ex pretio. & ĩ. de pti. etc. l. 2. §. patuitque. Sed an. ẽ. ẽ. de pec. l. 1. §. sed & si filius. in fi. §. & ĩ. de no. l. pe. & de re iu. l. Nesennius. in princ. & ẽ. de neg. gest. l. diuortio. sed in hac vltima ex culpa vel dolo sequenti nascitur hæc actio. neg. gest. in solidum. Accur.

m *Donationis*] in solidum.

n *Iudicati*] quæ dr in factũ: vt C. de reb. cre. di. l. actori. Accur.

o *Conueniri*] vt ĩ. de re iud. l. Nesennius. §. fi. & no. post sentẽtiã opponi peremptoriã. & sic est ĩ. C. sen. rescin. nõ post l. perẽptorias. sed hic spãle, vt & in alijs casib. quos notaui C. de iu. & fa. ign. l. 1. & est rõ huius spãlitatis. ne ex liberalitate, &c. vt ĩ. de re iu. l. ne ex liberalitate. & ẽ. de ædil. edic. l. ad res. 2. resp. Accur.

p *Transitat*] à donatore in donatarium. sed certè imò impedit: vt ĩ. de sol. l. q̃ sic. q̃ est ĩ. Solu ibi de rigore: hic de æquitate: vt ẽ. si cer. pet. l. si tibi & facit ẽ. eo. l. §. item cum ipse.

q *Donare non prohibentur*] nec paciscit: vt ẽ. de pac. l. item quia conuentiones. & intellige hoc cum infortuniũ est discretum. vel concurrit, casu ifi: quia ill à natura sit simul, & surdus & mutus. inter viuos donare non p̃t: 1 vt ar. C. qui testa. fac. pos. l. discretis. & facit ĩ. de act. & obl. l. in quibuscunque. Accur.

r *Si cum Primus*] propria nomina sunt Primus, & Secundus. vel appellatiua. Accur.

s *Perficitur donatio*] inter omnes personas: vt & sup. eo. l. 2. §. cum verò. Accur.

t *Conuenitur*] ex stipulatu. Accur.

u *Custoditur*] vt in solidum teneatur delegatus & facit inf. de re iudic. l. Nesennius. i prin. & sup. de doli except. l. purè. §. si eum. & inf. de nouatio l. si quis delegauerit. & l. penult. & supra eodem. l. secunda. circa principium. & l. in ædibus §. penultimo. Accursius.

SI pater] CASVS. Pater suam propriam pecuniam

1† Ratæ. 2† P.F. de est de. 3† P.F'o. vtaris. superiori. dictis oĩbus gratuito. id. que. &c. 4† P.F. respondit. 5† P.F. stipulanti. 6† P.F. & hoc enim casu. 1 Istã glo. excl: mãc sin. Ro. & Alex. in l. discretis. C. q̃ test. fac. pos. ad hoc quod dict. d. l. discretis. hẽt locũ in contractib. inter viuos.

niam nomine filij emancipati mutuauit,& animo donandi eundem filium passus est stipulari illam pecuniam sibi reddi.dicitur quod donatio hæc tenet.

¶ *Siquis* Dedisti mihi x.vt te captum ab hostib.extraherẽ & extraxi. dicitur ꝙ hæc donatio irrevocabilis est, & quasi merces laboris mei videtur.Franc.

a *Pecuniam*] etiam suam . Accur.

b *Stipulatus est*]idem si non fuit stipulatus: vt ff. de cer. pet.l. certi condictio. § ij nummos. Accur.

c *Non pōt*] vt & ff.eo. l.fi.§. fi. & ar. ff.cod.l. donationes §.species. & C.de iu do.l.2.

d *A latrunculis*] differunt enim : vt ff.de cap.l.hostes Accur.

e *Præs*] ideſt quia eripuit. Accur.

f *Irrevocabilis*]etiam ingratitudine secum. M.cum nec prætextu meo rescindatur: vt ff. quod me. ca.l. metum.§. sed licet : nisi ipsemet fraudem participauit: vt C.ꝙ metus cā l. non interest. quæ est fi. & facit ff. de neg.gest.l.nam & Seruius.Accur.

g *Centenaria*]à legib. taxato, alias ſ. vsque ad quingentos solidos.Mar. sicut.n. homo nō æstimat: vt ff. de ed.ed.l iustissimè. sic nec quod salutis eius causa dat: vt hic.

A *Deum*]CASVS. Manumisit Stichum:cidē epistolam mādauit in qua inter cætera hoc scribebatur: cum hoc sit ꝙ te manumisi: concedo tibi oē tuū peculium quicquid hēs tā in nominib q̄ in reb. mouentibus : siue in numerato.i.in pecunia. tandē lapsu ipse eundem Stichum hīdem instituit in hesse:Semproniꝰ ex triente:nec de peculio Stichi aliquid dixi in testamento : nec iussi actiones peculiares cedi Stichoquæritur an actiones peculiares Stichus possit in solidum intentare contra debitores peculiares,an pro parte hæreditaria? & dicitur quod pro parte hæreditaria tantum. de hoc dic plenè:vt in glo. Accur.

¶ *Lucius*] Ego Sempronius proponens in corde meo fundū donare Mæuiæ:antequam donem.& tradam eum, obligaui procentum cuidam fœneratori,puta Lozolo Florētino: tādem eum fundum tradidi Mæuiæ ex causa don.& in vacuam poss.fundi eam induxi.dī ꝙ donatio est perfecta : & quod Lozolus habet illum fundum obligatum. Accur.

h *In nominibus*] ideſt actionibus.

i *In numerato*] in pecunia. Accur.

K *Aut vtrisque*] ideſt vtrique .

l *Portionibus*] ſ.in nominibus. non enim per talem epistolam aliquid fuit quæsitum liberto in nominibus : & est rō: quia huius mandatum per epistolā morte finitur : vt C. de act.& obl l si quidē. sup.de pec.l.si Stichus. secus si fuissent cessæ,& sic facta procuratio in rē suam : vt C.de don.l.illā. vnde cautè dicit concedere. non cedere & sic no concedo. sed non cedo.secundum Bul. vel si diceres hic fuisse cessionem : dices non finiri morte. & quod dicit in §. die stricte iure,secus de æquitate. secundum Iun per d.l.illam & quia non est traditio,sed cessio esset loco traditionis:non dī nulla quasi nudo pacto facta. Item est secunda rō:quia tēpore huius legis non fiebat donatio nudo pacto,sed ita, si interueniret stipulatio vel traditio,q̄ traditio in nouis fieri non poterat : vt ff. de acqui. poss.l.possideri i prin. sed corporalium sic: quæ vī fieri etiam ff apud libertum erant res tempore emissæ epistolæ : vt ff.de acq. ſponsi. ser.domi.l.qua rōne. §.interdum & ff.eo.l. absenti.quod non sic esse potest in incorporalibus hodie autem hæc secunda ratio nō obesset : vt C.cod.l ff quis argentum §.pen. Item non obst. contra quod signatur:C. de iu.do l.2. quia ibi donatarius est stipulatus à nomine ideſt à debitore.Accur.

m *Donauit*] quantū ad destinationem .

n *Obligauit*] quod vt potè dominus facere potuit iste donans.

o *Perfectam*] maximè ea ratione . quia postea in vacuam possessionem induxi .sed & idem dicam . & si hoc non fecisset:nam donatione facta,licet postea obligetur, non reuocat eam per hoc: vt arg.C.de leg.l.3 .& Insti. de leg §. si rem suam, sed personaliter tantum ageretur : vt C ff do.l fi quis argen.§ pen.& C. de rei ven.l.seruum. sed vide ut reuocari pro obligationem : vt sup. de do.inter vir.& vxo. l cum hic status. §. si maritus . & C.de do. inter vir. & vxo.l. si maritus.quæ sunt contra. Sol. illa odiosa . hæc fauorabilis . ꝙ non placet ꝙ illa sit odiosa:vt ff.de do int.vir. & vxo.l.si id quod §.si quas. sed illa est sol. quia hæc tenuit ab intrō.illa non.vnde facilius illa reuocatur.quam hæc.sic potest notari ex duab.l.gib. Nam præterito nato ideſt ille,qui iam est natus : ipso iure non tenet testamentum : & etiam si decedat vivo patre, non confirmatur Sed præterito posthumo valet testamentum: & licèt eius natiuitate rumpatur:si vivo patre decederet,reconualescit: vt Insti.de exhæ.lib.in prin. & sup. de iniusto test l.posthumus. Accur.

p *Habere*] quia transiuit cum sua causa: vt ff.de pig.act.l.si conuenerit. §.si fundus & C.de distr. pigno. l. si debitor. & C.de don.inter vi.& vxo l.siquidem Accur.

q *Pecuniam dedit*] ſ.noīe eius: & hic quæ fuit certi cōdi. dictam:vt ff si cer.pet. l.certi condictio. ff.si numm. Acc.

r *Ad Labeonem*] ad Labeonis vtilitatem & eius nomine vt dixi,animo donandi. Accur.

ſ *Eius*] suæ,vel Labeonis .

t *Perfectam*] vt ff.eo.l.si pater.in prin.& l.donationes.§.species & ar.ff.ti.1.l.mortis causa.§ Titia chirographa.& ff.de neg.ge.l Nesennius.circa fi.vbi dicit,maximè hīc in ratione,&c.Sed ar.contra.ff.eo.l.nuda. sed hic nō est nuda. Acc.

vtrum in assem Stichus actio detur eorundem nominum, quæ in peculio habuit : an vtrisque[k] hæredibus pro portionibus hæreditarijs? Respō di, [4]† secundum ea quæ proponerentur, vtrique hæredibus pro hæreditarijs portionibus[l] competere.

Per ignorantiam non reuocatur donatio:sed res transit cum sua causa. Bart.

¶ Lucius Titius fundum Mæuiæ donauit,[m] & ante traditionem eundem fundum post dies paucos Seio pignori obligauit,[n] & intra 30. Mæuiam in vacuam possessionē eiusdem fundi induxit,quæro, an donatio perfecta sit? Respondi secundum ea quę proponerentur,perfectam[o] esse: verum creditorem firmam pignoris obligationē habere . P

Conuentio per quā absenti quæritur actio, perficit donationem sicut traditio. Bar.

¶ Auia sub nomine Labeonis nepotis sui mutuam pecuniā dedit,[q] & vsuras semper [5]† accepit: & instrumenta debitorum ad Labeonem[r] [6]† recepit: quæ in hæreditate eius[s] inuenta sunt.quæro,an donatio perfecta esse videatur? Respondi, cum debitor Labeoni obligatus esset, perfectam[t] donationem esse.

1† P.F.de est esse.

2† P.F.de est captū.

* Istū tex. est sua gl. sing.exclamauit Ro. i suis sing. fol. 19. sing. 504. Sed aduerte, quia Ro. nimis largè intellexit Istum tex. vt vide re potes hic in nouis interpret. Bol. adde quod voluit allegare Ro.sin. 514. in c. donatio reuocat . quem ad hoc allegauit pro sin.Gu.de Cug. in l. si tibi si cert. pet. Quod tū limitat. vt procedat in donatione remunerato ria si merita erant obligato ria.sta tū limitat Bal.in l.si donatio- ne. col.2. C. de col. & Cy. in l. vt liber. eo. titu & oinò per Alex.in l. iurisgen- tiū.§.quinimo. su. dē pac.vbi & Bar. & in pālle.l. si donatio ne,& cōs. 52. vol.4.

3† P.F.nō merces eximij laboris,alias non mercēs .

4† P.F.respondit.

5† Percepit, & P. F. cepit.

6† à Labeone. P. F.

DE MORTIS CAVSA DONATIONIbus, & capionibus.

¶ *Dixit de donatione inter viuos, nunc de ea, quæ fit causa mortis.*

De mortis causa donationibus, & capionibus.

TITVLVS. VI.

Nota, q̃ ille, qui donat causa mortis, vult, q̃ donatio nõ habeat effectũ se viuente, sed demum eo mortuo viuẽte donatario. Pau. de Cast.

Marcellus [1] † lib. 9. Instit.

LEX I.

MOrtis causa donatio est, cum quis habere se mauult, [2] † quam eum, cui donat: magisq; eum, cui donat, quam hę redem suum. [2] Et sic apud Homerum Telemachus donat Pirao. [a]

Licet ista lex ponat tres species donationis: possunt tamẽ reduci ad duas principales. Pau. de Cast.

Vlpianus lib. 32. Dig. [3] †

LEX II.

IVlianus lib. 17. Digest. tres esse spẽs mortis causa donationum ait. Vnã, cum quis nullo præsentis periculi metu conterritus, sed sola cogitatione mortalitatis donat. [b] Aliam esse speciem mortis causa donationum ait, cum quis imminente periculo cõmotus ita donat, vt statim fiat accipientis. [c] Tertium genus esse donationis ait: si quis periculo mortis non sic det, vt statim fiat [4] † accipientis, sed tunc demum, [d] cum mors fuerit insecuta.

Ista lex cum sequẽtibus declarat secundam speciem donationis, de qua in l. præcedẽti. Pau. de Cast.

MOrtis causa] CASVS. Illa dicitur donatio causa mortis, qui timore infirmitatis, & periculi mortis donat vel qui timet occidi ab hostib. aut iturus per loca dubia timet mortẽ. & pp hoc don. vel ætate confectus donat, quia a leo senex est, vt quotidie expectet mortẽ: hæc. n. omnia instans periculum demonstrant. & h. d. hæc lex cum trib. seq. Fran. Acc.

e *Valetudinis*] præsentis.

f *Propinqua mortis*] speratæ subaudi ab hoste &c. non aũt per valetudinem. & coniunge tres sequentes leges, cum ista Ad hoc aũt pertinet attendere, quia statim ẽ est liberatus eo periculo, cuius metu donauit, reuocata est donatio, vt ar. sup. si cert. pet. l. non omnis. & sup. eo. l. si mortis cau.

g *Vt ætate confectus*] cum sit adeo senex, quod quotidie recta mori. Acc.

Paulus lib. 7. ad Sabin.

LEX III.

[10] ij MOrtis causa donare licet non tantum infirmæ valetudinis [e] causa, sed periculi etiã propinquę mortis, [f] vel ab hoste, vel a prædonibus, vel ab hominis potentis crudelitate, aut odio, aut nauigationis ineundæ.

Caius lib. 1. rerum quotidianarum siue aureorum.

LEX IV.

AVt per insidiosa loca iturus. [5] †

Vlpianus lib. 1. Instit.

LEX V.

AVt ætate confectus. [6] †

Paulus li. 7. ad Sabin.

LEX VI.

HAec enim oĩa instans periculum [g] demonstrãt. [h]

Donatio causa mortis etiã facta ante crimen cõmissum, & nõ cogitatione criminis, sed culo crimine, & etiã condemnatione, resc indit. Pau.

Vlpianus li. 32. ad Sab.

LEX VII.

SI aliquis [i] mortis causa donauerit, [j] & pœna fuerit capitis affectus, remouetur donatio, vt imperfecta, [k] quãuis cæteræ donationes [l] sine suspicione [m] pœnæ [n] factæ valeant.

Quidquid occasione mortis alteri us capitur, causa mortis capio nuncupatur. Bar.

Idem lib. 8. † ad Sabin.

LEX VIII.

QVi pretio accepto hrdi tatem [o] prætermisit, siue ad substitutum peruentura sit hæreditas, siue [8] † ab intestato successurum, mortis causa capere vr. [q] Nam quic-

h *Hæc enim. Facientia demonstrant*] licet valetudo cesset. Rog.

i *Si aliquis*] CASVS. Si aliquis committit delictum, propter quod timet mortẽ, & ea mortis donauit alicui aliquid alicui, & postea fuit decapitatus, dr qd reuocatur donatio prædicta, licet secus sit in dona. simplici sine suspicione pœnæ facta. Fran.

j *Donauerit*] timore pœnæ a iudice inferendæ, vel alia ratione, vt sup. de iniust. test. l. si quis filio ex test. iturus. [5] † turo. tom. Accur.

k *Vt imperfecta*] quia extrema confirmatio deficit, secus in ea, q̃ fit a viro in vxorẽ, vt C de do. inter vir & vxo. l. res vxoris

l *Donationes*] inter viuos Acc.

m *Suspicione*] maxime subaudi, vt ff. tit. l. l. post [7] † dum. in fin. quę est contra vel hoc determinat, vtsi fiat in fraudẽ non teneat & plene sic, vt ibi.

n *Pœna*] nisi sit crimen pduellionis. Ac.

QVi pretio] CASVS. Hæres instituus habitis cẽtũ repudiauit hæt. & sic peruenerũt bona ad substitutũ, vel agnatũ defuncti. et qd hęres repudians illa cẽtũ, q̃ habuit ob hoc, vt cã mortis capere. Itẽ seruus [9] † testõ dñi iussus esse liber, si dederit mihi decem, & dedit: videor illa x. cã mortis capere. Itẽ si relictum est tibi legatũ puta fundus a testatore, si dederis x. mihi. & dedisti, videor illa x. cã mor. & intelligo in oĩb. supra dictis exẽplis, qã videor capere ille d. lucrũ cã mortis testatoris. Itẽ si pr cã mortis filij sui donauit mihi x. vel cã mor. cognatis, videor causa mortis capere. sed si donauit pater causa mor. filij sui mihi x. hoc pacto, vt si cõualescat filius ei donata reddam. tunc demum dicitur quod hæc donatio tenet. Fr. Acc.

o *Hæreditatem*, s. sibi delata.

p *Viuente me*] repudiauit.

q *Videtur*] aliud est mortis cã donatio, q̃ à defuncto quoque tradi, vel promitti, vt ff. l. aliud mortis cã capio, ubi dabo alia, vt pateat p hæc exempla, & j. cod. l. mortis cã capio

6 † confecto, & P. F. fessus.

* Ille tex. vt inuere q̃ illa de donatio cã mortis q̃ fit mortis metus sed tu ne fallare aduerte, q̃ ẽt si fieret in mortis articulo nulla facta mẽtione ẽ non tenithilominus p̃sumeret, & diceret eẽ donatio Iter viuos ita cõcludit Ac. cons. 14. vol. 1. per l. vbi ita donatur. inf. eo.

* De istell. huius l. vide de Han. in l. post cõtractũ. n. 18 de do na. Tr.

7 † P. F. 7. 8 † P. F. siue ab eo ab in stato successurus.

1 † P. Flo. Marcian. l. si quis eum, vnde, vt hic differat a legato. dic tradendo in vita, vel obligando se legatario. nam tũc est donatio cau. mor. a qã do nullum istorum est, dicitur legatum: ne attenta ratione huius legis non differat a lega. vt plene no. inf. eod. l. Marcellus. §. Pau.

2 † P. Flo. vult. Sed subintelligitur, magis. idque Græco dicẽdi genere. Aug. li. 4. cẽtẽ. c. 8. * Odyss. ę. f. 17. circa drin. cum inquit. Ἤπιος ὡς ὅτε πατὴρ ... &c. vsque ibi ἐν δ' ἐτάνυσσε βίην ... ἐν δὲ θύρῃσι

3 † P. F. ad Sabin.

4 † P. F. facias. Moriẽtiã actus, an suspendi possint.

a *Quam hæredem suum*] vt & inf. eo. l. Senatus. §. 1. & Instit. de don. §. 1. sed nonne hoc idem est in legato? Certe sic, vt sup. de cond. & dem. l. si quis eum, vnde, vt hic differat a legato. dic tradendo in vita, vel obligando se legatario. nam tũc est donatio cau. mor. a qã do nullum istorum est, dicitur legatum: ne attenta ratione huius legis non differat a lega. vt plene no. inf. eod. l. Marcellus. §. Pau.

b *Vt tanto Mortis periculo detineat*] & hæc ẽm P. non reuocatur. Accur.

c *Metuens*] sed reuocatur eo conualescente, vt sup. tit. l. l. §. item cum ipse.

d *Tunc demum*, Sic ergo actus morĩẽ in pẽdet, & licet cõtra, ff. communia p̃dio. l. fi. in fi. Sol. nec hic pẽdet. nam statim tenet donatio, sed dominij translatio in suspendit, vt & sup. tit. l. l. 2. §. si pecuniam, ar ibi non pendet. teneat vel non. ex quo enim cedit dies legata seruitutis, statim certum est redat vtiliter, vel non: vtile sit legatum. vel non, qd non est, si vnus socius imponat inter viuos seruitutem rei cõi, vt in princ. l. receptum. & ideo ibi dicit actũ viuentium suspendi, & non actum defunctorum.

& l.mortis cā capimus. Itē prima semper ex voluntate, hæc quoque etiam sine voluntate, vt hic patet, & j.eo.l.si mulier & tunc non habet locum Falc. aliàs quando ab hærede sic vt C ad l.Fal.l.penult. Acc.

a *Statulibero*] qui pro libertate præstat, vt sup.tit.4.l.quæ Statuli beri, & j.eo.l.qđ condonis, & l.quod. statuliber. & ad leg. Fal. l.i.d.quod.

b *Filij*] ad hoc facit j.eo.l.mortis cā filij. & C.eo.l.nec fratris.

c *Mortis causa capi*] quo ēt casu ad confirmationē donationis viriusq; mortem exigā.ar.ff. de do.int.vi. & vx.l. cū hic status, §. ofo non solū, & §. i hac, & l. mortis fuæ causa, & l.si eum. f. ex quib. & C. de do.inter vir & vxo. l. sicut proponis, vel hic sufficit solius filij, vel cognati mortis cū donator non possit solus revocare, vt C.eod.l. nec fratris.

d *Si convaluerit*] si filius cet filius.

e *Recipiat*] s. is, qui donat, tunc demum subaudi. ad quod facit inf.eo.l.si alienā, §. Marcellus.

Omnibus] CASVS. Ei cui pōt legari, ita qđ capiat legatū: pt, & mortis cā donari. Franc. Ac.

f *Omnibus*] & hic demum, vt & j.eod. Senatus. & Inst. eo. ff. 1. vbi dicit quod assimilant legatis. Sed j. ff. de cond & dem. l. Mxuius, vbi nō capaci dēt dari, sed ibi de mortis cā capiōe hic de mortis causa donatione. Vel hic etiā de mortis cā capiōe. Sed ibi accipit nō capax, hic verō nō capiundi aliud est, vt j. de verbo. sig. l. aliud est, hoc aūt. an sit capax, ge mortis inspicit, vt j. eod. l. in mortis. Acc.

Item] CASVS. Si dono alicui aliqd causa mortis, an possim ei substituere quæritur. dr quod sic hoc modo, q illū quē volo substituere, faciam stipulari à donatario sibi illud donum donati, si contingat donatarium non posse capere, vel sub aliqua alia conditione. puta si navis ex Asia venerit Fran. Acc.

g *Item*, aliàs incipit ei cui. & aliàs si cui. Acc.

h *In hunc modum*] per stipulationem ergo fit substitutio, sed an aliter. dixi C.eo.l. 1. Acc.

i *Conditione*] præterquam illa, si donatarius substitutus voluerit, q legatario imponit. vt ff. de leg. 1. l. si ita. §. 1. & ff eōd. & dem. l. si ita expressum. Ex quo. n. stipulatur: iā agnoscit, sed in legato secus, in quo non oportet quod stipuletur.

Mortis causa] CASVS. Pater potest donare nurui. i. vxori filij sui, causa mortis filij. Fr. Ac.

k *Donare*] nurui, vt benè conveniat sequentib, & facit ff. eo.l.qui pretio. in fi. & quod ibi no. Acc.

Si mulier] CASVS. Quidam erat institutus & datus erat substitutus, nunc substitutus dedit pecuniā vxori testatoris vt illa diceret se prægnantē, & peteret se mitti in poss. bon. defuncti nōie ventris, vt sic interim institutus foret decederet, & sic substitutus hæret bonis: postea illa nō apparet prægnans, pecuniā quā accepit à substituto, dr capere causa mortis defuncti. Fr. Acc.

l *Accepit*] à substituto. & qñ dicitur facere per calumniā hēs sup si mulier nol. 1. § per calumniā. & efficit infamis si pronunciet per calūniā. in possessionem missa, vt sup. de his, qui no. infa l. notatur. & l. seq. 2 ¶ P. Flo. 44.

m *Ratione*] vt moriat anteq̄ adeat, vel efficiatur non capax.

n *Mortis causa*] idest occasione. mortis, nō aūt est donatio causa mortis. & nō potest hoc casu Falc. detrahi, vt no. ff. e. l. q p̄tio facit j.eo.l cū qui.

Si alienam rem] CASVS. Donavi tibi rem alienam cā mortis, & eam tu vita cepisti, dr eā si convaleſco, revocabo illā tē à te condic. ob cām, vel sine causa. 3 ¶ P.F.l.3

o *Convaluero*] cond. ob cām, vel sine causa condicam, vt & j.eo.l.Senatus. §. 1. & l. quod mortis. & ff. de condi. inde. l. indebiti. §. 1. & vide accessione sui temporis contra dñm, si à me petat arg. inf. de acq. pos. l. Pomponius. §. in dote. & facit inf.eo.l. qui alienam. Acc.

Marcellus notat] esse verum quod sequitur. Acc.

p *Marcellus notat*] P In mortis causa donationibus ēt facti quæstiones q sunt. Nam & sic potest donari, vt omnimodo r ex ea valetudine donatore mortuo res nō reddatur, & vt reddatur, ēt si prior ex eadem valetudine donator decesserit: si tn s mutata volūtate t restitui sibi voluerit. Sed & sic donari potest, vt non aliter reddatur, quàm si prior t ille, qui acceperit, u decesserit. Sic

q *Quæstiones*] quia aliquid potest agi contra naturam donationis per pactum. & facit sup. tit. 1. l. Attilio. Acc.

r *Omnimodo*] etiam donatario præmoriente.

s *Voluntate*] idest, hoc actum fuit, quod si mutaret voluntatem, esset res restituenda, & non aliter. Accursius.

t *Prior*] quàm ille, qui donat. Acc.

u *Qui acceperit*] Sed an tunc potest pœnitere: innuit, quòd non. argum. ff. de leg. 1. l. si mihi & tibi. §. 1. sed dic contra, si modo totius primæ voluntatis pœniteat, vt argum. supra de legat. 3. l. si quis in princip. & de codicill. l. Diui. §. licet. Accursius.

calumniā, & prater voluntatem defuncti. Paul. de Cast.

Idem lib. 54. ad Sab. †

LEX XII.

SI mulier ventris nomine per calumniam, vt in possessionem mitti desideret, pecuniam acceperit, l fortè dū substituto patrocinat, vt institutum aliqua ratione m excludat, mortis causa n eam capere Iulianus sæpius scripsit.

A billo dicitur quis habere dominium, à quo habuit cām vsucapiendi: non ab eo à quo dominiū auellitur. Paul. de Ca.

Iulianus lib. 18. Dig. 3 †

LEX XIII.

SI alienam rem mortis cā donavero, eaque vsucapta fuerit, verus dominus eam cō dicere non potest, sed ego, si convaluero. o

In mortis causa donationib. inspicitur, quod inter partes de revocatione agitur. Bar.

¶ Marcellus notat: p In mortis causa donationibus ēt facti quæstiones q sunt. Nam & sic potest donari, vt omnimodo r ex ea valetudine donatore mortuo res nō reddatur, & vt reddatur, ēt si prior ex eadem valetudine donator decesserit: si tn s mutata volūtate t restitui sibi voluerit. Sed & sic donari potest, vt non aliter reddatur, quàm si prior t ille, qui acceperit, u decesserit. Sic

Mortis cā capi dicitur id, qđ capitur occasione mortis alterius, etiam sollicitè, & p

1 ¶ Aliàs recipiant P. F.

* In Vatic. exē. legit pater donare re- ctè potuerit nunc quāq̄ inducta sit vxor nunc, quā lectio, & Fr. Ac. & ipse Ac. agnoscūt.

41 P. F. si iam.

quoque poteſt donari mortis cauſa, vt nullo caſu [a] ſit eius repetitio: & ideò, [1]† ne ſi conualuerit quidem donator, reuocabitur. [b]

Iulianus lib.18. Digeſt.

LEX XIV.

SI mortis cauſa fundus donatus eſt, & in eũ impenſæ neceſſariæ atque vtiles factæ ſunt, fundum vendicantes, [c] doli mali exceptione ſummouentur, niſi pretium earum [d] reſtituant.

Cui permittitur teſtari, permittitur mortis cauſa donare. hoc dicit. Bar.

Idem lib.24. aliàs 27 Digeſt.

LEX XV.

MArcellus [e] notat. [f] Cum teſtamento relinquendi cui velint, adepti ſint filiifamiliàs milites liberam [f] facultatem: [g] credi poteſt, ea etiam [h] remiſſa, [i 2]† quæ [k 3]† in donatione mortis cauſa fieri debent.

Donata, & legata æquiparantur. Bart.

¶ Paulus notat, [l] & hoc conſtitutum eſt. Ad exẽplum legatorum mortis cauſa donationes reuocatæ ſunt. [m]

Idem libro 29. Digeſt.

LEX XVI.

iiij MOrtis cauſa [n] donatio, etiam dum pendet, an cõualeſcere poſſit donator, reuocari poteſt. [o]

Non valet donatio cauſa mortis vltra vires hereditatis. Bart.

Idem lib.37. 4† Digeſt.

LEX XVII.

ET ſi debitor conſilium [p] creditorum fraudandorum non habuiſſet, [q] 5† auelli [r] tamen 6† res mortis cauſa ab eo donata debet. Nam & 7† cum legata ex teſtamento eius, qui ſoluendo non fuerit, [s] † omnimodò inutilia [s] ſint: poſſunt videri etiam donationes cauſa mortis factæ reſcindi debere: quia legatorum inſtar obtinent. [t]

Poteſt quis donare cauſa mortis ſuæ, & alterius. Bart.

Idem lib.40. 9† Digeſt.

LEX XVIII.

v MOrtis cauſa capimus, non tunc ſolum, cum quis ſuæ mortis cauſa nobis donat: ſed & ſi propter alterius mortem id efficiat: veluti ſi quis filio, vel fratre ſuo moriente donet Mæuio, ea conditione, vt ſi conualuerit alteruter eorum, [u] reddatur ſibi res: ſi deceſſerit, [x] maneat apud Mæuium.

Ex donatione cã mortis in tantũ quiſque capit, in quantum quis debito liberatur, vel exactione percipitur. Bald.

¶ Si donaturus mihi mortis cauſa, debitorem tuum creditori meo delegaueris, [x] oĩmodò capere videor tantã pecuniã, quanta à creditore meo quãtũ ſum liberatus à creditore meo. & ſi delegatus non ſit ſoluẽdo. ſi aũt ego ſui ſtipulatus à debitore tuo, qđ tibi debebat, mihi dari, te patiente hoc fieri aĩo donandi mortis cã, mihi tñ vſq; donatũ, in quantum eſt ſoluendo iſte debitor. vñ ſi tu donãs cõualuiſti, & ſic vis reuocare donat. à me, in tñ teneor, vt cedã ac. quam habeo ꝯ iſtum debitorem.

¶ *Titia*] Titia habens debitores, & inſtrã de eis, exiſtẽs infirma dedit inſtrã Aegeriæ, hoc pacto, vt ſi conualeſceret Titia, reddat ſibi inſtrã: ſi verò contingat eam mori, inſtrã det cauſa mortis debitoribꝰ, dicitur ꝙ hæc talis donatio tenet, & Mæuia filia hæres Titiæ non poteſt reuocare.

¶ *Qui hominem*] Donaſti mihi cã mortis ſeruum tuum, qui fecerat alicui delictũ, vel quem alicui obligauerat. dr ꝙ tñ videtis donaſſe quantum talis ſeruus poſſit vendi, idem in fundo obli. quem mihi donas cauſa mortis. Fran. Accur.

u *Alteruter eorum*] cuius intuitu donatur. & facit ſ. eo. l. qui pretio in fi. & qđ ibi no. & quod ẽt ĩ prin. eiuſdẽ l. dixi. Ac.

x *Delegaueris*] iuſſu meo. Accur.

a *Nullo caſu*] ſed tunc non erit mortis cã donatio, ſed inter viuos: vt ĩ. eo. l. vbi ita. & facit ĩ. eod. l. Senatus. §. mortis.

b *Reuocabitur*] aliàs deeſt iſtud reuocabitur.

Si mortis] CASVS. Donatus eſt fundus Titio cã mortis & traditus, tandẽ Titius in hoc fundo fecit expẽſas neceſſarias, vel vtiles: poſtea reuocata fuit donatio, forte donatore pœnitente: vel alio iuſto modo: & ſic donãs petit fundũ à Titio ſibi reſtitui rei vẽdi. dr, quod Titius nõ cogitur reddere fundũ niſi expenſæ quas fecit in fundo, ei reddantur. Franc.

1† Fl. repetitionẽ. nec ſi cõualuerit quidẽ donator, nec hẽtur vxor, reuocabitur.

c *Ventitanter*] donator. & eius hẽdes: cũ donatio ſit reuocata.

d *Earum*] impenſarũ. Sed numqd fiet cõpẽſatio cũ fructibus? rñ ſic vt ĩ. de rei ven. l. emptor. & l. ſumptus. & arg. ĩ. de reg. iur. l. in eo quod Azo.

MArcellus notat,] CASVS Sicut ẽ lucrativa. põt teſtari: ita & donare cã mortis. Vl imò dicit, quod donatio cauſa mortis eſt redacta ad ſimilitudinem legatorum. Fran. Accur.

2† Perperã Halo. hãc. locũ ſuperiore commiſcebat, contra P. F. ſidem, & huius vulg. edit. Ant. Aug. emen. lib. 3. c. 1.

e *Marcellus notat*] eſt ſe verũ, qđ ſequitur.

f *Libram*] qualitercũq; velit, ẽt omiſſa ſolẽnitate iuris: vt C. đ teſta. mili. l. milites.

2† Duar. permiſſa.

g *Facultatem*] de caſtenſi. vel quaſi.

h *Etiam*] quæ de ſolẽnitate aliàs exiguntur in filioſa. puta, de conſenſu patris. Item quod poſſit capere donatarius, licẽt tẽpore mortis inueniatur nõ capax. Itẽ de quinq; teſtiũ præſentia: qui aliàs exiguntur. vt ĩ. eo. l. iàm is ſ. 1. & l. in mortis. & C. eo. l. fi. & facit ĩ. eo. tit. l. filius. in fin. item ĩ. de reg. iur. l. non debet, cui quod plus eſt. &c.

3† P. Flo. quæ donationes mortis cã fieri prohibent.

i *Remiſſa*] i. permiſſa ſine ſolẽnitate fieri.

k *Quæ*] aliàs quæ etiam in donatione. Accur.

l *Paulus notat*] eſſe verum quod ſequitur. Accur.

m *Reuocatæ ſunt*] i. reducte: vt & ĩ. eo. l. ſi debitor, & l. illud. ĩ. eo. l. oĩb. & C. eod. l. fi. Differunt tñ in quibuſdã: vt hic. & l. filius. ſ. cã mor. donat. non legat, ẽt conſentiente pietvt ĩ. eo. l. tã is. Item hæ qñq; à defuncto, qñq; ab hẽde. legatũ ſemper ab hẽde: vt Inſti. de leg. §. 1. ſunt & aliæ differẽtiæ, quas no. vt Inſti. eo. §. 1. Item in donatione obligatur nõ natarius ad reddendum poſſeſſionis, non in legato.

3† P. Flo. quæ donationes mortis cã fieri prohibent.

MOrtis cauſa] CASVS. Si aliquis donauit cauſa mortis ſuæ, poteſt reuocare. Fr. Accur.

n *Mortis cauſa*] aliàs §. idem Paulus, & aliàs incipit lex, mortis cauſa.

o *Poteſt*] per pœnitentiam. Item & per hoc, quod præmoriatur donatarius: vt & ſup. ſi cer. pet. l. non omnis in princ. Sed arg. contra ſup. de redhibitoria, l. bonem. §. ſi.

ET ſi debitor] CASVS. Debitor multorum donauit Titio cauſa mortis fundum, dicitur ꝙ creditores reuocabunt iſtum fundum, ſicut & ſi legaſſet: & hæc ſunt vera etiam ſi non in fraudem creditorum hoc fecit: dum tamen hoc eis nõceat. Franc. Accur.

p *Si debitor conſilium*] quod eſt ex animo: vt inf. de reg. iur. l. fraudis.

q *Non habuiſſet*] cum donaret cã mortis.

r *Auelli*] à donatario.

4† P.F. 47

ſ *Inutilia*] vt & C. de leg. l. ſi vniuerſ. & ĩ. de hæred. inſt. l. ex facto. §. vñ ſcio. & ĩ. ad leg. Falc. l. in rõne. §. quod vulgo & ad Treb. l. 1. §. ſi is qui quadringenta. & ĩ. ſi cui plus quàm per leg. Falc. l. 1. §. in quib. & C. de teſt. mil. l. in teſtõ. & idẽ ergo in donatione cã mortis: vt hic. & ĩ. ſi quid in fraud. patro. l. ĩ. §. nam & alias in vl. lucrativo ẽt inter viuos ſufficit ſolus euẽtus: vt ĩ. quæ I frau cre. l. qui aũt §. hoc edicto. & §. ſimilique mõ. & facit ad hoc ĩ. q̃ in frau. cre. l. oẽs §. Lucius. & C. q ma. non poſ. l. j. & l. fi. & quando exigatur fraus. vel euentus. plenè dic. vt no. Inſti. de ac. §. item ſi quis.

5† Anelli.

6† P. F. de eſt tamẽ.

7† P. F. de eſt. &.

8† P. Flo. ſunt.

t *Obtineat*] vt & ſup. eodem l. Marcellus. §. Paulus.

9† P. F. 60

Mortis cauſa] CASVS. Mortis cauſa videor capere, ſiue mihi dones cauſa mortis tuæ, ſiue cauſa mortis alterius, puta ſi donaſti mihi fundum cauſa mortis filii, vel fratris tui, vel ſimilis, hoc acto, vt ſi conualeſcat ille, ob cuius mortem erat donatum, reuocetur donatio, aliàs non reuocetur.

Iuxta hæc iuſt dictũ quæro, an donatio facta, vt poſt mortẽ habeat, dicatur, de futura ſucceſſione? Bal. in l. licèt. C. de pac. hoc latè proſequit. & Old. conſ. 139.

¶ *Si donaturus*] Tu volens mihi donare x. cauſa mort. debitorẽ tuũ in x. delegaſti pro me creditori meo me volente. dr ꝙ tantum vr mihi donatum, in quantum eſt ſoluendo iſte debitor. & ſi delegatus non ſit ſoluẽdo. ſi aũt ego ſui ſtipulatus à debitore tuo, qđ tibi debebat, mihi dari, te patiente hoc fieri aĩo donandi mortis cã, mihi tñ vſq; donatũ, in quantum eſt ſoluendo iſte debitor. vñ ſi tu donãs cõualuiſti, & ſic vis reuocare donat. à me, in tñ teneor, vt cedã ac. quam habeo ĩ iſtum debitorem.

¶ *Titia*] Titia habens debitores, & inſtrã de eis, exiſtẽs infirma dedit inſtrã Aegeriæ, hoc pacto, vt ſi conualeſceret Titia, reddat ſibi inſtrã: ſi verò contingat eam mori, inſtrã det cauſa mortis debitoribꝰ, dicitur ꝙ hæc talis donatio tenet, & Mæuia filia hæres Titiæ non poteſt reuocare.

¶ *Qui hominem*] Donaſti mihi cã mortis ſeruum tuum, qui fecerat alicui delictũ, vel quem alicui obligauerat. dr ꝙ tñ videtis donaſſe quantum talis ſeruus poſſit vendi, idem in fundo obli. quem mihi donas cauſa mortis. Fran. Accur.

u *Alteruter eorum*] cuius intuitu donatur. & facit ĩ. eo. l. qui pretio in fi. & qđ ibi no. & quod ẽt ĩ prin. eiuſdẽ l. dixi. Ac.

x *Delegaueris*] iuſſu meo. Accur.

liberatus [a] fuero. Quòd si ab eodem [b] ego stipulatus fuero, [c] eatenus capere existimandus ero, quatenus debitor soluendo fuerit. Nam & si conualuisset creditor, idēque donator, condictione, [d] aut in factum [e] actione debitoris obligationem duntaxat reciperet.

Mandatum quod confertur post mortem, non finitur morte. Bart.

¶ Titia chirographa debitorum suorum Septitij, & Mæuij donatura illis, [f] Aegeriæ dedit: & rogauit eā, vt si decessisset, illis [h] daret: si cōualuisset, sibi redderet. morte secuta, Mæuia Titiæ filia hæres extitit. Aegeria autem, vt rogata erat, chirographa Septitio & Mæuio suprascriptis dedit. quæritur, si Mæuia hæres summam, quæ debebatur ex chirographis suprascriptis, perat, [i] vel ipsa chirographa: an exceptione excludi possit? Respondi, [j†] Mæuiam vel pacti [k] conuenti, vel doli mali [l] exceptione summoueri posse.

Restantum valet, quantū vendi potest scienti eius conditionem, & recipienti in se periculum rei. Bart.

¶ Qui hominem noxæ nomine, vel alias obligatum, mortis causa acceperit, tantum accepisse intelligendus est, quātī his homo venire potuisset. [m] Idem in fundo, qui obligatus est, obseruari poterit, vt pretium [n] excutiatur.

Contra patrem naturalem datur actio de peculio: contra arrogatorem vtilis vendicatio: & cū res non potest restitui, pretium conditur. Bar.

Idem libro 8o. Digest.

LEX XIX.

SI filiofamiliàs res mortis cā fuerit donata, & conualuerit [2†] donator, actionē de peculio [o] cum prē habet. At si paterfamiliàs cum mortis causa donationem accepisset, in adoptionem se dederit, res ipsa à donatore repetitur. [p] Nec huic similis est is, qui rē, quā mortis causa acceperat, alij porrò dederit. Nam donator huic non rem, sed pretium [q] eius condicet. [3†]

Dandum causa conditionis impleta, minuitur legato. Bart.

Idem lib. 8. [4†] ad Vrse. Fero.

LEX XX.

EI, qui non amplius parte capere poterat, [r] legatus est fundus, si decem dedisset hæredi. Non totam summam dare is debet, vt partem fundi habeat, [5†] sed partem duntaxat pro rata, qua legatum consequitur.

Idē lib. 2. ad Vrseium Ferocē.

LEX XXI.

EVm, qui, vt adiret hērditatem, pecuniā accepisset, [s] plerique (in quibus Priscus quoque est) responderunt, mortis causa capere. [t]

a *Liberatus*] etiam si non sit soluendo delegatus, quia bonum fecit nomen qui accepit: vt ſ. mand. l. interd. §. abesse. & ī. de fideiuſſor. l. qui debitorem. & inf. eo. l. mortis causa. § Iulianus. & §. fin. in ſi & ſup. ad l. Fal. l. Neſennius. §. ſi. & l. quærebatur. Accurſius.

b *Ab eodem*] debitore tuo: vt ſup. Accur.

c *Stipulatus fuero*] cū eum mihi delegares volens mihi mortis tuæ causa donare: vt & ī. eo. l. mortis causa. §. ſi. in princ. Accur.

d *Condictione*] ob causam, vel ſine causa: vt ī. eod. l. qui mortis. & l. Senatus. §. 1. & ī. ſi cer. pe. l non omnis. in princ. Accur.

e *In factum*] generali: quæ datur alia deficiente, de qua dicitur C. de ſacroſanct. eccl. l. ſancimus. & hoc ſi dicatur non competere ſine causa. Accur.

f *Donatura illis*] causa mortis: quia mortis ſtatim fecit mentionē: alioquin præſumetur donatio inter vivos: vt ī. eo. l. Seia. §. fin. & ī. de doue præleg. l. Seia. Accur. Ac.

g *Decessisset*] Titia. Accur.

h *Illis*] debitoribus. Accur

i *Pera*] tum ſit hæres. Accur.

k *Pacti*] vt & ī. de pac. l. Labeo. & C. de remiſſ. pig. creditorē. & ar. ī. l. e. 1. l. ſeruū. §. enim. & C. de don. l. 1. & ī. eo. l. auunculo. & C. de Lati. libe. toll. §. ille. Accur.

[1†] P. F. reſpondit.

l *Doli mali*] quę generalis eſt: vt ī. de do. exc. l. 2. §. generaliter: & ī. de lib leg. l. 3. 2. rū ſed vt finiri mortē hmōi mandatum: & ſic eos non liberari. & ſic eſt ī. inf. de ſolu. l. ſi. 2 rū. Sol. hic donauit poſt tēpus: ibi mandauit. vel hic iā erat in poſſe cui dare debuit. ibi non. vel verius dic hic fuit collatū mandatum poſt mortē: quo caſu non finitur morte: vt & ſup. man. l. ſi verò non. §. ſi. ibi mandauit. vt ſolueret in vita: & manda. alius ſoluit poſt mortem meam: & ſic verba, poſt mortem, determināt ibi verbum, ſoluitur: &c. vt & ibi no. & facit ſup. tit. 1. l. hoc iure. §. ſi quis dederit. Accur.

m *Potuisset*] Homini ſcienti eius conditionem & ſic ſup. ad l. Fal. l. in quantitate. §. magis. & l. quærebatur. circa principium. & ſup. de condi. fur. l. ſi ſeruus. Accur.

n *Vt pretium*] quanti poſſet vendi ſic obligatus: & hoc quando ſoluitio non pertinet ad hæredem. quod quando ſit, dic vt dicitur in legato: vt ſup. de leg. 1. l. ſi res obligata.

SI *filiofam.*] CASVS. Si filio Titij donaui rem cā mortis meæ: & cōualeſcā: repetā q donaui ab ipſo Titio act. de pec. Sed pone, quod ipſi Titio donaui cā mortis meæ. & ipſe dedit ſe poſtea in arrogationē. dī q ſi conualeſcā: repetā ipſam rē: ſecus aūt eſſet, ſi Titius rē ſibi donatam cā mortis

[2†] P. F. cō ualuiſſet.

o *De peculio*] i. condōne ſine causa in peculio. ſed & ſi proponat vtilē in rem. q pōt: vt ī. eo. l. ſi mortis & l. quæ uxoris. conuenit patrem vt quemlibet poſſidentem. & facit ad illa ſup. de pec. hæt. l. ſi à domino vel à patre. in prin. & §. 1.

p *Repetitur*] i. rem ipſam donator repetit. non tū ideo dico, q arrogator teneatur de peculio ex ante geſto: vt ī. de pec. l. in arrogatorem & Inſti. de acquiſit. per arro. §. fi. nam res ipſa non vī eſſe in peculio: vt ī. de pec. l. depoſui. in princ. & §. 2. ité facit bene ī. de cap. dimi. l. autelas. §. pen.

q *Sed pretium*] imò vī q rē: quia ea eſt in obſone, non p. rū: vt ī. de ver. obl. l. ſi ſeruum ſtipulatus fuero. §. fi. & l. eum. § fin. ſed certè hī cōdicet pretiū: quia illud recesſe hēt dare. cū iam rē dare non poſſit: licēt ipſa res ſit in obligatione: vt ī. de condit. pe. l. promiſſor. & ī. de condi. fur. l. ī re furtiva. & C. de cōp. l. fi. in prin. idem erit in ſeruo manumiſſo. vt ī. eod. l. ſi is cui. vel forte fauore libertatis non erit ſeruus in obſonet ſed p̄tiū tm: vt arg. C. de iis qui à non do. l. 1. Item ad hoc quod dicit rē nō poſſe cōdici. ſed pretiū: eſt ī. ī. eo. l. illud. §. Iul. ſcribit ſi quis. ſol. vt ibi. 1 Ité quare hic ſecus quam in ſuperiori proxi. rū. vbi reperit res? R. quia ī. rē pōt p̄ſtare: & iō ad eā præcisè tenet: hic non: vt ī. de rei vend. l. qui reſtituere.

[3†] P. F. cō diceret.

[4†] P. Flo. lib. j.

1 Intellige iſtam. īm illam Bar. hic.

[5†] P. F. haberet.

EI *qui*] CASVS. Legaui tibi fundū ſi x. dediſſes hērdi mei: nunc non poteſ capere niſi dimidiā fundi, forte pp Fal. vel quia erat filius naturalis defuncti. dī, q ex quo non poteſ hēre, niſi dimidiam fundi, & dimidium grauaminis ſuſtinebit: & ſic dabis tantum v. Franc. Accur.

r *Potenat*] puta filio naturali: qui quantum capere poſſit, habet C. de na. li. auth. nunc liberi. & auth. licēt. vel in eo cui per Fal. ſubtrahitur, potes ponere: vt C. eo. l. 2. & facit bene ad l. iſtam ī de cond. & dem. l. qui hæredi. §. pen. & §. ſi. & l. Plautius. §. item reſcinditur. & l. ſed & ſi hoc. & ī. ad Treb. l. Lucius. §. hæres. & ad leg. Falc. l. in ratione. §. 2. Acr.

EVm *qui*] CASVS. Hæres inſtitutus nolens adire hæreditatem accepit x. à legatarijs vel à creditoribus hæreditarijs ad hoc, vt adiret: & adiuit. dicitur quod hæc x. videtur habere causa mortis. & ſubaudi teſtatoris. Franc.

s *Accepiſſet*] à creditoribus. vel legatarijs: cum legata non valerēt, hērdirate nō aditat vt Inſti. ad leg. Fal. §. ex diuerſo.

t *Capere*] latius patet mortis causa capio, quàm mortis causa donatio. Itm. vt dixi ſup. eod. l. qui pretio. Accur.

Is

Capacitas, vel incapacitas donatarij inſpicitur tempore mortis, nō tempore donationis. Paul. de Caſt.

Africanus lib. 1. Quæſt.

LEX XXII.

IN mortis cauſa donationibus nō tempus donationis, ſed mortis [a] intuendum eſt, an quis capere poſſit.

In donatione facta filiofa. inſpicitur cuius cōtemplatione ſit facta donatio. Bar.

Idem lib. 2. Quæſt.

LEX XXIII.

SI [*] filiofamilias mortis cā donatum ſit, & viuo donatore moriatur filius, & [1]† pater viuat, quæritum eſt, quid iuris ſit. Reſpondi, morte filij conditionem competere [b] ſi modò ipſi [2]† filio potius, quā pri donaturus dederit, alioquin ſi quaſi miniſterio [c] eius pater vius ſit, ipſius [d] patris mortē ſpectandā eſſe. Itaq; iuris tore, & ſi de p̄iona ſerui q̄rat. [e]

Qui eſt liberatus acceptilatione, non poteſt vti præſcriptione, qua vtebatur, ſi liberatus non eſſet. Bar.

Idem lib. 9. Quæſt.

LEX XXIV.

QVod debitori acceptū factū eſſet mortis cā, ſi conualuerit donator, etiā ipſe liberato [f] ei poteſt condici namq; acceptilatione interueniente, abitū [g] eſt [3]† à iure priſtinæ obligationis: eāq; [h] in hmōdi [4]† conditionem transfuſam dicimus. [5]†

Sicut poſſunt fieri codicilli ex teſtamento, ideſt facto teſtamento, & etiā ab inteſtato, ideſt non facto teſtō, ita & donatio cauſa mortis. Paul.

Martianus lib. 8 6† Inſti.

LEX XXV.

TAm is, qui teſtamentum facit, quam qui non facit, [k] mortis cauſa donare poteſt.

Filius poteſt donare cauſa mortis patre volente. Bar.

¶ Filiusfamilias, qui non pōt facere teſtamentum, nec voluntate patris: [l] tamen mortis cauſa donare, patre permittente, poteſt.

Ad confirmationem huius donationis ſufficit donatorem nō ſuperuiuere donatario. B.

Idem lib. 2. Regul.

LEX XXVI.

SI ij, qui inuicem ſibi mortis cauſa donauerunt, pariter deceſſerint, 7†neutrius hæres repetit, [8]† quia neuter alteri ſuperuixerit. [m] [9]† idem iuris eſt, ſi pariter maritus, & vxor ſibi donauerint. [n] [10]†

Conuentio contra ſubſtantiam contractus facit conuentionem in aliud contractum tranſire, ſi verborum ſignificatio patitur. hoc dicit Bartolus.

Idem lib. 5. Regu.

LEX XXVII.

VBi [*] ita donatur mortis cā, vt nullo caſu reuocari poſſit, ſi [1]† CASVS. Si duo donauerūt inter ſe cā mortis, & vterq; ſimul deceſſit: donationes confirmantur, idem eſt in marito, & vxore, ſi inter ſe donent cauſa mortis. Fr. Acc.

m *Superuixerit*] & eſt ratio. vt magis valeat, quam pereat, vt arg. ſup. de reb. dub. l. quoties. Acc.

n *Donauerint*] cā mortis, vel inter viuos. vt & ī. de reb. dub. l. ſi inter virū. & ī. de do. inter vir. & vx. l. cum hic ſtatus. §. ſi maritus. & eſt hic & illa rō p̄ter ſuperiquam, quia nō amat. &c. vt ī. de do. inter vir. & vxo. & id. qđ §. ſi quis ſeruo. & cæte tibi, quia ſpāle eſt in his duab. donationib. ſ. cā mortis. & inter coniuges: ſecus in alijs ꝯractib. vt ſi ſtipulet vxor dotē à viro ſi p̄decedat vir. vt in cōtracto. vt ſup. de reb. dub. l. qui duos. §. ſi maritus. Illud autem conſtat, q ex qualitate perſonæ vel ex aliquo alio lex præſumit alterū primo deceſſiſſe. vt in illo. §. ſi maritus. & §. fin. & ſup. de pact. dot. l. inter. in prin. & ſup. de relig. l. ſi poſſeſſor. §. 1.

VBi ita] CASVS. Donaui tibi fundum cauſa mortis, & tradidi. hoc acto, quod nulla de cauſa poſſit revocari

G 4 nocati

IN mortis] CASVS. In donatio. cā mortis inſpicit tempus mortis donationis. vt ſi tunc donatarius ſit capax, ſatis ſit: licèt tempore donationis non eſſet capax. vt quia fortè tunc captus ab hoſtibus erat, vel alia cauſa. Fr. Acc.

a *Sed mortis*] vt quia in p̄tate hoſtium erat, qui tpe mortis redierit. Fran. Aza.

Idē in legato. arg. ī. de iu. fiſ. l. non intelligitur. & ſi. & ī. de leg. p̄ſtan. l. interuenit. & de leg. 3. l. ſi de portari ſeruo. Alij dixerunt. & tpe facti re ſpi. arg. ſup. de leg Cato. l. ... & de reb. dub. l. ſi cognatis. ſed non placet. qa reg Cat. locū non hēt. qū ex p̄ſona legatarij im̄ deficit legatū. ſed cum pp tē ipſam. vel perſonam legatarij. vel legāris. & legatarij mixtum hēditate aut ē qāq; tria tēpora. qñque ēt vnū ſpectatur. vt no. Inſti. de hæred. qual & diff. § extraneis. item no. hic R. idem eſſe econtra. an quis poſſit donare. arg. ſup. de le. 3. l. 1. §. ſi filius Acc

Ad Catqñ locum habeat.

* Cōiūge l. filiofa. de cond. & dem. 1† P.F. de eſt. &.

1† P.F. ipſe.

Si filiofamil.] CASVS. Donauit filiofamilias fundum cauſa mortis tā dē deceſſit hic filius me viuo. dī. quod donatio eſt extincta: nā cōtemplatione ſui p̄ris eſſet facta tunc. n. mors patris ñ filij ſpectat ad hoc vt extinguatur donatio. Vltimo dic. ea q̄ dixi in filio donatarij. hūt locum in ſeruo donatario Acc.

q *Competere*] aliter in vſufr. vt C. de vſufr. l. ſi. vel ibidē etiā hoc diſtingui. ſt. ſed loquit ibi cū incertū eſt. cuius cōtēplatione relinq. licet huic ſolomi vī repugnare finis illius l. vbi dicit: cum plerunque verū ſit. &c. Acc.

2† P.F. habentē. 3 In Cod. manuſcri p̄ hicad dicendo j dubio aut eſt cōſta ſponſa patris. & ſi ij. & tūc p̄ſumitur piæ cōtēplatione. vt ī. decō di. & de. l. filio. & C. de iu. deli. l. cū aliquis. Aut ē eſt extīſta p̄ſona. & tūc cōtēplatione filij. vid. l. fi. C. de vſufr.

4† P.F. in huius cōtinuatione.

r *Mimiſſemus*] ſic ī. qđ iuſſu. l. fi. ī prin. & Inſti. qā cū eo. in fi. Acc.

d *Ipſius*] ſ. filij.

e *Quæritur*] nam eodem modo diſtinguitur cuius contemplatione. & ſic intellige inſ. eo. l. ſi Acc.

Quod debitori] CASVS. Tenebaris mihi ex temporali, puta redhibitoria, exiſtens infirmus liberauine per acceptilat. cauſa mortis. dicitur, quod ſi conualeſcam: condicam tibi. quod mihi debes, nec inſpicitur quantum interim curreret. Franc. Acc.

f *Liberato*] liberando ſi acceptilatio non interueniſſet, vt quia redhibitoria tenebatur: nunc autem cum ſit acceptilatione ſublata: non poteſt actio plus tempore tolli.

g *Abierat*] ideſt recceſſum.

h *Eamque*] ſ. priſtinam obligationem. Acc.

i *Dic, mus*] quę erit perpetua. arg. ſup. de conſti. pec. l. item illa. §. quod adijcitur. & facit ad iſtam translationem ſup. de. cōd. ob cau. l. ſi quis accepto tulerit. & de cōd. fur. l. parui. & ſup. mand. l. qui negotia. Ar.

TAm is] CASVS. Dicitur, quod donare poteſt quis cauſa mortis, ſiue faciat teſtamentum, ſiue non.

¶ *Filiusfam.*] Filiusfam. non poteſt teſtari etiam parte volente: donare tñ cauſa mortis poteſt parte volente. Franc.

l *Non fecit*] de facto: de iure aūt facere pōt. ſic ī. de iu. codic. l. cōſtituitur. §. 1. ſi autem de iure non poſſet teſtari, nec donare cā mortis poteſt. arg. ī. de iu. cod. l. Diuus Seuerus. ſ. ſi pen. niſi eſſet filiusfa. vt ſtatim ſubijcit.

5† P.F. de eſt. dicimus.

l *Facit*] vt & Inſti. qui. ñ eſt pen. ſi. ta. teſt. in prin. & ſup. de teſt. l. qui in poteſtate & C. qui teſta. fac. poſſūt l. 3. in fi. & l. ſi ſiñ. &c. vt ſubijcit. & ſup. ti. l. filius. ſ. pari tōne. ſed non legare etiam pie permittente. vt ſup. de leg. 1. l. 2. & eſt rō, quia legata in teſtō relict quantur. quod non deceat alieno pendere arbitrio. vt Inſt. de fideicōm. hær. §. præterea. & ſup. de hær. inſtit. l. illa. Sed an fit codicillus hæc voluntas. qua filiusfam. donat pīe conſentiente? Vī. quòd ſic: cum quinque teſtes ibi ſint. vt C. cod. l. fi. ſed dic, q̄ non, vt ſupra de codi. l. Duo. ſ. penult. ſed dicetur vltima voluntas. vt C. de cod. l. fin. §. fi. Itē nūquid poterit hodie filiusf. legare conſentiente pre. cum etiam ſine teſtō poſſit legari. vt Inſti. de leg. §. niſi aūt. Reſpon. non, qa licèt ſit diminuta ſolennitas quo ad numerum teſtium. & voluntatis ſolennitatem: non tñ in ſolennitate perſonæ condentis vltimā voluntatem inueni. mus aliquid diminutū: vnde ſtamus veteri iuri. vt C. de app. l. præcipimus. in fi. Itē qua actione petet donatio cā mortis? Rñ. vt dixi C. eo. l. 1.

6† P.F. li. 9.

7† P.F. ſ. ceſſerunt.

8† P.F. repetet.

9† P.F. ſi peruixit.

10† P.F. donauerunt.

* Vbi de l. vel. huius l. vi. Rui. ſ. hoc edicto §. nuncupatio. nu. 165. & no. ope. nun. & Ant. Rub. in l. non ſolū §. morte. n. 357. & alij ſq. q. e. ti. & lac. de Nig in l. §. 1. q̄s ita. nu. 8. ā ver ob. & Io. Cr. in l. filius. hoc n. cōcepta. nu. 8. co. tit. & hic tex ē fin. fm In o. in l. ſi locer. §. Lucius. in 3. col. ī. iol. ma. ad v. nā. q. ibi vult. & poſt eum ſim Alex. hic in addi. B.

uocari donatio. dñ. q̃ tō donandi magis vt inter viuos. quã causa mortis. & sic hæc donatio æquiparatur donationi inter viuos. Vnde inter virum & vxorem talis donatio facta non tenet. Item de tali donatione nō detrahit hñs donãtis Falcidiam. quod faceret si esset donatio causa mortis. F. Ac.

a *Reuocetur*]quòd pōt fieri. vt & ſ. e l. ſi alienã. ¶ fi. & ¶. eo. l. Senatus, §. mortis cã. in fi.

b *Causa*]i. ratio. siue occasio.

c *Magis*] ſ. inter viuos. Acc.

d *Causa*]ſ. q̃ iam impulsiua: nō finalis. sic ſ. iit. l. l. & gñaliter.

e *Ideoq;*]ſ. qa est donatio inter viuos. Ac.

f *Non valet*] vt nunc transeat dominium, sed poterit morte cõfirmari. vt inf. eo. l. ſi mortis.

g *Et ideo*] ſ. quia non est huiusmodi donatio causa mortis, sed inter vinos.

h *Donatione*] in mortis cã donatione locum habet Fal. & in illa. q̃ ſit inter coniuges, qñ morte confirmatur. vt C. ad l. Fal. l. pen. & l. in donationibus. Acc.

1† Alij. & in ea.

2† Aliàs sing.

3† P. Flo. chirographũ tot, vbicunq; &c.

A *Vnculo.*] CASVS. Tabulæ, & chirographa eorum, q̃ dẽt mihi auunculus meus, vólo. quod sint inanes. & id qđ ipse mihi debet. nolo eũ soluere. & hoc dixi animo volẽdi illa debita donare ei cã mortis. dñ q̃ donatio tenet. vnde si hæredes mei petant hæc debita ab auunculo, ipse habet excep. doli. Franc.

i *Donatura*]nepos.

k *Debebat*] auunculus.

l *Haeres*]scilicet filius nepotis.

m *Posſit*]ſ. auũculus.

n *Posſe*]aliàs est posse. aliàs deficit posse, & debet deficere enim.

o *Ab eo*] auunculo. & facit sup. eod l. mor. cau. §. Titia, & quod ibi no.

S *I mortis* ,CASVS Si donaui tibi fundum causa mortis: si postea conualescam. quæ actio mihi dabit. quærit. Et distinguitur. nam si donaui, vt tunc demum fieret tuus, cũ morerer: in hoc casu si conualescã, habeo act. in rẽ. si non cõualescam, tunc tu eris dñs, & si desinas possidere, habebis rei vendic. si aũt sic donaui, vt statim fieret tuus: redeat autem ad me si conualescam, tunc dominium statim est tuum. & interim habes rei vendic. si desinas possidere. & si conualescam: datur mihi vtilis in rem. idem est. & si tu præmoriaris antequam ego nam habeo vtilem. Fran. Acc.

p *Habeat in rem actionem* ,ſ. directam.

q *Contigisset*]ſ. donanti. Acc.

r *Tunc haberet*] ſ. demum: si accipitur tunc, vt extremum tempus capiat vt & sup. de cond. & dem. l. 4. §. fi.

ſ *Donator*] Conualescens.

t *Vendicare*] directa in rem. cum dominium ab eo non discessit. Accur.

u *Mortuo*]ſ. qui donauit. Acc.

x *Donatam*]scilicet posset vendicare, si à possessione cadat

cerur,[a] causa [b] donandi magis [c] est quàm mortis cã [d] donatio, & ideo perinde haberi debet, atque alia quæuis inter viuos donatio: ideoque [e] inter viros & vxores nō valet,[f] & [1]† ideo [g] nec Falcidia locũ habet, quasi in mortis causa donatione. [h]

Qui contra volũtatem defuncti petit, exceptione doli repellitur. h. d. Bar.

Marcellus lib. 10. [2]† Respon.

LEX XXVIII.

A Vunculo suo debitori mortis causa donaturus, [i] quæ debebat, [k] ita scripsit. Tabulæ, vel chirographum, [3]† vbicunque sint, in anes esse volo: neque eum soluere debere, quæro, an hæres, [l] si pecuniam ab auunculo defuncti petat, exceptione doli mali se tuerit posſit: [m] Marcellus respondit posse. [n] nimirum enim contra voluntatem defuncti hæres petit ab eo. [o]

Si dominium non est translatum, donator reuocat rei vendicatione directa: aliàs vtili, vel conditione. Bar.

Vlpianus lib. 17. ad edi.

LEX XXIX.

SI mortis causa res donata est, &c. conualuit, qui

nam mortuo donatore transiuit in eum dominium. Acc.

y *Sic*]ſ. donauit Accu.

z *Iam nunc*] i. statim fieret donatarius dñs. sed redderet in defectum conditionis. vt subijcit. Quid aũt in dubio? Rñd. dñium transferi statim. vt arg. sup. de iu. do. l. dotis fructus. §. fi. & l. seq. Acc.

donauit, videndum, an habeat in rem actionem? [p] Et si quidem sic quis donauerit, vt si mors contigisset, [q] tunc haberet, [r] cui donatum est: sine dubio donator [s] poterit rem vendicare. [t] mortuo [u] eo, tunc is, cui [4]† donatum. [x] Si verò sic. [y] vt iam nunc [z] haberet, sed [5]† redderet, si conualuisset, [a] vel de prælio, vel [6]† de peregrinatione rediisset, potest defendi in rem competere donatori [7]† actio nem, [b] si quid horum [c] contigisset: interim [d] autem ei, cui donatum [e] est. Sed & si morte præuentus sit is, cui donatum est, adhuc [8]† quis [f] dubitet in rem donatori competere?

Idem lib. 21. ad edi.

LEX XXX.

QVi mortis causa donauit, ipse ex pœnitentia [g] [h] condictionem, [h] vel vtilem in rem actionem habet.

Vbi speciale nomen non cadit, causa mortis capio nuncupatur. Bar.

Caius lib. 8. ad edi. Prouin.

LEX XXXI.

MOrtis causa capitur, cum propter mortem

a *Conualuisset*] ſ. qui donauit.

b *Actionem*]ſ. vtilẽ. vt inf. l. proxi. no. & ex vi. pacti. nec ob C. de pac. l. traditionib. quia aliud est in vltimis volũtatib. vt possit redire dominium. & ideo nõ obst. similiter. C. de pac. inter emp. & vend. l. l. 2. & 3. vetum ẽt in pactis inter viuos p̃t distingui, vt no. sup. tit. 1. l. 1. §. item cum ipse. & facit ſ. de do. int. vir. & vxo. l. ſi interim. in princ & §. 1. & ¶. eo. l. Senatus. §. mortis.

c *Si quis horum*] ſ. supradictorum, quia si donauit cã infirmitatis quam habebat, ex qua si moreretur fieret res donata donatarij, & factus est sanus, vel si donauit cã prælij. ad quod ibat, in quo timebat mori. & si moreretur, fieret res donata donatarij, & nõ ẽ mortuus. & reuersus est sanus. vel si donauit cum volebat ire vltra mare, & antequàm reuerteret credebat mori, & tunc fieret donatarij. & reuersus est. nam omnib. supradictis casibus poterit vendicare rem donatam. Ac.

d *Interim*]ideſt ante quam veniret conditio, in qua debebat reddere.

e *Donatum*]ideſt, scilicet competit in rẽ. si à possessione cadat.

4† P. Flo. cui donatum est.

5† P. F. de est, sed.

6† P. Flo. vel peregrè rediſſet.

7† P. F. de est, actionem.

8† P. F. qs dabit in rẽ donatori.

f *Adhuc quis*]ſ. iurisconſ. & lege interrogatiuè, & habeas sic. ſ. quis dubitet in rem donatori competere? q. d. nullus, aliàs deest competere. & tũc habeas. quis dabit in rem. &c. & dic quis. ideſt aliquis iurisconsultus. vt sup. Acc.

QVi mortis] CASVS. Si donaui tibi rem causa mortis, & postea pœniteam: repetam. quod donaui per condictionem. vel vtilem in rem acti. Fran.

g *Ex pœnitentia*] vt inf. eo. l. Senatus. §. donatio. in fi. §. & Inſt. eo. §. 1. sup. fi. eod. tit. l. non omnis. Acc.

h *Condictionem*]ſine causa. vel ob causam. vt probatur legibus præfatis. & hoc tõne possessionis. Sed quidam dicunt tm̃ ſine causa. nec ob causam. & vtilem in rem. ideſt. efficacem ratione proprietatis, quia transfertur ipso iure dominium in donatorem, vt supra. l. proxi. vel propriè dicit vtilem in rem. & sic potest intelligi condictionem dari ratione proprietatis. & hoc ideo dico, quia nemo rem suam cõdicere potest, præterquam à fure, vt supra, vſufr. quemadmod. cau. l. fina. vel die tertio dari condictionem, cum in quantitate: in rem, quando in specie consistit donatio. & facit C. de dona. ante nup. l. cum veterum. Acc.

8† P. F qs dabit in rẽ donatori.

Si limitabis ſ. l. ſi cui ſ. eo. dñ vt hæc lex sẽtire, q̃ donatio cã mortis reuocat ex donatoris pœnitẽtia, qđ ẽ verũ fm Alex. in l. non oĩs, si certe. nisi donans sine hærede decedat, ſm Ang. sic in l. circa. §. ſi cui ad l. Fal. & l. qui Romæ. §. Flauius, vbi dicit eẽ casum inauditũ & ibi oĩno Alex. ad fin. de verb. obl.

MOrtis causa] CASVS. Dicitur, quòd mortis causa capere dicor, quicquid occasione mortis alicuius capio. non tamen iure legati vel hæredit. quia cum habeant pro-

pria

pria nomina non continentur hoc vocabulo.

¶ *Iuliano*] Debitori meo qui non erat soluendo remisi debitum animo donãdi causa mortis, dr q̃ hæc donatio tenet: & quantum est debitum, in tantum videtur sibi donatum.

¶ *Sine d natione*] Dr q̃ aliq̃ lucretur quis cã mor. & non ex dona. vt si statuliber debet hæredi, vel alij aliquam pecuniã cã habendæ libertatis: vel legatarius cã habẽdi legatũ: idem est si hæres instimus accipiat pecuniã cã adeundæ hæredi. vel non adeundæ, idem de legatario, qui accipit pecuniã, vt omittat legatum. idem est de eo, qui stipulatur à viro Bertæ dotem Bertæ sibi dari, si Berta decedat in matrimonio: nam hæc capiũtur causa mortis, non tãi titulo donat. Vltimo dicit, q̃ donatio cã mortis fit, sine causa mortis præsentis, & imminentis, siue cogitatione futuræ mortis.

1† P.F. acceptum.

¶ *Si suffert*] Volens mihi cã mortis donare x. debitorẽ tuũ in decã, qui non erat soluẽdo, tulisti mihi aut creditori meo, p̃mittere x. & promisit, quæritur quãtum videatur mihi donatũ: & distinguitur: nã aut mihi promisit illa x. aut creditori meo. si mihi: tunc videtur tm̃ mihi donatum, in quantum est soluendo. & si eo nualescat casu donator, teneor tantum cedere oblig. mihi quæstam: & non vltra. si creditori meo promisit: tunc tm̃ vr mihi donatum, in quantũ à creditore meo nũc per hoc factum sum liberatus.

2† P. Fl. deest in.

3† Amittat.

[a] Dos receptitia, ¶ nam dicatur vide Aul. Gellium lib 17. c. 6. & Vlp. in fragmento tit. de dot. 4† P.F. in periculũ mortis datur, aut cogitatione &c.

¶ *Per acceptilationẽ*] Dic casum vt sup. ea. l. §. Iuliano. vel aliter vt in glo. Accur.

a *Occasio*] vt & sup. eo. l. q̃ ptio plenè de ea caprone dixi. Accur.

b *Definitione*] mortis causa. & facit inf. de verb. oblig. l. dotis clausula, & sup. de pact. l. iurisgentium. in princ. Item facit sup. si quis omiss. caud si quis sub conditione.

c *Donatum*] in totum: vt in hac l. in fi. quia ipse pauper sibi soluendo est: vt & sup. ad legem Falc. l. Nesennius. §. fi. & l. quærebatur, §. 1. Sed secus si debitorem meum non soluendo constitutum tibi mortis meæ causa delego: vt inf. ea. l. §. si iusseris & sup. eo. l. mortis causa. §. si donaturus. Acc.

d *Capitur*] mortis causa. Azo.

e *Seu haeres*] non tamen est mortis causa donatio: aliàs capitur siue & habes hunc casum sup. de relig. l. Neratius, §. qui tamen. Accur.

f *Eodem numero*] s. vt dicatur mortis causa capio.

g *Legatum*] sibi relictum.

h *Omittat*] i. repudiet. Accur.

i *Rursus*] s. capitur mor. causa. est tamen & donatio in casibus qui sequuntur, & sic no. q̃ omnis mortis causa donatio est mortis causa capio: sed non conuertitur. & facit ad §. sup. eo. l. qui pretio. & quod ibi nõ. & inf. eo. l. inter. Acc.

k *Intelligimus*] si est donatio causa mortis.

l *Duntaxat*] cum non sit adhuc solutum, aliàs repetet à me q̃d est mihi solutũ.

m *Liberatus essem*] vt sup. eo l. l. mortis causa. §. j. & de iu. do. l. cum vir Accur.

n *Acceptilationem*] Dic casum vt sup. ea. l. §. Iuliano. vel iunge ad præcedẽtia & dic liberatus à me cui fecisti expromittere: nam totam videtur accipere: & sic ego: & ita ad totam reddendam tenebor: vt arg. ff. de do. inter virũ & vxo. l. quod autem. §. eleganter, & §. si vxor. Accur.

5† Quantum, & P.F. in quãtum.

Non videtur.] CASVS. Donatio causa mortis facta si videtur perfecta, nisi decedat donans: q̃ prius posset reuocare, & postea non potest reuocare. Franc.

6† Quantum, & P. Plo. in quãtum.

7† Egenus.

8† P.F. cepisse.

P.F. egẽs.

9† lib. 4. P.F.

10† P.F. videretur accepisse.

11† P.F. ẽt sic.

12† P.F. quid.

■ *Non videtur perfecta*] irreuocabiliter: perfecta tamen est quo ad obligationẽ: vt sup. de his quibus, vt indig. l. post legatum, §. qui mortis, idem quo ad dominij translationem. si cui quandoque secus agatur: vt sup. eo. l. si mortis causa rer. Sed arg. cõtra in hoc inf. de sol. l. qui sic. Acc.

ADDITIO. Die fm̃ Bar. q̃d ibi dẽbar incontinenti: hic erat dubium.

p *Mors*] s. donatoris.

Qui alienam] CASVS. Equum alienum tibi donaui causa mortis, & tradidi: tu vsucepisti, dicitur, quòd hanc rem videns habuisse à me: vnde si conualesco, mihi reddes per condi. sine causa: non autem videris habere à quondam domino eius rei. Franc. Accursius.

q *Qui alienam*] sed ab eo. & ei datur condictio: vt plenè dixi sup. eo. l. si alienam. & facit sup. de iure dot. l. iure succursum. §. si pater. & de cond. indeb. l. indebiti. §. 1. in fi. & sup. mand. l. Iul. sed cenè immo ille cuius erat videtur alienare: vt inf. de verb. sign. l. alienationis: sed dic. id est. si sit ab eo dominium: non tamen vt accipiens dicatur habere ob causam vsucapionis. Accur.

Mortis] CASVS. Donatio causa mortis potest fieri, & hoc modo, vt causa mortis patiar te stipulari à me omni anno dari tibi x donec viues: & sic incipiat competere exactio post mortem meam. Fran. Accur.

r *Quoad viueret*] stipulator. & est vna stipulatio: vt infra l. proxi. §. fi. Accur.

s *Exactio*] nisi etiam actum est. vt in vita accipiat, vt in dominio. arg. sup. eo. l. si mortis causa. Accur.

Semper

alicuius capiẽdi occasio [3] obuenit: exceptis ijs capiendi figuris, quę proprio nomine appellantur. Certè. n. & qui hæreditario, aut legati, aut fideicõmissi iure capit, ex morte alterius nãcisci tur capiẽdi occasionẽ: sed quia ꝓprio noie hæc ſpecies capiẽdi appellãtur, iõ ab hac definitione [b] ſeparant.

Si debebas mihi centum, & non eras ſoluendo, & ego liberaui te per acceptilationem: ex donatione causa mortis videris totam quantitatẽ à me recepiſſe. Paul. de Caſt.

¶ Iuliano placet, licet ſoluendo non ſit debitor, cui accepto [1] † latũ ſit, videri ei mortis causa donatum. [c]

¶ Sine donatione aũt capitur, [d] veluti pecunia, quã ſtatuliber, aut legatarius alicuius cõditionis implendæ gratia numerat: ſiue extraneus ſit, q̃ accipit, ſiue hæres. [e] In [2] † eodẽ numero [f] eſt pecunia, quam qs in hoc accipit, vt vel adeat hæreditatem, vel non adeat, quiq; in hoc accipit pecuniã, vt legatum [g] omittat. [h] 3 †

¶ Sed & dos, quam quis in mortem mulieris à marito ſtipulatur, capitur ſanè mortis cauſa, cuius generis dotes receptitiæ [a] vocantur.

¶ Rurſus [i] id, quod mortis cã donatur, aut in periculo 4 † mortis datur, aut cogitatione mortalitatis, quòd nos q̃ſque morituros intelligimus. [k]

Ex donatione cauſa mortis tãtũ quis capit, quãtũ exigit, vel in quantum liberatur. B.

10 ¶ Si iuſſeris mortis cauſa debitorẽ tuum mihi, aut creditori meo expromittere decẽ, quid iuris eſſet, q̃ritur, ſi ille debitor ſoluẽdo nõ ſit? Et ait Iulianus, ſi ego ſtipulatus fuero, tãtã pecuniã videri me accepiſſe, 5 † quantam debitor ſoluẽdo fuiſſet. Nam & ſi cõualuiſſet (inquit) donator, obligationẽ debitoris dũtaxat [l] recipere deberet. Si verò creditor meus ſtipulatus fuerit, tãtam pecuniam videri me accepiſſe 6 † in quantã à creditore meo liberatus eſſem, [m] p̃r acceptilationem [n] quoque 7 † egenus debitor liberatus, totam eam pecuniam, qua liberatus eſt, accepiſſe [o] † videtur.

Vlpianus lib. 76. ad edictum.

L E X XXXII.

NOn vr̃ perfecta [p] donatio mortis cauſa facta, antequã mors [q] inſequatur.

Paulus lib. 54. ad Plautiũ. 9 †

L I X. XXXIII.

QVi alienã [r] rẽ mortis cã traditã vſucepit, non ab eo vr̃ 10 † accepiſſe, cuius res fuiſſet, ſed ab eo, qui occaſionem vſucapionis præſtitiſſet.

Marcellus lib. 28. Digeſt.

L E L XXXIV.

MOrtis cã donatio 11 † ſic conſtitui poteſt, vt quis 12 † ſtipuletur in annos ſingulos, quoad viueret: [r] ſcilicet, vt poſt mortem promiſſoris incipiat exactio. [s]

Ei potest mortis causa donari, cui potest legari. Bart.
Paulus lib. 6. ad le. Iul. & Pap.

LEX XXXV.

SEnatus [2] censuit, placere mortis causa donationes factas in eos, quos lex prohibet capere, in eadem causa haberi, in qua essent ea, [1] † quæ in testamẽto eis legata essent, quibus per legem capere non liceret. [b] Ex hoc Senatusconsulto multæ, & variè quæstiones agitantur, de quibus pauca referamus.

¶ Donatio dicta est à dono, quasi doni [2] † datio, tracta à Græco: nã hi dicunt *δῶρον*, [c] *παρὰ τοῦ δωσῶσθαι*. Sed mortis causa donatio longè differt ab illa vera, & absoluta donatione, quæ ita proficiscitur, vt nullo casu [c] revocetur. Etenim ibi, [d] qui donat, illum potius, quam se habere mauult, at is, qui mortis causa donat, se cogitat, q̃ [3] † amore vitæ recepisse [e] potius, quam dedisse mauult: & hoc est qđ [4] † vulgò dr̃, [f] se potius hñe vult, quã eum, cui donat: illum deinde potius, quã hæredẽ suũ. Ergo qui mortis causa donat, qua parte se cogitat, & [5] † negotium gerit, [g] l. vt cum conualuerit, reddatur sibi. Nec dubitanere Cassiani, quin & [6] † cõdictione [h] repeti possit, quasi re non secuta, propter hanc rationem, quòd ea quæ dantur, aut ita dantur, vt aliquid facias, [i] aut vt ego aliquid faciã, [k] aut vt Lucius Titius [7] † aliquid faciat, aut vt aliquid cõtingat, [l] [8] † & in istis conditio [m] sequitur.

¶ Mortis cã donatio fit multis modis, alias extra suspicio nẽ vllius periculi [n] à sano, & in bona valetudine posito, [o] cui ex humana sorte mortis cogitatio est. Alias ex metu mortis, [p] aut ex præsenti periculo, [p] aut ex futuro, si quidẽ [9] † terra marique, tam pacẽ, quã bello, tã domi, quã militiæ, multis generibus mortis periculum metui põt. Nam & sic põt donari, vt omninò ex ea valetudine donatore mortuo, res non reddantur, [r] & vt reddãtur, ẽt si prior ex eadem valetudine decesserit, [s] si tñ. voluntate mutata. restitui sibi voluerit. Sic & donari põt, vt nõ aliter reddatur, quam si prior ille qui accepit, decesserit. [t] Sic quoq; potest donari mortis causa, vt nullo casu sit repetitio, [10] † ne si conualuerit quidem donator. [u]

Socius non dicitur, nisi aliquid ponat in societate, scilicet, rem, vel operam. Paul.

¶ Si quis societatem per donationem causa mortis inierit, [x] dicendum est, nullam societatem esse.

Condictio sine causa subrogatur loco actionis primæ: & utilius naturæ est, cuius erat prima, vt detur contra quemlibet in solidum Paul. de Cast.

¶ Si duobus debitoribus [y] mortis causa donaturus creditor, vni acceptum [z] tulerit, [a] & conualuerit, eligere põt, vtri eorum [b] condicat.

1† P. F. essent, quæ testõ. &c.
2† P. Fl. dono datũ sapia à græco.
* Græci veteres, *δῶρα*, dicebant palmam: & iõ dona munera, qa manu darentur. Plin. lib. 35.
3† P. F. at que.
4† P. Fl. quare vulgo dicat.
5† P. Fl. deest &.
6† P. Fl. deest &.
7† P. F. deest aliquid faciat.
a Concor. tex. in c. si diligentiã. ext. de fo. comp. Et huic beneficio renũciari non põt: vt ibi per Fel. plenè eod. 7. ver. 9nũ co. zollariõ. Quod tñ fallit in donatione remuneratoria vt no. idẽ Fel. in c. noui. col. 2. ver. limita tertio. ext. de iud. & ibi contra de rõne diuersitatis qđ tamẽ dictũ Fel. puto itelligendũ sin ea. q notaui in l. si pr. ff. si quis. alicui. in apostil. post Bol. l. ser. tex. ibi. irrevocabilis sup. eod.

[2] *Senatus*] CASVS. Donatio cã mortis facta in personas incapaces, perinde hẽ, sicut in legatis illicitis his personis quæ capere non pñt. & h. d. Senatusc. Postea dicit. q multæ qõnes de hoc descendunt ex illo Senatuscõ. & aliquas de his vult dicere. Tertio dicit. vñ dicatur donatio. & quæ sit dfia inter donationẽ simplicẽ. & eam quæ fit cã mortis: & si cõualescat donans, hẽt condi. ob cãm ad repetẽda donata: sicut qñ do. vt aliquid facias. & non facis aut vt Lucius Titius faciat. & non facit. & in similib. hẽt locũ condic. ob causam.

¶ *Mortis*] Donatio cã mortis fit multis modis: Quædam. n. fit ab homine sano, & cogitãte, q debet mori, & donat causa mortis. Quædam fit ab homine infirmo, & in periculo mortis existẽte. Quædam fit ratione metus mortis propter præsens periculũ, vt qua est in nauiquæ timet submergi. Quædam ꝓp futurum periculum mortis. vt quia debet ire per mare, vel ad sanctũ Iacobũ: vnde timens mori in via, donat cã mortis. Item vt omnimodò donata te moriente ex ea infirmitate. donatio si reuocetur, ẽt si pœniteat donantem. Item sic vt reuocetur donatio si me pœniteat: ẽt si prius decedam. Item sic vt donatio non reuocetur, nisi in vno casu, s. si donatarius prius decedat. Item sic. vt nullo casu reuocetur donatio cã, si pœniteat donantem, vel si conualescat.

¶ *Si quis societatem*] Per donationẽ causa mortis tempori societatem contrahi. vt puta. lib. tecum communicaui. volens tibi donare dimidiã. scilicet causa mortis. te nihil ponẽte in societate. dicitur quòd nulla est societas.

¶ *Si duobus*] Duo debebant mihi x. in solidum volens eis donare mortis cã. liberaui vnũ per acceptila. & sic vterq; est liberatus: ãdẽ cõtinuatur. dr̃ qꝫ postero agere contra quẽ voluero de debitoribus.

¶ *Si quis*] Si stipuler à te promittente causa mortis decem in annos singulos. vna est stipulatio. & semel inspicitur cõditio eius qui stipulatur: sed in legato annis singulis relicto secus est. quia quot annis tot legata. Franc.

a *Senatus*] cuius nomen non habemus. M.

b *Non liceret*] quia æquiparantur legatis: vt sup. eo. l. omnibus. & l. Marcellus. §. Paulus. Accur.

c *Nullo casu*] nisi ex ingratitudine: l. vt C. de rev. do. per totum cito. Accur.

d *Ibi*] s. in vera donatione: & qua habuit T. præs. mẽtionẽ.

e *Remisse*] i. recepturum esse. Accur.

f *Vulgò dicitur*] vt & sup. eo. l. 1. & Inst. eo. § 2. & secũdum hoc nõ videtur differre à legato: sed dic vt d. l. 1. sup. eo. Acc.

g *Negotium gerit*] i. obligationem. sic sup. tit. 2. l. Attilio. Ac.

h *Condictione*] sine cã. vel ob cãm: vt sup. eo. l. 9. mortis. & L. si alienam. in prin. & sup. de condi. cau. da. l. cum quis. & ſ. si cert. pet. l. non omnis. in prin. Accur.

i *Vt aliquid facias*] primum vt. ponitur causaliter. & postea ponitur consecutiuè. vt & aliàs. C. de obsc. l. & C. de iu. l. Perandũ. l. fi. & ibi vt iustificetis. &c. in psalm. Miserere mei Deus. Accur.

k *Aliquid faciam*] pura vt adeam hæreditatem. vel adimpleam aliquam conditionem. quoniam hoc non secure datur repetitio. vt sup. de condi. cau. da. l. prima. s. si parentis. Accursius.

l *Contingat*] veluti Sticho libertus Azo. Accur.

m *Conditio*] ob causã. & facis sup. tit. 1. l. 1. § item cum ipse. & sup. de condi. ind. debi. l. in summa. & Inst. eod. in princip. Accursius.

n *Periculi*] præsentis. Accur.

o *Metu mortis*] s. præsentis. Accur.

p *Periculo*] s. alio: vt sup. eo. l. 3. & 4. & 5. & 6. liquidem. &c. & vt Paulus. periculum in mari. & periculũ in falsis fratribus: vt. C. de inst. & subst. l. 4. Accur.

q *Si quidem*] refertur ad id, quod dicit. de futuro.

r *Non reddantur*] etiam si donatem pœnituerit. vel conualuerit. Accur.

s *Decesserit*] donator. Accur.

t *Decesserit*] & tunc per pœnitentiam, vel conualescentiã non revocatur. R.

u *Donator*] & tunc magis est inter vivos: vt sup. eod. l. vbi Accursius.

x *Iniit*] vt si te nihil ponentem. nec rem. nec operam. in societatem admittam. volens causa mortis donare. & idem si inter viros. vt sup. pro socio. l. 5. §. fi. & sup. de minor. l. in causa. circa princ. & sup. de donat. inter vir. & vxo. l. sum. hic. § si inter. Accursius.

y *Si duobus debitoribus*] iisdemque reis debendi.

z *Acceptum*] quo casu. & alter liberatus est.

a *Tulerit*] s. creditor.

b *Eorum*] i. à quo vult eorũ. sicut ẽ ante poterat: vt inf. de duob. reis. l. 1. & hoc accipe. cũ vterque est capax: quia vno liberato. & alter liberatur: aliàs secus: vt sup. de don. inter vir. & vxo. l. si sponsus. sponsa. §. 1. nisi sint socij: vt sup. de lib. leg. l. antepen. quo casu locum habet electio. sicut quando sunt ambo capaces. vt dicitur hic. Accur.

8† P. Fl. obligat.
9† P. Fl. Tu dic hoc esse verũ. dũmodo in ea fiat capitalissima mentio mortis aliàs non. vt l. 1. Seia. inf. e. gl. Bal. & Doct. in l. qui dotis. solu. mat. Ale. cons. 14. & 81. vol. 1. & cõl. 59. vol. 4.
10† P. Fl. tã in pace, quã in bello.
10† P. Fl. id est. ne si conualuerit.

Multa

Stipulatio mortis causa an una est vna: legata annua sunt plura. h.d. Bart.

Si quis †† mortis causa in annos singulos pecuniam stipulatus est, non est similis ei, cui in annos singulos legatū est, nam licet multa legata essent, [a] stipulatio tamen vna est, & conditio eius qui expromissum est semel[b] inuenienda est.

Quod condōnis implendā causa datur cōputatur in portionē quā quis de amicti capere pōt, sed in Falcidiā non cōputatur, si tēpore mortis in bonis decuncti nō erat. Vlpia. li. 8. ad l. Iuliā, & Pap.

LEX XXXVI.

QVod conditionis [c] implendæ ‡ gratia datur, licet nō ex bonis mortui proficiscatur, †† capere tamē supra modum non poterit [d] is, cui certum modum ad capiēdum lex concessit.

Datum heredi gratia conditionis implēda, si erat hereditarium imputatur in Falcidiam. Paul. de Cast.

Certè quod à statulibero conditionis implendæ causa datur, [e] indubitanter modo legati concesso [f] imputatur: sic tamen, si mortis tempore in peculio id habuerit. § Cæterū si post mortem, vel etiā si alius pro eo dedit, [h] quia nō fuit ex ijs bonis, quæ mortis tēpore testator habuit, in eadem erunt causa, in qua sunt quæ à legatarijs dantur. [i]

Mortis causa donatio, legatis assimilatur. Bart.

Idem libro 15. ad leg. Iul. & Papiam.

LEX XXXVII.

ILlud generaliter meminisse oportebit, donationes ca mortis factas, legatis comparatas. [k] Quandocāque igitur in legatis iuris est, id in mortis causa donationibus erit accipiendum.

Perempta re donata facto donatarij, potest condici, vel vtili in rem peti. Bart.

Iulianus ait. Si quis seruū mortis causa sibi donatū vendiderit, & hoc viuo donatore fecerit, pretij [l] condictionem donator habebit, si cōualuerit, [4]†† & hoc donator elegerit: alioquin [m] & ipsum seruū [n] restituere cōpellatur. [5]††

Mortis causa donatio est, quādo præsens p̄senti dat causa mortis: sed mortis causa capio est, quę in speciale nomē non cadit. h.d. Bart.

Marcellus lib. 4. ad legem Iul. & Papiam. [6]††

LEX XXXVIII.

INter [o] mortis causa donationem, & [7]†† ea, quæ mortis ab alio possit capere vltra modum, sed an sit in Fal. imputandum. dic vt modo dixi Acc.

d *Non posset*] imò cōtra. vt ff. de vsuf. fruct. l. fi is qui. Sola hic à nemine poterat capere vltra modū: ibi ab alijs poterat: licèt à quodā non: vel hoc q̄ datetur causa implendę condōnis. esset loco eius, qd ei relinquitur, & itaab ipso testōre ꝓcederet, aliàs fraus fieret legi: qa testōr oīa bona sua alicui relinq̄ret. vt ff. lio nāli tantundem ꝓstaret: q̄ fi licet. vt ff. de prob. l. qui sā. & de le. & Senatus. l. cont. leg. & l. fraus qd āt ex substitutione obuenit. vt in cōtrario, alio iure procedit: non ex donatione testatoris. Acc.

e *Causa datur*] hīdi. f *Concesso*] i. in Falcidiam, quæ moderatur legata. & hoc si vnus hæres est: si sunt plures, pro parte cohēdis est eorum quantam: vt in d. l. in quantam. Acc.

g *Id habuerit*] statu liber: vt d. l. id autē, & arg. ff. de bo. lib. l. 3. §. fi. Acc.

h *Dedit*] ſ absente. i *Datur*] causa implendæ condōnis. q̄ non imputantur: sed in eo, quod dicit, nō imputari, quia alius pro eo dedit, est contra. ff. eo. l. quod statu. in fi. Sol. hic absens erat pro quo dabatur: ibi præsens: arg. inf. de ver. obli. l. fi procuratori præsentis. Sol. ibi. H. 4†† P. F. cōualuisset. 5†† P. F. cōpellitur.

I *Ilud*] CASVS. Donatio cā mortis similis est legato: & iura q̄ habent locum in legatis, habebunt locum, & in donatio. causa mor. 6†† P. F. aliàs. li. 2.

Inter] Donauit tibi seruū causa mortis. & tradidit tu vendidisti eum Mœuio: postea conuenit. dī quod possum petere ate. vel pretium, quod inde habuisti. vel alias verum pretium serui, si volo. Fr. Acc. 7†† P. F. & oīa quæ.

K *Comparatur*] regulariter: sed fallit quandoque. vt no. ff. eo. l. Marcellus. §. Paul. 1 Accur.

l *Pretij*] accepti.

m *Alioquin*] i. si non eligat pretium acceptum. Acc.

n *Ipsum seruum*] i. iustam æstimationem. & sic soluitur cōtra, quæ l. si filio & ī. de pet. hære. l. si possessor. §. j. & l. in æstimationem. vel intellige illam ipsi ipsam. Electio ergo datur donanti: quia donatarius fuit in culpa vendendi. cū debebat cogitare posse eum reuocari, vt inf. eo. l. si is cui. et arg. sup. de positi. l. 1. §. fi. & l. 3. Acc.

I *Inter*] Casus. Facit differentiam inter dona. causa mortis. & mortis causa capionem. nam mortis causa donatio fit a præsenti. & hoc expone, vt in gl. ar. mortis causa capere, quis dī etiam si non donat. vt si seruus iussus est esse liber, si det mihi x. nam ista x. dicor capere causa mor. idē in eo, qui hæres est institutus si det mihi x. nam ista x. capio causa mortis. Fr. Acc.

o *Inter*] Quidam habent talem literam. Inter mor. causa dona.

a *Multa legata essent*] primi anni pur: sequētiū cōdōnatio. vt & ī. de annu. leg. l. si in singulos. & l. cū in annos. & qñ dies leg. ced. l. nec semel. in prin. & l. cū in annos. & ī. qā dies vsuf. leg. ced. l. 1. in prin. sed vī huic l. cont. inf. de verb. obl. l. plurib. in prin. sed illud qñ fuerunt plures expressæ in stipu. vt in e. tit. l. qd dī. & l. scire debemus. vel cū intelligunt expresse vi expensionis: vt ī. de ver. obl. l. Titia. §. fin. vt ibi inuentio dicit. n. lex illa plurib. ꝓpositis, vel solue. vt ibi. Itē ad hoc ī. l. ca. l. plurib. ff. j. Sol. sīm M. vna est, quo ad vnā cōceptionē: vt hic: sed verificare īspecta plures sūt: vt ibi ꝑ plures solutiones & actiones, hoc non place: quia in legatis est vna cōceptio verborū, vel sīm Io. vna est. vt semel inspiciatur. an acquirantur: vt hic: & j. de ver. ob. l. fi filius. & l. si Stich. ff. j. sed verius ista specta plures sunt. vt ibi. & sup. de vsur. l. Scia. l. fi sed in legato ꝑ spectatur singuli anni. an sit capax. vel ī stipulationibus vna nascitur actio: in legato plures. vel solue. vt ibi. Itē contra, vī prædictis solutionibus ī. de fideiuss. l. fi à colono. in prin. vbi dī vna stipulatio plurium annorum, & plurium rerum etiam veritate inspecta, sed ibi promisit fideiussor, q̄ colonus in quinquennium promitteret. & sic est vna. Itē est arg. contra. huic l. C. de dōna. l. sancimus. ff. fin. sed illud dī. vt donatio nō pereat propter omissam insinuationem. vt arg. sup. ā reb. dub. l. quoties.

†† Causa.

†† P. Flo. proficiscitur.

Stipulō annua an sit vna, vt plures.

b *Semel*] scilicet tempore mortis. vt in donatione causa mor. ex qua causa fit hæc stipulatio: vt sup. eod. l. in mortis. & sup. si quis cau. l. si eum. §. fi. sed in stipulatione habetur aliud tēput. ſ. conceptionis. vt d. l. si filius. Acc.

Casū ponit.

c *Quod donatur*] Die casum. Cum quid datur alicui cā impendæ conditionis à statulibero. vel ab alio quocunq. nunquam capiat vltra modū lege statutum: vt in filio naturali cui licet hīe vnciā extraneis legitimis: vt C. de natu. lib. l. 2. & authen. nunc autem. & auth. licet. Sed vtrum debeat imputari in Fal. vel nō. si detur hæredi causa impendæ conditionis. distinguitur. cum datur statuliber. an erat tpe mortis in peculio. an non. vt hic. & su. ad l. Fal. l. id aūt. si alius à statulibero det. non distinguitur. quia nūquā imputatur in Falc. debitā iure institutionis: secus in Treb. quarta. in qua talia cōputantur: vt hac l. & su. ad l. Fal. l. in quartā. l. in pri. & §. sed. & quod impendæ. & §. si quid veto. & d. l. id aut. & ad Treb. l. deducta. §. nūmis. Pōt secūdo intelligi hæc lex. vt q̄ datur cā impendæ condōnis à statulibero possit capi vltra modum concessum à lege. si ñ fuit ex peculio. q̄ habuit tempore mortis: alioquin nō possit. Quod autem ab alijs non à statulibero dat. vel eius nomine ab alio possit capere vltra modum. sed an sit in Fal. imputandum. dic vt modo dixi Acc.

Datū ei condōnis implēdæ an sit in Fal. imputandum.

dona. & ea omnia sunt, q̃ mortis, quis cã ceperit, q̃ præsẽs præsenti dat. &c. & est sensus, quod oĩa ea, quæ mortis causa capiuntur, pũt dici donatio cã mortis, large accepto vocabulo, econtra oĩs mortis cã donatio põt dici capio mortis cau. & hoc subijcit, q̃ & præsens, &c. & sic sint cõia ad confirmationẽ, sed i Pisl. ĩa est plus, sic. s. inter mor. cã do. & ea, quæ mortis cã qs ceperit, est earũ rerũ dria, nã causa mortis cã donatur, quod põs præsenti dat. mort. causa capi intelligitur, quod non, &c. & de hoc subijcit duo exẽpla, & sic sic ĩ. e. l. mortis causa capitur. in princ. Et est alia differentia: quia qui ex testamento capere nõ potest legati, vel fideicommissi nõie, vel donatione causa mortis: capit ĩn hoc modo: vt sup. de cõd. & dem. ō. l. Matius cui. Est. & alia: vt su. ad l. Fal. l. acceptis. Item alia, quia non revocatur forte per pœnitentiam: vt C. de iure do. l. 2.

*Aduerte tu q̃ licèt donatio cã mortis absẽti fieri nõ possit, vt hic, & in l. qd mortis, et in l. 3. & ibi gl. C y n°, & Do. C. e. sussi net ĩn vi fideicõ missi. l. cũ pf. §. eorũ. ĩ. & leg. 2. & le. miles ad sororẽ, eo. tit. Et confirmat talis donatio aditione: vt no. Ba. in alle. l. 2. C. e. tit. ‡ P. Flo. idẽ accidit, q̃ qs sit hæres ĩstitutus, si mihi, &c.

a *Præsenti*] ipsa re, vel promissione, vel quia sic dimittit, vt actio competat: vt C. eo. l. 1. sed q̃ mortis causa capione nõ cõpetit actio: vt patet in eius exẽplis, vt hic, & su. eo. l. qui pretio. & l. mort. cã capitur. in prin. & §. fine. & l. quod conditionis. Acc.

b *Donationis*] supple mortis causa capi itelligitur. sũt primã literam: vt subijcit exẽplum, sẽm aliam nil subaudies: & dic species donationum esse causa mortis donationem, legatum, fideicom. vt su. eo. l. mortis causa capi. Acc.

c *Nihil mihi donasse*] vt iu. sit.] l. quæ statuliberi. Acc.

Si ita est] CASVS. Donaui tibi seruum causa mortis: tũ es manumisisti, tandem ego conualui. vel pœnitui: & sic volo revocare, qd donaui, dr q̃ ego cõdicã à te pretium serui: debas. n. scire à te posse revocari seruũ: puta si conualuerit donator, ĩõ eũ manumittere non debebas. Fr. Acc.

d *In pretium*] vt & su. e. l. si filio. in fi. & l. illud. in fi. & dic vt ibi. & facit C. de his, qui à non do. l. 2. Acc.

e *Quoniam scit*] maxime, nam scire debet: vt ĩ. si cer. pet. l. quod ie. & ĩ. de fideius. l. si Titius. in prin. & qd vi. aut clã. l. Seruius. vide aliud in indebito, quod non cogitabat, vt à se repeteretur. vt su. de cond. ind. l. in summa. §. si seruũ. Ac.

Si mortis] CASVS. Donaui vxori meæ Stichum seruum meum causa mortis hoc pacto, q̃ nunquam revocari possit hæc donatio: Interim pluta acquisiuit hic seruus, tãdem ego donans decessi, dicitur quod confirmata est donatio, & trahitur retrò ad tempus donationis, vt lic quæsita interim per seruum sint nunc mulieris, perinde, ac si seruus semper fuisset eius. Fr. Acc.

f *Donatio facta sit*] sic, vt nullo casu revocetur: sic. n. trahitur retrò, vt hic dixit: cum æquiparetur donationi inter vivos: vt ĩ. e. l. vbi. & C. de don. int. vi. & vx. l. donationes, & dabo exemplum in seruo sic donato, qui interim stipulatur, cui acquirit: vt ĩ. de do. inter virum. & vx. l. si is seruus. aliàs si esset mera donatio causa mortis, non traheretur retrò nisi ad tempus mortis, vt sup. de don. int. vir. & vxor. l. sed interim. §. 1. & ibi plenè dixi.

g *Secuta*]. s. donantis.

h *Donatio*] vt iam res fiat eius. Accurs.

Quod statuliber] CASVS. Reliqui libertatẽ seruo meo si dederit x. vt de hĩdib. meis, putà Ciceroni hic seruus dedit de peculio suo ista x. Ciceroni dr, q̃ Cicero ista x. cõpunabit sibi i Falcidiã. Itẽ si hæreditas petatur à Cicerone per legitimum, poterit. & hæc pecunia peti per pet. hæred. Item si hic Cicero erat grauatus restituere partẽ suam alij, & coactus adiuit: cogetur restituere. & hæc x. non solũ alia bona idẽ est si me viuẽte isti seruo donata sunt à quodã extraneo ista x. q̃ nunc dedit Ciceroni ob prædictam causam. Idem est ẽt si me mortuo alius amore istius serui dedit x. hæredi meo pro seruo præsente nã ab ipso seruo mihi datũ intelligitur. Fr Acc.

i *Dedit*] .s. causa implendæ conditionis.

k *Venit*] pro parte sua, non pro parte cohæredis: ex quo de Fal. iure institutionis dic. vt sup. ad l. Fal. l. id aũt. & su. e. l. quod conditionis. §. certè. sed cõt. sup. ad leg. Falc. l. 1. §. itẽ si ita, vbi dicit hæredẽ non posse imputare in Falcid. penũ. in quo erat mortis causa capio: sed expone, non potest ibi ad suum commodum: potest. & debet ad suum incommodum: vt hic: & ibi plenius patet solu. Item facit ĩ. de inof. testa. l. Papin. §. si conditioni. Acc.

l *Item rerum*] vt & sup. de pe. hæte. l. nec vllam. §. q̃ si quis. ibi. sed Sabinus, &c.

m *Restituitur*] si eam hæres. vt suspectam adit: & hoc q̃ à statulibero habet, cum alijs bonis restituit: vt huc, & su. ad Trebel. l. ita tamen. § qui suspectam.

n *Accepit*] ab aliquo viuente domino. Acc.

o *Dedit*]. s. postea. Accurs.

p *Ab alio*] putà amico serui. Accurs.

q *Ipsius*] serui.

r *Eo*] seruo, & sic operatur præsentia aliquid, vt quasi de peculio esse videatur: secus si non esset præsens: vt in contrario supra e. l. q̃ conditionis: in fi. & est pro hoc inf. de verbo. oblig. l. si procuratori præsentis. & de fur. l. falsus. §. sed si is, qui. & sup. de don. int. vi. & vxo. l. 3. §. fin. vel hic aliàs erat donaturus seruo, etiam si non manumitteretur: ibi non: arg. ĩ. de castr. pec. l. castrense. vel hæc lex loquitur in quarta Trebell. & in ea imputatur, quod donatur causa implendæ conditionis à quocunq. vt ĩ. ad l. Fal. l. in quartam. s. d in quarta debita iure institutionis, non in qua ibi loquitur: vt ĩ. ad l. Falcid. l. id autem cui Sol. est contra, q̃ supra dixi venire in pe. hære. nam contradiceret. vt sup. de pœn. hæred. l. nec vllam. §. planè si acceptam, dices ergo, vt in princ. l. loquatur in quarta iure institutionis. id autẽ, qd sequitur, ex peculio. &c. loquitur in quarta Trebel. & facit ad l. sup. de acqu. hæred. l. pro hærede. §. Papinianus. Fran. Accursius.

LEX XXXIX.

SI is, cui mortis cã seruus donatus est, eum manumisit, tenetur condictione in pretium [d] serui: quoniam scit [e] id ‡ posse sibi condici, si cõualuerit donator.

Donatio causa mortis, facta vxori, si cõfirmatur morte donantis, trahitur retrò ad diem donationis. Paul.

Papinianus lib. 29. Quæstio.

LEX XL.

SI mortis cã inter virũ, & vxorẽ donatio facta sit, [f] morte secuta [g] reducitur ad id tempus donatio, [h] quo interposita fuisset.

Datũ à statulibero de bonis defuncti causa implendæ cõditionis, imputatur in Falcid. & venit in hæreditatis petitione, & Trebellianica restitõne, & in Trebellianica cõputetur vẽdecũq. esset datũ. B.

Idẽ li. 13. Resp. ‡ LEX XLI.

QVod * statuliber vni ex hæredibus de peculio dedit, [i] ei * qui accepit, in Falcidiæ rõnem venit, [k] & in hæreditatis petitionem, [l] Item ex Trebelliano restituitur. [m] Ex peculio autem videtur dari, quod statuliber donatum accepit, [n] & dedit. [o] Et quod ab alio [p] nomine ipsius [q] præsente eo [r] datur, ‡ proprie ẽ, vt ab ipso datũ intelligatur.

Mortis cã donatio extinguitur, si dõatarius p̃deceda, & vivo donatore nõ p̃t peti: nec pro ea cautio postulari: post mortẽ donatoris põt peti: sed ex ea Falcidia detrahit. vr. B.

‡ lib. 11. p. F.

* Anton. Au. lib. 3. c. 9. emẽ.

* Quia pecunia hæreditaria est. l. 1. §. 5. sup. de peti. hær. 5 ‡ recpẽ.

a *Seia*

Seia.] CASVS. Seia donauit causa mortis ista bona sua Titio: & tradidit retento sibi vsufru. & hoc pacto apposito: vt si Titius præmoreretur, quod dominium bonorum rediret ad eam cum ipsa decederet, & bona ista debeat filijs Titi si quos habuerit: decedente præcessit Titius relictis filijs, & sic ista recuperauit dominium rerum, nunc filij Titij petũt ista ea Seia rei vendi. dr quod non pũt, quia nondũ venit dies, in qua debent hãe. Sed pone, q filij Titij petunt, vt Seia caueat de his bonis restituendis cũ morietur, dr quod non cogitur cauere: si tamen caueat sponte, tenetur: & prima donatio quæ erat in psona Titij finitur: & hæc secunda incipit: & sic mortua Seia filij Titij petẽt ista bona ex cautione, si cautio intercessit: & hæres Seiæ retinebit de his Falcidiam.

¶ *Cum pater*] Quidã existens infirmus donauit filio emancipato fundũ ani non unquam reuocandi: dicitur q hæc donatio est inter viuos: non causa mortis: & ideo non detrahitur Falcidiã. Franc. Accur.

a *Traditionibus*] Qr nõ fuit necesse cum teinebat vsumfr. vt C. de dol. qlqs. Accur.

b *Pertineret*] hucusque de conuentione fuit. secundum Azo.

c *Exceptis*] A Seia: quæ nondum dies venit restituendorum bonorum. Accur.

d *Constituto*] est enim hoc iudicium: quo petitur aliquid ex donatione causa mortis simile bonæ fidei iu. vt C. in quæ cau. in integ. restit. l. in minorum, & argu. inf. eo. l. illud. alij appellant hic peti. hære. quo petuntur illa bona vt de hære. Tit. iana. Franc. Accur.

e *Non esse quæsta*] alias cautionis, & aliàs donationis: id est cautionis propter donationem.

f *Initium*] viuente Seia. melior est ratio, quia cũ fuerit donatio causa mortis pòt eã reuocare per pœnitentiã: vt sup. si certum petatur. l. non omnis. Itẽ & alia cõ: quia nõ dẽt qs esse solicitus de hæditate viuẽtis: vt sup. de vulg. substi. l. j. interdum per quas cõnes colligunt contraria sup. de iudi. l. in omnibus. & de p t hær. l. p ũm in die. non fi. a. respon. Accur.

g *Interposita cautione*] ipsonte: nam ad hoc non potest mulier cogi: vt dictum est.

h *Translata*] in Titium.

i *Legem*] i. pactum: s. vt si Titius ante ipsam vita decederet, proprietas ad eam rediret. Franc. Accur.

k *Permittitur*] certe sic permittitur prima: sed tamen adhuc reuocat in dubium dicens, virum & c. ac si dicat, an est donatio inter viuos habens certam conditionem, vel pactionem. Accur.

l *Videri*] primam de qua dicit: & hoc pp illa verba, vt si Titius ante ipsam, &c. quæ in tali donatione poni consueuerunt: vt arg. C. de re. ia. l. non codicillum. alio quia in dubio

Idem lib. 13. Respon.

LEX XLII.

SEia cũ bonis suis, traditionib. a factis, Titio cognato donationis causa cessisset, vsumfructum sibi recepit, & cõuenit, vt si Titius ante ipsã vita decessisset, proprietas ad eam rediret, & si postea supstitibus liberis Titij mortua fuisset, tunc ad eos bona pertinerent. b Igitur si res singulares hæredes Lucij Titij vendicent, doli non inutiliter proponetur exceptio. c Bonæ fidei ãt iudicio * cõstituto d q̃rebatur, an mulier promittere debeat, se bona, cũ moreretur, filijs Titij restituturam? Incurrebat hæsitatio non extorquendæ e donationis, quæ nõdũ in persona filiorum initium f acceperat. Sed numquid interposita cautione g priori donatio, q̃ dominio translato h pridem perfecta est, pp legẽ i in exordio datã perimeret, l † dũ secunda permittitur? k Verum ergo certæ cõditionis donatio fuit, an q̃ mortis cõsilium ac titulum haberet? Sed negari non põt mortis causa factam videri. l Sequitur m ergo, 2 † vt soluta n priore donatione, qm̃ Seia Titio superstes fuit, sequens o extorqueri P videatur. Muliere deniq; postea die functa, liberi Titij, si cautionem ex consensu mulieris acceperint, ad contributionẽ 3 † propter Falcidiã q ex persona sua tenebuntur.

Infirmus non præsumitur causa mortis donare, nisi de reddendo conueniat, vel fiat mentio mortis. Bart.

¶ Cum pater * in extremis vitæ cõstitutus emãcipato filio quædam sine vlla conditione reddendi 4 † donasset, ac fratres, & cohæredes eius bonis r contribui donationes Falcidiæ causa vellẽt, s ius antiquũ seruandum esse t respondi, nõ. n. ad alia u constitutionem x pertinere, quam quę lege certa donarentur, & morte insecuta quodammodo á 5 † bonis auferrentur, y spe retinendi perempta, z eum autẽ, qui absolutè a donaret, non tam mortis causa, quàm morientem b donare.

Ad donationem causa mortis inter virum, & vxorem, sufficit mortis cogitatio. Bar.

Neratius lib. 1. Respon.

LEX XLIII.

FVlcinius, c inter virum, & vxorem mortis causa donationem ita fieri putabat, c † si donator iustissimum mortis metum habeat. Neratius, sufficere existimationem do-

esset donatio inter viuos: vt j. prox s. & sup. tit. l. l. filius fa. §. sed enim. Et no q duæ fuerunt hic donationes causa mortis prima collata in Titiũ alia in eius filios: qa pactus est, ipse Titius filijs suis: ex cuius pacto habẽt vnam actionẽ, vt inf. de verb. obl. l. quodcunque, prima resoluitur præmoriente Titio: secunda remanet: sed cum postea mulier exponit cautionem. quæritur: nunquid sit renouatio an confirmatio primæ? Videtur prima tolli: & ex secunda agitur. Inst. q. b. mod. test. infir. §. sed & si quis priore. Accur.

m *Sequitur*] verè sequitur: quia si esset inter viuos, non resolueretur ipso iure: sed per traditionem: vt C. de cond. ob cau. l. ea. & de pac. l. traditionib. Item non mi nueretur per Falc. vt sup. eod. l. vbi, quod hic fit: vt statim subijcit. Accur.

n *Soluta*] i. resoluta morte Titij. Accur.

o *Sequeretur*] cautio. vel donatio. Accur.

p *Extorqueri*] sponte, vel die mortua Seia: vel die etiam viua: & dic. videtur extorqueri: non tamen pt fieri cum effectu.

q *Falcidiam*] quã hæres retinebat ex hac donatione, vt C. eod. l. 2. in fin. & ad leg. Falc. l. i donationib. & l penul. Accur.

r *Bonis*] hæreditarijs, siue testatoris. &c.

s *Vellent*] vt & fuit factum sup. prox. respon. Accur.

t *Seruandum esse*] quod dicit debere contribui, quando est donatio causa mortis: non autem cum est inter viuos: vt sup. eo. l. vbi Accursius.

u *Alia*] aliàs aliam: scilicet donationem: aliàs alia, scilicet donata.

x *Constitutionem* j. f. cuius authoritate locus est Falc. in donatio. causa mortis.

y *Auferrentur* je. iam in vita.

z *Peremptæ*, & sic fuit sup. eo. l. 3. in princ. & sup. de do. pre. leg. l. Seia. & sic non est contra: sed & concor. Accur.

a *Absolutè*] vt in hoc casu fuit Accur.

b *Morientem*] electiuè ponitur, vnde dicenda est donatio inter viuos Falcidia locum non habente. & facit sup. tit. l. filius, §. sed enim meminisse. & non posset. hoc per pœnitẽtiam reuocari, vt sup. de pac. dota. l. cum maritus. §. 1.

Vlpianus.] CASVS. Tunc pòt vir vxori, vel econtra donare causa mortis, cum donãs habet iustum metum mortis: vt qa forte grauiter infirmus est donans: & hoc casu donatio tenet. nõ aliàs: & hoc dixit Fulcinius. Neratius autẽ dixit sufficere, quòd donans existimet se moriturum: & ob hoc. s. causa mortis donet: sit nunc infirmus, vel non. & hoc vltimum. s. dictum Neratij est verius. Fran. Accur.

c *Fulcinius*] constat inter virum & vxorem valere donationem causa mortis sup. de donatio. inter vir. & vxo. l. si eum qui. §. fi. & l. quia, & l. sed interim, quod qualiter sic intelligendum exponit hæc lex.

Suscep-

* Hinc colligit Dorotheus, doli exceptione opposita in omnibus strictis iudicijs, teneri ea bonæ fidei: sed reprehenditur ab alio Græco interprete.

1 † P. Fl. deest ergo.

3 † P. Fl. contributionis.

* Dy. Ba. Bal. Im. & Ale. in l quæ dotis. solumat. sup. in 5. col. istũ textũ sing. reputant, ad hoc q̃ donatio facta dr inter viuos, & si fiat ab infirmo: nisi de morte habeatur mentio. Bolo. Tu vide ad hoc quod nota. i apostil. in l. hæc. n. in ver. istans periculum, & in l. Senatus. ver. mortis causa in apost. in versi. in bona valetudine posito. s. eo. tit.

4 † P. Fl. redhibẽdi.

5 † P. Fl. deest à pposito.

6 † P. Fl. deest putabat.

a *Susceperit*]alias fuisse perit. ſ prædictam æſtimationem: alias ſucceſſerit & tunc dicit iuſte, bene ſuccedit, cum non ſequitur mors: non iuſtè cum ſequitur. Accur.
b *Quarendum* ,ſubaudi ſit. Accur.
c *Quod magis* ,dictum Fulcinij. ſm quoſdam: pro quib. ſup. lo. l. habitatores, §. fi. tu dic Neratij, pro quo eſt ſup. eo. l. Senatus §. mortis.

nantis hanc eſſe, vt moriturũ ſe putet, quam iuſtè necne ſuſceperit, [a] non eſſe quærendum, [b] quod magis [c] intuendum eſt.

In donatione cauſa mortis quantum ad executionem inſpicitur tempus mortis. Bart.

Paulus lib. 6. Manualium. 1 †

LEX XLIV.

SI ſeruo mortis cauſa donatum ſit, videamus, cuius mors inſpici debeat, vt ſit locus condictioni: domini, an ipſius ſerui. Sed magis eius inſpicienda eſt, cui donatum eſt: 2 † [d] ſed tamen poſt mortem eius 3 † [e] ante apertas tabulas teſtamenti manumiſsũ hæc donatio non ſequitur.

DIGESTORVM, ſeu Pandectarum.

LIBER XL.

De manumiſſionibus.

TITVLVS I.

Qui eſt in vltima die viginti annorum, non eſt minor viginti annis neque maior, hoc dicit Bar.

Vlpianus lib. 6. ad Sabinum.*

LEX PRIMA.

PLacuit [f] eum, qui Calendis Ian. natus eſt, 4 † poſt horam 5 † ſextam noctis [g] pridie Calendas, quaſi annum * vigeſimũ 6 † compleuerit, poſſe manumittere. Non enim maiori xx. annis 7 † permittitur [h] manumittere, ſed minorem manumittere vetatur. 8 † Iam autem minor non eſt, [i] qui diem ſupremum agit anni vigeſimi. [k] 9 †

Idem lib. 19. ad Sab. 10 †

LEX II.

SI hæres deliberante legatario ſeruum legatum manumiſerit, mox legatarius repudiauerit, manumiſſum fore liberum placuit. [l] 11 †

Paulus lib. 29. ad Ea. eſt. 12 †

LEX III.

SEruus pignori datus, [m] et ſi debitor locuples ſit, 13 † manumitti non poteſt. [n]

Qui ſuis nummis emitur, nanciſcitur libertatem: & dicitur ſeruus improprie ſuis nummis emi, cum nummos habere non poſſit, hoc dicit.

Vlpianus lib. 6. Diſput.

LEX IV.

IS, qui ſuis nummis emitur,

f *Lex Aelia*] Lex Aelia Sentia prohibuit minorem viginti annis manumittere: vt infra. qui manumit. non poſſ. ſ. eadem, vbi plene dixi.
g *Nonas* ,quaſi dicat inchoata vigeſimi anni die vltima, R. quæ in media nocte incipit, vt ſu. de feſt. nimirum Romano. Accurſius.
h *Permittitur*],ſ. tantum per l. Aelia Sentiam. lex Aelia Sentia non dixit, q̃ maior viginti ann. manumittat: verum eſt in fine dubio, quod poteſt ſic confirmari. l. ſi colliſtaneus Acc.
i *Non eſt* ,vt inf. de vero. obl. l. ſi minor. Sed cõtra ſup. de mi. nor. l. 3 §. minorem. Sol pierẽt vt ibi. Itẽ hodie vſ inouati, quod hic de tẽpore dicitur quod dixi vt Inſtit. qui manumit. non poſſ. ſ. eadem, vbi plene dixi.
k *Annis vigeſimi* ,cõcludit ergo quod manumittere poteſt.

SI *Lucio* ,] CASVS. Seruum tibi legatum ego hæres legatis manumiſi: tandẽ iu legatarius repudiauit hoc legatum: dicitur quod manumiſſio confirmatur. Franc. Accur.
l *Placuit* , vt & ſup. ti. l. 3. & ſup. de opt. le. l. ſi cũ optio. & ſi. ſi certi. per. l. proinde. & ad leg. Aquil. l. nã ſicut. Accur.

SEruus ,] CASVS. Seruum tibi pro decem obligaui: eũ volo manumittere, non poſſum etiam ſi alias ſim tibi ſoluendo. Franc. Acc.
m *Datus*] ſpecialiter: vt C. de ſer. pig. da. l. ab eo. Fran. Accurſius.
n *Non poteſt*]vt & inf. qui & à qui. l. ſeruum. Sed cõtra inf. de fideicommiſ. liber. i. generaliter. § ſi quis ſeruo. Solut. vt ibi. & facit. C. de neceſſ. ſer. hæred. l. 1. Accur.

ISper.] CASVS. Seruum Titij ab ipſo Titio emi nũmis ipſius ſerui epiſtola Diuorũ fratrũ dicit me cõpellendũ fore, vt manumittã illum ſeruũ. Sed non dat ei, q̃ poſſet opponi q̃ ſeruus mihi hẽt nec hîc poteſt: ſed clauſis oculis ãbemus dicere ſeruum ſuis nummis emptum eo ipſo, quòd non eſt emptus nummis emptoris, ſed alundè quæritis.
¶ *Si ab extraneo* ,Si emi ſeruum tuis nũmis: poſtea ſeruus offert mihi tantos nummos quot cũ emi & vult vt eum manumittã, non cogor eum manumittere, niſi hoc actũ fuiſſet a principio q̃ eum emi. Sed do dicit inter me & ſeruum Titiũ conuentum q̃ emerẽ eum de ſuis nũmis: & cũ emiſſem, feſtinaui ſoluere de mea pecunia venditori: poſtea ſeruus dedit mihi pecuniã & vult q̃ eum manumittã, dñ q̃ eũ debeo manumittere. Idem eſt, ſi cum ſeruus vellet mihi dare pecuniam, ego temi ſi tibi eam, quia mihi multum ſeruierat: nam & hoc caſu debeo eum manumittere.
¶ *Nihil* ,Dictum eſt ſupra, quod ſi ſeruum emi nummis ſeruis, cogar eum manumittere. Si autem emi te hoc acto inter me, & te, vt te debeam manumittere: dicitur q̃ debeo te manumittere, ſiue hoc conuenerit inter venditorẽ & me, ſiue

* Lib. Ea gitã. 4 R. ti. 1. & apud Aug. emen. li. 1. c. 1 & li. 4. c. 13. ad dictum Reſpondit. 4 † P. Fl. non habent eſt. 5 † P. Fl. deeſt horam. * Concor. text. in c. in præſentia. ext. & prob. & i. c. cum in cũctis. & ibi gl. in ver. 25. de elect. & i. cle. fin. de ætat. & qualit. 6 † Viceſimum. 7 † P. Fl. permittit. 8 † P. Fl. vetat. 9 † Viceſimi. 10 † Vicelimi. 11 † P. F. placet. 12 † P. F. 39. 13 † P. F. deeſt ſit.

DE MANVMISSIONIBVS.

¶ *Dixit de relictis pecunia q̃, à libro de teſtamentis vſque ad librum ſuperiorem: nunc de libertatibus præmittens à titulum generalem. Prolixe, ac eleganter hanc Rub. continuat Cuiac.*

1 † P. F. libro 2.
2 † P. F. eſſet.
3 † P. Fl. deeſt ei⁹.

sive nō: sive ꝓriū inter venditorē, & me conuenit: putà q̄ ſi debeā te manumittere nūc & dicā, nō eſt visq; ſit emptor: ſive fiſcus, i. procurator fiſci: ſive ciuitas, ſive priuatus homo ſit: ſive minor xx. an. ſit, ſive pupillus ſit, non ēt inſpicitur ætas vendentis: ſive ſeruus ſit iſte emptor: nam ſemper cogitur eum manumittere: niſi iſte ſeruus ſit exportandus ratione delicti: vel ſit in teſto dāi prohibitū, ne manumittatur, vel ſi hac lege i. pacto fuerit vēditus huic emptori ne ad libertatem perueniat in his caſib. nō manumittet. Poſtea dicit, q̄s dicat ſuis nūmis eum emptus & certe non ſolū iſte, qui rerū pretiū dedit emptori, à quo emeretur: & ſi parē p̄ij dedit emptori, & ex operis ſeruī tantū lucratus eſt emptor, vel alias merito ſeruus eſt ductus, i. a. q̄ pretium eſt impletū. Sed pone, q̄ partē habebā in ſeruo ſi aliā partē emi nūmis eius, non hēt locū conſtitutio: & ſic nō cogeret eū manumittere: idē ſi habebā proprietatē nudā in ſeruo: & emi à fructuario vſum fructū eius: eſt tē ſeruī. nā non cogor eū manumittere: ſecus erit ſi habebā vſumfructū tm̄, & emi proprietatē nummis eius: nā hēt locum conſtitutio, vt eū manumittā, intelligas tm̄, q̄ ipſe ſeruiet mihi fructuario donec durat vſusfructus. ſed ſi ego, & tu emamus ſeruū, ego meis nūmis, tu nūmis eius ſeruī: non habet locum hoc caſu conſtitutio: niſi ego vellē eum manumittere, ſed ſi partem ſeruī emi ſuis nummis, & pars altera ex cauſa lucrativa effecta eſt mea: hoc caſu conſtitutio locum habet. Fr. Acc.

epiſtola Diuorū [a] fratrum ad Vrbiū Maximū in eā condōnem redigitur, vt libertatem adipiſcatur.[b] Et primo quidē nummis ſuis [c] non propriē tm̄ emptus dici, cū ſuos nūmos ſeruus habere nō poſſit.[d] Verū conniuentibus oculis [e] credendum eſt ſuis nummis eum eſſe [1] † redemptum, cum non nūmis eius, q̄ eū redemit, cōparetur.[f] Proinde ſive ex peculio, quod ad venditorē pertinet, ſive ex aduētitio lucro, ſive etiā amici beneficio, vel liberalitate, vel prorogante [*] eo, [2] † vel promittente, vel ſe delegāte, vel in ſe recipiente debitū, redēptus ſit, credēdū eſt ſuis nūmis eū eſſe [3] † redēptū. Satis [g] n. eſt, q̄ is, qui emptioni ſuū nomen accommodauit,[h] nihil de ſuo impēdit.[i]

Non pōt ſequentib. actibus robur accipere, cuius prīcipiū ad aliū finem cœptum fuit, ſecus ſi initium cum medijs, & fine concordat. h. d.

Si ab ignoto [k] emptus [*] ſit, poſteā aūt pretiū ſuū obtulerit, dicendū erit, non eſſe audiendum, ab initio. n. hoc agi debet: [l] vt imaginaria [m] fiat emptio, & p̄ fidē cōtractus iter emptorē, & ſeruū agatur. Siue igitur nō hoc ab initio eēt actū, vt ſuis nūmis rēdimeret: ſiue hoc acto nummos ſeruus nō dederit, [4] † ceſſabit libertas, Vnde q̄ri poterit, ſi cū hoc ab initio eſſet actū, emptor feſtinauit, [5] † vt pretiū numeraret, [n] an poſteā ei ſatisfacto, ſeruus cōſtitutione vti poſſit? Et puto, vti [6] † poſſe.[o] Proinde, & ſi ei nummos prorogauerit † emptor, cum ei paruerit, [p] † poterit ad libertatem peruenire.

Siue aū: exprimatur in cōtractu (veluti in emptione) hoc, vt manumittatur, [q] ſiue nō exprimatur,[r] verius eſt libertatē cōpetere. Ergo, & ſi fortè quis ſic ſeruū [7] † cōparauerit ſuis nūmis, ne eū manumittat,[s] benigna eſt opinio dicētiū hūc ad libertatē puenire:[t] eū ei [10] † nomē emptionis imaginarius iſte emptor accōmodet: p̄tereà nihil ei abſit.

Nihil autē [*] intereſt, à quo q̄s ſuis nūmis ematur, à fiſco, vel à ciuitate, vel a priuato, cuiuſcūq. ſit ſexus is, qui emit.[u]

Sed, & ſi minor ſit viginti an. qui vēdiderit, [11] † interueniet cōſtitutio.[x] Nec cōparātis quidē ætas ſpectatur. Nā, & ſi pupillus emat, æquū eſt eum [8] † adimplere: cū ſine damno eius hoc ſit futurum. Idem, & ſi ſeruus eſt.[y]

In illis ſanè ſeruis nō interuenit conſtitutio, qui in totū ad libertatē perduci nō poſſunt, vt puta ſi exportandus eſt, vel hac lege venierit,[z] vel

1 P.F. deeſſe.

*ideſt. repreſentate. Ant. Aug. li. 4. c. 12.

2 † Repromittente.

3 † P.F. deeſſe.

*Iſte text. eſt ſig. in Ba. hic, & ſin Mod. & Fr. Ar. in l. qui ſ. ſhena ſu. de acquiſit.

4 † P. Flo. dedit.

5 † P.F. & pretiū numerauit.

6 † Vi. Piū Ant. Batt. adnot. ad li. c. 58.

7 † P.F. deeſſe.

8 † P.F. adimplere.

9 † P.F. deeſſe ſeruū. ac † al eū eius no. ēptio ima gine ſibi accōmodet, &c. & P.F. cū & nomē emptionis.

*Iſte text. eſt not. ad hoc, q̄ fiſcus, ciuitas, & priuatus æq̄parātur in his, q̄ non ſūt futura eorū damna. Bolog. Adde la. Rebuf. in rut. C. de iu. fiſ. nu. 3 & 5. & q̄ ibi no. in apoſt l. vet. Rom. li. x. et melius l. l. vnic. nu. 3. & ibi ēt no l. apoſ. ad p̄fatū Reb. l. vet ſic. æq̄parant. C. & ſēt. aduer ſus fiſcū latis. retr. eo. lib.

10 P.F. q̄ vendidit.

a *Diuorum fratrum*] Seueri 1 & Ant. ſecundū quoſdam, & die plenè de his conſtitutionibus C. ſi mancip ita fuerit alie. ne poſſit l. 1. vbi diximus. Acc.

b *Adipiſcatur*] a lege, ſecus dum P. q̄ non placet: ſed ab homine: vt ſup. de iud. l. qui ſe. Acc.

c *Nummis ſuis*] ſ. in certa. Acc.

d *Non poſſit*] nec aliquid aliud: vt Inſti. per quas perſo. no. acquiri. ſ. item vobis acquiritur. Acc.

e *Conniuentibus oculis*] ſ. i. clauſis, vt non inſpiciamus iuris ciuilis ſtrictam rationem. Acc.

f *Comparatur*] ſed ſi aliis nummis eius comparatur: ſi tamē cōuenit ſeruus de pecunia eum patri reſtituenda: idem eſt, vt ſtatim ſubijcit. & ſup. de iud. lege. vix. in fi. Fr. Ac.

g *Satis*] ad hoc, vt dicatur ſuis nummis emptus.

h *Accommodauit*] ſ. emptor.

i *Impendit*] ſ. interim: præſtaturus tamen eo caſu cū fuerint peculiares: cum eos dando non liberetur emptor: vt C. de act. emp. l. ſi ſeruos. & C. ſi ſer. extero ſe emi manda. l. q̄ſt cont. facit C. de oper. lib. l. ſi cui. & de bo. lib. l. j. A. K.

Stabgnete] ideſt. non paciſcēte cum ſeruo, vt liber fiat. Accurſ.

l *Debet*] vt emptor eum liberum faciat. Subaudi. cum obtulerit ei pretium ſolutum pro ſe. Accur.

m *Imaginaria*] in ō non eſt imaginaria pretio accedente: vt j. de regu. iur. Lima ginaria, ſed hic ponitur. deeſt. per momentum duratura. ſic, & in Auth. quomodo oporteat Epiſcop. §. 1. & in Pſalmo. Et l imagine p tranſibit homo. ibi vero. j. de reg. iur. l. imaginaria. ſ. ſimulatæ & ſ. de cōtrah. empt. l. nuda. Acc.

n *Pretiū numeraret*] de ſuo emptori.

o *Poſſe*] idem ſi paratus ſit ſoluere, vt ſup. de iud. l. vlt. in fi. Acc.

p *Paruerit*] aliàs paruerit, ideſt, ſeruierit per aliquod tempus: & ſic cum pretio compenſet, aliàs apparuerit, & idem eſt ſenſus. Accurſius.

q *Manumittatur*] cum nō eſſet actum inter ſeruum & emptorem, quod eum manumitteret emptor.

r *Siue non exprimatur*] cum tamen inter emptorem, & ſeruum hoc actum eſt. & ſic non eſt contra. ſup. proxi. §. Accurſius.

s *Manumittat*] hoc dixit venditor.

t *Verius eſt*] hic eſt contra. inſ. proxi. & ibi in illis ſane. &c. C. ſi mancip. ita fuerit. ne ma l. ea quidem. Sed hic de noua lege poſt imaginarium contractū ſeruī: ibi de præcedente imaginario, qua venditor eum contractum in alia emptione prima emerat. Fr. Accur.

u *Emit*] alias emerit: & alias vendiderit. Acc.

x *Conſtitutio*] imo videtur ceſſare minore vendente, vt j. qui, & à quib. l. ſi quis integras. §. fi. & ſ. de mino. l. verum. §. 1. & de iur. expor. l. ſi minor. quæ ſunt contra. Solu. duæ ſunt conſtitutiones hic loquitur de ea, quæ eſt miſſa ad Vrbium Maximum, vt ſu. in princip. huius l. quæ locū habet quando ipſe ſeruus facit pactum cum emptore: & habet locum, ſive ſit minor, qui vendidit ſeruum xx. annis, ſive q̄ emit, vt hic. Alia eſt miſſa ad Auridium Victorinum: quæ locum habet quando ſine pactum inter venditorem, & emptorem: & illa non tenet minorem, vt in contrariis. Acc.

y *Seruus eſt*. 2] qui emit. ſed quomodo ipſe manumittit cum duo quæſiuit? Reſp. lex imponit libertatem: vel ſecūdum Oldr. hic dominum vigore huius conſtitutionis arctandum ad manumiſſionem. arg. j. eo. l. Caius. Acc.

z *Venierit*] ne manumittatur: vt hic: alias ante hunc contractum, vt inf. eod. l. ſeruus hac ne ſit contra. ſup. proxi. §. Accurſius.

a *Compe-*

testamento hanc conditionē acceperit, 1† ne vnquam manumitteretur.

Suis autem nummis redēptus, & si totum pretium nō innumerauit, 2† ex operis ĩ ipsius accesserit aliquid, vt reipleri pretiū possit, vel si quid suo merito acquisierit, dicendū est libertatem cōpetere. a

Quòd si partem suis nummis b redemerit, cum partem serui haberet, ad constitutionem non pertinebit: non magis, quā qui cū proprietatē hēret, vsumfructum redemit. Sed qui 3† cum fructuario esset, proprietatem redemerit, c in ea condōne est, vt ad constitutionem pertineat. d Sed, & si duo seruū redemerint, alter proprijs nūmis, alter nūmis serui, dicendum erit, constitutionē cessare: nisi fortè is, qui proprijs nūmis redemit, manumittere fuerit paratus.

Sed, & si partem quis redemerit, 4† pars altera ex causa lucratiua accesserit, dicendum erit constitutionem locum habere. e

In casu libertatis adipiscē dæ seruus potest contra dominum in iudicio cōsistere, hoc tamen seruus non facit sine periculo. h. d.

Martianus lib. 2. Instit.

LEX V.

SI quis f dicat se suis nūmis emptū, potest consistere ‖ cum domino suo, cuius in fidem confugit: & 5† quæri, g h q ab eo non manumittatur: Romæ quidē apud Præfectū Vrbi, in ꝓuincijs verò apud Præsides ex sacris cōstitutionibus Diuorum fratrum, sub ea tamen denunciatione, i vt is seruus, qui hoc k intenderit, nec impleuerit, in opus metalli detur, nisi fortè dominus reddi sibi eum maluerit, vtique non maiorem l ex ea causa pœnam constituturus.

Sed, & si m rationibus reddi tis libereſſe iussus fuerit, arbiter inter 6† seruum, & dominum, idest, hæredē, datur de rationibus excutiendis.

Si dominus seruum, qui pecuniam dederat pro libertate, manumittat in testō, debet pecunia seruo reddi ab hærede, si dominus voluit eam esse in peculio: secus si suis rationibus applicuit. h. d.

Alphenus Var. li. 4. Digest. 7†

LEX VI.

SEruus pecuniam 8† acceperat n ob libertatem, & eam domino dederat, dominus priusquā eum manumitteret, mortuus erat, testamentoq. eum 9† liberum esse iusserat, & ei peculium suum legauerat. 10† Consulebatur, quam pecuniā domino dedisset ob libertatē, an eā 11† hæredes patroni reddere deberent, nec ne. Respondi, si eam pecuniam dominus postea, quā accepisset, in suæ pecuniæ rōnem o habuisset, statim desijsse eius peculij esse, sed si interea, dum eū manumitteret, acceptam 12† seruo retulisset, p videri peculij fuisse, & debere hæredes eam pecuniam manumisso reddere.

In manumissionibus habet lecū præmio inter testamētū, & donationē libertatis ĩter vinos, vt sciat cuius libertus fiat, q manumittitur. h. d.

Idem Vlpian. lib. 7. Digest.

LEX VII.

DVo filijfam. peculiares seruos separatim vterque hēbant, r ex his alter seruū suum peculiarem viuo patre manumisit, q pater vtriq. testamēto peculiū ꝑlegauerat, quærebatur, seruus iste r vtrū amborum, an eius, à quo manumissus fuerat, libertus esset? Respondi, si prius testamētum pater fecisset, quàm filius cum liberum esse iussisset, vnius esse libertum, ideò, quòd eum in peculio quoq. legasse videretur. s Sed si posteà testamentum pater fecisset, non videri eam mentem eius fuisse, vt eum, qui manumissus esset, legaret, eumque seruum, t quoniam prælegatus non esset, mortuo patre amborum seruum u fuisse

---

a *Competere*] vt sup. l. 1. in fine.
b *Suis nummis*] l. serui. Acc.
c *Redemerit*] emptor. Acc.
d *Permaneat*] s. q effíciatur liber, seruiet tñ fructuario, donec durat vsusfructus: vt C. cōia de manu. l. j. §. finautem Acc.
e *Locum habere*] ex soluto pretio alterius partis. Acc.

Si quis] CASVS. Seruum emit, hic seruus petit. vt eum manumittā, dicens, q suis nūmis emi: ego nego. dī q d hac cā, si est Romæ, dēt cognoscere ꝑfectus vrbis: in ꝓuincijs ꝑses ꝓuinciæ: & dēt iste, q cognouit de hac cā, denūciare seruo, q si fi ꝓbauerit se suis nūmis ēptū, q debit ĩ opus metalli: nisi ego vellem mihi reddi, nolēs ĩpōere maiorē pœnā: vltimo dicit, si testōr reliqt libertatē suo seruo casualdiem, si reddret rōnes, & seruus velit reddere rōnes: dī q dēt dari arbiter, q videat nā rōnes bñ reddāt. F. A.

f *Si quis*, seruus. Acc.
g *Consistere*] in iudicio. & sic ē d ſpālib. casib vt & ī. d iud. l. vlt. §. sed. & si qs. & l. q se. & de ī ius vc. l. sed si hac. re. tñ. Acc.
h *Quæri*] i. cōqueri.
i *Denunciatione*] s. faciendā à iudice ip ‖ seruo.

Qui hoc] s. redemptum se suis nūmis.
l *Non maiorem*] quā metalli nā in vinculis ꝓpetrit cum ꝓpone re: vt ff. de pœn. l. si qs aliq d. §. qui se. Acc.
m *Sed, & si*] ad hoc facit su. de iu. l. vlt. §. liber ēt & ī. d fideicō. l. si pure. & C. de testā. ma. l. 4 et ibi no.

Seruus] CASVS. Seruus accepit dēē mutuo ab amico suo, & ea dedit dño vt manumitteret. tādē dñs antēq eum manumitteret, decessit: & in testō libertatē reliqt seruo: & peculiū suū ei legauit, q̄sitū ē. an seruus posſit hāc pecuniā repetere ab hīdibus ꝓioni sui. Et dī q ‖ dñs hanc pecuniā posuit in rōnib. suis proprijs, desijt esse peculij: nec debebit, niſi postea cñs istam pecuniā reddi desierit seruo, vt haberet ĩ peculio suo: q hoc casu dēbit reddi hæc pecunia seruo. Ff. Acc.

n *Acceperat*] aliàs acceperat. f. ab amico, vt dño daret pro libertate, aliàs pactus erat. f. de danda dño pro libertate: cuius pacto dñs astringitur: vt C. de tūtor. l. interpositas. in f.
o *Retulisse*] i. reddidisset, vt esset ĩ peculio. & ad hoc ꝑ de pecu. l. q̄ Tubetonis. §. fi. & l. seq. & de pecu. leg. l. denique. §. his cōsequē et. Acc.

De filijs.] CASVS. Duos filios. Titius habebat: q libet filiorū hēbat peculiū separatū: & q libet seruū in peculio: vnus de filijs manumisit seruū suū peculiarē cōsētiēte patre. ité hic ꝑ ĩ testō dixit, peculiū q̄ hēt q libet filiorū ꝑlego cuilibet eorum: nūc quęrit de ipso libertę cuius dicat libertus? Et distinguit: nā aut hic seruus ē manumissus antequam fieret testū: & tunc cū sit effectus libertus Titij, erit amborū filiorū & sic cōis, si aūt est manumissus post testū: tunc erit tm libertus filij manumittētis. F. A.

p *Habebant*] putà vnus vnum: alius alium. Acc.
q *Vinus patre manumisit*] sed. & eius voluntate: alàs manumissio esset irrita: vt ff. de iu. pat. l. filiꝰ. R. & ī. e. l. si cōsētiēte. & ī. qui. & à quibus. l. quæsitum potest ēt intelligi quando pr̄ non consensit: vt sta tim dices. Acc.
r *Seruus ille*] à filio manumissus. Acc.
s [*Videretur*] nam cū prælegat ni seruum, videtur reliquisse q̄ quid fieret de seruo.
t *Eumque seruum*] quondam, nunc libertum. Acc.
u *Seruū*] i. libertū, erat. n. ꝓpris iste libertus. vt d. l. de iu. pat. l. filius: & hoc si ex voluntate patris. Potest

1† P.F. ac ceperat.
2† P. Flo. numerauit.
3† P. Fl. sed quid cum fructuarius esset, & proprietatem redemit.
4† P.F. redemit.
5† Quæri potest.
6† P. Fl. seruum.
7† Al. Vlpia. li. 3.
8† Pactus erat. P.F.
9† P.F. dest eum.
10† Alij consulebat.
11† P. Fl. an eam si bi &c.
12† Acceptum.
*Idest in suas rōnes cōuertisset: vt Græci interpretatur lib. 48. Βασιλ. ti. 2. c. 6.

rest secundo intelligi sine voluntate: & sic propriè ponitur hic in tex. seruũ Et quod ẽ. dicit libertũ: ideo est, quia licèt non tenuit manumiss. l. quia tñ fuerat prælegatus ei qui postea manumisit, nõ potest eam reuocare: arg. C. de lib. ca. l. si ab eo. & de ser. pig. da. l. ii creditorib. arg. ẽ. j. qui & à quib. l. si seruo alieno.

QVI pœnæ] CASVS. Hic dicit quosdam non posse manumittere seruos suos: & declarat in litera. Franc. Accur.

a *Serui sunt*] pœnæ non fiki: vt ẽ. de ijs quæ pro non scrip l. in metallum. Acc.

Intel. huius l. vi. per Io. Annib. in l. poss contractum. num. 8. & 21. de do. T. R.

b *Rei*] i. accusati & condemnati. vel accusati tñ. vt non possint manumittere. s. in vltima voluntate: sed inter viuos possunt. nisi in excep. tis criminib. vt ẽ. de accu. l. ex iudiciorũ. & C. ad l. Iul. maie. l. f. & ẽ. de do. l. post contractũ. & de do. cau mor. l. si aliqs. & l donationes. § fi. vel secus in alienatione earum rerum, quam in libertate accusato tamen potest solui pro se, & pro alio. vt j. de solu. l. eo. & l quamuis. § j. Accur.

c *Lege Cornelia*] de sicariis, vel de falsis.

d *Crimen*] i. quæstioni criminũ: vt ẽ. qui & à quib l. prospexit. vel crimini. i. confiscationi propter crimen dñi: vt ẽ. de accus l. ex iudiciorũ. vel crimini. i. accusationi factę de seruo: vt sup. si ex noxa. can l. pe.

e S *Erunt. Non potest*] vt ẽ. eo. l. is qui §. in illis. & C. de testa. manu. l. contra voluntatem. & qui ad liber. non pos. per. l. 1 & 2. & ẽ. qui & à quib l. ille. §. fi & sup. de ser. expor. l. si vẽditor. §. sed ratio. excipe duos casus. primus sup. eo. l. is qui §. siue. in fi. secundus sup. ad Syl. l. 3. §. hi quoque.

Si alienatio est reuocabilis, reus criminis capitalis non potest reuocare. Bar.

Marcellus lib. 13. Instit.

LEX VIII.

QVi* pœnæ serui efficiũtur, indubitatè manumittere non possunt: quia & ipsi serui sunt. [a] Sed nec rei [b] capitalium criminum manumittere seruos suos possunt, vt & Senatus censuit.

¶ Diuus quoq; Pius Calphurnio rescripsit, libertates ab eo qui iam lege Cornelia [c] damnatus esset, vel iam futurum prospiceret, vt damnaretur, seruis datas, non competere. Sed nec quidem illos ad ius. fià libertatem peruenire, Diuus Hadrianus rescripsit: qui ideò manumissi sunt, vt crimini [d] subtraherentur.

Libertas impeditur casib. hac lege expressis: & hoc intẽdit dicere, quod prohibitio iudicis, testatoris, & contrahẽtis æquiparantur. h. d.

Paulus lib. sing. Regul.

LEX IX.

SEruus hac lege venditus, ne manumittatur, vel tectõ prohibitus manumitti, vel à Præfecto, vel à Præside prohibitus ob aliquod delictum manumitti, ad libertatem perduci non potest. [e]

Illud quod non est in bonis debitorũ simpliciter, non transit in obligationem creditorum simpliciter. Bar.

Idem. [1]†

LEX X.

AElianus debitor fiscalis Euemeriam ancillã ante annos [f] multos hac lege emerat, vt manumitteret: eamque manumiserat. procurator [g] cũ bona debitoris non sufficientia quæreretur, [h] a fetiam Euemeriæ status quæstionem faciebat. Placuit, non esse iuri fiscali locum, quo omnia [i] bona debitoris iure pignoris tenerẽtur: quia ea lege [k] empta est, vt si non manumitteretur, ex constitutione Diui Marci [l] ad libertatem perueniret.

Idem libro 64. ad edict.

LEX XI.

SEruum, qui sub conditione legatus est, interim [m] hæres manumittendo liberum non facit. [n]

Idem libro 50. ad edict.

LEX XII.

LEge 3† Flauia* prohibetur seruus, qui plagium admisit, pro quo dominus pœnam [o] intulit, intra decem annos manumitti: in hoc [p] tamen non testamenti facti tempus, sed mortis [q] intuebimur.

Curator furiosi non potest seruum furiosi manumittere: debet tamen curare, vt manumittatur, si furiosus libertatem seruo debeat. h. d.

Pompo. lib. 1. ex Plaut.

LEX XIII.

SEruus furiosi ab agnato curatore manumitti non potest: quia in administratione [r] patrimonij manumissio non est. Si autem ex fide commissi causa deberet libertatem furiosus, dubitationis tollendæ causa ab agnato [s] tradendum [t] seruum, vt ab eo, cui traditus esset, manumittatur, Octauenus ait.

1† Al. Idẽ Imperialiũ sentẽ i cognitionib. prolatarũ ex lib. 6. li. 2.

AElianus] CASVS Titius emit Euemeriam ancillã hoc pacto apposito, vt manumitteret eam: postea Titius factus est debitor fiscalis, & manumisit Euemeriam. nunc fiscus videns Titiũ non soluendo, vult reuocare Euemeriam in seruitu. dicitur, quod non potest, imo & si non esset adhuc manumissa, debet uenire ad libertatem ex constitutione Diui Marci. Franc.

f *Ante annos*] quàm contraheret cum fisco. Accur.

g *Procurator*] filei.

h *Quæreretur*] alias quæreret. i. videret, seu inspiceret. Acc.

i *Omnia*] ſ iuris fiscalis. Accur.

k *Ea lege*] idem & si non ea lege nisi in fraudem fisci: vt C. de ser. pig. da. l. 2. sed tunc intra decem annos reuocatur non vltra: vt ẽ. qui & à quib. l. si cum. §. Aristo. Accur.

l *Marci*] de Commodi ad Aus. Vic, vt C. si ma. ita fue. alie. vt ma. l. a. & 3. Accur.

m S *Erunum interim*] ante conditionem. Accur.

n *Non facit*] vt & ẽ. q & à quib. l. si optio. & intellige in seruo hæreditario. secus in seruo hæredis: vt ẽ. de leg. 1. l. si quis ẽquilinos. §. 1. quæ est ẽ. & ẽ. qui à quib. l. hæres se. uũ in princ. l. i & ẽ. §. ad Treb. l. quidam ita. §. si quis. sed ibi in vltima voluntate manumisit: hic inter viuos. vel hic specialiter: ibi cũ vniuersitate relictus erat. hodie tñ nullo modo: vt C. com. de leg. l. fi §. sed quia. item ẽ j. J. ad. & obli. l. is q. sed ibi ex ẽctu debitũ sub conditione manumisit: hic ex vltima voluntate: ibi etiam nec ibi dicit teneat, vel nõ manumisso: sed promissorem nõ teneri si decessit manumissus ante mortẽ vt & aliàs sup. de hære. vend. l. venditor ex. & facit ẽ. de reli. l. si locus. & de leg. 1. l. seruo. §. j. Accur.

2† P. Flo. quæreret.

LEge] CASVS. Seruus Titij cum misit plagium, Titius pœnã soluit pro eo, dicitur, quod talis seruus nõ possit manumitti ante x. ann. Franc.

o *Pœnam*] peruniariã olim statuã: quæ hodie cessat: vt ẽ. de plag. l. fi. & C. ad leg. Fla. de plag. l. si furti, tamen & serui corrupti posset & hodie habere locum: vt ẽ. de plag. l. pen. Accur.

p *In hoc* ſ. x. annis.

q *Mortis*] vt satis fit si cõpletũ est decẽniũ. saltẽ mortẽte eo, qui libertatẽ huic seruo reliquit 1r. & facit C. qui non possunt ad lib. perue. l. 1. Accur.

3† P. Flo. Flauia.

Lex Flauia inquit Põpo Latus lib. de Ro. magist. & legi. ea est, quã Flauius tulit. anno ab vr. condi. 571. ã plagiarijs, cũ quis dolo seruũ, aut pecus domino, aut filiũ patri subtrahit. Porrò Catellianus Cotta in c. plagiarij nomine. Finiã legendũ putat. Id qd & Syspontinus sentire videtur. quo loco quid sit plagiarius edisserit. Amãt Calep. videtur legere Plauia. Tu nunc tibi arbitre esto.

S *Erunt*] CASVS. Agnatus furiosi existens eius curator, non põt manumittere seruum furiosi. nisi furiosus ex causa fideicõ. esset grauatus eũ manumittere. nã tunc curator eius dabit ipsum seruum alij agnato pupilli: hoc acto, vt ille eum manumittat. Fran. Acc.

r *Quia administratione*] bona ratio: vt ẽ. de cu. fu. l. ab agnato. & ẽ. fi. & qui & à quib. l. curator. Accur.

ſ *Ab agnato*] curatore, nam furiosi in curatione sunt agnatorum ex lege xij. tab. vt Instit. de cura. fur. §. furiosi. Accur.

t *Tradendum*] alij forè agnato. faciendo cum procuratorem in rem suam: vt argumen. C. de dolo. l. cum proponas. vel hæredi. secundum P. cum hic furiosus erat legatarius huius serui & secundum hoc potest intelligi C. qui manu. non possunt. l. penult. & hic non quæritur à quo manumit-

tatur: vt ff. de verb.obl.l.cum seruus. aliud in pupillo videtur: vt ff.eo.l causam.& ff. de fi feic lib.l.ex causa. Vel dic & ibi fieri eodem modo manumissionem.

A *Apud eum*] CASVS. Non possum manumittere seruum meum coram eo, qui habet idem imperium quod habeo ego: sed Prætor apud Proconsulem potest manumittere. Item Imperator si vult manumittere seruum suum, non est opus, q̃ eum manumittat vindicta, sed prout vult potest manumittere. Franc. Accu.

a *Imperium*] cum nobis manumittentib. sed ff.ti.1.l. apud filiũ. §.j. prout non est ibi non. & ff. de offic. Cõsu. l.1. in fi. in qb. dr apud collegã posse manumittit: sed collega non est par, sed idem hẽt imperium: vt C. de Cõsul li.12. l.1. vel sol. vt ibi in d. l. de offi. Consu. Item contra ff. de iurisdi. omn. iudi. l. est receptum. sol. vt ibi. Accu.

b *Potest*] vt & C. de ma. vin. l. fi. Sed nonne ambo sunt spectabiles: vt in Auth. de appe. §. similiq; quoque modo? Rñ. sunt sed quilibet in territorio suo maior alterο erat, ergo hic Proconsul extra Romam in sua forte prouincia & ff. ti. 1. l. apud Proconsulem. Accur.

c *Manumittitur*] absque vlla solennitate.

M *Mortis causa*, CASVS. Dr q̃ mortis causa potest manumitti seruus: quod nõ intelligas vt desinat esse liber, si conualescat manumittẽs. sed sicut si manumitteret vindicta causa mortis, scilicet quia moriturum se putet, mors eius expectabitur: ita & si alio modo manumittat causa mortis, expectatur mors eius: sicut si manumitteret vindicta causa mortis, scilicet quia moriturum se putet, mors eius expectabitur: ita & si alio modo manumittat causa mortis, expectatur mors eius, vt tunc efficiatur accipientis. Franc.

1† P. Plo. Consulẽ. 2† Non solet.

Minor magistratus potest apud maiorẽ manumittere, nõ ãt apud parẽ: et Imperator põt manumittere absq; vlla solẽnitate, sed sola voluntate.

Paulus libro 16. ad Plaut.

LEX XIV.

A Pud eum, cui par imperium [a] est, manumittere non possumus. Sed Prætor apud 1† Proconsulem manumittere 2† potest. [b]

¶ Imperator, cum seruũ manumittit, non vindictam imponit: sed cum voluerit, fit liber is, qui manumittitur, [c] ex lege Auguiti.

Mortis cã põt manumitti seruus, nõ vt desinat esse liber, si conualescat manumittẽs: sed sicut si manumitteret vindicta cã mortis. s. quia moriturũ se putet mors eius expectabitur: ita & si alio modo manumittat causa mortis, expectatur mors eius: sicut expectatur in alio casu: vt si quis tradat rẽ causa mortis: nam expectatur mors eius: vt tunc fiat accipientis. Franc. Accur.

Marcellus libro 23. Digest.

LEX XV.

M Ortis causa seruũ manumitti posse, non est dubitandum. quod non ita intelligendum est, vt ita liber esse iubeatur, vt si conualuerit dominus, non fiat liber: [d] sed quemadmodum si vindicta [e] eum liberaret, absolutè scilicet quia moriturum se putet, mors eius expectabitur: similiter & in hac specie in extremum tempus manumissoris vitæ confertur libertas: durante scilicet propter mortis causam 3† tacita conditione [f] ex voluntate manumissoris: quẽadmodum cum rem ita tradiderit, vt moriẽte eo fieret accipientis: quę ita demum alienatur, si donator in eadem permanserit [g] voluntate.

3† Causa tacita cõditionẽ voluntate manumissoris.

Modestin. lib.1. Regul.

LEX XVI.

S I consentiente patre filius minor ann. xx. seruũ eius manumiserit, patris faciet libertum, & vacabit [h] 4† causæ probatio: & valet manumissio ob patris consensum.

Idem libro 6. Regul.

LEX XVII.

S Erui, quos filiusfa. in castris quæsiuit, nõ in patris familia cõputabuntur. nec enim pater tales filij seruos manumittere potest. i 5†

Caius lib.12. ad l. Iul. & Pap.

LEX XVIII.

E Vm, qui venierit, venditor, & promissor eum 6† quem promiserit, manumittere possunt. [k]

L. cẽ ex peculio serui sit profecta pecunia, quã data est domino pro libertate eius: ñ cõpellitur seruũ manumittere.

Papinian. libro 30. Quæstio.

LEX XIX.

S I quis ab alio [l] nummos [m] acceperit, vt seruum suum manumittat, etiam ab initio 7† libertas extorqueri potest: [n] licet plerunque pecunia eius [o] numerata sit: maximè, si pater, vel frater naturalis pecuniam dedit. P videbitur .n. similis [q] ei, qui sui nummis redemptus est.

Minor donatũ sibi seruum vt manumittat, cogitur manumittere nõ probata cã. secus est in libertate relicta p fideic. quia tũc minor debet causam manumissionis probare. Bart.

Idem lioro 10. Respon.

LEX XX.

C Ausam xx. ann. minor, qui seruũ donatum ma-

d *Non fiat liber*] i. desinat esse liber. R.

e *Vindicta*] sup. ergo alio modo quam vindicta manumittebat causa mortis.

f *Conditione*] si quid humanitus contigerit. & facit ff. tit. 1. l. 2. in fi. & l. si mortis causa res. in princ. Accur

g *Permanserit*] sic sup. tit. j. l. qui mortis. Accur.

S I consentiente] CASVS. Filius minor xx. an. seruum patris manumisit de consensu patris sui. dicitur, q̃ valet manumissio. & erit iste manumissus libertus patris. nec requiritur qua de causa manumisit hic minor: cum non ipse sed pater videatur manumittere. Franc.

h *Et vacabit*, i. nõ est necesse probare cãm. & ff. ti. proxi. & l. nepos. & ff. ti. j. l. si pater. & l. pater. & ff. q. & à qb. l. si qs hinc. ti. j. & sup. de bo. lib. l. si filiusfa & sup. ã iure patro. l. filius. & C. cõia de ma. l. j. §. fi. & ff. eo. l. duo Acc.

S *Erui*] CASVS. Filiusfam. miles seruos in castris cõfuit, dr q̃ sui iuris, & non pris: vñ pr eos nõ põt manumittere. Franc.

i *Potest*] cũ non sint sui: vt C. de his qui à 4† P.F. vt cat causæ nõ do ma. l. si nõ pro probatis prietatẽ. Et ne. q̃ q- dã hñt talis filij ser- ob patris uos. & alij, tales filij consensũ. seruos. & in idẽ redit. vide Tau. & facit sup. l. proxi. in adnot.

E *Item qui*] CASVS. Venditor serui & promissor serui ante ff. eũ itadant, possunt manumittere. Franc.

K *Possunt*] ante tra- 5† P.F'o. ditionẽ: vt C. de act. potuerit. emp. l. si ancillã. & de his qui à non do. ma. l. 2. & 3. & de hæred. vend. l. qui tibi.

S *Item si ab alio*] CA- 6† P.F. de SVS. Dedisti mihi est eum. x. vt seruũ meum manumittam. dr q̃ compellor manumittere, ẽt si illa x. mihi data fuerint de peculio ser uit maxime hæc sunt vera. si pater, aut frater seruã mei pecuniã iam dederint, & nunc petant, vt eum manumittã: nã compellor manumittere perinde ac si suis nũmis emissem. F Acc.

l *Si quis ab alio* secus si à seruo C. ã cõdi. ob 7† P.F. ab inuito. cau. l. si liber. i fi. Acc.

m *Nummos*] vt pretiũ: nã ff. vt speciem. vel repetet p cond. ob cãm: vel præscriptis verbis aget ad interesse: vt ff. de præscri. verb. l naturalis. §. et cum do. Accur.

n *Potest*] ipso iure per constitutionem: vt C. si man. ita fue. ali. vt ma l. si is. Acc. o *Item*] domini. ff. de peculio: non tamen talis pecunia liberat dantem: vt C. si seruus ex l. j. Accur.

p *Dedit*] qui ratione affectionis hoc petunt: vt ff. man. l cum seruus. Accur.

q *Similis*] quoad effectum: sed primo casu locum habet constitutio missa ad Aufidium Victorinum: vt d. l. si is. secundo alia ad Vrbium Maximum. sup. eo. l. is qui. Accur.

C Ausam] CASVS. Donaui seruũ cuidam minori xx. an. hoc pacto, vt eũ manumittat. dr q̃ manumittere potest etiam

etiam sine causæ probatione. & si non manumitteret, peruenier ad libertatẽ. sed secus si minor rogatus sit per fideicommissum, vt seruum proprium manumittat. nam cãm probare debet antequam eum manumittat.

¶ *Puellam*] Vendidi tibi ancillam hoc pacto, vt post annum manumittas. & si nõ manumitteres, sic conuenit, vt x. aureos mihi dares. dr. ꝙ anno elapso si non manumisisti, ex lnia cõstitutionis quæ nit ad libertatẽ: sicut aliàs manus iniectio apponitur, vt qñ vẽdo ancillam hoc pacto ne prostituas, non autem petam x. aureos.

¶ *Tempore*] tpe quo emebã seruum a te, conuenit inter nos, vt post quinq; ann. manumittã cũ. Itẽ conuenit, vt certã mercedem menstruã pãret hic seruus mihi intra quinquennium. Dr. ꝙ hoc, qd dictum est de mercede, est modus, qualiter debeat seruire. & pñate obsequiũ donec detur seruus: nõ aũt in modũ cõdi. vñ d. dum, vt gg hoc suspendat libertatẽ, siue differat quia non diff rt, licèt hoc non præstaret. Fr. Ac.

a *Vsque tunc*] quæ litera in donatis etiã seruis hanc l. locũ habẽt, vt C. si manci. ita fue. alie. vt ma. l. 1. & fa. fi. rit. l. illud. §. 1.

b *Libertate*] rogatus. erit proprium seruum manumittere: si vero legatum sibi seruum a testatore rogetur manumittere: idem rñderi oportet, qã in donatione dictum est. R. ff. ti. 1. l. si rogatus. Acc.

c *Nisi ita*] cã probata prius, vt inf. de fideicõ. lib. l. ex causa. de hoc dixi sup. eo. l. seruus furiosi. Acc.

d *Puellam*] ancillam.

e *Vendidit*] s. dãs.

f *Plerumque*] qũq; n. vt vere abducatur, vt qñ apponitur in causa prostitutionis. vt ff. de ser. expor. l. si venditor. in princ. & C. si man. ita ve. ne pro. l. 3. in prin. Acc.

g *Petetur*] vt & C. si ma. ita fue. alie. vt ma. l. ea quidem. & l. si ea lege. §. ꝙ si vt. S. l. ibi non fuit appositũ tẽpus, sed ex mora peritur pœna. hic sic fuit appositum, vel ẽt vindicta erat faciẽda manumissio: vt ibi dixi. & sic etiam soluitur aliud contra inf. de verb. obl. l. qui Romæ. § Flavius. Acc.

h *Comparari*] comparatur in hoc quia vtiusq; libertas habet tempus iniectum, sed statuliber in vim condi. hic non cum cõditio apponatur per si: & per eum, vt ff. de condi. indeb. l. qui promisit. & ff. de verb. obl. l. huius. sed cã. siue mo-

numittendi gratia accepit, ex abundanti probat post Diui Marci literas ad Ausidium Victorinum missas, ‡ ‡ nam si non manumiserit, ad libertatẽ seruus perueniet, non ẽt ‡ idem in fideicommissaria libertate [b] iuris est, cuius causam minor dẽt probare. nam libertas, nisi ita [c] ‡ manumisso non competit.

Sufficit ad euitandã pœnã, si de facto sit actum. Bar.

¶ Puellã [d] ea lege vendidit, [e] vt post annũ ab emptore manumitteretur. Qd si non manumisisset, conuenit, vt manũ iniceret, aut decem aureos emptor daret. Non seruata fide, nihilominus ex sententia constitutionis liberam fieri respondi, quoniam manus [*] iniectio plerunque [f] auxilij ferendi causa interuenit. Itaq; nec pecunia petetur, [g] cum emolumentum legis voluntatem venditoris secutum sit.

Licèt conditio suspendat libertatem non tamen modus.

¶ Tempore alienationis conuenit, vt homo libertatis cã traditus, post quintum annũ completum manumitteretur, & vt certam mercedem menstruam interim ‡ præberet. Conditionem libertatis [*] mercedẽ nõ facere, sed obsequio temporariæ seruitutis modũ præstitutum esse respondi, neque enim in omnibus seruum libertatis causa traditũ comparari [h] statulibero.

Vir potest seruum dotal m manumittere, si est soluendo: secus si soluendo non est. h. d. lex seq. breuis est: ideo non summatur.

dus p vt, vel quia, vt hic fuit, vt Insti. de leg. §. hinc. & §. longè. itẽ facit ad l. C. de ope. lib. l. Titius. & C. si mãcipia fue. alie. l. cũ iusta. & ex illa co. ff. dico cõpetere libertatẽ Acc.

Seruum dotalem] CASVS. Vir vult manumittere seruum dotalem: quæritur an possit? & distinguitur: nam aut est vir soluendo in dote, & tunc citra dotẽ constante matrimonio manumittere potest, aut non est soluendo, licèt non habeat alios creditores, & tũc non põt manumittere bo. n. casu dos dr debeti constãte matrimonio. F. Ac.

i *Potest*] vt & C. de ser. pign. da. man. l. 1. & ã iure do. l. & si dotis. & s. de fuis & le. l. intestato. §. 1. & sup. sol. ma. l. dotalẽ. Acc.

k *Intelligatur*] vt possit peti, vt C. de iure do. l. vbi. Acc.

Idem lib. 13. Respon.

LEX XXI.

SEruũ dotalem vir, qui soluendo est, constante matrimonio manumittere potest, [i] si nanque soluendo non est, licèt alios creditores non habeat, libertas serui impedit, vt constante matrimonio deberi dos intelligatur. [k]

Idem lib. 2. Diffinitio.

LEX XXII.

NEpos [l] ex filio voluntate aui, aut ‡ filius ex voluntate patris põt manumittere, sed manumissus, patris, vel aui libertus est. [n]

Qui ancillã emit, ut manumittatur, si ipsè seruus promiserit Titij, Titius tenetur ancillã ẽptã manumittere. h. d.

Idem lib. 15. Resp.

LEX XXIII.

CAius Seius Pamphilam hac lege emit, vt intra annum ‡ manumitteret, deinde intra annũ Seius seruus ꝑnuntiatus est, q̃ro, an ex lege venditionis finito anno Pamphila libertatẽ consecuta sit? Paulus respondit, cum ea conditione ancillam empram domino [m] acquisitam, cũ qua ‡ venisse proponeretur. [n]

Sententia, quæ pro libertate fertur, præualet, q̃ quæ cõtra, scilicet iudicibus æquali numero discordantibus. h. d.

Hermogen. li. 1. Iuris epito.

LEX XXIV.

LEge [*] Iunia Petronia, [*] si dissonãtes pares iudicum existãt sententiæ, pro libertate pronuntiari [s] ‡ iussum est. [o] ‡ Sed & si testes non dispari [p] numero, tam pro libertate, quàm cõtra libertatem dixe-

‡ P. F. de ẽ. missas. ‡ P. F. de est, cuã.

‡ P. Flo. manumissus.

‡ P. F. in terea mẽ struam.

* Libertas Innuit ille text. q̃ condi tio in pẽ. dit libertatẽ q est adeo ver. vt prẽ dẽ condition habeat ꝑ scripto. Ita no. Spe. in titu. de actio. ver. item, ꝙ ẽ libertus, & ff. ti. de acc. versi. quod est, & versic. sed pone.

* De manus iniectione, & quid sit injicere manus, pulchrè Iod. ff. de Senat. l. rit.

‡ P. F. ve filius volũtate &c.

‡ P. Flo. numitteretur.

‡ P. Flo. cum qua conditione.

* Bal. in c. 1. §. adhęc 11. col. ff. hic finit lex Corn. & Incip. consti. in vsi. feu. & Ale. in l. de die. in prin. in 2. col. & hic in apost. ad Bart. allegat. ibi tex. ꝑ fin. ad id, ꝙ dr in summario.

* Petroniã fuisse à C. Iunio Cæcilio Petronio Turp. Cons. an. 813. ab vrbe cond. ita ‡ Vsum. ‡ P. F. fi habẽt ff.

tate cuiusdam: duo ex his volebãt iudicare eum liberum: alij contra. dr. ꝙ præualet sententia eorum, qui pro libertate dicunt. Idem in testibus: si quatuor sunt testes in causa producti: duo pro libertate dicunt: duo contra: standum dicto illorum, qui pro libertate dicunt. Fr. Acc.

o *Iussum est*] vt ff. de re iud. l. Pompo. & l. inter pares. & arg. sup. de inoffic. testa. l. si pars. Accu.

p *Non dispari*] sed pari. & ad hoc sup. de testi. l. ob carmen. ff. si testes.

Vris]CASVS. Manumitti potest etiam infans, & libertas relinqui ei in testamento. Franc.

a *Libertas*]si eis præstita fuerit, vel relicta, vt Inst. de liber. §. fi. & C. com. de ma. l. pe. & arg. C. de eman. lib. l. pe. & sup. de adop. l. ēt infantes, & etiam nō nato, vt C. de fideic. lib. l. cum inter. Acc.

1† P. Flo. deest, tñ.

Seruum furiosum] CASVS. Seruus furiosus potest manumitti quolibet modo: aptus ſi ad manumittendum. Fr.

b *Omni grauere*] ideſt quolibet ex oīb. qui multi sunt, vt Instit. de lib. §. multum. & facit ad hoc ff. l. proxi. & quod ibi dixi. nam nec hic, nec ibi est discretio in manumisso. Acc.

*Ex posteriorib. Labeonis.

DE MANVMISsis vindicta.

*Quib. solēnib. manumissio vindicta fieret eleganter explicat Ale. ab Ale. li. 4. Gen. dier. c. 10.

¶ *Per species incipit dicere de manumissionib. Multa hic obseruat Cuiac. vbi vltra elegantem (vt solet) continuationē, cōmunē huius manumissionis explicat materiam, & Alex. ab Alex. lib. 4. Gen. dier. cap. 10.*

Apud Prætorem] CASVS. Pupillus potest manumittere seruum suum coram tutore existente. & præstante authoritatem. Fr.

c *Auctore*] vicem ergo duorum sustinet, iudicis, & tutoris, sic ff. de adu. l. magistratum, & inf. eo. l. apud Filium, & l. an apud, & sup. de offic. Præs. l. i. & 2. ar. contra sup. de pac. l. ſi plures, triplici non, vt sup. ad Tre. l. ille à quo. §. tēpestiuum. Acc.

2† P. F. de ī legatis.

Si minor] CASVS. Minor xx. an. habens vsumf. in seruo potest cōsentire proprietario manumitti illum seruum. Fr.

d *Libertati*] à proprietario præstandæ, & sic no. q pōt alij consentire in eo, qđ ipse per se facere non potest, sic inf. eod. l. ſi pater. §. fi. Acc.

Cōsentire alij potest qui per se facere nō potest.

3† P. F. & his.

Habet] CASVS. Hæres manumisit seruum legatum: postea legatarius repudiat legatum. dīq; manumissio confirmatur. Sed dicit duobus purè legatus est seruus: vnus legatariorum manumisit illū: postea alter legatarius repudiauit partē suā, cessit accrescit alteri collegatario, & sic libertas tenet. Fr. Acc.

e *Si habet*] vt & sup. ti. l. 2. & ſi certum petatur l. proinde. & sup. ad l. Aquil. l. nam sicut. Acc.

f *Competit*] quia alteri accresceret, vt sup. ad l. Aquil. l. ſi dominus. §. 1. & l. Titio, & l. seq. & sup. ſi quid in fraud. patro. l. 1. §. vtrum. & de reb. dub. l. quædam. Acc.

Si pater] CASVS. Quidam habens seruum permisit filio suo, vt manumitteret illum seruum, & postea decessit ab intestato hic pater: filius nesciens de morte patris libertatem imposuit seruo. dicitur quod libertas tenet, cum non appareat mutatam esse voluntatē patris, sed secus est ſi pater adhuc viuens reuocauit mandatum, & antequam filius sciret reuocatum fore mandatum, manumisit seruum. nam non tenet manumissio

¶ *Quæritur*] Manumitto seruum, quem non credo meum, vel contra ipse non credit se meum seruum, vel ambo sumus in hac credulitate cum in veritate esset meus seruus dicitur quod tenet manumissio.

¶ *Minor*] Minor xx. ann. non potest etiam seruum communem manumittere, sine consilio, siue vindicta: seruum tamen sibi obligatum cōsentire potest manumitti. Fr. Acc.

4† P. F. ī testato.

g *Permiserit*] quod potest, vt C. com. de ma. l. 1. §. fi. & sup. tit. 1. l. ſi consentiente. & l. nepos.

*Concor. huic literę dū inquit quo voluntas nō finit mortę fauere libertatis text. in c. ſi gratiosē, & ibi Phil. Fr. post Arc. & Dec. n. 5. ad quē Phil. posui ī apo. in ver. rooruntur tunc cū corpore. exit, & rescrip. lib. 6.

h *Fauore*] nam regulariter mandatum aliàs morte finitur, etiā ignorante mandatario, vt ff. man. l. præcedente. & l. ſi mandassem. & ſi cert. pet. l. eius qui, t. quas vero. & C. mandati. l. ſi mandatum, sed contra huic respon. ff. q & à quib. l. quæsitum, & ſi Sol. vt ibi.

i *Domini*] hæredis mutatio non nocet, vt ff. de ser. expor. l. 3. & de iure dot. l. ſi ego. §. primo.

5† P. F. volūtate domini seruum manumissū, & ideo.

k *Non fit*] ergo oportet certiorari, sic & supra de acquiren. hæred. l. ſi quis mihi bona, §. penul. & sup. de iud. l. cum furiosus. in fi. pri. respon. & supra de diuor. l. ſi pœnituit. Sed argum. contra supra pro socio. l. sed & ſi socius. §. 1. & de except. rei iud. l. 1. §. primo. & sup. quod iussu. l. 1. §. sed ego. & sup. soluto matrimonio. l. 2. in fi. Item contra sup. de conditione ob causam. l. ſi pecuniam. §. primo. vbi etiam post pœnitentiam manumittit, & ad æstimationem datur condictio. Solu. ibi, vt in rem suam fuit procurator, hic filius ministret: vnde paterno hic erit libertus, vt sup. de iure patr. l. filius. Acc.

6† P. Flo. Plus. n. in re. q̄ ī æstimatione. & vtroque.

Vris rō efficit, vt infantib. quoq; competat libertas. [2]
Iabolenus lib. 4.*

LEX XXVI.

Seruum furiosum omnigenere [b] *manumissum ad libertatem perduci posse, Labeo putat.*

De manumiſ. vindicta.*

TITVLVS. II.

Pomponius lib. 1. ad Sabin.

LEX I.

Apud Prætorem, eundemque tutorem posse pupillum ipso authore [c] *manumittere constat.*

Vlpian. lib. 18. ad Sabi.

LEX II.

Si minor sit annis xx. fructuarius, an possit libertari [d] *consentire? Et puto, cōsentiēdo posse ad libertatem perducere.*

Idem lib. 4. Dispu.

LEX III.

Si hīs [e] *seruū legatum manumittat, mox legatum* [2†] *repudiet legatarius, retrò cōpetit* [f] *libertas. Idēq; est, & ſi purè duobus seruus leget, & post alterius manumissionem alter repudiauerit. nam, & huic* [3†] *retro libertas cōpetit.*

Voluntas nō finitur morte libertatis fauore. Itēreuoca-

tio non debet peruenire in notitiam mandatarij, ſi ex reuocatione non læditur. Bar.

Iulianus lib. 42. Digest.

LEX IV.

Si pater filio permiserit [g†] *seruum manumittere, & interim decesserit intestatus,* [4†] *deinde filius ignorans patrē suum mortuū, libertatē imposuerit, libertas seruo fauore* [h] *libertatis contingit, cum non appareat mutata esse domini voluntas. * Sinautē ignorante filio vetuisset pater per nuncium, & ante quam filius certior fieret, seruum manumisisset, liber non fit,* [k] *nā vt filio manumittente seruus ad libertatem perueniat, durare* [l] *oportet patris voluntatē. nam ſi mutata fuerit voluntas, non erit verum volente patre filium manumisisse.*

Error domini nō credētis seruum, quē manumittit, sūi esse, non impedit libertatem: similiter nec error serui putātis se esse alterius. b. d. Bar.

¶ Quoties manumittit seruū dñs, quāuis existimet alienū esse cū, nihilominus verū erit, [5†] *volēte dño seruum manumissū esse, & ideo liber erit, & ecōtrario ſi se Stichus non putaret manumittentis* [m] *esse, nihilominus libertatē contingere. Plus* [6†] *enim est, quod in re est,* [n] *quā qđ in æstimatione è, & vtroq; casu verū est, Stichū voluntate dñi manumissū esse. Idemq; iuris est, & ſi dñs & seruus ī eo errore essēt, vt neq; ille se dñm, nec hic seruū se eius esse putaret.*

eb causam. l. ſi pecuniam. §. primo. vbi etiam post pœnitentiam manumittit, & ad æstimationem datur condictio. Solu. ibi, vt in rem suam fuit procurator, hic filius ministret: vnde paternus hic erit libertus, vt sup. de iure patr. l. filius. Acc.

l *Durare*] sic sup. de in rem verso. l. ſi pro patre. §. versum. Accursius.

m *Manumittentis*] cum in veritate esset. Acc.

n *Iure est*] no. sic sup. de iur. & fac. ignoran. l. regula. §. qui ignorauerit. & Instit. de leg. §. ſi rem. & infra. de fundis. legatis inter omnes. f. restè. Sed argu. contra sup. de acquiren. hæred. l. is qui putat. §. minor. Acc.

a *Commu-*

a *Communem*] nedum proprium. Accur.
b *Consilio*] sed cum consilio sicut ff. eo. l. seruus.
c *Intelligitur*] sic ff. eo. l. 2. & ff. sol. matri l. 2. §. item si voluntate & C. de pac. l. de quæstione. & C. de ser. pign. da. l. 3. Sed contra sup. de pig. l. si fundus. §. 1. in fi. §. Accur.
h *Infamiæ*] quod simile est periculo vitæ: vt ff. quod met. cau. l. ifti. §. fi. & facit inf. eo. l. etiam. §. 1.
i *Tributi*] id est tributam conseruari.
k *Prohibendumque*] no. q extraneũ interferri casum. & facit C. de his qui à non do. per iniũ. & quod subiecit nã causæ &c. redit ad superiora. & facit Inst. qui ma. non pos. §. semel. & q ibi dixi & C. de præd. mi. l. §. & de manumiss. vindi. l. 1. Accur.
l *Iussu eius*] num, vel liberis.
m *Manumittere*] seruũ pris, sed fiet vt ff. ti. j. l. seru⁹ furiosi. sed fusã sic. & sic non ob. ff. d acq. hær l. cũ his.
n *Filius*] manumittẽtis & sic de cæteris.
o *Vel si. Contingit*] quoquo mõ.
p *Si collactaneus*] l. ex eod. lacte si. nul la. status. quæ Bononiẽses fratrẽ appellãt. A.
q *Alumnus*] qui alit, & qui alitur.
r *Capsa sua*] a capsa l qua qñq; libri ponũt alt qñq; ponit pro eo, q pro mercede custodit pãno: vt ff. de of. Præ. vi. l. pen. in fi. de quo hic nõ dicit. Ac.
s *Procuratore*] i. procurãte negotia eius: aliàs ff. de procu. l. si minor. & plenè de hoc dixi Insti. q ma. nõ pos. §. eadẽ. Ac.
t *Annis xxiij.*] f. qui manumittitur.
u *Seruum*] f. tantum, sed plures, aliàs est in tex. tantum.
x *Mulier*] f. corrupta: vt dixi ff. de verbo. sign. l. mulieris. in fi.

§ † P.F. minor xx. an. dominus nec &c.

AN *manumittere*] CASVS. An Prætor possit coram se manumittere seruũ suũ, & ipsi eidem præbere auctoritatẽ siue consiliũ? & dicitur quòd sic. & probat per exẽpla. Franc.

Officium ergo trium vt subire alii quis. manumittentis. & causam approbantis. & authoritatem præbentis. sic ff. eo l. 1. Sed argu. ff. sup. ad Treb. l. ille a quo. §. fi. & pessimum. & hoc nisi sit minor, qui causam probet: vt sup. de off. Cons. l. 1. §. pen.

Officium ertiũ quis subire possit.

2 † Iulianus eo. li. P. F.

3 † Duas. cũ memini sẽ. Iauolenus &c.

S *Duos cum manumitti*] CASVS. Duo habebant seruum communẽ tam bo erãt minores xx. ann. & ambo volunt manumittere seruum, & vnus tm causam allegauit & probauit dicitur q fatis est, & tenet libertas. Franc.

e *Vnus*] scilicet: vt ff. q & à quib. l si cum. §. 1. & est rõ: quia cũ teneat libertas vnius, & alter iure cõi habet manumittere: vt C. de ser. com. ma. l. j. alij hic subaudiunt, cũ probauerit vnus alterius voluntatẽ. Ac.

4 † Causã approbauerit.

* Id est, cõsilio Prætoris. Adsessor, aut iudex ad fuerit. Ant. Aug. li. j. cap. j.

NON *est*] CASVS. Possum manumittere ego minor xx. ann seruum coram iudice sedente pro tribunali, & ẽt non sedente, sed cũ ibat ã lauandi, puta ad fluphã: vel cã videdi aliquẽ ludũ: & ego Vlpianus cũ essem cum quodam Prætore in villa quadam permisi coram eo tibi manumimi: licèt tibi non esset præsentia lictoris. lictor. n. erat homo qui portabat insignia magistratus h. d. cum l. seq Fran.

5 † Vlpianus eo. li. P. F.

6 † Prohibendumque.

7 † Alijs, deest prohibendũ, sed legũtur ne &c.

8 † Alij li. e. ad l. Aeliã Sẽtiã, P. F.

9 † P. Flo. item si.

f *Pro tribunali*] hoc in voluntaria iurisdictione: vt Instit. de lib. ſ. serui. secus in contentiosa: vt C. de delationibus l. à procedente. Accur.

g *Ge. Lictor*] idest eius qui magistratus insignia defert. Azo.

¶ Minor [1] † xxv. ann. dñs ne cõem[a] quidẽ seruũ sine consilio[b] rectè manumittit. Paulus notat. Sed si pignori obligatum sibi minor xx. ann. manumitti patiatur, rectè manumittitur: quia non tam manumittere is, quã non impedire manumittentem, intelligitur. [c]

Prætor põt seruũ proprium apud se manumittere. h. d.

Paulus. [2] †

LEX V.

AN manumittere apud se possit is, qui consiliũ præbet, sæpe quæritum est. Ego quidẽ memini Iabolenum [3] † præceptorẽ meum in Africa & in Syria seruos suos manumisisse, cũ consiliũ præberet. Exẽplũ eius secutus, & in Prætura, & in Cõsulatu meo quosdã ex seruis meis vindicta liberaui & alijs quibusdã prætorib. cõsulentib. me, idẽ fuasi. [d]

Non impeditur libertas duobus minoribus xx. an. manumittentib. licèt vnus eorũ causam non probauerit. h. d. sequentia plana sunt.

Idem Iul. lib. 2. ad Vrseiũ Fer.

LEX VI.

SEruus cõis, quin à minoribus xx. ann. dñis possit apud consiliũ manumitti, quãuis vnus[e] ex socijs [4] † cãm non approbauerit, * dubiũ nõ est.

Caius lib. 1. Rer. quotid.

LEX VII.

NOn est omno necesse pro tribunali [f] manumittere. itaq; plerũq; in trãsitu serui manumitti solẽt, cũ aut lauandi, aut gestãdi, aut ludorũ gratia prodierit Prætor, aut Proconsul. Legatus ve Cæsaris.

Vlpian. lib. 5. ad Edict.

LEX VIII.

EGO cum in villa cũ Prætore essem, passus sum apud eum manumitti, etsi liberis [g] prætoris [h] præsentia non esset.

Martianus lib. 13. Instit.

LEX IX.

IVsta cã manumissionis est, si periculo vitæ infamiæve [h] dñm seruus liberauerit.

¶ Sciendum est qualiscunque causa probata sit, & recepta, libertatem tribui [i] † oportere. nam D. Pius rescripsit causas probatas [6] † non esse permittendum reuocare: [7] † prohibendumq;, [k] ne alienũ seruum possit quis manumittere. nam causæ probationis contradicendum est, non etiam causa iã probata retractãda.

Idem libro 3. Regul.

LEX X.

SVrdi, * vel muti patris filius iussu eius [l] manumittere potest: furiosi verò filius non potest manumittere. [m]

Vlpian. lib. 6. de offi. Procon.

LEX XI.

SI minor an. xx. manumittat, huiusmodi solent causæ manumissionis recipi, si filius, [n] filiave, frater, sororue naturalis sit.

Item lib. 5. [8] †

LEX XII.

VEl si sanguine eum contingit: [o] habetur enim ratio cognationis.

Idem lib. de offi. Proconsul.

LEX XIII.

SI collactaneus, [p] si educator, si pedagogus ipsius, si nutrix, vel filius, filiave cuius eorum, vel alumnus, [q] vel capsarius, [r] idest, qui portat libros: vel si in hoc manumittatur, vt procurator [s] sit, dummodò non minor annis xviij. [t] sit. Præterea & illud exigitur, vt non vtique vnum seruum [u] habeat, qui manumittit. Idem 9 † & si matrimonij causa virgo, vel mulier [x] manumittatur. & plenè de hoc dixi Insti. q ma. nõ pos. §. eadẽ. Ac.

i *Tributi*] id est tributam conseruari.
k *Prohibendumque*] no. q extraneũ interferri casum. & facit C. de his qui à non do. per iniũ. & quod subiecit nã causæ &c. redit ad superiora. & facit Inst. qui ma. non pos. §. semel. & q ibi dixi & C. de præd. mi. l. §. & de manumiss. vindi. l. 1. Accur.
l *Iussu eius*] num, vel liberis.
m *Manumittere*] seruũ pris, sed fiet vt ff. ti. j. l. seru⁹ furiosi. sed fusã sic. & sic non ob. ff. d acq. hær l. cũ his.
n *Filius*] manumittẽtis & sic de cæteris.
o *Vel si. Contingit*] quoquo mõ.
p *Si collactaneus*] l. ex eod. lacte si. nul la. status. quæ Bononiẽses fratrẽ appellãt. A.
q *Alumnus*] qui alit, & qui alitur.
r *Capsa sua*] a capsa l qua qñq; libri ponũt alt qñq; ponit pro eo, q pro mercede custodit pãno: vt ff. de of. Præ. vi. l. pen. in fi. de quo hic nõ dicit. Ac.
s *Procuratore*] i. procurãte negotia eius: aliàs ff. de procu. l. si minor. & plenè de hoc dixi Insti. q ma. nõ pos. §. eadẽ. Ac.
t *Annis xviij.*] f. qui manumittitur.
u *Seruum*] f. tantum, sed plures, aliàs est in tex. tantum.
x *Mulier*] f. corrupta: vt dixi ff. de verbo. sign. l. mulieris. in fi.

Infamia vitæ periculo comparatur.

5 † P. F. tribuere.

6 † P. F. reuocari nõ oportere, ne alienũ &c.

7 † Alijs, deest prohibendũ, sed legũtur ne &c.

8 † Alij li. e. ad l. Aeliã Sẽtiã, P. F.

9 † P. Flo. item si.

prin.& facit ſ.qui & à quib.l.matrimonij.& ſ.l.proxi.ſ.r.

a *Oportet*] niſi iuſta cauſa impediat : vt Inſti.qui ma.non poſſunt.ſ.eadem.Accur.

b *Lumnos magis*] quàm maribus : licèt maribus hoc conueniat.R.vel magis, quàm non, ſecundum M.

c *In hoc*, vt eum manumittat. Accur

d *In raſſtrato*] hoc, qa primus pōt ꝺ here matrimonium.ſecundus non : vt ſ. de iu. do. ſi ſerua.ſ ſi.ſimilis dr̄ia fit ſ adoptione : vt Inſti.de adop. ſ. ſed & illud . & in ſubſtitutione poſthumi:vt ſ̄ de li & poſt. l.ſed eſt quæſ̄ ū. Acc.

e *Et tam Seruū*] teſtatus, vel ēt ſuū: & eſt iuſta cā,qa lucretur hæreditariè : vt ſup.ti.1,l.cām. Ac.

f *Ex præterito*]& plures quam ex futuro. de quib. quæ pendēt ex futuro, dixi ſ. proxi. reſpon. & l. proxi. ſ.1.& 2. Accur.

g *Tutius*] ſic ſup. ad Syll.l.1.ſ.ſi cum omnes. Accur.

h *Per procuratorē*] licèt manumittere nō poſſit ꝑ procuratorē . vt C.eo.l.neque.Acc.

i *Non debet*] quia cū debeat iurari:vt & ſ. e.l. ſi collactane⁹.neceſſe eſſet alterū piuare.cum duob⁹ nupta eē nō poſſit: vt Inſti. de nup ſ. affinitatis.

k *Poſſunt*]hoc in voluntaria iuriſdictione: vt ſ̄.de adop.l.emancipati. ſ.1. ſ̄.de of.Procon.l 1.& 2.in prin.ſecus in contentioſa : vt in arg. contrario:vt ſ̄.de iuriſdiom. iud.l fin.

l *Illud Luxuriæ*] vt pro concubina habeat. Accur.

m *Affectionibus*] ar. ſ̄.de dol.affectionis.

n *Si quis minori*]minor emit à dño ſeruū.& ſolutt pretiam: ſed vendit⁹ reddit ei pretium poſtea ex cā donationis. Vel dic accepto à ſeruo . & hoc facit dñs animo donandi id pretium minori. Accur.

o *Addebetam* ſi poterit. Im. ſe.l ſ. ſ̄. de ſer. expor l.ſi minor. Sol.eu.dē et refert à minore, an à maiore i ſerui donatione lex dicatur de eo manumittēdo. R.vt hic, & ibi. & ſ̄.dit j l.is q.i nihil.& ſ.ſen.& fa.ſ. tit.j.l.cām.i prin. Ac.

p *Per procuratorē*] CASVS. Apud Proconſulem poſtquam exiuit vrbem Romanā, poteſt minor manumittere Item apud Legatum eius.Franc.

p *Poſſumus*] vt ſ̄.de offic.Proconſu.l.2. in prin.Accur.

q *Poſſumus*] hic eſt cōtra ſ̄.de of.Procon.l.2.in fi.ſed vindicta poteſt:vt hic:aliter non:vt ibi.vel Proconſule præſente, vt hic ſed non eo abſente, vt ibi.vel ſolue.vt ibi Accur.

r *Apud filiumfam.*] CASVS. Tria dicit.In prima parte ponit casum, vt in gl.& diuerſis modis ſin ꝙ ſunt diuerſæ literæ. Secundo Prætor non poteſt manumittere apud collegam ſuū. & hoc ſi hēs in literam non: alias deeſt,& dic de hoc vt in glo. Tertiò filius ſeruum patris apud ipſum patrē Prætorem poteſt manumittere volente patre.Fran.

r *Filiumfam.*] Quidā habent manumittere: & habēt vt ſub audiunt, pater eius. & ſīn hoc dicitur ei filius non poſſit.Emanumittere ſeruum patris apud patrē quod non placet vt in h.huius legis.vel non poſſit filius.i.minor cauſa non probata : ſed pater ſic apud filium, cum ſit maior etiam non probata. Vel tertiò pōt pater apud ſiliū. ſed filius non pōt apud ſemetipſum.cū ſit minor: vt ſu ꝺ eſt. Con.l.1.ſ.fin. ſecus ſi eēt maior: vt ibid.& ſu. eo.l.an apud ſc.& ſ̄. eo l. ſi rogatus.ſ.ſi quæ videntur ſ̄. alias eſt talis litera manumiſſi: & non eſt ibi, pater eius: & ſīn hoc dicēs manumiſſi à quolibet licet ſit minor. Sed quo minor in maiorē ætatem eſt : vt ſ̄.de min. & ho. l.ad rem? Rel.an libertas ſupplē:vt ſup.de minor. l.2 vel ex certa ſcientia Principis : vt ſ̄.de re iud.l.quidam conſulebant . Acc.

s *Poteſt*] quidam habent, non poteſt : & tunc cōtra. ſup.tit ſ̄.l. apud.Sed contra ſup. de offi. Conſu.l.1. in fi. ſed ſolue, vt ibi. alij ſine nota & tunc illa concor. ſed hoc eſt contra ſup. tit.ſ̄.l. apud. & ibi ſol.

t *Apud patrem*] quid mirū? cū & apud ſeipſum ſi poſſit manumittere: vt ſup.an manumittere apud ſe & ſa.ſu. de ri nup. l.ma[illegible]

¶ Qui in Italia , vel in alia prouincia domicilium habēt, apud alterius prouinciæ Præſidem conſilio adhibito manumittere poſſunt . [k]

Si minor vult manumittere ancillā, vt eā habeat concubinam, non eſt audiendus . Fran.Glo.ponit caſum.ſ.ſeq. Vlpia. li.2, ad l.Aeliam Sent.

LEX XVI.

ILlud in cauſis probandis meminiſſe iudices oportet, vt non ex luxuria , [l] [*] ſed ex affectu deſcendentes cauſas approbent. neque enim delicijs,ſed iuſtis affectionibus [m] dediſſe iuſtam libertatem legem Aeliam Sentiam credendum [4 †] eſt .

¶ Si quis minori [n] annis xx. hac lege ſeruum dederit, [5 †] vt pretio accepto, vel donationis cauſa eum liberum faciat, poterit 6 † ille cauſam manumiſſionis illius probare, i hoc ipſum allegans legem datam, & perducere ad libertatem . [o] Ergo hic debet oſtendere hoc ipſum inter ipſos actum , vt proinde vel ex lege donationis, vel ex affectione eius, qui dederit, 7 † res æſtimetur .

Paulus lib.50. ad Edict.

LEX XVII.

APud [*] Proconſulem , poſtquam vrbem egreſſus eſt, vindicta manumittere poſſumus . [p] Sed & apud Legatum eius manumittere poſſumus , q [8 †] ex quo prouinciam ingreſſus eſt .

Idem libro 16.ad Plaut.

LEX XVIII.

APud filiumfam. magiſtratum [9 †] pater eius manumittere poteſt , etiam ſi ipſe filiusfamil. [r] manumittere non poteſt.

¶ Apud collegam ſuum Prætor manumittere [10 †] poteſt. [s]

¶ Filius quoque voluntate patris apud [11 †] patrem [t] manumittere poterit . [*]

* Quid hoc loco luxuria ſignificet vi. Ant. Aug.li.em. 4. c.11.

4 † P.F.nō habet eſt.

5 † P.Flo. aut pretio accepto , vel donationis cā, vt eū &c.

6 † P.Flo. poteſt .

7 † P.Flo. dedit.

* Vide Gel.lib 2. c.2.

8 † P.Flo. deſtinat ex quo prouinciā ingreſſus é.

9 † P.Flo. manumitti pōt , ēt ſi &c.

10 † P.Fl. non pot.

11 † Patrem .

* Vide an Aug.con. li. c 17.

1 † P.F.de eſt. quòd.

2 † P.Flo. ęgrum ſanauerit .

3 † P.F.voluerimus.

* Iſte text. eſt valde notād.ad hoc propoſitum , q pror. pōt conſtitui ad arri. probationū iūn. & text. hoc optimè probat,& non eget aliqua alia interpretatione , pro quo fa. l. 3.ſ.2.ſup. iu.ſol.Bo.

a *Si minor annos*] f. xx. alias eſt in tex.
b *Interim* jantequam ducatur. Acc.
c *In pendente*] quia ſi contrahatur matrimonium, liber erit: alias nõ: ſed inſpecto ſtatu præſenti conſtat eam ancillam: & ſic filium ſeruum: ſed reſpectu ſumi hoc eſt: nam ſi ducatur, olim creditur eſſe libet. Acc.

Libertas eſt in pendenti, ſi minor ancillã prægnantẽ manumiſit cauſa habendi eã in uxorẽ, quia ſi eã ducat, naſcitur partus liber, alias ſecus. F.

Celſus lib. 29. Digeſt.

LEX XLIX.

SI minor annis [a] xx. apud conſilium matrimonij cauſa prægnantem manumiſerit, eaque interim [b] peperierit, in pendenti [c] erit, ſeruus, an liber ſit, quem ea peperit.

Si quis minori legat ſeruũ vt manumittat, debet indubitanter eum manumittere; ſed ſi quis legat x. minori xx. annis, vt ſeruũ proprium manumittat, tũc debet inſpici ſi tãtũ ſit in legato, quantũ valet ſeruus, vt tunc manumittat: aliàs ſecus. Idem in ſeruo donato, vt eum indubitãter manumittat. h. t. Franc.

Vlpian. lib. 2. de off. Conſul.

LEX X. XX.

SI rogatus ſit annis xx. [d] † minor manumittere per fideicommiſſum, incunctanter dẽt ei permitti, niſi proprium ſeruũ rogatus ſit manumittere. hic. n. quantitas [d] emolumẽti conferenda [2] † eſt, quæ ad eum peruenit ex iudicio [e] eius, qui rogauit, cũ pretio eorũ, [f] quos rogatus ẽ manumittere.

¶ Sed & ſi hac lege ſeruus fuerit donatus, vt manumittatur, permittendum erit manumittere: ne conſtitutio D. Marci ſuperueniens, cunctationem [g] Conſulis diriman.

Minor manumittẽs ancillã cãhabendi cã in uxorem, aĩt talem ducere, qualem uſtẽ habere poteſt. Franc.

¶ Matrimonij [h] cauſa manumittere ſi quis velit, & is ſit, qui non indignè huiuſmodi conditionis uxorem ſortiturus ſit: erit ei concedendum. Mulieri quoque volenti filiũ naturalem [i] ſuum, vel quem libet ex ſupradictis [k] manumittere, permittendum eſſe Marcellus ſcribit.

Conſul minor xx. ann. põt põbere authoritatẽ manumittere volẽtib. Vel ſic: Cõſul minor poteſt ſeruum proprium cauſa approbata coram collega manumittere. Franc.

¶ Conſul apud ſe poteſt manumittere, etiam ſi euenerit, vt maior xx. annis ſit. [l] *

Modeſtin. lib. 1. Pandec.

LEX XXI.

APud Prafectum Aegypti poſſum ſeruum manumittere ex conſtitutione Diui Auguſti.

Si filius mandato, vel permiſſione patris manumiſerit ſeruum, liber erit, & pater videtur manumittere.

Paulus lib. 12. Quæſtio.

LEX XXII.

PAter ex prouincia ad filiũ ſuum ſciens Romæ agẽte epiſtolã [3] † fecit, qua permiſit ei, [m] quem vellet ex ſeruis, quos in miniſterio ſecum habebat, [n] vindicta liberare: poſtquam [o] filius manumiſit Stichũ apud Prætorẽ, quæro, an ſecerit liberum? Reſpõdi, Quare nõ hoc cõceſſum credamus patri, vt [4] † remittere [p] poſſit filio, ex iis, quos in miniſterio haberet, manumittere? Solam enim electionem filio conceſſit: cæterum ipſe [q] manumiſit. [5] †.

Quædã ſolẽnitas, quæ olim erat neceſſaria in manumiſſionib. hodie remittitur. h. t.

Hermogen. lib. 1. iuris epito.

LEX XXIII.

MAnumiſſio * per lictores [r] hodie domino tacente expediri ſolet, & verba ſolennia, licèt non dicantur, vt dicta accipiuntur.

Paul. li. 2. al. li. 3. ad Plaut. [6] †

LEX XXIV.

PVpillus, qui infans [s] non eſt, apud cõſilium rectè manumittit. Paulus: [t] Scilicet

a *Si minor annos*] f. xx. alias eſt in tex.
b *Interim* jantequam ducatur. Acc.
c *In pendente*] quia ſi contrahatur matrimonium, liber erit: alias nõ: ſed inſpecto ſtatu præſenti conſtat eam ancillam: & ſic filium ſeruum: ſed reſpectu ſumi hoc eſt: nam ſi ducatur, olim creditur eſſe libet. Acc.
d *Si rogatus*] CASVS. Si minori xx. ann. legẽ ſeruum hoc acto, vt manumittat, dr. p eum debet manumittere indubitanter, ſed ſi ei legaſſem x. & rogaui eum vt manumittat ſeruũ ſuum proprium: tũc eſt inſpiciendũ ſi tãtũ, vel plus eſt in lega o, quantũ valet ſeruus, vt tunc mittatur manumittat: aliàs nõ. Vlt. dicit, quod dixi in ſeruo legato minori, idem in donato hoc modo, vt manumittat. nam manumittere debet, & ſi non manumittat, conſtitutio facit eum liberum, nec decurretur ad vel ibitur ad Conſulem.
¶ *Matrimonij*] Si minori vult manumittere ancillam cauſa habendi eã in uxorem, põt: dũ tamen ſit talis, quam poſſit ducẽ hic, vt nõ ſit filia vel ſoror dñi, vel ſimili modo ei coniuncta. Item dãs minori xx. annis poteſt manumittere ſeruum ſuum, ſi erat ſuus filius, vel ſimili de cauſa, qua poſſet minor masculus manumittere.
¶ *Conſul*] Minor xx. ann. exiſtens Conſul põt præbere authoritatem manumittere volentib. Vel aliter. minor exiſtens Conſul, habens ſeruum, cauſa approbata coram collega, põt ipſe manumittere. Franc.
d *Quantitas*] vt & l. de min. l. ſi minor. & arg. inf. de fid. icõ. lib. l. generaliter, ſ. ſi alienum, & C. ad leg. Fal. l. ſi ea. & ſup. tit. 2. l. cauſam. ſecundo reſpon. Acc.
e *Indicio* ideſt voluntate.
f *Eorum*] ſcilicet ſeruorum.
g *Cunctationem* ideſt moram. Azo. cum. n. eo. ſtatuto facit liberum, non eſt recurrendum ad Conſulem. Accur
h *Matrimonij* jin digniè aſſumitur q̃ cuci phibẽt. ex no. in ſ. fi. d. l. up. §. ſi adueſtus.
i *Naturalem*] eundem ſeruum. Acc.
k *Supradictis* ſup. eod. ſi minor annis xx. & l. ſeq. & l. ſi. & l. alumnos. Franc. Acc.
l *Minor xx. anno ſit*] hic eſt contra ſup. de offic. Conſu. l. 1 §. Conſules. Sol. expone hic i. authorita ẽ manumittendi præſtare. vel ſol. vt ibi. qualiter minor poſſit Conſul eſſe, divi ſup. eodem l. apud filium.
m *Illi*] ſcilicet, filio.
n *Haberet*] filius.
o *Poſtquam*] epiſtolam.
p *Remittere*] i. mandare.
q *Ipſe*] ſ. pater, vt & ſup. tit. 1 l. ſi conſentiente, qui enim per alium facit &c. vt ſupra de adminiſtratio. tuto. l. ita autem, ſ. geſſiſſe. Accurſius.
r *Manumiſſio*] CASVS. Manumiſſio poteſt fieri coram lictoribus, & quædã ſolennitas, quæ erat neceſſaria, licèt non fiat, pro facta habetur. Franc. Acc.
s *Per lictores*] i. ideſt per eos, qui deferunt inſignia magiſtratus, vel expone, vt dixi ſupra eod. l. ego. Accur.
t *Pupillus*] CASVS. Pupillus, maior tamẽ infante, poteſt manumittere ſeruum coram iudice, & præſente tutore: nec manumiſſum ſequitur peculium. Franc.
s *Infans*] ideſt minor 7. ann. vt C. de iure delib. l. ſi infans. ſi autem eſſet infans, etiam cum tutore non poſſet, ſicut nec iudicium ſubire, vt ſup. de admi. tut. l. 1. §. ita tamen.
t *Paulus*] addendo, non corrigendo.
3 † Miſit.
4 † Permittere.
5 † Liſtores, q dicant, pulchre Beroal. in Cæſare Dictatore circa principio.
6 † P. Flo. manumiſit.
* Ar. huius text. collige bat Are. in l. 1. de verb. obl. §. quẽ ſequitur B. Sc. in d. l. 1. n. 2. nec. q ipſius ſtipulationis ſolẽnitas põt remitti conſtat ex dictis. & dicũt ita voluiſſe quidã ſapiẽti Benedic. de Plumb.
H. 4 aliam-

prin. & facit ff. qui & à quib. l. matrimonij. & ff. l. proxi. §. r.

a *Operteat*] nisi iusta causa impediat: vt Insti. qui ma. non possunt. §. eadem. Accur.

b ALumnos magis] quàm maribus: licèt maribus hoc conueniat. R. vel magis, quàm non, secundum M.

c] *In hoc*, vt eum manumittat. Accur.

d *In castrato*] hoc, qa primus pōt habere matrimonium secundus non: vt ff. de iudo. si serua. § fi. similis dīria fit ex adoptione: vt Insti. de adop. §. sed & illud. & in substitutione posthumi: vt ff. de li & post. l. sed est quæstiō. Accur.

e ET *iam Seruū*] testatus, vel ēt suū: & est iusta cā, qa lucratur hæreditatē: vt sup. ti. 1. l. cām. Accur.

f *Ex præterito*] & plures quam ex futuro. de quib. quæ pendēt ex futuro, dixi ff. proxi. respon. & l. proxi. §. 1. & 2. Accur.

g *Tuitus*] sic sup. ad Syll. l. 1. §. si cum omnes. Accur.

h *Per procuratorē*] licèt manumittere nō possit per procuratorē. vt C. eo. l. neque. Accur.

i *Non debet*] quia eā debeat iurari: vt & ff. eo. l. si collactanea. necesse esset alterū piurare. cum duobus nupta eī nō possit: vt Insti. de nup. §. affinitatis.

k *Possunt*] hoc in voluntaria iurisdictione: vt ff. de adop. l. emancipati. §. 1. ff. de of. Procon. l. 1. & 2. in prin. secus in contentiosa: vt in arg. contrario: vt ff. de iurisdiction. iud. l. fin.

1 † P.F. de est. quòd.

2 † P.Flo. ęgrum sanauerit.

3 † P.F. voluerimus.

l ILLud *Luxuriæ*] vt pro concubina habeat. Accur.

m *Affectionibus*] ar. ff. de do. l. affectionis.

n *Si quis minori*] minor emit à dño seruū, & solutt pretium: sed vendit or reddit el pretium postea ex cā donationis. Vel dic accepto à seruo. & hoc facit dñs animo donandi id pretium minori. Accur.

*Iste text. est valde notād. ad hoc propositum, ꝙ proc. pōt constitui ad arri. probationū tm. & text. hoc optimè probat, & non eget aliqua alia interpretatione, pro quo fa. l. §. 1. 2. sup. in. fol. 80.

o *Ad libertatem*] si posuerit. Inn. se lō. ff. de ser. expor. l. si minor. Sol. eu. dē et refert. à minore, an à maiore ī serui donatione lex dicatur de eo manumittēdo. R. vt hic. & ibi. & ff. tit. j. l. ij. §. nihil. & §. seq. & fa. ff. tit. j. l. cām. j. prin. Accur.

p *Proconsul*] ACASVS. Apud Proconsulem postquam exiuit vrbem Romanā, potest minor manumittere item apud Legatum eius. Franc.

p *Possumus*] vt ff. de offic. Proconsu. l. 2. in prin. Accur.

q *Possumus*] hic est cōtra ff. de off. Procon. l. 2. in fi. sed vindicta potest: vt hic aliter non: vt ibi. vel Proconsule præsente, vt hic sed non eo absente, vt ibi. vel sōlus, vt ibi. Accur.

r *Apud filiumfam.*] ACASVS. Tria dicit. In prima parte ponē casum, vt in gl. & diuersis modis fīn ꝙ sunt diuersæ literæ. Secundo Prætor non potest manumittere apud collegam suū. & hoc si hēs in literis, non: aliàs deest, & dic de hoc vt in glo. Tertiò filius seruum patris apud ipsum patrē Prætorem potest manumittere volente patre. Fran.

r *Filiumfam.*] Quidā habent, manumittere: & habēt, vt sub audiunt, pater eius. & fīn hoc dicit licet filius non possit. Emanumittere seruum patris apud patrē: quod non placet: vt in h. huius leg. 3. vel non possit filius. l. minor causa non probata: sed pater sic apud filium, cum sit maior, etiam non probata. Vel tertiō, pō. pater apud filiū. sed filius non pōt apud semetipsum, cū sit minor: vt ff. d. off. Cons. l. 1. §. fin. secus si eēt maior: vt ibid. & ff. eo. l. an apud se. & ff. eo. l. si rogatus. §. fi. quæ videntur ff. alias est talis litera manumitti: & non est ibi, pater eius: & fīn hoc dicēs manumittit à quolibet etiā si sit minor. Sed quo minor in magistratu est: vt ff. de min. & ho. l. ad rem? Rel. non. libert. supplē: vt sup. de min. l. 2. vel ex certa scientia Principis: vt ff. de re iud. l. quidam consulebant. Acc.

s *Potest*] quidam habent, non potest: & tunc cōcor. sup. tit. j. l. apud. Sed contra sup. de offi. Cons. l. 1. in fi. sed solue, vt ibi. alij sine non: & tunc illa concor. sed hoc est contra sup. tit. j. l. apud. & ibi fol.

t *Apud patrem*] quid mirū? cū & apud seipsum ꝑ possit manumittere: vt sup. an mancipi. iere apud se & fa. su. de ri mp. l. matrimonij. Accur.

* Quid hoc loco luxuria significet, vi. Ant. Aug. li. em. 4. c. 12.

4 † P.F. nō habet est.

5 † P.Flo. aut pretio accepto, vel donationis cā, vt eū &c.

6 † P.Flo. potest.

7 † P.Flo. dedit.

* Vide Gel. lib 2. c. 2.

8 † P.Flo. desunt, ex quo prouinciā ingressus é.

9 † P.Flo. manumitti pōt, ēt si &c.

10 † P.Flo. non pot.

11 † Prætorem.

*Vide Aug. em. li. 4. c. 17.

a *Si* [illegible]

tur, exacto prius iureiurando, vt intra sex menses vxorem duci eam oporteat.[a] ita enim Senatus censuit.

Marcian. libro 4. Regul.

LEX XIV.

ALumnos magis [b] mulieribus est conueniens manumittere: sed & in viris receptum est: satisque est permitti eum manumitti, in quo nutriendo propensiorem animum fecerint.

¶ Sunt, qui putant, etiam fœminam posse matrimonij causa manumittere: sed ita, si fortè conseruus suus in hoc [c] ei legatus est.

¶ Et si spado velit matrimonij causa manumittere, pōt. Non idem est in castrato. [d]

Paul. li. 1. ad l. Aeliā Sentiam.

LEX XV.

ETiam cōditionis implendæ cā minori xx. annis manumittere permittendum est: veluti si quis ita hæres institutus est, Si seruum [e] ad libertatem perduxerit.

¶ Ex præterito [f] tempore plures causæ esse possunt: veluti ꝙ dñm in prælio adiuuerit, [1]† ꝙ contra latrones tuitus [g] sit, ꝙ eam [2]† sanauerit, ꝙ insidias detexerit: & longum est, si exequi voluerit: [3]† quia multa merita incidere possūt, quibus honestum sit libertatem cum decreto præstare: quas æstimare debebit is, apud quem ea de re agetur.

Plures domini minores xx. ann. possunt seruo libertatem dare simul, & plures serui possunt pariter vindicta manumitti. Fran. Accur.

¶ Plures vindicta pariter manumitti possunt: & sufficit præsentia seruorum, vt vel plures manumitti possint.

¶ Absens quoq; cām probare per procuratorē [h] poterit.

¶ Si duo matrimonij cā manumittāt, reciprocā non dēt. i

Proconsulem postquam exiuit vrbem Romanā, potest minor manumittere item apud Legatum eius. Franc.

p *Possumus*] vt ff. de offic. Proconsu. l. 2. in prin. Accur.

q *Possumus*] hic est cōtra ff. de off. Procon. l. 2. in fi. sed vindicta potest: vt hic aliter non: vt ibi. vel Proconsule præsente, vt hic sed non eo absente, vt ibi. vel sōlus, vt ibi. Accur.

¶ Qui in Italia, vel in alia prouincia domicilium habēt, apud alterius prouinciæ Præsidem consilio adhibito manumittere possunt. [k]

Si minor velit manumittere ancillā, vt eā habeat concubinam, non est audiendus. Fran. Glo. ponit casum. §. seq.

Vlpia. li. 2, ad l. Aeliam Sent.

LEX XVI.

ILLud in causis probandis meminisse iudices oportet, vt non ex luxuria, [l] * sed ex affectu descendentes causas approbent. neque enim delicijs, sed iustis affectionibus [m] dedisse iustam libertatem legem Aeliam Sentiam credendum [4]† est.

¶ Si quis minori [n] annis xx. hac lege seruum dederit, [5]† vt pretio accepto, vel donationis causa eum liberum faciat, poterit [6]† ille causam manumissionis illius probare, i hoc ipsum allegans legem datam, & perducere ad libertatem. [o] Ergo hic debet ostendere hoc ipsum inter ipsos actum, vt proinde vel ex lege donationis, vel ex affectione eius, qui dederit, [7]† res æstimetur.

Paulus lib. 50. ad Edict.

LEX XVII.

APud * Proconsulem, postquam vrbem egressus est, vindicta manumittere possumus. [p] Sed & apud Legatum eius manumittere possumus, ꝙ [8]† ex quo prouinciam ingressus est.

Idem libro 16. ad Plaut.

LEX XVIII.

APud filiumfam. magistratum [9]† pater eius manumittere potest, etiam si ipse filiusfamil. [r] manumittere non potest.

¶ Apud collegam suum Prætor manumittere [10]† potest. [s]

¶ Filius quoque voluntate patris apud [11]† patrem [t] manumittere poterit.

Libertas est in pendenti, si minor ancillã prægnantẽ manumisit causa habendi eã in vxorẽ, quia si eã ducat, nascitur partus liber, alias secus. F.

Celsus lib. 29. Digest.

LEX XIX.

SI minor annis [a] xx. apud consilium matrimonij causa prægnantem manumiserit, eaque interim [b] pepererit, in pendenti [c] erit, seruus, an liber sit, quem ea pepererit.

Si quis minori legat seruũ vt manumittat, debet indubitanter eum manumittere; sed si quis legat x. minori xx. annis, vt seruũ proprium manumittat, tũc debet inspici si tã tũ sit in legato, quantũ valet seruus, vt tunc manumittat: alias secus. Idem in seruo donato, vt eum indubitãter manumittat. h. d. Franc.

Vlpian. lib. 2. de off. Consul.

LEX XX.

SI rogatus sit annis xx. [1†] minor manumittere per fideicommissum, incunctanter dẽt ei permitti, nisi proprium seruũ rogatus sit manumittere. hic. n. quantitas [d] emolumẽti conferenda [2†] est, quæ ad eum peruenit ex iudicio [e] eius, qui rogauit, cũ pretio eorũ, [f] quos rogatus ẽ manumittere.

¶ Sed & si hac lege seruus fuerit donatus, vt manumittatur, permittendum erit manumittere: ne constitutio D. Marci superueniens, cunctationem [g] Consulis diriminat.

Minor manumittẽs ancillã cã habendi cã in vxorem, aĕt talem ducere, qualem ibi habere potest. Franc.

¶ Matrimonij [h] causa manumittere si quis velit, & is sit, qui non indignè huiusmodi conditionis vxorem sortiturus sit: erit ei concedendum. Mulieri quoque volenti filiũ naturalem [i] suum, vel quem libet ex supradictis [k] manumittere, permittendum esse Marcellus scribit.

Consul minor xx. ann. põt põbere authoritatẽ manumittere volẽtib. Vel sic: Cõsul minor potest seruum proprium causa approbata coram collega manumittere. Franc.

¶ Consul apud se potest manumittere, etiam si euenerit, vt maior xx. annis sit. [l*]

Modest. lib. 1. Pandect.

LEX XXI.

APud Prafectum Aegypti posse seruum manumitti ex constitutione Diui Augusti.

Si filius mandato, vel permissione patris manumittit seruum, liber erit, & pater videtur manumittere.

Paulus lib. 12. Quæstio.

LEX XXII.

PAter ex prouincia ad filiũ suum iciens Romæ agẽte epistolã [3†] fecit, qua permisit ei, [m] quem vellet ex seruis, quos in ministerio secum habebat, [n] vindicta liberare: postquam [o] filius manumisit Stichũ apud Prætorẽ, quæro, an fecerit liberum? Respõdi, Quarenõ hoc cõcessum credamus patri, vt [4†] remittere [p] possit filio, ex ijs, quos in ministerio haberet, manumittere: Solam enim electionem filio concessit: cæterum ipse [q] manumisit. [5†]

Quædã solẽnitas, quæ olim erat necessaria in manumissionib. hodie remittitur. h. d.

Hermogen. lib. 1. iuris epito.

LEX XXIII.

MAnumissio [r] per lictores hodie domino tacente expediri solet, & verba solennia, licẽt non dicantur, vt dicta accipiuntur.

Paul. li. 2. al. li. 3. ad Plaut. [6†]

LEX XXIV.

PVpillus, qui infans [s] non est, apud cõsiliũ rectè manumittit. Paulus: [t] Scilicet

a *Si minor annis*] f. xx. alias est in tex.
b *Interim*] antequam ducatur. Acc.
c *In pendenti*] quia si contrahatur matrimonium, liber erit: alias nõ: sed inspecto statu præsenti constat eam ancillam & sic filium seruum: sed respectu futuri hoc est: nam si ducatur, olim creditur esse liber. Acc.

Si rogatus] CASVS. Si minori xx. ann. legẽ seruum hoc acto, vt manumittat, dẽ q eum debet manumittere indubitanter, sed si ei legassem x. & rogauit eum vt manumittat seruũ suum proprium: tũc est inspiciendũ si tã tũ vel plus est in legato, quantũ valet seruus, vt tunc manumittat: alias nõ. Vlp. dicit, quod dixi in seruo legato minori, idem in donato hoc modo, vt manumittat. nam manumittere debet, & si non manumittat, constitutio facit eum liberum, nec decurritur vel ibitur ad Consulem.

¶ *Matrimonij*] Si minor vult manumittere ancillam causa habendi eã in vxorem, põt: dũtamen sit talis, quam possit ducere hĩc, vt nõ sit filia vel soror dãtis, vel similis modo ei cognata. Item dãs minori xx. annis potest manumittere seruum suum. si erat suus filius, vel simili de causa, qua posset minor masculus manumittere.

¶ *Consul.*] Minor xx. ann. existens Consul põt præbere authoritatem manumittere volentib. Vel aliter: minor existens Consul, habens seruum, causa approbata coram collega, põt ipse manumittere. Fran.

d *Quantitas*] vt & l. de min. l. si minor. & arg. inf. de fideicõ. lib. l. generaliter, s. si alienum, & C. ad leg. Fal. l. si ea. & sup. tit. 1. l. causam. secundo respon. Acc.

e *Iudicio*] id est voluntate.

f *Eorum*] scilicet seruorum.

g *Cunctationem*] id est moram. Azo. cum. n. constitutio facit liberum, non est recurrendum ad Consulem. Accur.

h *Matrimonij*] in dignè assumitur q̃ ducẽdi prohibẽtur. no. l. fi. & sup. s. & aduersus.

i *Naturalem*] tandem seruum. Acc.

k *Supradictis*] sup. eod. si minor annis xx. & l. seq. & l. fi. & l. alumnos. Franc. Acc.

l *Minor xx. ann. fit*] hic est contra sup. de offic. Consu. l. 1. §. Consules. Sol. ergo hic i. authoritatẽ manumittendi præstare. vel sol. vt ibi, qualiter minor possit Consul esse, dixi sup. eodem l. apud filium.

Pater] CASVS. Habebam filium, qui Romæ degebat forte in studio, & cũ eo miseram quosdam seruos, qui ei seruirent: tandem epistolam mandaui ad filium, in qua cõtinebatur, quod possit manumittere quẽ vult de illis seruis meis, qui secum sunt. ipse filius manumisit coram Prætore. Dicitur, quod hæc manumissio tenet, & pater videtur manumittere, & filius quasi ministerium præbet. Fran. Acc.

m *Ei*] scilicet, filio.

n *Haberet*] filius.

o *Postquam*] epistolam.

p *Remittere*] i. mandare.

q *Ipse*] s. pater, vt & sup. tit. 1 l. si consentiente, qui enim per alium facit &c. vt supra de administratio. iuto. Ista autem, s. gessisse. Accursius.

Manumissio] CASVS. Manumissio potest fieri coram lictoribus, & quædã solennitas, quæ erat necessaria, licẽt non fiat, pro facta habetur. Franc. Acc.

r *Per lictores*] i. id est per eos, qui deferunt insignia magistratus, vel exponit vt dixi supra eod. l. ego. Accur.

Pupillus] CASVS. Pupillus, maior tamẽ infante, potest manumittere seruum etiam iudice, & præsente tutore: nec manumissum sequitur peculium. Franc.

s *Infans*] id est minor 7. ann. vt C. de iure delib. l. si infans, & autem esset infans, etiam cum tutore non posset, sicut nec iudicium subire, vt sup. de admi. tut. l. 1. §. ita tamen.

t *Scilicet*] addendo, non corrigendo.

1† Misit.
2† Permittere.
1 Lictores q dicant, pulchre Bero. al. in Cæsare Dictatore circa principio.
3† P. Flo. manumittit.
* Archaius textus collidebat Are. in l. 1. de verb. obl. §. quẽ sequitur Bal. in d. l. 1. n. 2. ℣ ipsius stipulationis solẽnitas põt remitti per consuetudinẽ. & dicũt ita voluisse ꝓbẽtes Benedic. de Plumb.
6† P. F. li. 3. ad Neratium.

a *Manumissum*] & hoc est speciale in pupillo: secus in maiore manumittente, vt C. de pecu. eius. qui li. me. l. 1. & sup. de pecu. l. si Sticho, & inf. tit. 1. l. 3. quæ sunt contra.

SI *tuterit*] CASVS. Pupillus vult manumittere seruum suum causa habendi eum in tutorem. quæritur, an hæc sit iusta causa manumittẽdi, & Aufidius dixit, q̃ sic. sed Nerua filius dixit, quòd non est iusta causa. quòn. pupilli dicto staretur ad tutorem eligendũ eum propter infirmitatem eius animi detur pupillo tutor, vt nihil præsumatur ritè, siue benè gerere absque tutore propter animi infirmitatem? Franc.

2† P.F. peculiũ eũ non.

b *Per absurdum*] argu. contra sup. eod. l. si collactaneus, vbi secus in procuratore dicit. Item argu. sup. qui petant tut. l. 2. ff. & de tute l. qui habet. § si pupillus. Accursius.

2† P.F. pbationis.

DE MANVMISsionib. quæ seruis ad vniuersitatem pertinentib. imponuntur.

¶ *Et vindictam hac re iure imponi docet seruis vniuersitatem collegiorum, puta, aut municipiorum, aut Decuriarũ quæ sunt incerta sint corpora, per alteros causarum seruitia exhibentia, quod tamen priuati per procuratores suos exequi non possunt, idque congruit cum Pom. lib. 38. Cuiac.*

c *Diuus Marcus*. Interest] omne collegiũ generaliter prohibetur, nisi approbetur lege, vel Senatus. vel cõstitutione, vt infra de coll. illi. l. 1. & 3. & 7. quod cuiusque vniuer. l. 1. in prin. Acc.

1 Concor. tex. i c. dilecta. & ibi Inn. in glo. sua in ver. vnum corpus. ex de excess. prælat. & in c. cũ speciali. de appel. lib. 6.

d *Qui vero*] collegiati. Azo. e *Vendebant*] vt sup. de libe. vni. l. 1 & dicit sup. de re. diui l. in tantum. § 1. & de in ius voc. l. sed si hac. §. qui manumittitur.

f *Senatus iure*] constitutione diuina Decurionum. & Præside prouinciæ. & dato vicario, vt C. de ser. Reip. ma. l. 1.

g *Peculium*] nominatim, & sic priuato æquiualet, vt C. de pecu. eius. qui li. l. 1. Ac.

h *Deberet*] peculiaris.

i *Liberabitur*] idem & si est ademptum: si tamen hoc ignoret. l. eum manumissum. & ad hoc ff. de sol. l. si quis seruo. & l. si seruus. & l. quod seruus. & Inst. mandata. § rectè. Acc.

De manumissionibus, quæ seruis ad vniuersitatem pertinentibus imponuntur.

TITVLVS. III.

Omne collegium licitum potest seruos manumittere, & succedent isti de collegio in bonis manumissi, prout patroni libertis. Fran.

Vlpian. lib. 5. ad Sabin.

LEX I.

DIuus Marcus omnibus collegijs, quib. coeundi ius est, c manumittẽdi potestatẽ dedit.

Idem lib. 14. ad Sabin.

LEX II.

QVarehi d quoque legitimam hæreditatem liberti vendicabunt. e

Ciuitas dans libertatem seruo suo, videtur ei concedere peculium, nisi expresse adimat. Bar.

Paulus 3† lib. 14. Respon.

LEX III.

SEruus ciuitatis iure f manumissus non ademptum peculiũ g retinet. ideoq; debitor h ei soluẽdo liberabitur. i

De manumissis testamento.

TITVLVS. IV.

Si testator sæpius in testamẽto reliquit libertatẽ seruo, ea voluntas valebit, qualenus reliquit libertatem, h. d. Fr.

Vlpian. lib. 4. ad Sabin.

LEX I.

CVm sæpius datur k seruo libertas, placeret eam l fauorem m 4† habere, ex qua peruenit n ad libertatem.

Fauore libertatis, seruus substitutus cũ libertate sit liber: licet hæres non efficitur. Bar.

Idem lib. 5. ad Sabin.

LEX II.

SI quis ita hæredem instituerit, Titius hæres estõ: si Titius hæres non erit, 5† Stichus liber hæresque estõ. nõ esse o Stichum liberum Aristo, ait, Titio hærede existente. Mihi vẽ posse dici liberũ fore, quasi nõ vtique alio P gradu accesserit libertatem, sed duplicetur. q quo iure vtimur.

Pompon. lib. 9. 6† ad Sabin.

LEX III.

NEc militi r minori xx. ann. permittitur posse testõ seruum manumittere.

Paulus 7† lib. 2. ad Sabin.

LEX IV.

SI quis ita scripserit, Stichus liber esto, eique hĩs meus decem dato, nulla dubitatio est, quin debeantur ei, s etiã si eum paterfamilias viuus manumiserit. t Sed etsi

k *Cum sæpius datur*] deest relinquitur l *Fauorem*] donationem, vel libertatem. Acc. m *Fauorem habere*] aliàs fauorem valere. n *Perueniet*] vel leuius, vel maturius. vt dices inf. eo l. in libertatibus. Acc.

SI *quis*] CASVS. Titiũ instituit hæredẽ. & si hæres non erit, Stichum seruum meũ instituit hĩdẽ. & liberũ. Dig. siue Titius hĩs erit, siue non, Stichus sẽper erit liber, quasi viroq; gradũ videat relinqui libertas Sticho. Fr. Ac.

4† P. F. fauore.

o *Non esse*] quia non est adita ab eo gradu hæreditas, à quo accepit libertatem. vt sup. de vulg. substi. l. fi. §. 1. Acc.

p *Alio*] secundo tũ.

q *Duplicetur*] i. vtroque gradu. Azo. & sic inf. eo l. Diuus.

NEc *militi*] CAVS. minori xx. ann. etiam miles non potest manumittere seruum suum in testamento. & dic de hoc vt in glo. Fr. Ac.

5† P. Flo. Stich⁹ hæres esto, Stichus liber esto.

r *Necmilitij*] vt & C. de testa. milit. l. si Rufinus. nisi possit causam. s. iustã probare, quare fuit manumissus. vt d. l. si Rufinus. in fi. & ff. de fideic. li. l. ergo. §. item si minor. & C. de fideic. li. l. minor. Acc.

6† Al. li. 4 & P. Flo. lib. 1.

SI *quis*] CASVS. In testõ reliqui libertatẽ seruo, & dixi, hæres meus x ei dato. Di. q valet hoc legatũ x. & hæc sunt vera siue in testõ hoc dixi, siue in codicillis. Vlt. dicit in testõ reliq. libertatem seruo meo: licèt dixi, graue hĩdẽ meũ vt det x. illi seruo, si eũ manumittã vindicta. Di. q hoc

7† P. Flo. Pomponius.

legatũ debei seruo meo, si eũ manumittã vindicta. Fr. Acc.

s *Debeantur ei*] decem. Acc.

t *Manumiserit*] post testamentum factum. Accur.

a Et

a *Et si sic*] scripsit testator, repete.
b *Sive statim*] i. siue in testamẽto dicit, Stichus liber esto, siue postea ex interuallo: in tali tamen voluntate, quæ valeat. Accursius.
c *Idem*], s. quod dentur decem.
d *Data*] i. relicta in testamento iã facto.
e *Separatum*] i. remissum, q̃tũ ad libertatẽ pertinet. R. vel sĩ M. separatũ i. legatũ.
f *Manumiserit*] vindicta, & facit sup. de le. 2. l. Lucius Titius, in prin.

1† P. Fl. cõstabit.

In libertatibus] CASVS. Si libertatem relinquo seruo meo in plurib. scripturis & alio mõ in vna scripturarum quam in alia: ei stabitur quæ facilius imponit libertatem, & hæc sunt vera, qñ directò relinquitur libertas: at qñ per fideic. tunc ei stabitur, quæ posterior est. Fran. Accur.

2† P. Fl. deest legatum.

3† Pomponius. P. F.

g *In libertatibus*] s. directis: in fideicommissecus: vt in fi. huius l. Accur.

4† alij legũt. Quamanumissio alij q̃ manumisso.

h *Plures*] s. scripturæ de libertate. Item hoc si separatim conditiones sũt datæ: q̃ si coniunctim, tunc omnib. parendũ est: alias non erit liber: vt in fi. eo. l. quod vulgo. Quod si non coniunctim, s. cõditiones sint appositæ, sed separatim alteri obtẽperare sufficit: vt sup. de cond. inst. l. si hæredi. & fusius l. j. Accursius. *Intelligatur*, etsi nõ sit leuissima. M. vt ff. de cond. & demonst. l. sub diuersis, & l. qã traditum. & l. leuissima. & inst. eo. l. si gs seruo. & arg. Inst. de act. & hinc.

5† P. Fl. ait.

Neuissima] Sic in legatis semper: vt d. l. quod traditum est, sic sup. de codicillis. l. Diui. 9. licet. Accur.

*Si fructuar*ũ. CASVS. Quidã habens proprietatem in seruo, fecit testamẽtũ: & eum qui habebat vsumfr. in eodem seruo, instituit hæredẽ: & isti seruo reliquit libertatem sub condit. dicitur, quod aduenientе condit. iste erit liber. Franc. Accur.

6† P. F. dicimus.

l *Dominus proprietatis*. Alij ẽcontra si fructuarius dominum proprietatis. Accur.
m *Seruo*] forsan si non fecisset hæredẽ. sed tñ libertatẽ reliquisset seruo quod dicitur. C. eo. in de ma. l. i. Accur.
n *Seruo*] in quo habet vsumfructum. Accur.
o *Confusione*] additime hæreditatis. Accur.
p *Perueniet*] directò. secundum primam literam: per fideicom. secundum aliam: vt C. eo. l. seruo. Accur.

Si ita scriptum] CASVS. Si ita fuerit scriptum, Stichus si diligenter rationes tractasse videbitur, liber esto, diligẽtia & cõsideranda est, quæ domino, non quæ seruo, erit vtilis, coniunctа bonæ fidei, & in reliquis quoque reddendis.

Vlpianus li. 24. ad Sabinum.

LEX IX.

Si quis ita fit legatus, s vt manumittatur, & 9† si manumissus non fuerit, liber esse iussus est, eique legetur, r & libertatem competere, & legatum deberi sæpe rescriptum 10† est. u

Testator non potest alieno seruo prohibere libertatẽ dari, nisi suo & hæredis sui, b. d.

¶ Quod constitutum x est, vt itum in testamẽto ad libertatem perduci, non posse manumitti. hoc ad eos pertinere puto, qui fuerunt testatoris, vel hæredis. Seruo enim alieno y id rogari non poterit.

Paulus lib. 7. ad Sabinũ.

LEX X.

Si peculium prælegatum est, z & vicarius liber esse iussus sit, liberum eum esse constat. Multum enim interest inter genus, & speciem; Speciem enim eximi de genere placet, a quod est in

7† P. Fl. respondemus.

8† Desideranda. & P. F. diligentiã desiderãdam.

9† F. Fl. deest &.

10† P. Fl. respõsũ.

11† P. F. 4.

Nerat. CASVS. Reliqui libertatẽ Sticho seruo meo, si nullus mihi filius erit cum moriar. Dñ q̃ nato mihi posthumo impedit libertas. Sed pone, q̃ nõdũ est natus: speratur tñ nasciturit ne interim seruus, an liber: & certe si nullus postea nascatur, liber fingitur fuisse retro. Franc. Accur.

q *Quod magis*, i. retro liberũ dico. Accursius.

Si tam fauore] Casus. Seruo meo ita, q̃ fuerat meus tabellio, reliq̃ libertatẽ, si apparerat tabellionis meas diligẽter tractasse dñ q̃ erit liber, si apparerat quod villicum dñi bñ gessit & bona fide: & reliqua si qua sũt reddidit. F. Accursius.

r *Sic erat scriptum*] hoc dico, vt dñ. C. eo. l. 4. & ff. eo. l. quidã, & l. Stichũ. & de fideic. lib. l. inuitus, ff. & C. si manci. ita fuerit alienatus. vt manu. l. 2 & 3. Accursius.

s *Quod cõstitutũ*] vt ff. de manu. l. seruus. Accursius.

t *Alienus*] arg. sup. de le. 2. l. vnus. ff. hinc. Accursius.

Si peculium. JCASVS. Peculium cuiusdã serui mei legaui forte ipsi seruo iusso esse libero, vel alij extraneo, postea vicario, q̃ erat de isto peculio, reliqui libertatẽ, dñ q̃ vtrunque tenet: & legatum peculij tanquam cuiusdã generis tenet.

¶ *Si seruus*] Legaui sibi seruũ. eidẽ postea reliq libertatẽ dñ q̃ liberẽ. & sic exigit legatũ. Sed pone, q̃ primo reliq libertatẽ seruo: idẽ ei tibi lego, qđ ultorũ valebit? & si qdẽ apparet, q̃ habuit animũ reuocãdi libertatẽ: hũc tenet legatũ. fiãt dubitetur de hoc, tunc fauore libertatis dicimus libertatẽ deberi: nec videri reuocatum per hoc legatum. Fran.

u *Seruetur*] vel seruo libero eẽ iusso, vel alicui extraneo. A. a *Placet*] vt ff. d. l. in fi. & tot. & ff. de le. 3. l. seruis vicariis. ff. & d. pec. l. si Stichon. & d. tit. & ol. le. l. 2. i. pri. & d. au. & ar. le. l. j. i. pri. nec ẽ. ff. d. pec. le. d. seruo manum. imo cõcor. Accursius.

In

a *Peculio*] quod est genus. Accur.
b *Vicario*] quod est species peculij.
c *Fore liberum*] l. si seruus. & ar. C. de fideicom. lib. l. cum inter sciant. de reg. iu. l. quoties. & facit ad §. sup. de leg. 2. l. si post mortem. §. fi. & de leg. 2. l. si idē. & C. de necess. ser. hæred. instit. l. quidam. in prin. & §. fi. Accur.

SI *seruo legato.*] CASVS. Titia dicit hæc. l. Primò, legauit tibi seruū & rogauit p fidei. cū manumitti. Dī q̄ hīs vel legatario cogit eū manumittere: & dicas q̄ ē in electione legatarij, vt si velit eū manumittere, bene facio q̄ hīs manumittit. Secdo, reliq̄ libertatē duob. seruis, si darēt decē hīdi mea. Dī q̄ si vnus dat quinque, erit liber: licēt alter sua quoq; nondū det. Tertio, reliq̄ in testō libertatē seruo meo plurib. hæredib. instituti. Dī q̄ sufficit vnū hīdū adire hæreditatem ad hoc vt libertas debeatur, & fit statim liber. Fran.

d *Vel legatarius*] pro vt vltimò rogauit: nā post legatum potuit hīdē rogare p quod vī reuocare legatū, arg. sup. l. px. §. fi. Vel dic simpliciter, vt dicit: & est in arbitrio legatarij, vt saltem habeat eum libertum.

e *Dando*] qa est diuidua: aliàs secus, vt §. de condi. & demonst. l. q hæredi. §. fi. & l. si quis. & l. cū fundus. & dixi. C. de condit. infer. l. pen. Accur.

f *Iussus est*] directò.

g *Vel*] pro saltem: i nam multo magis si omnes adierint.

h *Liber est*] sic inf. e. l. testō manumissus. §. 1. & l. testō liber. & inf. si q̄s test. lib. esse iuss. l. 1. §. ante. & C. de cad. tollen. §. in nouissimo. & argu. sup. de tu. l. fi nemo. & de cō tratab. l. illud, i prin. & de bon. libert. l. etiam. §. fin. & C. eod. l. 3. Accursius.

SI *quis libertatem.*] CASVS. Titius reliquit libertatē seruo suo si iurauerit se daturū decem operas. Dī q̄ hoc iurām nunq̄ dēt sibi remitti. Idem ēt est, si reliqt legatū, & libertatem simul sub cond. puta si iurauerit se daturū decē operas: nā nec legatum p̄terit consequi absq; iuro: sed secus si libertatē pure, legatum sub condit. iurādi reliquit: nā tunc remittitur sibi hæc conditio iuramenti. Idem si libertatem sub condit. iurisiurandi reliquit, & postea idem testator viuus maqumsit: nam hæc conditio remittitur. Franc.

i *Conditione*] Puta liber esto, si iurauerit se decē operas daturū: vt inf. e. l. seruū. & ī. de ope. libert. l. vi iurisiurādi. §. 1. vel Capitolīū ascēsurū: vt ī. de statuli. l. si q̄s ita. §. qui ita. Accur.

k *Edicto Prætoris*] mortui, quo remittitur talis conditio iniecta legatis vel institutionibus. & ideo nō est opus agere pro hoc Prætorem viuum: vt sup. de cond. inst. l. quæ sub conditione. in prin. & §. fi.

l *Conditio*] i. conditio iurisiurandi apposita libertati. Accur.

m *Non potest*] nam licet in legato bene relicto quod li. ēt remittat iuīm: debet tamen facere quod verē debebat: & alias nō hēt relictum: vt sup. de cond. instit. l. quæ sub conditione. §. quoties. sed in libertate sufficit iurare se facturum, etsi non faciat: vt ī. de condi. & dem. l. hæc scriptura. i prin. & sic fauore libertatis permittitur fieri, quod facilius est, & facit ad hoc, qđ no. C. cona vtriusque iud. l. cum patruo.

n *Accepe rit*] sub conditione iurisiurandi. & fa. C. de caduc. tollen. §. in nouissimo. Accur.

o *Idem puto*] i. quod remittatur iuīm.

p *Legari*] scilicet si iurauerit se daturum decem operas.

SI *manumissor.*] CASVS. Titius dum obluis seruis reliquit libertatem si insulam ædificarent. Dicitur q̄ hæc conditio non p̄ficiuit, vbi si vnus seruorum vellet facere dimidiam insulā, & libertate hīc: non auditur. Sed pone q̄ vnus eorū vult adhuc facere io ā insulā. & alter nihil: an ille, qui facit, vī implere condi. quæritur. & cī. q̄ sic: & ipse erit liber: nisi testor aliud sensisset: nō aliter, qui nihil facit. Sequitur: Quidā ludibus fabris, vel pictoribus reliqt cenū, si templū depinxissent, vel si nauim fabricassent: & vnus illorū vult facere: & alter nō. mō quæritur, an si vnus depingat templū, vel si nauim totā fabricet: habeat totā cenū? Et dī q̄ si appareat testatorē sensisse, & voluisse, quod vterque simul faceret, tunc vnus faciendo nihil dicitur facere: nec habebit legatum, si autem apparet contrarium: tunc vnus solus faciendo opus habebit legatum, vel ipse totum, vel partem ipse, & partem socius, secundum quod voluit testator. Tertio quæritur, Si quis reliquit libertatem duobus suis seruis castaldionibus sub cōd. si reddiderint rationes: & vnus vult reddere rationē, alter non: an volens reddere audiatur? & distinguitur: nam aut gesserāt separatim: & tunc vnus reddendo suas propriās rationes auditur, & erit liber. si vero simul gesserunt, tūc ille, qui vult reddere, dēt reddere omnes, & reliqua omnia soluere: & ēt ipsa volumina rationū, siue libros reddere debet. Quarto quæritur: Titius manumisit ancillā cum filijs suis, inuenitur q̄ nullum habet filium: vel si habet, sunt tales qđ non possunt peruenire ad libertatem. Dicitur quod nihilominus ipsa erit libera. idem est, & si ipsa non potest effici libera, filij tamē sui sic: nam filij erūt liberi non ipsa: & sic apparet, q̄ hæc cōditio cum filijs nō facit conditionē, nisi aliter sensisse testatorem appareat. Et quod non faciat cōdit.

Conditio, sub qua relicta est libertas, est, impleta cupienti ad libertatem peruenire, licèt aura videatur. 10

Vlpianus lib. 50. ad Edictum.

LEX XII.

SI quis libertatem sub iurisiurandi conditione [i] reliquerit, edicto Prætoris [k] locus non erit, vt iurisiurandi conditio [l] remittatur, & meritò: nam si quis remiserit conditionem libertatis, ipsam libertatem impedit, dum cōpetere aliter non † [5] possit, [m] quàm si paritum fuerit conditioni. Proinde & si quis cum libertate legatum acceperit: [n] non aliter legatum habebit, nisi conditioni iurisiurādi paruerit: sed si purè libertatem acceperit, legatum sub iurisiurandi cōditione; putat Iulianus lib. 31. [o] † Digestorum, remitti ei conditionem iurisiurandi. Idem puto [o] dicendum, & si libertati quoque iniecta sit conditio si † [7] testator vius eum manumiserit: nam & hęc [p] conditio legatu [p] remittitur.

Licet conditio sit indiuidua: potest tamen ab vno seruorum impleri, vt liber fiat altero cessante: cui cessanti extinguitur conditio semel ab alio impleta.

Idem lib. 5. Disputat.

LEX XIII.

SI ita [q] fuerit seruis duobus libertas data, Si insu-

a *Peculio*] quod est genus. Accur.
b *Vicario*] quod est species peculij.
c *Fore liberum*] l. si seruus. & ar. C. de fideicom. lib. l. cum inter sciant. de reg. iu. l. quoties. & facit ad §. sup. de leg. 2. l. si post mortem. §. fi. & de leg. 2. l. si idē. & C. de necess. ser. hæred. instit. l. quidam. in prin. & §. fi. Accur.

SI *seruo legato.*] CASVS. Titia dicit hæc. l. Primò, legauit tibi seruū & rogauit p fidei. cū manumitti. Dī q̄ hīs vel legatario cogit eū manumittere: & dicas q̄ ē in electione legatarij, vt si velit eū manumittere, bene facio q̄ hīs manumittit. Secdo, reliq̄ libertatē duob. seruis, si darēt decē hīdi mea. Dī q̄ si vnus dat quinque, erit liber: licēt alter sua quoq; nondū det. Tertio, reliq̄ in testō libertatē seruo meo plurib. hæredib. instituti. Dī q̄ sufficit vnū hīdū adire hæreditatem ad hoc vt libertas debeatur, & fit statim liber. Fran.

d *Vel legatarius*] pro vt vltimò rogauit: nā post legatum potuit hīdē rogare p quod vī reuocare legatū, arg. sup. l. px. §. fi. Vel dic simpliciter, vt dicit: & est in arbitrio legatarij, vt saltem habeat eum libertum.

e *Dando*] qa est diuidua: aliàs secus, vt §. de condi. & demonst. l. q hæredi. §. fi. & l. si quis. & l. cū fundus. & dixi. C. de condit. infer. l. pen. Accur.

f *Iussus est*] directò.

g *Vel*] pro saltem: i nam multo magis si omnes adierint.

h *Liber est*] sic inf. e. l. testō manumissus. §. 1. & l. testō liber. & inf. si q̄s test. lib. esse iuss. l. 1. §. ante. & C. de cad. tollen. §. in nouissimo. & argu. sup. de tu. l. fi nemo. & de cō tratab. l. illud, i prin. & de bon. libert. l. etiam. §. fin. & C. eod. l. 3. Accursius.

SI *quis libertatem.*] CASVS. Titius reliquit libertatē seruo suo si iurauerit se daturū decem operas. Dī q̄ hoc iurām nunq̄ dēt sibi remitti. Idem ēt est, si reliqt legatū, & libertatem simul sub cond. puta si iurauerit se daturū decē operas: nā nec legatum p̄terit consequi absq; iuro: sed secus si libertatē pure, legatum sub condit. iurādi reliquit: nā tunc remittitur sibi hæc conditio iuramenti. Idem si libertatem sub condit. iurisiurandi reliquit, & postea idem testator viuus maqumsit: nam hæc conditio remittitur. Franc.

i *Conditione*] Puta liber esto, si iurauerit se decē operas daturū: vt inf. e. l. seruū. & ī. de ope. libert. l. vi iurisiurādi. §. 1. vel Capitolīū ascēsurū: vt ī. de statuli. l. si q̄s ita. §. qui ita. Accur.

k *Edicto Prætoris*] mortui, quo remittitur talis conditio iniecta legatis vel institutionibus. & ideo nō est opus agere pro hoc Prætorem viuum: vt sup. de cond. inst. l. quæ sub conditione. in prin. & §. fi.

l *Conditio*] i. conditio iurisiurandi apposita libertati. Accur.

m *Non potest*] nam licet in legato bene relicto quod li. ēt remittat iuīm: debet tamen facere quod verē debebat: & alias nō hēt relictum: vt sup. de cond. instit. l. quæ sub conditione. §. quoties. sed in libertate sufficit iurare se facturum, etsi non faciat: vt ī. de condi. & dem. l. hæc scriptura. i prin. & sic fauore libertatis permittitur fieri, quod facilius est, & facit ad hoc, qđ no. C. cona vtriusque iud. l. cum patruo.

n *Accepe rit*] sub conditione iurisiurandi. & fa. C. de caduc. tollen. §. in nouissimo. Accur.

o *Idem puto*] i. quod remittatur iuīm.

p *Legari*] scilicet si iurauerit se daturum decem operas.

SI *manumissor.*] CASVS. Titius dum obluis seruis reliquit libertatem si insulam ædificarent. Dicitur q̄ hæc conditio non p̄ficiuit, vbi si vnus seruorum vellet facere dimidiam insulā, & libertate hīc: non auditur. Sed pone q̄ vnus eorū vult adhuc facere io ā insulā. & alter nihil: an ille, qui facit, vī implere condi. quæritur. & cī. q̄ sic: & ipse erit liber: nisi testor aliud sensisset: nō aliter, qui nihil facit. Sequitur: Quidā ludibus fabris, vel pictoribus reliqt cenū, si templū depinxissent, vel si nauim fabricassent: & vnus illorū vult facere: & alter nō. mō quæritur, an si vnus depingat templū, vel si nauim totā fabricet: habeat totā cenū? Et dī q̄ si appareat testatorē sensisse, & voluisse, quod vterque simul faceret, tunc vnus faciendo nihil dicitur facere: nec habebit legatum, si autem apparet contrarium: tunc vnus solus faciendo opus habebit legatum, vel ipse totum, vel partem ipse, & partem socius, secundum quod voluit testator. Tertio quæritur, Si quis reliquit libertatem duobus suis seruis castaldionibus sub cōd. si reddiderint rationes: & vnus vult reddere rationē, alter non: an volens reddere audiatur? & distinguitur: nam aut gesserāt separatim: & tunc vnus reddendo suas propriās rationes auditur, & erit liber. si vero simul gesserunt, tūc ille, qui vult reddere, dēt reddere omnes, & reliqua omnia soluere: & ēt ipsa volumina rationū, siue libros reddere debet. Quarto quæritur: Titius manumisit ancillā cum filijs suis, inuenitur q̄ nullum habet filium: vel si habet, sunt tales qđ non possunt peruenire ad libertatem. Dicitur quod nihilominus ipsa erit libera. idem est, & si ipsa non potest effici libera, filij tamē sui sic: nam filij erūt liberi non ipsa: & sic apparet, q̄ hæc cōditio cum filijs nō facit conditionē, nisi aliter sensisse testatorem appareat. Et quod non faciat cōdit.

probo

1 † P. Flo. ademit.

2 † P: Fl. non habent eū.

3 † P: Fl. cogitur.

4 † P: Fl. deest q̄nque.

1 Adde glo. in c. cum oēs extra. de constit. & in c. de cet. ī immu. eccl. li. 6. & in c. eos. 31. dist. & gl. in l. 2. C. de transact.

5 † P. Fl. potest.

6 † Aliàs 37.

7 † P. Fl. sed.

8 † P. Fl. hic.

* Intellectū huius text. in prin. vide p. Ludo. Bol. in l. 4. l. Cato, nu. 52. de verb. obl. & Mar. Soc. num. 45. TR.

probo tali argumento, nã in edicto Prætoris cauetur, Ventrẽ cũ liberis in possessionem esse iubebo: tamen si nulli de liberis existant, vẽter nihilominus mittet. Fr. Acc.

a *Non poterit*] cum vnus faciendo medias insulam.

a *Poterit*] cum sit in factos fic j. de verbo oblig. l. stipulationes non diuiduntur. & l. in executione. §. secundo, & ã. si quis cau. l. si duo. Acc.

b *Faciente*, totũ: cũ sit indiuiduũ, vt dixi. C. de cond. infer. l. pen. & facit, si. co. l. si legato. 4. l. Acc.

c *Voluntatis* j. ſ. defuncti.

d *Expleto sit* jnã. q. semel factũ est, vt plus fieri nõ possit: cũ non possit postea factũ haberi pro infecto: vt in Auth. de æquil. do. § 1.

e *Quid*, pecuniarijs: vt d. ſ. stat à primo casu huius legis.

f *Inuenerit* j ita. q. testor nolit vnũ facere sine altero. Vel dic inuẽerit testor: vt sic sit indiuidua.

g *Deficiat*, aliàs deficiat, & hæc bona, aliàs fiat: & tũc dices hoc voluisse testorẽ: vt sub. j. dixi. Acc.

h *Quæritur hoc*] id est meus huius quæstionis in fine casu tractatur: vt sub. j. dixi. Acc.

i *Reddiderint*, quod duo cõiuncti vt sup. de cond. & demon. l. cũ seruus. 5. j. Acc.

k *Exoluerit*, sic ergo sequitis fit indiuisibilis propter primã: q̃ sequens est diuisibilis sua natura, cũ sit in dando: vt j. de statul. l. l. statuliberam. in fi. & l. si quis testamento. & sic. it ad §. in eodẽ. de statul. b. l. si quis ita. §. si duo. l *Non potest*] quoquomodo. sic & in legato: vt su. de leg. 3. l. si ancilla. & facit. C. cũ dies le. ce. l. 2. in *Contrarium* vt & sup. de ven. in poss. nat. l. vbicũq; § fin. & de leg. 1. l. si quis legauerit Titiũ & facit eo. tit. l. si ancillæ. & l. si quis sequentes. §. si ita. Acc.

C *Cum seruus*] CASVS. Institui

iam ædificauerint, vel statuã posuerint, diuidi hæc conditio nõ poterit, a. [2] solummodò illam [3]† habebit dubitationẽ, an altero faciente, [b] satisfactũ voluntati [c] videatur, ideoque ad libertatem perueniat. Qd magis est, nisi aliud expresserit [2]† testator, faciendo tamen sibi conditionem impleuit, alteri non, quinimò extinguitur ei conditio. Non. n. amplius cõditioni parere potest, cum semel expleta sit. [d]

Idẽ quæri põt, & si fabris duobus, vel pictoribus [3]† si templum depinxissent, vel fabricassent nauem, quid [e] adscriptum sit, nam voluntatis erit quæstio, num alteri alterius facti conditionem testator [4]† iniũxerit, [f] quæ res efficit, vt [5]† si alter cessat, alteri quoque, qui facere paratus est, conditio deficiat. [g] Quòd si ex ijs, quę scripsit, vel dixit, ostendatur contentus esse testator, vel alterum facere, res expedita erit, nã alter faciendo, aut sibi, & socio proderit, aut sibi tantum, prout voluisse testatorem apparuerit.

Relicta libertate duob seruis, si rõnes reddiderint, põt vnus rationes reddẽdo liberi fieri, si separata fuerit eorũ gestio, sinautem simul gesserunt, debent amborões reddere, si volunt ad libertatem peruenire. h. d.

Quæstio hæc [h] & in eo tractatur, si quis libertatẽ dederit seruis duobus, si rationes reddiderint. [i] Iulianus. n. tractat, si alter reddere sit paratus, alter non sit, an alter per alterũ impedratur. Et rectissimè ait, si quidem separatim rõnes gesserint, sufficere ad libertatem adipiscendam ei, q̃ rõnes suas reddiderit, [6]† si verò simul, non aliàs videri alterum paruisse, nisi vtriusq. reliqua exoluerit. [k] In reliqs accipere debemus, vt, & ipsa rõnum volumina reddantur.

Coniunctim vitiosum, sine nullũ, non impedit libertatẽ.

Sed, & si ancilla cum filijs libera esse iussa sit, etsi nullos habeat, libera tñ [7]† erit, vel si hẽat quidẽ, filij aũt eius ad libertatẽ peruenire [8]† nõ possint. [l] Idẽ erit dicendum, & si ipsa libera esse non possit, filij aũt [9]† eius ad libertatem perueniãt. Nã hæc adiectio, Cũ filijs, non facit condõnem, nisi mihi proponas aliam sententiam testatoris fuisse, tunc. n. pro condõne erunt hæc verba accipienda. Conditionem autem non facere, argumẽto est [10]† dictum Prætoris, quòd ita cauetur, [m] Ventrem cum liberis in possessionem esse iubebo. Placet. n. etsi nulli [11]† de liberis sint, ventrem tamẽ ex edicto in possessionem esse mittendum.

Idem lib. 8. Disp.

L E X XIV.

C Vm seruus purè liber scribitur, & hæres sub conditione: placet, deficiente condi. habere eũ libertatem. [n]

Vlpianus 12 †*lib.* 32. *Digest.*

L E X XV.

S Tichum [o] Sẽpronio dolego, si Sempronius Stichũ intra ann. non manumiserit, idẽ Stichus liber esto, q̃situm est, qd̃ iuris sit. Rñdi [13]† hoc mõ libertate data, si Sẽpron. nõ mãumiserit, Stichus liber esto. Semproniũ, nisi manumiserit, nihil iuris i Stichũ habiturũ; sed liberũ eũ futurum.

Si fauore certæ rei verba trahuntur ad impropriã significationem, talis fauor ad dispositionem sibi comũclam non trahitur. Bare.

Idem lib. 36. Dig.

L E X XVI.

S Ita scriptum fuerit, Cum Titius annorum triginta erit, Stichus liber esto, eiq. F hæres meus fundum dato, & Titius antequã ad an. trigesima perueniret, decesserit, Stichus libertas cõpetet, sed legatũ non dẽbitur. Nã fauore libertatis id [14]† receptũ est, vt mortuo Titio tps superesse vi deatur, [15]† quo impleto q̃ libertas contingeret, circa legatũ defecisse [r] cõditio visa est. duos hæredes, vnũ purè, alium sub conditione, seruo meo reliqui libertatẽ: tãdem defecit cõditio vnius hæredis: & sic non est his, diq̃ si alter adeat: fatis est, vt libertas. seruo relicta dẽatur: & sic erit liber. Fr. Acc.

m *Libertatem*, adita a cohærede hæreditate: alias nõ vt su. de hæred. instit. Trebatius. l. fin. & l. seq. licèt ibi aliter exponi possit. Acc.

n *Si Titium*,] facit ſ. e. l. si qs ita. & qd̃ ibi dixi. Acc.

o *Ita scripsit*] CASVS. Sempronius seruo suo Stichotelit quit libertatem cum Titius annorum triginta erit: & grauauit hæredem suũ, vt ei Stichoderet fundum: tunc temporis. ſ. decessit Titius antequam compleret triginta annos: & adhuc stabitur per tantum tempus, quo si Titius fuisset viuus, cõpleuisset triginta annos: & tunc Stichus erit liber. & hoc est fauore libertatis, secus in legato, quod erat relictũ eidem Stichoſub eodẽ tpe: nam extinguitur. Fr. Acc.

p *Expto*] manumisso, & sic prima dilatio intelligitur repetita: vt sup. de cond. & demõſt. l. quia. in prin. Acc.

q *Impleto*] quod est si de vltimo anno ætatis tum: vt j. eod. l. si ita fuerit libertas. secus in pecuniarijs relictis: vt su. de cond. & demonſt. l. nõ putabam. & de his dixi. sup. de min. l. 3. §. minorem. Acc.

r *Defecisse*] quia in eo est nullus fauor; sed in libertate sic: vt hic. & C. de fideicom. lib. l. fideicommissaria, & j. de statul. be. l. si seruus. Sed cõtra. C. quãdo dies leg. ced. l. ea his. vbi ea in legato dicit idem. Sed sol. vt ibi. ex qua etiam soluitur is de ali. leg. l. liberis. §. ab hæredibus. quæ est contra. Item contra sup. ad Trebel. l. Seius Saturninus. ibi non perit relictũ pecuniariũ: imo

6† P. Flo. addit.

7† P. Flo. deest ſ.

8† P. Flo. dicere.

9† P. Flo. filij tãcius perueniẽt ad libert.

10† P. Flo. & edict.

11† alij legunt. & si nulli liberi sint.

12† P. Flo. Iulianus.

13† Reddit. P. Flo.

14† P. Flo. deest id.

15† P. Flo. viderefe.

imò qđ plus est, statim mortuo onerato detur: sed ibi facta erat dilatio fauore eius cui relinquebatur. arg. sup. de vsur. l. in fideicommissi. §. cũ Pollidius. hic hîdis fauore. Item in libertate vî contra, vt amodò. s. non debeatur: vt C. eod. l. cum testõ, sed ibi incertum tps aliquus: hic certũ fuit positũ. Acc.

Idem lib. 62. 1 † Digest.

LEX XVII.

LIbertas, quæ in vltimum vitæ [2] † serui [2] tempus cõfertur, veluti, Stichus, cum morietur, liber esto: nullius momenti exiſtimanda est.

Hæc autem scriptura, Stichus, si Capitolium non ascẽderit, [b] liber esto: ita accipiẽda [c] est, si cum primum [d] potuerit, Capitoliũ [e] non ascenderit, illo .n. modo perueniet Stichus ad libertatem, [f] si facultate data ascendendi Capitolium, abstinuerit.

Hæc verba, ita vt, faciunt modum, & potest quis cõpelli ad modum implendum. B.

Hac scriptura testamenti, Pamphilus liber esto, ita vt [g] filijs meis rationes reddat: an sub conditione data libertas videretur, quæsitum est. Respondi, purè quidem datam libertatem: & illam adiectionem, ita vt rationes reddat, conditionem [h] libertati non injicere: sed [3] † quia manifesta voluntas testantis exprimeretur, cogẽdum esse [4] † eũ ad rationes reddendas. [i]

Pluralis locutio duorũ numero est contenta. Bart.

Post annos [k] indistinctè [l] liber esse iussus, post biennũ liber erit, idq. & fauor libertatis exigit, & verba patiuntur: [m] nisi aliud sensisse patrẽ familias manifestissimis rationibus is, à quo libertas relicta est, probauerit.

Idẽ li. 2. ad Vrseium Ferocẽ.

LEX XVIII.

QVi duos hæredes instituebat, post alterius mortẽ seruũ liberũ [n] esse iusserat: is, cuius ex morte libertas pendebat, viuo testatore decesserat. Sabinus respõdit liberum futurum.

Si tẽpus apponitur substitutio legati, incipit a morte testatoris. Bart.

Hæc conditio, * Cum moriar, liber esto, vitæ tempus [o] amplectitur, & idcirco inutilis esse vî. Sed melius est, hæc [5] † verba benignius interpretari, vt post mortem [p] suam videatur testator ei libertatẽ reliquisse. Sed multò magis hæc conditio, Ad annum [q] liber esto, ita [6] † accipi potest, Post annum, quã moriar, liber esto, & licèt hoc modo accipiatur, [r] Post annũ quàm hoc testamentum factum erit, liber esto, si euenerit, vt intra annũ testator decederet, [7] † inutilis non erit.

Favorabilis sensus in dubio accipiendus est.

Qui duos] CASVS. Instituit Titiũ, & Sempronium meos hîdes: & si Titius, qui erat vnus ex hîdibus, decederet, reliqui seruo meo libertatẽ. dî q si Titi⁹ decedat et testõre viuo, dẽbitur libertas seruo: & intelligas post aditã hîditatẽ ab alio hærede meo.

Hac conditio] Libertatem tibi reliqui cũ moriar, vî tpe vitæ meę tibi dẽti libertatẽ. s. tunc cum ẽm in articulo mortis, et sic esset inutilis: cũ hoc ego noluit: sed tã de æquitate dî post mortem meam tibi deberi libertatem. Sed ò reliqui libertatẽ seruo ad annum, sensus verborum est qđ vsque ad annum sit liber qđ esse non potest de iure: tamè ex æquitate interpretantur hæc verba, vt post annũ sit liber. Tertiò, post annum quo hoc testamentũ erit factum. sis liber, dî quòd hæc conditio non est inutilis, si contingat testatorẽ intra annum mori, qa ille erit liber cõpleto anno incepto à tempore testamenti conditi. Fran. Accursius.

Hic decidit qõ de qua apud Philosophũ Tauriã disputatũ fuisse, Gell. author & lib. 6. noc. Att. c. 13.

5 † P. F. Jest. hæc.

6 † P. Flo. vel ita.

7 † P. Flo. decedat.

a *Vita serui*] vt ff. e. l. fi. & C. de Latin. liber. to. circa princ. & ff. de statu lib. l. cũ hæres. §. 1. & ff. de cõdit. & demon. l. hæres meus. §. quãuis, non dantis libertatem, vt inf. eo. l. quidam. §. 2. item non hæredis, nec extranei: vt d. l. his meus. 1 & 2. respon. Sed cõtra, sup. qñ dies leg. sed l. si cum hæres, sed ibi in pecuniario relicto. Item contra, C. de hæred. instit. l. extraneum. Solu. vt ibi. Accurs.

3 † P. F. ita mẽ quia.

4 † P. F. fi hũt esse.

b *Non ascenderit*] si dixit, non ascenderit: accipitur, cum primum. & c. vt sup. de condit. & demonstr. l. hæc conditio. item secus, si dixit, si non ascendam: vt inf. eo. l. Stichus si codicillis. Acc.

c *Accipienda*] fauore libertatis. Accurs.

d *Primum*] non idem in stipul. hoc modò concepta: vt ff. de verb. ob. l. ita stip. quæ est contra. & plenè dixi sup. l. si quis cau. l. & si post tres.

e *Capitolium*] s. ascendere. Accur.

f *Ad libertatem*] Nisi voluntas defuncti alia sit: vt inf. e. l. fin. 2. respon.

g *Ita vt*] hoc est, quod facit modum.

h *Conditionem*] aliàs conditioni libertatis non nocere, & aliàs conditionem libertati non injicere. Acc.

i *Reddendas*] sic. n est in modo: vt not. C. de his, quæ sub mo. do. l. 1.

K *Post annos*] aliàs post annos: & tunc plana. & sic facit ff. de test. l. vbi. & inf. de ver. sig. l. inter illam. s. ita. aliàs post annum. & hîc plurale pro singulari pone. vel subaudi, vel biennium. & sic facit ff. supra de lega. 1. l. si ita relictum. §. fin.

l *Indistinctè*] id est, non determinando numerum annorũ. alij dicunt, non determinando incipiat currere ex die testamenti vel mortis, sed hoc soluitur in l. prox. §. fi.

m *Verba patiuntur*] pluralis. n. &c. vt d. l. vbi. & no. in dubio fauorabiliorem sensum accipi vt sup. de iure dot. l. nupturã. Acc.

n *Liberum*] nam in vim conditionis fuit relicta, quæ viuo testatore potuit impleri: vt hic. & C. de instit. & substit. l. si qs. & ibi dixi. Quid autem si ab hærede foret danda? Respõdem: vt inf. de fideicommiss. lib. l. cum verò, & l. si pro non scripta. & C. de cad. tol. fi. in primo item accipe hæreditatem aditam ab alio, vt diximus supra eod. l. cum seruus. Accurs.

o *Tempus*] nam vinus moritur, non mortuus. vnde ex vi verborum viuente testatore esset liber: & hoc testator noluit. & sic inutilis vî: vel etiam saltem tpe mortis statim ex vi verborum debet esse liber: sed hoc non vult ius, sed demum adita hæreditate: vt inf. e. l. testamento. Acc.

p *Mortem*] quia morte demum relicta confirmantur. Acc.

q *Ad annum*] vis verborum est, vt interim hinc ad annũ sit liber: non post. sed hoc non vult ius: quia ad diem dari non potest: vt inf. eo. l. libertas. & ideò fit hæc interpretatio. vt intelligantur verba ex die: quod esse potest: vt ff. eo. l. testamento manumissus. §. 1.

r *Accipietur*] huic verbo supponit inferior conditio, quæ à testatore posita si accipiatur hoc modo, quo superior. & sic post mortem: non tũ erit inutilis. quin anno transacto à die testamẽti conditi consequatur libertatẽ: & sic tria sũt sin. ii. ita ad annũ liber esto. Itẽ post qñ moriar liber esto. itẽ post annum. qñ hoc testamẽtum factũ erit, licet hæc vltima pars plus habeat vtilitatis, si contingat testatorem decedere dum post testamentum intra annum, vel etiam post annum

co. ti-

computetur ex die teſtamẽti Alij ẽ dani ſuppoſitũ verbo, accipiatur, per ſuperiorem primã cõditionẽ, ad annũ libet eſſo: quæ ſuperior ſi accipiatur hoc mõ, quo inferior non tũ erit inutilis, quin à die mortis anno cõputato cõperiat libertas: & hoc ex interpretatione, non ex vi verborũ, facit inſ. eod. l. ſi ita. Acc.

Idem lib. 1. ad Vrſ. Fer.

LEX XIX.

QVidam hęredem [a] ſuum rogauerat, vt ſeruũ manumitteret, deinde ſi hæres eum non manumiſerit, liberũ eum [1] † eſſe iuſſerat, eique legauerat. [2] † Licèt eum hæres non manumiſerit, pleriq; exiſtimant, hunc ex teſtamento libertatem [b] conſequi, ſecundum hoc, legatum quoque ei debetur. [c]

Meruiſſe videtur, qui non apparet demeruiſſe. Bart.

Africanus lib. 1. Quæſtio.

LEX XX.

SEruos legauit, & cauit ita, Rogo [3] † te, ſi promeruerint, dignos eſſe libertate exiſtimes. [d] Prætoris hæ partes ſunt, vt cogat libertatem præſtari, niſi quid tale hi ſerui admiſerint, vt indigni ſint, quò libertatem conſequãtur: non etiam vt talia officia [e] ab his exigantur, pro quibus libertatem mereri debeant, arbitrium tamen eius erit, qui rogatus eſt, quo tẽpore quẽque velit manumittere: ita, vt ſi viuus non manumiſiſſet, hęres eius ſtatim libertatẽ præſtare cogatur.

Dictio, imò, ponitur correctiuè. Bart.

Idem lib. 4. Quæſtio.

LEX XXI.

STichus, [f] imò Pamphilus liber eſto. Pamphilum liberum futurum reſpondi, quodammodo enim emẽdaſſe errorem ſuum [g] teſtatorẽ, idemque iuris fore, & [4] † ſi ita ſcriptum fuerit, Stichus liber eſto: immo Pamphilus liber eſto.

Quitatio tutoris valet, niſi inter ipſum, & eum, cui eſt facta, ſit colluſum, b. d. Bart. Lex ſequens plana eſt.

Idem lib. 9. Quæſtio.

LEX XXII.

QVi filium impuberẽ hæredem inſtituit, Stichũ ratione argenti, quod ſub cura eius eſſet, reddita, liberum eſſe iuſſerat, is ſeruus [5] † partem argenti ſubtractam cum tutore diuiſit, atque ita tutor parem [6] † [h] rationem adiecripſit. Conſultus, [i] an Stichus liber eſſet, reſpondi non eſſe liberum. Nam quod alioquin placet [7] † [k] ſi ſtatuliber pecuniam dare iuſſus, tutori det, vel ſi per tutorem ſtet, quominus pareatur conditioni, peruenire eum ad libertatem, ita accipiendum eſt, [8] † vt bona fide, & citra fraudem [l] ſtatuliberi, & tutoris id fiat: ſicuti & in alienationibus rerum pupillarium ſeruatur, [m] Itaq; & ſi offerente ſtatulibero pecuniam autori, [9] † in fraudẽ pupilli accipere nolit, [n] non aliter libertatẽ contingere, quã ſi ſeruus fraude careat. Eadẽque [10] † & in curatore [11] † iunt dicenda.

¶ Item quæſitum eſt, rationẽ argenti reddere iuſſus, in quẽ modum [12] † intelligendus ſit conditioni paruiſſe? id eſt, an ſi quædam vaſa ſine culpa [o] eius perierint, atque ita reliqua vaſa hæredi bona fide aſſignauerit, perueniat ad libertatem? Reſpondi, peruenturum: nam ſufficere ſi ex bono, & æquo rationem reddat, denique quam rationem bonus paterfamilias [p] reciperet, ea hæredi reddita impleram conditionem videri.

dib. inſtituen. l. ſi ita ſcriptum, quandoque non: vt C. de nouo Cod. compo ibi nimo & mutuam, &c.

Quæſitum.] CASVS. Titius habens filium impuberem, cum hærede inſtituit: & Stycho ſeruo libertatem reliquit, ſi reddidiſſet rationes argẽti, quod ſub cura eius fuit: tandẽ ille Stichus ſeruus partẽ argenti, qđ ſubripuerat, penũ tutore pupilli diuiſit: & tutor ſcripſit qualiter erãt bene reddituæ rationes ab illo ſeruo Stycho. q̃ituran ille ſeruus Stichus ſit liber: & dicẽdum non: nã ſicut in alienatione rerum pupillarium: ita hic exigitur bona fides Item ſtatuliber grauatus dare pupillo, ſi det eius tutori, ita demum liberat, & eſſe iur liber, ſi ſeruus & tutor fraude careant. ita & in noſtro caſu debebãt cauere in reddendis rõnibus q̃ non fuerint vſi fraude: & iõ ratio q̃ non reddita habetur. Vltimo dicit, qualiter dẽt eſſe ſeruus Stichus reddere rõnem agenti, vt efficiantur liber: & certè illud argẽtum, qđ hẽt de bonis pupilli debet ei reddere. & ſi quędam vaſa argẽtea amiſiſſet ſine dolo, & culpa, nõ tenetur ad ea: ſufficit enim ſi ex bono, & æquo rationẽ reddat. Fran. Accur.

1 † P. Fl. deeſt eũ.
2 † P. Fl. hæres eũ manumiſiſſet pleriq; &c.
3 † P. Fl. rogo, ſi promeruerint, dignos eos libertate &c.
4 † P. Fl. etiam-

a *Quidam hęredẽ*] alias quidã hęredem: & alias quædã hæredẽ: & alias q̃ fratrẽ hæredem. Accur.

b *Libertatem*] directam. & ſic fuit ſeruus teſtatoris: vt C. eo. l. ſeruo.

c *Deberet*] vt & ſup. eod. ſi quis ita ſit legatus, in prin.

d *Eros legauit*] Caſus. Legauit tibi ſeruos. & dixit, ſi d te promeuerint: rogo vt eos dignos libertate exiſtimes, i. vt eos manumittas. dicit Prætor coget te, vt eos manumittas: quaſi ſp præſumãtur digni. nili hi ſerui cõmiſerint aliquã delictũ q̃te, pp quod videantur indigni Secundo pone, q̃ dixit: quocunq; tpe vis manumittere quẽuis de iſtis ſeruis, dicit q̃ ſi tu viuus nõ manumiſiſti: hæres tuus cogeſt manumittere. Fr. A. d *Exiſtimes*] i. libertos eos facias. R. vel ſubaudi hic, manumittere eos Accur.

e *Officia*] ſeruitia: vt C. ã ne geſt. l. officio. & no. quemlibet pſumi bonũ niſi probet malus. ſic. ſ. e. l. teſtõ Cẽturio. in prin. & §. & ſ. ti. l. talis. §. ſi rotẽ. & ſ. de leg. 2. l. cum quidã. & C. de inof. teſt. l. omnimõdẽ arg. ſ. de le. 2. l. cã pater. §. rogo. & de rebus dub. l. rirum. .t.

5 † P. Fl. parte argẽti ſubtracta.
6 † P. Fl. partẽ etc. &c.
7 † P. Fl. placeat.
8 † P. Fl. non habent eſt.
9 † P. Fl. tutor.
10 † P. F. & de curatore dicenda.
11 † Seruanda. & dicenda.
12 † Intelligẽdum ſit nõ cõditioni, &c.

Tabernas] Caſus. Ego teſtor in teſtõ reliq̃ libertatẽ ſeruo hoc mõ. Stichus. in. o Paphilus eſto liber. quali ego teſtor emendare videar errorem circa Stichum, ideo erit. & ſi dixi. Stichus liber eſto, imo Paphil⁹ liber eſto: nã & hoc caſu Pamphilus erit liber prædicta rõne. Franc.

f *Stichus*] facit hoc ad quæſtionem, quam ſcripſi in Auth. de teſtt. §. quia verò. ibi in gl. ſed quid ſi illic. Accur.

g *Errorem ſuum*] ait Africanus, & no. imò correctiuè poni in libertatibus: ſic & in inſtitutionibus vt ſupra, de hære-

o *Culpa*] etiam leuiſſima, ſi cum mandato gerebat: vt C. mandat. l. à procuratore: alias ſecus regulariter: vt C. de negot. geſt. l. tutor: nã ita in ſeruo debet eſſe, vt ſi liber gereret: vt ſup. de pec. l. nõ ſolum. §. i. ſecus in liberto homine bona fide poſſ. qui de lara tãtum tenetur: vt inf. de acq. rer. dom. l. homo liber. in prin. Accur.

p *Paterfamilias*] ſic ſup. eo. l. ſi ita ſi ſcriptum.

Teſta-

Testamento.] CASVS. Manumissus in testō tāc fit liber, qñ adita est hrditas ex testō. & testm̄ tenet, vel ſ̄ institutus omisit ex testō ab intestato adiuit: & hoc est verū qñ libertas erat relicta purè: & sufficit, ꝙ ab vno adeatur hæreditas. Si aūt in diem, vel sub conditione relicta ē libertas, tunc competet libertas cum dies venerit, vel conditio Fran.

a *Hereditas*] vt C. eo. l. 2. Accur.

b *Omissa*] In fraudē: aliàs secus: vt C. si qs omiſ. sit causa testa. l. 1. in prin. & in fi

c *Vel*] pro saltem. Acd

Ab vno] vt & inf. eo. l. testamento. sup. eo. l. si legato seruo. §. fi. sic in tutela: vt sup. de testamentaria tutela. l. si nemo.

d *In diem*] id est, ex die. non ad diem: vt inf. eo. l. libertas.

e *Ex die*, sic in l. 9. §. vlt. sup. de hæte. inſt. C.

f *Extet erit*] sic inf. de ver. sig. l. cedere. & C. de cad. toll. l. finaute m. Accur.

Nominatim.] CASVS. Serui nominatim videnē manumissi etiam quando non nomen eorū ponitur: sed nomen officij. quod hēbant, vt si dicam. seruum meū pīctorem liberum esse volo, vel sic seruū meum dispensatorem liberum esse volo: vel simile. p qđ cognoscitur. Frā.

g *Nominatim*] facit l. e. l. nominatim. A.

h *Officio*] hæc differūt inter se: vt sup. de le. 3. l. legatis. §. 1. Ac.

i *Denotati*] vt ea demonstratio fundatur vice nominis. R. vt sup. si cert. pet. l. certum est. Accur.

k *Filius*] cum vnum solū filiū hēt: vt sup. de iib. & posthu. l. 2. & semꝑ subaudi, liber esto. si aūt nō apparet. de quo sēferit, obtinet. quod dī inf. e. l. cum ex pluribus.

Testamento.] CASVS. Libertas ex testamēto relicta tunc valet. cum hēreditas adiitur etiam ab vno, & in eo gradu erat relicta, & pure erat relicta Fran.

l *Gradu*] institutionis, vel substitutionis. sic sup de le. prælā. sed & si prodote. §. non omnis. Sed qd si ab instituto libertas, a substituto hæreditas relinquatur, existimē videtur non deberi libertas cum institutus non adeat. per l. illum. Sed arg. 5 sup. de leg 2. l. cum pater. §. ab instituto. sed respon. vt no C. si quis omiſ. cau testa. l. j.

m *Pure*] aliter quam secus: vt sup. eo. l. testamento. in fi. Ac.

n *Manumissus*] id est, manumitti iussus. arg. contra huic. l. C. eo. l. 3. Accur.

Martianus lib. 1. Instit.

LEX XXIII.

TEstamento manumissus ita demum fit liber, si testamentū valeat, & ex eo adita sit hæreditas, [a] vel si quis omissa [b] causa testamenti, ab intestato possideat hrditatē. ¶ Testamento libertas data competit, purè quidem data, statim quam adita fuerit hæreditas, vel [c] ab vno [d] ex hæredibus. Si autem in diem, [e] aut sub conditione libertas data est, tunc competit libertas, cum dies venerit, vel conditio extiterit. [f]

Serui nominatim videntur manumitti, etiam quando nō nomen eorum ponitur: sed nomen officij, quod habebant, veluti pictorem, aut pistorem, h. d. Franc.

Caius 1 † lib. 1. Respons.

LEX XXIV.

NOminatim [g] videntur liberi esse iussi, qui vel ex artificio, vel ex officio, [h] vel quolibet alio modo euidenter denotati [i] essent, veluti dispēsator meus, cellarius meus cocus meus, Pamphili serui mei filius. [k]

Libertas testamento relicta tunc valet, cum hereditas adiitur etiā ab vno, & in eo gradu erat relicta, & pure erat relicta. Fran.

Vlpianus lib. 4. Regul.

LEX XXV.

TEstamento liber esse iussus, tunc fit liber, cum adita fuerit hæreditas qualibet ex parte: si modò ab eo gradu, [l] quo liber esse iussus est, adita fuerit, & pure [m] quis manumissus [n] sit.

Si quis instituit aliquem, et substituit seruum cum libertate, & si primus hæres erit, legatum reliquit seruo non expressa libertate, seruus iste liber erit etiam isto casu.

Martia. lib. 1. Respon. 2 †

Diuus.] CASVS. Titius in testamento suo scripsit Sempronium hæredem. & si hæres non esset, substituit seruum suum Stichum cum libertate. Item si Sempronius erit hæres, reliquit legatum Stycho, dicitur quod videtur. & ei libertatem relinquere etiam in hoc casu. Fran.

o *Legatum erat*] hoc mō. si hīs &c. Acc.

p *Libertate*] i. nō habita mentione libertatis in legando. Ac.

q *Libertas*] habebit ergo legatū & libertatē, si hæres nō erit. quod erit ad rūte instituto: sed vt neutrū habere: vt C. de necess. ser. her. inſti. l. pe. §. illo. quæ est ī. Sol. hic vt repeti a condītio libertatis. q̄ erat apposita in substitutione: vt ī. de cōdi & dem. l. auia. & ī cōd. inſti l. cū seruus. Ac.

2 † P. P. regularū.

LEX XXVI.

DIuus Pius, & Diui fratres fauorabiliter rescripserunt, cum seruo cum libertate substituto legatum erat, [o] si hæres non esset, non adscripta libertate, [p] perinde haberi, atque si adscripta ei esset libertas. [q]

Paulus lib. 4. ad l. Aeliam Sentiam.

LEX XXVII.

QVi potuerunt 3 † apud consilium manumittendo ad libertatem perducere, [r] possunt etiam necessarium hæredem facere, vt hæc ipla necessitas probabilem faciat manumissionem. [s]

Seruus cui libertas relicta est, his duabus conditionibus hac l. expressis: vtroque casu liber erit, hoc auct.

Idem lib. sing. de iu. codicil.

LEX XXVIII.

STichus, [t] si codicillis eum non vetuero liberum esse, liber esto, sic est, ac 4 † si diceret. Stichus, si in Capitolium non ascendero, [u] liber esto, nā & hæres sic institui potest.

Licet testamentum rumpatur propter præteritionem liberorum: seruitamen quibus est data libertas in illo testamento, si per quinquennium fuerint in libertate, liberi remanebunt.

Scævola lib. 23. Digest.

LEX XXIX.

VXorem prægnantem repudiauerat, & alia du-

3 † P. Fl. Paulus, & aliàs Caius li. 1. rerum quotidianarū. seu aureorū.

r *Recusare*] qui numerantur ff. de iur. qui manu. non post. eadem & sup. tit. 2. l. si minor ann. viginti. & l. 1. ꝙ Acc.

s *Manumissionem*] l. cām manumissionis. Ego ē. si non ab fit aliqua de prædictis die. s. tit. 2. l. illud. §. 1. de iure institutionis licet. qđ aliàs nō liceret: vt ff. q ma pun. it. non poſſ. in prin. & §. licet Acc.

3 † P. Fl. potuerit.

t *Stichus*] CASVS. Ego testator dixi in testō. Stichus fit liber. si codicillis eum non vetuero esse liberū. dī ꝙ inde est. ac si dixissem, si in Capitoliū non ascendero. sit liber: nā vtroque casu me mortuo erit liber. si nō reuocaui in codicillis. vt in primo casu: vel si non ascendi Capitolium. vt in secundo. vltimo dicit. q hæres p. instituit sub aliqua de prædictis cōditionibus. Fr. Acc.

u *Non ascendero*] quæ conditio iecum habet mē mortuo: vt arg. inf. de verb. oblig. l. quicquid. §. fi. & de his dixi sup. eo l. libertas. §. j. Accur.

4 † P. Fl. atqui Iuſtitutionis iure licet qđ aliàs non liceret.

VXorem.] CASVS. Quidam habens vxorem prægnantē, eiecit eā de domo. accepit aliam: expulsa in aliqua domo voluit stare. & peperit postea partum. etecit forte ad aliqđ hospitale: aliquis recollegit eum. & tenuit eum. & nutriuit. pater illius pueri veniens ad mortē, sciebat de isto filio.

* Alc. li. 4. Di. p. c. 2.

filio quid esset an sit viuus, vel nō. instituit quendā alium hæredem. & de illo puero nihil dixit: reliquit seruis libertates. ille institutus adiuit hæreditatem. nunc hic puer venit & probat se filiū defuncti: & sic testm̄ ruptū dicit per p̄terit̄onē obtinuit. & sic hēt bona. modo q̄ritur, q̄d erit de libertatib. & dī, q̄ postq̄ serui steterūt, vt liberi p spatiū quiquēnij. amodo nō debēt reuocari in seruitutem. Fr.

a *Sublatus*] i. natus.

b *Vsque*] cū sequentibus iunge. Acc.

c *Ab eo*] s. patre.

d *Viuerum*] i. an esset viuus.

e *Non valere*] i quo præteritus est. vt Instit. de exhær. lib. in prin. Sed ō s. de iof. test l. sī institutus. s. fi. Sed ibi fuit mīs p̄teritio. q̄ hī p exhīdatione: vt Instit. de exhæt lib. §. mater, hic patris. Acc.

f *Studium*] dabūt tū vigiti aureos: vt arg. ī. de inof. test. l. Papin. & est hic spāre: alias ī. vt C. d fidei cō. l. eā ī. sed per auth. vī esse ius cōe. vt C. d lib. p̄te. au. h. ex eā. & facit C. d Ioff. test. l. cum ex causa.

SI *serui*] CASVS. Seruo meo iacēt ab hostib. capto possū relinquere libertatē: & reuersus ab hostibus hēbit eā. licēt neq mortis meę tpe. neq. testī fuerit meus: sed hostīū. A.

g *Reuersus*] s. iure postliminij, si reuersi fuerint. R. sic. & legatiui ī. d le. 1. l. id q̄d. & ad hoc ī. e. t. l. ab oib. §. et. & ī. ff. j. l. gñaliē §. hostiū seruo. & ī. fa. etc. l. pp.

h *Tempore*] ī. e l. ter mus. ī. tolue. vt ibi.

LIbertas] CASVS Libertas nō p̄t dari ad tēpus. ut sic: fis liber vīq. ad decē an. & si tale tempus apponitur, tollitur: & erit perpetua. & h. d. hæc l. cū l. ideoque. quæ est inf. p̄xi. quam continua cōiūcta. Fr. Acc.

i *Non potest*] vt sic relicta valeat: sed adiecto tpe valet libertas: vt ī. e l. idemq. quæ p̄t huic continuari sic su. de serui. l. 4. & su. de hær. inst. l. hæreditas. & de adopt. l. quæsitum. sed ex die potest dari: vt su. eo. l. qui duos. §. fi. & l. testamento manumissus. §. fin. & ī. eo. l. si ita, arg. cont. inf de reg. iur l. actus. Acc.

k CVm ex pluribus. Nullus] vt inf. de reb. dub. l. si fuerit. & hoc in directis. secundū quosdam. secus in fideicommissarijs: vt ī. de fla. ulib. l. Labeo. in fi. & C. de fideicō. lib. l cū inser. & l. penū. quæ sunt cōtra. quod nō placet: imō idem in fideicō. vt ī. de reb. dub. l. si quis de plurib. & dictæ leges in certis casib. loquuntur. secus si legetur Stichus: nec apparet de quo: vt sup. de leg. 1. l. si quis à filio. §. si quis. & sic est deterior condō libertatis: quod est speciale. Item non obstat. C. de verb. signif. l. cū quidā. quia ibi alternatiue: & sic ponitur vel. pro, &. Itē nec obstat. C. cōmunia de leg. l. fin. in prin. quia & ibi alio casu dicit. Itē ne. hic in dubio esse neutrū. sic ī. d testa. tut. l. duo. & d. l. de reb. dub. l. si fuerit. & su. de rei vē dica. l. si frumētum. §. fin. & de in diem addi. l. cū duo. in fi. & supra, de hæred. instit. l. in tempus. §. 1. sed videtur hodie hęc lex corrigi: vt Instit. de leg. §. libertas. & ī. ff. sed nec sed ibi de tali incertitudine dicit, quæ ad certitudinem reduci pōt. Item arg. contra. huic l. supra, de his quæ in testa. delen. l. 2. in fi. sed alio modo erat ibi dubium. Acc.

Libertatis qñq̄ deterior est condō

* In hunc locū Quī. li. 7. orat. inst. ra. de ambiguo.

CVm * ex pluribus eodē nomine seruis, vnus liber esse 7 † iussus, non appareat qui sit, nullus k liber est.

Existentia sui hæredis confirmat libertates. h. d. Bar.

Vlpianus lib. 65. ad Edictū.

LEX XXXIII.

SCiendum est, necessariò l hærede existente, quāuis se abstineat, tamen libertates competere, m si modò non in fraudem n legis Aeliæ Sentiæ datæ fuerint.

Idem 8† *Paul. li. 74. ad Edict.*

LEX XXXIV.

IDeoque o si ita scriptum fuerit, 9† Stichus vsque ad annos decem liber esto: temporis adiectio superuacua est. p

Idem lib. 50. ad Edictum.

LEX XXXV.

SEruius existimabat, ijs posse seruis dari testamento directam libertatē, qui vtroque tempore, & quo testamentum fit, & quo moritur, 10† in testatoris fuerint q potestate, quæ sententia vera est.

Cui relicta est libertas, si iuret decem operas se daturum filio meo, si iurat, erit liber, nō tamen tenetur ex iuramento, nisi iuret factus liber, idest post manumissionem. Bart.

Idem lib. 7. ad Plautium.

LEX XXXVI.

SEruum testō ita manumisi. Si iurauerit se Cornelio filio meo decem operas daturū, liber esto: quæritur, quid iuris sit? Et sciendum est, iurando seruum cōditionem

1 † P. F. vocatur. vsque, &c.

2 † P. F. sit.

*Ordo harū legū in P. F. & in uetustiss. Codicib. ita obseruat. vt l. si serui. sequat l. cū ex plurib. deinde l. sciendū. postremò Libertas. 6. P. F. est in potestate.

*Aut. Aug. li. 3. c. 3. ait in P. F. sequentes li. fuisse trāspositas, sed verū earum ordinē literis Græcis fuisse indicatū.

3 † P. Fl. ignorauit.

4 † P. F. & ignorātus.

5 † fauore

6 † P. F. testōris fuerunt, quæ &c.

7 † P. F. dest esse.

8 † ali. Vlpian. li. 4.

9 † P. F. sit

10 † P. F. testōris fuerunt, quæ &c.

a *Impune*] sic ff. de statulib. l. Stichus si heredi. & ad Treb. l. hæreditibus in fi. & su de condit. & demon. l. Mœuius. & dixi. sup. eo. l. si quis libertatem.

b *Non obligatur*] vt ff. de ope. lib. l. vt iurisiur. & ff. d lib. cau. l fi. & quatũ re. ac. non da. l. 1. §. quæ onerãdę, sed fallit. C. an ser ex suo fac. l. promissæ. Acc.

c *Nominatim Cõtinetur*] putà dixi in codicillis, ille quẽ i testõ noiabo vel noiauid liber esto ad qđ su. de cond. insti. l. in testamẽto. in prin. & sup. si cer. pe. l. certum est. & ff. e. l. nominatim. Acc.

Libertas] CASVS. Relinquo tali libertatẽ cum per leges licebit, tenet hæc datio. & erit liber. nisi leges prohibeant eũ posse manumitti. Q quãque faciunt. Fr.

d *Licebit*, licebit ãt, si leges ũ prohibeãt, vt su. ex qb. ca. l. nec non §. 1. prohibẽt. n. qfiq. vt sup. de ma. l. lege Flauia. statim ergo erit liber, si lex non prohibet. Ac.

Stichus] CASVS. Stichus seruꝰ meus, cũ eũ hæres alienauerit, liber esto, hæc datio libertatis si renet. & reddit tõnẽ, qa libertas in id ipsũ cõferi, quo alienus eẽt, nec vr aliud i statulibero, nã hĩs vẽdẽdo interim statuliberũ, aduenientẽ cõd. bñ fit liber. licèt reperiatur alienus. & hoc est tõ. quia factũ hęredis non pt perimere factũ defuncti. Postea dicit, libertas, & legatũ similia sũt in hoc, q virũq. relictũ sub condit. ñ debetur ante condi. Vltimò dicit, quidã i testõ reliquit libertatẽ seruis suis hoc modo, relinquo libertatem talibus seruis, cũ hæredes esse desierint. non valet talis donatio libertatis. Fran.

e *Libertas*] directa, vt. & C. e. l. seruo. ceu si dicat, nolo, q tertius seruitutem patiatur. vt inf. tit. 1. l. cum fidei. sed hæc ratio. quæ sequitur. non videtur bona. vt C. si man. ita fue. al. ne. ma. l. 2. sed hic aderat solius relinquentis voluntas. vbi vtriusque pacisscentis fuit. vnde succedit confit. etiam eo tempore. quo iam desiit esse tradentis. Acc.

f *Perimitur*] vt C. eod. l. statuliberis.

g *Eo modo*, Tribus modis expone. Primò. si hĩs meus Stichum alienauerit. lego decem eidem seruo. nam non valet quantum ad seruum. sed quantum ad emptorem. cui acquirit. sic: vt C de cad. tol. §. in nouissimo. Secundò sic. si hĩs meus Stichum alienauerit. eundẽ Stichum Titio lego: nã non valet, vt directo trãseat dominiũ in Titiũ, & sĩn hos duos fit similitudo inter hũc, & primũ casum l. Tertio sic. si hĩs meus Stichum alienauerit. lego Titio. & ita Iulianus. & Pomponius. & Scæuola. & Papinianus. & Paulus. & Vlpianus. & Modestinus. & Gaius. & Africanus. & Marcellus. &

postquam mortuus fuero, liber esto. dſ q̃ incepto xij. anno erit liber. secus si dixissem posi xij. an. sit liber. tandē reuertitur ad primum casum. & dicit, duodecimus annus dī statim cum incepit: & quantūcunq; trāsierit ex eo, semper est, siue vocatur annus, duodecimus: qui ergo iussus est esse liber duodecimo anno: omnibus diebus anni liber esse iussus est. Secundo ego testator sic dixi. Stichus seruus meus hæredi meo mille nummos anno, biennio, triennio postquam mortuus fuero, si soluerit, liber esto. Dicitur, q̃ Stichus non erit liber nisi lapsu triennij, & tunc soluerit prædictam pecuniam: si autem soluat prius, statim cum soluerit erit liber: quasi celeritas solutionis, quæ fit hæredibus, compensetur cum matura libertate, quæ datur. Tertio reliqui libertatem seruo Sticho intra annum, postquàm mortuus fuero: dicitur q̃ statim me mortuo erit liber: & adducit simile. ego testator sic dixi, tu Stichus sis liber si intra annū dederis hæredi meo x. Dī, q̃ me mortuo si statim soluas hæredi meo: eris liber. F. Ac.

xij. postquam ego mortuus ero, liber esto. verisimile est, in principio [a] duodecimi anni eum esse liberum: [b] nam mortuum hoc sensisse: & inter hos sermones, duodecimo anno, & post duodecim annos, multum [c] interest, & ita loqui solemus.

¶ Duodecimus annus est, cū quantumlibet ex duodecimo anno veniret, aut præterijsset: & qui duodecimo anno liber esse iubetur, omnibus dieb. anni liber esse iussus est.

¶ Sed si ita [d] sit scriptum in testamēto, Stichus seruus meus hæredi meo mille nummos anno, biennio, triennio, postquam ego mortuus fuero, si soluerit, satisve fecerit, liber esto: non poterit [1†] is seruus, nisi triennio præterito, liber esse: nisi præsentem eam pecuniam soluat, aut satisfaciat. [2†] compensanda [e] enim est hæredibus libertatis celeritas præmaturæ pecuniarū solutioni.

¶ Labeo scribit: [f] si sic libertas relicta sit. Stichus intra annum postquam mortuus fuero, liber esto: statim [f] eum liberum esse, nā & si ita sit scriptū, [3†] Si intra annum decem hæredi meo dederit, liber esto: statim soluendo eum liberū esse sine mora futurum.

Marcellus libro 16. Digest.

LEX XLII.

SI quis ita scripserit. Illū [g] Sillius [h] libertum esse volo: & seruus libertatem petere potest, & ille, vt habeat [i] libertum.

1† P. Flo. potest.

2† Cōponenda.

a Roma. & Ale. in l. qui bona. §. fi. in pen. col. sup. de dam. infe. dicūt istū tex. sin. ad hoc q̃ licèt alias promissio annua, vel in singulis annis, debeatur in fine anni: fallit fauore libertatis, vel alterius piæ causæ: quia tunc statim debetur. Bolo.

3† P. Flo. deest scriptum.

a *In principio*] annus ergo cœptus pro completo habetur, & vt dixi sup. eod. l. si scriptum. Sed contra inf. de verb. oblig. l. qui hoc anno. Sol. vt diximus C. quando dies lega. ce. l. 1.

b *Esse liberum*] quod est fauore libertatis, alias secus: vt sup. de leg. 1. l. si cui legetur. quæ est contra. Acc.

c *Afuturo*] vt & inf. de verbo. sign. l. inter illam. Accur.

d *Sed si ita*] scilicet, dies tantum: hic etiam conditio pecuniæ dandæ fuit apposita. Accur.

e *Compensanda*] aliàs compensanda, aliàs componenda. & dic, id est exæquāda sicut enim soluendo totum ante triennium completum libertatem consequi non potest: vt inf. de statulib. l. cum hæres. §. seruire. & l. si triennio: ita nisi statim completo triennio soluat, liber non erit, secundum quosdam. Sed certe imò videtur, quod etiam ante completum triennium, soluendo totum libertatem petere possit, vt hic innuit nisi præsentem. &c. & ī de sta. libe. l. statuliberos §. Stichus. & l. si pecuilium. §. quædam. dic ergo, sicut hæres non poterit eum cogere, vt præmaturè soluat. inf. de statulib. si seruus. §. Imperator. ita seruus faciendo seram solutionem non cogit hæredem ad præstandam libertatē. vel retento hoc sensu, quòd potest sante soluendo consequi libertatem: dic quòd hæres compensat maturam solutionem pecuniæ, quæ sibi fit, maturæ libertati quam dat & sic est plana. & pro hoc est dictus §. Stichus, in fine. sed ad l. de statulibe. l. si triennio. respondebis vt ibi. & ad aliam, cum hæres. dic quod in faciendo erat vt prædicto §. quædam.

f *Statim*] adita tamen hæreditate: vt supra, eodem. l. testamento. Accursius.

Modest. li. sing. de Manumiss.

LEX XLIII.

LIbertates directæ, & testamento, & codicillis testamento confirmatis [k] rectè dantur. fideicōmissariæ 4† & ab intestato, & codicillis non confirmatis relinqui possunt.

Si quis sub modo relinquit libertatē, statim adita hæreditate competit libertas: sed iudicis officio cōpellitur factus liber implere modum appositum in testamento. Bar.

Idem libro 10. Respon.

LEX XLIV.

MAenia decedens seruis suis Sacco [5†] & Eutychiæ, & Hirenæ sub conditione libertatem reliquit, his verbis: Saccus seruus meus, & Eutychia, & Hirene ancillæ meæ, omnes sub hac conditione liberi sunto, vt monumento [l] meo alternis mensibus lucernam accendant, & solemnia mortis peragant, quæro cum assiduè monumēto Mæuiæ Saccus, & Eutychia, & Hirene non adsint, an liberi esse possint? Modestinus respondit, neq; contextū verborum totius scripturæ, neque mentem testatricis eam esse, vt libertas sub conditione pœnæ [6†] suspensa sit, cum liberos eos monumento adesse voluerit, [7†] officio [m] tamen iudicis eos esse compellendos, testatricis iussioni parere, dixit. [8†]

Locutio coniunctiua compellit ad vtrunque implendum: secus in disiunctiua. h. d.

eodem. l. 2. Accursius.

4† P. P. & deicommissæ.

g *Illum*] seruum meum, vel alienum.

h *Illius*] extranei.

i *Habeat*] quod fit si ei ad manumittendum detur.

k *Libertates*] CASVS. Directa libertas potest dari in testamento, & in codicillis testamento confirmatis. fidei autem commissaria relinquitur ab intest. item in codicillis non confirmatis in testamento: vt hoc modo. Rogo eos, qui mihi succedent ab intesta. vt Stichum seruum manumittant, vel per similia verba. Franc.

5† nomine Sacco. P. F.

l *Testamento confirmatis*] quod fit expressè: vt C. de codicil. l. fiue. & tacitè, quando fiunt post testamentum: vt supra, de codicil. l. si quis cum nullum. §. testamento. sed ante facti non intelliguntur confirmari, testamento secundum has leges Item nec tunc quando nullum esset factum testamentum: vt supra, de codicillis, l. ante. & hic subijcit: sed hodie semper videtur confirmare: vt Instit. de codicillis. §. non tantum. & est sic supra, de testamen. tut. l. 3. & C.

6† P. P. de est pœnæ.

7† P. Flo. voluit.

8† P. P. de est dixit.

Lex quis] CASVS. Ego testator sic dixi. Stichum seruum meum Sempronij libertum esse volo. Dicitur, quòd per hæc verba Stichus potest petere libertatem. Item Sempronius potest petere, vt habeat eum in libertum: quod fiet, si tradatur ei ad manumittendum. Franc.

g *Illum*] seruum meum, vel alienum.

h *Illius*] extranei.

i *Habeat*] quod fit si ei ad manumittendum detur.

Libertates] CASVS. Directa libertas potest dari in testamento, & in codicillis testamento confirmatis. fidei autem commissaria relinquitur ab intest. item in codicillis non confirmatis in testamento: vt hoc modo. Rogo eos, qui mihi succedent ab intesta. vt Stichum seruum manumittant, vel per similia verba. Franc.

l *Testamento confirmatis*] quod fit expressè: vt C. de codicil. l. fiue. & tacitè, quando fiunt post testamentum: vt supra, de codicil. l. si quis cum nullum. §. testamento. sed ante facti non intelliguntur confirmari, testamento secundum has leges Item nec tunc quando nullum esset factum testamentum: vt supra, de codicillis, l. ante. & hic subijcit: sed hodie semper videtur confirmare: vt Instit. de codicillis. §. non tantum. & est sic supra, de testamen. tut. l. 3. & C.

Mæuia] CASVS. Quædam mulier reliquit libertatem tribus suis seruis sub modo, vt ipsi tres deberent apponere lucernam ad sepulturam eius alternis mensibus, & ibi vigilent. Dicitur, quod isti serui liberi erunt statim adita hære. & compellentur officio iudicis stare, & obedire dicto testatricis. Franc.

m *Vt monumento*] impropriè dicit conditionem cum modus fiat per vt, non conditio, vt inf. subijcit, & dixi sup. eo. l. libertas. §. 2. Accur.

m *Officio*] sic ī. de peti. hære. l. hæreditas. §. fi. & C. de relig. l. militis. & ī. de relig. l. si quis sepulchrum. §. sumptus funeris. & ī. de annu. lega. l. Quintus. Accur.

Idem libro 5. ad Edictum. 1 f

LEX XLV.

QVod vulgò dr, sub pluribus conditionibus data libertate, leuissimâ[a] conditionem spectandâ esse: ita verũ est, si separatim conditiones sint datæ. Quòd si cõiunctim datæ sint, nisi omnibus [b] paruerit, * liber non erit.

Pœna instricta post mortem testatoris, qui seruo libertatẽ in certũ tẽpus reliquerat, intra tẽpus illud nõ vitiat dationẽ libertatis, si antequàm tẽpus libertatis venerit, restitutus sit, & liberatus a bi lla pœna. Idem est, si heres necessarius sit institutus seruus. h.d.

Pompo. li 7. ex var. lectionib.

LEX XLVI.

ARisto Neratio Appiano rescripsit, si testõ liber esse iussus cum annorũ xxx. esset, ante quã ad eã ætatẽ peruenisset, in metallum dãnatus sit, ac postea reuocetur, [c] sine dubitatione cũ libertate legatum [d] ad eum pertinere, neque metallorũ pœna ius eius mutari: nec aliud, si hæres esset sub cõditione institutus: futurum. n. eum etiã necessarium.

Consecutus libertatem ex falsis codicillis, tenetur heredi dare xx. solidos. Idem dic de testamento falso, vel inofficioso pronunciato. h.d.

Paulus libro 6. Quæstio. 2 †

LEX XLVII.

CVm ex falsis codicillis per errorem libertas, licet non debita, præstita tamen ab hærede [e] fuisset, vigin ti solidos [f] à singulis hominibus inferendos esse hæredi Princeps constituit.

¶ Sed & si conditionis implendæ gratia seruum [g] institutus [h] manumiserit, ac postea filius de inofficioso agendo 3 † obtinuerit, [i] vel testamentum falsum fuerit pronũciatum, consequens erit 4 † dicere, idem [k] & in hac specie fieri, quod in falsis codicillis constitutum est.

Seruus efficitur communis libertus familiæ illius, qui eũ in testamento voluit a socio manumitti, & eius, qui eum manumisit. h. d.

Idem libro 10. Quæstio. 5 †

LEX XLVIII.

SI socius testamento ita libertatem dederit. Pamphilus, si eũ socius manumiserit, liber esto. Seruius respondit, socio manumittente communem fieri libertum familiæ [l] testatoris, 6 † atq; manumissoris. Neque enim nouum aut incognitum est, vario iure [m] communi mancipio libertatem obtingere.

Idem Papin. lib. 8. Respon. 7 †

LEX XLIX.

TEstamento militis ita manumissam, Samiam [n] in libertate esse iussi, directam libertatem [o] 8 † iure militari accepisse placuit.

Idem libro 7. aliàs 9. Respon.

LEX L.

QVod Diuo Marco pro libertatibus conseruandis placuit, [p] locum habet irrito ¶ testamento facto, si bona sibi addici. & hoc est verum quando testamentum est irritum pronuntiatum, & sic hæres institutus non vult adire. & creditores volunt vendere hæc bona. secus autem esset si hæreditas vacaret hærede aliquo non existente, vt quia nullus institutus fuerit: nec aliquis alius veniat ab intesta. nam tunc defertur fisco. Secundo dicit, quod serui quibus relicta est libertas in testamento, debebunt cauere illi qui hæc bona accipit. quod autem in fine dicit, expone vt in glo. Franc. Accur.

---

a *Leuissimam*] quæ sit hæc dixi. ſ. eo. l. in libertatibus. Acc.

b *Omnibus*] secus in disiunctis: vt habes hæc omnia supra de condi. instit. l. 5. & Instit. de hæred. instit. §. si plures. & sup. de conditio. & demon. l. cum pupillus § disiuncto. Accur.

3 † P. Flo. lib. pãdectarum.

* Cõcord. text. in c. pe. ext. de vita & honesta. cler. li. 6. & in cle. in plerisque. & ibi glo. & Doc. de elect.

A *Aristo*] CASVS. Seruo relicta est libertas cum erit xxx. ann. interim propter delictum, quod fecerat, damnatus est in metallum. & tandem restitutus. Dicitur quòd pœna imposita non nocet, quin statim cum erit xxx. an. consequatur libertatem, & legatum, si quod erat ei relictum. Idem § est institutus hæres sub cõdi. & interim hanc pœnam habuit, & tandem restitutus fuit. nam veniente condi. erit liber, & hæres necessarius. Fran. Ac.

c *Reuocetur*] restitutione à Principe impetrata Accur.

d *Legatum*] libertatis, vel alia res ei erat legata. & faci. instit. de hæred. qualit. & differ. §. in extraneis. & C. qui non pos. ad lib. peruc. l. 1. Accur.

C *Vm ex falsis*] CASVS. In codicillis relicta est libertas seruis danda ab hærede, vel legatario, & præstita est. postea apparent codicilli falsi. Dicitur quod non reuocatur libertas, sed quilibet manumissorum dabit viginti aureos huic hæredi, vel legatario. Sed si fuerit extraneus hæres institutus sub condi. si manumiserit seruum meum proprium: & manumisit, & sic fuit hæres: tandem autem euicta est hæreditas per filium defuncti, & ruptum testamentum perquerelam, vel aliàs apparet testamentum falsum: dicitur quòd non reuocabitur libertas data seruo. & sic quo ad hoc est similis hic casus superiori. tamen in alio discordant: quia in superiori dantur xx. solidi à quolibet manumissorum: sed hic verum pretium manumissi præstatur. Franc.

2 † P. P. Papinianus.

e *Ab herede*] vel etiam à legatario: vt C. de fidcicom. lib. l. 2. & sup. de iure pa. l. pen. §. j. Accur.

f *Solidos*] sup. de mino. l. si mulier. cõtra. Solu. alio casu ibi loquitur. Accur.

g *Seruum*] suum proprium. Azo.

h *Instituat*] hæres. Azo.

i *Obtinuerit*] alias tenuerit, id est, obtinuerit. Azo.

k *Idem*] quo ad hoc, vt non reuocetur libertas: sed xx. aurei hoc casu non præstantur: sed verum pretium serui conditione ex lege à manumisso soluitur: vt ſ. de inoffi. test. l. ſ sub hac conditione. item ad primum casum. & ad secundum quibus dicitur ex falsis codicillis & falso testamento libertatem datam non reuocari est contra. C. de petitio. hæred. l. fin. §. pen. Sol vt ibi. & fac. sup. de inof. testa l. Papinianus. §. fin. & l. seq. & C. de inoffi. test. l. cum ex causa. Accur.

3 † P. P. tenuerit.

S *Iterum*] CASVS. Duo socij habebãt seruum communem. vnus eorum in testamento suo reliquit libertatem huic seruo communi sub tali cõ. puta, si manumittatur à consocio meo, ille sit liber ex testamento vnius partim. dicitur. & si alter socius manumittat erit liber: & sic partim erit liber ex testamento: partim inter viuos ex manumissione facta ab illo. Franc.

4 † P. Flo. erit. idem in hac specie fieri.

5 † Aliàs seq.

l *Familiæ*] testatoris si non habeas in tex. Accur.

m *Vario iure*] ex vltima voluntate & inter viuos, vt hic fuit, & C. de seruo communi manu. l. 1. §. his itaque.

T *Testamento*] CASVS. Testamento militis inuenitur manumissio facta hoc modo. Samiam liberam esse iussi. quæritur, an sit directa libertas relicta huic Samiæ: an per fideicommissum? & dicitur, & fauore militis est directa. Fran.

6 † P. P. Flo. decst, testatoris.

7 † P. P. 6.

n *Samiam*] proprium nomen. Accur.

o *Iure militari*] vt & C. de test. milit. l. ex his. sed in priuato esset fideicom. argum. sup. de dona. l. ex hac.

8 † P. P. iure militia cepisse.

Q *Vod Diuo*] CASVS. Causa libertatum conseruandarum relictarum in testamento constitutio Diui Marci admittit eum, qui petit bona sibi addici. & hoc est verum quando testamentum est irritum pronuntiatum, & sic hæres institutus non vult adire. & creditores volunt vendere hæc bona. secus autem esset si hæreditas vacaret hærede aliquo non existente, vt quia nullus institutus fuerit: nec aliquis alius veniat ab intesta. nam tunc defertur fisco. Secundo dicit, quod serui quibus relicta est libertas in testamento, debebunt cauere illi qui hæc bona accipit. quod autem in fine dicit, expone vt in glo. Franc. Accur.

p *Placuit*] bona addici debere: vt Insti. de eo cui libe. cau. bo. addi. §. 1.

q *Irrito*] me nunc hærede existente ex eo: vt sup. de inofficio testam. l. 1. in fine.

Vendi-

a *Vendita*]ideſt,vendenda à creditoribus. Acc.
b *Non habere*]vt & inf.tit.1.l ergo.§.ſi bona.
c *Suſcipiant*]& aliàs ſuſcipiantur.i.ſuſcipi poſſint. Ac c.
d *Declarauit*]dicta conſtitutio. Accur.
e *Beneficium*]additionis,& dic caſum, vt ff. titu.1.l. ergo.§.1.in princ. & fm hoc deſiderant hæredes teſtitui,vt abſtineant vel repudient,vel pone ſecundo.vt ff.titu.1.l.ergo.§.13 fi.& fm hoc dices hoc beneficium. ſ.libertatis. ſed fm hoc deſiderant hæredes teſtitui ad adeũdũ & qđ ſubijcit minorib.&c. ſunt ablatiui abſoluti fm vtrunque caſum, & facit C. eo.l.fin.

1† Venũ itura ſint, & P. F. venitura.
2† P.F.vacantib.fiſco vindicatis.
3† debitã idoneam &c.
4† P.F.liberos.
5† extraneos.
6† P.F.ꝑfitutum.
7† P.F.an ſeruetur.

Teſtamento ſuo] CASVS. Centurio in teſtõ ſuo prohibuit ſeruos ſuos vẽdi,& dixit:prout quiſque meruit ſ. manumittatur. Dicitur.q̃ omnes erunt liberi.ſi nemo eorũ offendiſſet defunctum, ſi autem quidam eorum offenderint, illi non erunt liberi: alij ſic.

8† P.F.de eſt autem 9† P.F.de eſt in.

¶ *Cum ita*] Quidam in teſtamẽto reliquit libertatem ſeruis ſuis hoc modo, ſerui qui ſine offenſa fuerint, liberi ſint. dic, quod hæc conditio ſic debet intelligi, vt ſeruus illi non veniant ad libertatem, quos dñs remouerat ab adminiſtratione. cũ eſſent tãquam ſuſpecti ſui caſtaldi. Fr.

10† P. F. cuius.
11† P.F. aut ab honore.
12† P. F. Paulus li. 22. Qõ.
13† In P. F. dcẽ Verus, & Antonin. Aelius Seuerus.

Mortuo ſenio] CASVS. Miles in teſtamento dixit, Stephanum ſeruũ meũ liberum eſſe volo. Dicitur, quod per hæc verba, directa libertas dr data, & erit liber adita hæreditate, ſed ſi poſtea ex interuallo dixit teſtator, volo th vt cum hærede meo ſit quouſq; iuuenis ſit, & ſi contempſerit, vel noluerit, iure ſeruitutis teneatur: per hæc verba non reuocatur libertas. Vltimo dicit idem eſt in pagano, vt licèt talia verba dixerit, non reuocetur libertas. Fr.

1 Et inde ꝓ priuatus, aut remotus ab aliquo officio ñ pt iterũ adiud aſſumi, vt eſt tex. in l.2. C.d diu. offi. li. 12. & in ſi. no ta. Bart. l. 2. pillum tex. cũ gl. C. de manum. vindic. quo in Pan. ſit. notant. de renuntia.

Mortuo ſenio] CASVS. Miles in teſtamento dixit, Stephanum ſeruũ meum liberum eſſe volo, vel iubeo, adita hæreditate libertas competit, & ideo ea, quæ poſtea adiecta

a *Vendita*]ideſt,vendenda à creditoribus. Acc.
b *Non habere*]vt & inf.tit.1.l ergo.§.ſi bona.
c *Suſcipiant*]& aliàs ſuſcipiantur.i.ſuſcipi poſſint. Ac c.
d *Declarauit*]dicta conſtitutio. Accur.
e *Beneficium*]additionis,& dic caſum, vt ff. titu.1.l. ergo.§.1.in princ. & fm hoc deſiderant hæredes teſtitui,vt abſtineant vel repudient,vel pone ſecundo.vt ff.titu.1.l.ergo.§.13 fi.& fm hoc dices hoc beneficium. ſ.libertatis. ſed fm hoc deſiderant hæredes teſtitui ad adeũdũ & qđ ſubijcit minorib.&c. ſunt ablatiui abſoluti fm vtrunque caſum, & facit C. eo.l.fin.

1† Venũ itura ſint, & P. F. venitura.
2† P.F.vacantib.fiſco vindicatis.
3† debitã idoneam &c.
4† P.F.liberos.
5† extraneos.
6† P.F.ꝑfitutum.
7† P.F.an ſeruetur.

Teſtamento ſuo] CASVS. Centurio in teſtõ ſuo prohibuit ſeruos ſuos vẽdi,& dixit:prout quiſque meruit ſ. manumittatur. Dicitur.q̃ omnes erunt liberi.ſi nemo eorũ offendiſſet defunctum, ſi autem quidam eorum offenderint, illi non erunt liberi: alij ſic.

8† P.F.de eſt autem 9† P.F.de eſt in.

¶ *Cum ita*] Quidam in teſtamẽto reliquit libertatem ſeruis ſuis hoc modo, ſerui qui ſine offenſa fuerint, liberi ſint. dic, quod hæc conditio ſic debet intelligi, vt ſeruus illi non veniant ad libertatem, quos dñs remouerat ab adminiſtratione. cũ eſſent tãquam ſuſpecti ſui caſtaldi. Fr.

10† P.F. cuius.
11† P.F. aut ab honore.
12† P.F. Paulus li. 22. Qõ.
13† In P.F. dcẽ Verus, & Antonin. Aelius Seuerus.

Mortuo ſenio] CASVS. Miles in teſtamento dixit, Stephanum ſeruũ meum liberum eſſe volo, vel iubeo, adita hæreditate libertas competit, & ideo ea, quæ poſtea adiecta

a *Vendita*]ideſt,vendenda à creditoribus. Acc.
b *Non habere*]vt & inf.tit.1.l ergo.§.ſi bona.
c *Suſcipiant*]& aliàs ſuſcipiantur.i.ſuſcipi poſſint. Ac c.
d *Declarauit*]dicta conſtitutio. Accur.
e *Beneficium*]additionis,& dic caſum, vt ff. titu.1.l. ergo.§.1.in princ. & fm hoc deſiderant hæredes teſtitui,vt abſtineant vel repudient,vel pone ſecundo.vt ff.titu.1.l.ergo.§.13 fi.& fm hoc dices hoc beneficium. ſ.libertatis. ſed fm hoc deſiderant hæredes teſtitui ad adeũdũ & qđ ſubijcit minorib.&c. ſunt ablatiui abſoluti fm vtrunque caſum, & facit C. eo.l.fin.

1† Venũ itura ſint, & P. F. venitura.
2† P.F.vacantib.fiſco vindicatis.
3† debitã idoneam &c.
4† P.F.liberos.
5† extraneos.
6† P.F.ꝑfitutum.
7† P.F.an ſeruetur.

Teſtamento ſuo] CASVS. Centurio in teſtõ ſuo prohibuit ſeruos ſuos vẽdi,& dixit:prout quiſque meruit ſ. manumittatur. Dicitur.q̃ omnes erunt liberi.ſi nemo eorũ offendiſſet defunctum, ſi autem quidam eorum offenderint, illi non erunt liberi: alij ſic.

8† P.F.de eſt autem 9† P.F.de eſt in.

¶ *Cum ita*] Quidam in teſtamẽto reliquit libertatem ſeruis ſuis hoc modo, ſerui qui ſine offenſa fuerint, liberi ſint. dic, quod hæc conditio ſic debet intelligi, vt ſeruus illi non veniant ad libertatem, quos dñs remouerat ab adminiſtratione. cũ eſſent tãquam ſuſpecti ſui caſtaldi. Fr.

10† P.F. cuius.
11† P.F. aut ab honore.
12† P.F. Paulus li. 22. Qõ.
13† In P.F. dcẽ Verus, & Antonin. Aelius Seuerus.

Mortuo ſenio] CASVS. Miles in teſtamento dixit, Stephanum ſeruũ meum liberum eſſe volo, vel iubeo, adita hæreditate libertas competit, & ideo ea, quæ poſtea adiecta

na 1† vẽdita 2 ſint. alioquin 2† vacãtibus bonis fiſco vendicatis, non habere b conſtitutionem locum, apertè cauetur. Seruos autem teſtamento manumiſſos, vt bona ſuſpiciãt, c iure cautionem 3 † idoneam offerre, non minus, quàm cæteros defuncti 4 † libertos, aut 5 † extraneos declarauit. d Quod beneficium e minoribus annis hæredibus ſcriptis, auxilium bonis præſtitum 6 † more ſolito deſiderantibus, non aufertur. 7 †

Idem lib.8. aliàs 14. Reſpon.

LEX LI.

TEſtamento Centurio ſeruos ſuos venire prohibuit, ac petijt, f prout quiſque meruiſſet, eos manumitti. Libertates vtiliter datas reſpondi: cum ſi nemo ſeruorum offenderit, g oẽs ad libertatem peruenire poſſint: quibuldam aũt 8 † p offenſam excluſis, reſidui in libertatem perueniãt. ¶ Cum ita h in 9 † teſtamento adſcriptum eſſet, Serui qui ſine offenſa fuerunt, liberi ſunto: conditionem adſcriptam videri placuit, 10 † eiuſque interpretationem talem faciendam, vt de ijs in libertate danda cogitaſſe non videatur, quos pœna coercuit, & 11 † ab honore adminiſtrandi, vel adminiſtrandæ rei negotio i remouit.

Papinianus li. 12. Reſp. 12 †

LEX LII.

IMperatores Verus, & Antoninus 13 † Miliſenio Frõtoni. Teſtamento militis his verbis adſcripta libertate, Stephanum ſeruum meum liberum eſſe volo, vel iubeo, adita hæreditate libertas competit, & ideo ea, quæ poſtea adiecta

na 1† vẽdita 2 ſint. alioquin 2† vacãtibus bonis fiſco vendicatis, non habere b conſtitutionem locum, apertè cauetur. Seruos autem teſtamento manumiſſos, vt bona ſuſpiciãt, c iure cautionem 3 † idoneam offerre, non minus, quàm cæteros defuncti 4 † libertos, aut 5 † extraneos declarauit. d Quod beneficium e minoribus annis hæredibus ſcriptis, auxilium bonis præſtitum 6 † more ſolito deſiderantibus, non aufertur. 7 †

Idem lib.8. aliàs 14. Reſpon.

LEX LI.

TEſtamento Centurio ſeruos ſuos venire prohibuit, ac petijt, f prout quiſque meruiſſet, eos manumitti. Libertates vtiliter datas reſpondi: cum ſi nemo ſeruorum offenderit, g oẽs ad libertatem peruenire poſſint: quibuldam aũt 8 † p offenſam excluſis, reſidui in libertatem perueniãt. ¶ Cum ita h in 9 † teſtamento adſcriptum eſſet, Serui qui ſine offenſa fuerunt, liberi ſunto: conditionem adſcriptam videri placuit, 10 † eiuſque interpretationem talem faciendam, vt de ijs in libertate danda cogitaſſe non videatur, quos pœna coercuit, & 11 † ab honore adminiſtrandi, vel adminiſtrandæ rei negotio i remouit.

Papinianus li. 12. Reſp. 12 †

LEX LII.

IMperatores Verus, & Antoninus 13 † Miliſenio Frõtoni. Teſtamento militis his verbis adſcripta libertate, Stephanum ſeruum meum liberum eſſe volo, vel iubeo, adita hæreditate libertas competit, & ideo ea, quæ poſtea adiecta

ſunt, k Sic tamen vt cum hærede meo ſit, quouſque iuuenis ſit, quòd ſi noluerit, aut contempſerit, iure ſeruitutis teneatur: ad reuocandam libertatem, quæ competit, non ſunt efficacia. l Idem m 14 † in paganorum teſtamentis obſeruatur.

Ius conſiſtens in dando, nõ poteſt impleri per perſonã curatoris adulti. Bart.

Idem Paulus lib.15. Reſpon.

LEX LIII.

LVcius Titius ſeruo libertatem dedit, ſi rationem actus ſui ex fide n reddidiſſet 15 † Caio Seio filio ſuo. Cum annos pubertatis egreſſus o fuiſſet Caius Seius, à curatoribus eiuſdem p conuentus ſeruus 16 † apud iudicem, oĩbus ſatisfecit: exacta cautione q à curatoribus, pronuntiatum eſt, liberum eum eſſe. nunc Caius Seius, filius teſtatoris negat curatoribus ſuis rectè pecuniam illatam eſſe. quæro, an iure ſoluta ſit quantitas? Paulus reſpondit, curatoribus quidẽ adoleſcẽtis 17 † reliquationem, r vt conditio teſtamento adſcripta impleatur, non iure exſolutam videri, ſed ſi præſente s adoleſcente pecunia illata eſt, vel in ratione 18 † eius relata, impletam conditionem videri, ac ſi ipſi ſoluta fuiſſet.

Error in ſyllaba nõ nocet. B.

Sceuola lib. 4. Reſp.

LEX LIV.

QVi habebat * ſeruum Cratiſtum, teſtamento ita cauit: ſeruus meus Cratinus liber eſto, quæro, an ſeruus Cratiſtus ad libertatem peruenire poſſit, cum teſtator ſeruũ Cratinũ non habebat:

ſunt, k Sic tamen vt cum hærede meo ſit, quouſque iuuenis ſit, quòd ſi noluerit, aut contempſerit, iure ſeruitutis teneatur: ad reuocandam libertatem, quæ competit, non ſunt efficacia. l Idem m 14 † in paganorum teſtamentis obſeruatur.

Ius conſiſtens in dando, nõ poteſt impleri per perſonã curatoris adulti. Bart.

Idem Paulus lib.15. Reſpon.

LEX LIII.

LVcius Titius ſeruo libertatem dedit, ſi rationem actus ſui ex fide n reddidiſſet 15 † Caio Seio filio ſuo. Cum annos pubertatis egreſſus o fuiſſet Caius Seius, à curatoribus eiuſdem p conuentus ſeruus 16 † apud iudicem, oĩbus ſatisfecit: exacta cautione q à curatoribus, pronuntiatum eſt, liberum eum eſſe. nunc Caius Seius, filius teſtatoris negat curatoribus ſuis rectè pecuniam illatam eſſe. quæro, an iure ſoluta ſit quantitas? Paulus reſpondit, curatoribus quidẽ adoleſcẽtis 17 † reliquationem, r vt conditio teſtamento adſcripta impleatur, non iure exſolutam videri, ſed ſi præſente s adoleſcente pecunia illata eſt, vel in ratione 18 † eius relata, impletam conditionem videri, ac ſi ipſi ſoluta fuiſſet.

Error in ſyllaba nõ nocet. B.

Sceuola lib. 4. Reſp.

LEX LIV.

QVi habebat * ſeruum Cratiſtum, teſtamento ita cauit: ſeruus meus Cratinus liber eſto, quæro, an ſeruus Cratiſtus ad libertatem peruenire poſſit, cum teſtator ſeruũ Cratinũ non habebat:

per verbum voloio pagano fideicom. vt Inſti. de fideic. re. per fideicom. ſ. ſi vel verius vtrobique fuit fideic. vnde quod ſupdicit, competit ſcilicet per fideicom.

14† P.F. idẽ & in-

L *Verus*]CASVS. Relinquo libertatem ſeruo meo ſi rõnẽ actus ſui reddiderit Caio Scio filio meo. cũ annos pubertatis egreſſus fuiſſet Caius Seius, tunc curatores Caij conuenerunt ſeruũ. & coram iudice ſeruus oĩa reliqua ſoluit curatoribus. Caij & ſeruus pronũciatus eſt liber. Caius aũt negat pecuniã teſte ſolutã curatoribus.

15† P.F. dediſſet.

Reliquationem] id eſt rationem reliquorum. vel ideo, quia partem iam rediderat. Accur.

16† P.Pl. Seruus, ẽt apud iudicem oĩb. &c.

Præſente] operatur præſentia conſenſũ, ſic ſup. de euict. l. ſi dictum. ſ. antepe. & infra de cõfeſſ. certum, §. pen. Acc.

Qui habebat]CASVS. Habebam ſeruum nomine Cratinum. dixi in teſtamẽto. Cratiſtus meus ſit liber. Dicitur, q̃ iſte Cratinus erit liber. licèt eum nominaverim Cratiſtum, & in ſyllaba erraui.

Adde ad tex. hũ fac. quia etiã error huiuſmodi de quo in tex. nõ vitiat inſtrumentũ in cuius corpore. de fi. inſtr. extra. Bal.

¶ *Scripſi*]Inſtituerant quoſdam hæredes in teſtamento. & libertatem ſeruis reliquerant. nunc hæredes ante, quàm adeant hæredi. fecerunt pactum cum creditoribus hereditarijs, vt certa pecuniæ debiti eſſent contenti. & ſic adiuerunt hæredit. Dicitur, q̃ libertates relictæ in teſtamento tenent,

si testator non habuit consilium fraudandi creditores. Fr.

a *In syllaba*] sic. C. de testa. l. quoniã. & Instit. de leg. §. si quis in nomine, & C. de formu. l. 1. & 2. & 3. de statu. ho. l. Imperator. Sed arg. contra, sup. de leg. 1. l. 4. Acc.

b *Cõtenti essent*] qđ pactũ valet, vt 3. de pac. Liuius. §. si ante.

c *Consilium*] quod sufficit in fideicommissis, sed in directis necessarius est etiã euẽtus. vt C. qui ma. non poss. l. 1. & si. sed quis hoc petet? creditores non, quia pepigerunt, hæredes non. vt C. de ser. pig. da. ma. l. si creditoribus, & ita erit mirũ, q̃ non tenent libertates, vt Instit. qui. ma. non poss. in princ. & tamen nemo potest hoc allegare. Acc.

2† P. F. cõ petierũt.

Libertate] CASVS. Titius reliquit libertatem directam seruo suo, & daret Stichum absentem in vicarium. Dr, quòd si seruus nõ potest dare vicarium: tamen erit liber. idem esset, si per fideicommissum dedisset ei libertatem, & hoc quod dixi in seruo testatoris, idem etiã dicas si esset seruus hæredis. secus autem esset, si hæres esset grauatus emere seruum. & manumittere, si daret x. seruus ille hæredi, de quib. dece emeret, nã si ille seruus non potest dare decẽ hæredi: nunquam hæres compellitur ad emendum, & postea manumittendum. Fran.

3† P. Plo. Marcel.

d *Libertate sub conditione*] mixta, puta si det vicarium absentem, vt C. de cond. in ser. l. si & facit. l. 3. & de instit. & substit. l. 2. & de necessa. hære. instit. l. fi.

e *Perueniet*] nisi appareat, q̃ testator noluit eũ esse liberum, nisi conditio impleta fit, vt §. eo. l. fi. Acc.

f *Per fideicommissum*] primo ergo casu directo fuit relicta.

g *Redimendos*] rogo te hæredem, vt Sichum, & Pamphilũ emas, & manumittas, si dederint tibi decem, cum quibus eos emas. Acc.

4† P. F. ñ rogaret. Alias nõ progaret i quibus casibus nõ.

h *Non inuitus*] alias non iustè. Accur.

i *Parere*] i. dari x. ad redemptionem.

k *Perciperet*] de bona hæredis. Accur.

l *Non erogaret*] idest sed hunc solũ Cratistum? Respondi, nihil obesse, quòd in syllaba [a] errasset.

¶ Scripti testamẽto hæredes, ante aditã hæreditatem pacti sunt cum creditoribus, vt parte dimidia contenti essent, [b] & ita decreto à Prætore interposito hæreditatem adierunt. quæro, an libertates in eo testamento datę cõpetierint? † Respondi, si testator fraudandi consilium [c] non habuisset, competere libertates.

Conditio non impedit cõpetere libertatem, si non stat per seruum, cui relicta est libertas quin cõditionẽ adimpleat. h. d.

Martianus lib. 2. Fideic. [2]†

LEX LV.

Libertate sub condi ione [d] data, huc iam decursum est, vt si per statu liberum non stet, quo minus conditioni pareat, quamuis nec per hæredẽ quidem stet, [e] tamen ad libertatem perueniat. [f] Quod credo responderi oportere, & si per fideicommissum [f] vtique hęreditarijs seruis libertas data fuerit. Non absurdè, & de hęredis seruis idem dicetur.

Si hæres grauatus est emere seruum, & manumittere, si seruus ille x. daret, seruo x. nõ dante, non perueniet ad libertatẽ, & cõsidera differentiam inter istum casum, & superiorem, quia non sunt contraria.

¶ De his autem, quos redimendos [g] habebit, non [3]† iniuste hæres dubitamus, si quidem eo casu iniquum erit, hæredem perinde compelli debere redimere eos, atque si conditio impleta esset, quòd forte dominus prohiberet cõditioni parere, [i] vt & pretium perciperet, [k] & in conditionem 4† non erogaret. [l]

Est in electione serui postquam cõditio extiterit, vtrũ velit esse libertus orcinus, uel libertus hæredis. h. d.

conditioni parere non sineret. M. & facit sup. de condi. ob causam. l. 3. § fi. Acc.

Si quis] CASVS. Dixi in testamento meo, si nauis ex Asia veneris, si liber. item postea sic dixi, si nauis ex Asia venerit, rogo hæredem meum, vt te manumittat. Dic, q̃ iam veniente conditione est in electione serui an directò, an per fideicommissum velit esse liber. Fr Ac.

m *Peruenire*] facit §. tit. l. l. gñaliter, § fi. & §. eo. l. 1. & alterno casu est orcinus, altero hæredis libertus, vt Instit. de singu. reb. per fideicom. reli. §. qui autem. Acc.

Paulus lib. 1. Fideicom.

LEX LVI.

SI quis seruo testõ dederit libertatẽ, & directò, & per fideicommissum, in potestate serui est, vtrũ velit ex directo, an ex fideicõmisso ad libertatem peruenire. [m] & ita Marcus Imperator rescripsit.

Licèt diues succedat pauperi, non pp hoc libertates testamento datæ magis valent: licèt quidã dicerent contra, & malè. Secundo dicit: si quis relinquit libertatẽ seruo, cũ æs alienũ soluũ fuerit: valet talis datio, cum non habeat animũ fraudãdi creditoris. h. d.

Caius lib. 3. de Manumiss. [5]†

LEX LVII.

SI quis 6† locuples egenti hæres extiterit, videamus, an ea res testamento datis libertatibus proficiat, vt creditores fraudari 7† non videantur. Et sanè sunt quidam, qui cũ hęres locuples extaret, [8]† tale esse crediderunt, quale [9]† ipse testõr 10† adauctis postea facultatib. decessisset. Sed mihi traditum est, [n] hoc iure nos vti, vt ad rem non pertineat, locuples, an egenus [11]† hæres extiterit, sed quarum facultatum testator decesserit, [o] quam sententiam Iulianus adeo [12]† sequitur, vt existimet, ne eum quidem libertatem cõsecuturũ, quem is, qui soluendo non esset, ita liberũ esse iussisset. Cũ alienum æs solutum erit, Stichus liber esto. Sed non est hoc consequẽs [13]† Sabini, & Cassij sententiæ, quam & ipse sequi videtur, qui [14]† existimant, consilium [p] quemque manumittentis spectare debere. Nam & [15]† qui sub ea conditione seruum suũ liberũ esse iubet, adeo sine fraudis consilio liberũ esse iubet, vt apertissimè curare [q] videatur, ne creditores sui fraudentur. [16]†

5† Alias Paulus.

6† P. F. de est, quis.

7† Alias decẽ non.

n *Traditum est*] & benè. vt & C. ex. l. in fraudem, & inf. qui, & a qui. l. cum hæreditas, & l. si mortis, §. fina.

8† P. F. existeret.

9† Si ipse Duar.

10† adiũctis.

o *Decesserit*] non tamen respiciuntur tempore mortis, sed aditæ hæreditatis, vt d. l. si. mortis. in prin. Acc.

11† P. F. egens.

p *Consilium*] de directa ergo dicit, quia in fideicõmiss. sufficit solus euentus, vt C. qui manu. non pos. l. 1. & l. fin. Accur.

12† prosequitur.

q *Curare*] sic ergo qui apponit conditionem, videtur velle eam adimpleri. sic C. de condt. inser. l. cũ patrem. Sed argu. contra. sup. de condi. instit. l. verba, & no hac l. mirum, quòd hic non erit liber, nisi conditione impleta: nec tamen poterit à creditoribus in seruitutem reuocari, nec ab hærede domini, vt ro. sup. eo. l. qui habebat §. fin. vel verius, vt in alio seruo fiet in isto, quia non videtur ei fuisse data libertas, vt inf. eo. l. Titia. §. fin.

13† Labeonis.

14† existimat.

15† P. F. deest, &c.

16† P. F. fraudarẽtur.

Verum

V*Erùm est*] CASVS. In testamento reliqui libertatem seruo: tandem cum vēdidi. quæritur an libertas extincta videatur, & dicitur ꝙ si ante, quàm adeatur hæreditas mea, reuertatur in bonis meis: libertas exibit. Franc.

a *Liber esse*] scilicet, directò.

b *Peruenire*] contra. ſ. eo. l. Seruius. & Inſti. d sin. re. per fideic. re. §. qui aūt. quibus dī à tempore mortis debere esse defuncti. Sol. satis esse videtur defuncti, si hæreditarius fiat: cum hērditas sustineat vicem personæ defuncti: vt Inſti. de hære. inſti. §. ſeruus autem & ſup. de hære. inſt. l. non minus, § ſ. & facit ſ. eo. l. ſerui. ſic ſ. de hære. inſti. l. quoties. §. seruus cum libertate vbi dicit idem in inſtit. sed arg. contra ſupra de adim. leg l. cū ſeruꝰ.

T*itia*] CASVS. Titia in testamento ſuo reliquit libertatē quibuſdā ſuis ſeruis, & ancillis: tandē ſic dixit pediſſequas oēs, quarum nomina ſcripta ſunt in rationibus meis, liberas eſſe volo. inueni quandā ancillam nomine Eutychiam quæ erat pediſſequa tpe teſtamētī & tempore mortis Titiæ inuenitur cuſtodā ſeruo ceſtaldioni in contubernium tradita, & ſic deſijt eſſe pediſſequa. quæritur an ſit libera ex illis verbis pediſſequas oēs &c. & dī ꝙ ſic, inſpecto ꝙ tpe teſtamētī erat pediſſequa.

¶ *Porrò*] Reliqui libertatem directā ſeruo meo in teſtō. tandem hic ſeruus multa ſurripuit de hērdit. Dī quod pp hoc non vitiatur libertas, quin ſit liber hērditate adita, hæres enim meus habet actio. in factū contra illum furem pro rebus ſubtractis.

¶ *Lucius*] in teſtō ſic dixi: Oneſiphore liber ne eſto niſi rationem diligenter excuſſeris. Dicitur ꝙ per hæc verba non videtur libertas data, poſito ꝙ appareat eum diligenter rationes excuſſiſſe: ſed potius per hęc verba videtur adimi libertas. Franc.

e *Aſori*] ſ. ſeruo.

d *In contubernium*] ergo non pediſſequa. M. & facit ſup. de lega. 3. l. legatis. §. 1. Accur.

e *De furtis*] per actionem in factum: vt ſ. ſi quis teſtamen. lib. eſſe iuſſ. l. 1. in prin. Azo

f *Nudam datì*] vade & ſi primo fuiſſet data, nunc renouatur: vt ſ. de adim. le. l. legata inutiliter & de condi. & demō. l. cum tale. §. fi. & ſ. eo. l. ſi quis locuples. ſic ergo, niſi poſitum in hac lege, non ponit: de quo plenè dixi ſ. ſi quis cautionibus. l. ſi eum. in fi. Accur.

T*estamento*] CASVS. Teſtamento meo ita dixi. Eudoni, quia primogenitus eſt matris ſuæ, poſtquam libertatem accepit: centum dari volo: quæritur an Eudoni neceſſe ſit probare eum fuiſſe primogenitum matris iam factæ liberæ, vt legatum conſequatur. Reſpond. quod non. Fran. Acc.

g *Conſultationem*] id eſt, id quod dixiſti in conſultatione: quia præuenit &c. nam valet legatum etiam ſi non ſit primogenita, non obſtante falſa cauſa: vt ſ. de condi. & demonſtra. l. demonſtratio. dummodo poſt manumiſſionem matris ſit nata, & ſic libera. Sed quid ſi erat ancilla, quia primus natus: an per hæc verba teſtantis erit libera? quidam ſic: licēt ſit arg. contra. C. de lega. l. ſeruus. & C. de teſtam. mili. lege, ex his.

S*cio*] CASVS. Si dico: Stichus eum morietur, liber eſto. dicitur quod non valet. idem eſt ſi dicam, Stichus, ſi non aſcenderit Capitolium, liber eſto. nam non valet, cum donec viuit poſſit aſcendere: nec in hoc caſu præſtabitur Mutiana cautio, puta, quod non aſcenderet. ſed ſi ſic dico: Stichus ſi Capuam ierit, liber eſto, aliàs non: hæc adiectio eſt ſuperflua. idem ſi ſub aliqua alia conditione liberum eſſe iuſſi, aliàs nolo eum manumitti. nam hæc adiectio eſt ſuperflua. neutro enim caſu cogitur hæres manumittere ante euentum conditio. Franciſcus.

h *Intelligatur*] vt ſup. eod. l. libertas. in princip.

i *Appareat*] quòd ſi non apparet, ſeruus quod dicitur ſupra, eod. l. libertas. §. primo.

k *Cautioni*] vt caueat ſe Capitolium non aſcendere: & ſic ſit liber. M. hæc eſt enim cautio Mutiana: vt ſupra. de condi. & demonſtra. l. Mutianæ.

l *Ierit*] niſi fortuito caſu impediatur: vt ſup. eod. l. libertas in principio.

Seruus liber esse iussus, & à testatore ante mortē alienatus, si rursus ante aditam hæreditatem reuertitur in bonis testatoris, adita hæreditate efficitur liber. Hoc dicit. Lex sequens ponit casum longum.

Marcellus lib. 1. Fideicom. 1†

LEX LVIII.

VErum est, eum, qui liber esse a iussus esset, alienatum à testatore, si ante aditam eius hæreditatem rursus hæreditarius fieret, mox cum a† adiretur hæreditas, ad libertatem peruenire. b

Scæuola lib. 23. Digestorum.

LEX LIX.

TItia seruis quibusdam, & ancillis nominatim directas dedit libertates: deinde ita scripsit, Et pediſſequas oēs, quarū nomina in rationibus meis scripta sunt, liberas esse volo. quæsitum est, an Eutychia, quæ testamenti facti tempore inter pediſſequas libertatem acceperat, mortis autē tempore inueniatur actori c in contubernium 3† d tradita, ex generali capite pediſſequarum libertatem consequi possit? Respondi, nihil impediri libertatem pediſſequæ, quæ 4† mortis demum tempore pediſſequa esse desijt.

¶ Purā, & directā dñi sui testamēto libertatē Stichus acceperat: & ex hæreditate multa per fraudem amouisse dr. quæsitū est, 5† an non ante libertatē proclamare debeat, quā ea, q̄ ex hæreditate amouisse probari poterit, 6† hērdibus restituerit? 7† Respōdi, sm̄ ea, quæ proponerentur, eū, de quo quæritur, liberum esse. Claudius: vr̄ absoluisse & id, de quo quærit. nā hērdib. satis consultū est edicto de furtis. e

¶ Lucius Titius testamento suo ita cauit, Oneſiphore, * nisi diligenter rationē excuſſeris, liber ne esto. quæro, an Oneſiphorus ex his verbis libertatem sibi vendicare possit? Respondi, ijs verbis, quæ proponerentur, libertatem adimi potius, quàm dari. f

Falsa demonstratio non vitiat legatum. hoc dicit.

Idem libro 24. Digest.

LEX LX.

TEstamento ita cauit. Εὔδοξον βούλομαι δοθῆναι χιλίας, ἐπεὶ ἔσχεν γεννηθῆναι μετὰ τὸ τεθῆναι τὰ αὐτοῦ γενέσθαι ἐλευθέρα.* quæro, an Eudo, & si nō probet se post manumissionē matris suæ natū, possit his verbis testamēti libertatē 8† cōsequi? Rndi non oportere hmōi consultationē ■ ꝓiudiciū parare.

Pomponius libro 11. Episto.

LEX LXI.

SCio quoldā testatores 9† efficere volentes, ne serui 10† vnquā ad libertatē perueniāt, hactenus scribere solitos, Stichus cū morietur, liber esto. sed Iulianus ait, libertatē q̄ in vltimū vitæ tēpus cōfertur, 11† nullius momenti esse: cū testator ipediēdæ magis, q̄ dādæ libertatis grā ita scripsiſſe intelligatur. h & ideo etiā si ita sit scriptū. Stichus si in Capitolium non aſcenderit, liber esto: nullius momēti hoc esse, si appareat i in vltimum vitæ tempus cōferri libertatem testatorē voluisse: nec Mutianæ cautioni k locum esse. & si ita in testamēto scriptum fuerit. Stichus, si Capuam ierit, liber esto: non aliter liberum esse, quam si Capuam ierit. l Hoc amplius Octauenus aiebat: si quis in testō sub qualibet cō-

* Vide in hūc §. Alcia. li. Padoni. v. c. 4. & ad ī. tellectum vi. Ciot. in l. 1. §. ſi ſt pulāti. in prin. de vet. obli.

*ideſt, volo: vt Eudoni dentur mille ſolidi ea ꝙ primo ſit genitus poſt ea ꝙ mater ei ad libertatē peruenit.

1† P. Flo. Mæcian.

2† P. F de cū cum.

3† P. F. cōtubernio.

4† P. F. ꝙ.

5† an an rem in libertatem.

6† ab hæredibus.

7† reſtituerit.

8† liberalitatem.

9† P. Flo. deeſt teſtatores.

10† P. Fl. ſerui ſui vnquam.

* Vide Tauri. in adno. l. 17 ſ. eo. titu.

11† P. Fl. conferat.

a *Nihil valere*] deest, pro superuacua est habenda: cum neutro casu cõpellatur hæres ante manumittere: sed certè imò vilis: cum prohibitus non possit interim manumitti: vt ff. de manu. l. seruus, aliàs sic: vt C. de Latina libert tol. l. sed & si sub condi. Respon. hic loqui quando fuit ironicè prohibitus, non propter aliquam causam, scilicet, suum delictum, vel hæredis commodum, quo casu prohibitio non valet: vt sup. de leg. 1. l. filiusfam. §. Diui. & de leg. 3. l. Lucius. in princip.

DE FIDEICOM. missarijs libertatibus.

Superiori tit. est de directa libertate, hic de fideicommissaria collata: vel testamento relicta: de qua referuntur plerique constitutiones Princip. & S. C. veluti Rubrianum, Virginianum, Dasmianum, Articuleianum, Iuncianum. Et Iunciano à Consule Iuncio, corruptè legebatur antea, Vincio. atque etiam hodie Iuuenalis satyra, nescio quare: & in Lampridio Commodo, Iunio. Cuiac.

1† P. Flo. 14.

2† Fideicommissum.

ditione libertate seruo data, ita scripsisset, Ante conditionem nolo eum ab hærede liberum fieri, nihil valere [a] hanc adiectionem.

De fideicommissarijs libertatibus.

TITVLVS V.

Absentia, vel dolus latitantium fideicommissariorũ nõ obstat, quin præsentes fideicõmissarij possint seruo fideicõmiss. dare libertatem. b. d.

Vlpianus lib. 70. ad Edict. 1†

LEX I.

SI quidam ex ijs, qui fideicommissariam 2† libertatem debeant, præsentes sint, alij ex iusta causa absint, [b] alij latitent: [c] perinde 3† is, cui fideicommissaria libertas relicta est, liber erit, [d] atque si soli qui adessent, & qui ex iusta causa abessent, rogati essent. Pars ergo latitantium his [e] profecit. [f]

Ad confirmationem eorum, quæ in testamento relinquuntur, requiritur aditio ab intestato. Bartolus.

Idem libro 60. ad Edictum.

LEX II.

SI quis intestatus decedens codicillis dedit libertatẽ, 4† neq; adita sit ab intestato hæreditas, fauor [h] cõstitutionis Diui Marci debet locum habere, & hoc casu:

¶ *Addici*] Ita demum auditur seruus petens bona domini sibi addici causa libertatum conseruandarum, si idonee cauet creditoribus domini de toto debito soluendo. Idonèe autem df cauere, si dat fideiussores, vel pignora: vel aliter eis satisfacit ad eorum voluntatem. & debent cogi creditores omnes vnum ordinare: cui caueatur nomine omnium. & debet hæc cautio præstari prius, quam accipiat bona. & continet hæc cautio omne debitum, scilicet sortem & vsuras. sed alij serui, quibus erat relicta libertas in testamento purè, cuius erunt liberti? & certè testatoris, non illius, cui addicta sunt bona: nisi sub hac conditione acceperit bona, vt illi sint eius liberti. & illi consenserunt: & iste qui efficitur patronus eorum, erit tutor eorum, vel alicuius eorum, si inueniatur. Si quis eorũ impubes. postea dicit, ponamus quòd testator rogauerat seruos alienos manumittere. iste qui accepit bona causa libertatum conseruandarum, cogetur eos emere, & manumittere. Quid si legauerat seruum suum, & eum rogauerat de manumittendo: nunc aliquis accipit bona causa libertatum conseruandarum? dicitur, quòd legatum tenebit, & cogetur legatarius præstare libertatem & hæc eadem quæ dicta sunt de seruo. locum habent in fisco accipiente bona alicuius defuncti causa libertatum conseruandarum: secus si ex alia causa accipiat: vt quia caduca, vel simili de causa. Sed quid si hic testator, qui reliquerat libertatem erat minor viginti ann. & bona eius sunt addicta? Respon libertates, quas per fideicom. reliquerat, debebuntur. si ex tali causa reliquerat, ex qua etiam viuens poterat manumittere. Sed quid si in fraud. credit. reliquerat libertates, nunquid debebuntur ab eo, cui bona sunt addicta? & certè si vnus de seruis, cui sunt addicta bona, cauerit creditoribus de omnibus debitis soluendis, benè debebuntur omnes libertates: nec nocet creditoribus, cum eis sit cautum ab isto, qui habet bona, de omnibus debitis soluendis. si autem fiscus accepit bona causa libertatum conseruandarum, adhuc idem videtur, quòd non debeantur libertates: cum & si adita esset hæreditas à vero hærede, directæ libertates non valerent, si in odium creditorum sint relictæ, & ex hoc habent damnum. Item fideicommissariæ non valerent, si euentu fraudarentur creditores: licèt non fuerit animus fraudandi. sic ergo, & in nostro casu debet esse, cum fiscus habuerit bona. & hoc est verum.

3† P. Flo. proinde.

4† P. Flo. libertates.

¶ *Si bona*] Testator decedens reliquerat libertatem seruis, & dum nemo vult succedere, venit de seruis eius vnus: & ei sunt addicta bona causa libertatum conseruandarum procuratore fisci sciente, & volente bona amodo si habere vult, non auditur. si autem eo nesciente sunt data bona vni de seruis, & nunc procu. fisci vult habere bona, auditur, si lucrosa sint bona: alioquin non. Postea dicit quod ille, cui addicta sunt bona, est loco bo. possessoris: vnde & iura sepulcrorum habet: & tenebitur ex stipulatione creditoribus hæredi. si eis caueris alioquin non. & si pluribus puta duobus sunt addicta bona, amodo habebunt hæc bona communia, & communes libertos, & famil. ercis. inter se agere poterunt ad diuidenda hæc bona. hoc dicit cum duabus legib. sequentibus. Franc.

a *Nihil valere*] deest, pro superuacua est habenda: cum neutro casu cõpellatur hæres ante manumittere: sed certè imò vilis: cum prohibitus non possit interim manumitti: vt ff. de manu. l. seruus, aliàs sic: vt C. de Latina libert tol. l. sed & si sub condi. Respon. hic loqui quando fuit ironicè prohibitus, non propter aliquam causam, scilicet, suum delictum, vel hæredis commodum, quo casu prohibitio non valet: vt sup. de leg. 1. l. filiusfam. §. Diui. & de leg. 3. l. Lucius. in princip.

b *Absint*, qui isti sunt habes ff. eo. l. si eum. §. fin. & l. neque infantes. & l. non tantum. §. Senatusco. Accur.

c *Latitent*] De hoc dic vt inf. quib. ex caus. ff. poss. ea. l. Fulcinius. & quid sit latitare. & §. latitare. & §. illud sciendũ Accd.

d *Liber erit*] ex Rubriano Senatusco. vt inf. eo. l. cum verò. §. subuentum.

e *His*] præsentibus, & ex iusta causa absentibus.

f *Profecit*] vt eorum tantum sit libertus: vt ff. eo. l. si eum. §. eorum. & l. neque. & facit ff. eo. l. si legatario. §. si.

g *Si quis*] CASVS. Quidam ab intesta. decedens in codicillis reliquit per fideicom. libertatem seruis suis, tandem nullus ei succedere vult. Dicitur ꝙ fauor constit. Diui Marci extenditur ad hunc casum, scilicet vt vnus seruus sit liber: & habeat bona defuncti, si idoneè vult cauere creditoribus domini de soluendis omnibus debitis: & etiam absque promissione tenebitur creditoribus domini vtili. & hæc sunt vera, quando est certum nullum alium velle succedere. si autem est dubium, non habet hoc locum. Sed quid si ille, qui poterat succedere ab intest. est minor. xxv. ann. & nolit succedere, imò repudiat: an vnus de seruis poterit accipere bona & videtur quòd non: quia potest restitui & bona habere. sed tamen dicitur, quod benè vnus de seruis poterit petere bona, & habebit, & erit liber, & omnes alij serui, quibus testator reliquerat libertatem, nec reuocantur libertates, licèt minor restituatur, & habeat bona. Item dicit, quod quando vnus de seruis petit: siue erat præsentibus alijs cum seruis omnibus siue non, siue etiam inuitis, non est vis. nam omnes erunt amodò liberi, & quibus pure relicta erat libertas, statim erunt liberi. quibus ex die, die veniente, quibus ex condi. condi. veniente. & etiam si omnibus relicta erat libertas sub condi. prædicta habebunt locum, vt vnus de seruis possit interim accipere bona defuncti domini. & si aliquibus relicta erat libertas, si dederint x. hæredi, dati debebunt ei seruo, qui accipit bona defuncti. Postea dicit, serui, quibus per fideicommissum erat libertas relicta, erũt manumittendi ab isto seruo, qui acceperat bona defuncti domini, tanquam libertatum conseruandarum causa.

h *Fauor*] non verba quæ testamento facto demum locum habent: vt Inst. de eo cui lib. cau bona addicun. §. 1. & §. in primis. & fa. ff. tit. 1. l. quod Diuo. & C. de testa. manumi. l. si. in princ. & continua sequen. leges ad istam.

quæ [a] iubet libertatem competere seruo, & bona ei addici, si idoneè creditoribus caue rit de solido quod cuique debetur, soluendo.

Idem lib. 65. ad Edictum.

LEX III.

IN quem [b] etiã vtiles actiones plerunque [c] creditoribus competunt.

Idem lib. 60. ad Edictum.

LEX IV.

ERgo [d] quandiu incertũ sit, vtrum existat successor, an nõ, cessauit cõstitutio: cum certum esse ceperit, [e] tũc erit constitutioni locus.

¶ Si is, qui [f] in integrum restituí pôt, [g] abstinuerit se hæreditate, an quandiu poterit in integrum restitui, [g] existimemus constitutionẽ cessare, quia non est certũ ab intestato neminem successorem exstare? [h] Est ũ, verius, admittendam constitutionẽ. [k] Quid ergo si post addictionẽ libertatũ conseruandarũ causa factã, in integrũ sit restitutus? Vtriq; non erit dicendũ, reuocari libertates, quæ semel [l] cõpetierunt.

¶ Illud videamus, vtrum præsentes [m] esse debeant, qui libertatem acceperunt, [n] an verò non? Et cum inuitis [o] illis possint bona propter libertatem addici, vtique etiam absentibus [l] † quibuldã possunt addici. Quid ergo, si quidam præsentes sunt, quidam absentes? videamus an ẽt absentib. competat libertas? Et potest dici exemplo aditæ [p] hæreditatis, competere libertatem etiam absentibus.

¶ Si ex die da a fit libertas, in dies expectandus sit? Et puto expectandũ. [q] ante ergo non addicentur. [r]

¶ Quid deinde, si sub conditione data sit libertas? Et si q. dẽ; † alia purè, alia sub condi tione, vtriq; addici statim pñt. Si oẽs sub cõditione, quid cõsequens erit dicere? vtrũ expectandũ, vt conditio existat, an verò statim addicimus? [3] † Et dicimus tunc demum cõpeturam libertatem, cum exiterit libertatis conditio, quod magis erit probandum.

¶ Addictis itaque bonis, directæ libertates purè datæ, statim [s] competunt: ex die, cum dies venerit: conditionales, cum conditio exiterit. Nec erit ab re, existimare, etiã pendente conditione libertatum (licèt omnes sub conditione datæ sint) constitutionem locum habere. Vbi enim libertatis spes est, ibi dicẽdum est, vel modica data occasione [t] (quod sine damno creditorũ futurum est) addictionem admittendam.

Facultas implendi conditionem ad hæredem transfertur. Bar.

¶ Si sub conditione [4] dando rum decem, libertas data sit, siue hæredi dare iussus sit, qui libertatẽ acceperit, [u] siue non sit dictum cui, [x] an dando ei, cui bona addicenda sunt, perueniat ad libertatẽ, quæri potest. Et magis est, vt ei dari debeat, cum bona addicta sunt, quasi conditio translata [y] videatur. Certè si alij, quàm hæredi dare iussus sit, ipsi, cui [4] † dare iussus est, dabit. [5] †

¶ Hi, qui fideicommissariam libertatem acceperunt, [z] non statim vbi bona addicta sũt, [a] liberi sunt, sed fideicommissariam libertatem possunt consequi: hoc est, manumittendi sunt ab eo, cui bona addicta sunt.

¶ Addici ita demum bona voluit, [b] si idoneè creditoribus cautum fuerit de solido, quod cuique debetur. Ergo cauendum est idoneè. Quid est idoneè? [6] † satisdatione vtique, aut pignoribus datis. [7] † Respondi. Et [8] † si ei fides [c] habita fuerit promittenti sine satisdatione, idoneè cautum videbitur. Creditoribus. [9] † tamen cauerit quemadmodum debet? vtrum singulis, an verò omnium nomine [d] vni ab ipsis [e] creato? [f] Et oportet officio iudicis constitui, conuenire creditores, vnũque [g] creare, cui caueatur omnium nomine.

¶ Illud videndum est, [10] † an cauere debeat creditoribus, & sic addici bona: an verò sub conditione hæc sint addicenda, si fuerit cautũ? Et puto sic comprehendendum decreto, [h] si oia [i] ex constitutione Diui Marci facta sint. De solido vtique sic accipiemus, de sorte, & vsuris [k] debitis.

¶ Hi, qui ad libertatem peruenerunt, quorum li-

---

a *Quæ*]cõstitutio. Ac.

b *In quem*]scilicet eum, cui bona addicuntur.

c *Plerunque*]scilicet nisi nõ interfuit testatoris: alias datur directa ex stipulatu, vt inf. de proxi. §. pen.

d *Ergo*]idest, quia dictũ est ff. proxim. in l. si quis. quòd non adita hæreditate seruus potest accipere bona causa libertatum conseruandarũ. Accur.

e *Ceperit*]successorem non extare, vt Inst. de eo cui liberca §. tũc constitutionis, & ff. proxi. C. Azo.

f *Potest*]vt quia minor xxv. annis.

g *Restitui*]scilicet ad hoc, vt adeat.

h *Extare*]quod videtur hac ratione, vt & ff. proxi. respon. R. i *Tamen*]quamuis in ea causa sit, vt restitui possit. Acc.

K *Constitutionem*]vt Instit. de eo cui libe. cã. §. si is. & sup. ti. l. quod Diuo.

l]*Semel*, sic Instit. quibus manu. non possunt §. semel. & sup. de minor. l. & si fuer. §. sed quod Papi. & Instit. d. §. si is. & C. de testa. manu. l. 3. Acc.

m *Præsentes*]quando bona addicuntur alicui. Acc.

n *Acceperunt*]in testamento Acc.

o *Inuitis*]et & C. de test. manu. l. fin. §. si verò quidam. sic inf. de reiu. l. qui potest inuitis. Sed arg. contra. ff. Iarbi. l. si ita res.

p *Aditæ*]vt sic. ut adita hæreditate competunt libertates etiam ignorantibus ita bonis addictis. Accur.

q *Expectandum*]sic, vt non addicantur bona ante, quàm dies veniat, secundũ quosdam, quod non placet, vt statim dicet, sed die libertatis dandæ. Acc.

r *Addicentur*]ei seruo, cui ex die data est libertas.

s *Statim*]scilicet adita hæreditate.

t *Occasione*]No. bonum verbum.

u *Acceperit*]in testamento. Acc.

x *Dictum cui*]quo etiam casu hæredi dandum est, vt inf. de statuli. l. qui pecuniã.

y *Translata*]ab hærede ad eum, cui bona sunt addicta. M. & est sic sup. de leg. 1. l. is. qui in pot. §. fin. & sup. si quis omit. cautela. l. quæ autem, in fi. Accur.

z *Acceperunt*]in testamento.

a *Sunt*]vt Instit. de eo cui lib. §. 1. nam est in loco bo. pos. vt inf. eo. §. is autem cui. Accur.

b *Voluit*]consti. vt Instit. de eo cui liber. causa. §. 1. Acc.

c *Fides*]sic sup. de pi. act. l. si rẽ. §. omnis. & quib. mod. pig. vel hypo. sol. l. item libertatur. §. 1. & Inst. de re. diui. §. venditæ. Accursius.

d *Nisi ne*]ad hoc, vt ei caueatur. Acc.

e *Ab ipsis*]omnib. creditoribus Acc.

f *Creato*]idest, electo.

g *Vnumquem*]idest, vnum quem voluerint. Acc.

g *Vnumquem*]quasi procuratorẽ, sic inf. de cur. bo l. 1. & sup. de admi tut. l. 3. §. sed non erit.

h *Decreto*]quo bona addicuntur.

i *Si omnia*]idest, sub hac conditione generali, & si omnia &c. in qua continetur. & cauto. Acc.

K *Vsuris*]sic sup. de pa. l. si plures, in fi. Item dic, quæ possunt peti.

Ostendit

*Colligite B. hic ex illo §. quæ facultas conditionis implendæ nũ sit ad hæredẽ. Sed in fallaris, hoc nõ ẽ indistincte verũ, vt not. idẽ in l. si decẽ cũpetierit cõpetierunt. verſ. solet eẽ qõ. ff. de verbo. & vide oiro Ale. in l. à testatore. col. 1. verſ. dices tu. & seq. de cond. & demon.

41 P. F. de est dare. 5 P. F. si quis fideicommissa. 6 Satisdatio.

7 P. F. de ẽptione. 8 sed. 9 † si fides creditoribus habita fuerit cautionis & P. F. deest nũ. 10 † P. F. ante caueri debet creditoribus.

1 4

a *Ostendit*]dicens,q statim recitat, vt Iustit. de eo cui lib. cau. bo. §. 1. ibi & hi. &c. Acc.
b *Orcini*]idest, testatoris.
c *Liberti fiant*]nam tunc aut consentiunt, & hoc statim dicit, aut non: & tunc remanent serui, vt C. de test. ma. l. fin. §. si verò quidam. Ac.
d *Comprehendendum est*] hoc scilicet, ea conditione. Accur.
e *Habebit*] sub is, cui bona addicta sunt, si non est in textu, &c. sic Inst. de leg. pa. tute. vel sic: testator reliquit libertatem Stichо, & iuorem filij esse iussit, qui Stichus postea habuit bona ex addictione. prima placet.
f *Constitutio*]quod vi.
g *Quòd*]idest, quia.
h *Voluit*] constitutio.
i *Admiserit*] ex constitutione. Acc.
k *Agnouerit*] causa consequendi mandatum libertatum, vt inf. ca. l. §. si bona. Acc.
l *Alia ratione*] vt debitores fiscі, vel damnati, vel caduca, vel etiam vacantia: cum etiã nullæ sint libertates inter viuos, vt Instit. de eo cui. §. pen. & §. hæc constitutio. sicut, & ante prædictam constitutionem poterat facere, vt etiam subijcit. Accur.
m *Caducis*] quidam habẽt ducis legionis bona dela a sunt, scilicet fisco, scilicet alia ratione, quam ex hac constitutione, alij habent, caducis legionis, &c. & tunc secundum P. est figurata locutio, idest, per caduca legionis, idest per caducitatem alicuius, qui erat in legione.
n *Idem erit probandum*] s. vt cesset constitutio. & sa. sup. tit. 1. l. quod Diuo. Acc.
o *Fideicommissariam*] quàm ab alio præstare fuerat rogatus, secundum quosdam ar gu. sup. de man. testa. l. cautum, 2. respond. tu dic, quòd etiam potest suis relinquere per fideicommissum, si subsit causa, vt hic & C. eo. l. minor, & de re mih. l. si Ruffinus. Si ergo omnes libertates directò dedit, cessat constitutio, si per fideicommiss. fiet bonorum addictio.
p *An competat*] bonis addictis. Acc.
q *Atquin*]oppositio.
r *Adita*]ex testamento.
s *Non competeret*]vt sup. de manumiss. testam. l. si quis locuples. Acc
t *Eum*]scilicet, fiscum.
u *Et eueniat*] vt Institu. qui manu. non possunt, &. in fraudẽ & insta. quæ in frau. credit. l. si quis cum haberet, & in fra de statulib. l. in fin. & C qui man. non possunt. l. 1. Acc.
x *Eueniat*] etiam solo. Ioan. vt C. qui man. non possunt, l. fin. quid ergo erit? quidam dicunt sic ũ non teneri, sed privatum sic, per verba superiora, certè si &c. alij dicunt indistinctè quemlibet teneri. prima placet. Accursius.
y *Fisco*]idest, à fisco. Accur.
z *Addicta sint*] alijs & hoc certiorato fisco, & Præfecto ærarij, secundum Ioan. vt ex sequẽtibus patet.
a *Præfecto ærarij*] aliàs Præfectis, & alias Præfecto & dic, idest, procuratore fisci, vt inf. ne quid in loco publ. l. 2. §. hoc interdictum Acc.
b *Deberent*]quia lucrosa. Acc.
c *Addictio*] facta.
d *Cessat*] idest non valet Acc
e *Non fuerint*]scilicet, lucrosa. Acc.
f *Locus est*] idest, remanet firma, quæ facta est, & ad hoc. inf. de iu fisc. l. 1. §. an bona. & supra de offic. Proc. Cæsa. l. 1. §. fin. & l. sequen. secundum hanc ergo videtur dici, quod primò debeat fiscus admitti, quàm extraneus, si bona soluendo sint, etiam si bona essent alicui iam addicta, quod immutatur hodie, vt Institu. de eo cui liber. cau. bona addicun. &. ne huius, secundum Ic. quæ est contra, & facit ad hunc. §. supra ead. l. §. eadem constitutio & §. si in fraudem, & sup. tit. 1. l. quod Diuo. Acc.
g *Assimilari*] vt ei & in eum actiones vtiles dentur, vt inf. proxi. dices.
h *Sepulchrorum*]quia hæc bonorũ possessorib, competunt, vt &c.

* De his Alexã. ab Ale. li. 3. Genial. c. 18.

1† P. Flo. erunt.

2† P. F. nõ habẽt est.

3† P. F id quæ.

4† P. F. negauerat, & deest testator.

5† P. F. iacent. * Vatican. excẽp. hẽt si adduceis legionis, vt sit prosadduces legionis, ad quos tutius vexillationis noĩe bona deferunt, l. 2. C. d hæ. &c. deru. In vno ẽt manuscr. meorũ legit duces. Sũt q legendũ cõtendãt, ca lucarijs legib sed sine authoritate vllius libri id cõijciunt. Vide ff Plot. de legib. Pop. Rom.

6† P. F. dedit.

7† P. F. nisi si fideicõmissã nec hẽnt. libertatẽ.

8† P. F ipsum.

9† P. F. fideicõmissa.

10† P. F. & bona fuerunt à fisco nõ cognita, eaque addicta libertatis.

11† P. F. certio. aris ꝓfectis ærario bona fuerũt &c.

12† & iura.

mus non competere, 7† nisi fideicommissariam ° libertatem, hæc enim competeret, si modò potuerit causam probare minor viginti annis, si viuus manumitteret.

¶ Si in fraudem creditorum libertas data sit ab eo, qui mortis tempore soluendo nõ est, an competat: P Et si quidem fiscus bona nõ agnouerit, forte competet libertas, quia solidum creditori offertur. Atquin q si adita r hæreditas fuisset, non competeret. s Certè si fiscus agnouerit hæreditatẽ, facilius probabitur cessare libertatẽ, nisi quis verba constitutionis secutus, dixerit 8† eum t sibi imputare debere, qui addici sibi hac cõditione bona voluerit, vt libertates competant.

¶ Si quis aũt exemplũ aditæ hæreditatis fuerit secutus, directæ libertates nõ cõpetent, si consilio, & eventus u fuerit fraudãdorũ creditorũ: nec fideicõmissa 9† præstabũtur si eventu x fraudent creditores.

¶ Si 10† bona fisco y nõdum agnita fuerint, eaque addicta sint z libertatis cõseruãdę gra, an possit fiscus postea agnoscere? Et magis est, ne possit.

¶ Planè si non certiorato 11† Præfecto ærarij, a bona fuerint libertatis cõseruandę causa addicta, videndum est, an constitutioni locus sit. Et si quidem talia fuerint, vt agnosci deberent, b addictio c cessat. d si verò non fuerint, e addictioni locus est. f

¶ Is aũt, cui bona addicta sunt bonorũ possessori assimilari g dẽt, & ĩm hoc 12† etiam iura sepulchrorũ h poterit habere.

¶ Idem videamus, an conueniri à creditoribus possit hæreditarijs actionibus, an verò non, nisi ex cautione, quam interposuit. Magisque est, vt non aliter conueniatur, quàm

¶ Si quis alienos seruos rogauerit 4† testator hæredem manumittere, vtrum dicemus constitutionem locum habere, an verò cessabit constitutio? f magisq; est, vt locus sit constitutioni, addictis enim bonis, redimere, & præstare libertatem cogitur à Prætore.

¶ Si non hæres, sed legatarius rogatus fuerit manumittere, nunquid cessat cõstitutio, q g legatis non debitis, nec libertates possunt deberi? Magisq; est, vt idem fauor sit. Omnibenim generaliter voluit b libertatem præstari, quibus cõpeteret, si hæreditas adita fuisset.

¶ Eadem cõstitutio ꝓspexit, vt si fiscus bona admiserit, i æquè libertates cõpetant. Ergo siue vacent 5† bona fisco ipernente, siue agnouerit: k cõstitutio locum habet. Cæterũ, si alia ratione l agnoscat, apparet cessare debere constitutionem. Quare, & si caducis * m legionis bona delata fiant, idem erit probandum. n

¶ Item si minor viginti annis libertatem dederit, 6† dice-

de religio.l. vel quæ pater. §. ſed in vtroque, ſecus in eo cui ex Treb. eſt reſtituta hæreditas: vt ſup. ad Treb. l. quia perinde. §. 1. Accur.

a *Quã interpoſuerit*] i. actione ex ſtipulatu. l. ſi interceſſerit alius datur vtilis: ſ. ex ſtipulatu tacitè facta intercenire: vt arg. ſup. de ſep. l. his verbis, vel verius vtilis, quæ hæredi & in hæredem daretur directa: vt ſup. eo. l. in quem. Accur.

2 † P. Fl. interpoſuit.

b *Liberti*] non ſic tranſeunt in Trebellianicũ ſucceſſorẽ: vt ſup. ad Treb. l. ſi patroni filius, in prin. e *Erciſcunda*] vtile, cum directũ ſoli hẽdi de in[illegible] vt ſup. fam. erc. l. 2. §. 1. & facit l. ſed & cius. l. 1. & l. ſi ex aſſe, in eo. tit. Accur.

d *Iudicio*] vtiliſicut honorũ poſſeſſores, ſoli. n. hæredes expectantur directo: vt ſ. fam. erciſ. l. 1. Acc.

2 † P. Fl. 37.

In fideicõmiſſarijs libertatibus.] CASVS. Hæres rogatus de manumittendo, nõ manumittebat: hinc abſente iudex pronunciavit libertatẽ deberi ſeruo. Dic. q hic ſeruus erit liber. & ſi fuerat defuncti ſeruus, eiuſdem erit libertus, ſi vero hæredis erat ſeruus, eiuſdem hæredis erit, libertus: imò & ſi hæres deceſſit abſque ſucceſſorẽ. tũ huic ſeruo debebitur libertas. Fũ.

e *Deberi*] quod facere debet: vt C. eo. l. ſi ſeruus. & Lancellam. Accur.

f *Fuerit* ſ. defuncti.

g *Hæredis*] ſit libertus, niſi ex iuſta cauſa abſit: vt inſ. eo. l. ſi cum. §. pen. & §. fin. Accur.

h *Hæres*] qui libertatem præſtare debebat. Accur.

Decem.] CASVS. Legata ſunt Titio decem. & legatus eſt, vt de his decem emat ſeruum Stichum, & manumittat, de iſto legato detraxit hæres Falcid. & ita id, quod eſt datum Titio, non ſufficit ad emendum Stichum. dicebãt quidam iſtam pecu. luerari Titium, idem dicunt, & ſi hic Stichus erat ipſius Titij, vt lucretur pecu. & non compellatur manumittere, ſed tamen in iſto caſu, quãdo eſſet Titij Stichus: ſine dubio compellitur manumittere: at in ſuperiori caſu, licèt opiniones eſſent olim ſuper hoc, tamen dicit, q hæres non debet detrahere Falcidiam. Fr. Accur.

i *Interueniat*] vt minus decem legatarius conſequatur.

k *Et minoris*] quàm ſint decem. Accur.

l *Putat*] & malè. Accur.

m *Idem putant*] ſimiliter & malè.

n *Seruum*] legatarij.

o *Specie*] i. quando de ſuo eſt rogatus. Fr. Accur.

p *Dicendum ſit*] & verè aliud dicendum, vt quantumcunque acceperit, omninò manumittat: vt C. ad legem Falcid. l. ſi ea. & inſ. eo. l. ſi debitor. §. 1. Accur.

ex ea cautione, quam interpoſuerit.[a] 2 †

¶ Si duob. plurib. ve addicta fuerint bona, & cõem rem, & cões libertos[b] habebunt, & ſecum familiæ erciſcundæ[c] iudicio[d] experirentur.

Iudex abſente hærede poteſt pronunciare ſeruum, cui debetur fideicom. libertas, liberũ eſſe: q ſi fuit ſeruus teſtatoris, erit eius libertus, ſi verò fuit ſeruus hæredis, erit libertus ipſius hæredis, h. d.

Paulus lib. 52.[2] † ad edict.

LEX V.

IN fideicommiſſarijs libertatibus, ſi abſente hærede Prætor pronunciaſſet libertatẽ deberi,[e] eſt & liber, & defuncti libertus, ſi ſeruus eius[f] fuerit: aut hæredis,[g] ſi & ſeruus hæredis ſit. Imino & ſi ſine ſucceſſore hæres[h] deceſſerit, conſeruandam eſſe libertatem, Senatus Diui Hadriani temporibus cenſuit.

Hæres non detrahit Falcidiam de legato, ſi id quod legatum fuit pro emendo ſeruo ad eum liberandum, non ſufficit ad pretium ſerui detracta Falcidia, ſed debet ſolidũ legatum ſoluere, vt ſeruus ematur, hoc dicit.

Idem lib. 60. ad edict.

LEX VI.

DEcem legata ſunt, & rogatus eſt legatarius, Stichũ emere, & manumittere. Falcidia interuenit,[i] & minoris[k] ſeruus emi nõ poteſt. Quidam putant dodrantem accipere debere legatarium, nec emere compellendum. Idem putant[m] etiam ſi ſeruũ ſuum rogatus ſit manumittere, & dodrantem ex legato acceperit, non eſſe compellẽdum manumittere. Videamus,[p] ne vtique in hac ſpecie aliud dicendum ſit.[p] Sed in ſuperiore[q] ſunt, qui putant cogendum legatarium redimere ſeruum, & ſe oneri ſubiecciſſe, dum acceperit 3 † vel[r] dodrantem. Sed ſi paratus ſit retrò reſtituere, quod acceperit, 4 † an audiendus ſit, videndum. Sed cogendus eſt hæres tota decem[s] præſtare,[*] perinde atque ſi adieciſſet teſtator, vt integra præſtarentur.[s] 5 †

Bonis teſtatoris venditis propter æs alienum, ita ut nõ poſſit ſolui totum illud, quod legatũ eſt ad emendum ſeruum, pro eo liberando, poteſt legatarius partem legati petere, ſi de illa parte poteſt ſeruũ emere, & caueat ſe empturum ſeruum, & manumiſſurũ, alias ſecus, hoc dicit.

Vlpianus lib. 63. ad edi.

LEX VII.

SI cui legata ſint centũ ita, vt ſeruum alienum redimat, & manumittat, & bonis illud dẽt ſpãliter. & expreſſim adimpleri, & in forma ſpecifica. non ãt in gñe per æquipollens, vel conſimile. ita ponderat illũ tex. Ang. in prin. Inſti. de vulg. ſubſt. in 2. col. ver. de prima expreſſa, &c. ſed ſic eſt, q lex vult teſtatorẽ expreſſim debere prohibere, ne falc. detrahatur. per tex. in authẽ. ſed cũ teſtator. C. ad l. fal. iuncta ibidem gl. & tex. in Authe. de hære. & fal. §. ſi verò expreſſim. ergo non ſufficit per ſimile. Præterea & ſecundo nõ aliquid à l. requiritur pro forma non ſufficit per æquipollens adimplere. q theorica tradita a Bal. Ang. & mod. in l. 1. & 2. ff. de lib. & poſth. quare, &c. Ego tibi explicarẽ iſtud, & alia media: & proſequerer amplioribus verbis: ſed occuparem chartam, pro mõ cogitabis.

Seni.] CASVS. Legaui tibi c. & rogaui te, vt Stichum emas. & manumittas, bona hñdis mei vendita ſunt pro debita. ita q partẽ legati tibi date põt, nunquid poſſis illã partem petere quæritur: & dic. q ſi de illa parte potes emere ſeruum. habebis eam. dum tamen caueas te empturum ſeruum. & manumiſſurum, & ſi nolis cauere: non audietis. Fr.

q *Superiore*] Caſu, quando eſt rogatus emere ſeruum, & manumittere.

r *Vel*] pro ſaltem. Accur.

s *Totã decem*] Falcidia non deducta: vt C. ad l. Falc. in d. l. ſi ea. & hic eſt contra inf. eod. l. ſi legatario. 1. reſpon. Sed ibi de ſuo ſeruo, hic de alieno. Item contra inf. ad legẽ Falc. l. ſi tetanus. cũ trib. ſeq. vbi dicit Falc. detrahi hic & de eo, quod relinquitur. vt alienum redimat. & manumittat. Solabi[illegible] dianteq ſeruus emi poterat, hic non: vt inf. eo. l. generaliter. §. ſi quis alienum. & inf. l. proxi. Accur.

t *Fraſcantur*] vt in hoc legato ceſſet Falcidia, quẽadmodum ſi nominatim teſtator dixiſſet ne Falc. locũ hãret: vt in Authẽ. de hære. & Falc. §. ſi verò expreſſim. Sed arg. §. ſup. ad leg. Falc. l. quod de bonis. §. 1. ſed ibi alio modo occurrebatur Falcidiæ: vt loquitur hic. ſecundum nouũ ius ex dicta auth. & facit ſup. de inof. teſt. l. Papin. §. quarta.

ADDITIO. Scribentes vbiq; (quos, hic refert Bol. in nouis ſuis interpre.) hic reputant iſtam gl. fing. ad hoc, quod teſtator vĩ prohibere Falcidiam iubendo hĩdẽ integra legata ſolue. re, vel totam, & integrã hĩditatem teſtui: vel omnia bona, &c. & ſic p talia æquipollentia verba. Bol. adde quia eſt cõgitãdum ſuper iſta gl. cuius deciſio vĩ mihi non vera ſequentib. mediis. primo p tex. in l. 6. §. omnem, C. de admin. tu. iunctis ibi dictis per Bart. & vbique. vbi vult ille §. q vbicunque lex ſpecialiter. & expreſsè aliquid requirit, illud dẽt ſpãliter. & expreſſim adimpleri. & in forma ſpecifica. non ãt in gñe per æquipollens. vel conſimile. ita ponderat illũ tex. Ang. in prin. Inſti. de vulg. ſubſt. in 2. col. ver. de prima expreſſa, &c. ſed ſic eſt, q lex vult teſtatorẽ expreſſim debere prohibere, ne falc. detrahatur. per tex. in authẽ. ſed cũ teſtator. C. ad l. fal. iuncta ibidem gl. & tex. in Authe. de hære. & fal. §. ſi verò expreſſim. ergo non ſufficit per ſimile. Præterea & ſecundo nõ aliquid à l. requiritur pro forma non ſufficit per æquipollens adimplere. q theorica tradita a Bal. Ang. & mod. in l. 1. & 2. ff. de lib. & poſth. quare, &c. Ego tibi explicarẽ iſtud, & alia media: & proſequerer amplioribus verbis: ſed occuparem chartam, pro mõ cogitabis.

Seni.] CASVS. Legaui tibi c. & rogaui te, vt Stichum emas. & manumittas, bona hñdis mei vendita ſunt pro debita. ita q partẽ legati tibi date põt, nunquid poſſis illã partem petere quæritur: & dic. q ſi de illa parte potes emere ſeruum. habebis eam. dum tamen caueas te empturum ſeruum. & manumiſſurum, & ſi nolis cauere: non audietis. Fr.

* Aſſeuerationẽ ſignificãt 5 Du. interpretationem.

3 † P. Fl. accepit.

4 † P. Fl. accipit.

* Per hũc tex. cum ſua gl. tenet Ar. hic & infert Falc. non detrahi de legato ad libertãdũ ſeruũ, quã hĩditas. alias non eſt locuples. De veritate cuius dicti vide ſin. in l. 1. §. de imp. ſa. ad leg. Fal.

5 † P. Fl. præſcri-

Ver-

a *Persequatur*] id est, consequatur. Accur.
b *Largiatur*] i. si tantum consecutus sit, quantum pretium serui postulabat. M. s. alieni redimendi fœcus in seruo: vt ff. eo. l. si legatario, in prin. quæ est contra.
c *Alioquin*] i. si non caueat, non aũt dicas, i. si noluerit vendere dñs, nã iniẽt nõ venderet, dẽt tñ ille habere legatum: vt sup. de leg. 1. l. si fundum. & Iulia. & facit C. eo. deberi. Acc.
d *Repelli*] petens legatum. Azo.

1† P. Fl. tunc demum.

Vxori legaui, &c. LEgaui tibi mille nummos, & rogaui te, vt seruũ tuũ valentẽ xx. manumittas. Dicis non cogeris manumittere, nisi habeas legatũ. Fr.
e *Constat*] vt sup. de mi. l. Gminor 25. an. & C. d fideic. ab e. & ad l. Fal. l. 6 ea. A.
Cum fideic.] Casus. Rogaui hidem meũ, ne Stichus seruus meus alienã serui q̃ suã patiat hęres meus si eum alienat. statim poterit Stichus petere libertatẽ, & hæc sunt verba, q̃ volũtarie hęs alienauit, si ãt ex necessitate ex facto testatoris veniẽte eũ vendidit sub cõd. q̃ condõ extitit in persona hęredis, hoc casu non poterit petere libertatem, Fran. Accur.

2† P. Fl. fideicommissam.

3† P. Fl. Martianus.

4† P. Fl. cõmisit.

f *Commissum sit*] a testatore.
g *Potest*] seruus Acc.
h *Pendit*] veluti si testator necesse habuerit eum alienare sub condõne, & condõio extiterit in persona hæredis, vt arg. ff. de verb. obl. l. si seruus. §. item si homo. & sic no. quędã puniti ex necessitate quæ volũtate nõ permittunt: vt ff. de fun. do. l. 1. & de leg. 1. l. si ususfam. §. Diui in fi. & de leg. 3. l. pr. filius. 2. ñ. & sup. d. oper. hęr. l. Diuus. & fam. erc. l. qui erat. Acc.

5† vbi vero.

6† Sed vbi.

i *Quid*] i. qa. sed ff. eo. l. rogauim fi. Sol ibi cogitauit testator quocunq; modo alienatur hic non: qd in dubio præsumitur necessitas alienandi hic testatoris & facit inf. in text.

7† P. Fl. casu.

8† P. Fl. 16.

Quidam in testamento scripserat. CASVS Testator prohibuit quosdam seruos vendi. si ideo eos noluit vendi, vt si vendantur, fiant liberi (quod voluisse præsumit) efficiuntur liberi. si vendatur. idem est si testator dixerit nolo quosdam seruos alij seruiant, quàm tibi hæredi: nam ille impune hæres eos vendere tentauerit erunt liberi. nec audiuntur hæres si eos tedium est quo minus fiant liberi.

¶ *Item cui*] Hæres grauatus de manumittendo seruum, eũ vẽdiderit, potest seruus etiam absente emptore petere ab hærede se manumitti.

¶ *Item cui*] His erat rogatus de seruo Stichо manumittendo, passus est Stichus se vendi tanq̃ seruũ ab ipso hęde. q̃ hęres promisit de cui. non tũ erat solutedo, hic seruus potest se manumittere, & est manumissus. q̃. aut. tam emptor hęat regressum ꝑ Stichũ: sicut si liber hõ pateret se venditi tanq̃ seruum, & dicit q̃ empto: habet regressum ꝑ venditorẽ sicut si statuliberũ vendidisset. Fr.
k *Venire*] id est, vendi. Accur.
Noluit venundari] quod ꝑtinet ad inf. c. l. generaliter, & pertinet in *Si venierit*, i. vendantur.

9† P. Flhæc.

l *Vt*] *nisi veneant*] illis venundatis. Accur.
m *Ad libertatem*] ꝑ fidem relictã libertatẽ obtinget eũ aliena iret & inf. eo. l. rogo. Acc.
Quamquam] ei ex necessitate ex ꝓpria hæredis interuentu vt d. l. rogo. Acc.
n *Nam & illi videtur*] ꝓ depo. l. 1. ff. litẽ, & ant. tẽ tãtã habe. l. quamuis. C. & ar. ff. de min. l. verũ. ff. item q̃n. & inf. quo. leg. l. 1. ff. præterea ãt litẽ facit sup. de ser. ex. or. l. fin. & sup. l. præxi. & ant. l. in ꝓpatorem in prin. Acc.
Venire] id est vendi. Acc.

10† iterueniẽdũ.

o *De quo ita scriptum est*] generaliter, & pertinet in *Si venierint*, i. vendantur.

11† P. latitauit.

p *Quamquam*] ei ex necessitate ex ꝓpria hæredis interuentu vt d. l. rogo. Acc.
q *Redemerit*] non sic ff. ꝓ depo. l. 1. ff. litẽ, & ant. tẽ tãtã habe. l. quamuis. C. & ar. ff. de min. l. verũ. ff. item q̃n. & inf. quo. leg. l. 1. ff. præterea ãt litẽ facit sup. de ser. ex. or. l. fin. & sup. l. præxi. & ant. l. in ꝓpatorem in prin. Acc.
r *Venit*] id est vendi. Acc.
s *Hæredem dum*] i. cum radicem. ñ.
t *Latitauerit*] maxime ergo cũ ꝑ ꝓpria esse rem, hęt electionẽ: vt inf. eo. l. generaliter. Accur.
u *Senatusconsulto*] Rubria ne quid eleẽctio. ẽ dat: vt inf. eo. l. ii. & facit supra de ac. emp. l. Titius.

12† Exĩstimans.

a *Nouerat*] ñ inefficax est ac de cui. contra eum. Accur.
y *Existimas*] in iurisconsulte q̃spiã. Acc.
z *Actionem*] emptori in factũ in cupium eius. q. od dedit. vel obligatus ẽ emptor: nam si est in libero empto. vt subijcitur & inf. de liber. cau. l. re stitum. ẽ. & l. in tñ.

13† Aĩj emptorẽ simulata, &c.

14† P. F. vẽd. tos.

b *Venditorem*] alias venditorem: & hæc bona, & alias venditos. & hæc mala. Accur.
c *Magis*] quã manumissus teneatur. & sic corrigitur quod proxime dixit.
d *Statuliberi*] qui si ad pretium participandum passus est se vendi, non peruenit ad libertatem. alias cum pure non competebat libertas, tempore vẽditionis proclamauit in libertatem, secus si competebat: vt inf. quibus ad libertatem proclama. non licet. l. Licinius. emptor vero potest agere de

hæredis venditis, partem, non totum persequatur, [a] non aliàs consequi debet legatum, quã si cauerit se manumissurum: sed hoc ita 1† demum, si largiatur [b] portio, quam accepisset seruus pretii, paratusq; sit dominus tanti eum vendere: alioquin [c] exceptione doli debebit legatarius repelli. [d]

Legatarius non cogitur subire onus iniectũ à testatore, nisi soluto legato, h. d.

Pompon. lib. 7 ex Plau.

LEX VIII.

EVm, cui mille nũmi legati fuissent, si rogatus fuisset xx. seruum manumittere, non cogi fideicommissariã 2† libertatẽ præstare, si legatum non caperet, constat. [e]

Alienatio necessaria quandoque excusat, vbi voluntaria non excusaret, h. d.

Marcellus 3† lib. 15. Dig.

LEX IX.

CVm fidei hæredis cõmissum [f] sit, 4† ne seruus aliena seruitute patiatur, experiri põt & confestim, vt fuerit alienatus, & petere libertatẽ. Sed vbi, 5† alienatio, non est voluntaria, sed 6† necessitas alienandi ex causa testatoris pendet, [h] propè est, vt nondũ debeat præstari fideicommissum, q̃ [i] potest videri, defunctum nihil sensisse de huiusmodi causa 7† alienationis.

Si ideo testator prohibuit seruum vendi, vt si vendatur, fiat liber, et venaito competit libertas, h. d.

Idem lib. 14. [8] † Digest.

LEX X.

QVidam in testamẽto scripserat vel ibi ex persona hæredis aduenit 70

pserat. Illum & illum seruos meos venire [k] nolo. Si ideo eos noluit venundari, [l] vt si veneant, [m] ad libertatem perueniant, præstanda erit libertas. [n] Nam & illi videtur libertas relicta, [o] de quo ita scriptum est: Nolo alij, quàm tibi seruiat. Secundum hoc 9† igitur, si quoquomodo [p] vendere tentauerit seruum, confestim poterit peti libertas, nec quo minus præstet libertatẽ, proderit hæredi, si eum redemerit: [q] quia semel extitit conditio.

Si hæres grauatus seruũ manumittere, tum vendat potest seruus ẽt absente emptore petere se ab hærede manumitti. F.

¶ Is, cui libertas debebatur, venijt. [r] Si vult ab hærede manumitti, non erit intercedendum 10† ei cum hæres præsens erit, emptor latitauerit. [t]

11† quoniam poterit vti Senatusconsulto, [u] vt quasi ex testamento ad libertatem perueniat.

Qui seruum, cui data est fideic. libertas, vendit, tenetur emptori de euictione, h. d.

¶ Is, cui ex fideicommisso libertas debebatur ab eo, qui soluendo non [x] erat, passus est se bona fide emptori tradi. 12† Existimas [y] in manumissum constituendam actionẽ [z] exemplo eius, qui liberi hominis 13† emptori re simulata seruitute decepit. Ego quoq; adducor, [a] vt putem rectè aduersus vẽditorem [b] 14† actionẽ cõpetere, & magis [c] similẽ videri statulibero, [d] q̃ pridie,

k *Nolo*] his erat rogatus de seruo Stichо manumittendo, passus est Stichus se vendi tanq̃ seruũ ab ipso hęde. q̃ hęres promisit de cui. non tũ erat solutedo, hic seruus potest se manumittere, & est manumissus. q̃. aut. tam emptor hęat regressum ꝑ Stichũ: sicut si liber hõ pateret se venditi tanq̃ seruum, & dicit q̃ empto: habet regressum ꝑ venditorẽ sicut si statuliberũ vendidisset. Fr.
Venire] id est vendi. Accur.
l *Noluit venundari*] quod ꝑtinet ad inf. c. l. generaliter, & pertinet in *Si venierint*, i. vendantur.
m *Ad libertatem*] ꝑ fidem relictã libertatẽ obtinget eũ aliena iret & inf. eo. l. rogo. Acc.
Quamquam] ei ex necessitate ex ꝓpria hæredis interuentu vt d. l. rogo. Acc.
n *Nam & illi videtur*] ꝓ depo. l. 1. ff. litẽ, & ant. tẽ tãtã habe. l. quamuis. C. & ar. ff. de min. l. verũ. ff. item q̃n. & inf. quo. leg. l. 1. ff. præterea ãt litẽ facit sup. de ser. ex. or. l. fin. & sup. l. præxi. & ant. l. in ꝓpatorem in prin. Acc.
Venire] id est vendi. Acc.
o *De quo ita scriptum est*] generaliter, & pertinet in *Si venierint*, i. vendantur.
p *Quamquam*] ei ex necessitate ex ꝓpria hæredis interuentu vt d. l. rogo. Acc.
q *Redemerit*] non sic ff. ꝓ depo. l. 1. ff. litẽ, & ant. tẽ tãtã habe. l. quamuis. C. & ar. ff. de min. l. verũ. ff. item q̃n. & inf. quo. leg. l. 1. ff. præterea ãt litẽ facit sup. de ser. ex. or. l. fin. & sup. l. præxi. & ant. l. in ꝓpatorem in prin. Acc.
r *Venit*] id est vendi. Acc.
s *Hæredem dum*] i. cum radicem. ñ.
t *Latitauerit*] maxime ergo cũ ꝑ ꝓpria esse rem, hęt electionẽ: vt inf. eo. l. generaliter. Accur.
u *Senatusconsulto*] Rubria ne quid eleẽctio. ẽ dat: vt inf. eo. l. ii. & facit supra de ac. emp. l. Titius.
a *Nouerat*] ñ inefficax est ac de cui. contra eum. Accur.
y *Existimas*] in iurisconsulte q̃spiã. Acc.
z *Actionem*] emptori in factũ in cupium eius. q. od dedit. vel obligatus ẽ emptor: nam si est in libero empto. vt subijcitur & inf. de liber. cau. l. re stitum. ẽ. & l. in tñ.
b *Venditorem*] alias venditorem: & hæc bona, & alias venditos. & hæc mala. Accur.
c *Magis*] quã manumissus teneatur. & sic corrigitur quod proxime dixit.
d *Statuliberi*] qui si ad pretium participandum passus est se vendi, non peruenit ad libertatem. alias cum pure non competebat libertas, tempore vẽditionis proclamauit in libertatem, secus si competebat: vt inf. quibus ad libertatem proclama. non licet. l. Licinius. emptor vero potest agere de

de euictione: ſed ſi venditor non ſit ſoluendo, datur aduerſus manumiſſum de dolo: arg. ſup. de dolo l. & eleganter. §. ſeruos patroni.

EX *cauſa*] CASVS. Pupillo legatum relictum eſt, & eſt grauatus de ſeruo ſuo manumittendo. Dī, quod nō poteſt manumittere abſque tutore.

a *Neo poteſt*] de proprio dicit non de relicto ſibi ad hoc: qa etiā ſine tutore manumitteret eum, ar. ſup. de ma. vin. l. ſi rogatus. in prin. vbi dicit incunctanter: & a g. inf. eo. l. cum quaſi t. & dic vt ſ. de manu. l. ſeruus furioſi. Acc.

IMPERATOR] CASVS. Firmius Titiano tres ſeruos legauit, & eū rogauit ne alicui alij ſeruiāt ſi pp aliquod delictum Titiani bona ſūt publicata. hi ſerui manumittātur à Republ. Secūdo. Itaq; hæres ita legatarius pōt rogari de ſeruo manumittendo, & ſi quis rogatus de manumittendo, decedat prius q̄ manumittat, his eius cogetur manumittere. Tertiò dicit hīs inſtituto hērdi amiſſo eo quia accōmodauerat fidē teſtatori de aliquo dādo non capaci, & ſic filius bona habuit. Dī, q̄ nihilominus libertates relictæ à teſtō, ſiue directæ ſint ſiue fideicōmiſſariæ, tenebunt. Fr.

a † etiam.

2 † P. Flo. quoniā.

3 † Hæreditatem.

4 † P. F. regularum.

b *Tres*] ſ. ſeruos.

c *Publicē*] à Republi. & facit ī. e. l. cū fidei. & l. quidam.

d *Debent*] vt ſup. de le. 2 cū ita. § 1. Acc.

e *Quam tacitē*] bona tō: vt & C. ad l. Falc. l. 3. & ſu. de pba. l. cum tacitum. & ī. de iu. fiſ. l. nō intelligit. §. cū ex cā. & ſu. de vſu. l. cū q. dam. §. in tacito Acc.

f *Datæ*] ſ. in teſtamento.

5 † P. Flo. lib. 10.

g *Deberi*] vt, & ī. de iure fiſ. l. Statius Florus. §. fin. cum prædictis concor. Acc.

SI *prægnans*] CASVS. Hīs, vel legatarius rogatus manumittere ancillā, fuit in mora manumittēdi, nō ſui culpa, ſed fortuito caſu impeditus, interim ancilla p̄gnans peperit. Dicitur quòd cogitur eam manumittere, & ei tradere partum ad manumittendum.

h *Matri*] de hoc diſtingue vt dixi. C. eod. l. 3. & facit infra

quàm ex teſtamento ad libertatem peruenire, idē fieri paſſus eſt.

Modeſtinus lib. 1. Differ.

LEX XI.

EX cauſa fideicōmiſſi ſeruo libertatem dare ſine tutoris authoritate pupillus non poteſt. a

Idem lib. ſing. de manu.

LEX XII.

IMperator Antoninus, cū Firmius Titiano tragœdos tres b legaſſet, & adieciſſet, quos tibi commendo, ne cui alij ſeruiant: publicatis bonis 1 † Titiani, reſcripſit debere eos publicè c manumitti.

Et legatarius nō minus, q̄ hērs rogari poteſt ſeruum manumittere. Et ſi ante manumiſſionē deceſſerit, ſucceſſores eius debēt d māumittere.

Diuus Antoninus, & Pertinax reſcripſerunt, hæreditate fiſco vendicata, quam 2 † ſi citè c quis rogatus erat, ei, qui capere non poterat, reſtituere: 3 † & directò, & per fideicommiſſum datas f libertates deberi. g

Idem lib. 9. Reſpon. 4 †

LEX XIII.

SI prægnans ancilla morā, non ſtudio manumiſſoris, ſed fortuitò patiatur, ne manumittatur, liberū quidem non pariet, ſed cogetur, qui manumittere debuit, natum matri h tradere, vt per eā perueniat ad libertatem.

Non intelligitur repetitū q̄d repetitū vitiaret. h. d. Ba.

Idem lib. 9. 5 † reſpon.

LEX XIIII.

LVcius Titius teſtamento facto Seiam vxorē ſuā, item Titiam filiam cōemptis portionibus ſcripſit hæredes, i item alio capite, k Erotem ſeruum meum, qui, & Pſyllus vocatur, liberum eſſe volo, ſi vxori meæ placeat. Cum itaque Seia vxor Lucij Titii abſtinuerit ab eadē hæreditate, & ex ſubſtitutione portio eius ad Titiam filiam peruenerit, quæro, an Eroti, qui, & Pſyllus vocatur, ex his verbis ſupraſcriptis libertas competat? Modeſtinus, Eroti, quòd vxor teſtatoris hæreditate ſe abſtinuit, non obeſſe l † reſpondit.

Item quæro, an Seia vxor, quæ ſe hæreditate abſtinuit, petenti Eroti libertatem, iuſtè contradicere poſſit? Modeſtinus reſpondit, Seiæ diſſenſum nullius eſſe momenti. l

Idem lib. 3. Pandect.

LEX XV.

IS, 7 † qui ex cauſa fideicōmiſſi manumiſſurus eſt, nullo mō deteriorem eius ſeruui conditionē facere poteſt, ideoque, nec vēdere eum interim 8 † alij poteſt, vt ab eo, cui traditus eſt, manumittatur, & ſi tradiderit, redimere illum cogitur, & manumittere. intereſt enim nonnunquā, m à ſene potius manumitti, quam à iuuene.

Lucinnius Rufi. li. 5. Reſp. 9 †

LEX XVI.

LIbertates etiā per fideicōmiſſum dari poſſunt, & quidem largius, quàm directò, nam non tantū proprijs, ſed alienis ſeruis per fideicommiſſum libertas dari poteſt, n ita tamen, vt volgaribus o verbis, & quibus euidenter voluntas teſtatoris exprimi poſſit.

Celſus lib. 20. ad Sabin. 10 †

LEX XVII.

ACtiolam p * Claudi cū tibi viſum fuerit, q̄ manumitte, vtiliter datur fideicommiſſaria libertas.

i *Hæredes*] & inuicē ſubſtituit. Acc.

k *Capite*] teſtamenti. ſ. ſcripſit Erotem. Accur.

l *Momento*] quia nō vī libertas collata ī eius arbitrium, niſi ſit hæres, ſed ōtra. C. eo. l. cū proponas. Sol. ibi ſubaudit maximè vt ibi dixi. A.

6 † Reſcripſit.

I. S. *qui*] CASVS. Qui ex cauſa fideicōmiſſi manumittere dēt ſeruū: ñ p̄t facere deteriorē eius condi. hmc eſt. q̄ nec eū vēdere poteſt, vt ab emptore manumittatur, & ſi vendat, cogitur eum redimere, & manumittere. Fr. Acc.

7 † P. Flo. ſi quis.

m *Nonnunquam*] ſed multoties à ſene, qa ſenex citius moritur quā iuuenis, p̄ſumptione iuris. vt ſup. ad le. Fal. l. hæreditatum, licèt ſeruus qñq; contingat: vt ſup. de inof. teſtam. l. nā. & ſi. ſic ergo ñ tot operas præſtabit quot iuuenis, ſecundum Iu. & facit. ī. e. l. gñaliter. §. fin. Acc.

8 † P. Fl. interdum.

LIbertates] CASVS. Libertas poteſt relinqui directò, item per fideicōmiſſum, & qñq. melius eſt, ſi q̄ fideicōmiſſum det. vt ſeruis alienis: dum tñ idoneis verbis relinquatur. Fr. Acc.

9 † P. F. regularum.

n *Poteſt*] ſed directò tantū ſuis: vt C. de man. teſt. l. ſeruo.

10 † P. Flo. ex lib. 1. Dig. Scæuolæ, Claud. *Aliàs, īcipit. Claudius, & intellige d eo Claudio, qui Triphon. & Venuleius dictus notas ī Sceuolā ſcripſit. ali. incipit. Sceuola, Claudius, cū tibi viſū fuerit manumittere, &c. vi. Alcia. lib. diſpun. 1. cap. 14. & Ant. Aug. lib. emē. 6 c. 4.

o *Vulgaribus*] id eſt aptis. qualia ſūt Inſtit. de ſing. re. per fideicom. teſt. §. fina. Fr. Acc.

p *Actiolam*] Caſus. Dixit teſtator hæredi cum tibi videbitur manumittere Stichum ſeruum meū, manumittas: per hæc verba fideicommiſſaria videt relicta libertas. Fr.

Actiolam] aliàs l. & aliàs, §. & dic Claudium eſſe nomen inſtituti, & facit inf. eo. l. fideicommiſſaria. Fr. Accur.

q *Vſum fuerit*] ſ. opportunum.

a *Teſta-*

TEstamento] CASVS. Reliqui libertatem seruo meo in testō hoc modo: Pamphilus sit liber, si bñ se gesserit in rōnib. meis tādem adhuc aliquo tpe vixi, poste à decessi: nec vlla querimonia est facta de Pamphilo, q̄ malè gesserit, dicitur, quòd erit liber.

a *Querela*] sic sup. ad Syl. l. 1. §. fi. & facit C. de man. test. l. 4.

HAerede] CASVS. Vxor instituit vitū suū hæredē, & per fideic. reliquit libertates q̄busdam seruis. Castaldio viri, cum vir abesset, & ex iusta cā: petijt à Præside sibi dari libertatem: & data fuit, nūc vir reuersus petit ab isto liberto facto rōnem eius, quod gessit in seruitute. Dī. q̄ non auditur.

Vxori] Maritus, legauit vxori suæ dotem, & plures aliàs res: & rogauit eā per fideic. q̄ ipsa manumitteret apud consilium seruum suum noīe Aquilinū. mulier non vult manumittere. Dī. q̄ compellitur manumittere: & si aliqua legata erunt relicta Aquilino, poterit petere. F.

b *Marito*] ab vxore. Accurs.

c *Dedit*] .s. in testō.

d *In quibus*] .s. seruis manumissis in testō per fideicommissum. Acc.

e *Adori*] .i. castaldioni.

f *Alteri*] .s. dedit libertatem per fideicom. Acc.

g *Ipse*] .s. seruus castaldio. Acc.

h *Deberi*] quòd facere debet, vt inf. eo. l. si legatario. §. fi.

i *Non posse*] vt C. an seruus ex suo facto. l. pen. Acc.

k *Legauit*] .s. maritus. Acc.

l *Negauit*] scilicet mulier.

m *Quod*] .i. quia.

n *Sibi*] .s. vxori. Acc.

o *Vellet*] .s. vxor.

p *Compellendam*] sic C. ad leg. Falcid. l. fi. ea. & C. eo. l. deberi. & ī. de leg. 2. l. cū pater. §. qui dotale. Acc.

q *Eumque*) .s. Aquilinum. Acc.

r *Legata sunt*] si qua sunt. Acc.

1† P. Flo. isti Præsidi prouinciæ adierint.

2† P. Flo. negat.

Scæuola lib. 23. Digest.

LEX XVIII.

TEstamento ita cauit: Pāphilus, si benè se gesserit in rōnibus meis, liber esto: Quæsitum est, cū manēte eodem testamento, post aliquot annos decesserit, nec vllæ q̄relæ [a] locus de Pamphilo circa rōnes patroni sit, an ex testaméto libertatē sit consecutus? Respondi, nihil proponi, cur non sit consecutus.

Idem lib. 24. Digest.

LEX XIX.

HAerede instituto marito, [b] per fideicommissum libertatem seruis dedit, [c] in quibus [d] & Sticho actori [e] mariti, [f] quæsitum est, cū absente domino 1† iste [g] Præsidem prouinciæ adierit, vt libertas sibi præstaretur, quasi ex iusta causā hīs abesset, & Præses prouinciæ pronūcia uerit libertatem deberi: [h] an agi cum Sticho possit, vt rōnem actus à se administrati reddere compellatur? Respō di non posse. [i]

Vxori dotem, & alias res plures legauit, [k] & eius fidei commisit, vt Aquilinū seruū proprium mulieris apud consilium manumitteret, id 2† negauit [l] se facere debere, q̄ m ipsius proprius esset, quæro, an libertas ei debeatur? Respondi, vxorem, si ex testamento non solū dotem, sed ēt cætera legata præstari sibi [n] vellet, [o] compellendam P ex causa fideicommissi Aquilinum manumittere: eumq. [q] cum liber erit, peritурum ea, quæ sibi legata sunt. [r]

Pompon. lib. 7. Epistol.

LEX XX.

APud Iulianū ita scriptū est, Si hęres rogatus manumittere seruum, [s] ex Trebelliano Senatusc. hæreditatem restituerit, cogi debebit [t] manumittere, & si latitauerit, 3† vel ex iusta causa aberit, Prętor causa cognita secundum Senatusc̄ōsulta ad eas causas pertinentia pronunciare debebit. [u] Si verò seruū susceperit is, cui hērditas restituta fuerit, ipsum 4† cōuenit [x] manumittere, & eadē in persona 5† eius obseruari cōueniet, quæ circa emptores [y] custodiri solent. An hæc [z] vera putas? Nā ego [a] discendi cupiditate, * quam solam viuendi rationē optimam, in octauum, & septuagesimum annum ætatis duxi, memor sum eius sententiæ, quam dixisse fertur. *Ἐὰν τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῇ σωρῷ ἔχω, πρόσκαιρόν ἐστι τῇ βουλομένῳ.* * Et bellissimè [b] Aristo, & Octauenus putabant hunc seruum, de quo quæreretur, fideicommissariæ 6† hērditatis non esse, [c] quia testator rogādo hæredem, vt eum manumitteret, non videretur de eo restituendo sensisse. Si tamen per errorem ab hærede datus fuerit, ea dicenda sunt. Iulianus scribit. [d] *

Papinian. lib. 19. Quæst.

LXX XXI.

ROgo ne Stichus alterius seruitutem experiatur. Intelligi datam fideicommissariam 7† libertatem placuit Principi, [e] quid enim tam contrariū seruituti, quàm libertas? [f] Nec tñ quasi post mortem hæredis data videtur, 8† quod eò pertinet, vt si viuus eum alienauerit, confestim libertas petatur, nec prosit ad impediendam libertatem, sed etiam aliquando ante: vt si hæres istum seruum alienet, nec impeditur libertas, si iste hæres eum rede merit. & hæc sunt vera, siue voluntaria sit alienatio, siue non. Fran.

e *Placuit Principi*] per prædicta verba.

f *Libertas*] q.d. nihil: vt Insti. de iu. per so. §. fi.

s *Seruum*) .s. per fideicommissum. Acc.

t *Debebit*) .s. adhuc manumittere.

u *Debebit*, manum. seruum nondū traditum.

x *Conuenit*] aliàs. cō petit.

y *Emptores*] quid in his seruetur, habes inf. eo. l. generaliter. §. fin.

z *An hæc*] Iulianus hæc scripsit: sed an tu Aristo & Octa. vt ī. dices, putas hęc vera? bene facis q̄ rogo Pompo. quia volo addiscere. nā propter amorem addiscendi notaui & memoriæ commēdaui quoddam dictū Iuli. & si alterum, &c. & facit ī. de var. & extraor. cog. l. 1. §. 1. & in Decretis, 2c. di. 6. de quib. & 38. dist. c. nullus Episcop. A.

a *Ego*] Pomponius.

b *Bellissimè*] nunc refert, quid ei fuit responsum.

c *Non esse*] C. ad Senatusc. Trebel. l. fin. contra. Solu. hic speciale fauore libertatis. Acc.

d *Scribit*] sup. a. responsis legis.

ROgo] CASVS. Testator instituit Titium hęredē, & dixit, rogo hērdē, ne Stichus in alterius seruitutē deueniat, vī date per fideicō. liberta. illi Sticho, si peruenerit in alterius seruitutem: nec solū post mortem hæredis peruenerit ad libertatem, sed etiam aliquando ante: vt si hæres istum seruum alienet, nec impeditur libertas, si iste hæres eum rede merit. & hæc sunt vera, siue voluntaria sit alienatio, siue non. Fran.

3† P. F. Iam ritabit.

4† P. F. cō petit.

5† P. F. in petionā.

* No. q̄ bonū est sp discrete concedere. tex. & ibi gl. in can. nullus Episco. 38. dist. ex in can. hēs 24. q. 3.

* Id est. Et si alterā pedem in tumulo hēre. si gereret aliq̄d addiscere. vīd Mann. ad hūc locū, Chil. 2. cē. 1. pa. 52. iuxta que hanē iam est q̄d M. Cice. q̄ de Senec inducit Solonē ī verba. gloriātē, qui se quotidie aliq̄d addiscentē, senē fieri diceret.

6† P. F. fideicom. * Hęc sīa gratia est cuiusdam Philos. & non Iuliani. hæc An. Aug. lib. emē. 1. c. 8.

7† P. F. fideicom.

8† P. F. videbitur.

a *Semel*] non ſufficit ſemel, ſic ſup. de aqua plu. arcen. l. in diem.

b *Si non voluntaria*] ſed neceſſaria, & ſic eſt contra, ſup. eod. l. cum fideicom. Solut. plenè dic, vt ibi, & facit ſup. eod. l. qui dam. & quòd ibi dixi.

c *Per ipſum*] id eſt, voluntate eius.

d *Ratione*] dic: vt ff. de verb. obl. l. cũ ſeruus, & ſup. de cond. indeb. l. ſi. Acc.

SI *legatario.*] CASVS. Teſtator legauit Titio decem, itẽ fundũ, & grauauit cũ, vt manumitteret ſeruum ſuum Stichum. legatarius cepit petere x. detracta eſt inde Falc. & ſic legatarius nõ vult hoc legatum pecuniæ habere, nec manumittere ſeruum. dr. & compellitur legatum pecuniæ accipere detracta Fal. & manumittere ſeruum.

¶ *A duobus*] Duo erant hæredes & grauati ſunt manumittere duos de ſeruis eorum, quos vellent: cũ tres tm̃ ſeruos haberent, vnus hĩdũ latitat, nec vult eligere, qui duo ſint manumittendi. Dr, q̃ ſtabitur electioni alterius hæredis tm̃, q̃ præſens eſt, ſed ſi vnus de ſeruis decedit antequam eligãtur: tunc tm̃ duo, qui ſuperſunt, veniunt manumittendi.

¶ *Cum is*] Hęres rogatus manumittere ſeruũ, abeſt iuſta de cauſa, ſiue nõ iuſta, & ſic latitat: vel ſi erãt plures hęredes, & grauati manumittere ſeruum, quidam eorum abſentes sũt iuſta de cauſa, quidã non iuſta de cauſa. & quidã ſunt præſentes: vel ſi hæres grauatus decedat, nec aliquis ei ſuccedat: vel ſi hęres rogatus abſtineat ſe ab hæred. dicitur q̃ iudex dẽt pronunciare hunc liberum, velut ex teſtamento illius, qui reliquerat per fideicom. libertatem. Item debebit iudex pronunciare, qui fuerint abſentes iuſta de cauſa, vt illi ſint patroni. & qui non iuſta, & illi non erunt patroni. Fran.

¶ *Si legatario fundi*] cui fundus. & decem ideo relicta erãt, vt ſeruum ſuum manumittat. Accur.

c *Decem*] præter fundum.

f *Legis Falc.*] contra ſup. eo. l. decem, in fi. & l. ſeq. Sol. vt in l. illa, decem.

g *Fundi*] vt ſup. de leg. 2. l. 5. & facit C. eo. tit. l. ſi te. & l. deberi. Accur.

h *Petijt*] teſtator. Accur.

i *Potuiſſet*] quaſi totum arbitrium in eum à teſtatore collatum ſit. Accur.

k *Quòd ſi ex ſeruis vnus deceſſerit*] vnde amodò non eſt in eorum arbitrium. vt ſubijcit & arg. ſup. de contrah. empt. l. ſi in emptione. §. ſi emptio. Ac.

l *Iuſta ex cauſa*] quod eſt eo ipſo, quòd non eſt ex iniuſta: vt inf. eo. l. ſi eum, t. ex iuſta.

m *Quidam*] cum ſint plures. Accur.

tatis petitionem, ſi redemerit eum, cuius ſemel [a] conditio extitit.

¶ Idem probandũ eſt, & ſi nõ voluntaria [b] alienatio ab hærede facta eſt, nec refragabitur, q̃ non per ipſum [c] alienatio facta eſt, fuit enim quaſi ſtatuliber, & quacunque ratione [d] conditio impleta eſt.

Idem lib. 22. Quæſt.

LEX XXII.

SI legatario fundi decem [e] pretij nomine relicta ſunt in hoc, vt ſeruum ſuum manumittat: quamuis fundi legatum agnouerit, ſi tamen pecuniæ legatum propter interuentum Falcidię non agnouerit, cogendus eſt pecuniam accipere habita legis Falcidię [f] ratione, & ſeruo fideicommiſſariam libertatem præſtare, cum ſemel fundi [g] legatum agnouerit.

A duob. hæredib. qui tres ſeruos habebat, petijt, [h] vt duos ex his, quos voluiſſent, manumitterent, altero hæredum latitante, alter declarat, quos velit manumittere. Potẽſt dici fieri liberos, vt perinde libertas cõpetat, ac ſi præſens ſolus manumittere potuiſſet. [i] Quòd ſi ex ſeruis vnus deceſſerit, [k] ſiue ex iuſta cauſa abſit hæres, ſiue fari nõ poſſit, à quo petitum eſt, decernente Prætore, duos, qui ſuperſunt, fieri [1] † liberos conuenit.

¶ Cum is, qui fideicommiſſariam [2] † libertatem præſtare debet, iuſta ex cauſa [3] abeſt, aut latitat, aut quidam [m] præſentes ſunt, alij ex iuſta cauſa abſunt, nonnulli; † fraudandi [n] gratia fideicommiſſi, copiã fui non faciunt, aut ei, [o] qui libertatẽ debuit, hæres non extitit, aut ſuus hæres hæreditate ſe abſtinuit: Prætor pronũciare [p] debet, ex teſtamento Lucij Titij fideicommiſſariã [4] † libertatem competere, q̃ idq; Senatuſconſulto demonſtratum eſt, quo comprehenſum eſt, ne dubium, & obſcurum eſſet, cuius libertus fieret, Prætorem pronunciare debere, qui ex iuſta cauſa, & qui detrectandæ, † libertatis gratia abſit. [r]

Hæres rogatus de manumittendo ſeruum, non poteſt differre manumiſſionem ob hoc, quòd dicat ſeruum expilaſſe res hæreditarias, uel male geſſiſſe res domini, h. d. Fr.

Idem lib. 12. [6] † Reſpon.

LEX XXIII.

FIdeicommiſſaria libertas prætextu [7] † expilatæ [s] hæ-

n *Fraudandi*] aliàs fruſtrandi. Accur.

o *Aut ei*]. ſ. hæredi rogato. Accur.

p *Pronunciare*] in omnibus ſupraſcriptis.

q *Competere*] in omnibus prædictis caſibus; ac ſi libertas directa teſtamento data eſſet vt C. eod. l. ancillam. & l. ſi ſeruus, in fi.

r *Abſit*] vt præſentibus, & iuſta cã abſentibus ius patronatus ſeruetur, detractãtib. & l. hę. modis omnib. dene getur: vt ſup. e. l. 1. & j. eo. l. ſi cũ §. eorum. & no. de cauſa in ſentia expimẽda. lutoria, ſi fic ſup. de ſuſpe. tu. l. ãt in con hæ. & C. de iud. l. dẽnato- perandum. §. pen. Ac. ria. ar. l. ſi

FIdeicommiſſaria.] liuſſa. §. CASVS. Hæres Diui. & regatus de manumit ibi Dy. tendo ſeruum, nõ pt vbi nota. differre manumiſ ĩ apo. aſſionẽ ob hoc, quòd eũ de le. dicat ſeruũ expilaſſe 1. Sed iu res, vel male geſſiſſe dic, & rationes domini. melius.

¶ *Fideicommiſſariã*] q̃ hodie Titius hæres inſtitutus, & rogatus manumittere ſeruum hęreditarium, grauatus fuit reſtituere hæreditatem Seio, deceſſit Titius antequã reſtitueret. Dicit q̃ hæs Titij debet hanc hæreditatem Seio reſtituere. & etiam libertatem præſtare ſeruo debet, ſi ab eo petat ſeruus.

¶ *Seruum*] pater habens plures filios, vnum ex his habebat militem, ei donauit grauã dũ Stichum, & quędam alia bona, poſtea cedens iſte pĩ dũium ſeruũ, & aliarũ rerũ, in l. quas donauerat filio. randũ. §. adhuc remanſiſſe pe illo. cul nes ſe, ab inteſtato dubio, n. decedens rogauit fi- 1. & ibi lios omnes, vt iſtum nor. in a- Stichum ſeruum ma poſ. ĩ ver. numitterent. Dĩ, q̃ dẽt expri filius miles, ſi ſucce- mere cau dat patri, compellitur manumittere, nec aliquid fratres ob ſam, C. đ hoc dabunt militi: alias aũt res donatas militi à patre non in. & Pa. cõpellitur miles conferre, ſine communicare cũ fratribus. in c. exa-

¶ *Etiam*] Grauaui filium meum, vt cum habebit 20. ann. manumittat ſeruum Stichum: filius antequam haberet hãc ætatem, deceſſit. Dicitur q̃ hæres filij præſtabit tunc temporis libertatem, quo, ſi filius viueret, hanc ætatem compleret: licèt ſecus ſit in fideicom.

¶ *Seianus*] Teſtator rogauit filium ſuum hæredem, vt poſt quinq; ann. manumittat ſeruum Stichum, ſi ille ſeruus præſtiterit omni die vſq; ad ãnem quinquennij certam mercedem, poſtea ſeruus fugit ab iſto filio hærede & per biennũ nihil præſtitit. Dicitur q̃ defecit conditio: nec iſte debebit ob hoc amodò manumitti, niſi filius hæres accipiat p biẽnium miniſterium eius ſerui loco mercedis: nã tunc videtur paritum conditioni, & ſic libertatem dari: vel niſi ſtetetit per hæredem, quominus acciperet iſtam mercedem. Fr.

s *Expilata*] alias expilatæ: aliàs compilatæ. & concordat j. ſi quis te. liber eſſe iuſſus, l. 1. §. ſi ſeruus, & ar. C. de ed. ex pi. hære. l. obtẽtu Sed contra, C. de leg. l. non eſt. Sol. hic ab alio. ibi à ſeruo fuit expilata. Vel verius, hic ſpeciale in libertate, vt d. §. ſi ſeruus.

1 † Du. libertos.

2 † P. F. ſi deicommiſſam.

3 † Limita hoc dictũ gl. ſeruetur, detractãtib. & l. hę. ĩ modis omnib. dene glo. al. vt getur: vt ſup. e. l. 1. & procedat j. eo. l. ſi cũ §. eorum. in ſentẽ- & no. de cauſa in ſen tia abſo- tentia expimẽda. lutoria, ſi fic ſup. de ſuſpe. tu. l. ãt in con hæ. & C. de iud. l. dẽnato- perandum. §. pen. Ac. ria. ar. l. ſi

2 † P. F. ſi deicommiſſam.

3 † P. Fl. fruſtrãdi

4 † P. F. ſi deicommiſſam.

5 † P. Fl. dettactãda.

6 † P. F. 9.

7 † Compilata.

Geſta.

reditatis, aut rationis gestæ [a] non differtur.

¶ Fideicommissariam libertatem ab hærede non præstitam cogendus est hæredis hæres, qui restituit ex Trebelliano Senatusconsulto hæreditatem, præstare, [b] si eius personam [c] eligat, qui manumittendus est.

Onus manumittendi seruũ transit ad hæredem fideicommissarij, qui rogatus fuit manumittere, h.d.

¶ Seruum peculij castrensis, quem pater fideicommissi verbis à legitimis filijs hæredibus [d] liberari voluit, filium militem, vel qui militauit (si patri hæres extitit) manumittere cogendum [e] respondi: quoniam proprium [f] manumisisse defunctus post donationem in filium [g] collatam existimauit, portionem enim à fratre domino [h] fratrem eundemque [i] cohæredem citra damnum [k] voluntatis [l] redimere non cogendum, nec ob eundem errorem [m] cætera, quæ pater in militiam profecturo filio donauit, fratri, qui mansit in potestate, conferenda, cum peculium castrense filius inter legitimos [n] etiam hæredes præcipuum retineat.

¶ Etiam fideicommissaria libertas a filio post certam ætatem eius data, si ad eam puer non peruenerit, [1] † ab hærede filij præstituta die [2] † reddatur, quam sententiam iure singulari receptam, ad cætera fideicommissa relicta porrigi non placuit. [o]

¶ Seruum a filio post quinquennium, si eo tempore [p] diurnam mercedem filio præstitisset, manumitti voluit. ¶ biennio proximo [r] vagatus [s] non præstiterat, conditione defectus videbatur, si tamen hæres filius, aut tutores eius, ministerium serui per biennium elegissent, [3] † eam rem [4] † (excepto, quòd per hæredem stetisset) impedimento reliquæ conditioni non esse constitit.

Vlpianus lib. 5. Fideicom.

LEX XXIV.

GEneraliter dicimus eos posse fideicommissariã libertatem adscribere, qui si

¶ *Si quis tutorem*] in testõ meo Stichũ scit q tutorẽ filijs meis, credens eũ liberum, cũ esset seruus, non pp hoc putet sibi libertatem deberi.

¶ *Si quis*, Ego Fran. obligaui seruum Stichũ Bozolo. rãdẽ Bozolus illi seruo reliqt libertatẽ directõ in testõ, de rigore iuris si valet, sed tñ de ęq. tate valet: vt videat hĩs Bozoli rogatus p fideic. manumittere: & sic eũ emet à me. & manumittet: & hoc ꝑualet, cum non esi ignotũ multa induci contra rigorẽ iuris fauore libertatis.

¶ *Ex testamento*, testõ rup. o p natiuitatẽ posthumæ omnes libertates tã directæ, q̃ fideicõmissariæ in eo relictæ cassantur: nisi testator dixerit eas dandas ẽt a legitimis, & iste est casus, hodie aũt secus seruat. C. de lib. p te. auth. ex causa.

¶ *Si quis alienum*] Ego Fran. legaui Titio x. eundem rogaui, vt manumittat seruum suũ Stichum: vel forte non suum, sed alienum. tandem Titius accepit hęc x. nũc videt Titius, q̃ valet seruus Stichus vltra x. nõ vult manumittere Stichũ, q̃rit vt an cogat? & distinguit: nã aut hic Stichus erat seruus Titij: & tunc cogitur eũ manumittere: licèt minus sit legatum, q̃ valeat Stichus, si ãt sit seruus alienus, si cogitur Titius eum emere pro maiori quantitate, q̃ habuerit noie legati: & sic nec manumittere. Sed pone, quod Titium hĩdem mihi instituis & eum rogaui de seruo Stichо manumittendo. Dr quòd si aliquid, licèt modicum, supersit penes eũ de hĩditate deducto ære alieno, cogitur eum manumittere, si aũt nihil superest nõ cogitur. Postea dicit, legaui Titio x. eundẽ rogaui de Stichо seruo alieno manumittendo qui vltra decem valeat tandem hoc legatũ cessauit, puta mor. hęredis, & sic Titius habuit fortè vsuras legati, & sic vltra decem. dr q̃ hoc totũ est de legato: & si hoc totum simul legatum collectum sufficiat ad emendum Stichũ cogitur eum emere, & manumittere. Idem est, & si serui Stichi pretium decrescat, ita q̃ bñ põt emi pro tanto, quantũ est legatum: nam Titius cogitur eum emere, & manumittere. Sed pone, q̃ fundũ legaui Titio, eundem rogaui de seruo Stichо manumittendo. & bene tunc valebat legatũ tm̃ quantum seruus Stichus. tandẽ decreuit legatũ fundus puta chasmate: ita q̃ valet minus, quam Stichus. an nunc cogetur manumittere Stichum? & dr, q̃ non, si legatum quod habet, vult reddere. sed si hoc, q̃ remansit, valet tantum, quãtum Stichus: tunc benè cogitur manumittere. Sed pone, q̃ erat rogatus plures seruos manumittere, & fundus legatus minutus, vt dixi prius, adhuc valet tm̃ quantum aliqui ex seruis, non quantum omnes: & accepit legatum: hoc casu cogitur manumittere quosdã ex his, qui sufficiant ad pretium legati, & primò illos, qui primo

---

a *Gesta*] aliàs iustæ, & tunc sequenti, aliàs gestæ, & tunc præcedenti litteræ iungitur. Et no. quod post libertatem rationem debet reddere: vt inf. eo. l. si pure.

b *Præstare*] scil. libertatem. Accur.

c *Personam*] quod potest: vt sup. eo. lapud Iulianum.

d *Hæredibus*] ab in testa o. Accur

e *Cogendum*, cum solum: nec per hoc vt adiisse: vt sup de acq. hær. l. Iulianus. §. fin. Accur.

f *Proprium*] i. credidit apud se patet remansisse dominium et post donationem in filium factã, licet errauerit, & sic volebat alios filios grauare in redimendo.

g *In filium*] militẽ.

h *A fratre domino*] milite. Accur.

i *Eundemque*] militẽ conseruata in totum voluntate testatoris.

k *Damnum*] id est, de voluntate.

l *Voluntatis*] i. salua voluntate.

m *Errorem*] quò potuit pater seruum, & alias res donatas filio in suo dominio remansisse. M. & facit C. fami. ercisc. l. si filius. Accur

n *Legitimos*] non tãtum inter testamentarios. Accur.

o *Non placuit*] vt & sup. de manu. test. l. si ita. Sed contra, C. quãdo di. le. ced. l. his. Sol. vt ibi, & facit supra, q̃n dies leg. ced. l. si Titio. Acc.

p *Eo tempore*] scil. totius quinquenni.

q *Voluit*] i. testator. Accur.

r *Proximo*] post mortem testatoris.

s *Vagatus*, seruus. Accur.

t *Elegissent*] contempta mercede, & accipe excepto quod, & e. q. dicat videtur paritum conditioni, siue accipiat hæres ministerium pro mercede, siue per hęredem fiat, vt neutrum fiat.

u *Eam rem*] i. vagationem biennij.

GEneraliter.] CASVS. Illi possunt fideicommissarias libertates relinquere, qui aliquod fideic. pecuniarium possunt relinquere: vt sunt illi qui possunt testari, & cuiusq; seruo potest fideicom. libertas relinq, siue Principis seruo, siue ciuitatis, siue seruo hostium: & tunc debebitur, cũ seruus hostium ad nos peruenerit. Item libero homini potest relinqui libertas per fideic. & tunc tenebit, si tempore mortis testatoris inueniatur seruus, vel tempore existentis condi. sub qua relicta erat libertas. Item seruo alicuius qui sit in ventre potest relinqui libertas per fideicom. Item seruo damnato in metallum potest fideicom. libertas relinqui, & tunc debebitur, cum à pœna erit liberatus indulgẽtia Principis tunc enim seruus fit efficiemus, & nunquam reuertetur sub potestate domino. Item nato, & concepto ex damnata in metallum potest fideicommissaria relinqui libertas, cũ etiam tunc seruus esse possit vendi à fisco.

¶ *Stichum* [illum] testator dixit, nolo q̃ Stichus seruus meus seruiat. Dr q̃ per hæc verba, si hæres rogatus de manumittendo. Sed si testator dicat, volo q̃ his meus Stichum seruum meum vendat: vt relinq. ei libertatem per fideic. si contingat eum vendi, nihil agi, sed tenet q̃ alia de cã hoc verba dixerit, vt animo cruciandi seruum: & sic in eius odium possit habere: vel quia dixit hæc verba animo cõsulendi hęredi ne eum vendat, cum bonus sit seruus, & hoc debebit probare hæres: nam præsumitur, quod animo relinquendi libert. hæc verba dixerit testator.

1 † P. Fl. peruenit.

2 † Alias reddetur.

3 † P. Fl. elegisset.

4] Du. legit manu. vt in P. Fl. Et tẽ ex præterito, q̃ per hæredem stetisset, & c. alij legũt excepto præterito.

primò sunt nominati. Si hoc non appareat, tunc forte vel meritis decernetur, qui primò manumittantur. Vltimo dicit: ea, quæ dixi, quòd Titius erat rogatus de seruis suis manumittendis, habent locum, & si de alienis seruis manumittendis rogatus, cum legatum sibi relictũ non sufficiat ad oẽs emendos, ipse emet quos poterit ex tanto, quantũ est legatum, & manumittet.

Sic ut] Titius legavit mihi centum, & rogauit me, vt manumitterem seruum meũ Stichũ, & ei facto libero ista centũ darem, dicit, quòd tali seruo non cõpellor dare libertatem, & adducit simile, quod leue est.

1† P. F. fideicom.

Si rogatus] legatus est mihi fundus, & rogatus sum, vt istũ fundũ post mortem meam restituam Titio, & centũ dem Sẽ pronio, dicit, quod ita demũ teneor ad ista centum, si interim tũ lucri habeam ex hoc fundo, sic ergo pendet hic fideicommissum, prout suprà dictum est de libertate.

2† alij in casu.

Quæsitum] Seruo relicta est libertas per fideicõmissum, amodò si hæres eum vendat, vel vsucapiatur hic seruus ab aliquo, nõ extinguitur hoc fideicõmissum, quin hic seruus possit petere manumitti, poterit aũt petere manumitti ab eo, à quo maluerit, scilicet ab hærede, vel ab emptore, & similiter si erat relicta libertas sub cõdõne, & interim hæres eum vẽdat, nam existente cõdõne poterit petere manumitti: vel vult ab emptore, vel ab hærede, & si ante condõnẽ emptor eum manumiserit, & tunc existente condõne petat se esse libertũ hæredis, à manumittentis, cũ durior sit patronus, auditur, idẽ si ex alia cã hoc idem petat, & hoc, si fuerit talis voluntas testatoris, si aũt testator non curauit à quo manumittat, sed hoc tm, vt manumittat: tũc hoc ã poterit allegare, siue petere hic seruus libert⁹ factus. A.

3† P. Flo. poterit.

4† P. F. & pro ei.

* Ad hũc §. vi. Inst. i l. cũ filio. n. 40. d le. 2. & Doct. l. filiusf. § 6. Diui. e. ti. C. Bar. §. Inst. lec. 2. nu. 41. Ruin. num. 5.

deicommissum pecuniariũ possunt [b] relinquere.

Et Principis seruo, vel municipij, vel cuiuslibet alterius fideicommissaria [1] † libertas adscripta valet. [c]

Hostium seruo fideicõmissaria libertas si fuerit adscripta, potest tractari, an non sit inefficax. Et fortassis, quis dixerit, indignum [d] esse, ciuem Romanũ fieri hostium seruũ. Sed si in [2] † casum relinquatur, [e] in quem noster esse incipit, quid prohibet [f] dicere, libertatem valere?

Si homini libero fuerit libertas per fideicõmissum adscripta, & is in seruitutẽ redactus proponatur, petere põt libertatem, si modò mortis tempore [g] vel condõnis existentis, [h] inueniatur seruus.

Seruo eius, [i] qui nondũ in reb. humanis ẽ, libertas rectè per fideicõmissum relinquitur.

Si seruus in metallũ fuerit damnatus, libertatẽ sperare non 3 † potest. [k]

Quid ergo si fideicõmissaria libertas ei 4† relicta sit, & pœna metalli indulgẽtia Principis sit liberatus? Et est rescriptũ ab Imperatore nro hunc i dominiũ prioris domini nõ restitui, [l] cuius tamen sit, non adijcitur. [m] Certè cum fisci [n] efficiatur, sperare poterit [o] fideicõmissariam libertatem.

Ex damnata [p] in metallum concepto, & nato fideicommissaria libertas dari poterit. Quid mirum, cũ etiã venũdari eum posse quasi seruum, q Diuus Pius rescripserit? Si petitum * à testatore fuerit, ne postea Stichus seruiret, placuit fideicommissariam libertatem datam videri. Nam qui hoc petit, ne postea seruiat, videtur petere, vt libertas ei præstetur. [r] Sed & si ita scripserit, Ne eum alienes, [s] neue vendas, idem erit dicendum, [t] si modò hoc animo fuerit adscriptum, quòd voluerit testator eum ad libertatem perduci. Cæterum, si aliamente id scripserit, vt putà, quia [5] † consuluit [u] hæredi retinere talem seruum, vel quia coercere voluit seruũ, & cruciare, ne meliorem dominum experiatur, vel [6] † aliqua mẽte non tribuendæ libertatis, [7] † dicendum est cessare libertatis præstationem, & ita Celsus lib 23. Digest. scribit. Non enim verba tantũ fideicommissi, sed & mẽs testatoris tribuere solet libertatem fideicommissariam. Sed cum ex præsumptione libertas præstita esse videtur, [x] hæredis est contrariam voluntatem testatoris probare.

Datus tutor, quem testator putauit esse liberum, nõ propter hoc efficitur liber. h. d.

Si quis tutorem ideo scripserit, quia liberum putauit, certissimum est, neque libertatem peti posse, neque tutelam libertatis præstationi patrocinari, [y] & ita Marcellus li. 15. Digest. & Imperator noster cum patre rescripsit.

Si * quis [z] seruo pignorato directam libertatem dederit, licèt videatur iure subtili inutiliter reliquisse, attamen quasi [8] † fideicommissaria libertate relicta, seruus petere potest, vt ex fideicommisso liber fiat. Fauor enim libertatis suadet, vt interpretemur, ad libertatis præstationem [9] † accedere testamenti verba, quasi ex fideicommisso fuerit [10] † seruus liber esse

a *Fideicommissum*] scil. sibi deberi ab hærede rogato manumittere.

b *Possunt*] & illi sunt qui testandi habent ius: vt sup. de leg. 1. l. 2. Accc.

c *Valet*] vt & sup. eo. l. libertates. Accur.

d *Indignum*] accipe, seruum hostium fieri, &c. quasi dicat q seruus hostium consequatur libertatem. Acc.

e *Relinquatur*] fideicommissaria libertas.

f *Quid prohibet* nihil. sic & su. de leg. 1. l. ab omnib. §. etiã, sed in stipul nõ venit: vt j. de v. o. l. liber homo in stip.

g *Mortis tempore*] eius, qui libertatem reliquit.

h *Inuentus*] sub qua hæreditas est relicta. Azo. vel verius libertas. Et est arg. j. 7. de verb. obl. l. inter stipulantẽ. §. factã, ibi, & casũ, &c. Itẽ j. Insti. de leg. §. an seruo, sed in multis fallit Catonis regula: vt & su. de reg. Ca. l. 1. Acc.

i *Seruo eius*] facit C. e. l. cum inter. Acc.

k *Non potest*] interi: vt & C. qui non pos. ad liber. perue. l. 1. l. *Non est dubium*] vt & j. de pœn. l. aut facta. §. fi. amisit ergo dominium: vt ibi dicit. m *Non adijcitur*] in rescriptione.

n *Fisci*] vt Co. de sent. pass. l. frustra. in fin. Acc.

o *Poterit*] scilicet fibi deberi ab hærede rogato manumittere Acc.

p *Ex damnata*] scilicet seruo fisci, secus, si ante fuisset cõceptus: vt C. de pœn. l. si ante. Ac.

q *Seruum*] scilicet sibi deberi ab hærede rogato manumittere.

r *Ei præstetur*] quid enim, &c. vt sup. eo. l. rogo.

s *Alienes*] quæ prohibitio valet: vt C. de reb. alien. non alien. l. fi

t *Dicendum*]. scilicet quod alienando eum postea efficiatur liber.

u *Consuluit*] ad hoc C. qui non pos. ad liber l. 2.

x *Videtur*] cum dubitabatur quid testator senserit, & facit ad §. sup. e. l. cum fideicom. & l. quidã. & l. rogo, item ad fi. hic facit sup. de pœ. l. 3. & l. quinquaginta. & l. quidã, & C. de don. int. vi. & vx. l. ẽt. sup. de iu. do. l. nuptura. Acc.

y *Patrocinari*] vt su. de testa. tut. l. si quis tutorem. Sed contra

5† P. F. cõsilium dabat.

6† Aliæ. 7† P. F. libertatis aiõ. dicendum.

* Ad hui⁹ tex. intellectũ, & tõnẽ dec. vi. Rui. in l. 1. §. fi qs ita. n 33. d ver. ob.

8† P. Flo. quasi, & Halo. leg. sic quasi fideicõ. liber. relictam.

9† P. Flo. petitionẽ

10† P. Fl. fuetat.

in eodem tit. l. si hæreditas. §. fi. & C. eo. l. & si non adscripta. Sol. hic etedebat suum non daturus si alienum nosset: ibi alienum sciebat. Et facit Instit. qui testa. dari tuto. poss. §. 1. Acc.

z *Si quis*] putà creditor: vt Inf. eodem. l. si debitor, & tunc die-

dic: vt no. C. de manu. testa. l. seruo. Alij, id est debitor, quod est falsum: vt ſ. de manu. l. servus, & ſ. quis & à quib. l. q. §. 1. & l. pign. & l. seq. §. pignori. & C. de ſer. pign. da. ma. l. ab eo & l. fi. ſed extendūt quātū in vltima voluntate, ſed non inter viuos: vt d. legib. ſed non pñt: vt ſu. de le. 1. l. seruum filij. §. fundi. & C. de neceſſ. ſer. hære. inſt. l. 1. niſi dicetes ſoluta pecunia: vt inf. qui. & à qui. l. pignori in fi. A

a *Regatur*, vt & Inſti. & de do. §. fin & at. ſu. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus. in fi.

b *Conſtat*] vt C. de poſt. hær. inſti. l. 1.

c *Satis conſtat*]vt C. e. l. 1 & de fideicom. l. eam. & l. ex teſtō. ſi tā præſentur, tatæ ſunt: vt ſ. e. l. in teſt. quandoque etiā interpretamur legitimos rogatos, licèt ſi

2†P. F. deeſt ex. ſint: vt ſ. e. l. ſi pater. §. fin. ſed hodie hic §. corrigitur: 1 vt C. de liber. præter. & exhære. authē. ex cauſa. Azo.

1 Vides hic qualiter gl. dicit, q̄ iſte §. ē hodie correctus. ió nō eſt valde ī eo inſiſtēdū, & ē. §. iſte ſing. ſm Doct. hic & Ale. in l. ſi pñoni. §. actiōes. 6. col. ſup. ad Treb.

d *Manumittere*] .ſ. ſeruum ſuum.

e *Vtimur*]vt in prēdict. ll. continetur. Itē fallit hoc in minore: vt ſup. de manu. vin. l. ſi rogatus. in prin. & de minor. l. ſi minor xxv. ann. l. ſeruum.

3†P. F. deeſt quidē.

f *Medicum*]vt & C. ad leg. Falc. l. ſi ea. & inf. eodem. l. ſi debitor. in prin. & §. 1. & ſup. eo. l. decem. Sed contra Inſtit. l. de ſī. re. per fideicommiſ. relict. §. hoc ſolum. vbi non in plus tenetur, quàm ad eū p. uenerit. Solu. hic ſpeciale fauore libertatis Item no. acceperit, alias ſecus: vt ſu. eo. l. eum cui.

4†P. Flo. quiſque.

g *Aliquid*, ēt modicum. Acc.

5†P. Flo. accepit.

h *Suum*].ſ. ſeruum.

i *Relictum eſt*] q̄ ſcit pretium ſerui.

k *Ex aliqua cauſa*] fructibus fortè, vel iure accreſcendi, & ſic eſt contra. C. de iof. teſta. l. primus. §. 1. & ſup. de don. int. vir. & vx. l. de fructibus. nam fructus nō augent rē dona. à. vt cum ea reuocentur, iuſſus. Nec enim ignotū eſt, quod multa contra iuris rigorem [a] pro libertate ſint conſtituta.

Ex teſtamento, quod agnitione [1] † poſthumi ſuptum eſſe conſtat, [b] neque directas libertates competere, neque fideicommiſſarias deberi, ſi quas non à legitimis quoque hæredibus paterfamilias reliquerit, ſatis conſtat. [c]

Legatarius agnoſcens legatum ſibi relictum, vt ſeruum proprium manumittat, licèt minus ſit in legato, quàm ſervus valeat, cogitur tamen eū manumittere, ſecus eſt, ſi fuit rogatus ſeruum alienum manumittere: quia non cogitur, ſi pluris eſt ſervus emendus, quàm legatum valeat. h. d.

Si quis alienum ſeruum, vel ſuum rogatus ſit manumittere, [d] & minus ſit in eo, quod accepit ex 2 † iudicio teſtatoris, plus ſit in pretio ſerui, an cogatur, vel alienum redimere, vel ſuum manumittere, videndum eſt. Et Marcellus quidem [3] † ſcripſit, cum ceperit legatum, cogendum omninò ſuum manumittere. Et ſanè hoc iure vtimur, [e] vt multum interſit, ſuum quis [4] † rogatus ſit manumittere, an alienum: ſi ſuum, cogetur manumittere, ēt ſi modicum [f] acceperit. [5] † Quòd ſi alienum, non aliàs erit cogēdus, quàm ſi tanti poſſit redimere, quantum ex iudicio teſtatoris conſecutus ſit.

Hæres inſtitutus, & rogatus ſeruum ſuum manumittere, tenetur manumittere: licèt apud eum de illa libertate remaneat deducto ære alieno, ſecus ſi nihil apud eum remanſit, hoc dicit, & continua tex. per te: quia planus, & prolixus.

Proinde conſequēter Marcellus ait, eum quoq; qui hæres inſtitutus eſt: ſi quidem aliquid [8] ad eum deducto ære alieno peruenit, cogendum eſſe ſuū [h] manumittere: ſi verò nihil peruenit, non eſſe cogendum. Planè ſi minus fortè relictum eſt [i] alicui, verum creuit legatum ex aliqua cauſa, [k] æquiſſimum erit, tanti eum cogi redimere. quantum ad eum peruenit, nec cauſari debere, quòd minus illi relictum ſit, cum creuerit eius legatū per teſtamenti occaſionem. Nam, & ſi ex mora [l] fructus, vſuræve fideicommiſſo acceſſiſſent dicendum eſt, libertatem præſtandam. Proinde, & ſi pretium ſerui decreuerit, [6] † eſt dicendū, redimere cogendum. Quòd ſi legatum [m] ſit imminutum, [n] videndum eſt, an cogatur [o] ſeruum manumittere, qui ſperauit legatum ſe vberius [p] conſecuturum. Et putem, ſi legatū refundere ſit paratus, non eſſe cogendum idcirco, quia alia contemplatione agnouit legatum, quod ex inopinato diminutum eſt. Parato igitur ei à legato recedere, concedendū erit: niſi fortè reſiduum, [7] † quod apud eum remanet legatum, ad pretium ſufficiat.

Quid ergo, ſi plures ſit ſeruos [q] rogatus manumittere, & ad quorūdā pretium ſufficiat id, quod relictū [r] eſt, ad omniū verò [8] † non ſufficiat, an cogendus ſit quoſdā manumittere? Et putē debere eum cogi vel [s] eos, quorū pretium paratur, manumittere.

Quis ergo ſtatuet, qui [t] potius manumittātur? vtrumne ipſe legatarius eliget, quos manumittat, an hērs? Et fortaſſis quis rectè dixerit, ordinē ſcripturæ [u] ſequendū. Quòd ſi ordo nō [9] † appareat, [x] aut ſortiri [y] eos oportebit, ne aliquam ambitionis, vel grāe ſuſpicionē * Prætor ſubeat: [z] aut meritis cuiuſq. allegatis, [a] arbitrari [b] eos, [c] oportet.

Eique

Similiter dicendū eſt, & ſi redimere iuſſus ſit, libertatēq; præſtare, nec pecunia, quæ legata eſt, ſufficiat ad redēptionē otium, quib. libertas eſt data, nā, & hic idē [d] erit, quod ſupra probauimus.

Nemo cogitur ſervum proprium manumittere rogatus, repudiato legato, quod propter id ei fuit relictum. h. d. cætera vide per te.

1†P. Flo. poſthume ruptū eſſe conſtitit.

6†P. F. creuit.

7†P. Flo. deeſt qđ apud eū remanet.

8†P. F. deeſt verò.

9†P. F. pareat.

* Sic M. Cice. li. 1. Epi. ad Q. Frat. Conſtātia, inquit, ē adhibenda, & grauitas, q̄ reſiſtat ſi ſolū gratiæ verum ēt ſuſpiciōi.

Accurſius.

l *Nam, & ſi ex mora*] ab hærede facta.

m *Legatum*] quāuis ab initio minus fuerit pretii, quàm in fideicommiſſo.

n *Imminutum*] .Cui tūm, vt nō poſſit emi ſeruus. Acc.

o *Cogatur*] qui legatum agnouit, & cauetibi: quia de proprio ſeruo legatarij dicit commodū vſque illuc, ſimili modo. &c.

p *Vberius*] aliàs verius. ſed Piſ. vberius.

q *Seruos*] ſuos proprios.

r *Relictum*] quod ex poſtfacto apparet imminutum: vt ſup.

s *Vel*] pro ſaltem.

t *Qui*] .ſ. de ſeruis.

u *Scripturæ*] no. ſic eſt in Auth de hær. & Falc. §. inordinatum. & ſup. de vulg. ſubſt. l. fi. §. prius. & de lega. 2. l. cum pater. §. penul. & de hære. inſti. l. qui ſoluendo. & de viuf. l. quoties. Sed argum. contra ſ. l. ſol. l. nec enī, & Inſti. de le. §. ante hęredis. Acc.

x *Non appareat*]quia forte cōpēdioſe dixit, oēs illos ſeruos mānumitti volo. Az.

y *Sortiri*] id eſt per ſortis iudicium eligere .ſ. proprios ſeruos. ſic, & ſup. de iudi. l. ſed cū. & Inſti. de leg. §. optionis. & C. commun. de leg. l. fi. in prin. Acc.

z *Subeat*] in eligendo. Accur.

a *Allegatis*] ideò quia melius meruerunt. vt manumittantur Acc.

b *Arbitrari*] id eſt eligere. Acc.

c *Eos*].ſ. ſeruos.

d *Idem*] vt ordo ſcripturæ ſeruetur: vel ſors, vel merita allegentur. & ſic patet, quod ſupra in ſuis dixit, hic. & in §. ſimili. in alienis. Accurſ.

a *Eique*] ſcilicet facto libero. Accur.
b *Mouet*] ad dubitandum hoc. ſ. quod ſequitur quia &c.
c *Cogendus*] ſic ſupra, ad Trebellianum l. cogi. §. ſed ſi ſeruo. Accurſius.
d *Non eſſe cogendum*] ad legatum: ſed ad libertatem ſic: vt ſup. ad Trebel. l. ita tamen. §. ſi. & ad le. Falcid. l. ſed ſi nõ. & C. ad leg. Fal. l. ſi ea. ſecundum Ot. Sed certe de libertate fuit ĩſtitum: & ſimile ſubſequens eſt de libertate. & ſic de ea hic tĩdere vĩ. & pro hoc inf. proxi. §. in fi.
e *Quam ſi*] à ſimili. Accur.
f *Conſtet*] & ſic nulla erit vitiatas medij temporis.
x † F. & ſi qui putant.
g *Accepiſſe*] idem ergo ius in ſuperiori caſu vĩ: quia pretium non videtur accepiſſe, & ſic nõ poſſet grauari ſ. d leg. l. ſi ita ſeruo. §. fin. & l. ſeq. & ad Trebel. l. ſi patroni. §. ſecundum quæ. Ach
2 † P. Flo. fideicommiſſam. *Fructum*] qui ſufficiat ad pretium: vt ſ. ſi proxi & arg. ſup. de inoffic. teſtam. l. Papinianus. §. ſi cõditionali. Sed arg. contra, ſupra ad Treb. l. ſi patroni. §. ſed & ſi ſine fructibus. & de legat. 2. l. cũ pater. §. Titio. & facit ad §. ſup. eod. l. decem. & l. ſi legatario. in princ. & etiam ſup. de donat. l. Attilio. Accur
3 † P. Flo. deceſſit. *Fundum*] ſibi relictum.
h *Rogatus ſis*] ſcilicet ſeruus qui libertatem conſequi debet. poteſt enim eligere alienationem. Azo.
i *Cum morietur*] ſic ſup. eo. l. is qui. & C. de manumiſ. teſtamen. l. ſtatu liberis. & arg. ſup. quemadm. ſeruit. amitt. l. is cui. §. hæres & ſup. de hæred. inſtituen. l. ſed & ſi. §. ſeruus. ſed vt ꝙ non tenuerit alienatio etiam medio tempore: vt C. communia de leg. l. fin. §. finauem ſub conditione. quæ eſt contra. Solu. ex ſibi Accur.
4 † P. Flo. maluit. Vide in hunc locũ Alc. li. Par. 10. c. 14.
k *Impendenti*] vt ſi per tanta tempora vixerit, quòd tantum ex fructibus capiat, valeat fideicommiſſum pecuniarium.
l *Libertatis*] ſ. in ſuperiori. §. Accur.
m *Rogatus*] ſcilicet ſeruus ſiqui libertatem conſequi debet. poteſt enim eligere alienationem. Azo.
n *Alienatus ſit*] ſic ſup. eo l. is qui. & C. de manumiſ. teſtamen. l. ſtatu liberis. & arg. ſup. quemadm. ſeruit. amitt. l. is cui. §. hæres & ſup. de hæred. inſtituen. l. ſed & ſi. §. ſeruus. ſed vt ꝙ non tenuerit alienatio etiam medio tempore: vt C. communia de leg. l. fin. §. finauem ſub conditione. quæ eſt contra. Solu. ex ſibi Accur.
5 † P. Flo. maluit. Vide in hunc locũ Alc. li. Par. 10. c. 14.
o *Oportere*] vt & ſup. de act. emp. l. Titius.
p *Manum ſuus ſit*] ante conditionẽ, ſed hoc eſſu aget ex empto emptor. quòd liberum eum habere non licet: vt ſup. de euict. l. ſed hoc nomine. & ſupra. de act. emp. l. Titius & l. idemque. §. ſupereſt.
q *Conſtitutionibus*] quas appellauit ſup. proxi. reſcripta.
r *Conditio*] quod fieri vĩſi durior ẽt patronus. Accur.
ſ *Ceſſare*, quia non vĩ eius ꝺdõ fieri durior ſ volũtatẽ ꝺfuncti. Ac.

¶ Si cui legatum ſit relictum, iſque rogatus ſit ſeruum proprium manumittere, eique, [2] quod legatum eſt præſtare: an fideicommiſſaria libertas præſtanda ſit? Quoſdam mouet: [b] quia ſi fuerit coactus ad libertatem præſtandam, ex neceſſitate ad fideicommiſſi quoque præſtationem erit cogendus. [c] Et [2†] ſunt, qui putent non eſſe cogendum. [d] Nam etſi [c] mihi legatum fuiſſet relictum, & id rogatus eſſem Titio reſtituere confeſtim, [f] & præterea fideicommiſſariam [2] † libertatem ſeruo meo præſtare, ſine dubio dicemus, non eſſe me cogendum ad libertatis præſtationem: quia nihil pretij nomine videor accepiſſe. [g] Planè ſi fortè poſt tempus fuerit rogatus reſtituere legatum ſibi relictum, dici poteſt, propter medij temporis fructum [h] cogendum eum manumittere.
¶ Si rogatus quis ſit [3 †] alij fundum, [i] cum morietur, alij centum præſtare, ſi tantum ex fundi fructibus perceperit, quantum eſt in fideicommiſſo, cogendum eum præſtare. Sic fit, vt in pendenti [k] ſit fideicommiſſum pecuniarium, & fideicommiſſariæ [4 †] libertatis [l] præſtatio.

¶ Quoties autem fideicommiſſaria libertas relinquitur efficaciter, in ea cauſa eſt, vt neque alienatione, neque vſucapione extingui poſſit: ad quemcunque enim peruenerit is ſeruus, cui fideicommiſſaria libertas relicta eſt, cogi eum manumittere. & ita ſæpiſſimè conſtitutum eſt. Cogetur igitur is, ad quem ſeruus peruenerit, fideicommiſſariam libertatem præſtare, Si hoc maluerit [5 †] is, qui rogatus [m] eſt. [o] Latius enim acceptum eſt, vt, etſi ſub conditione fuerit ei libertas relicta, & pendente conditione alienatus ſit: [n] attamen cum ſua cauſa alienetur. Quòd ſi nolit ab eo manumitti, ſed potius ab eo 6† ad libertatem perduci, qui erat rogatus eum manumittere, audiri eum oportere, [o] Diuus Adrianus, & Diuus Pius reſcripſerunt. Quinimò [*] etſi iam manumiſſus 7 † ſit, [p] velit tamen potius eius libertus fieri, qui erat rogatus eum manumittere, audiendum eum Diuus Pius reſcripſit.
¶ Sed & ſi ex perſona manumiſſoris, vel ex quacunq; cauſa manumiſsus offendere poteſt ius ſuum [8 †] manumiſſione eſſe læſum, ſuccurri ei ex his conſtitutionibus [q] oportet: ne contra voluntatem defuncti durior eius conditio [r] conſtituatur. Planè ſi ea ſit defuncti voluntas, vt vel à quocunque manumitti voluerit, dicendum eſt, conſtitutiones ſupraſcriptas ceſſare. [s]

Seruus, cui relicta eſt libertas, quem hæres defuncti vendidit, cum peruenerit ad libertatem, erit libertus emptoris, non hæredis: ne emptor damno afficiatur duplici. Si autem hæres deceſſit relicto hærede, vel delicti fecit, propter quod bona eius fuerunt publicata, tunc eſt in electione ſerui, cuius velit eſſe libertus, ſecundum cõſtitutionem Diui Pij. hoc dicit vſque ad §. apparet.

Paulus lib. 2. 9 † Fideicomm.

LEX XXV.

SI hæres, qui vendidit ſeruum, ſine ſucceſſore deceſſerit, emptor autem exter, & velit ſeruus defuncti libertus eſſe, non emptoris, non eſſe audiendum eum Valens ſcripſit: ne emptor, & pretiũ, [t] & libertum perdat.

Vlpianus lib. 5. Fideicommiſſ.

LEX XXVI.

CVm ve-

t *Conſtet*] & ſic nulla erit vitiatas medij temporis.
6 † P. Flo. ab eo velit ad.
u *Accepiſſe*] idem ergo ius in ſuperiori caſu vĩ: quia pretium non videtur accepiſſe, & ſic nõ poſſet grauari ſ. d leg. l. ſi ita ſeruo. §. fin. & l. ſeq. & ad Trebel. l. ſi patroni. §. ſecundum quæ. Ach
7 † Alias eſt.
Alc. li. 1. Diſp. c. 14.
x *Fructum*] qui ſufficiat ad pretium: vt ſ. ſi proxi & arg. ſup. de inoffic. teſtam. l. Papinianus. §. ſi cõditionali. Sed arg. contra, ſupra ad Treb. l. ſi patroni. §. ſed & ſi ſine fructibus. & de legat. 2. l. cũ pater. §. Titio. & facit ad §. ſup. eod. l. decem. & l. ſi legatario. in princ. & etiam ſup. de donat. l. Attilio. Accur
8 † P. Flo. Lædi numiſſione. vel ẽt læſum.
y *Apparet*] Dic vt in ſummario huius §.
z *Cum quidam*] Ego Franciſcus obligaui Bozolo ancil. ãtandẽ in teſtõ meo grauaui hĩdem meũ. vt ancil. lã luat. & manumittat eam. hĩs non luebat: & ſic ancilla ſibi penes creditorem peperit plures filios: & creditor eos rẽdidit. Dĩ ꝙ hĩs meus cogitur tũ pretium dare emptori puerorum, quãtũ ei cõſtiterunt: & recipere eos, & manumittere. idẽ ſi in teſtõ potè relig libertatẽ ancillæ mex: tãdẽ bñ. per ꝙ nõ ſi annos teſtim. fuit clausũ: & interim ancilla peperit plures partus. nã iſti partus tradentur marito eorũ, vt manumittãtur. ſic ergo mora libertati facta huc ſponte. ſiue fortuito caſu. ñ dẽt obeſſe partui. ſecus autẽ ſi hoc teſtõr voluiſſe vĩſi ſi reliquit libertatẽ dandã ancillæ à ſubſtituto impuberi. & interim viuente impubere ancilla peperit:
9 † P. F. 3.

nam partus erit seruus. idem si sub condi. vel post tẽpus reliquit libertatem ancillæ: & ipsa interim peperit. nam partus erit seruus. & hoc voluisse testatorem apparet.

¶ *Si pro non scripto*] Si legem tibi Strebũ: togenique te. vt eum manumittas: si legatũ efficiatur pro non scripto. & sic non valeat: hunc tamen seruo dẽbitã heres meus præstare libertatem.

¶ *Subuenrum* Dic vt in summario. Franc.

a *Cum vero*] continua ad præcedentia.

b *Nrcessitate*] transmissa hæreditate.

c *Constitutionibus*] Diui Pij: de quibus dixit ſ. eo. l. generaliter. in fi.

d *Ad eum perduxit*] qui rogatus erat. M.

e *Perfideest* debet.

f *Dixerim sic*] sup. eo. l. generaliter. ſ. fi.

g *Videtur*] propter spem ſic ſ. ex noxa. causa aga i. fi.

h *Apparet*] hoc superius videtur dicere: ad quod refertur hoc, igitur. Accurſi

i *Interea*] id est sine interpellatione. vt supra de vsuris l. mora.

k *Tenetur ſit*] quod dicit vsque no. ſ. de lega. 2 l. si quis seruo. item no. & hodie videntur liberi. & si non sit petita libertas: cum quilibet fideicõmissarius habeat vtilem in rem actionem: vt C. communia de legatis, l. 2. vel dic, vt ibi no. item & dic hic distinctionẽ quã no. C. eo l. cum libertatem. in qua sunt concor. huius. §. II.

l *Minoribus*] Idem in minoribus sed de his exemplificat: quia minus de his posset dubitari. Sed arg. contra. sup. de minor. l. si tamen. sed dic vt ibi no.

m *Consentiunt ei*] vt C. ex qui cau. in integ. rest. non est necesſ. l. in minorum. Accurſius.

n *Multo magis*] quia plus fauetur libertati quam ætati. Azo. Item ad §. istum facit C. eod. l. ancillam. Accurſ.

o *Dimisso creditore*] id est præcepit hæredi luere à creditore, & manumittere. Accurſius.

p *Non liberantibus*] scilicet se à creditore. sic supra, de negoc. gest. l. si pupilli. §. 1. Accurſius.

q *Pretio*] quod ipse creditor dederat. Accurſius.

r *Empori*] quod pretium empror dederat sic supra, de rei vendi l. emptor prædium. & C. si ven. pigno. aga. l. 1. & 3. Accurſius.

ſ *Restituto*] ab hæredibus.

t *Medio tempore*] post testamẽtum fictum, ante aperturam tabularum M.

u *Diximus*] in alio superiori proxi. §. Accurſius.

x *Eos* ſcilicet Imperatores.

y *Acceperit*] ſcilicet aliqua ancilla in testamento. Accurſius.

z *Condition eſt*] quàm superior.

a *Finitam*] vt superiores. M.

b *Esse sunt*] scilicet isti seruitvt & C. eod. l. 2. & 3.

c *Si pro non scripto*] quid hoc sit, habes C. de cad. tollen. & cum triplici. Accurſ.

a *Venet*

1† P. Flo. eo testamento

2† P. Flo. vtique directam. sic fit, vt quoties &c.

3† Damnatus.

4† P. F in re.

5† manumittendi causa.

*Argumẽto istius litteræ colligitur, Philius Regis patre viuente potest dici Rex concor. tex. cũ gl. expreſſa can. §. 24 q. 1. gl. est. in pe Pragmatic. sãc. §. quib. attentè sup ver. primogenito. Adde tex. in l. in suis. & ibi Bal. & lib. & posth. de quo p Pa. in c. tã ta. nu. 10. & ibi notaui in apoſt. ad ipſum, in ver. in vita parentum. ext. qui filij sint legi. & Iaſo. vbi ẽt notaui in apoſt. in ver. iuuaſti. nu. 50. ext. de magiſtr. & Oldr. cõſ. 90. alias est conſil. 104.

6† P. Flo. exinde manascantur.

7† Marcellus.

8† Cæcilius.

9† P. Flo. Imperator noſter.

10† P. Fl. non habent eſſe.

11† aliàs libertati.

12† P. Fl. quæ viuo.

vel in totum nõ petitur fideicommissaria libertas, quæ res obeſse libertati non debet. quod igitur defendimus, ita determinandum est, vt ingenui quidẽ [6] † ex eo die nascantur, ex quo mora libertati facta est: manumitti autem partum dici dẽat, ex quo libertas peti potuit, quãuis petita non fit. Certè minoribus [l] viginti quinque annis, & in hoc tribuendũ est auxiliũ, vt videatur in re mora facta esse. nam qua ratione decretũ, & à Diuo [7] † Seuero constitutum [m] est, in re morã esse circa pecuniaria fideicommissa, quæ minoribus relicta sunt: multò magis [n] debet etiam in libertatibus hoc idem admitti.

¶ Cum quidam [8] † Cæcilius ancillam, quam pignori obligauerat, dimisso creditore, [o] per fideicommissum manumitti voluisset, & hæredibus creditorem non liberantibus, [p] infantes, qui postea erant editi, venissent à creditore: Imperator noster cum patre rescripsit secundum ea, quæ Diuo Pio placuerunt, ne pueri ingenuitate destinata fraudarentur, pretio [q] emptori [r] restituto, [s] perinde eos ingenuos fore, ac si mater eorum suo tempore manumissa fuisset.

¶ Idem Imperator [9] † cum patre rescripsit: si post quinquennium mortis testatoris tabulæ testamenti apertæ essent, vel codicilli, & partus medio tempore [t] editus sit, ne fortuita mora seruitutem partui irrogaret, matri partum tradendum esse, [10] † vt ab ea libertatem perducãtur. Apparet igitur ex hoc rescripto, item ex eo, quod à Diuo Pio rescriptum diximus, [u] noluisse eos [x] moram [11] † libertatis fortuitam nocere editis ex ea, cui fideicommissaria libertas relicta data sit. Non tamen si a substituto impuberi fideicommissaria libertas data sit ancillæ, eaque [12] † viuo impubere partum ediderit, vel si post tempus, vel sub conditione libertatem acceperit, [y] & ante diem, vel conditionem partum ediderit, ad libertatem partus perducetur: quia horum alia conditio est. [z] non enim moram fortuitam, [a] sed ex voluntate testantis passi sunt. [b]

Seruus alicui legatus, vt manumittatur: si sit habitus pro non scripto, debet ei hæres dare libertatem. hoc dicit.

¶ Si pro non scripto [c] habitus sit seruus alicui

legatus, cui [1]† per fideicõmissũ libertas adscripta est, quæstionis est, num fideicõmissaria libertas déat intercedere, & an si seruus petat fideicommissariam libertatẽ ab eo, penes [2] quem remã sit set pro nõ scripto [2]† habitum legatũ, qđ erat relictũ ei, [b] qui eũ fuerat rogatus manumittere, vel sup se seruus (vt sup. dictũ est) fuerit [3]† legatus, an libertus non déat intercidere? Et putẽ, debere dici fideicõmissariam libertatẽ saluã eẽ, [c] licèt ad eũ nihil peruenerit, [d] qui [4]† rogatus erat manumittere. Cogẽt igitur libertatẽ præstare is, ad quem peruenit legatũ, quia libertas fideicõmissaria nullũ impedimentum pati debet. [e]

Factum est quoddam Senatusconsultum, quod appellatur Rubrianum: in quo prouidetur libertatibus, & tenor eius talis est: Si hi, qui erant rogati manumittere seruos, citati à iudice, vt veniant, & manumittant, nolint venire, & iudex pronuntiet libertatem his deberi, amodò erunt liberi, & ita vocantur Orcini. post ea ratiocinatur super hoc Senatusconsultum per totam l. & seq. et prin. tertiæ vsq; ad §. si qs.

¶ Subuentum libertatibus est Senatusconsulto, quod factũ est tpibus Diui Traiani [5]† Rubrio [f] Gallo, & Cælio Pitone [6]† Consulibus* in hæc verba. Si ij, à quibus libertatẽ pstari [7]† oportet, [g] euocati à Prætore adesse noluissent, [8]† & cã cognita Prætor pronuntiasset libertatẽ his deberi, eo dẽ [9]† iure ratum seruari, ac si directò [h] manumissi essent.

¶ Hoc Senatusconsultum ad eos pertinet, quibus ex causa fideicõmissi libertas debetur. Proinde si libertas nõ debet, obreptũ [i] tñ Prætori [10]† est de libertate, pronuntiatũq;, [k] ex hoc Senatusc. libertas non cõpetit, [l] & ita Imperator noster cum patre suo rescripsit.

¶ Euocari aũt à Prætore oportet eos, qui fideicõmissariã libertatẽ debẽt. cæterũ nisi fuerint euocati, [m] cessat Rubrianũ Senatusconsultum. proinde denuntiationibus, & edictis, literisque euocandi sunt.

¶ Hoc Senatusconsultum [n] ad oẽs pertinet latitãtes, [o] quos fideicõmissariã libertatẽ pstare oportet, [11]† Proinde siue hæres rogatus sit, siue quis alius, Senatusconsulto locus est, oẽs enim omnino, qui debent fideicommissariam libertatem præstare, in ea causa sunt, vt ad Senatusconsultum pertineant. Quare si hæres quidem latitet, legatarius aũt, vel qui rogatus sit libertatẽ præstare, præsens sit, Senatusconsultum efficiet, [12]† vt nihilominus impediatur [p] libertas. proponamus enim legatarium, [13]† vel fideicommissarium nondum dominium serui nactum esse. [q]

Paulus lib. 2. 14† Fideicom.

LEX XXVII.

Itaque hoc casu Princeps adeundus est, vt in hoc casu [r] libertati prospiciatur.

Vlpianus lib. 5. Fideicommiss.

LEX XXVIII.

SI eum seruum, cui erat fideicommissaria libertas relicta, distraxit is, qui erat rogatus, [s] & emptor quidem latitet, is autem, qui rogatus erat, præsens sit, an Rubriano Senatusconsulto locus sit? Et ait Marcellus Rubrianum locum habere, quia abest is, quẽ manumittere oportet. [t] Hæc autem verba, [u] Adesse noluissent, non vtiq; exigunt, vt latitet is, qui libertatem præstare debebit. nam & si non latitet, contemnat [x] autem venire, Senatusconsultum locum habebit.

¶ Idem obseruatur etiam, si plures hæredes instituti fideicommissariam libertatem præstare rogati, non iusta ex cã abesse pronuntiati fuerint, [15]† & eorum, qui iusta causa abessent, & eorum, qui præsentes fideicommissariæ libertati moram non faciant, [16]† perinde libertus erit, atque si [17]† soli, [y] qui rogati [z] essent, ad iustam libertatem perduxissent.

Nunc ponit aliud Senatusconsultum per quod subuenitur libertatibus, vt si aliquis sit rogatus manumittere seruum suum proprium, & iste est absens: iudex debet cognoscere de hoc fideicommisso, & si videbit seruum in ea causa esse, vt si præsens esset rogatus, iuberet eum manumittere, pronuntiabit etiam eo absente liberum esse postea, quod sequitur per totam hanc l. & seq. & per totam tertiam, sicut est Franc.

a *Si*

1† P.F. cui seruo.

b *Rebus suis*] in qualibet alia re, vt ita interferat alium casum Accur.

c *Saluam esse*] & propter hoc dicitur quod habes C. de cad. toll. §. in primo, & §. pro non scripto.

2† habito legato.

d *Prouocet*] siue hæres sit, siue alius. Azo.

e *Pati debet*] legato habito pro non scripto.

3† P. Flo. fuit.

f *Rubrio*] propter hoc appellatur Rubrianum, & no. quòd continuatur materia vsque ad §. si quis seruum, in l. & eum. Accur.

4† P. Flo. qui eum.

g *Oportet*] seruis hæreditariis.

h *Directò*] vt fiant Orcini. vt & supra. de legat. 1. l. 1. §. penultim. & no. quatuor esse Senatusconsulta. vel quinque, vt eo. C. eo. l. si seruus. & fa. libert. & de iudic. l. qui se

i *Obreptum*] & per obreptionem, i. ab eo impetratum, vt male iudicaret. Accursius.

5† De male obrepto nomine videglin. cũ p cautela in verbo quã. & extra. de sẽt. excõ. & in c. ex parte ext. de offi. ordi. Iaſi l. 2. C. si contra ius, vel vtil. publ.

k *Pronuntiatumque*] scilicet esse liberum. Accurs.

l *Non competit*] sic C. d prædi. min. l. & si Præfec. & de reb. eorum l. imag. §. pe. & C. si contra ius, vel vtili. publ. l. 2 & inf. de natal. re l. 1. & C. de his quibus non do. l. fi. Accurs.

6† P.P. Hispone.

* Anno 854. Plin. lib. 4. epist. ad Vrium.

m *Essent*] sic infra. quæ sententia sine appel. rescind. l. 1. §. item cum. & infra de natal. est l. 2. in fi. & l. penult. Asc.

7† aliàs oportere.

n *Hoc Senatusconsultum*] Rubrianum. Accurs.

8† P. F. si causa.

o *Latitantes*] sed si iusta causa absint, succedit Damasianũ vt inf. eod. l. atque infantes.

9† modo.

p *Impediatur*] quia legatarius non posset manumittere, nisi ab hærede sibi traderetur.

10† aliàs si.

q *Nullum esse*] sed quomodo potest hoc esse, cum recta via transeat in legatarium mortuo testatore, vt inf. de fund. l. a Titio & supra de pecul. pecuniam autem, sed & credi. & quemad. ſer. amitt. l. ſi patrem

§. 1. quæ sunt contra? Respond. hic non erat adita hæreditas, vt sup. de leg. 1. l. seruum filij. §. 1. vel non extiterat conditio legati serui.

11† Deinde.

r *Tapiæ. In loc. ea ſa*] vbi S. nar. locum non habentibus, quia non stat per eos, qui libertatẽ pstare debent. & est hic C. de vete. iu. enucl. l. 2 §. sed quia diuine. sup. de leg. & con. l. & ideo. & C. de epiſc. audi. l. 3. & C. de leg. & cõ. l. cum de nouo.

s *Locum Rogati*] scilicet eum manumittere.

t *Oportet*] s. emptorem, vt sup. l. proxi. & sup. eod. generaliter. §. fi. Accurs.

u *Hæc autem verba*] posita sup. eod. l. cum verò §. subuenium.

x *Contemnat*] vt & §. eo l. si legatarius. §. fi.

y *Soli*] præsentes, vel etiam ex iusta causa absentes. Acc.

z *Rogati*] vt & sup. eod. l. 1 & l. si legatario. §. fi. non autem ita tantum, vt sup. eo. l. cum vero. §. subuenium. Acc.

12† P.F. ſi ſcit, & nihilominus impediet libertas.

13† P. Fl. deẽ. vel fideicommiſſariũ.

14† P. Fl. 3.

15† P.F. nuntiatũ fuerit.

16† P. Fl. facient.

17† P. P. ſoli cogerentur ad iuſta. &c.

a *Si quis*] superius Senatusconsultum. s. Rubrianũ loquitur de hæreditarijs seruis: hic de proprijs seruis rogati. & appellat Aemilianũ, & et Mutianũ. vt hic & ff. l. non tm s. sed & si non hæreditarium. Acc.

1† aliàs, Manilio. 2† Iunco.

b *Placere*] Senatoribus visum est, vt si quis, &c. Acc.

c *Ex causa*] expone. quod tacite inerat verbis Senatusco. vt si iusta cã abfit, seruetur ei ius patronatus: aliàs non. Acc.

d *Qui non habent*] sic ergo qui dicit eos iniuste abfuisse, probet, & p hoc ff. de probat. l. in exceptionibus, & l. quoties. s. qui dolo. item sic ff. de peti. hære. l. item veniunt. §. eos autem. Azo.

e *Cum sufficiat*] ad ius patronatus conseruãdum, alias contra. sup. de legi. tut. l. 1 §. pe. & sup. eo. l. 1.

f *Vocari* imò contra. vt sup. l. cum verò. s. hoc Senatus. ibi, euocati. &c. Sol. ibi est ꝺ dolosum, qui libertum perdit: hic contra non dolosum, qui non perdit. item contra C. quom. & quando iud. l. ea. sed illud in pecuniarijs habet locum. Acc.

g *Abesse*] à loco vbi peritura libertas & facit sup. de in ius voc. l. pletique. & ibi seq. Acc.

h *Si quis. Cæterum*] Vt & sup. l. proxi. in prin. Acc.

i *Non distinguitur*] quantum ad hoc, qđ erit liber, sed quantũ ad ius pronatus sic, vt sup. l. proxi. si. nisi eligat venditorem, vt sup. l. generaliter. §. fi. Acc.

2† P. Flo. perdit. 4† P. Flo. apud se. dea.

k *Absit*] s. ante emptor. Acc.

l *Ei*] qui erit manumittendus. Acc.

m *Cum quasi. Iusta ex causa*] per decretum pronuntiatum est, cum iusta causa abesset. Acc.

n *Eum abesse*] vt sic sit saluum ei ius patronatus. vt sup. eo. l. 1. & l. si legatario. §. fi. Accur.

o *Eius*, scilicet patronatus, & sic sententia, vel decretum vna parte mutua tenet. & sic est contra. sup. qui satisd. cogan. l. si decessit. §. ꝺ si ignorans. & inf. qđ sen. sine ap. l. pe. & ff. de reg. iur. l. Neratius. & ibi plene dices. Acc.

5† P. Flo. lib. 5.

p *Hunc*] s. hæredem.

q *Eadem*, s. iusta.

r *Impedierit*] de iure communi. Acc.

s *Ex causa*] iub. vt dicamus, ex causa &c. Accur.

t *Tutore auctore*] a Senatusconsulto factus libet, non à pupillo sine tutore, vt sup. eo. l. ex causa. quæ est contra. & iunge literam. author esse. ex causa fideicom. lib. præstari debere seruo perinde. &c. adeo nõ dẽt &c. Item cum loquitur de seruo infantis hoc Senatusc. vt ff. l. si eum. §. si quis intellige secundum. qđ habes ff. de ma. vin. l. si rogatum. in prin.

u *Subesse videtur*] præstandæ ab eo.

6† P. F. potest.

x *Qua*, mens. Accursius.

y *Rogatum*] non tantum si iure legati, vel alio modo cepit aliquid, scilicet infans ex bonis defuncti. M.

z *Infanti*] facit supra eod. l. si legatario. §. fin. & l. si eum. §. eorum. & l. 1. Accursius.

a *Senatusconsultum Thrasyllanum*] vt iusta proxi. §.

7† P. F. rogati.

b *Affirmatur*] sic C. de communi ser. n. a. l. 1. §. ne autem. Accur.

c *Manumittatur*, scilicet, in totum. Accursius.

a Fra-

¶ Si quis [a] seruum suum non hæreditarium manumittere rogatus latitet, factum est Senatusconsultum [1] † Aemelio [2] † Vinco, & Iulio Seuero Consulibus in hæc verba, Placere, [b] si quis ex his, qui fideicommissariam libertatẽ ex quacunque causa deberent seruo, qui mortis tempore eius, qui rogauit, non fuerit, isque adesse negabitur, Prætor cognoscat, & si in ea causa esse videbitur, vt si præsens esset, manumittere cogi deberet, id ita esse pronuntiet. cumque ita pronuntiasset, idem iuris erit, quod esset, si ita, vt ex fideicommisso manumitti debuisset manumissus esset.

¶ Ex iusta [c] causa abesse eos demum dicendum est, qui non habent [d] iniustam causam absentiæ: cum sufficiat, [e] quòd non in fraudem libertatis absint, quò magis videantur ex iusta causa abesse, Cæterum non est necesse, vt Reipublicæ causa absint. Proinde si alibi domicilium quis habeat, alibi petatur fideicommissaria libertas, dicendum est non esse necesse vocari [f] eum, qui fideicommissariam libertatem debere dicitur, quia etiam absente eo (si constiterit libertatem deberi) pronuntiari potest iusta de causa eum abesse: [g] nec libertum perdet, 3† namq; eos, qui apud 4† ædes suas, & apud domicilium suũ sunt, nemo dubitabit ex iusta causa abesse.

Vlpianus lib. 1. 5† Fideicom.

LEX XXX.

CVm quasi absente quodam decretum fuisset interpositum, iusta ex causa [m] eum abesse, [n] is autem mortuus iam esset: Imperator notter rescripsit, in hæredis personam transferendum decretum: eoq; loco ius [o] eius esse, quasi hunc [p] ipsum ex eadem [q] causa abesse pronunciasset.

¶ Si infans sit inter eos, qui manumittere debẽt, Senatus censuit, cum vnius ætas impedierit, [r] vt liberi, liberæq; sint ij, quibus libertates ex causa [s] fideicommissi præstari oportet Hoc idem erit dicendum, & si solus sit hæres institutus, qui fari non possit. 6†

¶ Si verò pupillus tutorem habeat, isque nolit ad libertatem præstandam author esse, adeo non debet impedimento esse neque pupillo, vt libertos non habeat, neque libertati, vt Diui fratres rescripserint, ex causa fideicommissi libertatem præstari seruo oportere perinde, atque si ab ipso pupillo tutore author [t] manumissus esset.

¶ Quicunque igitur casus inciderit, quo is, qui fari non põt, fideicõmissariæ libertati subiectus est, [u] accõmodabimus mentẽ Senatusconsulti, quę [x] ęt ad hęredẽ infantẽ 7† rogatum [y] trahenda est.

¶ Eundus est autem etiam ex hac causa Prætor præsertim cum rescripto Diui Pij effectum sit, vt si quidam ex rogatis præsentes sint, alij lateant, alij ex iusta 8† causa absint, intercedente infantis persona, non omnium libertus efficiatur, sed tantum infantis [z] & eorum, qui iusta ex causa absunt, vel etiam præsentium.

¶ Si plures hæredes sint instituti, & inter eos, is cui fari non potest, sed non ipse rogatus sit, seruum manumittere, non oportet 9† intercidere libertatem ob hoc, quòd cohæredibus suis vendere eum infans non possit. Et extat quidem Senatusconsultum 10† Thrasyllanum, [a] sed & Diuus Pius Cassio Dextro rescripsit, ita rem explicari, vt partes seruorum, quibus per fideicommissum libertas data est, iusto pretio æstimentur: [b] atque ita seruus ab ijs, qui rogati sunt manumittatur. [c]

6† P. F. potest.

7† P. F. rogati.

8† P. F. de est iusta.

9† P. F. oportere.

10† Vitrasianum.

a *Fratribus*] infantibus non rogatis.
b *Obligati*] actione in factum: vt ſubijcit.vel dic condi.ex hoc l. Accurſius.
c *Iudicari*] vt quod facit ſenatus,hoc faciat legis poteſtas. Acc.
d *In furioſi*] ſcilicet rogati.
e *Sub conditione*] rogati.ſub condi.ſcripti, qui eſt furioſus. Vel quod ſubijcit ei recte ab eo.& hoc ad exemplũ infantis: vt ſ.eo.§.ſi infans. Alij dicũt furioſi cohæde rogari:arg.ſ.proxi.§. & tunc dic ei.ſ.ſeruo, vel ei.i.ab eo,ſcã coluſde furioſi.Itẽ quod dicũt ſub conditione, dicunt eũ ſub conditione inſtitutum de facto. Idẽ ſi pure,vel ſaltem tacitam dicũt ineſſe conditionem, ſi reſipuerit: vt C. de cura.fu.l.ſi.§.pe.
1† P.Flo. quem cõpotem.
f *Sine hærede*] extraneo. Accur.
g *Successore*] bonorũ poſſeſſore. Accur.
2† Duar. & in muto, &c.
h *Qui fideicommiſſariam*] qui.ſ.defunctus per hoc débat ex alienis teſtõ.vnde ſubuenitur libertati, licèt extraneus ſ.heres abſtineat:vt C.qui manu. non poſſ.l.1.& de bo. auctho.iud. poſ.l.1.& optimè hoc probatur ĩ.§. idem dicendum &c.& §.ſi alter. ſecus autem ſi defunctus reliquiſſet, qui non hẽt hæredẽ: vt C.eo. l.1. Sed Azo. & Hug. dicunt,qui.ſ.hæredes aſſerentes deberi fideiũ. libertatẽ relictã ab eo,qui ſine hærede deceſſerit, nam niſi ſic des libertati privilegiũ: ſuperiori caſui prima poſitioni nõ dabis, cum cõmune ius cũ aliis creditorib. ſerui pro ſuis hẽant libertatibus: vt teneantur.ſ.ſe immiſcentes hæres,& aliàs nõ: vt ſup. de acquir. hæred.l quæſitum. itẽ pro hoc ĩ. de leg.1.l.ſi poſt mortem. 1.tũ.& ad legem C.eo.l.1.& ſimiles dicq; ſunt ibi adita ab inuitato: hic non: vt arg.ĩ.§.ſi alter. in fi.
3† Duar. ſeruo libertas.
i *Tam tſi non eſt*] vnde non vt eſſe neceſſarium priuilegium. Azo. Et no. quod hic dicit. & intellige de nomine: vt ĩ. de bo. lib.l & ſi ex modica, §.fi. & ſup. de manu. teſt l.ſciendum. Sed arg.contra.ĩ. de iure patr.l.ſiue patronus.1.§.fi.& ĩ. ad Tertul.l.2.§ ſed ſi non ſit.& de hoc dixi ĩ. de iof.teſt.l.Papi.§.quæra. & C.ſi mi.ſe ab hæ.abſti l.1.A.
k *Idem dicendum eſt*] Libertati debere ſubueniri, M. vt ĩ. de minorib. l. & ſi ſine.§.ſed quod Papinia.& l.ſi mulier. Acc.
l *Qui*] ſcilicet minor ſecundum Azo.
m *Libertus orcinus*] i.non directò manumiſſus. vt Inſt. de ſingul.reb.per fideicom.reli.§.libertas. Accur.
n *Si alter*] cum duo eſſent rogati. M.

¶ Hi autem, qui eos manumiſerunt, pretij nomine perinde fratribus, [a] & cohæredibus ſuis obligati [b] erunt, atque ſi ob eam rem ex iudicati [c] cauſa cum his agi poſſit.

¶ In furioſi [d] perſona Diuus Pius reſcripſit, fideicommiſſariam libertatem non impediri ſub conditione [e] ſcripti hæredis, qui [1]† compos mentis non eſſe affirmatur. Igitur ſi conſtiterit ei rectè datam per fideicommiſſum libertatem, decretum interponetur, quod idipſum complectatur. Ad exemplum ergo infantis, &[2]† muto, & ſurdo ſubuenietur.

¶ Sed & ſi quis ſine hærede, [f] vel alio ſucceſſore [g] deceſſerit, qui fideicommiſſariam [h] libertatem præſtare deberet, adito Prætore, libertatem præſtandam eſſe Senatus cẽſuit.

¶ Sed & ſi ſuus hæres abſtinuerit, libertati fideicommiſſariæ per Senatuſconſultum ſubuentum eſt. tametſi non eſt [i] ſine hærede, qui ſuum hæredem habet, licet abſtinentem ſe.

¶ Idem dicendum eſt, [k] & ſi minor vigintiquinque annis adierit hæreditatem eius,qui [l] libertatem fideicommiſſariã debebat, & in integrum ſit reſtitutus abſtinendi cauſa.

¶ Quærendum eſt autem, cuius iſte libertus ſit? Ex conſtitutione enim [3]† fauor libertatis perinde competit, atque ſi ex teſtamento libertatem conſecutus eſſet. Erit igitur libertus orcinus, [m] non eius, qui fideicommiſſariam libertatem debebat.

¶ Si alter [n] ſine ſucceſſore deceſſerit, alter ex iuſta cauſa abſit, extat reſcriptum DD. Marci,&[4]† Seueri, dicentium perinde eum ad libertatem peruenturum, ac ſi ab eo, qui ſine ſucceſſore deceſſerit, & ab eo, qui ex iuſta cauſa abeſſet, ad libertatem, vt oportuit, perductus eſſet.

¶ Eleganter quæri poteſt, cũ hæres ſine ſucceſſore decedit, vtrum expectari debeat donec certũ ſit hæredem, vel bonorum poſſeſſorẽ non extiturum: [5]† an verò etiam dũ incertum eſt,forte deliberante hærede ſcripto, poſſit ad libertatem peruenire? Et melius eſt expectari oportere, quoad certum eſſe cœperit, ſucceſſorem non extiturum.

¶ Imperator noſter Antoninus reſcripſit, eum, cui fideicommiſſaria libertas debetur, ſine libertate aliquid ex teſtamento hæredis accipere [6]† non poſſe. [o]

¶ Diuus etiam Marcus reſcripſit, fideicommiſſarias libertates neque ætate, [p] neq; conditione, [q] neque mora non præſtantium, [r] tardius ve reddentium corrumpi, aut in deteriorem ſtatum perduci.

¶ Quanquam ex irritis codicillis libertates non debeantur: [s] attamen ſi hæres hos codicillos [7]† factos [t] habuit, & ex his quædam [8]† præſtiterit, [u] & ſeruos præſtandæ fideicommiſſariæ libertatis gratia in libertate morari voluit, [x] ad iuſtam libertatem eos peruenijſe, reſcripto Imperatoris noſtri, & Diui patris eius declaratur. [y]

Poteſt alieno ſeruo relinqui libertas, dum tamen ſeruus ille ſit capax ex alieno teſtamento. Franc.

Paulus libro 3. Fideicom.

LEX XXXI.

Alieno ſeruo dari poteſt per fideicommiſſum ſeruum, & manumittere. ſi autem Titius non vult emere, dominus autem ſerui vult vendere: tunc poterit cogi Titius vt emat & manumittat ſed ſi ſeruus vult quod ipſe dominus manumittat & dominus in hoc conſentiat: tũc dominus

o *Non poſſe*] vt & C. de leg.l.ſeruus. Accurſius.
p *Ætate*] infantis: ĩ ſ. eod.l.1.§.1.& 2.
q *Conditione*] furioſi muti ſurdi: vt ſ.§.in furioſi. Accur.
r *Non præſtantium*] vt quia lattant, vel contemnunt, vt ſup. eo.l. ſi eum.§.1.
ſ *Non debeantur*] vt arg.C. de codicil.l.1. Accur.
t *Factos*] quaſi iure ſciens irritos. Accur.
u *Præſtiterit*] relicta in eis, approbando eos. ſic C. de fideicom.lib.l.2.& l.ſi veritas. & C.de teſta.l. non dubium.§.1. Accurſius.
x *Voluit*] ſic C.eod.l. ſi voluntate. Accurſius.
y *Declaratur*] viginti annis præſtandis hæredi ab vnoquoque lo. vt C.eod.l.2. & ſup. de manu. teſta. l. cum ex falſis. Accur.

A *Lieno*] CASVS. eſt planus vſque ad §.ſi patronus.
¶ *Si patronus*] Libertus inſtituit extraneum hæredem, & nihil patrono reliquit: Titio autem reliquit certũ. & eundem Titium rogauit, vt emat Stichum ſeruum patroni, & manumittat,eundem patronus per contra tabulas ſucceſſit liberto: nunc Titius habens legatum,vult emere ſeruum à patrono, & manumittere, & patronus non vult vendere. dicitur quòd patronus non cogitur,cum nihil lucri videatur habere à liberto. idem ſi hic eſſet ſeruus alicuius alterius extranei hominis: & ille non vult vendere, vel ſi vult, vult nimis magno pretio, ſi autem vult iuſto pretio vendere, & Titius nimis modicum vult dare, tũc iudex coget Titium iuſto pretio emere

1 De ſeruo liberto vide Alc. li. Prætor. 3.hac ipſa dictione.
4† Verũ
5† P.Flo. exaratũ.
6† P.F. affirmatiuè accipere poſſe. & Dua. magis probat.
7† fructus habeat,aliàs, factos non habuerit. Duar. legit rarò.
8† P.Flo. præſtitit.

minus manumittat eum, & pretium eius petat à Titio. Idē si hæres rogatus est emere seruum alicuius & manumittere, & hæres latitat nolens hoc facere: sed ‖ dñs non vult eum manumittere, nisi prius sibi soluatur pretium, auditur. Postea dicit: hæc sunt vera, & vel dominus potest manumittere seruum, & petere pretium ab hærede: vel potest cogi hæres, vt seruum emat, & manumittat, quando seruus hoc patiatur: quia vult manumittī. si autem non vult: non cogitur, nec pōt dominus in hoc compellere seruum: nisi debebat habere vltra verum pretium seruī: vt quia hoc dixerat testator. nam & tunc potest dominus etiā seruum inuitum vendere hæredi ad manumittendum: vel vt ipsemet eum manumitteret, & petere pretium ab hærede: sicut & si hæres esset grauatus emere fundum meum pro maiori pretio ītauro à testatore & h.d. hic §.cum l.seq.Franc.

1† Testatore. rectius Duar. Intestato.

2† P.Flo. præstādū.

a *Per fideicommissum*] nō directò: vt ī.eo.l. libertates.& ī. de manumiss.test.l.seruo. Accur.

b *Eius*] s.seruus. Accur.

c *Factio est*] passiuè. & facit ī. ī fe.z.d.debitor. §. seruo. & de le.j.l.si mihi §6. regul. & de hær. instit.l.non minus,& C.de hære. instit.l.neq; & facit C. eo.l.deberi. & l.si te.

d *Filij*] nati

e *Ei*] defuncto. Accur.

f *Non potest*] libertas.vt & ī.de lib.cau. l.duobus Accur.

3† pluris.

g *Præstandam*] fideicom. libertatem. sed ī. ī. de rodicil l. qui grauī.& l seq & l pe. quib. dī à rogato ītm manumitti. Solu.ibi à nato tm̄, hic simplr reliquit: vel sciebat hic vxorē prægnantem: ibi non.sm Oldh *Prohibitus erat*] vt in minori ætate. M. vt ī. eo.l.nō m̄.circa princ.& C. de admitt.l.lex. & fac t sup. eo.l.cū quali.§.1.& l. ex causa. & sup. de manu.l.causam.& de ma. vin l. si rogatus. in prin. Accur.

4† P.F.de est cum.

5† P.F.im modicum id esse nititur.

6† P.Flo. vocanti.

h *Manumittere*] ī. ī. de leg.1.l.si quis. Ioan.

i *Acceperit*] idem si ex debita tantum sit institutus portione: vt sup.ad Trebel. l.patronus & de lega.1.l.cum patronus.

k *Vendere*, id est manumittere: vel dic propriè.& dic alius enim erat rogatus redimere.& manumittere. Accur.

l *Erat*] Aliquis: & est ratio.quia nihil ex iudicio eius accepisse videtur: vt ī.de don.l.si patronus. Accur.

m *Suo*] id est à liberto huius patroni. Accur.

n *Pro rei parte sunt*, vt rogatū cogat manumittere.cū nihil accepit ex iudicio defuncti.alias ī sed differt: vt Inst. de sing.re ‖ fideicōm.relic.§ litteras. & C.e.l. deberi & l.si te.

o *Idem est & si plus iusto*, quia perinde est,ac si nollet vēdere: vt & sup. de leg.3.l.non dubium.§.fi. Accur.

p *Quod si dominus*] s. volebat emere.

mere, & manumittere: [r] nisi dominus velit seruum manumittere, [s] vt actio sibi [t] pretij in hæredem [u] detur. Idque faciendum est, [x] etiam si hæres latitet, & ita Imperator Antoninus rescripsit.

Marcellus lib.3 6.7 † *Fideicō.*

LEX XXXII.

SEd si alienare quidem paratus sit, non [8]† autem tamen id velit facere, quām sibi in pretium satisfiat, non erit manumittere compellendus: ne & seruum manumittat, & [9]† interdum [y] nihil, aut minus consequatur.

¶ Si forte is, qui rogatus est manumittere, soluendo non sit, inuito tamen seruo, neque alij, [z] neque domino eam rem persequi concedendum [a] est: quia non tale sit hoc fideicommissum, [b] ex quo domino acquiratur [c] aliquid: alioquin [d] ipsi [c] datum videretur: quod poterit contingere, [f] si testator pluris eum seruum, quam quanti est, redimi, ac manumitti voluerit. Nam tunc & domino erit fideicōmissi persecutio, cuius interest, præter verum pretium, id, quod plus eius [g] est dare, consequi, & [10]† vt seruus ad libertatē perueniat. Quod euenier, & si rem alienam pecunia certa redimere, atque alij præstare hæres, vel legatarius [11]† rogatus intelligeretur. namque cūc & domino rei, & ei, [h] cui eadem præstari deberet, persecutionem esse. vtriusque enim interesse, & domini, vt præter pretium accipiat, quo pluris [i] testator eam redimi [12]† voluit, & eius, cui relicta est, vti eam habeat.

7† P.Flo. Mæcianus li.15.

8† P.Flo. non ante.

9† alias interim.

10† P.Fl. & serui vt ad liber. &c. Liber nemo fit inuitus.

11† P.Fl. vel legatarius intelligeretur.

12† iussit.

p *Vendere paratus sit*] vt rogatū cogat manumittere.cū nihil accepit ex iudicio defuncti.alias ī sed differt: vt Inst. de sing.re ‖ fideicōm.relic.§ litteras. & C.e.l. deberi & l.si te.

q *Manumittere*] scilicet ab hærede rogato eā emere, & manumittere. Accur.

r *Manumittere*] & hoc seruus cōsentiat. nam in electione sua est, à quo velit manumitti: vt ī.eo.tit.l.generaliter.§ quotics. & ī. eod.l. inuitus in prin. Accur.

s *Manumittere*] cum hæres rogatus nolebat emere, & sic non manumittere, & hoc casu non erit libertus hīdis: sed manumittētis, & idē est in inferiori proxi.rū.& ī. eo.l.cum vero.§.subuentum. & l. seuum. §.eorum. Accur.

t *Sibi*] s.fio ter mi.

u *Hæredem*] qui erat rogatus eum manumittere. Accur.

x *Faciendum est*] vt seruus ad libertatē producatur: & actio de prio dei. M. vtilis ex venditio forte. Accur.

y *Et si alienare. Et inuentum*] nō est æquū vtrīq; caterē. ī.be ī. cōdi. cau.da.l. si pecuniā. §. quod si distracturus. & ī. de actī.emp.l.ex empto. §. fi.ibi, neq; n. bonæ fidei, &c. & ī quartā retā act. nō da.l. fi.§. si seruus & C. ad Vell. l.pe. sic ēī habere vtriunq; nō est æquū: vt C. de Lati. lib.tol. l 1.§.illud etiam.

z *Alij*] s.emptori.

a *Concedendum*] sic ergo non fit liber inuitus. & sic est regula Syria.quæ dicit: nemini seruorum licèt recusare ciuitatē Ro. ff C.de manumiss testamen.l.fin.§.si verò q-dā.Solu.vt ibi. Accur.

b *Fideicommissum*] ideest ad libertatem perducere. M.

c *Acquiratur*] non .n. aliquid quæritur vī.cū seruus absit: licèt pretiū adsit Azo.

d *Aliquin*] id est si quid acquiratur domino.

e *Ipsi*, scilicet domino

f *Contingere*, vt ipsi domino datum videatur.

g *Ipsius*] idem est, & si æquo pretio: si tamen interest domini: vt sup de leg.1.l & si æquo. Ioan.

h *Eius*] domino cuius interest præter verum pretium M.

i *Pluris*] vel etiam æqui pretij.si domini interest: vt modò dixi. Accurs.

SI *filius*] CASVS. Pater inſtituit filium ſuum hæredem, & eum grauauit, vt manumittat Stichum ſeruum ſui patris. filius manumiſit. Dicitur, vt ei iuſtus patronus hic filius. & habere poterit cõtrà tabulas in bonis manumiſſi. i. ẽ poterit ei impunere operas, & hoc etiam poſſet facere ſi pater ipſe manumiſſet hunc ſeruum.

¶ *Erit*] Titius inſtituit filium ſuum hæredẽ & rogauit eum ſub cõditione, vt manumitteret ſeruum Stichũ hæreditariũ. puta ſic: ille Stichus, ſi fecerit domũ. vel ſi det decẽ rogo te, vt manumittas eũ. Dr. vt ſi nõ ſtet quominus pareat cõditioni, licet non impleatur cõditio, hẽbit locũ Senatuſcõſultũ Rubrianũ. Secundo dicit: ſi bis aſſerat impedimẽtũ vt nõ impleatur conditio, nõ hẽbit eũ in libertum tanq̃ filius, vel hæres manumiſſorius. & ſic per hoc minus iuris habebit. qđ dic. vt in glo.

¶ *Si ergo*] Legaui tibi ſeruum. & te rogaui. vt eum manumittas: non vis accipere legatũ ſeruum. & ſic nõ manumittere. Dr. vt cogeris iura tua. ſine actionem cedere huic ſeruo, vt ſic libertas non deficiat. Secundo dicit, rogatus eſt hæres, vel legatarius manumittere ſeruum: debet eũ manumittere. nõ tradere eum inuitũ alij aut manumittendũ. Tertio dicit, minor viginti annis inſtituit aliquẽ ſibi hæredem, & eu rogauit, vt Stichũ ſeruũ ſui hæredis manumittat. Dr. quod cogi dẽt hæres ad manumittẽdum, nec hoc caſu hẽt locum lex Aelia Sentia. Quarto dicit, Seruũ tibi legaui. & te grauaui, vt eum manumittas. & ſi non manumittas legaui eum alij. & eundẽ grauaui vt eũ manumittat. & ſi nõ manumittat, ſit ille ſeruus liber. Dr. vt hic ſeruus ſtatim dẽt eſſe liber. ne per tot circulos vadat. & hoc dicit hic, §. cum l. ſeq. Fran.

1† P. Flo. fiet.

Si hæres manumittit ſeruũ patris ſui, quẽ fuit grauatus manumittere, erit manumiſſi iuſtus patronus, & poterit habere contratabulas in bonis manumiſſi, & ei operas imponere h.d.

Paulus lib. 3. Fideicom.

LEX XXXIII.

SI filius defuncti rogatus fuerit ſeruũ ſui patris manumittere, dicendum eſt, poſſe eum & contra tabulas [1] habere, & operas imponere; hoc enim [b] potuiſſet, etiam ſi directam libertatem accepiſſet, [c] quaſi patroni filius.

Seruus, cui competit fideicom. libertas ſub cõditione, ſi non ſtat per eum, quominus conditionẽ impleat, debet manumitti. Item ſi hæres impediat conditionem impleri, nõ habebit hunc ſeruum libertũ, poſtquam liber erit. h.d.

¶ Erit Rubriano [d] Senatuſconſulto locus, etiam ſi ſub conditione libertas data ſit. ſi modò per ipſum ſeruum non [e] † fiat, [e] quominus conditioni pareat. Nec refert, in dando, aut in faciendo, an in aliquo caſu conditio conſiſtat. Imò etiam amittit libertum [f] hæres, ſi conditioni impedimentum fecerit, etſi filius defuncti ſit, quamuis alioquin [g] habiturus ſit libertum. Nonnullam [h] enim & hic pœnam [i] patitur. nam & ſi in ſeruitutem petierit, [k] aut capitis accuſauerit perdit bonorum poſſeſſionem [l] contratabulas.

Qui non vult ſeruum ſibi legatum, vt manumittatur, accipere, cogitur illi ſeruo actiones ſuas cedere. Cætera, quæ ſequuntur, brevia ſunt, ideo non ſummantur.

¶ Si is, cui ſeruus legatus eſt, rogatus fuerit [2] † eum manumittere, & nolit eum accipere, compellendus eſt, vt actiones [3] † ſuas ei [m] præſtet, ſi ſeruus velit, [n] ne intercidat libertas.

Pomponius lib. 3. Fideicom.

LEX XXXIV.

INuitus is, cui fideicõmiſſaria libertas relicta eſt, non eſt [o] tradendus alij, vt ab eo manumittatur, & fiat alterius libertus, quam eius, [4] † qui rogatus eſt manumittere.

¶ Campanus ait, ſi minor viginti annis rogauerit hæredem, vt proprium [p] ſeruum manumittat, præſtandam ei libertatem, quia hic lex Aelia Sentia locum non habet.

¶ Seruus [q] legatus erat Calphurnio Flacco: iſq; rogatus erat eum manumittere, & ſi non manumiſiſſet, idem ſeruus Titio legatus erat, & is [r] neque [s] rogatus erat, vt eũ manumitteret, 5† & ſi non manumiſiſſet, liber eſſe iuſſus erat. Sabinus dicit, inutiliter legatum fore, & ex teſtamento eũ continuò [t] liberum futurum.

2† P. Flo. fuerat, vt eum manumitteret

3† P. Flo. actiones ſuas ei põſtare, cui ſeruus velit, &c.

4† P. F. de eſt. eius.

5† P. F. de eſt. &.

60

o *Nuitus. Nec eſt*] vt ſupra eodem l. generaliter. §. fina. & de act. empt. Titius. & ſic eſt argumen. quod dominus non poteſt in alium alienare ius vaſalli, vel feudi inuito vaſallo.

ADDITIO: Limitabis hanc glo. cum ſuo text. per l. 1. & quod ibi no. Bal. C. de ſeruis fugitiuis, & tex. in cap. præterea ducatus. §. inſuper etiam. & ibi per eundem Baldum in ver. nota quod dominus in titu. de prohibi. feu. alienat. per Frideri.

70

p *Verum prium*] ipſius hæredis, ſecus ſi ipſius minoris, vt C. eo. l. minor. Accur.

q *Seruus*] facit ſupra, de manumiſ. teſtamen. l. ſi quis ita. & l. Stichum.

r *Is*] ſcilicet Titius.

ſ *Atque*] ſicut prius.

t *Continuò*] abſurdum enim erat moram fieri occaſione legati nullum emolumentum aſſecuti. Acc.

CASVS 5. Hæres, siue legatarius rogatus de manumittendo seruum suum, an semper compellatur? & Cassius dixit, quod non in casibus istis, vt si vsus huius serui sit valde necessarius hæredi, vel legatario, veluti si seruus sit dispensator domini, vel pædagogus, vel grauiter deliquit contra dominum, sed tã dictum Cassij corrigitur. Et dicitur, q̃ ex quo habuit lucrum à testõre, debet, & hoc onus sentire, vt sic semp̃ cõpellatur manumittere, ex quo accepit hæreditatẽ, vel legatum. Fr. Acc.

a *Delictum*] deest cũ seruus magnum de- 1† P.F.15.
lictum fecit: puta, q̃ iacuit seruus iste cum vxore eius. Accur.

b *Habuisse*, manumittere, vel nõ his casib. & sic est dictũ Cassij. Vel *dic* ecõtra habuisse, s. accipere relictũ, vel non: cũ si recepe- 2† P. P. de
rit, omnino cogetur manumittere. Acc. est serui eius.

c *Potius*] ratio Cassij sed causa. Ioan. es, quia hoc inconueniens sequeretur, quia melius esset non parere voluntati defuncti, quã parere vel dicere verba Modestini sic, s. meritò sententia Cassij non est recepta, nã potius esset &c. 3† P. F nã potuissent discedere.
secundum Cassium: quod esset absurdum, & semper in idem recidit. Acc.

NEque infantes] CASVS. Rubriano Senatusconsulto est cautum, q̃ si hæres, vel legatarius est grauatus manumittere seruum testatoris, & non manumittat, & vocatus coram iudice non veniat: iudex debet pronuntiare istũ seruũ liberũ, & erit libertus testatoris non hæredis, vel 4† P. Flo.
legatarij: hoc Senatusconsultum non spectat ad infantem, vel furiosum, vel ab hostibus captum, vel ad mi item, vel ad magistratum, vel ad pupillum, qui non hẽt tutorem, vel si habet aliquẽ de prædictis, 5† P. Flo.
vel habet illos, q̃ studiosè in odiũ pupilli nõ curant manumittere. nã si aliquis istorũ est grauatus seruũ testatoris manumittere, cuius est hæres, vel legatarius, & non manumittat, & iudex pronuntiat illum seruum esse liberũ, erit benè libertus eius, licèt ab eo nõ sit manumissus, perinde ac si esset absens ex iusta causa. & hoc est inductum ex Damasiano Senatusconsulto. Idem est aliquis rogatus manumittere est absens, per procuratorem tamen respondet coram iudice ob hoc citatus, quia nõ eripitur ei libertus. Vltimo dicit hæres, vel legatarius rogatus de manumittendo seruũ hereditariũ, coram iudice cõpetenti citatus ex priuilegio alicuius dignitatis nõ vult coram eo rõdere. Dic, q̃ non auditur priuilegio ad hoc allegans quicũque sit, siue priuatus, siue ciuitas, quos quæ ex causa fideicommissi debent 6† P.F. cõtinetalius quis quã
quos quæ ex causa fideicõmissi debes &c.
7† alias Damasiano.

Hæres post acceptã hereditatem, vel legatarius agnoscens legatum, tenetur seruũ proprium, de quo rogatus est, manumittere: licèt ex valde sit necessarius, vel dominum dictus seruus grauiter offenderit hoc dicit.

Mæcianus lib. 5. 1† Fideicommiss.

LEX XXXV.

CAij Cassij non est recepta sententia, existimantis, & hæredi, & legatario remittendam interdum proprij serui manumittendi necessitatem, si vel vsus 2† serui eius tam necessarius esset, vt eo carere non expediret, veluti dispensatoris, pœdagogive liberorum, vel tantum delictum, a vt vltio remittenda non esset. Vitium est enim, ipsos in sua potestate habuisse, b 3† num potius c esse discedere à causa testamenti: qua non omissa, debere voluntati defuncti obsequi.

Senatusconsultum Rubrianum non comprehendit personas hac lege enumeratas.

Idem lib. 16. Fideicommiss.

LEX XXXVI.

NEque infantes, neque furiosi, neque ab hostibus capti, neque ij etiam, quos d religio, e aut honestior f causa, vel calamitas aliqua, vel maioris 4† rei familiaris, aut capitis, famæve periculum, aut similis causa moretur, Rubriano Senatusconsulto continentur: g ac ne pupilli quidem, qui tutores non habent, aut eos habent, quos 5† eorum quoque causa detinet. h Sed necesse, si hi 1 data opera sui potestatem non faciunt, puto pupillis libertos eripi, quia & iniquum k est, facto tutoris, qui l forsitan soluendo non sit, m pupillos dãno affici, & Senatusconsulto non 6† continentur alij, quã qui ex causa fideicommissi debent n præstare libertatem.

Quid ergo? 7† Damasiano Senatusconsulto subuenitur o his: quo cautum est de ijs, qui iusta ex causa abesent, vt nec liberras ipediatur, nec libertus eripiatur his, qui fraude careant.

¶ Si per procuratorem quis defendatur, semper iusta ex causa abesse dicitur, p nec libertus ei eripitur.

¶ Nihil faciat ad interpellandam q iurisdictionem eius, qui de fideicommissaria libertate cognoscit, priuilegium cuiusque, vel ciuitatis, vel corporis, vel officij, in quo quisque est, vel conditio personarum.

Hæres non potest denegare, quin det libertatem seruo, de quo rogatus est, vt eũ manumittat, sub prætextu rationum non redditarum coram, quæ gessit in rebus testatoris, hoc ait.

VIpianus lib. 5. 8† Fideicommiss.

LEX XXXVII.

SI purè r data sit fideicommissaria libertas, & is seruus rationes administrasse dicatur, Diuus Marcus rescripsit, moram libertati non esse faciendam: s ex continenti tamen arbitrum dandum esse, qui computationem ineat. Verba relecripti ita se habent, Aequius videtur 9† Tryphonio ex causa fideicommissi prælatari libertatem, quam sine conditione t reddendarum rationum

a *Delictum*] deest cũ seruus magnum delictum fecit: puta, q̃ iacuit seruus iste cum vxore eius. Accur.

b *Habuisse*, manumittere, vel nõ his casib. & sic est dictũ Cassij. Vel *dic* ecõtra habuisse, s. accipere relictũ, vel non: cũ si recepe- 2† P. P. de
rit, omnino cogetur manumittere. Acc. est serui eius.

c *Potius*] ratio Cassij sed causa. Ioan. es, quia hoc inconueniens sequeretur, quia melius esset non parere voluntati defuncti, quã parere vel dicere verba Modestini sic, s. meritò sententia Cassij non est recepta, nã potius esset &c. 3† P. F nã
secundum Cassium: quod esset absurdum, & semper in idem recidit. Acc. potuissent discedere.

d *Quos*] s. milites.

e *Religio*] sacramentum, vt milites.

f *Honestior*] veluti si magistratum gerant: g *Continentur*] vt ex eo ius patronatus amittatur.

h *Detinet*] s. aliqua prædictarum. M.

i *Sibi*] tutores. Acc.

K *Iniquum*] non solum absurdum.

l *Qui*] scilicet tutor. Accur.

m *Non sit*] s. pupillus ad emendandum damnum, quod ei ex culpa eorum contingit. Azo.

n *Debent*] qa s. tutores non debũt ẽstare, sed pupilli. & facit sup. cod. l. cum quas, s. 1. & 6. Imperator.

o *Subueniri hi*] vt inf. eo. l. non tantum, §. Senatus.

p *Dicitur*] facit Inst. per quas person. agere pos. §. 1. Acc.

q *Interpellandam*] s. impedierdam.

SI purè] CASVS. Regulus hæredem meũ vt seruum meũ qui fuerat meus cassidio manumittere hæres nõ vult manumittere, nisi reddat sibi eiusdem hæres rationẽ eius quæ gessit in rebus meis: an ò cogitur manumittere, & factus liber reddet rationẽ eius, quod gessit hoc modo: nã cõpuli it cũ hærede & 8† P.F.6.
quid habet de bonis domini, hæredi reddet, non autẽ si quid malè gessit, tenebitur hæredi emendare, cum liber factus non teneatur de eo, quod gessit in seruitute. Fr. Acc.

r *Siparè*] id est, non conditionaliter, puta, quod si liberti rationes reddiderit.

s *Faciendam*] vt & infra, si quis testa. liberesse iussus fuerit, l. 1. §. si seruus. Sed videtur differri post reddiram rationem, vt infra, de lib. cau. l. Imperator. Solu. ibi erat libet, vel non 9† Tro-
erat parè relicta. Item contra Inf. eo. tit. l. de his, sed ibi non phimo.
erat parè. hic sic, ad quod est sup. de cond. & demonstr. l. sicut libertas. Acc.

t *Sine conditione*] tunc enim differetur, vt C. de test. man. l. cum testamento, quæ est contra.

a *Quaſi licet libertate.*
b *Arbiter* id eſt iudex.
c *Reddat*)qualiter reddere debeat,exponit ſtatim. Accur.
d *Rationem*)i.comparare:& quæ hęc apud ſe reddere. Acc
e *Reliqua*) quæ non habet.
f *Adijcitur*)illis verbis reſtituti. Accur.
g *Non poteſt*)C.ā petitę.l.6.§ pe.ff.Solu.ibi ſpecialiter vt ibi patet.Itē ff.ē.de negeſt.l.eū qui &l.ſeſt.Sexuola. & C. de neg.geſt.l.ſi cognati: ſed illis legib.aliena non domini geſſe negotia: vbi ſerua quod in illis leg.dī.
h *Inſtruere*,i. docere qualiter geſta ſūt. vt ſup. de condit & demon.l.cum ſeruo.

1† P. Fl. neque humanum.

2† P. Fl. apparuiſſ.

3† Additur.

4† Alii. 3.Decretor.

5† Al. omnia vt ab inteſtato egiſſent.

IN *teſtamento.*]CASVS. Patet teſtō alūnæ ſuæ reliquit libertatem,& eidē per fideicommiſſum aliquā reliquit:eandē filij ab inteſtato ſuccedētes patri,manumiſerunt iſtā Dī q̄ benè fecerūt,& ei debuit fideicōmiſſa. Franc.
i *Non erat*)de iure.
k *Cum ea*,q̄ cōtinebanē in teſtō. Acc.
l *Veluti*,i.ſicut. Acc.
m *Geſſiſſent*) eamq; manumiſiſſent.
n *Debuiſſe*)plus ſū.q̄ grauatā ad cōnē erat iſtius.ſ.e.i.cū quaſi.§.fin. & poſtea ſic rūdet: ſed huic ſū.& qđ dicit in ſ.l. eſt.ff. C. de manu.teſt.l ex teſtō, & l. ſi iure, & C. de fideicō.l. eam q̄ & l. ſi veritas, & l. ex teſtō & C. eo.l. 1. & 2. Selu.ſpeciale in perſona ſic dilecta, arg. eius quod dicit, pios, &c. & arg.ff. de leg.2.l.cū pr.§. filius matrē.& C. de leg.l. cū rem alienā. Item ex quo libertatē dederunt: p cōſequens & pecuniariū fideicōmiſ.pſtare debēt: arg.C. de teſtam l.ſi dubiū.& C.de fideicō.l.& ſi inutiliter, & C.ad l.Falc.auth.ſed cū teſtōr. non ät pateret,q̄ fuerunt hic reperta ab inteſtato: qa hoc eſt diuinare, nec q̄ eſt de reliquis in teſtō ſūij: qa hoc eſt contra literam, imō patris. Accur.

6† P. Fl. humanum fieri.

7† Al.diſſentiat.

8† Al.ſit ea benefaciendū Duar.

9† P. Fl. deeſt.

10† P. Fl. nihil eſt gratūhis.

11† P. Fl. lib.15.

PAulus *ſcribit.*]CASVS. Vnū ex hęredibus meis rogaui,vt Stichum,quem credebam ſeruum meum,manumittat. Dicitur,q̄ licēt Stichus appareat alienus:ſi hæres rogatus cogitur eū emere,& manumittere, ſed ſecus ſi alienum,q̄ credo meum,per fideicommiſſum. lego. nam non valet,

5 † Tantum igitur rationem d reddere cogetur. Sed an, & reliqua e reſtituere debeat, nihil 3 † adiicitur, f nec puto cogendum. Nam de eo, quod in ſeruitute geſſit, poſt libertatē conueniri non poteſt. 6 Corpora planè rationum, & ſi quas res, vel pecunias ex his derinet, cogendus eſt per Prætorem reſtituere, item de ſingulis inſtruere. h

Heredes rectè, & piè dant libertatem alumnæ, cui pater in teſtamento ſuo reliquit fideicommiſſ. libertatem, licèt ipſi heredes ab inteſtato, ſuccedant: quinimò debent dictæ alumnæ ſoluere fideicommiſſa hoc dicit.

Paulus lib.4. 4 †

LEX XXXVIII.

IN teſtamē.o * quidē, quod perfectum non erat, i alumnæ ſuæ libertatem,& fideicōmiſſa dedit, cum 5 † omnia k filij veluti l ab inteſtato geſſiſſent, m quæſijt Imperator, an vt ex cauſa fideicommiſſi manumiſſa fuiſſet Et interlocutus eſt, etiam ſi nihil ab inteſtato pater petiiſſet, pios * tamen filios debuiſſe n manumittere eam, quam pater dilexiſſet pronunciauit igitur eam rectè manumiſſam, & ideo fideicommiſſa etiam ei præſtanda.

Error teſtatoris putantis ſeruum eſſe ſuū, cui reliquit fideicommiſſ.libertatem, non officit libertati eiuſdem ſerui:

¶ *Paulus*] Dixit teſtator in teſtamento, crede mihi Zoile gratiam tibi referet filius meus Martialis. Dicitoqđ q hæc verba Zoilus, & ſibi coniuncti conſequuntur libertatē à Martiali,ſi ſerui eius erant. Franc.
o *Non putauit*) Paulus. Accur.

ſeruus eſſ in aliena re legata, hoc dicit.

Idem lib.3. 6 † Reſpon.

LEX XXXIX.

PAulus reſpondit, Etſi alienus inueniatur ſeruus, quem vt ſuū teſtator ab vno ex hæredibus voluerit manumitti,tamen cogendum eum, qui eſt rogatus, redimere eū, & manumittere,quoniam nō putauit u ſimilem eſſe cauſam libertatis,& fideicommiſſi pecuniarij p

¶ Paulus rūdit his verbis. q *πιθανὸν δὲ μοι Ζώιλε, ὅτι τὰς ἀπολείπει ὁ υἱός μου Μαρτιάλιος καὶ σοὶ, τιμὰ τοῖς σοῖς παισίν* ? † in plena voluntate defuncti contineri r 8 † citra beneficium, s coniunctis t perſonis, & 9 † Zoilum. u qui ſi ſerui ſint,nihil 10 † gratius x his præſtari poſſe, quā libertatem, ideoque Præſidē dere ſeq; voluntatē defuncti.

Teſtator, qui inter vinos ſeruū, vel ancillam donauit, non poteſt in ſuo teſtamento illum ſeruum, vel ancillam iubere manumitti per donatarium: niſi talis donatarius legatum aliud ſibi relictum agnouerit, hoc dicit.

Idem lib.12. 11 † Reſpon.

LEX XL.

LVcius Titius Septitiæ filiæ ſuæ naturali y Concordiam ancillam ſuam donauit, z idem poſtea teſtamento filiæ ſuæ cum alijs quibuſdam ancillam ſupra ſcriptam legauit, vt manumitteretur. Quæro an Septitia filia naturalis ancillam ſuprascriptam manumittere cogi poſſit ? Paulus reſpondit, ſi viuo patre naturali donatio ancillæ ſuæ fuit,neq; patris naturalis iudiciū in cæteris legatis filia agnouit, a non

p *Pecuniarij*,ſi enim aliena res, vt ſuam per fideicom. reliqt, non valet. inſt. de leg.ſ.non ſolum. 6† P. Fl.
q *Paulus reſpondit l.s verbis* hæc eſt interpretatio Graeca. Crede mihi Zoile gratiā tibi referet filius meus Martialis. imo nō tibi ſolum, ſed etiam filijs tuis. Alij nō habent hanc expoſitionem: ſed dicunt, q hac lege teſtōr alicui de ſuis ſeruis gratum reliquit: ſed nil gratius libertate,ergo ea relicta videtur. 13.
r *Contuerit*)dixit Paulus. Accur.
ſ *Reſpectum*).ſ. præſtādum, aliàs benefaciendum.
t *Coniunctis*)qui ſunt ſerui & Zoilus.
u *Zoilum*) ſubaudi, & in Zoilū. ſiue circa Zoilum.
x *Gratius*) ſic Inſtit. qui manu. non poſſ.ſ.cum ergo.

7† P. Fl. plenā voluntatem defuncti cōpere.

L *Veius*.] CASVS. Filiā ex concubina habui.& ei donaui ancillam meā nomine Concordiā: & ita tenuit donatio poſtea feci teſtū, & eidē filiæ eandē ancillā cum quibuſdā legauit: & eam rogaui de ea ancilla manumittenda,quæritur an hæc filia cōpellatur manumittere hanc ancillā. Et dicitur,q̄ non ſi non acceperit legata alia ſibi relicta: na hanc ancillam habebat iure donationis.& pure. ¶ *Legauit*) Legauit ſeruum meum Stichū Mæuio: & rogaui ne ipſe, vel hæres eius eum manumittat. Dicitur, quod ego adhuc viuens poteram eum manumittere, quaſi hanc legem Mæuio & ſuis impoſuerim: non mihi. Fran.Accur.
y *Naturali*)quæ erat nata ex concubina: & ſic non erat in poteſtate patris. Accurſius.
z *Donauit*)& tenuit donatio,cum non eſſet in poteſtate: vt ſupra,de donatio.l. hæreditatem. Accur.
a *Agnouit*)quod ſi eſſet,cogeretur: vt C. eodem, l. debeſi.& l.ſi te.

Tra-

a *Propriam*] scilicet olim per donationem.
b *Testatorem*] qui legem dixit.
c *Dixisset*] non n. potuit: vt sup. de leg. 3. l. si quis. in princ. & arg. sup. de don. inter vir. & vx. l. quod autem. §. pen. & de leg. 1. l. cum filio. §. ipsi. & de arb. l. pen.

Haec ancilla.] CASVS. Reliq̃ libertatẽ Thaidi ancillæ meæ hoc mõ. Cum Thais ancilla mea seruierit p decẽ annos hæredi meo, ex tunc volo, quod sit mea liberta, videturq̃ esse non possit: cũ directam libertatẽ testator non reliquerit vnde, & si hæres manumittat, non efficietur liberta testatoris, & sic videturq̃ debeat remanere serua etiam post decem annos, & hoc de rigore: sed vt de æquitate dr, q̃ hæres dẽat eam post decem annos manumittere.

¶ *Lucius*] Quidam seruos obligauerat: rogauit hæredẽ meũ, vt si seruos prædictus eum prometuerint, eos liberet ære alieno: nolẽsq̃ alterius, quã suam seruitutẽ experiantur, hæres noluit. & sic creditor fortè eos vendidit, quæritur an eis debeatur libertas ex causa fideicommissi. & distinguitur: nam si hæres necessitate rei familiaris impediatur quominus nunc luat: non debebitur per hoc libertas. si autem studiose differat, tunc debebitur libertas fideicommissaria.

¶ *Tutores*] In testamento quendam reliqui tutorem filijs meis, & cum grauaui de seruis suis manumittendis rãdem hic tutor excusauit se à tutela: & alij iunt dati loco eius. q̃ritur, an isti alij tutores debeant præstare libertatem seruis istis? Et dicitur q̃ sic. ement ergo eos, & manumittent.

¶ *Seio*] Reliqui in tutorem Seium filijs meis: & eidem legaui tres libras & Stichum scriptorem, & eum rogaui q̃ Stichum manumittat. tandem Seius excusauit se a tutela. Dicitur q̃ nihilominus debebitur libertas per fideicõmissum Stichо: sed non aperit per quem. Sed tu dic, q̃ aut Seius amisit legatum, quod est verum, si contemplatione tutelæ erat ei relictum: & tunc debebitur libertas per hæredes testatoris. si autem non amisit: vt quia non hac conditione erat ei relictum: tunc ipse Seius debebit libertatem.

¶ *Sorore*] Sororem meam hæredem instituit: & rogaui eam de seruis meis manumittendis hoc modo. Volo dulcissima mea soror, vt tales meos seruos, castaldiones meos hẽas, ẽmẽdatos, quos nolui manumittere, donec rõnes meas reddiderint, si aũt tibi placebit eos manumittere, scias mentẽ meam, in qua mihi bene placet, quæritur, an per hæc verba videatur rogata de manumittendo, etiam si ei displicere videbitur? Respon. quod sic. non enim spectandum est, &c.

¶ *Lucia Titia*] Grauaui hæredẽ meũ, vt Pamphilã ancillã Titij emat cũ filijs suis, & eos oẽs manumittat. nunc emit, & nondũ sunt sibi tradita, eo q̃ nõ soluebat p̃ rũ. & sic nãc Paphila concepit, & peperit filium. dr q̃ hic partus est eius, cuius erat, & mater tunc grauis cũ peperit, crediti oris. si hæres tamen fuit in mora, cogitur hunc etiam partũ emere.

¶ *Lucius*] Tales meos seruos medicos cõmendo tibi hẽdi meo. Dr. q̃ p hæc verba nõ vt reliqua fideicõmissaria libertas, sed erit in arbitrio hẽdis, velit eos manumittere vel nõ.

¶ *Titius*] Seruo meo castaldiono reliqui libertatem si tales rationes reddiderit hæredi meo, non debet reddere ea, quæ casu perierunt. Item si ruffus est reddere peculium, non deducet, quod domino debet. Item si id, quod debet ex reliquis, versum est in peculium, & peculium debebat reddere, & reddat: factus est.

posse eam compelli ancillam propriam [a] ex causa fideicommissi manumittere.

¶ Lucius Titius Stichum seruum Mæuio legauit, & perijt, vt neque ab eo, neque ab hærede eius vnquam manumitteretur. Paulus respondit, testatorem [b] potuisse postea seruum hunc ad libertatem perducere: quia non sibi legem dixisset, [c] sed legatario.

Scæuola lib. 15. † *Respon.*

LEX XLI.

THais ancilla mea cum hæredi meo seruierit annos [d] decem, volo, vt † sit liberta mea: quæritur, cum libertam suam esse voluerit, nec id hæres facere potuerit, nec directa purè data sit libertas, an etiam post decem annos in seruitutem remaneret? Respondi, nihil proponi, cur non Thaidi libertas debeatur. [e]

¶ Lucius Titius * ita cauit, Mæui fili charissimè, te rogo, vt si Stichus, & Dama, & Paphilus † promeruerint, [f] ære alieno ‖ liberes, ne alterius, quam tuam seruitutem experiantur. Quæro an si per hæredem steterit quominus æs alienum † exolueretur, ex causa fideicommissi libertatem consequi possint? [h] Respondi, non quidem imputandum hęredi, si pro commoditate rei suæ administrandæ æs alienum tardius exoluerit: verum si manifestè studium non soluentis, ei rei paratum, vt libertatibus mora fieret, probaretur, reprælentandas libertates. [i]

* Intell. huius. §. an ad factum. vel ad donationẽ obligatus sit hæres vide per Sadolet. in l. quæ tenu. 119. fi. cer. per. & per Ant. Rub. concinem meũ. Alex. in l. 1. l. vinum. nu. 118. & rebus cred. 3 † P. F. & mercatores. ære alieno liberato.

4 † Alex. exoluetur.

¶ *Libertatem*] Reliqui libertatẽ Cupito seruo meo castaldioni, cum filius meus compleuerit xvj. ann. & ipse seruus reddiderit rationes: post mortem meã tutores filij mei cõmiserũt Cupito seruo administr. de debitis huius pueri exigendis: & cũ exegerat seruus, nuoruib. assignabat: undẽ hic iuuenis antq̃ compleret xvj. an. decessit & ei successit mater, cui matri tutores socium condemnati propter malam administrationẽ: nunc lapsum est in tempus, quo si iuuenis viueret, compleret xvj. ann. petit Cupitus libertatẽ, & vult reddere rationes eius quod gessit in vita matris mei testatoris, non eius, quod post gessit. Dicitur quod de omni gestione debet reddere rationem, tã eius, quam gessit ante mortem testatoris, quàm post.

¶ *Stichus, & Dama*] Testator suo testõ sic dixit. Stichus, & Dama sint liberi, si rationes reddiderint. Dr. q̃ per hæc verba non tolum debent computare, sed ẽt reliqua reddere debẽt. Seu nunc, q̃ erat dis relicta libertas si reddierent rõnes intra certum tempus, puta intra annũ, & non reddiderunt tota illud tempus: post annum volunt reddere, & volunt esse liberi, non audiuntur, si per eos fletit quominus intra præscriptum tempus rationes redderent.

¶ *Ab hæredibus*] Grauo hæredes meos, vt manumittant seruum meum Stichum cum filius meus compleuerit xvj. an. & cum reddiderit rationes dicitur quod debet reddere rationes eius, qã gessit in vita mei testatoris in bonis meis, & etiam eius, quod gessit post mortem meam.

¶ *Stichus seruus*] Seruo meo reliqui libertatem per fideicõmissum, si det decem vxori meæ, & hæredibus eis, nunc vxor mea abstinuit se ab hæreditate mea: & filia sola mihi successit. dicitur quòd huic filiæ tota decem iunt danda, vt ipsa manumittat hunc seruum.

¶ *Hærede*] Titius instituit filium hæredem, & libertatem dedit quibusdam seruis hoc modo December, & Seuerus, & Victorina post annos octo liberi sint, & commendauit eos filio. post hoc testamentum Titius vixit per plures annos. quæritur, quando incipient currere isti octo anni? Et dicitur, quod à tempore testamenti facti.

¶ *Spendoforus*] Reliqui libertatem Spendoforo seruo meo sub condi. hoc modo. Cum filia mea in familia mea nupserit, rõnes idoneè filiæ meæ administratas reddiderit Spẽdoforus liber esto. hæc filia existens impubes decessit viuo me parte eius, & sic Spendoforus non administrauit rõnes eius, nunc quæritur, an Spendoforus sit liber elapso tanto tẽpore post mortem filiæ, quo si viuens illa, compleret xij. ann. & sic facta fuisset nubilis. Et dicitur quod sic.

¶ *Stichum*] Stichum rationibus redditis, manumitti volo. nunc Stichus adducit ea, quæ gessit: & qualiter ego dominus approbaui omnia, quæ fecerat Stichus. Dicitur quod debebit manumitti hic Stichus. Franc.

¶ *Thais*] scil. liberta testatoris. Accurs.

a *Annos*] scil. per decem annos.

e *Debeatur*] fideicom. nam directa non dicitur deberi: sed competere adita hæreditate: vt sup. de manu. testa. l. testamento: sed quidam ex interpretatione directam dicunt.

f *Promeruerint*] suis seruitijs.

g *Ære alieno*] pro quo pignori tenentur creditori. M.

h *Consequi possint*] a creditore forte venditi.

i *Libertates*] fideicommissarias. vt & C. eo. l. ancillam. non directas. vt sup. de man. l. 3. & facit sup. eo. l. rogo.

Datæ

Tutoris quem,& ipſum teſtamento liberis dederat, fideicõmiſit de manumittendis ſeruis ipſius tutoris: ſed is à tutela excuſatus fuerat. Quæro, an eiſdem ſeruis libertatẽ præſtare debeant tutores, qui in locum excuſati dati tutelã admiſiſtrent? Reſpondi, ſecũdum ea, quæ proponerentur, libertates,& ab hæredib. ſcriptis videri datas. [a]

Seio auri libras mille, 1† & Stichum notarium, [b] quem peto [c] manumittas: Seius eodem teſtamento tutor datus à tutela ſe excuſauit: [d] quæritur, an nihilominus fideicõmiſſaria [2]† libertas debeatur? Reſpondi, nihil proponi, cur non debeatur.

Sorore ſua hærede inſtituta, de ſeruis ita cauit: [e] Βούλομαι καὶ παρακαλῶ γλυκυτάτην μου ἀδελφὴν, ἐν παρακαταθήκην σε ἔχειν σίχον, καὶ δοῦναι τοὺς πραγματεύτας ὡς ἂν † ἐγὼ οὐκ ἐλευθέρωσα, ἕως ἂν τὰς ἥβους ἀποκατασυμου σῶσιν· ἐὰν δὲ καὶ σοι ἀρέσωσιν ἐλευθέρωσόν σοι τὸν γνώμῃ μοῦ. (i.) Volo,& à te peto ſoror ſuauiſſima, Stichũ & Damã actores meos, quos ego, quoad rõnes retulerint, nõ manumiſi, tibi eſſe cõmendatiſſimos. Quòd ſi ipſi tibi quoq. probẽtur, [f] expolui tibi meam ſnitam. ‖ Quæro, ſi paratis actorib. rõnes reddere, hæres libertatem non præſtet, dicendo, eos non placere ſibi, an audiẽda eſſet? [h] Reſpõdeo, [4]† nõ ſpectandũ, quod hæredibus diſpliceret: ſed id, qd viro bono [i] poſſet placere, vt libertatem cõſequantur.

Lucia Titia hæredum fideicõmiſſ', vt [5]† Pamphilã ancillam Seiæ cũ filijs [k] eius redimerẽt, & manumitterent: & iuridicus, [l] quanti ſinguli eſſent redimendi, æſtimauit: [m] medio tpe Pãphila, antequã pecunia ſoluerẽtur, peperit. Quęro, id qđ natũ eſt ex Pamphila, eius quidem eſſe, cuius ea fuerat tunc, cũ pareret: verũ hĩdẽ, ‖ morã fideicõmiſſariæ 6† libertati fecit, compellendum partũ quoque ad libertatem perducere.

Lucius Titius ita teſtamento cauit, Medicos tibi [n] commendo illum, & illum. In tuo iudicio [p] erit, vt habeas bonos libertos, & medicos: ℣ ſi ego libertatem eis dediſſẽ, verius ſum; quod ſorori meæ chariſſimæ fecerunt medici ſeruũ eius manumiſſi ab ea, qui ſalario [q] expleto reliquerunt eam. Quæro, an fideicommiſſaria libertas ſupraſcriptis competere poteſt? Reſpõdi, ſecundum ea, q̃ proponerẽtur, non neceſſitatem hæredib. impoſitam, ſed arbitrium 7† remiſſum.

Titius Sticho ſeruo ſuo libertatem ſic dedit, Si rõnes 8† reddiderit: [r] quæro, an ratio per eũ geſta ita computari [s] debeat, vt damna, quæ caſu contigerunt, ad onus reliquorum non pertineant? Reſpondi, in negocio, quod voluntate domini adminiſtraſſe proponatur, ea damna, quæ caſu ita acciderunt, vt ſeruo nihil imputari poſſit, non pertinere [t] ad reliquorum onus.

Item quæro, cum omne peculium reddere iuſſus ſit, an ita peculium computari dẽat, vt ſolum id 9† peculium eſſe videatur, quod quacunq; cauſa dño debeat ſupereſſe? Reſpondit, in ea ſpecie de qua quæritur, [10]† non debere deduci ex peculio, quod domino debeatur.

Item quæro, an ſi ex reliquis in peculium aliquid conuerterit, deduci [u] hoc ex peculio reddendo dẽat? Reſpondi, ſi id, quod ex cauſa, quæ proponeretur, in peculium verſum eſt, reliquorũ nomine [11]† ſolutum [x] eſt, ſatisfieri conditioni, ſi id, quod reliquum eſt peculij, ſoluatur.

Libertatem ita teſtõ dedit: Cupitum ſeruum meum, cũ Martianus filius meus ſexdecim annos impleuerit, rõnibus redditis liberum eſſe volo, poſt mortem teſtatoris tutores Cupito exactionem [y] commiſerunt: iſq. nummos redactos expenſauit [z] eiſdem tutoribus, deinde filius impubes deceſſit, cui mater hæres extitit: & tutorem filij [12]† tutelæ iudicio condemnatum habuit. [a] Cupitus ad libertatẽ proclamabat eo tẽpore, quo ſi viueret Martianus, ann. xvj. æta. habiturus eſſet, offerens rõnes [b] vnius anni in diẽ mortis teſtatoris, [13]† quo [c] cæteræ ſubſcriptæ fuerunt. [d] Quæſitum eſt an eas quoq. rõnes, quas tutores periculo ſuo egerunt, [e] Cupitus reddere compellii dẽat? Reſpondi, eum, de quo quæritur, conditioni rationis reddẽdæ ita videri paruiſſe, ſi omne, [14] quod ex eo, quod geſſit, & rectè deſiderari poteſt, reddiderit, nam alteram [f] conditionem humaniore interpretatione ita accipi poſſe, vt defuncto pupillo tempus

---

a *Datas*] vt C. de rebus cred. l. cũ etiam à pupillorũ tutorib. ergo noui præſtare debent.
b *Notarium*] i. ſcriptorem: ne ſit ℣. C. de tabul. l. generali leg. lib. x. Accu.
c *Peto*] i. deprecor.
d *Excuſauit*] per qđ amiſit legatum: cum diſtinctione tamen: vt ſup. de teſta. tut. l. qui tutelã, & de excu. tut. l. tutor petitus. & loquitur hic fortè q̃n non amittit, ſed H. indiſtincte facit hic loqui. Acc.
e *Cauit* ſequitur interpretatio Græci vſque illuc, quæro. &c. Azo.
f *Probentur*] ſ. vt manumittas.
g *Meam ſententiã*] i. quid mihi placet.
h *Eſſet* ſoror prædicta hæres. Acc.
i *Bono*] ſic ff. ti. 2. l. Labeo. & ſu. de le. 3 l. fideicõmiſſa. § ſi fid.
k *Filij* iam nati.
l *Iuridicus*] i. iudex: vt Inſti. de excu. tut. §. penult.
m *Aeſtimauit*] cum diſcordia eſſet de pretio: nunc autem perfectus fuit cõtractus. & ſic dñium remanſit p imi dñi.
n *Adhærede*] ſ. hæredi. Acc.
p *Iudicio*] i. voluntate: & facit C. e. l. ex verbo.
q *Salario*] ſalarium vocat operas eis impoſitas.
r *Reddiderit*] ſequitur Græcum, cuius interpretatio eſt, vt detrahatur prius quidquid ex quacunque cauſa debet. l. creditoribus. peculiarib. nõ dico domino: vt patet per inferiora. & quod ſupereſt: peculium ſit & debeat reſtitui domino.
s *Computari*] i. deputari.
t *Non pertinere*] vt & ſup. de mann. teſta. l. qui filium. §. fi.
u *Deduci*] creditoribus.
x *Solutum*] ſ. creditoribus. Acc.
y *Exactionem*] debitorũ: vt ab eis ſ. debitoribus debita exigat.
z *Expenſauit*] i. deſignauit: quod non ſufficit vt hic. & ſup. de manu. teſta. l. qui filium.
a *Habuit*] mater.
b *Rationes* quas tpe teſtatoris geſſit. Azo.
c *Quæ*] anno. Acc.
d *Fuerunt*] ſic iſti ſunt introitus. & expenſæ talis anni.
e *Egerunt*] per capitulum.
f *Nam alteram*] ſ. cum Martianus xvj. ann. impleuerit. Accurſius.

1† Trer.
2† P.F. fideicom.
3† Alias πεπραγματευτὰς ἐ.
4† P. F. reſpondit.
5† P. Flo. vti.
6† P.F. fideicom.
7† P.F. remiſſum.
8† P.F. ſi deriit.
9† P. Flo. peculij.
10† P. Flo. quæreref.
11† P. Flo. diſſolutũ
* De hoc verbo exigere, dic ℣ propriè eſt ab inuito extorquere conc. tex. ĩ l. fideic. §. ſi rẽ. & ibi gl. in ver. exegerat. ff. de le. 3. cõctex. & ibi gl. in c. 1. de elec. §. & vt oſia. ĩ pragm. ſanc. Adde. ℣ hæc dictio exigere. ſp ĩterpretat. i. ab inuito extorquere. niſi ĩ caſib. expreſſis in gl. ord. in l. ſoluẽdo. ff. de neg. geſt. & p Card. in clem. fin. ex. de cẽſ.
12† P. Flo. filio.
13† P. F ℣
14† P. Flo. deceſſ. qd.

pus, quo si viueret, sexdecim annos impleret, expectare satis fuerit. [a]

Stichus, & Dama serui mei, si rationes [b] reddideritis, liberi estote, quæsitum est, an non solum rationes, verum si quà alia consilio, & fraude eorum amota sunt, præstari ab his debeant, vt ad libertatem perueniant? Respondit, rationum reddendarum conditione cõtineri omne, quod quoquo genere [c] serui actum, fidemque respiceret.

Intra [d] certa tempora [d] cõditioni reddendarum rationũ non paruerunt, [e] postea parati erant, [f] quæsitum est, an perueniant ad libertatẽ? Respondit, si per ipsos stetisset, quominus intra tempora præscripta conditioni parerent, non idcirco [g] liberos fore, quòd postea rationes velint reddere.

Ab hæredibus meis peto, fideiq. eorum committo, cũ filius meus sexdecim annos impleuerit, Stichum rationibus redditis manumittant. Quæro, an eundem seruum testator vsque in diem [h] pubertatis filij sui actum agere [i] voluerit? Respondit, manifestum [k] esse testatorem huius quoque actus rationem à Stycho reddi voluisse.

Stichus seruus meus iubeo, vt det, præsterque [l] filiæ, & vxori meæ, & [2†] hæredibus meis sine vlla controuersia tot aureos, [l] vt & ipsum manumittant, fidei eorum committo. Quæsitum est, cum vxor ab hæreditate abstinuerit, vtrum duabus, [m] an filiæ præstare debeat? Respondit, filiæ, quæ hæres ex asse extitisse proponeretur, pro solido dandum. [n]

Hærede filio suo ex asse instituto [o] libertatem dedit in hæc verba, December dispensator meus, Seuerus villicus, & Victorina villica Seueri cõtubernalis, in annos octo liberi sunto, quos [p] in ministerio [q] filij mei esse volo, ne autem Seuerum charissime peto, vti Decembrem, & Seuerum commendatos habeas, quib. præsentem libertatem nõ dedi, vt idonea ministeria habeas, 3† quos, & spero te liberos idoneos habiturum. Quæro, cum eo tempore, quo Titius testamẽtum faciebat, filius natus annorum fuerit nouem, & Titius post biennium, & sex mẽses decesserit, anni viij. in quos libertas erat dilata, ex testamenti facti [r] tempore, an verò ex mortis numerari debeant? Respondit, posse videri testatorem eos annos octo dilatæ libertatis comprehendisse, qui computandi sunt à die testamenti facti, nisi aliud voluisse testatorem probaretur.

Spendophorus [4*] cum filia mea in familia [s] mea [4†] nupserit, si rationes filiæ meæ idoneè [t] administratas reddiderit, liber esto, filia, cum adhuc impubes esset, viuo patre decessit, & ex substitutione Seius hæres extitit. Quæro, cum Spendophorus rõnes pupillæ non administrauerit, & viuo patrefamilias defierit ipsius rationes administrare, & si viueret Titia, annos haberet amplius xij. [u] an ex testamento liber fit? Respondit, secundum ea, quæ proponerentur, liberum esse, si nullas rationes administrasset, quas reddere hæredi deberet.

Stichum rationibus redditis manumitti volo. Stichus arcarius [x] probante domino nomina fecit, & rationes à domino scriptas [y] exhibet, [z] nec postea nomen [a] vllum fecit. Quæro, an si qui minus soluendo fuerint debitores, quibus alij exactores erant applicati, [b] nõdum videatur conditioni satisfactum? Respondit, secundum ea, quæ proponerentur, non pertinere ad onus reddendarum rationum, quod soluendo non essent debitores. [c]

Si miles post institutum, & substitutum, aliũ scilicet seruum, substituit cum libertate, is et institutus, & substitutus decedant ante aditam hereditatem: tamen seruus habebit hereditatẽ cum libertate, secus esset in pagano: quia tunc seruus talis solam consequeretur libertatem, hoc dicit.

Mar-

a *Satis fecerit*] vt sup. de manu. testa. l. si ita scriptum fuerit, & C. e. l. fideicommissaria.

b *Rationes*] computando.

c *Quoquo genere*] .i quoquo modo. & facit. sup. de ma. testa. l. si ita scriptum, & l. qui filium. & Co. de testa. ma. l. 2. Acc.

d *Tempora*] à testatore definita. Acc.

e *Non paruerunt*] serui quib. erat relicta libertas sub condõne reddendarum rationum. Acc.

f *Parati erant*] reddere rationes. Acc.

g *Non idcirco*] sic sup. de arbit. l. Celsus. in prin. & C. de cõtrahen. stip. l. magnam. Sed contra ff. de ver. oblig. l. qui Romæ. t. Flauius, secũdo respon. sed illud permittitur, vt euitetur pœna conuentionalis, hic aũt nõ sufficit postea velle, i. post diem adimplere cõditionem: vt iõ dñs cogatur manumittere, posset tñ si vellet, & eodem modo respon. ad illam inf. de verb. obl. l. interdum. ff. si. & l. seruũ. ff. sequitur. Præterea in illis nõ fuit dies apposita, hic sic: qđ multũ facit: vt dixi. C. eo. dicta l. magnã. Item in omnibus illis erat obligatus, qui non erã purgat: hic serui nõ. Iõ nõ eb. ff. si quis cau. l. & si post mes, quia illud est speciale circa iudicia. Item contra ff. l. lib. ea. l. Paul. §. Caius, sed ibi decesserat ille, in cuius fauorem adimplenda erat conditio: & ideò post moram potest adhuc adimpleri, & mora purgari. Item contra inf. it. 2. l. Stichũ. § Dama. sed ibi fortuito casu fuit impeditus, vel ibi in faciendo, hic in dando erat conditio.

h *Vsque in diẽ*] post mortem testatoris.

i *Agere*] .i. actus tutius si sponte gessit, reddere. Acc.

k *Manifestum*] vt. & sup. eod. §. libertatem.

l *Tot aureos*] putà decem.

m *Duabus*] filiæ, & vxori.

n *Dandum*] decem aureos.

o *Instituto*] à domino puta.

p *Quos*] aliàs si quos. sed si videtur abundare.

q *Ministerio*] .i. dominio: vt patet inf. statim. Acc.

r *Testamenti facti*] dic. vt dixi sup. de testa. manu. l. q duos. § fi. & facit sup. de iu. dot. l. 1.

s *In familia*] quod licèt iure fori, vt C. de nup. l. celebrãdis.

t *Idonee*] aduerbium qualitatis. Accursius.

u *Amplius xij.*] sic ergo inspicitur tempus contrahendarũ nuptiarum, & facit su. ad §. C. de testam. manu. l. cum in testamento. Acc

x *Arcarius*] tenebit .n. arcam domini.

y *Scripta*] .i. approbatas.

z *Exhibet*] ad hoc manumittatur. Acc.

a *Nomen*] .i. debitorem.

b *Applicati*] vt ab eis exigeret. Acc.

c *Debitores*] à quibus non ille, sed alij exigere debẽt. Idem dicit H. si ipse erat exactor: quia sufficit dominum instruere, & reliqua, si qua habet, reddere: non autem ea, quæ non habet: cum ex ante gesto non teneatur: vt sup. eo. l. si purè. & sup. de manu. testa. l. qui filium. §. fin. & de nego. gest. l. eum actum. & l. at qui minor. §. Scæuola.

Ante-

3† P. Flo. haberes.

* Spẽdophor. ali. Splendophor. hęc vox quid significet ex li. 10. epp. Alex. tia. declarat. Alci. lib. 8. Paterg. c. 18. & li. 12. c. 5.

4* P. F. d. est. mea.

* Intell. hui⁹ tex. & quare hic ĩpediat purgatio mora, vi. g l. 2. d Nig. in l. si insulã, nu. 323. inf. de verbo. ob. T. R.

5† P. F. d. est. quæ.

2† P. Flo. d. est. &.

ANtoninus.] CASVS. Miles inſtituit aliquem: & ſi non eſſet hæres, ſubſtitutum dedit: & rogauit eos per fideicommiſſum, vt manumitterent quoſdã de ſeruis: puta Stichum. & Pamphilum: & darent eis hæc bona, nunc inſtitutus & ſubſtitutus deceſſerunt ſimul vno impetu, puta p naufragium: quæritur an ſerui habeãt libertatẽ, & bona? & dicitur ſic: ſed ſeruus eſſet, ſi ſic facilius paganus: nam libertas tantũ teneretur. Franc.

a *Quod*] prio vt. Acc.
b *Incontinenti*] ſimul.
c *Deceſſiſſent*] fortè naufragio. Azo.
d *Eos*.] ſeruos.
e *Abeis*] inſtituto, & ſubſtituto. Acc.
f *Vtrumque*] libertatem, & hæreditatem: & eſt contra. C. de fideic. l. eã quam, ſol. hic ſpeciale: vt & ibi dixit & facit ſ. eo. l. in teſtamento.

FIdeicommiſſaria.] CASVS Regaui hæredem meum, vt Stichum ſeruũ meũ manumittat, poſtea ſeruus ille me dãmnum offendit: vnde ſeruum illum ligare: & ſic teſtatore & deceſſit videtur hæc fideicom. libertas reuocata. F. Acc.

g *Vt eum*] quia ipſo, q poſtea libertatem vidētur in teſſe voluntatem: vt ſup. de manumiſſ. teſtam. l. teſtamento Centurio. §. 1. & facit C. qui non poſſ. ad lib. perue. l. 1. & C. de pg. l. ſeruus. Item facit infra eodem. ti. ber. l. Diuus Pius. & l. ſequen. Acc.

DIdebatur.] CASVS. Seruo Titij libertas eſt relicta per fideicõmiſſum danda ab hærede teſtatoris. Quæritur eſt facere eo? hæredem, vt eũ manumittat.

h *Contendit*] vt & §. de iud. vix Acc.

SIdebitor.] Caſus. Debebas mihi decẽ. & pro his obligaueras ancillã mihi: tandem in teſtamento meo legaui tibi libertatem huius debitri: & te rogaui de hac ancilla manumittenda: quæritur an poſſis hoc legatum libertatis oppoſita doli exceptione heredi meo ſuũ hæc decem à te petere: vel ſic modo dicit q cogeris manumittere ancillam. Et ſi plus valeat ancilla quam hæc decem. Poſt modicum tempus Titio dicitur & rogo vt ſeruum ſuũ manumittat, ex quo accepit legatum: cogitat manumittere: licet ſeruus plus valeat: nec hoc legatum poteſt minui. Tertio dicit q cum aliquis eſt rogatus de manumittendo ſeruo, vel ancilla: antequam eum manumittat, ſeruus remanet: ita fuerit: in mora manumittẽdi: & interim poterit eum vendere eũ ſua cã.

i *Si debitor*] cui legata eſt libertatio.
k *Debitore*] quod fieri poteſt: vt infra. de fing. re. per fideicom. relin. §. 1.
l *In pretio*] ancillæ.

1 Adde hic diſtione. gl. in c. 1. de matris pet. in c. veniens, col. 2. de teſt. & in c. præterea, de teſtib. cog. & pienus p gl. in c. 2 pa. de mu. ſe. recordẽ. 22. q. 1. de quo no. i apoſt. ad Gem. in c. cordi. §. hu qb. num. 1. & quod ibi no. in apoſt. ad eũ verſi. Intelligi illico. ext. de appella. lib. 6. ‡ P. F. 7. ai. Caius.

m *Conueniretur*] nomine debiti pro quo ancilla obligata erat. Azo.
n *Offendat*] cogens ex voluntate creditoris, vt liberetur. Acc.
o *Ancillam*] quam cogitur manumittere pro qua agnouit voluntatẽ creditoris, eiuſdẽq; teſtatoris, & facit ſup. eod. l. decem. & in. prox. §.
p *Modicum*] ſi non totum id, quod ei legatum eſt.
q *Neceſſe*] vt & ſup. prox. reſpon. & C. ad leg. Fal. ſi ea. Acc.
r *Diuſam*] per legem Falc. Accur.
ſ *Libertatis*] libertatis ſerui: quia alias non cogeretur manumittere: aut ſi cogeretur non deberet cogi, niſi pro rata, quã habet ex legato: qd eſſet inconueniens, vt pro parte libertatem daret: vt inſ. de liber. cauſa. l. duobus fideicommiſſario ſit iniuria: quia intelligitur hoc pretium ſerui manumiſ. quod certè non oportet minui: vt hic. igitur ſi non detrahitur Falcidia, & ſic habet eum modum merito & honorem ſentiat, vt manumittat quantumcunque ſit legatum. vt hic. & ſup. de manumiſ. teſtamen. l. decem adhibita diſtinctione ſuorum, & aliorum vt lit. eo. l. generaliter. §. ſi quis ſeruũ alienum.
t *Mittatur*] vt C. eod. l. 3. & 4. Acc.
u *Cauſa*] vt ſup. eo. l. generaliter. §. 1. Acc.

§ † P. Fl. deeſt. tã.

FIdeicommiſſaria.] CASVS. Libertas poteſt committi in voluntatem hæredis, tanquam boni viri. nõ in mera eius voluntate: ſed ſi ſic dicam, Si Stichus ſeruus meus voluerit eum manumittere volo, bene valet. Idem ſi hoc ponam in arbitrio extranei: ſicut ſi tibi legatum ſi Titius aſcendat Capitolium. Idem ſi dicam ſeruo tam da libertatem ſi hoc probauerit. Idem poni poteſt in arbitrio hæredis, quando manumittat ſeruum. Vltimo dicitur ſeruus Titio legatus tandẽ rogaui hæredẽ meũ, vt duos de illis ſeruis, quos velit manumittat. Dicit q fideicommiſſaria libertas tenebit. & ſi Titius petat hos duos, quos hæres elegerat ad manumittendum, repellitur excep. doli. Proin.

Dari

Mæcian. lib. 7. Fideicom.

LEX XLII.

ANtoninus Pius Aug. noſter, quòd [a] militum ſuorum per oĩa rata eſſet voluntas ſuprema, cũ & inſtitutus, & ſubſtitutus incontinenti, [b] prius q̃ adirent hæreditatem, deceſſiſſent, [c] eos, [d] quib. ab his, [e] & libertas, & hæreditas à milite per fideicõmiſſũ data eſſet, perinde liberos, & hæredes eſſe iuſſit, ac ſi vterunq; [f] directò accepiſſent. Eorũ aũt, qui à pagano, & libertate, & hæreditatem per fideicõmiſſum acceperãt, cum æquè incontinẽti, & inſtitutus, & ſubſtitutus deceſſiſſent, ſatis habuit libertatem confirmare.

Paulus lib. 4. ad Sabin.

LEX XLIII.

FIdeicommiſſaria libertas non debetur ei, quem poſtea vinxit [g] dominus.

Pompo. lib. 8. ‡ ad Sabin.

LEX XLIV.

DE libertate fideicommiſſaria præſtanda ſeruus cum domino recte contẽdit. [h]

Si creditor legat aliquid debitori, & rogat eum vt manumittat ancillam, quam ipſe creditor pignori habebat, debitor agnoſcens legatum, cogitur ancillam manumittere, hoc dicit.

Vlpia. lib. 5. Diſput.

LEX XLV.

SIdebitor [i] rogatus ſit à creditore ancillam ſuã pignoratam manumittere, [2] † dicendum eſt, fideicommiſſariã libertatem vtiliter eſſe à debitore [k] relictã. Quid. n. intereſt, vtrum [3] † certa quantitas ab eo relinquatur, an fideicommiſſaria libertas? Et [4] † ſiue plus ſit in prætio, [l] ſiue minus, cogitur libertatẽ præſtare, ſi modò ſemel agnouit voluntatem creditoris. Agnouiſſe autem ſic accepimus, ſi fortè, cum conueniretur [m] ab hærede, vſus eſt exceptione, vel aliã voluntatem ſuam [o] ſtendit. [n] Nam ſi conueniatur debitor ab hærede creditoris, doli exceptione; vti poteſt in id, quod interereſt debitoris ancillam [o] ſuam habere.

Quamuis modicum ſit legatum: tamen ſi quis agnouit illud, cogitur ancillam manumittere, de qua rogatus fuit, vt eam manumitteret, h. d.

¶ In fideicommiſſaria libertate quamuis, quis modicum [p] legatum fuerit conſecutus, neceſſe [q] habet ſeruum ſuum manumittere. Pecuniarium enim fideicommiſſum ſi diuiſum [r] fuerit, ſatis iniuriam facit tam [s] † libertati, [5] quam fideicommiſſario. Satius eſt igitur eum, qui agnouit legatũ, onerari, quàm libertatem intercidere.

Cui fideicom. libertas debetur, interim eſt ſeruus, donec manumittatur, h. d.

¶ Quoties ſeruo, vel ancillæ fideicõmiſſaria libertas relinquitur, in ea conditione eſt, vt quoad manumittatur, ſeruilis conditionis ſit. Et quidem ſi nullam moram præſtandæ libertati, qui præſtare debet, fecit, nihil de ſtatu eorum mutatur: [t] ideòque eos interim legari poſſe, ſed cum ſua cauſa, [u] conſtat.

Idem lib. 6. Diſputa.

LEX XLVI.

FIdeicommiſſaria libertas

Idem ſi hoc ponam in arbitrio extranei: ſicut ſi tibi legatum ſi Titius aſcendat Capitolium. Idem ſi dicam ſeruo tam da libertatem ſi hoc probauerit. Idem poni poteſt in arbitrio hæredis, quando manumittat ſeruum. Vltimo dicitur ſeruus Titio legatus tandẽ rogaui hæredẽ meũ, vt duos de illis ſeruis, quos velit manumittat. Dicit q fideicommiſſaria libertas tenebit. & ſi Titius petat hos duos, quos hæres elegerat ad manumittendum, repellitur excep. doli. Proin.

1 ‡ Al. defendẽdo.

2 ‡ P. Fl. deeſt. vtrum.

3 ‡ Fl. F. deeſt. &.

a *Dari pōt*] sed an data valeat? Rñ. hoc aperit ff. e. l. q̄ si ita.
b *Heredis*, vt sup. de leg. 1. l. Senatus. §. legatum.
c *Libertas*] sed & legata pōt cōferri in voluntatē legatarij: & cōdonata sūt: nec ēt adhūc trāsmittit legatarius, nisi voluntatē expressérit: vt s. de le. j. l. si ita legatū. §. j. nec est ꝯ. huic ſñ. 1 C. de ꝯhē. emp.

ita dari potest, [a] Hæres, si voluerit, fideituæ committo, vt Stichum manumittas, quauis nihil aliud in testō sit, pōt valere ex nutu hęredis. [b] Planè* & ita, Si Stichus voluerit, poterit ei libertas [c] adscribi. Sed & si ita scriptū sit, Si Seius voluerit, Stichum liberū esse volo: mihi vī posse dici valere libertatē, [d] quia cōditio potius est, quēadmodum si mihi legatū esset, Si Titius Capitolium ascenderit. Quod si ita scriptū sit, Si hæres voluerit, non valebit, sed ita demum, [f] si totum in voluntate fecit hæredis, Si ei libuerit. Cæterū si, arbitriū illi quasi bono viro dederit, non dubitamus, [1] † quin libertas debeatur. Nam & eam libertatē deberi placuit, Si tibi videbitur, peto [g] vt [2] † manumittas. Ita. n. hoc accipiēdum est, si tibi quasi bono [h] viro videbitur. Na & ita relictam, Si voluntatē meā probaueris, [i] puto deberi, quēadmodum, [k] Si te demeruerit, quasi virū bonū, vel, Si te non offenderit, quasi virū bonū, vel, [3] † eū probaueris, vel, Si non reprobaueris, vel, Si dignū putaueris. Nam & cum quidam Græcis verbis ita fideicom. reliquisset, τῷ δοῦλῳ, ἐὰν δοκιμασθῇ, ἐλεύθερον ἐβούλομαι εἶναι. illi, si probaueris, libertatē dari volo, à Diuo Seuero relatum est, [l] deicommissum petī posse. Quamquam [k] autem hæredis arbitrium cōferri, an debeatur, non possit, qñ tamē [4] † debeatur, conferri pōt.

¶ *Quidam*,] cum tres seruos legasset, fecit hæredis fui commissit, vt ex his duos, quos vellet, manumitteret. Fideicommissaria libertas valebit, & quos ex his [5] † volet hæres manumittet. Quare si eos vendicaret legatarius, quos hæres vult manumittere, exceptione doli mali [6] † repelletur.

Iulia. lib. 42. Digesto.

LEX XLVII.

Si pater duos filios hæredes instituerit, & agnatione posthumi ruptū testamentum fuerit, quāuis hæreditas pro duabus partibus [m] ad eos [n] pertineat, tamen fideicommissarias [7] † libertates præstare non debent, [o] sicuti nec legata quidem, aut fideicommissa [p] præstare coguntur.

¶ Si cum alienū seruum hæres rogatus sit manumittere, [8] † item cōem, vel eū, in quo vsus fructus alienus est, is [q] latitet, non iniquè [r] Senatusconsulto [s] libertatibus succurretur.

¶ Si Sticho [t] libertas p fideicommiss. data fuerit sub conditione, si rōnes reddidisset, & is absente [u] hærede paratus sit reliqua soluere, Prætoris officio cōmetur, vt virum bonū eligat, cuius arbitrio rōnes cōputentur: & vt pecuniā, quæ ex cēputatione colligitur, deponat, atq; ita pronunciet libertatē eorū ex cā fideicommissi deberi. Hoc autem fieri conueniet, si hæres ex iusta causa aberit; nā si latitauerit, satis erit liquere Prætori, per seruū non stare, quominus conditiōni pareat, atq; ita pronunciare de libertate oportebit.

¶ Cum sub conditione legato [x] seruo libertas datur, non aliter fideicommissario tradi debet, quam vt caueatur, existente conditione traditum [y] iri eum. [9] †

¶ *Quadam*] Quædā existens infirma, nolens decedere ab intestato, præsentibus quinque viris, & matre sua ita dixit. Mæuiam, & Seiam liberas esse volo. Dicitur, quòd siue mater ei succedat, siue matre repudiante alius legitimus ei succedit, videtur grauatus per fideicōm. iff. vi has seruas manumittat.

m *Pro duabus partibus*] pro tertia ad posthum. & sic no. testamentum rumpi in totum & etiam propter vnū posthu. sic inf. de iniusto testa. l. penul. aliud de inoffic. testa. vt sup. de inoffic. testa. l. cit. sa. Azo.

n *Ad eos*] f. filios instituto in testamento in quo erant relictæ libertates, quod testamentum est ruptum per natiuitatē posthumi.

o *Non debent*] nisi ab intestato legant, vt si p. eod. l. alienā, §. primo, & sup. de iure codicil. l. qui grauat. & seq. & l. pen. & C. de fideicom. l. cā quam.

p *Aut fideicōmissa.*] ex tunc. n. testamento nihil debetur, vt C. de postu. hæred. l. prima, & argu. sup. eod. l. cum quæsitum, §. fi. sed hodie secus: vt C. de l. b. præte. authen. ex causa. Acc.

q *Latitet*] f. hæres.

r *Non iniquè*] sed æquè.

s *Senatusconsultis*] aliquo: argu. sup. eod. l. alieno, §. fin. & l. sequen. non Rubriano, quod in seruo rogantis nec Aemiliano, quod in seruo rogati locum habet: vt sup. eodem. l. cum vero. §. subuentum. & lege, si cum, §. si quis seruum. Vel dic, Senatusconsul. id est, ex mente prædictorum Senatusconsultorum.

t *Si Sticho*] facit sup. eodem, l. si pure. Accur.

u *Absente*] ex iusta causa, vt statim patet.

x *Legato*] purè. sed libertas sub conditione.

y *Traditum*] id est, quod reddet hæredi ad manumittendum: vt supra eodem titu. primo, l. Iulia. secundo ressom. & facit infr. l. proxi. & sup. tit. primo. l. si peculium, §. fi. Accursius.

1 † P. Fl. dubitabimus.
2 † P. Fl. deest, vt.
3 † P. F. si comprobauerit.
4 † Al. deberetur.
5 † P. Fl. vellet.
6 † P. Fl. deest, mali.
7 † P. F. fideicom. libertas præstari. Et hīc ēga filius nec pōt exhęredari, nisi cōmissa vna, vel plurib. causis ingratitudinis: de qb. per c. Quintus. de iuditiis. & i §. cau. ſs. i Authē. vt cū d ap. cog. q̄ posthumus ecommitteret ſñ pōt: vt in l. si q̄s in suo, C. de inoffic. test. Et hō hodie non pī exhęredari: vt gl. in l. ſ posthumus apri mo, ff. de li. & posthu. Qſ ſñ inmitabis ſñ procedere in posthumo non instituto: vt plene no. Ba. in l. pe. C. de posthu. hæred. instit.
8 † Hæc ſñ legant vſque ad dictionem in quo.
9 † P. Fl. traditum ri ēn, vide Ant. Aug. l. 2. c. 2.

* Ad intel. huius l. vi. Soc. ī l. vtrū, §. cum quidam, de æreb. dub.
* Ita Alc. li. 1. Disp. c. 14. adēpta ſñ dictione legi, si dixerit cū alias legeretur, si ne meuerit.
* Qd hic cōmittat electio in certorum decem, & ob id non contradicat hic text. alijs legatis. l. In l. cap. atorias, n. 5. C. de iure. ſa. mili.

a *Compluribus*] vt quinq. ad minus: vt C. de cod. l. 6. §. 1 of.
b *Legitima*, ex Tertul. vt Inſt. ad Tert. in prin. & facit ad §. ſup. eccl. in teſtamento.
c *Senatuſconſulto*] Tertulliano.
d *Videri*] vt ſuit noſtro caſu. Acc.

Cum in teſtamen.

CVm] Caſus. Titio ſeruũ legauit, & eum rogauit vt ſeruũ iſtũ manumittat, nõ dabitur Titio ſeruus, niſi caueat hæredi de eo manumittẽdo. F.
e *Manumittat*] idẽ, ſi vt quiuis aliud faciat: licet nõ interſit hẽditatis vt & ſu. de legat. 3. l. ſi tibi legatũ, & facit ſupra. l. Iulianus. & ſ. l. prox. §. pen.

SErui] Caius. Tibi erat legatus Stich. & rogatus eras vt eũ manumitteres, tu latitas, nec vis manumittere, erit orcinus libertus, idẽ eſt ſi hẽs teſtõris rogatus ſit Stichũ manumittere. nã ſi latitet, erit libertus orcini? ille Stichus. Sed quid ſi, cũ plures eſſent hẽdes, quidã ex eis ſunt rogati manumittere Stichum ſeruũ hæreditarium, & latitãt? Reſpon. ille ſeruus efficitur libertus orcinus. Alij tamẽ hæredes, qui non erant rogati, agent contra rogatos ad pretium partium, quas habebant in illo ſeruo.
2 Do. &c.
f *Orcinum*, ex Rubrio: vt ſu. e. l. cum vero. §. ſubeuntium.
g *Atque*] i. ſicut in ſuperiori caſu efficit orcinus ſi nõ manumittatur, ita hic.
h [*Latitauerint*] qui ſoli ſunt rogati.
i *Cuba ei hæ*] qui non ſunt. Acc.
k *Vt. em aſſionem*] ad pretium ſuæ partis: vt ſ. e. l. cũ quaſi.
3 P. F. 9. §. ſi plures.
l *Aſſionem*] fortè in factum. Acc.

SI *ſeruus legatus*] CASVS Seruum tibi legaui, poſtea grauaui hẽdẽ meũ, vt eum manumittat. dẽq; legatum extinguitur. ſic vltimũ dictum ſeruatur. Sed pone, q; primo hæredem meum rogaui de manumittẽdo Stichum, poſtea eum Stichum legaui. Dicitur, q; primũ grauamen libertatis dandæ extinguitur per hoc legatũ, quaſi videatur pœnituiſſe de libertate. Si autem eſt in obſcuro, ſiue i dubio qua mẽte legauerim, nõ extinguitur libertas.
m *Manumiſſus*] i. manumitti iuſſus. Acc.
n *Conſultus*] i. interrogatus.
o *Adimi*] ſ. poſſe. Accur.
p *Videtur*] vt ſ. ti. j. l. ſi peculium. §. fi. & ſ. de reg. iur. l. quoties, & ad hoc ſ. ti. j. l. Stichus. Sẽpr. & ſ. d. vul. ſubſt. l. 6. §. j. ibi, nos dñis. &c. & ſ. l. b. & poſth. l. ſi ita. §. ſi a. & ſ. le. a. l. ſi idẽ. in prĩ. ſ. ti. 1. l. Stichũ. in pri, & C. de nec. ſer. l. q dã. §. fi.

Quædam, cum in extrema eſſet valetudine, plentib. honeſtis viris cõplurib. a & matre ſua ad quã legitima b eius hæreditas pertinebat, ita locuta eſt, Ancillas meas Maniã, & Seiam liberas eſſe volo, & inteſtata deceſſit. Quæro, ſi mater ex Senatuſconſulto c legitimã eius hæreditatẽ nõ vẽdicaſſet, & hæreditas ad proximũ cognatũ pertinuiſſet, an fideicõmiſſaria libertas dẽtur? Reſpondi dẽri: nã eã, q̃ in extremis dixiſſet, Ancillas meas illam, & illam liberas eſſe volo, videri d ab oĩb. q̃ legitimi hẽdes, aut bonorum poſſeſſores futuri eſſẽt, petiſſe, vt hoc fieri poſſit.

Legatarius, ſi petat ſeruũ, qui ei legatus eſt, vt eũ manumittat, debet cauere de eo manumittendo antequam ei tradatur. b. d.

Idem lib. 12. 1 Digeſt.

LEX XLVIII.

CVm in teſtamento ſcriptum eſſet, Stichum Titio 2 lego: vel hæres meus dato, ita vt eũ Titius manumittat: e dixi petẽti legatario Stichum, exceptionem doli mali obſtaturam, niſi cauerit ſe libertatem ſecundum voluntatem defuncti præſtaturum.

Hæres, & legatarius, ſi rogati ſunt ſeruum manumittere, & latitant, ſeruus efficitur libertus Orcinus.

African. lib. 8. 3 Quæſt.

LEX XLIX.

SI is, cui ſeruus legatus eſt, rogatus manumittere, latitet, Orcinum f fieri libertum reſpondi. Idem fore, & ſi nõ legatarii, ſed hæredis fideicõmiſſum eſſet. Sed, & ſi nõ omnium, ſed quorundam hæredum fideicommiſſum eſſet, æquẽ g dicendum erit orcinum fieri, in eos autem, qui latitauerint, h cohæredibus i à quibus redimendæ partes eſſent, vtilem k actionem l eo nomine dari debere, vel ẽt familiæ erciſcundæ iudicio rectẽ eos acturos.

Martian. 4 lib. 7. Inſt.

LEX L.

SI ſeruus legatus, & per fideicõmiſſũ manumiſſus m fit, 5 Serbidius Scæuola cõſultus n putabat, nouiſſimam ſcripturam valere, ſiue libertas ſit, ſiue legatum: quia cum libertatẽ datã poſtea placeat adimi, o & 6 legatum conſtat poſſe adimi. Sed ſi in obſcuro ſit, qua mẽte poſt libertatem legauerit eundẽ ſeruũ, in obſcuro libertatẽ prævalere. Quæ ſnia mihi quoq. verior eſſe videtur. p

Idem lib. 9. Inſtitut.

LEX LI.

NOn tantum ipſe, qui rogatus eſt manumittere, ad libertatẽ perducere põt: ſed, & ſucceſſores eius, ſiue emptione, q ſiue 7 alio modo ſucceſſerint. Sed, & ſi nemo ſucceſſor extiterit, ad fiſcum ita tranſit, r vt libertas ab eo s præſtetur.

Is autem, qui rogatus eſt manumittere, etiam eo tempore, quo alienare prohibitus eſſet, poterit mãumittere, ſi eius ſit ætatis, q̃ rem ſuam alienare non poſſet, vt quia minor eſt.

Si ſeruũ. Decẽ tibi lego, & rogo te vt ſeruũ Stichũ emas, & manumittas. cũ Stichi volẽte vendẽs tũ manumittas legatũ.

Cui per fideicõmiſſ. Seius ſeruũ relictũ libertas p fideicõ. ẽ loco liberi et obtinet vicẽ ſtatuliberi, in ọ̃ melioris cõditio. cũ ñ poſſit i aliũ trãſferri: nec cogit aliũ pionu hre q̃ rogatũ.

Senatuſcõſulto. Hic 4 Alias Marcell. tres grauatus fideicõmiſſo manumittẽdo ſeruũ, abeſt. & ex iuſta cã. & hoc eſt pronunciatũ. Dr. q̃ amodò erit liber pinde. ac ſi eſſet manumiſſus ab hẽde. Scẽdo dicit, q̃ſi dr abeſſe: & certè tũc eũ à tribunali abeſt. & q̃ dixi i hẽde. idẽ i alio grauato p fideicõ. de manumittendo, q̃ ſi abeſt ex iuſta cã, & hoc ꝓnũciatũ fuerit ſeruus erit liber ꝓpĩ, ac ſi eẽt à rogato manumiſſus: & ſic eius libertus erit, eiſd hoc ã. ſ. abſit ex iuſta cã, vel ñ. debẽt Præſides prouinciæ i quinquijs cognoſcere: licẽt rogatus ñ ſit eius prouinciæ. & hoc vltimũ Artificuliano Senatuſc. induxit. Si autẽ q̃s eſt rogatus ſeruũ ꝓtiũ manumittere & hic abſit, & iudex cognouit eum abeſſe, & libertatẽ huic ſeruo dẽri, ꝓnũciet eũ eſſe liberũ: et erit amodo liber. & hoc eſt ĩductũ à Senatuſcõ. Viciano. Vlt. dicit. Si his rogatus de manumittẽdo ſeruũ hẽditariũ abſens fit, iudex iudicabit ſeruũ eſſe liberũ. & erit liber abſente hẽde. ſiue abeſt ex iuſta cã ſiue latitet ſiue pũs eſt. & nõ vult manumittere. Sed pone, q̃ hic heres vẽdat hũc ſeruũ, q̃m etiã rogatus manumittere, hoc eo ipſo non cogit manumittere. Sed pone, q̃ duo erãt hẽdes, & vnus eorũ rogatus eſt de manumittẽdo ſeruũ hẽditariũ. Dr. q̃ rogatus mãumittere ẽt altero cohẽde abſente intelligitur ipſe q̃ filũ ſerui dabit. & hæc ẽt vera ſũt ſi cohẽs ſit ipubes. Sed pone q̃ his rogatus eſt manumittere ancillã. & vt eũ ea ꝓbat mãrimonium. Dr. q̃ cogitur eã manumittere non aũt eam ducere in vxorem cogitur. Franc.
5 Cerui-dius legẽdũ cenſet Aug.
6 Per legatũ, &c.
7 P. Flo. quo alio modo.
q *Emptione*] à quo eorũ elegit ſeruũ: vt ſ. e. l. ꝓhaliter. §. fi. M.
r *Tranſit*] ſeruus cum hæreditate.
s *ab eo*] ſ. fiſco.

Defuncti voluntas necessitatē decreti cessare facit.

a *Prohibetur*] vt sup.eo.l.alieno.§.2.& l. neque infantes, §. fi.& sic voluntas defuncti facit cessare necessitatē decreti: vt C.quando decre.opus non est.l.1.2.& 3.& facit sup. de ma.vin.l.si rogatus.i pri.Sed arg.5.C.de re.ali.nō alie.l.fi.

b *Retinet*] vt sup.de leg.1.l.fi fundū sub condi.§. Iulia. & facit C.e. l. debeti.

c *Obtinet*] sicut.n. statuliber conditionem expectat: ita.sic manumissionem M.

d *Magis*] s.est plus liberi.quā statuliber.

e *Expressum*] facit sup.e. l. gener. liter. §. fi.& l.is.qui ex cā. & C.qui ad liber. præcia.non li.l. 1. Acc.

f *Cautum est*] vt & sup.eod.l. neque infantes.

g *Cogerentur*] de supradictis. Azo.

†† P.F.desi. ita.

h *Ex præsumpta*] cuius tenor esset fuisse fuerat. Vel dic spāle: vt.& l.neque infantes.§.fi.alias contra. vt su.de iurisd.omn. iud.l. fin. & C.de iterd.l.2.

i *Vatiane*] idem dicitur Acmilianum: vt sup.eo.l.ū cum.§. si quis seruum.

k *Pronunciationem*] s.post decretum interpositum eo absente.

l *Rescripsit*] facit s. eodem. l. neque infantes.& l. si cū. in prin.

= † Aliàs decessit de.

in *Quoque*] facit sup. eod. in prin. Acc.

m *Cohæres*] qui est rogatus.

n *Perinde*] sed reddet ei pretium: vt sup.eo. l.si is.§. fi. Azo.

3† P.F.desi. debet.

4† P.F.desi. iusta.

o *Manumittere*] sed hæres rogatus erat, vt su.eo. l. cum quæsi.§.si plures. Acc.

p *Manumittere*] s. ancillam, vt contra: matrimonii cū rogato. Acc.

5† Al. Articuleio.

q *Quia*] CASVS. Testator quondā suos seruos obligauerat al. cuipiā Bozolo Florentino. hic testator rogauit hæredem suum de his seruis manumittendis, antequam hæres eos iuret, & manumittat. Bezdus eos vendidit ante creationis, quæritur an hic hæres rogatur eos redimere ab emptore, & manumittere? Dicitur, quod non, si fuerit in mora iuendi eos. Franc.

r *Alienati*] vt abemptore cogatur redimere, & manumittere, & ex iusta causa. l. hæres facit moram luendo a creditore: vt sup.e.l. Thais. Et. Acc.

S *Quibus rogatus*] CASVS. Hæres rogatus est manumittere ancillam hæreditariam, ille hæres adita hereditate fecit moram in manumittendo, & ipsa ancilla peperit. Dicitur, quod hic partus est liber ingenuus, cum ex tali libertas fuerit publicata: hæres qui eam debebat manumittere, ex

betur, [a] potest manumittere.

Si alienū seruum quispiam rogatus fuerit manumittere, cum ei certa pecunia legata esset, vt emat eum, & manumittat, & dominus nolit eum vendere, legatum retinet [b] ex voluntate defuncti.

Cui per fideicommissum libertas debetur, liberi quodammodo loco est, & statuliberi locum obtinet, [c] vel eo magis, [d] q nec in alium trāsferendus est ita, [††] vt aut libertas eius impediatur, aut iura patronorum grauiora experiatur. [e]

Senatusconsulto Damasia no cautum est, [f] vt si ex iusta causa absit, qui fideicommissariam libertatem debet, & hoc pronunciatū fuerit: perinde libertas competat, atque si (vt oportet) ex causa fideicōmissi manumissus esset. Abesse autē is intelligitur, qui à tribunali abest. Et quia [2†] de hæredibus tātū cautum erat, adiectum est eodem Senatusconsulto, vt quicunque fideicommissariam libertatē debet, [3†] ex quacunq. causa iusta [4†] pronunciatum fuerit eum, cōsve abesse, perinde habeatur, atq. si, vt oportet, ex fideicommissi causa manumissus esset.

Sed, & [5†] Artificuliano Senatusconsulto cauetur, vt in prouincijs Præsides prouinciarū cognoscant, [g] licet hīs non sit eius prouinciæ. [h]

Sed, & si non hæreditariū seruum quis rogatus sit manumittere, sed proprium, ex Senatusconsulto [6†] Vinciano [i] post pronunciationem [k] peruenit ad libertatem.

Siue ex iusta causa abest, siue latiter, siue prēsēs nō vult manumittere, pro absēte eū haberi, D. Pius rescripsit. l

Emptor quoq. [m] vt manumittat, eodē Senatusconsulto expressum est: & prēsens cohæres [n] perinde manumittat, atq. si traditum à c. hærede accepisset. [o] Quod, & in im. puberis persona cohæredis, q non erat rogatus manumittere, [p] eūdem Principem rescripsisse, relatum est.

Sed si matrimonij cā, quis manumittere [q] rogatus est, nō est cogendus eam vxorem ducere, sed sufficit fideicommissaria libertas.

Vlpian. lib. 1. Respon.

LEX LII.

POsteaquam a creditore [r] alienati sunt serui, quibus fideicommissaria [7†] libertas adscripta est, non nisi ex iusta causa aduersus hæredem subueniri eis posse.

Martian. lib. 4. Reg. [8†]

LEX LIII.

SI quis rogatus ancillam manumittere, moram fecerit, [s] si enixa interea fuerit, cōstitutum est, huiusmodi partum liberū nasci, & quidē ingenuum: sed iunt constitutiones, [t] quibus cauetur, statim, ex quo libertas deberi cœperit, ingenuum nasci: & hoc magis est sine dubio sequendum, [9†] quatenus [u] libertas non priuata, [x] sed publica res est: vt vltrò is, qui eam debet, offerre [y] debeat. [z] Sed, & si nondum debita libertate fi-

dat libertatem. Sed pone. q hic hæres non adiuit hæreditatem in odium huius ancillæ, ad hoc, vt eius partū hēret seruum, tunc hic partus natus est seruus, tradetur tñ matri ad manumittendum, sed si mater, vel eius hæres non vult manumittere, coguntur ad hoc. Sed pone. q hæc mater nolit sibi hunc filium tradi, tunc hæres testatoris ad hoc compellitur. Sed pone. q hæres non studiosè distulit adire, adhuc idem. Sed pone. q ancilla peperit ātēq hæres cognoscat se hæredē adhuc idem tñ hoc casu ipse hīs mānumittet hūc partum. Sed pone, quod directò relicta erat libertas huic ancillæ, & antequam adiret hæreditatem, ancilla peperit, hoc casu mater manumissa petet hunc partū. Sed pone. q directò libertas fuit relicta seruis. sed antequā hæreditas adeatur, hi serui ab aliquo sunt vsucepti, dicitur, quod hereditate postea adita. p Prætorē subuenitur his seruis, vt efficiantur liberi: licēt eis possit imputari, quare passi sunt se vsucapi. & hoc si erant hi serui magni. si autē parvuli: hoc nō esset eis imputandum, hoc dicit cum duab. legib. seq. Fr. Ac.

7† P.F. fideicom.

8† Ali. 5. al. Vlp. li. 2. Resp.

s *Fecerit*] post aditam hæreditatem. aliàs secus: vt inf. §. 1. & quod hic dicit moram, intellige p interpellationem. Item nota n. moram: aliàs seruus nascit, sed matri traditur ad manumittendū: vt sup.eod. l. si prægnans. & l. cum verò. §. apparet. in princip. Accurs.

t *Constitutiones*] Imperatorum, non solū aliæ iura.

u *Quatenus*] idest, quia.

x *Non privata*] idest, non indiget, quā à priuato detur talis libertas, cum per legem detur. Accursius.

9† Quatenus libertas nō petita, sed vltrò is, qui eā debet, offerre debeat. & in hāc sententiā multa. Cice. Phi. 10.

y *Offerre*] ex hoc videtur in aliquo corrigi, quod dixi supra eodem. l. cum verò. §. apparet. & sic est Co. de contrahenda. & committenda stipulatio. l magnam. & de iure emphyteutico. l. secunda. §. penultimo. Sed argumentum contra sup. quorum leg. l. secunda. §. primo. quod non placet: quia & infra eodem. l. sed si non data. habes idem, scilicet, quod debeat peti. Die ergo, quod vltro debet offerre, si velit eum habere libertum.

z *Debeat*] timens ne eo differente lex præfiet. Azo. Io. H. Accurs.

a *Tar-*

deicommiſſaria ancilla peperit, ſtudio tamen hæredis fuerit effectum, vt nondum libertas deberetur, veluti, [1]† quòd tardius adierit [a] hæreditatem, & qui nati ſunt ex ancilla, ſerui eius fiant, placet manumittendos: ſed tradi matri oportere, vt ab ea manumittantur, & liberti potius matris [b] fiant. Nam quos indignus eſt hæres ſeruos habere, ne libertos quidem habebit.

Idem. [2]†

LEX LIV.

SI mater, poſtquam filium ſuum [3]† acceperiſſet, [c] vel qui in eius [d] locum ſucceſſit, præſtare noluit libertatem, compellendi ſunt: Amplius, ſi mater aut nollet ſibi filium tradi, aut in rerum natura eſſe deſiiſſet, non ab re eſt dicere, nihilominus ita natis ab hærede libertatem præſtari.

Neratius. [4]†

LEX LV.

SEd & ſi non data opera tardius adierit, ſed dum de adeunda hæreditate deliberat, idem [e] dicendum [5]† eſt. Sed [6]† ſi poſtea cognouit ſe hæredem inſtitutum, quàm ancilla peperit, placet hoc quoque caſu ſubueniendum eſſe. [f] hoc tamen caſu ipſe manumittere debebit, [g] non matri tradere. Sed ſi directò libertas data fuerit ancillæ, & horum aliquid euenerit, quèadmodum natis ſubuenietur? nam ibi [h] quidem petitur fideicommiſſaria libertas, & Prætor paruulis ſubuenit: cum verò directò libertas datur, non petitur. Sed etiam hoc caſu puto nato ſubueniendum eſſe ita, [7]† vt aditus Prætor in rem matri [i] decernat actionem exemplo fideicommiſſariæ libertatis. Sic denique & Marcellus lib. 16. Digeſto. ſcribit, & ante aditam hæreditatem vſucaptis, qui teſtamento manumiſſi ſunt, ſubueniendum eſſe, [k] vt eis libertas conſeruetur, vtique per Prætorem: quamuis etiam his imputari poſſit, quare vſucapti ſunt: In paruulis autem nulla deprehenditur culpa. *

Non intelligitur repetitum, quod repetitum vitiaret. Bartol.

Marcellus. [8]†

LEX LVI.

LVcius [l] Titius teſtamento ita cauit, ſi quos codicillos reliquero, valere volo: Si quis mihi ex Paula, quæ vxor mea fuit, intra decem menſes natus; natave erit, ex ſemiſſe hæres eſto. Caius Seius ex ſemiſſe hæres eſto. Stichum, & Pamphilum ſeruos meos, & Erotem, & Diphilum pero, & fidei hæredum committo, vt cum ad pubertatem [j] liberi mei peruenerint, manumittant. Deinde nouiſſima parte ita cauit, Quòd ſi mihi liberi nati non erunt, aut intra pubertatem deceſſerint, tunc hæredes ex partibus partibus ſunto Mutius, & Mæuius: legata, quæ priore teſtamento, [m] quo filios, & Seium hæredes inſtitui, reliqui, præſtari volo [9]† hæc & à ſequentibus hæredibus: Deinde codicillis ita cauit, Lucius Titius hæredibus primis, & ſubſtitutis ſalutem. Peto, vt ea, quæ teſtamento caui, legaui, & ea, quæ codicillis cauero, legauero, præſteris. Quæro, cum liberi Lucio Titio nati non ſint, an Stycho, & Pamphilo & Eroti, & Diphilo ſeruis confeſtim fideicommiſſaria libertas præſtari debeat? [n] Marcellus reſpondit conditionem, quæ libertati eorum, de quibus quæritur, [o] ſi filij hæredes extitiſſent, appoſita eſſet, [p] repetitam non videri: [q] ideoque confeſtim libertatem præſtandam eſſe & à primis, [r] & à ſubſtitutis hæredibus. Nam vt ſupraſcriptum [s] eſt, perijt, vt quæ teſtamento cauiſſet, præſtarentur: cauit autem de libertate eorum ſeruorum. atqui ſub conditione cauit, & ſi alterius generis conditio eſſet, expectanda eſſet. Sed non eſt veriſimile, [t] vt hoc in iſta conditione cogitauerit, cum fidei ſubſtituto-rum committeret, qui admitti ad hereditatem non poſſent, ſi adimpleretur conditio.

1† P. Flo. vtique.

a *Tardius adierit*] ſic ſupra de vſufru. lega. l. ſi vſufructus leg. in prin.

b *Matris*] non tamen imponet operas, cum ex neceſſitate manumittat: vt & C. de ope. lib. l. 2. & adiunge duas ſeq. li. ium iſta.

c SI *mater. Acceperiſſet*] vt manumitteret, quod fit quandoque: vt ſup. l. proxi. in fi.

d *Eius*] ſ. matris.

e S *Ed & ſi non: Idem*] dicit, qd in l. ſi quis rogatus in fine continetur, vel quod etiam in vtraque ſuperiori. Accurſ.

f *Eſſe*] libertati.

g *Debebit*] quia nihil eſt, quod poſſit ei imputari, iuſta ignorantia eum excuſante. It. & adde diſtin. vt C. eod l. 3.

h *Nam ibi*] ſ. in ſuperioribus caſibus.

i *In rem matris*] no. ſpeciale, vt mater vendicet filium: argum. contra. ff. de fur. l. mater. in patre conſtat, quod poteſt: vt ff. de rei vendic. l. 1.

k *Subueniendum eſſe*] vt inf. titu. 2. l. 2. 1. reſpon: & l. ſtatuliberum. §. fina. Azo. Accurſius.

2† Marcellus lib. 6. P. F. Martianus li. 16. ſi deicom.

3† P. F. de eſt ſuum.

4† Martianus lib. 4. regu. P. F.

L *Venus*] CASVS. Teſtator in prima parte teſtamenti inſtituit poſthumos, & Seium, & libertatem ſeruis reliquit, quando poſthumi eſſent puberes. In ſecunda verò parte ſubſtituit poſthumis, hoc modo, ſcilicet ſi poſthumi non nascentur vel nati ante pubertatem decedãt, ſubſtituo illos. Tertio fecit codicillos, in quibus dixit, velle ſeruati, tam à primis, quàm à ſecundis hæredibus ſuæ ſubſtitutis ea, quæ in teſtamento cauerat. poſtea euenit, quod poſthumi non ſunt nati: & ſic Seius, & ſubſtituti habent bona. quæritur, an debeant dare libertatem his ſeruis ſtatim, an expecta a condi. ſub qua danda erat ſi poſthumi eſſent nati? Et dicitur, quod ſtatim danda eſt libertas: nec conditio expectanda eſt, cum non poſſit euenire in perſona horum ſubſtitutorum: ſecus ſi eſſet alia conditio. Franc.

5† P. Flo. dictum.

6† P. Flo. & ſ.

l *Verum ad pubertatem*] hæc eſt conditio, de qua eſt quæſtio, an a ſubſtitutis ſit repetita. Accurſ.

m *Priore teſtamento*] id eſt prima parte teſtamenti.

n *Debeat*] ſcilicet à ſubſtitutis.

o *Quæreretur*] accipe appoſita eſſet: quæ eſt ſi ad pubertatem peruenerint.

p *Eſſet*] in prima parte teſtamenti.

q *Non videri*] nec in codicillis: nec in ſecunda parte teſtamenti: vt & ff. de lega. 1. l. ſeruo alieno. §. ſi ab impubere. & l. ſi quis à filio. 2. reſpon. argum. contra. infra. de verborum obligationib. l. Titia. §. idẽ reſpondit. & ſupra, de condit. inſtitutio. l. cum ſeruus.

r *A primis*] ex vi codicillorum.

ſ *Scriptum*] in codicillis.

t *Veriſimile*] No. non ſubintelligi intellectum qui vitiet: ſic C. de condit. inſer. l. cum patrem. & dicta l. ſeruo alieno. §. ſi ab impubere. Accurſius.

7† P. F. de eſt ita.

8† P. Flo. lib. ſing. reſpon.

* Colligit Bar. ex iſta l. quòd demũ intelligatur aliquid eſſe repetitũ ſi nõ vitiat. cõ. doct. in l. ſi ex falſa gl. ante p. C. de tranſac.

9† P. Flor. volo, hoc eſt, &c.

DE ADEMPTIONE LIBERTATIS.

¶ *Tantus fuit olim favor libertatis, vt semel data testamento vel codicillis, adimi non potuerit, sed hodie potest: si tamen admittur nominatim, sicuti data est l. si seruus. sup. tit. prox. l. 20. §. vlt. de manu. test. & non à semetipso. l. 13. §. pen. de libe. & postb. Cuias.*

De ademptione libertatis.

TITVLVS VI.

Terentius Clemens lib. 18. ad leg. Iuliam. & Pap.

LEX VNICA.

CVm libertas lege adimitur,[a] aut pro non data haberi debet, aut certè perinde obseruari, ac si postea à testatore adempta esset.

De statuliberis.

TITVLVS VII.

Hæc lex seipsam summat.

Paulus libro 6. † ad Sabin.

LEX I.

STatuliber est, qui statutam, & destinatam in tempus, vel in conditionem habet libertatem.* Fiunt autem statuliberi, vel conditione expressa, vel vi ipsa. Conditione expressa, quid sit, manifestum est: [b] Vi ipsa, cum creditoris [2] † fraudandi causa manumittuntur. Nam dum incertum est, an creditor iure suo vtatur, interim statuliberi sunt: quoniam fraus cum effectu [c] in lege Aelia Sentia accipitur.

Statuliber quocunque transeat, cum sua causa transit: & Statuliberi causam non prius nanciscitur seruus, quam adita sit hereditas: si verò ante aditionem tradatur siue vsucapiatur, spes libertatis perit. Item seruus substitutus substitutione pupillari, licet pupillus adeat hereditatem, nihilominus seruus efficitur Statuliber. h.d.

Vlpian. libro 4. ad Sabin.

LEX II.

QVi[d] statuliberi causam apprehenderit,[e] in ea conditione est, vt siue tradatur, salua spe libertatis alienetur: siue vsucapiatur, cum sua causa vsucapiatur: siue manumittatur, non perdat spem orcini liberti. sed statuliberi causam non prius seruus nanciscitur, nisi adita vel ab vno ex institutis hæreditate. Cæterum ante aditionem, siue tradatur, siue vsucapiatur, siue manumittatur, spes statutæ [3] † libertatis intercidit.[f]

¶ Sed si in tabulis impuberis seruo ita libertas adscripta est,[g] an viuo pupillo, post aditionem videlicet hæreditatis patris, statuliber sit? Cassius negat: Iulianus contra existimat: Quæ sententia verior habetur.[h]

¶ Plus scripsit Iulianus, Et si legatus sit seruus ab hærede patris, liber esse iussus in pupillaribus tabulis, præualere libertatis dationem.

Sub conditione seruus institutus, non est statuliber conditione pendente. & reddit rationem. Si conditio deficiat, erit Statuliber tantum, non etiam hæres. Item seruus substitutus pupillo cum libertate siue primo gradu, siue secundo, aut vlteriori, efficitur statuliber. h.d. vsque ad l. sequ. quam vide per te.

¶ Si[4] † in primis i tabulis sub

* Hic ex Cuiac ad notabis, ℞ fideicommissum manumissos statuliberos nō fieri, si in diē. vel in conditionē manumittātur. l. 55. ad le Fal. cū cōcor. per eā. eo. ēt iure, sīm eā, procedit manumissio in dicta.

1 † P. Flo. Si seruum. & l. qui. & à qui. l. prospexit. & C. ad l. iul. de adul. l. verba. itē pone vt ī. de ma. l. lege Flauia. & l. seruus. & hoc ex persona serui. Ex persona etiā dñi quoque prohibet lex: & tunc idem: vt inf. qui. & à qui. l. quæsitum. & de manu. l. qui pœnæ.

2 † P. Flo. creditores.

DE STATVLIBERIS.

¶ *Dictum est generaliter de libertatibus, nunc specialiter de his, scilicet libertatibus, quæ in tempus sub conditione differuntur. Accur. Reprobat hic Cuiac. eorum opinionem, qui statim liberis, non statuliberis legendum putarunt aduersus Fl. fidem. multa etiam ad Rub. istius elucidationem hic idem adnotauit.*

3 † P. Flo. Legatus est seruus dā statu- dus ab impubere hærede. huic impuberi datus est substitutus. & hoc casu relicta est libertas huic seruo. dī. quod p̄ualet libertatis datio. vt sic dicatur statuliber, & legatum non teneat.

¶ *Si in primis*] Stichē seruum meum cum libertate heredem ex parte instituit sub conditione, puta si nauis ex Asia venerit. dicit quod interim non est statuliber: cū à seipso accipiat libertatē, & adeūte cohærede nō est liber: & possessus ab aliquo vsucapiatur non spe libertatis. Secundo dicit, pone, & deficiat cōdō. hoc casu est liber im. non hīs, sed statuliber. Tertio dicit substitui seruū meū cum libertate pupillo meo hīdi instituto, siue primo gradu substituto: puta si pupillus hīs non erit, fit seruus liber. & hīs. siue secundo, puta si pupillus hīs non est, in. erit talis sit hæres. &

4 † P. F. de

si ille non fit, tunc seruus hæres erit. & eodem modo in inferiori gradu substitutionis. & in omnib. his casib. dicitur hæres necessarius & interim est statuliber. Fr. Accur.

a *Legi adimitur*] qđ fit in seruo de adulterio cum domina cōmisso accusato: vt Inst. de hære. inst. §. seruum. & ī. de hær. inst. l. his verbis. §. interdum. & de lega. 2. l. cū filius. §. seruus. Item pone in seruo, qui seruatur intra 60. dies ob quæstionem adulterij: vt ī. qui & à qui l. prospexit. & C. ad l. iul. de adul. l. verba. itē pone vt ī. de ma. l. lege Flauia. & l. seruus. & hoc ex persona serui. Ex persona etiā dñi quoque prohibet lex: & tunc idem: vt inf. qui. & à qui. l. quæsitum. & de manu. l. qui pœnæ.

b *Manif. frum est*] puta si sit relicta libertas, si nauis ex Asia venerit, vel sub qualibet alia simili. Accur.

c *Cum effectu*] non solum consilium: vt & inf. de fideic. lib. l. 3. §. si in fraudem. & facit sup. ne quis eum, qui in ius voc. l. penult. §. 2. Accur.

Qui statuliberi] CASVS. Quatuor partes habet huius legis principium. Prima est, q̄ statuliber interim siue vēdatur ab hērde: siue vsucapiat ab aliquo, siue interim manumittat, nō perdit spē libertatis orcinæ, q̄a veniente cōdōne, sub qua erat relicta libertas, fit orcinus libertus, s. ēstōris. Secūda est: statuliberi cām ñ prius seruus nāciscit, nisi adita hērditate sal tē ab vno hērdum. ante. n. quam adeatur, si vsucapiatur hic seruus ab aliquo, spes libertatis extinguitur. Tertia est: seruus substitutus est filio impuberi, si contingat eum mori in pupillari ætate: & in hoc casu est relicta libertas seruo sub condōne aliqua: nunc impubes adiuit hērditatem, an nunc ille seruus dicatur statuliber, q̄rit ur. Et dī. q̄ sic: licet quidam ēt & malè. Quarta est. Legatus est seruus dā

a *Sub conditione*]ſi nauis ex Aſia venerit.
b *A ſemetipſo*]facit ſ. de acq. hær. l. ex parte. & d. l. ſed & ſi in conditione, ſ. fin. & ſup. de neg. geſt. l. at, qui natura. in prin. & ſ. cum me. Acc.
c *Secundum Iulianum*]vt ſup. proxi. ſ. in fi.

STatuliberi] CASVS. Statuliberi debent parere condi. ſub qua relicta eſt eis libertas. ſi nemo eos impediat parere & condi. ſit poſſibilis. Secundo dicit. Seruus iuſſus eſſe liber, ſi dat decem hŕdi: ſi dat, ſtatim eſt liber, ſi autem dare vult, & hæres non vult accipere, ſtatim eſt liber, ex quo pecunia non remanet: nec eſt via de qua pecunia offerat, an peculiari, an alium habita. Sed pone. q ipſe hŕs debeat pecuniam ſeruo, vt quia ſeruus de peculio erogauerat in bona defuncti, vel ſeruus debeat recipere pecuniã ab extraneo: nec hŕs vult ſoluere huic ſeruo, vel non vult exigere, qđ ſeruo debetur ab extraneo, & ſic non hẽt ſeruus, vñ pareat cõditioni, ſub qua relicta eſſet liber tas: certe liber erit, ſiue iuſſus erat dare pecuniã hŕdi, ſiue extraneo. Sed pone. q relicta erat libertas ſeruo, ſi aſcendat Capitolium, vel ſi Capuã iret ſeruus, & per hæredẽ ſtat quo minus ſeruus vadat, nõ liber erit ſeruus. Sed pone. q ſeruo eſt relicta libertas ſi det decẽ vni hŕdum, puta Titio, & per alterũ hŕdẽ ſtat, quominus det. certè liber eſt hic ſeruus, & cohŕs. cui hæc decem erant danda, aget familiæ erciſc. contra hæredem impedientem ad iſta decem.

1† P.F. de eſt. &.

2† P. Flo. vel libertatem apiſcitur.

3† 15. P. F. o.

4† P.F. debeat.

¶ *Si decem iuſſus*] Seruus eſſe liber iuſſus, ſi det decem hæredi, accepit quisque ab extraneo, & ea dedit hæredi. dicitur, quod non eſt liber, niſi omnia decem det, & extraneus, qui ad hoc dederat nummos, eos vendicabit. ſed ſi ſeruus det alia quinque, erit liber, & ex tunc dominium nummorum erit accipientis.

¶ *Si priusquam*]iuſſus dare decem, & eſſe liber, dedit viginti, dicitur, quod erit liber, & alia decem repetentur.

Si quis] ſeruus erat iuſſus eſſe liber. ſi det decem hæredi, hæres eum vendidit ſine peculio: an ſtatim ſit liber, quæritur, & videmus, quod ſic quaſi prohibitus videatur de peculio dare, ſed tamen dicit, quòd non eſt liber, niſi cum vellet accipere de peculio, & ſoluere, prohibitus eſt.

Si quis ſe unum]ſeruo relicta eſt libertas, ſi det decẽ hŕdi. hŕs prohibet eũ operari, vel auferri, q ex operis ſuis q̃ſierat, vel ſponte dedit ei ſeruus, efficitur liber hic ſeruus q̃ritur, & dr, q ſi id, quod q̃rierat ſeruus, hæredi dedit ſpõte, vel abſtulit ei hŕs, erit liber. ſi aũt prohibeat operari, non erit q hoc liber. niſi teſtator voluerit, q hæc decẽ poſſit ſeruus colligere ex operis ſuis. ſi autẽ ſurripuit hæredi argentũ, vel aliam rem, & eam vendidit, & de hac pecunia ſoluat hŕdi, erit liber. ſecus ſi ipſam pecuniam ſurripuit hŕdi, vel alij, & ſoluit hæredi. nq donec exiat pecunia, non erit liber ſi autẽ eſt conſumpta, in primo caſu, ſ. quando hæredi ſurripuit, ideo ſi alienem alij, tunc liber efficietur.

¶ *Non ſolum*]ſiue hŕs fecit moriã in manumittendo ſeruum de quo erat togatus, ſiue eius tutor, vel curator, vel ſimilis, eſt idẽ ſæpe. ſ. vt ſeruus efficiat liber. ſufficit. n. q p ſtatuliberũ nõ ſtet quominus conditioni pareatur.

5† P.F. parent.
6† P.F. offert decẽ.

¶ *Si quis*] ſeruus iuſſus eſſe liber, ſi det hŕdi intra ꝛc. dies proximos poſt mortẽ teſtõris, hic hŕs diſtulit adire: poſtea adiuit dr. q ſeruus ſi det x. intra 30. dies poſt adiũ hŕd iuratẽ, latis eſt. vt ſit liber. & hoc, ſi hŕs dolosè diſtulit adire, & ſeruus pecuniã, quã pp hoc hẽbat paratã, iteri amiſit: hoc caſu ſta ĩ adita hŕ. ſeruus ſit liber.

¶ *Si quis ſic*]libertas relicta eſt ſeruo cũ x. dare poterit hŕdi, dr, q tunc erit liber, cum dederit. vel q cũ non ſtet quo minus prius det: licèt ſeruus habuerit x. vel ſit idoneus ad decem ſoluenda.

¶ *Stichus*] Sticho relicta eſt libertas. ſi annua, bima, trima die x. autem det hŕdi. cũ vellet pro primo anno dare x. hŕs noluit recipere. in ¶ hoc erit liber, ſed tunc demũ cũ lapſũ erit triẽnij, & ſeruus ſoluerit pro oĩ anno x. vel q eum nõ fecerit. vñ & ſi ea dẽ x. 2. an. obtulit, ſatis ſit, vel tertio. & hŕs noluit, ſeruus ſit liber nec hŕs poterit pœnitere. Sed pone. q hic ſeruus tota 30. obtulit primo anno pro omnib. trib. ſatis ſit, vt hic ſeruus ſit liber.

7† Aut ſi nõ legatũ fuerit peculiumq.

Si ita]relicta eſt libertas ſeruo, ſi quinquẽnio ſeruierit hæredi: hæres interim eum manumittit. dr. q ſtatim ſit liber ex teſtõ: quaſi per hæredẽ ſteterit, quo minus cõdõ impleatur. ſecus aũt, ſi hæres eius ſeruitio non vult vti: nã hoc caſu ſeruus non ſit liber niſi lapſu quinquennij. & eſt ſõ diuerſitatis inter hos duos caſus, quia in primo caſu, ex quo eſt manumiſſus, non põt amodo ſeruire iure ſeruitutis. ſecundo caſu poteſt, cum adhuc ſit ſeruus. & hæres poteſt manumittere. & vti eius ſeruitio, licèt non per totum quinquẽnium, cum aliquid de eo ſit lapſum.

Idem Iulianus] Arethuſæ relicta fuit libertas, ſi tres ſeruos peperiſſet, per hæredem ſtetit, quod minus pareret, dando ei medicamenta ne conciperet, vel vt abortum faceret, dicit quod ſtatim eſt liber. idem eſt ſi ſeruo relicta eſt libertas ſi ſeruierit hæredi. & hæres eum vendat, & tradat. nam ſtatim ſeruus fit liber. Franc. Accur.

a *Poſſibilis*, alias die, vt in ſ. eo. l. cum hæres. ſ. ſecundo. Acco
e *Decem*] ſ. non patitur.
f *Erat*] ſ. ad hoc, vt fieret liber.
g *Peruenium eſt*] vt & ſup. de cond. cau. da. l. ſ. ſi. deducto quod domino debetur. vt inf. eo. l. ſi decem. Acc.
h *Plus erogauerit*] quam inde acceperat.
i *Et aut*, nunc reſpondet.
k *Debuerunt*] Cuiacius legit.

peruenturum ad libertatem ait. Mihi quoque videtur verum, quod Seruius ait.

¶ Cum igitur verâ putemus sententiam Seruij, videamus, an & si nô fuerit peculiũ prælegatum seruo, idem debeat dici: constat.n. [a] statuliberũ de peculio posse dare, vel ipsi hæredi iussum [b] dare, [1]† vel alij, & si eũ dare impediat, perueniet [2]†statuliber ad libertatẽ. Deniq; etiã remedij loco hoc [3]† demonstratur dño statuliberi, vt eũ extraneo iussum dare prohibeat, ne & nũmos perdat [c] cũ statulibero. Proinde defendi pôt, & si non vult exigere, vel ipse soluere, [4]† vt hinc habeat, vnde conditioni pareat, libertatẽ competere, & ita Cassius quoque scribit.

¶ Nô solũ aût, si dare iussum, dare prohibeat, statuliber ad libertatem perueniet: verum etiam si ascendere Capitolium iussum, ascendere vetet, & [5]† si Capuæ dare iussũ, Capuam ire prohibeat. Nam qui prohibet seruum proficisci, intelligendus est impedire magis [6]† libertatem quã operis serui vti. [d] Sed & si iussum cohæredi dare, non patiatur vnus ex hæredib. dare, æque liber erit, sed is, cui iussus erat dare, & liber esse, familiæ erciscundæ iudicio ab eo, qui impedierit, cõsequetur, quod sua intererat statuliberum nô esse prohibitum.

¶ Si x. iussus dare, & liber esse, quinque det, non peruenit ad libertatem, nisi totũ det: [e] interim igitur vendicare [7]† quinque nummos dominus [f] eorum pôt. Sed si residuum [g] fuerit solutum, tunc etiam id alienatum est, cuius ante dominium non erat translatũ, [h] & [8]† ita pendebit præcedẽtis summæ alienatio: sic tñ, vt non retrò [i] nummi fiant accipientis, sed tunc, cum residua summa fuerit exsoluta.

¶ Si plus, quàm iussus erat, dederit statuliber: [k] puta decẽ iussus dare, xx. dederit, siue numerauerit, siue in loco dederit, peruenit ad libertãtem, & superfluum potest repetere. [1]

¶ Si quis seruũ iussum [9]† [20] dare, & liberum esse, vẽdiderit sine peculio, [m] vtrum statim [n] liber sit, quasi prohibitus videatur de peculio dare hoc ipso, [o] sine peculio distractus sit: an verò cũ fuerit prohibitus peculium rangere? Et puto tunc demum liberum fore, cum volẽs dare prohibeatur, non statim vbi venit. [10]† [p]

¶ Si quis seruum iussum x. dare, & liberũ esse, operari prohibeat, vel si, quod ex operis suis meretur, [11]† [q] abstulerit ei hîs, vel si quod ex mercedibus suis coegit, hæredi dederit, an ad libertatem [r] perueniat? Et puto, si quidem ex operis dederit, vel vndecũque dederit, ad libertatem peruẽturũ, [s] si prohibeat operari, non fore liberũ arbitror, [12]† quia operari domino [t] debet. Planè si ei [13]† ablata fuerit pecunia ex operis collecta, liberum fore arbitror, quia de peculio [u] dare prohibeat. Sanè si testator, vel ex [14]† opis vt det, iusserit, prohibitum operari, ad libertatem peruenturum non dubito. Sed & si argento subtracto, [x] vel reb. alijs distractis nummos corratos [y] dederit, perueniet ad libertatem: quamuis si nummos subtractos dedisset, ad libertatem non perueniret. Nec enim videtur dedisse, [z] sed magis reddidisse. Sed nec si alijs surripuerit nummos, [a] & hæredi dederit, ad libertatem perueniet, quia auelli nummi ei, qui accepit, possunt. Planè si ficonsumpti fuerint, vt nullo casu auelli possint, competet libertas.

¶ Non solum autem si hæres moram fecerit liberari, sed & si tutor, vel curator, vel procurator, vel alius quiuis, in cuius persona conditioni parendum est, libertatem competere dicemus. Et planè hoc iure vtimur in statulibero, vt sufficiat per eum non stare, [b] quo minus conditioni pareat.

¶ Si quis hæredi [c] in dieb. triginta proximis mortis testatoris dare iussus fuerit, deinde hæres tardius adierit, [d] Trebatius, & Labeo, si sine dolo malo tardius adierit, dantem eũ intra dies 30. aditæ hæreditatis, ad libertatem peruenire aiunt. [15]† [e] quæ sententia vera est. Sed quid si data opera traxerit, [f] [16]† an ob id statim, aut adita est hæreditas, ad libertatem perueniat? Quid.n. si tũc habuit, [g] post aditã

---

a *Constat enim*] vt sup. in princip. legis. Accu.

b *Iussum*] scil. dare.

c *Perdat*] interim sub. perdet ibi, quia conuenitur actione in factum ab eo, qui habere debuit. vt sup. de condit. caus. da. l. 3. § fi. Itẽ cõtra sup. eo. l. Si peculium, §. de illo sed solue. vt ff. de cõdi. ob caus. l. 3. §. fin. vbi plenè dixi. & facit sup. de fideico. lib. l. filius. §. erit. & inf. de fur. le. si seruus commun. §. fin.

d *Seruo vti*] aliàs seruo vti; & hæc bona. & dic operis in eundo Capuam. & sic facit ff. §. si quis seruum. aliàs seruituti. & hæc mala.

e *Totum det*] sic C. de distra. pign. l. quandiu. arg. contra inf. de sol. l. si quis stipulatus, §. qui decem.

f *Dominus*] extraneus, qui ad hoc dederat seruo, vel domino serui.

g *Residuum*] idest alia quinque. Accur.

h *Translatum*, sic supra de cond. indeb. l. si non sortem. §. si decem, & inf. de verb. obl. l. 2. in prin.

i *Non retrò*] sic supra de offi. Proconsl. l. ob seruare. §. fi. arg. contra. C. ad Maced. l. fi. Item facit ad §. sup. de vsufru. l. sed & si quis stipuletur, §. interdum.

k *Statuliber*] extraneo non hîc, vt habeant locũ sequentia.

l *Repetere*] dominus quondam, sic sup. de cõdi. indeb. l. si pœnæ. §. fi. & l. cum duo.

m *Sine peculio*] quod semper intelligitur. nisi contra dicatur, vt sup. de contrah. empt. l. quoties.

n *Statim*, facit ff. eo. l. non videbimur. & ff. ead. l. in prin. Accu.

o *Venit*] idest vendiderit sine peculio.

p *Ad libertatem*] nisi ipsemet operas ab hærede conduxerat, quarum mercedem soluendo non fit liber. vt inf. eo. l. seruus in prin.

q *Operari domino*] & vxor viro. vt sup. de ope. libe. l. sicut.

r *De peculio*] ex peculio enim intelligitur, quod ex operis suis quæsiuit.

s *Subtraxit*] hæredi. Accur.

t *Cæsos*] idest collectos ex venditionib. prædictarum rerum. sic ponitur. supra de admin. tu. l. ita autem in princip. & pro hoc inf. de fur. l. qui vas. §. vii. Alij dicunt. idest non argenteos, quod nihil est.

u *Dedisse*] sic ff. eo. l. Stichum. §. si hærer.

x *Nummos* vnde habere non videtur, vt ff. de reg. iur. l. non videntur data. Et arg. sup. de pign. act. l. eleganter. §. qui repro bes. & facit inf. eo. l. si hæreditas. & l. non omnes. & l. non videbitur. Acc.

y *Non flare*] vt infra eod. l. si hæreditas. in prine. & facit sup. de manum testa. l. qui filium. & in posterum hunc t. intelliges non casuali.

z *Adierit*] hæreditatem. & sic non potuit dare. aliàs contra, vt inf. eo. l. si intra.

a *Traxerit*] idest, protraxerit. sic supra tit. 2. l. si quis rogatus. §. primo.

b *Habuit*] quod dando potuit ad libertatem peruenire. & ad hoc inf. eod. l. si hæreditas. in principio. Accu.

Condi-

1†P.F.de est dare.
2†P.F. peruenier.
3† Aliàs mõstrat.
4† vt hic.
5†P. Flo. item.
6†P. Flo. magis vel let libertatem.
7†P. Fl. vindicare.
8†P.F. de est &.
9† aliàs x.
10† P. Fl. venijt.
11† mereri, vide Ant. Aug. li. 3. emẽ. cap. 9.
12† P. F. de est arbitror.
13† aliàs allata. Sed in P.F. legitur ablata, & rectè. sm Ant. Aug. li. 3. cu. cẽ. c. 9.
14† operibus.
*Illustris Doc. Fri. Are. in l. si mihi & tibi. §. si qs seruos. in pẽ. col. de leg. 1. istũ text. dt sm. ad hoc q iussus dare aliqd hæredi intra certũ ipse à die mortis, non tenetur dare, nec cursit ipsi nisi à die aditæ hær. dicẽdi. q3 vsuũ rem ẽ cõstitit in hoc, quia nõ haberet dubiũ sed ĩ alijs vt hic in nouis interpr. Bo.
15† P. Fl. dẽ. aiũt.
16† P. Fl. traxit.

a *Conditio*] & si adito hæreditate erit liber. Accur.
b *Vera est*] oportet ergo quod factum sequatur potentiam.
c *Secundam*] aliàs primam, & tunc dic primam post primam. sic in Auth. de hæred. & Fal. §. inordinatum: aliàs trimam.
d *Adiectum est*] sic ff. de verb. obl. l. in illa stipulatione. Acc.
e *Quæ obstat*] ex hoc, quia eadem decem offert, patet, secundum Azo. quod non est necessaria confignatio, vel depositio: sed sufficit sola oblatio. nisi quando esset absens, qui recipere deberet: vt hic & inf. eod. cum his. in princ. & §. si duobus quod non est aliàs: vt C. de vsu. l. acceptam.
f *Non est*] sic sup. de acd. edic. l. quis iu tu gitiuus. in princ. arg. cõtra. C. de appel. l. si quis libellos. Accur.
g *Offerat hæredi*] & sic ff. pro 3. annis, in quolibet quorum tenebatur solui ex. & postea esse liber.
h *Pervenire*] sic sup. de manum. testa. l. si ita fuerit. § fin. Sed contra. ff. eod. l. si triennio, sed ibi solues.
i *Statim liber*] sic inf. eod. l. seruus si hæredi in princip. & dic ex testamento, non ex huius manumissione. Acc.
k *Per eum*] scilicet hæredem.
l *Quo minus*] id est non.
m *Pervenisset ad libertatem*] & est sic ff. eo. l. Stichum. ff. Damn.
n *Non potest*] iure seruitutis: vt & inf. l. proxi. §. Stichus Titio. quæ est contra. Sed ibi solues.
o *Argum*] opponit.
p *Sed* &c] tunc respon. & dic, vel, pro salicm.
q *Arethusa*] aliàs §. idem. & aliàs l. Arethusæ. H.
r *Medicamentum*] ad quod facit in Aut. de nup. §. sic itaque. & inf. ad leg. Cor. de sica. l. 3. Accur.
s *Expletum*] no. ergo conditionem pro impleta haberi, ex quo fiat per eum, cui debet impleri: t vt & sup. de fideic. lib. lib. l. si filius. §. erit. & ff. de verb. obl. l. in executione. §. fina. arg contra. sup. ea. l. §. si quis seruum, vbi prohibet eum operari. & non nocet domino.
t *Idemque*] scilicet: q statim efficiatur libera.
u *Fuerit*] s. Arethusa.
x *Ad libertatem*] conditione habita pro impleta: quia per hæredem stetit, quominus ei seruiret.

hæreditatem [1]† habere desijt? Sed & hic expleta vl̃ condi-
tio, [a] quoniam per eum non steterit, quominus impleatur.
¶ Si quis sic acceperit libertatem, [*] cum decem dare poterit, liber esto. Trebatius ait, licèt habuerit decem, vel idoneus fuerit ad acquirendum, & conseruandum peculium, non tamen aliàs ad libertatem peruenturum, nisi dederit, aut per eum non steterit, quominus det. quæ sententia vera est. [b]

¶ Stichus annua, bima, trima die denos aureos hęredi si dederit, liber esse iussus est. Si prima pensione steterit per hæredem, quominus acciperet decem, expectandam esse secundam [c 2]† pensionem placet: quia & tempus adiectum est, [d] & adhuc supersunt duæ pensiones. Sed si eadem decẽ sola habeat, quæ obtulit [c] ad primam pensionem, an etiam ad sequentem quoque profit, si offerat decem? [3]† an & ad tertiam, si sequens pensio non sit accepta? Et puto sufficere hæc eadem. & pœnitentiæ hæredi locum non esse. [f] quod & Pompon probat. Quòd si seruus, qui annua, bima, trima die iussus est. dena dare, tota simul offerat hæredi, ‖ non expectata die: vel decem primo anno datis, secundo anno viginti obtulerit: [4]† benignius est eum ad libertatem peruenire, [h] cũ vtriusque prouidentia subinferatur, [5]† & seruui, quatenus maturius ad libertatẽ perueniat: & hæredis, quatenus dilatione interempta illico accipiat, quod post tempus consequi poterat. [6]† [70]

¶ Si ita sit libertas seruo data, si quinquennium hęredi meo 7† seruierit: deinde eum hæres manumiserit, statim liber [i] fit: quasi per eum [k] sit effectum, quominus [l] ei seruiat: quamuis si nõ pareretur, eum sibi seruire, non statim peruenire ad libertatem, [m] quasi ‖ † quinquennium præterijsset. Ratio huius rei euidens est, manumissus enim amplius seruire non potest. [n] at is, quem eius non patitur sibi seruire, postea pati poterit intra quinquennij tempus. Atquin [o] iam quinquennio ei seruire non potest. Sed vel [p] minus poterit. 9 †

¶ * Item Iulia. lib. 16. Digest. scribit: [1]o† Arethusæ [q] si libertas ita sit data, si tres pepererit: & per hæredem steterit, quominus pepererit: puta, q ei medicamentum [r] dedisset, ne conciperet, statim liberam futuram [11]† esse. Quid enim expectamus? [s] Idemque [t] si hæres egisset, vt abortum faceret: [u] quia vno vtero potuit tres edere. Idem si hæredi seruire [12]† iussum statuliberum hæres vendidit, & tradidit, credo statim ‖ libertatem [x] peruenire.

Deposita pecunia, quam statuliber debet pro sua liberatione, efficitur liber. h. d.

Paulus libro 5. ad Sabin.

LEX IV.

CVm hîs Republicæ causa abesset, [y] & pecuniã statuliber hęret, vel expectare eũ debere donec redeat is, cui dare debet, vel exponere in ædem pecuniam configatam oportet, quo subsecuto statim ad libertatem peruenit. [z]

¶ *Cum hæres*] CASVS. Seruus iussus est esse liber, si det decem hæredi hæres abest causa Reipubl. dicitur quod hic seruus vel expectet hæredem, & ei det decem. & erit liber. vel. si non vult expectare, deponat pecuniam in ecclesia. & erit liber.

¶ *Non est statuliber*] Reliqui libertatem cuidam seruo, qui nihil habebat, si det mille libras hæredi, vel sic: cũ moritur, sit liber. non est iste talis statuliber, cum nec animus dandæ libertatis sit.
¶ *Seruus*] seruo relicta est libertas, si anno seruierit Titio. Titio intra annum mortuo seruus nondũ est liber. nisi annus fluxerit. & redditur ratio.
¶ *Si duobus*] seruus liber esse iussus. si det decem Titio. & Sempronio v. obtulit Titio, & Titius noluit. eadẽ quinq; obtulit Sempronio, & noluit. dicitur q fit liber.
¶ *Si chorus*] seruo relicta est libertas si seruierit Titio extraneo per triennium. vel sic: si tot operas, pura x. ei dederit: dicitur interim esse statuliber: & seruire debebit per triennium Titio: licèt non dño: & si hîs prohibet Titio seruire: statim seruus sit liber. & hæc sunt vera, qñ per hæc verba nõ habuit testator animũ relinquendi Titio dñium serui. tũc. n. secus esset in hoc vltimo casu: quod dic: vt in gl.
¶ *Stichus*] Titio relicta libertatẽ s. hĩ di meo seruierit per annũ dicitur q hic annus constat ex 365. dieb. non ex pluribus. q; bissextium: & dicitur q impleta condõ est. si per aliquã partẽ anni fuit infirmus, ita q non potuit seruire. Secundo dicit: seruus liber esse iussus est, ‖ det x. hĩdibus cogit recipere & particulatem solutionem. & hoc speciali fauore libertatis Tertio dicit: relicta est libertas seruo, ‖ Titius Capit olim ætendat, vel sic. si Titius det decem fratribus ꝑdicatoribus Titius non cõpellit hoc adimplere: & eo non adimplente seruus non fit liber. Vltimo dicit: seruus liber esse iussus. si seruiat hæredi per annum: illi dies non computantur in anno, quib. seruus extitit in fuga, vel in quib. contendit pro libertate contra hæredem. Fr. Accur.

1† P.F. de est hæreditatem.
2† P.F. de est decẽ.
3† P.F. de est decẽ.
4† P.Flo. obtulit.
5† P.Flo. infertur.
6† P.Flo. poterit.
7† P.F. de est meo.
8† P.Flo. quàm &.
9† P.Flo. potest.
10† Arethusæ.
11† P.Fl. futurum.
12† Iussũ fuerit statuliberũ, &c.

* Ille est tex. fin. fm Bal. prout dicit hic Bolog. in suis secundis interpretationibus in meo Bal. & non repetio q aliquid scripserit super isto tit. nec in cõi practica. Et hic & alibi in multis locis allegat ipse Bolo. Bal. ibi cuius tñ cõmentum non habet cõmuniter.

y *Abesset*] secus si præsens accipere recusat: vt sup. l. prox. 2. Stichus annua.
z *Peruenit*] sic C. de vsu. l. acceptã. & qui po. in pig. ha. l. 2. & sup.

Libertas collata in nimis longum tempus, vel in conditionem impossibilem, declarat voluntatem domini contrariam esse libertati. b.d.

¶ Non est itaque liber, cui [1]† libertas in tam longum tempus collata [a] est, vt eo tempore is, qui manumissus est, viuere nō possit: [b] aut si tam difficilem, imò penè impossibilem conditionem [*] adiecerit, vt aliunde libertas ei [2]† obtingere non possit: veluti si hæres mille [3]† dedisset: aut cum moreretur, liberum esse iussisset: sic enim libertas inutiliter datur. Et ita Iulia. scribit: quia nec animus dandæ [c] libertatis est.

¶ Seruire Titio anno, & liber esse iussus, Titio mortuo non statim liber fiet: sed cum annus transierit: [d] [4]† quòd [e] videtur non tantum sub conditione, sed etiam ex tempore data libertas. Etenim absurdū est, maturius eum liberū effici, cum conditionem non implet, [5]† ex qua liber futurus foret, quàm si eam impleret.

¶ Si duobus decem datis esse liber iussus sit, & vnus quinque accipere noluerit, melius est dicere, posse cum eadem quinque [f] alteri offerentem, [g] ad libertatem peruenire.

¶ Stichus si Titio [h] per triennium seruierit, vel si illi [i] centum operas dederit liber esto: constat hoc modo libertatem vtiliter dari posse. Nā & alienus seruus seruire nobis potest sicuti liber, [k] & multò magis nobis [6]† operas dare: nisi testator seruitutis appellatione [l] dominium magis, quam operam intellexerit. Ideoque si prohibet hæres Titio seruire, peruenit ad libertatem. [m]

¶ Stichus si hæredi meo anno seruierit, liber esto, quærendū est, annus quō accipi debeat, an qui ex continuis dieb. 365. constat, [7]† an qui bissexto? [n] sed superius [o] magis intelligendum Pompon scribit. Sed si quibusdam diebus aut valetudo, aut alia iusta causa impedimento fuerit, quominus seruiat, & hi anno imputandi sunt. [p] Seruire enim nobis intelliguntur etiā ij, quos curamus ægros, qui cupientes nobis [8]† seruire, propter aduersā [q] valetudinem impediuntur.

¶ Item si decem hæredi dare iussus fuerit, hæres etiam per partes [r] accipere fauore libertatis cogendus est.

¶ Ita liber esse iussus, Si Titius Capitolium ascenderit, si Titius nolit ascēdere, impeditur libertas. Idemque iuris est in similibus causis, [s] & conditionibus. [t] [9]† Item Cassius ait, ei qui seruire iussus est anno, illud tempus, quo in fuga [u] sit, vel in controuersia, [x] pro libertate non procedere.

Obscuritas rōnum non impedit libertatem competere, si Statuliber paratus est pro his satisdare. hoc dicit.

Pomp. lib. 9. [10]† ad Sabin.

LEX V.

STatuliber rationem reddere iussus, reliquū, quod apparet, soluit, de eo, quod obscurius ē, satisdare paratus est. Neratius, & Aristo rectè putant, liberū fore, [y] ne multi ad libertatem peruenire non possint incerta cā, [z] rōne, [11]† & gñe [a] negotij huiusmodi.

¶ Statuliber, qui non rationes [b] reddere, sed pecuniam iussus est dare, numerare debet, non fideiussorem dare.

1† cum P. F.

* Quotuplex sit cōditio impossibilis, & quos actus vitiet. vi. Bart. in l. obtinuit. de condi. & dem. ī l. 1. sup. de cond. inst. & Bal. in l. si pater in 2. col. C. de inst. & sub stit.

2† ea libertas. P. Flo.

3† P. F. si hīdi millies dedisset & dicēdū millies cētena millia nūmorū: quæ summa si Budei æstimationē probam⁹, vicies qui quies cētena millia aureorū, quib. hodie vtimur excedit. Ant. Aug. lib. Emen. 2. c 6. qui ait in archetypo legi miles, sed mendosè.

4† In manuscripto codice ita legebatur ꝙ videtur nō ītm sub condōne, sed & ex die, ex qua liber futurus foret, si eā impleuit, q̄ futurus foret, si eam impleret.

5† Fl. non implenit, quā futurus foret, si eā expleret.

6† P. F. de est nobis.

7† an qui nō quibus liber. Aug. Aug. li. 1. c. 2. ex. F. F. legit. an quibus libet impetrata superiori Halo. lect. Idq; ītelligit, i. nō cōtinuis.

8† P. F. de est nobis.

9† Ita.

10† P. F. s

11† P. Fl. causa rationis

---

a *Collata*] id est relicta.

b *Potest*] nisi conditione impleta.

c *Danda*] quod præsumitur ex eo, quia tam longum tempus, vel conditionem impossibilem adiecit. Azo. vt sup de manumiss. testam. l. antepenult. §. fin. & L. fin. in princ. & argu. sup. de vsufru. l Titio. Sed contra Instit. de hær. instit. §. impossibilis. sed finis huius §. videtur soluere: vel hæc per illam corrigitur: vel ibi de natura est impossibilis: hic de facto.

d *Annus transierit*] vt & sup. de testam. ma. l. si ita scriptum fuerit. & ī eo l. si peculium. §. quædam. & l. si seruus liber. Sed contra. inf. eod. l. §. Stichus. & l. si hæredi. in fin. Sol. ibi in persona serui contingit impedimentum: hic in persona dñi.

e *Quòd videtur* deest quia. & hoc soluit etiam dictum contrarium.

f *Eadem quæ quæ*] & facit sup. eod. l proxi. & §. Stichus annua. & §. si decem iussus. Accur.

g *Offerentem*] id est quia alteri offerebat. Accur.

h *Titio*] scilicet extraneo, qui non erat hæres.

i *Vel centum*] disiunctio est legis, non testātis.

k *Sicuti liber*] accepio verbo seruire, nō pro dñio. alias secus: vt ī. l. proxi. §. pe. Acc.

l *Appellatione*] vt per hoc quod dixit seruire, voluerit, vt per triēnium dominium foret Titij. Accur.

m *Peruenit ad libertatem*] quia non stat per seruum, quominus adimpleat conditionem, sed per hæredem. & hoc intellige, cum testator seruitutis appellatione nō dominium, sed operam intellexit. q̄ in dubio est præsumendum: vt ī. eo l. pen. in prin. & ī. de vsufr. le. l. vxori. §. fi n. Si verò dicas loqui quando ītellexit de dominio, non statim peruenire ad libertatē. arg. ī. l. proxi. §. pe. & ideò leges interrogatiuè, peruenit ad libertatem. Respon. non peruenit secundum Io. Item arg. contra huic §. inf. eo. l si triennio & l. si peculium. §. quædam. & l. seruus ll hæredi. §. Imperator.

n *Bissexto*] alias quibusliber, & aliàs bissexto. & hæc bona. & de hoc plenè habes. inf. de verbor. signific. l. cum bissextus. Accur.

o *Superius*] qui constat ex 365. diebus: vt & sup. ad legem Aquil. l. ita vulneratus. Accur.

p *Imputandi sunt*] quasi conditione impleta, sufficit enim si per eum non stat quominus seruiat Azo. & ad hoc sup ad leg. Rhod. de iac. l. fin. vbi dicit, puta morbo impeditum & sup. ā vsuf. l. arborib. §. de illo. & ī. eo. l. fi. & sup. de cōdi. & de. l si pecuniā. in prin. & ī. de re iud. l. contumacia. §. pœnam. & ī. loca. l. 9 operas. & inf de variis cog. l. 1. §. pen. Accur.

q *Adue sam*] secus si propter publicum iudicium impediatur: vt inf. eo. l. Stichum. §. Dama. vel per casum in persona eius, cui est seruiendum: vt sup. eadem l §. seruire. & facit inf. ead. l. in fi. Accur.

r *Per partes*] fauore libertatis. aliàs contra. sup. de vsuf. l. tutor §. Lucius. & hoc plenè notant sup. si cer. pet. l. quidam.

s *Similibus causis*] vt in pecuniarijs relictis: vt sup de condi. & demon. l. nonnunquam.

t *Conditionibus* scilicet similibus, si Titius Romam ierit, vel vltra mare.

u *In fuga* sic inf. eodem l. seruus qui testamento §. seruus & sup. de ser. expor. l. Titius in prin argu contra. sup de vsufr. l. arborib. §. Iulia. & inf. de acquir. pos. l. 1. §. per seruum qui. Acc.

x *In controuersia*] cū in libertatem proclamat: non si ei ab alio fiat controuersia sine dolo serui.

STatuliber] CASVS. Seruus iussus est esse liber, si reddiderit rationes hæredi. hic seruus reliquæ, quæ nunc apparent, vult reddere. & vult satisdare pro aliis reliquis, si apparebunt, satis est, & sic fit liber Vltimò dicit seruus liber esse iussus, si det decem, debet decem dare ad hoc, vt sit liber. non autē prodest, si vult satisdare. Fran.

y *Liberum fore*] & benè. argum. sup. de coll. bon. l. 1. §. sed eam possint. & arg. sup. si cer. pet l. quidam.

z *Incerta causa*] si habes incerta causa: subaudi impediente rationem huius. Accur.

a *Et genere*] scilicet impediente rationem huius. Accursius.

b *Statuliber qui non rationes*] nunc enim in obscuris fideiussores

fores admittentur. It. vt ff. dixi sic sup. quibus mod. pign. vel hypo. sol. item liberatur §. 1. & de constituta pecunia l. promissor. §. constituto Acc.

SI *Statuliberæ*] C ASV S. Statuliberi propter aliquod delictum est seruus pœnæ effecta, nunc existit conditio sub qua relicta erat ei libertas. dic q̃ hoc prodest patrui eius: licèt non etiam vt partus tunc conceptus, & natus, sit liber. Sed quid, si hæc statuliberi existens in seruitute concepit: postea capta ab hostibus pariat post euentum cõditionis? certè interim donec partus est apud hostes, est seruus: liberatus ab hostib. fit liber iure postliminij. idẽ si apud hostes concepit, & pariat ibidem post euẽtũ condõnis. ¶ *Statuliber*] seruus iussus est liber esse, si det x. hẽdi, hunc seruũ hẽs interim vẽdit, vt legat, vel donat alicui, vel vsucapitur ab aliquo. dĩ, q̃ hic seruus, si paret cõdõni in persona emptoris, vel alterius nouidũi, dando ei ista x. efficitur liber. idẽ in emptoris hẽde. idem si det pri hẽdis: posito q̃ filius sit institutus ab extraneo, & hæc sunt vera, siue filius nunc viuit, siue non, cum seruus dat x. pri hẽdis. Sed pone, q̃ iussus est seruus dare x. extraneo, & liber esse. quæ hæres testatoris successit illi extraneo. huic hæredi dabũtur decem non quasi extraneo. Fr. Acc.

¶ *Statuliber*] iussus seruus dare x. hæredi, & esse liber, v. dedit hæredi: nunc hæres eum vendidit. si alia v. det hic seruus, dabit emptori.

¶ *Si seruus*] seruus iussus est esse liber, si decem det hæredi. hæres hunc seruum vendidit meo seruo dicitur, quòd si hic statuliber det mihi hæc x. erit liber. sed & si seruo meo det, erit idẽ, si emerat de peculio eum, nec ei peculium ademi.

¶ *Sequi*] seruus liber esse iussus est. si reddiderit rationem eius, quod gessit de factis dñi. hîs interim eum vẽdidit. an hæc cõdõ est implenda in persona emptoris, quæritur. & est sciendũ q̃ illæ demum condõnes transeunt ad emptorem, q̃ sunt in dando, non illæ, quæ sunt in faciendo, vt ita talis seruus sit liber, si filium illius instruat literis. idem in similibus nostra aũt condõ. & in dando est, prout continet donationem rei quorum. & in faciendo est, prout continet extitere & executere tõnes, dicendũ est ergo, q̃ datio vadat ad emptorem. factio autem fiet & impleatur in persona hæredis. Fr. Acc.

a *Facta sit*] qualis & hodie fieri põt, vt in Auth. de nuptijs. §. quod autem prius.

b *Proficiat*] præterea geminam seruitutẽ. Accur.

c *Partui*] forsitan ante damnationẽ cepto, vel ẽt postea Azo. ad hoc sup. tit. 2. l. generaliter. §. ex damnata.

d *Interim*] quandiu apud hostes sit. Azo.

e *Benignius*] omisso rigore iuris, & ad hoc supra de iniu. testam. l. si quis filio exhæredato. §. siue autem. & ad hoc, quod no. C. de capti. l. Accursius.

f *Adiudicatus*] in iudicio familiæ erciscundæ.

g *Idem dicitur*] vt in eius persona possit patere conditioni. vt & inf. de excepto. l. 1. §. fin. & infra eodem l. statuliberi. §. Quintus, & supra de actio. empt. l. Titius. §. 1 & inf. de furt. l. si seruus communis. §. fin. & supra de cuiscũ. l. qui libertatis, & infra ad. l. 4. statuliber. & §. si quis non dare. sed hodie videtur, quod alienari nõ possit, vt C. communia de leg. l. fin. §. penul. & §. fin. & authentica res.

h *Institutus*] ab extraneo Acc.

i *Ad patrem*] non solum istud, quod à statulibero datur. Accursius.

k *Parebit*] vt infra eod. l. si peculium, §. hæredi.

l *Statuliber*] facit sup. §. statuliber, & quod ibi dixi. Accursius.

m *Tibi*] scilicet domino. Azo.

n *Is*] s. seruus.

o *Cohærent*] vt & C. de cadu. toll. §. ne autem. Acc.

p *Dispungendas*] Quid sit dispungere, habes infra. de verborum significat. l. cognoscere. in ratione enim reddenda sunt hæc duo necessaria, vt & supra, de conditio. & demõ. l. cum seruus ita. §. 1. & l. qui sub conditione. Accur.

q *Diuidatur*] similis diuisio Inst. p quas pers. no. acquir. et. Et

Vlpian. lib. 27. ad edict. 1†

LEX VI.

SI statulibera pœnæ serua facta sit, a & post damnationem statutæ libertatis condõ extiterit, quamuis ipsi statuliberæ nihil proficiat, b partui tñ proficere oportet, vt pinde liber nascatur, atq; si mr̃ damnata non esset. Quid tñ, si qua conceperit in seruitute, deinde ab hostibus capta, peperit ibi post exitentem conditionem? an liberum pariat? Et interim d quidem, quin seruus hostium sit, nequaquam dubiũ est, sed verius est, postliminio eũ liberum fieri, quia si mater in ciuitate esset, liber nasceretur. Plãè si hæc apud hostes eum concepisset, & post exitentem cõdõnem edidisset, benignius e dicetur, competere ei postliminium, & liberum eum esse.

¶ Statuliber parendo condõni in persona emptoris, peruenit ad libertatem. Et sciendum est, 2† hoc ad statuliberos omnis sexus pertinere.

¶ Non solum aũt si euenerit hæc condõ, ad eum trã sit, qui emit, verumẽt ad oẽs, quicũq; quoquo iure dominiũ in statu libero nacti sunt. Siue igit legatus sit tibi ab hærede statuliber, siue ad iudicatus, f siue vsucaptus à te, siue traditus, vel aliquo iure tuus factus est, sine dubio 3† dicemus iure parere conditioni in persona tua posse.

¶ Sed & in hærede emptoris idem dicitur. g

¶ Si filiusfamilias hr̃s sit institutus, h & statuliber filio dare iussus est, & liber esse, siue filio f. 4† siue pri dando peruenit ad libertatẽ, quia & ad patrem i hr̃ditatis emolumentũ peruenit. Sed & si post mortẽ filij pri dederit, quasi hr̃dis hr̃di, liber erit. Nam & si quis extraneo dare iussus sit, & liber esse, deinde huic 5† hr̃di hr̃s extiterit, non quasi in extranei persona, sed quasi in hæredis conditioni parebit. k

¶ Statuliber l decem dare iussus, & liber esse, si quinque datis distractus sit, residua quinque emptori dabit.

¶ Si seruus tuus statuliberum emerit, tibi m dabitur, quod hr̃dibus dare iussus est. Sed & si tuo seruo dederit, si modò is n eum peculiari nomine emerit, 6† neq; ei tu peculium ademisti, puto liberũ fore, s. vt eo modo tibi dedisse intelligatur, perinde, 7† ac si tua voluntate cuiuis alij seruorum tuorum dedisset.

¶ Si quis non dare decem, sed rõnibus redditis liber esse iussus est, an ad emptorem hæc condõ transeat, videamus. Et aliàs sciendum est, eas demum conditiones ad emptorem transire, quæ sunt in dando, cæterum si quæ sunt in faciẽdo, non tranſeunt, vt puta, si filium eius literas edocuerit. Hæ enim personis eorum cohærẽt, o quibus adscribunt. Rationum autem reddendarum condõ, quod ad reliqua quidem attinet, in danda pecunia consistit, quod 8† autẽ ad ipsa volumina rõnũ tradẽda, percunctandas, 9† atq; examinandas rõnes, & dispungendas, p atque excutiẽdas, factum habet. Nunquid ergo reliqua quidem emptori dando, pueniat ad libertatem, cætera in pſona hæredis consistant? Puto igit, & ad emptorem reliquorum solutionem transmitti. sic fiet, vt diuidat̃ q conditio. Et ita Pomponius li. 8. & Sabinus scribunt. 10†

1† P. F. ad Sabin.

2† P. F. nõ habẽt est.

3† P. F. dicemus pareri. & ẽst iure.

4† P. F. filio.

5† P. Flo. hic.

6† P. Flo. emit.

7† Atque.

8† P. Flo. quo.

9† P. Fl. p eõtãdasq; & exa.

10† P. Flo. ex Sabino scripsit. Cõdõ exceptiona serui pẽdẽs utpiam ẽ

1 De hoc pulcherrimè p Bu. i ann. ad Pand.

no.quia condō.quæ pendet ex persona serui,aut consistit in dando,aut in faciendo,aut mixta est: vbi in dando.hīdi est dandum,& emptori,& hæredib.emptoris:nisi esset dictū, vt alij dē,vt ĵ.e.l.Labeo.& ĵ.eo.l.qui pecuniā.& l. si quis testō.& l.ita liber.& ĵ.de cui. l.qui alienā. §.fi.& hic.Si verō est dictum, vt alij detur,ei dabitur,non alij, nisi in casu, vt hoc §.& ĵ. de cui.l.q alienam.in fi. & ĵ e. l.si is cui. & ce cond. & dem. l. sub diuersis.§.fi.Secundo casu, quando.ſ.in faciēdo, si fit dictum in cuius persona ei impleri debet. vt sup. de condit.& demer.l. quæsitum, alias hæredi: nec ad emptorē transit.vt hic. Si autem ſt mixta, tunc seruus aqđ hic dicit, vt factum sit: personæ designatæ, ea is verō etiam emptori, vt hic, & ĵ. de cui, l. qui libertatis.§. seruus.quod in emptore dixi: in accipiente quoque dixerit: accipe, vt sup. de statulibe.& inf.eo.l statuliber.§. Quintus.circa fi. Item est huic finitarg.contra sup.de iurisd.omn. iudi.l. si idem.§.si vna. Accur.

a *Vsusfructus* ... *Conditionem*] licèt sit in dando. Ac.

b *Non trahit*] vt detur fructuario, sed proprietate alienata datur proprietario, vt ĵ. l.proxi.§.fin. Accurs.

Ita liber] CASVS. Testator reliquit libertatem seruo, si dederit decē hæredib. & hīdes vendiderēt hunc seruum. Dicit, quod eas portiones, quas dedisset hīdib. si penes eos remansisset: eas dē dabit emptorib. & quas dedisset hīdib. declarat, nam aut expressit nomina propria hæredum, & tunc viriles darentur hæredib. & sic emptoribus, aut dixit simpliciter hæredib. & tunc hæreditariæ. Franc.

c *Ita liber*] sic inf.eo.l.qui pecuniam.& quod no.sup.si statuli bera pœnæ.l. fi. Acc.

d *Nomina*] propria.& est similis distinctio sup. de lega.1.l. turpia.§.fin.& l.si hæres nominatim.& sup.ad T.eb.l.quoties.& l.seq. Sed contra ĵ.eo.l.si quis testamento.Sol.vt ibi. Item quid si dixerit propria, & appellarit? Respon. distingue, quod præposuit, arg. infra. de stipu.ser.l.seruus communis ita.

e *Virilis*] i. pro numero personarum, vt sup. de leg. præst.l. virilis.in princ.

Statuliberum] CASVS. Statuliber antequam impleatur conditio, dicitur seruus hæredis, & si interim delinquat poterit hæres dare eum pro noxa, aduenientе aūt condone erit liber, sed si hæres eum vendat adhuc durat spes libertatis, & si vendiderit eum tanquā merum seruum: non tanq̄ statuliberum, tenebitur emptori act. ex emp. item crimine stellionatus, si sciens dissimulauit eius cōditionem. Vltimo dicit, hæres dans pro noxa statuliberum, liberatur. item & si ante quam det, existat condit. liberatur.

¶ *Statuliberi* ... ille, cui relicta est in testamento libertas sub conditione, ita demum tenet hoc relictum, si adeatur hīditas, & ex tunc habet ipsam libertatis, antequam adeatur, vsucapi potest talis seruus, & si postea adeatur: ex tunc incipiet habere ipsam. Fr.

Paulus lib. 5. ad Sabin.

LEX VII.

VSusfructus alienatio cōditionem [a] statuliberi secum non trahit. [b]

Pompon. lib. 8. ad Sab.

LEX VIII.

ITa liber [c] esse iussus, si decem dederit, liber esto, hæredi dare debet. Nam qui non habet cui det, hæredi dando ad libertatem peruenit.

¶ Si partes [d] suas quisque hæredum diuersis ementib. vendiderit, quas portiones hīditibus dare statuliber debuit, eas dē dabit emptori. Labeo autem ait, si nomina [d] duntaxat hæredum in testamēto posita sunt, viriles [e] partes eis dandas, si verò ita. Si hæredibus dederit, hæreditarias.

Vlpianus lib. 28. ad Sab.

LEX IX.

STatuliberum medio tempore seruum hæredis esse, nemo est, qui ignorare dēat, [f] ea propter noxæ dedi poterit, [g] sed deditus sperare adhuc libertatem poterit. Nec enim deditio ipē illi adimit [h] libertatis.

¶ Si statuliberū non eadē cōditione, hæres vendat, cautæ eius immutabilis est, [k] & luere se ab eo potest simili mō, vt ab hærede. Si tñ supprelserit hæres [l] conditionem statuliberi, ex empto [l] quidem tenetur, grauiores [m] autem etiam stellionatus crimen [2†] imponunt [n] ei, qui sciens [o] dissimulata conditione statutæ libertatis simpliciter eum vendiderit.

¶ Illud [3†] tractandū est an liberatio cōtingat ei, qui noxæ dediderit statuliberū. Et Octauenus putabat liberari. [P 4†] idem dicebat, & si ex stipulatu Stichū deberet, [q] eumque statuliberum [r] soluisset. Aliſ† si ante solutionem ad libertatem peruenisset, extingueretur obligatio. 6† Tota enim [s] ea in obligatione consistere, quæ pecunia lui, præstarique, possunt, libertas autem pecunia lui non potest, nec reparari. [t] Quæ sententia mihi vera videtur.

¶ Statuliberi conditio ita demum immutabilis est, si adita hæreditas fuerit, [u] cæterum ante aditam hæreditatem in propriam vsucapitur [x] seruitutem, libertatisque spes infringitur, sed adita postea hæreditate, spes libertatis fauore lui redintegrabitur.

Paulus lib. 5. ad Sabin.

LEX X.

SI decem dare iussū hæres vendiderit, & tradiderit, dixeritq; adscripticū libertati, si viginti dedisset, [y] exemplo [l] quidem tenetur, grauiores [m] autem etiam stellionatus crimen [2†] imponunt [n] ei, qui sciens [o] dissimulata conditione statutæ libertatis simpliciter eum vendiderit.

¶ Illud [3†] tractandū est an liberatio cōtingat ei, qui noxæ dediderit statuliberū. Et Octauenus putabat liberari. [P 4†] idem dicebat, & si ex stipulatu Stichū deberet, [q] eumque statuliberum [r] soluisset. Aliſ† si ante solutionem ad libertatem peruenisset, extingueretur obligatio. 6† Tota enim [s] ea in obligatione consistere, quæ pecunia lui, præstarique, possunt, libertas autem pecunia lui non potest, nec reparari. [t] Quæ sententia mihi vera videtur.

¶ Statuliberi conditio ita demum immutabilis est, si adita hæreditas fuerit, [u] cæterum ante aditam hæreditatem in propriam vsucapitur [x] seruitutem, libertatisque spes infringitur, sed adita postea hæreditate, spes libertatis fauore lui redintegrabitur.

Paulus lib. 5. ad Sabin.

LEX X.

SI decem dare iussū hæres vendiderit, & tradiderit, dixeritq; adscripticū libertati, si viginti dedisset, [y] exemplo [l] quidem tenetur, grauiores [m] autem etiam stellionatus crimen [2†] imponunt [n] ei, qui sciens [o] dissimulata conditione statutæ libertatis simpliciter eum vendiderit.

¶ Illud [3†] tractandū est an liberatio cōtingat ei, qui noxæ dediderit statuliberū. Et Octauenus putabat liberari. [P 4†] idem dicebat, & si ex stipulatu Stichū deberet, [q] eumque statuliberum [r] soluisset. Aliſ† si ante solutionem ad libertatem peruenisset, extingueretur obligatio. 6† Tota enim [s] ea in obligatione consistere, quæ pecunia lui, præstarique, possunt, libertas autem pecunia lui non potest, nec reparari. [t] Quæ sententia mihi vera videtur.

¶ Statuliberi conditio ita demum immutabilis est, si adita hæreditas fuerit, [u] cæterum ante aditam hæreditatem in propriam vsucapitur [x] seruitutem, libertatisque spes infringitur, sed adita postea hæreditate, spes libertatis fauore lui redintegrabitur.

Paulus lib. 5. ad Sabin.

LEX X.

SI decem dare iussū hæres vendiderit, & tradiderit, dixeritq; adscripticū libertati, si viginti dedisset, [y] ex em-

---

*ad intel. huius §. ui. Ioan. Corn. l. 1. C. de imp. & ali. subst. nu. 17.

1† P. F. de eū hæres.

2† P. Flo. Imperāt.

3† Tractatum est.

4† P F & idem

5† P. Flo. cā & fi.

6† P. Flo. obligatio tota, ea enim in.

¶ Cōc. ter. in capsice. & ibi no. Pan. nu. 3. vbi pro lui i apo. ad ipsum in versū curauit. extra de cl. exc. mi. & in. nouit. de sen. excō.

---

mo. quia condō quæ pendet ex persona serui, aut consistit in dando, aut in faciendo, aut mixta est: vbi in dando hīdi est dandum, & emptori, & hæredib. emptoris: nisi esset dictū, vt alij dē, vt ĵ. e. l. Labeo. & ĵ. eo. l. qui pecuniā. & l. si quis testō. & l. ita liber. & ĵ. de cui. l. qui alienā. §. fi. & hic. Si verō est dictum, vt alij detur, ei dabitur, non alij, nisi in casu, vt hoc §. & ĵ. de cui. l. q alienam. in fi. & ĵ e. l. si is cui. & ce cond. & dem. l. sub diuersis. §. fi. Secundo casu, quando. ſ. in faciēdo, si fit dictum in cuius persona ei impleri debet. vt sup. de condit. & demer. l. quæsitum, alias hæredi: nec ad emptorē transit. vt hic. Si autem ſt mixta, tunc seruus aqđ hic dicit, vt factum sit: personæ designatæ, ea is verō etiam emptori, vt hic, & ĵ. de cui, l. qui libertatis. §. seruus. quod in emptore dixi: in accipiente quoque dixerit: accipe, vt sup. de statulibe. & inf. eo. l statuliber. §. Quintus. circa fi. Item est huic finitarg. contra sup. de iurisd. omn. iudi. l. si idem. §. si vna. Accur.

a *Vsusfructus* ... *Conditionem*] licèt sit in dando. Ac.

b *Non trahit*] vt detur fructuario, sed proprietate alienata datur proprietario, vt ĵ. l. proxi. §. fin. Accurs.

Ita liber] CASVS. Testator reliquit libertatem seruo, si decem, & non dixit cui. Dicitur quod debet dare hīdi. Secundo dicit. testator reliquit libertatem seruo si det decē hæredib. & hīdes vendiderēt hunc seruum. Dicit, quod eas portiones, quas dedisset hīdib. si penes eos remansisset: eas dē dabit emptorib. & quas dedisset hīdib. declarat, nam aut expressit nomina propria hæredum, & tunc viriles darentur hæredib. & sic emptoribus, aut dixit simpliciter hæredib. & tunc hæreditariæ. Franc.

c *Ita liber*] sic inf. eo. l. qui pecuniam. & quod no. sup. si statuliberā pœnæ. l. fi. Acc.

d *Nomina*] propria. & est similis distinctio sup. de lega. 1. l. turpia. §. fin. & l. si hæres nominatim. & sup. ad T. eb. l. quoties. & l. seq. Sed contra ĵ. eo. l. si quis testamento. Sol. vt ibi. Item quid si dixerit propria, & appellarit? Respon. distingue, quod præposuit, arg. infra. de stipu. ser. l. seruus communis ita.

e *Virilis*] i. pro numero personarum, vt sup. de leg. præst. l. virilis. in princ.

Statuliberum] CASVS. Statuliber antequam impleatur conditio, dicitur seruus hæredis, & si interim delinquat poterit hæres dare eum pro noxa, aduenientе aūt condone erit liber, sed si hæres eum vendat adhuc durat spes libertatis, & si vendiderit eum tanquā merum seruum: non tanq̄ statuliberum, tenebitur emptori act. ex emp. item crimine stellionatus, si sciens dissimulauit eius cōditionem. Vltimo dicit, hæres dans pro noxa statuliberum, liberatur. item & si ante quam det, existat condit. liberatur.

¶ *Statuliberi* ... ille, cui relicta est in testamento libertas sub conditione, ita demum tenet hoc relictum, si adeatur hīditas, & ex tunc habet ipsam libertatis, antequam adeatur, vsucapi potest talis seruus, & si postea adeatur: ex tunc incipiet habere ipsam. Fr.

f *Debeat*] vt ĵ. eod. l. statuliberi à cæteris in princ.

g *Potest*] vt supra de noxali. l si quis à nullo. & l. sequ. & lege si noxali. § ex his. & pignori dari. vt sup. de pignor. l. grege. §. 1. h *Adimit*] vt C. de testam. mil. statuliberis. Accur.

i *Conditione*] ideſt non dicat se statuliberum vendere. Al.

k *Immutabilis est*] vt sup. proxi. respon. & sup. eodē l. 2. in prin. Accur.

l *Exempto*] vt sup. de condictio. qui alienam. & l. qui libertatis in princip. & inf. eod. l. proxi. Accur.

m *Grauiores*] iuris consulti.

n *Imponunt*] aliàs important, ideſt ipse sunt.

o *Sciens*] ignorans aūt non committit hoc crimen: vt & sup. de pignoraſt. l. 1. & l. tutor. §. 1. & inf. de crimin. stel. l. per.

p *Liberari*] vt & sup. de recep. l. Prætor. Accursius.

q *Debere*] hoc est contra inf. de sol. l. cū quis. §. qui hominem & sup. de condit. indebiti. l. Neratius. sed ibi plenè dixi in l. Neratius.

r *Statuliberum*] sine suo facto. vt & inf. de verb. obl. l. si seruum. §. item si homo. Accurſ. *Tota enim*] ideſt omnia enim.

s *Nec reparari*] sic inf. de rego. iur. l. libertas inæſtimabilis. & sup. de his qui dele. vel effu. l. 2. §. sed cum liber homo. Accursius.

t *Fieret*] scl. etiam postea.

x *Vsucapitur*] imò transit incontinenti dominium, cum dominus sit tradens. vt supra, in princip. huius legis. ergo non vsucapit accipiens. vt infra, de vsucap. l. sequitur. §. Iana? Respon. hic alienus erat, vel vertus quo ad ius patendi conditioni. vt infra de capt. & postli. reuer l. in bello. §. si quis. & sic etiam expone supra, eodem. l. 2. in principio, & §. primo, & supra. titul. secundo l. penultima, in fine. Accursius.

Si decem] CASVS. Liber esse iussus, si det decem hæredi: hæres eum vendidit, & dixit emptori, quod hic seruus debebat esse liber, si det viginti: nunc apparet, quod dando decem est liber. tenebitur hæres emptori act. ex emſi autem promisit hæres de culpa nomine euictionis, & euincatur emptori hic seruus per extraneum: tunc hæres tenebitur de culpa. Franc.

y *Dedisset*] hæredi. secus si alij, vt sup. de cui. l. q alien. §. 1.

a *Ob mendacium*] hic eſt ſenſus: vt ob mendacium agatur ex empto, & non ad duplum: ſed re euicta ab aliquo extraneo, ad duplum agitur, ſi promiſſa eſt: & ſic non eſt contra. C. de euict. l. qui libertatis. 4. vbi dicitur nõ agi ad duplũ propter mendacium. Accur.

S I *heres.*] CASVS. Liber eſſe iuſſus, ſi det x. hæredi: hæres donauit ſeruo x. vt ea ei redderet, & liber eſſet, licèt reddat, non eſt liber, & hoc de rigore: de æquitate ſecus, ſi nãt ſimpliciter donauit, & ſeruus hæt x. reddat hæredi liber eſt. Fran. Accur.

1 † P. Flaut.

2 † P. Flaccet. &.

b *Si heres*] aliàs lex ſi hæres, aliàs §. Pomponius.

c *Liberum*] de rigore iuris ſic & infr. de ſol. l qui ſic: ſed de æquitate ſecus: vt ſupra ſi cert. pet. l. ſi tibi. & de dol. l. quid. §. 2. quæ ſunt contra. Acc.

d *In plenum*] i. non adiecta hac cõditione, quandoque ego plene dari: quandoq; non. ſic inſt. de acq. re. do. l. ſi ſeruũ. §. 1.

3 † P. Fl. dederit.

S I *quis teſtamento.*] CASVS. Liber eſſe iuſſus, ſi reddiderit rõnes hæredib. ſuis reddere dẽt. & reliqua, & pro hẽditaria parte omnibus: licèt quorundam hæredũ nomina ſint expreſſa. Franc.

4 † Aliàs 4 3.

e *Poſita*] ſed certè imò virilis tunc: vt ſupra eo. l. ſi ita liber. §. 1. quæ eſt contra, ſolutio. datur pro hæreditaria his, quorũ nomina non ſunt expreſſa. nomen aris verò pro virili vel ſi pro toto totius, & partis: vel aliud cũ omnia nomina, aliud eum pars ſuum exprimit tutor. ff. de fideic. l. quæ ſeruiana. & hoc placet. vel ſupra ſunt expoſita propriè hic appellata, & famoſa. de manumiſſ. teſta. l. ſi ita tuerit. Acc.

Totius & partis debet eſſe proportio.

S I *quis ita.*] Caſus. Reliqui libertatẽ ſeruo meo, ſi hæres eum non manumittat in ſuo teſtamento dicitur, quòd expectabitur mors hæredis, ſi hæres eum manumittat in teſtamento ſuo, vel non.

5 † P. Fl. ꝙd quocunque modo.

¶ *Seruus communis*, Vnus ex dominis reliquit libertatẽ ſeruo cõi ſi det decẽ, dicitur quòd dare poterit ex peculio hæc x. ſine hoc peculium ſpectet ad hæredem relinquentis libertatem, ſive alium dominum. nec eſt viſus cui debeat dari.

¶ *Si dec.*] Duob. ſeruis relicta eſt libertas, ſi reddiderint rõnes. quæritur an vnus reddendo ſine alio pecuniam ad libertatẽ? & diſtinguitur: aut geſſerũt ſeparatim rõnes: & tunc vnus reddendo ſine alio eum liberat: aut communiter geſſerunt: & tunc vnus ſine alio non poteſt peruenire ad libertatem.

¶ *Quæritur.*] Libertas relicta eſt ſeruo, ſi ſtatuam ſe aſcendere Capitolium. dicitur quòd ſtatim cum iurat eſt liber.

pro erit actio cum venditore. At 1 † ſi dupla promiſſa eſt ob euictionem, duntaxat duplæ repetitio erit: & 2 † ex empto ob mendacium. a

Pomponius lib. 14. ad Sabin.

LEX XI.

SI hæres b pecuniam donaſſet ſtatulibero, vt ſibi eam daret, & liber eſſet, non fieri liberum c Ariſto ait, ſed ſi in plenum d ei donaſſet, fieri liberum.

Iulianus lib. 7. Digeſtorum.

LEX XII.

SI quis teſtamento libertatẽ acceperit ſub conditione, Si rationẽ 3 † reddiderit, dẽt pro hæreditaria, parte hæredibus reliqua ſoluere, etiã ſi nomina quorundam hæredum ſint in conditione poſita. e

Idem lib. 7. Digeſt. 4 †

LEX XIII.

SI quis ita libertatem dediſſet, Stichus, ſi hæres meus eũ teſtamento ſuo non manumiſerit, liber eſto, ſecundũ voluntatẽ defuncti hoc ſignificari videtur, f ſi teſtamento ſuo hæres non adieripierit ei libertatem. Quare, ſiquidem hæres libertatem ſeruo ſuo teſtamento dederit, defectus g conditione videbitur, ſi non dederit, impleta conditione vltimo vitæ tempore hæredis ad libertatem perueniet.

¶ Seruus communis liber eſto iuſſus h ita, ſi decẽ dederit, ex peculio dare põt, 5 † quocunque modo acquiſitum habuerit, nec refert, apud hæredem i id, an apud ſocium k fuerit, & hæredi, an extraneo iuſſus ſit dare. Nam per omnia cauſæ l ſtatuliberi 6 † applicatur, m quòd conditionis implendæ gratia alienare peculiares nummos poteſt.

Si duo ſerui rationibus redditis liberi eſſe iuſſi fuerint, & ſeparatim rationes geſſerint, non dubiè ſeparatim quoque conditioni parere poterunt. Sed ſi actus eorũ communiter geſtus, ita mixtus 7 † fuerit, vt ſeparari non poſſit, neceſſariò alter ceſſando alterius libertatem impediet, nec videbitur cõditio in perſona alterius impleta, niſi id, quod cõputatione rationum habita reliquum fuerit, aut vterq;, aut alter eorum n ſoluerit.

¶ Qui ita liber eſſe 8 † iuſſus eſt, Si iurauerit ſe Capitoliũ aſcenſurum, confeſtim, vt iurauerit, quamuis Capitolium non aſcenderit, o liber erit. Seruus hæredis rẽ ipſius hęredis dare iuſſus, & liber eſſe, ad libertatem perueniet, p qa poteſt q teſtator, & ſine vlla dandi conditione hæredis ſeruum manumitti iubere.

¶ Hæc ſcriptura, Suchus, cũ erit annorum xxx. liber eſto, Stichus, ſi decẽ non dederit, liber ne eſto, hãc vim habet, Stichus ſi decem dederit, & ad annos triginta peruenerit, liber eſto. Namque adepto libertatis, vel legati ſub cõditione facta, incipit cõditionẽ contrariam legato, vel libertati adiecta.

¶ *Seruus*] Reliqui libertatem ſeruo hæredis mei, ſi quandã rem, q̃ eſt hæredis mei ei det. di. q̃ eã dando eſt liber. cum & ſine vlla condi. poſſem illi ſeruo relinquere libertatem.

¶ *Hæc ſcriptura*] Reliqui libertatem ſeruo Stichio cum eſſet triginta annorum: poſtea dixi ſi Stichus decem non dederit, liber non eſto dñ quod & dare debet x. & xxx. anno eſſet: & tunc erit liber. Fran.

f *Significari videtur*] ſcilicet, vt ſit liber, ſi &c.

g *Defuerit*] Sed tunc manumittente hærede non ſit liber ex teſtamento priore, vt ſup. eo. l. ſtatuliberes. §. ſi ita? Reſpon. ſup. conditio ſi ſeruus erit, habe vt pro impleta cum hæres manumiſerit, quia per eum fit quo minus impleri poſſit: at hæc conditio ſi hæres non manumiſerit, deficit, cum hæres manumittit, ſecundum Ioan. Icum quid ſi diceret teſtator, Stichus liber eſto, ſi teſtamento ſuo hæres eum manumiſerit: & hæres ei poſtmodum reliquit libertatem: ex cuius teſtamẽto erit liber? argu. quòd ex primo, ſupra, de lega. 3. l. vnum ex familia, in prin. & ſup. de hæred. inſtit. l. 3. §. 3. & l. ſeſe & inſ. eo. l. ſi peculium, §. fin.

6 † P. Fl applicantur, i. in ipſã ſtatuliberi vertuntur. Græcus tñ interpres vt legiſſe, applicatur.

h *Iuſſus*] ab vno ex dominis.

7 † P. Fl. immixtus.

i *Hæredem*] eius teſtatoris, qui reliquit libertatem.

8 † P. Fl. deeſt eſſe.

k *Socium*] nam poteſt ab alio domino habere, ab alio nomine vt ſupra de peculio. l. quis ergo. Accurſius.

Dare nã ſi eſt accipientis facere.

l *Cauſa*] id eſt, vtilitati. Ioan. vt ſcilicet cunque, & de quocunque eo peculio poſſit dare. Io.

m *Applicatur*] hoc ſcilicet, quòd poteſt. &c. Sed contra, inſ. eod. l. non videtur. Solu. vt ibi.

1 Tu verò diſſolue, ſi illicite geſſerunt: hic caſualiter, ità ibi propriè ſumitur iuxta verbi ſignificationẽ germanã hic verò impropriè ex teſtatis mẽte.

Rẽ ſuam omni. & nihil datis, partiuntur.

n *Ferum*] concordat ſup. de ma. teſt. ſi ita fuerit. & C. de condi. inſer. l. penult.

o *Non aſcenderit*, non. n. aſcenſio, ſed iuſiurandum in conditione fuit. Azo. Sed quid ſi aſcendit, & non iurauit? Rñ. nõ vt impleſſe conditionẽ. ũ teſtamenta non remittatur. vt &. §. de ma. teſt. l. ſi quis libertatem. & l. ſeruum teſtamento.

p *Perueniet*] tradendo: vel ſi per eum non ſtet. Et ſic no. ꝙ non ſemper eſt idem dare, quod facere accipientis ſic & poteſt nouare: vt ſup. de vſur. l. ſi ſtipulatus. §. verũ ſi emptor. & Inſti. qui. modo re contrah. obl. §. item is cui. & Inſti. de lega. §. ſuccenſus. Sed alias contra, vt Inſti. de act. §. ſic itaque, & §. de verb. obl. l. vbi autem non. §. fin. Accur.

q *Quia poteſt*] bona ratio, quia ſuam rem ei dari, & nihil dari patiuntur: vt Inſti. de leg. §. ſed ſi rem legatam.

Inſ-

a *Iniecisse*] vt sup. de adimen. leg. l. si legatum in prin. & sup. ti cert. pet. l. pecuniam.

S*Seruus.*] Casus. Liber esse iussus est seruus, si det x. hæredi, hic seruus conducebat operas suas a b hærede, & dedit pœne mercedis vltra x. dicitur quod non est per hoc liber.

¶ *Seruus*] Relicta est libertas seruo cũ dedisset hæredi operas per septẽ annos, dẽq; dies quib. fuit in fuga, nõ cõputantur in septẽ annis, vnde nisi per totidem dies seruierit post septem annos quos fuit in fuga: non erit liber, sed tus autem est, si fuit dictum cum septem annis seruierit, tunc sit liber. nam erit liber, si post tempus fugæ reuersus seruierit. Fr. Accur.

b *Non enim pro libertate*] non omnis ergo numeratio impletcõ ditionem, licet sit argum. contra sup. eo. l statuliberos §. si qs seruum. & facit supra si cert. pet. l. non omnis, & inf. eo. l. si decem. Acc.

c *Totidem dies*] quod facere potest, & sic moram purgare: vt sup. eo. l. cum hæres §. si Sed cõtra inf. eo. §. si intra quinquennium. Sol. vt ibi. Iẽ facit quod no. sup. de fideicõ. lib. l. Chaius, §. intra.

M*Gaius.*] CASVS. Relicta est libertas seruo, si det x. hæredi. hic seruus fecit locupletiorem hæredi. in x. liber fuit, vt si de suo soluit creditoribus hæreditr. vel pauit familiam hæredis, ita quod x. expendit.

¶ *Hæres cum*] Seruus iussus est esse liber, si det x. hæredi. cum hæres venderet hunc statuliberum, dixit in pretio interesse, & emptorem facto, x. quæ iussus est seruus dare, & esse liber: volo, q̃ mihi debeant dari, dicitur, q̃ seruus hæc x. dabit hæredi & erit liber. idẽ si hæres dixit in pacto, volo, quòd hęc x. det seruus cuidã extraneo, puta Titio: nam ei Titio dando x. seruus erit liber. Franc.

d *Hæreditatem*] hæredis, cui iussus erat dare.

e *Existimaui*] ego Aphricanus. Accur.

f *Dare*] quantum ad hoc, vt emptori non cogatur] dare, & vt dãdo extraneo liber fiat. B. & facit infra de fol. l. re procuratori & l. si vtram. Accur.

g *Statuliber. Hæred. rog.*] cum ipsa fema sit: vt sup. eod. l. statuliberum in princ. & C. de fideicom. lib. l. cum libertatem, quandoque tamen fallit: quod plene dixi sup. tit. 2. l. penult. in fi.

tati, quæ prius data erat, iniecisse.[a]

Vlpianus. † †

LEX XIV.

SEruus, qui testamento * domini, cum x. hæredi dedisset, liber esse iussus erat, hæredi mercedem referre pro † operis suis solebat, cum ex mercede hæres amplius decẽ † accepisset, seruus liberum se † esse aiebat, de ea re consulebatur: Respondi, non videri liberum esse, non. n. pro libertate, [b] sed pro operis eã pecuniam dedisse, nec magis ob eam rẽ liberum esse, quã si fundum a domino conduxisset, & pro fundi fructu pecuniam dedisset.

¶ Seruus, cum hæredi annorũ septem operas dedisset, liber esse iussus erat. Is seruus fugerat, & annum in fuga fecerat, cum septẽ anni præterijssent, respondi, non esse liberum, non enim fugitiuum operas domino dedisse. Quare nisi totidem dies, [c] quot aufugisset, † seruisset, non fore liberum. Sed si ita scriptum esset, vt tunc liber esset, cum septẽ annis seruisset, potuisse liberum esse, si post tempus fugæ reuersus seruisset.

Aphricanus lib. 9. 6 †

LEX XV.

MOriturus hærede, si statuliber locupletiorẽ hæreditatem [d] tanta † pecunia, quantã dare iussus sit, fecerit, veluti creditoribus soluendo, cibaria familiæ dãdo, statim eum ad libertatem esse peruenturum existimauit.[e]

¶ Hæres, cui statuliberum decem dare iussum uenderet, conditionẽ pronunciauit, & traditioni legem dixit, vt sibi potius, quàm emptori, eadem x. darẽtur. Quærebatur, vtri eorũ statuliber pecuniam dando, libertatẽ consequeretur? Respondi, hæredi eũ dare dẽre. Sed & si legẽ dedisset talẽ, vt extraneo alicui statuliber pecuniam daret, respondi, & hoc casu conuentionem valere, [f] quia hæredi vĩ soluere, q̃ voluntate eius alij solutt.

Vlpianus lib. Respon. †

LEX XVI.

STatulibera quicquid peperit, hoc seruum hæredis est. [g]

Neratius lib. 3. Membr.

LEX XVII.

SI decẽ hæredi dedisset, iussus est liber esse, decem habet, & tantundẽ [h] domino debet. [i] Dãdo hæc decem non liberabitur. Nam quod statulibero ex peculio suo dare explendę conditionis causa concessum est, ita interpretari debemus, vt nõ etiam ex eo dare possit, quod extra peculium est. Nec me præterit, hos nummos peculiares posse dici, [k] quamuis, si nihil præterea seruus habeat, peculium nullum habet. Sed dubitari non oportet, quin hæc mens fuerit † † constituentium, [m] vt quasi ex patrimonio suo dandi eo nomine seruo potestas esset, quia id maximè sine iniuria dominorum concedi videbatur. Quòd si vltra qs [10] † progrediatur, [n] non multũ aberit, quin ẽt eos nummos, quos domino surripuerit, [o] dando, statuliberum cõditioni satisfacturum existimet.

Paul. lib. sing. de liber. dan. [11] †

LEX XVIII.

STriẽnio dena dare iussus, primo anno viginti obtulerit, non accipiente hærede, non statim liber est, quia & si accepisset hæres, nondũ liber esset. [p]

S*Decem.*] CASVS. Dñs reliqt seruo sub libertate si x. daret hæredi. hic seruus debebat ex aliqua causa dare x. domino: & sic debet hanc distinctionem x. dat hæredi, nõ erit per hoc liber. & quid aliud dicit, q̃ seruus iussus dare, & liber esse, potest dare ex peculio: hoc intelligo vt non etiã ex eo dare possit, quod extra peculium est. Franc. [b] *Sed pro operis*] non omnis ergo numeratio impletcõ ditionem, licet sit argum. contra sup. eo. l. statuliberos §. si qs seruum. & facit sup. de pecu. l. peculium §. ex alijs. ibi. alioquin & quod surripuit seruus. &c. sed videtur contra primum dictũ inf. eodẽ l. Stichus §. 1. sed ibi solues. Accursius.

l *Nolam*] vt & sup. de pecu. l. sed si damnum §. præterea.

m *Constituentium*] vt ex peculio dare possit.

n *Progrediatur*] dicendo contra prædicta.

o *Surripuerit*] pro eo enim sic haberi potest, siue nummos, quos in peculio habet, & mihi debet, mihi tolat: siue nũmos mihi surripiat, & eos mihi postea reddat, quo casu eũ non peruenire ad libertatem supra dictum est. Ro. in l. statuliberes §. si qs seruum & facit sup. de pecu. l. peculium, §. ex alijs. ibi. alioquin & quod surripuit seruus. &c. sed videtur contra primum dictũ inf. eodẽ l. Stichus §. 1. sed ibi solues. Accursius.

S*Decennio.*] CASVS. Relicta est libertas seruo, si det decem omni anno vsque ad triennium hæredi. nunc seruus primo anno obtulit ax. hæredi: & hæres noluit, non est liber per hoc: cum & si hęres accepisset hæc xx. non esset seruus liber, subaudi, nisi alia decem offerret. Accur.

p *Liber esset*] nisi iterum x. hęredi obtulerit: & sic non obst sup. eod. l. statuliberos §. Stichus, in fi. & supra, de manumiss. testamen. l. si ita fuerit, in fine. Accursius.

1 † Alphenus Varus lib. 4. Dige.

* Ad intellectũ huius l. vide Iac. de Nig. l. l. fi. infiniam, nu. 326. de ver. obl. & ibid. p. Io. Hãnibalẽ, nu. 177.

2 † operibus suis. Numeratio nõ ẽp implet conditionem.

3 † recepisset, & seruum liberum esse aiebat, &c.

4 † P. Fl. deest se.

5 † P. Fl. abfuisset

6 † Quæst.

7 † In tantam pecuniã quantam, &c.

8 † P. Fl. Vlpianus lib. 4. Regula. Aliter Paulus.

9 † P. Fl. id constituentiũ.

10 † P. Fl. progredictur.

11 † Vlpianus.

S I seruus] CASVS. Relicta est libertas seruo: præterea & legatū, si filius testatoris cōpleuerit quatuordecim annos ille filius ante decessit, dī. quod eō transierit tantum ipsi quo filius, si vixisset, compleuisset xiiij. annum erit hic seruus liber: non autem legatum habebit. Fr. Acc.

a *Si seruus*] facit lex de manumiss. est. l. si ita scriptum, & qđ ibi no. Acc.

S I pecuniam] CASVS. Seruo relicta est libertas, & peculium, si det x. alicui extraneo: puta Titio est seruus vellet dari hęc x. de peculio illi Titio, & liber esse: hīs si permisit, certe hic seruus liber est, & si peculium petat, tanquā sibi legatum ab hērede hic liber fit[b]. & hīs vult retinere x. q̄ iussus erat seruus dare, & liber esse, audiunt, intelligas tñ. qā hic hīs tenetur si Titio act. ie facta ad illa decem.

1† Impleuerit.

2† P. F. 16

3† Alicui

De illo] Seruus liber esse iussus, si det x. alicui extraneo, puta Titio: poterit hic seruus fortasse, vel ignorante hērede x. de peculio detrahere, & soluere Titio, & facit pecunia accipientis. si aūt hic seruus iussus est esse liber, si det x. hērdi, & hæres x. debeba hinc seruo: poterit seruus cōpensare cum hærede, & erit liber.

4† P. Flo. competit.

Item] Seruus liber esse iussus est, si det x. cuidam extraneo: puta Titio, antequā det decessit Titius: quæritur, an hic seruus sit liber? Et resp. qđ si hic seruus habuit decem parata ī vita Titi, & per eū non stetit, quo minus solueret: seruus est liber. & hoc dixit Sabi. Iul. autē plus dicit, quod si nūc seruus habet parata x. tunc nō habuit, satis sit, vt sit liber. & hoc est non testōris voluntate, sed iure supplente eā fauore libertatis: adeo, quod nec legatū hoc casu relictū habebit, si autem per hæredem stetisset, quo minus daret seruus x. Titio: tunc sit liber iure testamenti. Vlp. dicit, seruus liber esse iussus, si det x. hērdi, hērdi hērdis dando liber est. si autem est iussus dare x. Titio extraneo: hæredi eius extranei dando liber est, si hæc fuit voluntas defuncti.

Quædam condit onus] Quandoq. libertas relinquitur seruo sub conditione: quæ cōditio sui natura vno, eodēq. tpe non pōt impleri: vt si x. operas dederit hæredi, nā p x. dies debet operas dare, à simili, si ad x. ann x. aureos dare iussus est hæredi, & esse liber, omni die pōt dare vnū aureū: & cum oēs cōpleuerit ad soluēdū, erit liber. in vno tñ discordant hæ conditiones: quia condi. operarū si pōt simul impleri, vnde si hērdi seruus offerat x. operas vna die: accipiat hæres, vel non, nō fit liber, nisi x. dies transeant. idē si iussus est ire Capuā, & esse liber: & hæres prohibeat eū ire, nā non statim fit liber: sed lapso tanto tpe, quo potuisset iuisse Capuam, sed secus in secunda conditio, puta si det decē fit liber, nam poterit simul x. dare, & erit statim liber.

Sisto, quis acceperit] in testamento meo dixi, si hæres meus Stichum non manumiserit, Stichus sit liber, expectabitur aliquod tps: nec nimium, nec modicum, intra quod poterit hæres sine suo magno incommodo eū manumittere, & si manumiserit, tunc sit liber ex testamēto meo: si autem tempus est appositum, intra quod hæres eu manumittat, si vult, alioquin sit liber: illud ips expectabit, quo elapso, & seruo non manumisso, seruus erit liber ex testamēto meo]. Franc.

Vlpian li. 14. ad Edict.

LEX XIX.

S I seruus[2] liber esse iussus sit, & lega ū ei datū, si filius xiiij. annū [1]†cōpleuerit, & filius ante decesserit, libertas fauore cōpetet die veniēte: legati āt condō deficit.

Cum non stat per seruum, quin conditio libertatis īpleatur, perinde est, ac si impleta esset, vt cōpetat seruo libertas

Paulus lib. 13. [2]†ad Plaut.

LEX XX.

S I peculium seruo legatum sit, qui iussus est[3]†alij x dare, & sic liber esse, & hæres eū phibuerit dare:[b] deinde manumissus[c] peculium petat ex cā legati: an p doli exceptionem eā summam, quā daturus esset, deducere hæres possit, vt ipli prosit, nō manumisso, qđ ea pecunia data nō est? an vero indignus sit hæres, qui contra voluntatē defuncti fecit eā pecuniā lucrari? Et cū seruo[d] nihil absit, & libertas ei cōpetat, 4†iuidiosum[e] est hæredem fraudari. [f]

De illo quęritur, si inuito[g] hærede det, aut nesciente, an faciat nummos accipiētis? Et Iulianus verē existimat, ex hac causa cōcessā videri statuliberis alienationē nūmorum ēt inuito hærede: & iō facere eos accipientis pecuniā. Qđ si hērdi dare iussus est decē, & ea[h] summā hæres dēat[i] seruo, si velit seruus eam pecuniā cōpensare, [k] erit liber.

Is, cui[l] seruus pecuniā dare iussus est, & liber esse, decessit: Sabinus ait, [3]† si x. habuisset parata, liberū fore: qa non staret[l] per eū, quō minus daret. Iulianus āt ait, fauore libertatis constituto [m] iure hūc ad libertatē peruenturū, ēt si postea habere cœperit decē. Adeo āt ex [6]†constituto potius iure, [n] quā ex testō ad libertatē peruenit, vt si eidē [7]†legatū sit, [o] mortuo eo, cui dare iussus est, ad libertatē quidem perueniat: [8]† non aūt legatū habiturus sit, P [9]† Idq. & Iulianus putat: vt in hoc cæteris legatarijs similis sit. Diuersa cā est eius, quem hæres prohibet cōditioni parere: hic enim ex testamento [q] ad libertatem peruenit.

Hæredi aūt iussum dare, ēt hæredis hæredi[r] dare posse, Diuus Hadrianus rescripsit. Sed [10]† & si hoc sensit testator, etiam in legatario idem dicendum est. [s]

Quædā cōdōnes natura [11]† sua nō possunt eodē tempore etiam quod natura.

1† *Debeat*] f. naturaliter: vt fu. de pecu. l. nec seruus.

2 *Non staret*] quia offerebat: vt C. de cond. inser. l. fi. & facit sup. de cond. & demon. l. cum ita datur libertas, 2. & 3. resp. & inf. e. l. Stichum Titio. §. pen. Acc.

3† *Si det*] vel etiam aliter, vt ibi notauimus.

4† P. Flo. deest ex.

5† P. F. eidē, & legatum.

6† P. F. puenerit, & autem. & legatū habiturus ē.

7† Ideoq. at P. Flo. idque.

8† P. Flo. deest, sed.

9† P. Fl. sui nec, &c.

10† P. Fl. deest ex.

11† P. Flo. sui nec, &c.

a *Suus*] fu. de manumiss. l. si quis in testamento meo. Acc.

b *Heres prohibuerit*] si hæres prohibeat, vel impedit, ne det, vel ne det ei, cui iussus est, vel ne det ei, qui iussus est, vel ne det ei, qui iussus est, vel ne det ei, q

a *Dantur*] vt sup. de oper. liber. l. 1.
b *Igitur*] à simili: & dic iussum vsq. ad x. annos. x. aureos dare, & liberum esse: & ipse quolibet anno dedit vnum.
c *Necessariò*] sed aurei ex voluntate sic diuisim soluuntur: nã ẽt primo anno pñt oẽs solui, & erit liber: vt hic innuit per hoc, quod dicit

impleri, sed necessariã habẽt tẽporis diuisionẽ: veluti cum decem [1]†operas seruus iussus erat dare: quia operæ per singulos dies dantur. [a] Igitur, [b] & si singulos aureos decim liber, potest dici eũ implesse conditionem. Alia causa est operarum: quia hæ necessariò [c] singulæ edendæ sunt. Sed, & si hæres accipere noluerit, [d] non statim liber erit, sed cũ tps trãsierit, p qđ operarum quantitas cõsumatur.

Idẽ [e] dicendũ est, si iussum Capuã ire, [f] & liberũ esse, hæres prohibeat ire: tunc. n. erit liber, cũ peruenire Capuã [2]† potuerit. [g] Inesse. n videtur tẽpus tam operarum [3]† præstationi, quàm itineri.

Si ita quis [*] acceperit libertatem, Stichus, si hæres eum non manumiserit, liber esto: poterit ab hærede manumitti. Non. n. contra [h] voluntatẽ testatoris adimitur ei libertas. [4]†Sed non tam continuũ tempus exigendum est, vt ẽpi pitare [5]† cogatur hæres, vel ex peregrinatione celerius reuerti ad manumittẽdum, vel administrationẽ rerũ necessariarum intermittere. Nec rursus tam longũ [6]† tempus exigendũ est, vt quamdiu viuat, protrahatur manumissio, sed modicum. s. quo primum possit sine magno incommodo suo hæres manumittere. [i] Q.d si tempus [k] adiectum fuerit, illud spectabitur.

In redditione rationũ continentur reliqua. Item, cum testator fecerit mentionẽ de aliquo dando, si non expressit cui velit dari, dẽt dari hæredi, hoc dicit.

Pomp. li. 9. ex Plaut. [7]†

LEX XXI.

L Abeo [8]† lib. 2. Posteriorum ita refert, Calenus [l] dispensator meus, si rationes diligẽter tractasse videbitur, liber esto: suaque omnia, [m] & centum habeto: diligentiam eã desiderare debemus, quæ domino, non quæ seruo fuerit vtilis. [n] Erit autem ei diligentiæ coniũcta bona fides nõ solum in rationibus ordinandis, sed etiam in reliquo reddendo. [o] Et quod ita scriptum est, videbitur, P P † pro hoc accipi debet, videri poterit, [9]† sic, & verba legis xij. tabu veteres interpretati sunt, Si aqua pluuia nocet, id est, nocere poterit. [10]† Et si grãtur, cui [p] eam diligentiã probari oportear, [11]† hæredi, an arbitrio viri boni [*] morẽ agentium [s] sequi debemus: veluti, si is, qui certam pecuniã dedisset, liber esse iussus sit, nõ adscripto eo, cui [12]† si dedisset, liber esse iussus est, eo modo poterit liber esse, quo posset, si ita fuisset scriptum, Si hæredi dedisset. [t]

Si testõr posuit in electione mea, vt dem centum certis nominatim cui velĩ: si decedo antequã eligam, debentur hæc summa omnib. pro portione, hoc dicit.

Pacuuius [13]† Clemẽs aiebat, Si ita sit fideicõmissũ relictum, Cui voles eorum [*] restituas rogo, Si nullum elegisset, cui restitueret, omnibus deberi, Imperatorẽ Antoniũm constituisse.

Qui præcipit in testamento aliquid dari, si nõ exprimat, cui, vel quibus debet dari, hæredi, vel hæredibus pro hereditarijs portionib., si quosdã nominauit hæredũ, his tantũ dabitur. Si hæredib. vel extraneo dari iussit, extraneus habebit portionem virilem tantum, hæredes verò pro hereditarijs portionibus. l. d.

Paulus lib. 3. ad Vit.

LEX XXII.

Qui pecuniã dare iussus est, nisi adiectum sit, vlla noceri, id est nocere potest. Tertiò dicit, qđ debet reddere rationes ipsi hæredi, sic aliàs cum seruus liber esse iussus est, si dederit decem, licèt non dixerit, cui debeat dare: intelligitur, quod hæredi.

Pacuuius] Legani tibi centum & grauaui te per fideicõ. vt dares ista centum cui velles de libertis meis, si antequã eligeres decessisti, ex tunc dabitur omnibus libertis. Fr.

l *Calenus*] verba testatoris Acc.

m *Suaque omnia*] Py. est habeto, &c.

n *Vtilis*] ad hoc, sup. de manumiss. test. l. si ita scriptum sit, & l. qui filium. §. 1.

o *Reddendo*] vt & s. eo. l. si statuliberta. §. pen. & §. fin.

p *Videbitur*] materialiter ponitur. Acc.

q *Poterit*] nam competit nondum dãno dato: vt s. de aqua plu. arcen. l. 1. §. hæc actio. similis expositio s. ad Velle. l. hæ actiones, & s. de cap. dimi. l. 2. §. hoc iudicium.

r *Cui*] id est, cuius arbitrio. Acc.

s *Agentium*] i. sñ morem in similibus obtentum ab agentibus. s. hominib. in causis, veluti si is, &c. Ex quo exẽplo apparet qđ si non sit dictũ, cui eam diligentiã probari oportear: hæredi probanda sit, sñ M. Argu. cõtra s. ti. a. l. Thais. §. sorore. & s. de contrah. emp. l. hęc venditio., sed aliàs loquũtur casibus. Vel verius & hic subsidium ad arbitrium boni viri recurrat, hi de male reprobãte. per dictam legẽ, & s. pro socio. l. si societatẽ & de cap. lib. l. si libertus. Acc.

t *Dedisset*] sic sup. l. proxi. & sup. e. l. ita liber. Acc.

u *Cui voles eorum*] quibuscunq; nominatis, puta liberis: vt su. de leg. 2. l. cum quidã. & l. vnum ex familia. in princ.

Qui præcipiunt] CASVS. Seruo reliqui in testamento meo libertatem, si det decem: nec dixi cui, dicitur quod dare debet hæredibus meis, & pro hæreditarijs partibus. sed si quosdam ex hæredibus nominauit, illis tantũ dabitur:

1† P. F. operatũ, & Duar. placet.
2† P. Flo. potuisset.
3† Præstationum.
* Ad itel. huius §. vi. Mari. Soci. in l. ita stipulatus. nu. 249. de ver. obli. Tẽperamentum optimũ ex duab. ẽrijs fit.
4† P. F. libertus.
5† P. F. ẽpitari.
6† P. F. dest ipse exigendũ ẽ.
7† P. Flo. lib. 7.
8† Libro posteriorum. P. F.
9† sic accipi.
10† Sed si.
11† P. Fl. hẽdũ arbitratum viri boni morę agentium sequi debebimus.
12† P. Fl. cui: si dedisset, eo nõ. &c.
13† Pactum eius: aliàs, Pactumeius.

bitur: & pro hæreditarijs portionibus, si autem adiecei extraneum, vel extraneos, quibus volui dari, & hæredib. meis etiam: tunc extraneo, vel extraneis dabitur virilis, hæredibus autem pro hæreditaria portione. Fran. Accur.

a *Dare debet*] vt sup. l proxi. §. veluti, &c. & l. ita liber. & ī. de acq. hær. l. pro hærede. l. Papinianus, & §. seq. Arg. contra sup. si vsufr. pet. l. fundum. Accur.

b *Quibus*] scīm, puta, duobus iussit dari, & non alijs duobus, cum essent quatuor.

c *His*] scil. tantum aliis nihil

d *Hæ*] scil. extraneos.

e *Ha extraneæ* sic ī. de vulg. sublatit l. qui plures. Et nota, quia aut omnia nomina propria hæredum dicta sunt: aut nullius: & tunc seruus, qđ dī ī. eo. l. ita liber. ¶ sin. aut quorundam, & tunc qđ hic: vel etiā dic, vt dixi sup. e. l. ¶ si quis testamento. Acc.

1 † P. Fl. Iunctus.

2 † Alias extraneo viriles, ū hæredita rix dati debent.

3 † P. Fl. viriles partem.

cui der, hæredibus dare debet [a] pro partibus hæreditarijs, pro ea enim parte quisq; accipere debet, pro qua dominus est. Si quidam ex hæredibus, quibus [b] dare debeat, nominati sunt, dabit his [c] pro hæreditarijs portionibus. Si hæredibus nominatis etiam extraneus [1] † coniunctus sit, [2] † extraneo virilis, cæteris portiones hæreditariæ dari debent. Et si non solum Titium, sed etiam alios adiecisset, hos d 3 † viriles portiones habituros, cohæredes autem hæreditarias, [e] Iulianus scribit.

Transacto tempore, intra quod conditioni, quis parere debet, post tempus non admittetur, h. d. In §. seq. pone casū, vt sup. eod. l. si peculium.

Celsus lib. 22. Digest.

LEX XXIII.

SI intra quinquennium Stichus centum dederit, liber esto, nec Titio, [f] nec hæredi, vel emptori post quinquēnium dabit. [g]

¶ Si rationes reddidisset, liberum esse iussum, non patitur hæres rebus peculiaribus venditis reliqua soluere, perinde 4 † liber erit, quasi conditioni paruerit. [h]

Qui grauatus est aliquid promittere, sufficit ad conditionem implendam, si tātum promittat, licēt non soluerit adhuc, hoc dicit.

Marcellus lib. 15. Digest. 5 †

LEX XXIV.

STichus, si hæredi meo decē promiserit, vel operas se daturum iurauerit, liber esto. Potest expleri conditio, si promiserit. Nam spopondisse aliqua significatione dici potest, etiam si non sit secuta obligatio. [i]

Modestinus lib. 9. 6 †

LEX XXV.

STatuliberos venundari posse, leges xij. tabu. putauerunt. Duris autem conditionibus [k] in venditione minimè onerandi sunt, veluti, ne intra loca certa 7 † seruiant, ne ve vnquam manumittantur.

Nomine rationum, continentur rationes in scriptis redactæ, & non scriptæ, h. d.

Idem lib. 9. Respon. 8 †

LEX XXVI.

LIbertate seruo sub conditione rationis reddituæ testamento data, hæres non solum scriptā rationem exigit, verum etiam, quæ sine scriptura ab eo administrata est. Seruus iussus reddita ratione ad libertatē peruenire, licēt nullam administrauerit rationē, nihilominus [l] liber erit.

Statuliber transit cum sua conditione, h. d. Duas ll. seq. vide per te.

Idem lib. 1. Pandectarum.

LEX XXVII.

SI is, cui dare iussus est, redemerit statuliberum, eū quæ rursus alii vendiderit, nouissimo emptori dabit. Tā enim cum 9 † ad eum, cui dare iussus est, dominiū quoque serui peruenerit, [10] † si eum alienet, conditionem quoque ab eo ad emptorem transire, Iuliano placuit. [m]

Iabolenus lib. 7. ex Cassio. 11 †

LEX XXVIII.

SI hæreditas eius, q. seruum intra dies triginta mortis

4 † Liberum esse, & P. P. liber eit.

5 † P. Fl. lib. 26.

sup. eo. l. si quis in prin. & §. qui ita, & de manumiss. testa. l. seruum testamento, & de conditio. instit. l. mulier. §. si qs. Item facit sup. de ope. lib. l. cerdonem. Accur.

S *tatuliberi*] CASVS. Statuliber interim antequā impleat conditionē sub qua relicta erat libertas, potest vēdi: & si in venditione apponatur pactum, puta, quod intra certa loca eum teneat emptor, vel quod non possit eum manumittere: hæc pacta non tenent. Franc. Accur.

6 † P. Fl. Differtē.

k *Conditionibus*] conditio id est, pactio, aliàs dura, aliàs bona: vt hic, & supra, de his, qui sui, vel alie. iur. sunt. l. dominorum, & supra de ædi. edic. l. actionē, & facit C. de testam. manumit. l. statuliberis. Accur.

7 † P. Fl. deest ceo

L *Libertate*] CASVS. Reliqui libertatem seruo, si reddiderit rationes hæredi. Dicitur, qđ debet reddere rationem, quam redegit, & eam, quam non redegit in scriptis. Secundo dicit, Seruo relicta est libertas, si reddiderit rationē: hic seruus nullam rationem administrauit, dicitur, quod erit liber. Franc. Accursius.

8 † P. Fl.

l *Nihilominus*] non ergo nocet falsa demonstratio, vt supra de conditio. & demonstratio. l. demonstratio. Itē facit infra, eodem. l. seruus ſi hæredi. in princip. & C. de manumiss. testamen. l. cum testamento.

S *Ita.*] CASVS. Seruus, si daret x. hæredi, debebat esse liber. hæres alienauit hunc seruum, puta, Sempronium: postea redemit: interim eum vendidit Titio. Dicitur, quod dando decem Titio, erit liber. Fran. Accursius.

9 † P. Fl. apud eū.

10 † P. Fl. peruenit.

m *Placuit*] dum vixit venditor, vt inf. eod. l. seruus si hæredi. in princip. quę est contra, secundum quosdam. Vel ibi ideo est, quia hæres, cui erat dandus, manumisit eum statuliberum: hic redemit, & alienauit. Magis autem est contra de cōdi. & demon. l. sub diuersis §. fi. sed qualiter intelligitur, expone vt ibi: & ad hoc facit, quod no sup. eo. l. si statulibera pœnæ. §. fin.

11 † P. Fl.

S *Ibi hæreditat.*] CASVS. Testator reliquit libertatem seruo casualdioni, si redderet rationes intra xx. dies post mortem testatoris: hæres distulit hæreditatem adire bene per xxx. dies. & hic seruus non potuit intra tēpus prædictū reddere

reddere rõnes. Dicq̃ si adhuc vult reddere rõnes, erit liber. ¶ *Statuliber*] Testator reliquit libertatem seruo suo sub condi. & legauit ei peculium; hic seruus anteq̃ veniret condõemit aliquam rem. Dicq̃ hæc res, sicut & peculium, attinet ad seruum factum liberum: licet quidam dicerent contra. Fr. Accur.

a *Ita*] s. vt sup. dictum est.

2† P. Fl. deest fortè.

b *Expleretur*] Idem habes sup. eo. l. statu liberos, §. si quis hæredi. Accur.

c *Statuliber*] aliàs lex, aliàs §. Fran. Acc.

d *Legato*] illi statuliberо, Acc.

2† P. Fl. eo rẽ perduxit, vt respõdeatur expletam conditionẽ.

e *Scripsum est*] & malè, vt subijcit. Accursius.

f *Collatum esset*] veluti, cum libertate peculium tibi do, lego.

3† Aliàs ex.

g *Habeat*] vt & sup. de pecu. l. peculium. h *Non sit*] ante euentum conditionis.

i *Videmus*] hoc cum ipsi seruo manumisso legatur: alias, si extraneo, tempus mortis testatoris inspicitur, vt Inst. de legat. §. peculium, & sup. de pecu. legat. l. denique, §. fin. & de pecu. l. penult.

4† P. Fl. ablatum, & alias latum.

S *Statuliberi.*] CASVS. Statuliberi nihil penè, vel ferè differt a seruis, & quo ad cõtractus & quo ad act. & quo ad delicta.

¶ *Quintus Mutius*] Testator exhæredauit filiũ, & instituit Titium hæredem. & reliquit libertatem seruo. Si daret 2. hæredi. Nunc mora est quæstio inter filium, & hæredem scriptũ, qui filius dicebat se non iussè exhæredatum, & sic debebat habere bona: scriptus obtinuit: seruus dedit x. isti scripto. quæritur an sit liber? & antequã respondeat, dicit aliquid casũ. Si hic seruus dat decem scripto, & postea scriptus amisit bona, vt quia filius obtinuit contra eũ: dicitur, q̃ hic seruus non erit liber. Labeo autem confirmat proximum casum ita demum, si iussè iudicaverit iudex. Postea loquitur Attilo corrigens dicta, & dicit quod hic seruus debet dare ei, cui vicit: siue scriptus vicerit siue filius. Nam sicut verbo emptionis continetur omnis alienatio: si hæc dictio, hæres, comprehendit scriptum, & sic est responsum quæstioni primæ. Postea dicit, quod si seruus dedit x. scripto possidenti hæredi, quòd ille scriptus non erit liber. Franc. Acc.

5† P. Fl. deest vel ex.

k *Nihil penè*, vt sup. eo. l. statuliberum. Penè dicit propter id, quod statim dicam.

l *Gesto*, veluti negotiorum tutelæ.

suæ, si rationes reddidisset, liberum esse iusserat, 1† fortè post triginta dies adita est, iure quidem stricto ita a manumissus liber esse non potest: quoniam conditione deficitur: sed fauor libertatis eo 2† perduxit, vt responderetur, expletam esse conditionem, si per eum, cui data esset, nõ staret, quo minus expleretur. b

¶ Statuliber c 3† antequam conditio libertatis obtigerit, si quid comparasset, peculio legato d non cessurum, in libris Caij Cassij scriptum est, e nisi id legatum in tempus libertatis collatum esset. f Videamus, ne cum peculium, & accessionem, & decessionem habeat g augmentum quoque peculij eius, si modò ab hærede ei oblatum 4† non sit, h legato cessurum sit. Et magis hoc iure vtimur. i

Pompo. li. 18. ad Q. Mutium.

LEX XXIX.

STatuliberi à cæteris seruis nostris nihilo penè k differunt, ideoque quod ad actiones, vel ex delicto venientes, vel ex negocio gesto, l 5† vel ex contractu pertinet, eiusdem conditionis sunt statuliberi, cuius cæteri serui, & ideo in publicis quoque iudicijs eaidem pœnas m patiuntur, quas cæteri serui.

¶ Quintus Mutius scribit, Paterfa. in testamẽto scripserat, si Andronicus seruus meus hæredi meo decem dederit, liber esto, deinde de his bonis cæperat controuersia n esse. Qui se lege hærede aiebat esse, is eam hæreditatem ad se pertinere dicebat. Alter, qui hæreditatem possidebat, aiebat, testamento se hæredẽ esse. Secundum eum sententia dicta erat, qui ex 6† testamento aiebat se hæredem esse. Deinde Andronicus quærebat, 7† si ipsi hæredi scripto decẽ dedisset, quoniam secundum eum sententia dicta est, futurus ne esset liber? an nihil videatur sententia, qua vicit, ad eam rem valere? o quapropter P si 8† decem hæredi scripto dedisset, & res contra possessorem iudicata esset, illum q in seruitute fore. Labeo hoc, quod Q. Mutius scribit, ita putat verum esse, r si re vera lege ab intestato hæres fit 9† is qui vicit. Nam si iniuria iudicis victus esset scriptus verus hæres ex testamento, nihilominus eum paruisse cõditioni ei dando, & liberum fore. Sed verissimum est (quod, & Aristo Cello rescripsit) posse dari s pecuniã hæredi ab intestato, secundum quem sententia dicta est, quoniã lex duodecim tabularũ emptionis t verbo omnem alienationem cõplecti 10† videtur, nec interesse, quo genere quisque dominus eius fieret, & ideo hũc quoque ea lege contineri, secundum quem sententia dicta est, & liberum futurum eum, qui ei dedisset pecuniã, hunc autem possessorem hæreditatis, cui data esset summa, si victus esset hæreditatis petitione, cum cæteris eam quoque pecuniam u victori restituere debere.

m *Pœnas*] hoc est contra, infra. de pœn. mortis. §. fin. & de quæstio. l. statuliberi. & sup. si ex noxa. cau. l. si. quibus dicitur, vt liberum puniendum. Sul. hic deliquit ante quam esset statuliber in aliis legibus postea arguit. de pœn. l. 1. ille spon. & propter hoc dixi supra plene.

n *Controuersia*] inter legitimum hæredẽ & scriptum. M.

o *Valeo*] ad hanc non respondet.

p *Quapropter*] s. scribu Q. Mutius soluendo quandam aliam quæstionem, propter quam videbatur idẽ in superiori esse, si sententia nihil fecit pro scripto: sed in vt. oq. contra erit per Attilonem.

6† P. Fl. deest ex.

7† P. F. si ipsi vigenti dedisset.

q *Illum*] s. seruum. Accur.

r *Verum esse*] illum dantem scripto, & postea victo in seruitute remanere. Sed & hic Labeo corrigitur per Attilonem.

8† xx.

s *Possessorem*] Sed curatõ scripto nõ desijt hæres esse per hanc sententiam? Respondeo imo quantumcunque ad effectum, & vtilibus actionibus conuenitur, & agit legitimus: vt & sup. de transactio. l. cõtrouersia. & Inst. de hæreditatibus quæ ab intestato deferuntur. §. restituta. & de condi. indeb. l. si. t. Emptionis, dixit. nisi forte hoc non habeat mos. Statuliber decẽ dare iussus, si venditus fuerit, decem det emptori: & sic transiit io à scripto in legitimum, est venditio. se undum H. Alij dicunt, vt ls. q̃ loquitur per simile. Sicut enim lex duodecim tab. prædicto verbo emptionis, omnem alienationem singulatem est complexa: ita cum dixit, des hæredi: videtur omnẽ hæredem complexa. Vnde si dedit legitimo, peruit conditioni. Item no. hic largè accipi hoc vocabulũ emptionis: aliàs stricte, vt C. de iure emphy. l. 1. item in eod. tit. l. fin. & C. de fun. patrimo. l. 1. item C. de præ. curi. l. fi. item sup. de pig. l. in quorũ. Sic alienationis verbum est generale: vt in Authen. de non alie. aut permu. l. alienationis. Quandoque tamen stricte ponitur: vt sup. de a. i. m. l. ex hoc edicto. §. alienare. Item no. nihil interesse, quid ex æquipollentibus fiat: sic C. de institu. & substi. l. si mater. & sup. ad Trebel. l. nouissimè, §. 1.

9† P. Fl. fuit.

10† complexa viderentur: nõ interesset.

Emptionis verbũ strictè, & largè sumitur.

t *Testamẽto*] habitã à statulibero, vt & sup. de dona. causa mor. l. quod statuliberi. & sup. de pecu. hære. l. nec vllã. §. sed Sabinus. Remanet ergo ille liber etiam eo casu, quo est data sententia contra scriptum, cui fuerant data decem, multo magis si pro scripto. Et sic corrigitur hoc quã supra dixit

Quin-

Quintus Mutius & Labeo. Sed opponitur. Nõne reſciſſo teſtamẽto reſcinditur & libertas? vt C. de manu. teſta. l. ſi inſ. & de pig. l. ſi ſuperatus? Rñ. nõ. vt ff. d. excep. rei iud. l. j. Vel dic, qd loquitur in caſibus, quos habes ff. de inof. teſta. l. Papi. §. fi. & l. ſeq vel in eo, quẽ habes C. de inof. teſt. l. cũ duob. vel in illo, qui eſt in ea. l. cũ ex cã: vel vt C. de peti. hære. l. ſi. vel vt C. de fideicõ. libe. l. quãuis. Vel aliter tũc vitiat libertas, qñ de vitio teſtamẽti fuit quæſtum, & diſputatum: at hic non fuit quæſtum: quia nec fuit oſtenſum: & ſic non obſtant prædicta iura. Acc.

Teſtamẽto reſciſſo an libertas reſcindat.

1† Ea variat lect. F. F.

Idem lib. 7. 1†

LEX XXX.

SI ita liber eẽ iuſſus ſit Stichus, Si eũ hæres nõ alienauerit, liber eſto: ẽt ſi ſtatuliber ẽ, aliẽari ñ poterit. a

Nomine rationũ continentur etiam reliqua. Item ſi teſtator reliquit libertatẽ ſeruo cũ ſua vxore, ſi ſeruus rõnes reddiderit: ſi ſeruus decedat ante rationes redditas, vxor poterit rationes reddẽdo peruenire ad libertatem. Et adducit ſimile in legato. h. d.

Paulus. 2†

LEX XXXI.

SI ſeruo ſub conditione rationum hæreditariarũ 3† reddendarum b legatum ſit, c per eam condõnem eum eſſe iuſſum accipere legatũ: vt pecuniam reliquorũ reddat, non dubitatur. Et ideò cũ quæſitum eſt, d Stichus, e cũ rõnes reddiderit, 4† cum contubernali f ſua liber eſto, an mortuo Sticho ante conditionẽ, g contubernalis eius libera eſſe poſſit? Iulianus dixit, quæſtionẽ eſſe in hac ſpecie, quæ ẽt in legatis agitatur, Illi cum illo do, lego, 5† an altero deficiente, alter ad legatũ admittatur. Quod magis ſibi placere: h peride ac ſi ita ſcriptum eſſet, Illi, & ẽ illi. i Aliã etiam eſſe quæſtionem, an contubernali quoque con

a *Tutrix*] & ſic deficit condõ libertatis, qd aliàs non contingit, vt C. de manum. te. l. ſtatuliberis.

2† Caius lib. 15. ad leg. Iul. & Papi. P. F.

3† P. Flo. rõnũ edi tarũ legarum ſit.

SI *ſeruo*] CASVS. Relicta eſt libertas Stichо, & quoddã legatũ, ſi reddiderit rationes. Ita demum dẽ reddere, ſi reliqua reddat. Secũdo dicit, Teſtator ſic dixit, ſi Stichus reddiderit rõnes, liber eſto cum cõtubernali ſua, antequam reddiderit rõnes deceſſit, nunquid contubernalis erit libera, ijtitur? Et antequ ſoluat, adducit caſum ſimilẽ. Si teſtator dicat, illi cũ illo lego fundum: ſi vnus ex eis decedat, valebit legatum in alium ſuperſtitem, poſteà reuertitur ad quæſtionẽ, quam fecit, & dicit. Si conditio illa fuit in cõtubernali, ſi nulla reliqua appareat Stichum debere: ipſa erit libera: ſi verò appareat dẽre, ipſa ſoluet, & non de peculio: & erit libera. Fr. Accurſ.

3† P. F. deſiderit.

3† P. F. deſt lego.

b *Reddendarum*] aliàs non eſt in textu.

c *Legatum ſit*] ſ. aliquid præter etiam libertatem, & facit ad hunc caſum ſup. de pe. le. l. denique. §. interdum. & Co. de manumiſ. teſt. l. 4.

d *Quæſitum eſt*] ſup. in genere, nunc in ſpecie.

e *Stichus*] verba teſtatoris. Azo.

f *Cum contubernali*] teſtatoris.

g *Conditionem*] ante quàm reddat rationes.

h *Sibi placere*] ait Iulianus.

i *Illi. & illi*] vt ſup. de vſuf. accreſcẽdo. l. Titio. in fin. Sed arg. cont. ſup. de fun. inſtr. l. ſi cui. in fi.

K *Magis eſſe*] ſ. ait: ſed hoc de rigore: ſed de æquitate nõ eſt onus condõnis ei in omni caſu, vt ſu. de cond. & dem. l. Iulius Paulus, quæ eſt contrã.

l *Largituram*] contubernalem. Acc.

m *Suo*] ſ. contubernali.

n *Dare*] ſ. contubernalem.

o *Id*] ſ. dare de peculio.

ditio 6† coniuncta ſit? Quod magis eſſe, K itaque ſi nulla reliqua Stichus habuerit, ſtatim eam liberam eſſe, ſi habuerit reliqua, dẽre eam numerare pecuniam: nec tamen largiturã, l 7† ex ſuo m peculio dare, n quia id o illis permiſſum ſit, qui principaliter p pro ſua libertate pecuniam dare iubentur.

Breuis eſt, & ideo non ſum matur.

Licinius lib. 1. Reſponſ. 8†

LEX XXXII.

SI duobus hæredibus inſtitutis ſeruus liber eſſe iuſſus ſit, ſi decẽ hæredibus dederit, 9† & vni ex hæredib. quinq. datis, ab eo ſeruus venierit, & traditus fuerit, pro parte alteri ex hæredibus, à quo non venierit, dando pecuniam, q liber erit.

Papinianus. 10†

LEX XXXIII.

STatuliberorum r iura per hæredem fieri non poſſũt duriora.

Si ſeruus, qui iuſſus eſt eſſe liber, ſi decem dederit hæredi, fuerit venditus, debit illa decem emptori, & hæredi hæredis. h. d.

Idem lib. 1. Quæſtio. 11†

LEX XXXIV.

SEruus ſi hẽdi decẽ dederit, liber eſſe iuſſus eſt: ſtatuliberũ eũ hẽs manumiſit:

p *Principaliter*] hæc autem non fuit principaliter iuſſa.

SI *duobus*] CASVS. Teſtator duos hæredes inſtituit, & ſe liquit libertatẽ ſeruo, ſi det x. hæredib. Vnus hæredum vendidit partem, quam habebat in hoc ſeruo. Dicitur, qd iſte ſeruus dabit v. alteri hæredi, & v. emptori. & etiã liber. Fr. Accurſ.

q *Pecuniam*] & alii parte emptori, vt ſu. e. l. ſi ſtatuliber. §. 3.

6† P. Flo. iuncta.

r *Statuliberorum*] Sic C. de teſta. manu. l. ſtatuliberis. & ſu. eo. l. ſtatuliberos venundari. Acc.

SErnus] CASVS. Seruus iuſſus eſt eſſe liber, ſi det decem hæredi: hæres eum vendidit. & poſteà deceſſit. Quæritur, cui ſeruus debeat an emptori? & certè emptori. & qã aliàs dicitur hæredi hæredis dandum, eſt verum, ſi hæres hunc ſeruũ nõ alienaſſet.

7† P. F. Ilicturum.

8† P. Flo. Licinni. Puphinii. 1. regu.

Imperator] Seruus iuſſus eſt eſſe liber, ſi reddiderit rationes hæredi. parato ſeruo reddere. hæres noluit audire. Dicitur, q ſeruus eſt liber. & hoc reſcripſit Imperator. Quod eſt intelligendum, ſi nulla reliqua debebat hic ſeruus, vel ſi qua debebat, ea offerat. Sic etiã debet eſſe liber, cum ea facit, propter quæ. ſi hæres audiret rationẽ, eſſet liber. Et adducit ſimile. Relicta eſt libertas ſeruo, ſi in Hiſpaniã vadat, & colligat fructus anni proximi fundorum domini. Hæres tunc tenet ſeruũ Romæ, nec dimittit eum in Hiſpaniam ire. Certè hic ſeruus non ſtatim fit liber, niſi cum tranſierit tempus, quo poſſint illi fructus colligi. Sic, & in ſtipulat. tacitum tempus intelligitur, vt ſi Romæ exiſtens promittat mihi dare cẽtũ in Hiſpania, nã nõ ante tenebitur, quam tranſierit tantũ temporis, quo in Hiſpaniã promiſſor ire poſſet. Poſteà reuertitur ad primũ caſum. Pone, qd hæres audit rationem, & cũ ſeruus multa reliqua debet, nec hẽt vnde ſoluat: hæres ei illa reliqua remittit ajo donandi. Dr, quod ſeruus ſit liber. Tandẽ dicit, cum ſeruus vellet reddere rationẽ, hæres noluit audire, & ſic ſeruus dicẽs ſe nulla reliqua dẽre, eſt factus liber, quaſi impleta ſit conditio. Hæres autem nunc petit eum in ſeruitutem, dicens, quod non fuit in mora audiendi rõnes: & quod ſeruus reliqua debet. Dicitur, quod iudex, coram quo hæc cauſa vertitur, de his inquiret, & etiam rationem computabit iudex: & ſi viderit eum debere reliqua: pronunciabit eum non eſſe liberum. ſi autem à prin. cum ſeruus vellet reddere rationem, & hæres nolebat audire, ſeruus paratus erat ſoluere, ſi quid nomine reliquorum appareret eum debere, & de hoc volebat dare bonum promiſſorem, & hæres noluit: iſte erit liber, & ſententia pro eo dabitur, quod ſit liber. Fr. Acc.

9† P. Flo. ab altero ex hæredib. venierit. eo traditus, &c.

10† lib. 1. Qu. P. F.

11† P. Flo.

Defun-

posteà defunctus est. [a] Hæredis hæredi danda pecunia nō est. Quod enim placuit, hæredis hæredi dari oportere, [b] tūc memineris locū habere, cum prior hæres dominus acceptus pecuniā 1† fuerit. [c] Quæ causa facit ambulatoriam (vt ita dixerim) conditionē. Duæ sunt enim causæ, per quas in hērdis primi persona condō impletur: dominij ratio, itemq; demonstratio personæ. Prior causa transit in omnem successorē, ad quem peruenerit statuliber p dominij trāslati continuationem: sequens personæ dūtaxat eius, qui demonstratus est, [d] adhæret.

Si seruus iussus sit eē liber, si rōnes reddiderit, nō sufficit per hæredem stare, quominus seruum volentē rōnes reddere, audiat, sed oportet, & seruus si reliqua debeat, ea offerat: quia nō sufficit sola hæredis mora ad libertatē, et probat per exēpla, quæ vide. h. d.

Imperator Antoninus rescripsit, Iussum rōnes reddere, & liberū esse, si hæres caussabitur accipere rōnes, nihilominus liberū fore. Qd rescriptū ita accipi debet, vt si reliqua non trahat, [e] liber sit: & si trahat, ita demum, si obtulerit 2† eam quātitatē, quæ refundi debuit ex fide veritatis. Non enim libertati sufficit, hæredem in mora fuisse, si non id fiat per statuliberū, quod remota hæredis 3† mora libertati aditū daret. Quid enim si ita manumissum, Dama si in Hispaniam [f] profectus, anno proximo fructus coegerit, liber esto, Romæ retineat hæres, neq. proficisci patiatur? nunquid dicturi sumus, statim ante fructus coactos [g] liberum fore? Nam, & cū Romæ stipulatio concipitur ita, Centum in Hispania dare spōdes? ieisse stipulationi tempus, quo 4† possit in Hispaniam peruenire, nec ante iure agi placuit.

Sed, & si hęres, acceptis rationibus, & reliquis cōputatis, donare se eas statulibero non habenti, qđ inferat, proscribat, aut etiā literis ad eū missis palam faciat, conditio libertatis impleta videbitur. Quid ergo, si neget se reliqua 5† contraxisse, atq. ideo, quia per hæredē steterit, 6† ne acciperes rationes, liberū factum: hæres autem neque feciisse se moram, & reliqua debere statuliberum contendat? Apud eum, qui de libertate cognoscit, an conditio sit impleta, cōstabit: [h] cuius officio continebitur, de mora considerare, nec minus computare rationes: &, si reliqua trahi compererit, non esse liberū, pronunciare. Sed si nūquā negauit reliqua debere: cum autem 7† conuenirem hæredē, & rationes offerre professus sit, refusurum quicquid in reliquis esse constiterit, & eius pecuniæ reum numerare, paratū idoneum obtulerit, [i] 8† & hæres in mora fuerit, sententia pro libertate dicetur. [k]

Idem lib. 9. Respon.

LEX XXXV.

NOn videbitur per statuliberū 9† stare, [k] quominus conditio libertatis existat, si de peculio, quod apud venditorem seruus habuit, pecuniam cōditionis offerre non possit. Ad alienum [l] enim peculium volūtas defuncti [m] porrigi nō potuit. Idem erit dicendum, & si cum peculio seruus veniret, & venditor fide rupta peculium retinuerit: quāquā. n. ex empto sit actio: tamen apud emptorem peculium seruus non habuit.

Idem lib. 2. Diffi. LEX XXXVI.

IN tabulis secundis filio seruum data libertate substitutum, iure statuliberi prudentes munierunt. Quod [n] vtilitas recipit. l. vt cum sua causa alienaretur, ne patris testamentum puer filius rescindat. [n] Quæ iuris authoritas citra delectū [o] ordinis ad secundum quoque, vel tertium substitutum porrecta est.

Caius libro singu. ad Trecur. 10†

LEX XXXVII.

SI ita scriptum sit, Stichum Titio do, vt eum manumittat: si non manumiserit, liber esto: statim [p] Stichum liberum esse.

---

a *Defunctus est*] Xhęres.

b *Oportere*] vt. & sueo. l. si peculium. §. hæredi. Acc.

c *Fuerit*] quod hic nō fuit cū manumisserit. Sic ergo extinguitur conditio manumissione: non sic redemptione, & alienatione, vt ſ.e l. si is cui. quæ est contra.

d *Demonstratus est*] at in nostro casu nec dominiū habet hæres hæredis: nec fuit demonstratus: ergo ei dandum non est. Accur.

e *Non trahat*] quia nulla sunt. vel si sūt, incontinēti vult reddere.

f *Si in Hispaniam*] verba testatoris. Ac.

g *Coactos*] .l. antequàm posset colligere. Et legas interrogatiuè: & subaudi, non: vt ſu.e l. si peculium. §. quædā. vbi plenè dixi.

h *Constabit*] id est, constare debebit. Accurſ.

i *Obtulerit*] sic supra eod. l. statuliber rationem.

k *Non videbitur*] CASVS. Seruo relicta est libertas. si x. dederit hęredi: hęres eum vendit retento peculio. Cum seruus vellet de hoc peculio soluere x. emptori ad hoc, vt sit liber, Idem, & si hæres eum vendiderat cum peculio, & non tradat peculiū, & sic seruus non habet vnde soluat hæc decem, nam erit liber. Fr. Acc.

k *Non videbitur per statuliberum stare*] aliàs deest, non. & tunc concor. vt sup. e. l. 2 §. si quis seruum iussum: Aliàs, cum non: & tunc est contra. Sed intellige hāc secundum illā: quia debet probare tangere. Acc.

l *Ad alienum*] hic est cōt. ſu.e. l. si quis ita §. 1. & l. 3. §. & si qs seruū iussum. Sed ibi dominus benè sciebat seruum hīe peculiū apud duos: hic de emptore non cogitauit.

m *Defuncti*] quæ talis esse, vt. vi liceat seruo ex suo peculio dare pecuniam.

1† P. Flo. fuit.

2† P. Flo. obtulit.

3† P. Flo. deest hæredis.

4† F. P. P

5† P. Flo. traxisse.

6† P. F. vt accipiat.

7† P. F. conueniret.

8† P. Flo. obtulit.

9† Collige ex fine huius lex. q hoc casu virtus mora nō nocet. Ad idem est tex. in l. 1. & ibi Bald. no. C. de ist. & substi.

9† P. F. ā stare.

10† P. Fl. de cāsb.

n *Vtilitas recipit*] Cassus Testator instituit filium suū impuberem hæredem: & si decederet in pupillari ætate, substituit ei seruū cū libertate, hic filius adiuit hæreditatē & alienauit istum seruum. Dicitur quod est alienatus cum sua causa. Vnde si hic filius decedat in pupillari ætate, ille seruus erit liber. & hæres. Et hoc habet locum siue sit primo substitutus, siue secundo, siue tertio. Fr. Acc.

n *Rescindat*] alienādo. Acc.

o *Delectum*] idest. distinctum: sic sup. de ri. nup. l. palam. & facit sup. eod. l. 2. §. sed si tabulis, vsque in fi. & sup. de cuist. l. qui à pupillo.

p *Sticha*] CASVS. Legauit Stichum Titio, vt eū manumittat: & si non manumiserit, sit liber. Dicitur, quòd non est opus tradi Titio: imò statim est liber. Franc. Accur.

p *Statim*] causa vitandi circuitus: vt supra, de condit. indeb. l. domiuus, vel si voluerit Stichus: vt supra, de manumiſ. testam. l. si quis testamento, vel cum Titius est in mora manumittendi: vt supra, de manumiſ. testamen. l. Stichum Sempronio. & l. Iulia. & l. si quis ita legatus. & l. quidam: & de fideicommiſs. libe. l. inultus. §. finali.

Nec

Paul. lib. 1. ad Neratium.

LEX XXXVIII.

NOn oĕ ab hæredis persona interuenies impedimentum statulibero pro expleta conditione cedit: sed id dūtaxat quod impediendæ libertatis [1] † causa factū est. [2]

Iabol. lib. 4. ex Posse. Labeo.

LEX XXXIX.

STichum Titio do, lego: & si is nūmos ei centū dederit, liber esto. Si seruus ex testō nummos Titio dedisset, eos repetere hæredem non posse Labeo existimat: [b] quia Titius [c] eos à seruo suo acceperit, non ab hæredis seruo. Eum autem statuliberum esse Quintus Mutiūs, Gallus, & ipse Labeo putant: Seruius, & Ofilius non esse. Superiorem sententiam probo: ita tamē, [d] vt is seruus hæredis, nō legatarij sit, vt pote cum legatum statura libertate tollatur. [e]

¶ Stichus liber esto, quando æs alienum meum solutum, creditoribusve [f] meis satisfactum erit. Quamuis hæres locuples extitisset: non tamen prius Stichum liberum futurum, quàm creditores pecuniam, aut satis accepissent, aliove quoquo modo [2] † sibi cauissent, Labeo, & Ofilius responderunt. [g]

¶ Si hæres seruo pecuniam ad negotiandum dedisset, statuliberum eam ipsam numerando liberari ex testamento nō posse, Labeo, & Trebatius responderunt: quia reddere eam magis quam dare videtur. [3] † Ego puto, si peculiares [h] summi fuerunt, ex testamento eum liberum futurum.

¶ Dama seruus meus, cum hæredi meo annorum septem operas soluerit, liber esto. Cum is seruus intra septem annos in iudicio publico [i] esset, & septimus annus præterijsset: Seruius ait, eum non liberari [k] debere: Labeo, & si postea soluisset annorum septem operas, liberum futurum: [l] quod verum est.

¶ Si Stichus [m] Titiæ mille nūmos dederit, liber esto. Titia viuo testatore decessit. Non posse Stichum liberum esse, Labeo, & Ofilius responderunt: Trebatius, si ante testamentum factum Titia decessisset, [4] † eundem postea liberum futurum. Labeonis, & Ofilij sententia ratione quidem habet: [n] sed hoc iure vtimur, vt is seruus ex testamento liber sit.

¶ Si seruus extraneo operas dare iussus [n] esset, nullus nomine serui suas operas dando liberare seruū potest: [o] quod in pecunia aliter obseruatur, vtpote, cum extraneus pro eo seruo dando pecuniam, seruum liberaret.

Scæuola lib. 24. Digest.

LEX XL.

STicho libertas data est hoc mō: Ab hæredib. meis pero, fideiq; eorum cōmitto, vt rationibus redditis Stichum manumittant. Quæsitum est, si reddiderit rationes, an liber sit? Respondit, si ita reddidisset, vt nihil ex his rationibus petitionis hæredibus superesset, liberum esse. Quæsitum est, si quædam ex his rationibus petitionis hæredibus superessent, an liber esset? Respondit, si ea, quæ superessent, ita essent, vt ex his nihil petitionis hæredibus superesset, liberum esse. Quæsitum est, si ex his rationibus, quæ reddidisset, nihil petitionis hæredibus superesset, ex his autem, quæ non reddidisset, superesset, an liber esset? Respondit, si ea, quæ non reddidisset, ita essent, vt ex his nihil petitionis hæredibus superesset, liberum esse. Quæsitum est, si ex his rationibus, quæ reddidisset, petitionis hæredibus superesset, ex his autem, quæ non reddidisset, nihil superesset, an liber esset? Respondit, si ea, quæ non reddidisset, ita essent, vt ex his petitionis hæredibus superesset, liberum esse. Quæsitum est, si ex his rationibus, quæ reddidisset, petitionis hæredibus superesset, ex his autem, quæ non reddidisset, petitionis hæredibus superesset, an liber esset? Respondit, si ea, quæ non reddidisset, ita essent, vt ex his petitionis hæredibus superesset, liberum esse.

Nonesset] CASVS. Impedit hæres expleri conditionem à statulibero: si facit causa impediēdæ libertatis: vt quia non vult accipere pecuniam ei oblatā, seruus efficitur liber: si autem alia de causa, vt quia eum prohibet operari extraneo pro mercede, non ideo efficitur liber, quia operari domino debet. Et hæc exempla habes sup. eod. tit. l. 3. in princ. & §. si quis seruus. Franc. Accur.

a *Factum est*] sic sup. de fideicom. libert. l. si eum, §. ex iusta. & ff. l. 3. in princip. & §. si quis.

1† P.F. de eſt. cauſa. S*Tichum*] CASVS. Stichum seruum meum legani Titio, eidem Stic ho reliqui libertatem, si centum dederit Titio: Stichus centum dedit Titio. Dſ, q liber est: & interim antequam det, est statuliber. licèt quidā contra. & malè Et est seruus hæredis, non Titij, cum legatum ex iunctum sit per libertatē relictā. ¶ *Stichus*] In testamento reliqui libertatem Stichō, cū creditoribus meis ita ifactum erit. Quāuis hæres meus locuples sit, non tamen Stichus fit liber: nisi eis satisfactum erit, vel soluendo, vel aliter ad eorum voluntatem cauendo.

¶ *Si haberet*] Relicta est libertas Stichō, si det decem hæredi: hic hæres dedit decem huic seruo, vt de his negotietur: seruus hic decem dat hæredi. Quæritur an sit liber? Et dicitur q non, quia videtur illa decē reddere, non dare. Secus si dedisset seruo, vt haberet in peculio illa decem.

2† P.F. sibi cauisſent.

¶ *Dama seruus*] Seruum Stichum iussi ef se liberum, si hæredi meo seruiret per septem ann. Hic seruus seruiens hæredi meo commisit alicui extraneo aliquod delictum, propter quod accusatus est: & sic interim non potuit seruire hæredi. & lapsum est triennium. Dicitur, quòd hic Stichus nō erit liber, nisi prius compleat dies, quibus non seruiuit hæredi per triennium.

¶ *Si Stichus*] Stichō reliqui libertatem, si mille dederit Titiæ: Titia nunc inuenitur mortua. Quæritur an sit liber Stichus. Labeo, & Ofilius dixerunt, quod non: Trebatius contrarium. Sed dictum Labeonis, & Ofilij verius est de rigore: sed de æquitate dicemus, istum Stichum fieri liberum ex testamento.

¶ *Si seruus*] Stichus iussus est esse liber, si det decem operas extraneo. Dicitur, quòd seruus per alium has operas non potest præstare, sed ipsemet debet has operas præstare, secus si iussus erat dare decem: nam per alium poterit soluere, & erit liber. Franc. Accur.

b *Labeo existimat*] & in hoc benè.

c *Quia Titius*] in hac ratione malè, & sic corrigitur: sic ff. & ex noxa. cau. aga. l. 1. in fi. & l. seq.

d *Ita tamen*] Icatenus est corrigenda.

e *Tollatur*] & sic seruus nō fuit Titij: vt ff. de ma. test. l. si peculium. §. fin. & de fideicom. libert. l. si seruus legatus. Accur.

f *Vel*] pro vel.

g *Respenderunt*] sic C. de nup. l. sancimus.

h *Si peculiares*] id. est si ideo eos dedit, vt in peculio essent. & sic ff. l. 3. §. si quis seruum. Accur.

i *Publico*] vel quia accusatur, vel quia pro alio torquetur. Accusare autē non potest, nisi in casib. exceptis: vt ff. de accu. l. hos accusare. §. oīb. Ff. Acc.

k *Non liberari*] imò vt hēri pro ipleta. cū per eū non remanet: vt ff. e. l. 3. in prin. Respon. illud de potestativa intelligitur, quæ facilè pōt impleri: vt ff. de hæ. inſt. l. seruus. hic de mixta. Vel hic nō fuit impeditus studio differendæ libertatis: vt ff. l. prox. Item quæritur aliud, si valetudine sit impeditus: vt ff. eod. l. cū hīs. §. Stichus? Respō. ibi apud dominum, licet æger, stabat: & eū quasi ægrum curabat: & ideo quadam benigna interpretatione seruire intelligitur: hic seorsum: vel culpa sua incidit in hunc casum.

l *Futurum*] vt & sup. eo. l. seruus qui. §. fin. Sed contra sup. de fideic. lib. l. Thais. §. intra. Sol. vt ibi.

m *Rationem quidem habet*] cum sit defectus cōditionis: vt C. de condi. inſer. l. legatum. & facit ff. eo l. si peculiū. §. is cui, item facit sup. de condi. indeb. l. 3.

n *Dare iussus*] ad hoc vt sit liber.

o *Seruus potest*] quia ea, quæ in faciendo sunt, generaliter per alium nō possunt fieri: p sic & ff. de leg. 3. l. fideicommissa. §. fi. & ff. de tol. l. inter artifices. & ff. eod. si statuliber. a. §. fin. At contra in quibusdam, vt C. de cad. tol. §. ne autem. & ff. de in ius voc. l. neque. ff. l. In dādo secus: vt hic subijcit. & ff. de ſtatuhomi l. Arethusa in fi. l. Accur.

3† P.Flo. idē si postea eum liberum &c.

p Ista reg. fallit quæ vt notat in l. inter artifices. ff. de sol. c. firmiter. vbi p Felo. co. 20. ver. vtrum doctor. post Pan. ibi: ad quem addidi post alios in ver. per substitutū ext. de fam. tri. & fid. ca. h & Ie. de Pla. in l. nullus qui. & ibi no. in apo. ad fac. Rebuf. in co. ver. C. de Decurio. lib. 10.

Dicitur, quòd Pamphilus peculium totum tale, quale habet, dando hæredi theo, erit libet.

¶ *Pamphilo*] Pamphilum libertum meum hæredem instituentem ex parte, & alium ex alia. Tandem seruum Stichũ prælegauit Pamphilo, & rogauit eum, vt eum manumittat si præstiterit ei omnimense lx. denarios vsque ad quinquennium. Hic Pamphilus decessit, & instituit sibi hæredes filiũ suum, & vxorem suam: & eos grauauit, vt manumittant seruũ Stichum, si præster eis omni mẽse, quod eis præstare debebat, vsque ad finem quinquennij. Dĩ, si non præstat nõ erit liber.

¶ *Seruus*] Reliqui libertatem Stichio, si reddiderit omnẽ rationem actus sui, & reliqua: & tunc cũ liber erit, volo ei dari xx & peculium suũ. Testator aliquas rationes serui approbauit, se eis subscribendo: aliquas approbauit in testamento. Dicitur, quòd sit liber. Reliqua plana sunt vsque ad ¶ *Titius*.

¶ *Titius*] Stichum legauit Titio, & Cornelium Seio hac condi. si reddiderint rationes hære. meis: postea dixi in testamento, Seruos, quos legaui, & quos manumittã, volo intra quartum mensem post mortẽ meam reddere rationes, & postea dari legatarijs. Postea in testamento eodem reliqui libertatem duobus meis seruis castaldionibus, si reddiderint rationẽ hæredib. meis. Cum vellent hi serui tam legati, quam liberi esse iussi, reddere rationem, hæredes mei noluerunt audire: & sic lapsi sunt quatuor menses. Quæritur, an sint liberi, & an debeantur legatarijs. Et respondet quòd legata, & libertates non aliter valent, nisi reddiderint rationes: vel per hæredes fierit, quo minus redderentur. Tandem dicit, nunquid hæc conditio, Si reddiderint rationes intra quatuor menses: videtur apposita tam legatis seruis, quàm liberis esse iussis: vt si per eos fiet intra quatuor menses, quo minus reddant rationem, nõ teneat legatũ, nec libertas: an tũ legatis, vt sic liberi esse iussi, si reddant rõnẽ etiam post quatuor mẽses, sint liberi? Et dĩ, quantum legatis seruis videtur apposita conditio.

¶ *Argentarius*] Reliqui in testamento libertatem seruis meis castaldionibus hoc modo. Damna seruus meus reddiderit hæredi meo rationem actus sui quem gessit cũ Pamphilo, & pecunia fecerit intra sex menses post mortem meam: tunc ipse cum Pamphilo sit liber. Dicitur, q̃ per hæc verba debet oia nomina, quæ fecerat, exigere, & reddere pecuniam hæredi meo. Et si hoc facere cesset intra sex menses, non sit liber, nec etiam Pamphilus. Franc.

tum est, cum ampla pecunia exacta post mortem testatoris, sibi commissa relinqueretur, 1† & quasdam summas à colonis exactas, 2† rationib. non intulerit, hĩditatéq; spoliauerit aperuis clam horreis, sublatisq; supellectili, & veste, & vasis, 3† & apothecis exhaustis: an non prius ei fideicommissaria [a] libertas debeatur, quã ea, quæ mala ratione * reliquatus est, & quæ furatus est, reposuerit? Rñdi, non prius ei fideicom. libertatem præstandam, quàm & reliqua, & omnia, quæ per eum abessent, restituisset.

¶ Pamphilus liber esto, peculio suo hæredibus verè dato. Quæsitũ est, cũ dño plus debeat, quã in peculio habeat, & oẽs res, quas in peculio habebat, bona fide hæredib. dederit, 4† an ei libertas ex testõ competat? Rñdi, nihil proponi, cur non competeret. [b]

¶ Pamphilo liberto suo, 5† quem hæredem ex parte instituerat, Stichũ seruum prælegauerat, & ei libertatem his verbis dederat. Ita vt si tibi ex die mortis meæ per annos cõtinuos quinq; mẽstruos nummos 6† sexaginta dederit, tunc eum manumittas. Pamphilus ante quinquennium moriens hæredibus institutis filio, & vxore, de eodem Sticho ita eauit: Stichus seruus meus, 7† qui mihi testamento patroni mei certa conditione liber 8† relictus est, iubeo det, præstet filio, & vxori meæ sine vlla cõtrouersia: [c] & eum peracto tpe manumittant. Quæsitum est, si Stichus sexagenos nummos mẽstruos non præstiterit, an impleto quinquennio fideicommissaria libertas ei debeatur? Respondi, nisi præstitisset, fideicommissariam libertatem non deberi. [d]

¶ Seruus testamento ita manumissus est, Stichus seruus meus actor, si rationem oẽm actus sui hĩdi meo reddiderit, eoque nomine satisfecerit, liber esto: eique, cũ liber erit, dari volo viginti, & peculium suum. Quæsitum est, an si rationes, quas egit per multos annos, sine subscriptione testatoris hæredi reddere paratus sit, liber ex testamẽto fiat: cum propter grauem valetudinem testator non potuerit rationibus subscribere, testamento tamen subscripserit? [e] Respondi, si ex fide [f] ratio redderetur, reliquaque inferrentur, 9† liberum fore. Item quæro, an ea, quæ exacta sunt per adiutores eius, neque calendario illata sunt, aut fraudulenter acta, huic adscribi possint, cum esset his præpositus? Respondi, si quid 10† esset, quod culpæ eius deberet imputari, spectare ad rationis reddendæ necessitatem. Item quæro, an 11† eo quoque nomine ratio haberi debeat, quàm 12† neque à conductoribus prædiorum, neque à villicis pensiones exegerit: [g] & insuper etiam quòd mutuum 13† eis dederit? Respondi, vt supra responsum est. [h] Item quæro, an & eo nomine teneatur, quòd omnem rem suam, id est, peculium suum exportauerit, antequam rationes redderet? Respondi, nihil eam rem impedire conditionem, si modò ratio redderetur.

¶ Titius * testamento seruos actores 14† singulos diuersis personis legauit cum adiectione, [i] Si rationes reddiderint hæredi. Deinde proprio capite [k] ita scripsit, Omnes actores, quos legaui, vel manumisi, 15† intra quartum mortis meæ mensem rationes reddere volo: & dominis, quibus à me legati

1† P.Flo. relinquetur.
2† P.Flo. exactis.
3† P.Flo. decst, & vasis.
4† P Flo. dederat.
5† P.Flo. decst sue.
6† P.Flo. decst. nũmos.
7† P.F. decst meus.
8† P.F. decst, liber.
9† P.F. inferantur.
10† P.Fl. si id.
11† Al. ea eorũ quoque. P.F.
12† P.Fl. quod.
13† P.Fl. promiserunt.
14† P Fl. actoris.
15† P.Fl. manumisi scio.

* De hac dictione, reliquatus vide Alex. ab Ale. Gen. die. lib. eo. c. 70.

[a] *Fideicommissaria*] secus in directa: quia tunc tenetur actione in factum: arg. ĩ. de manu. testa. l. Titia. §. 1. Et no et ad futurũ tempus post mortem referri dictum testatoris: vt ĩ. de fideicõ. liber. l. Thais §. libertatẽ. & §. ab hæredib. Et est arg. contra ĩ. de seruit. vrb. prædio. l. si seruitus. Sed arg. contra ĩ. de contrah. emp. l. in lege.

[b] *Non competeret*] in o contra: vt ĩ. eod. l. si decẽ. Sed ibi certam quantitatem dari iubet: quæ cum sit de peculio dãda, debet amẽ deduci, qđ domino debetur: hic totum peculiũ, quale quale est, dari debe: & sic non est eadem ratio in ius ad partem: vel generis ad speciem: vel certi ad incertum.

[c] *Controuersia*] quæ mihi præstabat.

[d] *Non deberi*] facit sup. eo. l. si peculium. §. hæredi.

[e] *Subscripserit*] & sic apparet eius approbatio. Accur.

[f] *Ex fide*] quod est in ea parte, qua dominus approbando subscripsit in rationibus vel testamento.

[g] *Exegerit*] cum exigere debuerit.

[h] *Responsum est*] ex superioribus duobus responsis habes huiusmodi solutionem: q̃ sit neglectus, cum diligentiam non habuit. v. ĩ. eod. l. Labeo.

[i] *Adiectione*] hæc.

[k] *Præcipue*] id est proprio capitulo testamenti post prædicta.

* Ad inte. huius §. vi. Io. Hãnib. in l. si insulam. n. 176. de ver. obl.

a *Reddi*]sc volo postea. Acc.
b *Deinde*]i. pro sequenti capitulo.
c *Quo minus reddantur*]intra quatuor menses.
d *Desinant*] & sic serui remaneant. & dicit in tertio casu, sed statim respondebit de vtroque. Acc.
e *Videatur*] s. in modum conditionis, vt si intra quatuor menses post mortē meā rōnes reddiderint: quo casu si stet per hęredem, etiam postea audientur. vt ī. eod. l. 3. 6. si quis hæredi. & l. si hæreditas. aliàs non. sed definunt esse statuliberi. vt ī. eo. l. si triennio. & sup. de fideico. liber. l. Thais. §. intra. Acc.
f *Libero tempore*] s. quandocunque reddatur ratio, perueniant ad libertatem.
g *Cunctationem*]idest procrastinationem. Accurs.
1† P.F. retum iudicaturo.
h *Eorum*] statuliberorum. vel dic. hæredum. qui plerumque sunt in mora recipiēdi. vt sup. eo. l. seruus si hæredi. i. Imperator. Accurs.
2† P.F. libertatiq; que.
i *Melius autem est*] in dubio. vt. s. cētā postea audiantur Acc.
3† P.F. cūctationi.
k *Argentarius coactor*] i. collector nominum: nec. n. reliquit nisi vni.
l *Patuerit*]idest cōputauerit, & soluerit sic, quod hinc inde mihi debeatur: sic ponitur sup. de condi. indeb. l. fin. §. penultimo.
* Alcdi. Tater. ca. 24.
m *Liber esto*] aliàs cum Pamphilo socio, vt conuenient se hęreditas vt supra de condit. & demonst. l. Iulius Paulus
* Idefini hil. relig. habuerit vt transfe rum Gre ci lib. 4. Ἐπιτ. λ. tit. 6. vi. Ant. Aug. li. emen. 4. c. 12.
n *Perinde*] hic est plus. alias, exceptis perditis. & aliàs non est. Acc.
4† P.F. ex ceptis q- dius, vt hoc &c.
Si quem seruum] SCA S V.S. Si volo relinquere libertatē seruo meo post tempus dandam possum. vt si dicam, Stichus sit liber, si triennio seruierit hęredi meo. vel sic. si triennio dederit operas hæredi meo. Secundo dicit. Reliqui libertatem Stichō. si promiserit se decem daturum hæredi meo. Dicitur, quod promittendo liber fit. licēt promissio non habeat effectum. Accursius
5† P. Flo. manifestum.
o *Seruierit*] s. triennio. & sic est sup. eo. l. seruus qui testamento. §. fin.
p *Liberabitur*]vt & sup. eo. l. Stichus si hæredi. vbi dixi.
Si quis CASVS. Legaui Stichum vxori meæ, eidē Stichō legaui libertatem, cum vxor mea nupserit. Dicitur quod ipsa nubente legitimè hic seruus fit liber. Fr. Acc.
q *Ea lege*] idest, secundum legem: ad quod est sup. de condi. & demo. s. l. hæc conditio filiæ &c. & C. de infami. l. decreto. Accur.
6† Pithanon à Paulo epitomatū. P. Flo.

Lebeo lib. 1. 6 †
LEX XLI.

SI quem seruum tuum ad certum tempus statuliberum relinquere vis, nihil interest vtro modo caueas: Si seruierit, o an, Si triennio operas dederit, liber esto.
¶ Paulus respondit, si quis liber esse iussus fuerit, si decē hæredi meo 7† promisisset, quamuis ea promissio nullā rem habitura est: tamen promittendo liberabitur. p

QVI SINE MANUMISSIONE AD LIBERTATEM, &cæt.

¶ *Sine manumissione liberi. i. libertini sunt, qui ipso iure liberi fiūt ex S. C. de quo infra titulo: ne aliqua eorum exempla suppeditat hic t. t. Cuiac.*
7† P.F. de est, meo.

Idem lib. 4. 8 †
LEX XLII.

SI quis eundem hominem vxori suæ legauerit, & cū ea nupsisset, liberū esse iusserit, & 9† ea lege q nupserit, liber fieri is homo.

8† Pithanō lib. 3. P.F.
9† P.F. ea ex lege.

QVI SINE MANUMISSIONE AD LIBERTATEM PERVENIUNT.

TITVLVS VIII.

Si seruus venditus est hoc pacto, vt intra annum fiat liber, & venditor, & emptor decesserint, seruus iste intra annum liber erit. h. t.
Paulus lib. 4. 10 † ad Plau.

LEX I.

SI seruus venditus est, vt intra certum tempus manumitteretur, etiam si sine hærede decessissent, & venditor, & emptor, seruo libertas competit, r & hoc Diuus Marcus s rescripsit. Sed & si mutauerit voluntatem venditor, nihilominus libertas competit. t

Modestinus lib. 6. u

LEX II.

SEruo, quem pro derelicto dominus ob grauem infirmitatem habuerit, 11† ex edicto D. Claudij cōpetit libertas. x

* Ad Anfidiū Victorinū l. 2. C. si man. ita fuc. alt.
* Reg P. Flo.
11† P.Fl. habuit.

M 2 facit

facit in Authen. de nup. §. multo potius, & C. de epis. aud. l. nemini.

EVm qui] CASVS. Vendidi tibi Stichũ hoc pacto, vt eum intra annum manumittas, venit annus, & nõ manumisisti, & ego venditor in eadẽ voluntate persecuero. Dicitur, q̃ seruus sit liber, ac si eũ manumisisses. Sed si ego venditor decessi, non requiritur voluntas hæredis mei. Ff. Acc.

a *In eadem voluntate*] sic sup. de sec. expor. l. 2. Sed cõtra sup. eo. l. 1 Sol. vt ibi.

* Al. §. de Cognitio. P. F.

b *Manumitti*] s. ab emptore.

Si quis hac lege] CASVS. Emisti seruum hoc pacto, vt antequam moriaris, eum manumittas. Is mortuo, & non manumisso seruo, efficitur liber ex lege. Ff. Acc.

† P. F. venetur.

c *Mortuo eo*] sic supra eo. l. si quis ita. in princip.

Vi ob necem] CASVS. Seruus, qui iactus est liber eo, quod accusauit occisores domini sui, est libertus Orcinus ideſt defuncti Ff. Acc.

2† Al. 3. ad Sabin. P. F.

d *Orcinus*] ideſt directò manumissus, vt Insti. de fing. re per fideicom. reli. §. libertas. & sic defuncti. Sed contra supra de bo. lib. l. ii necem, sed ibi fit nullius hominis. s. viuentis. sed defuncti, vt hic. & ff. de suis & legi. l. intestato, §. quod si necem. & facit C. in quib. cau. fer. pro præmi. acci. li. i.

3† P. F. et qui.

4† P. F. regularum.

* Cõtra. q̃ ignauiã nõ detegit. neque vltiscitur punitẽdus est. Plat. dialo. 9. de leg.

* Quidã, inter quos Turneb. Gra. legẽ dñi putãt, Orcinus.

Si quis obligatum] CASVS. Seruum, quem alicui obligauerã generaliter cum alijs meis bonis tibi vẽdidi hoc pacto, vt eũ manumittas. Si tu non manumiseris, ñ efficit liber ex consti. Diui Marci. Licèt hic seruus sit obligatus. Idẽ & si emisti ancillam hoc pacto, ne eã prostituas. Nam & prostituentem, efficitur libera Ff. Acc.

e *Si quis obligatum*] generaliter inter extera, aliàs secus, vt C. de ser. pig. da. manu. l. ab eo.

f *Diui Marci*] ad Aut. diuum dic. vt & C. ſi man. ita fue. alie. vt ma. l. 1. & 2. & erit emptoris libertus. vt sup. de in ius voc. l. sed ſi hac in prin.

g *Tantumdem*] vt ex constitutione Diui Hadria. perueniat ad libertatem. vt C. ſi ma. ita fue. alie. ne prosti. l. 2. non autem vt ſit libertus emptoris. vt d. l. sed ſi hac §. 1. & C. de Lat. li. tol. §. similique modo.

h *Imperator*] CASVS. Vendidi ancillam hoc pacto, ne eam prostituas: alioquin liceat eã mihi abducere. Dedisti mihi aliquam pecuniam, ne eam abducam. Dicitur, q̃ illa ancilla efficitur libera, perinde, ac ſi eam aduxiſſem, & prostituiſſem. Franc. Accur.

h *Constitutio*] vt libera esset, quod est inf. Acc.

i *Abducere*] i. manus injicere, quod hic perigerat. Acc.

k *An patiaris*] quo casu constat esse liberã. Azo. vt sup. de in ius voc. l. sed ſi hac §. 1. & C. ſi man. ita fue. alie. ne prosti. l. 2.

Callistratus. lib. 2. *

LEX III.

EVm, qui ita venit, vt intra certum tempus manumitteretur, cum dies præstandæ libertatis aduenerit 1† viuente venditore, & perseuerante in eadem voluntate, [a] perinde haberi, ac ſi ab eo, à quo debuit manumitti, [b] manumissus esset: mortuo autem venditore, non esse hæredum eius voluntatem explorandam, D. Marcus cum filio suo rescripsit.

1† P. F. venetur.

Vlpianus lib. 2. 2†

LEX IV.

SI quis 3† hac lege emptus sit, vtà viuo emptore manumittatur, statim mortuo eo [c] competit libertas.

3† P. F. et qui.

Martian. lib. 5. Respon. 4†

LEX V.

QVi ob necem dñi detectam præmium * libertatis consequitur, Orcinus [d] * fit libertus.

4† P. F. regularum.

* Cõtra. q̃ ignauiã nõ detegit. neque vltiscitur punitẽdus est. Plat. dialo. 9. de leg.

Idem lib. sing. ad For. hypot.

LEX VI.

SI quis obligatum [e] seruum hac lege emerit, vt manumittat: competit libertas ex constitutione D. Marci: [f] licèt bona omnia quis obligauerit, quæ habet, habiturusve esset. Tantumdem [g] dicendum est, & ſi hac lege emerit, ne prostituatur, & prostituerit.

* Quidã, inter quos Turneb. Gra. legẽ dñi putãt, Orcinus.

Transacto tempore, post qđ seruus venditus est hac lege, vt manumittatur, seruus efficitur liber h. d. ll. seq. non sumantur, quia breues.

Paul. sin. de Libertatib. dan.

LEX VII.

IMperator noster cum patre suo constituit [h] in eo, qui cum posset 5† abducere [i] prostitutam ancillam, pecunia accepta manus iniectionem vẽdiderit, [6] † vt libera esset. Nihil. n. interest, ipse abducas, & prostituas, [k] an patiaris prostitutam esse pretio accepto, cum possis eximere.

5† P. Flo. possit.

6† P. Flo. vẽdiderit.

Quæ dicta sunt in vẽditione serui, vt liber fiat, habent etiam locũ in donatione. h. d.

Papinian. li. 9. Respon.

LEX VIII.

MAncipia 7† mater filiæ donauit, 8† vt filia curaret ea post mortem suã [l] esse libera. Cum donationis legi non esset obtemperatũ, ex sententia [m] cõstitutionis D. Marci, libertatem 9† eis obtingere matre consentiente, [n] respondi. Quòd ſi ante filiam mater vita decesserit, 10† omnimodo. [o]

7† Mancipium.

8† P. F. donauerat.

9† P. F. libertates obtingere

10† P. Flo. cessit.

Lex præsens ponit casum.

Paulus lib. 5. Quæstio.

LEX IX.

LAtinus Largus vendidit ancillam, ita, vt manumitteretur, non addito tempore. Quæro, quando ex constitutione [p] incipiat ei libertas cõpetere cessãte emptore in manumittendo? Respondi, inspiciendum est quid actum sit: vtrum cum primum potuisset, vt manumitteret: an vt in potestate esset emptoris, quando vellet manumittere. Priore casu facilè tẽpus comprehendi poterit: posteriore vtique moriente emptore [q] & quæ modicum tempus expectatur. Si autem est dictum quando voles: hoc casu inspicitur mors emptoris, vt ſi emptor viuens non manumiserit, tunc post mortem emptoris ancilla ſit libera. Si autem non apparet quid ſit actum: hoc casu ſi ancilla & emptor sunt præsentes, expectabitur mensium tempus duorum: ſi autem seruus est absens: tunc tempus quatuor mensium: intra quos ſi emptor non manumiserit ancilla efficietur libera. Ff. Acc.

Ancipia] CASVS. Mater donauit filiæ mancipia hoc pacto, vt filia curaret, quod hæc mancipia sint libera post mortẽ eius filiæ: hæc filia decessit, nec manumisit hæc mancipia. Dicit q̃ ſi mater donans adhuc viuit, illa mancipia etiam libera, ſi mater in eadem voluntate perseuerat. Si autem mater sit mortua: tunc omnimodo mancipia erunt libera. Ff. Acc.

l *Suam*] ſc. filiæ.

m *Ex sententia*] nam verba locum habent in vendiris tantum, vt C. ſi man. ita fue. alie. vt ma. l. 1. Sed videtur contra infra de ver. obl. l. qui Romæ. §. Flauius. iter. item quæro &c. vbi non cõ ingit libertas. Sol. m ibi. & eodem modo solue. vt inf. de ser. expor. l. seruus ea, quæ est contra, §. quòd ſi.

n *Consentiente*] ideſt in eadem voluntate durante. An autem possit mutare, dixi plenè sup. eo. l. 1.

o *Omnimodo*] ideſt non exquisita voluntate hæredum, vt sup. eo. l. 1. in fin. Vel dic. non habita differentia, an mater voluntatem mutauerit. argu. sup eo. l. 1. in fi.

Latinus] CASVS. Vendidi tibi ancillam hoc pacto, vt eam manumittas: nec dixi, intra quod tempus. Quæritur, q̃ quantum tempus expectetur emptor, vt ſi manumittat, benè ſit, ſi non manumittat, efficiatur libera. Et certè distinguitur. nam aut est dictum, cum primum potueris, eã manumittes, & tunc modicum tempus expectatur. Si autem est dictum quando voles: hoc casu inspicitur mors emptoris, vt ſi emptor viuens non manumiserit, tunc post mortem emptoris ancilla ſit libera. Si autem non apparet quid ſit actum: hoc casu ſi ancilla & emptor sunt præsentes, expectabitur mensium tempus duorum: ſi autem seruus est absens: tunc tempus quatuor mensium: intra quos ſi emptor non manumiserit ancilla efficietur libera. Ff. Acc.

p *Ex constitutione*] Diui Marci. Acc.

q *Moriente emptore*] sic sup. loca. l. locatio. Sed arg. contra inf. de verb. obl. l. centesimus. §. ſi.

r *Priorem*

competit libertas. Sed ſi non appareat, quid conuenerit, fauor priorem [a] inducit opinionem, ideſt, intra duos menſes, ſi ambo præſto ſunt, tam ſeruus, quàm emptor eius. Seruo enim abſente, niſi emptor intra quatuor menſes impoſuerit libertatem, ex conſtitutionibus ad libertatem eripitur.

Qui, & à quibus manumiſſi liberi non fiant: & ad leg. Aeliam Sentiam. *

TITVLVS IX.

Vlpianus libro 1. ad Sabin.

LEX I.

CElſus[b] lib.xij Digeſtor. vtilitatis gratia [1]† mutum ſurdum [c] ita natum manumittere poſſe ait.

Idem lib. 3. ad Sabin.

LEX II.

SEruo competere non poteſt libertas, [d] ſi relegatus moratus ſit in vrbe.

Electio data in teſtamento legatarijs, impedit libertatem dari ſeruis. h. d.

Caius lib.5, de leg. [2]†

LEX III.

SI optio hominis data ſit, vel indiſtinctè [e] homo legatus ſit, non poteſt hæres quoſdam ſeruos, vel omnes manumittendo, aut euertere, [f] aut minuere [g] ius electionis. Nam optione, ſiue electione ſerui data, quodammodo ſinguli ſub conditione [h] legati videntur.

Vlpian. libro 3. Diſput.

LEX IV.

SEruum [i] pignori datum manumittere non poſſumus.

Iulia. lib. 6c. 3 † Digeſt.

LEX V.

CVm hæreditas ſoluendo non eſt: quamuis hæres locuples [k] exiſtat, libertas [l] ex teſtamento non competit. Si autem is, qui ſoluendo non eſt, hoc modo libertatem dederit, Si creditoribus meis ſolidum ſolutum fuerit, Stichus liber eſto: non poteſt videri fraudandorum creditorum [m] gratia 4† liberum eſſe iuſſiſſe. ¶ Si Titius nihil in bonis amplius, quàm Stichum, & Pamphilum habeat, eoſque ſtipulanti Mæuio ita promiſerit, [n] Stichum, aut Pamphilum dare ſpondes? deinde cũ alium [o] creditorem non haberet, Stichum manumiſerit, libertas per legem Aeliam Sentiam reſcinditur. P Quamuis enim fuit in poteſtate Titij, vt Pamphilum daret: tamen quâdiu eum non dederit, quia interim mori 5†potuit, [q] non ſine fraude ſtipulatoris [r] Stichum manumiſit. Quod ſi ſolũ Pamphilum dare promiſiſſet, non dubitarem, quin Stichus ad libertatem perueniret: quãuis ſimiliter Pamphilus mori poſſit. Multùm enim intereſt, an 6† contineatur ipſa ſtipulatione. Nam optione, ſiue electione ſerui data, quodammodo ſinguli ſub conditione [h] legati videntur.

CVm hæreditas] CASVS. Debitor plurium exiſtens non ſoluendo, in fraudem creditorum non poteſt relinquere libertatẽ ſeruis ſuis: licèt quẽdam dimittem hſdẽ ſibi faciat. Sed ſi ſic relinquat, Serui mei ſint liberi, cũ creditoribus meis erit ſatisfactũ, benè tenet. 3 † Aliàs ¶ Si Titius] Promiſiſti mihi Stichum, aut Pamphilum: aliquẽ eorum non poteris interim manumittere: licèt ſi ſolueris vnũ, alium benè poteris manumittere. Secus ſi vnum tantum promiſeris, puta Pamphilum. Nam Stichum benè poteris manumittere. Sic & obligaſſes mihi Stichum, & Pamphilum pro quinque: quæ mihi debebas: nam interim nullum eorũ poteris manumittere. Et hæc ſunt vera de debitore, qui nihil aliud in bonis habebat: ſi autem alia bona præter iſtos ſeruos habebat: tunc vnum de his poterit manumittere: cum & vno de ſeruis mortuo, vel manumiſſo, ſoluendo ſit. Nec aduentitij caſus ſpectandi ſunt: nam ſi ſpectares, iam qui de ſeruis ſuis vnũ incertum promiſiſſet, non poſſet manumittere aliquem de ſeruis. Quod eſt falſum. & hoc dicit hic ſ. cum l. ſeq. Acc.

lib.64. 4 † In P. deeſt. gratia. 5 † P. Flo. poſſit. 6 † P. Flo: deeſt: an.

---

a *Priorem*] i. primam: vt ſ. de præſcr. ver. l. naturalis. ſ. at cũ do. quæ ſtatim recipit interpretationem. Io. dicit primã i. meliorem: quæ illa ſit, dicit.

QVI, ET A QVIBVS MANVMISSI LIBERI non fiant: & ad legem Aeliam Sentiam.

¶ *Hic titulus quodam contrarietatem reſpicit ad ſuperiorem: & ideo hic ponitur.*

Hic tit. quomodo præced. aduerſetur, & de eius proceſſu hic per Cuiac. abunde.

b *Celſus*] aliàs incipit vtilitatis: & aliàs Celſus.

c *Surdum*] quidam habent mutum ſcilicet Celſus: & ſic de ſurdo tantum dicit. Alij habent mutum ſurdum &c. Et ſic eſt cõtra C. qui teſta. face. poſſ. diſcretis. 1. reſp. Sol. hic ſeparatum erat vitium: ibi non: vel hic à Principe impetrauit: vt ſupra. de teſta. l ſi mutus & facitis. de teſta. milit. l. 2.

* Vide de hac l. Aelia Sentia Ang. Poli. Al. diſpun. 2. cap. 21.

S *Eum*, CASVS. Iudex relegauit ſeruum propter delictum ipſius ſerui: dominus iſtum ſeruum manumiſit. Non tenet libertas. Fr. Acc. d *Libertas*] poſt ſententiam ſeruum relegatum per ſententiã iudicis dominus manum iſit: non tenet libertas. imò eſt ei pœna augenda: vt inf. de pœn. l. capitalium. ſ. in exulibus & facit ſ. de pœn. fratres. ſed hæc pœna non videtur ſemo conuenire: vt inf. de accuſa. l. hos accuſare. ſ. omnibus. quæ eſt contra. Solu. de facto hic iudex fecit. Vel dic, tenet quo ad corporis cruciatum: non quo ad ciuitatem, cum non ſit ciuis. Vel ſolue vt ibi. Item videtur liber eo ipſo, quòd Romæ ſtat: vt ſup. de ſta. homi. l in vrbe. quæ eſt contra. Solu. vt ibi.

1† T. Flo. gratia motus. 2† Al. lib. 2. de leg. ad edic. vrb.

e *Indiſtinctè*] in genere. Quo etiam caſu habet electionem legatarius: vt Inſti. de leg. ſ. ſi generaliter.

f *Euertere*] manumittendo omnes.

g *Minuere*] manumittendo omnes, vel quoſdam.

h *Sub conditione*] vnuſquiſque enim ita vt mihi legatus, ſi velim: & ſic non poſſunt manumitti: vt ſ. eo. l. cum is. & ſ. de manu. l. ſeruũ. Item no. differentiam inter eum, qui habet optionem à teſtante: & eum qui habet à lege: licèt hæc l. pariter: vt no. ſ. de optio. leg. l. 2. in prin. Acc.

i *Seruum*] adempta eſt nobis facultas manumittẽdi aliàs lege: vt in minore: aliàs noſtra voluntate efficiente: vt hic. Azo. & ſ. de manu. l. 3. & C. de ſer. pig. da. l. 3. & ſ. de pœn. l. fratres. in fi.

Tu vide ſi hæc ſint ria gl. & Doc. in ſi. quo ſi ſca. & bi Car. ſe ele. & n c. ſi cõ romiſſa- ius eod. l. lib. 6.

S *Lepto*] CASVS Legaueras mihi Franciſco vnum de ſeruis tuis. quem vellem. Vel ſic. Simpliciter vnum de ſeruis tuis mihi legaueras. non exprimendo quem. Interim antequam eligam, hæres tuus non poteſt aliquem de illis ſeruis manumittere, cum ſinguli videantur mihi legati ſub conditione Fr. Accur.

2 Concor. text. in c. & ad conſultationem. cum ibi no. exi. de reiu. & in c. 1. de teſti. ſpol. li. 6.

k *Locuples*] ex alijs propriis ſuis bonis.

l *Libertas*] in fraudem creditorum relicta. & facit C. de teſta. manu. l. in fraudem. & ſ. eo. l. ſi mortis in prin & ſ. 1.

m *Creditorum*] vt ſ. de manu. teſta. l. ſi quis locuples. in fi. vbi plenè dixi.

n *Promiſerit*] ſtipulanti Stichum &c.

o *Alium*] ſ. quàm iſtum ſtipulatorem.

p *Reſcinditur*] ſpeciale: quia ambo ſunt in obligatione: & quia aliter facile põt mori: aliàs ſ. cum nec prius, nec poſt manumiſſionem interuenerit re ipſa fraus: vt ſ. eo. l. in fraudem.

q *Potuit*] no. debere inſpici quod eſt ex præſenti, non quod ex futuro: 2 ſic ſ. quod met. cau. l. metum autem præſentem & ſ. quod vi aut clam. l. ſi alius. ſ. eſt autem. & de re iud. l. ſi quis ab alio & ſ. l. proxi. Accur.

r *Stipulatoris*] no. vtrunq; alternatiuorũ eſſe in obligatione l. ſic ſ. de fideiuſ. l. Græcè. ſ. ſi quis Stichum & ſ. de min. & ſi ſine in prin. & dixi ſ. de conſti. pecu. l. illud.

a *Neuter manumittit*] sic inf. de fur. l. eum qui. § Papinianus. Et continua l. seq. cum ista.

b I *Vlianus de eo*] s. promissore in superiori l. § fi. Acc.

c N *hil aliud*] præter Stichum & Pamphilum.

d *Sc uendo est*] sunt hæc duo similia quo ad hoc, vt de bonis exeat: vt ff. de solu. l. si mihi alienum.

e *Aduentitij*] no. sic ff. de re iud. l. si qs ab alio. & ff. de in lit. iu. l. 1. Sed argu. ff. de negot. gest. l. diuortio. §. sed & si facere &c.

f *Neminem manumittet*] quod est falsum. Sed cur secus in legato in genere: vt ff. e. l. si optio? Rñ. quia ibi habet vendicationē legatarius, quam hic habet promissor.

g *Facultatibus*] existentibus.

h *Confirmauit*] testamento: quod nō erat necesse, cum postea fiant: secus si ante, secundū hæc iura: vt ff. de iu. codicil. l. si quis cum. §. testamento. & l. ante tabulas.

i *Datur*] sic sup. de testa. manu. l. 1.

k *Minor*] facit ff. de fer. expor. l. si minor. Sed ff. de manu. l. 4. §. sed si minor. Solu. vt ibi. Item facit ff. de ma. vin. l. illud. §. 1. fed ibi fol.

l *Vnius qui*] CASVS. Hæres seruum sub conditione legatum interim manumisit. Dicitur, ꝙ libertas non tenet. Secundo dicit, Miles iure militari fecit testm̄: in eo in fraudem creditorum reliquit libertatem seruis suis: & non erat soluendo, non tenet libertas. Fr. Acc.

m *Manumittat*] pendente conditione.

n *Fideicommissi causa*] hoc determinat vel verbum debet, vel verbum, manumittat: vt quia ab alio fuit rogatus.

o *Locum non habet*] conditione existente, sm̄ quosdam. Tu dic simpliciter non tenere libertatem: vt ff. eod. l. 3. & ff. eo. l. generaliter. §. fi. & ff. de manu. l. seruū & arg. ff. quēad. fer amit l. is cui §. fin.

p *Hic seruus liber non erit*] sic ff. eo. l. si priuatus. S. d ff. quod met. ca. l. metum. §. idem. sol. vt ibi.

q *Fieri potest*] hac rōne, ꝙ nō d. fenditur: Maria. vt ff. ad sta. ho. l. seruus. vbi plene no. Itē no, ꝙ pōt cum defendere dās: vt hic, & ff. de accu. l. si cui. §. idē Imperator. qā intellige, vt ibi pro eo faciat: vt C. de acc. l. si cuiusdā. Itē vi, ꝙ de capitali nō potuit accusari: vt ff. ad accu. l. hos accusare. § fi. quæ est cōtra. Sed hæc ſm illā.

r *Qui hac lege*] facit ff. de ma. l. seruus hac lege. & C. q nō p ff. ad liber. perue. l. 1 & 2. & C. si mā. ita fue. alie. Ea quidem. Sed contra C. de condi. ob cau. l. ea quidem. Sol. plene vt ibi no.

s *Vtrum ex eo*] s. promissore in superiori l. § fi. Acc.

t *Nihil aliud*] præter Stichum & Pamphilum.

u *Solvendo est*] sunt hæc duo similia quo ad hoc, vt de bonis exeat: vt ff. de solu. l. si mihi alienum.

x *Aduentitij*] no. sic ff. de re iud. l. si qs ab alio. & ff. de in lit. iu. l. 1. Sed argu. ff. de negot. gest. l. diuortio. §. sed & si facere &c.

y *Neminem manumittet*] quod est falsum. Sed cur secus in legato in genere: vt ff. e. l. si optio? Rñ. quia ibi habet vendicationē legatarius, quam hic habet promissor.

z *Qui*] CASVS. Titius existens debitor multorū, & soluendo, fecit testm̄, & in eo testō confirmauit codicillos quos faceret: antequā faceret codicillos, effectus est non soluendo: & in his codicillis reliquit libertatem seruis suis faciens se nō soluēdo, & sic in fraudē cred. an hæ libertates valeāt, quæritur. Et dicit, ꝙ non. Rōnem dubitationis habes in lit ra.

a *Minor*] Minor viginti ann. cum non haberet iustam causam manumittendi seruum, vendidit eū mihi hoc pacto, vt eū manumittā. Dicitur, ꝙ non valet hoc pactū, cum in fraudem legis Aeliæ Sentiæ sit factum. Fr. Accur.

b *Facultatibus*] existentibus.

c *Confirmauit*] testamento: quod nō erat necesse, cum postea fiant: secus si ante, secundū hæc iura: vt ff. de iu. codicil. l. si quis cum. §. testamento. & l. ante tabulas.

d *Datur*] sic sup. de testa. manu. l. 1.

e *Minor*] facit ff. de fer. expor. l. si minor. Sed ff. de manu. l. 4. §. sed si minor. Solu. vt ibi. Item facit ff. de ma. vin. l. illud. §. 1. fed ibi fol.

f *Vnius qui*] CASVS. Hæres seruum sub conditione legatum interim manumisit. Dicitur, ꝙ libertas non tenet. Secundo dicit, Miles iure militari fecit testm̄: in eo in fraudem creditorum reliquit libertatem seruis suis: & non erat soluendo, non tenet libertas. Fr. Acc.

g *Debet*] seruum, & ex testamento: si autem ex contractu inter viuos, posset interim manumittit: & ad æstimationem tenetur: vt ff. de verb ob. l. si seruum. §. sed si sub

h *Manumittat*] pendente conditione.

i *Solvendo esse*] vt Inst. qui. ma. nō licet, §. in fraudem. Exigitur etiam quandoq; fraus: vt no. C. qui ma. non po. l. 1. & facit ff. l. proxi. Sed arg. cōtra. C. de iudic. vēd. l. quisquis.

ADDI-

1† P.F. post est.

2† Al. qui enim vno &c.

3† P.F. ad Vrseium Ferocem.

4† P.F. de est, Aelia Sentia.

5† P.Plo. interpellarentur.

*Græc. interpres hāc l. tribuit Celso in lib. Digest.

6† P.F. ad consiliū.

7† Al. serui prohibito à .u cum habeat.

8† P.Plo.

*Caius li. 1. Respō. Al rem. cottid. sue autem. P.F.

---

lation is, qui manumittitur, an extra obligationem sit. Nā & qui ob aureos quinque Stichum, & Pamphilum pignori dederit, cum vterque eorum quinum aureorum sit, neuter [a] manumitti poterit. [1] † At si Stichum solum pignori dederit, Pamphilum non videtur in fraudem creditorum manumittere.

Testator si testamento suo confirmat codicillos postea ab eo conficiendos, & efficitur nō soluendo testamento facto, libertates datæ in codicillis non valent, ne fraudentur creditores. b. d.

Scæuola lib. 16. Quæstio. *

LEX VI.

IVlianus de eo [b] loquitur, qui in substātia nihil aliud [c] habeat. Nam si habeat, quare non dicetur vnum posse manumitti? [2] † quia & vno mortuo soluendo est, [d] & vno manumisso soluendo est: nec aduentitij [e] casus computandi sunt: alioquin & qui vnum incertum ex seruis suis promisit, neminem manumittet. [f]

Iulianus libro 2. [3] †

LEX VII.

SI quis integris facultatibus [g] codicillos confirmauit, [h] deinde cùm consilium creditorum fraudandorum cepisset, libertates codicillis dederit, obtineri non potest, quominus lege [4] † Aelia Sentia libertates interpellentur. [5] † Nam consilium testatoris fraudulentum non eo tempore obseruatur, quo codicilli confirmantur, sed quo codicillis libertas datur. [i]

Quod vna via prohibetur, prohibetur, & alia. b. d.

¶ Minor [k] annis viginti cùm seruum manumittere * vellet, nec iustam causam apud concilium [6] † manumittendi haberet, tibi eum, vt manumitteres, dedit. Negauit eum Proculus liberum esse: quoniam fraus legi facta esset.

Africanus lib. 3. Quæst.

LEX VIII.

CVm is, qui sub conditione debet, [l] manumittat [m] fideicommissi causa, [n] lex Aelia Sentia locum non habet. [o] [7] †

Nec milites possunt in fraudem creditorum libertatem relinquere. b. d.

¶ Si miles iure militari testamento facto libertatem dederit in fraudem creditorum, & non soluendo moriatur, impediuntur libertates.

Marcellus. [8] †

LEX IX.

ILle seruus liber non erit, [p] qui coegerit, vt eum dominus manumittat, & ille perterritus scripsit liberum eum esse. Item nec ille liber fieri potest, [q] qui à domino non est defensus in capitali crimine, posteaque absolutus est.

¶ Qui hac lege [r] venierunt, ne manumittantur, vel qui testamento prohibiti sunt manumitti, vel iussu Præsidis prouinciæ, licèt manumittantur, tamen ad libertatem non perueniunt.

Paulus. *

LEX X.

IN fraudem creditorū manumittere videtur, qui vel iam eo tempore, quo manumittit, soluendo non est: vel datis libertatibus desiturus [s] est soluendo esse. Sæpe enim

*In vita, non testamento. posset Græci interpret. hic.

1† P.F. post est.

2† Al. qui enim vno &c.

3† P.F. ad Vrseium Ferocem.

4† P.F. de est, Aelia Sentia.

5† P.Plo. interpellarentur.

*Græc. interpres hāc l. tribuit Celso in lib. Digest.

6† P.F. ad consiliū.

7† Al. serui prohibito à .u cum habeat.

8† P.Plo.

*Caius li. 1. Respō. Al rem. cottid. sue autem. P.F.

ADDITIO. Solue secũdum Bar hic quòd ibi patrimoniũ erat de propinquo in rebus immobilibus: hic secus. Quando autem quis præsumatur suum patrimonium scire, vide per Bar in auth. sed cum testator. C. ad l. Falc.

a *Liberos*] alias liberes, & alias libertos.

IN *fraudem*. *Cauetur*] vt inf. de iur. fis. l. in fraudem. ff. à debi. ope. Acc.

c *Manumiserat*] vt & C. de ser. præg. dama l. 2. & non fit lapsum decennium, vt Theod. l. si cum fideic. li. ff. Arist. & §. sic ut.

PRospexit, CASVS. Cum marius inueniret vxorem suam cum scholari dilectum habere, & accusat eam de adulterio. Dic, q̃ in quadã lege cauetur, ne vxor possit manumittere, vel alienare seruos intra certum diẽ. (sexagesimũ. Et hoc sic utũ ideo fuit ne serui cõi consulantur. Et hoc in alijs legibus etiã de his seruis mulieris, q̃ stabant in villis, & ẽt ã ijs, q̃ os post repudiũ acquisiit bono, vel malo mõ ¶ *Pater vero*, i. ẽ pater familias matrem huius vxoris, prohibet seruos vẽdere, vel manumittere, quos concesserat ei filia in vsum ciusdẽ. De seruis aut vel aurea tandem dicit, q̃ ipse sit usus, intra q̃ prohibet alienatio, vel manumissio. Et certè est tps duorum mensiũ. Duobus ergo mẽsibus elapsis pñt manumitti: licet nondum finita sit causa adulterij: exceptis si ruis, qui iã erant destinati tanquã conscij, vel quasi nocentes huius criminis, qui non dẽnt manumitti, nisi finita causa adulterij. Posset dici hic, q̃ dixi de patre, vel de matre, habent locũ ẽt si hæc filia decessit intra duos menses, vel dic, ẽt si ipse pater vel mater decedat intra duos menses, vt seruitium eius nõ possint interim alienari, vel legari. Sed aũt intra hoc ipse manumittat tenet post lapsum tps. Sed pone q̃ marius decessit intra duos menses ad hoc serui non possunt manumitti. Nec est vis, hic in ista repudiauit virum, hic eam ita. Si aũt morte mariti, vel bona gratia soluto sit matrimonium: manumissio, vel alienatio nec a impediretur. Sed pone, q̃ cõstante matrimonio mulier dum diuertit cogitat vendidit, vel manumisit seruos: & postea repudiat virum & nunc vir eam accusat de adulterio. Reuocabitur iam præstita. Vltimo dicit, quòd verbo alienationis omnis alienatio continetur, & h. d. hic, & cum l. seq. Ff. Acc.

d *Prospexit*] statuendo. Acc.

e *Legislator*] s. legis Iuliæ de adul. vt C. ad leg. Iul. de adul. l. 1. §. sextus.

f *Diem*] lg. vt inf. eo. l. §. sextus.

g *Alienare*] largè accipe, vt inf. eod. l. sed si marius. in fi. Acc.

h *In agro*] i. in villas sic sup. q. famil. cog. l. sciendum circa prin. l. Et est contra. C. de adult. l. in adulterij. Sol. vt ibi. Item contra in parte, vel matre, & auo mulieris. vt inf. ff. pater.

i *Lex scripta est*] prædicta de adulte. Sic ergo no. stari verbis legis: sic sup. de leg. 3. l. nõ aliter. & de exer. l. 1. §. si is qui. & de hoc plenè dixi sup. ã leg. & Sena. l. non possunt. Item vbi lex non distinguit, nec nos, vt hic, & no. sup. de pub. l. de pretio. & hoc nisi alia lex distinguat, vt ex duabus legibus patet, vt Instit. de vulg. substi. §. sed institutio. & sup. de hæte. instit. l. si pater. Item ex alijs duab. vt supra de postu. l. Imperator. & ff. ad mun. l. ordine. Item no. quòd non licet alicui verba legis offendere. Et sic facit pro Placen. quod not. C. de leg. & Senatusco. l. non dubium.

k *Rapuit*] alias, rapuit: alias, parauit. i. per solutionem recepit: vt sup. de statulib. l. Sticho §. argentarius. Et alias vsucepit. Et omnia tendunt ad hoc, quod habere cœperit. & facit ad l. sup. de leg. 2. l. cum filius. §. seruus.

l *Filiæ*] & sic possunt scire: sic & C. de repu. l. consensu § super plagis.

m *Prohibet manumittere*] seruum in vsum filiæ datum: vt patet ex superioribus duobus dictis.

n *Angustissimum*] s. lx. dierum, vt hic subijcit, & C. de adul. l. verba. Accur.

o *Finiatur*] interrogatiuè. Et resp. q. d nulla.

p *Suspectum*] quod cum ipsa seruus fecerit adulterium.

q *Quæstioni*] hoc expone, vt inf. de iniurijs. l. item apud. §. quæstionem, & §. quæstionis. & supra ad Syllanianum, lege prima. §. quæstionem. & facit infra de adulter. l. si postulauerit.

r *Nocentes*] ipsimet.

s *Litem finitam*] alias, litem: alias, quæstionem. & alias, cognitionem.

1† P.F. nõ ueniunt.

2† Al. li. S. P. F.

3† P.F. parauit, ut ẽt edidit Taurel. ẽsi in archety. sed set, parauit. & al. pera scit. Dua.

4† Alias vsu. Dunos & P. F. in vsu filiæ suæ fuerunt tributa.

5† P. Flaqõne.

6† P. Flagone.

7† P.F finitam cognitionẽ

*Al. Martian. li. 13. P. F.

* Bal. in l. 3. col. 1. in fi. tex. reputat sin. ad hoc. ex tacita legis tõne non possumus perimere formã ipsius legis. i. casibus formaliter dispositis & Bal. ibi in fi. dicit vulgã Bol. Adde tu. qã Bol. Bal. allegat vtiosc. qa est in l. 2. vbi Ioã. alle. b. 2. De vacatione milit. huius. vi. Ctor. l. occupauit. nu. 64. d. iust. & iu. Iasi. mun. duum. C. de ag. & Hic. Ver. in ex facto n. 64. de alg. & pud.

IN fraudem ciuitatum manumissi ad libertatem non perueniunt, 1† vt Senatus cẽsuit. Sed nec in fraudem facti datas libertates procedere, principalibus constitutionibus cauetur. b

¶ Sed Diui Fratres rescripserunt, Non vtique si debitor fisci manumiserit, c libertates impediuntur: sed ita si cum non erat soluendo, in fraudem manumisit.

Lex, quæ generaliter loquitur, ex defectu rationis nõ restringitur, vt lucri amissio euitetur. Bar.

VIpian. li. 4. 2† de Adult.

LEX XII.

PRospexit d * Legislator, e ne mancipia per manumissionem quæstioni subducantur: idcircoque prohibuit ea manumitti: certũque diẽ f præstituit, intra quem manumittere non liceat. Ipsa ergo, quæ diuertit, omnes omnino seruos suos manumittere, vel alienare g prohibetur, quia ita verba faciunt, vt ne cum quidem seruum, qui extra ministerium eius mulieris fuerit, vel in agro, h vel in prouincia, possit manumittere, vel alienare, q̃d q̃dẽ per quã durum est, sed ita lex scripta est. i

¶ Sed & si post diuortium seruum mulier 3† rapuit, k aut emit, aut alia ratione acquisiuit, æquè, quod ad verba attinet, manumittere non poterit, & ita Sextus quoque Cælius annotat.

¶ Pater verò, in cuius potestate filia fuerit, ea tantũ mancipia prohibetur manumittere, alienareve, quæ in 4† vsum filiæ l suæ fuerint attributa.

¶ Matrem quoque prohibuit manumittere, m alienareve ea mancipia, quæ in ministerium filiæ concesserat.

¶ Si & auum & auiam prohibuit manumittere: cum horũ quoq; mancipia quæstioni 5† postulari posse lex voluerit.

¶ Sextus Cęcilius rectè ait angustissimum n tempus legem præstituisse alienandis, manumittendisve seruis. Finge, inquit, ream adulterij intra sexagesimum diem postulatam, quæ adulterij cognitio tam facilè expediri poterit, vt intra sexagesimum diem finiatur? o Et tamen licere mulieri, quamuis postulatæ adulterij, seruum suspectum p in adulterio, vel quæstioni q 6† necessarium, quòd ad verba legis attinet, manumittere. Sanè in hunc casum subueniendum est, vt destinati seruui quasi conscij, vel quasi nocentes, r non debeant manumitti ante litem finitam. 7†

a *Decedat*] ſc. filia, & facit C. de adul. l. ſi. Vel die ipſi patri & matri, & tunc poterunt alienare, puta libertatem relinquendo, vel legando. Accur.

b *Alienare*] largè accipe, vt inf eo. l. ſed ſi maritus in fi.

c *Vòd ſi vltra*] ſi habes vltra, planum eſt, ſed ſi intra: tunc corrigit proximum ſuperioris l. reſpon. vel in totum, vel ſaltē in manumiſſione: de qua ſola hic repetit, non de alienatione. Vel dic, ſtatim, ſ. lapſo tēpore, vt ff. l. ſi priuatus §. fin. Vel tertio, non debet fieri, vt ſup. factum tamen tenet, vt hic: ſic infra, quando app. ſit. l. 1. §. biduum.

d *Sed ſi maritus. Pater accuſare*] adulterium, vel etiā filium accuſat: 1 vt & C. qui accu. non poſſ. l. propter.

e *Dimiſſa*] i deſt ſiue virum ipſa, ſiue vir eam reijciat;

f *Pœna*] vt deportatione: nec illa ſeruat in eum affectionem, vt C. de rep. l. 1.

g *Gratia*] vtroque volente, vt in Auth. de nup. §. diſtrahantur.

h *Manumittat*] ſic ſupra de manu. l. qui pœnæ. in fi.

i *Alienationem*] ſic C. de re. ali. nō ali. l. fi.

Quæſitum eſt] CASVS. Quæritur, an accuſatus de crimine læſæ maieſtatis poſſit manumittere ſeruum ſuum? Et dic quod non: imò quod plus eſt, ſtatim ex quo commiſit hoc delictum, non poterit manumittere.

¶ *Iulianus*] Pater meus mihi filio prætmiſit vt Stichum ſeruum eius manumittam: poſt mortem eius ignorans eū mortuū manumiſi. Non tenet manumiſſio. Idem ſi pater meus adhuc viuens pœniteat, & poſtea manumiſſi: nā nō valet manumiſſio. Fr. Acc.

k *Reus*] ſ. eſſet accuſatus. Acc.

l *Prius*] aliàs, plus: aliàs, prius. Et facit C. ad l. Iul. maie. l. fi. & ff. de acc. l. ex iudicio. ſum & ſup. de manumiſſ. l. qui pœnæ.

m *Liberum*] imò cōrum, vt ff. de manu. vin. l. ſi pater. Sol hic ſubducebatur quæſtioni adulterij. Vel hic mutauit voluntatem ſibi non. Vel hic minor erat filius: ſibi non.

Sl cum fideicommiſſaria libertas] CASVS. Minor xx. ann. debebat libertatem ſeruo dare ex cauſa fideicōmiſſi, vel quia hoc pacto emerat: vendit minor hunc ſeruum hoc pacto, vt manumittatur. Valet hoc pactum. Si autem minor habens partem in aliquo ſeruo partem ſuam vēdat hoc pacto vt manumittatur: non valet hoc pactum, niſi talem cauſam habet hic minor, & ipſemet potuiſſet eum manumittere.

¶ *Neque*] Lege Aelia Sentia cauetur, ne quis in fraudē creditorum ſeruum manumittat. Sed qui dicuntur creditores? Reſpon. illi, qui habent actionem ex quacunque cauſa contra hunc manumittentem.

¶ *Miſſio*] Manumiſſus à debitore fiſci, & in fraudem fiſci reuocatur in ſeruit. niſi diu. i. xxxx. ſteterit in libertate. l. item ea, quæ erogantur in funus debitoris fiſci, in eius fiſci fraudem, reuocantur.

¶ *Si ſub conditione*] Qui debebat alicui pecuniam pura centum ſub conditione, interim manumiſit ſeruū. Dī & hic ſeruus ſta. vt liber interim eſt. Nam aut exiſtat conditio debiti, & ſic fit debitor non ſoluendo, & hoc a ſ. tempore libertas. Aut nō exiſtat, & tunc tenet.

¶ *Si vel mater*] Filius voluntate patris ſeruum paternum manumiſit. Siue ſciens, ſiue patet ſcire non ſoluendo patrem: nō tenet manumiſſio. F. Accur.

n *Debeatur*] ſeruo minoris à ſe minore.

o *Alienatio*] facta ea l. & facit ff. de manumiſſ. l. cum ſeruus, in princ. & de manumiſſ. vin. l. ſi rogatus, in prin. Secus ſi non deberetur, vt ſup. eo. l. ii quis integris. §. minor. Item facit. C. de fideicommiſſ. liber. l. minor.

p *Intelligitur*] & facit ſupra eod. l. ſi quis. minor. Acc.

q *Lege*] Aelia Sentia, vt Inſtitutio. qui manumit. non poſſunt, in princip. Accurſius.

r *Ex cauſa*] & ſic largiſſimè, vt & ſup. ſi cert. pet. l. 1. & in Authen. de fideiuſſ. § etiam abſolutè, & inſ. de verbo. ſignific. l. creditor.

ſ *Debere*] quod licet, vt ſupra eod. l. in fraudem.

t *Decennio*] a diu pro decennio: ſic inſ. de a qu. poſſ. l. 3. §. ſi ſemus. ſic etiam dicimus diuturni mores, & diuturna conſuetudo: Quandoque pro quinquennio ponitur, vt inf. de ſepara. l. 1. §. quod dictum. Quandoque pro anno, vt ſup. de ſucceſ. edic. l. 1. §. largius. Quandoque pro biennio, vt ſup. loca. l. cum domini. & facit ſup. de cōſti. pec. l. promiſſor. vbi de decē diebus dicit. & ſup. quod cum eo. l. ſed & ſi. §. penult.

u *Eius*] ſ. debitoris.

Quin [1]† pater mulieris, vel mater, ſi intra ſexageſimum diem decedat, [a] ex ijs ſeruis, quos in miniſterium filiæ dederint, neque manumittere, neque alienare [b] poterunt.

*Iulia. * lib. 7. de Adult.*

LEX XIII.

QVòd ſi [2]† vltra [c] diem ſexageſimum manumiſerit, ſeruus ſtatim liber erit.

Vlpian. lib. 4. de Adult.

LEX XIV.

SEd ſi [d] maritus intra ſexageſimum diē deceſſerit, an manumittere, vel alienare iam ſuprascriptas pe ſonas poſſit, videamus. Et puto non poſſe, quāuis [3]† accuſari mulier deſinat à marito, cum pater accuſare [d] poſſit.

¶ Et ſimpliciter quidem lex mulierem prohibuit intra ſexageſimū diē diuortij manumittere. Siue ât diuerit, ſiue repudio dimiſſa [e] ſit, manumiſſio impedietur. Sed ſi morte mariti ſoluti ſit matrimoniū, vel aliqua pena [f] [4]† eius, manumiſſio non impedietur. Sed & ſi [5]† bona gratia [g] finierit matrimonium, dicetur manumiſſionē, vel alienationē nō impediri. Sed [6]† ſi conſtante matrimonio, mulier dū diuortiū cogitat, manumittat, [h] vel alienet, & dilucidis hoc probationibus fuerit approbatū, ꝙ [7]† in fraudem legis hoc factum ſit, non debet alienatio valere, vel manumiſſio.

¶ Alienationem [i] omnem omnino accipere debemus.

Paulus lib. 1. ad leg. Iul.

LEX XV.

QVæſitum eſt, an is, qui maieſtatis crimine reus [k] factus ſit, manumittere poſſit, quoniam ante damnationem dominus eſt? Et Imperator Anto. Calphurnio Critonio ſcripſit, ex eo tempore, quo quis propter facinorum ſuorum cogitationem iam de pœna ſua certus eſſe poterat, multò plus [l] cogitatione, [8]† & conticientia delictorum, quàm damnatione, ius dandæ libertatis eum amiſiſſe. *

¶ Iulianus ait, Si poſteaquā filio permiſit pater manumittere, filius ignorans partem deceſſiſſe, manumiſit vindicta, non fieri eum liberum. [m] Sed & ſi viuit pater, & voluntas eius mutata erit, non videri volente patre filium manumiſiſſe.

Idem li. 9† ad l. Aeliam. Sen.

LEX XVI.

SIcum * fideicommiſſaria libertas debeatur, [n] minor viginti annis ſeruum vendat, vt manumittatur, vel quia hac lege emerat, non impedietur alienatio. [o]

¶ Si partem, quā in cōi ſeruo habet minor xx. ann. manumittendi cauſa tradat, nihil [10]† agitur. Sed ſi cum ipſe cauſam probare poſſet, tradiderit, nulla fraus [11]† intelligit. [p]

¶ Ne quis creditorū fraudandorū cauſa ſeruos manumittat, hac lege [q] cauetur. Creditores autem appellantur, quibus quacunq; ex cauſa [r] actio cum fraudatore competit.

¶ Ariſto reſpōdit, à debitore fiſci, q ſoluendo nō erat, manumiſſum ita reuocari in ſeruitutem debere, [s] ſi non diu in libertate fuiſſet. i. [12]† minus decennio. [t] Planè ea, quæ in fraudem fiſci in funus eius [u] collata ſunt, reuocanda ſunt.

1† P. F. de eſt. quin.

* P. F. Paulus.

2† P. F. intra diē lx. manumiſerit, erit ſeruus ſtatuliber.

a Concor. tex. in cōſanguinei ext. de reiu. de quo P. R. in l. 2. in prin. & §. ſi in publico ff. ad adul. & Spe. in tit. de accuſa. verſ. item contra agentem.

* Pro itel. huius l. ui. Hanni. in l. poſt contractū. n. 28. de do.

3† P. F. accuſatore mulier deficiat marito.

4† P. F. pœna ei⁹ manumiſſio non &c.

5† P. Flo. Sed ſi.

* Vide Nou. 22.

6† P. Flo. Sed & ſi.

7† P. Flo. quaſi.

8† P. F. de eſt cogitatione. &.

* Nā ſic quemque ſuus, & ſuus error maximè vexat ſē quēque ſceleſus agitat amēſq; affligit malæ cogitationes cōſciēque ſue terrēt. Cic. pro Sex. Roſcio Amer.

9† P. Flo. lib. 3.

* Ad inte. huius l. ui. Hanni. in l. poſt contractū. n. 329. de do.

10† P. Flo. agere.

11† P. Fi telligetur.

12† P. F. à minus.

a Ifia glo. dicit plenè de diſtione de cennio, quot modis accipiatur.

a *Alicui*] creditori.
b *Conditione*] ſ. indebiti.
c *Manum ſerui*] quod poteſt, vt ſupra de manu. vin. l. ſi pater.

SI *priuatus*.] CASVS. Dominus ſerui coactus à populo ſeruum manumiſit ſi tenet manumiſſio. Item ſi añs vna die coràm iudice dixit. Hic eſt liber. nolès ꝙ iudex eũ caſtigaret: quod feciſſet ſi ſciuiſſet eũ ſeruũ: non pp hoc efficit liber. Item ſi teſtator reliquit libertatem tali ſeruo, cui non poterat dari vique ad quinquennium: vt quia talis pacto eum onerat: debebitur tamẽ veniente quinquẽnio libertas. Fr. Accur.

¶ Si ſub conditione alicui [a] pecunia debeatur, quaſi ſtatuliber erit à debitore manumiſſus, vt pendeat libertas ex cõditione. [b]

¶ Si volũtate patris filius manumiſerit, [c] ſiue pater, ſiue filius ſciat ſoluendo patrẽ non eſſe, libertas impedietur.

Idem lib. 1. † *de libert.*

LEX XVII.

SI priuatus coactus à populo [d] manumiſerit, quamuis voluntatem accommodauerit: tamen non erit liber. Nam & Diuus Marcus prohibuit ex acclamatione populi manumittere. Item non fit liber, ſi mentitus dominus, ne à magiſtratibus caſtigaretur, [e] dixit eſſe liberum: [z] † non enim fuit voluntas [f] manumittendi.

¶ In ijs, quos intra certa tempora non licèt manumittere, ſi teſtamento acceperint libertatem, non teſtamenti [g] facti, ſed competentis [h] libertatis tempus inſpiciendum eſt. *

Idem lib. 15. 3 † *ad Plautiũ.*

LEX XVIII.

SI mortis tempore * ſoluendo fit hæreditas, ſi tamen cum adiitur, deſierit eſſe ſoluendo, libertas à teſtatore in fraudem creditorum relicta non competit. Nam ſicut aucta hæreditas prodeſt liberatibus, ita nocet diminuta. [i]

¶ Si is, cui libertas relicta eſt, iuſſus ſit hæredi dare tantum, quanti eſt, & liber eſſe, videmus, an adhuc ſit fraus creditorum, quia hæres mortis cauſa [k] accepturus eſt: [l] an verò ſi alius pro eo, vel ipſe non de peculio det, nulla ſit fraus. Sed ſi hæres locuples non profecit [m] ad libertatem, nec qui dat pecuniã, prodeſſe poteſt.

Idem. 4 †

LEX XIX.

COmpetit 5 † libertas data ab eo, qui poſtea ſeruus [n] ipſe pronuntiatus eſt.

Non confirmatur libertas aditione hæreditatis, ſi prius non fuerit à domino relicta, hoc dicit.

Idem lib. ſing. de enucl. caſ.

LEX XX.

SI ſeruo * alieno libertas non conſentiente domino data eſt, valere ex authoritate iuris non poteſt, [o] quãuis poſtea manumiſſor domino hæres extiterit. [6] † Nam licèt ei [p] iure cognationis ille, qui manumiſit, hæres extiterit, non ideo aditione hæreditatis libertatis datio confirmatur. [q]

Idem lib. 1. *Pandect.*

LEX XXI.

MAtrimonij cauſa manumitti a nullo alio [r] ancilla pòt, quam qui eam vxorem quia confirmat pignus, vt ſup. de pig. act. l. rem alienam, & ſup. ad Maced. l. ſed Iulianus. § ſed & ſi filius. Item in eo, q fundum dotalem, vel rem furtiuam vendidit, & ſucceſſit vxori, vel domino: vt Inſt. de vſuca. l. cum vir. Item eſt contra ſ. p. de condi. indeb. l. ſi non ſortem. § ſi filius. Item contra ſ. p. de euict. l. vendicanti, cum concor. ſuis. Sol. ad omnia prædicta, ꝙ hæc ſecundum illas: vt lex non confirmetur libertas, ſi tamen velit renocare, qui dedit, per excep. repellatur. Sed quidam dixerũt hoc ſpeciale in libertate. arg. C. de euict. l. ſi tibi, quod nõ p acceſſ. quia non pro ſe, ſed contra libertatis fauorem eſſet. Et facit inf. de reg. iur. l. pen.

MAtrimonij. CASVS. Minor poteſt manumittere ancillam cauſa eam habendi in vxorem: & eã manumiſſam ob hoc debet ducere: alias ſi ipſe non ducat: ſed alius accipiat eam in vxorem, non tenet manumiſſio: & licet, poſtquam eam alius duxit, & poſtea repudiauit, hic minor eam ducat, non confirmatur manumiſſio.

Audeo, de minore ergo dic viginti an. q nõ põt manumittere, niſi cauſa cognita: inter quas hæc eſt vna, vt eam

---

a *Alicui*] creditori.
b *Conditione*] ſ. indebiti.
c *Manum ſerui*] quod poteſt, vt ſupra de manu. vin. l. ſi pater.
SI *priuatus*.] CASVS. Dominus ſerui coactus à populo ſeruum manumiſit ſi tenet manumiſſio. Item ſi añs vna die coràm iudice dixit. Hic eſt liber. nolès ꝙ iudex eũ caſtigaret: quod feciſſet ſi ſciuiſſet eũ ſeruũ: non pp hoc efficit liber. Item ſi teſtator reliquit libertatem tali ſeruo, cui non poterat dari vique ad quinquennium: vt quia talis pacto eum onerat: debebitur tamẽ veniente quinquẽnio libertas. Fr. Accur.
¶ Si ſub conditione alicui [a] pecunia debeatur, quaſi ſtatuliber erit à debitore manumiſſus, vt pendeat libertas ex cõditione. [b]
¶ Si volũtate patris filius manumiſerit, [c] ſiue pater, ſiue filius ſciat ſoluendo patrẽ non eſſe, libertas impedietur.
Idem lib. 1. † *de libert.*
d *Aprpſ* jalàs appellans: & tunc facit C. qui manu nõ poſſunt. l. Diuorũ. & de pœn. l. Decurionum. & ſ. de appel. ſi conſtat. Alias eſt à vilitico. l. populi: & tunc idem. Vel dic, quod ab ipſo ſeruo qui vilicus erat: & tunc facit ſup eo. l. ille. Sed ſemper eſt cõtra ſup. quod metus cauſa. nec tam ſ. idem Pomponius. Solutibia ext. a neo priuato fuit coactus: v. ibi no.
e *Caſtigaretur*] ſcilicet ſeruus.
f *Voluntas*] di poſitiua: ſed enunciatiua ſufficit per quam nõ datur libertas: vt hic & C. de teſtamẽ mil. l. ex his. & de teſtam. l. verba Sed arg. contra. ſup. de conſtit. pec. l. Titius. Item arg. contra. Inſt. de adopt. in ſi Sed expone, vt ibi. Item dicunt hic quidam, ꝙ hic ſeruus ſit delegẽris huiuſmodi colluſionem. per l. inf. de colluſio. delegen. l. 1. Sed ibi fuit tacta eiã ſententia.
g *Teſtamenti*] vt ſi non poteſt tunc manumitti de libertate deſperet per hoc. Accurſius.
h *Competentis*] quod eſt à die aditæ hæreditatis: vt C. de caducis tollendis. l. 1. ſ. in nouiſſimo. Ergo tunc ceſſat tempus prohibitionis, erit liber: alias non erit. Vel dic, ſeruo competentis, id eſt, in quo tranſierit tempus prohibitionis. vt quandocunque illud ſit, fiat liber: vt ſupra eod. l. quod ſi intra, ſecundum vnam expoſitionem. Et facit ſupra de hæredibus inſtituẽdis. l. ſeruus alienus. § qui ſine cum mittentem.
SI *mortis*.] CASVS. Teſtator reliquit libertatem. & deceſſit: & hoc tempore erat ſoluendo creditoribus: tempore aditæ hæreditatis eſt facta hæreditas non ſoluendo. Dicitur quod impeditur libertas. Secundo dicit. Seruo teſtata eſt libertas, ſi det hæredi tantum, quantum ſeruus valet: an creditores domini per hoc videantur fraudati? Et dicitur, quod ſic: cum hoc quod accipiet hæres hac de cauſa, dicatur capere cauſa mortis: & ſic non prodeſſet creditoribus. Fr. Accur.
i *Damnatus*] Ac ſ. Inſt. ad l. Falc. § quitas. & § ex diuerſo.
K *Mortis cauſa*] hæc appellatur mor. cau. capio. & pro hoc ſup. de don. cauſa mortis. l. qui pretio. § fi.
l *Acceperatus eſt*] quaſi dicat, non pro pretio ſerui. Accurſius.
m *Non profecit*] vt ſup. eo. l. cum hæreditas. in prin.
C *Competit*.] Caſus. Manumiſi ſeruum meũ: poſtea ego efficior ſeruus alicuius. vt quia paſſus ſũme vendi: Non impeditur per hoc libertas à me data. Franc.
n *Poſtea ſeruus*] factus ex aliqua noua cauſa: nõ aliter ſecundum Io. licet enim nõ teneat manumiſſio, vt in cõtrarijs: vt C. de ijs, qui à non domin. l. ſi nõ proprietatem. & C. ne de ſtatu defun. l. 1. & facit C. de ſenten. & interloc. l. 2. ſed quidã in ſeruo manumittente hanc intelligunt: vt licèt ipſe ſeruus pronuncietur, nõ noceat manumiſſ. niſi & ipſi ſiat quæſtio. Sed ècõtra abſolutio manumittentis proficeret manumiſſo: vt ar. ſ. ad l. Iul. d adult. l. denuntiaſſe. § fi.
SI *ſeruus alienus*.] CASVS. Seruum tuũ manumiſi, te non cõſentiente: poſtea ſucceſſi tibi. Dicitur, ꝙ nõ valet hæc manumiſſio, nec cõfirmatur ꝙ hoc, ꝙ ſucceſſi tibi. Fr. Acc.
o *Non poteſt*] vt & C. de iis qui à nõ dñis. l. ſi nõ proprietatem.
¶ *Ei*] domino ſerui.
q *Confirmatur*] imo vĩ ꝙ ſic: vt C. de hib. cau. l. ſi ab eo. ſ. Sol. vt ibi: & eodẽ modo ſolue ſ. ſ. de lib. cau. l. filium. Itẽ contra ſ. de eond. inſt. l. mulier. l. Sed qđ ibi tenet, ex voluntate domini. ſ. teſtatoris fuit. Idem eſt contra in eo, qui ſe alienam obligat, & domino ſuccedit: quia confirmat pignus, vt ſup. de pig. act. l. rem alienam. & ſup. ad Maced. l. ſed Iulianus. § ſed & ſi filius. Item in eo, q fundum dotalem, vel rem furtiuam vendidit, & ſucceſſit vxori, vel domino: vt Inſt. de vſuca. l. cum vir. Item eſt contra ſ. p. de condi. indeb. l. ſi non ſortem. § ſi filius. Item contra ſ. p. de euict. l. vendicanti, cum concor. ſuis. Sol. ad omnia prædicta. ꝙ hæc ſecundum illas: vt lex non confirmetur libertas, ſi tamen velit renocare, qui dedit, per excep. repellatur. Sed quidam dixerũt hoc ſpeciale in libertate. arg. C. de euict. l. ſi tibi, quod nõ p acceſſ. quia non pro ſe, ſed contra libertatis fauorem eſſet. Et facit inf. de reg. iur. l. pen.
MAtrimonij. CASVS. Minor poteſt manumittere ancillam cauſa eam habendi in vxorem: & eã manumiſſam ob hoc debet ducere: alias ſi ipſe non ducat: ſed alius accipiat eam in vxorem, non tenet manumiſſio: & licet, poſtquam eam alius duxit, & poſtea repudiauit, hic minor eam ducat, non confirmatur manumiſſio.
r *Audeo*] de minore ergo dic viginti an. q nõ põt manumittere, niſi cauſa cognita: inter quas hæc eſt vna, vt eam

* Singulari. P. F.
* Concor. in c. licet. 7. q. 1. gl. in c. 1. & ibi no. de elect. in 6. Mag ſãc. in verbo, precibus. 2 † P. F. ſi non fuit volũtatis manumittendi.
* Itaq; nõ erit liber. 3 † P. F. li. 16.
* Iſta lex eſt ſing. & non alibi inuenit, niſi in Bar. in proœm. ff. in 3. col.
* Iſte tex. & ſing. ſm Bald. ad hoc, ꝙ priuilegium conceſſũ alicui per non habẽtẽ poteſtatẽ, ſeu ius cõcedendi, confitmatur ex iure ſupueuienti ipſi concedenti: qui tex. ſi beneſtatoris fuit. Idem eſt contra in eo, qui ſe alienam obligat, & domino ſuccedit: quia confirmat pignus, vt ſup. de pig. act. l. rem alienam. & ſup. ad Maced. l. ſed Iulianus. § ſed & ſi filius. Item in eo, q fundum dotalem, vel rem furtiuam vendidit, & ſucceſſit vxori, vel domino: vt Inſt. de vſuca. l. cum vir. Item eſt contra ſ. p. de condi. indeb. l. ſi non ſortem. § ſi filius. Item contra ſ. p. de euict. l. vendicanti, cum concor. ſuis. Sol. ad omnia prædicta. ꝙ hæc ſecundum illas: vt lex non confirmetur libertas, ſi tamen velit renocare, qui dedit, per excep. repellatur. Sed quidam dixerũt hoc ſpeciale in libertate. arg. C. de euict. l. ſi tibi, quod nõ p acceſſ. quia non pro ſe, ſed contra libertatis fauorem eſſet. Et facit inf. de reg. iur. l. pen.
4 † Mod. l. 1. Regularum, alias, reſp. 5 † Nulla competit libertas, vide Ant. Aug. li. 4. emend. c. vlt.
6 † P. Fl. ex iſtis: nã licet ex iure cognationis qui manum. hæres exiſtat.

eam in vxorem habeat, vt sup. de manum. vind. l. si collactaneus, in fi. & Inst. qui. ma. non pos. §. eadem. Si autem esset maior, posset alij nubere isto manumissore consentiente: vt sup. de ritu nuptiarum, l. matrimonij, vel etiam in minore habeat locum illa lex.

a *Si alter*] s. minor.

b *Eam*] manumissa à minore: sit maior, vel minor ille ducēs.

c *Libera*] nunquid ergo partus erit in pendenti?

d *Manumissor*] idēque minor.

e *Fuerint*] sic ff. de pact. l. interest. fi. & de cond. & demonstr. l. cū vir. & inf. de vet. sig. plenè habes in l. boues, §. 1. arg. contra sup. de iureiurando l. qui per salutē.

f *Curator*] facit sup. de manu. l. seruus furiosi.

Semper.] CASVS. Qui scit se nō soluēdo creditoribus suis si manumittat seruū, licēt benè meritū: non tenet manumissio: quia in fraudem creditorum videtur manumittere. Fran.

g *Semper*] facit ff. de iure patro. l. si libertus minoris & sup. eo. l. in fraudem. Acc.

Si quis.] CASVS. Debitor multorū seruos duos manumisit: & sic est insolus non soluendo: per vnū ita eorum manumissum tñ non desijsset esse soluendo. Dic. q non revocabit libertas omniū: sed vnius tñ. s. vltimi. i. cui vltimo erat libertas relicta: nisi pretium primi sit maius precio secundi. tunc vt si secundi revocaret libertas, adhuc esset non soluendo: si primi tunc secus hoc casu revocat libertas primi. Fran.

h *Si qui habent creditores*] puncta.

i *Plures*] s. seruos.

k *Primi sunt*] s. manumissi.

l *Solueret*] i. adhuc solui posset.

m *Defraudetur*] i. depereant. Azo.

n *Sed alterius*] Pv. est littera: & videtur abundare.

o *Semper*] s. serui non impediri libertatem diximus vt sup. de hared. instit. qui soluendo. Et sic no. de ordine vt diximus sup. eo. & sic no. de liber. l. generaliter, §. si quis alienum.

p *Scripti*] liberum. Et sic no. quod pauperias prodest, s. vt no. C. de epis. & cler. si quis ad declinandam. pen.

In fraudem] CASVS. Volens fraudare creditores meos primos reliqui libertatem seruis meis: postea illis primis creditoribus solui. Dicit q. quod libertas non teneat ratione sequentium creditorum. Fran. Accur.

rem ducturus est. Quòd si alter [a] eam manumiserit matrimonij causa, alter eam [b] vxorem ducat, non erit libera: [c] adeo vt nec [1] † si intra tex qui dem menses eam repudiatam postea manumissor [d] vxorē duxerit, liberam [2] † non fieri Iulianus responderit: quasi de his nuptijs Senatus sēserit, quæ post manumissionem nullis alijs interpositis secutæ [3] † fuerint. [e]

Pompo. li. 25. ad Q. Mutium.

LEX XXII.

CVrator [f] furiosi seruum eius manumittere non potest.

Idem lib. 4. variarum lectio.

LEX XXIII.

SEmper [g] in fraudem creditorum libertas datur ab eo, qui scit [4] † se soluendo non esse, quamuis bene merenti hoc dederit.

Terentius. [5] †

LEX XXIV.

SI quis habens creditores, [h] plures [i] manumiserit, non omnium libertas impedietur: sed qui primi sunt, [k] liberi erunt, donec creditoribus suum soluatur. [l] Qua [6] † ratione Iulianus solet dicere, vt vel duobus manumissis, si vnius [7] † libertas defraudetur, [m] non vtriusque, sed alterius [n] impediri libertatem, & plerunque posse seruari, [o] nisi quando maioris pretij sit is, qui ante nominatus sit, nec sufficiat potioremi retrahi in seruitutem, [8] † priorem autem sufficiat. Nam hoc casu sequenti loco scripsimus P solum ad libertatem peruenturum.

Papinianus lib. 9. Responsorum.

LEX XXV.

IN fraudem creditorum testamento datæ libertates, prioribus creditoribus dimissis, propter [9] † residuos [q] alios creditores irritæ sunt.

Scæuola lib. 4. Responsorum.

LEX XXVI.

PIgnori obligatum [r] seruum debitoris hæres manumisit quæsitum est, an liber esset? Respōdi, secundum ea, quæ proponerentur, si etiam [s] pecunia tunc [10] † deberetur, non esse manumissione liberum factum. Paulus. Soluta ergo pecunia, ex illius [11] † voluntate [t] liber fit.

Hermogenianus lib. 1. [12] † ἐπιτομῶν.

LEX XXVII.

QVi in fraudem creditorum manumittitur, liber [13] † esse prohibetur, siue dies soluendæ pecuniæ iam cessit, siue in diem, vel sub cōditione sit debitum. Diuersa causa est legati sub cōditione relicti: nam antequam condi tio existerit, inter creditores legatarius iste non habetur. [u] Ex omni autē causa creditoribus in hac parte lex Aelia Sentia prospicit, inter quos quidem fideicommissarium [x] quoque esse placuit.

¶ *Pignori*] datus seruus, antequam debiti nomine satisfiat, siue consentiente [z] creditorum manumitti non potest. Sed pupilli creditoris citra tutoris authoritatem consensus nihil libertati [a] prodest, sicuti non prodest, si fructuarius pupillus manumissioni similiter consentiat.

Propter residuos] alias pp nouos: & alias propter assiduos. Sed §. huic l. ii ff q in fraud. credit. o. l. si quis cū hēret. Sol. distinguetur primi ex pecunia seq. fint dimissi: vt hic an nō. vt ibi in ce. ti. l. it Prætor. §. ita demū, & l. Papinianus. Vel hic oēs proponit fraudatos licet primo illos, quibus postea solut: ibi non. Vel hic in fideicommissa. l. libertate ibi in dicta: vt C. qui manu non pos. l. i. & fi.

Pignori.] CASVS. Seruū meū tibi specialiter obligauit: me postea mortuo hēres meus manumisit: non tenet manumissio: sed si postea hæres soluat debitū creditoris: libertas confirmatur. Fr. Acc.

r *Fuerit ubi pignus*] spāliter: vt C. de ser. pign. da. l. ab eo Acc.

s *Secutam*] Hic vera fuit scā littera.

t *Ex voluntate*] vt & C. de ser. pig. dato. l. si creditoribus, & s. de her. inst. l. pignoris. Sic et pōt intelligi s. de fideicōmiss. libert. l. generaliter. §. si quis seruo, & l. Papinianus. Et no. q̄ ab initio non tenet. Limatur. ff. sup eo. l. si seruo, & facit si pecul seruum.

Qui in fraudem] CASVS. Debitor multorū manumisit in fraudē creditorū: Non tenet manumissio siue in diē, siue sub cōdōne debeat. Non ā connumeratur inter creditores legatarius conditionalis: sed purus legatarius. vel fideicommissarius purus, i. cui pure relictū est legatum, vel fideicōmissum, computatur inter creditores.

¶ *Pignori*] Seruū obligatū alicui spāliter, eūdē manumittere & postea. nisi soluā debitū: vel nisi consentiat creditor. Vel si minor sit creditor, tūc cū authoritate tutoris consentire dēt pupillus. Idē. si pupillus hēat vsumfi. in seruo. & ego proprietatē h prodest cōsensus pupilli in manumissione seruī: nisi tutore aut horte cōsentiat. Fr. Acc.

u *Non habetur*] vt & inf. de actio. & oblig. l. is cui, secus si est purum: quia tūc est creditor, cui debetur: vt & inf. l. proxi. no. & C. qui manu. non poss. s. Eam hoc accipe, si non sit legatus qui manumittitur: tunc enim impeditur, vt inf. eod. l. generaliter. §. a.

x *Fideicommissa rum*] purum: vt no. sup proxi. §.

y *Pignori*] specialiter: vt & sup. l. proxi.

z *Sine consensu*] sed cum consensu. sic: vt C. de ser. pig da. l. si vt proponis.

a *Libertati*] secus hic, & in sequenti casu, si esset adultus, vt supra.

satisdatione. Itē à condēnatiōe ex pēsarū. Itē ne teneat pauper liberatus in foro cōscientiæ: & vt excōicat. absoluat. Itē à cōdemnatione. Itē à cōmissa. Itē nō tenet soluere mercedē notario, nec procuratiōnē visitatori. Et hoc p magna parte potest. Spe. l. tit. de ac. §. vlt. ver. sed q̄d si est pauper. Ach. Ca. ultimo de resti. li. 6. & ic. pau. 6. q. 3. alias aliude colligi. Et qui dicat aliqs esse pauper & qua ratione liberatus, vide no. Acc. post g. o. in c. quo iure. 8. dist. bi dicit. q pauper est, q parum hēt: ideo q nihil. Et notatur i apost. ad Phil. Fr. i. c. statutū. §. item sup. post eu. in fi. i ver. pauper. de resti. li. 6.

9 † P. F. pp nouos creditores.

10 † P. F. nunc.

11 † P. F. ex illa.

12 † P. Fl. iuris epitomarum.

13 † P. Fl. liberq.

1† In nōnullis exēplaribus deē nec: in alijs ē: vt ne fi, &c.

2† P. F. liberā eā fieri Iul. respōdit.

3† P. Fl. fuerunt.

4† P. Fl. sciret.

5† Clemēs li. 9. ad le. Iul. & Papiā. P. F.

6† P. F. q̄stōne vi. 50. di. vel ut.

7† Du. libertate, & P. P.

8† Prior. P. F.

a Tu conclude breuiter casus quib. pdest. Et primo ex excusatā pēna ordinaria. Itē à defectione appellationis necurrant fatalia: & ab illius pſecutione; Itē à tutela: à muneribus & collectis: ab onere cōdōnis implēdę. Itē à pēnis. Item executor fideiussorē ne teneat pſeq ap pellatiō nē. Item manē secūdo nubentē ne reddat rō nē ut. læ ptiuq̄ à sedo nubat. Item excusat à

ſupra,de manu.vind.l.2.& l.4.§. fi. quæ ſunt contra.

Heres] Caſus. Teſtator legauit ſeruum proprium: hæres eum manumiſit. Non valet libertas: vel aliter: teſtator legauit ſeruum hæredis hæres hũc ſeruũ manumittit. Nihil agitur,quo minus valeat legatũ: & tenebitur hæres ad æſtimationem legati: libertas ũ data tenet. Fr. Acc.

a *Heres ſeruum proprium*] ſ. ipſius teſtatoris, aut etiã hæredis: ſed ſũe dices, nihil egit. ſ. quò minus legatũ teneat. Io. vt det æſtimatio: & libertas valeat: vt ĩ ſ. rijs: vt Inſt. de ie. §. ſi ſeruus in fi. & ſ. de leg. 1. ſi quis iglinos. §. cum ſeruũ. Et in arg. ſ. l. ſi hĩs generaliter. & ſ. de leg. 2. l. ſi hĩs ſẽ. l. è vĩ. §. ſ. ad Treb. l. quidã. §. ſi qs filiũ. Sed ibi ſub condõne erat legatus: hic purè. quod non placet: vt ſ. l. pxi. §. ñ. & ibi ſolues.

* Vid. in hanc leg. Ant. Aug. li. 3. emẽ. c. 7. ad fi. * Intel. huius tex. vi. per Hãnibal. in l. nemo pũ. n. 265. de leg. 1. * Vt. Ant. Aug. li. 3. c. 7.

b *Rationem*] vt arg. ſ. de verb. oblig. l. ſi ſeruũ §. de illo. Sed arg. cõtra. ſup. de condit. indeb. l. in ſumma. §. ſi ſeruum. Sed dic vt ibi. Acc.

Generaliter] CAVSVS. Debitor ſeruũ gñaliter obligatum manumittere põt, dum tamẽ ſit ſoluendo creditoribus ſuis: aliàs non.

Sub conditione] Seruum legatũ ſub conditione hæres manumittere nõ põt: licèt interim pẽdente cõdõne ſit ſuus: & ideo dicitur rõ in ifa. Acc.

1† P. F. & non.

c *Debitoris eſt*] idem de ſpeciali: vt C. de pign. act. l. pignus. d *Conſequi poteſt*, in hoc differũt, vt hic, & ſup. eo. l. pignori. & C. de ſer. pign. da. l. ab eo. Acc.

e *Tranſire*] vt & ſ. de rei vẽ. l. nõ iõ. Sed arg. ſ. C. cõia de leg. l. ñ. §. ſed quia.

f *Conſequi poſſet*] vt & ſup. eo. l. cum is. & l. ſi optio.

g *Iure ea*] quia exiſtente condõne non poſſet vendicare liberum factum: & eſt hæc ratio, quod poteſt alienari pendente condõne iure iſto: vt ſ. de leg. 1. l. ſeruo legato. §. ſ. & d. l. cõia de leg. ſed non manumitti: vt hic dĩ. l. dẽ. & ſi hĩs pendente condõne faciat locũ religioſum: nam non põt: vt ſ. de relig. l. ſi locus. Sed vĩ. quod poſſit interim manumitti. vt inf. de act. & obl. l. is qui. & ſup. ad Treb. l. quidã §. ſi quis filium. Sed plenè ſolue ſup. de manu. l. ſeruum.

Si quis] Caſus. Titius emit ſeruũ hoc pacto, vt eum manumittat: eo non manumittente, ſeruus dẽt eſſe liber ex conſtõne D. Marci. nec Titius dĩ patronus huius liberti. & ideo Titius hunc libertum, vt ingratum accuſare non põt.

Sa filius] Filius ex voluntate patris manumiſit ſeruũ paternum: ipſe pater dicitur patronus. & ipſe eum poterit accuſare, vt ingratum. Si aũt hic filius manumiſit ſeruum ſuum caſtrẽſis peculij: hoc caſu ipſe filius dicitur pronus, & non pater, & ipſe filius poterit accuſare hunc libertũ, vt ingratum. Vltimò dicit, Quandiù durat ius patronatus: accuſare libertum vt ingratum poteſt.

Plures] Plures ſunt pfoni vnius liberti: libertus exiſtit ingratus contra vnũ de patronis. Ille poterit eũ accuſare, vt ingratũ: & ſi plures offendit, omnium offenſorum conſenſus requiritur ad eũ reuocandum in ſeruitutem.

Si pater] Pater libertum ſuum vni ex filijs aſſignauit. Ille ſolus filius dicitur patronus. Fr. Acc.

h *Ex conſtitutione*] vt Co. ſi mancip. ita fuerit aliena. l. 2.

i *Eum*] libertum.

k *Heres*] reuocandi in ſeruitutẽ: ſed quò ad alia eſt pfonus. vt quo ad ſucceſſionẽ. vt ſ. d ſuis. & legit. hęr. l. 3. §. is plane. Itẽ. vt ſi vocet in ius ſine venia: vt ſ. de in ius voc. l. ſed ſi hac leg. in pri. Itẽ in legitima tutela: vt ſ. de leg. iur. l. 3. §. 1. q ſũt. arg. ſ. Et his modis intellige, qđ eſt ſupra, de iure patro. l. ſeruum. §. fi.

l *Ac ſi manumiſiſſem*] & ſic accuſo, vt ſup. de manum. l. ſi conſentiente. Acc.

m *Poterit accuſare*] nã ipſe eſt patron⁹: vt & ſ. de iure patr. l. ſeruũ à filio. in pri. & de ſuis, & leg. l. 3. §. mortes.

n *Perſeuerat*] perditur autẽ ius patronatus multis modis. vt no. C. de bo. liber. l. fi. in fi. Acc.

o *Commiſerit*] ſ. ingratitudinem.

p *Eum*] libertum.

q *Conſenſum*] Imò vĩ. q nõ exigatur aliorum cõſenſus: cũ quilibet in ſolidum ſit pfonus: vt ſup. de rit. nuptiarũ. l. filio. & l. illud. & de aſſigna. l. l. ſi ex duob. quæ ſunt cõtra. Sed dic omniũ. ſ. offenſorũ ſm P. Sed qđ ſi aliquis de inoffenſis non vult conſentire? Item an reuocatur in ſeruitutem ẽt aliorum, quos non offendit propter vnũ offenſum? Item aſſume hic arg. in cauſis feudorum.

r *Eum*] libertum.

s *Poſſe*] poſſunt. n. eſſe non eiuſdem gradus patronus. & alterius patroni filius, vt ſup. de legi. tut. l. 3. Verum hoc ius reuocandi in ſeruitutem vltra filium non procedit. vt. & ſ. de verb. ſign. l. ſciendum. licet tutela ſic. vt d. l. 3. de legitimis tutoribus. Acc.

t *Solum etenim*] vt no. ſup. de ritu nupt. l. filio. §. fi. & Inſtit. de aſſigna. li. 4. fi.

Quæſitum] Caſus. Manumiſi ancillam. & feci eam iurare ne nubat, donec filios impuberes habebit. Dĩ. q̃ per hoc iura patronatus non amittit: cum perpetuam viduitatem huic fęminæ non impoſui. Fr. Acc.

u *Non perpetuam*] ſecus ſi perpetuam: vt ſu. de in ius voc. l. adoptiuum. §. ſed ſi ad. Sed idem videtur, & ſi ad tempus, vt ſup. de ſuis, & legit. l. inteſtato. §. ſi quis. quæ eſt contra.

Sol.

Paulus lib. 3. Sententiarum.

LEX XXVIII.

HAeres ſeruũ propriũ,[a] quem teſtator legauerat, manumittẽdo nihil agit: quia ſcientiæ vel ignorantiæ eius nullam placuit admitti rationem.[b]

Caius lib. 1. de manum.

LEX XXIX.

GEneraliter,* pignori datus ſeruus ſine dubio pleno iure *debitoris eſt:[c] & nullam libertatem ab eo conſequi poteſt,[d] ſi lex Aelia Sẽtia non impediat libertatem, id eſt ſi ſoluendo ſit, nec ob id creditores videantur fraudari.

Sub conditione * ſeruus legatus, pendente conditione pleno iure [e] hæredis eſt, ſed nullam libertatem ab eo conſequi poteſt,[f] ne legatario iniuria[g] fieret.

Vlpian. lib. 4. ad leg. Aeliam Sentiam.

LEX XXX.

SI quis hac lege ſeruũ emerit, vt manumittat: deinde[1]† non manumittente eo, ſeruum ad libertatem peruenerit ex Diui Marci conſtitutione,[h] an poſſit, vt ingratum eum[i] accuſare, videamus. Et dici poteſt, cum non ſit manumiſſor, hoc ius[k] eũ non habere.

Si filius meus ex volũtate mea manumiſerit, an vt ingratum eũ accuſandi ius habeam, dubitari poterit: idcirco, quia non manumiſi. Sed pro eo habendus ſum, ac ſi manumiſiſſem.[l]

Sed ſi caſtrenſem ſeruum filius meus manumittat, procul dubio hoc ius non habebo, quia non ipſe manumiſi. Ipſe planè filius poterit accuſare.[m] Tandiu autem accuſare quis poterit, quandiu perſeuerat[n] patronus.

Quoties autem patroni libertum velint accuſare, vtrũ omnium conſentius neceſſarius ſit, an verò, & vnus poſſit videamus. Et eſt verius, ſi ſaltem in vnum hoc commiſerit,[o] vt ingratum eum[p] accuſari: ſed omnium conſenſum[q] neceſſarium eſſe,[2]† vt in ſeruitutẽ redigatur, ſi ſint eiuſdem gradus.

Si pater libertum vni ex filijs aſſignauerit, ſolum eum[r] accuſare poſſe[s] Iulianus ſcripſit, ſolum etenim[t] patronũ eum 3† eſſe.

Terentius lib 1. ad leg. 4†

LEX XXXI.

QVæſitum eſt,* ſi libertam patronus iureiurãdo adegiſſet, ne ea liberos impuberes habens nuberet, quid iuris eſſet? Iulianus dicit, non videri contra legem Aeliam Sentiam feciſſe eum, qui non perpetuam[u] viduitatem libertæ iniunxiſſet.

2† Hæc verba, vt ĩ ſeruitutẽ redigat, deſũt Dua. et P. F.

3† P. F. & eſt eum.

4† Clemẽs lib. 5. ad l. Iul. & Pa. P. F. * Ad intel. huius leg. vi. Ign. in l. neceſſarios. §. nõ ali. nu. 29. cum ſeq. ad Syl.

Dicitur, quòd Pamphilus peculium totum tale, quale habet, dando hæredi meo, erit liber.

¶ *Pamphilo*] Pamphilum libertum meum hæredem instituerat ex parte, & alium ex alia. Tandem seruum Stichũ prælegauit Pamphilo, & rogauit eum, vt eum manumittat, si præstiterit ei omni mense lx. denarios vsque ad quinquennium. Hic Pamphilus decessit, & instituit sibi hĩdes filiũ suum, & vxorem suam: & eos grauauit, vt manumittant seruũ Stichum, si præstet eis omni mẽse quod eis præstare debebat, vsque ad finem quinquennij. Dĩ, si non præstat nõ erit liber.

¶ *Seruus*, Reliqui libertatem Stichо, si reddiderit omnẽ rationem actus sui, & reliqua: & tunc cũ liber erit, volo ei dari xx & peculium suũ. Testator aliquas rationes serui approbauit, se eis subscribendo: aliquas approbauit in testamento. Dicitur, quòd sit liber. Reliqua plana sunt vsque ad ¶ Titius.

¶ *Titius*] Stichium legauit Titio, & Cornelium Seio hac condi. si reddiderint rationes hæred. meis: postea dixi in testamento, Seruos, quos legaui, & quos manumitti, volo intra quartum mensem post mortẽ meam reddere rationes, & postea dari legatarijs. Postea in testamento eodem reliquit libertatem duobus meis seruis cassaldionibus, si reddiderint rationẽ hæredib. meis. Cum vellent hi serui tam legati, quam liberi esse tussi, reddere rationem, hæredes mei noluerunt audire: & sic lapsi sunt quatuor menses. Quæritur, an sint liberi, & an debeantur legatarijs. Et respondet quòd legata, & libertates non aliter valent nisi reddiderint rationes: vel per hæredes steterit, quo minus redderentur. Tandem dicit, nunquid hæc conditio Si reddiderint rationes intra quatuor menses: videtur apposita tam legatis seruis, quàm liberis esse iussis: vt si per eos stetit intra quatuor menses, quo minus reddant rationem, nõ teneat legatũ, nec libertas: an tũ legatis, vt sit liberi esse iussis, si reddant tõnẽ etiam post quatuor mẽses, sint liberi? Et dicit tantum legatis seruis videtur apposita conditio.

¶ *Aliquantulum*] Reliqui in testamento libertatem seruis meis cassaldionibus hoc modo. Si Dama seruus meus reddiderit hæredi meo rationem actus sui, quem gessit cũ Pamphilo, & pars fecerit intra sex menses post mortem meam: tunc ipse cum Pamphilo sit liber. Dicitur, quòd per hæc verba debet oia nomina, quæ fecerat, exigere, & reddere pecuniam hæredi meo. Et si hoc facere cessat intra sex menses, non fit liber, nec etiam Pamphilus. Franc.

a *Fideicommissaria*] secus in directa: quia tunc tenetur actione in factum: arg. ĩ. de manu. testa. l. Titia. §. 1. Et nõ erit ad futurũ tempus post mortem referri dictum testatoris: vt ĩ. de fideicõ. liber. l. Thais 1. libertatẽ. & §. ab hæredib. Et est arg. contra ĩ. de serui. vrb. prædio. l. si seruitus. Sed arg. contra ĩ. de contrah. emp. l. in lege.

b *Non competeret*] in cõtra: vt ĩ eod. l. ii decẽ. Sed ibi certam quantitatem dari iubet: quæ cum sit de peculio dãda, debet amè deduci, qã domino debetur: hic totum peculiũ, quale quale est, dari debe: & sic non est eadem ratio totius ad partem: vel generis ad speciem: vel certi ad incertum.

c *Conuentus*] quæ mihi præstabat.

d *Non deberi*] facit sup. eo. l. si peculium. §. hæredi.

e *Subscripserit*] & sic apparet eius approbatio Accur.

f *Ex fide*] quod est in ea parte, qua dominus approbando subscripsit in rationibus vel testamento.

g *Exegerit*] cum exigere debuerit.

h *Responsum est*] ex superioribus duobus responsis habes huiusmodi solutionem: q̃ steneatur, cum diligentiam non habuit. vt ĩ. eo. l. Labeo.

i *Adiectione*] scilicet.

k *Proprio cape*] id. est proprio capitulo testamenti post prædicta.

a *Reddi*

1† P.Flo. relinquetur.

2† P.Flo. exactis.

3† P.Flo. decst, & vasis.

* De hac dictione, reliqua tus vide Alex. ab Ale. Gen. die. lib. eo, c. 70.

4† P. Flo. dederat.

5† P. Flo. deest suo.

6† P. Flo. deest nũmos.

7† P.F. de est, meus.

8† P.F. de est, liber.

tum est, cum ampla pecunia exacta post mortem testatoris, sibi commissa relinqueretur, 1† & quasdam summas à colonis exactas, 2† rationib. non intulerit, hĩditatẽq; spoliauerit apertis clam horreis, sublatisq; supellectili, & veste, & vasis, 3† & apothecis exhaustis: an non prius ei fideicommissaria a libertas debeatur, quã ea, quæ mala ratione * reliquatus est, & quæ furatus est, reposuerit? Rñdi, non prius ei fideicom. libertatem præstandam, quàm & reliqua, & omnia, quæ per eum abessent, restituisset.

¶ Pamphilus liber esto, peculio suo hæredibus verè dato. Quæsitũ est, cũ dño plus debeat, quã in peculio habeat, & oẽs res, quas in peculio habebat, bona fide hæredib. dederit, 4† an ei libertas ex testõ competat? Rñdi, nihil proponi, cur non competeret. b

¶ Pamphilo liberto suo, 5† quem hæredem ex parte instituerat, Stichũ seruum prælegauerat, & ei libertatem his verbis dederat. Ita vt si tibi ex die mortis meæ per annos cõtinuos quinq; mẽstruos numos 6† sexaginta dederit, tunc eum manumittas. Pamphilus ante quinquennium moriens hæredibus institutis filio, & vxore, de eodem Sticho ita cauit: Stichus seruus meus, 7† qui mihi testamento patroni mei certa conditione liber 8† relictus est, iubeo det, præstet filio, & vxori meæ sine vlla cõtrouersia: c & eum peracto tpe manumittant. Quæsitum est, si Stichus sexagenos nummos mẽstruos non præstiterit, an impleto quinquennio fideicommissaria libertas ei debeatur? Respondi, nisi præstitisset, fideicommissariam libertatem non deberi. d

¶ Seruus testamento ita manumissus est, Stichus seruus meus actor, si rationem oẽm actus sui hĩdi meo reddiderit, eoque nomine satisfecerit, liber esto: eique, cũ liber erit, dari volo viginti, & peculium suum. Quæsitum est, an si rationes, quas egit per multos annos, sine subscriptione testatoris hæredi reddere paratus sit, liber ex testamẽto fiat: cum propter grauem valetudinem testator non potuerit rationibus subscribere, testamento tamen subscripserit? e Respondi, si ex fide f ratio redderetur, reliquaque inferrentur, 9† liberum fore. Item quæro, an ea, quæ exacta sunt per adiutores eius, neque calendario illata sunt, aut fraudulenter acta, huic adscribi possint, cum esset his præpositus? Respondi, si quid 10† esset, quod culpæ eius deberet imputari, spectare ad rationis reddendæ necessitatem. Item quæro, an 11† eo quoque nomine ratio haberi debeat, quàm 12† neque à conductoribus prædiorum, neque à villicis pensiones exegerit: g & insuper etiam quòd mutuum 13† eis dederit? Respondi, vt supra responsum est. h Item quæro, an & eo nomine teneatur, quòd omnem rem suam, id est, peculium suum exportauerit, antequam rationes redderet? Respondi, nihil eam rem impedire conditionem, si modò ratio redderetur.

¶ Titius * testamento seruos actores 14† singulos diuersis personis legauit cum adiectione, i Si rationes reddiderint hæredi. Deinde proprio capite k ita scripsit, Omnes actores, quos legaui, vel manumisi, 15† intra quartum mortis meæ mensem rationes reddere volo: & dominis, quibus à me legati

9† P.F. inferantur.

10† P.Fl. ĩ id.

11† Al. ea eorũ quoque. P.F.

12† P.Fl. quod.

13† P.Fl. promissum.

* Ad inte. huius §. vi. Io. Hinib. in l. ĩ insulam. n. 176. de ver. obl.

14† P.Fl. actoris.

15† P.Fl. manumisso.

a *Reddi*]sc rolo postea. Acc.
b *Deinde*]i. pro sequenti capitulo.
c *Quo minus reddantur*]intra quatuor menses.
d *Desinant*] & sic serui remaneant. & dicit in tertio casu, sed statim respondebit de utroque. Acc.
e *Videatur*] s. in modum conditionis, vt si intra quatuor mens. post mortẽ meã rõnes reddiderint: quo casu si stet per hẽ redem, etiam postea audientur. vt ſ. eod. l. 3. §. si quis hæredi. & l. si hæreditas. aliàs non. sed desinunt esse statuliberi. vt ſ. eo. l. si, triennio. & sup. de fideico liber. l. Thais. §. intra. Acc.
f *Libero tempore*] s. quandocunque reddatur ratio, perueniant ad libertatem.
g *Cunctationem*]idest procrastinationem. Accur.
h *Eorum*] statuliberorum, vel dic hæredum. qui plerumque sunt in mora recipiẽdi, vt sup. eo. l. seruus si hæredi. §. Imperator. Accur.
i *Melius autem est*] in dubio. vt. s. certã postea audiantur Acc.
k *Argentarius coactor*]i. collector nominum: nec. n. relinquit nisi vni.
l *Pariaqu*]idest cõputauerit, & soluerit sic, quod hinc inde nihil debeatur: sic ponitur sup. de condi. indeb. l. fin. §. penultimo.
m *Liber esto*] aliàs cum Pamphilo sicio, vt conueniant secundum ea vt supra de condit. & demonst. l. Iulius Proculus
n *Perinde*] hic est plus aliàs, exceptis perditis, & aliàs non est. Acc.
o *Seruierit*] s. triennio. & sic est sup eo. l. seruus qui testamento. §. fin.
p *Liberabitur*]vt & sup. eo l. Stichus si hæredi. vbi dixi.
q *Ea lege*] idest, secundum legem: ad quod est sup. de condi. & demo. ſ. l. hæc conditio filiæ &c. & C. de infamib. decreto. Accur.
r *Competit*] statuto tempore veniente. Accurſius.
s *Libertas competit*] non ergo potest mutare. & sic est contra supra de ser. expos. l. 3. & C. si manc. ita fuc. alie. vt ma. l. 1. & l. fin. in fi. & inf. eod. leum Sol. hic mutauit. & postea sine hærede decessit uterque, quod non fuit in contrariis, vel mutauit hic post tam præstitam libertatem. Alij dicunt q non debeat manumittere post Pitentiam. si tamen manumisit, tenet. vt hic. vel solue. vt ibi. & facit supra de ser. expor. l. quæsitum.
t *Competit libertas*] vt C. de La. lib. 10. ſ. sed scimus. Sed contra. inf. pro derel. l. fin. & de stipu. ser. l. quod suus, quibus dicitur conc. it occupanti. Sol. hic loquens, ibi non. &

1† P.F. rerum iudicatarum.
2† P.F. libertatũque.
3† P.F. cũ stationi.
4† P.F. ex ceptis gradibus, vt hoc &c.
5† P. Flo. manitestum.
6† Pithanon a Paulo epitomatorũ. P. Flo.
7† P.F. de est. meo.
8† Pithanõ lib. 3. P.F.
9† P.F. ea ex lege. *Græci interpretes ad l. Iuliã Miscel. rerum. *Lib. 48. Basil. titu. 6.
10† P.Fl. lib. 5.
11† P.Fl. habuit.

sunt, reddi. [a] infra deinde [b] alios actores liberos esse iussit, æquè cum hac adiectione. Si rationes hæredi reddiderint. Quæro, cum per hæredẽ fiat, quo minus reddantur, [c] vtrum statuliberi esse desinant? [d] an nihilominus quinq; possint reddita ratione, & reliquis illatis, libertatem ex testamento consequi? Respondi, legata quidem & libertates non aliàs competere, quàm si rationes redditæ essent, aut per hæredem staret, quo minus redderentur. Verum iudicatur [1†] æstimandum, vtrum tempus conditioni legatorũ, libertatumque [2†] additum videatur, [e] an libero tempore [f] reddere volentibus reliquas hæredibus, quatuor menses appositi sint, solicito testatore [3†] cunctationem, [g] & moram eorũ [h] proscribente. Melius autem est, [i] præsumptionem pro statuliberis esse.

¶ Argentarius coactor, [k] cum pene totam fortunã in nominibus * hæret seruus actoribus ita libertatem dedit, Quisquis mihi hæres erit, si Dama seruus meus actus fuisset, qui agitur eius nomine, & Pamphili cõserui sui, hæredi meo rationes reddiderit, pariaq; [l] fecerit à die mortis meæ intra mensem textum, liber esto. [m] Quæsitum est, an hæc verba, Pariaq; fecerit, ad omnia nomina pertineant, [4†] perinde [n] vt hoc significent, si omnem pecuniam ab omnibus exegerit, & hæredi soluerit, vel eo nomine satisfecerit, & si in exactione nominum cessauerit intra sex menses, libertas illi non competat? Respondi, manifestum [5†] esse conditionem verbis testamenti supra scriptis propositam: igitur ita demum liberum fore, si aut ei pareat, aut per hæredem stet quominus pareat.

Labeo lib. 1. 6†

LEX XLI.

SI quem seruum tuum ad certum tempus statuliberum relinquere vis, nihil interest vtro modo caueas: Si seruierit, [o] an, Si triennio operas dederit, liber esto.

¶ Paulus respondit, si quis liber esse iussus fuerit, si decẽ hæredi meo [7†] promisisset, quamuis ea promissio nullã rem habitura est: tamen promittendo liberabitur. [p]

Idem lib. 4. [8†]

LEX XLII.

SI quis eundem hominem vxori suæ legauerit, & cũ ea nupsisset, liberũ esse iusserit, & [9†] ea lege [q] nupserit, liber fieiis homo.

Qui sine manumissione ad libertatem perueniunt. *

TITVLVS VIII.

Si seruus venditus est hoc pacto, vt intra annum fiat liber, & venditor, & emptor decesserint, seruus iste intra annum liber erit. h. t.

Paulus lib. 4. 10† ad Plau.

LEX I.

SI seruus venditus est, vt intra certum tempus manumitteretur, etiam si sine hærede decessissent, & venditor, & emptor, seruo libertas competit, [r] & hoc Diuus Marcus [s] rescripsit. Sed & si mutauerit voluntatem venditor, nihilominus libertas competit. [t]

*Modestinus lib. 6. *[10†]*

LEX II.

SEruo, quem pro derelicto dominus ob grauem infirmitatem habuerit, [11†] ex edicto D. Claudij cõpetit libertas. [u]

QVI SINE MANUMISSIONE AD LIBERTATEM. &c.

¶ *Sine manumissione liberi. i. libertini fiunt, qui ipso iure liberi fiũt ex S. C. de consultatione aliqua quorum exempla suppeditat hic t. t. Cuiac.*

SI *seruus*] CASVS. Vendidi tibi seruum hoc pacto, vt intra certum tempus putà intra annum manumittas: decessisti sine hærede ame quam manumittas. & ego decessi. Dicitur, quòd seruus fit liber lapsu anni. Idem & si ego venditor adhuc viuo, & pœniteo: nam adhuc fit liber. Fran. &c.

t *Competit libertas*] vt C. de La. lib. 10. ſ. sed scimus. Sed contra. inf. pro derel. l. fin. & de stipu. ser. l. quod suus, quibus dicitur conc. it occupanti. Sol. hic loquens, ibi non. &

SEruus] CASVS. Dominus seruum suum ægrotãtem deiecit extra domũ. seruus fit liber. Fran.

u *Competit libertas*] vt C. de La. lib. 10. ſ. sed scimus. Sed contra. inf. pro derel. l. fin. & de stipu. ser. l. quod suus, quibus dicitur conc. it occupanti. Sol. hic loquens, ibi non. &

* Ad Attidiũ Victorinũ. 2. C. si manu. ita fuc. alie.

* Reg P. Flo.

facit in Authen. de nup. §. multo potius, & C. de epis. aud. l. nemini.

Eum qui] CASVS. Vendidi tibi Stichũ hoc pacto, vt eum intra annum manumittas, venit annus, & nõ manumisisti, & ego venditor in eadẽ voluntate perseuero. Dicitur seruus sit liber, ac si eũ manumisisses. Sed si ego venditor decessi, non requiritur voluntas hæredis mei. Fr. Acc.

a *In eadem voluntate* sic sup. de ser. exp. l. 2. Sed cõtra sup. eo. l. 1 Sol. vt ibi.

b *Manumittit*] sc. ab emptore.

Si quis hac lege] CASVS. Emisti seruum hoc pacto, vt ante quam moriaris, eam manumittas. Is mortuo, & non manumisso seruo, efficitur liber ex lege. Fr. Acc.

c *Mortuo eo*] facit sup. titu. 1. l. si quis ita. in princip.

Qui ob necem] CASVS. Seruus, qui actus est liber eo, quod accusauit occisores domini sui, est libertus Orcinus ideſt defuncti Fr. Acc.

d *Orcinus*] ideſt directò manumissus, vt Instit. de sing. re per fideicom. reli. §. libertas, & sic defuncti. Sed contra supra de bo. lib. l. si necem, sed ibi sit nullius hominis. sc. viuentis, sed defuncti, vt hic. & ff. de suis. & legi. l. intestato, §. quod si necem, & facit C. in quib. cau. ser. pro præmi. acci. li. l.

Si quis obligatum] CASVS. Seruum, quem alicui obligauerã generaliter cum alijs meis bonis tibi vẽdidi hoc pacto, vt eũ manumittas. Si tu non manumiseris, ũ efficiẽ liber ex constit. Diui Marci. Licèt hic seruus sit obligatus. Idẽ & si emisti ancillam hoc pacto, ne eã prostituas. Nam si prostitueris, efficitur libera Fr. Acc.

e *Si quis obligatum*] generaliter inter cæteras, aliàs secus, vt C. de ser. pig. da. manu. l. ab eo.

f *Diui Marci*] ad Aut. dium dic, vt & C. si man. ita fue. alie. vt ma. l. 1. & 2. & erit emptoris libertus, vt sup. de in ius voc. l. sed si hac in prin.

g *Tantumdem*] vt ex constitutione Diui Hadria. perueniat ad libertatem, vt C. si ma. ita fue. alie. ne prosti. l. 2. non autem vt sit libertus emptoris, vt d. l. sed si hac §. 1. & C. de Lat. Iul. §. similique modo.

Imperator] CASVS. Vendidi ancillam hoc pacto, ne eam prostituas: alioquin liceat eã mihi abducere. Dedisti mihi aliquam pecuniam, ne eam abducam. Dicitur ergo illa ancilla efficitur libera, perinde, ac si eam aduxissem, & prostituissem. Franc Accur.

h *Constituit*] sc. vt libera esset, quod est inf. Acc.

i *Abducere*] sc. manus injicere, quod fc pepigerat. Acc.

k *An patiaris*] quo casu constat esse liberã. Azo. vt sup. de in ius voc. l. sed si hac §. 1. & C. si man. ita fue. alie. ne prosti. l. 1.

Ancipia] CASVS. Mater donauit filiæ mancipia hoc pacto, vt filia curaret, quod hæc mancipia fiat libera post mortẽ eius filiæ: hæc filia decessit, nec manumisit hæc mancipia. Dicit q si mater donans adhuc viuit, illa mancipia etiam libera, si mater in eadem voluntate perseuerat. Si aũt mater sit mortua: tunc omnimodo mancipia erunt libera. Fr. Acc.

l *Suam*] sc. filiæ.

m *Exsecutus*] nam verba locum habent in venditis tantum, vt C. si man. ita fue. alie. vt ma. l. 1. Sed videtur contra infra de ver. obl. l. qui Romæ. §. Flauius, ibi. item quæro &c. vbi non cõ ingit libertas. Sol. vt ibi. & eodem modo solue. vt inf. de ser. expor. l. seruus ea, quæ est contra, §. quòd si. n *Consentiente*] ideſt in eadem voluntate durante. An autem possit mutare, dixi plenè sup. eo. l. 2.

o *Omnimodo*] ideſt non exquisita, voluntate hæredum, vt sup. eo. l. 3. in fin. Vel dic. non habita differentia. an mater voluntatem mutauerit. argu. sup eo. l. 1. in fi.

Latinus] CASVS. Vendidi tibi ancillam hoc pacto, vt eam manumittas: nec dixi, intra quod tempus. Quæritur. q quantum tempus expectetur emptor, vt si manumittat, benè sit, si non manumittat, efficiatur libera. Et certè distinguitur. nam aut est dictum, cum primum potueris, eã manumittes, & tunc modicum tempus expectatur. Si autem est dictum quando voles: hoc casu inspicitur mors emptoris. vt si emptor viuens non manumiserit, tunc post mortem emptoris ancilla sit libera. Si autem non apparet quid sit actum: hoc casu si ancilla & emptor sunt præsentes, expectabitur mensium tempus duorum: si autem seruus est absens: tunc tempus quatuor mensium: intra quos si emptor non manumiserit ancilla efficietur libera. Fr. Acc.

p *Ex constitutione*] Diui Marci. Acc.

q *Morietur emptor*] sic sup. loca. l. locatio. Sed arg. contra inf. de verb. obl. l. certum. §. si.

r *Priorem*

Transacto tempore, post qũ seruus venditus est hac lege, vt manumittatur, seruus efficitur liber h. d. ll. seq. non sumuntur, quia breues.

Callistratus. lib. 2.*

LEX III.

EVm, qui ita venit, vt intra certum tempus manumitteretur, cum dies præstandæ libertatis aduenerit† viuente venditore, & perseuerante in eadem voluntate, [2] perinde haberi, ac si ab eo, à quo debuit manumitti, [b] manumissus esset: mortuo autem venditore, non esse hæredum eius voluntatem explorandam, D. Marcus cum filio suo rescripsit.

Vlpianus lib. 2.†

LEX IV.

SI quis [3]† hac lege emptus sit, vt à viuo emptore manumittatur, statim mortuo eo [c] competit libertas.

Martian. lib. 5. Respon. 4†

LEX V.

QVi ob necem dñi detectam præmium * libertatis consequitur, Orcinus [d] * fit libertus.

Idem lib. sing. ad For. hypot.

LEX VI.

SI quis obligatum [e] seruum hac lege emerit, vt manumittat: competit libertas ex constitutione D. Marci: [f] licèt bona omnia quis obligauerit, quæ habet, habiturus ve esset. Tantumdem [g] dicendum est, & si hac lege emerit, ne prostituatur, & prostituerit.

Paul. sin. de Libertatib. dan.

LEX VII.

IMperator noster cum patre suo constituit[h] in eo, qui cum posset §† abducere i prostitutam ancillam, pecunia accepta manus iniectionem vẽdiderit, [6]† vt libera esset. Nihil. n. interest, ipse abducas, & prostituas, [k] an patiaris prostitutam esse pretio accepto, cum possis eximere.

Quæ dicta sunt in vẽditione serui, vt liber fiat, habent etiam locũ in donatione. h. d.

Papinian. li. 9. Respon.

LEX VIII.

MAncipia [7]† mater filiæ donauit, [8]† vt filia curaret ea post mortem suã [l] esse libera. Cum donationis legi non esset obtemperatũ, ex sententia [m] cõstitutionis D. Marci, libertatem 9† eis obtingere matre consentiente, [n] respondi. Quòd si ante filiam mater vita decesserit, 10† omnimodo. [o]

Lex præsens ponit casum.

Paulus lib. 5. Quæstio.

LEX IX.

LAtinus Largus vendidit ancillam, ita, vt manumitteretur, non addito tempore. Quæro, quando ex constitutione [p] incipiat ei libertas cõpetere cessãte emptore in manumittendo? Respondi, inspiciendum est quid actum sit: vtrum cum primum potuisset, vt manumitteret: an vt in potestate esset emptoris, quando vellet manumittere. Priore casu facilè tẽpus comprehendi poterit: posteriore verò [q] moriente emptore

---

2† Al. 3. ad Sabin. P. F.

3† P. F. ei qui.

4† P. F. regularum.

* Cõtra. q pignauiã nõ detegit, neque vltiscitur puniẽdus est. Plat. dialo. 9. de leg.

* Quidã, inter quos Turneb. Gra. legẽdũ putãt, Orcinus.

5† P. Flo. possit.

6† P. Flo. vendiderit.

7† Mancipium.

8† P. F. donauerat.

9† P. F. libertates obtingere

10† P. Flo. cessit.

a *Priorem*] i. primam: vt ff. de præscr. ver. l. naturalis. §. ar cũ do. quæ statim recipit interpretationem. Io. dicit primã i. melioremquæ illa sit dicit.

QVI, ET A QVIBVS MANVMISSI LIBERI non fiant: & ad legem Aeliam Sentiam.

¶ *Hic titulus quandam contrarietatem respicit ad superiorem: & ideo hic ponitur.*

Hic tit. quomodo præced. aduersetur, & de eius processu hic per Cuiac. abunde.

b *Celsus*] aliàs incipit vtilitatis: & aliàs Celsus.

c *Surdum*] quidam habent, motus scilicet Celsus: & sic de surdo tantum dicit. Alij habent mutum surdum &c. Et sic est cõtra C. qui testa. face. post. l. diuersis. 1. resp. Sol. hic separatum erat vitium, ibi non: vel hic à Principe impetrauit: vt supra. de testa. l. si mutus & facit ff. de testa. milit. l. 2.

* Vide de hac l. Aelia Sentia Ang. Polit. in ff. cod. c. 84. & Alii. dispun. 2. cap. 21.

Seruus, CASVS. Iudex relegauit seruum propter delictum ipsius seruitdominus istum seruum manumittit. Non tenet libertas. Fr. Acc. d *Libertas*] post sententiam seruum relegatum per sententiã iudicis dominus manumisit: non tenet libertas. imò est ei pœna augenda: vt inf. de pœn. l. capitalium. §. in exulibus & facit ff. de pœn. l. fratres. sed hæc pœna non videtur seruo conuenire: vt inf. de accus. l. hos accusare. 6. omnibus. quæ est contra. Solu. de facto hic iudex fecit. Vel dic, tenet quo ad corporis cruciatum: non quo ad ciuitatem, cum non sit ciuis. Vel solue vt ibi. Item videtur liber eo ipso, quòd Romæ fiat: vt sup. de sta. homi. l. in vrbe. quæ est contra. Solu. vt ibi.

1 † V. Flo. gratia motus.

2 † Al. lib. 2. de leg. ad edic. vrb.

TITVLVS IX.

Vlpianus libro 2. ad Sabin.

LEX I.

Celsus b lib. xij Dige. stor. vtilitatis gratia 1 † mutum surdum c ita natum manumittere posse ait.

Idem lib. 3. ad Sabin.

LEX II.

Seruo competere non potest libertas, d si relegatus moratus sit in vrbe.

Electio data in testamento legatarijs, impedit libertatem dari seruis. h. d.

Caius lib. 5. de leg. 2 †

LEX III.

Si optio hominis data sit, vel indistinctè e homo legatus sit, non potest hæres quosdam seruos, vel omnes manumittendo, aut euertere, f aut minuere g ius electionis. Nam optione, siue electione serui data, quodammodo singuli sub conditione h legati videntur.

2 † Al. lib. 2. de leg. ad edic. vrb.

Vlpian. libro 3. Disput.

LEX IV.

Seruum i pignori datum manumittere non possumus.

Iulia. lib. 6c. 3 † Digest.

LEX V.

Cvm hæreditas soluendo non est: quamuis hæres locuples k existat, libertas l ex testamento non competit. Si autem is, qui soluendo non est, hoc modo libertatem dederit, Si creditoribus meis solidum solutum fuerit, Stichus liber esto: non potest videri fraudandorum creditorum m gratia 4 † liberum esse iussisse. ¶ Si Titius nihil in bonis amplius, quàm Stichum, & Pamphilum habeat, eosque stipulanti Maeuio ita promiserit, n Stichum, aut Pamphilum dare spondes? deinde cũ alium o creditorem non haberet, Stichum manumiserit, libertas per legem Aeliam Sentiam rescinditur. P Quamuis enim fuit in potestate Titij, vt Pamphilum daret: tamen quãdiu eum non dederit, quia interim mori 5 † potuit, q non sine fraude stipulatoris r Stichum manumisit. Quod si solũ Pamphilum dare promisisset, non dubitarem, quin Stichus ad libertatem perueniret: quãuis similiter Pamphilus mori possit. Multùm enim interest, an 6 † contineatur ipsa stipulatione? Nam optione, siue electione serui data, quodammodo singuli sub conditione h legati videntur.

Vlpian. libro 3. Disput.

LEX IV.

Seruum i pignori datum manumittere non possumus.

Iulia. lib. 6c. 3 † Digest.

LEX V.

Cvm hæreditas soluendo non est: quamuis hæres locuples k existat, libertas l ex testamento non competit. Si autem is, qui soluendo non est, hoc modo libertatem derit, Si creditoribus meis solidum solutum fuerit, Stichus liber esto: non potest videri fraudandorum creditorum m gratia 4 † liberum esse iussisse. ¶ Si Titius nihil in bonis amplius, quàm Stichum, & Pamphilum habeat, eosque stipulanti Maeuio ita promiserit, n Stichum, aut Pamphilum dare spondes? deinde cũ alium o creditorem non haberet, Stichum manumiserit, libertas per legem Aeliam Sentiam rescinditur. P Quamuis enim fuit in potestate Titij, vt Pamphilum daret: tamen quãdiu eum non dederit, quia interim mori 5 † potuit, q non sine fraude stipulatoris r Stichum manumisit. Quod si solũ Pamphilum dare promisisset, non dubitarem, quin Stichus ad libertatem perueniret: quãuis similiter Pamphilus mori possit. Multùm enim interest, an 6 † contineatur ipsa stipu-

3 † Alias lib. 64.

4 † In P. P. deest, gratia.

5 † P. Flo. possit.

6 † P. Flo. deest, am-

1 Tu vide de hac dicta gl. & Doc. in cle. quo circa. & ibi Car. de cle. & in c. si cõpromissarius eod. tit. lib. 6.

2 Concor. text. in c. 9 ad consultationem. cum hi no. ext. de re iu. & in c. 1. de testi. spol. li. 6.

a *Priorem*] i. primam: vt ff. de præscr. ver. l. naturalis. §. ar cũ do. quæ statim recipit interpretationem. Io. dicit primã i. meliorem quæ illa sit dicit.

QVI, ET A QVIBVS MANVMISSI LIBERI non fiant: & ad legem Aeliam Sentiam.

¶ *Hic titulus quandam contrarietatem respicit ad superiorem: & ideo hic ponitur.*

Hic tit. quomodo præced. aduersetur, & de eius processu hic per Cuiac. abunde.

b *Celsus*] aliàs incipit vtilitatis: & aliàs Celsus.

c *Surdum*] quidam habent, motus scilicet Celsus: & sic de surdo tantum dicit. Alij habent mutum surdum &c. Et sic est cõtra C. qui testa. face. post. l. diuersis. 1. resp. Sol. hic separatum erat vitium, ibi non: vel hic à Principe impetrauit: vt supra. de testa. l. si mutus & facit ff. de testa. milit. l. 2.

* Vide de hac l. Aelia Sentia Ang. Polit. in ff. cod. c. 84. & Alii. dispun. 2. cap. 21.

Seruus, CASVS. Iudex relegauit seruum propter delictum ipsius seruitdominus istum seruum manumittit. Non tenet libertas. Fr. Acc. d *Libertas*] post sententiam seruum relegatum per sententiã iudicis dominus manumisit: non tenet libertas. imò est ei pœna augenda: vt inf. de pœn. l. capitalium. §. in exulibus & facit ff. de pœn. l. fratres. sed hæc pœna non videtur seruo conuenire: vt inf. de accus. l. hos accusare. 6. omnibus. quæ est contra. Solu. de facto hic iudex fecit. Vel dic, tenet quo ad corporis cruciatum: non quo ad ciuitatem, cum non sit ciuis. Vel solue vt ibi. Item videtur liber eo ipso, quòd Romæ fiat: vt sup. de sta. homi. l. in vrbe. quæ est contra. Solu. vt ibi.

1 † V. Flo. gratia motus.

2 † Al. lib. 2. de leg. ad edic. vrb.

TITVLVS IX.

Vlpianus libro 2. ad Sabin.

LEX I.

Celsus b lib. xij Dige. stor. vtilitatis gratia 1 † mutum surdum c ita natum manumittere posse ait.

Idem lib. 3. ad Sabin.

LEX II.

Seruo competere non potest libertas, d si relegatus moratus sit in vrbe.

Electio data in testamento legatarijs, impedit libertatem dari seruis. h. d.

Caius lib. 5. de leg. 2 †

LEX III.

Si optio hominis data sit, vel indistinctè e homo legatus sit, non potest hæres quosdam seruos, vel omnes manumittendo, aut euertere, f aut minuere g ius electionis. Nam optione, siue electione serui data, quodammodo singuli sub conditione h legati videntur.

3 † Alias lib. 64.

4 † In P. P. deest, gratia.

5 † P. Flo. possit.

6 † P. Flo. deest, am-

1 Tu vide de hac dicta gl. & Doc. in cle. quo circa. & ibi Car. de cle. & in c. si cõpromissarius eod. tit. lib. 6.

2 Concor. text. in c. 9 ad consultationem. cum hi no. ext. de re iu. & in c. 1. de testi. spol. li. 6.

b *Priorem*] i. primam: vt ff. de præscr. ver. l. naturalis. §. ar cũ do. quæ statim recipit interpretationem. Io. dicit primã i. meliorem: quæ illa sit dicit.

QVI, ET A QVIBVS MANVMISSI LIBERI non fiant: & ad legem Aeliam Sentiam.

¶ *Hic titulus quandam contrarietatem respicit ad superiorem: & ideo hic ponitur.*

Hic tit. quomodo præced. aduersetur, & de eius processu hic per Cuiac. abunde.

b *Celsus*] aliàs incipit vtilitatis: & aliàs Celsus.

c *Surdum*] quidam habent, motus scilicet Celsus: & sic de surdo tantum dicit. Alij habent mutum surdum &c. Et sic est cõtra C. qui testa. face. post. l. diuersis. 1. resp. Sol. hic separatum erat vitium, ibi non: vel hic à Principe impetrauit: vt supra. de testa. l. si mutus & facit ff. de testa. milit. l. 2.

* Vide de hac l. Aelia Sentia Ang. Polit. in ff. cod. c. 84. & Alii. dispun. 2. cap. 21.

Seruus, CASVS. Iudex relegauit seruum propter delictum ipsius seruitdominus istum seruum manumittit. Non tenet libertas. Fr. Acc. d *Libertas*] post sententiam seruum relegatum per sententiã iudicis dominus manumisit: non tenet libertas. imò est ei pœna augenda: vt inf. de pœn. l. capitalium. §. in exulibus & facit ff. de pœn. l. fratres. sed hæc pœna non videtur seruo conuenire: vt inf. de accus. l. hos accusare. 6. omnibus. quæ est contra. Solu. de facto hic iudex fecit. Vel dic, tenet quo ad corporis cruciatum: non quo ad ciuitatem, cum non sit ciuis. Vel solue vt ibi. Item videtur liber eo ipso, quòd Romæ fiat: vt sup. de sta. homi. l. in vrbe. quæ est contra. Solu. vt ibi.

1 † V. Flo. gratia motus.

2 † Al. lib. 2. de leg. ad edic. vrb.

TITVLVS IX.

Vlpianus libro 2. ad Sabin.

LEX I.

Celsus b lib. xij Dige. stor. vtilitatis gratia 1 † mutum surdum c ita natum manumittere posse ait.

Idem lib. 3. ad Sabin.

LEX II.

Seruo competere non potest libertas, d si relegatus moratus sit in vrbe.

Electio data in testamento legatarijs, impedit libertatem dari seruis. h. d.

Caius lib. 5. de leg. 2 †

LEX III.

Si optio hominis data sit, vel indistinctè e homo legatus sit, non potest hæres quosdam seruos, vel omnes manumittendo, aut euertere, f aut minuere g ius electionis. Nam optione, siue electione serui data, quodammodo singuli sub conditione h legati videntur.

3 † Alias lib. 64.

4 † In P. P. deest, gratia.

5 † P. Flo. possit.

6 † P. Flo. deest, am-

1 Tu vide de hac dicta gl. & Doc. in cle. quo circa. & ibi Car. de cle. & in c. si cõpromissarius eod. tit. lib. 6.

2 Concor. text. in c. 9 ad consultationem. cum hi no. ext. de re iu. & in c. 1. de testi. spol. li. 6.

bet optionem à testante: & eum qui habet à lege: licèt hæc l. partiatur: vt no. ff. de optio. leg. l. 2. in prin. Acc.

i *Seruum*] adempta est nobis licentia manumittẽdi aliàs lege: vt in minore: aliàs nostra voluntate efficiente, vt hic. Azo. & ff. de manu. l. 3. & C. de ser. pig. da. l. 3. & ff. de pœ. l. fratres. in fi.

Cvm hæreditas] CASVS. Debitor plurium existens non soluendo, in fraudem creditorum non potest relinquere libertatẽ seruis suis: licèt quẽdam dimittere hæredẽ sibi faciat. Sed si sic relinquat, Serui mei sint liberi, cũ creditoribus meis erit satisfactũ, benè tenet.

¶ *Si Titius*] Promisisti mihi Stichum, aut Pamphilum: alteruẽ eorum non potes interim manumittere: licèt si soluetis vnũ, alium benè poteris manumittere. Secus si vnum tantum promiseris, puta Pamphilum. Nam Stichum benè poteris manumittere. Sic & obligasses mihi Stichum, & Pamphilum pro quinque. quæ mihi debebas: nam interim nullum eorũ poteris manumittere. Et hæc sunt vera de debitore, qui nihil aliud in bonis habebat: si autem alia bona præter istos seruos habebat: tunc vnum de his poterit manumittere: cum & vno de seruis mortuo, vel manumisso, soluendo sit. Nec aduentitij casus spectandi sunt: nam si spectares, iam qui de seruis suis vnũ incertum promisisset, non posset manumittere aliquem de seruis. Quod est falsum. & hoc dicit hic §. cum l. seq. Acc.

k *Locuples*] ex alijs propriis suis bonis.

l *Libertas*] in fraudem creditorum relicta. & facit C. de testa. manu. l. in fraudem. & ff. eo. l. si mortis in prin & §. 1.

m *Creditorum*] vt ff. de manu. testa. l. si quis locuples. in fi. vbi plenè dixi.

n *Promisserit*] stipulanti Stichum &c.

o *Alium*] quàm istum stipulatorem.

p *Rescinditur*, speciale: quia ambo sunt in obligatione: & qa aliter facile põt mori: alias ff. cum nec priùs nec post manumissionem intercenerit re ipsa status: vt ff. eo. l. in fraudem.

q *Potuit*] no. debere inspici quod est ex præsenti non quod ex futuro: 2 sic ff. quod met. cau. l. metum autem præsentem & ff. quod vi aut clam. l. si alius. §. est autem. & de re iud. l. si quis ab alio & ff. l. proxi. Accur.

r *Stipulatoris*] no. vtrunq; alternatiuorũ esse in obligatione l. sic ff. de fideiuss. l. Græcè. §. si quis Stichum & ff. de min. & si sine in prin. & dixi ff. de consti. pecu. l. illud.

a *Neuter manumittit*] sic inf. de fur. l. eum qui. § Papinianus. Et continua l. seq. cum ista.

b *Vlianus de eo*] s. promissore in superiori l. 6. fi. Acc.

c *Nihil aliud*] præter Stichum & Pamphilum.

d *Solendo est*] sunt hæc duo similia quo ad hoc, vt de bonis exeat: vt ff. de solu. l. si mihi alienum.

e *Aduentitij*] no. sic ff. de re iud. l. si qs ab alio. & ff. de in lit. iu. l. 2. Sed argu. ff. de negot. gest. l. diuortio. §. sed & si facere &c.

f *Neminem manumittet*] quod est falsum. Sed cur secus in legato in genere: vt ff. e. l. si optio? Rñ. quia ibi habet vendicationẽ legatarius, quam hic habet promissor.

2† P.F. potest.

SI *quis*] CASVS. Titius existens debitor multorũ, & soluendo, fecit testm̃. & in eo testõ confirmauit codicillos quos faceret: antequã faceret codicillos, effectus est non soluendo: & in his codicillis reliquit libertatem seruis suis sciens se nõ soluẽdo, & sic in fraudẽ creditorum hæ libertates valeãt, quæritur. Et dicit, ꝙ non. Rõnem dubitationis habes in lit. ta.

*Græc. Interpres hãc l. tribuit Celso in lib. Digest.

¶ *Minor*] Minor viginti ann. cum non haberet iustam causam manumittendi seruum, vendidit eũ mihi hoc pacto, vt eũ manumittã. Dicitur, ꝙ non valet hoc pactũ, cum in fraudem legis Aeliæ Sentiæ sit factum. Fr. Accur.

2† Al. qui enim vno &c.

3† P. F. ad Vrseium Ferocem.

g *Facultatibus*] existentibus.

h *Confirmauit*] testamento: quod nõ erat necesse, cum postea fiant: secus si ante, secundũ hæc iura: vt ff. de iu. codicil. l. si quis cum. §. testamento. & l. ante tabulas.

i *Datur*] sic sup. de testa. manu. l. 1.

4† P.F. de est, Aelia Sentia.

k *Minor*] facit ff. de fer. expor. l. si minor. Sed ꝙ ff. de manu. l. 4. §. sed si minor. Solu. vt ibi. Item facit ff. de ma. vin. l. illud. §. 1. sed ibi sol.

5† P.Flo. interpellarentur.

CVm *is qui*] CASVS. Hæres seruum sub conditione legatum interim manumisit. Dicitur, ꝙ libertas non tenet. Secundo dicit, Miles iure militari fecit testm̃: in eo in fraudem creditorum reliquit libertatem seruis suis: & non erat soluendo, non tenet libertas. Fr. Acc.

l *Debet*] seruum, & ex testamento: si autem ex contractu inter viuos, posset interim manumitti: & ad æstimationem tenetur: vt ff. de verb. obl. l. si seruum. §. sed si sit.

m *Manumittat*] pendente conditione.

n *Fideicommissi causa*] hoc determinat vel verbum debeto vel verbum, manumittat: vt quia ab alio fuit rogatus.

o *Locum non habet*] conditione existente, sñ quosdam. Tu dic simpliciter, non tenere libertatem: vt ff. eod. l. 3. & ff. eo. l. generaliter. §. fi. & ff. de manu. l. seruũ & arg. ff. quẽad. ser amit. l. as cui §. fin.

IN *fraudem cred. sed rum*] CASVS. Qui manumittit in fraudem credi. non tenet manumissio. Et ille dñs manumittere in fraudem, qui vel ge quo manumittit, non sit soluẽdo. licet non haberit animũ fraudãdi creditores: vel qa sperabat plus habere in bonis, quã habeat. Ité debitor ciuitatis in fraudem eius manumittere non potest. Idem de debitore fisci. Et hoc est verũ, si non sit soluendo: alias autem debitor fisci bene potest manumittere. Et hoc dicit hæc l. cum seq. Fr. Accur.

*Caius li. 1. Respõ. Al rerum cottid. siue aureorum. P.F.

f *Soluendo esse*] vt Inst. qui ma. nõ licet, §. in fraudem. Exigitur etiam quandoq; fraus: vt no. C. qui ma. non possi. l. 1. & facit ff. l. proxi. Sed arg. cõtra. C. de testam. vẽd. l. quisquis.

ADDI-

n *Fideicommissi causa*] hoc determinat vel verbum debeto vel verbum, manumittat: vt quia ab alio fuit rogatus.

o *Locum non habet*] conditione existente, sñ quosdam. Tu dic simpliciter, non tenere libertatem: vt ff. eod. l. 3. & ff. eo. l. generaliter. §. fi. & ff. de manu. l. seruũ & arg. ff. quẽad. ser amit. l. as cui §. fin.

¶ Minor [k] annis viginti cùm seruum manumittere * vellet, nec iustam causam apud concilium [6] † manumittendi haberet, tibi eum, vt manumitteres, dedit. Negauit eum Proculus liberum esse: quoniam fraus legi facta esset.

Africanus lib. 3. Quæst.

LEX VIII.

CVm is, qui sub conditione debet, [l] manumittat [m] fideicommissi causa, [n] lex Aelia Sentia locum non habet. [o] 7 †

Nec milites possunt in fraudem creditorum libertatem relinquere. h.d.

¶ Si miles iure militari testamento facto libertatem dederit in fraudem creditorum, & non soluendo moriatur, impediuntur libertates.

Marcellus. [8] †

LEX IX.

ILle seruus liber non erit, [p] qui coegerit, vt eum dominus manumittat, & ille perterritus scripsit liberum eum esse. Item nec ille liber fieri potest, [q] qui à domino non est defensus in capitali crimine, posteaque absolutus est.

¶ Qui hac lege [r] venierunt, ne manumittantur, vel qui testamento prohibiti sunt manumitti, vel iussu Præsidis prouinciæ, licèt manumittantur, tamen ad libertatem non perueniunt.

Paulus. *

LEX X.

IN fraudem creditorũ manumittere videtur, qui vel iam eo tempore, quo manumittit, soluendo non est: vel datis libertatibus desiturus est soluendo esse. [s] Sæpe enim

* In vltimo testamento. posterior Græci interpres hic.

6† P.F. ad consilium.

7† Al. lo. cum hadice, ne seruũ manumittat.

8† P.Flo. Marcia. li. 2. Instit. vbi plene no. Ité no. ꝙ põt eum defendere dñs: vt hic, & ff. de accu. l. si cui. §. idẽ Imperator. qã intelige, vt ibi pro eo faciat: vt C. de acc. l. si cuiusdã. Ité vt, ꝙ de capitali nõ possit accusari: vt ff. de accu. l. hos accusare. §. fi. quæ est cõtra. Sed hæc sñ illã. r *Qui hac lege*] facit ff. de ma. l. seruus hac lege. & C. q nõ p. ff. ad liber. perue. l. 1 & 2. & C. si mã. ita fue. alie. l. ea quidem. Sed contra C. de condit. ob cau. l. ea quidem. Sol. plenè vt ibi no.

p *Fieri potest* hac rõne. ꝙ nõ d. f nditur: Marcia. vt ff. d ista. ho. l. seruus. vbi plenè no. Ité no. ꝙ põt eum defendere dñs: vt hic, & ff. de accu. l. si cui. §. idẽ Imperator. qã intelige, vt ibi pro eo faciat: vt C. de acc. l. si cuiusdã. Ité vt, ꝙ de capitali nõ possit accusari: vt ff. de accu. l. hos accusare. §. fi. quæ est cõtra. Sed hæc sñ illã.

s *Soluendo esse*] vt Inst. qui ma. nõ licet, §. in fraudem. Exigitur etiam quandoq; fraus: vt no. C. qui ma. non possi. l. 1. & facit ff. l. proxi. Sed arg. cõtra. C. de testam. vẽd. l. quisquis.

ADDITIO. Solue secũdum Bar hic quòd ibi patrimoniũ erat de propinquo in rebus immobilibus: hic secus. Quando autem quis præsumatur suum patrimonium scire, vide per Bar in auth. sed cum testator. C. ad l. Falc.

a *Liberos*] alias liberos: & alias libertos.

b *In fraudem. Cauetur*] vt inf. de iu. fis. l. in fraudem. ff. à debitore. Acc.

c *Manumiserit*] vt & C. de sec. pign. dam. l. 2. & non fit lapsum decennium, vt ff. eod. l. si cum fideic. li. l. Arist. & §. sicut.

Respexit CASVS. Cum maritus inuenisset vxorem suam cum scholari diuertisse ab ea, & accusat eam de adulterio. Dic, q̃ in quadã lege cauetur, ne vxor possit manumittere, vel alienare seruos intra certum diẽ. ff. sexagesimũ. Et hoc sta utũ ideo fuit, ne serui cũi subducantur. E hoc intelligas etiã de his seruis mulieris, q̃ stabant in villis. & etã ijs, q̃ os post repudiũ acquisiit bono, vel malo mõ.

¶ *Pater vero*, i. ẽ pater item mater huius vxoris, prohibẽt seruos vẽdere, vel manumittere, quos concesserat ei filiæ in vsum eiusdẽ. De seruis aut vel aut æ tandem dicit, q̃ ips sit istud, iuita q̃ prohibẽt alienario, vel manumissio. E. certè est ips diuorum mensiũ. Duobus ergo mẽsib. elapsis pñt manumitti: licèt nondum finita fuerã adulterij: exceptis seruis, qui iã erant destinati tanquã conscij, vel quasi nocentes huius criminis, qui non cẽnt manumitti, nisi finita causa adulterij. Posset dici hæc, q̃ dixi de patre, vel de matre, habent locũ ẽ: si hæc filia decessit intra duos menses, vel dicẽt si ipse pater, vel mater decedat intra duos menses, vt seruitius nõ possint interim alienari, vel legari. Si aũt intra hoc ipse manumittat tenet post lapsum ips. Sed pone q̃ marius decessit intra duos menses: adhuc serui non possunt manumitti. Nec est vis, siue in ita repudiauit virum, siue econtra. Si aũt morte mariti, vel bona gratia soluẽdo fit matrimonium: manumissio, vel alienatio nõ impediretur. Sed pone, q̃ cõstante matrimonio mulier dum diuertit cogitat vendidit, vel manumisit seruos: & postea repudiat virum: & tunc vir eam accusat de adulterio. Reuocabuntur iam præstita. Vltimo dicit, quòd verbo alienationis omnis alienatio continetur. & h. d. hic. & cum l. seq. Ff. Acc.

d *Prospexit*] statuendo. Acc.

e *Legislator*] f. legis Iuliæ de adul. vt C. ad leg. Iul. de adul. l. Diem] lx. vt inf. ea. l. §. sextus.

§ *Alienare*] largè accipe, vt inf. eod. l. sed si maritus. in fi. Acc.

h *In agro*] i. in villas sic sup. q. satisd. cog. l. sciendum circa prin. l. Et est contra. C. de adult. l. in adulterij. Sol. vt ibi. Item contra in parte, vel matre, & auo mulieris, vt inf. §. pater.

i *Lex scripta est*] prædicta de adulte. Sic ergo no. stari verbis legis: sic sup. de leg. 3. l. nõ aliter. & de exer. l. 1. §. si is qui. & de hoc plenè dixi sup. ẽ leg & Sena. l. non possunt. Item vbi lex non distinguit, nec nos, vt hic, & no. sup. de pub. l. de prætu. & hoc nisi alia lex distinguat, vt ex duabus legibus patet, vt Instit. de vulg. substi. §. sed instituto. & sup. de hæte. instit. l. Il parer. Item ex alijs duab. vt supra de postu. l. Imperator. & ff. ad mun. l. ordine. Item no. quòd non licet alicui verba legis offendere. Et sic facit pro Placen. quod not. C. de leg. & Senatusco. l. non dubium.

k *Rapuit*] aliàs, nupsit: aliàs, parauit. r. per solutionem recepit: vt sup. de statulib. l. Stycho §. argentarius. Et alias vsucepit. Et omnia tendunt ad hoc, quòd habere cœperit. & facit ad l. sup. de leg. 2. l. cum filius. §. seruus.

l *Filiæ*] & sic possunt scire: sic & C. de repu. l. consentiũ §. super plagis.

m *Prohibet manumittere*] seruum in vsum filiæ datum: vt patet ex superioribus duobus dictis.

n *Angustissimum*] f. lx. dierum, vt hic subijcit. & C. de adul. l. verba. Accur.

o *Finiatur*] interrogatiuè. Et resp. q. d nulla.

p *Suspectum*] quod cum ipsa seruus fecerit adulterium.

q *Quæstioni*] hoc expone, vt inf. de iniurijs. l. item apud. §. quæstionem, & §. quæstionis. & supra ad Syllanianum. lege prima. §. quæstionem. & facit infra. de adulter. l. ẽ postulauerit.

r *Necessario*] ipsimet.

s *Litem finitam* aliàs, litem: aliàs, quæstionem. & aliàs, cognitionem.

1† P.F. nõ veniunt.

2† Alii. §. P. F.

3† P.F. parauit: aut ẽt edidit Taurel. esi in archety. fecit, patuit. & al. perascit. Dua.

4† Aliàs i vsu. Du. & P. F. in vsu filiæ suæ fuerunt tributa.

5† P. Flaqõne.

6† P. Flaqõne.

7† P.F finitam cognitionẽ.

* Al. Marcian. li. 13. P. F.

* Bal. in l. 2. col. 1. in fi. tex. reputat fin. ad hoc q̃ ex tacita legis rõne non possumus petere formã ipsius legis in casibus formaliter dispositis & Bal. ibi fin. dicit vid. q̃ à Pol. Adde tu. q̃ Bolo. Bal. allegat vnum sc. quæst. inter. 1. ubi Sar. alle. l. 12. De actionibus. Cor. in l. Cæsar. ff. de pœnis. nu. 164. d. inst. & in Inst. l. non dubito. C. de leg. & Host. Ver. in l. ex facto nu. 64. de vulg. & pupil.

niſterium eius mulieris fuerit, vel in agro, [h] vel in prouincia, possit manumittere, vel alienare, qđ q̃dẽ per quã durum est, sed ita lex scripta est. [i]

¶ Sed & si post diuortium seruum mulier 3† rapuit, [k] aut emit, aut alia ratione acquisiuit, æquè, quod ad verba attinet, manumittere non poterit, & ita Sextus quoque Cælius annotat.

¶ Pater verò, in cuius potestate filia fuerit, ea tantũ mãcipia prohibetur manumittere, alienareve, quæ in 4† vsum filiæ [l] suæ fuerint attributa.

¶ Matrem quoque prohibuit manumittere, [m] alienareve ea mancipia, quæ in ministerium filiæ concesserat.

¶ Si & auum & auiam prohibuit manumittere: cum horũ quoq; mancipia quæstioni 5† poſtulari posse lex voluerit.

¶ Sextus Cęcilius rectè ait angustissimum [n] tempus legem præstituisse alienandis, manumittendisve seruis. Finge, inquit, ream adulterij intra sexagesimum diem postulatam, quæ adulterij cognitio tam facilè expediri poterit, vt intra sexagesimum diem finiatur? [o] Et tamen licere mulieri, quamuis postulatæ adulterij, seruum suspectum [p] in adulterio, vel quæstioni [q] 6† necessarium, quòd ad verba legis attinet, manumittere. Sanè in hunc casum subueniendum est, vt destinati serui quasi conscij, vel quasi nocentes, [r] non debeant manumitti ante litem finitam. [s] 7†

LEX IX.

De facultatibus suis amplius, quàm in ijs est, sperant homines: quod frequenter accidit ijs, qui transmarinas negotiationes, & alijs regionibus, quàm in quibus ipli morantur, per seruos, atq; libertos [a] exercent: q̃ sæpè attriti illis negotiationibus longo tẽpore id ignorant, & manumittẽdo sine fraudis consilio indulgent seruis suis libertatem.

Marcellus lib. 3. Instit. *

LEX X.

IN fraudem ciuitatum manumissi ad libertatem non perueniunt, 1† vt Senatus cẽsuit. Sed nec in fraudem ficidatas libertates procedere, principalibus constitutionibus cauetur. [b]

¶ Sed Diui Fratres rescripserunt, Non vtique si debitor fisci manumiserit, [c] libertates impediuntur: sed ita si cum non erat soluendo, in fraudem manumisit.

Lex, quæ generaliter loquitur, ex defectu rationis nõre stringitur, vt lucri amissio euitetur. Bar.

Vlpian. li. 4. 2† de Adult.

LEX XII.

PRospexit [d] * Legislator, [e] ne mancipia per manumissionem quæstioni subducantur: idcircoque prohibuit ea manumitti: certũque diẽ [f] præstituit, intra quem manumittere non liceat. Ipsa ergo, quæ diuertit, omnes omnino seruos suos manumittere, vel alienare [g] prohibetur, quia ita verba faciunt, vt ne eum quidem seruum, qui extra mi

duobus dictis.

n *Angustissimum*] f. lx. dierum, vt hic subijcit. & C. de adul. l. verba. Accur.

o *Finiatur*] interrogatiuè. Et resp. q. d nulla.

p *Suspectum*] quod cum ipsa seruus fecerit adulterium.

q *Quæstioni*] hoc expone, vt inf. de iniurijs. l. item apud. §. quæstionem, & §. quæstionis. & supra ad Syllanianum. lege prima. §. quæstionem. & facit infra. de adulter. l. ẽ postulauerit.

r *Necessario*] ipsimet.

s *Litem finitam* aliàs, litem: aliàs, quæstionem. & aliàs, cognitionem.

Quin [1]† pater mulieris, vel mater, si intra sexagesimum diem decedat, [a] ex ijs seruis, quos in ministerium filiæ dederint, neque manumittere, neque alienare [b] poterunt.

Iulia. * *lib.7.de Adult.*

LEX XIII.

Quòd si [2]† vltra [c] diem sexagesimum manumiserit, seruus statim liber erit.

Vlpian.lib.4.de Adult.

LEX XIV.

Sed si [x] maritus intra sexagesimum diè decesserit, an manumittere, vel alienare iam suprascriptas personas possit, videamus. Et puto non posse, quàuis 3† accusari mulier desinat à marito, cum pater accusare [d] possit.

¶ Et simpliciter quidem lex mulierem prohibuit intra sexagesimũ diè diuortij manumittere. Siue ãt diuertit, siue repudio dimissa [e] sit, manumissio impedietur. Sed si morte mariti solutũ sit matrimoniũ, vel aliqua pena [f] 4† eius, manumissio non impedietur. Sed & si 5† bona gratia [g] * finierit matrimonium, dicetur manumissionẽ, vel alienationẽ nõ impediri. Sed 6† si constante matrimonio, mulier dũ diuortiũ cogitat, manumittat, [h] vel alienet, & dilucidis hoc probationibus fuerit approbatũ, ꝙ 7† in fraudem legis hoc factum sit, non debet alienatio valere, vel manumissio.

¶ Alienationem [i] omnem omnino accipere debemus.

Paulus lib. 1.ad leg. Iul.

LEX XV.

Quæsitum est, an is, qui maiestatis crimine reus [k] factus sit, manumittere possit manumissum eo vt manumittatur: non valet hoc pactum, nisi talem causam habet hic minor, qr ipsemet potuisset eum manumittere.

¶ Ne quis [l] Lege Aelia Sentia cauetur, ne quis in fraudẽ creditorum seruum manumittat. Sed qui dicuntur creditores? Respondeo, qui habent actionem ex quacunque causa contra hunc manumittentem.

¶ Aristo [m] Manumissus à debitore fisci, & in fraudem fisci, reuocari in seruitutem nisi diu. i. ann. steterit in libertate. Item ea, quæ eroganda sunt in funus debitoris fisci, in eius fisci fraudem reuocantur.

¶ Si [n] Qui debebat alicui pecuniam, pura centum sub conditione, interim manumisit seruũ. Dic, qr hic seruus sta ulibet interim est. Nam aut extat conditio debiti, & sic fit debitor non soluendo, & hoc casu [o] enecatur libertas. Aut nõ extat, & tunc tenet.

¶ Si [p] vel mare] Filius voluntate patris seruum paternum manumisit. Siue filius, siue pater scisat non soluendo patrem: nõ tenet manumissio. F. Accur.

[a] *Decedat*] sc. filia, & facit C. de adul. l. fi. Vel dic ipsi patri & mater, & tunc poterunt alienare, puta libertatem relinquendo, vel legando. Accur.

[b] *Alienare*] largè accipe, vt inf eo. l. sed si maritus in fi.

[c] *Vltra*] si habes vltra, planum est, sed si intra:

[d] *Ed si maritus. Pater accusare*] adulterium, vel etiã filiam accusat: & vt & C. qui accu. non poss. l. propter.

[e] *Dimissa*] id est siue virum ipsa, siue virgam reijciat:

[f] *Pœna*] vt deportatione: nec illa seruat in eum affectionem, vt C. de rep. l. 1.

[g] *Gratia*] vtroque volente, vt in Auth. de nup. §. diuortio. hoc.

[h] *Manumittat*] sic supra de manu. l. qui pœnæ. in fi.

[i] *Alienationem*] sic C. de re. ali. nõ ali. l. fi.

[k] *Reus*] id est accusatus. Acc.

[l] *Par*] alias, prius. Et facit C. ad l. Iul. maie. l. fi. & ff. de acc. l. ex iudiciorum & sup. de manumiss. l. qui pœnæ.

[m] *Liberum*] imo cõtra, vt ff. de manu. vin. l. si pater. Sol hic subducebamus quæstioni adulterij. Vel hic mutauit voluntatem sibi non. Vel hic minor erat filius: ibi non.

[n] *Cum fideicommissaria libertas*] CASVS. Minor xx. ann. debebat libertatem seruo dare ex causa fideicõmissi, vel quia hoc pacto emerat: vendit minor hunc seruum hoc pacto, vt manumitteretur. Valet hoc pactum. Si autem minor habens partem in aliquo seruo, partem suam vẽdat hoc pacto vt manumittatur: non valet hoc pactum, nisi talem causam habet hic minor, qr ipsemet potuisset eum manumittere.

[o] *Negat*] Lege Aelia Sentia cauetur, ne quis in fraudẽ creditorum seruum manumittat. Sed qui dicuntur creditores? Respondeo, qui habent actionem ex quacunque causa contra hunc manumittentem.

[p] *Aristo*] Manumissus à debitore fisci, & in fraudem fisci, reuocari in seruitutem nisi diu. i. ann. steterit in libertate. Item ea, quæ eroganda sunt in funus debitoris fisci, in eius fisci fraudem reuocantur.

[q] *Si vel mare*] Filius voluntate patris seruum paternum manumisit. Siue filius, siue pater scisat non soluendo patrem: nõ tenet manumissio. F. Accur.

[r] *Debeatur*] seruo minoris à fœmina.

[s] *Alienatio*] facta ea l. & facit ff. de manumiss. l. cum in prin. & de manumiss. l. si rogatus, ipsi in prin. Secus si non deberetur, vt sup. eo. l. si quis integris. ff. minor. Item facit. C. de fideicommiss. liber. l. minor.

[t] *Ex causa*] & sic largissimè. vt & sup. si cert. pet. l. 1. & in Authen. de fideius. §. etiam absoluitè, & inf. de verbo. significa. l. creditor.

[u] *Debere*] quod licet. vt supra eod. l. in fraudem.

[x] *Decennio*] a diu pro decennio: sic inf. de a qu. possi. l. 3. §. si seruus. sic etiam dicimus diuturni mores, & diuturna consuetudo: Quandoque pro quinquennio ponitur. vt inf. de separa. l. 1. §. quod dictum. Quandoque pro anno. vt sup. de succes. edic. l. 1. §. largius. Quandoque pro biennio. vt sup. loca. l. cum domini. & facit sup. de cõsti. pec. l. promissor. vbi de decẽ diebus dicit. & sup. quod cum eo. l. sed & si. §. penult.

[y] *Ex debitoris*.

1† P.F. de eß. quin.

2† P. F. vltra diẽ ix. manumiserit. erit seruus statulibet.

x Concor. tex. ic cõsanguinei ext. de re iu. de quo g. B. in l. 2. in prin. & §. si in publico ff. de adul. & Spe. in tit. de accusa. vers. Item contra agentem.

* Pro itel. hui l. ui. Hanni. in l. posl con tractũ. n. 28. de do.

3† P. F. accusatore mulier deficiat marito.

4† P. F. pœna ei manumissio non &c.

5† P. Flo. Sed si.

* Vide Nou. 22.

6† P. Flo. Sed & si.

7† P. Flo. quasi.

8† P. F. de eß cognatione. &.

* Ni sa quemque fi us. & fius error maxime vexat sũ quẽq; fœlus agitat amẽt ag. affirmãs q̃ malæ cogitationes cõsciẽtęque animi tenẽt. Cy. p. ser. Ros. Ame. 9† P. Flo. lib. 1.

* Ad inte. huius l. ui. Hanni. in l. posl con tractũ. n. 329. de do nat.

10† P. Flo. agere.

11† P. F. intelligemus.

12† P. F. minus.

a Alicui

a *Alicui*] creditori.
b *Conditione*] ſi indebiti.
c *Manum ſerit*] quod poteſt, vt ſupra de manu. vin. l. ſi pater.

SI *priuatus.*] CASVS. Dominus ſerui coactus à populo ſeruum manumiſit ñ tenet manumiſſio. Item ſi dñs vna die corã iudice dixit. Hic eſt liber. nolẽs ꝙ iudex eũ caſtigaret: quod feciſſet ſi ſciuiſſet. eũ ſeruũ: non ꝙ hoc effecit liber. l. ẽ ſi teſtator reliquit libertatem tali ſeruo, cui non poterat dari vsque ad quinquennium: vt quia talis pacto eum onerat: debebitur tamẽ veniente quinquẽnio libertas. Fr. Accur.

¶ Si ſub condiuone alicui [a] pecunia debeatur, quaſi ſtatuliber erit à debitore manumiſſus, vt pendeat libertas ex cõditione.[b]

¶ Si volũtate patris filius manumiſerit, [c] ſiue pater, ſiue filius ſciat ſoluendo patrẽ non eſſe, libertas impedietur.

Idem lib. 1. † *de libert.*

LEX XVII.

SI priuatus coactus à populo [d*] manumiſerit, quamuis voluntatem accommodauerit: tamen non erit liber. Nam & Diuus Marcus prohibuit ex acclamatione populi manumittere. Item non fit liber, ſi mentitus dominus, ne à magiſtratibus caſtigaretur, [e] dixit eſſe liberum: [2] † non enim fuit voluntas [f] manumittendi.

¶ In ijs, quos intra certa tempora non licèt manumittere, ſi teſtamento acceperint libertatem, non teſtamenti [g] facti, ſed competentis [h] libertatis tempus inſpiciendum eſt.*

Idem lib. 15. 3 † *ad Plautiũ.*

LEX XVIII.

SI mortis tempore * ſoluendo ſit hæreditas, ſi tamen cum aditur, deſierit eſſe ſoluendo, libertas à teſtatore in fraudem creditorum relicta non competit. Nam ſicut aucta hæreditas prodeſt liberatibus, ita nocet diminuta.[i]

¶ Si is, cui libertas relicta eſt, iuſſus ſit hæredi dare tantum, quanti eſt, & liber eſſe, videamus, an adhuc ſit fraus creditorum, quia hæres mortis cauſa [k] accepturus eſt: [l] an verò ſi alius pro eo, vel ipſe non de peculio det, nulla ſit fraus. Sed ſi hæres locuples non profuit [m] ad libertatem, nec qui dat pecuniã, prodeſſe poteſt.

Idem. 4 †

LEX XIX.

COmpetit 5 † libertas data ab eo, qui poſtea ſeruus [n] ipſe pronuntiatus eſt.

Non confirmatur libertas additione hæreditatis, ſi prius non fuerit à domino relicta, hoc dicit.

Idem lib. ſing. de enucl. caſ.

LEX XX.

SI ſeruo * alieno libertas non conſentiente domino data eſt, valere ex authoritate iuris non poteſt, [o] quãuis poſtea manumiſſor domino hæres extiterit. [6] † Nam licèt ei [P] iure cognationis ille, qui manumiſit, hæres extiterit, non ideo additione hæreditatis libertatis datio confirmatur.[q]

Idem lib. 1. *P. indeſt.*

LEX XXI.

MAtrimonij cauſa manumitti a nullo alio [r] ancilla pòt, quam qui eam vxo-

1 † Singulari. P. F.

*Concor. in c. licet. 7. q. 1. ſi q'. in c. 2. & ibi no. de elect. in 6. Aug. ſic in verbis. p. cetibus.

2 † P. F. ſi non fuit voluntatis manumittendi.

*Itaq; nõ erit liber.

3 † P. F. li. 16.

* Iſta lex eſt ſing & non alibi inuenit, ſi in Bar. l. penũ. ff. ut 3. col.

a † Singulari. P. F.

d *Appel.* jalàs appellans: & tunc facit C. qui manu nõ poſſunt. l. Diuorã, & de pœn. l. Decurionum, & j. de appel. ſi conſtat. Alius eſt à vilico cõſ. populi: & tunc idem. Vel dic, quod ab ipſo ſeruo qui vilicus erat & tunc facit ſup. eo. l. ille. Sed ſemper eſt cõtra ſup. quod metus cau. Item tam ſ. item Pomponius. Solutibia, extraneo priuato fuit coactus: v. ibi no.

e *Caſtigaretur*] ſcilicet, ſeruus.

f *Voluntas*] dicipoſitiua: ſed enunciatiua facti, per quam nõ datur libertas: vt hic & C. de teſtamẽ. nihil. l. ex his, & de teſtam. l. verba. Sed arg. contra, ſup. de conſtit. pec. l. Titius. Item arg. contra. Inſt. de adopt. in ſi. Sed expone, vt ibi. Item dicunt hic quidam, ꝙ hic ſeruus ſit de regẽtis huiuſmodi conſuetudinem, per l. inf. de collatio. de regend. l. 1. Sed ibi fuit lata ea ſententia.

g *Teſtamenti*] vt ſi non poteſt tunc manumitti de libertate deſperet per hoc. Accurſius.

h *Competentis*] quod eſt a die aditæ hæreditatis: vt C. de caducis tollendis. l. 1. ſ. in nouiſſimo. ergo tunc ceſſet tempus prohibitionis, erit liber: alias non erit. Vel dic, ſeruo competentis id eſt, in quo ſtabilierit tempus prohibitionis, vt quandocunque illud ſtabilitum fuerit liber: vt ſupra, eod. l. quod ſi iuſta, ſecundum vnam expoſitionem. Et facit ſupra, de hæredibus inſtituẽdis, l. ſeruus alienus, ſ. quæ ideo commiſſariam.

SI *mortis.*] CASVS. Teſtator reliquit libertatem, & deceſſit: & hoc tempore erat ſoluendo creditoribus: tempore aditæ hæreditatis eſt facta hæreditas non ſoluendo. Dicitur quod impeditur libertas. Secundo dicit. Seruo relicta eſt libertas, ſi det hæredi tantum, quantum ſeruus valet: an creditores domini per hoc videantur fraudati? Et dicitur quod ſi: cum hoc quod accipiet hæres hac de cauſa, dicatur capere cauſa mortis: & ſic non prodeſſet creditoribus. Fr. Accur.

i *Diminuta*] Ar. ſ. Inſt. ad l. Falc. ſ. Illud. & ſ. ex diuerſo.

K *Mortis cauſa*] hæc appellatur mor. cau. capio. & pro hoc ſup. de don. cauſa mortis, l. qui pretio. ſ. ſi.

l *Accepturus eſt*] quaſi dicat, non pro pretio ſerui. Accurſius.

m *Non proficit*] vt ſup. eo. l. cum hæreditas. in prin.

COmpetit.] Caſus. Manumiſi ſeruum meũ: poſſem ego efficior ſeruus alicuius. vt quia paſſus ſũme vendi. Non impeditur per hoc libertas à me data. Franc.

n *Poſtea ſeruus*] factus ex aliqua noua cauſa: nõ aliter ſecundum Io. ſic enim nõ tenet manumiſſio, vt in cõtractibus: vt C. de ijs, qui à non dominis. l. ſi nõ proprietatem. & C. ne de ſtatu defun. l. 1. & facit C. de ſenten. & interloc. l. 2. ſ. ſed quidã in ſeruo manumittente hanc intelligunt: vt liceat ipſe ſeruus pronuncietur. nõ nocebat manumiſſ. niſi & ipſi ſiat quæſtio. Sed ècõtra abſolutio manumittentis proficeret manumiſſo: vt ar. ſ. ad l. Iul. ã adult. l. denuntiaſſe. ſ. ſi.

SI *ſeruo alieno.*] CASVS. Seruum tuũ manumiſi, te non cõſentiente: poſtea ceſſiſti tibi. Dicitur, ꝙ rõ. vel hæc ma. nec cõfirmatur ꝙ hoc, ꝙ poſtea ceſſiſti tibi. Fr. Acc.

■ *Non poteſt*] vt & C. de ijs qui à nõ dñis. l. ſi nõ proprietatem. p *Ei*] domino ſerui.

q *Confirmatur*] imo vi ꝙ ſic: vt C. de hb. cau. l. ſi. ab eo. ſ. Sol. vt ibi: & eodẽ modo ſolue ſ. j. de lib. cau. l. ſi. lium. Itẽ contra, ſ. de cond. inſt. l. mulier. ſ. Sed qã ibi tenet, ex voluntate domini ſ. teſtatoris fuit. Idem eſt contra in eo, qui ſe alienam obligat, & domino ſuccedit: contrarium. Bolog.

6 † P. Fl. exiſtit: nã licèt eius iure cognationis qui manum. hæres exiſtit.

* Iſte text. & ſing. ſm Bald. ad hoc, ꝙ priuilegium conceſſũ alicui per non habẽtẽ poteſtatẽ, ſeu ius cõcedendi, confitmatur ex iure ſuperueniente ipſi concedenti: qui rex. ſi beneficium ponderetur vult totũ contrarium.

r *Matrimonij*] CASVS. Minor poteſt manumittere ancillam cauſa eam habendi in vxorem: & eã manumiſſam ob hoc debet ducere: alias ſi ipſe non ducat: ſed alius accipiat eam in vxorem, non tenet manumiſſio: & licet, poſtquam eam alius duxit, & poſtea repudiauit, hic minor eam ducat: non confirmatur manumiſſio.

s *Minore*] de minore ergo die viginti an. ꝙ nõ ꝑõt manumittere, niſi cauſa cognita: inter quas hæc eſt vna, vt eam

eam in vxorem habeat, vt sup. de manum. vind. l. si collactaneus, in fi. & Iosti. qui. ma. non pos. §. eadem. Si autem esset maior, posset alij nubere isto manumissore consentiente: vt sup. de ritu nuptiarum, l. matrimonij. vel etiam in minore habeat locum illa lex.

a *Si alter*] si. minor.

b *Eam*] manumissa à minore: sit maior, vel minor ille decēs.

c *Libera*, nunquid ergo partus erit in pendenti?

d *Manumissor*] idēque minor.

e *Fuerint*] sic ff. de pact. l. interest. fi. & de cond. & demonstr. l. cū vir. & inf. de ver. sig. plenè habes in l. boues. §. 1. argu. contra sup. de iureiurando l. qui per salutē.

f *Curator*] facit sup. de manu. l. seruus furiosi.

Semper.] CASVS. Qui scit se nō soluēdo creditoribus suis si manumittat seruū, licēt benè meritū: non tenet manumissio: quia in fraudem creditorum videtur manumittere. Fran.

g *Semper*] facit ff. de iure patro. l. si libertus minorē. & sup. eo. l. in fraudem. Acc.

Si quis.] CASVS. Debitor multorū seruos duos manumisit: & sic est insolus non soluendo: per vnū tū eorum manumissum nō non desijsset esse soluendo. Dic. q non reuocabit libertas omnīū: sed vnius nōn. vltimi, i. cui vltimo erat libertas relicta: nisi pretium primi sit maius pretio secundi. ita vt si secundi reuocaret libertas, adhuc esset non soluendo: si primi tunc secus hoc. casu reuocat libertas primi. Fran.

h *Si qui habens creditores*] iuncta.

i *Plures*, .f. seruos.

k *Primi sunt*, .f. manumissi.

l *Solutus*] i. adhuc solui possit.

m *Defraudetur*] .i. depereant. Azo.

n *Sed alterius*. Pu. est littera: & videtur abundare.

o *Semper*, .f. serui non impediri libertatem diximus vt sup. de hared. instit. qui soluendo. Et sic no. de ordine vt diximus sup. ee fi. ter. com. liber. generaliter, §. si quis alienum.

p *Scripsem liberum*. Et sic no. quod pauperias prodesse vt no. C. de epis. & cler. si quis ad declinandam. pen.

In fraudem.] CASVS. Volens fraudare creditores meos primos reliqui libertatem seruis meis: postea illis primis creditoribus solui. Dicit q. quod libertas non tenet ratione sequentium creditorum. Fran. Accur.

rem ducturus est. Quòd si alter [2] eam manumiserit matrimonij causa, alter eam [b] vxorem ducat, non erit libera: [c] adeo vt nec [1] † si intra lex qui dem menses eam repudiatam postea manumissor [d] vxorē duxerit, liberam [2] † non fieri Iulianus responderit: quasi de his nuptijs Senatus scierit, quæ post manumissionem nullis alijs interpositis secutæ [3] † fuerint. [e]

Pompo. li. 25. ad Q. Mutium.

LEX XXII.

CVrator [f] furiosi seruum eius manumittere non potest.

Idem lib. 4. variarum lectio.

LEX XXIII.

SEmper [g] in fraudem creditorum libertas datur ab eo, qui scit [4] † se soluendo non esse, quamuis bene merenti hoc dederit.

Terentius. [5] †

LEX XXIV.

SI quis habens creditores, [h] plures [i] manumiserit, non omnium libertas impedietur: sed qui primi sunt, [k] liberi erunt, donec creditoribus suum soluatur. [l] Qua [6] † ratione Iulianus solet dicere, vt vel duobus manumissis, si vnius [7] † libertas defraudetur, [m] non vtriusque, sed alterutrius [n] impediri libertatem, & plerunque postea scripti, [o] nisi quando maioris pretij sit is, qui ante nominatus sit, nec sufficiat posteriorem retrahi in seruitutem, [8] † priorem autem sufficiat. Nam hoc casu sequenti loco scriptum P solum ad libertatem peruenturum.

Papinianus lib. 5. Respons.

LEX XXV.

IN fraudem creditorum testamento datæ libertates, prioribus creditoribus dimissis, propter [9] † residuos [q] alios creditores irritæ sunt.

Scæuola lib. 4. Respons.

LEX XXVI.

PIgnori obligatum [r] seruum debitoris hæres manumisit quæritum est, an liber esset? Respōdi, secundum ea, quæ proponerentur, si etiam [s] pecunia tunc [10] † deberetur, non esse manumissione liberum factum. Paulus. Soluta ergo pecunia, ex illius [11] † voluntate [t] liber fit.

Hermogenianus lib. 1. [12] † ἐπιτομῶν.

LEX XXVII.

QVi in fraudem creditorum manumittitur, liber [13] † esse prohibetur, siue dies soluendæ pecuniæ iam cessit, siue in diem, vel sub cōditione fit debitum. Diuersa causa est, si legati sub cōditione relicti: nam antequam conditio exiterit, inter creditores legatarius iste non habetur. [u] Ex omni autē causa creditoribus in hac parte lex Aelia Sentia prospicit, inter quos quidem fideicommissarium [x] quoque esse placuit.

¶ Pignori [y] datus seruus, antequam debiti nomine satisfiat, sine consensu [z] creditorum manumitti non potest. Sed pupilli creditoris citra tutoris authoritatem consensus nihil libertati [a] prodest, sicuti non prodest, si fructuarius pupillus manumissioni similiter consentiat.

q *Propter residuos*] alias pp nouos: & alias propter assiduos. Sed §. huic l. ff. q in fraud. credit. o. l. si quis cū hēret. Sol. distinguitur an primi ex pecunia seq. sint dimissi: vt hic: an nō. vt ibi in eo. ti. l. ff. it Prætor. §. ita demū. & l. Papinianus. Vel hic oēs propositi. fraudate, licēt priuilegiatos quibus postea solutum: ibi non. Vel hic in fide commissaria. l. libertate ibi in directa: vt C. qui manu non pos. l. i. & fi.

Ignor.] CASVS. Seruū meū tibi specialiter obligauit: me postea mortuo hęres meus manumisit, non tenet manumissio: sed si postea hæres soluat debitū creditori: libertas confirmatur. Fr. Acc.

r *Pignori obligatum*] vt C. de ser. pign. da. l. ab eo. Acc.

s *Pecuniam*. Hic vera fuit est Fy littera.

t *Ex voluntate*, vt & C. de ser. pig. da. l. si creditoribus, & ff. de her. inst. l. pignori. Sic et pōt intelligi s. de fideicōmiss. libert. l. tit. de acq. hæred. vt. ff. quis seruo, & ff. l. gal. §. 6. Et no. q̄ ab initio non tenet. Limatur etiā sup. eo. l. si seruus. & tacite si pecuniam.

Quia fraudem.] CASVS. Debitor multorū manumisit in fraudē creditorū: Non tenet manumissio siue in diē, siue sub cōdōne debeat. Non ff. connumeratur inter creditores legatarius conditionalis: sed purus legatarius. vel fideicommissarius purus. i. cui pure relictū est legatum, vel fideicōmissum, computatur inter creditores.

¶ *Pignori*, Seruū obligatū alicui spāliter, eūdē manumittere ā possū. nisi soluā debitū: vel nisi consensisset creditor. Vel si minor sit creditor: tūc cū authoritate tutoris consentire dēt pupillus. Idē. si pupillus hēat vsumfi. in seruo. & ego proprietatē. nō prodest cōsensus pupilli in manumissione ser ui: nisi tutore authore cōsentiat. Fr. Acc.

u *Non habetur*] vt & inf. de actio. & oblig. l. is cui, secus si est purum: quia tūc est creditor cui debetur: vt & inf. l. proxi. no. & C. qui manu. non poss. l. i. Eam hoc accipe si non sit legatus qui manumittitur: tunc enim impeditur vt inf. eod. l. generaliter. §. a.

x *Fideicommissum*] purum: vt no. sup. proxi. §.

y *Pignori*] specialiter: vt & sup. l. proxi.

z *Sine consensu*] sed cum consensu. sic: vt C. de ser. pig. da. l. si vt proponis.

a *Libertati*] secus hic, & in sequenti casu. si esset adultus vt supra,

satisdatione. Item à condēnatione ex pēsarū. Item ne neat pauper liberatus in foro cōscientiæ: & vt excōicat. absoluat. ff. si satisfactione. Item à cōtumacia. Item à commissa. Item nō tenet solucre mercedē notario, nec procuratione. vilita oris. Et hoc. magna pars. potest Spe. l. tit. de acq. §. vlt. vet. sed q d nō est pauper. Arch. ictus. anim. de testa. l. 6. & ic. pau. 6. q. 3. alios. Item de col legi. Et qñ dicat aliqs esse pauper & quare. hęc no. Acc. post glo. in c. quo iure. 8. dist. vbi dicit, q pauper est. q parum hēt: ipso q nihil. Et nota. ut ī apost. ad Phil. Fr. ī c. sta tutū. §. ī sup. post eu. in fi. ī ver. hęc pauperias, de reser. lib. 6.

9 † P. F. pp nouos creditores.

10 † P. F. nunc.

11 † P. F. ex illa.

12 † P. Fl. iuris epitomatu.

13 † P. Fl. liberqi.

ſupra,de manu.vind.l.2.& l.4.§. fi. quæ ſunt contra.

H*Aeres*] Caſus. Teſtator legauit ſeruum proprium: hæres eum manumiſit,Non valet libertas,vel aliter: teſtator legauit ſeruum hæredis hæres hûc ſeruû manumittit. Nihil agitur,quo minus valeat legatû: & tenebitur hæres ad æſtimationem legati:libertas tû data tenet. Fr.Acc.

a *Haret ſeruum proprium*] ſ.ipſius teſtatoris, aut etiã hæredis:ſed hûc dices,nihil egit.ſ. quò minus legatû teneat. Io.vt dei æſtimatio: & libertas valeat: vt l.fi.ff. de iur.&fac.ig. in fi. & l. de leg.3. §.cum ſeruû. Et in arg.l. ſi his generaliter.& l.de leg.2. l.ſi his tẽ.l ẽ vi.§.ſi. ad Treb.l.quidã.§.ſi qs filiû Sed ibi ſub condone erat legatus: hic purè. quod non placet: vt l.pauli.§.ſi. & ibi ſolues.

b *Rationem*] vt arg. l.de verb.oblig. l. ſi ſeruû §. de illo. Sed arg.cont.ſup.de condit.indeb.l. in ſumma.§.ſi ſeruum. Sed dic,vt ibi. Acc.

G*Eneraliter*] CASVS. Debitor ſeruû gñaliter obligatum manumittere põt,dum tamẽ ſit ſoluendo creditoribus ſuis: aliàs non.

Sub conditione] Seruum legatû ſub conditione hæres manumittere nõ põt: licèt interim pẽdente cõdone ſit ſuus: & iõ dicitur rũ in lra. Acc.

e *Debitoris eſt*] idem de ſpeciali: vt C. de pign act.l. pignus. d *Conſequi poſſit*, in hoc differũt, vt hic & ſup eo.l. pignoris. & C.de ſer.pign.dat. l.ab eo. Acc.

e *Tractare*] vt & ff. de rei vẽ.l nõ iõ.Sed arg.C. cõia de leg. l.fi.ff.ſed quia.

f *Conſequi poſſet*] vt & ſup.eo.l. cum is. & l.ſi optio.

g *Iuris ratio*] quia exiſtente condone non poſſet vendicare liberum factum: & eſt hæc ratio,quod poteſt alienari pendente condone iure iſto: vt ff.de leg.1.l.ſeruo legato.§.j. & d. l. cõia de leg. ſed non manumitti: vt hic dr. Idẽ & ſi his pendente condone faciat locũ religioſum: nam non põt: vt ff.de relig.l.ſi locus. Sed vr quod poſſit interim manumitti.vt inf de act.& obl.l is qui.& ſup. ad Treb.l quidã §.ſi quis filium Sed plenè ſolui ſup.de manu.l.ſeruum.

S*i quis*] Caſus. Titius emit ſeruû hoc pacto, vt eum manumittat.eo non manumittẽte,ſeruus dẽt eſſe liber ex conſtone D.Marci.nec Titius dr patronus huius liberti: & ideo Titius hunc libertum,vt ingratum accuſare non põt.

Si filius] Filius ex voluntate patris manumiſit ſeruû paternum: ipſe pater dicitur patronus: & ipſe eum poterit accuſare, vt ingratum. Si aũt hic filius manumiſit ſeruum ſuum caſtrẽſis peculij: hoc caſu ipſe filius dicitur põnus, & non pater: & ipſe filius poterit accuſare hunc libertũ, vt ingratum. Vltimò dicit, Quandiù durat ius patronatus: accuſare libertum vt ingratum poteſt.

Partes] Plures ſunt põni vnius liberti: libertus exiſtit ingratus contra vnũ de patronis. Ille poterit eũ accuſare, vt ingratũ: & ſi plures offendit,oium offensorum conſenſus requiritur ad eũ reuocandum in ſeruitutem.

Si pater] Pater libertum ſuum vni ex filijs aſſignauit. Ille ſolus filius dicitur patronus. Fr.Acc.

h *Ex conſtitutione*] vt Co.ſi mancip. ita fuerit aliena.l. 2.

i *Eum*] libertum.

k *Hæres*] reuocandi in ſeruitutẽ: ſed quò ad alia eſt põnus. vt quo ad ſucceſſionẽ,vt ff.de ſuis & legit. hær.l.3. §.is plane. Itẽ vt ſi vocet in ius ſine venia: vt ff.de in ius voc.l.ſed ſi hac leg. in pri. Itẽ in legitima tutela: vt ff.de leg.tut.l.3.§. 1 q sũt.arg.ff. Et his modis intellige, qd eſt ſupra,de iure patro.l.ſeruum. §.fi.

l *Ac ſi manumiſſiſſet*] & ſic accuſo,vt ſup. de manum. l.ſi conſentiente. Acc.

m *Poterit accuſare*] nã ipſe eſt patron⁹: vt & ff. de iure patr. l.ſeruû à filio.in pri. & de ſuis,& leg.l.3. §.mutes.

n *Perſeuerat*] perditur autẽ ius patronatus multis modis vt no.C.de bo.liber.l. fi. in fi. Acc.

o *Commiſerit*] ſ.ingratitudinem.

p *Eum*] libertum.

q *Conſenſum*] Imò vi, q̃ nõ exigatur aliorum cõſenſus: cũ quilibet in ſolidum ſit põnus: vt ſup.de rit.nuptiarũ.l. filio. & l. illud. & de aſſigna.li. l. ſi ex duob. quæ ſunt cõtra. Sed dic omniũ. ſ.offensorũ ſm P. Sed qd ſi aliquis de inoffenſis non vult conſentire? Item an reuocatur in ſeruitutem ẽr aliorum,quos non offendit propter vnũ offenſum? Item aſſume hic arg. in cauſis feudorum.

r *Eum*, liberum.

s *Poſſ-*] poſſunt.n eſſe non eiuſdem gradus patronus. & alterius patroni filius,vt ſup.de legi.tut.l. 3. Verum hoc ius reuocandi in ſeruitutem vltra filium non procedit.vt.& ff. de verb.ſign.l.ſciendum.licet tutela ſic vt d.l.3. de legitimis tutoribus Acc.

t *Solum etenim*] vt no.ſup.de ritu nupt.l.filio.§. fi.& Inſtit. de aſſigna.li.4.fi.

Q*uæſitum*] Caſus. Manumiſi ancillam. & feci eam iurare,ne nubat,donec filios impuberes habebit. Dr. q per hoc iura patronatus non amitto: cum perpetuam viduitatem hui⁹ fœminæ non impoſui. Fr Acc.

u *Non perpetuam* ſecus ſi perpetuam: vt ff. de in ius voc.l. adoptiuum.§.ſed ſi ad.Sed idem videtur,& ff. ad tempus, vt ſup.de iure,& legit.l.inteſtato.§. ff quis. quæ eſt contra.

Sol.

Paulus lib.3. Sententiarum.

LEX XXVIII.

HAeres ſeruû propriû,[a] quem teſtator legauerat,manumittẽdo nihil agit: quia ſcientiæ vel ignorantiæ eius nullam placuit admitti rationem.[b]

Caius lib.2.de manum.

LEX XXIX.

GEneraliter,*pignori datus ſeruus ſine dubio pleno iure *debitoris eſt:[c] & nullam libertatem ab eo conſequi poteſt,[d] ſi lex Aelia Sẽtia non impediat libertatem, id eſt ſi ſoluendo ſit, nec ob id creditores videantur fraudati.

Sub conditione *ſeruus legatus, pendente conditione pleno iure [e] hæredis eſt, ſed nullam libertatem ab eo conſequi poteſt,[f] ne legatario iniuria [g] fieret.

Vlpianus lib.4.ad leg. Aeliam Sentiam.

LEX XXX.

SI quis hac lege ſeruû emerit, vt manumittat: deinde [1]† non manumittente eo, ſeruum ad libertatem peruenerit ex Diui Marci conſtitutione, [h] an poſſit, vt ingratum eum [i] accuſare, videamus. Et dici poteſt, cum non ſit manumiſſor, hoc ius [k] eũ non habere.

Si filius meus ex volũtate mea manumiſerit, an vt ingratum eũ accuſandi ius habeam,dubitari poterit: idcirco, quia non manumiſi. Sed pro eo habendus ſum, ac ſi manumiſiſſem.[l]

Sed ſi caſtrenſem ſeruum filius meus manumittat.procul dubio hoc ius non habebo, quia non ipſe manumiſi. Ipſe planè filius poterit accuſare.[m] Tandiu autem accuſare quis poterit, quandiu perſeuerat[n] patronus.

Quoties autem patroni libertum velint accuſare, vtrũ omnium conſenſus neceſſarius ſit,an verò,& vnus poſſit videamus. Et eſt verius, ſi ſaltem in vnum hoc commiſerit,[o] vt ingratum eum [p]accuſari: ſed omnium conſenſum[q] neceſſarium eſſe, [2]† vt in ſeruitutẽ redigatur, ſi ſint eiuſdem gradus.

Si pater libertum vni ex filijs aſſignauerit,ſolum eum [r] accuſare poſſe [s] Iulianus ſcripſit, ſolum etenim [t] patronũ eum 3† eſſe.

Terentius lib.1.ad leg. 4†

LEX XXXI.

QVæſitum eſt, * ſi libertam patronus iureiurãdo adegiſſet, ne ea liberos impuberes habens nuberet, quid iuris eſſet? Iulianus dicit, non videri contra legem Aeliam Sentiam feciſſe eum, qui non perpetuam[u] viduitatem libertæ iniunxiſſet.

1† P. F. & non.

2† Hæc verba, vt ſeruitutẽ redigat, deſũt Duar. et P.P.

3† P. F. deeſt eum.

4† Clem. lib.5. ad l. Iul. & Pa.P.F.

*Ad intel. huius leg. vi. Ign.in l. neceſſarios. §. nõ ali.nu.29. cum ſeq. ad Syl.

*Vid. in hanc leg. Ant.Aug. li.3. emẽ. c. 7. ad fi.

*Intel. huius: ex vi. per Hãnibal. in l. nemo pũ. n.265. de leg. 1.

*Vi. Ant. Aug. li.3. c. 7.

sol.hic propterea leuiter toleratur:quia gratia liberorū libertæ nuptias prohibuit eis impuberibus existentib. Azo. & facit sup.de iure patr.l.adigere.§.quamuis.& ī.l.proxi.

S I non voluntate] Casus. Manumisi ancillam: filius meus ab ea exegit iusiurandum, vel stipulatus est, ne nubat. Dr, q ego patronus debeo ei remittere hoc,qd iurauit,vel ꝓmisit: & si hoc non facio: finde pœnior, ac si illud fecissem.

1† P.F.legit iusiurandum.

Non prohibentur] Manumisi seruum: ꝓmisit mihi opas: postea mercede siue æstimatione dat. Nō amitto per hoc aliquod ius patronatus. Idē est si ꝓmisit mihi opas decē, aut decē libras: secus ät si ītm stipulatus fui ab eo mercedē certā, puta decē libras loco operarū, quas ꝓmiserat. Idē, si ab alio nosse eius. Quod dic, vt in gl. Fr.Acc.

2† P.F.liberauit.

a *Eius*] s.patroni.

b *Idipsum* quod nō remittit: sed ex eo, quod se ignorāte est exactum, nō incidit, vt in contrario ī. de iure patr.l.quamuis, §. sed si ignorante. Vnde remittēdo nō incidit, vt hic.

c *Obligare eos*] s.prohibentur inuitos, ni si propter inopiam, vt C.de ope.lib. l.1. Accur.

3† P.F.I. est. &.

d *Consequetur*] libertus, vt pdat patronus cōtra tabu. quā perderet, si ab initio exigeret mercedē, vt ī. de operis lib.l.q̄ onerādę. Et hoc si habet præmium, aliàs pretium. Et inde dic huius operæ non cōsequetur ꝓmus vllū pretium. s.deinceps: sed quod est ei sponte solutum, non reuocatur. & facit supra, mand.l. si remunerandi.in prin. §. fin.

e *Promisit*] Alternatiuè.

f *Non pertinet*] qm̄ nō præcisè ad summā tenet, vt subijcit, & ī. de iu.pa.l.adigere.§.qui stipulatus est. Sed arg. §. ī. de cond.inst.l.q̄ sub condōne.§.sed si sub iurisiurandi. Acc.

g *Vt mercedem*] quod est prohibitum.

h *Eam*] s.mercedem.q.d. ēt ī esset stipulatus ab alio nōe liberti eā mercedem operarum, perinde hīac si à liberto, vt perdat cont.tab.vt d.l.§. de ope. lib. l. quæ operandæ. & C.de ope.lib l.si quā.vbi plenè de hoc dixi, & facit fin. ꝓx.

DE IVRE AVREOP.VM ANVLORVM.

Dictum est sup.qualiter ex seruitute ad libertatem fiunt peruenient. nunc qualiter ad quasi ingenuitatem, & dicuntur sic, qui olim liberti non poterant ferre anulos, nisi impetrarent, vel dic verius, vt no. C.ad l. 2. Accurs.

Regulariter serui manumissione libertini fiūt, sed vno casu ēt iura ingenuitatis lībī, saluo iure patronatus: vt puta si ius anulorū aureorū à Principe impetrauerint, equestrē dignitatē, aut beneficiū equestri dignitati compat. hæc n. digni.ate cōsita, deponebant ferreum: nullum, tunc habebāt aureum. Quod authoritate hic comprobauimus. Cuiac.

Idem lib 8. ad legem Iuliam, & Papiam

LEX XXXII.

SI non voluntate patroni is, qui in eius [a] potestate sit, [1]† iureiurando adegerit, vel stipulatus fuerit, ne nubat, nisi id patronus remittat aut liberauerit [2]† libertam, incidet in legem: * videbitur enim idipsum [b] dolo malo facere.

Non prohibentur hac lege Aelia Sentia patroni à libertis mercedē capere, sed obligare eos. [c] Itaque si spontè sua libertus mercedē patrono præstiterit, nullum huius legis prēmium cōsequetur. [d]

Is, qui operas, aut in singulas eas certam summam promisit, [e] ad hanc legem non pertinet: [f] quoniam operas præstando pōt liberari. Idem Octauenus probat: & adijcit: Obligare sibi libertū, vt mercedem [g] operarum capiat, & [3]† is intelligitur, qui hoc solum agit, vt vtique mercedem capiat, etiam si sub titulo operarum eam [h] stipulatus fuerit.

De iure aureorum anulorum. *

TITVLVS X.

Non tollitur ius alimēto-rum liberto relictorum propter meliorem eius conditionem factam.

Papinianus lib. 1. Responso.

LEX PRIMA.

INter cæteros alimenta liberto relicta non idcirco non debentur, quia ius anulorum aureorum ab Imperatore libertus accepe-rit. [i] Diuersum [k] in eo probatur, qui iudicatus [l] ingenuus, collusione per alium patronum detecta, conditioni suæ redditus, alimenta sibi, quæ tertius [m] patronus reliquerat, præberi desiderat. Hunc enim etiam beneficiū anulorum amittere placuit.

Idem lib. 15. Responsorum.

LEX II.

INtra quinque annos [n] pro ingenuitate sententia dicta, [p] rescissa fuerat. Victum aureorum anulorum beneficium, quod ante sententiam pro ingenuitate dictam acceperat, ac deposuit, q̄ non retinuisse [r] respondi.

Marcellus lib. 1. Institut. 4†

LEX III.

DIuus Commodus etiā ius anulorum aureorū datum ademit illis, qui inuitis, aut ignorantibus patronis acceperant. [s]

1 Tu dic ꝓ pmittit quasi circa prot sus diuersa: nō cit ea idē, vel cōtra, vel si cui. in fi. de seru. & in l. de reb. & ibi no ī apostil. ad Dy. ver. reꝓbat. ff. ter. amota. & ī reg. mutare, consilio p eūdem Dy. lib. 6.

4† Aliàs, Marcian.

* In hunc tit. vi. Alex. ab Alex. li. 2. Gen. die. c. 29. de iu. aur. anulorū. vi. Bud. l. vti sup. de Senator.

1 *Non prohibentur*] Sic ergo sententia pro se data sibi nocet: & sic est contra. inf. de exceptione rei iudicatæ. l. euidēter. Sol. magis sua voluntas, quam sententia ei nocuit. Cū .n. petijt ingenuitatē & habuit, videtur renunciasse iuri anulorum aureorum. vt & sup l. prox. & arg. sup. de condictione indeb. l. seruo & C. de ingen. manu. l. 1. in fi. & eo. modo potest solui. Co. de leg & constitut. l. quod fauore. vt, & ibi not. Item argu. cont. sup. de inoffic. testam. l. nihil. §. si cum filius.

E *Etiam fœmine.*] CASVS. Non solum liberti masculi, sed etiam libertæ fœminæ ius anulorũ impetrare possunt, & iura ingenuitatis, & natalibus restitui possunt. Fr. Acc.

a *Possunt* quod valet ad matrimonia: licet nõ ad honores.

Q *Verũ*] CASVS Libertus qui impetrauit ius anulorum aureorũ, habetur ingenuus quo ad multa, vt quo ad honores habendos. Itẽ quo ad matrimonia, & quo ad similia, quæ dicuntur in glo. magna hic posita: non tamen præiudicat patrono quin patronus ei succedat: nã benè ei succedet. Et hoc dicit hæc l. & sequens, quæ incipit, Libertinus, Ac.

b *Habetur*] quo ad multa, primò vt habeat tutorem ingenuum: quod alias nõ haberet: vt sup. de excu. tut. l. cum ex oratione. Item quo ad honores. vt C. ad leg. Vi fect. l. 1. in prin. Item contrahit matrimonia cum nobilibus: quod patet, quia vtitur vt ingenuus: vt ff. de ope. lib. l. 3. i prin. Econtra in multis vt libertus. Primò in cõtra tab. vt subijcit. & d. l. de ope. lib. l. 3. Itẽ vt participet legato libertatis relicto: vt sup. eod. l. 1. Item vt non vocet in ius sine venia: vt ff. de in ius voc. l. sed & si. patronum. Item torquetur pro re de domini, vt alij liberti: vt sup. ad Sillan. l. idemq; erit, & de tabulis dicit l. sequens. Sed hodie omnes sunt ferè ingenui: vt in Auth. vt lib de exte. l. 1.

c *Libertinus*] dic vt sup. l. prom.

Vlp. lib. 1. ad leg. Iul. & Pap.

LEX IV.

ETiam fœminæ * ius aureorum anulorum impetrare possunt, a & iura ingenuitatis impetrare, & natalibus restitui poterunt.

Paulus 1 † *lib. 9. ad legem Iuliam, & Pap.*

LEX V.

QVi ius anulorum 3 † aureorum impetrauerit, vt ingenuus habetur, b quamuis ab hæreditate eius patronus non excludatur.

Vlp. lib. 1. ad leg. Iul. & Pap.

LEX VI.

LIbertinus c si ius 3 † anulorum aureorum impetrauit, quamuis iura ingenuitatis saluo iure patroni nactus sit, tamen ingenuus intelligitur, & hoc Diuus Hadrianus rescripsit.

De natalibus restituendis. *

TITVLVS XI.

Vlpianus lib. 2. Responsorum.

LEX PRIMA.

A Principe natalibus suis restitutũ eum, qui se ingenuum natum Principi affirmauerit, d si ex ancilla natus est, e nihil videri impetrasse.

Marcellus. 4 †

LEX II.

INterdum, & si serui nati sint, f ex postfacto iuris interuentu ingenui fiunt: vt ecce, si libertinus à Principe natalibus suis restitutus fuerit.

* De natalib. restituẽdis. vide Bud. sup. d Senato. l. vlt.

4† Mart. l. 2. Instit.

Ante autem casum, non iura tantum ingenuitatis, sed ingenuitatem plenissimam habent: & ita pronunciat ut ingenuus, para si à Principe natalibus restituti fuerint: quando quidem isti natalibus restituuntur in quibus homines fuerunt nondũ neque naturali, neque ciuili iure desinunt. l. Imperialiter. C. de nupt. Cuiac.

Hoc plenam ingenuitatem induxit, vt inf. l. interdũ in fi.

A *Principe*] CASVS. Quidam seruus iuit ad Principẽ, & dixit ei se fuisse natum ex ingenua matre: tamẽ postea effectus erat seruus aliqua ex causa iusta, & impetrauit à Principe, se restitui natalibus. Dicitur, quod cum appareat eum natum ex ancilla, non tenere hoc rescriptum. Fr. Accur.

d *Affirmauerit*] & postea aliquo iure seruum factum manumissum. Alias si esset ingenuus, quid peteret?

e *Natus est*] & ita seruus est. & facit C. si contra ius. vel vti. pub. l. 2. & l. & si legib. & de ijs. q; à fi dñis. l. fi. & de diuer. re. l. fi. Quid aũt si dixit se natũ ingenuũ, & seruũ postea factũ manumissum? Videtur tenere cõcessio, cũ sit Princeps idem concessurus, si verũ dixisset: vt arg. contra C. si contra ius vel vti. p. bl. l. 1.

Illis enim vtique natalibus restituitur, in quibus initio omnes homines fuerunt: non in quibus ipse nascitur, cum seruus natus 5 † est, hic enim, quantum ad totum ius pertinet, perinde habetur, atque si ingenuus natus esset, nec patronus eius potest ad successionẽ 6 † eius venire. h Idcoque Imperatores non facilè solent quenquam natalibus restituere, nisi consentiente i patrono.

Scæuola lib. 6. Responsorum.

LEX III.

QVæris, an ingenuitatis iure vtatur k is, quem sanctissimus, & nobilissimus Imperator natalibus suis restituit. Sed ea res nec dubitationem habet, nec vnquam habuit, quin exploratum sit, ad omnem ingenuitatis statum restitui eum, qui isto beneficio Principis vtatur.

Paulus lib. 4. Sententiarum.

LEX IV.

NEc filio l patroni inuito libertus natalibus suis restitui potest. Quid enim interest, ipsi patrono, an filio eius fiat iniuria?

Modestinus lib. 7. Regul.

LEX V.

PAtrono consentiente debet m libertus ab Imperatore natalibus restitui. Ius enim patroni hoc impetrato amittitur.

¶ Libertinus, qui natalibus restitutus est, perinde habetur, atque si ingenuus 7 † natus medio tempore maculam seruitutis non sustinuisset. n

5† P. Fl. esset.

6† P. Fl. deest ei.

7† P. Fl. factus.

I *Nerdum.*] Casus. Aliquãdo euenit, qd q nascitur seruus, efficit vt ingenuus: vt si libertinus meus natus ex ancilla mea, & postea manumissus à me, impetret à Principe natalibus restitutionẽ: nã efficit ingenuus, & vt restitui natalibus. Item quãdo nascebantur liberi ex pacto iure naturali: si illis in qb. est natus. Et hoc priuilegiũ Princeps nõ solet concedere, nisi consentiat huic petitioni patronus: & erit iste g priuilegiũ hoc plene ingenuus quo ad oĩa, & h. d. hæc lex, & sequẽs quæ inci. Quæris &c. Fr. Ac.

f *Nat sint*] No ꝑ ly. q dixit in eo. q natiff ingenuus, & postea factus seruus manumissũ. hñ locũ hũc titulũ p. l. 1. huius ti. & qa dñ natalib. restitui. Sed Io. & nos ꝑ, vt ẽt natus seruus, & postea manumissus impetret restitutionẽ natalibus: hoc locũ hũc titulũ p. l. 1. huius ti. & qa dñ natalib. restitui. Sed Io. & nos ꝑ, vt ẽt natus seruus, & postea manumissus impetret restitutionẽ natalibus: & hoc impetrato ius patronatus tollit. & libertus plenè erit ingenuus g. modo si nunquam fuerit seruus. Et h d. hæc l. & seq. Fr. Ac.

l *Nec filio patroni*] monuo: & facit inf. l. prox. & sup. eo l. interdum. in fi. & sup. tit. 1. l. Diuus. Accur.

m *Patrono. Debet*] non ergo potest Princeps rem priuati vendere eo inuito. vt & sup. l. prox. & sup. ti. 1. l. Diuus & C. de contra iudi. l. 1. in medio. nisi ob publicam vtilitatem: vt sup. de offic. Præt. l. Barbarius. in fi & inf. de iure fis. l. Diuus. Sed arg. contra, C. de quadrien. præscript. l. fin. in prin. Sed eam expone, vt ibi.

n *Non sustinuisset*] vt & sup. eo. l. interdum. in fi. Accur.

DE LIBERALI CAVSA.

Supra dictum est de libertate præstanda: nunc de ea tuenda, quod fit per causam liberalem, sine quis in libertatem proclamet, sine in seruitutem petatur.

Succinctè hic Cuiac. sub breui cõpendio titulũ hũc restrinxit, eqùe. & declarat.

De liberali causa. TITVLVS XII.

Vlpianus li. 4. ad Edictum. 1†

LEX PRIMA.

SI quidem [2] † CASVS. Aliquis eũ esset ingenuus, stabat vt seruus Titij: nec volebat se petere in libertatẽ, cũ posset: & hoc faciebat in iniuriã parentũ suorũ, & totius generis. Dicẽs parentes sui pñt eũ ẽt inuitũ petere in libertatem. Itẽ & ẽi hoc ẽt pmissũ est cognatis eius: & reddit rõ: qñ seruitus eorũ, &c. Et hoc ẽt pmittit patẽti naturali tiõi: vt patri q existẽs in seruit. hũc filiũ q̃sumt. & vterq; postea manumissus est, hoc ẽt pmittitur militi p ꝓpria sibi coniuncta. Et si aliqs ẽ dictorũ nõ existat: tũc ẽt matri & sorori & similib. fœminis, q̃ sibi cognatione ibq; hoc pmittit: & ẽt patrono huius, q̃ stat spõte tanq̃ seruus apud aliũ. Postea dicit: si plures de p̃dictis existãt, & q̃ libet vult petere istũ in libertatẽ, iudex quem credet ad hoc meliorẽ eligat. Vltimò dicit: si furiosus trahit in ser. admittũtur, & coniuncti & etiã extranei ad eum defendendum, & hoc dat hæc lex cum seq. vsque ad l. liberis. Franc.

1† Aliàs lib. 54. P. F.

2† P. F. si quando.

3† P. Fl. vellet.

4† Caius ad Edi. Prat. vrb. tit. de lib. cau. P. F.

a *Impossit seruitutis*] Idẽ ẽ, si d̃ libertate trahit ad seruitutẽ, vt j. e. l. benignius.

b *Parenti* j. l. patri.

c *Inuitorum*] no. sic j. qñ ap. sit. l. 2. §. si is q. & de app. l. non tm, & inf. de separa. l. 3. §. sed & si quis suspectum, in fi. & sup. de min. l. patri pro filio. in prin. Reg. lariter contra. sup. de ꝓc. l. Pomponius. in fi.

d *Modica*] sũ magna.

e Quæ ad seruitutem] refertur superiores: & iũge superioribus, & inferioribus.

f *Alijs*] puta Naturalibus, parentibus.

g *Militi*] speciale. regulariter ẽ: vt C. de proc. l. q stipendia.

h *Necessarium*] i. vtile. Et facit sup. de procu. l. fœminis.

i *Sed & si libertatem*] vt C. eo. l. principaliter.

k *Ignorante*] sic vs. li. consensit.

l *Ignorante*] sic vs. li. consensit.

m *Passus est*] ad pretium participandum.

n *Interest*] *Patres*] sic & Inst. de excus. tut. §. 1. & sup. de pact. l. iurisgentium. in fi. & l. fi.

o *Potissimum*] sic ẽ de acc. l. si plures. & ẽ. de lib. ho. exhib. l. 3. §. hoc interdictũ. & ẽ. de dam. infec. l. in reficiendo. Acc.

p *Patres*] sic in superioribus. non dicit de extraneis, quòd admirantur. Acc.

rium [h] est dari facultatem ẽt matri, vel filiabus, vel sororibus eius, cæterisque mulieribus, quæ de cognatione sunt, vel etiam vxori, adire Prætorem, & hoc indicare, vt causa cognita etiam inuito ei succurratur.

¶ Sed & si libertum [i] meum, vel libertam dicam, idem erit dicendum.

Caius lib. ad Tan.

LEX IV.

SEd tunc patrono conceditur pro libertate liberti litigare, si eo [k] ignorante [l] libertus venire se passus est. [m]

Vlpianus lib. 54. ad Edict.

LEX V.

INteresť enim nostra, libertos, libertasq; hẽre. Quòd si plures ex memoratis personis existant, qui velint pro his litigare, Prætoris partes [n] interponendæ sunt, vt eligat, quem potissimum [o] in hoc ẽs se existimet. Quod & in pluribus patronis obseruari debet.

Caius ad Edict. Prat. vrb.

LEX VI.

BEnignius autem hoc [5] † sequendum est, vt si furiosus, [6] † vel infans est, qui in seruitutem trahitur, non solum necessarijs personis, sed etiam extraneis [p] hoc permittatur.

Vlpianus lib. 54. *

LEX VII.

LIberis etiam hominibus, maximè [q] si maiores viginti annis venum se dari passi sunt, vel in seruitutem qua qua ratione deduci, nihil obest, quo minus possint in libertatem vendicare.

¶ Militi [g] etiam pro necessarijs sibi personis de libertate litigare permittitur. * Cum verò talis alius nemo est, qui pro eo litiget, tunc necessa-

* Exemplum idoneũ erit ex Virginij historia ex l. 2. de orig. iur.

5† P. F. sequẽdũ.

6† P. F. & infans.

* Ad Edict. Prætoris vrbani tit. de lib. cau. P. F.

* Ad Edictũ. P. F.

7† P. Fl. participauerit.

8† P. Fl. partiendum.

n *Interest*] *Patres*] sic & Inst. de excus. tut. §. 1. & sup. de pact. l. iurisgentium. in fi. & l. fi.

o *Potissimum*] sic ẽ de acc. l. si plures. & ẽ. de lib. ho. exhib. l. 3. §. hoc interdictũ. & ẽ. de dam. infec. l. in reficiendo. Acc.

p *Patres*] sic in superioribus. non dicit de extraneis. quòd admirantur. Acc.

q *Maxime*] abundat: vt C. de manumissis. l. fi. §. j. Nã minores ẽi iuuãtur, & ẽi sine distinctione: cũ plura sint necessaria: vt no. Inst. de iure perso. §. pe. & facit j. ff. d. l. & ff. a. l. a.

venum ſe dari paſſus eſt, nihil ei hoc poſt annos viginti nocebit.[a] Sed ſi antè quidem ſe venum dedit, poſt viceſimum autem annum pretium participatus eſt, [1†] poterit ei libertas denegari.[b]

Si quis ſciens liberũ emerit, non denegabitur vendito in libertatẽ proclamatio aduerſus eum, qui eum comparauit, cuiuſcunque ſit ætatis, qui emptus eſt: idcirco, quia non eſt venia [c] dignus, qui emit, etiam ſi ſcientem, prudentemque ſe liberum emerit. Sed enim ſi poſtea alius eum [d] emerit ab hoc, qui ſciuit, ignorans, deneganda eſt ei libertas.

Si duo* ſimul emerint partes, alter ſciens, alter ignorans, [e] videndum erit, numquid is, qui ſcit, non debeat nocere ignoranti. Quod quidem magis eſt. Sed enim illa erit quæſtio, partem [2†] ſolum ſuam habebit is, qui ignorauit, an totum? & quid dicemus de altera parte? an ad eum, cui ſcit, pertineat? Sed ille quidem indignus eſt quid habere, qui ſciens emerit: rurſus, qui ignorauit, non poteſt maiorem partem dominij habere, quàm emit. Euenit igitur, vt ei proſit, qui eum comparauit ſciens, quòd alius ignorauit.

Sunt, & aliæ [f] cauſæ, ex quibus in libertatem proclamatio denegatur: veluti ſi quis ex eo teſtamẽto liber eſſe dicatur, quod Prætor teſtamentum aperiri vetat, quia teſtatore familia necatus eſſe dicatur. Cũ enim in eo ſit iſte, vt ſupplicio forte ſit afficiendus, non debet liberale iudicium ei concedi. Sed, & ſi datum [3†] fuerit, quia dubitatur, [g] vtrum nocens ſit, an innocens, differtur liberale iudicium, donec cõſtet de morte eius, qui necatus eſt. Apparebit enim vtrum ſupplicio ſit afficiendus, an non.

Si quis ex ſeruitute in libertatem proclamat, petitoris partes ſuſtinet. Si verò ex libertate in ſeruitutem petatur, is partes actoris ſuſtinet, qui ſeruum ſuum dicit. Igitur cum de hoc incertum eſt, vt poſſit iudicium [h] ordinem accipere; hoc ante apud eum, qui de libertate cognituru eſt, diſceptatur, vtrum ex libertate in ſeruitutem, an contra agatur. Et ſi forte apparuerit eum, qui de libertate ſua litigat, in libertate ſine dolo malo fuiſſe, is, qui dominum ſe dicit, actoris partes ſuſtinebit, & neceſſe habebit ſeruum ſuum probare. Quòd ſi pronunciatum fuerit [i] eo tempore, quo lis præparabatur, in libertate [k] eum non fuiſſe, aut dolo malo [l] fuiſſe, ipſe, qui de libertate ſua litigat, debet ſe liberum [m] probare.

Idem libro primo, 4† ad Edictum.

LEX VIII.

COgnitio de liberali cauſa vſufructuario [n] datur, etiam ſi dominus quoque, hoc eſt, qui ſe dominum dicit, velit mouere ſtatus controuerſiam.

Si plures ſibi dominiũ ſerui vendicent, dicentes eſſe communem, ad eundem [o] iudicem mittendi erunt: & ita Senatus cenſuit. Cæterum, ſi vnuſquiſque ſuum eſſe in ſolidum, non in partem dicat, [p] ceſſet Senatuſconſultum. Neque enim timor eſt, ne variè [q] in iudicio [5†] iudicetur: cum vnuſquiſque ſolidum dominium ſibi vendicet. Sed, & ſi alter vſumfructum [6†] tantum, alter proprietatem [7†] ſibi vendicet, item ſi alter dominium, alter pignoratum ſibi dicat: idem iudex erit: & parui refert, ab eodem, [r] an ab alio ei pignori datus ſit.[s]

Caius lib. ad Edictum Prætor. 8†

LEX IX.

SIpariter aduerſus eũ, qui de libertate litigat, conſi-

---

a *Nocebit* jvt & ſup. prox. reſpon.

b *Denegari* arg. contra ſup. de min. l. 3. §. ſcio Sol. vt ibi.

c *Venia*] pp ſcientiã: ſic & j. ff. l. d. Licin. & j. c. l. q ſciẽs. & ar. ſup. ad Maced. l. pẽd. *Alias enim* jhoc ét caſu vt exigi particularis precat. Acc.

d *Iguarans*] lege interrogatiuè (ñ) Azo. q. d. nõ. Et dic quod vnius ignorãtia ſciẽti non prodeſt. & ſic totũ hẽbit ignorãs: vt j. tit. l. 1. & ar. §. de conuah. empt. l. ſi fundus. Sed lic. & M. & alij legebant plane: & ſic ſciẽs habet partẽ pp ignorãtiam: ſed tunc eſt cõtra. j. tit. j. l. fin. Sed ſoluũt. q hic partes vt qlibet dimidiã: ibi qlibet in ſolidũ. Item ſecũdũ hoc ſimiliter contra. j. c. l. non ſolũ. §. 1. Sol. vt ibi. Item & ob. ff. de iu. & fac. ign. l. ignoſſimũ. Sed ſoluunt. q ignorantia vnius alterius proſit propter dictũ eius, qui ſe vendidit arg. ff. ad mil. l. ſi ex cauſa. §. Papin. Et ſecundum hoc nota. q innocens nocentem excuſat. Sic j. de peritis l. pregnantis. & de leg. 2. l. cum ei quis. & de vẽ. in poſſ. mit. l. 1. §. rogies. & j. de furt. l. ſi in quirẽ. §. pe. Arg. contra. ſu. ad Maced. l. ſed Iulian. §. ſed ſi alterutter.

e Solam P. F. Innocens nocẽtem excuſat.

f *Sunt, & aliæ*] non ſolum quando venditus eſt ad pretium participandũ, interuenientibus, qui debent interuenire.

g *Dubitatur*] cõ ſequentis. nõ præmiſſo. Io. ideò. n. differunt, quia dubitatur. nã ideo fuit datũ, qa dubitatur, ſcẽm M. h *Iudicium*] quod p actionẽ in rẽ. & pũ dicialem agitur, & domino agẽti directa, & prouocãti ad libertatẽ vtilis datur, cũ nemo ſit ſui dñs: vt j. ad l. Aq. l. li. hõi. *Pronunciatum fuerit*] In incidẽti ergo pronũciatur, quia alter in iudicio procedi non poteſt: vt no. C. de ord. iud. l. 1.

3† P. Fl. data.

1† P. Fl. partiusẽ.

i *Tunc*] ſc. in poſſeſſione libertatis: vt j. c. l. quod autẽ, & l. igitur. §. poteſt.

l *Dolo malo*] qã pro eo & ac ſi ſ. cẽſ: vt C. d. pb. l. vis eius. & C. e. l. nõ iõ. ſi fin. & l. ea q̃. & facit. ſup. de probat. l. circa. Acc. ADDITIO. Iſta gl. iãcto textu ſolet allegari ſim Bart. hic. ad hoc, q p. fictionẽ vitioſa ſ. retentum quẽ à probatione vt C. de pb. ſiue poſſidentem. m *Liberum*] alio poſſeſſore conſtitutum.

C *Ogatur*] Caſus. Vſufructuarius pt petere ſ. ſeruit. ſeruũ. ſ. quo dicit ſe habere vſumfr. ſiue cũ proprietario, ſimul agat, ſiue ipſe tantũ.

Si plures] plures petũt eundẽ ſeruũ dicentes, eũ eſſe cõem eorũ. Dic q coram eodẽ iudice litigare debẽt. & hoc cẽſuit Senat. Si at quilibet dicat ſeruũ eſſe ſuũ & in ſolidũ. hoc caſu ẽt coram diuerſis poterũt litigare. Sed ſi vnus petat vſũfr. ſerui. alter proprietatem: vel ſi vn⁹ petat dñiũ ſ. ſeruo, alter dicat eũ obligatũ: idẽ debet eſſe iudex. Fr.

n *Vſusfructuario datur*] ſc aduerſus ipſũ ſeruum de libertate litiget ſiue ſolus, ſiue cũ proprietario, vt hic, & j. l. prox.

o *Ad eundem*] vt & inf. l. prox.

p *Ceſſet*] ſeruo ptẽdẽte ſe liberũ j. vtrũq. q *Ne timeri*] hoc plane ẽ verũ ſi primo, p libertate pnũtiat, qa ſic iudicat petitiõi alterius: vt ſ. d. l. ſi dolo. & j. c. l. Diui. Si ãt cõt. ſeruũ p vno, p nãtiet: qd prohibet ẽt alterũ dũm agẽs eũ ſi faciat ſ. ſua, p prietatis, ſicut ſua libertatis? Sed adhuc p: dici idẽ: qa cũ in ſolidũ ſit, pnũciatus alterius ſeruus, ſi nõ põt ſe dicere liberũ, ſecus ſi partẽ ſm alter obtinuiſſet. quia adhuc poſſet dicere ſe liberũ. vt ſ. px. reſp. ar. j. c. l. doob. ſi ſ. r *Ab eodem*] q nunc dominium vẽdicat.

s *Datus ſit*] ei. q pignori ſibi datũ dicit.

4† Al. ſſ. P. F.

5† P. Flo. deeſt, in iudicio.

6† P. F. totum.

7† Serui. P. F.

8† Vtr. ſi de li. cauſa. P. F.

SI *pariter*] Caſus. Si Titius dicat ſe habere

habere proprietatem in seruo. & Sēpronius vsufr. ille dicat se liberum: postea vnus eorum abest: nunquid p̄sens potest agere? Et dicitur. q̄ sic. Et si ille absens reuertatur, & velit agere § seruū; auditur: tamen coram eodē iudice, coram quo agit præsens, nisi dicat eū sibi suspectū. Idem est,

si duo petāt cōiter seruū in seruit. ille āt neget se fore seruū. Postea dicit. Pone. q̄ vnus eorum egit. & succubuit: alter egit. & obtinuit. Nūquid vnus proderit alteri: sicut aliàs factū patroni reuocantis seruos manumissos à liberto in fraudē p̄oni prodest hīdib. liberti? Et si dicas p. deesse, nonne ille, qui succubuit, si agat amplius, repelletur exce. rei iudicatę? Itē si dicas si prodesse: an ille, qui obtinuit hēbit totū seruū: an verō tm̄ partē? Et licèt non plene respōdeat: tu tñ dicas, q̄ ex quo seruus obtinuit contra vnum, liber esse dēte, & alijs cum quibus succumbit seruus, dat exceptionem suī portionis pro illa parte. Franc.

1† P. Fl. aberint.
2† Alias, egit.

a *Constant*]lite nōdum cōstat: alias non posset recusari, quod ff. dicit: vt Co. de iurisdict. omn. iud. l. nemo. Acc.

b *Alterius*].f. absentis.

c *Alterius*].f. p̄sentis.

d *Superuenerit*] qui absens erat.

e *Ad eundem iudicem*]vt ff. l. cognitio. in fi. & ar. ff. de q. rebus ad eūdem. iu. ea l. i. & C. arb. tut. l. oēs. & simul, & sepa rati, ergo p̄t agere, sic ff. de vi. & arma. l. fū de fundo. & inf. de furt. l. inter oēs. §. si seruus. & l. furtiua m, & l. fullo. §. fru gibus. & fu. eo. l cognitio. in prin.

3† P. F. est victus.
4† Al. exceptioni.

f *Nisi iustam causam*]sic & ff. de arb. l. non distinguemus. §. si qui dā. & l. licèt. Et no. hic duo arg. Primò ordinariū, .f. P̄sidem recusari. Itē q̄ causa recusationis dēt exprimi. Sed in vtroque dic contra: vt no. C. de iud. apertissimi.

Præses, an & q̄n possit recusari: & cā recusationis andbeat infesti.

g *Dicantur*, pro parte, non in solidum: vt su. l. prox. §. 1.

h *In vtroque casu*].f. quando fructuarius cum proprietario: & quando duo de proprietate.

i *Profit ei*].f. dicto.

k *Vel contra*].f. si succubuit post alterius victoriam: & q̄d subdicit inf. vt cum omnino, &c. totum comprehendit.

l *Liberti*]in fraudem patroni libertus manumissus, reuocat patronus: prodest hæredibus in ea parte, quæ vltra tertiam patroni est.

m *Idem vltro potest*]ab eodem seruo, qui vicit. Vel dic et ab alio petente, qui obtinuit. Acc.

n *Replicatio*] doli. Sed hæc oppositio non placet: maximè in casu, cum primo agens succubuit: quo casu nocet sēdo agere, cum sit ius ex sententia, vt dixi sup. l. prox. §. 1.

stant [a], fructuarius, & proprietarius, fieri potest, vt alteruter absit. Quo casu an præsenti soli permissurus sit Prętor aduersus eum agere, dubitari potest: quia non debet alterius [b] collusione, aut inertia alterius ius corrumpi. Sed rectius dicitur, etiam alterutri eorum permittendum agere, vt alterius [c] ius incorruptum maneat. Quòd si adhuc nondum finito iudicio superuenerit, [d] ad eundem iudicem [e] mittetur, nisi iustam causam [f] afferat, quare ad eū mitti nō debeat: fortè si eum iudicem inimicū sibi esse affirmet. Idem dicemus, & si duo, plureſve domini esse dicantur, [g] & quidam præsto sint, quidam absint: [1†] Vnde in vtroque casu [h] dispiciamus, an si is, qui prior [2†] egerit, victus sit, profit ei, [i] qui posterior vicerit, vel cōtra: [k] ideſt, vt cum omnino alteruter vicerit, profit etiam alteri: sicut prodest hæredibus liberti, [l] quòd in fraudem patroni serui manumissi sunt. Si cui placeat prodesse, consequens est, vt cum idem [3†] victus petat, [m] [4†] exceptione rei iudicatæ obijciatur replicatio. [n] Si cui verò placeat non prodesse, is habebit sequentē dubitationem, vtrum id, in quo [o] quis victus est, nullius erit, an eius esse debeat, cum quo actum sit, an potius eius, qui vicerit, [P] scilicet, vt vtilis actio detur ei qui vicerit. Minimè autem Prætor pati debet, vt pro parte quis seruus sit.

Vlpianus lib. 5. ad Edict. §†

LEX X.

QVod autem diximus [q] in libertate fuisse, sic est accipiendum, non vt se liberum doceat is, qui liberale iudicium patitur: sed in possessione libertatis sine dolo malo fuisse. Quid sit aūt sine dolo malo in libertate [6†] fuisse, videamus. Nam Iulianus ait, oēs, qui se liberos putant, sine dolo malo in libertate fuisse, si modò se pro liberis gerant, quāuis serui sint. Varus aūt [r] scribit, eū, qui se liberum sciat, dū in fuga sit, nō videri sine dolo malo ī libertate esse: sed simul atque desierit, quasi fugitiuus se celare, & pro libero agere: tunc incipere [s] sine dolo malo in libertate esse. Etenim ait eū, qui scit se liberum, deinde pro fugitiuo agit, hoc ipso quòd in fuga [t] sit, pro seruo agere.

Caius ad Edictum Prætoris verba. 7†

LEX XI.

LIcèt fugæ tempore pro libero se gesserit: dicemus enim eum in eadem causa esse.

o *Id. in quo*]pro parte ergo quilibet agebat: nō in solidū; vt dixi. cum ponis in duobus petentibus in seruitutem iure dominij.

p *Eius, qui vicerit*]etiam in eo, quo altero petēte est absolutus seruus: & nō soluit ad plenum: quare dic. q̄ ex toto liberi erit. Et si vnum tm̄ vicit seruus: sed æstimatio partis debitur alteri victori: vt arg. ff. eo. l. duob. & ff. de except. rei iud. l. iudicatæ.

Quod autem diximus] Hæc lex continuatur ad finē l. liberum. ff. e. Nam quod ibi dicit, si seruus est in pos. libertatis, q̄ ei nō incumbit onus probā di. est verū, si sine dolo malo est ī possessione libertatis: non cogitur aūt probare se liberū. Nā sufficit, q̄ credat se liberū: & q̄ p libero se gerat. licet seruus sit: & h. d. Iul. Varus autem correxit Iulianū in parte. Nā nō eo ipso, q̄ credat se liberū, est sēper in pos. libertatis, vt sic non incūbat ei onus probā di. Quid. n. si in fuga est tāq̄ fugitiuus? licèt. n. sciat se liberum: nō est tamen per hoc in possessione libertatis: sed statim cū desijt tanq̄ fugitiuus se celare, erit in possi. libertatis. Postea dicit. Sciēdum est possе liberum hominē stare dolo malo in pos. libertatis. & cōtra seruum stare in posses. libertatis sine dolo malo. & de primo dat exemplū in infante hoc modo. Infans liber surreptus est: & stabat tā quam seruus. Deinde, credens se seruū esse, fugit: & clam stabat tanquam liber. Hic enim dolo malo stat ī posses. libertatis. Postea dat exēplum de secundo. Ecce. n. seruus testamento accepit libertatem, quod testamentum nullius est momenti: hic stat tā quam liber sine dolo malo cum seruus ponuntur. & alia exempla in litera, quæ per te videas: & inspicitur tēpus, quo in ius vocatur, & tunc bona fide sit in poss. libertatis: & sic onus probandi incumbat aduersario. Et hoc dicit hæc l. ff. seq. cum prin. seq. Fr. Acc.

5†† Al. 55. ff. P. F.

6† P. F. F. est in libertate.

7† P. Flo. Ti. de liberali cā.

q *Quod autem diximus*] sup. eo. l. liberis. §. fi. & facit inf. e. l. igitur. §. potest. Acc.

r *Varus autem*]corrigens Iulianum in parte, qui nimis large dixerat. Accurs.

s *Tunc incipere*, Imò diuturnius etiam temporis dēt transire: vt ff. de acq. poss. l. 3. § si seruus. Sol. ibi mala fide gerebat se pro libero. hic bona. Vel hic est in pos. libertatis q̄si ad commodum liberalis causæ: quantum vero ad cæteras non. vt ibi. Vel subaudi hic, maximè si diu.

t *In fuga*]No. vt & C. de præscr. lon. temp. quæ pro li. l. 1. & C. vbi causa fa. l. 1. & inf. de vsucap. l. si is. §. si seruus. & C. de

C. de prob. l. ris eius & ſ. l. igit. ſ. Itē ex hac l. vi. ꝙ aliqs mutat ſibi cām poſſeſſionis. Sed hi nō mutat aliquo de modis prohibitis vel permiſſis: ſed tm̄ fidem bonam in malā: vel econtra: & de hoc dic vt C. de acquir. poſſeſſ. l. cum nemo. Vel hic in poſſeſſione ſui ipſius, ſecus in aliarum rerum.

I *Gitur*] Planus eſt in princ.

1† Ad E. dic. P. F.

¶ *Si opera*] Pone caſum duobus modis, vt in gl. dūi mei. Acc.

¶ *Si quod damnū mihi*] Si poſſidebam liberū hoīem tanquā ſeruū, & ipſe commiſit delictum Titio: Titius agit contra me, tanquam ꝙ dām ſerui Aquilia: & ego emendaui dānum: poſtea hic ſeruus promouit in libertatem. Dic ꝙ agam act. in factum ꝙ eū, vt reſtituat mihi hoc, quod ſolui pro delicto, quod ipſe fecerat. & oē aliud dānū, ſi quod mihi dederit, emendabit per hanc act. & hoc dicit hic ſ. cum l. ſeq Frāc.

a *Sic dolo*] vt inf. ſ. poteſt.

b *Infans*] ſup proxi. reſpon.

c *Poteſt*] facit C. de præſcr. lon. temp. quæ pro liber. l. 2. Sed arg. contra ſ. ſi libe. inge. eſſe di. l. fin. Sed ibi expone. Accur.

2† P. F. dicendum eſt, quoties &c.

d *Si opera*] dic operas mihi i ſeruo legatas, qui nunc ſe liberum dicit: ar. ī. eo. l. cognitio. in prin. Vel dic ꝙ de libero dicit à quo mihi patrono debentur operæ: vt inf. ſi liber. ingenuus eſſe dicatur. l. ſi in princ. Et dſ hoc libertinitatis iudicium liberale.

3† referetur.

e *Dominus*] ut credebam.

f *Condemnabitur*] actione in factum: vt inf. l. proxi. Et no. ꝙ extra id, quod agitur, naſcitur obligatio: vt hic, & ī. commod. l. ſi is. l. ſi libero. & C. de neg. geſt. l. at qui. ſ. ſi libero. Et continua ſequentē legem.

Obligatio naſcitur q̄nque extra id q̄d agitur.

g *Illud. Damnum hoc*] eo ipſo datē, quo bona fide poſſidebam: vt ī. l. proxi.

h *Heres datis*] i. hac actione in factū: quia fuit actum ex cauſa doli tantum, non culpæ etiam latæ.

4† ad Edictū Prætoris vbanitit. de liber. cauſa. P. F.

i *Aliter*] quam de dolo ſolo: quia etiam leuiſſima culpa venit: vt ī. ad leg. Aquil. l. in lege. Sed hoc caſu ſola lata: vt inf. de acqui. re. do. l. homo.

5† P. F. deeſt non.

6† P. F. nō etiam.

Vlpianus lib. 55. 1†

LEX XII.

IGitur ſciendum eſt, & liberum poſſe dolo malo in libertate eſſe, & ſeruum poſſe ſine dolo [a] malo in libertate eſſe.

¶ Infans [b] ſubreptus bona fide in ſeruitute fuit, cum liber eſſet: deinde cum de ſtatu ignarus eſſet, receſſit, & clam in libertate morari cēpit. Hic non ſine dolo malo in libertate moratur.

¶ Poteſt [c] & ſeruus ſine dolo malo in libertate morari: vtputa, teſtamento accepit libertatem, quod nullius momenti eſſe ignorat: vel vindicta ei impoſita eſt ab eo, quē dominum eſſe putauit, cum non eſſet: vel educatus eſt quaſi liber, cum ſeruus eſſet. Et generaliter, 2† quoties quis iuſtis rationibus ductus, vel non iuſtis, ſine calliditate tamen, putauit ſe liberum, & in libertate moratus eſt: dicendum eſt hunc in ea cauſa eſſe, vt ſine dolo malo in libertate fuerit, atque ideo poſſeſſoris commodo fruatur. Probatio aūt ad id tempus refertur, 3† cum ſine dolo malo in libertate fuerit, quo primùm in ius aditum eſt.

¶ Si operæ [d] alicui debeantur, is quoque liberali iudicio experiri poteſt.

¶ Si quod damnū mihi dederit, qui ad libertatem proclamat, illo tempore, quo bona fide mihi ſeruiebat, veluti, ſi ego bona fide dominus [e] noxali iudicio conuentus, & condemnatus litis æſtimationem pro eo obtuli, in id mihi condemnabitur. [f]

Caius. 4†

LEX XIII.

ILlud certum eſt, damnum hoc [g] non 5† ſolùm in hac actione in factū deduci, quod dolo, 6† ſed etiam quod culpa liber. ſ. i. ꝙ qua hoc ſecūdo agit iudicio. Et ſic in actione in factū venitet dolus, & culpa, ſi actor vellet: ſed hic ſolū dolū venire voluit. Alij dīt ꝙ per in factū tm̄ dolus: p Aquil. eā culpa. Et qd dicit ſ. Sed ēt q culpa, dicunt, quæ in aliā actionē venit: & facit ſ. eo. l. de bonis. & l. liberalis. & l. Imperator. & C. qui. ad liber. procla. non licet. l. fi. Acc.

factum ſit: ideoq; licet abſolutus hoc iudicio [h] fuerit, adhuc tamen poſtea cum eo poterit lege Aquilia agi: cū ea lege 7† aliter i ea culpa teneatur. Item certum eſt, tam res noſtras, quàm res alienas, quæ tamen periculo noſtro ſunt, in hanc actionem deduci, veluti commodatas, [k] & locatas. Cæterùm, depoſitæ apud nos res, [l] 8† quæ periculo noſtro non ſunt, [l] ad hanc actionem non pertinent.

Vlpianus lib. 5. ad Edict. 9†

LEX XIV.

REctiſſimè Prætor calliditati eorum, qui cum ſe liberos ſcirent, dolo malo paſſi ſunt ſe pro ſeruis venundari, occurrit. Dedit enim in eos actionem: [m] quæ actio toties locum habet, quoties non eſt in ea cauſa [n] is, qui ſe venire paſſus eſt, vt ei ad libertatem proclamatio denegetur.

¶ Dolo autem non ſolùm 10† eū feciſſe accipimus, qui non vltrò inſtruxit emptorem: ſed etiam [o] 11† qui decepit.

Paulus lib. 51. ad Edictum.

LEX XV.

IDem eſt [p] ſiue virilis ſexus, ſiue fœminini ſit: dummodo eius ætatis ſit, vt dolum capiat.

Vlpianus lib. 54. ad Edic. 12†

LEX XVI.

IMò eum, qui fingit ſe ſeruum, & ſic venijt [q] decipiendi emptoris cauſa. Si tamen vi, metuq; compulſus fuerit 13† is, qui diſtractus eſt, dicemus eum dolo carere.

¶ Tunc habet emptor hanc actionem, cum liberum eum eſſe neſciret. Nam ſi ſciuit 14† liberum, & ſic emit, ipſe ſe circumuenit. [r] quare ſi filiuſfamil. emit, ſi quidem ipſe ſciuit, pater autem ignorauit, non acquiſiuit [s] patri actionem & hoc, ſi peculiari nomine emerit. 15† Cæterū ſi patre

7† P. F. Iegunt cum ea lege ēt culpa teneatur.

k *Commodatas*] vt has res ab eo detentas per hanc actionem conſequamur: vel vt damnum nobis in eis datum reſarciatur. Accur.

l *Nō ſunt*] niſi in caſibus: vt ſup. depoſiti. l. j. ſ. ſæpe. Accur.

8† P. Flo quia.

R *Eſtiſſimè*] CASVS. Si aliquis ſciens ſe liberum, paſſus eſt dolo malo ſe vendi, vt ſeruū: & aliquid de his defecit, quæ erant neceſſaria ad hoc, vt ſeruus fieret, & prouocet ſe in libertatem: dī, ꝙ habeo ego emptor act. in factum contra eū, quanti intereſt mea. Poſtea dicit, qualiter dolo malo videatur facere. h. d. cum l. ſeq. & princ. ſeq. Cætera ſunt plana: & ideo amplius non ponam caſum vſq; ad l. ſi vſū fructū. Franc. Accur.

9† Aſſis li. 55. P. F.

m *Actionem*] in factum. vide ſ. eod. l. non ſolum. in prin. & ſup. de fideicommiſſ. liber. l. quidam. ſ. ſi.

10† P. Fl. deeſt ſolū

n *In ea cauſa*] quia illa, quæ ſunt neceſſaria, interuenerunt. aliàs, quomodo contra ſuum ſeruum ageret? Et facit C. quib. ad libert. procla. non licet. l. j. & inf. eod. l. cum pacto.

11† P. Fl. deeſt eiū.

o *Decepit*] affeuerando ſe ſeruum: Et ſic notā. ꝙ decipit, qui non inſtruit. ſic ſup. de act. emp. l. j. ſ. j. & de pecu. & commo. rei ven. l. Il vina. 2. & de off. Præſe. vigil. l. j. ſ. ſciendum. & inf. de fur. l. ſi ſeruus communis. ſ. ꝙ ſi ſciēs. & ī. l. imò. & de admi. tut. Lita autem. ſ. fin.

12† P. Fl. lib. 55. Decipere dī, q non inſtruit.

p *Idem eſt*] aliàs, Idem eſt: & aliàs Quod eſt Acc.

13† P. Fl. fuit.

q *Imò. Et ſicut. vēdit*] i. vēditus ē. l. *Si cumuenit*] & eſt arg. ſup. de actio. empti. l. j. ſ. j & de contrahen. empio. l. & liberi. & l. ſed Celſus. in prine.

14† P. Fl. ſcit.

r *Non acquiſiuit*] quia ſcientia contrahentis inſpicitur,

15† P. Fl. egerit.

vt infra. de lit.l.si seruus. in princ.

a *Mandante*] suo nomine emi, & incertum: secus si certum: vt l.in seruo §. contra autem

b *Procuratori*] cui de incerto fuit mandatum: ipse tamen dño tenetur actione mandati: vt ff.de æd.edi.l.cum mancipium.§.circa.secundum Azo. licèt hic quidam pro cõtraria ponãt: vt dices ff.eo.l. non solũ.§.pen. in fi. Et sic non obstat contra. inf. de iu. & fac. igno.l.iniquissimum. Vel dic quod non est prorsus alius procurator à domino: vel filius, vel seruus à patre, vel domino.

c *Si peculiari*] non solum si nomine domínico emit: incertum: secus si certum cum mandato: vt inf.eo.l. proxi. sed cum peculiari, tunc non refert certum, vel incertũ: vt sup. de æd.l. cum mandato. in princ. Accur.

d *Potuerit*] secus ff non potuit: quia tunc præsentiã sua ei non nocet: vt sup.de contrahen.emp.l.in huiusmodi. quæ est contra.arg.ff. de nox.l.in delictis. & facit inf. de vsucap. l hæres eius.§.patrem.

e *In seruo*] qui emit.

f *Tale est*] & non personarum, sed factorum diuersitatem facit. Accur.

g *Idem si*] quod sup. proxi. in fin dixi. sed non omnino idem: quia hic semper scientia & ignorantia spectatur: ibi non nisi in casu ibi posito.

h *Competet ei*] procuratori. vel id est mihi domino.

i *Denegada*] in procuratorem, sed in venditorem non datur, sm quosdam: vt sup. de æd.l. cum mancipium. § circa. quæ est contra. Sed certè ibi loquitur, cũ mandauit de incerto: nam imputatur procuratori, cum talem emit: hic autem mandauit de certo emendo. vt hic dicitur, nõ ergo tenetur procurator, licèt sciat liberum vel vitiosum. Dicit ergo non denegari domino vel directam ex empto contra venditorẽ, vbi emerit seruus vel vtilem cum emit procurator. Azo. Et facit ff. de litig.l.si seruus in fi & quæ in frau. credito.l.fin.§. si procurator. & ff. de iureiur.l.iniquissimum. & adde distinctionem quam habes in illa l.cum mancipium.

k *In tantum. Tenetur*] in libertatem proclamans.

l *Dedit*] empt or. Accur.

m *Vel permutauit. Intelligendus est*] vt & ff. de calum.l.2. & 3. & ff. de æd.edic.l. debet autem. & ar de leg.j. l.non quocunque.§.fundus. & ff. de hære.vend.l.qui si nulla. & ff. de verb. sign.l. dedisse.

n *Vel obligatus*] Iunge illi l.in tantum. in fine.

o *Dupla*] aliàs duplicari, & aliàs in duplum.

p *Ob hanc actionem*] id est, ob hunc actum.

mandante, [a] hic quæritur, an filij scientia noceat? Et puto adhuc nocere, quemadmodũ procuratoris [b] nocet. Planè si filius ignorauit, pr̃ sciuit, [1] † adhuc dico repellendum patrem, etiam si peculiari [c] nomine filius emit, si modò pater præsens fuit, potuitque [d] filium emere prohibere.

Paulus lib. 51. *ad Edictum.*

LEX XVII.

IN seruo [e] emente, [2] † & in eo, q̃ mãdato nostro emit, tale est, [f] vt si certum hominem mandauero emi, sciens liberum eum esse, licèt is, cui mandatum est, ignoret: idem sit, [g] & non cõpetet ei [h] actio. Contra autem, si ego ignoraui, procurator sciuit, [3] † non est mihi denegãda. [i]

Vlpianus lib. 50. *ad Edic.* 4 †

LEX XVIII.

IN tantum ergo tenetur, [k] quantũ dedit, [l] vel in quãtum obligatus est, s.in duplũ. Sed vtrum pretium tantùm, an etiam id, quod pretio accessit, duplicetur, videamus. Et putẽ, omne omninò quod propter emptionẽ vel dedit,

Paulus lib. 51 *ad Edictum.*

LEX XIX.

VEL permutauit, vel cõpẽsauit eo nomine: nam & is dedisse intelligendus est. [m]

Vlpianus lib. 55. *ad Edictum.*

LEX XX.

VEL obligatus [n] est, duplari [o] debere. Proinde si quid eundam ob hanc actionem [p] licito [q] iure dedit, dicendum est in hoc edictum cadere, duplarive.

¶ Obligatum, vel ipsi venditori accipere debemus, vel alij obligatum. Nam quod dedit siue ipsi venditori, siue alij ex iussu eius, siue ipse, siue alius pro eo [s] † dederit, æquè continebitur.

¶ Obligatum accipere debemus, si exceptione tueri se nõ põt: [r] cæterũ si põt, dicendum est non esse obligatũ. Interdũ euenit, vt is, qui comparauit, habeat i quãdruplũ actionẽ. [5] Nã in ipsum quidẽ, qui sciẽs [t] pro seruo venijt, [u] 6 † hãc habebit in duplum actionem: & præterea in venditorem, vel eum, qui duplum [7] † promisit, in duplum actio est.

Modestinus lib. 1. *de Pœnis.*

LEX XXI.

VTiq; eius duplũ, [x] quod quis [8] † propter emptionem vel dedit, vel obligatus est: secundum quæ, id quod alter eorum [y] exoluent, [9] † nihil ad exonerãdum alterum pertinebit: q̃a placuit hãc actionem pœnalem esse: & ideò [z] post annũ nõ datur: nec cum successoribus, [a] cum sit pœnalis, agetur. [10] † Igitur actionẽ, quæ ex hoc edicto oritur, [b] manumissione [c] nõ extinguid rectissimè dicetur: quia [e] verum est authorem [c] conueniri non posse, [f] [11] † postquam [g] ad eum, qui ad libertatẽ proclamauit, [12] † perueniatur.

Vlpianus lib 55. *ad Edictum.*

LEX XXII.

NON solũ [13] † ãt emptor, sed & successores eius hac in factũ actione agere poterit. ¶ Emere sic accipimus, etiã si per alium quis emerit, vt puta per procuratorem. [h]

q *Licito*] fortè mediatori.

r *Non potest*] veluti, si creditor venditoris sit delegatus, vt ff. de nouatio. l. si quis delegauit. Nam aduersus venditorem potest se tueri exce. Cum enim contra eum habeat actionẽ, vt inf prox. §. multò magis excep. vt ff. de superfici l. 2. § quod ait Prætor. Et sic non habet actionem contra proclamantem in libertatem, vt subijcit, & ff. de ver. sign. l. creditores. & l. creditorum. & l. debitor. < † Fl. deest pro eo.

s *Alij ex iussu eius*] de qua vsque modo dixi.

t *Scienti*] s. liberum. 6† Fl. hic habet.

u *Pro seruo venijt*] id est, venditus est. 7† Fl. duplam.

x *Vtiq; eius duplũ*] hæc actio nulla est alia, quam illa, quæ pro euictione in duplum datur. & ideo non duplatur in ea omne interesse, sed tantũ pretium. vt hic. & sup. de euictioni. l. ex mille. Secus in superiori vbi omnia duplicantur, & ejam damnorũ. vt ff. l. illud. & l. igitur. Fran. Accur. 8† P.F. de est quis.

y *Alter eorum*] siue venditor, siue ille, qui passus est se vendi. & facit supra. ad leg. Aquil. l. item Mela. §. si pluries. & inf. l. prox. §. fin. 9 † P. Flo. soluerit.

z *Ideo*] bona ratio, vt inf. de acti. & oblig. l. in honorarijs. & inf. l. prox. fin. 10† P. F. cum.

a *Successoribus*] id est contra successores. * Gouea. li. 1. lect. cap. 18.

b *Oritur*, contra proclamantem in libertatem. 11† F. post quem.

c *Manumissione*] quæ de facto tantum fit, cum sit liber. Accur. 12† Fl. peruenieba-tur.

d *Non extingui*] quia deitur in ipsum de facto manumissum. 13† P. F. solus.

e *Authorem*] id est, venditorem.

f *Non posse*] per manumissionem emptoris liberatum, etiam si dupla sit promissa: & etiam si de facto tantùm tenuit manumissio. Sed ex empto potest agi ad id, quod interest habere cum libertum, vt sic euictio. l. si seruus eius. & l. seq. & de æd. edic. l. si hominem. Licèt quidam dixerint hic non fuisse duplam promissam. ante manumissionem ergo tenetur vterque: postea alter tantùm. Accur.

g *Postquam*] id est, post manumissionem.

h *Non solum, sed procuratorem*] sic ff. de vi. & vi arma. l. 2 §. detectisse.

Scientia, vel ignorantia alterius an alteri prosit.

a *Si unusquisque*] ſcilicet emerit in ſolidum. quod fieri poteſt, vt inf de duob. reis. eandem. Acc.

b *Proderit*, hic eſt ff. ii. i. l. ſi ſed non eſt ſi bene attendas. Nã nec alterius ignorantia prodeſt alij, nec alterius ſcientia nocet: magis autem ibi proderit. Sed verius eſt ff. eo. l. liberius, §. ſi duo in fine.

Sol. hic referitur ad eos, qui in ſolidum emerunt: ibi a ſi partes. Vel aliter, b ignorantia facit ceſſ. ſe actionem iſtam cum venditus fuit ſeruus ignorantis: ad quam patiendam negat hic alterius, adeſſe ignorantiam alteri. Vel dic, q hic non interuenerunt omnia, quę ſunt neceſſaria, vt ſua ſeruus in aliquo tempore, quicunque ad libertatem prouocat, & opus eſt de actione in ſ. ſtũ ſtatu, vt ff. eo. l. rectiſſime, §. quæ actio. Ibi interuenerunt ſaltem in eo, qui fuit ignorans, & hoc prout legis ibi plane literam. ſed prout interrogatiue non eſt contra.

21 P. F. de eſt in ſolidum.

22 Alias habebit.

c *Nihil nocebit*] facit ff. pro empt. l. 2. §. ſi ſeruus.

d *Quatenus*] ſcilicet, cum emit.

e *Scierit*] cum emit.

f *Proderit*] ſ. dubitatio quo ad hoc, vt poſſit agere cõtra proclamantẽ in libertatem: nam non poterit.

g *Scientia ſua*] ſcilicet, hæredis.

h *Et nocet*] ſ. dño, & ſic ff. eo. l. imò. §. cæterum. Et contra vtranque ſignant quidã contra. ff. de ædi. edi. l. cũ mancipium, §. circa. Et ſoluunt, quia hic, & d. l. imò mandauerat incertũ emi: quare p procuratorẽ ſuã cõditio dirtetior fieri põt: ipſe tñ mandati cõtra tenetur. ſed ibi certũ, vbi mandantis cõditio p procuratoris ſcientiã deterior fieri non debet, non. n. hic mãdati dñs ageret aduerſus procuratorẽ cũ emerit, quẽ mandauerat ſ. decente lex contraria, ſm Azo. eo. mõ dicit, cum de incerto fuit mandatũ. vnde concordat: non autẽ eſt contra. Et expone literam illã, vt ibi. Item hæc ab illa ſup. eo. l. in ſeruo. differt, quia ibi de certo fuit mandatum.

i *Parcat*] vt & ſup. eo. l. proxi.

¶ Sed & ſi plures emerint, oés habebunt actionẽ hãc ſic: tñ, vt ſi quidẽ pro partibus emerint, p parte pretij habeãt actionem. Enimuerò ſi vnuſquiſq; a in ſolidum emit, b † in ſolidũ 22 † habeat actionẽ; nec alterius ſcientia alteri nocebit, vel ignorantia proderit.b

¶ Si eum liberũ eſſe emptor nesciit, poſtea autem ſcire cæpit, hoc ei non nocebit, c quia tunc d ignorauit. Sed ſi tunc ſciuerit, e poſtea autem dubitare cæperit, nihil proderit. f Hæredi, & cæteris ſucceſſoribus ſcientia ſua g nihil nocet, ignorantia nihil prodeſt. Sed & ſi per procuratorem ſcientem quis emerit, ei nocet: h ſicuti tutoris quoque ſcientia nocere Labeo putat.

¶ Hæc actio poſt annum non datur, cum ſit honoraria. Eſt autem & pœnalis. i

Paulus lib. 50. ad Edictum.

LEX XXIII.

SI vſumfructũ tibi vẽdidero liberi hominis, & ceſſero, ſeruum effici eum dicebat Quintus Mutius, ſeddo-

a *Singuli*] ſcilicet emerit in ſolidum. quod fieri poteſt, vt inf de duob. reis. eandem. Acc.

b *Proderit*, hic eſt ff. ii. i. l. ſi ſed non eſt ſi bene attendas. Nã nec alterius ignorantia prodeſt alij, nec alterius ſcientia nocet: magis autem ibi proderit. Sed verius eſt ff. eo. l. liberius, §. ſi duo in fine.

¶ Sed & ſi plures emerint, oés habebunt actionẽ hãc ſic: tñ, vt ſi quidẽ pro partibus emerint, p parte pretij habeãt actionem. Enimuerò ſi vnuſquiſq; a in ſolidum emit, b † in ſolidũ 22 † habeat actionẽ; nec alterius ſcientia alteri nocebit, vel ignorantia proderit.b

¶ Si eum liberũ eſſe emptor nesciit, poſtea autem ſcire cæpit, hoc ei non nocebit, c quia tunc d ignorauit. Sed ſi tunc ſciuerit, e poſtea autem dubitare cæperit, nihil proderit. f Hæredi, & cæteris ſucceſſoribus ſcientia ſua g nihil nocet, ignorantia nihil prodeſt. Sed & ſi per procuratorem ſcientem quis emerit, ei nocet: h ſicuti tutoris quoque ſciens, ã nocere Labeo putat.

¶ Hæc actio poſt annum non datur, cum ſit honoraria. Eſt autem & pœnalis. i

Paulus lib. 50. ad Edictum.

LEX XXIII.

SI vſumfructũ tibi vẽdidero liberi hominis, & ceſſero, ſeruum effici eum dicebat Quintus Mutius, ſeddo-

b *Proderit*] ſcilicet. dubitatio.

c *Nihil nocebit*] facit ff. pro empt. l. 2. §. ſi ſeruus.

d *Quatenus*] ſcilicet, cum emit.

e *Scierit*] cum emit.

f *Proderit*] ſ. dubitatio quo ad hoc, vt poſſit agere cõtra proclamantẽ in libertatem: nam non poterit.

g *Scientia ſua*] ſcilicet, hæredis.

h *Et nocet*] ſ. dño, & ſic ff. eo. l. imò. §. cæterum. Et contra vtranque ſignant quidã contra. ff. de ædi. edi. l. cũ mancipium, §. circa. Et ſoluunt, quia hic, & d. l. imò mandauerat incertũ emi: quare p procuratorẽ ſuã cõditio dirtetior fieri põt: ipſe tñ mandati cõtra tenetur. ſed ibi certũ, vbi mandantis cõditio p procuratoris ſcientiã deterior fieri non debet, non. n. hic mãdati dñs ageret aduerſus procuratorẽ cũ emerit, quẽ mandauerat ſ. decente lex contraria, ſm Azo. eo. mõ dicit, cum de incerto fuit mandatũ. vnde concordat: non autẽ eſt contra. Et expone literam illã, vt ibi. Item hæc ab illa ſup. eo. l. in ſeruo. differt, quia ibi de certo fuit mandatum.

i *Parcat*] vt & ſup. eo. l. proxi.

¶ *Vſumfructum*, CASVS. Vſumfr. liberi hominis tibi vẽdidi & ceſſi. Dicit hic liberum hominem efficitur ſeruus. Sed cuius quæritur. Et certe ſi bona fide vendidi vſumfructum eius, meus ſeruus erit: alioquin nullius erit, ſeruus tamen erit.

¶ *Item ſumma*] Quæ habent locũ, vt liber venditus efficiatur ſeruus, erit dẽ in libero homine donato vel in dotẽ data, vel pignori dato, ſi interueniant, habebunt eundem effectum.

¶ *Si mater*] Petebã quandã fœminã in ſeruit. & eius filium coram diuerſis iudicibus primo agitãda eſt cã matris: poſtea filij. & de hoc etiam dixit Diuus Auguſtus: aut coram iudice vno ambæ ſunt agitandæ & ſic coniungendæ. Franc.

k *Sed dominium*] id eſt, proprietatem.

l *Item dixi*] ſ. vſumfructum. Azo. Et intelligo, quod aliquod commodum habuit ſeruus, ſecundum Azo.

m *Fuerunt*] ſeruum eſſe: etiam ſi ei donatus, ſic & ff. de ſtipu. ſer. l. quod ſeruus. Regulariter contra, vt C. communia de manum. l. in prin.

n *Dictæ ſunt*] vt & ff. eo. l. rectiſſimè, §. quæ actio. & inſ. eo. l. eum pacto. & Inſti. de iure perſo. §. ſeruorum. Acc.

o *Laſſi ſunt*] ſi tamen ſemper aliquid percipiant, & hoc in-

Seruus ſine dño eſſe poteſt.

ſe ſcienter fieri patiantur. & alia interuenerint, quæ in venditione ſunt neceſſaria, vt & C. eo. l. ſi miniſterium. Sed dicitur cõtra in eo. ti. l. liberos. Sed ibi de pacto inter liberum & ſeruum, quod non facit ſeruum, ſed inter dantem. & accipientem factum, facit ſeruum, vt hic dicitur.

p *Si mater, & filius*] ante litẽ cont. in cauſa liberali natus, alias ſufficit ſuper matre iudicari, vt C. eo. l. fin.

q *Iudicia*] ſic ſup. eo. l. cognitio, §. 2. & l. ſi paritet.

r *Cognoſci*] Si ergo mater pronuntietur ſerua, non per hoc videtur filius ſeruus pronuntiari, vt hic, & C. de probat. l. ad probationem, in fin. Sed ſi econtra, mater libera pronuntietur, licèt ad hæc quæſtio poſſit filio fieri, vt & C. eod. l. 4. in fi. tamen onus probandi videtur imminere ei, qui ſe dominũ dicit, etiam ſi poſſideat, vt in hac ſententia pro matre profit filio, argu. C. de ingenu. l. 3. & ar. inf. ad leg. Iul. de adul. l. denuntiaſſe. §. fin. & de ctimi. expila. hæred. l. tes hæreditarias. & ſupra, de inoffi. teſtam. l. poſthumus, §. ſi quis ex his & ſi ſer. vẽ. l. loci. §. ſi fundus.

23 P. F. li. 5 t. ad Edi.

*Ex legibus x. tabu. & Solonis Dionyſ. li. 10.

Ordinata] CASVS. Poteſt loqui hoc princ. vſque ibi. Sed ſi cum alijs & ſeruus de ſeruit. quis ſe petat in libertatẽ. ſiue econtra. Nã pendente cauſa liberali habetur loco liberi, vnde iſte, qui dicit ſe dominum, ſi habet aliquas act. temporales intentare cõtra eum benè poteſt. Idem & in act. annuis. Sed ſi aliquis exiſtens in poſſ. libertatis vocetur ad ſeru. iſte talis ſi actio. aliqua velit interim experiri, auditur: ex euentu tamen iudicij liberalis apparebit, an benè egerit, vel non. Item & ſi alle. qui petat eum in ſeruit. moueat ei alias actio. non auditur vſque ad litem conteſtatam.

¶ *Stas. quidam*] Quidam exiſtens in poſſeſſ. ſeruit. petit ſe in libertatem. Interim quidam alius vult agere furti, vel iniuria. contra eum. Dicitur, q debet iudicio ſiſti, & interim differri hæc cauſa furti, vel iniuriarum. Secundo dicit, poſſidebas aliquem tanquam ſeruum, hic fecit mihi damnũ. cepi agere contra te act. legis Aquil. noxali. nunc alle poſſeſſis erat ſe in libertatem. Dicitur, quòd interim debet differri iudicium noxale Fr. Acc.

Ordinata] per li. conte. vel etiam per libelli protectionẽ & fatisdationem, vt probatur C. qui pe. aut. l. 1. & intelligo vſque illuc. Sed ſi cum alijs, &c. etiam quando ex ſeruitute in libertatem pronocat, per l. ſup. de proc. l. ſeruum, §. ſi quis. t *Libertatis*] quo ad multa, vt no. C. eo. l. lite & eſt ſic, inf de colluſ. dete. g. l. ſi libertinus §. 1. & ff. ex quib. cau. ma. l. is autem. Sed arg. contra, ſup. ad Maced. l. 2. §. ſi pendeat. Accurſ.

u *Non denegentur*] niſi per calum. vel iniuriam liberalis cauſæ, vt C. eo. l. ſi ubi ſeruitutis, quæ eſt contra. & plenè ibi ut ibi.

x *Quæſtumque*] hoc ſtatim reſtringitur ad petituras mortẽ vel tempore, & ſic non eſt contra, ut C. de ord. cog. l. ſi ſtatus. in princ. ubi dicit, contra dominum interim agere eum non poſſe. Alij non reſtringunt, & iſtam ſecundum illam intelligunt. Accurſ.

a *Morte*] vt quia in hæredes, vel hæredibus non dentur.
b *Redigere*] s. in hoc, vt perpetuentur.
c *Cedere*] quasi ante non videantur habuisse potestatem agendi. Azo. vt C. de anna. except. l. 1. §. fin.
d *Velit*] in libertatis possessione constitutis, vt patet ex inferioribus.
e *Sit*] ideſt, vt si sit ordinata, non possit agere, aliàs sic.
f *Aliquo*] à debitore, & est sic sup. de transa. l. cũ hi. † si cũ lis.
g *Ex eventu*] ideſt, mo. ta fiet. Acc.
h *Inanis*] s. tpe finita, vel debitore facto nõ soluẽte, &m quosdã, vel dic. ex eventu, quia si obtineat in liberali, apparebit tenere hoc iudicium: aliàs non, vt in proxi. §.
i *Dominus*] cõtra eũ de cuius statu agitur.
k *Interim*] ideſt instantiã. vt & arg. sup. de ser. l. 1. in fi. & de offic. Præsi. l. Senatusconſ. Alij dicunt sententiam, quasi causam, & tunc possit agi: arg. in s. proxi.
l *Libertati*] per hoc, quia hic alia causa differtur.
m *Voluntate domini*] inferentis aliam actionem.
n *Ipse agat*] Alijs actionibus.
o *Iudicium*] fuit ergo intentatum. sed sola sententia retardata, &m quosdã. nã ex prædictis patet, & ex proxi. §. & in liberali cã ordinata per directã, quã dãs mouet, siue per vtilẽ in rem præiudicialem, quã ille, qui prouocat ad libertatem, mouet: cum nemo sit dãs sui, vt l. ad leg. Aquil. liber homo. & seruus est in iudicio cũ eo, qui etiã de libertate litigat, & cum alijs agendo, & defendendo. Quare ergo dãt præiudiciales actiones prædictæ, vt Instit. de actio. §. præiudiciales actiones? Rñ. quo ad sciam, q differt. sed causæ examinant cũ erraneis, & cũ dño. nisi i casu. vt dixi g l. C. eo. l. si tibi, vel verius dic, in dño generaliter differendum: nisi sint peculiares. Acc.
p *Cauere*] sic sup. de iudi. l. 2. §. sed si dubitetur.
q *Qui certè*] hoc enim esse non debet, vt inf. ti. 1. l. penul. & C. si ser. extero. l. 1. Acc.
r *Iudicium*] s. furti, vel similium, vt sup. dictum est. Et expone hanc dictionem, iudicium, vt sup. proxi §. dictum est.
s *Præiudicium*] sic C. de peti. hæred. l. fina. & facit C. de iure deli. l. cum aliquis.
t *Iudicium*] morale.
u *Potius*] s. quàm in possessorem quondam.
x *In eum*] qui liber iudicatus est.

Si cui] CASVS. Relicta est electio alicuius rei cuidam, cui nunc mouetur quæstio status: tandem in hoc legato locum habent, quæ in hæred. ei relicta locum habẽt, vt exemplum si tales sint, quæ † tpe, aut morte a intereant? quare non concedatur ei litẽ cõtestãdo in tutum eas redigere? b Quinetiã Seruius ait, in actionibus annuis ex eo tpe annũ cedere, c ex quo lis ordinata fit. Sed si cũ alijs experiri velit, d non est quærendũ, an lis ordinata sit: e ne inueniatur ratio quemdamodum subiecto aliquo, f qui libertatis 2† controuersiam moueat, interim actiones excludantur. Aequè enim ex euentu g iudicij liberalis, aut vtilis, aut inanis h actio eius efficiet. Sed si quas actiones inferat dãs, i quæritur, an compellendus sit suscipere iudiciũ? k Et pleriq; existimant, si in personam agat, suscipere ipsum ad litis contestationem, sed sustinendum iudicium, donec de libertate iudicetur: nec videri præiudicium libertati l fieri, aut voluntate dñi m in libertate eũ morari. Nam ordinato liberali iudicio, & 3† interim pro libero habet, & sicut ipse 4† aget: n ita cum ipso quoque agi potest. Cæterum ex euentu, aut vtile iudicium o erit, aut nullum, si contra libertatem pronuntiatum fuerit.

¶ Si is, qui 5† libertatem proclamat, furti, aut damni iniuria ab aliquo arguatur, Mela ait, interim eum cauere p debere iudicio se sisti: ne melioris sit conditionis, qui dubiæ libertatis est, quàm qui certæ, q sed sustinendum iudicium, r ne præiudicium s libertati fiat. Aequè si cum possessore hominis, furti agi noxali cœperit, deinde 6† cuius nomine agebatur, in libertatem proclamauerit, sustinendum iudicium, t vt si liber iudicatus sit, in ipsum trãsferatur iudicium, & si damnatio facta sit, iudicati actionem potius u in eum x dandam.

Caius. 7†

LEX XXV.

Si cui de libertate sua litiganti optio y legata sit, quæcunque de 8† hæreditate ei relicta dicuntur, eadem & de optione tractari z possunt.

¶ Interdum ex integro a datur ad libertatẽ proclamatio: veluti ei, 9† qui affirmat ideo se primo iudicio victum esse, quòd statuta libertas nõdum ei obtigerat, quam nunc dicit sibi obtigisse.

¶ Licèt vulgò dicatur, b post ordinatum liberale iudicium hominem, cuius de statu controuersia est, liberi loco esse: si tamẽ seruus sit, certum est, nihilominus eum, quod ei tradatur, vel stipuletur, per inde domino acquirere, c atque si non de libertate eius quæreretur 10† Tantũ de possessione 11† eius d videbimus: cũ ipsum post litem ordinatam desinat dominus possidere. Sed magis est, vt acquirat, e licèt ab eo non possideatur. f Et cum placuerit per fugitiuum, g non ergo quo ad ea habebitur loco liberi, vt ecce quo ad acquirendũ, vt hic. Item quo ad onus petendi. si ex seruitute in libertatem proueret, vt sup. eo. l. liberis, in fin. & no. hoc C. eo. l. fine.
d *Eius*] s. rei p eũ q sit. de qua plus dubitaẽ. Cũ ipsum &c. & sic ista soluit hic. De proprietate. Item de possessione aliarũ rerum, Item de possessione sui ipsius. Acce.
e *Possidere*] corpore, non animo. vt statim dicit. Acc.
f *Vt acquirat*] scilicet, possessionem, quam quærit. Possessus ergo quærit proprietatem, & possessionem. & sic est contra ad primum in f. de acquir. re. domi. l. si seruus. Ad secundum inf. de acqu. poſſeſſ. l. 1. §. sed & per eum. Solu. ibi nullo modo possidetur: hic animo, licèt non corpore, vt inf. de acquir. possess. l. 3. §. si seruus. sed H. dicit, q illa l. si seruus, de dominio dicebat: hic de possessione, quod nihil est, quia & de dominio dicit hic. M. dixit, quod ibi in l. si seruus, dicit non fieri domini, quia non possidet: verum est secundũ peculium & non secundum aliam rationem. Vel dicemus: ipse cum seruum naturaliter & dominium quærere, & possidere possit: verum seruum postea vendicando, ipsa res ad me transibit. M. primam probat.
g *Non possideatur*] corpore, sed animo sic, vt d. l. inf. de acq. pos. l. 3. §. si seruus, quæ est contra, quod patet per sequens exemplum de fugitiuo, in quo possessionem retinemus animo, vel non possidetur, vt hic dixit, inspecta causa liberali in qua litigat, vt liber. & quærimus per eum, vt subijcit.

Possess.

a *Morte*] vt qua in hæredes, vel hæredibus non dentur.
b *Redigere*] s. in hoc, vt perpetuentur.
c *Cedere*] quasi ante non videantur habuisse potestatem agendi. Azo. vt C. de anna. except. l. 1. §. fin.
d *Velit*] in libertatis possessione constitutis, vt patet ex inferioribus.
e *Sit*] ideſt, vt si sit ordinata, non possit agere, aliàs sic.
f *Aliquo*] à debitore, & est sic sup. de transa. l. cũ hi. † si cũ lis.
g *Ex eventu*] ideſt, mo. ta fiet. Acc.
h *Inanis*] s. tpe finita, vel debitore facto nõ soluẽte, &m quosdã, vel dic. ex eventu, quia si obtineat in liberali, apparebit tenere hoc iudicium: aliàs non, vt in proxi. §.
i *Dominus*] cõtra eũ de cuius statu agitur.
k *Interim*] ideſt instantiã. vt & arg. sup. de ser. l. 1. in fi. & de offic. Præsi. l. Senatusconſ. Alij dicunt sententiam, quasi causam, & tunc possit agi: arg. in s. proxi.
l *Libertati*] per hoc, quia hic alia causa differtur.
m *Voluntate domini*] inferentis aliam actionem.
n *Ipse agat*] Alijs actionibus.
o *Iudicium*] fuit ergo intentatum. sed sola sententia retardata, &m quosdã. nã ex prædictis patet, & ex proxi. §. & in liberali cã ordinata per directã, quã dãs mouet, siue per vtilẽ in rem præiudicialem, quã ille, qui prouocat ad libertatem, mouet: cum nemo sit dãs sui, vt l. ad leg. Aquil. liber homo. & seruus est in iudicio cũ eo, qui etiã de libertate litigat, & cum alijs agendo, & defendendo. Quare ergo dãt præiudiciales actiones prædictæ, vt Instit. de actio. §. præiudiciales actiones? Rñ. quo ad sciam, q differt. sed causæ examinant cũ erraneis, & cũ dño. nisi i casu. vt dixi g l. C. eo. l. si tibi, vel verius dic, in dño generaliter differendum: nisi sint peculiares. Acc.
p *Cauere*] sic sup. de iudi. l. 2. §. sed si dubitetur.
q *Qui certè*] hoc enim esse non debet, vt inf. ti. 1. l. penul. & C. si ser. extero. l. 1. Acc.
r *Iudicium*] s. furti, vel similium, vt sup. dictum est. Et expone hanc dictionem, iudicium, vt sup. proxi §. dictum est.
s *Præiudicium*] sic C. de peti. hæred. l. fina. & facit C. de iure deli. l. cum aliquis.
t *Iudicium*] morale.
u *Potius*] s. quàm in possessorem quondam.
x *In eum*] qui liber iudicatus est.
y *Legata*] s. vt exspectetur eventus iudicij. nam si liber iudicetur, sibi habebit: alioquin non. Sic. n. de hæreditate relicta ei dicitur? vt C. de iudelib. l. cum aliquis.
z *Ex integro*] cum semel prouocauit, & amisit. & facit C. eo. l. 2. & infra de exce. rei iu. l. si mater. 6. eã dẽ.
a *Licèt vulgò dicatur*] vt sup. eo. l. proxi.
b *Post quirere*] non ergo quo ad ea habetur loco liberi, vt ecce quo ad acquirendũ, vt hic. Item quo ad onus petendi. si ex seruitute in libertatem proueret, vt sup. eo. l. liberis, in fin. & no. hoc C. eo. l. fine.
c *Eius*] s. rei p eũ q sit. de qua plus dubitaẽ. Cũ ipsum &c. & sic ista soluit hic. De proprietate. Item de possessione aliarũ rerum, Item de possessione sui ipsius. Acce.
d *Possidere*] corpore, non animo. vt statim dicit. Acc.
e *Vt acquirat*] scilicet, possessionem, quam quærit. Possessus ergo quærit proprietatem, & possessionem. & sic est contra ad primum in f. de acquir. re. domi. l. si seruus. Ad secundum inf. de acqu. poſſeſſ. l. 1. §. sed & per eum. Solu. ibi nullo modo possidetur: hic animo, licèt non corpore, vt inf. de acquir. possess. l. 3. §. si seruus. sed H. dicit, q illa l. si seruus, de dominio dicebat: hic de possessione, quod nihil est, quia & de dominio dicit hic. M. dixit, quod ibi in l. si seruus, dicit non fieri domini, quia non possidet: verum est secundũ peculium & non secundum aliam rationem. Vel dicemus: ipse cum seruum naturaliter & dominium quærere, & possidere possit: verum seruum postea vendicando, ipsa res ad me transibit. M. primam probat.
f *Non possideatur*] corpore, sed animo sic, vt d. l. inf. de acq. pos. l. 3. §. si seruus, quæ est contra, quod patet per sequens exemplum de fugitiuo, in quo possessionem retinemus animo, vel non possidetur, vt hic dixit, inspecta causa liberali in qua litigat, vt liber. & quærimus per eum, vt subijcit.
g *Licèt vulgò dicatur*] vt sup. eo. l. proxi. hominem, de cuius statu quæritur, interim esse loco liberi, si tamen seruus sit, quod interim acquisiuit, vel per stipu. vel per tradit. domino videtur acquisisse perinde, ac si de eius statu nulla esset mota quæstio. & sic semper fuisset, tanquam seruus. Item si possess. alicuius rei acquisiuit: licèt ipse idem interim a nullo dicatur possideri: hoc idem euenit, vt per eum quæratur dño. Franc.
h *Optio*] alicuius rei.
i *Tractari*] s. vt exspectetur euentus iudicij. nam si liber iudicetur, sibi habebit: alioquin non. Sic. n. de hæreditate relicta ei dicitur? vt C. de iudelib. l. cum aliquis.
k *Ex integro*] cum semel prouocauit, & amisit. & facit C. eo. l. 2. & infra de exce. rei iu. l. si mater. 6. eã dẽ.
l *Licèt vulgò dicatur*] vt sup. eo. l. proxi.

6† In cuius &c.

7† Ad Edi. Prætoris. verb. ttt. de liberali cau. P. Fl.

8† de eã. &c.

9† P. Flo. ejus.

10† P. Fl. quærebatur.

11† P. Fl. de ea. eius.

Seruus an qñ & qualiter, & quo iure possideat, & quo iure dñium trãsferat.

1† P. Flo. tpore.

2† P. F. liberali.

3† P. F. de eſt, &.

4† Aliàs agere. P. Flo.

5† P. F. in libertatẽ.

ne possessionem] qa & eũ possidemus vt & ff. de acqui. poss. l. 2. § seruũ. & ff. de vsufr. l. arborib. §. de illo. & § Iulianus.

Qui ex libertate] CASVS. Peto quendã iterum in seruitutem: & hoc facio causa habendi regressum de cui. p̃ vendiorem eius Dñs non tenet propter hoc iniuriarum actione. Fran. Accur.

a *Ignorantem*] vel quia ipse ignorat, vel quia ignorat ille qui ei seruum vendidit. Accur.

b *Non conueniretur*] etiã si sciebat se liberum: vt & ff. de iniur. l. si quis de libertate. & non agit: vt sup. de euictio. l. cuicta. §. 1.

Diui fratres] CASVS. Cum moueretur quæstio statuis cuidam pupillo: mater eius, & tutor petebant hanc causam differri in tempus pubertatis. Diui fratres de hoc interrogati à quibusdam iudicibus rescripserunt, debere differri, vel expediri statim, secundum quod expediret pupillo.

Si ea persona] Pretẽ quendã in seruitutem, contestato desisto à cãdi & conuentus in eo statu est, quo erat antequam ei moueretur quæstio status: & erit in eiec. eius, an velit desistere, & cancellari acta causæ: an procedi velit in causa. Et si videbitur mihi probasse, absolutetur eum, & pronuntiabit eum non esse meũ seruum. Si autẽ econtra aliquis existens in poss. seruit. prouocet se in ingenuitatem: & contradictor eius cepit se absentare: hoc casu acta debent cancellari: nisi plene fuerit probatum, eum esse ingenuum: & tunc super hoc pronuntiabitur. Sed pone, q̃ hic, super cuius statu quæritur, cœpit se absentare: contradictor verò eius est præsens: hoc casu pronuntiabitur super hac causa: & si apparebit contra eum probatum, pronuntiabitur eum esse seruum. si aũt apparebit eum esse liberũ: pro eo pronuntiabitur. Frã.

c *Constituere*] festinare, vel differre: vt ff. de Carb. edic. l. 1. §. duæ: & sic differt quãque ex edicto quandoque ex constitutionibus: vt in ea. l. 3. §. quamuis, & ff. de bonis. § ita.

d *Cognitioni*] erat ergo lis contestata alias frustra darei definitio, quã ff. dicit dandã: vt C. de ẽp. appel. l. fi. §. illud. Ac.

e *Alicui*] existenti in possessione libertatis

f *Quæ*] scilicet causa.

g *Suam causam*] sic & ff. de re iudica. l. contumacia. quod non faceret si litem ante absentiam contestatus non esset. Sed quidam dicunt hoc ff. corrigi.

h *Penuria*] vt & C. de ingen. manu. l. fi. te. Accur.

i *Recte*] ecce quatenus admittit: & sic determinat prædicta: non corrigit omninò.

k *Aduersario*] scilicet, vocato ad seruitutem.

l *Cancellari*] id est, cancellari quæ de causa acta sunt: sic ponitur ff. de iud. l. & posi. §. 1. Accur.

m *Cognouerint*] id est, quia sit electa illa via.

n *Non videri*] & non poterit amodò ille ad seruitutem vocari: nam hic & C. de inge. manu. l. diffamari. & C. eo. l. si is. & de asser. tol. l. 1. in fi. & sup. de do. l. si dolo. Et sic contrahitur eremodicium absente actore in causa liberali pro præsente: vt & C. eod. l. iusta. & d. l. si is. Sed quid econtra, si probatum sit eum seruum? nunquid & pronuntiabitur pro absente? Quidam quòd non: & sic non contrahitur eremodicium eo casu. Sed contra videtur d. l. iusta. in aliis autem absente actore olim non, hodie sic: sed absente reo olim & hodie sic: vt C. de iud. l. properandum. §. & si quidem. & § seq.

o *Neque hæc res*] alias hæres: alias neque absens. & tunc supple, quin ea dignus sit, alias neque hæres, prima bona, cum nõ &c. probatur ergo aperte sententiam ingenuitatis omnibus præiudicare: vt hic & sup. de statu hom. l. ingenuum, nisi collusio detegatur: vt inf. de collu. detegen. per totum. Si enim soli actori præiudicaret: ergo idem esset quod in illa, qũ pronuntiatur seruum illius non esse: quod aperte hic falsum ostenditur. Sed contra inf. si liber. inge. esse dica. l. 1. Sol. vt ibi. Item contra inf. eod. l. si seruus. sed expone vt ibi.

p *Se allegat*] & sic prouocat ad libertatem, & contradictor est absens. vt & superiori casu.

q *Fecerint*] f. iudices. si ergo contra fecerint, iterum ad seruitutem vocarentur.

r *Litigat*] vel quia prouocat ad libertatem, vel quia vocatur ad seruitutem. vtroque enim casu contrahitur eremodicium. sed tantùm ad primum referunt: f. quando prouocat ad libertatem. quod non placet: vt C. eo. l. iusta.

s *Debet*] scilicet sententiam. Accur.

t *Venit*] imo contra. C. de asser. tol. l. 1. vbi dicit, q̃ seruus eius ex quo non venit. Sol. lex illa hanc corrigit: vel his per annum non fecit. Accur.

Non videtur] CASVS. Aliquis seruus meus stat tanquã liber me vidente, quem ignoro meum seruum esse: dicitur, q̃ non videatur iste mea voluntate in possess. libertatis esse. Franc. Accur.

u *Non videtur*] facit C. de fidei. li. l. si voluntate. & inf. de vsuca. l. sequitur. §. tunc cõuenit. & ff. de acquir. poss. f. l. qui absenti.

Idem. 1 †

LEX XXVI.

QVi ex libertate in seruitutem pecit, si iudicij de euictione seruandi causa contra libertatem agit, iniuriarũ actione non conuenietur. b

Vlpianus 2 †

LEX XXVII.

DIui fratres Proculo, & Mæviano 3 † rescripserũt, Cum Romulus, cuius de statu quæritur, pupillaris ætatis sit, an exigente Vatia Hedone matre, & consentiente Vario Hermete eius 4 † tutore, ad tempus pubertatis causa differenda sit, vestræ grauitatis est, ex fide personarum, quod vtile est pupillo, constituere. c

¶ Si ea persona desit cognitioni, d quæ alicui e causa status controuersiam faciebat: in eadẽ causa est, qui de libertate sua litigat, qua f fuit prius, quam de libertate controuersiam patiebatur. Sanè hoc lucratur, q̃ is, qui ei 5 † status cõtrouersiã faciebat, amittit suã causam. g Nec ea res ingenuũ facit eum, qui non fuit. Nec enim penuria h aduersarij ingenuitatem solet tribuere.

¶ Rectè, i atque ordine iudices puto facturos, si hanc formam fuerint secuti, vt vbi desit is, qui in seruitutem petit, electionem aduersario k deferant, vtrum malit cognitionem circunduci, l an audita causa sententiam proferri. Et si cognouerint, m pronuntiare debebunt seruum illius nõ videri. n Neque hæc res o captionem vllam habet, cum ingenuus non pronuntietur, sed seruus non videri.

¶ Quòd si ex seruitute in ingenuitatẽ quis 6 † se allegat, p melius fecerint, q si cognitionem circumduxerint, ne sine aduersario pronuntient ingenuũ videri: nisi magna causa suadeat, & euidentes probationes suggerant secundum libertatem pronuntiandum: vt etiam rescripto Diui Hadriani contineatur. Quòd si is, qui pro sua libertate litigat, r desit, contradictor verò præsens sit, melius erit, 7 † agi causam eius, sententiamque proferri. Si enim liquebit, contra libertatem dabit. s Euenire autem potest, vt etiam absens vincat: t nam potest sententia etiam secundum libertatem ferri.

Pomponius lib. 84. ad Quintum Mutium. 8 †

LEX XXVIII.

NOn videtur u dñi voluntate seruus in libertate esse, quẽ dominus ignorat 9 † suum esse: & hoc est verum. Is enim demum voluntate domini in libertate est, qui possessionem libertatis ex voluntate domini consequitur.

1 Gl. vnà cũ ista notẽ est ad materiã euictionis. q̃ iussã cãm litigãdi is habere videatur. q̃ ob id agit ẽt si sciat se malam fouere cãm. vt interim sibi de euictione prouideat.

2 † Lib. 2. ad Edic. prouincia le. P. F.

3 † Lib. 3. ad offi. Cõsul. P. F.

4 † P. Flo. Munatio.

5 † P. F. de eo qui

6 † P. F. de eo qui

7 † P. F. in augeri.

8 † Alias li. 22. P. F.

9 † P. Flo. ignoraſſet.

Arius lib. 74. deromil. †

LEX XXIX.

QVi de libertate sua litigans, necdum sententia data militiæ, se dedit, in pari causa cum [a] † cæteris seruis habendus est: nec hoc [3]† exonerat eum, quòd pro libero habeatur in quibusdam. [b] Et licèt liber apparuerit, exauthoratus, id est, militia remotus, castris reijcietur, vtique qui ex seruitute in libertatem peritus sit, vel qui non sine dolo malo in libertate moratus est. Qui verò per calumniam [c] perius in seruitutem est, in militia retinebitur.

¶ Qui ingenuus pronuntiatus est, si se militiæ dedit, intra quinquēniū [d] retractata sententia, nouo dño [e] reddendus est.

Iulianus libro 5. [4] †

LEX XXX.

DVobus petentibus hominē in seruitutē pro parte dimidia separatim, si vno iudicio liber, [f] altero seruus iudicatus est: commodissimū est, eò vsque cogi iudices, donec consentiant. Si id non cōtigerit, [g] Sabinū refertur existimasse, duci seruum debere ab eo, qui vicisset. cuius sententiæ Cassius quoque est, & ego sum. Et sanè ridiculū est, arbitrari eum pro parte dimidia duci, pro parte dimidia [5]† libertatem [h] eius tueri. Commodius autem est, fauore libertatis liberum quidem eum esse: compelli autem pretij sui partem viri boni arbitratu victori suo præstare. [k]

Vlpia. lib. 49. Respon. 6 †

LEX XXXI.

FIlium ob hoc, [l] quòd patri hæres extiterit, prohiberi à patre suum [m] seruum manumissum in seruitutem petere.

Paulus libro 59. Respon. 7 †

LEX XXXII.

DE bonis eorum, qui ex seruitute, aut libertinitate in ingenuitatē vendicati sunt, Senatusconsultum factū est, quo cauetur de ijs quidē, qui ex seruitute defensi essent, vt id duntaxat ferrent, quod in domum cuiusque intulissent: [n] in eorum autem bonis, qui post manumissionē repetere originē suā voluissent, [o] hoc amplius, vt quod post manumissionem quoque acquisissent, non ex re manumissoris, [p] secum [8]† ferrent: cætera bona relinquerent illi, ex cuius familia exissent.

Idem lib. sing. de liber. causa.

LEX XXXIII.

QVi sciens liberum emit, quamuis & ille se peteret venire: tamen non pōt [q] contradicere ei, qui ad libertatem proclamat. Sed si alij eum ignoranti vendiderit, denegabitur ei proclamatio.

2† Arrius Menander. Alias Burius Anthimus lib. 1. ad Edictū.

2† P. F. de est. cum.

3† P. F. de est. hoc.

4† P. F. Ex Minicio.

5† P. Flo. de est dimidia.

6† Alias 1. P. F.

7† Alias 6. reg. P. F.

1 Tu fac regulā affirmatiuā, & res inter alios acta aliis non nocet, l. fi pè. de re iudi. & ibi Bal. & quis. & ex eo per eo. Quòd limitabis nisi iste ageret nomine suo proprio de iure pecuniæ ad me, sed nesciēte: vt ff. eo. subtitu. & ibi Bal. & hoc Paul. col. 4. ver. Inno. dicit. ext. de re iu. & Felic. pe. col. 2. ver. limita secūdo. dūmodò tetius sciret. vbi alias fallēt, ponit, eo. tit.

8† Alias ferant P. F.

---

a *Cæteris seruis*] vt ff. eo. l. ordinata. quia non in omnibus, vt hic, & ne. sup. eod. l. fi cui. s. licèt.

b *In quibusdam*] vt ff. eo. l. ordinata. quia non in omnibus, vt hic, & ne. sup. eod. l. fi cui. s. licèt.

c *Calumniam*] seruus si non per calumniā: vt d. l. qui status: vel licèt non debeant eligi, vt ibi: tamen electi retinentur, vt hic: & argu. inf. quando app. fi. l. 1. [6] biduum. & facit. C. eod. l. non mutantur. & l. non idcircò. & sup. de iur. fau. anulo. l. 2.

d *Quinquennium*] vt & inf. de collo detegen. l. 2.

e *Nouo domino*] detegenti collusionem. si ne sit dominus, quando hic fuerat seruus: siue patronus, quando hic fuerat libertus: & tunc improprie dicitur dominus: vt ff. de coll. detegen. l. 1. & l. 6 libertinus.

f *Alter*] i. libertinus: quia si ingenuus pronuntietur præiudicaret ei bus sententia, vt nec habeat necesse soluere pretiū serui: vt ff. eo l. Diui fratres. Vel die idem in vtroque casu si ingenuus: vel libertinus pronuntietur. Et dic, iudicatus. l. iudicandus. vel iudicatus quantum ad memetipsum & propositum iudicum sic & ff. de iure iur. l. admonēdi. Nam si iam protulissent sententias, non sunt cogendi consentire: quia semel functi sunt officio suo: vt ff. de re iud. l. iudex.

g *Non contigerit*] quòd consentiant.

h *Libertatem*] no. in totum aliquid debere fieri aut in nihilum. sic & ff. eo. l. si pariter in fi. & C. de inoff. testa. l. cum duobus & arg. ff. si ex noxa cau. l. si cū vno & de arbi. l. si cū dies. §. pen. in fi. & l. item si vnus. l. item communi diui & l. communi diui duodo. §. fin. & de fer. tu. prædi. l. vna est. & ad Treb. l. si pupillus. & de test. mil. l. si centum. & Iul. de bo. lib. l. nam absurdum. & de ope. lib. l. liberus qui. & ff. ad l. Pale. l. qui quadringenta. in prin. & C. qui accu. pōs. l. qui crimen. & C. de iure del. l. quidam. Et de hoc no. etiam supra, de procura. l. in causa in princip.

i *Commodius*] de æquitate: nam supdicta de rigore sūt: vt & inf. de re iudi. l. inter partes.

k *Præstare*] vt & inf. de excep. rei iud. l. iudicatæ. in princ. & ff. de vulg. substi. l. si seruus. in princ. & C. de ser. com. manu. l. 1. Rem no. quod res inter alios acta nocet aliis quandoque, & ad quod facit inf. de re iudi. l. sæpe. Item facit inf. de re iudi. l. duo ex tribus. & l. duo iudices. Accurs.

l *Filium ob hoc*] CASVS. Pater manumisit seruum filium: tandem pater decessit, & filius ei successit. Dicit, quod filius non potest reuocare in seruitutem filium seruum à patre manumissum. Accurs. l. *Filium ob hoc*] ratio quare prohibetur, est quare pro libertate: vt C. eod. l. si ab eo. & de re. ali. non ali. l. vendātrici. & de reg. iur. l. ex qua persona. Sed cōtra. ff. quis & à quibus. l. si seruus. Solue, vt ibi. Accurs.

m *Seruum*] s. filij. Accurs.

n *Intulissent*] non ex re, vel opera sua quæsita: quia hæc peculia sunt: vt ff. de acquir. rer. domi. l. quæsitū. & statim hic potest colligi. Alij dicunt, quod quæsita ex opera sua poterāt: quod non placet.

o *Voluissent*] vt ex libertinitate in ingenuitatem. Accurs.

p *Non ex re manumissoris*] s. de facto. in eodē statu sunt ea quæ sunt ei legata, vt liberto: vt C. de inge. manu. l. 1. & ad hoc ff. si lib. inge. esse di. l. 3. in fi & ff. de iu. anul. aur. l. 1. & ff. de condi. inde. b. l. seruo manumisso. & ff. eod. l. Imperator. & l. de his & C. qui ad libera. procla. non licet. l. fin.

q *Non potest*] vt & ff. ti. fi. l. pe. & ff. e. l. liberis. §. si quis sciens.

Impe-

*Alias li. sing. Pandect. P.F.

*Alias ita. Resp. P. Flor.

*li. 2. qō. P.F.

3 † Alias Paulus. 15 Respō. P. FL.

* Supplet qd decrat l. 17. sup. de alim. lega.

* Marcel. 2 † P.F. de eā neqi 2 † Alias constitit. P.F.

I *Imperator*] CASVS. Liber homo existens in possessione (non Titii) administrationis bona eius non valet prouocare in libertatem. Non auditur nisi prius reddiderit rationes administrationis. Acc.

a *Reddiderit*] vt de Equitad. li. procla. non li. 1. §. & sup. eo. l. illud. & ad hoc C. de petit. hæred. l. fi. & C. eo. l. de bonis. Sed libertatis pure relicta aliter est vt in 5. C. de manumissis l. 4. de 5. de fideicom. si pure. Acc.

b *In seruitute*] i. in seruitutis possessione.

Servus] CASVS. Titia in testō sup iussit hæredibus suis vt facerent quoddam templum siue hospitale: & per quosdam de suis seruis, quos nominauit, voluit custodiri templum, non autem eos manumitti. dicitur, quod isti non sunt serui hæredis, sed templi. & hoc si habeas in fine l. in fideicō. neqi hæredis. Et sic sm hoc dicas speciale in vltima voluntate, vt ex sola voluntate vltima fiāt templi: at seruus in alia voluntate, puta inter viuos, vt in f. de pollicita. l. 2. in princ. & C. de furtis. l. si nōdum. Si autem in fine non habeas neque: tunc dic casum, vt dixit nisi quòd in fine dicas quòd hi serui sunt hæredis, & ad hoc concordant leges prædictæ. Fr.

c *Destinatos*] ab eo viuente. Accur.

d *Neque hæredis*] si habeas fine, neque: planum est. & concordat de pollicit. l. 2. in princ. & C. de furt. l. si nondū. Si habeas neqi: tunc dic, sed tēpus sed dites processum fuisse hic ad actum dedicandi, vel speciale in vltima voluntate, vt ex sola voluntate fiat templi: hic dicit, ne fiat contra die. leges.

4 † Alias venisset.

Ulpian. lib. 4. ad Edictum.

LEX XXXIV.

IMperator Antoninus constituit, non aliàs ad libertatem proclamationem cuiquā permittendam, nisi prius administrationis rationes reddiderit, a quas, cum in seruitute b esset, gessisset.

Papinia. lib. 9. Respon.

LEX XXXV.

SEruos ad templi custodiā, quod ædificari Titia voluit destinatos, c neque manumissos, neque † hæredis d esse 2 † constituit.

*Idem lib. 20.**

LEX XXXVI.

DOminus, qui obtinuit, e si velit seruum suum abducere, litis æstimationē pro eo accipere non cogetur.

*Calistratus.**

LEX XXXVII.

CONuentio priuata 3 neq; serui quenquā neque libertū alicuius facere potest.

Papin. lib. 48. 3 †

LEX XXXVIII.

PAulus 8 respondit, Si vt proponitur, post perfectā sine vlla conditione emptionem, postea emptor ex voluntate sua literas emisit, quibus profiteretur se post certū tempus manumissurum eū, quem emerat, non videri eas literas ad constitutionem Diui Marci pertinere. h Item respondit, constitutionem quidem Diui Marci ad eorum libertatem mancipiorum pertinere, quæ hac lege 4 † venierint, vt post certum tēpus. Nam si non manumittentes seruus fit liber ex prædicta constitutione, sed in nostro casu venditio fuit pura. Nec prædicta constitutio extendit fauorem suum etiā ad alium casum, vt qñ accepi pretium ob manumittendum ancillā in certum tempus nam me non manumittente ipsa fit libera.

i *Quæsitum*] Emptor seruum vendit, & sibi traditum, manumisit ante quā soluat pretiū venditori: quæritur an teneat manumissio. Et dic. qd sic, si satisfecit emptor venditori pro pretio, vt dando fideiussores, vel aliter satisfecit ad voluntatem venditoris.

k *Cassius Seium*] Vendidit lib. Stichum seruum meum hoc pacto, vt cum post triennium manumittas, si triennio cōtinuo tibi seruierit. nondum cōpleto triennio seruus à te fugit, & in interim decessisti: nunc seruus reuertit, & finito triennio vult libertatem, quæritur an audiatur? Et dicit, quòd sic, si nunc seruet suus seruiat tanto tempore, quanto fuit in fuga. Fr. Ac.

g *Paulus*] aliàs incipit. si vt proponitur.

h *Pertinere*] vt sit liber post tempus, si non manumittatur, nō constituit. qñ habeat locum subiicit statim.

i *Post tempus*] vide C. si mancipium fuer. alien. l. 2. & 3. Acc.

k *Eundem fauorem*] Aliàs fauorē, & tunc plana aliàs fauore, & tunc die. eundem, s. Diuum Marcū constituisse, certum est, &c.

l *Mereri*] libertatis, vt & C. si mancipium alienat. l. si is.

m *Satisfactum*] fideiussore, vel alio modo, vt Instit. de rer. diuis. §. venditæ. & ff. de contrah. emptio. l. quod vendidi. & l. vltes. & sup. quib. mod. pig. vel hypo. sol. l. 1. & liber. §. qui paratus.

n *Capisse*] & sic est liber. Accur.

Ulpianus lib. 5. Sentent.

LEX XXXIX.

CVi necessitas probandi de ingenuitate sua non incumbit, si ipse vltrò probare desideret, audiendus 9 est.

9 † Qui de ingenuitate cognoscūt, de calumnia eius, qui tenet

o *Nec seruo*] Titius, scilicet.

p *Tempore*] idest, seruitio tanti temporis præstito, quantum fuit tempus fugæ, vt sup. de statuli. l. seruus, qui. §. seruus. & l. cum hæres. §. fina. Item contra sup. de fideicommiss. libert. l. Thais. & infra. Sol. vt ibi. Acc.

q *Viuere*] CASVS. Aliquem existentem in possessione ingenuitatis peto in seruitutem. Mihi non ei incumbit onus probandi, nisi sponte offerat se ad probandū de ingenuitate sua. Et si iudex viderit, q calumniosè petit in seruitutem punietur me de calumnia pena exilij.

r *Tutores*] Tutor non potest petere in seruitutem pupillū suum. maritus autem vxorem suam potest petere in seruitutem. Franc. Acc.

s *Audiatur*] vt & §. de phil. tiar. & C. d inof. test. l. liberi.

5 † P. F. accepit.

6 † P. F. sit *Frā. Arc. Doct. illu. ff. si ita fuerit. si ita fuerit pulsatus est. l. 7. de ver. obli. istū tex. exclamat sin. ad hoc q̄ fauore libertatis ille q hēt seruire tri ānno cōti nuo alicui dē seruire continuè. et si inter polati. & cū intermissione seruiat & cōsequit libertatē oīno. Qui text. si bñ intueatur hoc nō p bat. vt hic i nouis i terpīa. per Bol. Adde q̄ istud si vī eē speciale hoc casu. cū ista dictio continuè intelligat & exponatur. s. interpolatum. vt vult gl. ff. sūi Sal. ibi, in l. fi. C. ū manci. ita fuer. ali. Gem. refert, & sequit in e. ff. §. fi & ibi no. in apo. ad ipsū i verb. Si ad ips recedunt. dicunt cōtinui. ext. d ver. sig. & ibi et nota, in apost. ad Phil. Frā. n. 9. ī ver. de tempore cōtinuo*

7 † P. F. reuertit.

8 † P. F. ad sequēdā.

a *Sententiam*] vt & C. eo. l. si tibi.
b *Non possunt*] non sic econtra. vt C. eo. l. non ideirco. & nobis officium suum esse alicui damnosum. arg. contra in fin. de fur. l. si seruus. §. quod vero.
c *Status quæstionem*] reuocando in seruitutem ex ingratitudine. Vel dic, libertæ de facto. Sed quomodo hoc, cum famosa, & pœnalis videatur? nã ex toto fama consumitur mulieris. Rñ. per hoc tol uetur matrimonium, sed in casu, quo duraret, non potest pœnalis, vel famosa institui, vt C. te. amo. l. 2. & facit C. de operis lib. l. libertæ.
d *Cum pacto*] CASVS. Maior xx. annis vendidit se ad pretium participandum, & alia interuenerunt, quæ requiruntur ad hoc, vt liber efficiatur seruus, emptor eum postea manumittit. Dicit, q libertus nunc efficitur, nec potest se petere in ingenuitatem. Franc.
e *Cum pacto*] interuenientibus. quæ debẽt interuenire, vt no. sup. de statu homi. l. & seruorum. §. 1. Acc.
f *Ad libertatem*] deest ingenuitatem, vt sup. de statu homi. l. homo liber. vbi de hoc dixi, & facit C. qui ad liber. procla. non licet. l. 1.
g *Liberalis*, CASVS. Si dubitatur an quis sit in possessione seruitutis, & ipse velit probare se esse in possessione libertatis: volens hoc probare prior audiendus est, quã causa liberalis procedat. Secundo dicit, quando cognoscitur de causa liberali, puta an sis seruus meus, an liber sis: debebit iudex cognoscere de rapina, & furto, si quod mihi feceris, vel de aliquo alio damno magno. Fr.
h *Audiendus est*] scilicet, quia dubitatur in quorum &c.

mere controuersiam mouit, admodum exilij possunt ferre sententiam. [2]

¶ Tutores, vel curatores pupillis, [1]† quorũ tutelã, & res administrauerint, [2]† postea status cõnẽ facere non pñt. [b]

¶ Maritus vxori, eidemq; libertæ status quæstionem [c] inferre non prohibetur.

Se vendens ad pretium participandum, non efficitur ingenuus. h. d.

Hermogenianus li. 5. Epi. 3†

LEX XL.

CVm pacto [d] participationis 4† pretij maior xx. ann. venalem se præbuit, nec post manumissionẽ ad libertatem [e] proclamare potest.

Se dubitatur, an quis sit in possessione seruitutis, an libertatis, & ipse velit probare se esse in possessione libertatis prior audiendus est, quam causa liberalis procedat. Item quando cognoscitur de causa liberali, debet iudex cognoscere de rapina, et de furto, si qđ fecit, vel de aliquo magno damno. h. d.

Paulus lib. singulari, de articulis liberalis causæ. *

LEX XLI.

LIberalis causa 5† si in obscuro sit, [f] in quorum erit status, qui pro libertate sua litigat, [g] prior audiendus est [h] probare volens seipsum in libertatis esse possessione.

¶ Iudex [i] autem, qui de libertate cognoscit, etiam de rebus amotis, damnove magno [k] facto cognoscere debet. Fieri enim potest, vt fiducia libertatis, & surripere quædam, & corrumpere, atque consumere ex bonis 6† eorum, quibus seruiebat, ausus sit.

Labeonis lib. 7. epistolarum.

LEX XLII.

SI seruus, quem emeras, ad libertatẽ proclamat, 7† & à iudice perperam [m] pro eo iudicatum est, & dominus eius serui postea rem contra te iudicatam te hæredem fecit, aut aliquo nomine is tuus esse cœpisset, petere eum tuũ esse poteris: nec tibi obstabit rei iudicatæ [8]† præscriptio. [o] Labeonis hæc verba sunt. 9†

Pomponius. 10†

LEX XLIII.

DE ijs, qui bona eorum, quibus seruiebant, intercepissent, deinde ad libertatem proclamabant, Hadrianus Imperator rescripsit: cuius rescripti verba sunt hæc, Sicut non est æquum, fiducia libertatis, quæ ex fideicommissi causa præstanda est, intercipere hæreditariam pecuniam: ita nec libertati præstãdæ moram quæri oportet. Quam primum ergo arbitrũ dare debet, [p] apud quem constet, [11]† quid seruari potest hæredi, antequam [q] ad seruum manumittendum compelleretur.

Venuleius lib. 7. Actio.

LEX XLIV.

LIcèt dubitatum antea fuerit, vtrum seruus dum taxat, an libertus iurenurando [12]† patrono obligaretur ijs, quæ libertatis causa im-

3†P.F. pupillorum. 2†P.F. administrauerunt.
3†† Aliàs iurisperito marum P. F. 4† P. Flo. partitio. nis.
Vide Anto. Augu. li. 1. c. 4.
5† Si ita ob seruum sit, i quo fuerit status, q; de libertate ius litigat, &c. P. F.
6† P.F. de est corũ. *alias Labeo li. 4. Post. P.F.*
7† P.F. p clamauit
8† Præscriptio. Labeno. hæc verba sũt. P.F. alias Labeoni hæc verba sunt. In archetyp. erat præscriptio. Taurel. & Aug. lib. 3. c. 9.
9† Labeo li. 4. Posteriorum.
10† Alias. Paulus li. 2. Senat. aliàs Põli. 3. Senatusc. P. F.
11† P. F. cõstaret.
12† P. F. iurando.

faris, & surripere quædam, & corrumpere, atque consumere ex bonis 6† eorum, quibus seruiebat, ausus sit.

Labeonis lib. 7. epistolarum.

LEX XLII.

SI seruus, quem emeras, ad libertatẽ proclamat, 7† & à iudice perperam [m] pro eo iudicatum est, & dominus eius serui postea rem contra te iudicatam te hæredem fecit, aut aliquo nomine is tuus esse cœpisset, petere eum tuũ esse poteris: nec tibi obstabit rei iudicatæ [8]† præscriptio. [o] Labeonis hæc verba sunt. 9†

Pomponius. 10†

LEX XLIII.

DE ijs, qui bona eorum, quibus seruiebant, intercepissent, deinde ad libertatem proclamabant, Hadrianus Imperator rescripsit: cuius rescripti verba sunt hæc, Sicut non est æquum, fiducia libertatis, quæ ex fideicommissi causa præstanda est, intercipere hæreditariam pecuniam: ita nec libertati præstãdæ moram quæri oportet. Quam primum ergo arbitrũ dare debet, [p] apud quem constet, [11]† quid seruari potest hæredi, antequam [q] ad seruum manumittendum compelleretur.

Venuleius lib. 7. Actio.

LEX XLIV.

LIcèt dubitatum antea fuerit, vtrum seruus dum taxat, an libertus iurenurando [12]† patrono obligaretur ijs, quæ libertatis causa im-

quia non probasti suum. & ita perperã, quia cum tu possideres. si ipse liberum se non probaret, vincere debebas. itẽ nec fuit iudicatum eum liberum, quia tunc sententiam inter omnes faceret inuti sup. de ãs. homi. & ingenuum. & ẽ. eo. l. Diui. §. 1. quæ sunt contra. secundum Acc. Vel dic, perperam, secundum Hug. quia cum debuit iudicare eum liberum, non iudicauit eum liberum, sed non esse seruum suum. Acc.

m *Iste meus*] aliàs, is meus. & alias iste tuus. & tunc dic, ideò iste tuus. & alias is huius. & tunc eodem modo.

o *Præscriptio*] cum noua causa, siue dominium accessit. vt & ẽ. de except. rei iudic. l. si mater, §. eandem. & facit sup. eod. l. si cui, §. 1. & C. res inter alios acta. l. 1. & 2. & C. eo. l. si is. Acc.

p *Debet*] CASVS. Hæres grauatus erat manumittere seruum: hic seruus surripuit aliqua hæredi, & petit se ab eo manumitti. Dicitur, quod prius debet reddere ea, quę surripuit: postea manumitti. Fr. Accur.

q *Antequam*] contra, C. de man. testa. l. 4. & 1. Sol. ibi sub conditione, hic purè fuit, relicta libertas. hoc non placet, quia tunc esset contra sup. de fideicommiss. libertã. l. si purè. quare dic, quod hic sub conditione fuit relicta. Et sic concor. cũ dicta l. C. & non discordat ab illa, si pure, cum ibi non fuerit conditio reddendæ rationis. Et facit sup. de manu. l. si quis dicat. in fi. & supra eod. l. illud. & l. Imperator, & l. liberalis, & l. de bonis. Franc. Acc.

Liber. CASVS. Libertus iurando se datum x operas patrono, tenetur. & hoc est verum, quando manumissus iam iurat, iecus si existens seruus iurat. Nam non tenetur. Sed seruus adhuc existens põt iurare, q liber factus iurabit, ex operas daturum. Et hoc casu statim cũ erit manumissus, debebit iurare, vel promittere, impubes nũt iurare potest, se daturum operas patrono. & tenebit operas dare cum erit factus pubes: poterit autem, & impubes existens operas aliquas præstare, vt puta si hæres sit. Franc. Accur.

Impe-

a *Imponatur*] licitè. Accur.
b *Liberum*] vt & sup. de oper. lib. l. vt iurisiurandi & C. de oper. lib. l. & sup. de manumiss. l. seruum testamento.
c *Religione*] scilicet sacramenti.
d *Non habent*] iurament. se iuraturos, cũ essent liberi: q̃ si non fecerint, dantur in eos actiones de dolo: vt sup. de dolo l. & elegãter. 5. seruos pactionis, aut si promissa pecunia da ut actionẽ factũ: vt C. an seruus ex suo fac. l. promissa secundum Azo.
e *Incontinenti*] imò et vt ex intervallo: vt inf. de ope. lib. l. vt iurisiurandi. §. & siue. Sol. hic loquitur, qñ primo in seruitute iuuenerat: ibi non. vel ibi post tempus modicũ quod videbatur inesse, quod incontinenti dr: vt arg. sup. si oem per. l. lecta. & ad hoc sup. de dam. infec. l. fluminũ. 6. sed quod dictum est. Vel ibi fuit actum in manumissione, vt etiam postea ex intervallo fieret: vt inf. de fol. l. Modestinus. Vel ibi sponte, & sciens se non teneri. arg. sup. de ope libe. l. Campanus. Item ex hoc, q̃ incontinẽti iurat, vel promittit, paret, q̃ causa libertatis id est, quia non aliter q̃s fieret manumissurus. operas, puritii, & dominium exigit: & ideo tenetur: vt hic, & d. l. vt iurisiurandi. Si autem ex intervallo, si quidem spõte sciens se non teneri, tenebitur. vt dixi: si metus, vel nimia tenerentia patroni contra bonos. quarum ret. actio nõ datur. l. 1. §. quæ onerandæ, & l. fi. 6 si seruus. Item no. ex iuramento hic aliquem obligari, & actione in factum ex eo agetur: vt arg. C. de secre l. actori.
f *Donum*] Differunt hæc inter se: vt inf. de ver. sign. l. inter donum, & l. munus, & sup. de off. Proconsul. l. solent §. fi. Accg. *Verum*] facit C. de in ius voc. l. venia. ibi facit sup. d dam. infec. l. fluminũ. §. adiicitur, & facit qd no C. d ope. lib. l. si q.
h *Parueris*] cũ sit doli capax. secus in eo iuramento, quod super contractib. præstatur. quod tm̃ à pubere factum valet: vt in auth. sacramenta. Item no. pupillum obligari: & est sic sup. de acq. hær. l. pupillus, & sup. de iureiu. l. qui iurasse. Sed arg. contra sup. de iu & fac. ignor. l. fin. Accur.
i *Vtilis actio*] secus si filio emancipato: vt ff. de obleg. l. lib. l. pe.
k *Minoniator*] alias, nummi calculator. & alias, miniculator. & facit sup. de ope. lib. l. vt iurisiur. §. dabit. & sup. d ret vendi. l. certum. Sed arg. contra sup. de vsufr. l. arborib. §. de illo. & sup. de ope. ser. l. fi. §. si.

QVIBVS AD LIBERTATEM proclamare non licèt.

q *Rubricam istam eleganter superioribus continuat hic Cuiac. qui etiam verbum proclamare quid sit, explicat.*

ponuntur,[a] tamen verius est, non aliter, quàm liberum [b] obligari. † Ideo autem solemus [2] † iusiurandum à seruis exigere, vt hi religione [c] adstricti, postea quàm fuæ potestatis esse cœpissent, iurandi necessitatem [d] haberent, dummodò incontinenti [e] cum manumissus est, aut iuret, aut promittat. [3] †

¶ Licet autem circa donum, [f] munus, operas, vxorũ etiam personas inferere.

¶ In eum, qui impubes iurauerit, id est, qui & iurare potuerit, [h] danda est vtilis actio [i] operarum nomine, cum pubes tamen factus erit. Potest tamen, & impubes operas dare: veluti, si miniculator [k] 4 † sit, vel histrio.

Quibus ad libertatem proclamare non licèt.

TITVLVS XIII.

Maior 20. ann. si se vendidit, & pretiũ recepit, non põt proclamare in libertatẽ: secus est in minore 20. ann. h. d.

Vlpian. lib. 4. [b]

LEX PRIMA.

MAiores viginti annis ita demum ad libertatem proclamare non possunt, si pretium ad ipsum, qui venit, pervenerit: [m] ex cæteris [n] autem causis, quamuis maior 20. annis se venundari passus sit, ad libertatem ei proclamare licèt. ¶ Minori autem 20. annis ne ex causa quidem supra scripta [o] dèt denegari libertatis proclamatio: nisi maior 20. annis factus duraverit in seruitute. Tunc enim si pretium [5] † participatus sit, dicendum [p] erit, denegari ei debere libertatis proclamationem.

Marcellus lib. 6. 4. dig. †

LEX II.

SEruum quis per vim [q] à Titio accepit, & testamento liberum esse iussit, quanquam soluendo decesserit, nõ erit ille [r] liber: alioquin fraudabitur Titius, qui non præcedente quidem libertate, cum hærede eius agere [s] possit. [7] † At si ad libertatem seruus peruenerit, [t] nullam actionem habiturus est, quia nihil videbitur hæres ex defuncti dolo consecutus. [u]

Sicut masculi, qui se vẽdũt, & pretiũ participant, non possunt proclamare in libertatẽ: sic nec mulieres: nec q̃, qui matrimõ ex eis ppe seruitutis, h. d.

Pompon. lib. 11. [8] †

LEX III.

HIs, qui ita passi sunt venire, [x] ad libertatem proclamandi licentiam denegari. [y] Quæro, an & ad eos, qui

Alieret.] CASVS. Maior viginti annis passus est se vendi. si pretium participatus est, non poterit prouocare in libertatem: si autem non est participatus pretium, licet omnia alia intercesserint, quæ intercedere debent, vt liber efficiatur seruus, poterit prouocare ad libertatem. Sed pone, quod est minor 20. an. licèt participatus sit pretium, poterit prouocare in libertatem, nisi factus maior durauit in seruitute. Fr. Accur.
l *Qui venit*] i. vendidit.
m *Pervenerit*] verè: vt & C. eo. l. 1. & no. sup. de fla ho. l. & seruorum. §. 1.
n *Ex cæteris*] id est, ẽ non participatus, est partitus, lucrum.
o *Supra scripta*] id est, participationis pretij.
p *Dicendum*] vt sup. d li. eau. l. liberis. §. & extraua. & facit sup. de minor. l. ii ex causa. §. Papinianus.
q *Per vim*] scilicet compulsiuam, & sic dominium directum transit: ex sup. quod metus cau. l. si mulier. §. penul.
r *Erit ille*] secus si nõ tradere, sed manumittere cogatur, quia tenet libertas: vt sup. quod m. e. causa. l. ne tutum. §. idem Pompe. Quidam dicunt hic in vltima voluntate, ibi inter vivos factam manumissionem quod non placet.
s *Agere*] vt ultimo remedio sup. q. metus cau. l. metũ. §. volenti, & §. licèt. An autem ipse heres possit reuocare actione. Quod metus causa quasi ad eum commodum peruenerit? Quod videtur: vt sup. q. met. cau. si cui ex prione. §. in hac actione. Econtra quod non, quia non erat pecuniarium commodum: vt arg. sup. de leg. 1. l. planè. §. fi. & l. seq.
t *Peruenerit*] i. peruerti et quod esse non debet.
u *Consecutus*] nihil habet, qui liberum habet: vt hic, & sup. de præscr. verb. l. naturalis. §. fin. in fi.
x *Venire*] intercedentibus quæ debent intercedere.
y *Denegari*] dicit Pomp. vel cauetur Senatusconsulto.

Dubi-

1 † Alibi adeo.
2 † P. F. scilicet.
3 † P. F. præmitteret.
4 † P. Flomenclator, & alias, nomenclator. vi. ad hunc locum. Ant. Aug. lib. singu. ad Mode. & Nebris. in lex, hoc ipsa dictione.
5 † P. Fl.
6 † Alibi 24. Dige. P. F.
7 † P. F. 30 test.
8 † Epistolarum, & var. lect. P. F.
a Alias li. 2. de off. Proconsul. P. F.
b Ista l. ẽ singu. in Bald. ad hoc q̃ autẽ. facta puberũ si hẽt locũ in pupillo: ei dolo capaci: sed solum in adulto. Bol. Tu dic. 3 per no. eiusdẽ Bal. in l. ũn. §. filius. C. de bo. q̃. li. & in l. 2 C. de rest. in integ. & Spe. in ti. de past. §. 2. versi. & no. & prace.

a *Dubitari*] nunc respon. & sub. Sed cum dub. &c.
b *Danda*] licentia proclamandi ad libertatem.

Itaque.] CASVS. Hæres volebat vendere seruum, quē erat per fideicommissum rogatus manumittere & ipse maior 20. annis existens passus est se vendi. Quæri, an possit prouocare in libertatē? Et vi. q̄ non: nā si iā esset manumissus: & sic esset liber, & esset passus se venditum non posset prouocare in libertatē. Sed 5. vi. q̄ sic: nā libero homine vēdito nihil ei obest q̄ vendatur: sed secus in hoc casu ēt seruus sit, q̄ vendi iussit. Quid ergo erit? Et certe dicim. q̄ & liber homo, & seruus potest vendi: & stipulatio de euict. potest committi. Et intelligas de eo, qui ignorans liberum hominē emit. Si. n. sciens liberum emeret, tūc bene posset prouocare in libertatē. In nostro aūt casu ēt inuitus potuit vendi. Dicēt possit ei imputari, cum ad libertatē non prouocat petendo iudicis officium, vt manumittatur: q̄d non posset imputari statulibero, cui relicta est libertas sub condi. nam interim potuit petere libertatem: sed veniendo cōdi. poterit se prouocare in libertatē. In nostro aūt casu dicēdum est, non posse prouocare in libertatē, cum maluit vēdi cū posset petere libertatem. Fr. Acc.

1† P. Fl. ita Senatusconsultum pertinent.
2† P. F. §. deicommissa.
3† Aliàs q̄d. P. F.

c *Paulo*] salutem. & quæstionem talem.
d *Debebatur*] purè. Accur.
e *Vigesimum annū*] suæ ætatis. Accur.
f *Libertatem*] & sic est homo liber.
g *Vendidisset*] interuenientib. iis quę in lib. homine empto interuenire debent.
h *Denegaretur*] vt ff. ti. 1. l. liberis. in prin. & C eo. l. 1. in prine.
i *Melioris loco*] vt & sup. ti. 1. l. ordinata. §. si is. Accur.
k *Contrahi potest*] vt & sup. de 5h empt. l. & liberi. & l liberi.
l *Denegatur*] vt ff. ti. 1. l. q̄ scies. & l. liberis. §. si quis sciens. C. de ing. ma. l. sciens.
m *Sed & is, qui*] vt in casu proposito.
n *Venire*] id est, vendi.
o *Permittat*] potest enim implorare vt manumittatur.
p *Quod quidem*] i. certè.
q *Debetur*] s. in sequenti casu. Accur.

4† P. Fl. plenissimè instr.
5† P. F. venalis.

ex mulieribus, quæ se passæ sunt venire, nascuntur, [1] † illa Senatusconsulta pertineant? Dubitari [a] non potest, quin ei quoque, quæ maior annis viginti se venire passa est, ad libertatem proclamandi licentia fuerit denegāda. His quoque danda [b] non est, qui ex ea nati tp̄e seruitutis eius erunt.

Paria sunt, aliquid ne esse consistere, vel in eo statu, qui de proximo rem perducit in esse. Bart.

Paulus lib. 12. Quæst.

LEX IV.

Licinnius Rufinus Iulio Paulo. [c] Is, cui fideicommissaria [2] † libertas debebatur, [d] post vicesimum annum [e] se venire passus est: Quæro, an denegandum sit ei ad libertatem [f] proclamare? Mouet me exemplum cuiusuis liberi hominis: nam & si consecutus libertatem, se vēdidisset, & denegaretur [h] ei ad libertatem proclamare, neque debet meliori loco [i] intelligi, [3] † qui in seruitute cōstitutus passus est se venundari, quam si esset libertatem cōsecutus. Sed è contrario mouet me, quòd in eo, de quo quæritur, venditio consistit, & est qui veneat, in libero autem homine neque venditio consistit, & nihil est, quod veneat. Peto itaque plenius me [4] † instruas. Respondit, venditio quidem tam serui, quam liberi cōtrahi potest, [k] & de euictione stipulatio contrahitur. Non. n. de eo loquimur, qui sciens liberum emit: nā aduersus hūc nec ad libertatem proclamatio denegatur. [l]

¶ Sed & is, qui [m] adhuc seruus est, etiam inuitus [5] † venire [n] potest, quamuis & ipse [o] eo malus sit, q̄ de conditione sua dissimulat, cum in sua potestate habeat, vt statim ad libertatem perueniat. [p] ¶ Quod quidem [q] non potest ei imputari, cui nondum libertas debetur. [r] ¶ Pone statuliberum [s] passum se venundari. Nemo dicturus est superueniente cōditione, quę non fuerit in eius potestate, libertatis petitionē ei denegandam. [t] Idem puto, & si in ipsius potestate fuerit [6] † conditio. Sed in proposito [u] magis probādum est, vt denegetur ei libertatis petitio, qui potuit petere libertatem, & maluit se [7] † venundari, quia indignus est auxilio Prætoris fideicommissarij.

Idem ad Claudium. [8] †.

LEX V.

Si duo [x] liberum hominem maiorem annis viginti emerimus, vnus sciens eius cōditionem, alter ignorans, [9] † non propter eum, qui scit ad libertatem ei proclamare permittitur: sed propter eum, qui ignorat, seruus efficietur: sed non etiam eius, qui scit, sed tantum alterius. [u]

Si libertus ingenuus esse dicatur. [10] †

TITVLVS XIV.

Res iudicata cōtra eum, qui se patronum dicebat, non preiudicat vero patrono, h. t.

Marcellus. [11] †

LEX PRIMA.

Si libertus alterius alio agente [x] ingenuus pronunciatus esse dicetur, sine vlla exceptione tē-

1 *Statuliberum*] i. sub conditione manumissum. Acc.
2 *Fideicommissaria libertas*] i. sub conditione manumissum. Acc.
3 *Denegandum*] nec enim tacitè vel expressè potuit renunciare iuri futuro; vt inf. quoniam leg. quod autē Prætoris. & de leg. 2. l. si ita. §. 1. & dixi. C. de pact. l. 1.
4 *Instruas*] opposito ad primū, cum dicit se referre, vtrū de libertate vendē æquitas ipsius tūc cōdēnet eum vendē priuatiuè, & pœnitēs patris sibi tutelam. & l. de hæredibus. ff. l. fu. Per q̄ dicunt q̄d ad vtilitatem suam referri, q̄d hic dī. & facit C. e. l. 1. in fi. & sup. d fideic. lib. l. quidam. §. fi.
5 *Si duo*] Casus. Duo emerunt liberum hominē tamq̄ seruū: & vnus eorū sciebat eū liberū, alter ignorabat, q̄rit q̄d iuris? Dī, scientia vnius ignorantis non nocebit. & fiet hic seruus totus ignorantis. Acc.
6† P. Fl. fuit.
7† P. F. veū dat.
8† Aliàs lib. fin. ad S. C. Claudianum.
9† P. F. non.
10† si ingenuus esse dicetur, P. F.
11† lib. 7. Dig. P. F.
a *Sed tamē alterius*] vt sup. ti. 1. l. ū solū. §. 1. fol. vt ibi. Itē. vi. ff. ti. 1. l. liberis. C. si duo. Solvt ibi. Itē no in pōna huius vēditi, magis inipici q̄ nocet q̄ prodest. hic sup. ad Syll. l. si qs in gladi. §. fi. Sed arg. vi sup. d Senat. l. emancipatū. §. fi. & ff. de iu. fis. l. nō intelligit. §. si qs patā. & s. ad Mac. l. sed Iulianus. §. nō scīū. hē non. inutile erit vi li. sic sup. de leg. 1. planè. §. si duob. & cōm. præd. l. propriū solem. & C. de hæret. cognouimus. & sup. de bo. lib. l. cōi libert. & inf. de stip. ser. l. 4. §. cōis. & l. proinde. 9. ff. & l. seq. Itē arg. cōtra sunt, ad hanc l. sup. de leg. 2. l. si ser. & l. si duob. in prin. & l. planè. §. si coniūctim. & l. huiusmodi. §. si Titio. & de leg. 1. l. si Titio. & l. Procul. & inf. de vet. obl. l. si mihi. & Titio. & sup. de iurein l. si duo patroni. in prin.

SI LIBERTVS INgenuus esse dicat.

¶ Quum sit antiquat sup. ti. 12. & spatium assumat vsq; huc est de ingenuitate præiudiciū. & de libertinitate: quasi ille magis fuerit de libertate. & seruitute. & S. C. de hon. eor. qui appell. non ab. in grauitatē reperiētur. & si quis ingenuitatē vsurpauerit. vt sequ. autē ferendus. Cuiac.

SI *libertus.*] Casus. Petijsti quendam in libertum tuum a & quia non probasti eum esse ablatum. Dicam. quod non præiudicat illa sententia nec curso temporis mihi vero patrono, qui hunc peto in libertinitatem. Fr.

x *Alio agente*] Qui eum ad libertatem vocat. Acc.

Enter-

a *Extrema]* vocando eum in ius ſuũ libertũ: vt inf. eo. l. patronum. Sed vt nullo tempore audiri: vt ſup. de ſtatu hom. l. ingenuum. & ſ. in. d. Diui fratres. §. 1. Solet in illis fuit actã cã ſeruitutis, & ingenuitatis. & ſic præiudicat fieri dẽs hic. nũt libertinitatis. & ingenuitatis, quæ non eſt adeo fauorabilis. & iõ nõ præ-

dicat aliis: alij præ-

1† In P.F. legit Saturn. li. 1. de uſ. pr.

ſ. ingenuus. Et qd hic dicit ingenuus. i. pro eo. qui ingenuũ ſe dicebat. Et ſic expone illam l. pronũ. vel dic. p hic nõ fuit iuſtus ꝺr̃ictor. in ll. contrarijs ſicut inf. de collu. detect. l. cum non iuſto. & arg. ſu. de inoffic. teſt. l. qui

2† P. F. ingenuitati adſerant.

repudiantis. in fi. leg̃ contrariat huic l. ſ. de collu. detegẽ. l. 2. in pri. vbi intra quennium iũ audiri. Sol. vt ibi. Acc.

Q *Vi ſe vendit*] CASVS. Libet maior 20. ann. paſſus eſt ſe vẽdi ad pretiũ participandũ. & pretium quæſit ad eum. Non põt reuocare in libertatẽ, niſi in caſu. vt cũ pretiũ reddit emptori ſponte recipienti.

Qui ex libertinitate] Quidam ingenuus tanquã ſeruus alicuius exiſtens ab eodẽ manumiſſus eſt: & nunc ſtat. tanquam libertus. hic vult prouocare in ingenuitatẽ. Põt vſq. ad quinquennium, nõ vltra: niſi i caſu. vt ſi poſt quinquẽnium dicat ſe de nouo inuenijſſe inſtrumenta ſuæ ingenuitatis. & hæc cauſa coram Principe fit. Fr. Acc.

3† P. F. itẽ qꝺ ex his acquiſitũ.

b *Conſtituit,*] vt ſup. tit. i. l. 1. in princ.

c *Permiſit*] ſ. ex ſpeciali beneficio. ſecũdum Io. Alij dũt ſẽper, ſi pretium reſ-

6† P. F. deeſt, qua.

dunt. i. parati ſunt reddere. poterunt de libertate cõtendere. arg. Inſt. de nox. §. dñs alias offerat. & deponat: vt C. de vſuris. l. acceptam. Sed hoc qñ quis vult ab obligatione qua tenet, liberari ſed hic non tenetur. Tertij dicũt. vt Azo. qꝺ hic ſponte recipit. Et dic. reddidiſſet. ſ. iam emptori ſponte recipienti. eſt n. præteritum pluſquam perfectum. Acc.

d *Qui ſe ex libertinitate*] .ſ. de facto.

e *Non vltra*] etiam lite conteſt. vt inf. de collu. detegen. l. 2. §. aliter. Acc.

f *Manumiſſi*] .ſ. de facto: vt Inſtitu. de ingen. §. fin. & facit inſti. proxi. §. & l. hæc oratio. Sed hodie ſecus: vt C. vbi cauſa ſtat. l. fin.

g *Cognituros*] facit ſup. de in lit. iur. l. videamus. §. fin. & de iureiur. l. admonendi. & quod no. ſup. prox. §.

H *Ceſ. rmone*] CASVS. erant quædam verba cuiuſdam Senatuſc. quæ nunc vult exponere. & erant forte talia. Agnitis natalibus prouocent in ingenuitatem, ſed paris patronus eius cognitionem ſolet exercere. a

Maſurius Sabinus lib. 9. 1†

LEX II.

QVi ſe venire paſſus eſset maiorem, ſcilicet, vt ad ipſum pretiũ perueniret: prohibendum de libertate contentione D. Hadrianus conſtituit: b ſed interdum ita contendendum permiſit, c ſi pretium ſuum reddidiſſet.

Qui d ſe ex libertinitate 2† in ingenuitatem aſſeuerãt, non vltra e quinquennium, quam manumiſſi f fuiſſent, audientur.

Qui poſt quinquennium reperiſſe ſe inſtrumenta g ingenuitatis ſuæ aſſeuerant, de eare ipſos Principes adire oportet 3† cognituros. 8

Pompon. lib. 73. ad Clau. 4†

LEX III.

HOc ſermone: h Agnitis natalibus, i de nullis aliis intelligẽdum eſt Senatũ k ſenſiſſe, quam ingenuis.

Verbo autem, relinquerẽt, etiam hoc intelligendum eſt, vt quæcunq. ex re eius, à quo manumiſſi erunt, acquiſita habent, reſtituant. Sed id quemadmodum accipiendum ſit, videndum eſt: vtrumne quæ ignorantibus dominis abſtuliſſent, item 5† quæ ex rebus eorum acquiſiſſent, reddere debeant, l an verò etiam 6† quæ 6† conceſſa, & donata à manumiſſoribꝰ amplexi ſũt. m Quod magis eſt.

Papinianus. *

LEX IIII.

HAec 7† oratio, n q̃ prohibet apud Conſules, Præſides prouinciarum poſt quinquennium à die manumiſſionis in ingenuitatẽ proclamare, nullam cauſam, o aut perſonam excipit.

Poſt cauſam, vt ſu. eod. 2.

Idem lib. 10. Reſponſo.

LEX V.

PAtronum poſt quinquennium ſententiæ pro ingenuitate dictæ, quo ignorante res iudicata eſt, non eſſe p præſcriptione temporis ſummouendum, reſpondi.

Vlpianus. *

LEX VI.

QVoties de hoc contenditur, an quis libertus ſit, ſiue operæ petantur, ſiue obſequium deſideretur, ſiue etiam famoſa actio 8† intenderetur, ſiue in ius vocetur, qui ſe patronum dicit, ſiue 9† vlla cauſa interueniat, redditur præiudicium. q Sed, & quoties quis libertinum quidẽ ſe confiteretur, libertum autem Caij Seij ſe negat, idem præiudicium r datur. Redditur autẽ alterutro deſiderante, ſed actoris * partibus, 10† qui ſe patronum dicit, fungitur, s probareque libertum ſuum neceſſe habet, aut ſi nõ probet, vincitur.

h *Hæc ſermone*] fortè talia erant verba Senatuſc. cuius mẽtionẽ facit ſu. tit. a. l. de bonis & C. eo. l. 1.

i *Agnitis natalibus*] prouocent in ingenuitatem. ſ. relinquant, manumiſſori omnia, quæ habent ex eius re.

k *Quam ingenuis*] quia ingenuus habent natales, nõ ſerui, vel liberti, per quos probatur ingenuitas: vt C. de li. can. l. parentes, & de probatio. l. non epiſtolis.

l *Debeant*] .ſ. antè: ao verò, &c.

m *Amplexi ſunt*] .ſ. Senatores. Vel dicẽdi. de quorum ſtatu eſt quæſtio.

H *Hæc oratio*] CASVS. Hæc prohibitio, qua dicitur manumiſſũ nõ poſſe poſt quinquennium in ingenuitatẽ proclamare, non excipit aliquam perſonam, nec cauſam aliquã, niſi voam: vt ſupra legẽdo in fine. Franc. Accurſ.

n *Hæc oratio*] .ſ. Diui Marci, quam non habemus. & ꝺ ea fit mentio in ſtatu. ſ. l. 1. §. ſed interdum. Accurſ.

o *Nullam cauſam*] niſi vt ſup. eod. 2. §. fi. Et hoc corrigitur per l. C. vbi cauſa ſtatus. l. fin.

P P *Aut perſonam. Nam eſſe*] vt. & ſup. eod. l. 1. plenè dixi. Sed arg. cont. Co. de præſcrip. long. temp. l. fin. in fine.

Q *Veritas*] CASVS. Quoties quæritur, an quis ſit libertus meus, qꝺ cõtingit multis de cauſis, ſiue petam operas ſiue obſequium, ſiue petam, ne me vocet in ius ſine venia, vel ſimili de cauſa, eſt mihi danda actio in rem præiudicialis. Et hæc ſunt vera. ſiue ille dicat ſe ingenuum, ſiue dicat ſe libertum, ſed non meum. tunc ſi ille eſt in poſſeſſ. ingenuitatis, mihi incumbit onus probandi eum eſſe libertum meum. & ſi hoc non probaſſe vincet. Franc.

q *Præiudicium*]. i. actionem in rem præiudicialem: vt Inſti. de act. §. præiudiciales.

r *Idem præiudicium*]. i. prædicta actio.

s *Fungitur*] quia hic libertus non erat in poſſeſſione libertinitatis apud eum, qui ſe dicit patronum: alias cont. ſup. de probat. l. circa. Sed in quæſtione operarum ſemper patronus probat: niſi ſit naturaliter opera debita: vt ſup. de prob. l. quoties. facit ſup. de lib. cau. l. igitur ſecundum. t. ſi opera. & inf. de except. l. generaliter. & ſup. de libe. agn. l. ſi quis à liberis. §. ſciant Acc.

1† P. Flo. nulla.

8† Intendatur.

9† P. Flo. in arch autoris ſũ mẽdosè. Taurel.

10† P. Flo. partib. ſp. qui. &c.

NE DE STATV DEFVNCTORVM post quinquennium quæratur.

Dictum est de statu viuorum, nunc de statu defunctorum.
Huius tit. dispō quō procedat, elegāter explicat hic Cuia.

Ne de statu defunctorum post quinquennium quæratur.*

TITVLVS XV.

Existens in possessione libertatis, si decedit, post quinquennium non quæretur amplius de statu suo. h. d.

Martianus.*

LEX PRIMA.

DE statu defunctorum [a] post quinquennium, quę re non licet, neque priuati neque fisci [b] nomine. Sed nec eius status retractandus est, qui intra quinquennium decessit, si per huiusmodi quæstionem præiudicium futurū est ante quinquennium mortuo. Imo nec de viui [c] statu quærendum est, si quæstio huiusmodi præiudicium faciat ei, qui ante quinquennium decesserit. [d] † Etita Diuus Hadrianus constituit.

Sed interdū, & intra quinquennium non licet de statu defuncti dicere. Nam oratione Diui Marci cauetur, vt si quis ingenuus pronunciatus fuerit, [e] liceat [f] ingenuitatis sententiam retractare, [g] sed vi uo eo, qui ingenuus pronunciatus est, non etiā post mortem, & in tantum, vt etiam si cępta [h] quæstio fuerit retractationis, morte eius extinguatur, vt eadem oratione cauetur.

Licet nō possit quæri de statu alicuius post quinquēnium in deterius mutando, tamen potest quæri post quinquēnii mutando in melius. h. d.

Si quidem [i] deteriorem [2] † cōditionem defuncti faceret, qui statum retractaret, secundum ea, quæ dixi, præscribendum est. Quid ergo si [3] † meliorem? veluti, si pro seruo libertus dicatur? quare nō admittatur? [k] Quid enim, si seruus quis dicatur, quasi ex ancilla natus, quæ ante quinquennium [l] mortua est? Quare nō liceat probare liberam fuisse? hæc enim pro mortua [m] est. Et Marcellus [n] li. 5. de officio Consulis, posse scripsit. Ego quoque in auditorio publico idem consecutus [4] † sum. [o]

Etiam pupillis tutores nō habentib. currit hac præscriptio quinquennij. h. d.

Papin. lib. 14. Respons.

LEX II.

NOn esse libertatis quæstionem filijs interēdā propter patris, vel matris memoriam post quinquennium à morte non retractatā, [p] cōuenit: nec in ea re, quæ publicam tutelam [q] meruerit, [5] † pupillis agentibus restitutionis auxilium tribuendum est: [r] quòd quinque annorum tēpus, cum tutores non haberent, excesserit.

Præscriptio [s] quinq. annorum quę statum defunctorū tuetur, [t] specie litis ante mortem illatæ non fit irrita, si veterem causam desistente eo, qui mouit, longo [u] silentio finitam probetur.

1† P. Flo. decessit.

* M. Ant. Phil. huic constōnis redib. Dr, q̄ post quinquennīū a ꝓpe mortus non est ſrendum de eius statu: nec est ſrēdū de statu eius, qui decessit intra qnquēniū, vel ēt eius, q viuit, ſi p hoc fieret ꝓiudiciū mortuo ante quinquennīū. Item aliqñ nec intra qnquēniū de re defuncti q̄ritur vt cum iudicatus est, quis ingenuus, decesſit postea: non a modo debet quæri de statu eius: nec retractari ſnia lata pro ingenuitate etiā intra quinquennium.

* Pōp. lib. 64. qō. a ſi Mart. lib. ſin. d dela torib. P. F

a *De statu defunctorum*] qui ꝓpe mortis erant bona fide in possessione libertatis. Quòd ſi varietas intetuerit, posteriora ſpectat tēpora: vt C. eod. l. ſi mater, & l. 6. & ad emancipationem non pinet. vt in eodē titu. l. qđ eſt. Sed quid eſt, qđ dicit, post quinquennīū, cum nec ante: vt C. de li. cau. l. principaliter? Rō. nō ꝓp carnē, & oſſa, ſed ꝓp posteros, & pecul. ū quæritur intra quinquennium, non vltra: vt ī. eod. l. 2. & C. eod. l. 1. & l. ſi is. Et hoc, ſi non fuerat ingenuus pronunciatus: alias nec intra quinquennium: vt ī. §. ſed interdum. Acc.

b *Fisci*] vt & C. eo. l. 6 mater.

c *Viui*] q. d. non ſolum de mortui statu, ſed nec etiam de statu viuentis quæri potest, ſi præiudicetur ei, qui ante quinquennium decesſerit. Azo. vt C. eo. l. 1. & 2. Acc.

d *Fuerit*] per colluſionem.

e *Liceat*] cuilibet de populo. Acc.

f *Retractare*] intra quantum, dixi ſup. tit. 1 l. 1.

g *Post mortem*] ſic infra de re iudic. l. ſi cū procurator, & ī. ad leg. Corn. de fal. l. 1. §. tutores. & inf. de verb. oblig. l. hoc iure.

h *Capta*] ſpāle, vt conteſtōne nō perpetuetur actio. 1 nec fiat tranſitoria contra hæredes. vt & ī. d. prox. in fi. ſic Co. de do. l. fi. Regulariter contra: vt Co. de præſcr. triginta an. l. fi.

1 Contestatione ſi ſp perpetuatur actio. Tu vi. hoc am. & qñ ꝓpetuet i c. r. de lit. cōt. c. dudū 2. de iu. cal. c. cū cām. cū no. ext. de dolo, & contu. 2 † P. Fl. Si quidem ī deteriorē condōnē quis ſtatū retractaret. 3 † P. P. ſi ī meliorē

i *Si quidem*] dixi ſu. eo. in princ. Acc.

k *Non admittatur*] Certè imo admittitur: vt ſubijcit, & ī. eo. l. penul.

l *Ante quinquennīū*] & in ſeruituis poſſeſſione ex existēte: vnde ꝓſcriptio qnq. annorum nō potest allegari: & iō pōt, & neceſſariū eſt, ꝓbari de libertate huius, q dicitur ſeruus. Azo.

m *Pro mortua*] i. pro eius statu ſuendo.

n *Et Marcellus*] nūc reſpondet. Acc.

o *Conſecutus ſum*] i. ad eam ſententiam peruenī. Acc.

4 † Aliàs, ſecutus.

Non eſſe] CASVS. Mouebam qōnem ſtatus filij alicuius de cuius ſtatu non egi: & ill. apſum erat quinquennium à morte eius, dr ꝙ non audior: & hæc ꝓſcriptio quinquennij currit etiam pupillo tutorem nō habenti, nec poterit reſtitui.

Præſcriptio] filis conteſtatio in quæſtione ſtatus ante mortem defuncti illata, non facit præſcript. 5. ann. quæ ſtatum defuncti tuetur, irritam: ſi is qui mouet quæſtionem ſtatus defuncto, à ſua lite triennio deſiſtat: nā tunc illi renunciaſſe videtur. Fr.

5 † P. Flo. metuit.

p *Retractatam*] aliàs, recitatam: & aliàs retractatam. ſcilicet intra quinquennium. & ſemper dico & finitam.

q *Tutelam*] id eſt tutelam. quod eſt publicum munus: vt Inſtitu. de excu. mut. §. primo.

r *Tribuendum eſt*] Imò videtur ipſo iure non carere: vt C. in quibus cau. reſtit. in integ. non eſt neceſſ. ſna. Solu vt ibi no. in concord. C. eod. l. ſi mater.

s *Præſcriptio*] quæ ſine poſſeſſione procedit. Acc.

t *Tuetur*] vt & C. eo. l. 1. in prin. vel ſecundum quoſdam, eius, qui nitebatur ſtatum defuncti retractare. Acc.

u *Longo ſilentio*] triennio. Et no. ꝙ conteſtatione non perpetuatur actio: vt & ſup. l. prox. §. ſed interdum. Vel ſecundum Plac. & Azo. ideo contingit, quia actor deſiſtit à lite triennio. & ſic renunciaſſe videtur: vt ſup. de iud. l. deſiſtiſſe. & C. de pact. l. poſtquam. & C. qui accuſ. non poſſ. l. accuſationem. Alias contra: vt C. eo. l. 3. & l. pen. Acc.

a *Ante quinquennium. In seruitute*] .i. in possessione serui alterius: & facit sup.l.1.§.si quidem. Accur.

b *Populi Nummariam*] principaliter enim de statu defuncti agi non potest: vt C.de lib.cau.l. principaliter. Fr. Accur.

h *Quinquennium*] viuente in eo qui ingenuus pronunciatus est: vt ff.tit.2.l.1.§.sed interdū. Sed vt perpetua: vt sup.si liber inge.esse dicat.l.i.& pen.Sol.vbi nō iustus fuit Iuistorts vt inf.l.proxima. Vel ibi de liberto ingenuus: hic de seruo ingenuus. Vel ibi delegit verus patronus.hic extraneus: arg.ff. in fi. huius l. Itē 2. inf.de lib.cā.l. Diui fratres i prin.vbi nullo mō autit. Sed illa ſſn Iuncti nisi sit collusum. Et eodem mō inde ad l. sup. de Ra. ho l.ingenuum. i *Ac alteri*] .f.nō: vt exemplum habes sup. si liber. ing. esse dica.l.2.§ fi & l.pen. & inf. de adul.l. quinquennium. Acc.

] *Inchoandam*]arg.ff. C.de do.l.f.& ff.ti.s. l.1.§.sed inter.& C.cū tēp. in integ. resti.l.fi. m *Aliter atque*] quia tūc contestationē nō ppetuatur:et & sup.si liber inpe.esse di.l.2.§.1. & l. hæc oratio. Et est rō:quia agēs in superiori tū conuenitur, arg.inf.de excep.doli.l.purè, §.fi. & ff. de Car. edi.l.3.§.q si ille: Et ſſn hoc hodie contra: vt C.vbi cau. status.l.fi. Alij dicūt q perpetuō auditur, non intra quinquenniū ſſn.& est ratio inter hunc casum, & superiorem: quia hic in meliorē:ubi in deteriorem statum trahitur: vt sup.tit.1.l.1. §.fi. & l.ante. Sed tūc erit contra sup. si liber. inge. esse dica.l. 2. §.1. & l. pen. & iō non placet. Tertij dicunt hic aliter exponi,f. cum liberius pronunciatus est ingenuus p collusionem, vt perpetuō possit reuocari: Sed vbi seruus pronunciatur ingenuus, tunc intra quinquenniū pro quo est, quod notaui in colu. 3.sup. in princ.huius l. & ſſn hoc dic.petit f.p collusionē Prima placet. No. ergo hic triplex quinquēnniū. Primum q defuncti statū tuetur. q contestatione inutili non ppetuat.sed vtili;scilicet nisi fuerit remissa lis tacitè, vel expſsè: vt ff.ti.1.l.1.in prin. & l.2.§.fi.& ne de statu defun.l pen. Secūdū q ad retractā dā collusionē:& hoc p ppetuat:vt ff. 4 2.in fi. Tertiū q dat ad prouocandum in ingenuitatem:& hoc nō perpetuatur: vt hic dī.quod hodie tollitur:vt C.vbi cau.fla.l.fi. Acc.

n *Extraneis*, in vero ergo domino vel patrono non quæritur hæc, qui autem habeant ius postulandi, vel non, habes ff.sup.de postulan.l.1.

C *Vm manifestū*.] CASVS. Quidam est liberatus ingenuus

DE COLLVSIONE detegenda.

¶ *Quoniam in iudicio libertatis ex causa fit collusio, ideo de ea ponit. Acc.*

¶ Ex quo S. C. huius tit. dispositio traxit originē. & qd fit collusio. hic per Cuiac.

N *Ec quorundam*] CASVS.quia dñi colludebant cū seruis, & effingebant eos pnūciari ingenuos:& sic admittebātur ad Senatoriam dignitatē. & qa hoc erat turpissimum dignitati Senatorum, est factū quidam Senatusconsultum quo cautum est. vt quicunq; probauerit hanc collusionē, habeat ipsum iudicatum ingenuum in seruum suum, si seruum fuerat colludentis: vel in libertum. si eius liberatus fuerat: & hāc collusionem detegere vsq; ad quinquenniū post latam permissum est: & hoc quinquennium continuum est. nisi hic iudicatus ingenuus, sit impubes: nā tunc expectabitur ipse pubertatis: nec interim currit quinquenniū. Idem ex simili cau'a iusta. vbi et post quinquenniū agitatur hęc causa: vt exemplū habuisti supra, si liberatus ingenuus esse dicat.l.2.in fi. Postea dicit, Hoc quinquēnio sufficit contestari litem. Sed secus in eo, qui ex libertinitate prouocat se in ingenuitatem. Nam intra quinquennium à tēpore manumissionis numerandū dēr tota cā expediri. Vltimo dicit, ille admittitur ad hanc collusionem detegendam, qui pro alio est habilis ad postulandū. & h.d.hæc l.& seq Fran.

* Aliàs li. 6. in. epi. P.F.

† Aliàs defuncto. P.F.

* Aliàs li. 2. de iu. C. P.F.

† P. Fl. deest hoc.

† P. Fl. Claudiano.

* Paulus lib.19.ad Prætor. alias Cai⁹ li.2.ad edic. Prætor. vbi.i. de lib.ca. P.F.

Ingenuus in possess. seruitutis decessit. Dicitur, q & ante quinquennium, & post quinquennium potest cognosci de ingenuitate eius. Fran.

Hermog.lib.4. Iuris.*

LEX III.

ANte quinquennium [1] † defuncto tum status honestior, quàm mortis tempore fuisse existimabatur, vendicari non prohibetur. Idcirco & si quis in seruitute [2] moratur, post quinquennium liber decessisse probari poterit.

De statu defuncti post quinquennium post mortem eius non quæritur: nec si petam peculium eius tanquam mei serui, post quinquennium admittatur. Fran.

Callistratus lib.2.iuris.*

LEX IV.

PRimus omniū Diuus Nerua hoc [2] † edicto voluit, post quinquennium mortis cuiusque de statu quæri. Sed & Diuus Claudius ad Claudianum [3] † rescripsit, Si per quæstionem nummariam [b] præiudicium statui fieri videbitur, cessare quæstionem.

De collusione detegenda.

TITVLVS XVI.

Qui collusionem detegit, manciscitur dominium serui, qui per collusionem effectus est ingenuus.

Caius.*

LEX PRIMA.

NE quorundā dominorum erga seruos nimia indulgentia inquinaret amplissimum ordinem, [c] eo * quòd paterentur seruos suos in ingenuitatem proclamare, liberosque iudicari, [d] Senatusconsultum factum est Domitiani temporibus, quo cautum est, vt si quis probasset per collusionē quicquam factum, si ille [e] homo seruus sit, fieret eius seruus, qui detexisset [f] collusionem.

* Hæc de cā Ale. Seuerus libentinos nunq̄ in locū equestrē redegit. vt refert Aelius Lāp. in eo.

*Vlpianus lib.69.**

LEX II.

COllusionem detegere ingenuitatis [g] post sententiam intra quinquenniū [h] post le, Diuus Marcus constituit. Quinquennium autem continuum vtique accipiemus.

¶ Sicubi planè ætas eius, [i] cuius retractatur collusio, differendam retractationem in tēpus pubertatis, vel alterius rei [k] suadeat, 4 † quinquennium non currere dicendum est.

¶ Quinquennium autem non ad perficiendam retractationem, sed ad inchoandam [l] puto præfinitum: aliter atque [m] circa eum, qui ex libertinitate se in 5 † ingenuitatem petit.

¶ Oratione Diui Marci cauetur, vt etiam extraneis, [n] qui pro alio postulandi ius haberent, liceret * detegere collusionem.

* alias li. 2. de of. Consul. P.F.

* In archetyp. liquerer sed mēdose. Tusel.

Non praiudicat vero patrono, si quis iudicatus fuit ingenuus, non vero patrono agēte, vel nolente defendere, h.d.

Callistratus.*

LEX III.

CVm non iu-

*Caius li. 28. alias Callistratus lib.4. de cognitio. P.F.

a *Amplissimum ordinem*].f. Senatorum, qui eorum erant numero:vt C.de pe.hæ.l.fi.in prin. Accur.

d *Iudicari*] vt quasi ingenui creentur quandoq; Senatores.

e *Si ille*] de cuius conditione est collusum.

f *Detexisset*] vt & sup.de lib.ca.l.qui de libertate.§.fi.si verò liberti:fieret liberius eius, qui detexerit collusionem: vt C.eo.l.2.& sup.de in ius voc.l adoptiuum.§.patronum.

g C *Ollusionem ingenuitatis*] .i. sententiatum. latarum pro ingenuitate.

genuus verò patrono non existente cõtradictore, sed aliquo alio. Dicitur, q̃ non præiudicat vero patrono. Ptan.

a *Cum non inf.*] omnem dic iniustum, nisi dominus sit, vel patronus. Accur.

b *Intercessisset*] & ita in perpetuum admittitur. Tunc ergo locum hêt huius tit. ll præscriptionũ, cũ iustus fuit, dicet: 1 vt in l. 1. patet: alias occurrere et iniquissimũ, si te colludente cum meo seruo, vel liberto, Titius deregat, & efficiatur suus, & facit C. de iur. & cur. q̃ satisf. non de l in dubium. & sup. de inof. test l. qui repudiatis, in fi. arg. contra sup. man. l. si fideiussor. §. in omnib. & sup q̃b. mod pig. vel hyp sol. l. antep. in fi.

1 Dic, q̃ ille dr̃ esse iustus, & legitimus contradictor, qui allegat d ñiũ l. 1. C. si ad municip. pus. fue. appel. & c. filius extra de test. Idẽ quiẽ in possess. vel l. fi. C. de edi. Dr. Adrioll.

Si *libertinus*,] CASVS. Quidam libertus est pronunciatus ingenuus: aliquis derexit collusionem: amodo ille erit iudicatus liberius eius, q̃ derexit collusionẽ: licẽt prius à tpe ñiæ datæ pro ingenuitate esset ingenuus. Fr. c. *Cauti*] Lin quib. ñ admittuntur liberti, vt ingenui: & erit 3 tegenuis: vt dixi sup. eo. l. proxi. in fi. Acc.

2 P. F. di ñã. & collusionis.

S *Sententiam.*] CASVS. Aliquis iudicatus est ingenuus: nũc exiit aliqs. qui volebat collusionem ostendere, sed nõ potuit. & sic succubuit. amodo alius volens ad illud idẽ venire, ñ auditur. Scio dicit, si plures existunt, & qlibet vult collusionem ostẽdere, ille p̃fertur, quem viderit iudex magis idoneũ, & cuius magis interest. F. d *Semel*] q. d. si semel actũ fuerit, & fuit absolutus tenuus, vel liberius, non conuenit plus ab alio. Nam sic est in popularib. vt ff. de pop. act. l. 3. Ac e *Interest*] Præfertur ergo dñs, vt patronus, cuius plus interest. Et ad hoc ff. de pop. act. l. 2. & 3. C. l. & l. seq. & l. mulieri. & l. fi. & inf. de li. hom. exhib. l. 3. § si tam & & sup. de ijs qui sunt sui vel alieni. l. fi. & inf. de tẽpul. viola. l. fi. extr. & plures, & Inst. de accus. cũ plures & sup. eo. l. 2. in fi. & arg. C. de verb. sign. l. fi & sup. de leg. 2. l. 1. eo. ff. tit. & 35 qu. ff. 6. c. 1. & supra de liberali causa l. 1. Sed qualiter fiet libellus? Respon. ex officio iudicis peter eum adiudicari sibi in seruum, vel libertum, quia dicit per collusionem iudicatum.

* Ad hũc locũ Varro li. 2. de re rust. vbi de pastoribus loquitur.

DIGESTORVM, seu Pandectarum.

LIBER XLI.

De acquirendo rerum dominio. *

TITVLVS I.

Cum quinque sint genera rerum: vt Instit. de re. diuis. in prin. hoc quintum hic prosequitur, & dicit, quòd singulorum res fiunt, vel iure gentium, vel ciuili: & quia ius gentium antiquius est, de eo prius videndum est, h. d. Et iste titulus est planior totius iuris: ideo non multa indiget casus declaratione.

Paulus. *

LEX PRIMA.

QVarũdã rerum f dominium nanciscimur iure gentium: * quod ratione naturali inter omnes homines peræquè g seruatur. h Quarundam iure ciuili: id est, iure proprio ciuitatis nostræ. i Et quia 2 † antiquum ius gentium cum ipso genere humano ꝑditũ est, k opus est, l vt de hoc prius referendum m sit.

¶ Omnia igitur n animalia, quæ terra, mari, cæloque o capiuntur, id est, feræ bestiæ, volucres, pisces, capiẽtium fiũt. p

Florentinus lib. 69. *

LEX II.

VEl ea, quæ ex his apud nos edita q sunt:

Caius. *

LEX III.

QVod enim nullius est, r id ratione naturali occupanti conceditur: s nec interest quo 3 † ad feras bestias, & volucres, vtrum in suo fundo quis capiat, an in alieno. t

¶ Planè qui in alienum fundum ingreditur venandi, aucupandive gratia, potestà domino, si is præviderit, iure ꝑ-

f *Quarũdã rerum.*] quatuor genera sunt: vt Instit. de re. diu. in prin. & quintum meo hũc hic prosequitur. s. q̃ sunt, vel fiunt singulorum: vt in eo. tit. §. singulorum. Et ita non rerum, sed factorum not. hic differentiam.

g *Te aqui*] i. intra imperium & extra.

h *Seruatur*] vt Instit. de iu. natu. §. q̃ verò. & sup de iust. & iu. l. ex ho. Acc.

i *Ciuilem nostra*] a Romanæ, per excellentiam: vt Instit. de iure natu. §. sed ius. Et est exemplum, vt vsucapione, præscriptione, arrogatione, manumissione, deportatione, testõ. successione, honorũ possessione, traditione.

k *Frequentius est*] quod dic, vt Instit. de re. diu. §. singulorum.

l *Opus est*] i. necesse. Accur.

m *Referendum*] postea dicet de iure ciuili in fi. de vsucap. & in seq. tit. arg. ex dic. §. singulorũ & Instit. de vsu. & habi. §. fin. & de vsuca. in prin. Accur.

n *Omnia igitur*] quia à iure gentium, quod est vetustius iure ciuili, est incipiẽdum: igitur, &c.

o *Capique*] i. acce.

p *Fiunt* vt Instit. eo. §. feræ. & inf. tit. 2. l. 3. in prin.

q *Vel ea, quæ edita*] vt & inf. eo. l. item quæ. & Instit. eod. §. item ea. & C. de rei vend. l. partum. Acc.

r *Quod enim nullius est*] neque Dei, neque hominis re, vel ipe. hominum censura, quod sit occupabile: & sic non recipit instantiam.

s *Concedit*] fallit in libero homine: & est ratio, quia hæc regula loquitur de ijs quæ possunt subijci nostro dominio: qd in libero homine non est: vt Instit. de inutil. stipu. in prin. & §. 1. Item fallit in seruo egrotante ejecto à domino, qui fit liber: vt C. de Lati. l. 5. col. 1. vnica, §. sed scimus. Ergo in multis alijs videtur fallere hæc regula, ideo dic, quòd modis dicitur res in bonis nullius, vt no. sup. de rer. diui. l. 1. Item no. q̃ quæ alias dicuntur communia in diuisione: vt Instit. eo. in prin. hic sub genere nullius appellantur, sed occupando efficiuntur alicuius.

t *Alieno*, nam vtroq; casu efficiuntur occupantis.

*alias Caius li. 2. rerũ quotid. siue aureorum. P. F. * Vi. Dig. lib. 1. Dispur. 2 Ista gl. iũcto tex. facit arg. ad hoc q̃ dr̃. q̃ is cui sua, & propria ejciatur de ejec. li. 6. licet si fit amplius Imperatoris: sed de dominio Papæ: vt in pal. leg. c. fundamẽta. 2 † P. Fl. antiquius iusgẽtiũ. * alias li. 6. inst. P. F. * Paulus l. 74. resp. P. F. Caius lib. 2. rerum quot. siue aurro. 3 † P. Fl. quod.

hiberi [a] ne ingrediatur, [1] † Quicquid autem eorum ceperimus, [b] eousque nostrum esse intelligitur, donec nostra custodia coerceatur. Cum verò euaserit custodiam nostra [c], & in naturalem libertatem [c] se receperit, nostrum esse desinit, [d] & rursus occupantis fit.

Florent. lib. 28. Quæst. [2] †

LEX IV.

NIsi sint mansuetę factę, [3] † & mitti, ac reuerti soliti [e] sint.

Cæsus lib. 4. Rerum quoti. [4] † *siue aureorum.*

LEX V.

NAturalem autem libertatem recipere intelligitur, [f] cū vel oculos nostros effugerit, [g] vel ita fit in conspectu nostro, vt difficilis [h] sit eius persecutio.

Quod nullius est, nō fit meū, nisi possessionem eius nactus sim: intellige quantum ad casum præsentis legis. b. d.

Illud quæsitum est, an fera bellua, quæ ita vulnerata sit, vt capi possit, statim nostra esse intelligatur. Trebatio placuit, statim nostram esse, & eousque nostram videri, donec eam persequamur. Quòd si destiterimus eā persequi, desinere nostram esse, & rursus fieri occupantis. Itaque si per hoc tempus, quo eam persequimur, alius eam ceperit eo animo, vt ipse eam [5] † lucrifaceret, furtum videri nobis eum commisisse. Plerique non aliter putauerunt eam nostram esse, quam si eam ceperimus: quia multa accidere possunt, vt eam nō capiamus.* Quod verius est. [i]

Accidens non mutat materiam. Ad hoc allegatur, secundum. Bart.

Apium quoque fera [k] natura est. Itaque quæ in arbore nostra consederint, antequā alueo à nobis concludantur, non magis nostræ esse intelliguntur, quàm volucres, quæ in arbore nostra nidum fecerint. Ideoque si alius eas incluserit, dominus earum erit. Fauos quoque si quos hæ fecerint, sine furto [l] quilibet possidere potest. Sed, vt supra quoque diximus, [m] qui in alienum fundum ingreditur, potest a domino, si is præuiderit, [n] iure prohiberi ne ingrediatur. [6] †

Examen, [o] quod ex aluco nostro euolauerit, eousq. nostrum esse intelligitur, donec in conspectu nostro est, nec difficilis [p] est eius persecutio: alioquin occupantis fit.

Pauonum [7] † quoque, & columbarum fera [q] natura est: nec ad rem pertinet, q̄ ex consuetudine auolare, & reuolare solent, nam & apes idem faciunt, quarum [r] constat feram esse naturam. [s]

Ceruos [t] quoque ita mansuetos quidam habent, vt in syluas eant, & redeant: quorum, & ipsorum feram esse naturam nemo negat.

In ijs autem animalibus, quæ ex [u] † consuetudine abire, & redire solent, talis regula comprobata est, vt eousque nostra [u] esse intelligantur, donec reuertendi animū habeant, quòd si desierint reuertendi animum habere, desinant nostra esse, & fiant occupantium. Intelliguntur autem reuertendi animum desijsse habere tunc, cum reuertendi consuetudinem deseruerint.

Gallinarum, & anserū nō est fera natura. Palā est enim aliàs esse feras gallinas, [x] & alios feros anseres. Itaque si quolibet modo anseres mei, & gallinæ meæ turbati, turbatæve, adeò lōgè euolauerint, vt ignoremus vbi sint, tamen nihilominus in nostro dominio [y] tenentur. Qua de causa furti nobis [z] tenebitur, qui quid eorum lucrandi animo apprehenderit.

Item quæ ex hostibus [a] capiuntur, iure gentium statim capientium fiunt. [b]

1† P.F. Ingrederet.

a *Prohiberi*] licèt non principaliter prohiberi non possit occupare, quod nullius sit, tñ per consequentiam cū prohibetur ingredi prohibet & capere. Itē no. q̄ possum prohibere intrā tē in meū, vel etiam manu resistere, vt ff. ad leg. Aquil. l. quēadmodū circa pri. & ēt iniuriarū agere possum: vt inf. de iniu. l. iniuriarum. §. si quis me. Sed fallit in casib. vt inf. de glan. le. l. 1. & supra. ad exhibend. l. thesaurus. & C. de seru. fugit. l. 2. & sup. de actio empt. l. qui pēdentem. Item quid si post prohibitionē capiat? Resp. vt diximus sup. de ser. tust. prædio. l. Diuus.

2† al. li. 6. Inst. P.F.

b *Cepimus*] no. secus si tantū vulnerauimus: vt ff. eo. l. naturalem. §. 1. Acc.

c *Libertatem*] i. libertatem. Acc.

d *Desinit*] Idem in possessione rei inanimatæ: sed non sic in dñio: vt ff. tit. 1. l. 3. §. Nerua. & l. Pōp. & facit Inst. eo. §. feræ. Acc.

e *Nisi sint. Solita*] tu dic: vt ff. l. prox. . in his.

3† ali. emitti Du. & P.F.

f *Naturalem autem rem. Intelligitur*] quo ad hoc, vt occupanti postea cōcedatur. Acc.

g *Effugerit*] in aere libero, non sub cappa. Acc.

4† ali. lib. 2. P.F.

h *Difficilis*] secus si facilis: vt arg. ff. tit. l. quod meo. §. fina. in fi.

i *Quod verius est*] etiam si alienus erat laqueus: vt inf. eo. l. in laqueum. Sed secundum legē Longobardam expectatur vulnerans vsque ad 24. horas, & postea occupantis fit: vt in Lōgobarda de venatoribus. l. penult. Item facit Inst. eo. §. illud, sed de consuetudine Trebatij sniā seruat. Itē no. q̄ in Trebat. illud inspicitē, q̄ euenire pōt, vt ff. de iurisd. om. iu. l. si idē. in fi. K. Ferarū. i. sylvatica, siue non mansueta. Item Furtū. vi. & inf. de fur. l. si apel. sed per l. Lōgobardā dissimulatur, sigauerit dominus arborē, vel si: vt de fur. & ser. fug. l. sigis de arbore. Acc.

m *Diximus*] vt supra. l. 3. Acc.

n *Prauiderit*] integra re.

o *Examen*] i. vniuersitas apium: non sic in singulis apib. volantib. vt inf. tit. 1. l. 3. §. aues.

6† P.F. Ingrederet.

p *Difficilis*] sic supra. l. in prin. & Inst. eo. §. examē. Et nec iste nec superior §. de consuetudine seruat. Acc.

q *Feræ*] i. sylvatica.

7† P.F. dicit quoq.

r *Quarum*] i. apiū: vt sup. ea. l. §. apium. Acc.

s *Naturam*] m & ff. prox. §. & facit Inst. eo. §. pauonum. Acc.

t *Ceruos*] facit Inst. eo. §. ceruos.

u *Nostra* & interim possidemus: vt infra tit. 1. l. 3. §. aues. Et fieret nobis furtum: vt inf. de fur. l. si pauonem. Acc.

x *Feras gallinas*] vt fasianus: sic, & gallus ferus potest dici.

8† P. Flo. desit ex.

y *Domino*, de possessione habes ff. tit. 1. l. 3. §. Nerua. & l. Pōponius. in prin.

z *Furti nobis*] sed quare pro tā modica re dat actio furti, & non de dolo? Rñ. q̄ magis odiosa, & subsidiaria est de dolo. Itē q̄ furta frequentius in paruis fiunt, arg. ff. de pēn. l. aut facta. ff. Tertio, quia è restitutoria, ar. ff. de in ius. vocā. l. scio. Itē no. hic tria genera animaliū: vt no. Inst. eo. §. ceruos. Acc.

3 Conco. tex. ff. & ibi plene per gl. 17. q. 6.

a *Item quæ ex hostibus*] quæ fiunt, dic vt inf. de cap. l. hostes.

b *Fiunt*] vt & inf. eo. l. transfuga. & inf. ti. 1. l. 1. in prin. & Inst. eo. §. item eo. Et no. q̄ quidā dñi aliter hic accipi ius gētiū, q̄ su. l. 1. accepimus, eū inducat hic seruitutē q̄ est contra ius nāle: vt Inst. de iu. natur. §. ius autem. Sed nihil prohibet bellum. Item à iure gētiū induci: q̄d dē nāle, ex quo fit seruitus: vt ff. de iu. & ius. l. ex hoc. & sic in l. 1. ff. eo. nāle, & gētiū ius, idē è. & adiunge hic l. adeo, vt colligitur Inst. eo. §. itē ea, quæ ab. Acc.

Item

Florent.lib.7.Instit. 1†

LEX VI.

ITem, quæ [a] ex animalibus dominio nostro subiectis nata sunt eodem iure nostra sunt.

Caius. 2†

LEX VII.

ADeo quidem, vt & liberi homines in seruitutẽ deducantur: [b] qui tamen si euaserint [c] potestatem hostium, recipiunt pristinam libertatem.

Per alluuionem quæritur nobis rei dominium. h. d.

Præterea [d] quod per alluuionem agro nostro flumẽ 3† adiecit, iure gentium nobis [e] acquiritur. Per alluuionem autem id videtur adijci, quod ita paulatim adijcitur, vt intelligere non possimus quantum 4† quoque momento temporis [f] adijciatur. Quòd si vis fluminis partem aliquam ex tuo prædio detraxerit, & meo prædio 5† attulerit, palam est, eam tuam permanere. Plane si longiore tempore [g] fundo meo hæserit, arboresque, quas secum traxerit, in meũ fundum radices egerint, ex eo tempore videtur fundo meo acquisita [h] esse.

Insula, [i] quæ in mari nascitur (quod rarò accidit) occupantis fit: nullius enim [k] esse creditur. At 6† in flumine nata (quod frequenter accidit) si quidem mediam partem [l] fluminis tenet, communis fit eorum, qui ab vtraque parte fluminis propè ripam prædia possident, pro modo latitudinis [m] cuiusq. prædij, quæ latitudo propè ripã fit. Quòd si alteri parti proximior sit, [n] eorum est tantum, qui ab ea parte propè ripã prædia possident. Quòd si ex vno latere 7† proruperit flumen, [o] & 8† alia riuo nouo fluere cęperit, [p] deinde infra nouus ille riuus in veterem [q] se conuerterit, ager, qui à duobus riuis comprehensus, in formã insulæ [r] redactus est, eius est sicut licet, cuius, & fuit, quòd si toto [s] alueo naturali relicto, flumẽ alias fluere cęperit, prior quidẽ alueus eorũ est, q propè ripã prædia possidẽt: pro modo .l. latitudinis cuiusque prædij, quæ latitudo propè ripam sit. Nouus autẽ alueus eius incipit iuris [t] esse, cuius, & ipsum flumen est, id est, publici iuris gentium. Quòd si post aliquod 9† tempus ad priorem alueum reuersum fuerit flumen, rursus nouus alueus eorum esse incipit, qui propè ripã eius prædia possident. Si 10† cuius tamen totum agrum nouus alueus occupauerit, licèt ad priorẽ alueum reuersum fuerit flumẽ, non tamen is, cuius ager fuerat, [u] stricta ratione, quicquã in eo alueo habere potest: quia, & ager ille, qui fuerat, desiit esse, amissa propria forma: [x] & qui vicinum prædiũ nullum habet, [y] non potest ratione vicinitatis vllam partem in eo alueo habere: sed vix est, [z] vt id obtineat, 11† Alius sanè est, si cuius ager totus inundatus fuerit. Namq. inundatio speciem [a] fundi nõ mutat, & ob id, cum recesserit aqua, palam est eiusdem esse, cuius, & fuerat. 12†

Cum quis ex aliena materia speciem aliquã suo nomine [b] fecerit, Nerua, & Proculus putãt hũc dominum esse.

a *Item, quæ*] hucusq. per occupationem: nunc per accessionem. Et est hæc discreta accessio: vt Inst. e. §. itẽ ea, quæ, & facit sup. e. l. 2. & C. de rei ven. l. partum, & sup. de rei ven. l. si frumentum. §. si equam.

b *Deo quidem. Deducantur*] vt sup. de sta. ho. l. & seruorum. Accur.

c *Euaserint*] aĩo, & corpore: vt & ff. de capti. l. nihil. Et est sic §. de relig. l. cũ loca. & de re. diu. l. in tm. Sed ar. cõt Inst. e. §. locus autem. & ff. de ver. obl. l. inter stipulantem. §. sacram.

d *Præterea*] nũc de discreto, siue latenti incremento. Acc.

e *Nobis*] vt & C. de allu. l. 1. in fi. & su. de vsufr. l. ẽ si fundi. §. huic, sed fallit ff. e. l. in agris. Acc.

f *Momento temporis*] nam, & si tota die fagus intuitum: in becillitas visus tã subtilia incremẽta perpendere non põt: vt in cucurbita ostendi põt: vnde dĩ latẽs incrementum: vt Inst. eo. §. præterea.

g *Longo tempore*] .s. tanto, vt coaluerit in terra mea: vt ff. de dam. inf. l. hoc amplius. §. Alphenus. Azo. Alij dicunt de x. vel xx. an. arg. inf. pro empt. l. 2. §. sed & si fundo.

h *Acquisita*] dicta arbores & terra, potes th vtili in rẽ vendicare. sũm M. arg. ff. de rei vend. l. si frumentum. §. de arbore. Sed tu dic in factũ tibi dari: vt ibidem diximus.

i *Insula*] dĩ trib. modis: vt Instit. eod. §. insula.

k *Nullius enim*] Bona rõ: vt su. e. l. q. n. Idem in nata in flumine: si agri vndiq. sint limitati: vt ff. de flu. l. 1. §. si insula.

l *Mediam partem*] .i. in medio fluminis.

m *Pro modo latitudinis*] existẽtis ab vna parte, cũ plures sint ex vna pte: & vnius fundus latior est, q fundus alterius. & ita hoc considero tantũ frontẽ agrorum: vt inf. e. l. insula. in pri. Quod hic tã dicit, fallit quandoque, vt in d. l. insula. 2. thesaurum.

n *Proximior sit*] quã poterit sciri accepta chorda, & puncto in medio posito inter vtrunq. agrum: & tunc punctus est tantum ex vna parte, alijs cedatur. sũm quod punctus extenditur: vt inf. e. l. inter eos. & l. fi. Sed arg. cont. sup. de dam. inf. l. quòd conclaue. Sed alio casu loquitur. Et ex his patet, quod pro diuiso possident insulã arg. inf. ea. l. §. fi. & l. seq.

o *Proruperit flumen*] .i. pars fluminis.

p *Cœperit*] .s. illa pars.

q *In veterem*] .s. alueum.

r *Insula*] non tamen est insula, vt hic, & inf. eo. l. ergo. §. tribus. & C. de allu. l. 2.

s *Quod si toto*] alia accessio à supiori. qa alueus verus, qui accedit, nec ẽ alluuio, nec insula. Acc.

t *Iuris*] nã flumina vicem tenẽt censũrum: vt inf. eo. Ergo. §. alluuio. & facit inf. de flu. l. 1. §. si insulam, & §. ripa.

u *Ager fuerat*] .s. totus occupatus. Acc.

x *Forma*] i. esse rei. M. vt ff. ad exhi. l. Iulianus. §. si quis tẽ.

y *Nullum habet*] prior dominus.

z *Sed vix est*] .i nullo modo de æquitate, sed de stricto iure sic: vt Inst. eo. §. alia. sm Azo. Alij dicũt vt si quoquo mõ qualitas primi agri appareat, restituatur primo dño. aliàs fi. arg. ff. eo. l. quod ĩ litore. §. fi. Tertij dũt. an recessit aqua cũ impetu. an non: arg. ff. e. l. ergo. §. alluuio.

a *Speciem*] quãtum ad proprietatẽ: vt ff. de flu. l. 1. §. fossa. & ff. eo. l. ergo. §. alluuio, sed possessio amittit. vt inf. ti. l. 3. §. Labeo. Sed ĩ dominio signatur ff. e. qui. mo. vsuf. amit. l. si ager. so. ibi ferit alueum, hic nõ. Vel ibi quo ad commodum, non pro vero. Item in vsufructu vr ff. e. s. p amittat: vt ff. e. l. si ager. & l. cũ vsufructus in pri. Sed q hoc nõ est ff. sed dic, amittitur. s. quãtum ad cõmodũ fruẽdi. & post restituitur, quatenus de facto interim perijt.

b *Fecerit*] tria sunt necessaria, vt fiat specificantis. bona fides: vt ff. ad exhi. l. de eo. §. si quis. Item q suo nõie. vt hic. & inf. e. l. quicquid. §. vbi. Item, q non possit redire ad priorem materiã: vt hic subijcit. Sed qd, si duo specificauerit. vnus bona, alter mala fidẽ? vt vnius. scientiam alteri nocere. vt nulli quæratur vt su. ad Mac. l. sed Iul. § non solũ. 1 Eũ q vtrisq;, vt alterius ignorantia alteri prosit. ar. su. de li cã. l. liberis. §. si duo. 2 Tertiò vt. q totum ignoranti: vt sup. qui. ad li. procla. non li. l. fi. Sed Azo. dicit mediã specificanti bona fide. & mediam dño. Item adde cões quas no. Instit. eo. §. cum quis ex aliena. in prin.

Fecerit

1† Ital. li. 6. P. F.

2† Paulus li. 4. resp. P. F. alias quotid. sine aureo.

3† P. Flo. adijcit.

4† al. quo quo. P. F.

5† alias ĩ vulg. appulerit.

6† P. Flo. deest at.

7† P. F. cruperit.

8† Dua. alia parte, &c.

9† P. F. aliquod tẽ poris.

10† P. Fl. deest si.

Specificatũ vt specificantis fiat. tria requirũt.

11† Aliud Dua. P. F.

12† P. Fl. fuit.

1 Dic sm Bar. q ibi rõne locioris, vel mãdati vt esse vna q sona: scia sua vr sibi nõ nocet nó alien. alibi ẽ sp̃ale in odiũ liberi hominis tẽdentis, vt ibi no. & l. iniq. simũ. ce iu. & sic ego. sed no Bart. hic.

a *Fecerit*] vel per ſe, vel per alium mãdato præcedente, vel ratihabitione ſequente, arg. ff. de vi, & vi ar. l. 1. §. deieciſſe. Item factam, accipe etiam infectam, dum tñ in rudis materiæ nomen exierint, ar. ff. de au. & arg. l. & ſi nõ ſint. §. arg.

b *Ex tabulis tuis nauẽ*] id hoc dic, vt ff. e. l. ſed ſi ex meis. ſi pl.

c *Mulſum*] i. nectar.

d *Collyrium*] vnguentum ad oculos.

e *Ex ſpecie tui*] hoc ff. corrigitur, ſecundum quoſdam.

f *Media*] no. ſic ſup. de peti. hære. l. ſed & ſi lege. §. adeo. Sed ar. contra. ff. de neg. geſt. l. Nerennius. in fi.

g *Senſerunt*] vt ſit ſpecies domini materiæ, vt inf. eod. l. in omnibus. & l. ſeq.

h *Proculo placuit*] vt ad ſpecificantem dominium perueniat, vt & ff. de rei vẽ. l. ſi frumentũ. §. idẽ ſcribit. Et ſic no. ꝙ hic deficit regula, quæ eſt ſup. de rei vendi. l. non ſolũ. Sed eſt ratio, quia vi extincta, cum nouã formã receperit, vtĩ ad exhi. l. iul. §. ſiquis. Sed actionẽ in factum habet dominus materiæ, vt in ſeruianis, vt ſup. de rei ven. l. in tẽ. §. item ſi quxcunque. licet quidam dent vtilem in rem argu. ſup. de rei ven. l. ſi frumentum. §. de arbore.

†† P. F. de eſt. tãdẽ.

i *Videtur tamen mihi*] Cato. Accur.

k *Diuiſſe*] ſ. quoſdã, ſecundum quos correxi, quod ſup. de ſpicis dixerat, & refertur Inſti. eod. §. cum quis. Sed Azo. dicit hanc per illam Inſti. corrigi, quod hic de ſpicis dicit. Accur.

l *Facit*] ſic. C. de nego. geſt. l. 1.

m *Admixtionem*] ſ. per ſpecificationem, non per confuſionem.

n *Commune totum*] vt & ff. de rei ven. l. ſi frumentum. §. quod ſi voluntate. & Inſt. §. ſi duorum. & ſup. communi diui. l. arbor, circa prin.

† P. Flo. excuſſit.

o *Sit ſpecies*] id eſt nõ permaneat in eadem materia. Accur.

p *Idem iuris eſt*] vt ſit commune. & hoc ſi ſeparari non poſſunt, vt ſup. de rei ven. l. qui gregem. §. fin & l. ſeq. Secus ſi poſſint, vt ff. eodem. l. lacus. §. ſi ex ære. & ff. de rei vend. l. ſi frumentum. §. ſed ſi plumbũ. quæ sũt §.

†† P. F. veluti vina miſcuerint, vel æs confla uerint.

Quod ergo ſupra facit voluntas, hic inſeparabilis confuſio.

q *Ædificauerit*] bona fide: aliàs ſtatim vendicat, vt iuſtitur in ſitem, vt & ſupra de rei vendi. l. in rem. §. tignum. Accurſius.

r *In ædificatur*] id eſt in ipſa terra affigitur: ſecus in ædificio non affixo ſolo, vt inf. eo. l. Titius. & facit ad regulam iſtã, C. de rei. vti. priua. l. ſecunda. Item in ſatis, & planatis. qd hic dicitur in ædificatis, vt infra eodem. §. finali. & l. ſequen. vnde verſus. Quicquid plãtatur, ſeritur, vel inædificatur. Omne ſolo cedit, radices ſi tamen egit. Sed contra regulam hanc eſt ſup. de rerũ diui. l. in tantum. Sol. ſpeciale ibi, Accurſius.

s *Deſiit dominus*] ex cauſa ædificationis, ſed alia cauſa poteſt facere deſinere, vt ff. tit. a. l. rerum mixtarum. §. Labeo. quæ huic regulæ ſignatur contra. Accur.

t *Neque ad exhibendum*] niſi ſciens adiunxerit: quo caſu ageret, non vt eximatur, ſed vt pretium præſtetur per iuramentum in litẽ, vt ff. de ſolu. l. qui res. §. fi. & ff. de tigno iuncto. l. 1. in fi. & l. ſeq nã arbitraria eſt, ſ actio ad exhib. vt ff. de in lit. iuran. l. in actionibus.

u *Sed dupli*] hic facit quæſtiones quinque, vt no. ſup. de rei vend. l. in tẽ. §. tignũ. vt in no. hic &c. & no. §. vt & inf. eo. &c.

x *Ergo*] vt & inf. de ver. ſig. l. tigni. & inf. de tig. iniun. l. 1 & ff. ad exhi. l. tigni.

y *Ad exhibendum*] niſi duplum ſit perſecutus iam: vt Inſt. eo. §. appellatione. & facit ff. de vſucap. l. cum qui. §. ſi autem & inf. de excep. rei iudi. l. ſi quis cum. ff. ſed in cõmentis. & C. de rei vend. l. ſecunda.

z *Illud rectè*] vendicare igitur dominus poterit.

a *Non placuit*] q̃ ſingula ſint vſucapta. & ſic prior dñs vendicat, vt ff. ti. a. l. eũ qui. Singulæ .n. res per ſe non cenſentur, ſicque nec poſſidentur, vt & ff. ti. i. l. qui vniuerſas.

†† P. Fl. deeſt: ex.

b *Illius fit*] vt & C. de rei vend. l. 2. in prin. & Inſti. eo. §. ex diuerſo.

c *Sua voluntate*] videtur enim donaſſe. quod nullo iure cogente concedit. Ro vt inf. de reg. iur. l. donati & facit C. de ædi. pri. l. ſi is contra quem.

d *Competit*] quia alienata eſt: ideo nõ poteſt vendicari. Sed

qui fecerit, [a] quia quod factũ eſt, antea nullius fuerat. Sabinus, & Caſſius magis naturalem putant rationem efficere, vt qui materiæ dñs fuerit, idẽ eius quoque, quod ex eadem materia factum ſit, dñs eſſet, quia ſine materia nulla ſpecies effici poſſit: veluti ſi ex auro, vel argẽto, vel ære tuo aliqua vaſa fecero, vel ex tabulis tuis nauẽ, [b] aut armarium, aut ſubſellia fecero, vel ex lana tua veſtimentum, vel ex vino, & melle tuo mulſum, [c] vel ex medicamentis eius emplaſtrũ, aut collyrium, [d] vel ex vuis tuis, aut oliuis, aut ſpicis tuis [e] vinum, vel oleum, vel frumentum. Eſt tamen etiam media [f] ſententia rectè exiſtimantiũ, ſi ſpecies ad eãdem [g] †materiam reuerti poſſit, verius eſſe, quod Sabinus, & Caſſius ſẽſerũt: ſ ꝙ ſi non poſſit reuerti, verius eſſe quod Neruæ, & Proculo [h] placuit: vt ecce, vas conflatũ, ad rudem maſſam auri, vel argenti, vel æris reuerti poteſt: vinum verò, vel oleũ, vel frumentum ad vuas, vel oliuas, vel ſpicas reuerti non põt, ac ne mulſum quidem ad mel, & vinum, vel emplaſtrũ, aut collyria ad medicamenta reuerti poſſunt. Videntur tñ mihi [i] rectè quidã dixiſſe, [k] non debere dubitari, quin ex alienis ſpicis excuſſum frumẽtũ eius ſit, cuius & ſpicæ fuerint. Cum enim grana, quæ ſpicis continẽtur, perfectam habeant ſuã ſpeciem, qui excutit [z] †ſpicas, non nouam ſpeciem facit, [l] ſed eam, quæ eſt, detegit.

¶ Voluntas duorũ dominorũ miſcentium [m] materias, commune totũ [n] corpus efficit, ſiue eiuſdem generis ſint materiæ, veluti [3] †ſi vina miſcuerint, vel argentum conflauerint, ſiue diuerſæ, veluti ſi alius vinum contulerit, alius mel: vel alius aurum, alius argentum, quãuis mulſi, vel electri, noui corporis ſit ſpecies. [o] Sed & ſi ſine voluntate dominorum caſu confuſæ ſunt diuerſorum materiæ, vel eiuſdem generis, vel diuerſi, idem iuris eſt. [p] P

¶ Cũ in ſuo [4†] ſolo aliquis ex [5] † aliena materia ædificauerit, [q] ipſe dñs intelligitur eſſe ædificij, quia omne, quod ædificatur, [r] ſolo cedit: nec tñ ideo is, qui materiæ dominus fuerit, [6†] deſijt dominus [s] eius eſſe, ſed tantiſper neque vendicare eam poteſt, neque ad exhibendum [t] de ea agere, propter legem xij. tabularũ, [*] qua cauetur, ne quis tignum alienum ædibus ſuis iunctum eximere cogatur, ſed duplum [u] pro eo præſtet.

¶ Appellatione autem tigni, omnes materiæ ſignificantur, ex quibus ædificia fiunt. [x] Ergo ſi ex aliqua cã dirutum ſit ædificiũ, poterit materiæ dominus tunc [7†] eam vẽdicare, & ad exhibendum [y] agere.

¶ Illud rectè [z] quæritur, an ſi id ædificium vendiderit is, qui ædificauerit, & ab emptore longo tempore vſucaptum [8†] poſteà dirutum ſit, adhuc dominus materiæ [9†] vendicationem eius habeat? Cauſa dubitationis eſt, an eo ipſo, quod vniuerſitas ædificij longo tempore capta eſt, ſingulæ quoque res, ex quibus conſtabat, captæ eſſent? Quod non placuit. [a]

¶ Ex diuerſo, ſi quis in alieno ſolo ex [10†] ſua materia ædificauerit, illius fit [b] ædificiũ, cuius & ſolũ eſt. Et ſi ſcit alienũ ſolũ eſſe, ſua voluntate [c] amiſiſſe proprietatẽ materiç intelligitur. Itaq; ne diruto quidẽ ædificio vendicatio eius materiæ competit. [d] Certè ſi dñs

* Non deſunt quĩ dicãt ſtribendũ nõ idẽ iuris eſt, ex Theophilo li. 2. inſtit. tit. de rerũ diuiſ. §. ſi duorum.

4† P. Flo. loco. Aedificiũ an. & quãdo cedat ſolo: item quãdo affixum, & quando ſatum, & plantatũ.

5† P. F. de eſt. ex.

6† P. Flor. fuit.

* Cuius verba vide apud Feſt. li. 18. in ver. tignum.

7† P. Flor. nunc.

8† P. F. captum.

9† P. Flor. vindicationem & inf. vindicatio, & vindicare

10† P. Fl.

contra.C.de rei vēdicati.l.2.in fi. Sed ibi ex aliena materia & in aliena ædificauit: hic de sua in alieno. Quare dic,aut de mea materia in meo ædificio, & tūc planē ei,aut de aliena in meo,vt ī.prox.aut de mea in alieno,vt hic,aut de aliena in alieno,& sic loquitur lex contraria.Sed M subaudiuit hic, & donandi animum habuit, vt non sit contraria, secundum eum.

a *Petat*] ab illo, qui ædificauit, possidēte.

b *Exceptionē doli*] vt ī.de rei vendi.l.sinautem.§.in re petita.

c *Bona fide*] ab initio, & ex postfacto, aliàs eligeretur media via, vt ī.de re.ē.l.Iulianus. & dic, vt ibi.Item & dicas hic distinctionem de impensis, vt no.Inst.eo. §.ex diuerso.

d *Posuero*] bona, vel mala fide.

e *In alieno solo posuero*] bona, vel mala fide, si possideo: aliàs statim video, donare antequàm immitterentur radices. Vel verius,licet perderem dominium, tamen non statim acquiritur domino fundi.

f *Arborem*] hic tamen, & superiori casu datur in factum priori domino arboris, vt diximus ī.ea.l.f. prope fi.

g *Radices*, pro parte. h *Egerit*] vt & inf. quod vi, autclam,l fi inter, & Inst.eod.§.fi Titius.

i *Communis est*] hoc tamen, & superius respon.intellige, quādo non poterat sustentari ex prima terra: aliàs est illius tantū, vt inf.arb. fur.cæsa.l. si plures, in fi. quæ est contra. Sed agetur non esse ei ius ita habere, vt in ea.l.f.1. & inf. de arbo. cæ. l.1. vel sol.vt ibi.

Lapis nascitur & crescit. K *Pro regione. In confinio*] duorum prædiorum.

l *Nascatur*] No.lapidem nasci,& crescere,vt ī.de fundo.l.vt in fundo.in fi. Accursius.

m *Pro indiuiso communis*] R. dixit hunc versum falsum,& vitio scriptorum positum. Alij, quo duo habent prædium Titianum pro indiuiso, & alij duo habent Seianū pro indiuiso,& sic quilibet est cōmunis duorum pro indiuiso. Tenij, quod si ego,& tu emimus Titianum à Titio, & Seianū à Seio pro indiuiso:lapis ibi natus,& ante diuisionem fundorum, & post, erit pro indiuiso communis, facta sic diuisione, vt vnus vni alter alteri cedat, & inter vtrunque est lapis. Alij, quod confinium erat quo ad culturam, sed proprietas pro indiuiso erat communis vtriusque prædij. & facit ī.communi diuidun.l arbor.& pro socio,l illud.& de seruit.rusti. prædio.l.binas. Accursius.

Q *Va ratione*] CASVS. Sicut planta aliena,quæ in meo fundo duxit radices,mea fit:ita frumēta aliena ī meo fundo satis fiunt mea. & sicut qui ædificauit in meo solo, I petam, scilicet ab eo solum cum ædificio (habet exceptionē si reddam expensas ædificij: ita si petam fundum ab eo, qui in meo solo sevit:habet exceptionē doli mali,nisi reddam

soli ædificium petat,[2] nec solvat pretium materiæ, & mercedes fabrorum poterit per exceptionem doli [b] mali repelli: vtique si nesciuerit, [1]† qui ædificauerit, alienum esse solum, & tanquā in suo bona fide[c] ædificauerit. Nā [2]†scienti alienum esse solum potest culpa obijci, q̄ temerè ædificauerit in eo solo, quod intelligeret alienum esse. [3]†

¶ Si alienam plantam in meo solo posuero, [d] mea erit. Et ex diuerso, si meam plantam in alieno solo posuero, [e] illius erit: si modò vtroque casu radices egerit. Ante enim quam radices egerit, [4]† illius permanet,cuius & fuit.

¶ His conueniens est,si [5]† vicini arbor ita terram meam presserit,vt in meum fundum radices egerit, meam effici arborem. [f] Rationem enim non permittere, vt alterius arbor intelligatur, quàm cuius in fundum [6]† radices [g] egisset, & ideo prope confinium arbor posita,si etiam in vicinum fundum radices egerit, [h] communis est. [i]

Marcellus libro 3. Instit.

LEX VIII.

PRo regione cuiusq; prædij.Sed & si in confinio [k] lapis nascatur,[l] & sint pro indiuiso communia prædia,tunc

erit lapis pro indiuiso communis,[m] si terra exemptus sit.

Caius lib. 2. rerum quoti.

LEX IX.

QVa ratione autem plantæ,quæ terra coalescūt, solo cedunt, [n] eadem ratione frumenta quoque quæ sata sunt, solo cedere intelliguntur. [o] Cæterum sicut is, qui in alieno solo ædificauerit, 7† si ab eo dominus soli petat ædificium, defendi potest per exceptionem doli [p] mali: ita eiusdem exceptionis auxilio tutus esse poterit, qui in alienum fundum impensa sua conseuit. [q]

Scripturæ cedit charta: tabulæ verò cedit pictura, quo ad dominium directum: secus quo ad vsile. b.d. Bart.

¶ Literæ quoque,licet aureæ [r] sint,perinde chartis, [s] membranisve [t] cedunt, ac solo cedere [u]solent; ea, quæ inædificātur, [8]† aut inserūtur. Ideoq; si in chartis, mēbranisve tuis carmen, vel historiā, vel orationem scripsero,huius [9]† operis non ego, sed tu dominus esse intelligeris. Sed si à me petas tuos libros,tuasve membranas,nec impensas scripturæ soluere velis, potero me defendere per exceptionem doli mali: vtique si bona fide [x] eorū possessionē nactus fim.

rei æstimationem seminis.

¶ *Litera quoque*] Si in charta,vel membrana tua scripsi: licèt litera sit aurea,tamen litera cedit chartæ,sicut ædificium domino soli. Si tamen petas à me chartam,habeo exceptionē doli mali,nisi reddas mihi expensas literæ. Et hæc sunt vera, si bona fide scripsi. Sed quid erit,si in tabula tua pinxi? Certè tabula picturæ cedit, & si dominus tabulæ eam petat à pictore, habet vtilem act. in rem: dum tamen offerat ei pretiū picturæ, & econtrà si dominus tabulæ eam tabulam possideat,& pictor velit petere tabulam,audiūtur, & habet actio. in rem directam, dum tamen offerat pretiū tabulæ. 7† P.F.ad ædificauit.

¶ *Hæ quoque res*] Per traditionem quoque nobis acquirūtur res iure gentium. [u] si ex causa vendi, vel simili tradantur nobis res. Et redditur notabilis ratio, nec est vis siue ipse dñs tradat, siue alius voluntate domini. Hinc est q̄ si procurator domini habens liberam administra. rerum domini, vnam de rebus domini sui vendat, & tradat mihi, acquiritur mihi. Item aliquando euenit, q̄ sine traditione res nobis acquirūtur, vt si rem apud me depositam, vel commodatam habui, & eandem nunc mihi vēdis:nā statim mihi acquiritur dominium. Idē si merces,quas in horreo habes, mihi vendes, & claues horrei tradis: nam mihi acquiritur statim dominium mercium. Vltimò dicit, aliquando in incertam personam collata voluntas domini transfert dominium rerum: vt quando missilia iactantur in vulgus, vt quicunq; occupet de illa pecunia iactata,sua sit. Secus est, si causa leuandæ nauis aliquæ res ejiciuntur extra nauim: nam non fiunt occupantium,imò qui eas accepit animo lucrandi,fur est,& furti tenetur. De hoc dic,vt in glo. Fran. 8† P.Flo. ædificantem. 9† Corpus. P.F.

[1]† P.F.nescit.

[2]† P.F.nescit,culpa obijci, &c.

[3]† P.F.desse, esse.

[4]† P.Flo. ageret.

[5]† P.F.q̄ si vicini arborem ita terra expresserim.

[6]† Aliàs fundo. P.F.

[7]† P.F.ad ædificauit.

[8]† P.F.ne scit.

[9]† Corpus. P.F.

■ *Cedunt*] vt sup.eo.l.adeo.§ fi.Accur.

o *Intelligitur*] vt instit.eo.§. qua ratione.& ī.de vsu.l.qui scit.in prin.& §.1.

p *Per exceptionem doli*] vt & suprà.eodē,l.adeo.§.ex diuerso. Accursius.

q *Consuit*] bonafide,vt Instit.eo.§.cæterum. & hæc est accessio diuina,& humana natura cooperante. Item si diuina tantū planta,vel frumentum coaluit, vt ī.eo.l.adeo.§.1.ibi. Planè si ideo,& § de contrah. empti.l.qui fundū. §. fundi.

r *Aureæ*] hoc raro cōtingit,& ideo hic nō considerat. Acc.

s *Chartis*] de bombyce.

t *Membranisve*] quæ de membris animalium eripiuntur.

u *Cedere solent*] vt sup.eo.l adeo.§.cùm in suo.

x *Vtique si bona fide*, ſ autem mala,laborē donasse vī: vt ī. l.adeo.§.certè. Sed si à possessione cedit scriptor,an habeat actionem contra dñm? Rūde,sic in factum,vt ī.de rei vendi.

dica.l.in rem.§.Itē si quæcunque. Si malam non. quia nec exceptionem habet.vt hic,& facit Inst.eo.§. literæ. Acc.

a *Placuit*]vt & Instit.eo.§.si quis in aliena. Idē si in charta pictum sit.secundum Azo. Sed contra. huic respon. sup. de rei vend.l.in rem.§.si id,quod Sol.vt ibi.

b *Vtilem*]in rem.sed actionem furti habet contra eum, qui surripuit.quicunque fuerit. vt Instit. eod. §. si quis in aliena. Sed quid si ambo contra eundem agant? Resp. præfertur pictor, qui habet directam. Ac.

c *Directam vendicationem*] si bona fide pinxit: licet P. dixit. siue bona. siue mala. Sed cum non detur exceptio possidenti, vt sup.proxi.ergo nec actio. Item quis erit dñs.si tabula sit abrasa? Resp.idem, vt sup. de rei vendicatio. l. in rē, §. quod semel. Item no. hic casum, secundum M. q deteriar est conditio possidentis. Item q̄ alicui dat actio, cui non datur exceptio. Item & quod non potest obijci. Dolo facis, &c. & pro eo. sup. si ex noxali causa agatur. l. 1. in princ. & de noxalibus l.si quis à multis. & sup. de petitio. hæredi. l. cum idē. Et quod non potest obijci, Dolo facis, &c. & pro eo. sup. si ex noxali causa agatur. l. 1. in prin. & de noxalib. l. si quis à multis. & sup. de petitio. hæredi. l. cum idem. Et sic sunt argu. contra. C. de rei vendic. l. res alienas, & inst. de supersti. l. i. §. quod ait Prætor. & ff. de exceptio. doli l. dolo. Sed Bulga. & Io. & R. cōtra: vñ si dñs tabulæ vendicet à pictore possidente, poterit pictor p. fidēs eū repellere, offerendo ei pretiū tabulæ, & si vel ille ei offerre pretiū picturæ, & sic in alijs dicas. Itē quę est ratio diuersitatis in pictis, & in scriptis? Resp. forte. quia scriptores antiqui temporis non erant adeo cari, sicut sunt hodie. Vnde cū parui pretij esset scriptura. cedebat chartæ, quæ. scharta carior erat. Econtrario pictores & fuerunt. & sunt cari. & tabulæ vilis pretij erāt. & fuit. vnde cedit pictura secundum Io. Sed cum hodie sit scriptura pretiosior. quā charta. idem potest. quod in pictura dici, secundum Azo. Item quid. si pictura. fiat in marmore. Forte secus. sed arg. quod idem Inst. de test. §. penul.

d *Traditione*]non nuda. vt inf eo. l. nunquid m. Acc.

e *Iure gentium*, quod & naturale dicitur. quia instinctu naturæ cū inductum, vt Inst. eo. §. per traditionem.

f *Nihil enim est tam*]hyperbolicè loquitur. sic sup. de pac. l. a. in princ. & de iurisd. om. iu. l. si per errorem.

g *Rectam habet*] si est legitima: aliàs ff. vt C. de agri. & cē. l. quemadmodum. lib. 11. & C. de admi. tu. l. lex quæ. Ac.

1† P. F. solverit.

2† P. F. recta.

3† P. Flo. transferre.

4† P. Flo. alias. qs.

Sed non vti literæ chartis mē branisve cedunt, ita solent picturæ tabulis cedere, sed ex diuerso placuit [a] tabulas picturæ cedere. Vtique tamen conueniens est, domino tabularum aduersus eum, qui pinxerit, si is tabulas possideat, vtilem [b] actionem dari, qua ita efficaciter experiri pote rit, si picturæ impensam exoluat: alioquin nocebit ei doli mali exceptio: vtique si bona fide possessor fuerit, qui pinxerit. [1] † Aduersus dominum verò tabularum, ei, qui pinxerit, directam [2] † vendicationem [c] competere dicimus, vt tamen pretium tabularum inferat: alioquin nocebit ei doli mali exceptio.

¶ Hæ quoq; res, quæ traditione [d] nostrę fiunt, iure gentiū [e] nobis acquiruntur. Nihil.n. est tam [f] conueniens naturali æquitati, quàm voluntatem domini volentis rem suam in aliū transferri, [3] † ratā hēri. [g]

¶ Nihil autem interest, vtrū ipse dñs per se tradat alicui rem, an voluntate [h] eius alius. [4] † Qua ratione, si cui libera [i] negotiorum administratio ab eo, qui peregrè proficiscitur, permissa fuerit, & is ex his negotijs rē vendiderit, & tradiderit, [k] facit eam accipientis.

Res, quæ apud me est ex cōtractu voluntate domini sit mea sine traditione. h. d.

¶ Interdum etiam sine traditione nuda [l] voluntas domini sufficit ad rem transferendam: veluti si rem, quam cōmodaui, aut locaui tibi, aut apud te deposui, vendidero tibi. Licet enim ex ea causa tibi eam non tradiderim: eo tamen ipso, quòd patior eam ex causa emptionis apud te esse, tuam efficio. [m]

Per traditionem clauium transit possessio. h. d.

¶ Itē si quis merces in horreo repositas vendiderit, simulatque claues horrei emptori tradiderit, transfert proprietatē [n] merciū ad emptorem. Hoc aūt amplius, interdū, & in incertam [o] personam collata voluntas domini trāsfert rei proprietatem, vt ecce, qui missilia [p] iactant in vulgus, ignorant quid eorum quisque excepturus sit, & tamen, quia volunt, quod quisque eorum exceperit, eius esse, statim [5] † eorum dominum efficiunt.

Merces iactatæ in mare cū vitādi periculi, dominorum permanent. h. d.

¶ Alia causa est earum rerū, quæ in tēpestate maris leuandæ nauis causa eijciuntur. * Hæ enim dominorum permanent, quia non eo animo eijciuntur, [6] † quo quis eas habere non vult, sed quo [7] † magis cum ipsa naue periculum maris effugiat. Qua de causa si quis ex fluctibus [q] expulsus, vel etiā in ipso mari nactus, lucrandi animo abstulerit, furtum committit. [r]

5† Ceſ Dueriū P. F.

* Vide l. 2. §. fi. & l. 9 leuāde. sup. ad l. Rho. de iactu. l. 42. ff. de furt. & Anto. Aug. lib. emen. 2. c. 1.

6† Qd eas habere nō velit. P. F.

7† P. F. q̄ i Dicere ad hoc tex. interminis in l. furti. §. fi. ff. d furt. secus si esset involutus in pāno cereo. sm Bart. ibi & Iac. Rebuffi. l. si nō. n. 4. & ibi notaui in apost. ad cū in vers. De furto inflati. C. de nau. fra. li. xi.

b *Voluntate*]quia qui p alium &c. vt & inf. de vi. & vi arm. l. 1. §. deiecisse. Q̄que tñ interest. vt ff. de sol. l. fugitiuus. Itē q̄que etiam sine voluntate domini, vt creditor. vt Instit. quib. ali. licet. §. 1. & arg. inf. eo. l ergo. §. alluuio.

i *Libera*, & generalis. secus si generalis tātum. vt ff. de procura. l. procurator cuius & l. procurator totorum. Sed M. distinxit inter procuratorē totorum, & vniuersorum bonorum. vt in primo casu possit. secundo non. arg. instit. eo. §. nihil.

k *Et tradiderit*] nisi tradere sit prohibitus. vt ff. de Pub. l. si qs §. 1 *Nuda*] sic C. de pact. traditionib. Itē in alijs casibus dominium sine possessione transfertur, vt no. Inst. eo. §. interdum.

l *Tuam efficio*] si res præsens est: alias cum apprehensa fuerit. vt sup. de rei vend. l. eius & l. seq. secus in pecunia, vt no. ff. si certum pe. ta. l. certi condict. o. §. fin. & l. seq. Vel fortè hic non est necessaria præsentia, quia ab initio habuit dñi voluntatē, sed in l. ille. ja. eius, non. Vnde hic est vera venditio, ibi facta. & facit ff. eo. l. si seruus. in fi. & ff. tit. 1. l. 3. §. illud, & sup. de euict. l. si rē in prin. & ff. de pig. l. sine, §. 2. & ff. de rei vēd. l. quędā. m *Proprietatem*] & possessionē. si dñs est tradēs, alias cām vsucapiendi, si hæc fiant coram horreo. & hoc pp visionē rei. vt sup. de contrahen. emp. l. claub & ff. ti. 2. l. 1. §. si tulerim. & facit ff. proxi. t. & qd ibi no. o *Incertam*, sic inf. ā reb. dub. l. si fuerint. Sed arg. contra. Instit. de leg. tutor.

ADDITIO. Dic secūdum Bart. hic. quod hic certificata est persona ab eucētu: ibi nō. p *Missilia*] autem, quod proijcitur, sic dicta. quia mittuntur in vulgus. vt facit Papa. vel Imperator. quando coronantur. Sed hodie dele. ta est illa constitutio per desuetudinem. quę permittebat Prætores. vel Consules. vel magistratus aurum projecere. vt C. de consul. l. 2. Si enim Principi licet aurū spargere. & sic iactare. sed Consulib. licet de argento hoc facere. non tamen coguntur. vt in auth. de Consul. §. finautem. etiam vxorem. & facit Inst. eod. §. hoc amplius. & inf. de cli. l. si id in fine.

q *Fluctibus*]idest vndis.

r *Committit*]imò non vt ff. de fur. l. saltus. §. fi. iactum. quæ est cōtra. Sol. distingue animum proijcientis. quod pareat. vt si librum aperti proijciat. sm Io. vt hic. Et ideo colligit arg. ff. de dam. infec. l. si finita. §. si qs metu. In dubio aūt præsumitur nō velle perdere. vt arg. ff. de proba. l. cū de indebito. & facit Inst. eo. §. fi. & qd ibi no. & sup. ad l. Rho. de iac. l. 1. §. fi. & l. qui secundas. & ff. eo. l. quicunque. & ff. ti. 2. l. interdū.

Acquiritur] CASVS. Dictum est sup. qualiter acquirantur dominia rerũ de iure gentium: nunc vult dicere, p quos acquirãtur, & dicit, q per nosmetipsos acquiritur nobis. Itẽ per eos, quos habemus in nostra potestate, vt per filios nãos, & seruos. Item per seruos in quib. habemus vsumfr. Itẽ per liberos homines, & per seruos alienos, quos bona fi. possidemus. Et de his singulis videamus. Et certe serui mei quicquid acquirunt p traditionẽ, vel per stipu. vel simili de eã, nobis acquiritur, nihil n. seruus habere potest. Hinc est, q si hĩs instituatur, hæreditatẽ adire non potest sine mea voluntate, & si mea voluntate adeat, mihi quæritur. Itẽ legatum seruo meo relictum, mihi quæritur, & nõ solum dominium mihi quæritur per seruum, sed etiam possessio, per quam possessio etiam vsucapio ignorãs, postea dicit ã seruo, in quo habeo vsumfr. q quicquid ille quærit ex re, vel ex opera sua, mihi quærit. Si autem ex alia cã aliquam rem acquisiuit, puta legatum, vel hæreditatem ei relictam, proprietatio quærit. Item dicendum est de seruo alieno, vel libero homine, quẽ bona fide possidemus. Si autem bonæ fi. possessor serui alieni eum vsucapiat, a modo plene erit dãs, & quicquid quæret, dño quæret. Vsufructuarius autẽ non potest vsucapere seruum, in quo habet vsumfructum, tũ quia non dr eũ possidere tum, quia scit eum seruum alienum. Ff.

2 † Ll. 3. P. Flo.

3 † P. F. de ẽ, seruus.

* ad huius. §. intellectũ in ver. & si iubentib. vide Mazi. Soc. in l. cũ filio. nu. 215. & 217. de leg. 1.

3 † P. F. cuiusque.

a *Acquiritur*] sup. dixit qualiter acquiratur, nunc per quos.

b *In potestate*] vt filij, vel serui.

c *Vsumfructum*] Quid si nudum vsum? Resp. ex re nostra acquiritur non autem ex opera, vt no. Insti. per quas perso. no. acq. in prin. & sup. de vsu. & habi. l. per seruum in prin.

d *Nobis*] etiam inuitis, vt inf. eo. l. etiam. Ar. contra sup. de don. l. hoc iure. § non potest. Et dic hic, vt no. sup. de i. & qui sunt sui, vel alie. iur. l. 1.

e *Itaque*] quia non sibi, sed nobis. Ne ergo nobis inuitis onerosa quæratur hæreditas, ideo nisi, &c.

f *Etsi iubentibus nobis*] In hæreditate quærenda tria sunt necessaria. f iussus: item p præcedat, vt sup. de acq. hæred. l. si quis mihi bo. f. iussum. & quod serui consensus adsit, vt C. de hæred. inst. l. cum proponas. In bo. poss. puta, secundum tab. non exigitur, vt domini iussus præcedat, sed sufficit eius rati habitio ante, vel postea, sed exigitur serui consensus. In Treb. sufficit, si primo, vel postea ratũ habeat dominus, nec exigitur serui consensus, vt ff. ad Treb. l. seruo inuito. & ff. rẽ ra. hab. l. penult. In legato non est opus iussione, cum emolumentum tantum contineat, vt sup. ma. l. si hæreditatẽ. §. 1.

g *Proinde*] quandoque tamen refert per se, an per alium sit hæres, vt sup. de inter. act. l. si defensor. §. illud. & sup. de le. præstand. 3. §. hoc autem & de vulg. sub. l. qui iubentis. §. hæc

hæreditas, vt per seruũ domino quæratur, tria requirũtur.

Idem Institut. † 1

LEX X.

ACquiritur [2] nobis non solum per nosmetipsos, sed etiam per eos, quos in potestate [b] habemus. Item per seruos, in quib. vsumfructũ [c] habemus. Item per homines liberos, & seruos alienos, quos bona fide possidemus. De quibus singulis diligentius dispiciamus.

¶ Igitur, * quod serui nostri ex traditione nanciscuntur, siue quid stipulentur, vel ex qualibet alia causa acquirant, id nobis [d] acquiritur. Ipse enim seruus, [2] † qui in potestate alterius est, nihil suum habere potest. Ideoque [e] si hæres institutus sit, nisi nostro iussu, adire hæreditatem non potest. Et si iubentibus nobis [f] adierit, hæreditas nobis acquiritur, perinde, [g] atque si nos ipsi hæredes instituti essemus. Et his [h] conuenienter, scilicet legatum nobis per eundem [k] acquiritur.

¶ Non solum autem proprietas per eos, quos in potestate habemus, acquiritur nobis, [l] sed etiam possessio. [m] Cuiuscunque 3 † enim rei possessionem adepti fuerint, [n] id nos possidere videmur. [o] Vnde et per eorum longã possessionẽ dominiũ [p] nobis acquiritur.

¶ De ijs aũt seruis, in quib. tãtum vsumfructum habemus, ita placuit, vt quicquid ex re nostra, vel ex operis suis acquirunt, 4 † id nobis acquiratur: siquid verò extra eas causas persecuti sunt, id ad dominum proprietatis [q] pertineat.

5 † Itaque si is seruus hæres institutus sit, legatum ve quid, aut donatum ei fuerit, non mihi, sed domino proprietatis acquiritur. Idem placuit de eo, qui à nobis bona fide possidetur, siue liber sit, siue seruus alienus. Quod enim placuit de vsufructuario, idẽ probatur [r] etiã de bonæ fidei possessore. Itaque, quod extra duas istas causas [s] acquiritur, id vel ad ipsum pertinet, [t] si liber est, vel ad dominum 6 † proprietatis, si seruus est.

¶ 7 † Bonæ fidei [v] possessor cũ vsuceperit seruum, [u] quia dominus eo modo fit, ex omnibus causis per eum sibi acquirere potest: vsufructuarius verò vsucapere seruum non potest: primum quidem, quia non possidet, [x] sed habetius vtendi fruendi: deinde, quoniam scit seruum alienum esse. [y]

per quos acquiritur.

per seruum acquiritur si die cedentis legati non inueniatur liber. vt supra de donati. causa mor. l. fin. & supra, qñ dies legatæ l. si post. §. pen. & §. fi. & facit ad l. sup. de leg. 2. l. Titia. §. Lucia & Instit. per quas perso. no. acquiritur, § item nobis.

4 † P. F. acquirant.

5 † P. F. §. tinea.

a *Per eundem*] scilicet seruum.

l *Nobis*] vt sup. proxim. *Possessio*] i. iusta. vt inf. titu. 2. l. si me in vacuam. §. fi.

m *Videmur*] etiam ignorantes. vt inst titu. 1. l. 2. §. saltus.

n *Adepti fuerint*] sine nostro noĩe possideant. sine sibi: secus si alij. vt inf titu. 2. l. si me in vacuam. §. fi.

o *Videmur*] etiam ignorantes. vt inst titu. 1. l. 2. §. saltus.

p *Dominium*] ideſt effectus dominij. sic & inf. titu. 2. l. eum, qui. Et dic in peculiatibus etiam domino ignorante vsucapi. in dominicis demũ cũ dominus scit vt inf. pro socio. l. secunda. & de vsuca. l. Labeo. & facit inf. titu. primo. l. prima 4. Item acquirimus. & 4. sed per eum. & C. per quas perso. no. acq. l. prima. & Insti. eo. §. non solum. Acc.

q *Dominum proprietatis*] nisi contemplatione fructuarij sit institutus, vel aliud ei datum fuerit: quo casu ex re eius esse videtur, vt supra de vsufru. l. sed. & siquid. non tamen fructuarij iussus sufficit ad adeundam hæred. vt sup. de acquiren. hæredit. l. adiuo. §. præterea.

r *Item tribuitur*] quo ad acquisitionem, nam in alio differunt. vt inf. ea. l. §. bonæ fidei. Acc.

s *Ad ipsum pertinet*] præter possessionem. vt infra eodem l. homo liber. in fi. & præter vsucapionem. quæ sine possessione non procedit. vt infra de vsucap. l. sine possessio. Sed in hæred. per liberum hominem quærenda multa sunt necessaria, vt infra eodem l. liber homo. & facit Insti. per quas perso. no. acquir. §. de his. & C. de rei vendi. l. 1. & infra titulo primo l. prima. §. sed & per eum. & supra de vsufruc. l. seruo. & l. sed & si quid & l. donaturus. & l. sed & si quis. §. interdum.

t *Si liber est*] serui alieni.

v *Bonæ fidei possessor*] serui alieni.

u *Seruum*] in quo habeat vsumfructum. Acc.

x *Non possidet*] scilicet ciuiliter, vt infra titulo primo. l. 2. §. per eum. sed naturaliter, sic, vt infra eodem titulo primo. l. naturaliter. & supra. qui satisd. cog. l. sciendum. & infra de preca. l. certè. §. is, qui rogauit. & facit Instit. eodem. & sed bonæ fidei. & infra eodem. l. liber homo. §. quicquid. Accursius.

y *Alienum esse*] ideſt, in quo vsumfructum habet.

* Excepta possessione. l. 34. §. 2. infra eo.

6 † eius.

7 † P. Flo. sed bonæ.

Pupillus] CASVS. Pupillus potest acquirere dominium rei etiam sine tutoris authoritate. Fallit in hæreditate, eidem relicta, vt habes in glo. Alienare autem rem suam non potest, nec etiam pos. in alium transferre potest. Fran.

a *Ad acquirendum*] secus in hæreditate, quia ibi est dubiū: vt Instit. de auct. tut. §. neque.

1† P. Flo. Marcianus.

b *Nec quidem poss.*] contra. ſ. tit. 1. l. possessionem. Sol. de pos. fa. qui, siue detentione ibi dicit. Item quomodo præbet causā vsucapiendi? vt inf. de emp l. 2. §. si à pupillo. Rñ vt dixi ibi, & facit Inst. qui, alie. lic. §. nūc admonēdi.

2† P. P. Sabinianis.

Lacus] CASVS. In lacu, & stagno priuato cessat ius alluuionis. licet interdum crescat, & interdum decrescat. Secūdò dicit, quidam fecit campanam ex ære meo, & ex argēto tuo sine nostra voluntate. Dī, q̄ hæc campana non est communis nobis, sed ab artificibus separabitur argentū ab ære, & cuique nostrum dabitur quod suum est. Franc.

3 † aliàs li. 2. P. F.

* Decrescāt. l. pe. §. vlt. de aq. pluu. arc.

4† P. F. de est, ex.

4† P. F. diuersæ materiæ.

c *Lacus*] qui habet perpetuam aquam. vt inf. vt in flu. pub. naui. li. l. 1. §. lacus.

d *Stagna*] quæ habēt temporalem aquam: vt eo. tit. §. stagnum. Ibi dic hic loqui de lacu, & stagno priuato: secus si in publico, vt inf. de ver. sig. l. litus publicum est. & facit ſ. de aqua plu. arcē. l. vidimus. in fin. & sup. de contrahen. emp. l. Rutilia Accur.

5† Regulæ P. F. * Facit ad hunc tex. quod no. Gerar. de petra sancta fin. suo. iure si mandaui.

e *Species*] vt campana. & dic. sine nostra voluntate. Accur.

6† P. F. mihi. i. proprietas.

f *Communis*] contra. ſ. eo. l. adeo. §. voluntas. in fin. sed ibi non poterat separari, hic autem sic. Item videtur cedere specificanti. vt ſ. eo. l. ad eo. §. cū quis. Sed illud q̄ nō potest reduci ad materiam pristinam, & facit sup. de rei vend. l. si frumentum. §. sed si plumbum.

* Quæ publica, vel cē munia sint. Aristo. li. 2. Polit. c. 1. & 2.

Si procurator] CASVS. Procurator meus emit mihi equū meo mandato. & ei est traditus, dī, q̄ per eum est mihi quæsitum dominium equi etiam ignoranti. Idem iuris est in tutore nomine pupilli aliquam rem emente. Fran.

g *Dominium*] plenum.

h *Proprietas*] nuda. vt & ſ. de vsufr. l. vsusfruc in multis.

i *Etiam ignoranti*] contra. ſ. eo. l. res ex mandato. Item contra. ſ. de neg. gest. l. si ego. Sol. vt no sup. de don. l. qui mihi. & ſ. de acquiren. possess. l. 1. §. per procuratorem.

K *Ignorantibus*] quod ſ. mandatum hoc facit hic publica authoritas Et facit ad l. ſ. tit. 1. l. 1. §. per procuratorem. & l. communis. C. 1. & C. per quas pers. nob. acqui. l. 1. & de acquir. possess. l. 1. & l. per procuratorem.

Quod in litore] CASVS. Qui ædificat ī littore maris, suū facit ædificiū, Idē si capit pisces, vel feras: nā suæ sunt,

1† *Marcellus, lib. 3. Instit.*

LEX XI.

PVpillus, quantū ad acquirendum, [2] non indiget tutoris authoritate: alienare verò nullā rē potest, nisi præsente tutore authore, & ne quidem possessionē [b] quæ est naturalis, vt Sabino [2] † visum est. Quæ sententia vera est.

Callistratus lib. 3. Instit. [3] †

LEX XII.

LAcus, [c] & stagna [d] licet interdum crescāt, interdum exaresc ant, [e] suos tñ terminos retinent: ideoq; in his alluuionis ius nō agnoscitur. ¶ Si ex ære meo, & argēto tuo conflato aliqua species [e] facta sit, non erit ea nostra communis, [f] quia cū diuersa [4]† materia æs, atq; argentū sit, ab aurificibus separari, & in pristinam materiam reduci solet.

Neratius, lib. 6. [5] †

LEX XIII.

SI procurator [g] rem mihi emerit ex mandato meo, eique sit tradita meo nomine, dominiū [6] mihi, & [6]† proprietas [h] acquiritur ēt ignoranti. [i] Et tutor pupilli, pupillæve, similiter vt procurator, rem emendo nomine pupilli, pupillæve, proprietatem eis acquirit etiam ignorantibus. [K]

Idem lib. 5. Membrana.

LEX XIV.

QVod in littore [l] quis ædificauerit, eius erit. [m] Nā littora publica * nō ita [n] sunt, vt ea, quæ in patrimonio populi sunt: [m] sed vt ea, quæ primū [7] † natura prodita sunt, & in nullius adhuc dominium peruenerūt. Nec dissimilis eorū conditio est, atque piscium, & ferarum, quæ simul atque apprehensæ sunt, sine dubio eius, cuius in potestatem peruenerint, domini fiunt. [o]

¶ Illud videndum est, sublato eo [8] † ædificio, quod in littore positū erat, cuius conditionis is locus sit, hoc est, vtrum maneat eius, cuius ædificiū fuit: an rursus in pristinam causam recidat: perindeq; publicus sit, [9] ac si nūquā in eo ædificatū fuisset. [9]† qđ propius est, vt existimari debeat, [r] si mō recipit pristinam littoris speciē. [s]

Idem lib. 5. Respon. [10] †

LEX XV.

QVi autē in ripa fluminis ædificat, non suū facit.

Florentinus lib. 7. [11] †

LEX XVI.

IN agris limitatis [t] * ius alluuionis locum [u] nō habere constat. Idq; & Diuus Pius constituit. Et Trebatius ait, agrum, qui hostibus deuictis ea conditione concessus sit, [x] vt in ciuitatem veniret, [y] habere alluuionē, neq; esse limitatū: [z] agrum autem manucaptū [a] limitatum fuisse, [b] vt sciretur, [c] quid cuiq; datū esset, quidq; veniisset, [d] & quid in publico relictum [e] esset.

Vlpianus lib. 1. ad Sabinum.

LEX XVII.

SI duo domini seruo communi tantum.

n *Non ita*] Imò sunt communia, vt Instit. de re. diui. §. 1.

o *Populi sunt*] de quibus dī Instit. de rerū diui. §. vniuersitatis. & ī. ne quid in loco pub. l. 2. §. publica. & §. si quis ne. & ī. de ch. emp l. sed Celsus.

7† P. F. Ex natura.

p *Domini fiant*] vt Instit de rer. diui. §. feræ.

q *Publicus fit*] id est communis.

r *Vt existimari debeat*] vt d. l. in tantū. & facit ī. de reli. l. cū loca. Sed arg. contra. ī. eo. l. adeo. §. cum in suo. Ibi, ex diuerso. vt Instit. eo. §. locus aūt. Item facit inf. de vsucapi. l. 6 in princ.

8† P. F. de est eo.

s *Speciem*] sic sup. eo. l. adeo. §. quòd si post. & hic continua l. qui autem.

9† P. Flo. esset.

10† P. Flo. re.

Quæ autem fluminum non fiunt] quia hæc sunt eorum, qui possident propriè ibi prædia. vt Instit. eo. §. riparum. sed tamen potest prohiberi per interdicta, vt ī. de flumi. l. [illegible]. non autem omne. & §. pen. & ī. ne quid in flum. pub. l. 1. in princ. nisi ædificet causa muniendæ ripæ, vt ī. de ripa muni. Ioan.

11† aliàs 6. Instit. P. F.

* Vide in hac l. Alcia. li. præter. 2. in diction. limitati agri. & an in eū, Agen. Vrbic. & Fron. de limit.

In agris limitatis] i. militib. assignatis. vel l. Iter veteranos diuisis. fm R. Sic n. fiebat post emerita stipēdia veteranis.

t *In agris limitatis*] i. militib. assignatis. vel l. Iter veteranos diuisis. fm R. Sic n. fiebat post emerita stipēdia veteranis.

u *Locum*] nec insula ratione viciniatis ei cedit, vt inf. ne quid in flu. publ. l. 1. §. si insula.

x *Concessus sit*] i. quē ipsi hostes deuicti Ro ciuitati dederūt.

y *Veniret*] id est ager esset ciuitatis Romanæ.

z *Limitatum*] id est non esset militibus assignatum.

a *Manucaptum*] à militibus & eis assignatum.

b *Limitatum fuisse*] & ideo cessat ius alluuionis.

c *Vt sciretur*] Ratio, quare non habet locum ius alluuionis.

d *Veniisset*] si necesse esset, vt aliqua pars venderetur.

e *Relictum*] scilicet neque assignatum, neque venditum.

Si duo] CASVS. Duo habebant seruum communem: eidem seruo donauerunt aliquam rem: dicitur quòd tenet donatio. & acquirit quilibet nostrum partē alterius:

nam pars, quam habebat socius in re donata, mihi quæritur. & mea sibi. Francisc.

a *Tradiderint*] quilibet donare volens, vt distinguitur. ff. eo. l per seruum. ff. l.

c *Ab altero*] i. quantum ad partẽ socij mihi quæritur, quantum ad meam sibi.

muni rem tradiderint, [a] acquiritur [1] † alteri ab altero. [b]

Idem lib 4. ad Sabinum.

LEX XVIII.

PER hæreditarium seruum, qui eiusdem est hæreditatis, hæredi acquiri non potest, [c] & maximè ipsa hæreditas.

Pomponius lib. 2. ad Sabi.

LEX XIX.

LIber homo, qui mihi bona fide seruit, id quod ex operis suis, aut ex re mea pararet, ad me pertinere sine dubio Aristo ait. Quod verò quis ei donauerit, aut ex negotio gesto acquisierit, id ad ipsum pertinere. [d] Sed & hæreditatem, legatum ve non acquiri mihi per eum, quia neque ex re mea, neque ex operis suis id fit, nec vlla eius opera esset in legato, [e] in hæreditate aliquatenus: [f] quia per ipsum adiretur: quod & Varum [2] † Lucilium aliquando dubitasse ait. [g] Sed verius est, [3] † non acquiri, [h] etiam si testator ad me voluisset pertinere. Sed licèt ei [i] minimè acquiratur: [4] † attamen si voluntas eiusdem testatoris euidens appareat, restituendam ei esse [k] hæreditatem. Sed Trebatius ait, si liber homo bona fide seruiens, iussu eius cui seruit, [5] † hæreditatem adijsset, hæredem ipsum [l] fieri: nec interesse, quid senserit, [m] sed quid fecerit. Labeo contrà, si ex necessitate [n] id feciſſet. Quòd si ita, vt & ipse vellet, ipsum fieri [o] hæredem.

Vlpianus lib. 29. ad Sabinũ.

LEX XX.

TRaditio * nihil amplius transferre debet, vel potest ad eum, qui accipit, quàm est apud eum, qui tradit. [p] Si igitur quis dominium in fundo habuit, id tradendo transfert. [q] Si non habuit, ad eum qui accipit, nihil transfert. [r]

¶ Quoties autem dominium transfertur ad eum, qui accepit, [6] † tale transfertur, quale fuit apud eum, qui tradit: [s] si seruus fuit fundus, cum seruitutibus transit: si liber, vti fuit. Et si fortè seruitutes debeantur fundo, qui traditus est, cum iure seruitutum debitarum transfertur. Si quis igitur fundum liberum dixerit, [t] cum traderet eum, qui seruus sit, [u] nihil iuris seruituti [7] † fundi detrahit: veruntamen obligat se, debebitque præstare, quod dixit.

Si duo rem aliquã emerint, & vni eorum, tanquam procuratori alterius tradita sit, ambobus acquiritur. h. d.

¶ Si ego, & Titius rem emeri-

[1] † P. F. acquirit.

[2] † P. Flo. Variũ Lucullum.

[3] † P. Flo. esse.

[4] † P. F. acquirit.

[5] † P. Flo. seruiet.

[6] † P. Flo. accip. s.

[7] † P. Flo. seruitutis.

Concor. text. in c. nuper. extra de do. inter virũ & vxo. tex. in can. Dalbertum, 2. q. 7.

Quod autem est alterius, mihi tantum quæritur, vt Inſti. de ſtipu. ſer. §. ſi.

P *Er hæreditarium*] CASVS. Seruus hæreditarius iacentis nihil potest interim acquirere hæredi futuro maximè: nec ipsam hæreditatem. Fran.

e *Non potest*] scilicet aliquid, & maximè &c. vt & sup. de acquir. hæred. l. hæres per seruum. Et est ratio, quia hæreditarius dicitur ante aditam hæreditatem, & sic non est suus: posteà autem suus, & sic non est hæreditarius, vt plenè dicam inſ. titu. 1. l. 1. §. veteres. Est etiam ratio hæc, quia per alium non potest hæreditas quæri hæredi, vt sup. de acqui. hære. l. Paulus, licet secus sit in ea, in qua est instituturus seruus. Accur.

L *iber*] CASVS. Liber homo bona fi. possessus quicquid acquirit ex re sua, vel ex opera, acquirit possidenti. Quod aliunde quærit: vt puta, sibi donatum, vel legatum, vel si hæres institutus sit ab aliquo: sibi quærit, licet in hæreditate aliqua opera eius sit. & licet testator instituerit eum contemplatione possidentis, sed hoc casu possessus tenebitur condi. sine causa possidenti ad reſti. hæreditatem. Vltimò dicit, liber homo à me bo. fi. possessus iussu meo adiuit hæreditatem, in qua ipse erat institutus. Dicitur & sibi quærit. & hoc dixit Trebatius. Sed Labeo distinguit: nam si necessitate ductus à me adiuit, aut tunc mihi quærit, non sibi: aut sponte adiuit, & tunc sibi quærit. Franc.

d *Ad ipsum pertinere*] quantum ad dominium, & obligationem, & actionem, non quoad possessionem, vt inf. eo. l. homo liber. §. quicquid.

e *In legato*] hoc, cùm eius contemplatione est relictum: secus si bonæ fidei possessoris. vt ff. de vſufr. l. ſed & ſiquid. Ac.

f *Aliquatenus*] scilicet esse operæ, dixit Aristo, sed non est, vt subijcit & ff. eo. l. fructuario. in ſtip. eſt opera. vt & ff. de vſu & habi l. per seruum. 1. respon.

g *Ait*] Aristo.

h *Non acquiri*] hoc in hæreditate intellige, & in eo casu, vbi non vult hic possessus mihi quærere, secus est in legato, vbi meo respectu est relictum, Azo. Sed in hæreditate est cõtra ff. de pecu. l. hinc quæritur. §. potest. vbi marito quæritur per seruum dotalem hæreditas. Sed nihil ad rhombũ: quia dominus est secundum nos, de iure naturali, & ciuili, vel etiã secundum alios, saltem de iure ciuili est dominus. Accur.

i *Sed licet ei*] possessori. & sic mutat personã. Accurſius.

k *Esse*] ei possessori per condictionem sine causa: ar. inſ. de ſtipu. ſer. l. penul. Cogetur ergo adire possessus, & sic restituere, & sic est contra. ff. eo. l. homo liber. in prin. quæ est contra. Sol. vt ibi plenè dicã. Itẽ in eo q̃ hic inſpicitur cuius contẽplatione ſit inſtitutus, eſt contra. ff. de act. emp. l. Iul. §. ſi q̃d ſeruo Sol. ibi non diſtinguitur, cuius cõtẽplatione ſ. ſeruꝰ, vel emptoris: ſecus ſi contemplatione vẽditoris, vt ff. de vulg. ſubſti. l. ſed ſi plures. §. in arrogato. & ff. de acquir. hæred. l. adiitio.

l *Hæredem ipsum*] possessum.

m *Quid senserit*] possessus.

n *Necessitate*] quia tunc non esset hæres possessus.

o *Ipsum fieri*] liberũ hominem possessum: & faciunt ad l. iſtam Inſtitu. per quas per ſo. no. acquiri. §. de his. & ff. de rei ven. l. prætereà. & C. de rei ven. l. 1. & ff. de verb. obli. l. liber homo. q. in princ. & de nego. geſt. l. at qui. §. ſi libero. & ff. eo. l. in fructuario. & C. de inte deli. l. ſi aliquis. & ff. de hære. inſtit. l. liber homo, in princ.

p *Quitradit*] CASVS. Si ex cã vend. vel ſimili tradatur tibi res: id iuris in re hẽs quod habebat tradẽs. & cum tua cã trãſiuit res: vt ſi prius erat ſerua, & nunc erit. & ſi ſeruitutes ei rei debebantur, & nunc debebuntur. Sed ſi tradidit tibi fundum tanquã liberũ, cum eſſet ſeruus: non liberatur per hoc fundus: tenebitur ſi tradens. Vltimò dicit, Ego Titius, & Seius emimus rem. & Titio fuit tradita tãquã meo procuratore pro mea parte. Dic, q̃ in parte acquirit mihi dominiũ. & ét poſſeſſio per hunc Titium. Fr. Acc.

q *Qui tradit*] Fallit ff. de vſufr. l. q̃ noſtrum. Itẽ in creditore. & alijs quos no. Inſt. q. alie. li. §. 1. Itẽ in debitore alienante pignus: nã minori ſpatio ſe tuei emptor, quã poſſet vẽditor ſe tueri. vt C. de euict. 30. an l. cũ notiſſimi. in prin. & C. ſi aduer. cre. l. diuturnum. Item fallit ſiñ hæc iura in eo, qui à malæ fidei poſſeſſore emit, qui vſucapit, quod non faceret ipſe tradens: ſed hodie ſecus, vt in auth. vt ſpon lar. §. rurſus.

r *Transfert*] niſi iuris ratio reſiſtat, vt in minore, & fundo dotali, vt Inſtit. qui. alie. licet. in prin. & § nunc admonẽdi.

s *Nihil transfert*] dominij, ſed cauſam vſucapiẽdi, vel vtile dominium, vt ff. de contrahen. emp. l. clauibus. & facit ff. de reg. iur. l. nemo plus. & C. de dona. l. ſi filius. Accur.

t *Quitradit*] fallit ff. de pact. l. 2. §. ſi à pupillo. & §. ſi à furioſo & § ſeq. Sed cõcor. ff. in prĩ. huius l. & ff. de ſer. ruſti. prædi. l. via. § pe. & § ſi. & ff. de ꝺhẽ. emp. l. alienat. & C. de diſt. pig. ſi debitor. & C. de ſer. l. & i. publicali. arg. ff. C. loca. l. emptorẽ.

v *Dixerit liberum*] ſecus ſi non dixit, ſiñ quoſdam: quod non placet. vt no. ſup. de contrahen. emp. l. cum venderes.

u *Seruus ſit*] id eſt ſeruitutem debeat. Accur.

a *Si ego*

a *Seruo & Titius rem emerimus*]à domino. Acc.
b *Eaque*] scilicet res.
c *Tradita sit*] ratione meæ partis.
d *Et per hanc*] s. possessionem. secundum quosdam. ut dicet per hanc liberam personam. no. vt C. de acq. poss. l. per procuratorem. & Instit. per quas p. ser. no. acq. §. ex his. & ff. de vsuc. l. fi rem, sub conditione, & C. pro socio. l. 2. Ac.

1† P.F. Titio & qua.

SI seruus] CASVS. Quatuor partes habet hæc l. Prima, possidebas seruum meum bona fide: hic seruus emit rem ex re tua. Dicitur quod tibi acquiritur, non mihi, cum eum non possideam. Secunda pone, quod emit rem non ex re tua, nec ex opera sua. Hoc casu mihi quæritur, Tertia, liber homo bona fide à te possessus emit rem extra rem tuam, & operas suas. Dr, quod tibi quæritur Quarta. rem meã possidebas. vole quod fiat tua: Possum sola volũtate facere, quod fiat tua, quamuis possessio rei apud me nõ fuerit. Fr. Acc.

x † alias 21. ad Sabinum

* ad itel. huius l. vid. Paul. de Mõte Pico. l. Reperti. l. cũ fundus. §. seruũ, de reb. cre. P.F deest cum.

e *Nec meam fieri*] cum emit ex re bonæ fidei possessoris, vel ex opera sua.

3† P.F. parata.

f *Si non ex re tua*] vel ex opera sua. & sic duobus casib. loquitur hæc lex. Et sic nõ est contra. sup. si cert. pet. a. l. cũ fundus. §. 1. & inf. eod. l. homo liber. §. fi & inf. de sol. l. fugitivus, & ĩ. de pecu. l. eo tempore. §. fi. & de lib. legat. l. si cui. §. fin. & sup. de vsufr. l. sed & si quis.

5† Aliàs, 43. P.F.

4† P.F. de &. homo.

g *Emerit*] non ex re vel ex operis

6† P.F. seruiat.

h *Ipsius fieri*] ratione proprietatis, non possessionis. vt inf. eod. l. homo liber. §. fi. & ĩ. ti. 1. l. 4. §. sed & per eũ.

7† P. Flo. suis acquisierit.

i *Fiet tua*] Si erat præsens, & absens, cum possessionem apprehenderit. vt ĩ. de rei ven. l. eius rei. & l. seq.

2† P.F. Titius rem emerat meo procuratori tradita sit, c puto mihi quoq; quæsitũ dominium. Quia placet per liberam personam omniũ rerum possessionem quæri posse, & per hanc d dominium.

Pomponius lib. 2. 2†

LEX XXI.

SI seruus meus, * cum tibi bona fide seruiret, rem emisset, traditaque ei esset, Proculus ait, nec meam fieri e quia seruum nõ possidebam: nec tuam, si non ex re tua f sit cõparata, 3† sed si homo 4† liber bona fide tibi seruiẽs emerit g ipsius fit. h Si rẽ meam possideas, & eam velim tuam esse, fiet tua, i quãuis possessio k apud me non fuerit.

Per seruum alienum vi possessũ, vel clam aut precario, non potest quari possidenti, tãquam per possessum. Fr. Ac.

Vlpia. lib. 40. ad Sabinum.

LEX XXII.

NEmo seruũ vi possidens aut clãm, aut precario, per hunc l stipulantem, vel rẽ aliquam accipientem potest, acquirere.

Idem lib. 18. 5† *ad Sabinum.*

LEX XXIII.

QVi bona fide alicui seruit: 6† siue seruus alienus est, siue homo liber est, quicquid ex re eius, cui seruit, acquirit, ei acquirit, cui bona fide seruit. Sed & si quid ex operis 7† sui m acquirit, simili modo n ei acquirit. Nã & operæ quodãmodo ex re eius, cui seruit, habentur, quia iure ei operas exhibere dẽt, cui bona fide seruit. Tãdiu aũt ei acquirit, quandiu bona fide seruit. Cæterũ, si cœperit possessor 8† scire eũ alienũ esse, vel liberũ, videamus, an ei acquirat. Qõ in eo 9† est, vtrũ initiũ in eo spectemus, o an singula momenta. Et magis est, vt singula momenta spectemus. Et generaliter dicendũ est, Qd ex re sua, hoc est eius, cui bona fide quis seruit, ei p acquirere non põt, 9† sibi q cũ acquisiturũ, quod aũt 10† ex re eius sibi acquirere non põt, r ei acquisiturum, cui bona fide seruit.

¶ Si quis bona fide duob. seruiat, vtrique acquiret, sed singulis ex re s sua. t Quod autẽ ex re alterius est, vtrũ pro parte ei, cui bona fide seruit, u pro parte domino, si seruus sit, aut si liber sit, sibi, 11† vel ei, cui bona fide seruit: x an verò ei dẽat acquirere totũ, ex cuius re est, videamus. Quam speciẽ Scæuola quoq; tractat lib. 2. Quæstionum. Ait enim, Si alienus seruus duob. bona fide seruiat, & ex vnius eorũ re acquirat, rationẽ facere, vt ei duntaxat in solidũ y acquirat. Sed & si adijciat eius nomẽ, ex cuius re stipulatur, nec dubitandum esse ait, quin ei soli acquiratur, quia & si ex re ipsius z stipuletur, 12† alteri ex dominis stipulando nominatum, solidũ ei acquirit. 13† b

m *Suis*] s. possessi. Acc.
n *Simile modo*] facit inf. de emptore. l. qui fundũ. §. fi. & sup. de condict. indeb. l. fin. & inf. eo. l. quæsitũ. & ĩ. tit. 3. l. 1. §. sed & per eum. & l. eũ hæres. §. fi. & sup. de don. inter virũ. & vxo. l. si vxori & inf. de stip. ser. l. liber homo.

8† P.F. de est. possessor.

o *Spectemus*] hoc in libero. in seruo secus, vt supra de vsur. l. qui scit. §. fi.

9† P.F. de est. in eo.

p *Ei*] possessori.
q *Non potest*] vt stipuletur partum ancillæ bonæ fidei pos. vt Instit. de inuti. stipu. §. item nemo. vel emat rem bonæ fidei possess. vel stipuletur, nec enim potest amplius sua fieri, vt infra de stipu. ser. l. liber homo. in princ.

10† Non ex re &c. Aut. Auli. emen. 4. c. 17.

r *Sibi*] s. seruienti. Acc.
s *Sibi acquirere non potest*] Aliàs est põt, sine non. & tũc plana & dic. sibi possidenti. Aliàs, non põt, & tũc dic. si possess. & da exemplum de opera, quæ nõ quæritur possessio. sed possidenti. Vel verius x. ex opera est lucratus: ex quibus x. suã propriã rẽ emit possessus. & sic ex re eius. s. possidentis, sibi possesso. Hæc tã regula secunda fallit in possessione, quæ non quæritur possessio, nec tã possidenti, si est extra rẽ, vel operã. vt inf. eod. l. homo liber. §. quicquid. & facit Instit. de stipu. ser. §. fin. & inf. de stipu. ser. l. 1. §. communis. & l. proinde. §. fi. & l. sequen. & l. si seruus communis. §. si seruus Titij.

11† P.F. deest. sibi vel.

12† P.F. stipularetur.

13† P.F. acquiret.

t *Sed suam ex re*] possessoribus singulis ex re sua. sicut dñis in cõ equæritur. sed præcipitur seruis tuarijs sicut possessoribus. Ita primũ probatur hic: & ĩ. de stipula. seruo. l. si alienus seruus. Secundũ. s. p dñis ĩ. de stip. ser. l. si ex re. §. 1. Tertiũ. ĩ. de vsufr. l. si seruo. §. pe. in fi. & ĩ. e. l. per seruum. §. 1. in fi.

u *Ex re sua*] Sed an in totum, hic subijcit. Acc.
x *Seruit*] ex cuius re non quæsiuit. Acc.
y *Seruit*] ex cuius re non quæsiuit. Acc.
z *In solidum*] imò partẽ dño. & partẽ ei, ex cuius re ẽt, vt ĩ. de vsufru. l. si seruo. §. si duos. Solu. hic indiuiduam rẽ fuit stipulatus sibi diuiduam. Vel solue. vt ibi.
a *Sed ex re ipsius*] s. vnius domini.
b *Ei acquirit*] s. dño ex cuius re stipulatus est: nõ ex stipulatione. sed ex alia cã. vt ĩ. ti. cer. pe. l. certi cõdictio. §. qm. Vel dic noiaro. & ua apta quasi sola notatio facit acquiri. vt hic.

K *Possessio*] Ciuilis. & naturalis vel naturalis tantum.

l *Neque. Per hunc*] scilicet tanquam possessum: acquiret tamen per eum tanquam per procuratorem. vt & inf. itin. l. si me in vacuam. §. fi.

QVi bona fide] CASVS. Bona fide possessus siue sit liber, siue seruus alienus, quærit possidenti ex re eius, & opera sua. Tandiu quærit ei, quãdiu possidens habeat bonã fidem. & superueniens eos mala fides nocet. Quod autẽ ei non potest acquirere, vt ĩ stipuletur partũ ancillæ bonæ fidei possessoris, tunc sibi ipsi quæret. Quod aũt sibi ipsi acquirere nõ potest, vt quod lucratur ex opera sua. tũc acquirit possidenti. Et secundum hoc habeas in fine. non potest: alias sine nom. & tunc aliter dic, vt hæc omnia habes in glo.

m *Si quis*] Aliquis bona fide seruiebat duob. acquiret cuiq; ex re eius. Sed pone. q stipulatur aliquid ex re vnius eorũ. an

Ergo quod ex re mea ꝙrib⁹ mihi notato quærit, vt sup. proxi.

a *Et in inferioribus*] duobus casibus.

b *Probat*] Scæuola.

c *Mea*] qui sum vnus de bonæ fidei pos.

d *Mihi soli*] hic & ff. habuisti. Et ideo hic est contra. de vsufru. l. si seruo. §. si duos.

Et solue, vt sup. proxi.

e *Non potest*] quod frequenter euenit, vt inf. de stip. ser. l. proinde. §. fi. & l. seq. & facit ad hoc. C. per quas perso. nobis acquir. l. fi duo. & sup. de autho. præst. l. si seruus communis, & supra proxi. t. & inf. de stip. ser. l. si alienus.

Et in inferioribus [a] probat, [b] vt quamuis nec nominatim, nec iussu meo, ex re tamen mea [c] stipulatus sit, et [1]† cum pluribus bona fide seruiet, mihi soli [d] acquirat. Nã & illud receptum est, vt quoties communis seruus omnib. acquirere non potest, [e] ei soli eum acquirere cui potest. Et hoc Iulianum quoque scribere sæpe retuli, & hoc iure vtimur.

Paulus lib. 19. ad Sabi.

LEX XXIV.

1† P.F. de est. etiã.

INOMNIBUS] CASVS. Ex meo ære fecisti statuam, vel ex meo argento fecisti scyphum: dr. ꝙ sum dñs huius statuæ, vel scyphi, nisi de mea voluntate fecisses, & tuo nomine: nã tunc esses dominus, & nõ ego. Et h. d. hæc lex cum seq. Fc.

2† aliàs 34. P. F.

f Ex ære meo] in specie consistenti, vt cãpana, vel lance. & facit: sup. eo. l. adeo §. cũ quis. & § voluntas. & l. Iacus. §. fi. & sup. de leg. 1. l. quæsitum, §. illud. Accur.

3† P.F. si possunt.

4† P. Flo. me corũ dñm mauere.

g NISI *voluntate. Alterius*] specificantis. Acc.

h SED ex meis] CASVS. Continuatur cum superiori. & dicit de mea cupressu fecisti tabulas, & de eis fecisti nauim. Dr. ꝙ tua nauis sit. Idem si ex mea lana fecisti vestimenta. Postea dicit: pedem meæ statuæ apposuisti, aut fundum scypho meo apposuisti. Dr. quòd mea dicitur statua, item scyphus. Idem in similibus.

5† lib. 14. ad Sabi. P. F.

6† P. F. de est. ex.

7† P. Flo. hoc.

8† P. F. ex pactarei.

¶ *Arbor*] Arbor mea cum radicibus eruta in tuo fundo est posita. Adhuc durat mea, nisi in tuo fundo radices imposuit: nam tunc tua fit, & durat tua etiã si diruator amodò de tuo fundo. Secundò dicit, lanam meã intinxisti, aut purpuram meã alio colore intinxisti: adhuc durat mea quemadmodũ si recidisset in lutum, & sic mutasset colorẽ: nã adhuc mea duraret. Fr. Acc.

i Sed ex meis] i. mea cupressu factis à te, & sic factæ fuerunt tuæ per specificationẽ: secus si iam tabulæ factæ à me ad hoc paratæ erant, vt ff. de rei ven. l. Marius. & de pigno. actio. l. si conuenerit. §. si quis. quę sunt cõtra. vbi plene dixi.

k Tuam nauem] teneris tã actione in factum ad pretium. vt ff. de rei ven. l. in rẽ. f. itẽ quæcunque. ibi, non idẽ in eo. &c.

l Laneum corpus] facit ff. de leg. 1. l. si cui lana. & ff. de don. int. vir. & vxo. l. si mulier. §. 1. & de au. & arg. leg. l. Seia. in fi. & l. cum a. rum. & Instit. de re. diui. §. cũ ex aliena. §. ꝙ si partis. & ff. si tã alienã. ar. ff. de le. 1. seruũ filij. §. si Proculus.

m Tota] non intelligas, ita ꝙ quælibet eius pars, sed tota totaliter. & sic ponitus sup. de rei vẽ. l. in rẽ. §. si quis rei. & l. a. & hoc. si per applumbaturam adiungatur. & sic nõ cb. ff. ad exhi. l. tigni. §. 1. secus si per ferruminationẽ. vt sup. de rei vẽ. l. in rem. §. item quæcunq. & inf. eo. l. quicquid. in prin. Acc.

n Radicitus] id est cum radicibus.

o Vbi] id est postquam.

dit, vt statuæ pes, aut manus, scypho fundus, aut ansa, lecto fulcrum, naui tabula, ædificio cæmentum. Tota [l] enim eius sunt, cuius antea fuerunt.

¶ Arbor radicitus [m] eruta, & in alio loco posita, priusquã coaluerit, prioris domini est: vbi [n] coaluerit, 9† agro cedit, [o] & si rursus eruta sit, non ad priorem dominiũ reuertitur. Nam credibile est, alio terræ alimento aliam factam [p] 10† arborem esse.

¶ Si meã lanam 11† infeceris, aut purpuram [q] intinxeris, nihilominus meam esse [r] Labeo ait, quia nihil interest inter purpuream lanam, & eam, quæ in lutum, aut cœnum cecidisset, atque ita pristinum colorem perdidisset.

Pomponius lib. 30. ad Sabinum.

LEX XXVII.

QVICQUID [s] infecto 12† argento [t] alieni argenti addideris, non esse totum tuum [u] argẽtum fatendũ est. at contra, si tuum scyphũ alieno plumbo plumbaueris, alieno ve ferruminaueris, non dubitatur scyphum tuum esse, [x] & à te rectè vendicari.

¶ Vbi simul plura cõtribuuntur, ex quibus vnum medicamentũ fit, vt coactis 13† [y] odoribus vnguẽta facimus, nihil hic 14† horũ suum esse dicere potest prior dñs: quare potissimum est, existimari, cuius nomine factum sit, eius esse. [z]

9† P. Flo. coaluit.

10† aliàs hæc verba desũt Duar.

11† Du. feceris purpuram nihilominus &c.

12† P. F. in facto.

13† P. F. coctis.

14† P. Fl. suum verè dicere potest.

n Credit] sed in factũ agit prior dñs ad æstimationem, vt ff. de rei ven. l. in rẽ. §. itẽ quæcunque. Sed Mar. dabat vtilẽ. n rẽ. vt sup. de rei vẽ. l. si frumentum. §. de arbore. & facit Inst. cod. l. si Titius. & sup de dam. infec. l. hoc amplius. §. Alphenus. sup. cod. l. adeo. § prętereà. & §. cũ qs & §. fin. & l. seq.

p Aliam factam] sic inf. de fid. l. qui res, §. aream.

q Aut purpuram] f. in alium colorẽ: alias desit aut. & tunc dr. lanam purpureã tinxeris. i. in purpureum colorem. Acc.

r Meam esse] secus si tuo vestimẽto inexuisti, vt Instit. de rer. di. §. si tamen aliena. & sup. ea. l. §. Proculus. Sed arg. contra sup. de leg. 1. l. si cui lana. in princ. Acc.

s Quicquid] Sed in factũ agit prior dñs ad æstimationem, vt ff. de rei ven. l. in rẽ. §. itẽ quæcunque. Sed Mar. dabat vtilẽ. n rẽ. vt sup. de rei vẽ. l. si frumentum. §. de arbore. & facit Inst. cod. l. si Titius. & sup de dam. infec. l. hoc amplius. §. Alphenus. sup. cod. l. adeo. § prętereà. & §. cũ qs & §. fin. & l. seq.

t Argento] scilicet tuo.

u Non ipsa totam massam] non enim fit inde aliqua species. sed quæ tã massa. & idec distingue potest separari, & tunc quilibet suum vendicet, aut nõ. & tunc fit communis. vt sup. de rei ven. l. 3. §. fi. & l. seq. & l. 5. in prin. & §. 1. & 2. & sup. eo. l. lacus. §. fi. & l. adeo. §. voluntas. Acc.

x Tuum esse] ita. quod quælibet eius pars. cum per ferruminationem fit coniuncta facta: cum per applumbaturã non. sed totaliter. vt dixi sup. eo. l. prosi. §. 1. & sup. de rei ven. l. in rem. l. si quis. & §. item quæcunque. Acc.

y Coctis] alias cectis.

z Esse] tuib. intermemienuis. vt no. sup. eo. l. adeo. §. eũ quis.

¶ Cum partes [a] duorũ dominorũ ferruminatione [b] 1 † cohærerent, & quæreretur, vtri cederent: Cassius ait, pro portione [c] rei existimandum, vel ꝓ pretio [d] cuiusq; partis. Sed si neutra alteri [2] † accessio [e] ẽ, videamus, ne aut vtriusq; esse dicenda sit, sicuti massa confusa, [f] aut eius, cuius nomine ferruminata est: Sed Proculus, & Pegasus existimant, suam cuiusque remanere. [g] 3 †

Idem lib. 13. ad Sab.

LEX XXVIII.

SI supra tuum parietem vicinus tuus ædificauerit, ꝓprium eius id, quod ædificauerit, fieri Labeo, & Sabinus aiunt, [h] sed Proculus tuũ proprium, [i] quemadmodũ tuũ fieret, quod in solo tuo, [k] alius ædificasset. Quod verius est.

Paulus lib. 5. 4 † ad Sab.

LEX XXIX.

INter eos, qui secũdum [l] vnam ripam prædia habẽt, insula in flumine nata, nõ pro indiuiso communis sit, sed regionibus [m] quoque diuisis. Quantum enim ante cuiusque eorum ripam est, tantum, veluti linea in directum per insulam transducta, quisque eorum in ea habebit certis regionibus.

Põp. scribit lib. 36. 5 † ad Sab.

LEX XXX.

ERgo si [n] insula nata accreuerit fundo meo, & inferiorẽ partem fundi vendidero, ad cuius frontẽ insula non respicit, nihil ex ea insula pertinebit ad emptorem [o] ex eadẽ causa, [6] † quia nec ab initio quidem eius fieret, si iam tũc, cum insula nasceretur, eiusdẽ partis dominus fuisset.

¶ Celsus filius, si in ripa fluminis, quæ [p] secundum [q] agrum meum sit, arbor nata sit, meâ esse ait, quia solũ ipsum meũ priuatum est, [r] vsus autẽ eius publicus intelligitur, & ideo [s] cum exsiccatus est alueus, proximorum fit, quia iam populus eo non vtitur.

¶ * Tribus [t] modis insula in flumine fit. Vno, cum agrum, qui aluei non fuit, amnis [u] circumfluit. [x] Altero, cum locũ, qui aluei esset, siccũ reliquit, & circumfluere [y] cœpit. Tertio, cum paulatim colluendo locum eminentem supra alueum fecit, & eum alluendo auxit. Duobus posterioribus modis priuata insula fit eius, cuius ager propior fuerat, [7] † cum primum extitit. Natura fluminis hæc est, vt cursu suo mutato, aluei causam mutet, nec quicquam interfit, vtrum de aluei duntaxat solo mutato, an de eo, quod superfulum solo [8] † veteri sit, quæratur, vtrunque enim eiusdem generis est. Primo autem illo modo cauta proprietatis non mutatur.

a *Cum partes*] loquitur hic. §. qñ per ferruminationem mea fiatur, vel alij speciei factæ tuam speciem factam adiungo. non dico membrum, vt differat ab illo. §. Atq; contra. qa in duobus casibus primis huius. §. fit accessio. sed agitur in factum. in tertio vtriq; suum redditur. cum possit separari: vt hic. & sup. eo. l. locus. §. si ex eie. Vel fiat R. mea media statua, & tua media iunctæ sunt, nec tamen ita, ꝙ iure specificationis altera cedat alteri.

b *Ferruminatione*] id. mediante eadẽ materia. vt sup. de rei vẽ. l. in rem. §. si quis.

c *Pro portione*] Sed qd si tuæ portioni maiori addam meã portionem minorẽ? Respon. tua in totũ fiet. & si quidem bonam fidem habeo ad æstimationem meæ partis, habeo actionem in factum, vel quod totius est, doli exceptionem. Si malam fidem habeo videor donasse, vt in eod. l. adeo. §. ex diuerso. & facit sup. de testam. l. repe undarum. §. hermaphroditus.

d *Vel pro pretio*] cum partes sint æquales. Et exemplificat R. vt in tabula, & pictura, quod nõ placet, cum non fiat ibi ferruminatio.

e *Accessio*] quia & in parte, & in pretio æstimatione est æqualitas, & sed nec specificandi iure alicui cederet.

f *Confusa*] vt supra eo. l. adeo §. volumus. Accur.

g *Rem manere*] propter incertitudinẽ. argumento supra de vsufructu. l. adhuc. & supra de fundo instructo, l. quæritur. §. si quis eodem. Et hoc secundũ R. cum neque specificãdi iure alicuius sint facta, & separatio non sit impossibilis, nec dominorum voluntate sit facta.

h *Sed*] & male.

i *Proprium*] vt & C. de rei vendica. l. 2. & supra de rei vendic. l. redemptores. & supra de vsufruct. l. sed & si quid in hæredi. item si hanc superædificatam sustentatur paries, alias secus. vt inf. eodem l. Titius. & supra ad leg. Aquil. l. quemadmodum. §. 1. & 2. in possessione dic, aut habet superædificatum cœnaculum ex publico aditu, aut non. vt infra vti poss. l. si duo. §. Labeo. & §. seq. Accur.

k *Tuo*.] vt §. eo. Labeo. §. ex diuerso.

l *Inter eos*.] CASVS. Plures habent prædia iuxta vnam ripam fluminis, in quo flumine nata est insula, non fit cõmunis illorum, qui habent ibi prædia, sed fit cuiusque pro diuiso, qui habet prædia ante frontem insulæ, vt in quantũ insula respicit de agro meo, tantundem insulæ fit meum. Si ergo fundus meus sit, tam longus versus ripam inferius, ꝙ insula non est tam longa, & sic insula non respicit, nisi primam partem agri mei, & ego vendam inferiorem, nihil sequitur emptorem de insula. Et hoc dicit hæc lex cum princ. sequen. Franc.

m *Regionibus*] ſic sup. eod. l. pro regione, & facit. l. adeo. §. insula. & infra de flumi. l. §. si insula.

n *Ergo*.] Casus huius princ. continuatur. l. superiori.

¶ *Celsus filius*] Arbor nata in ripa fluminis sit illius qui habet prædium ante illum locum, cũ ripa sit eius, in quantum respicit agrum suũ. licèt vsus sit publicus: Flumen autem est publicum ea rã ratione ꝓprietatis, & eo exsiccato fit proximiorum.

¶ *Tribus modis*] Insula fit in flumine tribus modis. Vno modo, cum flumen vadit circumquaque agrum meum. Alio modo, cum aliquid de aluco siccũ relinquit, & circumquaque illum locum vadit flumen. Tertio modo, cũ paulatim coalluendo de terra facit quendam locũ eminentem supra alueum, vt aliquẽ non tẽ. Istis vltimis duobus fit insula illorũ, qui habent prædia ante frontem insulæ. Primo modo remanet illius, cuius & prius fuerat.

¶ *Alio modo*] Flumen occupauit agrũ meũ: qui erat inter viam publicam, & flumẽ, faciẽdo ibi alueum, & statim recessit flumen, dicitur quod ager iste ad me antiquum dominum reuertitur. & habes hoc notabile verbum in tex. in §. dicens, pilas in mare iactaui, & super eas feci magnam domum, mea efficitur. Idem & part. aut. Franc.

o *Emptorem*] ſic sus in seruitute, quæ singulas partes respicit fundi vt sup. de seruit. rust. prædi. l. vlt. §. fi. & quemadmo. serv. amitt. l. non satis. §. 2.

p *Quæ*.] scilicet ripa. Accur.

q *Secundum*.] id est iuxta. vt & sup. d. inter eos.

r *Priuatum est*.] cõtra. ff. de flum. l. flumina, vbi dicit publicã ripã. Sed die quo ad vsũ & facit Inst. de re. diu. §. riparũ. ff. Eo ideo.] supple, licet ripa priuata, flumen est publicum, etiam ratione proprietatis. & ideo &c.

s *Tribus*.] & facit ad §. sup. eo. l. adeo. §. insula.

t *Amnis*.] id est, flumen.

u *Circumfluit*.] id est circumuadit.

x *Circumfluere*.] id est circumire.

1 † P.Fl. ferruminatione cohæreant. hæc cum quæreretur, vtri cedant.

2 † P.F. accessioni.

3 † P.F. rẽ manere.

4 † Aliàs 26. P.F.

5 † Aliàs 34.

6 † P.F. §.

7 † P. Fl. fuerit.

8 † In P. F. solo, & tenax sit.

1 Adde gl. in l. fi. de cond. indeb. c. si laicus. 31. dist. & in reg. accessorium, lib. 6.

*De tõre insularũ enascentiũ Plin. nat. hist. c. 88. & seq.

¶ Alluuio [a] agrũ restituit eũ, quem impetus fluminis totũ abstulit. Itaque si ager, qui inter viam publicam, & flumẽ fuit, inundatione fluminis occupatus est, [1] † siue paulatim occupatus est, siue nõ paulatim, sed eodẽ impetu, recessu fluminis restitutus, ad priſtinũ dominum pertinet. [b] Flumina enim cẽsitorum [c] [2] † vice funguntur, vt ex priuato in publicum [d] addicant, & ex publico [e] in priuatum. Itaque sicuti hic fundus, cum alueus fluminis factus esset, fuisset publicus, ita nunc priuatus eius esse debet, cuius antea fuit.

¶ Si pilas [f] in mare iactauero, [3] † & super eas ædificauero, cõtinuo ædificium meũ fit. Item si insulam, vel villã in mari ędificauerim, cõtinuo mea fit, quoniam id, quod nullius est, occupantis [h] fit.

Paulus lib. 22. 4 † ad edi.

LEX XXXI.

NVnquam nuda traditio transfert dominiũ, sed ita, [i] si venditio, aut aliqua iusta causa [k] præcesserit, propter quam traditio sequeretur.

¶ Thesaurus [l] est vetus quædam depositio [l] pecuniæ, cuius [m] non extat memoria, vt iam dominum nõ habeat: sic enim fit eius, qui inuenerit, [n] [o] non alterius [p] fit, alioquin si quis aliquid, vel lucricã, vel metus, vel custodiæ cõdiderit sub terra, non est thesaurus, [q] cuius etiam furtum fit. [r]

Per seruum acquiritur domino etiam inuito, fallit in hereditate. Accursius.

Vlpianus. 5 †

LEX XXXII.

ETiam inuitis [s] nobis per seruos nostros acquritur, pene [t] ex omnibus causis.

Paulus. 6 †

LEX XXXIII.

INeo, 7 † qd castrensi seruo ante aditam hæreditatẽ Ælij fam. militis [u] legatur, vel in [8] † eo, quod stipulatur seruus, [x] tractatur apud Marc. li. 22. 9 † ex cuius [y] persona, vel stipulatio vires hẽat, vel legatũ. Et puto verius esse, qd & Scævolæ vĩ, & ipse Marc. tractat, si quidẽ adeatur [z] hæreditas, omnia vt in hæreditario seruo, si verò tota adita nõ sit, vt ĩ proprio prius esse spectanda, [a] & si vlustr. fuerit huic seruo relictus, [b] mõ patri videri delatũ, [c] nõ hæredi, [d] nec à pſona in pſonã [e] creditur trasisse. Eadẽ distinctione [f] qs vtẽ ẽt si res fuerit subtracta, aut cessare, aut nõ, furti actionem dicet. Si ex testõ & adierit, qm̃ hæreditati furtũ nõ fit, [h] aut si non adierit, patri dabitur furti actio, nam & condictio. [i]

[a] *Alluuio* impropriè ponitur, vt inf. eo. l. Martius.
[b] *Priſtinum dominum pertinet*] hic est contra sup. eo. l. adeo. §. quod si post. Sed hoc facit hæc via ubi non erat via quod nõ placet, vt inf eo. l. Martius, vel hic de æquitate, & sic ſm illam. Vel aliter. Vt ibi, & eo modo sol. sup. quib. mo. vsusfr. amit. l. cum vsumfru. sed concor. l. si ager, in eo. tit & quemad. ſer. amit. l. si locus.
[c] *Cẽſitorum*] Cẽſitores sunt, qui signãt prædia militantibus assignãda, vt su. eo. l. in agris, vel illi qui prædia auferunt non ſdluentibus tributa, & alijs dãt, vt C si propter pub pe. l. 1. & 2. & sup. de reſcin. vend. l. pen. vel cẽſitores vocat iudices, qui vtrũq auferũt & alij dãt dominium, vt Inſti. de offic. iudi. §. fi.
[d] *In publicum*] alluuione superueniẽte.
[e] *Et ex publico*] alluuione recedente.
[f] *Iactauero*] quod nõ erat concedendum, si vſus maris deterior efficiatur, arg. inf. ne qd in flum. publ. l. 2.
[g] *Vt eam*] id est partem domum. Acc.
[h] *Occupantis*] vt & ĩ eo. l. 3 in prin. & sa. sup. de act. emp. l. creditor. in fi. & inf. ne qd ĩ lo. pu. l. littora. & ĩ eo. l. quod in littore, & sup. de re. diui. l. ĩtantum. Acc. r.
[i] *Si venditio*] scilicet transfertur dominiũ traditione.
[k] *Iusta causa*] vera, vel putatiua, alioquin si dicas ex putatiua nõ transferri dominium, totus tit. de condi. inde. repugnaret, qui titulus habet locum, quãdo transfertur dominium alicuius rei ex putatiua causa. Idem in promissore per stipulationem, vt inf. de do. exce. l. 2 §. circa, ibi. Si quis sine causa, &c. & in confessione, vt sup. de probatio. l. cum de indebito, §. fi. & facit C. de pact. l. traditionibus, & sup. de do. l. nuda.

ADDITIO. Dic secundum Bar. hic, quod non transfertur sine causa vera, vel putatiua, & idem dicas in stipulatione, vt l. 2. §. circa, de doli exce.

[l] *Depoſitio*] id est, pecunia depoſita, & facit C. de thesau. l. 1. in *Cuius*, scilicet depositionis pecuniæ factæ.
[m] *Cuius memoria*] scilicet non occupauerit. Aliud in gemmis in littore maris inuentis, vt subtiliter no. Inſti. eo. §. item lapilli. Item accipe hic, quando in suo, alias dic, vt dicitur Inſti. eo. §. thesaurus, & C. de thesau. l. 1.
[n] *Inuenerit*] licèt non occupauerit. Aliud in gemmis in littore maris inuentis, vt subtiliter no. Inſti. eo. §. item lapilli. Item accipe hic, quando in suo, alias dic, vt dicitur Inſti. eo. §. thesaurus, & C. de thesau. l. 1.
[o] *Quia*] id est, quia.
[p] *Non alterius fit*] sic. C. vnde vi. l. conquerebatur in fi.
[q] *Non est thesaurus*] scilicet proprie, sed abusiuè quãdoq; vt arg. sup. ad exhi. l. thesaurus, & sup. fam. erc. l. ité Labeo, in pri.
[r] *Furtum fit*] qa proprietas & possessio est eius, q recõdit, vt sup. de rei vẽ. l. à tut. & ff. de ri. l. 1. §. Neratius, & l. peregrini prin.

[s] *Etiam inuitis*] vt inf. de ver. obl. l. seruus veruntẽ. Sed arg. cõtra supra de don. l. hoc iure, §. non potest. Sed ibi finaliter, scilicet contra nos inuitos de peculio obligat, vt sup. de pecul. l. si quis seruum, §. etiam.
[t] *Pene*] id propter hæreditatem, in qua debet præcedere iussus dãti, vt acquiratur vt sup. de acquihęr. l. si quis mihi tota, §. in summa, & dixi sup eo. l. quæritur, §. 1.
[u] *Militis*] qui testatus decessit.
[x] *Stipulatur seruus*] scilicet talis.
[y] *Ex cuius*] id est, vtrum patris, ad quem bona pertinent iure peculij sublata restitutione? an etiam ex persona hæredis, ad quem iure institutionis pertinent?
[z] *Adeatur*] ex testamento. Accur.
[a] *Spectanda*] ergo interim id est ante quam adeatur hæreditas, est in pendẽtia, vt & inf. de castren. pecu. l. filius f. & hoc, cum seruus proprius erat f. filij, secus si cum alio communis erat, quo casu totum socio interim quæritur, vt inf. de stipu. ſer. l. 1. seruus communis in princ. quæ est contra.
[b] *Relictus*] seruus si stipuletur vsumfructum, quia non valet, vt inf. de stipul. ſer. l. vsusfructus.
[c] *Delatum*] scilicet eo casu, quo hæres repudiauit hereditatem, scilicet filij.
[d] *Hæredi*] scilicet, cum ipse adiuit.
[e] *In pſonam*] puta patris in hæredem, quia ab initio fingitur ei acquisitum, qui postea adijt, vt infra de stipula. ſer. l. si ea te §. fin.
[f] *Distinctione*] vt in suspenso maneat.
[g] *Si ex testamento*] supple, cessabit, si ex testamento, &c. Ac.
[h] *Non fit*] nisi in casibus, vt in fi. de fur. l. hæreditatis. Acc.
[i] *Nam & condictio*] scilicet furtiua, sed hodie non habet locum distinctio huius, l. quia pater tanquam hæres filio succedit, vt in Authen. de hæred. ab intesta §. 1. sed olim tempore huius. l. iure peculij omnia occupabat pater, vt infra de castren. pecu. l. 2. & facit infra de verb. oblig. l. interdum, §. si seruus Accur.

Censitores, q sint, 1 † P. F. esset.
2 † Aliàs cẽſorum, & vide Antoniũ Nebriſ. lexi. iuri. in dictione cẽſeo, & Anton. Aug. li. 3. c. 9. t. ad hũc text. q requiratur vtrunque copulatiũ ſ. iactatio & ædificatio, & ita intelligendus sit, vi. Paſ. in Repet. l. quominus, n. 64. de flumin.
3 † P. F. iactauerim & super eas ædificauerim.
4 † Aliàs, 31. P. F.
* Quid dicatur proprie thesaurus, hic habes text. alioqui im. proprie sumit. gl. est in §. thesauros. inſti. de re. diui. glo. in proœmio Pragmat. ſan. §. qb. ad plenũ, super verbo. Thesauri. Adde aliam gl. in l. 3. §. Neratius. ff. de acq. poſſ. & in c. cũ tu. extra de vſu. vi. Alc. li. 7. Paterg. c. 1. & L. R. hic.

5 † Aliàs Caius li. 11 ad edi. Autumnus prouinc. P. F.
6 † Paulus lib. 22. aliàs Vlp. lib. 4. Dictum. P. F.
7 † In vetuſtiſſ. C. ĩ est lex: ſed legit vno teno. actio surti, quod est, &c.
8 † P. F. dicit. in.
9 † P. Fl.
10 † P. Fl. decest, vero.

a *Sententia*] scilicet opinantis &c. quod est in fi. huius. l. immo cum l. sequen.

b *Testantis*, idest, mortui. Accurs.

c *Opinantis*, idest dicentis.

d *Aeriis rei Argumentis*] vt Instit. de hæred. inst. §. seruus alienus, & de stipul. seru. in pri. & C. depos. l. cū hæreditas. & ī. eo. l. hæreditas. & ī. de noua l. nouatio. ī fi. & su. de leg. 2. l. si mihi & tibi ea. §. fi. & l. ḋbitor. §. fi. & ḋ fideiuss. l. si ãte.

Quoties seruus hæreditarius stipulatur, vel per traditionē accipit, ex persona defuncti vires assumit, vt Iuliano placet, cuius prævaluit sententia, [a] testamentis [b] personam spectandam esse opinantis. [c]

Idem lib. 3. †

LEX XXXIV.

HAereditas enim non hæredis personam, sed defuncti sustinet, vt multis ārgumentis [d] iuris ciuilis comprobatum est.

Idem lib. 3. † Disputatio.

LEX XXXV.

SI procurator meus, [e] vel tutor pupilli, rem suam, quasi meā, vel pupilli, alij tradiderit, non recessit ab eis dominium, & nulla est alienatio, quia nemo errans rem suam amittit. [f]

Idem lib. 14. † Digesto.

LEX XXXVI.

CVm in corpus quidem, quod traditur, consentiamus, in causis verò dissentiamus, [g] non animaduerto, cur inefficax sit traditio, veluti si ego credam me ex testamento tibi obligatum esse, vt fundum tradam, tu existimas ex stipulatu eum tibi deberi. Nam, & si pecuniā numeratam tibi tradam, donādi gratia, tu eam quasi creditam accipias, constat proprietatem ad te transire, nec impedimento esse, quòd circa causam dandi, atque accipiendi dissenserimus.

Idem lib. 14. Digest.

LEX XXXVII.

PEr seruum, qui pignori datus est, creditori nec possessio acquiritur: quia nec stipulatione, nec traditione, nec vllo alio modo per eum seruum quicquam ei ẞ acquiritur, quamuis possessio [h] penes eum sit.

Si vnus ex dominis seruo communi pecuniam donet, † interest, qua mēte donet. Nā si hoc solum egerit, vt ea separetur à suis rationibus, & in peculio serui sit, māebit eiusdem domini proprietas. [i] Si verò eo modo pecuniam seruo communi donauerit, quo modo alienis seruis donare solemus, fiet communis sociorum pro portione [k] quam in seruo communi hēbunt.

Sed vt sequens quæstio locum habeat, constituamus socium ita seruo cōi pecuniam donasse, vt proprietatem suā manere vellet. [l] Si ex hac pecunia seruus fundum comparauerit, erit is fundus cōis sotia, tu eam quasi creditam accipias, constat proprietatem ad te transire, nec impedimento esse, quòd circa causam dandi, atque accipiendi dissenserimus.

Idem lib. 14. Digest.

LEX XXXVII.

PEr seruum, qui pignori datus est, creditori nec possessio acquiritur: quia nec stipulatione, nec traditione, nec vllo alio modo per eum seruum quicquam ei ẞ acquiritur, quamuis possessio [h] penes eum sit.

Si vnus ex dominis seruo communi pecuniam donet, † interest, qua mēte donet. Nā si hoc solum egerit, vt ea separetur à suis rationibus, & in peculio serui sit, māebit eiusdem domini proprietas. [i] Si verò eo modo pecuniam seruo communi donauerit, quo modo alienis seruis donare solemus, fiet communis sociorum pro portione [k] quam in seruo communi hēbunt.

Sed vt sequens quæstio locum habeat, constituamus socium ita seruo cōi pecuniam donasse, vt proprietatem suā manere vellet. [l] Si ex hac pecunia seruus fundum comparauerit, erit is fundus cōis sotio, tu eam quasi creditam accipias, constat proprietatem ad te transire, nec impedimento esse, quòd circa causam dandi, atque accipiendi dissenserimus.

Idem lib. 14. Digesto.

LEX XXXVI.

CVm in corpus quidem, quod traditur, consentiamus, in causis verò dissentiamus, [g] non animaduerto, cur inefficax sit traditio, veluti si ego credam me ex testamento tibi obligatum esse, vt fundum tradam, tu existimas ex stipulatu eum tibi deberi. Nam, & si pecuniā numeratam tibi tradam, donādi gratia, tu eam quasi creditam accipias, constat proprietatem ad te transire, nec impedimento esse, quòd circa causam dandi, atque accipiendi dissenserimus.

Idem lib. 14. Digest.

LEX XXXVII.

PEr seruum, qui pignori datus est, creditori nec possessio acquiritur: quia nec stipulatione, nec traditione, nec vllo alio modo per eum seruum quicquam ei ẞ acquiritur, quamuis possessio [h] penes eum sit.

Si vnus ex dominis seruo communi pecuniam donet, † interest, qua mēte donet. Nā si hoc solum egerit, vt ea separetur à suis rationibus, & in peculio serui sit, māebit eiusdem domini proprietas. [i] Si verò eo modo pecuniam seruo communi donauerit, quo modo alienis seruis donare solemus, fiet communis sociorum pro portione [k] quam in seruo communi hēbunt.

Sed vt sequens quæstio locum habeat, constituamus socium ita seruo cōi pecuniam donasse, vt proprietatem suā manere vellet. [l] Si ex hac pecunia seruus fundum comparauerit, erit is fundus cōis so-

Sī procurator] Cassius. Procurator, vel tutor meus rem suā quasi meā, hoc credens, vēdidit. Dicit nō trāsferri dāium, quia nemo errās, &c. Franc.

Amittit], scilicet nō vsucap. & nō alios modos amittit quis errans. Sed ōtrariatur huic. l. ī. ff cer. pet. Item eius q ṡ quas verò. Sol. hic alij. q̄ tradēti potestas geri negotiū, ibi non alij pro parte. ſ. tradentis. vt ibi. vel sol. vt ibi. Itē cōtra. ē. mā. l. seruū Titij. 1. respon. Solu. vt ibi. Item cons. ſu. de cura. fur. l. Iul ṡ q. Solu. hic errauit, ibi non, & distingue circa hoc, vt eo. ṡ. de off. ſic. procura. Cæſa. l. j. ṡ. 1. & facit ſu. de iu. om. iud. l. si cōuenerit. Item cons. Inſt. de leg. §. si quis rem ſuā. Sol. ibi ſuor vltimæ voluntatis. A.

Cum in corpus] CASVS. Error causæ, ex qua traditur res, cum consensus sit in corpore, non impedit trāslationem dominij, vt si credo me teneri tibi tradere ex testamento, tu credis tibi deberi ex stipulatu. Idem, si trado tibi pecuniam causa donandi cum donare tibi promiseram, nam vtroque casu dominium ad te transfertur. Franc.

Differamus, in tradendo, quia nos consensimus in dominio transferendo. Sed videtur non transferri, vt ī. ſi cer. pet. l. si ego, in prin. Sol. hic debebam tibi decem ex cā mutui, sed non recolens, decem tibi tradidi ex cā donationis, tu tū, vt debitum, recepisti, & sic putabas tibi numeratam, sed in l. contraria non eram debitor, hic ergo in causā debiti assumemus, quia promptiores, &c. vt ī. de act. & obl. l. Arrianus. Vel dic, quòd ēt ex alia causa, quā mutui hic debebam. Alij dīt, quòd hic primo ex causa donationis tibi decem promiserā, & postea ex ea causa soluo, sed tu quasi mutuam accipis, vnde in grauiorem cedit, vt liberet à promissione. Sed in l. contra. non promiserā, sed à datione volebam incipere donationem. Et secundū hoc, qd sup. dixit donandi gratia, expone, idest ex cā donationis implendæ. Donaueram. n. sed non tradideram. Vel solue vt ibi, & facit ī. de act. & obl. l. in oibus, & inſt. ti. l. l. si mei vacuā. Ac.

Per seruum] CASVS. Per seruum obligatum nihil quæritur creditori, vt si hic seruus aliquid acquisiuit per stipulationē, vel similē modō, licet creditor hēat poſſ. seruī.

Si vnus ex dominis] Seruo communi, ſ. meo, & tuo pecuniā dedi, ſi hoc animo, vt teneat eam separatam à suis rationibus, & habet in peculio, non fit mea adhuc mea. Si autē ei dedi animo donandi, hoc casu manet hæc pecunia adhuc mea. Si animo donandi, tunc acquiritur ois pro parte, quam habēt in seruo. Postea reuertitur ad primum dominum, quòd de illa pecunia, quam ei dedi, vt eam teneat separatim à rōnibus suis, emit hic seruus aliquā rem, cuius erit res? Et dicitur, q̄ erit cōis omnium dn̄orum, perinde ac si ex pecunia, q̄ sutrepta esset, emisset, secus ī seruo fructuario, qui emit ex re fructuarij rem aliq̄: nam non quærit proprietario. Eadem diuersitas est, ſi aliunde emerit, nam seruus cōmunis vndecunq. habens pecuniā, ſi de ea emat rem, acquiritur res illa dominis. Sed seruus fructuarius vndecunque habēs pecuniam, ſi emit, de ea rem aliquam, acquirit eam proprietario, niſi emeret de pecunia fructuarij: nam tunc ei tantum quæreret, vel per traditionem accipiēdo vni ex dominis.

¶ *Sicut seruus*] Sicut seruus communis ſtipulando vni ex dominis ei ōn quærit ſic per traditionem accipiēdo ſoli ei acquirit. Sed ſi seruus à Sempronio accepit rem aliquam nomine domini ſui, & Titij cuiusdam extranei partem acquirit domino, ꝑ alia parte nihil valet, quòd fecit. Postea dicit Seruus fructuarius ex re fructuarij acquisiuit rem, & dixit eā acquirere ꝓprietario. Dicitur, quod proprietario quæritur: nam ſtipulando ei ex re fructuarij proprietario quæritur.

¶ *Si cum mihi*] cum mihi velles donare rem, & tradere dixi, quòd ſeruo communi meo, & Titij traderes, & tradidiſti, ſeruus accepit animo acquirendi Titio tantū, vel mihi & ei. Dī, quòd mihi tantum acquiritur, nec nocet mihi voluntas, vel opinio huius ſeruī. Quod dixi in ſeruo, idem in procuratore meo, vt ſi mi rem tradidi, vt meā facerem, mea fiat, licet alia mente acceperit, puta, vt ſua fieret. Et.

Per quam] ſ. creditori. Accurſ.

Possessio] ſ. ciuilis, & naturalis ſecundum nos, ſecundum alios naturalis tantum, vt dices inf. tit. 2. l. 1. §. per ſeruum corporaliter, ſecus in pignore prætorio, quod non poſſidet, vt ī. tit. 1. l. 3. §. fi. & inf. vii poſſ. l. ſi duo. §. creditores, & facit ſu. q ſatiſ. eog. l. ſciēd §. creditor. & de pig. act. l. cū ſororis. §. fi. & inſ. de ſu. l. ſeruī noīe, & C. ā ꝓſc. 30. an. l. cū notiſſimi. *Proprietas*] vt & ſu de pec. legs ergo caſus. Ac. (mi §. 1.

Pro portione] quam in ſeruo haberet, ad quam conſequēdam ageret pro ſocio, & ſic videtur, quòd etiam donator habeat partem. Et ſic eſt contra. ſup. pro ſoc. l. verum. §. ſi ſeruo communi. Sol. vt ibi. & eodem modo ſolue aliud cōtrarium ſup. ad leg. Fal. l. Plautius. §. Paulus. Item facit inf. de ſtipul. ſer. l. proinde. §. ſi ſeruus.

Mauere vellet] vt fuit in primo caſu: nam ſi vt extraneo ſeruo, tunc non eſſet quæſtio dubitabilis.

Parti-

Vli Alci. lib. 1. Parerg. c. 15.

†aliàs 7. P. F.

¶aliàs 44. P. F.

Tali. 4. de cōſtb. P. F.

† P. F. donauit, in pūcte dñi eſt, quēad modū ſeruo cōi pecuniā donet. Nam &c.

a *Alluuio impropriè ponitur, vt inf. eo. l. Martius.*
b *Priſtinum dominum pertinet*, hic est contra. sup. eo. l. adeo. §. quod si poſſ. Sed hoc facit hæc via, ubi non erat via, quod nō placet, vt inf eo. l. Martius, vel hic de æquitate, & sic ſim illiam. Vel aliter. Vt ibi, & eo. modo ſol. ſup. quib. mo. vſusfr. amit. l. cum vſumfru. ſed concor. l. ſi ager, in co. tit & quemad. ſer. amit. hſi locus.
c *Cenſitorum*] Cenſitores ſunt, qui ſignāt prædia militantibus aſſignāda, vt ſu. eo. l. in agris, vel illi qui prædia auferunt non ſolventibus tributa, & alijs dāt, vt C ſi propter pub. pe. l. 1. & 2. & ſup. de reſcin. ven. l. pen. vel cenſitores vocat iudices, qui vni auferūt, & alij dāt dominium, vt Inſti. de offic. iudi. §. ſi.
d *In publicum*] alluuione ſuperueniēte.
e *Extra ablitio*] alluuione recedente.
f *Iactum*] quod nō erat concedendum, ſi vſus maris detector eſſicatur, arg. inf. ne qd in flum. publ. l. 2.
g *Vllam*] id eſt paruam domum. Acc.
h *Occupantis*] vt & ſu. eo. l. 3. in prin. & ſa. ſup. d act. emp. l. traditor. in fi. & inf. ne qd in lo. pu. l. littora. & ſu. eo. l. quod in littore, & ſup. de re. diui. l. 1. tantum. Accur.

Cenſiones. q ſint. ¶ P. F. eſſet.
* † Aliàs cēſorum. & vide Antoniū Nebriſ. ī lexi. in. ci. ui. in dictione cēſeo. & Anton. Aug. li. 3. c. 9. t. ad hūc tex. q̄ requiratur vtrunque copulatū ff. iactatio. & ædificatio, & ita intelligendus ſit. vl. Iaſ. in Repet. l. quo minus. n. 64. de flumin.
‡ † P. F. iactatierim & ſupeas ĩnædificatuerim.
4 † Aliàs 3 r. P F.
* Quid dicatur proprie thesaurus, hic habes nex. aliqñ impropriè ſumit. gl. eſt in §. theſauros. inſti. de re. diui. glo. in proœmio Pragmat. ſan. §. q b. ad plenū. ſuper verbo. Theſauri. Adde aliam gl. in l. 3 §. Neratius. ff. de acq. poſſ. & in c. cūtu. extra de vſu. vi. Alc. li. 7. Pareg. c. 1. & L. R. hic.

¶ Alluuio [2] agrū reſtituit eū, quem impetus fluminis totū abſtulit. Itaque ſi ager, qui inter viam publicam, & flumē fuit, inundatione fluminis occupatus eſt, [1] † ſiue paulatim occupatus eſt, ſiue nō paulatim, ſed eodē impetu, receſſu fluminis reſtituitur, ad priſtinū dominum pertinet. [b] Flumina enim cēſitorum [c 2] † vice funguntur, vt ex priuato in publicum [d] addicant, & ex publico [e] in priuatum. Itaque ſicuti hic fundus, cum alueus fluminis factus eſſet, fuiſſet publicus, ita nunc priuatus eius eſſe debet, cuius antea fuit.

¶ Si pilas * in mare iactauero, [f 3] † & ſuper eas ædificauero, cōtinuo ædificium meū fit. Item ſi inſulam, vel villā [g] in mari ędificauerim, cōtinuo mea fit, quoniam id, quod nullius eſt, occupantis [h] fit.

Paulus lib. 22. 4 † ad edi.

LEX XXXI.

NVnquam nuda traditio transfert dominiū, ſed ita, [i] ſi venditio, aut aliqua iuſta cauſa [k] præcellerit, propter quam traditio ſequeretur.

¶ Thesaurus * eſt vetus quædam depoſitio [l] pecuniæ, cuius [m] non extat memoria, vt iam dominum nō habeat: fit enim eius, qui inuenerit, [n] q̄ [o] non alterius [p] ſit, alioquin ſi quis aliquid, vel lucricā, vel metus, vel cuſtodiæ cōdiderit ſub terra, non eſt thesaurus, [q] cuius etiam furtum fit. [r]

Per ſeruum acquiritur domino etiam inuito, fallit in hereditate. Accurſius.

Vlpianus.] †

LEX XXXII.

ETiam inuitis [s] nobis per ſeruos noſtros acquritur, pene [t] ex omnibus cauſis.

Paulus. 6 †

LEX XXXIII.

INeo, 7 † qđ caſtrenſi ſeruo ante aditam hæreditatē ff. ĩj fam. militis [u] legatur, vel in [8] † eo, quod ſtipulatur ſeruus, [x] tractatur apud Marc. li. 22. 9 † ex cuius [y] perſona, vel ſtipulatio vires hēat, vel legatū. Et puto verius eſſe, qđ & Scæuolæ vī, & ipſe Marc. tractat, ſi quidē adeatur [z] hæreditas, omnia vt in hæreditario ſeruo, ſi verò tota adita nō ſit, vt ĩ proprio pris eſſe ſpectanda, [a] & ſi vſufr. fuerit huic ſeruo relictus, [b] mō patri videri delatū, [c] nō hæredi, [d] nec à pſona in perſonā [e] creditur tranſire. Eadē diſtinctione [f] qs vtet ēt ſi res fuerit ſubtracta, aut ceſſare, aut nō, furti actionem dicet. Si ex teſtō & adierit, qm̄ hæreditati furtū nō fit, [h] aut ſi non adierit, patri dabitur furti actio, nam & condictio. [i]

f *Etiam inuitis*] vt inf. de ver. obli. ſeruus vernæ. Sed arg. cōtra ſupra de don. l. hoc iure. §. non poteſt. Sed ibi ſinaliter. ſc. econtra nos inuitos de peculio obligat, vt ſup. de pecul. l. ſi quis ſeruum. §. etiam.
t *Fere*] id. d propter hæreditatem, in qua debet præcedere iuſſus dñi, vt acquiratur. vt ſup. de acqu. hær. l. ſi quis mihi to na, §. iuſſum, & dixi ſup eo. l. a. quritur. §. 1. ſ
Neo.] CASVS. Fi liusfa. miles hæs caſtrenſe peculiū fecit teſtim, in quo inſtituit ſibi quendā hæredē. ſeruus caſtrenſis peculij aliquid ſtipulatus nunc vel aliqđ a. quirit. vel vſusfructus alicuius rei ei relinquitur. Di q̄ eſt in pendenti, cui acquirat. Nā aut inſtitutus adijt, & tunc ei quæritur. aut non adijt, & tunc quæritur patri teſtatoris, quia occupat ois iure peculij. Item ſi res huius caſtrenſis peculij interim furripiatur. ē in pendenti, an naſcat actio furti, quod eſt. ſi non adeat inſtitutus. Vltimo dicit. ſeruus hæreditarius ſi aliquid ſtipuletur, vel p tradi. aliquid acquirit, vacet ex perſona defuncti, non hēdis futuri, hēditas enim perſonam defuncti repræſentat. Et h. d. hæc l. & ſeq. Fian.
u *Militis*] qui teſtatus deceſſit.
x *Stipulator ſeruus*] ſcilicet. talis.
y *Ex cuius*] id eſt, vtrum patris, ad quem bona pertinent iure peculij ſublata inſtitutione? an etiam ex perſona hæredis, ad quem ipſe inſtitutionis pertinent?
z *Adeatur*] ex teſtamento. Accur.

5 † Aliàs Caius li. 11 ad edictum pro uinc. P. F.
6 † Paulus lib. 21. a. tur. aut non adijt, liàs Vlp. & tunc quæritur pa lib. 4. Di tri teſtatoris, qui occupat oia iure pecu gſur. P. F. lij. Item ſi res huius ca 7 † In ve ruſtiſſ. C. ſi caſtrenſis peculij interim furripiatur. ē in ſi ſit lex: pendenti, an naſcat ſed legiſ actio furti, quod eſt, vnoteno ſi non adeat inſtitu actio ſurti, quod eſt, tus. Vltimo dicit, ſeruus hæreditarius ſi aliquid ſtipuletur, vel p tradi. aliquid acquirit, vacet ex perſona defuncti, non hēdis futuri, hēditas enim perſonam defuncti repræſentat. Et h. d. hæc l. & ſeq. Fian. 8 † P. F. dicitur. P. F. eſt, in. 9 † P. Fl. 10 † P. Fl. deceſſi, vel ro.

a *Stellanda*] ergo interim id eſt, ante quam adeatur hæreditas, eſt in pendēti, vt & inf. de caſtren. pecu. l. filius f. & hoc, cum ſeruus proprius erat. f. filij, ſecus ſi cum alio communis erat, quo caſu totum ſocio interim quæritur, vt inf. de ſtipu. ſer. l. ſi ſeruus communis. in princ. quæ eſt contra.
b *Relictus*] ſc. us ſi ſtipuletur vſumfructum, quia non valet, vt inf. de ſtipul. ſer. l. vſusfructus.
c *Delatum*] ſcilicet eo caſu, quo hæres repudiauit hereditatem. ſcilicet filij.
d *Hæredi*] ſcilicet, cum ipſe adiuit.
e *In perſonam*] puta patris in hæredem, quia ab initio fingitur ei acquiſitum, qui poſtea adijt, vt infra de ſtipula. ſer. l. ſi ea re. §. fin.
f *Diſtinctione*] vt in ſuſpenſo maneat.
g *Sine teſtamento*] ſupple. ceſſabit, ſi ex teſtamento, &c. Acc.
h *Non ſit*] niſi in caſibus, vt inf. de fur. l. hæreditatis. Acc.
i *Nam et condictio*] ſcilicet furtiua, ſed hodie non habet locum diſtinctio huius. l. quia patet tanquam hæres filio ſuccedit, vt in Authen. de hæred. ab inteſta. §. 1. ſed olim tempore huius. l. iure peculij omnia occupabat pater, vt infra de caſtren. pecu. l. 2. & facit infra de verb. oblig. l. interdum. §. ſi ſeruus Accur.

Senten-

a *Sententia*] scilicet opinantis. &c. quod est in fi. huius. l. iunge cum l. sequen.

b *Testantis*, idest, morui. Accurs.

c *Opinantis*, idest dicentis.

d *Argumentis*] vt Insti. de hæred. inst. §. sed hæc.

Quoties seruus hæreditarius stipulatur, vel per traditionẽ accipit, ex persona defuncti vires assumit, vt Iuliano placet, cuius prævaluit sẽtentia, [a] testantis [b] personam spectandam esse opinantis. [c]

Idem lib. 3. † Digest.

LEX XXXIV.

HAereditas enim non hæredis personam, sed defuncti sustinet, vt multis ārgumentis [d] iuris ciuilis comprobatum est.

Idem lib. 3. † Disputatio.

LEX XXXV.

SI procurator meus, [e] vel tutor pupilli, rem suam, quasi meā, vel pupilli, alij tradiderit, non recessit ab eis dominium, & nulla est alienatio, quia nemo errans rem suam amittit. [f]

Idem lib. 14. † Digesto.

LEX XXXVI.

CVm in corpus quidem, quod traditur, consentiamus, in causis verò dissentiamus, [g] non animaduerto, cur inefficax sit traditio, veluti si ego credam me ex testamento tibi obligatum esse, vt fundum tradam, tu existimas ex stipulatu eum tibi deberi. Nam, & si pecuniā numeratam tibi tradam, donādi gratia, tu eam quasi creditam accipias, constat proprietatem ad te transire, nec impedimento esse, quòd circa causam dandi, atque accipiendi dissenserimus.

Idem lib. 14. Digest.

LEX XXXVII.

PEr seruum, qui pignori datus est, creditori nec possessio acquiritur: quia nec stipulatione, nec traditione, nec vllo alio modo per eum seruum quicquam ei [h] acquiritur, quamuis possessio [h] penes eum sit.

Si vnus ex dominis seruo communi pecuniam donet, † interest, qua mẽte donet. Nā si hoc solum egerit, vt ea separetur à suis rationibus, & in peculio serui sit, mānebit eiusdem domini proprietas. [i] Si verò eo modo pecuniam seruo communi donauerit, quo modo alienis seruis donare solemus, fiet communis sociorum pro portione [k] quam in seruo communi hēbunt.

Sed vt sequens quæstio locum habeat, constituamus socium ita seruo cōi pecuniam donasse, vt proprietatem suā manere vellet. [l] Si ex hac pecunia seruus fundum comparauerit, erit is fundus cōis sotionibus, & habet in peculio, non sit manet hæc pecunia adhuc mea. Si autē ei dedi animo donandi, hoc casu acquiritur ossibus pro parte, quam habet in seruo. Postea reuertitur ad primum animo donandi, hoc casu pro parte, quam habet in illa pecunia, quam ei dedi, vt eam teneat separatim à rōnibus suis. emit hic seruus aliquā tem, cuius erit res? Et dicitur, q̄ erit cōis omnium dñorum, perinde ac si ex pecunia, q̄ furtepta esset, emisset, secus ī seruo fructuario, qui emit ex re fructuarij rem aliq̄: nam non quærit proprietario. Eadem diuersitas est, si aliunde emerit. nam seruus cōmunis vndecunq. habens pecuniā, si de ea emat rem, acquiritur res illa dominis. Sed seruus fructuarius vndecunque habēs pecuniam, si emit, de ea rem aliquam, acquirit eam proprietario, nisi emeret de pecunia fructuarij: nam tunc ei tantum quæreret, vel per traditionem accipiēdo vni ex dominis.

† *Aliàs 7. P. F.* — † *Vi Alci. lib. 1. Partic. c. 15.*

† *P. F.* donauit, in pūcte dñi est, quēad modū seruo cōi pecuniā donet. Nam &c.

¶ *Sicut seruus*] Sicut seruus communis stipulando vni ex dominis ei ī quærit, sic per traditionem accipiēdo soli ei acquirit, sed si seruus à Sempronio accepit rem aliquam nomine domini sui, & Titij cuiusdam extranei partem acquirit domino, p alia parte nihil valet, quòd fecit. postea dicit. Seruus fructuarius ex re fructuarij acquisiuit rem, & dixit eā acquirere p̄prietario. Dicitur, quod proprietario quæritur: nam stipulando ei ex re fructuarij proprietario quæritur.

¶ *Si eum mihi*] cum mihi velles donare rem, & tradere dixi quòd seruo communi meo, & Titij traderes, & tradidisti, seruus accepit animo acquirendi Titio tantū, vel mihi & ei. Dī. quod mihi tantum acquiritur, nec nocet mihi voluntas, vel opinio huius serui. Quod dixi in seruo, idem in procuratore meo, vt si ei rem tradidi, vt meā faceret, meā fiat, licet alia mente acceperit, puta, vt sua fieret. Fr.

¶ *Quicquam ei*] scilicet creditori. Accurs.

h *Possessio*] ciuilis, & naturalis secundum nos, secundum alios naturalis tantum, vt dices inf. tit. 1. l. 1. §. per seruum corporaliter, secus in pignore prætorio, quod non possidet, vt ī. tit. 1. l. 3. §. fi. & inf. vti poss. l. si duo. §. creditores, & facit su. q̄ satisf. cog. l. iciēd. §. creditor, & de pig. act. l. cū soror is. §. fi. & inf. de usuc. l. serui noīe, & C. d. p̄sc. 30. an. l. cū notissi. ¶ *Proprietat*] vt & su de pec. l. qs ergo casus. Ac. (mi §. 1.

k *Pro portione*] quam in seruo haberet, ad quam consequēdam ageret pro socio, & sic videtur, quod etiam donator habeat partem. Et sic est contra. sup. pro soc. l. verum. §. si seruo communi. Sol. vt ibi. & eodem modo solue aliud cōtrarium sup. ad leg. Fal. l. Plautius. §. Paulus. Item facit inf. de stipul. ser. l. proinde. §. si seruus.

l *Manere vellet*] vt fuit in primo casu: nam si vt extraneo seruo, tunc non esset quæstio dubitabilis.

Parti-

a *Sententia*] scilicet opinantis. &c. quod est in fi. huius. l. iunge cum l. sequen.

b *Testantis*, idest, morui. Accurs.

c *Opinantis*, idest dicentis.

d *Argumentis*] vt Insti. de hæred. inst. §. sed hæc.

Quoties seruus hæreditarius stipulatur, vel per traditionẽ accipit, ex persona defuncti vires assumit, vt Iuliano placet, cuius prævaluit sẽtentia, [a] testantis [b] personam spectandam esse opinantis. [c]

Idem lib. 3. † Disputatio.

LEX XXXV.

SI procurator meus, [e] vel tutor pupilli, rem suam, quasi meā, vel pupilli, alij tradiderit, non recessit ab eis dominium, & nulla est alienatio, quia nemo errans rem suam amittit. [f]

Idem lib. 14. † Digesto.

LEX XXXVI.

CVm in corpus quidem, quod traditur, consentiamus, in causis verò dissentiamus, [g] non animaduerto, cur inefficax sit traditio, veluti si ego credam me ex testamento tibi obligatum esse, vt fundum tradam, tu existimas ex stipulatu eum tibi deberi. Nam, & si pecuniā numeratam tibi tradam, donādi gratia, tu eam quasi creditam accipias, constat proprietatem ad te transire, nec impedimento esse, quòd circa causam dandi, atque accipiendi dissenserimus.

Idem lib. 14. Digest.

LEX XXXVII.

PEr seruum, qui pignori datus est, creditori nec possessio acquiritur: quia nec stipulatione, nec traditione, nec vllo alio modo per eum seruum quicquam ei [h] acquiritur, quamuis possessio [h] penes eum sit.

Si vnus ex dominis seruo communi pecuniam donet, † interest, qua mẽte donet. Nā si hoc solum egerit, vt ea separetur à suis rationibus, & in peculio serui sit, mānebit eiusdem domini proprietas. [i] Si verò eo modo pecuniam seruo communi donauerit, quo modo alienis seruis donare solemus, fiet communis sociorum pro portione [k] quam in seruo communi hēbunt.

Sed vt sequens quæstio locum habeat, constituamus socium ita seruo cōi pecuniam donasse, vt proprietatem suā manere vellet. [l] Si ex hac pecunia seruus fundum comparauerit, erit is fundus cōis sotionibus, & habet in peculio, non sit manet hæc pecunia adhuc mea. Si autē ei dedi animo donandi, hoc casu acquiritur ossibus pro parte, quam habet in seruo. Postea reuertitur ad primum animo donandi, hoc casu pro parte, quam habet in illa pecunia, quam ei dedi, vt eam teneat separatim à rōnibus suis. emit hic seruus aliquā tem, cuius erit res? Et dicitur, q̄ erit cōis omnium dñorum, perinde ac si ex pecunia, q̄ furtepta esset, emisset, secus ī seruo fructuario, qui emit ex re fructuarij rem aliq̄: nam non quærit proprietario. Eadem diuersitas est, si aliunde emerit. nam seruus cōmunis vndecunq. habens pecuniā, si de ea emat rem, acquiritur res illa dominis. Sed seruus fructuarius vndecunque habēs pecuniam, si emit, de ea rem aliquam, acquirit eam proprietario, nisi emeret de pecunia fructuarij: nam tunc ei tantum quæreret, vel per traditionem accipiēdo vni ex dominis.

† *Aliàs 7. P. F.* — † *Vi Alci. lib. 1. Partic. c. 15.*

† *P. F.* donauit, in pūcte dñi est, quēad modū seruo cōi pecuniā donet. Nam &c.

¶ *Sicut seruus*] Sicut seruus communis stipulando vni ex dominis ei ī quærit, sic per traditionem accipiēdo soli ei acquirit, sed si seruus à Sempronio accepit rem aliquam nomine domini sui, & Titij cuiusdam extranei partem acquirit domino, p alia parte nihil valet, quòd fecit. postea dicit. Seruus fructuarius ex re fructuarij acquisiuit rem, & dixit eā acquirere p̄prietario. Dicitur, quod proprietario quæritur: nam stipulando ei ex re fructuarij proprietario quæritur.

¶ *Si eum mihi*] cum mihi velles donare rem, & tradere dixi quòd seruo communi meo, & Titij traderes, & tradidisti, seruus accepit animo acquirendi Titio tantū, vel mihi & ei. Dī. quod mihi tantum acquiritur, nec nocet mihi voluntas, vel opinio huius serui. Quod dixi in seruo, idem in procuratore meo, vt si ei rem tradidi, vt meā faceret, meā fiat, licet alia mente acceperit, puta, vt sua fieret. Fr.

¶ *Quicquam ei*] scilicet creditori. Accurs.

h *Possessio*] ciuilis, & naturalis secundum nos, secundum alios naturalis tantum, vt dices inf. tit. 1. l. 1. §. per seruum corporaliter, secus in pignore prætorio, quod non possidet, vt ī. tit. 1. l. 3. §. fi. & inf. vti poss. l. si duo. §. creditores, & facit su. q̄ satisf. cog. l. iciēd. §. creditor, & de pig. act. l. cū soror is. §. fi. & inf. de usuc. l. serui noīe, & C. d. p̄sc. 30. an. l. cū notissi. ¶ *Proprietat*] vt & su de pec. l. qs ergo casus. Ac. (mi §. 1.

k *Pro portione*] quam in seruo haberet, ad quam consequēdam ageret pro socio, & sic videtur, quod etiam donator habeat partem. Et sic est contra. sup. pro soc. l. verum. §. si seruo communi. Sol. vt ibi. & eodem modo solue aliud cōtrarium sup. ad leg. Fal. l. Plautius. §. Paulus. Item facit inf. de stipul. ser. l. proinde. §. si seruus.

l *Manere vellet*] vt fuit in primo casu: nam si vt extraneo seruo, tunc non esset quæstio dubitabilis.

Parti-

ciorũ pro portione dominij. Nam, & si furtiuis [a] nummis communis seruus comparauit 1† fundum socionum erit pro parte dominij. Neque n. vt fructuarius seruus ex re fructuarij non acquirit proprietario, [b] ita & communis seruus ex re alterius domini non acquirit [c] alteri domino. Sed quemadmodũ in ijs, quæ aliũ de [d] acquirũtur, diuerta conditio est fructuarij, & seruicõmunis, veluti cum alter fructuario non acquirat, [e] alter dñis acquirat, ita quod ex re quidem fructuarij acquisitũ fuerit, ad eum pertinebit solũ, & quod ex re alterius dñi cõis seruus acquisierit, ad vtrumq. dominũ pertinebit. [f]

¶ Sicut seruus communis stipulando nominatim alteri ex dominis, ita per traditionem accipiendo, soli ei acquirit. [g] Quod [h] seruus vnius per traditionem accipiendo, se accipere dixerit domino, & Titio, [i] partem domino acquirit, in parte nihil agit. [k]

¶ Fructuarius seruus si dixerit se dño proprietatis per traditionem accipere ex re fructuarij, id 2† totum domino acquirit. Nam, & stipulando [l] ex re fructuarij, domino proprietatis acquiret. [m] 3†

¶ Si cum mihi donare velles, iusserim te seruo cõi meo, & Titij rẽ tradere, isq. hac mẽte accepit, 4† vt rẽ Titij faceret nihil ageẽ. [n] Nã, & si procuratori meo rẽ tradideris, vt meã faceres, & is hac mente acceperit, vt suã faceret, nihil agetur. [o] Qđ si seruus cõis hac mẽte acceperit rẽ, vt duorum dominorũ faceret, in parte alterius domini nihil agetur. [p]

Alphenus 5† lib. 4. Digest.

LEX XXXVIII.

MArtianus [q] 6† fundum habebat scđm [r] viã publicã, vltra viã 7† publicã flumẽ erat, & ager Lucij [s] Titij. Flumẽ fluit paulatim [t], primũ 8† oẽm agrũ, [u] qui iter viã, & flumẽ esset, 9† aboleuit, [u] deinde, & viam sustulit. Postea rursus minutatim recessit, & alluuione [x] in antiquũ locũ redijt. Respõdi, cũ flumẽ agrũ, [y] & viã publicã sustulisset, eũ agrũ eius factũ [z] esse, qui trãs flumen fundũ habuisset. Postea cũ paulatim retro redijsset, 10† & ademisset [a] ei, cuius factus esset, addidisse ei, [b] cui [c] trans viã ager esset, quoniam eius fundus proximus flumini esset, id aũt, quod publicũ fuisset, [c] nemini accessisse, 11† nec tamẽ impedimẽto viã eẽ, 12† quomin [d] ager, [d] q trãs viã alluuioni [e] fluminis relictus est, Martij fieret. [f] Nam ipsa quoq. [e] via fundi [g] esset.

Iulianus lib. 2. 13†

LEX XXXIX.

ETiam furtiuus seruus bonæ fidei emptori [h] acquirit, quod ex re eius [i] stipulatur, aut per traditionem accipit.

African. li. 8 14†

LEX XL.

QVæsitum est, *si is, cui liber hõ bona fide serui-

a *Furtiuis*] vel domino, vel extraneo surripuerat, vt inf. e. l. communis. Acc.
b *Proprietario*] vt inf. de stipu. ser. l. seruum fru. & supra de vsufr. l. adhuc. §. quæstionis. in fi.
c *Non acquirit*] quasi dicat non est prohibitum hoc, sicut illud, sed permissum, vt hic, & ſ. de stipu. seru. l. si ex re. §. 1. & su. cõi diui. l. communis seruus. Acc.
d *Alienũ*] non ex re fructuarij, vel opera serui. Itẽ extra res dominorum.
e *Non acquirat*] vt ſ. e. l. cõis. in fi. Acc.
f *Pertinebit*] sed ille, ex cuius re est acquisitum, iudicio cõmuni diu. percipiet, vt ſ. e. l. communis. 1. respon. & facit ſ. de stipu. ser. l. seruus communis.
g *Ei acquirit*] cui vult. sic & ſ. de stip. ser. l. seruus cõis omnium. & l. seq. & C. per quas perso. nob. acq. l si duo. Acc.
h *Quòd*] aliàs, quidã.
i *Titio*] extraneo.
k *Nihil agit*] sic Inſti. de inutili stipu. §. quod si quis. secus in venditione, vt supra de contrahen. empt. l. fundus. Et est ratio, quia hic nihil interest tradẽtis, vel promittentis, magis aũt est gaudentem, sed interest vẽdentis, q ũ nisi totã vẽdidisset. arg. sup. de in diem addic. l. q si vno. & facit ſ. de stipu. ser. l. seruus alienus. Acc. ſ.
l *Stipulando*] ſ. proprietario. Ac.
m *Acquiret*] sed per conditionẽ sine causa tenebitur fructuario, vt infra de stip. ser. l. pen & l. si ex re. §. 1. secus in controuerso casu, vt inf. eo. tit. l. seruum fructuariũ. & inf. de vsuf l. adhuc. §. quæstionis.
n *Nihil agetur*] in p. sona Titij, sed totũ mihi acquiritur.
o *Nihil agetur*] ĩ eius persona, sed mea.
p *Nihil agetur*] sed in illius, in quem voluit donator. & adde, vt nota, supra de dona. l. qui mihi.

Martianus] CASVS. Martius habebat fundum, ibi iuxta, publica via erat. tertio ager Lucij Titij, quarto flumen erat, quinto fundus cuiusdam innominati. Creuit flumen, & inundauit, & occupauit agrum Lucij Titij, & etiam viam publicam, & sic accreuit innominato, tandem postea recessit aqua, & redijt in antiquum alueum. Dicitur, quòd ager quondam Lucij Titij accreuerit Martio, non obstante, quod via sit in medio, via autem cum sit publica, nemini accedit. Franc.

q *Martianus*, ordo, quia primo ager Martij, secũdo via publica, tertio ager Lucij, quarto flumẽ, quinto innominatus.

r *Secundum*] idest iuxta, sic sup. eodem. Inter eos, & l. seq. in princ.
s *Erat. & ager Lucij*] ita, quòd ager prius, vt statim patet.
t *Omnem agrum*] Lucij Titij.
u *Abolevit*] removendo superficiem, & alueum constituendo.
x *Alluuione*] impropriè hic ponitur alluuio, vt sup. eo. l. ergo. §. alluio, quia paulatim, & minutatim recessit.
y *Agrum*] ſ. Lucij Titij.
z *Eius factum*] ſ. innominati tertij, non Titij. Titius n. citra flumen habebat, & vltra viam.
a *Ademisset ei*] ſ. innominato.
b *Addidisse ei*] scilicet, Martio.
c *Publicum fuisset*] scilicet, antea, putà, locus viæ.
d *Quominus ager*] Lucij Titij.
e *Trans viam alluuionis*] idest vltra viã, in qua etiam fuit alluuio. idest aduẽtus, & recessus paulatim contingens.
f *Martij fiet*] flumine redeunte ad suum alueum.
g *Fundi*] & per hoc Martij. qđ est verũ, quantum ad emolumentũ, non ad proprietatẽ. Itẽ quo ad incommodo, quia si qñq. destruitur, ex eodem fundo, iuxta quem est, reparatur, vt sup quemad. ser amitt. l. si locus. §. fin. Item cedit, scilicet, via in modum agri, si actum sit. vt supra de peric. & com. rei vend. l. id quod. §. fin. Secus aũt si locus viæ esset alicuius priuati, vt supra eo. l. ergo. in princ. sic & aliàs medium prædiũ priuati, quod non seruit, impedit seruitutem, vt supra de ſer. rustic. prædio. l. qui sella. §. fi. sed via publica non, vt supra de seruit. l. seruitutes. §. publico. Item huic dicto est cons. su. e. l. adeo. §. insula. in fi. & l. ergo. §. alluuio. vbi dicit primo domino restitui. Sed illud de æquitate, quæ prævalet, vel ibi eodem impetu recessit: hic alueum fecit. Accur.

Iulianus] CASVS. Surripuisti seruum, & vendidisti alicui bona fide ementi, quicquid acquirit seruus, vel stipulatur ex re bonæ fidei emptoris, emptori quærit. Fr.
h *Emptori*] licet vsucapi non possit, vt inf. eo. l. bonæ fidei. §. pe. Si enim esset malæ fidei, non acquireret fructus, vt C. de rei vend. l. 2. §. fi. Fallit tamen in viro, & vxore, vt sup. de dona. l. in eorum, & vxo. l. si vxor filio. Acc.
i *Eius*] ſ. bonæ fidei emptoris.

Quæsitum] CASVS. Bonæ fidei possessor liberi hoſis decessu, hæres eius scit istũ possessũ esse liberẽ, & sic habet

1† P.F. cõ parauerit
2† P.F. dest, id.
3† P.F. acquireret.
4† P.F. acciperet.
5† P.F. Alphen. Varus. lib. 4. dig. à Paulo epito.
6† P.F. Artius.
7† P.F. est, publicam.
8† olum. P.F.
9† P.F. libedit, & viam.
10† P.F. ademisse ei.
11† P.F. accessisse
12† P.F. esse ait, quomin⁹, &c.
13† all. ſ. ex Minc. P.F.
14† all. lib. 7. Q P.F. *Ad intellectũ huius l. vide Io. Hann. in l. nãliter. nu. 57. de vſuca.

habet malam fidem, dicitur quod hic hæres nihil per eũ ãrit. Item nec hæres põt facere fructus suos fundi, què testõr legauit eũ hoc sciret hẽs, siue fundus fuerat testõris, siue nõ, sed bona fide eum possideat. Hoc ita tẽ est in seruis, vbi testator suo testõ legauit seruos, siue suos ꝓprios, siue alienos, aut eos manumi-

1† Aliàs possedit. P. F.

sit, & eius hæres hoc sciẽs possidebat eos, nil ei per eos acquiritur: nã quo casu bonæ fidei possessor fundi suos facit fructus, eod. casu per seruũ alienum, quem possidet, acqrit ex re sua, vel opera eius. Franc.

a *Possidere empt.*] i. detinere, & sic ꝙ eũ non quærit vt inf. ti. 1. l. cum hæredes, ff. itẽ quæro si putat suũ seruum, cum possideat: sed si alienũ seruum, tunc possidet, sed mala fide, & facit inf. de stip. seruo, l. si seruus testamẽto.

2† P. Fl. hæc ferè cedere.

b *Suos non facit*] qa in ipit scire alienum esse i. illius, qui habet causam ab eo, à quo ipse i à testatore, secus si non ab eo, siue ab alio, quã a quo iste, vt Instit. de vsuc. §. diutina, & ꝯp. de vsur. l. q sen. §. fi. quæ sunt contra. Item in illa de vsur. l. ab initio fuit bonæ fidei. sed hic hæres nullo tempore fuit bonæ fidei possessor. Acc.

3† P. F. bona fide.

c *Et multo magis*] s. non acquirit.

4† Alias ad edictũ. P. F.

d *Eum*] scilicet fundum.

e *Vel manumissi*] hoc referam & ad proprios & ad alienos, id est, dicere, siue proprij, siue alieni sint legati, siue proprij, siue alieni sint manumissi.

f *Eorum*] neutraliter.

g *Legauerint*] i. legatos, vel manumissos.

h *Recidere*] i. in vera hypothetica, vel consequentia conditionali quodlibet eorum ad illud sequitur, quia si alienum est, & reliquum, & ideo dicit simul secundum Io. Acc.

i *Consumptos*] vel perceptos, sed ideo dicit consũptos, quia illos nõ tenetur restituere. 1 sed perceptos scilicet perceptione fructus fecerit, vt C. de rei vẽd. l. rerum. Et sic de industrialib. dicit. Sed R. dixit de naturalibus loqui, & iõ de consumptis dixit, quia tunc demum sunt possessoris, non prius, vt sup. de vsur. l. fructus. Itẽ hãt hic quidam ferè recidere, nã fallit hæc regula, sup. de vsu. & ha. l. per seruũ in prin. & de pecu. leg. l. denique, §. fi. Item & alios duos assignãt quidã, vt sup. de pet. hær. l. nisi in prin. & sup. de æd. ed. ic l. cũ ã, §. fi. & l. seq. Sed ibi ẽt ex opera ei acquiritur, vt ex re, sed tenet restituere acquisita ex opera, vnde non sunt assignandi. Itẽ videtur adhuc fallere hæc reg. sup. de peric. & com. rei vẽd. l. serui empror. & de act. empt. l. Iul. §. possessionem. Verum hic loquitur in possessi. qui habet possessionem ciuilem, & naturalem, ibi de eo, qui solam naturalem habebat. Et adde hic quæ no. sup. eo. l. qui bona in prin.

k *Acquiratur*] ꝓpositionũ alia est categorica, vt Socrates est hõ. Alia hypothetica, vt si Socrates est hõ, Socrates est animal. Itẽ si bonæ fidei possessor fundi facit fructus suos, ergo bonæ fidei possessor serui quærit ex re, & ex opera, & cẽ.

Statuas.] Calus. Statuæ in ciuitate positæ in honorẽ ciuitatis, ñ sunt singulorũ ciuiũ, sed totius ciuitatis, nec aliquis ciuis poterit eas tollere, et ille, qui eas posuerat, & ñ aliquis eas incipiat possidere, ciuitas eas vendicabit. Franc.

l *Ciuium*] s. singulorum, sed publicas, si in honorẽ ciuita-

rer, decesserit, eiq; is hæres extiterit, q liberũ eum esse sciat, an aliquid per eum acquirat? Nõ esse, ait, vt hic bonæ fidei possessor videatur, qui sciens liberũ, possidere cęperit, a qa & si fundum suum quis legauerit, hæres, qui eum legatum esse sciat, ꝑculdubio fructus ex eo suos nõ faciet, b & multo magis c si testator eum d alienum bona fide emptum 1† possideat. Et e circa seruorum igitur operam, ac ministerũ eandem rationem sequendã, vt siue proprij, siue alieni, vel legati, vel manumissi f testõ fuerint, nihil per eos hæredibus, qui modo eorum g id nõ ignorarent, & acquiratur. Etenim simul 2† hoc recidere, h vt quo casu fructus prædiorũ consumptos i suos faciat bonæ fidei 3† possessor, eodem per seruum ex opera, & ex re ipsius ei acquiratur. k

Vlpianus lib. 8. 4†

LEX XLI.

STatuas l in ciuitate posi-

tas ciuiũ l non esse, idq; Trebatius, & Pegasus aiunt, dare tamen operam prætorẽ oportere, vt quod ea mẽte m in publico positũ est, ne liceret priuato auferre, nec ei, qui posuerit. Tuendi ergo ciues erunt, & aduersus petentem exceptione, & actione n aduersus possidentem iuuandi. o

Paulus lib. 11. ad edi.

LEX XLII.

SVbstituio, p quæ nondum competit, extra bona nostra est. q

Cæsus lib. 7. ad edic. prouinc.

LEX XLIII.

SEruus qui bona fide possidetur, id qđ ex re alterius est, possessori non acquirit. r

¶ Incorporales s res traditionem, t & vsucapionem u non recipere, manifestum est.

Pecunia post emptionem soluta, declarat, cui res empta acquiratur, hoc dicit.

Cum seruus, in quo alterius vsusfru. est, hominẽ emerit, & ei traditus sit, ante quam

Actione, & exceptione quæ tueri pt.

m *Ea mente*] supra dicta, puta in honorem ciuitatis.

n *Actione*] vide in rem, quod dic, vt infra quod vi aut clam, l. is qui in puteum, §. 1.

o *Iuuandi*] No. act. & excep. quis tueatur, id est, defendatur, vt & sup. fa. er. l. inter §. 1. & facit inf. eo. l. tẽ in bonis. & sup. de le. 1. l. ciuitatib. in prin. & sup. de au. & arg. leg. l. Lucius. & d fia. & imagi. l. 1. & fi. & de publi. l. Publiciana. Et alias incipit. l. si ego. §. si de vsu.

Substituio.] CASVS. Testator instituit Titiũ. & si hic ꝑtes nõ erit, substituit Sempronium. Dñ. qđ substitutus non dicitur esse dominus huius hẽditatis, in qua substitutus est, ante quam adeat. Franc.

p *Substitutio*] idẽ in institutione, sed de hac ideo dixit, qa ea semper fit sub cond. puta, si ille non erit hæres, vel si ille morietur. &c. vnde recte dicit, quæ nondum competit, cum non est pura, sed institutio quandoq; statim competit, vt cum est pura. Sed de substitutione, quando dices eam cõpetere? Rñ. quidam cum substitutus potest adire hereditatem, licèt nondum adierit, puta, si institutus repudiauerit, quod non placet, quia non potest dici eam esse in bonis substituti, vnde est, ꝙ si repudiet, nõ videatur aliquid alienasse, vt infrà quæ in fraud cred. l. qui autem. circa prin. verumtamen quo ad quædam non potest negari, quin sit in eius bonis, puta quantum ad actionem l. Aquil. quæ ei competit pro seruo, qui erat institutus, si sit occisus vt supra ad legem Aquil. l. inde Neratius in prin. Et quantum ad ius deliberandi, quod transmittitur ad hæredes, vt C. de iure delibe. l. cum antiquioribus, & de iis, qui ante apert. tab. Dico ergo, quod tunc competit, cum iam adiuit. Et no. aliud esse in stipu. quam in legato, vel hæreditate quia ea stipu. transmittitur ad hæredes pendente conditione, quod secus est in istis, vt inf. de act. & oblig. l. is cui, & Instit. de verb. oblig. §. ex conditionali.

q *Nostræ*] & ideo vendicare non possumus.

r *Emit.* CASVS. Seruus alienus possidet bona fide, hic acquisiuit aliquid ex re alterius. Non quæritur, sed domino suo. Secundo dicit, incorporales res nõ possunt tradi, nec vsucapi. Tertio venit, fructuarius emit Stichum, & ei est traditus. Dicitur, ꝙ est in pendenti, cui acquirat, donec soluat pretium. Nam si soluit de pecunia, quæ spectat ad fructuarium, fructuario fiet, alias proprietario.

s *Non acquirit*] sed domino, vt inf. eo. l. homo lib. §. fin. Sed quid, si sint duo bonæ fidei possess. & ex vnius re acquiritur an vtrique quæratur? Respon. vt dixi sup. eod. l. qui bona, §. si quis duobus. Accur.

t *Incorporales*] vt actiones, & iura, §. seruitutes, vt Inst. de rebus cor. & incorp. §. incorporales. Accur.

u *Traditionem*] sed quasi, vt per patientiam, vt sup. de pub. l. si ego. §. 1. & sup. de vsufr. l. 3. §. date, & sup. de ser. rust. præd. l. 1. in fi. & sup. de ser. vrb. præd. l. si ædes. §. fi. H.

u *Vsucapionem*] & est ratio, quia possideri non possunt, vt dixi

vt diximus ff. inf. ti. 2. l. posideri in prin. Et vsucapio ff. procedit sine possessione. vt ff. ti. 2. l. sine possessione. Item hoc verum, q non possunt vsucapi per se. f. sed cum aliis sic, vt inf. de vsucap. l. ff aliena. §. 2. Item excipe illas, quę habēt perpetuam. vel quasi perpetuam causam. Item & nisi tanto tpe. cuius non exist memoria, vt dixi sup. de ser. leg. l. seruitutes 4. a *In pendente est*] in spectu futuro, nō præsenti tempore. vt no. in similibus. Inst. qb. mo. ius pat. po. sol. §. si ab hostibus.

b *Cui proprietatem*] proprietario, an fructuario.

c *Soluerit*] hoc intellige. siue adhuc duret vsusfr. siue extinctus sit, dūmodo dolo delicto vsufructuarij, vt ff. de vsufr. l. sed & si quis, §. interdū, & l. adhuc. alias non est ibi lex, & fa. ff. de act. emp. l. si seruus de ædil. edic. l. bouē, & de cast pec. l. pater. §. hæreditatē. Item dic fuisse habitam fidem de pterito.

Pomponius] CASVS. Ego Titā. dedi porcos meos pastorib. vt eos ducat ad pascendū, & cum duceret, lupi cęperūt porcos, & eos portabāt: quidā rusticus sibi pię existēs persecutus est lupos cū suis canibus, & recuperauit porcos de ore luporū: quæritur: an iā sui, an verò remanerent mei, & sic mihi debēāt reddi? Et vi. qđ sint sui, sicut & si ferā cepissēt, & illa postea evasisset in occupantis fieret. Sed certè dī, q mihi debent reddi: secus sit in feris. Idem est dicendum, & si rem meā amisi naufragio, &. aliquis eam occupat. nam occupans debet eam mihi reddere, alioquin tenebit in quadruplum. Sed in nostro casu, quid si recuperās porcos nolit reddere? Certè tenebitur furti, & ad exhibendum rei vendicatione Fran. Acc.

d *Quos*] s. canes. Ac.

e *Eripuit*] dictus colonus. Accur.

f *Nostri*] cuius erāt. 1.

g *Cogitabat*] s. colonus vicinæ villæ. Ac. Imo Vlpia. Blau.

h *Qui cepissent*] vt sup. eodem. l. naturalem. Accur.

i *Si igitur definit*] s. nostrum esse. Azo.

k *Recuperari possit*] i. quādiu non fuerit consumptū, vt sup. fam. ercisc. l. Pompon. in fi. & facit inf. ti. 1. l. 3. hīc ferat.

l *Idem ait*] probat Pomponius per similē.

m *Non statim*] vt ff. e. l. quæsitum. §. fi. & ff. ti. 3. l. interdū. §. 1.

n *Quadrupli*] ex edicto posito. inf. de incen. l. 1. quod est in quadruplum intra annum, sed post annum in simplum.

o *Recipi possit*] quia non fuit consumptum. Accur.

p *Asinus noster*] s. quod à lupo eripitur.

q *Videtur*] facit inf. de do. excep. l. 2. §. & generaliter. in fi. & quasi tertiū actio non datur. l. 1. §. & in summa. & sup. de pos. l. 1. §. est ar. Sed contra inf. de furt. l. inficiando. in prin. & sup. man. l. 4 curator. quibus dī fo la infitiatione nō fieri furtum, nisi sit ibi cōtrectatio. Sed dic, q hic cōtrectat. Alij dān. qđ hic inficiat, & negat restitui, ibi tñ infitiatur. Accur.

Communis seruus] CASVS. Quod ex re vnius dominorum seruus acquisiuit, commune est omnium: tenebitur tamen alter act. communi diui. vt reddat illi. cuius ex re quæsitum est. Sed pone. q hic seruus aliū de acquirat. Certè acquiritur omnibus dominis pro parte dominica. Fran.

r *Percipere potest*] summam, quæ soluta est, non patiatur socius percipere de cōmuni. Azo. & facit hoc sup. communi diui. l. communis seruus. & supra eo. l. per seruum. §. 1. & inf. de stip. ser. l. seruus communis. & l. ff ex re. §. 3. Accur.

s *Sed si aliundè*] aduersatur in eo, qđ hic non redditur per cōmuni diui. vt sup.

t *Non est nouum. Dominium*] sic & in poss. vt inf. ti. 1. l. interdum.

u *Causam dominij præstat*] vt Instit. qui. alie. §. primo, & supra de pigno. actio. l. 4. sed contra sup. eod. l. traditio. & supra de cōtrah. emp. l. alienatio. Sed. speciale, vt dixi in l. traditio. Itē hoc accipe, si vacuam possessionem tradidit creditori, vt C. de distra. pig. l. qui prædium.

x *Fructuario. Non potest*] vt ff. e. l. libet homo. & supra de acquiren. hæredita. l. additio. in princ. Sed quid, si contemplatione fructuarij, fit institutus? Die idem, cum dominus habeat iubere, vt inf. de acquir. hæred. l. si quis mihi bona. ia prin. Sed tenetur dominus per condic. sine causa restituere fructuario. vt inf. de stipu. ser. l. pen quasi ex re fructuarij sit quæsitum, vt supra de vulg. subst. l. sed si plures. § in arrogato. Et secundum hoc intellige sup. de vsufr. l. si serui vsusfructus

1 ad edictū. P. E.

2 † Tamē. P. F.

3 † P. F. ceperunt.

4 † P. F. dicit.

5 † P. Fl. tribuit, & sequitur Da.

6 † P. Fl. deest, minus.

7 † P. F. emit.

8 † P. Fl. quadruplo teneri eū, qui rapuit.

9 † Alias: potuerit esse. P. F.

10 † P. Fl. reddit.

11 † P. Fl. exhibito.

12 † Alias 7. P. F.

13 † P. F. præcipere, alias recipere.

14 † Alias: ad edictū F. F.

* Die q regulariter nemo plus iuris in alium, &c. regula, nemo plus, inf. de reg. iu. concor. in c. nuper. & don. inter virum. & vxo. & in c. Daibertus. 3. q. 7.

15 † li. 10. P. F.

16 † P. Fl. deest. cō.

pretium soluat, in pendenti est, [a] cui proprietatem [b] acquisierit. Et cū ex peculio, quod ad fructuarium pertinet, soluerit, [c] intelligitur vsufructuarij homo fuisse. Cum verò ex peculio, quod proprietarij requiritur, soluerit, proprietarij ex post facto fuisse videtur.

Quod fera bestia hostis rapit, nostrum manet quandiu illud persequi possumus, h. d. & nota legem elegantem.

Vlpianus lib. 19. †

LEX XLIV.

POmponius tractat, cū pastori meo lupi porcos eriperent, hos vicinæ villæ coloni cū robustis canib., & fortibus, quos [d] pecoris sui gratia. pascebat, consecutus, lupis eripuit, [e] aut canes extorserūt. Et cum pastor meus peteret porcos, quærebatur, vtrū eius facti sint porci, q eripuit? an nostri [f] maneant? Na genere quodā venandi id erant nacti, cogitabat [g] ? n. quemadmodū terra, mariq; capta, cū in suā naturalē laxitatē peruenerāt, desinerent eorū esse, qui [h] ? ce pissent, [h] ita ex bonis quoque nostris capta à bestijs marinis, & terrestribus, desinat nostra esse, cū effugerint bestiæ nostram persecutionem. Quis deniq; manere nostrū dicet, † quod auis transuolans ex area, aut ex agro nostro [5] † substulit? aut qđ nobis 6 † minus eripuit? Si igitur definit, [i] si fuerit ore bestię liberatum, occupantis erit, quemadmodum pitcis, vel aper, vel auis, cum potestatem nostram 7 † euaserit, si ab alio capiatur, ipsius fit. Sed putat potius nostrum manere tandiu, quamdiu recuperari possit, [k] licēt in auibus, & piscibus, & feris verū sit, quod scribit. ¶ Idē ait, [l] & si naufragio quid hostū amissum sit, non statim [m] nostrum esse desinere: deniq; 8 † quadrupli [n] teneri eum, qui rapuerit. Et sanè melius est dicere, & quod à lupo eripitur, nīm manere, quādiu recipi possit [o] id, quod ereptū est. Si igit manet nīm, [p] ego arbitror ēt furti cōpetere actionē. Licēt. n. non furandi animo fuerit colonus persecutus, quamuis & hoc animo nēri 9 † potuerit: sed si non hoc animo persecutus sit: tamen cū reposcēti nō 10 † reddiderit supprimere, & intercipere videtur: [q] quare & furti, & ad exhibendū teneri eū arbitror, & vēdicari adeo exhibitos 11 † porcos posse.

Cassius lib. 8. 12. † ad edict. prou.

LEX XLV.

COmmunis seruus si ex re alterius dīorum acquisierit, nihilominus cōe id erit: sed is, ex cuius re acquisitum fuerit, cōi diuidundo iudicio eā summā 13 † percipere potest. [r] Nam fidei bonæ conuenit, vt vnusquisq; præcipuum habeat, quod ex re eius seruus acquisierit. Sed si aliundè [s] cōmunis seruus acquisierit, omnibus socijs pro parte dominij hoc acquiritur.

Vlpia. lib. 65. 14 † ad Sabinū.

LEX XLVI.

NOn est nouum, [t] vt qui dominium [u] non habet, alij dominium præbeat. Nam & creditor pignus vendendo, causam dominij præstat, [*] quam ipse non habuit.

Paulus ad edict. 15 †

LEX XLVII.

FRuctuario hæreditas acquiri non potest, [x] 10 † eò.

a *Cui*] s. colono. Ac.

b *Acquisierit*] vt ff. de acquir. hæred. l. 1. §. 1. & ff. de acquir. rer. dom. l. 1. §. 1. & l. 2. §. 1. & ff. de pig. act. l. 1. §. 1. & ff. de pig. l. 1. §. 1. & ff. de pig. l. 2. §. 1. & ff. de pig. l. 3. §. 1. & ff. de pig. l. 4. §. 1. & ff. de pig. l. 5. §. 1. & ff. de pig. l.

fructus, quòd effectum, siue finem ibi consideret.

B *Bonæ fidei*] CASVS. Bonæ fidei emptor ēt ex aliena re suos fructus facit siue alterius diligētia prouenerūt, & eo ipso, q à solo sūt separati. Nec est vis, posse ea vsucapere vel nō, vt quia vi possessa. Sed pone qā qñ emit, hēt bonā fidē, postea incipit hīe malā. nunqd faciet fructus suos? Et vī q̄ sic: nā, & in vsucapione pcedit, & nō impedit vsucapio pp̄ venientē scientiam. Sed hoc non vī obstare, cū vsucapio respiciat tm̄ ut perci pere fructus respicit factum. Vñ de rigore vī non facere fructus s. os an odò, ex quo cepit hīe malā fidē. & sic secus erit i vsuca. q̄ in percepti. fructuū. Sic & i alio casu differunt: nā & qui non pōt vsucapere pp̄ rei vitium, iñ fructus suos facit, vt dictum est supra.

¶ *Erouium*] Fœtus ouium in fructu dī, vñ bonæ fi. possessoris fiunt, licet pregnātes venditæ sint. & licet surreptæ fuerint oues. Idē in lacte, & lana, vt bon. fi. possessoris fiant. Fr.

a *Bona fide*] quis hic sit, habes inf. de verb. sign. l. bonæ fidei & inf. e. §. j.

b *Interim*] & etiam postquam diu eum incaut, vsu. de vsur. l. q̄ scit. §. bonæ fidei A. ¶ *Interim*, i. donec duret bonæ fidei.

c *Sed omnes*] i. etiā qui diligētia alterius venerūt. vt ff. de vsuf. l. q̄ scit. §. præterea. Alioquī falsū esset, q̄d dicit, quia fructus naturales nō faciūt suos, vt statim dicā. Hug.

d *Pendet*] hoc dic propter naturales, vt su. de vsu. l. fructus qui est l. contra. signata. Item & quantum ad quæstionem de seruo habendam, vt su. ad Syl. l. 1. §. 1. Et potest hic interseri illa distinctio quæ est su. de rei vend. l. fructus.

e *Emptori*] fiunt, vt d. l. qui scit. §. præterea. & fac. infra de fur. l. si apes. in fi.

f *Interest*] cū bōa fide possideat. vt C. si qs ig. rē ni. esse. l. 2.

g *Capi*] deest præscribi.

h *Pupilli*] nam cū prohibeatur alienari. vt C. de admi. tut. l. lex quæ. ergo vsucapi. vt ff. de verb. sign. l. alienationis. in prin. Sed contra. su. de min. l. etiam ei. Vbi dicitur rē pupilli posse vsucapi. Sol. vt ibi, item cōt. inf. de excep. do. l. apud Celsum. §. si quis non tutor. in fi. sed ibi non erat res pupilli, nisi quo ad opinionem. Et eodem modo ad illā inf. pro empt. l. 2. §. si à pupillo quæ est contra. & ad illam su. de eo qui pro te. l. si is quæ est contra. Sed Al. & Ir. dicunt eas in re mobili. sed hanc in immobili loqui. Acc.

i *Vi possessa*] violentia ablatiua. vel expulsiua. vt Instit. de vsucap. §. furtiuæ. & C. de vsucap. pro empt. l. si partem. nō compulsiua, vt C. quod me. cau. l. si cui.

k *Repetundarum*] vt & in fr. ad l. Iul. repetundarū. l. quod contra. & distingue hic, vt no C. de acq. poss. l. vltia. Acc.

l *In contrarium*] sup. non vsucaprebamus hic sic.

m *Perseuerat per longum*] vt & inf. proem. pater. l. alienā. & C. de vsucap transfor. §. hoc tantummodo. Acc.

n *Ante*] s. vsucapionem completam, & lege interrogatiuè. Acc.

o *Puto*] s. ego. Accurs.

p *Ne non*] i. quod non.

q *Hoc enim*] quod de vsucapione dicitur.

r *Illud*] quod de fructibus dicitur.

s *Possideat*] habere ergo bonā. vel malā fidem facti est. & sic aliud factum. s. percipionē fructuū pōt impedire, sed nō impedit mala fides superueniens vsucapionem, quæ iuris est. Sed in quo est vsucapio iuris. & fides, facti? Respō. quia vsucapio à iure inducitur, vt Instit. de vsuc. in prin. sed fides nō à iure, sed ab hominis conscientia descendit. Alij etiam dicunt quod possessio, ex qua prouenit vsucapio, habet plurimū iuris in acquirendo, vt ff. tit. l. 3. in princ. sed in retinendo plurimum facti, & sic quæ facti sunt, vt mala fides plurimū ibi operantur, quod non verū videtur, immo plurimum habet iuris in retinendo, & multū in acquirendo, cum animo retineatur, vt C. de acquir. poss. l. licet. Ex prædictis ergo colligo, quòd non faciat fructus suos, quod, & adhuc innuit respondēdo obiectioni, quæ posset opponi, & pro hoc arg. ff. e. l. qui bona fide. §. fi. & l. quæsitū. & ff. de pet. hær. l. sed & si lege. §. ad eo. Sed contra. su. de vsu. l. q̄ scit. §. præterea. & §. bonæ fidei. Sol. hoc de rigore, & illud de æquitate. sūt Inn. Vel dic, hic opponendo, non ponendo dicit. Acc.

t *Suos facit*, vt & sup. ea. l. circa prin.

u *Venerint*] non à iure, vt ff. de fur. l. qui vas. §. si ancilla. & facit inf. de vsucap. l. sequitur. §. lana & §. seq.

Q *Vod fructuarius*] Casus. Si seruo, in quo hēo vsum fr. dono rē suam, vel aliquid ex re mea, mihi acquirat tanquam ex re mea quæsitūm, nisi eo animo donauerim, vt proprietario quæratur. Nā tunc ei quæreret: finaliter extraneus ei donet, proprietario quæritur, non mihi. Et ea quæ dixi in 1. parte, in seruo habent locum in bona. ff. de posses. Fr.

x *Donat*] seruo, cuius habet vsum fructum, vt & su. de vsufruct. l. ex re. & de vsu. & hab. l. finita. §. fi. Acc.

y *Acquirit*] & facit sup. eo. l. per seruum. §. i.

z *Indifferēter*] i. nulla habita distinctione, ad contēplationem serui, vel proprietarij: secus in contēplatione fructuarij, vt ff. de vsuf. l. sed si quid donetur. cont. & l. si qs donaturus.

a *Eadem quidem dicemus*] quæ in primo casu huius legis dicta sunt. & facit ad legem illā. C. de in. delib. l. cū aliquis.

Q *Vamuis*, Casus. In littore publico, vel in marina demum possum ædificare, & ædificatum tenere, si hoc fiat sine icōmō vicinorū: si à fiet cū icōmō, non potero ædificare, imò prohibeor, nisi hoc fiat ex decreto prætoris. Fr.

b *Publico*] deest communi, vt maris. vt & sup. eo. l. quod in littore. & sup. de rerum diui. l. in tantum. in prin.

Maris

1† P. Flo. non est.

* Intellige hāc l. vt dispōnāt in re mobili, vt q Bart. in l. pro emptore. §. hā pupillo. n. 2. ff. de emp.

2† P. F. q. uenerūt.

3† Vsucapi.

4† al. de est. postea P. F.

5† P. F. capio. an fructus.

6† Interim.

7† P. Flo. Pomp. vendum.

* Duar. li 2. disput. c. 11. idem genus loquēdi īf. l. 1. de do.

8† P. Fl. l. capionē.

9† P. F. quæ subreptæ.

10† al. ad Plau. P. F.

11† ex Plau. P. F.

a *Manu*] i. per lapillū ꝛc. vt ff. de ope. no. nun. l. de pup. §. meminisse. Item no. hic quidā, q̄ fieri nō dēt, factū ī tū tenet: nam ſp dēt intervenire decretū. Si ñ non intervenit, q̄ ſinē incōmodo alicuius ſit, remanet, & pro hoc ff. de ſer. l. 1. & quod ibi no. Sed nō placet, nam q̄ alij non no

truxerimus, † noſtrū fiat, tamen decretū prætoris adhibē dum eſt, vt id facere liceat. Imò etiam manu[a] prohibendus eſt, ſi cū incommodo cæterorū id faciat. [2] † Nam ciuilē eū actionem de faciendo [b] nullam habere non dubito.

Celſus lib. 2. Digeſtor.

LEX LI.

TRansfugam [c] iure belli recipimus. [d] Et quæ res hoſtiles [e] apud nos ſunt, non publicæ, [f] ſed occupātiū fiūt.

Modeſtinus lib. 7. Reg.

LEX LII.

REm [g] in bonis noſtris intelligimur habere, quoties poſſidentes exceptionē, aut amittentes ad recuperandā eam actionem habemus.

Idem li. 14. ad Quintum Mutium.

LEX LIII.

EA, [h] quæ ciuiliter acquirūtur, per eos, qui in poteſtate noſtra ſunt, acquirimus, veluti per ſtipulationem. [i] Q̄d naturaliter [k] acquiritur, ſicuti eſt poſſeſſio, per quemlibet, [l] volentibus nobis poſſidere, acquirimus.

Idem li. 15. 3 † ad Quintum.

LEX LIIII.

HOmo liber hæreditatē nobis acquirere nō p̄t, ſed 4† qui bona fide nobis ſeruit, acquirit, 5† tamen ſi ſponte ſua, ſciens [m] conditionem ſuā, adierit, nam ſi iuſſu [n] noſtro adierit, neque ſibi, neque nobis acquirit, 6† ſi nō [o] habuerit ſibi acquirendi animum: quòd ſi eam mentē 7† habuerit, [p] ſibi acquirit. Item promittendo nobis homo liber, qui bona fide nobis ſeruit, [8] † vel emendo, vel vendendo, vel locando, vel conducendo obligari ipſo iure poterit. [q]

---

a Factū tenet q̄ al. tenere nō dēret. Tu dic hoc eſſe verū ſi lex vlra confirmet, per l. ſi dubiū. C. de leg. & l. 2. §. dubiū. ff. qñ appellan. ſit. 1† P. F. exſtituximus. Res I multiplici sūt diuiſa. 2† P. F. facit.

b *De faciendo*] aliqd ſi littore, vel in mari.

Tranſfugam] CASVS. Si Romani capiant tranſfugā, efficitur ſeruus: Secundò dicit, Si Romanus rem hoſtiū capiat, efficitur eius, non autem efficitur communis, ſiue publica. Fran.

c *Tranſfugam*] quis ſit, hēs ff. de cap. l. poſt liminiū. §. trāsfuga. d *Recuperauit*] i. noſter fit ſeruus ſi prius fuerit liber, & etiā interficere licet vſſ. de ſica. l. 3. §. ſi. ſeruus vero iure p. ſil. mirat. in l. ſi nihil dāno redditur, vt à fre. nu. ff. de cap. l. poſtliminium. §. tranſfugæ. Sed, & liber habet poſtliminiū ſi commilitones apprehendit, & tranſfugas demonſtrauit, vt infra de re mili. l. 19. a. omnes. §. ſi.

* Vide ad hāc l. Cor 40. de cōdi. idebi.

e *Hoſtile*] ſecus de noſtris agris recuperatis, quia dominis reſtituun ur, vt inſt. de capt. l. ſi captiuus. §. expulſus.

f *Non publicæ*] nam res pu non fiunt occupantium, vt Inſt. de rerum diui. §. flumina. & ſup. de rerum di. l. 2.

g *Rem*] ſi corporalē, ſecus in corporali, vt C. de uſuf. leg. l. j. Imò dicit ét pro ſeruitute dari act. & except. & ſic eſt in boni, ſed dñ non eſſe in bonis, qa ñ per ſe conſtat, ſed cū ad. ūſt. vt & poſſeſſio tigni in domo poſita, vt ff. de a. r. l. eū qui, vel idco quia non vēr in rerū natura, ſed extimat. vt Inſt. eo. §. ſi ñ aliena. Dic ergo q̄dā in bonis, pro q̄bus hæc duo concurrunt, actio & except. vt & ff. e. l. ſtatuas, quædam extra bona, vt res ſacræ & ſimiles, vt Inſtit. eod. in prin. Quædā nec in bonis, nec extra, vt ſeruitutes, q̄ exponē, vt dixi. Quædā ex bonis, vt illæ quæ in noſtro periculo ſunt, vt Inſt. vi bo. ra. §. ſanè in hac. & facit ad legē iſtā ff. de reg iur. l. qui act. & de verb. ſign. l. bono. §. in bonis. & l. quod cuiuſcunq; & de verb. oblig. l. ſtipulatio iſta. §. hīc.

2 Factum alienū aliq̄ nūq. vī. Conc. tex in c. is cui. & ibi gl. ext. de p̄b. lib. 6. ad q̄ facit authē. eo. decurſum. C. ād don. ante nup. Hīditas, vt g libe rū hoiem q̄rat, plura req̄rūt

Eæ quæ] CASVS. Ea quæ acquirūtur de iure ciuili, poſſunt acquiri nobis per filios, vel ſeruos, nō per alias perſonas, hinc eſt, q̄ filius, vel ſeruus ſtipulando acquirunt patri, vel domino. Non ſic, ſi alia perſona ſtipuletur nobis. Secundò dicit, quod ea, quæ acquiruntur naturaliter per apprehenſionem, poſſunt nobis acquiri per quemcunq. ſicuti eſt poſſeſſio. Fran.

h *Per ſtipulationem*] Item hæreditatem, vt ſup. de acq. hær. l. placet. & l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum.

i *Naturaliter*] puta, per apprehenſionē naturalē de facto.

k *Per quemlibet*] etiam non ſuppoſitum p̄ſti. Et q̄ dicit, poſſeſſio, dic in ea verti factum, 2 vt inf. tit. 2. l. 3. in prin. Idem in interruptione vſucapionis, vel præſcriptionis, vt inf. tit. 2. l. naturaliter. Item, & aliud, vt ſup. de vſu. l. ſiquis ſolutionis. in fi. & ff. quod vi aut clā. l. 3. in prin. Item pecuniæ numeratione, vt ff. ſi cer. pe. l. certi condictio. §. ſi nummos. Nam his caſibus alienum factum noſtrum videtur.

l *Volentibus*] abſq; iui abſoluti. & p̄ſta ibi poſſideſ.

Homo liber] CASVS. Per liberum hominem, puta q̄ non poſſidetur ab alio, puta procurator noſter, vt ſup. de acq. hær. l. procur. Aliàs eſt l. Paulus reſpōdit per procuratorem. Franc.

m *Sciens*] vt mihi per ſit erū hōlem quæratur hīditas, quinque intervenire oportet. Vt bona fide poſſideam, vt hic. Itē q̄ mea cōtēplatione inſtituatur, vt ff. eo. l. liber. §. ſed licet. Itē vt ſciat condōnem ſuā. Itē vt volens adeat, vt hic. Itē vt iuſſu meo, vt ff. e. l. liber hō. §. ſi. Itē ſextum, q̄ mihi velit q̄rere. Si tria prima intervenium, q̄ritur ei hīditas, ſed reſtituit mihi per condictionē ſine cā. Si quartū intervenit cum duob. primis tm, ſi voluerit ſuo quærere, nō q̄rit. Nam non potuit mihi, nec ſibi, quia noluit ſibi quærī, ſed voluit ſibi q̄rere: ſibi quærit quidē, ſed reddit per condi. ſine cā: ſi ſm̄ deeſt neutri quærit: ſi primū deeſt, tm̄ ſibi q̄rit, nec alij reddit. Dic ergo breuius, Ignarus nulli q̄rit: ſciēs volēs ſibi q̄rere, quærit ſibi ſine diſtinctione, ſcīs cū diſtinctione reſtituit. ſi ſit inſtitutus cōtēplatione mea, vel ñ. & iuſſu meo, vel nō. Volēs q̄rere poſſeſſori, quærit ei, ſi eius iuſſu ſpōte adeat, ſm̄ Azo. at Ioa. ſic ſcripſit. Ignarus nulli, nā ſibi nō, vt ff. de acq. hær. l. qui purat. §. qui bona. & l. qui aliena. quia ſe noluit obligare poſſeſſori non, ſi iuſſus nō interuenit, vt in primo lex dixit, vt ff. de acq. hær. l. ſi q̄s mihi bona. §. iuſſum. Si interuenit quoq. iuſſus, idem eſt, vt ff. de acq. hær. l. 6. §. 1. & §. Celſ. nā. & ſeruili neceſſitate feciſſe vī, vt ff. de neg. geſt. l. at q̄ natura. §. ſi liberum, quia non pōt acquirere, vt ff. de hær. inſt. l. liber hō. in prin. Volēs ſibi acquirere, acquirit ſibi, ſed reſtituit per cond. ſine cā, ſi cōtēplatione poſſeſſoris inſtitutus fuit: aliàs non volens quærere ſibi, quærit poſſeſſori, cuius cōtēplatione inſtitutus eſt, iuſſu eius adeundo ſi non eius cōtēplatione, nihil agitur, vt hic in prin. l. & ſu. e. l. liber hō. Item pōt dici, q̄d ignarus quærit ſibi, cum non contemplatione poſſeſſoris fuit inſtitutus, vt ſup. de acq. hær. l. qui in aliena. §. fi.

n *Nam ſi iuſſu*] imponente neceſſitatem.

o *Sed non*] i. niſi.

p *Habuerit*] vt ſibi acquirat.

q *Poterit*] vt inf. de verb. obl. l. liber homo.

3† ali. 2 r. ad Q. Mutiū. P. Fl. vid. Ant. Aug. li. emē. 3. c. 9.

4† P. F. deēſt, ſed.

5† P. Flo. acquiret: ſi tū, &c.

6† P. Flo. acquiret.

7† P. Flo. habuit.

8† P. F. vt emendo, vel vendendo.

Damni

Sed & damnum dando, damni iniuriæ[a] tenebitur: vt tamẽ culpam in damno dando exigere debeamus grauiorẽ, [b] * nec tam [1] † leuem, quã ab extraneo. At si iussu nostro quid in re nostra gerant, vel abientibus nobis quasi procuratores aliquid agant, danda erit in eos actio.[c] Nõ solum si eos emerimus, sed etiam si donati fuerint nobis, aut dotis nõe, aut ex legati cã pertinere ad nos cęperint, [2] † aut ex hẽditate, idem præstabunt:[d] nec solum [e] si nostros putauerimus, sed [3] † et si communes, aut fructuarios: vt tñ quod acquisitum non essent,[f] si re vera communes, aut vsuarij essent, id hodie quoque non acquirant. ¶ Quicquid tñ liber homo, vel alienus seruus, qui bona fide nobis seruit, non acquirit nobis, [g] [4] † id vel sibi, si liber homo est, vel si alienus seruus est, dño suo acquiret, excepto, ꝙ vix est,[h] vt liber homo possidendo vsucapere possit: quia nec possidere [i] intelligitur, qui ipse possidetur. Sed nec per seruum alienum quẽ nos bona fide possidemus, dominus peculiari nomine ignorans, vsucapere poterit: sicuti nec per fugitiuum quidem, quem non possidet.[k]

Quod in laqueum meũ incidit, non est meum, nisi manualiter capiatur. h.d. Bart.

Proculus libro 2. Epit.

LEX LV.

IN laqueum, quem venandi cã posuerãs, aper incidit, cũ eo hæreret, exceptũ [5] † eum abstuli:[l] num tibi videor tuũ aprum abstuliſſe?[m] & si tuum putas fuisse, si solutum eum in syluam dimisissem, & eo casu tuus esse desijsset, an tuus maneret? & quam actionem mecum haberes, si desijsset tuus esse? num in factum dari oportet, quæro. Respondi, videamus [n] ne interũt, laqueum in publico, an in priuato posuerim. Et si in priuato posuerim. [o] vtrũ in meo, an in alieno: [p] & si in alieno, vtrũ permissu eius, cuius fundus erat, an non permissu eius posuerim. Præterea vtrum in eo ita hæserit aper, vt expedire se nõ possit ipse: an diu [6] † luctando expediturus se fuerit. Sũmã ¶ tñ hãc puto esse, vt si in meã potestatẽ [q] peruenerit, [7] † meus factus sit. Si aũt aprũ meum [r] factũ, [8] † in suã naturalẽ laxitatem dimisisses, eoq; [9] † facto meus esse desijsset, actionem mihi ĩ factũ [s] dari oportere: veluti [t] cẽsũ est, [u] cũ quidã poculum alterius ex naue eieciſſet.

Idem libro 8. Epit.

LEX LVI.

INsula est nata in flumine cõtra frontem agri mei, ita vt nihil excederet longitudo regionem prædij mei: postea aucta est paulatim, & processit contra [10] † frõtem agri superioris vicini, & inferioris. Quæro, quod accreuit, vtrum meum sit, qm̃ meo adiunctũ est,[y] an eius iuris sit, cuius esset, si in initio nata eius lõgitudinis fuisset. Proculus rñdit,

a *Damni iniuriæ*] i.l Aquil.vt & sup.de lib.cau.l.igitur.§.fi. & sup.ad l. Aquil.l.liber homo.§.si homo.

b *Grauiorem*] i.latã.quãuis aliàs leuissima veniat in Aqui. vt sup.ad l.Aquil.l.1 lege & ĩ.de fl.cau.l.illud.§.1. & hoc subijcit. Sed seruus proprius extraneo parificat: vt sũ.de pec.l. non solũ.§.1. Sed videtur hunc etiam de lata culpa non teneri: vt ĩ.de fur.l.si libertus. Sed illud in modicis: vt inf. de pœnis.l.respiciendum.

c *Iussu nostro*] nego. gest. vel mandati: vt i.manda.l.si is.cui.§. fi. & de neg. gest.l. at qui natura.ĩ.sũ libero.

d *Præstabunt*] actione mandati.

e *Nec solum*] tenentur mandati: vel dic. acquirent nobis. Accurs.

f *Non essent*] nobis. Accursius.

g *Non acquirit nobis*] puta, extra rem, & operam.

h *Quod vix est*] aliàs, ius est: & tunc habeas infra.nõ possit. Aliàs vix.i. nullo modo. & habeas sine, non: & in idem recidit. Acc.

i *Quia non possidere*] sic & ĩ.de adult.l.sic enenit. Acquirit ergo sibi dominium extra rem.& operã: sed nõ pos. Et sic facit pro Io. q dixit dominiũ sine pos.quæri: sic & ĩ.ff.fun.do l.si fundũ & ĩ. de pec l.eo tempore ar. contra. C.de distra. pign. qui prædium. Accur.

k *Quem non possidet*] vt quia non ab alio possidetur: vel diu si in libertate moratus: aliàs dñs possidet fugitiuum, & per eum etiam acquirit possessionem ciuilem, non naturalem: vt ĩ.tit.j. l.j. § sed & per eum. & §.per seruum qui: & l.j.§. si seruus.& l. per eum §. per seruũ. & ĩ. de pub. l si seruus.& ĩ.de lib.cau.l. si tibi. §. fi. & sup de vsufr l.arborib ĩ.Iul. & §.idem tractat. Itẽ facit, inf.tit.j.l. cum hæredes. in f. & ĩ.de fur.l.serui.& filij. Ac.

l *Abstuli*] i.accepi: sic inf.de fur.l.qui vas.

m *Abstulisse*] Resp.non.secundum Io & V.nisi cœpisset. & apprehendisset.qui laqueum posuisset. Accur.

n *Videamus*] mutat personas.

o *Posuerim*] vt aliàs distinguit: vt & ĩ ad l.Aql.l.q fouear.

p *In meo an in alieno*] quod non vt referre: vt sup.eod.l.j.

q *Summam*] huius qõnis.vel meæ opinionis in hac quæstione:& sic hic dico reprobari superiores distinctiones.secundum R. Alij dicunt.non fore huic quæstioni responsum.

r *Meam potestatem*] i. mei apprehendentis de laqueo.secundum Bul. vndecit: timeo scandalum.non futurum iudicium: cum die quadam ferã sic apprehendere posset. Sed tñ Azo.meam.i. mei, quia posui laqueum.cum ipse aper per se expedire se nõ posset. Sed qualiter posset in eius ignorãtis ptãrem venire, vt ĩ.ff vsuc.l. sequitur.§. tunc in ptãte. & ĩ. de verb sig. l. potestatis verbo. & inf.pro emptore.l. qui fundum. § furtiua res arg.contra sup. de leg.1. l. cũ pater. § furdo. H. Et no. quod sicut dixi, non est fera tui apponentis laqueum, nisi demum cum apprehenderis.vel apprehẽdendi ptãtem habeas per oculorum inspectionẽ, & affectionẽ possidendi. sm̃ Io.& B.& R. Arg.ĩ. tit.1.l. j.§. pen. At M.& H. q statim.cum diu luctando se expedire non posset. Quid autem. si à remotis ocũlis inspicio? Respond. secundum Vin. non fit meus: cum multa accidere, &c. vt sup. eo.l. naturalem, f. illud. Licet fit arg.ĩ. titu.1.l. quod meo.f. Il venditorem. Acc.

5† P.Flo. exceptum.

6† P.Flo. diutius.

7† P.Flo. peruenit.

8† P.Flo. ferum.

9† P.F.de eli.que.

s *Meum factum*] id est mei apprehendentis in laqueo: puta quod eum iam apprehendi. H.

10† In P. F. frontem.

t *Factum*] subsidiariam Aquiliæ: vt Institu. ad le. Aquil. in fine.

u *Veluti*] id est, sicut. Accur.

x *Respensum est*] vt sup. de præscri. ver.l. qui seruandarum. in princ. & facit infra. tit.1.l.j.§. item feras. Accursius.

y *Quoniam meo adiunctum est*] id est insulæ factæ meæ ratione vicinitatis. Accursius.

INsula] CASVS. Insula nata est in flumine ante faciem agri mei: & durat tñ in lõgitudine quã ũ ager meus: & sic tota mea est facta. Postea hæc insula creuit ita, ꝙ vadit an e faciem agro: ũ vicini. Dí. ꝙ tota mea est etiã illa pars, quæ respicit agros vicinitecum illud augmẽtum cedat insulæ iam meæ effectæ: secus si à principio sic tota creuisset: nã tunc pars, quæ respiceret agrum meum, mea est: illa autem pars, quæ respiceret agros vicini, ei cedit. Sed pone, ꝙ flumen cœpit fluere inter agrum meum, & insulam, derelicto antiquo alueo. Dicitur, quod insula remanet mea: alueus derelictus cedit tam mihi, quam vicino. Fran.

INsula] CASVS. Insula nata est in flumine ante faciem agri mei: & durat tñ in lõgitudine quã ũ ager meus: & sic tota mea est facta. Postea hæc insula creuit ita, ꝙ vadit an e faciem agro: ũ vicini. Dí. ꝙ tota mea est etiã illa pars, quæ respicit agros vicinitecum illud augmẽtum cedat insulæ iam meæ effectæ: secus si à principio sic tota creuisset: nã tunc pars, quæ respiceret agrum meum, mea est: illa autem pars, quæ respiceret agros vicini, ei cedit. Sed pone, ꝙ flumen cœpit fluere inter agrum meum, & insulam, derelicto antiquo alueo. Dicitur, quod insula remanet mea: alueus derelictus cedit tam mihi, quam vicino. Fran.

INsula] CASVS. Insula nata est in flumine ante faciem agri mei: & durat tñ in lõgitudine quã ũ ager meus: & sic tota mea est facta. Postea hæc insula creuit ita, ꝙ vadit an e faciem agro: ũ vicini. Dí. ꝙ tota mea est etiã illa pars, quæ respicit agros vicinitecum illud augmẽtum cedat insulæ iam meæ effectæ: secus si à principio sic tota creuisset: nã tunc pars, quæ respiceret agrum meum, mea est: illa autem pars, quæ respiceret agros vicini, ei cedit. Sed pone, ꝙ flumen cœpit fluere inter agrum meum, & insulam, derelicto antiquo alueo. Dicitur, quod insula remanet mea: alueus derelictus cedit tam mihi, quam vicino. Fran.

INsula] CASVS. Insula nata est in flumine ante faciem agri mei: & durat tñ in lõgitudine quã ũ ager meus: & sic tota mea est facta. Postea hæc insula creuit ita, ꝙ vadit an e faciem agro: ũ vicini. Dí. ꝙ tota mea est etiã illa pars, quæ respicit agros vicinitecum illud augmẽtum cedat insulæ iam meæ effectæ: secus si à principio sic tota creuisset: nã tunc pars, quæ respiceret agrum meum, mea est: illa autem pars, quæ respiceret agros vicini, ei cedit. Sed pone, ꝙ flumen cœpit fluere inter agrum meum, & insulam, derelicto antiquo alueo. Dicitur, quod insula remanet mea: alueus derelictus cedit tam mihi, quam vicino. Fran.

INsula] CASVS. Insula nata est in flumine ante faciem agri mei: & durat tñ in lõgitudine quã ũ ager meus: & sic tota mea est facta. Postea hæc insula creuit ita, ꝙ vadit an e faciem agro: ũ vicini. Dí. ꝙ tota mea est etiã illa pars, quæ respicit agros vicinitecum illud augmẽtum cedat insulæ iam meæ effectæ: secus si à principio sic tota creuisset: nã tunc pars, quæ respiceret agrum meum, mea est: illa autem pars, quæ respiceret agros vicini, ei cedit. Sed pone, ꝙ flumen cœpit fluere inter agrum meum, & insulam, derelicto antiquo alueo. Dicitur, quod insula remanet mea: alueus derelictus cedit tam mihi, quam vicino. Fran.

a *Id tuum est*] sic ff. eo. l. pen. §. Paulus. Sed qui dicit, si sine alluvione aliqui l accessit: sed insula quæ primum patuit supra aquã, mihi vicinior erat, deinde, quia accedẽte, vel in hanc vel in illã partem quædã pars insulæ vb: vicinior est: & insula multo maior apparet? Resp. potest aliud dici: quia quod mihi vicinius est, mihi cedere debet, vt ff. eod. l. adeo. §. 2. hic tamen innuit contra. Seu in seq. §. benè vt probare, quod dixi, secundum. Azo.

b *Inter eam*] scilicet ripam. Azo.

c *Quo*] f. alueo. Acc.

d *Tua fit* sic & ff. eo. l. pe. §. Paulus.

Per seruum] CASVS. Donauit vir seruum vxori scienti donationem non tenere: & tradidit ei hẽ. Nunquid talis seruus acquiret vxori possidenti ex re eius vxoris? Et dicitur, quod non. Franc.

e *A marito*] scilicet vxori.

f *Quæquam posse*] sed tamen si id acquisitum possideat mulier, habet excep. vt sup. de dona. inter virum, & vxor. l. si vxor filio. & l. de fructibus & ad idem sup. de pe hæte. l. nec vllam. §. omnibus. & hoc si mala fide vxor possidet: si autem bona, tunc ex re sua & operis serui acquiritur arg. sup. de don. inter virum. & vxor. l. si id quod. §. si quas. & de vsufru. l. fructus. & l. vsuræ. & hæc ita innuit in fine.

g *Bona fide*] vt & C. de rei vendi l. 1. & ff. tit. 1 l. 1. §. sed & per eum.

Quæcunque] CASVS. Rem ejectam in mare accepi. Dicitur, quod non efficior dñs: nisi dñs eius habuerit eam pro derelicto. Franc.

h *Quæcunque*] & facit sup. eo. l. qua ratione. in fin. & quod ibi no. & sup. eo. d. l. Pomponius.

i *Res mea*] facit ff. ti. 1. l. possessio. §. & si possessio. & ff. de fur. l. falsus. §. 1. Sed contra ff. eod. l. si procurator & sup. de do. l. qui mihi. Sed dic. vt ibi. Item contra ff. tit. 1. l. communis §. 1. Solue vt ibi. Accur.

Titius] CASVS. Titius fecit horreum de assenibus. & erat mobile. Istud posuit in fundo Seij. Dicitur, quod adhuc est horreum Titij. Franc.

Flumen istud, in quo insulam contra fontem agri tui natam esse scripsisti, ita vt non excederet longitudinem agri tui, si alluuionis ius habeat, & insula in initio propior [1]† fundo tuo fuit, quam eius, qui trans flumen habeat, [2]† tota tua facta est, & quod postea ei insulæ alluuione accessit, id tuum est: [2] etiasi ita [3]† accessisset, vt procederet insula contra frontem vicinorum superioris, atque inferioris, vel etiam, vt proprior esset fundo eius, qui trans flumen habet.

¶ Item quæro, si cum propior ripæ meæ esset nata [4]† insula, postea totum flumen inter [5]† eam, [b] & insulam fluere cœperit, relicto suo alueo, quo [c] maior amnis fluxerat: [6]† nunquid dubites, quin etiam insula mea maneat: & nihilominus eius soli, quod flumen reliquit, pars fiat mea? rogo te, quid sentias, rescribas mihi. Proculus rñdit, Si cum fundo tuo propior in initio fuisset insula, flumen relicto alueo maiore, qui inter eũ insulam fuerat, & eum fundum vicini, qui trans flumen erat, fluere cœperit inter eam insulam, & fundum tuũ, nihilominus insula tua manet: sed alueus, qui fuit inter eam insulam, & vicini fundum medius, diuidi dẽt ita, vt pars propior insulæ tuæ sit: [d] parsaũt propior agro vicini, eius esse intelligatur. Intelligo, vt cum ex altera parte insulæ alueus fluminis exaruerit, desijsse ilulam esse: sed quo facilius res intelligeretur eum agrum, qui insula fuerat, insulam appellasti. [7]†

Si vir donat vxori seruũ, & ipsa scit donationem non valere, seruus ille non potest acquirere vxori illi, nec etiã ex re vxoris. b.d.

1† In Arch. prior. Tutel. in addit.

2† P. F. habebat.

3† P. Flo. accessit.

4† P. Flo. enata.

5† P. Flor. inter me.

6† P. Flor. fluctat.

7† P. F. appellant.

Mobile] secus si terræ esset affixum: vt sup. eod. l. si sup. & sup. de acq. rer. dom. l. fundi. & l. granaria. & inf. de vi, & vi ar. l. 1. ff. si quis de naue. in fi. & inf. arb. fur. cæ. l. si gemma. Item facit ad l. istam, sup. de seruit. vrb prædio. l. fistulam. §. pen. & §. fina. Accursius.

Paulus libro 6. ad Plau.

LEX LVII.

PEr seruũ donatũ vxori à marito, [e] ne [8]† ex re quidẽ eius, cui donatus est, acquiri q̃quã posse [f] Iulianus scribit. Hoc. n. in eorũ persona cõcessũ est, q̃ bona fide ‖ seruiunt.

Iabolenus. [9]†

LEX LVIII.

QVæcunq; [h] res ex mari extracta est, non ante eius incipit esse, qui extraxerit, quam dominus eam pro derelicto habere cœperit.

Callistratus lib. 2 [10]†

LEX LIX.

REs ex mandato meo empta, nõ prius mea [i] fiet, q̃ si ille tradiderit mihi, q̃ emit.

Horreum positum in fundo à non domino fundi, non efficitur domini, cuius est fundus. hoc dicit.

Scævola lib. 1. Respon.

LEX LX.

TItius [11]† horreũ frumentariũ nouũ ex tabulis ligneis factũ mobile [k] in Seij prdio posuit, quæritur, vter horrei dominus sit? Respondi, secundum ea, quæ proponerentur, non esse factum Seij.

Hermogenianus lib 7. [12]†

LEX LXI.

HAereditas in multis partibus iuris pro dño [l] haberur: ideoq; hæreditati quoque, vt dño, per seruum hæreditarium [m] acquiritur. In ijs sane, [n] in quibus factũ personæ, [o] operæve [p] substãtia desideratur, nihil hrditati quæri per seruum pot: ac propterea quamuis seruus hæreditarius hæres instituí possit: [q] tamen, quia adire iubentis domini persona desideratur, hæres expectandus est. [r]

¶ Vsusfructus, qui sine persona cõstitui non potest, hrditati per seruũ nõ acquiritur. [s]

8† P. Flo. nec.

9† lib. 11. ex Cassio. P. F.

10† Quæstio. P. F.

11† Aliàs incipit, si Titius.

12† Aliàs 6. Iuris Epitomarum. P. F.

H *Hereditas*] CASVS. Hæreditas in multis repræsentat personam defuncti. Vnde seruus hæreditarius stipulando acquirit hæreditati, non autem si instituatur hic seruus ab aliquo hæres, acquiret interim hæredi, cũ iussus domini debeat intervenire. Item si stipulatur interim vsumfru. non acquiret hæreditati. Franc. Accur.

I *Pro domino*] defuncto, non hærede: vt sup. eod. l. in eod. & l. seq & Instit. de hæredi. instit. §. seruus alienus.

m *Hæreditarium*] Idem si non sit hæreditarius, sed bona fide à testatore possessus, vt sup. si cert. petat. l. eius, qui in prouincia.

n *Sane*] pro sed. Accursius.

o *Persona*] in hoc facit sup. de acq. hære. adi. io. & l. qui seruũ. Et dic persona, scilicet domini, vt iubeat. Accur.

p *Operæve*] substantia. id est iussu præcedente seruus adeat: Alij referunt ista etiam ad casum de vsufr. vt in fi. huius l. Dicunt enim personæ factum desiderari, & substantiã operæ: quia debet præstare cautionem. Dicunt enim cautionem esse de substantia vsusfru. quòd non placet, vt no. ff. de vsufr. l. j. Sed exigitur in vsufr. persona designari, cui constituatur: facit ff. de ver ob. l. interdũ. §. j. & Instit. de stip. ser. in princ. Accur.

q *Instituí possit*] vt & sup. de hær. inst. l. nõ minus. §. 1.

r *Expectandus est*] sic ergo valet relictum. Sed ff. ti. de leg. 1. l. si mihi. §. regula. Sed illa regula habet locũ cum deficit legatum ratione personæ, puta, quia non est capax dominus seruí: secus si alia ratione, puta, quia non est persona, cuius iussu acquiratur, & adeatur hæreditas.

s *Non acquiritur*] vt & ff. de stip. ser. l. vsusf. & ff. quib. mo. vsusfru.

8† Caius li.secũdo Manumi. * Iste tex. ẽ lin.secũ dũ B. hic ad hoc, ꝙ ea, q̃ alias inalienabilia e rant transeũt cũ vniuersitate, Bol. vltra eũ hic addo, viden dũ ad marcellũ ſſius. Ro. ſuis Sin. fol. 3. fin. 36. Cuicõ cor. rex. in c. cũ ſeculũ. ex. ra. d iu. pa. & i c. quanto. & ibi notaui. in apo. ad Pa. in ver. Et ſalſum. n. 5. extra d iud. & plenius i ca. querelam vbi ẽt poſui in addi. ad Pa. an verſ. vt in iu. pat. nu. 4. de ſimo. P. F. decẽ sũt 2† P. F. de eſt tamẽ. 3† P. Flo. Theſaurũ Alc. lib. 7. Parerg. c. 3. fuit aũt hæc ſcriptura tpe Iuſt iniani vſitata, vt apparet ex loco Donati i Eunucho Teren. Latini autẽ veteres, ſm Græcos. ſine, n. proferebãt. L. R. 4† P. F. in perſona e us cuius quæſtio hoc erat dicendum, vt ſi &c. 5† P. F. de eſt. dño acquiratur. * Dei Beneficium appellat i l. 2. C. de thez. lit. c

vſufru. amit. l. ſi ſemo hæreditario. Acc.

Q *Vædam*] CASVS. Quædam res non pũt alienari ſolæ, generaliter autẽ ſic, vt fundus dotalis, vel res cuius commerciũ non hĩ, vt res ſacra, & ſimilis, qui fundus dotalis nõ põt ſpãliter alienari: ad hæredem tamen viri tranſit. Franc.

a *Non poſſunt*] vt quia lex prohibet, vt ſubijcit. Si aũt teſtõr, tunc ſeruo, qđ dr ſup. de le. a. l. peto. §. fratre. Itẽ ſi pacto cõtrahẽtiũ. tũc qđ eſt inf. de ver. ob. l. ſi ita. f. ea lege. in fin. Sic & aliàs diſtinguit an per legem dicatur quem non teneri de euictione, vt creditorẽ vẽdentem pignus: an per pactũ cõtrahẽtium, vt ſup. de euic. l. cum ea. & de act. emp. l. ex empt. §. fi. & facit C. de rebus alie. non alie. l. ſi. Acc.

b *Fundus dotalis*] Idẽ in iure patronatus, in re ſacra, & religioſa, vt ſup. de contrahen. empt. l. in modicis. Qñq; ẽñ in fundo dotali mulier repellitur à vendicando, vt ſup. de lega. 2. l. cum pr. §. qui dotale, & ſup. de fun. do. l. dotale. §. fin. Item & qñ ex neceſſitate, vt ſup. de fundo dot. l. 1. Item ſi alius prouocat ad diuiſionẽ, vt C. de fun. do l. 6. Itẽ vſucapit qñq; vt ſup. de fun. dot. l. ſi fundum. Itẽ & fallit hæc rſa in iure ſepulchrorũ, & operarum obligatione, vt ſup. ad Treb. l. qa perinde. §. 1. & l. ſi pioni in prin.

c *Cuius*] ſcilicet, rei. Accur.

d *Non poſſit*] ſ. fundus dotalis. non autẽ dicas rem ſacrã fieri in dñio hæredis, & diſtingue hic, vt no. Inſti. de le. § non ſolum Item no. hic non videri alienatum, quod cum vniuerſitate transit. Sed arg. ẽ. C. de ſecun. nup l. ſi quis prior. §. certũ eſſe Sed illud ꝓp filios primi matrimonij, qui ſic poſſent defraudari. Item vr quod neutrum. ſ. nec legatũ, nec hæredis inſtitutio. vt ſup. de ali iud. l. ex hoc. §. ſed hẽdem. Sed illud quo ad illud editum. Item facit inf. de vſuc. l. ſi aliena. §. hoc iure. Acc.

Paulus 1† *lib.* 2. *Manual.*

LEX LXII.

QVædam * ſunt, quæ non poſſunt 2 ſola alienari: 2† tñ per vniuerſitatẽ ad hæredem tranſeunt, vt fundus dotalis, b vel res: cuius c aliquis commercium non habet. Nã & ſi legari ei non poſſit, d tamen hæres inſtitutus dominus eius efficitur.

Triphon. lib. 7. Diſputatio.

LEX LXIII.

SI is, qui in aliena prãte eſt, theſaurũ 3† inuenerit 4† e an perſonæ eius, f in cuius eſt poteſtate, acquirit? Hoc erit g dicendum, vt ſi in alieno agro inuenerit, partem ei h acquirat: ſi verò in parentis, dominive loco inuenerit, illius i totus fit: ſin autẽ in alieno, k pars 5† domino l acquiratur. ¶ Si communis ſeruus in alieno inuenerit, vtrum pro dominij partibus, an sẽper pro æquis acquiret? Et ſimile eſt, atq; in hęreditate, vel legato, vel quod ab alijs donatũ ſeruo tradit, m quia & theſaurus donum n fortunæ n creditur. ſ. vt pars, quæ inuentori cedit, ad locios, pro qua parte ſerui quiſq; dominus eſt, pertineat. ¶ Si cõis ſeruus in dũi vnius fundo proprio inuenerit: de parte, o quæ ſoli dño ſemper cedit, non eſt dubiũ, quin totius domini prædij ſit: Verum an aliquid ex parte p ferat alter ſocius, videndũ eſt, & nunquid ſimile ſit, atq; cum ſtipulatur ſeruus iuſſu vnius dñi, aut per traditionem aliquid accipit, vel nominatim q alteri? quòd magis dici poterit. r ¶ Qđ ſi ſeruus, cuius 6† vſufructus alienus eſt, inuenerit in eius loco, qui ſeruũ propriũ habeat, f an totũ illius s ſit? & ſi in alieno, an partẽ eidem u acquirat, an verò fructuario? Inſpectio eſt in illo, num x ex operis ſerui acquiratur y finge terrã fodientẽ inueniſſe, z vt hoc dicatur fructuarij eſſe, qđ verò ſubito in abdito loco a poſitum, nihil agens, ſed aliter ambulãs inuenerit, b proprietatis dñi ſit. Ego nec illius c ad fructuariũ pertinere partẽ arbitror. Nemo.n. d ſeruorũ opera theſauros quærit: nec ea ꝓp terram fodiebat, ſed alij rei operam ſumebat, 7† & fortuna aliud dedit. e Itaque ſi in ipſius fructuarij

uentus. Sed quid de alia dimidia. Et certè dicit. ꝙ vadit ad proprietariũ, nõ ad fructuarium, cum nõ videat quærere ex opa. Idẽ eſt. & ſi in fundo fructuarij hic ſeruus inuenit theſaurũ: nã dimidia ibit ad proprietariũ, tanq̃ ad dñm ſerui.

¶ *Quid ſi creditor*] Creditor in fundo ſibi obligato inuenit theſaurum, pars ibit ad debitorẽ. tanq̃ ad dñm fundi: alia pars ſibi remanebit. Sed quid. Si creditor impetrauit, vt habeat pignus tanquã proprium ſuũ luarũ: intra certũ tps? Dr. qđ ſi inuenit theſaurũ intra tps ꝓdictũ: eſt idẽ, qđ dictũ eſt ſup ſed ſi poſt tps inueniat: tunc totã, quod inuenit, inuentoris eſt. Tertiò dicit, qđ dixi, ſi inueniat creditor theſaurum intra tps. qđ pars vadit ad debitorẽ, verum cõ, ſi debitor poſtea luat: nõ aliàs. Fr. 6† P. F. in quo.

¶ *Sed ſi, cui in aliena*] patris, vel dñi. Accur. e *Inuenerit*] non data opera, vt C. de theſau. l. 1. lib. 10. vbi dicitur quid ſit theſaurus, & ſup. eo. l. nunquam. §. theſaurus.

f *Perſonæ eius*] in cuius poteſtate eſt.

g *Hoc erit*] nunc reſpon.

h *Partem ei*] in cuius agro inuenit.

i *Illius*] ſcilicet, vel dñi.

k *Alienо*] priuati. Quid aũt ſi in ſacro, religioſo, vel publico, vel fiſci, hẽs infra de iu. fiſ. l. 3. §. fi & Inſti. eo. §. theſauros.

l *Pars domino*] vel patri quæratur.

m *Donum*] quid ſit, habes Inſtit. de ſtipu. ſer. §. ſeruus cõis, & if. de ſtip. ſer. l. ſi ſeruus communis. 7† P. F. ſumebat.

n *Donum fortunæ*] aliàs, domini fortunæ, & aliàs, donum fortunæ, ſed certè legatum, & hæreditas non ſunt omnino donum fortunæ, ſed ſiunt ob præcedens meritum, vt ſup. pro ſocio. l. nec adiecit. & l. ſeq.

o *De parte*] dimidia.

p *Ex parte*] quæ alias inuentori tribui ſolet.

q *Vel nominatim* quibus caſibus ſolet ei quæri. vt ſup. eod. l. per ſeruum. §. ſicut.

r *Quod magis dici poterit*] vt ei ſoli acquiratur quemadmodum ſtipulando, vel nomine eius per traditionem accipendo ſecundum quosdam. Vel legas interrogatiuè, vt poſtea dicas medietatem medietatis acquiri alteri, quod vi habere rationem, ſecundum Ale. Vel dic, ſcilicet non ad proximum, ſed ſuperius. An aliquid. &c. Et eſt idem ſenſus. pro quo eſt infra. de ſtipula ſer. l. 1.

s *Proprium habeat*] cuius eſt in eo proprietas.

t *Illius*] ſcilicet proprietarij.

u *Eidem*] proprietario.

x *Num*] idem an.

y *Acquiratur*] iſte theſaurus.

z *Inueniſſe*] operando tamen.

a *In abdito loco*] idem latenti. Acc.

b *Inuenerit*] ſ. fortuito. Acc.

c *Illius*] quod inuentum eſt fodiendo.

d *Nemo enim*] vere nullo caſu ad fructuarium pertinet. Ac.

e *Aliud dedit*] Quid ergo ſi ea fodiebat iuſſu fructuarij?

Dicit P. & R. idem, quasi hoc non liceat, quod est falsum: imò licet in suo: non tamen arte magica, vt C. de thesau. Et sic quærit, vt hic innuit. Acc.

a *Inuenerit*] fortuito, non fodiendo iussu fructuarij pro eo inueniendo.

b *Quod si credito vinter-uenerit*] in fundo pignorato.

c *Recepta*] i. soluta.

d *Pecunia*] pro qua erat iste fundus obligatus.

e *Permansit*] secus in eo, quod actione furti consecutus est creditor, vt supra. de pig. act. l. ſ. pignore.

f *Intra constitutum tempus*] s. biennii, vt C. de iure do. impe. l. f. §. sinautē Imperator.

g *Vertitur*] vt sit idem, quod erat ante prędictā impetrationē. vt sup. & ſ. proxi.

h *Teneb*[it] creditor.

i *Obl*[at]o] l. creditori.

k *Debito*] cum vsuris, & damnis eius, vitio creditoris illatis, vt & d. t. sin autē.

l *Simplici pignore*] i. ita omnia restituūtur, ac si pignus simpliciter esset non impetrato iure dñi. & ita simplex petitor est debitor, qui repetit pignus ante impetrationem iuris dominij.

m *Debebit*] scilicet thesaurus.

1† inuene sit. P. F.

3† P. F. atque i simplici petitore.

4† Alias Quintus M. S. lib. sin. ſpiñ. P. F.

5† Lib. 6. Pithanon à Paulo epitomatum.

6† P. F. de est, nata.

7† Insula rum ripæ fluminis, & littora mari proxima publica sūt. vide Ant. Aug. lib. emen. 1. c. 5.

* Ale. Seuerus Imp. thesauros repertos his, q reperesāt donauit. Aelius Lāp. ſ eo. 2† P. F. cę plū.

QVæ quisque] CASVS Aliquis cū æstimaret bona sua, vt de his posset censum, siue tributū: æstimauit quoddā prdiū, tanq̄ suū. cū non esset, & soluit p eo censum, siue tributū. Dīc. q hæc æstimatio, & solutio census non facit suū prdiū. Et hoc, si hēs in lītā. nihilo magis. Si hēs nihil, homines: dic. i. non iō minus prædiū remanet eius, cuius in veritate erat. Fr. Ac.

n *Nihilo magis*] aliàs, nihilo magis, i. non fiunt soluentis census. & tunc facit. C. de do. l. censuales, & C. de reiven. l. solemnibus. & C. de act. emp. l. ſi pr. Alias, nihilominus. & tā dicitur, ire manēt eius, cuius fuerāt: sic ī. de iud. l. Iulianus. Acc.

Si epistolam] CASVS. Mihi tibi epistolā, nō prius fit tua, q̄ si tibi tradet: Fallit in duob casibus Primus, si prædia nū tuum quē ad me miseras, cā tibi mittendi: nā statim cum dedi tabulario, tua fuit effecta. Idem si cā tui tēmittebam literas. Nam & antequam tibi deferuntur, tuæ fiunt.

¶ *Si qua insula*] insula nata est ī flumine propè fundū meū: mea est. Dīc. quidā. q nec aliq̄d publici est ibi, sed falsū è. vñ dicas, q̄ insula similis est ripæ, nisi quo ad vsum sit publica insula, sicut ripa, sed quo ad proprietatē sit ppria mea.

¶ *Et littora*] Littora marie sunt publica, & publicè communia, sicut & littora fluminis sunt publica.

¶ *Idem iuris*] Si insula est nata in flumine publico: eius est, qui habet proximiorē fundum. Hoc verū est de ea insula, q̄ sustinat ipso alueo fluminis. Sed quid de ea, quæ nō sustinat, sed ī virgultis stat, seu alia qualibet materia. Certè è publica talis insula, quo ad vsū, sed quo ad proprietatē è eius, qui hēt proximiorē fundū. Et sic ſm hoc, non referet sustineret, vel nō. insula ab aluco, vel alr, vt in gl. ſ. *Paulus*. Insula est nata in flumine iuxta ripā mei fundi, & sic est mea effecta: idē inter hanc insulā, & ſriā ripā est nata alia insula, & est qō. cuius sit, ſ. an mea, an vicini ex alia parte fluminis, & dr, q̄d mēsurari dēt, cui magis est vicina, & illius, q magis est propinquus, erit, & mensura incipiet ab insula, q̄ mea est, non ab agro meo.

7† Insula rum ripæ fluminis, & littora mari proxima publica sūt. vide Ant. Aug. lib. emen. 1. c. 5.

Tabellarius, quod sit.

* Bar. hic dicit, se habere istū tex. ꝓmultū no & eū nescit ita bñ alibi, & sic facit eum sin. adhoc ibi, dū dicit tex. si id, quod, &c. l. q̄ī publico natū est publicum est, & amplia istū non solū id est publicū, q̄ nascit, & hoc à natura venit sed & q̄ ex accidē tib vt probat tex. ibi aut ędificatū. Bolog.

8† Alias Instruenda, Duar. P. F.

* Hūc tex. notabilē dicit B. alij non bñ inducunt in pro eis intellectu vide Ias. in l. quominus. n. 90. de flu minib.

ro, simulatq; tabellario tuo q̄ tradidero, tuæ fient. Idem accidet in his literis, quas tuæ duntaxat rei gratia misero: veluti, si petieris à me, vt te alicui commendarē, & eas commendatitias tibi misero lras.

¶ Si qua insula in flumine 6† nata ꝓpria tua è, [r] nihil in ea publici est. Paulus, imò eo in genere 7† insula est, quo ripæ fluminū, [s] & littora mari proxima, quæ publica sunt: non secus atque in continenti agro. [t] Idem iuris est, siqua insula in flumine publico proxima tuo fundo nata est, ea tua est. [u] Paulus, Videamus ne hoc falsum sit de ea insula, quæ nō ipsi alueo fluminis cohæret, sed virgultis, aut alia qualibet leui materia ita sustineat in flumine, vt solum eius non tangat, atque ipsa moueatur: hæc. n. propemodum [x] publica, atque ipsius fluminis est insula. Paulus [y] * Si insula in flumine nata, tua fuerit, deinde inter eam insulam, & contrariam ripam alia insula nata fuerit: mensura eo nomine erit [8] † instituenda à tua insula, non ab agro tuo propter quē [z] ea insula tua facta fuerit. Nam quid interest, qualis ager sit, cuius propter propinquitatem posterior insula cuius sit, quæratur? [a]

¶ Labeo * libro eodem, Si id, q̄d [b] in publico natū, aut ædificatū est, publicū est, insula quoq;, quæ in publico flumine nata est, publica esse dēt.

r *Tua est*] ratione propinquitatis.

s *Fluminum*] quæ quo ad vsū sunt publicæ. Sed quo ad ꝓprietatē sunt eorū, qui possident propè, vt Inſti. eo. ſ. ripārum.

t *Continenti agro*] agrū vocant locum adiacētem flu. vt sup. e. l. insula. in fi. & ſ. de flu. & ne quid in flu. publ. l. pe. Sic ergo littora, q̄ huic agro ꝓpinqua sunt publica sunt: sic & mari proxima, sūt publica. i. publicè cōmunia, vt Inſti. eod. §. & quidem, & §. lit.

u *Ea res est*] ratione vicinitatis. Acc.

x *Propemodum*] nam eius proprietas nō est publica, sed eius vsus, & sic nō est dīa inter hanc, & illam, quæ solū tangit. Vel dic. q̄ & huius ꝓprietas è publica, & sic differt ab illa, quæ tangit solū, & propè est philosophicū temperamentū.

y *Paulus*] facit sup. eo. l. insula. Acc.

z *Quem*] s. agrum.

a *Quæratur*] quasi dicat, nihil interest.

b *Si id quod*] alias, si id quod, &c. & tunc dic. si idem, quāuis, & quod subijcit, publicum est ſ. ratione vsus, & in fine si habes sine non, dic. dēt ratione vsus: si cum non: dic. ratione proprietatis, vt & ī. e. l. adeo. §. insula. Alias sicut id, quod in publico natū, aut inædificatū publicū est: ita insula publica debet

debet esse: & est tunc similitudo per contrarium, vt & ibi Lazarus similiter mala. Accur.

Venuleius lib.6. interd.

LEX LXVI.

CVm prægnans mulier legata, aut vsucapta, aliove quoquo modo alienata pariet, eius fiet partus, [a] cuius est ea, quæ enitteretur: non cuius tunc fuisset, cum conciperet.

De acquir. vel amittenda † possessione.

TITVLVS II.

DE ACQVIRENDA vel amittenda possessione.

Vm prægnans] CASVS. Prægnans ancilla legata est Titio, vel ei vēdita, vel Titius vsucapit eam: postea peperit. Dic, q̄ partus est eius, cuius erat ancilla tpe, quo peperit: & sic Titij erit. Fran.

a *Fiet partus*] vt & C. de lib. cau. l. placuit. Sed q̄. s. qui pro in pigno. ha. l. potior. §. fi d futura. Sed ibi in pignore, vt ibi dixim⁹, hic in dominio.

¶ *Dixit qualiter &c. in re gentium acquiritur dominium: nunc qualiter sine eius per vsucapionem: quæ cum sit sine possessione, vt infra. l. sine pos. de rei vend. tit. Et ro. q̄ hic dicit, amittenda. Sed C. ro. l. dicit retinenda: quod in idem recidit: q̄ in contrariorum a eadem est disciplina.*] Possessionem hic latè ex Aelio Gallo definit Cuiac. & alia obsetuat notatu digna.

Ossessio] CASVS. Dicit vnde dicatur possessio. Secundo dicit de effectu possessionis: nam ex possessione descendit dominium. Nam animalia fera statim dum capimus, & incipimus possidere: eorum efficimur domini: dat, & alia exempla.

¶ *Adipiscimur*] Acquirere possumus pos. per nosmetipsos. Pupillus aūt, & furiosus non possunt acquirere pos., sine tutoris authoritate, cū tutoris aūt authoritate possunt. Ofilius autem contigit in pupillo, dicens, q̄ pupillus potest acquirere possessionem etiam sine tutore: dum tamen habeat intellectum.

¶ *Si vir*] Pos. nudam fundi donauit vir vxori, & cessit ei: nūquid ipsa possidere dicatur, quæritur. Et vī, q̄ possideat: cum possessio sit facti, quod tolli non potest per ius ciuile, quod inhibet dona. inter vir. & vxor. fieri. Item & alia ratione donatio inhibetur inter virum, & vxorem, ideo ne pauperior vnus efficiatur propter alium. Sed in nostro casu si diceres non acquiri poss. mulieri: tamen vir amisisset: melius est ergo, vt dicamus eam poss. acquiri mulieri.

¶ *Item acquirimus*] Supra dixit, per nos quæri pos. nobis: nunc dicit per quas aliàs personas nobis quæratur: & text. est satis planus, vsque ad §. veteres.

¶ *Veteres*] Hæres fundus nūquam p̄t acquirere poss. alicuius rei hæreditariæ per seruū hēreditarium. Sed si legati sint mihi plures serui, vel donati, vel vēditi. & pos. vnius postea inceps habere, per istū possum acquirere possessio. aliorū.

¶ *Si ex parte*] Si testor vni hērdū prælegauit seruum, p̄t acquirere pos. ille hīs per talē seruū fundi hēreditarij. Idē & si testor habebat seruum cōem cū vno hērdum: nā per talem seruum p̄t hæres acquirere possessionem fundi hēreditarij.

¶ *Per procuratorem*] Per procuratorē, item per tutorem siue curatorem acquiritur nobis possessio, ī nro nōie accipiāt. Sed si duo, nunquam acquiritur nobis. Et verum est, quod dixi, nobis quæri, si nostro nomine accipiant. Si enim nobis non quæritur, cui quæretur? eis? Non, quia non habuerunt animum sibi quærendi: nec is, qui tradit, habet poss. cum eam amisit. Ergo dicendum est, q̄ nobis quæratur.

¶ *Si inferim*] Enumerat quosdam casus, in quib. nobis acquiratur possessio etiam sine apprehensione nostra.

¶ *Municipes*] Municipes per se nihil dicuntur possidere, cū non possint consentire. Et dic commodè: cum nec forum, nec basilicā dicuntur possidere: sed promiscue vti. Per seruum autem communem peculiariter acquisitum possidere, & vsucapere possunt: licet quidam contra. cū nec ipsos seruos dicantur possidere. Sed contrarium est verum: nam possidere & vsucapere possunt. Item possessio acquiri potest eis per seruum eorum, & per liberam personam ab eis possessam. Et h. d. hic, §. cum l. seq. Franc.

b *A pedibus*] aliàs, à sedib & tunc habeat sediū, & sic respicit finē dictionis, possessio: quia ibi sedebāt. Alias à pedib. & habeas tunc pedum: & sic respicit principium. & hæc bona, vt subijcit, & hic ē allusio vocabuli, quasi cōpositio, seu derivatio vocabuli, vel descriptio vocabuli. Sic & ī. §. si cert. pet. l. 2. §. appellata. Definiri aūt pōt sic, sm Io. Possessio est ius quoddam rem detinendi sibi. Vel sm Azo. duobus modis. Primo sic, Possessio est ius quoddam, quo quis rem corporalē vere, vel interpretatiuè sibi hēt. Tu dic, vt & idē Azo postea dixit. Possessio est corporalis rei retentio corporis, & aī iuris administratio. Accur.

Appellata est possessio à pedū positione: et ab ea etiam incepit dominiū: & hodie incipit ab his, quæ ī nullius bonis sūt. B.

Paulus lib. 54. ad Edictum.

LEX I.

POssessio appellata est à [a] pedibus [b] & vt Labeo ait, pedum quasi positio: [2] † quia naturaliter [c] tenetur ab eo, qui ei insistit. quam Græci κατοχὴν, dīt: do-

c *Quia naturaliter*] i. corporaliter, 6 Sed quare corporalis possessio dī naturalis? Rñ. ad differentiam ciuilis: & ideo quia de iure naturali primæuo 7 antequam essent iura ciuilia, i. leges fuit statutum, vt quancunq; terrā calcauerit pes tuus, tua sit. Idem ideo, quia naturæ sustentamento, i. corporis auxilio opus est, vt inf. l. 3. in prin. & in 2. ñ. Item no. quod ex eo, quod hic subijcit, tenetur & insistit, dicūt quidam, quod statim, cum desinit insistere. vel tenere, desinit possidere, siue fundum, siue domum. Et per hoc etiam ea quæ in domo sunt: pro quib. est inf. de vi, & vi ar. l. 1. §. illud vtique, in fi. §. In partibus ergo, quibus insistit naturaliter possidet, in alijs ciuiliter: quod non placet. 8 R. sed & P. & Azo. dicunt, 9 quod retinet naturalem q̄ocunque vadat, cum possit redire quādo vult. Sed opponit contra eos: quia sm eos non esset ciuilis sine naturali. Item plures haberent naturalem, quia ingressus habet naturalem etiam sm eos: quod ipsi aliàs negant. s. duos in solidum possidere naturaliter: sed dicunt, verum est eodem iure: sed diuerso possunt duo possidere naturaliter: nam ingrediens habet naturalē naturaliter, sed absens habet naturalem ciuiliter. Aldri. dixit, 10 q̄ statim cū exit de fundo, amittit naturalē, & acquirit ciuilē in ipso exitu: cum aūt redit in fundū, amittit ciuilē, & recuperat naturalē. nec simul esse possunt sm eū. Tu distingue, sm Io. 11 an habeat quis naturalē & ciuilē per se, aut per aliū tm, vt per filiū, & seruū ex cā pecu lij, vt ī. eo l. 3 §. q̄ si seruus & §. saltus. Et an per se ciuilem, per aliū naturalē, an habeat ūm naturalem. primis duobus casib. si exeat de tēpus de fundo, nō amittatur poss. naturalis, si sit in conspectu 12 ēt per decem miliaria, cū etiā sic quæratur: vt ī. eo. l. quod meo. §. venditore. Ergo magis retinetur: arg. ī. de superficieb. l. j. §. quod ait ibi. Nā cui damus actionē, &c. alias si non est in conspectu, naturalis amittit: sed ciuilis retinetur, vt C. eo l. licet. Sed quid, si nō est in cōspectu: sed de proximo, sic q̄ cito potest ingredi? Rñ. 13 non amittit. Cum etiā sic quæratur: vt sup. de Sh. emp l. clauib. & ī. ead. l. §. si iusserim. Item quid si nō est in conspectu, nec de proximo, & sic amisit: si redeat, & sic sit de proximo, vel in cōspectu: an recuperet? Rñ. sic, si ita fiat vt de facili possit recuperari. Si aūt per aliū habeat dictā naturalem pos. vt per precu tut. & ea filiū, vel seruū, & per se ciuilem: licet detentās exeat & nec sit in cōspectu, nec de proximo, tenet naturalis per ūm, si exiens hēat aīum retinendi cōtj, vt ī. eo. l. clam, §. qui ad nundinas. in prin. & l. si colonus. Et idē dico ī quarto casu, q̄ solā naturalē hēt per se, vt fructuarius, vt ī. eo. l. naturaliter. nā retinet quocūq; vadat, vt probatur ī. de vi, & vi ar. l. j §. interdictū hoc & l. 3, §. vnde vi. Sed qua re retinetur hic, vel in vltimo casu plus naturalis, quam primo, & secundo casu? Rñ. quia ibi latius operatur animus in retentione ciuilis: quod hic non facit: operatur ergo retentionem naturalis pos. Sed quidam dicunt, quod hic naturalis habet quiddam ciuilitatis in se, 14 quod alio tenet, licet

Ale. & Ia. licet tñ Bar. ā reprehēdat. 4 Istæ duæ reprobantur per P. Ale. Cuma. & Are.

* Vide Alcia. lib. Disp. c. 1. & li. a. Præterm. Dug. lib. 1. Dasp. c. 19. Noto, ca. 20. obser. 2 † P. F. appellata è. parū iuris possessio, vt dices inf. eo. l. poss. Item Iuris, vt ius non reprobet, vt in re facta, & simili, vt inf. eod. l. qui vniuersās. §. 1. vel quia alius possidebat, cum duo in solidum, &c. vt ī. eo. ti. l. 3. §. ex contrario. Item ne. ex eo, quod hic dicit: quia minus proprie, 5 dicitur res mobilis possideri: cum à pedibus dicatur possessio. Accur.

* Quare sic possessio appelleturvide Alcia. lib. 1. Pater. c. 1.

5 Imò proprie. Bar. Ale. Aret. Cu. & Ia. 6 Idē Are. Ale. & Ia. 7 Imo secundario Bart. Pau. Al. & Ia. 8 Et bene. Ale & est de mente aliorum. 9 Ista opinio reprehenditur per Bar. & est de mente aliorum. 10 Ista ēt est falsa sm Alex. 11 Approbatur per Bar. Aret. Pau. Ale. & Ia. 12 Idem prædicti scribent. 13 Istā gl. vsq; ad finē sequūtur Barto Pau. Aret. Ale. & Ia. 14 Respectu iuris sibi competentis. Bart. & Ale. hic & oēs doc. ī l. naturaliter. ī. eo.

3 Ista definitio Ioā. nō discrepat à definitione S. Inno. cent. quā sequūtur Bar. & Cuma 2 † In Arethin. emittenda. sed Tautel restituit in adnot. amittēda. 2 Vbi est eadem rō sm omnes scrib.

exeat: quod nō placet: quia ciuilē habet proprietarius. Ergo iste habere non pōt, vt dices ī. l. 1. §. ex contrario. Itē in superiori proximo casu alius detinentis operatur retentionē naturalis: vt d. l. ī. eo. l. si colonus cū aliud non operetur. Nā ciuilem meo animo retineo: & hæc ola de naturali. At ciuilis, siue sola, siue cum naturali retinetur quocunque vadat ille, qui habet: vt inf. eod. l. clam. §. qui ad nundinas. Ex prædictis patet, q̄ duæ sūt possessiones ciuilis, & naturalis: vt statim dices, secūdum Azo.

Possessio ciuilis, & naturalis an duæ sint, vel vna.

a *Dominiumque rerum*] ecce effectus possessionis.

b *Naturali possessione*] hoc expone, vt supra.

c *Ait*, & benè, vt patet ex prædicta auctoritate: quicquid calcauerit pes tuus, &c. Hęc aūt possessio corpore sic quæsita, vt hic, vel oculis, & aī effectu, vt ī. æa. l. §. pe. dī naturalis, i. ex iure gen. vt & ponitur Instit. de rer. diu. §. per traditionē. nō eo q̄ oībus conueniat aliis nō irrationabilia nō possident, sicut nec furiosi, vel dormientes: vt ī. §. sed furiosus. Hæc eadem potest dici ciuilis approbatione ī. de verb. sig. l. lege. & sic non duæ sunt apud eundem, sed vna, sm P. & Azo. At Io. & alij dūt duas esse: naturalē, quæ corpore: ciuilē, quæ animo consistit: vt ī. l. 3. in prin. & C. eo. l. nemo, qđ est iustius. Quod ergo dī C. eo. l. licet. quod exiens de fundo retinet possessionem. Et si non est in conspectu, dices ciuilē sm Io. sed sm Azo. naturalem, quæ et ciuilis potest dici sm eum, ex eo, quod ius ciuile operatur ad retentionē. Sic & ciuilis actio dī Prætoria tatione extensionis: vt sup. de nox. l. elec. §. si is. Si aūt me absente quis ingreditur meū prædiū quod possideo: ciuilis iuris authoritate (vt dictum est sm Azo.) ingrediens habet naturalem de iure naturali: cum & ecōtra extraneus habeat interdictum. Vti poss. vt ī. vti. poss. l. 1. in fi. & l. seq. & illam naturalem 1 etiam de iu natu interpretatur lex retineri animo: sicut in fluctuatio dī: vt inf. de vi. & vi ar. l. 3. §. vnde vi. Nec mirum: quia hic in hoc casu plurimū à iure mutuat, i. hēt possessio, vt ī. eo l. poss. Sed si iste retinet naturalē, & ingressus acquisiit naturalem: ergo duo habent naturalem: quod est falsum. Nec potest dici, quod statim, quod ingressus quæsit, ille amittat: quia non tunc, sed postea cum tredens non admittitur: vt ī. c. l. clam. §. fin. dices ergo secundum Ioan. quod retinet ciuilem.

d *Vestigium*] i. exemplū, vt dñium ex naturali possessione quæratur, idest cum cœpit possidere, statim sit dominus.

e *In his*] feris aialib. nam ista cū possessione statim quęruntur: vt ī. tit. 1. l. 1. & l. seq. secus in alijs seb. nam non statim ī aliqua re quæsita possessione quæritur dñium: ratio his nō quæritur vnum sine altero. Idèo in amissione dñī quidam, vt vnū sine alio nō amittatur. quod nō placet, vt statim dices.

f *Qui primi*] secus si alius occupasset: a qa illius esset ēt si possessionē amittat p alterius occupationē: vt ī. e. l. rē quæ. Sed an & talia quæramus statim, q̄ sunt in cōspectu? habemus animū acquirēdi? Rō. 3 aut sunt animalia, & tunc est ea qđ habes ī. tit. 1. l. naturalē. §. illud & l. in laqueū. in nō animatis vī distinguēdū inter res ab aliquo pos. vt tunc ēt non apprehēsa possessione q̄rant: vt ī. e. l. qđ meo. §. si vēditorē. Et vacātes, siue p dereliēto habitas: & tūc demū post corporalē apprehēsionē, vt hic, & ī. eo l. 3. §. Neratius. in fi. Et est rō qa primo casu cōcurrit animus adēptis, & acquirēdis ipsemet: secundo nō vt inf. de stip. l. si seruus testō. Alij 4 dñt hic sufficere cōspectū cū affectione q̄rēdi. Nec ob. d. §. Neratius qa ibi nō videbatur, hic. sic. Arg. ī. ī. de ī. h. emp. l. clauib. Vel dic, § quia ibi etsi sciebat thesaurū esse in fundo: non tñ vt hic, sic & i illa clauib. Tertio, dicit ibi de possessione hic ā dñio: vel ibi de alio gñe q̄rēdi, i. p inuētionē: hic p occupationē: q̄ diuersa sunt, vt Inst. de re. diu. §. feræ & §. thesauros. Acc.

g *Bello*] licito, vt indicto à P. Ro. 6

corpore contingant: sicuti, si quis dormienti h aliquid in manu ponat. Sed pupillus p tutore authore incipiet possidere. O filius quidem, & Nerua filius etiam sine tutoris authoritate possidere incipere posse pupillum aiunt: eam enim rem q facti, non iuris esse. Quæ sententia recipi potest, r si eius ætatis sint, vt intellectum capiant. s

Ex inutili contractu transfertur possessio. Bart.

¶ Si vir vxori cedat 2† possessionem t cā donationis, plerique putant possidere eam: u quoniā res facti infirmari iure ciuili non potest. x Et quid attinet dicere, non possidere mulierem, cum maritus, vbi noluerit possidere, protinus amiseri y possessionem? z

Per seruum, & filiū ex cā

nunquam. §. antepe. licet enim desinat habere animum possidendi: non tamen habet animum non possidendi: quia tunc desineret: vt inf. eo l. siquis vi. §. differentia.

m *Non potest incipere possidere*] i. acquirere possessionem.

n *Licet maximè*] i. quod est maximū in possessione quærēda: vt ī. l. 3. in prin. sic C. quod me. cau. l. 3. Nō ergo ois detētatio est possessio: sed triplex est. Nā alia ciuilis, alia naturalis: in quarū vtraq; q̄renda duo exiguntur: vt inf. e. l. 3. in princ. alia detentatio: vt hic: qualem etiā habet 9 colonus.

o *Dormientes*] facit sup. de aut. tut. l. 1. in fine.

p *Pupillus*] idem 10 de furioso, vt dixi: licet in pupillo tantum prosequatur.

q *Eam rē enim*] i. acq̄sitionē possessionis: & subaudi, maximè. Nā & si iuris esset rē dī: vt ecce pōt stipulari sine tutoris authoritate: vt Inst. de aut. tut. in prī. & vsucapere: vt ī. ti. l. sequi. § pupillus, q̄ iuris sūt. Sed sm hoc q̄o est factū nō ius? Rñ. quia ea acquisita de facto quærit de iure, vel nō iure fit q̄sita: vt ī. l. 3 §. ex ōrio. Tu dic, 11 quod est rō. quare furiosus non possit acquirere pos. sed pupillus sic sine tutore: quia ea res non est iuris. i. 12 in ea nō desiderat fictio iuris, quæ factū alterius fingat pupilli: quia ipsemet quærit. Ea autē, q̄æ per aliū quæritur, habet plurimū iuris: sed ea quæ per se, plurimū facti: quod factū benè cadit in personā pupilli, qui habet intellectum, sed nō in furioso: quia etsi plurimū facti habet talis possessio, non tamen quæritur sine animo.

r *Recipi potest*] vt pupillus sine tutore incipiat possidere. §

s *Capiant*] non ergo infans quærit sine tutore. Sed contra C. eo. l. donatarum. Solu. 13 vt inf. eo. l. quamuis. §. infans. & facit Insti. de inut. stip. §. pupillus.

t *Possessionem*] nudam: 14 cū fortè alterius esset proprietas.

u *Possidere eam*] imò non possidet: vt sup. de dona. inter vi. & vxo. l. si cum qui. quæ est contra 15 Sol. vt ibi.

x *Non potest*] sic sup. de ca. & postli. re l. ī bello. §. factæ. Hoc fallit 16 in postliminio, & fictione legis Cornel. & alijs, vt C. de rei vx. act. in princ.

y *Amiseri*] vt ī. eo l. si quis vi. §. differētia. Et est bona rō: oīno. n. consulere voluit donanti, secundum q̄ primo allegauit, licet falsum sit. per hoc autem non consuleretur: cum etsi non quæratur hic tamen amittit: vt inf. eo l. quod me. §. si à furioso. Sed contra ī. eod. l. si in. e in vacuam. Sol. vt ibi.

z *Possessionem*] vt hic fuit.

re vel Papa. vt alio non recognoscente superiorē. l. 1. i §. iurisus. Instit. de actio.

7 Idē Ia. & est de mēte omnium scilicet P. Flor. possessione.

8 Ista glo. reprehēditur ꝑ Bar. Aret. Paul. Ale. & Ia.

9 Ista glo. placet. quāuis displiceat Ia.

10 In hoc reprehēditur ꝑ Bar. & alios in gl. fine tutoris. sup. ca. l.

11 Idem Are. & est de mente aliorum.

12 Ista cōiter tenetur sm Aret.

13 Ibi acquirit res, in quibus cadit affectio stantiæ. puta ī iocalib. P. Aret. & Alex. hic vel solue vt ibi.

14 Ista est vera i se, sed est diuina tua sm Bart. Aret. & Alexan.

15 Dic q̄ mulier nō possidet. quo ad effectum. i. quoad vsucapionem benè tū possidet sm Bart. Aret. Ale. & Ia.

16 Imò dic, q̄ ius fingit contra factū: sed si hic: q̄a fictio non affert aliquā vtilitatē. Bar. Imò Ale. & Ia.

a *Priuata*

peculiari acquritur nobis ignorantibus poſſeſſio, & uſucapiẽdi cõditio. Item per ſeruum, & liberum bona fide poſſeſſũ acquirimus. Item, per ſeruũ communem, & fructuariũ: ſi tamen ſciens exiſtat. h. dicit Bar.

¶ Item acquirimus poſſeſſionem per ſeruum, aut filium, [a] qui in noſtra poteſtate eſt, & quidem earum rerum, quas peculiariter [b] tenent, etiam ignorantes: ſicut Sabino, & Caſſio, & Iuliano placuit, qa noſtra voluntate intelliguntur poſſidere, [c] †quod eis peculiũ habere permiſerimus. [d] Igitur ex cauſa [e] peculiari, & infans, & furioſus acquirunt poſſeſſionem, & vſucapiunt, [f] & hæres, [g] ſi hæreditarius ſeruus emat.

Per ſeruum alienum, uel liberũ hominẽ bona fide poſſeſſum acquiritur poſſeſſio poſſeſſori, ſed ſi mala fide nec illis acquiritur: nec illi etiam alteri. Paulus de Caſt.

¶ Sed & per eum, quem bona fide poſſidemus, quamuis ſit alienus, vel liber, poſſeſſionem acquirimus: [h] [2] Quod ſi mala fide eũ poſſideamus, nõ puto acquiri nobis poſſeſſionẽ [i] per eũ. Sed nec vero domino, [k] aut ſibi acqret [3]†poſſeſſionẽ, qui ab alio poſſidet. [l]

Seruus communis poteſt uni ex dominis poſſeſſionem in ſolidum acquirere ſi hoc egerit Paul.

¶ Per communẽ ſeruum ſicuti per proprium acquirimus poſſeſſionem etiam ſinguli [m] in ſolidum, ſi hoc agat ſeruus, vt vni acquirat; ſicuti in dominio [n] acquirendo.

Per ſeruũ, in quo habemus uſumfructũ: acquiritur nobis poſſeſſio ex re noſtra, uel ex opera ſua, licet ipſum ciuiliter non poſſideamus. h. d.

¶ Per eum, [o] in quo vſumfructum habemus, poſſidere poſſumus: ſicut ex operis ſuis acquirere nobis ſolet. Nec ad rem pertinet, ꝙ illum nõ poſſidemus, [p] nam nec filium. [q]

Per illum, qui penitus intellectu caret, nõ poſſumus acquirere: ſecus ſi non penitus, licet perfectum non habeat. Paulus de Caſt.

¶ Cæterum, [r] & ille, per quem volumus poſſidere talis eſſe debet, vt habeat intellectum poſſidendi. Et ideo ſi furioſũ ſeruum miſeris, vt poſſideas, nequaquam videris apprehẽdiſſe poſſeſſionem. Qđ ſi impuberem [s] miſeris ad poſſidẽdum, incipies poſſidere: [4]† ſicut pupillus, [t] maximè tutore authore, ſibi acquirit poſſeſſionem. Nam & per ancillam, quin poſſis nanciſci poſſeſſionem, non dubitatur.

Impubes poteſt eſſe procurator ad negotia, & etiam inſtitor. h. d.

¶ Pupillus [u] per ſeruum ſuum ſiue puberẽ, ſiue impuberem acquirit poſſeſſionem, ſi tñ [5]† tutore authore iuſſerit eum [x] ire in poſſeſſionem.

---

a *Filium*] etiam, qui ab alio poſſidetur in rebus peculiaribus, vt infra eod. l. quicquid. Item dic, filium verum, non putatiuum, vt inf. eo. l. per eum. ſecus in putatiuo ſeruo, vt infra, ti. proximo. Et eſt ratio, vt infra, titu. 1. l. iuſto. in princ.

b *Peculiariter*] quid ergo ſi non peculiariter? an ignorantibus nobis quæratur? Quidam quod non, vt hic? & inf. l. 3. §. ſaltus, & l. peregrè. §. quæſitum. Nos tamen contra, pro nobis, inf. eo. l. quod ſeruus. & Inſti. per quas perſo. no. acqui. §. item nobis, vbi dicitur, & ſi nullum ſit peculium, quærere etiam domino inuito: ergo multo magis ignoranti. Et quod dictis legibus dicitur, ſcientiam exigi, reſtringitur quantum ad vſucapionem, quæ eſt effectus poſſeſſ. vt infra, pro ſol. l. 1. & ſup. tit. 1. l. acquiritur. §. non ſolum. in fine. & infra, tit. 1. l. Labeo. Et hic ſubijcit, vſucapiunt, vel expone hic peculiariter, ideſt, quicquid quærit iuſtè, vt dicta lege, quod ſeruus.

1† Aliàs, qui eis. P. F.

c *Intelliguntur poſſidere*] ideſt deincze: ſic. & inf. eodem. l. quod ſeruus, ne ſit contra infra de verb. obli. l. ſtipulatio iſta. §. hi. q in fi. & §. hæc quoque ſtipulatio.

d *Permiſerimus*] tacitè hoc ipſo, quòd non ademimus. Alia cauſa eſt liberæ adminiſtrationis, vt ſupra, de pecul. l. quam Tuberonis. §. ſunt. & §. alia.

e *Igitur ex cauſa*] quia ignorantibus acquiritur poſſeſſ. igitur, &c. argu. Inſtitu. de hæred. quæ ab inteſta. l. ſinautem, non ergo ad proximum dictum refertur. Quia noſtra voluntate, &c. quia non poſſunt peculium cõcedere, vt ſup. de pecu. l. quã Tuberonis. §. 1. & facit inf. titu. l. l. ſi ſeruo furioſi. Acc.

2† P. F. ac gremus.

3† P. F. de eſt. poſſeſſionem.

f *Et uſucapiunt*] ignorantes. Sed opp. Furioſus per ſe non incipit vſucapere. ergo nec per ſeruum, vt inf. tit. 1. l. Labeo. in fi. Sol. vt ibi.

g *Et hæres*] ſc vſucapit, ſed poſt aditam hæreditatem, vt inf. tit. 1. l. fin. §. fi.

h *Acquirimus*] ex duab. cauſis 1 vt Inſti. per quas perſonas nobis acqui. §. non ſolum. Quid ergo de aliis? Rñ. P. 2 proprietatem domino, vel ſibi libero: poſſeſſionem nulli, vt ſup. ti. 1. l. homo liber. in fi. niſi hic geſtiat alicui poſſeſſionẽ quærere, vel ſaltem tradens, vt ſup. de don. l. qui mihi. Sed nunquid tunc quærit ſine ratihabitione. Idem de proprietate quæro: quando, vel tradens geſtit alicui ꝙrere. 3 quod demum poſt ratihabitionem. iup. de neg. ge. l. ſi ego.

1 Idẽ Ale. & eſt de mente aliorum.

2 Gl. ſeqt B. Ale. & Laſ.

3 Idẽ B. Pe. & Al.

i *Poſſeſſionem*] per eum, vt & C. de rei vend. l. 1. in fi.

k *Nec vero domino*] ſ. acquirit poſſ. Quid de domino? Quidam, idem: quaſi nõ poſſit dñium ſine poſſ. quæri. Pro eis C. de prob. l. cũ res. Tu dic 4 vero dño ꝙri, vt ſ. ti. l. hõ liber. in fi. & de peculio. 5 l. eo 1 ge. in fi. & ſ. de ſol. l. fugitiuus. & inf. eo. l. quicquid. & ſ. de fun. do. l. i fundũ. ſã contra ſ. tit. 1. l. di ſeruus. in fi. Sed eam expone, vt ibi.

4 Et Ale. & Arct.

5 Iſta eſt difficilis inductionis ſcdm ſcriben.

ADDITIO. Dic. ℔ loquitur, quando venit ex re, vel ex opera bonæ fidei poſſ. Ale.

l *Qui ab alio poſſidetur*] huic rationi eſt cõtra ſup. de lib. cau. l. ii cui. §. licet. Sol. 6 hic aio & corpore ab alio poſſidetur, vt ibi dixi. Azo. Sed quomodo liber homo poſſidet. Rſi. ℔ credo eſſe ſeruum alienum: aliàs non poſſiderem, vt inf. eo. l. cum hæredes. §. item quæm.

6 Placet Ale & eſt de mente aliorum.

m *Singuli*] ideſt, vel ego, vel ſocius totũ, vt ſubijcit: non aũt ambo in ſolidum poſſumus, vt ſ. l. 3. §. ex contratio. Quid ergo, ſi non agatur vni in ſolidum ꝙrat? Rñ. vt ſ. de ſtip. ſer. l. ſi ſeruus cõis. p ſtipu. autẽ põt dñs in ſolidum quærere, vt ſ. de ſtipu. ſer. l. ſi ſeruus communis.

n *In dominio*] vt ſ. tit. 1. l. p ſeruum §. ſicut.

o *Per eum*] ex operis ſuis, vel ex re noſtra, vt inf. eodem l. poſſeſſio quoque.

p *Non poſſidemus*] ciuiliter, ſed naturaliter. & ſic 7 vt inf. eo d. l. naturaliter. Sed P. dixit, 8 nullo modo. & idẽ de aliis, qui hñt ius in re dixit. vt in emphyt. & ſimilibus.

7 Idem B. & Ale.

8 Et malè Bar.

q *Nec filium*] poſſidemus, alia tñ ratione p eũ acquirimus, ſ. iure patriæ poteſtatis.

r *Cæterum*] vt poſſet quis per ſe quæriat, poſſidendi animum habere dẽt, vt ſ. ea. l. §. ſed furioſus. Cæterum. & ille, &c.

4† Aliàs ſi quidẽ, & pupillus.

s *Impuberem*] ſcilicet ſeruum.

t *Sicut pupillus*] qui habeat intellectum, vt innuit litera ipſa. ſ. parum. Vel dic, o ẽtſi non habeat intellectum, vt tñ faciat mea iuſſio, quantum faceret tutoris authoritas, vt inf. eo. l. quãuis. ſ. infans. Nec ob litera prædicta: ſic enim intelligi poteſt, ſ. vt non ſit furioſus. Sed illud quæritur, an per ſeruũ furioſum quæratur, ſi hoc geſtiat tradens? Reſpon. ſic 10 ſecundum Azo cum & inuito procuratore hoc fiat, vt ſup. de don. l. aut mihi.

5† P. F. de eſt. tamẽ.

9 Et malè B. Pa. Aic. & Ale.

u *Pupillus*] vel dic habens intellectum. & inf. dic tutore autore, ſcilicet maximè propter id, quod eſt ſ. ea. l. 3. ſed furioſus. in fi. Vel dic, pupillus etiam infans, vt inf. eod. l. quamuis. §. fina.

10 Contra tũ eſt verum ſecũdum ꝓdict. ſcrib.

x *Inſerit eum*] ſed quid, ſi tutoris authoritate ſeruus pupilli violenter occupauit: an quæritur pupillo? Videtur, quod

non, t quasi perperam sit data authoritas: vt sup. de autho. præstan. l. 2. Econtra quod sic, a m inf. quod vi aut clam. l. is, qui vi. §. si tutoris. & C. vnde vi. l. meminerint, & inf. de vi. & vi arma. l. si vi me.

a *Nerua filius*] & malè, vt inf. dicit.

b *Possideatur*] vt & sup. de vsufru. l. arboribus. §. de illo. & hoc nisi diu, &c. vt inf. l. 3. §. si seruus, secus 3 autem dicitur in alijs reb. mobilibus, vt ff. l. 3. §. Nerua. & l. Pomponius, in princip. Et est ratio, vt in l. rem, quæ, & l. si rem mobilem. Sed oppo. iste facit furtum sui, vt C. de ser. fug. l. 1. ergo desinimus possidere, vt inf. eod. l. item, quæ. Sed respond. hoc verum extraneo furante: non filio, vel seruo, vt ibi. Item quid si iam cæpit possideri ab alio, vel se libe-

1 † P.F. ñ acquirere nos. &c.

tum contendat: an potest nobis acquiri possessio? Videtur, quod non, vt hic à cõtrario sensu, & inf. proxi. §. & sup. eod. l. sed & per eum. Econtra quod sic, vt sup. de li. cau. l. si cui. §. licèt. Sed quod dicit, magis est, vt acquiratur, s. alia non pos. Vel ibi adhuc possidebat animo, vt & inf. l. 3. §. si seruus. ad ergo si ab alio possidetur. Accur.

c *Vsucapi*] ipsum seruum, si ante fugam inceperam vsucapere, vt inf de fur. l. serui. & filij. §. fi. & inf. tit. 1. l. si is, §. si seruus. &c.

d *Vsucapio*] rerum possessarum per seruum.

e *Sententia est*] & nostra, vt infra eod. l. per eũ in fi. & sup. de li. cau. l. si cui in fi. tepro bata Neruæ sententia. Sed cõtra. sup. de Pub. l. si seruus. Sol. vt ibi.

ADDITIO. Dic, quòd ibi loquitur de seruo a balio possesso, hic non. Barr.

f *Per seruum corporaliter*] secus si solo consensu, vt sup. de pig act. l. 1.

g *Ad vsucapionem*] vt & ff. eo. l. qui pignoris. & ff. ti. 1. l. pignoris. Item & quantum 4 ad euitandum satisdationem, vt sup. qui sat. cog. l. sciendum. §. creditor. Et de hoc dic quis possideat, vt no. C. de præscr. triginta ann. l. cum notissimi. §. 1.

h *Possidet*] vt & sup. ti. 1. l. per seruum. in princ. Sed quid in dominio rerum ab eo quæritarũ? Dicunt quidam interim nullius esse. Io. dicit dominus quærit, vt in seruo alieno & libero homine bona fide possesso, vt sup. eo. § sed & per eum.

i *Nec hæredes.*

k *Quod fortasse dicendum*] ratio hic includit, i. nec hæreditatẽ, nec dãnum rei hãditariæ, nec pos. vt ff. ti. 1. l. per hæreditariũ. & ff. de acq. hæ. l. hæres per seruum. Sed cõtra inf. eo. l. qui absenti. §. fi. Sed ibi non erat hæreditarius, vt ibi dices.

l *Donata sunt*] rerũ p vnũ eorũ, cæterorũ possit acqui possessionem.

m *Per vnum reliquorum*] non vt possesso vno 5 per eum videat, & cæteros possidere, sed post acquisitã pos. in vno incipiat alios meo nomine possidere, vt hic. & ff. eo. ꝑdiamutij lega-

3 Idem ꝙ. Aret. Ale. & Ias.

2 Nihil ẽ. secũdum prędi quãuis B. contrariũ dicat.

3 Ista glo. sequũtur vsq; ad fi. B. P. Arer. & Ale.

Seruum fugitiuum possidemus, vsucapimus, & per eum acquirimus. Bart.

¶ Per seruum, qui in fuga sit, nihil posse nos possidere Nerua filius [a] ait, licet respondeatur, quandiu ab alio non possideatur, [b] a nobis eũ possideri, ideoque interim etiam vsucapi. [c] Sed vtilitatis causa receptum est, vt impleatur vsucapio, [d] quandiu nemo nactus sit eius possessionem. Possessionem autem per eum acquiri, sicut & per eos, quos in prouincia habemus, Cassij, & Iuliani sententia est. [e]

Per seruum à nobis pignori traditum, non acquiritur nobis possessio. Bar.

¶ Per seruum corporaliter [f] pignori datum non [1] † acquiri nobis possessionem Iulianus ait: ad vnam enim causam tantum videri eum à debitore possideri, ad vsucapionẽ ‖ scilicet. Sed [2] † nec creditori, quia nec stipulatione, nec vllo alio modo per eũ acquirat, quamuis eum possideat. [h]

Per seruum hæreditarium nihil nobis hæreditatis acquiritur, sed per emptum, & donatum alia res empta, & donata acquiruntur. Bar.

¶ Veteres putauerũt, non posse nos [i] per seruum hæreditarium acquirere, quod sit eiusdem [k] hæreditatis. Itaque agitur, num hæc regula longius producenda sit, vt si plures serui legati sint, per vnum an possint cæteri possideri? Idem tractatum est, si pariter empti vel donati sunt. [l] Sed verius est, ex his causis posse me per vnum reliquorum [m] acquirere possessionem.

¶ Si ex parte [n] hæredi instituto seruus legatus [o] sit, propter partem, [p] quam ex causa legati habet, acquiret fundi [q] hæreditarij possessionem. Idem dicendum est, si seruum communem [r] iussero adire hæreditatem, quia propter meam partem acquiro. [s]

Seruus acquirit domino ita demum, si vult, quia secus si de contraria ipsius serui voluntate appareat. Paulus.

¶ Hæc, q̃ de seruis diximus, [t] ita se hẽnt, si et ipsi velint [u] nobis acquirere possessionem. Nam si seruum tuum possidere iubeas, & is eo aĩo intret i possessionẽ, vt nolit tibi, sed potius Titio [x] acquirere, non est tibi acquisita possessio.

Per procuratorem nobis acquiritur possessio, si hoc agatur: alias secus. Bar.

¶ Per ꝓcuratorẽ, tutorẽ, curatorem ve pos. nobis acquirit. [y]

tis, vbi ẽt fine pos. quæritꝰ dñiũ. 6 vt inf. de fur. l. à Titio. Sed quæ est ratio, quod p hæreditariũ nihil quæritꝰ, p istos alios sic? Resp. Io. ergens disputatio: Alijs tõ coequaliũ, quia designat res hẽditaria per cõparem quæriꝰ: nam asinus intumescit, si per comparem se videt apphendi. hoc non valet, quia in legatis idem dẽret esse, vt in cæteris. Tu dic, ꝙ hæreditarius seruus dꝰ ante aditã hẽditatem: quo ipse nihil quærere põt, cũ non sit seruus, vt ff. eo. l. si me in varũ. §. fi. at post aditam iã non est hæreditarius, sed proprius hæredis, vt ff. eo. l. cũ hæres licet impropriè quandoq; vt hic. s. seruus hæredis factus hæreditarius appellatus, vt sup. eod. §. item acquirimus, in fi. Hoc ergo nomen hæreditarius, dñam. s. hæreditatem significat, quam non habet dñam ea adita ab hide. Sed cũ dico emptos, donatos, & legatos: titulos deligno per hæc nomia, vel partes ipsa. Vnde licet factus sit dñs legatarius, adhuc seruus legatus dꝰ, & ita de cæteris. & sic for e intellexit Ioannes cum dixit, Vtgens disputatio in hæreditate ipsa. Est & alia rõ, quare non quæritꝰ p hãditariũ ser uũ, vt ff. de acq. hæ. l. Paulus. Sed quid, si habeam vsumfructũ in seruo testatoris mei: nũquid per eum acquiram hæreditatem? ñ. quod non. ‖ cum nec per seruum hæredis possit quæri: secus si seruus instituatur, quia per eum tunc acquiritur. Acc.

4 Ista placet B. Al. & Ias. dissplicet tñ Pa. & alijs tenet tamẽ cum glo.

5 Et bene Bart. Ale. Al. & Ias.

6 Sed non possessio. Bar.

7 Et bene Bart. Ale. Al. & Ias.

8 Ista placet B. Al. & Ias. dissplicet tñ Pa. & alijs tenet tamẽ cum glo.

9 Et bene B. Are Ale. & Ias.

10 Gl. sequitur Alex. Idẽ B. Al. & Ia. 12 Idẽ ñdicti. scrib.

n *Si ex parte*] secus si in totum: 9 tunc enim inutile esset legatũ, vt ff. de le. 1. l. legatum. §. 1. Sed si ab. stinet, totũ consequitur. vt eo. ti. l. qui filiabus. §. fin. & l. seq.

o *Legatus*] i. prælegatus.

p *Partem*] dimidiam, si ponas duos hæredes: aliam autem habet iure hæreditario.

q *Fundi*] non ipsam hæreditatem: cum per me fm hæres, vt sup. de acq. hære. l. Paulus.

r *Seruum communem*] mei, & testatoris, cui successi p ipsum seruũ, vt ff. de hæ. inst. l. 3. in prin. Secus per me, vt d. l. Paulus & erit ñ hẽditarius hoc casu, sed totus mihi accedit, fm Io.

s *Acquiro*] totã hæreditatem. Posset & pont in seruo duorum instituto ab extraneo contemplatione alterius.

t *Hæc quæ de seruis diximus*] vt per eos acquiratur nobis possessio, vt sup. eo. §. item acquirimus, & sequen.

u *Velint*] & faciant velle, vt & sup. eo. §. cæterum.

x *Nolit tibi, sed potius Titio*] 10 si ñ habeat ratũ, vt ff. de negot. l. si ego. Idẽ hoc nisi ille, qui tradit, hoc agat, vt mihi acquiratꝰ. 11 quo casu seruus malignitas nõ nocet, vt sup. de do. l. q mihi, & ff. tit. 1. l. p seruũ. §. fi. q̃ est ꝙ. Vel hic à nemine tradebatur. Idẽ hoc in quærẽdis, secus in quęsitis, 12. vt ff. eo. l. fi. & C. de pact. l. seruus. & facit sup. de bo. pos. fm tab. l. pe. & de iure dotium. l. cum vxor. & ff. eo. l. si me in vacuam. in fi.

y *Acquiritur*] dic, ꝙ per procuratorem quæritur possessio, & domi-

& dominium, si dñs fuerit tradēs, et ignorantis aliàs si ipse tradens nō fuit dñs, cōditio vsucapiendi ex quo sciuit dñs, vt hic & sup. tit. 1. l. si procurator & C. e. l. per liberā, & l. per procuratorē. Sed 1 R. dicit, cūq; quæritur p procuratorem poss. & dominium et ignoranti mihi vt quando specialiter 2 ad hoc constituto traditur, fīēre et tradē licēt procurator manifigneatur, vt C. si quis alteri, vel sibi. l. fi. & sup. de don. l. qui mihi, & sup. ti. 1. l. si procurator. Cūq; poss. Iola, & ea mediante, siue per eā dñiū, si ab ea separati nō pt, vt hēat 3 speciale mandatū, & meo nomine accipiat, eoq; dato nō hoc agēte, vt mihi quēratur: vt hic, & C. e. l. per procuratorem & l. per liberā, quandoque tunc demum rei traditæ procuratori noīe meo mihi quæritur poss. cum nouerit, & ratū habuerit, 4 vt si generalis erat procurator, vel ad alia constitutus, vt inf. eo l. communis. § fi. & sup. de negest. l. si ego. Cūque tunc demū mihi quæritur, cum traditio mihi fuit, vt si in tradendo neuter id egit, vt mihi quēratur, vt sup. tit. 1. l. res, & C. de ijs qui à nō do l. 1. sed Io. nō distinguit 5 in generali, & speciali procuratore: & quod facit specialis quo ad quedam, hoc generalis quo ad omnia: & econtra. vt sup. de adm. tu. l. si duo. Itē non distinguit in generali, vterq; vel tradens tātum gerat, vt sup. de do. l. qui mihi, & sup. ti. 1. l. per seruum, in fi. vel ēt accipiens tm̄, quia etiam eius volūtas inquiritur, vt sup. eo. §. exterum, & §. hæc quæ de seruis. Item non dicit dominium mediante poss. quæri, sed per ipsum procuratorem, vt no. Instit. per quas personas nob. acquir. § ex his, & ilia l. communis. § 1. Et lex, si ego, intel igitur quando non habebat mandatum. Sed videtur dominium non quæri per procuratorē, vt C. per quas personas no. acquiritur. l. 1. Sed ibi 6 non dicit excepta poss. sed causa poss. 1. dominio.

1 181 prima pars gl. approbat Are. Soc. Cu. Al. & Ia.

2 In hoc bene dī, Al. & Ia.

3 Displiceat Are. & Alex. 3 † P. Fl. deest. est. 2 † P. Fl. possidētis.

4 Displiceat Bart.

5 Et bene Paul. Are. Soc. Ale. & Ias.

6 Idē B. & B. in l. cōtraria.

7 Idē Ias.

8 Idem Aret. & Alex.

Cum autem suo nomine nacti fuerunt possessionem, nō cum ea mente, vt operā duntaxat suam accommodarent nobis, [a] non possunt acquirere. [b] Alioquin [c] si dicamus per eos non acquiri nobis possessionē, qui nostro nomine accipiunt, futurum est, [1] † vt neq; is possideat, cui res tradita sit, quia non habeat animum [2] † possidendi: [d] neque is, qui tradiderit, [e] quoniam cesserit possessionem.

Oculis & aspectu acquiritur possessio rei ab alio traditæ. Bart.

Si iussero venditorem procuratori meo rē tradere, cum ea res in præsentia [f] sit, videri mihi traditā Priscus ait. Idēq; esse, si nūmos [g] debitorē iusserim alij dare. Non est enim corpore, & actu necesse apprehendere possessionem, sed etiā oculis, & affectu: [h] & argumēto esse eas res, quæ propter magnitudinē ponderis [i] sed in his maximè. Si ergo sine ingressu per affectum ḡtitur, multo magis retinetur. vt no. sup. eo. in prin.

K *Traditæ*] corā cella, vt sup. de cōtrahē. em. l. clauibus.

l *Possidere possunt*] vt inf. l. proxi contra. Sol. vt ibi.

m *Non possunt*] vt sup. de liber. vniuersi. l. 1. & ar. sup. de arb. l. itē si vnus, § principaliter. & sup. d̄ do. l. sed si ex dolo, & subaudi hic, facilē, vel commodè. arg. sup. de ijs, qui deiec. vel effud. cū sanè, & inf. de verb. sig. l. nepos Proculo. & hoc ideo ne sit cōtra, C. de leg. & consti. l. humanum, & sup. quod met. cau. l. metum. §. animaducrtendum.

n *Non possidet*] ſ. municipes.

o *Vtuntur*] sic infra quorum leg. l. 2. §. qd autem ait.

p *Aut*] Et benè. vt ſ. proxi. & sup. d̄ fer. l. non dubito, & de pub. fine āt. §. fi. Sed §. inst. ti. 2. l. Labeo, in fi. Sol. 10 ibi ex delicto dominus non pt vsucapere. Præterea ipsi municipes vsucapiunt, vt infra, l. proxima.

q *Putant*] & malè. Accur.

r *Non possideāt*] imò vt subiecit, Sed hoc iure, &c.

s *Sed hoc iure vtimur*] reprobata superiori sententia. Et sic possidere proprie accipe, 11 vt ſ. od exhib. l. tigni. § i. cē municipes. Alij 12 dicūt im̄ prīè possidere ne obsit p̄dictis. Sed R. dicit municipes ▮ possidere: sed illos q̄b. administratio municipū ē cōmissa, ar. ſ. de cōd. & de. l. municipib & ſ. ad munic. l. municipes. A.

t *Idq;*] ſ. possessio.

u *Per seruum*] vt sup. l. proxi. in fi.

x *Liberam*] vt inf. de vi. & vi ar. l. si vi me, & inf. vt in poss. lega. l. municipio in fi Accur.

y *Acquiratur*] & ēt per seipsos. si maior pars in hoc consentiat. vt su. quod met. l. cau. l. metum. § animaducrtēdum. & C. de legi. & cō. l. humanū. Itē p eos quib. res municipum est commissa. vt sup. de condi. & demonst. l. municipibus.

P *Possideri*] Casus. Res corporales dicuntur possideri. Sed o dicit, q̄d in acquirenda poss. sunt duo necessaria, animus, & corp⁹. Nec ē necesse, q̄ singulas glebas possideā: sed sufficit partē fundi me introire ad hoc, vt dicat totū fūdū possidere. incertā ēt partē nō possū possidere. vt si volo possidere de fundo quantū Titius possidebat: eō incertū sit.

¶ *Notatur*] Animo solo nō pt acquiri possessio. nisi ēt intercurrat apprehensio corporalis. Dicūt q̄dā, vel aliud q̄ apprehēsione habeatur: vnde thesaurū quē in fundo meo esse scio. eō ipso q̄ possideo fundū. & habeo scientiam thesauri. videor apprehendere poss. thesauri. Pius ēt dicunt q̄ eo ipso q̄ vsucapio fundū. videor vsucapere thesaurū, qui in eo est. sed hoc secundū falsum. Item quod dixi de poss. thes. similiter falsum est: nam non videor acquisiuisse poss. thesauri. nisi prius remoueam eum de loco in quo erat.

¶ *Ex pluribus*] Possessionem alicuius rei possum habere ex pluribus causis. Et ponit exemplum. Sed dominium alicuius rei non possum habere ex plurimis cautis, sed ex vna.

¶ *Ex contrario*] Cōtinua. vt in gl. Et dicit hic. ſ. duos. vel plures non posse vnā. & eādem rem in solidum possidere naturaliter. Vel dic ciuiliter: & dic d hoc. vt in gl. Sed o dicit, Si cōcessit tibi rē precario. ego possideo ſ. ciuiliter. tu naturaliter. Hoc secundū dictum confirmat Trebatius. Dicit ēt

duos

mouēri non possunt, vt colūnas: nam pro traditis haberi eas, si in re præsenti consenserint: & vina tradita videri, cū claues cellæ vinariæ emptori traditæ [k] fuerint.

Vniuersitas per se, & per alium potest possidere, & possessionem acquirere. Bart.

Municipes per se nihil possidere possūt: [l] quia [3] † vniuersi cōsentire nō possūt. [m] Eorū āt, & basilicā, hisq; similia [4] † municipes non possident, [n] sed promiscuè his vtuntur. [o] Sed Nerua filius ait, P per seruum, quæ peculiariter acquisierint, & possidere, & vsucapere posse: [5] † licet quidam contra putant: q quoniam ipsos seruos non possideant. [r]

Vlpian. li. 60. 6 † ad edictum.

LEX II.

SEd hoc iure [s] vtimur, [t] vt & possidere, & vsucapere municipes possint: idq; [u] eis, & per seruum, [u] & per liberam [x] personam acquiratur. [y]

9 Idem Aret. Cu. & Ale.

3 † P. Flo. vni.

4 † P. Flo. deest. municipes.

10 Idem B. & Ale.

5 † P. Flo. Sed quidam.

6 † Aliàs 70. P. F.

11 Istam opinionem B. P. & Alex.

12 Istæ duæ opiniones ā plac. ēt B. P. & Ale.

a *Manu*] i. per lapillū iactū. vt ff. de pe. no. nun. l. de pup. §. meminisse. Item no. hic quidā, q̄ fieri nō dēt, factū i tū tonet: nam ſp dēt intervenire decretū. Si ſi non interueniat, q̄n ſine incōmodo alicuius fit, remanet, & pro hoc ff. de ſer. l. 1. & quod ibi no. Sed nō placet, nam q̄ alij non no

truxerimus, † noſtrū fiat, tamen decretū prætoris adhibē dum eſt, vt id facere liceat. Imò etiam manu[a] prohibendus eſt, ſi cū incommodo cæterorū id faciat. [2]† Nam ciuilē eū actionem de faciendo [b] nullam habere non dubito.

Celſus lib. 2. Digeſtor.

LEX LI.

TRansfugam [c] iure belli recipimus. [d] Et quæ res hoſtiles [e] apud nos ſunt, non publicæ, [f] ſed occupātiū fiūt.

Modeſtinus lib. 7. Reg.

LEX LII.

REm [g] in bonis noſtris ītelligimur habere, quoties poſſidentes exceptionē, aut amittentes ad recuperandā eam actionem habemus.

Idem li. 14. ad Quintum Mutium.

LEX LIII.

EA, [h] quæ ciuiliter acquirūtur, per eos, qui in poteſtate noſtra ſunt, acquirimus, veluti per ſtipulationem. [i] Qđ naturaliter [k] acquiritur, ſicuti eſt poſſeſſio, per quemlibet, [l] volentibus nobis poſſidere, acquirimus.

Idem li. 15. 3 † ad Quintum.

LEX LIIII.

HOmo liber hæreditatē nobis acquirere nō ſ̄t, ſed [4]† qui bona fide nobis ſeruit, acquirit, [5]† tamen ſi ſponte ſua, ſciens [m] conditionem ſuā, adierit, nam ſi iuſſu [n] noſtro adierit, neque ſibi, neque nobis acq̄rit, [6]† ſi nō [o] habuerit ſibi acquirendi animum: quòd ſi eam mentē [7]† habuerit, [p] ſibi acquirit. Item promittendo nobis homo liber, qui bona fide nobis ſeruit, [8]† vel emendo, vel vendendo, vel locando, vel conducendo obligari ipſo iure poterit. [q]

hō, quem bona fide poſſideo, poterit mihi obligari, vt ſi mihi promittat p ſtipulationē aliquid, vel à me emat, vel aliter mecū contrahat. Idē ſi damnū mihi det, dum tamen lata culpa intervenerit. Itē ſi iuſſu meo aliquid geſſerit I re mea, vel me abſente, & male geſſit, tenebitur mihi act. mandati, vel neg. geſt. Nec eſt vis, qua decē eum cōpi poſſidere, ſiue ex cauſa empt. ſiue don. ſiue dotis, ſiue ſimili. Item nō eſt vis, ſiue meū ſeruū credā, ſiue me habere vsū fr. vt tamen mihi mihi quærat, quod nō acquireret etiam, ſi ſeruus non eſſet, vt credebam. Vt dicit. Si hic liber homo, vel ſeruus alienus, quē poſſideo bona fi. acquiſiuit aliquid extra rē vel operā ſuā, ſibi q̄it, ſi eſt liber: vel vero domino, ſi erat ſeruus alienus, excepta poſſ. quā non poteſt facere rei poſſeſſa ab iſto ſeruo ſtante penes alium, ſicut nec per fugitiuum. Fr.

1 Factū tenet qd al. tenere nō dēret. Tu dic hoc eſſe verū ſi lex vltra confirmet, per l. ſi dubiū. C. de leg. & l. 2. §. dubiū. ff. qñ appellan. ſit. 2† P. F. extituximus. Res ī multiplici sūt diuiſa. 2† P. F. faciet.

a Factum alienū aliqñ nium vr. Conc. tex in c. is cui. & ibi gl. ext. de pb. lib. 6. ad qđ facit authē. eo. decurſum. C. đ don. ante nup. Hēditas, vt p libe rū hoiem q̄rat plura req̄rūt

3† ali. 2 r. ad Q. Mutiū. P. Fl. vid. Ant. Aug. li. emē. 3. c. 9. 4† P. F. dē, ſed. 5† P. Flo. acquiret: ſi tā, &c.

6† P. Flo. acquiret.

7† P. Flo. habuit.

8† P. F. vt emendo, vel vendendo.

* Vide ad hāc l. Cor. in l. ff. nij dño redditur. vt à fre. mu. 40. de cōdi. Idebi.

Manu] i. per lapillū iactū. vt ff. de pe. no. nun. l. de pup. §. meminisse. Item no. hic quidā, q̄ fieri nō dēt, factū i tū tonet: nam ſp dēt intervenire decretū. Si ſi non interueniat, q̄n ſine incōmodo alicuius fit, remanet, & pro hoc ff. de ſer. l. 1. & quod ibi no. Sed nō placet, nam q̄ alij non no cet. valet ſine decreto, aliàs nullo mō, quin deſtruatur. Et ita hic verſus, ſicut incōmodum, &c. determinat vtrunq. ſuperius dictum, ſic cō cor. ī. de dam. in lc. l. fluminum. in pri. & ī. ne quid in loco publi. l. 2. §. ſi quis à principe, & arg. ī. ti. 1. l. ſi quis fundum.

b *De faciendo*] aliqđ [ſ]littore, vel in mari.

Tranſfugam] CASVS. Si Romani capiant tranſfugā, efficitur ſeruus: Secundò dicit, Si Romanus rem hoſtiū capiat, efficitur eius, non autem efficitur communis, ſiue publica. Fran.

c *Tranſfugam*] quis ſit, hēs ī. d cap. l. poſtliminiū. §. trāsfuga. d *Recuperat*] i. noſter fit: ſeruus ſi prius fuerit liber, & etiā interficere licet. vſſ. de ſica. l. 3. §. ſi. ſeruus verò iure p. ſtl. mi. nij dño redditur. vt ī. de capt. l. poſtliminium. §. tranſfugæ. Sed, & liber habet poſtliminiū ſi commilitones apprehendit, & tranſfugas demonſtrauit. vt infra de re mil. l. 1. & omnes. §. ſi.

e *Hoſtile*] ſecus de noſtris agris recuperatis, quia dominia ſtatim vt vi inf. de capt. l. ſi captiuus. §. expulſus.

f *Non publicæ*] nam res pu non ſunt occupantium, vt Inſt. de rerum diui. §. flumina. & ſup. de rerum di. l. 2.

g *Rem*] ſ. corporalē, ſecus in corporali. vt C. de ſuſ. leg. l. j. Imò dicit et pro ſeruitute dari act. & excep. ſic eſt in bonis, ſed dr non eſſe in bonis, quā per ſe conſiſtit, ſed cū ædificio. vt & poſſeſſio tigni in domo poſiti. vt j. ti. 2. l. eū qui, vel ideo quia non vūr in rerū natura, ſed exiſtimatur. vt Inſt. eo. §. ſi ſeruitus. Dic ergo q̄dā in bonis, pro quibus hæc duo concurrunt, actio & excep. vt & ī. e. l. ſtatuas. quædam extra bona, vt res ſacræ & ſimiles, vt Inſtit. eod. in prin. Quædā nec in bonis, nec extra, vt ſeruitutes. qđ exponē. vt dixi. Quædā ex bonis, vt illæ quæ in noſtro periculo ſunt, vt Inſt. vi bo. ra. §. ſane in hac. & facit ad legē iſtā ī. de reg. iur. l. qui act. & de verb. ſign. l. bono. §. in bonis. & l. quod cuiuſque. & de verb. oblig. l. ſtipulatio iſta. §. hīc.

h *Aquæ*] CASVS. Ea quæ acquirūtur de iure ciuili, poſſunt acquiri nobis per filios, vel ſeruos, nō per alias perſonas. hinc eſt, q̄ filius, vel ſeruus ſtipulando acquirunt patri, vel domino. Non ſic, ſi alia perſona ſtipuletur nobis. Secundò dicit, quod ea, quæ acquiruntur naturaliter per apprehenſionem, poſſunt nobis acquiri per quemcunq. ſicuti eſt poſſeſſio. Franc.

i *Naturaliter*] puta, per apprehenſionē naturalē de facto.

k *Per quemlibet*] etiam non ſuppoſitum p̄tri. Et q̄ dicit, Poſſeſſio, dic in ea verū factum, vt inf. ti. 2. l. 3. in prin. Idem in interruptione vſucapionis, vel præſcriptionis, vt inf. tit. 2. l. naturaliter. Item, & aliud, vt ſup. de vſu. l. ſiquis ſolutionis. in fi. & ī. quod vi aut clā. l. j. in prin. Item pecunix numeratione, vt ī. ſi cer. pe. l. certi condictio. §. ſi nummos. Nam his caſibus alienum factum noſtrum videtur.

l *Volentibus*] abſq; iui abſoluti, & p̄ſta ibi poſſideri.

Homo liber] CASVS. Per liberum hominem, puta, q̄ procuratorem meum hēditas non pōt mihi q̄ri. Per liberum tamē hominem, quem bona fide poſſideo, acquiri ſt. dum tñ ſciat cōdi. ſuam, & ſpōtè adeat: ſecus ſi iuſſu meo adiuit, nā hoc caſu nec mihi q̄rit, nec ſibi, niſi hēat animum ſibi q̄rendi, nā tunc ſibi q̄rit. Sed dicit, Liber

m *Sciens*] vt mihi per liberū hoſtem q̄ratur hēditas, quinque intervenire oportet. Vt bona fide poſſideam, vt hic. Itē q̄ mea cōtēplatione inſtituatur, vt ī. eo. l. liber. l. 5 § ſed hoc. Itē vt ſciat condōnem ſuā. Itē vt volens adeat, vt hic. Itē vt iuſſu meo, vt ī. e. l. liber hō. §. ſi. Itē ſextum, q̄ mihi velit q̄rere. Si tria prima intervenium, q̄ritur ei hēditas, ſed tribuit mihi per condictionē ſine cā. Si quartū intervenit, cum duob. primis tm̄, ſi voluerit dño q̄rere. nō q̄rit. Nam non potuit mihi, nec ſibi, quia noluit ſibi q̄rere, ſed voluit ſibi q̄rere: ſibi q̄rit quidē, ſed reddit per condi. ſine cā. ſi ſm̄ deeſt neutri q̄rit: ſi primū deeſt, tm̄ ſibi q̄rit, nec alij reddit. Dic ergo breuius, Ignarus nulli q̄rit: ſciēs volēs ſibi q̄rere, q̄rit ſibi ſine diſtinctione, ſcīs cū diſtinctione reſtituit. ſi ſit inſtitutus cōtēplatione mea, vel ñ. & iuſſu meo, vel nō. Volēs q̄rere poſſeſſori, q̄rit ei, ſi eius iuſſu ſpōte adeat, ſm̄ Azo. et Ioa. ſic ſcripſit. Ignarus nulli, nā ſibi nō, vt ī. de acq. hær. l. qui putat. §. qui bona. & l. qui alieno. quia ſe noluit obligare poſſeſſori non, ſi iuſſus nō intervenit, vt in primo lex dixit, vt ī. de acq. hær. l. ſi qs mihi bona. §. iuſſum. Si intervenit quoq. iuſſus, idem eſt, vt ī. de acq hær. l. 6. §. 1. & §. Celſ. nā. & ſeruili neceſſitate feciſſe vi, vt ī. de neg geſt. l. at q natura. §. ſi libero, quia non pōt acquirere, vt ī. de hær. inſt. l. liber hō. in prin. Volēs ſibi acquirere, acquirit ſibi, ſed reſtituit per cond. ſine cā. ſi cōtēplatione poſſeſſoris inſtituendus fuit: aliàs non volens q̄rere ſibi, q̄rit poſſeſſori, cuius cōtēplatione inſtitutus eſt, iuſſu eius adeundo. ſi non eius cōtēplatione, nihil agitur, vt hic in prin. l. & ſu. e. l. liber hō. Item pōt dici, qđ ignarus q̄rit ſibi, cum non contemplatione poſſeſſoris fuit inſtitutus, vt ſup. de acq. hær. l. qui in aliena. §. ſi.

n *Nam ſi iuſſu*] imponente neceſſitatem.

o *Si non*] i. niſi.

p *Habuerit*] vt ſibi acquirat.

q *Poterit*] vt inf. de verb. obl. l. liber homo.

Damus

a *Damni iniuria*] l.1 Aquil.vt & ſup.de lib.cau.l.igitur.§.fi. & ſup.ad l. Aquil.l.liber homo.§.ſi homo.

b *Grauiorem*] i.larã.quãuis aliàs leuiſſima veniat in Aqui. vt ſup.ad l.Aquil.l.i lege & ĩ.de ſt.cau.l.illud.§.1. & hoc ſi bi jcit.Sed ſeruus proprius extraneo puniſcat: vt ſu.de pec.l. non ſolũ. §.1. Sed videtur hunc etiam de lata culpa non teneri: vt ĩ.de fur.l. ſi libertus. Sed illud in modicis: vt inſ. de pœnis.d.reſpiciendum.

c *Iuris actio*] nego. geſt. vel mandati, vt ĩ.manda.l.ſi is cui.§. fi. & de neg. geſt.l. at qui natura.c.ſũ libero.

d *Præſtabunt*] actione mandati.

e *Nec ſolum*] tenentur mandati: vel dic. acquirent nobis. Acc.

f *Non eſſent*] nobis. Accurſius.

g *Non acquirit nobis*] puta, extra rem, & operam.

h *Quòd vix eſt*] aliàs, ius eſt:& tunc habeas infra.nõ poſſit. Aliàs vix.i. nullo modo. & habeas ſine, non: & in idem recidit. Acc.

i *Quia non poſſidere*] ſic & ĩ.de adult.l. ſic enenit. Acquirit ergo ſibi dominium extra rem.& operã: ſed nõ poſ. Et ſic facit pro Io. q dixit dominiũ ſine poſſ.quæri: ſic & ĩ.ĩ fun.do.l.ſi fundũ & ĩ. de pec.l.eo tempore ar. contra. C.de diſtra. pign. qui prædium. Accur.

k *Quem non poſſidet*] vt quia non ab alio poſſidetur: vel diu ſi in libertate moratus: alias dñs poſſidet fugitiuum, & per eum etiam acquirit poſſeſſionem ciuilem, non naturalem: vt ĩ.tit.j. l.j.§ ſed & per eum. & §.per ſeruum qui: & l.3.§. ſi ſeruus.& l. per eum §. per ſeruũ. & ĩ. de pub. l ſi ſeruus.& ĩ.de lib.cau.l. ſi tibi. §. fi. & ſup de vſufr l.arborib ĩ.Iul. & §.idem tractat. Iũ facit, inſ.tit.j.l. cum hæredes. in f. & ĩ.de fur.l.ſerui.& filij. Ac.

Sed & damnum dando, damni iniuriæ[a] tenebitur: vt tamẽ culpam in damno dando exigere debeamus grauiorẽ, [b] * nec tam [1]† leuem, quã ab extraneo. At ſi iuſſu noſtro quid in re noſtra gerant, vel abientibus nobis quaſi procuratores aliquid agant, danda erit in eos actio.[c] Nõ ſolum ſi eos emerimus, ſed etiam ſi donati fuerint nobis, aut dotis noïe, aut ex legati cã pertinere ad nos cęperint, [2]†aut ex hrditate, idem præſtabunt:[d] nec ſolum[e] ſi noſtros putauerimus, ſed [3]† ẽt ſi communes, aut fructuarios: vt tñ quod acquiſitum non eſſent,[f] ſi re vera communes, aut vſuarij eſſent, id hodie quoque non acquirant. ¶ Quicquid tñ liber homo, vel alienus ſeruus, qui bona fide nobis ſeruit, non acquirit nobis, [g] 4† id vel ſibi, ſi liber homo eſt, vel ſi alienus ſeruus eſt, dño ſuo acquiret, excepto, q vix eſt,[h] vt liber homo poſſidendo vſucapere poſſit: quia nec poſſidere[i] intelligitur, qui ipſe poſſidetur. Sed nec per ſeruum alienum quẽ nos bona fide poſſidemus, dominus peculiari nomine ignorans, vſucapere poterit: ſicuti nec per fugitiuum quidem, quem non poſſidet.[k]

Quod in laqueum meũ incidit, non eſt meum, niſi manualiter capiatur. h.d. Bart.

Proculus libro 2. Epit.

LEX LV.

IN laqueum, quem venandi cã poſueras, aper incidit, cũ eo hæreret, exceptũ[5]† cum abſtuli:[l] num tibi videor tuũ aprum abſtuliſſe?[m] & ſi tuum putas fuiſſe, ſi ſolutum eum in ſyluam dimiſiſſem, & eo caſu tuus eſſe deſijſſet, an tuus maneret? & quam actionem mecum haberes, ſi deſijſſet tuus eſſe? num in factum dari oportet, quęro. Reſpondi, videamus[n] ne interſit, laqueum in publico, an in priuato poſuerim. Et ſi in priuato poſuerim. [o] vtrũ in meo, an in alieno: [p] & ſi in alieno, vtrũ permiſſu eius, cuius fundus erat, an non permiſſu eius poſuerim. Præterea vtrum in eo ità hæſerit aper, vt expedire ſe nõ poſſit ipſe: an diu [6]† luctando expediturus ſe fuerit. Sũmã q tñ hãc puto eſſe, vt ſi in meã poteſtatẽ[r] peruenerit, [7]† meus factus ſit. Si aũt aprũ meum[s] factũ, [8]† in ſuã naturalẽ laxitatem dimiſiſſes, eoq; [9]† facto meus eſſe deſijſſet, actionem mihi ĩ factũ[t] dari oportere: veluti[u] cẽſũ eſt,[x] cũ quidã poculum alterius ex naue eieciſſet.

Idem libro 8. Epit.

LEX LVI.

INſula eſt nata in flumine cõtra frontem agri mei, ita vt nihil excederet longitudo regionem prædij mei: poſtea aucta eſt paulatim, & proceſſit contra [10]† frõtem agri ſuperioris vicini, & inferioris. Quæro, quod accreuit, vtrum meum ſit, qñ meo adiunctũ eſt,[y] an eius iuris ſit, cuius eſſet, ſi in initio nata eius lõgitudinis fuiſſet. Proculus rñdit,

a *Damni iniuria*] l.1 Aquil.vt & ſup.de lib.cau.l.igitur.§.fi. & ſup.ad l. Aquil.l.liber homo.§.ſi homo.

b *Grauiorem*] l.larã.quãuis aliàs leuiſſima veniat in Aqui. vt ſup.ad l.Aquil.l.i lege & ĩ.de ſt.cau.l.illud.§.1. & hoc ſi bi jcit.Sed ſeruus proprius extraneo puniſcat: vt ſu.de pec.l. non ſolũ. §.1. Sed videtur hunc etiam de lata culpa non teneri: vt ĩ.de fur.l. ſi libertus. Sed illud in modicis: vt inſ. de pœnis.d.reſpiciendum.

* Nec tã leuẽ quã ab extraneo: vt ab homine libero leuẽ culpã nõ exigamus. ſi bona fide nobis ſeruit: ſin. min⁹. exigi poſſit.

1† Aliàs nec tamẽ leuem.

2† P.F ęperunt.

3† P.F.ſed & ſi.

4† Id vel ſibi liber, vel alienus ſeruus dño ſuo acquiret, excepto eo, quod vix eſt, vt liber homo poſſidẽdo vſucapere poſſit &c. Ita legitur in veuſtiſſimo codi.& F. Holoãder ſic legit, Quicquid tñ liber homo, vel alienus ſeruus, qui bona fide nobis ſeruit, nobis nõ acquirit: id ſi liber homo eſt, ſibi, vel ſi alienus ſeruus eſt, dño ſuo acquiret: excepto eo, qđ vix eſt, vt liber homo poſſidẽdo vſucapere nõ poſſit, &c. Dominiũ qñque ſine poſſeſſione quęritur.

c *Iuris actio*] nego. geſt. vel mandati, vt ĩ.manda.l.ſi is cui.§. fi. & de neg. geſt.l. at qui natura.c.ſũ libero.

d *Præſtabunt*] actione mandati.

e *Nec ſolum*] tenentur mandati: vel dic. acquirent nobis. Acc.

f *Non eſſent*] nobis. Accurſius.

g *Non acquirit nobis*] puta, extra rem, & operam.

h *Quòd vix eſt*] aliàs, ius eſt:& tunc habeas infra.nõ poſſit. Aliàs vix.i. nullo modo. & habeas ſine, non: & in idem recidit. Acc.

i *Quia non poſſidere*] ſic & ĩ.de adult.l. ſic enenit. Acquirit ergo ſibi dominium extra rem.& operã: ſed nõ poſ. Et ſic facit pro Io. q dixit dominiũ ſine poſſ.quæri: ſic & ĩ.ĩ fun.do.l.ſi fundũ & ĩ. de pec.l.eo tempore ar. contra. C.de diſtra. pign. qui prædium. Accur.

k *Quem non poſſidet*] vt quia non ab alio poſſidetur: vel diu ſi in libertate moratus: alias dñs poſſidet fugitiuum, & per eum etiam acquirit poſſeſſionem ciuilem, non naturalem: vt ĩ.tit.j. l.j.§ ſed & per eum. & §.per ſeruum qui: & l.3.§. ſi ſeruus.& l. per eum §. per ſeruũ. & ĩ. de pub. l ſi ſeruus.& ĩ.de lib.cau.l. ſi tibi. §. fi. & ſup de vſufr l.arborib ĩ.Iul. & §.idem tractat. Iũ facit, inſ.tit.j.l. cum hæredes. in f. & ĩ.de fur.l.ſerui.& filij. Ac.

l *Abſtuli*] i.accepi: ſic inf.de fur.l.qui vas.

m *Abſtuliſſe*] Reſp.non, ſecundum Io & V.niſi cœpiſſet, & apprehendiſſet.qui laqueum poſuiſſet. Accur.

n *Videamus*] mutat perſonas.

o *Poſuerim*] vt aliàs diſtinguit: vt & ĩ.ad l.Aq.l.q foueat.

p *In meo an in alieno*] quod non vt referre: vt ſup.eod.l.3.

q *Summam*] huius qõnis.vel meæ opinionis in hac quæſtione:& ſic hic dico reprobari ſuperiores diſtinctiones, ſecundum R. Alij dicunt non fore huic quæſtioni reſponſum.

r *Meam poteſtatem*] i. mei apprehendentis de laqueo.ſecundum Bul. vndeait: timeo ſcandalum.non futurum iudicium: cum die quadam ferã ſic apprehendere poſſet. Sed ĩ Azo.meam.i. mei, quia poſui laqueum.cum ipſe aper per ſe expedire ſe nõ poſſet. Sed qualiter poſſet in eius ignorãtis prãtem venire, vt ĩ.ĩ vſuc.l. ſequitur.§. tunc in prãte. & ĩ. de verb ſig. l. poteſtatis verbo. & inſ.pro emptore.l. qui fundum. § furtiua res arg.contra ſup. de leg.1. l. cã pater. § ſurdo. H. Et no. quod ſicut dixi, non eſt fera tui apponentis laqueum, niſi demum cum apprehenderis.vel apprehẽdendi prãtem habeas per oculorum inſpectionẽ, & affectionẽ poſſidendi. ſĩm Io.& B.& R. Arg.ĩ. tit.1.l. ſ.§. pen. At M. & H. q ſtatim.cum diu luctando ſe expedire non poſſet. Quid autem. ſi à remotis ocꝛlis inſpicio? Reſpond. ſecundum Vin. non fit meus: cum multa accidere, &c. vt ſup. eo.l. naturalem, f. illud. Licet ſit arg.ĩ. titu.1.l. quod meo.§. ſi venditorem. Acc.

5† P.Flo. excẽptum.

6† P.Flo. diutius.

7† P.Flo. peruenit.

8† P.Flo. ſeruum.

9† P.F.de eũque.

s *Meum factum*] ideſt mei apprehendentis in laqueo: puta quod eum iam apprehendi. H.

t *In factum*] ſubſidiariam Aquiliæ: vt Inſtitu. ad le. Aquil. in fine.

10† In P. F. frontes.

u *Veluti*] id eſt, ſicut, Accur.

x *Reſponſum eſt*] vt ſup. de præſcri. verb.l. qui ſeruandarum. in princ. & facit infra, tit.1.l.9.§. item feras. Accurſius.

y *Quoniam meo adiunctum eſt*] id eſt inſulæ factæ meæ ratione vicinitatis. Accurſius.

IN laqueum] CASVS. Feciſti laqueum cauſa capiendi aliquã feram: aper incidit in laqueum.& nõ poterat ſe mouere: ego tranſiens inde vidi aprũ captum in laqueo, exemi eũ inde.& accepi.an tenear tibi aprũ reddere: Et dĩ quod non: eũ non fuerit factus tuus: quia non apprehenderas eũ de laqueo. Si ãt apprehendiſti eũ de laqueo.& ſic factus eſſet tuus.& ego accepi eũ.& dimiſi eum fugere: deſinit eſſe tuus & teneor act.in factũ. Adducit ſimile de poculo alterius.quod alius deiecit de naui.nã tenetur act.in factũ. Fr.

IN ſula] CASVS. Inſula nata eſt in flumine ante faciem agri mei: & durat tñ in lõgitudine quãtũ ager meus: & ſic tota mea eſt facta. Poſtea hæc inſula creuit ita, q vadit an e faciem agro: ũ vicini. Dĩ. q tota mea eſt etiã illa pars, quæ reſpicit agros vicini cum illud augmẽtum cedat inſulæ iam meæ effectæ: ſecus ſi à principio ſic tota creuiſſet: nã tunc pars, quæ reſpiceret agrum meum, mea eſt: illa autem pars, quæ reſpiceret agros vicini, ei cedit. Sed pone, q flumen cœpit fluere inter agrum meum, & inſulam, derelicto antiquo alueo. Dicitur, quod inſula remanet mea: alueus derelictus cedit tam mihi, quam vicino. Fran.

a *Id tuum est*] sic ff. eo. l. pen. §. Paulus. Sed quid, si sine alluvione aliquid accessit: sed insula quæ primum patuit supra aquã mihi vicinior erat deinde aqua accedẽte, vel in hanc vel in illã partem quædã pars insulæ vbi vicinior est: & insula multo maior apparet? R. non. potest aliud dici: quia quod mihi vicinius est mihi cedere debet, vt ff. eod. l. adeo. §. 2. hic tamen contra innuit. Seu in seq. §. bene vide probare, quod dixi, secundum. Azo.

b *Interea*] scilicet tipam. Azo.

c *Quo*] f. alueo. Acc.

d *Tuum fit* tic & ff. eo. l. pe. §. Paulus.

Per seruum] CASVS. Donauit vir seruum vxori scienti donationem non tenere: & tradidit ei. Nunquid talis seruus acquiret vxori possidenti ex re eius vxoris? Et dicitur, quod non. Franc.

e *A marito*] scili. et vxori.

f *Quicquam posse*] sed tamen si id acquisitum possideat mulier, habet excep. vt sup. de dona. inter virum, & vxor. l. si vxor filio. & l. de fructibus & ad idem sup. de pe hære. l. nec vllam. §. omnibus. & hoc si mala fide vxor possidet: si autem bona, tunc ex re sua & operis serui acquiritur arg. sup. de don inter virum, & vxor. l. si id quod. §. si quas. & de vsufru. l. fructus. & l. vsuræ. & hæc ita innuit in fine.

g *Bona fide*] vt & C. de rei vendi l. 1. & ff. titu. 1 l. 1. §. sed & per eum.

Quæcunque] CASVS. Rem ejectam in mare accepi. Dicitur, quod non efficior dñs: nisi dñs eius habuerit eam pro derelicto. Franc.

h *Quæcunque*] & facit sup. eo. l. qua ratione. in fin. & quod ibi no. & sup. eo. d. l. Pomponius.

i *Res mea*] facit ff. ti. 1. l. possessio. §. & si possessio. & ff. de fur. l. falsus. §. 1. Sed contra ff. eod. l. si procurator & sup. de do. l. qui mihi. Sed dic. vt ibi. Item contra. ff. tit. 1. l. communis §. 1. Solue vt ibi. Accur.

Titius] CASVS. Titius fecit horreum de asseribus, & erat mobile. Illud posuit in fundo Seij. Dicitur, quod adhuc est horreum Titij. Franc.

Flumen istud, in quo insulam contra fontem agri tui natam esse scripsisti, ita vt non excederet longitudinem agri tui, si alluvionis ius habeat, & insula in initio propior [1]† fundo tuo fuit, quam eius, qui trans flumen habeat, [2]† tota tua facta est. & quod postea ei insulæ alluvione accessit, id tuum est: [2] etiasi ita [3]† accessisset, vt procederet insula contra frontem vicinorum superioris, atque inferioris, vel etiam, vt propior esset fundo eius, qui trans flumen habet.

¶ Item quæro, si cum propior ripæ meæ esset nata [4]† insula, postea totum flumen inter [5]† eam, [b] & insulam fluere cœperit, relicto suo alueo, quo [c] maior amnis fluxerat: [6]† nunquid dubites, quin etiam insula mea maneat: & nihilominus eius soli, quod flumen reliquit, pars fiat mea? rogo te, quid sentias, rescribas mihi. Proculus rñdit, Si cum fundo tuo propior in initio fuisset insula, flumen relicto alueo maiore, qui inter eã insulam fuerat, & eum fundum vicini, qui trans flumen erat, fluere cœperit inter eam insulam, & fundum tuũ, nihilominus insula tua manet: sed alueus, qui fuit inter eam insulam, & vicini fundum medius, diuidi dẽt ita, vt pars propior insulæ tuę tua sit: [d] parsaũt propior agro vicini, eius esse intelligatur. Intelligo, vt cum ex altera parte insulæ alueus fluminis exaruerit, desijsse ilulam esse: sed quo facilius res intelligeretur eum agrum, qui insula fuerat, insulam appellasti. 7†

Si vir donat vxori seruũ, & ipsa scit donationem non valere, seruus ille non potest acquirere vxori illi, nec etiã ex re vxoris. h.d.

3† In Arch. prior. Tutel. in adnot.

2† P.F. habebat.

3† P Flo. accessit.

4† P.Flo. enata.

5† P Flor. inter me.

6† P.Flor. fluetat.

7† P.F. appellant.

Hæreditas] CASVS. Hæreditas in multis repræsentat personam defuncti. Vnde seruus hæreditarius stipulando acquirit hæreditati, non autem si instituatur hic seruus ab aliquo hæres, acquiret interim hæredi, cũ iussus domini debeat interuenire. Item si stipulatur interim vsumfru. non acquiret hæreditati. Franc. Accur.

l *Pro domino*] defuncto. non hærede: vt sup. eod. l. in eod. & l. seq & Instit. de hæredi. instit. §. seruus alienus.

m *Hæreditarium*] Idem si non sit hæreditarius, sed bona fide à testatore possessus, vt sup. si cert. petat. l. eius, qui in prouincia.

n *Sane*] pro sed. Accursius.

o *Persona*] in hoc facit sup. de acq. hære. adire. & l qui seruũ. Et dic persona, scilicet domini, vt iubeat. Accur.

p *Operæve*] substantia. id est iussu præcedente seruus adeat: Alij referunt ista etiam ad casum de vsufr. vt in fi. huius l. Dicunt enim personæ factum desiderari, & substantiã operæ: quia debet præstare cautionem. Dicunt enim cautionem esse de substantia vsufru. quòd non placet, vt no. ff. de vsufr. l. j. Sed exigitur in vsufr. persona designati, cui constituatur: facit ff. de ver ob. l. interdũ. §. j. & Instit. de stip. ser. in princ. Accur.

q *Instituipossit*] vt & sup. de hær. inst. l. nõminus. §. 1.

r *Expectandus est*] sic ergo valet relictum. Sed ff. ti. de leg 1. l. fi mihi. §. regula. Sed illa regula habet locũ, cum deficit legatum ratione personæ, puta. quia non est capax dominus serui: secus si alia ratione, puta, quia non est persona, cuius iussu acquiratur. & adeatur hæreditas.

s *Non acquiritur*] vt & ff. de stip. ser. l. vsusf. & ff. quib. mo. vsusfru.

Paulus libro 6. ad Plau.

LEX LVII.

PEr seruũ donatũ vxori à marito, [e] ne [8]† ex re quidẽ eius, cui donatus est, acquiri ęquã posse [f] Iulianus scribit. Hoc. n. in eorũ persona cõcessũ est, q̃ bona fide [g] seruiunt.

Iabolenus. 9†

LEX LVIII.

QVæcunq; [h] res ex mari extracta est, non ante eius incipit esse, qui extraxerit, quam dominus eam pro derelicto habere cœperit.

Callistratus lib. 2 10†

LEX LIX.

REs ex mandato meo empta, nõ prius mea [i] fiet, q̃ si ille tradiderit mihi, q̃ emit.

Horreum positum in fundo à non domino fundi, non efficitur domini, cuius est fundus. hoc dicit.

Scæuola lib. 1. Respon.

LEX LX.

TItius [11]† horreũ frumentariũ nouũ ex tabulis ligneis factũ mobile [k] in Seij prædio posuit, quæritur, vter horrei dominus sit? Respondi, secundum ea, quæ proponerentur, non esse factum Seij.

Hermogenianus lib 7. [12]†

LEX LXI.

HAereditas in multis partibus iuris pro dño [l] habetur: ideoq; hæredirati quoque, vt dño, per seruum hæreditarium [m] acquiritur. In ijs sane, [n] in quibus factũ personæ, [o] operæve [p] substãtia desideratur, nihil hẽditati quæri per seruum põt: ac propterea quamuis seruus hæreditarius hæres institui possit: [q] tamen, quia adire iubentis domini persona desideratur, hæres expectandus est. [r]

¶ Vsusfructus, qui sine persona cõstitui non potest, hẽditati per seruũ nõ acquiritur. [s]

8† P.Flo. nec.

9† lib. 11. ex Cassio. P.F.

10† Quæstio. P.F.

11† Aliàs incipit, si Titius.

12† Aliàs 6. Iuris Epitomarum. P.F.

vsufru.amit.l.si seruo hæreditario.Acc.

Paulus 1† *lib.* 2. *Manual.*

LEX LXII.

QVædam * sunt,quæ non possunt 2 sola alienari: 2† tñ per vniuersitatẽ ad hæredem transeunt, vt fundus dotalis,[b]vel res:cuius[c]aliquis commercium non habet. Nã & si legari ei non possit, [d] tamen hæres institutus dominus eius efficitur.

Triphon.lib.7.Disputatio.

LEX LXIII.

SI is,qui in aliena ptãte est, thesaurũ 3†inuenerit 4† e an personæ eius, [f] in cuius est potestate,acquirit? Hoc erit [g] dicendum, vt si in alieno agro inuenerit, partem ei [h]acquirat: si verò in parentis,dominive loco inuenerit, illius [i] totus sit: sin autẽ in alieno, [k] pars 5† domino [l] acquiratur. ¶ Si communis seruus in alieno inuenerit, vtrum pro dominij partibus, an sẽper pro æquis acquiret? Et simile est, atq; in hereditate,vel legato, vel quod ab alijs donatũ seruo tradit,[m] quia & thesaurus donum* fortunæ "creditur.s. vt pars, quæ inuentori cedit, ad locios,pro qua parte serui quisq; dominus est,pertineat. ¶ Si cõis seruus in dñi vnius fundo proprio inuenerit: de parte, [o] quæ soli dño semper cedit, non est dubiũ, quin tolius domini prædij sit: Verum an aliquid ex parte [p] ferat alter socius,videndũ est, & nunquid simile sit,atq; cum stipulatur seruus iussu vnius dñi, aut per traditionem aliquid accipit,vel nominatim [q] alteri? quòd magis dici poterit. [r] ¶ Qđ si seruus, cuius 6†vsusfructus alienus est, inuenerit in eius loco,qui seruũ propriũ habeat, [s]an totũ illius [t] sit? & si in alieno, an partẽ eidem [u] acquirat, an verò fructuario? Inspectio est in illo, num [x] ex operis serui acquiratur [y] finge terrã fodientẽ inuenisse, [z] vt hoc dicatur fructuarij esse,qđ verò subito in abdito loco [a] positum, nihil agens, sed aliter ambulãs inuenerit, [b] proprietatis dñi sit. Ego nec illius [c] ad fructuariũ pertinere partẽ arbitror. Nemo.n. [d] seruorũ opera thesauros quærit: nec ea pp terram fodiebat, sed alij rei operam sumebat, 7† & fortuna aliud dedit. [e] Itaque si in ipsius fructuarij inuentus. Sed quid de alia dimidia. Et certẽ dicit. q̃ vadit ad proprietariũ, nõ ad fructuarium, cum nõ videat quærere ex opa. Idẽ est. & si in fundo fructuarij hic seruus inuenit thesaurũ: nã dimidia ibit ad proprietariũ, tanq̃ ad dñm serui. ¶ *Quid si creditor*] Creditor in fundo sibi obligato inuenit thesaurum, pars ibit ad debitorẽ. tanq̃ ad dñm fundi: alia pars sibi remanebit. Sed quid, Si creditor impetrauit, vt habeat pignus tanquã propriũ, mõ luatur intra certũ tps? Dic.qđ si inuenit thesaurũ intra tps p̃dictũ: est idẽ, qđ dictũ est sup. sed si post tps inueniat: tunc totũ, quod inuenit, inuentoris est. Tertiò dicit.qđ dixi, si inuenit creditor thesaurum intra tps.qđ pars vadit ad debitorẽ,verum est,si debitor postea luat:nõ aliàs. Fr.

1† Caius li.secũdo Manumi. * Iste text. ẽ fin.secũ dũ B. hic ad hoc, q̃ ea, q̃ alias inalienabilia erant transeũt cũ vniuersitate. Bol. vltra eũ hic addo. videndũ ad materiã fisci. Ro. ĩ suis Sin. fol. 3. fin. 36. Cui cõcor. tex. in c. cũ seculũ. ex tra. iu. pa. & i c. quanto. & ibi notant. in apo. ad Pa. in ver. Et falsum. n. 5. extra d iud. & plenius i ca. querelam vbi ẽ: posũi in addi. ad Pa. an vers. vt in iu. patru. 4. de fimo. P. F. dicẽ sũt 2† P.F. de est tamẽ. 3† P. Flo. Thesaurũ Alc. lib. 7. Parerg. c. 2. fuit aũt hæc scriptura tpe Iustiniani vsitata, vt apparet ex loco Donati i Eunucho Teren. Latini autẽ veteres, sm Grzcos, sine n, proferebãt. L. R. 4† P.F. in persona eius cuiac quirit hoc erit dicendum, vt si &c. 5† P.F. de est dño acquiratur. * Det Beneficium appellat i l. 1. C. de thesl. hic.

a *Non possunt*] vt quia lex prohibet, vt subijcit. Si aũt testõr, tunc seruus, qd dĩ sup. de le. 2. l. peto. §. fratre. Itẽ si pacto cõtrahẽtiũ. tũc qđ est inf. de ver. ob. l. fi. ita. f. ea lege. in fin. Sic & aliàs distinguit an per legem dicatur, quem non teneri de euictione, vt creditorẽ vẽdentem pignus: an per pactũ cõtrahẽtium, vt sup. de euic. l. cum ea. & de act. emp. l. ex empt. §. fi. & facit C. de rebus alie. non alie. l. fi. Acc.

b *Fundus dotalis*] Idẽ in iure patronatus, in re sacra, & religiosa, vt sup. de contrahen. empt. l. in modicis. Qũq; ĩ fundo dotali mulier repellitur à vendicando, vt sup. de lega. 2. l. cum pr. §. qui dotale, & sup. de fun. do. l. dotale. §. fin. Item & qã ex necessitate, vt sup. de fundo dot. l. 1. Item si alius prouocat ad diuisionẽ, vt C. de fun. do l. 6. Itẽ vsucapit qñq; vt sup. de fun. dot. l. si fundum. Itẽ & fallit hæc rõa in iure sepulchrorũ. & operarum obligatione, vt sup. ad Treb. l. qa perinde. §. 1. & l. si pioni in prin.

c *Cuius*] scilicet, rei. Accur.

d *Non possit*] s. fundus dotalis. non autẽ dicas rem sacrã fieri in dñio hæredis, & distingue hic, vt no. Insti. de le. § non solum Item no. hic non videri alienatum, quod cum vniuersitate transit. Sed arg ff. C. de secun. nup l. si quis prior. §. certũ esse Sed illud pp filios primi matrimonij, qui sic possent defraudari. Item vt quod neutrum. s. nec legatũ, nec hęredis institutio. vt sup. de aliud. l. ex hoc. §. sed hĩdem. Sed illud quo ad illud editum. Item facit inf. de vsuc. l. si aliena. §. hoc iure. Acc.

Si quis] CASVS. Filius, vel seruus alicuius inuenit thesaurum in aliquo fundo: nunquid acquirat patri, vel dño, quæritur. Et dĩ, q̃ si in agro cuiusdã extranei inuenerit: dimidia eius erit dñi fundi, in quo inuenit thesaurũ. Si vero ĩ agro dñi, vel parentis inuenerit, tunc totũ acquirat pri, vel dño. & qñ in alieno inuenitur: pars, quæ remanet penes eũ, vadit ad partẽ, vel dominũ. Secundo dicit. Si seruus cõis inuenit thesaurum in fundo alieno: pars, quæ remanet penes eũ, vadit ad quemlibet dñorum pro parte cõi ca. Tertio dicit. Si seruus cõis inuenit thesaurum in fundo vnius dñi, dimidia pars transibit ad dñm fundi tõne fundi, in quo est inuentus. Sed quid de alia dimidia? Et vi, quod ad eundem vadat. & adducit simile. Nam si seruus cõis stipuletur vni ex dominis nõiatim, vel iussu vnius dñorum: totũ ei acquirit: sic in nostro casu totum acquirit domino fundi, quo est inuentus. Vel aliter potes intelligere, vt in glo.

g *Quid si seruus*] Habeo vsumfructũ in seruo: tu proprietatem: hic seruus inuenit thesaurũ in fundo proprietarij, vel ĩ fundo extranei. Dimidia vadit ad dñm fundi, in quo est inuentus. Sed quid de alia dimidia. Et certẽ dicit. q̃ vadit ad proprietariũ, nõ ad fructuarium, cum nõ videat quærere ex opa. Idẽ est. & si in fundo fructuarij hic seruus inuenit thesaurũ: nã dimidia ibit ad proprietariũ, tanq̃ ad dñm serui.

¶ *Quid si creditor*] Creditor in fundo sibi obligato inuenit thesaurum, pars ibit ad debitorẽ. tanq̃ ad dñm fundi: alia pars sibi remanebit. Sed quid, Si creditor impetrauit, vt habeat pignus tanquã propriũ, mõ luatur intra certũ tps? Dic.qđ si inuenit thesaurũ intra tps p̃dictũ: est idẽ, qđ dictũ est sup. sed si post tps inueniat: tunc totũ, quod inuenit, inuentoris est. Tertiò dicit.qđ dixi, si inuenit creditor thesaurum intra tps.qđ pars vadit ad debitorẽ,verum est,si debitor postea luat:nõ aliàs. Fr. 6† P.F. in quo.

¶ *Sed si in aliena*] patris, vel dñi. Accur. e *Inuenerit*] non data opera, vt C. de thesau. l. 1. lib. 10. vbi dicitur quid sit thesaurus, & sup. eo. l. nunquam. §. thesaurus.

f *Persona eius*] in cuius potestate est.

g *Hoc erit*] nunc respon.

h *Partem ei*] in cuius agro inuenit.

i *Illius*] patris, vel dñi.

k *Alieno*] priuati. Quid aũt si in sacro, religioso, vel publico, vel fisci. Idẽ infra de iu. fisc. l. 3. §. fi & Insti. eo. §. thesauros.

l *Pars domino*] vel patri quæratur.

m *Tradatur*] quid tunc sit, habes Instit. de stipu. ser. §. seruus cõis, & if. de stip. ser. l. si seruus communis. 7† P. F. in fine sumebat.

n *Donum fortunæ*] aliàs, domini fortunæ, & aliàs, donum fortunæ, sed certè legatum, & hæredibus non sunt omnino donum fortunæ, sed sunt ob præcedens meritum, vt sup. pro socio. l. nec adiecit. & l. seq.

o *De parte*] dimidia.

p *Ex parte*] quæ alias inuenienti tribui solet.

q *Vel nominatim*] quibus casibus soli ei quæritur, vt sup. eod l. per seruum. §. sicut.

r *Quod magis dici poterit*] vt ei soli acquiratur quemadmodum stipulando, vel nomine eius per traditionem accipiendo secundum quosdam. Vel legas interrogatiue, vt postea dicas medietatem medietatis acquiri alteri, quod vĩ habere rationem, secundum Alc. Vel dic, referri non ad proximum, sed superius. An aliquid. &c. Et est idem sensus: pro quo est infra de stipula ser l. 4.

s *Proprium habeat*] cuius est in eo proprietas.

t *Illius*] scilicet proprietarij.

u *Eidem*] proprietario.

x *Num*] idest an.

y *Acquiratur*] iste thesaurus.

z *Inuenisse*] operando tamen.

a *In abdito loco*] idest latenti. Acc.

b *Inuenerit*] s. fortuito. Acc.

c *Illius*] quod inuentum est fodiendo.

d *Nemo enim*] vere nullo casu ad fructuarium pertinet. Acc.

e *Aliud dedit*] Quid ergo si ppea fodiebat iussu fructuarij?

Dicit P. & R. idem, quasi hoc non liceat, quod est falsum: imò licet in suo: non tamen arte magica, vt C. de thesau. Et sic quærit, vt hic innuit. Acc.

a *Inuenerit*] fortuito, non fodiendo iussu fructuarij pro eo inueniendo.

b *Quod si credito interuenerit*] in fundo pignorato.

c *Recepta*] i. soluta.

d *Pecunia*] pro qua erat iste fundus obligatus.

e *Permansit*] secus in eo, quod actione furti consecutus est creditor, vt supra de pig. act. l. ſi pignore.

f *Intra constitutum tempus*] s. biennii, vt C. de iure do. impe. l. f. §. sanctè Imperator.

g *Petitur*] vt sit idem, quod erat ante prædictã impetrationẽ. vt sup. & ſ. proxi.

h *Tenebit*] s. creditor.

i *Oblato*] s. creditori.

k *Debito*] cum vsuris, & damnis eius, vnio creditoris illatis. vt & d. l. sin autẽ.

l *Simplici pignore*] i. ita omnia restituũtur, ac ſi pignus ſimpliciter esset non impetrato iure dñi. & ita simplex petitor est debitor, qui repetit pignus ante impetrationem iuris dominij.

m *Debebit*] scilicet thesaurus.

Qva quisque] CASVS Aliquis cũ æstimaret bona sua, vt de his postea solueret censum, siue tributũ: æstimauit quoddã prdiũ tanti quod suũ esset, & soluit pro eo censum, siue tributũ. Dic, quòd hæc æstimatio, & solutio censuũ non facit suũ prdiũ. Et hoc ſi hẽs in lia. nihilominus magis. Si hẽs nihilominus: dic. i. non ideo minus prædiũ remanet eius, cuius in veritate erat. Fr. Ac.

n *Nihilo magis*] aliàs, nihilo magis, i. non ſiunt soluentis censum, & tunc facit. C. de do. l. censuales, & C. de rei vend. l. solemnibus, & C. de act. emp. l. ſi prædium. Alias, nihilominus. & tũ dicitur, i. remanet eius, cuius fuerat: sic ff. de iud. l. Iulianus. Acc.

S *Epistolam*] CASVS. Mitto tibi epistolã, nõ prius ſit tua, ſi tibi tradeã: Fallit in duob casibus Primus, ſi prædiũ tuum quẽ ad me miseras, eã tibi nõ ſicã tũ dedi: nã statim cum dedi tabulario tuo fuit effecta. Idem ſi eã tui tñ mittebam literas. Nam & antequam tibi deferuntur tuæ ſiunt.

¶ *Si quam ſuæ*] insula nata est in flumine propè fundũ meũ: mea est. Dñs quidã, q̃ nec aliq̃d publici est ibi, sed falsũ è. vñ dicas, q̃ insula ſimilis est ripæ, niſi quo ad vſum ſit publica ſicut ripa, ſed quo ad proprietatẽ ſit ꝓpria mea.

¶ *Et littora*] Littora maris ſunt publica, & publicè communia, ſicut & littora fluminis ſunt publica.

¶ *Idem iuris*] Si insula est nata in flumine publico: eius est qui habet proximiorẽ fundum. Hoc verũ est de ea insula, q̃ ſuſtinetur ipſo alueo fluminis. Sed quid de ea, quæ nõ ſuſtẽtatur, ſed i virgultis stat, ſeu alia qualibet materia. Certè è publica talis insula, quo ad vſũ, ſed quo ad proprietatẽ cẽ eius, qui hẽt proximiorẽ fundũ. Et ſic ſm hoc, non refert ſuſtentet, vel nõ. insula ab aluco, vel aĝr, vt in gl. ff. Fundus. Insula est ea a in flumine iuxta ripã mei fundi, & sic est mea effecta: cãdẽ inter hanc insulã, & ſrlã ripã est nata alia insula, & est qõ. cuius ſit, ſ. an mea, an vicini ex alia parte flumi nis. & df, qd mẽſurari dẽt, cui magis est vicina. & illius, q magis est propinquus, erit, & mensura incipiet ab insula, q̃ mea est, non ab agro meo.

¶ *Sed*] Quamuis id, qd ædificat in flumine publico est pubcũ ſrõne vſus: tñ insula nata in flumine publico, publica non est, ſ. sõne ꝓprietatis, vel aĝr, vt in gl. Fr. Ac.

n *Reddita*] i. data. sic inf. de verb. ſignifi. l. verbum reddendi.

p *Tabellariũ*] deſt ſervũ, ſiue ſcriptorẽ, vel etiã notariũ aliqẽ.

q *Tabellario tuo*] mei. & tui cã: nam ſtatim ſequit, cũ tui cã tñ. & facit ff. de dõ. l. qui mihi, & ff. d fur. l. cũ. q ſ. fi. & ff. de do. int. vir. & ux. l. ſi ſponſus in prin. & l. ſed inter. §. idem Mar.

r *Tua est*] ratione propinquitatis.

ſ *Fluminum*] quæ quo ad vſũ ſunt publicæ. Io. Sed quo ad ꝓprietatẽ ſunt eorũ, qui poſſident propè. vt Inſti. eo. §. riparum.

t *Continenti agro*] agrũ vocant locum adiacẽtem flu. vt ſup. e. l. inſula. in fi. & ff. de flu. & ne quid in flu. publ. l. pe. Sic ergo littora, q̃ ſibi agro ꝓpinqua ſunt publica ſunt: ſic & mari proxima, sũt publica. §. publicè cõmunia, vt Inſti. eod. §. & quidem, & §. litorum, & ſup. eod. l. quod in littore.

u *Eatenus est*] ratione vicinitatis. Acc.

x *Propemodum*] nam eius proprietas nõ est publica, ſed eius vſus, & ſic nõ est dña inter hanc, & illam, quæ ſolũ tangit. Vel dic, q̃d & huius ꝓprietas è publica, & ſic differt ab illa, quæ tangit ſolũ, & propè est philoſophicũ temperamentũ.

y *Fundus*] facit ſup. eo. l. inſula. Acc.

z *Quem*] ſ. agrum.

a *Quæratur*] quaſi dicat, nihil interest.

b *Si id, quod*] alias, ſi id, quod, &c. & tunc dic, ſi ideſt, quãnis, & quod ſubijcit, publicum est ſ. ratione vſus, & in fine ſi habes ſine non, dic, dẽt ratione vſus: ſi cum non: dic, tõne proprietatis, vt & ff. e. l. adeo. §. inſula. Alias ſicut id, quod in publico natũ, aut ædificatũ, publicũ est, ita inſula publica debet

1 *Quod ſi creditor interuenerit, puto partem ſolæ, vt agri dominum habiturum: alterum ad eum, cuius in ſeruo proprietas eſt, pertinere.*

¶ Quod ſi creditor † interuenerit, [b] in alieno videbit inueniſſe: partem itaq; ſibi, partem debitori præſtabit: nec recepta [c] pecunia [d] reſtituet, qd iure [a] inuentoris, non creditoris noie ex theſauro apud eũ permanſit. [e] Quę cum ita ſint, & cum ex principis authoritate creditor, vt proprium agrum tenere [g] † cœperit iure dñij, intra conſtitutum luendi tempus [f] pignoris cauſa vertitur. ¶ Poſt tranſactum autem tempus theſaurum in eo inuentum ante ſolutam pecuniam, totũ tenebit. [h] Oblato [i] vero intra conſtitutum tempus debito [k] (quoniam vniuerſa præſtantur, [l] † atque vt in ſimplici pignore reuocantur) reſtitui debebit, [m] ſed pro parte ſola, quia dimidium inuentori ſemper placet relinqui.

Scæuola. [4] †

LEX LXIV.

QVæ quiſque aliena in cenſum deducit, nihilo magis [n] eius fiunt.

Labeo. [5] †

LEX LXV.

SI epiſtolã tibi miſero, non fit ea tua ante, quam tibi reddita [o] fuerit. Paulus, imò contra: nam ſi miſeris ad me tabellarium [p] tuum, & ego reſcribendi cã literas tibi miſero, ſimulatq; tabellario tuo q̃ tradidero, tuæ fient. Idem accidet in his literis, quas tuæ duntaxat rei gratia miſero: veluti, ſi petieris à me, vt te alicui commendarẽ, & eas commendatitias tibi miſero lras.

¶ Si qua inſula in flumine [6] † nata ꝓpria tua ẽ, [r] nihil in ea publici eſt. Paulus, imò eo in genere [7] † inſula eſt, quo ripæ fluminũ, [s] & littora mari proxima, quæ publica ſunt: non ſecus atque in continenti agro. [t] Idem iuris eſt, ſiqua inſula in flumine publico proxima tuo fundo nata eſt, ea tua eſt. [u] Paulus, Videamus ne hoc falſum ſit de ea inſula, quæ nõ ipſi alueo fluminis cohæret, ſed virgultis, aut alia qualibet leui materia ita ſuſtineãt in flumine, vt ſolum eius non tangat, atque ipſa moueatur: hæc.n. propemodum [x] publica, atque ipſius fluminis eſt inſula. Paulus [y] * Si inſula in flumine nata, tua fuerit, deinde inter eam inſulam, & contrariam ripam alia inſula nata fuerit: menſura eo nomine ceſſit [8] † inſtituenda à tua inſula, non ab agro tuo propter quẽ [z] ea inſula tua facta fuerit. Nam quid intereſt, qualis ager ſit, cuius propter propinquitatem poſterior inſula cuius ſit, quæratur? [a]

¶ Labeo * libro eodem, Si id, qd [b] in publico natũ, aut ædificatũ eſt, publicũ eſt, inſula quoq;, quæ in publico flumine nata eſt, publica eſſe dẽt.

1† Inuenerit. P. F.

2† P. F. atque i ſimplici petitore.

3† Alias Quintus M. S. lib. ſin. ἀρχῶν P. F.

4† Lib. 6. Pithanon à Paulo epitomato rum.

5† P. F. cæpit.

6† P. F. de eſt, nata.

7† Inſula rum ripa fluminũ, & littora mari proxima publica sũt. vide Ant. Aug. lib. emen. t. c. 5.

8† Alias Inſtruenda, Duar. P. F.

Tabellarius quod ſit.

* Bar. hic dicit, ſe habere iſtũ tex. & multũ no & cũ neſcit ita bñ alibi, & ſic facit eum ſin. adhuc ibi, dũ dicit tex. ſi id, quod, &c. l. qd i publico natũ eſt publicum eſt, & amplia iſtũ non ſolũ id eſt publicũ, qd naſcit, & ſic à natura venit ſed & qd ex accidẽti vt probat tex. ibi aut ædificatũ. Rolog.

* Hæc tex. notabilẽ dicit B. alij non bñ inducunt in pro eis intellectu vide Iaſ. in l. quominus. n. 90. de ſervitutibus.

debet esse: & est tunc similitudo per contrarium, vt & ibi Lazarus similiter mala, Accur.

Cum prægnans] CASVS. Prægnans ancilla legata est Titio, vel ei vẽdita, vel Titius vsucapit eam: postea peperit. Dic, & partus est eius, cuius erat ancilla tpe, quo peperit: & sic Titij erit. Fran.

a *Fiet partus*] vt & C.d lib.cau.l.placuit. Sed ſ.ſ. qui po.in pigno.ha.l.potior.§.ũ d futura. Sed ibi in pignore, vt ibi dixim⁹, hic in dominio.

Venuleius lib.6. interd.

LEX LXVI.

CVm prægnans mulier legata, aut vsucapta, aliove quoquo modo alienata pariet, eius fiet partus, [a] cuius est ea, quæ enixa esset: non cuius tunc fuisset, cum conciperet.

De acquir. vel amittenda [1] † possessione.

TITVLVS II.

DE ACQVIRENDA vel amittenda possessione.

¶ *Dixit qualiter*] *Inter gentium acquiritur dominium: nunc qualiter tunc civilis per vsucapionem: quæ cum non sit sine possessione, vt inf. t.l.fine pos. de ea premi tit. Et eo. q hic dicit, amittenda. Sed C.eo.l. dicit retinenda: quod in idem recidit: q ia contrariorum [2] eadem est disciplina.*] Possessionem hic latè ex Aelio Gallo definit Cuiac. & alia obseruat notatu digna.

Possessio] CASVS. Dicit vnde dicatur possessio. Secundo dicit de effectu possessionis: nam ex possessione descendit dominium. Nam animalia fera statim dum capimus, & incipimus possidere: eorum efficimur domini: dat, & alia exempla.

¶ *Adipiscimur*] Acquirere possumus pos. per nos: & ipsos. Pupillus aũt, & furiosus non possunt acquirere pos., sine tutoris authoritate, cũ tutoris aũt authoritate possunt. Obiicies autem contingit in pupillo, dicens, q pupillus potest acquirere pos. etiam sine tutore: dum tamen habeat intellectum.

¶ *Si vir*] Pos. nudam fundi donauit vir vxori, & cessit ei: nũquid ipsa possidere dicatur, quæritur. Et vi, q possideat cum possessio sit facti, quod tolli non potest per ius ciuile, quod inhibet dona. inter vir. & vxor. fieri. Item & alia ratione donatio inhibetur inter virum, & vxorem, ideo ne pauperior vnus efficiatur propter alium. Sed in nostro casu si diceres non acquiri poss. mulieri, cum tamen vir amisisset: melius est ergo, vt dicamus eam poss. acquiri mulieri.

¶ *Item acquirimus*] Supra dixit, per nos quæri pos. nobis: nunc dicit per quas aliàs personas nobis quæratur: & text. est satis planus, vsque ad §. veteres.

¶ *Veteres*] Hæres futurus nũquam prælegare poss. alicuius rei hæreditariæ per seruũ hẽditarium. Sed si legati sint mihi plures serui, vel donati, vel vẽditi, & pos. vnius postea incepi habere, per istũ possum acquirere possessio. aliorũ.

¶ *Si ex parte*] Si testõr vni hẽdũ prælegauit seruum, põt acquirere pos. ille his per talẽ seruũ fundi hẽditarij. Idẽ & si testõr habebat seruum cõem cũ vno hẽdum: nã per talem seruum põt hæres acquirere possessionem fundi hẽditarii.

¶ *Per procuratorem*] Per procuratorẽ, item per tutorem siue curatorem acquiritur nobis possessio, si nro nõe accipiãt. Sed si duo, nunquam acquiritur nobis. Et verum est, quod dixi, nobis quæri, si nostro nomine accipiant. Si enim nobis non quæritur, cui quæretur? eis? Non, quia non habuerunt animum sibi quærendi: nec is, qui tradit, habet poss. cum eam amisit. Ergo dicendum est, q nobis quærant.

¶ *Si insserint*] Enumerat quosdam casus, in quib. nobis acquiratur posse. etiam sine apprehensione nostra.

¶ *Municipes*] Municipes per se nihil dicuntur possidere, cũ non possunt consentire. Et dic commode: eum nec forum, nec basilicã dicuntur possidere: sed promiscue vi. Per seruum autem communem peculiaritet acquisitum possidere, & vsucapere possunt: licet quidam contra. cũ nec ipsos seruos dicantur possidere. Sed contrarium est verum: nam possidere, & vsucapere possunt. Item possessio acquiri potest eis per seruum eorum, & per liberam personam ab eis possessam. E. h.d. hic, ſ. cum l.seq. Franc.

b *A pedibus*] aliàs, à sedib & tunc habeat sediũ, & sic respicit finẽ dictionis, possessio: quia ibi sedebat. Alias à pedib. & habeas tunc pedum: & sic respicit principium & hæc bona, vt subijcit, & hic ẽ alluſio vocabuli, quasi cõpositio, seu derivatio vocabuli, vel descriptio vocabuli. Sic & ſ. fi cert.

1 Hoc continuationẽ sequũtur Bar. & Cuma.

2 † In Arche. y. emittenda. sed Taurel restituit in adnot. amittẽda.

2 Vbi est eadem rõ sm̃ omnes scrib.

3 Ista definitio Ioã. nõ discrepat à definitione B.

Appellata est possessio à pedũ positione: et ab ea olim cœpit dominiũ: & hodie incipit ab his, quæ ĩ nullius bonis sũt. B. Paulus lib. 54. ad Edictum.

LEX I.

POssessio appellata est à [a] pedibus [b] & vt Labeo ait, pedum quasi positio: [2] † quia naturaliter [c] tenetur ab eo, qui ei insistit. quam Græci κατοχὴν, dũt: dopet. l.2.§. appellata. Definiri aũt põt sic, sm̃ Io. Possessio [3] est ius quoddam rem detinendi sibi. Vel sm̃ Azo. duobus modis. Primo sic, Possessio, est ius quoddam, quo quis rem corporalẽ verè, vel interpretatiuè sibi hẽt. Tu dic vt & idẽ Azo postea dixit. Possessio est corporalis rei retentio corporis, & ai. iuris admini culo cõcurrente. 4 De corporali iõ dicit, qa incorporalia propriè nõ possidẽtur, vt ĩ. e. l.3.ĩ pri. & ĩ. i.1.l.sequit. ſ. si viã. Itẽ, Retẽtio dr̃ pp id, quod sta tim hic sequit. Corpotis, & ai, pp id quod est inf. l.3. in prin. luris adminiculo ideo, quia ius operatur & in acquirenda, & in retinẽda, quia qñque hẽt plurimum, qñque multum, quandoque parũ iuris possessio, vt dices inf. eo.l. poss. Item Iuris, vt Ius non reprobet, vt in re sacra, & simili, vt inf. eod.l.qui vniuersas, §.1. vel quia alius possidebat, cum duo in solidum, &c. vt ĩ. eo. ti. l.3.§. ex contrario. Item nec. ex eo, quod hic dicit: quia minus propriè, 5 dicitur res mobilis possideri: cum à pedibus dicatur possessio. Accur.

c *Quia naturaliter*] i. corporaliter, 6 Sed quare corporalis possessio dr̃ naturalis? Rñ. ad differentiam ciuilis: & ideo quia de iure naturali primæuo 7 antequam essent iura ciuilia, i. leges fuit statutum, vt quancunq; terrã calcauerit pes tuus, tua sit. Idem ideo, quia naturæ sustentamento, i. corporis auxilio opus est, vt inf l.3. in prin. & in 2.rñ. Item no. quod ex eo, quod hic subijcit, tenetur & insistit, dicũt quidam, quod statim, cum definit insistere, vel tenere, definit possidere, siue fundum, siue domum. Et per hoc etiam ea, quæ in domo sunt: pro quib. est inf. de vi, & vi ar. l.1.§. illud vtique. in fi. §. In partibus ergo, quibus insistit naturaliter possidet, in alijs ciuiliter: quod non placet. 8 R. sed & P. & Azo. dicunt. 9 quod retinet naturalem q̃cunque vadat, cum possit redire quãdo vult. Sed opponit contra eos: quia sm̃ eos non esset ciuilis sine naturali. Item plures haberent naturalem, quia ingressus habet naturalem etiam sm̃ eos: quod ipsi aliàs negant. ſ. duos in solidum possidere naturaliter: sed dicunt, verum est eodem iure: sed diuerso possunt duo possidere naturaliter: nam ingrediens habet naturalẽ naturaliter, sed absens habet naturalem ciuiliter Aldri. dixit, 10 q statim cũ exit de fundo, amittit naturalẽ, & acquirit ciuilẽ in ipso exitu: cum aũt redit in fundũ, amittit ciuilẽ, & recuperat naturalẽ. nec simul esse possunt sm̃ eũ. Tu distingue, sm̃ Io. 11 an habeat quis naturalẽ & ciuilẽ per se, aut per aliũ tm, vt per filiũ, & seruũ ex cã pecu li, vt ĩ. eo l.3. §. q si seruus & §. fi. Et an per se ciuilem, per aliũ naturalẽ, an habeat sm̃ naturalem. primis duobus casib, si exeat detentãs de fundo, nõ amittatur pos. ſ. naturalis, si sit in conſpectu 12 ẽt per decem milliaria. eũ etiã sic quæratur: vt ĩ. eo. l. quod meo. §. venditorẽ. Ergo magis retinetur: arg. ĩ. de superficieb. l.1. §. quod ait ibi. Nã cui damus actionẽ, &c. alias si non est in conſpectu naturalis amittit: sed ciuilis retinetur, vt C. eo l. licet. Sed quid, si nõ est in cõſpectu: sed de proximo, sic q̃ cito potest ingredi? Rñ. 13 non amittit. Cum etiã sic quæratur: vt sup de ẽh. emp l.e lauib. & ĩ. eod.l.§. si iussetim. Item quid si nõ est in conſpectu nec de proximo, & sic amisit: si tedeat, & sic sit de proximo, vel in cõſpectu: an recuperet? Rñ. sic, si ita stat vt de facili possit recuperari. Si aũt per aliũ habeat dictã naturalem pos. vt per procu tut. & ea filiũ, vel seruũ, & per se ciuilem: licet detentãs exeat & nec sit in cõſpectu, nec de proximo, tenet naturalis per dũm, si exiens hẽat aliũ retinendi dũi, vt ĩ. eo. l. clam. §. qui ad nundinas. in prin. & l. si colonus. Et idẽ dico ĩ quarto casu, qũ solã naturalẽ hẽt per se, vt fructuarius, vt ĩ. eo. l. naturaliter nã retinet quocũq; vadat, vt probatur ĩ. de vi. & vi ar. l.1 §. interdictũ hoc & l.3. §. vnde vi. Sed qua re retinetur hic, vel in vltimo casu plus naturalis, quam primo, & secundo casu? Rñ. quia ibi tãtus operatur animus in retentione ciuilis: quod hic non facit: operatur ergo retentionem naturalis pos. Sed quidam dicunt, quod hic naturalis habet quiddam ciuilitatis in se, 14 quod alo tenet, licet

5 Imò propriè. Bar. Ale. Aret. Cu. & Ia.

6 Idẽ Are. Ale. & Ia.

7 Imo secundario Bart. Pau. Al. & Ia.

8 Et bene. Ale & est de mente aliorum.

9 Ista opinio reprehenditur per Bar. & est de mente aliorum.

10 Ista ẽt est falsa sm̃ Alex.

11 Approbatur per Bar. Aret. Pau. Ale. & Ia.

12 Idem prædicti scriben.

13 Ista gl. vsq; ad finẽ sequũtur Barto Pau. Aret. Ale. & Ia.

14 Respectu iuris sibi competentis. Bart. & Ale. hic & oẽs doc. l. naturaliter. ĩ. eo.

exeat: quod nõ placet: quia ciuilẽ habet proprietarius. Ergo ille habere non põt, vt dices ĩ. l. 3. §. ex contrario. Itẽ in superiori proximo casu alius detinentis operatur retentionẽ naturalis: vt d. l. ĩ. eo. l. si colonus cũ aliud non operetur. Nã ciuilem meo animo retineo: & hæc oĩa de naturali. At ciuilis, siue sola, siue cum naturali retinetur quocunque vadat ille qui habet: vt inf. eod. l. clam. §. qui ad nundinas. Ex prædictis patet, q̃ duæ sũt possessiones ciuilis, & naturalis: vt statim dices, secũdum Azo.

Possessio ciuilis, & naturalis an duæ sint, vel vna.

a *Dominiumque rerum*] ecce effectus possessionis.

b *Naturali possessione*] hoc exponẽ vt supra. c *Ait*] & benè, vt patet ex prædicta auctoritate: quicquid calcauerit pes tuus, &c. Hęc aũt possessio corpore fit quæsita, vt hic, vel oculis, & aĩ effectu, vt ĩ. ea. l. §. pe. dẽ naturalis, i. ex iure gen. vt & ponitur Instit. de rer. diu. §. per traditionẽ. nõ eo q̃ oĩbus conueniat aĩalib. nã irrationabilia nõ possident, sicut nec furiosi, vel dormientes: vt ĩ. §. sed furiosus. Hæc eadem potest dici ciuilis approbatione ĩ. de ver. sig. l. lege. & sic non duæ sunt apud eundem, sed vna, sm̃ P. & Azo. At Io. & alii dũt duas esse: naturalẽ quæ corpore: ciuilẽ quæ animo consistit: vt ĩ. l. 3. in prin. & C. eo. l. nemo, qđ est tutius. Quod ergo dr̃ C. eo. l. licet. quod exiens de fundo retinet possessionem, ẽt si non est in conspectu, dices ciuilẽ sm̃ Io. sed sm̃ Azo. naturalem, quæ ẽt ciuilis potest dici sm̃ eum, ex eo quod ius ciuile operatur ad retentionẽ. Sic & ciuilis actio dr̃ Prætoria ratione extensionis: vt sup. de nox. l. elec. §. si is. Si aũt me absente quis ingreditur meũ prædiũ quod possideo: ciuilis iuris authoritate (vt dictum est sm̃ Azo.) ingrediens habet naturalem de iure naturali: cum & ecõtra extraneus habeat interdictum. Vii poss. vt ĩ. vti. poss. l. 1. in fi. & l. seq. & illam naturalem 1 etiam de iu. natu. interpretatur lex retinendi animo: sicut in fluctuatio dr̃: vt inf. de vi. & vi ar. l. 3. §. vnde vi. Nec mirum: quia hic in hoc casu plurimũ à iure mutuat, i. hẽt possessio, vt ĩ. eo l. poss. Sed si iste retinet naturalẽ, & ingressus acquisit naturalem: ergo duo habent naturalem: quod est falsum. Nec potest dici, quod statim, quod ingressus quærit, ille amittat: quia non tunc, sed postea cum rediens non admittitur: vt ĩ. e. l. clam. §. fin. dices ergo secundum Ioan. quod retinet ciuilem.

* priuata .n. inquit Cic. lib. 1. offic. natura nulla sunt: sed aut veteri occupatione, vt qui quondam in vacua venerunt, aut victoria, vt qui bello potiti sunt. L. R.

1 † P. F. de est sed.

Actio ciuilis prætoria dici põt.

1 Ista glo. est menti tenenda sm̃ B. & singu. sm̃ Alexã. hic ad hoc q̃ credẽs possidere naturaliter tm̃, illam possessionem naturalem retinet solo animo.

d *Vestigium*] i. exemplũ, vt dñium ex naturali possessione quæratur, ideſt cum cœpit possidere, statim sit dominus.

2 Idem Iason. & est de mente aliorum.

3 Ista est vera secũdum Bar. Pau. Aret. & Ia.

4 Displicet Bar. & alijs scrib.

5 Ista etiã nõ placet Bar. nec alijs scrib.

6 Vel ab Imperatore dic. 5 quia ibi ẽsi sciebat thesaurũ esse in fundo: non tñ vt hic, sic & ĩ illa clausib. Tertio dicit ibi de possessorio: vel ibi de alio gñe q̃rẽdi, s. p inuẽtionẽ: hic p occupationẽ: q̃ diuersa sunt, vt Inst. de re. diu. §. feræ & §. thesauros. Acc. g *Bello*] licito, vt indicto à P. Ro. 6 vel ab alia ciuitate: vt ĩ. de cap. l. hostes. Ac. h *In mari*] secus in flumine, nisi sint ibi agri limitati. vt ĩ. de flu. l. 1. §. si insula. & ĩ. tit. 1. l. in agris. & l. a deo. §. insula. i *Lapilli*] quid inter se differant, legitur s̃. de au. & arg. leg. l. & fi non sint. § gemmæ. & facit. s̃. de rer. diu. l. item lapilli.

K *Per nosmetipsos*] nõ remouet, quin & per alium: vt ĩ. eo. §. item acquirimus, cum seq. l *Sine tutoris*] vel curatoris pp furiosum. Nunquid ergo cũ tutoris authoritate, vel cu. infans, & furiosus acquirunt possessionẽ? Vt quod nõ: vt ĩ. prox. sed pupill⁹, &c. & ibi Quæ sentẽtia, &c. & ĩ. de reg. iu. l. in negotiis. Sed ĩ hoc 8 innuit ĩ. eo. l. quãuis. §. infans sed licet nõ quæratur furioso sine curatore, retinet tñ: vt ĩ. eod. l. si is qui. & ĩ. tit. 1 l. iusto. §. eũ. & l. nunquam. §. antepe. licet enim desinat habere animum possidendi: non tamen habet animum non possidendi: quia tunc desineret: vt inf. eo l. siquis vi. §. differentia.

7 Idẽ Ia. & est de mẽte omnium scri.

2 † P. Flo. possessione.

8 Ista glo. reprehẽditur p Bar. Aret. Pau. Ale. & Ia.

9 Ista glo. placet Bar. quãuis diſplicet Ia.

10 In hoc reprehẽditur p Bar. & alios in gl. sine tutoris. sup. ca l.

11 Idem Are. & est de mente aliorum.

12 Ista cõi tenetur sm̃ Aret.

13 Ibi acquirit res, in quibus cadit affectio Itantiæ. puta ĩ iocalib. P. Aret. & Alex. hic vel solue vt ibi.

14 Ista est vera i se, sed est diuinatiua sm̃ Bar. Aret. & Alexan.

15 Dic q̃ mulier nõ possidet, quo ad effectum. s. quoad vsucapionem benè tñ possidet sm̃ Bar. Aret. Ale. & Ias.

16 Imò dic, q̃ ius fingit contra factũ: sed ñ hic: q̃a fictio non affert aliquã vtilitatem. Bar. Imò Ale. & Ias.

m *Non potest incipere possidere*] i. acquirere possessionem.

n *Licet maximè*] i. quod est maximũ in possessione quærẽda: vt ĩ. l. 3. in prin. sic C. quod me. cau. l. 3. Nõ ergo oĩs detẽtatio est possessio: sed triplex est. Nã alia ciuilis, alia naturalis: in quarũ vtraq; q̃renda duo exiguntur: vt inf. e l. 3. in princ. alia detentatio: vt hic: qualem etiã habet 9 colonus.

o *Dormientes*] facit sup. de aur. tut. l. 1. in fine.

p *Pupillus*] idem 10 de furioso, vt dixi: licet in pupillo tantum prosequatur.

q *Eam rẽ eum*] i. acqsitionẽ possessionis: & subaudi. maximè. Nã & si iuris, eẽ idẽ: vt ecce põt stipulari sine tutoris authoritate: vt Inst. de aut. tut. in prĩ. & vsucapere: vt ĩ. ti. j. l. sequĩ. § pupillus. q̃ iuris sũt. Sed sm̃ hoc qũo est factũ nõ ius? Rñ. quia ea acquisita de facto quærit de iure, vel nõ iure sit q̃sita: vt ĩ. l. j. §. ex ẽrio. Tu dic. 11 quod est rõ. quare furiosus non possit acquirere pos. sed pupillus sic sine tutore: quia ea res non est iuris. si. 12 in ea nõ desiderat fictio iuris, quæ factũ alterius fingat pupilli: quia ipsemet quærit. Ea autẽ quæ per alium quæritur, habet plurimũ iuris: sed ea quæ per se, plurimũ facti: quod factũ benè cadit in personã pupilli, qui habet intellectum, sed nõ in furioso: quia etsi plurimũ facti habet talis possessio, non tamen quæritur sine animo.

r *Recipi potest*] vt pupillus sine tutore incipiat possidere q̃.

s *Capiant*] non ergo infans quærit sine tutore. Sed contra C. eo. l. donatarum Solu. 13 vt inf. eo. l. quamuis. §. infans. & facit Insti. de inut. stip. §. pupillus.

t *Possessionem*] nudam: 14 cũ fortè alterius esset proprietas.

u *Possidere eam*] imò non possidet: vt sup. de dona. inter vi. & vxo. l. si cum qui. quæ est contra 15 Sol. vt ibi.

x *Non potest*] sic sup. de ca. & postli. re l. 1 bello. §. factæ. Hoc fallit 16 in postliminio, & fictione legis Cornel. & alijs, vt C. de rei vx. act. in princ.

y *Amiseris*] vt ĩ. eo l. si quis vi. §. differẽtia. Et est bona rõ: oĩno. n. consulere voluit donanti, secundum q̃ primo allegauit, licet falsum sit. per hoc autem non consuleretur: cum etsi non quæratur hic tamen amittit: vt inf. eo l. quod mec. §. si à furioso. Sed contra ĩ. eod. l. si re in vacuam. Sol. vt ibi.

z *Possessionem*] vt hic fuit.

a *Fiũt*

peculiari acquiritur nobis ignorantibus poſſeſſio, & uſucapiẽdi cõditio. Item per ſeruum, & liberum bona fide poſſeſſũ acquirimus. Item, per ſeruũ communem, & fructuariũ: ſi tamen ſciens exiſtat. h. dicit Bar.

¶ Item acquirimus poſſeſſionem per ſeruum, aut filium, [a] qui in noſtra poteſtate eſt, & quidem earum rerum, quas peculiariter [b] tenent, etiam ignorantes: ſicut Sabino, & Caſſio, & Iuliano placuit, qa noſtra voluntate intelliguntur poſſidere, [c] † quod eis peculiũ habere permiſerimus. [d] Igitur ex cauſa [e] peculiari, & infans, & furioſus acquirunt poſſeſſionem, & vſucapiunt, [f] & hæres, [g] ſi hæreditarius ſeruus emat.

Per ſeruum alienum, uel liberũ hominẽ bona fide poſſeſſum acquiritur poſſeſſio poſſeſſori, ſed ſi mala fide nec illi acquiritur: nec illi etiam alteri. Paulus de Caſt.

¶ Sed & per eum, quem bona fide poſſidemus, quamuis ſit alienus, vel liber, poſſeſſionem acquirimus: [h] | Quod ſi mala fide eũ poſſideamus, nõ puto acquiri nobis poſſeſſionẽ † per eũ. Sed nec vero domino, [k] aut ſibi acqret [3] † poſſeſſionẽ, qui ab alio poſſidet. [l]

Seruus communis poteſt vni ex dominis poſſeſſionem in ſolidum acquirere ſi hoc egerit Paul.

¶ Per communẽ ſeruum ſicuti per proprium acquirimus poſſeſſionem etiam ſinguli [m] in ſolidum, ſi hoc agat ſeruus, vt vni acquirat; ſicuti in dominio [n] acquirendo.

Per ſeruũ, in quo habemus uſumfructũ: acquiritur nobis poſſeſſio ex re noſtra, vel ex opera ſua, licet ipſum ciuiliter non poſſideamus. h. d.

¶ Per eum, [o] in quo vſumfructum habemus, poſſidere poſſumus: ſicut ex operis ſuis acquirere nobis ſolet. Nec ad rem pertinet, ꝙ illum nõ poſſidemus, [p] nam nec filium. [q]

Per illum, qui penitus intellectu careat, nõ poſſumus acquirere: ſecus ſi non penitus, licet perfectum non habeat. Paulus de Caſt.

¶ Cæterum, [r] & ille, per quem volumus poſſidere talis eſſe debet, vt habeat intellectum poſſidendi. Et ideo ‖ furioſũ ſeruum miſeris, vt poſſideas, nequaquam videris apprehẽdiſſe poſſeſſionem. Qđ ſi impuberem [s] miſeris ad poſſidẽdum, incipies poſſidere: [4] † ſicut pupillus, [t] maximè tutore authore, ſibi acquirit poſſeſſionem. Nam & per ancillam, quin poſſis nanciſci poſſeſſionem, non dubitatur.

Impubes poteſt eſſe procurator ad negotia, & etiam inſtitor. h. d.

¶ Pupillus [u] per ſeruum ſuum ſiue puberẽ, ſiue impuberem acquirit poſſeſſionem, ſi tñ [5] † tutore authore iuſſerit eum [x] ire in poſſeſſionem.

---

a † Aliàs. qui eis. P. F.

a † P. F. ac gremus.

3 † P. F. de eſt. poſſeſſionem.

1 † Aliàs. Vel expone hic peculiariter, ideſt, quicquid quærit iuſſẽ, vt dicta lege, quod ſeruus.

1 Idẽ Ale. & eſt de mente aliorum.

2 Gl. ſequit B. Ale. & Iaſ.

3 Idẽ B. Pe. & Al.

4 Idẽ Ale. & Ariet.

5 Iſta eſt difficilis inductionis ſedm ſcriben.

6 Placet Ale & eſt de mente aliorum.

4 † Aliàs ſi quidẽ, & pupillus.

7 Idem B. & Ale.

8 Et malè Bar.

9 Et malè B. Pa. Ale. & Ale.

10 Contra tũ eſt vtum ſecũdum ꝓdict. ſcrib.

a Filium] etiam, qui ab alio poſſidetur in rebus peculiaribus, vt infra eod. l. quicquid. Item dic, filium verum, non putatiuum, vt inf. eo. l. pe eum. ſecus in putatiuo ſeruo, vt infra, ſ. proximo. Et eſt ratio, vt infra, titu. 1. l. iuſto. in princ.

b Peculiariter] quid ergo ſi non peculiatiter? an ignorantibus nobis quæratur? Quidam quod non, vt hic? & inf. l. 3. §. ſaltus, & l. peregrè. §. quæſitum. Nos tamen contra, pro nobis, inf. eo. l. quod ſeruus. & Inſti. per quas perſo. no. acqui. §. item nobis, vbi dicitur, & ſi nullum ſit peculium, quærere etiam domino inuito: ergo multo magis ignoranti. Et quod dictis legibus dicitur, ſcientiam exigi, reſtringitur quantum ad vſucapionem, quæ eſt effectus poſſeſſ. vt infra, pro ſol. l. 1. & ſup. tit. 1. l. acquiritur, §. non ſolum, in fine, & infra, tit. 1. l. Labeo. Et hic ſubijcit, vſucapiunt, Vel expone hic peculiariter, ideſt, quicquid quærit iuſſẽ, vt dicta lege, quod ſeruus.

c Intelliguntur poſſidere] ideſt deincæ: ſic. & inf. eodem, l. quod ſeruus, ne ſit contra infra de verb. obli. l. ſtipulatio iſta. §. hi. q in fi. & §. hæc quoque ſtipulatio.

d Permiſerimus] tacitè hoc ipſo, quòd non ademimus. Alia cauſa eſt liberæ adminiſtrationis, vt ſupra, de perul. l. quam Tuberonis, §. ſunt. & §. alia.

e Igitur ex cauſa] quia ignotantibus acquiritur poſſeſſ. igitur, &c. arg. Inſtitu. de hæred. quæ ab inteſta. §. ſinautem, non ergo ad proximum dictum refertur. Quia noſtra voluntate, &c. quia non poſſunt peculium cõcedere, vt ſup. de pecu. l. quã Tuberonis. §. 1. & facit inf. titu. 1. l. ſi ſeruo furioſi. Acc.

f Et uſucapiunt] ignorantes. Sed opp. Furioſus per ſe non incipit vſucapere. ergo nec per ſeruum, vt inf. tit. 1. l. Labeo. in fi. Sol. vt ibi.

g Et hæret] ſc. vſucapit, ſed poſt aditam hæreditatem, vt inf. tit. 1. l. fin. §. fi.

h Acquirimus] ex duab. cauſis 1 vt Inſti. per quas perſonas nobis acqui. §. non ſolum. Quid ergo de aliis? Rñ. P. 2 proprietatem domino, vel ſibi libero: poſſeſſionem nulli, vt ſup. ti. 1. l. homo liber. in fi. niſi hic geſtiat alicui poſſeſſionẽ quærere, vel ſaltem tradens, vt ſup. de don. l. qui mihi. Sed nunquid tunc quærit ſine ratihabitione. Idem de proprietate quæro: quando, vel tradens geſtit alieni ꝙrere: ar. 3 quod demum poſt ratihabitionem. ſup. de neg. geſt. l. ſi ego.

i Poſſeſſionem] per eum, vt & C. de rei vend. l. 1. in fi.

k Nec vero domino] ſ. acquirit poſ. Quid de dominio? Quidam, idem: quaſi nõ poſſit dñium ſine poſ. quęri. Pro eis C. de prob. l. cũ res. Tu dic 4 vero dño ꝙri, vt ſ. ti. l. hõ liber. in fi. & de peculio. 5 l. eo tpe. in fi. & ſ. de ſol. l. fugitiuus. & inf. eo. l. quicquid. & ſ. de fun. do. l. ſi fundũ 53 contra ſ. tit. 1. l. ſi ſeruus. in fi. Sed eam expone, vt ibi.

ADDITIO. Dic. ꝙ loquitur, quando venit ex re, vel ex opera bonæ fidei poſ. Ale.

l Qui ab alio poſſidetur] huic rationi eſt cõtra ſup. de lib. cau. l. ſi cui. §. licet. Sol. 6 hic aĩo & corpore ab alio poſſideatur, vt ibi dixi. Azo. Sed quomodo libet homo poſſidet. Rſi. ꝙ credo eſſe ſeruum alienum: alias non poſſideremus, vt inf. eo. l. cum hæredes. §. item quæro.

6 Placet Ale & eſt de mente aliorum.

m Singuli] ideſt, vel ego vel ſocius ſorũ, vt ſubijcit: non aũt ambo in ſolidum poſſumus, vt ſ. l. 3. §. ex contrario. Quid ergo, ſi non agatur vni in ſolidum ꝙratẽ Rñ. vt ſ. de ſtip. ſer. l. ſi ſeruus cõis. p ſtipu. autẽ põt dñs in ſolidum quærere, vt ſ. de ſtipu. ſer. l. ſi ſeruus communis.

n In dominio] vt ſ. tit. 1. l. p ſeruum §. ſicut.

o Per eum] ex operis ſuis, vel ex re noſtra, vt inf. eodem l. poſſeſſio quoque.

p Non poſſidemus] ciuiliter, ſed naturaliter. & ſic 7 vt inf. eo. d. l. naturaliter. Sed P. dixit, 8 nullo modo. & idẽ de aliis, qui hñt ius in re dixit, vt in emphy. & ſimilibus.

7 Idem B. & Ale.

8 Et malè Bar.

q Nec filium] poſſidemus, alia tñ ratione ꝙ eũ acquirimus. ſ. iure patriæ poteſtatis.

r Cæterum] vt poſſeſſ. quis per ſe quærat, poſſidendi animum habere dẽt, vt ſ. eo. l. §. ſed furioſus. Cæterum. & ille, &c.

5 † P. F. de eſt, tamẽ.

s Impuberem] ſcilicet ſeruum.

t Sicut pupillus] qui habeat intellectum, vt innuit littera ipſa. ſ. parum. Vel dic, o etſi non habeat intellectum, vt tñ faciat mea iuſſio, quantum faceret tutoris authoritas, vt inf. eo. l. quãuis. ‖ infans. Nec ob littera prædictã: ſic enim intelligi poteſt, ſ. vt non ſit furioſus. Sed illud quæritur, an per ſeruũ furioſum quæratur, ſi hoc geſtiat tradens? Reſpon. ſic 10 ſecundum Azo. cum & inuito procuratore hoc fiat, vt ſup. de don. l. aut mihi.

u Pupillus] vel dic habens intellectum. & inf. die tutore authore, ſcilicet maxime propter id, quod eſt ſ. eo. l. 3. ſed furioſus. in fi. Vel dic, pupillus etiam infans, vt inf. eod. l. quamuis. §. fina.

x Iuſſerit eum] ſed quid, ſi tutoris authoritate ſeruus pupilli violenter occupauit: an quæritur pupillo? Videtur, quod

non, & quasi perperam sit data authoritas: vt sup. de autho. præstan. l. 2. Econtra quod sic, a vt inf. quod vi aut clam. l. is, qui vi. §. si tutoris. & C. vnde vi. l. meminerint, & inf. de vi, & vi arma. l. si vi me.

a *Nerua filius*] & malè, vt inf. dicit.

b *Possideatur*] vt & sup. de vsufru. l. arboribus. §. de illo. & hoc nisi dia, &c. vt inf. l. 3. §. si seruus, secus 3 autem dicitur in alijs reb. mobilibus, vt ff. l. 3. §. Nerua, & l. Pomponius, in princip. Et est ratio, vt in l. rem, quæ, & l. si rem mobilem. Sed oppo. iste facit furtum sui, vt C. de ser. fug. l. 1. ergo desinimus possidere, vt inf. eod. l. rem, quæ. Sed respond. hoc verum extraneo furante: non filio, vel seruo, vt ibi. Item quid si iam cæpit possideri ab alio, vel se liberum contendat: an potest nobis acquiri possessio? Videtur, quod non, vt hic à cõtrario sensu, & inf. proxi. §. & sup. eod. §. sed & per eum. Econtra quod sic, vt sup. de li. cau. l. si cui. §. licèt. Sed quod dicit, magis est, vt acquiratur, s. alia non pos. Vel ibi adhuc possidebat animo, vt & inf. l. 3. §. si seruus. adde ergo si ab alio possidetur. Accur.

c *Vsucapi*] ipsum seruum, si ante fugam inceperam vsucapere, vt inf de furt. l. seruis. & filij. §. fi. & inf. furt. 1. l. si is, §. si seruus. &c.

d *Vsucapio*] rerum possessarum per seruum.

e *Sententia est*] & nostra, vt infra eod. l. per eũ, in fi. & sup. de li. cau. l. si cui in fi. repro bata Neruæ sola. Sed cõtra. sup. de Pub. l. si seruus. Sol. vt ibi.

ADDITIO. Dic, quòd ibi loquitur de seruo ab alio possesso, hic non. Bart.

f *Per seruum corporaliter*] secus si solo cõsensu, vt sup. de pig act. l. 1.

g *Ad vsucapionem*] vt & ſ. eo. l. qui pignoris. & ſ. fi. 1. l. pigno si. Item & quintum 4 ad euitandum satisdationem, vt sup. qui sat. cog. l. sciendum. §. creditor. Et de hoc dic quis possideat, vt no. C. de præscr. triginta ann. l. eum nouissimi. &c.

h *Possideat*] vt & sup. ti. 1. l. per seruum. in princ. Sed quid in dominio rerum ab eo quæritarũ? Dicunt quidam interim nullius esse. Io. dicit domino quæri, vt in seruo alieno & libero homine bona fide possesso, vt sup. eo. § sed & per eum.

i *Nec*] s. hæredes.

k *Quod si eiusdem*] tria hic includit, i. nec hæreditatẽ, nec dãium rei hãditariæ, nec pos. vt ſ. ti. 1. l. per hæreditariũ. & ſ. de acq. hæ. l. hæres per seruum. Sed cõtra inf. eo. l. qui absenti §. fi. Sed ibi non erat hæreditarius, vt ibi dices.

l *Donati sunt*] vtrũ p vnũ eorũ, cæterorũ possit acqui possessio.

m *Per vnum reliquorum*] non vt possessio vno 5 per eum videat, & cæteros possidere sed post acquisitã pos. in vno incipiat alios meo nomine possidere, vt hic & ſ. eo. pdia. militi lega tis, vbi & fine pos. quæritur dãtur. 6 vt inf. de fur. l. à Titio. Sed quæ est ratio, quod p hæreditariũ nihil quæritur p istos alios sic? Resp. Io. ergens disputatio: Alij cõ cõqualiũ, quia designat res hãditaria per cõparem quæri: nam asinus intumescit, si per comparem se videt apphendi. hoc non valet, quia in legatis idem dãret esse, vt in cæteris. Tu dic, q hæreditarius seruus dũ ante aditã hãditatem: quo ipse nihil quærere põt, cũ non sit seruus, vt ſ. eo. l. si me in vacuã. §. fi. at post aditam iã non est hæreditarius, sed proprius hæredis, vt ſ. eo. l. cũ hæres licet impropriè quandoq; vt hic. s. seruus hæredis factus hæreditarius appelletur, vt sup. eod. §. item acquirimus, in fi. Hoc ergo nomen hæreditarius, dñam, s. hæreditatem significat, quam non habet dñam ea adita ab hæde. Sed cũ dicit emptos, donatos, & legatos: titulos designo per hæc noia, vel participia. Vnde licet factus sit dñs legatarius, adhuc seruus legatus dr, & ita de cæteris & sic fortè intellexit Ioannes cum dixit, Vrgens disputatio in hæreditate ipsa. Est & alia rõ. quare non quæritur p hãditariũ seruũ, vt ſ. de acq. hæ. l. Paulus. Sed quid, si habeam vsumfructũ in seruo testatoris mei: nũquid per eum acquiram hæreditatem? ñ. quod non. 8 cum nec per seruum hæredis possit quæri: secus si seruus instituatur, quia per eum tunc acquiritur. Acc.

n *Sex parte*] secus si in totum: 9 tunc enim inutile esset legatũ, vt ſ. de le. 1. l. legatum. §. 1. Sed si ab. stine, totũ consequitur, vt eo. ti. l. qui filiabus. §. fin. & l. seq.

o *Legatus*] i. prælegatus.

p *Partem*] diuidiam, si ponas duos hæredes: aliam autem habet inter hæreditario.

q *Fundi*] non ipsam hæreditatem: cum per me sim hæres, vt sup. de acq. hære. l. Paulus.

r *Seruum communem*] mei, & testatoris, cui successi p ipsum seruũ, vt ſ. de hæ. inſt. l. 3. in prin. Secus per me, vt d. l. Paulus & erit ſ hãditarius hoc casu, sed totus mihi accedit. *Fm* Io.

s *Acquirs*] totã hæreditatem. Posset & poni in seruo duorum instituto ab extraneo contemplatione alterius.

t *Hæc quæ de seruis diximus*] vt per eos acquiratur nobis pos. vt sup. eo. §. item acquirimus, & seqnen.

u *Velint*] & faciant velle, vt & sup. eo. & cæterum.

x *Non tibi, sed potius Titio*] 10 si ſñ habeat ratũ. vt ſ. de ne. gest. l. si ego. Itẽ hoc nisi ille, qui tradit, hoc agat, vt mihi acquiratur: 12 quo casu seruus malignitas nõ noceat, vt sup. de do. l. q mihi, & ſ. ti. 1. l. p seruũ. §. fi. q est ſ. Vel hic à nemine tradebatur. Itẽ hoc in quærẽdis, secus in quęsitis. 12. vt ſ. e. l. fi. & C. de pact. l. seruus, & facit sup. de bo. pos. sm tab. l. pe & de iure deliberandi. l. cum vxor. & ſ. eo. l. si me in vacuum. in fi.

y *Acquiritur*] dic, q per procuratorem quæritur possessio, & domi-

1 Idem ſ. Aret. Ale. & Ias.

2 Nihil ẽ. secũdum prędi quãis B. contrariũ dicat.

3 Istã glo. sequũtur vsq; ad fi. B. P. Aret. & Ale.

4 Ista glo. allegata ad hoc, q dictio ixati ua non excludit similes casus cõcor. glo. seruinoie, inf. de vsuca. glo. in l. q̃ q̃ necessitatẽ. ſ. de reg. iu. melior text. est de iure in l. 1. §. si mens. fal. mo. dixerit. q Dy. in ca. j. in ar. de re. iu. in 6. q B. in l. 1. si q̃s ius dicen. non obtũ Tu adde meliorẽ rex. de iure in cle. exiui de paradiso. §. cum autem de verb. sign. de quo q P. de Cal. cons. 226. & Alexã. cons. 107. volum. 1. 5 Gl. sequitur. B. So. Ale Ale. & Ias.

x † P. F. ñ acquirere nos. &c.

z † P. F. de est, scilicet. Sed.

65 Sed non possessio. Bar.

7 Et bene Bar. Ale. & Ias.

8 Ista placet B. Al. & Ias. displicet ĩ Pa. & aliis tenet tamẽ cum glo.

9 Et bene B. Are Ale. & Ias.

10 Gl. sequitur Alexi Idẽ B. Al. & Ia.

12 Idẽ ñdicit. de verb.

& dominium, si dñs fuerit tradēs, et ignoranti aliàs si ipse tradens nō fuit dñs, cōditio vsucapiendi. ex quo sciuit dñs. vt hic. & sup. tit. 1. l. si procurator & C. e. l. per liberā, & l. per procuratorē. Sed 1 R. dicit, q̄q; quæritur p̄ procuratorem poss. & dominium ēt ignoranti mihi. vt quando specialiter 2 ad hoc constituto traditur, fit ēt tradēs. Soc. Cu. licèt p̄curator mallignetur, vt C. si quis alteri. vel sibi. l. fi. & sup. de don. l. qui mihi, & sup. ti. 1. l. si p̄curator. Q̄q; poss. lo. 1., & ea mediante, siue p̄ eā dñiū, si ab ea separati non p̄t, vt si hēat 3 speciale mandatū, & meo nomine accipiat, eoq; dat. nō hoc agēte, vt mihi q̄ratur: vt hic. & C. e. l. per procuratorem & l. per liberā, quandoque tunc demum rei traditæ p̄curatori noie meo mihi quæritur poss. cum nouerit, & ratū habuerit, 4 vt si generalis erat p̄curator, vel ad alia constitutus, vt inf. eo l. communis. § fi. & sup. de ne. gest. l. si ego. Q̄q; tunc demū mihi quæritur, cum tradita mihi fuit, vt si in tradendo neuter id egit, vt mihi q̄rat. vt sup. tit. 1. l. res. & C. de ijs qui à nō do l. 3. sed Io. nō distinguit 5 in generali. & speciali procuratore: & quod facit specialis quo ad quędam, hoc generalis quo ad omnia: & econtra. vt sup. de adm. tu. l. si duo. Itē non distinguit in generali, vterq; vel tradens tāium gerat, vt sup. de do. l. qui mihi, & sup. ti. 1. l. per seruum, in fi. vel ēt accipiens tm̄, quia etiam eius volūtas inquiritur. vt sup. eo. §. ceterum, & §. hæc quæ de seru. s. Item non dicit dominium mediante poss. quæri, sed per ipsum procuratorem, vt no. Instit. per quas personas l. obis quæ. § ex his, & illa l. communis. § 1. Et lex, si ego, inter igitur, quando non habebat mandatum. Sed videtur dominium non quæri per procuratorē, vt C. per quas personas no. acquiritur. l. 1. Sed ibi 6 non dicit excepta poss. sed causa poss. 1. dominio.

1 Idē primā partē gl. approbāt Arc. Soc. Cu. Al. & Ia.
2 In hoc benè dī. sup. de don. l. qui mihi, & sup. ti. 1. l. si p̄curator. Q̄q; poss. lo. 1., & ea mediante, siue p̄ eā dñiū, si ab ea separati non p̄t, vt si hēat 3 speciale mandatū, & meo nomine accipiat, eoq; dat. nō hoc agēte, vt mihi q̄ratur: vt hic. & C. e. l. per procuratorem & l. per liberā, quandoque tunc demum rei traditæ p̄curatori noie meo mihi quæritur poss. cum nouerit, & ratū habuerit, 4 vt si generalis erat p̄curator, vel ad alia constitutus, vt inf. eo l. communis. § fi. & sup. de ne. gest. l. si ego. Q̄q; tunc demū mihi quæritur, cum tradita mihi fuit, vt si in tradendo neuter id egit, vt mihi q̄rat. vt sup. tit. 1. l. res. & C. de ijs qui à nō do l. 3. sed Io. nō distinguit 5 in generali. & speciali procuratore: & quod facit specialis quo ad quędam, hoc generalis quo ad omnia: & econtra. vt sup. de adm. tu. l. si duo. Itē non distinguit in generali, vterq; vel tradens tāium gerat, vt sup. de do. l. qui mihi, & sup. ti. 1. l. per seruum, in fi. vel ēt accipiens tm̄, quia etiam eius volūtas inquiritur. vt sup. eo. §. ceterum, & §. hæc quæ de seru. s. Item non dicit dominium mediante poss. quæri, sed per ipsum procuratorem, vt no. Instit. per quas personas l. obis quæ. § ex his, & illa l. communis. § 1. Et lex, si ego, inter igitur, quando non habebat mandatum. Sed videtur dominium non quæri per procuratorē, vt C. per quas personas no. acquiritur. l. 1. Sed ibi 6 non dicit excepta poss. sed causa poss. 1. dominio.

3 Displiceret Arc. & Alex.
4 Displiceret Bart.
5 Et benè Pau. Arc. Soc. Ale. & Ias.
6 Idē B. & B. in l. cōtraria.
7 Idē Ias.
8 Idem Arct. & Alex.

Cum autem suo nomine nacti fuerunt possessionem, nō cum ea mente, vt operā duntaxat suam accommodarent nobis, [a] non possunt acquirere. [b] Alioquin [c] si dicamus per eos non acquiri nobis possessionē, qui nostro nomine accipiunt, futurum est, [1] † vt neq; is possideat, cui res tradita sit, quia non habeat animum [2] † possidendi: [d] neque is, qui tradiderit, [e] quoniam cesserit possessionem.

Oculis & aspectu acquiritur possessio rei ab alio traditæ. Bart.

Si iusserim venditorem procuratori meo rē tradere, cum ea res in præsentia [f] sit, videri mihi traditā Priscus ait. Idēq; esse, si nūmos [g] debitorē iusserim alij dare. Non est enim corpore, & actu necesse apprehendere possessionem, sed etiā oculis, & affectu: [h] & argumēto esse eas res, quæ propter magnitudinē ponderis [i] moueri non possunt, vt colūnas: nam pro traditis haberi eas, si in re præsenti consenserint: & vina tradita videri, cū claues cellæ vinariæ emptori traditæ [k] fuerint.

Vniuersitas per se, & per alium potest possidere, & possessionem acquirere. Bart.

Municipes per se nihil possidere possūt: [l] quia [3] † vniuersi cōsentire nō possūt. [m] Porū āt, & basilicā, hisq; similia [4] † municipes non possident, [n] sed promiscuè his vtuntur. [o] Sed Nerua filius ait, P per seruum, quæ peculiariter acquisierint, & possidere, & vsucapere posse: [5] † licet quidam contra putant: q quoniam ipsos seruos non possideant. [r]

Vlpian. li. 60. 6 † ad edictum.

LEX II.

SEd hoc iure [s] vtimur, [t] vt & possidere, & vsucapere municipes possint: idq; [u] eis, & per seruum, [u] & per liberam [x] personam acquiratur. [y]

9 Idem Arct. Cu. & Ale.
10 Idem B. & Ale.
11 Istam opinionem B. P. & Alex.
12 Istæ duæ opiniones placēt P. P. & Ale.

a *Accommodarent nobis*] i. non nostro nomine.
b *Non possunt acquirere*] nisi traditus gerat. vt sup. de don. l. qui mihi. nisi fuerit res tradita. vt sup. tit. 1. l. res. Item cōtra. inf. eo l. communis. in fi. Sed illa in gestore sine mandato dicit. & nostro nomine accipit.
c *Alioquin*] non est proximum. sed ad superius dictum refertur.
d *Possidendi*] sibi, sed nobis.
e *Tradiderit*] quod est absurdum. vt & inf. eo l. si me in vacuam, tamen talis absurditas quandoque toleratur. 7 vt inf. eo l. quod meo. § fi. furioso.
f *In præsentia*] sed quid operatur præsentia rei cum & ignorātibus nobis per procuratorem acquiritur? vt sup. proxi. Respon. 8 ibi per procuratorem, hic per me ipsum acquiro sicuti cum mitto epistolam, vel nuntium. vt sup. de const. pecu. l. & licèt, & inf. eo l. quod meo. § procurator.
g *Si nummos*] vt & inf. de sol. l. si pecuniam. & inf. de fur. l. falsus. 4. sed & si is. & sup. de don. inter vir. & vxo. l. 3. 9 f.
h *Et affectu*] sufficit. l. Sed contra. inf. l. quemadmodū. Sol. vt inf. l. 3. in prin. quæ est similiter contra.
ADDITIO. Dic quòd hic intervenit actus verè: tamen fictè sic. Alex.
i *Ponderis*] idē de alijs mobilibus. vt pecunia. vt sup. l. px.
k *Traditæ*] porā cella. vt sup. de cōtrahē. em. l. clauibus.
l *Possidere possunt*] vt inf. l. proxi contra. Sol. vt ibi.
m *Non possunt*] vt sup. l. liber. vniuersi. l. 1. & ar. sup. de arb. l. itē si vnus. § principaliter. & sup. ād do. l. sed si ex dolo. & subaudi hic, facilè. 9 vel commodè. arg. sup. de ijs, qui detec. vel effu. l. cū sanè. & inf. de verb. sig. l. nepos Proculo. & hoc ideo. ne sit cōtra. C. de leg. & const. l. 1. u. me nūm. & sup. quod met. cau. l. metum. §. animaduertendum.
n *Non possident*] l. f. municipes.
o *Vtuntur*] sic infra quorum leg. l. 2. §. qā autem ait.
p *Ait*] Et benè. vt §. proxi. & sup. ād ter. l. non dubito. & de pub. fine āt. §. fi. Sed §. insti. i. l. Labeo. in fi. Sol. 10 ibi ex delicto dominus pen̄t vsucapere. Præterea ipsi municipes vsucapiunt. vt infra. l. proxima.
q *Putant*] & malè. Accur.
r *Non possideāt*] imò vt subiecit. Sed hoc iure, &c.
s *Sed hoc iure vtimur*] reprobata superiori sententia. Et sic possidere proprie accipe. 11 vt §. ad exhib. l. signi. §. itē municipes. Alij 12 dicūt imā priè possidere ne obsit p̄dictis. Sed R. dicit municipes ñ possidere: sed illos. qb. administratio municipū ē cōmissa. ar. ē. de cōd. & de. l. municipib & ī. ad mun. l. municipes. A.
t *Idq;*] l. f. possessio.
u *Per seruum*] vt sup. l. proxi. in fi.
x *Liberam*] vt inf. de vi. & vi ar. l. si vi me, & inf. vt in poss. lega. l. municipio. in fi Accur.
y *Acquiratur*] & ēt per seipsos. si maior pars in hoc consentiat. vt su. quod met. l. cau. l. metum. §. animaduertēdum. & C. de legi. & cō. l. humanū. Itē p̄ eos. quib. res municipum est commissa. vt sup. de condi. & demon. l. municipibus.
P *Possideri*] Casus. Res corporales dicuntur possideri. Sed dicit. q̄d in acquirenda poss. sunt duo necessaria. animus. & corp̄. Nec ē necesse. q̄ singulas glebas possideā: sed sufficit partē fundi me introire ad hoc. vt dicat totū fūdū possidere. interā āt partē nō possū possidere. vt si volo 10 sos fūdere de fundo quantū Titius possidebat: cū incertū sit.
¶ *Nerua*] Animo solo nō p̄t acquiri possessio. nisi ēt intercesserit apprehensio corporalis. Dicūt q dā. vel aliud. q̄ p̄ apprehēsione habeatur: vnde thesaurū quē in fundo meo esse scio. eo ipso. q̄ possideo fundū. & habeo scientiam thesauri. videor apprehendere pos. thesauri. Pius ēt dicunt q̄ eo ipso. q̄ vsucapio fundū. vt dicetur vsucapere thesaurum. qui in eo est. sed hoc secundū solūm. Item quod dixi de poss. the. similiter falsum est. nam non videor acquisiuisse poss. thesauri. nisi prius removeam eam de loco. in quo erat.
¶ *Ex pluribus*] Possessionem alicuius rei possum habere ex pluribus causis. Et ponit exemplum. Sed dominium alicuius rei non possum habere ex plurimis causis. sed ex vna.
¶ *Ex contrario*] Cōtinua. vt in gl. Et dicit hic. f. duos. vel plures non posse vnā & eādem rem in solidum possidere naturaliter. Vel dic ciuiliter: & dic ād hoc. vt in gl. Sed dicit. Si cōcessit tibi rē precario. ego possideo. f. ciuiliter. tu naturaliter. Hoc secundū dictum confirmat Trebatius. Dicit ēt

quos

duos posse eandem rem possidere, vnam puta iustè: alium iniustè. Quod vltimũ dictum est falsum: & redditur ratio. ¶ *In amittenda*] Ad hoc, vt amittam poss. debeo habere animum desinendi possidere. Hinc est, q; si in fundo lim. & vel limite possidere: statim amitto poss. Secundo dicit, Me absente quidam intrauit agrum meum, & ego adhuc habeo animum possidendi: ille possidet naturaliter, ego ciuiliter. Si aũt cũ audirem aliquẽ intrasse agrum meũ, vel domũ, timore duct⁹ nolui ire, dicitur, quod amitto possessionem. Si possideo per seruum, vel colonũ: licèt illi recedant, nõ amitto poss. Sed si alij tradam poss. fundi: amitto poss. Sed pone, quod seruus meus pro libero se gerit, & inuicium liberale sustinet, vt fecit Spartacus. Dicitur, quod amitto possessionem. & hoc est verum, si diu in libertatis possessione stetit: si autem nõ stetit diu, sed ex poss. seruitutis in libertatem se proclamat: non amitto poss. eius: cum animo eum possideam. Item saltus hybernos dico possidere, licèt in æstate eis non vtar: & contra saltus æstiuos possidemus, licèt in hyeme eis non vtamur. Item euenit, quod animo nostro possidemus, & ita scientes: & corpore alieno, vt per seruum, & colonum: & etiam quasdam res ignorantes possidemus, vt vas, quas comparauerunt peculiariter.

1 † Aliàs 34. P. F.

¶ *Nerua*] Rerum mobilium excepto homine, retinemus poss. donec sunt in nostro conspectu: vel forte recõditas habemus in camera, vel in scrinio, vel in alio loco ita, quòd quando velimus, possimus eas habere: si enim pecus meũ obtauerit, vel vas ita excidetit, quod non inueniatur: desinimus possidere.

¶ *Item feras*] Feras quas in viuarijs, quæ parui spatij sunt, possumus: item pisces, quos in piscina colligimus: possidemus: secus si pisces in stagno, i. in loco spatioso positi. Item fetas in syluis circũseptis positas non possidemus. Aues autem, quas clausas tenemus in caueolis, possidemus. Item columbas, quæ euolant de domo nostra, & redeunt, possidemus. Locum autem nostrum, quem mare aut flumen occupat, desinimus possidere.

¶ *Si rem apud te depositã*] Deposui rem apud te: & eam inficiaris, & contrectas. Dicitur, q; desino possidere. Sinautem tantum inficiaris, non autem contrectes non desino possidere. Secũdo dicit, Quis non potest causam possessionis sibi ipsi mutare, vt si ex vna causa possidens fundum, puta, tãquam colonus, cõstituat in animo suo se velle possidere tãquam emptor: nam non auditur. Sed pone, q; rem apud te deposui, vel commodaui, eandem rem tibi vendo: incipies possidere eam rem tanquam emptor, nec videris mutasse causam poss. cum prius non dixeris possidere.

¶ *Genera poss.*] Genera possessionis q̃rẽdo tot sũt, quot causæ q̃rẽdi dãtur, vt pro emptore, pro donato, & similibus. Itẽ cũ capimus ferã, vel pisces: & vt breuiter dicã, vnũ genus est possidendi: species autem plures. Vel pt dici, q; genus possessionis diuidit: nã aut qs possidet bona fide, aut nõ bona fide. Vltimo reprehenditur Quintus Mutius dicens, missum in poss. rei seruandæ cã, vel ex cã dãni infecti, vel legatorũ, vel simili, possidere: nã non possidet, sed custodiam rei, vel rerũ dr̃ habere: & si missus ex causa damni infecti diu steterit i tenuta, poterit impetrare, vt possideat & sic vlucapiet.

¶ *Possidere*] Cui & per quem possessio quæritur, dixit: nũc cuius rei, audi.

Corporalia propriè possidentur: & animo & corpore possessio quæritur: & per ingressum partis acquiritur possessio totius. Bart.

Paulus lib 67.[1] †ad edictum.

LEX III.

POssideri autem possunt, quæ sunt corporalia: [a] & adipiscimur possessionem corpore, & animo [b]: neque per se animo, [c] aut per se corpore. Quod autem diximus, [d] & corpore, & animo acquirere nos debere possessionem, nõ vtique ita accipiendum est, vt qui fundum possidere velit, omnes glebas eius circũambulet, sed sufficit, quamlibet [e] partem eius fundi introire: dũmente, & cogitatione hac sit, vt totum fundum vsq; ad terminum velit possidere.

Incerta pars ratione loci, & quotæ, non potest possideri. B.

¶ Incertam partem rei nemo potest possidere: veluti, si hac mente sis, vt quicquid Titius [f] possidet, tu quoq; velis possidere.

Thesauri possessio non quæritur, nisi per apprehensionẽ. Bartolus.

¶ Neratius, & Proculus solo animo non posse nos acquirere possessionem aiunt, si nõ antecedat naturalis possessio. [g] Ideoq; si thesaurum in fundo meo positum sciam, continuò me possidere * simulatque possidendi affectum habuero: [h] quia quod [2] †desit naturali possessioni, [i] id animus implet. Cæterum [k] (quod Brutus, & Manilius putant) cum, qui fundum longa possessione ceperit, [3] † etiam thesaurum cepisse, [l] quamuis nesciat enim concedatur à iure me posse retinere vsumfru. necessario sequitur, quod in alium transeat poss. ciuilis, & dominium: cum solam retineam naturalem, vt inf. eo. l. naturaliter. Nec enim pro derelicto possessionem, vel dominium habere volui. Vel dic, quod his casibus interuenit actus corporalis, vel quasi. Sed quid si intraui quasi mihi traditã, s. in præteritum cum nõ esset? Respon. non quæro, vt hic inuenit: quia deest animus acquirendi, licèt retinendi sit.

1 Idẽ B. Cu. Alex. & Ias.

2 Iſtã vltimã partẽ gl. sequitur Cu. & est de mẽte aliorum.

3 Istã opinionẽ tenent oẽs Scribẽ. in l. j. ĩ prin.

* Non te gloris teri Thesaurũ, sed Deũ consuli dẽre, volunt Plato lib. 11. de legib.

2 † Alias deest.

3 † P. F. cepit.

4 Istã gl. tenẽt Al. & Ias.

5 Scribẽtes reputãt istam gl. fin. ad hoc, q; baptizatus pro parte dr̃ esse baptizatus ĩ totũ: hoc addito, q; baptizatus, in capite, dr̃ baptizatꝰ i toto corpore. Bol. Adde, q; istud dubium, est multũ intricatũ inter Theologos, & Canonistas, de veritate huius temissionis ad Fel. in c. q̃ in ecclesiarũ col. 6. ver. Secũda conclusio. extra. d cõsti. & ad ea, q; nota ui temissiue ĩ apostil. ad Cat. i cle. 1. §. ad hęc in apost. ĩ ver. Saltẽ hẽat caput. de sũma trinita.

a *Corporalia*] incorporalia non, vt inf. ti. l. sequitur, § si viã. & sup. ti. l. seruus. incorporales. Sed quasi possideri, vt: vnde dantur interdicta, vt sup. de seruit. quotid. & d. fetu. vtb. præd. l. si arues. § liberam. & inter. ved. l. ficuti. §. Aristo. Itẽ nec corporalia ota, vt liber homo, [2] vt inf. eo. l. cũ hęredem. Item quæro. Et alia, vt inf. eo. l. q; vniuersus. § 1. Item. vtibus publicis destinata, vt sup. l. j. ti. 8. fi. Ac.

b *Corpore, & animo*] vt inf. eo. l. quem admodum. & C. eo. l. nemo. Et sic quæsita est naturalis tantum, secundum Azo. Vel naturalis & ciuilis, imo Quod nutius 3 est, vt sup. e. l. 1. in prin.

c *Animo*] licèt retineri possit, vt j. e. l. si id qd. ti. fi. & C. e. l. licèt. Sed in calib. ẽt solo animo acquiritur. Primus, propter rei præsentiam, vt sup. l. j. §. si iusserim. Secundus, propter custodis appositionem, vt inf. eo. l. quarundam. Tertius sup. de cõtrahẽ. emp. l. claudius. Quartus inf. eod. l. cũ meo in princ. Quintus per traditionem iusti, vt C. de do. l. 1. Sextus, per retentionem vsusfruc. 4. vt C. de dona. l. quisquis. cũ enim conceditur à iure me posse retinere vsumfru. necessario sequitur, quod in alium transeat poss. ciuilis, & dominium: cum solam retineam naturalem, vt inf. eo. l. naturaliter. Nec enim pro derelicto possessionem, vel dominium habere volui. Vel dic, quod his casibus interuenit actus corporalis, vel quasi. Sed quid si intraui quasi mihi tradita, s. in præteritum cum nõ esset? Respon. non quæro, vt hic inuenit: quia deest animus acquirendi, licèt retinendi sit.

d *Quia autem diximus*] s. sup. proxi.

e *Quamlibet*] imo non, vt inf. e. l. quod meo. § fi. cõtra. Sol. hic iustè voluit adipisci poss. ibi iniustè: hæc non valet, vt inf. §. ex contrario. Vel quod hic dicit, est verum, nisi impediatur, vel ratione rei, vt quia sit pars rei sacræ, vel religiosæ. Vel ratione causę: quia alius sit in poss. partis, vt ibi erat. Item est hic arg. quod pro parte baptizatus, pro toto habeatur. Sed contra videtur, quod caput, vt sup. de relig. cum in diuersis. Item quid si ingrediatur in vno prædio pro eo. & pro alijs? Respon. non sufficit, vt hic inuenit, vsque ad terminum, &c. Item facit sup. de leg. 2. l. si cui.

f *Titius*] qui similiter sit incertus, quantum possideat, & facit inf. e. l. locus. & infra. 1. l. si fur. §. fi. Sed op. pars incerta vendicatur, vt sup. de rei vend. l. quæ de tota, §. incerta, q̃ est 5. Sed quicquid vendicatur, possidetur, vt C. de actio. iud. l. 1. ergo incerta pars possidetur? Rñ. imo in l. quæ de tota, totũ possidebatur, & est in d. arg. sophisma, vel fallacia sm̃ accidens. Nam licèt vendidissem incertam partem, non tamẽ sequitur, quod ille, à quo vendico, possideat incertam. Instã tia. i. simile. Habeo contra te directam ex maleficio actr. & tu efficeris seruus. Ergo & hodie habeo. Non sequitur: imò est noxalis vt Instit. de noxa §. ex diuerso. Illud quæritur, quomodo mihi vendicem incertam partem fiet restitutio incertæ partis? Respon. vt d. l. quæ de tota. Accur.

g *Naturalis possessio*] s. corporalis apprehẽsio, vt ff. e. l. j. 2. rẽ. dixit: & supp. e. vel aliud, qd pro eo habeatur. Et sic benè sequitur. & iuco &c. nã fundi apprehẽsio, & scientia thesauri æquipolent apprehensioni thesauri, vt subijcit sm̃ eos.

h *Habuero*] s. dicunt: sed male.

i *Naturalis possessioni*] s. apprehensioni.

k *Cæterum*] pro certe.

l *Cepisse*] s. per præscriptionem. Et pro eis sup. ea. l. §. 1. Sed thesaurus non est pars fundi, vt gleba.

a *Non poſſidet*] id eſt non incipit poſſidere, ſed retinet ignorans alias nullus dormiens, vel furioſus retineret: quod eſt falſum, vt inf. eod. l. ſi is qui.

b *Theſaurum*] nõ ad proximũ, ſed ad ſuperius dictũ refert.

c *Alienum*] loquitur ergo impropriè de theſauro: 1 vt & ſup. ad exhi. l. theſaurus. ſim H. Vel dic, a de vero theſauro. Et quod dicit alienum, id eſt non ſuum: vt & C. vũ vi. l. fi. Item & quia non poſſidetur, niſi apprehendatur, vt ſubjicit.

d *Quidam*] corrigit nunc ſuperiorem cauſum. Ideoque &c e *Eſſ*] hanc, quæ ſequitur. Nec, &c.

f *Morari ſit*] ſed videtur per ſolum conſpectum, vt ſu. eo. l. j. §. 1. ibi, q primi poſ. Sed ibi de proprietate, hic de poſſ. Vel ibi videbatur hic non. Hoc non valet, vt ſ. de contrahen. empt. l. claubus, ſed ibi factum interuenit, clauium. ſ. traditio, qã pro apprehenſione hẽmus Sed certè. & hic factũ. ſ. poſſ. fundi, quæ tantundem debet operari. Vel claulũ traditio fit, vt per hoc mihi merciũ quæratur poſſ. ſed poſſ. fundi non per hoc traditur, vt theſauri poſſ. detur. Vel dic verius, vt d. l. 1. no. & facit Inſt. de re. diui. §. theſauros, & inf. eo. l. peregrè. in princ.

g *Putant*] & benè.

h *Eum*] primum exemplum.

i *Susceperit*] futurum, vel etiam præteritum ſubiunctiui, vt inf. pro ſuo. l. 1.

k *Sic enim*] ſecundum exemplum.

l *Poſſideo*] vt ſ. de petit. hær. l. & non tantum. §. antepe. Sed ſi vna vſucapio citius finiatur, an alia deſinit? Rñ. ſic 3 ſicut. & ſi rem tuam vſucapiens tibi ſuccedam: deſino vſucapere. Vel ſubtilius, vna & eadẽ eſt vtraq. vſucapio: ſed aditum gitur prima. ſ. pro emptore, noua forma. ſ. pro hærede, quã antè non habebat. ſ. vſucapio tetenta prima: vt inf. pro ſuo. l. 1. in fine. Vel ab ipſo initio 4 iunguntur duæ formæ. ſ. pro emptore. & pro ſuo ad vnum effectum. ſ. dominium acquirendum: ſicut ſi aliquis ceperet cultellum, & enſem ſimul diuerſis temporibus ad vnum effectum. ſ. hominem occidendum. Nam, & hic occiditur, ſeu extinguitur dominium primi, vt inf. de ter. diui. l. ſi tamen.

m *Nec enim ſic*] Nota duas regulas ſ. cõnium ex vna 5 cã: poſſ. etiam ex pluribus hĩ: 6 vt inf. de regul. iur. l. non vt ex pluribus. Primæ obijcitur, ſi concurrit vſucapio pro emptore. & pro ſuo vt hic: & vſucapio eſt acquiſitio dominij: vt inf. ti. 1. l. vſucapio. ergo ex diuerſis cauſis quæritur dominium. Reſpond. proxima cauſam inſpicit 7 i. traditionem, ſiue acquiſitionem poſſ. non remotam. ſ. cauſam, ex qua fit traditio. Et ſic noſtra, cauſa. ſ. traditionis, ſeu tit. q poſſunt eſſe plures vno, vel diuerſo tempore inchoãtes. Secundo eſt traditio poſſ. quæ eſt vna. Tertiò vſucapio, q̃ naſcitur ex primis duobus. Secundò opp. dominium vſucapione quæritur, & vſuca. ex multis cauſis procedit ſ. tit. & bo. fide: ergo. & dominium? Reſpon. hę: omnia faciũt vnã cauſam. i. vſucapionem. Tertiò opp. quia agens in rem omnem cauſam dominij in ius deducit, vt inf. ã exce. rei iud. l. ſi mater. §. eadẽ. in fi. §. & l & an eadem. §. actio. Sed nec dicit ibi 8 ſuam, niſi ex vna cauſa. Quartò, ſi res debita ex pluribus cauſis ſoluitur: vt inf. de ſolut. l. cum quis. ſ. de peculio. & l. in numerationibus, & de leg. 1. l. ſi creditori. §. Marcel. Reſp. vt in prima: quia proximam cauſã inſpicio: id eſt traditionẽ. quæ ex multis cauſis fieri poteſt: 9 ſicut ĩ vſucapione inſpicitur traditio: licèt illa fiat ex diuerſis. Sed hæc non valet: 10 ergo nec hoc in prima quæſtione: quia ſim hoc poſſ. non poteſt eſſe, niſi ex vna cauſa ſcilicet ex traditione, q̃ eſt cõtra hunc §. Sed reſp. hęc verba, ita poſſidere, &c. referri ad id, qđ dixi in prin. §. & eum, qui vſu. &c. hoc eſt ad remotã cauſam. Quod nõ placet: vt in dominio proxima, in poſſ. remota inſpiciatur, qđ eſt contra mentem huius §. Tu ergo dic, 11 ſim Azo. in vtraq. regula inſpici remotã, vt dominium ex pluribus cauſis ſeparatis nõ quæratur, ſed cõcurrẽtibus ſic. Poſſeſſio autem ex ſeparatis hoc modo. Quod meum eſt, non plus fieri poteſt meũ ex aliqua cauſa ſuperueniente primo remanẽte dominio. At quod ſemel cępi poſſidere, eadẽ manente poſſeſſione ex noua cauſa poſſidere poſſum, vt hic. & j. e. l. ſiquis ante. Quĩ tò opp. ex l. ſ. ad leg. Pal. l. fundo, vbi habens dominiũ, vt hęres, incipit habere vt ex legato. Sed nec ibi ex priorib. cauſis acquiritur: ſed tantum ex cauſa legati. & dẽfinit 12 ex cauſa hæreditaria. Sexto, ſi hęres rem mihi legatã ſub conditione leget ſub eadem cõditione. Sed dic, & ibi ex prima cauſa tantum quæri. argu. d. l. fundo. Septimò, ſi rem quã mihi ſub condõne debebas, tradas mihi, vt fiat mea exiſtente conditione: & poſtea mihi leges ſub eadem condõne, & extat conditio. Sed certè hic ex cauſa debiti fit mea, quia, & ſi diuerſa eſſet conditio, & exiſteret. ſ. conditio legati, & poſt conditio debiti. ſ. exiſteret: ex ea. ſ. cõditione debiti peteretur. arg. d. l. fundo. Licet ſit arg. contra. Inſti. de le. §. q̃ ſi in diem, vbi non vitiatur legatum. licèt poſt exiſtat condõ debiti ex eo. Sed dic verũ non vt vitietur legatum, id eſt res legata: quia ſemper peteretur res legata, licèt non ex ea cauſa: ſed cauſa debiti, cuius conditio prior 13 extitit, vt poſſit exigi: ſed non ex ea cauſa petitur nec dominium habet: vt ſup. de leg. 2. l. debitor. Ad ſecundam regulam opp. C. de contrah. empt. lege, cum res. Sed ibi poſſeſſ. pro dominio ponitur. Item opp. j. l. pro emptore. l. 2. in prin. Sol. vt ibi.

ADDITIO. Dic, quod ibi ſtatuli erant contrarij: hic autem non. ſecundum Bartol.

n *Ex contrario*] Dixit vnum ex pluribus cauſis poſſidere: nunc econtra plures. &c. Et no. quod P. 14 P. & alij intellexerunt hunc §. in naturali poſſeſſione tantũ. ex eo, q̃ dicit, tenere. ſtare. ſedere: & Trebatium à Labeone reprehendi, quia dicebat Trebatius, duos naturaliter in ſolidum poſſidere: 15 vnum. ſ. iuſtè. & alium iniuſtè. q̃ eſt impoſſibile. vt probat Labeo. Nã quo ad ſummam poſſeſſ. id eſt. ius ipſũ poſſidendi. vel in genere poſſidendi non multum intereſt. &c. & hoc ſatis ſtare poſſet. Sed ciuiliter dicebant R. & P. & alij duos in ſolidũ poſſidere diuerſis reſpectib. & cauſis, & hoc iuſtè. vel iniuſtè: vel vnus iuſtè, alter iniuſtè: vt debitor, qui habet ciuilem. & creditor, qui eam nãlitèt quãdã ciuilem. Itẽ de re data in emphyteuſim, vel in ſeudũ, vel in dotem: talibus caſibus admittebat R., in alijs fortè nõ. Sed Ioan. dixit. 16 creditorẽ oĩno poſſidere. & nõ debitorẽ, vt ſup. l. 1. §. per ſeruum corporaliter. Item mulierem nullo modo, niſi quo ad vitandam ſatisdationem, vt debitor. vt. & ſup. qui ſatisda. coge. l. ſciendum. §. creditor. & quo ad commodum quo ẽt reſpectu dr̃ dominã: vt C. de iure dot. l. in rebus. Item feudatarium. & emphyteutã, quos dixit R. habere ciuilem rationem rei, quod habent in re: dixit Io. nullã ciuilem habere, ſed naturalem tantum: & dñs tam ciuilem, quàm naturalem retinet. etiam ſi ad nũdinas eat. Quod patet: quia datur eis interdictũ. Vnde vi. ſi tenenti ñ admittant. vt j. de vi. & vi ar. l. 1. §. hoc interdictũ. & l. 3. §. vnde vi. Ciuilẽ autem ſolus dñs habet: cum duo etiã ciuiliter in ſolidũ non poſſideant, ſecundum eum. Quod autẽ dicitur

1 Iſtã glo. ſequit Iac. 2 Iſta placet Ba. diſplicet ibi Ia. 3 Approbatur per B. P. Ar. Al. & Iac. 4 Iſta placet Iaſ. 5 Imò ex duab. ſecundũ B. P. A. & Ia. 6 Hoc verũ, niſi q̃ cauſæ eſſent inæquales ĩ tẽpore, vt inualidæ Bal. Paul. Imo. Ale. Are. & Ia. 7 Reprobat per B. P. Cumã. Ale. & Ia. ſed dic aliter, vt per eoſdẽ hic. 8 Iſtã ſolut. tenẽt Bar. Alex. & Iac. q̃ſta Sol. reprobat per B. Im. & Alex. 9 Et bñ in oẽs ſcribendo. 10 Fi benè B. Pa. Im. Ar. et. Al. & Iac. 11 Intel. ad hũc text. vi. per Bo. log. in l. ſi finita. §. Iul. n. 94. de dã. inf. 12 Sequit eã Bar. & eſt de mẽte aliorũ. 13 Melius diciſſet gl. poſſeã. Im. hic. 14 Iſta opdiſplicet B. P. Ar. et. Al. & alij 15 Res eadẽ an poſſit à pluribus in ſolidũ poſſideri. Tu dic poſſe eſſe ẽt in ſolidũ. intet duos pluresve cõiũctos, & connexos, vt no. B. & Io. & Por. in l. ſi ſolum. ſu. ſol. matr. 16 Et bñ ſim pdict.

dicitur hic tenere, ſtare, ſedere, & ſimilia, quod facit pro R. & P. alijs non obſt. Quia, & ciuilis non dꝫ teneri aïo. Vel verius, exemplificat de nãli, cũ dicit, Contra naturã, &c. vt euidẽtius probaret de ciuili, qꝫ nõ poſſet dici, niſi in ænigmate. 1 Alij dũt indiſtinctè 2 duos, vel plures in ſolidũ ciuiliter poſſidere ã ſolũ in prædictis caſib. poſitis à P. vel R. iuſtè, vel iniuſtè, vel mixtim, quod ſic probant. Qui ad nundinas iuit, poſſidet ciuiliter: ſed ſi qs intret, aïo, & corpore poſſidet: ergo, & ipſe ciuiliter, ex quo eſt talis res, quæ põt poſſideri ſecũdum R. Sed ſecundũ Io. 3 non ſequitur: quia ſi liberum hominem ſciens liberũ inuadam animo, & corpore: nõ tamẽ poſſideo, vt ff. eo. l. cum hæredes. §. 1. Sed dicent, Hæc res eſt, q̃ à ſciente non poteſt poſſideri: & ego dicam, qꝫ hic eſt aliud quod impedit ſ. quia alius ciuiliter poſſidet. Contra omnes eſt inf. de precario. l. duo. Sed ipſi dũt, in ſolidum vtroque iure, vel naturali nõ poſſunt. vt ibi. Præterea obijcitur eis, ſi duo in ſolidum ciuiliter poſſidẽt, cur non naturaliter? Verbi gratia, ſi ingredior fundum, quem tu poſſides, vt poſſideamus in ſolidum naturaliter, præter id tantillum, quod ſtamus: vel etiam in ſolidũ ſi ambo exeamus, & ſtemus in cõſpectu. Quod M. 4 dꝫ admiſiſſe ſ. duos nãliter in ſolidũ poſſidere. Itẽ ſedm eos, qui dũt, duos ciuiliter in ſolidum poſſidere. Si plures intrent fundum eius, qui ad nundinas iuit diuerſis ꝛibus vel vno, & exeuntes retineant ciuilem: ergo infiniti poſſident ciuiliter, ergo ll omnes habent bonam fidẽ, & titulum: quia ab alio acceperunt non clam, cum non credant ſe prohibendos, omnes vſucapiũt, qꝫ eſt abſurdum, nã & ſic haberent dũium vſucapione tali in ſolidum, qꝫ eſt contra legem. ff. commo. l. ſi vt certo. §. fi. Itẽ quilibet efficeret 5 dũs fructuum in ſolidum, ſi decedant, vel per aliquẽ colligantur, qꝫ ſufficit, vt fiant bonæ fidei poſſ. vt ff. de vſur. l. q ſcit. §. in alieno. Vñ dic, qꝫ ingrediens habet tantũ naturalem. Dic ergo ſedm Io. 6 duos in ſolidũ ã poſſidere neq. ciuiliter, & nãliter: neq. nãliter tantum: neq. ciuiliter tãtum: neq. ambo iuſtè, neq. ambo iniuſtè, neq. vnus iuſtè, alter iniuſtè: vt hic, & ff. de preca. l. duo. in prin. Sed vnus ciuiliter, alter nãliter: ſicut fructuarius, & proprietarius. Itẽ dñs. & vaſallus. Item dñs. & emphyteuta. Item vadens ad nundinas. & ingrediens. Sed cont. inf. vti poſſ. l. ſi duo. in prin. Reſpon. 7 ibi accipe iuſtam ciuilem: iniuſtam naturalem: vt & alias inf. eo. l. quod ſeruus. Sed quid, ſi ille, qui habet nãlem tantum, vt vaſallus, & ſimiles alij, det in feudum, vel in emphyteuſim? An habeat poſtea ciuilem? Reſpon. ſecundum Ioan. 8 naturalem transferre.

a *Poſſidere non poſſunt*] naturaliter, ſecundum R. Tu dic ciuiliter: & hoc probat per hoc, quia ſic eſt in naturali: & ſic ſubijcit, contra, &c. & eodem modo dic. in ſi. §.

b *Tu quoq. id tenere videaris*] eodẽ iure: nã alio poteſt eſſe.

c *Accepit*] quod videtur cõtra prædicta: ſed nõ eſt, quia rem in ſolidum poſſidere nõ poſſunt.[a] Cõtra naturam 1 † quippe eſt, vt cũ aliquid ego teneam, tu quoque id tenere videaris.[b] Sab. tamen ſcribit, eum, qui precario dederit, & ipſum poſſidere, & eum, qui precario acceperit.[c] Idẽ Trebatius 2 † approbat, [d] exiſtimãs [e] poſſe aliũ iuſtè, aliũ iniuſtè poſſidere: [f] duos iuſtè, vel duos iniuſtè non poſſe. [g] Quẽ Labeo repræhendit: quoniã in ſumma [h] poſſeſſionis non multũ [i] intereſt, iuſtè qs, an iniuſtè poſſideat: quod verius eſt. [k] Non enim magis eadem poſſeſſio [l] apud duos eſſe poteſt, quã vt tu ſtare videaris in eodem loco, in quo ego ſto: vel in quo ego ſedeo, tu ſedere videaris.

Poſſeſſio retenta animo, et corpore noſtro, vel animo tãtũ ſine animo noſtro non perditur: ſecus in ea, quæ animo noſtro, & alieno corpore retinetur. Bart.

¶ In amittenda quoque poſſeſſione, affectio [m] eius, qui poſſidet, intuenda eſt. Itaq. ſi in fundo ſis, & tamen nolis eũ poſſidere, protinus amittes poſſeſſionem. Igitur amitti, & animo ſolo [n] poteſt, quãuis acquiri non poteſt. Sed etſi animo ſolo poſſideas, licet alius in fundo ſit, adhuc tamen poſſides. [o]

Qui ſcit naturalem poſſeſſionem occupatam, et propter timorem negligit recuperare, perdit ẽt ciuilem. Paul.

¶ Si quis nunciet domum à latronibus occupatã, & dominus timore cõterritus noluerit accedere, amiſiſſe [p] eũ poſſeſſionem placet.

Per mortem eius, cuius corpore poſſidemus, ciuilem non perdimus, ſed per traditionẽ eius, vel deiectionem, vel animo noſtro ſ. c. Pau. de Caſt.

Quod ſi ſeruus, vel colonus, p quos corpore poſſidebã, deceſſerit, vel deceſſerit, aïo retineo poſſeſſionẽ. 9 3 † Sed ſi alij tradiderit, amitto poſſeſſionẽ. [r] Nã conſtat [s] poſſidere nos, donec aut noſtra voluntate diſceſſerimus, aut vi deiecti fuerimus.

1 Iſta eſt, ī intellectu. Bart.
2 Diſplicet DD.
1 † P. Flo. exppè.
a † P. Flo. probabat
3 Et bñ, ſm Ba. & eſt ꝫ mẽte aliorũ.
4 † Diſplicet oibus ſcrib.
5 Iſta gl. eſt ling. & eã appro. Bart.
6 Iſta eſt vera ſm R. & è de mente aliorum.
7 Idẽ Ba. & Iaſ.
8 Sequuntur Cum. Bar. Ale. & Ia.

b *Tu quoq. id tenere videaris*] eodẽ iure: nã alio poteſt eſſe.
c *Accepit*] quod videtur cõtra prædicta: ſed nõ eſt, quia vnus poſſidet ciuiliter, alter naturaliter, quod dic. vt inf. de preca. l. & habet. §. eum.
d *Approbat*] & benè.
e *Exiſtimans*] in hoc malè.
f *Poſſidere*] naturaliter, & in ſolidũ: & ſic reprehẽditur, ſm R. Sed ſi de ciuili intellexiſſet, idẽ eſſet, ſedm Io. ſ. quòd reprehenderetur.
g *Non poſſe*] in hoc benè: & eſt iuſta, in qua eſt bonæ fidei, & iniuſta vi, vel clã, vel ſimilis.
h *In ſumma*]. i. in iure, vel genere poſſidendi. Acc.
i *Non multum*] quia nihil, quantum ad hanc cauſam, quantum ad alia, forte multum intereſt: qa vnus facit fructus ſuos, alter non.
k *Verum eſt*]. ſ. dictũ Labeonis.
l *Eadem poſſeſſio*] ſ. naturalis ſecundum R. & P. vel etiam ciuilis, ſecũdum nos: quod probat per naturalem.
m *Affectio*] deſinendi poſſidere. 9 Et ſic non põt opponi de furioſo, vt inf. e. l. ſi is qui. Acc.
n *Animo ſolo*] hic eſt contra, ff. eo. l. quẽadmodum, & ff. de reg. iur. l. fere. Solu. hic §. totus. de ciuili loquitur: ille de nãli. Quod non placet, qa hic dicit, In fundo ſis. Secundò dic, duo neceſſaria ex parte eius, q̃ expelli. vt ſibi q̃rat. & alij auferat: ſed ex parte q̃dentis vnũ ſufficere. Vel tu dic, hãc ſecundũ illã, vt ſp duo ſint neceſſaria. Et q̃ hic dicit, affectio: dic, ſed nõ ſola. Itẽ protinus ſubaudi, poſt quam exiuerit. Sic ff. de verb. obl. l. ſi pulatus ſum Damam. in fi. ibi continuo. i. poſt rei interitũ. Et quod dicit aïo, dic qñ ſolo aïo poſſidet, & bñ iungitur ſequens rũ. Sed. & ſi quis, &c. Sed vſq. nunc de nãli, & ciuili dicit: vel hic de ea, quam per me retineo: ibi de ea, quam per alium teneo, quam non amitto, licet deſinã animo poſſidere, niſi colonus expellatur, vt inf. de vi, & vi armata l. 3. §. ſi quis autem. cir. fin. Vel dic, ſecundum Io. 10 vtrunque neceſſe in perdendo, ſi incipias à corpore ſecus ſi ab animo: ſic C. de iure delib. l. potuit. & arg. inf. e. l. peregrè. §. pen. Sed nunquid ſolo corpore retinetur? Quidã q̃ ſic, vt in furioſo, & infante: ſed in furioſo eſt animus ſ. præteritus item facit inf. eo. l. ſi quis vi. § differentia.
o *Tamen poſſidet*] ciuiliter, & ille naturaliter, donec rediẽs non admittaris, vel repelli ſuſpiceris, vt inf. e. l. ſi id q̃. & ff. prox. §. & l. clam. in fi. Item no q̃ dicit, animo ſolo: nã ſi corpore alieno, aliud eſſet, vt inf prox. §. quod ſi ſeruus.
p *Amiſiſſe*] ſiue ex ſe, verum, ſiue falſum: 11 quia ſuſpicatus fuit ſe repelli. vt ff. eo. l. ſi id quod. §. fi. Sed an ſit vitioſa, vel detur interdictũ, dic, vt ff. de vi, & vi armata. l. 3. §. ſi quis. ãt. q *Retinere poſſeſſionẽ* ciuilẽ. De nãli poſſet dubitari, ſed idẽ eſt, vt inf. e. l. ſi de eo. §. ſi ſortè. & facit ff. de dolo. l. cũ qs.
r *Amittit poſſeſſionem*] vt inf. e. l. peregrè. §. fi. Sed cõt. C. e. l. fi. Sol. vt ibi: & facit inf. de vſucap. l. nõ ſolũ. §. q pignori.
s *Nam conſtat*] non ad proximum, ſed ad aliud refert. ſ. ad illud, Sed. & ſi animo. Vel ad proximum, dixi poſſeſſionem quam per ſeruum teneo etiam ignorantem perdere ſecus in ea, quam per nos: & h. d. Nam, &c.

9 Iſtã gl. ſequũtur Imo. Al. & eſt de mente aliorum.
10 Iſta placet ciibus ſcrib.
11 Iſta gl. eſt no. ſm B. A. & l.

Poſſeſſio iuſta, vel iniuſta quæ ſit.

Poſſeſſio iuſta, vel iniuſta quæ ſit.

3 † P. F. & ſi alij tradiderim.

a *Poſſideri*] vt inf.tit.1.l.ſi is qui.§.ſi ſeruus

b *Si diu*] i.decẽnio inter præſentes: & xx.an. inter abſentes, vt ſu.qui,& à qb. l.ſi cũ fideic.§. Ariſto. ſic in p̃ſcriptione diſtinguitur. vt C.de p̃ſcrip.lon.tẽp.l.fi. Alij dicunt biennio.arg.C. de omni ag.deſer.l. qui agros,lib.11. Sed vī etiã nõ diu. vt ſup.de lib. cau.l. qđ autem,& l. liberis,in fi. ſed illud quo ad onus p̃bãdi.

c *Et animo cum*] vt ī. eo.l.1.§.per ſeruũ. & inf.e.l.per eum.§.fi. nõ corpore, vt ſup.de libe.cau.l.ſi cui,§. licèt. quæ eſt contra. ADDITIO. Pro ſolu. huius contrarij dic, quod quandoq; ſeruus fugitiuus occupatur ab alio, & omnem poſſeſſionẽ perdo. vt l.1.§.per ſeruum.§.eo. quandoq; nõ occupat ab alio, & tunc aut eſt moratus diu in libertate, & tunc amitto omnem poſſeſſionem, vt hic: aut nõ eſt diu moratus, & vult ſe in libertatem proclamare.& perdo naturalem. & non ciuilẽ. vt l.ſi cui.§.licèt.ſup.de lib. cau.ſecũdum Bar hic.

d *Saltus hybernos*] quibus hyeme vtimur.

e *Æſtiuosq;*] quibus æſtate. Et dic animo.§. ciuiliter. Idem eſt in alijs prædijs, quæ aliquãdo dimittimus, vt & inf. de vi. & vi armat.l.1.§.quod vulgò.

f *Animo noſtro*] & ita ſcientes.

g *Alieno*] ita vt factum alienum quodammodo meum videatur. Azo.

h *Diximus*] ſup.eo.l. quod ſeruus alienus. Accur.

i *Debet*] .ſ.qđ poſſidemus ſcientes per ſeruum, vt dixi.

k *Quæd.*] i. quia &c. Vel aliter in quærenda poſſeſſione p ſeruum dixi eſſe factũ ſerui,& animum noſtrum neceſſarium. Sed cõtra hoc videtur. quia quandoque ſufficit factum ſerui, vt ſubijcit: Sed certè & ibi eſt animus eiuſdem ſerui.

l *Quæſdam*] imò omnes non peculiares, vt diximus ſup. eo.l.1.§.item acquirimus. Et ſic eſt plus in ſeruo, quam in colono.

m *Nerua filius ait*] quod ſequitur.

n *Homine*] nam homo poſſideretur 1 etſi non ſit ſub noſtra cuſtodia, vel quia propoſitum habet redeundi, vt inf.eo.l.ſi rẽ in fi. vel illa tõe, quæ eſt inf.eo.l.item quæ, vel illa tõe quæ eſt C.de ſer.fug.l.2.& inf.eod.l.Pompon.in prin.

o *Poſſideri*].ſ.ciuiliter. 2 Nam de poſſeſſione ciuili ſequitur hic.ſi naturalem.n.amitto ſtatim, cum non inſiſto pedibus, vel eam non video: niſi ſim talis, qui tantum naturaliter poſſideam, vel qui retineam per aliũ, vt inf. eo.l. Pomp. in prin.& no.ſup.eo. l.in prin. Et iõ ſubijcit hic nanciſci, quia amiſſa eſt naturalis. Sed quidam non tant hic, qđ naturalis amittitur ſtatim, cum nõ inſiſto, & ſi ſit in conſpectu oculorum. Quod non placet, vt no.d.l.1.ſup.eo. Acc.

p *Nanc ſe ipſum ergo*] ergo ſi non errauerit. ſ.

q *Oberrauerit*] ſecus ſi non errauerit. ſ.

r *Deſinere*] ciuiliter, & naturaliter, vt infra eo.l. Pomponius, in prin. & l.ſi ꝙ, in prin.

ſ *Ariſtimiliter*] quia adhuc ciuiliter poſſidebat, ſecundum H. & nos. Sed & naturaliter, ſecundum P. & Azo. licèt non ſit in conſpectu.

t *Quæ præſentia eius ſit*.ſ. non ſit, vt repetas, non, vel dic, quod ſit ratio ad id, quod dixit cuſtodia: non proximi dicti. Nec inueniatur, &c. Ac.

u *Tantum ceſſet*] q.d. non poſſeſſio, cum poſſideamus ciuiliter, vel etiam naturaliter, ſi videatur.

x *In viuarijs*] quæ parui ſpatij ſunt: alioquin contra, vt ſtatim dicit: & facit ſu. de vſufr. l. vſufructuarium.

y *In libertate*] hoc ego modo poſ. amittitur & ideo ponitur hic ſ.

z *Quod eſt falſum*] ad hoc ſupra de actio. emp l.funcs. & l.ſeq. Accur.

a *Conſuetudinem*] aliàs & proprietas & poſſeſſ. amittitur, vt hic, & ſu.ti.1.l.naturaliter. ſ.pauonũ. & ſ.ceruos, & facit in eo. tit.l in laqueum.

b *Deſinere me poſſidere*] interrumpitur ergo vſucapio, vt inf. ti.1.l.naturaliter. ſed datur reſtitutio, vt ſ. de iti. actuq; prima. l.1.§.ſi quis autem propter. Sed poteſt dici, ibi ceſſabat de damno, ſecus ſi de lucro, 4 vt ſup.ex quib.cau.maio.l.denique, & l.ſeq.

c *Occupauerit*] etiam inundando. vt & inf.eo.l.Pompon.in prin.& l.qui vniuerſas.§.1.& inf.de bo.au.iu.poſ.l.cũ vnus.§.ſi. ſecus in proprietate, vt ſup.tit.1.l.adeo.§.inſula, in fi.

Seruus fugiens priuat me poſſeſſione, ſi diu in libertate moretur. Bart.

¶ Si ſeruus, quẽ poſſidebam, pro libero ſe gerat, vt fecit Spartacus, * nec [1] † iudicium liberale pari paratus ſit, non videbitur à domino poſſideri, [2] cui ſe aduerſarium præparat. Sed hoc ita verum eſt, ſi diu [b] in libertate moratur. Alioquin ſi ex poſſeſſione ſeruitutis in libertatem [2] † proclamauerit, & liberale iudiciũ implorauerit, nihilominus in poſſeſſione mea eſt, & animo eum [c] poſſideo, donec liber fuerit pronunciatus.

Animo meo tantum, vel animo meo, et corpore alieno, vel etiam animo, & corpore alieno poſſum poſſidere. Bart.

¶ Saltus hybernos, [d] æſtiuoſque [e] animo poſſidemus, quamuis certis temporibus eos relinquamus. Cæterum animo noſtro, [f] & corpore etiam alieno [g] poſſedimus, ſicut diximus [h] per colonum, & ſeruum. Nec mouere nos debet, [i] quod [k] quædam [l] res etiam ignorantes poſſideamus, id eſt, quas ſerui peculiariter comparauerint: [3] † nam videmur eas eorundẽ, & animo, & corpore poſſidere.

Ciuilis poſſeſſio rei mobilis animatæ tãdiu animo poſſidetur, quãdiu per facultatem apprehẽdendi naturalem eius cuſtodiam coerceatur, vel ex conſuetudine redeundi. Bart.

¶ Nerua filius [m] ait, Res mobiles excepto homine, [n] quatenus ſub cuſtodia noſtra ſint, eatenus poſſideri, [o] id eſt, quatenus, ſi velimus, earum naturalem poſſeſſionem nanciſci [p] poſſumus. Nam pecus ſimul atq; oberrauerit, [q] aut vas ita exciderit, vt non inueniatur, protinus deſinere [r] à nobis poſſideri, licèt à nullo poſſideatur, diſſimiliter [s] atque ſi ſub cuſtodia mea ſit, nec inueniatur: quia in præſentia eius ſit, [t] ſed 4 † tantum ceſſat [u] interim diligens inquiſitio.

In feris animalibus retinetur ciuilis poſſeſſio quouſque facile eſt nobis adipiſci naturalem poſſeſſionem, vel quouſque retinens conſuetudinem ad nos redeundi. Pau.

¶ Item feras beſtias * quas in viuarijs [x] incluſerimus, & pisces, quos in piſcina coniecerimus, à nobis poſſideri: ſed eos piſces, qui in ſtagno ſunt, aut feras, quæ in ſyluis circũſeptis euagantur, à nobis non poſſideri: quoniam relictæ ſunt in libertate [y] naturali. Alioquin etiam ſi aliquis ſyluam emerit, videri eum oẽs feras poſſidere, quod falſum eſt. [z] Aues autẽ poſſidemus, quas incluſas habemus, aut ſi quæ manſuefactę cuſtodię noſtræ ſubiectæ ſunt. Quidam autem ſ † rectè putant, colũbas quoq; quæ ab ædificijs noſtris euolant, item apes, quæ ex alueis noſtris euolant, & ſecundum conſuetudinem [a] redeunt, a nobis poſſideri.

Licèt per inundationem fluminis, quod commutauit alueum, nõ perdam dominium rei meæ, bene tamen perdo poſſeſſionem. Pau.

Labeo, & Nerua filius reſponderunt, deſinere me poſſidere [b] eum locum, quem fluuius, aut mare occupauerit. [c]

Furtum non contrahitur animo, ſed contrectatione: quia dominus priuatur poſſeſſione: & furti quæritur. Bar.

1 Approbatur per Ang. & Alex.

2 † P.Flo. reclamauerit.

3 † P.Flo. peruenerant.

4 † P.F. & tantum.

5 † P.Flo. deeſt. a.

* Vide in hunc locũ Ioan. Bapt. Piũ annotationũ poſteriorũ c.52.

* Cane ne fallaris, putando iſta duo. ſ. feras beſtias eſſe. vt ſubſtantiuũ, & adiectiuũ: ſunt .n. vnũ, & idem quia appellatione beſtiæ comprehenduntur animalia fera, & immanſueta: vt l.1.§. beſtias. ſup. de poſ.& ac. Mat. Mathe. ſing. ſup. 96. incipiẽ. Nota vnu mirabile.

1 Idẽ B. & Alex.

2 Approbatur per Ang. & Alex. & Imo.

3 Idẽ gl. approbat A. & I. & eã dicit Pau. eſſe ſingularem.

a *Si rem*]facit.C.depositi.l.3. & inf.eod.l.rem quæ.& sup. tit.l.l. Pomponius.in fi.Accur.

b *Non moueris*]sic sup.eod.l Neratius.Accur.

c *Manere*]Contra.inf.eo.l.si rē.t sed ibi & à loco mouit.

d *Committitur*]vt & inf.de fur.l.1.& l.inficiando.& l.si quis vxori.§.neq; verba.

Si rem [a] apud te depositam, furti faciendi causa, cōtrectaueris, desino possidere. Sed si eā loco non moueris, [b] † etiam si inficiandi animum habeas, pleriq; veterum, & Sabinus, & Cassius responderunt, rectè possessorem me manere: [c] quia furtum sine contrectatione fieri non potest: nec animo solo furtum [2] † committitur. [d]

Non potest quis causam possessionis sibi mutare, causa extrinsecus non accedente. Bar.

Illud quoq; à veteribus [3] † receptum est, neminē sibiipsi causam possessionis mutare [e] posse. [f] Sed si is, qui apud me deposuit, vel cōmodauit, eam rem vendiderit mihi, vel donauerit non videor causā possessionis mihi mutare, [g] qui ne possidebam quidem.

Quot sunt modi acquirendi, tot sunt differētiæ possessionis. Et omnis possessio, aut est bona fide, aut non bona fide. Et missus ex primo decreto, non possidet: ex secundo sic Bar.

Genera possessionum tot sunt, quot & causæ acquirendi eius, quod nostrum non sit, veluti pro emptore, pro donato, pro legato, pro dote, pro hærede, pro noxæ dedito, pro suo, [h] sicut in ijs, [i] quæ terra, mari, cęloq;, [4] † vel ex hostibus capimus, vel quæ ipsi, vt in rerum natura essent, fecimus. [k] Et in summa, magis vnum genus [l] est possidēdi: species autem infinitæ sunt. Vel etiam potest diuidi possessionis genus in duas species, vt possideatur, aut bona fide, aut non bona fide. [m]

Quod autem Q. Mutius in-

e *Manere*]Contra.inf.eo.l.si rē.t sed ibi & à loco mouit.

f *Posse*]vt si possidēa pro emptore cōst.tuā me in alio possidere pro donato. Acc.

g *Mutare*]vt sit prohibitum per præcedentem regulā: imò permissum, quando extrinseca causa accedit & sic fit de nulla aliqua. Quare ratio, quæ sequitur, Quia nec &c. nō est bona: sed hæc est bona, quia extrinseca causa accedit. Vel dicas quod bona est, quia non proprie est mutatio de nulla ad aliquam: licēt impropriē sic.& ideo pono inter alios modos mutādi causam poss. vt in d.l. C.eo.l.cum nemo.

h *Pro suo*]scilicet nonne in sup. dictis possidemus pro suo? vt infra pro suo. l.1. Respondeo vtique, sed hoc restringitur ad sequentia, vt inf.pro suo.l.2.

i *Sicut in ijs*]exempl.ificatiuè ponitur ad id quod dixit pro suo.

k *Fecimus*]specificando.Accur.

l *Genus*]est ergo poss. genus.& possessiones vt & actio est genus, & species.

m *Non bona fide*]plus importat, quam si diceret mala: nam etiam dubitantem, sit sua, vel aliena res continet: qui nec bonam, nec malam fidem habet.

n *Non possessionem*]in creditore: & dic, si realiter egit: & missus est in possessionem rei petitæ, statim possidet, Azo. & Ioan. Sed de proprietate dominus a die nec vsq; ad annum, secundum Bul. demum elapso anno possidet quasi ex secundo decreto, vt C. de præscrip.xxx. anno.l.fi quis emptionis.§.fi.Si personaliter tunc non possidet; nisi secūdū decretum intervenit, vt hic & inf. quibus ex cau.in poss. ea.l.cum legati. An autem naturaliter isti possideant? Quidam sic.arg.sup.de rei ven.l. officium, & ad exhib. l. Celsus.lo.contra.arg.huius legis. Item, ierus in missio ex Carb. quam in his, quia statim possidet, vt sup. de Carb.edic.l.3. §.missum. Azo.

o *In possessionem*]ex primo decreto. Accur.

p *Nobis*]per secundum decretum.

q *Causa cognita*]vicino perseuerante in eadē contumacia, vt sup.de dam.infec. l.si finita.§. non autē. Item quod dicit vsucapere, facit sup.de vsu fru.l. vsufr.leg. & de noxa.act.l. & generaliter. Sed contra.sup. cōt di.l.sed si res.vbi dicit statim fieri domini. Sed plene dic, vt sup. de dam.infecto.l. Prætoris.

Q *Quicquid*]. CASVS. Filius si acquirat ex causa peculiari poss alicuius rei acquiritur statim hęc possessio patri. etsi ignoret pater filium esse in sua potestate. Secundò dicit Si detineas filium meum tanquam seruum, & acgrat interim poss. alicuius rei: mihi quærit. Franc.

r *Peculiari*]profectitij vel aduentitij peculij, secundum hæc iura, vt inf. eo.l.possessio.§. qui in aliena. dices.

s *Ignoret*]secus in eo qui putatur filius, vt inf. de vsuc. l. iusto, in prin.

t *Possideatur*]à scilēte liberum. vnde dic, i. detineatur, vt inf. eo.l. cum hæredes.§. item quæro. Vel etiā si credat cum seruū, tamē patri acquirit: quia nō ratione poss. sed patriæ potestatis patri acquiritur: quæ non cessat, licet ab alio possideatur: & ideo secus in seruo, qui acquirit ratione poss. vt sup.eod.l.i.§. sed & per eum, & §. eo.l. per eum, §. per seruum, & facit in authen. de mona.§. si monachus. 4

u *Probandum*]vt poss. nobis quæratur, non possessori per eum.

Si *ex stipulatione*]. CASVS. Seruum tibi debitum per stipulationem, vel ex causa vēditionis.tua authoritate accepisti. Dicitur quod præ do es. Franc.

Quicquid filius peculiari [r] nomine apprehenderit, id statim pater eius possidet, quamuis ignoret [s] in sua potestate filium esse. [7] † Amplius etiā, si filius ab alio tanquā seruus possideatur, [t] idē probandum [u] erit.

Ex vera causa non acquiritur nobis possessio iusta, sine possessoris voluntate. Bar.

Paulus lib.63.8 †

LEX V.

Si ex stipulatione tibi Stichum debeam, & non tradam eū, tu autem nactus fueris possessionem, prædo es. [x] Aeque si [9] † vendidero rem tibi, nec tradidero, & sine voluntate mea nactus sis possessionē, non pro emptore possides, sed prædo es.

x *Prædo es*]vt inf.eo.l fundi.& C.eo.l.nec ex vera.& ff.quo. leg.l.j.i prin & inf.de fur.l.eū qui.§.1.Sed cōtra inf.de tegu.tur.l.nemo prædo est.qui pretium.& sup de per.hæred. l.eum.§.sed si quis sciens. Sed sol.vt ibi. Item contra.inf. ,p leg.l.pe.Sol.vt ibi. Item contra.inf.de excep.rei iud l.1.§.ti. Sol.hic non erat solutum pretium: vel contra venditoris voluntatem fecit: & facit C.eo.l.minus & C.sol.mat.l.dotis, & C.de iudi.l.1. & sup.quod met.cau.l.erat.

Clam

1 Omnes istas glo. sequitur Alex.

2† P.F.& inficiādi.

3† P.Flo. deceptū.

4† P.Flo. deest, ceioqi.

5† P.F. ea uēat mitti, possid. &c.

6† Aliàs 67.P.F.

7† P.Flo. deest, esse.

8† a dedi ctū. P.F.

9† P.Flo. vendidero, nec tradidero rē, si nō voluntate.

1 Vtraq; opi.ē bona sm A.

2 Vtraq; opi.ē bona sm A.

3† Alii gl. in omnibus sequuntur F.P.A.& Ias.

4 Ista gl. est corrupta: nam voluit allegare de sanc. epis. sm Iaso. hic.

CLam] CASVS. Ille dicitur clam poſſidere qui clam & occultè ingreditur poſſeſſionẽ eo ignorãte: quia ſibi moturum controuerſiã ſuſpicatur, ſi ille ſciret: & ne hoc eueniret, timebat: ſi aũt à principio palam bona, vel mala fide incipit poſſidere, poſſeſſionẽ celare incipit, ſi vt poſſidere clã. Nã origo incepit poſſeſſionis ſpectat.

Inſpicimus initium poſſeſſionis, quæ non mutatur de iniuſtam in iuſtam. Bart.

VIpia. lib. 60. ad edictum.

LEX VI.

CLam poſſidere eum dicimus, qui furtiuè [a] ingreſſus eſt in poſſeſſionẽ eo ignorante, quem ſibi controuerſiã facturum [b] ſuſpicabatur, [c] & ne faceret, timebat. Is autem, qui cum poſſideret, non clam [2] † ſe cẽlauerit, in ea cã eſt, vt non videatur [d] clam poſſidere. Non enim ratio obtinendæ [e] poſſeſſionis, ſed origo nanciſcendæ exquirenda eſt. Nec quenquam [f] clã poſſidere incipere, qui ſciente, [g] aut volente eo, ad quem ea res pertinet, aut aliqua ratione 3 † bona fide [h] poſſeſſionem nanciſcitur. Itaq. inquit Pomponius, clam nanciſcitur poſſeſſionem, qui futurã cõtrouerſiam metuens, ignorante eo, quem metuit furtiuè [i] in poſſeſſionem ingreditur.

Abſens, qui neminem domi reliquit, retinet poſſeſſionem ciuilem, naturalem perdit, & ingrediens clam, naturaliter poſſidet: & ſi reuertentem non admittit, & ipſe reuertẽs ſuſpicatur ſe poſſe repelli, vi, ciuiliter poſſidebit. B

¶ Qui ad nundinas [k] † 4 profectus neminem reliquit, [l] & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauit poſſeſſionem, videri eum clam poſſidere, Labeo ſcribit. Retinet ergo poſſeſſionem [m] is, qui ad nundinas abijt. Verum ſi reuertentem dominũ non admiſerit, vi magis [n] intelligitur [5] † poſſidere, non clam. [o]

Paulus lib. 3. 6 † ad edict.

LEX VII.

SEd [7] † ſi nolit in fundum reuerti, quod [p] vim maiorem vereatur: amiſiſſe [q] poſſeſſionẽ videbitur. Et ita Neratius quoque ſcribit.

ipſe reſpondet. Ideo dicit neminem, quia ſi aliquẽ ingrediẽs non haberet ciuilem, quia nec naturalem, cum nulla quæ ſit ſine corpore, & animo poſſit: & hoc caſu hẽat vtrũque. Quæ rõ non valet: quia licet alius poſſideat naturaliter, nihilominus alius poſſet ingredi: melius autẽ potes dicere. Ideo dicit neminẽ, qa ſi aliquem dimiſiſſet in poſſ. ille poſſideret: & ſic dñs vtrũq. poſſideret, vt j. e. l. pegre, §. q bus. Sed vbi nullũ, licet ille ingrediat, retinet dñs ciuilẽ: & ſic duo in ſolidũ ciuiliter poſſideãt. Sed iñ H. & Azo. qui dixerunt retineri nãlẽ à profecto. q hẽt ingreſſus: forte alter aĩo, alter corpore habet naturalẽ: non autem ille amitteret ignorans, vt j. e. l. ſi id qđ. §. fi. in *Magis*) comparatiuè accipe, quia & clam.

o *Non clam*] ſ. tantũ poſſidet: ergo vi, & clã. Vt. n. duæ iuſtæ, ſic ẽt duæ iniuſtæ poſſunt eſſe apud eũ dẽ, vtr̃. e. l 3. §. ex plurib. Et hoc tñ contra vt j. ri. 1. l. ſequitur. §. itẽ ſi occupaueris, vbi dicit: nõ videris vi poſſediſſe. Sol. vt ibi: ſed q̃ hẽt vi? Reſp ciuilẽ: nã naturalẽ poſ. hẽt ſine vi, in qua inſpicitur origo vi & ſ. & in qua ſi diceret velẽria: mutaretur cauſa poſſ. q̃ eſſe nõ dẽt. Sed q̃ ciuilem hẽt? Reſp. q̃ dñs hẽbat: & tunc amittit non admiſſus. Nõ ergo prius ciuiliter poſſidebat, quia ſic haberet duas ciuiles in eadem re, quod eſt abſurdum. Illud ẽt eſt abſurdum, q̃ eadem ſit clãdeſtina, & violenta: ſed dũt non eſſe abſurdũ ex plurib. cauſis poſſidere, vt ſ. e. l. 3. § ex plurib. Sed ibi patiuntur ſe. At vi, & clã oppoſita ſunt: niſi dicas pro parte vi, & pro parte clã. Vel nã ſi dicas nãliter, clã ciuiliter vi, vt hic: vel econtra. Item pro eis, quod idẽ opus dẽ fieri vi, & clã, vt j. quod vi, aut clã, l. is qui in puteum. §. interdictum. Sed illud pro parte, vt hęc domus ſit ex lapidibus & lignis. Sed quid, ſi hic ingreſſus nõ admittẽs dñm non vult ciuilẽ? Reſp. nõ tenetur interdicto, vt j. tit. 1. l. non ſolum. §. ſi dñs. Item iam non eſt qõ an pro ciuili tantũ det interdictum, vt j. de vi, & vi ar. l. 3. §. ſiue aũt. Sed an nomine nãlis habet aliquod iudicium poſſeſſorũ, qui ad nundinas ruit? Reſp. ſic, Vti poſ. eũ ab eo clam hẽat, vt j. vti poſ. l. 1. in fi. & l. 2. & l. ſi duo. in princ. Sed quo mõ, ab eo cũ eãdem vacantem inuenit? Rñ. quia clã intrauit timens ſibi controuerſiã futurã. Sed ſcãm hoc ſi clã intrẽ tuũ fundũ credens ab alio fieri mihi controuerſiã dabit ei vti poſ. interdicti? Reſp. non. & hæc ciuilis tutabatur per hoc, qđ tenetur nãlis. Erit ergo ius huius interdicti, ſ. vti poſ. quia reſtituitur naturalis, vt ſic nõ inquietetur in ciuili, ſicq. pareo, quod primo dẽt agi pro ciuili interdicto. Vnde vi, vt ſi agatur. Vti poſ. Fõt ẽt agi Rei ven. pro illa nãli, & fortè concurret hoc caſu cũ. Vti poſ. cũ nõ ſit cõtraria Rei vend. pro nãli: & Vti poſ. pro ciuili turbaria. Itẽ op. cũ interdictũ Vti poſ. rueat poſſidẽtẽ, vt inf. vti poſ. l. 1. § interdictũ. quo hũc ſcit? Rñ. & hic ciuiliter poſſidẽtẽ tueãt ante q̃ non admiſiſſe. Itẽ & poſt eã recuperatã, vt dixi. Itẽ & poſt amiſſã, ſi in amiſſione aliq̃d cęperit intereſſe amittẽtis. ar. i. f. vti poſ. l. ſi duo in fi. fac. if. ne vis fiat ei. l. 1. §. hęc act.

a *Furtiue*] i. clam, & occulte, vt j. arb. fur. cę. l. furtum. & de fur. l. 1. Acc.

b *Factum*] de iure, vel etiam de facto, vt inf. quod vi, aut clam. l. prohibere. §. fi.

c *Suſpicabatur*] vel ſuſpicari debebat, vt inf. quod vi, aut clã, l. Seruius. & in fr. de reg. iur. l. quo tutela. §. an factum. Sed qua actione hæc poſſ. recuperatur? Reſpõ. Vti poſſ. interdicto, vt dices in §. qui ad nundinas.

d *Vt non videatur*] quia mutaretur cauſa poſſ. vt no. ſup. e. l. 3. §. illud. Sed arg. cont. ſup. de lib cau. l. quod autem. & ſic de pet. hær. l. ſed & ſi lege. §. quod ſi ab initio.

ADDITIO. Dic ſecundum Bar. quod illa l. non contradicit: quia nulla fit mutatio.

e *Obtinendæ*] i. retinendæ. Et dic, rõ. &c. i. non inſpicio an de iure retinere poſſit. Vel rõ. i. opinio, ſiue animus, ſiue qualitas, ſiue voluntas. Sed cont. inf. pro ſuo. l. ſi ancillam Sol. ſp. ãle ibi propter vitiũ furti in homine, quod põt perpendi, quia ſi ſimpliciter cognouiſſem alienum, non impediretur vſuc. vt ibi. & inſtit. 1. l. iuſto. §. conſtat. Item no. de initio ipſe ſtando. 1 vi & ſup. man. l. ſi procuratorem.

f *Quenquam*] bene dixi ignorante eo &c.

g *Sciente*] & non contradicente, vt & C. eod. l. minus. & l. nec ex vera, & facit inſt. arb. fur. cæ. l. faciẽda. §. fi. & ſup. de act. emp. l. 1. in fine.

h *Fide*] videntur ergo hæc duo conuertibilia, clam poſſidere & mala fide, vt & j. eo. l. ſi de eo in fi. & j. pro ſuo. l. ſi ancillam. ibi, Neque idem, & pro ſuo, &c.

i *Furtiue*] i. clam.

k *Neminem reliquit*] nam ſi aliquem, cum per eũ retineat naturalem, & per ſe ciuilem, ille, qui clam intrauit, nullã haberet, cum duo etiam ciuiliter in ſolidum non poſſideant, ſecundum ſo. ſed R. contra.

l *Clam*] ſ. tantum, i. habet tantum naturalem poſſ. & ſic bene ſequitur illatio. Sed R. & alij dicunt, q̃ hic ingrediẽs habeat etiam ciuilem: licet, & abſens habeat, vt no. ſu. e. l. 3. §. ex contrario.

m *Poſſeſſionem*] ſ. ciuilem, etiam poſt ingreſſum. q. d. ſi ille hẽt nãlem tantum, ergo abſens ciuilẽ. Et ſic audi Ro. q̃ etiam ciuiliter duo non poſſideant in ſolidum. Item contra te, quia dicit, neminẽ reliquerit: quia ſi aliquem, ingrediens nullam haberet etiam ciuilem, quã hẽt abſens. Sed

n *Magis*] ſ. nõ ex priore facto, ſed ex ſua voluntate, vt ſ. e. l. 3. §. ſi q̃s nũcie. Et quære, vt ibi: & hæc amiſſa quæ-

situs

1 † all. 70. P. F.

¶ Qui ad nundinas] Dominus recedens de fundo, nullo ibi dimiſſo: fuit ad nundinas, interim aliqs incipit poſſidere illum fundum. Dicitur, q̃ dominus retinet poſſ. ciuilem, occupans naturalẽ: & clam dicitur poſſidere. Si autem dominum reuertẽrem nõ admittat, dominus amittit ciuilem, & poſſidẽs dicitur poſſidere vi, non clam. Sed ſi dominus noluit venire ad fundum, audito, quod alius intrauerit: tamẽ ſit ciuilem poſſeſſ. Et hoc dicit hic §. cum l. ſeq. Ff. Acc.

2 † P. Flo. clã ſe celauit.

3 † P. F. bona fide.

5 † P. F. bonæ fidei.

6 † alias 4. P. F.

7 † P. Flo & ſi.

¶ Cõe. tex. in cle. fi. de reſcr. & in cle. dudũ, & vtrobiq. no. Card. de cle.

*huius §. inteſl. vid. apud Ruin. in l. 3. n. 15. ſup. Rub. in l. nãliter. §. nihil cõe. n. 26. in fi. c. 4 † P. F. ie liquerit. 5 † P. F. Intelligi.

zitur clandestino etiam ignoranti, secundum Io. sed quomodo sine animo? vt sup. eo. l. 3. in prin. & l. 1. §. furiosus. Respon. quia ex quo habet naturalem, ex tunc vī voluisse habere ciuilem: non autem iure accrescendi: quia non sine animo. s. acquiritur poss. vt dixi.

Q *Vemadmodum*] CASVS. Sicut ī poss. quærenda duo sunt necessaria. ī. animus, & corpus: ita in ea amittenda hæc duo necessaria sunt, alius desinendi possidere, & corpus, id est qđ exeat de poss. fundi. Sed ad hoc videtur contra, ī. e. l. 3. §. in amittēda, vbi vnum tantum dicit necessarium in amittenda poss. s. animū. Sed dic duo esse necessaria, si à corpore incipias, nam non sufficit exire de fundo, nisi exiēs habeat animum desinendi possidere: & ita hic. Si autē incipias ab animo, tunc vnum sufficit. s. animus: & ita ibi. Fr.

1† Al. 65. ad edict. P. F.

2† al. 25. P. F.

Duo simul. & semel. & vno instanti an possint nāliter. & ciuiliter possidere

3† al. 69. P. F.

4† P. F. di cessisse.

a *Nulla*] nec ciuilis, nec naturalis, vel simul vtraq;. vi & su. eo. l. 3. in princ. Sed fallit, vt ibi no. Ac.

b *Vtrunque*] i. animus. & corpus. vt & ī. de te. iur. l. ferè. & inf. e. l. quamuis. Sed 5. su. e. l. 3. §. in amittēda, vbi sufficit animus in perdēdo. So. vt ibi. Item opp. ī. e. l. clā. in fi. vbi amittitur nālis sine animo. Sd eum dcī ibi, Vti poss. occasione ciuilis, non videt amissa, vt ibi dixi. Itē no. ar. sm M. q̄ si exeat, & sit in cōspectu, & ego intrem, q̄ ambo possidemus nāliter, & ciuiliter ex eo, quod hic dicit. nulla. & nulla.

Qui in vno num mo cōducere pulchrè Bod. su. ad tit. de in diē add. & in lib. 1. de Asse, versus finē.

Qui ante conduxerit] Casus. Conduxi prius prædium: posteà rogaui dominū, vt dimitteret me possidere precario: & ipse concessit. Videor recessisse à condu. Idē econtra. Posteà dicit: qui conduxit prædium, rogauit dūm precario, vt esset in poss. Dicit. quod ille talis vī possidere vtroq. modo.

¶ *Si quis conduxerit*] Conduxi fundum: eundem fundū, vt possideam precario impetraui. Dī. quòd si cōductio est facta nummo vno, non tenet, sed solum precarium tenet. Si autem conductio iusto pretio facta est: tūc spectatur, quod vltimo factum est, vt illud teneat: & à primo videatur recessum. Franc.

Precario rogauit] vt possideret accipiens.

Conduxisse] recisso precario? & facit inf. pro empt. l. qui eum & inf. eo. l. quod in meo. in prin. & l. si aliqua. Acc.

Nouissimè] vt & C. de pac. l. pacta. & C. ne de sta. defun. l. si mī. in fi. Sed quare nō concurrūt, vt sup. e. l. 3. §. ex pluribus, nam non sunt opposita? Respon. accipe quādo alieno casu agebat. s. vt possideret accipiens: alieno, nō: hoc enim in precario esse potest. vt inf. de prec. l. certè. §. 2. & l. & hēt.

Qua sunt necessaria ad acquirendum, sunt necessaria ad perdendum. Bar.

Idem. lib. 60. 1†

LEX VIII.

QVēadmodū nulla possessio acq̄ri, nisi animo, & corpore pōt: ita nulla [a] amittitur, nisi in qua vtrunq. [b] in contrarium actum est.

Dimisso custode in fundo absens non solum retinet ciuilem animo suo, sed etiam naturalem corpore illius. Paul.

Caius li. 24. 2† ad edi. prouin.

LEX IX.

GEneraliter autem quisquis oino nostro nomine nobis nolentib. sit in possessione, veluti procurator, hospes, amicus, [c] nos possidere videmur.

Duæ causæ, ex quarum altera possidetur, altera detinetur, non concurrunt in idem, sed vltima pualet, nisi esset inualida: secus, si ex vtraq. possidetur, vel neutra. Bart.

Vlpian. lib. 23. 3 † ad edictū.

LEX X.

SI quis ante conduxit, postea precario rogauit, [d] videbitur [4†] recessisse à conductione. Quod si ante rogauit, postea conduxit, conduxisse [e] videbitur. 5† Potius. n. hoc pcedere videbitur, quod nouissimè [f] factum est: & hoc Pompon. ait. Idem ¶ Pompo nius bellissimè tentat dicere', [h] nunquid, qui conduxit quidem prædium, precario autem rogauit, non vt possideret, sed vt in possessione esset? [i] Est autem longè diuersum. Aliud est enim possidere, longè aliud *in* possessione esse. Deniq. rei seruandæ causa, [k] legatorū, damni infecti, non possident, [l] sed sunt in possessione custodiæ cā. Quod si factū est, vtrunque [m] procedit.

¶ Si quis conduxerit, & rogauerit, precario vti [n] possideret, si quidē nūmo *vno cō duxit, nulla dubitatio est, quin ei precarium solum teneat; [o] quia conductio nulla est, quæ est in nummo vno. Sin vero pretio, [p] tunc distinguendum est, quid prius factum est.

Authoritas iudicis præbet iustam causam possidendi. Paulus.

Paulus lib. 65. ad edict.

LEX XI.

IVstè * possidet, qui authore ¶ prætore possidet.

5† P. Flo. videtur.

f. pen. Item. & conductor quandoq. possidet: vt si ad non modicum tempus conduxit. Cæterum si neutro iure possideat, vtrunque tenet, vt ī. prox. Idem Pomp. &c. & ī. tit. l. non solum. in fine.

§ *Idem*] si vtroque, vt d. §. ex plurimis.

h *Tentat dicere*] quærendo.

i *In possessione esse*] subaudi, an tenet vtrunq;? Respon. sic, vt in fi. ibi. Quod si factum est, &c. Qđ vero sequitur, est interpositio vsque ibi. Quod si factum. &c.

k *Seruandæ causa*] s. si possessionē missi.

l *Non possident*] vt. & ī. eo. l. 3. §. fi. & īf. qui. ex cau. in poss. ea. l. cū legati. & inf. pro hærede. l. 2. in prin. & inf. quor. leg. l. 2. § quæsitum.

m *Vtrunque*] & precaria rogatio. & conductio.

n *Vti*] pro, vt.

o *Solum teneat*] quia locatio nulla est, vt subijcit. & ī. lo. l. si quis conduxerit. Sed contra sup. de iu. do. l. vsus fr. Sol. ibi spāle est ex necessitate: vel res erat ibi digna tā in mercede. secundū lo. quod R. non placet: quia merces in pecunia numerata consistere debet: at vnitas non est numerus, sed principium numeri: & ita secundum eum est cōtractus innominatus. Item quod hic dicitur locationem nullam, dicit R. verum est, si præcessit, & precarium fuit secutū: si autem locatio est secuta: quanquam non teneat, vt locatio: sīn tenet, vt contractus innominatus. siue erat digna maiori mercede, siue non: & sic non esset solum precarium: quod nō placet: quia cōtractus innominatus non est, nisi fit actum, saltē tacitè.

p *Vero pretio*]. s. iusto. Et dictio vero, est coniunctio, vel nil subaudias, & sit nomen: & dic vero. i. iusto, vt Instit. qui manu. non poss §. semel.

q *Vsfè. Authore*] interpositio decreto titè sīn iudiciariū ordinem: licet non tectè quo ad ius litigatoris: alias non. vt C. vnde vi. l. meminerint. & C. si per vim, vel alio modo. l. fi. & C. de sen. l. prolatam. & sup. de cont. tab. l. nō putauit. §. non quæuis. Sed quæritur. Si iudex concessit alicui licētiā. vt occuparet possan possit iussè facere? Lor. sic. Azo. ī. quia non prodest demandari, sm. Io. Et facit inf. de reg. iur. l. qui authore. & su. de noxa. l. & generaliter. in fi. & su. si ex noxa cau. aga. l. 2. in fi. & su. de relig. l. si quis sepulchrum. in prin. per quas ponitur hic casus.

Naturaliter] Casus. Fructuarius dicitur nāliter possidere rem, in qua habet vsumfr.

¶ *Nihil commune*] dicit, q̄ proprietas nihil hēt cōe cū possessione. Et da exemplum. Si ego interdicto adipiscendæ, puta. Quorum bonorum. vel recuperandæ pos. puta. Vnde vi. & succubui: adhuc possum agere rei vēd. & ad hoc exēplū nō hēs in litera, hinc est, q̄ si expirē vendicare? possū ēt intentare interdic. vti possidetis: quod declara, vt in gl. quæ incip. Agere videtur. &c. ibi, vel tertio dic, &c. Fr.

Videtur

Conc. & facit, qđ vī peccare, q̄ iuris, vel iudicis autoritate aliq̄d facit: l. can. q̄ peccat. 20. 3. q. 4. conco. l. 3 ī. d eo. q̄ met. cau.

a *Videtur possidere*] Imò non: vt ff.eo.l.1.§.per eum.& Insti. p quas pers.nob.acqui.§.sed bonæ fi.& ff.tit.1.l.acquirit. §.fi.quæ sunt contra. Solu.hoc verbũ videtur: in proprietatẽ notat. Vel possidere pro detinere dr. Vel possidere dño non sibi: vt & ff. cõi diui.l.cõi diuid.§.neque. Io.dicit naturaliter possidere: vt hic.& ff.e.l.possessio. cum & habeat interdictũ vnde vi. Idẽ in vsuario, vt ff.de vi.& vi ar.l.1.§.vnde vi.& §.pertinet.& ff.item si non. Quidã ẽt quandam ciuilem eum habere dicunt quod nõ placet, vt no.ff.eo.l.3.§.ex contrario.

1† aliàs 70.ad edictũ P.F.

b *Nihil* Pone exemplum ad princ. huius ff.vt inf.de except.rei iudi.l.& an eadẽ.§. fi.Sed opp.iuris.l.habet aliquam communionem: quia vtrunque incorporale. Itẽ dominiũ ex poss.cœpit, vt ff.eod.l.2.a.fi. Item vnum ab alio non separatur quinque in acquirendo: vt C. eo.l.per procuratorẽ quæ sunt contra. Solu. nihil: idest non oẽ: & sic vniuersalis in particularem resoluitur. Nam In corporalibus non poss. sed dominium habemus: vel dic secundum Io. Nihil quia nec pars, nec vt opposita, re: vt pars, & totum se habent, & ideo neque remotiuè, vel positiuè sequitur vnum ad aliud, sed habent se vt excedentia, & excessa. Vel nihil &c. idest: nihil quod est proprietas est possessio: vel contra. Accur.

* Accursij intellectum esse communiter receptũ docet hic Iaf. sed eum reprobat Corasius nu. 3. & dat nouũ intellectũ: nempe Bertegar. Fernandus aliũ nouũ intellectum dat. num. 105. Fab. Acoromb. nu. 86.

c *Quamqui*] Apertè videtur dicere, q̃ possessorium retinendæ poss. cõcurrit cum petitorio, quod est falsum, vt no. ff.de iu.l.si de vi. hic ergo dico q̃ primo egi rei vẽ. & succubui. Vel egi sed nunc cum ago vt poss. petitorio renuntio expressè. Vel dic ẽt tacitè, vt arg. ff.de lc.commiss.l.post diem. Ex quo enim possidet, iam rei ven. non habet vt Insti. de act.§.et verò qui.& ff.vti poss.l.1.§.perpetuò. Sed contrà ergo & econtra agendo petitorio videtur renuntiare poss. quod hic statim negat. Sed resp. hic agit nesciens se possidere, cum per filium, vel seruum possideret, vel cum credaret se diuersam possidere, qui non possidebat. Sed ff.intellexit cum ex certa scientia venit ad poss. de petitorio. Vel dic, agi hic vti poss. nomine possessionis quæ fuit postquam cœpit rem vendicare. Vel dic tertio, q̃ egi rei vend. contra eum, qui naturaliter detinebat vel possidebat nõ, quod possum, vt ff.de rei vend.l.e ficium. & tunc ego vi possessorio contra eundem ẽt pendente primo, quod possum, quia turbat mihi naturalem: nempe nõ dominium naturale, vel possessionem naturalem a me vi, vel clam, vel precario, acti vtrunque mihi turbaret, vt ff.vti poss.l.si duo.§.2. & ita vtrique simul intenderetur diuersis respectibus. Et hoc casu restituitur naturalis per interdictum vti poss. vt no. ff.eod.l.clam.in fi.& facit ff.e.l.fi in princ.& de vi, & vi arma.l.cum fundus §.fi.

Vlpianus libro 7. 1†

LEX XII.

NAturaliter videtur possidere[a] is, qui vlum fructum habet.

Post intentatum petitorium, non prohibetur quis intẽtare possessorium retinendæ. Bart.

¶ Nihil [b] commune [*] habet proprietas cum possessione, & ideo non denegatur ei interdictum, vti possidetis, qui cœpit [c] rem vendicare. Non enim videtur possessioni renuntiasse, qui rem vendicauit.

Rei mobilis perditur possessio ciuilis, cum non potest adipisci naturalis, homine excepto. Bartolus.

Pomponius, CASVS. Lapides mei in Tyberim ceciderũt, tandem extracti sunt. quæritur, an ieiunii dominium interim dum erant in aqua? Et dr, q̃ sic, sed non possessio. licet in fugitiuo seruo secus, cuius retineo possessionem. Et est ratio, ne sit in potestate serui dominum priuare possessione sui ipsius, qui intellectus in lapide esse non potest.

¶ *Cum quis*] Emi rem à non dño, si volo in vsucapione à me facienda computare tempus, quo possedit venditor, dr, q̃ debeo vti cum eius causa, sui sque vitijs. Vade si vi, vel clã, vel precario possidebat, & ego eo. modo videor possidere. Secundò dicit, emi seruum, & mihi est traditus, & possedit aliquo tempore, tandem quia apparet vitiosus, reddidi venditori, an venditor in vsucap. faciendã huius serui poterit vti tempore, quo ego emptor possedi, quæritur. & quidam dicebant, quòd non. Alij, & verius dicunt, quòd sic.

¶ *Habet homo*] Possidebã liberum hominem bona fide, vel seruum alienũ, hic emit prædium, neque ex re mea, neque ex opera sua, & est ei traditum, & sic acquisiuit poss. mihi, postea cũ apparet liberum, reddo illi poss. huius q̃ dri: an in vsucapione faciendã vtetur tpe, quo possedi, quæritur? Et dr q̃ non.

¶ *Quæstio est*] Testor possidebat quoddam prædium bona fide, decessit, nunc cœpit quidã extraneus possidere, postea hic fundus ad hrdẽ peruenit. Quæritur, an ipse quo possedit testor, prosit hrdi ad vsucap. faciendam & cõpiendã? Et videbatur, q̃ sic, & sic aliud in emptore esset, cui non prodest ipse, quo venditor possedit, in medio alius possidet. Sed in fi. dicit q̃ non prodest, & sic idem quod in emptore.

¶ *Non autem*] poss. defuncti prodest hrdi, nõ solũ ea possessio, q̃ fuit vsq; ad mortem testõtis, sed ẽt ea, quæ non durauit vsque ad mortẽ testatoris, vt si testor aliquã diu possedit, tandẽ desiit possidere, & nemo poss. eius rei nactus fuit.

¶ *In dotem quoque*] Mulier rem alienam possidebat bona fide, & eã dedit in dotem viro suo. Dr, q̃ accessio tpis fit viro ex persona mulieris, successor debet vti eodem iure, quo prædecessor. &c. si quis in ius. de re iudi. in 6. adde gl. in cap. 1. in prin. in ver. possedit. ad prin. ibi: sed quæritur de pacti. poss. in Prag. San.

Idem lib.6.[2]† ad Edictum.

LEX XIII.

POmponius refert, cum lapides[d] in Tyberim demersi essent naufragio, & post tẽpus extracti, an dñium[3]† meũ fuerit integrum per id tẽpus, quo erant mersi? Ego dominium me retinere [c] puto, possessionem nõ puto, nec [4]† esse simile fugitiuo. Nanque fugitiuus idcirco à nobis possideri videtur, ne ipse nos priuet [f] possessione [5]† sui: [g] at in lapidibus diuersum est.

Qui vtitur accessione sui auctoris, vtitur cum sua causa, sui sque vitijs. Bart.

¶ Cum quis [*] adminiculo [h] ex persona auctoris vtitur, vti vt tẽpus, quo possedit mulier, proficiat viro ad complendã præscrip. & si postea soluatur matrimonium, & dos reddatur vxori, accessio temporis, quo possedit vir, proderit vxori.

¶ *Si res quæ*] Rẽ alienã, quam bona fi. possidebã, cõcessi tibi precario transferendo in te naturalẽ & ciuilẽ poss. & tandẽ restituisti precariũ. Dr, q̃ possessio tui tẽporis accedit mihi.

¶ *Ex facto*] Manumisi seruũ retẽto eius peculio, hic manumissus rẽ peculiarẽ accepit, & tenuit aliquo tpe. nũc manumittẽs petit hãc rẽ, & habuit, & ad eã pscribẽdã vult vti tpe, quo iste manumissus possedit, an possit, quæri? Et dr q̃ non.

¶ *Si ipse mercet*] Egi Publiciana, vel Tricaria, vel alia personali ad fundũ contra bonæ fidei possessorem, & mihi est traditus. Dr q̃ possum vti accessione tpis, quo ille possedit. Secũdo dicit. Legatarius, cui est tradita res legata à bonæ fidei possessore, põt vti in pscribenda re accessione tpis, quo testator, & eius hãs possedit. Item donatarius põt vti accessione tẽporis quo donans possedit. Tandem dicit, accessio temporis auctoris non prodest, nisi possidenti. Item vitiosa possessio auctoris, vt quia furtiua, vel clandestina, non prodest possidenti mala fide, sed bona fi. possidenti, sic. Ff. Ac. d *Cum lap. dei*] Idem de re immobili, vt ff.de bon. auctor. iud. possid. l. cum vnus. §. fin. Sed quidam secus in mobili, quam in immobili: vt quia vilis, & abiecta &c. vt infra eo. l. si rem mobilem. Et nota l. cum vnus. in acquirendo dicit, quod non placet, vt supra eo. l. possideri. §. Labeo, & infra eo. l. qui vniuersas. § item quod à mari. Azo.

a *Retinere*] vt & ff.tit.1.l.adeo.§. insula. in fi.

f *Nec patitur*] bona ratio. sic ff. ad legem Aquiliam l. si seruus seruum. §. 1. & de public. l. interdum. §. serui. & facit supra eo. l. 1. §. per seruum. Accur.

g *Sed*] Cum nostram conditionem deteriorem facere non possit. Accursius.

h *Cum quis adminiculo*] i. dicit se velle sua tempora iungi temporibus sui auctoris in vsucapione, vt supra, de contrahen. empt. l. doli. §. fi. vel dicit se habere cãm, siue titulum ab eo. Quid autem si non vult vti? Videtur quòd possit, vt ff. de diuer. præscript. l. an vitium. & C. de præscriptio. lõg. tẽpo. l. 1. & 2. Et ita hoc dicitur, idest, vti vult. Sed illæ contrariantur per Authen. vt spon. larg. §. ceterùm. Et sic secundum iura Authen. siue reale, siue personale ff. vitium, nocet successori vniuersali, vel singulari, sic inf. de verbo. obligatio. l. stipulatus sum Damam. Vel pone casum vt ff. de excep. dol. lapud. §. si quis autem ex causa. Item posset poni secundum M. cum successit quis in vitium defuncti personale, & vniuersalis est successor. Si n. velit continuari cum defuncto non potest nisi cũ suis vitijs: sed si à se velit incipere, vsucapi potest.

pi potest. Not contra, vt modo dixi, & notaui C. de vsucapio. pro hærede. l. 2. ¶ Accur.

a *Vitijs*] Licet ergo habeat tit. & bonâ fidem, non vsucapit triênio, vel decennio, vel vicênio, sicut nec author poterat: vt hic. & ff. e. l. 1. in fi. & de reg. iur. l. in his officijs. §. nô debeo. Sed 30. annis hodie, quo spatio tollitur oẽ ius: vt C. de præsc. 30. anno. l. sicut. Et q̃ dicit, sua, f. authoris eã, f. vitio personali, quod êt sm̃ hæc iura nocet vniuersali successori, vt ff. de diuer. & tẽp. præscr. l. cum hfs. & vitijs, f. realibus. Sed sm̃ hoc quid addit in inferiori tit. Rñd. specificando argumentum, ff. de iniur. l. itẽ apud. §. hoc edicto. Et quod dicit, de vi. dic expulsiua, vel ablatiua, non compulsiua, vt C. quod metus causa. l. 3. & quod dicit de clam, & precario, quæro, an sint vitia realia? Quod R. admisit ex eo, q̃ hic coniungit cum vi, quod est reale vitiũ. Quod non placet: quia precaria est iusta, vt sup. cõi diuidundo. l. cõi diuidun. §. inter. Sed pp scientiã rei alienæ est personale. Itẽ nec clandestina dr̃es, licet possessio sit, vt ff. eo. l. clam. est ita non reale, sed personale est vitium. Et adde distinctionem, quæ est C. eo. l. vitia. & facit ff. de diuer præscr. l. in vsucapione. §. 2. vsque ad finem.

1† Haloãder primus.

2† Possederat Dus. P. F.

b *Addimus*] scilicet, exemplificando.

c *Possit*] scilicet venditor. Accur.

d *Eius*] Emptoris.

e *Resolutio*] quod perinde habetur ac si non ad actum venũ sit, & sic non vi accessio quasi non habuerit emptor, sed venditor semper. Accur.

f *Puto*] vt & ff. de diuer. præscrip. l. si duobus. §. fi. & ff. tit. 2. si hominem. arg. ff. de fur. l. serui. & filij. §. 2.

g *Comparauerit*] neque ex re possessoris, neque ex opera sua.

h *Et alij*] forte possessori bonæ fidei, vel cuilibet alij, quod potest. vt ff. eo. l. si me in vacuam. in fi. Accur.

i *Debere vti accessione*] etiam si ea res ei restituta sit ab eo, cui possessio fuit acquisita: alias nulla esset quæstio, cum nõ possidenti non fiat accessio, vt ff. ea. l. in fi. Et secundum hoc est cõtra. ff. ea. l. §. si iussu. Sed ibi per actionem personalem vt debita fuit restituta res hic reali. & sic non vsucapit, cum sit sua. Vel ibi per iudicem, hic non. Vel secundum Py. ibi, qui reddit, habuit causam ab eo, cui reddit, vt supra. l. præterea. hic non.

K *Si prius*] Alias primus, idest primò non ipse, sed alius.

l *Interrumpitur*] si alius possideat inter venditorem, & emptorem venditam rem.

m *Id quoque probari*] idest, vt interrumpatur vsucapio, si alius medio tẽpore possedit, vt ff. ti. 1. l. possessio. & pro emp. qui cum hærede. §. fi. non tamen est idem quo ad alia quædam. Nam mala fides hæredis nõ nocet, sed emptoris sic, vt ff. pro empt. l. 2. §. si eam rem. & §. si defunctus. Itẽ emptor non succedit in vitium personæ per hæc iura, sed his suis debet cum sua causa, suisque vitijs. a Denique addimus b in accessione de vi, & clam, & precario venditoris.

Emptor vtitur accessione vẽditoris, & vẽditor emptoris facta redhibitione. Bar.

¶ Præterea quæritur, si quis hoĩem vẽditori redhibuerit, an accessione vti possit c ex persona eius? d Et sunt qui putant, non posse, quia redhibitio venditionis resolutio e est. Alij emptorẽ accessione venditoris vsurum, & venditorem emptoris, quod magis probandum puto. f

Non vtitur quis accessione eius, à quo causam non habet, hoc dicit. Bart.

¶ Si liber homo, vel alienus seruus, quum bona fide seruiret, comparauerit, g & alij h acquisierit possessionem, neque liberum, neque serui dñm debere vti accessione. i

Ex possessione nõ continuata non datur accessio. Bar.

¶ Quæsitum est, si 1† prius K hæres non possideat, 2† an testatoris possessio ei accedat? Et quidẽ in emptoribus possessio interrũpitur. l Sed non idem in hæredibus plerique probant, quoniam plenius est ius successionis, quã emptionis. Sed subtilius est, quod in 3† emptore est, & in hærede id quoque probari. m

Hæres cum possessione sua potest iungere non solũ possessionẽ, quæ fuit apud eum tpe mortis, sed & illã, quæ apud nullum fuit post eius mortẽ, si fuit vacans. Pau. de Cast.

¶ Non autem ea tantum possessio testatoris hæredibus procedit, quæ morti fuerat 4† iniuncta: verum ea quoque, quę nunquã testatoris n fuerat.

In re data, vel restituta pro dote, maritus vtitur accessione ex persona vxoris, & econuerso. Bart.

¶ In dotem * quoque si data o res fuerit, vel ex dote 5† acẽpta, p accessio dabitur, vel marito, vel vxori.

Eius qui nobis precario possidet, datur nobis accessio rescisso precario. Bar.

¶ Si is, qui precario * concessit, q accessione vti velit ex persona eius, cui concessit, an possit, quæritur? Ego puto eum, qui precario, concesserit 6† quamdiu manet precarium, accessione vti non posse. r Si tamen receperit possessionem rupto precario, dicendum esse accedere possessionem s eius temporis, quo precario possidebatur.

3† P. Flo. quod in emptorẽ, & in hĩdẽ id &c.

4† P. Flo. fuit.

m *Id quoque probari*] idest, vt interrumpatur vsucapio, si alius medio tẽpore possedit, vt ff. ti. 1. l. possessio. & pro emp. qui cum hærede. §. fi. non tamen est idem quo ad alia quædam. Nam mala fides hæredis nõ nocet, sed emptoris sic, vt ff. pro empt. l. 2. §. si eam rem. & §. si defunctus. Itẽ emptor non succedit in vitium personæ per hæc iura, sed his suis alienæ habere, quæ non nocet, vt C. de vsucap. transfor. l. 1. Vel dic, q̃ defunctus aliqñ possedit, sed postea poss. amisit, nondñs alius habuit, pro quo est ff. pro empt. l. qui fundum. in prin. & l. 2. §. etiã hæredi. Sed an idem, si vendi tor amisit. nec tamen alius habuit, & postea habuit emptor? Potest dici idem. arg. ff. proxi. §. & facit ff. eo. l. cum hæredes.

n *Nunquam testatoris*] separa hæc duo, primo vt dicatur testatoris, quæ fuit sui auctoris, quæ iungitur suæ morti, non cum illa, quam ipse tenuit tantum. Vel dic testatoris, quam primo tenuit bona fide iuncta morti, si cœpit scientiam rei

o *Si data*] idest tradita. Azo. Aliàs factus dñs non vsucapit: vel dic, propriè etiam vsucapere contra creditores, vt C. si aduersus credito. l. 2. Accursius.

p *Accepta*] idest siue vir accipiat ab vxore, siue eam restituat: & facit supra, de iure dot. l. dotis. §. si res. Item ex eo, quod si accessio viro, est argumen. quòd ipse est dominus rei dotalis, sed possum respondere, quod ad opus mulieris vsucapit, vt creditor ad opus debitoris. Item argum. quod vir possidet, nõ mulier. Item quid si mulier malam fidem habebat cum dedit, ita quòd non vsucapiebat, vir autem cepit vsucapere, reddita postea dote vxori accederet ea possess. viro? arg. quod sic sup. quæ res pign. obliga. post. l. Aristi & de acq. hære. l. cum hĩditate.

5† P. Flo. recepta.

* Vide intel. to Hani b. in l. naturaliter. num. 78. de vsucap.

6† P. Flo. concessit. Vir possidere dicitur, non mulier.

* Huius rei. intellectum vide per Io. Hanibal. in l. naturaliter nu. 78. de vsucap.

q *Si is, qui precario concessit*] vt ciuilem, & naturalẽ possess. trãsferret vt ff. de precario. l. 1 rebus. §. 1. Aliàs si qua remãsisset penes concedentẽ. quod fieri potest. vt ff. de precа. l. & habet. §. eum & l. certè. §. 2. non esset accessio, sed continuatio.

r *Non posse*] quia non possidet. & possidenti datur tantum accessio, vt ff. §. fi. Accur.

s *Accedere possessionem*] Audi q̃ precaria possess. non est viciosa, alias qualiter ex ea fieret accessio, vt ff. §. fi. Sed videtur cessare hæc accessio: nam si dñs desijt possidere, & præscribere sibi, quia nec accepit, præscribi, cum habeat scientiã rei alienæ, ergo interrupta est vsucapio, & sic tempora non continuabuntur? R. fi. non est interrupta: nec procedit, sed cessat, sic C. de præscrip. triginta ann. l. sicut. §. pe. R. upto vero postea precario fingitur iste postea possedisse semper. Vel dic, non vsucapit sibi, sed domino, vt in creditore, vt inf. de diuer. & tẽpo. præscrip. l. de accessionibus. §. planè. Vel dic, vt omnem euites oppositionem, quòd vendidi tibi rem. & tradidi precario possessio. donec solueres pretium. postea ante pretij solutionem recessimus à venditione, & est arg. ff. de cõdic. indeb. l. indebiti. § sed & si possessionẽ & ff. de do. cau. mor. l. si alienã. in prin. Item an durãte precario vetetur accessione sui auctoris, qui concessit? videtur q̃ non, cum non possideat. Sed dic sic, quia & vsucapit, per poss. alterius

Precaria possessio vitiosa non est.

terius, licet non possideat, sic & hæreditas complet vsucapionem, licet nõ possideat. Vnde quod ibi hæreditas, vt domina facit, hoc hic possessio alterius. Item an hic concedès teneatur rei ven. Quod videtur, quia faculiatẽ habet rei restituendæ, cum possit revocare, vt ſ. de rei ven. l. officium. & supra de noxali, ſi ſervus depoſitus, §. 1. & infra de preca. l. cum precario, ſed lo. contra, vt C. de alie. iudi. l. 1. Nec obſtat, quòd habet facultatem rei reſtituendæ, quia & qui ſignum domui, & rotã vehiculo adiunxerit, habet facultatẽ reſtituendi, non tamen tenetur rei vẽdi. niſi prius ad exhibendum agatur. Sed dices illud ideo, quia extincta eſt. Sed dicam, ꝙ ibi extinctio facit hoc: hic nullo modo poſſideretur. De ciuiliter autem poſſidente, an teneatur rei vend. Quidam non. Azo. ſic, nec per huius reſtitutionem fit præiudicium naturaliter poſſidenti.

1† P. Flo Reſtract. P. F.

a *Non tunc ſſo*] ideſt ſpecialiter retento, cũ de manumiſſione inter vivos dicat, vt C. de pe. eius, qui libert. me. l. 1. Acc.

b *Clam*] Quid ſi bona fide? lo. reſp. non: cum non habeat cauſam alter ab altero.

c *Reſtitura ſit*] non p rei ven. Tunc enim nõ vſucaperem, cum dominus eſſem, vt in cõtrario. ſup. e. t. ſi liber. vbi & alijs modis ſolui. Sed per Publicianam & tritic. riam egi hic. Vel alia perſonali, quia promiſerat rem bona fide poſſ. vt ĵ. ti. i. l. non ſolum, §. ſi mihi. & ĵ. de te iudic. l. à Diuo. §. ſed ſciendũ, in fin. Vel dic, quòd rei ven. obſtinui quaſi dominus, cum non eſſem. Sed tunc obiicitur, Si poſſeſſor eſſet dominus, non transferret dominium, quia nõ tradidit, vt ſuam, vt ĵ. de cõd. ob cauſam. l. 3. §. ſubtilius. Ergo ſi non eſt dominus, vel etiam ſi erat nõ dat cauſam vſucapiendi, ſecundum quoſdam? Reſp. hæc regula, vt quo caſu qui eſt dominus transfert dominium, eodem caſu non dominus transfert cauſam vſucapionis, & econtra, vt quo caſu quis non dominus transfert cauſam vſucapionis, eodem caſu qui dominus eſt transferat dominium, hæc vltima regula fallit in pupillo, & furioſo, & viro, & vxore, vt ĵ. pro emp. l. 2. §. ſi à pupillo, & §. ſi à furioſo, & ĵ. pro donato. l. ſi vir. Vel dic licet non traderet, vt ſuum, transferret dominiũ propter auctoritatem rei iudi. vt argum. ſup. de reb. eorum l. 1. §. item quæri poteſt, & facit ad hoc ſupra de pub. l. 3. in fi. & quod ibi no. Poſſet etiã intelligi illa l. quando egi perſonali ad quantitatem, cuius executionis gratia poſſeſſio tradita eſt in ſolutum empto. non inuento, vt C. de execut. rei iudic. l. ordo. & ſi amittatur per Publicianam revocatur. Item facit ſupra eodem. l. iuſte, & ſup. de dam. l. infec. ſi finita. §. ſi de veſtigalibus.

2† P. Flo. deeſt ipſe.

3† P. F. vel fuit.

Ex vitioſa poſſeſſione non datur acceſſio. Bar.

¶ Ex facto quæritur, ſi quis manumiſſus ex cauſa peculiari habet rem non conceſſo[a] ſibi peculio, deinde dominus velit [1]†retractat à poſſeſſione acceſſione vti, an poſſit? Et placuit, non eſſe d dandam hãc acceſſionem, quæ clam [b] habita eſt, prædone poſſidente.

Authoritas iudicantis facit, vt eius rei, quæ mihi reſtituitur, vt mea, transferatur vſucapiendi conditio. Bar.

¶ Si iuſſu iudicis res mihi reſtituta ſit [c] acceſſionem mihi eſſe dandam placuit.

Legatario datur acceſſio ex perſona defuncti, & ex perſona heredis. Bart.

¶ Sed & legatario dandam acceſſionem eius temporis, quo fuit [d] apud teſtatorem, ſciendum eſt. [d] An hæredis poſſeſſio ei accedat, videamus. Et puto ſiue pure, ſiue ſub conditione fuerit relictum, dicendum eſſe, id temporis, quo hæres poſſedit ante exiſtentem conditionem, [e] vel reſtitutionem rei, legatario profiecre. Teſtatoris autem tempus [2]† ſemper [f] proderit legatario, ſi legatum [3]† ei fuerit, vel fideicommiſſum. ¶ Sed & is cui donata res eſt acceſſione vtetur ex perſona eius, qui donauit.

Non poſſidenti nõ datur acceſſio: nec etiam poſſidenti vitioſè, ſeu vitioſæ poſſeſſioni, nec econtra de vitioſa poſſeſſione, ad non vitioſam. Paul.

¶ Acceſſiones [h] in eorum perſonis locum habent, qui habent propriam poſſeſſionem. Cæterũ acceſſio nemini proficit niſi ei, qui ipſe [4]† poſſidet.

¶ Præterea nec [i] vitioſæ [k] quidem poſſeſſioni vlla poteſt accedere, ſed nec vitioſa ei, [l] quæ vitioſa non eſt.

Poſſumus vti acceſſione ficti autoris. Bar.

Paulus lib. 60. [5]†

LEX XIV.

SI ſeruus meus, [6]† vel filiuſfamilias vendiderit, [m] dabitur acceſſio eius temporis, quo penes me fuit, ſcilicet, ſi volente [n] me, [o] aut de peculio, cuius liberam adminiſtrationem habuerunt, vendiderint.

¶ Tutore quoque, vel curatore vendente, [p] dabitur acceſſio eius temporis, quo pupillus, vel furioſus poſſeder t. [7]†

Rei ſubtractæ perdimus poſſeſſionem, niſi is, qui eſt in noſtra poteſtate, ſurripuit. Bar.

Caius lib. 26. ad edict.

LEX XV.

REm, quę nobis ſurrepta eſt, [q] perinde intelligimur deſinere poſſidere, atque eã, quæ vi nobis erepta eſt. [r] Sed ſi is, qui in poteſtate noſtra eſt, ſurripuerit, quandiu apud

d *Seiundem eſt*] vt inf. tit. 1. l. ad tempus, §. 1.

e *Ante exiſtentem conditionem*] Idem eſt, & ſi poſt. & ideo ſic dixit, quia ſemper anterioris tẽporis poſſeſſ. prodeſt legatario, ſed poſterioris non ſemper, quia poteſt eſſe, quòd hæres mala fide poſſidet, vel eſt in mora, vt ſ. ti. 1. l. quæſitũ. & pro hoc facit, quod ſubiicit, teſtatoris autem ſemper. Acc.

f *Semper*] ideſt ſiue ſint apud hũdem medio tẽpore, ſiue non.

g *Vel fideicommiſſum*] niſi extraneus interim poſſederit, vt ĵ. ti. 1. l. poſſeſſio. Acc.

h *Acceſſiones*] niſi ei, qui poſſidet, vt ĵ. de diuer. præſcr. l. in vſucapio. §. 1. in fi. §. 4† aliàs poſſedit P. F.

i *Præterea nec* ideſt ſi non habet titulum.

K *Vitioſa*] quæ non poteſt præſcribi, Azo. & facit ĵ. pro empt. l. 2. §. ſi eam rem.

l *Nec vitioſa ei*] vt 5† aliàs Inſtit. de vſu §. diuiti- 68. ad enа Sed arg. contra. ſu dictum. pra ea. l. §. cum quis. P. F.

Sed hoc nõ ſit ad inducendam longi temporis præſcti ſed longiſſimi, ſic, vt & ibi dixi. Vel nõ accedit, vt promiſit, vt hic, ſed vt noceat, vt ibi. Alij diſtinguunt, vt ſi poſſit redire ad auctorem, cuius acceſſione vult vti. vt tunc poſſit: aliàs non, & facit infra de diuer. præſcti. l. cum hæres, in fine. 6† P. Fl. deeſt meus.

S *Seruus*] CASVS. Seruus vel filius tuus vendidit mihi rem bona fide poſſeſſam te ſciente, & volente, vel rem peculiarem, cuius adminiſtrationem liberam habebat. Dicitur, quod vti poſſum acceſſione temporis, quo penes te fuit. Idem [7]† tutor vendidit rem, quam bona fide pupillus poſſidebat. Nam datur mihi acceſſio tẽporis, quo pupillus poſſedit. Fr. 7† P. Flo. poſſidet.

m *Vendiderit*] vt & ĵ. de diuer. præſcr. l. in vſucapione §. ſed ſi à ſeruo. & ſup. de rei ven. l. ſi quis hoc. ſ. l. & C. quod cum eo. l. ſi liberam. & inf. tit. l. ſi ſeruus. Acc.

n *Volente*] ſcilicet ſpecialiter. Azo.

o *Me*] ſcilicet partem, vel domino.

p *Tutore vendente*] aliàs non, vt inf. pro empt. l. qui fundum. §. ſi tutor. Acc.

R *Em. quæ*] CASVS. Rei ſurreptæ amittimus poſſeſſ. Idem eſt ſi vi rapta ſit. Secundo dicit, is, qui in poteſtate noſtra eſt, ſurripiendo nobis rem, eius rei non amittimus poſſeſſ. donec apud ipſum ſiet. Et hæc eſt ratio, quia nec ipſum deſinimus poſſidere, licet fugiat: nam ſi aliarum rerũ furtum committendo non amittimus poſſeſſ. multò ergo magis nec ipſius ſerui. Fr.

q *Surripuerit*] ab extraneo. Fallit tamen in depoſitario extraneo, & commodatario inficiante. Nam nihilominus tenetur poſſeſſ. & ab extraneo fit furtum.

r *Erepta eſt*] non tamen habet locum aliquod poſſeſſ. niſi

iudicium, nisi occasione immobilium rerum, vt inf. de vi, & vi arma. l. 1. §. si fundus. Et est ratio, quia rerum mobilium vilis, & abiecta &c. vt infra eo. l. si rem.

a *Acquiritur nobis*] ergo multo magis retinemus, vt supra de procu. l. per procuratorem.

b *Aliarum rerum*] et dñicarũ, dũ apud eũ sunt, vt hic, & ĩ. eo. l. si de eo. ĩ prin. & ĩ. ti 1. l. non solũ. §. fin. furtũ tamen sui, & rerũ dominicarum facit. vt C. de seru. fug l. 1. secus in peculiari, nisi in alium transferat, vt inf. ĩ fur l. interdũ. §. cum autem seruus. Et est ratio, vt no. C. de ser. fug. l. 1.

c *Ne suam quidem potest*] scilicet seruus, vt & supra de ser. expor. l. si Titius. & facit supra eo. l. 1. §. per seruum.

Quod vxor viro] CASVS. Rem suã donauit vir vxori. Dicitur, q̃ pro prædone dicitur possidere hæc vxor. Idem econtra, vt sic non possit hanc rem vsucapere. Fr.

d *Pro possessore*] hoc quantum ad vsucapionem, si res erat donantis, si aliena, potest vsucapi, cum non fiat pauperior, vt inf. pro do. l. 1. §. si inter. & l. si vir vxori. & ĩ. de don. inter virũ. & vx. l. Sed si constante. Item quo ad fructus nõ haberur loco prædonis, si putaus donationem valere, cepit rem sibi dona ã, vt ĩ. de vsuris. l. fructus. & de do. inter virum & vxo. l. de fructibus. Si verò sciens non valere, etiam quo ad fructus est p̃. do. vt dictis legibus. & ĩ. de don. inter virũ. & vxo. l. si vxor filio, sed non quo ad rei interitum, cum non nisi in quantũ locupletior est, teneatur reddere, vt sup. de dona. inter virũ, & vxor. l. si sponsus. §. concessa. facit supra eo. l. 1. §. si vir. & de petit. hæred. l. nec vllam. §. 1.

Si quis] CASVS. Deiectus per vim de possess. fundi perinde habetur, ac si possideret. cum habeat interdict. Vnde vi. ad recuperandã poss. Et de hoc dic. vt in glo. Secundò assignat differentiam inter dominium, & possess. dicens. Dominium solo animo non amittitur, sed possessio sic. Hinc est, quòd si tradam tibi possess. fundi hoc acto, vt postea mihi reddas, amitto poss. Fran.

e *Possideret*] Quod ad rem. & dãna. & fructus. vt & ĩ. de vi. & vi. arma. l. 1. §. rectissimè. & l. in interdicto. nõ quo ad vsucap. eũ sit interrupta. vt inf. i. 1. l. naturaliter. Item nec licet recuperare sua auctoritate, nisi incontinenti, vt ĩ. de vi, & vi arma l. 1. l. cum igitur. Item nec quantum ad interdicta, q̃ possessoribus tantum competunt, vt vti possidetis. & utrobi. & facit ĩ. ti. 1. l. rẽ in bonis. & ĩ. eo l. non videtur. & ĩ. de reg. iur. l. qui actionem. & sup. de in integrum resti. l. nemo.

f *Differentia*] scilicet vna. Sunt & aliæ multæ. cum nihil habeat commune, vt sup. eo. l. naturaliter. §. 1.

g *Non vult*] Contra. ĩ. pro derelicto. l. 1. & 2 & Instit. de rer. diui. §. fi. quibus dicitur desinere esse nostram rem habili pro derelicto. Solu. ibi decessit de re: hic non. Vel ibi erat apud alium: hic apud se. Vel hic non voluit desinere possidere sibi sic. Et sic etiam dominiũ potuit desinere habere. Prima placet. Qualiter ergo de immobili fiet, quæ non põt sic abici? Respon. primo desinit possidere, deinde solo animo amittit dominium. Idem est in mobili. Sed opp. si cõstituo in animo, quòd nolo esse dominus, an possess. perdo? Videor enim hoc voluisse. Sed resp. non. quia principaliter hoc agitur: vnde nec accessorium tenet. arg. sup. de seru. rustic. p̃dio. l. 3. §. fi. Item quia si hoc esset, ergo & dominium, ex quo nõ possidet, quod esset contra legem istam. Item sub ea conditione videor perdere possessionem, si & dominium perdam. vt argumentum ĩ. eod. l. si me. §. 1. Alii dicunt, quòd possessio. & dominium amitto. Et quod hic dicit, obtinet, quando hoc egi, vt dominium tantum. & non possess. perderem. Acc.

h *Possidere*] contra supra eod. l. quemadmodum. Solu. vt supra eo. l. 3. §. in amittenda.

i *Si quis igitur*] quia solo animo amittitur ergo & hic, cum interim possidere nolit.

Quod me] CASVS. Rem, quã possideo meo nomine, possum alieno nomine possidere, vt si in animo mee constituam me possidere hanc rem pro Titio. Nec dicor hoc casu mutare causam possessio. cum desinam possidere, & ille dicatur possidere, cuius nomine possideo. Secundo dicit: per procuratorem meum potest acquiri poss. f. mihi. quod est, quando habet animũ mihi quærendi, vel saltem tradens habuit. Tertio dicit, volens tradere rem furioso, et tradidi eredẽs, quod esset tunc sanæ mentis. cum non esset. Dicitur. quod amitto poss. huius rei, licet ille eam non acquirat.

¶ *Si venditorem*] vẽditor tigni, vel equi, vel similis rei posuit tignum, vel equum in domo mea me hoc iubente. Dicitur, quod acquiro poss. licet non tangam manibus. Idẽ si venditor fundi demõstret eum mihi, cum simus in aliqua domo alta, vel turri, & tradere se dicat ita à longe poss. nã. & hoc casu poss. quæro per visum perinde, ac si pedibus intrassem.

¶ *Si dum in alia*] Cum essem in fundo, aliquis intrauit clam in possessionẽ huius fundi, & stabat in angulo forte fundi. Dicit, quòd adhuc retineo possessionẽ fundi. licet de facili exissem fundũ, si hoc sciuissem. Secundo dicit. Quidã exercitus ingressus est agrum meum cum magna vi: eam partẽ fundi desino possidere, quam exercitus intrauit. Fr. Accur.

k *Possidere*] ex iusta causa, puta donando, vel vendendo alicui ipsam nudam possess. Tot enim sunt causæ acquirendæ possess. quot. & dominij, vt & supra eodem. l. possideri. § genera possess. Item scientia. & voluntas eius exigitur, cui quæritur vt inf. de precar. l. certè, & sup. eo. l. possideri. in princ. & ĩ. ea. l. §. si furioso. & facit ĩ. de rei ven. l. quædam. & ĩ. l. proxi. in princ. & l. interdum. §. fi. In dominio non sic, ideò non amittitur animo tantum, sed possess. sic. vt dictum est. vt sup. l. proxi. ĩ. 1. & C. de iur. & fac. ignor. l. cum falsa. Acc.

ADDITIO Dic secundum Bar. hic, quòd in d. l. cum falsa. fuerunt verba enunciatiua, quæ nec dominiũ nec possessionem inducunt, licet probarent, vt l. Publia in fi. sup. depos. hic fuerunt verba dispositiua, licet glo. ibi aliter intelligat & malè. secundum eundem. Bar.

l *Nec enim muto*] respondet tacitæ obiectioni. est enim prohibitum. vt ĩ. l. prox. §. 1. & C. loca. l. ad probationem. & C. eo. l. cum nemo, nisi in casibus. vt no. sup. eo. l. 3. §. illud.

Si quis vi de possessione deiectus fuerit, 4† pinde haberi debet, ac si possideret, c cum ex 5† interdicto 6† vnde vi, recuperandæ possessionis facultatem habeat.

Nõ potest quis animo perdere dominium possessione retenta, secus in possessione. Ba.

¶ Differentia f inter dominium, & possessionẽ hæc est, quòd dominium * nihilominus eius manet, qui dominus esse non vult, g possessio autem recedit, vt quisq; constituit nolle possidere. h Si quis igitur i ea mente possessionem tradiderit, vt postea ei restituatur, desinit possidere.

Eius, quod possidemus, possumus alium facere possessorem constituendo nos eius nomine possidere. Bar.

Celsus lib. 37. 7† Digest.

LEX XVIII.

Quod meo nomine possideo, possum, & alieno nomine possidere. k Nec enim muto l mihi causam possessio-

4† P. F. sit 5† P. F. de est. ex. 6† P. Fio. de vi.

* Bar. hic dicit, q̃ dñium aliud dicit dñũ, aliud utile. Adde gio. in c. abbate de reg. in. li. 6. Ly. & Doct. in ĩ. quæ instit. de act.

7† aliàs 23. P. F.

LEX XVI.

Quod vxor viro, aut vir vxori donauerit, 2† pro possessore d possidetur.

Non dicetur quis perdidisse illud, ad quod recuperandum habet actionem. Pau.

Idem lib. 7. 3†

LEX XVII.

1† 73. ad edictum. P. F.

2† P. Fio. donauit.

3† aliàs 76. ad edictum. P. Fio.

nis,ſed deſino poſſidere,[a] & alium poſſeſſorẽ miniſterio [b] meo facio. Nec idem eſt poſſidere, & alieno nomine poſſidere. Nam is [1]† poſſidet,cuius nomine poſſidetur.

¶ Procurator [c] alienæ poſſeſſionis [2]† præſtat [d] miniſteriũ.

Tradens amittit poſſeſſionem, licet illi, cui traditur, non quæritur. Bart.

¶ Si furioſo,quem ſanæ mentis eſſe exiſtimabas [3]† eo fortè,q; in conſpectu inumbratæ quietis [e] fuerit [4]† conſtitutus, rem tradideris, licet ille non erit adeptus poſſeſſionem, tu poſſidere deſinis. Sufficit [5]† quippè te dimittere poſſeſſionem,etiamſi non transferas. [f] Illud enim ridiculum eſt dicere, quòd non aliter vult quis dimittere,quã ſi transferat. ▪ Imò dimittere vult, quia ſe transferre exiſtimat.

Per ſolum aſpectum acquiritur poſſeſſio interueniente traditione poſſeſſoris. Bart.

¶ Si venditorem, quod emerim,deponere [h] in domo mea iuſſerim, poſſidere me certum eſt, [k] quanquam id nemo [6]† attigerit. Aut ſi vicinum mihi fundum mercatũ [7]† venditor ex mea turre demonſtret,vacuamq; poſſeſſionem ſe tradere dicat, non minus [l] poſſidere cœpi, quàm ſi pedem finibus intuliſſem.

Per ingreſſum nõ quæritur poſſeſſio rei non vacantis. B.

¶ Si dum alia parte fundi ſum, alius quiſquam animo poſſeſſoris intrauerit, non deſiiſſe [m] illico poſſidere exiſtimandus ſum,facilè [n] expulſurus finib. [o] ſimul [p] [8]† atq; [q] ſciero. Rurſus ſi cum magna vi ingreſſus eſt exercitus,eam tantummodo partem,[r] quam intrauerit,obtinet. 10

Si poſſeſſor conduxit rẽ à non poſſeſſore,transfert in illum poſſeſſ. quam habet. Paul.

Marcellus libro 57. [9]†

LEX XIX.

QVi bona fide fundum alienum emerit, [10]† eundemque à domino [s] conduxerit, quæritur, vtrum deſinat poſſidere, an non? Reſpon. In promptu eſt, vt deſierit poſſidere.

Poſſidens ex vna cauſa nõ poteſt ſolo animo poſſeſſione retenta deſinere poſſidere ex illa cauſa, & incipere poſſidere ex altera, ſecus ſi poſſeſſionem dimittat. Bart. 30

¶ Quod ſcriptum eſt apud veteres,Neminem ſibi cãm poſſeſſionis poſſe mutare, credibile eſt de eo cogitatũ, qui & animo, & corpore [t] poſſeſſioni incumbens, hoc ſolum ſtatuit, vt alia ex cã id poſſideret, non autem [11]† ſi quis [u] dimiſſa [x] poſſeſſione prima, eiuſdem rei denuo ex alia cã [y] poſſeſſionem nanciſci velit.

Denegans reſtituere rem quam poſſidet alieno nomine, ſi cauſam iuſtam habet, non priuat illum poſſeſſione, nec eam interuerſit, ſecus ſi non habet iuſtam cauſam. Paul.

Idem libro 58. [12]† Digeſt.

LEX XX.

SI quis rem,[z] quam vendã dederat, vẽdiderit,emptoriq; tradi iuſſerit,nec ille tradiderit,aliàs videbit [13]† poſſeſſionem dñi interuertiſſe, [a] aliàs cõtra. [b] Nã nec tũc q dã interdixi,vt redderes librum ei cui vendideram, tu non vis tradere. Si ſine iuſta cauſa dicas te nolle tradere, amitto poſſeſſionem libri, ſi ex cauſa iuſta nolis tradere,vt puta,ſi non compleueras id opus, ad quod tibi commodaueram,vt quia nondum auſcultaueras librum,tunc propter hoc non amitto poſſeſſionem libri. Franc.

1† P.F.de eſt.as.

2† P.F.poſſeſſione.

3† P.Flo. exiſtimas

4† P.Flo. fuit.

5† P.Flo. ceppè dimittere.

6† P.F.ne modũ attigerit.

7† P.Flo. merento, & eſt Gracinus Ant.Aug. li.2. Emẽ. cap.1.

8† P.F.de eſt atque ſcribenes eã ſin. putant ad hoc,q quinque ſunt ſẽſus corporis: & vnuſquiſq; dſ habere perfectã cognitionem ſin materiam obiectã. Plog.

9† alias 17. Dige. P.F.

10† P.Fl. emit, eum dẽ à dño conduxit.

11† P.Fl. non eſt, autem.

12† aliàs 19. P.F.

13† Duar. legit poſſeſſione dñi,&c. P.F.

a *Deſino poſſidere*] & ſic vſucapere, vt infra pro emptore.l. qui cum pro.in princ. Accur.

b *Miniſterio* ideſt actu & voluntate.

c *Procurator*] hic puncta. & dic, præſtat miniſteriũ alienæ poſſeſſ.i. quæ nullo tempore ſit ſuã, ſicut in filio, & ſeruo, vt ſ. de acq. hæte. l. placet. Factum ergo cenſetur domini in acquirendo, & retinendo, vt & ſ. de conſtit. pecu.l. & licet. & e iã in amittendo, ſi alij tradit, vel deijciatur, vt C. eo.l.fin & facit C. de agri. & cenſi.l. per colonum, & ſ. pro ſolu. l.2. & quod noſ. ẽ.co.l.1.§. per procuratorem.

d *Præſtat*] ideſt præſtare poteſt, ſ. gerendo in animo q̃ mihi acquirat. Idem & q̃ſi non gerit dum tñ gerat tradens. ſecus aũt ſi vterque aliud gereret, quia tũc non præſtat miniſteriũ: imò ſibi acquirit, vt no. ſ. de do. l.q mihi, & ſ. eo. t. l per ſeruũ. in fi. & l. res ex mandato.

e *Inumbratã quietis*] quia videtur ſanus, & non eſt.

f *Etiamſi non tranſferas*] ſecus in dño, vt ſ. de do. inter virũ & vxor. l. vir vxori. ſ. ſed ſi promiſſor & ſ. de ſol. l. cum quis. ſ. ſi debitorem, & ſ. ex quibus cau. maio. in integrum reſti. l. nec vtilem. Item arg. contra. ſ. de vi. & vi arma. l. cũ fundum. Sed ibi in perſona accipientis habilis erat ad acquirendum.

g *Quam ſi tranſferat*] vt & ſ. l. 1. ſ. ſi vir. & arg. ſ. de iure do. l. ſi ego. in princ. & l. ſi vir ſuo fun. & C. eccl la. bo. l. 3. in princ & ſ. de verb. obli. l ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus in fi. §. Sed contra inf. eod. l. ſi me in vacuam. a. reſpon. Solu. vt ibi. Item argu. contra ſup. eod. l. 2. §. per procuratorẽ. ibi, Alioquin &c. Sed ibi erat habilis, cui quæritur, vnde abſurdum eſſet non quæri.

h *Deponere*, i. ponere.

i *Domo mea*] vel etiam alibi, vt argu ſupra ea. cau. l. & ita. 2. reſpon.

k *Certum eſt*] vt & ſupra l. 1. §. pen. & infra eo. l. pen. in fin. ſic in dominio, vt ſ. de ſol. l ſi pecuniam.

l *Non minus*] interpretative his interuenit actus corporis, vt in prædictis concur. Vel dic, quinque eſſe ſenſus corporis, ſcil. et tactum guſtum, odoratum viſum, auditum, & hic viſus fuit, ſecus in re habita pro derelicto, & alijs à nemine poſſeſſis, quas non incipio poſſidere, niſi a tactu, vt ſupra eo. l. 3. §. Neratius, & ibi dixi.

m *Non deſiſſe*] ſecundũ naturalitatem, vt ſtatim patet, quia erã in poſſeſſione.

n *Facile*] Idem ſi non facile, ſi modo non ſuſpicater poſſe repelli, vt infra eodem. l. ſi id quod. §. fi. & ſupra de in ius voc. l. ſatis. §. . Accur.

o *Finibus*] agri mei.

p *Simul*] ideſt ſtatim.

q *Atque*] id eſt, cum.

r *Eam tantummodo partem*] aliam verò minimè. Sed contra ſupra eodem l. poſſideti. §. primo. Solu. vt ibi.

¶ *Qui bona fide*] CASVS. Fundum bona fide emi à non domino; eundem fundum conduxi à vero domino. Dicitur, quòd deſino poſſidere.

¶ *Quod ſcriptum*] Si poſſideo rem tanquã emptam, tandem dico me velle poſſidere tanquam donatam, non audior, & ſic non poſſum mutare cauſam poſſeſſionis. ſecus autem eſt, ſi deſij eam rem poſſidere, & tandem mihi donata eſt. Nã tunc tenè poſſum poſſidere titulo pro donato.

t *Animo*] Idem ſi à non domino: quia is poſſidet &c. vt ſupra eodem l. proxi. in princi. & facit ſupra de rei vend. l. quædam, & ſ. pro empt. l. qui cum pro hærede.

t *Animo & corpore*] naturaliter, & ciuiliter, nec tamen hoc ſo ſi caſu habet locum, imò etiam naturali tantum, vt no. ſupra eo. l. 3. §. illud.

u *Non autem ſi quis*] mala fide poſſidens.

x *Dimiſſa*] ideſt reiecta.

y *Ex alia cauſa*] bona fide, vt emendo à domino, vt infra ti. primo. l. non ſolum. §. primo. & de precar. l. ſi is. Vel alia iuſta cauſa. vt ſupra ſi pars hæredi. peta. l. fin. in fine. facit. C. de præſcript. triginta ann. ſecunda.

¶ *Si quis*] CASVS. Cõmodaui tibi librum, poſtea iſtum librum vendidi cuidam, interdixi vt redderes librum ei cui vendideram, tu non vis tradere. Si ſine iuſta cauſa dicas te nolle tradere, amitto poſſeſſionem libri, ſi ex cauſa iuſta nolis tradere, vt puta, ſi non compleueras id opus, ad quod tibi commodaueram, vt quia nondum auſcultaueras librum, tunc propter hoc non amitto poſſeſſionem libri. Franc.

z *Si quis rem*] mobilem, vt ſ. commod. l. 1. §. 1.

a *Dominũ interuertiſſe*] vt cum ſine cauſa non admittit emptorem, vt ſ. de vi. & vi arma. l. cum fundum.

b *Aliàs contra*] vt quando iuſta cauſa erat retinendi, vt ſ. de

vi.& vi arma.l.colonus.in fin. Nam & domino potest resistere ex causa,vt subijcit.

a *Non reddendi*] pp impensas, vt d.l.colonus & ff. de fur.l. creditoris.§ fi.& l.fi is,qui rem cõmodatã & ff. cõmoda.l. in rebus.§.fi.& arg.ff.depos.l.1.§.est aũt.& l.apud,& facit ff.eo.l.si rem.& ff.tit. 1.l.rem in bonis.Sed ff.ff.eo.l.possideti.§.si rẽ.Sed ibi patet sol.

INterdum CASVS. Aliquando euenit, quod non habeo possessionem rei, & tñ eã trado alij,vt si Titius possidebat rẽ tit. Pro hærede quia successerat non dño.Idẽ Titius accepit eandẽ rem precario ab hærede vel dñi: nã iste verus hæres tradidit poss. isti Titio.& tñ eam non habebat.

3† aliàs non vtiq; possessionem eius interuerterit.

2†aliàs 7. ex Cassio. P F.

3† P.F.de est. rei.

¶ *Quod ex naufragio*] Res per naufragium amissa non pòt vsucapi ab eo, qui eã inuenit, cũ nõ sit habita pro derelicto. Idẽ in rebus iactis de naui tẽpore tẽpestatis.

¶ *Quidam rem*] Rem quãdam habebam à non dño precario, istam rem dño conduxi. Dicitur quòd dñs dicitur a modo possidere, & hunc casum

4† P.F.rogauit.

* Istum habes in gl. vel aliter tex. induxit Alex.

hic,& dicit esse nouum. Sed multum refert. ad hoc, quòd liceat proie de leg. §. fed si rem, quia habet quia habe

b *Possumus*] hoc verum, vt & Instit.l.nõ est nouum. Sed detur alicui plus quã habet. vt subijcit, vt absurdum, vt Instit. de leg §. fed si rem. Sed dicit hic dari ei licitè re qualitatem tenendi tinetur à precario, quam prius repertore non habebat.

c *Dominus fieret*] ff. pro de per vsucapionẽ. Sed derelicto: de quomodo vsucapit cuius dicitur amodo possidere? Quidã pro hærede, qui hæres non est? vt ff. pro te vide qd hærede l.3. Respon. notaui in Iusta ignorantia, vt ff. qua ratione.§.fi. dic, quòd verus hæres in gl.com erat& dum vsucapeniittit.in ret, rogauit precario ab hærede veri dñi. Vel dic,fieret dñs quoquo modo,etiamsi non sit hæres,qui rogauit,& possidebat,sed pro hærede possidebat. Ideo autem dicit ante quã fieret dñs, quia postea non teneret precarium suæ rei,vt ff.de reg.iur.l.neque. Vel dic duos hîdes, & vni fuit prælegata. Vel aliàs erat sua propria res,quã cohæres possidebat. & à cohærede, cuius erat precario rogauit. Sed an rogans desinit ex prima causa possidere? Quidã non. Tu dic hoc& sic cohæres,cuius est incipit possidere & secundum hoc, quod in princ. dicit, non habemus scilicet ante concessionem.Item no.quòd non possidens dat possidenti,quod semper fieri potest cum quis incipit alieno nomine possidere, vt infra de preca.l.vnusquisque.

Possidenti quãque dat non possidẽs.

d *Rogauerit*] vade interrupta est vsucapio, vt infra pro emp.l. qui cum pro. in princ.

e *Expulsum est*] ab aqua, vel ab hominibus.

f *Non potest*] ab occupante, vel a nullo si ponas primum occupantem talem rem scisse,& sic facta est furtiua,vt sup. ad leg.Rho.de iac.l.qui leuandæ,& infra de fur.l.falsus.§. qui iactum,imò punitur,vt C.de fur.auth.nauigia.

g *Pro derelicto*] vere ergo oportet haberi pro derelicto, ff.ad hoc,vt possit vsucapi,vt ff.pro dereli.l.nemo & l.si quis mercES.Sed tunc quomodo vsucapit? Respon.non erat abijciens,aliàs statim fieret occupãtis,& facit Instit. de rerum diui. §. fi. & ff.tit.1.l.qua ratione.§.fi.

h *Rogauit*] à dño,sic vt possideret. vt probat verbũ reuertitur. Et qd subijcit à dño, ff.eod. & reuertitur,ff. per conductionem.& sic facit ff.e l.qui bona. in prin. Vel dic,l. rogauit à non dño. Quid autẽ si rogauit à dño, & conduxit à non domino? Rñ.dominũ possessione priuat,vt ff.eo.l.peregrè. §.quibus.& facit inf. de preca.l.fi.

5† Aliàs 13.ex Cassio. P.F.

N*On videtur*] CASVS Deieci Titium de possess. agri sui.& incepi possidere. Dicitur,q non videor acquisisse poss. cũ non debeat remanere penes me.Fran.

i *Non videtur*] dixit sup.eod.l.si quis,vide derelicto, nunc de deijciente, & facit ff. de leg.3.l.qui concubinam.ff.cum ita.& ff. tit.1.l.sequitur.§.tũc. & ff. si dominus, & ff. de verb.sign.l.mulieris.§.desinere.

6† Aliàs 8 P.F.

C*Vm hæredes*] CASVS. Adita hæreditate omnia iura transeunt ad hæredẽ,excepta poss. quæ non transit, nisi eam apprehendat.

¶ *In ijs qui*] Capta ab hostibus retinet omnia sua iura,excepta poss.corporali rerum suarum: nam illam nõ retinet. Cum enim ipse ab alio possideatur,aliquid possidere non potest.

7† P.F.nõ est fin.

¶ *Item quæro*] Liberum hominem ligatum teneo. Dicitur, quòd nec eum possideo,nec res eius. Franc.Accur.

k *Adita*] quod fit sola voluntate,vt Instit.de hære.qua.& dif.§. fin.

l *Iura*] vt supra de pet.hære.l.item videndum.§.fi & l.nõ tantum.& supra de bono.possess.l.1.si non sint transitoria. nam quædam non transeunt,vt no.Instit de perpe.& tempo act & facit supra de rei vendi l.si ager.in fin.& infra si quis testa.l.1.§.si seruus.

m *Non pertinet*] vt ff.eo.l.qui vniuersas.§.quod per colonũ. & ff.eo.l. Põponius.§.quæritũ. & arg.C.de edi.di. Hadrianol.l.1.Sed contra ff. ex quib.cau.ma.l.cum miles.Solu.hic in extraneo,quia dicit adita,ibi in suo,vel solu.vt ibi Item nec inchoatur hoc casu vsucapio ante apprehensam possessionem.vt inf tit 1.l.fi.sed perficitur,vt ff.tit.2.l. cœpiamus.

n *Singulæ*] quia fictione postliminij: nam communi iure cum seruus sit nihil habet, vt Instit. per quas perso. no.acqui. §. item quod serui.

a *Corpora-*

a *Corporalem*] ideſt, perinde ac ſi corpore deiecti eſſent. Vel corpore, i. eâ poſſ. quam corpore ſuo tenebant, in qua nõ habet locũ poſtlim. vt & ī. quib. ex cau. maio. l. ait. Prætor. §. 3. ſecus in eâ, quæ per alium, vt ſeruum, vel filium ex cauſa peculiari, vt inf. tit. 1. l. iuſto, §. fi. & l. ſi 12. plene dicet, & facit inf. de capti. l. fi.

b *Poſſidentur*] vt & ī. ti. 1. l. hõ liber. in fi. & inf. de reg. iur. l. qui in ſeruitute. & facit inf. tit. 1. l. neque ſeruus.

c *Poſſideam*] de facto, vt hîc, & infra de lib. homi. exhiben. per totum. Accur.

d *Non puto*] de iure, vt inf. eo. l. qui vniuer ſas, §. poſſeſſionem, in fi. §. & ī. de prob. l. ſi quis liberũ, & hoc fi. *faciens liberum*. Sed quid, ſi ſeruum meũ credebam? Videtur ſecus vt ſup. ti. 1. l. homo liber. & l. acquiritur. l. pen. Quod poteſt dici, vt eum poſſideam, ſed non vt mihi quærat extra rem, & operã ratione poſſeſſi vel proprietatis, vt no. ſup. eo. l. 1. §. ſed & per eum. niſi hoc gerat, & tunc, vt procurator, non vt poſſeſſus quærit. vt inf. eo. l. ſi me in vacuam. §. fi. ſicut eccleſia per conuerſum. Sed an eccleſia poſſideat conuerſum? Dic quod non, quia ſcit eum liberum eſſe. Item an ratihabitio exigatur, vt etiam per eũ quæratur? Dic quòd non.

e *Poſſim*] eo, vel tradente, non hoc geſtiẽte. & facit ī. de vi. & vi ar. l. 1. §. pẽ. & inf. de reg. iur. l. cum principalis. & inf. de ſtip. ſer. l. ſi ſeruus teſtamẽto manumiſſus, in fi.

f *Ignorante*] ſecus ſi mandante, vel ratum habente, vel aliàs volente, quia tunc per ſe, non per ſeruum dominus poſſidet, vt inf. de vi & vi ar. l. 1. §. deiecciſſe.

g *Poſſidet*] i. detinet, vt inf. hac lege.

h *Non poſſides*] contra. ī. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. l. 1. & ī. tit. 1. l. acquiritur, §. non ſolũ. quibus dicitur, quicquid per ſeruũ &c. Sed ibi ſubaudi iuſtè. Cui ergo quæritur? Seruo non, quia nec momento vno ſtaret. ſ. iſta poſſeſſ. vt ī. de acq. hæred. l. placet, quare dicas nulli. Sed nonne datur interdictum vnde vi contra dominum, vt ī. de vi & vi ar. l. 1. §. ſi aduerſus. ergo deiectus poſſ. amiſit, vt in ea. l. ī. ſiue autem ergo & domino eſt quæſita? Reſpon. non ſequitur, ſi competit interdictum, ergo alii eſt quæſita, vt inf. tit. 1. l. non ſolum §. ſi dominus. Item oppo. hanc poſſeſſ. quæreret ſibi, ti eſſet liber, ergo domino, cum ſit ſeruus. Reſpon. hoc argumentum valet, qñ iuſtè quærit, non quando iniuſtè, vt in fi. huius legis. Vel dic, non omne, quod ſibi quæreret, ſi eſſet liber, quæſit domino, cũ eſt ſeruus. vel refer as re ad proprietatẽ hoc modo. Quod quæreret ſibi libero quo ad proprietatem, hoc quærit domino quo ad proprietatẽ & poſſeſſionem, cum eſt ſeruus, ſed ex cauſa maleficij non quæreret ſibi quo ad proprietatem, ergo cum eſt ſeruus nec domino. Acc.

i *Non corporalem*] ideſt iniuſtam, aliàs dicitur iniuſta naturalis, & iuſta ciuilis, vt inf. vti poſſid. l. ſi duo.

k *Ex peculio*] i. ex iuſta cã. vt poſtea ſequitur *ſm* H. vel verius, peculiũ ſtrictè hic accipit. Et qđ ī. dixit iuſtam, ſ. extra peculiũ. Et hic dicit idẽ in peculio, vt patet, quia dicit, ſicut &c.

l *Poſſidet*] i. detinet. m *Cum ratione*] rõ, q̃ ſequit. eſt ad vtrũque dict. ũ. ſ. qñ extra peculiũ, & qñ in peculio quærit. Et qđ ſubjicit in peculio, largè accipe pro oi eo, quod ſeruus iuſtè quęſit. Alias ſtrictè, vt ī. prox. & ī. de pec. l. peculiũ. 1. fi. & §. ex his, quæ eſt ſ. Et ſic eſt hic, argu. ad id, quod no ī. eo. l. 2. §. item acquirimus.

n *Ciuiliter poſſideo*] Innuit, q̃ naturaliter poſſit ſeruus poſſidere, qđ eſt falſum, ſed tũ tenere poteſt, vt aſinus ſellam. vt ī. tit. 1. l. nunquam, 6. ſeruus. & ī. eo. l. poſſeſſio. §. 1. & inf. de ver. ob. l. ſtipulatio iſta. §. hæc quoque. Dic ergo ciuiliter, i. de iure ciuili non poſſidet, neque ciuiliter, neque naturaliter. Vel dic ciuiliter, ideſt nullo modo: nam etiam naturaliter eſt de iure ciuili.

o *Creditur*] quadam interpretatione iuris, quia iuſtum ſerui factum domini præſumimus ẽt ignorantis, ſed ſcientis & volentis etiam iniuſtũ. Sic aliàs iuſta quæritur hæreditas, vt Inſtit. quib. mo. teſt. inſtr. §. fi. Item plenius iuſta poſſ. quàm iniuſta, vt patet ſup. eo. l. poſſideri. §. 1. & l. quod meo. in fi.

p *Non pertinet*] i. domino non quæritur.

q *Peculij*] i. non ex iuſta cauſa. & facit inſtit. 1. l. ſequitur. §. item ii eam. Acc.

r ¶ P. F. corporaliter.

1 ¶ P. F. te poſſidere.

2 ¶ P. F. ap prehẽdit.

3 ¶ P. F. ap prehẽdit.

4 ¶ P. F. de eſt. ſed.

5 ¶ P. F. ap prehẽdit

6 ¶ P. F. ap prehẽdit.

7 ¶ aliàs ii. 23. P. F.

8 ¶ P. F. de eſt. ſed.

Sed ius eſt, corporalem [a] ¶ tñ poſſeſſionem amittunt. Neque enim poſſunt videri aliquid poſſidere, cum ipſi ab alio poſſideantur. [b] Sequitur ergo, vt reuerſis his noua poſſeſſione opus ſit etiam ſi nemo medio tempore res eorũ poſſederit.

Liber homo non poteſt poſſideri à ſciente. Bart.

¶ Item quæro, ſi vinxero liberum hominem ita, vt eũ poſſideam, [c] an omnia, quæ is poſſidebat, ego poſſideam per illum? Reſpõdi, Si vinxeris liberum hominem, eum [2] ¶ à te poſſideri non puto. [d] Quod cum ita ſe habeat, multominus à te per illum res eius poſſidebuntur. Neq; enim rerum natura recipit, vt per eum aliquid poſſidere poſſim, [e] quem ciuiliter in mea poteſtate non habeo.

Poſſeſſio quæſita per ſeruum, quæritur domino, ſi eſt iuſta: aliàs ſecus. Bart.

Idem lib. 64. [3] ¶ epi.

LEX XXIV.

QVod ſeruus tuus ignorãte [f] te, vi poſſidet, [g] id tu non poſſides, [h] qm̃ is, qui in tua poteſtate eſt, ignoranti tibi non corporalem [i] poſſeſſionem, ſed iuſtam poteſt acquirere, ſicut [4] ¶ & id, quod ex peculio [k] ad eum peruenerit, poſſidet: [l] nam tunc per ſeruum dominus quoque poſſidere dicitur, ſumma ſcilicet cum ratione. [m] Quia quod ex iuſta cauſa corporaliter à ſeruo tenetur, id in peculio ſerui eſt, & peculium, quod ſeruus ciuiliter poſſidere [n] non põt, ſed naturaliter tenet, dñs creditur [o] poſſidere. Quod verò ex maleficijs apprehẽderit, [5] ¶ id ad dñi poſſeſſionem ideo non pertinet, [p] quia nec peculij [q] cauſa apprehenderit. 6. ¶

Si aliquid tibi cadit, puta anulus, ſtatim perdis poſſeſſionem, non ſolum naturalẽ, de qua non eſt dubium, ſed ẽt ciuilẽ. Et hoc regulare in qualibet re mobili, cuius poſſeſſio eſt vilis, & abiecta. Paul.

Pomponius lib. 73. 7 ¶ ad Quintum Mutium.

LEX XXV.

SI id, quod poſſidemus, ita ꝓdiderimus, vt ignoremus vbi ſit, [r] deſinimus poſſidere.

Per colonos, & inquilinos ſicut per ſeruos, poſſidemus, neo perdimus, licet moriãtur, vel furioſi efficiantur. Bart.

¶ Et per colonos, [s] & inquilinos, [t] aut ſeruos noſtros poſſidemus. [u] Sed [8] ¶ & ſi moriantur, aut furere incipiant, aut

Q. Vod ſeruus] CASVS. Si ſeruus de ſuo iudicat aliquem de fundo per vim, & incipiat poſſidere, & hoc faciat dño ignorante, vel inuito dño, q̃ hæc poſſeſſio nõ acquiritur dño, & hoc ſiue acquirebat ex cã peculiari, vt qa. emerat rẽ de pecunia peculiari, tãdẽ intrauit poſſ. eius rei ſua authori. ſiue nõ ex cã pecu. vt quia intrauit poſſ. alicuius rei,

Q. Vid quod] CASVS. Pecuniã meã poſui in fundo meo, vel in aliquo loco ſub terra: nõc ſi recordor vbi eã poſui. Dico animo poſſ. Sed dicit, per colonũ, item per inquilinũ, &c. per ſeruum retineo poſſ. etſi moriantur, vel furioſi fiant. idẽ ſi eam rẽ alij donem. Tertiò dicit, poſſ. fundi, quem retineo animo non amitto, licet alius fundum ingrediatur, niſi me repellat, vel ſuſpicet me poſſe repelli, & ita à fundo vado. R.

a *Corporalem*] ideſt, perinde ac ſi corpore deiecti eſſent. Vel corpore, i. eâ poſſ. quam corpore ſuo tenebant, in qua nõ habet locũ poſtlim. vt & ī. quib. ex cau. maio. l. ait. Prætor. §. 3. ſecus in eâ, quæ per alium, vt ſeruum, vel filium ex cauſa peculiari, vt inf. tit. 1. l. iuſto, §. fi. & l. ſi 12. plene dicet, & facit inf. de capti. l. fi.

b *Poſſidentur*] vt & ī. ti. 1. l. hõ liber. in fi. & inf. de reg. iur. l. qui in ſeruitute. & facit inf. tit. 1. l. neque ſeruus.

c *Poſſideam*] de facto, vt hîc, & infra de lib. homi. exhiben. per totum. Accur.

d *Non puto*] de iure, vt inf. eo. l. qui vniuerſas, §. poſſeſſionem, in fi. §. & ī. de prob. l. ſi quis liberũ, & hoc fi. *faciens liberum*. Sed quid, ſi ſeruum meũ credebam? Videtur ſecus vt ſup. ti. 1. l. homo liber. & l. acquiritur. l. pen. Quod poteſt dici, vt eum poſſideam, ſed non vt mihi quærat extra rem, & operã ratione poſſeſſi vel proprietatis, vt no. ſup. eo. l. 1. §. ſed & per eum. niſi hoc gerat, & tunc, vt procurator, non vt poſſeſſus quærit. vt inf. eo. l. ſi me in vacuam. §. fi. ſicut eccleſia per conuerſum. Sed an eccleſia poſſideat conuerſum? Dic quod non, quia ſcit eum liberum eſſe. Item an ratihabitio exigatur, vt etiam per eũ quæratur? Dic quòd non.

e *Poſſim*] eo, vel tradente, non hoc geſtiẽte. & facit ī. de vi. & vi ar. l. 1. §. pẽ. & inf. de reg. iur. l. cum principalis. & inf. de ſtip. ſer. l. ſi ſeruus teſtamẽto manumiſſus, in fi.

f *Ignorante*] ſecus ſi mandante, vel ratum habente, vel aliàs volente, quia tunc per ſe, non per ſeruum dominus poſſidet, vt inf. de vi & vi ar. l. 1. §. deiecciſſe.

g *Poſſidet*] i. detinet, vt inf. hac lege.

h *Non poſſides*] contra. ī. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. l. 1. & ī. tit. 1. l. acquiritur, §. non ſolũ. quibus dicitur, quicquid per ſeruũ &c. Sed ibi ſubaudi iuſtè. Cui ergo quæritur? Seruo non, quia nec momento vno ſtaret. ſ. iſta poſſeſſ. vt ī. de acq. hæred. l. placet, quare dicas nulli. Sed nonne datur interdictum vnde vi contra dominum, vt ī. de vi & vi ar. l. 1. §. ſi aduerſus. ergo deiectus poſſ. amiſit, vt in ea. l. ī. ſiue autem ergo & domino eſt quæſita? Reſpon. non ſequitur, ſi competit interdictum, ergo alii eſt quæſita, vt inf. tit. 1. l. non ſolum §. ſi dominus. Item oppo. hanc poſſeſſ. quæreret ſibi, ti eſſet liber, ergo domino, cum ſit ſeruus. Reſpon. hoc argumentum valet, qñ iuſtè quærit, non quando iniuſtè, vt in fi. huius legis. Vel dic, non omne, quod ſibi quæreret, ſi eſſet liber, quæſit domino, cũ eſt ſeruus. vel refer as re ad proprietatẽ hoc modo. Quod quæreret ſibi libero quo ad proprietatem, hoc quærit domino quo ad proprietatẽ & poſſeſſionem, cum eſt ſeruus, ſed ex cauſa maleficij non quæreret ſibi quo ad proprietatem, ergo cum eſt ſeruus nec domino. Acc.

i *Non corporalem*] ideſt iniuſtam, aliàs dicitur iniuſta naturalis, & iuſta ciuilis, vt inf. vti poſſid. l. ſi duo.

k *Ex peculio*] i. ex iuſta cã. vt poſtea ſequitur *ſm* H. vel verius, peculiũ ſtrictè hic accipit. Et qđ ī. dixit iuſtam, ſ. extra peculiũ. Et hic dicit idẽ in peculio, vt patet, quia dicit, ſicut &c.

l *Poſſidet*] i. detinet. m *Cum ratione*] rõ, q̃ ſequit. eſt ad vtrũque dict. ũ. ſ. qñ extra peculiũ, & qñ in peculio quærit. Et qđ ſubjicit in peculio, largè accipe pro oi eo, quod ſeruus iuſtè quęſit. Alias ſtrictè, vt ī. prox. & ī. de pec. l. peculiũ. 1. fi. & §. ex his, quæ eſt ſ. Et ſic eſt hic, argu. ad id, quod no ī. eo. l. 2. §. item acquirimus.

n *Ciuiliter poſſideo*] Innuit, q̃ naturaliter poſſit ſeruus poſſidere, qđ eſt falſum, ſed tũ tenere poteſt, vt aſinus ſellam. vt ī. tit. 1. l. nunquam, 6. ſeruus. & ī. eo. l. poſſeſſio. §. 1. & inf. de ver. ob. l. ſtipulatio iſta. §. hæc quoque. Dic ergo ciuiliter, i. de iure ciuili non poſſidet, neque ciuiliter, neque naturaliter. Vel dic ciuiliter, ideſt nullo modo: nam etiam naturaliter eſt de iure ciuili.

o *Creditur*] quadam interpretatione iuris, quia iuſtum ſerui factum domini præſumimus ẽt ignorantis, ſed ſcientis & volentis etiam iniuſtũ. Sic aliàs iuſta quæritur hæreditas, vt Inſtit. quib. mo. teſt. inſtr. §. fi. Item plenius iuſta poſſ. quàm iniuſta, vt patet ſup. eo. l. poſſideri. §. 1. & l. quod meo. in fi.

p *Non pertinet*] i. domino non quæritur.

q *Peculij*] i. non ex iuſta cauſa. & facit inſtit. 1. l. ſequitur. §. item ii eam. Acc.

r ¶ P. F. corporaliter.

1 ¶ P. F. te poſſidere.

2 ¶ P. F. ap prehẽdit.

3 ¶ P. F. ap prehẽdit.

4 ¶ P. F. de eſt. ſed.

5 ¶ P. F. ap prehẽdit

6 ¶ P. F. ap prehẽdit.

7 ¶ aliàs ii. 23. P. F.

8 ¶ P. F. de eſt. ſed.

s *Et per colonos*] in villa.

t *Inquilinos*] in ciuitate, vt inf. eo. l. pignoris.

u *Poſſidemus*] diuerſimodè, quia per ſeruos res peculiares eorum.

eorũ aĩo, & corpore, per colonos. & inquilinos, eorum corpore naturalem nostro ciuilẽ, vt sup. eo. l. 3 §. saltus hic tamẽ dicit de eo, quod seruus possidet non peculiariter, cum dicatur in fine, nihil interest. Acc.

a *Intelligimur*] aliter in primo, s. qñ fuerunt mortui, & aliter ĩ alijs, qñ cęperũt furere, vel locare. Nã ibi morĩunt, retineo ciuilẽ p̃ me, nõ naturalẽ, nisi hĩs coloni acceperit volens mihi possidere. qatũc ẽt naturaliter: ĩ alijs retineo ciuilẽ per me, naturalẽ per eos, vt ĵ. eod. l. qui vniuersas, §. fi. fm Io. 1 Vel dic, fm H. retineo, cum moritur per me ciuilẽ, per eos naturalẽ, si non neglexi appræhendere poss. post eorũ mortem, vt ĵ. si de eo. §. 1. Nec obsi dicas, Ille est mortuus, & nullo modo desinet, qd idem posset opponi de dormiẽte, vt ĵ. tit. 1. l. nunquã. §. si seruus meus.

b *Quicquam interest*] in retinenda poss itẽ nec aliquis eorũ põt sibi mutare cãm poss. constituendo sibi possidere, vt ĩ eo. l. ręc. q̃ & l. qui bona. & C. de præscr. 30. an. l. 2. licet Py. ĩdixit in colono. Item nec in amittenda interest, cum nõ animo, & eorũ corpore possidemus in alio aũt interest, i. qñ peculiatiter, cum ẽt eorum animo possidemus, vt dixi. item, & qñ moriuntur, vt modo dixi. Item etiã in vsucapione differunt, quia per solũ seruum vsucapit ignorans, vt ĵ. pro soluto. l. 2. Item nec sic per alios quæritur dominium, vel poss. vt per seruum, & & facit inf. pro empt. l. qui fundũ. in prin.

c *Possidemus*] & sic ciuiliter.

d *Possideamus*] & sic ciuiliter.

e *Corporalis*] i. naturalis, vt sup. e. l. ęclam. §. qui ad nundinas.

f *Magis probatur*] s. quàm supra dictum.

g *Vtilius*] vt & d. §. qui ad nundinas, & ĩ. eo. l. 3. §. in amittẽda. in fi. & f. si quis nunciet, & ĵ. de vi, & vi ar. l. 1. §. siue aũt. Arg. cõtra. sup. quod met. cau l. metũ. in princ. Item secus in poss rei mobilis, q̃ amitto ignorans. vt sup. eo. l. rẽ. q̃ nobis.

h *Ex causa*] sic ergo pars certa pro diuiso. vel pro indiuiso possidetur, & vsucapitur, vt inf. eo. l. si quis fundum. Sed secundum illius legis responsum est contra. Sol. vt ibi.

i *Meum sit*] cũ & meũ ius sit incertũ, vt & ĩ. eo. l. 3. §. incertũ. & quære, vt ibi Sed opponitur, hĩs ignorãs, ex qua parte sit hĩs põt adire, vt ĩ. de acq. hęr. l. si quis extraneus. §. sciẽdũ ergo vsucapere, vt ĵ. ti. 1. l. fi. & ĩ. e. l. 3. §. ex plurib. ergo & possidere, vt ĵ. ti. 1. l. fine. Sed nõ. de facili possum fieri certus pe-

1† P. F. de eũ p eos.

2 Ista opi. est vera secundum Bar. hic.

3† aliàs li. 26. ad Q. Mutium. P. F.

4† P. F. ca. Sic inf. l. 43 capere pro vsucapere. & aliàs ĩ. de acqu. rer. dom. capta. p. & vsucapta.

5† P. F. ca. 2.

6† P. F. habẽt nõ & male An. Aug. lib. emend. c. 2.

7† Epist. P. F.

8† Proculus lib. 3. & aliàs Ter. li. 4. q. P. F.

tessim. Vnde pinde est ac si sim. arg. ĩ. eo. l. qđ meo. §. fi. facit ĵ. de ver. sig. l. locus. & ĵ. tit. 1. si fur. § fi. & pro emp. l. emptor.

SI is CASVS. Aliquis habebat ciuilem possessionem alicuius fundi: licet efficiatur furiosus, tamen retinet eam poss. Prãe.

K *Saltus*] animo. n. frequentius possidetur. vt ĩ. eo. l. 3. §. saltus. Itẽ ergo & si naturaliter possideret, vt qa re insisteret, vt & ĵ. tit. 1. l. iuste. §. eum.

l *Amitteret*] animo solo. subaudi, nam cõi iure, quo amitteret etiã homo sanæ mentis ignorans, & hoc perderet, vt si fieret res sacra, vel religiosa. & alijs modis, vt inf. eo. l. qui vniuersas §. 1. Et quòd sic fit restringendum. innuit sequens responsum, vt & sup. de cal. l. hæc act. & ĩ de leg. 2. l. cũ pr. §. dulcissimis. & ĵ. de verb. sig. l. si cũ fundus. & inf. de bon. eorum. l. 1. Sic e contra per præcedentia sequens gñale restringitur, vt supra. de vino, & oleo leg. l. fi. §. fi.

m *Desinere*] non potest habere animum non habendi, vel possidendi. Sed opp. cum homo sanæ mentis perdit per obliuionẽ: aut non, & furiosus cũ ipse obliuiscitur? Respon. hic ex defectu animi, ille ex negligentia. Item ille de voluntãte in voluntatem transit, hic permanet in prima, quã non mutat. Vel si mutat, facit nullã, vt dormiẽs. vt ĵ. tit. 1. l. nunquam. §. si seruus. Item facit ĵ. pro empt. l. 32. §. si à furioso. contra. Sed ibi non solo animo perdit.

SI aliquam] CASVS. Dic casum, vt in glo. quæ incipit. Ratione poss. &c. ibi. Distingue ergo ex prædictis &c. Fr.

n *Multum*] nõ rãdet.

o *An ignorem*] ignorant enim, vel errans non amittit poss. vt inf. eo. l. si me in vacuam. Ignorare autem possum quando per filium, vel seruum ex causa peculiari quæro, vt infra eo. l. possessio. §. & si possessio.

p *Vtrum*] accipe primum membrum, scilicet si sciam.

q *Quasi non meam*] erat tamen mea, quo casu non amittit proprietatem, quia alter in ea quærenda non consensit, nec in ea sola voluntas sufficit, vt supra eo. l. si quis vi. §. differentia. Et etiamsi alter consensisset, idem quia cum rem meã quasi tuam tibi do, non transfero dominiũ, vt supra de condi. cau. da l. 3. §. subtilius, secundum Azo poss. autem amitto. H. vt sup. eo. l. quod meo. Azo.

r *Ac quasi meam*] & erat. & hoc casu proprietatem, & poss. video ex transferre velle, nisi fortè agam de altero transferendo tantum, secundum Azo.

s *Et si sciem meam*] vel quasi meam, vt ĩ. eo. l. qui bona fide.

9† Proculus lib. 5. 6† Epist. P. F.

* Quod modis ista matur ista dictio qa. vide gl. in c. 1. in princ. de rescua. ĩ Pras. an. Tu vide melius in L. 2. ĩ. fi cer. pet. & gl. & in l. demõstratio. §. qã aũt sup. de cond. & dem.

Ignorans an & qñ amittat possessionem rei suæ. & qđ juris in errante. & qñ præsumatur aliquis ignorare.

10† Proculus lib. 7. & aliàs Ter. li. 4. q. P. F.

Furiosus non potest desinere possidere. Bar.

Proculus li. 5. 6†

LEX XXVII.

SI is, qui animo possessionem saltus retineret, furere cœpisset, non potest, dũ fureret, eius saltus k possessionem amittere, l quia * furiosus non potest desinere m animo possidere.

Possidens rem propriam si illam conducit, & quæratur, an cõducens perdat possessionem, debet attendi, an ignorans se possidere conducat, an sciens, & hoc secundo casu refert, an conducat eam, vt alienam, an vt suam, & interdũ dominus non possessor à possessore cõducit, stipulatur, vel emit, & tũc aut proprietatis respectu contrahit, & contra eius omnes sunt nulli: aut respectu tantum possessionis contrahit, & tunc tenet stipulatio, emptio, conductio, & precarium. Alex. de Imo.

Tertullianus. 7 †

LEX XXVIII.

SI aliquam rem possideam, & eandem postea conducam, an amittam possessionem? Multum n refert in his quid agatur. Refert enim primum, vtrum sciam me possidere, an ignorem, o & vtrum p quasi non meam q rem conducã, an quasi meã, r & si sciens meam s esse, vtrũ

a *Respon-*

a *Respectu*] non valet, vt sup. depos. l. qui rem. & inf. eod. si de eo. §. finali.
b *A possessione*] hoc potest valere, vt subijcit.
c *Tantum*] nam vtè refert possel. vel proprietatem conducam: nam &c.
d *Et stipulatio*] rõne pos. vt sup. de cõtrahen. emp. l. si in emptione. §. rei. Distingue ergo ex prædictis, si aliquam rẽ possideo, eã à te conduco, aut ignoro me possidere, aut scio, vbi ignoro, nõ valet conductio, vt C. loc. l. qui rẽ. Vbi scio, refert, an quasi rem alienã conduxerim, an quasi meam. Si quasi alienã, siquidem erat aliena, valet conductio. si propria, nõ valet. vt sup. depositi. l. qui rem. Sed vbi scio, videor transferre dominium in alium: vt su. de cõtrah emp. l. suæ rei. Si verò pos. gratia, valet qđ agitur: sed quòd et à respectu possessionis valet in re propria, cũ conductor possideat? Respon. quia locator forte aliquo iudicio poterat eam auocare, vel prius fuit confessus eius nomine possidere, quod facit infra de preca. l. in rebus. §. fin. l. si is.

Cõducẽs rem propriam an eius poss. perdat.

1 † P. Flo. decess. vtiliter.

2 † Aliàs lib. 30. P. F.

3 † Aliàs lib. 15. ad Sab. P. F.

quasi proprietatis respectu, [a] an possessionis [b] tantum. [c] Nã si rem meã tu possideas, & ego emam à te possessionẽ eius rei, vel stipuler, vtilis erit & emptio, & stipulatio, [d] & sequitur vt & precarium, & cõductio specialiter si possessionis solius conducendæ, vel precario rogandæ animus [1] † vtiliter interueniat.

Pupillus non potest animo desinere possidere. Bart.

VIpianus lib. 58 ad Sab. [2] †

LEX XXIX.

POssessionem pupillum sine tutoris authoritate amittere posse constat: non vt animo, sed vt corpore [e] desinat possidere. Quod enim facti est, potest amittere. Alia causa est, si fortè animo possessionem velit amittere: hoc enim non potest.

Qui possidet vnum totum integrale, non possidet singulas partes eius. Bart.

Paulus lib. 10. [3] †

LEX XXX.

QVi vniuersas ædes pos. sidet, singulas res, quæ in ædificio sunt, non videtur possidere. [f] Idem debet dici, & de naue, & de armario.

Possessio perditur ab ignorante, & inuito, superueniẽte defectu ex parte rei, vel personæ. Bart.

Possessionẽ amittimus multis modis: veluti, si mortuum in eum locũ 4 † intulerimus, quẽ [g] possidebamus. Namq; locum religiosum, aut sacrũ non possumus possidere, [h] etsi [i] contemnamus [k] religionẽ, & pro priuato eũ teneamus, sicut hominem liberum. [l] Item cum Prætor idcirco in possessione 5 † rei ire iusserit [m] quòd damni infecti nõ promittebatur, possessionem inuitum dominum amittere Labeo ait. [n]

Item quod à mari, vel flumine occupatum sit, [o] possidere nos desinimus, aut si is, qui possidet, in alterius potestatem [p] peruenit. Itẽ quod mobile est, multis modis desinimus possidere, si aut nolimus, [q] aut seruum puta, manumittamus. [r]

Item si id, quod possidebamus, in aliam speciem translatum sit, veluti, vestimentum ex lana factum. [s]

Hæres non acquirit possessionem, nisi eam apprehendat verè, vel fictè. Bart.

Quod per colonum possideo, [t] hæres meus, nisi ipse ma ctus 6 † sit [u] possessionẽ, non poterit possidere. [x] Retinere .n. animo possessionẽ possum

contra. Sed an hæreditas retinet naturalem per colonum: Io. fortè non: vt inf. si quis rett. lib. l. 2. §. Scæuola.

a *Colonum*] apprehendentem nomine hæredis. Et dic etiã q. d. non tantum si ipse f. hæres apprehendat. Idem fortè si colonus mercedem hæredi soluerit, vt inf. eo. L. quãuis, §. 2. & facit Instit. de interdic. §. possidetur. & sup. l. 3. in prin. & C. eo. l. licet.

b *Id possideo*] ciuiliter per me, naturaliter per alium, sed p quê? Dic p primũ. licet per mille manus ambulet: hoc. n. operatur mihi animus eius. quia etsi de fundo exisset, non tamẽ animo deserendæ pos. adhuc naturaliter per eũ possideo, vt inf. l. prox. Sed certè immo videtur q non possideam per aliquê hic, vel in sequentib. casibus, vt inf. tit. l. non solũ, §. qui pignori. quę est contra. Sol. in pignore. Quod nihil est. Vel ibi deposuit apud se. Nec hoc valet. Dic ergo, q ibi commodatarius, vel depositarius alij tradit alienãdo. hic nõ. Itẽ facit Instit. de inter. §. per eos quoq; & supra quib. mod. vsusfr. amit. l. Põponius. Sed arg. cõtra. inf. de precar. l. qũtum. in prin. Acc.

ADDITIO. Dic secundũ Bar. hic, quod ibi loquitur de actione personali, q̃ tantum contra primum cõceditur: hic de retinenda possessione, quæ etiam per secũdum. & vlteriorem retinetur.

S *Colonus*] Casus. Colonus meus exiuit de fundo animo reuertendi incõtinẽti. Dicitur q etiam interim possessio. scilicet naturalẽ. & eiudem retineo per colonũ. Et sic nota quòd per animum coloni teneo possessionem quamquæ. Acc.

c *Placet*] ciuiliter & naturaliter etiam medio tempore absente domino. & sic solus animus coloni retinet mihi naturalem: quamuis nec in fundo, nec in conspectu, nec in proxi. sit, vt hic, & infra. pro empt. qui fundum. in princ. Sed quid, si exiuerit animo deserendi. poss. Resp. naturalem perdit dominus: arg. huius legis sumpto a contrario. q est validum, vt sup. de offic. eius cui mand. est iurisd. l. 1. §. 1. ciuilem retinet: in qua coloni malignitas nihil nocet, vt C. eo. l. fin. & hoc si tantum deserit. Si autem alij tradat, vel deijciatur, tunc dominus vtrãque perdit, vt sup. eo. l. peregre. §. quibus. & sup. l. 3. §. q si seruus. Sed alij dicunt quod si tantum deseruit q nullam perdit dominus, etiam si animo deserendi, & hic subaudiunt maxime, vt no. C. communia de vsuc. l. 1. & facit sup. de dolo. l. cum quis.

Quamuis.] CASVS. Si locaui possess. fundi mei pupillo conducenti sine tutoris authoritate certa mercede: licet mihi non obligetur ad mercedem, tamen per eum teneo possess. fundi.

¶ *Sic colonus*] Ego Franciscus tẽ tibi locaui tuum eam vẽdis, & eandem cõducis ab emptore. & tã mihi, quam ei solui mercedem. Dicitur q adhuc retineo possessionem per te.

¶ *Infans*] infans tutore autore põt acquirere possess. pupillus autem etiam sine tutore. Item infans sine tutore in casu etiam quæritur poss. vt perseuerum suum peculiari nomine apprehendentem poss. alicuius rei. Franc.

d *Non obligetur*] vt obnoxius constituatur, vt Instit. de authoritate. in prin.

e *Retinemus*] si forte à nobis conducat. & sic quodãmodo nobis est obnoxius, vel etiam mando ei, vt meo nomine intret: non enim obligatur ex mandato, sed acquirit nobis poss. & nobis possidet. Qd accipe, si haberet intellectum, vt sup. eo. l. 1. §. Ofilius, & facit inf. de ac. & obli. l. pupillus. Acc.

f *Retinet*] Sed hoc quomodo? nonne dominus poss. amisit q traditionem à colono factã sup. eo. l. possidet. §. q si seruus? Quidã sic, sed dicitur eam restituta p mercedis solutionem. ar. sup. depos. l. 1. §. si tẽ. Sed illud eos non iuuat, quia ibi nec dicitur, quòd depositor quondam recuperet poss. nec q redeat in cautam depositi, nec. n. sequitur, tenetur, ergo in primam causam redijt. Alij dicunt, hic non fuisse traditam poss. contra quos est, quia conducendo tradere vt, vt sup. de rei. ven. l. quędam, & sup. eo. l. interdum. §. fi. Tu dic, q nec fuit tradita, nec pro tradita habita, nec habuit animũ auferendi poss. priori locatori, cũ semper ei mercedem sõluerit, arg. C. eo. l. fi. Alioquin si fuisset tradita, vel habita pro tradita, sine dubio esset amissa. Nec obst. quod conduxit, quia tunc per condu. facit alium possidere, cum conductor possidebat quod hic non erat, sed prior locator possidebat. & facit sup. quibus mod. vsusfr. amit. l. Pomponius.

g. *Iudicium*] semiplenum.

h. *Nam alioqui*] id est, sine tutore.

i. *Acquirendi possess.*] & sic non quærit, vt & supra l. prima, §. adipiscimur, in fine. Sed contra. C. eodem. l. donatarum. Sol. vt ibi.

k *Pupillus*] maior infante habens intellectum, vt supra eodem. l. prima. §. Ofilius. & supra de authorita. tutoris. l. obligari.

l *Item infans peculiari*] vt & C. de donat. l. si quis in emancipatione.

¶ *Vendi venditor*] CASVS. Vendidi fundum tibi, postea mandaui Titio, vt te mitteret in poss. fundi: non expectasti, quod te mitteret in poss. sed tua authoritate intrasti. Dicitur q non iuste intrasti. & es prædo. Secundo dicit. Titius me mortuo, cum id ignoraret, te misit in poss. dicitur q iuste incipis possidere. Si autem Titius misit te in poss. cũ sciret me mortuum, aut cum sciret hæredes id facere nolle: tunc non iustè incipis possidere. Franc.

m. *In vacuam*] ad quam tradendam tenetur. secundũ quosdam. Quod non placet. vt C. de probat. cum tes.

Filia traditio coloni non priuat dominum possessione. B.

Si conductor * rem vendiderit, & eam ab emptore conduxerit, & vtriq; mercedes præstiterit, prior locator possessionem per conductorem rectissimè retinet. f

Infans per seipsum non potest incipere possidere sine tutoris autoritate, sed per seruũ eius sic. Sed maior infante bene potest etiam sine tutoris authoritate. Paul.

Infans possidere rectè põt, si tutore authore cœpit. Nam iudicium ℞ infantis suppletur authoritate tutoris: vtilitatis enim causa hoc receptum est: nam alioquin h nullus sensus infantis est accipiẽdi possess. i

Pupillus k tamen etiam sine tutoris authoritate possessionem nancisci potest. Item infans peculiari l nomine per seruum possidere potest.

Cui datus est executor, non potest ingredi sua authoritate. Item mãdatum eius, quod quis habet necesse facere, non finitur morte. Bart.

Pomponius, lib. 22. ς †

LEX XXXIII.

FVndi * venditor etiamsi mandauerit alicui, vt emptorem. in vacuam m possessionem traditam, sine dubio esset amissa. Nec obst. quod conduxit, quia tunc per condu. facit alium possidere. cum conductor possidebat quod hic non erat, sed prior locator possidebat. & facit sup. quibus mod. vsusfr. amit. l. Pomponius.

Venien

LEX XXXII.

QVamuis pupillus sine tutoris authoritate nõ obligetur, d possessionẽ tamen per eum retinemus. e

Per colonum, commodatarium, vel depositarium, & si aliy locet, commodet, vel donat possessionẽ retinemus. B.

Si ego tibi commodauero, tu Titio, qui putat tuum esse: nihilominus ego id 1 † possideo. b Et idem erit, si colonus meus fundum locauerit, aut is, apud quẽ deposuerã, apud alitũ rursus deposuerit. Et id p quælibet pluriũ personas. 2 † factum obseruandũ ita erit.

Per colonũ absentẽ nõ retinemus possessionẽ naturalem. B. Pompon. lib. 30. 3 † ad Sab.

LEX XXXI.

SI colonus nõ deferẽdæ possessionis causa exijsset de fundo, & eò redijsset, eũdẽ locatorem possidere placet. c

Per colonum, vel inquilinũ retinet quis possessionem, ẽi si locatio sit inutilis: & per mãdatarium, licet mandatum sit inutile ad obligandum. Paul.

Paulus lib. 12. 4 †

LEX XXXII.

QVamuis pupillus sine tutoris authoritate nõ obligetur, d possessionẽ tamen per eum retinemus. e

1 † P. Flo. possidebo.

2 † P. Flo. personã.

2 † Aliàs lib. 32. P. F.

4 † Aliàs lib. 15. ad Sab. P. F.

1 Sic solo animo colono retinetur ẽt, & p familiam reliquam: vt no. gl. in l. consentaneũ. C. eo. & quiudex. & in l. si mulieri. sup. q bus mo. vsusfr. amitt. Quod tñ limitabis, nisi alius interim possideat, & fruat: vt p gl. in l. 1. C. de fer. fugit. & ibi B. col. fi. ver. Sequitur nũc vtilis q st. Aliter tñ nudo animo acquiritur: vt in l. fi. C. eo. tit. de acq. poss.

5 † Aliàs 32. ad Sabin. P. F.

* Intellectũ huius text. vide per Cur. l. 1. in fin. sup. hic: eod. tit.

* Intellectũ huius l. vide per Ant. Rubeũ in l. hoc edicto. §. mortuo. n. 25. de no. operis nun.

a *Venit*] & si fecerit, prædo est. vt & sup. eo. l. si ex stipulatione. & C. eo. l. nec ex vera. Acc.
b *Item si amicus*] id est, procurator, siue nuntius.
c *Aut*] aliàs, aut pro &, & aliàs, haud, pro, id est, non. Et secundum istam non est in litera non. Acc.
d *Id fecerit*] i. duxerit emptorẽ in possessionem. Acc.
e *Recte possessio tradita est*] vt & ff. d. proc. l. si procuratorem. & sup. de offi. præsi. l. si fortè. & infrà. de solu. l. si cũ Cornelius. in fi. & sup. mand. l. si præcedente. & su. de pac. l. si cum. Sed argu. contra. sup. de iure dotiũ. l. si ego. §. si res. & su. de ma. vin. l. si pater. Sed alijs casib. loquuntur. Itẽ cont. sup. de do. l. 2. §. sed. & si quis. Solu. ibi in dño, vel vt ibi. Item contra. ff. si cert. pet. l. eius. § quas verò. So. vt ibi. ADDITIO. Die secundum Bart. hic, & hoc mandatũ cõstitit etiam in id, qđ habebat de necessitate facere, iõ nõ revocatur morte. Sed de hoc plenè vide eundẽ Bart. in d. l. a. §. sed. & si quid.
f *Erit*, vt su. de do. int. vir. & vxo. l. sed interim. §. si vxor.

SI me in vacuam] CASVS Si misisti me in possess. vacuam fundi Corneliani: ego autẽ credebam me missum in possessionẽ fundi Sempronitani, & sic erraui in corpore: dicitur quod nõ acquiro pos. l. fundi Corneliani, nisi erraui tantum in nomine, qa certæ rei mihi possessio acquiritur. Sed quid si in nomine, & in corpore, vt fuit primo casu, & ũquid tu, qui misisti me in poss. saltem amittes possessionẽ? Qđ vi: quia animo solo potest quis deponere, & mutare possessionem, quæ dicit vt in glo. sic ergo videtur, & in nostro casu. Item nunquid pos. fundi acquisiti in primo casu, vbi interuenit error? & videtur, quòd sic, quia animo solo acquiri potest pos. in casibus, sic ergo videtur, & hic. Sed ĩ respondet, quod errans nõ acquirit pos. nec tu amittis pos. Tertio dicit, si tradas poss. fundi Corneliani procuratori meo recipienti noĩe meo, & ego errem, vt quia credebam tradi possess. fundi Sempronitani, at procurator non erret, nunquid est mihi acquisita pos. Et dic, q sic, nam cũ ignoranti quæratur per procuratorem, ergo & erranti. Sed nũquid contra, si procurator meus erraut, ego non? Dic, q benè acquiritur mihi pos. postea dicit, q per seruum acquiritur pos. ignoranti domino. Vltimò dicit, Seruus alienus, siue possideatur à me, siue à nullo, potest mihi acquirere poss. si nomine meo eam adipiscatur. Ff.
g *Sempronianum*] quem emerim.
h *Non acquiram pos.*] facit inf. pro emp. l. 2. §. cum Stichũ. & sup. de contrah. empt. l. in venditionibus.
i *Consenserimus*] hic error non nocet, vt & sup. de rei vẽd. l. idem Pomponius. §. cum in rem. & supra titulo 2. l. cum in corpus.
k *Non consenserimus*] vt in primo casu.
l *Deponere*] depono cum nemini quæritur, & sic solo animo meo, vt sup. eo. l. 3. §. in amittenda.
m *Mutare*] cum alij quæritur. & hoc animo meo solo similiter secundum Marcel. & Celsum. Qđ est faltim, nisi in casibus, vt sup. l. 3. in princ. ibi. Solo animo acquirenti.
n *Posse*] f. aliàs, vbi non est error.
o *Scribunt*] & sic videbatur, q iste desineret possidere.
p *Potest*] quod est secundũ Celsum, vel quod est in casibus, vbi non est error.
q *Nunquid*] hæc est alia quæstio, & vtaque soluetur.
r *Acquisita est*] vbi est error. Acc.
s *Nec amittet*] vt. & ff. de vi. & vi ar. l. cũ fundum, & ar. supra. qui. mod. pi. vel hyp. sol. l. voluntate. Sed cont. su. eod. l. quod meo. §. furioso. & l. prima. §. si vir. Solue hic cum condõne si alius acquireret: ibi non. Qđ non placet, quia prò nihilo diceret. Quodanimõ, q improprietatem notat. Alij dñt, q hic ẽtiã animo habuit conditionẽ: ibi nec verbis, nec animo. Tertij, quòd hic in re immobili: cõtraria i mobili, quarum pos. est vilis, & abiecta, vt ff. eodẽ. l. si rem. Tu dic, qđ hic fuit error in re, sed in §. si furioso. in persona accipientis tantum.
t *Si ego errem*] quia credo, quòd de possessione fundi Tiliani dicas, & tu dices Sempronitani.
u *Ignoranti mihi acquiram*] f. per procuratorem, vt C. eod. l. per liberam.
x *Errauit*] in nomine, vel in corpore, secundum Ioan. & Azo.
y *Vt acquiram*] no. acquiram, vt supra acquiratur. f. statim, quia præsens sum, & nudum præstat ministerium: alias & sibi acquirere velit. & si non præstat nudum ministeriũ, non acquireret mihi, vt supra de contrahen. empt. l. in hunc modi nisi tradens hoc egerit, quo casu error procuratoris mihi non nocet, vt sup. de do. l. qui mihi. Acc.
z *Nomine meo*] quando à nemine, vt infra tit. 1. l. nunquid. §. seruus. & facit infra de stipul. ser. l. si seruus. & facit infra pro emp. l. 2. §. si seruus, & quod no. sup. de æd. edict. l. cum mancipium.

EXtat] CASVS. Si vterque nostrum contendat se in solidum possidere fundum, & agat quilibet cõtra alium interdicto vti possidetis: dicitur, quòd iudex habet videre quis eorum possideat, & pronuntiare illum debere esse in possess. & victus in pos. poterit intentare rei vendicationem. Ff. Acc.

Emit

---

1 ff. P. Sic est.

2 ff. P. Possessio tradita erit.

3 ff. al. lib. 7. P. Fl.

4 ff. P. Flo. ego putarem.

5 ff. P. Sed est, mihi.

6 ff. P. Sed est non.

* Huius §. intel. vide apud Pet. Stell. in l. Papi. nu. 20. 27. & 35. de pubi. in fi. & ff. P. Concor. tex. ĩ c. significat. & ibi no. Fely. col. 2. vers. §. declarat. de resc. & q notaui in apost. ad Gu. ã Cunoc. in l. nec apud. num. 1. in ver. cum cõstat corpore. C. ad hæc. insti. Quod ĩ limitabis per gl. in l. si mĩ. 4. si quis homines. ĩ die excepti in. Domi.

a *Finito controuersia*] altero vel vtroque agente interdicto. Vti possid.
b *Vter*] alias vtrum. & dicit id est quis eorum.
c *Victus est*] quid si vterq. vincit? Resp. & tunc aget vterq. si velit vt dixi ff. vti possi. l. si duo.

Idem lib. 5. ff 1

LEX XXXV.

EXitus cõtrouersiæ a possessionis hic est tantum, vt prius pronunciet iudex, Vter b possideat. Ita enim fiet, vt is, qui victus est c de possessione, petitoris partibus fungatur, & tunc de dominio quæratur.d

Debitor præscribit per creditorem possidentem, vel sibi precario concedentem. Bart.

Iulianus lib. 58. ff 2 Dig.

LEX XXXVI.

QVi e pignoris causa fundum tradiderit ff 3 creditori intelligitur possidere. f Sed, & si precario eundē rogauerit, g æque per diutinam possessionem capiet. Nã cum creditoris possessio non impediat ff 4 vsucapionē, longè minus h precarij rogatio impedimento esse non debet: cum plus iuris in possessionem habeat, qui precario rogauerit, i quàm, qui oino nõ possidet.k

Marcel. lib. sing. ad For.

LEX XXXVII.

RE pignoris nomine data, & possessione tradita, deinde à creditore cõducta, l conuenit, vt is qui hypothecã dedisset, pro colono in agro, in ff 5 ædib. autem pro inquilino sit. Et ff 6 per eos m creditor possidere n videtur. o

Non perdit quis possessionem serui absentis, donec ad eum litera libertatis perueniant. Bart.

Iulian. lib. 58. ff 7 Digest.

LEX XXXVIII.

QVi absenti seruo scribit, vt in libertate p moretur, non eam mentē habet, vt statim q velit serui possessionem dimittere, sed magis destinationem suam, in id tempus conferre, r quo seruus certior factus fuerit.

Possessio, & dominium potest sub cõditione transferri, & defectus conditionis impedit eius translationem. Bart.

¶ Si quis possessionē fundi ita tradiderit, vt ita demum eam cedere eã dicat, si ipsius s fundus esset, non videtur possessio tradita, si fundus alienus sit: t hoc amplius existimandum est, possessionē sub condõne u tradi posse, sicut res x sub cõditione traduntur, neque aliter y accipientis fiunt, quàm si conditio extiterit. z

Per seruũ hereditariũ ex alia causa habitum res hereditarias possunt quæri.

Si is, qui Titio seruum vendiderat, hæredi eius eum tradiderit, potest hæres rerũ hereditariarum possessionē per eũ apprehẽdere, quia nõ seruus iure hereditario, sed actione ff 8 ex empto ad eũ peruenit. Nã, & si ex stipulatu, vel ex testõ b seruus debitus testatori fuisset, & hæres c eius ff 9 eum accepisset, non prohiberetur rerum hæreditariarum possessionem per eundem acquirere. d

¶ *Si quis*] Tradidi illi possidendi, vt ita demum habeas eius pos. si hic fundus sit meus. Dē. quòd non videor possessionem tradere si appareat alienũ esse fundum. & non meum. Secundò dicit q. pos. posse tradi sub condõne. vt si nauis ex Asia venerit habeat possessionem talis fundi. ff 7 all 44. P. F.

¶ *Si vt. qui*] Dic casum. vt in fi. vlt. glo. q incipit Quia. &c. Ideoq. dicas, &c. F.

p *Vt in libertate*] id est in possessione libertatis. sim quodã. Imò vt sit liber. Et ī hac epistola debent adesse quinq. testes. vt C. de Lat. lib. tollen. §. scimus. Acc.

q *Vt statim*] i. antequam epistola ad seruum perueniat. & facit C. de fideicom. lib. l. si voluntate. & ī. de lib. cau. l. nõ videtur. Arg. cont. C. de repu. l. licet. Sed ibi fuit traditus libellus repudij.

r *Cum sic*] sic inf. de vi. & vi arma. l. eum fundum.

s *Ipsius*] scilicet tradentis.

t *Fundus alienus sit*] in præsenti tempore. vt differat à sequenti casu.

u *Sub condition*] i. s. vera. quæ erit de futuro. vt & ff. si cert. pet. l. iuaq. Sed supra prox. non fuit vera. quia fuit de præsenti tempore. Vel dic de alia condition hic loqui, quam ff. & p hoc dicat, hoc amplius. Et no. qd expressa fuit conditio: alias cont. ff. e. l. qui meo. §. si furioso. ff 8 P. Flo. actio.

9 ff P. F. de est eius.

x *Sicut res*] id est rerum dominium, vel proprietas. vt ff. de iu. do. l. dotis fructus. §. fi.

y *Neq. aliter*] Sed ff. de sol l. sub condõne. in fi. Sol. vt ibi.

z *Extiterit*] concor. ff. e. l si me in vacuam. in prin. arg. Si dono tibi domum. vt non alienes. & m alienes, vendicabo ab eo. cui vendidisti: si aũt tibi tradidi hoc modo, ne alienes: transtuli tunc dominium. Si vendis alteri. non in me transfertur dominium: si alienas. isto casu non vendicabo ab eo. in quem est alienatio facta, sed contra te agam condictione ob causam. vt sup. de cond. ob. cau. l. ea lege. Ad primum facit C. de rebus alienis non alie. l. fi.

a *Per eum*] ff. seruum. Accur.

b *Vel ex testamento*] ita tamen. ff non transiit dominium in testatorem. vt si erat alienus, non legantis.

c *Et habet*] stipulatoris. vel legatarij.

d *Acquirere*] quia non ex causa hæreditaria directo. sed ex alia

1 Creditor possidet pignus. vt l. seq. cum concil. gl. fi. Et iõ ff. q. creditori nõ p̄t. p̄pria auctoritate debitoris pignus auferri. vt nec. gl. in l. si quis i tantũ. C. vnde vi.

2 ff de omnib. tribunalibus. E.

2 ff al. lib. 13. P. F.

3 ff P. Flo. tradit.

4 ff P. F. capionem.

5 ff P. F. d. est in.

6 ff P. Flo. decil. &.

e *Pignoris*] CASVS. Si emi fundum à non dño. & fuit mihi traditus. & sic cepi possidere. & eũ fundum obligaui Titio. & tradidi. Dē. q adhuc dicor possidere. & in vsucapione procedo. Idē est, si eundē fundũ. quē obligaui Titio, cõcessit mihi precario Titius: nã adhuc procedo in vsucap. & redditionē. Nã cũ plus iuris in possess. &c. Fr. Acc.

e *Qui*] s. debitor.

f *Intelligitur possidere*] quo ad vsucapionem, vt ff. subiicit. & ff. tit. 1 l. si alterius mei nomine. Itē quo ad falsidationē viriadi, vt ff. qui falsid. cogan. l. iciendũ. §. creditor. quo ad alia ff. vt no sup. eo. l. 1. §. p seruũ corporaliter. Accur.

g *Rogauerit*] i. accepit precariũ debitor à creditore.

h *Longe minus*] Id est magis, sic C. de iud. l. properandum. §. fi. Vel dic abũdat, non ut. & ff. de dā. l. fe. l. fumineũ. in pri. ibi, Nihilne, &c. & facit ff. de p̄script. inf. fi. & ff. de p̄script. l. eũ. & sortis. §. fi. & de act. obl. l. qui a seruo. & fu. de peri. & commo. i. serui empt. ar. & inf. ff. l. 1 l. non solum. §. qui pignori. Acc.

i *Rogauerit*] id est acceperit.

k *Possidet*] Creditor possidet pignus i quod dī à pugno: & aut em hypothecam. vt ff. de vsuca l. non solum. §. si rem.

k *Non possidet*] vt est debitor. Acc.

¶ *Rem pignoris*] Casus Obligaui tibi fundum. vel domũ & tradidi: tandem istum fundum. vel domũ à te cõduxi. & conuenit vt pro colono sim in isto agro, vel sim p inquilino in domo. Dī q retines possessionem. Fr. Acc.

l *Conduxi*] id est. debitor conduxit à creditore. vt supra de pign. act. l. si pignus.

m *Et per eos*] nunc respondet.

n *Possidere*] No. q colonus in villa. inquilinus in ciuitate. vt hic. & sup. loca. l. item quæritur. cum l. seq.

o *Videtur*] facit ff. de peri. & commo. rei venditæ. l. seruus

e *Vi absenti*] CASVS. In quadam epistola scripsi seruo meo. vt sit liber. Dicitur. q non erit liber ex tempore datæ epistolæ. sed ex tunc. quando hæc epistola peruenit ad notitiam serui.

alia ad eum peruenit: aliàs ſecus, vt hic innuit, & ſup. eo. l. 2. §. veteres. & ſup. tit. 1. l. per ſeruum hæreditariũ. Sed op. quia cũ actio ex empto competit ex cauſa hæreditaria, & ſeruus ex ea actione: ergo & ſeruus ex cauſa hæreditaria? Rñ. non ex cauſa hæreditaria, ſed pp hæreditatẽ, ſic ſup. de pec. l. eo tempore. in fi. ſed ſi per actionẽ ex empto petitur, & hæc actio demũ adita hæreditate cõpetit, nonne & per hereditariam tunc põt quærere. ſ. poſt aditam? ideoq; dicas, p ante aditionem hæreditatis ſeruum acquiſiuit per actionẽ ex empto, & indebitè et ſolutus fuit: cũ nondum erat hæres: vnde per eum acquiret poſſeſſionem rerum hæreditariarũ ante aditionem hæreditatis: exterũ adita hæreditate iã rerum proprietatem poſſeſſ. per eum acquiret. Accur.

1† Aliàs lib. 2. ex Mincio. P.F.

* Cõcor. ea q̃ no. p doc. in l. 3. C. de prohib. ſequeſtr. & quæ no. i ca. examinata, extra. de iudi. & quę ſcripſit Gel. Noc. Act. lib. 20. c. 10.

2† Omitenda. P. F.

3† P.F. 7.

Rei ſequeſtratæ de partium voluntate perditur poſſeſſio, niſi cauſa cuſtodiæ ſequeſtretur. Bart.

Idem lib. v. [1] † ex M.

LEX XXXIX.

INtereſſe * puto, qua mẽte apud ſequeſtrũ [2] res deponatur. Nã ſi [2] † dimittẽdæ poſſeſſionis cauſa, & hoc apertè fuerit approbatũ, [b] ad vſucapionẽ poſſeſſio eius partibus non procederet. [c] At ſi cuſtodiæ cauſa depona tur, [d] ad vſucapionẽ eam poſſeſſionem procedere [e] victori, conſtat.

Violentia ſerui proprij, quẽ poſſeſſione non priuat. Bar.

Africanus lib. 9. [3] † Quæſt.

LEX XL.

SI de eo fundo, quem cũ poſſiderem, [f] pignori tibi dedi, ſeruus tuus te deijciat, adhuc te poſſidere ait, quoniam nihilominus per ipſum ſeruũ poſſeſſionem retineas. [g]

Si colonus recedit non animo deſerẽdæ poſſeſſionis, nulla poſſeſſio perditur. Sed ſi animo deſerẽdi, vel moriatur, naturalis perditur, & etiam ciuilis, ſi naturalem negligit adipiſci. Bart.

Si fortè colonus, per quem dominus poſſideret, deceſſiſſet, [h] propter vtilitatem receptũ eſt, vt per colonum [i] poſſeſſio, & retineretur, & continuaretur, quo mortuo, dicendum eſt, non ſtatim eã interpellari, ſed tunc demum, cum dominus poſſeſſionẽ 4† adipiſci neglexerit. [k] Aliud 5† exiſtimandũ [l] ait, ſi ſponte colonus de 6† poſſeſſione diſceſſerit. Sed hæc ita vera [m] eſſe, ſi nemo extraneus eã rẽ interim poſſederit, ſed ſẽper in hæreditate coloni manſerit.

Poſſeſſio iuſta, vel iniuſta abſque noua cauſa extrinſeca non mutatur. Bart.

Seruum tuum à Titio bona fide emi, & traditum poſſedi, deinde cum cõperiſſem tuum eſſe, ne eum peteres, celare cœpi. Non ideo magis hoc tẽpore clam poſſidere me videri. 7† Nam retro quoq; ſi ſciens tuum ſeruum à non domino emerim, & cum 8† clam eum poſſidere cœpiſſẽ, poſtea certiorẽ te fecerim, nõ ideo deſinere me clam poſſidere.

In qua re non cadit locatio, & precarij rogatio, in ea non cadit clandeſtinitas. Bart.

poſtea deſij clam poſſidere: nam inſpicitur principium.

¶ *Si ſeruum*] Seruũ meum poſſeſſum à quodã, q emerat bona fide, ab eo abſtuli clã. Quæritur, an videar poſſidere clã. Dr, q non, & reddit rõnẽ. Nã ſicut conductio, aut precarij rogatio nõ põt eſſe ſuæ rei, ſic nec clandeſtina poſſeſſio. Fran. Ac.

f Poſſideremus] ego debitor. Accur.

g *Retineat*] per ſeruũ inuitũ retines iniuſtam, q̃uis per eũ volentẽ non q̃ras, vt ſ. eo. l. quod ſeruus. Et quia retines, vſucapio debitoris procedit, vt inf. tit. 1. l. nõ ſolũ. ſi rẽ Vũ collige debitorẽ nõ poſſidere, alias interpellaretur. ſ. vſucapio. q̃a interuertiſſet poſſeſſ. debitoris ſeruus alienus ſi creditoris, licèt non ſuus, vt hic, & ſ. eo. l. rem. quæ.

4† P. Flo. apiſci.

5† Alias idem.

6† P. Flo. deeſſe, de. ceſſe.

h *Deceſſiſſet*] i. moriatur, & qd ſubijcit, Propter vtilitatẽ, &c. eſt interpoſitio, quæ ponit primum caſum, & quod ſubijcit, Quo mortuo, &c. reaſſumit princ. & eſt ſecundus caſus. Vel die ſecundo, deceſſiſſet, i. de agro exiiſſet, & non animo deſerẽdæ poſſ. vt ſ. eo. l. ſi colonus. Et no. q̃ tres caſus iſte, ſ. ponit. Primo, cum diſcedit colonus nõ alio deferendi. Secundo, cũ moritur. Tertiò, cum diſcedit alio deferendi. Acc.

7† P. Flo. videtur.

8† P. Flo. tam.

i *Per colonum*] detinentem, ſecundum primã expoſitionẽ: Vel ſecundum aliã, per colonum, i. per eius animũ retineo naturalem, ciuilem autem per me.

k *Neglexerit*] ſed q̃ perdit dñs per negligentiã? naturalem nõ: quia per mortẽ coloni eſt amiſſa, nec per hæreditatem tenet. vt ſ. ſi q̃s teſt. lib. 1. 1. § Scæuola. Nec ob. finis huius, ſ. vt ibi dices. Nec ciuilẽ: quia eã retinet per ſe. Rñ. ſm quoſdam, de ciuili tm dicit, quib. obſtat verbũ adipiſcitur, ſed dicunt impropriè, i. retinere, & vti, vt per incuriã. vi Inſtit. de vſuc. §. qd aũt. Tu dic, q̃ perdit ciuilẽ, niſi petat naturalẽ, mortuo colono, & ſic ,ppriè ponitur adipiſci: nã nõ veniendo ad fundũ obliuiſcitur, & ſic perdit etiam ciuilem. Acc.

l *Aliud exiſtimandum*] aliàs aliquid æſtimandũ, & tũc referas ad primũ caſum de tribus, ſm ſecundam poſitionẽ. Nam hic caſus loquitur, cum diſceſſit animo deſerẽdi poſſ. alias idem, & tunc ad proximum: nam & hic, amittit naturalem ſtatim, & retineo ciuilem, donec negligam, vt ſup. eo. l. 3. §. q̃ ſi ſeruus, & eum ero negligens, perdam ciuilem, vt & in proximo caſu. Sed videtur, q̃ non perdam naturalem ſtatim, vt C. eo. l. ſi. quæ eſt contra. Sol. vt ibi. Accur.

ADDITIO. Dic ſecundum Bart. quod illa lex per iſtam intelligitur, quia per exitum perditur naturalis, vt hic, non ciuilis, vt ibi.

m *Hoc ita vera*] ſcilicet, quòd non interpelletur ciuilis, & ſic ad ſecundum caſum te refert, & per conſequens ad tertium, ſi habeas idem. Alias ſi alius poſſedit, etiam ciuilem perdit. Sed videtur, quòd non perdam ſtatim per alterius ingreſſum, vt ſupra eodem, l. ſi id quod. §. finali, & l. clã. §. fin. Reſo. hic, non dicit, quòd fuerit ingreſſus tantum, ſed quod poſſedit, vt quia ſuſpicatus ſum me poſſe repelli, vt &

n *Neglexerit*] ſed q̃ perdit dñs per negligentiã? naturalem nõ: quia per mortẽ coloni eſt amiſſa, nec per hæreditatem tenet. vt ſ. ſi q̃s teſt. lib. 1. 1. § Scæuola. Nec ob. finis huius, ſ. vt ibi dices. Nec ciuilẽ: quia eã retinet per ſe. Rñ. ſm quoſdam, de ciuili tm dicit, quib. obſtat verbũ adipiſcitur, ſed dicunt impropriè, i. retinere, & vti, vt per incuriã. vi Inſtit. de vſuc. §. qd aũt. Tu dic, q̃ perdit ciuilẽ, niſi petat naturalẽ, mortuo colono, & ſic ,ppriè ponitur adipiſci: nã nõ veniendo ad fundũ obliuiſcitur, & ſic perdit etiam ciuilem. Acc.

1 *Omitenda*] P. F.

2 *Sequeſtrum*] dicitur ſequeſter, tertia perſona, vt ſup. de poſi. l. ei qui. in fin. & l. ſeq.

3 † P. F. 7.

b *Approbatum*] qã eſt eo ipſo, q̃ nõ probatur cõtrarium: ſecus in alio depoſito, vt ſup. depoſit. l. licèt. §. rei.

c *Non procederet*] quia interrup. fuit. vt inf. tit. 1. l. naturaliter. Et dic, quid ſit ſequeſter, vt inf. de verb. ſign. l. ſequeſter, & ſup. depoſi. l. propriè.

d *Deponatur*] quia hoc agitur expreſsè. Accur.

e *Procederet*] vnde ſi reus vſucapiebat, continuabitur modo tempus ſuum actori, qui vicit, vt & ſup. eo. l. Pomponius, §. ſi iuſſu. Et qua actione agatur contra ſequeſtrem? no. in d. §. rei. & l. ſequeſter.

SI *dero.*] CASVS. Fundum, quem poſſidebam, tibi obligaui, & tradidi: ſeruus tuus te de eo deiecit. Dicitur, q̃ adhuc poſſ. fundi habere diceris.

¶ *Si forte*] Poſſidebam fundum per colonum meũ, qui ſtabat in fundo. Dicitur q̃ licèt ipſe moriatur, vel decedat de eo fundo non animo deſerendi poſſ. adhuc tamen retineo poſſ. per illum colonum. Secundò dicitur. Si moriatur colonus meus, quòd non amitto poſſ. niſi ſim negligens in adipiſcẽdo eam. Tertiò dicit, quòd ſi colonus meus diſcedat de fundo animo deſerendi poſſ. amitto poſſ. Quarto reuertitur ad ſecundum caſum dicens, hoc quod dixi, quòd mortuo colono retineo poſſ. fundi interim: eſt verum, niſi alius extraneus poſſidere incipiat: nam tunc amitto poſſ.

¶ *Seruum tuum*] Emi ſeruum tuum à non domino, credens eum dñm. & traditus eſt mihi, & ſic incepi poſſidere: tãdẽ inceps ſcire tuum, & ſic eã celaui ne peteres. Dr, q̃ propter hoc nõ videor eã poſſidere clã: vnde benè procedo in vſucapione. Secũdò dicit ecõtra, vt ſi a principio cepi poſſidere clã,

vt & inf. ꝑ emp. l. qui eũ pro. §. fi. Alij dicũt, ꝙ cõtra hit eiusmodi originẽ ex natura liq; perditur mortuo colono, vel recedente animo deserendi. Sed hoc non placet, quia ſm hoc, ſi quod possidebam locaui & colonus deijcitur, non perdã, ſi inſpicitur origo. Prima ergo placet. Item videtur, ꝙ ẽt naturalis mortuo colono non amittitur, cum hic dicat, ꝙ in hæreditate manserit: sed dic, res nõ possessio. Vel ſi possel. impropriſſimè, vt sup. de acq. hæred. l. pro hærede. Nam verè hæreditas non possidet, vt inf. ſi quis testa. lib. l. §. Sextus.

¶ *Si* ſic inf. tit. 1. l. iusto. §. & ‖ possessionis. Sed cõtra inf. ꝑ suo. l. ſi ancilla. Sol. illud ſingulariter furiosio dictum est, ſecundum R. vt dixi sup. eo. l. clam.

¶ *Nam vtrò*] i. ẽconstatio, & ad hoc facit inf. de fur. l. qui ea mente.

a *Emptori*] qui emit à non domino.

b *Abduxerim* id est, abſtulerim.

c *Non videri clam me*] ſed furti teneor vt ff. de furt. l. itaq; §. 1. & l. cum ex. §. 1. Azo. Sed hic dicas, ꝙ fecit credens mihi licere, cum crederem meam: vnde non teneor furti, ſed conſt. l. ſi quis in tãtam, vt Inſti. vi bono. rapto. §. primo.

d *Teneri*] vt sup. de poſiti. l. qui tẽ. & inf. de prec. l. in reb. §. fi. & ff. tit. 1. l. ei à quo. Et no. ꝙ facit arg. à pari. q. d. cui rei illa possunt conuenire, & hoc: ſi à qua illa remouentur. & hoc, vt ſubijcit. Et non posse. &c. Sed vt falsũ hoc arg. quia pro opere quo quis in ſuo facit, tenetur. Quod vi, aut clã, vt inf. quod vi, aut clam. l. 1 §. 2. & l. is, qui in puteum, §. fi. Sed reſpon. aliud est agi, Quod vi, aut clã, quãdo agitur ad intereſſe pro opere facto vi vel clã. & aliud possideri aliquid clam: nam non idem, ꝙ facit clam opus, possidet clam: cum origo inſpiciatur poſ. vt sup. eo. l. clã. Secũdò opp. quia precarium tenet in ſua ratione poſ. vt sup. eo. l. ſi aliquam. Sed hic credebam esse eius, qui possidebat. ſm Io. Ibi ſciebam meam proprietatem. ar. inf. de preca. l. certè. §. fi. Vel etiam ſi putabam hic meam, proprietatis gratia clã abduxi metuẽs mihi fieri controuerſiã proprietatis, in qua nec clandeſtinitas, nec precarium tenet, ſed in poſ. poſſet eſſe vtrunque, ſi ego non possidebam. Item oppo. ſi à me poſſides clam vinco interdicto, Vti possidetis. vt inf. vti possidetis, l. 1. in fi. & l. ſeq. Si tu dicas te dominum, ergo nõ poſſides clam: ſicque remoues me ab interdicto. Quod est falsum. Sed reſponſio est ex prædictis, quia in poſ. ſuæ rei potest esse clandeſtinitas, ſi primò alius poſsidebat.

e *Duabus* ſcilicet à precario, & à conductione.

Vi iure.] CASVS II aliquis ſcholaris, vel aliquis meus amicus vineam meã intret cauſa comedẽdi de vuis, vel cauſa ibi ſolatiandi, non acquirit per hoc poſſeſ. vineæ, quia non eo animo intrauit. Franc. Accur.

f *Qui iure familiaritatis* id est, amicitiæ.

g *Videtur possidere*, facit inf. de itine. actuque prin. l. 1. §. is cuius, & sup. quemadmodum ſer. amit. l. vſu.

¶ Si ſeruum meum bonę fidei emptori [a] clam abduxerim, [b] respondi, non videri clã me [c] possidere, quia neque precarij rogatione, neq; conductione ſuæ rei dominium teneri, [d] & non posse cauſam clandeſtinæ possessionis ab his duabus [e] cauſis ſeparari.

Qui ingreditur fundum ratione amicitiæ, uel familiaritatis, nõ dicitur possidere. B.

Paulus lib. 2. [f] † Inſtitutionũ.

LEX XLI.

QVi iure familiaritatis [f] amici fundum ingreditur, non videtur possidere, ‖ quia non eo animo ingreſſus est, vt possideat, licèt corpore in fundo ſit.

Nota per iſtũ tex. ſi remãserũt plures filij parui, & vnus magnus alicuius, & iſte maior oĩa adminiſtrauit ſolus, et ipſe ſolus accedebat ad fundos hereditarios, & fructus percipiebat, ꝙ hoc videtur feciſſe nomine ſuo, & fratrũ ſuorũ, & oẽs videntur fuiſſe in poſſeſſione, poſito, ꝙ alij non poſſunt probare ſe vnq̃ feciſſe aliquos actus, ex quib. reſultet præſumptio poſſeſſionis. P.

Vlpian. lib. 3. [g] † Reſp.

LEX XLII.

COmmunis [h] ſeruus, ẽtſi ab vno ex dominis omnium nomine possideatur, ab omnib. possideri intelligitur.

Per procuratorem habẽtem mandatum ſpeciale, vel generale, acquiritur poſſeſſio domino, etiã ignoranti, ſi hoc cadebat in generali mãdato: ſed ſi non cadebat, vel nullum mandatum habebat, ratihabitione acquiritur ſecunda. Bart.

¶ Procurator, [i] ſiquidem mãdante domino rẽ emerit, protinus illi acquirit poſſeſſionẽ, [k] ꝙ ſi ſua ſponte emerit, [l] nõ, niſi ratam dominus habuerit emptionem. [m]

Qui ſcit certam partem diuiſam, uel indiuiſam eſſe alienam, vel ius aliquod, eatenus non præſcribit. Bart.

Marcellus. [3] †

LEX XLIII.

SI quis fundũ emerit, [n] cuius particulam ſciebat eſſe alienam, Iulianus ait, ſi prodiuiſo ſciat [o] esse alienam, posse eũ reliquas partes longa poſſeſſione capere. Sed & ſi pro indiuiſo [4] † ſciat esse alienam, licèt ignoret quis ſit locus, ‖ æquè eum capere

Communis.] Caſus. Plures habemus ſeruũ cõem, ſi vnus noſtrum ſeruũ poſſideat nomine aliorum, ab omnib. dr hic ſeruus poſſideri. Secundo dicit, ꝓcurator meus emit rẽ meo nomine, & ei est tradita. Dr. ꝙ ſtatim eſt mihi cõſita poſſeſſio illius rei. Si aũt geſtor negociorum meorũ emit meo nomine, & ei eſt tradita, nõ acquirit poſſ. niſi habeã ratã illam emptionẽ. Fran. Ac.

h *Communis*] facit ff. eo. l. quod meo, cũ is possideat, cuius nomine possidetur. Ac.

i *Procurator*] facit differentiã inter ſpecialẽ procuratorẽ & generalẽ. Nã ſi generalis, vel ad alia conſtitutus, poſt ratihabitionẽ demũ, vt in ſi. huius, §. ſi ſpecialis ad hoc. tũc ſtatim vt in prin. ſi vterque gerat, ſiue alter tradẽs, vel accipiẽs? Sed Io. nõ diſtinguit inter generalẽ, & ſpecialẽ. vt no ff. eo. l. 1. §. per procuratorem. Et ideo primò expone procurator, i. procurãs. ſic sup. de neg. geſt. l. ſi ego, & ꝺ procuratio l. Plautius: nã de habente & nõ habente mãdatũ dicit. Vel dic, procurator. i. geſtor, & ſtatim ſpecificat de procuratore poſtea de geſtore. K

3 † Martianus li. 3. regul. P. F.

k *Acquirit poſſ.*] sup. tit. 1. l. res ex mandato, quæ eſt cõtra. Sol. ibi neuter egit, vt mihi ꝓreſert. hic, ſic. Io. l *Sponte emerit*] habens generale mãdatum. Ro. Sed Io. non habens mandatum.

4 † P. Flo. dic, ſciat eſſe alienam.

m *Emptionem*] no. ꝙ per procuratorẽ habentem mandatum, quæritur mihi domiũ. & poſſ. et ignoranti, vt hic. & sup. eo. l. 1. §. per procuratorem. Si aũt mandatum non habeat, non quæritur mihi ignoranti, niſi ratum habeam, vt sup. de neg. geſt. l. ſi ego.

Si quis.] Caſus. Emi fundum à non dño: quandã particulã eius ſcio alienã. & certã, puta. à foſſato ſupra illã partẽ non ꝓſcribã. alia ſic. Sed qd. ſi incertã ſcio alienã, puto duo iugera ſcio esse aliena in quodã angulo fundi, ſed neſcio vſquequo duret. Dr. ꝙ reliquã partẽ præſcribã. Vltimò dicit, Emi fundũ, cuius vſum fructũ ſcio alienum. Non impedit, quin præſcribã fundum. Idem ſi ſciã eũ obligatũ. Fran. Ac.

n *Si quis fundum emerit*] à non domino. Accur.

o *Sciat*, vt eã ſciat oſtẽdere. vt vſq; ad foueã illã: aliàs nõ. vt ff. pro emp. l. emptor in prin. quæ eſt contra, ſecundũ Io.

ADDITIO. Dic ſecundum Bart. hic, ꝙ ſciebat alienam ꝑ parte certa. & diuiſa. & determinata.

p *Locus*, ſibi cõtradicere vi litera: nã ſine dimidiã, ſine tertiã, vel aliam quotã hẽt alius, non põt ignorati locus. cũ in qualibet gleba quotã habeat portionẽ, vt in toto. Vñ dic, ꝙ ſcio eum habere duo iugera in quodã angulo, neſcio tã vſque quo teneant. & hoc dicat pro indiuiſo. Vel ẽt dic, ſcio eũ habere tertiam totius. nec tã ſcio locum. ſ. tertium, qui totus ſit ſuus, quia nec eſt. Quod. n. non eſt. ſciri non poteſt. & ſm hoc non eſt contra. ſup. eo. l. locus, quæ ſignatur, contra. Põt & tertio ſolui, quia ibi tradebatur pars incerta: hic aũt tota res, ſed pars ſciebatur aliena. Poſſet ẽt dici, ꝙ fundus habeat certas partes, & in vna ſciam quendam habere tertiam pro indiuiſo, neſcio tamen in quo. Accur.

1 † Aliàs li. 4. regu. P. F.

2 † Aliàs li. 1. P. F.

3 † Martianus li. 3. regul. P. F.

4 † P. Flo. dic, ſciat eſſe alienam.

a *Capere poſſe*] reliquas partes, quas credit eſſe vendentis, licèt non ſint.

b *Sine vllius*].i.illius, cuius hanc portionem ſcit, cæterum nec reliquas ſine damno dñi vſucapit. Et ſic apparet, q̃ totus fundus erat alienus: particula puta Titij reliquę partes Seij. Et ſic non nocet

1† P. Flo. quod. Titio, ſi reliq̃ partes vſucapiãt. Vel dicas totum fuiſſe Titij, & tunc nihil nocet Titio, quoad particulã quæ ſcitur aliena, ſi reliquæ partes vſucapiantur.

c *Bona fide*.i.dominiũ per diutinã, &c.

2† P. Flo. diutina poſſeſſio nec. d *Capere poſſe*] In hoc ergo non habet ſimilitudinem cum dominio, vt no. ſup. de vſuf. l. 4.

e *Pignori obligatã*] ſed aduerſus hypothecariam non præſcribet: cum non ſit iuſta poſſeſſio, vbi bona fides abeſt, vt C. ſi aduer. cre. l. 2. in princ.

3† Papin. li. 4. & al. 23. Q. P. F

Peregrè] CASVS. Cum vellem ire ad Sanctum Iacobũ, vel aliò, pecuniã ſub terra condidi, vt ſic eſſet ſalua: nũc reuerſus ſũ, & bñ recordor, in quo fundo eã poſui: ſed nõ recordor in qua parte fundi poſui. dñ. q̃ bñ retineo poſſe pecuniæ, q̃uis eã nõ video: nã alias diceres me amittere poſſ. ſeruorũ meorum qñ eos nõ video, quod eſſet abſurdũ. Nec eſt vis, ſi pecuniã poſui i meo fundo, hue i alieno.

4† P. F. in memoria

5† P. Flo. poſſeſſionis.

¶ *Quæſitũ*, Si ex cauſã peculiari ſeruus q̃rat poſſ. acquirit mihi eã etiã ignoranti: redditur ratio. Secũdò dicit, ſi ex cauſa non peculiari: tunc oportet intercedere ſciẽtiam dñi. & corporalẽ poſſ ſerui. His præmiſſis vult dicere. q̃ refert, teneam poſſ. fundi per me, an per alium. Nã aliter amittitur vno caſu, quam altero. Nã qñ poſſideo meo corpore, non amitto, niſi animum habeam deſinendi poſſidere, & deſinam illam aũt, quam tenebã p ſeruum non amitto, niſi alius ingrediatur: nam tunc etiam ignorans amitto, hinc eſt, quòd ſalium hybernum, vel ęſtiuum dicor poſſidere, licèt tibi nullus ſit, nec eius amitto poſſ. licèt alius ingrediatur niſi habeam animum deſinendi poſſidere. Et h.d. hic §. cum l. ſeq. & ſeq. Fr. Ac.

6† P. F. d. eſt, fundo

Pecunia ſepeliri phibẽ.

f *Condiderat*] hic vr̃ prohibitum pecuniam ſepeliri. vt ff. ad l. Iuliam pe. l. 4. § non ſit. Sed illud, vt cadauer, ſed cã cuſtodiæ poteſt, vt hic. Accurſ.

g *Locum*] fundũ th̃ bñ ſcit ne ſit ff. e. l. ſi id quod in prin.

h *Theſauri*] impropriè. i. pecuniæ, ſic ff. ad exhi. l. theſauros. & ff. de rei vẽ. l. à tutore. Aliàs alit. vt ff. al. l. nũq̃. §. theſauri.

i *Non repeteret*] id eſt non recordaretur, in quo loco pecuniã condiderat. Acc.

Infirmitatem memoriæ] adhibita tamen diligẽti inquiſitione recordaret, vt ff. l. 3. §. Neraa. Vbi ergo adeſt infirmitas, abeſt diligẽs inquiſitio, q̃ ſi adeſſet, recordaret. & facit C. d̃ vet. iu. enu. l. 2. §. ſi q̃d ãt. ar. ff. depoſi. l. 1. §. ſi ciſta. in fi.

k *Non inuaſit*] ſecus ſi inuaſit, quia mobilis rei poſſ. eſt vilis & abiecta. vt ff. eo. l. tẽ quæ. & ff. e. l. ſi rẽ.

7† P. F. ex peculij.

l *Reſpõſuros*] ſi nõ dicerent quis.

m *Interim poſſeſſ.*] qđ eſt falſum. vt d. l. tẽ quæ.

n *Si alius*] aliàs, cum ſi alius in meo, & aliàs cũ ſi in alieno.

Seruus ad dñũ ignorãti acq̃tat.

o *Ipſius rei*] id eſt theſauri.

p *Supra terram*] & ſic efoſſi, & ex loco moti, vt ff. eod. l. 3. §. Nerat. in fi. Et dicas idem, & ſi ſub terra ſit tectus, & motus, vt ſubiecit.

8† P. F. in quærere.

q *Ignorantibus*] datiui caſus.

r *Quæreretur*] vt & ſup. eod. l. 1. §. item acquirimus.

s *Singulari*] id eſt ſpeciali.

9† P. Flo. fuiſſem.

t *Species*].i. res, & cauſas, ſ. acquirẽdi, ad quod facit, C. de præſcr. 30. an. l. 2. Et no. q̃ hic innuit, qđ extrã cauſã peculiarẽ non acquirit dño ignoranti, qđ eſt falſum. Vñ expone hic poſſ. quæri. i. effectus poſſ. l. vſucapionis, q̃ eſt effectus eius, vt ff. tit. 1. l. ſine poſſ. ergo ignoranti. Sed vſucapio demũ ſcienti in nõ peculiari. Vel dicas peculium hic largiſſimè dici, vt ff. eo. l. q̃ ſeruus. & hoc nota. ff. e. l. 1. §. itẽ acquirimus. & facit ff. ti. ff. l. Labeo. & l. nũq̃. §. ſi ſeruus & pro ẽpt. l. 2. §. Celſus. Acc.

10† P. Fl. poſſidet.

u *Species*] res, & cauſas, ſ. acquirẽdi, ad quod facit, C. de præſcr. 30. an. l. 2. Et no. q̃ hic innuit, qđ extrã cauſã peculiarẽ non acquirit dño ignoranti, qđ eſt falſum. Vñ expone hic poſſ. quæri. i. effectus poſſ. l. vſucapionis, q̃ eſt effectus eius, vt ff. tit. 1. l. ſine poſſ. ergo ignoranti. Sed vſucapio demũ ſcienti in nõ peculiari. Vel dicas peculium hic largiſſimè dici, vt ff. eo. l. q̃ ſeruus. & hoc nota. ff. e. l. 1. §. itẽ acquirimus. & facit ff. ti. ff. l. Labeo. & l. nũq̃. §. ſi ſeruus & pro ẽpt. l. 2. §. Celſus. Acc.

x *Nec tamen*] tãdem tacitæ obiectioni.

y *Vt animo ſolo videatur*] quaſi dicat, aliàs ergo neceſſaria eſt ſcientia dñi. Vñ vſ. q̃ tunc ſolo aio quæratur, q̃ remouetur, qã & corpore ſerui q̃ritur. Vel aſſ dicere aliquis, quia ignorãs acquirit poſſ. ex cauſa peculiari, ergo ignorans hẽt animũ acquirendi: q̃ eſt impoſſibile. vt hẽat acquirendi animũ, qui non hẽt aliquem animũ. quod hic remouetur, quia animo & corpore ſerui quæritur, non ſuo.

z *Neceſſariam*] ad effectum poſſ. id eſt vſucap. Vel ad peculiarem, vt largiſſimè intelligas, vt dixi. & facit ff. de act. & obl. l. qui à ſeruo. in fine.

a *Quibus expliciti*] hic non eſt §. ſecundum Io. ſed continuatur cum ſuperiori.

b *Si modò*] non ergo corpore ſufficit, ſi ab eo incipias, vt ſup. l. quemadmodum. & l. 3. §. in amittenda. & l. ſi quis vi. §. differentia.

c *Ingreſſus*] colono diſcedente non animo deferendi, & tũc alio ingrediente, ego videor deijcis. & habeo interdictũ, vt ff. de vi, & vi arm. l. 1. §. quod ſeruus ante electionẽ

ſerui

seruũ nec ciuilem, nec naturalem amitto, etiã si constituã in animo meo me nolle possidere. Et hæc est prima differentia, quia aliam, s. quam possidebam per me, animo solo amitto, hãc non. Et pro hoc facit ff. de vi, & vi ar. l. 1. §. non aũt. Et est mirabile, quia ciuilis retinetur per nãlem ante dereictionem, à qua non potest separari. Et quod sequitur. Eamque, &c. est secunda differentia. Nam quã possessionem per eos habeo, amitto ignorans, si dereiciuntur, quã per me, non, siue habeã ciuilẽ & nãlem, siue ẽt ciuilẽ tm̃, de quo subijcit exemplũ de saltu. Illa quoq. &c. Et duæ sequentes leges iungunt ad ifiã. Sed cont. C. eo. l. fin. vbi dr, q dño non præiudicat factũ serui, vel coloni. Sel. vt ibi. Acc.

a *Retinetur animo*] vt ff. e. l. 3. §. Iulius.

b *Quamuis saltus*] scilicet montanos, vel hybernos, de q̃b. sum locutus & dr ff. de vi, & vi ar. l. 1. §. quod vulgò.

c *Propositi*] i. cõsilij.

d *Affectu*] vt ff. inf. de reg. iur. l. nihil & l. fere. & inf. de sol. l. prout quisque.

e *Ignorantibus tollit*] in mobilib. hoc fallit, quia ignorans amittit, vt ff. e. l. item quæ. & ff. e. l. si rem. Itẽ in immobilib. cũque. vt su. e. l. qui vniuersas. §. j. & l. 3. §. Lab. & ff. de dam. inf. l. si finita. §. si fortè. Itẽ in illa fallit quã per animum teneo, vt ff. eo. l. peregrè. §. fin.

Item] CASVS. Depositi apud te librũ, vel cõmodaui: tu constituisti in animo tuo retinere librũ, & non reddere. Dic, q̃ amittendo posse & reddit rõnem ponẽdo nouũ casum. Merito in superiori casu amitto pos. rei mobilis, nã rerũ mobiliũ neglecta, atq. omissa custodia facit nos amittere pos. earum, licet nemo inuaserit possessionem; verus est in homine, i. seruo: nam licèt nesciam vbi sit seruus meus, nemo tamen alius eum possidere cœpit, retineo pos. Quare fit speciale in seruo, reddit rationem: in alijs autem rebus mobilib. statim cum nescio vbi sint, amitto pos. Fr. Acc.

f *Commodatam*] alias, ex commodato.

g *Amisisse*] contra. su. e. l. 3. t. si rem. 2. resp. Sol. hic contrectauit, & mouit de loco, vt & ibi. Io. Et quod hic dicit, cõfestim, s. antequã sciã, t Vel hic fuit habita diligens inquisitio: ibi non. Vel hic constituit sibi possidere: ibi tm̃ habuit animum inficiandi. Sed do. hic vr pos. animo queri cõmodatario, vel depositario, & sic est cont. su. e. l. quẽadmodũ. Rñ. hoc facit præsens apprehẽsio, at su. sicer per l. certi condictio. f. fi. Itẽ. & quia sic faciẽdo fit furtũ, vt ff. de fur. l. inficiãdo. 2. rũ. vnde desino possidere, vt su. e. l. rẽque nobis. Item op. nonne mutat ibi cautam pos. & sic est cõt. ff. ut. t. l. non solum. §. 1. Resp. hic extrinseca causa est. s. fur tum, vel alia vis, vt inf. de vi, & vi arma. l. colonus. Itẽ opp. quasi origo debeat inspici, vt sup. eod. l. clam. Sed hic nulla erat origo: quia prius non possidebat.

h *Vel*] pro etiam.

i *Ignorantem*] no. q̃ ignorans amitto pos. rei mobilis, nisi in homine, vt subijcit, non sic in immobili, vt sup. eo. l. si id quod. §. fi. Acc.

k *Mobilium*] ẽt quas per me tenebam, vt & su. e. l. 3. §. Nerua. Et ifm̃ hoc dic, inuasit, q̃ est ff. i. apprehẽdit. In nro tũ casu est cõtrectatio alterius, vnde, q̃ hic negligẽtia ibi alterius cõtrectatio facit. Quãdo thẽ negligẽtia perdo, distinguitur, an fuerit diligẽs inquisitio, vel non, vt su. eo. l. 3. 4. Nerua. Acc.

l *Neglecta*] nota. ex hoc colligimus tota die, quòd pos. rei mobilis est vilis, & abiecta, eo. q̃ facilè pditur. i. ẽt ab ignorante, quod non est in immobili. vt sup. eo. l. peregre. in fi.

m *Custodia*] vel à domino, vel à commodatario, vel ab vtroque.

n *Veterem fieri*] id est, remanere, sic supra. de iud. l. Iulian. 2.

o *Instantem possidere*] vt sup. eodem l. item quam.

p *Vel animo*] .i. rõnali anima, ne fiat cõtra. sup. eod. l. 3. §. Nerua filius.

q *Confestim*] amissa custodia.

r *Recurrẽdi animũ*] maximè ff. subaudi, vt sup. eod. l. 2. §. per seruum, & l. possidere. §. Nerua. & l. rẽ. q̃ in'fine nisi diu, vt sup. eodem. l. 2. §. si seruus, vel nisi ab alio possideatur, vt ff. eod. l. per eum. §. ũ. Accurs.

s *Tenetur*] nisi ff. de reg. iur. l. nihil & l. fere. & inf. de sol. l. prout quisque.

t *Tenet*] nisi mobilia sint, vt ff. e. l. item quæ. & ff. e. l. si rem. Itẽ in immobilib. cũque. vt su. e. l. qui vniuersas. §. j. & l. 3. §. Lab. & ff. de dam. inf. l. si finita. §. si fortè. Itẽ in illa fallit quã per animum teneo, vt ff. eo. l. peregrè. §. fin.

u *Amisse*] Vel hic fuit habita diligens inquisitio: ibi non. Vel hic constituit sibi possidere: ibi tm̃ habuit animum inficiandi. Sed do. hic vr pos. animo queri cõmodatario, vel depositario, & sic est cont. su. e. l. quẽadmodũ. Rñ. hoc facit præsens apprehẽsio, at su. sicer per l. certi condictio. f. fi. Itẽ. & quia sic faciẽdo fit furtũ, vt ff. de fur. l. inficiãdo. 2. rũ. vnde desino possidere, vt su. e. l. rẽque nobis. Item op. nonne mutat ibi cautam pos. & sic est cõt. ff. ut. t. l. non solum. §. 1. Resp. hic extrinseca causa est. s. fur

eas nemo alius inuaserit, veteris possessionis damnũ afferre consueuit: idq. Nerua filius libro de vsucapionibus retulit. Idem scribit aliã causam esse hominis cõmodati omissa custodia, m nã possessionem tãdiu veterem fieri, n quandiu nemo alius eũ possidere cęperit: videlicet ideo, quia posset homo proposito redeundi dño possessionem sui conseruare: cuius corpore cæteras quoq. res possumus possidere. o Igitur earum rerũ quidem, quæ ratione, vel anima p carent, cõfestim q amittitur possessio: † 6 hominis autem retinetur, si reuertẽdi animum r habeat.

Per instrumentum nõ probatur possessionis traditio. Itẽ instrumẽtum verificatur ex actu vero, non ficto. Ba.

Idem lib. 1. ff

LEX XLVIII.

PRædia s cum seruis donauit, t corumq. se tradidisse possessionem literis declarauit. u Si vel vnus x ex seruis, qui simul cũ prædijs donatus est, ad eũ, qui donum acceperit, † 8 peruenit, y mox in prædia remissus est, z per seruum prædiorũ possessionẽ quæsitam, cæterorumq. seruorum, a constabit.

Aliquando possessio habet plurim. iuris, aliquãdo plurimum facti. Paul. de Cast.

PRædia] Casus. Quidam donauerat prædia cum seruis mihi: vnus seruorum donatorum peruenit ad me, & eum misi, vt iniret possess. fundorum mihi donatorum, & seruorum ibidem existentium. Dicitur, quod per istũ acquiro poss. prædictarum rerum. Fr. Acc.

s *Donauit*] .i. aliquis.

t *Declarauit*] Istæ literæ fuerunt scriptæ postquam seruus remissus possess. intrauit: alioquin non esset verum se tradidisse in præteritum. Acc.

u *Vel vnus*] .s. tantum quasi dicat, & si in hunc modũ fuerit quæsita poss. quod literis declaratur.

x *Peruenit*] consensu domini præcedente, & sic rtè. Io.

y *Remissus est*] per eum, qui accepit domum, vt iniret possess. nomine s o.

z *Seruorum*] repete. quæsitam possessionem.

a *Constabit*] vt. & sup. eod. l. 1. §. veteres.

POssessio] CASVS. Per seruum, in quo habeo vsumf. acquiritur mihi poss. si ex re mea, vel ex opera sua, q̃ at. Secũdo dicit, Seruus, & filius dicunt̃ res peculiares tenere non

6† al. homines ãr retinẽt si reuertẽdi animum haberẽt Du. & P. F.

7† alii. lib. 10. Respõ. & P. F.

*Iste text. est no. ifm̃ scribẽ. ad illud, qd dr in summario, hoc addite, q̃ instim non probat ni si ea, de quib. notarius fuit rogatus, et q̃ interfuit, secũdum Ine. ino. cũ in iure peritus, ex. de of. & potestati. deleg. Bo. Og.

8† P. Flo. accepit.

non possidere: cùm possessio nõ tantùm sit corporis, sed ẽt iuris. Tertiò dicitoſi procurator emat rẽ meo nõie, & ei sit tradita, acquiritur mihi possessio ẽt ignoranti: non autem vsucapiã nisi sciam eam rem emptam meo nomine. Item non habeo tegressum de euictione contra venditorem rei, nisi procurator meus eam mihi cedat: ad quam cedendã compellitur actione mandati. Franc. Accur.

a *Tractatur*] id est, possideatur: vt & supra eod. l. naturaliter. non ciuiliter: vt & ſ. eo. l. 1. §. per eum.

b *Ex iure*] id est, ex vsufructu, quod est ius. Vel sic, q plurimũ trahi a iure possessionis (talis, quæ ex causa peculiari q̃ritur: vt ista. Nã ignoranti domino quæritur possess. & vsucapio: & fictio postliminij habet locum in omnibus quibus fingitur ius: sed illa, quam quæro per meipsum, habet plurimum facti in acquirendo: vt & ſ. quibus ex causis maio. l. denique. quæ est contrà. Et hoc plenè no. C. eo. l. 1.

c *Qui in aliena potestate*] vt seruus. & filiusd *Possunt*] vt & sup. eo. l. quod seruus.

e *Habere*] scilicet dominium. Alias etiam qui tenet, habere dicitur, vt & inf. de verborũ obligationi. l. stipulatio ista. l. habere non possunt. vt & inf. de regulis iuris. l. quod attinet. & l. filiusfamilias & suprà eodem, l. quicquid. & l. qui vniuersas. §. itẽ quod à mari. & infrà de verborum obligationib. l. stipulatio. §. hoc quoque. & inf. tit. 1. l. nunquam. §. seruus. & hoc in omni peculio excepto castrensi, vel quasi: in quibus etiam iure veteri censetur vt patersfam. vt ſ. ad Macedonia. l. 2. & nouo: vt C. de bonis quæ libe. l. cum oportet. Restat ergo, q aduentitium non possidet filius vllo modo iure isto: cùm vt seruus dño, sic filius patri tale peculiũ quod nõ erat castrense, vel quasi, q̃rat: vt Inst. per quas personas nob. acqui. §. 1. Sed cũ hodie non quæritur patri quo ad proprietatem a dici põt, vt naturalis patri per filium poss. quæratur ratione vsusfruc. patri quæsiti: vt supra. l. naturaliter: sed filius ciuiliter possideat: vt proprietarius: vt supra, de bonis quæ libe. l. cùm oporter, §. primo.

f *Corporis*] & iu facti.

g *Ignoranti*] scilicet domino.

h *Scienti*] scilicet domino.

i *Compleri*] vt C eo. l. per liberam. & inf. pro soluto. l. 2.

k *Contra venditorem*] a quo emit procurator.

l *Cedere*] sic supra mand. l. si procuratorem. §. fi. & argu inf. de fur. l. si vendidero. § fin. & inf quotum leg. l. 1. §. satisdatum. Audi ergo, Azo. " hic contrarie, quòd actio ex alterius pacto non quæritur, nisi cessa, & nisi in casibus specialibus, quos nota Instit. de inut stipul. §. et qui. Sed iu uicas dicetam non dari, sed vtilem.

m *Cogitur*] procurator domino.

Per eum] CASVS. Credo quendam esse meum filium? Dicitur, quod per eum neque possessio, neque dominiũ mihi quæritur etiam ex re mea. Secundò dicit. Per seruum meum existentem in fuga potest possessio mihi quæri, nisi ab alio possideatur, & nihil fiet in possessione libertatis. Fran. Accu.

n *Mihi quæritur*] secus in alieno seruo bona fide poss. vt supra eod. l. 1. §. sed & per eum. Et est ratio, vt inf. tit. 1. l. ius. in princip. & facit supra eodẽ l. cum hæredes. in fin. & l. quicquid.

o *In fuga agentem*] id est, constitutum.

p *Possideatur*] vt & sup. l. 1. §. per seruum.

q *Credat*] & fiat in poss. libertatis, vt infra tit. 1. l. nunquam. §. seruis & l. 11 is qui. §. si seruus. & diu fuerit, vt supra eod. l. 3. §. 11 seruus. & facit sup. de li. cau. l. qui de libertate.

Idem libro 2. Diffinitio.

LEX XLIX.

POssessio quoque per seruum, cuius vsusfructus meus est, ex re mea, vel ex operis serui acquiritur mihi: cùm & naturaliter à fructuario teneatur: [a] & plurimum ex iure [b] possessio mutuetur. ¶ Qui in aliena potestate [c] sunt, rem peculiarem tenere possunt: [d] habere [e] autem, [1†] & possidere non possunt: quia possessio non tantùm corporis, [f] sed etiam iuris est.

Possessio & dominium quæritur per procuratorem: actio personalis nõ quæritur, nisi cedatur. Bart.

¶ Et si possessio per procuratorem ignoranti [g] quæritur, vsucapio verò scienti [h] competit: i tamen euictionis actio domino contra venditorem [k] inuito procuratore non datur: sed per actionem mandati eam cedere [l] cogitur. [m]

Per filium putatiuum nobis nõ quæritur. Pau. de Cast.

Herennius. [2†]

LEX L.

PEr eum, quẽ iusto ductus errore filium meum, & in mea potestate esse existimo, neque possessio, neque dominium, neque quicquam aliud ex re mea mihi quæritur. [n]

¶ Per seruum in fuga agẽtẽ, [o] & neq; ab alio possideatur, [p] neq; se liberum esse credat, [q] possessio nobis acquiritur.

In rebus, in quibus propter earum magnitudinem, vel naturam non cadit corporalis apprehensio, non potest acquiri possessio per alium actum aquipotentem: putà, per appositionem custodis, vel aspectum: & tunc dicitur apprehendi potius animo, quam corpore. Pau. de Cast.

Iabolenus. 3 †

LEX LI.

QVarundam rerum animo possessionẽ nos [4†] adipisci ait Labeo: [r] veluti si aceruum lignorum emero, & eum venditor tollere me iusserit: simul atque [s] custodiam posuissem, traditus mihi videtur. [t] Idem iuris esse in [5†] vino vendito, cum vniuersæ amphoræ vini simul [u] essent. Sed videamus, inquit, ne hæc ipsa corporis traditio sit: quia nihil interest, vtrum mihi, an & cuiliber, cui iusserim, custodia tradatur. In eo puto hanc quæstionem consistere, an etiam si corpore aceruus, aut amphoræ apprehẽsæ non fuerint, [6†] nihilominus traditæ mihi [7†] videantur. Nihil video interesse, vtrum ego ipse aceruum, an mandato meo alius custodiat. Vtrobique enim [8†] animi [x] quodam genere possessio erit æstimanda.

q *Credat*] & fiat in poss. libertatis, vt infra tit. 1. l. nunquam. §. seruis & l. 11 is qui. §. si seruus. & diu fuerit, vt supra eod. l. 3. §. 11 seruus. & facit sup. de li. cau. l. qui de libertate.

Quarundam] CASVS. Quandoque acquiro poſ. solo animo, vt si aceruum lignorum emit vel vegetem plenam vino cum eo vino, & iubeas [9†] tollam, & ego appositi custodem, qui interim, donec tolli facerem, custoditet: nam poſ. solo animo acquisiui. Franc. Accur.

r *Ait Labeo*] sed mala dat exempla, vt & per hanc eandem legem probatur. Nam & animo, & corpore quæri videtur apposito custode, & te existente in præsentia, & etiam sine custode idem, quia sufficit iussus. vt supra eod. l. 1. §. si iusserim. secundum Mar. & l. quod meo. §. si venditorem. Alia ergo debuit dare: quæ dixi supra eod. l. 3. in princip. licet etiam illis semper videatur aliquid pro corporis actu interuenire.

s *Simul atque*] id est statim.

t *Traditus mihi videtur*] facit supra de contrahen. empt. l. clauibus. & infra, de solu. l. soluturus. in fi. & supra de iure dot. l. si ego. §. penult. Accur.

u *Simul*] & in præsenti mihi assignatæ, vt C. de peri. & commo. rei vend. l. 2.

x *Animi*] & corporis, vt dixi, sit appositus custos, vel non. Se l. argum. cõtra de custode: vt supra. commo. l. si vi cerro. §. si de me.

Permisceri] CASVS. possessio, & vsusfructus non sunt idem: imò, diuersa. Item poſſes. & proprietas non sunt idem: imò diuersa. nam alius potest habere possess. fundi, & alius vsumfru.

¶ *Et in quo*] Si prohibeo te in meo ædificare, videor te prohibere possidere. Vnde potes agere contra me interdicto vti possideris. Et hunc casum habes in f. vti poſſ. l. si duo. §. 1.

1† P. F. de adq. rer. dom.

† Aliàs, ex meo g. 5. Iur. item. F.

Glo. est in l. cũ filius fa. lias. C. bon. l. poſ.

20. A. Lar. in al. l.

3† li. 5. ex Poſt. Labeonis. P. F.

4† P. Flo. apisci.

5† P. F. de est, in.

6† P. Flo. sunt.

7† P. F. de est, mihi.

8† P. F. de est enim.

ferui nec ciuilem, nec naturalem amitto. etiã si constituã in animo meo me nolle possidere. Et hæc est prima differentia, quia aliam. s. quam possidebam per me animo solo amitto. hãc non. Et pro hoc facit ff. de vi, & vi ar. l. 1. §. non aũt. Et est mirabile, quia ciuilis retinetur per nãlem ante detectionem, à qua non potest separari. Et quod sequitur. Eamque, &c. est secunda differentia. Nam quã possessionem per eos habeo, amitto ignorans, si dejciuntur, quã per me, non, siue habeã ciuilẽ & nãlem, siue êt ciuilẽ tñ, de quo subijcit exemplã de saltu. Illa quoq. &c. Et duæ sequentes leges iungant ad ifiã. Sed cont. C. eo. l. fin. vbi dr, q dño non præiudicat factũ serui. vel coloni. Sel. vt ibi. Acc.

1† P. F. de est, solo.

2† P. F. de est, tamẽ.

3† P. F. tenetur.

4† P. F. ex commodato.

5† P. Flo. amisse.

6† al. homines ãr retinẽr si reuertẽdi animum haberẽt Dn. & P. F.

7† alii. libro. Respõ. & P. F.

a *Retinetur animo*] vt ff. e. l. 3. §. saltus.

b *Quamuis saltus*] Loquitur de agris, vel hybernos de quibus locutus & dr ff. de vi, & vi ar. l. 1. §. quod vulgò.

c *Propositi*] i. eius.

d *Abolet*] vt & inf. de regiu. l. nihil & l. fere. & inf. de sol. l. prout quisque.

e *Ignorantis tollit*] in mobilib. hoc fallit, quia ignorans amittit vt ff. e. l. item quæ. & ff. e. l. si rem. Itẽ in immobilib. qũque, vt su. e. l. qui vniuersas. §. j. & l. 3. §. Lab. & ff. de dam. inf. l. si finita. §. si fortè. Itẽ in illa fallit quã per animum teneo, vt ff. eo. l. peregrè. 3. fin.

Item] CASVS. Depositi apud te librũ, vel cõmodauit tu constituisti animo tuo retinere librũ, & non reddere. Dic q amitto pos. & reddit rõnem ponẽdo nouũ casum. Merito in superiori casu amitto pos. rei mobilis, nã rerũ mobiliũ neglecta, atq. omissa custodia facit nos amittẽr pos. earum, licet nemo inuaserit possess. earum: secus est in homine. i. seruo: nam licèt nesciam vbi sit seruus meus, nemo tamen alius eum possidere cœpit, retineo pos. Quare fit speciale in seruo, reddit rationem: in alijs autem rebus mobilib. statim cum nescio vbi sint, amitto pos. Fr. Acc.

1 Concor. tex. i. c. qa pp & qd ibi no. Pa. norm. ad quẽ etiã addidi in apostil. in verſ. Istarũ dictio. in fi. extra de elec. & glo. in c. fi in qualibet. a. q. 2

Ignorans amittit possessionem rei mobilis præterq̃ in hoc.

c *Commodatam*] aliàs, ex commodato.

f *Amisisse*] contra. su. e. l. 3. §. si rem. 2. resp Sol. hic contre statuit. & mouit de loco. vt & ibi. Io. Et quod hic dicit, cõfestim. s. antequã sciã, t Vel hic fuit habita diligens inquisitio: ibi non. Vel hic constituit sibi possidere: ibi tñ habuit animum inficiandi. Sed op. hic vr pos. animo queri cõmodatario, vel depositario, & sic est cont. su. e. l. quẽadmodũ. Rñ. hoc facit præsens apprehẽsio. ar. su. si cert. per l. certi condictio. §. fi. Itẽ & quia sic faciẽdo fit furtũ, vt ff. de fur. l. inficiãdo. a. rñ. vnde desino possidere, vt su. e. l. rẽque nobis. Item op. nonne mutat ibi causam pos. & sic est cõ. ff. de ut. t. l. non solum. §. 1. Resp hic extrinseca causa est. s. fur tum, vel alia vis, vt inf. de vi. & vi arma. l. coloni. Itẽ opp. quasi origo debeat inspici, vt sup. eod. l. clam. Sed hic nulla erat origo: quia prius non possidebat.

h *Vel*] pro etiam.

i *Ignorantem*] no. q ignorans amitto pos. rei mobilis, nisi in homine, vt subijcit, non sic in immobili, vt sup. eo. l. si id quod. §. fi. Ac.

k *Mobilium*] et quas per me tenebam, vt & su. e. l. 3. §. Nerua. Et ĩm hoc die, inuasit, q est. ff. de ap. dit. In nfo tñ casu est cõtrectatio alterius, vnde. q hic negligẽtia ibi alterius cõtrectatio facit. Quãdo tñ ex negligẽtia perdo, distinguitur, an fuerit diligẽs inquisitio, vel non, vt su eo. l. 3. §. Nerua. Acc.

l *Neglecta*] nota. ex hoc colligimus tota die, quòd pos. rei mobilis est vilis, & abiecto eo. q facilè ĩditur. i. ẽt ab ignorante, quod non est in immobili. vt sup. eo. l. peregrè. in fi.

m *Custodia*] vel à domino, vel à commodatario, vel ab vtroque.

n *Veterem fieri*] id est, remanere, sic supra. de iud. l. Iulian. 2.

o *Instrumenta possidere*] vt sup. eodem l. item quam.

p *Vel animo*] .i. rõnali anima, ne fiat cõtra. sup. eod. l. 3. §. Nerua filius.

q *Confestim*] amissa custodia.

r *Reuertendi animũ*] maximè, subaudi, vt sup. eod. l. 1. §. per seruum. & l. possidere. §. Nerua. & l. ẽt. q in fine nisi diu, vt sup. eodem. l. 1. §. si seruus, vel nisi ab alio possidetur. vt ff. eod. l. per eum. §. ũ. Accurs.

Prædia] Casus. Quidam donauerat prædia cum seruis mihi: vnus seruorum donatorum peruenit ad me, & eum misi, vt intret possess. fundorum mihi donatorum, & seruorum ibidem existentium. Dicitur, quod per istũ acquiro poss. prædictarum rerum. Ft. Acc.

s *Donauit*] .i. aliquis.

t *Declarauit*] istæ literæ fuerunt scriptæ postquam seruus remissus possess. intrauit: alioquin non esset verum sic tradidisse in præteritum. Acc.

u *Vel vnus*] .s. tantum quasi dicat, & si in hunc modũ fuerit quæsita poss. quod literis declaratur.

x *Peruenit*] consensu domini præcedente, & sic ritè. Io.

y *Remissus est*] per eum, qui accepit domum, vt intret possess nomine s o.

z *Seruorum*] repete, quæsitam possessionem.

a *Constabit*] vt & sup. eod. l. 1. §. veteres.

Possessio] CASVS Per seruum, in quo habeo vsumfr. acquiritur mihi poss. si ex re mea, vel ex opera sua. q̃ ar. Secũdo dicit, Seruus, & filius dicunt res peculiares tenere, non

8† P. Flo. accepit.

Idem lib. 2. Diffinitio.

LEX XLV.

Licet neque seruum, neq. colonum ibi habeamus.

Idem lib. 24. Quæst.

LEX XLVI.

QVamuis saltus[b] proposito[c] possidendi fuerit alius ingressus: tamen[a] tãdiu priorẽ possidere dictum est, quãdiu possessionem ab alio occupatã ignoraret. Vt enim eodem modo vinculum obligationis soluitur, quo quæri allolet,[d] ita non debet ignoranti tolli[e] possessio, quæ solo animo retinetur.† 3

Possessio rei mobilis cõtrectatæ iurãdi gratia perditur ab ignorante. Idem si rei custodia amittatur, secus in aliarationali statuitur. Bart.

Idem lib. 26. Quæst.

LEX XLVII.

SI rẽ mobilem apud te depositã, aut † 4 cõmodatã[f] tibi possidere, neque reddere cõtenderis, cõfestim† 5 amisisse[g] me possessionem vel[h] ignorantem,[i] responsum est. Cuius rei forsitã illa rõ est, q rerum mobiliũ[k] neglecta,[l] atque omissa custodia, quãuis eas nemo alius inuaserit, veteris possessionis damnũ afferre consueuit: idq. Nerua filius libro de vsucapionibus retulit. Idem scribit aliã causam esse hominis cõmodati omissa custodia,[m] nã possessionem tãdiu veterem fieri,[n] quandiu nemo alius eũ possidere cœperit: videlicet ideo, quia potest homo proposito redeundi dño possessionem sui conseruare: cuius corpore cæteras quoq. res possumus possidere.[o] Igitur earum retũ quidem, quæ ratione, vel anima[p] carent, cõfestim[q] amittitur possessio: † 6 hominis autem retinetur, si reuertẽdi animum[r] habeat.

Per instrumentum nõ probatur possessionis traditio. Itẽ instrumẽtum verificatur ex actu vero, non ficto. Ba.

Idem lib. 1. † 7

LEX XLVIII.

PRædia[s] cum seruis donauit,[t] eorumq. se tradidisse possessionem literis declarauit.[t] Si vel vnus[u] ex seruis, qui simul cũ prædijs donatus est, ad eũ, qui donum acceperit, † 8 peruenit,[x] mox in prædia remissus est,[y] per seruum prædiorũ possessionẽ quæsitam, cæterorumq. seruorum,[z] constabit.[a]

Aliquando possessio habet plurim. iuris, aliquãdo plurimum facti. Paul. de Cast.

Possessio] CASVS Per seruum, in quo habeo vsumfr. acquiritur mihi poss. si ex re mea, vel ex opera sua. q̃ ar. Secũdo dicit, Seruus, & filius dicunt res peculiares tenere,

non

non poſſidere: cùm poſſeſſio nō tantùm ſit corporis, ſed ēt iuris. Tertiò dicit, ſi procurator emat rē meo nōie, & ei ſit tradita, acquiritur mihi poſſeſſio ēt ignoranti: non autem vſucapiā, niſi ſciam eam rem emptam meo nomine. Item non habeo regreſſum de euictione contra venditorem rei, niſi procurator meus eam mihi cedat: ad quam cedendā compelletur actione mandati. Franc. Accur.

a *Teneatur*] id eſt, poſſideatur: vt & ſuprà eod. l. naturaliter. non ciuiliter: vt & ſ. eo. l. 1. §. per eum.

b *Ex iure*] id eſt, ex vſufructu, quod eſt ius. Vel, ideò plurimū trahi à iure poſſeſſionis, talis, quæ ex cauſa peculiari ſpiritus: vt iſta. Nā ignoranti domino quæritur poſſeſſ. & vſucapio: & fictio poſtliminij habet locum in omnibus, quibus fingit ius: ſed illa, quam quæro per meipſum, habet plurimum facti in acquirendo: vt & ſ. quibus ex cauſis maio. l. denique. quæ eſt contrà. Et hoc plenè no. C. eo. l. 1.

1† P. F. de eſt, amit.

c *Quia in aliena poteſtate*] vt ſeruus. & filiſ.

d *Poſſunt*] vt & ſup. eo. l. quod ſeruus.

e *Habere*] ſcilicet dominium. Aliàs etiam qui tenet, habere dicitur, vt & inf. de verborū obligationi. l. ſtipulatio iſta. l. habere non poſſunt. vt & inf. de regulis iuris. l. quod attinet. & l. filiusfamilias & ſuprà eodem, l. quicquid. & l. qui vniuerſas. §. itē quod à mati. & infrà de verborum obligationib. l. ſtipulatio. §. hoc quoque. & inſtit. vſu. l. nunquam. §. ſeruus. & hoc in omni peculio, excepto caſtrenſi, vel quaſi: in quibus etiam iure veteri cenſetur vt paterfam. vt §. ad Macedonia. l. 2. & nouo: vt C. de bonis quæ liber. l. cum oportet. Reſtat ergo, vt aduentitium non poſſideat filius vllo modo iure iſto: cùm vt ſeruus dño, ſic filius patri tale peculiū quod nō erat caſtrenſe, vel quaſi-cāt: vt Inſt. per quas perſonas nob. acqui. §. 1. Sed cū hodie non quæritur patri quoad proprietatem, dici pōt, vt naturalis patri per filium poſſ. quæratur ratione vſusfruc. patri quæſiti: vt ſupra. l. naturaliter: ſed filius ciuiliter poſſideat: vt proprietarius: vt ſupra, de bonis quæ libe. l. cùm oportet, §. primo.

2† Aliàs Hermog. lib. 5. Iur. epitom. P. F.

Azo. Acurſ. Martinus al. Bulg.

Idem libro 2. Diffinitio.

LEX XLIX.

POſſeſſio quoque per ſeruum, cuius vſusfructus meus eſt, ex re mea, vel ex operis ſerui acquiritur mihi: cùm & naturaliter à fructuario teneatur: [a] & plurimum ex iure [b] poſſeſſio mutuetur. ¶ Qui in aliena poteſtate [c] ſunt, rem peculiarem tenere poſſunt: [d] habere [e] autem, 1† & poſſidere non poſſunt: quia poſſeſſio non tantùm corporis, [f] ſed etiam iuris eſt.

Poſſeſſio & dominium quæritur per procuratorem: actio perſonalis nō quæritur, niſi cedatur. Bart.

¶ Et ſi poſſeſſio per procuratorem ignoranti [g] quæritur, vſucapio verò ſcienti [h] competit: [i] tamen euictionis actio domino contra venditorem [k] inuito procuratore non datur: ſed per actionem mandati eam cedere [l] cogitur. [m]

Per filium putatiuum nobis nō quæritur. Pau. de Caſt.

Herennius. 2 †

LEX L.

PEr eum, quē iuſto ductus errore filium meum, & in mea poteſtate eſſe exiſtimo, neque poſſeſſio, neque dominium, neque quicquam aliud ex re mea mihi quæritur. [n]

¶ Per ſeruum in fuga agētē, [o] ſi neq; ab alio poſſideatur, [p] neq; ſe liberum eſſe credat, [q] poſſeſſio nobis acquiritur.

In rebus, in quibus propter earum magnitudinem, vel naturam non cadit corporalis apprehenſio, non poteſt acquiri poſſeſſio per alium actum æquipollentem: puta, per appoſitionem cuſtodis, vel aſpectum: & tunc dicitur apprehendi potius animo, quam corpore. Pau. de Caſt.

Iabolenus. 3 †

LEX LI.

QVarundam rerum animo poſſeſſionē nos 4 † adipiſci ait Labeo: [r] veluti ſi aceruum lignorum emero, & eum venditor tollere me iuſſerit: ſimul atque [s] cuſtodiam poſuiſſem, traditus mihi videtur. [t] Idem iuris eſſe in 5 † vino vendito, cum vniuerſæ amphoræ vini ſimul [u] eſſent. Sed videamus, inquit, ne hæc ipſa corporis traditio ſit: quia nihil intereſt, vtrum mihi, an & cuilibet, cui iuſſerim, cuſtodia tradatur. *In* eo puto hanc quæſtionem conſiſtere, an etiam ſi corpore aceruus, aut amphoræ apprehēſæ non fuerint, 6 † nihilominus traditæ mihi 7 † videantur. Nihil video intereſſe, vtrum ego ipſe aceruum, an mandato meo alius cuſtodiat. Vtrobique enim 8 † animi [x] quodam genere poſſeſſio erit æſtimanda.

m *Cogitur*] procurator domino.

n *Per eum*] CASVS. Credo quendam eſſe meum filium? Dicitur, quod per eum neque poſſeſſio, neque dominiū mihi quæritur etiam ex re mea. Secundò dicit. Per ſeruum meum exiſtentem in fuga poteſt poſſeſſio mihi quæri, niſi ab alio poſſideatur. & niſi ſiet in poſſeſsione libertatis. Fran. Accurſ. *At hic quæritur*] ſecus in alieno ſeruo bona fide poſſ. vt ſupra eod. l. 1. §. ſed & per eum. Et eſt ratio, vt inf. tit. 2. l. iuſto. in princip. & facit ſupra eodē l. cum hæredes. in fin. & l. quicquid.

o *In fuga agentem*] id eſt, conſtitutum.

p *Poſſideatur*] vt & ſup. l. 1. §. per ſeruum. 3† li. 5. ex Poſt. Labeonis. P. F.

q *Credat*] & ſtat in poſſ. libertatis, vt infra tit. 1. l. nunquam. §. ſeruis & l. ſi in qui- 4† P. Flo. apiſci. §. ſi ſeruus. & diu ſtetit, vt ſupra eod. l. 3. §. ſi ſeruus. & facit ſup. de li. cau. l. qui de libertate.

r *Aut Labeo*] ſed mala dat exempla, vt & per hanc eandem legem probatur. Nam & animo, & corpore quæri videtur appoſito cuſtode, & te exiſtente in præſentia, & etiam ſine cuſtode idem, quia ſufficit iuſſus. vt ſupra eod. l. 1. §. ſi iuſſerim. ſecundum Mar. & l. quod meo. §. ſi venditorem. Alia ergo debuit dare: quæ dixi ſupra eod. l. 3. in princip. licet etiam illis ſemper videatur aliquid pro corporis actu intercedere.

Q *Varundam*] CASVS. Quandoque acquiro poſſ. ſolo animo, vt ſi aceruum lignorum emit vel vegetem plenam vino cum eo vino, & iubeas [y] tollam, & ego appoſui cuſtodem, qui interim, donec tolli faceret, cuſtoditet: nam poſſ. ſolo animo acquiſiui. Franc. Accurſ. 5† P. F. de eſt, in.

s *Simul atque*] id eſt ſtatim.

t *Traditus mihi videtur*] facit ſupra de contrahen. empt. l. clauibus. & infra, de ſolu. l. ſoluturus. in fi. & ſupra de iure dot. l. ſi ego. §. penult. Accurſ.

u *Simul*] & in præſenti mihi aſſignatæ, vt C. de peti. & commo. rei vend. l. 2. 6† P. Flo. ſunt.

x *Animi*] & corporis, vt dixi, ſit appoſitus cuſtos, vel non. Se l. argum. cōtra de cuſtode: vt ſupra. commo. l. ſi vt certo. §. ſi de me. 7† P. F. de eſt, mihi.

P *Ermiſcere*] CASVS. poſſeſſio, & vſusfructus non ſunt idem: imò, diuerſa. Item poſſeſſ. & proprietas non ſunt idem: imò diuerſa. nam alius poteſt habere poſſeſſ. fundi, & alius vſumfru. 8† P. F. de eſt enim.

¶ *Et quia*] Si prohibeo te in tuo ædificare videor te prohibere poſſidere. Vnde potes agere contra me interdicto vti poſſideris. Et hunc caſum habes inf. vti poſſ. l. ſi duo. §. 1.

¶ *Speciet*] Si iudex misit me in poss. fundi aduersarij mei eo quia se non defendit: debet me etiam defendere in possessione. Franc. Accur.

a *Permisceri causas*] vt sit vna causa: duæ enim, sunt, nec se contingentes, & penes diuersos existentes.

b *Possessionis*] scilicet ciuilis Accur.

c *Permisceri*] i. confundi oportet, vt sic vnum non possit esse sine alio: qa benè pt.

d *Debent*] vt & sup. eo. l. naturaliter. §. nihil. & inf. de excep. rei iud. l. & an eâdē. §. fi. Accursius.

e *Alter possideat*] Non ergo sequitur vnum ad aliud remotinè. s. si vnus habet vnum ergo alius non potest habere aliud, vt hic. & sup. a l exhibendum. 3. §. Pomponius. & l. Celsus. §. Iulianus.

f *Manifestum est*] & sic habet interdictū vti poss. vt ĵ. vti poss. l. si duo. §. 2. & inf de vi, & vi arm. l. vi facit. & sup. si ser. vendi. l. loci. §. fi quis.

g *Species*] verè est species, siue modus: nam potest quis induci & in ea retinenda defendi: & hoc facit Prætor cum mittit aliquem in possessionem vt hic, & inf. ne vis fiat ei. l. 1. §. & item potest induci à venditore, vel inducendi: nec tamen defendetur in ea retinendus: & hoc in priuato vendente, vel inducente, vt in ll huius §. h *Inducendi*] duobus modis quis inducitur in possessionem a Prætore, qui & prohibet vim fieri a priuato, vt à vendente. & prima planior secundum primam positionem. a *Possessionem*. s. a Prætore ex causa damni infecti, vel simili. k *Iubet*] prætor ille, qui prohibet ingredienti vim fieri.

Possessio est res diuersa ab vsufructu, sicut à proprietate. Paul. de Cast.

Venuleius lib. 1. interdict.

LEX LII.

PErmisceri causas[a] possessionis, [b] & vsusfructus non oportet: quemadmodum nec possessio, & proprietas permisceri [c] debent: [d] neq; [1†] impediri possessio, si alius fruatur: neq; alterius [2†] vsusfructus amputari, si alter possideat. [e]

¶ Eum, qui ædificare prohibeatur, possidere quoque prohiberi manifestum est. [f]

Per secundum decretum missus acquirit possessionem: & in ea debet per iudicem immittentem defendi: sed per traditionem, quæ fit à priuato, licet acquiratur possessio non tenetur ille priuatus eum in illa defendere. Paul. de Cast.

¶ Species [g] inducendi [h] in possessionem [i] alicuius rei, est prohibere ingredienti vim fieri. Statim enim cedere aduersarium, & vacuam relinquere possessionem iubet, [k] quod multo plus est, quam restituere. [l]

Idem. 3†

LEX LIII.

ADuersus [m] extraneos vitiosa possessio prodesse solet.

1† P.Flo. de vsufruct.

2† P.Flo. eodem.

In possessionem quot modis quis inducatur à prætore 1† P.Flo. eodem. 2† P.Flo.

3† P.Flo. li. 5. interdictorum.

l *Restituere*] priuatum priuato ex præcedente obligatione, scilicet venditoris, qua ei tradere tenebatur. nam tenetur eum inducere, sed non defendere, ne fiat ei vis, vt hic, & C. de ac. emp l. expulsus. at secus cum prætor dicit se missurum: nam & tueri debet prohibendo vim fieri, vt dixi. vel dic secundum Ioannem, plus est prohibere vim fieri: quia sic ciuilem & naturalem vult esse apud eum, pro quo prohibet. at cum iubet prætor restitui: potest esse restitutio in sola ciuili, vel naturali.

A *Duersus*] CASVS. Si tu possides fundum vi à Titio, non nocebit tibi, quin obtineas in interdicto vti possidetis contra alium, vt & hunc casum habes inf. vti possidetis. l. 1. in fi. Franc.

m *Aduersus*] pone casum, vt ĵ. vti possideris l. 2. in fi. & l. 2. Item vt inf. de vi & vi arma. l. cum à te. Item vt C. vnde vi. l. prima. Item vt C. de rei vend. l. res alienas. & sic non obstat sup. eodem. l. Pomponius. in fi. quia nihil hic de accessione dicit. Accur.

DE VSVCAPIONIBVS, SEV VSVRPATIO.

¶ De effectu possessionis dicit quid est vsucapio, vt inf. eodem l. fine possessione. item vsurpatio, idest interruptio, vt inf. eo. l. secunda.]

Quid sit vsucapio, quid item vsurpatio, latè hic per Cuiacium si videris, non nulla notatu digna percipies. De qua re habes etiam apud Gell. Noc. Attic. lib. 7. cap. 10. & Cic. pro Cecin. 4† P.F. de vsurp. & vsucap.

De vsucapionibus, [4†] seu vsurpationibus.

TITVLVS III.

Primo declaratur propter quid fuit introducta vsucapio: quia propter bonum publicum. Secundò in quo consistat illud bonum publicum sil. ne dominia rerum sint in incerto. Tertiò remouet obiectionem, qua posset fieri de iniquitate. Paul. de Cast.

Caius. [5†]

LEX I.

BOno publico [n] introducta est vsucapio, ne scilicet quarundam rerum diu, & ferè [o] semper incerta dominia essent, cum sufficeret [p] dominis ad inquirendas res suas statuti temporis [q] spatium. [r]

Interdū verba improprianter: quia vsurpatio sumitur pro vsucapione: cum tamen non sit vsucapio, sed vsucapionis interruptio. h. d. Paul.

Paulus. 6†

LEX II.

VSurpatio est [7†] vsucapionis interruptio. [s] Oratores [t] autem [u] vsurpationem frequentem vsum vocant.

Iurisconsultus ponit hic vsucapionis diffinitionē: quæ quasi nō videtur esse bona. h. d. P.

Modestinus. [8†]

LEX III.

VSucapio est [9†] acquisitio [x] vel adiectio [10†] dñij

Bonū & æquū differunt.

5† P.Flo. lib. 21 ad edict. prouinc.

6† P.Flo. lib. 54. ad edict.

7† P.Flo. vsucapionis.

8† P.Fl. li. 5. Pand.

9† P.F de est, acquisitio vel

10† P.Fl. Hoc loco puta. Dilegenda adeptio ex Vlpi. Frag. tit. ex i. s. etym. li. quodam manus. cap. 13.

infra eodem. l. naturaliter.

n *Bono publico*] i. ad vtilitatem omnium communem contra æquitatem naturalem, vt sup. de neg. gest. l. 1 in fi. & sup. de condict. indeb. l. nam natura. sed sibi imputet negligens, vt inf. de re. iur. quod quis. sic & seruitutes sunt contra ius naturale, vt Instit. de iure pers. §. seruitus. sic est aliud bonum, & aliud æquum, vt & C. de pac. conuen. super dote, l. hac lege. Accurs.

o *Ferè*] hoc ideo, quia si vsucapio non esset, essent tamen certa dominia in quibusdam catibus de iuregen. quos hīs Institu. de iet. diui. §. singulorum. vsque in fi. tit. & ad hanc rationem facit Instit. eo. in prin. est. & alia vt sit finis litium. vt ĵ. pro suo. l. fi. Accurs.

p *Sufficeret*, idest sufficere possit.

q *Temporis*] in vsucapione.

r *Spatium*] quod habet Instit. de vsucap.

s *Vsurpatio. Interruptio*] vt & C. de long. temp. præscr. l. 2. sīn hoc ergo non solum vsucapione quæritur dominium: quod sīn omnes constat, vt & C. de pac. l. traditionibus. sed etiā præscriptione. quod M. concessit, vt hic, & ĵ. e. l. eñ qui. & Inst. eod. circa

t *Oratores*] idest dictatores. & etiam legistæ quandoque, vt & inf. de iniur. l. iniuriæ. §. fi. & su. sol. mat l. si constante. §. quoties. in fi. Accursius.

u *Autem*] pro sed.

x *Vsucapio. Acquisitio*] accipe dictum per causam. Est enim vsucapio causa acquisitionis dominij: nō ipsa est acquisitio: sicut nec traditio facta à dño, dominij est acquisitio, sed causa acquisitionis, sic nec facta à non domino est vsuca. sed causa vsucap. Si autem aliter dixerim, cum vsuca. possit esse ex pluribus cauſis: ergo & dominiū. quod est falsū, vt ĵ. tit. l. 3. §. ex plurib. vbi de hoc dixi. Itē largè accipe vsuca. pro p̄scriptione. vt hic, & toto hoc ti. vt ĵ. e. l. q̄ritur. Sed propriè vsucapio est in re mobili: præscriptio in re immobili, vt C. de longi temp. præscri l. 2. sīn hoc ergo non solum vsucapione quæritur dominium: quod sīn omnes constat, vt & C. de pac. l. traditionibus. sed etiā præscriptione. quod M. concessit, vt hic, & ĵ. e. l. eñ qui. & Inst. eod.

circa prin. Sed Bul. dixit principaliter quæri exceptio. ſecun dario, vtile dominium, vt C. de præſcrip xxx. ann. l. ſi quis emptionis in prin. & hãc. & alias intelligit de vtili. Patet ergo, q hoc verbum dominij, diuerſimode accipitur pro directo, & vtili, ſic, & ſup. de effi. procon. l. 2. Acc.

a *Poſſeſſionis*] ſubaudi. q poſſeſſ. eſt habita bona fide, & iuſto ti. Ac.

b *Temporis*] ſ. continui, vt hic. & ĩ. eod. l. nunq̃, ſ. 1. & l. poſſ.

c *Definiti*] aliter olim, & aliter hodie, vt Inſti. eo. in princ.

per continuationem poſſeſſionis [a] temporis [b] lege definiti. [c]

Titulus pro hærede cũ conſiſtat in iure, non cadit in ſeruo, & ideo ſeruus tali titulo non poteſt vſucapere pro ſe, nec pro domino, ſed ſi ipſe ſeruus ſit inſtructus, & adiuit iuſſu domini, ipſe dominus eſt ille, qui vſucepit tali titulo, hoc dicit Paulus.

Paulus. ‡ †

LEX IV.

SEquitur] CASVS. Nunc vult dicere de vſucapione, hoc mõ. Primo qs poſſit vſucapere. Scdo quas res. Tertiò quanto tẽpore. & per ordinẽ dicit. Et primo quis poſſit vſucapere. Põt paterfam. Item filiusfa. maximè miles, quod expone, vt in gl. Item pupillus ſi tuto e authore ceperit poſſidere. Item ſi ſine tutore, ſi capax ſit doli, & ſic habeat animum poſſidendi. Item furioſus vſucapit, ſi ante furorẽ cepit poſſidere, & ex cauſa, ex qua vſucapio ſequatur, vt pro emptore, & ſimili. Seruus autẽ non põt poſſidere pro hĩde, & ſic nec vſucapere, & ſic vidimus de primo mẽbro. Nunc aũt de ſecundo videndũ eſt. ſ. quæ res poſſint vſucapi, & quidem ſi defunctus poſſidebat bona fide partum ancillæ, vel fructum agri, vel fœtum pecorũ, & ſic vſucapiebat, & interim deceſſit: potetit vſucapere prædicta hæres eius. Item res furtiua non põt vſucapi, niſi reuertatur res in poteſtatem eius, cui furrepta eſt. & hoc dicit lex Atinia. Hæc aũt vltima verba, niſi reuertatur, &c. indigẽt expoſitione, & exponamus ea hoc modo, q in domini poteſtatẽ debent reuerti. hinc eſt, q ſi res mea furrepta eſt creditori, vel commodatario: non poterit vſucapi, niſi reuertatẽ in poteſtatem mei domini. Si autem res peculiaris ſeruo furrepta eſt: ſiquidem me ignorante, tunc ſufficit reuerti penes ſeruum etiam me ignorante, vt ſic ammodò poſſit vſucapi. ſi autem ſciui eam furreptam, tunc me ſcire oportet eam reuerſam penes ſeruum, ad hoc, vt poſſit ammodò vſucapi. Sed quod dixi, q ſufficiat eam reuerſam penes ſeruũ in primo caſu, vt ſic deſinat eſſe furtiua: eſt verum quando volui illam rem eſſe in peculio ſerui. Si autem nolui eſſe in peculio ſerui, tunc debeo ſcire eam reuerſam penes ſeruum, vt ſic deſinat eſſe vitioſa. Quid aut ſi ſeruus meus rem meam furripuit, & eandem poſtea, in priſtinum ſtatũ reponit, an deſinat eſſe furtiua? Et certè ſi ſciui eam furreptam, tunc ſcire debeo eam reuerſam. & tunc ſufficit eam reuerſam etiam me ignorante poſtea dicit, Seruus meus furripuit rem meã, & eam retinet in peculio, dicitur, q non deſinit eſſe vitioſa, niſi reuertatur in ſtatum antiquum, ſiue ſciebam furtum factum, ſiue ſciebam rem eſſe in peculio, & ei illam rem habere conſenſi. hoc dicit vſque ad ſ. item Labeo. Fr.

Vſucapio & præſcriptio an & in quibus differant, & in quibus rebus habeat vnumquãque illorũ locũ. 21 P.F. ſi nõ tutore

s† P.F. li. 54. ad edict.

d *Et quas res*] ſ. poſſit quis vſucapere, & quas non.

e *Et maximè miles*] abundat maximè. ſic C. de teſt. ma. l. fi. ſ. 1. nam aliàs filiusfam. totum quærit patri ẽm hæc iura, vt Inſti. per quas perſonas no acquir. ſ. 1. Vel dic miles. i. militans: nam idẽ in veterano filiofa. vel maximè q̃ peculium quaſi caſtrenſe, quod & his legibus locum habebat, vt ſup. de colla. bo. l. 1. ſ. nec caſtrenſe. vel dic, q reſpexit ad noua iura nã hodie in aduentitijs vſucapit filiusfa. vt ſup. ti. 1. l. poſſeſſio. ſ. 1. & ſecundum res vltimas non abundat maxime.

f *Pupillus* etiam infans, vt ſup. tit. 1. l. quamuis. ſ. infans.

g *Animum poſſidendi*] vt quia ſit doli capax. & pubertati proximus, vt ſ. tit. 1. l. 1. ſ. adiiciemus, qualem Lombardia, & Normandia patit, & auaricię caput Roma. cũctos tales eſſe ans. lo.

h *Vſucapiet*] cum nõ deſinat poſſidere, vt & ĩ. e l. pe. ſ. eũ. & ĩ. ti. 1. l. ſi is qui citi. Ac.

‡ P.F. vſucapio.

i *Sed hæc perſona*] l. furioſi idem in alijs, ſed de hoc gratia exẽpli dicit. nam quia habebat eam retinendo poſſ. & vſucapiendo eredetet quis, q eũa in tit. quod metus cauſa. K *Seruus pro hærede*] idem in quolibet alio tit. vt ſeruus non poſſideat, ſed iõ de hoc titu. pro hærede magis dixit, quia nullo momento ꝓt dici poſſ. ſeruus. vel ꝓf. vel hæreditas eſſe penes ipſum. vt ĩ. de acq. hæ. l. placet. ſed põt bene dici ẽptor. & donatarius. Item alio tit põt hĩe. & vſucapere dño ignorante, licet non poſſideret, vt dixi. ſed non hæreditatem adire ſine iuſſu dñi, vt ſup. de acq. hær. l. ſi quis mihi bona. ſ. iuſſum. Item alio titulo vſucapit dñs per ſeruũ. ſed in hoc. ſ. titulo pro hĩde, q ſeipſũ dñs vſucapit ẽt ſeruo inſtituto, cũ nec momento remaneat penes eum hæreditas, vt d. l. placet. Acc.

l *Defuncti*] genitiui caſus.

m *Non fuerint*] i. in dãno defuncti: erant iſti in rerũ natura tpe vitæ defuncti. Sed oppo. aut defunctus erat mala fidei, & non vſucapit hĩs, quia vitiorũ. & culpæ defuncti eſt ſucceſſor. vt ĩ. de diuer. præſcr. l. cũ hæres. & ẽt febat ex cõtemplatione res furtiua, quæ vſucapi non põt. vt inf. prox. ſ. aut bonæ fidei. & ſic facit fructus tuos. vt ĩ. ea. l. ſ. lanã. Reſp. ſm M. & Azo. in malæ fidei loqui. ſed hĩs ex ſua perſona facit initium vſucapionis. vt C. de p̃ſcr. ion. temp. l. 1. quod Io. nõ placet. vt ex perſona ſua poſſit vſucapere. Alij vt Ot. ſimiliter in malæ fidei, ſed alia rõne. Equia defunctus percepit q̃ aliũ habentẽ bonã fidem, ideoq; poſſit vſucapi: non dico ab hĩde, qui eſt ſucceſſor vitiorũ. Tertij dicunt de eo, qui prius malæ fidei. & nunc bonæ fidei erat. Tu dic in bonæ fidei loqui. & in fructib. naturalib. quos nullus ẽt bonæ fidei facit ſuos. vt ĩ. ã vſur. l. fructus. De partu ancillæ planũ eſt. q nõ ſunt fructus. & iõ nõ poterunt fieri bonæ fidei poſſeſſoris. vt ĩ. de vſu. l. in pecudũ. De fœtu q̃d eſt, cũ & ipſe fiat bonæ fidei poſſeſſoris? Rñ. hic vſucapi ꝓt ab alio. q̃ ab hĩde, ſi non hĩs. ſed alius apprehẽdat poſſ. à nõ dñorũ titulo. Idẽ in fructib. induſtrialib. vel dic, quia nõ eſt bonæ fidei poſſeſſor. in cõmutabiliter. et fructus, vel fœtus apud eũ extantes tenetur reſtituere ſaltẽ offõ iud. ſi agat rei vẽdicatione pro capitib. & ꝓ re. vt C. de rei vẽd. l. certũ. in hoc ergo vſucapi poterit, vt per off. iud. nõ reſtituat. vel dic plane in fructu. & fœtu q̃ partu. q̃ defunctus vſucapiebat. Si aũt ceperũt p̃dicta eſſe in rerum natura poſt mortẽ defuncti: cad. op. & rñ. fieri põt. Acc.

Fœtus pecorũ.

n *Poſſunt*] ab hærede.

o *Niſi in poteſtatem*] vt Inſti. e. ſ. furtiuæ. & ĩ. ui bo. rap. l. fi.

& ita quòd non possit auelli. vt inf. §. tunc. Acc.

a *Creditori surrepta*] ab extraneo non debitore. nisi sit contra. inf. pro sol. l. si. vel ibi rē alienā, hic suam debitor obligauit vnde non sufficit ibi in potestatem creditoris redire. & facit inf. pro empt. l. si rem quam.

b *Surrepta sit*] s. ab extraneo.

c *Me ignorante*] s. q surrepta sit. secus si sciremi secundum Iovt inf. eo. §. Azo.

d *Nactus sit*] etiam me ignorante, scilicet seruus.

e *Etiam si sciero*] furtū factū. & tūc dic redijsse. si sciā eā redijsse. Io vel dic sciero. s. q seruus sit nactus. & tunc dic redijsse. etiā me ignorante, & sic concordat cū primo: nisi hic addat, quod post. reuersionē sciui, qđ autē subijcit, nec enim &c. redit ad primum casum, qñ me ignorāte est surrepta, quem determinat. & ita loquit de peculiari vlq; illuc. & iō &c. hoc modo. prædicta in peculiari: non ita in dominica. & hoc dicit. nec enim, &c. & sic habeas ibi perdidi. aliàs est q dicit fm aliam lecturam.

f *Nolui*] s. esse in peculio.

g *Nactus sim*] per me, vel per alium.

Igitur creditori surrepta;[a] & ei cui commodata est, in potestatē domini redire debet.

Sufficit q res furtiua reuertatur ad eum, per quem dominus possidebat, vel q reponatur in loco, vbi stabat domino ignorante: aliàs domini noua scientia, & voluntas requiritur. h. d. Bar.

¶ Labeo quoque ait, Si res peculiaris serui mei surrepta sit[b] me ignorante,[c] deinde eam nactus sit,[d] videri eam in potestatem meam redijsse. Commodius dicitur, etiam si sciero,[e] redijsse eā in meam potestatem. Nec enim sufficit, si eam rem, quā perdidit, ignorante me seruus meus apprehendat: si modò in peculio eam esse [1]† nolui.[f] Nam si [2]† volui tūc exigendū est, * vt & ego facultatem eius nactus sim.[g] Ideoque si seruus meus rem[h] mihi surripuerit, deinde eandem suo loco reponat, poterit vsucapi, quasi in potestatem meam redierit, vtiq; si nesciui.[i] Nam si sciui, exigimus, vt redijsse sciam[k] in meam potestatem.

¶ Item, si eam rem,[l] quam seruus surripuerit mihi peculiari nomine teneat, nō videri in potestatem meam reuersam[m] Pomponius ait: nisi ita habere cœperimus, quemadmodum habuimus antequam surriperetur: aut cum [3]† resciremus, in peculio eum habere concesserimus.

Sufficit rem redisse ad eū, p quē quis possidebat. h. d. B.

¶ Idem[4]† Labeo ait, Si rem, quam apud te depositā, lucrifaciēdi causa vendideris,[n] deinde ex pœnitentia redemeris, & eodem statu hēas, siue ignorante me, siue sciēte[o] ea furtiua facta sunt vestimenta à malæ fidei possessore. dicitur. quòd vestimenta sunt furtiua. vt sic non possint vsucapi. q *Si rem pignori*] Rem meā tibi obligaui. & tradidi. tandē eam tibi surripui. & eam Titio vēdidi: alius tamen ei tradidit. non ego: quæritur. an eam possit vsucapere? & dicitur. q sic: nec dicitur hæc res furtiua. licet ego furti tenear.

¶ *Si tu vi*] Deiecisti me de possessione fundi mei: nec eam possessionē apprehendisti: alius tamen apprehendit. quæritur. an apprehendens possit eā præscribere? & dī. q sic. non enim dicitur ui possessa. si aūt possessio esset ui possessa: nō posset præscribi. & si malæ fidei possessor deiectus inde sit: nam dictus apprehendens possessionem non poterit eam præscribere. idem si aliquis expulit malæ fidei possessorem possidentem titulo pro hærede. nā hic expellens non poterit eam præscribere. idem si aliquis expulit bonæ fidei possessorem fundi alieni sciens alienum. & cepit possidere. nā nō præscribit. Vltimò dicit dñs fundi sui deiecit possessorē fundi sui. dicitur, q hæc possessio dī vitiosa, cum teneatur dominus deijciens eam reddere per interdictum vnde vi.

¶ *Si viam*] Habebam viam per fundū tuum, expulisti me. ita. q nō iui per illā viā longo tpe. dī. q non vtendo illa via per longū tempus. amitto eam: nec videris possidere ui. cum ius incorporale non possit possideri. Secundò dicit. vacuam possessionem à nemine possessam. nec alio. nec corpore apprehendi: tādem veniente dñm ad hūc fundū prohibui eū intrare. dī. q non videor eū possidere. Tertiò dicit. Libertas seruitutis potest præscribi: seruitus aūt nō. & hoc prohibuit lex Scribonia. nisi habeat perpetuam cām. vel quasi. postea dat exēplū de prin. o. vt si debet domus mea seruitutem tollendi domui altius non tollendi. & eam altius eleuaui. & sic altā teneo longo tempore: nam præscribo libertatem Fr. Acc.

n *Vendideris*] non tamen tradideris secundum quosdam. vt fortè melius tollatur. contra. sup. depos. l. 1. §. item. quod non placet. sed sol. vt ibi. Acc.

o *Sine sciente*] s. eā redemptam. & in eodē statu repositam fm Al venditionem tñ ignorauit. vt non sit contra. s. eod §. Labeo. Et eodē modo sol. contra. ff. de fur. l. si ad dominū. Vel ibi apud dominum, hic apud depositarium erat. Azo.

1† Volui. P.F.

2† Nolui P.F.

* Vide Ant. Aug. li. 1. emē. c. 3.

h *Rem*] s. dominicam. nec tamen tenet in peculio. vt differat à sequenti casu. de peculiari enim non potest loqui. vt inf. de fur. l. interdum. §. cum autem. Acc.

i *Si nesciui*] s. rem esse surreptam.

k *Sciam*] facit inf. eo. l. si rem.

l *Item si eam rem*] Dominicam.

m *Reuersam*] vt vitium purgetur. verè tñ possidemus dum seruus tenet. vt sup. ti. 1. l. xē. quæ. quæ est contra. aut ergo res peculiaris. aut dominica surripitur. & aut à seruo. aut ab extraneo si à seruo. & peculiaris. tunc serua. quod dicitur ff. de fur. l. interdum. §. cum autem. si ab extraneo: aut dño ignorante. & tunc etiam eo ignorante reuersa ad seruum, purgatur vitium. nisi in peculio esse noluit. si sciente. & eo sciente redire debet. vt hoc. §. si dominica à seruo surripitur. retinet nihilominus possessionē. sed fit vitiosa. vt §. & ideo &c. & §. item si eam rem. si ab extraneo. oportet. q me sciente ad me redeat. nisi in peculio esse volui. tunc me ignorante ad seruum perueniat. purgatus vitiū. vt hic: nec enim &c. secundum secundam lecturam. Acc.

¶ *Idem Labeo*] CASVS. Depositarius rem depositam vendidit animo lucrandi. & sic effecta est furtiua: tandem redemit. & in statu antiquo posuit. dicitur. q definit esse vitiosa. siue me sciente, siue ignorante hoc fecit.

¶ *Si pupilli*] res pupilli surrepta est. sufficit si reuertatur tutore sciente in domum pupilli. Item si res furiosi surrepta sit. sufficit eam redijsse sciente curatore.

¶ *Tunc in potestatem*] Quod dictum est definere esse furtiuam si reuertatur in potestatem dñi: intelligimus ita eam reuersam. vt non possit ab eo auelli. & q tanquam sua res reuertatur. quid enim si dominus ignorans esse suam. eam emit. & est sibi tradita? non dicitur esse reuersa. Sed quid si dominus rem suam sibi surreptam vendicauit. & litis æstimationem accepit? certè desinit esse furtiua. idem si voluntate domini alij sit tradita res furtiua.

¶ *Hæres*] Ancilla furtiua concepit. & pepetit penes hæredē furis. an hæres hunc partum possit vsucapere? & dī. q non.

¶ *De ille quæritur*] Seruus meus ancillam surripuit alicui. & eam mihi dat ad hoc. vt eū manumittā. & manumisi. quæritur si hæc ancilla concipiat. & pariat. an partū possim vsucapere? & dicitur. q non. quia hæc poss. quam seruus vitiosè cepit. mihi domino nocet. si dē est. si aliquis extraneus ancillam. quā surripuit alicui. dat mihi. vt seruū meū manumittam. nā partum huius ancillæ apud me conceptū. & editū nō vsucapiā. id est si aliquis talē ancillam mihi dedit ex cā permutatiōis. & i sol. vel cā donatio. nā partū eius non vsucapiā. & hæc oīa sunt vera. si ante q pariat. subaudi. & concipiat. scilicet alienā & idem in emptore. si aūt ignoreni alienam. possum vsucapere partū eius. & initio vsucapionis inspicit scientia mea. vel ignorantia.

¶ *Lanam meam*] Oues meas surripuisti. & eas vendidisti. quæritur an lana exoues. detonsa possit vsucapi? Distinguitur. nam si detonsa sit apud furē amodò non potest vsucapi. & à bonæ fidei emptore. si verò detonsa sit penes bonę fidei possessorem: secus est. q s nā iure hæc lana poterit vsucapi ab aliquo possessore alio q̄ emptore: emptor verò non dī vsucapere. cū dñs sit eius. idem in agnis si eos consumpsit. Vlt. dicit. pone. quod exlana furtiua facta sunt vestimenta à malæ fidei possessore. dicitur. quòd vestimenta sunt furtiua. vt sic non possint vsucapi.

3† P.F re scissemus

4† P. Flo. item.

p *Si rem pignori*] Rem meā tibi obligaui. & tradidi. tandē eam tibi surripui. & eam Titio vēdidi: alius tamen ei tradidit. non ego: quæritur. an eam possit vsucapere? & dicitur. q sic: nec dicitur hæc res furtiua. licet ego furti tenear.

¶ *Si tu vi*] Deiecisti me de possessione fundi mei: nec eam possessionē apprehendisti: alius tamen apprehendit. quæritur. an apprehendens possit eā præscribere? & dī. q sic. non enim dicitur ui possessa. si aūt possessio esset ui possessa: nō posset præscribi. & si malæ fidei possessor deiectus inde sit: nam dictus apprehendens possessionem non poterit eam præscribere. idem si aliquis expulit malæ fidei possessorem possidentem titulo pro hærede. nā hic expellens non poterit eam præscribere. idem si aliquis expulit bonæ fidei possessorem fundi alieni sciens alienum. & cepit possidere. nā nō præscribit. Vltimò dicit dñs fundi sui deiecit possessorē fundi sui. dicitur, q hæc possessio dī vitiosa, cum teneatur dominus deijciens eam reddere per interdictum vnde vi.

¶ *Si viam*] Habebam viam per fundū tuum, expulisti me. ita. q nō iui per illā viā longo tpe. dī. q non vtendo illa via per longū tempus. amitto eam: nec videris possidere ui. cum ius incorporale non possit possideri. Secundò dicit. vacuam possessionem à nemine possessam. nec alio. nec corpore apprehendi: tādem veniente dñm ad hūc fundū prohibui eū intrare. dī. q non videor eū possidere. Tertiò dicit. Libertas seruitutis potest præscribi: seruitus aūt nō. & hoc prohibuit lex Scribonia. nisi habeat perpetuam cām. vel quasi. postea dat exēplū de prin. o. vt si debet domus mea seruitutem tollendi domui altius non tollendi. & eam altius eleuaui. & sic altā teneo longo tempore: nam præscribo libertatem Fr. Acc.

n *Vendideris*] non tamen tradideris secundum quosdam. vt fortè melius tollatur. contra. sup. depos. l. 1. §. item. quod non placet. sed sol. vt ibi. Acc.

o *Sine sciente*] s. eā redemptam. & in eodē statu repositam fm Al venditionem tñ ignorauit. vt non sit contra. s. eod §. Labeo. Et eodē modo sol. contra. ff. de fur. l. si ad dominū. Vel ibi apud dominum, hic apud depositarium erat. Azo.

gesta sint, [a] videri in poteſtatem [b] meam redijſſe, ſecundum proculi ſententiam, quæ & vera eſt.

Sufficit rem redire in poteſtatem legitimi administratoris. Bart.

¶ Si pupilli res furrepta ſit, [10] ſufficere [c] dicendum eſt, ſi tutor eius ſciat [d] rediſſe eam in domum pupilli: ſed & ſi furioſo, [e] ſufficere curatorem ſcire.

Ad hoc, vt purgetur vitiũ furtiuitatis, requiritur, quod res redeat irreuocabiliter in domini poteſtatem verè, vel interpretatiuè. Bar.

¶ Tunc in poteſtatem domini rediſſe dicendum eſt, cum poſſeſſionem eius nactus ſit, vt iuſtè auelli non poſſit, [f] ſed [1] † tanquam ſuæ rei. Nam ſi ignorans ‖ rem mihi furreptam, emam, non videri in poteſtatem meam reuerſam. [h] Sed & ſi [2] † vendicauero rem mihi furreptam, & [3] † eius æſtimationem acceperim, licet corporaliter eius [4] † nomine non ſim nactus poſſeſſionem, vſucapietur. [i] Idem dicendum eſt, etiam [5] † ſi voluntate mea alij tradita ſit.

Tribus modis partus ancillæ dicitur furtiuus. Primo quando erat in vtero tempore, quo mater fuit ſubtracta. Secundo, ſi tunc non erat in vtero, ſed poſtea concipiatur apud furem. Tertio, quando non concepit apud furem, ſed apud alium malæ fidei poſſeſſorem. Paul. de Caſt.

¶ Hæres, qui in ius defuncti [k] ſuccedit, licet apud eum ignorantem ancillam furtiuam eſſe, concepcrit ea, & pepererit, non tamen vſucapiet. [l]

Partus ancillæ furtiuæ editus penes bonæ fidei poſſeſſorem non poteſt vſucapi, ſi fur in eius poteſtate fuerit: aliter poteſt vſucapi, ſi ante natiuitatem ſcientiam rei alienæ nõ habuit. Bar.

¶ De illo quæritur, ſi ſeruus meus ancillam, quam [6] † furripuerit, [m] pro libertate ſua mihi dederit, [n] an partum apud me conceptum vſucapere poſſim? Sabinus, & Caſſius non putant: [o] quia poſſeſſio, quam ſeruus vitioſè nactus ſit, domino noceret: [p] & hoc verum eſt.

¶ Sed & ſi vt ſeruum meum manumitterem, alius mihi furtiuam ancillam dederit, eaque apud me conceperit [q] & pepererit, vſu me non capturũ. Idemque fore etiam, ſi quis eam ancillam mecum permutaſſet, aut in ſolutum dediſſet, itè ſi donaſſet. [r] Si ante quam pariat, alienam eſſe reſcierit emptor, diximus, non poſſe eum vſucapere: quod ſi neſcierit, poſſe. Quod ſi nam cum vſucaperet, cognouerit alienam eſſe, initium [s] vſucapionis intueri debemus: ſicut in emptis rebus placuit. [t]

Lanæ ouium furtiuarum, ſi ſuit detonſæ penes furem, eſt furtiua, & per nullum poteſt vſucapi. Si verò penes bonæ fidei poſſeſſorẽ, non eſt furtiua: & ſic poteſt vſucapi per aliũ, quam per bonæ fidei poſſeſſorem: non quia ipſe efficitur dominus eo ipſo, quod percipit. Et idem in agnis ouium furtiuarum. Paul. de Caſt.

¶ Lanæ ouium furtiuarum, ſi quidem apud furem detonſæ eſt, vſucapi non poteſt: ſi verò apud bonæ fidei emptorem, contra: [u] quoniam in fructu eſt, nec vſucapi poteſt, ſed ſtatim emptoris [x] fit. Idem in agnis dicendum eſt, ſi conſumpti [y] ſunt. quod verum eſt.

Quando malæ fidei poſſeſſor de lana furtiua fecit veſtimentum, furtiuũ eſt: ſecus eſt, ſi erat bonæ fidei: quia tunc cũ materia tranſiuit in materiatum, materia non debet conſiderari per ſe: ſed materiatũ, quod eſt diuerſum, & illud nũquam fuit ſubtractũ. P. de C.

¶ Si ex lana furtiua, [z] veſtimentum feceris: [a] verius eſt, vt ſubſtantiam ſpectemus: & ideo veſtis furtiua [b] erit.

a *Geſta ſint*] ſed qualiter hoc fieri poteſt, cum ipſe amiſit poſſeſſionẽ nõ ignorans.

b *In poteſtatem*] igitur in poſſeſſionẽ, vt ff. tunc, ſed non ſequitur, vt in ſ. eiuſdem. §. hic ergo non incipit dõs poſſidere, vt ff. eo. l. ſi rem ſurreptam. Item ff. de furt. l. qui ea mẽte. ſed nec excuſat hic eum à furto, licet res deſinat vt ipſa eſſe. Acc.

c *Sufficere*] ideſt ſufficeret tutorem, vel curatorem ſcire.

d *Si tutor eius ſciat*] qui dñi loco eſt, vt ff. eo. l. in rerdum. ff. qui tuteiam. idem eſt, ſi ſciat pupillus, vt ff. pro empt. l. qui fundum. ff. tutor.

e *Et ſi furioſo*] ſ. res furtepta fuerit. Acc.

f *Non poſſit*] Poſſet autẽ, ſi ex intervallo per vim ei abſtulliſſet, vt inf. eo. l. ſi eſſis. & facit inf. de ver. ſig. l. mulieris. §. definere. & ſup. tit. 3. l. non videtur. Et no. quandoque redit in poſſ. non tamen in poteſtatem vt ſup. eod. ff. Labeo. quandoque non redit in poſſ. & tamen redit in poteſtatem, vt inf. ſtatim ſubijcit. quandoque concurrunt vt hic.

g *Ignorans*] ſ. ego

h *Reuerſam*] & hic eſt reuerſa: & fingitur rem reuerſa: ſed in ſ. proxi. caſu eſt contra.

i *Vſucapietur*] ab alio bona fide poſſidente: ille autem, qui præſtitit litis æſtimationem ſtatim eſt dominus ſi res erat præſens. vt ff. de rei vin. l. eius rei. & l. hoc ſi res. & facit inf. de verb. ſig. l. poteſtatis. § fin. & ſup. de noxa. l. quoties. § prætor. & inf. eod. l. ſi fur.

k *Hæres defuncti*] ſcilicet furis.

l *Non tamen vſucapiet*] non quia ſit res furtiua: ſed quia in malam fidẽ ſuccedit. vt ff. de pub. l. ſi ego. §. partus. vbi plenè de hoc diſtinxi.

m *Surripuerit*] extraneo.

n *Dederit*] vt eum manumitteret.

o *Non putant*] ſi ante conceptionem ſciam alienam, vt ſtatim dicet.

p *Dominus noceret*] idem in filio, & patre. vt inf. eo. l. hæres. § fin.

q *Conceperit*] & hic dicas, quod ante conceptum ſciui alienã.

r *Donaſſet*] hæc vera ſunt, ſcilicet ante &c. Azo. Et quod dicit, pariat, ſubaudi, & concipiat. ſic ſup. de Senat. l. emancipatum. ſecus ſi poſt conceptionem ſciui, vt inf. l. iuſſo. §. & ſi poſſeſſionis, quæ eſt contra. Vel vt tibi & quod ſubijcit in emptore. idem in ſuperioribus. Et quod dicit, diximus, ſcilicet aliàs. Vel dic omnes prædictos emptores vocat, vt ſup. de ſtatu lib. l. ſtatuliberos. §. finali.

s *Initium*] ſic C. de vſucap. trãſfor. l. vnica. §. hoc tantum modò. & arg. ſup. de hæred. inſti. l. ſi alienum. §. 1.

t *Placuit*] vbi duobus temporibus, vel vno ſufficit bona fides. vt ff. pro emp. l. 2. & adde hic diſtinctionem de partu. vt ff. de pub. l. ſi ego. §. partus.

u *Emptorem, contra*] ideſt, vſucapi poteſt non ab emptore, quia ſua eſt: ſed ab alio, vt ſubijcit: & inf. de furt. l. qui vas. §. ſi ancillam, quæ eſt contra.

x *Statim emptoris*] no. quod meum eſt, non poſſum vſucapere. vt hic, & infra de capt. l. ĩ bello. §. ſi quis. Nam quod meum eſt &c. vt Inſt. de lega. §. ſi rem legatam. Sed opp. ex eo, quod eſt ff. de furt. l. qui vas. §. ſi ancillã. in eo, quod dicit. Idem in fœtu, & fructu, quod in partu. Sed illud ſi à fure, non à bonæ fidei poſſeſſore percipiantur: & facit ſup. tit. 1. bonæ fidei. in fi.

y *Conſumpti*] Idem & ſi extent: licet tũc per officium iudicis, poſſint revocari, ſic ſup. ti. 2. l. quæſitum. in fi.

z *Si ex lana furtiua*] hoc cum mala fide.

a *Verius*] vt ſup. ad exhi. l. deceo. §. ſi quis. Aliàs ſerua, quod eſt ff. tit. 2. l. adeo. §. cum quis. & facit. ff. decõtrah. em. l. in vẽditionib. §. inde quæritur.

b *Furtiua*] & ideo non poteſt vſucapi.

1 ¶ Du. ſed & itaquè, P. F.

2 ¶ in P. F. vindicaueris.

3 ¶ P. F. li us æſtimationẽ accepero.

4 ¶ P. F. de eſt. nomine.

5 ¶ Duar. etiã etſi.

6 ¶ P. Flo. ſurripuit.

a *Si rem*] quam quis vsucapiebat.
b *Surripuerit*] creditori.
c *Posse*] imò vi.q; prius in potestatem creditoris debeat redire, vt ff. pro sol. l. fi. quæ est contra, alias sit furtiua, vt C. de vsuca. pro emp. l. cum sit probatum. quæ similiter est cõtra. Sol. hic suam: ibi, id est, in contrarijs, alienam obligauit debitor. vt inf. pro emp. l. fi. item. Et dic hic alio tradente, quã domino. Alij q; & dominus hic tradidit: sed erat ei interdicta administratio, vt quia prodigus. Et sic licet non dominium, tamen causam vsucapiendi præstat ignoranti, non scienti, vt ff. ec. l. si ab eo. Sed ar. contra. ff. de verb. sig. l. alienationis. Vel dic s cõtra hypoth. vi C. si aduer. credi. l. 1. Et cõtra vtilem in rem, quæ metũ passo posset dari, vt C quod me. cau. l. si vi & facit ff. de fur. l. si is. i prin. & sup. de pign. act. l. si pignore.

s Quod tunc procedere potest cum pluribus res obligata fuerit, vbi vero duntaxat tradita, ssm Io. ab Imo. hic.

d *Domini*] ideſt bonæ fidei possessoris, qui opinione domini possideat.
e *Eo*] debitore.
f *Furti agi potest*] hic no. quod quandoque fit furtum, & competit actio furti, & res fit furtiua. cũ mihi extraneus rem meam surripuit. Quandoque fit furtum, & res est furtiua, non tñ cõpetit actio furti, vt dũ filij, & serui surripiũt. vi Instit. de obl. quæ ex de. §. a Quandoq; non est furtiua, sed fit furtum & competit actio furti, vt hic, & facit inf. de furtis. l. itaque. Accur.

3† P.F. potest longo tempore capi res.

g *Sed Titius*] tertius.
h *In vacuam*] ideſt in vacantem, quam nemo animo vel corpore possidet. vt Inst. de vsucap. quod autem.

2† Du. capi. P.F.

i *Res*] subaudi, si ille qui intrauit, habebat bonam fidem: & non aliter.

3† P.F. expulerit.

k *Locum habeat*] contra deijcientem, non occupantem, vt ff. de vi. & vi arm. l. cum à te. & C. vnde vi. l. fi.

4† In P.F. desunt hæc vsq; ad §. si dominus.

l *Deiectum*] vt & inf. eod. l. non solum. §. si dominus. Sed contra. sup. quod met. cau. l. metum. in prin. Sol. vt ibi.

Quando dominus surripuit rem suam etiam ei, qui habebat iustam causam detinendi, & ius in re, non efficitur res furtiua: & sic est vsucapibilis, licet furtum commissa. tur. Pau. de Cast.

¶ Si rem [a] pignori datam debitor surripuerit, [b] & vendiderit, vsucapi eam posse [c] Cassius scribit: quia in potestatẽ domini [d] videtur peruenisse, qui pignori dederit: quamuis cum eo [e] furti agi possit. [f] Quod puto rectius dici.

Res violenter possessa ẽt à malæ fidei possessore non põt vsucapi, vel præscribi, nisi vitium violentiæ sit purgatum: scen. si nõ est violenter possessa, licet possessor fuerit violẽter expulsus: & nõ dicitur vitiũ purgari. si res fuerit reuersa ad dominum violenter: licet ab ipso violenter fuerit possessa, quia non est reuersa irreuocabiliter. Pau. de Cast.

¶ Si tu vi me expuleris de fundi possessione, nec apprehenderis possessionem, sed Titius [g] in vacuam [h] possessionem intrauerit, [i] † poterit longo tempore capi ea res. [j] Quamuis enim interdictum, Vnde vi, locum habeat, [k] quia verũ est, vi me deiectum: [l] non tamen verum est, & vi possessum [m] esse. Cæterum, etiamsi mala fide fundum me possidentem deieceris, & vendideris, nõ poterit [2] † vsucapi: quoniam verum est vi possessum esse, licet à non domino. Idem dicendum [n] est in eo, qui [3] † expulerit eum, qui pro hærede possidebat, [o] quamuis sciat esse hæreditarium. [4] †

¶ Si fundum alienum bona fide possidentem quis sciens [p] esse alienum expulerit, vsucapere non potest, quoniam vi possidet.

¶ Si dominus fundi possessorem [q] vi deiecerit, Cassius ait, non videri in potestatem [5] † domini redijsse, [6] † quòd interdicto, Vnde vi, restituturus sit possessionem.

Non vtens seruitute per legitimum tempus, perdit eã: licet per dominum fundi seruientis fuerit vti prohibitus: & ille præscribit libertatem. Pau. de Cast.

¶ Si viam [r] habeam per tuum fundum, & tu me ab ea vi expuleris, per longum tempus non vtendo amittam [s] viam: quia nec possideri [t] intelligitur ius icorporale: [u] nec de via quis mero iure detruditur. [x]

Qui occupat possessionem vacantem, non dicitur violenter possidere: & sic res nõ afficitur vitio reali. Pau. de Ca.

¶ Item si occupaueris vacuã [y] possessionem, [z] deinde venientem dominum prohibueris, non videberis vi possedisse.

Contra non vtentẽ seruitutẽ præscribitur libertas indistincte, etiamsi sit seruitus habens causam assiduam: licet ista seruitus tempore non præscribitur, nisi tanto tempore, cuius contrarij memoria non existat. Pau de Cast.

¶ Libertatem [7] † seruitutum vsucapi posse verius est: [a] quia eam vsucapionem sustulit [b] lex [8] † Scribonia, quæ seruitutem [c] constituebat, non etiam eam, quæ libertatem præstat, sublata seruitute. Itaq; si cum tibi seruitutem deberem, ne mihi, puta, liceret altius ædificare: & per statutum [d] tempus altius ædificatum habuero, sublata erit seruitus.

n *Idem dicendum*] contrà deijcientem non occupantem, vt non possit vsucapi quasi vitiosum.

o *Possidebat*] & sciebat se non esse hæredem: vt cõueniat præcedenti respon. vel etiam credebat se hæredem, vt seq. §. si fundum.

p *Sciens*] aliàs, si crederet suam inuasor. non fit vitiosa: licet constitutio, Si quis in tantam, locum habeat.

q *Possessorem*] alium, quam inuasorem, vt ff. de vi. & vi ar. l. 1. §. qui vi à me. Vel dic, ipsum deijcientẽ deiecit: & tunc dic, ex interuallo: secus si in continenti, vt inf. de vi & vi ar. l. 3. §. eum. & l. qui possessionẽ. & facit ff. de vet. sig. l. mulieris. §. desinere, & ff. ti. l. nõ vi. & ff. de reg. iur. l. nõ videt.

5† P.F. in potestatẽ eius

6† qm. & aliàs qã vt Duar. legit. P.F. quando.

r *Si viam*] ideſt seruitutem.
s *Amittam*] sed tamen ex æquitate in integrum restituar, arg. ff. de vi. & vi arm. l. si plures. §. deiectũ. & l. si de fundo.

t *Quia nec possideri*] respondet obiectioni, quasi esset vi possessa. Accur.

u *Incorporale*] vt & ff. ti. l. seruus. §. incorporales.

x *Detruditur*] Ex quo non possidetur & sic est rõ proximi dicti.

y *Item si occupaueris vacuam*] corpore & animo. Accur.

z *Deinde*] quam nullus retinet etiam animo, alias contra, ff. de vi & vi ar. l. 1. §. sine autem. & ff. ti. l. clem. in fin. Sed nihilominus possessio est vitiosa vitio quasi violentiæ, vt C vnde vi l. fi. nec enim signo eam pro contraria.

7† P.F. seruitutum.

a *Vel est*] aliter tamen in rustica, aliter in vrbana, vt sup. de ser. vrb. prædi. hæc autem. & l. si ædes. & facit C. de præscrip. lon. temp. l. fi. in fi.

b *Sublata*] nisi quã habet perpetuam causam. vel quasi: quod plenè dicit ff. de ser. rus. l. seruitutes.

8† Sic in P. F. licet Halean. legat Vaconia, q̃ ante vrb. 719. quidam ita putant.

c *Seruitutem*] scilicet acquirendam.

d *Statutum*] decem ann. inter præsentes, xx. inter absentes, vt C. de ser. l. fi. in prin.

NATVRALITER] CASVS. Si possidebas rem alienam bona fide, in qua re habebat Titius hypothecariã, vel aliquod aliud ius. & vsucapiebas illam rem aduersus omnes qui habebant ius in dicta re: & ante quam compleres vsucapionem, deiectus fuisti per vim de pos. fundi. Dicitur, quòd interrumpitur possessio. & vsucapio aduersus omnes, nec refert quis te deiecerit. Fran. Accur.

a Natura-

a *Naturaliter interrumpitur*] de poſſeſſione rei immobilis.
b *Vi deijcitur*] quandoque etiã ſine vi, vt C de præſcri xxx. ann. l. cum notiſſimi. §. imò. Sed quocunque modo deſinat poſſidere interrũpitur naturaliter. Fallit in capto, qui deijcitur eo quod captus eſt: tamen fingitur in peculiari retinere. vt ff. eod. l. ſi is h. t.
c *Aduerſus eum*] Imo pro eo, vnde dic. interrumpitur poſſ. aduerſus eum. i. pro eo. ſic. & inf. prox.
d *Aduerſus omnes*] i. pro omnibus: ſicut & ei, à quo ponitur pro, contra quem. vt ff. eod. l. eius, qui. Vel poſſ. interrumpitur aduerſus eũ. i. effectus poſſeſſionis, qui erat aduerſus eum hoc eſt vſuca. interrumpitur: ſic. & inf. prox. aduerſus omnes. ſ. poſſeſſ. c. i. effectus eius, qui erat aduerſus plures, interrumpitur: vt qa currebat vſucapio cõtra debitorem. & creditorem: vel dominum, vel empty eutan. vel habentes vtilem in rem. vel publicanam. A capite ergo oportet poſſidere. vt in ſe. d l. ſi is §. ſi qs. & ſup. de ſer. vrb. prædio. l. ſi ædes. §. 1.
e *Vſurpauerit*] ideſt poſſeſſ ſiue vſucapionem interrumpit, vt ſup. eo. l. 2.
f *Dominus ſit*] Imò quo ad conſtitutionem. Si quis in tantam. Sed illud nouũ. Vel licet perdat, tamen interrumpitur poſſeſſio.
g *Profuo*, ideſt pro ſua pecunia, non ex cauſa lucrativa. Non. n. hic ponitur pro titulo, & ſic ſunt duæ partes pro ſuo. Vel dic pro ſuo. qa in ſtrore matris inuenitur, vel ab hoſtibus ceperit. vel fecit. vt eſſet ĩ tetum natura. vel dic generaliter accipi pro quolibet tit. Et qđ ſubijcit lucrativa. i. ſine tit. Prima placet. & dic hic. quæ not C. de præſcrip xxx ann. l. cum notiſſimi. ſ. ſed & ſi quis.

IN *vſucapionibus*] CASVS. Cum in vſucapione triennium ſit ſtatutum: nunc dicit, quod ſufficit tangi vltimam diẽ triennij. Et hoc dicit hæc lex cum ſeq. Fr. Acc.

h *Computamus*] aliàs, ſed ad totam diem computamus poſtremum. & tunc. i. ad quamlibet partem poſtremi diei. Alias diem totum. computamus poſtremum, accipiendo partem pro toto, vt & inf. de diuer. præſcri. l. in vſucapione. in prin. & inf. l. prox. Sed contra inf. de act. & obl. l. in omnibus. Sol. plene, vt no. ſup. de mino. l. 1. §. minoté, quia hæc in vſucap. triennij: illa in præſcriptione.
i *Deque*, Dies artificialis.
k *Ceperit*] & vſucapere.
l *Hora ſexta*, ſcompleta: nam tunc finitur, & incipit dies, vt ſup. de ſer. l. more.

Si præſcribens cadat à poſſeſſione, præſcriptio naturaliter interrumpitur, & iſta interruptio prodeſt omnib. contra quos præſcribitur, nõ ſolũ interrumpenti. Paul. de Caſt.

Caius lib. 20. 1 † ad edic. pro.

LEX V.

NAturaliter interrumpitur a poſſeſſio, cum quis de poſſeſſione vi deijcitur, b vel alicui res 2 † mobilis eripitur, quo caſu non aduerſus c eum tantũ, qui 3 † eripuit, interrumpitur poſſeſſio, ſed aduerſus omnes: d nec eo caſu quicquam intereſt, is qui vſurpauerit, e dominus ſit, f necne: ac nec illud quidem intereſt, pro ſuo g quiſque poſſideat, an ex lucrativa cauſa.

In vſucapionibus dies cœptus habetur pro completo. Paul. de Caſt.

Vlpian. lib. 11. ad edict.

LEX VI.

IN vſucapionib. nõ à momẽto ad momẽtũ, ſed 4 † totum poſtremum diẽ cõputamus. h

Idem lib. 26. 5 †

LEX VII.

IDeoq; qui hora ſexta diei i calendarum Ianuariarum

1 † Aliàs 21.

2 † Mobilis non ẽ in Dua. exẽpla. i Fl. quoq; deeſt.

3 † P. Flo. eripit.

4 † Sic in P. F. Habẽdi aũt tegit. Sed ad ioſñ, &c. Vide in hũc locũ Ante. Aut. emẽdi 4. c. 23.

5 † Lib. 7. ad Sabi. P. F.

poſſidere 6 † cœperit, k hora ſexta l noctis pridie calendas Ianuarias implet vſucapionem.

Ex cauſa peculiari domino etiã ignoranti acquiritur uſucapiendi conditio, & qui non poteſt vſucapere per ſe, nec pãlium poteſt. Paul. de Caſt.

Paulus lib. 23. 7 † ad edict.

LEX VIII.

LAbeo, & 8 † Neratius reſponderunt, m ea, quę ſerui peculiariter n nacti ſunt, vſucapi poſſe, quia hæc o etiam ignorãtes domini vſucapiũt. Idem Iulianus ſcribit. Sed eum, qui ſuo nomine nihil vſucapere poteſt, p nec per ſeruum quidem poſſe q † ædius ſcribit.

Res, quæ non ſunt in commercio noſtro, nõ poſſunt uſucapi, vel præſcribi. Paul. de C.

Caius lib. 4. ad edict prou.

LEX IX.

VSucapionem recipiunt maximè res r corporales, exceptis rebus ſacris, s ſanctis, t publicis, populi Romani, u & ciuitatum, x item liberis hominibus. y

6 † P. F. cœpit.

7 † aliàs. 12. P. F.

8 † Et. nõ ẽ in Dua. te. exẽp. nemo in P. F.

p Vſucapere poteſt] ratione rei. quia furtiua, vt ſup. eo. l ſequitur, & hæres. vel ratione perſonæ, vt ſi legetur non capaci. non vſucapitur: pro legato, vt Inſt. de hæ quali. & diffe. §. in extraneis. Idẽ in libero homine poſſeſſo. vt per eum vſucapiã. quod non per me, ſed nec vſucapit ipſe. quia ipſe non poſſidet, vt ſup. ti. 2 l. homo liber. i fi. Vel mix è ratione rei & perſonæ, vt in Iudæo & mancipio Chriſtiano. vt C. ne Chriſtianum mancipium. l. 1. & facit C. de hær. inſti. l. neque perſe. & quod ibi not. Sed ar. ẽ ſup. de acquir. hær. l. cũ hæreditate. 1 em contra inf. eo. l. ſi ſeruo. & ſup. titu. 1. l. 1. §. item acquirimus, in fi. Sed ibi ratione defectus intelligentiæ in furioſo & in infante. Acc.

q *Poſſe*] ſcilicet vſucapere.

VSucapionem] CASVS. Res corporales dicuntur poſſe vſucapi, exceptis rebus ſacris, ſanctis, publicis, & ſimilibus. & liberis hominib. qui non poſſunt vſucapi. Fr. Acc.

r *Maximè res*] Imò corporales tantum, vt ſup. titu. 2. l. ſeruus. §. incorporales. Abundat ergo maximè, vt & ſup. ſi quis omiſ. cau. teſt. l. 2. Vel dic quod incorporales q̃nque vſucapiantur, vt cum habent perpetuam cauſam, vel quaſi, vt C. de ſeruit. & aqua. l. 2. & ſup. de ſer. vrb. prædi. l. foramen. Item & quando non habent quandoque, vt cũ ædificijs, vt ff. l. prox. §. 2.
s *Sacris* i. eccleſijs ſacris, ſed vſucapio triennij admittitur hodie in his, vt C de ſacroſanct. eccl. auth. quas actiones. Sed illa loquitur in rebus eccleſiæ non ſacris.
t *Sanctis*] vt mur. ciuitatem.
u *Romani*] i. quæ ſunt in vſu ipſius populi Romani: aliorũ autem, quæ ſunt in vſu. benè recipitur vſucapio. vt C. de ſacroſan. eccl. l. fi. & inf. de diuer. præſcrip. l intra. & l. in omnibus, vbi plene notaui.
x *Ciuitatum*] ſi ſunt in vſu vniuerſitatis. vt inf. de via publica. l. viam publicam. Aliæ poſſunt, vt ſup. de contrah emp. l. ſed Celſus. & C de præſcrip. xxx. ann. l. omnes, quæ ſunt cõtra. Vel hic loquitur de præſcriptio. longa. & de hoc no. in d. l in omnibus.
y *Hominibus*] quia in nullius dominio eſſe poſſunt. Inſtit. eo. l. §. 1.

SI *aliena*] CASVS. Si rem alienam emi à domino. ad vſucapiendum debeo habere bonam fidem duobus temporibus, ſcilicet tempore contractus, item tempore traditionis. Secundo dicit, Seruitus per ſe non poteſt præſcribi, ſubaudi, niſi haberet perpetuam cauſa n. vel quaſi, vt ſeruitus aquæductus. vel ſtillicidij. Si autem præſcribam fundum. vel domum. non debetur ſeruitus, videor præſcripſiſſe & ſeruitutes eis debitas.

a *Naturaliter interrumpitur*] de poſſeſſione rei immobilis.
b *Vi deijcitur*] quandoque etiã ſine vi, vt C de præſcri xxx. ann. l. cum notiſſimi. §. imò. Sed quocunque modo deſinat poſſidere interrũpitur naturaliter. Fallit in capto, qui deijcitur eo quod captus eſt: tamen fingitur in peculiari retinere. vt ff. eod. l. ſi is h. t.
c *Aduerſus eum*] Imo pro eo, vnde dic. interrumpitur poſſ. aduerſus eum. i. pro eo. ſic. & inf. prox.
d *Aduerſus omnes*] i. pro omnibus: ſicut & ei, à quo ponitur pro, contra quem. vt ff. eod. l. eius, qui. Vel poſſ. interrumpitur aduerſus eũ. i. effectus poſſeſſionis, qui erat aduerſus eum hoc eſt vſuca. interrumpitur: ſic. & inf. prox. aduerſus omnes. ſ. poſſeſſ. c. i. effectus eius, qui erat aduerſus plures, interrumpitur: vt qa currebat vſucapio cõtra debitorem. & creditorem: vel dominum, vel empty eutan. vel habentes vtilem in rem. vel publicanam. A capite ergo oportet poſſidere. vt in ſe. d l. ſi is §. ſi qs. & ſup. de ſer. vrb. prædio. l. ſi ædes. §. 1.
e *Vſurpauerit*] ideſt poſſeſſ ſiue vſucapionem interrumpit, vt ſup. eo. l. 2.
f *Dominus ſit*] Imò quo ad conſtitutionem. Si quis in tantam. Sed illud nouũ. Vel licet perdat, tamen interrumpitur poſſeſſio.
g *Profuo*, ideſt pro ſua pecunia, non ex cauſa lucrativa. Non. n. hic ponitur pro titulo, & ſic ſunt duæ partes pro ſuo. Vel dic pro ſuo. qa in ſtrore matris inuenitur, vel ab hoſtibus ceperit. vel fecit. vt eſſet ĩ tetum natura. vel dic generaliter accipi pro quolibet tit. Et qđ ſubijcit lucrativa. i. ſine tit. Prima placet. & dic hic. quæ not C. de præſcrip xxx ann. l. cum notiſſimi. ſ. ſed & ſi quis.

IN *vſucapionibus*] CASVS. Cum in vſucapione triennium ſit ſtatutum: nunc dicit, quod ſufficit tangi vltimam diẽ triennij. Et hoc dicit hæc lex cum ſeq. Fr. Acc.

h *Computamus*] aliàs, ſed ad totam diem computamus poſtremum. & tunc. i. ad quamlibet partem poſtremi diei. Alias diem totum. computamus poſtremum, accipiendo partem pro toto, vt & inf. de diuer. præſcri. l. in vſucapione. in prin. & inf. l. prox. Sed contra inf. de act. & obl. l. in omnibus. Sol. plene, vt no. ſup. de mino. l. 1. §. minoté, quia hæc in vſucap. triennij: illa in præſcriptione.
i *Deque*, Dies artificialis.
k *Ceperit*] & vſucapere.
l *Hora ſexta*, ſcompleta: nam tunc finitur, & incipit dies, vt ſup. de ſer. l. more.

LAbeo] CASVS. Si ſeruus peculiariter acquiſiuit rem à non domino, vſucapiam interim per eum illam rem, etiamſi ignorauit hoc: dum tamen ſit res quam per me poſſum vſucapere, non furtiua, vel ſim perſona, quod per me poſſem vſucapere. Et hoc dicit vt in gl. Fr.
m *Reſponderunt*] & benè. Acc.
n *Peculiariter*,] i. ſi ex cauſa peculiari, ſtrictè, vel largè accipiatur peculium. vt inf. pro ſoluto l. 2.
o *Quia hæc etiam*] Videtur eſſe ratio quod dictum eſt. Sed

Si præſcribens cadat à poſſeſſione, præſcriptio naturaliter interrumpitur, & iſta interruptio prodeſt omnib. contra quos præſcribitur, nõ ſolũ interrumpenti. Paul. de Caſt.

Caius lib. 20. 1 † ad edic. pro.

LEX V.

NAturaliter interrumpitur a poſſeſſio, cum quis de poſſeſſione vi deijcitur, b vel alicui res 2 † mobilis eripitur, quo caſu non aduerſus c eum tantũ, qui 3 † eripuit, interrumpitur poſſeſſio, ſed aduerſus omnes: d nec eo caſu quicquam intereſt, is qui vſurpauerit, e dominus ſit, f necne: ac nec illud quidem intereſt, pro ſuo g quiſque poſſideat, an ex lucrativa cauſa.

In vſucapionibus dies cœptus habetur pro completo. Paul. de Caſt.

Vlpian. lib. 11. ad edict.

LEX VI.

IN vſucapionib. nõ à momẽto ad momẽtũ, ſed 4 † totum poſtremum diẽ cõputamus. h

Idem lib. 26. 5 †

LEX VII.

IDeoq; qui hora ſexta diei i calendarum Ianuariarum

1 † Aliàs 21.

2 † Mobilis non ẽ in Dua. exẽpla. i Fl. quoq; deeſt.

3 † P. Flo. eripit.

4 † Sic in P. F. Habẽdi aũt tegit. Sed ad ioſñ, &c. Vide in hũc locũ Ante. Aut. emẽdi 4. c. 23.

5 † Lib. 7. ad Sabi. P. F.

poſſidere 6 † cœperit, k hora ſexta l noctis pridie calendas Ianuarias implet vſucapionem.

Ex cauſa peculiari domino etiã ignoranti acquiritur uſucapiendi conditio, & qui non poteſt vſucapere per ſe, nec pãlium poteſt. Paul. de Caſt.

Paulus lib. 23. 7 † ad edict.

LEX VIII.

LAbeo, & 8 † Neratius reſponderunt, m ea, quę ſerui peculiariter n nacti ſunt, vſucapi poſſe, quia hæc o etiam ignorãtes domini vſucapiũt. Idem Iulianus ſcribit. Sed eum, qui ſuo nomine nihil vſucapere poteſt, p nec per ſeruum quidem poſſe q † ædius ſcribit.

Res, quæ non ſunt in commercio noſtro, nõ poſſunt uſucapi, vel præſcribi. Paul. de C.

Caius lib. 4. ad edict prou.

LEX IX.

VSucapionem recipiunt maximè res r corporales, exceptis rebus ſacris, s ſanctis, t publicis, populi Romani, u & ciuitatum, x item liberis hominibus. y

6 † P. F. cœpit.

7 † aliàs. 12. P. F.

8 † Et. nõ ẽ in Dua. te. exẽp. nemo in P. F.

p Vſucapere poteſt] ratione rei. quia furtiua, vt ſup. eo. l ſequitur, & hæres. vel ratione perſonæ, vt ſi legetur non capaci. non vſucapitur: pro legato, vt Inſt. de hæ quali. & diffe. §. in extraneis. Idẽ in libero homine poſſeſſo. vt per eum vſucapiã. quod non per me, ſed nec vſucapit ipſe. quia ipſe non poſſidet, vt ſup. ti. 2 l. homo liber. i fi. Vel mix è ratione rei & perſonæ, vt in Iudæo & mancipio Chriſtiano. vt C. ne Chriſtianum mancipium. l. 1. & facit C. de hær. inſti. l. neque perſe. & quod ibi not. Sed ar. ẽ ſup. de acquir. hær. l. cũ hæreditate. 1 em contra inf. eo. l. ſi ſeruo. & ſup. titu. 1. l. 1. §. item acquirimus, in fi. Sed ibi ratione defectus intelligentiæ in furioſo & in infante. Acc.

q *Poſſe*] ſcilicet vſucapere.

VSucapionem] CASVS. Res corporales dicuntur poſſe vſucapi, exceptis rebus ſacris, ſanctis, publicis, & ſimilibus. & liberis hominib. qui non poſſunt vſucapi. Fr. Acc.

r *Maximè res*] Imò corporales tantum, vt ſup. titu. 2. l. ſeruus. §. incorporales. Abundat ergo maximè, vt & ſup. ſi quis omiſ. cau. teſt. l. 2. Vel dic quod incorporales q̃nque vſucapiantur, vt cum habent perpetuam cauſam, vel quaſi, vt C. de ſeruit. & aqua. l. 2. & ſup. de ſer. vrb. prædi. l. foramen. Item & quando non habent quandoque, vt cũ ædificijs, vt ff. l. prox. §. 2.
s *Sacris* i. eccleſijs ſacris, ſed vſucapio triennij admittitur hodie in his, vt C de ſacroſanct. eccl. auth. quas actiones. Sed illa loquitur in rebus eccleſiæ non ſacris.
t *Sanctis*] vt mur. ciuitatem.
u *Romani*] i. quæ ſunt in vſu ipſius populi Romani: aliorũ autem, quæ ſunt in vſu. benè recipitur vſucapio. vt C. de ſacroſan. eccl. l. fi. & inf. de diuer. præſcrip. l intra. & l. in omnibus, vbi plene notaui.
x *Ciuitatum*] ſi ſunt in vſu vniuerſitatis. vt inf. de via publica. l. viam publicam. Aliæ poſſunt, vt ſup. de contrah emp. l. ſed Celſus. & C de præſcrip. xxx. ann. l. omnes, quæ ſunt cõtra. Vel hic loquitur de præſcriptio. longa. & de hoc no. in d. l in omnibus.
y *Hominibus*] quia in nullius dominio eſſe poſſunt. Inſtit. eo. l. §. 1.

SI *aliena*] CASVS. Si rem alienam emi à domino. ad vſucapiendum debeo habere bonam fidem duobus temporibus, ſcilicet tempore contractus, item tempore traditionis. Secundo dicit, Seruitus per ſe non poteſt præſcribi, ſubaudi, niſi haberet perpetuam cauſa n. vel quaſi, vt ſeruitus aquæductus. vel ſtillicidij. Si autem præſcribam fundum. vel domum. non debetur ſeruitus, videor præſcripſiſſe & ſeruitutes eis debitas.

a *Factus controuersia*] altero, vel vtroque agente inter dictos. Vti possid.
b *Vter*] alias vtrum. & dic id est, quis eorum.
c *Victus est*] quid si vterq. vincit? Resp. & tunc aget vterq. si velit, vt dixi ī. vti possi l. si duo.

Idem lib. 5. ¶ 1

LEX XXXV.

EXitus cōtrouersiæ [a] possessionis hic est tantum', vt prius pronuncier iudex, Vter [b] possideat. Ita enim fiet, vt is, qui victus est [c] de possessione, petitoris partibus fungatur, & tunc de dominio quæratur. [d]

Debitor præscribit per creditorem possidentem, vel sibi precario concedentem. Bart.

Iulianus lib. 58. ¶ 2 Dig.

LEX XXXVI.

QVi [e] pignoris causa fundum tradiderit ¶3 creditori intelligitur possidere. [f] Sed, & si precario eundē rogauerit, [g] æque per diutinam possessionem capiet. Nā cum creditoris possessio non impediat ¶4 vsucapionē, longè minus [h] precarij rogatio impedimento esse non debet: cum plus iuris in possessionem habeat, qui precario rogauerit, [i] quàm, qui oino nō possidet. [k]

Marcel. lib. sing. ad For.

LEX XXXVII.

RE pignoris nomine data, & possessione tradita, deinde à creditore cōducta, [l] conuenit, vt is qui hypothecā dedisset, pro colono in agro, in ¶5 ædib. autem pro inquilino sit. Et ¶6 per eos [m] creditor possidere [n] videtur. [o]

Non perdit quis possessionem serui absentis, donec ad eum litera libertatis perueniant. Bart.

Iulian. lib. 58. ¶ 7 Digest.

LEX XXXVIII.

QVi absenti seruo scribit, vt in libertate [p] moretur, non eam mentē habet, vt statim [q] velit serui possessionem dimittere, sed magis destinationem suam, in id tempus conferre, [r] quo seruus certior factus fuerit.

Possessio, & dominium potest sub cōditione transferri, & defectus conditionis impedit eius translationem. Bart.

¶ Si quis possessionē fundi ita tradiderit, vt ita demum eam cedere eā dicat, si ipsius [s] fundus esset, non videtur possessio tradita, si fundus alienus sit: [t] hoc amplius existimandum est, possessionē sub condōne [u] tradi posse, sicut res [x] sub cōditione traduntur, neque aliter [y] accipientis fiunt, quàm si conditio extiterit. [z]

Per seruū hereditariū ex alia causa habitum res hereditariæ possunt quari.

Si is, qui Titio seruum vendiderat, hæredi eius eum tradiderit, potest hæres rerū hereditariarum possessionē per eū [a] apprehēdere, quia nō seruus iure hereditario, sed actione ¶8 ex empto ad eū pervenit. Nā, & si ex stipulatu, vel ex testō [b] seruus debitus testatori fuisset, & hæres [c] eius ¶9 cum accepisset, non prohiberetur rerum hæreditariarum possessionem per eundem acquirere. [d]

¶ *Si quis*] Tradidi tibi pos. fundi, vt ita demum habeas eius pos. si hic fundus sit meus. Dī. quòd non video cur posset tradere, si appareat alienū esse fundum, & non meum. Secundò dicit q̄ pos. potest tradi sub condōne, vt si nauis ex Asia venerit habeat possess. talis fundi.
¶ *Si is, qui*] Dic casum. vt in fi. vlt. glo. q̄ incipit Quia, &c. Ideoq. dicas, &c. F.
p *Vt in libertate*] id est in possessione libertatis. sīn quosdi. Imò vt sit liber. Et sī hac epistola debent adesse quinq. testes, vt C. de Lat. lib. tollen. §. scimus. Acc.
q *Vt statim*] i. antequam epistola ad seruum perueniat. & facit C. de fideicom. lib. l. si voluntate, & ī. de lib. cau. l. nō videtur. Arg. cont. C. de repu. l. licet. Sed ibi fuit traditus libellus repudij.
r *Confert*] sic inf. de vi. & vi arma. l. eum fundum.
s *Ipsius*] scilicet tradentis.
t *Fundus alienus sit*] in præsenti tempore, vt differat à sequenti casu.
u *Sub conditione*] l. f. vera, quæ erit de futuro. vt & su. si cert. per. l. itaq. Sed supra prox. non fuit vera, quia fuit de præsenti tempore. Vel dic de alia conditione hic loqui, quam su. & p hoc dicat, hoc amplius. Et no. q̄d expressa fuit conditio: alias cont. su. e. l. qui meo. §. si furioso.
x *Sicut res*] id est rerum dominium, vel proprietas. vt su. de iu. do. l. dotis fructus. §. fi.
y *Neq. aliter*] Sed ī. ī. de sol. l. sub condōne in fi. Sol. vt ibi.
z *Extiterit*] concor. ī. e. l. si me in vacuam. in prin. arg. Si dono tibi domum, vt non alienes, & tu alienas, vendicabo ab eo cui vendidisti: si aūt tibi tradidi hoc modo, ne alienes: transtuli tunc dominium. Si vendis alteri, non in me transfertur dominium: si alienas, isto casu non vendicabo ab eo in quem est alienatio facta, sed contra te agam condictione ob causam, vt sup. de condic. ob cau. l. ea lege. Ad primum facit C. de rebus alienis non alie. l. fi.
a *Per eum*] s. seruum. Accur.
b *Vel ex testamento*] ita tamen, si non transiuit dominium in testatorem, vt si erat alienus, non legantis.
c *Et hæres*] scilicet legatarij.
d *Acquirere*] quia non ex causa hæreditaria directò, sed ex alia

---

1† de omnib. tribunalibus. D. E.

d *Quæratur*] si ei quæri placuerit. ad hoc. sup. de rei vēd. l. is qui. & ī. vti poss. l. i. §. 2. & ī. de iud. l. inter. & C. de rei vē. l. ordine. & de interd. l. incerti. & ī. fin. regun. l. si quis. & inst. de interdic. §. retinendæ.
d *Quæratur*] ab eodem iudice vt C. de iudi. l. nulli. & de rei vēd. l. ordinarij. Acc.

2† al. lib. 23. P. F.

Pignoris] CASVS. Si emi fundum à non dño, & fuit mihi traditus, & sic cepi possidere. & eū rursum obligaui Titio. & tradidi. Dī. adhuc dicor possidere. & in vsucapione procedo. Idē est, si eundē fundū, quē obligaui Titio, cōcessit mihi precario Titius: nā adhuc procedo in vsucap. & reddit tōnē.

3† P. Flo. tradit.

4† P. F. capionem.

Nā cū plus iuris in possess. &c. Fr. Acc.
e *Qui*] s. debitor.
f *Intelligitur possidere*] quo ad vsucapionem, vt ī. subiicit. & īf. tit. l. si fetui mei nomine. Itē quo ad satisdationē vitādā, vt su. qui satisd. cogan. l. sciendū. §. creditor. quo ad alia fi. vt no sup. eo. l. i. §. p seruū corporaliter. Accur.

5† P. F. dicit in.

g *Rogauerit*] i. accepit precariò debitor à creditore.

6† P. Flo. dicit. &.

h *Longe minus*] Immo est magis, sic C. de iud. l. properandum. §. fi. Vel dic abūdat, non tert. & ī. de dā. infe. l. i. uminē. in pri. ibi, Nihilne, &c. & facit ī. de pō. l. certè. in fi. & ī. de pig. act. l. ei. & sortis. §. fi. & ī. de act. obl. l. qui à seruo. & su. de peri. & commo. l. seruus emptor. & inf. it. l. non solum. §. qui pignori. Acc.

7† all 44. P. F.

8† P. Flo. actio.

9† P. F. dicit eius.

1 Creditor possidet pignus vt l. seq. cum conc. ī gl. fi. Et iō ē q̄ creditori nō pt̄ p̄pria auctoritate debitoris pignus auferri, vt no. gl. in l. fi quis i tantū. C. vnde vi.

i *Recauerit*] id est acceperit.
k *Possidet*] Creditor possidet pignus, quod dī à pugno: sī autem ipsa pignorem, vt ī. de vsuca. l. non solum. §. si rem.
k *Non possidet*] vt est debitor. Acc.

RE pignoris] Casus. Obligaui tibi fundum, vel domū & tradidi: tandem istum fundum, vel domū à te cōduxi, & conuenit vt pro colono sim in isto agro, vel sim, p inquilino in domo. Dī. q̄ tenines possi. per me. Fr. Ac.
l *Conduxi*] id est debitor conduxit à creditore, vt supra de pign. act. l. fi pignus.
m *Et per eos*] nunc respondet.
n *Possidere*] N. q̄ colonus in villa, inquilinus in ciuitate, vt hic, & sup. loca l. iuncta quæritur, cum l. seq.
o *Videtur*] facit su. de peri. & commo. rei venditæ. l. seruus

alia ad eum peruenit: aliàs ſecus, vt hic innuit, & ſup. eo. l. 2. §. veteres. & ſup. tit. 1. l. per ſeruum hæreditariũ. Sed opquia eũ actio ex empto competit ex cauſa hæreditaria, & ſeruus ex ea actione: ergo & ſeruus ex cauſa hæreditaria? Rñ. non ex cauſa hæreditaria, ſed ꝙ hæreditatẽ, ſic ſup. de pec. l. eo tempore. in fi. ſed ſi per actionẽ ex empto petitur, & hæc actio demũ adita hæreditate cõpetit, nonne & per hereditariam tunc põt quærere. ſ. poſt aditam? ideoq; dicas, ꝙ ante aditionem hæreditatis ſeruum acquiſiuit per actionẽ ex empto, & indebitè ei ſoluimus fuit: cũ nondum eſſet hæres: vnde per eum acquiret poſſeſſionem rerum hæreditariarũ ante aditionem hæreditatis: cæterũ adita hæreditate iã retum propriarum poſſeſſ. per eum acquiret. Accur.

2† Aliàs lib. 2. ex Minicio. P.F.

* Cõcor. ea q̃ no. p doc. in l. 2. C. de prohib. ſequeſtr. & quæ no. ĩ ca. exami nata, extra. de iudi. & quę ſcripſit Gel. Noc. Act. lib. 20. c. 10.

2† Omittenda. P. F.

3† P.F. 7.

Rei ſequeſtratæ de partium voluntate perditur poſſeſſio, niſi cauſa cuſtodiæ ſequeſtretur. Bart.

Idem lib. v. [1] † ex M.

LEX XXXIX.

INtereſſe * puto, qua mẽte apud ſequeſtrũ [2] res deponatur. Nã ſi [2] † dimittẽdæ poſſeſſionis cauſa, & hoc apertè fuerit approbatũ, [b] ad vſucapionẽ poſſeſsio eius partibus non procederet. [c] At ſi cuſtodiæ cauſa deponatur, [d] ad vſucapionẽ eam poſſeſsionem procedere [e] victori, conſtat.

Violentia ſerui proprij, quẽ poſſeſſione non priuat. Bar.

Africanus lib. 9. 3 † Quæſt.

LEX XL.

SI de eo fundo, quem cũ poſſiderem, [f] pignori tibi dedi, ſeruus tuus te deijciat, adhuc te poſsidere ait, quoniam nihilominus per ipſum ſeruũ poſſeſsionem retineas. [g]

Si colonus recedit non animo deſerendæ poſſeſſionis, nulla poſſeſſio perditur. Sed ſi animo deſerẽdi, vel moriatur, naturalis perditur, & etiam ciuilis, ſi naturalem negligit adipiſci. Bart.

poſſeſſionẽ deijciam poſſidere: nam inſpicitur principium.

¶ *Si ſeruum*] Seruũ meum poſſeſſum à quodã q̃ emerat bona fide, ab eo abſtuli clã. Quæritur, an videar poſſidere clã. Dic, ꝙ non, & redditur rõnẽ. Nã ſicut conductio, aut precarij rogatio nõ põt eſſe ſuæ rei, ſic nec clandeſtina poſſeſſio. Fran. Arẽ. *Poſſiderem*] ego debitor. Accur.

§ *Retinea*] per ſeruũ inuitũ retines iniuſtam, q̃uis per eũ volentẽ non q̃ras, vt ſ. eo. l. quod ſeruus. Et quia retines, vſucapio debitoris procedit, vt inf. tit. 1. l. nõ ſolũ. §. ſi tẽ Vũ collige debitorẽ nõ poſſidere, aliàs interpellaretur. ſ. vſucapio. qa apiſci. interuertiſſet poſſeſſ. 5† Aliàs debitoris ſeruus alienum. creditoris. licet non ſuus, vt hic, & ſ. decſſ. de. eo. l. rem. quæ.

4† P.Flo.

h *Deceſſiſſet*] a. moriatur. ¶ qd ſubijcit. Propter vtilitatẽ &c. eſt interpoſitio, quæ ponit primum caſum, & quod ſubijcit. Quo mortuo, &c. reaſſumit princ. & eſt ſecundus caſus. Vel dic ſecundo, deceſſiſſet, i. de agro exijſſet, & non animo deſerẽdæ poſſ. vt ſ. eo. l. ſi colonus. Et no. ꝙ tres caſus iſte. §. ponit. Primo, cum diſcedit colonus nõ animo deſerendi. Secundo, cũ moritur. Tertio, cum diſcedit animo deſerendi. Acc.

6† P.Flo. non ſuus, vt hic, & ſ. decſſ. de. eo. l. rem. quæ.

7† P.Flo. videri ait.

8† P.Flo. tam.

i *Per colonum*] detinentem, ſecundum primã expoſitionẽ: Vel ſecundum aliã, per colonum, i. per eius animũ retineo naturalem, ciuilem autem per me.

Si fortè colonus, per quem dominus poſsideret, deceſsiſſet, [h] propter vtilitatem receptũ eſt, vt per colonum [i] poſſeſsio, & retineretur, & continuaretur, quo mortuo, dicendum eſt, non ſtatim eã interpellari, ſed tunc demum, cum dominus poſſeſsionẽ 4† adipiſci neglexerit. [k] Aliud 5† exiſtimandũ [l] ait, ſi ſponte colonus de 6† poſſeſsione diſceſſerit. Sed hæc ita vera [m] eſſe, ſi nemo extraneus eã rẽ interim poſſederit, ſed ſẽper in hæreditate coloni manſerit.

Poſſeſſio iuſta, vel iniuſta abſque noua cauſa extrinſeca non mutatur. Bart.

Seruum tuum à Titio bona fide emi, & traditum poſſedi, deinde cum cõperiſſem tuum eſſe, ne eum peteres, celare cœpi. Non ideo magis hoc tẽpore clam poſſidere me videri. 7† Nam retro quoq; ſi ſciens tuum ſeruum à non domino emerim, & cum 8† clam eum poſſidere cœpiſſẽ, poſtea certiorẽ me fecerim, nõ ideo deſinere me clam poſſidere.

In qua re non cadit locatio, & precarij rogatio, in ea non cadit clandeſtinitas. Bart.

k *Neglexerit*] ſed q̃ perdit dñs per negligentiã ? naturalem nõ: quia per mortẽ coloni eſt amiſſa, nec per hæreditatem tenet. vt ſ. ſi q̃s teſt. lib. 1. §. Scæuola. Nec ob. finis huius. §. vt ibi dices. Nec ciuilẽ: quia eã retinet per ſe. Rñ. ſĩm quoſdam, de ciuili tm̃ dicit, quib. obſtat verbũ adipiſci, ſed dicunt impropriè, i. retinere, & vti, vt per incuriã. vt Inſtit. de vſuc. §. qd aũt. Tu dic, ꝙ perdit ciuilẽ, niſi petat naturalẽ mortuo colono, & ſic ꝓpriè ponitur adipiſci: nã nõ veniendo ad fundũ obliuiſcitur, & ſic perdit etiam ciuilem. Acc.

l *Aliud exiſtimandum*] aliàs aliquid æſtimandũ, & tũc referas ad primũ caſum de tribus, ſm̃ ſecundam poſitionẽ. Nam hic caſus loquitur, cum diſceſſit animo deſerẽdi poſſ. aliàs idem, & tunc ad proximum: nam & hic, amitto naturalem ſtatim, & retineo ciuilem, donec negligam, vt ſup. eo. l. 3. §. ꝙ ſi ſeruus, & cum ero negligens, perdam ciuilem, vt & in proximo caſu. Sed videtur, ꝙ non perdam naturalem ſtatim, vt C. eo. l. fi. quæ eſt contra. Sol. vt ibi. Accur.

ADDITIO. Dic ſecundum Bart. quod illa lex per iſtam intelligitur, quia per exitum perditur naturalis, ſi hic non ciuilis, vt ibi.

m *Hæc ita vera*] ſcilicet, quòd non interpelletur ciuilis, & ſic ad ſecundum caſum te refers, & per conſequens ad tertium. ¶ habeas idem. Alias ſi alius poſſedit, etiam ciuilem perdit. Sed videtur, quòd non perdam ſtatim per alterius ingreſſum, vt ſupra eodem. l. ſi id quod. §. finali. & l. 1. §. fin. Reſp. hic non dicit, quòd fuerit ingreſſus tantum, ſed quod poſſedit, vt quia ſuſpicatus ſum me poſſe repelli, vt &c

vt & inf. ꝑ emp. l. qui eũ pro. §. fi. Alij dicũt, ꝙ cõtrahit eiusdẽ originẽ ex natura li. q̃ perditur mortuo colono, vel recedente animo deſerendi. Sed hoc non placet, quia ſm hoc, ſi quod poſſidebam locaui & colonus deijcitur, non perdã, ſi inſpicitur origo. Prima ergo placet. Item videtur, ꝙ ẽt naturalis mortuo colono non amittitur, cum hic dicat, ꝙ in hæreditate manſerit: ſed dic, res nõ poſſeſſio. Vel ſi poſſeſſ. impropriſſimè, vt ſup. de acq. hæred. l. pro hærede. Nam vere hæreditas non poſſidet, vt inf. ſi quis teſta. lib. l. 1. §. Scæuola.

¶ *Aliꝰ* ſic inf. tit. 1. l. iuſto. §. & ſi poſſeſſionis. Sed cõtra inf. ꝑ ſuo. l. ſi ancilla. Sol. illud ſingulariter fuit odio dictum eſt, ſecundum R. vt dixi ſup eo. l. clam.

¶ *Nam vtro*] i. è contrario, & ad hoc facit inf. de fur. l. qui ea mente.

a *Emptori*] qui emit à non domino.

b *Abduxerim*, id eſt, abſtulerim.

c *Non videri clam me*] ſed furti teneor vi ff. de furt. l. itaq; §. 1. & l. cum ex. §. 1. Azo. Sed hic dicas, ꝙ fecit credens mihi licere, cum crederem meam: vnde non teneor furti, ſed conſt. l. ſi quis in rãiam, vt Inſti. vi bono. rapto. §. primo.

d *Teneri*] vt ſup. de poſiti. l. qui rẽ. & inf. de prec. l. in reb. §. ſi. & ff. tit 1. l. ei à quo. Et no. ꝙ facit arg. à pari. q. d. cui rei illa poſſunt conuenire, & hoc: & à qua illa remouentur, & hoc, vt ſubiſcit. Et non poſſe. &c. Sed vt falsũ hoc arg. quia pro opere quo quis in ſuo facit, tenetur. Quod vi, aut clã, vt inf. quod vi aut clam. l. 1 §. 2. & l. is, qui in puteum §. ſi. Sed reſpon. aliud eſt agi, Quod vi aut clã, quãdo agitur ad intereſſe pro opere facto vi vel clã, & aliud poſſideri aliquid clam: nam non idcꝰ facit clam opus, poſſidet clam: cum origo inſpiciatur poſſ. vt ſup. eo. l. clã. Sed ſũdò opp. quia precarium tenet in ſua re ratione poſſ vt ſup. eo. l. ſi aliquam. Sed hic credebam eſſe eius, qui poſſidebat. ſm Io. ibi ſciebam meam proprietatem. ar. inf. de preca. l. certè. §. fi. Vel etiam ſi putabam hic meam, proprietatis gratia clã abduxi metuẽs mihi fieri controuerſiã proprietatis, in qua nec clandeſtinitas, nec precarium tenet, ſed in poſſ. poſſet eſſe vtrunque, ſi ego non poſſidebam. Item oppo. ſi à me poſſidet clam vinco interdicto. Vti poſſideris. vt inf. vti poſſideris, l. 1. in fi. & l. ſeq. Si tu dicas te dominum, ergo nõ poſſides clam: ſicque remoues me ab interdicto. Quod eſt falſum. Sed reſponſio eſt ex prædictis, quia in poſſ. ſuæ rei poteſt eſſe clandeſtinitas, ſi primò alius poſſidebat.

e *Duabus*] ſcilicet à precario, & à conductione.

Qui iure.] CASVS Si aliquis ſcholaris, vel aliquis meus amicus vineam meã intret cauſa comedẽdi de vuis, vel cauſa ibi ſolatiandi, non acquirit per hoc poſſeſſ. vineæ, quia non eo animo intrauit. Franc. Accurſ.

f *Qui iure familiaritatis*] id eſt, amicitiæ.

g *Videtur poſſidere*] facit inf. de itine. actuque priua. l. 1. §. is cuius, & ſup. quemadmodum ſer. amit. l. vſu.

¶ Si ſeruum meum bonę fidei emptori [a] clam abduxerim, [b] 10 reſpondi, non videri clã me [c] poſſidere, quia neque precarij rogatione, neq; conductione ſuæ rei dominium teneri, [d] & non poſſe cauſam clandeſtinæ poſſeſſionis ab his duabus [e] cauſis ſeparari.

Qui ingreditur fundum ratione amicitiæ, vel familiaritatis, nõ dicitur poſſidere. B. Paulus lib. 2. [1] † Inſtitutionũ.

LEX XLI.

QVi iure familiaritatis [f] amici fundum ingreditur, non videtur poſſidere, [g] quia non eo animo ingreſſus eſt, vt poſſideat licèt corpore in fundo ſit.

Nota per iſtũ tex. ſi remãſerũt plures filij parui, & vnus magnus alicuius, & iſte maior oĩa adminiſtrauit ſolus, et ipſe ſolus accedebat ad fundos hereditarios, & fructus percipiebat, ꝙ hoc videtur feciſſe nomine ſuo, & fratrũ ſuorũ, & oẽs videntur fuiſſe in poſſeſſione, poſito, ꝙ alij non poſſunt probare ſe vnq̃ feciſſe aliquos actus, ex quib. reſultet præſumptio poſſeſſionis. P.

Vlpian. lib. 3. [2] † Reſp.

LEX XLII.

COmmunis [h] ſeruus, ẽtſi ab vno ex dominis omnium nomine poſſideatur, ab omnib. poſſideri intelligitur.

Per procuratorem habẽtem mandatum ſpeciale, vel generale, acquiritur poſſeſſio domino, etiã ignoranti, ſi hoc cadebat in generali mãdato: ſed ſi non cadebat, vel nullum mandatum habebat, ratihabitione acquiritur ſecunda. Bart.

¶ Procurator, [i] ſiquidem mãdante domino rẽ emerit, protinus illi acquirit poſſeſſionẽ, [k] ꝙ ſi ſua ſponte emerit, [l] nõ, niſi ratam dominus habuerit emptionem. [m]

Qui ſcit certam partem diuiſam, vel indiuiſam eſſe alienam, vel ius aliquod, eatenus non præſcribit. Bart.

Marcellus. 3 †

LEX XLIII.

SI quis fundũ emerit, [n] cuius particulam ſciebat eſſe alienam, Iulianus ait, ſi prodiuiſo ſciat [o] eſſe alienam, poſſe eũ reliquas partes longa poſſeſſione capere. Sed & ſi pro indiuiſo 4 † ſciat eſſe alienam, licèt ignoret quis ſit locus, P æquè eum capere

Communis.] Caſus. Plures habemus ſeruũ cõem, ſi vnus noſtrum ſeruũ poſſideat nomine aliorum, ab omnib. dr hic ſeruus poſſideri. Secundo dicit, ꝙ curator meus emit rẽ meo nomine, & ei eſt tradita. Dr. ꝙ ſtatim eſt mihi q̃ſita poſſeſſio illius rei. Si aũt geſtor negociorum meorũ emit meo nomine, & ei eſt tradita, nõ acq̃ritur poſſeſſio niſi habeã ratã illam emptionẽ. Fran. Acc.

Communis] facit ff. eo. l. quod meo, eũ ſe poſſideat, cuius nomine poſſidetur. Accurſ. *Procurator*] facit differentiã inter ſpecialẽ procuratorẽ & generalẽ. Nã ſi generalis, vel ad alia conſtitutus, poſt ratihabitionẽ demũ, vt in ſi. huius, §. ſi ſpecialis ad hoc. tũc ſtatim vt in prin. ſi vterque gerat, ſiue alter tradens, vel accipiẽs? Sed Io. nõ diſtinguit inter generalẽ, & ſpecialẽ, vt no ff. eo. l. 1. §. per procuratorem. Et ideo primò expone procurator, i. procurãs, ſic ſup. de neg. geſt. l. ſi ego, & ã procurato l. Plautius: nã de habente, & nõ habente mãdatũ dicit. Vel dic, procurator. i. geſtor, & ſtatim ſpecificat de procuratore, poſtea de geſtore. K *Acquirit poſſ.*] ſup. tit. 1. l. tes ex mandato, quæ eſt cõtra. Sol. ibi neuter egit, vt mihi q̃reſt. hic, ſic. [Io. *Sponte emerit*] habens generale mãdatum. Ro. Sed Io. non habens mandatum.

m *Emptionem*] no. ꝙ per procuratorẽ habentem mandatum, quæritur mihi dominiũ. & poſſ. ẽt ignoranti, vt hic, & ſup. eo. l. 1. §. per procuratorem. Si aũt mandatum non habeat, non quæritur mihi ignoranti, niſi ratum habeam, vt ſup. de neg. geſt. l. ſi ego.

Si quis.] Caſus. Emi fundum à non dño: quandã particulã eius ſcio alienã. & certã, puta, à foſſato ſupra illã partẽ non p̃tinẽtibus alĩa. ſic. Sed qd, ſi incertã ſcio alienã, puta duo iugera ſcio eſſe aliena in quodã angulo fundi, ſed neſcio vſquequo durẽt. Dr. ꝙ reliquã partẽ præſcribã. Vltimò dicit. Emi fundũ, cuius vſum fructũ ſcio alienum. Non impedit, quin præſcribã fundum. Idem ſi ſciã eũ obligatũ. Fran. Acc.

n *Si quis fundum emerit*] à non domino. Accurſ.

o *Sciat*, vt eã ſciat oſtẽdere, vt vſq; ad foueã illã: aliàs nõ. vt ff. pro emp. l. emptor in princ. quæ eſt contra, ſecundũ Io.

ADDITIO. Dic ſecundum Bart. hic, ꝙ ſciebat alienam ꝑ partẽ certa. & diuiſa. & determinata.

p *Locus*] ſibi cõtradicere vi litera: nã ſiue dimidiã, ſiue tertiã, vel aliam quotã hẽt alius, non põt ignorari locus. cũ in qualibet gleba quotã habeat portionẽ, vt in toto. Vñ dic, ꝙ ſcio eum habere duo iugera in quodã angulo, neſcio tã vſque quo teneant, & hoc dicat pro indiuiſo. Vel ẽt dic, ſcio eũ habere tertiam totius, nec tã ſcio locum, ſ. tertium, qui totus ſit ſuus, quia nec eſt. Quod. n. non eſt, ſciri non poteſt. & ſm hoc non eſt contra, ſup. eo. l. locus, quæ ſignatur, contra. Põt & tertio ſolui, quia ibi tradebatur pars incerta: hic aũt tota res, ſed pars ſciebatur alicna. Poſſet ẽt dici, ꝙ fundus habeat certas partes, & in vna ſciam quendam habere tertiam pro indiuiſo, neſcio tamen in qua. Accurſ.

a Capc-

1 † Aliàs li. 1. P. F.

2 † Aliàs li. 4. regu. P. F.

3 † Martianus li. 3. regul. P. F.

4 † P. Flo. deẽ, ſciat eſſe alienam.

a *Capere poſſe*] reliquas partes, quas credit eſſe vendentis, licèt non ſint.

b *Sine vllius*] i. illius, cuius hanc portionem ſcit, cæterum nec reliquas ſine damno dñi vſucapit. Et ſic apparet, q̃ totus fundus erat alienus: particula puta Titij reliquę partes Seij. Et ſic non nocet Titio, ſi reliq̃ partes vſucapiãt. Vel dicas totum fuiſſe Titij, & tunc nihil nocet Titio, quo ad particulã quæ ſcitur aliena, ſi reliquæ partes vſucapiantur.

c *Bona fide.* i. dominiũ per diutinã, &c.

d *Capere poſſe*] In hoc ergo non habet ſimilitudinem cum dominio, vt no. ſup. de vſuf. l. 4.

e *Pignori obligatã*] ſed aduerſus hypothecariam non præſcribet: cum non ſit iuſta poſſeſſio, vbi bona fides abeſt, vt C. ſi aduer. cre. l. 2. in princ.

f *Peregrè*] CASVS. Cum vellem ire ad Sãctum Iacobũ, vel aliò, pecuniã ſub terra condidi, vt ſic eſſet ſalua: nũc reuerſus ſũ, & bñ recordor in quo fundo eã poſui: ſed nõ recordor in qua parte fundi poſui. dr. q̃ bñ retineo poſſe pecuniæ, q̃uis eã nõ video: nã alias diceres me amittere poſſ. ſeruorũ meorum qñ eos nõ video, quod eſſet abſurdũ. Nec eſt vis, ſi pecuniã poſui i meo fundo, ſiue i alieno.

¶ *Quæritũ*, Si ex cauſa peculiari ſeruus q̃rat poſſ. acquirit mihi eã etiã ignoranti: reddit ur ratio. Secũdò dicit, ſi ex cauſa non peculiari: tunc oportet intercedere ſciẽtiam dñi & corporalẽ poſſ ſerui. His præmiſſis vult dicere. q̃ refert, teneam poſſ. fundi per me, an per alium. Nã aliter amittitur vno caſu, quam altero. Nã qã poſſideo meo corpore, non amitto, niſi animum habeam deſinendi poſſidere, & deſinam. illam aũt, quam tenebã g ſeruum non amitto, niſi alius ingrediatur: nam tunc etiam ignorans amitto, hinc eſt, quòd ſaltum hybernum, vel æſtiuum dicor poſſidere, licèt ibi nullus ſit, nec eius amitto poſſ. licèt alius ingrediatur, niſi habeam animum deſinendi poſſidere. Et h. d. hic §. cum l. ſeq. & ſeq. Pr. Ac.

f *Condiderat*] hic vẽ prohibitum pecuniam ſepeliri, vt ĩ. ad l. Iuliam pe. l. 4. § non ſit. Sed illud, vt cadauer, ſed cã cuſtodiæ poteſt, vt hic. Accurſ.

g *Locum*] fundũ ſñ bñ ſcit, ne ſit ĩ. l. ſi id quod in prin.

h *Theſauri*] impropriè. i. pecuniæ, ſic ĩ. ad exhi. l. theſauros. & ĩ. de rei vẽ. l. à tutore. Aliàs aũt, vt ĩ. ſi. l. l. nũq̃. §. theſauri.

i *Non repeteret*] id eſt non recordaretur, in quo loco pecuniã condiderat. Acc.

K *Infirmitatem memoriæ*] adhibita tamen diligẽti inquiſitione recordaretur, vt ĩ. l. 3. §. Nerua. Vbi ergo adeſt infirmitas, abeſt diligẽs inquiſitio, q̃ ſi adeſſet, recordaretur. & facit C. d. vet. iu. enu. l. 2. §. ſi q d ãt. ar. ĩ. depoſi. l. 1. §. ſi ciſta. in fi.

l *Non inuaſit*] ſecus ſi inuaſit, quia mobilis rei poſſ. eſt vilis & abiecta, vt ĩ. eo. l. tẽ quæ. & ĩ. e. l. ſi tẽ. m *Reſpondit*] ſ. non diceret quis.

m *Interire poſſeſſ.*] qđ eſt falſum, vt d. l. rẽ quæ.

n *Si alius*] aliàs, cum ſi alius in meo, & aliàs cũ ſi in alieno.

o *Ipſius rei*] id eſt theſauri.

p *Supra terram*] & ſic effoſſi. & ex loco moti, vt ĩ. eod. l. 3. §. Neratius in fi. Et dicas idem, & ſi ſub terra ſit tectus, & motus, vt ſubiecit.

q *Ignorantibus*] datiui caſus.

r *Quæreretur*] vt. & ſup. eod. l. 1. §. item acquirimus.

s *Singulari*] id eſt ſpeciali.

t *Species*] .i. res, & cauſas, ſ. acquirẽdi, ad quod facit, C. de præſcr. 30. an. l. 2. Et no. q̃ hic intuit, qđ extra cauſã peculiarẽ non acquirit dño ignoranti, qđ eſt falſum. Vñ expone hic poſſ. quæri .i. effectus poſſ. i. vſucapionis, q̃ eſt effectus eius, vt ĩ. iſt. 2. l. ſine poſſ. ergo ignoranti. Sed vſucapio demũ ſcienti in nõ peculiari. Vel dicas peculium hic largiſſimè dici, vt ĩ. eo. l. q̃ ſeruus. & hoc nota. ĩ. e l. 1. §. itẽ acquirimus. & facit ĩ. ti. j. l. Labeo. & l. nũq̃. §. ſi ſeruus & pro ẽpt. l. 2. §. Celſus. Acc.

u *Nec tamen*] rñdet tacitæ obiectioni.

v *Vt animo ſolo videatur*] quaſi dicat, aliàs ergo neceſſaria eſt ſcientia dñi. Vñ vſ. q̃ tunc ſolo animo quærat, q̃ remouetur, qã & corpore ſerui q̃ritur. Vel aſt diceret aliquis, quia ignorãs acquirit poſſ. ex cauſa peculiari, ergo ignorans hẽt animũ acquirendi: q̃ eſt impoſſibile, vt hẽat acquirendi animũ, qui non hẽt aliquem animũ, quod hic remouetur, quia animo & corpore ſerui quæritur, non ſuo.

x *Neceſſariam*] ad effectum poſſ. id eſt vſucap. Vel ad peculiarem, vt largiſſimè intelligas, vt dixi. & facit ĩ. de act. & obl. l. qui à ſeruo. in fine.

a *Quibus explicitis*] hic non eſt, §. ſecundum Io. ſed continuatur cum ſuperiori.

b *Si modò*] non ergo corpore ſufficit, ſi ab eo incipias, vt ſup. l. quemadmodum. & l. 3. §. in amittenda. & l. ſi quis vi. §. differentia.

c *Ingreſſus*] colono diſcedente non animo deſerendi, & tũc alio ingrediente, ego videor deijcis. & habeo interdictũ, vti. de vi, & vi arm. l. 1. §. quod ſeruus ante electionẽ ſepul

1† P. Flo. quod.

2† P. Flo. diutina poſſeſſio ne.

3† Papin. li. 4. & al. 23. Q. P. F

4† P. F. in memoria

5† P. Flo. poſſeſſio nis.

6† P. F. ĩ. eã, fundo

7† P. F. ex peculij.

8† P. F. in quærere.

9† P. Flo. fuiſſem.

10† P. Flo. poſſidet.

Pecunia ſepeliri prohibet.

poſſe, [a] quia † 1 ſine vllius [b] damno pars, quæ putatur vẽdentis, per longam poſſeſſionem ad emptorem trãſit. Sed & Põponius ſcribit lib. 5. Variarum lectionum, ſi ſciat, vel putet alienũ eſſe vſumfructũ, bona fide [c] per diutinã † 2 poſſeſſionẽ capere poſſe. [d] Idem inquit, & ſi emero rem, quam ſciam pignori obligatam. [e]

Per obliuionẽ partis loci, in qua res mobilis cuſtodiæ cã reponitur, poſſeſſio nõ perditur, niſi per alium occupetur. B.

Paulus. † 3

LEX XLIV.

PEregrè profecturus pecuniã in terra cuſtodiæ cauſa cõdiderat, [f] cum reuerſus locũ [g] theſauri [h] memoria † 4 non repeteret, [i] an deſijſſet pecuniam poſſidere, vel ſi poſteà recognouiſſet locum, an poſteà cõfeſtim inciperet poſſidere, quæſitũ eſt. Dixi, quoniam cuſtodiæ cauſa pecunia cõdita proponeretur, ius poſſeſſionis ei, qui cõdidiſſet, nõ videri peremptum: nec infirmitatem memoriæ [k] damnũ afferre poſſeſſioni, † 5 q̃ alius non inuaſit: [l] alioquin reſpõſuros, [m] per momenta ſeruorum, quos non viderimus, interire poſſeſſionẽ. [n] Et nihil intereſſet, pecuniam in meo, an in alieno condidiſſem: cum ſi alius [o] in meo condidiſſet † 6 fundo, non alias poſſideremus, quàm ſi ipſius rei [p] poſſeſſionem ſupra terram [q] adeptus fuiſſem, itaque nec alienus locus meã propriã aufert poſſeſſionem, cum ſupra terram, an infra terram poſſideam, nihil interſit.

Ex cauſa peculiari quæritur vſucapiendi conditio, & poſſeſſio domino ignorãti, ex alia poſſeſſio, & vſucapio, tãtum ſcienti. Bart.

¶ Quæſitũ eſt, cur ex peculiari † 7 cauſa per ſeruum ignorãtibus [r] poſſeſſio quæreretur. [s] Dixi, vtilitatis cauſa iure ſingulari [t] receptũ, ne cogerentur domini per momenta ſpecies, [u] & cauſas peculiorũ inquirere. † 8 Nec tamẽ [x] eò pertinere ſpeciem iſtã, vt animo ſolo videatur [y] acquiri poſſeſſio. Nam ſi non ex cauſa peculiari quæratur aliquid, ſcientiam quidem domini eſſe neceſſariam, [z] ſed corpore ſerui quæri poſſeſſionem.

Poſſidens ſuo animo, & corpore demum, ſciens poſſeſſionẽ amiſit: ſecus in eo, q̃ ſuo animo, & corpore alieno poſſidet. Bart.

¶ Quibus expliciti, [a] cum de amittẽda poſſeſſione quæratur, multũ intereſſe dicã, per noſmetipſos, an p alios poſſideremus. Nam eius quidem, quod corpore noſtro teneremus, poſſeſſionem amitti, vel animo, vel etiam corpore: ſi modò [b] eo animo indè digreſſi fuerimus, † 9 ne poſſideremus. Eius verò, quod ſerui, vel ẽt coloni corpore poſſideretur, † 10 ſi aliter amitti poſſeſſionẽ, quam eã alius ingreſſus [c]

k *Infirmitatem memoriæ*] adhibita tamen diligẽti inquiſitione recordaretur, vt ĩ. l. 3. §. Nerua. Vbi ergo adeſt infirmitas, abeſt diligẽs inquiſitio, q̃ ſi adeſſet, recordaretur. & facit C. d. vet. iu. enu. l. 2. §. ſi q d ãt. ar. ĩ. depoſi. l. 1. §. ſi ciſta. in fi.

l *Non inuaſit*] ſecus ſi inuaſit, quia mobilis rei poſſ. eſt vilis & abiecta, vt ĩ. eo. l. tẽ quæ. & ĩ. e. l. ſi tẽ. m *Reſpondit*] ſ. non diceret quis.

m *Interire poſſeſſ.*] qđ eſt falſum, vt d. l. rẽ quæ.

n *Si alius*] aliàs, cum ſi alius in meo, & aliàs cũ ſi in alieno.

o *Ipſius rei*] id eſt theſauri.

p *Supra terram*] & ſic effoſſi. & ex loco moti, vt ĩ. eod. l. 3. §. Neratius in fi. Et dicas idem, & ſi ſub terra ſit tectus, & motus, vt ſubiecit.

q *Ignorantibus*] datiui caſus.

r *Quæreretur*] vt. & ſup. eod. l. 1. §. item acquirimus.

s *Singulari*] id eſt ſpeciali.

t *Species*] .i. res, & cauſas, ſ. acquirẽdi, ad quod facit, C. de præſcr. 30. an. l. 2. Et no. q̃ hic intuit, qđ extra cauſã peculiarẽ non acquirit dño ignoranti, qđ eſt falſum. Vñ expone hic poſſ. quæri .i. effectus poſſ. i. vſucapionis, q̃ eſt effectus eius, vt ĩ. iſt. 2. l. ſine poſſ. ergo ignoranti. Sed vſucapio demũ ſcienti in nõ peculiari. Vel dicas peculium hic largiſſimè dici, vt ĩ. eo. l. q̃ ſeruus. & hoc nota. ĩ. e l. 1. §. itẽ acquirimus. & facit ĩ. ti. j. l. Labeo. & l. nũq̃. §. ſi ſeruus & pro ẽpt. l. 2. §. Celſus. Acc.

u *Nec tamen*] rñdet tacitæ obiectioni.

v *Vt animo ſolo videatur*] quaſi dicat, aliàs ergo neceſſaria eſt ſcientia dñi. Vñ vſ. q̃ tunc ſolo animo quærat, q̃ remouetur, qã & corpore ſerui q̃ritur. Vel aſt diceret aliquis, quia ignorãs acquirit poſſ. ex cauſa peculiari, ergo ignorans hẽt animũ acquirendi: q̃ eſt impoſſibile, vt hẽat acquirendi animũ, qui non hẽt aliquem animũ, quod hic remouetur, quia animo & corpore ſerui quæritur, non ſuo.

x *Neceſſariam*] ad effectum poſſ. id eſt vſucap. Vel ad peculiarem, vt largiſſimè intelligas, vt dixi. & facit ĩ. de act. & obl. l. qui à ſeruo. in fine.

a *Quibus explicitis*] hic non eſt, §. ſecundum Io. ſed continuatur cum ſuperiori.

b *Si modò*] non ergo corpore ſufficit, ſi ab eo incipias, vt ſup. l. quemadmodum. & l. 3. §. in amittenda. & l. ſi quis vi. §. differentia.

c *Ingreſſus*] colono diſcedente non animo deſerendi, & tũc alio ingrediente, ego videor deijcis. & habeo interdictũ, vti. de vi, & vi arm. l. 1. §. quod ſeruus ante electionẽ

ſepul

seruí necciuilem, nec naturalem amitto etiã si constituã in animo meo me nolle possidere. Et hæc est prima differentia, quia aliam. s. quam possidebam per me animo solo amitto, hãc non. Et pro hoc facit ĩ. de vi. & vi ar. l. 1. §. non aũt. Et est mirabile, quia ciuilis retinetur per nãlem ante detectionem. à qua non potest separari. Et quod sequitur. Eamque, &c. est secunda differentia.

1† P. F. desolo. Nam quã possessionem per eos habeo. amitto ignorans, si dejcjuntur quã per me, non, siue habeã ciuilẽ & nãlem, siue et ciuilẽ tñ, de quo subijcit exemplũ de seruo. Illa quoq. &c. Et duæ sequentes leges iungunt ad ifiã. Sed cont. C. eo. l. fin. vbi dr, q dño non præiudicat factũ serui. vel coloni. Sci. vt ibi. Acc.

*P. Fl. 23.

2† P. F. desolo, tamẽ.

a *Retinetur animo*] vt ĩ. e. l. 3. §. talus.

b *Quamuis saltus* æstinos, vel hybernos de qb. sum locutus & dr ĩ. de vi. & vi ar. l. 1. §. quod vulgò.

c *Perpessio*] i. ciõ.

3† P. F. tenetur. d *Absit*] vt & inf. de regiu. l. nihil & l. fere. & inf. de sol. l. prout quisque.

e *Ignorantis tollit*] in mobilib. hoc fallit, quia ignorans amittit. vt ĩ. e. l. item quæ. & ĩ. e. l. si rem. Itẽ in immobilib. qñque, vt su. e. l. qui vniuersas. §. j. & l. 3. §. Lab. & ĩ. de dam. inf. l. si finita. §. si fortè. Itẽ in illa fallit quã per animum teneo. vt ĩ. eo. l. peregrè. §. fin.

4† P. F. ex commodato.

5† P. Flo. amisse.

S *Item*] CASVS. Deposui apud te librũ, vel cõmodaui: tu constituisti in aũo tuo retinere librũ, & non reddere. Dic q amitto pos. & reddit rõnem ponẽdo nouũ casum. Merito in superiori casu amitto pos. rei mobilis, nã rerũ mobiliũ neglecta, atq. omissa custodia facit nos amittere pos. earum, licet nemo inuaserit possessionem earum; secus est in homine. i. seruo: nam licèt nesciam vbi sit seruus meus, nemo tamen alius eum possidere cœpit, retineo pos. Quare sit speciale in seruo, reddit rationem: in alijs autem rebus mobilib. statim cum nescio vbi sint, amitto pos. Fr. Acc.

1 Concor. text. i. e. qa ꝓp & qã ibi no. Pa norm. ad quẽ etiã addidi in apostil. in vers. Istarũ dictio. in fi. extra de elec. & glo. in c. fi in qualibet. a. q. 3

f *Commodatam*] aliàs, ex commodato.

g *Amisisse*] contra. su. e. l. 3. §. fi rem. a. resp Sol. hic contre statuit, & mouit de loco. vt & ibi. Io. Et quod hic dicit, cõfestim. s. antequã sciã. 1 Vel hic fuit habita diligens inquisitio: ibi non. Vel hic constituit sibi possidere: ibi tñ habuit animum inficiandi. Sed op. hic vt pos. animo queri cõmodatario, vel depositario, & sic est cont. su. e. l. quẽadmodũ. Rñ. hoc facit præsens apprehẽsio. ar. su. sicut per l. certi condictio. ĩ. fi. Itẽ & quia sic faciẽdo fit furtũ, vt ĩ. de fur. l. inficiãdo. a. rñ. vnde desino possidere, vt su. e. l. rẽque nobis. Item op. nonne mutat ibi causam pos. & sic est cõ. ĩ. dit. l. l. non solum. §. 1. Resp hic extrinseca causa est. s. furtum, vel alia vis, vt inf. de vi. & vi arma. l. colonus. Itẽ opp. quasi origo debeat inspici, vt sup. eod. l. clam. Sed hic nulla erat origo: quia prius non possidebat.

h *Vel*] pro etiam.

i *Ignorantem*] no ꝓ ignorans amitto pos. rei mobilis, nisi in homine, vt subijcit, non sic in immobili, vt sup. eo. l. fi id quod. §. fi. Ac.

k *Mobilium*] et quas per me tenebam, vt & su. e. l. 3. §. Nerua. Et ĩm hoc dic, inuasit. ꝙ est ĩ. i. apprehẽdit. In ifo tñ casu est cõtrectatio alterius, vnde. ꝙ hic negligẽtia, ibi alterius cõtrectatio facit. Quãdo tñ ex negligẽtia perdo, distinguitur, an fuerit diligẽs inquisitio, vel non, vt su. eo. l. 3. 6. Nerua. Acc.

l *Negligẽtia*] nam. ex hoc colligimus tota die, quòd pos. rei mobilis est vilis, & abiecto eo. q facilè ĩditur. i. et ab ignorante. quod non est in immobili. vt sup. eo. l. peregrè. in fi.

6† al. homines ãt retinẽt si reuertẽdi animum habere. Du. & P. F.

m *Custodia*] vel à domino, vel à commodatario, vel ab vtroque.

7† ali. lib. 10. Respõ. & P. F.

*Isle text. est no. sm scribẽ. ad illud, qđ dr in sũmario, hoc addito, ꝙ instim non probatur nisi ea, de quib. notarius fuit rogatus. et q ibi ĩterpretatur, sed mihi. in. c. cũ in iure petitus, ext. de of. & potestate iudi. deleg. Bo. og.

n *Veterem fieri*] id est, remanere. sic supra. de iud. l. Iulian. 2.

8† P. F. accepit.

o *Ipsum possidere*] vt sup. eodem l. item quam.

p *Vel animo*] i. tãnali animo, ne fit cõtra. sup. eod. l. 3. §. Nerua filius.

q *Custodia*] amissa custodia.

r *Reuertẽdi animũ*] maximè ĩ. subaudi, vt sup. eod. l. 1. §. per seruum, & l. possidere. §. Nerua. & l. itẽ. q in fine nisi diu, vt sup. eodem. l. 1. §. si seruus, vel nisi ab alio possideatur. vt ĩ. eod. l. per eum. §. ũ. Accurs.

Ignorans amittit possessionem rei mobilis præter eã quã habet.

LEX XLIII.

Idem libro 2. Diffinitio.

Licet neque seruum, neq. colonum ibi habeamus.

LEX XLIV.

Idem lib. 24. *Quæst.

QVamuis saltus[b] proposito[c] possidendi fuerit alius ingressus: tamen[†a] tãdiu priorẽ possidere dictum est, quãdiu possessionem ab alio occupatã ignoraret. Vt enim eodem modo vinculum obligationis soluitur, quo quæritur allolet,[d] ita non debet ignoranti tolli[e] possessio, quæ solo animo retinetur.[†3]

Possessio rei mobilis cõtrectatæ furãdi gratia perditur ab ignorante. Idem si res custodia amittatur, secus in aliali rationali statuitur. Bart.

Idem lib. 26. Quæst.

LEX XLVII.

SI rẽ mobilem apud te depositã, aut[†4] cõmodatã[f] tibi possidere, neque reddere cõstituetis, cõfestim[†5] amisisse[g] me possessionem vel[h] ignorantem,[i] responsum est. Cuius rei forsitã illa rõ est, ꝙ rerum mobiliũ[k] neglecta, atque omissa custodia, quãuis tum, vel alia vis, vt inf. de vi. & vi arma. l. colonus. Itẽ opp. quasi origo debeat inspici, vt sup. eod. l. clam. Sed hic nulla erat origo: quia prius non possidebat.

h *Vel*] pro etiam.

i *Ignorantem*] no ꝓ ignorans amitto pos. rei mobilis, nisi in homine, vt subijcit, non sic in immobili, vt sup. eo. l. fi id quod. §. fi. Ac.

k *Mobilium*] et quas per me tenebam, vt & su. e. l. 3. §. Nerua. Et ĩm hoc dic, inuasit. ꝙ est ĩ. i. apprehẽdit. In ifo tñ casu est cõtrectatio alterius, vnde. ꝙ hic negligẽtia, ibi alterius cõtrectatio facit. Quãdo tñ ex negligẽtia perdo, distinguitur, an fuerit diligẽs inquisitio, vel non, vt su. eo. l. 3. 6. Nerua. Acc.

l *Negligẽtia*] nam. ex hoc colligimus tota die, quòd pos. rei mobilis est vilis, & abiecto eo. q facilè ĩditur. i. et ab ignorante. quod non est in immobili. vt sup. eo. l. peregrè. in fi.

m *Custodia*] vel à domino, vel à commodatario, vel ab vtroque.

n *Veterem fieri*] id est, remanere. sic supra. de iud. l. Iulian. 2.

o *Ipsum possidere*] vt sup. eodem l. item quam.

p *Vel animo*] i. tãnali animo, ne fit cõtra. sup. eod. l. 3. §. Nerua filius.

q *Custodia*] amissa custodia.

r *Reuertẽdi animũ*] maximè ĩ. subaudi, vt sup. eod. l. 1. §. per seruum, & l. possidere. §. Nerua. & l. itẽ. q in fine nisi diu, vt sup. eodem. l. 1. §. si seruus, vel nisi ab alio possideatur. vt ĩ. eod. l. per eum. §. ũ. Accurs.

Aliquando possessio habet plurimũ iuris, aliquãdo plurimum facti. Paul. de Cast.

P *Rædia*] Casus. Quidam donauerat prædia cum seruis mihi: vnus seruorum donatorum peruenit ad me, & eum misi, vt intret possess. fundorum mihi donatorum, & seruorum ibidem existentium. Dicitur, quod per istũ acquito poss. prædictarum rerum. Fr. Acc.

s *Donauit*] s. aliquis.

t *Declarauit*] istæ literæ fuerunt scriptæ postquam seruus remissus possess. intrauit: alioquin non esset verum se tradidisse in præteritum. Acc.

u *Vel vnus*] s. tanium quasi dicat, & si in hunc modũ fuerit quæsita poss. quod literis declaratur.

x *Peruenit*] consensu domini præcedente. & sic ritè. Io.

y *Remissus est*] per eum, qui accepit domum, vt intret possess nomine ꝙ.

z *Seruorum*] repete, quæsitam possessionem.

a *Constabit*] vt & sup. eod. l. 1. §. veteres.

P *Ossessio*] CASVS. Per seruum, in quo habeo vsumfr. acquiritur mihi poss. si ex re mea, vel ex opera sua. q ar. Secũdo dicit, Seruus, & filius dicunt res peculiares tenere non

non poſſidere: cùm poſſeſſio nõ eam habeat ſit corporis, ſed & iuris. Tertiò dicit, ſi procurator emat rẽ meo nõe, & ei ſit tradita, acquiritur mihi poſſeſſio & ignoranti: non autem vſucapiã, niſi ſciam eam rem emptam meo nomine. Item non habeo regreſſum de euictione contra venditorem rei, niſi procurator meus eam mihi cedat: ad quam cedendã compellitur actione mandati. Franc. Accur.

a *Teneatur*] id eſt, poſſideatur: vt & ſupra eod. l. naturaliter. non ciuiliter: vt & ſ. eo. l. 1. §. per eum.

b *Ex iure*] id eſt, ex vſufructu, quod eſt ius. Vel ita, q̃ plurimũ habet a iure poſſeſſionis ſtatus, quæ ex cauſa peculiari q̃ritur: vt iſta. Nã ignoranti domino quæritur poſſeſſ. & vſucapio: & fictio poſtliminii habet locum in omnibus quibus fingitur ius: ſed illa, quam quæro per meipſum, habet plurimum facti in acquirendo: vt & ſ. quibus ex cauſis maio. l. denique. quæ eſt contrà. Et hoc plenè no. C. eo. l. 1.

c *Quæ in aliena poteſtate*] vt ſerui. & filiſ.

d *Poſſunt*] vt & ſup. eo. l. quod ſeruus.

e *Habere*] ſcilicet dominium. Aliàs etiam qui tenet, habere dicitur, vt & inſ. de verborũ obligation. l. ſtipulatio iſta. l. habere non poſſunt. vt & inſ. de regulis iuris. l. quod attinet. & l. filiusfamilias & ſuprà eodem. l. quicquid. & l. qui vniuerſas. §. itẽ quod à mari. & infrà de verborum obligationib. l. ſtipulatio. §. hoc quoque. & inſ. tit. eod. l. nunquam. §. ſeruus. & hoc in omni peculio, excepto caſtrenſi, vel quaſi: in quibus etiam iure veteri cenſetur vt paterfam. vt ſ. ad Macedonia. l. 2. & nouo: vt C. de bonis quæ liber. l. cum oportet. Reſtat ergo, q̃ aduentitium non poſſidet filius vllo modo iure iſto: cùm vt ſeruus dño, ſic filius patri tale peculiũ quod nõ erat caſtrenſe, vel quaſi, q̃rat: vt Inſt. per quas perſonas nob. acqui. §. 1. Sed cũ hodie non quæritur patri quo ad proprietatem, vt naturalis patri per filium poſſ. quæritur ratione vſusfruc. patri quæſiti: vt ſupra. l. naturaliter: ſed filius ciuiliter poſſideat: vt proprietatis: vt ſupra, de bonis quæ liber. l. cùm oportet. §. primo.

f *Corporis*] & ita facti.

g *Ignorantis*] ſcilicet domino.

h *Scienti*] ſcilicet domino.

i *Comparat*] vt C eo. l. per liberam. & inf. pro ſoluto. l. 2.

k *Contra venditorem*] a quo emit procurator.

l *Cedere*] ſic ſupra mand. l. ſi procuratorem. 3. §. fi. & argu inf. de fur. l. ſi vendidero. §. fin. & inf. quotum leg. l. 1. §. ſatisfactum. Audi ergo, Azo. * hic contra te, quòd actio ex alterius pacto non quæritur, niſi ceſſa. & niſi in caſibus ſpecialibus, quos nota Inſtitu. de iniut. ſtipul. §. ei qui. Sed tu dicas diceam non dari, ſed vtilem.

* Azo. Accurſius, Martinus alii.

m *Cogitur*] procurator domino.

Idem libro 2. Diffinitio.

LEX XLIX.

POſſeſſio quoque per ſeruum, cuius vſusfructus meus eſt, ex re mea, vel ex operis ſerui acquiritur mihi: cùm & naturaliter à fructuario teneatur: [a] & plurimum ex iure [b] poſſeſſio mutuetur. ¶ Qui in aliena poteſtate [c] ſunt, rem peculiarem tenere poſſunt: [d] habere [e] autem, 1† & poſſidere non poſſunt: quia poſſeſſio non tantùm corporis, [f] ſed etiam iuris eſt.

Poſſeſſio & dominium quæritur per procuratorem: actio perſonalis nõ quæritur, niſi cedatur. Bart.

¶ Et ſi poſſeſſio per procuratorem ignoranti [g] quæritur, vſucapio verò ſcienti [h] competit: i tamen euictionis actio domino contra venditorem [k] inuito procuratore non datur: ſed per actionem mandati eam cedere [l] cogitur. [m]

Per filium putatiuum nobis nõ quæritur. Paul. de Caſt.

Herennius. 2†

LEX L.

PEr eum, quẽ iuſto ductus errore filium meum, & in mea poteſtate eſſe exiſtimo, neque poſſeſſio, neque dominium, neque quicquam aliud ex re mea mihi quæritur. [n]

¶ Per ſeruum in fuga agẽtẽ, [o] ſi neq; ab alio poſſideatur, [p] neq; ſe liberum eſſe credat, [q] poſſeſſio nobis acquiritur.

In rebus, in quibus propter earum magnitudinem, vel naturam non cadit corporalis apprehenſio, non poteſt acquiri poſſeſſio per alium actum æquipollentem: putà, per appoſitionem cuſtodis, vel aſpectum: & tunc dicitur apprehendi potius animo, quam corpore. Paul. de Caſt.

Iabolenus. 3†

LEX LI.

QVarundam rerum animo poſſeſſionẽ nos 4† adipiſci ait Labeo: [r] veluti ſi aceruum lignorum emero, & eum venditor tollere me iuſſerit: ſimul atque [s] cuſtodiam poſuiſſem, traditus mihi videtur. [t] Idem iuris eſſe in 5† vino vendito, cum vniuerſæ amphoræ vini ſimul [u] eſſent. Sed videamus, inquit, ne hæc ipſa corporis traditio ſit: quia nihil intereſt, vtrum mihi, an & cuilibet, cui iuſſerim, cuſtodia tradatur. *In eo puto hanc quæſtionem conſiſtere, an etiam ſi corpore aceruus, aut amphoræ apprehẽſæ non fuerint,* 6† nihilominus traditæ mihi 7† videantur. Nihil video intereſſe, vtrum ego ipſe aceruum, an mandato meo alius cuſtodiat. Vtrobique enim 8† animi [x] quodam genere poſſeſſio erit æſtimanda.

n *Per eum*] CASVS. Credo quendam eſſe meum filium? Dicitur, quod per eum neque poſſeſſio, neque dominiũ mihi quæritur etiam ex re mea. Secundò dicit. Per ſeruum meum exiſtentem in fuga poteſt poſſeſſio mihi quæri, niſi ab alio poſſideatur. & niſi fiat in poſſeſſione libertatis. Fran. Acc.

o *In fuga agentem*] id eſt, conſtitutum.

p *Poſſideatur*] vt & ſup. l. 1. §. per ſeruum. 3† li. 5. ex Poſt. Labeonis. P. F.

q *Credat*] & fiat in poſſ. libertatis, vt infra tit. 1. l. nunquam. §. ſeruis & l. ſi is qui. §. ſi ſeruus. & diu ſtetit. vt ſupra eod. l. 3. §. ſi ſeruus. & facit ſup. de li. cau. l. qui de libertate. 4† P. Flo. apiſci.

r *Quarundam*] CASVS. Quandoque acquiro poſſ. ſolo animo, vt ſi aceruum lignorum emi vel vegetem plenam vino cum alio vino, & iubeas me tollam, & ego appoſui cuſtodem, qui interim, donec tolli faceremus, cuſtodiret: nam poſſ. ſolo animo acquiſiui. Franc. Accur. 5† P. F. de eſt, in.

s *Simul atque*] id eſt ſtatim.

t *Traditus mihi videtur*] facit ſupra de contrahen. empt. l. clauibus. & infra, de ſolu. l. ſoluturus. in fi. & ſupra de iure dot. l. ſi ego. §. penult. Accur.

u *Simul*] & in præſenti mihi aſſignatæ, vt C. de peti. & commo. rei vend. l. 2.

x *Animi*] & corporis, vt dixi, ſit appoſitus cuſtos, vel non. Sed argum. cõtra de cuſtode: vt ſupra. commo. l. ſi vt certo. §. ſi de me.

Permiſceri] CASVS. poſſeſſio, & vſusfructus non ſunt idem: imò, diuerſa. Item poſſeſſ. & proprietas non ſunt idem: imò diuerſa. nam alius poteſt habere poſſeſſ. fundi, & alius vſumfru.

¶ *Et nunquid*] Si prohibeo te in tuo ædificare, videor te prohibere poſſidere. Vnde potes agere contra me interdicto vti poſſideris. Et hunc caſum habes inf. vti poſſ. l. ſi duo. §. 1. 6† P. Flo. iunt. 7† P. F. de eſt, mihi. 8† P. F. de eſt enim.

¶ *Species*] Si iudex mittit me in poss. fundi aduersarij mei eo quia se non defendit: debet me etiam defendere in possessione. Franc. Accur.

a *Permisceri causas*] vt sit vna causa: duæ enim, sunt, nec se contingentes, & penes diuersos existentes.

b *Possessionis* scilicet ciuilis Accur.

c *Permisceri*] i. confundi oportet: vt sic vnum non possit esse sine alio: qa benè ꝓt. d *Debent*] vt & sup. eo. l. naturaliter. §. nihil. & inf. de excep. rei iud. l. & an eãdẽ. §. fi. Accursius.

e *Alter possideat*] Non ergo sequitur vnum ad aliud remotinè. s. si vnus habet vnum ergo alius non potest habere aliud, vt hic. & sup. a l exhib. l. 3. §. Pomponius. & l. Celsus. §. Iuuentius.

f *Manifestum est*] & sic habet interdictũ vti poss. vt ĩ. vti poss. l. si duo. §. 2. & inf de vi, & vi ar. l. vi facit. & sup. si ser. vendi. l. loci. §. si quis.

g *Species*] verè est species, siue modus: nam potest quis induci & in ea retinenda defendi: & hoc facit Prætor cum mittit aliquem in possessionem: vt hic, & inf. ne vis fiat ei. l. 1. §. 2. Item potest induci à venditore, vel inducente: nec tamen defendetur in ea retinendus: & hoc in priuato vendente, vel inducente, vt in fi huius §. h *Inducendi*] duobus modis quis inducitur in possessionem à Prætore, qui & prohibet vim fieri a priuato, vt à vendente. & prima planior secundum primam positionem. i *Possessionem*] s. à Prætore ex causa dãni infecti, vel simili. k *Iubet*] prætor illi, qui prohibet ingredienti vim fieri.

l *Restituere*] priuatum priuato ex præcedente obligatione, scilicet venditoris, qua ei tradere tenebatur. nam tenetur eum inducere, sed non defendere, ne fiat ei vis. vt hic. & C. de ac. emp. l. expulsus. at secus cum prætor dicit se missurum: nam & tueri debet prohibendo vim fieri, vt dixi. vel dic secundum Ioannem, plus est prohibere vim fieri: quia sic ciuilem & naturalem vult esse apud eum, pro quo prohibet. at cum iubet prætor restitui: potest esse restitutio in sola ciuili, vel naturali.

Possessio est res diuersa ab usufructu, sicut à proprietate. Paul. de Cast.

Venuleius lib. 1. interdict.

LEX LII.

PErmisceri causas[a] possessionis, [b] & ususfructus non oportet: quemadmodum nec possessio, & proprietas permisceri [c] debent: [d] neq; [1†] impediri possessio, si alius fruatur: neq; alterius [2†] usufructus amputari, si alter possideat. [e]

¶ Eum, qui ædificare prohibeatur, possidere quoque prohiberi manifestum est. [f]

Per secundum decretum missus acquirit possessionem: & in ea debet per iudicem immittentem defendi: sed per traditionem, quæ fit à priuato, licet acquiratur possessio non tenetur ille priuatus eum in illa defendere. Paul. de Cast.

¶ Species [g] inducendi [h] in possessionem [i] alicuius rei, est prohibere ingredienti vim fieri. Statim enim cedere aduersarium, & vacuam relinquere possessionem iubet, [k] quod multo plus est, quam restituere. [l]

Idem. 3†

LEX LIII.

ADuersus [m] extraneos vitiosa possessio prodesse solet.

1† P.F li. 5. interdictorum.

2† P.Flo. In possessionem quot modis quis inducatur à pignore.

3† P.F li. 5. interdictorum.

De interdicto huius tit. vide Io. Hannibal. in l. nemo ꝓt. num. 354. de le. 1.

Inducendi] duobus modis quis inducitur in possessionem a Prætore, qui & prohibet vim fieri a priuato, vt à vendente. & prima planior secundum primam positionem. i *Possessionem*] s. à Prætore ex causa dãni infecti, vel simili. k *Iubet*] prætor illi, qui prohibet ingredienti vim fieri.

l *Restituere*] priuatum priuato ex præcedente obligatione, scilicet venditoris, qua ei tradere tenebatur. nam tenetur eum inducere, sed non defendere, ne fiat ei vis. vt hic. & C. de ac. emp. l. expulsus. at secus cum prætor dicit se missurum: nam & tueri debet prohibendo vim fieri, vt dixi. vel dic secundum Ioannem, plus est prohibere vim fieri: quia sic ciuilem & naturalem vult esse apud eum, pro quo prohibet. at cum iubet prætor restitui: potest esse restitutio in sola ciuili, vel naturali.

A *Duersus*] CASVS. Si tu possides fundum vi à Titio, non nocebit tibi, quin obtineas in interdicto vti possidetis contra alium, vt & hunc casum habes inf. vti possidetis. l. 1. in fi. Franc.

m *Aduersus*] pone casum, vt ĩ. vti possidetis l. 1. in fi. & l. 2. Item vt inf. de vi & vi arma. l. cum à te. Item vt C. vnde vi. l. prima. Item vt C. de rei vend. l. res alienas. & sic non obstat sup. eodem. l. Pomponius. in fi. quia nihil hic de accessione dicit. Accur.

DE VSVCAPIONIBVS, SEV VSVRPATIO.

¶ De effectu possessionis dicit quid est vsucapio, vt inf. eodem l. finis possessioni. Item vsurpatio, idest interruptio, vt inf. eo. l. secunda.] Quid sit vsucapio, quid item vsurpatio, latè hic per Cuiac. quem si videris, non nulla notatu digna perspecta observata percipies. De qua re habes etiam apud Gell. Noc. Attic. lib. 7. cap. 10. & Cic. pro Cecin.

4† P.F. de vsurp. & vsucap.

De vsucapionibus, [4†] seu vsurpationibus.

TITVLVS III.

Primo declaratur propter quid fuit introducta vsucapio: quia propter bonum publicum. Secundò in quo consistat illud bonum publicum, sil. ne dominia rerum sint in incerto. Tertiò remouet obiectionem, qua posset fieri de iniquitate. Paul. de Cast.

Caius. [5†]

LEX I.

BOno publico [n] introducta est vsucapio, ne scilicet quarundam rerum diu, & ferè [o] semper incerta dominia essent, cum sufficeret [p] dominis ad inquirendas res suas statuti temporis [q] spatium. [r]

Interdũ verba improprianter: quia vsurpatio sumitur pro vsucapione: cum tamen non sit vsucapio, sed vsucapionis interruptio. h.d. Paul.

Paulus. 6†

LEX II.

VSurpatio est [7†] vsucapionis interruptio. [s] Oratores [t] autem [u] vsurpationem frequentem vsum vocant.

Iurisconsultus ponit hic vsucapionis diffinitionẽ: qua quasi nõ videtur esse bona. h.d. P.

Modestinus. [8†]

LEX III.

VSucapio est [9†] acquisitio [x] vel adiectio [10†] dñij

Bonũ & æquũ differunt.

6† P.Flo. lib. 54. ad edic.

7† P.Flo. vsucap. onis.

8† P.F. li. 5. Pand.

9† P.F de est, acquisitio vel

10† P. Fl. Hoc loco putat. Duo legendũ adeptio. ex Vlpiã. Frag. 19. tit. ex li. 5. etym. li. quodam manus. cap. 23.

n *Bono publico*] i. ad vtilitatem omnium communem contra æquitatem naturalem, vt sup. de negot. gest. l. 1 in fi. & sup. de condict. indeb. l. nam natura. sed sibi imputet negligens, vt inf. de re. iur. quod quis. sic & seruitutes sunt contra ius naturale, vt Instit. de iure pers. §. seruitus & sic est aliud bonum, & aliud æquum, vt & C. de pac. conuen. super dote, l. hac lege. Acc.

o *Ferè*] hoc ideo, quia si vsucapio non esset, essent tamen certa dominia in quibusdam catibus de iuregen. quos hẽs Institu. de iur. diui. §. singulorum. vsque in fi. tit. & ad hanc rationem facit Instit. eo. in prin. est. & alia vt sit finis litium, vt ĩ. pro suo. l. fi. Accur.

p *Sufficeret*, idest sufficere possit.

q *Temporis*] in vsucapione.

r *Spatium*] quod habes Instit. de vsucap.

s *Vsurpatio. Interruptio*] vt & infra eodem, l naturaliter.

t *Oratores*] idest dictatores. & etiam legistæ quandoque vt & inf. de iniur. l. iniuriæ. §. fi. & su. sol. mat. l. si constante. §. quoties. in fi. Accursius.

u *Autem*] pro sed.

x *Vsucapio. Acquisitio*] accipe dictum per causam. Est n. vsucapio causa acquisitionis dominij: nõ ipsa est acquisitio: sicut nec traditio facta à dño, dominij est acquisitio, sed causa acquisitionis, sic nec facta à non domino est vsuca, sed causa vsucap. Si autem aliter dixerim, cum vsuca. possit esse ex pluribus causis: ergo & dominiũ, quod est falsũ, vt ĩ. rit. l. 3. §. ex plurib. vbi de hoc dixi. Itẽ largè accipe vsuca, pro ꝓscriptione. vt hic & toto hoc ti. vt ĩ. e. l. q. ritur. Sed propriè vsucapio est in re mobili: præscriptio in re immobili, vt C. de longi tempo. præscri. l. 2. sin hoc ergo non solum vsucapione quæritur dominium: quod sin omnes constat, vt & C. de pac. l traditionibus. sed etiã præscriptione. quod M. concessit, vt hic & ĩ. e. l. eũ qui. & Inst. eod.

circa

per continuationem poſſeſſionis [a] temporis [b] lege definiti. [c]

Titulus pro hærede cũ conſiſtat in iure, non cadit in ſeruo, & ideo ſeruus tali titulo non poteſt vſucapere pro ſe, nec pro domino, ſed ſi ipſe ſeruus ſit inſtructus, & adiuit iuſſu domini, ipſe dominus eſt ille, qui vſucapit tali titulo, hoc dicit Paulus.

Paulus. † †

LEX IV.

SEquitur de vſucapione dicere, & hoc ordine eundum eſt, vt videamus, quis poteſt vſucapere, & quas res, [d] & quanto tempore.

¶ Vſucapere quidem poteſt ſ. paterfamilias, & filiusfam. & maxime miles [e] acquiſitum in caſtris vſucapiet.

¶ Pupillus [f] ſi tutore authore ceperit poſſidere, vſucapit. [g] ‡ Sed & ſi ſine tutore authore poſſideat, & animum poſſidendi [h] habeat, dicemus poſſe eum vſucapere.

¶ Furiolus, quod ante furorem poſſidere ceperit, vſucapiet. ‖ Sed hæc perſona [i] ita demum vſucapere poteſt, ſi ex ea cauſa poſſideat, ex qua ‡† vſucapio ſequitur.

¶ Seruus pro hærede [k] non poteſt poſſidere.

Acceſſiones percepta ex re aliena, ſi non fuerunt effecta percipientis, ſola perceptione poſſunt per hæredem eius vſucapi titulo pro hærede. h. d. P.

¶ Fructus, & partus ancillarum, & fœtus pecorum, ſi defuncti [l] non fuerint, [m] vſucapi poſſunt. [n]

Ad hoc, vt vitiũ furti purgetur dẽt res reuerti in poteſtatem veri dñi: nec ſufficit, quod reuertatur in poteſtatẽ illius, cui fuit ſurrepta, ſi non erat verus dominus, ſed cuſtos, vel habebat ius in re. hoc dicit. Pau.

¶ Quod autem dixit lex Atinia, vt furtiua res non vſucapiatur, niſi in poteſtatem [o] eius, cui ſurrepta eſt, reuertatur: ſic acceptum eſt, vt in dñi poteſtatẽ debeat reuerti, non in eius vtiq; cui ſurrepta eſt. mento remaneat penes eum hæreditas, vt d. l. placet. Acc.

a *Poſſeſſionis*] ſubaudi, & poſſeſſi habita bona fide, & iuſto ti. Ac.

b *Temporis*] ſ. continui. vt hic. & ĩ. eod. l. nurq̃, ff. t. & l. poſſ.

c *Definiti*] aliter olim. & aliter hodie. vt Inſti. eo. in princ.

Equitur] CASVS. Nunc vult dicere de vſucapione, hoc mõ. Primo qs poſſit vſucapere. Scdo quas res. Tertiõ quanto tẽpore. & per ordinẽ dicit. Et primo quis poſſit vſucapere. Pũt paterfam. Item filiusfa. maximè miles. quod expone, vt in gl. Item pupillus ſi tuto e authore cœpit poſſidere. Item ſi ſine tutore, ſi capax ſit doli. & ſic habeat animum poſſidendi. Item furioſus vſucapit, ſi ante furorẽ cepit poſſidere, & ex cauſa, ex qua vſucapio ſequatur. vt pro emptore. & ſimili. Seruus autẽ non põt poſſidere pro hĩde. & ſic nec vſucapere. & ſic vidimus de primo mẽbro. Nunc aũt de ſecundo videndũ eſt. ſ. quæ res poſſint vſucapi. & quidem ſi defunctus poſſidebat bona fide partum ancillæ. vel fructum agri, vel fœtum pecorũ. & ſic vſucapiebat. & interim deceſſit: poterit vſucapere prædicta hæres eius. Item res furtiua non põt vſucapi, niſi reuertatur res in poteſtatem eius, cui ſurrepta eſt. & hoc dicit lex Atinia. Hæc aũt vltima verba, niſi reuertatur, &c. indigẽt expoſitione. & exponamus ea hoc modo. q̃ in domini poteſtatẽ debent reuerti. hinc eſt q̃ ſi res mea ſurrepta eſt creditori. vel commodatario: non poterit vſucapi, niſi reuertat̃ in poteſtatem mei domini. Si autem res peculiaris ſeruo ſurrepta eſt: ſiquidem me ignorante. tunc ſufficit reuerti penes ſeruum etiam me ignorante, vt ſic amodò poſſit vſucapi. ſi autem ſciui eam ſurreptam. tunc me ſcire oportet eam reuerſam penes ſeruum, ad hoc, vt poſſit amodò vſucapi. Sed quod dixi. q̃ ſufficiat eam reuerſam penes ſeruũ in primo caſu, vt ſic deſinat eſſe furtiua: eſt verum quando volui illam rem eſſe in peculio ſerui. ſi autem nolui eſſe in peculio ſerui, tunc debeo ſcire eam reuerſam penes ſeruum, vt ſic deſinat eſſe vitioſa. Quid aut ſi ſeruus meus rem meam ſurripuit, & eandem poſtea in priſtinum ſtatũ reponit, an deſinat eſſe furtiua? Et certè ſi ſciui eam ſurreptam, tunc ſcire debeo eam reuerſam, & tunc ſufficit eam reuerſam etiam me ignorante poſtea dicit. Seruus meus furtiuam rem meã, & eam retinet in peculio, dicitur, q̃ non deſinit eſſe vitioſa, niſi reuertatur in ſtatum antiquum, ſiue ſciebam furtum factum, ſiue ſciebam rem eſſe in peculio, & ei illam rem habere conſenſi. hoc dicit vſque ad §. item Labeo. Fr.

d *Et quas res*] ſ. poſſit quis vſucapere, & quas non.

e *Et maximè miles*] abundat maximè. ſic C. de teſt. ma. l. ſi. §. a. nam alias filiusfam. totum quærit patri ſm hanc iura. vt Inſti. per quas perſonas no acquit. §. 1. Vel dic miles. i. militans: nam idẽ in veterano filioſa. vel maximè ‖ peculium quaſi caſtrenſe. quod & his legibus locum habebat. vt ſup. de colla. bo. l. 1. §. nec caſtrenſe. vel dic, q̃ reſpexit ad nouo iura nã hodie in aduentitijs vſucapit filiusfa. vt ſup. ti. 1. l. poſſeſſio. §. 1. & ſecundum res vltimas non abundat maxime.

f *Pupillus*] etiam infans. vt ſup. tit. 1. l. quamuis. § infans.

g *Animum poſſidendi*] vt quia ſit doli capax. & pubertati proximus. vt §. tit. 1. l. 1. §. adi. ſecundũ. qualem Lombardia. & Normandia patit. & auaritiæ caput Roma. cũctos tales eſſians. Io.

h *Vſucapiet*] cum nõ deſinat poſſidere. vt ‡ P. F. vſucapio. & ĩ. e l. pe §. eũ. & ĩ. ti. 1. l. 1. ſi ego mei. in. Ac.

i *Sed hæc perſona*] l. furioſi idem in alijs. ſed de hoc gratia exẽpli dicit. nam quia habebat ei in tertio gradu poſſ. & vſucapienco eredetur quis, q̃ cũ in tit. q̃ ſed tenuerit.

k *Seruus pro hærede*] idem in quolibet alio tit. vt ſeruus non poſſideat, ſed ĩo de hoc titu. pro hærede magis dixit, quia nullo momento ꝓpriæ hæreditatis ſeruus vel poſſ. vel hæreditas eſſe poteſt ipſum. vt ĩ. de acq. hæ. l. placet. ſed poſſet bene dici ẽptor. & donatarius. Item alio tit põt hĩde. & vſucapere dño ignorante, licet non poſſideret, vt dixi. ſed non hæreditatem adire ſine iuſſu dñi. vt ſup. de acq. hær. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. Item alio titulo vſucapit dñs per ſeruũ. ſed in hoc. ſ. titulo pro hĩde. q̃ ſeipſũ dñs vſucapit ẽt ſeruo inſtituto. cũ nec mo-

l *Defuncti*] genitiui caſus.

m *Non fuerint*] i. in dñio defuncti: erant tñ in rerũ natura tpe vitæ defuncti. Sed oppo. aut defunctus erat malæ fidei. & non vſucapit hĩs. quia vitiorũ. & culpæ defuncti eſt ſucceſſor. vt ĩ. de diuer. præſcr. l. cũ hæres. & ẽt fiebat ea cõtrectatione res furtiua. quæ vſucapi non põt. vt inf. proxi. §. aut bonæ fidei. & ſic facit fructus tuos. ut ĩ. ſ. t. 1. l. bonæ fidei. & ſic non vſucapit. & ſic ſunt hĩdis. vt ĩ. ea. l. §. lana? Reſp. Fm M. & Azo. in malæ fidei loqui. ſed hĩs ex ſua perſona facit initium vſucapionis. vt C. de ꝓſcr. lon. temp. l. 1. quod Io. nõ placet. vt ex perſona ſua poſſit vſucapere. Alij vt Oſt. limiter in malæ fidei, ſed alia rõne. ſ. quia defunctus pertrepit ꝓ aliũ habentẽ bonã fidem. ideoq; poſſit vſucapi: non dico ab hĩde. qui eſt ſucceſſor vitiorũ. Tertij dicunt de eo, qui prius malæ fidei. & nunc bonæ fidei erat. Tu dic in bonæ fidei loqui. & in fructib. naturalib. quos nullus ẽt bonæ fidei facit ſuos. vt ĩ. d vſur. l. fructus. De partu ancillæ planũ eſt. q̃ nõ ſunt fructus. & iõ nõ poterunt fieri bonæ fidei poſſeſſoris. vt ĩ. de vſu l. in pecudũ. De fœtu qd eſt. cũ & ipſe fiat bonæ fidei poſſeſſoris? Rñ. hic vſucapi põt ab alio q̃ ab hĩde. ſi non hĩs. ſed alius apprehẽdat poſſ. à nõ dño cũ titulo. Idẽ in fructib induſtrialib. vel dic. quia nõ eſt bonæ fidei poſſeſſor. in cõmutabiliter fructus. vel fœtus apud eũ extantes tenet reſtituere ſaltẽ offerendo iud. ſi agat rei vẽdicatione pro capitib. & ꝓ re. vt C. de rei vẽd. l. certũ. in hoc ergo vſucapi poterit. vt per off. iud. nõ reſtituat. vel dic planè in fructu. & fœtu ‖ partu. q̃ defunctus vſucapiebat. Si aũt cœperũt põdera eſſe in rerum natura poſt mortẽ defuncti: nihil op. & ſic fieri põt. Accurſ.

n *Poſſunt*] ab hærede.

o *Niſi in poteſtatem*] vt Inſti. e. §. furtiuæ. & ĩ. ui bo. rapt. l. §.

Vſucapio & præſcriptio an & in quibus differant. & in quibus rebus habeat vnumquodque illiorũ locũ. vt P. F. ſi nõ tutore

‡ P. F. li. 54. ad edict.

Fœtus pecoris.

& ita quòd non poſſit auelli. vt inf. §. tunc. Acc.

a *Creditori ſurrepta*] abextraneo non debitore. niſi ſit contra. inf. pro ſol. l. ſi. vel ibi rē alienā, hic ſuam debitor obligauit vnde non ſufficit ibi in poteſtatem creditoris redire. & facit inf. pro empt. l. ſi rem quam.

b *Surrepta ſit*] ſ. ab extraneo.

c *Me ignorante*] ſ. ꝙ ſurrepta ſit. ſecus ſi ſcirem ſecundum Iovi inf. eo. §. Azo.

d *Nullus ſit*] etiam me ignorante, ſcilicet ſeruus.

e *Etiam ſi ſciero*] furtū factū. & tūc dic redijſſe. ſi ſciā eā redijſſe. Io vel dic ſciero. ſ. ꝙ ſeruus ſit nactus. & tunc dic redijſſe. etiā me ignorante, & ſic concordat cū primo: niſi hic addat, quod poſt reuerſionē ſciui, qđ autē ſubijcit, nec enim &c. redit ad primum caſum, qū me ignorāte eſt ſurrepta, quem determinat. & ita loquit de peculiari vlq; illuc. & iō &c. hoc modo. prædicta in peculiari: non ita in dominica. & hoc dicit. nec enim, &c. & ſic habeas ibi perdidi. aliàs eſt pdidit ſm aliam lecturam.

f *Nolui*] eſſe in peculio.

g *Nactus ſim*] per me, vel per alium.

Igitur creditori ſurrepta;[a] & ei cui commodata eſt, in poteſtatē domini redire debet.

Sufficit, ꝙ res furtiua reuertatur ad eum, per quem dominus poſſidebat, vel ꝙ reponatur in loco, vbi ſtabat domino ignorante: aliàs domini noua ſcientia, & voluntas requiritur. h. d. Bar.

¶ Labeo quoque ait, Si res peculiaris ſerui mei ſurrepta ſit[b] me ignorante,[c] deinde eam nactus ſit,[d] videri eam in poteſtatem meam rediſſe. Commodius dicitur, etiam ſi ſciero,[e] rediſſe eā in meam poteſtatem. Nec enim ſufficit, ſi eam rem, quā perdidit, ignorante me ſeruus meus apprehendat: ſi modò in peculio eam eſſe[f] †1 nolui. [f] Nam ſi[2] †1 volui tūc exigendū eſt,[g] vt & ego facultatem eius nactus ſim. [g] Ideoque ſi ſeruus meus rem[h] mihi ſurripuerit, deinde eandem ſuo loco reponat, poterit vſucapi, quaſi in poteſtatem meam redierit, vtiq; ſi neſciui.[i] Nam ſi ſciui, exigimus, vt redijſſe ſciam[k] in meam poteſtatem.

¶ Item, ſi eam rem,[l] quam ſeruus ſurripuerit mihi peculiari nomine teneat, nō videri in poteſtatem meam reuerſam[m] Pomponius ait: niſi ita habere cœperimus, quemadmodum habuimus antequam ſurriperetur: aut cum[3] †2 reſciremus, in peculio eum habere conceſſerimus.

Sufficit rem rediſſe ad eū, ꝙ quē quis poſſidebat. h. d. B.

¶ Idem[4] †3 Labeo ait, Si rem, quam apud te depoſuerā, lucrifaciēdi cauſa vendideris,[n] deinde ex pœnitentia redemeris, & eodem ſtatu hēas, ſiue ignorante me, ſiue ſciēte[o] ea furtiua facta ſunt veſtimenta à malæ fidei poſſeſſore. dicitur quòd veſtimenta ſunt furtiua, vt ſic non poſſint vſucapi.

¶ *Si rem p̄gneri*] Rem meā tibi obligaui, & tradidi tandē eam tibi ſurripui, & eam Titio vēdidi: alius tamen ei tradidit, non ego: quæritur, an eam poſſit vſucapere? & dicitur, ꝙ ſic: nec dicitur hæc res furtiua, licet ego furti teneat.

¶ *Si tu vi*] Deieciſti me de poſſeſſione fundi mei: nec eam poſſeſſionē apprehendiſti: alius tamen apprehendit. quæritur, an apprehendens poſſit eā præſcribere? & dī, ꝙ ſic. non enim dicitur ui poſſeſſa. ſi aūt poſſeſſio eſſet ui poſſeſſa: nō poſſet præſcribi. & ſi malæ fidei poſſeſſor deiectus inde ſit: nam dictus apprehendens poſſeſſionem non poterit eam præſcribere. idem ſi aliquis expulit malæ fidei poſſeſſorem poſſidentem titulo pro hærede. nā hic expellens non poterit eam præſcribere. idem ſi aliquis expulit bonæ fidei poſſeſſorem fundi alieni ſciens alienum, & cēpit poſſidere. nā nō præſcribit. Vltimò dicit dūs fundi ſui deiecit poſſeſſorē fundi ſui. dicitur, ꝙ hæc poſſeſſio dī vitioſa, cum teneatur dominus deijciens eam reddere per interdictum vnde vi.

¶ *Si viam*] Habebam viam per fundū tuum, expuliſti me, ita ꝙ nō iui per illā viā longo tpe. dī. ꝙ non vtendo illa via per longū tempus, amitto eam: nec videris poſſidere ui. cum ius incorporale non poſſit poſſideri. Secundo dicit, vacuam poſſeſſionem à nemine poſſeſſam, nec alio. nec corpore apprehendi: tādem venientē dām ad hūc fundū prohibui eū intrare. dī. ꝙ non videor eū poſſidere. Tertiò dicit, Libertas ſeruitutis poteſt præſcribi: ſeruitus aūt nō. & hoc prohibuit lex Scribonia, niſi habeat perpetuam cām. vel quaſi. poſtea dat exēplū de primo. vt ſi debet domus mea ſeruitutem tuæ domui altius non tollendi, & eam altius eleuaui. & ſic altā teneo longo tempore: nam præſcribo libertatem Fr. Acc.

a *Venduderis*] non tamen tradideris ſecundum quoſdam, vt fortè melius tollatur. contra. ſup. depoſi. l. 1. §. item, quod non placet, ſed ſol. vt ibi. Acc.

o *Sine ſciente*] ſ. eā redemptam. & in eodē ſtatu repoſitam ſm Al venditionem tū ignorauit, vt non ſit contra. ſ. eod §. Labeo. Et eodē modo ſol. contra. ſ. de fur. l. ſi ad dominū. Vel ibi apud dominum, hic apud depoſitarium errt. Azo.

1† Volui. P.F.

2† Nolui P.F.

3† P.F re ſciſſemus

4† P. Flo. item.

* Vide Ant. Aug. li. 1. emē. c. 3.

h *Rem*] ſ. dominicam. nec tamen tenetur in peculio, vt differat à ſequenti caſu. de peculiari enim non poteſt loqui, vt inf de fur. l. interdum. §. cum autem. Acc.

i *Si neſciui*] ſ. rem eſſe ſurreptam.

k *Si eam*] facit inf. eo. l. ſi rem.

l *Item ſi eam rem*] Dominicam.

m *Reuerſam*] vt vitium purgetur, verè tñ poſſidemus dum ſeruus tenet. vt ſup. ti. l. 1. §. quæ quæ eſt contra. aut ergo res peculiaris, aut dominica furripitur. & aut à ſeruo, aut ab extraneo ſi à ſeruo, & peculiaris, tunc ſerua, quod dicitur ſ. de fur. l. interdum. §. cum autem. ſi ab extraneo: aut dño ignorante. & tunc etiam eo ignorante reuerſa ad ſeruum, purgatur vitium, niſi in peculio eſſe noluit, ſi ſciente. & eo ſciente redire debet. vt hoc. §. ſi dominica à ſeruo furripitur. retinet nihilominus poſſeſſionē. ſed fit vitioſa vt §. & ideo &c. & item ſi eam rem. ſi ab extraneo, oportet. ꝙ me ſciente ad me redeat. niſi in peculio eſſe volui. tunc ſi me ignorante ad ſeruum perueniat, purgatus vitiū, vt hic. nec enim &c. ſecundum ſecundam lecturam. Acc.

¶ *Idem Labeo* CASVS. Depoſitarius rem depoſitam vendidit animo lucrandi. & ſic effecta eſt furtiua: tandem redemit. & in ſtatu antiquo poſuit. dicitur. ꝙ deſinit eſſe vitioſa. ſiue me ſciente, ſiue ignorante hoc fecit.

¶ *Si pupilli*] res pupilli ſurrepta eſt. ſufficit ſi reuertatur tutore ſciente in domum pupilli. Item ſi res furioſi ſurrepta ſit. ſufficit eam rediſſe ſciente curatore.

¶ *Tunc in poteſtatem*] Quod dictum eſt deſinere eſſe furtiuam ſi reuertatur in poteſtatem dñi: intelligimus ita eam reuerſam. vt non poſſit ab eo auelli. & ꝙ tanquam ſua res reuertatur. quid enim ſi dominus ignorans eſſe ſuam, eam emit. & eſt ſibi tradita? non dicitur eſſe reuerſa. Sed quid ſi dominus rem ſuam ſibi ſurreptam vendicauit. & litis æſtimationem accepit? certè deſinit eſſe furtiua. idem ſi voluntate domini alij ſit tradita res furtiua.

¶ *Hæres*] Ancilla furtiua concepit, & peperit penes hæredē furis. an hæres hunc partum poſſit vſucapere? & dī, ꝙ non.

¶ *De ille quæritur*] Seruus meus ancillam furripuit alicui, & eam mihi dat ad hoc, vt eū manumittā. & manumiſi. quæritur ſi hæc ancilla concipiat. & pariat, an partū poſſim vſucapere? & dicitur, ꝙ non. quia hæc poſſ. quam ſeruus vitioſè cepit, mihi domino nocet. id̄ eſt. ſi aliquis extraneus ancillam, quā furripuit alicui, dat mihi, vt ſeruū meū manumittam. nā partum huius ancillæ apud me conceptū, & editū nō vſucapiā. id̄ eſt ſi aliquis talē ancillam mihi dedit ex cā permutatiōis, & i ſol. vel cā donatio. nā partū eius non vſucapiā. & hæc oīa ſunt vera, ſi ante ꝙ pariat, ſubaudi. & concipiat. ſciui eā alienā & idem in emptore. ſi aūt ignorem alienam, poſſum vſucapere partū eius. & initio vſucapionis inſpicit ſcientia mea, vel ignorantia.

¶ *Lanam meam*] Oues meas ſurripuiſti, & eas vendidiſti. quærit an lana exoui. detonſa poſſit vſucapi? Diſtinguitur. nam ſi detonſa ſit apud furē amodo non poteſt vſucapi. Et à bonæ fidei emptore. ſi verò detonſa ſit penes bonæ fidei poſſeſſorem: ſecus eſt, ꝙ ſ. tūc iure hæc lana poterit vſucapi ab aliquo poſſeſſore alio ꝙ emptore: emptor verò non dī vſucapere, cū dñs ſit eius. idem in agnis ſi eos conſumpſit. Vlt. dicit, ponе quod ex lana furtiua facta ſunt veſtimenta à malæ fidei poſſeſſore. dicitur quòd veſtimenta ſunt furtiua, vt ſic non poſſint vſucapi.

n *Si rem p̄gneri*] Rem meā tibi obligaui, & tradidi tandē eam tibi ſurripui, & eam Titio vēdidi: alius tamen ei tradidit, non ego: quæritur, an eam poſſit vſucapere? & dicitur, ꝙ ſic: nec dicitur hæc res furtiua, licet ego furti teneat.

¶ *Si tu vi*] Deieciſti me de poſſeſſione fundi mei: nec eam poſſeſſionē apprehendiſti: alius tamen apprehendit. quæritur, an apprehendens poſſit eā præſcribere? & dī, ꝙ ſic. non enim dicitur ui poſſeſſa. ſi aūt poſſeſſio eſſet ui poſſeſſa: nō poſſet præſcribi. & ſi malæ fidei poſſeſſor deiectus inde ſit: nam dictus apprehendens poſſeſſionem non poterit eam præſcribere. idem ſi aliquis expulit malæ fidei poſſeſſorem poſſidentem titulo pro hærede. nā hic expellens non poterit eam præſcribere. idem ſi aliquis expulit bonæ fidei poſſeſſorem fundi alieni ſciens alienum, & cēpit poſſidere. nā nō præſcribit. Vltimò dicit dūs fundi ſui deiecit poſſeſſorē fundi ſui. dicitur, ꝙ hæc poſſeſſio dī vitioſa, cum teneatur dominus deijciens eam reddere per interdictum vnde vi.

¶ *Si viam*] Habebam viam per fundū tuum, expuliſti me, ita ꝙ nō iui per illā viā longo tpe. dī. ꝙ non vtendo illa via per longū tempus, amitto eam: nec videris poſſidere ui. cum ius incorporale non poſſit poſſideri. Secundo dicit, vacuam poſſeſſionem à nemine poſſeſſam, nec alio. nec corpore apprehendi: tādem venientē dām ad hūc fundū prohibui eū intrare. dī. ꝙ non videor eū poſſidere. Tertiò dicit, Libertas ſeruitutis poteſt præſcribi: ſeruitus aūt nō. & hoc prohibuit lex Scribonia, niſi habeat perpetuam cām. vel quaſi. poſtea dat exēplū de primo. vt ſi debet domus mea ſeruitutem tuæ domui altius non tollendi, & eam altius eleuaui. & ſic altā teneo longo tempore: nam præſcribo libertatem Fr. Acc.

a *Venduderis*] non tamen tradideris ſecundum quoſdam, vt fortè melius tollatur. contra. ſup. depoſi. l. 1. §. item, quod non placet, ſed ſol. vt ibi. Acc.

o *Sine ſciente*] ſ. eā redemptam. & in eodē ſtatu repoſitam ſm Al venditionem tū ignorauit, vt non ſit contra. ſ. eod §. Labeo. Et eodē modo ſol. contra. ſ. de fur. l. ſi ad dominū. Vel ibi apud dominum, hic apud depoſitarium errt. Azo.

a *Geſta ſint*] ſed qualiter hoc fieri poteſt, cum ipſe amiſit poſſeſſionē nō ignorans.

b *In poteſtatem*] igitur in poſſeſſionē, vt ſ. f. tunc, ſed non ſequitur, vt in ſ. eiuſdem. §. hic ergo non incipit dñs poſſidere, vt ſ. eo. l. ſi rem ſurreptam. Item ſ. ſ. de furt. l. qui ea mēte. ſed nec excuſat hic eum à furto, licet res deſinat vt ipſa eſſe. Acc.

c *Sufficere*] ideſt ſufficeret tutorem, vel curatorem ſcire.

d *Si tutor eius ſciat*] qui dñi loco eſt, vt ſ. de fur. l. interdum. ff. qui tuetur. idem eſt, ſi ſciat pupillus, vt ſ. pro empt. l. qui fundum. ff. ſi tutor.

e *Et ſi furioſo*] ſ. res ſurrepta fuerit. Acc.

f *Non poſſit*] Poſſet autē, ſi ex interuallo per vim ei abſtuliſſet, vt inf. ea. l. ſ. ſi dñs. & facit inf. de ver. ſig. l. mulieris. §. deſinere. & ſup. tit. 1. l. non videtur. Et no. quandoque redit in poſſ. non tamen redit in poteſtatem vt ſup. eod. §. Labeo. quandoque non redit in poſſ. & tamen redit in poteſtatem, vt inf. ſtatim ſubijcit. quandoque concurrunt, vt hic.

1† Du. ſed & ſiquā, P.F.

g *Ingreſſum*] ſ. ego.

h *Reuerſam*] & hic eſt reuerſa: & ſingulariter non reuerſa: ſed in ſ. proxi. caſu eſt contra.

2† in P.F. vindicauero.

i † *Sucapietur*] ſ. bona fide poſſidens: ille autem, qui præſtitit huius æſtimationem. ſtatim eſt eius ſi res erat præſens. vt ſ. de rei vend. l. eius rei. & l. hoc ſi res. & facit inf. de verb. ſig. l. poteſtatis. § fin. & ſup. de noxa. l. quoties. § prætor. & inf. eod. l. ſi fur.

3† P.F. litis æſtimationē accepero.

4† P.F. de eſt. noxe.

5† Duar. etiā etſi.

K *Hæres defuncti*, ſcilicet furis.

l *Non tamen vſucapiet*] non quia ſit res furtiua: ſed quia in malam fidē ſuccedit. vt ſ. de pub. l. ſi ego. §. patius. vbi plenè de hoc diſtinxi.

m *Surripuerit*] extraneo.

n *Dederit*] vt eum manumitteret.

o *Non putant*] ſi ante conceptionem ſciam alienam, vt ſtatim dicet.

6† P.Flo. ſurripuit.

p *Damnum noceret*] geſta ſint, [a] videri in poteſtatem [b] meam redijſſe, ſecundum proculi ſententiam, quæ & vera eſt.

Sufficit rem redire in poteſtatem legitimi adminiſtratoris. Bart.

¶ Si pupilli res ſurrepta ſit, [10] ſufficere [c] dicendum eſt, ſi tutor eius ſciat [d] rediſſe eam in domum pupilli: ſed & ſi furioſo, [e] ſi ſciat curatorem ſcire.

Ad hoc, vt purgetur vitiū furtiuitatis, requiritur, quod res redeat irreuocabiliter in domini poteſtatem verè, vel interpretatiuè. Bar.

¶ Tunc in poteſtatem domini rediſſe dicendum eſt, cum poſſeſſionem eius nactus ſit, vt iuſtè auelli non poſſit, [f] ſed [1†] tanquam ſuæ rei. Nam ſi ignorans [g] rem mihi ſurreptam, emam, non videri in poteſtatem meam reuerſam. [h] Sed & ſi [2†] vendicauero rem mihi ſurreptam, & [3†] eius æſtimationem acceperim, licet corporaliter eius [4†] nomine non ſim nactus poſſeſſionem, vſucapietur. [i] Idem dicendum eſt, etiam [5†] ſi voluntate mea alij tradita ſit.

Tribus modis partus ancillæ dicitur furtiuus. Primo quando erat in vtero tempore, quo mater fuit ſubtracta. Secundo, ſi tunc non erat in vtero, ſed poſtea concipiatur apud furem. Tertio, quando non concepit apud furem, ſed apud alium malæ fidei poſſeſſorem. Paul. de Caſt.

¶ Hæres, qui in ius defuncti [K] ſuccedit, licet apud eum ignorantem ancillam furtiuam eſſe, conceperit ea, & pepererit, non tamen vſucapiet. [l]

Partus ancillæ furtiuæ editus penes bonæ fidei poſſeſſorem non poteſt vſucapi. ſi fur in eius poteſtate fuerit: aliter poteſt vſucapi, ſi ante natiuitatem ſcientiam rei alienæ nō habuit. Bar.

¶ De illo quæritur, ſi ſeruus meus ancillam, quam [6†] ſurripuerit, [m] pro libertate ſua mihi dederit, [n] an partum apud me conceptum vſucapere poſſim: Sabinus, & Caſſius non putant: [o] quia poſſeſſio, quam ſeruus vitioſè nactus ſit, domino noceret: [p] & hoc verum eſt.

¶ Sed & ſi vt ſeruum meum manumitterem, alius mihi furtiuam ancillam dederit, eaque apud me conceperit [q] & pepererit, vſu me non capturū. Idemque fore etiam, ſi quis eam ancillam mecum permutaſſet, aut in ſolutum dediſſet, itē ſi donaſſet. [r] Si ante quam pariat, alienam eſſe reſcierit emptor, diximus, non poſſe eum vſucapere: quod ſi neſcierit, poſſe. Quod ſi iam cum vſucaperet, cognouerit alienam eſſe, initium [s] vſucapionis inueri debemus: ſicut in emptis rebus placuit. [t]

Lana ouium furtiuarum, ſi ſuit detonſa penes furem, eſt furtiua, & per nullum poteſt vſucapi. Si verò penes bonæ fidei poſſeſſorē, non eſt furtiua: & ſic poteſt vſucapi per aliū, quam per bonæ fidei poſſeſſorem: non quia ipſe efficitur dominus eo ipſo, quod percipit. Et idem in agnis ouium furtiuarum. Paul. de Caſt.

¶ Lana ouium furtiuarum, ſi quidem apud furem detonſa eſt, vſucapi non poteſt: ſi verò apud bonæ fidei emptorem, contra: [u] quoniam in fructu eſt, nec vſucapi poteſt, ſed ſtatim emptoris [x] fit. Idem in agnis dicendum eſt, & conſumpti [y] ſunt. quod verum eſt.

Quando malæ fidei poſſeſſor de lana furtiua fecit veſtimentum, furtiuū eſt: ſecus eſt, ſi erat bonæ fidei: quia tunc cū materia tranſiuit in materiatum, materia non debet conſiderari per ſe: ſed materiatu, quod eſt diuerſum, & illud nūquam fuit ſubtractū. P. de C.

¶ Si ex lana furtiua, [z] veſtimentum feceris: [a] verius eſt, vt ſubſtantiam ſpectemus: & ideo veſtis furtiua [b] erit.

idem in filio, & patre, vt inf. eo. l. hæres. § fin.

q *Conceperit*] & hic dicas. quod ante conceptum ſciui alienā.

r *Donaſſet*] hæc vera ſunt. ſcilicet ante &c. Azo. Et quod dicit, pariat, ſubaudi, & concipiat. ſic ſup. de Senat. l. emancipatum. ſecus ſi poſt conceptionem ſciui, vt inf. l. iuſſo. §. & ſi poſſeſſionis, quæ eſt contra. Vel vt ibi & quod ſubijcit in emptore, idem in ſuperioribus. Et quod dicit. diximus, ſcilicet aliàs. Vel die omnes prædictos emptores vocat, vt ſup. de ſtatu lib. l. ſtatuliberos. §. finali.

s *Initium*] ſic C. de vſucapt. ſor. l. vnica. §. hoc tantum modò. & arg ſup. de hæred. inſtit. l. ſi alienum. §. 1.

t *Placuit*] vbi duobus temporibus, vel vno ſufficit bona fides, vt ſ. pro emp. l. 2. & adde hic diſtinctionem de partu. vt ſ. de pub. l. ſi ego. §. partus.

u *Emptorem, contra*] ideſt. vſucapi poteſt non ab emptore, quia ſua eſt: ſed ab alio, vt ſubijcit: & inf. de fur. l. qui vas. §. ſi ancillam, quæ eſt contra.

x *Statim emptoris*] no. quod meum eſt, non poſſum vſucapere. vt hic, & infra de capt. l. i bello. §. ſi quis. Nam quod meum eſt &c. vt Inſt. de lega. §. ſi rem legatam. Sed opp. ex eo, quod eſt ſ. de fur. l. qui vas. §. ſi ancillā. in eo, quod dicit, Idem in fœtu, & fœtu, quod in partu. Sed illud ſi à fure, non à bonæ fidei poſſeſſore percipiamur: & facit ſup. tit. 1. bonæ fidei in fi.

y *Conſumpti*] Idem & ſi extent: licet tūc per officium iudicis, poſſint reuocari, ſic ſup. ti. 2. l. quæſitum. in fi.

z *Si ex lana furtiua*] hoc cum mala fide.

a *Feceris*] vt ſup. ad exhi. l. deceo. §. ſi quis. Aliàs ſerua, quod eſt ſ. tit. 1. l. adeo. §. cum quis. & facit. ſ. de cōtrab em. l. in vēditionib. §. inde quæritur.

b *Furtiua*] & ideo non poteſt vſucapi.

Si præſcribens cadat à poſſeſſione, præſcriptio naturaliter interrumpitur, & iſta interruptio prodeſt omnib. contra quos præſcribitur, nõ ſolũ interrumpenti. Paul. de Caſt.

Caius lib. 20. [1] † ad edic. pro.

LEX V.

NAturaliter interrumpitur [a] poſſeſſio, cum quis de poſſeſſione vi deijcitur, [b] vel alicui res [2] † mobilis eripitur, quo caſu non aduerſus [c] eum tantũ, qui [3] † eripuit, interrumpitur poſſeſſio, ſed aduerſus omnes: [d] nec eo caſu quicquam intereſt, is qui vſurpauerit, [e] dominus ſit, [f] nec-ne: ac nec illud quidem intereſt, pro ſuo [g] quiſque poſſideat, an ex lucrativa cauſa.

In vſucapionibus dies cœptus habetur pro completo. Paul. de Caſt.

Vlpian. lib. 11. ad edict.

LEX VI.

IN vſucapionib. nõ à momẽto ad momẽtũ, ſed [4] † totum poſtremum diẽ cõputamus. [h]

Idem lib. 26. [5] †

LEX VII.

IDeoq; qui hora ſexta diei [i] calendarum Ianuariarum poſſidere 6 † cœperit, [k] hora ſexta [l] noctis pridie calendas Ianuarias implet vſucapionem.

Ex cauſa peculiari domino etiã ignoranti acquiritur uſucapiendi conditio, & qui non poteſt vſucapere per ſe, nec pãlium poteſt. Paul. de Caſt.

Paulus lib. 23. [7] † ad edict.

LEX VIII.

LAbeo, & [8] † Neratius reſponderunt, [m] ea, quę ſerui peculiariter [n] nacti ſunt, vſucapi poſſe, quia hæc [o] etiam ignorãtes domini vſucapiũt. Idem Iulianus ſcribit. Sed cum, qui ſuo nomine nihil vſucapere poteſt, [p] nec per ſeruum quidem poſſe [q] † ædilis ſcribit.

Res, quæ non ſunt in commercio noſtro, nõ poſſunt uſucapi, vel præſcribi. Paul. de C.

Caius lib. 4. ad edict prou.

LEX IX.

VSucapionem recipiunt maximè res [r] corporales, exceptis rebus ſacris, [s] ſanctis, [t] publicis, populi Romani, [u] & ciuitatum, [x] item liberis hominibus. [y]

---

a *Naturaliter interrumpitur*] de poſſeſſione rei immobilis.

b *Vi deijcitur*] quandoque etiã ſine vi, vt C. de præſcri. xxx. ann. l. cum notiſſimi. §. imo. Sed quocunque modo deſinat poſſidere interrũpitur naturaliter. Fallit in capto, qui deijcitur eo quod captus eſt: tamen fingitur in peculiari retinere, vt j. eod. l. ſi is §. 1.

c *Aduerſus eum*] Imò pro eo, vnde dic. interrumpitur poſſ. aduerſus eum. i. pro eo. ſic, & inf. prox.

d *Aduerſus omnes*] i. pro omnibus: ſicut & ei, à quo ponitur pro, contra quem, vt j. eo. l. eius, qui. Vel poſſ. interrumpitur aduerſus eũ. i. effectus poſſeſſionis, qui erat aduerſus eum hoc eſt vſuca. interrumpitur: ſic. & inf. prox. aduerſus omnes. ſ. poſſeſſio. i. effectus eius, qui erat aduerſus plures, interrumpitur. vt qa currebat vſucapio cõtra debitorem, & creditorem, vel dominam, vel emptry eius, vel habentes vtilem in rem, vel publicianam. A capite ergo oportet poſſideri, vt inf. eo. d. l. ſi is §. ſi qs, & ſup. de ſer. vrb. prædio. l. ſi ædes. §. 1.

e *Vſurpauerit*] ideſt poſſeſſ. ſiue vſucapionem interrumpit, vt ſup. eo. l. 2.

f *Dominus ſit*] Imò quo ad conſtitutionem. Si quis in tantam. Sed illud nouũ. Vel licet perdat, tamen interrumpitur poſſeſſio.

g *Proſuo*] ideſt pro ſua pecunia, non ex cauſa lucrativa. Non. n. hic ponitur pro titulo, & ſic ſunt duæ partes oro ſuo. Vel dic, pro ſuo, qa in litore maris inuenitur, vel ab hoſtibus ceſſit, vel fecit, vt eſſet ĩterum naturæ, vel die generaliter accipi pro quolibet tit. Et qđ ſubijcit lucrativa, i. ſine tit. Prima placet, & dic hic, quæ not. C. de præſcrip. xxx ann. l. cum notiſſimi. ſ. ſed & ſi quis.

IN *vſucapionibus*] CASVS. Cum in vſucapione triennium ſit ſtatutum: nunc dicit, quod ſufficit tangi vltimam diẽ triennij. Et hoc dicit hæc lex cum ſeq. Fr. Acc.

h *Computamus*] aliàs. ſed ad totam diem computamus poſtremum, & tunc. i. ad quamlibet partem poſtremi diei. Alias diem totum, computamus poſtremum, accipiendo partem pro toto, vt & inf. de diuer. præſcri. l. in vſucapione. in prin. & inf. l. prox. Sed contra inf. de act. & obl. l. in omnibus. Sol. plene, vt no. ſup. de minor. l. 3. § minoté, quia hæc in vſucap. triennij, illa in præſcriptione.

i *Deoque*, Deus artificialis.

k *Cœperit*] & vſucapere.

l *Hora ſexta*, ſ. completa: nam tunc finitur, & incipit dies, vt ſup. de ſer. l. more.

LAbeo] CASVS. Si ſeruus peculiariter acquiſiuit rem à non domino, vſucapiam interim per eum illam rem etiã ſi ignorauit hoc: dum tamen ſit res quam per me poſſum vſucapere, non furtiua, vel ſim perſona, quod per me poſſem vſucapere. Et hoc dic. vt in gl. Fr.

m *Reſponderunt*] & benè. Acc.

n *Peculiariter*] i. ſi ex cauſa peculiari, ſtrictè, vel largè accipiatur peculium. vt inf. pro ſoluto l. a.

o *Quia hactenus*] Videtur eſſe ratio, quod dictum eſt. Sed die vſucapimus ſcientes, quia & ignorantes. arg. contra. ĩ. de offi. præſi. l. ſi ſortẽ. & ſup. de leg. 2. l. ſi. Vel ita completur nobis ſcientibus quia inchoatur ignorãtibus, ſecundum. Azo. & facit inf. pro empto. l. 2. §. Celſus. & l qui fundum. §. fin. & ſup. de acq. poſſ. l. peregrè. §. quæſitũ, & l. 1. §. itẽ acquirimus.

p *Vſucapere poteſt*] ratione rei, quia furtiua, vt ſup. eo. l ſequitur, ſi hæres, vel ratione perſonæ, vt ſi legetur non capaci, non vſucapitur pro legato, vt Inſti. de hæ. qua li. & diffe. §. in extraneis. Idẽ in libero homine poſſeſſo. vt per eum vſucapiã, quod non per me, ſed nec vſucapit ipſe quia ipſe non poſſidet, vt ſup. ti. 2 l. homo liber. i fi. Vel mox erat one rei & perſonæ, vt in Iudæo & in ſcripto Chriſtiano. v. C. ne Chriſtianum mancipium. l. 1. & facit C. de hæ. inſti. l. neque per ſe. & quod ibi not. Sed ar. ꝺ ſup. de acquir. hæc. l. cui hęreditate. l eam contia inf. eo. l. ſi ſeruo. & ſup. titu. 1. l. 1. §. item acquirimus, in fi. Sed ibi ratione defectus intelligentiæ in furioſo & in infante. Acc.

q *Per ſe*] ſcilicet vſucapere.

VSucapionem] CASVS. Res corporales dicuntur poſſe vſucapi, exceptis rebus ſacris, ſanctis, publicis, & ſimilibus, & liberis hominib. qui non poſſunt vſucapi. Fr. Acc.

r *Maximè res*] Imò corporales tantum, vt ſup. titu. 2. l. ſeruus. §. incorporales. Abundat ergo maximè, vt & ſup. ſi quis omiſ. eau. teſt. l. 2. Vel dic, quod incorporales qñque vſucapiantur vt cum habent perpetuam cauſam, vel quaſi, vt C. de ſeruit. & aqua. l. 2. & ſup. de ſer. vrb. prædi. l. foramen. Item & quando non habent quandoque, vt cũ ædificijs, vi j. l. prox. §. 2.

s *Sacris*] i. eccleſijs ſacris, ſed vſucapio triennij admittitur hodie in his, vt C. de ſacroſan. eccl. auth. quas actiones. Sed illa loquitur in rebus eccleſiæ non ſactis.

t *Sanctis*] vt mur. ciuitatem.

u *Romani*] i. quæ ſunt in vſu ipſius populi Romani: aliorũ autem, quæ ſunt in vſu, benè recipitur vſucapio. vt C. de ſacroſan. eccl. l. ſi. & inf. de diuer. præſcrip. l. intra. & l. in omnibus, vbi plene notaui.

x *Ciuitatum*] ſi ſunt in vſu vniuerſitatis, vt inf. de via publica. l. viam publicam. Aliæ poſſunt, vt ſup. de contrah emp. l. ſed Celſus. & C. de præſcrip. xxx. ann. l. omnes, quæ ſunt cõtra. Vel hic loquitur de præſcriptio. longa. & de hoc no. in d. l in omnibus.

y *Hominibus*] quia in nullius dominio eſſe poſſunt. Inſtit. eo. l. §. 1.

SI *aliena*] CASVS. Si rem alienam emi à domino, ad vſcapiendum debeo habere bonam fidem duobus temporibus, ſcilicet tempore contractus, item tempore traditionis. Secundo dicit, Seruitus per ſe non poteſt præſcribi, ſubaudi, niſi haberet perpetuam cauſa n. vel quaſi, vt ſeruitus aquæductus. vel ſtillicidij. Si autem præſcribam fundum, vel domum, videtur ſeruitus, videor præſcripſiſſe & ſeruitutes eius debitas.

contra. Sed an hæredibus retinet naturalem per colonum: Io. forte non: vt inf. si quis tell. lib. l. 1. §. Scæuola.

a *Colonum*] apprehendentem nomine hæredis. Et dic etiã q. d. non tantum si ipse ſ. hæres appræhendat. Idem forte ſi colonus mercedem hæredi ſoluerit, vt inf. eo. l. quãuis, §. 1. & facit Inſtit. de interdic. §. poſſidere. & ſup. l. 3. in prin. & C. eo. l. licèt.

b *Id poſſideo*] ciuiliter per me, naturaliter per alium, ſed p quê? Dic p primũ. licèt per mille manus ambulet: hoc. n. operatur mihi animus eius, quia etſi de fundo exiſſet, non tamẽ animo deſerendæ poſ. adhuc naturaliter pereũ poſſideo, vt inf. l. prox. Sed certè immo videtur q non poſſideam per aliquẽ hic, vel in ſequentib. caſibus, vt inf. tit. 2. l. non ſolũ, §. qui pignori. quę eſt contra. Sol. in pignore. Quod nihil eſt. Vel ibi depoſuit apud ſe. Nec hoc valet. Dic ergo, q ibi commodatarius, vel depoſitarius alij tradit alienãdo, hic nõ. Itẽ facit Inſti. de inter. §. per eos quoq; & ſupra quib. mod. vſusfr. amitt. l. Põponius. Sed arg. cõtra inf. de precar. l. q̃ſitum. in prin. Acc.

ADDITIO. Dic ſecundũ Bar. hic, quod ibi loquitur de actione perſonali, q̃ tantum contra primum cõceditur: hic de retinenda poſſeſſione, quæ etiam per ſecũdum, & viterioꝛem retinetur.

S *Colonus*] Caſus. Colonus meus exiuit de fundo ad ioꝛeuertendi incõtinẽti. Dicitur, q etiam interim poſſeſſio. ſcilicet naturalẽ, & ciuilem retineo per colonũ. Et ſic no. quòd per animum coloni teneo poſſ. vtrumque. Acc.

c *Placet*] ciuiliter & naturaliter etiam medio tempore abſente domino, & ſic ſolus animus coloni retinet mihi naturalem: quamuis nec in fundo, nec in conſpectu, nec in proxi ſit, vt hic, & infra. pro empt. l. qui fundum. in princ. Sed quid, ſi exiuerit animo deſerendi poſſ. Reſp. naturalem perdit dominus: arg. huius legis ſumpto a contrario q eſt validum, vt ſup. de offic. eius, cui mand. eſt iuriſd. l. 1. §. 1. ciuilem retinet. in qua coloni malignitas nihil nocet, vt C. eo. l. fin & hoc, ſi tantum deſerit. Si autem alij tradat, vel deijciatur, tunc dominus vtrumque perdit, vt ſup. eo. l. peregre. §. quibus. & ſup. l. 3. §. q ſi ſeruus. Sed alij dicunt, quod ſi tantum deſerat, q nullum perdit dominus, etiam ſi animo deſerendi, & hic ſubaudiunt maximè, vt no. C. communia de vſuca. l. 1. & facit ſup. de dolo. l. cum quis.

Q *Vamuis*] CASVS. Si locaui poſſeſſ. fundi mei pupillo conducenti ſine tutoris authoritate certa mercede, licet mihi non obligetur ad mercedem, tamen per eum teneo poſſeſſ. fundi.

¶ *Si colonus*] Ego Franciſcus tẽ tibi locaui, tu eam vẽdis, & eandem cõducis ab emptore, & tã mihi, quam ei ſoluis mercedem. Dicitur, q adhuc teneo poſſeſſionem per te.

¶ *Infans*] infans tutore autore põt acquirere poſſeſſ. pupillus autem etiam ſine tutore. Item infans ſine tutore in caſu etiam quærit poſſ. vt perſetuum ſuum peculiari nomine apprehendentem poſſ. alicuius rei. Franc.

d *Non obligetur*] vt obnoxius conſtituatur, vt Inſti. de authoꝛitate. in prin.

e *Retinemus*] ſi forte à nobis conducat. & ſic quodãmodo nobis eſt obnoxius, vel etiam mando ei, vt meo nomine intret: non enim obligatur ex mandato, ſed acquirit nobis poſſ. & nobis poſſidet. Q3 accipe, ſi haberet intellectum, vt ſup. eo. l. 1. §. Offilius, & facit inf. de ac. & obli. l. pupillus. Acc.

f *Retinet*] Sed hoc quomodo? nonne dominus poſſ. amiſit p traditionem à colono factã ſup. eo. l. poſſidet. §. q ſi ſeruus? Quidã ſic, ſed dicũt eam reſtitutã p mercedis ſolutionem, ar. ſup. depoſi. l. 1. §. ſi tẽ. Sed illud eos non iuuat, quia ibi nec dicitur, quòd depoſitor quondam recuperet poſſ. nec q redeat in cauſam depoſiti, nec. n. ſequitur, tenetur, ergo in primam cauſam rediit. Alij dicunt, hic non fuiſſe traditam poſſ. contra quos eſt, quia conducendo tradere vſ, vt ſup. de rei. ven. l. quẽdam, & ſup. eo. l. interdum. §. ſi. Tu dic, q nec fuit tradita, nec pro tradita habita, nec habuit animũ auferendi poſſ. priori locatori, cũ ſemper ei mercedem ſoluerit, arg. C. eo. l. ſi. Alioquin ſi fuiſſet tradita, vel habita pro tradita, ſine dubio eſſet amiſſa. Nec obſt. quòd conduxit, quia tunc per condu. facit alium poſſidere, cum conductor poſſidebat quod hic non erat, ſed prior locator poſſidebat, & facit ſup. quibus mod. vſusfr. amitt. l. Pomponius.

g *Iudicium*] ſemiplenum.

h *Nam alioquin*] id eſt, ſine tutore.

i *Accipiendi poſſeſſ.*] & ſic non quærit, vt & ſupra l. prima, §. adipiſcimur, in fine. Sed contra C. eodem. l. donatarum. Sol. vt ibi.

k *Pupillus*] maior infante habens intellectum, vt ſupra eodem. l. prima. §. Offilius, & ſupra de authoꝛita. tutoris. l. obligari.

l *Item infans peculiari*] vt & C. de donat. l. ſi quis in emancipatione.

¶ *Fitta traditio coloni non priuat dominum poſſeſſione. B.*

Si conductor * rem vendiderit, & eam ab emptore conduxerit, & vtriq; mercedes præſtiterit, prior locator poſſeſſionem per conductorem rectiſsimè retinet. f

Infans per ſeipſum non potest incipere poſſidere ſine tutoris authoritate, ſed per ſeruũ eius ſic. Sed maior infante bene poteſt etiam ſine tutoris authoritate. Paul.

Infans poſſidere rectè põt, ſi tutore authore cœpit. Nam iudicium g infantis ſuppletur authoritate tutoris: vtilitatis enim cauſa hoc receptum eſt: nam alioquin h nullus ſenſus infantis eſt accipiẽdi poſſeſ. i

Pupillus k tamen etiam ſine tutoris authoꝛitate poſſeſſionem nancíſci poteſt. Item infans peculiari l nomine per ſeruum poſſidere poteſt.

Cui datus eſt executor, non poteſt ingredi ſua authoritate. Item mãdatum eius, quod quis habet neceſſe facere, non finitur morte. Bart.

Pomponius, lib. 22. ſ †

L E X XXXIII.

F *Vndi* * venditor etiamſi mandauerit alicui, vt emptorem. in vacuam m poſſeſ-

* Intellectũ huius text. vide per Cur. l. 1. in fin. ſup. hic: eod. tit.

5 † Alias 32. ad Sabin. P. F.

* Intellectũ huius l. vide per Ant. Rubeũ in l. hor edicto. §. morte nu. 25. dt no. ope. nun.

Venire

1† P. Flo. poſſidebo.

2† P. Flo. perſonã.

3† Alias Bb. 32. P. F.

4† Alias lib. 15. ad Sab. P. F. a Sic ſolaio colobi retinetur ẽt, & p familiam teliquam: vt no. gl. in l. conſentaneũ. C. qũo. & qñ iudex. & in l. 6 mulieri. ſup. q bus mo. vſusfr. amitt. Quod tñ limitabis, niſi alius interim poſſideat, & fruat: vt B. gl. in l. 1. C. de ſer. fugit. & ibi B. col. fi. ver. Sequitur nũc vltimõ q ſt. Alter tñ nudo aĩo acquiritur: vt in l. fi. C. eo. tit. de acq. poſſ.

a *Venit*] & ſi fecerit prædo eſt.vt & ſup.eo.l. ſi ex ſtipulatione. & C.eo.l.nec ex vera. Acc.
b *Item ſi amicus*] id eſt procurator, ſiue nuntius.
c *Aut*] aliàs aut pro &.& aliàs haud.pro.id eſt, non. Et ſecundum iſtam non eſt in litera non. Acc.
d *Id fecerit*] i.duxerit emptorẽ in poſſeſſionem. Acc.
e *Recte poſſ. tradita eſt*] vt & ſ.d proc.l.ſi procuratorem. & ſup.de offi.præſi.l.ſi fortè.& infrà.de ſolu.l.ſi cũ Cornelius. in fi. & ſup mand.l. ſi præcedente. & ſu. de pac.l. ſi cum. Sed argu. contra. ſup. de iure dotiũ. l.ſi ego. §.ſi res.& ſu. de rua. vin.l. ſi pater. Sed aliis caſib loquuntur. Itẽ cont.ſup. de do. l.2.§. ſed. & ſi quis. Solu ibi in dũo, vel vt ibi. Item contra. ſ.ſi cert.pet.l.eius.§ quas verò So.vt ibi. ADDITIO. Dic ſecundum Bart. hic, & hoc mandatũ cõſtitit etiam in id, qđ habebat de neceſſitate facere, iõ nõ revocatur morte. Sed de hoc plenè vide eundẽ Bart.in dd.2. §.ſed.& ſi quid.
f *Erit*, vt ſu. de do. int.vir. & vxo.l. ſed interim.§. ſi vxor.
*Huius §. intel.vide apud Pet. Stell.in l. Papi. nu. 20. 27. & 35. de pubi. in rẽ.
21 P.F.ſic vel.
31 al.lib. 7.P.Fl.
41 P.Flo. ego putarem.
2 P.F.poſſeſsio tradita erit.
g *Ita ſi ego*] CASVS Si miſiſti me in poſſeſ. vacuam fundi Corneliani: ego autẽ credebam me miſſum in poſſeſſionẽ fundi Sempronitani, & ſic erraui in corpore: dicitur quòd nõ acquiro poſſ.l. fundi Corneliani, niſi erraui tantum in noĩe, ga certæ rei mihi poſſeſſio acquiritr. Sed quid ſi in nomine, & in corpore, vt fuit primo caſu, cũquid tu, qui miſiſti me in poſſ. ſaltem amittes poſſeſsionẽ? Qđ vĩ: quia animo ſolo poteſt quis deponere, & mutare poſſeſsionem, quæ dicit in glo. ſic ergo videtur & in noſtro caſu. Item nunquid poſſ.fundi acquiſiui in primo caſu, vbi interuenit error? & videtur quòd ſic, quia animo ſolo acquiri poteſt poſſ.in caſibus, ſic ergo videtur, & hic. Sed tñ reſpondet quòd errans nõ acquirit poſſ.nec tu amittis poſſ. Tertio dicit, ſi tradas poſſ. fundi Corneliani procuratori meo recipienti noĩe mei, & ego errem, vt quia credebam tradi poſſeſſ.fundi Sempronitani, at procurator non erret, nunquid eſt mihi acquiſita poſſ. Et dĩ, q̃ ſc.nam cũ ignoranti quæratur per procuratorem ergo & erranti. Sed mũquid contra, ſi procurator meus erravit, ego non? Dĩ, q̃ benè acquiritur mihi poſſ.poſſeà dicit, q̃ per ſeruum acquiritur poſſ.ignoranti domino Vltimò dicit, Seruus alienus, ſiue poſſideatur à me, ſiue à nullo, poteſt mihi acquirere poſſ.ſi nomine meo eam adipiſcatur. Fr.
g *Sempronianum*] quem emerim.
h *Non acquiram poſſ.*] facit inf.pro emp.l.2.§. cum Stichũ. & ſup.de contrah.empt.l.in venditionibus.
i *Conſenſerimus*] hic error non nocet, vt & ſup. de rei vẽd. l.idem Pomponius.§.cum in rem.& ſupra titulo 1. l.cum in corpus.
k *Non conſenſerimus*] vt in primo caſu.
l *Deponere*] depono cum nemini quæritur, & ſic ſolo animo meo, vt ſup.eo.l.3.§. in amittenda.
m *Mutare*] cum alij quæritur, & hoc animo meo ſolo ſimiliter ſecundum Marcel.& Celſum. Qđ eſt falſum, niſi in caſibus, vt ſup. l. 3. in princ. ibi. Solo animo acquirenti.
n *Poſſe*] ſ.aliàs, vbi non eſt error.
o *Scribunt*] & ſic videbatur, q̃ iſte deſineret poſſidere.
p *Poteſt*] quod eſt ſecundũ Celſum.vel quod eſt in caſibus, vbi non eſt error.
q *Nunquid*] hæc eſt alia quæſtio.& vtraque ſoluetur.
r *Acquiſita eſt*] vbi eſt error. Acc.
s *Nec amittet*] vt. & ĵ.de vi. & vi ar.l.eſt fundum.& ar.ſupra. qui.mod.pi.vel hyp. ſol.l. voluntate. Sed cont.ſu. eod.l.quod meo.§. furioſo. & l. prima. §.ſi vir.Solu. hic cum condõne ſi alius acquireret: ibi non. Qđ non placet, quia prò nihilo diceret. Quodammõ. q̃ improprietatem notat. Alij dñt, q̃ hic ẽt in animo habuit conditionẽ: ibi nec verbis, nec animo. Tertij, quòd hic in re immobili: cõtraria i mobili, quarum poſſ.eſt vilis, & abiecta, vt ĵ. eodẽ. l.ſi rem. Tu dic, qđ hic fuit error in re, ſed in §.ſi furioſo. in perſona accipientis tantum.
6 P.F.ſ. eſt. mihi.
t *Si ego errem*] quia credo, quòd de poſſeſsione fundi Tiziani dicas, & tu dices Sempronitani.
u *Ignoranti mihi acquir.*] ſ.per procuratorem. vt C. eod.l. per liberam.
x *Errans*] in nomine, vel in corpore, ſecundum Ioan. & Azo.
y *Vt acquiram*] no. acquiram, vt ſupra acquiratur. ſ. ſtatim, quia præſens ſum, & nudum præſtat miniſterium: alias ſi ſibi acquirere velit, & ſi non præſtat nudum miniſterium, non acquireret mihi, vt ſupra de contrahen.empt. l.in hiuſmodi niſi tradens hoc gerat. quo caſu error procuratoris mihi non nocet, vt ſup.de do.l. qui mihi. Acc.
z *Nomine meo*] quando à nomine, vt infra tit 1.l. nunquã. §. ſeruus. & facit infra de ſtipul.ſer.l.ſi ſeruus. & facit infra.pro empt.l.2.§.ſi ſeruus, & quod no.ſup. de ædi.edict. l.cum mancipium.
Ita ſi ego] CASVS. Si vterque noſtrum contendit ſe in ſolidum poſſidere fundum, & agat quilibet cõtra alium interdicto vti poſſidetis: dicitur, quòd iudex habet videre quis eorum poſſideat, & pronuntiare illum debere eſſe in poſſeſſ. & victus in poſſ. poterit intentare rei vendicationem. Fr. Acc.

Emitto

a *Exitus controuersiæ*] alterò, vel vtroque agente interdicto. Vti possid.
b *Vter*] alias vtrum, & dic id est, quis eorum.
c *Victus est*] quid si vterq. vincit? Resp. & tunc ager vterq. si velit, vt dixi ff. vti possi l. si duo.
d *Quæritur*] si ei quæri placuerit, ad hoc. sup. de rei vēd. l. is qui. & ff. vti poss. l. i. §. 2. & ff. de iud. l. inter. & C. de rei vē. l. ordine. & de interdi. l. incerti. & ff. fin. regun. l. si quis. & inst. de interdic §. retinendæ.
d *Quæritur*] ab eodem iudice vt C. de iudi. l. nulli. & de rei vēd. l. ordinarij. Accur.

Idem lib. 5. † 1

LEX XXXV.

EXitus cōtrouersiæ [a] possessionis hic est tantum', vt prius pronunciet iudex, Vter [b] possideat. Ita enim fiet, vt is, qui victus est [c] de possessione, petitoris partibus fungatur, & tunc de dominio quæratur. [d]

Debitor præscribit per creditorem possidentem, vel sibi precario concedentem. Bart.

Iulianus lib. 58. † 2 Dig.

LEX XXXVI.

QVi [e] pignoris causa fundum tradiderit † 3 creditori intelligitur possidere. [f] Sed, & si precario eundē rogauerit, [g] æque per diutinam possessionem capiet. Nā cum creditoris possessio non impediat † 4 vsucapionē, longè minus [h] precarij rogatio impedimento esse non debet: cum plus iuris in possessionem habeat, qui precario rogauerit, quàm, qui oino nō possidet. [k]

Marcel. lib. sing. ad For.

LEX XXXVII.

RE pignoris nomine data, & possessione tradita, deinde à creditore cōducta, conuenit, vt is qui hypothecā dedisset, pro colono in agro, in † 5 ædib. autem pro inquilino sit. Et † 6 per eos [m] creditor possidere [n] videtur. [o]

Non perdit quis possessionem serui absentis, donec ad eum litera libertatis perueniant. Bart.

Iulian. lib. 58. † 7 Digest.

LEX XXXVIII.

QVi absenti seruo scribit, vt in libertate [p] moretur, non eam mentē habet, vt statim [q] velit serui possessionem dimittere, sed magis destinationem suam, in id tempus conferre, [r] quo seruus certior factus fuerit.

Possessio, & dominium potest sub cōditione transferri, & defectus conditionis impedit eius translationem. Bart.

¶ Si quis possessionē fundi ita tradiderit, vt ita demum cedere eā dicat, si ipsius [s] fundus esset, non videtur possessio tradita, si fundus alienus sit: [t] hoc amplius existimandum est, possessionē sub condōne [u] tradi posse, sicut res [x] sub cōditione traduntur, neque aliter [y] accipientis fiunt, quàm si conditio extiterit. [z]

Per seruū hereditariū ex alia causa habitum res hereditarias possunt quæri.

Si is, qui Titio seruum vendiderat, hæredi eius eum tradiderit, potest hæres rerū hereditariarum possessionē per eū [a] apprehēdere, quia nō seruus iure hereditario, sed actione † 8 ex empto ad eū peruenit. Nā, & si ex stipulatu, vel ex testō [b] seruus debitus testatori fuisset, & hæres [c] eius † 9 eum accepisset, non prohiberetur rerum hæreditariarum possessionem per eundem acquirere. [d]

¶ *Si quis*] Tradidi tibi possessionem fundi, vt ita demum habeas eius possessionem si hic fundus sit meus. Dic quòd non videor possessionem tradere si appareat alienū esse fundum, & non meum. Secundò dicit ꝙ possessio potest tradi sub condōne, vt si nauis ex Asia venerit habeat possessionem talis fundi. ff. ali 44. P. F.

¶ *Si is, qui*] Dic casum, vt in fi. vti. glo. q incipit Quia, &c. Ideoq. dicas, &c. F.

p *Vt in libertate*] id est in possessione libertatis, sīn quosdā. Imò vt sit liber. Et ī hac epistola debent adesse quinq. testes, vt C. de Lat. lib. tollen. §. scimus. Accur.

q *Vt statim*] i. antequam epistola ad seruum perueniat, & facit C. de fideicom. lib. l. si voluntate, & ff. de lib. cau. l. nō videtur. Arg. cont. C. de repu. l. licet. Sed ibi fuit traditus libellus repudij.

r *Confer*] sic inf. de vi. & vi arma. l. eum fundum.

s *Ipsius*] scilicet tradentis.

t *Fundus alienus sit*] in præsenti tempore, vt differat à sequenti casu.

u *Sub condatione*] i. s. veræ, quæ erit de futuro, vt & su. si cert. pet. l. in aq. Sed supra prox. non fuit vera, quia fuit de præsenti tempore. Vel dic de alia condītione hic loqui, quam su. & ꝙ hoc dicat, hoc amplius. Et no. qd expressa fuit conditio: alias cont. su. e. l. qui meo. §. si furioso. ff. P. Flo. actio. ff. P. F. de cessi. eius.

x *Sicut res*] id est rerum dominium, vel proprietas. vt su. de iu. do. l. dotis fructus. §. fi.

y *Neq. aliter*] Sed ff. de sol. l. sub condōne in fi. Sol. vt ibi.

z *Extiterit*] concor. C. e. l. si me in vacuam. in prin. arg. Si dono tibi domum, vt non alienes, & tu alienas, vendicabo ab eo, cui vendidisti: si aūt tibi tradidi hoc modo, ne alienes: transtuli iure dominium. Si vendis alteri, non in me transfertur dominium: si alienas, isto casu non vendicabo ab eo, in quem est alienatio facta, sed contra te agam condictione ob causam, vt sup. de cond. ob cau. l. ea lege. Ad primum facit C. de rebus alienis non alie. l. fi.

a *Per eum*] s. seruum. Accur.

b *Vel ex testamento*] ita tamen, si non transiuit dominium in testatorem, vt si erat alienus, nec legantis.

c *Et hæres*] stipulatoris, vel legatarij.

d *Acquirere*] quia non ex causa hæreditaria directò, sed ex alia

a † de omnib. tribunalibus. ff. E.

a † al. lib. 23. P. F.

3 † P. Flo. tradit.

4 † P. F. a pionem.

5 † P. F. de est in.

6 † P. Flo. decell. &.

1 Creditor possidet pignus, vt l. seq. cum concī gl. fi. Et iō ē ꝙ creditor si ñ pt, p pria auctoritate debitoris pignus auferri, vt no. gl. in l. si quis i tantū. C. vnde vi.

alia ad eum peruenit: aliàs secus, vt hic innuit, & sup. eo. l. 1. §. veteres. & sup. tit. 1. l. per seruum hæreditariũ. Sed opquia cũ actio ex empto competit ex causa hæreditaria, & seruus ex ea actione: ergo & seruus ex causa hæreditaria? Rñ. non ex causa hæreditaria, sed pp hæreditatẽ, sic sup. de pec. l. eo tempore. in fi. sed si per actionẽ ex empto petitur, & hæc actio demũ adita hæreditate cõpetit: nonne & per hereditariam tunc põt quærere. s. post aditam? ideoq; dicas, q̃ ante aditionem hæreditatis seruum acquisiuit per actionẽ ex empto, & indebitè ei solutus fuit: cũ nondum esset hæres: vnde per eum acquiret possessionem rerum hæreditariarũ ante aditionem hæreditatis: cæterũ adita hæreditate iã retinum propriatum possessionem per eum acquiret. Accur.

3 † Aliàs lib. 2. ex Minicio. P. F.

* Cõcor. ea q̃ no. p doc. in l. 3. C. de prohib. sequestr. & quæ no. i ca. examinata, extra. de iudi. & quæ scripsit Gel. Noc. Act. lib. 20. c. 10.

2 † Omittenda. P. F.

3 † P. F. 7.

Rei sequestratæ de partium voluntate perditur possessio, nisi causa custodiæ sequestretur. Bart.

Idem lib. v. [1] † ex M.

LEX XXXIX.

INteresse * puto, qua mẽte apud sequestrũ [a] res deponatur. Nã si [2] † dimittẽdæ possessionis causa, & hoc apertè fuerit approbatũ, [b] ad vsucapionẽ possessio eius partibus non procederet. [c] At si custodiæ causa deponatur, [d] ad vsucapionẽ eam possessionem procedere [e] victori, constat.

Violentia serui proprij, quẽ possessione non priuat. Bar.

Africa. us lib. 9. 3 † Quæst.

LEX XL.

SI de eo fundo, quem cũ possiderem, [f] pignori tibi dedi, seruus tuus te deijciat, adhuc te possidere ait, quoniam nihilominus per ipsum seruũ possessionem retineas. [g]

Si colonus recedit non animo deserendæ possessionis, nulla possessio perditur. Sed si animo deserẽdi, vel moriatur, naturalis perditur, & etiam ciuilis, si naturalem negligit adipisci. Bart.

Si fortè colonus, per quem dominus possideret, decessisset, [h] propter vtilitatem receptũ est, vt per colonum [i] possessio, & retineretur, & continuaretur, quo mortuo, dicendum est, non statim eã interpellari, sed tunc demum, cum dominus possessionẽ 4 † adipisci neglexerit. [k] Aliud 5 † existimandũ [l] ait, si ipsonte colonus de 6 † possessione discesserit. Sed hæc ita vera [m] esse, si nemo extraneus eã rẽ interim possederit, sed sẽper in hæreditate coloni manserit.

Possessio iusta, vel iniusta absque noua causa extrinseca non mutatur. Bart.

Seruum tuum à Titio bona fide emi, & traditum possedi, deinde cum cõperisse tuum esse, ne eum peteres, celare cœpi. Non ideo magis hoc tẽpore clam possidere me videri. 7 † Nam retro quoq; si sciens tuum seruum à non domino emerim, & cum 8 † clam eum possidere cœpissẽ, postea certiorẽ te fecerim, nõ ideo desinere me clam possidere.

In qua re non cadit locatio, & precarij rogatio, in ea non cadit clandestinitas. Bart.

posteà desijclam possidere: nam inspicitur principium.

¶ *Si seruum*] Seruũ meum possessum à quodã, q̃ emerat bona fide, ab eo abstuli clã. Quæritur, an videar possidere clã. Dic, q̃ non, & redditur rõnẽ. Nã sicut conductio, aut precarij rogatio nõ p̃t esse sine scitu, sic nec clandestina poss. Fran. Ac.

f Pignori] ego debitor. Accur.

§ *Retineat*] per seruũ inuitũ retines iniustam. q̃ quis per eũ volentẽ non q̃ras, vt s. eo. l. quod seruus. Et quia retines, vsucapio debitoris procedit, vt inf. tit. 1. l. nõ solũ. §. si rẽ Vũ colligebat non posse, alias interpellaretur. s. vsucapio. q̃ apisci interuertisset possessi. 4 † P. Flo. apisci.

5 † Aliàs idem.

debitoris seruus alienus si creditoris. licet non sciens, vt hic, & ẽ. decessi. de. eo. l. rem. quæ.

6 † P. Flo.

h Decessisset] i. moriatur. & qd subijcit. Propter vtilitatẽ. &c. est interpositio, quæ ponit primum casum, & quod subijcit. Quo mortuo, &c. reassumit princ. & est secundus casus. Vel die secundo, decessisset, i. de agro exijsset, & non animo deserẽdæ poss. vt s. eo. l. si colonus. Et no. q̃ tres casus iste. §. ponit. Primo, cum discedit colonus nõ animo deserendi. Secundo, cũ moritur. Tertio, cum discedit animo deserendi. Acc.

7 † P. Flo. videtis ait.

8 † P. Flo. etiam.

i Per colonum] detinentem, secundum primã expositionẽ. Vel secundum aliã, per colonum, i. per eius animũ retineo naturalem, ciuilem autem per me.

k Neglexerit] sed q̃ perdit dñs per negligentiã? naturalem nõ: quia per mortẽ coloni est amissa, nec per hæreditatem tenet. vt s. eũ qs test. lib. 1. 1. § Scæuola. Nec ob. finis huius. §. vt ibi dices. Nec ciuilẽ: quia eã retinet per se. Rñ. sm̃ quosdam. de ciuili tm̃ dicit, quib. obstat verbũ adipisci, sed dicunt impropriè, i. retinere. & vti, vt per incuriã, vt Instit. de vsuc. §. qd aũt. Tu dic, q̃ perdit ciuilẽ, nisi petat naturalẽ. mortuo colono. & sic, ppriè ponitur adipisci: nã nõ veniendo ad fundũ obliuiscitur. & sic perdit etiam ciuilem. Acc.

l Aliud existimandum] alias aliquid æstimandũ, & tũc referas ad primũ casum de tribus, sm̃ secundam positionẽ. Nam hic casus loquitur, cum discessit animo deserẽdi poss. aliàs idem. & tunc ad proximum: nam & hic, amitto naturalem statim. & retineo ciuilem, donec negligam, vt sup. e. l. 3. §. q̃ si seruus. & cum ero negligens, perdam ciuilem, vt & in proximo casu. Sed videtur, q̃ non perdam naturalem statim, vt C. eo. l. fi. quæ est contra. Sol. vt ibi. Accur.

ADDITIO. Dic secundum Bart. quod illa lex per istam intelligitur, quia per exitum perditur naturalis, vt hic, non ciuilis, vt ibi.

m Hæc ita vera] scilicet, quòd non interpelletur ciuilis. & sic ad secundum casum te refert. & per consequens ad tertium, si habeas idem. Alias si alius possedit, etiam ciuilem perdit. Sed videtur, quòd non perdam statim per alterius ingressum, vt supra eodem. l. si id quod. §. finali. & l. clã. §. fin. Resp. hic, non dicit, quòd fuerit ingressus tantum, sed quod possedit, vt quia suspicatus fuam me posse repelli, vt &

e Non possideret] quia interrupta fuit. vt inf. tit. 1. l. naturaliter. Et dic, quid sit sequester. vt inf. de verb. sig. l. sequester. & sup. depos. l. proprie.

d Deponatur] quia hoc agitur expresse. Accur.

e Procedere] vnde si reus vsucapiebat, continuabitur modo tempus suum actori, qui vicit, vt & sup. eo. l. Pomponius. §. si iussu. Et qua actione agatur contra sequestrum? no. ia d. §. rei. & l. sequester.

SI *dero*.] CASVS. Fundum, quem possidebam, tibi obligaui, & tradidi: seruus tuus te de eo deiecit. Dicitur, q̃ adhuc poss. fundi habere dicaris.

¶ *Si forte*] Possidebam fundum per colonum meũ, qui habitat in fundo. Dicitur q̃ licet ipse moriatur, vel decedat de eo fundo non animo deserendi poss. adhuc tamen retineo poss. per illum colonum. Secundò dicitur, Si moriatur colonus meus, quòd non amitto poss. nisi sim negligens in adipiscẽdo eam. Tertiò dicit, quòd si colonus meus discedat de fundo animo deserendi poss. amitto poss. Quarto reuertitur ad secundum casum dicens, hoc quod dixi, quòd mortuo colono retineo poss. fundi interim: est verum, nisi alius extraneus possidere incipiat. nam tunc amitto poss.

¶ *Seruum tuum*] Emi seruum tuum a non domino, credens eum dñm. & traditus est mihi, & sic incepi possidere. tãdò incepi scire tuum. & sic eũ celaui ne peteres. Dic, q̃ propter hoc nõ videor eũ possidere clã: vnde benè procedo in vsum. Secũdò dicit ẽcõtra, vt si a principio cœpi possidere clã,

vt & inf. ꝙ emp. l. qui rē pro. §. fi. Alij dicūt, ꝙ cōtrahit eiusdē originē ex natura li. ꝙ perditur mortuo colono, vel recedente animo deserendi. Sed hoc non placet, quia fm hoc, si quod possidebam locaui & colonus dejecitur, non perdā, si inspicitur origo. Prima ergo placet. Item videtur, ꝙ ēt natus talis mortuo colono non amittitur, cum hic dicat, ꝙ in hæreditate manserit: sed dic, res nō possessio. Vel si possei. impropriſſimè, vt sup. de acq. hæred. l. pro hærede. Nam vere hæreditas non possidet, vt inf. si quis testa. lib. l. 1. Scæuola.

¶ *Si seruum meum bonę fidei emptori* [a] *clam abduxerim,* [b] *respondi, non videri clā me* [c] *possidere, quia neque precarij rogatione, neq; conductione suæ rei dominium teneri,* [d] *& non posse causam clandestinæ possessionis ab his duabus* [e] *causis separari.*

Qui ingreditur fundum ratione amicitiæ, uel familiaritatis, nō dicitur possidere. B.

Paulus lib. 2. [1] † Institutionū.

LEX XLI.

QVi iure familiaritatis [f] amici fundum ingreditur, non videtur possidere, ‖ quia non eo animo ingressus est vt possideat licèt corpore in fundo sit.

Nota per istū tex. si remāserūt plures filij parui, & vnus magnus alicuius, & iste maior oīa administrauit solus, et ipse solus accedebat ad fundos hereditarios, & fructus percipiebat, ꝙ hoc videtur fecisse nomine suo, & fratrū suorū, & oēs videntur fuisse in possessione, posito, ꝙ alij non possunt probare se vnq; fecisse aliquos actus, ex quib. resultet præsumptio possessionis. P.

Vlpian. lib. 3. [2] † Resp.

¶ Si ſeruum meum bonę fidei emptori [a] clam abduxerim, [b] respondi, non videri clā me [c] possidere, quia neque precarij rogatione, neq; conductione suæ rei dominium teneri, [d] & non posse causam clandestinæ possessionis ab his duabus [e] causis separari.

Qui ingreditur fundum ratione amicitiæ, uel familiaritatis, nō dicitur possidere. B.

Paulus lib. 2. [1] † Institutionū.

LEX XLI.

QVi iure familiaritatis [f] amici fundum ingreditur, non videtur possidere, ‖ quia non eo animo ingressus est vt possideat licèt corpore in fundo sit.

Nota per istū tex. si remāserūt plures filij parui, & vnus magnus alicuius, & iste maior oīa administrauit solus, et ipse solus accedebat ad fundos hereditarios, & fructus percipiebat, ꝙ hoc videtur fecisse nomine suo, & fratrū suorū, & oēs videntur fuisse in possessione, posito, ꝙ alij non possunt probare se vnq; fecisse aliquos actus, ex quib. resultet præsumptio possessionis. P.

Vlpian. lib. 3. [2] † Resp.

Communis.] Casus. Plures habemus seruū cōem, si vnus nostrum seruū possideat nomine aliorum, ab omnib. dī hic seruus possideri. Secundo dicit, ꝙ curator meus emit ē meo nomine, & ei est tradita. Dī. ꝙ statim est mihi q̄sita possillius rei. Si aūt gestor negociorum meorū emit meo nomine, & ei est tradita, nō acquritur pos. nisi habeā ratā illam emptionē. Fran. Ac. h *Communis*] facit ī. eo. l. quod meo, cū is possideat, cuius nomine possidetur. Ac. i *Procurator*] facit differentiā inter specialē procuratorē & generalē. Nā ‖ generalis, vel ad alia constitutus, post ratihabitionē demū, vt in fi. huius, §. si specialis ad hoc. tūc statim vt in prin. ‖ vterque gerat, siue aliter tradēs, vel accipiēs? Sed Io. nō distinguit inter generalē, & specialē, vt no ī. eo. l. 1. §. per procuratorem. Et ideo primò expone procurator, i. procurās, sic sup. de neg. gest. l. si ego, & ā procurato l. Plautius: nā de habente, & nō habente mādatū dicit. Vel dic, procurator. i. gestor, & statim specificat de procuratore, postea de gestore. K *Acquirit pos.*] sup. tit. 1. l. res ex mandato, quæ est cōtra. Sol. ibi neuter egit, vt mihi ꝙreret. hic, sic. [Io. l *Spontè emerit*] habens generale mādatum. Ro. Sed Io. non habens mandatum. m *Emptionem*] no. ꝙ per procuratorē habentem mandatum, quęritur mihi domini ū, & pos. ēt ignoranti, vt hic, & sup. eo. l. 1. §. per procuratorem. Si aūt mandatum non habeat, non quæritur mihi ignoranti, nisi ratum habeam, vt sup. de neg. gest. l. si ego.

Communis.] Casus. Plures habemus seruū cōem, si vnus nostrum seruū possideat nomine aliorum, ab omnib. dī hic seruus possideri. Secundo dicit, ꝙ curator meus emit ē meo nomine, & ei est tradita. Dī. ꝙ statim est mihi q̄sita possillius rei. Si aūt gestor negociorum meorū emit meo nomine, & ei est tradita, nō acquritur pos. nisi habeā ratā illam emptionē. Fran. Ac. h *Communis*] facit ī. eo. l. quod meo, cū is possideat, cuius nomine possidetur. Ac. i *Procurator*] facit differentiā inter specialē procuratorē & generalē. Nā ‖ generalis, vel ad alia constitutus, post ratihabitionē demū, vt in fi. huius, §. si specialis ad hoc. tūc statim vt in prin. ‖ vterque gerat, siue aliter tradēs, vel accipiēs? Sed Io. nō distinguit inter generalē, & specialē, vt no ī. eo. l. 1. §. per procuratorem. Et ideo primò expone procurator, i. procurās, sic sup. de neg. gest. l. si ego, & ā procurato l. Plautius: nā de habente, & nō habente mādatū dicit. Vel dic, procurator. i. gestor, & statim specificat de procuratore, postea de gestore. K *Acquirit pos.*] sup. tit. 1. l. res ex mandato, quæ est cōtra. Sol. ibi neuter egit, vt mihi ꝙreret. hic, sic. [Io. l *Spontè emerit*] habens generale mādatum. Ro. Sed Io. non habens mandatum. m *Emptionem*] no. ꝙ per procuratorē habentem mandatum, quęritur mihi domini ū, & pos. ēt ignoranti, vt hic, & sup. eo. l. 1. §. per procuratorem. Si aūt mandatum non habeat, non quæritur mihi ignoranti, nisi ratum habeam, vt sup. de neg. gest. l. si ego.

LEX XLII.

COmmunis [b] seruus, ētsi ab vno ex dominis omnium nomine possideatur, ab omnib. possideri intelligitur.

Per procuratorem habētem mandatum speciale, vel generale, acquiritur possessio domino, etiā ignoranti, si hoc cadebat in generali mādato: sed si non cadebat, vel nullum mandatum habebat, ratihabitione acquiritur secuta. Bart.

¶ Procurator, [i] siquidem mā dante domino rē emerit, protinus illi acquirit possessionē, [k] ꝙ si sua sponte emerit, [l] nō, nisi ratam dominus habuerit emptionem. [m]

Qui scit certam partem diuisam, uel indiuisam esse alienam, vel ius aliquod, eatenus non præscribit. Bart.

Marcellus. 3 †

LEX XLIII.

SI quis fundū emerit, [n] cuius particulam sciebat esse alienam, Iulianus ait, si prodiuiso sciat [o] esse alienam, posse eū reliquas partes longa possessione capere. Sed & si pro indiuiso 4 † sciat esse alienam, licèt ignoret quis sit locus, P æquè eum capere

LEX XLIII.

SI quis fundū emerit, [n] cuius particulam sciebat esse alienam, Iulianus ait, si prodiuiso sciat [o] esse alienam, posse eū reliquas partes longa possessione capere. Sed & si pro indiuiso 4 † sciat esse alienam, licèt ignoret quis sit locus, P æquè eum capere

3 † Martianus li. 3. regul. P. F.

4 † P. Flo. dē, sciat esse alienam.

1 † Aliàs li. 1. P. F.

2 † Aliàs li. 4. regu. P. F.

¶ *Nam retro*] i. ēcontratio, ‖ ad hoc facit inf. de fur. l. qui ea mente.

a *Emptori*] qui emit à non domino.

b *Abduxerim*, id est, abstulerim.

c *Non videri clam me*] sed furti teneor vī. ī. de furt. l. itaq; §. 1. & l. cum ex. §. 1. Azo. Sed hic dicas, ꝙ fecit credens mihi licere, cum crederem meam: vnde non teneor furti, sed const. l. ‖ quis in tātam, vt Insti. vi bono. rapto. §. primo.

d *Teneri*] vt sup. de posīti. l. qui rē, & inf. de prec. l. in reb. §. fi. & ī. tit 1. l. ei, à quo. Et no. ꝙ facit arg à pari. q. d. cui rei illa possunt conuenire, & hoc: & à qua illa removentur, & hoc, vt subiscit. Et non posse, &c. Sed vī falsū hoc arg. quia pro opere quo quis in suo facit, tenetur. Quod vi, aut clā, vt inf. quod vi, aut clam. l. 1 §. 2. & l. is, qui in puteum §. fi. Sed respon. aliud est agi, Quod vi, aut clā, quādo agitur ad interesse pro opere facto vi, vel clā, & aliud possideri aliquid clam: nam non idem, ꝙ facit clam opus, possidet clam: cum origo inspiciatur pos. vt sup. eo. l. clā. Se: ūdò opp. quia precarium tenet in sua re ratione pos. vt sup. eo. l. si aliquam. Sed hic credebam esse eius, qui possidebat, fm Io. Ibi sciebam meam proprietatem, ar. inf. de prec. l. cerè. §. fi. Vel etiam si putabam hic meam, proprietatis gratia clā abduxi metuēs mihi fieri controuersiā proprietatis, in qua nec clandestinitas, nec precarium tenet, sed in pos. posset esse vtrunque, si ego non possidebam. Item oppo. si à me possides clam vinco interdicto, Vti possideris. vt inf. vi possideris, l. 1. in fi. & l. seq. Si tu dicas te dominum, ergo nō possides clam: sicque remoues me ab interdicto. Quod est falsum. Sed respōsio est ex prædictis, quia in pos. suæ rei potest esse clandestinitas, si primò alius possidebat.

e *Duabus*] scilicet à precario, & à conductione.

Qui iure familiaritatis] CASVS Si aliquis scholaris, vel aliquis meus amicus vineam meā intret causā comedēdi de vuis, vel causa ibi solatiandi, non acquirit per hoc possess. vineæ, quia non eo animo intrauit. Franc. Accur.

f *Qui iure familiaritatis*] id est, amicitiæ.

g *Videtur possidere*] facit inf. de itine. actuque priua. l. 1. §. is cuius, & sup. quemadmodum ser. amit. l. vsu.

Communis.] Casus. Plures habemus seruū cōem, si vnus nostrum seruū possideat nomine aliorum, ab omnib. dī hic seruus possideri. Secundo dicit, ꝙ curator meus emit ē meo nomine, & ei est tradita. Dī. ꝙ statim est mihi q̄sita possillius rei. Si aūt gestor negociorum meorū emit meo nomine, & ei est tradita, nō acquritur pos. nisi habeā ratā illam emptionē. Fran. Ac. h *Communis*] facit ī. eo. l. quod meo, cū is possideat, cuius nomine possidetur. Ac. i *Procurator*] facit differentiā inter specialē procuratorē & generalē. Nā ‖ generalis, vel ad alia constitutus, post ratihabitionē demū, vt in fi. huius, §. si specialis ad hoc. tūc statim vt in prin. ‖ vterque gerat, siue aliter tradēs, vel accipiēs? Sed Io. nō distinguit inter generalē, & specialē, vt no ī. eo. l. 1. §. per procuratorem. Et ideo primò expone procurator, i. procurās, sic sup. de neg. gest. l. si ego, & ā procurato l. Plautius: nā de habente, & nō habente mādatū dicit. Vel dic, procurator. i. gestor, & statim specificat de procuratore, postea de gestore. K *Acquirit pos.*] sup. tit. 1. l. res ex mandato, quæ est cōtra. Sol. ibi neuter egit, vt mihi ꝙreret. hic, sic. [Io. l *Spontè emerit*] habens generale mādatum. Ro. Sed Io. non habens mandatum. m *Emptionem*] no. ꝙ per procuratorē habentem mandatum, quęritur mihi domini ū, & pos. ēt ignoranti, vt hic, & sup. eo. l. 1. §. per procuratorem. Si aūt mandatum non habeat, non quæritur mihi ignoranti, nisi ratum habeam, vt sup. de neg. gest. l. si ego.

Si quis] Casus. Emi fundum à non dño: quandā particulā eius scio alienā & certā, puta, à fossato supra illā partē non p̄scribā, aliā sic. Sed q̄d, si incertā scio alienā, puto duo iugera scio esse aliena in quodā angulo fundi, sed nescio vsquequo durēt. Dī. ꝙ reliquā partē præscribā. Vltimò dicit, Emi fundū, cuius vsum fructū scio alienum. Non impedit, quin præscribā fundum. Idem si sciā eū obligatū. Fran. Acn *Si quis fundum emerit*] à non domino. Accur.

o *Sciat*] vt eā sciat ostēdere. vt vsq; ad foueā illā: aliàs nō. vt ī. pro emp. l. emptor in princ. quæ est contra, secundū Io.

ADDITIO. Dic secundum Bart. hic, ꝙ sciebat alienam ā parte certa, & diuisa, & determinata.

p *Locus*] Sibi cōtradicere vī litera: nā siue dimidiā, siue tertiā, vel aliam quotā hēt alius, non pōt ignorari locus, cū in qualibet gleba quotā habeat portionē, vt in toto. Vī dic, ꝙ scio eum habere duo iugera in quodā angulo, nescio tā vsque quo teneant, & hoc dicat pro indiuiso. Vel ēt dic, scio eū habere tertiam totius, nec tā scio locum, & tertium, qui totus sit suus, quia nec est. Quod. n. non est, sciri non potest, & fm hoc non est contra, sup. eo. l. locus, quæ signatur, contra. Pōt & tertio solui, quia ibi tradebatur pars incerta: hic aūt tota res, sed pars sciebatur aliena. Posset ēt dici, ꝙ fundus habeat certas partes, & io vna sciam quendam habere tertiam pro indiuiso, nescio tamen in qua. Accur.

a *Capere poſſe*] reliquas partes, quas credit eſſe vendentis, licèt non ſint.

b *Sine vllius*].i.illius, cuius hanc portionem ſcit, & reliquas ſine damno dñi vſucapit. Et ſic apparet, q̃ totus fundus erat alienus: particula puta Titij reliquę partes Seij. Et ſic non nocet Titio, ſi reliq̃ partes vſucapiãt. Vel dicas totum fuiſſe Titij, & tunc nihil nocet Titio, quo ad particulã quæ ſcitur aliena, ſi reliquæ partes vſucapiantur.

1† P. Flo. quod.

c *Bona fide.* i.dominiũ per diutinã, &c.

2† P. Flo. diutina poſſeſſione.

d *Capere poſſe*] In hoc ergo non habet ſimilitudinem cum dominio, vt no. ſup. de vſuf. l. 4.

e *Pignori obligatã*] ſed aduerſus hypothecariam non præſcribet: cum non ſit iuſta poſſeſſio, vbi bona fides abeſt, vt C. ſi aduer. cre. l. 2. in princ.

3† Papin. li. 4. & al. 23. Q. P. F

PEregrè] CASVS. Cum vellem ire ad Sãctum Iacobũ, vel alio, pecuniã ſub terra condidi, vt ſic eſſet ſalua: nũc reuerſus ſũ, & bñ recordor in quo fundo eã poſui: ſed nõ recordor in qua parte fundi poſui. dr. q̃ bñ retineo poſſe pecuniæ, q̃uis eã nõ video: nã alias diceres me amittere poſſ. ſeruorũ meorum qñ eos nõ video, quod eſſet abſurdũ. Nec eſt vis, ſi pecuniã poſui i meo fundo, siue i alieno.

4† P. F. in memoria

¶ *Quæritũ*, Si ex cauſa peculiari ſeruus q̃rat poſſ. acquirit mihi eã etiã ignoranti: reddit ratio. Secũdo dicit, ſi ex cauſa non peculiari: tunc oportet intercedere ſciẽtiam dñi & corporalẽ poſſ ſerui. His præmiſſis vult dicere. q̃ refert, teneam poſſ. fundi per me an per alium. Nã aliter amittitur vno caſu, quam altero. Nã qã poſſideo meo corpore, non amitto, niſi animum habeam deſinendi poſſidere, & deſinam illam ãũt quam tenebã. g ſeruum non amitto, niſi alius ingrediatur: nam tunc etiam ignorans amitto, hinc eſt quod ſaltum hybernum, vel æſtiuum dicor poſſidere, licèt ibi nullus ſit, nec eius amitto poſſ. licèt alius ingrediatur niſi habeam animum deſinendi poſſidere. Et h. d. hic §. cum l. ſeq. & ſeq. Fr. Ac.

5† P. Flo. poſſeſſionis.

Pecunia ſepeliri prohibet.

f *Condiderat*] hic vr prohibitum pecuniam ſepeliri. vt ff. ad l. Iuliam pe. l. 4. § non ſit. Sed illud, vt cadauer, ſed cã cuſtodiæ poteſt, vt hic. Accurſ.

g *Locum*] fundũ tñ bñ ſcit. ne ſit ff. e. l. ſi id quod in prin.

h *Theſauri*] impropriè. i. pecuniæ. ſic ff. ad exhi. l. theſauros. & ff. de rei vẽ. l. à tutore. Aliàs aũ. vt ff. ad. l. l. nũq̃. §. theſau.

i *Non repeteret*] id eſt non recordaretur, in quo loco pecuniã condiderat. Acc.

k *Infirmitatem memoriæ*] adhibita tamen diligẽti inquiſitione recordaret, vt ff. l. 3. §. Nerua. Vbi ergo adeſt infirmitas, abeſt diligẽs inquiſitio, q̃ ẽ adeſſet, recordaret. & facit C. ã vet. iu. enu. l. 2. §. ſi q̃d ãt. ar. ff. depoſi. l. 1. §. ſi ciſta. in fi.

l *Non inuaſit*] ſecus ſi inuaſit, quia mobilis rei poſſ. eſt vilis & abiecta. vt ff. eo. l. rẽ quæ. & ff. e. l. ſi rẽ.

m *Reſponſurus*] ſc. nos. diceret quis.

6† P. F. de cã, fundo

n *Interire poſſeſſ.*] q̃d eſt falſum, vt d. l. rẽ quæ.

o *Si alius*] aliàs, cum ſi alius in meo, & aliàs cũ ſi in alieno.

Seruus an dño ignorãti acq. rat.

p *Ipſius rei*] id eſt theſauri.

q *Supra terram*] & ſic efoſſi, & ex loco moti, vt ff. eod. l. 3. §. Nerat. in fi. Et dicas idem, & ſi ſub terra ſit tectus, & motus, vt ſubiicit.

7† P. F. ex peculij.

r *Ignorantibus*] datiui caſus.

s *Quæreretur*] vt & ſup. eod. l. 1. §. item acquirimus.

8† P. F. in quærere.

t *Singulari*] id eſt ſpeciali.

u *Species*] .i. res, & cauſas, ſ. acquirẽdi, ad quod facit, C. de præſcr. 30. an. l. 2. Et no. q̃ hic innuit, q̃d extrã cauſã peculiarẽ non acquirit dño ignoranti, q̃d eſt falſum ff. Vñ expone hic poſſ. quæri. i. effectus poſſ. vſucapionis, q̃ eſt effectus eius, vt ff. tit. 1. l. ſine poſſ. ergo ignoranti. Sed vſucapio demũ ſcienti in nõ peculiari. Vel dicas peculium hic largiſſimè dici, vt ff. eo. l. q̃ ſeruus. & hoc nota. ff. e l. 1. §. itẽ acquirimus. & facit ff. ti. j. l. Labeo. & l. nũq̃. §. ſi ſeruus & pro ẽpt. l. 2. §. Celſus. Acc.

x *Nec tamen*] rñdet tacitæ obiectioni.

y *Vt animo ſolo videatur*] quaſi dicat, aliàs ergo neceſſaria eſt ſcientia dñi. Vñ vr. q̃ tunc ſolo aio quæratur, q̃ remouetur. qa & corpore ſerui q̃ritur. Vel aſt diceret aliquis, quia ignorãs acquirit poſſ. ex cauſa peculiari, ergo ignorans hẽt animũ acquirendi: q̃ eſt impoſſibile. vt hẽat acquirendi animũ. qui non hẽt aliquem animũ, quod hic remouetur, quia animo & corpore ſerui quæritur, non tuo.

9† P. Flo. fuiſſem.

10† P. Fl. poſſidet.

z *Neceſſariam*] ad effectum poſſ. id eſt vſucap. Vel ad peculiarem, vt largiſſimè intelligas, vt dixi. & facit ff. de act. & obl. l. qui à ſeruo. in fine.

a *Quibus expliciùs*] hic non eſt §. ſecundum Io. ſed continuatur cum ſuperioti.

b *Si modò*] non ergo corpore ſufficit, ſi ab eo incipias, vt ſup. l. quemadmodum. & l. 3. §. in amittenda. & l. ſi quis vi. §. differentia.

c *Ingreſſus*] colono diſcedente non animo deſerendi. & tñc alio ingrediente, ego videor deijcia. & habeo interdictũ, vt ff. de vi, & vi arm. l. 1. §. quod ſeruus ante electionẽ

ſerui

seruí necciuilem, nec naturalem amitto, etiã si constituã in animo meo me nolle possidere. Et hæc est prima differentia, quia aliam. s. quam possidebam per me, animo solo amitto, hãc non. Et pro hoc facit ĩ. de vi, & vi ar. l. 1. §. non aũt. Et est mirabile, quia ciuilis retinetur per nãlem ante deiectionem, à qua non potest separari. Et quod sequitur. Eamque, &c. est secunda differentia. Nam quã possessionem per eos habeo, amitto ignorans, si deijciuntur, quã per me, non, siue habeã ciuilẽ & nãlem, siue ẽt ciuilẽ tñ, de quo subijcit exemplũ de saltu. Illa quoq. &c. Et duæ sequentes leges iungunt ad ifiã. Sed cont. C. eo. l. fin. vbi dr, q dño non præiudicat factũ serui, vel coloni. Sel. vt ibi. Acc.

1† P. F. deest, solo.

*P. FL. 3.

2† P. F. deest, tamẽ.

a *Retinetur animo*] vt ĩ. e. l. 3. §. talus.

b *Quamuis saltus*] æstiuos, vel hybernos, de qb. sum locutus & dr ĩ. de vi, & vi ar. l. 1. §. quod vulgò.

c *Propositi*] i. aĩo.

d *Affectu*] vt & inf. de regiu. l. nihil & l. fere. & inf. de sol. l. prout quisque.

3† P. F. tenetur.

e *Ignorantibus*] in mobilib. hoc fallit, quia ignorans amittit, vt s. e. l. item quæ. & ĩ. e. l. si rem. Itẽ in immobilib. qñque, vt su. e. l. qui vniuersas. §. j. & l. 3. §. Lab. & ĩ. de dam. inf. l. si finita. §. si fortè. Itẽ in illa fallit quã per animum teneo, vt ĩ. eo. l. peregrè. s. fin.

4† P. F. ex commodato.

5† P. Flo. amisse.

Item] CASVS. Depositi apud te librũ, vel cõmodauit: tu constituisti in aĩo tuo retinere librũ, & non reddere. Dic, q amitto pos. & reddit rõnem ponẽdo nouũ casum. Merito in superiori casu amitto pos. rei mobilis, nã rerũ mobiliũ neglecta, atq. omissa custodia facit nos amittere pos. earum, licet nemo inuaserit possessionem earum: secus est in homine, i. seruo: nam licèt nesciam vbi sit seruus meus, nemo tamen alius eum possidere cœpit, retineo pos. Quare sit speciale in seruo, reddit rationem: in alijs autem rebus mobilib. statim cum nescio vbi sint, amitto pos. Ft. Acc.

1 Concor. tex. i. c. qa pp & qd ibi no. Pa norm. ad quẽ etiã addidi in apostil. in verſ. Iſtarũ dictio. in fi. extra de elec. & glo. in c. fi in qualibet. 2. j. 2

Ignorans amittit possessionem rei mobilis præterq̃ in homine.

f *Commodatam*] alias, ex commodato.

g *Amisisti*] contra. su. e. l. 3. t. si rem. 2. resp Sol. hic contre stauit, & mouit de loco, vt & ibi. Io. Et quod hic dicit, cõfestim. s. antequã sciã. t Vel hic fuit habita diligens inquisitio: ibi non. Vel hic constituit sibi possidere: ibi tm̃ habuit animum inficiandi. Sed op. hic vr pos. animo queri cõmodatario, vel depositario, & sic est cont. su. e. l. quẽadmodũ. Rñ. hoc facit præsens apprehẽsio. ar. su. si cer. pet. l. certi condictio. §. fi. Itẽ. & quia sic faciẽdo fit furtũ, vt ĩ. de fur. Inficiãdo. 2. rũ. vnde desino possidere, vt su. e. l. rẽque nobis. Item op. nonne mutat ibi causam pos. & sic est cõt. ĩ. ult. t. l. non solum. §. 1. Resp hic extrinseca causa est. s. fur tum, vel alia vis, vt inf. de vi. & vi arma. l. colonus. Itẽ opp. quasi origo debeat inspici, vt sup. eod. l. clam. Sed hic nulla erat origo: quia prius non possidebat.

h *Vel*] pro etiam.

i *Ignorantem*] no. q ignorans amitto pos. rei mobilis, nisi in homine, vt subijcit, non sic in immobili, vt sup. eo. l. si id quod. §. fi. Ac.

k *Mobilium*] ẽt quas per me tenebam, vt & su. e. l. 3. §. Nerua. Et sm̃ hoc dic, inuasit, q est ĩ. i. apprehẽdit. In nso tñ casu est cõtrectatio alterius, vnde. q hic negligẽtia sibi alterius cõtrectatio facit. Quãdo tñ ex negligẽtia perdo, distinguitur, an fuerit diligẽs inquisitio, vel non, vt su. eo. l. 3. 6. Nerua. Acc.

l *Neglecta*] nota. ex hoc colligimus tota die, quod pos. rei mobilis est vilis, & abiecto eo, q facilè ẽditur. i. ẽt ab ignorante, quod non est in immobili. vt sup. eo. l. peregrè. in fi. m *Custodia*] vel à domino, vel à commodatario, vel ab vtroque.

m *Veterem fieri*] id est, remanere, sic supra. de iud. l. Iulian. 1.

n *Instruat possidere*] vt sup. eodem l. item quam.

p *Vel animo*] i. tõnali animo, ne sit cõtra. sup. eod. l. 3. §. Nerua filius.

q *Confestim*] amissa custodia.

r *Reuertẽdi animũ*] maximè ĩ. subaudi, vt sup. eod. l. 1. §. per seruum. & l. possidere. §. Nerua. & l. ẽt. q in fine nisi diu, vt sup. eodem. l. 1. §. si seruus, vel nisi ab alio possideatur. vt ĩ. eod. l. per eam. §. ũ. Accurs.

6† al. homines ãr retinẽr si reuertẽdi animum haberẽt Du. & P. F.

7† ali. lib. 10. Respõ. & P. F.

*Iste text. est no. sm̃ scribẽ. ad illud, qđ dr in sũmario, hoc addit, q instim non probat, ni si ca, de quib. notarius fuit rogatus, et q hẽtur tam, sed mag. in cũ in iure petitus, ext. de of. & pot. iudi. deleg. Bo. Og.

8† P. Flo. accepit.

Præd.] Casus. Quidam donauerat prædia cum seruis mihi: vnus seruorum donatorum peruenit ad me, & eum misi, vt intret possess. fundorum mihi donatorum, & seruorum ibidem existentium. Dicitur, quod per istũ acquiro poss. prædictarum rerum. Ft. Acc.

s *Donauit*] .i. aliquis.

t *Declarauit*] Istæ literæ fuerunt scriptæ postquam seruus remissus possess. intrauit: alioquin non esset verum se tradidisse in præteritum. Acc.

u *Vel vnus*] .i. tantum quasi dicat, & si in hunc modũ fuerit quæsita poss. quod literis declaratur.

x *Peruenit*] consensu domini præcedente, & sic ritè. Io.

y *Remissus est*] per eum, qui accepit domum, vt intret possess nomine s o.

z *Seruorum*] repete, quæsitam possessionem.

a *Constabit*] vt. & sup. eod. l. 1. §. veteres.

Possessio] CASVS. Per seruum, in quo habeo vsumfr. acquiritur mihi poss. si ex re mea, vel ex opera sua q. ar. Secũdò dixit, Seruus, & filius dicunt res peculiares tenere, non

eas nemo alius inuaserit, veteris possessionis damnũ afferre consueuit: idq. Nerua filius libro de vsucapionibus retulit. Idem scribit aliã causam esse hominis cõmodati omissa custodia, m nã possessionem tãdiu veterem fieri, n quandiu nemo alius eũ possidere cœperit: videlicet ideo, quia potest homo proposito redeundi dño possessionem sui conseruare: cuius corpore cæteras quoq. res possumus possidere. o Igitur earum rerũ quidem, quæ ratione, vel anima p carent, cõfestim q amittitur possessio: † 6 hominis autem retinetur, si reuertẽdi animum r habeat.

Per instrumentum nõ probatur possessionis traditio. Itẽ instrumẽtum verificatur ex actu vero, non ficto. Ba.

Idem lib. 1. † 7

LEX XLVIII.

PRædia s cum seruis donauit, t eorumq. se tradidisse possessionem literis declarauit. u Si vel vnus x ex seruis, qui simul cũ prædijs donatus est, ad eũ, qui donum accepit, † 8 peruenit, y mox in prædia remissus est, z per seruum prædiorũ possessionẽ quæsitam, cæterorumq. seruorum, a constabit.

Aliquando possessio habet plurimũ iuris, aliquãdo plurimum falli. Pau. de Cast.

non possidere: cùm possessio nō tantùm sit corporis, sed ēt iuris. Tertiò dicit, si procurator emat rē meo nōie, & ei sit tradita, acquiritur mihi possessio ēt ignoranti: non autem vsucapiā, nisi sciam eam rem emptam meo nomine. Item non habeo regressum de euictione contra venditorem tei, nisi procurator meus eam mihi cedat: ad quam cedendā compellitur actione mandati. Franc. Accur.

a *Teneatur*] id est, possideatur: vt & supra eod. l. naturaliter. non ciuiliter: vt & ī. eo. l. 1. §. per eum.

b *Ex iure*] id est, ex vsufructu, quod est ius. Vel dic, q̄ plurimū trahi a iure possessionis talis, quæ ex causa peculiari q̄ritur: vt ista. Nā ignoranti domino quæritur possess. & vsucapio: & fict. o postliminij habet locum in omnibus, quibus fingitur ius: sed illa, quam quæro per meipsum, habet plurimum facti in acquirendo, vt & ī. quibus ex causis maio. l. denique. quæ est contrà. Et hoc plenè no. C. eo. l. 1.

1† P.F. de est. anīē.

c *Qui in aliena potestate*] vt seruus. & filij.

d *Possunt*] vt & sup. eo. l. quod seruus.

e *Habere*] scilicet dominium. Aliàs etiam qui tenet, habere dicitur, vt & inf. de verborū obligationi. l. stipulatio ista. §. habere non possunt, vt & inf. de regulis iuris. l. quod attinet. & l. filiusfamilias & suprà eodem, l. quicquid. & l. qui vniuersas. §. iēquod à matt. & infrà, de verborum obligationib. l. stipulatio. §. hoc quoque, & inf. titu. l. nunquam. §. seruus. & hoc in omni peculio, excepto castrensi, vel quasi: in quibus etiam iure veteri censetur vt paterfam. vt ī. ad Macedonia. l. 2. & nouo: vt C. de bonis quæ liber. l. cum oportet. Restat ergo, q̄ aduentitium non possidet filius vllo modo iure isto: cùm vt seruus dño, sic filius patri tale peculiū quod nō erat castrense, vel quasi q̄rat: vt Inst. per quas personas nob. acqui. §. 1. Sed cū hodie non quærit patri quo ad proprietatem, dici pōt. vt naturalis patri per filium poss. quæratur ratione vsusfruc. patri quæsiti: vt supra. l. naturaliter: sed filius ciuiliter possideat: vt proprietarius: vt supra, de bonis quæ liber. l. cùm oportet. §. primo.

2† Aliàs Hermog. lib. 5. Iur. epitom. P. F.

1 Glo. est no. in l. cū & filijfamiliàs. C. qui bon. ced. pos.

f *Corporis*] & ita facti.

g *Ignoranti*] scilicet domino.

h *Scienti*] scilicet domino.

i *Competit*] vt C. eo. l. per liberam. & inf. pro soluto. l. 2.

k *Contra venditorem*] a quo emit procurator.

l *Cogitur*] scilicet ex alterius facto non quæritur, nisi cessa. & nisi in casibus specialibus, quos nota Inst. de inut. stipul. §. ei qui. Sed ut dicas dictam non dari, sed vilem.

* Azo. Alex. Martinum al. Hug.

m *Cogitur*] procurator domino.

Idem libro 2. Diffinitio.

LEX XLIX.

POssessio quoque per seruum, cuius vsusfructus meus est, ex re mea, vel ex operis serui acquiritur mihi: cùm & naturaliter à fructuario teneatur: [a] & plurimum ex iure [b] possessio mutuetur. ¶ Qui in aliena potestate [c] sunt, rem peculiarem tenere possunt: [d] habere [e] autem, [1†] & possidere non possunt: quia possessio non tantùm corporis, [f] sed etiam iuris est.

Possessio & dominium quæritur per procuratorem: actio personalis nō quæritur, nisi cedatur. Bart.

¶ Et si possessio per procuratorem ignoranti [g] quæritur, vsucapio verò scienti [h] competit: [i] tamen euictionis actio domino contra venditorem [k] inuito procuratore non datur: sed per actionem mandati eam cedere [l] cogitur. [m]

Per filium putatiuum nobis nō quæritur. Paul. de Cast.

Herennius. [2†]

LEX L.

PEr eum, quē iusto ductus errore filium meum, & in mea potestate esse existimo, neque possessio, neque dominium, neque quicquam aliud ex re mea mihi quæritur. [n]

¶ Per seruum in fuga agētē, [o] ll neq; ab alio possideatur, [p] neq; se liberum esse credat, [q] possessio nobis acquiritur.

In rebus, in quibus propter earum magnitudinem, vel naturam non cadit corporalis apprehensio, non potest acquiri possessio per alium actum aquipotentem: putà, per appositionem custodis, vel aspectum: & tunc dicitur apprehendi potius animo, quam corpore. Paul. de Cast.

Iabolenus. [3†]

LEX LI.

QVarundam rerum animo possessionē nos [4†] adipisci ait Labeo: [r] veluti si aceruum lignorum emero, & eum venditor tollere me iusserit: simul atque [s] custodiam posuissem, traditus mihi videtur. [t] Idem iuris esse in [5†] vino vendito, cum vniuersæ amphoræ vini simul [u] essent. Sed videamus, inquit, ne hæc ipsa corporis traditio sit: quia nihil interest, vtrum mihi, an & cuilibet, cui iusserim, custodia tradatur. In eo puto hanc quæstionem consistere, an etiam si corpore aceruus, aut amphoræ apprehēsæ non fuerint, [6†] nihilominus traditæ mihi [7†] videantur. Nihil video interesse, vtrum ego ipse aceruum, an mandato meo alius custodiat. Vtrobique enim [8†] animi [x] quodam genere possessio erit æstimanda.

n *Simul*] & in præsenti mihi assignatæ, vt C. de peri. & commo. rei vend. l. 2.

o *Absentem*] & corporis, vt dixi, sit appositus custos, vel non. Sed argum. cōtra de custode: vt supra. commo. l. si vt certo. §. ii de me.

p *Permittere*] CASVS. possessio, & vsusfructus non sunt idem: imo, diuersa. Item possess. & proprietas non sunt idem: imo diuersa. nam alius potest habere possess. fundi, & alius vsumfru.

¶ *Et nunquid*] Si prohibeo te in tuo ædificare, videor te prohibere possidere. Vnde potes agere contra me interdicto vti possideris. Et hunc casum habes in f. vti poss. l. si duo. §. 1.

q *Credat*] & fiat in poss. libertatis, vt infra tit. 1. l. nunquam. §. seruis & l. si in quis. §. si seruus. & diu sterilit. vt supra eod. l. 3. §. ii seruus. & facit sup. de li. cau. l. qui de libertate.

3† li. 5. ex Post. Labeonis. P. F.

4† P. Flo. apisci.

Quarundam] CASVS. Quandoque acquiro poss. solo animo, vt si aceruum lignorum emisti vel vegetem plenam vino cum certo vino, & iubeas [y] tollam, & ego apposui custodem, qui interim, donec tolli faceret, custodiret: nam poss. solo animo acquisiui. Franc. Accur.

5† P. F. de est, in.

r *Ait Labeo*] sed mala dat exempla, vt & per hanc eandem legem probatur. Nam & animo, & corpore quæri videtur apposito custode, & te existente in præsentia, & etiam sine custode idem, quia sufficit iussus. vt supra eod. l. 1. §. si iusserim. secundum Mar. & l. quod meo. §. si venditorem. Alia ergo debuit dare: quæ dixi supra eod. l. 3. in princip. licet etiam illis semper videatur aliquid pro corporis actu interuenire.

6† P. Flo. sunt.

7† P. F. de est, mihi.

8† P. F. de est enim.

s *Simul atque*] id est statim.

t *Traditus mihi videtur*] facit supra de contrahen. empt. l. clauibus. & infra, de solu. l. soluturus. in fi. & supra de iure dot. l. si ego. §. penult. Accur.

Digestum Nouum. R

¶ *Species*] Si iudex mittit me in poss. fundi aduersarij mei eo quia se non defendit: debet me etiam defendere in possessione. Franc. Accur.

a *Permisceri causas*] vt sit vna causa: duæ enim sunt, nec se contingentes, & penes diuersos existentes.

b *Possessionis* scilicet ciuilis Accur.

c *Permisceri*] i. confundi oportet, vt sic vnum non possit esse sine alio: q. a benè ꝓt.

d *Debent*] vt & sup. eo. l. naturaliter. §. nihil. & inf. de excep. rei iud. l. & an eãdẽ. §. fi. Accursius.

e *Alter possideat*] Non ergo sequitur vnum ad aliud remotiuè. s. si vnus habet vnum ergo alius non potest habere aliud, vt hic. & iup. a. l. exhibendum. §. Pomponius. & l. Celsus. §. Iulianus.

f *Manifestum est*] & sic habet interdictũ vti poss. vt ĩ. vti possid. l. si duo. §. 2. & inf. de vi. & vi arm. l. vi facit. & sup. si ser. vendi. l. loci. §. si quis.

g *Species*] verè est species, siue modus: nam potest quis induci & in ea retinenda defendi: & hoc facit Prætor cum mittit aliquem in possessionem vt hic, & inf. ne vis fiat ei. l. 1. §. 2. Item potest induci à venditore, vel inducente: nec tamen defenditur in ea retinenda: & hoc in priuato vendente, vel inducente, vt in fi huius §. h *Inducendi*] duobus modis quis inducitur in possessionem à Prætore, qui & prohibet vim fieri a priuato, vt à vendente. & prima planior secundum primam positionem. i *Possessionem*] s. à Prætore ex causa damni infecti, vel simili. k *Iubet*] prætor ille, qui prohibet ingredienti vim fieri.

l *Restituere*] priuatum priuato ex præcedente obligatione, scilicet venditoris, qua ei tradere tenebatur. nam tenetur eum inducere, sed non defendere, ne fiat ei vis. vt hic. & C. de ac. emp. l. expulsus. at secus cum prætor dicit se missurum: nam & tueri debet prohibendo vim fieri, vt dixi. vel dic secundum Ioannem, plus est prohibere vim fieri: quia sic ciuilem & naturalem vult esse apud eum, pro quo prohibet. at cum iubet prætor restitui: potest esse restitutio in sola ciuili, vel naturali.

A *Duersus*] CASVS. Si tu possides fundum vi à Titio, non nocebit tibi, quin obtineas in interdicto vti possidetis contra alium, vt & hunc casum habes inf. vti possidetis. l. 1. in fi. Franc.

m *Aduersus*] pone casum, vt ĩ. vti possidetis l. 1. in fi. & l. 2. Item vt inf. de vi & vi arma. l. cum à te. Item vt C. vnde vi. l. prima. Item vt C. de rei vend. l. res alienas. & sic non obstat sup. eodem. l. Pomponius. in fi. quia nihil hic de accessione dicit. Accur.

Possessio est res diuersa ab vsufructu, sicut à proprietate. Paul. de Cast.

Venuleius lib. 1. interdict.

LEX LII.

PErmisceri causas[a] possessionis, [b] & vsusfructus non oportet: quemadmodum nec possessio, & proprietas permisceri [c] debent: [d] neq; [1†] impediri possessio, si alius fruatur: neq; alterius [2†] vsusfructus amputari, si alter possideat. [e]

¶ Eum, qui ædificare prohibeatur, possidere quoque prohiberi manifestum est. [f]

Per secundum decretum missus acquirit possessionem: & in ea debet per iudicem immittentem defendi: sed per traditionem, quæ fit à priuato, licet acquiratur possessio non tenetur ille priuatus eum in illa defendere. Paul. de Cast.

¶ Species [g] inducendi [h] in possessionem [i] alicuius rei, est prohibere ingredienti vim fieri. Statim enim cedere aduersarium, & vacuam relinquere possessionem iubet, [k] quod multo plus est, quam restituere. [l]

Idem. 3†

LEX LIII.

ADuersus [m] extraneos vitiosa possessio prodesse solet.

In possessionem quot modis quis inducatur à prætore 1† P. Flo. namque. 2† P. Flo. fructum.

3† P. F li. 5. interdictorum.

De intellectu huius §. vide Io. Hannibal. in l. nemo pt. num. 354. de lc. 1.

Liber XLI. 516

DE VSVCAPIONIBVS, SEV VSVRPATIO.

¶ *De effectu possessionis dicit quid est vsucapio, vt inf. eodem l. sine possessione. Item vsurpatio, idest interruptio, vt inf. eo. l. secunda.*]

Quid sit vsucapio, quid item vsurpatio, latè hic per Cuiac. quem si videris, non nulla notatu digna per eũ obseruata percipies. De qua re habes etiam apud Gell. Noc. Attic. lib. 7. cap. 10. & Cic. pro Cecin.

4† P. F. de vsurp. & vsucap.

De vsucapionibus, 4† seu vsurpationibus.

TITVLVS III.

Primo declaratur propter quid fuit introducta vsucapio: quia propter bonum publicum. Secundò in quo consistat illud bonum publicum scil. ne dominia rerum sint in incerto. Tertiò remouet obiectionem, qua posset fieri de iniquitate. Paul. de Cast.

Caius. 5†

LEX I.

BOno publico [n] introducta est vsucapio, ne scilicet quarundam rerum diu, & ferè [o] semper incerta dominia essent, cum sufficeret [p] dominis ad inquirendas res suas statuti temporis [q] spatium. [r]

Interdũ verba improprianter: quia vsurpatio sumitur pro vsucapione: cum tamen non sit vsucapio, sed vsucapionis interruptio. h. d. Paul.

Paulus. 6†

LEX II.

VSurpatio est 7† vsucapionis interruptio. [s] Oratores [t] autem [u] vsurpationem frequentem vsum vocant.

Iurisconsultus ponit hic vsucapionis diffinitionẽ: quæ quasi nõ videtur esse bona. h. d. P.

Modestinus. 8†

LEX III.

VSucapio est 9† acquisitio [x] vel adiectio 10† dñij

Bonũ & æquũ differunt.

6† P. Flo. lib. 54. ad edic.

7† P. Flo. vsucapionis.

8† P. F. li. 5. Pand.

9† P. F. de est, acquisitio vel

10† P. Fl. Hoc loco putat. Dulegendũ adeptio, ex Vlpiã. Frag. 19. tit. ex li. 5. etym. Iti. quædam manus. cap. 23.

ipsa eadem. l. naturaliter.

n *Bono publico*] i. ad vtilitatem omnium communem contra æquitatem naturalem, vt sup. de negg. gest. l. 1. in fi. & sup. de condict. indeb. l. nam natura. sed sibi imputet negligens, vt inf. de re. iur. quod quis. sic & seruitutes sunt contra ius naturale, vt Instit. de iure pers. §. seruitus. & sic est aliud bonum, & aliud æquum, vt & C. de pac. conuen. super dote, l. hac lege. Accur.

o *Ferè*] hoc ideo, quia si vsucapio non esset, essent tamen certa dominia in quibusdam casibus de iure gen. quos hõs Instit. de iur. diui. §. singulorum. vsque in fi. tit. & ad hanc rationem facit Instit. eo. in prin. est. & alia vt sit finis litium. vt ĩ. pro suo. l. fi. Accur.

p *Sufficeret*] idest sufficere possit.

q *Temporis*] in vsucapione.

r *Spatium*] quod habes Instit. de vsucap. §. Vsurpatio. Interrupto] vt & infra. eodem. l. naturaliter.

s *Oratores*] idest dictatores. & etiam legistæ quandoque vt & inf. de iniur. l. iniuriæ. §. fi. & su. sol. mat. l. si constante. §. quoties. in fi. Accursius.

t *Autem*] pro sed.

u *Vsucapio. Acquisitio*] accipe dictum per causam. Est enim vsucapio causa acquisitionis dominij: nõ ipsa est acquisitio: sicut nec traditio facta à dño, dominij est acquisitio, sed causa acquisitionis, sic nec facta à non domino est vsuca. sed causa vsucap. Si autem aliter dixerim, cum vsuca. possit esse ex pluribus cartis: ergo & dominiũ, quod est falsũ, vt ĩ. tit. 1. l. 3. §. ex plurib. vbi de hoc dixi. Itè largè accipe vsuca. pro ꝓscriptione. vt hic & toto hoc ti. vt ĩ. e. l. ꝙritur. Sed propriè vsucapio est in re mobili: præscriptio in re immobili, vt C. de longi temp. præscri. l. 2. sĩm hoc ergo non solum vsucapione quæritur dominium: quod sĩm omnes constat, vt & C. de pac. l. traditionibus. sed etiã præscriptione. quod M. concessit, vt hic, & ĩ. e. l. eſi qui. & Inſt. eod.

circa

circa prin. Sed Bul. dixit principaliter quæri exceptio. ſecundario. vtile dominium, vt C. de præſcrip. xxx. ann. l. ſi quis emptionis in prin. & hãc. & alias intelligit de vtili. Patet ergo, q hoc verbum dominij, diuerſimode accipitur pro directo, & vtili. ſic, & ſup. de cſſi. procond. 2. Acc.

a *Poſſeſſionis*] ſubaudi. q poſſeſſ. eſt habita bona fide, & iuſto ti. Ac.

b *Temporis*] ſ. continui. vt hic. & ĩ. eod. l. nunq̃, ſ. 1. & l. poſſ.

c *Definiti*] aliter olim, & aliter hodie. vt Inſti. eo. in princ.

Sequitur] CASVS. Nunc vult dicere de vſucapione, hoc mõ. Primo qs poſſit vſucapere. Scdo quas res. Tertio quanto tẽpore. & per ordinẽ dicit. Et primo quis poſſit vſucapere. Põt paterfam. Item filiusfa. maximè miles. quod expone, vt in gl. Item pupillus ſi tuto e authore cœpit poſſidere. Item ſi ſine tutore, ſi capax ſit doli, & ſic habeat animum poſſidendi. Item furioſus vſucapit, ſi ante furorẽ cœpit poſſidere, & ex cauſa, ex qua vſucapio ſequatur, vt pro emptore, & ſimili. Seruus autẽ non põt poſſidere pro hãde, & ſic nec vſucapere, & ſic vidimus de primo mẽbro. Nunc aũt de ſecundo videndũ eſt. ſ. quæ res poſſint vſucapi. & quidem ſi defunctus poſſidebat bona fide partum ancillæ, vel fructum agri, vel fœtum pecorũ, & ſic vſucapiebat, & interim deceſſit: poterit vſucapere prædicta hæres eius. Item res furtiua non põt vſucapi, niſi reuertatur res in poteſtatem eius, cui ſurrepta eſt. & hoc dicit lex Atinia. Hæc aũt vltima verba, niſi reuertatur, &c. indigẽt expoſitione. & exponamus ea hoc modo. q in domini poteſtatẽ debent reuerti. hinc eſt, q ſi res mea ſurrepta eſt creditori, vel commodatario: non poterit vſucapi, niſi reuertatur in poteſtatem mei domini. Si autem res peculiatis ſeruo ſurrepta eſt: ſiquidem me ignorante, tunc ſufficit reuerti penes ſeruum etiam me ignorante, vt ſic amodò poſſit vſucapi. ſi autem ſciui eam ſurreptam, tunc me ſcire oportet eam reuerſam penes ſeruum, ad hoc, vt poſſit amodò vſucapi. Sed quod dixi, q ſufficiat eam reuerſam penes ſeruũ in primo caſu, vt ſic deſinat eſſe furtiua: eſt verum quando volui illam rem eſſe in peculio ſerui. ſi autem nolui eſſe in pecu. ſerui, tunc debeo ſcire eam reuerſam penes ſeruum, vt ſic deſinat eſſe vitioſa. Quid aut ſi ſeruus meus rem meam ſurripuit, & eandem poſtea in priſtinum ſtatũ reponit, an deſinat eſſe furtiua? Et certè ſi ſciui eam ſurreptam, tunc ſcire debeo eam reuerſam, & tunc ſufficit eam reuerſam etiam me ignorante poſtea dicit. Seruus meus ſurripuit rem meã, & eam retinet in peculio, dicitur, q non deſinit eſſe vitioſa, niſi reuertatur in ſtatum antiquum, ſiue ſciebam furtum factum, ſiue ſciebam rem eſſe in peculio, & ei illam rem habere conſenſi. hoc dicit vſque ad ſ. item Labeo. Fr.

Vſucapio & præſcriptio an & in quibus differant, & in quibus rebus habeat vnumquodque illorũ locũ. 2 P. F. ſi nõ tutore

per continuationem poſſeſſionis [a] temporis [b] lege definiti. [c]

Titulus pro hærede cũ conſiſtat in iure, non cadit in ſeruo, & ideo ſeruus tali titulo non poteſt vſucapere pro ſe, nec pro domino, ſed ſi ipſe ſeruus ſit inſtructus, & adiuit iuſſu domini, ipſe dominus eſt ille, qui vſucapit tali titulo, hoc dicit Paulus.

Paulus. [1] †

LEX IV.

SEquitur de vſucapione dicere, & hoc ordine eundum eſt, vt videamus, quis poteſt vſucapere, & quas res, [d] & quanto tempore.

¶ Vſucapere quidem poteſt ſ. paterfamilias, & filiusfam. & maximè miles [e] acquiſitum in caſtris vſucapiet.

¶ Pupillus [f] ſi tutore authore cœperit poſſidere, vſucapit. [2] † Sed & ſi ſine tutore authore poſſideat, & animum poſſidendi [g] habeat, dicemus poſſe eum vſucapere.

¶ Furioſus, quod ante furorem poſſidere cœperit, vſucapiet. [h] Sed hæc perſona [i] ita demum vſucapere poteſt, ſi ex ea cauſa poſſideat, ex qua 3 † vſucapio ſequitur.

¶ Seruus pro hærede [k] non poteſt poſſidere.

Acceſſiones percepta ex re aliena, ſi non fuerunt effecta percipientis, ſola perceptione poſſunt per heredem eius vſucapi titulo pro hærede. h. d. P.

¶ Fructus, & partus ancillarum, & fœtus pecorum, ſi defuncti [l] non fuerint, [m] vſucapi poſſunt. [n]

Ad hoc, vt vitiũ furti purgetur dẽt res reuerti in poteſtatem veri dñi: nec ſufficit, quod reuertatur in poteſtatẽ illius, cui fuit ſurrepta, ſi non erat verus dominus, ſed cuſtos, vel habebat ius in re. hoc dicit. Pau.

¶ Quod autem dixit lex Atinia, vt furtiua res non vſucapiatur, niſi in poteſtatem [o] eius, cui ſurrepta eſt, reuertatur: ſic acceptum eſt, vt in dñi poteſtatẽ debeat reuerti, non in eius vtiq;, cui ſurrepta eſt, de colla. bo. l. 1. ſ. nec caſtrenſe. vel dic, q reſpexit ad noua iura nã hodie in aduentitijs vſucapit filiusfa. vt ſup. ti. 1. l. poſſeſſio, ſ. 1. & ſecundum res vltimas non abundat maxime.

f *Pupillus etiam infans*, vt ſup. tit. 1. l. quamuis. ſ. infans.

g *Animum poſſidendi*] vt quia ſit doli capax, & pubertati proximus, vt ſ. tit. 1. l. 1. ſ. adipiſcimur, quales Lombardia, & Normandia plures, & ausim̃ caput Romæ. cũctos tales eſſe dicam. Io.

h *Vſucapiet*] cum nõ deſinat poſſidere, vt 1 † P. F. & ĩ. e. l. pe. ſ. eũ & ĩ. vſucapio. ti. 1. l. ſi tutore. in fi. Ac.

i *Sed hæc perſona*] l. furioſi idem in alijs ſed de hoc gratia exẽpli dicit. nam quia habebat ei in reitinendo poſſ. & vſucapionẽ eſſe dederat quis, q cũ in ill. quod removet.

k *Seruus pro hærede*] idem in quolibet alio tit. vt ſeruus non poſſideat, ſed ſõ de hoc titu. pro hærede magis dixit, quia nullo momento poſſit dici hæres ſeruus. vel ſ. vel hæreditas eſſe penes ipſum. vt ſ. de acq. hæ. l. placet. ſed põt bene dici ẽptor & donatarius. Item alio tit põt hẽre, & vſucapere dño ignorante, licet non poſſideret, vt dixi. ſed non hæreditatem adire ſine iuſſu dñi, vt ſup. de acq. hær. l. ſi quis nihi bona. ſ. iuſſum. Item alio titulo vſucapit dñs per ſeruũ. ſed in hoc. ſ. titulo pro hẽde, q ſeipſũ dñs vſucapit ẽt ſeruo inſtituto, cũ nec momento remaneat penes eum hæreditas, vt d. l. placet. Acc.

l *Defuncti*] genitiui caſus.

m *Non fuerint*] i. in dñio defuncti: erant tñ in rerũ natura ipſe vitæ defuncti. Sed oppo. aut defunctus erat malæ fidei, & non vſucapit hẽs, quia vitiorũ, & culpæ defuncti eſt ſucceſſor, vt ĩ. de diuer. præſcr. l. cũ hæres, & ẽt ſi erebat ex cõteſtatione res furtiua, quæ vſucapi non põt. vt inſ. prox. ſ. aut bonæ fidei, & ſic facit fructus ſuos, vt ĩ. ea. l. ſ. bonæ fidei, & ſic non vſucapit, & ſic ſunt hẽdis, vt ĩ. ea. l. ſ. Iana? Reſp. ſm M. & Azo. in malæ fidei loqui. ſed hẽs ex ſua perſona facit initium vſucapionis. vt C. de põſcr. lon. temp. l. 1. quod Io. nõ placet. vt ex perſona ſua poſſit vſucapere. Alij vt Or. ſimiliter in malæ fidei, ſed alia rõne. ſ. quia defunctus percepit a alĩ habentẽ bonã fidem, ideoq; poſſit vſucapi: non dico ab hẽde, qui eſt ſucceſſor vitiorũ. Tenij dicunt de eo, qui prius malæ fidei, & nunc bonæ fidei erat. Tu dic in bonæ fidei loqui. & in fructib. naturalib. quos nullus ẽt bonæ fidei facit ſuos. vt ſ. d vſur. l. fructus. De partu ancillæ planũ eſt. q nõ ſunt fructus. & iõ nõ poterunt fieri bonæ fidei poſſeſſoris. vt ſ. de vſu. l. in pecudũ. De fœtu q d eſt. cũ & ipſe fiat bonæ fidei poſſeſſoris? Rñ. hic vſucapi põt ab alio. q ab hẽde, ſi non hẽs. ſed alius apprehẽdat poſſ. à nõ dñorũ titulo. Idẽ in fructib induſtrialib. vel dic, quia nõ eſt bonæ fidei poſſeſſor, in cõmutabiliter fructus, vel fœtus apud eũ extantes reſtituere ſaltẽ offerẽdo iud. ſi agat rei vẽdicatione pro capitib. & p re. vt C. de rei vẽd. l. certũ. in hoc ergo vſucapi poterit, vt per off. iud. nõ reſtituat. vel dic planè in fructu. & fœtu ex partu, q defunctus vſucapiebat. Si aũt ceperũt põdera eſſe in rerum natura poſt mortẽ defuncti: cad. op. & tñ. fieri põt. Acc. n *Poſſunt* ab hærede.

Fœtus pecoris.

o *Niſi in poteſtatem*] vt Inſti. e. ſ. furtiua. & ĩ. ui bo. rap. l. ſ.

& ita quòd non possit auelli, vt inf. §. tunc. Acc.

a *Creditori surrepta*] abextraneo non debitore. nisi sit contra. inf. pro sol. l. fi. vel ibi rē alienā, hic suam debitor obligauit vnde non sufficit ibi in potestatem creditoris redire, & facit inf. pro empt. l. si rem quam.

b *Surrepta sit*] s. ab extraneo.

c *Me ignorante*] s. & surrepta sit. secus si sciens secundum Io. vt inf. eo. §. Azo.

d *Nactus sit*] etiam me ignorante, scilicet seruus.

e *Etiam si sciero*] furtū factū. & tūc dicit redijsse, si sciā eā redijsse. Io vel dic sciero. s. & seruus sit nactus. & tunc dicit redijsse, etiā me ignorante, & sic concordat cū primo: nisi hic addat, quod post. reuersionē sciui, qđ autē subijcit, nec enim &c. redit ad primum casum, qñ me ignorāte est surrepta, quem determinat. & ita loquit de peculiari viq; illuc. & iō &c. hoc modo. prædicta in peculiari: non ita in dominica. & hoc dicit, nec enim, &c. & sic habeas ibi perdidi. aliàs est ꝙdidit *fm* aliam lecturam.

f *Nolui*] s. esse in peculio.

g *Nactus sim*] per me, vel per alium.

Igitur creditori surrepta;[a] & ei cui commodata est, in potestatē domini redire debet.

Sufficit & res furtiua reuertatur ad eum, per quem dominus possidebat, vel & reponatur in loco, vbi stabat domino ignorante: aliàs domini noua scientia, & voluntas requiritur. h. d. Bar.

¶ Labeo quoque ait, Si res peculiaris serui mei surrepta sit[b] me ignorante,[c] deinde eam nactus sit,[d] videri eam in potestatem meam redijsse. Commodius dicitur, etiam si sciero,[e] redijsse eā in meam potestatem. Nec enim sufficit, si eam rem, quā perdidit, ignorante me seruus meus apprehendat: si modò in peculio eam esse[f]† nolui. [f] Nam si[g]† volui tūc exigendū est, [*] vt & ego facultatem eius nactus sim. [g] Ideoque si seruus meus rem[h] mihi surripuerit, deinde eandem suo loco reponat, poterit vsucapi, quasi in potestatem meam redierit, vtiq; si nesciui. [i] Nam si sciui, exigimus, vt redijsse sciam[k] in meam potestatem.

¶ Item, si eam rem,[l] quam seruus surripuerit mihi peculiari nomine teneat, nō videri in potestatem meam reuersam[m] Pomponius ait: nisi ita habere cœperimus, quemadmodum habuimus antequam surriperetur: aut cum 3† resciremus, in peculio eum habere concesserimus.

Sufficit rem redisse ad eū, q̃ quis possidebat. h. d. B.

¶ Idem[4]† Labeo ait, Si rem, quam apud te deposuerā, lucrifaciēdi causa vendideris,[n] deinde ex pœnitentia redemeris, & eodem statu hēas, siue ignorante me, siue sciēte[o] ea

1† Volui. P.F.
2† Nolui P.F.
* Vide Ant. Aug. li. 1. emē. c. 3.

3† P.F te scisssemus

4† P. Flo. item.

h *Rem*] s. dominicam. nec tamen tenet in peculio, vt differat à sequenti casu. de peculiari enim non potest loqui, vt inf. de fur. l. interdum. §. cum autem. Acc.

i *Si nesciui*] s. rem esse surreptam.

k *Sciam*] facit inf. eo. l. si rem.

l *Item si eam rem*] Dominicam.

m *Reuersam*] vt vitium purgetur, verè tñ possidemus dum seruus tenet, vt sup. ti. l. ult. quæ. quæ est contra. aut ergo res peculiaris, aut dominica surripitur. & aut à seruo, aut ab extraneo si à seruo, & peculiaris, tunc serua, quod dicitur ff. de fur. l. interdum. §. cum autem, si ab extraneo: aut dño ignorante, & tunc etiam eo ignorante reuersa ad seruum, purgatur vitium, nisi in peculio esse noluit, si sciente. & eo sciente redire debet, vt hoc. §. si dominica à seruo surripitur, retinet nihilominus possessionē, sed fit vitiosa. vt §. & ideo &c. & sitem si eam rem, si ab extraneo, oportet. ꝙ me sciente ad me redeat, nisi in peculio esse volui. tunc si me ignorante ad seruum perueniat, purgatur vitiū, vt hic: nec enim &c. secundum secundam lecturam. Acc.

¶ *Idem Labeo*] CASVS. Depositarius rem depositam vendidit animo lucrandi, & sic effecta est furtiua: tandem redemit, & in statu antiquo posuit. dicitur. ꝙ desinit esse vitiosa, siue me sciente, siue ignorante hoc fecit.

¶ *Si pupilli*] res pupilli surrepta est. sufficit si reuertatur tutore sciente in domum pupilli. Item si res furiosi surrepta sit, sufficit eam redijsse sciente curatore.

¶ *Tunc in potestatem*] Quod dictum est definere esse furtiuam si reuertatur in potest. tem dñi: intelligimus ita eam reuersam, vt non possit ab eo auelli, & ꝙ tanquam sua res reuertatur. quid enim si dominus ignorans esse suam, eam emit, & est sibi tradita? non dicitur esse reuersa. Sed quid si dominus rem suam sibi surreptam vendicauit, & litis æstimationem accepit? certè desinit esse furtiua. idem si voluntate domini alij sit tradita res furtiua.

¶ *Hæres*] Ancilla furtiua concepit, & peperit penes hæredē furis. an hæres hunc partum possit vsucapere? & dī. ꝙ non.

¶ *De ille quærente*] Seruus meus ancillam surripuit alicui, & eam mihi dat ad hoc, vt eū manumittā. & manumisi. quæritur ſ hæc ancilla concipiat. & pariat. an partū possim vsucapere? & dicitur. ꝙ non. quia hæc poss. quam seruus vitiosè cepit. ni domino noceat. idē est. si aliquis extraneus ancillam. quā surripuit alicui. dat mihi, vt seruū meū manumittam. nā partum huius ancillæ apud me conceptū, & editū nō vsucapiā. idē est si aliquis talē ancillam mihi dedit ex cā permutatiōis, & i sol. vel cā donatio. nā partū eius non vsucapiā. & hæc ita sunt vera, si ante ꝙ pariat, subaudi. & concipiat. sciui eā alienā. & idem in emptore. si aūt ignoreni alienam, possum vsucapere partū eius. & initio vsucapionis inspecti scientia mea, vel ignorantia.

¶ *Lanarium*] Oues meas surripuisti, & eas vendidisti. quæritē an lana exoui. detonsa possit vsucapi? Distinguitur. nam si detonsa sit apud furē amodò non potest vsucapi. & à bonæ fidei emptore. si verò detonsa sit penes bonę fidei possessorem: secus est, q̃ s tūc iure hæc lana poterit vsucapi ab aliquo possessore alio q̃ emptore: emptor verò non dī vsucapere, cū dñs sit eius. idem in agnis si eos consumpsit. Vlt. dicit, ponē. quod ex lana furtiua facta sunt vestimenta à malæ fidei possessore. dicitur. quòd vestimenta sunt furtiua. vt sic non possint vsucapi.

¶ *Si rem pignori*] Rem meā tibi obligaui, & tradidi. tandē eam tibi surripui. & eam Titio vēdidi. alius tamen ei tradidit. non ego: quæritur. an eam possit vsucapere? & dicitur. ꝙ sic. nec dicitur hæc res furtiua. licet ego furti teneat.

¶ *Si tu vi*] Deiecisti me de possessione fundi mei. nec eam possessionē apprehendisti. alius tamen apprehendit. quæritur. an apprehendens possit eā præscribere? & dī. ꝙ sic. non enim dicitur ui possessa. si aūt possessio esset ui possessa: nō posset præscribi. & si malæ fidei possessor deiectus inde sit: nam dictus apprehendens possessionem non poterit eam præscribere. idem si aliquis expulit malæ fidei possessorem possidentem titulo pro hærede. nā hic expellens non poterit eam præscribere. idem si aliquis expulit bonæ fidei possessorem fundi alieni sciens alienum. & cępit possidere. nā nō præscribit. Vltimo dicit dñs fundi sui deiecit possessorē fundi sui. dicitur. ꝙ hæc possessio dī vitiosa, cum teneatur dominus deijciens eam reddere per interdictum vnde vi.

¶ *Si viam*] Habebam viam per fundū tuum, expulisti me. ita. ꝙ nō iui per illā viā longo tpe. dī. ꝙ non videndo illa via per longū tempus. amitto eam: nec videris possidere ui. cum ius incorporale non possit possideri. Secundò dicit. vacuam possessionem à nemine possessam. nec aio. nec corpore apprehendi: tādem venienté dño ad hūc fundū prohibui eū intrare. dī. ꝙ non videor eū possidere. Tertiò dicit. Libertas seruitutis potest præscribi: seruitus aūt nō. & hoc prohibuit lex Scribonia. nisi habeat perpetuam cām. vel quasi. postea dat exēplū de primo. vt si debet domus mea seruitutem tuæ domui altius non tollendi, & eam altius eleuaui. & sic aliā teneo longo tempore: nam præscribo libertatem Ff. Acc.

n *Vendideris*] non tamen tradideris secundum quosdam. vt fortè melius tollatur. contra. sup. depos. l. 1. §. item, quod non placet, sed sol. vt ibi. Acc.

o *Siue sciente*] s. eā redemptam. & in eodē statu repositam *fm* Al venditionem tñ ignorauit. vt non sit contra. §. eod §. Labeo. Ff eodē modo sol. contra. ff. de fur. l. ſ ad dominū. Vel ibi apud dominum, hic apud depositarium erat. Azo.

a *Gesta*

a *Geſta ſint*] ſed qualiter hoc fieri poteſt, cum ipſe amiſit poſſeſſionē nō ignorans.

b *In poteſtatem*] igitur in poſſeſſionē, vt ff. ſi tunc, ſed non ſequitur, vt in §. eiuſdem. §. hic ergo non incipit dñs poſſidere, vt ff. eo. l. ſi rem ſurreptam. Item ff. de furt. l. qui ea mēte. ſed nec excuſat hic eum à furto, licet tes deſinat vt ipſa eſſe. Acc.

c *Sufficere*] ideſt ſufficeret tutorem, vel curatorem ſcire.

d *Si tutor eius ſciat*] qui dñi loco eſt, vt ff. de furt. l. interdum. ff. qui tutelam. idem eſt, ſi ſciat pupillus, vt ff. pro empt. l. qui fundum. ff. ſi tutor.

e *Et ſi furioſo*] ſi res ſurrepta fuerit. Acc.

f *Non poſſit*] poſſet autē, ſi ex interuallo per vim ei abſtuliſſet vt inf. ea l. ſi ff. & facit inf. de ver. ſig. l. mulieris. §. deſinere. & ſup. tit. 1. l. non videtur. Et no. quandoque redit in poſſ. non tamen in poteſtatem vt ſup. eod. §. Labeo. quandoque non redit in poſſ. & tamen redit in poteſtatem, vt inf. ſtatim ſubijcit. quandoque concurrunt vt hic.

1 † Du. ſed & iāquā. P. F.

2 † in P. F. vindicauero:

3 † P. F. li tis æſtimationē acceperit. 4 † P. F. de eſt. noie.

5 † Duar. etiā etſi.

g *Ignorans*] ſ. ego

h *Rem ſuam*] & hic eſt reuerſa: & fingitur non reuerſa: ſed in ff. prox. caſu eſt contra.

i † *Suscipitur*] ab alio bona fide poſſidente: ille autem, qui præſtitit litis æſtimationem ſtatim eſt dñs ſi res erat præſens. vt ff. de reiuen. l. eius rei. & l. hoc ſi res. & facit inf. de verb. ſig. l. poteſtatis. § fin. & ſup. de noxa. l. quoties. § prætor. & inf. eod. l. ſi fur.

K *Heres defuncti*, ſcilicet furis.

l *Non tamen vſucapiet*] non quia ſit res furtiua: ſed quia in malam fidē ſuccedit, vt ff. de pub. l. ſi ego. §. partus. vbi plenè de hoc diſtinxi.

m *Surripuerit*] extraneo.

n *Dederit*] vt eum manumitteret.

o *Non putarent*] ſi ante conceptionem ſciam alienam, vt ſtatim dicet.

6 † P. Flo. ſurripuit.

p *Damus aduersus*] geſta ſint, [a] videri in poteſtatem [b] meam redijſſe, ſecundum proculi ſententiam, quæ & vera eſt.

Sufficit rem redire in poteſtatem legitimi administratoris. Bart.

¶ Si pupilli res ſurrepta ſit, ſufficere [c] dicendum eſt, ſi tutor eius ſciat [d] rediſſe eam in domum pupilli: ſed & ſi furioſo, [e] ſi ſcierit curatorem ſcire.

Ad hoc, vt purgetur vitiū furtiuitatis, requiritur, quod res reddat irreuocabiliter in domini poteſtatem verè, vel interpretatiuè. Bar.

¶ Tunc in poteſtatem domini rediſſe dicendum eſt, cum poſſeſſionem eius nactus ſit, vt iuſtè auelli non poſſit, [f] ſed [1] † tanquam ſuæ rei. Nam ſi ignorans [g] rem mihi ſurreptam, emam, non videri in poteſtatem meam reuerſam. [h] Sed & ſi [2] † vendicauero rem mihi ſurreptam, & [3] † eius æſtimationem acceperim, licet corporaliter eius [4] † nomine non ſim nactus poſſeſſionem, vſucapietur. [i] Idem dicendum eſt, etiam [5] † ſi voluntate mea alij tradita ſit.

Tribus modis partus ancillæ dicitur furtiuus. Primo quando erat in vtero tempore, quo mater fuit ſubtracta. Secundo, ſi tunc non erat in vtero, ſed poſtea concipiatur apud furem. Tertio, quando non concepit apud furem, ſed apud alium mala fide poſſeſſorem. Paul. de Caſt.

¶ Hæres, qui in ius defuncti [k] ſuccedit, licet apud eum ignorantem ancillam furtiuam eſſe, concepерit ea, & pepererit, non tamen vſucapiet. [l]

Partus ancillæ furtiuæ editus penes bonæ fidei poſſeſſorem non poteſt vſucapi, ſi fur in eius poteſtate fuerit: aliter poteſt vſucapi, ſi ante natiuitatem ſcientiam rei alienæ nō habuit. Bar.

¶ De illo quæritur, ſi ſeruus meus ancillam, quam [6] † ſurripuerit, [m] pro libertate ſua mihi dederit, [n] an partum apud me conceptum vſucapere poſſim? Sabinus, & Caſſius non putant: [o] quia poſſeſſio, quam ſeruus vitioſè nactus ſit, domino noceret: [p] & hoc verum eſt.

¶ Sed & ſi vt ſeruum meum manumitterem, alius mihi furtiuam ancillam dederit, eaque apud me conceperit [q] & pepererit, vſu me non capturū. Idemque fore etiam, ſi quis eam ancillam mecum permutaſſet, aut in ſolutum dediſſet, itē ſi donaſſet. [r] Si ante quam pariat, alienam eſſe reſcierit emptor, diximus, non poſſe eum vſucapere: quod ſi neſcierit, poſſe. Quod ſi iam cum vſucaperet, cognouerit alienam eſſe, initium [s] vſucapionis inueri debemus: ſicut in emptis rebus placuit. [t]

Lana ouium furtiuarum, ſi fuit detonſa penes furem, eſt furtiua, & per nullum poteſt vſucapi. Si verò penes bonæ fidei poſſeſſorē, non eſt furtiua: & ſic poteſt vſucapi per aliū, quam per bonæ fidei poſſeſſorem: non quia ipſe efficitur dominus eo ipſo, quod percipit. Et idem in agnis ouium furtiuarum. Paul. de Caſt.

¶ Lana ouium furtiuarum, ſi quidem apud furem detonſa eſt, vſucapi non poteſt: ſi verò apud bonæ fidei emptorem, contra: [u] quoniam in fructu eſt, nec vſucapi poteſt, ſed ſtatim emptoris [x] fit. Idem in agnis dicendum eſt, ſi conſumpti [y] ſunt. quod verum eſt.

Quando mala fidei poſſeſſor de lana furtiua fecit veſtimentum, furtiuū eſt: ſecus eſt, ſi erat bonæ fidei: quia tunc cū materia tranſiuit in materiatum, materia non debet conſiderari per ſe: ſed materiatū, quod eſt diuerſum, & illud nūquam fuit ſubtractū. P. de C.

¶ Si ex lana furtiua, [z] veſtimentum feceris: [a] verius eſt, vt ſubſtantiam ſpectemus: & ideo veſtis furtiua [b] erit.

idem in filio, & patre, vt inf. eo. l. hæres. § fin.

q *Conceperit*] & hic dicas. quod ante conceptum ſciui alienā.

r *Donaſſet*] hæc vera ſunt, ſcilicet ante &c. Azo. Et quod dicit, pariat, ſubaudi, & concipiat. ſic ſup. de Senat. l. emancipatum. ſecus ſi poſt conceptionem ſciui, vt inf. l. iuſto. §. & ſi poſſeſſionis, quæ eſt contra. Vel vt ibi & quod ſubijcit in emptore, idem in ſuperioribus. Et quod dicit, diximus, ſcilicet aliàs. Vel dic omnes prædictos emptores vocat, vt ſup. de ſtatu lib. l. ſtatuliberos. §. finali.

s *Initium*] ſic C. de vſucapt. ſol. l. vnica. §. hoc tantummodò. & arg. ſup. de hæred. inſti. l. ſi alienum. §. 1.

t *Placuit*] vbi duobus temporibus, vel vno ſufficit bona fides. vt ff. pro emp. l. 2. & adde hic diſtinctionem de partu. vt ff. de pub. l. ſi ego. §. partus. *Emptorem, contra*] ideſt, vſucapi poteſt non ab emptore, quia ſua eſt: ſed ab alio, vt ſubijcit: & inf. de furt. l. qui vas. §. ſi ancillam, quæ eſt contra.

x *Statim emptoris*] no. quod meum eſt, non poſſum vſucapere, vt hic, & infra de capt. l. i bello. §. ſi quis. Nam quod meum eſt &c. vt Inſt. de lega. §. ſi rem legatam. Sed opp. ex eo, quod eſt ff. de fur. l. qui vas. §. ſi ancillā. in eo, quod dicit, Idem in fœtu, & fœtu, quod in partu. Sed aliud ſi à fure, non à bonæ fidei poſſeſſore percipiantur: & facit ſup. tit. 2. bonæ fidei. in fi.

y *Conſumpti*] Idem & ſi extent: licet tūc per officium iudicis poſſint reuocari, ſic ſup. ti. 2. l. quæſitum. in fi.

z *Si ex lana furtiua*] hoc cum mala fide.

a *Fecerit*] vt ſup. ad exhi. l. deceo. §. ſi quis. Aliàs ſerua, quod eſt ff. tit. 3. l. adeo. §. cum quis. & facit. ff. de cōtrab. em. l. in vēditionibus. §. inde quæritur.

b *Furtiua*] & ideo non poteſt vſucapi.

a *Naturaliter interrumpitur*] de poſſeſſione rei immobilis.
b *Vi deijcitur*] quandoque etiã ſine vi, vt C de præſcri xxx. ann.l.cum notiſſimi.§. imo. Sed quocunque modo deſinat poſſidere, interrũpitur naturaliter. Fallit in capto, qui deijcitur eo quod captus eſt: tamen fingitur in peculiari retinere, vt j. eod.l. ſi is §. 1.
c *Aduerſus eum*] Imò pro eo, vnde dic. interrumpitur poſſ. aduerſus eum. i. pro eo. ſic, & inf. prox.
d *Aduerſus omnes*] i. pro omnibus: ſicut & ei, à quo ponitur pro contra quem. vt j. eod. l. cius qui. Vel poſſ. interrumpitur aduerſus eũ. i. effectus poſſeſſionis qui erat aduerſus eum hoc eſt vſuca. interrumpitur: ſic. & inſ. præſcri. aduerſus omnes. ſ. poſſeſſio. i. effectus eius qui erat aduerſus plures, interrumpitur, vt q̃ currebat vſucapio cõtra debitorem & creditorem, vel dominum, vel emptry eum, vel habentes vtilem in rem, vel publicianam. A capite ergo oportet poſſidere, vt inf. eod l. ſi is, §. ſi qs, & ſup. de ſer. vrb. prædio. l. ſi ædes. §. 1.
e *Vſurpauerit*] ideſt poſſeſſ. ſiue vſucapionem interrumpit, vt ſup. eo. l. 2.
f *Dominus ſit*] Imò quo ad conſtitutionem. Si quis in tantam. Sed illud nouũ. Vel licet perdat, tamen interrumpitur poſſeſſio.
g *Proſuo* ideſt pro ſua pecunia, non ex cauſa lucratiua. Non. n. hic ponitur pro titulo, & ſic ſunt duæ partes oro ſuo. Vel dic. pro ſuo. q. d. in litore maris inuenitur, vel ab hoſtibus ceſſit, vel fecit vt eſſet ĩterum natura, vel dic generaliter accipi pro quolibet tit. Et q̃d ſubijcit lucratiua. i. ſine ſit. Prima placet. & dic hic, quæ not. C. de præſcrip. xxx. ann. l. cum notiſſimi. ſ. ſed & ſi quis.

Si præſcribens cadat à poſſeſſione, præſcriptio naturaliter interrumpitur, & iſta interruptio proueſt omnib. contra quos præſcribitur, nõ ſolũ interrumpenti. Pau. de Caſt.

Caius lib. 20. [1] † ad edic. pro.

LEX V.

NAturaliter interrumpitur [a] poſſeſſio, cum quis de poſſeſſione vi deijcitur, [b] vel alicui res [2] † mobilis eripitur, quo caſu non aduerſus [c] eum tantũ, qui [3] † eripuit, interrumpitur poſſeſſio, ſed aduerſus omnes: [d] nec eo caſu quicquam intereſt, is qui vſurpauerit, [e] dominus ſit, [f] necne: ac nec illud quidem intereſt, pro ſuo [g] quiſque poſſideat, an ex lucratiua cauſa.

2 † Alias a. 3 † Mobilis non è in Dua. exẽpla. i. Fl. quoq; deeſt. 3 † P. Flo. eripit.

In vſucapionibus dies cœptus habetur pro completo. Pau. de Caſt.

Vlpian. lib. 11. ad edict.

LEX VI.

IN vſucapionib. nõ à momẽto ad momẽtũ, ſed [4] † totum poſtremum diẽ cõputamus. [h]

Idem lib. 26. § †

LEX VII.

IDeoq; qui hora ſexta diei [i] calendarum Ianuariarum poſſidere 6 † cœperit, [k] hora ſexta [l] noctis pridie calendas Ianuarias implet vſucapionem.

4 † Sic in P. F. Haloãdr aũtegit. Sed ad totũ, &c. Vide in hũc locũ Ante. Au. emẽ. li 4. c. 23.

Ex cauſa peculiari domino etiã ignoranti acquiritur vſucapiendi conditio, & qui non poteſt vſucapere per ſe, nec p ãlium poteſt. Pau. de Caſt.

Paulus lib. 23. [7] † ad edict.

LEX VIII.

LAbeo, & [8] † Neratius reſponderunt, [m] ea, quę ſerui peculiariter [n] nacti ſunt, vſucapi poſſe, quia hæc [o] etiam ignorãtes domini vſucapiũt. Idem Iulianus ſcribit. Sed eum, qui ſuo nomine nihil vſucapere poteſt, [p] nec per ſeruum quidem poſſe [q] Labeo ait, ſcribit.

5 † Et. nõ è in Dua. re. exẽp. nec in P. F.

Res, quæ non ſunt in commercio noſtro, nõ poſſunt vſucapi, vel præſcribi. Pau. de C.

Caius lib. 4. ad edict prou.

LEX IX.

VSucapionem recipiunt maximè res [r] corporales, excepris rebus ſacris, [s] ſanctis, [t] publicis, populi Romani, [u] & ciuitatum, [x] item liberis hominibus. [y]

6 † P. F. cœpit.

7 † aliàs. 12. P. F.

a *Naturaliter*] ratione rei, quia furtiua, vt ſup. eo. l ſequitur, ſ. hæres. vel ratione perſonæ, vt ſ. legetur non capaci, non vſucapitur pro legato, vt inſti. de hæ. qua li. & diffe. §. in extraneis. Idẽ in libero homine poſſeſſo, vt per eum vſucapiã, quod non per me, ſed nec vſucapit ipſe quia ipſe non poſſidet, vt ſup. ti. 2 l. homo liber. i fi. Vel m x è ratione rei & perſonæ, vt in Iudæa & principio Chriſtiano. [2] C. de Chriſtianam ẽcleſiam. l. 1. & facit C. de hær. inſti. l. neque per ſe. & quod ibi not. Sed a. [3] ſup. de acquir. hær. l. cũ hereditate. 1 cum contra inf. eo. l. ſi ſeruo. & ſup. titu. 2. l. 1. §. item acquirimus, in fi. ſed ibi ratione defectus intelligentiæ in furioſo. & in infante. Acc.
q *Poſſe*] ſcilicet vſucapere.
r *Corporales*] CASVS. Res corporales dicuntur poſſe vſucapi, exceptis rebus ſacris, ſanctis, publicis, & ſimilibus, & liberis hominib. qui non poſſunt vſucapi. Fr. Acc.
s *Maximè res*] Imò corporales tantum, vt ſup. titu. 2. l. ſeruus. §. incorporales. Abundat ergo maximè, vt & ſup. ſi quis omiſ. cau. teſt. l. 2. Vel dic, quod incorporales q̃nque vſucapiantur vt cum habent perpetuam cauſam, vel quaſi, vt C. de ſeruit. & aqua. l. 2. & ſup. de ſer. vrb. præd. l. foramen. Item & quando non habent quandoque, vt cũ ædificijs, vt j. l. prox. §. 1. ſ. Sacræ. i. eccleſijs ſacris, ſed vſucapio triennij admittitur hodie in his, vt C de ſacroſanct. eccl. auth. quas actiones. Sed illa loquitur in rebus eccleſiæ non ſacris.
t *Sanctis*] vt mur. ciuitatem.
u *Romani*] i. quæ ſunt in vſu ipſius populi Romani: aliorũ autem, quæ ſunt in vſu. benè recipitur vſucapio. vt C. de ſacroſanct. eccl. l. fi. & inf. de diuer. præſcrip. l. intra. & l. in omnibus, vbi plene notaui.
x *Ciuitatum*] ſi ſunt in vſu vniuerſitatis. vt inf. de via publica. l. viam publicam. Aliæ poſſunt, vt ſup. de contrah emp. l. ſed Celſus. & C de præſcrip. xxx. ann. l. omnes. quæ ſunt cõtra. Vel hic loquitur de præſcriptio. longa. & de hoc no. in d. l in omnibus.
y *Hominibus*] quia in nullius dominio eſſe poſſunt. Inſtit. eod. §. 1.

SI *aliena*] CASVS. Si rem alienam emi à domino, ad vſucapiendum debeo habere bonam fidem duobus temporibus, ſcilicet tempore contractus, item tempore traditionis. Secundo dicit, Seruitus per ſe non poteſt præſcribi, ſubaudi, niſi haberet perpetuam cauſam, vel quaſi, vt ſeruitus aquæductus, vel ſtillicidij. Si autem præſcribam fundum, vel domum cui debetur ſeruitus, videor præſcripſiſſe & ſeruitutes eis debitas.

¶ *Scæuola*] Vacca furtiua concepit apud furem, vel furis hæredem, & peperit apud furis hæredem, & hic vitulus venditus eſt, an emptor bona fide vſucapiat, quæritur. Et dicit Marcellus, quod nõ, ſicut nec partus ancillæ furtiuæ. Sed Scæuola dicit, q̃ poteſt emptor vſucapere vitulum, ſicut & partum ancillæ furtiuæ: ſi enim eſſet pars, non poſſet vſucapi etiam ſi apud bonæ fidei poſſeſſorem peperit. Quod eſt falſum. Ff. Acc.

a *Emptionis*] ſcilicet tantum.

2† Aliàs 26. P. F.

b *Traditionis*] initium ſubaudi etiam. Nam & in emptione initium ſpectatur, vt infra pro ſoln l. 3. & pro emp. l. 2. in prin. & facit in eo. l. iuſto §. & ff poſſeſſionis & ſup. ſolut. matr. l. de diuiſione.

2† In P. F. ſpectãtium.

c *Spectandum*] hoc eſt dicere requiritur, quod quis habeat bonam fidem tempore emptionis, & traditionis.

d *Seruitutes*] quæ habent cauſam interpolatam.

e *Longo tempore*] vt licet per fundum meũ vadas, non quæras ſeruitutem, & ſic intelligitur hic §. de his quæ non habent perpetuam, vel quaſi perpetuam cauſam.

3† P. Flo. nuſquã. 4† P. F. capi.

f *Ædificijs*] & ita cum vrbanis prædijs: idem in ruſticis.

g *Poſſint*] non quod tunc vſucapiantur, ſed vſucapto ædificio, cui debetur ſeruitus, ſeruiturem habeat & facit ſup. ti. 2. l. quædam & ſup. eo. l. ſequitur. §. fi.

5† P. F. cõcepit.

h *Si boſ*] ſ. vacca: ſic ſup. de vſur. l. equis.

i *Vſucapi*] ab emptore. Acc.

k *Diſtractum*] in alienum. Acc.

l *Nec ancillæ partus*] ſubaudi, debet poſſe vſucapi, & eſt conceptus, & editus apud furem, vel conceptus apud furem, & editus apud furis hæredem.

6† Aliàs nõ eſt li. 22. Du. neque in P. Fla.

m *Partus*] eum Marcel. cõcor. ff. de fur. l. quis vas, §. ſi ancillã.

n *Etiam partum*] Nõ ſolum iuuencum, & ſic in partu, & in fœtu contradicit ĩ. de fur. l. qui vas. §. ancillam. & §. idem in pecudibus. Sol. vt ibi.

n *Nec enim eſſe*] vt & inf. de verb ſig. l. partum. Sed contra, ff. de ven. inſpi. l. 1. §. ex hoc reſtipu. Sol. illud eſt ante, quã edatur: hoc poſt. Vel illud quo ad hoc, vt non poſſit agi interdicto de ĩbe. exhiben.

p *Partus*] ſubaudi, partus ancillæ furtiuæ.

q *Poterat*] quod eſt falſum, quia vſucapit, vt inf. eod. l. non ſolum in prin. & in diſtinctione de partu, quam habes ſup. de Publiciana, ſi ego. §. partus.

Cum vſucapitur, vel præſcribitur titulo ꝓ emptore, requiritur bona fides tam tempore contractus, quam etiam traditionis. Pau. de Caſt.

Vlpian. lib. 17. 1† ad edict.

LEX X.

SI aliena res bona fide empta ſit, quæritur, vt vſucapio currat, vtrum emptionis [a] initium, vt bonam fidem habeat, exigimus? an traditionis? [b] Et obtinuit Sabini, & Caſſij ſententia, Traditionis initium [2]† ſpectandum [c] eſſe.

Seruitus habens cauſam diſcontinuã, nõ vſucapitur, vel præſcribitur longo tempore ꝑ ſe, ſed ſi ꝑſcribatur, fundus, cui debetur, vel acquiſita eſt, vnà cũ fundo tranſit ad præſcribentem. Pau. de Caſt.

¶ Hoc iure vtimur, vt ſeruitutes [d] per ſe 3† nunquam longo tempore [e] vſucapi [4]† poſſint, cum ædificijs [f] poſſint. [g]

Partus conceptus, & editus penes furis hæredem, eſt vſucapibilis ab extraneo. Bar.

¶ Scæuola lib. 11. Quæſtionum ſcripſit, Marcellum exiſtimaſſe, ſi bos [h] apud furẽ [5]† cõceperit, vel apud furis hæredẽ, pariatq; apud furis hæredem, vſucapi [i] ab hærede diſtractum [k] iuuencum non poſſe: ſic inquit, quemadmodum nec ancillæ [l] partus. [m] Scæuola autem 6† lib. 12. ſcripſit, ſe putare vſucapere poſſe etiam partum: [n] nec enim eſſe [o] partum rei furtiuę partem. Cæterum, ſi eſſet pars, [p] nec ſi apud bonæ fidei emptorem perperiſſet, vſucapi poterat. [q]

Seruus captus ab hoſtibus non dicitur aliquid poſſidere, nec dominus captus per eum, Fran. Acc.

Paulus lib. 19. ad edict.

LEX XI.

NEque ſeruus, [r] neque per ſeruum dominus, [s] qui [t] apud hoſtes eſt, poſſidet.

Titulus nullus non dat ſcienti cauſam vſucapiẽdi. P. de C.

Idem lib. 21. ad edict.

LEX XII.

SI ab eo emas, quem prætor vetuit [u] alienare, idque tu ſcias, vſucapere non potes.

Qui non poſſidet rem tanquam dominus, eam non vſucapit, vel præſcribit. P. de Ca.

Idem. 7†

LEX XIII.

PIgnori rem acceptam, [x] vſu non capimus, quia pro alieno [y] prorſus poſſidemus.

Titulus putatiuus iuſto errore interueniente tribuit iuſtã cauſam vſucapiendi. P. de C.

¶ Eum, qui [z] à furioſo bona fide [a] emit, vſucapere poſſe reſponſum eſt.

Qui ſcit ſe actione perſonali tãtum teneri, non eſt poſſeſſor malæ fidei. Bart.

¶ Si mandauero tibi, vt fundum emas, & [8]† ex ea cauſa traditum [a] tibi [b] diutina [c] poſſeſſione capis, [d] quamuis poſſis videri non pro tuo [e] poſſidere, cum nihil interſit, [f] quòd ex mandati iudicio tenearis.

Singularis ſucceſſor utitur acceſſione ex perſona ſui authoris de poſſeſſione præcedente titulum, & traditionem non de ſequente. Pau. de Caſt.

1 *Ex ſeruus*] ſ. captus: hoc niſi ex cauſa peculij. vt inf. eod. l. iuſto §. fi.

ſ *Dominus*] ſ. captus.

t *Qui*] ſ. dominus, vel ergo ipſe dominus emerat, vel ſeruus extra cauſam peculiarem.

SI *abeo*] CASVS. Emi a prodigo, cui interdictum erat bonis, & hoc ſciebã. Dicitur, quod non poſſum vſucapere rẽ emptam. Ff. Acc.

u *Vetuit*] vt prodigo, ſic & infra pro empt. l. qui fundum, §. qui ſciens. Sed quid ſi vt prodigo, cum non ſit ei interdictum? Reſpon. idem propter authoritatem ſuæ. Ac.

PIgnori] CASVS. Creditor non poteſt vſucapere pignus, cum ſciens alienam rẽ poſſidebat. Secundò dicit, Emi a furioſo credens eum eſſe ſanæ mentis. Dicitur, quòd poſſum vſucapere. Tertiò dicit. Mãdaui tibi, vt emeres mihi fundum, tu emiſti hoc animo, vt pro tuo teneas. Dicitur, quòd vſucapies. Sue præſcribes cum videaris poſſidere pro tuo, nec hoc mihi nocet, cum teneatis mihi mandati actione. Ff. Accur.

7† Aliàs Iuli. li. 5. & aliàs idẽ li. 5. ad Plau. vt Dua. legit. P. F.

x *Non capimus*] non creditores.

y *Alieno*] i. ſcientes alienum, vt ſup de noxa. l. ſi ſeruus. §. is, qui. & ĩ. ã leg 3. l qui habebat, ſibi tamen poſſidet creditor, vt no. C de præſcript. xxx. l. cum notiſſimi. §. 1. Sed an xxx. annorũ? Reſpon. non. quantũ ad rei vend argu. C. de præſcrip. xxx. an l. male, ſed quantum ad pignoratitiam, ſic & ius offerendi.

z *Bona fide*] cum crederet ſanæ mentis, quia erat in conſpectu in umbraculo quietis, & facit ĩ. fi. ff empt. l. 2. §. ſi à furioſo. & ĩ. de pub. l. eum qui.

a *Tradi tum*] à non cõo: aliàs mihi ẽt ignoranti dñiũ, & poſſidenti ꝗd alio geſtũ ẽt, vel vtroque, ſi verò

* Conco. cum mẽte huius §. tex. in c. C de præſcript. xxx. ad apoſtolicę & do. & in c. cũ dilectus extra de conſue.

8† P. Fl. deeſt. &c.

neutro, tibi, vt ĩ. ti. 2. l. ſi curator. & l. res ex mãdato. & hic.

b *Tibi*] mandanti, & recipienti tuo nomine, non mandatitio.

c *Diutina*] nunc reſpondet.

d *Capis*] qñ neuter egit, vt poſſ. mihi ꝗrat. & facit ĩ. ff empt. l. 2. §. curatorẽ. Alias cũ ego, nõ tu poſſideas ñ vſucapio, vt ĩ. c l.

d *Non pro tuo*] quo ad exitum, & effectum: vere tamen pro tuo poſſides. Acc.

f *Cum nihil interſit*] tua. Vel die, nihil interſit quoad effectũ dicatis pro tuo poſſidere, an non.

g *Quod*] ſ. quia mea &c.

Idem lib. 12. [2] † ad Plaut.

LEX XIV.

ID tempus venditoris prodeſt emptori, [a] quo ante q̃ venderet, [b] poſſedit. Nam ſi poſtea nactus eſt poſſeſſionẽ [c] venditor, hæc poſſeſſio emptori non proficiet.

Legatarius vtitur acceſſione ex perſona defuncti, ſicut hæres. Paul. de Caſt.

¶ In re legata in acceſſione tẽporis, [d] [2]† quo teſtator poſſedit, legatarius quodammodò quaſi hæres eſt. [e]

Vſucapionem rerum, quas quis per ſe, vel per aliũ extra cauſam peculiarem ſuo nomine poſſidet, ſuperueniens captiuitas interrumpit: nec per fictionem poſtliminij, vel legis Corneliæ reſtauratur: ſecus in bis, quæ peculiari nomine per alium poſſidentur: uel poſt captiuitatem captæ ſunt poſſideri. Bart.

Idem lib. 15. ad Plau.

LEX XV.

SI is, [f] qui pro emptore poſſidebat, [g] ante vſuca-

2† Aliàs 13. P.F.

a † Duarqua etiã P.F.

[2] *Idem*] Tit. de vſucap. l. 14. Ac.

a *Emptori*] quo ad vſucapionem, vel præſcriptionem perficiẽdam.

b *Vend ret*] id eſt, traderet, vt inf. de diuer. & tempo. præſcript. l. in vſucap. §. pen.

c *Poſſeſſionem*] quam traditione amiſerat cũ emptor ab ea ceciderat: & facit ſup. tit. 1. l. Pomponius. §. cum quis.

d *In acceſſione temporis*] vel alluuionis, vt ſup. de leg. 1. l. qđ in rerum. §. 2.

e *Hæres eſt*] vt iacente hæreditate vſucapiat ſicut hæres: vt & inf. eo. l. nunquam. §. vacuum. Vel dic, q̃ hæres iacente hæreditate vſucapit: ſed id tempus legatario iungitur, vt d. §. vacuum. & facit inf. de verb. ſign. l. in conuẽtionibus. & ſup. tit. 1. l. Pomponius. §. ſed & legatario.

f *Si is, qui.*] CASVS. Si poſſidebã fundum, quem emeram à non domino bona fide: & ante quã compleam vſucapionem captus ſim ab hoſtibus? Dic, q̃ ſiue ibi decedam, ſiue reuertar: interrumpitur interim vſucapio: nec tempus, quod fluit, in captiuitate, procedit ad vſucap. complendam. Secũdo dicit. Seruus meus emit rem à non domino ex cauſa peculiari: interim captus ſum ab hoſtibus: an interim currat tempus ad vſucap. complendam, quæritur? Et diſtinguitur: nam aut reuertor ab hoſtibus, & tunc tempus medium prodeſt ad vſucap. cõplẽdã: aut non reuertor, & tũc nõ prodeſt. Marcellus autem dicebat hoc ſecundo caſu prodeſſe fictionem legis Corneliæ: ſed malè dicit: nam ſicut id, quod poſſidebam, ſi captus ſum ab hoſtibus ante compleã vſucapionem, & ibi decedã, nõ completur interim vſucapio: nec currit tẽpus: ita ſi ſeruus meus nõ ex cã peculiari emit rem à non dño, & poſſidet interim, donec ſum captus, & ibi decedam, non currit vſucap. nam licèt in aliis hæreditas locum perſonæ ſuſtineat, in hoc tamen caſu ſecus eſt.

¶ *Si ſeruus*] Seruum meum poſſidebas à te fugit dicitur, q̃ videor eum poſſidere, niſi prolibero, i. tanquam liber ſtet, & paratus ſit de libertate litigare, non eum poſſidere.

¶ *Si quis bona fide*] Bona fide rem alienam poſſidebam, & ante completam vſuca. cã deſij poſſidere: & nũc cognoſco eam alienam, & recupero poſſ. eiuſdem rei, quæritur, an vſucapiam iſtam rem? Et dicitur, quod non, cum hoc initiũ ſecundæ poſſ. ſit vitioſum.

¶ *Si ex teſtamento*] Si ex ſtipulatu vel teſtõ res mihi debita à non domino traditur, eam vſucapere poſſum. Fr. Ac.

f *Si is, qui*] Primo emit Titius fundũ à nõ dño: & dũ vſucaperet, captus eſt. Interrupta eſt vſucapio: & ſiue reuertatur, nõ habet locum poſtliminium: ſiue ibi decedat, nõ habet locum Cornelia, vt continuetur vſucapio hæred. Secũdò pone, quod ſeruus capti emit à nõ dño peculiariter: hoc caſu poſtliminium locum hẽt, ſi dñs redeat: & Cornelia locũ hẽt, ſi non redeat: licèt de hoc ſecundo hic dubitauerit Iul. ſed eius dubitatio eſt ſublata per l. j. de capt. l. in bello. §. factæ. Tertio dicit Mar. pleni[9] accipi fictiones prædictas

pionem [h] ab hoſtibus captus fit, videndum eſt, an hæredi eius [i] procedat vſucapio: [k] (nã interrũpitur vſucapio) & ſi ipſi [l] reuerſo non prodeſt, [m] quemadmodum hæredi [n] eius proderit? Sed verum eſt, eum [o] in vita ſua deſijſſe poſſidere: [p] ideoque nec poſtliminiũ ei prodeſt, [q] vt videatur vſucepiſſe. [r]

¶ Quod ſi ſeruus * eius, qui in hoſtium poteſtate eſt, emerit, [s] in pendenti eſſe vſucapionem Iulianus ait. Nam ſi dominus reuerſus fuerit, intelligi vſucaptum: [t] ſi ibi deceſſerit, [u] dubitari, [x] an per legem Corneliam ad ſucceſſores eius pertineat. Marcellus, poſſe plenius [y] fictionem legis Corneliæ accipi. Quemadmodum enim poſtliminio reuerſus plus iuris habere poteſt in ijs, quæ ſerui egerunt, quàm in ijs, quæ per ſe, vel per ſeruum poſſidebat, cũ ad hoſtes 3† peruenerit? Nã hęreditates in quibuſdam [z] vice perſonæ fungi, receptũ eſt: a ideoq; in ſucceſſoribus locũ 4† [b]

g *Poſſidebat*] animo & corpore ſuo: vel animo ſuo & corpore coloni, vel ſeruiens.

h *Vſucapionem*] Lcõpletam. Acc.

i *An hæredi eius*] decedentis in captiuitate.

k *Vſucapio*] per Corne. reſpon. quòd nõ: nam. &c. Azo.

l *Ipſi*] ſ. capto.

m *Prodeſt*] ille annus, qui fluxit in captiuitate. ſi ponas, quod duobus annis poſſederat rem, & i tertio fit captus. Acc.

n *Quemadmodum hæredi*] certè nullo modo: vt & j. de diuer. præſcr. l. cum hæres.

o *Eum*] Titium ab hoſtibus captum.

3† P.F. peruenit.

4† noũ haberevſucapionẽ, al. locum hẽ vſucapionẽ, vide Ant. Aug. li. 1. emenda. c. 1.

p *Poſſideret*] cum iam ab alio ſit poſſeſſus, vt inf. de reg. iur. l. qui in ſeruitute.

q *Prodeſt*] hoc in his, q̃ per ſe, vel p̃ ſubiectas pſonas extra cãm peculiarẽ: aliàs ſ̃, vt j. px. §. & j. eo. l. iuſto. §. fi. & inf. de cap. & poſtli. reuer. l. in bello. §. factæ, & facit ſ̃. ex qui. cauſa. l. denique & qđ ibi no. Sed quidã dicũt Corn. locum habere per hanc literã. & ſic approbant qđ inf. dt Marcellus.

r *Vſucepiſſe*] in illo anno, quo fuit in captiuitate.

ſ *Emerit*] ex cauſa peculiari. & traditionem acceperit: ſed malè ll dic, ex non peculiari, vt inf. eo. l. iuſto. §. fin.

t *Vſucaptum*] per lapſum triennij.

u *Deceſſerit*] dominus.

x *Dubitari*] ſed j. de cap. l. i bello. §. factę, nõ dubitat. Iul. nã dicit pet Corn. ad hæredes pertinere ſi ex cauſa peculiari.

y *Plenius*] vt ẽt ad non peculiarem cãm, & etiam quando per ſeipſum pertineat Corn. & poſſim. Et dicanquod vſque in fi. ſunt verba Marcelli. Et qđ ſubijcit, ſerui egerũt. ſ. peculiariter. Itẽ quod dicit, per ſeruum, ſ. ex cauſa non peculiari: & in fi. leges ſine non. Sed malè dicit Marcellus niſi in peculiarib. vt inf. de capt. l. in bello. §. factæ & ſup. e. l. 1. in prin. Vel ſi habes. non, in litera: ſunt verba Iul. abindè, Quemadmodũ. &c. vſq; in fi. hoc modo. Re vera poſtliminio reuerſus id ſolum vſucepiſſe intelligitur, qđ ſeruus peculiariter emerat: quemadmodum. n. &c. Et quod dicit, ſerui egerunt: non peculiariter. Terrij dicunt eſſe verba Caij ad Iulianum, reprehendentis eum: vt dixi de Marcello.

z *In quibuſdam*] ergo & in iſto. ll deficit, non. Et ſũ Marcel. Vel ſecundum Iul. & cum non: nam dicit in quibuſdã, ſed non in iſto, cum non ex peculiari cauſa erat.

a *Receptum eſt*] ſed in iſto caſu. nõ: & hoc ſi habeas literam ſequẽtẽ nõ. Licc. & hoc cũ nõ, eſt. ſ̃. ſi literæ. Et ita in lib.

domi-

* Ad materiam fictionis hic g. Bal. addo gl. dantẽ ſemiſſiõis, in c. 1. §. & quoties, i. vel bonis habil. de col. in ptag ad de gl. in clem. qũ circa. extra de ſpec. & in clc. 1. §. fi. de cõceſſ. ꝓb & in c. is q. extra ẽ ſpõ. ſi elleſtũ nouum huius l. ſi de apud Berenga. Fernãdũ in l. naturaliter. §. nihilcõ. nu. 61. de acq. poſ. & Alc. li. 6. Parad. c. 2.

* Ad intell. huius §. vid Io. Hannib. in l. naturaliter. in 37. §. eo.

domini mei Azo. & aliàs est sine non. Et tunc dic, q vsucapio locum habet, vt in litera dicitur.

a *Non habere*] aliàs habere: & aliàs nō habere. Et distingue eū qui possidens, & vsucapiens deinde ab hostib. capitur: aut possidebat suo animo, & corpore: aut suo animo, & corpore alieno: vt p seruum in dominicis, & per colonum: aut animo & corpore alieno vt in peculiaribus: vt sup. tit. 1. l. 3. §. salius. Primis duobus interrumpitur vsucap. nec habet locū postliminium, vt cōsolidetur: vt if. i. 1. l. cū hīdes. § fin. prin. huius l. ibi. Quemadmodum, prout dixi esse verba Iuliani. & inf. de capti. l. in bello. l. facte. Si vero ibi decesserit: dicunt quidam bonum habere Corn. secūdū Marc. vt in fin. primi resp. legis, & inf. de cap. in d §. facte. Tu dic contra vt per eūdem §. facte probatur. Tertio vero casu & postliminium, & Corn. locum habent: vt d. §. facte. & l. bona, ff. eo. tit. § pen. & l. pen. vt tunc & postli. & Cornel. locū habeat. Si autem post captiuitatem emit seruus, si quidē ex causa peculiari habet locum postlim. non Corn. si succedat extraneus: sed ex tempore antiæ hæreditatis incipit: vt inf. eo. l. fin. secus si seruus: vt l. iusto. §. fin. secundum quosdam. Vel dic tū quosdam, q etiā fictio Corn. locū hēt: vt inf. de capti. l. pen. & l. in bello. l. facte. Si vero ex causa non peculiari, nec postliminium, nec Cornel. locum habet: sed ab adita hæreditate incipit: & hoc in seruo. Porrò si filius emit tēpore captiuitatis: siue peculiari nomine, siue paterno nomine possedisse sub intelligitur pro ibi mortuo: quo reuertente distinguitur inter peculiaria, & paterna: vt d. l. iusto. §. fi. & l. fi. §. fi. Acc.

b *Possidebam*] l. bona fide, & vsucapiebam.

c *Geret*] & diu & paratus sit subire iudicium, & bona fide. Hæc. n. quatuor videntur necessaria: vt hic. & sup. tit. 1. l. 3. §. si seruus, & C. de præscr. lon. tem. quæ pro lib. l. i. Acc.

d *Possideri*] interim: & ideo vsucapitur interim. Acc.

e *Non sit paratus*] & alia concurrant quæ modo dixi: & facit C. de lib. cau. l. lite. Accur.

f *Si quis bona fide possidens*] & titulo.

g *Ante vsucapionem*] f. completam.

h *Nanciscatur*] ex titulo, vel sine titulo.

i *Vtile sum est*] vt & inf. pro empt. l. qui fundū, §. q bona fide. Ergo à contrario, si bona fide inciperet secūdo possidere, inciperet vsucapere ex præcedenti. & longo, non longissimo tempore: vt sup. eo. l. naturaliter, secundum Azo. & Hu.

Sed videtur contra, per eandem. l. & sup. eo. l. vsucapio. In casu tamen hoc fallit, vt inf. eo. l. iusto. §. & si possessionis, accessio autem non fit, etiam bonæ fidei, vt sup. tit. 1. l. Pomponius § quæsitum. Accur.

k *Traditus*] & si vsucapiam titulo pro soluto: sed quomodo hoc, cū forte ambo eramus scientes rem alienam? Resp. quia &c. Ac.

l *Existimationem*] i. bonam, vel malam fidem.

m *Quia concessum*] Sed hæc ratio nō est sufficiens: quia etiā rem alienam emere possum: vtrunq; tamen tempus inspicitur. Azo. vt inf. pro empto. l. 2. in prin. Sed differunt: qa in venditione si vterq; scit alienam, non valet: vt sup. de contrahen. empti. l. si in emptione. §. item si emptor. sed stipulatio, vel legatum sic, etiā si vterq; sciat fīn to. Vel dic, q est ratio, quia titu. pro soluto non vsucapio, l. soluatur ex testamento. vel ex stipulatione res debita.

Qui non possidet nec detinet, licet habeat facultatē rei restituendæ, nō conuenitur rei vendicatione, vel eius præparatoria. Itē debitori accedit possessio creditoris: et econuerso. B. Iabolenus. 4 †

LEX XVI.

SErui nomine, qui pignori datus est, ad exhibendum cum creditore, non cū debitore, [n] agendum est: [o] quia q pignori dedit, ad vsucapionem tantum possidet: P § † quantum ad reliquas omnes causas pertinet, qui accepit, [q] possidet: adeo vt addici possit 6 † ei [r] possessio eius, [s] qui pignori ei dedit.

Auctoritas iudicis facit, vt ēt in eo, q nobis traditur tāquam nostrum, transferatur vsucapio. Item vendentis condictio. Bar.

Marcellus lib. 8. Dig.

LEX XVII.

SI per errorē de alienis fundis, quasi de communibus iudicio communi diuidundo acceptō, ex adiudicatione possidere cœperim, longo tēpore [t] 7 † vsucapere possum.

In bonis vacantibus non denunciatis procedit vsucapio, & præscriptio contra fiscum tituli, & bona fide sicut cōtra priuatum: licet in bonis iam incorporatis in fiscum nō procedat. Tan. de Cast.

Modestinus lib. 3. [8] † Reg.

LEX XVIII.

QVamuis aduersus fiscum vsucapio nō procedat ad cessationem vitandam: vt sup. qui test. co. l. sciendum. §. creditor. & facit sup. de pact. l. inter debitorem. & sup. tit. 1. l. 1. l. per seruum. & sup. tit. 2. l. per seruum. & no. C. de præscr. 30. an. l. cum notissimi. §. l.

n *Accepit*] f. creditor.

o *Ei*] f. debitori qui pignori dedit. Accur.

p *Possidet*] f. possidere vt quoad hoc, vt non aliter teneatur: vt sup. de nox. l. si seruus depositus. §. j. & quo ad cessationem vitandam: vt sup. qui test. co. l. sciendum. §. creditor. & facit sup. de pact. l. inter debitorem. & sup. tit. 1. l. 1. l. per seruum. & sup. tit. 2. l. per seruum. & no. C. de præscr. 30. an. l. cum notissimi. §. l.

q *Accepit*] f. creditor.

r *Ei*] f. debitori qui pignori dedit. Accur.

s *Possessio eius*] f. debitoris, sīn H. Vel dic ei creditori, & eius debitoris, vt creditor se defendat aduersus priorē dominum. vt inf. de diuer. præscrip. l. de accessionibus.

Si per errorem.] CASVS. Credens quosdam fundos esse communes scilicet meos, & tuos, cum essent alicui: egi tecum communi diuidundo, & mihi adiudicati sunt, quia fortè non poterant commodè diuidi. Dicitur quod eos possum præscribere. Franc. Accur.

t *Longo tempore*] ut. ergo adiudicationis, cuius cā. ēt Publiciana cōpetit, si à pos. cadā. vt su. de publ. l. sed si res. i prin. & potest

1 † si pro libero se gerat, in P.F. Ant. Aug. li. 1. c. 2.

2 † P.F. pparauit.

3 † P.F. capiet vsu.

Fugitiuus seruus an à dño possideatur.

4 † Aliàs Paul. lib. 3. epist. & aliàs Labeo. li. 4. ex Plau. P.F.

5 † Du. q3 ad &c. P. F.

6 † P.F. & possessio eius. q pignori dedit.

7 † Du. capies & P. F.

8 † Aliàs 5. P.F.

* Aliàs 17. P.F.

* Ravn. hic. & alii scribē. post eum istū text. reputant fingu ad hoc, q si ego habeo tit. in vna re, cui iustei possessionē postea amisi, si postea eā re cuperē, q deberi mihi primus tit. q tex. nosterhic non probat, nisi addito sēsu. Bol.

& poteſt dici pro ſuo.arg.ĩ.pro ſuo.l.ſi.Vel pro hĩde.ſi hoc contendebat: vt quia diuiſerũt.vt coh&redes.& iuſtus fuit error.vt crederet ſe hĩdem.vt ĩ.pro empt.l. qd vulgò.& ꝓ leg.l.pro legato.Ad aliud ergo ſibi prodeſt. quam prodeſſe putaret: ſic ſup.de teſt.tut.l. ſi hæreditas. §. ſeruus.

Quamuis] CASVS. Res fiſci vſucapt non poteſt: & intelligas ſpatio trium ann. vel x.vel xx.ſed qui emit rem à non dño ex bonis vacantibus,quę nõdum fiſco denuntiata ſunt.vſucapere poterit:cũ hæc res nõdũ fiſci dicat. Fr. A.

a *Non procedat*] ſ. communis triennij, vel decennij, vel viceniij, vt C.communia de vſuc. l.2.

b *Diutina*] i.triennio.vel decẽnio.vel vicennio. Sed cum venditor quadriennio tueatur, vt ĩ. de diuer.præſcript.l.intra.quare nõ & emptor? Rñ.hic nõ aduerſus fiſcum, ſed vt contra alium poſſit agere amiſſa poſſeſſ. Q od nõ placet:ſed diſtinguo.vt no. ĩ.de diuer. præſcript.l.in omnibus. & Inſtit.de §res.in fi.Ex quibus patet non eſſe ĩ. ĩ. de diu.præſcript.l.intra & C. de quadri. præſ.præſcript.l.t.& ĩ. de iure fiſc.l.1. § diuus. & §.præſcriptio.

Si *hominem*] CASVS.Eum à te ſeruum hoc actor vt ſi mihi diſpliceat, ſit ineptus: & traditus eſt mihi: cũ poſſedi aliquo tẽpore: poſtea diſplicuit mihi. & reddidi tibi eũ. Dĩ, ꝙ tẽpus,quo eum poſſedi, prodeſſe tibi ad complendam vſucapionem: ſicut, & ſi reddidiſſem tibi per redhibitoriam. Fr. Acc.

e *Extitiſſet*] puta,ſi tibi diſplicuerit: vt Inſtit. de contrahen. empt.§ pen.

Ei *à quo*] CASVS. Si poſſidebam rem tuam titulo pro hærede.& eam vſucapiebam. & antequã compleam vſucapionem.locaui tibi eam rem,vel eam vendidi. Dĩ, quod non tenet locatio: cum rem ſuam quis non poſſit cõducere. Item nec venditio: cum rem ſuam emere.quis nõ poſſit. Sic ergo ego deſino poſſidere, & vſucapio interrumpitur. Fr. Acc.

f *Eiq́ quo*].i.contra quem:ſic contra ſup.e.l. naturaliter.

g *Fundum*] quem inueni in hæreditate eius, cui ſucceſſi: & non erat eius,ſed iſtius.cui locaui.

h *Diutius*]id eſt.longo tempore. Acc.

i *Eum*] fundum.

k *De ijs cauſis*] an teneat contractus:et an deſinam vſucapere?

l *Locationem*] hoc ſi conductor fuit ignorans.i.nõ credebat ſuam,cum eſſet. Si vero ſciens, locatio tenet. & poſſeſſionem retinet locator, ſin quoſdam.arg.C.loc.l qui rem. & l. ad probationem. Tu dic.ẽt in ſciente non tenere locatio: licet poſſeſſionem cõductor propter ſcientiam non habeat.arg.ĩ. depoſ. l. qui rem, & no. C. loca.l. qui rem.

m *Nec poſſeſſionem*] ciuilem, vel naturalem. Alij dicunt, ꝙ retinet ciuilem: cũ non credat ſe amittere. Item dico, ꝙ tenetur eam reſtituere per conſtitutionem. C.loca.l.ſi quis conductionis. Acc.

n *Retinuerit*] per talem conductionem. Accurſ.

ADDITIO. Aduerte ad intellectũ iſtius legis, ſĩm Bar. hic, ꝙ tu conducens non poteſ opponere exceptionem dominij contra me locantem. Hoc intellige verum, ſi agitur per conditionem ex l. ſi quis cõductionis. C. loca. ſed ſi agat actione ex locato.bene põt opponi exceptio, ꝙ locatio non valuit: quia conductor eſt dñs, ſed de hoc vide late eundẽ Bar.in l.ſi alienam, ſup ſol. matr.

o *Non poſſit*] & deſinat venditor vſucapere, & poſſidere: & facit ſup.de pign.act.l ſi rẽ alienam. & l.debitor. & inf.eo.tit.l.non ſolum.§.ſi rem tuam.& inf. de re in l.neque.& ſup.depoſi.l.bona fides.ſ. fi. & ſup. de contrah.empt.l. ſuæ rei.

Hæres, Caſus Hæres, & hæreditas licet ſint diuerſa nomina.tñ perſonam defuncti repræſentãt.vt vſucapiat vterq. ꝙ defunctus cepit vſucapere. Fr. Acc.

p *Vterq.*].ſ.defuncti.vt in Auth.de iureiurando à mo. præſtito.§.1. Et ideo vterque vſucapit, quod defunctus vſucapiebat & facit ſup.de cond.& demon. l.ut defunctus. in fin. & ſup.de coll. bo.l. cum emancipati. §. ſi tres. & inf. pro empt.l.2.§.ſi defunctus.& infra quod vi, aut clam.l.denique.§ quæſitum.

q *Fungantur*]quandoq. ñ.vt ſup.tit.2.l.hĩditas. in multis.

Eumquĩ] CASVS. Qui poſſidet domum,non dicitur ſingulas res domus poſſidere:ſed tantum ipſam domũ. Nam

---

1† P.F.Iſ. eſt fiſco.

* Referi. pro Diuo Pij. & Seueri. atq. Antonini. Vtres fiſci. Inſt. eod.

2 † Epiſt. P.F. *ad intel. huius l.vi de Ioan. Hann.ĩ l. nãliter n. 50. & ſequen. ſup. eo tit.

3 † P.F. reſoluit.

4 † alia tractata. Dua.& P.F. retroacta.

5 † ſuo nõ hẽt Dua. nec P.Fl.

6† Epiſtolarũ. P.F.

Accedatur] ſi tamen ex bonis vacantibus, nondum tamen fiſco 1† nuntiatis,emptor prædij ex ijſdem bonis extiterit, rectè diutina [b] poſſeſſione capiet: idq. conſtitutum eſt. *

Si res redit ad vẽditorem ex pacto, datur ſibi acceſſio eius temporis, quo fuit apud emptorem. Bart.

Iabol. lib. 1. 2 † Epito.

LEX XIX.

Si hominem * emiſti, vt ſi aliqua condõ extitiſſet, [c] ineptus fieret: & is tibi traditus eſt, & poſtea conditio emptionem 3 † reſoluerit: tẽpus, quo ad emptorem fuit, accedere vẽditori debere exiſtimo,quoniam eo genere 4† retroacta venditio eſſet redhibitioni ſimilis: in qua non dubito tẽpus eius, qui redhibuerit, ſuos † venditori acceſſurum: [d] quoniam ea venditio propriè dici non poteſt.

Hæres non poteſt vti acceſſione ex perſona defuncti, niſi fuerit poſſeſſio continuata. Pa. de Caſt.

Idem lib 4. 6†

LEX XX.

Poſſeſſio teſtatoris ita hæredi procedit, ſi medio tẽpore à nullo poſſeſſa eſt. [e]

Conductio rei ſuæ non valet, et per talem cõductionem locator non retinet poſſeſſionem, ſed perdit. Idem in emptore. Bart.

d *Acceſſurum*]vt.& ĩ.de diuer.præſcr.l.ſi duob.§. fina.& ſup.tit.1.l. Pompon.§.præterea. Nec obſt. ſupple. Qm ea. &c.nam hæc ratio erat in contrarium. Sed contra.inf pro empt.l.qui fundum.§.qui bona fide.Sol.vt ibi. Et facit C. quando li ab emp.diſc.l.1. Acc.

Poſſeſſio] CASVS.Tẽpus,quo tenuit defunctus, ita demum prodeſt hæredi ad complendam vſucapionem, medio tempore nullus poſſedit rem. Fr. Acc.

e *Poſſeſſa eſt*]vt & ſup.tit.1.l.Pomponius.§. quæſitum. & ſup.e.l.vſucapio.& arg.ſup de teſt.l.hæredes.ĩ.ſi & ſu ti.ĩ. l ſi ideo.§.ĩ.& inf eo.l cum ſolus.in fine.

Ei *à quo*] CASVS.Si poſſidebam rem tuam titulo pro hærede.& eam vſucapiebam. & antequã compleam vſucapionem.locaui tibi eam rem,vel eam vendidi. Dĩ, quod non tenet locatio: cum rem ſuam quis non poſſit cõducere. Item nec venditio: cum rem ſuam emere.quis nõ poſſit. Sic ergo ego deſino poſſidere, & vſucapio interrumpitur. Fr. Acc.

f *Eiq́ quo*].i.contra quem:ſic contra ſup.e.l. naturaliter.

g *Fundum*] quem inueni in hæreditate eius, cui ſucceſſi: & non erat eius,ſed iſtius.cui locaui.

Idem lib.6. Epiſt.

LEX XXI.

El, à quo [f] fundum [g] pro hærede diutius [h] poſſidendo capturus eram, locaui eum: [i] an vllius momenti eã locationẽ exiſtimes, quæro? Quod ſi nullius momẽti exiſtimas, an durare nihilominus vſucapionem eius fundi putes? Item quæro, ſi eidẽ vẽdidero cũ fundum, quid de ijs cauſis, [k] de quibus ſupra quæſiui,exiſtimes. Reſpõdit, ſi is, qui pro hærede fundum poſſidebat, domino eum locauit, nullius momẽti 7† eſſe locationẽ: [l] quia dñs rẽ ſuam cõduxit. * 8 † Sequitur ergo, vt nec poſſeſſionẽ [m] locator quidem retinuerit, [n] ideoque longi temporis præſcriptio non durabit. In venditione idem iuris eſt, quod in locatione, vt emptio ſuæ rei conſiſtere non poſſit. [o]

Hæreditas non adita repræſentat perſonã defuncti: adita vero hæreditas repræſentat perſonam hæredis: quia amplius non eſt hæreditas. Paul. de Caſt.

Idem lib.7. Epiſt.

LEX XXII.

Hæres,& hæreditas,tametſi duas appellationes recipiant, vnius [p] tamen perſonæ vice funguntur. [q]

Corpus ĩtegrale poſſidetur, non res ſingulares, ex quibus conſtituitur. Item quod cæpit per ſe poſſideri, poterit ex an-

h *Diutius*]id eſt.longo tempore. Acc.

i *Eum*] fundum.

k *De ijs cauſis*] an teneat contractus:et an deſinam vſucapere?

l *Locationem*] hoc ſi conductor fuit ignorans.i.nõ credebat ſuam,cum eſſet. Si vero ſciens, locatio tenet. & poſſeſſionem retinet locator, ſin quoſdam.arg.C.loc.l qui rem. & l. ad probationem. Tu dic.ẽt in ſciente non tenere locatio: licet poſſeſſionem cõductor propter ſcientiam non habeat.arg.ĩ. depoſ. l. qui rem, & no. C. loca.l. qui rem.

m *Nec poſſeſſionem*] ciuilem, vel naturalem. Alij dicunt, ꝙ retinet ciuilem: cũ non credat ſe amittere. Item dico, ꝙ tenetur eam reſtituere per conſtitutionem. C.loca.l.ſi quis conductionis. Acc.

n *Retinuerit*] per talem conductionem. Accurſ.

ADDITIO. Aduerte ad intellectũ iſtius legis, ſĩm Bar. hic, ꝙ tu conducens non poteſ opponere exceptionem dominij contra me locantem. Hoc intellige verum, ſi agitur per conditionem ex l. ſi quis cõductionis. C. loca. ſed ſi agat actione ex locato.bene põt opponi exceptio, ꝙ locatio non valuit: quia conductor eſt dñs, ſed de hoc vide late eundẽ Bar.in l.ſi alienam, ſup ſol. matr.

o *Non poſſit*] & deſinat venditor vſucapere, & poſſidere: & facit ſup.de pign.act.l ſi rẽ alienam. & l.debitor. & inf.eo.tit.l.non ſolum.§.ſi rem tuam.& inf. de re in l.neque.& ſup.depoſi.l.bona fides.ſ. fi. & ſup. de contrah.empt.l. ſuæ rei.

7† Duar. locatio ẽ. P.F.

* Add gl. in l.q rẽ. in ver.ex locato.& ibi bon. ex. ſu.ĩpo. & in l.qui rẽ. I ver. exiſtimã.C. loca contra quas. & illã eſt gl. in l.t. ſu. e.loc. & in l. II rẽ alĩq §. fi.ſup. de ærq. poſ. q ĩtia ſolu. vt per Bar.in ĩ. alleg l.rẽ col.j.verſ. Iẽ q̃ro,à ſi to caſu, & ver. q̃rit glo.colum.fi.

8† P.F.cõ du.iſſet.

Nam si diceres singulas res eum possidere: iã non diceres possidere domũ. Itẽ in alio tpe vsucaperet singulas res, puta, triẽnio: & alio totã domũ. s. decennio. vel xx. ann. Licet ãt res singulæ nõ dicãtur possideri: si tã lignũ, qđ erat in domo, euictũ sit ab emptore domus: ille emptor hẽt regressum de euic. ꝫ vẽdit. & licet dixit possessorẽ domus ñ possidere singulas res: verũ est exãte domo, sed si fuerit destructa, bñ possidebit singulas res. & vsucapiet eas triẽnio, nec computabit tps quo possedit domum: vt sic iam tignum dicatur possedisse & tanquam immobile, qđ est, donec durat domus: & tanquã mobile, quod est destructa domo: quod esse non dẽt. Fr. Acc.

1† P.F. intelliget.

2† P. Flo. possidebit.

3† Duare. necesse erit dicat possessione, &c. P.F.

a *Mercatus*] à non domino bona fide.

b *Aedes*] i. hoc totũ integrale. Acc.

c *Possidere*] vt su. ti. l. l. qui vniuersas. in prin. Acc.

d *Accedit*] scꝫ non possideã singulas res.

4† P.F. excipiatur.

e *Ea.* [i. ideo.

f *Singula res*] i. singula excrementa, & tigna. Acc.

g *Superficiei*] vel huiusmodi rerum, quę superficiem constituunt: sicut sunt tigna & lapides. Ac.

5† In P.F possessionẽ tẽporis immobiliũ rerũ omniũ mutet, &c. sed rectius hic.

h *Longum esse*] puta triennio. Acc.

i *Amplioris*] tempore. s. decennio inter præsentes. viginti inter absentes.

k *Conueniens*] tolerat ũ quinque vbi decẽ dies supertãt: vt ff. e. l. rerũ. i. Labeo. & facit sup. de rei vendi. l. in rem. in fi. Ac.

l *Consistent*] secũdum leges, vt & s. de rei vẽd. solũ. Sed sed m dialecticos, ex trib. fundamento, pariete, & tecto. Accurs.

m *Et vniuersitas earum*] i. ipsa vniuersa domus.

n *Mutet*] i. mutare congruum sit. Et no. pro M. vt præscriptio longi temporis mutet dominium. Sed tu dic, id est effectus dominij: vt no. Inst. eo. §. 1. Sed licet non possideat res singulas, dñium tñ hẽt rerum singularum. Sed oppo. pòt aliquis possidere quoniam domus, vt dimidiam? ergo & tertiam: ergo millesimã, & sic, si hic lapis est millesima, hũc possidet? Rñ. non sequitur, sed eius lapis millesimam. & sic multiplicabis aliquam partem possidet, non tem certã. Item oppo. si domum quis possideat, ergo quãlibet eius partẽ, ergo ab hoc puncto vsq. ad illud: & sic lapidem. si hic est? Rñ. illam, vt partẽ possidet: nõ tñ vt lapidẽ. licet solus lapis ibi sit. Vel ꝑt dici, si lapis faciat partẽ domus possideri. Ac.

o *Si autem columna*] quantum ad vsucapionem, nam empta domo res singulæ, neque venditæ, neque traditæ intelliguntur, sed quantum ad euictionem non ita est.

p *Euicta fuerit*] per hoc. de tigno iniuncto, quia vendicari non potest, tamen dicitur euinci, vt sup. de euict. l. euicta. §. 1. Vel ipsam rem dedit bonæ fidei possessori: sed malæ fidei præcisè ad duplum tenetur.

q *Emptori*] nõ ex stipulatu, cum nec tota, nec quota pars rei sit euicta. vt ff. de euict. l. nanes, quæ est cõtra. Sed magis emptori maioris partis accessit, vt sup. de cõtrah. emp. l. in modicis. & facit ff. de act. emp. l. emptor. §. si quis rẽ. Alijs ꝙ hic nominatim de columna fuit in vẽditione dictum. Alijs ꝙ hic fuit exempta ante euictionẽ, ibi nõ. Alijs ꝙ hic quanto minoris, nõ illa ex empto pro euictione datur.

6† Duar. ꝑt. P. F.

r *Constitutum*] scilicet triennij.

s *Vsucapiantur*] tigna, & cæmenta.

t *Vti*] i. dici vti. vt procedat vsucapio, quæ nõ procedebat.

u *Possedisti*] dũ extat ædificium. Et literam sequentẽ recte lege: sed ibi cõtinent, &c. subaudi, intelliguntur possideri. & vsucapiũtur. Vel sic cohærentib. &c. vsq. illuc. Continent penes te. &c. & sic dictio, nec, non negat verbum fuerunt: sed participiũ cohærentibus. & est idem sensus sæpe.

7† Et cohærentibus i P.F.

8† Sic in P.F. Haloander ãt legit nec depositio.

x *Quæ*] ædes.

y *Ipsum continent*] tigna. s. & lapides.

z *Res*] quod esset, si diceres durante ædificio vsucapi res singulas, cum tunc, vt immobiles cen. sãtur.

9† al. lib. 24. ad Q. Mutium. P.F.

Vbi lex, CASVS. Duo dicit. Et primo pone exemplum. Possideo rem furtiuam: non possum eam vsucapere, etiam si bonam fidem habeam.

¶ *Interdum*] Euenit aliquando, ꝙ tem, quam nõ potuit defunctus vsucapere, vt quia fit furtiua, vel si erat res filii & tunc defecisset esse eius vel defecit esse furtiua, vsucapiatur ab hærede. Fr. Acc.

10† P.Fl. ex re. vt puta.

a *Vsucapionem*] tõne vitij, vt Inst. eod. §. fr iuæ. Vel defectus tit. vt C. pro donato. l. fin.

b *Nihil prodesse*] sed ad fructus prodest, vt & ff. ti. e. l. bonæ fidei. in prin. Itẽ obijcitur de fundo do. vt ff. de fun. do. l. si fundũ. Sed lex Iul. prohibet inchoari: non inchoatã perfici. Itẽ obijcitur de re minoris sine decreto alienata, quæ tñ vsucapitur. C. si quis ign. rẽ mi. l. 1. & pen. Sed illud potiùs cepit esse maior. vt ibi in l. 1. & fi. ar. tñ ff. e. l. sequitur. §. de illo, vbi initiũ dicit inspici. Sed illud cũ agit de ꝙsonæ vitio. s. bona, vel mala fide. si vitio rei: vt ff. prox. §. qũ viiquadã occulta continuatione coniũgitur. Vel dic, referre expressè prohibeat lex vsucap. vt hic: vel tacite, vt ibi. Nã per hoc, i ꝙ alienatio rei minoris prohibetur: per consequens, & vsucapio tacitè, vt ff. de verb sig. l. alienationis.

c *Ex persona*] Ergo si ex personam obstat licet purgatũ, quia fingitur nec purgatũ. vt si extraneus succedat scienti rẽ alienam: licet M. contra, vt no. ff. de Pub. l. si ego. §. partus. ꝙ M. est ff. de diuer. ꝓscr. l. an vitium. & ff. e. l. sequitur. §. fructus.

d *Defecit*] quæ vsucapi non poterat.

e *Vi possessa*] sed qũo re durante in eodem statu purgari potuit vitium. nam possess. ad dñm reuerti debuit? Rñ. in re furtiua, vel vi possessa dic, quia præstita est litis æstimatio, vt ff. e. l. sequitur. §. tunc. In fisco dicã, ꝙ dñium in alium transfu-

LEX XXIII.

teriori titulo præscribi. Bart. Idem lib. 9. Epist.

EVm, qui ædes mercatus a est, non puto aliud quã ipsas ædes b possidere. c Nam si singulas res possidere 1† intelligeretur, ipsas ædes non possideret. 2† Separatis. n. corporibus, ex quibus ædes constãt, vniuersitas ædium intelligi nõ poterit. Accedit d eo, e quod si quis singulas res f possidere se dixerit, 3† t. cesse erit, vt dicat in possessione superficiei, g tempori de mobilibus statuto locum esse: h solum se capturum esse ampliori. i Quod absurdum, & minimè iuri ciuili conueniẽs k est, vt vna res diuersis temporibus vsucapiatur: 4† vt puta, cum ædes ex duabus rebus constent, l ex solo, & superficie, & vniuersitas earũ m 5† possessione temporis immobilium rerum dominium mutet. n

¶ Si autem colũna o euicta fuerit, p puto te ex empto q cũ venditore rectè actum, & eo genere rẽ saluam habiturum. Si autem demolita est domus, ex integro res mobiles possidendæ sunt, vt tempore, quod in vsucapione rerum mobilium constitutum r est, vsucapiantur. s Et non 6† potes rectè vti t eo tempore, quo in ædificio fuerunt: nam quemadmodum eas solas, & separatas ab ædificio nõ possedisti, u sic nec penes te singulæ, aut separatæ fuerũt, 7† cohærentibus his in ædificio, 8† depositis ædibus, q̃ x hoc quoque ipsum continent. y Neque. n. recipi potest, vt eædem res, z & vt res soli, & tãquam mobilis sit possessa.

Rõ dubitandi poterat esse, quia videbatur, quod prohibitio legis dẽret intelligi eo casu, quo possessor esset malæ fidei: vel saltem non bonæ, licet nec mala. Paul. de Cast.

Pomp. lib. 14. ad Quint.

LEX XXIV.

VBi lex inhibet vsucapionem, a bona fides possidenti nihil prodest. b

Potest hæres vsucapere id, quod non poterat defunctus, si in eius persona cessat cã ꝓhibitionis, quæ erat in persona defuncti. Paul. de Cast.

¶ Interdum etiam, si nõ fuerit inchoata vsucapio à defuncto, procedit hẽdi eius, veluti, si vitiũ quod obstabat non ex persona, c sed ex re, purgatum fuerit 10† vt puta, si furtiua, aut vi possessa. d e

LEX XXV.

Vbi lex, CASVS. Duo dicit. Et primo ponit exemplum. Possideo rem furtiuam: non possum eam vsucapere, etiam si bonam fidem habeam.

¶ *Interdum*] Euenit aliquando, ꝙ tem, quam nõ potuit defunctus vsucapere, vt quia fit furtiua, vel si erat res filii & tunc defiisset esse eius vel defecit esse furtiua, vsucapiatur ab hærede. Fr. Acc.

a *Vsucapionem*] tõne vitij, vt Inst. eod. §. fr iuæ. Vel defectus tit. vt C. pro donato. l. fin.

b *Nihil prodesse*] sed ad fructus prodest, vt & ff. ti. e. l. bonæ fidei. in prin. Itẽ obijcitur de fundo do. vt ff. de fun. do. l. si fundũ. Sed lex Iul. prohibet inchoari: non inchoatã perfici. Itẽ obijcitur de re minoris sine decreto alienata, quæ tñ vsucapitur. C. si quis ign. rẽ mi. l. 1. & pen. Sed illud potiùs cepit esse maior. vt ibi in l. 1. & fi. ar. tñ ff. e. l. sequitur. §. de illo, vbi initiũ dicit inspici. Sed illud cũ agit de ꝙsonæ vitio. s. bona, vel mala fide. si vitio rei: vt ff. prox. §. qũ viiquadã occulta continuatione coniũgitur. Vel dic, referre expressè prohibeat lex vsucap. vt hic: vel tacite, vt ibi. Nã per hoc, i ꝙ alienatio rei minoris prohibetur: per consequens, & vsucapio tacitè, vt ff. de verb sig. l. alienationis.

c *Ex persona*] Ergo si ex personam obstat licet purgatũ, quia fingitur nec purgatũ. vt si extraneus succedat scienti rẽ alienam: licet M. contra, vt no. ff. de Pub. l. si ego. §. partus. ꝙ M. est ff. de diuer. ꝓscr. l. an vitium. & ff. e. l. sequitur. §. fructus.

d *Defecit*] quæ vsucapi non poterat.

e *Vi possessa*] sed qũo re durante in eodem statu purgari potuit vitium. nam possess. ad dñm reuerti debuit? Rñ. in re furtiua, vel vi possessa dic, quia præstita est litis æstimatio, vt ff. e. l. sequitur. §. tunc. In fisco dicã, ꝙ dñium in alium

10† P.Fl. ex re. vt puta.

1 Bar. hic dicit ista glo. fore ff. ad hoc. Aliter ꝙ vbicunque aliegetur vel municipali ꝓhibet alienatio alicuius rei, ẽt intelligit prohibita vsucapio. cõtra gl. ff. l. 1. C. si adu. vsucap gl. ff. alienationis verb. ff. de ver. sig. Bolo.

tranſtulit per inductionem in poſſ. licèt non poſſideret: vel ſine poſſeſſione: vt & alias fieri poteſt: vt & ſup. tit. 2. l. homo liber. in fi. & de fundo do. l. ſi fundum.

a *Sine poſſeſſione vera*, vel ficta, propter id quod dicitur, inf. eo. l. nullo. §. fi. & hoc inſpecto initio. Finitur enim quandoque ſine poſſeſſione, vt inf. eo. l. rerum mixtura. & inf. eo. l. coeptam.

1 † Reg. P. F.

LICINIUS RUF. LIB. 1. † RESP.

LEX XXV.

SIne poſſeſſione [a] vſucapio contingere non poteſt.

Si ſolum non poteſt præſcribi, nec etiam præſcribitur ſuperficies. Paul. de Caſt.

VLPIAN. LIB. 2. † 20. AD SAB.

LEX XXVI.

NVnquam ſuperficies [b] ſine ſolo capi longo tempore poteſt.

Qui putat ſe habere titulum errore iniuſto, non vſucapit: ſecus, ſi iuſto. Bar.

IDEM. 3 †

b *Nunquam ſuperficies*] æquiuocum eſt: nam ſuperficies, id eſt, domus: & ita hic: quæ non poſſidetur ſine ſolo: vt ſup. eo. l. eum qui. Itẽ ius, quod ſuperficiarius habet, & hoc vſucapitur, vt no. ſup. de Public. l. cũ ſponſus. §. in veſtigalibus, & facit inf. de ac. & obl. l. obligationũ ferè. §. placet. Item arg. contra inf. vti poſſi. l. ſi duo, § Labeo.

2 † 29. P. F.

CASVS. Si poſſideo rem alienam tanquã emptã: & in veritate nõ emeram: vel tanq̃ donatã: an vſucapiam, q̃ritur. Et quidã dicebant, q̃ ſic: tamẽ falſum eſt. Oportet enim, q̃ emerim ad hoc, vt vſucapiam. Nam neq; poteſt quis poſſidere, & vſucapere titulo, p̃ donato, vel legato, vel pro dote, ſi nulla dos interuenerit. Idẽ & ſi poſſideã rẽ quaſi ſoluiſſem litis æſtimat. nã nõ vſucapio, niſi verè ſoluiſſẽ eius æſtimationẽ. Fr. Ac.

3 † li. 31. ad Sab. P. F.

4 † In P. F. non eſt ad Sab.

5 † Alias deeſt, & Dua. P. F.

6 † an ei non eſt in Du. exẽp. neque in P. F.

7 † P. F. ualeat.

c *Exiſtimarent*] & verè erant. Quia neque, &c. ſed vt malè reprehendere eos: quia ipſi dicũt vſucapio pro ſuo: & Celſus verat, p̃ legato: & alias ſpeciales. Sed dic, q̃ dicendo de his, & de illa pro ſuo ſenſit Celſus, vt non cõpetat. Sed certe Celſus vĩ dicerius dicere: vt patet in vſucap. p̃ emp. vt inf. pro emp. l. quod vulgò. & l. 2. §. fi. à pupillo. & ſup. eo. l. pignoris. § 1. Itẽ in vſucap. pro hære. vt inf. eo. l. nõ ſolum. §. quod vulgò. Item in vſuca. pro ſuo: vt inf. pro ſuo. l. ſi. Itẽ pro ſoluto. vt inf. pro ſoluto. l. 3 & pro ſuo, l. hominẽ. Itẽ pro dote, vt ſup. de iu. do. l. Proculus. quæ ſunt 5. Sol. ſm M. & Azo. ſpeciale in prædictis, nec trahitur ad alios tit. vt ſup. de leg. & ſenatuſcon. l. quod verò. Quod non placet: qa & hic expreſſim veiat de quibuſdam prædictis ſpecialib. Alij dicunt, q̃ titulo pro ſuo p̃, vt in contrarijs: nõ ſpecialiter, vt hic. Nec hoc placet: quia & illud pro ſuo hic veiat Celſus. Die ergo, ſi iuſtam habeat cãm æſtimandi, obtinet 5ria: ſi non, obtinet quod hic dicit Celſus. Illi ãt, quos Celſus reprehendit, dicebant ẽ: ſi non eſſet iuſta cã ignorantiæ, hîe locum vſucapionẽ. In emptione tamẽ ét iuſtiſſima cã eſt neceſſaria, cũ & duob. temporibus ibi bona fides exigatur: in alijs aũt prædictis ſufficeret iuſta: vt inf. pro ſol. l. 3. Et erit hoc verum in quolibet alio titulo vbicunq; ſit iuſta cauſa: vt tamen vbi in vero tit. eſt neceſſaria traditio ad vſuca. & hic ſit neceſſaria qũ creditur ſubeſſe titulus: vbi verò aliàs non eſt neceſſe: vt in tit. pro legato. & pro hærede, quib. q̃ritur dominium ſine traditione: nec hic ſit neceſſaria traditio, apprehentio tamen eſt neceſſaria, ſine qua nõ procedit vſucapio: vt inf. pro ſuo. l. hominem, & pro ſoluto. l. ſi exiſtimans, & pro legato. l. ſi traditam. & inf. eo. l. non ſolũ. §. qđ vulgo. & ſup. e. l. fine. Sed cur ſufficit putare cauſam habere: non ã: ſufficit hîe traditionẽ ad hoc, vt vſucapiat. Reſp. ne plus optetur hic opinio falſa circa traditionẽ, quam facit vbi verus ſubeſt tit. Itẽ & quia in traditione exigitur bona fides, vt inf. pro ſoluto l. 3. quæ non poteſt adeſſe, ſi traditio abeſt. Sed cum in venditione exigatur ẽt tpe cõtractus bona fides, quo potuit adeſſe, ſi ipſe cõtractus nõ eſt, quantũcunq; iuſtum habeat errorem? Reſp. ſpeciale: & hac ratione iuſtior ibi error exigitur, quam in alijs contractibus. Nunqd ergo, ſi in traditione interueniat iuſtior, poterit vſucapi? Reſpon. forte ſic: non ãt dicas, quod plus operetur fictio in cõtractu, quã in poſſeſſione: quaſi in poſſeſſione ſit factum contra ius: quia & contractus facti ſunt: vt ſup. de cura. furi. l. conſilio. §. quæritur. Item quo tit. ſit hæc vſucapio? Quidã, pro ſuo, arg. inf. pro ſuo, l. ſi ancillã, in fi. & ſup. de iure do. l. Proculus. Tu dic eo. tit. qui præſumitur propter errorem: vt inf. pro empt. l. quod vulgo nihilominus. & tit. generali pro ſuo: nõ illo, qui in ſubſidiũ datur: quia benè dico eos errare.

8 † 17. ad Sab. P. F.

9 † Aliàs uſucapere per eũ, & aliàs, vt Dn. legis uſu p̃ cũ eas perſonas capere poſſe conſtat, P. F.

* Bar. hic reputat iſtũ text. ſing. ad hoc, q̃ licèt intertemptio poſſeſſionis nõ auferat utilitatem tit. poſſidenti. l. iuſto. §. & ſi poſſeſſionis, inf. eo. tñ hoc procedit in tit. uero, ſecus ãt eſt ẽt in putatiuo per iſtũ text. Bol.

10 † In P. F. [illegible] aliam ullã habes cauſam, &c.

d *Æſtimationem placet*] vt & inf. p̃ emp. l. 3. & facit, C. pro don. l. ſi. & ſ̃. p̃ emp. l. 1. & Inſti. de vtu. §. error. & arg. ſup. de re. eo. l. qui neque.

e *Non poſſit*] niſi & hic iuſtus adſit error, vt dixi in alijs titulis modo.

f *Si ſerua tradita*] excã peculiari: aliàs non procederet vſucapio: vt ſup. eod. l. Labeo. quæ eſt contra. Vel dic, vt ibi, & facit ſup. tit. 1. l. quamuis, in fi.

g *Eum*] ſeruum.

h *Eas perſonas*] ſ. furioſum, & infantem.

i *Conſtat*] vt ſup. tit. 1. l. 1. §. item acquirimus. & §. per eum.

Cum ſolus hæres] Leuis eſt. & dic vt i gloſſis. Sed qa ſcholaris rudis fonte dubitaret etiam in planis gloſſis, ideo ſic pone caſum in terminis. CASVS. Ego ſolus eram Titio hæres, & totam hereditatem poſſidebam: cum te crederem cohæredem, tradidi tibi dimidiam rerum. Quæritur, an eam vſucapias? Reſpon. quod non: nam titulo pro hærede, non: quia non fuit tibi continuata poſſeſſio à teſtatore, qđ eſt opus: imò ego in medio poſſedi: nec alio titulo, niſi ex cauſa tranſac. dediſſem tibi. Et ſunt hæc vera, ſiue ſciebas tu cohæredem ſiue non. Franc. Accur.

k *Cum ſolus*] i in ſolidum. Accur.

l *Hæredem eſſe*] ſuũ, cũ tu ſcires te nõ eſſe hædem pro parte.

m *Pro parte*] diuiſa, vel indiuiſa.

n *Non poſſit*] quia nec eſt hæs, nec iuſtam cauſam credendi hẽs. Rõ aũt quæ ſubijcitur, nulla eſt: quia idẽ eſſet, & ſi ab alio, vel nullo. Item nec qui tranſigit, eſt hæres: & tñ vſucapit, vt ſubijcit: & hoc tñ quoidã. Alij, q̃ ideo nõ vſucapis, quia ad alio titulũ, ut à defuncto: ab alio poſſeſſionẽ hẽs, ut à me: quod tñ in alijs ſ̃ctib. non nocet: ut ſup. eod. ſi in qui. §. ſi quis bona. & inf. pro emp. l. 2. §. ſi à pupillo. & §. à furioſo, ubi poſſ. aliàs habebam: ſed à pupillo, & furioſo habeo tit. Sed quare ſecus in hoc tit. q̃ in alijs, nõ video: cum ubiq; poſſit mutari cã poſ. extrinſeca accedẽte cã: ut no. C. de acq. poſ. l. cũ nemo. uñ dic, q̃ ratio, quæ ſequitur, optima eſt, ſ. quia ab alio medio tempore eſt poſſeſſa, ſ. à nero hærede: ut ſup. eo. l. poſſeſſio, & ſup. tit. 1. l. Pomponius. §. queſtũ.

Habes

a *Habere causam*] Imò saltē vnius partis, cuius volui in eum trāsferre dñium, & transtuli: vñ est, q & conditio dat. vt sup. famil. ercis. cum putarem. Et si nō eram dñs, dedi causam vsuc. ex cā diuisionis: vt aliàs ex causa dati in solutū: vt inf. pro sol. l. si existimans: & pro suo l. hominē, quæ sunt 5. Itē diuisio obtinet vicē emptiōis: vt C. eōia vtriusq; iudi. l. 1. Rñ. hic malā fidem habuisti. Vel dic, non vsucepisti ✠ hæredē. sed pro diuisione, vel trāsac. Vel dic, q dedi tibi part. ſ. p indiuiso verbis: vnde de nulla parte volui in te transferre dominium. Nec igitur causam vsucapiē di tibi dedi: qa tunc secus si tradidissem: vt C. de vsucap. pro emp l. ex causa.

b *Idem dicemus*] imò dò quando putabam te cohæredem: & tu hoc credebas.

c *Veri heredis*] vel ēt extranei cuiuslibet: vt sup. tit. 1. l. Pomponius §. qua ſitum.

d *Tibi*] vt pro hīde vsucapere possis. Ac.

RERum mixtura.] CASVS. Sæpe contingit, quod inchoata vsuca. alicuius rei, res illa alij iūgitur, vt fiat pars alterius: vnde quæritur, an desinat possideri, & vsucapi. Ad quod ſndet à remotis, dicēdo, quod tria sunt genera rerum, vnum antiq. ca. 23. Hor. c. 3. in Pād. 11 P.Flo. deſt rei. 2 † id est, vniuersi. aliàs γενικὸν i. naturale.

3 † In P. F. contingentibus. 4 † id est connexū aliàs ἡνωμένον artificiosum.

* Vide in hāc l. Alci. li. Prēter. 2. hoc ipso tit. C̄el. Rho. li. 28. lect. antiq. ca. 23. Hor. c. 3. in Pād. 11 P.Flo. deſt rei. 2 † id est, vniuersi. aliàs γενικὸν i. naturale. 3 † In P. F. contingentibus. 4 † id est connexū aliàs ἡνωμένον artificiosum.

lam hēs causam [a] possidendi. Ita tamen hoc verū est, si non ex tranſactione id factum fuerit. Idem dicemus, [b] si tu quoque existimes te hæredem esse, nam hic quoque possessio veri hæredis [c] obstabit tibi. [d]

Si rem mobilem, quam cæpi vsucapere, iungam alicui toto integrali cohærenti solo, non desino vsucapere, si tantum decē dies, vel pauciores restabant ad vsucapionē complendam: licēt desinam possidere. Sed si tale totum non cohæret solo, sed erat per se mobile, vel erat totum vniuersale, tunc ēti si plures dies restabant: nec possiacere, nec vsucapere desino. Pau. de Cast.

Idem lib. 30. ad Sab.

LEX XXX.

RErum * mixtura facta an vsucapionē [e] cuiuslq; [1] † rei præcedentem [f] interrumpat, quæritur. Tria [g] autem genera sunt corporum: vnum, quod cōtinetur vno spiritu, [h] & Græcè ἑνυφέσι 2 † vocatur vt homo, tignum, lapis, & similia. [i] Alterum, [k] quod ex 3 † continentibus hoc est, ex pluribus inter se cohærentib. constat: quod συνημμένον 4 † vocatur, [l] vt ædificium, [m] nauis, armarium. Tertiū, [n] quod ex distantibus constat, vt corpora plura non soluta, [o] sed vni nomini subiecta: veluti populus, legio, grex. Primum genus in vsucapione qōnem non hēt, [p] secundū, & tertium habent.

Labeo * in libris Epistolarū ait: Si is, cui ad tegularum, vel columnarū vsucapionē decē dies [q] supereſſent, in ædificiū eas coniecisset, nihilominus eum vsucapturum, [r] si ædificium possedisset.

Quid ergo in ijs, quæ nō quidem implicantur rebus soli, sed mobilia permanent, vt in anulo, & gēma? [s] In quo verum est, & aurum, & gemmā possideri, [t] & vsucapi, cum vtrunque maneat integrum.

De tertio 5 † verò genere [u] corporū videndū est. Non autem grex vniuersus sic vsucapitur, 6 † quo singulæ res, [x] nec sic, quomodo cohærentes. [y] Quid ergo est? Et si ea [z] natura eius [a] est, vt in adiectionibus corporū maneat 7 †, idē grex, non 8 † tamen vniuersi gregis vlla est vsucapio; sed singulorū animaliū sicuti possessio, ita & vsucapio. Nec si quid emptum [b] immixtū fuerit gregi, augendi eius gratia, idcirco possessionis [c] cā mutabitur, vt si reliquus grex domini mei sit, hæc quoq; ouis, [d] sed singulæ causam [e] suam habebunt.

a *Habere causam*] Imò saltē vnius partis, cuius volui in eum trāsferre dñium, & transtuli: vñ est, q & conditio dat. vt sup. famil. ercis. cum putarem. Et si nō eram dñs, dedi causam vsuc. ex cā diuisionis: vt aliàs ex causa dati in solutū: vt inf. pro sol. l. si existimans: & pro suo l. hominē, quæ

b *Idem dicemus*] imò dò quando putabam te cohæredem: & tu hoc credebas.

c *Veri heredis*] vel ēt extranei cuiuslibet: vt sup. tit. 1. l. Pomponius §. qua ſitum.

d *Tibi*] vt pro hīde vsucapere possis. Ac.

1 *Vtrarum*] & hoc dicitur totum integrale.

m *Ædificium*, solo infixum: alias etiam per se posset vsucapi superficies: vt sup. de act. empt. l. granaria.

n *Tertium*, ſ. corpus.

o *Non soluta*] Imo soluta verè sūt, sed non sūt soluta quoad dispositionē pīsfa. & hoc dī vniuersitas.

p *Non habet*] cum sp. ea cā maneat, nūq ad sīn. vel tertiū perueniat, sīn le.

q *Decem dies*, secus si amplius ipſs. vt ī. e. l. eū quis & de secūdo genere hic dicit. Itē facit ſ. p. de fun. do. l. si fundum. in fi.

r *Vsucapturū*] Imo statim eius fieri vī. vt ī d. eq. tr. o. l. adeo. ſ. cū in suo. Sed dic, cedit solo quo ad totale ędificium. & ibi dici ut.

ſ *Anulo, & gemma*] hoc est de tertio genere, cū vtrunq; possideat: in quo nūc rñ. t *Possideri*] Imo vī. gēma nō possideat, cū pro ea rei vēd. nō detur ō. sic tenētē, vt ſuad exhib. gēma. Sed distingue qd cuius ornandi cā ponatur: vt ſ. de au. & ar. le. l. & si nō finis. q ueniamus q̄ est simi liter ō. Si āt hoc non appareat, tunc obtinet, qd hic dī: & p̄t legi cū tpaiuet: nec ob. ſup. de au. & ar. le l. si vt habitualiter. Est. n. illuc q̄tum ad hoc, vt si legauerit, qs gēmas & aurū in quo sunt inclusæ, cædat legato: vtrūq; p se possidetur, & separata intelligūtur: vt hic & neutrum alteri cedit, & hoc ēt mō p̄t respond. ad ſ. peruenimus.

u *De tertio verò genere*] ſ. de grege, non de populo.

* Pro intellectu huius, ſ. vid Claudi. de Scissel. in l. naturaliter. nu. 116. ſ. eod. Quidam etiā hic tauolenus, legendū putant. eo q Labeo ep. ſtolas ſcripſerit. sed hoc ſcire, quis potest? 5 † P. Flo. deſt, verò.

6 † P. Flo. capitur vsu.

7 † P. Flo. deſt, idē grex.

8 † P. Flo. non idē tamen.

x *Singulæ res*] quia nullo modo vsucapitur grex ſm quoſdā. Tu dic ſm Io. quod vsucapitur, cum possideatur, & vēdicetur, vt sup. de rei ven. l. 1. 2. & 3. Quare n si emi decem animalia, quæ erant aliena, & sic gregem: vt inf. de abig. l. ſin. non vsucapiā? quasi diceret, bene vsucapiam. Et quod hic dicitur, non sic capitur, vt singulæ res: sic intellige, quia aliqua re singulari vsucapta, postea, in ea nihil vsucapitur: secus in grege: nā eo vsucapto si adiiciam aliam ouem, tenet idē grex: vt sup. de iud. l. proponebatur, & ea ouis vsucapitur. Et sic in eo, quod vsucepisti, procedit vsucapio. Et quod inf. dicit: non tamen vniuersi, &c. ſubaudi tantum: & sic patet, q plurib. causis possideatur caput gregis, vt ouis pro emptore, & totus grex quo comprehenditur illa ouis, pro donato, vt & sup. tit. j. l. 3. ſ. ex pluribus. Acc.

y *Cohærentes*] ædificio, vel armario: qa gregis qālibet caput possidetur, & vsucapitur: secus in domo, vt sup. eo. l. eū qui.

z *Et si ea*] nunc respondet.

a *Eius*] gregis. Ioan.

b *Emptum*] à non domino. Accur.

c *Possessionis*] Rei immixtæ. Accur.

d *Ouis*, sit mea per hoc.

e *Causam*] id est, naturam, quam habebant ante immixtionem

xionem: tenebunt etiam poſt immixtionem. Acc.

a *Vſucapiantur*] cum ſint furtiuæ.

N *Vnquam*] Caſus. Ponit regulam. Secundò dicit exemplum. Et eſt regula, q̃ in vſucapionib iuris error nõ prodeſt poſſeſſori. Exemplũ eſt, q̃ ſi emo à pupillo in initio abſque autore tutore per errorem, & tradidit mihi rem, licet poſtea ex interuallo interueniat authoritas tutoris, non tamen vſucapio.

¶ *In vſucapionibus*] In vſuca. rerum mobilium continuum tempus exigitur.

¶ *Seruus*] Seruus ſtãs tãquã liber nihil p̃t poſſidere ſibi: nec eſt per eum poſſidet. Si aũt nomine alicuius acquirat rẽ quæritur poſſeſſori, cuius nomine quæſiuit.

¶ *Si ſeruus*] ſi ſeruus meus, vel filius quæſiuit peculiari noie aliquã rem: ſicut acquiritur mihi poſſeſſio, & ẽt vſucapio ignorãti: ita eandẽ poſſ. teneo, & l. vſuca. p̃cedo ẽt ſi furere incipiat. Idẽ eſt in colono, & in inquilino.

¶ *Si vi, aut clã*] Poſſideo fundum vi, aut clã, aut p̃cario: nunc efficior furioſus. Adhuc eodem mõ dicor poſſidere, ſicut & curator furioſi p̃t experiri interdicto. Vti poſſidetis, q̃ poſquam ante furorem acquiſiuit furioſus p ſe, vel quã acquiſiuit poſt furorẽ p alium.

¶ *Vacuum*] Defunctus cœpit vſucapere rem: deceſſit. Dr q̃ tẽpus, quod tranſiit poſt mortem defuncti, & ante aditã hrditatẽ, vel q̃ trãſiit poſt aditã hrditatem, & ante comprehenſam poſſ. huius rei: prodeſt hæredi ad complendam vſucap.

¶ *Si defunctus*] Defunctus vſucapiebat rem titu. pro empto re: hæres eius credidit defunctum poſſediſſe ex cauſa donationis illam rẽ. Dicitur quod non impeditur propter hoc vſucapio. Fran. Accurſ.

b *Prodeſt*] hoc exemplũ ſubijcit. & inf. e. l. ſi fur. §. 1. & ſ. p empt. l. 2. §. ſi à pupillo Sed contra. inf. eod. l. pen. §. 2. & if. pro donato. l. ſi vir. Solu. vt no. ſu. de tu. & fac. igno. l. iuris ignorantia. & facit l. iuris ignorantia.

c *Factus*] alias nõ: & tunc ſupple, nec aliquo tẽpore, vt bñ iungatur, vel poſt. &c. vel ſit expoſitio ſuperioris hic verſus, Vti poſt. & c. q. d. non eſt factus autor, vt debuit: ſed ex interuallo poſtea. Alias ſine. non. Et tunc dic in initio, ſcilicet tantum non in ipſo contractu. & eo perfecto: quod fieri debet, vt Inſti. de auth. tut. §. tutor. &c. & ſup de acqu. hæredit. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. Vel die factus, ſed perperam: vt ſup. de author. tut. l. 1. in fi. & l. 2. & l. ſi con-

1 †P. Flo. poſſeſſori

2 † Sic in P. F. ſed i manuſcripto quodã legit, factus nõ fit, quatũ vtraq; lectio bona vr. ſi diuerſa inter p̃tationc vtamur.

* Concor. tex. in ca. Apoſtolica. ext. de don. & in c. dudum de decim Qd eſt verũ. q̃n ius eſt clarũ: nõ q̃n dubiũ p̃babilitet de eius intellectu: vt i c. cũ dilectus. ext. de cõſuet.

* Idẽ & i immobilibus iure probat. nõ non rectè id vi a Tiboniano additũ, & apud Paulũ antea etat. continuus annus.

3 †P. P. atq; ſi no mine alicuius.

ditionalis. & leg. non multum.

d *Longum tempus*] ſic ff. de ſolu. l. cæterum. Acc.

e *In vſucapionibus mobilium*] idem in immobilium, vt ff. e. l. vſucapionẽ, & l. naturaliter. De his tñ magis erat dubiũ, quia citius acquiunt. Itẽ quia vilis, & abiecta eſt poſſeſſio rei mobilis, vt ſup tit. 1. l. ſi rem.

f *Numeratur*] olim annus. hodie triennio.

g *Nihil poſſidet*] Niſi, vt ſup tit. 1. l. 3. §. ſi ſeruus. Nam nullam cõmunionẽ habet ad ius ciuile: vt ff. de teſta l. qui teſtamento. §. ſeruus.

h *Per eum*] Oppone ante decẽnium habet locum hic §. quia tunc dominus per eum: nec poſt, quia tunc ipſe poſſidet: niſi dicas, nihil poſſidet ante decenniũ: nec p eũ alius, ſ. poſt decennium.

i *Alius*] vt etiam dominus: qđ accipe vt d. §. ſi ſeruus. ſ. q̃ diu ſit moratus in poſſeſſione libertatis: & quod paratus ſit ſubire iudicium liberale. Alias ſecus: quia acquirit poſſeſſionem dño. vt ff. eo. titu l. 1. §. per ſeruũ. & facit l. per eum. in fi & ſu. eo. l. ſi is. §. ſi ſeruus.

K *Acquirit*] tanquã procurator. vt ſu. tit. 1. l. ſi me. § ſi.

l *Poſſidam*] nam ex cã peculiari bonorũ tib. nobis acquiritur poſſeſſio, & vſucapio, vt ſuprà tit. 1. l. poſſeſſio. in prin. & l. 1. § per eum.

m *Vſucapiam*] hoc ad peculiares reſpicit: vt ff. pro ſoc. l. 2.

n *Rei furor*] id eſt non apprehenſa per alium.

o *Contingere*] nam licet tales nõ q̃rant: vt ff. tit. 1. l. 2. §. furioſus, retinent tamen: vt hic. & ff. prox. §. & ſup. tit. 1 l. ſi id qđ. §. 1. & l. ſi is. qui. & facit ff. pro empt. l. qui fundũ. in prin. & ff. e. l. iuſto. §. eum. & ſup. de acquir. hæred l. ſi quis alicui.

p *Et poſſeſſio*] nunc inde: & ita tenetur interdicto de p̃cario: & quod vi, aut clam, quemadmodum. &c. q. d. ſicut iuſta non mutatur, ſic nec iniuſta & facit ſup. §. prox.

q *Experimur*] ſ. nos curatores eius.

r *Per alium*] vt per ſeruum, vel filium, per quos vſucapio q̃ritur ignoranti. vt ſu. tit. 1. l. 3. §. ſalvus. & l. quamuis. §. fin.

s *Vacuum*] quod fuit poſt mortem teſtatoris ante aditam hæreditatem. Acc.

t *Aditam*] animo.

q *Hæreditatẽ*] q̃ non poſſidet, vt inf. ſi q̃s teſt. li. l. j. §. Seruo.

x *Poſt aditam*] ante apprehenſã poſſ. vt ff. tit. 1 l. cũ hĩdes. et ſic dicitur vacuum propter poſſ. quæ apud neminem eſt.

y *Procedit*] vt finiatur. vt & inf. e. l. cæptã. & ff. eo. l. retũ mittura. §. Labeo. & ar. ff. tit. 1. l. 1. §. per ſeruũ. & l. tempo. §. ſi is, non

Seruum ſuprà tit. 1. l. 1. §. 1. & l. 2. & l. 3. & l. 4. & l. 5. & l. 6. & l. 7. & l. 8. & l. 9. & l. 10. & l. 11. & l. 12. & l. 13. & l. 14. & l. 15. & l. 16. & l. 17. & l. 18. & l. 19. & l. 20. & l. 21. & l. 22. & l. 23. & l. 24. & l. 25. & l. 26. & l. 27. & l. 28. & l. 29. & l. 30. & l. 31. & l. 32. & l. 33. & l. 34. & l. 35. & l. 36. & l. 37. & l. 38. & l. 39. & l. 40. & l. 41. & l. 42. & l. 43. & l. 44. & l. 45. & l. 46. & l. 47. & l. 48. & l. 49. & l. 50. & l. 51. & l. 52. & l. 53. & l. 54. & l. 55. & l. 56. & l. 57. & l. 58. & l. 59. & l. 60. & l. 61. & l. 62. & l. 63. & l. 64. & l. 65. & l. 66. & l. 67. & l. 68. & l. 69. & l. 70. & l. 71. & l. 72. & l. 73. & l. 74. & l. 75. & l. 76. & l. 77. & l. 78. & l. 79. & l. 80. & l. 81. & l. 82. & l. 83. & l. 84. & l. 85. & l. 86. & l. 87. & l. 88. & l. 89. & l. 90. & l. 91. & l. 92. & l. 93. & l. 94. & l. 95. & l. 96. & l. 97. & l. 98. & l. 99. & l. 100. & l. 101. & l. 102. & l. 103. & l. 104. & l. 105. & l. 106. & l. 107. & l. 108. & l. 109. & l. 110. & l. 111. & l. 112. & l. 113. & l. 114. & l. 115. & l. 116. & l. 117. & l. 118. & l. 119. & l. 120. & l. 121. & l. 122. & l. 123. & l. 124. & l. 125. & l. 126. & l. 127. & l. 128. & l. 129. & l. 130. & l. 131. & l. 132. & l. 133. & l. 134. & l. 135. & l. 136. & l. 137. & l. 138. & l. 139. & l. 140. & l. 141. & l. 142. & l. 143. & l. 144. & l. 145. & l. 146. & l. 147. & l. 148. & l. 149. & l. 150. & l. 151. & l. 152. & l. 153. & l. 154. & l. 155. & l. 156. & l. 157. & l. 158. & l. 159. & l. 160. & l. 161. & l. 162. & l. 163. & l. 164. & l. 165. & l. 166. & l. 167. & l. 168. & l. 169. & l. 170. & l. 171. & l. 172. & l. 173. & l. 174. & l. 175. & l. 176. & l. 177. & l. 178. & l. 179. & l. 180. & l. 181. & l. 182. & l. 183. & l. 184. & l. 185. & l. 186. & l. 187. & l. 188. & l. 189. & l. 190. & l. 191. & l. 192. & l. 193. & l. 194. & l. 195. & l. 196. & l. 197. & l. 198. & l. 199. & l. 200. & l. 201. & l. 202. & l. 203. & l. 204. & l. 205. & l. 206. & l. 207. & l. 208. & l. 209. & l. 210. & l. 211. & l. 212. & l. 213. & l. 214. & l. 215. & l. 216. & l. 217. & l. 218. & l. 219. & l. 220. & l. 221. & l. 222. & l. 223. & l. 224. & l. 225. & l. 226. & l. 227. & l. 228. & l. 229. & l. 230. & l. 231. & l. 232. & l. 233. & l. 234. & l. 235. & l. 236. & l. 237. & l. 238. & l. 239. & l. 240. & l. 241. & l. 242. & l. 243. & l. 244. & l. 245. & l. 246. & l. 247. & l. 248. & l. 249. & l. 250. & l. 251. & l. 252. & l. 253. & l. 254. & l. 255. & l. 256. & l. 257. & l. 258. & l. 259. & l. 260. & l. 261. & l. 262. & l. 263. & l. 264. & l. 265. & l. 266. & l. 267. & l. 268. & l. 269. & l. 270. & l. 271. & l. 272. & l. 273. & l. 274. & l. 275. & l. 276. & l. 277. & l. 278. & l. 279. & l. 280. & l. 281. & l. 282. & l. 283. & l. 284. & l. 285. & l. 286. & l. 287. & l. 288. & l. 289. & l. 290. & l. 291. & l. 292. & l. 293. & l. 294. & l. 295. & l. 296. & l. 297. & l. 298. & l. 299. & l. 300. & l. 301. & l. 302. & l. 303. & l. 304. & l. 305. & l. 306. & l. 307. & l. 308. & l. 309. & l. 310. & l. 311. & l. 312. & l. 313. & l. 314. & l. 315. & l. 316. & l. 317. & l. 318. & l. 319. & l. 320. & l. 321. & l. 322. & l. 323. & l. 324. & l. 325. & l. 326. & l. 327. & l. 328. & l. 329. & l. 330. & l. 331. & l. 332. & l. 333. & l. 334. & l. 335. & l. 336. & l. 337. & l. 338. & l. 339. & l. 340. & l. 341. & l. 342. & l. 343. & l. 344. & l. 345. & l. 346. & l. 347. & l. 348. & l. 349. & l. 350. & l. 351. & l. 352. & l. 353. & l. 354. & l. 355. & l. 356. & l. 357. & l. 358. & l. 359. & l. 360. & l. 361. & l. 362. & l. 363. & l. 364. & l. 365. & l. 366. & l. 367. & l. 368. & l. 369. & l. 370. & l. 371. & l. 372. & l. 373. & l. 374. & l. 375. & l. 376. & l. 377. & l. 378. & l. 379. & l. 380. & l. 381. & l. 382. & l. 383. & l. 384. & l. 385. & l. 386. & l. 387. & l. 388. & l. 389. & l. 390. & l. 391. & l. 392. & l. 393. & l. 394. & l. 395. & l. 396. & l. 397. & l. 398. & l. 399. & l. 400. & l. 401. & l. 402. & l. 403. & l. 404. & l. 405. & l. 406. & l. 407. & l. 408. & l. 409. & l. 410. & l. 411. & l. 412. & l. 413. & l. 414. & l. 415. & l. 416. & l. 417. & l. 418. & l. 419. & l. 420. & l. 421. & l. 422. & l. 423. & l. 424. & l. 425. & l. 426. & l. 427. & l. 428. & l. 429. & l. 430. & l. 431. & l. 432. & l. 433. & l. 434. & l. 435. & l. 436. & l. 437. & l. 438. & l. 439. & l. 440. & l. 441. & l. 442. & l. 443. & l. 444. & l. 445. & l. 446. & l. 447. & l. 448. & l. 449. & l. 450. & l. 451. & l. 452. & l. 453. & l. 454. & l. 455. & l. 456. & l. 457. & l. 458. & l. 459. & l. 460. & l. 461. & l. 462. & l. 463. & l. 464. & l. 465. & l. 466. & l. 467. & l. 468. & l. 469. & l. 470. & l. 471. & l. 472. & l. 473. & l. 474. & l. 475. & l. 476. & l. 477. & l. 478. & l. 479. & l. 480. & l. 481. & l. 482. & l. 483. & l. 484. & l. 485. & l. 486. & l. 487. & l. 488. & l. 489. & l. 490. & l. 491. & l. 492. & l. 493. & l. 494. & l. 495. & l. 496. & l. 497. & l. 498. & l. 499. & l. 500. & l. 501. & l. 502. & l. 503. & l. 504. & l. 505. & l. 506. & l. 507. & l. 508. & l. 509. & l. 510. & l. 511. & l. 512. & l. 513. & l. 514. & l. 515. & l. 516. & l. 517. & l. 518. & l. 519. & l. 520. & l. 521. & l. 522. & l. 523. & l. 524. & l. 525. & l. 526. & l. 527. & l. 528. & l. 529. & l. 530. & l. 531. & l. 532. & l. 533. & l. 534. & l. 535. & l. 536. & l. 537. & l. 538. & l. 539. & l. 540. & l. 541. & l. 542. & l. 543. & l. 544. & l. 545. & l. 546. & l. 547. & l. 548. & l. 549. & l. 550. & l. 551. & l. 552. & l. 553. & l. 554. & l. 555. & l. 556. & l. 557. & l. 558. & l. 559. & l. 560. & l. 561. & l. 562. & l. 563. & l. 564. & l. 565. & l. 566. & l. 567. & l. 568. & l. 569. & l. 570. & l. 571. & l. 572. & l. 573. & l. 574. & l. 575. & l. 576. & l. 577. & l. 578. & l. 579. & l. 580. & l. 581. & l. 582. & l. 583. & l. 584. & l. 585. & l. 586. & l. 587. & l. 588. & l. 589. & l. 590. & l. 591. & l. 592. & l. 593. & l. 594. & l. 595. & l. 596. & l. 597. & l. 598. & l. 599. & l. 600. & l. 601. & l. 602. & l. 603. & l. 604. & l. 605. & l. 606. & l. 607. & l. 608. & l. 609. & l. 610. & l. 611. & l. 612. & l. 613. & l. 614. & l. 615. & l. 616. & l. 617. & l. 618. & l. 619. & l. 620. & l. 621. & l. 622. & l. 623. & l. 624. & l. 625. & l. 626. & l. 627. & l. 628. & l. 629. & l. 630. & l. 631. & l. 632. & l. 633. & l. 634. & l. 635. & l. 636. & l. 637. & l. 638. & l. 639. & l. 640. & l. 641. & l. 642. & l. 643. & l. 644. & l. 645. & l. 646. & l. 647. & l. 648. & l. 649. & l. 650. & l. 651. & l. 652. & l. 653. & l. 654. & l. 655. & l. 656. & l. 657. & l. 658. & l. 659. & l. 660. & l. 661. & l. 662. & l. 663. & l. 664. & l. 665. & l. 666. & l. 667. & l. 668. & l. 669. & l. 670. & l. 671. & l. 672. & l. 673. & l. 674. & l. 675. & l. 676. & l. 677. & l. 678. & l. 679. & l. 680. & l. 681. & l. 682. & l. 683. & l. 684. & l. 685. & l. 686. & l. 687. & l. 688. & l. 689. & l. 690. & l. 691. & l. 692. & l. 693. & l. 694. & l. 695. & l. 696. & l. 697. & l. 698. & l. 699. & l. 700. & l. 701. & l. 702. & l. 703. & l. 704. & l. 705. & l. 706. & l. 707. & l. 708. & l. 709. & l. 710. & l. 711. & l. 712. & l. 713. & l. 714. & l. 715. & l. 716. & l. 717. & l. 718. & l. 719. & l. 720. & l. 721. & l. 722. & l. 723. & l. 724. & l. 725. & l. 726. & l. 727. & l. 728. & l. 729. & l. 730. & l. 731. & l. 732. & l. 733. & l. 734. & l. 735. & l. 736. & l. 737. & l. 738. & l. 739. & l. 740. & l. 741. & l. 742. & l. 743. & l. 744. & l. 745. & l. 746. & l. 747. & l. 748. & l. 749. & l. 750. & l. 751. & l. 752. & l. 753. & l. 754. & l. 755. & l. 756. & l. 757. & l. 758. & l. 759. & l. 760. & l. 761. & l. 762. & l. 763. & l. 764. & l. 765. & l. 766. & l. 767. & l. 768. & l. 769. & l. 770. & l. 771. & l. 772. & l. 773. & l. 774. & l. 775. & l. 776. & l. 777. & l. 778. & l. 779. & l. 780. & l. 781. & l. 782. & l. 783. & l. 784. & l. 785. & l. 786. & l. 787. & l. 788. & l. 789. & l. 790. & l. 791. & l. 792. & l. 793. & l. 794. & l. 795. & l. 796. & l. 797. & l. 798. & l. 799. & l. 800. & l. 801. & l. 802. & l. 803. & l. 804. & l. 805. & l. 806. & l. 807. & l. 808. & l. 809. & l. 810. & l. 811. & l. 812. & l. 813. & l. 814. & l. 815. & l. 816. & l. 817. & l. 818. & l. 819. & l. 820. & l. 821. & l. 822. & l. 823. & l. 824. & l. 825. & l. 826. & l. 827. & l. 828. & l. 829. & l. 830. & l. 831. & l. 832. & l. 833. & l. 834. & l. 835. & l. 836. & l. 837. & l. 838. & l. 839. & l. 840. & l. 841. & l. 842. & l. 843. & l. 844. & l. 845. & l. 846. & l. 847. & l. 848. & l. 849. & l. 850. & l. 851. & l. 852. & l. 853. & l. 854. & l. 855. & l. 856. & l. 857. & l. 858. & l. 859. & l. 860. & l. 861. & l. 862. & l. 863. & l. 864. & l. 865. & l. 866. & l. 867. & l. 868. & l. 869. & l. 870. & l. 871. & l. 872. & l. 873. & l. 874. & l. 875. & l. 876. & l. 877. & l. 878. & l. 879. & l. 880. & l. 881. & l. 882. & l. 883. & l. 884. & l. 885. & l. 886. & l. 887. & l. 888. & l. 889. & l. 890. & l. 891. & l. 892. & l. 893. & l. 894. & l. 895. & l. 896. & l. 897. & l. 898. & l. 899. & l. 900. & l. 901. & l. 902. & l. 903. & l. 904. & l. 905. & l. 906. & l. 907. & l. 908. & l. 909. & l. 910. & l. 911. & l. 912. & l. 913. & l. 914. & l. 915. & l. 916. & l. 917. & l. 918. & l. 919. & l. 920. & l. 921. & l. 922. & l. 923. & l. 924. & l. 925. & l. 926. & l. 927. & l. 928. & l. 929. & l. 930. & l. 931. & l. 932. & l. 933. & l. 934. & l. 935. & l. 936. & l. 937. & l. 938. & l. 939. & l. 940. & l. 941. & l. 942. & l. 943. & l. 944. & l. 945. & l. 946. & l. 947. & l. 948. & l. 949. & l. 950. & l. 951. & l. 952. & l. 953. & l. 954. & l. 955. & l. 956. & l. 957. & l. 958. & l. 959. & l. 960. & l. 961. & l. 962. & l. 963. & l. 964. & l. 965. & l. 966. & l. 967. & l. 968. & l. 969. & l. 970. & l. 971. & l. 972. & l. 973. & l. 974. & l. 975. & l. 976. & l. 977. & l. 978. & l. 979. & l. 980. & l. 981. & l. 982. & l. 983. & l. 984. & l. 985. & l. 986. & l. 987. & l. 988. & l. 989. & l. 990. & l. 991. & l. 992. & l. 993. & l. 994. & l. 995. & l. 996. & l. 997. & l. 998. & l. 999. & l. 1000.

Si non autem vt inchoetur, vt sup. eo. l. fine. & est hic tō. vt inf. de reg. iur. l. omnis.

a *Si defunctus emit*, & per traditionem ceperit à non dño.

b *Capturum* scil. pro emptore arg. ī. pro donato. l. fi. & etiā pro donato, si iustus sit error, secundum Io. Sed quid, si hæredi fuit facta traditio? Resp. cum ex cā solutionis datur, & accipit, nō nocet: ar. ff. d. 3. l. cū in corpus, si verò vt contractus constituerēt, f. fiebat traditio, si alter intē dēs vēdere, alter donatū accipere: tunc dissensus nocet: & facit ī. e. l. hęres. Acc.

Si defunctus emit, [a] hæres autem putat eum ex donationis causa possedisse, vtu eum capturum [b] Iulianus ait.

Vitium furti purgatur, si fur domini voluntate habere incipiat. Pa. de Cast.

Pompon. lib. 1 † 33.

LEX XXXII.

SI fur rē furtiuam à domino emerit, & pro tradita habuerit, desinet eam pro furtiua possidere, [c] 2 † & incipiet pro suo possidere.

Qui putat se nō posse vsucapere, cum possit, errādo in iure, dicitur mala fidei, & non vsucapit. Paul. de Cast.

Si quis id, quod possidet, [d] non putet sibi per leges licere vsucapere, [e] dicendum est, etiam si erret, non procedere tamen eius vsucapionem: vel q a nō bona fide videatur possidere, vel quia in iure erranti [f] non procedat vsucapio.

Incertam partem possidere nemo pōt: ideoq. si plures sint in fundo, q ignorēt quotā quisq. partē possideat, neminē eorū mera [g] subtilitate possidere, Labeo scribit.

Quilibet bonæ fidei possessor cū titulo vsucapit partū ancillæ furtiuæ apud se concep tum, & editum. Bart.

Iulianus. 3 †

LEX XXXIII.

NOn solum bonæ fidei emptoris, [h] sed, & oēs, qui possident [i] ex ea causa, [k] quam vsucapio sequi solet, [l] partum [m] ancillæ [n] furtiuæ vsu suū faciunt: idque ratione iuris introductū arbitror. Nam ex qua causa [o] quis ancillam vsucaperet, nisi lex duodeci tabularū, vel Attinia [p] obstaret: ex ea cā necesse est partū vsucapi, etiam 4 † si apud eū q conceptus, & editus eo tempore fuerit, quo furtiuam esse matrem eius ignorabat.

Nemo pōt cām sue pos. mutare, nisi ī pueniat cā extrīsec⁹ iusta, et vera, vel putativa B.

credebā dominū. Vel si à domino sim hæres institutus, vel bon. pos eius accepi: incipiā pro hērde possidere. Itē si credam me hērdem institutū à domino, & habeo iustā causā hoc credēdi. In his. n. casibus, vel efficior dns, vel vsucapiā. Vltimò dicit de colono fundi, qui nō pōt sibi causam pos. mutare, nulla extrinsecus accedente cā, cum nec poss. aliq dicatur colonus habere. Si autem causa extrinsecus interueniat, tunc incipiet possidere: veluti, si mortuo dño fundi emat istum fundum ab eo, qui existimat se hērdē dñi, vel bonorum possessorem. Hoc. n. casu incipiet colonus possidere, p emptore.

* Sed ex æquitate aliud dicendum. Mart.

3 † lib. 44. Dig. F. F.

¶ *Si domini*] Existēs ī fundo meo vidi homines armatos: timens ne venirēt ad me, fugi: nō ds venerunt ad fundū. Dī, q pos. fundi amitto: & qui bona fide incipiet possidere, præscribet fundum.

¶ *Si mihi*] die primò in genere. Secundo in specie. Si promiseras mihi fundum, & cessisti mihi eius poss. & in solutum accepi: cum fundus iste non fuerit tuus, præscribā. Vel aliter, vt in glo. quæ sequitur. Videtur, & ext.

4 † P. F. & est. et ff.

¶ *Qui pignori*] Rem quandam vsucapiebam, eam tibi obligo. Dicitur q adhuc procedo in vsucapio. quia hæc res stat penes creditorem: si aūt creditor alij tradat hanc rem, & suo nomine, amodò interrumpitur vsucapio perinde, ac si depossuissem hanc rem, vel cōmodassem, & depositarius hanc rem alij traderet suo nomine. Nam & hoc casu interpellabitur vsucapio mea. Si autē hanc rem obligaui, & non tradidi, in vsucapione procedā etiam si creditor hanc rem alij tradiderit, cum possessionem non potuerit tradere, cum eam non habebat.

¶ *Si rem tuam*] Possidebam rem tuam, & bona fide: tandem obligaui eam tibi ignoranti tuam esse: an procedā in vsucap. quæritur. Et distinguitur: nam aut tradidi tibi, & tunc nō procedam, aut nō tradidi, sed simpliciter obligaui, & tunc procedo. Et quæ sit ratio diuersitatis inter hos duos casus, dic, vt in glo.

¶ *Si rem pignori*] Rē quam possidebam bona fide, obligaui tibi, & tradidi: postea seruus tuus furripuit eā tibi. Dī, q non interrūpitur vsucapio mea. Idem, & si seruus meus tibi eam furripuit. Et redde rōnem. Idem, si tu creditor cōcessisti mihi eam rē precario, & seruus meus eā à me furripuit. Idem, & si conduxeram eam rem à te. Idem si eam conduxi à te, & eam tecum habui precario simul. Fr.

1 † 32. ad Sab. P. F.

SI *fur*] CASVS. Fur rem furtiuā à dño emit, & habuit eam pro derelicta. Dī, q desinit esse furtiua: & possidetur ea amodò pro suo. Secundò dicit, Possessor non credit sibi licere per leges vsucapere rem, quā possidet: vt quia Iudæus non credit sibi licere per leges vsucapere rē quā possidet, puta, seruum Iudaicū quem possidebat. Dī q hic error iuris nocet ei in vsuca. faciendā. Tertiò dicit, Incertam partem fundi nemo pōt possidere: & ponit exemplum. Fr.

2 † Sicī P. F. sed in quodam manuscr. antiquo. desūt sequentia.

Incerta pars rei alicuius possideri non pōt et qualiter sint illa verba intelligēda

c *Possidere*] quin dicit vsucapere: quia sua est: vt sup. de rei vend. l. hoc si tes. nisi dicas contra eum, qui haberet eam obligatam: & facit īf. l. prox. §. quod vulgo. & inf. de furt. l. quæmuis. & inf. de hæredib. instit. l. seruus alienus. §. qui fideicommissariā. Acc.

d *Possidet*] in veritate.

e *Vsucapere*] puta, Iudæus possidet mancipium Iudaicū, qui nō putat se posse vsucapere, sicut nec Christianus.

f *Erranti*] cū putaret sibi non licere, f. vsucapere mancipiū Iudaicum: & ad hoc sup. de leg. 3. l. 1. in prin. & fin. e. l. nunquam. in prin. secus si in facto: vt inf. e. l. iusto. § filiofamquæ est cont. & su. de iur. & fact. ignor. l. regula. §. qui ignorauit. & ī. de acquir. hæred. l. si quis extraneus. §. scīēdum, quæ sunt contra. Et probatur hæc distinctio. inf. pro empt. l. 2. §. si à pupillo. Item arg. cont. sup. de peti. hæte. l. sed, & l. lege. §. scire, vbi etiā qui in iure errat, est bonæ fidei. Sed illud quo ad fructus, hoc quantum ad vsucapionem.

g *Mera*, Vnde secus de æquita e secūdum quosdam. Hoc aūt arg. non placet & fallit inf. de iure do. l. si ego. §. 1. in fi. Item nec quod dicit placet: vt su. ti. l. 3. §. 2. & l. locus, vbi sunt exempla huius. §. sed pars, quæ datat ab hoc puncto vsque ad illud. licet nesciatur quota pars sit fundi, ībi possidetur. Nam distincta ab aliquo, quasi per se fundus est: aliàs diceremus neminem in mundo possidere fundum, vel agrum cum nesciatur quota pars mundi sit fundus, vel ager, siue quota pars huius regni. Acc.

NO *solum*: CASVS. Si quis emit ancillam furtiuā bona fide, siue alio iusto titulo cepit eam habere, & hęc ancilla concepit & peperit apud bonæ fidei possessorem: possessor vsucapiet partum eius.

¶ *Si domini*] Emi fundum à non domino sciens: & sic nō possum vsucapere propter malam fidem: nūc volo mutare qualitatē possessionis, volens possid. ipsum eundem fundū titulo p hērde vel fimum: & sic vsucaperet. Quæritur, an possit? Et dic, q si nulla causa interueniat, non possum mutare: & si aliqua causa extrinsecus interueniat, possum mutare: vt si à eundē fundū emi à vero domino, vel ab eo, quem

h *Emptoris*, Ancillæ furtiuæ.

i *Possident*] matres.

k *Causa*] i. titulo, & bona fide.

l *Solet*, vt ex donatione, vel quolibet alio tit. & dic, possident ancillam.

m *Partum*] nunc respondet.

n *Ancillæ*] quam, & ipsi possident: sed non eod. tit. quo matrem: vt de his plenè no. ī. de Publicia. l. si ego. §. partus, vbi tit. pro suo vsucapitur partus.

o *Ex qua causa* vt tit. & bona fide. Accur.

p *Attinia*, vt Insti. de vsuca. §. furtiuæ, & facit inf. pro ēpt. l. seruus domino.

q *Eum*, emptorem, vel ideſt habentem alio titulo matrē.

Quod

a *Quod vulgò reſpondetur*] vt C. de acquir. poſſ. l. cùm nemo. vbi plenè dixi.

b *Verum eſt*] id eſt ſic per exemplum intelligenda eſt.

c *Non poſſidere*] vel detinere tantum, vt habeat locum quòd de colono inf. dicit. & inf. pro hærede. l. 2. & ſic nō vſuca. & dic cum tit. vel ſine.

d *Cauſa*] per vſucapionem.

e *Taſte probari*] ſcilicet non directò, ſed per exempla ducta in contrarium.

f *Pro poſſeſſore*] Vt impediatur vſucapio: non vt talis poſſeſſor directa peti. hæredi. teneatur, vt ſup. de peti hære. l. nec vlla. C. ſi quis ſciens. quæ eſt ℨ. g *Mutaſſe*] li. èr mutata ſit, quia extrinſeca cauſa ſupercenit, vt ſup. ti. 1. l. 3. § illud.

h *Exemplum*] Ergo ſi habuit malam fidem: videtur mutare, & ſic ſunt hæc exempla. ſed per obliquum. Accur.

i *Incipiet*] qui ante pro poſſeſſore poſſidet.

k *Fundum pro hærede*] ſ. titu. & etiam vſucapit propter iuſtum errorem. licet nō ſit hæres, vt ℨ. eo. l. Celſus. l *Habuerit*] ſcilicet emptor malæ fidei, ſcilicet quòd poſſidens mala fide non poſſit mutare cauſam poſſeſſio. niſi extrinſeca aduenerit: quanto magis &c.

m *Recipienda ſunt*] vt non poſſit ſibi mutare cauſam poſſeſſionis.

n *Vllā poſſeſſionē*] iuſtam, vel iniuſtam ciuilem, ſed naturalem ſic, ſecundum quoſdam. pro eis. infrà pro hærede. l. 2. ſ. 1. & ſupra communi diuid. l. communi diuid. §. neque. Tu die nullam, ſcilicet neque naturalem, neque ciuilem, & facit inf. de precario. l. certè. §. Iulia. & l. proxi. in prin. o *Atque ideo*] quia, ſcilicet vidit homines armatos.

p *Vi deiectus videtur*] vt amittat poſſ. & deſinat vſucapere, non verò vt habeat act. quod me. cau. vt ſupra quod me. cau. l. metum. in princi. quæ eſt contra. Nec habet locum, Vnde vi infra de vi. & vi arm. l. ; ℨ. ſi quis autem. quæ eſt contra. Et ibi plenè dices. Accur.

q *Vſucapitur*] vt & ℨ. eo. l. ſequitur. § ſi tu.

r *Ea*] ſcilicet prædia.

ſ *Quæ vi*] ablatiua, vel expulſiua, non compulſiua, vt C. quod me. cau. l. ſi vi.

t *Iuſtam habebo*] titu. pro ſolu. o.

¶ Quod vulgò* reſpondetur,[a] ipſum ſibi cauſam poſſeſſionis mutare non poſſe, toties verū eſt, [b] quoties quis ſciret ſe bona fide ab initio [1] † non poſſidere, [c] & lucri faciendi cauſa[d] inciperet poſſidere, idque per hoc quoque probari poſſe, [e] ſi quis emerit fundum ſciens ab eo, cuius non erat, poſſidebit pro poſſeſſore. [f] Sed ſi eundem à domino emerit, incipiet pro emptore poſſidere, nec videbitur ſibi ipſi cauſam poſſeſſionis mutaſſe. [g] Idemq; iuris erit, etiam ſi à non domino emerit, cùm exiſtimaret eum dominum hæreſſe. Idem hic ſi à domino hæres inſtitutus fuerit, vel bonorum [2] † poſſeſſionem acceperit, incipiet [i] fundum pro hærede [k] poſſidere. Hoc amplius, ſi iuſtam cauſam habuerit [l] exiſtimandi, ſe hæredem, vel bonorum poſſeſſorem domino exiſtiſſe: fundum pro hærede poſſidebit, nec cauſam poſſeſſionis ſibi mutare videbitur. Cum ergo hæc recipiātur in eius perſona, qui poſſeſſionem habet, quanto magis in colono recipienda ſunt, [m] qui nec viuo, nec mortuo domino vllam poſſeſſionem [n] habet? Et certè ſi colonus mortuo domino emerit fundum ab eo, qui ſe exiſtimabat hæredem eius, vel bonorum poſſeſſorem eſſe, incipiet pro emptore poſſidere.

Non ſufficit quem deiectū eſſe niſi prædium ſit vi poſſeſſum. Bart.

¶ Si dominus fundi homines armatos venientes exiſtimauerit, atque ideo [o] profugerit, quamuis nemo eorum fundum ingreſſus fuerit, vi deiectus de poſſeſſione [3] † videtur: [p] ſed nihilominus id prædium etiam antè, quàm in poteſtatem domini redeat, à bonæ fidei poſſeſſore vſucapitur, [q] quia lex Iulia, & Plautia * ea [r] demum vetuit longa poſſeſſione capi, quæ vi [s] poſſeſſa fuiſſent, non etiam ex quibus vi quis deiectus fuiſſet.

Traditio facta ab eo, qui conuenitur actione perſonali, præſtat iuſtam cauſam vſucapiendi. Bart.

¶ Si mihi Titius à quo fundū petere volebam, [4] † poſſeſſionem ceſſerit, vſucapionis cauſam iuſtam habebo. [t] Sed & is, [u] à quo [x] ex ſtipulatu fundum petere volebam, cedendo mihi [5] † poſſeſſionem, ſi ſoluendi cauſa id fecerit, eo ipſo efficiet, vt fundum longo tempore capiam.

Per creditorem, cui res traditur, debitor vſucapit, quæ vſucapio interrumpitur, ſi per creditorem poſſeſſio in alium transferatur. Bart.

¶ Qui pignori rem dat, vſucapit quamdiu res apud creditorem eſt. [y] Sed [6] † ſi creditor eius poſſeſſionem alij tradiderit, [z] interpellabitur vſucapio: [a] & quantum [b] ad vſucapionem attinet, ſimilis [c] eſt ei, qui quid depoſuit, vel commodauit, quos palam eſt deſinere vſucapere, ſi commodata, vel depoſita res alij tradita fuerit ab eo, qui commodatum, vel depoſitum acceperit. [d] [7] † Planè ſi creditor nuda conuentione hypothecam

u *Sed & is*] videtur idem repetere: quare dic, quòd primò in genere, ſecundò exemplificatiuè. Vel primo de alijs: ſecundo ſpecialiter de actione ex ſtipulatu, de qua erat dubiū cū eſſet ſtricti iuris. Vel primo erat debitū verè, ſecundò non, ſed credebatur ex ſtipulatu debere. vt ℨ. ti. l. 1. Nō aūt dicas in aliquo peterē eſt. realis, quia tunc aut eſſem dñs. & non vſucaperem, vt ſuprà eodem. l. ſequitur. § Iana. Aut tradens. & non ego, nec tunc vſucaperē, cùm is vt meā. reuertī ſuā tradat. vt ℨ. de condi. ob cau. l. tertia. §. ſubtilius. Aut neutrius, & tunc idē, quia qui non transfert dñium cùm eſt dñs. nec cauſam vſucapiendi parat, cùm non eſt dñs. licèt illa regula fallat inf. pro emptore. l. 2. §. ſi à furioſo. Et de hoc dic, vt ℨ. titu. l. Pomponius. § ſi liber. & §. ſi iuſſu. Item ſecundum hoc non eſt contra ſuprà eodem. l. cùm ſolus. nam & ibi agebatur rei vendicatione, ſeu petitione hæreditatis, quæ eſt in rem: nec cauſam habebat à tradente: hic perſonaliter: quarquam poſſet dici. quod ibi non impeditur alia vſucapio, niſi pro hærede. Alij dicunt, quòd ibi loquitur in cauſa lucratiua, hic in nō lucratiua: quod non placet, quia & hic fortè cauſa lucratiua erat: puta, ex cauſa legati. Alij, quòd ibi ſpeciale. quod non placet.

x *A quo*] perſonaliter obligato.

y *Apud creditorem eſt*] vt & ſupra eodem l. ſeruus nomine. Acc.

z *Tradiderit*] ſcilicet ſuo nomine. vt transferat poſſ. in accipientem puta vendendo: ſecus ſi ſuo creditori obliget, & etiam tradat.

a *Vſucapio*] ſcilicet debitoris.

b *Et quantum*] non ergo quo ad alia, & ſic non quo ad poſſ. ergo iſte, ſ. debitor nullo modo poſſidet, licèt fingat quo ad vſucap ſed commodator, vel deponēs benè poſſidet, ℨ. depoſiti. l. licet. §. rei. Acc.

c *Similis*] ſcilicet debitor.

d *Acceperit*] vt & ℨ. eo. l. 3. ℨ. ſi ſeruus. Sed contra. ℨ. tit. 1. l. qui vniuerſas. §. fi. Sol. vt ibi. Item contra. C. de acqui. poſſ. l. fi. in fin. Sed aliud eſt tradere, vt hic: aliud eſt perdere, vel derelinquere, vt ibi. Item arg. contra ℨ. de bo. poſſ. l. tutor. & de rebus eorum, qui ſub tutela, vel cura ſunt. l. ſi fundus. §. quanquam. & de ſucceſſ. edict. l. 1. §. vnuſquiſque.

* Quod vulgo ad intel. huius §. vide Fer. Vaſc. in tract. ſucceſſ. li. 2. §. 15. nu. 84. cum præcedentibus.

1† P. F. de eſt. ab initio.

2† P. F. bonū eius poſſeſſionem.

3† P. F. de poſſidens. & non ego, nec poſſeſſione.

* Lata an no vr. 424 ſin quoſdā. legis verò Iuliæ tēpus poſteriuſq.

4† Poſſeſſione. Du. & P. F.

5† Poſſeſſione. Du. & P. F.

6† P. F. de eſt. ſed.

7† P. F. ac

a *Contraxerit*] & sic apud debitorem tes sterit.
b *Perseuerabit*] etiam si creditor alij tradat, quia nec potest is creditor transferre possess cum non habeat.
c *Desino vsucapere*] quia & possidere.
d *Contrahere*] vt ff. eod. l. ei a quo. & ff. de regu. iur. l. neque pignus. & aperit hãc rationem: quia per te volui possidere, sicut per creditorem, cui pignus tradidissem: sed pignus nullum: possessio ergo nulla retinetur: planè amittere possessionem potui quod nolui. Acc.
e *Videbitur*] nota eandem rationem ad oppositos casus, & sic est argum. contrã. C. de constitu. pecu. l. fina. Sed dic, quod hic non desino possidere, sed superiori casu sic. Item ibi licèt non de iure: de facto tamen contractum est pignus. facit sup. de pignoratitia actione. l. si rem alienam.
f *Non subuertit*] vt & sup. eod. tit. l. si de eo in prin. & l. rem quæ. & l. si rem. Sed nonne incidit in vitium furti? Respon. vtique: quia hoc faceret si tam si esset dominus rei subtractæ. vt Institu. de obli. quæ ex deli. §. hi qui? Cur ergo nõ interpellatur vsucapio? Respon. quia iam erat cœpta, & ideo nõ interpellatur ex posteriori facto.
g *Desinat*, Ergo possidet.
h *Obtinebitur*] s. vt vsucapio non interrumpatur: cum hic qualitercunq; teneatur debitor. Accur.
i *Eius*, s. debitoris.
k *Possidet enim hoc casu*] vt sup. de pignoratitia actione l. si pignus. Accur.
l *Licet*] id est, vt sit in possessione: nam si precario rogaret vt possideret, & postea conduceret, vel econtra, per vltimum tollitur primum, vt sup. de acquiren. poss. l. si quis ante.

contraxerit, [a] vsucapere debitor perseuerabit. [b]

Rei propria non consistit pignus, et si tali creditori traditur, vsucapio interrumpitur, sine sit tradita verè, sine fictè. Bartolus.

¶ Si rem tuam [c] cùm bona fide possiderem, pignori tibi dem ignorãti tuam esse, desino vsucapere, [c] quia non intelligitur quis suæ rei pignus contrahere. [d] At si nudà conuentione pignus contractum fuerit, nihilominus vsucapiam, quia hoc quoque modo nullum pignus contractum [1]† videbitur. [e]

Si seruus debitoris, vel creditoris surripiat rem pignori traditam, vsucapio non interpellatur, sine sit tradita verè, sine fictè Bart.

¶ Si rem pignori datã creditoris seruus surripuerit, cum eam creditor possideret, non interpellabitur vsucapio debitoris, quia seruus domini [2]† sui possessio. non subuertit. [f]
¶ Sed & si debitoris seruus surripuerit, quamuis creditor possidere desinat, [g] tamen debitoris [3]† vsucapio durat: non secus, ac si eam creditor debitori tradidisset. Nã quantum ad vsucapionem attinet, serui subtrahendo res non faciunt deteriorem dominorum cõditionem. Facilius obtinebitur [h] si precario, possidente debitore, seruus eius i surripuerit, [4]† vel cùm ex conductione possideret: nam conductio idem præstat, quasi [5]† apud creditorẽ res esset: possidet enim hoc casu [k] creditor. [6]† Sed si vtrunque intercesserit, & precarij rogatio, & conductio, intelligitur creditor possidere, & precarij rogatio non in hoc interponitur, vt debitor possessionem habeat, sed vt ei retinere [7]† rem liceat. [l]

Alfenus. [8]†

LEX XXXIV.

SI seruus [m] insciente [n] dño rẽ peculiarẽ vendidisset, emptorem vsucapere posse.

Crimen expilatæ hereditatis vsucapibilem rẽ facit, seruus in furto cõmisso aduersus fructuarium, vel heredẽ. Ba.

Iulianus. [9]†

LEX XXXV.

SI homo, [o] * cuius vsusfructus legatus erat, [p] ab hærede nunquam possessus, surreptus fuisset, quæritũ est, quia hæres furti actionẽ non haberet, [q] an vsucapi possit? Sabinus respondit, nullã eius rei vsucapionẽ esse, cuius nomine furti agi possit: [q] agere autem furti eum, qui frui deberet [10]† possessione. Quod sic accipiendum [r] est, vt [s] fructuarius possit [11]† vti frui. [t]

ff. de pignori.

m *Seruus*] habẽs liberam administrationem peculij, vel expressam domini voluntatẽ: alias re vitiosa facta nõ procederet vsucap. vt C. quod cum eo. l. si liberã: & ff. de diuer. præscr. l. in vsu. §. sed si ante. Et dicas, quod res nõ erat peculij, sed forte seruus emerat à non domino: alioquin si esset de peculio, statim fieret emptoris, vt d. l. si liberã. Vel dic, q non habet liberam, sed credit ex voluntate domini facere. & emptor credit idem: & sic non incidit res in vitium furti: alias contra. vt inf. de fur. l. interdum. Sciũm autem.
n *Insciente*] CASVS. Titius fecit testamentum & instituit me hæredem, & Seio legauit vsumfr. serui: hic seruus postea surripitur: quæritur an possit vsucapi, si aliquis emat ea à non domino? Et distingue tria tẽpora. Primum ante apprehensam poss. serui per hæredem, vel fructuarium, & ante satisdationem à fructua. præstitam, & si hoc tempore surripiatur, non fit furtiuus & vsucapi non poterit. Secũdum tempus est, postquam fructuarius satisfecit de custodia rei, & tunc si surripitur seruus, efficitur furtiuus, nec poterit vsucapi, & dic de hoc vt in glo. Tertiũ tẽs est postquam fructuarius apprehendit poss. serui naturalem, & sic videtur habere ciuilem, & tunc si surripitur, efficitur furtiuus, & tam hæres, quam fructuarius possunt agere furti, & sic seruus vsucapibilis non est. Franc.
o *Si homo*, seruus.
p *Legatus erat*] subaudi Titio.
q *Non haberet*] quia nũquam possessor habuit, vel quia non adiuit hæreditatẽ. vel si adiit tamen non possedit, sed crimine expirauit. agere potest vt inf. de fur. l. hæreditarius. & de cri. expi. hæ. l. secunda. §. apparet. & supra. de pact. l. si gratuitam. §. finali.
r *Agi possit*] contra extraneum: secus si contra dominum scilicet potest agi furti, vt sup. eod. l. sequitur. §. si rem. Sed vtrumque istorum est falsum, nam domino surripienti, & extraneo opem ferenti furti agitur furti contra extraneum, & tamen res non est furtiua. Item extraneo surripiente, & rem mihi restituta desinit esse furtiua. & tamen furti actio durat: nec de hoc dubium est. Dicas ergo vtrumque ad Sabinus ait, cum extraneus surripuit, nec rem restituit. Azo.
s *Quod sic accipiendum*] vt possit agere furti fructuarius.
t *Vt*] id est postquam. Accur.
t *Possit vti frui*, sed quãdo potest? Respon. adita hæreditate. & tunc cur magis agit quàm hæres? nam & hæredis interest ratione dominij? Respon. quod dicitur vti possit, dictum fuit propter satisdationem de custodia rei, & salute. Nam antequàm eam. s. satisdationem præstet, frui non potest. vt supra de vsufr. leg. l. vaori. postea verò frui potest: & iam interest eius. & non solum ratione iuris, sed etiam custodiæ. quia domino pro custodia tenetur. vnde furti agit: dñs vero nulli ad custodiam tenetur. Sed quem odo tenetur. s. fructuarius: cùm prædium possedit? Respon. quia per eum fit, quominus possidere inciperet, vt sup. de hæred. vend. l. 1. §. peruenisse. & s. illud. secundum Azo. Vel dic secundum Io. & dom. vim agere ratione dominij nudi: aliter ratione seruitutis, vt ff. de fu. l. his casibus. Nec obstat quod non possedit. quia & hoc aliàs contingit ratione iuris, vt ff. de fur. l. si is qui rem. in prin. Et quod in prin. dixit, non haberet dic ratione pleni dominij.

a *Aliter*

* Extratio huius §. est, quia pignus & dominiũ non coniunxerunt: not. Spec. in tit. de cessione act. §. 1. versi. Sed quid si cessio. & vetlic. sed pone habeo & in tit. de locato. §. 6. versi. 45.

1† P. F. videtur.

2† P. F. dominij sui possessione.

3† P. F. debitori.

4†† In P. desunt sequũ vsq; ibi nã contractio. &c. 5†† P. Flo. quod si. 6† Du. sed & si. &c. & P. F.

7† P. Flo. tenere.

8† Varus li. 1. Dige. à Paulo epitomatorũ P. F.

* Quidam interpretantur in sciente. sciente. arg. l. Mauliæ. & ff. 3 ad Vell in Feroc. em. P. F.

* Bar. & ei Bar. in l. vitio. C. de acq. poss. & Alex. hic in apostil. ad Ba. repu. istũ tex. s. nisi ad hoc quod vitia realia, vel quasi realia transeant ad quoscũq; hæredes: sed personalia vt mala fides: & similia: nõ nisi in hæredes vniuersales. quæ tex. tñ nihil ad hoc proposit. facit Bol. 10† In P. F. posse. 11† P. Flo. potest.

a *Aliter enim*] ideſt dies ceſſetin & ſatisfecerit.
b *Cauſam*] ſcilicet, furti.
c *Ipſe*, gratia naturalis poſſeſſionis.
d *Per vſ.*] vt & inſ. de fur. inter oca. §. ſi ſeruus. Et eſt ratio quia per ſtructuarium poſſidentem naturaliter hæres poſſidet, & ciuiliter. Sed hoc quomodo, cum ſibi tantum naturaliter fructuarius poſſidet? Dic ergo ſatis eſſe, q̃ non poſſidetur ab aliquo, & ſi non à ſeipſo, ſi à nemine, vt inf. ſi quis reſtauſſi eſſe iuſ. fuc. l. t. §. Scæuola. & inf. de fur. l. hæreditariæ. fructuarius tamen, quia ſua intereſt ratione iuris, & cuſtodiæ, agit etiam ſi à nemine poſſidebatur, cum ſibi fuerit furtepta, & facit inſ. de vi, & vi ar. l. 3. §. pen. & ſup. de vſuſt. l. ſi fur

*aliàs Caius li. 2. reſpo. aliàs Caius li. 2. rerum quotidianarũ. ſiue aureorũ. P.F.

d *Fecerit*] Subaudi, apprehenſa ſua poſſeſſione. Si autem vſufructuarius non apprehenderet ſuã naturaliẽ, nec hæres ſuã ciuilem: agere nõ poſſent, vt in prin. legis.

Poteſt] CASVS. Aliquando euenit, quod quis credit rem ſuam, iuſto errore ductus, & eam tanquã ſuam vendit, vel donat, cum in veritate ſit aliena. & ſic bonæ fidei poſſ. eam vſucapiet, vt puta ſi hæres rem defuncto commodatã, vel depoſitã credẽs hereditariã eã vẽdit, vel donat, vel ſi quis credens ſe hæredẽ, cũ non ſit, hæreditariã rem vendit, vel ſi quis habens vſumfructum ancillæ credit partum eius eſſe in fructu, & ſic furtum eſſe credit: nã poſſeſſor vſucapere poterit has res, nec dicitur fieri furtum, cum non ſit affectus furandi. Et hoc dicit hæc l. cum princ. ſequens Fran.

e *Alienauerit*] vt inſtit. eo. & ſed tamen. & ſup. manda. l. mandatum. Idẽ in ſimilibus, vbi iuſtus eſt error, vt ſup. manda. l. mandatum. Sed nunquid ipſe hæres per ſe vſucapiet? Rñ. non, quia perſonali actione tenetur, ſed nulla eſt ratio, vt ſupra eod. l. pignoris. §. ſi. Sed ea ratio eſt, quia vi non bonam fidem haberet, cum in eius locum ſucceſſit, qui bonam fidẽ non habebat: non dico malam, vt inf. de diuer. præſcriptio. Item hæres, & facit ſup. de acquis. l. hered cum quidam. §. quod ſi ipſe. Item nonne poſſ. deponens, & ſi alij tradita ſic retinet? & eſp. non. vt ſupra eo. l. non ſolum. §. qui pignori. & ſup. ait. t. l. §. §. quod ſi ſeruus. maximè rei mobilis. Acc.

f *Crediderit*] Vt ſi quis ſit inſtitutus hæres, & poſtea ſit mutatum teſtamentum. Acc.

aliter enim a homo 1† in eam cauſam b non perduceretur. Sed ſi vrenti iã, & fruenti abductus homo fuerit, non ſolum ipſe, c ſed etiam hæres furti agere poterit. d

1† In P.F. in cã non perduceretur.

Error iuris, qui eſt in perſona tradentis, vſucapionem non impedit. Paul. de Cait.

Paulus. *

LEX XXXVI.

POteſt pluribus modis accidere, vt quis rem alienam aliquo errore deceptus, tanquã ſuam vẽdat forte, aut donet, & ob idã bonæ fidei poſſeſſore res vſucapi poſſit: veluti, ſi hæres rem defuncto cõmodatam, aut locatã, vel apud eum depoſitam, exiſtimans rem hæreditariam eſſe, alienauerit. e Item ſi quis aliqua exiſtimatione deceptus crediderit f ad ſe hæreditatem pertinere, quæ ad eum non pertinebat, & rem hæreditariã alienauerit, aut ſi is, ad quẽ vſufructus ancillæ pertinet, partum eius exiſtimans ſuũ eſſe, quia g & fœtus pecorum ad fructuariũ pertinet, alienauerit.

Si res, cuius poſſeſſio ciuilis, & naturalis uacat, clandeſtinè occupetur, non efficitur per hoc uitioſa vitio reali, ſed perſonali. Et ideo licet occupans nõ poſſit vſucapere, nel præſcribere propter ſuã malam fidem, per alium tamẽ bonæ fidei poſſeſſorẽ cũ titulo poterit præſcribi. Et dicitur vacare ciuilis, vel naturalis, vel p negligentiam cõmiſſam in recuperãdo naturalem, vel quia poſſeſſor deceſſit ſine hærede, vel per obliuionẽ, quæ inducitur per lapſum longi temporis.

Idem lib. 2. 2†

LEX XXXVII.

FVrtum non committitur. Furtum enim ſine affectu furandi non committitur. h ¶ Fundi quoque alieni poteſt aliquis ſine vi nancifci poſſeſſionem, quæ vel ex negligentia k domini vacet, vel quia dominus ſine ſucceſſore deceſſerit, l vel longo m tempore abfuerit. n

2† Inſtitutionum. P.F.

Idem lib. 15. 3†

LEX XXXVIII.

QVare 4† ipſe quidem nõ poteſt vſucapere, quia intelligit alienum ſe poſſidere, & ob id mala fide poſſidet. Sed ſi alij bona fide accipiẽti tradiderit, o poterit 5† vſucapere, p quia nec vi poſſeſſũ, nec furtiuum poſſidet. Abolita eſt. n. quorundam veterum ſnia, exiſtimantium ẽt fundi, locive q furtum fieri. r

* Vide apud Gellii. li Noc. Attic. ac. vlt. ex li. Sabini de furt.

3† a. rerũ quotidianarũ. ſiue aureorũ. P.F.

4† In P.F. Quã rẽ ipſe &c.

5† P.F potuit in vſucapere

Pone hic caſum quod quis occupauit ſolum per vim: poſtea ibi ipſe, vel alius ædificauit: deĩde ad te peruenit ſolũ, et ſuperficies bona fide, et titulo. Certũ eſt, quod ſolum non potes præſcribere, quia eſt affectum vitio reali. An ſaltẽ ædificium? Et dicitur, quod non: intelligo verum reſpectu directi dominij, ſed reſpectu utilis ſi poſſedit tanquã ſuperficiarius, videtur ſecus. Pa. de C.

Marcellus. 6†

LEX XXXIX.

6† Aliàs Marcianus li. 3. inſtitutionũ. P.F.

g *Exiſtimans*] f. errore iuris, & ſic eſt contra. l. nunquam. in prin. Sel. ſup. loquitur de eo, qui per errorem iuris credit titulum emptionis iuſtum eſſe, cum ipſo iure nullus ſit: hic loquitur de illo, qui errat in facto, quia credebat fructuariũ proprietarium eſſe. vel hic non fuit error ex parte accipientis. Vel dic, vt ibi.

h *Quia*] hac ſimilitudine, quia &c.

Furtum] CASVS. in §. fundi quoque. Poſſum aliquando poſſ. fundi alieni acquirere ſine vi, vt cum dominus eã reſpuit, vel deceſſit dominus abſque ſucceſſore, vel ſi tradidit eã dominus obliuioni ex longa abſentia. & hanc poſſ. ego intraui. Nam acquiro eam, non tamen poſſum vſucapere, cum ſcio alienum fundũ me poſſidere: tamen ſi alij tradam bona fide accipiẽti ex cauſa venditionis, vel ſimili: poterit ille, cui trado, vſucapere, nec dicitur hic fundus furtiuus, cum loci, ſiue fundi non poſſit fieri furtum. Et h. d. hic §. cum l. ſeq. Fran.

i *Non committitur*] ni ſi, vt ſupra de condictione ob cauſã. l. cũ ſeruus, & inf. de fur. l. qui faccum. & l. fullo. §. qui ancillam.

k *Ex negligentia*] vera, vt quia poſſeſſionem reſpuit &c.

l *Deceſſerit*] vel etiam cum ſucceſſore, ſed hæreditatem non adiuit, vel ſi adiuit, poſſeſſionem non apprehendit, vt ſup. tit. 2. l. cum hæredes. Acc.

m *Vel longo*] i. ex obliuione, quæ ex longa abſentia præſumitur, vt ſupra ti. 2. l. ſi id, quod, primo reſpon. & l. peregrè. in princip. & ad hoc ſ. de dam. infec. l. ſi finita. §. non aũt ſtatim. Tempus autẽ ſolum non ſufficit, vt ſup. quib mo. vſufru. amit. l. ſi mulieri. Alij dicunt ſolo tempore amitti, vt argu. §. de vſufru. l. arboribus. §. de illo. Itẽ longo, accipe quantum iudici videbitur: per quod obliuio inducitur. arg. inſtitu. de obligq. quæ ex quaſi delic. naſcun. §. 1. non autem longum, vel x. vel xx. ann. & facit inſtitu. eo. §. quod autem. Acc.

n *Abfuerit*] à fundo.

o *Quare. Tradiderit*] ille, qui ſine vi nactus fuerit poſſeſſionem.

p *Vſ. capere*] vel pro donato, vel pro emptore, vel pro ſoluto: ſi ex his cauſis fuerit tradita.

q *Locive*] & ita rei immobilis.

r *Fieri*] & ideo præſcribitur, ſed hodie contra, vt in authen. reſponſa lat. §. iuſſus. Acc.

SI solum vsucapi non poterit,[a] nec superficies[b] vsucapietur.

Per hæreditatem iacentem vsucapio cœpta per defunctum non potest compleri, & sine possessione. Pau.

Neratius. 1 †

LEX XL.

COeptam[c] vsucapionem à defuncto, posse, & antequam hæreditatem impleri, constitutum est. d *

Vitiũ furti, vel violentiæ, nõ purgatur, licet res veniat in potestatẽ procuratoris. Pa.

Idem. 2 †

LEX XLI.

SI rem mihi surreptã procurator[e] meus 3 † apprehenderit, quãuis per procuratorem[f] possessionem adipisci 4 † nos iam ferè[g] conueniat: nihilo magis[h] eam in potestatem meã redijsse, vsque[i] capi posse[k] existimandum est, quia contra statui,[l] captiosum erit.[m]

Si venditor succedat domino rei furtiuæ, vel dotalis, vitium reale purgatur. Bart.

Papinianus lib. 2. quæst.

LEX XLII.

CVm vir* prædiũ dotale[n] vendidit scienti, vel ignoranti rem dotis esse, venditio nõ valet,[o] quam[p] defuncta postea muliere in matrimonio confirmari conuenit, q si to-
2 dos lucro mariti cessit. Idem iuris est cum eo, qui rem furtiuã 5 † vendiderit, postea domino hæres extiterit.[5]

In vsucapione inchoãda per hæredem, mala fides eius nocet, secus in inchoata per defunctum. Pau. ac Cast.

Idem. *

LEX XLIII.

HAeres eius,[t] qui bona fidè rem emit, vsu non capiet sciẽs alienam, si modò ipsi[u] possessio tradita sit:[x] cõtinuatio verò non impedietur hæredis scientia.[y]

In quæsitis per filiũfa. tam mala fides eius, quam etiam patris, impedit vsucapionem inchoatã. Pau. ac Cast.

¶ Patrem non vsucapturum, quod filius emit, propter fidem, [z] vel filij scientiam,[a] certum est.

Per filiũ putatiuum nobis non quæritur: secus per seruũ putatiuum. Bar.

*Lex ista conco. ad id qũ volunt gl. ff. 2. 1. volẽs itaq; vers. Excepit illit, de colla. in prag. sãc. in verbo, tolerandas. ad medium. 5 P.F. vẽ dicit.

*Iib. 22. qũstionũ. P.F.

1 † lib. 5. Reg. P.F.

* vide Alcia. lib. 7. Pater. ca 26.

2 † lib. 7. Membrana. P.F.

3 † P.F. apprehẽdit.

4 † P.Flo. apilci.

Possessio an possit per generalẽ procuratorem acquiri.

a *Si solum, Non poterit*] pro vim primo occupatum & postea inædificatũ. Azo. Vel quia dotale, vel qa possessor habebat malã fidẽ, vt ſ. l. prox. Vel non hẽbat, nec possidebat.

b *Nec superficies*] cum solo puta, domus, ineſt. n. sibi, sed ipsa per se qñque potest, vt ſ. eo. l. rerum mixtura. §. Labeo. & econtra 1 † solũ potest, non tñ superficies potest per se, vt ſ. eo. l. cum qui. sed cũ solo potest cedere ei, sic. & sup. eo. l. si aliena. §. primo.

c *Cœptã*] secus si non cœptam, vt inſt. l. fin. §. fin. & facit supra eod. l. nunquam. §. vacuum, & §. pro empto, qui cẽ, in fine, & l. qui fundum. in prin. & sup. ex quib. cau. ma l. cũ similes, & sup. de leg. 1. l. legatum est, §. seruo. & sup. tit. 1. l. hæreditas. & inf. eod. l. iusto. §. nondum. Acc.

d *Constitutum est*] quia hæreditas fingitur vice personæ. vt sup. eo. l. hæres. & hæreditas. & l. nunquã 2. ſ. vacuum.

e *Procuratorem*] generalis, non ad hoc specialis. Alioqn nulla esset capio fin lo. & ita lex ista est pro nobis, qui dicimus per generalem acquiri possessionem. in eo. q of quamus per procuratorem &c. licèt R. distinguat inter generalem & specialem, vt no. sup. tit. 1. l. 1. §. per procuratorem.

f *Procuratorem*] etiã m generalem. arg. contra sup. de acquisen. hær. l. si quis mihi bona. ſ. sed vtrum.

g *Ferè*] quia ſi suo nomine nactus est possessionem, non acquirit nobis, nisi tradens hoc velit. vt sup. de do. l. qui mihi.

h *Nihilo magis*] i. non ideo magis. Acc.

i *Vsque*] repete, nihilo magis.

k *Capi posse*] quia dominum scire oportet se possessionem habere. vt ſup. eo. l. sequitur. §. tunc.

l *Statui*, ideſt, ſi diceremus, quod in meam potestatem rediſſet. Acc.

m *Captiosum erit*] colludentibus procuratoribus, & pacisscentibus cum ſuribus. Et no. quod captio euitatur, sic sup. quod metus cau. l. ſi cum. §. aliquando.

Captio vitanda.

n *Vm vir*] CASVS. Si vir fundum dotalem vendidit, non valet venditio, ſed ſi mulier decedat in matrimonio, & vir lucretur dotẽ ex forma pacti iniri inter eos, confirmatur venditio. Idem est, ſi rem furtiuam vendidi, tandem succeſſi domino rei. nam confirmatur venditio. Fr. Acc.

o *Dotale*] prædium dotale dicitur datum inæſtimatum, vt C. de rei vxo. act. l. vnic. §. pen.

o *Non valet*, vt Inſti. qui. ali. li. in prin.

p *Quam* ſcilicet venditionem.

q *Conuenit*] inter ſapientes, & tunc verbum conuenit, eſt præteritũ. Vel dic, q ſit præſentis tẽporis ideſt conueniens eſt. Sed cõtra ſ. de reg. iur. l. qđ in initio. & l. qui ab initio. Sed dic, non conualeſcit ſolo tempore, vt ibi, ſed alio cooperante ſicvt hic, vel non conualeſcit de rigore, vt ibi, ſed de æquitate ope exceptionis ſic, vt hic. Itẽ contra. C. de capti. l. nec nos. Sol. q ibi dicit non obeſſe, quod feci, cũ non erat dñs ſ. quo tempore ſit hĩs: obeſt ĩn. vt à vendicãda excep. repellat. Itẽ cõtra ſ. qui, & à q. l. ſi ſeruo. Sol. ſm quoſdã, aliud in libertate, pro qua ſi rã dat, non obligatur aliud in his contractibus. Vel dic, vt ibi. Item arg. contra sup. d hære. inſti. l. ſi alienum. i. respon.

r *Sæpe*] maxime, quia idẽ, ſi ſolũ illum fundum eſſet lucratus. Aliàs ſi lucretur vir dotẽ ex pacto, ex perſona mulieris poſſet vẽdicare, non ſua: cum contra ſuũ factũ venire non poſſit, vt C. de rei vxo. con. l. cum præſcriptis. Sed tunc, l. ſi agetur ex perſona mulieris, poſſet exceptione repelli. vt ſup. de cuict. l. vendicantem. Acc.

ſ *Patrem*] vt confitemur, non q ſtatim ſit emptor dãs, ſi d forte deſinit eſſe vitioſa. & facit ſ. de contr. l. compl. l. ſi in emptio. l. itẽ ſi emptor.

t *Hæres eius*] CASVS. Si Titius emit rem alienam bona fide, & deceſſit, & tandem tradita eſt eius hæredi ſcienti alienã dicitur q hic hæres non vſucapiet: ſecus autem eſt, ſi Titio tradita eſt, & tandem pervenit ad eius hæredem: nam mala fides hæredis non impediet vſucap. cœptam à defuncto. ¶ *Patrem*] ſi mandante patre filius emit rem alienam. ſiue pater ſciat rem alienam, ſiue filius: impeditur vſucapio. Franc. Acc.

u *Ipſi*] hæredi.

x *Traditaſit*] ſecus ſi defuncto, quamuis ipſe malæ fidei ſit. vt inſ. pro empto. l. 2. §. ſi defunctus & ſupra de publ. l. cum qui. §. in hac. & hic ſubijcit, cui eſt contra ſup. titu. 2. l. Pomponius. in fi. quia requiritur bona fides tempore emptionis & traditionis.

y *Scientia*] in tradita defuncto. Vel dic, ſcientia ideſt propter hæredis ſcientiam.

z *Propter ſuam*] ſ. patris.

a *Scientiam*] ſi mandante patre ſ. filius emit nomine ſuo, vtriuſque ſcientia nocet, vt hic. Itẽ ſi patris nomine. i. ſi tẽpore contractus ſciit vterque, vel alter, vt hic. & ſ. pro empt. l. 2. §. Celſus. in fin. ſ. Superueniens enim ſcientia patris non nocet. Sed quidam hunc caſum non ſyppu bant, quia ſ. filij ſcientia non nocet, ſed tantum patris ad vſur. arg. inſ. pro empt. l. 2. §. Celſus. circa princ. In ſeruo dic, vt sup. de ædil. edic. l. cum mancipium. & ſic ad hoc facit sup. de contrah. emp. l. in huiuſmodi. & inf. pro emp. l. 2. §. ſi ſeruus. & §. ſeq. & sup. de il. cau. l. imò. §. fin. Sed argu. contra. ſup. de iur. & fac. ignor. l. iniquiſſimum.

I *Vſo*] CASVS. Arrogaui Titium in filium meum non præſente principe, & hic arrogatio nõ tenet: nunquid per iſtũ Titium

Titium acquiritur mihi ex re mea? Dicitur q̃ non licèt ſeeus ſi liberum hominem emam tanquam ſeruum: nam pecuniam mihi quæritur. & quæ ſit ratio diuerſitatis dicit. ¶ *Conſtat*, Rem alienam mihi hoc ſcienti vendidit, tradendi tempore, quo tradebas, dñs rei habuit hoc ratum. Dic, quod inſpicitur tempus traditionis & ſic res mea fit. Sed qualiter vſucapiam eam? Dic cõtra creditorem.

¶ *Etſi poſſeſſionis*] Licèt aliàs tempus poſſeſſionis inſpiciatur, vt tunc poſſeſſor debeat habere bonam fidẽ, q̃n incepit poſſidere: tñ aliq̃n fallit, vt ſi emi ancillã a nõ dño bona fide, quæ ancilla prægnans eſt facta: ita quo peperit, ſcio alienam: nã hæc mala fides ſuperueniens nõ nocet mihi in poſſeſſionis partus & in vſu. Idem in ſeruo, quem bona fide poſſidebam, & vſucapiebam: ſi interim ea prius ſit ab hoſtib. & rurſus reuerſum & nũc incipiã habere malã fidẽ: quia non nocet mihi hæc mala fides. ¶ *Nondum*] Siue teſtator, ſiue eius ſeruus emit rem a non dño, & interim teſtator decedat: licet nondum adeatur hæreditas tamẽ in eam cedit tempus ad vſucap. complendam. ¶ *Et ſi ancilla*] Filiusfa. emit rem a non dño tandẽ factus ſui iuris eſt: & ignorabat hoc: nũc tamen ea eſt ei hæres. Dic q̃ vſucapet. ¶ *Idem dicendum in*] Dic caſum huius reſponſi vt inglo. quæ incipit. Emptam. &c. ¶ *Non mutat*] Tu obligaueras Titio rem: licet iſtam rem vſucapiam: non tamen tollitur hypotheccaria: nam ſicut aliàs vſucap. proprietatis non tollitur vt ff. de ſecuricauſa: ſic & in noſtro caſu. ¶ *Eumque*] Vſucapiens factus eſt furioſus, vſucap. nihilominus procedit. ¶ *Si cum apud hoſtes*] Patet aut dominus captus ab hoſtibus eſt: interim ſi ius vel ſeruus emit rem a non dño: numquid interim procedit vſucapio? Et diſtingue: vtſi ſeruus, vt filius emit rem ex cauſa peculiari: tunc procedit interim vſuca. ſi autem non ex cauſa peculiari: tunc non procedit vſuca. niſi pater aut dominus deceſſerit in captiuitate. Franc.

a *Iuſto errore*] in prin. huius l. no. differentiam inter filium putatiuum, & ſeruum putatiuum.

b *Non iure*] quia non coram Principe, vel magiſtratu, vt Inſtit. de adoptio. in princ.

c *In hoc*] filio arrogato.

d *Interfuit*] quòd ex re mea, & eorum opera acquiratur, vt ſup. de acquir re do. l. acquiritur § de his.

e *Ignorantia*] ad hoc ſupra, de contrahen. emptio l. & liberi. & l. quia difficile item & ſupra de leg. & Senatuſconſul. l. e. hic. & l. nam ad ea. & ſup. ti. 1 l. per eum. & l. quicquid. in fi. & arg. ſup. ac leg. 1. l. ſi ſeruus plurium. § ſi.

f *Traditionis*] & non emptionis.

g *Rem meam fieri*, qualiter ergo vſucapiam, vt ſup. eod. l. ſequitur. §. Iana? Reſpon. contra creditorem aliquem, qui habebat in re, vt C. ſi aduer. credi. l. 1. & 2. & facit ſup. de pign. l. ſi fundum. § 1.

h *Etſi poſſeſſionis non contractus*] ſubaudi, tantùm.

i *Placet*] Imo vtrunque. vt ff. pro ſo. l. 3. & pro empt. l. 2. in prin. quæ ſunt contra. Sol. hic ſubaudi, tantum. q. d. non tm contractus tempore, ſed etiã poſſ. Vel dic in alijs contractibus, ſecus in venditione.

k *Ex cauſa poſſeſſionis*] ex re mea quæ a me incipit cum naſcitur puer.

l *Mulieris*] ſit mulier furtiua, vel non.

m *Capiatur*] quæ à me incipit cũ naſcit puer, & eſt vſucapio pro ſuo, cùm non habeatur in eo titulus.

n *Quòd alienam*] ſed non furtiuam ſciui, alioquin impediret vſucapio. vt ſup. eo. l. ſequitur. §. de illo. & ff. pro ſuo. l. ſi ancillã, quæ ſunt contra.

o *Enteretur*] poſt conceptionem.

p *Poſſeſſimini*] quem dominus putatiuus poſſidebat, & vſucapiebat: ſed licèt interrupta ſit poſſeſſio, & vſuca. & non aperiat poſtliminij fictio ad poſſ. interruptã, quaſi non ſit interrupta: tamen propter bonam fidem, quam habui aliq̃n in ſeruo antè, quã caperetur, & nũc videor habere bonã fidem, licèt malam habeam. Nam ſæpe ius fingit cum habere malam: qui habet bonam: ſim lo. Et idem dicas, ſecundũ Azo. hoc prode peculiaribus, quæ poſſidebat, & vſucapiebat dñs ignorans, & tempore reuerſionis ſeruis habet dominus malam fidem: nis, hoc verbo ér addito. q̃ error iuſtus habetur pro titulo quo ad præſcribẽdũ Bo. Concor. tex. in ca. dilectus. extrà de conſuet. & no An. de Butr. in c. Apoſtolicæ extra. de don. & Alex. in l. Celſus 5. eod. tit.

q *Hereditatis*, ſcilicet iacentis.

r *Datum eſt*] vt ſup. eo. l. coeptam. Accur.

s *Hæreditarius*] nunc ſcilicet, non tunc cum emit. ſed viuebat dominus, alias ſi nunc emit, tempus aditæ hæreditatis inſpicitur, vt ff. eo. l. ſi. § fi.

t *Comparauit*] & per traditionem accepit.

u *Defunctus*] qui emerat. Accur.

x *Coeperat*, per ſeipſum

y *Singulari*] aliud de communi, vt ſup. eod. l fin. & ſic ſup. eo. l rerum. l. Labeo.

z *Ignorauit*] quia ignorabat patrem mortuum.

a *Cur non capiat vſu*] q. d. concedendum eſt, q̃ vſucapiat, quãuis &c. & allegat rationem, quare vt debatur cõtra. ſed non eſt. Sed certe ipſa viderunt contrà. vt ſup. eo. l. ſi fur. § 3. Solu. ibi in iure errauit: hic in facto, quia non putabat ſe patrem fa. Vel illud eſt, cum putabat quis ſibi non licere, id eſt eſſe licitum: hic verò non putabat eſſe illicitum, arg. ſup. de pac. l. iuriſgentium. §. ſed ſi fraudandi. Vel ibi in re quæ vſucapiebatur: hic in perſona vſucapiente. Vel ibi nec ſibi, nec alij credidit poſſe vſucapere: hic ſic alij.

Idem lib. 1 † quæſt.

LEX XLIV.

IVſto *errore [a] ductus Titius filiũ meum, & in mea [b] potestate esse existimaui, cum arrogatio non iure [b] intercueniſſet. Eum ex re mea mihi quærere non exiſtimo: non enim conſtitutum eſt in hoc, [c] quod in homine libero, qui 2 † mihi bona fide ſeruit, placuit. Ibi enim 3 † propter aſſiduum, & quotidianam cõparationẽ ſeruorum ita conſtitui, publicè interfuit. [d] Nam frequenter ignorantia [e] liberos emimus, non autem tam facilis, & tam frequens adoptio, vel arrogatio filiorum eſt.

Venaës rem alienã præter voluntatem domini, trãſfert dominium, ſi tẽpore traditionis domini voluntas adeſt. Pa.

¶ Conſtat, ſi rem alienam ſciens mihi vendas, tradas autem eo tempore, quo dominus ratum habuit: traditionis [f] tempus inſpiciendum, remque meam fieri. [g]

Quantum ad bonam fidẽ, initiũ poſſeſſionis inſpicimus quo ad rem ipſam, & etiã quo ad ea, quæ proueniunt ex ea. li.

¶ Etſi poſſeſſionis, non contractus [h] initium, quantum ad vſucapionem pertinet, inſpici placet, [i] nonnunquam tamen euenit, vt non initium præſentis poſſeſſionis, [k] ſed cauſam antiquiorem traditionis, quæ & bonam fidem habuit, inſpicianus: veluti, circa partum eius mulieris, [l] quam bona fide coeperit 4 † quis poſſidere. Non enim ideo minus capietur [m] vſu puer, quòd alienã [n] matrem prius quàm enitere-tur, [o] eſſe cognouerit. 5 † Idem in ſeruo poſtliminio [p] reuerſo dictum eſt.

Tempus, quo iacet hæreditas, cõputatur in vſucapione cœpta per defunctum, vel etiã per ſeruum hæreditarium iacente hæreditate ex cauſa peculiari. Paul. de Caſt.

¶ Nondũ aditæ hæreditatis [q] tempus vſucapioni datũ eſt, [r] ſiue ſeruus hæreditarius [s] aliquid comparauit, 6 † [t] ſiue defunctus [u] vſucapere cœperat. [x] ſed hæc iure ſingulari [y] recepta ſunt.

Error in facto non impedit vſucapionem. Item circa traditionem ſufficit error iuſtiſſimus. Bart.

¶ Filiusfam. emptor [a] alienæ rei, cũ patremfa. ſe factum 7 † ignoraret, [z] cœpit rẽ ſibi traditam poſſidere. Cur nõ capiat vſu, [a] cum bona fides initio

1 † 23. P.F. *Scribentes hic iſtũ text. reputant ſin. ad hoc prop. q̃ ſi acquiratur nobis per illũ, quẽ credimus ſeruũ eſſe noſtrũ, q̃ in veritate nõ eſt: & per hoc eſt hominem, quẽ bona fide poſſidemus, vt inſti. per quas perſo. no acqui. t. item placet. tñ ſecus in eo, quem credimus ſtirpem, & nõ eſt, & ex hoc optime probãt diuerſitatis rationes. Bolog.*

2 † P. F. de eſt. mihi.

3 † P. F. de eſt. enim.

4 † P. Flo. capit.

5 † P. F. cognouit.

6 † P. F. cõparat.

7 † P. Flo. ignoret.

* *Scribentes hic iſtũ text. reputant ſin. ad hoc prop. q̃ ſi acquiratur nobis per illũ, quẽ credimus ſeruũ eſſe noſtrũ, q̃ in veritate nõ eſt: & per hoc eſtũ hominem, quẽ bona fide poſſidemus, vt inſti. per quas perſo. no acqui. t. item placet. tñ ſecus in eo, quem credimus ſtirpem, & nõ eſt, & ex hoc optime probãt diuerſitatis rationes. Bolog.*

* *Iſte rex. eſt ſin. ad dictas, ſecundũ Azo. hoc prode peculiaribus, quæ poſſidebat, & vſucapiebat dñs ignorans, & tempore reuerſionis ſeruis habet dominus malam fidem: nis, hoc verbo ér addito. q̃ error iuſtus habetur pro titulo quo ad præſcribẽdũ Bo. Concor. tex. in ca. dilectus. extrà de conſuet. & no An. de Butr. in c. Apoſtolicæ extra. de don. & Alex. in l. Celſus 5. eod. tit.*

* *intelligẽdũ hũc §. vt non ſufficiat ſcire alienam eſſe niſi & cuius ſit ſciamus ancillã vt non vſucapiatur vide P Io. Hannibal. in l. naturaliter. n. 84. ſup. eo. ti.*

possessionis adsit, quamuis se per errorem [a] eũ esse arbitretur, [b] qui ré ex causa peculiari quæsitam nec possidere [c] possit? Idem dicendũ [d] erit, & si ex patris hæreditate ad se peruenisse rem emptam [e] non leui [f] præsumptione credat.

Vsucapio trienny non perimit ius fructuary, vel creditoris. Bartolus.

¶ Nõ mutat vsucapio [g] superueniens pro emptore, vel pro hærede, quò minùs pignoris persecutio salua sit. Vt enim vsusfructus vsucapi non [h] potest, [i] ita persecutio pignoris quæ nulla societate [1]† dominio coniungitur, [k] sed sola cõuentione constituitur, vsucapione rei non perimitur.

Furor non extinguit vsucapionem incœptam. Bart.

¶ Eum, qui postea quàm vsucapere cœperit, in furorem inciderit, vtilitate suadente, [2]† receptum est, ne languor animi damnum etiam in bonis afferat, [l] ex omni causa implere vsucapionem. [m]

Quod à tempore captiuitatis ex causa peculiari emitur, præscribitur, secus, si ex causa dominica, sed tunc patre defuncto, ibi filius per fictionem per seipsum præscribit. Bart.

¶ Si cùm apud hostes dñs, aut pater agat, seruus, aut filius emat, an [3]† ei [n] tenere incipiat? Si quidem ex causa peculij possedit, vsucapionem inchoari: [o] nec impedimento [p] domini captiuitatem esse, cuius [q] scientia non esset in ciuitate [r] necessaria. Si verò [*] non ex causa peculij comparetur, non vsucapi, nec iure postliminij quæsitũ [4]† intelligitur, [s] cum prius esset, [t] vt quod vsucaptum diceretur, possessum foret. [u] Si autem pater ibi decesserit, quia tempora captiuitatis ex die, quo capitur, morti iungerentur, potest dici filium & possedisse [x] sibi, & vsucepisse intelligi.

Loca publica, quæ iure gentium occupanti conceduntur, longo tempore post occupationem non præscribuntur, quo minus cessante occupatione redeant in pristinam causam, & iterum concedantur occupanti. Bart.

Idem. [5]†

LEX XLV.

PRæscriptio [*] longæ possessionis ad obtinenda loca iure [6]† gentium publica, [y] concedi [z] non solet. Quod [a] ita procedit, si quis ædificio funditus diruto, [b] quod in littore [7]† deposuerat, [c] aut [d] de reliquerat, [8]† ædificio alterius postea eodem loco extructo [9]† occupanti [e] datã exceptionem [f] opponat: [g]* vel si quis, quòd [h] in fluminis publici diuerticulo solus pluribus annis piscatus sit, alterum eodem iure vti prohibeat.

In acquisitis per seruũ hereditarium hereditate iacẽte non ex causa peculij à defuncto concessi, sed volendo peculium sibi constituere, de nouo non incipit vsucapio, nisi post aditam hæreditatem. P. de C.

¶ Post mortem domini seruus hæreditarius [i] peculij nomine rem cœpit tenere. Vsucapionis primordium erit tempus hæreditatis [k] aditæ. Quemadmodum enim vsucapietur, quod ante defunctus non possederat?

---

a *Per errorem*] facti, non iuris, qui vsucapioni non prodesset, vt sup. eo. l. nunquam.

b *Arbitretur*] quia credit se filiumfamil.

c *Nec possidere*] ipse per se, sed pater per eum, vt sup. titu. 1. l. possessio. §. 1.

d *Idem dicendum*] vt vsucapiat.

e *Emptam*] per patrem a non domino: non tamen traditam ei: sed filius forè iusta opinione ductus dum inuenit eam in hæreditate, putauit defuncto traditam, & sic per hæreditatẽ ad se peruenisse, vsucapiet quidem titu. pro empore, qa scit defunctum emisse, & putat ei traditam nõ leui præsumptione fuisse.

f *Non leui*] Idem si leui, secundum Hug.

g *Non mutat vsucapio*] stricte pro triennio accipe, secus in præscriptione, vt C. si aduer. ere. l. . & 2.

h *Non potest*] per vsucapionem proprietatis, vt ẽ. de vsufruc. l. locum. §. proprietatis. ipse autẽ vsusfr. per se etiam non potest vsucapi, cùm incorporalis sit, vt ẽ. de seruit. l seruitutes.

i *Potest*] longo tempore: vsucapitur autẽ tanto tempore, cuius non extet memoria.

K *Contingitur*] vt & sup. de pig. l. 23 §. cum prædiũ. & die vt ibi. & C. de pig. l. vsucapio. facit ẽ. pro hîde. l. 2. in prin. Et arg. eõ tro. ẽ. de vsufr. le. l. 2.

l *Afferat*] hoc enim non debet esse, vt ẽ. de parricidijs. l. pe. in fine.

m *Vsucapionem*] vt & sup. eo. l. nunquam. §. si seruus. & sup. titu. 1. l. si is, qui animo.

n *Ei*] patri, vel domino.

o *Inchoari*] id est inchoatam videri, seu fingi: nam nõ audeo dicere, qꝺ in veritate inchoetur: quis enim vsucaperet, secundum Hu. Ego audeo, vt dominum etiam captũ per seruum vsucapere dicam: quod per se non posset, vt statim innuit ibi. cùm prius esset &c.

p *Nec impedimento*] dũ modò redierit: nã ante, quam redeat dñs, dicã vsucapionẽ istã esse in pẽdẽti, vt ẽ. eo l. si is qui. §. qꝺ si seruus & facit ẽ. ex qb. cau. ma. l. ait Prætor. §. hi planè.

q *Cuius*] scilicet domini.

r *In ciuitate*] i. si esset in ciuitate, vsucaperet ignorans Acc.

s *Intelligitur*] vt d l. ait prætor. §. is qui. & supra ex qui cau. maio. l. denique.

t *Cum prius esset*] i. prius esset hic inquirendum. Sequitur ergo, vt dñs captus res peculiares per seruum ẽt ignorans possideat, nec sit opus noua possessione, vt modo notaui.

u *Foret*] cũ ergo ille seruus nõ possideat, nec vsucapit. Acc.

x *Possedisse*] secus in seruo, vt inf. l. prox. §. fi. & hoc siue peculiari, siue dñico emit, vt ple. no. ẽ. e. l. si is qui. in fi. dist. & facit C. de suis, & legi. l. apud hostes. Accur.

P *Rescriptio*] CASVS. Si Titius faciat domum in littore maris, & possedit eã longo tpe: tandem postea destructa est: si alius velit ibi ædificare, benè põt: nec Titius poterit impedire dicẽs, qꝺ præscripsit, qa nõ est verũ. Idẽ si Titius piscatus fuit lõgo tpe in quodam loco fluminis: nã non poterit præscribere, nec prohibere aliũ quo minus possit piscari.

¶ *Post mortem*] Mortuo dño seruus eius emit rem à non dño ex causa nõ peculiari Dñi, qꝺ vsucapio incipiet tempore, quo adibit hẽditas. Fran.

y *Publica*] i cõis. vt in exemplo patet, sic & instit. de re. diui. §. 2. Idẽtñ in publicis, vt ẽ. eo. l. vsucapio.

z *Concedi*] quia non possunt præscribi.

a *Quod*] i. quæ quæstio, vel huius rei exẽplum: non autem dicas, quæ præscriptio.

b *Diruto*] vt in pristinã speciẽ redierit, vt & ẽ. de re. di. l. in tantum. & ẽ. titu. 2. l. quod in littore.

c *Deposuerat*] ædificando.

d *Aut*] pro &.

e *Occupanti*] de nouo.

f *Datã exceptionem*] à iure. ſ. x vel xx. an. Et die, exceptionem, i. deſt præſcriptionem agendo in rem. ſi non poſſidet, vel exceptionem, ſi poſſidet aliàs opponat prior poſſeſſor, qui nunc derelinquerat: nam poteſt, vt hic & ſtatim ſubijcit. Sed contrà ad ſequentem caſum de diuerticulo. inf. de diuer. præſc. l. ſi quiſquã. Sol. hic non erat in poſſ. ibi ſic. Vel hic ſola præſcriptio: ibi præſcrip. & reſcripti principis, arg. C. de fundis patrimo. l. ẽ. Vel ſol. vt ibi.

g *Opponat*] q. d. non poteſt.

h *Quod*] id eſt quia.

i *Hereditarius*] id eſt hæreditate iacente. Accur.

K *Hereditatis*] aditæ, & apprehẽſæ poſſ. rei quæ vſucapitur. vtſ. titu. 1. l. Pomponius. §. quæſitũ. & ẽ. de act. & ob. l. qui à ſeruo Sed contrà ſup. eo. l. iuſto. §. nondum Sed ibi ante cꝙ putat

1† Dominij. i. P.F.

2† In P.F. relictum eſt. ſed in manuſcri. receptũ.

3† Et in P.F.

4† P.F. intelligi.

5† lib. 10. ff. P.F.

6† P.Flo. iuris.

7† P.F. poſuerat.

8† P.F. de reliquerat ædificiũ, alterius, &c.

9† occupanti, in P.F.

* Præſcriptio de Intellectu huius l. vi. Iaſ. in l. quominus. num. 119. de flumin.

* intel. huius §. vide apud Crot. in l. ſi is qui pro empore. nu. 24. hoc eo. titu.

* Vide eadẽ verba legis in l. ſi quiſquam, in fi. de diuer. &, tẽporal. præſcrip. & de acceſſ. poſſ. quæ videt pugnare cũ hac l. ex diametro.

pera poſſidere, vt ibi no. Item contra ī. de capti. l. pe. ſed in peculiaribus ibi dicit, hic de nouo ſibi peculiū cōſtituebat, cum aliàs non haberet aliquid in peculio: vnde idem quod in dominicis cenſetur. nam & dominicæ ſunt, & facit C. de temp in integ. reſtituti. l. ea quæ. in fi.

PRO SOLVTO.

Hic tit. eſt generalis, ſed ſi perite generaliter eſt. ed.

Pro ſoluto. 1†
TITVLVS. IV.

Cum datur res in ſolutum ex cauſa, quæ non cadit in titulum ſpeciatem: vſucapitur titulo pro ſoluto. Pau.

Hermogenianus. lib. 2. 2†

LEX I.

PRo ſoluto [a] vſucapit, qui rem debiti cauſa recipit. Et non tantum, quod debetur, [b] ſed & quodlibet pro debito ſoluti, [c] hoc titulo vſucapi poteſt.

Procurator acquirit domino ignoranti poſſeſſionem, nō vſucapiendi conditionem.

Paulus lib. 2. 3†

LEX II.

SI emptam rem mihi [d] procurator ignorante me meo nomine apprehenderit, quamuis poſſideam eam, non vſucapiam, [e] quia vt ignorantes 4† vſucapiamus in peculiaribus rebus tantum receptum eſt. [f]

Titulo Pro ſoluto: etiam putativo procedit vſucapio, non ſic titulo, Pro emptore. Item in primo ſufficit bona fides tempore traditionis: in ſecundo etiam requiritur tempore emptionis. Pau. de Caſt.

Idem lib. 2. 5†

LEX III.

SI exiſtimans [g] me 6† debere [h] tibi tradam: ita demū vſucapio [i] ſequitur, ſi & tu putes [k] debitum eſſe. Aliud eſt ſi putem [l] me ex cauſa venditi teneri, & ideo tradam. Hic enim, niſi 7† emptio [m] præcedat, [n] pro emptore vſucapi, locum non habet. Diuerſitatis cauſa [o] in illo eſt, quòd in cæteris cauſis P ſolutionis [q] tempus inſpicitur. nec intereſt cum ſtipulor, ſciam alienum eſſe necne: ſufficit enim me putare [r] 8† tuum eſſe, cum ſoluis. in emptione autem 9† contractus tempus inſpicitur, [s] & quo 10† ſoluitur. [t] nec poteſt pro emptore vſucapere, qui non emit, nec pro ſoluto, [u] ſicut in cæteris contractibus.

Res pignorata creditori furtiua per debitorem efficitur furtiua, & inuſucapibilis reſpectu creditoris, ieuiuris ſui vitium, tamē purgatur ſi res in poteſtatem creditori, reuertatur. Paul.

1† In P. F. hic nouus titulus nō eſt ſed leges in eo cōtentæ ſuperioribus cōtinuāt vid. Ant. Aug. li. 3. Emend. c. 1.

2† iuris Epito. F. Flo.

3† 3. ed Neratiū. P. F.

4† P. F. vſucepe-rimus.

5† Manualiū. P. F.

6† P. F. deeſt. me.

7† actio. P. F. ſed ī Vat. legitur, emptio. vt & paulo poſt. & cæteris legitur, ce tra. ſunt, quæ emēdēt. actio. i. vēditio. ego nihil muto: actio. eſt ipſe actus emptionis. & tractatus.

8† Dum. meum eſt P. F.

9† P. F. autem & cōtractus. 10† F. qd.

a *Pro ſoluto*] Si quid ex ſtipulatu debetur, vel aliquo contractu innominato: illud ſoluitur tantum vſucapitur tantum titu. pro ſoluto. Quod ſi debetur ex aliquo titu. qui inter titulos vſucaporis non meretur, vt ex cauſa legati, vel ſimiliter vſucapitur eod. titu. & titu. pro ſoluto, & ſic etiam ex diuerſis cauſis, quod eſſe poteſt, vt ſi. p. titu. 2. l. 3. §. ex plumbis. & hoc ſiue vere ſit titu. ſiue credatur: niſi in emptione, vbi vera debet eſſe, vt inf. l. 3. vel iuſtiſſima cauſa erroris, vt inf. tit. 1. l. quod vulgò.

b *Debetur*] prædictis modis ſupiori gl. no.

c *Soluitur*] volenti creditori: non aliàs, vt ī. ſi cert. pet. l. 2. §. 2. Vbicunque ergo id, quod ſoluitur fieret ſtatim accipientis ſi eſſet dantis: ibidem ſi non eſt dantis, vſucapitur hoc titu. & facit ſup. de leg. 1. l. cum incertus. Acc.

Si emptam CASVS Licèt per procuratorem poſſeſſ. mihi quæratur ēt ignoranti: non ſū vſucapiam ignorans rē quā emit procurator à non dño. Ignorans aūt dñs vſucapit in ea ſuſ. ſcilicet in rebus peculiaribus per ſeruum emptis. Fr.

d *Mihi*] acquiſitiuè.

e *Non vſucapiam*] niſi ſciam, vt C. de acquiren poſſeſſ. l. 1. & ſup. tit. 2. l. poſſeſſor. §. ſi. Acc.

f *Receptum eſt*] vt ī. tit. 1. l. Labeo. & ī. tit. 1. l. qui fundum, §. vlti. & l. 2. §. Celſus: niſi ab alio poſſideatur ſeruus, qui ēptus nobis peculiariter. vt ſup. ti. 3. l. homo liber. in fine. Et eſt ratio diuerſitatis, quia in vſucapi. rei quæſitæ per procuratorē bona fides, debet eſſe: at ignorās bonam fidem, vel malam non habet, ſed in peculiaribus cauſis publicè vtilitatis eſt ſeruus, vt ī. tit. 2. l. peregrè. §. quæſitum. Item dic idem ſiue filii, ſiue ſerui peculiū ſit, vt ſup. tit. 2. l. 1. §. item acquirimus. Et large accipe peculium, vt tibi notaui. Acc.

Si exiſtimem] CASVS. Si credam me exſtipulatu, vel ex alio ſimili contractu debere tibi rem, quæ non eſt mea, & tradam: ita demum vſucapis, ſi & tu putes tibi deberi. ſecus autem, ſi ex cauſa venditionis putē me tibi teneri tradere rem, & tradam: nam non vſucapies, niſi verè vendiderim: non autem ſufficit, ſi credam me vendidiſſe, & nō vendiderim. Et quare ſit ſecus in venditione, quàm in aliis cōtractibus, eſt, quia in aliis contractibus ſufficit, eſt, cui traditur res, habere bonam fidē tempore, quo traditur, ſed in vēditione debet habere duobus temporibus bonam fidē. ſ. tēpore contractus, & tēpore quo traditur. Quod autem in fine legis dicitur: expone, vt in gl. Et.

g *Si exiſtimem*] Aſſignat differentiam inter venditionem, & cæteros contractus, vt in cæteris contractibus ſufficiat putare deberi ex contractu, qui non interceſſerit, quem tamen credidit interceſſiſſe. Sed in vēditione non ſufficit putare deberi ex venditione, niſi & vēditio præceſſerit, & hoc probat, quia cum debeat intercedere bona fides duobus temporibus, ſ. tempore contractus venditionis, & traditionis, hæc non poſſunt intercedere, niſi cōtractus eſſet: in alijs non ſic. Accurſ.

h *Debere*] ex aliquo contractu præter venditionem, puta fundum ex cauſa ſtipu. vel don.

i *Vſucapio*] pro ſoluto.

k *Putes*] aliàs non, vt & ī. tit. 1. l. qui fundum, §. ſeruus meus, & ī. præſuo. l. hominem. Sed hoc, quòd hic dicitur, videtur falſum, quia error falſæ cauſæ vſucapionē non patitur, vt Inſti. de vſuca. §. error. Reſp. hoc accidere iuſto errore intercedente. At illud idem eſt in emptione, vt inf. pro empt. l. quod vulgò, q.d. inf. ſtatim negat. Sed dic, q ibi iuſtiſſimus, vt in alieno facto. Sed aliàs qualiſcunque ſufficit error vt hic. & ſup. tit. 1. l. non ſolum. §. 2. ibi, Hoc amplius &c. & dixi in l. Celſus. Et hoc patet, quia leges in alijs contractibus dicunt putans, vel exiſtimans, & cauſam non inſerunt, ſed quæ de venditione dicunt, frequenter cauſam erroris notant, vt inf. tit. 1. l. 2. in princ. & l. quod vulgò. & pro ſuo l. hominem. Acc.

l *Putem*] tempore traditionis.

m *Niſi emptio*] aliàs emptio. & aliàs auctio. i. emptio, quia vtrumque auget: vnum re, alterum pretio.

n *Præcedat*] & tunc habeat bonam fidem. Acc.

o *Cauſa*] inter emptionem. & alios contractus.

p *In cæteris cauſis*] ideſt contractibus, & inde auctio, vel obligatio procedit. Accurſ.

q *Solutionis*] ideſt traditionis.

r *Inſpicitur*] vt & ſup. tit. 2. l. ſi is. §. fin. & Inf. tit. 2. l. 2. in prin. Acc.

ſ *Soluitur*] Et ſic duo tempora, vt & ſup. tit. 2. l. 2. in princip. Et ſic intellige ſ. de publ. l. ſed & ſi. §. fin. & l. de pretio. & ſupra. tit. 1. l. ſi aliena. in princ. In extraneis hæredibus tria. vt ſit hæres capax, vt in arg. contra ſup. de hæred. inſti. l. ſi alienum. §. in extraneis.

t *Nec pro ſoluto*] ſcilicet poſſumus vſucapere, quam emimus, licèt emiſſe credamus. Quòd autem ſubijcit, ſicut in cæteris, &c. eſt ſimilitudo per cōtrarium, vt & alias. ut ſ. de accu. l. hos accuſare. §. omnib. q.d. poſſumus in cæteris.

Vel dic rectam fieri similitudinem ad id, quod de stipulatione dixit, & sic non ad proximum dictum refertur, sed ad illud, Sufficit &c. ib. conjuges Istud. Sicut. Item quæritur, quare secus in venditione, quam aliàs? Respon. vt infra titulo primo. l. 2. in prin. dices.

Iabolenus lib. 5. 1†

LEX IV.

SI quid est surreptum, id usu capi non potest [a] antè, quàm in domini potestatem peruenerit. Paulus, Imò forsitan, & contra. [b] Nam si id, quod mihi pignori dederis, surripueris, erit ea res furtiua facta, sed simulatque in meam [c] potestatem [2†] peruenerit, vsucapi poterit.

Pro emptore.

TITVLVS V.

Soluens æstimationem litis vsucapit titulo pro emptore. Paulus.

PRO EMPTORE.

Sequuntur tituli primi causa possessionum, quas professerat genera liter. vt. n. l. 3. §. vt, nunc singulas exequitur. Pro emptore adeò quasi emptor possidet, qui ex causa emptionis, vel ex negotio emptoris proximo, rem nactus est. Cuiac.

Possessor] CASVS. fundum, quem possidebas, petebam à te: cum esses condemnatus ad fundum restituendum voluisti libentius soluere æstimat. rei, & ego sponte accepi. Dicitur, quod rem istam eodem modo possides titulo pro emptore. Franc.

Obtulit non ex causa transactionis: nam tunc non haberet causam ab eo, & sic non vsucaperet pro emptore vel pro transactione, vt C. de transac. l. si pro fundo. Sed quare rō fuit res ablata manu militari, 2 vt sup. de rei ven. l. qui restituere? Respon. quia actor fuit contentus rei æstimatione, vt in eo. tit. l. quod si possessor. Vel dic quòd reus non possidebat, sed possessor dicitur, quia cum culpa non dolo desijsset possidere, potest à possessore auocare, vt ff. de rei ven. l. si culpa.

Possidere] rem, quæ non erat petitoris: aliàs statim fieret eius, si res esset præsens, vt sup. de rei vendic. l. eius rei. & l. si res. & facit. sup. de publ. l. sed & si. §. si lis, & l. 3. & sup. de euic. l. si seruus. §. 1. Acc.

Pro emptore] CASVS. Ad hoc, vt quis vsucapiat rem titulo pro emptore, debet in veritate emisse, nec sufficit si credat se emisse cum nō emerit. Sed dicit, si credo me tibi teneri ad rē tradēdā tibi bona fide accipiēti, vsucapies hanc rē titulo pro soluto, secus si tradā tibi ex cā ven. quā credis interuenisse, cū non interuenerit: nā vsucapies titulo pro emptore. Et est rō diuersitatis, qa in cæteris contractibus excepta vēditione, sufficit pe traditionis hēri bonā fidē. Vnde licet pe stipulationis stipulator hēat malā fidē: si tpe traditionis habeat bonam fidem satis sit, vt sic possit eam vsucapere. At in emptione duobus tēporibus debet emptor hēre bonam fidem. l. tempore contractus: item tempore traditionis. Sic ergo emptio debet interuenire, vt sic possit vsucapere, sed in nostro casu non interuenit contract. emptionis.

¶ *Separata*] Aliquando possideo, & non vsucapio, vt si emi à non domino sciens rem esse alienam, & est mihi tradita: nam possideo, non tamen vsucapio.

¶ *Si sub conditione*] Emi rem alienam à nō domino sub cōditione. Dicitur, quòd interim, deest ante, quàm cōditio existat, non vsucapio. Secundò dicit. Pone, quòd credo cond. extitisse, quæ nōdum extitit: nunquid vsucapiam interim? Et dicitur, quòd nō. Sic & si putem me emisse rem, quam nōdum emeram, non vsucapio. Tertio pone, q̄ cōditio extitit me ignorante, nunquid vsucapio? Dicitur secundū Sabinū, quòd sic, inspecta potius veritate, quam opinione.

¶ *Sabinus*] Emi rem à non domino pro decē hoc pacto apposito, vt si non soluam prædicta decem in carnisprivio, sit res inempta, & est mihi tradita res. quæritur, quādo incipiā vsucapere? Et dicit Sabinus, quod tunc demum incipio vsucapere, quando pretium solui. Festus loquitur aliter, dicens, & dictū Sabini debemus intelligere qñ in modū cōditionis pactū fit appositum: secus autem si in modum conuentionis, siue pactionis fuerit appositum.

¶ *Si in diem*] Emi rē à non domino hoc pacto apposito, quod si alius offerret plus intra carnisprivium, sit res inempta. Dicitur & emptio dicitur pura, sed resolnitur sub cōd. & ideo interim vsucapio: licet quidam dicerent contra, sed malè. Vltimo ponit similem casum. Si emi rem à non domino hoc pacto appositō, vt si mihi complacuerit intra carnisprivium, sit inempta: nam & hoc casu vsucapio interim.

¶ *Cum Stichum*] Emi Stichum à non domino, & traditus est mihi Dama, quem non emeram. Dicitur, quod non vsucapio Damam, cum eum non emerim.

¶ *Sed & si fundus*] Vendidisti fundū intra certos terminos, isdem tradidisti mihi ēt vltra terminos. Dī & eōrū vsucapio.

¶ *Emi*] Emi bona Titij, apud quem Titium erant depositā mancipia Sempronij: tradita sunt mihi bona Titij, & eū illa mancipia, quæ erant apud Titium deposita. Dicitur, quod illa mancipia non vsucapiam titulo pro emptore.

¶ *Tutor*] Duo erant tutores pupilli: vnus tutor emit rem a pupillo, quæ non erat pupilli, altero contutore præsente authorit. nunquid hic emptor vsucapiet? Dī, quòd sic: nam aut emit plus, quàm alius emisset, & tunc taceat pupillus, cum non sit læsus. Aut minus dedit, quam alius dedisset, & tunc aget pupillus contra tutorem authorantem, & etiam contra tutorem ementem act. tutelæ: perinde ac si tutor rem didisset rem cuidam extraneo.

¶ *Procuratorem*] Si procurator emit rem autgore procuratore vēdente nomine domini: dicitur, q̄ vsucapiet. Idem est & si gestor negotiorum emit rem à procuratore domini.

¶ *Si seruus*] Si seruus emit rem bona fide à non domino ex peculio. Dicitur, q̄ inspicitur scientia serui, non domini. Secundò dicit, q̄ quando seruus emit rem bona fide à nō domino ex peculio: vsucapio procedit ēt domino serui ignorante, secus, si non ex peculio emit. Vltimò dicit, quod si seruus accepit possessionem alicuius rei per vim: non vsucapiet.

¶ *Pomponius*] Si seruus possidet rem nomine domini, inspicitur scientia domini, non serui: secus si ex causa peculij possidet: nam tunc inspicitur scientia serui, vel ignorantia non domini, etiam si dominus postea auferat istam rem, & totum peculium seruo.

¶ *Si seruus*] Seruus emit rem à non domino ex causa peculij, & bona fide: tandem dominus serui cepit hēre malam fidem. Dicitur, quòd vsucapio procedit, licet à principio cum seruus cœpit possidere, dominus serui habuerit malā fidē: nam vsucap. non procedit. Vltimo dicit Seruus emit rem à non domino, & mala fide: tandem istam rem dedit seruus domino suo ad hoc, vt manumitteretur, & manumissus est. Dicitur, quòd dominus serui istam rem non vsucapit.

¶ *Si à pupillo*] Habebā rē alienā precario à parte pupilli: tandē candē rē mortuo patre emi à pupillo, quē credebam esse puberem, cum non esset. Dī, q̄ vsucapio inspecta veritate, s. q̄ hæc res erat aliena, non inspecta opinione, si credendo eum esse pupillum. Credebam autem licere de iure pupillum posse vendere præsentis tutoris authoritate. Dicitur, quòd hoc casu non vsucapio, quia iuris error nulli prodest.

¶ *Si à*

i † Aliàs Labeo li. 5. Pithanō, à Paulo epitomatorū. P.F.

a Non potest] vt ff. titu. 1. l. sequitur. §. quod autem.

b † P.F. venerit.

b *Et contra* ff. in casu, qui sequitur.

c *In meam*] scilicet creditoris, vt & C. pro empto. l. cum sit probatū. Sed contra. inf. tit. 1. l. si rem & ff. titu. 1. l. sequitur. §. si rem. Sed hic aliena non debitoris erat: in contrarijs erat debitoris. & plenè dic, vt in d. §. si rem.

2 † peruenerit, vsucapi poterit.

2 Adde p modū incidentis: q̄d impor tet hæc clausula manumissionis: nota in l. 1. §. si necessaria sup. ff. si vendi. no. manu. vbi exponit, i. per ministros in dictis.

3 † lib. 6. ad edict. prouinciale. P.F

4 † Lib. 54. P.F.

3 Addit. Cuiac. ad l. 1. §. 1. de publ. in rem act. & ad l. 1. §. 1. de Carbon. edict. & ad l. 1. §. 1. de Publ. in rem act. & ad l. 1. §. 1. de Carbon. edict.

¶ *Si à furioso*] Rē q̄ possidebā, quæ tū non erat mea, emi à furioso bo. fide credens eum sanæ mentis. Dī q̄ vsucapio.

¶ *Steam*] Rem alienam vsucapiebas bona fide pro emptore, eam rem interim vendidisti mihi scienti non tuam. Dicitur, quòd non vsucāpram.

¶ *Etiam hæredi*] Testator vsucapiebat rē aliquam: hæres eius adita hæditate, & anteapprehensam possessionem huius rei decessit relicto hærede. Dī q̄ hær. di possessori primi defuncti ad complēdā vsucap. proderit.

¶ *Si à defuncto*] Defunctus cœpit vsucapere rem aliq̄ bo. fide tit. pro emptore. Licèt hæres eius sciat hanc rē alienā, nō impeditur successus vsucapionis. Et qđ dixi in hæde, dē in bo. possessore ordinario, vel extraordinario. Idē in eo, cui restituta est hæditas defuncti ex cā fideic. & in similib. vt eorum mala fides non impediat vsucap. rectè à defuncto inchoatā.

¶ *Emptori*] Vsucapiebas rem alienam, & eā mihi vēdis. & tradis. Tēpus quo tenuisti eā, mihi proderit in complendo vsucap. ¶ *Sed rem alienam*] Rē à non domino bona fide emi, & eā vsucapio. Si verus dñs eam a me vēdicet, nō interrumpitur per hoc vsucapio. Et de hoc dic, vt in gl. Sed pone, quòd rei æstimationē soluo vero domino. Causa possessionis mutatur, id est, vsucapio cessat, & efficitur dominus. Idem si verus dominus eam mihi donet. Franc.

a *Causa emptionis*] vel iust. simus error: vt inf. eo. l. quod vulgò. alias sufficit qualis qualis.

b *Debere*] ex alia causa, q̄ venditionis, & sic mutat casum.

c *Ignoranti*] & iustè tempore traditionis.

d *Vsucapies*] pro soluto: vt sup. tit. 2. l. si is. §. fi.

e *Nisi*] supple & hoc est, quia &c. & habes idem sup. tit. 1. l. 3. Et plene ex eo vt ibi.

f *Tempus*] accipientem habere bonam fidem, de quo latius dat exemplum. Sic &c.

g *Malam*] & sic tēpore contractus habeo malam fidem.

h *Inspicitur*] vt habeam bonam fidem.

i *Contrahitur*] sed ut in emptione vtrūq; tempus inspicit, in aliis traditio nō? Resp. vt sup. tit. 2. l. si is. §. fi. quæ tū non valet, vt ibi dixi. Quare dic, vt ibid. quia frequentius fit hic cōtractus, arg. inf. de pœnis, l. aut facta, §. fi. nam & exceptioni non nu. per. tempus datur, quod non datur confitenti ex alia causa, quia frequentius fit in ea causa mutui confessio, vel die subtilius, vt eo. sup. de vsuca l. Celsus.

ADDITIO. Die secundum Bar. quod in l. Celsus, nil dicitur de ratione, sed facit ad dictū. Item hic accipe emptionem strictè: ita in datione, in solutum, quæ similis est emptioni, vt latius æstimatio, arg. sup. tit. 2. l. 3.

k *Acceptos*] alias nisi emisset, nec bo. nec ma. fi. posset habuisse.

l *Separata*] non sequitur, possides, ergo vsucapis. (scilicet) m *Et vsucapionis*] q̄nq; enim aliquis possidet, & non vsucapit: quia mala fide, vt subijcit, vnde saltem in prin. bona fides exigitur: vt C. de vsuca. transfor. l. 1. §. hoc procul dubio. Q̄nq; è contra, vt sup. tit. 2. l. verū mixtura. §. Labeo. & l. iusto. §. eū, licèt regulariter ō. vt sup. tit. 2. l. fine. Item est sic: quia sicut proprietas, & poss. sunt separatæ: vt sup. de acq. pos. l. naturaliter. 2. §. 2. ita & vsufr. & poss. vt eo. tit. l. permittente.

n *Quemadmodum*] exempli facitiuè ponitur.

1 Add. gl. hic l. 3. §. si duob. i. vers. vtiq; sup. de adi. leg.

1 † In P.F. si putem.

2 † P.F. si eum tradunt mihi.

Pēdēte cōditione emptionis nō procedit vsucapio, ēt si extitisse putetur: secus si extitisset, si ēt extitiss. ignoretur. Bart.

Si sub conditione emptio facta sit, pendente conditione emptor non vsucapit. q Idemque est, & si putet conditionem extitisse, quæ 3 † non extitit. Similis est enim ei, qui putat se emisse. r Contra, 4 † si extitisse ignoret, potest dici, secundum Sabinum, (qui potius substantiā s intuetur, quā opinionem, *) vsucapere t eum 5 † posse. u Est tamen nōnulla diuersitas, quòd ibi cum rem putat alienam, quæ sit vēditoris, x affectionem emptoris y habeat: at cum nondum putat conditionem extitisse, z quasi nondum putat a sibi emisse. Quod apertius b quæri potest, Si cum defunctus emisset, hæredi eius traderetur, qui nesciat defunctum emisse: sed ex alia causa sibi tradi, an vsucapio cesset? 6 †

3 † P.F. si dum.

4 † P.F. si extitit. & æstimator, & deficiente conditione sit cessio prioris emptoris ad vēditorem, vt sup. de acq. poss. l. Pē. Ponius. l. duos. nisi magis fidē habuit emptor cum accepit, vt desit, vt inf. ea. l. §. fi. quo casu eius exc. nec prima venditoris cum vltima forte coniungitur, cum debeat esse continua: vt sup. de vsucap. l. 3.

* In hanc sententiam Cic. pro Rosc. Comœdo. l. Rō. Roscius. & in l. Lucius. & in l. Labeo.

5 † Potest. deest, in

r *Se emisse*] quo casu non est iustus, nedum iustissimus error in facto. suo. vt inf. pro suo. l. si. alias secus. vt inf. eo. l. quod vulgò.

s *Substantiam*] id est, veritatem, quod est no. sic sup. de acq. hæ. re. l. cum quidam. §.

6 † Sequūtia non habentur in P.F. usque ad §. Sabinus.

quod dicitur, & inf. eo. l. si à pupillo. Azo.

t *Vsucapere*] supple, sicut inspicitur veritas vbi emit emptor rem, quam credidit alienam, cum sit venditoris, vt sup. de iur. & fac. igno. l. regula. §. qui ignorauit, & hoc subaudito bene sequitur. Est tamen, &c.

u *Posse*] qui non credit conditionem extitisse, quæ extitit.

x *Venditoris*] vt in casu gl.

y *Emptoris*] & ideo transit dominium propter domini voluntatem. Sed videtur non transire: sicut non transit in accipientem indebitum sciēter, vt sup. de cond. fur. l. quoniā. & de fur. l. falsus. §. 1. & §. sed & si is. q̄ sunt cōtra. Sol. plus delinquit qui sciens indebitum accipit, quam qui à domino, quem non dominum putat, accipit: cum hic ei patrocinātur veritate non fallit dantem, nec fallitur, cum sibi sciens debitum capere credederit. At in contrariis simul veritate, & iusta præcedente causa ex bona fide, & damnis voluntate destituitur is, qui accepit sciens indebitum.

z *Extitisse*] quæ extitit. Accur.

a *Quasi nondum putat*] ex quo vi Sab. malè dixisse, quod q̄dā dicunt, & pro eis est, quod hic dī, & quod inf. proxi. & ff. de cod. & dem. l. multum. & in tit. 2. l. si fur. §. 1. Tu dicas, tū M. eum benedixisse, q̄ sit diuersitas in affectione emendi.

b *Quod apertius*] Sed quare apertius? Resp. quia hic hēt affectionem, & rem acquiri putat, licèt non ex venditione, quę vere interceſſerat, at sup. q̄ credidit non extitisse conditionem, quæ extitit, nec emptoris affectionem, nec aliam hēt. Sed huic quæstioni quando sint tradita hæredi non respō. hic: sed tu dic, secundum Ioan. quod cessat vsucapio, cum traditionis tempore debeat bonam fidē habere: vt in prin. huius l. sed non potest habere bonam fidem: quia ex ea cā non putat sibi tradi. Item ad hoc, vt quis vsucapiat, debet eo. tit. credere possidere, quo vsucapit, vt inf. pro derelicto. l. q. nec ob. sup. de usucap. l. nūquam. §. fi. quia ibi defuncto fuit tradita, hic hæredi. Alij dicunt non cessare. arg. sup. prox. §. & sup. de acq. rer. dom. l. cum in corpus.

Eum.

a *Eum*] qui credit conditionem non extitisse, quæ extitit.
b *Fieret*] & ita sub pacto legis commissoriæ.
c *Vsucapturum*] statim hoc determinatur. Et sic non est contra. sup. de lege commiss. l. 1.
d *Condi in fit*] vt vendo si soluerit tali die.
e *Conuentio*] vt vendo. sed fiat inempta, si nõ soluas tali die.
f *Implebitur*] & sic procedit interim vsucapio. vt in sequenti casu. Si vero conditionalis, tunc nõ, v sup. eo. § si sub condõne.
g *Si in diẽ addictio*] i. venditio sub pacto addic. in diem.
h *Attulerit*] supplefletur venditionis, secundum Azo.
i *Perfectam*] nunc respondet.
k *Effici*] si alius non afferat meliorem cõditionem: alias redditur, vt sup. de in di. addic. l. item quod dictum. Sed in cõmiss. dic, vt supra de lege com. l. 4. §. sed Iulianus. & sup proxi. §. Et hanc, non solum in superiori casu de commissoria.
l *Et hanc*] non solum in superiori casu de commissoria.
m *Ille*] s. Iulianus.
n *Non contrahi*] scilicet sub conditione.
o *Resolui*] sub conditione.
p *Ve a est*] vt sup. de in di addi. l. quoties. & l. vbi.
q *Pura est*] vt sup. de contrah. empt. l. 3. Nõ ergo semper hæc dictio, Si, facit conditionẽ, vt & sup. de iure. l. muto. §. hanc autem. Sed certè hic facit resolutionem cõditionalem, non venditionem, in quo est arg. contra sup. de adi. leg. l. legatum purè i. resp. on.
r *Dama*] proprium nomen serui.
s *Non vsucapturum*] facit sup. de pign. act. l. si quis in pignor. & supra de acq. poss. l. si meam vacuam. in prin. & de hæredit. instit. l. quoties. in princ.
t *Non potest*] nisi iustissimus adsit error: vt inf. e. l. quod vulgò. Sed opp. inf. proxi. Sed ibi tei vẽdițe adhæret. Itẽ op. de eo. qui gregem emit: nam per hoc singula capita non emuntur, & tamẽ singula vsucapiuntur pro emptore, vt sup. de vsucap. rerum. in fi. Sed ibi omnia cõtinentur in vniuersitate empta. Item op. de eo. qui emit ancillam: nam etiam partum, quem non emit, vsucapit pro emptore secundum Io. vt ff. eo. l. qui ob pactionẽ. Sed ibi est accessio: vel p suo ibi vsucapit: vt ibi notaui & sup. de pub. l. si ego. §. partus. Itẽ contra. inf. eo. §. si à furioso. Sed ibi saltem de facto aliqua fuit.
u *Non singula eius partes*] Imo videtur possideri, cum singulæ vsucapiuntur, vt inf. eo. l. emptor. quæ est contra. Item & quia nomine partiũ datur interdictum. Vnde vi, vt sup. de acq. poss. l. quod meo. §. fi. Ad hoc dicas, hic subaudisti tantum, vel dic non possideri principaliter per se. sed cum vniuersitate prædij. sed in Dama secus, qui Stichо accedere fi põt, vt sup. proxi. resp. Item hic totus fundus erat alienus in l. contra. pro parte tantum. & hoc etiam modo resp. ad l. j. eo. l. qui fundũ. §. si fundum, vel vt ibi. Item contra, C. si regun. l. fi. vbi Io. an. dicu pscribi actioni fi. reg. sed hic rei vend. decem ann. præscribuntur, ibi plenali fi. re. triginta an. & ita hic. & post decennia agetur fi. regun. sed pars præscripta præscribenti adgnabit.
x *Non capturum*] prædicta mancipia tit. l. pro emptore, sed pro suo sic, secũdũ quosdam. & est sic inf. de verb. signifi. l. bonorum. & C. de euic. l. j. Argu contra. sup. de pecu. hæc. l. non tantum. Accur.
y *Non sunt*] nec emptus iebus accedunt, quod erat superioti casu. Item contra, videtur j. e. l. quod vulgò. Sed ibi erat magis iustus error, quã hic, præterea hic z emptor loco hæredis est, & hæres nõ vsucaperet: ergo nec ille.
z *Ab hoc*] id est, a tutore, alias administratione.
a *Rem*] s. mobilem, & sic potest vsucapi vt res eccl̃æ mobilis, vt C. de sacrosan. eccl. auth. quas actiones. Secus in immobili. vt in contra. sup. de acq. rer. do. l. bonæ fidei. §. nec interest. Vel hic non erat, sed putabatur pupillióri erat. Sed hoc nõ placet quibusdam, vt supra de re. eo. l. magis. §. 1. Item die, quã auctoritate contutoris emit, quia ipse se auctore non posset, vt sup. de auth. tuto. l. 5. §. item ipse. & ff. de contrah. empt. l. fi in emptione. §. fin. & L. non licet. & C. de contrah. empt. l. cum ipse. Si enim se auctore fecisset, aut fecisset ius, & nõ vsucaperet, vt sup. tu. 2. l. si fur. §. 1. aut igno raret, & tunc idem, ut inf. §. si à pupillo. Nec posset dicere credere puberem, ut C. de interdi. & relig. l. de tutela: sed extraneus posset, ut inf. §. si à pupillo.
b *Eo quod*] i. ideo quia.
c *Si pluris*] si, id est, quamuis alius velit plus dare: quia conuenit tutorem ementem, & authoritatem præstantem. Vel dic pluris. &c. id est, si iste tutor plus dedit, quàm alius daret: si autem minus, hoc subijcit: Et si minoris. &c. & nota tutelæ conuenit, quia sicut ab aliis, sic à seipso pupillum debuit custodire, ut hic, & supra si ser. vẽd. Labeo. Laitius.
d *Emerit*] authoritate contutoris, vt supra.
e *Addixisset*] id est, vendidisset, cum plus habere potuisset dominus.
f *Procuratorem quoque*] non solum tutorem. Accur.
g *Ex actione*] i. ex administratione.

Emerit

Sed mihi eum [a] vsucapere posse videtur.

Pactum legis commissoriæ, vel addictionis in diem, non reddit venditionem conditionalem, sed facit eam sub conditione resolui, ideo interim potest res vsucapi titulo pro emptore, cum adsit verus titulus. Paul. de Cast.

¶ Sabinus ait: Si sic [1] † res empta sit, vt nisi pecunia intra diẽ certũ soluta esset, inempta res fieret, [b] non vsucapturũ, [c] nisi prius [2] † persoluta pecunia. Sed videamus vtrũ conditio sit, [d] hæc, an conuentio. Si conuentio [e] est, magis resoluerit, quàm implebitur. [f]

Ex venditione pura resoluenda sub conditione interim procedit præscriptio tituli pro emptore. Bart.

¶ Si in diem addictio [g] facta sit, id est, nisi quis meliorem conditionem attulerit, [h] perfectam [i] esse emptionem, & fructus emptoris effici, [k] & vsucapionem procedere Iulianus putabat. Alij & hanc † sub conditione contractã esse. Ille [m] non contrahi, [n] sed resolui [o] dicebat, quæ sententia vera est. ¶ Sed & illa emptio pura est, [q] vbi conuenit, vt si displicuerit intra diem certum, inempta res [3] † sit.

Si traditur alterares, quã empta, nõ vsucapitur hoc tit. nisi accedat res empta. Paul.

¶ Cum Stichum emissem, Dama [r] mihi per ignorantiam pro eo traditus est: Priscus ait, vsu me eum non capturum, [s] quia id, quod emptum non sit, pro emptore vsucapi non potest. [t] Sed & si fundus emptus sit, & ampliores fines possessi sint, totum longo tempore capi, quoniam vniuersitas eius possideatur, non singulæ partes. [u]

Mala fides venditoris nocet emptori, sicut nocet hæredi. Paul.

¶ Eius bona emisti apud quẽ mancipia deposita erant: Trebatius ait, vsu te non capturũ, [x] quia empta nõ [4] † sunt. [y]

Emptione facta solenniter per tutorem, a pupillo transfertur in totum dominium, si est dominus: alias vsucapiendi conditio. Bart.

¶ Tutor ex pupilli actione [z] [5] † rem, [a] quam eius, putabat esse, emit. Seruius ait, posse eum vsucapere. In cuius opinionem decurrim est, eo, q [b] deterior cã pupilli non sit, [6] † Si pluris [c] 7 † habeat emptorẽ, & [8] † minoris emerit, [d] tutelæ iudicio tenebitur, ac si alij minoris addixisset: [e] idque à Diuo Traiano constitutum dicitur.

Procurator emens à compprocuratore, præscribit. Bart.

¶ Procuratorem quoque, [f] qui ex [9] † actione, & qua man-

1 † res nõ est in aliis exẽp. nec in P. F.
2 † P. Flo. deest, prius.
3 † P. Flo. res fiebat.
4 † P. Flo. sint.
5 † Ista gl. est valdè no. cũ suo text. ad hoc, ppositum, q emptor omnium bonorũ. est loco hæredis: & sicut hęres nõ vsucapit, ita nec iste pt vsucapere hoc addito, q iste dr procurare in rẽ suã, ideo nimirũ, si est loco hæredis. Bolog.
6 † Auctione, sicut Du. legit. & P. F. propius.
7 † P. F. & propius.
8 † P. F. & minoris.
9 † Auctione Duar. & P. F.

a *Emerit*] à procuratore, vt conueniat prædictis, vel dic à quodam alio nomine domini, vt sup. de vsucapio. l. pigno ri. §. fin.

b *Vsucapturum*] procuratorem, secundum primum, vel do minum secundum alium.

c *Gerens*] sine mandato.

d *Emerit*] à procuratore dñi, vel ĕt ab extraneo in rem domini, vt ff. de negoc. gest. l. atqui. §. cũ me.

e *Peculiari*] secus si dominico, vt inf. §. Pomp on.

f *Vsucapere*] vt supra pro solut. l. 2. & inf. de capt. l. penul. Accursius.

g *Sciente*] quo ad vsucapi. sed quo ad possess. etiam ignorante, vt d. l. pro soluto. l. secunda. Cum ergo mea conscientia exigitur, si illa est cum mala fide, non vsucapio, sed in peculiari nocet domini scientia ad inchoandum, vt j. §. si seruus. in fi.

h *Vitiosè*] Puta, per vim.

i *Pomponius*] quoque nõ tantum Celsus dicit, quòd si nõ peculiari nomine emit, inspicitur scientia domini: sed etiã Pomponius dicit, idem.

k *Vbi primum*] ex postfacto.

l *Cognouit*] scemptionem factam.

m *Sciam*] quia fui præsens, quando seruus emit, nec prohibui cum possem, vt supra de libe. cau. l. imò. in fi. & sup. de vsucap. l. hæres. §. fi. secus si non potuissem prohibere. vt supra de contrah. empt. l. in huius.

n *Primam causam possess.*] Sed cur non vsucapio sicut extraneus emptor, cũ mala fi. serui non noceat: nam dominus vice emptoris est. vt j. e. l. seruus. Hic ergo vice hĕdis, nõ vice emptoris habetur. Azo. & facit sup. de acq. hæred. l. cum quidã. §. scientia. & qđ no. su. de ædil. edi. l. cũ mancipium.

o *Si à pupillo emero*] rem alienam, & sic est error dominij rei. Res. n. sua non potest vsucapi. vt in cõtra. §. de acqu. rer. do. l. bonæ fidei. Vel hic erat mobilis, ibi immobilis. Et eisdem modis solu. C. eo. l. fi. Vel ibi sciebat emptor pupillũ. Itẽ op. aut pupillus ipse possidebat, aut fi. Sed si non. nec iustam causam possess. potest præstare, vt C. de acq. poss. l. cũ nemo. Si possidebat, tuãsferre poss. nõ potest, vt ff. de acq. poss. l. possessionem. & de acq. re. do. l. pupillos. quę sunt contra. si ergo ipse non amittit, ergo nec alius q̃rit, ergo nec vsucapit, vt ff. tit. 2. l. fi. Rũ non pupillum, sed emptorem possidere, vt precario à patre pupilli, & tñ iustã præstat causam vsucapiendi, vt sup. tit. 2. l. non solum. §. quod vulgò, secundum. Azo. Vel dic, q̃ tradidit cum tutore. Vel dic, q̃ non amittat ex sua traditiõe, vt ibi: sed ex eo, q̃ emptor possidet, & contrectat: vt su. de acquir. poss. l. fi rem. Vel hic proximus fuberiati, ibi non: vel aliud est tradere, vt hic: aliud nolle possidere, & desinere, vt ibi. ar. ff. de acq. pos. l. 3. §. quòd si seruus.

p *Quem puberem*] et sic est error ętatis.

q *Hic plus*] aliàs est non, aliàs sine non.

r *Quam in re*] plus. n. est, q̃ res est aliena, quã opinari eã esse pupilli. vt ea. l. §. fi sub conditio. & ff. de ma. vind. l. si patet. §. quoties. Aliàs est fi: hoc mõ, non plus est in re. s. q̃ ille est pupillus: q̃ in existimatione, q̃ creditur pubes, & tunc est sic ff. de acq. hær. l. qui putat. Et sic duo erant hic errores. Primus de rei dominio, secundus de ætate.

s *Non capiet vsu*] vt Co. si quis ignorans rem mi. l. & C. ead. fi. Acc.

t *Nulli prodest*] vt & sup. de vsucap. l. nunquã. Sed certè, & ĩ puberẽ putẽ, possũ in iure errare, vt si credã poss. sine decreto alienare, quod non possem, ad quod dic, vt notaui j. pro dona. l. si vir vxori.

u *Emero*] rem quã possideo: nã possessionẽ transferre non potest, sicut nec pupillus sine tutore.

x *Capere*] pro emptore: nam de eo. ti. hic tractat. Azo.

y *Vtilitatis causa*] secus de rigore: quia nõ est cõtractus deficiente consensu. & facit ff. ad Inst. l. sed. & si pupillus. C. fin. Sed cont. su. e. l. cum Stichum. Sol. vt ibi.

z *Publiciana*] Imò competit, vt sup. de publiciana. l. eum, qui à furioso, quæ est cont. Sol. vt ibi.

a *Si eam rem quam pro emptore*] Idẽ in quolibet alio tit. vt su. de acq. poss. l. Pompon. in fi. licet alij dicant secus. & idem quod in hærede. vt inf. l. si defunctus.

b *Non fit*] nisi alius in medio possederit. vt inf. eo. tit. l. qui cum hærede. §. fi.

1 † P. F. facit.

2 † P. F. apiscatur.

3 † In P. F. ignorãtẽ.

4 † In P. F. sciẽtẽ.

5 † Duar. medã vitiosã. & P. F. Dñs vice emptoris ĕt: & vtrũ sit vice hĕdis. 6 † P. F. dĕt, noĩe.

7 † P. F. dicimus.

* Hunc §. cũ sua gl. aiũt DD. su. modũ eẽ difficilẽ vi. hic Io ab Im. qui rẽ facilè explicat.

* No. hic ex inutili ꝯtu ne possidẽdi quidẽ ius trãsferri, & pcordã tes. vide p Fetn. Vas. de succes. li. 2. §. 15. num. 81.

8 † In P. F. cõstitit vsucapere.

9 † Sic P. Fl. Sed qdã aiunt ea eẽ suppositia. & l. sed et si. §. Marcel. su. de Public.

dato dñi fecit, 1 † temerit, [a] plerique putant vtilitatis cá pro emptore vsucapturũ. [b] Idẽq. põt dici, & si negotia domini gerens [c] ignorantis emerit, [d] propter eandem vtilitatem.

¶ Si seruus tuus peculiari [e] nomine emat rem, quam scit alienam esse, licet tu ignores alienã esse, tñ vsu nõ capies.

¶ Celsus scribit, Si seru[2] meus peculiari noie 2 † adipiscatur possessionẽ, id ĕt 3 † ignorãte me vsucapere. [f] Quòd si non peculiari nomine, nõnisi 4 † sciente [g] me. Et si vitiosè [h] cęperit possidere 5 † rem eam, vitiosam esse possessionem.

¶ Pomponius [i] quoque in ijs, quæ nomine domini possideã tur, dñi potius quam serui voluntatem spectãdam esse ait. Quòd si peculiari 6 † nomine, tunc mentem serui quærẽdã, & si seruus mala fide possideat, eamq. dominus nactus sit, vt suo nomine possideat, ademptio puta peculio, dicendum est, vt eadem eá sit possessionis: & ideo vsucapio ei non magis procedat.

In rebus peculiaribus sciẽtiam serui inspicimus, id dominicis sciẽtiã domini, & illa sciẽtia ĩspicitur, quæ fuit in initio possessionis, non quæ postea superuenit. Bart.

¶ Si seruus meus bona fide emerit peculiari noĩe, & ego vbi primum [k] cognoui, [l] sciã alienam esse, processuram vsucapionem Celsus ait, initium enim possessionis sine vitio fuisse. Sed si eo ipso tẽpore, quo emit, quamquã id bona fide faciat, ego alienam rem esse sciam, [m] vsu me non capturum. Et si quod non bona fide seruus meus emerit, in pactionem libertatis mihi dederit, non ideò me magis vsucapturum: durare enim primã causam possessionis [n] idem Celsus ait.

Error iustissimus præstat causam vsucapiẽdi in titulo pro emptore: secus si sit error iniustus: vt error iuris. Bar.

¶ Si à pupillo * emero [o] sine tutoris authoritate, quem puberẽ P esse putẽ, dicemus 7 † vsucapionẽ seq, vt hic plus [q] sit in re, [r] quam in existimatione. Quòd si scias * pupillũ esse, putes tñ pupillis licere res suas sine tutoris authoritate administrare: nõ capies vsu: [s] q a iuris error nulli prodest. [t] Si à furioso, quem putẽ sanæ mẽtis, error, [u] 8 † constitutũ est capere [x] vtilitatis causa [y] me posse, quãuis nulla est seremptio, & ideò nec de eui ctione actio nascitur mihi, nec 9 † Publiciana [z] competit, nec accessio professionis.

Bona fides authoris nõ prodest singulari successori habẽti scientiam rei alienæ: secus in successore vniuersali. Bar.

¶ Si eam rem, quam pro emptore [a] vsucapiebas, scienti mihi alienam esse vẽdideris, non capiam vsu.

¶ Etiam hæredi vlteriori defũcti possessio proderit, quãuis medius hæres possessionem eius nactus non sit. [b]

Ibi vsucapietur res. s. si dẽfunctus incœperat eam vsucapere, quia fuit ei tradita, secus si non incœperat, quia fuit tradita h[illegible] mala fidei, licet defunctus bona fide emisset: quia non inchoauit vsucapere. Pau. de Cast.

¶ Si defunctus bona fidẽ emerit, vsucapietur res, quamuis

Successoris vniuersalis & singularis an & quã cã possit separari: & quis sit illius separatiõis effectus.

a *Sciat alienam*] Et est ratio, quia, & si hæres nõ adijsset, hæreditas compleret vsuca. vt ff. de iur. & l. nunquam. §. vacuam. Et quia est ea persona, vt in Auth. de iureiur. à mo. & eõ si defunctus scruit hæredi quis bo. fi. noceret. licet à se velit incipere vt ff. de diuer. præscrip. l. cũ hæredes. Quis ergo hîc vsucapit? Rñ. hæres in re quã defunctus bona fide possedit. Et no. ex prædictis separati cãm successoris vniuersalis, & singularis, vt hic, & Inst. eo. de vsuca. §. diuina. & ff. ea. l. §. si eam rem. & *Possessive*, ordinario, vt habeat locum sequens litera.

c *Cæterisque*] qui habent septimam bo. pos. extraord. vt Inst. de bono. poss. §. septima.

d *Emptori*] facit Inst. eo. §. interea.

e *Vsucapionem*] rei mobilis, secus de præscriptione in immobili. vt C. de rei vend. l. more iuris. Itẽ hoc quo ad cursũ vsucapionis, secus quo ad effectum, vt ff. de rei vend. l. si post acceptũ. Sed hodie vi interpellant ea quo ad omnia, C. de annis except. l. vi. & fest. in M. sed ibi Iason illa in 4. casibus loquitur, vt no. d. l. ff. post acceptum. & *Quam emerat*] pro re quam emeram à nõ domino, & vsurapiebam.

f *Eiusdem effectus*] ei⁹, qđ est effectus possi. vsucapiendi nam prius vsucepiebam, nunc nunc iam factus sim dñs. si res præsẽs est vt ff. de rei vend. l. cum & l. hoc si causa aut poss. constat, quia mihi non mutat, imo & prioré cãm retineo vt ff. de acq. poss. l. 3. §. ex plurib. quæ est conc. h *Idemque*, s. f. causa possessionis mutetur prædicto modo.

g *Eiusdem effectus*] i eius, qđ est effectus possi. vsucapiendi nam prius vsucepiebam, nunc nunc iam factus sim dñs. si res præsẽs est vt ff. de rei vend. l. cum & l. hoc si causa aut poss. constat, quia mihi non mutat, imo & prioré cãm retineo vt ff. de acq. poss. l. 3. §. ex plurib. quæ est conc. h *Idemque*, s. f. causa possessionis mutetur prædicto modo.

h *Possessive*, ordinario, vt habeat locum sequens litera.

i *Litis æstimatio similis*] vel vt fiat dñs. si res est præsens, vt ff. de rei vend. l. eius. & l. seq. Vel vt det cã vsucapiendi, vt ff. e. l. 1. Item vt competat publi. vt su. de publ. l. sed si res. §. filis. Itẽ, vt de euict. teneatur, vt hic & sup. rerũ amo. l. si pr. res. & ar. ff. qui ex cau. in poss. ea. l. ff. licet nõ caueret de euict. licet teneatur, vt dixi, vt su. de rei vend. l. & ex diuerso. ff. petitor. & su. de condit. fur. l. si seruus. §. cauere. Sed quidam dñt eum non teneri de cui. arg. C. de transact. l. si pro fundo. Sed certè hic non est transactio. Item facit, in commo. l. si vt certo. §. 1. & sup. de euict. l. si seruus vend. §. 1. Sed arg. contra. C. de ser. fug. l. mancipia. in fi.

ADDITIO. Dic secundum Bart. quod ibi soluit pœnam, hic litis æstimationem.

Emptor] CASVS. Emi fundũ meũ à te, & partem fundi

hæres sciat 1† alienam a esse. Et hoc in bonorum possessore, b & in fideicommissarijs, quibus ex Trebelliano restituitur hæreditas, cæterisque c prætorijs successoribus obseruandum 2† est.

¶ Emptori d tẽpus venditoris ad vsucapionẽ procedit.

Per litis contestationẽ nõ interrumpitur vsucapio triẽnij, & ex duabus causis se nõ compatientibus res nõ potest possideri. Bart.

¶ Si rem alienam emero, & cum vsucaperem, eandẽ rem dominus à me petierit, non interpellari vsucapionem e meam litis contestatio est: sed si litis æstimationem sufferre, malueri⁹, f ait Iul. cãm possessionis g mutari ei, qui litis æstimationẽ sustulerit: idemque h esse, si dominus ei, qui rẽ emerat à nõ domino, donasset, eaq. sentent a vera est.

Vlpianus. 3†

LEX III.

Litis æstimatio * similis i est emptioni.

Mala fides in parte impedit vsucapionem alterius partis, si est incerta ratione loci, & quota, alias secus. P. de Ca.

Iabolenus lib. 2. 4†

LEX IV.

Emptor fundi, partẽ eius alienam esse non ignorauerat. k Respondit, nihil eũ ex eo fundo longa possessione capturum. Quod ita verũ esse existimo, si q̃ pars aliena esset in eo fundo, emptor ignorauerat, l quòd si certũ locum esse sciret, reliquas partes longa possessione capi posse non dubito.

¶ Idẽ iuris est, si is, qui totum fundum emebat, pro indiuiso partẽ aliquã alienam esse scit, m eam enim dumtaxat non capiet, cęterarũ 5† verò partium non impedietur longa possessione vsucapio. 6†

Furtum factũ à domino, vsucapibilẽ rem non facit. B.

Modestinus lib. 10. Pandect.

LEX V.

SI rem quam tibi pignoraui, furripuero, n eamq. distraxero, de vsucapiõe dubitatũ ẽ. o Et verius est, vsucapionis.

Qui ab alio rogat precario quod possidet, incipit possidere ex noua causa, & desinit ex antiqua. Bart.

Vlpianus. 7†

LEX VI.

QVi cum pro hærede, vel pro emptore vsucaperet, precario 8† rogauerit, p vsucapere nõ potest. Quid? porrò interest? cũ vtrobique desinat ex prima causa possidere, quã precario vult habere?

Mala fides in vnare certa, vna incerta, in qua certum est adesse bonam fidẽ, secus, si amba sunt incertæ. Paul. de Cast.

¶ Si ex decẽ seruis, quos emerim, aliquos putem esse alienos, & qui sic 9† alieni, sciam, reliquos vsucapiam, quòd si ignorem, qui sint alieni, neminem vsucapere q possum.

a Litis æstimatio similis] vel vt fiat dñs. si res est præsens, vt ff. de rei vend. l. eius. & l. seq. Vel vt det cã vsucapiendi, vt ff. e. l. 1. Item vt competat publi. vt su. de publ. l. sed si res. §. filis. Itẽ, vt de euict. teneatur, vt hic & sup. rerũ amo. l. si pr. res. & ar. ff. qui ex cau. in poss. ea. l. ff. licet nõ caueret de euict. licet teneatur, vt dixi, vt su. de rei vend. l. & ex diuerso. ff. petitor. & su. de condit. fur. l. si seruus. §. cauere. Sed quidam dñt eum non teneri de cui. arg. C. de transact. l. si pro fundo. Sed certè hic non est transactio. Item facit, in commo. l. si vt certo. §. 1. & sup. de euict. l. si seruus vend. §. 1. Sed arg. contra. C. de ser. fug. l. mancipia. in fi.

ADDITIO. Dic secundum Bart. quod ibi soluit pœnam, hic litis æstimationem.

Emptor] CASVS. Emi fundũ meũ à te, & partem fundi scio alienã quæritur an reliquas partes vsucapiã. Et distinguitur nã aut nescio quæ sit pars aliena nec rõne loci nec quota, & hoc casu non vsucapiam, aut scio quæ pars sit aliena pro diuiso. & tunc vsucapiam cæteras partes. Fr.

k *Ignorauerat*] quantum est alienã ratione loci & quotæ, vt in primo: aut scio rõne loci vt in secũdo: aut ratione quotæ vt in tertio.

l *Ignorauerat*] ratione ergo insertitudinis nihil valet. Arg. contra su. de leg. 1. l. si ita si scripsũ. & secundum hanc intelligo ff. de acq. poss. l. si quis fundũ. Sed q̃d si emptor ignorauerat, q̃ aliqua pars sit aliena, vẽditor scit, & dixerit. Vendo tibi quicquid iuris habeo in isto fundo? Rñ. non procedere vsuca. arg. ff. de acq. poss. l. locus. vendito autẽ tenet, vt ff. de hæ. vend. l. q̃ si nulla. Vel dic procedere vsuc. vt in fi. e. l. qui cũ. §. 1. Nec obl. locus, quia potest dici, q̃ vbi vs. q̃ sciebat, q̃d aliqua pars erat aliena, tũc fi. m *Scio*, puta terriã.

5† P. F. dest. vero.

6† P. F. cæperit.

m *Eam enim dumtaxat*] Ego dominus: tecto fit ẽ sum dominus. vt ff. pro si l. ff & C. eo. l. cum fœt. vel sol. vt ff. de vsuca. l. sequitur. §. si rem, vbi et quæsiui quõ hoc casu pt hẽre locũ vsucapio, cũ dñs alienet, & ff. de iurisd. cũ his. §. j.

Qui cum pro hærede] CASVS Vincapiebam rẽ tit. pro emptore, vel pro hærede, & interim eandem rẽ petij precario à vero dño. ait q̃ desino vsucap.

¶ *Sex decem*] Emi decem seruos a non domino, quos iã à bono alienos, & eos cognoscendos vsucapiam. sed si nõ cognosco illos, quos scio alienos, neminem eorũ vsucapiam.

7† al. Vlp. li. 33. ad Sabin. 8† P. F. to gaut.

9† Deest alieni, in alijs exẽpla. & in P. F.

¶ *Post mortẽ*] testator vsucapiebat seruum tit. pro emptore, decessit testator, hæres interim distulit adire hæreditatem. Dic quod hæreditas compleat vsuca. & ea completa si hæres postea adeat hæreditatẽ, his hîs huius temporis, sicut aliarum rerum hæreditariarũ. Et hæc sunt vera, nisi alius interim eũ seruũ possedit. Fr.

o *Non interest*] à vero dño. vt & su. de acq. poss. l. interdũ. nõ à creditore debitor. nam non desineret vsucapere. vt su. tit. 2. l. non solum. & qui pig. & §. fi.

p *Quid*, pro quo alias quæritur.

q *Interest*, i. vtrum pro empt. & pro hærede ex vna parte, præcerum ex alia.

r *Neminẽ vsucapere*] tũc ineertitudinis, vt & ff. e. l. emptor.

a *Fiet*

a *Fieri*] adita hæreditate saltem animo.
b *Eius*] vt sup. tit. 3. l. ceptam.
c *Possedisset*] vt supra tit. 3. l. si de eo. §. 1. & l. Pomponius. §. quæsitum.

Vsucapio capta per defunctum completur per heredem etiam possessione non apprehensa. Paul. de Cast.

¶ Post mortẽ eius, * qui hominẽ emerit, expleto tempore, quod defuisset ad vsucapionem, quamuis eum hominem hæres possidere non cœpisset, fiet [a] tñ eius: [b] sed ita hoc, si nemo eum possedisset. [c]

Ad vsucapionem sufficit sola ciuilis possessio. Bar.

Iulianus lib. 44. Digest.

LEX VII.

QVi fundum possidebat pro emptore, antequã diutinam possessionem impleret, decessit: serui, qui in 1† eadem possessione relicti fuerant, discesserunt relinquendæ eius gratia. Quæsitum est, an nihilominus hæredi [d] tempus longæ possessionis procedere 2† posset? Respondi, etiam discedentibus seruis hoc tẽpus [e] hæredi procedere [f] 3† debere.

In parte addita fundo nouæ emptionis, noua præscriptione opus est. Bart.

¶ Si fundum * Cornelianum pro emptore lõga possessione 4† vsucapiam, & partem ex vicini fundo ei adijciã, & vtrũ eam quoque partem reliquo tempore [h] pro emptore capiã, an integro statuto tempore? Respõdi, partes, quæ emptioni fundi adijciuntur, [i] propriã ac separatam conditionem [k] habere: 5† & ideo possessionem quoq; earum separatim nancisci [l] oportere, & longam possessionem earum integro statuto tempore impleri.

Restitutio procuratoris facta ei, qui scit: vel scire debet ad se non pertinere, vsucapiẽdi causam nõ tribuit: nisi procurator restituẽs fuerit scięs: tunc enim donare videtur. B.

¶ Seruus meus Titio mandauit, vt fundum ei emeret: eiq; manumisso Titius fundi possessionem tradidit. Quæsitum est, an longa possessione caperet: Respondi, si seruus meus mãdauerit Titio, vt fundum 6† ei emeret, & manumisso [m] ei Titius fundũ tradiderit, cum & peculium ei concessum esse putaret, vel etiam cum ignoraret [n] peculium ei concessum nõ esse, 7† nihilo magis seruum [o] diutina possessione capere: quia aut scit * seruus [p] peculiũ sibi concessũ non esse, aut scire debet: [q] eum quoque qui emit non vsucapere. Idem est & in eo qui bona fide possidebat fundum, & postea deiectus de eo fuit, & cum recuperauit per interdictum, vnde vi, & tempore quo recuperauit, cepit habere malam fidem.

¶ *Qui seruus*] Interdictum est hæredi, quod non diminuat de rebus hæreditarijs: tandem vendidit cuidam hoc sciẽti. Dicitur quod ille, qui emit non vsucapiet.

¶ *Procurator*, Mandaui procuratori meo vt venderet fundum, quem possidebam, & hic fundus valebat centũ: tandẽ procurator vendidit eum pro 30. odio mei, vt afficeret me damno: dic, si emptor hoc ignorauit, bene poterit præscribere. & addunt simile de eo, qui sciens rem alienam vendidit ignoranti. Dic, si emptor præscribit fundi: si ãt emptor cũ procuratore meo colluserit, dicitur, q̃ emptor non præscribit.

¶ *Fertina*] Sumpsisti mihi seruum mutandem cum mihi ignorante esse meum, tenuum obligasti, & vsuisti postea, & eum vendidisti cuidã bona fide, etiã quod emptor non vsucapiet: cum hæres sit fortuita. nec videtur vertisse in potestatẽ domini cum dominus hoc ignorauit. 5† P.T. habent.

¶ *Liberhomo*] Liberhomo, quem possidens tanquam Lona fide, ex ijsdem rebus sibi acquisiit, ex quibus acquisiit seruum bonum, & ita liberhomo si ex peculio, quod ad me spectat, aliquam rem à non domino emerit, etiam ignorans vsucapio. Fran. d *Hæredi*] qui adiuit ante quam serui discederent. & sic fuit ei quæsita ciuilis per seruum.

e *Tempus*] ante discessum seruorum, vel ex post.

f *Procedere*] quia retinuit ciuilem possessionem ● quam nisi decessit omnibus non potuit perdere. vt supra tit. 3. l. si id quod. §. 1. & fa. l. si colonus. & quod ibi no. & supra de dolo, l. cũ qs. 6† P.Flo. decesset, eadem.

1† P.Flo. decesset, eadem.

2† P.Flo. potest.

3† In aliis exemplis, deest debere. & in P.F. * ille textus non est alibi, sin Ro. sol. ao. fin. ad hoc: quod præter. in principali trahit ad accessoria: qñ illa ineunt principali ab initio, secus si ex post facto: quia tunc opus est noua præscriptione. Bol.

4† capiã.

a *Fieri*] adita hæreditate saltem animo.
b *Eius*] vt sup. tit. 3. l. ceptam.
c *Possedisset*] vt supra tit. 3. l. si de eo. §. 1. & l. Pomponius. §. quæsitum.

Qui fundum] CASVS. Vsucapiebat Titius fundum tituo pro emptore, decessit interim Titius, serui defuncti, qui stabant in illo fundo, recesserũt de fundo animo relinquendi possess. illius fundi. Dicitur, quòd adhuc procedit vsucapio.

¶ *Si fundum*] Possidebam titu. Pro emptore fundum, si iam tenueram eum aliquo tempore, nunc cœpi possidere partẽ fundi vicini aliquo tit. Dicitur, quòd de nouo incipio possidere, & vsucapere istam partem.

¶ *Seruus*] Seruus meus mandauit Titio, vt ei emeret fundum, tandem ifti seruo in testamento reliqui libertatem, & Titius emit fundum, & seruo facto libero tradidit: quæritur, an iste factus liber vsucapiat fundum? Et dicitur, quod non, siue Titius credebat concessum liberum peculium seruo facto libero, siue ignorabat. Et reddit ratio: quia aut seruus nunc factus liber scit sibi peculium concessum non esse: aut scire debet: cum in testamento manumisso inter igitur peculium ademptum: & hic si scit, est malæ fidei possessor. & aut ignorat, errat in iure, & sic non vsucapit. Et adducit simile de eo, qui simulat se meum creditorem, & ei soluam. Nam non vsucapit, cum sit malæ fidei possessor. Si autem sciebat Titius peculium manumisso concessum non esse, & tamen soluit, præsumitur donasse potius, quam indebitum soluere.

¶ *Si tutor*] Tutor rem pupilli furtiuam vendidit eam. Dicitur, quod emptor eam non vsucapiet, cum sit furtiua.

¶ *Qui bona*] Emi fundum à non dño bona fide, & eum possidere cœpi: tandem alius inuasit possessionem fundi, & postea ab inuadente recuperaui, & eo tempore quo recuperaui, cœpi hic malam fidem. Dicit quod non vsucapiam, & reddit rationẽ. Postea adducit simile, cum emi rem a non dño bona fide, & eo tempore quo traditur mihi, incœpi hic malam fidem: nam ista rem non vsucapiam. Postea adducit aliud simile. Vendidisti mihi seruum vitiosum, qui tñ non erat tuus, tñ possidebas eum bona fide, & tradidisti: idem, quia apparet vitiosus, reddidi eum tibi recepto pretio, & nunc incipis habere malam fidem. Dicitur, q̃ non vsucapies. Idem est & in eo qui bona fide possidebat fundum, & postea deiectus de eo fuit, & cum recuperauit per interdictum, vnde vi, & tempore quo recuperauit, cepit habere malam fidem.

¶ *Qui seruus*] Interdictum est hæredi, quod non diminuat de rebus hæreditarijs: tandem vendidit cuidam hoc sciẽti. Dicitur, quod ille, qui emit non vsucapiet.

¶ *Procurator*, Mandaui procuratori meo vt venderet fundum, quem possidebam, & hic fundus valebat centũ: tandẽ procurator vendidit eum pro 30. odio mei, vt afficeret me damno: dic, q̃ si emptor hoc ignorauit, bene poterit præscribere. & addunt simile de eo, qui sciens rem alienam vendidit ignoranti. Dic, q̃ emptor præscribit fundi: si ãt emptor cũ procuratore meo colluserit, dicitur, q̃ emptor non præscribit.

¶ *Fertina*] Sumpsisti mihi seruum mutandem cum mihi ignorante esse meum, tenuum obligasti, & vsuisti postea, & eum vendidisti cuidã bona fide, etiã quod emptor non vsucapiet: cum hæres sit fortuita. nec videtur vertisse in potestatẽ domini cum dominus hoc ignorauit. 5† P.T. habent.

¶ *Liberhomo*] Liberhomo, quem possidens tanquam Lona fide, ex ijsdem rebus sibi acquisiit, ex quibus acquisiit seruum bonum, & ita liberhomo si ex peculio, quod ad me spectat, aliquam rem à non domino emerit, etiam ignorans vsucapio. Fran. d *Hæredi*] qui adiuit ante quam serui discederent. & sic fuit ei quæsita ciuilis per seruum.

e *Tempus*] ante discessum seruorum, vel ex post.

f *Procedere*] quia retinuit ciuilem possessionem ● quam nisi decessit omnibus non potuit perdere. vt supra tit. 3. l. si id quod. §. 1. & fa. l. si colonus. & quod ibi no. & supra de dolo, l. cũ qs. 6† P.Flo. decesset, eadem.

1† P.Flo. decesset, eadem.

2† P.Flo. potest.

3† In aliis exemplis, deest debere. & in P.F. * ille textus non est alibi, sin Ro. sol. ao. fin. ad hoc: quod præter. in principali trahit ad accessoria: qñ illa ineunt principali ab initio, secus si ex post facto: quia tunc opus est noua præscriptione. Bol.

4† capiã.

h *Reliquo tempore*] quod adhuc superest ad vsucap. complendam.

i *Adijciuntur*] s. post emptionem primam, secus si totum simul, vt in contra. sup. eo l. 2. §. sed si fundus. Vel ibi totum credidi vnius vendentis: hic non.

k *Conditionem*] nisi adijceretur per alluuionem, vt sup. de pub. l. 1. si ego. idem est.

l *Nancisci*] non ergo trahitur vltima acquisitio ad primã: quod videbatur ratione cuiusdam vniuersitatis, sed non est vt & sup tit. 2. l. rerum. §. fi & fac. sup. de aum. & argento lega. l. cum aurum. §. fi. & C. finium regun. l. fi.

m *Manumisso*] in vltima voluntate dhi. vel et inter viuos.

n *Cum ignoraret*] errans et in iure: nam soluenti ad impediendam condictionem indebiti non nocet etiam error iuris. vt no. C. de iur. & fac. ignoran. l. cum quis. & sic repetet hic Titius condi. indeb.

o *Seruum*] s. manumissum in vltima voluntate, vel etiam inter viuos. &c.

p *Scit seruus*] & sic est malæ fidei, quare non vsucapit. vt supra tit. 2. l. si fur. §. 1.

q *Scire debet*] quia in vltima voluntate non intelligitur datum in dubio. vt Inst. de lega. §. peculium. si ergo hoc nescit, in iure errat. & sic non vsucapit. vt supra de vsur. a. l. nũquam. in princ. Vel dic scire debet, quia cum esset legatũ, fuit ademptũ. & hoc sciuit: sed dicit se obliuioni dedisse, & sic etiã inter viuos esse potuit: quia expresse dixit cũ se non

7† In P. F. nihilominꝰ: sed hic restit. ex Taur. * No. q. scire, vel scire debere idem sũt Bal. ad hoc ibi. & tex. allegat in l. 1. C. de sect. verbo. q̃ro vltius. &c.

non concedere peculium, & hoc ſciuit: ſed tradidit obliuioni manumiſſus: quare craſſa ignorantia nocet ut ff. de iur. & fac. ign. l. nec ſupina. Et ſim hoc no. quem nō debere tradere obliuioni, quod ſcit: ſic C. de contrah. & com. ſtip. l. magnam. Item non dēre quē factū ſuum, rē quaſi ignorare: vt C. de reſ. ven. l. quiſquis. & inf. qd vi. aut clam. l. 3. in h. ſi cert. per l. quod te. & inf. de fideiuſſ. l. ſi Titius §. Seia.

Concor. text. in c. cum illorum. ext. de sēt. ex. com. & i c. ab excō municato, & ibi no. in apoſtil. ad Panor. l. ver. ſi. in facto proprio, n. 18. extra de reſtitu.

a *Et per hoc*] refert ſe ad articulum, qñ ſcinuit ſibi conceſſu non eſſe, & ſic fuit malæ fidei poſſeſſor, cui hic caſus ſimilis eſt.

b *Similis*] cum non ſit. Si ergo ex cauſa ſolutum ſit non vſucapi, cum ſit malæ fidei poſſeſſor.

c *Donare potius*] vt & inf. de reg. iur. l. cuius per. & ſup. de libe. agnoſcen. l. ſi quis a libe. § ſi mater. Non ergo repetit q̄ domino tenetur adhoc actione mandati vt inf. de ſolu. l. ſi quis ſeruo. & l. ſi ſeruus. Sed ſi quæras ſiñ Azo. an translatum ſit dominium hoc caſu in manum. ſ. ſumi? Reſp. ita. ſi procurator factus fuit dominus, quod eſt. ſi ipſe & tradens, vel alter eorum hoc egerit, vt dño quæreretur. Sed ſi ponas procuratori à non domino traditū eſſe, eumq; poſtea manumiſſo ſoluiſſe, & ſciens peculiū non conceſſum, an vſucapiet manumiſſus? Reſpond. ita. ſecundum Io. Quid ergo ſup. proxi. dicitur? Reſpon. illud tunc verum eſt, cū quaſi creditor accepiſſet: hic verò quaſi extraneus ex dono habet vſucapionem. Ergo ſiue ſciat eum ſcien. ſe indebitum ſoluere, & tunc tit. pro donato habet locum: ſiue ex prima cauſa credat ſibi ſolui, cum tamen probabiliter credat ſibi peculium conceſſum, & tunc ex ea cā. ex qua putat ſibi tradi. Si autem ſcit non conceſſum, eſt mala fidei, & non præſcribit, vt ſup. proxi. reſpon.

* Iuxta hoc Paul. ad Gal. c. 4. Quādiu hēs puer eſt, nihil differt à ſeruo, cū ſit dominus omniū &c.

2† P. P. ap prehēdiſſet, quo ſcit &c.

3† P. Flo. nec ſimilis, ſed rectius diſſimilis, vt in l. 2. ff. eod. in prin. maximè cū Iulianus auctor huius l. fuerit Sabinianus, l. 2. in fi. ff. de orig. iur. & Sabinianorum hæc fuerit ſententia l. ſi aliena, ff. de vſuca.

d *Priuſquam res in poteſtatem*] Sed certè nec tunc, cum ſit pupillaris, vt ſup. de acq. rer. dom. l. bonæ fidei, quæ eſt contra. Reſpon. non ob. poſtea q̄ fuerit furtiua, ſed q̄ eſt pupillaris, ſic. Vel ibi in immobili hic immobili. Vel hic redijt poſtquam fuit factus pubes, & ſim hoc dic in poteſtate pupilli. i. eius qui fuit pupillus. Vel ſecundum Azo. de ipſo pupillo dicit, quod interim non vſucapit, cum ſit poſſeſſione priuatus vt ſup. in. 1. l. rem quæ.

e *Nam tutor*] videbatur ſufficere redire in poteſtatem tutoris, quaſi dominii, ſed non eſt ita: nam. &c.

f *Adminiſtrat*] ad opus pupilli.

g *Expoliat*] ſic e iam in omnibus eſt dicendum, qui gerunt officium: ſiue in diuinis, ſiue in humanis rebus, & facit inf. de iud. l. interdum. §. tutelam, & C. de pact. l. pactum. & ſup. de ma. tetta. l. qui filium. §. itaque.

h *Amiſerit*] quia alius inuaſit.

i *Nactus*] cum titulo vel ſine.

k *Non capiet*] vſu. & ſup. ti. 2. l. ſi is cui. §. ſi quis bonæ

l *Vitio*] perſonali.

m *Non amiſſa*] qui non vſucapit, vt ſup. eo. l. 2. in prin.

n *Cum enim*] redit ad primum.

o *Recuperata*] cum titulo vel ſine titulo.

p *Oportet*] vt vſucapiat ſi habeat malam fidē, aliàs ſic etiam ex primo titu. vt no. in l. ſua. utaliter.

q *Redhibeatur*] Non eſt hic caſus ſimilis aliis, niſi cui id quo tractat. ſ. quia interrumpitur prin a poſſeſſio. & initiū ſecundæ inſpici. ut. poteſt cum is cui redhibet. redhibentis tēpora ſibi continuet: ſed nō ſic ī aliis ſupradictis, quia ibi nō continuā tur tpa. vt ſup. ti. 2. l. ſi homini. m. & ti. 3. l. Pomponius §. præterea. & §. quæſitum.

r *Emptor*] id eſt. vendidit. vt & ſupra de act. o. empt. l. veteres: nam & hic quaſi emptor eſt. cum pretium reddit, & dat, vt infra de di. præſcript. l. ſi duobus. §. vendidi.

4† rēde eſt apud Nuar. & P. F.

s *Non coeperit*] quando ſecundum ſe initiū eſt vitioſum, vt hic: alias ſecus, vt d. l. ſi hominem. & l. Pomponius. §. præterea. quæ ſunt contra. Alij dicunt. q̄ poteſt, ſi incipiat à ſe: alij è contra, ſcilicet ſi velit continuare cum primo. Prima placet.

t *Recepit amit*] ſecus ſi incontinenti: quia tunc poſſeſſor in priſtinam cauſam redit: vt infra de vi. & vi arma. l. qui poſſeſſionem, ſed an hoc, quod non vſucepit, pro intereſſe ab intruſore recuperat? Reſpon. non: vt argum. inf. de fur. l. 6 is cui. in fine.

5† P. Flo. deeſt, eſſe.

u *Sciens*] ſi verò ignoraret datur acceſſio: vt ſup. tit. 3. l. Pomponius. §. ſi iuſſu Franc.

x *Rem emit*] hæreditariam.

y *Prætor*] viuus poſtulantibus creditoribus, quod cauſa cognita fieri debet, vt ſupra de cura. fur. l. obſeruare. Vel dic etiam mortuus, quod facit mota quæſtione de hæreditate iudicio petitorio: vt ſupra de peti. hæredi. l. Diuus. vel diuiſorio: vt ſupra fami. ercicun. l. alienationes. & facit ſup. de vſucap. l. ſi ab eo.

z *Fundum*] quem bona fide alienum poſſidebat, idem ſi tuum: ſi tamen pro certa quantitate tantum dari mandauerat: puta pro centum. & ipſe minoris vendidit: quo caſu dominium non tranſtulit: vt ſup. mand. l. ſi diligēter. Quid autem ſi certa forma non erat præfixa in mandato: ſed ſimpliciter mandauerat, vt venderet? nunquid dominium tranſtulit, cum dolosè cum pro minori vendidit? Arg. q̄ non. ſup. man. l. antepen. §. ſi.

a *Addixerit*] i. vendiderit.

b *Nam & cum*] verè malitia procuratoris non ob. præſcriptioni: quia nec alterius cuiuslibet venditoris.

c *Non interpellatur*] i. non impeditur. & hoc iure iſto: hodie ſecus: vt C. de præſcript. long. tempo. authen. mala. §. Accuſſius.

Emerit

a *Emeret*] & ſic illi procuratori vilius venderet.
b *Bonæ fidei*] ſic ſu. de le. 1. l. ſi ſeruus pluriũ. §. 1. Et qđ dicit præmio, an idẽ ſi gratis? Vī idem. arg. ff. de fur. l. ſi pignori.
c *Replicationem*] quia colluſit cũ proc. & hoc niſi reliquũ, qđ deẽ, vellet emptor ſuppletre: tũc. n. ã obſtaret replicatio. vt ff. mã. l. diligẽter. §. j
d *Ignorauerit*] vt. & ff. de fur. l. ſi ad dñm in fi. ti. & de vet. ſig. l. Labeo. §. itẽ ſi. & ff. de vſucap. l. ſequiẽ. §. tũc. niſi in caſu. vt l. d. l. ſeqẽ. §. Labeo. ar. cõtra. Inſti. de le. §. ſi quis rem ſuam.
e *Si ignorat*] quãtum ad propoſitum: quia in veritate ſuæ rei pignus nõ cõtrahitur.
f *Pignori dedero*] quãtum ad propoſitum.
g *Non poteſt*, quia in poteſtatem tuam re diſſe ignoraſti.
h *Ex re noſtra*] vel opera ſua. vt ſup. de acq. re. do. l. acquiritur. §. de his.
i *Solamus*] No patria quo ad id liber homo poſſeſſus, & ſeruus. ſic ff. ad vſur. l. qui ſeruum. i. alieno.
k *Quaſi ſint traditione*] ff. ſita à domino.
l *Vſucapiunt*] quando à non domino
m *Ignorantes*] facit ſup. pro ſoluto. l. 1.

SI quis] CASVS. Emit rẽ a Titio, quẽ ſciebã pecuniã ſe in cõſumpturũ. Ber. è vſucapere poſſum iſtã remoto Titio eſſet interdictũ bonis: quia erat luxurioſus. Nam tunc ſi emam ab eo, ñ vſucapio. Fr. Acc.
n *Conſumpturum*] nõ tñ in turpẽ vſũ: ſed idẽ ſi in turpẽ vſũ, ſi tñ poterat vẽdere: quia nõ erat ei interdictum, vel ſi erat, fecit cũ tutore, vel curatore: alias bona fides nõ prodeſt, vt ff. de vſucap. vbi lex. Acc.
o *A domino emit*, ſine credulitatẽ ſuam.
p *Luxurioſo*] cui per hoc erat interdictũ bonis à iudice: ſi furioſus per legẽ interdicitur, vt ff. de cur. fur. l. 1. Alias cuicunque det, qđ ad me? & pro hoc ff. de alea lo. l. 6. §. 1. 2. reſpon. Alij dicunt etiam ſi non ſit interdictum. & pro eis ſu. de min. l. 9 ſi mirorẽ. § fi. & ſu. mand. l. ſi verò non remunerandi. §. 1 adolescẽtẽ, ſed illæ in minori loquuntur. l. ẽ pro eo ff. quæ rerum actio. mendatur. l. 2. Sed ibi contraxerunt colludere inter ſe: ſecus ſi extraneus Vel illud in act. de euict. aliud in principali.
q *Seruo*] ſi. mercenario.
r *Non vſucapiet*] ſubaudi. Nam. &c.
Vī ab pallionem] CASVS. Seruum meũ manumiſi, & ob hoc dedit mihi ancillam furtiuam. Dicitur. qđ partum ancillæ poteram vſucapere tanquam emptor. Fr. Acc.
s *Quaſi emptor*] qui nullo tempore ſciuit alienam. Idem ſi nato partu. & inchoata partus vſucapione cognoſceret, ſiue aliena m. ſiue furtiuam. Idem. ſi poſt conceptionẽ ante natiuitatẽ cognouit ſimpliciter alienã: in aliis caſib. ſecus & ſic nõ eſt cont. ff. de vſucap. l. ſequitur. § de illo. Itẽ quo tit. Dic ff. ſoluto. & ſic dictio, quaſi. non eſt exẽpl ſua veritatis: rã eſt. Facio vt des: vt dixi ſup. pro ſoluto. l. 1. & facit inf. l. prox.

SEruus] CASVS. Seruum meũ manumiſi. & ob hoc dedit mihi ancillam, quam ipſemet furtiuerat. & hæc ancilla peperit penes me. Dicitur. quod vſucapiam Fr. Ac.
t *Vſucapere poteſt*] Quid ergo quod dicitur ſu. đ vſuca. l. ſequitur. §. de illo? Reſpond. ſuperior pars §. per inferiorẽ determinatur. Ioan vel aliter, ibi ſciuit ſeruum vitioſè detinere antequam ſibi ſeruus traderet: hic dominus ignorauit. Vel ibi dicit, cum erat ſeruus: hic iam liber factus. quondam domino tradiderat. Vel melius quando ſeruus nõ ſubtraxit ancillã ſed eam ſine vitio ſuo habet, vſucapit dominus partũ, vt ſupra l. prox. At quando ſubtraxit eã & tradit quoad ſeruus eſt, non vſucapit dominus: quia poſſeſſio ſerui vitioſa domino nocet, vt ſupra d. §. de illo, & ſupra eodem l. ſecunda. §. ſi ſeruus bona fide. ſi autem tradit iam liber, vſucapit vt hic, Ioan.
u *Namque*] ſi hæc eſt ratio, quare vſucapit partum, cur in matre prohibetur vt ſupra eodem l. 2. § ſed ſi ſeruus? Reſpõ. non eſt ratio, quare dicatur vſucapere, ſed quare videatur quaſi emptor.
x *Et genere quodammodo*] de iure gen. vt apparet ſupra de contrahen. empt. l. 1. in princ. ibi. Olim non erat. &c.

QVod vulgò] CASVS. Id quod vulgò dicitur. Eum non poſſe vſucapere pro emptore, qui credidit ſe emiſſe. & non emit. falſit in caſu: vt ſi credam emptionẽ factã, vt ecce, Si mãdaui ſeruo meo, vel procuratori meo, vt emat mihi rẽ. & ille poſtea dicat ſe emiſſe. cũ nõ emerit. & tradat eã mihi: nã vſucapio pro emptore illam rem. Fr. Acc.

a *Emptor*

---

1 P. Flo. meretur. nõ intelligei.

2 † P. F. potuerit.

3 † l. ti. 2. ex Minicio. P. F.

4 † P. F. bona fide.

5 Cõcor. ter. in ca. gratã. cũ ibi not. & Pan. nu. 9. & qđ ibi poſui in add.] ver ſi Dictio, quaſi ext. de of. del. & in c. cũ de diuerſis, & ibi notaui in apoſti. ad Gemi. co. verſ. ext. de priuil. & exceſſ. priui. li. 6. & ad hãc l. vi. Vaſc. cõtroverſ. illuſtr. ca. 58. nu. 23.

6 † Et is qui à luxurioſo. i. prodige. Ant. Aug. li. 4. cap. 2.

6 † ali. ad Vrſeium Feroc. em.

7 † ali. eã partum. Dua. P. F.

a *Emptor habeat*] A cõtrario ergo si iusta causâ intervenit, habet locũ vsucapio pro emptore. Nã & sic facit ad tit. & pro hoc infra pro legato. l. 6. & supra de vsuca. l. nõ solũ. §. quod vulgò. ibi, hoc amplius. &c. Alij dicunt idem tit. pro suo. argu. supra de iure. dot. l. Proculus. Item quod dicit iustã. dic. i. iustissimã, quia in alieno facto, vt subijcit. vt & ff. pro suo. l 6. & dixi ff. eo. l. 2. in prin.

Missio] CASVS. Hęres qui possidebat rem aliquã titulo pro emptore, licet legatarius mittatur in possess. huius rei causa legatorum seruandorum, tamẽ hęres procedit in vsucapione. Fr.

b *Possessionem*] causa rei seruandæ.

c *Vsucapiuntur*] nihilominus. C. ab hærede, vt & infra titulo. 1. l. 2. in princip. & facit C. de pigno. l. vsucapio, & facit supra tit. 3. l. 3. §. fin. Accurs.

Aream] CASVS. Funduin tuum bona fide possidebã. & antequam præscriberis, ædificabam domum in eo fundo. & cũ ædificarem, denunciasti mihi ne ædificarẽ. dicitur, q̃ propter hoc non interpellat præscriptio. Fr.

d *Emit* alicuis.

e *Denunciante*) nouum opus ne ędificarem. Vel dic quòd denunciauit suam esse, non tamen per executorem: quia tunc secus, vt C. de præscr. triginta ann. l. dicut. Nec ob. C. de rei vẽdi. l. si fundum: quia ibi fuit ab initio denunciatum, vt supra de peti. hær. l. ité veniunt. §. petità, quia ibi speciale, & facit su. de libe. cau. l. non solum. §. si eum.

f *Domino*] In non domino certum est: vt C. de rescin. ven. l. si maior.

Intestato] CASVS. Duo fratres successerunt sorori suæ defunctæ ab intestato: vnus istorum fratrum erat absens. & alter præsens. Ille qui erat præsens, vendidit fundum communem nomine suo & fratris, quæritur, an emptor vsucapiet, seu præscribet. Et dicitur, quòd si emptor credit, q̃ venditor vendat de voluntate fratris, quod præscribet. Franc.

g *Fundum*] non hæreditarium, sed pro hæreditario habitum.

h *Si credidisset*) & iustam causam habuit credulitatis: vt inf. de verborum significa. l. bonæ fidei. non autẽ ideo quia frater: quia sic esset error iuris, qui noceret. vt sup. de vsucapioni. l. nũquam. Sed oppo. quod ob hæres absens possessionem ignorans non amisit: ergo nec emptor quæsiuit: ergo nec præscripsit? Respon. absens non possidebat, vel quia non adierat, vel quia poss. non apprehenderat. vt su. de acqu. poss. l. cum hæredes.

i *Venisse*] i. venditum esse.

emisse, nec emerit, non posse pro emptore vsucapere, hactenus verum esse ait, si nullam iustam causam eius erroris emptor habeat. a Nam si fortè seruus, vel procurator, cui emendâ rem mandasset, persuaserit ei se emisse, atque ita tradiderit, magis esse, vt vsucapio sequatur.

Per missionẽ in possessionẽ ex primo decreto non desinit quis vsucapere, vel præscribere. Paul. de Cast.

Papinianus. 1†

LEX XII.

Missio legatario in possessionem, b res pro emptore vsucapiuntur, c salua prætorij pignoris causa.

Nunciatio noui operis nõ interrumpit præscriptionem soli. Bart.

Scæuola lib. 5. Respon.

LEX XIII.

Aliena aream bona fide emit, d & ante ipse tam diutinam possessionem ædificare cępit, 2† & denunciante e domino f soli intra tempora diutinæ possessionis perseuerauit, quæro vtrũ interpellata sit, an cæpta duraverit? Respondi, secundũ ea, quæ proponerentur, non esse interpellatam. 3†

Qui emit ab aliquo, tãquã à negotiorum gestore, vel contucla persona, est malæ fidei: nisi credat eum habere mandatum. Bart.

Idem lib. 25. 4† Respond.

LEX XIIII.

Intestatæ sororis hæreditas obuenit duobus fratribus, quorum alter absens erat, alter præsens, præsens ẽt absentis causâ agebat, ex qua hæreditate suo, & fratris sui nomine fundũ & in solidum vẽdidit Lucio Titio bona fide emẽti. Quæritur, cum scierit partem fundi absentis esse, an totum fundum longa possessione ceperit? Respondi, si credidisset k mandato fratris veniisse, i per longum tempus cepisse.

Pro hærede. 5†

TITVLVS VI.

Titulus putatiuus pro hærede, non sufficit ad vsucapiẽdum, si nõ poterat esse hæres: quia viuebat ille, cuius se heredem putabat. Paul. de Cast.

Paulus lib. 32. 6† ad Sab.

LEX I.

Pro hærede ex viui bonis nihil vsucapi potest, k etiã si possessor mortui rem fuisse existimauerit. l

Missio ex primo decreto præscriptionem non interrũpit. Paul. de Cast.

PRO HAERENTE.

¶ *Aliter accipitur hic: aliter sup. de petit. hæ. l. pro hærede, ubi hic verè: ubi falsò heredes dicantur. Et quando hic locum habet no. inf. l. 1.*] Pro hærede, vel pro possessore, titulo is possidet, qui ex causa hæreditatis, vel bon. poss. rei incumbit. Cuia.

Re hærede] CASVS. Credebam Titium mortuum, cum esset viuus, cœpi possidere bona eius tanquam hæres, & inter cætera bona erat quædam res aliena, quã defunctus tenuerat bona fide, dicitur, q̃ non vsucapio istam rem tit. pro hærede, cum Titius adhuc viuat. Fran. Accurs. 4† al. Digest. Ff.

k *Possit*) ideſt oportet esse mortuũ eũ, in cuius bonis sum hæres: vt C. e. l. opinione, non autem dicas q̃ res viuẽtis nõ possit vsucapi: quia hoc esset falsum, vt arg. ff. pro legato. l. cæres. Item est rõ: quia nec hęreditas est viuentis, vt ff. de hæredit. vend. l. 1. Acc.

l *Existimauerit*) quãtum ad opinionem. Nõ ergo sufficit opinari, sed certus esse debet eum mortuũ esse, vt possit adire, vel bonorum possess. petere, vt ff. de acqu. hæred. l. qui hæreditatem. Item contrà. si putet eum vivum, qui decessit, vt in eo. tit. l. hæres inst. Quis ergo vsucapit pro hęrede. Respond. Ma. ille, qui tenet tẽ. quã defunctus mala fide possidebat, & nolit vti accessione ex p. sona defuncti: vt C. de præscr. long. tempo. l. 1. & ff. de acqu. poss. l. Pomp. §. cum quis. Sed Ioan. contra. vt ff. de diuer. præscrip l. cum hęres. & no. ff. de publ. l. si ego. §. partus. Dic igit. q̃ ille vsucapit. l. p hærede, qui possidet tẽ. quam, & defunctus vsucapiebat p emptore, vt sic duobus modis possideat, vt ff. de acq. poss. l. 3. §. ex plurib. Item ille, qui apud defunctum rem vitiosã nũc purgã à vitio possidet pro hærede: vt su. de vsuc. l. vbi. §. 1. Item ille, qui iustissimè errat: vt su. de vsuc. l. non solũ. §. 1. l. em ille, qui tenet tem. in qua defunctus carebat tit. re nebat tamen pro sua, & bona fide, vt ff. e. tit. l. plerique, & hoc si est extraneus, secus in suo, vt ff. l. proxi. §. filium, & facit ff. de fur. l. si quis ex bonis. An autẽ totalis hæreditas vsucapiatur? Respon. non, quia cum sit vniuersitas iuris, vt ff. de verb. signif. l. nihil aliud, ergo non possidetur, vt su. de acq. re. do. l. seruus §. Incorporales, nec ergo vsucapitur. vt ff. de vsuc. l. fine. Sed res singulares corporales si alienæ sint in hæreditate, sic: vt in hoc tit. f. mobilis triennio, immobilis decennio, licet quidã dicant omnes decennio ne inueniatur in quibusdã hæres, in alijs nõ, arg. su. de hær. ab int. l. ex facto, quod non placet, personalibus autem actionibus suis temporibus præscribitur. f. 30. an. vel alio tempore, rõdico tit. pro hærede: sed petitoris negligẽtia, secus in vniuersitate

5† vel pro possessore P.F. Vsucapio pro hærede ad hoc, vt hẽat locũ qd oportet fieri.

6† al. Põpon. P.F.

Vsucapere pro hærede quis dicatur.

uersitate facti, quæ vniuersaliter vsucapitur: vt no. sup. de vsucap. l. rerum. §. fina. & ad idem sup. de rei vendic. l. vendicatio. Accursius.

Qui legatorum] CASVS. Hæres Titij possidebat rem alienam titulo pro hærede: tandem vnus legatarius, cui hæres debebat legatũ, missus est in possessionem huius rei causa legatorum seruandorum: dicitur, quod non interrumpitur possessio hæredis: vnde procedit in vsucapio. & ‖ interim compleatur vsucapio, nihilominus legatarius erit, & durabit in possessione, nec discedet de possessione, nisi ei satisfiat.

1† al. Iuli. li. 44. Digest. P. F.

2† P. F. de eſt eam.

2† In P. F. ius pignoris retinebit.

¶ *Quod vulgò*] Quod alias dicitur. Neminem sibi cãm possessionem mutare posse: habet locum in possessione ciuili & naturali. hinc est, q̃ colonus, vel depositarius vel commodatarius, nõ possunt mutare cãm poss. & possidere pro hĩde.

41 Permanebit.

¶ *Filium*] Pater donauit filio suo, quem habebat in potestate quandam rem: & sic filius viuo patre successit patri in solidũ: & rem donatam à patre vult possidere tit. sicne etiam pro hærede. dĩ: q̃ nõ naturali, auditur. Idẽ est & si quã ciuiliter pulchre Fran. Du. lib. 1. dispũt c. 18. filio donatam pro parte cohæredum, nec pro sua tit. pro hærede. Franc.

de possess 1 vult

a *Permaneat*] vt sup. de vsucap. l. iulo. §. non mutat. Accurs.

b *Differat*, vt sic tædio affectus hic hæres satisfiet. vt sup. vt in possessi. leg. l. is cui. I. princip. & facit supra. tit. l. missio. Accursius.

c *Quod vulgò respondetur*] vt & sup. de acquir. possess. l. 3. §. illud. vbi plene dixi.

d *Colonum*] Arg. pro eis, qui dicunt istos naturaliter possidere: sic & s. eſi. I. diu. l. cõi diu. §. nec. Sed tu dic nullã: vt sup. de vsu. l. non solũ. §. 1. in fi. Et quod hic dixit possessio ciuilis, & naturalis: dixit proprie pro ciuili: improprie pro naturali i detentatione: sic §. de offi. procon. & leg. l. 2. Vel dic, q̃ hic versus, Et propterea, &c. addat prædictis: quasi dicat, sic ita est in ciuili, & naturali: ergo magis in nulla. Accur.

3 No. in l. fi. de cõd. & demõ. & ibi de. 1. §. 2. extra de regu.

e *Filium quoque*] Istud quoq; similitudinẽ 1 cũ superioribus no. Nã superiores qui habent naturalẽ poss. nõ pũt mutare cãm poss. & sic nec vsucapere: sic & hic, quia quasi talẽ. & hic, qualẽ & pdicti hẽnt detentationẽ patre viuo. Ac.

f *Pro hærede*] nec ei si est hæres: vt C. eo. l. nihil. Et est rõ, vt subijcit, & diximus in d. l. nihil. Sed an pro suo? quod vi: vt j. pro suo. l. pen. §. si pater. Sed dic vt d. l. nihil. Item an pro donato? Rñ. vide. ur quod non, quia aut donauit vt extraneo: & sic non tenet ab initio: sed demum morte cõfirmatur: sed tunc iã incipit rem eã habere filius, quasi ex cã legati: vt C. de inof. do l. 2. nõ ĩñ dico, quod sit legatũ, vel donatio cã mortis. Aut dat, vt hẽat in peculio: & tũc idẽ, si quod nõ vsucapiat: vt j. tit. 1. l. 1. §. 2. Vel põt dici, quòd hic vt extraneo donauerit, & vsucapit pro donato, non ex tempore factæ donationis: vt j. ti. 1. l. 1. §. 1. sed ex tempore cõfirmationis, si non erat res patris. Aliàs ex tempore confirmationis esset filij, vel vt dixi ibi, quando vt haberet in peculio. g *Consequens*] dixit quando solus est hæres: audi quãdo cũ alio, quia idẽ: & dic, filius in prãte hic. & superiou casu. Sed qdã dicũt in etmãcipan: & ideo nõ vsuc. C tit pro hĩde: quia nõ peruenit ad eũ possessio, quæ fuisset apud defunctum tempore mortis, quia nulla tunc erat apud filiũ: quod est necesse, vt vsucapiat pro hærede vt sup. de vsuca. l. cum hæres. Item secundũ eos hoc casu pro sua parte non vsucapit: quia sua statim fit.

h *Hæreditarias*] siue in veritate, siue quo ad opinionem.

i *Cohæredum*] sed pro suo sic, secundum quosdam, quasi habeat per alium, quod non per se solus haberet: arg. sup. de acq. hær. l. cũ hæreditate. Sed dic nec pro suo: sup. prox. tñ. & C. eo. l. nihil.

5† al. Paulus li. 22. ad Q. Mutiũ. al. Põpo. li. 23. ad Q. Mutiũ. P. F.

6† Et Papiã. P. F.

k *Lerique. posse me*] nisi sim dẽ suis: vt sup. l. proxi. in fi. vel nisi scientia defuncti mihi noceret, cui succedo in vitium. vt C. com. de vsuc. l. fina.

l *Vsucapere*] tit. pro hærede.

m *Constat faciẽnem*] in passiua significatione: ac si diceret, qui potest instituí hæres, potest vsucapere pro hærede: quod inspicitur trib. temporibus vt Insti. de hæred. qua. & diffe. §. in extraneis. alias non vsucapitur: hæres tamen est: sed adimitur ei vt indigno: vt sup. de vul. subst. l. ex facto. §. Iulianus. & facit ff. pro legato. l. nemo.

7† al. 54. ad edict. P. F.

o *Habet*] demum. sed non omnem: quia non suus hæres.

PRO DONATO.

Titulo pro donato possidet, cui rẽ possidendi donatio est. Cuiac.

Pro donato, CASVS Ille vsucapit tit. pro donato, qui rem sibi donatam à non domino possidet: nec sufficit, si putet sibi donatam, nisi hoc esset verum.

¶ *Si pater*] Pater donauit Stichum filio in potestate sua existenti: vt eum habeat in peculium, tandem decessit hic pater: quæritur, an filius possit vsucapere hunc Stichum tit. pro donato: & dicitur, quod non: quia nulla est donatio.

72 ¶ *Si inter*] Vir vxori donauit rem sibi vt o commodatam à Titio, vel propriam. Dĩ: quod vxor non potest vsucapere istam rem: nec constante matrimonio, nec etiam eo soluto: vxor tamen dicitur possidere istam rem. Fran. Accur.

p *Traditio est*] à nõ dño: aliàs fieret statim dõs: vt j. de acq. re. do. l. traditio. Et sic est j. j. de do. l. in ædib. in fi. vbi dĩ, q̃ non est donatio, nisi fiat statim res accipientis: & si non est donatio, ergo deficit tit. & sic vsuc. cessat: sed illud quod ad propositum donationis sñ secundam positionem casus.

p *Nec sufficit*] Speciale in hoc tit. vt iustus error non indu-

Idem [1] † lib. 45. Digest.

LEX II.

QVi legatorum seruandorum causa in possessionẽ mittitur, non interpellat possessionem eius, qui pro hærede vsucapit: custodiæ enim causa [2] † eam rem tenet. Quid ergo est? Impleta etiam vsucapione [3] † eius pignoris pertinebit, [4] † vt non prius discedat, [b] quam si solutum ei legatum fuerit, aut eo nomine satisdatum.

Qui detinet rem, quam scit alienã, ex superuenienti titulo pro hærede non incipit possidere, nec vsucapere: quia nõ potest sibi causam possessionis mutare. Pau. de Cast.

¶ Quod vulgò respondetur, [c] Causam possessionis neminem sibi mutare posse, sic accipiendum est, vt [d] possessio nõ solum ciuilis, sed etiam naturalis intelligatur: & propterea responsum est, nec colonum, [d] nec eum, apud quẽ res est deposita, aut cui commodata est, lucri faciendi causa pro hærede vsucapere posse.

Filius hæres siue solus, siue cum alio succedat nõ vsucapit tit. pro hærede. Pau. de Cast.

¶ Filium quoque [e] donatam rem à patre pro hærede [f] negauit vsucapere Seruius scilicet, quia existimabat naturalem possessionem penes eum fuisse viuo patre. Cui consequens ‖ est, vt filius à patre hæres [g] institutus res hæreditarias [h] à patre sibi donatas pro parte cohæredum [i] vsucapere non possit.

Verus hæres rem alienam, quam credit hereditariã, potest vsucapere tit. pro hærede, de hoc dic, vt in gl. Fran. Ac. 2‖

Pomponius. 5†

LEX III.

PLerique putauerunt, si hæres sim, & putem rem aliquam ex hæreditate esse, quæ non sit, posse me [k] vsucapere. [l]

Ille potest vsucapere pro hærede, qui potest instituí hæres. Fran. Accur.

Pau. lib. [illegible] ad leg. Iul. 6†

LEX IV.

COnstat eũ, qui testamenti factionem [m] habet, [n] pro hærede vsucapere posse.

Pro donato.

TITVLVS VII.

Pau. libro 5. 7†

LEX I.

PRo donato is vsucapit, cui donationis causa res tradita est: [o] nec sufficit [p] opinari: sed & donatum esse oportet.

cat vſuc. ſecundum Ir. quod non placet: vt dixi ſ. de vſuca. l. Celſus. Hic ergo non ſufficit opinari. ſ. ſupinè: & facit C. de rei ven. l. nullo. & C. pro hærede. l fin.

a *Decedat*] ſcilicet pater.

b *Nulla*] eo caſu quo eſt inualida: ſecus vbi eſt permiſſa: vt inſ. eo. l. ſi vir.

c *Datur*] vel dedit, vt in peculio hæret: q̃ ſ. eſt verius: vel ſi vt bene merito: & non vſucapit, ſ. ex tunc, quia nulla: ſed ex nũc quia aliqua, ſ. morte confirmata: vt C. de ſuſ. do. l. ſi pater. Nec ob. C. de do. int. vi. & vx. l. donationes. quaſi retrotrahatur, quia reſpõ. vt dicemus ſ. l. ſi pater. ſ. vtquo ad fructus trahatur retro, non quo ad dñium, vel vſuca. Vel dic, quod pater hic mutauit voluntatem: vel olim non confirmabatur ſilentio. Item ſ. pro ſuo. l. pen. §. 1. ſed ibi hæredes confirmauerunt: vt & ſ. eo. l. ſi pater. vel dic. vt no. ſup. titu. l. 2. §. fi. Item no. q̃ M. dixit, q̃ non poteſt donari filio, vt extraneo, cum nõ ſit extraneus: quod eſt falſum: vt ſ. de in rẽ ver. l. ſi pro parte. §. ſi domini. in fi. §. & quod iuſt. l. 1. §. 1. & de adopt. l. ſi pater §. qui duos. & ſ. iu. do l. profectitia. §. fi. & de leg. 1. l. cum filio.

Error iuſtus an vſuca. induceat.

*Huius §. intell. notatum alijs confutatis, vide per Io. Co ſaſ. in l. frater à fratre. nu. 48 & ſeq. de condi. indebi. & vi. etiam num. 68.

d *Fit ſit*] eo caſu, quo eſt inualida. ſecus vbi eſt permiſſa: vt inſ. eo l. ſi vir.

e *Vſucapio*] ſi tamen putat tenere, facit fructus ſuos: vt ſ. de vſu. l. fructus. aliàs ſecus: vt ſup. de acquir. poſſ. l. quod vxor.

f *Ceſſare*] vſucap. re propria donata. Idem eſſet, ſi de aliena in caſu cũ donator pauperior eſt. & donatarius ditior, nam hoc quoque caſu irrita eſt donatio. R.

1† Dua. ſibi ipſa. & P. F.

g *Mutare*] mutata quidem eſt cã poſſeſſionis, vt potè cũ reuocata ſit donatio: vt ſ. de do. in. vi. & vxo. l. ſed interim ſ. ſi. ipſa verò cui donatũ eſt, nõ põt ſibi mutare cãm poſſeſſionis: vt ipſa q̃ nũc iniuſtũ tit. hẽt: efficiatur validus & iuſtus tit. ſ. pro donato.

h *Ait*] ſcilicet Caſſius.

i *Intelligatur*] vt ſ. de do. int. vi. & vxo. l. cum hic ſtatus. §. ſi diuortium, nec mutat cauſam poſſ. ſed ei mutatur: vt ſ. de vſuc. l. non ſolum. §. 1.

k *Putat*] vt ſup. de acq. poſſ. l. 1. §. ſi vir. Sed contra. ſup. de do. inter vi. & vxo. l. inter. Solu. vt ibi. Accur.

Si vir, qui] CASVS. Donaui tibi rem alienam: tandem cũ vſucaperes iſtam rem, exiſtis mihi ingratus. & ſic reuoco à te iſtam rem donatam. & de hoc eſt iudicium. Dicitur, quòd vſucapio non interrumpitur. Fran. Accur.

l *Donationem*] vel quia donatarius extitit ingratus, vel quia cauſa, propter quam donatum fuit, impleta non erat. Azo. vel pone in donatione cauſa mortis, quæ reuocatur conualeſcentia: vt ſ. de do. cau. mor. l. qui alienam.

m *Ediderit*] ideſt litem conteſtatus fuerit.

n *Curret vſucapio*] nihilominus: quia non interrumpitur litis conteſt. vt ſ. pro emp. l. 2. §. fi. Hodie contra. vt C. de anna. exceptio. l. vt præſtius. Vel illa in quatuor caſib. loquitur. ſiũ Io. Vel verius: hic nõ fuit à vero domino lis mota. & ſic ciuilis interruptio nõ prodeſt aliis: licet in naturali interruptione ſecus, vt ſ. de vſuc. l. naturaliter.

Filius in poteſtate rẽ donatã à patre non vſucapit titulo pro donato, nec viuẽte patre, nec poſt eius mortem: quia donatio nõ valuit, & ſic caruit titulo, niſi patri non ſuccedat, & hæres patris habeat illam donationem ratam: quia tunc vſucapit ex noua donatione facta ab hærede. Pau. de Caſt.

¶ Si pater filio,* quem in poteſtate habet, donet, deinde decedat, [a] filius pro donato non capiet vſu, quoniam nulla [b] donatio [c] fuit.

Donatio facta inter coniuges de re propria donatis, vel de aliena, ſi tamẽ donãs efficitur pauperior, nõ valet: nec ex ea trãsfert dominiũ, vel vſucapiẽdi conditio cõſtante matrimonio, vel ea ſoluto per diortiũ: niſi poſt diuortiũ fuerit per donantẽ cõfirmata: benè tamen tranſfertur poſſeſſio. Sed ſi erat aliena, & donans non efficiebatur pauperior, valet, & præſtat vſucapiendi conditionem. Pau. de Caſt.

¶ Si inter virum, & vxorẽ donatio facta ſit, [d] ceſſat vſucapio. [e] Item, ſi vir rẽ vxori donauerit, & diuortiũ interceſſerit, vſucapionem quoq; ceſſare, [f] Caſſius reſpondit: quoniam non poſſit cauſam poſſeſſionis [g] † ſibiipſi mutare. [h] Aliàs ait [i] poſt diuortium ita vſucapturam, ſi eam maritus conceſſerit, quaſi nunc donaſſe intelligatur. [k] poſſidere autem vxorem rem à viro donatam Iulianus putat. [l]

Conteſtatio facta quo ad vnum, non interrumpit præſcriptionẽ quo ad alium. Bar.

Marcellus libro 22. Dig.

LEX II.

SI is, qui alienam rẽ donauit, reuocare conſtituerit donationem, [m] etiam ſi iudicio dederit, [m] rẽq; cœperit [2]† vendicare, curret vſucapio. [n]

Si concurrit error iuris cũ errore facti, non impeditur vſucapio. Bart.

Pomp. lib. 24. ad Quin. [3]†

LEX III.

SI vir* vxori, vel vxor viro donauerit, ſi aliena res donata fuerit, verum eſt quod Trebatius putabat, ſi pauperior [o] is, qui donaſſet, non fieret, vſucapionem poſſidenti procedere. [p]

Idem libro 32. ad Sab.

LEX IV.

SI pater filiæ donauerit, q̃ in poteſtate eius erat, & eam exhæredauerit, ſi id hæres eius ratum habeat, [q] exinde [4]† vſucapiet donationem, qua ex die ratam hæres [r] donationem habuit. [5]†

Ante cõpletam vſucapionem non eſt acquiſitũ dominium vſucapienti. Itẽ non dominus ſerui non poteſt ipſum manumittere: ſed ſi de facto manumittat, cadit à poſſeſſione: & ſic vſucapio interrumpitur naturaliter. Pau.

2† Vindicare in P. F.

3† Mutiũ. P. F.

* Intellige hanc l. ſiñ Vaſc. in tract. ſucceſſ. li. 2. §. 25. n. 76. vt donatarius poſſideat ẽt ciuiliter ī odiũ oium præterquã donatoris.

4† Du. exinde ea vſucapiet. &c P. F.

5† P. F. habuerit.

o *Pauperior*] pauperior aũt tunc intelligitur fieri cũ eius rei noſſe obligatus eſt commodanti, vel deponẽti: & hoc caſu ceſſat. ſicut. & in ſua: vt ſ. eo. l. 1. §. ſi inter. Alias ſi non tenetur, vel quia dñs conſenſit. obtinet quod hic dr: & ſ. de don. int. vir. & vxo. l. ſi conſtante. Accur.

p *Procedere*] op. aut putauit don. valere. & ſic errat in iure & nõ vſucapit: vt ſ. de vſucap. l. nunquam. Aut ſcit, & ita eſt malæ fidei: & non vſuc. vt ſ. de vſuca. ſi fur. §. 1. Rſi. hic ſpeciale. vt error iuris nõ noceat. vel verius. hic duplex fuit error: etenim. in iure credens donationem generaliter valere int. vir. & vxo. Item erranit in facto puris rẽ donatã fore donãtis: non erranit, cũ putauit do in illa re tenere: puta, quia ritus ex eã lucrativa hẽbat. Vicit ergo hic error iuris ab errore facti adiũcto per veſtã opinionem, quam vxor habuit in re donata, & ſic procedit vſucapio. Itẽ ex dicto errore facti. qa credidit rẽ donãtis, prouenit error iuris. dũ putat rei propriæ coniugis valere dona. Et ita ex quo principale non nocet, nec acceſſorium. Item error facti & iuris eſt mixtus. vt patet ex prædictis: & ſic non nocet argumentum ſup. de donat. inter vir. & vxo. l. ſi ſponſus. §. generaliter.

q *Ratum habeat*] cum pater mutaſſet voluntatem: vel forte olim non confirmabatur ſilentio. Azo.

r *Hæres*] non enim prohibetur hæres donare: ſed an exhæredando videatur mutare voluntatem ſuam? diſtinguitur mala mente, vel non: vt argum. ſup. de bon. liber. l. ſi patronus.

Si pater] CASVS. Patet filiæ quam habebat in poteſtate, donauit rem alienam: tandem eam exhæredauit: deceſſit relicto hærede, & hæres habuit ratam donationem, dicitur quòd ex tunc poterit filia vſucapere. Fran.

Si pro donato] CASVS. Seruum mihi donatum à non domino manumiſi ante quam vſucepiſſem eum: dicitur,

1 Iſta glo. eſt notanda ad hoc propoſitũ. q̃ patet exhæredãdo filium mala mẽte, videtur reuocare donationem aliàs factã filio ſuo: & ſic ex vno malo ſequitur aliud. Bal.

dicitur, quod non valet manumissio, & desino vsucapere istum seruum. Fr.

a *Nihil egit*] vt C. de his, qui à non domino manumittun. l. si non proprietatem.

b *Interruptam*] Nunquid procedet eo possidente libertatẽ, vt & alias iter emptorem, & venditorẽ fit cõinuatio? vt sup. pro empt. l. 2. §. emptor. Rñde. hic vẽ dicere, q̃ non, cum dicat interruptam.

1† P.F. fuerit.

Donatus] CASVS. Vendidi tibi rem alienam causa donationis in totum. Dicitur, quod tu vsucapies rem titu. pro donato, non pro empto. Fr.

2† P.F. omisisse.

c *Donationis*] in totũ, vt sup. de contrahen. emp. l. si quis fundũ, secus si pro parte, vt eo. titu. si quis donationis. & facit C. de ꝓh. emp. l. emptio. & plus valete, qđ egit.

PRO DERELICTO.

3† P.F. vsucapitur *ad hunc titulũ vide Vasch. cõtrouer. illustr. ca. 9. nu. 20.

¶ *Instar hũc donationis, vt inf. de stip. seruus. l. quod seruus. Et sic post præcedentẽ ts. competenter ponitur. Ac.*

Et similiter titu. pro derelicto possidet. qui rem à domino, vel possessore derelictam occupauit. Cuiac.

Si res] CASVS. Rem habuit dominus pro derelicto. Statim desinit esse dominus eius rei, & qui eam occupat, statim fit dominus eius rei. & vltima verba l. exponi vt in gl. Franc.

4† alias 12. P. F.

d *Desiuit*] mobilis cum abiecta est: immobilis cum exieris de ea alo deterioquẽdi. Et sic nõ est cõtra sup. de acq. poss. l. si quis. dicta. & facit, ſ. l. proxi. & sup. de nox. l. quẽadmodũ. & inf. de fur. l. falsus. §. si quis. & §. si iactum.

e *Eadem modis*] Acquirimur enim per occupationem, quæ occupabiles sunt, vt feræ, & similia. Econtra amittũtur, si fuerint occupabiles, quæ ante non erant. & facit ſ. de reg. iu. l. nihil tam & l. ferè quibuscunque. Et no. ꝙ in hac & in duab. sequen. legib. non habet locum vsucap. pro derelicto, quia statim fit occupantis, cum erat derelinquentis. Acc.

Scæuola lib. 5. Resp.

LEX V.

QVi pro donato cœperat vsucapere, manumittendo nihil egit, [2] quia nec dominium nactus [1]† fuerat, quæsitum est, an vsucapere desierit. Respondi, eum, de quo quæritur, amisisse [2] † videri possessionem, & ideo vsucapionem interruptam. [b]

Hermogenianus li. 2. iur. epi.

LEX VI.

DOnationis [c] causa facta venditione, non pro emptore, sed pro donato res tradita 3† vsucapietur.

Pro derelicto. *

TITVLVS VIII.

Res habita pro derelicto à vero domino, statim desinit esse ipsius ẽt antequam per aliũ occupetur, & efficitur occupãtis, si scit eam pro derelicto habitam. Si aũt non erat illius, sed aliena, tunc occupans non acquirit statim dominiũ, sed vsucapiendi conditionem, & idẽ in alio, qui habeat causã ab ipso. Pau. de Cast.

Vlpianus lib. 2. [4] † ad edic.

LEX I.

SI res pro derelicto habita fit, statim nostra esse desinit, [d] & occupãtis statim fit, quia ijsdem modis [e] res desinunt esse nostræ, quibus acquiruntur.

Res habita a domino pro derelicto, si scies hoc, accipio eã, statim efficitur pro derelicto, & desinit esse eius: licet Proculus contradixerit. Fran.

Eadem modis] Acquimur enim per occupationem, quæ occupabiles sunt, vt feræ, & similia. Econtra amittũtur, si fuerint occupabiles, quæ ante non erant. & facit ſ. de reg. iu. l. nihil tam & l. ferè quibuscunque. Et no. ꝙ in hac & in duab. sequen. legib. non habet locum vsucap. pro derelicto, quia statim fit occupantis, cum erat derelinquentis. Acc.

f *Pro derelicto. Si sciamus*] Aliud si ex alia cã putarẽ me acquirere & pro derelicto rem habitam occupare, arg. l. pro empt. l. 2. §. si sub conditione. & ſ. eo. l. si id quod.

g *Proculus*] & malè, arg. tamen pro eo, sup. ex qui cau. ma. l. nec vtilem.

h *Desinere*] si mõ desinat possidere, vt dixi sup. l. prox. ne contra sup. de acq. poss. l. si quis vi. §. differentia. Acc.

ANpars] CASVS. Si ego & tu habemus rem communem, possum partem, quam habeo in re habere pro derelicto: secus si partem rei meæ volo habere pro derelicto: nam non possum. Fr.

Paulus lib. 4. [5] † ad edict.

LEX II.

PRo derelicto rem à dño habitam si sciamus, [f] possumus acquirere. Sed Proculus, [g] non desinere [h] eam rem domini esse, nisi ab alio possessa fuerit: Iulianus desinere quidem omittentis esse: non fieri autem alterius, nisi possessa fuerit, & rectè.

Quod iuris est de toto quo ad totũ, idem iuris est de parte quo ad partem, sed non est idem iuris de parte quo ad totum. Bar.

Modestinus lib. 5. [6] † Differ.

LEX III.

AN pars pro derelicto haberi possit, quæri solet. Et quidem si in re communi socius partem suam dereliquerit, eius esse desinit, vt hoc fit in parte, quod in toto. [i] Atquin totius rei dominus efficere non potest, [k] vt partem retineat, partem pro derelicto habeat.

Pau. lib. 10 7† ad edict.

LEX IV.

ID, quod pro derelicto habitũ est, [l] & hẽri putamus, [m] vsucapere possumus, ẽtsi ignoremus à quo derelictum sit.

Pomponius. 8†

LEX V.

SId, qđ pro derelicto habitum * est, [n] possidebas, ego sciẽs in ea causa esse [o] abste emerim, me vsucapturum cõstat: [p] nec obstare, ꝙ in bonis ꝙ tuis non fuerit. Nam & si tibi [q] rem ab vxore donatã sciens [r] emero, quia quasi volente, & concedente 9† dña [s] id faceres, idem iuris est.

Quod in toto] sic sup. de acq. hæred. l. si fertus eius, qui ab hoste. & de vsurp. l. qui scit. K. *Non potest*] sic sup. de acqu. hæred. l. 1. & de administra. tut. l. cum quæritur. & de procur. l. in causæ. & C. de iu. delibe. l. quidam. in fi. *Et hoc* nisi fortè prius fundo diuiso, vel domo per parietes, alteram pro derelicto habeat, qa tunc duo fundi, & duæ domus sunt, vt sup. de leg. 1. l. quod ĩ rerum. §. si quis post.

5† aliàs 54. P. F.

ID quod] CASVS. Rem habitam pro derelicto à non domino apprehendi, credens, quod dominus verus esset ille, qui habuit eam pro derelicto. Dic, quod vsucapio istã rem. Fr.

6† aliàs 6. P. F.

l *Habitum est*] à domino.

m *Putamus*] à non domino, scilicet pro derelicto.

Sic quod] CASVS. Rem habitã à non domino pro derelicto occupaui, & eam vendidi tibi sciens eam pro derelicto fuisse. Dicitur, quod bene vsucapies istã pro emptore, quã pro derelicto. Idem si vxor rem alienam donet viro, & vir eã vendat: nam emptor vsucapit.

7† aliàs 15. ad Sabinum. P. F.

¶ *Id quod*] Rem habitam pro derelicto à vero domino apprehẽdi: statim mea efficitur. Idem cum quis spargit pecuniã, vel aues amittit: nam apprehendentium efficiuntur. Fran. Accursius.

8† li. 11. ad Sabi. P. F.

n *Habitum est*] à non domino: alias statim esset factus dominus.

o *In ea causa esse*] id est, pro derelicto habitam.

* *Intelligo vt sup. dixi in l. 3. ti. 2. & vide ad intell. huius l. eũdem Vasch. in tracta. cõtro. illust. c. 65. nu. 17. & cap. 79. nu. 7. & 13.*

p *Constat*] tam pro emptore: quam pro derelicto.

9† P.F. domino.

q *In bonis*] id est, in domino.

r *Nam & si tibi*] Bonum simile: nam quod pro derelicto possidetur, quasi ex donatione possidetur: vt inf. de stipu. seru. l. quod seruus. Accur.

s *Sciens*] tibi donatam: non sciens alienam.

t *Domina*] putamus, quia vt dixi, res erat aliena, & sic cum non sit facta pauperior procedit vsuca. vt sup. titu. 1. l. si vir. Et dic, ꝙ dr concedere, ẽt si est ablens cum donauerit. Sed quidam dicunt, ꝙ etiam si suaxes fuisset, hẽt locum, quod

cat vsuc. secundum Ir. quod non placet: vt dixi ſ. de vsuca. l. Celsus. Hic ergo non sufficit opinari. f. supinè: & facit C. de rei vend. l. nullo. & C. pro hæred. l fin.

a *Decedat*] scilicet pater.

b *Nulla*] eo casu quo est inualida: secus vbi est permissa: vt inf. eo. l. si vir.

c *Donatio*] vel dedit, vt in peculio hæret, q̃d est verius: vel si vt bene merito: & non vsucapit, s. ex tunc, qua nulla: sed ex nũc quia aliqua, s. morte confirmata: vt C. de iof. do. l. si pater. Nec ob. C. de do. int. vi. & vx. l. donationes. quasi retrotrahatur, quia respõ. vt dicemus ſ. l. si pater. f. vtquo ad fructus trahatur retro, non quo ad dñium, vel vsuca. Vel dic, quod pater hic mutauit voluntatem: vel olim non confirmabatur silentio. Item frater à s. ſ. pro suo. l. pen. §. 1. sed ibi hæredes confirmauerunt: vt & ſ. eo. l. si pater. vel dic. vt no. sup. tit. 1 l. 2. §. fi. Item no. q̃ M. dixit, q̃ non potest donari filio, vt extraneo, cum nõ sit extraneus: quod est falsum, vt ſ. de in rẽ ver. l. si pro parte. §. si domini. in fi. & quod inf. l. 1. §. 1. & de adopt. l. 6 pater §. qui duos. & ſ. iu. do l. professitia. §. fi. & de leg. 1. l. cum filio.

d *Facta sit*] eo casu, quo est inualida, secus vbi est permissa: vt inf. eo l. si vir.

e *Vsucapio*] si tamen putat tenere, facit fructus suos: vt ſ. de vsu. l. fructus. aliàs secus: vt sup. de acquir. pos. l. quod vxor.

f *Cessare*] vsucap. rei propria donata. Idem esset, si de aliena in casu, cũ donator pauperior est, & donatarius diuior, nam hoc quoque casu irrita est donatio. R.

g *Mutare*] mutata quidem est cá possessionis, vtpotè cũ reuocata sit donatio: vt ſ. de do. in. vi. & vxo. l. sed interim §. fi. ipſa verò cui donatũ est, nõ põt sibi mutare cãm possessionis: vt ipſa q̃ nũc iniustũ tit. hẽt: efficiatur validus & iustus tit. s. pro donato.

h *Ait*] scilicet Cassius.

i *Intelligatur*] vt ſ. de do. int. vi. & vxo. l. cum hic status. §. si diuortium, nec mutat causam poſſ. sed ei mutatur: vt ſ. de vsuc. l. non solum. §. 1.

k *Putat*] vt sup. de acq. pos. l. 1. §. si vir. Sed contra. sup. de do. inter vi. & vxo. l. inter. Solu. vt ibi. Accur.

Si is, qui] CASVS. Donaui tibi rem alienam: tandem cũ vsucaperes istam rem, existis mihi ingratus. & sic reuoco à te istam rem donatam. & de hoc est iudicium. Dicitur, quòd vsucapio non interrumpitur. Fran. Accur.

l *Donationem*] vel quia donatarius extitit ingratus, vel quia causa, propter quam donatum fuit, impleta non erat. Azo. vel pone in donatione causa mortis, quæ reuocatur conualescentia: vt ſ. de do. cau. mor. l. qui alienam.

m *Ediderit*] ideſt litem contestatus fuerit.

n *Currat vsucapio*] nihilominus: quia non interrumpitur litis contest. vt ſ. pro emp. l. 2. §. fi. Hodie contra. vt C. de annal. exceptio. l. vt perfectius. Vel illa in quatuor casib. loquitur, sicut Io. Vel verius, hic nõ fuit à vero domino lis mota. & sic ciuilis interruptio nõ prodest alijs: licet in naturali interruptione secus, vt ſ. de vsuc. l. naturaliter.

Si vir, CASVS. Vir donauit vxori suæ rem alienã. Dicitur, quòd vxor poterit vsucapere istam rem, nisi vir ex ista don. fit pauperior effectus: vt quia habebat vir eã commodatam, vel depositam. Franc.

o *Pauperior*] pauperior, aũt tunc intelligitur fieri cũ eius rei nõle obligatus est, domodanti, vel deponẽti: & hoc casu cessat. sicut. & in sua: vt ſ. e. l. 1. §. si inter. Alias si non tenetur, vel quia dñs consensit, obtinet quod hic dĩ: & ſ. de don. int. vir. & vxo. l. si constante. Accur.

p *Procedere*] op. aut putauit don. valere, & sic errat in iure & nõ vsucapit: vt ſ. de vsucap. l. nunquam. Aut scit, & ita est mala fidei: & non vsuc. vt ſ. de vsuca. si fur. §. 1. Rõ. hic speciale, vt error iuris nõ noceat. vel verius hic duplex fuit error: erravit. n. in iure credens donationem generaliter valere int. vir. & vxo. Item erravit in facto putãs rẽ donatã fore donãtis: non erravit, cũ putavit do. in illa re tenere: puta, quia ritus ex cã lucrativa hẽbat. Vicit ergo hic error iuris ab errore facti adiũcto per terã opinionem, quam vxor habuit in re donata, & sic procedit vsucapio. Itẽ ex dicto errore facti, qa credidit rẽ donãtis, provenit error iuris, dũ putat rei propriæ coniugis valere dona. Et ita ex quo principale non nocet, nec accessorium. Item error facti & iuris est mixtus, vt patet ex prædictis: & sic non nocet argumentum sup. de donat. inter vir. & vxo. l. si spõsus. §. generaliter.

Si pater] CASVS. Patet filiæ quam habebat in potestate, donauit rem alienam: tandem eam exhæredauit: decessit relicto hærede, & hæres habuit ratam donationem, dicitur quòd ex tunc poterit filia vsucapere. Franc.

q *Ratum habeat*] cum pater mutasset voluntatem: vel forte olim non confirmabatur silentio. Azo.

r *Hæres*] non enim prohibetur hæres donare: Sed an exhæredando videtur mutare voluntatem forte? distinguitur mala mente, vel non: vt argum. sup. de bon. liber. l. si patronus.

Vt pro donato] CASVS. Seruum mihi donatum à non domino manumisi ante quam vsucepissem eum: dicitur,

Filius in potestate rẽ donatã à patre non vsucapit titulo pro donato, nec viuẽte patre, nec post eius mortem: quia donatio nõ valuit, & sic caruit titulo, nisi patri non succedat, & hæres patris habeat illam donationem ratam: quia tunc vsucapit ex noua donatione facta ab hærede. Pau. de Cast.

¶ Si pater filio,* quem in potestate habet, donet, deinde decedat, [a] filius pro donato non capiet vsu, quoniam nulla [b] donatio [c] fuit.

Donatio facta inter coniuges de re propria donãtis, vel de aliena, si tamẽ donãs efficitur pauperior, nõ valet: nec ex ea trãsferi dominiũ, vel vsucapiẽdi conditio cõstante matrimonio, vel eo soluto per diuortiũ: nisi post diuortiũ fuerit per donantẽ cõfirmata: benè tamen transfertur possessio. Sed si erat aliena, & donans non efficiebatur pauperior, valet, & præstat vsucapiendi conditionem. Pau. de Cast.

¶ Si inter virum, & vxorẽ donatio facta sit, [d] cessat vsucapio. [e] Item, si vir rẽ vxori donauerit, & diuortiũ intercesserit, vsucapionem quoq; cessare, [f] Cassius respondit: quoniam non possit causam possessionis [1] † sibiipsi mutare. [g] Aliàs ait [h] post diuortium ita vsucapturam, si eam maritus concesserit, quasi nunc donasse intelligatur. [i] possidere autem vxorem rem à viro donatam Iulianus putat. [k]

Contestatio facta quo ad vnum, non interrumpit præscriptionẽ quo ad alium. Bar.

Marcellus libro 22. Dig.

LEX II.

SI is, qui alienam rẽ donauit, reuocare constituerit donationem, [l] etiamsi iudicio dederit, [m] rẽq; cœperit [2] † vendicare, curret vsucapio. [n]

Si concurrit error iuris cũ errore facti, non impeditur vsucapio. Bar.

Pomp. lib. 24. ad Quin. [3] †

LEX III.

SI vir * vxori, vel vxor viro donauerit, si aliena res donata fuerit, verum est quod Trebatius putabat, si pauperior [o] is, qui donasset, non fieret, vsucapionem possidenti procedere. [p]

Idem libro 32. ad Sab.

LEX IV.

SI pater filiæ donauerit, q̃ in potestate eius erat, & eam exhæredauerit, si id hæres eius ratum habeat, [q] exinde [4] † vsucapiet donationem, qua ex die ratam hæres [r] donationem habuit. [5] †

Ante cõpletam vsucapionem non est acquisitũ dominium vsucapienti. Itẽ non dominus serui non potest ipsum manumittere: sed si de facto manumittat, cadit à possessione: & sic vsucapio interrumpitur naturaliter. Pau.

Error iuris an vsuca. induc.

* Huius §. intell. nouum alijs confutatis, vide per Io. Coras. in l. frater à s. ſ. pro suo. l. pen. §. 1. fratre. nu. 48. & seq. de condi. indebi. & vi. etiam num. 68.

1† Dua. sibi ipsa. & P. F.

2† Vindicare in P. F.

3 † Mutiũ. P. F.

* Intellige hanc l. sĩn Vasc. in tract. success. li. 2. §. 15. n. 76. vt donatarius possideat & ciuiliter ĩ odiũ ejus præterquã donatoris.

4† Du. exinde ea vsucapiet, &c P. F.

5† P. F. habuerit.

1 Ista glo. est notanda ad hoc propositũ, q̃ pater exhæredãdo filium mala mẽte videtur reuocare donationem aliàs factã filio suo: & sic ex uno malo sequitur aliud. Bol.

dicitur, quod non valet manumissio, & desino vsucapere istum: secus. Fr.

a *Nihil egit*] vt C. de his, qui à non domino manumittun. l. si non proprietatem.

b *Interruptam*] Nunquid procedet eo possidente libertatẽ vi & alias iter emptorem, & venditorẽ fit cõ. inuitio? vt sup. pro empt. l. 2. §. emptor. Rñde. hic vī dicere. q̄ non, cum dicat interruptam.

1† P.F. fuerit.

Donauisti] CASVS. Vendidi tibi rem alienam causa donationis in totum. Dicitur, quod tu vsucapies rem titu. pro donato, non pro empt. Fr.

2† P.F. omisisse.

c *Donationis*] in toto. vt sup. de contrahen. emp. l. si quis fundũ. secus si pro parte, vt eo. titu. l. si quis donationis, & facit C. de ẽh. emp. l. emptio. & plus valere, cõ. agit.

PRO DERELICTO.

3† P.F. vsucapitur. ad hunc titulũ vide Vasch. cõtrouer. illustr. ca. 9. nu. 20.

¶ *Inter hæc donationis, vt inf. de stip. ser. l. quod servus. Et alio post præcedentẽ ti. competenter ponitur. Ac.*

Et similiter titu. pro derelicto possidet. qui rem à domino, vel possessore derelictam occupauit. Cuiac.

Si res] CASVS. Rem habuit dominus pro derelicto. Statim desinit esse dominus eius rei, & qui eam occupat, statim fit dominus eius rei. & vltima verba l. exponas vt in gl. Franc.

4† alias 22. P. F.

d *Desinit*] mobilis. cum abiecta est: immobilis cum exieris de ea alio derelinquẽdi. Et sic nõ est contra. sup. de acq. poss. l. si qs ui. & dria. & facit.] l. proxi. & sup. de nox. l. quẽmadmodũ. §. 1. & inf. de fur. l. falsus. §. si quis. & §. si iactum. e *Isdem modis*] Acquiruntur enim per occupationem, quæ occupabiles sunt, vt feræ. & similia. Econtra amittũtur. cũ fuerint occupabiles, quæ ante non erant. & facit]. de reg. iu. l. nihil tam & l. ferè quibuscunque. Et no. q̄ in hac. & in duab. sequen. legib. non habet locum vsucap. pro derelicto, quia statim fit occupantis, cum erat derelinquentis. Acc.

Scaeuola lib. 5. Resp.

LEX V.

QVi pro donato cœperat vsucapere, manumittendo nihil egit, [2] quia nec dominium nactus [1]† fuerat, quæsitum est, an vsucapere desierit. Respondi, eum, de quo quæritur, amisisse [2]† videri possessionem, & ideo vsucapionem interruptam. [b]

Hermogenianus li. 2. iur. epi.

LEX VI.

DOnationis [c] causa facta venditione, non pro emptore, sed pro donato res tradita [3]† vsucapietur.

Pro derelicto. *

TITVLVS VIII.

Res habita pro derelicto à vero domino, statim desinit esse ipsius ẽt antequam per aliũ occupetur, & efficitur occupãtis, si scit eam pro derelicto habitam. Si aũt non erat illius, sed aliena, tunc occupans non acquirit statim dominiũ, sed vsucapiendi conditionem, & idẽ in alio, qui habeat causã ab ipso. Paul. de Cast.

Vlpianus lib. 2. [4]† ad edic.

LEX I.

SI res pro derelicto habita fit, statim nostra esse desinit, [d] & occupãtis statim fit, quia ijsdem modis [e] res desinunt esse nostræ, quibus acquiruntur.

Res habita à domino pro derelicto, si scies hoc, accipio eã, statim efficitur pro derelicto, & desinit esse eius: licet Proculus contradixerit. Fran.

Si id quod] CASVS. Rem habitã à non domino pro derelicto occupaui, & eam vendidi tibi sciens eam pro derelicto fuisse. Dicitur, quod bene vsucapies iã pro emptore, quã pro derelicto. Idem si vxor rem alienam donat viro, & vir eã vendat: nam emptor vsucapit.

¶ *Id quod*] Rem habitam pro derelicto à verò domino apprehẽdi: statim mea efficitur. Idem cum quis spargit pecuniã, vel aues amittit: nam apprehendẽtium efficiuntur. Fran. Accur sius.

8† li. 12. ad Sabi. P. F.

* *Intelligo vt sup. dixi in l. 3. ti. 7. & vide ad intell. huius l. eũdem Vasch. in tracta. cõtro. illust. c. 65. nu. 17. & cap. 79. nu. 7. & 13.*

9† P.F. dominio.

Paulus lib. 4. [5]† ad edict.

LEX II.

PRo derelicto rem à dño habitam si sciamus, [f] possumus acquirere. Sed Proculus, [g] non desinere [h] eam rem domini esse, nisi ab alio possessa fuerit: Iulianus desinere quidem omittentis esse: non fieri autem alterius, nisi possessa fuerit, & rectè.

Quod iuris est de toto quoad totũ, idem iuris est de parte quo ad partem, sed non est idem iuris de parte quo ad totum. Bar.

Modestinus lib. 5. [6]† Differ.

LEX III.

AN pars pro derelicto haberi possit, quæri solet. Et quidem si in re communi socius partem suam dereliquerit, eius esse desinit, vt hoc fit in parte, quod in toto. [i] Atquin totius rei dominus efficere non potest, [k] vt partem retineat, partem pro derelicto habeat.

Tau. lib. 10 7† ad edict.

LEX IV.

ID, quod pro derelicto habitũ est, [l] & hẽri putamus, [m] vsucapere possumus, etsi ignoremus à quo derelictum sit.

Pomponius. 8†

LEX V.

SId, qđ pro derelicto habitum * est, [n] possidebas, ego sciẽs in ea causa esse [o] abste emerim, me vsucapturum cõstat: [p] nec obstare, q̄ in bonis q̄ tuis non fuerit. Nam & si tibi [r] rem ab vxore donatã sciens [s] emero, quia quasi volente, & concedente 9† dña [t] id faceres, idem iuris est.

f *Pro derelicto. Si sciamus*] Aliud fiet alia cã putarẽ me acquirere & pro derelicto rem habitam occupare, arg. ff. pro emp. l. 2. §. si sub conditione. &]. eo. l. si id quod.

g *Proculus*] & male, arg. tamen pro eo. sup. ex qui cãu. mal. nec vilem.

h *Desinere*] si mõ desinat possidere; vt dixi sup. l. prox. ne contra sup. de acq. poss. l. si quis vi. §. differentia. Acc.

Anpars] CASVS. Si ego & tu habemus rem communem, possum partem, quam habeo in re habere pro derelicto: secus si partem rei meæ volo habere pro derelicto: nam non possum. Fr.

i *Quod in toto*] sic sup. de acq. hæred. l. si servus eius, qui rapt. & de vsurp. l. cum quæritur. 5† aliàs 54. P. F.

k *Non potest*] sic sup. de acqu. hæred. l. 1. & de administra. tut. l. cum quæritur, & de procur. l. in causæ. & C. de iu. delibe. l. quidam. in fi. Et hoc nisi fortè prius fundo diviso, vel domo per parietes, alteram pro derelicto habeat, qa tunc duo fundi, & duæ domus sunt, vt sup. de leg. 1. l. quod ĩ rerum. §. si quis post.

6† aliàs 6. P. F.

l *Habitum est*] à domino.

m *Putamus*] à non domino, scilicet pro derelicto.

7† aliàs 15. ad Sabinum. P. F.

n *Habitum est*] à non domino: aliàs statim esset factus dominus.

o *In ea causa esse*] id est, pro derelicto habitam.

p *Constat*] tam pro emptore: quam pro derelicto.

q *In bonis*] id est, in domino.

r *Nam & si tibi*] Bonum simile: nam quod pro derelicto possidetur, quasi ex donatione possidetur: vt inf. de stipu. seru. l. quod seruus. Accur.

s *Sciens*] tibi donatam: non sciens alienam.

t *Domina*] putamus, quia vt dixi res erat aliena, & sic cum non sit facta pauperior procedit vsuca. vt sup. titu. 1. l. si vir. Et die, q̄ dī concederet, et si est absens cum donauerit. Sed quidam dicunt, q̄ etiam si mauult fuisset, hẽt locum, quod

hic dicitur vt tamen exigant eam præsentem cum vir vendit, & sic emptor quasi à muliere videatur emere, & secundum hoc præsens consentit.

a *Continuo*] statim cum apprehendero.

b *Simul*] post apprehensionē: differunt tñ missilia ab habitis pro derelicto,

¶Id quod [1]† quisque pro derelicto habuerit, continuo [a] meū fit: sicuti, cū quis æs sparserit, aut aues [2]†emiserit, quāuis incertæ personæ voluerit eas esse: eius tñ [3]† fiēt, qui eas sustulerit: easque cum quis pro derelicto habeat, simul [b] itelligit voluisse alicuius fieri.

Iulianus. 4†

LEX VI.

NEmo potest pro derelicto vsucapere, qui falsò existimauerit rem pro derelicto habitam esse. [c]

Iaem lib. 5†

LEX VII.

SI quis merces [d] ex naue iactatas inuenisset, nū iō vsucapere nō posset, quia non viderentur derelictæ, quæritur. Sed verius est, eum pro derelicto vsucapere non posse.

Qui negat alimenta, & alij tradi mandauit, pro derelicto videtur habere. Bar.

Paul. lib. 18. 6†

LEX VIII.

SEmpronius * Thetidi [e] status quæstionem facere tentabat, quasi de serua sua nata sit, [f] qui [g] iam testato cōuentus à Procula nutrice Thetidis de soluendis alimentis, [h] respondit non se habere vnde [7]† eidem alimenta soluat, sed debere eam patri suo Lucio Titio restitui. Idq; cū [8]† illa in testationem [k] redegisset, vt postea nullam quæstionem pateretur ab eodem Sēpronio, Lucius Titius Seiæ Proculæ solutis alimentis [l] puellam vindicta manumisit. Quæro an possit rescindi libertas Thetidis. Paulus rñdit, quoniam dominus ancillæ, ex qua Thetis nata est, Thetidem pro derelicto habuisse [9]† videretur, potuisse eam à Lucio Titio [m] ad libertatem perduci.

Pro legato.

TITVLVS IX.

Ille possidet, & vsucapit titulo pro legato, cui legatū est à non domino, vt inglo. Fr.

Vlpia. lib. 6. dispu.

LEX I.

LEgatorum nomine is videtur possidere, cui legatum est. [n] Pro legato enim possessio, & vsucapio nulli alij, quam [10]† ei, cui legatum [o] est, competit.

Paul. lib. 5 †. ad edict.

LEX II.

SI possideam aliquam rem, quam putabam mihi legatam, cum non esset, [p] pro legato non vsucapiam.

Idem. 11 †

LEX III.

NOn magis, quam si quis emptū existimet, quod non emerit. [q]

Nota hic casum, in quo ille, qui habet causam à domino, non efficitur dominus, sed acquirit vsucapiendi conditionem. Paul. de Cast.

Idem lib. 50. [12]† ad edict.

LEX IV.

PRo legato vsucapi potest, si res aliena legata sit, aut testatoris quidem sit, sed adepta [r] codicillis ignoretur in horum. n. persona subest

1 *Solutis alimentis*] & apprehensa puella à Lucio Titio.

m *Lucio Titio*] qui eā occupauit, & est sic sup. de nox. l. quēadmodum. §. 1. Sed videtur statim liberata vt ic authen. de nup. §. & multo potius, & C. de Lat. li. tol. l. 1. §. sed scimus, quæ sunt contra. Solu. hic dicit dandam Lucio Titio, quod non dixit in contrarijs. Alij, q̄ illæ hanc corrigant. Tu dic, q̄ illæ in languente, hic in non languente. An autē sola denegatio alimentorum faciat haberi pro derelicto? Resp non: vt C. de infant. ex. l. 2. & facit supra de stat. homi. l. seruus. & de dam. infect. l. si finita. §. non autem, & §. si quis.

PRO LEGATO.

¶ *Titulo pro legato possidet is, qui ex legati causa, cui legatum non habet. Cuiac.*

n L *Egatorum. l. legatum est*] a non domino, & quandoque à domino, vt inf. l. 4. Alias statim fit dominus etiam sine traditione, vt inf. de furt. l. à Titio. Et an sic cuprat vir sine traditione possit, dic, vt sup. de vsur. l. Celsus.

o *Legatum*] vel in ius error intercesserit, q̄ dic vt infra. eo. l. 2. & inf. pro suo, l. penult. §. fin.

SI *possideam*] CASVS. Credo rem mihi legatam, cum non sit: non vsucapiam eam titu. pro legato. Idem in titu. pro emptore. hoc dicit cum. l. sequenti. Franc.

p *Non esset*] nec iustus error adest, vt dixi sup. l. proxi.

q NOn magis. Non emerit] Nec iustissimus error intercesserit, vt supra pro emp. l. 2. in prin. & l. quod vulgo.

PRo legato] CASVS. Siue testator legat rem alienā mihi, siue suam, & in codicillis adimat, & hoc ignorem. Dicitur, quod vsucapiam rem tit. pro legato. Idem est, & si leget Titio, & duo sint Titij, & vous eorum apprehendat legatum: nam vsucapit. Fr.

r *Adempta*] Quod ergo est ademptū, non omne perinde hīr ac si legatū non fuisset, cū hoc inducat iustam causā errandi, & est sic in reuocatione mādati, vt ī. de sol. l. cū quis. Sed arg. 3. ī. de leg. 2. l. si ita sit scriptum. Sed si res adepta erat testatoris, & sit postea hæredis: ergo transtulit dāium in legatariū: non ergo indiget vsuc. Ad hoc quidam dicunt, q̄ res erat apud legatariū sine vitio, vt ī. eo. l. si nō tradita. Alij q̄ hīs tradita, sed dixit, cuicūq; ē legatū, cā accipiat: vñ non videtur.

§† aliquis P.F.

2† P. F. amiserit.

3† P. Flo. fierent.

4† Aliàs Modesti. li. 3. al. Iulia. lib. 3. ad Vtseiū Ferocem. P. F.

5† ex Minicio. P. Flo.

6† Resp. P. F.

* Concor. cū hac l. inquantū concernit materiā alimentorū ex. 83 distin. in prin. & q̄ lit. pēnaJ negantis alimenta ponit Bar. in l. necare sup. ad li. agn. & Spe. in ti. § filij sint legiti.

7† P. F. alimēta eiusdē exsoluat.

8† P. F. cā illa.

9† P. F. videtur.

Alimēto tñ denegatio nō facit haberi pro derelicto.

10† P. Fl. deest, ei.

11† Pau. li. 23. quæstionū. P. Fl.

12† Aliàs Pau. lib. 54. ad edictū. P. F.

videtur huic tradidisse, cum ei legata non erat. Alij, & verè tradidit hæres, sed sub conditione, si ei debetur: vnde fiet debetur, statim est dominus: nunc ergo vsucapiet. Tu dic, & hæres simpliciter tradidit: & prudēs in iure credebat dominium recta via in legatarium transisse: nec tradendo non intendebat transferre dominium: sed iam translati dominij poss. tradere: vnde non transtulit: vt ff. de condi. ob cau. l. 3. §. subtilius.

a *Iusta causa*] sic inf. eod. l. fi. & arg. sup. de acq. hær. l. cū quidā. §. & si ipse putet.

b *Idem potest dici*] si sit iustus error.

c *Existimauerit*] & existimare debuit propter maiorem affectum, nec dubium sibi erat: aliàs, si in dubiū reuocasset ius, impedit hoc legatū: vt sup. de reb⁹ dub. l. si fuerit. & ita hic erraret in iure, & sic non vsucaperet.

d *Viuat*] CASVS. Legatis mihi rem Titij, dicitur, quod vsucapio istam rem, licet dominus eius viuat, dum tamen credam testatoris fuisse. Et h. d. hæc l. cum seq. Fran.

e *Si iste existimauerit*] & est verum eum mortuum esse, & scitur.

f *Nemo. Factio est*] i passiuè: vt inf. eod. l. si Sed si eius rei non habeat commercium, idem: secus si ab eo legetur, qui non est capax: vt sup. de leg. 2. l. mortuo. §. Labeo. Item quid, si errans in facto putet se posse vsucapere: quia incertus est: sed putat se legitimum? Item quid, si alias est capax, sed nō ab isto, a quo credit sibi relictum? Respon. hoc casu non vsuca. Azo. Item facit supra pro hærede. l. fin.

g *Si non traditam. Sine vitio*] vt quia his non satisdat: vt in exemplo inf. quorum se. l. fi. §. si per legatarium. Vel quia hæres accommodauit voluntatem, licet non tradidit. Vel quia vacantem, & nōdum per hæredem apprehensam occupauit. Et secundum hoc non obst. ff. de acq. pos. l. si ex stipulatione. Item facit hæc l. ad id, quod no. sup de vsucap. l. Celsus. Sed nonne tenetur peti. hæredi. Dic, & non propter iustum errorem: quod dic, vt inf. l. proxi. no.

P *Pro legato*] CASVS. Is potest vsucapere tit. pro legato cui potest legari, quia sit persona, quæ possit capere ex testō. Secundò impubes condidit testū, & legauit Titio aliquam rem: hic Titius credidit testatorem esse puberem, & sic posse testari: & quod vsucapiet. Tertio testor legauit mihi rem, quandam ademit eā mihi in codicillis: ego hoc ignorans cœpi possidere illam rem. dicitur, & vsucapiam. Fr. Ac.

iusta causa, [a] quæ sufficit ad vsucapionem. Idem potest dici [b] & si in nomine erit dubietatio: veluti, si Titio legatum sit, cum sint duo Titij: vel alter eorum de se cogitatum existimauerit. [c]

Quantum ad vsucapiendū titulo pro legato, sufficit mors illius, qui legauit, & putetur fuisse ipsius, licet sit aliena, et dominus eius viuat. Pa. de C.

Iabolenus libro 7. †

LEX V.

EA res, quæ legati nomine tradita est, quamuis dūs eius viuat, [d] legatorum tamen nomine vsucapietur.

Pomp. lib. 32. [2] † ad edict.

LEX VI.

SI is, cui tradita est, 3† mortuum esse existimauerit. [e]

Is potest vsucapere titulo pro legato, qui potest capere ex testamento. Franc.

Iabolenus libro 7. 4†

LEX VII.

NEmo [a] potest legatorū nomine vsucapere, nisi is, cum quo testamenti factio est: [f] quia ea possessio ex iure testamenti proficiscitur.

Semper non est necessaria traditio ad vsucapiendum.

Pomponius. 5 †

LEX VIII.

SI non traditam possessionem ingrediatur sine vitio [g] legatarius, legatæ rei vsucapio competit.

Hermogen. lib. 5. iur. epi.

LEX IX.

PRo legato vsucapit, cui rectè [h] legatum relictum est. Sed & si non iure [i] legatum relinquatur, vel legatum ademptum est, [k] pro legato vsucapi potest [l] magnas varietates obtinuit.

Pro dote.

TITVLVS X.

Si res detur in dotem vniuersaliter, vel specialiter, matrimonio contracto vsucapitur pro dote: ante contractum vero, vsucapitur pro suo: nisi expresse sit actum, quod non transeat dominium, nisi matrimonio contracto: & hoc, siue res detur æstimata, siue inæstimata. Bart.

Vlpianus lib. 31. 6† ad edi.

LEX I.

TItulus est vsucapionis, & quidem iustissimus, qui appellatur, Pro dote: [m] vt qui in dotem rem [n] accipit, vsucapere possit [o] spatio solenni, quo solent, qui pro emptore vsucapiunt. Et nihil refert, singulæ res, [p] an pariter vniuersæ [q] in dotem 7† dentur. Et primū de tempore videamus, quando pro dote quis vsucapere

h *Rectè*] id est cui testator rectè legare potuit.

i *Non iure*] sed op. aut sciebat: & tunc mala fide: vt sup de vsuca. l. si fur. Aut non, & sic errabat in iure: & tūc idem vt non vsuca. vt sup. de vsuc. l. nunquam? Respon, licet de iure nō teneat: tñ legatarium dic in facto errasse: vt quia credidit puberem: & sic posse testari, qui erat impubes. arg. sup. pro emp. l. 2. §. si à pupillo. Vel credidit adesse 7. testes, vel sigilla vel ex causa præteritionis apparuit postea non valere iure isto: licet hodie secus: vt C. de li. præte. auth. ex causa.

k *Ademptum est*] de hoc dixi sup. eod. l. pro legato.

l *Post*] si iustus sit error: sed videtur, q cesset vsuca. pro legato cum teneatur petit. hæredi. quæ est perpetua: vt C. de peti. hæred. l. hæreditatis? Respon. propter iustum errorem habetur, ac si titulum haberet: vnde dicta actione non tenetur.

PRO DOTE.

Pro dote, titulo possidet, qui ex causa dotis rem sibi habet. Cuiac.

Titulus] CASVS. Titulus pro dote iustissimus est: nam æquum est, vt qui accepit rem in dotem, possit eam vsucapere tit. pro dote: sicut qui emit, vsucapit tit. pro empore. Nec est vis: vtrum res, quas dedit vxor in dotem, omnes sint alienæ: an quædam sint suæ, & quædam alienæ. Posset dici, q̄ vsucapere quis possit ti. pro dote: an demum post nuptias contractas an eriā ante? Et dī, q si sponsa dedit dotem sponso eo animo, vt demum post contractas nuptias fiat eius: tunc antequā matrimonio sequat, nō poterit vsucapere vir: si aūt non apparet, quo aīo dederit, ē præsumamus, q dederit eo aio, q statim fiat eius: sic sponsus possit statim vsucapere illas res tit. pro suo: non pro dote. 6† ad Sabinū. P. F. 7† P. F. dat tenetur.

q *Confluente*] Vxor res alienas dedit in dotem viro. Dicitur, quod vir pōt illas res vsucapere tit. pro dote. Hoc fallit in duobus casib. Primus, quando nullum matrimoniū est cōtractum: licet hoc putarent. Alius, vt si est contractum inter personas, quæ sunt prohibitæ à iure contrahere. Franc. m *Pro dote*] vt sup. de Publi. sunt & alix. §. 1.

n *Rem*] alienam.

o *Possit*] facit C. eo. l. vnica. Accur.

p *Singulæ res*] i. singulariter, & per se tantum. Res enim illæ alienæ fuerunt datæ in dotem.

q *Vniuersæ*] i. res mulieris, id est cum alijs, quæ erant mulieris, vel dantis: & sic omnia bona sua dedit, inter quæ erāt quædam res alienæ: & hoc casu vī dominium trāsire sine possessione, vt in societate omnium bonorū: vt sup pro socio. l. 2. sed vide, demū secuta possessione, vt ff. de vsuc. l. fine. Sed nō audeo primū dicere, quod dōium sine possessio-

ne transeat, quando generaliter dedit: sed forte pro suo habet locum: vt in fl. minuit. §. prox. Sed alio casu ibi dicit.

a *Nuptiarum*] & ita post matrimonium contractum.

b *Nuptias*] sic ante contractum de iure, vel de facto. Acc.

c *Vulgata*] i. conuicta. vel die apertio, & magis vulgatiter quam sup. licet statim facta sit illa eadē quæstio 5. proxi.

d *Cessabit*] pro dote, & pro suo: quia nec dominium transfertur si sic daretur: licet esset mulieri, vt sup. de iure dot. l. dotis fructus. §. fin.

e *Videtur*] id est, non appareat.

f *Essent*] sponsi.

g *Fiant* vt sup. de iure do. l. sed nisi. & est sic. sup. de hær. instit. l. quoties. §. si duo. & de don. l. Atistio. & de adm. tu. l. si duo.

h *Possint*] vtiu. pro suo. Et sic soluitur cōmunium in fl. prox.

i *Sed pro suo*] hoc cum dos fuit inæstimata: secus si æstimata: vt inf. l. proxi. secundum Azo. & H. Vel aliter vt ibi.

k *Constante*] id est, contracto de iure, & de facto.

l *Secesset*] de facto, & de iure: vt differat à sequenti resp. & est sic sup. de iu. do. l. 3. & sup. titu. 1. l. nemo.

m *Nulla*] sine matrimonio.

n *Putauit*] errans in iure: vt quia credebat valere in casu prohibito: qui multi sunt: vt Instit. de nup. §. sunt & alix. Vnde cum sit error iuris, nocet: vt hic, & sup. de vsucap. l. nunquam. secus, si in facto erret: vt quia credebat liberā. quæ est ancilla: quia tunc vel pro dote propter iustum errorem habet locum, vel pro suo, secundum Azo. vel vtraque. secundum alios: vt sup. de iu. do l. Proculus.

o *Sit*] vbi non sit matrimonium.

P *Si æstimata*] secus si non æstimata: vt ff. eo. l. 1. §. ante. quæ est contra secundum Azo. & H. Et dic inæstimatā si æstimandō id est vt sciatur, an fiant deteriores: vt C. de iure do. l. si inter. Alij, vt R. distinguunt, an sic dentur vt demū secutis nuptijs fiant accipientis: & tunc obtinet quod hic: an q̄ statim: vel nihil de hoc agitur, & tunc quod ibi & pro eo] tit. 1. l.] Cui opponō ff. pro empt. l. 2. §. si sub conditione. sed respon verum est pro empt. vt ibi: sed pro suo sic, vt hic, etiam ante conditionem. Vel illud in cōd. expressa: hic in tacita. Tu dic, q̄ cum dantur æstimatæ: etiam si agitur vt statim fiant viri, tamen contractus suspenditur in euentum conditionis: vt sup. de iu. do. l. plerunque. §. si ante. Vnde cum habeatur pro eo ac si non fuerit, non potest dici, q̄ habuit bonam fidem vir in eo, quod non fuit: quod est necesse non solum tempore traditionis, sed etiam contractus in venditione: vt supra, pro empt. l. 2. qualis iste est. vt C. de iure do. l. quoties. Vnde prima solutio vera est.

possit: vtrum post tempora nuptiarum, [a] an vero & ante nuptias. [b] Et est quæstio vulgata, [c] an sponsus hoc est, qui nondum maritus est, possit rem pro dote vsucapere. Et Iulianus inquit, Si sponsa spōso ea mente tradiderit res, vt non antea eius fierent, quā nuptiæ secutæ sint, vsus quoque capio cessabit. [d] Si tamen † non videtur [e] quid actum fuerit, credendum esse id agi Iulianus ait, vt statim res eius [f] fiant: [g] & si alienæ sint, vsucapi possint: [h] quæ sententia mihi probabilis videtur. Ante nuptias autem non pro dote vsucapit, sed pro suo. [i]

¶ Constante [k] autem matrimonio pro dote vsucapio inter eos locum hēt, inter quos est matrimoniū [2†] contractū. Cæterum [l] si cessaret matrimoniū, Cassius ait, cessare vsucapionē: quia [3†] dos nulla sit. [m]

¶ Idem scribit, & si putauit [n] maritus esse sibi matrimoniū, cum non esset, vsucapere eum non posse, quia nulla dos sit: [o] quæ sententia habet rationē.

Ante contractum matrimoniū æstimata res à sponsa spōso data nō vsucapitur à viro nec titulo pro suo, nec titulo pro emptore. Fran. Accur.

Paulus libro 54. [4†]

LEX II.

SI æstimata [p] res ante nuptias tradita sit, nec pro emptore, nec pro suo [q] ante nuptias [r] vsucapietur.

Res præscripta, vel vsucapta in iudicium diuisorium non venit. Bart.

Scævola lib. 25. Digest.

LEX III.

DVæ filiæ intestato patri hæredes exiterunt, & mancipia communia singulæ [s] in dotem dederunt. & post aliquot annos à morte [5†] patris familiæ ercisciundæ iudicium inter eas dictatum est. Quæsitum est, cum mariti bona fide mancipia in dotem accepta, vt dotalia, multis annis [t] possederint, [6†] an ea vsucepisse videantur, si ij, qui accipiebant, dantis credidissent esse? Respondi, nihil proponi, cur non vsucepissent. [u]

Pro suo.

TITVLVS XI.

Pro suo possidet, qui possidet ex causis, ex quibus de iure gētium dominiū quæritur. Item quocūq; titulo possidet. Item quilibet dominus. Bart.

Vlpianus lib. 15. ad edict.

LEX I.

PRo suo possessio talis est, [7†] vt cum dominium nobis acquiri putamus, & ex ea causa possidemus, ex qua accepto rem ferri: & sic no. actionem communi dividendo tollit minori spatio triginta ann. vt & C. de commu. rerum alie. l. 1. & no. C. in qui. cau. ces. lon. temp. præscr. l. vnus. Nam habetur hic locō cōmuni diuid. ante præscriptionem etiā contra acceptorē virtū: vt ff. de ac. empti. l. iulianus. §. ideo Celsus.

PRO SVO.

¶ *Nota, q̄ pro suo tribus modis dicitur. Primò strictè, quando deficit alius tit. vt hoc & inf. l. 3. Secundò largius: quando concurrit cum qualibet alio tit. vt inf. l. 1. §. 1. etiam cum tit. pro suo. qui est generalior alijs. vt inf. eodem l. hominem. & supra pro soluto l. 1. Tertiò largissimè quicunque pro se possidet: unde etiam dominus pro suo possidet. vt inf. eod. l. 2. & dicitur tunc ad differentiam creditoris, & similium, qui non pro suo possident: & hic tertio modo non est tit. vt capiat eum parit. vt quia iam quilibet possessor etiam malæ fidei, & sine titu. vsucaperet. Sed quidam dicunt, quod vbi concurrit alius titu. hic non est titu. Sed dicitur pro suo. idest proprio, quod non placet: cum species sit ex pro emptore, vel simili, per genus, scilicet, præsentis. pro suo non tollatur: & econtra: nec ex pluribus causis quis possidere prohibeatur vt supra, de acquirend. possess. l. 3. §. ex pluribus.] Quomodo tum hic superioribus congruat: & an eorum opinio iure probetur, qui nouum titulum adiecerunt, elegantes Cuiac.

Pro

a Nuptiarum] & ita post matrimonium contractum.

b Nuptias] sic ante contractum de iure, vel de facto. Acc.

c Vulgata] i. conuicta. vel die apertio, & magis vulgatiter quam sup. licet statim facta sit illa eadē quæstio 5. proxi.

d Cessabit] pro dote, & pro suo: quia nec dominium transfertur si sic daretur: licet esset mulieri, vt sup. de iure dot. l. dotis fructus. §. fin.

e Videtur] id est, non appareat.

f Essent] sponsi.

g Fiant vt sup. de iure do. l. sed nisi. & est sic. sup. de hær. instit. l. quoties. §. si duo. & de don. l. Atistio. & de adm. tu. l. si duo.

h Possint] vtiu. pro suo. Et sic soluitur cōmunium in fl. prox.

i Sed pro suo] hoc cum dos fuit inæstimata: secus si æstimata: vt inf. l. proxi. secundum Azo. & H. Vel aliter vt ibi.

k Constante] id est, contracto de iure, & de facto.

l Secesset] de facto, & de iure: vt differat à sequenti resp. & est sic sup. de iu. do. l. 3. & sup. titu. 1. l. nemo.

m Nulla] sine matrimonio.

n Putauit] errans in iure: vt quia credebat valere in casu prohibito: qui multi sunt: vt Instit. de nup. §. sunt & alix. Vnde cum sit error iuris, nocet: vt hic, & sup. de vsucap. l. nunquam. secus, si in facto erret: vt quia credebat liberā. quæ est ancilla: quia tunc vel pro dote propter iustum errorem habet locum, vel pro suo, secundum Azo. vel vtraque. secundum alios: vt sup. de iu. do l. Proculus.

o Sit] vbi non sit matrimonium.

p Si æstimata] secus si non æstimata: vt ff. eo. l. 1. §. ante. quæ est contra secundum Azo. & H. Et dic inæstimatā si æstimandō id est vt sciatur, an fiant deteriores: vt C. de iure do. l. si inter. Alij, vt R. distinguunt, an sic dentur vt demū secutis nuptijs fiant accipientis: & tunc obtinet quod hic: an q̄ statim: vel nihil de hoc agitur, & tunc quod ibi & pro eo] tit. 1. l.] Cui opponō ff. pro empt. l. 2. §. si sub conditione. sed respon verum est pro empt. vt ibi: sed pro suo sic, vt hic, etiam ante conditionem. Vel illud in cōd. expressa: hic in tacita. Tu dic, q̄ cum dantur æstimatæ: etiam si agitur vt statim fiant viri, tamen contractus suspenditur in euentum conditionis: vt sup. de iu. do. l. plerunque. §. si ante. Vnde cum habeatur pro eo ac si non fuerit, non potest dici, q̄ habuit bonam fidem vir in eo, quod non fuit: quod est necesse non solum tempore traditionis, sed etiam contractus in venditione: vt supra, pro empt. l. 2. qualis iste est. vt C. de iure do. l. quoties. Vnde prima solutio vera est.

q *Nec pro suo*] nedum pro dote.

r *Ante nuptias*] nec mirum, quia conditionalis est venditio: vt sup. de iure do. l. plerunque. §. si ante. vnde interim vsucapio cessat vt sup. pro empt. l. 2. §. si sub conditione. licet R. contra. vt modo dixi. post conditionem autem vsucap. emptore locum habet: vt dicta lege, plerunque. §. si ante. & C. de iure dot. l. quoties.

DVæ] CASVS. Duæ filiæ successerunt patri ab intestato, in hac hæreditate plura erant mancipia. pura decē vna ex his dedit viro suo quinque: alia ex his mancipijs in dotem alia quinque: & ista mancipia separata quilibet virorum longo tempore possedit: nunc filiæ vellent dividere hæredi. & sic etiam mancipia. Dicitur, quod mancipia non possunt dividere, cum vsucapta sint. Franc.

s [Singula] puta, vna quinque mancipia: alia totidem, cum essent decem communia. Et sic etiam remanserunt communia, nec tamen fecerunt ædinulcem fūrium: cum quælibet credidit aliam permissuram.

t *Annis*] id est, tempore statuto in vsucapione. Accur.

u *Cur non vsucepissent*] triennio: & sic no. actionem communi dividundo tollit minori spatio triginta ann. vt & C. de commu. rerum alie. l. 1. & no. C. in qui. cau. ces. lon. temp. præscr. l. vnus. Nam habetur hic locō cōmuni divid. ante præscriptionem etiā contra acceptorē virtū: vt ff. de ac. empti. l. iulianus. §. ideo Celsus.

1† In P.F. non euidenter id actū fuerit, &c.

2† P.F. de est. cōtractum.

* Intellectū huius text. vide per Io. Hannibal. in rub. solu. matri. nu. 57. & 59.

3† P. Flo. quia ei dos &c. Error iuris præiudicat erranti, & quid in errore facti.

4† id edi. P. F.

5† P. Flo. morte.

6† P. Flo. possedere-runt.

7† al. de-scr. vi P. F.

PRo ſuo] CASVS. Titulus pro ſuo, habet locum, quando alius titulus deeſt, vt ſi ceruũ tuũ credens nõ manſuetum cepi, habet etiam locum cum alio titulo, vt ſi poſſideo rem ex cauſa emptionis, vel donationis. Nam poſſidere dicor, & titu. pro emptore, vel pro donato, & pro ſuo

Poſtea aliqua ex prædictis repetit, vt addat. Nam ſi emi à non domino, & antequã vſucapiam poſſideo: poſſideo tit. pro ſuo, ſiue p meo, & ẽt poſtquã vſucepi, poſſideo tit. pro ſuo, & pro emptore. Fr.

quiritur[a] ‡ Eſt præterea[b] pro ſuo, vt puta, ex cauſa emptionis, & pro emptore, & pro ſuo poſſideo. Item [2]‡ in re donata, vel legata, vel pro donato, vel pro legato, vel etiam pro ſuo poſſideo. Sed ſi res[c], mihi ex iuſta cauſa, putã emptionis, tradita ſit, & vſucapiam, incipio quidẽ, & ante vſucapionem [d] pro meo poſſidere. Sed an deſinam ex cauſa emptionis poſt vſucapionẽ poſſidere, dubitabatur. Et Martianus dr exiſtimaſſe, non deſinere[e] [3]‡ poſſidere.

Pro ſuo dicor poſſidere omnia, quæ capimus mari, cœlo, vel terra, & etiam ea, quæ p alluuionem fluminum acquirimus. Partum ancillæ hereditariæ, & etiam fructus rei emptæ, ſeu donatæ dicor poſſidere titulo pro ſuo.

Idem. [4]‡

LEX II.

EST ſpecies[f] poſſeſſionis, quę vocatur pro ſuo: hoc enim modo poſſidemus omnia, quæ mari, terra, cœloque capimus, [g] aut, quæ alluuione fluminum noſtra fiunt: [h] item quæ ex rebus alieno nomine[i] poſſeſſis nata poſſidemus, veluti partum hæreditariæ, aut emptæ [k] ancillę, p noſtro poſſidemus: ſimiliter fructus[l] rei emptæ, aut donatæ, aut q̃ in hæreditate inuenta eſt.

Pomp. lib. 12. [5]‡ ad Sabin.

LEX III.

HOminẽ, quem ex ſtipulatione te mihi debere falsò exiſtimabas, tradidiſti mihi. Si ſciſsẽ nihil mihi [6]‡ deberi, vſu eum non [m] capiam: [n] [7]‡ q̃p ſi neſcio, verius eſt, vt vſucapiã, quia ipſa traditio ex cauſa, quam veram eſſe exiſtimo, ſufficit ad efficiendum, vt id, quod mihi traditum eſt, [o] pro meo poſſideã. Et ita Neratius ſcripſit, idque verum puto.

Si poſt cœptam vſucapionẽ partus ancillæ furtiuæ per bonæ fidei poſſeſſorem ſuperueniat ſciẽtia, quòd ancillæ erat furtiua, ita demum procedit, & cõpletur vſucapio, ſi ignorauit cuius eſſet, vel ſciunt, et ſibi denunciare nõ potuit, vel ſi potuit, denunciauit, alias ſecus. Paul. de Caſt.

Idem lib. 32. ad Sabin.

LEX IV.

SI ancillã [*] furtiuã emiſti p bona fide, & quod [8]‡ ex ea natũ, & apud te conceptũ eſt, ita poſſediſti, vt intra conſtitutum vſucapionis [p] tẽpus cognoſceres matrẽ eius furtiuã eſſe, Trebatius oĩno putat, [r] quod ita poſſeſſum eſſet vſucaptum eſſe. Ego [s] ſic puto diſtinguendum, vt ſi neſcieris intra ſtatutũ tempus, cuius id mancipiũ [t] eſſet, aut ſi ſcieris, neq; potueris certiorẽ dominũ facere, aut ſi potueris quoque, & feceris certiorem, vſucaperes. [u] Sin verò cum ſcires, & poſſes, non feceris certiorẽ, contra eſſe: [x] tunc enim clam poſſediſſe videberis. [y]

[a] Du. & P.F.

[2]‡ In re nõ eſt in Da. exẽp. neque in P.F.

[3]‡ Poſſidere, nõ ẽ apud Da. nec P. Fl.

[4]‡ Al. Paulus lib. 5. ad edictũ P.F.

[5]‡ Al. 12. P.F. Vſucapio an hẽat locũ i empcione conditionale in qua pẽdẽte conditione traditio ſit.

[6]‡ P.F. deberi.

[7]‡ Duar. ga. P. Fl.

[*] Intel. huius l. vid apud Io. Hãni. in l. naturaliter ſ. de acqu. vel amit. poſſ. nu. 8. & ſeq. ‡ P.F. de eſt. & qđ.

[a] *Acquiritur*] i. acquiri ſolet, & eſt exemplũ, vt ſi tuũ ceruum credẽs nõ manſuetũ, vel tuam gẽmam credens nullius, in litore iuenio, vt ſ. de acq. poſſ. l. 3. ſ. generali, & inſt. l. 2. Si ãt eſſet nullius, fieret meũ & ſic nõ vſucaperẽ, vt ſ. de vſuc. l. ſequit. ſ. hæc pæterea eſt exẽplũ huius iſti. vbicunque eſt inſtia cã vſucapiendi, & deficit alius tit. nec. n. eſt determinatus tit. iſte, vt patent exempla. ſ. tit. 1. l. 1. ſ. ante nuptias. & ſup. de iure do. l. Proculus, & inf. eo l. ſi Acc.

[b] *Eſt præterea*] ex hoc ſ. no. quòd omnib. tit. adhæret: licet quidam contradicentes hic pro ſuo, ideſt pro proprio.

[c] *Res fuerit*] videtur repetere ſup. dicta. vnde R. dixit hic de cõditionali emptione loquit: in qua ſi pẽdẽte condone traditio fiat, hẽt locũ vſucap. quod non placet. vt no. ſ. tit. 1. l. ſi æſtimata. Dic ergo, repetit, vt addat. & diſtinguat inter tẽpus ante vſucapionem cõpletã, & ipſ poſt vſucapionẽ cõpletã. Idem tñ dicit vbique.

[d] *Vſucapionem*] ſ. completam.

[e] *Deſinere*] ſ. poſſidere. Aliàs eſt in lra. & tũc nõ ſubaudies. Nã ex plurib cauſis tenere pt. vt ſ. de acq. poſſ. l. 3. ſ. ſi Et adde, qđ ibi de hoc notaul.

[f] *Eſt ſpecies*] Mirabiliter dicit ſpẽs: cõcurrat cũ quolibet tit. Sẽ reſpexit ad id qđ ſupra præcedit & nullo alio tit. ſi tecuenierẽt, vt ſ. l. pa. no. Itẽ cautè dicit, poſſeſſionis. & nõ vſuc. non. n. in omnibus exẽplis procedit vſucapio. Acc.

[g] *Capimus*] ſi quidẽ ſint alicuius, cum eredam nullius, poſſidens vſucapio pro ſuo: ſi nullius, poſſideo pro ſuo, ſed non vſucapio, cum meum ſit. vt no. ſup. l. proxi.

[h] *Noſtra fiunt*] vel verè, & ſit non vſucapimus. Vel putatiuè, quia puto meum fundum cui accedit, cum non ſit, vt ſup. de publ. l. ſi ego. ſ. quod tamen.

[i] *Alieno nomine*] imo ſuo nomine, ſed dicit alieno, quia ab alio hẽt cãm. Sic ponit verbũ alieno nolens. ſ. de his, q no. infa. l. furti. ſ. ſi quis alieno. Vel dic re vera alieno, vt qa procurator meus, qui emit ancillã, vſucapit anteq̃ ſciã. & mihi tradat, ſed iure mihi dari reſtituit. Potuit. n. procurator eſſe in facto, quia putat partũ illius eſſe ex ſua ancilla prop. ra.

[k] *Emptæ*] à procuratore.

[l] *Fructus*] naturales aſſiſtũt ſtatĩ mei. vt ſ. de vſur. l. fructus.

[m] *Non capiam*] vt ſup. pro ſol. no. l. exiſtimãs. & ſ. pro emp. l. q fundum. ſ. ſemel. Sed condõne indebiti teneor rõne poſſeſſionis. vt ſ. de cõd. inde. l. indebiti ſ. 1. & facit ſ. de fur. l. falſus. §. Sã ſi is. & ſ. ſi mulier vẽ. no. l. 1. ſ. competit.

[n] *Capiam*] quia habeo malam fidem.

[o] *Traditum eſſe*] vt ſãt mihi traditum: ſecus ſi mihi tradatur quaſi meũ, vt ſup. de vſu. l. cum ſolũ, quæ eſt contra.

SI ancillam] CASVS. Ancillam furtiuã bonã fide emiſti tãdẽ hæc ancilla cõcepit. & peperit penes te, & ſic cœpiſti poſſidere partũ. & anteq̃ cõpleres vſuc. partus cœpiſti ſcire ancillã furtiuã eſſe. Quæritur an accedat vſuca. Et dr. q ſic, qa non interrũpit p tale ſciẽtia. & hoc dixit Tiel. ar. author eſt legis dicit eſſe diſtinguendũ: nam aut neſciuiſti ancillã furtiuam intra p dictum tps. & tunc bñ vſucapis, aut ſciuiſti, & volebas certiorare dñm & non potuiſti, vel ſi certioraſti, & tunc ſimiliter procedis in vſuc. ſi autem potestas certiorare dñm, & non feciſti, tunc diceris poſſidere clam, non pro ſuo.

[p] *Emiſti*] à fure putans eum dominum.

[q] *Vſucapionis*] ſ. tiennium.

[r] *Putat*] & malè.

[s] *Ego*] iuriſconſultus.

[t] *Mancipium*] ſ. furtiuum.

[u] *Vſucaperes*] i. poſſideres vſucapionẽ eum ſcires. ſ. eius eſſe. & p hoc furtiuũ: ſecus aũt ſi ſimpr alienũ ſciuiſti qa nõ ĩõminus vſucapis. vt ſup. de vſuc. l. iuſto. ſ. ſi poſ q eſt ſ. E adde diſtinctionem, quæ eſt ſup. de publ. l. ſi ego. ſ. partus. Acc.

[x] *Eſſe*] quia non vſucapit Acc.

[y] *Videberis*] contra ſup de acq. poſſ. l. clam. Solue. vt ibi. Vel

poſſet illa ſecundum hanc loqui, vt is non p. fidem eſſ in caſib. hic ſ. poſitis, quo minus vſucapiat, ſed hoc caſu ſic. Et eodē mō ſolue in eo. ti. l. ſi de eo. §. ſeruū. Item eſt. l. ſup. de fla. ho. l. qui in vtero. §. præterea. Sed ibi erat iā prægnās, cū erat ſuſcepta, vnde non vſucapit partus. Itē facit. C. de vſuc. pro empt. l. ſi matrē.

Itē ad denunciationē facit ſ. de libe. agno. l. t. §. ſed ſi marītus. & ſup. ſeta. l. item quæritur. §. exercitu.

a *Deſuo*] ideſt, bona. & mala fide: cum ſint appoſita. Vel pro ſuo, ideſt, tit. qui alijs adhæret, & per eum vſucapitur, & clam. l. ē no. non inſpicit initium. Item ſcientiam ſuperuenientem nocere. In quo eſt arg. contra. C. de vſuca. tranſ. for. l. t. § hoc proculdubio. Sed & furtiuam hic ſcinit. Item facit ſup. de vſuc. l. ſequitur. § de illo, & l. eum ſolum.

b *Si pater cum filijs*] in ptāte conſtituis.

c *Partitus*] & ſic non valuit inter patrem, & filium, cum non poſſit naſci inter eos cauſis obligatio. Accurſius.

d *Ex ea cauſa*] diuiſionis.

e *Quod*] ideſt, quia. Sed inuiti tenentur ſtare, ſi ſoleniter fuit facta, vt C. fa. erciſ. l. fi. & ſ. ſi. h. ſi modo. & C. de teſt. l. hac conſultiſſima, §. ex imperfecto, & auth. quod ſine.

f *Proſuo*] Dicunt quidam, quod vbicunque ceſſat vſucapio pro hærede, quia ſunt ſui, habeat locum pro ſuo, quod non placet, quia verbis non tollex, quæ prohibet, vt C. pro hærede. l. nihil, eſſet impoſita. Alij quod hic ſit ſpecialis caſus, & ideo hic ponitur, vt ſuus pro hærede vſucapiat. Tertij, quod erant emancipati. Sed certè tunc, & pro hærede haberet locum. Sed hoc verum, ſi in tempore mortis teſtatoꝛ habuiſſet: hoc aūt prius tradiderat. Alij q̄ hic fuit eis tradita poſt mortē patris à quodam, qui ſe crediderat deberi pſi, cum non debuerit, quod non placet. Alij, vt Az., q̄ cœperat poſſidere pro ſuo. Tu dic, q̄ pater donauit, & tradidit, & diuiſit, & procedit vſucapio pro ſuo ex diuiſione, quam tatam habuerunt poſt mortem patris, quæ vicem obtinet emptionis, vt C. communia vtriuſque iudic. l. 1. Et ſecundum hoc ſoluitur contra ſup pro don. l. 1. §. ſi pater. Itē contra ſup. de vſuc. l. eum ſolus. vbi huiuſmodi traditio, ſiue diuiſio non inducit vſuc. Sed expone, vt ibi.

g *Quod legatum*] legatum erat Titio: duo erant Titij: hæres ſoluit ei de quo teſtator non ſenſerat, vſucaput.

h *Non fit*] in veritate.

i *Perperam*] propter errorem nominis, & dic ſiue extraneo, ſiue etiam teſtatoris erat tes. vt ſup. pro legato. l. 4.

k *Poſſidet*] ſi habet veram cauſam opinandi ſibi legatum. Accurſius.

Neq; [1]† enim idē & pro ſuo, [2] & clam poſſideri [2]† poteſt.

Licet filij in poteſtate res alienas inuentas in hereditate paterna non uſucapiā titulo pro hærede, uel pro ſuo: ſi tū fuerūt per patrem inter eos amiſſa. & tradita, & ipſi poſt mortem tenuerunt ex illa diuiſione, ratam ipſam habētes, uſucapiunt titulo pro ſuo, & ex dicta diuiſione. e. Pau.

¶ Si pater cum filijs [b] bona, quæ habebat, partitus [c] ſit, & ex ea cauſa [d] poſt mortem patris ea teneant, quod [e] inter eos conuenerit, [3]† vt ea diuiſio rata eſſet, vſucapio his procedet pro ſuo [f] in ijs rebus, quæ alienæ in bonis patris inueniuntur.

¶ Quod legatum [g] non ſit, [h] ab hærede tamen perperam [i] traditū ſit, placet a legatario vſucapi, q̄a pro ſuo poſſidet [k]

Exceptio vſucapionis, vel p̄ſcriptionis, eſt exceptio litis finitæ: ideo poteſt opponi ad impediendam litis conteſtationē ſicut exceptio rei iudicatæ, & tranſactionis. Paul. e caſt.

Neratius. [4]†

LEX V.

VSucapio [*] rerum etiā ex alijs [l] cauſis conceſſa, interim [m] propter ea, quæ noſtra eſſe exiſtimātes poſſidemus, [5]† conſtituta eſt, vt aliquis litium finis [n] eſſet. Sed id, quod quis, cum ſuum eſſe exiſtimaret, poſſederit, [o] vſucapiet, etiā ſi falſa fuerit eius exiſtimatio. Quod ita tamen interpretandum eſt, vt probabilis error poſſidentis vſucapioni non obſtet: [p] veluti, ſi ob id aliquid poſſideā, quòd ſeruum meum, [q] aut [6]† eum, cuius in locum hæreditario iure 7† ſucceſſiſſem, [r] emiſſe [s] id falſo exiſtimem, quia in alieni facti ignorantia tolerabilis [t] error eſt.

DIGESTORVM,

ſeu Pandectarum.

LIBER XLII.

De re iudicata, & de effectu ſententiarum, & de Interlocutionibus [8]† iudicum.

TITVLVS I.

Res iudicata dicitur cauſa, per ſententiā iudicis terminata, continentem cōdemnationem, vel abſolutionem, vel aliud æquipollens. Pa. de Ca.

Modeſtinus. [9]†

LEX I.

REs iudicata [*] dicitur, quæ finem cōtrouerſiarū p. nunciatione iudicis accepit, [u] quod vel condemnatione, vel

VSucapio] CASVS. Vſucapio non ſolum ex prædictis cauſis, ſuccurrit, ſed ēt ex alijs cauſis conceſſa, ideo eſt inducta, vt ſit finis litium. Secundo dicit. Euenit aliqñ, q̄ rē quā credo meā, & non eſt, vſucapio, vt quia credo, q̄ ſeruus meus emerit, cui mandauerā, vt emeret, aut ille, cui ſucceſſi. Nam in iſtis cauſis iuſte potui ignorare cū i alieni facti ignorantia tolerabilis ſit error. Fr. Accurſ.

l *Ex alijs*] non ſolum in prædictis, ſi ſ. p. ſpecialiter expoſitis à ti. de vſuc. vſq; huc, ſed ēt ex alijs, q̄ quib. ſpāliter hēt locū hic, in. vt dixi exēpla ſ. eo. l. 1. in prin. Vel dic, non ſolum oīb prædictis, vt ēt hunc cōprehendat, ſed etiā in alijs, ſi qui reperiātur. Vel dic contra, non ſi lū hoc tit. pro ſuo, ſed etiā ex alijs ſuperioribus ſpecialibus eſt hæc ratio. Acc.

m *Interim*] ideſt, ſtatuto tempore, vel ā. aliquando. Acc.

n *Finis*, Narrationē, quare vſucapio eſt inducta, ſic C. de iudic. l. apertiſſimi. Itēeſt illa, de dominis rerū, &c. vt Inſtit. de vſucap in prin. Acc.

o *Exiſtimet*] Credens ex iuſta cauſa ſe habuiſſe, vt ſubiit: ſecus ſi ſolum credebat ſuum.

p *Non obſtet*] imò prodeſt. Acc. ſecus ſi non probabilis ſit, vt C pro donato. l. ſi titium.

q *Seruum meum*] cui mandaui rem emendam, vt ſup. pro emp. l. quod vulgò.

r *Succeſſiſſem*] ſic inf. de reg. iur. l. 9 in alterius. & ſup. ad Vell. l. ſi mulier.

ſ *Emiſſe*] cum verè tamen tradita fuerit, alias non.

t *Tolerabilis*] non in ſuo, vt ſup. de iur. & facti ignorantia. l. plurimum. & ſup. de acq. hær. l. cum falſum. Acc.

DE RE IVDICATA.

Dixit quatenus res p̄ſit priorē ōrator, nūc qualiter p ſ. iam iudicata. &c.] Latius tractatū hūc ſ. priori cōtinuat Cuiac. hic, q̄ elegāter explicat, q̄d ſit res iudicata, q̄d itē interlocutiones nec ñ, & earū effectū, & rei iudicatæ finē cōtinuē demōſtr.

Res iudicata] CASVS. Ego Franciſcus pono caſum, vt littera iacet, & intellige eam, vt in glo. notatur. Franc. Acc.

■ *Accepit*] ſola accepit finem controuerſiæ, quia in ea fiat eſt. Et dicunt quidam hoc verum ſcilicet rem iudicatam dici, quando iam appellari non poteſt, argu. ſupra de cond. indeb. l. elegantes. §. ſi quis poſt. Nos contra: nam etiam interim dum poteſt appellari eſt ſententia, vt per eādē legem. & C. de appell. l. litigatoribus. ſed poſtea facta appellatione fingitur nec iudicatum, vt inf. a. ad Turpill. l. 1. §. fina. & fingitur nec pronunciatum appellatione omiſſa, vt C. de tempor. appellation. l. finali. §. finali. Sin autem pronunciet iudex appellationis, & confirmet primam ſenten-

1† P. F. de eſt, enim. a† P. Flo. poſſidere.

Scientia ſuperueniens quandoq; nocet.

3† P. F. conueniret.

4† Alias, Herenog. 4. Mēbra. & alias Nera. li. 5. mēbra. P. F.

* Nota. ex hoc tex. ſi ſit titulū adordinariam vſucapionē quiri quā cām poſſidendi nō omnino iniuſtam vt per Vaſch. cōtro. illuſ. cap. 79. nu. 15.

5† P. Flo. poſſideremus. Multa p̄clare ſ hāc ſnīā Cic. a. of. vti. Arati Sicyonij meminit

6† P. Flo. eius.

7† P. Flo. ſucceſſiſſe.

8† Iudicū nō eſt in Du. exēp neque in P. F.

9† li. 7. ff. deeſt. P. F.

* Concor. tex. i 1. dif finitiua. a q. 6. addo gl. videdā in ca. 1. in princ. ſup verbo. nō habente, de ſtruc. appel. in prag. ſāc.

sententiam cõdemnatoriam, ex qua sententia detur actio, dic vt sup. de infamib. l. furti. Accur.

a *Absolutione*] & his verbis tantum, secundum quosdã. vt & C. de sent & interloc. iud. l. præses, non etiam per equipollẽtiã vt inf. eo l. in summa. & ff. de arb. l. quid tamen. §. si arbiter & de cõpensa. l. quod in diem. §. 1. Sed iudex appellationis sufficit, si dicat iustam, vel iniustam. vt C. de appell. eos. circa princ.

Q *Is pro tribunali.*] CASVS. Iudex ordinarius, qui exequitur sententiã aliquando seruat tempus statutum ante, q exequatur: aliquando prorogat: aliquando arctat: & ponit exempla: & dic ea vt in glo. Fran.

b *Qui pro tribunali cognoscit*, qualis est ordinarius, qui & sententiam suam. & delegati fui exequitur, vt inf. eo l. à diuo. delegatus autem non: cũ executio sit mistum imperij: & sic non potest delegari, vt sup. de iurisd. omn. iud. l. iubere, cognoscit: ergo hic exequendo.

c *Tempus iudicati*] Quod erat olim duorum mensium: hodie quatuor, vt inf. eo. l. debitoribus. & C. de usur. rei iud. l. 2. & 3.

d *Coarctat*] alias arctat. Et dic causa cognita. vt subijcit. Alias non, vt inf. eo. l. si scit. l. si quis quæ est cõtra. Sed prorogat etiam sine causa. vt ibid. cum proniores simus in liberando. & c. vt inf. de actio. & oblig. l. Arrianus.

e *Quæritare*] vt in rei vendi. vbi arctatur. & prorogatur. vt Inst. de empt. in fi. & §. seq.

f *Quantitate*] vt si est quantitas parua. possit arctari: si multum magna, prorogari. arg. inf. de iure fisci. l. in fraudem. §. fiscalibus.

g *Obsequio*] condemnato obedienti iudici prorogatur: inobedienti, siue contumaci, non. Vel dic, obsequio vt quia filius, vel libertus patri, vel patrono sunt damnati: sic enim prorogatur. At si econtra, poterit arctari. arg. inf. de libe. ho. exhi. l. 3. § 2. Sed melius videtur dici econtra. & ad hoc. ff. de iniur. l. prætor. §. fi Et de contumacia dic, quia habet pecuniam, & non vult soluere. vel econtra non habet, nec habere poterit ad magnum tempus. arg. inf. eo. l. debitoribus: & sic vide sup. de arb. l. quid tamen. §. solutioni & l. fi cũ dies. §. fi & l. Celsus in princ.

h *Exequeretur*] passiue.

i *Confestim*] pupillo: quo casu statim tutor cogetur eam alere. arg sup. de fer. l. 2.

k *Subuenta sit*] per in integ. restit. Et idẽ dicas in alijs exemplis sup. positis. & similib. l. vt ex causa arcteretur. Idẽ facit ff. de iud. l. si debitor & de leg. 1. l. si domus. §. si in pecunia.

Q *Condemnare.*] CASVS. Iudex qui habet meram iurisdictionem, & possit vnam ex partibus condemnare, si videat eam condemnandam. vt quia habet malam iustitiam idem iudex potest eam absoluere, si videat absoluendam. vt quia habeat bonam iustitiam. Fran.

} *Qui condemnare*) Quatuor sũt regulæ. Prima hæc. Quia dãnare potest. &c. & dic in genere. non in eadem cã: nam si potest damnare iustè, non debet eundem absoluere: si tamẽ faciat, valet sententia, nisi contra iuris constitutionis esset lata. vt inf. quæ sententiæ. l. 1. §. 1. Item nec sic. vt qui lã tulit sniam. possit eam mutare. vt inf. eo. l. iudex. Et sic nõ ob. ff. de of. procu. C. l. fi. Secunda è. qui absoluere potest, condemnare potest: hoc fallit in auth. vt clerici apud proprios epis. & l. illud pala. & C. vbi Senato. vel cla. l. quoties. §. hæc. & sup. de of. procon. l. solent. Tertia est, qui nõ po est damnare, nec absoluere. Quarta econtra, Qui non potest absoluere, nec condẽnare. vt inf. de reg. iur. l. nemo. Item facit ad l. sup. de adi. leg. l. 1. §. cõditio & inf. de reg. iur. l. eius est velle. & l. non dẽt cui pro. Sed arg. ff. sup. de iniusto, test. l. fi.

Ordinarius delegati sententiam exeq põt: non econtra.

b *Ipse non obtulit.*] CASVS. Quidam expulit defendere quẽdã conuentum, & condemnatus est: quæritur in quem fiat executio sententiæ? Et dicit glo. tutorem: nam si cum mãdato conuenti venit ad eius defensionem, tunc nõ fit executio in eũ: sed in bonis domini conuenti. Si autem sine mandato: tunc in eius defensoris bonis fit executio. Quid autem de procuratore in rem suam. certè in eius bonis fit executio. Quid de furore. vel curatore condemnato nomine pupilli. vel adulti? dicitur. quod non fit executio in bonis tutoris. vel curatoris: sed in bonis pupilli. vel adulti. Idem de actore municipum, quod dictum est de tutore.

¶ *Aut prætor*] Nunc ponit edictum. quod est tale, prætor ait, condemnatus, vt pecuniã soluat, subaudi, soluere iubeo, appatet ergo. quod à iudicato exigitur. vt pecuniam soluat. Sed quid erit. si condemnatus non vult soluere pecuniam, in qua est condemnatus: fortè quia nõ habet eam præ manibus. sed vult dare fideiussorem de soluenda pecunia: nunquid audietur? & Labeo dicit. q audietur. nisi iudex expresserit in sententia. quòd tantum pecuniam soluat, nec velit fatisdare audiatur. Sed author legis dicit. quod pecuniam tantum debet soluere: nec auditur volens satisdare, nisi ex magna causa hoc iudex concedat. quod dic. vt in glo.

c *Si ex conventione*] Si condemnatus es mihi in centũ, & postea illa centum mihi promisisti: si animo nouandi est factum. recessum est à re iudicata: aliàs non. Sed si dedisti pignora. vel fideiussores pro eo, in quo eras condemnatus: nõ extinguitur executio rei iudicatæ. Sed pone. quod procurator meus est condemnatus, & se tenet or vilis: tandem ego promisi id, in quod erat condemnatus. Non propter hoc extinguitur executio sententiæ.

¶ *Si quis*] Condemnatus est Titius, vt soluat mihi cẽtũ intra xx. dies: quæritur. quo tempus. quod datur condemnato. incipiat currere Titio. i. an ex tempore, quo sniа lata est. an ex tunc cum xx. dies cucurrerint? Et dicitur. q aut iudex posuit minorem terminum. quam quinquaginta dies, vt fuit in casu posito. & tunc supplebitur ei illud. quod deest de tempore legitimo: si autem maiorem terminũ dedit. puta. sex menses: tunc quatuor menses tanquam legitimum tempus currunt statim à tpe latæ sententiæ: & eis finitis incipiunt currere alij duo menses. quos vltra legitimum dedit iudex.

¶ *Condemnatum*] Nunc exponit illud verbum. condemnatus: quod positum est in edicto: & leuis est hic §.

¶ *Solu. ff.*] Nunc exponit illud verbum edicti, dixit enim soluat. Et dicitur. quod soluere quis dicitur multis modis.

¶ *Celsus*] Præprietarius nouit seruũ. in quo hẽbat ꝑprietatem. fuit cõdẽnatus. tandẽ efficit ꝑ noxa dedit. Dic. q liberatur à sniа: nisi ille. q hẽbat vsũfructũ in seruo. amisit vsũfructũ. Fiãm.

d *Si se non obtulit*] obtulisse se in iure dicitur. qui sine mandato sponte aliena negotia suscepit.

e *Procurator*]. i. procurans: non prout se obtulit. non habuit mandatum: prout non obtulit. habuit mandatum. vt hic primo casu fuit. & sup. de procur. l. Plautius primo responso.

o *Obtulit*] sine mandato. Qã duobus modis fit. vt d. l. Plautius. §. pe. & vlt. respon. & facit ff. de min. l. eum qui. & inf. de exce. doli. l. fi procurator. & sup. ad l. Aquil. l. pende. §. fi procurator. & inf. iud. sol. l. si ad defendendum. Accur.

1 † aliàs 6. P. F.

* Quo modo accipiatur tribunal Mandos. in glo. facul. §. fi. que ĩ vet. §. tribu.

2 † P. Flo. deest, ali quibus.

3 † Hæc desũt in P. F. vsq; non is.

4 † P. Flo. dãnare.

a *Procurator datus sit*] vt sup. de ali. iu. l. nō solum, §. t. & de euict. l. si cum venditor. & est tertius casus, vbi in dominū actio denegatur, vt sup. de libe. cau. l. ordinata, §. fi.

b *Iudicati actio*] finito officio, vt C. de admi. tuto. l. cū quædam. & C. quādo ex facto tuto. l. 1. & sup. si quis cau. l. fi. & ēt eo durante non dī conueniri tutor, vel curator, cum alieno nomine cōueniatur, vt sup. de admi. tuto. l. secunda.

c *Recusare*] vt non soluat de sua bursa.

d *Dabitur*] si fiat executio in communi bursa municipum.

e *Soluat*] subaudi, in debo soluere: aliàs compellam pignoribus captis, vt inf. eo. l. debitoribus.

1† In P. F. videantur aptatum debeant.

f *Iudicato*] i. condēnato.

g *Satisfacere*] id est, satisdare.

h *Adiri*] in edicto s. hoc quod sequitur, Neque, &c.

i *Satisfaciat*] id est, satisdet.

k *Pecuniæ*] dictum quidē Labeonis vtile est. Sed, &c.

l *Fieri*] vt & C. de fru. & li. expen. l. terminato, nisi hoc fieret tectore volente, vt sup. quib. mo. pig. vel hypo. sol. l. 1. in prin. & §. 1. & sup. de pign. actio. l. si tem, §. omnis, & ● si cert. pet. l. secunda, §. mutui, in fine.

2† P. Flo. deest, pecuniam.

m *Ex magna*] fortè, sicut dicitur inf. eo. l. debitoribus, & su. d. iu. d. l. ‖ debitoris, vel verius pro rei qualitate, & personarum, vt sup. eo. l. 2.

n *Sententiam*] vt si velit satisdare, audiatur.

o *Recedatur*] à re iudicata.

p *Nouatio*] aliàs novatio, alias novandi animo, quod erat olim præsumptiuè. Hodie ita demum, si hoc agatur, vt Inst. quib. mod. tol. ob. §. præterea. & facit C. de exec. rei iudi. l. si causam & C. de transac. l. si causa, & sup. de mino. xxv. ann. l. si cui. Sed arg. contra. inf. de præstipu. l. unic.

3† In P. F. & retē datur.

ADDITIO. Dic, q ibi intervenit plus in secunda, quam in prima: hic aū non, secus. Iun. Bart. Imol. & Alex.

q *Mandat sed*, qui est inf. eo. l. à diuo, & l. debitoribus, & facit inf. de act. & oblig. l. Lucio.

r *Pignora*] quo casu etiam, si quando accipiebat pignora, si principalis debitum stipulabatur, fiebat olim novatio.

pro domino se obtulit: non is qui in rem suam procurator datus sit. a Nam hic alia ratione recusare iudicati actionem non potest: quia hic non in alienam, sed in rem suam procurator factus est.

¶ Tutor quoque, vel curator in ea conditione sunt, vt non 1† debeant se videri liti obtulisse: idcircoq; debet denegari in eos iudicati actio. b

¶ Actor municipum potest rem iudicatam recusare: c in municipes enim iudicati actio dabitur. d

Condemnatus ad soluendū, cogitur præcisè soluere: nec euitat coactionem, si paratus est dare expromissorem de soluendo. Paul. de Cast.

¶ Ait prætor, Condemnatus vt pecuniam soluat. e A iudicato f ergo hoc exigitur, vt pecuniam soluat. Quid ergo, si pecuniam 2† quidem soluere paratus non sit, satisfacere ‖ autem paratus sit? quid dicemus? Et ait Labeo, debuisse hoc quoque adijci. h Neque eo nomine satisfaciat: i fieri enim posse, vt idoneum ex promissorem habeat. Sed ratio pecuniæ k exigendæ hæc fuit, quòd noluerunt prætores obligationem ex obligationibus fieri: l idcirco ait, Vt pecunia soluatur. Ex magna m tamen, & idonea causa accedendum erit ad Labeonis sententiam. n

Sententia habet executionem paratam, nisi sit nouata. Bart.

¶ Si ex conuentione litigantium cautum sit post rem iudicatam ei, cui quis condemnatus est, euenit, vt hic 3† etiam recedatur, o si modo nouatio p interceßit. Cæterū si non nouandi causa id factū est, manebit ordo q executionis. Sed & si pignora r accepta sint, vel fideiussores in rem iudicatam, consequens erit dicere, non cessare executionem: quippè cum acceßerit aliquid rei iudicatæ, non est s à re iudicata recessum. Idem obseruandum est in eo, cuius procurator condemnatus t est.

Si in sententia apponatur minus tēpus, quam detur iudicatis à lege, sine causa cognitione, suppletur usq; ad tēpus legitimū: si autē adtur maius, computatur in eo tempus legitimum, & vtrūque habet, tā legitimum, quam quod est supra legitimum. Paul. de Cast.

¶ Si quis condemnatus sit, * vt intra certos dies u soluat, vnde ei tempus x 4† ad iudicati actionem computamus? vtrum ex quo sententia prolata est? an verò ex eo, ex quo dies statutus præterijt? Sed si quidem minorem y diem statuerit iudex tempore legitimo, repletur ex lege, quod sententiæ iudicis deest. Sinautem ampliorem numerum dierum z ms † sua diffinitione iudex amplexus est: computabitur 6† pro reo, & legitimum tempus, a & quod supra b 7† iudex præstitit.

Non dicitur quis condemnatus, vt executio possit fieri, nisi cōdemnatio valeat. Paul. de Cast.

¶ Condemnatum c accipere debemus eum, qui ritè condemnatus est, d vt sententia valeat, cæterum si aliqua ratione sententia nullius momenti sit, dicendum est, condemnationis verbum non tenere.

s *Non est*] sic & sup. quēadmo. sestertium l. is cui. Sed ar. §. C. de pat. conu. l. fi. & ſ. de precario. l. & haben. §. cum qs.

ADDITIO. Dic secundum Bar. hic, q ibi præcisio legis est de iure speciali, hic de iure communi. Vide eundem Bar. in l. & haben. §. cum quis, in fi. de prec.

t *Condemnatus*] nam si nouauit dās vilē, qua teneretur ex sententia in procuratorē lata, vt sup. e. l. 1. resp. cessat ordo executionis, licèt directa non sit reuocata.

u *Certos dies*] puta xx. dies.

x *Tempus*] quadrimestre.

y *Minorem*] quia xx. tantum, cum legitimū sit quinquaginta ensium, repletur &c. & sic est contra, s. eo. l. 2. sed ibi cum causæ cognitione hic non: sed quidam dicunt, q arctare tēpus prodest victori quo ad initium, vt ex tunc de eo teneatur victus, vt ibi, non autē quo ad executionē, vt hic. Quod non placet. Seu quid, si sub conditione iussit solui? Respon. demum existente conditione currit legitimum: licèt secus sit in appellatione, vt inf. quādo appella. sit l. 1. §. biduum. Nam in potestate est litigatoris statim appellare. Ac.

z *Diem*] Puta, ex mensium.

a *Tempus*] statim à tempore sententiæ.

b *Supra*] non vtrunque, sed quadrimestre habet, vt à lege, & duos menses, quos vltra dederit iudex, hēt à iudice: & hoc fecerit cum causa, vel non, vt diximus s. eo. l. 2. Item no. ex hoc §. quod supplet lex, quod omittit homo, sic in libertate, vt §. qui sine ma per totū. Item in legatis, & fideicommissis, in quibus transfertur dominium sine traditione, vt inst. de usu. l. à Titio.

c *Condemnatum*] exponit verba prætoris.

d *Condemnatus est*] vt & ſ. de pēn. l. rei, §. fi. & sup. ad Tertull. l. 1. §. fi. & C. ne de statu defun. l. si pater, & arg. sup. de testa. tu. l. 3. & ſ. test. l. ad testiū, §. si quis, & C. in quib. cau. in integ. resti. non est necess. l. si tutor. & sup. de iu. cod. l. conficiuntur, §. 1. & sup. de statu homi. l. vulgò. Verba enim cū effectu, & c. vt sup. quod quisque iur. l. 1. in fi. & ne quis eum q ui. l. pen. §. 2. & facit inf. eo. l. si cum nulla. Accur.

* Colligitur ex isto tex. q beneficiū iurisperitorum est referendum: cōcor. tex. in c. indultum, de re. iu. in 6. & ibi p Dy. De materia istius vide etiā notata p gl. in c. cū sit Romana, extra de appel. 4† P. F. iudicati actionis. Lex supplet quod homo omittit.

5† P. Flo. deest, in. 6† p. non est in Du. exēp. neque in P. F.

7† P. F. supra id.

Solutis

a *Soluisse*] & hic exponit verbum prætoris, Soluat.
b *Liberatus est*] et per alios modos, quibus tollitur obligatio, qui sunt Instit. quib. modis tollit. oblig. & facit ff. e. l. iura.
c *Agi iudicati*, vt & inf. de sol. l. si seruum. Sed cont. su. de vsufr. l. locum. §. proprietarius, vbi innuit iã nõ teneri, sed fructuarium. Sol. hic cõstitutus fuit vsusfru. post delictum cõmissum, vel post iudicium susceptum, vel post condemnationem factam: ibi ante. Vel licet teneatur iudicati, vt hic, nihilominus is, cui datus est repellit fructuarium, nisi præstaret vsusf. alternationem, Vel forte agit adhuc iudicati is, cui datus, est pro noxa, ad impensas litis. Itẽ contra. sup. de dolo. l. si oleum §. & si seruũ. Sed ibi l. eo seruo i quo alij hẽt ius pignoris, hic vsumf. Vel datur ibi de dolo .i. iudicati nõie doli. Vel sol. vt ibi.

1† P. F. dnem, Vel forte agit adhuc iudicati is, cui datus, est pro noxa, ad impensas litis. Itẽ contra. sup. de dolo. l. si oleum §. & si seruũ. Sed ibi l. eo seruo i quo alij hẽt ius pignoris, hic vsumf. Vel datur ibi de dolo .i. iudicati nõie doli. Vel sol. vt ibi.

Ait prætor] CASVS. Nunc exponit quædam verba, quæ subaudiuntur sup. l. prox. §. ait prætor. hoc modo: ait prætor, condemnatum ab eo, cuius de ea re iurisdictio est, soluere cogam. Modo exponit hæc verba & dicit, q̃ melius dixisset, cuius de ea re notio ẽ. Hoc eorum nomen notionis spectat ad eos, q̃ iurisdictionem non hñt de quauis causa, vt sunt arbitri, ex quorum sententia datur actio quandoque, & etiam exceptio.

¶ Soluisse [a] accipere debemus non tantum eum, qui soluit: verum omnem omninò, qui ea obligatione liberatus est, [b] quę ex causa iudicati descendit.

Qui seruum noxæ tradi nõ facit per fãle accipiẽtis, potest ex prima sententia conueniri. Bart.

¶ Celsus scribit, si noxali 1† iudicio condemnatus, eum seruũ, in quo vsusfructus alienus est, noxæ dedisti: posse tecum adhuc agi iudicati. [c] Sed si vsusfructus interierit, liberari ait.

Sententia etiam illius, qui non habet iurisdictionem, sed notionem, mittenda est executioni. Paul. de Cast.

Idem lib. 59. ad edictum.

LEX V.

AIt prætor, [d] Cuius de ea re iurisdictio est. Melius scripsisset, Cuius de ea re notio est. [e] Etenim notionis [f] nomen ad eos [g] pertinet, qui iurisdictionem non habent, [h] sed habent de quauis alia causa notionem.

Si index] Decem erant tibi legata in testõ. vel in codicillis, & in eisdẽ grauatus eras, vt ea mihi restituas ea acceptis non mihi das. ego contra te rea decem, quæ habuisti mihi restituas. iudex condemnauit te hoc mõ. vt quod habes ex testõ tuo, vel codicillis, mihi restituas. Dicitur q̃ hæc sola valet. Idem est si testator hæc decem tibi relliquerit siue scripsis, & præducto modo te grauauit. Fr.

Ait prætor] continua cum eo, quod est sup. proxi. l. §. ait Prætor. & subaudi ab eo. Acc.

Notionem est] nam verbum nomonis, vtpotè generalius, ad plures extenditur. Et q̃ sit generalius, probat statim. vt j. de verb. sig. l. no. nomen.

Notionis] quod aliquis intelligeret tam de ordinario, q̃ de delegato.

Ad eos] subaudi etiam &c.

Non habent] quales sunt delegati, sm̃ quosdã, qd̃ nõ placet. quia habent delegatam, vt ff. de of. eius cui. l. 1. §. fi. & l. 6. & de iur. om. iud. l. more, nisi dicas nõ hñt ordinariã. Dic ergo, q̃ hoc dicit pp arbitrum compromissarium cũ pœna, & sine pœna assumptum, i electum: ex quorũ sententijs datur actio, quã, exceptio. vt C. de arb. l. cum antea. & l. hoc in arbitris §. fi. ad quæ noua iura hic respexit nõ ad vetera sm̃ quæ non erat actio vel exceptio. nec sntia. vt C. de arb. l. 1. & sup. de insa. l. quid ergo. §. ex compromisso.

Ex testamento] hoc si certa quantitas parte actorum cõtineatur. alias contra. vt C. de sent. quæ sine cer. quanti. l. 3. vel spãle est hic in actione ex testõ, & qualibet vniuersali actione. arg. sup. si pars hær. pet. l. 1. §. fi. & su. de rei vẽ. l. q̃ de tota. §. incerta. Sed certè hæc nõ est vniuersalis, sed spe cialis petitio. Item §. ff. de verb. oblig. l. vbi adt. § illud dubitationẽ. Sed ibi verbum futuri tpis est, quod erit natũ vñ est incerta. vt & arg. Instit. de le. §. incertus. secus in præsenti. vtq̃ hẽt ex testo. &c. vel pterito. vt hic. & d. l. vbi §. sed qui vinum. & §. qui verò. Et est rõ. quia præsentia. vel præterita sunt certa. non futura. vt Instit. de verb. obl. §. cõdõnes. & facit ff. de pẽh. empt. l. hęc vẽditio. §. huius. & ff. de libe. et posth. l. nominatim. Sed q̃ritur sm̃ Azo. quid si ita dicat iudex? Iubeo te restituere pos. aduersario, qualem ipse hẽbat ante litem cont. Videtur, q̃ teneat maximè in possessorijs iudicijs, in quib. ẽt sic fertur sntia. Vti possidetis. ita possideatis. vt C. vti pos. l. 1. et quare ñ posset similiter proferre q̃ verba præteriti imperfecti, vt ita possideatis. vti possidebatis? Et sic non idem in restituendæ possessionis iudicio.

2† P. F. nominauit

Prætoriatũ est] .i. relictum. sã testatore. Et no. codicillos sine scriptura, sic C. de bo. lib. l. fi.

Est] cum certum sit, quod relictũ est.

Prohibendum] vt veniat in prædicta sententia.

Miles] CASVS. Miles existens in castris contraxit debitum: nũc ad illud debitum conuẽtus. & condemnatus est, dẽ quod tenetur soluere in quantum facere potest: & intellige, deducto ne egeat.

3† al. Vlp. lib. 66. ad edic. P. F. Codicilli qñq. sine scriptura fiunt. P. F. meruit.

1 Scribentes hic dicunt ista glo. vnicã in iure ad hoc, ppositum, qd̃ aduocati hñt priuilegiũ, vt nõ teneãtur nisi f. quamtũ facere pñt deducto ne egeãt, sicut hãt alię psonæ priuilegia.

2 Nõ gl. reputat sic gu Bart. l. c. Odoar. ext de so. ad hoc, q̃ miles celestis militiæ æquiparat militi terrestri.

Paria sunt in semẽtia certam quantitatem exprimere, vel eius verba ad acta certã quantitatem continẽtia referre. Bart.

¶ Si iudex aliquem sic condemnet, vt quod habet ex testamento, [1] vel codicillis Mæuij, relinquat Titio, tic accipiẽdum est, quasi quantitatem nominauerit, a† quæ testamẽto, vel codicillis relicta est. Sed, & si fideicommissum sine scriptura pronunciatum est, [k] idem erit l probandum. [m]

Miles habet beneficium, vt nõ exigatur ab eo, nisi in quãtum facere potest. Bart.

Modestinus. 3†

LEX VI.

MIles, qui sub armata [n] militia stipendia meruerit, 4† condemnatus, eatenus, quatenus facere potest, [o] cogitur soluere.

Si vnum est in obligatione, aliud in solutione, illud petetur, quod est in obligatione. Sed si vtrunque est in obligatione, vtrunq. peti potest. Bar.

¶ *Decem*] Seruus tuus dẽcetat mihi damnum in decẽ: egi contra te Aquil. noxali: iudex condemnauit te in decem. & in sntia expressit q̃ possis dare seruum pro noxa. & liberaris à condemnatione de decem. dñ. q̃ decẽ veniunt in cõdemne. & illa decem petenda: seruum aũt possis dare pro noxa. & hoc ex permissu legis: sed secus si promisisses mihi dare decem, aut seruum noxæ dedere. sed hoc casu non poteris petere præcisè decem: cum tam decem, q̃ Stichus sint principaliter in oblig. Sed in primo casu decem tantũ principaliter debentur ex sententia. & ea tũ petam, licet ex permissu legis liberaris dando seruum pro noxa.

¶ *Quæ iudicati*] Bona debitoris mei mihi cõdemnati mea autoritate per violentiam accepi, & vendidi. Dicitur, qd̃ teneor. & furti. & vi bonorum raptorum.

¶ *Iudicati*] Actio in factum, quæ oritur ex sententia. est ppetua. & rei persecu. continens. & dat hẽdi. & in hæredẽ. Fiã. *Armata*, si ibi in castris contraxit: secus si vagando per mundum. vel etiam domi. vt Instit. de testa. mil. §. 1. Item hoc priuilegiũ perdit ignominia missus. arg. ff. de test. mil. l. testamenta eorum. & est ead. hæc l. cum l. nẽ miles. ff. eo. o *Facere potest*, deducto sine egeat. vt ff. de re. iur. l. in condemnatione. Idem in patrono cansæ, 2 vt cogatur soluere Inquãtum facere potest: cũ & ipse miles sit. ar. C. de aduo. diuer. iud. l. aduocati. & est arg. bonũ. ff. de pos. ex test. mil. l. 1. in prin. ff. & in quasi castrensi pecu. idẽ hẽt priuilegiũ aduocatus. quod miles in castrensi. vt C. de aduo. diuer. iudi. l. fori. Itẽ quid in milite cęlestis militiæ? 2 Respond. idem multò magis. argu. C. de epis. & cler. l. sacrosanctæ, cum per eos summi numinis veniã speremus. vt C. de sãctis.

trin.& fi.cath.l.epistola.inter claras.in fi.& facit C.de exec.rei iud.l.stipendia.& l.fi.§. item miles.

a *Noxæ dare*] permissiuè.

b *Is decem tenetur*] in his,& ante sententiam tenetur, arg. sup.de constit.pecu.l.1.§. fin.

* decem. Intell. huius §.vi. p Alc.super rub.ff ver. obl. in fi. & ibid. p Iacob. de Nigr. nu. 128. cum seq.

c *Ex lege*] quandiu iudicati non conueniuntur,vt ff.de pet.hæred.l.item veniũt. §. idem rectè.

d *Decem petere*] .f. præcisè,vt & inf. de actio.& oblig.l.obligationũ fere. § modus. sed supra sic. & in hoc differt. Accursius.

1† P.F.at is.

e *Veniunt*] neutra alteri plus accedens, quam accedatur ei ab altera: & sic ambo sunt in obligõne, vt inf.de verb. obl.l. si duo. in fi.

2† P.F.ff. est, in.

f *Possumus*] & ita coniungendo alternatim idem facere videamur ff. vtrunq. stipulari.

3† P.Flo. deest aũt.

g *Pecuniariam*] nisi ex delicto vicarij.

h *Sequitur*] noxæ deditio.

i *Solis condemnatur*] non ergo in noxa, ni si dicat permitto: vel si non dicat petimitto, tamen intelligitur, vt Instit. de offi. iud.in princ.& C.de noxa.l.2. Et sic semper in decem tantum videtur dãnatus, & tantum deré petuntur act. in factum.

k *Quæ iudicati*] .i. damnati.

1 Hẽs hic gl. sing.ad hoc, q actor vendẽs bona fui debitoris de licentia iudicis non incidit in aliquã pẽnã, j glo. ciata est. Bol.

l *Authoritate sua*] secus si iudicis, vt j. de reg.iur. l. non videtur. §.primo, vel condemnati.ff.voluntate.

m *Bonorum raptorum*] si violẽter hoc fecit: & etiam edicto D.Marci. vi sup. quod met.cau. l.extat.per iudicem igitur, vel executorem est faciendã venditio,vt sup.de euic.l.si plus.§.1.& de neg.gest.l.3.§.si executor.& C.ff in causam iu.pi.l.1.& facit j. quæ in frau. cred. l.qui autem.§ sciendum.

4† Prætor Vrbanus dicit. P.F.

n *Iudicati actio*] .f.in factum,vt C.de reb. cred.l.actori.

o *Competit dicet* vetus actio furti temporalis,vel transitoria,quia ex delicto sortie,vt su.de pecu.l. licet. §. Idem scribit. Vetus quoq. dutat: sed si vetus fuerit rei vend.nõ datur noua,vt no.C.de iud.l.1.

Intra dies constitutos] CASVS. Condemnato datur dilatio quatuor mensium ad soluendum condemnationẽ, nec interim poterit conueniri:liberari autem interim poterit,vt ff soluat,vel et accepto ferratur. Et redditur ratio. Franc.

p *Intra dies constitutos*] quatuor mensium.

q *Non possit*] .f.cum effectu: quia datur exceptio in factũ vt Inst.de except circa pũn.

r *Iudicatum*] .i.condemnatum.

s *Liberari posse*] vt per compensationem. vt su.de compens. l.fi cum militi.§.cum intra. Item.& aliis modis,quib.tollitur obligatio.

t *Præiudicato*] .i.condemnato,vt ff.eo.l.si se.§.si quis.in fi. §.& inf.de verb.obl.l.eum,qui calendis.§.pen. & de sol.l. quod in diem.& de leg.2.l.si ita.§.Pegasus.

¶ Decem, * aut noxæ dedere [a] cõdemnatus,iudicati mihi in decem tenetur: [b] facultatem enim noxæ dedendæ ex lege [c] accipit. Is 1† autẽ, qui stipulatus est decem, aut noxæ dedere, non potest decem petere: [d] quia in stipulationẽ singula per se veniunt, [e] eaq. singula separatim stipulari possumus: [f] at iudicium solius noxæ deditionis nullum est: sed pecuniariam [g] condẽnationem sequitur, [h] & ideo iudicati in 2† decem agitur: his enim solis cõdemnatur. [i] Noxæ 3† autem deditio in solutione est, quæ à lege tribuitur.

Non licet victori sua autoritate sententiam exequi. Bar.

¶ Qui iudicatu [k] bona authoritate sua [l] distraxit, furti actione, & vi bonorum raptorum [m] ei tenetur.

¶ Iudicati actio [n] perpetua est, & rei persecutionem continet. Item hæredi, & in hæredem competit.[o]

Intra tempus, quod datur iudicatis, potest quis soluere, vel aliter se liberare. Bart.

Caius lib.ad edictum. 4†

LEX VII.

INtra dies cõstitutos [p] quãuis iudicati agi nõ possit, q tñ multis modis iudicatum [r] liberari posse [s] hodie non dubitatur: quia constitutorum dierum spatium, pro iudicato, [t] non contra iudicatũ, per legem constitutum est.

Post litem contestatam ẽt in actionibus stricti iuris tenetur reus de interitu, & etiã de fructibus. Paul. de Cast.

Paulus lib. 5.ad Plaut.

LEX VIII.

SI homo ex stipulatu petitus, post litem contestatã [u] decesserit, [x] absolutionẽ non faciendam, sed fructuum [y] rationem habendam placet. [z]

Sententia non potest ferri pro furioso non habẽte curatorem, quia non est, qui pro eo petat, & si aduersarius petat, non potest furiosus in contumaciã constitui. Paul. de Cast.

Pompon.lib.5. 5†epist.

LEX IX.

FVrioso sententia à iudice, vel ab arbitro dici nõ potest. [a]

Propter dolum quis perdit beneficium, ne conueniatur, nisi in quantum facere potest. Bart.

Marcellus lib.2.Digest.

LEX X.

QVi cum se patremfam. singeret,mutuam pecuniam accepit, & 6† exhæredatus à patre, vel emancipatus sit, quãuis facere nõ possit, [b] debet condemnari. [c]

Cõtra morosum cõsiderantur interesse quanti plurimi fuerit à tempore mora. Paul.

s *Liberari posse*] vt per compensationem. vt su.de compens. l.fi cum militi.§.cum intra. Item.& aliis modis,quib.tollitur obligatio.

t *Præiudicato*] .i.condemnato,vt ff.eo.l.si se.§.si quis.in fi. §.& inf.de verb.obl.l.eum,qui calendis.§.pen. & de sol.l. quod in diem.& de leg.2.l.si ita.§.Pegasus.

u *Contestatam*] hoc qñ non habuit causam differendi: & sic vi culpa. quod litigauerit, alias secus,vt sup. de vsur.l. si quis solutioni.& l. partium. & de pet. hæred.l.illud.

x *Decesserit*] culpa rei. & sic de homine etiam tenetur: aliàs de fructib. tantum.

y *Sed fructuum*] sic in rei vendi.vt infra iud. sol. l. si seruus. Sed si in hoc,nõ teneatur, quia sine dolo & culpa decessit. quomodo de fructibus datur sententia? Respon.sic, condemnote in homine,& fructibus: sed si quia sine dolo, & culpa decessit, satis est ff fructus præstes. Vel dic, de homine absolui,& de fructibus condemnari: cætera dic,vt su. de rei vẽd. l. vtique. & facit su. depositi. si in Asia.§. fin.

5† all. ex Plautio. P.F.

z *Plaret*] ante litem contestatam.

6† In P.F. exhæres.

a *Furioso non potest*] contra eum, sed pro eo. sc. secundum quosdã, vt arg.C.de procu. l. non eo minus, nam ex quibus causis &c. vt Instit. de hæred. quæ ab intest.§.sui. Alij quod etiã pro eo non valet in arbitro.vt sup.de arbi.l.diem.§.coram,sed in iudice.sic. Tu dic etiam in iudice: & etiam pro eo non valet, ff hæretur loco absentis,vt su. de iur.cod.l.2 §.furiosum sed minor loco præsentis. Nec obstat,quod pro absente contumace, vel contra eum,sententia datur,vt C. de iud. l. properandũ.§. sinautem quia condemnari, & solui ei potest: at hic non ita:in contractibus autem acquiritur furioso eo casu,quo ignoranti.vt su.si cert per l si a furioso.

Verum se] CASVS. Quidam filiusfam.dicens se sui iuris,accepit pecuniã mutuo: dr,q licet sit postea exhæredatus à patre,vel emancipatus:tñ tenetur in solidũ. Fr.

b *Non possit*] .i.soluere solidum.

c *Condemnari*] vt & sup.quod cum eo.l.4.§.1. & facit,Co. ad Maced.l.1.

SI *calendis fieri*] CASVS Promisisti mihi domum facere in calendis.non fecisti:& tunc multũ interfuit mea eam esse factam in calendis, licet postea minus: tamen nihilomi-

nihilominus teneris ad illud magnum intereſſe. Franc.

a *Si calendis fieri*] ſi plus tunc interfuit q̃ nunc, vt ff. ſi quis ea. l. q̃ ãt. §. 1. ſi verò poſtea creuit, & id ſuſpiciatur: vt & ff. de act. emp. l. cõ. §. ſi per venditorẽ, & de triticaria. l. in hac.

b *Tanti*] ſi debuit: & ſic à tpe moræ, vt ſup. ſi cert. pet. l. vinum, & inf. de verb. oblig. l. quod in diẽ. Sed cõtra inf. de act. & obl. l. cum qs. Sol. vt ibi: & adde q̃ no. in dicta l. in hac.

1† P.Flo. tanti, in æſtimanda, &c.

IN *depoſiti.*] Caſus. Si depoſui apud te rem, vel commodaui: & tu dolo deſiſti poſſidere: condẽnaris ad æſtimationẽ, & tamen teneor tibi cedere act. meas pro re illa mihi competentes. Franc.

2† P.Flo. quod.

c *In depoſiti*] l. contra. in ſtricti iuris iudicijs, ſicut in actione in rem.

d *Re*] quia dolo deſiit poſſidere.

e *Cedat*] Cõtra, ff. de rei vend. l. is qui dolo. Sol. vt ibi. Item facit, ſup cõmo. l. ſi is q̃ cõmodatum, in princ.

Si prius.] CASVS. Sẽ prius promiſit mihi x. Titius promiſit, q̃ faciet me ſecurũ. Sed his x. q̃ fideiuſſorẽ. Cõtra hũc ago, vt faciat qd promiſit: & quia non vult facere, quæritur, qualiter in intereſſe mihi debeat condemnari? Et dr. quòd in tantum, in quantum apparet nunc principalem, ſ. Sempronium non eſſe ſoluendo, non inſpecto tamen tempore, ſ. quod poſſit effici nõ ſoluendo. Si ergo tota decem ſunt ſoluta, in nihilum tenebitur. Vel ſi pars, tunc in reſiduum tenebitur.

3† Duar. actionib. fuit. P.F.

e *Si prius*] Promiſiſti mihi te prohibere ne aliquod damnũ in nemore meo habeam, ſi hoc facis, bene eſt ſi autem nõ facis hoc tunc teneris mihi ad intereſſe, ſicut euenit in omnibus obligationibus, vbi promittitur factum. Fran. Ac.

f *Satisdari*] i. fideiuſſorem dari. vt ſup. qui ſatisda. cog. l. 1.

g *Æſtimandum*] in actione ex ſtipulatu qua agitur, vt ſatisfiat.

h *Idque*] ſ. intereſſe.

i *Etiam nihil*] ſi locuples ſit promiſſor: vt inf. de verb. obli. l. ſi ita ſtipulatus fuero. §. poſſum. & arg. l. decem.

k *Neque enim*] Reſp. tacitæ obiectioni, quali poſſit labi ſaltatribus debitor, & eſt ſic ſup. qui & a qui. l. Iul. Sed arg. contra. ſup. de neg. geſt. l. diuortio, & inf. de fur. l. cum qui. §. Papin. At iuſtus metus habetur ratio: vt arg. ſup. ad le. Aquil. l. ſi ſeruus ſeruũ. §. ſi furtum. & l. in lege, & ſup. de &c. l. 2. & de deiec. l. prætor. §. prætor. Accur.

l *Decies*] ſic inf. de verb. oblig. l. decem. & l. ſi quis ſtip. §. ſi quis. & facit C. de hæred. ven. l. ratio. Accur.

m *Pecunia numerata*] id eſt intereſſe.

n *Obligationibus*] vt veniat intereſſe in condemnatione: & hoc ſecundum omnes: vt hic. & infra de verb. obl. l. ſi fundum. & l. cum ſtipulatus ſum mihi, §. fin. & ſupra de aqua plu. arc. l. ſi tenius. §. officium. Sed an ſit in obligatione, vt per libellum debeat peti? quidam quod ſic: & pro eis eſt argum. ſupra de cond. fur. l. in re furtiua. in princ. & de condi. pec. l. promiſſor. Stichi in princ. & de verb. oblig. l. quoties quis. in prin. & l. ſi quis ſtipulatus. §. ſi. & l. ſi pœnam, & ſup. ſi cert. pet. l. cum fundus. §. quod ad pecu. &c. & ſupra

Celſus, lib. 5. Digeſtor.

LEX XI.

SI calendis fieri [a] aliquid ſtipulatus ſum, nempe quandocunq; poſt calendas accepto iudicio, tanti [1]† æſtimãda lis eſt, quanti intereſſet mea calendis id fieri. Ex eo tempore quidq; æſtimatur, quo [2]† nouiſſimè ſolui potuit. [b]

Ei, qui conuenitur ex contractu, licèt dolo deſierit poſſidere, ceduntur actiones. Bart.

Marcellus, lib. 4. Digeſt.

LEX XII.

IN depoſiti, [c] vel cõmodati iudicio quàquam dolo aduerſarij res [d] abſit, condemnato ſuccurri ſolet, vt ei [3]† actiones ſuas dominus cedat. [e]

Qui promittit ſatisdare, tenetur ad intereſſe: quod eſt, quatenus reus principalis facere poſſit. Bart.

Celſus, lib. 6. Digeſt.

LEX XIII.

SI quis ab alio decem, ab alio ſatisdari [f] ſtipulatus eſt, æſtimandum [g] erit, quanti ſtipulatoris intereſſet ſatisdari: idque [h] aut tantundem erit, aut minus, aut interdũ etiam nihil: [i] neque enim [k] vani timoris [l] vlla æſtimatio eſt, verum ſorte ſoluta, [4]† aut nullum iam pretium æſtimationis eſt, aut quantum ex ſorte fuerit ſolutum, tantum de æſtimatione deceder. [l]

In obligationibus faciendi poſt moram ſuccedit obligatio ad intereſſe. Bart.

§ †¶ Si quis promiſerit prohibere, ne aliquod damnum ſtipulator patiatur, & faciat ne quo [m] ex ea re damnum ſtipulator habeat, facit quod promiſit: ſi minus, quia non facit quod promiſit, in pecunia numerata [m] condemnabitur: [n] * ſicut euenit in omnibus faciẽdi obligationibus. [n]

Iudex poteſt ſuam ſententiam interlocutoriam reuocare, non diffinitiuam. Bart.

Idem lib. 6. †20.

LEX XIV.

QVod iuſſit, [o] * vetuit ve Prætor, [p] contrario imperio tollere, & remittere poteſt, licèt de ſententijs [q] contra.

4† P.F. Eſt aut.

5† P.Flo. hic locus ſic leg. ſi qs ꝓmiſerit ꝓhibere ne ſeruꝰ alienꝰ damnũ ſtipulatori patiat. & faciat: neq; ex ea re dãnũ ſtipulator patiatur, & faciat ita habeatur facit. &c.

i Et arbitretur ſũ P. Sententia intellectoria an poſſit reuocari.

* intellige modo aliter hoc petat, vt p Vaſc. controu. illuſtr. c. 25. nu. 38.

6† P.Flo. 25. D.g.

* Cõcor. text. in c. eũ ceſſante ext. de appell. 2 Glo. in hoc non benedicit ideo dic ſm Alex. quòd incidens dr momentaneę poſſeſſ. illud, qđ ſuper quo lata ſentẽtia. etiam ſi appellatio interponatur, tamẽ debet ſortiri effectum. C. ſi de momen. poſſeſſ. fue. ap. l. 1. ſm Azo. Et ſm hoc omnis interlocutoria, per quam decidit incidens, vel emergens, poteſt mutari: & hoc ſm Azo. & ſecundum eum vij. ad quatuor menſes poterit reuocari: non poſtea forte, & quaſi tunc habeat executionem. Sed quid erit de ſententia lata in poſſeſſorio? Videtur ſi eſt interlocutoria, vt quidam dicunt, quod poſſit mutari, ſm Azo. ¶ Sed contra eſt, ſ. quia non poſſit mutari etiam ſm eum, quia nec appellari, vt C. ſi de momen. poſſ. fue. appel. l. 1. Item hoc poſito, quod ſit interlocutoria, continet aliquid reſtitui, vel dari, vel æquipollens, vt quiete poſſidere: ſed certè diffinitiua eſt, vt dicta l. vnica not. vnde ceſſat hæc quæſtio. Alij dicunt, q̃ ſi eſt talis interlocutoria, per quam quæſtio incidens, vel emergens decidatur, hanc iudex corrigere non poſſit, ſicut nec diffinitiuam, cum huiuſmodi interlocutoriæ ſic inducãt exceptionem rei iudicatæ in illo cap. ſicut diffinitiua, vt ſup. de compen. l. quod in diẽ. §. ſi rationem. & C. ſi ex fal. inſtrum. l. 1. Incidens autem eſt, vt ſi actor ſeruus dicitur, & ſimiles: emergens, vt teſtem admittendum, vel non admittendum: & ſimiles. Si autem talia non cominent, tunc poſſit mutari: puta, vt adſint partes idibus, vel calendis, vt ſup. de arbi. l. dicere. §. ſi. & ita hic loquitur. Sed videtur, quod etiam in dictis exemplis nõ poſſit mutari, vt C. de dila. l. ſine pars, quæ eſt contra. Solut. ꝫ vt ibi. Vel diſtingue in dilationibus, vtrum à lege, & tunc coarctari tantum, non mutari a iudice poſſunt: an a iudice, & tunc mutari: vt d. l. dicere. in fi. arg. ſup. de nouo operis nunc. nũciato.

q *De ſententijs*] diffinitiuis 4 vt inf. eo. l. Paulus. & de pœn. l. Diui fratres. & de quæſt. l. 1. §. fin. & dices inf. eo. l. iudex.

A dino

A *Dino.*] CASVS. Magistratus populi Romani mandabunt executioni sententiam delegatorum: itē arbitrorum. Et intellige, qū partes confirmauerūt expresse, vel tacitè, puta, tacito turnitate decē dierū cōpromissū. Itē sꝓia in vna terra dicta poterit mandati executioni in alia: puta, si condemnatus in vna terra non hēat bona ibi, sed in alia. Tertiò dicit. Executio debet fieri in bonis condēnati hoc mō. Primò mobilia, si qua hēt cōdēnatus, accipientur, & vendentur: & si hæc non sufficiant, accipientur immobilia, & vendentur: & si hæc non sufficiant, tunc peruenietur ad nomina, si qua habeat debitor. Sed pone, ꝙ pignera, quæ capta sunt de bonis cōdēnati, non possunt vendi: quia non inuenitur emptor. Hoc casu dabuntur in solutum ipsi creditori ꝓ toto debito, licet minus valeant, quia lex præsumit, ꝙ creditor ex quo ea accepit, quod vult ea tenere loco debiti: & non amplius debitum, nec eius partem petere poterit.

1† Al. consuc. P. F.

a A Dino, ad intell. huiꝰ. l. vide Io. Lōgoual. in l. imperium, nu. 172. ff. iudic. om. iud.

2† P. Plo. magistratus.

¶ *Si super reliqua*] Titius est condemnatus mihi in decem: & quia non soluebat, executor posuit me in poss. cuiusdā prædij: venit quidā, & dicit hoc prædium esse suū, & non cōdēnati. Dī, ꝙ executor prædij cognoscet super hoc: & si viderit esse condēnati, procedet in executione, si nō viderit esse condemnati, sed petentis, dimittet illud prædium penes petentē: & de his dēcidet summatim cognoscere: nec hæc sꝓia alicui patriū faciet præiudiciū, si de proprietate prædij velint postea plenius inter se litigare: & si executor viderit esse prædium condēnati, qd. tū ipse præscribebat, & misit creditorē in tenutā, vsucapio, siue præscriptio interrumpitur. Postea dicit, cum executor volebat creditorem in tenutā alicuius prædij ponere, obijcitur ab aliquo, ꝙ illud prædium nō est condēnati: dēt executor illud dimittere, & ad alia bona debitoris condēnati ire. Sed quid si aliquis contradicit executori, ne illā rē cōdemnati capiat, dicens eam sibi obligatā? quæritur, an possit vendi, vt primo satisfiat creditori, qui habet eam in pignus: & postea victori? Et certè dī quod sic: hinc est, quod si aliquis velit emere hanc rem, & primo satisfacere creditori, qui habet eam obligatam, & reliquum soluere victori, audituri etiam si nolit hoc creditor.

¶ *Si post addictum*] Titius est cōdemnatus mihi in cētū: & quia non soluebat, executor misit me in possessionem cuiusdam prędij, & vendidit postea illud prædium, ita ꝙ mihi est satisfactū: vel mihi ipsi dedit solutū: postea venit quidam, & dicit illud suum prędium. Dī, quod executor non debet se intromittere de hac causa, etiamsi poss. prædij iam esset tradita emptori. Quid aūt si emptor nolit soluere pretium? numquid executor debet in hac causa se intromittere, vt condēnet emptorem, & mandet sententiā executioni in alijs rebus emptoris? Et certè non: nā iam hæc causa itet in infinitū. Pone. n. & nunc aliquē venire, & mouere cōnem in his rebus emptoris pignori captis. Vel si dicas emptorē haberi pro condemnato ad illud pretiū: pone ꝙ ipse neget se emisse, vel si confiteatur se emisse, dicat tū se ꝓtium soluisse: & sic non vī habere locum, quod de condemnato dixi. Quid ergo erit? Iam victor vī desuper: sed ne hoc eueniat, dicamus, quòd executor prædium captū pignori non dēat vendere, nisi statim pretiū soluatur: & posito quod vēdatur nec soluatur pretium, vt fuit in quæstione proposita: tunc executor recuperet prędium, & vendat alij, quasi vinculo pignoris non sit liberatum, donec soluatur pretium.

¶ *Sic quoque*] Non solum prædictis modis fit executio, sed ēt hoc alio, vt ū debitor condemnatus non habeat corporalia, sed hēt noia debitorū: tūc nomina capiātur pignori. Et hęc sunt vera, si confiteantur se debere: si aūt negēt, dicunt quidam de hoc debere cognosci debeant, vel non: sicut sit in corporalibus si de eis vertatur qō: sed tū dicunt ꝙ secus sit in nominibus, vt illa demum noia dentur pignori, quę confitentur debitores: & tunc vel executor exigat illud nomē, & soluet victori: vel vendet, vt corporalia vendi solent, & ꝓtiū soluet victori, siue ꝙ melius, & facilius de his duob. ei executori videbitur. Sed pone, ꝙ condēnatus hēt pecuniam penes argētarios, vel penes alium: vel deposuit eā. Certè hanc pecuniā accipiet executor, & satisfaciet victori. Idē est, si pupillus sit condēnatus alicui, & pecuniam habebat in arca hic pupillus: nam hanc pecuniā accipiet executor, & mihi victori soluet. Fran.

Iudices ordinarij exequuntur sententias delegatorū abeis, & etiam arbitrorum, quæ merentur executionem. Paul.

Vlpianus lib. 3. de offi. 1†

LEX XV.

A Diuo b Pio rescriptum a est magistratibus 2† populi Romani, vt iudicum à se b datorum, vel arbitrorum c sententiam exequantur ij, qui eos dederunt.

Potest vnus iudex alterius iurisdictionis iudicē requirere, vt eius sentētiam exequatur. Bart.

¶ Sententiam Romæ dictam d etiam in prouincijs c posse præsides, si hoc 3† visum fuerit, ad finem f perlequi, & idē Imperator noster cum patre suo 4† rescripsit.

In executione primo debent capi mobilia: Secundo immobilia: Tertio nomina. Bar.

¶ In venditione h itaque pignorum captorum facienda primo quidē res mobiles, & 5† animaliā i capi pignori 6†

a *A diuo Pio rescripsit*] concor. ext. de foro compet. si quis ad finem.

b *A magistratibus*] i. Magistratibus populi Romani: & idē ꝙlibet alio ordinario. Vel dic, à se generaliter loquit: licet rescriptū missum fuerit Magistratibus populi Romani. Sic ergo delegatus: si nō exequitur suam sꝓiam iure nostro, vt hic. Sed qd in delegato Principis? vi sequens: nisi forte delegatus ordinarius, vel C. de iud. l. a iudice, & citat. vt in Auth. de li. §. cum hem ibi. Alijs autē omnibus, &c. Item si cui executio mandatur, cognoscit de veritate precum, vt C. si contra ius, vel vtil. publ. l. & hoc non cognitio. Ergo idem, & è contra, si est commissū à principalis, & executio videatur commissa. Sed licēt hæc speciālia habet: non tamen hoc contra ius cōe habere debet, cum hoc non inueniam specialiter: nec ō quia cognitio mandatur, vi mandati executio: licēt secus sit cō tra: quia executio, vt fiat missio, de mixto imperio est, vt ē. de iurisd. om. iud. l. iubere. Sed iure canonum delegatus à Papa potest exequi, vt ext. de offi. & potestā. iu deleg. c. pastoralis. præterea potuit alij. Item sic Azo. illud ꝓ quæstio. an executor sententiæ possit demandari: & potest apertius pro pone, qō: si mandare possit, vel an possessionē mittat. Qd dicit vt ciamus sup. de offi. eius cui mand. est iurisd. l. cognitionis. vt pot. & de iurisd. om. iud. l. 1. Illud instantius qritur, an hoc talē vt possit in possessionem mittere, non vt possideat delegatus. & quidem cui bet magistratui municipali hoc permittitur. Quod dic, vt sup. de dam. infec. l. 4. §. an ifi & §. si forte, & inst. ad muni. l. ea q. §. Magistratus ergo delegatus: quia Magistratus iure competit, vt sup. de offi. eius cui mand. est iurisd. l. 1. in prin. tū quæsūa. Azo. Item qro de eo, cui vniuersitas causarum alicuius loci mandatur. & dicam non transire, quod specialiter non posset delegari. l. sententiæ suæ, vel alterius executio, vt sup. de offi. eius cui mand. est iurisd. l. 1. 1. resp. licēt de illis causis aliq̄ possit alij delegare vt inf. quis, & à quo ap. l. 1. §. 1. Item vi delegatum in possessionem mittere, vt in Auth. de exhi. § si vero. Sed ibi non aperit de delegato, vel ordinario dicat quare dic log de ordinario. Vel ibi de legato Principis secundum quosdam.

c *Arbitrorum*] qñ sine pœna factum fuit arbitrium, & expresse, vel tacite. l. tacitumitate decem dierum sit homologatum. i. a partibus comprobatum, vt C. de arb. l. pen. quod ius nouum hic respexit: vel loquitur, quando à partib. fuerunt præfixi certi iudices sup. non. Vel quando in locum recusati alij dantur. vt C. de iud. apertissimi. §. fi. Accur.

d *Sententiam Romæ dictam*] accedit ad hoc ext. de fo. cōpe. postulasti.

e *In prouincijs*] idem ècētra. vt sup. de iud. l. argentarium. §. nomine pupillę. Item de vna prouincia, vel ciuitate in aliā, vt inf. le bo. auth. iud. posit. cū vnus. §. fi. & C. de iud. l. properandum. §. si autem reus. Secus in delictis, vbi remittitur ad locum delicti, vt in Authen. vt nulli iu. §. si vero quis comprehensorum.

f *Ad finem*] quia sententia sit efficax.

g *Perlequi*] alias perduci. Accur.

h *In venditione*] dixi faciendam executionem. & per quos, audi nunc qualiter.

i *Animalia*] alias animales, quę & ipsa mobilia sunt. vt ff. de verb. sign. l. mouentium. Et licet non faciat hic ordinē inter

3† Iussu fuerint. Du. P. F.

4† Du. nō legit suo, nec P. F.

5† animales. i P. F. & Dua.

6† Du. iubēt. P. F. Inferiot à principe secundū Alex.

7† Al. con suc. P. F.

8† A Dino, ad intell. huiꝰ. l vide Io. Lōgoual. in l. imperium, nu. 172. ff. iudic. om. iud.

9† P. Plo. magistratus.

1† Idē R. Dicit tñ Alex. ꝙ hoc est verum, si iudex delicti petit remissio. & tūc posset hoc ēt post sententiā tñ Alex.

iubentur, [a] mox [b] distrahi: quarum pretiũ si sufficerit, benè est: [c] si non sufficerit, etiam soli pignora capi 1 † iubentur, & distrahi. Quod si nulla mouẽtia[d] sint, à pignoribus [e] soli initium faciunt. [f] Sic denique iudices 2 † interloqui [g] solent, si mouẽtia nõ sint, vt soli quoq. capiantur. [h] Nam à pignoribus soli initiũ faciendum non est. Quod [i] si nec ea, 3 † quæ soli sint, sufficiant, vel nulla sint pignora soli, tunc peruenietur etiam ad iura. [k] Exequuntur itaque rem iudicatam Præsides isto modo. [l]

Si pignus datur creditori in solutum simpliciter: præsumitur datum pro toto debito. Bart.

¶ Si pignora, [*] q̃ capta sunt, emptorem non inueniant, [m] rescriptũ est ab Imperatore nostro, & Diuo patre eius, vt addicantur [n] ipsi, cui quis cõdemnatus est: addicantur 4 † vtique ea quantitate, quę debetur. [o] Nam si creditor maluerit pignora in creditum [p] possidere, hisq. esse contentus, [q] rescriptum est, nõ posse eum, quod 5 † amplius [r] sibi debetur, petere, quia velut pacto transegisse [s] † de cætero videtur, qui contentus fuit pignora possidere, nec posse eum in quantitatẽ certam pignora tenere, & superfluum petere. [t]

Corã iudice exequẽte examinatur quæstio emergens super rebus pignori captis summatim: quæ cognitio nõ facit præiudicium volenti ordinarie agere: & post pignus addictum creditori ad vsucapionem proficiet. Bart.

¶ Si 7 † super rebus, quæ pignoris iure captæ sunt, controuersia fiat, [u] constitutum est ab Imperatore nostro, ipsos, qui rem iudicatam exequũtur, cognoscere debere de ꝓprietate, & si cognouerint eius fuisse, qui cõdemnatus est, rem iudicatam exequantur. Sed sciendum est, summatim [x] eos cognoscere debere, nec sententiam eorum posse debitori præiudicare, [y] si forte hi dimittendam eam rem esse 8 † putauerint, quasi eius sit, qui cõtrouersiam mouit, non eius, cuius nomine capta est, nec eum, [z] cui restituta est, statim habere per sententiam debere, si forte iure ordinario cõperit ab eo res peti. Sic 9 † eueniet, vt omnibus integris [a] contrario, vt inf. in fi huius. §.

p *Creditum*] i. propter creditum. & est appellatio generalis: vt su. si cer. pet. l. 1.

q *Contentus*] quod præsumit hæc lex, siue sit hoc actum, siue simpliciter it accipiat, siue ẽt victor dicat, cum victus & iudex non consẽtiant: & sic cum lex præsumat super certo, nõ admittit probatio in contrariũ, vt dicat, qđ pro parte debiti accepit, vt no. C. de probat. l. fine possidentis, secus si iudex ꝓ certa q̃titate decreuit, vt videm⁹ quotidie fieri. Est ergo tutius victorieme re, vt q̃libet, quã sic in solutum accipere.

r *Amplius*] alias deest, quam: & tunc 13 est plana: alias non deest: & tunc dic, ñ amplius, q̃ ꝓ sibi, &c. i. nihi vlra. Iã enim nihil vlra debitum est, cum præsumatur ꝓ toto accepisse: & verbũ amplius expone. i. de cætero: non autem potest pignora restituere, & debitum petere. Sed quidam dicunt, ꝙ residuum, ad quod pignus nõ sufficit, potest petere: & nõ plus si forte vellet pœnitere de eo ꝙ pignora accepit: qđ præcedẽs, & sequẽs littera non patitur: licet esset æquum, & licet sic fiat in pignore conuentionali, vt C. de iu. do. im. pe. l. fi. §. sed siquidẽ. 13 Sunt & aliæ differẽtiæ inter conuẽtionale, & prætorium, siue iudiciale pign⁹, vt no. sup. de pigno. actio. l. 1.

s *De cætero*] s. debito, adeo vt probatio in contrarium non admittatur, vt dixi. Et sic no. q̃ ex præsumit remissionem residui, & trãsactionem factã, vel alias pactionem, vt C. de pac. l. a. secus si partem debiti accepisset, vt C. de excep. l. ii ex maiore. Sed alij dicunt, de cætero, i. deinceps, quia velit pœnitere, vt dixi.

t *Petere*] arg. sup. de procu. l. in causa. in prin.

u *Fiat*] ab aliquo iure dominij: idẽ si iure possessionis, 14 quia dicat se alius se possidere, sed hic constabat debitorem possidere. Et dic hoc fieri 15 ante addictionem: si ãt post, habet tunc locum infertor §. si post. Acc.

x *Summatim*] No similia de summaria cognitione, vt no. C. de iud. l. iudices.

y *Præiudicare*] si summatim feratur sententia. non præiudicatur, vt & sup. de lib. agno. l. si quis à liberis. §. memini. secus si plene. vt no. C. de ord. cog. l. 2.

z *Nec eam*] in. cuentem litem. Vel versus. i. victorem. & die restituta. i. tradita, vt ff. de verb. sign. l. verbum reddendi.

a *Integris*] i. omnibus integrè venientibus, q̃ sunt necessaria ad vsucapionem: & secundũ hoc proficiet vsucapioni. s. faciendæ per creditorem. vt ff. de acq. poss. l. Pompo. §. si iussu. secundum quosdam. Quod potest dici 16 post addictionem: si autem tantum pignori capiatur, vt hic erat, dices, integris omnibus. i. tam iure debitoris, quã creditoris item & eius, qui mouet controuersiã super re capta in causam

1 Idẽ B. & Ale. & hoc ꝓcedit ẽt i rebus immobilib. sm scribent.

1 Dua. in hẽt. P. F.

2 Ista sol. cõtinet teneri sm Angel. & Alex.

2 Deẽ iudices, apud Dua. & P. F.

3 sine dictione ea legit. Du. & P. F.

3 Ista solus. displicet Alex. *Fr. Aret. il. si stipuler. in 9. col. ff. de verb. obl. reputat istum text. sing. ꝙ fic. creditor spõte accepit pignus i solutũ licet plus ei debeat. sm ꝓpter petere tẽ õnẽ: nec hẽt locũ l. 2. de resein. vẽd. C. qđ est verũ, qñ creditor dicit se cõtẽtũ ꝓ toto debito: vt hic qui contẽtus. &c.

4 Ista est vera. & nota. sm P. P. & A.

4 † Du. addicanti ãt. & P. F.

5 Ista ẽt ẽ bona, & mentit tenẽda tm Bart.

5 † ai posse ei amplius, qã sibi dẽt. etc. Alias quid amplius quã quod sibi dẽtur etc.

6 † de credito Dua. P. F.

6 Glo. ista in hoc bene dicit

a *Iubentur*] alias iubent. s. dicti exequentes: alias iubẽtur.

b *Mox*] hoc dic. vt no. C. de bo. aut. iud. poss. l. cum ꝓponas.

c *Benè est*] imõ videtur contra. vt Co. de his, qui ad eccle. confu. l. 6. §. cum autem monitus. Sed illa 2 secundũ istam: vel ibi ex interlocutoria, & sic nõ liquido, hic ex diffinitiua, & sic in liquido debito.

d *Mouentia*] vel alia mobilia.

e *A pignoribus*] impropriè. vt ff. de ver. sig. l. plebis. §. pign⁹.

f *Faciunt*] exequentes.

g *Interloqui*] alias interim exequi. alias interloqui.

h *Capiantur*] & sic fertur sub conditione. Sed contra. inf. quando appel. si. j. §. biduũ. Sed dico 3 ꝙ hic verius ꝙ si nulla. &c. non fit de sententia: sed hic, vt soli, &c. & sic dictio qđ, vel nõ est: vel abundat. Alij 4ꝙ hic de interlocutoria: ibi de diffinitiua. Tertij, ꝙ hic de præsẽti pmittit: ibi ꝓhibet de futuro. 5 arg. sup. l. si cer. pet. l. itaque. Vel licet ferri ñ debeat, lata tñ tenet. et sic statuetur tempus, intra quod si nõ appareant mobilia, capiantur res soli. arg. sup. de hær. inst. l. ũ quis instituatur. & ff. de bon. auth. iud. poss. l. seruus.

ADDITIO. Ista vltima ff. lu. etiam placet Pau. & Ale. Vel dic aliter secundum Bar. Pau. & Alex. quod sententia diffinitiua non potest ferri sub conditione extrinseca. sed benè intrinseca.

i *Quod*] s. dicentes ꝙ nec ea. &c. & hoc si habes exequi.

k *Aduersa*] i. nomina, vt C. ꝙando fi. vel pro. l. 2. & inf. eo. §. sic quoque.

l *Isto modo*] nullo excepto priuilegio. & vt su. quod cuiusq. vniuer. l. ciuitatis. 6 & de fun. dota. l. i. & C. de prædo. min. l. i. 7 Quid autem de ecclesiasticis? Respond. idem secũdum. Azo.

m *Non inueniãt*] vel non iustum pretium offerentem inue n. ant. arg. inf. de leg. 3. l. non dubium. §. fi

n *Addicantur*] i. dẽtur in solu u. & no. quod quadruplex est via victori. Primo, vt quasi pignora teneat. 8 Secũdo, si magis velit addicantur sibi pro quãtitate debita, ñ pro minori, vt hic. Et hæc addictio est quasi emptio, 9 vt C. de exhi. l. si prædium. Tertiò, quia potest licitari. 10 & emere ab executore, vt quilibet alius, vt C. si in cãm. iud. pignus. l. 2. Quarto quia si victus callidè fecerit ꝙ non inueniatur emptor, dominium à Principe impetratur. vt C. si in cãm iud. l. fi. Et secundũ hoc intellige C. de excep. rei iud. l. ordo. & facit C. de iure do. impe. l. fi. §. si autem in tempore.

o *Quanto*] *debetur*, nõ pro minori, inuito condemnato. & exe-

3 Sunt & aliæ differẽtiæ inter conuẽtionale, & prætorium, siue iudiciale pign⁹, vt no. sup. de pigno. actio. l. 1.

7 Hoc ꝓcedit i actione psonali, & real. secũdũ Alex.

8 Idem B. Pau. & Alexã. hæc ifi via nõ est sũ cura, sdm P. & Ale.

9 Et ideò hẽt locũ execũtio, sm Alex.

10 Ista est melior via sm P. de C. hic.

11 Quoca Tu valet si ue fiat à Principe, à iudice, vt ite Pa. & Alex. q̃uis B. contrariũ teneat i hoc vltimo. & malè im prędictos scrib.

12 Vtraq. est bona, sm Alex.

7 Si rerũ in P. Fl.

8 † esse, si legitur apud Dua. nec P. Fl.

13 Ibi loquitur qñ dñiũ ipe tat à Principe hic qñ pignus fuit in solutum datum, sm Ba. & Al.

9 † Euenit Duare. & P. F.

14 Idem Bar. Paul. Ang. Ale. & Imol.

15 Idẽ Ba. & Alex.

16 Iste intellectus ẽt plãus. sm Alex.

causam iudicati. Et quod subijcit, vsucapioni. ſ. interrūpē dæ: fuit enim naturalis interruptio, vt ſ. de vſucap. l. nāliter. nā missus in poſſ. non poterit vſucapere, cū non hēat poſſeſſionem. ‡ vt ſup. de acquir. poſſ. l. 3. §. fin. & inf. vti poſſ. l. ſi duo. §. creditores.

a *Proficiat*] quia pro ſuo poſſidens vſucapit.

b *Sine controuerſia*] vt C. qñ fi. vel pri. l. 2 & ſ. e. §. ſed vtrū.

c *Pignorata*] cuidam alij ex conuentione.

d *Nunquam*] aliàs. ſ. vt & ſup. de pign. actio. l. quamuis.

e *Diſtrahi*] & ſic vel creditor conuentionalis pignoris vēdet. vel venditioni conſentiet, aliàs ēt eo inuito fiet.

f *Si poſt addictum*] ideſt captum. & poſtea venditum authoritate iudicis: & continua, quia ſupra dixit, quādo cōtrouerſia mouetur ante addictum pignus, vbi ſummatim cognoſcit, nunc quando poſt, vbi ſiue de proprietate, ſiue de poſſeſſione fiat quæſtio: non ſe introhittunt exequentes, cuicunque ſit addicta. Si autem de pretio, conſulitur iudici, vt omni alia quæſtione omiſſa, aut preſenti pecunia vē tat, aut ſi hoc nō fecerit, res ipſas vbicūq. iueniat, quaſi nondum vinculo pignoris liberatas accipiat. Sed quare magis de pretio? Reſp. quia vbi nō eſt lōga cognitio auferre remittimō iō quia nihil videtur fecisſe executor, niſi pretiū ſoluatur, quo ſoluto totum videtur fecisſe: cū ei amodò auocari non poſſit pretium: vbi autem ſibi res eſt addicta, ſemi plenè facit executor. nā tum demum extinguitur iudicati actio omninò. ſi res addicta facta eſt accipientis. vt ſ. de ſol. l. ſi quis aliam. Vnde ea cuicta non ceſſat coram audientia, ſecundum quoſdam prout habes, non ceſſabunt. & poſtea idem, &c. & ſic ad proximum dictum refertur, vel ſecundum alium ceſſat 4 eorum officiū: quia licet non plenè, tamen prout voluit petitor finierunt, arg. ſu. ea. l. §. ſi pignora, ſed pretio nō ſoluto, nec plenè, nec ſemiplene fecerunt. Azo. §

g *Periculum*] quo ad hoc, vt teneatur pretium ſoluere. Item quo ad executorem, vel victorem, qui de euic. non tenet: ſed non quo ad illum, cui proficit ſol. vt ſup. de euic. l. ante. 4. t. & l. ſi pignora. & C. de euic. l. ſi ob cauſam.

h *Ceſſabunt*] ſi hēs, nonne ceſſabūt? Reſp. vtique ceſſabūt, & hoc ſi quæſtio proprietatis, vel poſſeſſionis moueatur: ſecus ſi pretij nō ſoluti. vt ſubijcit. Item hoc ſiue tradita ſit iam poſſeſſio, vt hic, ſiue nō. vt ſ. prox. reſpon. dummodò contracta ſit venditio. nam & ante fieri pōt controuerſia, vt C. de rei vend. l. ſi fundum. & C. de euic. l. ſi poſt. Venditione aūt nō facta ſummatim cognoſcet. vt ſ. §. ſi ſuper rebus. Item alia litera eſt. Nō ceſſabunt. 6 Et tunc dic, cū mouetur quæſtio de pretio. Alij dicūt, priori 7 caſu nō ſuſcepiſſe periculum, hic ſic, & ſic non ceſſat. Alij. 8 ℣ ſuperiori caſu agitur aduerſus alium, ad quem poſſeſſio caſu deuenerat, hic cōueniebat, & ſic hic non ceſſat.

i *Idemque*] quod in proximo caſu. ſi habes nōne, vel ad primum, non ad proximum, ſi habes, non ceſſabunt, ſed alij referunt ad proximum etiam ſi ſit, non ceſſabunt.

k *Addicta*] alio emptore nō inuento, vt ſ. ca. l. §. ſi pignora.

l *Non ſolvat*] executoribus, qui vēdūt, vt ſup. de euic. l. ſi pignora.

m *Videndum eſt*] hic pōt continuari quid. n. &c. vſque illuc, melius. &c. & tunc aſſume, & nō puto. &c. & iūge cum eo, melius. &c. & ſed in hoc, quid enim. &c. n *Eſt*] examinatio quæſtionis, vel lege tecte. & qđ dicit, nō puto vltra procedere debere. i. vt non det ſententiā executioni pro pretio nō ſoluto in alias res ipſius emptoris.

o *Cæterum*] .i. alioquin.

p *Longè*] in infinitum. Pone. n. iterum ab aliquo ſuperueb. illius emptoris captis mouerī qōnē. Item quod ſubijcit, Quid. n. &c. dic, ℣ probat cauſam ſuæ reſponſionis ℣ longè. i. res abiret. Nam aut dices, ℣ cōdemnabunt emptorem, & eius res capiēt. & diſtrahēt, aut dices, ℣ habebūt pro condemnato. Hoc ſecundum dici ſ̄ non poteſt. Quid. n. ſi negat ſe emiſſe, vel dicit ſe pretiū ſoluiſſe, qđ negatur ſolutū? Neceſſe ergo habes dicere condemnationem faciendam. Sed quodcunque dieres, vel pro iudicato habendum, vel condemnationem fieri, 9 procederes in infinitum: quia quod in venditione primi condemnati contingit, poſſet contingere in venditione bonorum ſecūdi, & tertij: & ſic per ſingulos, quod eſſet abſurdum.

q *Pro iudicato*] vt ſic non condemneur. & ſic eſt arg. ℣ cōtumax non condemnatur, quod dic. vt inf. tit. t. l. 1.

r *Non ſe interponat*] ad exequendā ſententiam pro pretio.

s *Cum nec habeat*] ſi eſt, habeat. in ſingulari: dic, hēat is. ſ. emptor cōtra eum, cui. &c. ſed aduerſus eum, qui pretio pignoris liberatur. vt ſup. de euic. l. ante p. & ſic ſupple: ergo. & iſte victor non debet habere contra eum emptorē. Vel dicis. ſ. victor aduerſus eum emptorem.

1 dē Im. & Ale. cōtra Bar q contrariū tenet.

1 ‡ capiōi Dua. P. F.

2 † deeſt. & apud Du. P. Fl.

3 ‡ quanq̄ Duare. & P. F.

4 ‡ all. executionē. Duare. & P. F.

5 † huius. Duare. & P. F.

6 † quā ſi ei Dua. & P. Fl.

7 Hęc ſol. cōiter nō tenet ſm Alex.

8 Iſta etiā non tenetur, ſecundum Ale.

7 † P. F. deēſt. ſic.

8 † Duare. vertat. & P. F.

9 dē. & P. & Ale.

10 † deeſt debere apud Dua. & P. F.

10 † Duar. legit. ſine &.

4 Iſta cōmuniter tenet ſm Alex.

5 Iſta nō placet Ba. P. & Al.

9 Iſta gl. ē de mente Bar. Paul. & Alex.

a *Cui*] i. à quo: nam frequenter dativus pro ablativo ponitur. Si habes in plurali, habeant: s. exequentes contra victorem, q. d. sicut non possunt iudices stare pro emptore cõtra victorem: sic nec contra emptorem pro victore. & secundũ hoc abũdat is: vel etiã legi potest cũ seq. ver. q. d. is cui &c. nõ affici damno &c.

b *Afficiatur*] scilicet victor.

c *Interponant*] executores prædicti: quia emptor non soluit pretium, vt dictum est. Accur.

d *Addictam*] idest captam. & vẽditam.

e *Liberatam*] non videtur ergo posse haberi fidem de pretio ab exequentibus, & si habeatur non transeat dominium, arg. ff. de iure fisc. l. si procurator. in fi. Sed qualiter auferatur eis ũ dicat se soluisse pretiũ? Respon. hoc fortè non dicebat: aliàs contra.

f *Sic quoque*] q. d. non solum prædicto modo exequuntur iudicatum, sed etiam isto.

g *Aliud*] corporale. Vel sit, scilicet in quæstione: vt sup. eo. § sed illud.

h *Id duntaxat*] s. nomen.

i *Confitetur*] passiuè ponitur. R.

k *Secutus*] in nomine, vt cognoscatur de eo, sicut de corporali pignore.

l *Cognoscere*] summatim, vt sup. eo. l. § sed sciendum.

m *De proprietate*] anteaddictionem.

n *Rescriptum*] ergo non confessi tantum capient.

n *Rescriptum est*] queritur, quare secus? Respon. quia facilius in rebus corporalibus habetur summaria cognitio, cætera dic, vt no. 2 C. quando fiscus. vel pri. l. 2.

o *Conuenient nomen*] Tunc scilicet quando non diffitetur.

p *Capi*] sic dicendo hẽas illud nomen loco pignoris, & iste postea hẽbit vtilẽ actionem, 3 sicut video in nõie pignoris obligato ex cõuentione, vt ff. de pig. l. cũ cõuenit, & facit C. de prõ. pig. l. 2. & 3. & C. de iis. q ad eccl. confug. l. fi. §. 2. Ac.

q *Sortem capi*] pupillo condemnato Accur.

Vnusquisque] CASVS. Debes scire q regulariter quilibet conuenitur in solidum. exceptis quibusdam personis quę conueniuntur in quantum facere possunt, deducto, & egeant & nõ deducto ære alieno, vt socius. Itẽ patronus patrona. & liberi eorũ, & parentes. Itẽ maritus, quãdo conuenitur de dote. Itẽ miles, qui in militia existẽs contraxit debitũ: nam isti in quantũ facere possunt, conueniuntur. Tandem dicit, Quidem est debitor multorum ex simili cã: nec est oibus soluendo. Dic, q occupantis conditio erit melior. & si vnus egerit, non deducitur quod debetur aliis, qui sunt similis conditionis. Sic est, & in act. de peculio. Et idem si filius, vel libertus agat contra patrem, vel patronum, nam nõ deducitur quod alijs filijs, vel libertis debet. Est & alius qui cõuenitur in quantum facere potest, vt qui conuenitur ex causa donationis. & ipse deducit quod oibus debet. Item quod ẽ. dixi, q si vnus filiorũ agat contra patrẽ, vel patronum, esse occupantis meliorẽ conditionem, intelligas tũ q ille conueniatur deducto ne egeat. Itẽ si vir cõueniat ab vxore ex causa doris, siue ex alio ꝯctu, hẽt vir hoc priuilegiũ, vt cõuenia tur in quantũ facere põt. Idẽ eõ si vxor conueniatur à viro ex aliquo ꝯctu. Itẽ priuilegiũ, qđ dat viro, si cõueniatur ab vxore, idẽ priuilegium datur socero. & patri viri. Sed quid erit, si pater mulieris premisit dotem generо pro filia, & fecit pactũ, q gener lucraretur, si filia decedat in matrimonio, nunc gener agit cõtra socerũ ad hãc dotem, nũquid hic socer hẽt priuilegium, ne conueniatur, nisi in quantũ facere põt? Certe nõ, & hoc est verũ si soluto matrimonio per mortem filiæ gener petat dotẽ: si autẽ adhuc constante matrimonio gener petat dotem à socero, tunc socer condemnãdus est in quantum facere põt. Item quod dictum est, socerum generо condemnari in quantum facere potest, fallit si conuentus neget se Socerũ, vel si conueniatur ex causa doli. Item priuilegium quod datur viro, datur etiã procuratori viri, vel defensori, qui conuenitur nomine viri. & eo viuo, post mortem autem viri conuenitur in solidum. Item priuilegium, quod dixi prædictis personis dari, non transit ad eorum fideiussores. Itẽ priuilegium, quod datur viro. & alijs personis ẽ. numeratis, non vadit ad hæredes eorum, sed in solidum tenentur. Et hoc dicit hæc lex cum seq. vsque ad l. si conuenerit. Fran. Accur.

r *Possint*] deducto ne egeant: aliàs nullum esset priuilegium, vt inf. de reg. iur. l. in condemnatione.

s *Desit*] pro ponitur secundum Io. sic sup. quando act. de pecu. l. nonna. l. 1. §. quandiu. Azo.

t *Excepto*] excipe donatorem vt inf. eo. l. inter eos. §. fin.

u *Fere*] fere dicit: quia si negauit se socium esse, in solidum cõdẽnatur, vt ff. eo. l. sed hoc in fi. qa & alij sunt, vt donator, vt ff. eod. l. inter eos. in fi. Item qui cessit bonis, vt ff. qui bo. ced. post. l. is, qui bonis. Itẽ filius exhæredatus, vel absentius. Quod dic, vt no. sup. quod cum eo l. 2. & 3. Vel fortè dicit, quia hic etiam enumerari non semper habent beneficium: puta maritus, vel socius, si quid dolo faceret, vt ff. pro socio l. vltima. tempus, & sup. soluto matri. l. etiam. §. hoc. & C. de rei vxo. act. §. cum autem. Vel tertio secundum H. fere, propter donatorem dicit, qui æs alienum dolo fecit: vt dixi.

adversus eum is, cui a iudicatum fieri desideratur: nec iniuria 1† afficiatur. b Oportet enim res captas pignori, & distractas, præsenti pecunia distrahi, non sic, vt post tempus pecunia soluatur. Certè si se interponãt, c hactenus debebunt interuenire, vt ipsam rẽ addictam d capiant, & distrahant, quasi 2† nondum vinculo pignoris liberatam. c

Vbi aliares non sunt, nomina capiuntur eorum, qui cõstituntur; quæ exigentur, vel vẽdẽtur, vt iudici videbitur. B.

¶ Sic quoque f iudices exequentur iudicatum, vt nomina iure pignoris capiãt, si nihil aliud g sit, quod capi possit. Posse enim nomẽ iure pignoris capi, Imperator noster rescripsit. Sed vtrum confessi 3† nomen tantum capi possit, an etiam si neget quis se debere, videamus. Et magis est, vt id dũtaxat h pignori 4† capiatur, quod confitetur. i Cæterum si negetur, æquissimum erit discedi à nomine: nisi forte quis exemplum secutus k corporalium pignorum, vltra processerit, dixeritque ipsos debere iudices de nomine cognoscere, l vt cognoscunt de proprietate. m Sed contra rescriptum est. n

¶ Item quid dicemus? vtrum ipsi iudices conuenient nomen, o exigentque id, quod debetur, & in cautam iudica-

ti conuertent? an verò vendent nomen vt pignora corporalia vendi 5† solent? Et necesse est, vt quod eis facilius videatur ad rem exequendam, hoc faciant.

Si creditor habet pecuniã debitoris, vel debitori destinatam, ipsa pecunia capitur, non debitoris nomen. Bar.

¶ Sed & si pecunia penes argentarios sit, æque capi solet. Hoc amplius, & si penes aliũ quem sit, 6† destinata tamen ei, qui condemnatus est: solet pignoris iure capi, p & conuerti in causam iudicati.

¶ Præterea pecuniam quoque depositam nomine condemnati, vel in arca reclusam solent capere, vt iudicato satisfiat. Hoc amplius, & si pupillaris pecunia in 7† arca reposita sit ad prædiorum comparationem, etiam 8† citra permissum Prætoris ab eo, qui exequitur iudicatum, solet capi, q & in causam iudicati cõuerti.

Personæ hic enumeratæ conueniuntur, & exiguntur in quantum facere possunt, & ære alieno non deducto. fallit in donatario. Bart.

Idem lib. 50. membr. 9†

LEX XVI.

SVnt qui in id, quod facere possunt, r conueniuntur, ideſt s non deducto ære alieno. t Et quidem sunt hi fere, u qui pro socio conueniuntur: 10† socius enim omnium

1† Afficiatur Duar. & P. F.

2† Du. nõ. & P. F.

3† P. F. cõfessum.

4† P. F. de est pignoris.

5† Vendi aliàs detur, in quantũ facere est. P. F.

6† deest fit. in Duo exẽplar. & alijs quibusdã. & in P. F.

7† Iarẽ. Dua. P. F.

8† P. F. & citra.

9† alias Idem lib. 63. ad edict. P. F.

10† al. socium autẽ omnium bonorũ accipiendum est. Duar. & P. F.

1 Idẽ & si diceret dũtãconstaret iudici emptorẽ nõ solvisse. Bar. Ange. & Alex.

2 Et benè B. & Pau.

3 Scilicet hypothecariã causã ex pignore capto per iudicẽ: vel vtilem actionem personalem. Ang. & Alex.

a *Accipiendus est*] contra.ff.pro soc.verum.in prin.vbi ellã specialis rei socium dicit habere beneficium hoc. Sol.hic fm.maximè. Vel illa ad istam trahitur. Vel hic interrogatiõe legè,& solue per illam,vel vt ibi.Prima placet.

b *Patronus*] nisi patronatus ius amiserit, quod multis modis fit: vt inf.C.de bon.quæ libe.l.fi.Accursius.

c *Parentes*] in infinitum.cum sit fauor in omnibus his.accipe, vt supra de in ius vocan.l.quisque.§ parentes, & l. sed & si. §. liberos autem, & de libe. & posthu. l. cum quidam. Proprie tamen aliter, vt §.de gradi. l. Iurisconsultus.§.parentes.

d *De dote*] vt supra solu.mat.l.maritum. cauet tamen de soluendo, si peruenerit ad fortunã pinguiorem: vt C.de rei vxo. act.§. cum autẽ. Sed contra Instit. de act. §.item si de dote. Sed non est, quia in quantum facultas patitur. vt ibi. Idem est quòd in quãtum facere potest. Item contra.ff.de neg.gest.l.diuortio.in prin. Sol.vt ff eo.l.nõ tantum. in glo.2.

e *Item miles*] facit ff.eo.l.miles. in princi.& quod ibi no. Et no quòd istæ tres leges respiciunt secundam partem rubricæ.

f *Inter eos*] Ex eadem causa in genere dicit.i. ex credito, sed eandem causam dicit quia omnibus in quantum facere potest, debet condemnari. & sic omnium est eadem causa, vel conditio in cõdẽnatione. Alias aliter dicitur eadem cã. vt ff.de except.rei iudi.& an eadẽ,& aliàs aliter, vt sup.de inoffic.testa. l.circa.

g *Occupantis*] occupare dicit qui primo ad suam peruenit, vt ff.de pecu.l.si verò. Aliàs qui primo litẽ contestatur, vt sup.de leg.1.l.si pluribus. Itẽ hoc accipe inter non priuilegiatos. & priuilegiatos, æquali priuilegio personali, vt ff.quod cum eo.l.sed an & de pecul.l.ex facto. quæ sunt contra.nisi in duabus doribus. vt C.qui pot.in pigno. hab.l.fin.§.fi. Item non vî melior conditio occupantis.cum in executione vltimus veniat cum primo, vt ff.eo.l.in iudicati.quæ est contra.Sol.in hoc est melior: quia totius debiti fit certa condemnatio, non habito respectu, q̃ alij hic idẽ conuentus damnari potest postea. at in vltima sniã debet haberi respectus ad primam, vt quod debetur ex prima, ex bonis deducatur.& si quid in bonis superfuerit, secundum eius æstimationem fiat condemnatio. Cum autem vtraque sententia executioni mandatur.nõ potest petere primus, vt primo sibi satisfiat.& postea alij, imò vterque admittitur, pro rata tamen portione debiti cuiusque, scilicet: vt plus accipiat cui plus debetur, vt ibi. Quod multum prodest vltimo, si forte bona post vtranque sententiam sint minorata.

Habetur ergo ratio non in executione, sed in sententiæ prolatione. Si autem solus secundus primò petat executionem, non habet vt ratio primi.qui non petit, imò secundi occupantis melior erit causa.vt ibi. Accur.

h *In actione de peculio*] vbi non deducitur. Quod dic,vt supra de pecu. l si verò.

i *Et hic*] in actione de peculio. vt d.l.si vero,& in alijs etiam casibus ibi no-

k *Eiusdem conditionis*] nec alijs, excepto donatore, vt infra proxi. & inf.eo.l. & exhæredatum.Accl *Conuenitur*] ex stipulatione olim: hodie etiam ex nudo pacto datur ex l. condictio, vt C.de dona.l. si quis argentũ. §.penu *Condemnatur*] si ab eo, cui donauit, conueniatur: secus si ab eo, cui sic delegatus est.vt ff eod.l.Nesennius. Azo.

l *Solus*] & hoc est ff.eo.l.iudicati. Sed solue vt modo dixi.

m *Alieno*] in quo non computatur, quod ex simili causa debetur, vt subijcit.

n *Inter eos*] ff. donatarios. & facit ff eo.l. cum ex causa. & l.exhæredatus. & de reg.iur l.Diuus. & l.quoties, & l.in condemnatione.& ff.de do l. qui ex donatione, & ff.sol.mat.l.maritus: ij. Hic quæro secundum Azo.an hæc exceptio,vt quis damnetur in quantum facere possit, sit dilatoria, vel peremptoria? Videtur dilatoria: quia non semper obstat agenti, vt Instit.de excep.§ perpetuæ. & §. temporales. Itẽ quia si soluatur non est repetitio, vt sup.de condict. indeb.l.in diẽ, & l.quod nomine.& l. nam & si marius. Econtra ppetua: quia post litem contestatã opponitur.imò ẽt quẽque post sententiam, vt inf eod.l.Nesennius.§.fi.quod non est in dilatorijs, nec etiam peremptorijs, vt C.sent.rescin. non poss.l peremptorias. Sed Ioan.dicit eam dilatoriam.

o *Alieno*] in quo non computatur, quod ex simili causa debetur, vt subijcit.

p *Inter eos*] ff. donatarios. & facit ff eo.l. cum ex causa. & l.exhæredatus. & de reg.iur l.Diuus. & l.quoties, & l.in condemnatione.& ff.de do l. qui ex donatione, & ff.sol.mat.l.maritus: ij. Hic quæro secundum Azo.an hæc exceptio,vt quis damnetur in quantum facere possit, sit dilatoria, vel peremptoria? Videtur dilatoria: quia non semper obstat agenti, vt Instit.de excep.§ perpetuæ. & §. temporales. Itẽ quia si soluatur non est repetitio, vt sup.de condict. indeb.l.in diẽ, & l.quod nomine.& l. nam & si marius. Econtra ppetua: quia post litem contestatã opponitur.imò ẽt quẽque post sententiam, vt inf eod.l.Nesennius.§.fi.quod non est in dilatorijs, nec etiam peremptorijs, vt C.sent.rescin. non poss.l peremptorias. Sed Ioan.dicit eam dilatoriam.

q *Non tantum dotis nomine. Condemnatur*] etiam soluto matrimonio, & etiam eo constante in casibus permissis, vt ff.de iure dor.l.mutuo.§.manente.

r *Condemnandus est*] constante matrimonio, non soluto, vt ff. de neg.gest.l. diuortio. in princ. etiamsi durante matrimonio cõtraxit. Nec obstat.ff.de consti pecu l.3. vbi ex alio contractu etiam soluto matrimonio habet priuilegium: sed ibi ideo quia imitatur naturam primi contractus actio de constituta.vt ff.de don.l.qui id quod.in princ.& facit C. de don.inter virum & vxo.l.& si de rua. Item hoc in contractu: secus in delicto. vt inf.eo.l.fi rerum. & arg.infra.eo. l.sed hoc ita.§.1. Accursius.

s *Sicut. Cũ socero*] ppe viri. vt ff.so.ma l.rei iu.§.fi.& l.seq.

t *Cum socero*] prius vxoris. Accur.

u *Vltimar*] nos ergo sequimur æquitatẽ in qua lex defecit: vt &

bonorum accipiendus [a] est. Item parens.

Idem lib. 10. ad edict.

LEX XVII.

PAtronus, [b] patrona, liberique eorum, &, parentes, [c] item maritus de dote [d] in id, quod facere potest, conuenitur.

Idem lib.46. [3]† *ad edict.*

LEX XVIII.

ITem miles, [e] * qui sub armata militia stipendia [2]† meruerit, condemnatus, eatenus, quatenus facere potest, cogitur soluere.

Paulus lib.6. ad Plautium.

LEX XIX.

INter eos, [f] quibus eadem ex causa debetur, occupantis [g] melior conditio est: nec deducitur, quod eiusdem conditionis hominibus debetur, sicut fit in actione de peculio: [h] nam & hic i occupantis melior causa est.

¶ Sed & si cum patre, patronove [3]† agatur, non est deducendum æs alienum, maximè quod eiusdem conditionis [k] personis [4]† debetur, vt liberis, libertisque. [5]†

¶ Is quoque, qui ex causa donationis conuenitur, [l] in quantum facere potest, condemnatur, [m] & quidem is solus [n] deducto ære alieno. [o] Et inter eos, P quibus ex simili causa pecunia debetur, occupantis potior erit causa. Imò nec totum, *quod habet, extorquendum ei puto: sed [6]† ipsius ratio habenda est, ne egat.

Potest esse iudicium inter virum, & vxorem constante matrimonio ex alia causa, quam ex causa dotis: quia illa non potest constante matrimonio peti. Paul.de Cast.

Modestinus lib.2. differen.

LEX XX.

NOn tantum dotis nomine maritus in quantum facere possit, condemnatur: q sed ex alijs quoque contractibus ab vxore iudicio conuentus, in quantum facere potest, condemnandus est [r] ex Diui Pij constitutione. Quod & in persona mulieris æqua lance* seruari, æquitatis suggerit ratio.

Socer vxoris pro dote conuentus, hoc beneficium habet: sed socer viri non, si cõueniatur soluto matrimonio, secus, si eo constante, hoc dicit cum prin. l.seq. Bart.

Paulus libro 6. ad Plaut.

LEX XXI.

SIcut autẽ cum marito agitur, ita & cum socero, [s] vt non vltra facultates dãnetur.

¶ Sed [7]† an si cum socero [t] ex promissione dotis agatur, in id quod facere potest, [8]† condemnandus sit? Quod & id æquum esse videtur: sed alio iure vtimur, [u] vt & Neratius scribit.

a *Accipiendus est*] contra.ff.pro soc.verum.in prin.vbi ellã specialis rei socium dicit habere beneficium hoc. Sol.hic fm.maximè. Vel illa ad istam trahitur. Vel hic interrogatiõe legè,& solue per illam,vel vt ibi.Prima placet.

b *Patronus*] nisi patronatus ius amiserit, quod multis modis fit: vt inf.C.de bon.quæ libe.l.fi.Accursius.

c *Parentes*] in infinitum.cum sit fauor in omnibus his.accipe, vt supra de in ius vocan.l.quisque.§ parentes, & l. sed & si. §. liberos autem, & de libe. & posthu. l. cum quidam. Proprie tamen aliter, vt §.de gradi. l. Iurisconsultus.§.parentes.

d *De dote*] vt supra solu.mat.l.maritum. cauet tamen de soluendo, si peruenerit ad fortunã pinguiorem: vt C.de rei vxo. act.§. cum autẽ. Sed contra Instit. de act. §.item si de dote. Sed non est, quia in quantum facultas patitur. vt ibi. Idem est quòd in quãtum facere potest. Item contra.ff.de neg.gest.l.diuortio.in prin Sol.vt ff eo.l.nõ tantum. in glo.2.

e *Item miles*] facit ff.eo.l.miles. in princi.& quod ibi no. Et no quòd istæ tres leges respiciunt secundam partem rubricæ.

f *Inter eos*] Ex eadem causa in genere dicit.i. ex credito, sed eandem causam dicit quia omnibus in quantum facere potest, debet condemnari. & sic omnium est eadem causa, vel conditio in cõdẽnatione. Alias aliter dicitur eadem cã. vt ff.de except.rei iudi.& an eadẽ,& aliàs aliter, vt sup.de inoffic.testa. l.circa.

g *Occupantis*] occupare dicit qui primo ad suam peruenit, vt ff.de pecu.l.si verò. Aliàs qui primo litẽ contestatur, vt sup.de leg.1.l.si pluribus. Itẽ hoc accipe inter non priuilegiatos. & priuilegiatos, æquali priuilegio personali, vt ff.quod cum eo.l.sed an & de pecul.l.ex facto. quæ sunt contra.nisi in duabus doribus. vt C.qui pot.in pigno. hab.l.fin.§.fi. Item non vî melior conditio occupantis.cum in executione vltimus veniat cum primo, vt ff.eo.l.in iudicati.quæ est contra.Sol.in hoc est melior: quia totius debiti fit certa condemnatio, non habito respectu, q̃ alij hic idẽ conuentus damnari potest postea. at in vltima sniã debet haberi respectus ad primam, vt quod debetur ex prima, ex bonis deducatur.& si quid in bonis superfuerit, secundum eius æstimationem fiat condemnatio. Cum autem vtraque sententia executioni mandatur.nõ potest petere primus, vt primo sibi satisfiat.& postea alij, imò vterque admittitur, pro rata tamen portione debiti cuiusque, scilicet: vt plus accipiat cui plus debetur, vt ibi. Quod multum prodest vltimo, si forte bona post vtranque sententiam sint minorata.

Habetur ergo ratio non in executione, sed in sententiæ prolatione. Si autem solus secundus primò petat executionem, non habet vt ratio primi.qui non petit, imò secundi occupantis melior erit causa.vt ibi. Accur.

h *In actione de peculio*] vbi non deducitur. Quod dic,vt supra de pecu. l si verò.

i *Et hic*] in actione de peculio. vt d.l.si vero,& in alijs etiam casibus ibi no-

k *Eiusdem conditionis*] nec alijs, excepto donatore, vt infra proxi. & inf.eo.l. & exhæredatum.Accl *Conuenitur*] ex stipulatione olim: hodie etiam ex nudo pacto datur ex l. condictio, vt C.de dona.l. si quis argentũ. §.penu *Condemnatur*] si ab eo, cui donauit, conueniatur: secus si ab eo, cui sic delegatus est.vt ff eod.l.Nesennius. Azo.

l *Solus*] & hoc est ff.eo.l.iudicati. Sed solue vt modo dixi.

m *Alieno*] in quo non computatur, quod ex simili causa debetur, vt subijcit.

n *Inter eos*] ff. donatarios. & facit ff eo.l. cum ex causa. & l.exhæredatus. & de reg.iur l.Diuus. & l.quoties, & l.in condemnatione.& ff.de do l. qui ex donatione, & ff.sol.mat.l.maritus: ij. Hic quæro secundum Azo.an hæc exceptio,vt quis damnetur in quantum facere possit, sit dilatoria, vel peremptoria? Videtur dilatoria: quia non semper obstat agenti, vt Instit.de excep.§ perpetuæ. & §. temporales. Itẽ quia si soluatur non est repetitio, vt sup.de condict. indeb.l.in diẽ, & l.quod nomine.& l. nam & si marius. Econtra ppetua: quia post litem contestatã opponitur.imò ẽt quẽque post sententiam, vt inf eod.l.Nesennius.§.fi.quod non est in dilatorijs, nec etiam peremptorijs, vt C.sent.rescin. non poss.l peremptorias. Sed Ioan.dicit eam dilatoriam.

o *Alieno*] in quo non computatur, quod ex simili causa debetur, vt subijcit.

p *Inter eos*] ff. donatarios. & facit ff eo.l. cum ex causa. & l.exhæredatus. & de reg.iur l.Diuus. & l.quoties, & l.in condemnatione.& ff.de do l. qui ex donatione, & ff.sol.mat.l.maritus: ij. Hic quæro secundum Azo.an hæc exceptio,vt quis damnetur in quantum facere possit, sit dilatoria, vel peremptoria? Videtur dilatoria: quia non semper obstat agenti, vt Instit.de excep.§ perpetuæ. & §. temporales. Itẽ quia si soluatur non est repetitio, vt sup.de condict. indeb.l.in diẽ, & l.quod nomine.& l. nam & si marius. Econtra ppetua: quia post litem contestatã opponitur.imò ẽt quẽque post sententiam, vt inf eod.l.Nesennius.§.fi.quod non est in dilatorijs, nec etiam peremptorijs, vt C.sent.rescin. non poss.l peremptorias. Sed Ioan.dicit eam dilatoriam.

q *Non tantum dotis nomine. Condemnatur*] etiam soluto matrimonio, & etiam eo constante in casibus permissis, vt ff.de iure dor.l.mutuo.§.manente.

r *Condemnandus est*] constante matrimonio, non soluto, vt ff. de neg.gest.l. diuortio. in princ. etiamsi durante matrimonio cõtraxit. Nec obstat.ff.de consti pecu l.3. vbi ex alio contractu etiam soluto matrimonio habet priuilegium: sed ibi ideo quia imitatur naturam primi contractus actio de constituta.vt ff.de don.l.qui id quod.in princ.& facit C. de don.inter virum & vxo.l.& si de rua. Item hoc in contractu: secus in delicto. vt inf.eo.l.fi rerum. & arg.infra.eo. l.sed hoc ita.§.1. Accursius.

s *Sicut. Cũ socero*] ppe viri. vt ff.so.ma l.rei iu.§.fi.& l.seq.

t *Cum socero*] prius vxoris. Accur.

u *Vltimar*] nos ergo sequimur æquitatẽ in qua lex defecit: vt &

1 † Aliàs l.66. P.F.

2 † aliàs meruit. vt apud Dd. & P F.

3 † al. agetur. P.F.

4 † debebitur Dd. P. F.

5 † liberis tantum sine hac additione q̃ Dua. & P.F.

* Errore Triboniani quod i l.6. sup. e. dixerat, hic repetitum esse, dicit Ant. Aug. li. Emen. 2. c.7.

* vide Anto. Augu. Emen. li. 2. cap. 7.

6 † Sed & ipsius Dd. al. sed & ipsius & P. F.

* Vide Manut. Chil. 1. cent. 5. prou. 15. & Chil. 2. cent. 5. prou. 84.

7 † an si. sine sed, legit Dua. & P. F.

8 † P. F. dãnandus.

Exceptio vt quis cõdemnetur in quantũ facere potest, an sit dilatoria, vel peremptoria.

vt & ī. sol. mat. l. si verò. §. de viro. & C. de pact. conuen. super do. l. hac lege. & de vsur. l. dicitur, sed hoc sol. mat. vt inferior lex distinguit. vt sup. sol. mat. l. ex diuerso. in prin.

a *Sed hæc ita. Soluto matrimonio*] per mortem filiæ: aliàs non valeret pactum, vt ī. de pact. do. l. 2. dēat lucrati dotē ex pacto, vt sup. de iu. do. l. si de dote.

1† alias ad Q. Mutiū P.F.

b *Succurrendum*] Ratio distinctionis hæc est, quia constante matrimonio durat affinitas, & in parentibus viri, quia affines sunt vxori, & in parentibus vxoris, qa affines sūt viro: cæterum vxore mortua, & ita ab vna parte affinitatis vinculo soluto, sicut amoris vinculum, ita, & priuilegij decrescit beneficium.

2† P. Flo. est. q promisit.

c *Socium*] facit sup. eo. l. sunt qui. & ī ff. pro socio. l. verum §. hoc quoque. & l. seruus. §. fi. & inf. de fideiuss. l. si dubitetur. §. 1.

d *Si cum fuerit*] i. fieri postularetur.

e *Facere potest*] scilicet maritus. vt sup. solut. matr. l. alia. §. 1. Et est ratio, qa si nō obtulit se, in dēm fiet executio. vt ī. e. l. si ie. Siue obtulit actione mādati. vel negot. gest. recuperaret à domino. Est ergo æquum vbiq; procuratorem sic damnari. Accur.

f *Defensor*] sine mandato: nec enim deterior. &c. vt sup. de procu. l. sed & hæ. §. defendere. & l. minor. §. quoniam. & facit inf. de excep. l. omnes exceptiones.

3† aliàs ad Plautiū. P. F.

4† condēnatio fiet, Du. P. F.

4† al. fiet dānatio. Du. P. F.

g *In solidum*] nisi filius eiusdem matrimonij successit viro. vt sup. sol. mat. l. etiā.

5† In id. qđ ille. habent alia exempla. P. F.

h *Et si fideiussor*] hæc lex non loquitur in marito, sed generaliter.

7† al. ex Plautio. P.F.

i *Rei*] i. speciei. & actionis. ſ. pro quantitate competentis. Vel rei, ſ. dandæ. vel tradendæ actionis. ideſt actū, siue facti. Vel pro eo. pone. rei. & actionis. ſ. pro re cōperēti.

k *Ei*] scilicet creditori, imò fideiussoris. Azo. qui in solidum condemnetur, & in solidum agat mandati, & hoc, quia personale beneficium est. Aliàs contra, si rei cohæreat, vt inf. de reg. iur. l. in omnibus. & inf. de excep. lege. omnes exceptiones. & Insti. de replica. §. fi. & C. de vsur. rei iud. l. fi. Item hoc, nisi conueniatur vt defensor. vt sup. pro socio. l. verum. §. 1.

l *Præstatur*] sic inf. de reg. iur. l. in omnibus.

m *Hæredi*] non suo, vt sup. sol. matr. l. etiam.

n *Cendum. Personarum*] omnium prædictarū. excepto viro relinquente cōmunem filium, vt sup. l. prox. dixi & facit sup. quod cum. e. l. sed si. §. soli. & pro socio. d. verum.

Pomp. li. 21. †1 *ad Quintum.*

LEX XXII.

SEd hoc ita accipiendū est, si à socero dos ex promissione petatur soluto matrimonio. a Verum si matrimonio manēte dos ab eo, 2† qui promisit, petatur, succurrendum b vtique est, vt ne maioris summæ condemnetur, quā quantum facere potest.

Qui mentitur in eo, quod est causa beneficij, perdit beneficium. Bar.

¶ Quod autem de socijs dictū est, vt & hi, in quantū facere possunt, condemnentur, causa cognita se facturū Prætor edicit. Causæ autē cognitio in hoc erit, vt neganti se sociū c esse, aut ex doli clausula obligato non succurratur.

Exceptionem iure personali competentem domino, opponit procurator, & defensor. Bart.

Paulus lib. 6. 3† ad edic.

LEX XXIII.

SI cum procuratore mariti de dote actum fuerit, d siquidem viuo marito 4† condemnatio fieret in quantum facere potest, e 5† condemnabitur. Nam & defensor f mariti in id, 6† quod facere potest, damnatur: mortuo verò marito, in solidum. g

Exceptio iure personali competit fideiussori. Bar.

Pomponius lib. 4. 7† epist.

LEX XXIV.

ET si fideiussor h acceptus sit rei, i vel actionis, non proderit ei, k si persona, pro qua fideiussit, in quantum facere potest, condēnanda est.

Si contenerit] CASVS. Mutuaui tibi centum hoc pacto, vt non teneatis, nisi in quantum facere possis: nunc conuenio te ad ista centum. Iudex huius cautæ seruabit hoc pactum non condemnando te, nisi in quantum facere possis. Franc. Accur.

¶ Si maritus non fuerit soluēdo, licet ipsi marito prosit, qđ facere non possit (id. n. marito personæ præstatur l) hæredi m eius hoc non prodest.

Paulus lib. 60. ad edict.

LEX XXV.

SCiendum * est, hæredes earum personarum n non in id, quod facere possunt, sed in integrum teneri.

Si partes concordent qualiter sententia feratur, iudex debet sequi eorum voluntatē. Paul. de Cast.

Vlpianus lib. 77. ad edict.

LEX XXVI.

SI conuenerit inter litigatores, quid pronuntietur nō absre erit, iudicē huiusmodi sententiam proferre. o

Appellatio non ritè interposita non retardat executionem. Bar.

Modestinus lib. 1. Respon.

LEX XXVII.

PRæses prouinciæ 8† in vsuras vsurarum condemnauit contra leges, p & sacras constitutiones, q ideoque Lucius Titius contra prolatam sententiam injustam Præsidis appellauit. r 9† Quæro, cum sīm legem Lucius Titius prouocasset an exigi possit pecunia secundum condemnationem? Modestinus respondit, si in sententia 10† certa s quantitas continetur, nihil proponi, cur iudicati agi non possit.

Si ex duobus delegatis alter ferat sententiam vno modo, alter mō contrario, uel diuerso, vtraque sententia pendet quousque per delegantem altera fuerit approbata. Paul.

o *Proferre*] contra. supra de arbit. l. qualem. Solui. hic in arbitrio, hic in iudicio. Vel dic, hic quid, id est de quo. Pone. q̄ plura petere poteā. conuenit, vt vnum tantum peterem. Vel hic iam lite agitata. ibi a principio. Tu dic poni hic casum, quando conuenit, vt in quantū facere posset damnetur. qui debeat in solidum damnari. vt sup. de pact. l. si quis credideritq. id aūt si econtra? Tunc aut beneficii mē propter reuerentiam personæ. & tunc non pōt contra pacisci, vt supra soluto mat. l. alia. §. el. gāter. Aut iure contractus, & tunc sic, vt hic, & C. de pact. l. si quis in cōscribendo. Item ponetur supra cōmuni diui. l. iudicem. Item C. de testi. l. fi.

Præses prouincia] CASVS. Mutuaueras mihi centum sub vsuris. aliquo tempore elapso petis à me ducenta tam pro sorte, quàm pro vsuris, & vsuris vsurarum: iudex me ad hoc condemnauit, appellationem inter posui fortè post decem dies, & sic mea appellatio pronuntiatur iniusta. Dicitur, quòd sententia remanet firma. Fr.

p *Leges*] vt & supra de condi. indebi. l. si non sortem, in princ. Acc.

q *Constitutiones*] vt & C. de vsuris. l. fi. Et dic condemnauit, scilicet tacitè non expressè: alias non valeret ipso iure seu entia. vt C. quando prouoca. non est necc. l. secunda. quæ est contra. Alii, quod hic erat quæstio facti: ibi iuris: Quod in idem recidit. Alij aliter dicunt, vt ibi notaui. Acc.

r *Appellauit*] post decem dies. vel quia ad minorem iudicem appellauit. vt inf. de appel. l. 1. §. si quis.

s *Certa*] vt C. de senten quæ sine cer. quan. l. hæc sententia. & facit inf. quæ sentent. sine appel. l. 1. §. 1. & inf. de appel. l. si expressim. & inf. eo. l. cum prolatis. Acc.

Duo iudices] CASVS. Duo sunt iudices delegati in vna causa, quilibet dedit suam sententiam contrariam alteri. Dicitur, quod vtraque est in pendente donec delegans confirmet quam vult. Franc. Acc.

Ex scripta. 1† *Solutio matrimonij*] per mortem filiæ: aliàs non valeret pactum, vt ī. de pact. do. l. 2. dēat lucrati dotē ex pacto, vt sup. de iu. do. l. si de dote.

Succurrendum] Ratio distinctionis hæc est, quia constante matrimonio durat affinitas, & in parentibus viri, quia affines sunt vxori, & in parentibus vxoris, qa affines sūt viro: cæterum vxore mortua, & ita ab vna parte affinitatis vinculo soluto, sicut amoris vinculum, ita, & priuilegij decrescit beneficium.

2† P. Flo. est. q promisit.

Socium] facit sup. eo. l. sunt qui. & ī ff. pro socio. l. verum §. hoc quoque. & l. seruus. §. fi. & inf. de fideiuss. l. si dubitetur. §. 1.

Si cum fuerit] i. fieri postularetur.

Facere potest] scilicet maritus. vt sup. solut. matr. l. alia. §. 1. Et est ratio, qa si nō obtulit se, in dēm fiet executio. vt ī. e. l. si ie. Siue obtulit actione mādati. vel negot. gest. recuperaret à domino. Est ergo æquum vbiq; procuratorem sic damnari. Accur.

Defensor] sine mandato: nec enim deterior. &c. vt sup. de procu. l. sed & hæ. §. defendere. & l. minor. §. quoniam. & facit inf. de excep. l. omnes exceptiones.

3† aliàs ad Plautiū. P. F.

4† condēnatio fiet, Du. P. F.

4† al. fiet dānatio. Du. P. F.

In solidum] nisi filius eiusdem matrimonij successit viro. vt sup. sol. mat. l. etiā.

5† In id. qđ ille. habent alia exempla. P. F.

Et si fideiussor] hæc lex non loquitur in marito, sed generaliter.

7† al. ex Plautio. P.F.

Rei] i. speciei. & actionis. ſ. pro quantitate competentis. Vel rei, ſ. dandæ. vel tradendæ actionis. ideſt actū, siue facti. Vel pro eo. pone. rei. & actionis. ſ. pro re cōperēti.

Ei] scilicet creditori, imò fideiussoris. Azo. qui in solidum condemnetur, & in solidum agat mandati, & hoc, quia personale beneficium est. Aliàs contra, si rei cohæreat, vt inf. de reg. iur. l. in omnibus. & inf. de excep. lege. omnes exceptiones. & Insti. de replica. §. fi. & C. de vsur. rei iud. l. fi. Item hoc, nisi conueniatur vt defensor. vt sup. pro socio. l. verum. §. 1.

Præstatur] sic inf. de reg. iur. l. in omnibus.

Hæredi] non suo, vt sup. sol. matr. l. etiam.

Sciendum. Personarum] omnium prædictarū. excepto viro relinquente cōmunem filium, vt sup. l. prox. dixi & facit sup. quod cum. e. l. sed si. §. soli. & pro socio. d. verum.

Si conuenerit] CASVS. Mutuaui tibi centum hoc pacto, vt non teneatis, nisi in quantum facere possis. nunc conuenio te ad ista centum. Iudex huius cautæ seruabit hoc pactum non condemnando te, nisi in quantum facere possis. Franc. Accur.

Præses prouincia] CASVS. Mutuaueras mihi centum sub vsuris. aliquo tempore elapso petis à me ducenta tam pro sorte, quàm pro vsuris, & vsuris vsurarum: iudex me ad hoc condemnauit, appellationem inter posui fortè post decem dies, & sic mea appellatio pronuntiatur iniusta. Dicitur, quòd sententia remanet firma. Fr.

Leges] vt & supra de condi. indebi. l. si non sortem, in princ. Acc.

Constitutiones] vt & C. de vsuris. l. fi. Et dic condemnauit, scilicet tacitè non expressè: alias non valeret ipso iure seu entia. vt C. quando prouoca. non est necc. l. secunda. quæ est contra. Alii, quod hic erat quæstio facti: ibi iuris: Quod in idem recidit. Alij aliter dicunt, vt ibi notaui. Acc.

Appellauit] post decem dies. vel quia ad minorem iudicem appellauit. vt inf. de appel. l. 1. §. si quis.

Certa] vt C. de senten quæ sine cer. quan. l. hæc sententia. & facit inf. quæ sentent. sine appel. l. 1. §. 1. & inf. de appel. l. si expressim. & inf. eo. l. cum prolatis. Acc.

Duo iudices] CASVS. Duo sunt iudices delegati in vna causa, quilibet dedit suam sententiam contrariam alteri. Dicitur, quod vtraque est in pendente donec delegans confirmet quam vult. Franc. Acc.

Præferre] contra. supra de arbit. l. qualem. Solui. hic in arbitrio, hic in iudicio. Vel dic, hic quid, id est de quo. Pone. q̄ plura petere poteā. conuenit, vt vnum tantum peterem. Vel hic iam lite agitata. ibi a principio. Tu dic poni hic casum, quando conuenit, vt in quantū facere posset damnetur. qui debeat in solidum damnari. vt sup. de pact. l. si quis credideritq. id aūt si econtra? Tunc aut beneficii mē propter reuerentiam personæ. & tunc non pōt contra pacisci, vt supra soluto mat. l. alia. §. el. gāter. Aut iure contractus, & tunc sic, vt hic, & C. de pact. l. si quis in cōscribendo. Item ponetur supra cōmuni diui. l. iudicem. Item C. de testi. l. fi

a *Duo iudices dati*] idest delegati, & vt nõ obstet inf. eo. l. inter pares, quę est contra, quia illa in ordinario dicit. Vel hoc intellige in interdicto, Vti possidetis, cum vterque æque probauit. Item in famil. ercis. iudicio, cum non possit apparere quis actor, & quis reus sit. Nec obstat ff. de iudi. l. in tribus, & l. sequ. illud enim intelligitur, vt appareat quis primo de calumnia dẽat iurare, secundum Alex.

i Idem B.

a Iste vel lectus est singularis & approbatus per Doc.

b *Diuersas sita*, quod contrarias, sic C. de fide instr. l. scripturæ. c *In pendenti*] quia interim neutra adstringit, neutra absoluit, & tempus appellationis à tẽpore cõfirmationis redit. d *Iudex*] idest, qui eos delegauit, secundum quosdam. Vel dic cum competentem, qui ad hoc delegabitur, vt C. de appel. l. iubemus si qua, & facit sup. de li. cau. l. duob. & in Auth. vt iudic. non expec. fa. iussi. §. si autẽ, & supra de arbit. l. si ex pluribus. §. fi. & l. sicuti. & l. diẽ. §. si plures. Ex prædictis distingue, aut sunt delegati plures, & tunc obtinet, quod hic dr. si sunt pares, aliàs plurium sententia obtinet, vt sup. de arbit. l. sicuti. Si ordinarij impares, tunc quod est inf. eo l. Tõponius, aliàs, incipit, si vni. Si pares, tunc quod in l. inter pares, & facit inf. de verb. obl. l. qui ex pluribus.

2 † Duorum.

3 † Duar. præstituitur. P. F.

4 † al. 7. P. Fl.

Sententię rõtrarię à diuersis lex an sit standum.

5 † ita, vt & ipsi, Dua. P. F.

Idem lib. 12. Respon.

LEX XXVIII.

DVo iudices dati [a] diuersas [b] sententias dederunt Modestinus respondit, vtranque sententiam in pendenti [c] esse, donec competens iudex [d] vnam [1] † earum confirmauerit. [e]

1 † Duorum. * Ex l. 12. tab. Gell. 20. c. 1. vide l. 2. & 3. C. de vsu. rei iud. 2 † Du. iudicati.

Idem lib. 7. Pandect.

LEX XXIX.

TEmpus, quod datur, [2] † iudicato, etiam hæredibus eius, cæterisque, qui in locum eius succedunt, tribuitur, [f] videlicet, quòd ex tempore deest, quia causæ magis, quam personæ beneficiũ [3] † præstatur. [g]

Pompon. lib. 6. 4 † var. lect.

LEX XXX.

CVm ex causa donationis promissa [h] pecunia est, si dubium [i] sit, an ea res eousque donatoris facultates exhaurire possit, vt vix quicquam ei in bonis relictum sit, actio in id, quod facere possit, danda est, [5] † ita, vt ipsi donatori aliquid sufficiens relinquatur, [k] quod maximè in-

bitor confitens non poterat incontinenti soluere: si autem poterat, cum haberet pecuniam præ manibus, & nolebat soluere, & sic est contumax, tunc pignoribus captis cogitur incontinenti ad sol. aut si non est contumax, sed non potest soluere, tunc dilatio dabitur à iudice, & si est minor quàm legalis, suppletur à lege, vt hęat dilationem quatuor mensium, si iusta de causa impeditus non soluat intra primam dilationem, & si intra istam dilationem non soluat, tunc res eius pignori capientur, & si à tempore quo pignora sunt capta, cesset per duos menses ad soluendum, vendentur pignora, & satisfiet creditori. Fr. Acc.

6 † al. cognitio. ff. P. Fl.

l *Debitoribus*] potest dici, vt loquatur tota lex, quando non fuit lis cõtestata, nec processit in figura iudicij, sed tantum fuit reus confessus. Vel potest dici, & vsq; ad verba rescripti de diffinitiua dicat.

m *Petentibus*] confitentibus, 3 vel condemnatis.

n *Dandi sunt*] in sententia diffinitiua. Quod est, vel quatuor mensium, vel plus, vel minus ex causa, vel dic in præcepto, quod facit iudex in confessum citra formam iudicij.

3 † Ista gl. appr. Bar. 7 † His, q fatebũtur Dua. P. F.

o *Prorogandi*] scilicet, si iudex minus quatuor mensib. dedit sine causa, iam lex prorogat, & supplet, vt sup. eo. l. quarta. §. si quis. Acc.

8 † Duorum. P. F. 9 † vel ex eadẽ Dua. re. P. F. 10 † Alias capi. P. F. Du. & al. capiant.

p *Contumaciam*] quia habent pecuniam, sed nolunt soluere. sic supra man. l. Lucius. in fi.

q *Capiat* sic Inst. de satisd. tuto. & cura. §. pen.

r *Rescripsit*] rescriptum loquitur post præceptum factum in confessum citra formam iudicij.

s *Tibi*] Proconsuli. Acc.

t *Aut ex re*] aut pro sicut: nam quasi condemnatus est confessus, vt infra tit. r. l. 1. Vel dic, verè est condemnatus confitens ipsa confessione, & statim tempora iudicati currunt, vt infra tit. r. l. certum. § fi.

u *Reddere*] scilicet statim, si appareant contumaces, cum aliquo tempore tamen, vt infra de sol. l. quod dicimus. Sed cur non diffinitiuè damnatur confitens, sed tantum ei præcipitur? Respon. 4 quia non in forma iudicij fuit facta confessio, nec fuit iuratum de calumnia, nec lis contest. aliàs contra secundum nos, vt inf. prox. tit. l. Iulianus. Alij cõtra, vt sup. ad l. Aquil. l. profunde 2. in fi. secundum. Azo.

4 Idẽ Bar. P. & Ale.

x *Datur*] cum non fuit contumax, vt supra de iudi. l. si debitori.

y *Pro facultate*] si semper datur pro facultate, ad quid quadrimestre, inducitur? Respon. prodest, quia vbi minus, & sine causa, suppletur à lege, sed vbi tantum, vel plus dat iudex, licet sit æquum plus dari, non suppler lex. vt sup. eod. l. 4. §. si quis condemnatus. Item si iudex nil dixit, de quadrimestri intelligitur.

z *Datum*] à lege, scilicet, quadrimestre tempus, vel dic à iudice. Accur.

a *Prorogatum*] quia iudex minus dederat, vt supra eodem. l. si ff. §. si quis.

Duo

a *Duo iudices dati*] idest delegati, & vt nõ obstet inf. eo. l. inter pares, quę est contra, quia illa in ordinario dicit. Vel hoc intellige in interdicto, Vti possidetis, cum vterque æque probauit. Item in famil. ercis. iudicio, cum non possit apparere quis actor, & quis reus sit. Nec obstat ff. de iudi. l. in tribus, & l. sequ. illud enim intelligitur, vt appareat quis primo de calumnia dẽat iurare, secundum Alex.

b *Diuersas sita*, quod contrarias, sic C. de fide instr. l. scripturæ. c *In pendenti*] quia interim neutra adstringit, neutra absoluit, & tempus appellationis à tẽpore cõfirmationis redit. d *Iudex*] idest, qui eos delegauit, secundum quosdam. Vel dic cum competentem, qui ad hoc delegabitur, vt C. de appel. l. iubemus si qua, & facit sup. de li. cau. l. duob. & in Auth. vt iudic. non expec. fa. iussi. §. si autẽ, & supra de arbit. l. si ex pluribus. §. fi. & l. sicuti. & l. diẽ. §. si plures. Ex prædictis distingue, aut sunt delegati plures, & tunc obtinet, quod hic dr. si sunt pares, aliàs plurium sententia obtinet, vt sup. de arbit. l. sicuti. Si ordinarij impares, tunc quod est inf. eo l. Tõponius, aliàs, incipit, si vni. Si pares, tunc quod in l. inter pares, & facit inf. de verb. obl. l. qui ex pluribus.

Empus] CASVS. Cõdemnatus habet spatium quatuor mensium ad soluendum condẽnationem. interim decessit. Dicitur, q̃ id quod remanet ex hoc tempore, vadit ad eius hæredem. Fr. Ac.

e *Tribuitur*] Et etiam plus quandoque, vt C. si pendente appel. mors interuene. l. fi. Acc.

f *Præstatur*] sic sup. eo. l. & si fideiussor. §. fi. & inf. de reg. iuris. l. in omnibus. & l. priuilegia. Acc.

Cvm ex causa] CASVS. Ex causa donationis mille mihi promiseras, & est dubium, an omnia soluendo, remaneat tibi vnde possis sustentari. Dicitur, q̃ conueniam te in quantum facere possis, & hoc maximè habet locum, si eras meus pater, qui hoc mihi promiseras. Fr.

g *Promissa* per stipulationem: hodie sufficit nudo pacto, vt C. de donatio. l. si quis argentum. §. pen.

h *Dubium*] aut certum est eum esse diuitem, & non inquiruntur facultates, aut certum, quòd est pauper, aut dubium, & tunc inquiruntur sic C. de condictio. indebi. l. finali, & supra de condict. indeb. l. sufficit, & sup. de dolo. l. & eleganter §. non solum.

i *Relinquatur*] vt & inf. de reg. iur. l. in condemnatione, & l. Diuus Pius. Et dicunt quidam, in solidum teneri donatorem, sed cõdemnari in quantum facere potest. Alij dicunt nec teneri nisi in quantum facere potest, & facit supra eod. l. inter, & infra eo. l. Nesennius. §. fi.

k *Parentes*] donantes liberis. vt sup. eo. l. patronus. Acc.

Debitoribus] CASVS. Cum debitor meus confitetur se mihi centum debere, iudex debet ei præcipere, vt soluat dando aliquam dilationem, & si modica sit, nec possit soluere intra illam dilationem, tunc lex dat dila. nam habebit quatuor menses integros. Et hæc sunt vera quando debitor confitens non poterat incontinenti soluere: si autem poterat, cum haberet pecuniam præ manibus, & nolebat soluere, & sic est contumax, tunc pignoribus captis cogitur incontinenti ad sol. aut si non est contumax, sed non potest soluere, tunc dilatio dabitur à iudice, & si est minor quàm legalis, suppletur à lege, vt hęat dilationem quatuor mensium, si iusta de causa impeditus non soluat intra primam dilationem, & si intra istam dilationem non soluat, tunc res eius pignori capientur, & si à tempore quo pignora sunt capta, cesset per duos menses ad soluendum, vendentur pignora, & satisfiet creditori. Fr. Acc.

l *Debitoribus*] potest dici, vt loquatur tota lex, quando non fuit lis cõtestata, nec processit in figura iudicij, sed tantum fuit reus confessus. Vel potest dici, q̃ vsq; ad verba rescripti de diffinitiua dicat.

m *Petentibus*] confitentibus, 3 vel condemnatis.

n *Dandi sunt*] in sententia diffinitiua. Quod est, vel quatuor mensium, vel plus, vel minus ex causa, vel dic in præcepto, quod facit iudex in confessum citra formam iudicij.

o *Prorogandi*] scilicet, si iudex minus quatuor mensib. dedit sine causa, iam lex prorogat, & supplet, vt sup. eo. l. quarta. §. si quis. Acc.

p *Contumaciam*] quia habent pecuniam, sed nolunt soluere. sic supra man. l. Lucius. in fi.

q *Capiat* sic Inst. de satisd. tuto. & cura. §. pen.

r *Rescripsit*] rescriptum loquitur post præceptum factum in confessum citra formam iudicij.

s *Tibi*] Proconsuli. Acc.

t *Aut ex re*] aut pro sicut: nam quasi condemnatus est confessus, vt infra tit. r. l. 1. Vel dic, verè est condemnatus confitens ipsa confessione, & statim tempora iudicati currunt, vt infra tit. r. l. certum. § fi.

u *Reddere*] scilicet statim, si appareant contumaces, cum aliquo tempore tamen, vt infra de sol. l. quod dicimus. Sed cur non diffinitiuè damnatur confitens, sed tantum ei præcipitur? Respon. 4 quia non in forma iudicij fuit facta confessio, nec fuit iuratum de calumnia, nec lis contest. aliàs contra secundum nos, vt inf. prox. tit. l. Iulianus. Alij cõtra, vt sup. ad l. Aquil. l. profunde 2. in fi. secundum. Azo.

4 Idẽ Bar. P. & Ale.

x *Datur*] cum non fuit contumax, vt supra de iudi. l. si debitori.

y *Pro facultate*] si semper datur pro facultate, ad quid quadrimestre, inducitur? Respon. prodest, quia vbi minus, & sine causa, suppletur à lege, sed vbi tantum, vel plus dat iudex, licet sit æquum plus dari, non suppler lex. vt sup. eod. l. 4. §. si quis condemnatus. Item si iudex nil dixit, de quadrimestri intelligitur.

z *Datum*] à lege, scilicet, quadrimestre tempus, vel dic à iudice. Accur.

a *Prorogatum*] quia iudex minus dederat, vt supra eodem. l. si ff. §. si quis.

Duo

a *Duos menſes*] à die captionis. Vel dic, à die ſententiæ. Azo. & hoc dic, vt no. C. de bo. auth. iudi. poſſ. l. cum proponas, & facit ſup. de compen. l. ſi cum militi. §. cum inter.

Cum prolatis] CASVS. Cum haberem cauſam coram iudice, allegaui legem ſcriptam in corpore iuris, vel aliquam ſententiã principis in ſimili quæſtione, quæ decidit quæſtionem pro me: Iudex credens quòd hæc lex nihil faceret ad quæſtionem, iudicauit contra me. Dicitur, quòd hæc ſententia tenet, niſi retractetur remedio appellationis. Franc.

1† Duar. erãt. P.F.

2† lib. 5. Cognitionum. P.F.

b *Cum*] ab aliis iudicibus non diffinitiuas, ſed interlocutorias à Principe. Acc.

* Concor. c cum in tex eo. tit. extra. & iſta l. ſin. Imo. & Alex. hic eſt fin. q ſententia lata cõtra legem dubiã q̃ habet varios intelle ctus & ſic ſuper ambiguo iure lata valet. Bol.

c *Prolatis*] i. oſtenſis, & allegatis à eo, pro quo faciebat. Et dic, cognitionibus, i. ſententijs aliorum iudicum in ſimilibus negotijs. & ſi hoc benè exiſtimauit, vt & C. de ſenten. l. nemo. Idem ſi ſi cõtra exiſtimaſſet. Vel dic, cognitionibus, i. ſententijs dñi Imperatoris, quæ ſunt lex, vt C. de leg. & conſti. l. fin. Et idem, ſi quælibet alia lex fuit allegata, & à iudice non audita: quia non credidit facere ad rem, & idem, etiãſi credidiſſet, cũ nõ expreſsè, ſed tacitè iudicet et contra eã, vt C. quando prouo. non eſt neceſſe. l. 2. & ĩ. e. l. Præſes. & ĩ quę ſent. ſine appel. l. 5. §. 2. Quidam dicunt, & tertio vbi expreſsè cõtra legẽ pronunciat, vt minorem 20. annis poſſe teſtari: nã valet

Imo. & Alex. hic eſt fin. & approbatur per Imo. & Alex.

ſi intra duos menſes [a] nõ ſoluerint, vendantur. Si quid ex pretijs ſuperſit, reddatur ei, cuius pignora vẽdita [1†] erũt.

Sententia lata contra tenorem conſtitutionis, ſi non fuit error expreſsus, valet mero iure. Paul. de Caſt.

Idem. [2†]

LEX XXXII.

CVm [b] prolatis [c*] conſtitutionibus [d] contra eas pronuntiat iudex, [e] eo quod non exiſtimat cauſam, de qua iudicat, per eas iuuari, non videtur contra conſtitutiones ſententiam dediſſe, ideoque ab huiuſmodi ſententia appellandum eſt: alioquin [f] rei iudicatæ ſtabitur.

Sententia lata pretextu falſorum teſtium, per reſtitutionem in integrum reuocatur, & delictum punitur. Bart.

Idem lib. 5. Cog.

LEX XXXIII.

DIuus [a] Hadrianus aditus per libellum [g] à Iulio [h] Tarentino, & [3†] iudicante eo, falſis teſtimonijs, [i] conſpiratione aduerſariorum, teſtibus pecunia corruptis, religionem iudicantis [4†] circumuentam

3† Fal. iudicante. ſed hic reſtituit etiam in P. F.

4† P.F. iudicis. alſi et intellectus eſt ſin. & approbatur per Imo. & Alex.

eſſe, in integrum cauſam reſtituendam, in hæc verba reſcripſit, [k] Exemplum libelli dati mihi à Iulio Tarentino mitti tibi iuſſi, vt [5†] ſi tibi probauerit, conſpiratione aduerſariorum, & teſtibus pecunia corruptis [m] oppreſſum ſe 6† eſſe, & rem ſeuerè [n] vindices, [*] & ſi quid à iudice tam malo exemplo circũſcripto iudicatum eſt, in integrũ reſtituas. [o]

Licinius Ruffinus libro 13. Regularum.

LEX XXXIV.

SI victum, [p] vel ſtratum [q] inferri in carcerem [7†] quis iudicato [r] non patiatur, vtilis [s] in eum pœnalis actio danda eſt: vel, vt quidam putant, iniuriarum cum eo agi poterit.

In cauſis publicis ex cauſa retractatur ſententia propter inſtrumẽta de nouo reperta. B.

Papyrius Iuſtus. [8†]

LEX XXXV.

IMperatores Antoninus, [9†] & Seuerus reſcripſerunt, quãquam ſub obtentu nouorum [t] inſtrumentorum reſtitui [u] negotia [x] minimè oporteat, tñ in negotio publico [y]

5† P.F. tu. Sed illa in inſtrumentis dicit: hæc in teſtibus licet quidam dicant hic qñ pecunia corrupti ibi non. Vel dic, vt ibi. 5 & facit C. ll ex fal. inſtr. per totum. Item quid. ſi ſeuerè vt ex falſo iuramento dica & ſi eſt lata? Dic vt C. de tranſa. l. ſi ex falſis. Si victum. CASVS. Alicui capto Iturii conuicto pp aliqd delictũ & condẽnato, ante q̃ pœna ei inferret. portabatur cometiũ, vel aliquid. ſuper quo iaceret. aliqs prohibuit hoc portari. Dñs. q̃ prohibẽs vti ll act. in factũ, vel iniuriarum, arbitrio iudicis eſt puniendus. Franc. Accur.

6† Deeſt, eſſe ĩ Du. C. ll ex fal. inſtr. per totum. Item quid. ſi ſeuerè vt ex falſo iuramento dica & ſi eſt lata? Dic vt C. de tranſa. l. ſi ex falſis. Si victum. CASVS. Alicui capto Iturii conuicto pp aliqd delictũ & condẽnato, ante q̃ pœna ei inferret. portabatur cometiũ, vel aliquid. ſuper quo iaceret. aliqs prohibuit hoc portari. Dñs. q̃ prohibẽs vti ll act. in factũ, vel iniuriarum, arbitrio iudicis eſt puniendus. Franc. Accur. exẽp. ĩ P. F. & rem dica & ſi quæ à iudice tam malo exẽplo circũſcripto iudicata ſunt, integ. reſtitue. quo pacto leprohibuit Duar.

7† Dẽ Imo. & Alex.

8† Conſtitutib. lib. 2. P. F. & Verut vt Du. & legit. P. Flor.

9† & Veſſe in carcerem.

61 dem B.

7 Iſte intellectus eſt ſin. ſi Imo. & Alex.

a *Duos menſes*] à die captionis. Vel dic, à die ſententiæ. Azo. & hoc dic, vt no. C. de bo. auth. iudi. poſſ. l. cum proponas, & facit ſup. de compen. l. ſi cum militi. §. cum intra.

Cum prolatis] CASVS. Cum haberem cauſam coram iudice, allegaui legem ſcriptam in corpore iuris, vel aliquam ſententiã principis in ſimili quæſtione, quæ decidit quæſtionem pro me: Iudex credens quòd hæc lex nihil faceret ad quæſtionem, iudicauit contra me. Dicitur, quòd hæc ſententia tenet, niſi retractetur remedio appellationis. Franc.

b *Cum*] ab aliis iudicibus non diffinitiuas, ſed interlocutorias à Principe. Acc.

c *Prolatis*] i. oſtenſis, & allegatis à eo, pro quo faciebat. Et dic, cognitionibus, i. ſententijs aliorum iudicum in ſimilibus negotijs. & ſi hoc benè exiſtimauit, vt & C. de ſenten. l. nemo. Idem ſi ſi cõtra exiſtimaſſet. Vel dic, cognitionibus, i. ſententijs dñi Imperatoris, quæ ſunt lex, vt C. de leg. & conſti. l. fin. Et idem, ſi quælibet alia lex fuit allegata, & à iudice non audita: quia non credidit facere ad rem, & idem, etiãſi credidiſſet, cũ nõ expreſsè, ſed tacitè iudicet et contra eã, vt C. quando prouo. non eſt neceſſe. l. 2. & ĩ. e. l. Præſes. & ĩ quę ſent. ſine appel. l. 5. §. 2. Quidam dicunt, & tertio vbi expreſsè cõtra legẽ pronunciat, vt minorem 20. annis poſſe teſtari: nã valet

d *Conſtitutionibus*] aliàs cognitionibus.

e *Iudex*] ſupple & hoc facit eo. &c.

f *Aliquin*] ideſt ſi non appelletur.

Dñs] CASVS aliquis ſuccubuit in cauſa eo. q̃ aduerſarius probauit quod voluit per teſtes pecunia corruptos. Dicitur q̃ licet non appellet, tamen ſi hoc probat, retractabitur ſententia, & etiam teſtes illi punientur & de hoc extat reſcriptum, de quo hĩ mentio in litera. Franc. Accur.

g *Per libellum*] ſcilicet ſupplicaterium.

h *A Iulio*] ſcilicet condemnato.

i *Ex falſis teſtimonijs*] ideſt dictis teſtium.

k *Reſcripſit*] cuidam præſidi.

l *Mitti*] tibi præſidi prouinciæ.

m *Corrupti*] Idem ſi precibus, vel etiam ſine alia corruptela dixerunt falſum. Nam idẽ in teſtibus, quod in inſtrumẽtis debet eſſe, vt C. de fide inſtr. l. in exercendis. & teſtes inſtrumenta dicuntur, vt ſ. de fide inſtru. l. 1. Item quia tit. C. ſi ex falſ. inſtr. eſt generalis in teſtibus, & in inſtrumentis. Item pro hoc. C. ſi ex fal. alleg. excuſatus ſit. l. 1. Sed Placent. 2 contra. nam propter inſtrumenta dicitur vm nindò retractari, ſed propter teſtes dicitur, ſi ſint pecunia corrupti, vel etiam precibus. Nam duo exigebant, ſcilicet eos falſos, & producentis dolum, quod eſſe non poteſt, niſi pretium, vel precea adſint vt arg. ſup. de iudi. l. ſi Praton.

n *Seuerè*] ideſt crudeliter.

o *Reſtituas*] actione in factum propoſita, 3 quæ & contra teſtes, vel doloſe producẽtem datur, vt ĩ. ad leg. Cor. de fal. lege, qui noſe. & hoc perpetuò, vel implorato officio iudicis. Et ſic intra quadriennium ex clauſula generali. ſup ex quibus cau. maio. l. 1. in fi. Sed in caſu fauore minoris, ipſo iure, 4 Alexan. ll C. ſi ex falſ. alleg. l. 1. & 2. & 3. Item contra videtur, ĩ. de excep. lege, qui ignitis. Sed illa in inſtrumentis dicit: hæc in teſtibus licet quidam dicant hic qñ pecunia corrupti ibi non. Vel dic, vt ibi. 5 & facit C. ll ex fal. inſtr. per totum. Item quid. ſi ſeuerè vt ex falſo iuramento dica & ſi eſt lata? Dic vt C. de tranſa. l. ſi ex falſis. Si victum. CASVS. Alicui capto Iturii conuicto pp aliqd delictũ & condẽnato, ante q̃ pœna ei inferret. portabatur cometiũ, vel aliquid. ſuper quo iaceret. aliqs prohibuit hoc portari. Dñs. q̃ prohibẽs vti ll act. in factũ, vel iniuriarum, arbitrio iudicis eſt puniendus. Franc. Accur.

p *Si victũ*] vſi vinat.

q *Vel ſtratum*] hoc expone, vt ſupra de verb. ſign. l. verbo victus. & l. in ſtratum.

r *Iudicato*] ideſt condẽnato. Sed ad quid differebatur pœna vt C. de pœnis. lege. cum reis. Reſpon. vt in eo. li. ſi vindicari. & inſta de pœnis. l. prægnantis. Vel dic iudicato, ſcilicet ſpecialiter. ſup. de iureiu. l. admonendi.

s *Vtilis*] ſ. in factum, vt ſup. de præſcrip. verb. l. quoties. & arg. ſupra ad legẽ Aquil. l. liber homo. in prin. & l. quemadmodum. §. Magiſtratus. Sed in quam pœnam? Reſpon. 6 vt iudici videbitur, vt infra de cuſto. reo. l. ſi quis reũ. & Inſtit. de obli. ex quaſi malefic. §. 1. & ſupra ſi quadru. paupe. feci ſ. dica. l. ex hac. Item cui dabitur? Reſpon. condemnato. ſi non eſt factus ſeruus pœnæ per ſententiam, vt quia depportatus, vel relegatus: vt Inſt. quibus mod. ius pa po. ſolui. §. cum autem. Et de capi. dimi. §. minor. Secus ſi ſeruus pœnæ, vt quia in metallum eſt dãnatus: vt Inſti. quib. mo. ius pat. po. ſol. §. pœnæ: quia tunc non. vt Inſti. de iniu. §. ſeruus. nec fiſco vt domino, vt ſupra de iis, quæ pro nõ ſcript. ha. l. ſi in metallum; licet 7 quidam ſibi ſeruo facto dicant dari, vt argu. infra de iniu. l. item apud. §. ſi quis ſic fecit. poteſt etiam criminaliter à quolibet accuſari, vt capitalis pœna imponatur: vt C. de cuſto. re. l. 1. §. ſi.

7† Iſta ſi. ſio nõ cõguit litere: & eſt reprobant Imo. & Alex. *No. contra teſtes corruptos, & falſos: quia ſeuerè ſunt puniendi. Et ſ. qui in cã capitali falſum teſtimoniũ tulerit contra innocẽtẽ: puniẽdus eſt ſimiliter. ſupplicij. l. 1. in fi. ad legẽ Cor. de ſic. quẽ lex. dicit egregiũ. Corſet. in fin. in ver. Teſtis 182 poſt Baldum & Barba.

8† Conſtitutib. lib. 2. P. F. 9† & Verut vt Du. & legit. P. Flor.

61 dem B.

7 Iſte intellectus eſt ſin. ſi Imo. & Alex.

Imperatores] CASVS. Sententia ſolenniter lata, à qua non eſt appellatum, non poteſt retractari ob hoc, quod vna partium dicat ſe inueniſſe inſtrumenta, quæ ſi à prin. habuiſſet, obtinuiſſet. Hoc autem fallit in Republica in caſu. quod dic vt in glo. Franc.

t *Nouorum*] ideſt nouiter reperibrum, vt arg C. de tranſa. l. ſub prætextu. Sed contra. ſup. iureiur. l. admonendi.

u *Reſtitui*] reſcindi. Accur.

x *Negotia*] ideſt ſententias. Accur.

y *Negotio publico*] idem in pupillari, & Eccleſiæ, vt no. C. eo. l. ſub ſpecie. Accur.

1 Idē Ange. Ino. & Alex.

a *Ex causa*] si non sit defensor Reip. soluendo cōtrā quem habet act. Respu. arg. C. de iudi. l. properandū in fi. Sed contra videtur C. si tut. vel cura. l. etiā. & C. de sacrosc. eccl. l. iubemus. §. prædia. & §. œconomus. Vel dic, an sit lapsum triēnium & tunc an præuaricatio affuerit: vt C. de sen. adu. fiscum l. 1. lib. 10. & hoc petita restitutione om. iu. ex clausula generali: vt ff. ex quib. cau. maio. l. 1. in fine. & ita intra quadriennium tantum, sm Io. vt C. de temp. in integ. resti. l. superuacuam. Alij 2 actione in factum, & sic perpetuò ob dolum delinquentis. & facit ff. man. l. si homine, & ff. de excep. rei iu. l. cum de hoc. in fi.

2 Idem B. & Alex.

P *Omponius*] CASVS. Plures iudices cognoscebant de quadam causa liberali, oēs excepto vno volebant iudicare. Possunt dum tñ ille vnus iuret ideo nolle iudicare, quia de causa sibi non liqueat: nam tunc cæteri iudicāt, cum & si oēs vellent iudicare, & discordarent sententia plurium teneret. Vltimo dicit. Tunc oēs dicuntur iudicare, cū oēs adsunt, & statur sententiæ omnium, vel maioris partis. Et hoc dicit hæc lex, & seq. Franc. Accur.

2 † al. 27. P F.

2 † Alias, incipit l. Possunt, dum tñ ille vnus iuret ideo nolle iudicare, quia de causa sibi non liqueat: nam tunc cæteri iudicāt, cum & si oēs vellent iudicare, & discordarent sententia plurium teneret. Vltimo dicit. Tunc oēs dicuntur iudicare, cū oēs adsunt, & statur sententiæ omnium, vel maioris partis. Et hoc dicit hæc lex, & seq. Franc. Accur.

3 † al. 37. P. F.

4 † li. 3. Digest. P. F.

b *Profert*] non ergo omnes iudicāt, & hæc est contra. in Auth. vt iudi. non expe. sa. iusi. §. 2. & ff. eo. l. duo. & sup. de arbit. l. sicuti. & C. quando prouo. non est necess. lege, cū Magistratus. Sol. ibi liquebat: 3 hic non. & hoc hic iurauit, vt & ff. de arb. l. si de meis. §. proinde. & ar. ff. de fur. l. in actione. & ff. depos. l. 1. §. si quis argētum. Sed qualiter pōt non liquere, cum aut probat actor. & obtinet: aut nō. & succūbit? Respon. vt d. l. si de meis. Item hoc qū cœpit audire causam, & iam ad sententiam est ventum ab initio autem cognitionē accipere cogitur. & procedere per superiorē, vt in auth. vt iudi. nō expec. §. 1. & ff. de munc. & hon. l. munerum. §. iudicandi. quæ sunt contra. Item cū hic de ordinarijs dicat, quod patet, quia de causa liberali dicit: quare non pōt vnus totum expedire etiam alio nō vocato, sicut in volūtaria iurisdictione sit: vt ff. de offic. Cō. l. 1. quod hic, & ff. l. proxi. negat? Respondeo. hic hēt locum qū simul cœperunt 4 audire: alias quilibet solus posset audire incipere. & finire, cū in solidum iurisdictio videatur concessa. vt supra de libe. cau. l. si pariter, & 1. l. de offic. Consu. & arg. C. de auth. præ. lege fi. Idem in delegatis ad vniuersitatē causarum, secus in pluribus delegatis ad vnam. vel ad certas causas. qui nec etiā ab initio separatim incipiunt. vt inf. eod. l. duo. Vel dic, q in delegatis hic loquitur, qui de liberali causa cognoscunt. cum contingit abesse præsidem. vt supra de officio eius, cui man. est iuri. l. 1. §. 1. Item nūquid interlocutoria sententia sine alio dabitur ab vno, vt præcipiat partes adesse? Quod puto. arg. C. de auth. præ. l. vlt.

4 Idem B. P. & Ale.

c *Dissentirent*] illi ab isto. pluriū &c. vt sup. de arbit. l. itē si vnus. §. fin. Sed an respectu numeri tantum dr maior pars? Quod videtur. 5 Alij vt Azo. 6 quod etiam ratione dignitatis. vt arg. ff. de pactis. l. maiorē. & rōne discretionis. vt ff.

5 Verū est qñ iurisdictio cōpetit pluribus.

6 Verū est qñ iurisdictio cōpetit vt vniuersis, sm Bart.

ex causa [a] permittere se huiusmodi instrumentis vti.

Ista l. cum l. tunc autem & cum l. inter pares, & l. duo ex tribus, tractant de vna, eademq; materia. Quando sunt plures iudices ordinarij, vel delegati in vna causa, & aliqui pronuntiāt, & aliqui nō, vtrum valeat pronuntiatio, vel si omnes pronuntiant, & discordant, qua sententia prævalet. Pau. de Cast.

Paulus libro 7. [1] † ad edict.

LEX XXXVI.

POmponius [2] † lib. 5. 8. [3] † Ad edictum scribit, Si vni ex pluribus iudicibus de liberali causa cognoscenti, de re non liqueat, cæteri autem consentiant, si is iurauerit sibi non liquere, eo quiescente, cæteros qui consentiunt, sententiam proferre, [b] quia & si dissentirent, [c] sententia plurium obtineret.

Marcellus. [4] †

LEX XXXVII.

TVnc autem [d] vniuersi iudices intelliguntur iudicare, cum omnes adsunt. [e]

Paulus ad edic. [5] †

LEX XXXVIII.

INter pares [f] * numero iudices, si dissonæ sententiæ proferantur, in [6] † liberalibus quidem causis secundū quod à D. Pio constitutum est, pro libertate [7] † constitutum obtinet: [8] in alijs autem causis, pro reo, quod & in publicis iudicijs obtinere oportet. [h]

¶ Si [8] † in diuersis summis cōdemnent iudices, [i] minimā [k] summam spectandam esse Iulianus scribit.

Non valet sententia plurīū altero absente, licet valeat eo præsente, & nō cōtradicēte. B.

Celsus. [9] †

LEX XXXIX.

DVo ex tribus iudicibus [l] vno absente [m] iudicare non possunt, [n] o † quippè omnes iudices iudicare iussi sūt. [n] Sed si vnus adsit & contra sentiat, stabitur duorum sententiæ. * Quid enim minus [o] verum est omnes iudicasse?

Commoda præmiorum possunt capi in causam iudicati in subsidium tantum. Bart.

Papinianus. [11] †

LEX XL.

COmmodis præmiorū, quæ propter coronas [p]

d *Tunc autem. Adsunt*] & etiam sententiam ferunt, vel e vni iudicanti consentiunt, vel etiam iudicato, ideſt sententiæ. Si verò dissentiunt, tunc oēs. Si autem est aliquis cui non liquet, ille se excusat iurando, vt supra l. proxi. Accur.

* Hunc locum pulchrè explicat Aris. in proble. sec. 19 de his q ad ius ciuile pertinēt. & Cic. p Cluentio & Cælius ad Cic. li. 8 epist.

I *Nter pares*] CASVS. Duo iudices de causa cognoscentes diuersas sententias dederūt. quæritur. cuius sententiæ stetur. Et distinguitur. nam si est liberalis, statur ei sententiæ. quæ pro libertate est data. Si autem est alia causa, statur sententiæ latæ pro reo. Et hoc etiam in criminalibus causis locum habet. Si autem est causa pecuniaria, & diuersas sententias dederint. vnam in maiori. alia in minori, statur illi. quæ in minori summa est lata. Franc.

6 † li. 3. Digest. P. F.

f *Inter pares*] aliud si inter impares. vt supra eodem l. Pomponius contra. Item hoc ius habet locum in ordinarijs, secus in delegatis. vt sup. eod. l. duo. Accur

7 † Dua. q ppè oēs iudicare iussi sunt. sed si adsit & contra sentiat &c. F. Fl. vide lib. 5 c. 6.

g *Obtinet*] vt supra de manu. l. lege. & argum. supra de fideicom. lib. l. in libertatibus, & supra de rebus dub. l. si fe rit. in fi. Et idem in querela inoffi. testamen. vt supra de inoffic. testa. l. si pars.

8 † Concor. t. 2. in c. fi. extra de re iudi. in ca. quia propter. co. iii. i c. 1. de his quæ fi. à mai. par. ca. extra.

h *Obtinet*] scilicet, pro reo. & est sic ff. de act. & oblig. l. Arrianus.

i *Iudices*] etiam delegati. Nec ob. supra eo. l. duo. quia hic consenserunt in minorem summam, vt supra de arbit. lege. diem. §. si plures. Et dic vt ibi.

k *Minimam*] sic in stipu. vt ff. de verb. obl. l. inter stipu. §. 2. & l. si ita stipulatus fuero decem. & fa. inf. de reg. iur. l. in obscuris. & de leg. 3. l. fideicommissa. §. si quis.

9 † li. 3. Digest. P. F.

l *Duo ex tribus iudicibus*] delegatis. Idem in ordinarijs. si cœperunt cognoscere. vt dixi sup. eo. l. Pomponius.

10 † Dua. q ppè oēs iudicare iussi sunt. sed si adsit & contra sentiat &c. F. Fl. vide lib. 5 c. 6.

m *Absente*] vel mortuo: vt C. de pedaneis iudici. l. placuit & facit supra de arbit. l. sicuti, & l. item si. §. fin. & infra de reg. iur. l. factum.

n *Iussi sunt*] nisi aliquis iuret sibi nō liquere. vt sup. e. l. Pōp.

o *Quid enim minus*] ideſt quid deficit quin hoc dicamus. scilicet omnes iudicasse?

11 † li. 30. Rā. P. F.

C *Ommodis*] CASVS. Quidam athleta pugnauerat ad populi delectationem, & obtinuerat: vnde debebat, siue sperabat habere præmium à Republica. Iste athleta condemnatus est mihi in centum. nec bona sua ad hoc sufficiunt. Dicitur. quod Reipublicæ interdicendum est. ne hoc præmium soluat athletæ, & hæc pecunia debita tanquam pignus tenebitur. Franc.

p *Coronas*] i. victorias, qui enim pugnabant ad delectationem

tionem populi, præmium à Repub. consequebantur, vt C. de athletis l. 1.

1 Idem B. Ang. & Ale. q dicit. p hẽt locum in fructib. p̃ bẽdz, vel bñficijs ecclẽ cõdẽ nati, & idẽ in feudo. Et hoc ẽt videñ sentire B. & Pau.

a *Interdici*) vt sibi, scilicet non soluatur, sed victori, vt argu. ff. eo. l à Diuo §. fi. Et hoc est verum, cum omnia alia deficiant: aliàs nec priuata pactione possunt obligari, vt C. quæ res pign. ob pos. l. spem, nec publica, vt C. de excep. rei iudi. l. stipendia, quæ sunt contra.

sacras præstantur, condemnato placuit interdiei, [a] & eam pecuniam iure pignoris in causam iudicati capi.

Exceptio merè personalis non obstat ei, cui facta est delegatio ex causa lucrativa, vel onerosa, licet obstaret deleganti. Bart.

Paulus libro quæstio. 1†

LEX XLI.

NEsennius [*Esennius*] CASVS. Promisi tibi centum dare ex causa donationis, delegasti me creditori tuo, vel ei, cui donare volebas, vel viro tuo ẽ dotis pro te promisi. nunc conuenior ab eo, cui sum delegatus: 1† 14. F. F. an teneat in solidum, non deducto ne egẽ, quæritur? Et dr. q sic, & adducit similia. Et caue, quia ante non respõdet, nisi ad duas quæstiones. Idem tamen dicas in tertia.

2† al. & si in solidũ &c. Dua. F. F.

¶ *Fundum*) Donasti mihi fundum, & tradidisti, tandem desij possidere hunc fundum, & ad te peruenit, tunc ago contra te ad fundum. Dicitur, quòd si non restituas condemnaris in solidum, & etiam ad fructus extantes in solidum damnaris, si eos possides, si autem dolo desijsti possidere, iurabo contra te in litem.

3† al. Respondit. 4† Du. sũ moueret, licet is, cui delegatus est potuerit vti aduersus eum &c. quẽadmodũ habent etiã. F. F.

¶ *In solidum*) Ex causa donationis conuentus in solidũ condemnatus poterit obtinere priuilegium, ne executio in eius bona fiat, nisi in quantum facere potest. Franc.

b *Nesennius Appollinaris*) Iulio Paulo salutẽ. & hanc qõnem.

c *Donaturum*) id est traditurum ex causa donationis, sed tamen iam donauerat verbis. Vel etiam dic, quod non donauerat etiam verbis.

d *Et si es*) secunda quæstio.

e *Et quid de eo*) tertia quæstio.

f *Cui*) mulieri.

g *Respondit, nulla*) trés posuit quæstiones, & hic respon. ad primam, sed non ad secundam. Sed idem est in secunda, quod hic dicitur in prima. vt sup. de don. l. qui id. §. fi. & facit in eo. ti. l. 2. §. cum verò. & ff. de doli except. l. purè. §. si cũ. & inf. de noua. l. si quis delegauerit. & l. Titius.

2 Approbatur cõter per docto.

h *Is*) donator. Acc.

i *Eum*) donatarium.

k *Similis*) cum nec ipse habeat causam lucrativam, vt ff. de act. & obl. l. ex promissione. Sed cõtra. sup. de iure do. l. si extraneus, vbi delegatus à muliere habet priuilegiũ, vt in quãtum facere potest, damnetur Sol. 3 ibi iam soluto matrimonio mulier contra virum agit, qui non exegerat, hic vir agebat. Vel vt ibi. Itẽ contra sup. sol. mat. l. si prior, vbi prior vir delegatus secundo viro ab vxore in solidũ nõ tenetur. Sol. 4 ibi promisit sic. Quod mulieri debeo. vbi verba cũ effectu accipiũ, secus si dixisset decem, quæ mihi dedit, tibi promitto. arg. sup. de iureiur. l. cum qui. §. si mulier. Acc.

3 Reprobatur per Pa. Imo. & Alex.

4 Idẽ B. F. Ale.

l *Si constante*) Idem si soluto. vt sup. eo. l. sed hoc ita.

m *Condemnatur*) vt sup. eod. l. sciendum.

n *Fideiussor*) repete. vt sup. eo. l. & si fideiussor.

o *In solidum*) & hoc in hac exceptione, vt quis damnetur in quantũ facere potest. secus in exceptione doli, vbi distinguitur. vt ff. de excep. doli. l. apud Celsum. §. item quæritur. & §. sed si mulier. & l. putè. §. pen. & l. Iulianus. Azo. Itẽ fac sup. de cõd. ob ca. l. si donaturus. & l. si extraneus. & l. qui se.

donauit, in solidum [o] condemnatur.

Donator conuentus rei vendicatione non habet beneficiũ ne conueniatur, nisi inquantum facere potest pro re, vel fructibus. Bar.

¶ Fundum quis donauit: [p] Si non restituat vt quiuis possessor [r] damnandus est. Si autẽ fundum restituit, fructuum [s] nomine, si non eos [s]† cõsumpserit, [t] in solidũ condemnandus est: potuit enim non periclitari, si statim restituisset. Si dolo malo [6]† desijt possidere, [u] in litem iurabitur, & tanti sequetur condemnatio. [x]

Exceptio, quæ non impugnat sententiam, potest opponi in executione eius. Pa. de Ca.

¶ In solidũ condẽnatus donator, actione iudicati, nisi in quantum facere potest, non tenetur [y] beneficio constitutionis.

Pronũtiata diffinitiua nõ possunt per iudicẽ retractari, sed omissa circa pnuntiata, si concernũt accessoria, benè possunt supplere eadem die. Pa.

Idem libro [7]† Respon.

LEX XLII.

PAulus* rñdit, rescindere * quidem sententiam [z] suã donauit, in solidum [o] condemnatur.

p *Fundum*) & tradidit, sed possea aliquo modo ad eum possessio redijt, & sic nõ est contra sup. de dolo. lege, in ædibus, §. & lege, cum de donatione. & ff. de vsur. l. videamus, §. si actionẽ, quæ sunt contra.

ADDITIO. Dic, quòd id in actione stricti iuris, vel malæ fidei possessore, quia tunc fructus veniunt à tempore moræ: hic verò secus. 5† P. F. cõsumpsit.

q *Restituat*) postea cum possidens est cõuentus actione in rẽ. 6† malo &. est in Du. exẽplar, nec P. F.

r *Possessor*) non vt donator in quantum facere potest.

s *Fructuum*) perceptorum post litem contestatam.

t *Consumpserit*) Nam eis consumptis non iurabitur in litẽ pro eis, sed condemnabitur in æstimationem. erat enim malæ fidei possessor, quia post litem cõtestatam consumpsit. vt sup de dolo. l. arbitrio. §. non tamen, secundum H. Aliàs si extarent, cum rei vendi. possent peti, posset pro eis iurari in litem, vt supra de in lit. iurã. l. in actionibus. Alij vt Azo. quod hic iuretur, quando consumpti sunt, & hic subaudiunt, maximè. Tertij si non consumpsit. f. ante lit. contesta. quia tunc non tenetur, cum sit bonæ fidei. Quarti, quod si extant ante lit. contesta. officio iudicis, cum bonæ fidei sit possessor, post litem contesta. rei vendicatione si extant. si autem consumpti sunt nec offic. iudic. primi, nec rei vendi. secundi, sed primi nulla actione, secundi cor dictione sine causa petuntur. vt C. de condi. ex lege. l. mala fide. Acc.

7† 3. P. F. * Paulus. Cõc. tex. in c. in litteris, de of. & pot. iudi. dele. extra. tex. in c. venerabilis. extit. tex. in c. si cõpromissarius §. si verò, de elect. in 6.

* Huc pertinet, q scribit Sue. Iuliũ Cæsarem tin metũ inieciss. cõsuli designato vt eũ non pigueret sententiã suã quã mutare turpe erat. interpretatione leniri. e.

u *Desijt possidere*) non consumendo.

x *Condemnatio*) quanti in litem iuratum fuerit.

y *Non tenetur*) vt & sup. de do. l. qui id 2. respon. fie, & supra sol. matrimo. l. ex diuerso. §. fi. & quod cum eo. l. si filius. Et hoc, si nõ fuerit primo iudicio super hoc proposita exceptio. aliàs secus, vt ff. de excep. rei iud. l. duobus. & C. de fide instru. l. fi. §. fi. & sup. de neg. gest. l. sinautem §. si quocunque. Et pro hoc est, quod notaui supra eo. l. si conuenerit. & faci. supra de iure do. l. si extraneus.

z *Sententiam*) vt & supra eadem lege, quod iussit, in fine. & C. quando prouoca. non est necess. l. prima. & infra eodem l. iudex. & l. acta. §. 1. & l. cum quæreba tur. & infra de pœnis. l. Diui fratres. Fallit in casibus, vt no. C. sen. rescin. non posse l. 1.

a *Circa condemnandum*] vt in fructibus, de quibus omiserat, vt sup. de rei ven. l. ex diuerso. & econtra absoluit, si à fundo petito absoluerat, & facit C. de fruct. & lit. expen. l. termina tu. & C. quando prouo. non est necess. omnem.

PAulus] CASVS. Duo sunt condemnati in viginti in vna sententia, quilibet videtur condemnatus in decem, & si vnus eorũ soluat sua decem, liberatur in residuo Fr. Acc.

b *Virili*] etiam si in solidum prius teneba tur], & sententia condemnatis proficit, sic]. de doli except. l. fideiussor. Sed contra, inf. de except. rei iud. lege euidenter. Sed plenè dic. vt no. C. si plures vna sentẽ. l. 1.

c *Ex causa iudicati*] nisi iudex expresserit, vnumquemque teneri in solidum.

EX contractu] CASVS. Pupilla con-
a †Li. 16. uenta tutore autho- Resp. P. F. re in decem ex con-
a] Du. Ti tractu pa. erno, con- tius portionẽ sibi demnata est, tandem
competen- abstinuerunt eã tuto-
tem. P. F. res ab hæreditate pa-
3 † li. 5. re terna, & sic hęc bona
pon. P. F. iuerunt ad substitu-
1 Ista glo. tum, vel ad cohæ-
& sing. q̃ des, quæritur in quos
licèt sub- detur actio ex senten-
stitutio tia. Et dicitur, quòd
vulgaris in substitutum, vel in
adita hę- cohæredes, & exacti
reditate ea regressum habebunt
mescat (qd contra tutores pupil-
adẽ ẽ ẽt i li in casu, si culpa eo-
legatis q̃ rum cõdemnata fuit
egnitio- pupilla Fr. Acc.
nẽ primi d *Ad substitutum*] sed nonne euanuit legatarij) substitutio adita hę-
tẽ fallit reditate, vt C. de imp.
vbi hęs & aliis subst. l. post a-
esset resti ditam. Et idem de iu-
tu. aduer re accrescẽdi inter hę
sus aditio redes, vt supra de vsu-
nẽ Bolo. fru. accrescen. l. fin. §.
* Ex con- fi. respon. 2 hoc facit
tractu. in- restitutio, ac si adita
tel. huius non esset hæreditas,
l. vidã apud vt sup. de mino. l. & si
Petrũ Stel fine. §. sed quod Papi-
li.]. l. qui nianus. Sed si non ha-
Romæ §. ber substitutum, vel
Augerius. cohæredem, an ad co-
n. 100. de gnatos inferioris gra-
verb. obl. dus deferatur hæreditas? Respon. non, 2 sed ad fiscum secun
& Sebast. dum quosdam, vt supra de suc edic. l. fi. Acc.
Sap. in l. e *In eos actionem*] cũ effectu, & inspecto exitu. & de hoc excipit. Nisi, &c. quia & vbi culpa tutoris interuenit, datur similiter in eos actio, exitus verò sit contra tutores, qui conue
post adiũ niuntur secundum Azo. 3 Sed H. dicit tunc nullo modo te-
C. de ipu. neri substitutũ, vel cohæredes, arg.]. l. prox. §. fi. Sed ibi non
8 Resp. ba habebat tut. vel si habebat, non defendit, hic defendit, sed
tur p. Imo male, & facit ẽ. de in integ. resti. l. fi. & de minori l. ait Prætor. §. non solum. & C. si aduersus rem iudica. l. cũ & minores. Item videtur huic contra. inf. eo. l. sæpe. in prin. sed non videntur alij, sed illi ijdem, qui sunt condemnati. Acc.

Ja & Ale. q̃ nõ ad fiscũ, sed ad proximiores.

3 Quę opinio approbat p̃ oẽs doctos.

ACta] CASVS. Acta causæ, idest, scripturas factas in causis, potest iudex iubere ea destrui, si partes hoc volunt & hoc si causa nondũ finita est, at ea finita potest hoc facere iudex etiam inuitis partibus.

¶ *De amplianda*] ex quo iudex in sententia imposuerit pœnam alicui, non potest eam pœnam augere, vel minuere, nisi de voluntate principis.

¶ *Contra*] Lata sententia contra minorem indefensum non tenet, & dicit vt in gl. Fr.

tum, d vel ad cohæredes peruenerunt. Quæritur, an hi ex causa iudicati teneantur. 4 † Respondi, dandam in eos actionem e iudicati, nisi culpa tutoris pupilla condemnata est.

Acta non possunt destrui sine consensu partis, & iudicis. Bar.

Paulus lib. 1. Sententiarum.

LEX XLV.

ACta f apud se habita, si partes consentiant, & iudex hoc permiserit, potest iubere ea die g circunduci, h nisi vel negotium, vel lis terminata sit. i

¶ De amplianda, vel minuenda pœna damnatorum post sententiam dictam sine principali k authoritate nihil est statuendum.

Hic est casus vnicus in iure, quod valeat iudicium agitatum cum adulto curatorem non habente. Paul. de Cast.

¶ Contra l indefensos minores, tutorem, vel curatorem non habentes, m nulla sententia proferenda est.

Verbum, condemno, vel absoluo, positum ĩ scriptura sententia, potest per iudicem mutari ante quam sit pronuntiatum, postea non. Paul. de Cast.

Hermogenianus. 5 †

LEX LXVI.

ACtorum n verba emenda re tenore sniæ perseuerante non est prohibitum.

d *Ad cohæredes*] sed nonne euanuit substitutio adita hæreditate, vt C. de imp. & aliis subst. l. post aditam. Et idem de iure accrescẽdi inter hęredes, vt supra de vsufru. accrescen. l. fin. §. fi. respon. 2 hoc facit restitutio, ac si adita non esset hæreditas, vt sup. de mino. l. & si fine. §. sed quod Papinianus. Sed si non habet substitutum, vel cohæredem, an ad cognatos inferioris gradus deferatur hæreditas? Respon. non, 2 sed ad fiscum secundum quosdam, vt supra de suc edic. l. fi. Acc.

e *In eos actionem*] cũ effectu, & inspecto exitu. & de hoc excipit. Nisi, &c. quia & vbi culpa tutoris interuenit, datur similiter in eos actio, exitus verò sit contra tutores, qui conueniuntur secundum Azo. 3 Sed H. dicit tunc nullo modo teneri substitutũ, vel cohæredes, arg.]. l. prox. §. fi. Sed ibi non habebat tut. vel si habebat, non defendit, hic defendit, sed male, & facit ẽ. de in integ. resti. l. fi. & de minori l. ait Prætor. §. non solum. & C. si aduersus rem iudica. l. cũ & minores. Item videtur huic contra. inf. eo. l. sæpe. in prin. sed non videntur alij, sed illi ijdem, qui sunt condemnati. Acc.

f *Acta*] i. scripturæ de his factæ, quæ apud iudicem acta sunt, vel dicta. Azo.

g *Eadem*] vel postea vsq; ad decisionẽ. Ac.

h *Circunduci*]]. de stipul. vt no. ẽ. de petit. hæred. l. si qui libertatem. & facit sup. de arbi. l. sed & si compromissum. & inf. l. prox. i *Terminata sit*] transactione, vel sententia, ita q̃ non possit appellari: nam tunc iudex potest hoc facere, etiam si partes nõ consentiant, sed ante litem finitam nõ potest. sm Azo. Vel dic, q̃ tunc possunt partes, etsi iudex nõ permittat, cum suum officium sit finitum. secundum Bal. Vel dic, quod tunc fieri non potest etiam patribus, & iudice nolente, quo minus decisio teneat, nisi, & ab ea expresse recedat.

4 † Resert pst, legit Duar. iudicati nõ gest. in P. F. & apud Duar.

4 Ista approbatur aliis duabus reprobatis sm Bar. Ale. & alios.

k *Sine principali*] quid ergo si principale rescriptũ fuerit allatum i. impetratum super hoc? Respon. 5 non. ei credam, vt C. si contra ius, vel vtilitatem publ. l. fi. & de petit. hon. sub. l. 2 lib. 10. nisi dicat, non obstante tali lege, vel legibus. arg. ẽ. de le. 3. l. non aliter. & l. si qs. in prin. & l. Authẽ. de test. imperfe. 4. sed & si quis. Itẽ nisi propter inopiã, vt C. de mo. mu. l. eos in fi. & ẽ. de offi. Præfi. l. illicitas. §. fi. & facit C. de pœn. l. pœnã. & inf. de quæstio. l. 1. §. fin. &]. eo. l. iudex. & ẽ. eo. l. Paulus. &]. de appel. l. ab executore. 2 ẽ. & quod no. C. sententiam rescin. non poss. l. 1. Acc.

5 † Cõtra ẽ l. 2. C. de preci. Imperat. offe. 5 † li. 2. iuris epitomarum. P. F.

6 Scribẽ. dãt istam gl. sing. q̃ citatio tutorũ, vel curatorũ non sufficit, vt possit ferri sniа ẽ pupillos, vel minores, si tutor, vel curator noluit adesse. De qua materia 2 Bart. in l. qui habet §. si pupillus. supra. de iur. Bolog.

7 Ista placet Pa. & Ale. & est vera in se-

l *Contra*] sed pro eis potest, vt C. de procura. l. non eo.

m *Non habentes*] vel habentes, sed adesse nolentes. 6 ar. sup. quod cuiusque vniuer. l. 1. §. & quidem. & facit. C. si aduersus rem iudicatam. l. cum & minores. Acc.

n *Actorum*] dic secundum quosdam, quòd cum legit sententiam, ante quam legat verbum, condemno, vel absoluo, potest id mutare, & sic aliter sententiare, quã proposuerat, cum tunc ei aliter videatur. sed post lectam nõ potest, cum nec corrigere possit, vt infra eod. l. iudex. Vel dic 7 secundo, quòd etiam tota perfecta potest verba diffinitiuæ sententiæ mutare retenta sententia. Nec ob. d. l. iudex. quia non iudicat iterum, sed declarat iudicatum, vt argum. sup. de test. l. hæredes. §. quod verò. Item no. ar. pro nobis, q̃ licet verba offendere seruata sententia, vt no. ẽ. de legi. & constitu. l. non dubium. Acc.

& vbique] CASVS. Sententia debet dari præsentibus

tibus partibus, & dic vt in glo.

¶ *Qui apud*] Vna partium citata à iudice suo, puta, à procuratore fisci, noluit venire. Dicitur, quod sententia poterit dari. Franc. Accur.

a *Praesentibus*] verè, vel interpretatiuè, quia contumaces, vt inf. eo. l. cõtumacia, & in auth. vt om. ob. iu. §. si verò neque.

b *Quae causa*] quia principaliter a contra eos lis mota fuit, aliàs contra, vt. ff. e. l. sæpè, & facit ff. fam. ercisc. l. in hoc iudicio, & C. res inter alios acta. l. fi. Ac.

c *Contingit*] vt tutores, & alij, cum quibus fuit lis contesta.

d *Qui apud fiscum*], i. fisci procuratorem in dicem. Idem, si apud alium. Acc.

e *Conuenti*], i. citati, & erat lis contesta, alias non posset dari diffinitiua, vt C. de iud. l. properãdũ, §. f. *Rebus*] Prius conuenti quasi contumaces. Accur.

f *Subijciendi sunt*] quasi contumaces, si tamen iniustam foueant causam, vt C. de iud. l. properãdũ, §. finaliter.

g *Quod*] scilicet, ipsum negligere, facit C. quomo. & quãdo iudex. l. cõsentaneũ, & inf. eo. l. contumacia. §. contumax.

h D *Edicta*], id est, edicta citatoria a contra absentem. Vel dic, quę fiũt sup. alienationibus, & transactionibus g ipsos Prætores, vt C. de assess. l. 4. Accur.

i *Latine*] scilicet inter Latinos, sed inter alios eorum lingua, nisi vnius intelligat alterius, vt eadẽ, de sup. de instito. l. sed & ibidẽ Cotaf. & ff. pupillus, §. pronepos. & 8. scribere. & C. de sententia. l. iudices, & sup. de verb. oblig. l. 1. §. fi. Accur.

k E *Xheredatum*.] CASVS. Filius exheredatus, vel qui abstinuit se ab hæreditate paterna, ex contractu ipsius conuenitur, in quantum facere potest non deducto ære alieno, sicut vir, & patronus: secus in donatore conuento. Nam ibi deducitur æs alienum. Et est ratio, ne ex liberalitate sua inops factus periclitetur. Hoc dicit hæc, l. cum l. sequen. Franc.

m *Nec ex ipsius*] nam ex patris contractu nullo modo tenetur, cum non sit hæres. Accur.

n *Facere potest*] nisi in casibus, vt su. quod cum eo. l. sed si ex parte, §. interdum, & §. quanquam. & facit sup. l. 1. & 2. & 6. & C. quod cum eo. l. eius rei, & l. si ex.

o *Aere alieno*] vt sup. eo. l. inter eos: nam soli donatori hoc conceditur.

p *Conuenitur*] de quo constat, vt hic, & sup. eod. l. inter eos, §. is quoque.

Ad hoc, vt valeat sententia, debent esse praesentes, vel legitimè citati eis illi, quos negotiũ tangit, id est, cõtra quos principaliter fuit actum: & si aliqui sunt praesentes, aliqui nõ, nec citati, non valet, nisi quo ad praesentes, vel citatos. Paul.

Paulus lib. 5. Sentent.

LEX XLVII.

DE vnoquoque negocio præsentibus a omnibus, quos causa b contingit, c iudicari oportet: aliter enim iudicatum tantum inter præsentes tenet.

¶ Quia apud fiscum d causam defendere sæpius conuenti e neglexerint, rebus f iudicatis subijciendi sunt. g † Quod h ex eo appareat, si sæpe conuenti præsentiam sui facere noluerint.

Dicitur, q decretum, siue citatorijs si fiat super alienationibus siue trãsactionib. dẽt scribi verbis Latinis, & intelligi inter Latinos. Franc.

Triphoninus lib. 2. Disputat.

LEX XLVIII.

DEcreta i a Prætoribus Latinè k interponi debẽt.

Filiusfamilias effectus sui iuris si conuenitur ex cõtractu celebrato tempore, quo erat in patria potestate, si non est hæres patris, condemnatur dumtaxat, quatenus facere potest, nec deducitur æs alienũ: licèt secus in donatione. Pa. de Ca.

Paulus lib. 2. Manual.

LEX XLIX.

EXhæredatũ, l † vel eum, qui se paterna hæreditate abstinuit, nec ex ipsius m cõtractu, nisi in n † id, quod facere potest, o condemnãdũ esse. 4 †

¶ Quemadmodum autem facere posse credatur, videndũ est, verum deducto omni ære alieno, p vt is qui ex donatione conuenitur? q an vt maritus, & patronus, nullo deducto ære alieno? Et indubitati iuris est, ad similitudinem viri, & patroni 5 † eum condẽnandum. q Pinguius. n. donatori succurrere debemus, quã ei, qui verum debitum r persolucre compellitur.

Triphoninus lib. Disput. 6 †

LEX L.

NE liberalitate sua inops fieri s periclitetur.

Qui dolo suo effectus est non soluendo, perdit beneficiũ, ne conueniatur vltra, quam facere possit. Pau. de Cast.

Paulus lib. 2. Man.

LEX LI.

SI quis t dolo fecerit, vt bona eius venirent, u in solidum tenetur. x

Si creditor consecutus est quãtũ sibi debetur a debitore, vel ab alio, licèt non ex causa debiti, sed propter dolum suum, quia nõ permisit creditorem venire in possessionẽ bonorũ, nõ potest de æquitate amplius agere ad debitum. Pa. de Ca.

¶ Si quis creditorẽ missũ y in possessionem rei seruãdæ causa, non admiserit, 7 † & venditor z præstiterit creditori, quod creditoribus debet. Solu. 3 donator deducit de omnibus, quibus debet ex causa non simili, sed filius non deducit, quod dẽt primis, vt hic, sed posterioribus, qui secũ cõtraxerunt postquam fuit factus sui iuris, vt ibi. Si quæras quare posterioribus, & non primis deducit? Ibi est rõ: vel hic 4 filius iustè fuit exhæredatus: ibi iniustè. Itẽ hic fortè est maxima parte institutus: vnde fortè abstinuit: ibi ex minima, & sic facit benè, q abstinet. Acc.

r *Debitum*], i. non licratiuum: nam & ex donatione fit verum debitum.

s *Fieri*] Id est, factus, & sic tempus pro tẽpore ponitur. sic sup. de leg. 3. l. ẽt, & facit sup. de ædil. edic. l. ad res don. & sup. de donat. l. Aristo. in fin. Acc.

t *Si quis dolo*.] CASVS. Miles, vel maritus, vel similis, qui conuenitur in quãtum facere potest: in odium creditorum bona sua dissipauit. Dr. q amodo conuenitur in solidum.

¶ *Si quis creditorem*] Pone casum, vt l. gl. l. quę incipit. Et si venditor. id est, debitor. &c. Vel dic tertiò. &c. Franc. Ac.

u *Si quis*] alioquin si quid postea acquisierit, s in quantum facere potest, condẽnandus est, vt inf. de cess. bo. l. 4.

u *Venirent*] quia ipsemet vendidit. Vel dic, quod sic dissipauit, vt necesse sit vendi per creditores. Licèt ergo prius habeat beneficium, vt in quantum facere possit condẽnetur, quia miles, 6 vel maritus, vel similis, nunc amisit, contra eos tamen, contra quos dolo fecit, 7 vt sup. solu. matrimon. lege eciam. 4. licèt. Alij ponunt exemplum in eo, qui cessit bonis dolosè, secus si non dolosè, quia non perdit priuilegium, vt inf. tit. 2. l. 4. Quod non placet, quia nemo videtur do. &c. vt inf. de reg. iur. l. nullus videtur. licèt sit arg. contra. supra de dam. infe. l. Proculus.

; ADDITIO. Dic, quòd ibi non erat dolus aliquo modo. Imola, & Alex.

x *Tenetur*] sed & prius tenebatur in solidum, sed tamen nõ debebat in solidum condemnari. Azo.

y *Missum*], i. mitti iussum.

z *Et venditor*], i. debitor, qui ideo non admisit, vt liberè vẽderet. Et quod infra dicit, debitor, pro eodem ponit. Vel dic, venditor, i. executor siue officialis, qui vẽdidit ipsã rẽ, in cuius possessione iussus erat mitti creditor, & soluit ei.

Vel

3 Ista approbatur per Ang. Imo. Pa. & Ale.

3 † Du. quẽdo appareat. P. F.

3 Ista est vera Im. & Alex.

3 † P. Fl. nisi id.

4 Repetitur. qã diuinat iũ Ale.

4 † P. Fl. deest, et sic.

5 † Du. eũ detrahendũ, alias & detrahendum, vt hẽat. P. F.

6 † 12. P. F.

7 † aliàs si, vt apud Du. P. F.

6 Ista põt procedere ĩm Imo. & Alex.

7 Et benè Imola.

5 Ista lectura est bona sm Imol. & Alex.

Vel dic tertiò, quòd in fraudem creditorum vendidit debitor: vnde emptor cõuentus fuit act. in factũ ex edicto inf. q̃ in fraud. credi. lege j. & non veniente eo, iussus fuit creditor mitti in poss bono. emptoris. & non fuit admissus: vnde cõuentus fuit act. in factum ex edicto inf. ne vis fiat ei. l. j. libe

1 Qualiter lectura ꝑt procedere, & sim Alex.
2† 22. P. F.

ratur ergo debitor.

Idem si alius creditor, vel etiam ꝑsus extraneus impediat missionẽ: eã potest conuenire dicta actio in factum, vt inf. tit. 3. l. si quis, in princ. Alij, 1 quòd quidã emit act. creditoris, & ei soluit, & sic vẽditor id est emptor. a *Quod accepit*] vt & inf. de reg. iur. l. bona fides. Sed contra sup. de peti. hæred. l. ẽt, §. penul. Sed ibi non petit, quod accepit, cum accepit à doloso æstimationem ab alio petit rem. Item contra inf. de tabu. exhi. l. 3. §. condemnatio. Sed ibi ex causa superueniente agit, quia extitit conditio, hic ex veteri. An autem hic extraneus exactus debitorem conueniat? arg. quòd sic sup. de euic. l. si plus, §. 1. Sed die contra, quia propter suum dolum soluit, vt d. l. sup. de peti. hæredi. l. etiam, §. pen.

2† P. F. vita.
3† Tñ deest, ĩ Duexempla. P. F.
4† Duar. malè. P. F.
5† epitomatum. P. F.

Iterum. CASVS. Soluto matrimonio vxor egit contra virum actio. rerum amotarum. Dicitur quòd vir tenetur in solidum: quoniam ex delicto hæc actio oritur. Franc. Accur.

b *Cum vire*] quod esse potest, vt sup. rerum amot. lege, contra. §. 2. & l. mulier.

c *Societatis*]. i. matrimonij.

d *Quoniam*] Hæc ratio bona est, & alia, quia solũtũ est matrimonium. arg. sup. de neg. gest. l. diuortio. Sed hic posita ratio sufficeret etiam constante matrimonio, vt sup. eo. l. sed hoc, in fin. & facit supra, quod cum eo. l. sed si ex parte. §. quanquam.

e *Ex malo contractu*]. i. facto.

quanti eius interfuerit, quæsitum est, an debitor liberetur? Et puto, improbum eum esse, qui velit iterum consequi, quod accepit.[1]

In actionibus descendentibus à delicto cessat beneficiũ, ne qs cõueniatur, nisi in quãtum facere potest. Bart.

Triphoninus lib. 1 † disp.

LEX LII.

STrerum amotarum cum viro[b] agatur, quanquã videatur ea quoque actio præcedentis societatis[c] 2† iure causam habuisse, in solidum tamen 3† condemnari debet, quoniam[d] ex 4† malo contractu,[e] & delicto oritur.

Contumacia est delictum, quod patet, quia punitur. Pa.

Hermog. lib. 1. Iur. 5 †

LEX LIII.

COntumacia[f] eorum, qui cius dicenti non obtemperãt, litis dãno coercetur.[g]

¶ Contumax est, qui tribus edictis propositis, vel vno ꝑtribus, quod vulgò perẽptorium appellatur,[h] literis euocatus[i] præsentiam sui facere contemnit. 6 †

¶ Pœnam contumacis[k] non patitur, quem aduersa valetudo, vel maioris causæ[l] occupatio defendit.

¶ Contumaces non vidẽtur, nisi qui cũ obedire deberent,[m] non obsequũtur, id est, qui ad iurisdictionem eius, cui necesse est obsequi, pertinent.

De tribus dicit, quod perẽptorium est nullum. Bart.

Paulus lib. 1. sentent.

LEX LIV.

COntra pupillum indefensum, eumque, qui reipublicæ causa abest, vel minorẽ vigintiquinque annis propositum peremptorium nihil momenti habet.[n]

¶ Is, qui ad maius auditoriũ vocatus est, si litẽ inchoatam deserit, contumax[o] non vr.

Iudex non põt suam sententiã diffinitiuã corrigere. Pau.

VIpianus lib. 1. 7 †

LEX LV.

IVdex postea quã semel dixit sententiam, P 8 † iudex

f *Contumacia*] Contumacia attenditur quandoque respectu non venientis, vt extra de dolo. c. 2. & c. cum dilecti. ad fi. Quandoque respectu non respondentis, vt sup. de rei vend. l. qui rem. Quandoque respectu non respondentis, vt sup. de interrog. act. ide ætate. §. qui tacuit. & ibi nihil. Quãdoque respectu recedentis, vt extra de dolo. c. prout. & ibi q̃ c. certum. & extra de proc. l. constitutis, & de iudic. c. 1. quandoque respectu non exhibentis, vt inf. de appel. l. creditor. §. iussus. Prima contumacia, scilicet de non veniẽdo, potest contingere tribus modis. Vno, quia potens, potoria citatione recusat venire contempsit. Alio quia malitiosè se ipsum occultat. Alio quia impedimentum adeundum citanti ponit, vt extra, venite non contestata, c. quoniam. §. porro. & ibi q. c. quidam. & d. c. certũ. & sup. de euic. l. si dictum. §. si præsente.

2 Sine licentia secundum Imo.

3 Gl. sequuntur Imo. & Ab.

g *Litis damno coercetur*] vt non appellet. 4 vt sup. de iud. l. & post. §. fi. Item in expensis. 5 vt C. de iud. l. properandum. §. finautem. Item vt ex causa possit iurisdictionem denegare, vt sup. qui. ex cau ma. l. sed & si per Prætorem, § sed & si dum, & C. de inge. ma. l. diffamari. Item quandoque principalem causam amittit, vt C. de accusa. l. si ea. & sup. de liberali cau. l. diui. §. 1. sed illud non propter absentiam solummodò, sed quia nec erat ꝑbatum propter contumaciã: ergo nõ perdit principalẽ 6 causam, vt C. de iud. l. ꝑperandum. §. cum autem. & sup. de iud. l. & post. quę sunt contra. Item facit. C. de remiss. pign. l. si eo. & C. quomodo, & quã sudex. l. consen-

4 Qã est uerus contumax, Imo.
5 Intellige in factis post contumaciã, & nõ ante Angel. & Imol.
6 † Duar. conténet. P. F.
6 Hoc uerum regulariter Imo.

tem. 7

h *Appellatur*] ad hoc facit sup. de iudi. l. ad perẽptoriã, cum sequentib. Item facit sup. eo. l. de vno quoque. §. 1.

7 Sequuntur Imol. & Alex.

i *Euocatus*] sicut debet fieri per legem, vel statutũ: alias non potuit citatio arctare citatum, vt carta de electio. ca. bonæ memoriæ.

k *Pœnam contumacis*] q̃ est multiplex, vt modò dixi, & alia, vt sup. si quis ius di. non obtempe. l. 1. l *Causa*] vel iustæ, vt sup. ll quis in ius vocan. non ierit. l. 2. §. item si nihil. & supra de iud. l. si Prætor. in fi.

m *Deberent*] quod est siue certum sit esse de iurisdictione vocantis, siue est dubium. 8 vt supra de iud. l. si quis ex aliena.

8 † Duar. postea iudex esse definit. P. F.

n *Contra pupillum.*] CASVS. Citatus est pupillus perẽptoriè, vel absens reipublicæ causa, vel min. 25. annis, & lata est sentẽtia contra eum. Dicitur quòd non tenet citatio, vel sententia.

¶ *Is qui ad maius*] Titius habens causam coram vno iudice citatur propter aliam causam coram maiori iudice, & iuit, & deseruit interim primam causam. Non dicitur contumax, vt primus iudex possit ferre sententiam in eum. Fr. n *Nihil momenti habet*] Dissimiliter tamen quàm in diffinitiua sententia. Nam in absentem lata tenet, sed ad appellandum restituitur, vt sup. de in integ. rest. l. fin. Sed contra pupillum, vel minorem indefensum nullo modo, vt sup. eodem. l. acta. §. fi. Sed quidam, vt P. dicũt, in absentem idẽ, scilicet si iudex sciebat absentiam, vt ipso iure non teneat. Item in posse differunt: nam pupillus patitur missionem, nõ venditionem, nisi ex facto patris descendat negotium, vt inf. ex quib. caus. in poss. l. apud Iulia. l. 1. & §. fin. Item tertius missionem & venditionem, vt inf. de bo. au. h. iud. poss. l. si minor. licèt restituatur. Item secundus missionem, & venditionem. licèt & ipse restituatur, vt sup. de dam. infec. l. si finita. §. si totiè. nec ob. quasi debeat in notitiam citati peruenire edictum, vt nota. infra quæ sentẽ. l. 1. §. ltẽ cum ex edicto.

o *Contumax*] imò videtur, q̃ de vno iudicio ad aliud, quis vocari nõ possit, vt sup. de in ius voc. l. 2. in fi. & l. 4. in prin. Sed illas secundum hanc intelligo, vt non possit vocari, nisi sit. s. vocatus ad maius auditorium.

p *Iudex. Sententiam*] diffinitiuam: secus de interlocutoria, vt sup. eo. l. quod iussit. Accur.

Non-

a *Non posſit*] vt ff. de pœ. l. Diui fratres. & l. relegati. in fin. & inſ. eo. l. cum quæreba tur. & ff. de arbi. l. dicere. in fi. & l. ſeq. & C. de ſen. ex breui. re. l. 2. §. 1. & ff. e. l. Paul. in prin. Item fallit ff. de offi. Præſi. l. illicitas in fi. Itē ſup. de in int. reſti. l. Diuus. Item C. de ſen. ex breui. re. l. 2. §. fi. vbi excipit Principem, & Præf. Præto. & Senatum: quaſi ipſi corrigant ſuas ſententias. Sed dic non in hoc excipit, ſed vt per alios poſſint rectitare. Itē fallit ſu. eo. l. Paulus. in fin. Item fallit in aliis caſib. quos notaui. C. ſen. reſcin. nō poſſ. l. 1. Item dic ꝙ hac l. tenuit ſententia, quia contra ius litigatoris eſt lata, ſi conſtitutionis, & ſic in ordinario. & dele gato intelligitur, & ſic non eſt contra. C. de ſen. l. 1. in fi. & de accu. l. ſi accuſatoribus. & C. quomodo, & quando iud. l. ſi Præſes, quia in illis nō tenuit ipſo iure, & ita ille idē cognoſcit, ſi eſt ordinarius: ſecus ſi delegatus, vt C. quomodo, & quādo iud. l. ſi vt proponis.

1† P. Flor. malè, ſeu benè. *Conc. in C. in lite nis. & inc. venerabi- li. de offi. & po. ind. dele. extr. tex. in c. ſi cōpromiſ ſarius. §. ſi verò. de elec. in 6. 2† 27. Pā. Flor.

b *Poſt rem iudicatam*] ſic ſup. e. l Imperatorem.

c *Deciſam*] hoc niſi prætextu nouorum inſtrumentorum, vt no. ſup. de iureiur. l. admonendi, quæ eſt contra.

d *In iure factam*] ſic infra. titu. 2. l. Iulianus. & l. 1. & ſu. ad legem Aquil. l. proinde. ij. §. notandum. Accurſ.

3† 2 P. Fl.

*Quid in iudice ordi. quid I arbitro † Mand. de arta. min. cap 5. de Adole. nu. 76. 88. & ſeq.

e *Quæritur*] quia cēpit eſſe teſcerta.

*Ex l. Iul. iudiciorū & edicto D. Auguſti: de quo per Plin. li. 10. epiſt.

f *Quidam conſulebant*] CASVS. Sententia lata à iudice minore 25. ann. maiore tamen 18. tenet: cum, & ſi Magiſtratus ſit, tenebit. qđ faciet. Et hoc facit pro me Franciſco. cum adhuc nō intra ætatem 25. ann. Secundo dicit, Etiam minor 18. ann. poterit de cauſa cognoſcere, vt ſi ex conſenſu partiū datus ſit. Et ſic de facto cuenit in me Franciſco: nā cum eſſē intra ætatē 18. ann. datus fui iudex in quadam cauſa, & de ea cognoui. Hoc ēt eſt, ſi Princeps fecit minorem 18. ab. Prætorem. vel Conſulem: nam ſententiæ, quas dabit, tenebūt. F. ff *Quidā conſulebant*] minor 18. annis. Imò vī dēre eſſe maior 20. an ad minus, vt ff. de arb. l. cū lege, q̄ eſt §. Sol. ibi de delegato. hic de ordinario, vel aliud in arbitris, vt ibi. ꝙ nihil eſt. quia, & de iudice ibi dicit. Dic ergo nō cogit iudicare, vt ibi: ſi iſi iudicat. tenet ſententia, vt hic. & no. quatuor ætates, vt dixi ff. de iud. l. cum Prætor. §. non autē. Fr.

g *Magiſtratum*] ſ. ordinarium, vt differat à ſequēti, item mediocrem, vt differat ab vltimo. §. Acc.

h *Minor*] 25. maior tamen 18. an.

i *Non improbari*] ſed Decuriones eſſe non poſſunt, vt ff. de Decur. l. ſpurij. §. 1. quæ eſt arg. cont. Sed ibi non fuit à Principe creatus, ſecundum quoſdam.

k *Ex conſenſu*] partium.

l *Minor*] etiam 18. an. dummodò adultus ſit, facit ſup. eo. l. ſi conuenerit. & C. de iureiur. l. 1. & ſup. de iuriſd. omniū iud. l. prima.

m *Decreuit*] potuit etiam Barbario dare libertatem, vt ff. de offic. Præſ. l. Barbarius. Et no. quòd Princeps dans ſuis eligit huiuſmodi Magiſtratus in ciuitate Romana, vt inſ. ad legem Iuliam am. b. l. prima.

n *Sententia*] diffinitiua, vel interlocutoria, ne obſit, quod eſt inſ. ex quibus cau. in poſſ. ea. l. Fulcinius §. 1. & facit. C. de execu. rei iudic. l. 1. & 2. Et idem, ſi eſt minus ſolennis, vt Cod. de ſent. l. prolatam. Accurſius.

o *Recuperari*] aliàs, recuperati, aliàs, reuocari.

4† S. d. ſi eſt i P. exēpl. neque P. F.

5† Dua. fi. & P. F.

6† Princeps .n. q ei magiſtratū dedit, oīa gerere decreuit, ita legit Duar. & P. F.

7† P. Fl.

8† P. F. & Dua. reuocati. P. Fl.

9† li. 4. de oīb. Tribunali. P. Flor.

10† In P. F. ſic incipit. in ſententijs ſuis ſi exp̄ſerit, &c.

LEX LVI.

POſt rem iudicatam,[b] vel iureiurando deciſam,[c] vel confeſſionem in iure factam[d] nihil quæritur[e] poſt orationem Diui Marci, quia in iure confeſſi pro iudicatis habentur.

Maior decem, et octo annis poteſt eſſe iudex delegatus, et ordinarius. Itē minor decē, & octo, & maior quatuordecim, poteſt eſſe delegatus, ſi ex conſenſu partiū delegetur, vel ordinarius, ſi ex certa ſcientia Imperator eum iudicem dederit. Bart.

Idem lib. 2† ad edictum.

LEX LVII.

QVidam * cōſulebant,[f] an valeret ſententia à minore vigintiquinque annis iudice data. * Et æquiſſimum eſt tueri ſententiam ab eo dictam, niſi minor decem, & octo annis ſit. Certè ſi Magiſtratū[g] minor[h] gerit, dicendum eſt, iuriſdictionem eius non improbari.[i]

¶ Sed 4† & ſi fortè ex conſenſu[k] iudex minor[l] datus ſit ſcientibus ijs, qui in eum conſentiebāt, rectiſſimè dicitur, valere ſentētiam. Proinde ſi minor Prætor, 5† vel Conſul ius dixerit, ſententiāve protulerit, valebit, 6† Princeps .n. ei, cui Magiſtratum dedit, omnia agere decreuit.[m]

Ab executione nō eſt incipiendum. Paul.

Idem lib. 7† Diſputatio.

LEX LVIII.

SI cum nulla ſententia[n] præceſſiſſet, capta ſunt, & diſtracta pignora, poſſunt 8† recuperari.[o]

Sufficit, ſi in ſententia exprimatur verbū, Condemno, vel æquipollēs, & quod exprimatur certa quātitas expreſsè, vel p̄ relationē ad acta. B.

Idem. 9†

LEX LIX.

IN ſumma, 10† P ſufficiet ſi expreſſerit iudex ſummā in ſoia, ſoluique iuſſerit, vel præſtari, vel quo alio verbo ꝙ hoc ſignificauerit. Amplius eſt reſcriptum, & ſi in ſoia nō ſit ſumma adiecta, ſi tamē is, qui perit, ſūmā expreſſerit,[r] & iudex ait, Solue quod petitum[s] eſt, vel, Quantum[t] petitum eſt, vel, Quantum[t] petitum eſt, ſolue, ſufficit.

11† li. 4. de oīb. Tribunali. P. Flor. ſic incipit. in ſententijs ſuis ſi exp̄ſerit, &c.

l *Cum nulla*] CASVS. Bona debitoris mei ante ſententiam contra eum latā capta ſūt pignoris, & vendita. Dicitur, ꝙ reuocari debet. qđ factum eſt Fran. Accurſius.

m *In ſumma*] C ASVS. Si iudex condemnat reum in certa quantitate pecuniæ, iubens eam ſolui, vel præſtari, tenet ſententia. Idem ſi dicat, Solue quod petitum eſt, cum certa quantitas eſſet petita. Si autem iudex fecit ſententiam certā ſuper ſorte, de vſuris autem ſic dicat, Vſuræ, ſi quę competunt ſoluantur: nō tenet. ¶ *Si quis ex edicto*] Citatus eſt Titius peremptorie, deceſſit, nunc eſt lata ſententia contra eū. Dicitur, quòd ſententia non valet, cùm extinctum ſit peremptorium morte Titij, & de nouo citatio erat facienda in hęredes Titij. Franc. Accurſius.

p *In ſumma*] proferenda in ſententijs. Vel id eſt, vt generalem tradam doctrinam. Acc.

q *Verbo*] nam ſententia magis quam verba, eſt inſpicienda, vt ſup. de adi. leg. l. 3. §. conditio. & C. quæ res pign. l. fi. & ſup. de iure dotium, l. promittendo. Et ſecundum hoc accipe, C. de ſen. l. 3.

r *Expreſſerit*] qſque, & ſi non exprimat, vt ſup. eo. l. ait Prætor. § fi. & facit ſup. de arbi. l. quid tamen §. ſi arbiter. Sed contra in ea. l. §. Pomponius. Sed ibi non erat certū aliqua parte actorum. Item facit. C. de ſent. quæ ſine cer. quantit. l. 2. & 3. & 4. & ſupra de contrah. empt. l. hæc venditio. §. huiuſmodi. Accurſ.

s *Quod petitum*] quando ſpecies, vel factum.

t *Quantum*] qū quantitas. Idem, ſi vnum pro alio ponatur, arg. ſup. de leg. 3. l. ſi quis. Item in cauſa appellationis recipio, ſecundum H. iudicem ſic poſſe pronuntiare, vt dicat, Condemno, vel abſoluo, ſicut primus fecit, licet quidā dixerunt, quòd tantum iuſtam, vel iniuſtā: debeat pronuntiare, vt C. de appel. l. con. 1. Acc.

i Vtraque placet Ba. Dicit tñ Al ꝙ iſta eſt magis cōmunis

a *Non recte*] vt sup. de sententijs quæ sine cer. quãt. l. quãquam. & arg sup. de vsu. l. quod in stipu.

b *Non valet sententia*] vt & ĩ quæ sen. sine appel. l. pen.

c *Solvitur*] id est, possibilitas ferendi in eum sniam, sed in hæredem transfertur iudicium, vt su. de iud. l. tam ex. §. fi. Sed secus in decreto fauore mortui interposito, vt ĩ. de fideicom. lib. 1. cũ quasi in prin. In beneficio autem dic, vt inf. de reg. iur. l. Neratius.

d *Præstabitur*] ab eodẽ. Ꝫ est ordinarius, aliàs secus, vt no. Quomodo, & quando iudex. l. fi vt proponis, & facit sup. de iudi. l. & post. §. circunducto.

Q *Væsitum est*] Casus. Vnus ex litigatoribus febricitans discessit à causa, & iudicatum est. Nunc dĩ quod sententia non tenet, cũ morbus sonticus faciat differre causam. Morbus autem sonticus dĩ, qui cuiq. rei agendæ nocet, vt est febris. Et hoc intellige. si est magna febris, non si leuis veniens in hominem robustum. Item secus in quartana veteri, pp quam non dimittat sua negotia: nam hæc non excusat. Fr. Acc.

e *Pronunciasse*] pro eo, vel contra eum: vt sup. eod. l. de vno quoque, licèt secus in minore sit, vt C. de procur. l. non eo. f *Differt*] siue litigatorem tenet, vt hic, & ĩ. si quis can. l. 2. §. si quis iudicio, siue iudicem, vt & su. de iudi. l. iudex.

g *Sonticus*] .i. nocẽs quominus possit adesse iudicio.

h *Cuiq. rei*] de qua quæritur, vt ĩ. de vet bo. sign. l. morbus. & sup. de ædil. edic. l. 4. §. fin. & l. fi §. 1. Nam nullus est morbus, quam cuiquã rei nocent.

i *Appellant*] vt sup. de ædil. edic. l. 1. §. sed sciendum.

k *Iudicata*] hoc cũ iudex sciuit, citauit, vel non. Idẽ si ignorauit, & non citauit, vt C. qũo, & qñ iudex. l. ea quæ. Si nõ citauit, i dicam idẽ, qđ in eo, qui absens est probabili, & necessaria causa, vt no. ĩ. de in integ. rest. l. fi. Sed an teneat mittere procuratorem? R fi. non, vt sup. fi quis cau. l. 2. §. 1. Item an idem iudex iudicat? Resp. vt sup. eo. l. iudex.

l *Correptus*] quia corrigitur homo in vitijs, alias corruptus.

m *Non habere*] vt & ĩ. si quis cau. l. 2. §. fi gg. & ĩ. de ædili. edi l. 1. §. proinde. Sed arg. contra. in eo. tit. l. qui tertiana. Sed verbum, rectè ibi positum tollit contrarium.

IN iud. cau.] CASVS. Si teneor pluribus in quantum facere possum. & vni sum condemnatus, postea alius me cõuenit. Dic, q ei debeo condemnari in solidum, nõ inspecto eo q̃ alij sum condemnatus. Et hoc intelligas in sententia. titum est: valere sententiam.

Sententia incerta nõ valet.

¶ Qui sortis quidem condemnationem faciunt, de vsuris autem ita pronunciant, Vsuræ, si quæ cõperunt, vel quæ cõperunt, vt præstentur: non recte [a]pronunciant. Debent enim de vsuris quoq. cognoscere, & certam facere condẽnationem. *

Sententia lata cõtra mortuum, est ipso iure nulla. Bar.

¶ Si quis ex edicto peremptorio post mortem sit condemnatus, non valet sententia, [b] quia morte rei edictũ 1† peremptorium soluitur: [c] ideoque, vt 2† re integra, de causa notio præstabitur: [d] & quod optimum patuerit, statuetur.

Febricitans febre naturali non tenetur expectare, vel in peremptorio comparere. Bar. Iulian. ali. Vlpian. lib. Dig. 3†

LEX LX.

QVæsitũ est, cum alter ex litigatorib. febricitans discessisset, & iudex absente eo pronunciasset, an iure videretur pronuntiasse? [e] Resp. Morbus sonticus etiam inuitis litigatoribus, ac iudice, diẽ differt. [f]

¶ Sonticus [g]*autẽ existimandus est, qui [4]†cuiq. rei [h] agendæ impedimento est. *Litigãti porrò quid magis impedimento est, quàm motus corporis contra naturã, quem febrem appellant? [i] Igitur si rei iudicandæ tempore alter ex litigatoribus febrẽ habuerit, 5† res non videtur iudicata. [k] Potest tamen dici esse aliquã 6† etiam febrium differentiam. Nam si quis sanus aliàs, ac robustus, tempore iudicandi leuissima febre correptus [l] fuerit, aut si quis tã veterẽ quartanam habeat, vt in ea omnibus negotijs superesse soleat, poterit dici, morbum sonticum non habere. [m]

Legem istam declara, vt per glossam sup. eod. l. inter eos. Paul. de Cast.

Idem, libro Digesto. 7†

LEX LXI.

IN iudicati actione [n] non prius [o] ratio haberi debet eius, cui prior reus condẽnatus fuerit.

Intellige istam legem, secũdum Dy. quòd hic iudex iudicauit perperam, id est, iniustè quantum ad ius litigatoris, erat tamen sententia mere in re valida. Paul. de Cast.

Alfenus libro 8. 8†

LEX LXII.

CVm quærebatur, iudex si perperã [p] iudicasset, an posset eo die iterum iudicare, 9† respondi, non posse. [q]

Sententia lata contra vnũ, nõ præiudicat alteri, qui eum prohibere nõ poterat, vel ab eo causam non hẽbat, secus si poterat prohibere, & ab eo causam hẽbat, & sciens erat. Ba.

Marcellus lib. 2. de ap. 10 †.

LEX LXIII.

SAepè constitutum [r] est, q

ĩtis in executione spectabitur. Franc.

n *In iudicati actione*] quæ in factum dicitur, vt C. de reb. cre. lege, actori.

o *Non prius* licèt prius meruerit sententiã, vt hic, & arg. ĩ. de ali. leg. l. Mela. §. sed si alimenta. Sed cont. su. eo. l. inter eos. Sol. hoc generale: illud speciale in illis, qui agũt in quãtum facere põt reus. Alij, q̃ illa sĩ ĩstã: vt in execu. loquaĩ; nã, & hic potior est occupantis cõditio: quod nõ placet. Tertij, quod obtinet in sententia data super actione ĩ factũ, sed in executione, facti illius prius hĩ rõ, qui primã ptius meruit sententiam. Vel dic, vt ibi. Acc.

p *Cùm quæreba-tur*] perperã, id est male. Acc.

q *Non posse*, vt sup. e. l. iudex. Et dic l. vt ex eisdem actis, sed de nouo bene põt iudicare cognoscendo iterum, si est ordinarius, secus si delegatus. vt C. qũo, & qñ iud. l. fi vt proponis. Et dic perperam, vt quia contra mortuũ vt sup. e. l. in summa. §. fi. Vel contra minorem indefensum, vt sup. eo. l. acta. §. vltimo.

r *Sæpè constitutũ*] Casvs. Licet regulariter dicatur res inter alios iudicata nõ præiudicare aliis, hoc ĩ recipit distinctionem. Nam qñq. præiudicat aliis scientibus. quandoq. non præiudicat aliis, licet videaĩ cõtra eos iudicatum tacitè. Et de hoc vltimo dat duo exẽpla. Primum in duobus hæredib. debitoris: nam licet vnus eorum condemnetur, alteri non noceat. Secundum exemplum est in duobus hæredib. creditoris, nam licet vnus agat, & succumbat, alteri non præiudicat. Postea reuertitur ad primum dictum, vt sententia inter quosdam lata noceat aliis, & dat de hoc quatuor exẽpla, vt ĩ creditor patiatur agere de proprietate pignoris, aut maritus socerum, vel vxorem de re dotali, aut emptor vẽditorẽ de proprietate rei venditæ. Idem si libertum meũ defendo in causa libertinitatis mota sibi ab alio, & succubo. & sic iudicatur libertus perennis. Nam omnibus his casibus præiudicat. In superioribus duobus non redditur ratio in littera. Vltimò dicit, Titius à te vendicabat fundum me sciente, & succubuit: tandem illum eundem vendico. Nõ mihi præiudicat sententia lata contra Titium. Fr.

5† P. F. habuit.

6 aliàs, & P. F.

7† P. F.

8† alij. Alfenus Varus. lib. 6a Digesto. à Paulo epĩtom P. F.

9† alij. rñdit. Duar. P. F.

10† aliàs Macer. P. F.

q *Sæpè constitutum est*, vt ĩ. de excep. l. Modestinus. & C. rei inter alios acta. l. 1. & C. de fide instr. l. 2. in fi. Sed ĩ. sup. e. l. si ex contractu. Sed expone, vt ibi. Item fallit hoc in casibus quatuor, qui sequuntur hic, ℒ creditore, & debitore: item

* Nota, q̃ res inter alios acta, &c. Conc. tex. in c. ĩter dilect. ext. de fid. instr. tex. ĩ ca. cũ sup cõtrouersia. de rebus. ext. in cap. pen. eod. tit.

ampliabis hoc dictũ, vt, p̃cedat non tm̃ in diffinitiua: vt ĩ l. 1. 2. & 3. C. de sent. q̃ sine cer q̃t. Qđ est verũ ĕt ĩ interlocutoria. l. quidth. §. Põp. & ibi Ba. sup. de arbitr.

1† edictũ nõ est in exẽplar. Duar. neque P. F.

2† P. F. vt in re.

3† 5 P. F.

* in hunc locũ Gell. li. 20. noc. Attic. 1.

4† Cuiuscunq. rei. & aliàs cuiusque, vt apud Dua. P. F.

* vi. locũ hũc expũctũ aliàs apud Ant. Aug. lib. 2. cap. 1.

1 Scribe hic ista glo. reputatũt sin. ad hoc q̃ sola lata ℨ absẽtẽ ex iusta cã, qui tñ legitimè fuit citatus, quẽ iudex scit abesse ex iusta cã ĩn valet. Quæstio gl. clara est: ita Ba. tenuit ĩ l. ea quæ. C. qũo. & qñ iudex. Rolop.

Res inter alios acta an alijs noceat.

Itē vi ro.& vxore itē vēditore,& emptore:item patrono, & liberto:& in alijs,quos no.C.q bus res iudi.non nocet.l.2.

a *Distinctionem* jid est.fallit quandoque.

b *Etiam scientibus* jAliàs scientibus.s. non solum litigantibus. Aliàs consentientibus.tacitè, nō solum expresse. Qd in idem recidit.

c *Iudicatum sit* j non directo, sed per consequētiam. Et de his primo statim duo exempla ponit. Qñque étei contra quē fertur, non nocet, vt sup.e.l. contra pupil.

d *Veluti* jprimum exemplum in scientibus.cōtra quos videtur iudicatū per consequentiam. Ac.

e *Aut fuerit* jvt & ī. de iudi. l. si petitor. Sed arg. contra sup. de cur.l quidā. Sed ibi. & pretium recepetunt cohæredes.

f *Item* j secundum exemplum.

g *Petitoribus* jqa sūt duo hęredes creditoris. Non dicas,q sint duo rei credendi in solidum, quia tunc nocet alijs, vt inf. de duobus reis l.2.

h *Victus* jper sententiam.

i *Acquieuerit* j sententiæ, non appellando.

k *Competit* jsi vult.

l *Si debitor* jalias secundum Pi. debitorem, & tunc est inf. creditor Sed cōtra est, debitorē, & creditorē, & secundum eam est gl. Accur.

m *Experiri* j vel etiā defendi. Idē potest dici, & si creditor patitur debitorem experiri. vel agere.cum sit sciens, alias secus, vt inf.de excep.rei iudi.l.si mater.§.fi.& l. iudicatæ.in fi.& sup. de pi. l. si superatus, & C. de pign l. Præses. Et ideo habent hic quidam literam Pisanam, debitorē, & creditorem.

n *De proprietate* j hypothecariam intentando. Nam debet probare,rem esse debitoris, vt sup.de pign.l.si superatus.& lege. & quæ nondum.§.quod dicitur. Et ponitur experiri propriè in persona creditoris.at in socero & vxore, & venditore impropriè pro defendere.īm Ioan.Sed H.& Ot.idē. & si agere vellet ēt vxor de facto.quod non placet.cū de iure non possit agere,vt C de rei vendi.l. doce ancillam. Ponitur ergo experiri ,secundum Ioan. prout aptatur ad venditorem.& vxorem,pro defendere,sicut & defendere.quādoque ponitur pro agere.vt C.de rei.vi.l.1. & sup.de alie.iudi.l.pe.quod etiam ex sequenti litera apparet, cur aūt &c. Et ex eo.quod dicitur.in prin. huius.§. sed scientibus. &c. ibi.actio, vel defensio. Quod ergo hic dicit agere.supple.vel conueniri. Et no. quòd aliquando experiri semel positum, postea subauditū propriè, & impropriè ponitur, sic & sup. de peti.hære.i.nec vllam.§.omnibus.

o *Possessor* j i est. emptor.

p *Intelligenda* j facit sup. de liber.caus.l.duobus, & sup. de

Res inter alios iudicatas,alijs non præiudicare. Quod tamen quandam distinctionē [a] habet: nam sententia inter alios dicta, alijs quibusdam ēr scientibus [b] obest:quibusdam verò,etiam si contra ipsos iudicatum fit, [c] nihil nocet. Nam scientibus nihil præiudicat: veluti,[d] si ex duobus hę reūibus debitoris alter condemnetur, nam alteri integra defensio est, etiam si cum cohærede suo agi ceperit.[e] Item, [f] si ex duobus petitoribus [g] alter victus [h] acquieuerit, [i] alterius petitioni non præiudicatur, idque ita rescriptum est.

¶ Sed [1]† scientibus sententia, quę inter alios data est,obest: cum scilicet [2]† quis de ea re, cuius actio, vel defensio primū sibi competit,[k] [3]† sequentem agere patiatur: veluti si [4]† debitor [l] experiri [m] passus sit creditorem de proprietate [n] pignoris,aut maritus socerum, vel vxorem de proprietate rei in dotē acceptæ, aut possessor [o] venditorē de proprietate rei emptæ, & hæc ita ex multis constitutionibus intelligenda [p] sunt.

¶ Cur autem his [q] quidem scientia nocet, superioribus [r] verò nō nocet? Illa ratio est, q̄ qui scit cohæredem suum agere, ſ † vel conueniri prohibere [s] eum, quo minus vti [t] velit propria actione, vel defensione vtatur, 6 † non potest. Is verò,[u] qui priorem dominum defendere causam patitur: ideo propter scientiam [x] præscriptione rei, quamuis inter alios iudicatæ summoueatur, quia ex voluntate eius de iure, quod ex persona agentis [y] habuit, iudicatū est. Nam & si [z] libertus meus,me interuenientē [a] seruus, vel libertus alterius iudicetur: tibi præiudicatur.[b] Diuersa cauta est, si fundum à te Titius petierit, [c] quem ego quoque, sed non ex persona Titij ad me pertinere dico. Nam quamuis contra Titium me sciente iudicatum sit, nullum tamen præiudicium patior, quia neque ex eo iure, quo Titius victus est, 7 † vendico, neque potui Titio 8 † interdicere, quò minus suo iure vtatur: sicuti 9 † de cohærede sup.diximus.[d]

Pendente appellatione fructus stratoria turrium vsura. Var. Scæuola lib.9. Digest.10 †

LEX XLIV.

NEgociorum [e] gestorum cōdēnatus appellauit, & diu [f] negocium [g] tractū [h] est. Quæsitum est,appellatione eius iniusta pronunciata, an quo tardius iudicatum sit, [i] vsuræ pecuniæ [k] 11 † in condemnationem deductæ [l] medij tēporis debeantur? [m] 12 †

1† Sed & est ī Du. exēplar. nec P. Fl. legitur dicta est.

2† Scilicet nō est in Duar. exēplar. nec ī P. F.

3† Du.sequenti. P. F.

4† In P. F. veluti si creditor experiri debitorē passus sit, &c. Fallitur ēt Zasius,qui legit,creditorem debitor.

5† Sic habet vulgaris editio: sed i Du. exēplar.ā est.vel cōueniri.

6† Hæc vel defensione vtatur.in Haloan.exēplā non legitur: neque ego cōuenire textui puto.

7† P.Flo. vindico.

8† P.Flo. intercedere.

9† Du sicuti.& P. F.

10 † 25. Dig alias li.5. resp.

11† F.Fl. in condēnatum.

12 † Alias respōdit, & hoc responsum legit Iub tit.de appel. l.24. quibusdā verbis immutatis,

q *Cur autem his* j id est.vltimis.

r *Superioribus* j id est.primis.

s *Prohibere* jarg.pro vtroque sup.de noxa.l.in delictis.& ī. de dam.inte.l.fluminum.§.quanquam. Item facit hoc addita,quod no. supra de pign.act l. Cæsar. Itē cauē tibi: quia hæc ratio non ī generalis: nāmē. debitor potest prohibere creditorem. Cum.n creditor superet debitorem: ergo multò magis cum quem debitor pōt superare, vt sup.de dote.pītip.l. de actionibus.

t *Vti* j id est.vt.

u *Is verò* j no. quod non reassumit de debitore.& creditore.

x *Propter scientiam* j alias sententiam.sīm Pisa scientiam.

y *Agentis* jvxoris forte.vel socer, vel venditoris.

z *Nam & si* j audi quartum exemplū.

a *Interuenientē* j id est,ipsum defendente, quod possem facere eo inuito.vt C. de lib.caus.l.principaliter. Idem si me sciente tantum, cum ad me defensio pertineat, vt sup. secus si ignorante. Sed si fiat aliquo modo seruus alterius.& ab eo manumittatur, mihi ēt nesciēti præiudicat, vt sup.de bo. lib.l. si libertus meus.

b *Præiudicatur* j cum enim iudicatur alterius esse in solidum: ergo meus non esset, vt & inf. de excep. rei iud.l. si inter.

c *Petierit* j & victus fuerit Azo. Et dic diuersa causa. quam in prędictis quatuor cāsibus.

d *Dixi* jin princ. l.huius. Accur.

N *Negociorum.* jCASVS. Quis condemnatus ad centū fuit causa, tandem iniusta appellatio est pronunciata: an vlarx medij temporis debeantur? Et dicitur,q sic,& iudex appellationis super his etiam pronunciabit Franc.Accur.

e *Negocio rum* jdirecta,pura,in centum.

f *Di* jinf. annum tamen,vel biennium, vt in auth.de ijs, qui ingre. ad ap.§.1. quandoque, & vltra quando per iudicem stat,vt in authen. vt spon.larg.§.hoc quoque. Accur.

g *Negocium* jappellationis.

h *Tractum* jid est,prolongatum.

i *Iudicatum sit* jà iudice appellationis.

k *Pecuniæ* jid est,sortis.

l *Deductæ* jin consequentiam,scilicet primæ sententiæ.

m *Debeantur* jita q̄ iudex appellationis de his pronuncie t, vt C.de vsuris.tutor.in prin. Et sic non ob. C. de pe si.l.4.& secundum hoc deductæ est genitiuus,vel dic ēt nominatiuus, & dicas eas deductas in cōsequentiā a iudice appellationis, & sic debentur postea. nota contra d.l.4. depositi, & C.de

a *Accipiendus est*] contra. ff. pro soc. verum. in prin. vbi ellis specialis rei socium dicit habere beneficium hoc. Sol. hic fuis. maximè. Vel illa ad istam trahitur. Vel hic interrogatiuè lege, & solue per illam, vel vt ibi. Prima placet.

b *Patronus*] nisi patronatus ius amiserit, quod multis modis fit: vt no. C. de bon. quæ libe. l. fi. Accursius.

c *Parentes*] in infinitum. cum sit fauor in omnibus his. accipe, vt supra de in ius vocan. l. quique. § parentes. & l. sed & si. §. liberos autem. & de libe. & posthu. l. cum quidam Proprietamen aliter, vt §. de gradi. l. Iurisconsultus. § parentes.

d *Dotis*] vt supra solu. mat. l. maritum. cauet tamen de soluendo, si peruenerit ad fortunã pinguiorem: vt C. de rei vxo. act. §. cum autẽ. Sed contra Instit. de act. §. item si de dote. Sed non est. quia in quantum facultas patitur. vt ibi. Idem est quòd in quãtum facere potest. Item cõtra. ff. de neg. gest. l. diuortio. in prin. Sol. vt ff. eo. l. nõ tantum. in glo. 2.

e *Item miles*] facit ff. eo. l. miles. in princi. & quod ibi no. Et no. quod istæ tres leges respiciunt secundam partem rubricæ.

f *Inter eos*] Ex eadem causa in genere dicit. i. ex credito. sed eandem causam dicit quia omnibus in quantum facere potest, debet condemnari. & sic omnium est eadem causa, vel conditio in cõdẽnatione. Alias aliter dicitur eadem cã vt ff. de except. rei iudi. & an eadẽ. & aliàs aliter, vt sup. de inoffic. testa. l. circa.

g *Occupantis*] occupare dicitur qui primo ad iudicium peruenit, vt ff. de pecu. l. si verò. Aliàs qui primo litẽ contestatur, vt sup. de leg. 1. l. si pluribus. Itẽ hoc accipe inter non priuilegiatos. & priuilegiatos, æquali priuilegio personali, vt ff. quod cum eo. l. sed an & de pecul. l. ex facto, quæ sunt contra. nisi in duabus dotibus. vt C. qui pot in pigno. hab. l. fin. §. fi. Item non vt melior conditio occupantis. cum in executione vltimus veniat cum primo, vt ff. eo. l. in iudicati. quæ est contra. Sol. in hoc est melior: quia totius debiti fit certa condemnatio, non habito respectu, q alij hic idẽ conuentus damnari potest postea. at in vltima sententia debet haberi respectus ad primam, vt quod debetur ex prima, ex bonis deducatur. & si quid in bonis superfuerit, secundum eius æstimationem fiat condemnatio. Cum autem vtraque sententia executioni mandatur. nõ potest petere primus, vt primo sibi satisfiat. & postea alij, imò vterque admittitur, pro rata tamen portione debiti cuiusque, scilicet: vt plus accipiat cui plus debetur, vt ibi. Quod multum prodest vltimo, si forte bona post vtranque sententiam sint minorata.

bonorum accipiendus [a] est. Item parens.

Idem lib. 10. ad edict.

LEX XVII.

PAtronus, [b] patronæ, liberique eorum, &, parentes, [c] item marius de dote [d] in id, quod facere potest, conuenitur.

Idem lib. 46. ad edict.

LEX XVIII.

ITem miles, [e] qui sub armata militia stipendia [2]† meruerit, condemnatus, eatenus, quatenus facere potest, cogitur soluere.

Paulus lib. 6. ad Plautium.

LEX XIX.

INter eos, [f] quibus eadem ex causa debetur, occupantis [g] melior conditio est: nec deducitur, quod eiusdem conditionis hominibus debetur, sicut fit in actione de peculio: [h] nam & hic i occupantis melior causa est.

¶ Sed & si cum patre, patronove [3]† agatur, non est deducendum æs alienum, maximè quod eiusdem conditionis [k] personis [4]† debetur, vt liberis, libertisque. [5]†

¶ Is quoque, qui ex causa donationis conuenitur, [l] in quantum facere potest, condemnatur, [m] & quidem is solus [n] deducto ære alieno. [o] Et inter eos, P quibus ex simili causa pecunia debetur, occupantis potior erit causa. Imò nec totum, *quod habet, extorquendum ei puto: sed [6]† ipsius ratio habenda est, ne egat.

Potest esse iudicium inter virum, & vxorem constante matrimonio ex alia causa, quam ex causa dotis: quia illa non potest constante matrimonio peti. Paul. de Cast.

Modestinus lib. 2. differen.

LEX XX.

NOn tantum dotis nomine marius in quantum facere possit, condemnatur: q sed ex alijs quoque contractibus ab vxore iudicio conuentus, in quantum facere potest, condemnandus est [r] ex Diui Pij constitutione. Quod & in persona mulieris æqua lance [s] seruari, æquitatis suggerit ratio.

Socer vxoris pro dote conuentus, hoc beneficium habet: sed socer viri non, si cõueniatur soluto matrimonio, secus, si eo constante, hoc dicit cum prin. l. seq. Bart.

Paulus libro 6. ad Plaut.

LEX XXI.

SIcut autẽ cum marito agitur, ita & cum socero, [t] vt non vltra facultates dãmetur.

¶ Sed [7]† an si cum socero [u] ex promissione dotis agatur, in id quod facere potest, [8]† condemnandus sit? Quod & id æquum esse videtur: sed alio iure vtimur, [x] vt & Neratius scribit.

Habetur ergo ratio non in executione, sed in sententiæ prolatione. Si autem solus secundus primò petat executionem, non habetur ratio primi, qui non petit, imò secundi occupantis melior erit causa. vt ibi. Accur.

h *In actione de peculio*] vbi non deducitur. Quod dic, vt supra de pecu. l. si verò.

i *Et hic*] in actione de peculio. vt d. l. si vero. & in alijs etiam casibus ibi no-

K *Eiusdem conditionis*] nec alijs, excepto donatore. vt insta proxi. & inf. eo. l. & exhæredatum. Accl *Conuenitur*] ex stipulatione olim: hodie etiam ex nudo pacto datur ex l. condictio. vt C. de dona. l. si quis argentũ. §. penu *Condemnatur*] si ab eo, cui donauit, conueniatur: secus si ab eo, cui sic delegatus est. vt ff. eod. l. Nesennius. Azo.

n *Is solus*] & hoc est ff. eo. l. iudicati. Sed solue vt modo dixi.

o *Alieno*] in quo non computatur, quod ex simili causa debetur, vt subijcit.

p *Inter eos*] ff. donatos. & facit ff. eo. l. cum ex causa. & l. exhæredatus. & de reg. iur. l. Diuus. & l. quoties. & l. in condemnatione. & ff. de do. l. qui ex donatione. & §. sol. mat. l. maritus. ij. Hic quæro secundum Azo. an hæc exceptio vt quis damnetur in quantum facere possit, sit dilatoria, vel peremptoria? Videtur dilatoria: quia non semper obstat agenti, vt Instit. de excep. § perpetuæ. & §. temporales. Itẽ quia si soluatur non est repetitio. vt sup. de condict. indeb. l. in diẽ. & l. quod nomine. & l. nam & si maritus. Ecõtra perpetua: quia post litem contestatã opponitur. imò et quòque post sententiam. vt inf. eod. l. Nesennius. §. fi. quod non est in dilatorijs, nec etiam peremptorijs. vt C. sent. rescin. non poss. l. peremptorias. Sed Ioan. dicit eam dilatoriam.

q *Non tantum dotis nomine. Condemnatur*] etiam soluto matrimonio, & etiam eo constante in casibus permissis. vt ff. de iure dot. l. mutuus. §. manente.

r *Condemnandus est*] constante matrimonio, non soluto. vt ff. de neg. gest. l. diuortio. in princ. etiamsi durante matrimonio cõtraxit. Nec obstat. ff. de consti pecu l. 3. vbi ex alio contractu etiam soluto matrimonio habet priuilegium: sed ibi idee quia imitatur naturam primi contractus actio de constituta. vt ff. de don. l. qui id quod. in princ. & facit C. de don. inter virum & vxo. l. & si de rua. Item hoc in contractu: secus in delicto. vt inf. eo. l. si rerum. & arg. infra. eo. l. sed hoc ita. §. 1. Accursius.

s *Sicut. Cũ socero*] pro viri. vt ff. so. ma l. rei iu. §. fi. & l. seq.

t *Cum socero*] patre vxoris. Accur.

u *Vtimur*] nos ergo sequimur æquitatẽ in qua lex defecit: vt &

* vide Anto. Augu. Emen. li. 1. cap. 7.

6] Sed & ipsius Dua. sed & ipsius & P. F.

* Errore Tribonia ni quod] l. 6. sup. e. dixerat. hic repetitum esse, dicit Ant. Aug. li. Emen. 2. c. 7.

2 † aliàs meruit. vt apud Dua. & P. F.

3 † al. agetur. P. F.

4 † debebitur Dua. P. F.

5 † libertis tantum sine hac additione ff. Dua. & P. F.

* Videtur Manut. Chil. 1. cent. 5. prou. 15. & Chil. 2. cent. 5. prou. 84.

Exceptio vt quis cõdemnetur in quantũ facere potest, an sit dilatoria, vel peremptoria.

7 † an si. sine sed, legit Dua. & P. F.

8 † P. F. dãnandus.

vt & ff. fol. mat. l. si verò. §. de viro. & C. de pact. conuen. super do. l. hac lege. & de vsuc. l. dicitur. sed hoc fol. mat. vt inferior lex distinguit. vt sup. fol. mat. l. et diuerso. in prin.

a *Sed hæc ita. Soluto matrimonio*] per mortem filiæ: aliàs non valeret pactum, vt ff. de pact. dot. l. 2. dotal. lucrati dotè ex pacto, vt sup. de iu. do. l. si de dote. ‖ *Succurrendum*] Ratio distinctionis hæc est, quia constante matrimonio durat affinitas, & in parentib. viri, quia affines sunt vxori, & in parentib. vxoris, quia affines sũt viro: cæterum vxore mortua, & ita ab vna parte affinitatis vinculo soluto, sicut amoris vinculum, ita, & priuilegij decrescit beneficium.

b *Vtique*] facit sup. eo. l. sunt. qui. & ff. pro socio. l. verum. §. hoc quoque. & l. si vnus, §. fi. & inf. de fideiuss. l. si dubitetur. §. 1.

c *Si cum fuerit*] i. fieri postuletur. ‖ *Facere potest*] scilicet maritus, vt sup. solut. matr. l. alia. §. 1. Et est ratio, quia si nõ obtulit se, in dãm fiet executio. vt ff. eod. l. si is. Siue obtulit actione mãdati, vel negot. gest. recuperaret à domino. Est ergo æquum vbiq; procuratorem fore damnari. Accur. ‖ *Defensor*] sine mandato: nec enim defensio. &c. vt sup. de procur. l. sed & hæc. §. defendere. & l. minor. §. quoniam. & facit inf. de excep. l. omnes exceptiones.

d *In solidum*] nisi filius eiusdem matrimonij successit viro, vt sup. sol. mat. l. etiã.

e *Et si fideiussor*] hæc lex non loquitur in marito, sed generaliter.

f *Rei*] i. speciei. & actionis. ff. pro quantitate competentis. Vel rei, ff. condic. vel tradendæ actionis. ideſt actiſ, siue facti. Vel pro eo pone rei. & actionis. ff. pro re cõperti.

g *Es*] scilicet creditori, imò fideiussoris Azo. qui in solidum condemnetur, & in solidum agat mandati, & hoc, quia personale beneficium est. Aliàs contra, si rei cohærent, vt inf. de reg. iur. l. in omnibus. & inf. de excep. lege. omnes exceptiones. ‖ Insti. de replica. §. fi. & C. de vsur. rei iud. l. fi. Item hoc, nisi conuenitur, vt defensor, vt sup. pro socio. l. verum. §. 1.

h *Præstatur*] sic inf. de reg. iur. l. in omnibus.

i *Hæredi*] non soli, vt sup. solu. matr. l. etiam.

k *Cendum. Personarum*] omnium prædictarũ, excepto viro relinquente cõmunem filium, vt sup. l. præsi. dixi & facit sup. quod cum. e. l. sed si. §. soli. & pro socio. d. verum.

Si conuenerit] CASVS. Mutuaui tibi centum hoc pacto, vt non tenearis, nisi in quantum facere possis: nunc conuenio te ad ista centum. Iudex huius causæ seruabit hoc pactum non condemnando te, nisi in quantum facere possis. Franc. Accur.

¶ Si maritus non fuerit solutus, licet ipsi marito prosit, qđ facere non possit (id. n. maritu personæ præstatur) hæredi[m] eius hoc non prodest.

Paulus lib. 60. ad edict.

LEX XXV.

Sciendum est, hæredes earum personarum[n] non in id, quod facere possunt, sed in integrum teneri.

Si partes concordant qualiter sententia seruatur, iudex debet sequi eorum voluntatẽ. Paul. de Cast.

Vlpianus lib. 77. ad edict.

LEX XXVI.

Si conuenerit inter litigatores, quid pronuntietur nõ abs re erit, iudicẽ huiusmodi sententiam proferre.[o]

Appellatio non ritè interposita non retardat executionem. Bar.

Modestinus lib. 1. Respon.

LEX XXVII.

Præses prouinciæ[8] † in vsuras vsurarum condemnauit contra leges,[p] & sacras constitutiones,[q] ideoque Lucius Titius contra prolatam sententiam injustam Præsidis appellauit.[r 9] † Quæro, cum sin legem Lucius Titius prouocasset an exigi possit pecunia secundum condemnationem? Modestinus respondit, si in sententia[10] † certa[s] quantitas continetur, nihil proponi, cur iudicati agi non possit.

Si ex duobus delegatis alter ferat sententiam vno modo, alter mõ contrario, vel diuerso, vtraque sententia pendet quousque per delegantem altera fuerit approbata. Paul.

o *Proferre*] contra. supra de arbit. l. qualem. Solutibi in arbitrio, hic in iudicio. Vel dic, hic quid, id est de quo. Pone. qp plura petere potest, conuenit, vt vnum tantum peterem. Vel hic iam lite agitata, ibi à principio. Tu dic poni hic casum, quando conuenit, vt in quantũ facere posset damnetur, qui debeat in solidum damnari. vt sup. de pact. l. si quis credideris. Quid sũ si econtra? Tunc aut beneficii mẽ propter reuerentiam personæ. & tunc non põt contra pacisci, vt supra soluto mat. l. alia. §. elegãter. Aut iure contractus, & tunc sic, vt hic, & C. de pact. l. si quis incõscribendo. Item ponetur supra cõmuni diui. l. iudicem. Item C. de testi. l. fi.

p *Rectis prouincia*] CASVS. Mutuaueras mihi centum sub vsuris, aliquo tempore elapso petis à me ducenta tam pro sorte, quàm pro vsuris, & vsuris vsurarum: iudex me ad hoc condemnauit, appellationem interposui fortè post decem dies, & sic mea appellatio pronuntiatur iniusta. Dicitur, quòd sententia tenet firmia. Fr.

p *Leges*] vt & supra de condi. indebi. l. si non sortem, in princ. Acc.

q *Constitutiones*] vt & C. de vsuris. l. fi. Et dic condemnauit, scilicet tacitè non expressè: alias non valeret ipso iure sententia, vt C. quando prouoca. non est necess. l. secunda, quæ est contra. Alij, quod hic erat quæstio facti, ibi iuris: Quod in idem recidit. Alij aliter dicunt, vt ibi notaui. Acc.

r *Appellauit*] post decem dies vel quia ad minorem iudicem appellauit, vt inf. de appel. l. 1. §. si quis.

s *Certa*] vt C. de senten quæ sine cer. quan. l. hæc sententia. & facit inf. quæ senten. sine appel. l. 1. §. 1. & inf. de appel. l. fi. expressim. & inf. eo. l. cum prolatis. Acc.

Duo iudices] CASVS. Duo sunt iudices delegati in vna causa, quilibet dedit suam sententiam contrariam alteri. Dicitur, quod vtraque est in pendenti, donec delegans confirmet quam vult. Franc. Acc.

1† aliàs ad Quintũ. P. F.

2† P. Flo. est. q promisit.

3† aliàs ad Q. Mutũ P. F.

4† condẽnatio fiet. Du. P. F. 4† al. fiet dãnatio. Du. P. F. 6† In id. qđ ille, habent alia exempla. P. F.

7† al. ex Plautio. P. F.

Pomp. lib. 21. 1† *ad Quintum.*

LEX XXII.

Sed hoc ita accipiendũ est, si à socero dos ex promissione petatur soluto matrimonio. a Verum si matrimonio manẽte dos ab eo, 2 † qui promisit, petatur, succurrendum b vtique est, vt ne maioris summæ condemnetur, quã quantum facere potest.

Qui mentitur in eo, quod est causa beneficij, perdit beneficium. Bar.

¶ Quod autem de socijs dictũ est, vt & hi, in quantũ facere possunt, condemnentur, causa cognita se facturũ Prætor edicit. Causæ autẽ cognitio in hoc erit, vt neganti se sociũ c esse, aut ex doli clausula obligato non succurratur.

Exceptionem iure personali competentem domino, opponit procurator, & defensor. Bart.

Paulus lib. 6. 3† ad edic.

LEX XXIII.

Si cum procuratore mariti de dote actum fuerit, d si quidem viuo marito 4 † condemnatio, fieret in quantum facere potest, e 5 † condemnabitur. Nam & defensor f mariti in id, 6 † quod facere potest, damnatur: mortuo verò marito, in solidum. g

Exceptio iure personali competit fideiussori. Bar.

Pomponius lib. 4. 7† epist.

LEX XXIV.

Et si fideiussor h acceptus sit rei, i vel actionis, non proderit ei, k si persona, pro qua fideiussit, in quantum facere potest, condẽnanda est.

a *Duo iudices dati*] ideſt delegati, vt nõ obſtet inf. eo. l. Inter pares, quę eſt contra, quia illa in ordinario dicit. Vel hoc intellige in interdicto, Vti poſſidetis, cum vterque æque probauit. Item in famil. ercis. iudicio, cum non poſſit apparere quis actor, & quis reus ſit. Nec obſtat ff. de iudi. l. in tribus, & l. ſequ. illud enim intelligitur, vt appareat quis primo de calumnia dẽat iurare, ſecundum Alex.

i Idem B.

b *Diuerſas*] ita, quod contrarias, ſic C. de fide inſtr. l. ſcripturæ.

a Iſte ſiel lectus eſt ſingularis & approbatus per Doc.

c *In pendenti*] quia interim neutra adſtringit, neutra abſolvit, & tempus appellationis à tẽpore cõfirmationis redit.

1 † Duo eorum.

d *Iudex*] ideſt, qui eos delegauit, ſecundum quoſdam. Vel dic cum competentem, qui ad hoc delegabitur, vt C. de appel. l. iubemus ſi quas & facit ſup. de li. cau. l. duob. & in Auth. vt iudic. non expec. ſa. iuſſi. §. ſi aũt, & ſupra de arbit. l. ſi vn. ff. & l. ſicuti. & l. diẽ. §. ſi plures. Ex prædictis diſtingue, aut ſunt delegati plures, & tunc obtinet, quod hic dr. ſi ſunt pares, aliàs plurium ſententia obtinet, vt ſup. de arbit. l. ſicuti. Si ordinarij impares, tunc quod eſt inf. eo. l. Tẽponius, aliàs, incipit, ſi vni. Si pares, tunc quod in l. inter pares, & facit inf. de verb. obl. l. qui ex pluribus.

2 † Duarum præſtituitur. P. F.

3 † Duar. præſtituitur. P. F.

4 † al. 7. P. Fl.

Idem lib. 12. Reſpon.

LEX XXVIII.

DVo iudices dati [a] diuerſas [b] ſententias dederunt Modeſtinus reſpondit, vtranque ſententiam in pendenti [c] eſſe, donec competens iudex [d] vnam [1] † earum confirmauerit. [e]

Idem lib. 7. Pandect.

LEX XXIX.

TEmpus, quod datur, [2] † iudicato, etiam hæredibus eius, cæterisque, qui in locum eius ſuccedunt, tribuitur, [f] videlicet, quòd ex tempore deeſt, quia cauſæ magis, quam perſonæ beneficiũ [3] † præſtatur. [f]

5 † ita, vt & ipſi, Dua. P. F.

Pompon. lib. 6. 4 † var. lect.

LEX XXX.

CVm ex cauſa donationis promiſſa [g] pecunia eſt, ſi dubium [h] ſit, an ea res eouſque donatoris facultates exhaurire poſſit, vt vix quicquam ei in bonis relictum ſit, actio in id, quod facere poſſit, danda eſt, [5] † ita, vt ipſi donatori aliquid ſufficiens relinquatur, [i] quod maximè in-

Sententię cõtrarię à diuerſis lata an ſit ſtandum.

Empt] CASVS. Cõdemnatus habet ſpatium quatuor menſium ad ſoluendum condẽnationem, interim deceſſit. Dicitur, quod remanet ex hoc tempore, vadit ad eius hæredem. Fr. Ac.

e *Tribuitur*] Et etiam plus quandoque, vt C. ſi pendente appel. mors interuene. l. ſi. Acc.

f *Præſtatur*] ſic ſup. eo. l. & ſi fideiuſſor. §. ſi. & inf. de reg. iuris. l. in omnibus. & l. priuilegia. Acc.

Cum ex cauſa] CASVS. Ex cauſa donationis mille mihi promiſeras, & eſt dubium, an omnia ſoluendo, remaneat tibi vnde poſſis ſuſtentari. Dicitur, quod conueniam te in quantum facere poſſis, & hoc maximè habet locum, ſi eras meus pater, quia hoc mihi promiſeras. Fr.

g *Promiſſa*] per ſtipulationem: hodie ſufficit nudo pacto, vt C. de donat. l. ſi quis argentum. §. pen.

h *Dubium*] aut certum eſt eum eſſe diuitem, & non inquiruntur facultates, aut certum, quòd eſt pauper, aut dubium, & tunc inquiruntur ſic C. de condict. indebi. l. finali. & ſupra de condict. indeb. l. ſufficit. & ſup. de dolo. l. & eleganter §. non ſolum.

i *Relinquatur*] vt & inf. de reg. iur. l. in condemnatione, & l. Diuus Pius. Et dicunt quidam, in ſolidum teneri donatorem, ſed cõdemnari in quantum facere poteſt. Alij dicunt nec teneri niſi in quantum facere poteſt, & facit ſupra eod. l. inter. & infra eo. l. Neſennius. §. fi.

k *Parentes*] donantes liberis, vt ſup. eo. l. patronus. Acc.

Debitoribus] CASVS. Cum debitor meus confitetur ſe mihi centum debere, iudex debet ei præcipere, vt ſoluat dando aliquam dilationem, & ſi modica ſit, nec poſſit ſoluere intra illam dilationem, tunc lex dat dila. nam habebit quatuor menſes integros. Et hæc ſunt vera quando debitor confitens non poterat incontinenti ſoluere: ſi autem poterat, cum haberet pecuniam præ manibus, & nolebat ſoluere, & ſic eſt contumax, tunc pignoribus captis cogitur incontinenti ad ſol. aut ſi non eſt contumax, ſed non poteſt ſoluere, tunc dilatio dabitur à iudice, & ſi eſt minor quàm legalis, ſuppletur à lege, vt hẽat dilationem quatuor menſium, ſi iuſta de cauſa impeditus non ſoluat intra primam dilationem, & ſi intra iſtam dilationem non ſoluat, tunc res eius pignori capientur, & ſi à tempore, quo pignora ſunt capta, ceſſet per duos menſes ad ſoluendum, rendentur pignora. & ſatisfiet creditori. Fr. Acc.

6 † al. cognitio. ſi. P. Fl.

l *Debitoribus*] poteſt dici, vt loquatur tota lex, quando non fuit lis cõteſtata, nec proceſſit in figura iudicij, ſed tantum fuit reus confeſſus. Vel poteſt dici, quod vſque ad verba reſcripti de diffinitiua dicat.

m *Petentibus*] confitentibus, & vel condemnatis.

n *Dandi ſunt*] in ſententia diffinitiua. Quod eſt, vel quatuor menſium, vel plus, vel minus ex cauſa, vel dic in præcepto, quod facit iudex in confeſſum citra formam iudicij.

3 Iſta gl. appr. Bar. 7 † His, q fatebũtur Dua. P. F.

o *Prorogandi*] ſcilicet, ſi iudex minus quatuor menſib. dedit ſine cauſa, iam lex prorogat, & ſupplet, vt ſup. eo. l. quatra. §. ſi quis. Acc.

8 † Duorum. P. F.

9 † vel ex eadẽ Dua. te. P. F.

10 † Aliàs capi. P. F. Du. & al. capiant.

p *Contumaciam*] quia habent pecuniam, ſed nolunt ſoluere. ſic ſupra man. l. Lucius. in fi.

q *Capiũtur*] ſic Inſti. de ſatiſd. tuto. & cura. §. pen.

r *Reſcripſit*] reſcriptum loquitur poſt præceptum factum in confeſſum citra formam iudicij.

ſ *Tibi*] Proconſuli. Acc.

t *Aut ex re*] aut pro ſicut: nam quaſi condemnatus eſt confeſſus, vt infra tit. 1. l. 1. Vel dic, verè eſt condemnatus confitens ipſa confeſſione, & ſtatim tempora iudicati currunt, vt infra tit. 1. l. certum. §. fi.

u *Reddere*] ſcilicet ſtatim. Il apparent contumaces, cum aliquo tempore tamen, vt infra de ſol. l. quod dicimus. Sed cur non diffinitiuè damnatur confitens, ſed tantum ei præcipitur? Reſpon. quia non in forma iudicij fuit facta confeſſio, nec fuit iuratum de calumnia, nec lis cõteſt. aliàs contra ſecundum nos, vt inf. prox. tit. l. Iulianus. Alij cõtra, vt ſup. ad l. Aquil. l. proinde 2. in fi. iecundum. Azo.

4 Idẽ Bar. P. & Alc.

x *Detur*] cum non fuit contumax, vt ſupra de iudi. l. ſi debitori.

y *Pro facultate*] ſi ſemper datur pro facultate, ad quid quadrimeſtre, inducitur? Reſpon. prodeſt, quia vbi minus, & ſine cauſa, ſuppletur à lege, ſed vbi tantum, vel plus dat iudex, licet ſit æquum plus dari, non ſupplet lex, vt ſup. eod. l. 4. §. ſi quis condemnatus. Item ſi iudex nil dixit, de quadrimeſtri intelligitur.

z *Datum*] à lege, ſcilicet, quadrimeſtre tempus, vel dic à iudice. Accur.

a *Prorogatum*] quia iudex minus dederat, vt ſupra eodem. l. ſi ſe §. ſi quis.

Duo

a *Duos menses*] à die captionis. Vel dic, à die sentẽtiæ. Azo. & hoc dic, vt no. C. de bo. auth. iudi. poss. l. cum proponas, & facit sup. de compen. l. ¶ cum militi. §. cum intra.

Cum prolatis] CASVS. Cum haberem causam coram iudice, allegaui legem scriptam in corpore iuris, vel aliquam sententiã principis in simili quæstione, quæ decidit quæstionem pro me: iudex credens, quòd hæc lex nihil faceret ad quæstionem, iudicauit contra me. Dicitur, quòd hæc sententia tenet, nisi retractetur remedio appellationis. Franc.

1† Duar. crit. P. F.

2† Ilb. §. Cognitionum. P. F.

b *Cum*] ab aliis iudicibus non diffiniti uar, sed interlocutorias à Principe. Acc.

* Concer. c cum in tereo. tit. extra. & ista l. fin. Imo. & Alex. hic. etiã. q̃ sententia cõtra legem dubiã q̃ litterarios intelligẽs, & sic super ambiguo iure lata valet. Bol.

c *Prolatis*] ostensis, & allegatis ab eo, pro quo faciebãt. Et dic, cognitionibus, i. sententijs aliorum iudicum in similibus negotijs. & sin hoc benè existimauit, vt & C. de senten. l. nemo. Idem tñ si cõtra existimasset. Vel dic, cognitionibus, i. sententijs dñi Imperatoris, quæ sunt lex, vt C. de leg. & consti. l. fin. Et idem, si quælibet alia lex fuit allegata, & à iudice non audita: quia non credidit facere ad rem, & idem, etiãsi credidisset, cũ nõ expressè, sed tacitè iudicet et contra eã, vt C. quando provo. non est necesse. l. 2. & ĩ. e. l. Præses. & ĩ quæ sent. sine appel. l. 3. §. 1. Quidam dicunt, & tertio vbi expressè cõtra legẽ pronuntiat, vt minorem 14. annis posse testari: hã valet sñia sñm eos, si putauit aliam esse, quæ diceret contra, & illam non valere, quę dicit eũ non posse testari. Vel quia correcta: vel quia non sic intelligatur: quod non placet.

Constitutionibus] alias cognitionibus.

Iudex] supple & hoc facit eo. &c.

Aliquin] idest si non appelletur.

Dulcis] CASVS aliquis succubuit in causa eo, q̃ aduersarius probauit quod voluit per testes pecunia corruptos. Dicitur q̃ licet non appellet, tamen si hoc probat, retractabitur sententia, & etiam testes illi punientur & de hoc extat rescriptum, de quo hĩ mentio in litera. Franc. Accur.

Per libellum] scilicet supplicatorium.

A Iulio] scilicet condemnato.

Ex falsis testimonijs] idest dictis testium.

Rescripsit] cuidam præsidi.

Missi] tibi prætidi prouinciæ.

Corruptis] Idem si precibus, vel etiam sine alia corruptela dixerunt falsum. Nam idẽ in testibus, quod in instrumẽtis debet esse, vt C. de fide instr. l. in exercendis. & testes instrumenta dicuntur, vt ĩ. de fide instru. l. 1. Item quia tit. C. si ex fals. instr. est generalis in testibus, & in instrumentis. Item pro hoc. C. si re fal. alleg. excusatus sit. l. 1. Sed Placent. 2 contra. nam propter instrumenta dicitur omninò retractari, sed propter testes demum, si sint pecunia corrupti, vel etiam precibus. Nam duo exigebant, scilicet eos falsos, & producentis dolum, quod esse non potest, nisi pretium, vel preces adsint: vt arg. sup. de iudi. l. si Praetor.

1ista opi. reprobat per Doct.

si intra duos menses [a] nõ soluerint, vendantur. Si quid ex pretijs supersit, reddatur ei, cuius pignora vẽdita [1†] erũt.

Sententia lata contra tenorem constitutionis, si non fuit error expressus, valet mero iure. Paul. de Cast.

Idem. [2†]

LEX XXXII.

CVm [b] prolatis [c*] constitutionibus [d] contra eas pronuntiat iudex, [e] eo quod non existimat causam, de qua iudicat, per eas iuuari, non videtur contra constitutiones sententiam dedisse, ideoque ab huiusmodi sententia appellandum est: alioquin [f] rei iudicatæ stabitur.

Sentẽtia lata prætextu falsorum testium, per restitutionem in integrum reuocatur, & delictum punitur. Bart.

Idem lib. 5. Cog.

LEX XXXIII.

DIuus* Hadrianus aditus per libellum [g] à Iulio h Tarentino, & 3† indicante eo, falsis testimonijs, [i] conspiratione aduersariorum, testibus pecunia corruptis, religionem iudicantis [4†] circumuentam esse, in integrum causam restituendam, in hæc verba rescripsit, [k] Exemplum libelli dati mihi à Iulio Tarentino mitti tibi iussi, vt [5†] si tibi probauerit, conspiratione aduersariorum, & testibus pecunia corruptis [m] oppressum se 6† esse, & rem seuerè [n] vindices, [*] & si quid à iudice tam malo exemplo circũscripto iudicatum est, in integrũ restituas. [o]

Licinius Rufinus libro 13. Regularum.

LEX XXXIV.

SI victum, [p] vel stratum [q] inferri in carcerem 7† quis iudicato [r] non patiatur, vtilis [s] in eum pœnalis actio danda est: vel, vt quidam putant, iniuriarum cum eo agi poterit.

In causis publicis ex causa retractatur sententia propter ĩstrumẽta de nouo reperta. B.

Papyrius Iustus. [8†]

LEX XXXV.

IMperatores Antoninus, 9† & Seuerus rescripserunt, quãquam sub obtentu nouorum [t] instrumentorum restitui [u] negotia [x] minimè oporteat, tñ in negotio publico [y]

a Ista sñia. 1 P. F. de iureiu. l. 2 Ex

b *Sæpe*] ideest crudeliter.

c *Restitutus*] actione in factum proposita, ? quæ & contra testes, vel dolosè producẽtem datur, vt ĩ. ad leg. Cor. de fal. lege, qui noĩe. & hoc perpetuò, vel implorato officio iudicis. Et sic intra quadriennium ex clausula generali. sup. ex quibus cau. maio. l. 1. in fi. Sed in casu fauore minoris, ipso iure. 4 Alexan. vt C. si ex fals. alleg. l. 1. & 2. & 3. Item contra videtur, ĩ. de excep. lege, qui agnitis. Sed illa in instrumentis dicit: hæc in testibus. licet quidam dicant hic q̃ pecunia corrupti ibi non. Vel dic, vt ibi. 5 & facit ex fals. instr. per totum. Item quid, si seuerè vindex falso iuramento est lata? Dic vt C. de quæstionã. l. si ex falsis. *Si victum* CASVS. Alicui capto à turri comisto pp aliq̃ delictũ, & condẽnato, ante q̃ pœna ei inferret, portabatur commestio, vel aliquid, sup quo iaceret, aliqs prohibuit hoc portari. Dĩ, q̃ prohibẽs vt li. act. in factũ, vel iniuriarum, arbitrio iudicis est puniendus. Franc. Accur.

? Ista sñtio nõ cõgruit litera: & ex reprobant Imo. & Alex.

4 Idem B. & Alex.

5† P. F. in.

6† Deest, esse ĩ Du. exẽp. ĩ P. F. & rem qua à iudice tam malo exẽplo circũscripto iudicata sunt, integ. restitue. quo pacto legit etiam Duar.

7† P. F. de est in carcerem.

8 Constitutio. lib. 2. P. F.

9† & Venus vt Du. & legit. P. Flor.

10 Ex

p *Si victũ*] vñ vinat.

q *Vel stratum*] hoc expone, vt infra de verb. sign. l. verbo victus, & l. in stratum.

r *Iudicato*] ideest condẽnato. Sed ad quid differebatur pœna vt C. de pœnis. lege, cum reis. Respon, vt in eo. li. h. si vindicari. & insta de pœnis. l. prægnantis. Vel dic iudicato, scilicet spe. arg. sup. de iureiu. h. admonendi.

s *Vtilis*] s. in factum, vt sup. de præscrip. verb. l. quoties. & arg. sup. ad legẽ Aquil. l. liber homo. in prin. & l. quemadmodum. §. Magistratus. Sed in quam pœnam? Respon. 6 vt iudici videbitur, vt infra de custo. reo. l. si quis reũ. & Inst. de obli. ex quasi malefic. §. 1. & supra si quadru. paupe. feci. s. dica. l. ex hac. Item cui dabitur? Respon, condemnato. si non est factus seruus pœnæ per sententiam, vt quia deportatus, vel relegatus: vt Inst. quibus mod. ius pa. po. soluitur. §. cum autem. Et de capi. dimi. §. minor. Secus si seruus pœnæ, vt quia in metallum est dãnatus: vt Insti. quib. modius pat. po. sol. §. pœnæ. quia tunc non. vt Insti. de iniu. §. seruus. nec fisco vt domino. vt supra de ijs, quæ pro nõ script. ha. l. si in metallum; licet 7 quidam sibi seruo facto dicant dari. vt arg. infra de iniu. l. item apud. §. ¶ quis sic fecit. potest etiam criminaliter à quolibet accusari. vt capitalis pœna imponatur: vt C. de custo. re. l. 1. §. si.

Imperatores] CASVS. Sententia solenniter lata, à qua non est appellatum, non potest retractari ob hoc, quod vna partium dicat se inuenisse instrumenta, quæ si à prin. habuisset, obtinuisset. Hoc autem fallit in Republica in casu quod dic vt in glo. Franc.

t *Nouorum*] ideest nouiter repertorum, vt arg C. de transa. l. sub prætextu. Sed contra. sup. iureiur. l. admonendi.

u *Restitui*] rescindi Accur.

x *Negotia*] ideest sententias. Accur.

y *Negotio publico*] idem in pupillari, & Ecclesiæ, vt no. C. eo. l. sub specie. Accur.

a *Ex causa*] si non sit defensor Reip. soluendo cõtra quem habet act. Respu. arg. C. de iudi. l. properandũ in §. Sed contra videtur C. si tut. vel cura. l. ultimã. & C. de sacrosanct. eccl. l. iubemus. §. prædia. & §. œconomus. Vel dic, an sit lapsum triẽnium & tunc an præuaricatio affuerit: vt C. de fen. adue. fiscum l. 1. lib. 10. & hoc petita restitutione officii. ex clausula generali: vt §. ex quib. cau. maio. l. 1. in fine. & ita intra quadriennium tantum, sin lo. vt C. de temp. in integ. resti. l. supernacuam. Alij 2 actione in factum, & sic perpetuò ob dolum delinquentis. & facit §. man. l. si hominẽ, & j. de excep. rei iu. l. cum de hoc. in fi.

1 Idẽ Ange. Imo, & Alex.

2 Idem B. & Alex.

POmponius] CASVS. Plures iudices cognoscebant de quadam causa liberali, oẽs excepto vno volebant iudicare, Possunt, dum tñ ille vnus iuret ideo nolle iudicare, quia de causa sibi non liqueat: nam tunc cæteri iudicãt, cum & si oẽs vellent iudicare, & discordarent sententia plurium teneret. Vltimo dicit, Tunc oẽs dicuntur iudicare, cũ oẽs adsunt, & statur sententiæ omnium, vel maioris partis. Et hoc dicit hæc lex, & seq. Franc. Accur.

3 † al. 17. P. F.

3 † Aliàs incipit l. ibi, Si vni. 3 † al. 37. P. F.

b *Profert*] non ergo omnes iudicãt, & sic est contra in Auth. vt iudi. non expe. §. iuſ. §. 2. & j. eo. l. duo. & sup. de arbit. l. sicuti. & C. quando prouo. non est necess. lege, cũ Magistratus. Sol. ibi liquebat: 3 hic non, & hoc hic iurauit, vt & j. de arb. l. si de meis. §. proinde. & ar. j. de fur. l. in actione. & j. depos. l. 1. §. si quis argẽtum. Sed qualiter põt non liquere, cum aut probat actor, & obtinet: aut nõ, & succũbit? Respon. vt d. l. si de meis. Item hoc qũ cœpit audire causam, & iam ad sententiam est ventum ab initio autem cognitionẽ accipere cogitur, & procedere per superiorẽ, vt in auth. vt iudi. nõ expec. §. 1. & j. de munc. & ho. l. munerum. §. iudicandi quæ sunt contra. Item cũ hic de ordinarijs dicat, quod patet, quia de causa liberali dicit: quare non põt vnus totum expedire etiam alio nõ vocato, sicut in volũtaria iurisdictione sit: vt j. de offic. Cõ. l. 1. quod hic, & j. l. proxi. negat? Respondeo hic hẽt locum qñ simul cœperunt 4 audire: alias quilibet solus posset audire incipere, & finire, cũ in solidum iurisdictio videatur concessa, vt supra de libe. cau. l. si pariter, & ff. l. de offic. Consu. & arg. C. de auth. præ. lege fi. Idem in delegatis ad vniuersitatẽ causarum, secus in pluribus delegatis ad vnam, vel ad certas causas, qui nec etiã ab initio separatim incipiunt: vt inf. eod. l. duo. Vel dic, q̃ in delegatis hic loquitur, qui de liberali causa cognoscunt, cum contingit abesse præsidem, vt supra de officio eius, cui man. est iuri. l. 1. §. 1. Item nũquid interlocutoria sententia sine alio dabitur ab vno, vt præcipiat partes adesse? Quod puto: arg. C. de auth. præ. l. vlt.

4 Idem B. P. & Ale.

5 Verũ est qñ iurisdictio cõpetit plurib.

6 Verũ est qñ iurisdictio cõpetit vt vniuersis, sin Bart.

ex causa [a] permittere se huiusmodi instrumentis vti.

Ista l. cum l. tunc autem & cum l. inter pares, & l. duo ex tribus, tractant de una, eademq; materia. Quando sunt plures iudices ordinarij, vel delegati in vna causa, & aliqui pronuntiãt, & aliqui nõ, vtrum valeat pronuntiatio, vel si omnes pronuntiant, & discordant, quæ sententia prævalet. Paul. de Cast.

Paulus libro 7. [1] † ad edict.

LEX XXXVI.

POmponius [2] † lib. 38. [3] † Ad edictum scribit, Si vni ex pluribus iudicibus de liberali causa cognoscenti, de re non liqueat, cæteri autem consentiant, si is iurauerit sibi non liquere, eo quiescente, cæteros qui consentiunt, sententiam proferre, [b] quia & si dissentirent, [c] sententia plurium obtineret.

Marcellus. [4] †

LEX XXXVII.

TVnc autem [d] vniuersi iudices intelliguntur iudicare, cum omnes adsunt. [e]

Paulus ad edic. [5] †

LEX XXXVIII.

INter pares [f] * numero iudices, si dissonæ sententiæ proferantur, in [6] † liberalibus quidem causis secundũ quod à D. Pio constitutum est, pro libertate [7] † constitutum obtinet: [8] in alijs autem causis, pro reo, quod & in publicis iudicijs obtinere oportet. [h]

¶ Si [8] † in diuersis summis cõdemnent iudices, [i] minimã [k] summam spectandam esse Iulianus scribit.

Non valet sententia plurium altero absente, licet valeat eo præsente, & nõ cõtradicẽte. B. Cellus. [9] †

LEX XXXIX.

DVo ex tribus iudicibus [l] vno absente [m] iudicare non possunt, [10] † quippè omnes iudices iudicare iussi sũt. [n] Sed si vnus adsit & contra sentiat, stabitur duorum sententiæ. * Quid enim minus [o] verum est omnes iudicasse?

Commoda præmiorum possunt capi in causam iudicati in subsidium tantum. Bart.

Papinianus. [11] †

LEX XL.

COmmodis præmiorũ, quæ propter coronas [p]

d *Vnc autem. Adsunt*] & etiam sententiam ferunt, vel e vni iudicanti consentiunt, vel etiam iudicato, ideſt sententiæ. Si verò dissentiunt, tunc oẽs. Si autem est aliquis cui non liquet, ille se excusat iurando, vt supra l. proxi. Accur.

* Hunc locum pulchrè explicat Aris. in proble. sec. 19 de his q̃ ad ius ciuile pertinẽt. & Cic. p Cluentio & Cælius ad Cic. li. 8. epist.

6 † P. F. in de liberalibus

7 † al. statum. P. F.

8 † Dua. si diuersis summis condẽnẽt iudices, minimã spectandã esse Iulia. scribit. P. Flor.

9 † li. 3. Digest. P. F.

10 † Dua. quippè oẽs iudicare iussi sunt. sed si adsit & contra sentiat &c. P. Flo. vide lib. 5 c. 6.

* Concor. tex. in c. finem tit. de iudi. in ca. quia propter. eo. tit. in c. 1. de his quæ fi. à mai. par. ca. extra.

11 † li. 10. Rã. P. F.

IN *inter pares*] CASVS. Duo iudices de causa cognoscentes diuersas sententias dederũt, quæritur, cuius sententiæ stetur. Et distinguitur. nam si est liberalis, statur ei sententiæ, quæ pro libertate est data. Si autem est alia causa, statur sententiæ latæ pro reo. Et hoc etiam in criminalibus causis locum habet. Si autem est causa pecuniaria, & diuersas sententias dederint, vnam in maiori, aliã in minori, statur illi quæ in minori summa est lata. Franc.

f *Inter pares*] aliud si inter impares, vt supra eodem l. Pomponius contra. Item hoc ius habet locum in ordinarijs, secus in delegatis, vt sup. eod. l. duo. Accur.

g *Obtinet*] vt supra de manu. l. lege. & argum. supra de fideicom. lib. l in libertatibus, & supra de rebus dub. l. si fuerit. in fi. Et idem in querela inoffi. testamen. vt supra de inoffic. testa. l. si pars.

h *Oportet*] scilicet, pro reo, & est sic j. de act. & oblig. l. Arrianus.

i *Iudices*] etiam delegati. Nec ob. supra eo. l duo, quia hic consenserunt in minorem summam, vt supra de arbit. lege, diem. §. si plures. Et dic vt ibi.

k *Minimam*] sic in stipu. vt j. de verb. obl. l. inter stipu. §. 2. & l. si ita stipulatus fuero decem, & sa. inf. de reg. iur. l. in obscuris, & de leg. 3. l. fideicommissa. §. si quis.

DVo] CASVS. Tres erant iudices delegati, duo absente tertio iudicare non possunt, cum omnes iussi sint iudicare: sed si omnes sunt præsentes, statur sententiæ duorum. Franc. Accur.

l *Duo ex tribus iudicibus*] delegatis. Idem in ordinarijs, si cœperunt cognoscere, vt dixi sup. eo. l. Pomponius.

m *Absente*] vel mortuo: vt C. de pedaneis iudici. l. placuit & facit supra de arbit l. sicuti, & l. item si. §. fin. & infra de reg. iur. l. factum.

n *Iussi sunt*] nisi aliquis iuret sibi nõ liquere, vt sup. e. l. Põp.

o *Quid enim minus*] ideſt quid deficit quin hoc dicamus. scilicet omnes iudicasse?

COmmodis] CASVS. Quidam athleta pugnauerat ad populi delectationem, & obtinuerat: vnde debebat, siue sperabat habere præmium à Republica. Iste athleta condemnatus est mihi in centum, nec bona sua ad hoc sufficiunt. Dicitur, quod Reipublicæ interdicendum est, ne hoc præmium soluat athletæ, & hæc pecunia debita tanquam pignus tenebitur. Franc.

p *Coronas*] i. victorias, qui enim pugnabant ad delectationem

rionem populi, præmium à Repub. consequebantur, vt C. de athletis l. 1.

1 Idem B. Ang. & Alc. q dicit, q hēt locum in fructib. p̄ bēdz, vel bñficij celeriter cōdēnati, & idē in feudo. Et hoc ēt videt̄ sentire B. & Pau.

a *Interdici*] vt sibi scilicet non soluatur, sed victori, vt argu. ff. eo. l à Diuo §. fi. Et hoc est verum, cum omnia alia deficiant: alias nec priuata pactione possunt obligari, vt C. quæ res pign. ob pos. l. spem, nec publica, vt C. de excep. rei iudi. l. stipendia, quæ sunt contra.

sacras præstantur, condemnato placuit interdici, [a] & eam pecuniam iure pignoris in causam iudicati capi.

Exceptio merè personalis non obstat ei, cui facta est delegatio ex causa lucrativa, vel onerosa, licet obstaret delegan ti. Barto.

Paulus libro quæstio. 1 †

LEX XLI.

NEsennius Appollinaris, [b] Si te donaturum [c] mihi, delegauero creditori meo, an in solidum conueniēdus sis? Et si es [d] 2 † in solidum conueniendus, an diuersū pures, si non creditori meo, sed ei, cui donare volebam, te delegauero? Et quid de eo, [e] qui pro muliere, cui [f] donare volebat, marito eius dotem promiserit? Respondit, 3 † Nulla [g] creditor exceptione 4 † summouetur. licet is, [h] qui delegatus est, potuerit exceptione vti aduersus eum, [i] cuius nomine promisit. Cui similis [k] est maritus: maximè si constāte [l] matrimonio petat. Et sicut hæres donatoris in solidum condemnatur, [m] & ipse fideiussor, [n] quem in donando adhibuit: ita & ei, cui non donauit, in solidum [o] condemnatur.

Donator conuentus rei vendicatione non habet beneficiū ne conueniatur, nisi inquantum facere potest pro re, vel fructibus. Bar.

¶ Fundum quis donauit: [p] Si non restituat vt quiuis possessor [r] damnandus est. Si autē fundum restituit, fructuum [s] nomine, si non eos [s] † cōsumpserit, [t] in solidū condemnandus est: potuit enim non periclitari, si statim restituisset. Si dolo malo 6 † desijt possidere, [u] in litem iurabitur, & tanti sequetur condemnatio. [x]

Exceptio, quæ non impugnat sententiam, potest opponi in executione eius. Pa. de Ca.

¶ In solidū condēnatus donator, actione iudicati, nisi in quantum facere potest, non tenetur [y] beneficio constitutionis.

Pronūtiata diffinitiua nō possunt per iudicē retractari, sed omissa circa pnuntiata, si concernūt accessoria, bene possunt supplerī eadem die. Pa.

Idem libro 7 † Respon.

LEX XLII.

PAulus* rndit, rescindere * quidem sententiam [z] suā

2 † al. & si in solidū &c. Dua. P.F.

3 † al. Respondit.

4 † Du. sū mouereī, licet is, q ei delegatus est potuerit vti aduersus eum &c. quē admodū habent etiā. P.F.

5 Approbatur cōiter per doctos.

6 Idē B. P. Ale.

5 Reprobatur per Pa. Imo. & Alex.

7 † 3. P.F. * Paulus. Cūc. tex. in c. in literis, de of. & pot. iudi. dele. extra. tex. in c. venerabilis. e. tit. tex. in c. si cōpromissarius §. si vero, de elect. in 6.

6 † malo & est in Du. exēplar, nec P.F.

* Huc pertinet, q scribit Sue. Iuliū Cæsarem tm̄ merū iniecisse cōsuli designato vt eū non pigueret sententiā suā quā mutare turpe erat, interpretatione leuire.

5 Idē B.

a *Interdici*] vt sibi scilicet non soluatur, sed victori, vt argu. ff. eo. l à Diuo §. fi. Et hoc est verum, cum omnia alia deficiant: alias nec priuata pactione possunt obligari, vt C. quæ res pign. ob pos. l. spem, nec publica, vt C. de excep. rei iudi. l. stipendia, quæ sunt contra.

b *Nesennius Appollinaris*] Iulio Paulo salutē. & hanc q̄nem.

c *Donaturum*] idest traditurum ex causa donationis, sed tamen iam donauerat verbis. Vel etiam dic, quod non donauerat etiam verbis.

d *Etsi es*] secunda quæstio.

e *Et quid de eo*] tertia quæstio.

f *Cui*] mulieri.

g *Respondit, nulla*] trés posuit quæstiones, & hic respon. ad primam, sed non ad secundam. Sed idem est in secunda, quod hic dicitur in prima, vt sup. de don. l. qui id. §. fi. & fatur in eo. ti. l. 2. l. cum verò. & ff. de doli excep. l. purè. §. si cū, & inf. de noua. l. fi. quis delegauerit. & l. fi. Titius.

h Is] donator. Acc.

i *Eum*] donatarium.

k *Similis*] cum nec ipse habeat causam lucrativam, vt ff. de act. & obl. l. ex promissione. Sed cōtra. sup. de iure do. l. si extraneus, vbi delegatus à muliere habet priuilegiū, vt in quātum facere potest, damnetur Sol. 3 ibi iam soluto matrimonio mulier contra virum agit, qui non exegerat, hic vir agebat. Vel vt ibi. Itē contra sup. sol. mat. l. si prior. vbi prior vir delegatus secundo viro ab vxore in solidū nō tenetur. Sol. 4 ibi promisit sic. Quod mulieri debeo. vbi verba cū effectu accipiūt, secus si dixisset decem, quæ mihi dedit, tibi promitto. arg. sup. de iureiur. l. cum qui. §. si mulier. Acc.

l *Si constante*] Idem si soluto. vt sup. eo. l. sed hoc ita.

m *Condemnatur*] vt sup. eod. l. sciendum.

n *Fideiussor*] repete, vt sup. eo. l. & si fideiussor.

o *In solidum*] & hoc in hac exceptione, vt quis damnetur in quantū facere potest, secus in exceptione doli, vbi distinguitur, vt ff. de excep. doli. l. apud Celsum, §. itē quæritur. & §. sed fi mulier. & l. putè. §. pen. & l. Iulianus. Azo. Itē facit sup. de cōd. ob ca. l. si donaturus. & l. 1. extraneus, & l. qui se.

p *Donauit*] & tradidit, sed postea aliquo modo ad eum possessio rediit, & sic nō est contra sup. de dolo. lege, in ædibus, §. 1. & lege, cum de donatione, & ff. ā vsur. l. videamus, §. si actionē, quæ sunt contra.

ADDITIO. Dic, quòd id in actione stricti iuris, vel malæ fidei possessore, quia tunc fructus veniunt à tempore moræ: hic verò secus.

q *Restituat*] postea cum possidens est cōuentus actione in rē.

r *Possessor*] non vt donator in quantum facere potest.

s *Fructuum*] perceptorum post litem contestatam.

t *Consumpserit*] Nam eis consumptis non iurabitur in litē pro eis, sed condemnabitur in æstimationem. erat enim malæ fidei possessor, quia post litem cōtestatam consumpsit, vt sup de dolo. l. arbitrio. §. non tamen, secundum H. Aliàs si extarent, cum rei vendi. possent peti, posset pro eis iurari in litem, vt supra de in lit. iurā. l. in actionibus. Alij vt Azo. quod hic tenetur, quando consumpti sunt, & hic subaudiunt, maximè. Tertij si non consumpsit. f. ante lit. contesta. quia tunc non tenetur, cum sit bonæ fidei. Quartl, quod si extant ante lit. contesta. officio iudicis, cum bonæ fidei sit possessor, post litem contesta. rei vendicatione si extant, si autem consumpti sunt nec offic. iudic. primi, nec rei vendi. secundi, sed primi nulla actione, secundi condictione sine causa petuntur. vt C. de condi. ex lege. l. mala fide. Acc.

5 † P.F. cō sumpsit.

u *Desit possidere*] non consumendo.

x *Condemnatio*] quanti in litem iuratum fuerit.

y *Non tenetur*] vt & sup. de do. l. qui id. 2. respon. fe, & supra sol matrimo. l. ex diuerso. f. fi. & quod cum eo l. si filius. Et hoc, si nō fuerit primo iudicio super hoc proposita exceptio alias secus, vt ff. de excep. rei iud. l. duobus. & C. de fide instru. l fi. §. fi. & sup. de neg. gest. l. finauem. §. si quocunque. Et pro hoc est, quod notaui. supra eo. l. si conuenerit. & faci supra de iure do. l. si extraneus.

z *Sententiam*] vt & supra eodem lege, quod iussit, in fine. & C. quando prouoca. non est necess. l. prima. & infra eodem l. iudex. & l. acta. §. 1. & l. cum quæreb atur. & infra de pœnis. l. Diui fratres. Fallit in casibus, vt no. C. sen. rescin. non posse l. 1.

a *Circa condemnandum*] vt in fructibus, de quibus omiserat, vt sup. de rei ven. l. ex diuerso. & econtra absoluit, si a fundo petito absoluerat. & facit C. de fruct. & lit. expen. l. termina to. & C. quando prouo. non est necess. l. omnem.

PAulus] CASVS. Duo sunt condemnati in viginti in vna sententia, quilibet videtur condemnatus in decem, & si vnus eorũ soluat sua decem, liberatur in residuo Fr. Acc.

b *Virili*] etiam si in solidum prius teneba tur], & sententia condemnatis proficit, sic ʃ. de dol. except. l. fideiussor. Sed contra, inf. de except. rei iud. lege euidenter. Sed plenè dic. vt no. C. si plures vna sentẽ. l. 1.

c *Ex causa iudicati*] nisi iudex expresserit. vnumquemque tenere in solidum.

EX contractu] CASVS. Pupilla con-
a †Li. 16. uenta tutore autho- Resp. P. F. re in decem ex con-
a† Du. Ti tractu paterno, con- tius por- demnata est, tandem tionẽ sibi abstinuerunt eã tuto- cõpeten- res ab hæreditate pa- tem. P. F. terna, & sic hęc bona
3† li. 5. re iuerunt ad substitu- ipon. P. F. tum, vel ad cohære- Ista glo. des, quæritur in quos & sing. q detur actio ex senten licèt sub- tia. Et dicitur, quòd stitutio in substitutum, vel in vulgaris cohæredes, & exacti adita hf- regressum habebunt ditate eua contra tutores pupil- nescat (qđ li in casu, si culpa eo- idè ẽ & i rum cõdemnata fuit legatis q pupilla Fr. Acc. agnitio- d *Ad substitutum*] mẽ primi sed nonne euanuit legatarij) substitutio adita hf- ñ falsit ditate, vt C. de imp. vbi hrs & alias subst. l. post a- esset resti ditam. Et idem de iu tu. aduer- re accrescẽdi inter hę sus aditio redes, vt supra de vsu- mẽ Bolo. fru. accrescen. l. fin. ſ. * Ex con- fi. respon. a hoc facit tractu. in- restitutio, ac si adita cip. huius non esset hæreditas, l. viđ apud vt sup. de mino. l. & si Petrũ Stel- fine. l. sed quod Papi- lã. ʃ. l. qui anus. Sed si non ha- Romæ ſ. bet substitutum, vel Augerius. cohæredem, an ad co n. 100. de gnatos inferioris gra- verb. obl. dus defertur hæreditas? Respon. non, e sed ad fiscum secun & Sebast. dum quosdam, vt supra de suc. edic. l. fi. Acc.

Sap. in l. e *In eos actionem*] cũ effectu, & inspecto exitu. & de hoc ex- post adita cipit. Nisi, &c. quia & vbi culpa tutoris interuenit, datur si- C. de ipu. militer in eos actio, exitus verò sit contra tutores, qui conue
3 Re. ba niuntur secundum Azo. 3 Sed H. dicit tunc nullo modo te- tur primo neri substitutũ, vel cohæredes, arg. ʃ. l. prox. ſ. fi. Sed ibi non lã & Ale. habebat tut. vel si habebat, non defendit, hic defendit, sed qa nõ ad male, & facit ʒ. de in integ. restit. l. ſ. & de minori l. ait Præ- fiscũ, sed tor. ſ. non solum, & C. si aduersus tem iudica. l. cũ & mino- ad proxi- res. Item videtur huic contra. inf. eo. l. sæpe. in prin. sed non mios. videntur alij, sed illi ijdem, qui sunt condemnati. Acc.

3 Quę opi- ACTA] CASVS. Acta causæ, idest, scripturas factas in eau nio appro- sis, potest iudex iubere ea destrui, q partes hoc volunt, bat p oĩs & hoc si causa nondũ finita est, at ea finita potest hoc facere doctõ. iudex etiam inuitis partibus.

¶ *De amplianda*] ex quo iudex in sententia imposuerit pœnam alicui, non potest eam pœnam augere, vel minuere, nisi de voluntate principis.

¶ *Contra*] Lata sententia contra minorem indefensum non tenet, & dic. vt in gl. Fr.

tum, d vel ad cohæredes peruenerunt. Quæritur, an hi ex causa iudicati teneantur. 4† Respondi, dandam in eos actionem e iudicati, nisi culpa tutoris pupilla condemnata est.

Acta non possunt destrui sine consensu partis, & iudicis. Bar.

Paulus lib. 1. Sententiarum.

LEX XLV.

ACta f apud se habita, si partes consentiant, & iudex hoc permiserit, potest iubere ea die g circunduci, h nisi vel negotium, vel lis terminata fit. i

¶ De amplianda, vel minuenda pœna damnatorum post sententiam dictam sine principali k authoritate nihil est statuendum.

Hic est casus vnicus in iure, quod valeat iudicium agitatum cum adulto curatorem non habente. Paul. de Cast.

¶ Contra l indefensos minores, tutorem, vel curatorem non habentes, m nulla sententia proferenda est.

Verbum, condemno, vel absoluo, positum ī scriptura sententiæ, potest per iudicem mutari ante quam sit pronunciatum, postea non. Paul. de Cast.

Hermogenianus. 5†

LEX LXVI.

ACtorum n verba emenda re tenore sniæ perseuerante non est prohibitum.

d *Ad cohæredes*] sed nonne euanuit legatarij) substitutio adita hf- ditate, vt C. de imp. & alias subst. l. post a- ditam. Et idem de iure accrescẽdi inter hęredes, vt supra de vsufru. accrescen. l. fin. ſ. fi. respon. a hoc facit restitutio, ac si adita non esset hæreditas, vt sup. de mino. l. & si fine. l. sed quod Papinianus. Sed si non habet substitutum, vel cohæredem, an ad cognatos inferioris gradus defertur hæreditas? Respon. non, e sed ad fiscum secundum quosdam, vt supra de suc. edic. l. fi. Acc.

e *In eos actionem*] cũ effectu, & inspecto exitu. & de hoc excipit. Nisi, &c. quia & vbi culpa tutoris interuenit, datur similiter in eos actio, exitus verò sit contra tutores, qui conueniuntur secundum Azo. 3 Sed H. dicit tunc nullo modo teneri substitutũ, vel cohæredes, arg. ʃ. l. prox. ſ. fi. Sed ibi non habebat tut. vel si habebat, non defendit, hic defendit, sed male, & facit ʒ. de in integ. restit. l. ſ. & de minori l. ait Prætor. ſ. non solum, & C. si aduersus tem iudica. l. cũ & minores. Item videtur huic contra. inf. eo. l. sæpe. in prin. sed non videntur alij, sed illi ijdem, qui sunt condemnati. Acc.

ACTA] CASVS. Acta causæ, idest, scripturas factas in eau sis, potest iudex iubere ea destrui, q partes hoc volunt, & hoc si causa nondũ finita est, at ea finita potest hoc facere iudex etiam inuitis partibus.

f *Acta*] i. scripturæ de his factæ, quæ apud iudicem acta sunt, vel dicta. Azo.

g *Eadem*] vel postea vsq; ad decisionẽ. Ac. 4† Rescripsit, legit Duare. iudicati nõ gest. in P. F. & apud Duare.

h *Circunduci*] l. destrui. vt no. ʒ. de petit. hæte. l. si qui libertatem. & facit sup. de arbi. l. sed & ſ compromissum. & inf. l. prox.

i *Terminata sit*] transactione, vel sententia, ita q non possit appellari: nam tunc iudex potest hoc facere, etiam si partes nõ consentiant, sed ante litem finitam nõ potest. fm Azo. Vel dic, q quod tunc fieri non potest etiam partibus, & iudice nolente, quo minus decisio teneat, nisi, & ab ea expiesse recedat.

4 Ista approbatur alijs duabus reprobatis sũt Bar. Ale. & alios.

k *Sine principali*] quid ergo si principale rescriptũ fuerit allatum i. impetratum super hoc? Respon. 5 non. vt dictadam, vt C. si contra ius, vel vtil. fi & de petit. hon. sub l. 2 lib. 10. nisi dicas non obstante tali lege, vel legibus. arg. ʒ. de le. ʒ. l. non aliter, & l. si qs, in prin. & ī Authẽ. de test. impers. 4. sed & si quis. Itẽ nisi propter inopiã vt C. de mo. mu. l. eos in fi. & ʒ. de offi. Præfi. l. illicitas. 4. fi. & facit C. de pœn. l. pęnã. & inf. de quæstio. l. 1. ſ. fin. & ʃ. eo. l. iudex. & ʒ. eo. l. Paulus. & ʃ. de appel. l. ab executore. 2 rñ. & quod no. C. sententiam rescin. non poss. l. 3. Acc.

5 Cõtra ẽ l. 2. C. de preci. Imper. offe. 5 † li 2. iuris epitomarum. P. F.

l *Contra*] sed pro eis potest, vt C. de procura. l. non eo.

m *Non habentes*] vel habentes. sed adesse nolentes, ó ar. sup. quod cuiusque vniuers. l. 1. ſ. & quidem. & fact. C. si aduersus iudicatam. l. cum & minores. Acc.

n *Actorum*] dic secundum quosdam, quòd cum legit sententiam, ante quam legat verbum, condemno, vel absoluo, potest id mutare, & sic aliter sententiare, quã proposuerat, cum tunc ei aliter videatur, sed post lectam nõ potest, cum nec corrigere possit, vt infra eod. l. index. Vel dic 7 secundo, quòd etiam tota perlecta potest verba diffinitiua sententię mutare retenta sententia. Nec ob. d. l. index, quia non iudicat iterum, sed declarat iudicatum, vt argum. sup. de test. l. hæredes. ſ. quod verò. Item no. ar. pro nobis. q licet verba offendere seruata sententia, vt no. C. de legi. & constitu. l. non dubium. Acc.

6 Scribẽ. dãt istam gl. sing. q citatio, tutorũ, vel curatorũ non sufficit, vt possit ferri sniã ʒ pupillos, vel minores, si tutor, vel curator noluit adesse. De qua materia 7 Bart. in l. qui habet ſ. si pupillus. supra, de tut. Bolog.

7 Ista placet Pa. & Ale. & est vera in se-

Dissolu. l. non dubium. Acc.

& vnusquisque] CASVS. Sententia debet dari præsentibus

tibus partibus,& dic vt in glo.

¶ *Qui apud*]Vna partium citata à iudice suo, puta, à procuratore fisci,noluit venire. Dicitur, quod sententia poterit dari. Franc. Accur.

a *Præsentibus*] vetè, vel interpretatiuè, quia contumaces,vt inf. eo.l.cõtumacia, & in auth.vt om.ob. iu.§.si verò neque.

b *Quæ causa*] quia principaliter à contra eos lis mota fuit, aliàs contra. vt.ff. e l. sæpè, & facit ff.fam. erciſc. in hoc iudicio, & C. res inter alios acta.l.fi.Ac.

c *Contingit*] vt tutores, & alij,cum quibus fuit lis contesta. d *Qui apud fiſcum*],i. fiſci procuratorem in iudicem.Idem,ſi apud alium. Acc.

e *Conuenti*],i. citati, & erat lis contesta, alias non posset dari diffinitiua, vt C. de iud. l.properãdũ,§.1.

f *Rebus*]Prius condẽnandi quaſi contumaces. Accur.

g *Subijciendi sunt*] quaſi contumaces, ſi tamen iniuſtam foueant cauſam, vt C. de iud.l. properãdũ, §.ſinautem,

h *Quod*] ſcilicet, ipſum negligere, facit C. quomo. & quãdo iudex.l. cõſentaneũ, & inf.eo.l. contumacia.§.contumax.

i *Decreta*] id eſt, edicta citatoria a contra abſentem. Vel dic,quę fiũt ſup alienationibus, & tranſactionibus p ipſos Prætores. vt C. de aſſeſ.l.1. Accur.

k *Latiné*]ſcilicet,inter Latinos,ſed inter alios eorum lingua, niſi vnius intelligat linguam alterius, vt ea dẽ, de ſup. de inſtito. l. ſed verb. obl. & ſi pupillus, ſi. pron. 4. & 8. ſcribere,& C. de ſen. & ibidẽ ten.l.iudices, & ſup. de verb.obligat.l.1.§.ſi. Accur.

l *Exheredatum.*] CASVS. Filius exheredatus, vel qui abſtinuit ſe ab hæreditate paterna, ex contractu ipſius conuenitur,in quantum facere poteſt non deducto ære alieno ſicut vir,& patronus:ſecus in donatore conuento. Nam ibi deducitur æs alienum. Et eſt ratio, ne ex liberalitate ſua inops factus periclitetur.Hoc dicit hæc,l.cum l.ſequen. Franc.

m *Nec ex ipſius*] nam ex pactis contractu nullo modo tenetur,cum non ſit hæres. Accur.

n *Facere poteſt*]niſi in caſibus,vt ſu. quod cum eo,l. ſed ſi ex parte,§.interdum,& §.quanquam, & facit ſup.l.1. & 2. & ff. & C.quod cum eo.l.eius rei,& l.ſi ex.

o *Ære alieno*] vt ſup.eo.l.inter eos : nam ſoli donatori hoc conceditur.

p *Conuenitur*] de quo conſtat,vt hic,& ſup.eod.l.inter eos,§. is quoque.

Ad hoc, vt valeat sententia, debent esse præsentes, vel legitimè citati ẽ̃ illi, quos negotiũ tangit, id est, cõtra quos principaliter fuit actum: & si aliqui sunt præsentes, aliqui nõ, nec citati, non valet, nisi quo ad præsentes, vel citatos. Pau.

Paulus lib. 5. Sentent.

LEX XLVII.

DE vnoquoque negocio præsentibus [a] omnibus, quos causa [b] contingit, [c] iudicari oportet: aliter enim iudicatum tantum inter præsentes tenet.

¶ Quia apud fiscum [d] causam defendere sæpius conuenti [e] neglexerint, rebus [f] iudicatis subijciendi sunt. g [1] † Quod [h] ex eo apparet, si sæpe conuenti præsentiam sui facere noluerint.

Dicitur, q decretum, siue citatorijs si fiat super alienationibus siue trãsactionib. dẽt scribi verbis Latinis, & intelligi inter Latinos. Franc.

Triphoninus lib. 2. Disputat.

LEX XLVIII.

DEcreta [i] à Prætorib. Latinè [k] interponi debẽt.

Filius familias effectus sui iuris si conuenitur ex cõtractu celebrato tempore, quo erat in patria potestate, si non est hæres patris, condemnatur dumtaxat, quatenus facere potest, nec deducitur æs alienũ: licet secus in donatione. Pa. de Ca.

Paulus lib. 2. Manual.

LEX XLIX.

EXhæredatũ, [2] † [l] vel eum, qui se paterna hæreditate abstinuit, nec ex ipsius [m] cõtractu, nisi in [3] † id, quod facere potest, [n] condemnãdũ esse. 4 †

¶ Quemadmodum autem facere posse credatur, videndũ est, vtrum deducto omni ære alieno, [o] vt is qui ex donatione conuenitur? [p] an vt maritus, & patronus, nullo deducto ære alieno? Et indubitati iuris est, ad similitudinem viri, & patroni 5 † eum condẽnandum. [q] Pinguius.n.donatori succurrere debemus, quã ei, qui verum debitum [r] persoluere compellitur.

Triphoninus lib. Disput. 6 †

LEX L.

NE liberalitate sua inops fieri [s] periclitetur.

Qui dolo suo effectus est non soluendo, perdit beneficiũ, ne conueniatur vltra, quam facere possit. Pau. de Cast.

Paulus lib. 2. Man.

LEX LI.

SI quis [t] dolo fecerit, vt bona eius venirent, [u] in solidum tenetur. [x]

Si creditor consecutus est q̃tũ sibi debetur a debitore, vel ab alio, licèt non ex causa debiti, sed propter dolum suum, quia nõ permisit creditorem venire in possessionẽ bonorũ, nõ potest de equitate amplius agere ad debitum. Pa. de Ca.

¶ Si quis creditorẽ missũ [y] in possessionem rei seruãdæ causa, non admiserit, 7 † & venditor [z] præstiterit creditori, quod creditoribus debet. Solu. 3 donator deducit de omnibus, quibus dẽbet ex causa non simili, sed filius non deducit, quod dẽt primis, vt hic, sed posterioribus, qui secũ cõtraxerunt postquam fuit factus sui iuris, vt ibi. Si quæras quare posterioribus, & non primis deducit? Ibi est rõ: vel hic 4 filius iuste fuit exhæredatus: ibi iniuste. Itẽ hic fortè est maxima parte institutus: vnde stultè abstinuit: ibi ex minima, & sic facit benè, q̃ abstinet. Acc.

r *Debitum*],i. non lucratiuum: nam & ex donatione sit verum debitum.

ſ NE liberalitate. *Fiers*] Id eſt, factus, & ſic tempus pro tẽpore ponitur. ſic ſup. de leg. 3.l.ẽt, & facit ſup. de ædil. edic.l. ad res don. & ſup. de donat.l. Atiſto.in fin. Acc.

SI quis dolo.] CASVS. Miles, vel maritus, vel ſimilis, qui conuenitur in q̃tum facere poteſt: in odium creditorum bona ſua diſſipauit. Dic q̃ amodo conuenitur in ſolidum.

¶ *Si quis creditorem*] Pone casum, vt in gl. l. quę incipit. Et ſi venditor, id eſt, debitor, &c. Vel dic tertiò. &c. Franc. Ac.

t *Si quis*], alioquin ſi quid poſtea acquiſierit, ſ in quantum facere poteſt, condẽnãdus eſt, vt inf. de ceſſ. bo. l. 4.

u *Venirent*] quia ipſemet vendidit. Vel dic, quod ſic diſſipauit, vt neceſſe ſit vendi per creditores. Licèt ergo prius habeat beneficium, vt in quantum facere poſſit condẽnetur, quia miles, 6 vel maritus, vel ſimilis, nunc amiſit, contra eos tamen, contra quos dolo fecit, 7 vt ſup. ſolu. matrimon. lege etiam. 6. licèt. Alij ponunt exemplum in eo, qui ceſſit bonis dolosè, ſecus ſi non dolosè, quia non perdit priuilegium, vt inf. tit. 2. l. 4. Quod non placet, quia nemo videtur do. &c. vt inf. de reg. iur. l. nullus videtur, licèt ſit arg. contra. ſupra de dam. infe. l. Proculus.

; ADDITIO Dic, quòd ibi non erat dolus aliquo modo. Imola. & Alex.

x *Tenetur*]ſed & prius tenebatur in ſolidum, ſed tamen nõ debebat in ſolidum condemnari. Azo.

y *Miſſum*].i. mitti iuſſum.

z *Et venditor*].i debitor, qui ideo non admiſit, vt liberè vẽderet. Et quod infra dicit, debitor, pro eodem ponit. Vel dic, venditor, i. executor ſiue officialis, qui vẽdidit ipſa rẽ, in cuius poſſeſſione iuſſus erat mitti creditor, & ſoluit ei.

Vel

1 Iſta approbatur per Ang. Imo. Pa. & Ale.

2 Dic quòd ſi appellat decretum ſuum, ſũm Imo. & Ale.

3 Iſta eſt vera Im. & Alex.

3 † P. Fl. niſi id.

4 Reprobatur, qa diuinat ſũ Ale.

4 † P. Fl. deeſt, eliſe.

5 † Du. eũ detrahendũ, alias & detrahendum ut hẽat. P.F.

6 † 12. P. F.

7 † aliàs ſi, vt apud Du. P.F.

6 Iſta põt procedere ĩm Imo. & Alex.

7 Et hoc nõ Imola.

5 Iſta lectura eſt bona ſũm Imol. & Alex.

1 Et exhæredatũ, Duar.

Vel dic tertiò, quòd in fraudem creditorum vendidit debitor: vnde emptor cõuentus fuit act. in factũ ex edicto inf. q̃ in frau. credi. lege j. & non veniente eo, iussus fuit creditor mitti in poss bono. emptoris, & non fuit admissus: vnde cõuentus fuit act. in factum ex edicto inf. ne vis fiat ei. l. j. libe

ratur ergo debitor.

Idem si alius creditor, vel etiam prius extraneus impediat missionẽ: nã potest conueniri dicta actio in factum, vt inf. tit. 3. l. si quis, in princ. Alij, 1 quòd quidã emit act. creditoris, & ei soluit, & sic vẽditor, id est, emptor. a *Quod accepit*] vt & inf. de reg. iur. l. bona fides. Sed contra sup. de peti. hæred. l. ẽt, §. penul. Sed ibi non petit, quod accepit, cum accepit à doloso æstimationem abalio petit rem. Item contra inf. de tabu. exhi. l. 3. §. condemnatio. Sed ibi ex causa superuenientie agit, quia extitit conditio, hic ex veteri. An autem hic extraneus exactus debitorem conueniat? arg. quòd sic sup. de cuic. l. si plus, §. 1. Sed die contra, quia propter suum dolum soluit, vt d. l. sup. de peti. hæredi. l. etiam, §. penu.

b *Cum vir*] CASVS. Soluto matrimonio vxor egit contra virum actio. rerum amotarum. Dicitur quòd vir tenetur in solidum: quoniam ex delicto hæc actio oritur. Franc. Accur.

b *Cum vir*] quod esse potest, vt sup. rerum amot. lege, contra. l. 2. & l. mulier.

c *Societatis*] i. matrimonij.

d *Quoniam*, Hæc ratio bona est, & alia, quia solutũ est matrimonium arg. sup. de neg. gest. l. divortio. Sed hic posita ratio sufficeret etiam constante matrimonio, vt sup. eo. l. sed hoc, in fin. & facit supra, quod cum eo. l. sed si ex parte, §. quanquam.

e *Ex malo contractu*] i. facto.

C *Ontumacia.*] CASVS. Contumax punitur damno litis: nam non appellat. Item in expensis, & in similibus. Secundò dicit, quod contumax dicitur qui ter citatus, vel semel pro omnibus, non venit, cum venire posset non impeditus morbo, vel alia maiori causa, & cum venire debeat, vt quia erat iudex suus, coram quo erat citatus, vel saltem dubium erat. Fran.

f *Contumacia*] Contumacia attenditur quandoque respectu non venientis, vt extra de dolo. c. a. & c. cum dilecti. ad fi. Quandoque respectu non constituentis, vt sup. de rei vend. l. qui testimonio. Quandoque respectu non respondentis, vt sup. de interrog. actio. l. de ætate, §. qui tacuit, & §. nihil. Quãdoque respectu precedentis, vt extra de dolo. c. prout, & xj. q. 3. c. certum. & extra de proc. l. constitutis, & de iudic. c. i. quandoque respectu non exhibentis, vt inf. de appel. l. creditor. §. iussus. Prima contumacia, scilicet de non veniẽdo, potest contingere tribus modis. Vno, quia peremptoria citatione recepta venire contempsit. Alio, quia malitiosè se ipsum occultat. Alio, quia impedit, ne ad eum citatio perueniat, vt extra, Vnite non contestata, c. quoniam, §. porro & §. qui. c. quamuis. & d. c. ex parte, & sup. de cuic. l. si dictum, §. si præsente.

g *Litis damno coercetur*] vt non appellet. 4 vt sup. de iud. l. & post. §. fi. Item in expensis, 5 vt C. de iud. l. properandum, §. finautem. Item vt ex causa possit iurisdictionem denegare, vt sup. qui. ex cau ma. l. sed & si per Prætorem, § sed & si dum, & C. de inge. ma. l. diffamari. Item quandoque principalem causam amittit, vt C. de accusa. l. si ea. & sup. de liberali cau. l. diuus, §. 1. sed illud non propter absentiam solummodò, sed quia nec erat probatum propter contumaciã: ergo nõ perdit principalẽ 6 causam, vt C. de iud. l. properandum, §. cum autem. & sup. de iud. l. & post. quę sunt contra. Item facit C. de remiss. pign. l. si eo. & C. quomodo, & quã iudex, l. consentium. 7

4 Qs est uerus cõtumax, Imo.

5 Intellige in factis post contumaciã, & nõ ante Angel. & Iuol.

6 † Duar. cõtenet. P. F.

6 Hoc nõ rem regulariter Imo.

7 Sequuntur Imol. & Alex.

h *Appellatur*] ad hoc facit sup. de iudi. l. ad peremptorii, cum sequentib. Item facit sup. eo. l. de vno quoque, §. 1.

i *Euocatus*] sicut debet fieri per legem, vel statutũ: aliàs non potuit citatio arctate citatum, vt extra de electio. cas bonæ memoriæ.

K *Pœnam contumacis*] q̃ est multiplex, vt modò dixi, & alia, vt sup. si quis ius di. non obtempe. l. 1. l *Causa*] vel iustæ, vt sup. si quis in ius vocan. non ierit. l. 2. §. item si nihil. & supra de iud. l. si Prætor. in fi.

m *Deberent*] quod est siue certum sit esse de iurisdictione vocantis, siue est dubium 8 vt supra de iud. l. si quis ex aliena.

C *Ontra pupillum.*] CASVS. Citatus est pupillus peremptorie, vel absens reipublicæ causa, vel min. 25. annis, & lata est sententia contra eum. Dicitur quòd non tenet citatio, vel sententia.

¶ *Is qui ad maius*] Titius habens causam coram vno iudice citatur propter aliam causam coram maiori iudice, & iuit, & deseruit interim primam causam. Non dicitur] contumax, vt primus iudex possit ferre sententiam in eum. Frã.

n *Nihil momenti habet*] Dissimiliter tamen, quàm in diffinitiua sententia. Nam in absentem lata tenet, sed ad appellandum restituitur, vt sup. de in integ. rest. l. fin. Sed contra pupillum, vel minorem indefensum nullo modo, vt sup. eodem. l. acta. §. fi. Sed quidam, vt P. dicũt, in absentem idẽ, scilicet si iudex sciebat absentiam, vt ipso iure non teneat. Item in pos. differunt: nam pupillus patitur missionem, nõ venditionem, nisi ex facto patris descendat negotium, vt inf. ex quib. caus. in pos. l. apud Iulia. l. 1. & §. fin. Item tertius missionem, & venditionem, vt inf. de bo. au. iud. pos. l. si minor. licèt restituatur. Item secundus missionem, & venditionem. licèt & ipse restituatur, vt sup. de dam. infec. l. si finita. §. si fortè. nec ob. quasi debeat in notitiam citati peruenire edictum, vt nota. infra quæ senten. l. 1. §. item cum ex edicto.

o *Contumax*] imò videtur, q̃ de vno iudicio ad aliud, quis vocati nõ possit, vt sup. de in ius voc. l. 2. in fi. & l. 4. in prin. Sed illas secundum hanc intellige, vt non possit vocari, nisi sit. l. vocatus ad maius auditorium.

p *Iudex. Sententiam*] diffinitiuam: secus de interlocutoria, vt sup. eo. l. quod iussit. Accur.

Non

1 Quælibet lectura ff. procedere, ssm Alex. 1 † 12. P. F.

2 † P. F. vita.

3 † Tñ deest, i Du. exempla. P. F.

4 † Duar. malè. P. F.

5 † epitomarum. P. F.

2 Sine licentia secundum Imo.

3 Gl. sequuntur Im. & Al.

a *Non posſit*] vt ff. de pœ. l. Diui fratres. & l. relegati. in fin. & inf. eo. l. eum quæ rebatur. & ff. de arbi. l. dicere. in fi. & l. ſeq. & C. de ſen. ex breui. re. l. 2. §. 1. & ff. e. l. Paul. in prin. Item fallit ff. de offi. Præſi. l. illicitas in fi. Itē ſup. de in int. reſti. l. Diuus. Item C. de ſen. ex breui. re. l. 2. §. fi. vbi excipit Principem. & Præf. Præto. & Senatum: quaſi ipſi corrigant ſuas ſententias. Sed dic non in hoc excipit, ſed vt per alios poſſint recitare. Itē fallit ſu. eo. l. Paulus. in fin. Item fallit in alijs caſib. quos notaui. C. ſen. reſcin. nō poſſ. l. 1. Item dic. ℔ hac l. tenuit ſententia, quia contra ius litigatoris eſt lata, ſi conſtitutionis, & ſic in ordinario. & delegato intelligitur, & ſic non eſt contra. C. de ſen. l. 1. in fi. & de accu. l. ſi accuſatori bus. & C. quomodo. & quando iud. l. ſi Præſes. quia in illis nō tenuit ipſo iure, & ita ille idē cognoſcit. ſi eſt ordinarius: ſecus ſi delegatus, vt C. quomodo. & quādo iud. l. ſi vt propo nis.

1† P. Flo. malè, ſeu benè.

*Conc. in C. in iure venerabili. de offi. de po. iud. dele. extr. ex. in c. fi cōpromiſ. Sarius. §. ſi vero. de elec. in 6.

2† 27. Pā. Flor.

b *Post rem iudicatam*] ſic ſup. e. l. Imperatores.

c *Deciſam*] hoc niſi prætextu nouorum inſtrumentorum, vt no. ſup. de iureiur. l. admonendi. quæ eſt contra.

d *In controuerſiam*] ſic infra. titu. 1. l. Iulianus. & l. 1. & ſu. ad legem Aquil. l. proinde. ij. §. notandum. Accurſ.

3† 2 P. Fl.

*Quid in iudice ordi. quid ī deleg. qd ī arbitro? Mand. de ætā. min. Adole. nu. 76. 28. & ſeq.

e *Quæritur*] quia cēpit eſſe teſcerta.

*Ex l. Iul. iudiciorū & edicto D. Auguſti: de quo per Plin. li. 10. epiſ.

Q *Vidam conſulebant*] CASVS. Sententia lata à iudice minore 25. ann. maiore tamen 18. tenet. cum. & ſi Magiſtratus ſit tenebit. qđ faciet. Et hoc facit pro me Franciſco. cum adhuc ſū intra ætatem 25. ann. Secundo dici. Etiam minor 18. ann poterit de cauſa cognoſcere, vt ſi ex conſenſu partiū datus ſit. Et ſic de facto euenit in me Franciſco: nā cum eſſē intra ætatē 18. ann. datus fui iudex in quadam cauſa, & de ea cognoui. Hoc ēt eſt. ſi Princeps fecit minorem 18. ah. Prætorem. vel Conſulem: nam ſententiæ, quas dabit, tenebūt. F.

f *Quidā conſulebant*] minor 18. annis. Imò vī dēre eſſe maior 20. an ad minus, vt ff. de arb. l. cū lege. q̄ eſt ℣. Sol. ibi de delegato. hic de ordinario. vel aliud in arbitris, vt ibi. ℔ nihil eſt. quia, & de iudice ibi dicit. Dic ergo nō cogit iudicare, vt ibi: ſi tñ iudicat, tenet ſententia. vt hic. & no. quatuor ætates, vt dixi ff. de iud. l. cum Prætor. §. non autē. Fr.

g *Magiſtratum*]. ſ. ordinarium, vt differat à ſequēti. item mediocrem, vt differat ab vltimo. §. Acc.

h *Minor*] 25. maior tamen 18. an.

i *Non improbari*] ſed Decuriones eſſe non poſſunt. vt ff. de Decur. l. ſpurij. §. 1. quæ eſt arg. cont. Sed ibi non fuit à Principe creatus, ſecundum quoſdam.

k *Ex conſenſu*] partium.

l *Minor*] etiam 18. an. dummodò adultus ſit. facit ſup. eo. l. ſi conuenerit. & C. de iureiur. l. 1. & ſup. de iuriſd. omniū iud. l. prima.

m *Decreuit*] potuit etiam Barbario dare libertatem, vt ff. de offic. Præſi. l. Barbarius. Et no. quòd Princeps dato ſiue eligit huiuſmodi Magiſtratus in ciuitate Romana, vt inf. ad legem Iuliam am. l. l. prima.

4† S. d. ſi eſt i P. excepl. neque P. F.

5† Dua. ſi. & P. F.

6† Princeps. n. q ei magiſtratū dedit, oīa gerere decreuit. ita legit Duar. & P. F.

7† P. Fl.

8† P. F. & Dua. reuocari. P. Fl.

9† li. 4. de oīb. Tribunali. P. Flor.

10† In P. F. ſic incipit. in ſententijs ſuffici ſi expreſſerit, &c.

n *Sententia*] diffinitiua. vel interlocutoria. ne obſit. quod eſt inf. ex quibus cau. in poſſ. ea. l. Fulcinius §. 1. & facit. C. de execu. rei iudic. l. 1. & 2. Et idem, ſi eſt minus ſolennis, vt Cod. de ſent. l. prolatam. Accurſius.

o *Recuperari*] aliàs, recuperari, aliàs, reuocari.

8† *Recuperari*] CASVS. Si iudex condemnat reum in certa quantitate pecuniæ, iubens eam ſolui. vel præſtari. tenet ſententia. Idem ſi dicat. Solue quod petitum eſt, cum certa quantitas eſſet petita. Si autem iudex ſcit ſententiam certā ſuper ſorte. de vſuris autem ſic dicat, Vſuræ, ſi quę competunt ſoluantur: nō tenet.

¶ *Si quis ex edicto*] Citatus eſt Titius peremptorie. deceſſit. nunc eſt lata ſententia contra eū. Dicitur, quòd ſententia non valet. cùm extinctus ſit peremptorium morte Titij. & de nouo citatio erat facienda in hęredes Titij. Franc. Accurſius.

p *In ſumma*] proferenda in ſententijs. Vel id eſt. vt generalem tradam doctrinam. Acc.

q *Verbo*] nam ſententia magis quam verba, eſt inſpicienda. vt ſup. de adi. leg. l. 3. §. conditio. & C. quæ res pign. l. fi. & ſup. de iure dotium. l. promittendo. Et ſecundum hoc accipe. C. de ſen. l. 3.

r *Expreſſerit*] q̄ſque. & ſi non exprimat. vt ſup. eo. l. ait Prætor. §. fi. & facit ſup. de arbi. l. quid tamen §. ſi arbiter. Sed contra in ea. l. §. Pomponius. Sed ibi non erat certū aliqua parte actorum. Item facit. C. de ſent. quæ ſine cer. quantit. l. 2. & 3. & 4. & ſupra de contrah. empt. l. hæc venditio. §. huiuſmodi. Accurſ.

s *Quod petitum*] quando ſpecies. vel factum.

t *Quantum*] q̄ quantitas. Idem. ſi vnum pro alio ponatur, arg. ſup. de leg. 3. l. ſi quis. Item in cauſa appellationis recipio. ſecundum H. iudicem ſic poſſe pronuntiare, vt dicat. Condemno. vel abſoluo. ſicut primus fecit. licet quidā dixerunt, quòd tantum iuſtam. vel iniuſtā: debeat pronuntiare. vt C. de appel. l. conſt. 1. Acc.

i Vtraque placet Ba. Dicit tñ Al ℣ iſta eſt magis cōmunis

u *Non*

ſtratū § minor [h] gerit, dicendum eſt, iuriſdictionem eius non improbari. [i]

¶ Sed 4† & ſi forte ex conſenſu [k] iudex minor [l] datus ſit ſcientibus ijs, qui in eum conſentiebāt, rectiſſimè dicitur, valere ſentētiam. Proinde ſi minor Prætor, 5† vel Conſul ius dixerit, ſententiāve protulerit, valebit, 6† Princeps .n. ei, cui Magiſtratum dedit, omnia agere decreuit. [m]

Ab executione nō eſt incipiendum. Paul.

Idem lib. 7 † Diſputatio.

LEX LVIII.

SI cum nulla ſententia [n] præceſſiſſet, capta ſunt, & diſtracta pignora, poſſunt 8† recuperari. [o]

Sufficit, ſi in ſententia exprimatur verbū, Condemno, vel æquipollēs, & quòd exprimatur certa quātitas expreſsè, vel p relationē ad acta. B.

Idem. 9†

LEX LIX.

IN ſumma, 10† [p] ſufficiet ſi expreſſerit iudex ſummā in ſnīa, ſoluique iuſſerit, vel præſtari, vel quo alio verbo [q] hoc ſignificauerit. Amplius eſt reſcriptum, & ſi in ſnia nō ſit ſumma adiecta, ſi tamē is, qui perit, ſūmā expreſſerit, [r] & iudex ait, Solue quod petitum [s] eſt, vel, Quantum [t] pe-

Itẽ viro,& vxore itẽ vẽditori,& emptori item patrono, & libert.o,& in alijs,quos no.C.q bus res iudi.non nocet.l.a.

a *Distinctionem* jid est,fallit quandoque.

b *Etiam scientibus*] Alias scientibus.s. non solum litigantibus. Alias consentientibus.s.tacitè, nõ solum expresse. Qđ in idem recidit.

c *Iudicatum sit*] non directo, sed per consequẽtiam. Et de his primo statim duo exempla ponit. Qũquẽt ei contra quẽ testatur, non nocet, vt sup.c.l. contra pupil. d *Velut*] primum exemplum in scientibus,cõtra quos videtur iudicatũ per consequentiam.Ac.

e *Ago fecerit*] vt & ff. de iudi.l. si petitor. Sed arg.contra sup. de cui.c.l quidã. Sed ibi. & pretium receperunt cohæredes.

f *Item*] secundum exemplum.

g *Petitoribus*] qa sũt duo hęredes creditoris. Non dicas,ꝙ sint duo rei credendi in solidum, quia tunc noceret alijs, vt inf. de duobus reis l.2.

h *Victus*] per sententiam.

i *Acquieuerit*] sententiæ, non appellando.

K *Cemperit*] si vult.

l *Si debitor*] alias secundum Pi. debitorem, & tunc est inf. creditor Sed cõis est debitori & creditorẽ, & secundum eam est gl. Accur.

m *Experiri*] vel etiã defendi. Idẽ potest dici. & si creditor patitur debitorem experiri vel agere,cum sit scius, alias secus, vt inf.de excep.rei iudi.l.6 mater.ff. & l. iudicatæ in fi.& sup. de pi. l. si superatus, & C. de pign l. Præses. Et ideo habent hic quidam literam Pisanam, debitorẽ, & creditorem.

n *De proprietate*] hypothecariam intentando. Nam debet probare,rem esse debitoris, vt sup.de pign.l.si superatus.& lege. & quæ nondum. §.quod dicitur. Et ponitur experiri propriè in persona creditoris.at in socero & vxore, & venditore impropriè pro defendere.im loan.Sed H.& Oc.idẽ. & si agere vellet & vxor de facto,quod non placeret.si de iure non possit agere,vt C de rei vendi.l. dote ancillam. Ponitur ergo experiri, secundum loan. prout aptatur ad venditorem,& vxorem,pro defendere,sicut & defendere,quãdoque ponitur pro agere,vt C.de testi.l.1. & sup.de alie.iudi.l.pe.quod etiam ex sequenti littera apparet, cur aũt.&c. Et ex eo,quod dicitur in prin. huius.§. sed scientibus.&c. ibi.actio,vel defensio. Quod ergo hic dicit agere,supple,vel conueniri. Et no. quòd aliquando experiri semel positum, postea subauditũ propriè, & impropriè ponitur, hic & sup. de peti.hære.l. nec vllam.§.omnibus.

o *Possessor*] t est. emptor.

p *Intelligenda*] facit sup. de liber.caus.l.duobus, & sup. de

Res inter alios iudicatas,alijs non præiudicare. Quod tamen quandam distinctionẽ [a] habet: nam sententia inter alios dicta, alijs quibusdam [b] scientibus obest: quibusdam verò,etiam si contra ipsos iudicatum fit, [c] nihil nocet. Nam scientibus nihil præiudicat: veluti, [d] si ex duobus hęredibus debitoris alter condemnetur, nam alteri integra defensio est, etiam si cum cohærede suo agi scierit. [e] Item, [f] si ex duobus petitoribus [g] alter victus [h] acquieuerit, [i] alterius petitioni non præiudicatur, idque ita rescriptum est.

¶ Sed [1]† scientibus sententia, quę inter alios data est,obest: cum scilicet [2]† quis de ea re, cuius actio, vel defensio primũ sibi competit, [k] [3]† sequentem agere patiatur: veluti si [4]† debitor [l] experiri [m] passus sit creditorem de proprietate [n] pignoris,aut maritus socerum, vel vxorem de proprietate rei in dotẽ acceptæ, aut possessor [o] venditorẽ de proprietate rei emptæ, & hæc ita ex multis constitutionibus intelligenda [p] sunt.

¶ Cur autem his [q] quidem scientia nocet, superioribus [r] verò nõ nocet? Illa ratio est, ꝙ qui scit cohæredem suum agere, [s]† vel conueniri prohibere [t] eum, quo minus vti velit propria actione, vel defensione vtatur, [6]† non potest. Is verò, [u] qui priorem dominum defendere causam patitur: ideo propter scientiam [x] præscriptione rei, quamuis inter alios iudicatæ summouetur, quia ex voluntate eius de iure, quod ex persona agentis [y] habuit, iudicatũ est. Nam & si [z] libertus meus,me interueniente [a] seruus, vel libertus alterius iudicetur: mihi præiudicatur. [b] Diuersa causa est, si fundum à te Titius petierit, [c] quem ego quoque, sed non ex persona Titij ad me pertinere dico. Nam quamuis contra Titium me sciente iudicatum sit, nullum tamen præiud.cium patior, quia neque ex eo iure, quo Titius victus est, [7]† vendico, neque potui Titio [8]† interdicere, quò minus suo iure vtatur: sicuti [9]† de cohærede sup.diximus.[d]

Pendente appellatione frustratoria currunt vsuræ. Par. Scæuola lib.9. Digest.[10]†

LEX XLIV.

NEgociorum [e] gestorum cõdẽnatus appellauit, & diu [f] negocium [g] tractũ [h] est. Quæsitum est,appellatione eius iniusta pronunciata, an quo tardius iudicatum sit, [i] vsuræ pecuniæ [k] [11]† in condemnationem deductæ [l] medij tẽporis debeantur? [m] [12]†

1† Sed ũ est i Duã. exẽplar. nec P. Fl. legitur dicta est.

2† Scilicet nõ est in Duar. exẽplar. neq; P F.

3† Du.sequenti. P. F.

4† In P. F. veluti si creditor expediri debitorẽ passus sit: &c. Fallitur ẽt Zasius,qui legit,creditorem debitor.

5† Sic habet vulgaris editio: sed i Duã. exẽplar.ñ est.vel cõueniri.

6† P.Flo. intercedere.

7† P.Flo. vindico.

8† P. Flo. intercedere.

9† Du.ficuti.& P. F.

10† 25. Dig alias li.5. resp.

11† P.Fl. in condemnatum.

12† Alias respõdit, & hoc responsum legit sub tit.de appel. l.24. quibusdã verbis immutatis.

---

1 *Item vel* de sententione, vt i.in Ma loan.exẽpl. non legitur: neque ego cõuenire textui puto.

a *Distinctionem* jid est,vltimus.

b *Scientibus*] id est,primis.

c *Prohibere*] arg.pro vtroque sup.de noxa.l.in delictis.& ff. de dam.infec.l.fluminum.§.quanquam. Item facit hoc id,quod no. supra de pign.act l.Caius. Itẽ cause tibi: quia hæc ratio non est generalis: nam nec debitor potest prohibere creditorem.Cum enim creditor superet debitorem: ergo multo magis cum quem debitor põt superare, vt sup.de donat.inter vir.& vxo.l.si seruus communis.in fi. sup.de dote prælig. de act. filiabus.

d *Dixi*] in princ. huius. Accur.

e *Negociorum*] CASVS. Quis condemnatus ad centũ fuit causa tandem iniusta appellatio est pronunciata: an vsuræ medij temporis debeantur? Et dicitur,ꝙ sic,& iudex appellationis super his etiam pronunciabit Franc.Accur.

f *Diu*] inf. annum tamen,vel biennium, vt in auth.de ijs, qui ingre. ad ap.§.1. quandoque, & vltra quando per iudicem stat,vt in authen. vt spon.larg.§.hoc quoque. Accur.

g *Negocium* appellationis.

h *Tractum*] id est,prolongatum.

i *Iudicatum sit*] à iudice appellationis.

K *Petuntur*] id est,sortis.

l *Deductæ*] in consequentiam,scilicet primæ sententiæ.

m *Debeantur*] ita ꝙ iudex appellationis de his pronunciet, vt ff. de vsuris.l.usuras in prin. Et sic non ob. C. de pos.l.4. & secundum hoc deductæ est genitiuus, vel dicit nominatiuus, & dicit eas deductas in cõsequentiã a iudice appellationis, & sic debentur postea, ne sit contra d.l.4. de posti. & C. de

& C.de vsur.l.in bonę fidei.§.1.Sed vſq; à die cõfirmationis,& post quatuor menses demum currãt, vt C.de vsur.rei iudicatæ,l.2. Sed ibi de centesimis dicit,non de ijs,quę ꝓprio contractu currebãt. Sed in eo.tit.l.3.§.si enim expresse dicit cessare ẽt vsuras contractus: sed ibi transierat in rem iudicatam, hic non.

Vñ hic distinguitur, ſñ quosdam, frustratorie appellet, vel ñ: vt primo casu currãt: aliàs non, vt hic, & inf.de appell.l. negociũ,& l Imperator. §. si vterque. & d.l. de vsur. l. tutor. quæ distinctio ꝓbat admitti,si semper dicas frustratorie appellatũ, qũ succubuit: appellator. Aliàs quare aliquid innouaretur pẽdente appellatione, cum quisque eorum in prima causa obtinuerit? Quod dic.vt no.C.de sentẽt. quæ sine certa quantitate.l.1.

a *Dandam*] sicut.n. post lit.contest. currunt vsuræ,nihilominus ex contractu, vt C.de iud.l.1.ita post sententiam appellationis suspensam, vt hic, quia non videtur pronunciatum, vt inf.ad Turpil. l.1. in fin.

b *Vtilem actionem*] .f.neg.gest.& officiũ ei adhærens? secundum quod deductæ, est genitiui casus, vel actionem in factum ex sententia, prout est nominatiuus, & secundum hoc dic vtilem,id est,efficacem. Alij dant in factum subsidiariam, vt sup.de præscriptis verbis.l.quoties.

Respondi, secundum ea,quæ proponerentur,dandam [a] esse [1] † vtilem actionem.[b]

De confessis.

TITVLVS II.

In textu ibi, confessus,scilicet in iure, seu coram iudice, & non dato libello, & tunc habetur pro cõdemnato, quia non expedit aliam condemnationem facere, & in confessum nulla sunt partes iudicis in procedendo,sed in exequendo. Paul.de Cast.

Paulus lib.ad edictum.[2] †

LEX PRIMA.

COnfessus pro iudicato est, [3] † quia quodammodò [c] sua sententia damnatur.

Ista lex loquitur, quando confessio allegatur falsa per confitentem, & vult eam revocare,dicens, quod per errorem confessus est. Paul.

Vlpianus lib. ad edictum. [4] †

LEX II.

NOn fatetur,q̃ errat, [d] nisi ius ignorauerit.§ † [e]

Paulus ad Plautium. 6 †

LEX III.

IVlianus ait, confessum certum se debere legatũ, omnimodò damnandũ, etiamsi in rerum natura non fuisset, [f] & si iam à natura 7 † recesserit:ita tamẽ, vt in æstimationem eius damnetur, quia confessus pro iudicato habetur.

Idem ad Plautium. 8 †

LEX IV.

SI is, cum quo lege Aquilia agitur, confessus est se [9] † seruum occidisse,licèt non occiderit, si tamen occisus sit homo, ex 10 † cõfessione sua tenetur.[g]

Vlpianus ad edictum. 11 †

LEX V.

QVi Stichũ [h] debere se fi.puta, confessus est tutor pupillum teneri ex cõtractu initio sine tutore credens enim teneri vel confitetur promissor se teneri ex stipulatione inutili, vt inter absentes, vel alio mõ. Et no.in iudicio nocere errorem turis in damnis,secus extra,vt sup.de iuris,& fac.igno.l.error.in fi.In facto,secus, vt modo dixi. Et est huius legis ratio sup. de iur. & fac igno.l. 2. Sed quid,si confitetur legem aliquam aliter dicere, quam dicat? Respon. non debet etiam de hoc fieri interrogatio. cũius certum tit. vt sup. de iuris. & fac.igno. l. in omni.

Vlianus ait.] CASVS.Hæres cõfessus est se debere ex causa legati Stichũ, qui iã erat mortuus, & hoc sciebat, certè tenebitur in æstimationem.Acc:

§ *Non fuisset*] immo vi,ꝓ non:vt inf.eo.l. fi.quæ est contra Sol. hic sciebat confitens non esse in rerum natura: ibi non. Vel hæc est sententia Iuliani, ibi aliorũ. Vel hic res erat in rerum natura tempore confessionis, licèt non tempore sententiæ: ibi non Prima placet, & facit inf.eo.l. qui Stichum.

SI is cum quo.] CASVS. Confessus es te occidisse seruum, cum alius eum occiderat. Dicitur, quòd teneris ex tua confessione. Franc.

g *Tenetur* Jan liberetur,qui occidit? Dic.vt sup.de interrogatio.l.Confessionibus.Item an idem in contractu,& testamento? Dic,vt no.sup.ad l.Aquil.l.inde Neratius,in fi.

h *Qui Stichum*] Pone ꝓ dixi. Confitetur me debere Stichum ex promissione: nam præsumitur promisisse sicut confessus est:& sic idẽ statuetur,ac si verè promisisset, sed tunc ꝓp moram ẽt re mortua tenetur: ergo & hic. Nã hic confessus est post moram,vel ex interpellatione, vel per litis contestationem post confessionem,vel ante. Vel pone quod simpliciter dixit. Dẽo: nam verba cum effectu sunt intelligenda,vt sup. ne quis eum,qui in ius voc. est vi exi.l. pe. præsumitur enim ipsum fuisse in mora ante mortem. Vel tertiò dic,Stichum ab alio mortiferè vulneratum,& cõfiteris te eum debere, quasi tu occideris. Nam teneris,vt ſ. l.proxi. licèt etiam 1 post confessionem vita excedat cum à die vulneris videatur occisus,vt sup.ad legẽ Aquil.l. ita vulneratus. Item multò magis,si ipsemet vulnerat. Vel dic sñm Io.quod bene constabat ipsum promisisse, & mortuum esse,sed dubitabatur,an in mora fuisset, & ipse confessus est se fuisse,& ita debere: vnde tenetur qũcunq; decessit.Azo. Vel dic planè, ꝙ constat eum fuisse in mora ex interpellatione,vel per litis contestationem,vt subijcit,& ex promissione eum teneri. Sed quasi iam homo non sit in obligatione,vi debatur non tenere cõfessio, cum ad nullum sit vsum homo mortuus,sed tñ tenetur,vt arg.sup. de const.pec.l. ꝓmissor. Et homo est in obligatione,vt inf.de verb.oblig.l.si seruum,§.nouari. Et dices, condemnandus est in æstimationem,vt plenè no.sup.tit.1.l.si quis ab hostib.§.fi.Acc.

C *Errem.*]CASVS.Qui confitetur se debere certum, tenetur,vt puta seruum Stichum: si aũt incertum, vt puta, corpus:nõ tenetur. Si aũt peterem à te Stichũ & fundũ, & confessus es te vnum ex his debere, nec dicas quem, cogeris dicere. Et sñm hoc debes habere in littera. Sed si Stichũ, vel fundũ,& c.item si confiteatis te debere quantitatẽ, nec dicas.

1 † esse.ñ legitur in Du. exẽplar. neque P.F.

2 † 5 P. F.

3 † aliàs q Dua.P.F.

4 † 58.P.F.

5 † al. ignorauit, vt legit Duar. & P.F.

6 † li.29. at P.F.li.9.

7 † aliàs recessit.vt Du.legit. & aliàs recessisset.

8 † lib.15. P.F.

9 † P.Flo. decessit.

10 † P.Flo. ex confesso.

11 † li.27. P.F.

Casum ponit.

1 Ista gl. est singu. ad hoc ꝙ vulneratus fingit mortuus à die illati vulneris,si moriatur: & est gl. clara Bol.

dicas quantam rogeris dicere quantam. Vltimò dicit, vēdicabam à te fundū tanquam meū, & tu hoc cōfiteris. Dicitur, & perinde habet ac si iudicatū esset meū esse fundū.

¶ *Si alia*] Quacunque actione, vel interdicto quis cōuenit, & confitetur, habetur pro condemnato, & dabitur tēpus ad restituendum in his casibus, in quib. daretur vtè condēnatis, & si non restituat, iurabitur in litē. Quod intellige, vt in gl.

1† Tribuna. P. Fl.

¶ *Si quis absente*] Cōfessio facta ab vno litigatore altero absente, non valet, sicut & si libertus iurat absente patrono se ei debere operas: nam non obligatur.

2† In P. F. vel corpus sit cōfessus Stichū vel fundū dare se oportere &c.

Item si reus condēnatur actori absenti: non valet. Si autem interueniat procurator, vel tutor, vel curator eius absentis: benè sufficit. Cōfessio autem prædictorum tutorum, vel curatorum pupillo, vel adulto non obest.

3† Du. eū.

4† Vide cē in P. F.

¶ *In pupillo*] Pupillus ex sua confessione non tenetur, nisi tutore autore esset facta: adulti autem confessio tenet. sed potest restitui contra confessionem.

5† In Du. excepl. habeas. P. F.

¶ *Confessus*] Potest intelligi hic §. de confessione, quæ fit ante litem cōtestatam hoc modo, vt cōfessus ante litem contestatam se debere, habeat dilationē quatuor mēsium ad soluendum, quæ datur condemnatis. Potest etiā intelligi de cōfessione facta post litem contestatam. Et dic, vt in gl. Fr.

6† Duarē. & si alia. P. Fl.

7† Du habere. P. F.

se cōfessus est, siue mortuus iam Stichus erat, siue post litis cōtestationem decesserit, condemnandus est.

Idem lib. 5. de omnibus. 1†

LEX VI.

CErtum [a] confessus, pro iudicato erit: incertū, [b]

¶ Si quis incertum confiteatur, 2† veluti si corpus [c] sit cōfessus, sed, & si Stichum [d] vel fundum dare se oportere, vrgeri debet, vt certū confiteatur. Item is, 3† qui rem [e] confessus est, vt certam quantitatem confiteatur. [f]

¶ Sed, & si fundum 4† vendicem meum esse, tuq. confessus 5† sis, perinde 5† teneberis, atque si dominij mei fundū esse pronunciatum esset.

¶ Si alia 6† [b] quacunq. actione ciuili, vel honoraria, vel interdicto exhibitorio, vel restitutorio, [i] vel prohibitorio dum quis conuenitur, [k] confiteatur, dici potest, in his omnibus subsequi Prætorem voluntatem orationis Diui Marci debere, & omne omninò, quod quis confessus est, pro iudicato 7† haberi. Dabitur igitur ex his actionibus, ex quibus dies datur [l] ad restituē dam rem, confesso tempus ad restitutionem, & si non restituatur, lis æstimabitur. [m]

Cōfessio facta in iudicio parte absēte, & pro ea nemine recipiente, non præiudicat confitenti. Paul.

¶ Si quis absente [n] aduersario [*] cōfessus sit, videdū, nunquid nō dēat pro iudicato [8] † haberi, [o] quia nec qui iurat de operis, [p] obligatur, nec solet quis absenti [q] cōdēnari, 9† Certè procuratorē tūtorēve præsentem [r] esse sufficit.

Confessio legitimi administratoris, vel procuratoris generalis, non præiudicat domino. Paul. de Cast.

¶ Sed an, & ipsos procuratores, vel tutores, vel curatores fateri sufficiat, videamus. Et non puto sufficere. [s]

Confessio pupilli nō interuenientē tutoris authoritate sibi non præiudicat, nec valet confessio adulti sine curatore: tamē præiudicat, & valet mero iure, sed aduersus eā potest restitui in integrum. Itē cōfesso in iure datur tempus ad soluendum, quod datur iudicatis. Paul. de Cast.

a *Certum*, sicut sōla, sic confessio quæ generat sōlam, dēt esse certa, vt §. tit. in. l. in summa & facit C. de rep. hære. l. sicut in fin. & arg. §. vsufr. quemadmodū caueat. l. 1. §. recte.

b *Incertum*, te & genere, vel re tm, vt subiicit. Si quis, &c.

c *Corpus*, hoc est incertū re & genere, sed sequitur vbi re, nō genere, prout habes Sed. & si. Et quod dicit Stichū: cū sint plures, & fundum, in genere. Et quod dicit, vrgeri debet, &c. s. vtroq. prædicto casu. Vel verius habeas, Sed si sine culpa. Et dic, q. petebam Stichum, & fundum. s. Sempronianum, & reus confiteatur de altero tantum: non tamē dicit, de quo. Compellitur ergo, vt dicat de quo, & hoc nisi alternatiuè diceret reus se teneri ad alterum: quo casu nō est vtra cogendus, & pro hoc facit, quod dicit Stichum, quod est certum re, & genere. Et q dicit fundū dic certū, & secundum hoc dic. Est alternatio respondentis, non legis sed secundum primam est legis, & facit §. de verb. obl. vbi autem. §. qui illud. Acc.

d *Si Stichum*] alias, sed si Stichū & aliàs, sed, & si Stichū.

e *Qui rem*] i. quantitatem, vt subiicit.

f *Confiteatur*] s. vrgeri debet. Sed qualiter? Resp. captis pignoribus. vt arg. §. de re iudi. l. debitoribus, vel mulcta indicta, vt §. de ven. inspic. l. 1. §. quid hoc si nō. Vel si velit, hēat id pro cōfesso contra se, quod aduersarius asserit. Idem si obscurè respondeat, vt §. de interrog. acti. lege. de ætate. §. si cum esset, & §. qui tacuit & §. nihil. Item quo iure? Dic officio iudicis, vt no. C. eo. l. prima. in fin. gl. & in auth. de iudicib. qui ingre. ad ap. §. finali.

E *Confiteri* per verba præsentis temporis, vt puta, meum esse, arg. §. p. de procur. l. Pomponius. §. 2. secus si per verba prætriti temporis, puta, fuisse, quia non statim hēteris pro iudicato, imò adhuc qualiter recessit à me dñium, quæreretur, vt C. de prob. l. l. siue possidentis. Ac. h *Si alia*] quā reali, de qua prox. dixi.

i *Restitutorio*] facit Inst. de interd. §. 1. K *Dum quis conuenitur*] Ex hoc vides, q hic iit. habet locum post lit. cont. vt dixi in rubrica.

l *Dies datur*] nam quandoque non datur, si res præsens est, alias secus, vt Instit. de offic. iud. §. 1. & §. de rer. vend. lege qui restituere.

m *Lis æstimabitur*] quanti in litem iurauerit actor, si talis. s. esset actio, in qua iuretur, vt su. de in litem iurādo l. in actionibus. Acc.

n *Si quis absente*] absentē accipe à iudicio, vt no. §. de ver. sign. l. absentē. Acc.

o *Haberi*] & verè non debet, vt probat statim. su. de interrog. act. l. fin.

p *De operis*] vt si libertus iuret alicui absenti patrono debere operas, secus si præsenti. vt su. de liber. cau. l. si & de iureiur. l. si duo patroni. Et sic etiam non obstat §. de iureiu. l. eum qui. §. si libertus. Vel dic, hic iurauit patronus deferente iudice sibi dēri operas absēte liberto.

q *Absenti*] actori, sed reo absenti sic, vt sup. de iudi. l. post edictum. Vel solue vt ibi: hodie verò quocunque absente, vt C. de iud. l. properandum. §. finaute ex gestis. & §. finautem reus.

r *Præsentem*] confessioni aduersarij, vt & sup. de euict. l. si ideò 2. respon.

s *Non puto sufficere*] vt domino præiudicent, sed sibi sic, vt vti teneantur, vt su ad l. Aqui. l. proinde. §. 1. & de interroga. act. lege, si defensor. in prin. Sed quid est, q dicit domino non præiudicare? Ad hoc dicunt quidā hoc verū, si cōtra probetur, & sic videtur generalis cōfessio. Sed quibusdam non placet, quia nō videretur in eo speciale, cum idē esset in maiore, vt sup. de interrogat. actio. l. de ætate. §. fi. Sed dicas, minore plus esse, quia potuit sine causa errare, vbi non posset maior pœnitere. Vel in iure, vt §. e l. 2. Alij vt H. & Azo. dicunt, absente pupillo non nocere, si petat restitui secundum Azo. Vel etiam sine restitut. sed eo præsente, & doli capace, & non contradicente pupillo sic, & idem dicunt in prælatis & syndicis Ecclesiarū, vt si præsente collegio confiteantur, præiudicent, alias nō. arg. C de iure delib. l. potuit. Et idē erit in patre agente causam filij, vt C. de bonis ma. l. 1. Term q hic minor litē susceperat tutore, vel curatore authore, & ideo illius cōfessio nō nocet, vt §. de admini tut. l. 1. §. sutti. in. Sed secundum hoc ad quid iurat de calumnia tutor, vel curator, vt C. de iuramēto calūnię l. 2. §. quod obseruari? Rñ. quia si minor ipse dñs litis efficiatur, non præstet authoritatē minori consitēti, vel neganti, vel

1 Bar. hic Cy. & Ba. in l. edita. C. de edē. oēs ista m glo. reputāt singu. ad hoc, q ille, q fuit olī dñs, dēt allegare in libello se esse de p̄senti dominum: nec sufficeret, qđ simpliciter allegaret se fuisse dñm, ēt si reus hoc confiteā. Bolo. * Paul. de Ca. Inducit hunc text. ad hoc q cōfessio facta absente parte, & nullo pro ea acceptante, confitēti nō nocet cui cōcor. tex. in c. ex parte. & ibi no. Pano. vers. 6. q. rit de cōfessione, cū concer eū ibi adductis, extra de confes. & notaur in apost. ad Lanfr. de oria. in c. qm cōtra falsā. sup ver. cōfessiones. n. 21. & in apostil. in ver. Absē te parte, post Bñ. Vadū. extra, de p. bario.

8† Du. habere. P. F. of† Du. certè procuratorem, tutorē, curatorēve &c. P. Fl.

vel asseueranti calumniosè: ipse.n. minor est interrogandus, vt d.§.sufficit. & C. de auth. præst. iudicium. Vel si ipse tutor, vel curator interrogetur præsente minore, nō rñdeat calumniosè, quæ confessio minori nō nocet, arg. C. de erro. aduo. l. 1. Quarti dñt, quia pendente lite hic defierat eē tutor, vel curator.

Quinti dicunt, q̄ nō sufficit, vt ex eorum confessione impuberi, vel minori detur actio: sufficit tamen fortè, vt in factū det eo postea cōdemnato ex ea confessione. Patet ergo ex ea confessione dari in factum, vt j. proxi. §. In procuratore adde quod no. ī. de procurato, l. non solum. in princ. & su. de interro. act. l. si defensor.

a *Exigimus*] nihilominus restituetur, vt C. si tut. vel cura. l. 1.

b *Minorē*] adultum.

c *Restituemus*] secus in sententia quæ nulla est ipso iure, cōtra eum, si sine tutore sit in iudicio, vt Cod. si aduer. rē iud. l. eum, & minores. & de p̄cu. l. non eo. Acc.

d *Tempora*] .i. quadrimestre tēpus, vt Co. de usur. rei iudi. l. 2. & l. vlt. §. vlt.

e *Quasi ex causa*] nam quasi condemnatus est, vt su. l. 1. & sic no. prædicta, qui dicunt non dari plus sententiā in confessū. quod falsum dicimus, vt ī. eo. l. Iulianus & no. C. eo. l. 1. Et qd hic dī, intelige non cōt. vt & su. de iud. l. si debitori. Et eodem modo si vis, vt ī. de re iudi. l. debitoribus. & ad leg. Aqu. l. proinde. 2. §. & notandē, & huic licet pœnitere, vt su. e. l. non fatei. Vel dicas ēt post lit. contest. Et loquitur hic de quadā actione in factum quæ ex confessione oritur, nihil minus alia ex sententia postea nascitur. Quidam tñ dicunt primā nouari per illā quæ oritur ex sententia. arg. C. de usur. rei iud. l. fi. Vel finge quasi nec nata sit, vt in f. de noua. l. cū enim. in textu. & gl. 2. Illud quæritur, si cum forma quis confiteatur se debere ex vendītione, an vtili ex vendītione teneatur, vt i. testamento, vt sup. de iureiur. l. si duo patroni. §. Marcell. & §. si quis iurauerit.

¶ In pupillo tutoris authoritatem exigimus. a

¶ Minorē b à confessione sua restituemus. c

¶ Confessi vtique post cōfessionem tempora d quasi ex causa e iudicati habebunt.

Cōfessus, & condēnatus, si postea in executione vult aliquid dicere, per qd non venit contra cōfessionem, vel sententiam de directo, nec illam impugnat, sed modificat, debet audiri: et d hoc poterit cognosci ab illo, cui cōmissa est executio sñtiæ, & etiam super hoc pronūciari. Si vero illud expressè cōtradiceret confessioni, & sententiæ, & eam impugnaret de falsitate, non auditur mero iure, sed per iustū errorē bene auditur mediante beneficio restitutionis in ī. tegrum. Quam tamen restitōnem facere non potest ille, cui commissa est executio sententiæ, sed debet ipsum remittere ad iudicem ordinarium committentem. P. de Cast.

Africanus libro 5. Quæst.

LEX VII.

CVm fideicōmissum peteretur, f hæres confessus est dēre: g arbiter h ad restituēdū i datus comperit nihil k deberi. Quęsitū est, an possit absoluere? Respondi, posse. l 1 † Interest enim qua ex cā nihil dēatur. m Ná si ob id, qd nullum fideicommissum relictū 2 † fuerit, non debere eū absoluere. n Si verò quia testor forte soluēdo non erat: o aut quòd hæres æs 3 † omne P solutum esse apud Prætorem dixerat, & cū controuersia, & cōputat o difficilior esset, arbiter q datus fuerit, saluo officio eum absoluturum. r Has.n partes eius esse, vt si i cōputatione nihil inueniatur, possit absoluere: sed 4 † ex superiore casu s ad Prætorē remittere t dēat, vt absoluatur.

Paul. l. b. 4. ad edictum. §1

LEX VIII.

NOn omnimodò cōfessus condemnari dēt u eius 6 † rei noīe, quæ an in rerū natura esset, incertum sit.

f *Petatur*] quia dicitur in testamento relictum. Franc. Accurs.

g *Debere*] quia relictum sit in testamento.

h *Arbiter*] .i. iudex delegatus. Sed quare idem, apud quem fuit confessus, non expediuit? Respon. decessit, & eius successor causam delegauit.

i *Ad restituendum*] .i. ad cognoscendum de restituendo .i. dādo fideicōmisso. sic ī. de verb. sig. l. verbū reddendi. Nō antē dicas ad executionem sūæ, quia delegari non pōt. vt ſop. de re iud. l. à Diuo. in prīc. Vel fuit datus ad cognoscendū cām restitutionis quā postulabat hīs. Quod non placet.

k *Comperit nihil*] .p. bāte hærede errorē, quia fecit aperiri testamētum, vbi nihil fuit inuentum. Confessio enim licèt cōrā alio iudice, tenebat tamen, vt sup. de iud. l. mortuo.

l *Posse*] .i. possibile esse, vt debeat absolui, vt statim distinguitur.

m *Nihil debetur*] id. nihil dēti dicat. n *Absoluere*] hoc in fi. corrigitur. Acc.

o *Non erat*, & sic apparet legata non dēsse, vt ī. ad l. Falcidiā. l in ratione. §. quod vulgò. & ad Trebel. l. 1. §. pen.

p *Hæres æs omne*] aliàs, hæres omne æs & tunc die, q̄ apud primū iudicem fuit confessus deberi, cōfitens etiam omne æs alienū solutum, et tunc die dolo aduersarij, vt ī. de iudic. l. si Prætor. §. Marcellus. & postea fuit arbiter datus. Aliàs hæres omne .s. fideicō. & tunc die, q̄ apud prætorem delegantem dicit hæres post confessionem.

q *Arbiter* .i. iudex prædictus delegatus.

r *Absoluturum*] sed quare superiori casu non sic? Rñ. quia contra confessionē faceret absoluendo. hic non, quia non absoluit, quia non relictum, sed quia aliàs nō debitū. Acc.

s *Sed ex superiore casu*] cum dixit ideo se debere absolui, quia nullum erat in testamento legatum relictum, sed ipse errans in facto sic confessus est. Accurs.

t *Remittere*] hoc ideò, quia iudex delegatus non potest dare l integ. resti. vt ī. ad municip. l. ea quæ. §. 1. hodie tñ secus, vt C. vbi & apud quē in integ. resti. l. fi. Et no. hic, q̄ si maior erat in facto: demum habita restōne iuuatur, & probato errore. & sic intelligit ī. eo. l. nō fatet. Vel dic, quia hic loquit in adulto, vt & ī. l. prox. §. pen. minor aūt ipso iure, probato errore ante sñtiam. Vel dic tertiò, q̄ hic erat dānatus post confessionem, vñ nō nisi post restōnem iuuatur, vt C. de iuris & facti ign. l. error. sed per restōnem, sic vt hic, & su. de iud. l. si Prætor. §. 1. & facit sup. de interro. actio. l. de ætate. § fi & sup. quibus ex causis maio. l. 1. in fi. Acc.

u *Debet*] quia certus dēt esse vtrū in æstimatione ēt an in ipsā rē condēnet. Quod in hoc casu nō posset facere, arg. C. de fideicom. liber l. fi. Hoc autem certo, q̄ non sit in rerū natura distinguitur, aut sciens fuerit confessus, & sic dāneatur, vt in. eod. l. Iulianus quæ est contra. Vel non, & tunc non, vt hic. Vel solue vt ibi. Acc.

DE CESSIONE BONORVM.

¶ *Condemnati, & confessi, si satisfacere non possunt, in carcerem solent detrudi, vt arg. C. eod. t. & fin. quo timore fit cessio bonorũ. Et ideo de hoc dicitur hic*] Iudicati beneficio legis Iuliæ, hoc est, cessionis bonorũ remedio vtens, an minori infamia afficiatur, quam is, cuius bona ex edicto possidentur, vel proscripta veneunt, habes hic ex Cuiac. qui etiam beneficio ex S. C. de bonis Senatorum distrahendis, hoc æquiparat.

Creditori] CASVS Creditor, qui mutuauit alicui in refectionem domus, habet priuilegium in exigendo tam in hypothecaria, quam in personali actione, & dic, vt in glo. Fran.

1 ‡ 17. P. F.

a *Priuilegium*] tam in hypotheca, vt sup. quib. cau. pig. ta. contra. l. 2. quam in personali. Quod dic. vt

2 ‡ lib. 22. P. F.

sup. qui po. in pign. hab. l. interdum. & facit inf. de priuileg. cred. l. si veniri. §. 1. & sup. si cer. pet. a. l. creditor.

b *Datur*] Il extant ædificia. Accur.

In personalibus] CASVS. Titius habebat multos creditores, & quidam ex his erant priuilegiati in actione personali: tandem hic Titius accepit decem mutuo, hoc facto cũ hoc creditore, vt de hac pecunia soluatur creditori priuilegiato: & sic fuit. Dicitur, quòd iste vltimus creditor succedit in locum primi Fran. Accur.

3 ‡ 38. P. Flo.

c *Vt*] i. sub hoc pacto, vt pecunia &c. vt C. de ijs, qui in priorum credi. loc. succ. l. 1.

d *Creditores*] priuilegiatos in personali. sic fuit §. l. proxi. & facit C. de ijs, qui in priorum cred. Io. succ. l. 1. & l. pen. & inf. de priui. cred. l. si venti. §. fin. & §. qui pot. in pign. l. creditores. & §. ad Maced. l. sed Iulianus. § si filius. Acc.

4 ‡ lib. 56. P. F.

Si qui bonis] CASVS. Qui cessit bonis, si aliquid postea acquisierit, potest conueniri à creditoribus in quãtum facere potest. Secundo dicit, Cedens bonis non debet conueniri etiam ab illis creditoribus, quorum timore non cessit. Tertio dicit, Qui cessit bonis, & ante quam vendantur, pœnitet decessionis, & paratus est se defendere, nõ amittet bona. Et hoc dicit hæc lex, & sequens. Franc. Accur.

e *Non venerint*] vt & inf. eo. l. is qui. & C. eo. l. si quantitatẽ, & de appella. l. si quis libellos. & C. eodem. l. legis. Argum. contra, C. de actio. & obliga. l. sicut. Accurs.

f *Si qui. Acquisierit*] quod iudicem moueat, vt inf. eod. l. qui bonis.

g *Ab aliis*] post agentibus quorum timore non cesserit, ad quod facit. sup. de arb. l. item si vnus. §. respon. de capi. dimi. l. tutelas. §. fin. Et hoc nisi acquirat, vt inf. eod. l. qui bonis. Item nisi vt bona doceat, ad quod tenetur, vt dices inf. eodem. l. penult.

h *Quibus*] quibusdã creditoribus absentibus, quorum timore bonis cessit. Accur.

i *Quem pœnitet. Bona*] vt sup. eo. l. 3. hoc tamen fallit, vt dices inf. eod. l. penult.

5 ‡ lib. 64. ad Edict.

Qui bonis] CASVS. Qui cessit bonis, si post cessionem aliquid acquisiuit, & modicũ: non tenebitur propter hoc. Si autem multum acquisiuit, tunc conueniri poterit propter hoc. Et inspicitur ex quantitate, sit pretiosum, vel non hoc quod postea acquisiuit, non ex qualitate, vt si mẽstruum, vel annuum relictum est nomine alimentorum huic, qui cesserat bonis, vel vsusfructus alicuius fundi: non propter hoc poterit conueniri à creditoribus suis. Franc.

k *Qui bonis suis*] scilicet omnibus, vt inf. eo. l. pen. no.

6 ‡ est non hêt Duar. lectio. nec P. F.

l *Qualitate*] vtrum sit pretiosum, quod acquirit, vel non.

m *Satis est*] in quantum ergo facere potest deducto ne egeat, condemnatur, vt hic. & §. eo. l. is qui. & C. eo. l. cum & filij. & de bonis author. iudi. pos. l. 3. & inf. l. proxi. & Insti. de act. in f. Ité per hoc habes, quod non est liberatus per cessionem, vt & C. eo. l. 1. & in hoc facit C. sol. mar. l. nec maritus. Accur.

Si debitoris] CASVS. Debitor multorum cessit bonis, & sic bona eius vendita sunt à creditoribus nec sufficerunt: hic debitor multa bona acquisiuit. Nunc dicitur, quod si non vult residuum soluere, hæc bona nunc quæsita vendentur, ita quod integrè creditoribus satisfiat. Franciscus.

n *Si debitoris*] qui forte cum non defenderetur latitauit, vel bonis cessit.

o *Rursus*] i. post cessionem. Accur.

p *Bona distrahi*] postea quæsita, quod tamen accipe vt subiecto & sup. l. proxi. Accur.

De cessione bonorum.

TITVLVS III.

Dictum est supra de confessis, & condemnatis: verum quia confessi, & condemnati detruduntur in carcerem, si non soluunt, vt C. eod. tit. l. 1. ideo est adiumenta bonorum cessio, ex qua succurritur condemnato, ne in carcerem detrudatur. Bart.

Vlpianus lib. 1 † ad edictum.

LEX I.

CReditori, qui ob restitutionem ædificiorum crediderit priuilegium [a] exigendi datur. [b]

Idem 2 † *ad edictum.*

LEX II.

IN personalibus actionibus, qui postea quidem [c] cõtraxerunt, verum vt [c] pecunia eorum ad priores creditores [d] perueniat, in locum eorum succedunt.

Idem lib. 3 † *ad edictum.*

LEX III.

IS, qui bonis cessit, ante rerum venditionem vtique bonis suis non caret. Quare si paratus fuerit se defendere, bona eius non veneunt. [e]

Idem lib. 59. *ad edictum.*

LEX IV.

IS, qui bonis cessit, si quid postea acquisierit, [f] in quantum facere potest, cõuenitur. ¶ Sabinus, & Cassius putabant eum, qui bonis cessit, ne quidem ab alijs, [g] quibus [h] debet, posse inquietari.

Paulus, 4 † *ad edictum.*

LEX V.

QVem pœnitet bonis cessisse potest defendendo se consequi, ne eius bona veneant.

In exigendo, vel conuemẽdo aliquem, in quantum facere potest, inspicitur quantum ex eius patrimonij fructibus potest redigi, non quantum ex venditione rerum redigetur. Bartolus.

Vlpianus. 5 †

LEX VI.

QVi bonis suis [k] cessit: si modicum aliquid post bona sua vendita acquisiuit, iterum eius bona non veneunt. Vnde ergo modum hunc æstimabimus? vtrum ex quantitate eius, quod acquisitum est? an verò ex qualitate? [l] Et putem, ex quantitate id æstimandum esse eius, quod quæsijt: dummodò illud sciamus, si quid miseri. cordiæ causa ei fuerit relictum, puta menstruum, vel annuum alimentorum nomine, non oportere propter hoc bona eius iterato venundari. Nec enim fraudandus est alimentis quotidianis. Idem est, 6 † & si vsusfructus ei sit concessus, vel legatus: ex quo tantum percipitur, quantum ei alimentorum nomine satis est. [m]

Modestinus lib. 2. *Pandect.*

LEX VII.

SI debitoris [n] bona venierint, postulantibus creditoribus permittitur rursus [o] eiusdem debitoris bona distrahi, [p] donec suum consequantur: si tales tamen facultates acquisitæ sint debitori, quibus Prætor moueri possit.

a *Qui credit. Agnoscat*] ostendendo extra ius, vt & ff. l. pro. vel cum cautione vel et dando fidei-iussorem, vt arg. C. ad leg. Rod. l. fi. vel pignus aliquod dando, vt arg. C. ad Mace. l. sed & si. vel secundam interponendo cautionem, vt C. de præscrip. xxx. ann. l. cum notissimi. §. sed & si. Si autem in iure hic subjecit.

b *Non debet*] si habeas sim Pi. non erit ratio, quia creditor dicit, Aut agnoscat debitum, vt sit liquidum, aut defendat se, quia volo probare per testes, quos nūc habeo, vt legit Du. Alias lib. 26. ad edictum P.F. de cess. 3] P.F. in ius.

Non auditur volens bonis cedere antequam confiteatur debitum, vel ante quam sit condemnatus. Et est ratio vt in glo. Franc.

Vlpianus. 1 †.

LEX VIII.

QVi cedit bonis ante quā debitum agnoscat, a 2 † vel condemnetur, vel in iure 3 † confiteatur, audiri non debet. b

Cessio bonorum potest fieri in iure, & extra ius: Etiam per nuncium, vel epistolam potest declarari. Franc.

Martianus lib. 4 † Instit.

LEX IX.

BOnis cedi * non tantum in iure, sed etiam extra ius potest: c & sufficit 5 † vel per nuncium, vel per epistolam id declarari.

Quibus ex causis in possessionem eatur. *

TITVLVS IV.

Dictum est sup. quando fit executio sententiæ, vel confessionis: verum quia quandoque quis non est confessus, neque condemnatus, sed est contumax, ex quo peruenitur ad primum, & secundum decretum: ideo ponitur hæc rubrica. Bartolus.

4 † 15. P. Flor.

* Cessi Alex. hic in apostil. ad R. reputat istū text. sim. ad hoc q̄ confessio potest fieri q̄ nūciū Bol. Cessione solēniter facta an sit locus pœnitentiæ.

5 † Duā. & P. F.

* multa ad hunc tit. & seq. pertinentia grauiter & copiosè disserit. Cic. in orat. pro Quintio.

Cedens bonis nil omnino retinere debet.

B *Bonis. Potest*] vt & C. eo. l. in omnibus. Et hoc si prius debitum agnoscat vt sup. l. proxi. Accur.

QVIBVS EX CAVSIS, &c.

¶ *Dixit quando vocatus venit, & condemnatur: nunc si venit*] Quid propriè hoc in titulo agatur, copiosè Cuiac. qui multa adnot.

T *Res ferè causæ*] CASVS. Tres ferè sunt causæ, ex quarum qualibet fit missio in omnibus bonis. Vna est, quando mittitur causa debiti seruandi, & fit in bonis debitoris. Alia, quæ fit causa legatorum seruandorum, cum ageretur a legatum adst. personali, puta ex testamento. Tertia est, quæ ventris nomine. Est & quarta: & propter hoc dixi, ferè, de qua dicetur in glo. Accur. Missio, quæ fit ex causa damni infecti, non fit in omnibus bonis, sed in re illa tantum, propter quam petebatur caueri. Franciscus.

d *Tres ferè*] ferè dico, propter Carbonianam bono. poss. & quam scriptus hæres postulat. Accur.

e *In possessionem*] omnium bonorum. Ferè autem dicit, quia est & quarta, vt ex Carboniano.

f *Rei seruandæ*] i. debiti, vel quantitatis. Sed contra. C. de iis, qui ad eccle. confu. l. fi. §. sed si hoc. Sol. vt ibi. Item contra in Auth. de exhib. §. si vero, sed illa corrigitur in Carboniano edicto. Et si non corrigitur in ventre, nec in damni infecti.

6 † ad Edictū P.F.

g *Seruandorum causa*] agit personali actione ex testamento pro quantitate, vt C. vt in poss. lega. l. certa. & sup. vt in poss. lega. l. quamuis. Accur.

h *Sed rei*] communis vt & sup. de dam. infect. l. 4. §. 11 & l. quamuis. Accur.

PRætor ait] CASVS. Ponitur edictū, quo dicitur, Si aliquis conuentus dedit fideiussores iudicio sisti causa: idem si non dedisset & non facit potestatem sui, neque defenditur: in bonis eius Prætor iubet mitti aduersarium: postea exponit hoc verbū. Non facit potestatē sui, i. dicere eum id agit, ne aduersarius eius copiā sui habeat, vt quia latitet: idem si non latitet, sed sit absens, nec defendatur. Si ēt defendatur, & plenè, ita q̄ conditio aduersarij non fiat deterior in eius bonis nō fiet missio. Et intelligas de defensore, qui abinitio venit, & qui duravit vsque in fi. causæ. Fran.

7 † Du nō, in vniuersorū. P.F.

8 † Duan. tuet. P.F.

9 † S.P.F.

i *Prætor ait*] no. duo capita edicti. Vnū demittendo, vt hic: secundum de vendendo, vt inf. eo. l Fulcinius. §. 1.

10 † P.F. dedit.

11 † P.F. facier.

k *Si qui iudicio sistendi*] si fideiussores non dederit vel iudicio sisti non promiserit: quia satis est, si non facit copiam sui. Sed de hoc plus dubitatur, an autem hoc casu debeāt citari amici. Non vī, cum iam ipse reus comparuit. Idem vī, si inuentus fuit per præconē. vt arg. hic. & in Auth. de exhib. §. si vero. & C. de iis qui ad eccle. confu. l. fin. §. 1. Sed tutius est, sīm R. etiam tunc citari amicos, inf. eo. l hoc autem. §. j & sup. ex quib. cau. ma. l. item ait Prætor §. fi. & l. ergo. & facit inf. de lib. ho. exhi. l. 3. §. fi & l. fi. in fi. Accur.

l *Potestatem sui faciat*] Et certè non vī facere sui potestatē: vnde sequitur missio, sed non venditio: sed in latitante venditio sequitur. vt ī. eo l. in possessione. & l. Fulcinius. §. 1.

m *Deteriorem*] ergo debet esse defensor adeo legalis persona, vt defensus. & veritatem negotij sciens, alias repellitur. Et pro hoc C. de procu. l. fi. & sup. de procu. l. fi. Item est arg. quòd defensor, vel agens pro absente faciet sumptus omnes: si contingat absentem mitti. vel pro iuramento calumniæ, vel pro aliqua confessione. De quo etiam dixi C. de iureiur. l. fi § ipsem præsentibus.

12 † neq; non est in Du. excep. * vide Alcia. lib. Disp. ct. 2 c. 12.

n *Neque obsit*] si aliquando non defendebatur.

o *Offeratur*] defensio. & facit ī. de ope. no. nun. l Prætor. §. hoc aut & de arbitris. l. Celsus. §. idē ait. & l. sed si postea. & ī quos. leg. l. 1. §. antep. & ff. de inof. testa. l. Papinianus. §. me minisse.

Vlpianus libro 12. 6 †

LEX I.

TRes ferè d causæ sunt ex quibus in possessionem e mitti licet: rei seruandæ f causa, item legatorum seruandorum g gratia, & ventris nomine. Damni enim infecti nomine si non caueatur, non 7 † vniuersorum nomine fit missio, sed rei h tantum, de qua damnum 8 † timetur.

Idem lib. 9 † ad edictum.

LEX II.

PRætor i ait, In bona eius qui iudicio sistendi k causa fideiussores dederit, 10 † si neque potestatem sui faciat, 11 † neq; defenderetur, iri iubebo. ¶ Potestatem autem sui non facit, qui id agit, ne aduersarius eius copiam sui habeat. Ergo lat tantis bona iubet possideri. Quid, si non lateret, sed absens non defendatur, nonne videtur potestatem sui non facere? l

¶ Defendi autem videtur, qui per absentiam suam in nullo deteriorem m causam aduersarij sui facit.

¶ Hæc verba, neque 12 † defenderetur, παρατατικῶς, * scripta sunt, vt neq; sufficiat vnquam defendisse, si non duret defensio: neque obsit, n si nunc offeratur. o

meminiſſe.& ſup. de inſti. l. ſed & ſi pupillus.§. proſcriptũ. & ſup.de condi.inde.l.elegantes.§. ſi quis.in fi.& ſup.de in rem verſo.l ſi pro patre, §. verſum. & quod ibi no. Sed arg. contra.ſup.de condi.inde.l. qui ob rem. Item facit inſ.iudic.ſoluti.l.2.§.ob rem.Acc.

Si contractus, uel quaſi deſcendit ex perſona maioris, etiam contra pupillum poteſt fieri miſſio,& venditio. Bar.

Idem lib.9. [1]† ad edict.

LEX III.

APud Iulianũ quæritur, ſi communem rem cũ tuo pater pupilli habuerit, & communi diuidundo iudicio pupillus non defendatur, nihilque erit, cuius nomine [a] propter perſonam patris cõdemnatio fieri debeat, [b] vtrũ venire bona patris [c] oporteat: an verò rei ſeruandæ cauſa poſſideãtur? [d] Et ait Iulianus, ſi quidem pater aliquos fructus percepit, [e] aut rem deteriorem fecit, [2]† bona eius venire poſſe. [3]† Si verò nihil ſit, propter quod patris bona veneant, [f] [4]† bona pupilli poſſideri. [g] Marcellus autem notat, [h] per quam iniquũ eſſe, [5]† eum, qui nihil [i] cum pupillo contraxit, [k] expectare eius pubertatem. Quæ ſententia habet rationem: ideoq; contractus cũ ex perſona patris deſcendat, dicendum erit non eſſe expectandam [l] pupilli pubertatem.

¶ Contractum cum pupillo poteſt dici, & ſi cũ ſeruo eius [6]† contractum ſit. Competit enim aduerſus eum de peculio actio. [m] Vnde probandum eſt, ex omnibus cauſis, [n] ex quib. aduerſus pupillũ actio datur, [o] hoc idem [p] ſeruandum [q] eſſe. [7]† Et facilius hoc erit probandum in ſeruo, qui in rem domini vertit, aut iuſſu [r] eius [8]† contraxit, aut ſi inſtitoria [ſ] cum eo agi poſſit. Ego puto, & ſi cũ tutore eius contractum eſt, ex qua cauſa actio in pupillum datur: magis eſſe, [9]† vt edicto locus ſit, quaſi [t] cum eo contractũ ſit.

¶ Si pupillus hæres extiterit alicui, [u] exque ea cauſa legata debeat videndum eſt, an huic edicto [x] locus ſit. Magiſq; eſt, vt Marcellus ſcribit, etiã pupilli poſſe bona poſſideri, eſſeq; in arbitrio hereditariorum creditorũ, quid potius [y] eligant. [2] Etenim videtur impubes contrahere, [a] cum adit hæreditatem.

[1] *Ad Iulianum*] CASVS. Rem cõem habui cũ patre pupilli: hũc ago cõi diuidundo ꝛ pupillum, & nõ defenditur, quæritur an fiat miſſio in bonis pupilli, & venditio? Et diſtinguitur: aut cum ago de facto patris eius conqueror, vt qua percepit fructus ſundi cõmunis, vel quia in re communi dedit damnum, & tunc fit miſſio, & vẽditio de eius bonis, & redditur rõ inſ.ibi, Marcellus autem &c. Si autem nõ conqueror de facto patris, ſed tantum peto diuidi fundũ cõm nuncupatum; fit miſſio in bonis pupilli, non venditio. Idem eſſet, ſi ageretur cum pupillo ex contractu facto cum eius ſeruo, vel actione de peculio vel de in rem verſo, vel ſimili. Idem ſi de contractu facto cũ eius tutore, propter quem detur actio in pupillum, ageretur cum pupillo, & non ſe defenderet: nã his caſibus fit miſſio, ſed non venditio.

¶ *Si pupillus*] Pupillus ſuccedit alicui extraneo, & conuenitur ad legata ſoluenda, nec ſe defendit, an fiet miſſio in bonis pupilli? Et dicit, quod ſic. Tandẽ dicit eſſe in arbitrio creditorũ, velint mitti in bonis hereditariis, & ea vẽdi an velint mitti in bonis pupilli, quaſi pupillus videatur contraxiſſe cũ legatariis a deũdo hæreditatẽ & non vendi. Et hæc ſunt vera, etiã ſi ſucceſſit alicui ſuo coniuncto. Poſſet dici hoc, quod dictum eſt de miſſione, quæ fit in bonis pupilli, habet locũ, quando pupillus nõ defenditur, vel à tutore, vel ab alio: ſiue habeat tutorẽ ſiue non. & de hoc debet requiri à iudice tutor, ſi quẽ hãt. & neceſſarij pupilli, & liberi pupilli, & alij ſui amici, qui volunt pupillũ defendere. Et ſi reſpondeant non, vel taceant, tũc fiat miſſio in bonis pupilli, & duret, donec defendatur. Nã ſtatim cũ veniet aliquis, qui velit defendere, deſinẽt bona eius poſſideri, & ea, quæ dicta ſunt in pupillo, ſeruãtur, & in furioſo. Item ſi pupillus factus adultus ſe defendat ſine ſatisdatione hoc facient: ſi alius vult eum defendere cum ſatisdatione iudicatum ſolui. Et hoc dicit hic, §. cum l. ſeq. & ſeq. Fr. Acc.

a *Nomine*] i. nihil fecit pater, qđ in hoc iudicio veniat, qa nec percepit fructus ex re cõmuni: nec damnũ in ea dedit.

b *Debeat*] niſi, vt ipſa diuiſio fiat. Acc.

c *Patris*] i. pupilli vt ex facto patris, & ſic miſſio, & venditio fieri poſſet. Acc.

d *Poſſideantur*] ſ. tantum, quod eſt, ſi ex perſona ſua conueniatur pupillus.

e *Percepit*] ex re communi. Acc.

f *Venirent*] quia pater non percepit fructus, ſed filius, & ita conueniatur ex ſua perſona, non patris.

g *Poſſideri*] non vendi. Acc.

h *Notat*] ad iudendo ſatisdationem, vel contigendo. Vel dicas, qđ vendantur bona patris, ſiue filius percepit fructus, ſiue pater quia ex contractu patris conuenitur.

i *Nihil*] No. nihil, quia ſecus ſi non eſſet conſumatũ in perſona patris, vt in præſcriptione patet, quia tunc pro futuro tempore primi legiũ hẽt, vt inſ. de inte fili. l. ſicus ſm quoſdam. Item quid ſi pater percepit, ſed vult eligere credit. ne pupilli poſſideri tũ? Reſpon. vt ff. eo. l. f. Acc.

k *Contrax*] vel quia ſi contraxit, ſecus hic eſt.

l *Expectandam*] & ſunt ſimilia, vel concordantia, ſ. de reb. eorum. l. mapis. §. pupillus, & C. de hæred. act. l. ſub prætextu, & ff. de minorib. l. Acmilius. & C. ſi aduer. vẽ. pigno. l. 2. & de non numerata pecu. l. ſi intra & C. mandati. ſi tibi. & de iis, quib. vt indig. l. Polla. & ſ. de hæredib. inſtituẽ. l. ſi quis inſtituatur, & inſ. de actio. & ob. l. furioſus, & C. ſi mãcip. ita fuerit alien. l. 1. in fi. & C. de reſtimili. l. ea, quæ à patre. & ſ. de iud. l. hæredes. Sed contra. inſ. de verbo. obliga. l. cũ filius. §. in hac. Sed ibi ex ſua perſona teneri videtur, ſi tenetur: licet verba patris fuerint in contractu, vt in teſtamento pupillari dicimus, vt Inſtit. de pupil. ſubſt. §. igitur. Sed quid ſi nulla perſonalis præſtatio, ſed ſola diuiſio petatur fieri etiam contra maiorẽ. & nõ veniat: qualiter dabitur interlocutoria, & fiet miſſio. Acc.

m *Actio*] vt & ſup. de pecu. l. 3. §. Pædius.

n *Cauſis*] cum ſeruo factis. Acc.

o *Actio datur*] ex facto cum eo, vel ab eo, vel quod intelligatur ab eo, vel cum eo geſtum, vel quaſi geſtum. Acc.

p *Hoc idem*] i. cum ipſo contractum videatur.

q *Seruandum*] ſ. bona poſſideri, non autem diſtrahi, ſed in tempus pubertatis differenda eſt diſtractio.

r *Iuſſu*] facto auctoritate tutoris.

ſ *Inſtitoria*] cum præpoſuit eum negotiationi cum auctoritate tutorum.

t *Quaſi*] etiam in his caſibus, in quibus intelligatur contraxiſſe, priuilegium pupillare habebat.

u *Alicui*] à quo relicta erant legata. M.

x *Huic edicto*] quo miſſio fit, vt ſup. eo. l. 2. in princip. & inſ. l. Fulcinius. §. fin.

y *Eligant*] ſ. an bona pupilli poſſideri tm̃, an hæreditaria poſſideri, & diſtrahi. Vel eligant, an hereditaria tm̃: non tñ diſtrahentur ante pubertatẽ ex cauſa legati: cum ex quaſi contractu cõueniat. & hoc ex edicto ff. de ſepar. & ſic nõ cõcurrent cũ creditoribus pupilli, an vtraq; & tunc cõcurrent creditores. Sed quo in bonis pupilli fit miſſio cũ ẽt ſi eſſet maior, nõ fieret miſſio ante ſex menſes, vt arg. ſ. vt in poſſ. leg. l. Iulianus. §. Imperator? Rũ. q; hic à defuncto debebãt fm Azo. Vel hæc fm illã. ſ. poſt ſex menſes, quãtũ ad bona pupilli hẽditaria. Sed nõne eadẽ electio locũ hẽt. & ſi ex alia cã hæreditaria dẽt? Qã vẽ. ſ. bona pupilli poſſideri, vel hẽditaria poſſideri & diſtrahi. Interim ñ ꝺ bonis aliũ pupillo, vt ff. ꝺ pri. cre. l. ſi. (Acc.

a *Contrahere*] i. quaſi cõtrahere cũ legatariis, vt ff. ꝺ reg. l. iuris. l. quæ legata. & inſ. de act. & obli. l. ex maleficiis. §. hæres. & Inſt. de obl. quæ ex quaſi contractu. §. hæres. Acc.

1 Hoc eſt verum, ſi ſit hæres, aliàs ſecus no. ff. in l. ſi cũ dotem. §. tranſprediamur. ſolu. mat. & ibi ad hoc bon. text.

6† Du. cõtractũ.

7† aliàs ñ ẽ eſſe, ſicut nec apud Du. nec P.F.

8† contraxit, nõ eſt in P.F.

9† P.F. ẽ.

2 Huic actioni nõ reſp. ſi ui de hic Alber. tribrationib. reſpondẽtẽ. & adꝺ quoad id quod meminit ꝺ interloc. Specu. iitu. de primo, & ſecũ. de exacto. §. uidendum verſi. ſed nõ quam in ꝺuplicibus. Bar. in l. ſi finita. §. Iulianus ff. de dãnũ. iſe. & cũ dẽ Alber. hic nu. 4.

Paulus lib. 59. [1]†

LEX IV.

SEd & is, qui[2]† immiscuit[a] sic, contrahere videtur.

Vlpianus lib. 59. ad edict.

LEX V.

HAec autem locũ habẽt, quoties pupillus nõ defendatur à quocunque, siue à tutore,[b3]† siue à curatore, siue habeat tutorem pupillus, siue non habeat. Cæterum, si existat aliquis, qui defendere sit paratus, cessabit rerum dæ causa possessio.

¶ Non defendi pupillum constare debet, liquereq; Prætori, vt sic permittat bonorum possessionem. Hoc autem constare debet sic: Euocandi[c] sunt ad Prætorem tutores pupilli, vt defendant. [d] Si autem non habeat tutores, requirendi cognati[e 4]† sunt, vel affines, & si qui fortè alij sunt, quos verisimile est defensionem pupilli pupillæve non omissuros, vel propter necessitudinem, [f] vel propter charitatem, [g] vel quam [5]† aliam rationem. Liberti etiam, si qui sunt idonei, [6]† euocandi sunt: exquirendaque eorum defensio est. Si autem negent se defendere, aut non negent, sed taceant, tũc Prætor possessionem dabit, tandiu scilicet, quo ad non defendantur. Si defendi cœperit pupillus, vel pupilla, desinet[h] possideri.

Idem est in furioso.[i]

¶ Ait Prætor, Si is pupillus in suam tutelam[k] venerit, eave pupilla viripotens fuerit, & rectè defendantur,[17]† eos, qui bona possident, de possessione [8]† discedere[m] iubebo.

¶ Recte defendi quid sit, videamus, vtrum tantum copiam sui facere, & ad suscipiendum iudicium paratum esse, an verò & satisdare omnimodò? Et quidem non solum ipsis se defendere volentibus, hoc edictum scriptum est, sed [9]† in rem,[n] & sic [10]† rectè defendetur, hoc est, vel à se, vel ab alio quocunque. Sed si alius defendat, erit necessaria satisdatio. [o] Si ipse, non puto necessariam satisdationem [p 11]† esse. Ergo objata defensione deijci poterit interdicto [q] reddito.

Paulus lib. 57. ad edict.

LEX VI.

IN possessionem mitti [12]† solent[r] creditores, & si sub conditione eis pecunia promissa sit.

¶ Cum dicitur, [s] Et eius, cuius bona possessa sunt à creditoribus, veneant: præterquam [13]† & pupilli, & eius, qui Reipublicæ causa sine dolo malo abfuerit, [14]† intelligimus [15]† bona eius, qui dolo malo abfuerit, posse venire: [t 16]† & si ab hostibus captus [u] iste q̃ fuit missio ex secũdo decreto, vt hic, si posses, sic, vt ibi. q *Inredicto*] Vti possideris: nã vt actor eũ inquietare, nisi dederit possessionẽ satisdationis: ne oblata. Refert, n. reus naturalẽ & similẽ possessionẽ licet actor fuerit missus in poss. q̃ patet, q̃ ex primo decreto tũ erat missio. Illud q̃rimus, si satisdatũ est à defensore, & non iurat de calumnia, quod põt: an committatur stipulatio? Rñ. non, q̃a bonus vir non arbitratur, vt sup. de procu. l. pen. Sed nunquid in possessionem fiet missio, vel discedet missus? Resp. non videtur defendi, licet quidã contradicant.

IN *possessionem*] CASVS. Si legatarijs, quibus est legata pecunia sub cond. volunt mitti in poss. bonorũ hæredis, ob hoc, q̃a his non cauebat ei de data pecunia aduenientẽ condi audiuntur.

¶ *Cum dicitur*] Hoc quod dicitur, bona alicuius possessa à creditoribus debere vendi, nisi sint bona pupilli vel absentis Reipublicæ cã sine dolo malo, decet intelligere, q̃ si dolo malo abfuerit, possunt eius bona vendi. Irẽ creditores mitti possunt in bona debitoris caũ ab hostibus. non tñ statim fiet venditio. sed interim curator datur bonis. Itẽ scias, quòd creditores missi in poss. bonorum debitoris nõ debent ali ex illis bonis. Et hoc dicit hic §. & prin. l. seq. Fran.

s *Solent*] facit inf. de separa. l. creditoribus. Sed cõtra, ff. eo. l. pe. §. fin. Sol. hic certũ erat condõnẽ extituram, ibi non. Vel intellige, cũ iã extat dõ, nõ prius vt ibi. Vel hic de legatario. ar. sup. vt le. nostra. q. priorũ. ibi de creditoribus, alias. Vel hic dicit solẽt, & nõ dẽnt. Tu dic, si velint mitti, vt soluat ñ præjudicat vt ibi, sed iõ. q̃a si caueat, sic, vt hic, & ar. ff. de iud. l. 1 oib. & ff. vt le. no. ca. l. hæc: stipso. Et ẽ sic, vt fat missio vice satisdationis. ff. d Carb. edi. l. sed si is, §. quoties. Et hoc maximè q̃n bona sua dilapidat. Vtẽ dicas nõ põt, vt fiat vẽditio, sed vt cã pignoris sit ĩ poss. Sic & eisdẽ mod. sol. ff. de pec. l. eo. q̃ peci. l. pri. & facit ff. de ver. sig. l. creditores. & ff. de act. & ob. l. is cui.

t *Cum dicitur*] in edicto tamen hæc verba non sunt, nec sup. eo. l. 2. sed inf. l. proxi. §. 1.

t *Venire*] sic & ff. ex qui. cau. ma. l. ite. §. 2. & ff. de priu. cre. l. eũ qui. & C. de test. mil. l. ignorare. Sed quare, vt specialia pone nit de pupillo, & absente Reipublicæ causa, & capto, cũ nullus, qui non latitet, patiatur venditionẽ, vt ff. l. proxi. §. cum hoc? Respon. in pupillo, quia posset capax dol. latitare: in alijs non est tõ. Vel dic ideo de his, quia specialiter sunt de his prouidendũ. arg. ff. de iniur. l. item apud. §. hoc edictum.

u *Et si ab hostibus captus*] facit inf. de priuileg. credit. l. fin. & C. de p. fl. l. j.

Fulci-

---

[a] B. l. in l. a quibus. ff. de ver. ob. & Alex. hic in apost. ad B. istã gl. reputãt singu. ad hoc propositũ. q̃ furioso & prodigo dat curatorẽ tã nemine petente. Bolo. Aduerte tñ q̃ talibus nõ debet dari curator nisi cã cognita, & habito iudicio medicorũ, i furioso loquor ne is sesa rietsum simulet: ita no i l. obseruare ff. de cur. furio. 1† al. lib. 58. ad edictum. P.F. 2† P. Flo. miscuit. 3† vel curatore. Dua. re. P.F. 4† sunt, si hẽt Dua. re. F.F. 5† Vel qua alia ratione. Dua. P.F. 6† Du. sic euocandi exquirendaq; detentio. Si aut negẽt &c. P.F.

[b] *Hæc autem. Sive à tutore*] Imò semper videtur defendi cum iudex eo non defenso debeat dare curatorẽ, vt ff. eo. l. Fulcinius. §. adeo. Sed fortè in prodigis, et furiosis speciale est: cæteris. n. non dabit curatorem, nisi petatur ab aliquo noĩe minoris. Item ibi non simpliciter dandũ curatorem dicit, sed si videat iudex idoneum, dare poterit, alioquin contra. Azo. & facit infra de priui. cred. l. si pupillus, in princip.

[c] *Euocandi*] vt constare possit.

[d] *Deinde*] ad quod coguntur captis pign. vt Institu. de satisda. tu. §. pen. & etiam remouentur ab officio vt inf. eod. l. Fulcinius, §. sed & si curator. & C. de admini. tu. l. fi.

[e] *Cognati*] quos habeat ibi. Quid enim si habeat eos in alia prouincia, vel ciuitate? Non dicam eos vocandos: alioquin res abiret in infinitum, quod est prohibitum. arg. sup. de re iudi. l. à Diuo, & sed & si emptor, & arg. sup. de procu. l. sed & hæc. §. non solum, & sup. de reb. eo. magis. §. illud. Item quia non esset finis litium, ar. C. de transa. l. fratris. Vel die, quod etiam in qualibet ciuitate, vel loco, vbi est verisimile eum habere amicos, & qui sint eum defensuri, sed non dicam singulos esse vocandos, sed generaliter, & publicè proponi debere in quolibet tali loco, vt hic, & sup. quib. ex eau. maio. l. ergo, & inf. de priuile. cred. l. si pupillus.

[f] *Necessitudinem*] id est parentelam.

[g] *Charitatem*] i. propter Deum.

[h] *Desinet*] vt d. l. si pupillus, & ff. de solu. l. si pro me, & facit inf. quod vi, aut clam. l. aut, qui. §. & si fortè. Accur.

[i] *In furioso*] de hoc dic. vt inf. eo. l. Fulcinius §. adeo.

[k] *Tutelam*] aliàs sententiam, & aliàs, rutelam. i. pubertatem. vt & sup. de leg. 3. l. cum filio.

[l] *Defendantur*] Idẽ & si ante defendãtur, vt ff. proxi. Sed hic magis ẽ verisimile defendi: cũ & ipsi possint se defendere. Si aũt nõ defendantur, ẽt venditio fiat, vt ff. tit. 1. l. si minor.

[m] *Discedere*] i. recedere. sic. sup. de acq. poss. l. si de eo. §. 1.

[n] *Sed in rem*] vt quilibet volens defendere audiatur, vt & C. de procu. l. exigendi, & facit sup. de iud. l. rectè. Acc.

[o] *Satisdatio*] l. iud. sol. quod tria cõtinet, vt ff. iud. sol. l. iudicatum solui, quod etiam non sufficit, nisi prosequatur defensionem, vt sup de procu. l. fi. & pen.

[p] *Satisdationem*, prædictam iud. sol. quod non sufficit, sed iudicio sisti, sic, vt in contra. vt ff. de priu. cred. l. si pupillus. §. 1. Vel secundum alios non dẽt eã præstare, si se defendat an-

[q] *Interdicto*] Vti possideris: nã vt actor eũ inquietare, nisi dederit possessionẽ satisdationis: ne oblata. Refert, n. reus naturalẽ & similẽ possessionẽ licet actor fuerit missus in poss. q̃ patet, q̃ ex primo decreto tũ erat missio. Illud q̃rimus, si satisdatũ est à defensore, & non iurat de calumnia, quod põt: an committatur stipulatio? Rñ. non, q̃a bonus vir non arbitratur, vt sup. de procu. l. pen. Sed nunquid in possessionem fiet missio, vel discedet missus? Resp. non videtur defendi, licet quidã contradicant.

[r] *Solent*] facit inf. de separa. l. creditoribus. Sed cõtra, ff. eo. l. pe. §. fin. Sol. hic certũ erat condõnẽ extituram, ibi non. Vel intellige, cũ iã extat dõ, nõ prius vt ibi. Vel hic de legatario. ar. sup. vt le. nostra. q. priorũ. ibi de creditoribus, alias. Vel hic dicit solẽt, & nõ dẽnt. Tu dic, si velint mitti, vt soluat ñ præjudicat vt ibi, sed iõ. q̃a si caueat, sic, vt hic, & ar. ff. de iud. l. 1 oib. & ff. vt le. no. ca. l. hæc: stipso. Et ẽ sic, vt fat missio vice satisdationis. ff. d Carb. edi. l. sed si is, §. quoties. Et hoc maximè q̃n bona sua dilapidat. Vtẽ dicas nõ põt, vt fiat vẽditio, sed vt cã pignoris sit ĩ poss. Sic & eisdẽ mod. sol. ff. de pec. l. eo. q̃ peci. l. pri. & facit ff. de ver. sig. l. creditores. & ff. de act. & ob. l. is cui.

[s] *Cum dicitur*] in edicto tamen hæc verba non sunt, nec sup. eo. l. 2. sed inf. l. proxi. §. 1.

[t] *Venire*] sic & ff. ex qui. cau. ma. l. ite. §. 2. & ff. de priu. cre. l. eũ qui. & C. de test. mil. l. ignorare. Sed quare, vt specialia pone nit de pupillo, & absente Reipublicæ causa, & capto, cũ nullus, qui non latitet, patiatur venditionẽ, vt ff. l. proxi. §. cum hoc? Respon. in pupillo, quia posset capax dol. latitare: in alijs non est tõ. Vel dic ideo de his, quia specialiter sunt de his prouidendũ. arg. ff. de iniur. l. item apud. §. hoc edictum.

[u] *Et si ab hostibus captus*] facit inf. de priuileg. credit. l. fin. & C. de p. fl. l. j.

[1] al. defendant. & aliàs & fiendetur, vt Duare. & P.F.

[8] Du. decedere. P.F.

[9] al. sed & in rẽ.

[10] sic, nõ est in Du. exẽplar. nec P.F.

[11] † deest. esset Duare. exẽpl. & P.F.

[12] P.F. solet creditor, & si sub cõdõne ei &c.

[13] † sine. & legit Dua. P.F.

[14] P.Fl. abfuit.

[15] Bona additũ ẽ in P.F.

[16] Dua. si ab hostib. quis captus sit P.F.

Vlpianus] Caſus in hoc prin.continuatur l.præcedenti. ¶ *Prætor ait*] Ponitur aliud edictum,quo dicitur.Si debitor fraudationis cauſa latitat, & boni viri arbitratu nō defendatur:bona eius poſſideri,& vēdi iubet Prætor Apparet ergo ℘ non ſufficit latitare,niſi frau.cauſa latitet.Idē econtra : & hoc eſt valde in vſu. vt bona latitantis prædicto modo poſſideātur à creditoribus,& vendantur. Si aūt bona alicuius tanquā latitantis vendantur, & poſtea appareat, ℘ non latitauit,venditio nō tenuit. Et intellige de latita. quæ fit in fraudē creditorū, nō ſi alia ex cā, puta, ſi latitet timore hoſtiū, vel alicuius tyranni. Si ergo propter plures cauſas latitet,& inter cæteras hęc ſit ſcilicet in fraudem creditorum,ſatis eſt,vt ſic bona eius vendi poſſint à creditoribus:& fiet venditio ab omnibus creditoribus,& omnib. ſatisfiet, ſi in fraudē omnium latitabat.Si autem in fraudem quorundam creditorum tantum,illi mittentur in poſſ.& vendent, & eis tantum prædicto modo ſatisfiet. Et bene dixi animo fraudandi creditores latitare,ad hoc, vt habeat locum hoc edictum, & ſic animus deſideratur. nā per hoc patet, ℘ furioſus non dicitur latitare, cum ſenſum non habeat & ſi non defendatur furioſus, ſit miſſio in bona eius,vel dabitur curator.Et ſi curator datus nolit eum defendere,remouebitur,& dabitur in curatorem vnus de creditoribus eius,qui non amplius vendat de bonis furioſi,quam ſit neceſſarium.Vendetur enim qūque de bonis furioſi, vt ſi vrgeat æs alienum, & dilatio damnū poſſit creditoribus afferre. & ea, quæ dixi in furioſo, ſerua & in prodigo.& in ſimili:b.qui curatorum auxilio regūtur.

1 † 59.P. Flo.

2 † latitauit P. F.

3 † P.F.de fendetur.

4 † F.F.de eū.eum.

¶ *Illud ſciendum*] Debitor meus iuit in aliam ciuitatem ad habitandum,vel alia de cauſa.Si palā ibi ſtat,non dī latitare:ſed ſi debitor meus non remoueat ſe de terra,in qua cōſuetus eſt ſtare,abſcondat autem ſe in domo, vel cum eſt in palatio cōi,vbi redditur ius,abſcondat ſe retro columnas in fraudem creditorum,dī latitare. Vltimò dicit,Si cū Titius deberet mihi centum in diem, vel ſub conditione, in fraudem meam latitet, antequam dies,vel conditio venerit,nō vendentur eius bona propter hoc debitum.Idem ſi habebā actionem contra eum,quæ per exceptionem poterat tolli.

¶ *Si quis actione*] Ex contractu filij,vel ſerui tui volebam te conuenire actione de peculio,tu latitas.Certè mittar in bona tua,& vendentur ita, quòd mihi ſatisfiat, licet appareat poſtea nihil eſſe in peculio, ſicut & tenet act. de peculio, licet nihil ſit in peculio.

¶ *Item videamus*] Si velim à te vendicare fundū,& latitas: fit miſſio in omnia tua bona, & etiā venditio, & hoc dicit Neratius. Si autē non latitas,ſed abſens es,nec defenderis: tunc fit miſſio in fundum petitum.Sed ſi velim à te hēreditatem quandam petere, & latitas,fit miſſio,in res hæreditarias,ſi eas res dolo deſiſti poſſidere, tunc fit miſſio in oia bona tua,& ēt venditio.Vltimò dicit,Qū mittor in poſſeſſionē rerum hæreditariarum, quod ſit poſſeſſore hæreditatis latitante: fructus harum rerum facio meos, ſi poſſeſſor latitans nimium fuit contumax, vt quia cum eſſet citatus coram iudice,dixit,Non veniam : vel ſi nihil dixit,tamen nimis ſtetit ad veniendum:puta biennio.Fran.Accur.

a *Non debere*] non ergo lucratur fructus, vt inf.tit.1.l.Prætor.& de priuileg.credito.l.fi.in prin.niſi in caſu,propter nimiam contumaciā, vt ſ.ead.l.§.fin. Item niſi, vt ſup.vt in poſſ. leg.l.quæ legatorum.

b *Arbitratu*] expone, vt ſup.de procu.l. pen.& ſi.

c *Bona poſſideri*] olim oīa,hodie pro menſura debiti, vt ſup.l.1.

d *Vendique*] non oīa etiam iuſte veteri, vt inf.ea.l.§.adeo & C. de ſ.s.qui ad eccl.confu.l.præſenti. Item aūt multa neceſſaria, vt ſ.proxi.§.Item poteſt indici multa latitanti.arg.ſup.de arb.l.nō diſtinguemus.§. ſi arbiter. & ſup. ſi quis ius dic. non obtemp. l.1. Item facit ſup. quib.ex cau. ma.l.ait Prætor.§.pen.& quod cuiuſ. vni l.1.§. quod ſi.& inf tit.1.l.ſi minor. & ll ſer.ven.l.is cuius.

e *Locum habeat*] aliàs. Cū hoc.& aliàs, vt hoc.Item aliàs habet:& aliàs habeat.

f *Latitare*] vt bona poſſideantur.

g *Oportet fraudationis*] no.duo neceſſaria vt fiat venditio,vt hic.C.vt latitet,& fraudationis cauſa. Item vt labatur tempus. Item ℘ cōſtet de debito, ſaltem ſummatim, vt hic. & no.C. de bo.authu.iud.poſſ.l.cum proponas. quorum ſi quid defuerit,non tenat venditio,vt ſ. de tranſac.l.cum hi.§.ſi Prætor. & ſ. de iti.actuq; priv.l.3.§.itaq; hoc interdicto.Et argu.contra.C.de iure delib.l.potuit.& ſup.de acquir.poſſ.l.quemadmodum.Quid ergo,ſi me abſente actor fuerit in poſſ.miſſus,& vendidit,quia interceſſerunt quatuor prædicta: in veritate tamen habebam exceptionem pacti, vel aliam : an admittar ad rem? Reſpon.non:ſed ad pecuniam exinde redactam,arg.ſup.ſi cert.pet.l.ſi & me.in fi.Sed videtur plenè conſtare debere de debito etiam, vt fiat miſſio, vt ſup. de pecu.l.eo tempore.ſed reſpon.vt inf.ea.l.§.ſi quis.

h *In uſu*] ideſt vſualiter.

i *Poſſidentur*] & venduntur.

k *Nullius*] Ipſo iure,vel impetrata in integrum reſtitutione ex generali clauſula, vt ſup.ex quib cau maio.l.1.in fi.& arg.inf.de priui cred.l. Imperatores.& ſup.de dā.infec.l.ſi finita.§.ſi fortè.& facit ſup.de tuto.& cura.da.ab hoſt.l.Seiæ.& C.de præd.min.l. & ſi Præſes.

l *Occultatio*] aliàs latitatio.

m *Seditiones*] facit ſup.ex quib.cau.maio.l.ſuccurritur. & C.de acqui.poſſ.l.licet.Accur.

n *Ne hinc*] i.hac parte edicti,qua permittitur venditio.

o *Animus enim*] nam & voluntas & propoſitum &c vt inf. de fur.l.qui iniuriæ.in prin.& inf.de ſica.l.Diuus. Quomodo ergo animus probatur? Rñ quia hoc dixit aliquibus,vel quia dixerat ei, quod eras daturus eram ei libellum arg. ſup.de edē.l.quædā.§.nihil intereſt & C.de rei vēd.l.ſi fundū. Item ſi iam dederat fideiuſſorem, vt ſup.eo.l ſecunda. in prin.Item ſi iam lis erat conteſtata,vt C de iud.l propeſandū.§. & ſi quidem. Sed ſi rediens probet ſe iuſta cā abfuiſſe,ꝫ prædictam præſumptionem : apparebit venditionem

5 † In P.F. nō vt Cicero definit.

6 † Aliàs. Sed &c.

7 † P.Flo. fraudent.

8 † P.Flo. habuit.

* hūc text. intellige de primo decreto, habente vim ſecūdi vt per Mic. Vrcurr. in l. ſi finita.§. Iulianus. nu.144.de ver. obli.

* In orat. pro Quintio.

nem nullius esse momenti, cum aliquid de necessarijs defuerit, vt ff. eod. l. §. si quis possederit. & sic no. ex interlocutorijs nõ fieri vẽditionem, nisi prædicta quatuor intercedant, quæ superiori. §. notantur.

a *Deinde*] facit inf. de iure fisci. l. non intelligitur. §. si quis palam.

b *Verum ergo omnes*] s. creditores.

c *Etsi*] pro quamuis.

d *Solum*] quod verũ est: sic & inf. eo. l. §. illud sciendum. & argu. sup. solu. matr. l. etiam §. licet. & Insti. pro socio §. manet. & inf. de fur. l. verum est. argu. contra, inf. quod vi, aut clam. l. aut qui. §. si quis dũ. Sed quidam dicunt huic quæstioni non respondeti.

e *Desiderat*] vt sup. §. cum hoc. & §. sed & is.

f *Suæ non sit*] i. suæ mentis. vel apud se.

g *Sed*] scilicet fieri missionem.

h *Remouendum*] sic & C. de procu. l. cum. i *Ex creditoribus*] vt & inf. de cur. fur. dan. l. 1. & inf. eo. l. vnus. K *Nam amplius*] vel dic, vt no. sup. eo. §. 1.

l *Mittitur*] q. d. ea vendantur, quæ solent vendi. quando venter in possessionem mittitur. quæ habes sup. de ven. in pos. mit. l. 1. §. mulier. & facit sup. de hæred. instit. l. si quis instituatur. §. ité si conditioni.

m *Nam multum*] imò nihil hoc casu scilicet in venditione, & redditione residui. vt inf. ti. eod. l. si non expedierit. Ité in missione. vt sup. eo. l. hoc autem. §. non defendi. in fi. In alijs autem differunt, vt ff. de regu. iur. l. in negotijs.

n *In prodigo*] quod in furioso.

o *Cæteris q.*] veluti, qui morbo perpetuo laborant.

p *Columnas*] sic inf. de priuil. cred. l. eum. q *Alterum non*] quod dic. vt no. sup. eo. l. §. 1.

r *Venire*] & sic intelligitur inf. eod. l. pen. §. fi. Sed immissio fieri potest. vt no. ff. eo. l. in possessionem.

s *Decernat*] vt non

*Ant. Aug. li. 3. emẽ. ea. 9 hunc locum eleganter restituit.

1† Quia latitat.

2† In P. F. me.

3† Dubitandum.

4† Me, in P. F. & de est, latitet.

5† P. F. o. Hinc.

6† P. F. latitetur.

*Ad hunc § vide Vrceum in l. si finita. §. Iulianus. n. 25. de dã. i. & Hieron. Butigellam in l. 1. in pri. nu. 84. de verb. obl.

7† Du. hic P. F.

8† P. F. de est. esse.

9† P. F. de est, sunt.

10† P. F. hominis.

11† P. F. deest esse.

12† P. Fl. loci.

*Limitabis hãc l. iũcta l. satis & ibi gl. de iust. vo. vt non

res causæ sint latitationis, inter quas est & fraudationis causa, nocere debere, possetq; hinc bona vendi. a

¶ Quod si aduersus quosdam occultare se consilium non est, aduersus quosdã est: quid dicemus? Et rectissimè Pomponius scribit, non aduersus omnes latitationem exigendam: sed aduersus eum, quem quis decipere, & fraudare latitatione destinat.

¶ Vtrum * ergo omnes b bona eius vendere possint 1† qui latitat, hoc, etiam ij, aduersus quos non latitat, quia verum est cum latitare? an vero is solus, aduersus quem latitat? Et quidem verum est, cum latitare, & fraudationis causa latitare. etsi c non aduersus 2† omnes latitet: sed illud 3† spectandum Pomponius putat, an aduersus 4† omnes latitet: eumque solum d posse hanc 5† venditionem impetrare, aduersus quem latitet. 6†

¶ Latitare autem est, cum tractatu aliquo latere: quemadmodum factitare est frequenter facere.

¶ Adeo * autem latitatio animum, & affectum occultantis se desiderat, e vt rectè dictum sit, furiosum 7† hanc venditionem pati non posse: quia se non occultat, quia suus non est. f Planè si non defendatur furiosus, curatorem ei dandum, aut bona eius, vt possideantur, nominatim permittendum est.

¶ Labeo autem scribit, g Si non inueniatur curator, vel defensor furiosi, sed & si curator datus eum non defendat, tunc remouendum h eũ 8† esse, & oportere prætorem dare curatorem aliquem ex creditoribus, i vt non amplius, k quam necesse est, ex bonis furiosi veneat. eaque seruanda Labeo ait, quæ solent seruari, cum venter in possessionem mittitur. l

¶ Planè interdum bona eius cognita causa vendẽda erunt, si ærgeat æs alienum, & dilatio damnum sit allatura creditoribus. Ita autem vendenda sunt, 9† vt quod superest furioso detur: quia omnis 10† status eius, & habitus a pupilli conditione non multum m abhorret: quod quidem non est sine ratione. Idemque in prodigo n dicendum est, cæterisque, o qui curatorum ope iuuantur. Nec enim quisquam proprie latitare eos dixerit.

¶ Illud sciendum est, posse quem in eadẽ ciuitate esse, 11† & non latitare. Etenim qui in alia ciuitate sit, copiamque sui faciat in publico, ibique appareat, an latitet, videamus. Et hodie hoc iure vtimur, vt siue quis eodẽ loco 12† agat, siue alio, siue peregrè agat: si tamen occursum creditoris euitet, latitare videatur. * Denique eum quoq;, qui in foro eodẽ agit, si circa columnas, p aut stationes * se occultet, videri latitare veteres responderunt: & posse quem aduersus alterum latitare, aduersus alterum non. q Constat autẽ vt eius ipse possit bona vendere, aduersus quem latitat.

Quia supra exponendo edictum facit mentionem creditoris exponendo, qualiter quis latitet aduersus creditorem, ideo incipit dicere, qui sunt creditores. Bart.

¶ Si in diem, vel sub conditione debitor latitet, ante quam dies, vel conditio veniat, non possunt bona eius venire. r Quid enim interest, debitor quis non sit, an nondum conueniri possit? Nam & si non sit debitor, idem dicemus. s

¶ Idẽ erit dicẽdũ, & si quis habeat quidem actionẽ, sed talem, quæ per exceptionem t repellatur.

¶ Si quis actione de peculio filij, vel serui nomine conueniri possit: si latitet, eo iure vtimur, vti possint bona eius possideri, u & venire, tametsi nihil in peculio fuerit: quia esse potest, & rei iudicatæ tempus spectamus, x vtrum sit, an non sit: & quòd teneat actio, etiamsi nihil in peculio fuerit.

¶ Item videamus, * si quis aduersus in rẽ actionem latitet, an bona y eius possideri, 13† venundariq; possint. Et extat Neratij sententia existimãtis, bona esse vẽdenda: z & hoc rescripto 14† Diui Adriani continetur. quo iure vtimur.

¶ Celsus aũt 15† li. 6. Resp. ait, Si fundũ, quẽ pete revolo, Titius possideat, neq; absens defendatur, cõmodius se existimare, 16† in fundi possessionẽ mittẽdũ, ij bona a eius possideri. Hoc annotãdũ ẽ, Celsum cõsultum nõ de latitante, sed absente. b

¶ Idem

fiat venditio, nec immissio, nisi summatim probetur. vt sup. eo. l. §. cum hoc.

t *Per exceptionem*] vt inf. de regu. iur. l. nihil interest.

u *Possideri*] imò contra, vt ff. de pecu. l. eo tempore. in prin. Sol. hic erat dubium, an esset. vel non esset in peculio aliquid, ibi certum, ψ non erat. Vel sol. vt ibi.

x *Spectamus*] vt ff. de libe. lega. l. si quis eum. §. idem Iulianus. Et hæc est ratio similiter, quare debeat mitti in possessionem. Et hæc verba, & quod &c. expone, vt sup. de pecu. l. quæsitum. in prin.

y *Bona*] scilicet oia.

z *Vendenda*] i. possidenda, vt & vendi possunt pro rata debiti tantum, vt ff. eo. l. 1. §. 1. no. & probatur ex coniunctione proxi. respon.

a *Bona*] s. omnia. & sic Celsus Neratio cõtradicit in prin. & Vlpi. solu. sequitur. Hoc annotandũ est &c. Acc.

b *Absente*] nam latitantis omnia bona possidenda sunt. Io. nisi proceedat in priuilegiato, qui creatus cõparere nõ tenetur: nec patitur se cundũ decretum, vt no. in l. nõ videtur supra ad iud. & notaui in apostil. ad gl. fi in l. cõtumacia in verbo. fiue est dubium. sup. de re iudi. Nec omitto. ψ latitatio, de qua hic, debet fieri tempore primi & secundi decreti: alias missus nõ pot vẽdere: vt nota. Bart. in l. ait prætor. §. fin. sup. ex quibus causis maio.

*i tabernas, siue armaria, quæ bibliopolæ, & artifices alij ad columnas & pilas habebãt. Acron ad locum illum Hor. Nulla taberna meos habeat &c. li. 1. sermo. sat. 4. L. R.

*Ad hũc text. vide Vrceum in l. si finita. Iulianus. n. 146. de dã. it. &c. 13† P. F. venumq; dari.

14† P. F. deest dicu.

15† P. F. Sexto respondit. si fundũ &c.

16† Duar. in fauorabili possessione. &c. P. Flor.

niſi iure nouo aliud dicas, ad inſtar perſonalis, in qua ſi miſſio pro mendata debiti, vt in Auth. de exhib. & in rod. reis, §. ſi verò quidã. coll. § aliud autẽ in pet. hæred. vbi in poſſ. rei petitæ tantũ ſit miſſio e iam hoc iure, & contra ſentiãtẽ, vt ſ. p. ox. §. Sed quæ eſt ratio diuerſitatis? Fortè, quia ibi mittitur in poſſ. multorum, quæ non ſunt hæreditaria dummodò poſſideantur pro hærede, & ſm hoc l. illa. C. de præſcrip. xxx. ann. l. ſi quis emptionis. ſ. pen. & C. vbi in rem act. l. a. in abſente intelligitur. Vel poteſt dici, quod Nerarius intellexit de deſinente dolo poſſidere: ſecus ſi poſſideret etiam ſi latiuet. Et ſic eſt idem, quod in petitione hæreditatis, vt ſ. proxi. §. & facit ſup. ne interpo. act. l. qui fetuum. §. fi.

¶ Idem Celſus exiſtimat, Si is, à quo hæreditatem petere velim, latitet: commodiſſimè fieri poſſe, vt in poſſeſſionem mittar rerum, quas [a] pro hærede, vel pro poſſeſſore poſſideret. Sed ſi dolo fecerit, quo minus poſſideret, bona [b] eius poſſidenda, & vendenda [c] ſũt.

Propter nimiam contumaciam poteſt Prætor accelerare, vt ex primo decreto miſſus fructus lucretur. Bar.

¶ Diuus * quoq; Pius in perſona eius, qui hæreditatẽ poſſidens copiam ſui non faciebat, reſcripſit, in poſſeſſionẽ rerum hereditariarum aduerſarium inducendum. In quo reſcripto, & fructum percipere iuſſit eum, qui per nimiam contumaciam poſſeſſoris hæreditatis, [d] vt lucro eius cedat, [e] in poſſeſſionẽ inductus eſt rerum hereditariarum.

Vlpianus. *

LEX VIII.

SI diu [f] * incertum [g] ſit, [1] † ex teſtamento hæres extiturus, [2] † necne ſit, cauſa cognita [h] permitti oportebit bona rei ſeruandæ cauſa poſſideri. Et ſi ita res vrgeat, [i] vel conditio [k] [3] † bonorum, hoc etiam erit concedendum, vt curator conſtituatur.

Paulus lib. 56. [4] †

LEX IX.

VNus ex creditoribus, [l]

¶ Si alter ex hæredibus intra tempora ſibi præſtituta deliberet adire hæreditatem, alter verò neget ſe aditurum, videndum eſt, quid creditoribus agendũ ſit. Et placet, interim eos in poſſeſſionẽ mittendos [m] cuſtodiæ cauſa, donec appareat is, qui deliberat, vtrum agnoſcat [n] partem ſuã, an non agnoſcat.

Vlpianus lib. 57. §†

LEX X.

SI pupillus præſens ſit, tutorem autem nõ habeat, pro abſente [o] habendus eſt.

Paulus lib. 8. ad Plau.

LEX XI.

SI filio famil as legatũ, vel fideicõmiſſum ſub conditione relictũ ſit, dicẽdũ eſt, tã ipſum, quã patrẽ in poſſeſſionem mittẽdos eſſe, quia [p] ambo ſpem [q] commodi habent.

Miſſus in poſſeſſionem ex cauſa legati, vel fideicõmiſſi, vel ex cauſa damni infecti nõ dicitur poſſidere, ſed cuſtodiã rerum, vel rei habere. Fr.

Pompo. lib. 22, 6† ad Quinti.

LEX XII.

CVm legati, [7] † vel fideicommiſſi ſeruandi cauſa, vel quia damni infecti nobis non caueatur, bona [r] poſſidere Prætor permittit, vel ventris nomine in poſſeſſionem nos mittit, non poſſidemus, ſed magis cuſtodiam [s] rerum, & obſeruationem nobis concedit.

Vlpianus lib. 57. §†

LEX X.

SI pupillus præſens ſit, tutorem autem nõ habeat, pro abſente [o] habendus eſt.

Paulus lib. 8. ad Plau.

LEX XI.

SI filio famil as legatũ, vel fideicõmiſſum ſub conditione relictũ ſit, dicẽdũ eſt, tã ipſum, quã patrẽ in poſſeſſionem mittẽdos eſſe, quia [p] ambo ſpem [q] commodi habent.

Miſſus in poſſeſſionem ex cauſa legati, vel fideicõmiſſi, vel ex cauſa damni infecti nõ dicitur poſſidere, ſed cuſtodiã rerum, vel rei habere. Fr.

Pompo. lib. 22, 6† ad Quinti.

LEX XII.

CVm legati, [7] † vel fideicommiſſi ſeruandi cauſa, vel quia damni infecti nobis non caueatur, bona [r] poſſidere Prætor permittit, vel ventris nomine in poſſeſſionem nos mittit, non poſſidemus, ſed magis cuſtodiam [s] rerum, & obſeruationem nobis concedit.

a *Rerum quas]* nõ ergo oĩum: ſecus in rei ven. vt ſup. § prox. Vel dic vt ibi. Acc.

b *Bona]* omnia.

c *Et vendenda]* vſque ad quantitatem debiti, vt ſup. eo. l. 1. §. 1.

d *Hæreditarij]* conſtrue in poſſ. &c.

e *Cedat]* ſ. fructus. Sed cõtra, ſup. ra. l. in prin. & inf. de ſol. l. Titia. Sol. hic punitur nimia contumacia poſſeſſoris. ſ. aperta, vt quia dicit non veniam, vel quia p magnum tempus fierit, quod non venit: per biennũ puta. Et ſm hoc erit idẽ in quotlibet nimium contumaci. Vel ſm Azo. ſpeciale eſt in peti. hæredi. Alias etiam contra apertè contumacem non eſt hæc pœna. Alij non faciũt vim ſit multum contumax, vel non, ſed ſpeciale in peti. hær. dicunt. Tertij, quod hic fuerit ſpeciale beneficium à diuo Pio conceſſum. Quarti, quod non aliter lucrantur, vt in contra ſed fructus ſuos facit, quod nihil eſt. Idẽ eiſdem modis ſol. tẽ vt in poſſ. leg. l. is cui. §. qui legatorum. Vel ibi eſt actio perſonalis, hic mixta. Prima placet. Itẽ qd eſt lucrũ, ſi hæres eſt petitor? Reſpon. etiam ſi non ſit hæres miſſus. Arg. cõtra. C. de Carb. edic. l. 2. in fi. Quid in rei vendit. ſi fuit miſſus in poſſ. rei petitæ? Videtur idem.

f *Si diu]* CASVS. Si hæres inſtitutus differat adire ex non iuſta cã, creditores hæreditarij mittentur in poſſ. bonorum cauſa rei ſeruandæ. i. debiti. Et quandoquidem de his bonis venditur per vnum ex creditoribus datũ curatorem bonis, puta ſi debitũ vrget, vel ſimili de cauſa, quod dic vt in glo. Sed pone quod fuerant hæredes, vnus repudiat, alter deliberet. Adhuc eſt idem, vt creditores hereditarij mittantur in poſſ. Et hoc dicit eſt, quod diuerterit.

g *Incertum]* ſ. biennio. arg. ſup. loca. l. cum domini.

h *Cauſa cognita]* vtrum ex iniuſta cauſa differãt, vt tunc fiat miſſio, alias non, vt ſ. de hære. inſt. l. ſi quis ita ſtipul. in fi.

i *Vrgeat]* puta, quia dilatio eſt damnum aliarum creditorũ, ſecundum quoſdam.

k *Conditio]* rei, veluti, ſi teſtator pœna promiſit, niſi certa die ſolutum ſit, vt ſ. de cu. bo. dan. l. 1. & de hæred. inſt. l. ſi quis ita ſtipulatus, §. 1. Vel dic conditio, quia inſtitutus eſt hæres ſi adeat hæreditatẽ intra magnum tẽpus, vel fortuna, ſiue dubia. Prima placet. & coniuge ſequentem legem, & quod ibi no.

l *Vnus ex creditoribus]* vel etiã non creditoribus, vt inf. de cura. bon. dan. l. 2. §. quæritur, qui venderet quãtum eſt neceſſe, vt ſup. l. Fulcinius. §. ſed ſi curator, & facit inf. tit. 1. l. 4. Et no. quod nõ ſit venditio niſi demum conſtituto curatore, ad edictũ & facit inf. tit. 1. l. etc P. F. ditore.

m *Mittendos]* non vt bona vendantur, niſi res, vel cõditio vigeat vt ſup. l. proxi. Acc.

n *Agnoſcat]* & ſi agnoſcat partem ſuã vtique. & pars ſocij ẽt inuito accreſcit, vt ſupra de acquir. hæred. l. qui ex duabus. §. qui ſemel, & de ſuis. & legiti. l. ſi ex pluribus. Accur.

o *Si pupillus. Pro abſente]* q. d. ita mittatur actor in poſſ. cuſtodiæ cauſa, ac ſi eſſet abſens, & non defenderetur, & facit ſup. de arbi. l. diem. §. coram, & de iure co. l. 2. §. pen. & ſup. eo. l. Fulcinius. §. adeo. & quod dicit, tutorem, ſupple, vel ſimilem, vt ſup. eod. l. hæc autem. §. primo.

p *Quia]* ſi enim durante poteſtate cõditio extitit, patri quæritur, alioquin ipſi filio. Aliud in ſtipulatione, vt inf. de regu. iur. l. quæ legata.

q *Spem]* pater ſperat, ſi filio exiſtente in poteſtate conditio exiſtat, alias filius, vt ſup. de pig. l. ſi legati. ſecus in ſtipulatione conditionali, quia ſolus pater eſt mittendus, cum ſolus habeat ſpem, vt inf. de verb. oblig. l. ſi filius, & facit inf. de præſcrip. l. Paulus.

r *Cum legati. Bona]* omnia in alijs, ſed in cauſa damni infecti non, vt ſup. eo. l. 1.

ſ *Cuſtodiam]* vt & ſup. de acq. poſſ. l. 3. §. fi. & l. ſi quis autẽ. §. idem Põp. & ſ. vt in poſ. leg. l. is cui. in prin. & ſ. vti poſ. l. ſi duo. ſ. creditores. & ſ. quo. leg. l. 2. §. quæſitum. Secus videtur in miſſo ex Carb. edic. vt ſup. de Carb. edic. l. 3. §. miſſũ.

A *Prouincialem]* CASVS. De prouincia appellauit ad Principem Romæ. Dicitur, q non cogor reſpondere Romæ in aliqua alia cauſa, ſed in prouincia debeo defendere: q

*Iſte tem. eſt no. & ſingu. ſm Bar. ad illud. quod dĩ i ſũma ſed aliter dẽt intelligi, vt explicat hic i nouis interpreta. Bolo. Tu aũt vide intellectũ nouum. ſ. cũdẽ Bo. in l. ſi fini. §. Iulianus. num. 11. de oã. inſe. & nu. 174. & 190. & ibi dẽ per Vr. cartã. nu. 215. & 142.

*li 60. ad edi. P. F.

* Hęc l. pertinet ad illa verba edicti, cui bis nõ exhibit, q. a Cic. i hoc eam polita ſupius in edicti tenuatione omiſſa ſunt.

1 † P. F. de eſt, exteſtamẽto.

2 † P. F. exiturus.

3 † In P. F. bonum ẽt hoc emitcõcedẽdum.

4 † al. 57. ad edictũ P. F.

nem nullius esse momenti, cum aliquid de necessarijs defuerit, vt ff. eod. l. §. si quis possederit. & sic nō ex interlocutorijs nō fieri vēditionem, nisi prædicta quatuor intercedant, quæ superiori. §. notantur.

a *Vendi*] facit inf. de iure fisci. l. non intelligitur. §. si quis palam.

b *Verum ergo omnes*] sc. creditores.

c *Etsi*] pro quamuis. d *Solum*] quod verū est: sic & inf. eo. l. §. illud sciendum. & argu. sup. solu. mat. l. etiam §. licet. & Insti. pro socio §. manet. & inf. de fur. l. verum est. argu. contra, inf. quod vi, aut clam. l. aut qui. §. si quis dū. Sed quidam dicunt huic quæstioni non respondeti.

e *Desiderat*] vt sup. §. cum hoc. & §. sed & is.

f *Suæ mentis*] i. suæ mentis, vel apud se.

g *Scribit*] scilicet fieri missionem.

h *Remouendum*] sic & C. de procu. l. eum.

i *Ex creditoribus*] vt & inf. de cur. hoc. dan. l. 1 & inf. eo. l. vnus.

K *Non amplius*] vel dic, vt no sup. eo. §. 1.

*Ad hunc § vide Vrcurr. in l. si finita. §. Iulianus. n. 257. de dā. i. & Hyson. Butigellam. in l. 1. in prin. n. 88. de verb obl.

7† Du. hic P. F.

*Ant. Aug. li. 3. emē. ca. 9 hunc locum eleganter restituit.

2† Quia latitat.

2† In P. F. me.

3† Du. tractandum.

4† Me, in P. F. & de est, latitet.

5† P. Flo. Hinc.

6† P. F. latitetur.

*Limitabis hāc l. iūcta l. satis & ibi gl. de iust. vo. vt non

8† P. F. de est. esse.

9† P. F. de est, sunt.

10† P. F. hominis.

11† P. Fl. deest esse.

12† P. Fl. loci.

res causæ sint latitationis, inter quas est & fraudationis causa, nocere debere, possegs hinc bona vendi. a

¶ Quod si aduersus quosdam occultare se consilium non est, aduersus quosdā est: quid dicemus? Et rectissimè Pomponius scribit, non aduersus omnes latitationem exigendam: sed aduersus eum, quem quis decipere, & fraudare latitatione destinat.

¶ Vtrum * ergo omnes b bona eius vendere possint c † qui latitat, hoc, etiam ij, aduersus quos non latitat, quia verum est eum latitare? an vero is solus, aduersus quem latitat? Et quidem verum est, eum latitare, & fraudationis causa latitare. etsi c non aduersus 2† omnes latitet: sed illud 3† spectandum Pomponius putat, an aduersus 4† omnes latitet: eumque solum d posse hanc 5† venditionem impetrare, aduersus quem latitet. 6†

¶ Latitare autem est, cum tractatu aliquo latere: quemadmodum factitare est frequenter facere.

¶ Adeo * autem latitatio animum, & affectum occultantis se desiderat, e vt rectè dictum sit, furiosum 7† hanc venditionem pati non posse: quia se non occultat, quia suus non est. f Plane si non defendatur furiosus, curatorem ei dandum, aut bona eius, vt possideantur, nominatim permittendum est.

¶ Labeo autem scribit, g Si non inueniatur curator, vel defensor furiosi, sed & si curator datus eum non defendat, tunc remouendum h eū 8† esse, & oportere prætorem dare curatorem aliquem ex creditoribus, i vt non amplius, k quam necesse est, ex bonis furiosi veneat. eaque seruanda Labeo ait, quæ solent seruari, cum venter in possessionem mittitur. l

¶ Planè interdum bona eius cognita causa vendēda erunt, si ægeat æs alienum, & dilatio damnum sit allatura creditoribus. Ita autem vendenda sunt, 9† vt quod superest furioso detur: quia omnis 10† status eius, & habitus a pupilli conditione non multum m abhorret: quod quidem non est sine ratione. Idemque in prodigo n dicendum est, cæterisque, o qui curatorum ope iuuantur. Nec enim quisquam proprie latitare eos dixerit.

¶ Illud sciendum est, posse quem in eadē ciuitate esse, 11† & non latitare. Etenim qui in alia ciuitate sit, copiamque sui faciat in publico, ibique appareat, an latitet, videamus. Et hodie hoc iure vtimur, vt siue quis eodē loco 12† agat, siue alio, siue peregrè agat: si tamen occursum cred: oris euitet, latitare videatur. * Denique eum quoq; qui in foro eodē agit, si circa columnas, p aut stationes * se occultet, videri latitare veteres responderunt: & posse quem aduersus alterum latitare, aduersus alterum non. q Constat autē vt eius ipse possit bona vendere, aduersus quem latitat.

Quia supra exponendo edictum facit mentionem creditoris exponendo, qualiter quis latitet aduersus creditorem, ideo incipit dicere, qui sunt creditores. Bart.

¶ Si in diem, vel sub conditione debitor latitet, ante quam dies, vel conditio veniat, non possunt bona eius venire. r Quid enim interest, debitor quis non sit, an nondum conueniri possit? Nam & si non sit debitor, idem dicemus. s

¶ Idē erit dicēdū, & si quis habeat quidem actionē, sed talem, quæ per exceptionem t repellatur.

¶ Si quis actione de peculio filij, vel serui nomine conueniri possit: si latitet, eo iure vtimur, vti possint bona eius possideri, u & venire, tametsi nihil in peculio fuerit: quia esse potest, & rei iudicatæ tempus spectamus, x vtrum sit, an non sit: & quòd teneat actio, etiamsi nihil in peculio fuerit.

¶ Item videamus, * si quis aduersus in rē actionem latitet, an bona y eius possideri, 13† venundariq; possint. Et extat Neratij sententia existimātis, bona esse vēdenda: z & hoc rescripto 14† Diui Adriani continetur. quo iure vtimur.

¶ Celsus aūt 15† li. 6. Resp. ait, Si fundū, quē pete revolo, Titius possideat, neq; absens defendatur, cōmodius se existimare, 16† in fundi possessionē mittēdū, vt bona a eius possideri. Hoc annotādū ē, Celsum cōsultum nō de latitante, sed absente. b

fiat venditio, nec immissio, nisi summatim probetur, vt sup. eā. l. §. cum hoc.

t *Per exceptionem*] vt inf. de regu. iur. l. nihil interest.

u *Possideri*] imò contra, vt ff. de pecu. l. eo tempore in prin. Sol. hic erat dubium, an esset, vel non esset in peculio aliquid, ibi certum, q non erat. Vel sol. vt ibi.

x *Spectamus*] vt ff. de libe. lega. l. si quis reum. §. idem Iulianus. Et hæc est ratio similiter, quare debeat mitti in possessionem. Et hæc verba, & quod &c. expone, vt sup. de pecu. l. quæsitum. in prin.

y *Bona*] scilicet oia. z *Venderida*] i. possidenda, vt & vendi possunt pro rata debiti tantum, vt ff. eo. l. 1. §. j. no. & probatur ex coniunctione proxi. respon.

a *Bona*] omnia. & sic Celsus Neratio cōtradicit in prin. & Vlpi. solu. sequitur. Hoc annotandū est &c. Acc.

b *Absente*] nam latitantis omnia bona possidenda sunt. Io. nisi proceda in priuile giato, qui citatus cō parere nō tenetur nec patitur se cundū decretum, vt no. in l. nō videtur su pra ā iud. & notaui in apostil. ad gl. fi in l. cōtumacia in verbo. dubium. sup. de re iudi. Nec omitto q latitatio, de qua hic, debet fieri tempore primi & secundi decretali à missus nō pōt vēde re: vt nota. Bart. in l. ait prætor. ff. sup. ex quibus causis maio.

" i tabernas, siue armaria, quæ bibliopolæ, & artifices alij ad columnas & pilas habebāt. Action ad locum illum Hor. Nulla taberna meos habeat &c. li. 1. serm. sat. 4. L. R.

* Ad hūc text. vide Vrcurr. in l. si finita. §. Iulianus. n. 146. de dā. i. & c. 13† P. F. venum. qi dari. 14† P. F. deest diu. 15† P. F. Scæuo respondit, si fundū &c. 16† Duar. in fundum possessione. &c. P. Flor.

¶ Idem

niſi iure nouo aliud dicas, ad inſtar perſonalis, in qua ſi mille pro mille ſumta debitis, vt in Auth. de exhib. & in rod. reis, §. ſi verò quinà. colli. 5. aliud antè in peti. hæred. vbi in poſſ. rei petitæ tantùm ſit miſſio etiam hoc iure, & contra ſentiantè. vt ſ. prox. §. Sed quæ eſt ratio diuerſitatis? Fortè, quia ibi mittitur in poſſ. multorum, quæ non ſunt hæreditaria, dumodò poſſideantur pro hærede, & ſm hoc l. illa. C. de præſcrip. xxx. ann. l. ſi quis emptionis. 5. pen. & C. vbi in rem act. l. 3. in abſente intelligûtur. Vel poteſt dici, quod Neratius intellexit de deſinente dolo poſſidere: ſecus ſi poſſideret etiam ſi lateret. Et ſic eſt idem, quod in petitione hæreditatis, vt ſ. proxi §. & facit ſi pro de interro. act. l. qui fetuum. §. ſi.

¶ Idem Celſus exiſtimat, Si is, à quo hæreditatem petere velim, latiter: commodiſſimè fieri poſſe, vt in poſſeſſionem mittar rerum, quas [a] pro hærede, vel pro poſſeſſore poſſideret. Sed ſi dolo fecerit, quo minus poſſideret, bona [b] eius poſſidenda, & vendenda [c] ſũt.

Propter nimiam contumaciam poteſt Prætor accerſere, vt ex primo decreto miſſus fructus iuretur. Bar.

¶ Diuus * quoq; Pius in perſona eius, qui hæreditatẽ poſſidens copiam ſui non faciebat, reſcripſit, in poſſeſſionẽ rerum hęreditariarum aduerſarium inducendum. In quo reſcripto, & fructum percipere iuſſit eum, qui per nimiam contumaciam poſſeſſoris hæreditatis, [d] vt lucro eius cedat, [e] in poſſeſſionẽ inductus eſt rerum hæreditariarum.

Vlpianus.

LEX VIII.

SI diu [f] * incertum ſit, [1] † ex teſtamento hæres extiturus, [2] † necne ſit, cauſa cognita [h] permitti oportebit bona rei ſeruandæ cauſa poſſideri. Et ſi ita res vrgeat, [i] vel conditio [k] [3] † bonorum, hoc etiam erit concedendum, vt curator conſtituatur.

Paulus lib. 56. [4] †

LEX IX.

VNus ex creditoribus. [l]

¶ Si alter ex hæredibus intra tempora ſibi præſtituta deliberet adire hæreditatem, alter verò neget ſe aditurum, videndum eſt, quid creditoribus agendũ ſit. Et placet, interim eos in poſſeſſionẽ mittendos [m] cuſtodiæ cauſa, donec appareat is, qui deliberat, vtrum agnoſcat [n] partem ſuã, an non agnoſcat.

Vlpianus lib. 57. [5] †

LEX X.

SI pupillus præſens ſit, tutorem autem nõ habeat, pro abſente [o] habendus eſt.

Paulus lib. 8. ad Plau.

LEX XI.

SI filio famil as legatũ, vel fideicõmiſſum ſub conditione relictũ ſit, dicẽdũ eſt, tã ipſum, quã patrẽ in poſſeſſionem mittẽdos eſſe, quia [p] ambo ſpem [q] commodi habent.

Miſſus in poſſeſſionem ex cauſa legati, vel fideicõmiſſi, vel ex cauſa damni infecti nõ dicitur poſſidere, ſed cuſtodiã rerum, vt ei res habeat. Fr.

Pompo. lib. 22, [6] † ad Quinti.

LEX XII.

CVm legati, [7] † vel fideicommiſſi ſeruandi cauſa, vel quia damni infecti nobis non caueatur, bona [r] poſſidere Prætor permittit, vel ventris nomine in poſſeſſionem nos mittit, non poſſidemus, ſed magis cuſtodiam [s] rerum, & obſeruationem nobis concedit.

• Iſte text. eſt no. & ſingu. ſñi Bar. ad illud. quod aſſi ſũma ſed aliter dẽt intelligi, vt explicat hic i nouis interpreta. Bolo. Tu aũt vide intellectũ nauum. p eũdẽ Bo. in l. ſi finita. §. Iulianus. num. 3. de cã. infe. & nu. 174. & 190. & ibi dẽ per Vr curiũ. nu. 215. & 242.

• li 60. ad edi. P. F.

• Hęc l. pertinet ad illa verba edicti cui his ñ extabit, q̃a Cic. i hoc edi. poſita ſuprius in edicti recitatione omiſſa ſunt.

a *Rerum quas*] nõ ergo oũm: ſicus in rei vend. vt ſup. §. prox. Vel dic vt ibi. Acc.

b *Bona*, omnia.

c *Et vendenda*] vſque ad quantitatem debiti vt ſup. eo. l. 1. §. 1.

d *Hereditatis*] conſtrue in poſſ. &c.

e *Cedat*] ſ. fructus. Sed cõtra, ſup. ea. l. in prin. & inf. de ſol. l. Titia. Sol. hic punitur nimia contumacia poſſeſſoris. ſ. aperta, vt quia dicit non veniam, vel quia ꝓ magnum tempus fient, quod non venit, per biennũ puta. Et ſm hoc erit idẽ in quolibet nimium contumaci. Vel ſm Azo. ſpeciale eſt in peti. hæredi. Aliàs etiam contra apertè contumacem non eſt hæc pœna. Alij non faciũt vim ſit nullum contumax, vel non, ſed ſpeciale in peti. hær. dicunt. Tertij, quod hic fuerit ſpeciale beneficium a diuo Pio conceſſum. Quartus, quod non aliter lucra ur. vt in contra ſed fructus ſuos facit, quod nihil eſt. Iẽ eiſdem modis ſol. ſ. vt in poſſ. leg. l. is cui. §. qui legatorum. Vel ibi eſt actio perſonalis, hic mixta. Prima placet. Itẽ qđ eſt lucrũ ſi hæres eſt petitor? Reſpon. etiam ſi non ſit hæres miſſus. Arg. cõtra. C. de Carb. edic. l. 2. in fi. Quid in rei vendi. ſi fuit miſſus in poſſ. rei petitæ? Videtur idem.

f *Si diu*] CASVS. Si hæres inſtitutus differt adire ex non lucra cã, creditores hæreditarij mittentur in poſſ. bonorum cauſa rei ſeruandæ. i. debiti. Et quandoq; etiam de his bonis venditur per vnum ex creditoribus datũ curatorem bonis, puta ſi debitũ viget, vel ſimili de cauſa, quod dic. vt in glo. Sed pone quod duo erant hæredes, vnus repudiat, alter deliberet. Adhuc eſt idem, vt creditores hęreditarij mittantur in poſſ. Et hoc dicit eſt, quod diuerterit.

g *Incertum*] ſ. biennio. arg. ſup. loca. l. cum domini.

h *Cauſa cognita*] vtrum ex iniuſta cauſa differãt, vt tunc fiat miſſio, aliàs non, vt ſ. de hære. inſt. l. ſi quis ita ſtipul. in fi.

i *Vrgeat*] puta, quia dilatio eſt damnum aliarum creditorũ, ſecundum quoſdam.

k *Conditio*] rei, velut ſi teſtator pena promiſit, niſi certa die ſolutum ſit, vt ſ. de cu. bo. dan. l. 1. & de hęre. inſt. l. ſi quis ita ſtipulatus, §. 2. Vel dic, conditio, quia inſtitutus eſt hæres ſi adeat hæreditatẽ intra magnum tẽpus, vel fortuita, ſiue dubia. Prima placet. & coniuge ſequentem legem, & quod ibi no.

l VNus ex creditoribus] vel cũ non creditoribus, vt inf. de cura. bon. dan. l. 2. §. quæritur, qui venderet quãtum eſt neceſſe. vt ſup. l. Fulcinius. §. ſed ſi curator, & facit inf. tit. 1. l. 4. Et no. quod nõ fit venditio. niſi demum conſtituto curatore, ad edictũ P. F. & facit inf. tit. 1. l. ult. P. F. 5† al. 8. ad Quintũ Mutiũ P. F.

m *Mittendos*] non vt bona vendantur, niſi res. vel cõditio vrgeat vt ſup. l. proxi. Acc.

n *Agnoſcat*] & ſi agnoſcat partem ſuã vtique. & pars ſocij ẽt inuito acceſſit, vt ſi pro de acquir. hæred. l. qui ex duabus. §. qui ſemel, & de ſuis. & legiti. l. ſi ex pluribus. Accur.

o SI *pupillus. Pro abſente*] q. d. ita mittatur actor in poſſ. cuſtodiæ cauſa, ac ſi eſſet abſens, & non defenderetur. & facit ſup. de arbi. l. diem. §. coram, & de iure co. l. 2. §. pen. & ſup. eo. l. Fulcinius. §. adeo. & quod dicit, tutorem, ſupple, vel ſimilem, vt ſup. eod. l. hæc autem. §. primo. 6† al. 23. ad Quintũ Mutiũ P. F. 7† P. F. legatorum.

SI *filio*] CASVS. Filiofamilias eſt relictum legatum ſub conditione: hæres non vult cauere de dando legato in euentum conditionis. Dicitur, q̃ filius, & eius pater mittuntur in poſſ. quia ambo habent ſpem de habendo legato. Et dic de hoc, vt in gl. Fr.

p *Quia*] ſi enim durante poteſtate cõditio extitit, patri quæritur alioquin ipſi filio. Aliud in ſtipulatione, vt inf. de regu. iur. l. quæ legata.

q *Spem*] pater ſperat, ſi filio exiſtente in poteſtate conditio exiſtat, aliàs filius. vt ſup. de pig. l. ſi legatarius. ſecus in ſtipulatione conditionali. quia ſolus pater eſt mittendus, cum ſolus habeat ſpem. vt inf. de verb. oblig. l. ſi filius, & facit inf. de pac. l. ſtipul. Paulus.

r CVm *legati. Bona*] omnia. In alijs, ſed in cauſa damni infecti non, vt ſup. eo. l. 1.

ſ *Cuſtodiam*] vt & ſup. de acq. poſſ. l. 3. §. ſi. & l. ſi quis autẽ §. idem Pop. & ſ. vt in poſ. leg. l. is cui. in prin. & ſ. vti poſ. l. ſi duo. ſ. creditores. & ſ. quo. leg. l. 1. §. quæſitum. Secus videtur in miſſo ex Carb. edic. vt ſup. de Carb. edic. l. 2. §. miſſũ.

A *Deputationem*] CASVS. De prouincia appellaci ad Principem Romæ. Dicitur, ꝙ non cogor reſpondere Romæ in aliqua alia cauſa, ſed in prouincia debeo defendi a quæ

bona mea possidebuntur, & vendentur, & adducit similie. Nã damnatus in exilium vsq; ad tempus, si tempore finito non defendatur, & latitet, fit missio in eius bona, & venditio. Fr.

a *Remissus*] forte, qa maiori pena est dignus pro delicto aliquo, vel quia appellauit ad principem, & fuit remissus cum literis dimissoriis, vt inf. de libel. di. l. 1.

b *Cæteris*] ad differentiã eius, propter quã remissus est.

c *Cogitur*] quia habet ius reuocandi domũ.

c *Cogitur*] durante cognitione, vt & sup. de iud. l. 2. §. legatis. Acc.

d *Defendendus est*] per procuratorem, vt & inf. eum, qui ap. in pro. defendi. l. 1. & 2. Secus est ergo, si est causa criminalis, vt inf. de pub. iu. l. pen. §. ad crimen.

e *Venerunt*] 1 Hoc accipe si finito tempore relegationis latitet fraudulenter: aliàs facta et venditio non teneret, sed tantum missio, vt arg ĩ. eod. l. Fulcinius, §. si quis possederit. Hæc autem pena exilij temporalis, quando possit imponi, habes ĩ. de penis. l. absentem. §. si ꝛpius. Et no. hoc pro bannitis.

Si quis creditorem] CASVS. Cum creditor iussu iudicis vellet intrare in pos. bonorum debitoris, prohibitus fuit ab aliquo, ne intraret. Dicitur, quòd habet act. in factũ contra prohibentem quãti eius interest. Item si legatarius conditionalis volens intrare in pos. iussu iudicis prohibitus fuit: habet act. quanti eius interest, idest quanti erat legatum, licet nondum venerit cõditio. Sed secus in creditore conditionali, qui interim non mittitur in poss. Fr.

f *In eum*] scl. prohibentem quanti ea res sit, vt & infra ne vis fiat ei. l. 1. in prin.

g *Missus*] idest mitti iussus.

h *Deficere*] causa ipsius rei. vel specialiter dicitur in legato conditionali.

i *Quod legatum est*] non vt præstetur tota rei æstimatio, vel dic æstimatio, 2 scl. tale, quale est. i. quanti nunc posset vendi, vt ĩ. de fur. l. si quis vxori. §. fi. Vel secundo dic, q̃ fiet vera æstimatio rei legatæ, ac si non esset cõditio ꝓp cõtumaciã rei, vt ar. ĩ. de tab. exhi. l. locũ. §. condẽnatio. Et pro hoc, q̃ dixit hic in principio quãti ea res est, vt ĩ. de ver. sig. l. hæc verba. Et sic aliud est, si debet sub conditione, quã vis nõ videatur interesse, quasi aliàs non interfit. vt ĩ. ne vis fiat ei. l. 1. §. hæc verba. q̃ est contra, quia conditio põt existere. Item fm hoc est similiter cõtra ĩ. de reg. iur. l. quatenus. Sed hic speciale.

k *Non mittitur*] vt ĩ. eo. l. Fulcinius, §. si in diem. Sed cõtra sup. eod. l. in possessionem, in prin. Sol. vt ibi.

Si. qui] CASVS. Si habeo rem ex causa permutationis, vel est data mihi in solutum, vel cũ peteretur a me res, quã possidebam, solui eius æstimationem, vel ex causa sup. mihi res est data: dicor similis emptori. Sed quid facit hæc lex ad titulũ hunc? Dic vt in gl. mag. Fr. Acc.

l *Emptori*] vt & C. de rer. permu. l. permutationem.

m *In solutum*] & sup. d. evsura. l. sequitur. §. de illo. in fi.

n *Rem*] de qua erat quæstio.

o *Tenuit*] vt possit vsucapere, vt sup. pro empt. l. 1. item vt sup. de evict. l. si seruus. Sã non quo ad euictionẽ. vt sup. de rei vẽ. l. ex diuersio. §. pretior.

p *Non ob liberalitatem*] alias secus, vt sup. de ædil. edic. l. ad res. Quid hæc lex ad titl? Respõ. quia misso creditore in poss. dato curatore bonis reuocantur alienata in fraudem, sed ab eo, qui causam habet lucrativam, e iam si nõ participauerit fraudem si licet cum conante: ab aliis sita demum si fraudẽ participauerit, vt inf. quæ in fraud. cre. l. qui aũt. §. simili. Alij dicunt, quia sicut urgente empt. de evict. & non defenso venditore fit missio, sic agentibus his de evict. non defenso actore fit missio, sed hoc ad eum, qui obtulit litis æstimationem, nõ potest referri, vt dixi.

DE BONIS AVctoritate iud. pos.

¶ *Idest de modo administrandorum bonorum auctoritate iudicis possidendorum, & eius iudicis iussu possideantur, & vendantur, sed superior est de causa possidendi, & vendendi*] Cuiac. hic latius Rub. contin. & multa obseruat.

q *Venire*] idest peti, vt fiat venditio à iudice eius loci, vbi &c. q. d. non à iudice, in cuius territorio res sunt sitæ.

r *Idest, vbi domicilium*] quod vbi sit, habes, C. de incol. l. ciues. & ĩ. ad muni. l. eius 2. in fi. & l. si qs à pluribus. Ac.

s *Vt vbi, Cõtraxerit*] vel et alio modo sortiat ibi forũ. A.

t *Eo loco*] scl. tantum: nã & in eo fm quosdã, vt ar. sup. de cõsti. pe. l. si duo. §. 1. Quod nõ placet, vt hic, & ĩ. de iud. l. hæres. ĩ. fi. & ĩ. de ac. & obl. l. cõtraxisse. & ĩ. de act. emp. l. idẽ. §. fi. Sed videtur, quòd nec in loco, vbi est solutio faciendæ, vt ar. de consti. pe. l. eum qui. §. 1. Sol. vt ibi.

Si seruus] CASVS. Dominus in testamento suo instituit seruum suum sibi hæredẽ sub condi. dandi: puta si dederit centum, vel sub cond. alia, puta non dandi, & dubiũ est, an stat hęres, vel nõ. Dicit, q̃ ad postulationẽ creditorũ index

Paulus lib. 16. Resp. 1†

LEX XIII.

AD cognitionem Imperatorum à Præside prouinciæ remissus,[a] etsi in cæteris[b] litibus Romæ defendere se non cogitur,[c] tamen in prouincia defendendus est.[d] Nã & exilio temporario puniti, si defensor non existat, bona veneunt.[e]

Tria dicit. Primo, q̃ prohibens creditorem, ne possideat bona debitoris, tenetur ei actione in factum. Secũdo, quod legatarius, licet sub conditione ei legatum fuerit, tamen mittitur in possessionem bonorũ. Tertio dicit, quod aliud est in creditore conditionali, quia talis non mittitur in possessionem bonorum debitoris. Bar.

Paulus lib. 3. Quæst. 2†

LEX XIV.

SI quis creditorem prohibuerit,[3†] ne bona debitoris ingrediatur, datur in eum[f] actio in factum quanti ea res sit. Sed & si quis legatorum seruandorum causa missus[g] in possessionẽ, admissus non est, si legat conditio pendeat, licet possit deficere[h] æstimatur tamen id, quod legatum est,[i] quia interest eius cautum habere.

¶ Creditor autem conditionalis in possessionẽ non mittitur,[k] quia is mittitur, qui põt bona ex edicto vendere.

Vlpianus lib. 5. 4† de fideic.

LEX XV.

IS, qui rem permutatã accepit, emptori[l] similis est: itẽ is, qui rem in solutum[m] accepit, vel qui lite æstimata 5† rẽ[n] tenuit,[o] vel ex causa stipulationis, non ob liberalitatem[p] consecutus est.

De 6† bonis auctoritate iudicis possidendis, seu venundandis. 7†

TITVLVS V.

Bona debitoris latitãtis uenire debẽt iussu iudicis illius ciuitatis, in qua reus debet defendi, idest, vbi domicilium habet, vel in loco contractus. Et dicitur locus contractus etiam ille, in quo solutio facienda est.

Caius. 8†

LEX I.

VEnire[q] ibi bona oportet, vbi quisque defendi debet.

Paulus lib. 53. 9†

LEX II.

IDest, vbi domicilium[r] habet.

Caius lib. 3. 10†

LEX III.

AVt vbi quisque contraxerit.[s] Contractum autem non vtique eo loco[t] intelligitur, quo negotium gestum sit, sed quo soluenda est pecunia.

Instituto sub conditione potestatiua statuitur tempus, intra, quod conditionem impleat, & adeat: aliàs hæreditate priuabitur, sed libertati præiudicium non fiet. Bar.

1† al. Papinia. li. 14. Resp. P. F

2. Gl. hæc frustra laborate vt Quare dicito tu, vt p B. ĩ. dolũ haberi torius rei æstimationẽ. nõ autẽ dubiũ eventũ æstimari, vt l. locũ, §. cõdemnatio ĩ. de tab. exhi. & vide q̃ hic tradit Aog.

3† P. F. bona debitoris ingredi. datur in eũ actio quãti &c.

4† 6. P. F.

5† In P. F. retinuit.

6† Rebus P. F.

7† P. F. vẽdundis.

8† Aliis, Paulus li. 22. ad ed. aliàs Caius li. 22. ad edict. prouinciale. P. F.

9† al. 54. ad edictũ P. F.

10† aliàs, 53. ad edictũ Prouinciale, & P. F. 23

dex statuet ips instituto: vt si ltra illud adeat, benè sit: alioquin, si non adeat intra prædictũ tempus, perinde erit, ac si non esset hæres institutus: & sic dabitur curator bonis, vt satisfaciat creditorib., non tñ impedietur libertas seruo, qn fiat liber existente condi. licèt non possit amodo esse hæres cum effectu. Et hæc sunt vera, q̃ detur curator bonis, q̃ satisfaciat creditoribus, nisi appareat aliquis, q̃ dicat se hæredẽ, vel volens defendere hæredit. nomine defuncti. Nam hoc casu, q̃ hoc dicit, audietur, & bona defuncti nõ vendentur. Franc.

1† Aliàs 57. P.F.

Paulus lib. 4. [1] † *ad edict.*

LEX IV.

SI seruus sub cõditione [2] hæres institutus sit, aut dubiũ sit, an is hæres, liberq; futurus sit, non est iniquum postulantibus creditoribus ita decerni, [b] vt si ante certum tempus is hæres non exiterit, [2]† perinde omnia obseruentur, ac si is hæres ita institutus nõ esset. [c] Quod plerunque [d] accidit, [3] † si sub conditione dãdæ alicui pecuniæ hæres institutus sit, nec dies [e] appositus sit: sed hoc, quantum ad bona, [f] ita obseruandum est. [g] Cæterum libertas ei 4† quandocunque competet, [h] & a Prætore conseruanda est, ẽtsi certum sit neque hæredem, [i] neque [k] bonorum, possessorem futurum.

¶ Si quis tamen [l] hæredem se respondendo, vel actiones patiendo, defuncti um [m] defendat, bona defuncti venire [n] non poterunt.

Minor habens curatorem, si a nullo defendatur, patitur missionem in bona sua, sive latitet, sive non.

a *Sub conditione*]dãdi aliquid: vt infr dicet. Et quod subij it aut pro. 1. Sed primo sub conditione non dãdi, secundo sub cõditione dãdi. Sed aliàs possit exemplũ de dubio sup. de hær. instit. l. pignori, vbi seruus fuit puerè à domino institutus, q̃ erat pignori obligatus: nam ita demum erit hæres, si creditoribus satisfaciat. Qd non placet: quia ille non consequetur libertatem, nisi prius creditoribus satisfaciat. Hic aũt consequitur, & si nõ satisfaciat: vt inf. dixit.

2† Duar. proinde, & P.F.

3† P. Flo. accideret.

4† P. Flo. q̃que.

b *Decerni*]à Prætore: & est similis denunciatio, sup. q̃ satisd. cog. l. si fideiussor. i prin. & de leg. 2. l. si ñ, & de hæred. inst. l. si quis inst. §. 1.

c *Non esset*]& dabitur curator bonis: vt & sup. tit. s. l. si diu, & inf. de cura. bo. dan. l. 1. §. 1. Accur.

d *Quod plerunque*]. s. vt sit dubium, an hæres sit, &c.

e *Dies*]dandæ pecuniæ.

f *Bona*, possidenda, & distrahenda. Accur.

g *Obseruandum est*]vt dies statuatur a prætore, & postea de bonis non audiatur. Accur.

h *Competet*]. i. poterit competere, s. si impleat condi. sicut sup. de hæred. inst. l. Labeo.

i *Neque hæredem*]quãtum ad emolumentum: sed hæres est in veritate: nam & damnosa hæreditas est hæreditas: vt ff. de ver. sig. l. hæreditatis. Et verba cum effectu hic accipiuntur, vt sup. ne quis eum, qui in ius voc. l. pe. §. 1. aliàs nõ posset dici, q̃ consequeretur libertatem ex testõ, ex quo hæreditas non aditur, nec aliquis hæres exiit, vt C. de fideic. l. eam q̃, nisi in casu, scilicet cum addicuntur bona alicui causa libertatum conseruandarum: vt Instit. de co. cui liber. causa bona. §. 1.

k *Neque*]q̃tum ad effectũ, quia res hæreditariæ distrahẽdę sunt: aliàs bona dicuntur, & si nihil habent emolumenti.

l *Si quis tamen*]licet verum sit bona defuncti possideri: si tamen extat defensor, non erit verum.

m *Defunctum*]. i. hæreditatẽ nolle defuncti: aliàs nullũ esset iudiciũ, nulla defensio: vt ff. de iud. l. 1 qua re. §. cũ absentẽ.

n *Venire*]id est, vendi.

Si minor.]CASVS. Minor xxv. ann. habens curatorẽ conuentus est ab aliquo, nec defenditur per curatorem, vel per alium. Dicitur, q̃ bona eius vendentur ita, quòd satisfiat creditori. Et hæc sunt vera, sive minor non latitabat, vel etiam si latitabat de facto, nam de iure non dicitur latitare, cum sui non sit idoneus defensor.

o *Si minor*]adultus: nam in pupillo secus, vt ff. ti. l. 1. l. 1 pos. §. 1.

Vlpianus lib. 60. § †

LEX V.

SI minor [p] xxv. annis, qui habet curatorem, [q] à curatore non defendatur, nec aliũ defensorem inueniat, [q] bonorum venditionem patitur, & si non latitet, licèt [r] non fraudationis causa latitare videatur, qui sui non est idoneus defensor.

Paulus lib. 54. 6 † ad edict.

LEX VI.

SI nõ expedierit pupillo hæreditatem parentis retinere, [s] Prætor bona defuncti venire permittit: vt quod superauerit, pupillo restituatur [t].

Gesta per pupillum obseruãtur: licet postea se abstineat. Item solutio facta uni creditori, altero negligente, non reuocatur: sed utroq; instante, in subsidiũ cõmunicatur, quod solutum est, vel pupillo restituetur, si de suo soluit. Bar.

¶ Si pupillus ante quam abstineret, [u] aliquid gesserit, seruãdum est, [x] vt quæ si bona fide 7† gesserit. Quid ergo, si quibusdam creditorib. soluerit,

p *Qui habet curatorem*]secus si non habeat: quia tunc non fit venditio, nisi corũ, quæ non pũt seruari: vel pp grauedines alienũ, vt sup. tit. 1. l. Fulcinius. §. adeo. inñ quotidiani. Vel dic inf Az ideo, q̃ non hẽt curatorẽ: vt sup. tit. 1. l. hoc autem in prin. sed in furioso & prodigo seruanda est.

q *Inueniat*]. No. ergo, 5† ad edict. Cũ. P.F. 1 Habes hic gl. fin. ad hoc, q̃ minor citatus dẽt legitimè cõparere: videlicet cũ curatore licèt ĩ citatione hoc nõ dicat. Bol. Intelligitur. n. ita cõtari minori, vt legitimè cõpareat: vt in l. nõ ideo minus. in fi. C. de procurat. 6† al. 5 P.F.

r *Licèt*]respicit hoc, Licèt verbũ patitur. Vel dic non latitet de facto: vel latitet de facto, sed de iure fingitur non latitare: vt subijcit. Quo fit ergo venditio cũ non latitet, vel fingitur nõ latitare? vt sup. tit. 1. l. Fulcinius, §. adeo in princ. §. q̃ est contra? Sed dic spãle in hoc casu, quia non pũt latitare: nã aliàs creditor ad suum debitũ non deueniret: quod esset nõ dẽtur vt sup. de eo, quod certo loco, l. 1. restituit tamen pp graue damnũ: vt sup. de min. l. si ex cau. in prin. Ea prædictis nominorem detentoris conditionis q̃ maiorem: qm̃ bona maioris non venduntur, nisi latitauerit: sed bona minoris sic. Sed hoc propterea, quia si fuerit facta latitatio à curatore: contra eũ agere potest minor.

Si non expedierit.]CASVS. Pupillus adiuit hæred. patris postea habita resti. 7† P. Flo. gessit.

s *Prætor bona*]. s. venditionem. Accur.

t *Restituatur*]vt rerum sibi eat ei adire, q̃d põt: vt sup. de min. l. & si sine. §. restituitur. & est sic sup. ad Treb. l. si pupillus. Vel dic, quod non fuit restitutus, vt abstineat: & tamẽ fit venditio propter debitũ vsurarium. Qd ei expedit: aliàs esset differenda ad ætatẽ adultam venditio: vt sup. ti. 1. l. apud. §. fi. & l. hoc aũt. & l. in pos. §. 1. & l. Fulcinius. §. adeo. quæ sunt contra. & facit sup. de re iud. l. ex contractu Ac.

u *Abstineret*]per in integ. restit.

x *Seruandum est*]vt sup. de acq. hæred. l. quoties. & inf. de separ. l. ab hereditate & inf. de sol. l. ante, & sup. de min. l. si mulier postquam. & l. in integrum. Accur.

Repeti-

a *Repetitio*] eorum, quæ sunt soluta. Sed qua actione repetuntur? Respon. infr. statim dices.
b *Ex causa*] quasi dicat cū distinctione est dīcta repetitio.
c *Necne*] quod esse nō debet vt & infr. quæ in fraudem l. pupillus, & l. qui autem, §. apud & §. sciendum & sup. de min. l. si minor. Est ergo locus gratificationi, nisi vtroq; instante, vt subiecit: & facit sup. de relig. l. fin. Sed cōtra sup. pro socio, l. verum, §. si cū tres, vbi reuocatur vni solutum: sed ibi ius fraternitatis est: vt sup. ea. l. in prin.
d *Mihi quæri*] ex hæreditate, de qua adhuc superest.
e *Communicandum*] quando nil superetat, cum omnia essent vēdita per priores. Sed qua actione reposcuntur, vel cogantur ad communicandum? vel à quo? Respond. Creditores alij agent cōdictione indebiti, vel sine causa: cum ex post facto appareat non causa, vel non debitum cum effectu: vt §. de cōd. indeb. l. tutores & inf. in fine huius legis. Quandoque condi. ex lege: vt C. de iure delib. l. fin. §. licentia, & facit C. de nō num. pecun. l. fruit.
f *Quid ergo si aliundè*] non de bonis patris, sed de suo proprio, vel mutuo accepto.
g *Soluisse*] & sic fecerunt cruciferi de hæreditate Bombolognī: sed hypothecariæ dominæ Hymeidæ non præiudicauerunt, quia in bonis illis habebat.
h *Gessit negocia*] S. hæreditaria, & tanq̄ hæres, cū non esset: qui cōuentus de hæreditate deduxit, qđ creditoribus de suo solvit: vt C. de petit. hær. l. de hæreditate, & sup. de pet. her. l. si quid pos. & facit inf. de separ. l. 2.
i *Repetitionem indebiti*] nam fuit debitum: sed ex postfacto indebitum apparet personæ fauore: vt sup. de cōd. indeb. l. interdū & ibi. sup. de eo per quem factum est, l. si. in prin.

Hæreditariorum] CASVS Ad euidentiam legis nota, q̄ quando habitatum sit soluendo hæreditas, vel nō: creditorious, & legatarijs p̄ferūtur creditores, vt eis primo soluatur. in nostra nō. l. q. ia de dueb. dubitatur sint creditores, vel nō. decidit. Et primus est, Titius promisit mihi decem cū decederem: nam post mortem eius incipio posse petere, & creditor d. cor hæred. tarius. Idē si fideiussi eam pro Titio: & eo mortuo pro eo solui: & sic habeo act. mandati contra hæredes eius nam: ut. creditor hæreditarius.
k *Hæreditarium*, ex cuius nomine creditores in poss. mittuntur: & tunc demum impetratur venditio cum vere constet de debitore: vt sup. tit. l. Fulcinius, §. j. Accur.

l *Intelligitur*] vt sic legatarij ōferātur: vt sup. ad Treb. l. 1. §. fi. Item vt separatio impetretur: vt inf. de separ. l. 1. in prin.
m *Promisisset*] ad hoc Inst. de inut. stipu. §. ita autem concepta. C. vt act. ab hæred. & contra hæredes. l. 1. Accur.
n *Solvit*] sicque hodie incipiat agere posse mandati cum effectu: quod dic, vt C. mand. l. si pro ea.

In venditione] CASVS. Cū venduntur bona debitoris, vendetur, & vlasfr. si quem haberet in fundo alieno. Secundò dicit, q̄ creditor missus in poss. prædij debitoris latitantis, potest vendere hunc fundum, vel locare, nisi esset primò venditus, & locatus à debitore: nā istud non retractaretur, nisi esset factum in fraudem creditorum. Nam tunc creditores darēt electionem emptori vel cōductori, vt vel stet emptio primo facta, vel conductum iusta mercede: vel reddat agrum habito, quod dederat. Et quod dixi de fundo, idem in cæteris rebus, vt in fetus debitoris, vel iumentis. Item quod dixi, q̄ creditores possunt locare: intelige infra quantumcunque tempus: est enim in arbitrio eorū quanto tempore locent: & de dolo tenentur, non de culpa & intelligas leui. Et si vnus est creditor, qui possideat, & velit vendere, vel locare, planum est, q̄ potest. Si autē sunt plures creditores missi, & omnes velint vendere, vel locare, vel concordent, per quem eorū hæc fiāt: planum est. Si verò non conueniat per quem fiat venditio, vel locatio tunc Prætor eligit vnum de his, per quem hæc fiant. Fran.

o *Vsusfructus*] pertinens ad eum, cuius bona venerunt.
p *Continetur*] quo ad hoc, vt si debitor latitans habeat vsūfructum in aliqua re ille vendatur. Item quo ad alia quandoq; vt inf. de verb. oblig. l. liber homo, & sup. de vsufr. l. vsusfructus. Sed in aliis casibus nō: vt Inst. de hær. instit. §. alienus, & inf. de fur. l. falsus, in fi. & inf. de verb. sig. l. rectè.
p *Continetur*] quantum ad ius cuius dñs rectè dici potest.
q *Hunc*] scilicet fructum, i. prædium, ex quo fructus percipitur. Et ita expone inf. statim §. de cæteris quoq; &c.
r *Venierat*] i. ante quam venditus sit. Accur.
s *Erat*] ja debitore.
t *Seruabit*] aliud in emptore fundi: vt C. loc. l. emptorem.
u *Etsi minoris*] vt sup. loc. l. Item: vbi vltra dimidiā fuerat deceptus: vt C. de rescin. vend. l. 2.
x *Faciant*] data electione emptori, vel conductori, vtrum malit emptam, vel cōductā iusto pretio, seu mercede: an.

deinde bona venierint? Si quæratur, an repetitio [a] sit: ex causa [b] id statuendū Iulianus ait, ne alterius, aut negligentia, aut cupiditas huic, qui diligēs fuit, noceat. [c]

¶ Quod si vtroq; instante, tibi gratificatus tutor soluerit, æquum esse, aut prius eādem portionem mihi quæri, [d] aut communicandum, [e] quod accepisti, & hoc Iulianus ait: apparet autem loqui eum, si ex bonis paternis solutum sit. Quid ergo, si aliundè [f] pupillus soluerit? reddi ei debebit, necne? & vtrum à creditore. an ex hæreditate? Scæuola noster ait, Si aliquid sit in bonis, deducendum ex hæreditate solidum, [g] exemplo eius, qui gessit negocia. [h] Sed si nihil sit in bonis, nō esse iniquum, aduersus creditorem dandam repetitionem quasi indebiti [i] soluti.

Stipulatio collata post mortem promissoris facit hæreditarium esse debitum. Idem, si fideiussor solvit pro debitore post mortem eius: quia habet actionem mandati contra hæredes.

Paulus. [1] †

LEX VII.

HAereditarium [k] æs alienum intelligitur [l] etiam id, de quo cum defuncto agi non potuit: veluti, quod is, cū moreretur, daturum se promisisset: [m] item quod is, qui pro defuncto fideiussit, post mortem eius soluit. [n]

Caius. [2] †

LEX VIII.

IN venditione [3] † bonorum etiā vsufructus [o] venit, 4† quia appellatione domini fructuarius [p] quoq; continetur. [p]

Creditor missus in possessionem prædij debet fructus vendere, vel locare, si debitor ante missionem hoc nō fecit: nisi ipse debitor vendidisset, vel locasset fructus in fraudē creditorum: nā tūc creditor missus iterū vendit, vel locat fructus prædij. Item mercedes vel fitus suorum immentorū continentur nomine fructuū. Iē creditor locat quanto tempore sibi placuerit. Et si plures sunt creditores, possunt vnū ex eis eligere, qui vendat, vel locet: sin aūt Prætor causa cognita eliget vnum eorū. Hoc dicit vsque in finem legis.

¶ Si quis fructus [*] ex prædio debitoris capi poterit, hunc [q] creditor, qui in possessionem prædij missus est, vendere, vel locare debet: sed hoc ita demum, [s] † si nō ante venierat, [r] neq; locatus erat. [s] Nā si iā à debitore, vel locatus erat, vel venierat, seruabit. [t] Prætor venditionē, & locationē à debitore factā, 6 † etsi minoris [u] dimidiæ tū est, vel locatū, nisi ī fraudē creditorū hoc fiat: tūc enim Prætor arbitriū dat creditorib. vt ex integro locationē, vel venditionem faciant. [x]

1† Aliàs, Caius li. 21. ad edic. Prouinciale, P. F.

2† Aliàs, Vlp. lib. 61. ad edic. P. F.

3† Nā, vt ait Cic. li. 1. fam. epistol. 8. ad Curium. Id cuiusq; ē proprium, quo quisq; vtitur, & fruitur.

4† P. F. in venditionem.

* Tu dic, q̄ hoc est in ¶ prin. vt no. gl. in l. cum manufacta, supra de ēhen. empt. & vendi. & gl. in ¶ prin. Instit. C. de ¶ b. vt dicit q̄ dñs rationē vsusfructus of ēt dñs rōne præeminentiæ, vt not. gl. in l. nō quocunq; §. fundū. inversic. si aberit, de leg. 1.

5† P. F. si ante neque venerit, neque locatus erit.

6† P. F. & si.

an verò discedere pretio recepto, seu mercede: vt supra si quid in frau.pa.l.1.§.si quid in fraudem.

a *Cæterarum*] non tantum de fructibus prædiorũ, Azo. Et sic dic de fructibus, scilicet rerum, de quibus prouenium fructus.

b *Prætor*] quia plura verba dixit, quã sint ff.l.prox.in prin. & facit su. de iu.delib.l.1.in fi.

c *Ex culpa*] s. leui: vt ff.l.prox.§. est præterea. quæ est, si non potuerit locare sua culpa præstante impedimento: si ãt potest, & non facit, nec ipse fructus percipit: dolus est: su.mandat.l. dolus. & ff.l. proxi.§. in eum. Sibi ergo in debitũ computat, vel debitori reddit: vt ff.l.prox. in princ. Item no. hic secundum quosdã, q̃ appellatione culpæ nõ continetur lata: non ergo bene exponit, quod est C. mandat.l.à procuratore, qd ibi dicit, præstare omnẽ culpam. nam dicunt latam, & leuem. Interdum ĩn appellatione culpæ continetur, & lata: vt C. de neg.gest.l.curatoris, & l.tutori. Sed q̃ vt ff. de leg.1.l.si seruus. 3.§.cũ quid ergo. secundum Azo.

d *Non sinat*] sic inf. de exc.bo.dan.l.ñ.

e *Iratorem*, sic Inst. de satisd.cur.§.1. & l. decet, 63.Cl. c.fi.

f *Vendat*] vt fortè seniori minori-dignior pauperiori, nobilis inferiori gradu constituto præferatur.

Culpæ appellatiõe an lata cõtineatur.

Prætor ait] CASVS. Ponit edictum, qd hẽt tria mẽbra. Primũ. Si creditor missus in possessionem bonorũ debitoris percipiat fructus ex illis bonis, nec eos restituat ei ad quem res pertinet, tenebit ad hoc act. in factũ. Sẽm membrum est. Si creditor missus in poss. bonorum debitoris impendit de suo sine dolo malo in illis bonis: hẽt act. in factũ ad hoc. Tertiũ mẽbrũ est. Si creditor missus in poss. destruxerit bona dolo malo, tenebit act. in factũ ad hoc emendandũ. Postea reuertit ad primũ mẽbrum, & dicit, qd de fructib. vt eos reddat creditori: idẽ. si quid peruenit: etsi pœnã sit consecutus creditor ex cõpromisso, qd fecerat debitor cũ aduersario, qui aduersarius inciderat in pœnã. Itẽ q̃ dictũ est in fine mẽbro, q̃ si quas expensas fecit de suo creditor sine dolo malo, q̃ eas reperit. est verum, siue proficiant expẽsæ ipsi debitori, siue nõ: sufficit. n. q̃ sine dolo malo expẽdit. Itẽ qd dixi in primo mẽbro, qd debent restitui fructus ei ad q̃m res pertinet: intellige nõ solum debitori, sed & curatori bonis dato. Itẽ huic creditori debit act. ꝑ ꝑdictos pro expẽsis, quas fecit de suo, vt in familia debitoris alenda, vel in ꝑdijs colendis, vel in similib. dũmõ sine dolo malo expẽdit: sũ ãt hẽt act. negotiorum gestorum sicut nec socius, q̃ cõm isulã fuisse cũ & hic creditor cũ expẽdit in bonis debitoris, cõe negotiũ dicat facere. Itẽ hic creditor tẽet. De cæterarum [2] quoq. rerum fructib. idem erit dicendũ: vt si qui locari possint, locentur puta, mercedes seruorũ, vel 1† vecturæ iumentorũ, cæterorũque, quæ possunt locari. ¶ De tẽpore locationis nihil Prætor [b] locutus est: & ideo liberum arbitrium creditori b. datum vr, quanto tempore locent: quemadmodũ illud est in arbitrio eorum, vẽdãt, vel locẽt. s. sine dolo malo: ex culpa [c] autem rei non fiunt. [d]

¶ Si vnus sit, qui possideat bona, expediẽs erit de locatione. Quod si non vnus, sed plures sint: quis eorum debeat locare, vel vendere, quæritur. Et si quidem conuenit inter eos, expeditissimum est: nã & oẽs possunt locare, & vni hoc negotiũ dare. Si verò non cõuenit, tũc dicendũ est, Prętorẽ [e] causa cognita eligere debere, qui locet, vel vendat. [f]

Ponit verba edicti continẽtis tria capita. Secundum ibi, Quod impensa. Tertium ibi, sine dolo malo. Vide per te.

Idem lib.66. 2† ad edic.

LEX IX.

PRætor ait, Si quis cum in possessiõe bonorũ esset, 3† quos eo nõie fructus cęperit, ei, ad quem ea res pertinet, q̃ non restituat: [h] siue qd impensæ [i] 4† nomine sine dolo malo fecerit, ei non præstabitur, siue dolo [k] malo eius, deterior causa possessionis facta esse dicetur, de ea re iudicium in factum dabo.

Exponit quid cõtinetur nomine fructuum, vsq. ibi, Est præterea quæsitum.

¶ Quod de fructibus ait, etiã de cæteris, quacũq. ex re [l] debitoris ad creditorem 5† peruenerint, intelligendũ est. Et sanè debuit hoc ita esse. Quid .n. si ex compromisso, vel alio casu pœnam consecutus est? Nam eã pœnam, quã consecutus est, [m] præstare debet.

¶ Quod ait Prætor siue quod impensæ nõie sine dolo malo 6† fecerit, [n] ei non præstabitur: hoc eo spectat, vt si qd ipse erogauerit 7† creditor, si mõ sine dolo malo erogauerit ei hoc præstetur. Sufficit igitur [o] sine dolo 8† malo erogasse, etiam si nihil profuit erogatio eius rei debitori.

¶ His verbis, [p] Ei, ad quẽ ea res pertinet, etiam curator bonis distrahendis datus continebitur: [q] & ipse debitor, si contigerit, ne bona eius væneant, & ipsi itaq. [r] creditori aduersus hos dabit actio quos enumerauimus, siue qd i fructib. ꝑcipiẽdis erogauerit, siue in familia alenda, curandave, vel prædijs [s] fulciẽdis, vel reficiendis, vel de 9† dãno infecto ꝑmittẽdo, vel 10† tur, siue dolo malo eius, deterior causa possessionis facta esse dicetur, de ea re iudicium in factum dabo.

Exponit quid cõtinetur nomine fructuum, vsq. ibi, Est præterea quæsitum.

¶ Quod de fructibus ait, etiã de cæteris, quacũq. ex re [l] debitoris ad creditorem 5† peruenerint, intelligendũ est. Et sanè debuit hoc ita esse. Quid .n. si ex compromisso, vel alio casu pœnam consecutus est? Nam eã pœnam, quã consecutus est, [m] præstare debet.

¶ Quod ait Prætor siue quod impensæ nõie sine dolo malo 6† fecerit, [n] ei non præstabitur: hoc eo spectat, vt si qd ipse erogauerit 7† creditor, si mõ sine dolo malo erogauerit ei hoc præstetur. Sufficit igitur [o] sine dolo 8† malo erogasse, etiam si nihil profuit erogatio eius rei debitori.

¶ His verbis, [p] Ei, ad quẽ ea res pertinet, etiam curator bonis distrahendis datus continebitur: [q] & ipse debitor, si contigerit, ne bona eius væneant, & ipsi itaq. [r] creditori aduersus hos dabit actio quos enumerauimus, siue qd i fructib. ꝑcipiẽdis erogauerit, siue in familia alenda, curandave, vel prædijs [s] fulciẽdis, vel reficiendis, vel de 9† dãno infecto ꝑmittẽdo, vel 10† si dolo malo dteriora facit ꝑdia dbitoris, vel alias ei⁹ res. Tenet. n. tũ ꝑ dolũ, si de culpa: licet secus sit i creditore, q̃ hẽt pignus cõuẽtionale: q̃ tenet ẽt de culpa. Et qd dixi ĩ creditore misso in pos. idẽ intellige ĩ curatore bonis dato, vt teneat tũ de dolo. Itẽ creditor missus in pos. bon. debitoris si ñ vendat de bonis illis, cum hoc debitori expediret: vel nõ locet fundos debitoris, & minus ꝑcipiat fructuũ, q̃ faceret, si locasset, vel vẽdidisset: tenet ad hoc interesse pro tpe, quo stetit in pos. vel aliud ꝑ eorũ pro alio tpe. Vltimo dicit, act. in factum ex primo, & fẽdo capite perpetua est. & hĩ dr. & in hæredẽ dat. Actio in factũ, q̃ ex tertio capite nascit est annalis & in hĩdẽ non dat: ei ꝑ dolũ nascat: nisi in quantũ ad eũ peruenit: hæredi ãt dat. Hoc dicit hæc lex cum dua. seq. Fr.

¶ *Prætor*] tria dicit hoc edictum. Ac.

¶ *Pertinet*] vt debitori vel curatori dato bonis: vt ff. eo. §. his verbis.

h *Non restituat*] ad qd tenet. vt hic. Sed q̃. s. ti. t. l. Fulcin. in fi. Sol. vt ibi. Sed qs colliget? Rñ. dbitor: & si no facit, tũc creditor, vt s. vti pos. l. eis cui. §. legatorũ.

i *Siue quod impensa*] Ecce ĩm dem: & agitur hic ꝑ dbitorẽ: sd supplet ꝑ creditorẽ.

k *Siue dolo*] Ecce tertius casus.

l *Ex re*] i. occasione rei debitoris: vt subijcit: sic ff. de incẽ. rui nau. l. 1. §. ex incẽdio. & Inst. ꝑ quas pers. no. 2. qui. §. 1. in *Consecuti est*, occasione horum bonorũ: nullũ ergo lucrũ lucrare dẽt licuit. nec neg. ge. s. inf. e. l. creditore. in fi. & sup. de nego gest. l. si autem. §. item nec pr. curator. & sup. de procur. l. qui proptio. §. in cæteris. nec hæreditaris possel. vt sup. de pert. hæc lit. l. verum. §. si. & facit sup. de noxa. l. ii in re communi. in fi. s. resp.

m *Fecerit*] s. creditor.

n *Præstabitur*] sic sup. de neg. ge. l. sed an vltro. §. 1. secus in pupillo, cuius in re fit impensa: vt sup. de neg. gest. l. si pupilli. in princ. & l. litis. & in ecclesia. & in ciuitate: vt su. si cert. pet. l. ciuitas & C de sacrosan. eccles. authen. hoc ius porrectum. in fine. Item secus in conuentionali pignore, in quo impensa non statim de nouum facta reperitur, vt sup. de pign. actio. l. si necessarias in princ. & l. si ædes. quæ omnia sunt arg. contra.

o *Sufficit*] s. ff. de neg. ge. l. sed an vltro. §. 1. secus in pupillo, cuius in re fit impensa: vt sup. de neg. gest. l. si pupilli. in princ. & l. litis. & in ecclesia. & in ciuitate: vt su. si cert. pet. l. ciuitas & C de sacrosan. eccles. authen. hoc ius porrectum. in fine. Item secus in conuentionali pignore, in quo impensa non statim de nouum facta reperitur, vt sup. de pign. actio. l. si necessarias in princ. & l. si ædes. quæ omnia sunt arg. contra.

p *His verbis*] Hoc ad primam partem edicti pertinet.

q *Continebitur*] si bona vendantur. vt & ff. de cu. bo. dã. l. 2. in fi. respon. & l. fin.

r *Et ipsi itaque*] nunc ad secundam partem edicti: & facit ff. de cur. bon. dan. l. 2. in princ.

s *Hos*] s. curatorem & debitorem.

t *Tradẽs*] scilicet vbanis.

a *Expedit*

a Culpæ appellatiõe an lata cõtineatur.

b *Prætor*] quia plura verba dixit, quã sint ff. l. prox. in prin. & facit su. de iu. delib. l. 1. in fi.

c *Ex culpa*] s. leui: vt ff. l. prox. §. est præterea. quæ est, si non potuerit locare sua culpa præstante impedimento: si ãt potest, & non facit, nec ipse fructus percipit: dolus est: su. mandat. l. dolus. & ff. l. proxi. §. in eum. Sibi ergo in debitũ computat, vel debitori reddit: vt ff. l. prox. in princ. Item no. hic secundum quosdã, q̃ appellatione culpæ nõ continetur lata: non ergo bene exponit, quod est C. mandat. l. à procuratore, qd ibi dicit, præstare omnẽ culpam. nam dicunt latam, & leuem. Interdum ĩn appellatione culpæ continetur, & lata: vt C. de neg. gest. l. curatoris, & l. tutori. Sed q̃ vt ff. de leg. 1. l. si seruus. 3. §. cũ quid ergo. secundum Azo.

d *Non sinat*] sic inf. de exc. bo. dan. l. ñ.

e *Iratorem*, sic Inst. de satisd. cur. §. 1. & l. decet, 63. Cl. c. fi.

f *Vendat*] vt fortè seniori minori-dignior pauperiori, nobilis inferiori gradu constituto præferatur.

g *Prætor ait*] CASVS. Ponit edictum, qd hẽt tria mẽbra. Primũ. Si creditor missus in possessionem bonorũ debitoris ꝑcipiat fructus ex illis bonis, nec eos restituat ei ad quem res pertinet, tenebit ad hoc act. in factũ. Sẽm membrum est. Si creditor missus in pos. bonorum debitoris impendit de suo sine dolo malo in illis bonis: hẽt act. in factũ ad hoc. Tertiũ mẽbrũ est. Si creditor missus in pos. destruxerit bona dolo malo, tenebit act. in factũ ad hoc emendandũ. Postea reuertit ad primũ mẽbrum, & dicit, qd de fructib. vt eos reddat creditori: idẽ. si quid peruenit: etsi pœnã sit consecutus creditor ex cõpromisso, qd fecerat debitor cũ aduersario, qui aduersarius inciderat in pœnã. Itẽ q̃ dictũ est in fine mẽbro, q̃ si quas expensas fecit de suo creditor sine dolo malo, q̃ eas reperit. est verum, siue proficiant expẽsæ ipsi debitori, siue nõ: sufficit. n. q̃ sine dolo malo expẽdit. Itẽ qd dixi in primo mẽbro, qd debent restitui fructus ei ad q̃m res pertinet: intellige nõ solum debitori, sed & curatori bonis dato. Itẽ huic creditori debit act. ꝑ ꝑdictos pro expẽsis, quas fecit de suo, vt in familia debitoris alenda, vel in ꝑdijs colendis, vel in similib. dũmõ sine dolo malo expẽdit: sũ ãt hẽt act. negotiorum gestorum sicut nec socius, q̃ cõm isulã fuisse cũ & hic creditor cũ expẽdit in bonis debitoris, cõe negotiũ dicat facere. Itẽ hic creditor tẽet.

1† vecturæ, nõ est in Duar. exẽpl. & aliis quibusdam, nec in P.F.

2† ali. 62. P.F.

3† ali. q̃ eo. &c.

4† Noĩe, non est in P.F.

5† P.Flo. deest, ad creditorẽ & legitur peruenerunt.

6† P.F. fecit.

7† P.F. erogauit.

8† P.Flo. deest. malo.

9† P.Flo. deest. de.

10† P.Fl. deest. pro.

pro seruo noxali iudicio defenso, si modo nō magis eum expedit [a] dedere, q̄ retinere. Quod si dedere expedit, consequens erit repetere eum nō debere. [b] 1†

¶ Generaliter ēt dicendū est, quicquid impēdit in rē, si mō sine dolo malo impēdit, repetere [c] eū posse. Nā negotiorū gestorū agere nō magis pōt, quam si socius cōe ædificium fulsit: [d] quia hic quoq. creditor commune, non alienū negotium gessisse videtur.

Creditor de damno, vel deterioratione prædiorū tenetur de solo dolo, non ēt de culpa.

¶ Est p̄terea q̄situ, si deteriora p̄dia facta fuerint sine dolo [e] malo creditoris, vel iura [f] eorū amissa, vel ædificia diruta, vel exusta, itē familiæ, pecorūq. acta cura [g] nō sit, aut possessio alij tradita, sine dolo malo tū, creditor 2† an teneāt? Et apparet eū nō teneri, q̄a dolo malo caret: eritq. melior eius cōdō, q̄ in pignore [h] creditoris, q̄ si tātū dolū malū, verū culpā [i] quoq. debet.

¶ Eadem causa est 3† in curatoribus bonorū, nā, & isti 4† tenentur, vt creditores. [k]

¶ In eum quoq. qui neq. vendiderit fructū [l] p̄dij, neq. locauerit, [m] in factū actionē dat Prætor, & in hoc cōdēnabit, quanto minus pp hoc perceptum est, quia neq. vendidit, neq. locauit. Cæterū, si tantū pceptū est, quātū pciperetur, si locatus, vel distractus fructus esset, nihil ei imputabitur. [n] Præstat ārs 5† id per tātū tēporis, quo ī possessione fuerit 6† vel ipse, vel iussu eius alius, quoad inde de possessiōe discessum est. Nā neq. hoc 7† imputabitur [o] creditori, cur in possessionē nō venerit, neque illud, cur de possessione discesserit, cū voluntarium, et suū potius negotium creditor gerat. Aestimatio aūt fit, quāti interest eius, qui experitur.

¶ Hæ actiones Pneq. tēporariæ sunt, & tam hērdib. quam in hæredes dabūtur, cæterosque successores. [q]

¶ Si possessionis causa deterior facta esse dicetur dolo [r] eius, qui in possessionem missus sit, actio [s] in eum ex dolo datur, q̄ neq. post annū, neq. ī hērdes, cęterosq. successores dabitur, cū ex dēlicto oriatur, pœnæque noīe concipiatur.

Paul. lib. 50. 8† ad edict.

LEX X.

NIsi quatenus ad eū peruenit.

Vlpian. lib. 12. 9† ad edic.

LEX XI.

HAeredi autem dabitur, quia, & rei cōtinet persecutionem. [t]

Primum decretum interpositum ad petitionem veri creditoris prodest omnibus alijs creditoribus: secus, si primus creditor fuit putatiuus. Item primo dimisso, ius cæterorum non laditur. Bart.

Paul. lib. 57. 10† ad edi.

LEX XII.

CVm vnus * ex creditoribus [u] postulat in bona debitoris se mitti, q̄ritur, vtrum solus is, qui petit possidere possunt ℈: quib. dī. p primo missus prætenur: & sic alijs sī p deēt, sed nocet. Solu. ibi primo missi ex testō, sed o ex ℈cto erāt creditores. Et sic ex diuersis causis. & titulis. & capitulis: hic aūt Intellige ex vna. Itē opp. vtiq. ℈. tit. 1. l. Fulcin. §. illud. in fi Sed ibi in secūdo decreto. hic in primo: p̄terea ibi ℈ latitantrē. sm quotdā. Item secūdo ob. ℈. vt in pos. le. l. is cui. §. fi plus. Sed ibi ex cā lucratiua fiebat missio: hic nō. Itē secūdo opp. su. de dā. in fe. l. fi finita. §. fi plures. Sed ibi spāle. Itē obtinet. p hic dicit, si nō p̄tendebatur hypotheca: aliās secus: vt C. q pot. in pig. hab. l. eos. Itē alij p̄sētes vsq. ab biennīū absētes vsq. ad quadriennīū veniāt. & expēsas pro rata refundāt: vt C. e. l. §. Hodie tā vt hoc īmutatum:

a *Expedit*] .i. putat expedire, cum ex dolo solo teneatur: vt sup. § prox.

b *Non debere*] hoc ita si scilebat non expedire, cum ex dolo teneatur tantum. Alij dicunt hoc spāle: in noxalibus, vt teneatur vltra dolum: quod non placet. Sed an sātē tm, quātum seruus valet, repetat? Arg. p sic sup. de neg. ge. l. si pupilli. §. sed. & si quis. Ecōtra p non: quia ñ tā alieno, quam suo gerebat nomine: vt l. prox. §. vnde dona te vī: vt Inst. de rer. diui. §. ex diuerso. & facit su. de pet. hær. l. vtiles. & de act. empt. l. emptorē. in prī.

c *Repetere*] in factū actione.

d *Fulsit*] cum pro parte fulcire nō posset, aliās ageret negest. vt ℈. com. diuid. l. si quis putans. §. 1. & su. fa. erc. l. hæredes. §. non tantum. & de neg. ge. l. si cōmunes. & facit sup. de noxa. l. si seruus cōmunis. & ℈. cōi diu. l. & si non omnes. §. fi. & l. in hoc. & ℈. de pac. l. si cum fundū. Sed arg. cont. sup. de vsufr. l. si absente.

e *Sine dolo*] & lata culpa: vt sup. l. si mē. fal. mo. di. l. j. §. iō.

f *Iura*] id est seruitutes.

g *Cura*] id est habita cura.

h *In pignore*] conuentionali.

i *Culpam*] i leuem ēt, vt ℈. de pig. act. l. si cum venderet. §. fi. & Insti. quib. mo. re con. ob. §. fi. & ℈. de reg. iur. l. contractus. Et no. hic dīā inter prætorium, & cōuētionale pignus: vt sup. dixi. de pign. act. l. 1. quibus adde alia: vt j. vti pos. l. 1. §. creditores. Itē facit ℈. de dā. inf. l. si finita. §. si quis dāni.

k *Creditores*] in possess. missi: licet quidā dicant. i. conuentionales. Acc.

l *Fructum*] .i fundū, ex quo colliguntur fructus.

m *Locauerit*] quod facere debet: vt ℈. e. l. in venditione. §. 1. Item hic no. p teneatur, si non acquirat: vt su. de pet. hær. l. sed, & si. §. perinde. arg. contra inf. quæ in frau. cre. l. quæ autem. in princ. Item facit sup. de trib. l. illud. §. sed, & si mercem.

n *Imputabitur*] sic ℈. de alie. iud. l. 3. in fi. & l. non solū §. pe.

o *Neque hoc imputabitur*] arg. contra sup. de dam. inf. l. si finita. §. si quis metu. Acc.

p *Hæ actiones*] .s. in factum ex primo, vel secundo capite edicti: non sic ex tertio: vt inf. prox. §.

q *Successores*] sunt enim ex negot. gest.

r *Dolo*] .i. propter dolum.

s *Actio*] in factum, vt sup. eo. l. 1. in prin.

t *Hæredi. Perseruationem*] ab eius parte, qui deliquit, pœnalis est: sed nō ex parte actoris, cū ad interesse det. Et no. p hęc rō sufficiēs ē, sed ñ necessaria: quia nō p secutorię, vt pœnales dātur hērdib. vt Instit. de perpe. & tēp. act. §. non aūt. & facit sup. de ali. iu. l. non solum. §. fi. & l. seq. & quod me. cau. l. quod diximus. §. fi.

u *Cum vnus*] CASVS. Ex quo vnus creditorū missus est in pos. oībus alijs vī hoc idē permissum. Nec vī per liberā personā alijs quæri per pactum: cum nec misso aliquid quæratur ex pacto. sed ex eo, quod factum est in eo. .s. in pos. intrare, acquirit alijs. Et hoc est verū, q̄ missus erat vetus creditor: quod prodest alijs. Sed licet misso soluatur postea, nō nocet alijs, quin possint vendere bona.

¶ *Item qui*] Dic casum vt in gl. dñi mei. Ac.

¶ *Si propter*] Creditor missus possidere nō inuenit q̄d possideat: vt quia prædiū debitoris est inundatum, vel ab hostib. occupatum. vel simili de cā non dī esse, q̄d possideatur: sed tñ perīde est fictione iuris. ac si esset in poss. vt si bona debitoris postea appareant, creditor intret pos. eorū sine noua iudicis authoritate. Et hoc dicit hic §. cum. l. seq.

v *Ex creditoribus*] .s. omnibus. Et sic no. duo. Primò: p non pdest p̄uenire in tēpore in pignore p̄torio. sic & sup. vt in pos. leg. l. is cui. §. qui prior. & de dam. inf. l. si finita. §. si plures. & l. Prętor ait. §. eius rei. Secūdò. p primò missus aliis prodest: ad quod facit C. de diu. re. l. si libellū. & ℈. q̄ I fra. credi. l. ait Prætor. §. 1. & C. e. l. fi. Sed vtriq. dic. ob. C. qui po. in pig. ha. l. fi decreto. & C. vt j pos. leg. l. si possq̄, q̄

6† P. Flo. fuit.

7† P. F. putatur.

8† ali. 59. P. F.

9† al. 62. P. F.

10† al. 59. P. F.

* ad huius legis intell. vide Bol. in l. si finita. §. Iul. nu. 139. & ibidē. Vrcutr. nu. 144. de verb. obl.

tatum: cum is qui mittitur, mittatur pro mensura debiti: vt in auth. de exhib. & instro. §. si verò sin quotidã. Sed certè non placet: nam quid si vni centum, alij centum debentur, & in bonis sunt centum tantum? Iam ergo solus primus haberet: quod non est verum. Accur.

a *Creditoribus*] id est creditoribus in eadem prouincia intra biẽnij: alioquin quadriennium: vt C. eo. l. cum apud veteres.

b *Eam rem*] i. sine præfinitione psonæ.

2† alijs c *Acquirat*] missus. s. decẽ in ex præto: cui misso Du. exẽ- per Prætorem hæc pl. & P. lex dat pos. sed alij- F. quid ex ordine &c.

* Ideirco id est: ex eo, quod ordi- Græcihãc dinariè factũ est per possessio- eum in poss. acqui- nẽ vocãt acquiritur alij possessio: non ex præto. Et ἐκ τοῦ ἐπιτρέπειν est sic sup. de vsuris l. ἐπὶ τῶν ἐπιτρεπόντων. 2† hoc ñ est i Di. exempl. nec P. F.

d *Possidere posse*] si ergo principale non valet, nec tacitum: sic sup. de lib. leg. l. si is, qui duos, & inf. ne vis fiat ei. l. 1. §. hæc verba. Arg. contra, sup. de inoff. test. l. posthumus. §. si quis ex his, & de hoc dixi sup. de seruit. rustic. præd. l. idem, §. qui habet.

3† P. F. re cepit.

e *Is qui*] fecit vocati Titium ad causam: & eo non veniente præcepit iudex me intrare in possessionem omnium: & dedit nũcium. Dicitur hoc, & non videtur hoc generali insti. l. 1. C. de postul. su comprehendere, nisi in reb. suæ iurisdictionis: ad quod facit ego l. pupillus, §. territoriam, & C. qui petãt. tut. l. 2. Sed qd si nil ibi possidet: reus: Ergo iurisdictionem sponte prorogat: & iudex mittendo: & iudex qui tũc loci vbi sunt res, mittendo ad instar diffinitiuæ sententiæ: vt & sup. de rei. cum in iud. l. à Diuo. & l. princ. iure, & l. Sed quidam dicunt secus in interlocutoria: & hic dicunt iussus videtur, scilicet legitimè: cuius cura, &c. Et pro eis C. vbi pet. tut. l. 1. contra quos sup. de iud. l. sed & si susceperit, §. fi. Accur.

4† P. Fl. deest, esse.

f *Inundatum* ad quod facit sup. de acq. poss. l. 2. §. Labeo, & l. qui vniuersas, §. item. Sed contra sup. de acq. rer. do. l. adeo, §. insulam in fi. & Inst. de rer. diu. §. alia. Sed illud in proprietate: vt sup. de acquir. poss. l. Pomponius. Item ibi ad retinendum: hic ad adipiscendum.

g *Prætextu*] contra C. de acq. poss. l. licèt. in fi. Sed ibi tantum ne à persona læderetur, timuit: hic suspicabatur se repellendo hic de adipiscenda: ibi de retinenda. Acc.

h *Rectè*] facit sup. quod cuiusc. vni. l. 1. §. pen.

i *Quamuis. Missus*] id est, mitti iussus: sic C. de edi. Di ui Adria. l. fi. §. 1. Acc.

k *Perinde habetur*] nõ verè, sed fictè: vt si postea aliqd inueneri, vel accesserit ei bonis debitoris: possit possidere sine ne-

Paria sunt, rem non posse reperiri, vel non posse possideri. Item ad secundum decretum posse perueniri, licet quis non sit ingressus ex primo. Bart.

¶ Si propter naturam rei, veluti, si prædium inundatum f sit, aut propter latronum potentiam g non potest possideri, rectè h dicitur, non esse quod possideatur.

¶ Planè si is postulauerit, qui creditor non est, minimè dicendum est, vel eum, qui creditor est, possidere posse: d quia nihil egit talis postulatio. Aliter atque si creditor, cui permissum est possidere, postea receperit 3† debitum suũ: cæteri enim poterunt peragere bonorum venditionem.

Simplex iudicis præceptum vltra eius territorium non extenditur. Bar.

¶ Is, qui e possidere iubetur, eo loco iussus 4† esse videtur, cuius cura ad iubentem pertinet. *

Paria sunt, rem non posse reperiri, vel non posse possideri.

Caius lib. 23. ad edict. §†

LEX XIII.

QVamuis * bona possessa non sint, quia nihil fortè fuerit, qđ possideatur, aut sine controuersia nõ possideatur, creditor 6† tamen, qui in possessionem missus est, l perinde habetur, k ac si eiã possessa bona fuissent. l

Paulus lib. 58. ad edict.

LEX XIV.

CReditore in possessionẽ rerum debitoris missio, curatore cõstituendi dẽt, m si ei 7† quędã actiones perituræ sint.

Datur in creditorẽ actio, n qui in possessionẽ missus est, de eo quod ex bonis debitoris ad eum peruenit. Si 8† ãt nondum aliquid consecutus o sit, actiones suas præstabit.

Datur ãt actio in factum aduersus eum: & omne P quod in actione negociorum gestorum veniret, si posset agi, restituendum 9† est à creditore.

Creditoribus missis in possessionem permittitur facere inuentarium, & eis datur copia instrumentorum, ut eorũ summam præscribant: vel ex cãtorum exemplent: & ei, qui semel exemplauit, non permittitur iterum exẽplare, nisi in ret se primum non habere. B.

Vlpianus. 10†

LEX XV.

CVm plures creditores in possessionẽ rerum debitoris mittuntur, ne corrũpantur rationes, vni hoc negociũ

ui iudicis authoritate: arg. ff. de bo. poss. l. sed cũ pfono. ĩ fi. rũ. Itẽ & q̃nam ad hoc vt si q̃ tunc erant, q̃ nõ poterãt possidere: vt sup. l. ex. in fi. pindo si sit ne eis pẽta hypotheca pro rata: & in possessionẽ esset: vel si ĩ tẽ alias sit opus missione in possessionẽ: vt sup. de pig. act. l. nõ est. Item ẽt quo ad hoc, vt liceat petere aliqd ĩ testam. & possideat pro bonorum vel quasi ex tempore primo incipiat alij creditoribus dandũ: vt sup. eod. ti. l. Fingitur] vt si incorporale aliquid inueniatur: et latissimè ex eo.

5† P. Flo. quinciale.

* Iste lex est sũme notanda pro occlaratione iuris tit. & eiusdem C. & materia vtilis, & quotidiana ponit tit. l. fini. Iulianus de dãno infect. Vnde si q̃s ĩ tantũ illis immissionibus requiratur corporalis missio, an sufficiat verbalis? & dic sufficere verbalẽ per ictũ testquem ad hoc, mirabilẽ, & vnicũ dicit Bal. ĩ l. 2. C. ne vxor pro Matt. cũ dicit ĩ. Alex. hic ad Bar. Bolog.

6† P. Flo. deest, esse. 7† P. Flo. deest, ãt. 8† l. Flo. nõ. ab. est. 10† ii. 6†. ad cuius. P. F.

Credentibus] Casus. Creditore missio in poss. bonorum debitoris, si in illis bonis est actio tempore peritura constituitur, vel ipse idem creditor certatur, vel alius, qui illam act. intentet. Itẽ hic creditor qui quid ex bonis debitoris ad cũ peruenit, debet reddere debitori, vel curatori bonis dato. Sed si nondum peruenit, habet tamen actionẽ: eam cedat: & teneatur ad hoc actio. in factũ: & omnia veniũt in ea, quæ veniunt in actio. negot. gest. Franc. in *Debet*] vel idem creditor, vel alius: vt inf. de cur. cond. l. 2. §. quæritur. Et no. & pe ituras exercet: sic & inf. de minor. & ho. l. 1. §. illud. & arg. sup. de neg. gest. l. 1. & su. de Carb. edi. l. sed & si is. §. quoties. & sup. de admi. tut. l. interim fin. & de vent. in pos. mit. l. 1. §. item si periculũ. & inf. ti. 1. l. id priuilegium, in prin. & §. 1. Idem videtur de non perituris: vt inf. de cutato. bo. dan. l. 2. circa prin. ci & J Car. edi. sed si is, §. 1. & colligitur sup. eo. l. Prætor. 1. fin. & 1. his verbis, & maxime quãdiu est incertum, si aliquis hæres futurus vel non. vt sup. ti. 1. l. si diu. & sup. eo. l. si ita. Sed Azo. restringit ad peritura tantum.

n *Datur actio*] in factũ: vt subijcit: & ĩ. eo. l. Prætor. in prin. Et dic creditorem qui & curator est, vel etiam nõ curator.

o *Consecutus*] consequi tamen potest, vt pœnam ex compromisso suo.

p *Omne*] i. omnis vtilitas: culpa autem non tanta venit in hac actione: vt in neg. gest. vt sup. eo. l. Prætor. §. est autem.

Cum plures.] CASVS. Cũ plures creditores missi sunt in poss. bonorum debitoris: debent instrumenta & tiones debitoris deponi apud vnum de creditoribus, quem maior pars creditorum elegerit: & ille apud quem sunt deposita debet facere copiam aliis creditoribus, vt describãt quot sunt instrumenta: & de quib. quantitatibus: & nõ solum de instrumentis hoc potest fieri facere, sed & de alijs bonis, non ãs ipsa corpora instrorum tota debebãt describere, nisi ex causa, si

ſa.ſi qua videbitur iudici. Et vtra ſemel non poterunt deſcribere vniſi iuret aliquis eorũ ſe primam deſcriptionẽ amiſiſſe: nam tunc alia vice deſcribet. & non amplius. Frã.

a *A creditoribus*] Aliàs creditori. & alias à creditorib. & nõ eſt vis: vt inſ. de cuſtod. dan. l. 2. §. quæritur. & facit §. de adm. tut. l. 3. §. ſi. & Inſt. de ſatisd. tut. §. ſed ſi plures. & ſup. co. l. in vẽd. §. ſi. Et quod dicit, vnus dic quod omnes poſſunt: vt dic. l. in venditione. in fi.

b *Ipſa corpora*] ſ. tota. arg. C. de preci. Impe. offe. l. vlti.

c *Vniuerſorum*, bonorum. non tantum inſtrumentorum.

d *Diſpendia*] .i. datorum. & acceptorũ in ſcripturam collatio: vt inſ. de verb. ſignif. l. cognoſcere.

e *Semel*] ſufficit ſemel: ſic C. de iu. deli. l. ſi. § ſed quia.

f *Iuraverit*, ſic ſup. de eden. l. quædã. § fi. & in auth. de teſtã. §. ga vero. Acc.

g *Quam ſæp*] No. bis. ſic ſup. de leg. 3. l. fideicõmiſſa. §. ſi quis decẽ: ſed arg. §. ſup. de eden. l. veluti. §. j.

DE PRIVILEgijs creditorum.

Cum bona.] CASVS. Cum tractatur de bonis debitoris venden dis per creditores: & quidam ex eis volũt vendere, quidã non, & ſunt pares in numero. & cumulo debiti. & in dignitate: ſtabitur dicto illorum creditorum, qui attinẽt debitori magis, quã dicto extraneorum: & magis dicto creditorum etiã extraneorum, quam cognatorum debitoris, qui non ſunt creditores eius. Itẽ inter creditores ſtatur magis dicto creditoris, qui plus habet recipere. Et hunc caſũ habes in gl. dũi mei. Acc. quę incipit: inſ. Creditorib. &c. Vel aliter ego Franciſc. poſſum ponere caſum, vt in prædicta glo paret Franc.

h *Cum bona veneunt*] .i. creditorib. addicuntur. cum non inueniant emptorẽ. & alij ſibi cupiunt. & ſunt pares in cumulo debiti. & dignitate. & numero perſonarũ. Et ſic tota legitur ſm̃ R. & ſic non apparet. quę inia ſit humanior. quia illa ſeruaretur: vt arg. C. qui bo. ce. poſ. l. ſi. & ſup. de pac. l. maorem. Vel dic ſecundo. q̃ quidã volunt vendere. quidã non: & ſunt pares. numero. cumulo. & dignitate. & ſic lege totã. Sed hæc vt humanior. non venditi: & ſic ꝯdicunt dictę leges. Ad hoc dic. q̃ alijs loquantur caſib. vna in ceſſione. alia in remittendo. hæc ãt in vendendo. Vel ẽt hic poſſet eſſe dubitatio. quæ ſit humanior. cum forte debitum ſit vſuratium.

i *In comparatione*, id eſt, partitione: à pari paris: non à compato comparato. Azo.

k *Extranei*, qui eſt & creditor.

l *Cognatusve*, ſic ſup. de pac. l. Imperatores.

m *Magis tamen creditor*] hĩ potens. vel potiſſimus. & nõ reperitur potior. quia ſic ſuperflueret aduerbium magis. Acc.

n *Quam cognatus*] .ſ. tũ: & facit ad l. ſup. depoſiti. l. ſi plures. & d. l. maiorẽ. & C. quibo. ced. poſ. l. fi. Acc.

Quæſtum eſt.] CASVS. Expendẽs in funus pferitur cæteris creditoribus ſiue expẽdit in funus eius, in cuius bonis agit. ſiue ĩ alterius funus, cui ille ſucceſſit in cuius bonis ſit. Et hæc ſunt vera. ſiue agatur funeraria, ſiue fam. erc. l. ſiue alia.

¶ *Si ſponſa*] Priuilegium. quod hẽt mulier in dote repetenda. quod eſt. vt præferatur cęteris creditoribus. extenditur ẽt ad ſponſam per verba de futuro. quæ dedit dotem, cuius non eſt ſecutum matrimonium. Item ad eam, quæ non potuit eſſe vxor. ducta tã de facto fuit: vt quia erat minor xij. ann. Nam ſi interim diſſolueretur. repetet dotẽ: & præfertur cæteris creditoribus. vt ſic ea poſſit nubere alij. Item priuilegiũ. quod habet pupillum ꝑ tutorem. vt præferatur cęteris creditoribus. hẽt ẽt ꝑ eum, qui geſſit ꝑ curatore bona eius, cũ tutor non eſſet. Et hoc priuilegiũ datur pupillo. nõ eius hĩdi. Itẽ datur mutã. i. digo. ſurdo. & muto ꝑ curatorẽ. non ãt datur ꝑ curatorẽ datum bonis abſentis, vel capti ab hoſtib. ipſi abſenti, vel capto reuerſo. Itẽ non hẽt hoc priuilegiũ pupillus ꝑ geſtorẽ negotiorũ eius. q̃ gerat ex amicitia. Itẽ non datur ꝑ curatorẽ. datum ventri. & venter nõ ſit natus. Et hd. hic. §. cum il. ſe. vſque ad §. Diuus. Fr.

o *Propinat*, veluti ſi filiũ f. vel ſeruũ eius. cuius bona veneũt.

p *Quid ſi*] .ſ. hæres. Azo.

q *Eum*] .ſ. defunctum: & eſt exemplum in filio. & ſeruo. & vxore. & alijs. vt ſup. de relig. l. ait. Iulianus. §. fi. & ſeq.

r *Priuilegio*] vt primo ſatisfiat ei, qui hunc ſumptum fecit. Sed an etiam in hypothecis tacitis. vel expreſſis præfertur? Reſpon. vt no. ſup. de rel. l. impenſa. Accur.

ſ *Funerariã ex cõperere*] .i. funerarię priuilegiũ: nõ ãt dicas q̃ cũ alia cõpetat. vt ſup. de rel. at ſi qs. §. Labeo. quæ eſt cõtra.

t *Priuilegio*] facit ſup. ſ. don. l. q̃ id in prin. & C. ad Mac. l. 2. & ſup. ad Vell. l. Quis. §. fi. mulier his. & ſup. l. ſi qs cautio. l. ſi cũ. §. fi. & quod ibi no. arg. ꝯ ſup. ſ. te iud. l. & ſi fideiuſſoru.

u *Abjiciendi*, vt nouãdi animo. vt & inſ. de noua. l. aliam. & ſup.

1 ¶ Du. ſic ego puto creditoribus inſtrumentorũ ẽt ἀναγραφεῖς facere. ũ vt deſcribant. &c. vide in hũc locũ Alc. li. 1. Pater. c. 35. cuius tñ teſtimoniũ à Vintmillio Rhodio impugnatur. vide etiam Ant. Aug. li. emen. 4. c. 1.

2 ¶ Duar. hic §. incipit. antecedẽtia præcedenti. §. anne ſtit. & P. F.

* Diſputatio quid ſit.

* Tit. hũc non eſſe in P. Fl. ſed ſubſequẽtia capita vſq; ad tit. De ſeparatio pertinere ad tit. præcedentẽ. admonet Ant. Aug. emenda. li. 3. c. 1.

3 ¶ Aliàs. Paulus li. 23. ad edic. aliàs Caius li. 24. ad edict. Prouinc. P. F.

TITVLVS VI.

Pluribus volentibus emere præfertur ille, qui eſt creditor & cognatus debitoris. Itẽ creditor tantũ præfertur cognato tantum: et inter plures creditores ille præfertur, qui eſt creditor maioris ſummæ. B.

Caius. 3 †.

LEX I.

CVm bona veneunt [h] debitoris, in comparatione [i] extra-

Si quæ idonea.] CASVS. Si quæ idonea cauſa interueniat, 2 † vtrum ſemel, an etiã ſæpius recognitio-, & diſpunctio [d] concedenda ſit creditoribus videamus. Et ait Labeo amplius, quam ſemel, [e] nõ eſſe concedendam. Si quis tamen, inquit, iurauerit [f] non calumniæ cauſa ſe poſtulare, neque habere, q̃ diſpunxerit, iterum ei faciendam poteſtatem ait, nec amplius, quam bis. [g]

De Priuilegijs [*] creditorum.

TITVLVS VI.

Pluribus volentibus emere præfertur ille, qui eſt creditor & cognatus debitoris. Itẽ creditor tantũ præfertur cognato tantum: et inter plures creditores ille præfertur, qui eſt creditor maioris ſummæ. B.

Vlpian. lib. 6. ad edi.

LEX II.

QVæſtum eſt, vtrum ita demum priuilegium habeat funeraria, ſi is, cuius bona veneunt, funeratus ſit; an etiam ſi proponas [o] aliũ eſſe funeratũ? Et hoc iure vtimur, vt quicunque ſit funeratus, id eſt, ſiue is, cuius de bonis agitur, ſiue quid is [p] debuit, quod reddere eum, [q] ſi viueret, funeraria actione cogi oporteret, priuilegio [r] locus ſit: Parique [*] referre dicamus, qua actione hic ſumptus repetatur, funeraria, an familiæ erciſcundæ, an qua alia: dummodo ſumptus funeris cauſa factus ſit. Quacunque ergo actione ob funeris ſumptũ vtatur, etiam funerariam ei competere. [s] Quare ſi in ſtipulatũ funeris impenſa deducta ſit, dicendum eſt, locum eſſe priuilegio, [t] ſi modo quis non abijciendi [u] priuilegij cauſa ſtipulatus eſt.

Sponſa, quæ dedit dotem, habet priuilegiũ, vt præferatur alijs creditoribus in dote exigẽda: licet matrimonium ſecutum non fuerit.

* Ad hũc tex. intelligẽdum, vide Iac. de Nigr. ĩ tract. de verb. obli. nu. 172.

& sup. de rebus cred. si ex conuentione. Acc.

a *Si sponsa* per verba de futuro & sic impropriè dr dos.

b *Nuptijs* i. est ipsi nuptiarum.

c *Condicit* ff. condicit ob causam, vel sine ea: vt ff. de iu. do. l. si spōsa. & arg. C. de cond. ob caus. l. 2. & ff. de cōd. ob cām. l. 9. fetus, non autem ex stipulatu pro dote tali. Acc.

d *Ad priuilegium*] inter personales: sed an habeat tacitam hypothecam, vt mulier pro dote vera: vt C. de rei vxo. act. 4. & priuilegiatam i vt ante scriptis habentib. tacitam sūt omnes, & etiam expressam sūi M. præferatur? vt C. qui po. in pi. ha. l. assiduis. ff. ad hæc. ff. Ioan. qd fies cum eadē sit ęqtas. Alij. qd nec hēt tacitam, & sic nec priuilegiatam: & p eis d. l. assiduis. ibi. Quis. n. &c. Item illa sunt contra ius cōe. ergo non sunt ad consequentiā habendā: vt sup. de legi & Senatusc. l. quod vero cōtra rōnem. l. cum quia nec prouera dote ipe huius leg. erāt priuilegia in hypotheris: vt dic. l. assiduus. in princ. in hac ergo quasi dote non inuenitur innouatū, stet ergo. vt olim. vt C. de ap. l. præcipimus. in fi. Sed pro Io. est qd hic dicit † & ff. l. pro. & illa. l. dabimus. in prin. & ff. solu. mat. l. 1. & C. de bo quæ libe. l. non sine. & C. de adult. l. propter. & ff. de adulte. l. si vxor. §. Diuus. Item facit ad l. fin. de ritu nupt. l. minorē. & sup. de don. inter vir. & vxo. l. cum hierta

3† Duo ex teros. P. F. e Limnabis hoc di ctum: nisi f absens es set de p- ximo re- ditur?: vt no. in l. ignorare. C. de rest. milit. quia ad hoc vt det opus est, & con stet de ve ra contu- macia ab sētis: vt p Ba. & Do. in rub. C. de succes. cāli.

¶ Si sponsa[a] dederit a† dotē, & nuptijs[b] renunciatum est, tamensi ipsa dotem condicit,[c] tamen æquum est hanc ad priuilegium[d] admitti, licet nullum matrimonium contractū est.[e] Idem puto dicendum, et si minor xij. ann. in domum quasi vxor deducta sit, licet nondum vxor sit.

Paulus lib. 60. ad edict.

LEX III.

INteresf[c] enim Reipub. & hanc solidū cōsequi, vt ætate permittente nubere possit.

Vlpian. lib. 62. † ad edict.

LEX IIII.

DAbimusq. ex his causis ipsi mulieri priuilegiū.

Pupilli habent priuilegiū, vt præferantur cæteris creditorib. in bonis, non tantū veri tutoris, sed etiā eius, qui pro tutore gessit. Idē in muto, surdo, & prodigo dicitur: secus tamē est in bonis curatoris, qui bonis datus est. Hoc dic. vsq. ad l. si negotiū, qua plana est.

¶ Si quis cum tutor non esset, pro tutore negotia gessit,[f] priuilegio[g] locum esse manifestum est: nec interest, siue ipse debeat, qui gessit, siue hæres eius, cæteriq. successores. Ipse autem pupillus habet priuilegium[h], sed eius successores non habent.[h] Sed æquissimū erit 3† cæteris quoq. quib. curatores quasi debilibus,[i] vel prodigis dantur.

I *Neresf*] sic sup. solut. mat. l. 1. & de iu. do. l. 2. Acc.

D *Abimusq. Offi* ff. & male ita quod factum est debitor.

g *Priuilegio* in personali consulatur ff. de tut. & ratio. dist. l. fi. & arg. ff. de l. negotium. Sed an tacitā hēat hypothecā? Quidam non: nisi qñ ex pecunia pupilli sē emisset: vt ff. qpo. in pi. ha. Idemq. Tu dic et in tali ad instar tutoris: vt C. de admi. tut. l. 2 officio. & hic & ff. de pec. l. ex facto. A.

h *Non habent*] quia hoc priuilegium non causæ, sed personæ datum est arg. sup. de adm. tut. l. ex plurib. & arg. sup. de rei iu. l. & si fideiussor. ff. fi. & C. de priui. do. l. 1. nisi sit suus hæres, vt C. qui pot. in pig. ha. l. assiduus. §. exceptis.

i *Quasi debilibus*] facit sup. de cu. fu. l. & mulieri. §. 1. cū gl. & sup. tit. X. l. Fulcinius. §. sed, & si curator. & §. plane, & de postu. l. 1. §. fi. & inf. de mu. & hon. l. 1. §. fi.

k I *Dem priuilegium*] s. personale.

I *absentis*] no. absentis bonis dari curatorem, & in actione, quæ datur in eos: quæ qualis sit, dic vt ff. de cur. bo. dā. l. 2. in prin. & facit sup. tit. 2. l. si diu. & ff. de mune. & hono. l. 1. §. fi. & de cur. fur. l. 2.

m S *I negotiū. Priuilegiū*] personali actione ne. gest. & si rea-

lisscet secus tutore, & prod. vt dixi, ff. ed. dabimus. l. gl. 1. n. *Accept.*] à præceptoribus.

S *I mutus.* Calus. in §. Diuus. vsq. in fi. l. Creditor mutuās in refectionē domorū debitoris pferāt alijs creditoribus. Et hoc est verum, siue numerat dño ædificij, siue eo volente redēptori numeret. Item cum tractatur de bonis mensularij vendendis, & satisfaciendo creditoribus pferent, qui ex cā depositi petunt pecuniā: nihil de ea acceperint vltra: nam tunc non præferūtur alijs, nisi pecunia ex posita exter. Vlpianus dicit. & hi creditores priuilegiati sunt, ex quorum pecunia solutū est priuilegiatis: siue directo ad eos peruenit pecunia, siue primo ad debitorem, postea per eum ad eos. Fr.

o *Cessabit*] in actione personali neg. ge. quæ datur substituto i. venienti ab intest. contra curatorē: vt ff. l. si mulier vēr. no. l. 1. §. competit. & de nego. gest. l. 3. §. hac actione. Nec obstat quia alienus nomine gessit. cē in veritate horū erat negotiū: vt in eo. ti. l. si pupilli. 6. quid ergo inquit. Nec hypothecā hēt. Itē nec possessio notæ ventris data tenet: vt ff. de vent. in pos. mit. l. 1. §. 1. Et de hoc videbitur mulier aliter: nā redde: per act. in factū substituto. vel hīdi ab intestato. si modo sciens fuit: vt sup. de vēr. in pos. mit. l. 1. §. fi. & §. l. si mulier vē. no. l. 1. §. 1. & §. 2. Secus si nascat, licet abortiuus. vt ff. de vent. in pos. mit. l. 1. §. idē erit. Nam priuilegio locus est in act. vtili neg. ge. Idem in tacita hypotheca, quę sibi nato, vel substituto, vel venienti ab intestato cum est abortiuus, datur ad instar tutoris, vt sup. de vent. in pos. mit. l. 1. §. item si periculum, & sup. l. prox. licet sit arg. cont. sup. eo. l. idem priuilegium §. 1. & facit sup. de neg. gest. l. cū pater.

p *Priuilegium*] in personali, & etiam in hypothecaria dupliciter. Quod dic. vt no. sup. qui pot. in pig. hab. l. interdū. facit sup. si cert. per. l. creditor. & quibus causis pign. tac. cōtra. l. 1. & sup. de cess. bo. l. 1.

q *Redemptori*] i. ei, qui cōduxit opus faciēdū sua impēsa: vt ff. de rei vend. l. redēptor. Erat ergo mādati actio quasi priuilegiata, q dat in hunc mandatarium: vt Inst. man. §. 1.

r *In bonis mensularij*] i. nummularij, à filgo prepositi ad mensam publicam. vt inf. statim dicet.

s *Post priuilegia*] imò ante priuilegia debent deponētes admitti. vt sup. de pos. l. si hoiem §. quoties. quæ est cont. Sol. dic hic post priuileg. i. postquam facta est lex, quæ dat priuilegium deponentib. Vel post priuilegia. s. quædam. cum post funerariam. vt sup. de relig. l. pe. Vel Sol. vt ibi.

t *Post priuilegia*] id est. post positis priuilegijs.

a *Publi-*

4 fal. Paulus lib. 3. ad edict. al. l b. 60. P. F.

5 In P. F. vel forte caput est separatū citius. si. ptio est. Caius li. 2. a. d ed. Prouinc.

a *Publicam*] à fisco .n. proponebantur argentarij & nummularij, & sic recurrebatur ad eius scripturam, vt ad tabellionis: vt sup. de edend. l. quædam. §. pen.

b *Deposuerunt*] extet, vel non extet: id est, dum modo agatur personali actione depositi.

c *Non separantur*] sed à depositarijs separantur.

d *Credere*] id est mutuare: quod vt iam facere accipiendo vsuras, & aliud, &c. Et sic stricte ponitur. s. hoc verbū credere, sed largè, et qui deponit credit: vt sup. si cer. peta. l. 1. Sic ergo no. q accipiendo vsuras renunciat priuilegio: & sic est contra sup. de admi. tut. l. qui nominib. vbi pupillus accipiendo vsuras reliquorum non perdit priuilegium. Sol. hic ex cā tantum competebat priuilegium, qua cessante, & ipsum cessat: ibi ex causa .s. tutelæ. & ex persona pupilli, vel puberis cōpetebat: vnde cū duret persona, durat priuilegium.

Pupillus accipiendo vsuras sortis principalis, re liquorū si perdit priuilegiū. 1† P. F. vindicat.

2† P. Flo. prior.

e *Exent*] accepit vsuras, vel non cum exent.

f *A depositarijs*] .i. deponentibus: vel propriè, & passiuè. Et no. q̄ dico hic quod ciuiliter, & naturaliter possideo: vt ff. de rei ven. l. officium. & sup. vsufr. quemad. ca. l. si vsusfructus. cōtra. Arg. contra. Inst. de act. §. contra quoque de vsufruc. & ff. vti possi. l. 1. §. perpetuò. Item facit sup. de trib. l. procuratoris. §. sed si dedi & C. de iure do. l. in rebus. & sup. de pecu. l. depositi. 1. & sp.

3† Ant. Aug. emē. lib. 2. c. 1. putat ex P. F. sic legendū cōsiliū tenere peri fraudare græco. s. dicēdi genes.

g *Pervenit*] in personalibus priuilegijs dicit: vt & sup. de cess. bon. l. 2. An autem in hypotheca. & quando: no. sup. quæ res pig ob. posſ. l. Aristo.

h *Benignè dici*] q̄ inferiori etiam casu sint potiores, quorū pecunia peruenit ad primos: & hoc fortè cum dedit debitori non adiecto eo, vt daretur priuilegiato: hoc autē adiecto, quid refert incontinenti vel ex intervallo? vt & ff. quæ in fraud. cred. l. ait Prætor. §. 1. & sup. de don. int. vir. & ux. l. 3. §. fi. & ff. de sol. l. Modestinus. Vel hoc cum dubitabat, vtrum dictum est, vel non: vt ex brevitate spatij præsumatur dictum esse. Azo.

Ait Prætor] CASVS. Debitor in fraudem creditorum vendidit rem suam emptore participante fraudē. Dr. quod actio ex empto non datur emptori, quæ præiudicet creditoribus vendentis. Fr.

i *Sciente*] in fraudem fieri: sed in habente tit. lucrativum non exigitur scientia: vt infra quæ in fraud. cre. l. qui autē. §. similique modo.

k *Eo nomine*] id est, ex eo contractu detur contra alienantem ipsi. C. qui secum contraxit: vt est arg. sup. de contrahē. empt. l. si in emptione. §. item si emptor. si tamen de facto tradatur res, transit dñium: licet reuocet per creditores: vt ff. de contrah. empt. l. iciēs. Sed vī cont. ff. ut. 1. l. 1. §. ex contrario. vbi licet debitori facere condōnem creditoris deteriorem adijciendo alium: sed illud. quādo non in fraudē. Sed quid hæc lex ad titulum? Respon quia alij. vt potè quo ad hunc priuilegiati non impediuntur per eum, & facit inf. de cur. bo. dam. l. Imperator. & quæ ibi fratres. cre. l. fi. §. fi. l

Qui in nauem extruendam] de nobi: sed instruitur, pu tribicarijs nauarū: armatur arbore, & alijs: vt hic. & ff. ea. quod quis. & sup. qui po. in pign. ha. l. huius. Et no. q̄ eū emitur mea pecunia: personale, vt hic. & dicta ff. quod quis. acquiritur priuilegiū: non aūt reale: vt C. de pig. l. quamuis. quæ est ff: nisi expresse ageretur: vt C. qui po. in pig. l. licet. Item facit sup. qui po. in pig. hab. l. interdum.

Paulus lib. 13. ††

LEX X.

QVi in nauem extruendā, l vel armandam, 6† vel etiam emendam m crediderit, priuilegium habet.

Vlpia. li. 7† de Off. com.

LEX XI.

SI magistratus n fideicōmissi o seruandi causa in possessionem p miserint, dare arbitrum q possunt ad ea diuidenda: q̄ mora deteriora futura sunt, ita, vt pretium ex his redactum, apud fideicommissarium in causa depositi sit, donec de fideicōmisso, quod ei debetur, constet. r

Si impubes ab hereditate paterna se abstinet ipsō iure, vel per restitutionē, paternis creditoribus nō tenetur ipse, nec ipsi pupillariter substitutus, propter bona postea acquisita: hereditate verò adita, et retēta vterque creditoribus, cum effectu tenetur. Bart.

Iabolenus lib. 1. Epist.

LEX XII.

PAterfamilias impuberi filio, si ante pubertatē decessisset, substituit hæredem: Is filius paterna hæreditate se

5† alij. 16. breuis edicti. P. F.

6† P. F. Instruendā.

7† alij. ff. de offic. consul.

m *Emendam*] aliàs instruendam.

Si magistratus] CASVS. Legatarius conditionalis, quia sibi non cauebatur ab hērede, missus est in poss. omnium bonorum. Dr, quod si in his bonis sunt aliqua, quæ seruando deteriora fierent: debet dari curator bonis, per quē vendantur: & pecunia inde redacta dabitur in depositum legatario. & veniente conditione sibi de ea satisfiet. Francisc.

n *Si magistratus*] nō municipales, sed maiores: vt ff. ad municipal. ea quæ. §. 1.

o *Fideicommissi*] relicti sub condi tione.

p In *possessionē*] omniū bonorū ottim. vt sup. qui. ex ca. in poss. ea. l. 1.

q *Arbitrum*] id est curatorem bonis: vt supra, de bon. auto. iud. poss. l. in venditione. §. finali.

r *Constet*] existente, vel deficiente conditione.

Paterfamil.] CASVS. Paterfamil. filium suum impuberem sibi hæredem instituit: & si decederet intra pubertatem, ei substitutum reliquit. tandē filius institutus abstinuit se ab hæreditate paterna, & sic creditores pñi intrauerunt poss. horum bonorum tanquam vacantium, non sufficiunt eis: tandem iste impubes institutus hæres à quodam extraneo adiuit illam hēreditatem. & postea decessit intra pupillarem ætatē. & substitutus datus ei à pfe successit pupillo: nunc creditores pñi volunt agere ꝑ substitutum: quæritur. an possint? Et videtur qđ nō. cum substitutus nihil habeat de bonis paternis. Item quia creditores pñi nullum ius habent in bonis pupilli aliunde q̄ si ipsi qui non successit patri. Econtra videtur, quod sic: cum testamentum vnum dicatur, in quo fuit institutio. & substitutio. tamen postea soluit. & dicit non posse conuenire substitutum ū. sicut nec pupillū: tum quia filij pudori potius patris bona dicantur vendi per creditores, q̄ filij: tum quia hæc bona, quæ habuit filius, & per consequens substitutus, non habuit à patre. Et hoc dicit vsq. ad §. at cum, &c. Si autem impubes adiuit hæreditatem patris, & successit alij: vel non. & decessit intra pupillarē ætatem, & substitutus successit, tunc substitutus tenebitur creditoribus paternis, cum bona patris, & filij eadem dicantur. Et sicuti postquam adiuit substitutus, si non se defendat à creditoribus bona eius venduntur eo inuito: ita eo inuito cogetur respondere omnibus creditoribus

tibus tam patris, quam filij: nec poteſt eos ſeparare. Cætera ſunt plana. Franc.

a *Abſtinuit*] Si abſtinuit, ergo non valet teſtm̃ patris, ergo nec filij, vt ſup. de pupil. ſubſtit. l. 2. §. quiſquis. 2. reſpõ. quæ eſt 5. fruſtra ergo dicit de ſubſtituto. Sol. non timebis iaculum, ſi ponas impubem non in ſolidum, ſed cum alio inſtitutum ſecundum Ioan. Vel dic, q̃ adiuit, ſed per teſtitutionem abſtinuit: vnde nihilominus eſt hæres, vt ff. de minor. l. & ll ſine §. ſed quod Papinianus. Vel dic, q̃ in lege 5. fiunt ex hæredatus: hic inſtitutus: vnde licet non adeat, eſt tamẽ hæres, vt ſup. de fideicõ. lib. l. cõ quæſt. §. ſed & ſi quis. & ſup. ad Tertullianum. l. 2. §. ſed ſi non.

b *Bona patris*] quaſi vacantia.

c *Venierunt*] à creditoribus.

d *Obuenit*] à quodam extraneo.

e *Quæ adita*] deceſſit in pupillari ætate.

1† P. Flo. Et alias eſt, quia aditus. m. & alias, qui ita

2† P. F. de he. &c. id eſt de hæreditate ad eum perue-

* Sic in P. nience.

f *Non daret*] vt & C. eſt negatio & ſotè tacitè, g *Cum*] & videtur, quod non, cum &c. per bene

h *Nihil acquirat*] ſ. l. 42. ſupra de acqu. hæred. ſubſtituitus, nec etiam filius. Accur.

i *Pupilli*] non à patre, ſed aliunde obuenientibus. Accur.

k *Pupilli hæreditas*] 2. col. C. aliunde delata.

l *Bona*] obuenientia ex alienis bonis.

m *Omiſſa*] i ſi non adiiſſet ſubſtitutus.

n *Hærede*] pupilli.

o *Ad creditores*] ſ. patris.

p *Præceptoribus iuris*] vt ſup. de vulg. ſubſtit. l. pater. & Inſtit. de vulg. ſubſtit. §. igitur.

q *Item & in ſubſtituto*] ablatiuus.

r *Filio*] datiuus, ſed alij ablatiuus.

ſ *Seruandum non eſt*] alias ſine, non, & tunc plana, quia nõ debet plus onerari ſubſtitutus. ¶ impubes, vt ſup. de acqui. hære. l. ſi pupillus 2. ſi & ad l. Fal. l. qui fundũ. qui filios. i ſi. §. & continuabis literam vſque illuc, at cum ſubſt. &c. Itẽ coniunge poſtea in fine. Quod ſi ſubſtitutus &c. & dices abſtinuiſſe, ſiue quia non adiit, ſiue adiit, ſed reſtitutus eſt vt abſtineat, ſed in §. at cum. &c. loquitur qñ adiit, & non dimiſit. Alibi eſt, cum non, & tunc muta caſum, quia ſup. cum abſtinuit inſtitutus: hic cum adiuit, & nõ eſt reſtitutus: quo caſu & ipſe ſubſtitutus tenetur creditoribus patris, & tunc continua literã vſque illuc. QJ ſi ſubſtitutus, &c. & exinde vſq; ad ſi. nõ adiuit, vel adiuit ſed reſtitutus eſt, & quod tu- 70 bicit, Qm̃ filii, &c. ſ. vt poſſit reſtitui, & ſic potius pris &c. Item quod ſubiicit: Denegatur, ſ. petita reſtitutione. Sed ſecundum hanc literam opponitur, cum poterat inſtitutus reſtituit: ergo hęredes eius, vt ſup. de in integ. reſti. l. nõ ſolum. quæ eſt 5. Sol. ſecundum P. poterit, ſed hoc hic non negat, ſed alio modo, quã pupillus quia ille etiam ſine reſtitutione, ſed hic ſubſtitut. per teſtit. in integ. vt ſupra, de acquir. hæred. l. ra pluriũ. & de minoribus, l. ait Prætor. §. non ſolum. Vel melius, I non poteſt hic reſtitui: cum adeundo hæreditatem impuberis, paternam voluntatem, & per hoc hæreditatem agnouiſſe videatur, vt ſubijcit infra, ibi, Quẽadmodum enim, &c. Secus ſi ab inteſtato pupillo ſuccederet. vt ſup. de acquiren. hæred. l. ſi pupillus. 1. reſpon. at in l. contra. non dicit in talibus hæredem reſtituendum, in quibus adeundo vt̃ comprobare, ſed in aliquibus contractib. quos fecerat ille, cui ſuccedit. Vel dic, quod erat neceſſarius ſubſtitutus hæres, puta, ſeruus teſtatoris. vt ſ. ¶ pupilla. ſubſtit. l. ſed & ſi plures. §. quos. & ideo non reſtituitur, vt ſup. de acq. hæred. l. neceſſarijs, in fi. Vel dic ſecundum Azo. non ſeruatur idem: quia pupillus licet ſemel ſit hæres, abſtinet tamen ipſo iure, niſi ſe immiſcuerit, & non eſt in extraneo ſubſtituto. Item ſecundum eandem literam eſt contra. ſupra, de acquirenda hæredita. l. 7. §. 1. Sed ibi non ſe immiſcuerat inſtitutus: nec dicitur ibi, quod nepos fuerit ſubſtitutus. Ex prædictis patet, quod tres ſunt caſus: quia non adijt, aut adijt, ſed reſtituitur, & vtrobique nõ tenetur nec ipſe, nec ſubſtitutus creditoribus patris: aut adijt, & retinuit, & tunc vterque tenetur. Sed quidam, vt R. & Ioan dicunt, q̃ quando adijt, & reſtituitur, quod ſubſtitutus teneatur, ſed non ipſe. Et hic erit caſus à capite vſque ferè ad finem illuc. Quod ſi ſubſtitutus, &c. pront habes in litera. non. Et ſecundum hoc quod dicit in principio huius legis, abſtinuit, ſcilicet per reſtitutionem. Item quod ſubijcit infra, at cum ſubſtitu. &c. ibi, ſe immiſcuerit. ſupple, & abſtinuit. Accur.

3† Quod non eſt in Du. exẽp.

4† Du. Et quemadmodũ liberum ei nõ eſt &c.

5† In aliquib. exẽplaribus deeſt. nõ.

6† P. F. ne ſeparare.

t *Etiam inuitus hæres*] ſcilicet ſubſtitutus.

u *Liberum non eſt*, habeas, non, & dic, quemadmodum non eſt liberum ſubſtituto poſt obligationem, quam contrahit adeundo, quin bona ſubſtituti veneant per creditores ſi nõ 60 defendatur, ſ. ipſe ſubſtitutus: ita. &c. Et eſt plana. Vel ſi nõ habeas, non, &c. Dic, quemadmodum liberum eſt, ſ. hæredi pupilli ab inteſtato. poſt obligationem. ſ. translatam de patre in filium, vel, poſt obligationem, quam contrahit adeundo, ſcilicet cum creditoribus pupilli, non patris, ita contra. &c. ſcilicet quando eſt ſubſtitutus, qui adeundo videtur agnoſcere. Vel dic etiam quemadmodum liberum eſt, ſ. pupillo poſt obligationem, quam contraxit adeundo: nam poteſt reſtitui: ita econtrario, ſi non petiit reſtitui ſubſtitutus adiens, tenebitur omnibus.

x *Veneant*] ſupple, vel non veneant. Et ſic non eſt vis, ſit ibi, omnino. &c. vel non ſit ibi.

y *Non adierit*] ſ. patris pupilli. quia pupillus ſe abſtinuit. Azo. Alii habent, & hæres. & tunc plana.

z *Reliquit*] aliunde acquiſitum. Accur.

a *Neque pupilli*] viuentis, & deliberantis.

b *Pupillus*] quia ſe adhuc abſtinere poteſt.

c *Acquiſiuit*] cum iam abſtinuit: igitur nec ſubſtitutus tenetur creditoribus patris. & facit ſup. ad Treb. l. debitor. §. ſi. Item ſup quibus ex cauſis in poſſ. ea. l. apud Iulianum.

a *Vfidius*] aliàs Furius: aliàs Aufidius, & aliàs Fulcinius.

b *Publicas*] id est vniuersitatis. & sic impropriè, vt infra de verb. sign. l. eum. Sic ponitur. C. de sacro. eccl. l. 6. in princ.

c *Eius*] quoad memoriam. & facit sup. de acquirerum do. l. statuas, & inf. de excep. l. Paulus. & inf. quod vi, aut clam. l. is qui in puteum. §. 1.

d *Distrahi*] aliàs, detrahi, & aliàs, dirahi.

Omnibus bonis debitoris venditis per creditores non videtur vendi statua in honorem eius in ciuitate posita. Franc.

Paulus li. 55. ad legē Iuliā. †

LEX XIII.

AVfidius [a] [2] † refert, statuas in publico positas bonis distractis eius, cuius in honorem positæ sunt, non esse emptoris bonorum [b] eius, sed aut publicas, [b] si ornandi municipij causa posita sunt, aut [c] eius, cuius in honorem positæ sunt, & nullo modo eas [3] † distrahi [d] posse.

Non debet à principe impetrari, quod de iure communi conceditur. Bart.

Papyrius. [4] †

LEX XIV.

IMperatores Antoninus, & Verus Augusti rescripserunt, eos, qui bona sua negant iure venisse, [e] præiudicio [*] [f] experiri debere, & frustrà [g] à Principe desiderare rescindi venditionem.

Hæres suspectus cogitur satisdare causa cognita, & contra non satisdantem proceditur ad missionem, & venditionem. Bart.

Vlpianus lib. 2. de omnib. [5] †

LEX XV.

SI creditores [a] hæredem [h] suspectum [h] putent, satisdationem [i] exigere possunt pro suo debito reddēdo: cuius rei gratia cognoscere Prætorem oportet: nec statim eū satisdationis necessitati subijcere debet: [k] nisi cā cognita cōstiterit, prospici debere ijs, qui suspectū eum postulauerint. Sed suspectus hīs nō ijsdē modis, quibus suspectus tutor, existimatur. Si qu dē tu oré nō facultates, [l] sed fraudulētia ī rebus pupillaribus, vel callida cōuersatio suspectū cōmēdet, [m] hērdem verò solæ facultates.

¶ Planè in recenti aditæ hērditatis audiendi erunt, qui suspectum postulat. Cæterū, si probentur passi [n] eū in hērditate morari, nec quicquā in eum [6] † possint obicere criminis, quasi dolosè versato eo, non debebit post multum [o] temporis ad hanc necessitatē cōpelli. Quod si quasi suspectus satisdare iussus, decreto Prætoris non obtemperauerit: tunc bona hæreditatis possideri, venūdarique ex edicto suo permittere iubebit. [*]

¶ Planè si doceatur, nihil ex bonis [7] † eum alienasse, nec sit quod ei iustè præter paupertatē obiciatur, contentus esse Prætor debet, vt iubeat eum nihil minuere. Quod si nec inopia laborantē eū creditores offendere potuerint: iniuriarū actione [p] tenebuntur. [8] †

Paulus lib. Singu. *

LEX XVI.

PRiuilegia [q] non ex tēpore æstimantur, sed ex causa: [r] & si eiusdem tituli fuerint, [9] †

a *Creditores*] CASVS. Debitor multorum decessit relicto hærede: creditores hæreditarij volunt mitti in possessionem bonorum, & vendere, nisi hīs satisdet. Dī, q audiendus sit, si hīs est suspectus, qđ cognoscitur ex facultatibus: licet in tutore sit secus, qui præsumitur suspectus ex malis moribus, nō ex facultatibus. Et hoc est verū, si creditores statim adita hērditate petunt hoc, non si diu post. Et si nolit satisdare hæres, tunc bona hæreditaria possidebuntur, & vendentur. Et prædicta sunt vera, quando iam aliqua alienauerat, si autē nihil vendiderat, tunc satis est, si ei iubeatur, vt non diminuat. Vltimò dicit. Cum creditores dicunt hæredem non idoneum, & ideo petunt satisdari, & hoc probare non possunt: tunc tenentur actione iniuriarum ipsi hæredi. Franc.

b *Suspectum*] id est, non idoneum, & facit sup. qui satisda. cog. l. si fideiussor. & quod ibi no. Accur.

c *Sat sdationem*] facit sup. de iudi. l. in omnibus. & quod ibi not. Accursius.

d *Subijcere debet*] Prætor.

e *Non facultates*] principaliter, vt Inst. de suspect. tuto. §. fin. & C. de suspect. tuto. l. in postulandis, & supra de suspect. tuto. l. suspectum. sed secundario, sic vt supra de Magistratibus conuen. l. 1. §. 2.

f *Commendet*] pro contrario, id est, accuset.

g *Passi*] creditores.

h *Fere multum*] quinquennium, vt in Auth. de nup. §. quod autem dictum est. Vel arbitrio iudicis, vt supra de iure delib. l. 2. in fi. Accur.

i *Instrumentarum actione*] sic sup. qui satisda. cogan. l. si vero pro condemnato. §. fi.

P *Priuilegia*] CASVS. Not. quod duplex est priuilegiū competens aliquando creditoribus: Vnū reale, scilicet hypothecarium: aliud personale & de hoc hic dicit. Et sic pone casum, quidā hēt multos creditores priuilegiū personale habētes quæritur, quis eorum præferatur. Et certè non inspicitur tempus, vt qui primo contraxit, præferatur, sed causa inspicitur, vt quis eorum habeat magis favorabilem causam, vt est in funeraria, quæ præfertur aliis, prima actioni tutelæ, & similibus. Si aūt sunt duo creditores eiusdē causæ, tunc concurrunt, licet diuersis tēporibus eo traxerunt. Et de hac materia dic plenè, vt in glo. magistrali hic posita quæ incipit vt priuilegiatus &c. Franc. Accur.

q *Priuilegia*] personalia: secus in realibus, vt C. de priuil. fisci l. secunda. Azo.

r *Ex causa*] vt priuilegiatus præferatur non priuilegiato in soluendo, & etiā repetendo, vt hic, & C. de priuile. fisci l. pecunia. & sup. quod cū eo. l. sed an. & de peculio. l. ex facto. §. fin. Et si ambo priuilegiati: præferatur priuilegiatior, id est cui debetur ex priuilegiatiori cā, vt mulier deponentibus & similibus, vt hic, & C. qui po. in pig. hab. l. assiduis. §. primo. Si verò paria sunt priuilegia, vt duo deponentes, & sic eiusdem tit. tunc concurrant: licet vnus ante aliū contraxerit, vt subijcit, vt sup depos. l. si hominem. §. quoties in fi. Hoc tamen fallit in duabus doribus ex eadem substātia debitis, etiāsi personale tantum priuilegium prætendatur, vt C. qui po. in pig. ha. l. fi. §. exceptis. Quod dixi, quando sunt eiusdem tit. idem & si diuersorum, vt quia vnus habeat condict ob causam pro dote futura, & alter depositi, vt supra eodem l. secunda, §. fina. & l. venire §. fina. & supra de iure. dot. l. si sponsa. Vel vnus tutelæ, alter depositi, nisi nomi-

1 † *Sat sdationem*] id est rei vendi. quæ prætudicet venditioni, quæ tantum de facto tenuit. Vel dic secundum Al. quia prætudicatur solutioni quæ à creditoribus postea &c. sed hanc lect. non repe. de qua est Insti. de act. §. item de Va. Maxi. lib. 1. c. 4.

2 † *In P.F.* Fulcini. Dicitur, quod debi Duar. aut tor vendicabit bona Eusidius. sua ab emptoribus * Emptor suo iure, nec est opus bonorum in integrum restitu- quis dice- tione ad hæc. Franc. tetur. pul- e *Iure venisse*] forte chrè Theo quia defendebatur- philus In- vel dic quia non latisti. de suc- tabant, vt sup quibus cess. su- ex causis in posse. ea. l. blat. Fulcinius. §. 1. Sed in hoc secundo casu fortè valet venditio, sed per restit. in integ. rescinditur. vt supra, de damno in fec. l. si finita. §. si fortè. Alij dicunt, vt M. quod vbi vendita sunt bona alicuius ob tributa non seruatis solennitatibus, quod possessio redit ad eum. Nam contra agentem emptorem excipit ex ceptione præiudiciali. Accursius

3 † *Detrahi in P.F.*

4 † *Iussus* li. 1. de cō stitution. P. F.

* Quidam ita emendandū putant. Qui bona sua negant iure venisse

f *Iure* id est per iudicē, experiri debere & frustra per principē desiderare rescindi &c.

5 † *Tribunal. P F.*

* Ista l. est not. Bart. hic: & est gl. l. in omnibus sequ. de indic.

6 † *P.F. de est in eū.*

* Iubebit huius tex. intellectū vide apud Bol. in l. si finita. In Ian. nu. 118. de verb. obl.

7 † *P.F. de est, eum.*

8 † *P.F. et tenebun- tur.*

* Regula. P. F.

9 † *P.Flo. fuerunt.*

minatim probant alterum in priuilegio personalis actionis præferendum. vt in quatuor casibus. Primus in fisco, vt infra eodem. l. quod quis. Secundus in muliere dotem suã sepeuente cum. n. ipsã priori tacita hypothecæ preferatur. & ita habeas priuilegium potentius alio priuilegio, quo ad hypothecam, idem vt in hoc priuilegio personalis actionis, arg. ſ. quæ infra. re. l. qui aũt. §. sciendum. Tertius ẽ eo, qui credidit in rẽ reficiendam, vt ſ. qui po. in pig. hab. interdum. Quartus in funeraria, vt inſp. de relig. l. pen. Sed & ſi cõcentio eſt inter eos adeo priuilegiatos: nũquid vnus cõſultus an pigneri præferatur? Reſpondet nõ nõ per hanc l. niſi expreſſe inueniatur cõtra. vt ſ. eo. l. quod quidã. & in auth. de æquali. dot. §. his conſequens. & quod ſi inter hypothecarios autem dic præferendum priorẽ tempore, vt C. q. po. in pig. ha. l. ſi fundum, niſi in caſibus quos no. 7. eo. a tl. l. diuerſis. & l. eos. q. h. caſibus inſpicitur cauſa etiam in hypothecis. Item ſi alter habeat hypothecam, alter priuilegiũ, præfertur hypotheca. vt C. q. po. in pign. l. eos, & ſup. de pact. l. rescriptum. Si aũt nullus hypothecam, vel priuilegium habeat, præfertur, qui occupat, niſi iam poſſeſſa erant bona, vel alii ambo inſtarent, & debitor ea ſoluerit, vt ſupra de bon. authori. iudi. poſſ. l. finũ expediet. ſ. ſi. & infra. quæ in fraud. cred. l. qui autẽ. § fiendum. & l. pupillus. Sed in hoc videtur contra ſup. loca. ti. l. in operis. Sol. vt ibi. Accur.

* Regula. P. F. Priuilegia ſunt ipſa reſi præferatur? Reſpondeo. priuilegia ſunt ſtricte interpretanda. & ſunt odioſa. & ſunt ſtricti juris. & non ſunt extendenda de caſu in caſum. & de perſona in perſonam. & de re in rem. & de tempore in tempus. & de loco in locum. & de modo in modum. & de ordine in ordinem. & de numero in numerum. & de quantitate in quantitatem. & de qualitate in qualitatem. & de forma in formam. & de materia in materiam. & de effectu in effectum. & de cauſa in cauſam. & de ratione in rationem. & de principio in principium. & de fine in finem. & de medio in medium. & de extremo in extremum. & de parte in partem. & de toto in totum. & de genere in genus. & de ſpecie in ſpeciem. & de differentia in differentiam. & de proprio in proprium. & de accidente in accidens. & de ſubſtantia in ſubſtantiam. & de materia in materiam. & de forma in formam. & de compoſito in compoſitum. & de ſimplici in ſimplex. & de abſtracto in abſtractum. & de concreto in concretum. & de relativo in relativum. & de correlativo in correlativum. & de oppoſito in oppoſitum. & de contrario in contrarium. & de contradictorio in contradictorium. & de privativo in privativum. & de negativo in negativum. & de affirmativo in affirmativum. & de univerſali in univerſale. & de particulari in particulare. & de ſingulari in ſingulare. & de indefinito in indefinitum. & de definito in definitum. & de determinato in determinatum. & de indeterminato in indeterminatum. & de infinito in infinitum. & de finito in finitum. & de actu in actum. & de potentia in potentiam. & de habitu in habitum. & de privatione in privationem. & de ſubjecto in ſubjectum. & de adjuncto in adjunctum. & de ſeparato in ſeparatum. & de unito in unitum. & de diviſo in diviſum. & de continuo in continuum. & de diſcreto in diſcretum. & de quanto in quantum. & de quali in qualem. & de ubi in ubi. & de quando in quando. & de ſitu in ſitum. & de habere in habitum. & de facere in factum. & de pati in paſſum. & de agere in actum. & de movere in motum. & de quiete in quietem. & de loco in locum. & de tempore in tempus. & de actione in actionem. & de paſſione in paſſionem. & de relatione in relationem. & de correlatione in correlationem. & de oppoſitione in oppoſitionem. & de contrarietate in contrarietatem. & de contradictione in contradictionem. & de privatione in privationem. & de negatione in negationem. & de affirmatione in affirmationem. & de univerſalitate in univerſalitatem. & de particularitate in particularitatem. & de ſingularitate in ſingularitatem. & de indefinitione in indefinitionem. & de definitione in definitionem. & de determinatione in determinationem. & de indeterminatione in indeterminationem. & de infinitate in infinitatem. & de finitate in finitatem. & de actualitate in actualitatem. & de potentialitate in potentialitatem. & de habitualitate in habitualitatem. & de privationalitate in privationalitatem. & de ſubjectalitate in ſubjectalitatem. & de adjunctalitate in adjunctalitatem. & de ſeparatalitate in ſeparatalitatem. & de unitalitate in unitalitatem. & de diviſalitate in diviſalitatem. & de continuitate in continuitatem. & de diſcretalitate in diſcretalitatem. & de quantitate in quantitatem. & de qualitate in qualitatem. & de ubitate in ubitatem. & de quandotate in quandotatem. & de ſitualitate in ſitualitatem. & de habitualitate in habitualitatem. & de factualitate in factualitatem. & de paſſualitate in paſſualitatem. & de actualitate in actualitatem. & de motualitate in motualitatem. & de quietualitate in quietualitatem. & de locualitate in locualitatem. & de temporalitate in temporalitatem. & de actionalitate in actionalitatem. & de paſſionalitate in paſſionalitatem. & de relationalitate in relationalitatem. & de correlationalitate in correlationalitatem. & de oppoſitionalitate in oppoſitionalitatem. & de contrarietatalitate in contrarietatalitatem. & de contradictionalitate in contradictionalitatem. & de privationalitate in privationalitatem. & de negationalitate in negationalitatem. & de affirmationalitate in affirmationalitatem. & de univerſalitatalitate in univerſalitatalitatem. & de particularitatalitate in particularitatalitatem. & de ſingularitatalitate in ſingularitatalitatem. & de indefinitionalitate in indefinitionalitatem. & de definitionalitate in definitionalitatem. & de determinationalitate in determinationalitatem. & de indeterminationalitate in indeterminationalitatem. & de infinitatalitate in infinitatalitatem. & de finitatalitate in finitatalitatem. & de actualitatalitate in actualitatalitatem. & de potentialitatalitate in potentialitatalitatem. & de habitualitatalitate in habitualitatalitatem. & de privationalitatalitate in privationalitatalitatem. & de ſubjectalitatalitate in ſubjectalitatalitatem. & de adjunctalitatalitate in adjunctalitatalitatem. & de ſeparatalitatalitate in ſeparatalitatalitatem. & de unitalitatalitate in unitalitatalitatem. & de diviſalitatalitate in diviſalitatalitatem. & de continuitatalitate in continuitatalitatem. & de diſcretalitatalitate in diſcretalitatalitatem. & de quantitatalitate in quantitatalitatem. & de qualitatalitate in qualitatalitatem. & de ubitatalitate in ubitatalitatem. & de quandotatalitate in quandotatalitatem. & de ſitualitatalitate in ſitualitatalitatem. & de habitualitatalitate in habitualitatalitatem. & de factualitatalitate in factualitatalitatem. & de paſſualitatalitate in paſſualitatalitatem. & de actualitatalitate in actualitatalitatem. & de motualitatalitate in motualitatalitatem. & de quietualitatalitate in quietualitatalitatem. & de locualitatalitate in locualitatalitatem. & de temporalitatalitate in temporalitatalitatem. & de actionalitatalitate in actionalitatalitatem. & de paſſionalitatalitate in paſſionalitatalitatem. & de relationalitatalitate in relationalitatalitatem. & de correlationalitatalitate in correlationalitatalitatem. & de oppoſitionalitatalitate in oppoſitionalitatalitatem. & de contrarietatalitatalitate in contrarietatalitatalitatem. & de contradictionalitatalitate in contradictionalitatalitatem. & de privationalitatalitate in privationalitatalitatem. & de negationalitatalitate in negationalitatalitatem. & de affirmationalitatalitate in affirmationalitatalitatem. & de univerſalitatalitatalitate in univerſalitatalitatalitatem. & de particularitatalitatalitate in particularitatalitatalitatem. & de ſingularitatalitatalitate in ſingularitatalitatalitatem. & de indefinitionalitatalitate in indefinitionalitatalitatem. & de definitionalitatalitate in definitionalitatalitatem. & de determinationalitatalitate in determinationalitatalitatem. & de indeterminationalitatalitate in indeterminationalitatalitatem. & de infinitatalitatalitate in infinitatalitatalitatem. & de finitatalitatalitate in finitatalitatalitatem. & de actualitatalitatalitate in actualitatalitatalitatem. & de potentialitatalitatalitate in potentialitatalitatalitatem. & de habitualitatalitatalitate in habitualitatalitatalitatem. & de privationalitatalitatalitate in privationalitatalitatalitatem. & de ſubjectalitatalitatalitate in ſubjectalitatalitatalitatem. & de adjunctalitatalitatalitate in adjunctalitatalitatalitatem. & de ſeparatalitatalitatalitate in ſeparatalitatalitatalitatem. & de unitalitatalitatalitate in unitalitatalitatalitatem. & de diviſalitatalitatalitate in diviſalitatalitatalitatem. & de continuitatalitatalitate in continuitatalitatalitatem. & de diſcretalitatalitatalitate in diſcretalitatalitatalitatem. & de quantitatalitatalitate in quantitatalitatalitatem. & de qualitatalitatalitate in qualitatalitatalitatem. & de ubitatalitatalitate in ubitatalitatalitatem. & de quandotatalitatalitate in quandotatalitatalitatem. & de ſitualitatalitatalitate in ſitualitatalitatalitatem. & de habitualitatalitatalitate in habitualitatalitatalitatem. & de factualitatalitatalitate in factualitatalitatalitatem. & de paſſualitatalitatalitate in paſſualitatalitatalitatem. & de actualitatalitatalitate in actualitatalitatalitatem. & de motualitatalitatalitate in motualitatalitatalitatem. & de quietualitatalitatalitate in quietualitatalitatalitatem. & de locualitatalitatalitate in locualitatalitatalitatem. & de temporalitatalitatalitate in temporalitatalitatalitatem. & de actionalitatalitatalitate in actionalitatalitatalitatem. & de paſſionalitatalitatalitate in paſſionalitatalitatalitatem. & de relationalitatalitatalitate in relationalitatalitatalitatem. & de correlationalitatalitatalitate in correlationalitatalitatalitatem. & de oppoſitionalitatalitatalitate in oppoſitionalitatalitatalitatem. & de contrarietatalitatalitatalitate in contrarietatalitatalitatalitatem. & de contradictionalitatalitatalitate in contradictionalitatalitatalitatem. & de privationalitatalitatalitate in privationalitatalitatalitatem. & de negationalitatalitatalitate in negationalitatalitatalitatem. & de affirmationalitatalitatalitate in affirmationalitatalitatalitatem. & de univerſalitatalitatalitatalitate in univerſalitatalitatalitatalitatem. & de particularitatalitatalitatalitate in particularitatalitatalitatalitatem. & de ſingularitatalitatalitatalitate in ſingularitatalitatalitatalitatem. & de indefinitionalitatalitatalitate in indefinitionalitatalitatalitatalitatem. & de definitionalitatalitatalitate in definitionalitatalitatalitatalitatem. & de determinationalitatalitatalitate in determinationalitatalitatalitatalitatem. & de indeterminationalitatalitatalitate in indeterminationalitatalitatalitatalitatem. & de infinitatalitatalitatalitate in infinitatalitatalitatalitatem. & de finitatalitatalitatalitate in finitatalitatalitatalitatem. & de actualitatalitatalitatalitate in actualitatalitatalitatalitatem. & de potentialitatalitatalitatalitate in potentialitatalitatalitatalitatem. & de habitualitatalitatalitatalitate in habitualitatalitatalitatalitatem. & de privationalitatalitatalitatalitate in privationalitatalitatalitatalitatem. & de ſubjectalitatalitatalitatalitate in ſubjectalitatalitatalitatalitatem. & de adjunctalitatalitatalitatalitate in adjunctalitatalitatalitatalitatem. & de ſeparatalitatalitatalitatalitate in ſeparatalitatalitatalitatalitatem. & de unitalitatalitatalitatalitate in unitalitatalitatalitatalitatem. & de diviſalitatalitatalitatalitate in diviſalitatalitatalitatalitatem. & de continuitatalitatalitatalitate in continuitatalitatalitatalitatem. & de diſcretalitatalitatalitatalitate in diſcretalitatalitatalitatalitatem. & de quantitatalitatalitatalitate in quantitatalitatalitatalitatem. & de qualitatalitatalitatalitate in qualitatalitatalitatalitatem. & de ubitatalitatalitatalitate in ubitatalitatalitatalitatem. & de quandotatalitatalitatalitate in quandotatalitatalitatalitatem. & de ſitualitatalitatalitatalitate in ſitualitatalitatalitatalitatem. & de habitualitatalitatalitatalitate in habitualitatalitatalitatalitatem. & de factualitatalitatalitatalitate in factualitatalitatalitatalitatem. & de paſſualitatalitatalitatalitate in paſſualitatalitatalitatalitatem. & de actualitatalitatalitatalitate in actualitatalitatalitatalitatem. & de motualitatalitatalitatalitate in motualitatalitatalitatalitatem. & de quietualitatalitatalitatalitate in quietualitatalitatalitatalitatem. & de locualitatalitatalitatalitate in locualitatalitatalitatalitatem. & de temporalitatalitatalitatalitate in temporalitatalitatalitatalitatem. & de actionalitatalitatalitatalitate in actionalitatalitatalitatalitatem. & de paſſionalitatalitatalitatalitate in paſſionalitatalitatalitatalitatem. & de relationalitatalitatalitatalitate in relationalitatalitatalitatalitatem. & de correlationalitatalitatalitatalitate in correlationalitatalitatalitatalitatem. & de oppoſitionalitatalitatalitatalitate in oppoſitionalitatalitatalitatalitatem. & de contrarietatalitatalitatalitatalitate in contrarietatalitatalitatalitatalitatem. & de contradictionalitatalitatalitatalitate in contradictionalitatalitatalitatalitatem. & de privationalitatalitatalitatalitate in privationalitatalitatalitatalitatem. & de negationalitatalitatalitatalitate in negationalitatalitatalitatalitatem. & de affirmationalitatalitatalitatalitate in affirmationalitatalitatalitatalitatem. & de univerſalitatalitatalitatalitatalitate in univerſalitatalitatalitatalitatalitatem. & de particularitatalitatalitatalitatalitate in particularitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſingularitatalitatalitatalitatalitate in ſingularitatalitatalitatalitatalitatem. & de indefinitionalitatalitatalitatalitatalitate in indefinitionalitatalitatalitatalitatalitatem. & de definitionalitatalitatalitatalitatalitate in definitionalitatalitatalitatalitatalitatem. & de determinationalitatalitatalitatalitatalitate in determinationalitatalitatalitatalitatalitatem. & de indeterminationalitatalitatalitatalitatalitate in indeterminationalitatalitatalitatalitatalitatem. & de infinitatalitatalitatalitatalitate in infinitatalitatalitatalitatalitatem. & de finitatalitatalitatalitatalitate in finitatalitatalitatalitatalitatem. & de actualitatalitatalitatalitatalitate in actualitatalitatalitatalitatalitatem. & de potentialitatalitatalitatalitatalitate in potentialitatalitatalitatalitatalitatem. & de habitualitatalitatalitatalitatalitate in habitualitatalitatalitatalitatalitatem. & de privationalitatalitatalitatalitatalitate in privationalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſubjectalitatalitatalitatalitatalitate in ſubjectalitatalitatalitatalitatalitatem. & de adjunctalitatalitatalitatalitatalitate in adjunctalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſeparatalitatalitatalitatalitatalitate in ſeparatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de unitalitatalitatalitatalitatalitate in unitalitatalitatalitatalitatalitatem. & de diviſalitatalitatalitatalitatalitate in diviſalitatalitatalitatalitatalitatem. & de continuitatalitatalitatalitatalitate in continuitatalitatalitatalitatalitatem. & de diſcretalitatalitatalitatalitatalitate in diſcretalitatalitatalitatalitatalitatem. & de quantitatalitatalitatalitatalitate in quantitatalitatalitatalitatalitatem. & de qualitatalitatalitatalitatalitate in qualitatalitatalitatalitatalitatem. & de ubitatalitatalitatalitatalitate in ubitatalitatalitatalitatalitatem. & de quandotatalitatalitatalitatalitate in quandotatalitatalitatalitatalitatem. & de ſitualitatalitatalitatalitatalitate in ſitualitatalitatalitatalitatalitatem. & de habitualitatalitatalitatalitatalitate in habitualitatalitatalitatalitatalitatem. & de factualitatalitatalitatalitatalitate in factualitatalitatalitatalitatalitatem. & de paſſualitatalitatalitatalitatalitate in paſſualitatalitatalitatalitatalitatem. & de actualitatalitatalitatalitatalitate in actualitatalitatalitatalitatalitatem. & de motualitatalitatalitatalitatalitate in motualitatalitatalitatalitatalitatem. & de quietualitatalitatalitatalitatalitate in quietualitatalitatalitatalitatalitatem. & de locualitatalitatalitatalitatalitate in locualitatalitatalitatalitatalitatem. & de temporalitatalitatalitatalitatalitate in temporalitatalitatalitatalitatalitatem. & de actionalitatalitatalitatalitatalitate in actionalitatalitatalitatalitatalitatem. & de paſſionalitatalitatalitatalitatalitate in paſſionalitatalitatalitatalitatalitatem. & de relationalitatalitatalitatalitatalitate in relationalitatalitatalitatalitatalitatem. & de correlationalitatalitatalitatalitatalitate in correlationalitatalitatalitatalitatalitatem. & de oppoſitionalitatalitatalitatalitatalitate in oppoſitionalitatalitatalitatalitatalitatem. & de contrarietatalitatalitatalitatalitatalitate in contrarietatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de contradictionalitatalitatalitatalitatalitate in contradictionalitatalitatalitatalitatalitatem. & de privationalitatalitatalitatalitatalitate in privationalitatalitatalitatalitatalitatem. & de negationalitatalitatalitatalitatalitate in negationalitatalitatalitatalitatalitatem. & de affirmationalitatalitatalitatalitatalitate in affirmationalitatalitatalitatalitatalitatem. & de univerſalitatalitatalitatalitatalitatalitate in univerſalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de particularitatalitatalitatalitatalitatalitate in particularitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſingularitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſingularitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de indefinitionalitatalitatalitatalitatalitatalitate in indefinitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de definitionalitatalitatalitatalitatalitatalitate in definitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de determinationalitatalitatalitatalitatalitatalitate in determinationalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de indeterminationalitatalitatalitatalitatalitatalitate in indeterminationalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de infinitatalitatalitatalitatalitatalitate in infinitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de finitatalitatalitatalitatalitatalitate in finitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de actualitatalitatalitatalitatalitatalitate in actualitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de potentialitatalitatalitatalitatalitatalitate in potentialitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de habitualitatalitatalitatalitatalitatalitate in habitualitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de privationalitatalitatalitatalitatalitatalitate in privationalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſubjectalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſubjectalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de adjunctalitatalitatalitatalitatalitatalitate in adjunctalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſeparatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſeparatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de unitalitatalitatalitatalitatalitatalitate in unitalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de diviſalitatalitatalitatalitatalitatalitate in diviſalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de continuitatalitatalitatalitatalitatalitate in continuitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de diſcretalitatalitatalitatalitatalitatalitate in diſcretalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de quantitatalitatalitatalitatalitatalitate in quantitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de qualitatalitatalitatalitatalitatalitate in qualitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ubitatalitatalitatalitatalitatalitate in ubitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de quandotatalitatalitatalitatalitatalitate in quandotatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſitualitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſitualitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de habitualitatalitatalitatalitatalitatalitate in habitualitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de factualitatalitatalitatalitatalitatalitate in factualitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de paſſualitatalitatalitatalitatalitatalitate in paſſualitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de actualitatalitatalitatalitatalitatalitate in actualitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de motualitatalitatalitatalitatalitatalitate in motualitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de quietualitatalitatalitatalitatalitatalitate in quietualitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de locualitatalitatalitatalitatalitatalitate in locualitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de temporalitatalitatalitatalitatalitatalitate in temporalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de actionalitatalitatalitatalitatalitatalitate in actionalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de paſſionalitatalitatalitatalitatalitatalitate in paſſionalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de relationalitatalitatalitatalitatalitatalitate in relationalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de correlationalitatalitatalitatalitatalitatalitate in correlationalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de oppoſitionalitatalitatalitatalitatalitatalitate in oppoſitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de contrarietatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in contrarietatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de contradictionalitatalitatalitatalitatalitatalitate in contradictionalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de privationalitatalitatalitatalitatalitatalitate in privationalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de negationalitatalitatalitatalitatalitatalitate in negationalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de affirmationalitatalitatalitatalitatalitatalitate in affirmationalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de univerſalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in univerſalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de particularitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in particularitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſingularitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſingularitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de indefinitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in indefinitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de definitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in definitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de determinationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in determinationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de indeterminationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in indeterminationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de infinitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in infinitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de finitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in finitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de actualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in actualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de potentialitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in potentialitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de habitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in habitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de privationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in privationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſubjectalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſubjectalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de adjunctalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in adjunctalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſeparatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſeparatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de unitalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in unitalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de diviſalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in diviſalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de continuitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in continuitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de diſcretalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in diſcretalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de quantitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in quantitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de qualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in qualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ubitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ubitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de quandotatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in quandotatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de habitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in habitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de factualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in factualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de paſſualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in paſſualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de actualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in actualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de motualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in motualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de quietualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in quietualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de locualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in locualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de temporalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in temporalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de actionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in actionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de paſſionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in paſſionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de relationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in relationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de correlationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in correlationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de oppoſitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in oppoſitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de contrarietatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in contrarietatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de contradictionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in contradictionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de privationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in privationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de negationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in negationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de affirmationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in affirmationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de univerſalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in univerſalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de particularitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in particularitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſingularitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſingularitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de indefinitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in indefinitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de definitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in definitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de determinationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in determinationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de indeterminationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in indeterminationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de infinitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in infinitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de finitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in finitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de actualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in actualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de potentialitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in potentialitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de habitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in habitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de privationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in privationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſubjectalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſubjectalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de adjunctalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in adjunctalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſeparatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſeparatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de unitalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in unitalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de diviſalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in diviſalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de continuitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in continuitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de diſcretalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in diſcretalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de quantitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in quantitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de qualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in qualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ubitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ubitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de quandotatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in quandotatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de habitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in habitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de factualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in factualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de paſſualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in paſſualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de actualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in actualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de motualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in motualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de quietualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in quietualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de locualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in locualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de temporalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in temporalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de actionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in actionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de paſſionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in paſſionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de relationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in relationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de correlationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in correlationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de oppoſitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in oppoſitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de contrarietatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in contrarietatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de contradictionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in contradictionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de privationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in privationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de negationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in negationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de affirmationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in affirmationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de univerſalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in univerſalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de particularitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in particularitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſingularitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſingularitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de indefinitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in indefinitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de definitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in definitionalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de determinationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in determinationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de indeterminationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in indeterminationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de infinitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in infinitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de finitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in finitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de actualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in actualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de potentialitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in potentialitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de habitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in habitualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de privationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in privationalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſubjectalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſubjectalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de adjunctalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in adjunctalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ſeparatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ſeparatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de unitalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in unitalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de diviſalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in diviſalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de continuitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in continuitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de diſcretalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in diſcretalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de quantitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in quantitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de qualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in qualitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de ubitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in ubitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatem. & de quandotatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitatalitate in quandotat

alijs illius debitoris, quin illi præferantur in pignoribus expressis Franciscus.

a *De lege*] i. privilegio suæ patriæ dato. Acc.

b *Sua*] quia forte impetraverat, vt præferretur oibus creditoribus in personali actione. Vel impetravit, vt haberet tacitã hypothecã, quã alias non haberet, vt C. de iure Reipublicæ. l. 2. lib. 11. Vel die de lege sua, quod ipsa met cõstituit tale ius municipale, qđ licet, vt C. đ sit long. cõsuet. l. 1. & facit ī. ad municip l. Lucius. l. fi. c *Privilegium*] subaudi post.

• Vide in hanc l. Alcia. li. Dispunct. 1. c. 11. de Cœla, Syria, Pl. li. 5. c. 23.

a† P. F. nõ habẽt, de.

d *Constituta*] i. si alius alius hẽat ius pignoris in bonis illis, non admittat ꝓpter legẽ illã municipalem, vel impetrationem. & p̄fertur huic ciuitati non obstante eo priuilegio, quod de lege, &c. facit sup. ad municip. l. simile. Acc.

Papinianus lib. 10. *Respon.*

LEX XXI.

ANtiochensium Cœlæ Syriæ * ciuitati, quod de a† lege a sua b priuilegium c in bonis defuncti debitoris accepit, ius persequendi pignoris durare constitit. d

Paulus lib. 1. *Sententia.*

LEX XXII.

BOnis venditis excipiuntur concubina, e & liberi naturales.

¶ Respublica creditrix f omnibus chirographarijs creditoribus præfertur.

Pone casum, vt sup. eod. l. si pupillus.

Item lib. 5. Sententiarum.

LEX XXIII.

PVpillus, g si non defendatur, h in possessione credi-

Bonis venditis] CASVS. Bonis debitoris vẽditis per creditores non vi vendita ancilla, quæ fuit concubina debitoris, nec filij ex ea nati. Secundo dicit, Respublica puta Ciuitas Bononiensium præfertur cæteris creditoribus in personali. Franc.

e *Concubina*] quæ erat sua ancilla, & filij ex ea sui seruiunt & facit sup. de pig. l. obligatione. Acc.

f *Respublica creditrix*, alias creditrix, & aliàs creditoria, id est, chirographaria. Sed fiscus nũquam est chirographarius, vt C. in quib. cau. pig. a contra. l. 1. & 2. Dic ergo Bononiensiũ. & sic improprie, vt inf. de verb. sign. l. eum, qui nec. Acc.

Pupillus] CASVS. Si non defendatur pupillus, & sic est facta missio in eius bona, adhuc tamen ex illis bonis dabuntur pupillo alimenta ad pubertatẽ. Secundo dicit debitor multorum captus est ab hostibus, & quia non defenditur, bona eius sunt possessa à creditoribus. Dicitur, quod non fiet venditio bonorum bonorum, nisi seruetur ab hostibus, & nolit se defendere. Fr.

g *Pupillus*] de hoc notaui sup. eo. l. si pupillus. Acc.

h *Fiat*, qui de hoc no. sup. ex quibus causis, in possessionem. l. 1.

DE SEPARATIONIBVS.

De creditoribus in bona mittendis dictũ est, sed quia quidam eorum solent separationem bonorum impetrare ideo de ea subjecit, & exponendã infra, quod tempus impetrari possit, & ex quibus causis denegetur. Actur.] De qua separatione hic tractatur & an delicti separatio, docet hic Cuiac.

Scindum est] CASVS. Separatio impetratur decreto Prætoris, & impetrant eam creditores hæreditarij, vt separentur bona hæreditaria à bonis hæredis, vt sic eis satisfiat in totum, vel plenius, quàm si concurrerent cum creditoribus propijs hæredis. creditores autem hæredis non impetrant separationem. Et redditur ratio in litera. Item creditores hæreditarij postquam impetrauerunt separationem præferuntur omnibus creditoribus hæredis, etiam si hæres rem hæreditariam alicui obligauit, & etiam fisco, & municipibus, qui erant creditores hæredis. In casu tamen creditores hæredis impetrant separationem bonorum hæredis a bonis hæreditarijs, vt si hæres dolo malo in fraudem suorum propriorum creditorũ adiuit hæreditatem debitis grauatam. Item in casu ipse hæres impetrat separat. vt il hîs institutus, & grauatus de restituẽ do coactus adiuit tandem non apparet cui restituat, vt quia fideicõmissarius decessit antequã sibi hæreditas restituatur, nunc creditores hæreditarij conueniunt hæredem, poterit hæres separationẽ bonorũ propriorum à bonis hæreditarijs impetrare, vt sic tantũ de bonis hæreditarijs satisfiat creditoribus hæreditarijs, & non de suo. Item hoc casu, si hæres non impetret, poterunt creditores eius hoc impetrare.

¶ *Item videamus*] Pater filium suum impuberem sibi instituit hæredem, & ei substituit tandem impubes adiuit, & decessit, & substitutus successit: nunc creditores substituti bonorum eius petũt vendi, quæritur an creditores prius possint impetrare separationem, vt bona prius separent à bonis substituti? Et dicit, q sic. Hoc idem permittũ est creditoribus impuberis, qui cũ impubere cõtraxerant. Postea dicit, Primus instituit fm, secũdus tertium, creditores tertij volunt vendere oia bona tertij. Dĩ q creditores primi pãt petere separari bonorũ primi à bonis secũdi, & tertij. Item creditores secundi, & tertij. Item creditores secũdi possunt impetrare separationem bonorũ tertij, non primi.

¶ *Si filiusfamilias*] Filius familias ante militaret, cepit habere creditores, & peculium paganicũ, quod habebat, nõ erat soluẽdo postq̃ cepit militare. & sic habuit peculiũ castrense, cepit habere & alios creditores, & hoc peculiũ castrense bene est soluendo. De istis vltimis creditoribus quæritur, an fiat separatio inter creditores secundos, & primos. Et dicit q sic ad petitionem contrahentium cũ eo iam militante. Idem in alio casu, qũ creditor contraxerat eum non militante: tamen pecunia peruenit in rem patris. Nam alij creditores reijcient istum à bonis castrensibus.

¶ *Illud*] Ponuntur quidam casus, in quibus creditor hæreditarius non potest impetrare separationem. Primus, si nouauit obligationem ab hærede. Secũdus, si accepit vsuras huius debiti ab hærede. Tertius, si recepit satisdationẽ à hoc debito ab hærede, licet minus idoneã. Quartus, si bona hæreditaria, & hæredis sunt cõmixta, vt vinũ hæreditariũ cũ vino hæredis. Idẽ in frumento, & similib. secus in prædijs, q nõ dicunt miscerĩ: idem in similib. Quintus, si est lapsum quinquẽniũ ab adita hæreditate, intra q̃ nõ fuit impetrata separatio. Et de p̃dictis cognoscet Prætor, vt Præses, & nullus alius. Est & sext⁹ vt si creditor hæreditarius accepit pign⁹ ab hærede ꝓ hoc debito.

¶ *Quæsitum est*] Si aliqui ex creditoribus hæreditarijs elegerunt hẽdẽ hæredis, vt nouando cũ hærede, vel pignus ab eo accipiendo, vel simili modo aliqui non in factum illorũ non nocet istis, quin isti possint impetrare separationem bonorũ testatoris à bonis hæredis. Et hæc impetratio nõ proderit illis, qui secum sunt fidem hæredis. Secundo dicit postquam creditores hæreditarij ipetrauerũt separationem, & eis erit satisfactũ, si quid de bonis testatoris superesset, proderit creditorib. hæredis, non sic econtra. s. q̃ bona hæredis prosint amodo creditorib. hæreditarijs ex quo impetrauerunt separationem, & redditur ratio in litera: nisi veniam impetrarent. & hoc tunc demum cũ creditorib. hæredis erit satisfactum.

¶ *Item ferendum*] Dñs instituit seruum hæredem, & liberum, tandem mortuo dño, aliqua acquisiuit seruus antequã attingeret bona dñi. nunc conuenitur à creditorib. domini cuius est hîs, vult hæc bona post q̃sita separare à bonis domini: item quod dominus sibi debebat, vt sic à creditoribus domini non possideantur. dicitur, quod audiui. Franc.

i *Decreto Prætoris*] nota, viij. casibus impetrari separationem. Primo, quãdo creditores defuncti, vt statim hic subjecit. & C. eodem. l. 1. & de hære. actio. l. si adulta. Item secundo, creditores hæredis, in casibus, s. specialibus duobus. Primo, quando dolose hæres facit, vt j. §. quæsitum. Alius est cum j. §. sed si quis suspectam. in §. Tertio, ipse hæres impe-

2† in quibusdã exẽplaribus minor.

†1 al. 64. P. F.

impetrat de suis bonis ab hæreditarijs: vt & ff. eadē. l. §. sed si quis suspectā. Quartò his necessarius bona postea quæsita, si adhuc bona patroni non attigit, vt ff. eadem. l. §. fina. Quintò, etiā si attigit, & est minor, vt per restitutionem, vt sup. de min. l. ait Prætor, §. non solum. Sextò, in patrono qui libertam ab alio in-

stitutam revocat in seruitutem, vt ff. eo. l. quoties. §. si liberta. & sup. de in integrum restitutio. l. nō solum. §. fin. Septimò, creditores castrenses, vt ff. eodē. §. si filius f. Octauò, substitutus pupillariter bona pupilli à bonis patris pupilli, si pupillus non adijt, vel per restitutionem abstinuit, vt sup. titu. 1. l. pater.

ex his causis, [a] vt puta, debitorem quis Seium habuit, is decessit: hæres ei extitit Titius: non est hic soluendo: patitur [b] bonorum venditionem. Creditores Seij dicunt, bona Seij sufficere sibi, [1]† & dicunt creditores Titij [c] contentos esse debere bonis Titij, & sic, quasi duorum [d] fieri bonorum venditionem. Fieri enim potest, vt Scius quidem soluendo fuerit, potueritque [2]† satisfacere creditoribus suis vel ita semel, [e] & si non in assem, in aliquid tamen satisfacere: admissis autem, commixtisq; creditoribus Titij, minus sint consecuturi, [f] quia ille non est soluendo: ‖ aut minus consequentur, [3]† quia plures sunt [4]† hi creditores. [h] Est igitur æquissimum, creditores Seij desiderantes separationem audiri, impetrareque à Prætore, vt separatim [5]† cuiusque bona creditoribus præstentur. Ex contrario autem creditores Titij separationē non impetrabunt. Nam licet [i] alicui adijciendo sibi creditores, [k] creditoris sui facere deteriorē conditionem. At qui [6]† igitur adijt hæreditatem debitoris mei, non faciet [l] meā deteriorem conditionem adeundo, quia licet mihi separationem impetrare: suos verò creditores onerauit, dum adijt hæreditatem, quæ soluendo non est: nec poterunt [m] creditores eius separationem impetrare.

¶ Sciendum est autem, etiam si res obligata esse proponatur [n] ab hærede pignoris iure, vel hypothecæ: attamē si hæreditaria fuerit, [7]† iure separationis hypothecario [8]† creditore potiorem esse eum, qui separationem impetrauerit. [o]

Et ita Seuerus, & Antoninus rescripserunt. Sed etiam aduersus fiscum, [p] & municipes impetratur separatio.

¶ Quæsitum est, [q] an interdū etiam hæredis creditores possint separationem impetrare, si forte ille in fraudem ipsorū adierit hæreditatem? Sed nullum remedium est proditum. sibi enim imputent, [r] qui cum tali contraxerunt: nisi extra ordinem putemus Prætorem aduersus calliditatem eius subuenire, qui talem fraudem commentus est, quod non facile [s] admissum est.

¶ Sed si quis suspectam hæreditatem dicens, compulsus fuerit adire, & restituere hæreditatem, deinde non sit cui restituat: ex quibus [9]† causis solet [t] hoc euenire, & ipsi quidem desideranti succurri sibi aduersus creditores hæreditarios, subuenimus. Hoc & Diuus Pius rescripsit, vt perinde testatoris bona venirent, atque si adita hæreditas non fuisset. Creditoribus quoque huiusmodi hæredis desiderantibus hoc idem præstandum puto: licēt idem [10]† ipse non desiderauerit, vt quædā quasi separatio [u] præstetur.

¶ Item videamus, si quis hæres parenti extiterit, cùm esset impubes, deinde intra pubertatem decesserit, & substituti bona veneant, [x] qui impuberis hæreditatem adijt, an patris creditores possint separationem impetrare? Et puto posse. Hoc amplius puto, etiam impuberis creditores posse separationem ad-

1 P.P. de est, & dicunt.

2† facere non est in P.F. Haloander hoc aūt loco expunxit verbū satisfacere.

3† P.F cō sequant.

4† P.F. de est hi creditores.

5† In P.F. quantūcūque creditoribus præstetur. Dua. verò sic. Quantū cuiusq; creditoribus præstetur sic. P.F.

6† aliàs deest. qui. Ant. Aug. li. 2. ca. 2.

7† P. Flo. fuit.

8† Du. creditori. P. Flor.

9† Cast. Dua. P.F.

10† P.F. deest idē.

a *Ex his causis*] supple & similibus, vt modò notaui.

b *Patitur*] scilicet Titius cùm latiter, & non defendatur, vt sup. tit. 3. l. Fulcinius. §. 2.

c *Creditores Titij*] repete dicunt si non est in litera.

d *Duorum*] hominū scilicet Seij & Titij. Vel dic duorum bonorum. Azo.

e *Vel ita semel*] Id est in solidum. & perficitur oratio, & incipit alia, & si non in assem. Accur.

f *Consecuturi*] creditores Scij.

g *Non est soluendo*] in aliquo.

h *Creditores*] Licèt Titius est in aliquo soluendo, & ita supponit duas rationes, quare minus consequebantur, secundum Azo. Sed quidam dixerunt, hoc idem, inutiliter reperi, & sic falsam literam. & dic creditores. scilicet Titij. vel dic omnes permixti Scij. & Titij. Accursius.

i *Nam licet*] id est licitum est.

k *Creditores*] non fraudulēter: aliàs secus, vt ff. §. quæsitum & inf. quæ in frau. credi. l. 2. Et est argu. cōtra. ff. de ali. iu. l. 1.

l *Non faciet*] licèt defunctus facere potuerit, & sic non licet hæredi, quod defuncto licuit. Argu. contra. inf. de reg. iur. l. in hæredem. & in au. h. de iure iur. à mo. §. cum vtique vbi dicit esse eam personam vtriusque.

m *Nec poterunt*] nisi in casu, vt ff. §. quæsitū. q est cōtra. Acc.

n *Proponatur*] eius hæreditatis cuius nomine postulatur separatio. vt subijcit.

o *Imp. traueri*] etiā si chirographarius est. & sic contra. C. qui po. in pign. ha. l. eos. Solu. hoc Admittitur hic beneficio separationis: quam scilicet separationem impetrabat. Item contra. ff. l. pro. Sed ibi in alienatione, hic in hypotheca. Ac.

p *Aduersus fiscum*] cui essent dictæ res obligatæ. Vel dic, fiscus, & municipes sunt creditores hæredis. & facit sup. de pe. hæ. l. item veniunt. §. ait Prætor.

q *Quæsitum est*] extra ordinē. Sed nonne etiam ex hoc edicto per officium iudicis, & sic extra ordinem subuenitur alicui? Respon. sic: sed quod hic dicit, dic, id est non ex ordine huius edicti: neque per hoc edictum Item hoc eodem casu subuenitur per interius edictum, quæ in fraudē creditorum, vt ff. quæ in frau. cre. l. 3. & l. hac in factum. Sed ibi secundū Azo. exigitur fraus non solum hæredis, sed etiā creditorum hereditariorum, vt inf. tit. 2. l. qui autem. §. hoc edictū. & §. similique modo. & §. in hoc. Accur.

r *Sibi enim imputent*] Not. nam qui cum alio & e vt ff. de re. iu. l. qui cū alio. Et facit ff. de arbi. l. diē. §. stari. & de peculio. l. si posteà. & de ca. di. l. 2. §. hi. & de iudi. l. Interdum. §. fin. & si mensor fal. mo. di. l. 1. §. 1. & de mino l. cū mādato. In fi. & de dam. infect. l. qui bona. §. de illo. & C. de iure delib. l. fi. §. suaute m. & ff. si quis cau. l. 2. §. si quis. & de rei vē. l. & ex diuerso. § peritor. & commo. l. fi. & ad l. Aqui. l. Itē Mela. in prin. & de exerci. l. 1. §. cuius aūt. & de iure iur. l. si seruus iurauerit. & de peri. & com. l. fi vina. ij. & ff. quib. mo. pigno. vel hypo. sol. l. itē. §. si quis paratus. & ū ifti. l. sed & si pupillus. §. cæterū. & insti. quib. mo. re. contra. ob. 4. pen. & C. de episc audi. l. & si legibus. & ad Veleia. l. si mulier. Acc.

s *Quod non facilè*] id est aliter, quam dolo intercedente.

t *Ex quibus casib fuerit*] sunt enim casus quibus non est cui restituatur, veluti si decedat fideicommissarius sine hærede. vt ff. ad Treb. l. postulante. circa princ. & l. apud Iulianum. §. verum. vel si non est præsens, vel infans, vt sup. ad Trebel. l. antepenul. in princ.

u *Separatio*] propriè enim separatio dici non potest, quia nulla est mixtio: aditio enim habetur pro nulla & facit C. de non nu. pecu. l. si cui. & ff. de bono pos. contra tabu. l. si post mortem. §. fi. & ff. de appel. l. à sententia. & ff. iudi. sol. l. iam tamen. §. in hac. & sup. de lib. cau. l. 1.

x *Substituti bona veneant*] à parentis creditoribus. Idem

uersus creditores [1]† hæredis eius [2] impetrasse. [2]† Sed hoc videamus, si primus secundum hæredem scripserit, secundus tertium, & tertij bona veneant, qui creditores possint separationem impetrare? Et putem, siquidem primi creditores petant, vtique audiendos; [3]† sed aduersus secundi, & aduersus tertij creditores. Si verò secundi creditores petant, aduersus tertij vtique eos impetrare posse: aduersus primi autem non posse. Et in summa, primi quidem creditores aduersus omnes impetrare possunt separationem: secundi creditores aduersus primi non possunt: aduersus tertij possunt.

¶ Si filijsfamiliàs bona veneàt, qui castrense peculium habet, an separatio fiat inter castrenses creditores & cæteros, videamus. [b] Simul ergo admittentur: dummodò si qui cum eo contraxerunt antequàm militaret, fortè debeant separari, [c] quod puto probandum. Ergo qui ante contraxerunt, si bona castrensia distrahantur, non possunt venire cum castrensibus creditoribus. [d]

¶ Item si quid [e] in rem patris versum est, fortè poterit & creditori contradici, ne castrense peculium inquieteret, cùm possit potius cum patre experiri.

¶ Illud sciendum est, eos demum creditores posse impetrare separationem, qui non nouandi [f] animo ab hærede stipulati sunt. Cæterùm, si eum hoc animo secuti sunt, amiserunt separationis commodum: quippè [4]† consecuti sunt nomen hæredis: nec possunt iam se ab eo separare, qui quodammodo eum elegerunt. [g] Sed & si vsuras [h] ab eo ea mente, quasi eum eligendo, exegerint, idem erit probandum.

¶ Item quæritur, si satis acceperunt ab eo, an impetrent separationē? Et non puto. [5]† hi enim secuti sunt eum fortè, quem mouerunt. Quid ergo, si satis idoneum non acceperunt? Sibi imputent, cur minus idoneum [i] fideiussorem acceperint.

¶ Præterea sciendum est, postea quàm bona hæreditaria bonis hæredis mixta sunt, [k] non posse impetrari separationem. Confusis enim bonis & mixtis, [6]† separatio impetrari non poterit. Quid ergo, si prædia extent, vel mancipia, vel pecora, vel aliud quod separari potest? Hic vtique poterit impetrari separatio. Nec ferendus est, qui causatur bona contributa, [l] cùm prædia contribui non possint, nisi ita coniunctæ possessiones fiunt, [7]† & permixtæ proprijs, vt impossibilem separationē effecerint: [m] quod quidem perrarò contingere potest.

¶ Quod dictū est, [n] Post multum [o] temporis separationem impetrari non posse, ita erit accipiendum, vt vltra quinquennium post aditionem numerandum, separatio non postuletur.

¶ De his [p] autem omnibus an admittenda sit separatio, necne, Prætoris erit, vel Præsidis notio, & [8]† nullius alterius, [q] hoc est [r] eius, qui separationē indulturus est.

¶ Si quis pignus ab hærede acceperit, non est ei cōcedenda separatio, quasi eum secutus sit. Neque enim ferendus est, qui [9]† qualitercunque [s] eligentis mente tamen, hæredis personam secutus est.

¶ Quæsitum est, si fortè plures sint creditores, quidam secuti hæredem, quidam non secuti, & ij, qui hæredem secuti non sunt, impetrauerint separationem, an eos secum admittant, qui secuti sunt? Et putem nihil eis prodesse, [t] hos [u] enim cum creditoribus hæredis numerandos.

¶ Item sciendum est, vulgò placere, creditores quidem hæredis, si quid superfuerit ex bonis testatoris, posse habere in suum debitum, creditores verò testatoris ex bonis hæredis ni-

1† In quibusdam exēplar. deest hæredis.

2† Dua. Sīc hæc videamus. &c. P. F.

3† Dua. & P. F.

1 Et hinc est, q̄ tale peculium ex eisdem causis conseruatur, ex quibus hæreditas extraneo auferetur: vt no. in l. Senatus. 6. si filius. inf. ad Sylla.

4† P. F. cū secuti.

5† In P. F. Hi. n. secuti sunt eū. Forte quæ mouebit quid ergo &c.

a *Creditoribus*] licet impuberis. & sic transitiuè legitur.

b *Simul*] subaudi, & puto non fieri. R. & hoc probat, simul ergo &c. vel nil subaudi. & lege interrogatiuè. & quod sequitur, quod puto probādum: ad vtrāque quæstionem refertur.

c *Separari*] ipsis castrensibus creditoribus hoc postulantib. d *Cum castrensibus creditoribus*] hoc postulantibus habentur enim castrenses vt hæreditarij: cum & hoc peculium hæreditas est, 1 vt sup de testa. mi. l. si certarum. §. Iulianus.

e *Si quid*] filio creditum. R. & facit ad §. sup. locati. l. cum in plures. §. vestimenta. & de peculio. l. hinc quæritur. §. 1. ibi cum enim &c.

f *Qui non nouandi*] No. quid sit nouandi. idem videtur, vt inf. proxi. §. & §. Il quis pignus. de nouatione autem loco dixit, quia olim ex coniectura huius nouę personæ præsumebatur, vt instit. quib. mo. tol. obli. §. præterea.

g *Secuti sunt*] & facit sup. de lege commis. l. de lege. §. post diem. & C. de pact. conuen. l. fin. & sup. nau. cau. fœ. l. & ita. §. si & sup. de re iudi. l. si se. §. si ex conuentione & C. de bo. autho. iud. pos. l. est iurisdictionis. Accursius.

h *Vsuras*] facit sup. depositi. l. si hominem. §. quoties. & C. de iure do. impe. l. 2. & inf. quæ in fraud. cred. l. ait Prætor. §. si quid. Et est præsumendum, si futuri temporis ab eo vsuras accepit, vel etiam præteriti, ex quo fuit hæres. Quid autem si prioris? nam videtur approbasse fidem ipsius, si partem fortis accipiat, & ideo non potest imperare separationem. argumen. sup. ad Maced. l. sed Iulianus. in fin. & l. sequen. & idem si accipiat vsu-

i *Cur minus idoneū*] facit sup. mand. l. intercaulas. §. abesse, & qui satisd. cog. l. si ab arbitro. & inf. de fideiusso. l. 2.

K *Mixta sunt*] vt frumentum, vinum, & similia. quod de facto accipe, de iure enim postquàm hæres hæreditatē adijt, & sua propria, & cuius est hæres bona communia sunt, & vnum patrimonium quantum ad ius. Acc.

l *Cōtributa*] i. mixta. m *Effecerint*] veluti cùm alluuio depellit partem, vel cruſtam vnius prædij in aliud prædium, & facit eam vnitam, vt supra de acquir. rerum do. l. adeo. §. præterea. n *Quod dictum est*] in edicto de separationibus. quod non habemus.

6† P. Flo. vaiius.

7† P. F. de est. sint.

o *Post multum*] facit Instit. de litera. ob. §. multum.

p *De his*] de quibus supra diximus cessare separationem. Azo.

q *Nullius alterius*] ergo demandari non potest, vt supra de offic. eius. l. prima. & facit supra. de trans. l. cum hi. §. sed nec Prætor; & inf. de reg. iur. l. vbicunque.

8† P. F. de est. &.

r *Hoc est*] refertur ad Prætorem. Accursius.

s *Qualitercunque*] aliàs qualitercunque & aliàs qualiter. & facit inf. quæ in fraud. credi. l. ait Prætor. §. si quid. & supra de pœnis. l. si hominem. §. quoties.

9† Dua. qualiter, qualiter. P. F.

t *Nihil eis prodesse*] quod ergo non habet per se, nec per alium. Sed argumen. contra, supra, quæ res pign. ob. poss. l. Aristo. & supra de acquiren. hære. l. cùm hæreditatem. & de bo. auth. iudi. poss. l. cùm vnus. Accur.

u *Hos*] scilicet, qui secuti sunt fidem hæredis.

a Ni-

a *Nihil*] Niſi creditores hæredis dimiſſi ſunt: vt in contrario inf. eo. l. debitor. in fine. Azo.

b *Facultatem*] ſic Inſti. quibus modis re contra. ob. §. præterea.

c *Non ſunt audiendi*] meritò audiri non debent: ſeparatio enim &c. Et facit, q̃ quis debeat eſſe contentus eo, quod eligit. ſupra de tribu. l. quod in hæredem. §. eligere. & ſupra de iureiurando l. qui iuraſſe in princ.

d *Veniam*] ſcilicet vt in eo, quod ſupereſt creditoribus dimiſſis, admittatur: vt infra eodem l. debitor R. ſed infra eodem l. ſi creditores. eſt contra. Sed vt ibi.

e *Inſtiſſima*] vt quia bona hæreditaria iubita clade pericrunt.

f *Cum libertate*] hodie etiam ſine libertate. vt Inſti. qui manu. non poſſ. §. 1.

g *Non attigerit*] id eſt adijt animo, ſed non adminiſtrauit.

h *Separetur*] communi iure. v. Inſtit. de hære. qua. & differ. §. primo. ſed iure teſti. ut onis minor etiam poſtquam

i *Debetur*] ſuppl. ſimiliter ſeparetur.

K A *B hærede geſta ſunt*] vendendo, vt hic. vel alicui creditori ſoluendo, vt ſupra de bo. auth. iud. poſſ. l. ſi non expedierit. §. primo. Obligando autem non præiudicat ſeparationi, vt ſupra eodem. l. prima §. ſciendum, quæ eſt contra. Vel ibi male fide: hic bona. & facit ſupra de mino. l. in integrum.

*No. q̃ dicit hoc eſt in ſummario. & conc. l. gñaliter ſ. à fideiuſ. quã l. cũ l. noſtra limitabis pulchrè. ſi precedere q̃ cederet ad ineo nodũ creditoris ſim B hic. & Alex. poſt eum, qui dicit hanc limitationem pulchrã.

D *Ebitor*] CASVS. Titius debebat mihi centum, & pro eis fideiuſſerat Seius: debebat autem Titius, & ab eis multis: nunc Titius ſucceſſit Seio, & cum creditores velint vendere omnia bona Titij, & ſic per conſequens hæredit. Seianam volo impetrare ſeparat. hæredit. Seianæ à bonis Titij: cum bona Seij ſint ſoluendo, & non bona Titij. Dicitur tamen quod poſſum. & ſi bona Seij mihi non ſufficiant, admittar ad bona Titij cũ creditoribus eius, ſicut & ſi Titius non ſucceſſiſſet Seio. cum & creditores hæred. ſi non ſufficiat hæreditas, poſſunt venire ad bona hæredis, dum tamen prius ſit ſolutum creditoribus hæredis. & econtra multo magis. Et.

Electione ſua q̃ cõtentus eẽ debet.

y† P. F. vt ei quicqd &c.

dis nihil. a Cuius rei ratio illa eſt, quòd qui impetrauerint ſeparationem, ſibi debent imputare ſuam facilitatem, b ſi cum eſſent bona idonea hæredis, illi maluerint bona potius defuncti ſibi ſeparari, hæredis autem creditoribus hoc imputari non poſſit. At ſi creditores defuncti deſiderent, vt etiã in bonis hæredis ſubſtituantur, non ſunt audiendi. c Separatio enim, quam ipſi petierunt, eos ab iſtis bonis ſeparauit. Si tamen temere ſeparationem petierunt creditores defuncti impetrare veniam d poſsunt, iuſtiſſima e ſignorantiæ cauſa allegata.

¶ Item ſciendum eſt, neceſsarium hæredem ſeruum cum libertate f inſtitutum impetrare poſſe ſeparationem: ſcilicet, vt ſi non attigerit g bona patroni, in ea cauſa ſit, vt h† quicquid poſtea acquiſierit, ſeparetur, i ſed & ſi quid ei à teſtatore debetur. i

Papinianus lib. 25. quæſt.

LEX II.

A Bſ hærede veudita hæreditate, ſeparatio fruſtra deſiderabitur, vtique ſi nulla fraudis incurrat ſuſpicio. Nã quæ bona fide medio tempore per hæredem geſta ſunt, k rata conſeruari debent.

Cũ fideiuſſor principali ſucceſſit, extinguitur obligatio ſi deiuſſoria, ſi ad incommodũ creditoris nõ cedit, alias ſec⁹. Item poſt admiſſos creditores hæreditarios, creditores defuncti ad eius hæredis bona poſsunt habere regreſſum. Bar.

Idem lib. 27. quæſt.

LEX III.

D Ebitor l fideiuſſori hæres extitit, eiuſque m bona venierunt. Quamuis obligatio fideiuſſoris extincta ſit, n nihilominus ſeparatio impetrabitur, petente eo, cui fideiuſſor fuerat obligatus, ſiue ſolus ſit hæreditarius creditor, ſiue plures. Neque enim ratio iuris, quæ cauſã fideiuſſionis propter principalem obligationem, quæ maior fuit, excluſit, damno debet afficere creditorem, qui ſibi diligenter proſpexerat, o Quid ergo, ſi bonis fideiuſſoris ſeparatis, ſolidũ ex hæreditate ſtipulator conſequi non poſſit? vtrũ portio cum cæteris hæredis creditoribus ei 2† quærenda P erit? an contentus eſſe debebit bonis, quæ ſeparari 3† maluerit? Sed cũ ſtipulator iſte non adita q à reo fideiuſoris hæreditate, bonis fideiuſoris venditis, r in reſiduum 4† permiſceri d bitoris creditorib. potuerit, ratio non patitur eum in propoſito ſummoueri. s

¶ Sed in quolibet alio creditore, qui ſeparationem impetrauerit, probari cõmodius t eſt, vt ſi ſolidum ex hæreditate ſeruari nõ poſſit, ita demũ aliquid ex bonis hæredis ferat, ſi proprij creditores hæredis fuerint dimiſſi. Quod ſine dubio admittendum eſt circa creditores hæredis, dimiſsis hæreditarijs. u

Creditores conditionales, & in diem, & ẽt legatarij poſsũt impetrare ſeparationem. B.

Idem lib. 12. Reſpon.

LEX IV.

C Reditoribus, quibus ex die, vel ſub conditione debetur, & propter hoc nondum pecunia petere poſsunt, æquè ſeparatio dabitur, quoniã, & ipſis cautione x com-

l *Debitor fideiuſſori*] ſcilicet hũ. Acc.

m *Venere*] ſ. debitoris. & per conſequens fideiuſſoris. Et dic, venerunt, id eſt de vendendo tractauerunt, alias contra vt ſup. l. proxima.

n *Extincta ſit*] quoties enim cõcurrit principalis, & acceſſoria obligatio in eandem perſonam, extinguitur acceſſoria. vt inf. de duob. reis. l. fi duo. & de fideiuſſo. l. generaliter. & l. hæres. & C. de fideiuſſ. l. fideiuſſores. Et hoc ea ratione, quia pro ſeipſo fideiubere non poteſt. Et adde, quòd no. C. de pact. l. debitori. Item facit. C. ſi antiqui, credi. l. prima. & ſupra de euict. l. non tamen ei. Acc.

o *Proſpexerat*] accipiendo fideiuſſorem. & facit ſupra, qui poſſ. in pigno. ha. l. creditor. 1. reſpon.

p *Exquirenda*] aliàs acquirenda, & aliàs, exquirenda. Accurſius.

q *Non adita*] quod creditor conſequitur poſtulãdo ſeparationem, ſcilicet, vt aditio pro nulla habeatur in ſui præiudicium.

r *Venditis*] vel etiam non venditis. Imo hodie prius debitor. vt ſo auth. de fideiuſ. §. primo.

ſ *In propoſito ſummoueri*] & ſi iuſta fuit cauſa ignorantiæ, ne ſit contra. ſupra l. prima. §. penul. in princ. ſecun. m Gar. & Hu. tu dic, ſecundum Io. ſpeciale hic, quia & hæredis creditor erat vt ſubijcit.

t *Commodius*] de æquitate.

t *Commodius*] contra infra eodẽ l. ſi creditores. Solu. vt ibi.

u *Hæreditarijs*] vt ſuperfluum accipiatur vt ſupra l. prima. §. penult. in princ.

C *Reditoribus*] CASVS. Creditores hæreditarij, quibus debetur in diem, vel ſub conditione, poſſunt impetrare ſeparationem: legatarij autem poſſunt poſtulare ſeparationem, cum habeant bona hæreditaria obligata, quæ ſuperſunt poſtquam ſatisfactum erit creditoribus hæreditarijs. Franc. Acc.

x *Cautione*] vel ſeparationem, vel miſſionem in poſſeſſionem. M. vt ſup. quibus ex cau. in poſſ. eatur. l. in poſſeſſionem. Vel dic, quod cauetur eis de ſoluendo, vt ſupra de iudi. in omnibus.

2† Sic in F F. alias exequãda ſicut Halo. and. legit.

3† P. Flo. maluit.

4† P. F., permiſceri.

a *Potuit*]deducto ære alieno. vt & sup ad Treb.l.1.§.pen & inf.eodem l.quoties. in princ. & facit inf. de act. & obli.l. hæreditariarum.

b *Pignoris*]vt C.comm unia de leg.l.1.

Si creditores] CASVS. Impetrata separatione à creditoribus hæreditarijs, si non inuenitur soluendo hæreditas, nõ possunt habere regressum contra hæredem, sed si separatione facta, hæres aliqua acquirat, aut de hæreditate, & ad hæc veniunt creditores hæreditarij, aut aliunde, & tunc non veniunt etiam postquàm esset satisfactum creditoribus proprijs. Idem si in separatione sint læsi creditores hæreditarij, vt minus percipiendo de bonis, quàm deberent. Ad hæc autem bona post quæsita admittuntur creditores hæredis, & redditur ratio in litera. Franc.

1† P. Flo. impetrauerunt.

c *Si creditores*]proprij creditores hîdis. Ac.

2† P.F.eo. d *Non videtur*] huic respo. & inf proxi. est contra ff. l. debitor. §. quid ergo? Solu. hic corrigit, vt hic innuit quidam putant, &c. Alij, vt ff. ibi erat vendita hæreditas, hic non. Tertij, quòd ibi interuenit ignorantiæ causa, hic non: vt sup. l. 1. §. penult. in fi. Tu dic, quòd hic dicit de acquisitis per hæredem. & inf. proxi. respon. non erat plenè satisfactũ proprijs, vel non est idẽ quod in hoc respon. per omnia: licèt dicat, idemque &c. sed intelligitur secundũ determinationem illius l. debitor. Et eisdẽ modis solue aliud contra. supra eod. l. 1. §. pen. in fin. vbi dicit admitti hæreditarios ad bona hæredis, causa cognita, etiam post separationem. vel vt puto, non ob. ille §. penul. quia & si non posset satisfieri pro his impetrabunt hæreditarij veniã ex iustissima causa. argu. supra de in li. iur. l. videamus, §. penul. & su. de interrog. act. l. de ætate. §. ex causa. & qui ex cau. ma. l. prima in fine.

3† P.F. impetrit.

e *Quæ*]scilicet bona.

f *Recipere*]per defunctum. qui non est. vel dic per hæredem extrinsecus acquirentem, secus si de hæreditate, vt supra eadem. l. Acc.

g *Acquirere*]facit C. arbi. tute. l. si defunctus. Acc.

Potest]CASVS. Non solum creditores hære. impetrare possunt separat. sed etiam legatarij, vt tamen soluatur creditoribus prius quàm legatarijs. Item patronus, qui successit libero adeunti hæred. alicuius existentis non soluendo: potest impetrare separationem bon. liberti à bonis hæredis. Fran. Acc.

Si creditores hæreditarij separationem bonorũ impetrauerint, 1† & inueniatur non idonea hæreditas, hæres autem idoneus, non poterunt reuerti ad hæredem, sed ei, 2† quod semel postulauerint, stare debent. Sed si post impetratam separationem aliquid hæres acquisierit, si quidẽ ex hæreditate, admitti debebunt ad id, quod acquisitum est illis, qui separationem impetrauerunt. Sed si illis satisfactũ fuerit, quod superest, tribuetur proprijs hæredis creditorib. At si ex alia cã hæres acquisierit, non admittentur hæreditarij creditores. Quòd si proprij ad solidum peruenerunt, id, quod superfuerit, 3† tribuẽdum hæreditarijs quidam putant, mihi autem id non videtur. d Cum enim separationẽ petierunt, recesserunt à persona hæredis, & bona secuti sũt & quasi defuncti bona vendiderunt, quæ e augmenta non possunt recipere. f

¶ Idemque existimo dicendũ etiam si circa separationẽ bonorum decepti minus consecuti sunt, quàm proprij hæredis creditores. Proprij autem hæredis creditores propria eius habent bona, & personam, quæ potest, donec viuit, acquirere. g

Non solum creditores, sed etiam legatarij possunt petere bonorum separationem.

Iulianus. *

LEX VI.

QVoties hæredis bona soluendo non sunt, non solum creditores testatoris, sed etiam eos, quibus legatum fuerit, impetrare bonorum separationem, æquum est: ita vt cum 4† creditoribus solidum acq̃sitũ fuerit, legatarijs, vel solidum, h vel portio quæratur. ¶ Si liberta hæres instituta, i bonorum possessionem secũdũ tabulas petijsset eius, qui soluendo non erat, quæritum est, an bona eius separari ab hæreditarijs debeant? Respõdi, non esse iniquum succurri patrono, k ne oneretur ære alieno, quod liberta petendo bonorum possessionem secundum tabulas, contraxerit. l

Martianus lib. 2. Regu.

LEX VII.

QVi iudicium 5† dictauerint m hæredi separationem quasi hæreditarij possũt impetrare, quia ex necessitate n hoc fecerunt.

De curatore bonis dando.

TITVLVS VIII.

Primò loquitur in instituto sub cõditione potestatiua. Secundò, sub cõditione casuali. Tertiò adijsit ad prædicta exẽplum. Secunda ibi, Quòd si nihil. Tertia ibi, Sicuti cum venter. Bar.

DE CVRATORE BONIS DANDO.

Datur curator bonis defunctorum, vt in l. prima huius tit. vel dic absentium, vt C. de cap. & postli. red. tertia, & supra ex qua-

h *Vel solidum*] si bona sufficiunt: alias in quantum possunt vt hic. & supra eod. l. creditoribus. & supra ad Trebel. l. prima. §. penultimo. Vel dic solidũ, quando debetur vt æs alienum, vt C. eod. l. 1. Sed ar. contra C. de iure delibe. l. fin. §. licentia. vbi dicit creditores præferri, sed & hic præferuntur, eorum bona, sed non hæredis creditores, cũ hæreditas habeatur pro non adita, ex quo separatio est postulata, vt sup. eod. l. debitor. §. primo Accursius.

* al. Paulus lib. 68. Digest al. Iulia. lib. 46. Dige. P. E.

4† P. F. in creditoribus.

i *Instituta*]à quodã alio non patrono.

k *Patrono*] vt possit impetrare separationem, qui postea liberta tua successit. Vel dic, quòd reuocauit eam in seruitutem. & est argumentum pro vtraque sup. de in int. testit. l. non solum. in principio. & §. proinde.

l *Contraxerit*] i. quasi contraxerit adeundo, vt Instit. de obli. ex quasi contractu. §. hæres. Acc.

Qui iudicium]CASVS. Creditor hæreditarius licèt cœpit agere contra hæredem: tamen potest impetrare separationem. Franciscus Accursius.

5† P.F. dictauerunt est aũt iudiciũ dictare alicuius, actionẽ ponere, mouere, intentare.

m *Qui iudicium dictauerint*] proponendo actionem. Vel dic secundum R. etiam confessando, per quod videbantur nouare, & sic præiudicare, vt sup. eodem. l. prima. §. illud. Sed est contra, quia hæc nouatio proficit non nocet, vt infra de nouat. l. aliam.

n *Ex necessitate*] scilicet perueniendi ad finem, quæ est causa siue necessitas, non præcisa, vel dic, quia alio tempore expirabat. argumen supra de seri l. prima. in fine. & sic expone supra de bon. aut. iudi. poss. l. secunda. & & tertia. Acc.

ex quibus cau. ma. l. ab hostibus. §. primus vel debitorum soluere nolentium, vt infra eodem. l. fi. & infr. ti. 1. l. 1. Item quandoque praesentis, vt C. de bo. qua libe. l. fi. §. 2. in fi. Item in alio, vt C. de cur. fur. l. 2 Cætera genera curatorum dic, vt infra de mu. & hon. l. 1. §. fi. & facit sup. de priui. cre. l. idem priuilegium. §. 1. Accur. Titulus hic quomodo ad missionis in possessionem materiam faciat, habes hic ex Cuiac.

Paulus lib. 57. ad edict.

LEX PRIMA.

SI *sub conditione.*] CASVS. Hæres institutus sub cõditione potestatiua, puta, si det decẽ fratribus. S. Francisci, adire differt ad postulationem creditorum, cogetur adire: nam dabitur ei dies, intra quam si non adeat, ex tunc repellatur. si autẽ hæres institutus sub quacunque cõditione, dicat se nolle adire etiam si cõditio existat, tũc bona hæreditaria possũ deburtur, & venden tur, vt creditorib. satisfiat Si autem conditio est casualis, puta si nauis veniat de Ferraria, & sic interim non põt hæres adire, tunc datur curator bonis, q custodiat ea, & vendat res, q̃ seruãdo perirent, vendat ẽt alia bona propter æs alienũ, si quod vrget, sicut fit cum vẽter est in pos. bon. cum pupillus hæres est, & non habet tutorẽ. Frau.

a *Si sub conditione*] aliàs is, qui sub aliàs si tub.

b *Si potest*] i. si potestatiua est cõditio cogitur q̃ dẽ non p̃cise, sed statuitur ei dies intra q̃ adeat, vt ex tunc repellat ẽt si vellet implere postea, vt sup. de hær. inst. l. si quis instituat. §. 1. & su. de bo. auth. iu. pos. l. si seruus, & ad hoc C. de inof. test. l. scimus. §. fi. & sup. ad Treb. l. facta. §. si sub cõdõne. Ac.

c *Si extiterit*] q̃cunq; sit casualis, vel potestatiua, vel mixta, patet ergo quod amittit hæres hæreditatem Et sic est contra sup. de acq. hær. l. is qui hæres, vbi conditionalis non potest repudiari. Sol. hic auctoritas Prætoris præcessit, ibi non tenet per se, arg. sup. de offic. Præsi. l. legatus. & sup. de orig. iur l. 2. §. & cum placuisset, vel dic non repudiauit hæres hæreditatem, sed ius adeundi, etiam si exiterit conditio. Vel magis pacti, quàm repudiationis sunt hæc verba, vt sup. de pact. l. tale, in prin. Vel hic nõ dici, teneat, vel nõ, repudiatio, sed bona vendenda, & sic non tener, & poterit esse hæres si quid remanserit. Sed an hoc casu est curator dandus? Vt quod non, vt statim innuit, & est ad hoc, C. de bo. auth. iud. poss. l. fi. & sup. qui, ex cau in poss. ea. l. Fulcinius. §. 1. vel dic hic dandum, & secus ibi, vel quia non fuit petitus, vel ibi bona certum dãm habebant, qui se celabat, quo casu nõ dabitur, nisi in casibus, vt modo notaui in tubr at hic loquitur, quando pendet, cuius bona sint, vel nescitur pro certo.

d *Vendenda*] ex edicto quodã, quod non habemus, cuius meminit lex illa, si quis insti. ĩ. de hær. inst. & ẽt hic. & j. l. j. ẽ. & est sn la eius, vel ex senatusco. vt in f. e. l. Imperatatores.

e *Quod si nihil facere potest*] s. hæres, id est, nec implere conditionem, nec respondere, quia casualis est. Idem puto secundum Azo. & ſ possit, & nolit, vt sup. de hære. inst. l. si ga institua. nr. §. sed ſ bonorum & §. item ſ conditioni.

f *Constituendus erit*] ad conseruanda bona duntaxat, vel quæ sunt peritura vẽdet, vt subijcit. & sup. de admi. tut. l. inter bonorum, põt ergo cõstitui, ẽt si nullus sit creditor, vt & inf. de mun. & hono. l. j. § fi. & sup. de ne. gest l. fi. Nec ob. sup. q. ex cau. in poss ea. l. si diu. q̃a satis vrget cõditio. vt res ũ pereat. Sed Azo. dixit, vrgebat æs alienum, per l. illam, si diu, & per id quod hic subijcit. & inf. l. prox. Et ſm hoc ponitur, aut, p & &. i Et quod hic subijcit, sed si graue, &c. quid adijcit in ſm eum nisi dicas, quod sup. erat æs alienum, sed non graue, sed j. graue Vel prius dixit fieri venditionem, nunc solutionem dicat fieri, quare prima litera planior est.

g *Peruenturum*] alienantem ad hæc peritura, & etiam non peritura, si oporteat, vt addat prædictis.

h *Venter in possessione*] vt sup. de vẽtre in poss. mit. l. 1. §. item si periculũ. & l. curator. §. 1. & ad idẽ sup. de hær. inst. l. si qs instituatur. Itẽ facit ad prin. l. C. de iure dot. l. 2. & sup. de ar bi. l. litigatores. §. idẽ dicit. Sed an teneatur facere inuẽtariũ? Resp. fac, vt arg. sup. de ventre in poss. mit. l. 1. §. curatoriæ, cuius exemplum possunt creditores alij habere vt sup. de bo. aucto. iu. l. poss l. fi.

i *Decem soluat*] scilicet curator. Ac.

Vlpian. lib. 65. ad edi.

LEX II.

DE curatore * constituendo hoc iure vtimur, vt Prætor adeatur [k] isq; curatorem, curatoresve cõstituat ex cõsensu maioris partis creditorũ, vel Præses [l] prouinciæ, si bona distrahenda sunt in prouincia, *Quæq; per eũ, eolve, q ita creatus, creative essent, acta, [m] facta, [n] gestaq; sunt, rata habebunt, [o] eisq; actiones, & in eos, vtiles competunt. [p] Et si quem curatorem [q] mittent [2] † ad agendũ, vel defendendum, vti ius esset. Nec ab vno, quilibet potest agere, & conueniri in solidum. sed si [r] partes sunt constituti, vt vnus administraret Italica bona, alter prouincialia, tunc quilibet bona sibi deputata tũ administrabit. Sexto, curator non datur inuitus nisi in casu, cũ nemo voluntarius inuenitur. Septimo, si tres sunt curatores, & vnus eorum non administret aliquid, alij sic, dicitur, quòd potest conueniri in solidum iste prout alij, nisi inuitus esset factus curator, & hoc dicit hæc. & l. fi. Fran.

* Intell. huius l. vide Vbert. Zuchardũ, in l. 1. nu. 19. C. de pact.

1 † P. F. ſi habent, est.

* Ludou. Ro. ĩ suis Sing. 97. dicit hic esse casũ sing. ad hoc, q vbicunq; dubitat & mandato substituti, ipse substitutus debet tũ cauere, procuratoré ẽ tũ habiturũ, non ãt dũm, adde, q̃d ſ actore? Bar. tangit hanc quæst. in l. si actor. inf. re ta. habe. & ĩ l. si ante. ĩ fi. iu. sol. Bal. in l. nulla, & Sal. in l. q quis q. vlt. C. de pœn. & Paul. de Cast. cõs. 16. & Aret. cons. 29.

* In hũc locũ vide Theophilum, Institutionib. de succes. subla.

2 † P. Plo. mitteret.

k *Adeatur*] à creditoribus, vel ab alijs quorum interest, propter spem successionis, scilicet eius, qui abiens est, vt & supra de hæred. instit. l. si quis instituatur. §. item si conditioni. & supra de ventre in possess. mit. l. 1. §. quoties, vel forẽ etiam nullo petente, si sibi iudici quoquo modo sit notum, bona dissipari, arg. sup. qui petant, tuto. l. 2. §. siquidem. & facit supra de fideicom. libe. l. ergo. §. credi. ori. & supra manda. l. si mandauero. §. si curator. Accur.

l *Præses*] scilicet adeatur.

m *Acta*] in iudicio quolibet modo.

n *Facta*] extra iudicium contrahendo verbis, sed gesta sine verbis, vt inf. de verb. sign. l. Labeo. in fi.

o *Rata habebuntur*] ẽt ſ minor sit hæres, vt sup. de hære. instit. l. quis instituatur. & de min. l. in integrum. & supra tit. 1. l. ab hærede. & hoc si fecit, q̃ debet facere ex officio. Sed quod est eius officium? Respond. intentare actiones priuatas. Sed an idem in non petituris? Respon. vt supra de bon. aucto. iudi. poss. l. creditore. in princip. Item officium eius est custodire & distrahere peritura. & ſ grauet æs alienũ, etiam non peritura. Sed curatoris adulti, & furiosi plenior est potestas vt sup. de adm. tut. l. inter bonorum: differt, & in alijs, quia actio, quæ datur in ipsum, non est priuilegiata, illa quæ in alium curatorem, sic, vt supra de priuile. credi. l. idem priuilegium. Item iste conuenitur actione mandati, vt sup. mand. l. si mandauero. §. si curator. sed ille tenetur negest. vtili, vt C. de neg. gest. l. curatoris. Item iste præstat tantum dolum, & latam culpam vt supra de bon. auct. iud. poss. l. Prætor. §. est præterea. & l. In venditione, § de eo tempore. Ille leuem, vt C. de neg. gest. l. tutori. Item iurat ille tempore decreti interpositi q̃d de iste ñ inuenitur, vt in Auth. vt hi, qui ob. ha. se perbi. res ini. §. fi. Item hic inuitus non datur, vt infra §. quæritur. Ille sic, vt Insti. de satisd. tuto. §. probus. Item ibi prius gerens, quàm non gerens conuenitur, in f. eo. l. fi. Item per hoc quod hic habes, no. eum habere legitimã administrationem. & sic de calumnia iurat, vt C. de iur. calum. l. 2. §. quod obseruari. Accur.

p *Competunt*] quia legitimam habent administrationem.

q *Curatorem*] aliàs cutatorem, & tunc est plana, aliàs, curatorem.

Curator datus bonis viuentis à dato bonis defuncti differt.

torē,& tunc i.actorem vel procuratorem, quod facere possit,lite à se prius contestata,vt C.de procu.l. neque & Instit.de cura.§.fi. & hoc subijcit vti ius esset.est etiā in hoc ius,vt sit legitimæ ætatis,qui procurator constituitur. quod in hoc curatore exigo,vt C.de leg.tut.l.fi Accur.

a *Neque de rato*]abūdat vna negatio, vt & alias. C.d ser.fug. l.1. & redde singula singulis. s.de rato cū ad agendum,de iudicato cum ad defendendum. Sed an ille curator satisde.? Respon.non, vt infra tē ra.habe.l.actor. Acc.

b *Si plures*] facit ad distinctionem huius §.C. de peculio tuto. l.2. & si vnus ex pluribus l.1.& 2.& sup. de adm.tut.l.1.§.appareat,vsq; in finem, & l.sequenti & sup. de exercit.l.1.in fi.& l.sequenti & sup. de ijs qui dejec. vel effu. l.1.in fi. & l seq.& j. l.proxima & sup.de admin.tut.l.inter tutores, & dic vt ibi nu. Accur.

c *Invitum*] idem in procura.ore, vt sup. de proc l. filiusfa. §. inuitus.& facit C.de bo.aut.l.iud. poss.l.i ciuiles & sup. quemadmo. test.ape.l. sed si quis,secus in tutore & curatore,vt Instit. de satisd. tut. §. quibus.Accur.

ADDITIO. Dic sm Bar.quod aliud in tutore.& curatore alio, aliud in curatore,qui datur bonis.

d *Necessitate*]vt quia nemo volūtarius inuenitur, vt bona dissipentur.

e *Creditores*] facit ff. de bo.aut.iud.poss.l. cum vnus.& l.fi.& sup.qui ex cau.in poss.ea.l. Fulcinius. §. sed & si cura.or.& s.de ventre in pos.mit.l.1.§.eligitur.Acc.

f *Conditio*]quominus conueniat quem vult,vt iur ijcit.Acc.

g *Veritatem*]secus in tutoribus,vt C.de diui.tute.l.fi. & C.si tutor non gess.l.1.nisi forte gesserint,vt quia inutiliter erat dati, & tunc quilibet pro parte tenetur, vt modus adferi præstibatur,vt sup.de admin.tut.l.tutores qui poss,si curatores. Secundo.& idem in procuratoribus dicerem, nisi sic mādatum est,vt quilibet teneatur,in solidum: vt sup.man. Lantep.§.duobus. Alij dicunt idem hic,quod in tutoribus. Et quod dicit hic modum non debere constitui,verum est, cum non gesserint.Sed an habeat beneficium epistolæ? Respon. non,cum non ex dolo & lata culpa tantum teneatur, vt sup de bo.auctho.iu.poss.l. Prætor.§.est præterea.non habet locum epistola, vt arg.sup.de tut.& ra.distr.l.1.§ nunc tractemus.Et hoc si quæras qualiter conueniatur ex administratione à debitore, vel ab aliis creditoribus. Si aūt dicas de creditore hereditario, qui petit creditum suum tanquam à debitore,erit idem quod in tutoribus, vt sup. al.§. si plures & C.si vnus ex pluribus tut.l.1.& facit s. de eden. l.1.§.1. Sed contra in prin.§.1.sup de adm. tut. ad.capet.l.3. Sed ibi in alio curatore,vel ib in alius. Item arg.contra sup. de sulpe.tu.l.hæc enim.nisi forte in tutoribus. Acc.

h *Quod redactum*] ex bonis.

i *Factum*]à principe,qui nihil gessit & ad eū nihil pertinet.

k *Commendandum*]alii in subsidium alterno non cadente, solueretur: ijs,quorū interest,si malè administrauerit,vt no.s. l.px. Vel dic,si dolo,qd vt certè fraudatorem creditorē ex quocunq; cōtractu,qd ad hoc constitutus est, vt certè creditores fraudarētur,q dicit non hīe actionē cō debitorē de eo cōtractu, quē secundū H. Et est ad hoc sup.de priu.cred l.ait Prætor. Vel a certo non R.vocat debitorē,cuius bona vendita sunt, cui si qua cōpetebat actio cōtra aliquē suum debitorem cessione bono facta et adempta vt & cōpeteret em pro bono.& sic fuit sup.de ope.lib.l.fi bona.Et hoc primo non accipit fraudatorem,vt inf.tut.l.fi.in prin.& C. de ijs,qui in fraud.cred.l. fi. Vel q alio modo sciat fraudatorē creditorem huius debitoris, cuius bona vendita sunt.& sic fraudatorem,i.fraudarū. Vñ quidam habent in litera creditori & non habent fraudatori. Hui quidem non datur actio in debitorem, qui cessit bonis. Quid accipe,nisi aliquid de nouo acquirat,quod dignum emolumentum haberet,vt Instit.de ac.§.fi. Acc.

l *Debitore*]CASVS. Debitor multorū in iudicio cessit bonis,tandē creditores elegerunt quēdam, qui esset curator,vt venderet hæc bona & satisfaceret de pretio creditoribus.nunc appareat aliquis creditor prædicti debitoris qui non intersuerat electioni curatoris, vult reuocare istum curatorem Dicitur,quod non potest,sed si vult ipse cum curatore vēdere bona auditur, pretium inde redactum soluetur omnibus creditoribus pro portione. Franc.

p *Si debitor*]nummularius fortè. Accur.

q *Foro*]id est, negotiationi cui præerat, cum aliud fortè non

Et puto Cassij sententiam veriorem. g Spectandum est.n. quod redactum est h ex 5 † bonis illius, quibus curator datus est, non quid ad curatorē vnum peruenerit. Et ita vtimur: nisi inuitus factus est: i nam si ita est, dicendum est, eū non esse 6 † cōueniendū. k

Celsus lib 23.7 † Digest.

LEX III.

SI plures eiusdem bonorum curatores facti sunt,in quē eorū vult actor, l in solidū ei datur actio, tanquam quibus eorū in solidū 8 † ageret. m

Papyrius lib.1.9 † constit.

LEX IV.

IMperatores Antoninus, & Ver. Augusti rescripserūt, Bonis per procuratorem, & 10 † Senatusconsulto n distractis,nullā actionē ex ante gesto fraudatori o competere.

Creditor postea veniens nō potest reuocare curatorem, quem alij creditores elegerūt communi consensu ad vendenda bona debitoris, qui bonis cessit.

Iulianus lib.46. Digest.

LEX V.

SI debitor p foro q cesserit, & creditores priuato cō-

5 † In vetustis exēplaribus scri. non habetur totum, ex bo. illi. q. curat da. est.ac nec in P.F.

6 † P.F. & est.esse.

7 † P.F.li. 24.

8 † P.F.aget.

9 † P.F Iulius lib.1. de const.

10 † P.Fl. ex.

Fraudator quis dicatur. al 47.P. F.

a Ista quę lectu. vltimæ ap̄bātur per Bart. hic re ꝑ baria duabus primis.

* Vide Bart. ꝑ prioribus annotat. ad Pādectas, q doctissimè demonstrat qd sit cedere foro.

1 † P Flo. exigetur.

2 † P.Flo. &.

3 † Du.vt & inuitus crearetur. P. F.

4 † P.F tetigit.

1 Ista sol. sequitur Bar.

non haberet. Vel dic, foro venalium mercium. Non. n. hic accipies forum, ideſt locum iudicij ſecũ dũ H. Vel dic, foro, i. loco iudicij ceſſit bonis, vt ſ. de ceſſi. bo. l. pe. & ſi. Acc.

a *Vnum*] ſ. curatorem, vt ſubijcit. & ſ. de bo. auth. iu. poſſ. l. in vẽdõne. §. fi. fuit tamẽ à Prætore approbatus, alioqn contra. ſ. eo. l. 2. Acc.

b *Aduerſus curatorem*] ad eum remouendũ arg. ſ. de pac. l. reſcriptũ circa pri. Sed an ꝑ mala adminiſtratione? Reſpon. ſi & eius negotia gerere propoſuit, ſic. alias nõ. Sed alij creditores tenẽtur huic negotiorũ geſ. vel in factum, vt ſup. mandati. l. ſi mandauero. § ſi curator. q̃ vt contra. alij dicũt, q̃ ibi publicè fuit ordinatus, hic priuatim.

quẽ magiſtratũ appellari dicit Theoph. Inſt. de ſucce. ſubl.

Itali. & à creditore &c.

a ꝑ P. F. cõ tiabãtur.

c *Vendere*] Quid ſi iam vendiderat curator? Rñ. aut nondũ dederat pretium, & tunc habet locũ prædictus. §. ſi curator, aut ſoluerat, & habet locum quod dicitur ſ. titu. t. l. qui autẽ. §. ſciendum, & l. pupillus.

d *Pro portione*] ſic C. ad le. Falc. l. in impo nenda. & C. de bonaucto. iu. poſſ. l. pro debito. Acc.

3 † ali. 66. P. F.

QVAE IN fraudem creditorum facta ſunt, vt reſtituantur.

¶ *Bene cohæret cum præcedentibus iſta v.* Quomodo ad propoſ. an materiam faciat titu. & quid diſcrepet à præcedenti, ſtudiũ hic Cutac.

AIT Prætor, CASVS. Debitor multorum geſſit aliqua in fraudem creditorũ cum eo, qui fraudẽ participat, tandem debitore conuento à creditoribus, & non comparente, creditores ſunt miſſi in poſſ. bo. debitoris, & ordinato curatore voluit vendere. quæritur quid iuris ſit de alienatis in fraudem? Et dicitur, quod reuocantur act. reuocatoria. q̃ dabitur curatori bon. vel ipſis creditoribus contra cõtrahentem cum debitore. Dabitur etiam contra alienantem in fraudem. & hoc dicit Prætor. Secundò commẽdat Vlp. hoc edictum. Tertiò exponit hæc verba. Geſſit in frau. cre. ſiue geſta ſunt. Et dicitur, quòd omnem contractum cõprehendit factũ in fraudem credi. ſiue vendit, ſiue acceptilat, ſiue pignora liberet vel præbet exceptionem debitori ſuo. puta, faciendo pactũ de non petẽdo. ſiue quid aliud faciat in fraudẽ cred. vel ſeruũ amittit. i. remittit per pactũ, vel non vtendo. Item in rem ſuam pro derelicto habuit. nam hæc omnia reuocãtur. Hoc dicit vſq. ad l. qui autem. Frã.

e *Ait Prætor*] eſt ergo edictum, ſed interdictum quandoque dicitur, vt inf. de ſol. l. pupilli. in prin.

f *Geſta*] à creditore.

g *Cum eo*] debitore.

h *Non ignorauerit*] ſed ſi ignorauit, tenetur ſi hẽt titulum lucratiuum. vt inf. eo. l. qui autem. §. ſimili modo. & C. e. l. peu. Et ſic intelligitur. ſ. ſi quid in frau. pa. l. 1. §. dolum. q̃ eſt contra. Idem ſi eſt geſtum cum pupillo. vt teneat ignorans. vt inf. eo. l. qui autem. §. ſi quid cum.

i *Curatori*] quia poteſt eſſe, & non eſſe creditor.

filio coierint, & elegerint vnũ, a ** per quem bona diſtrahantur, vt portio ipſis, quæ ex redacto fieret, ſolueretur, mox extiterit alius, qui ſe creditorem dicat, nullam quidẽ actionem aduerſus curatorẽ b habebit, ſed bona debitoris vna cum curatore vendere c poterit: ita, vt quæ à curatore, & † creditore ex bonis extrahuntur, † omnibus pro portione d præſtentur.

Quæ in fraudem creditorum facta ſunt, vt reſtituantur.

TITVLVS IX.

Primo ponit edictum Prætoris, et eius verba materialiter. Secundo illud edictũ exponit. Secunda ibi, Ait ergo Prætor. Et hic incipit exponere illa verba, geſta ſunt. Bar.

VIpianus lib. 68. † ad edict.

LEX I.

AIT Prætor, e quæ fraudationis cauſa f geſta erunt cum eo, g & qui fraudem non ignorauerit, h de his curatori i bonorum, k vel ei, cui de ea re actionẽ dari oportebit, intra annum, l quo experiundi ptãs m fuerit, actionẽ n dabo, idq. ẽt aduerſus ipſũ, qui fraudem fecerit, 4 † ſeruabo, o

¶ Neceſſariò Prætor hoc edictum propoſuit, quo edicto conſuluit creditoribus, reuocando ea, quæ in fraudem creditorum alienata ſunt.

¶ Ait ergo Prætor, Quæ fraudationis cã geſta erunt. Hæc verba generalia ſunt, p & continent in ſe oẽm omnino in fraudẽ factã vel alienationẽ, vel quæcũq. cõtractũ. Quodcũq. igitur fraudis cã factum eſt, vt his verbis reuocari, qualecũq. fuerit: nã latè iſta verba patent. Siuè ergo rẽ alienauerit, ſiue acceptilatione, q vel pacto aliquem liberauerit.

*Idem lib. 62. * ad edict.*

LEX II.

IDem erit r probandũ. Et ſi pignora liberet, vel quẽ alium in fraudem creditorũ s præponat. t

Idem lib. 66. ad edict.

LEX III.

VEl ei u præbuit exceptionem, ſiue eſe obligauit fraudatorum creditorũ cã, x ſiue numerauit pecuniã, vel quodcũq. aliud y fecit in fraudem creditorum, palam eſt, edictum locum habere.

¶ Geſta fraudationis cã accipere debemus non ſolum ea, quæ contrahens geſſerit aliquis: verum etiã ſi fortè data opera z ad iudiciũ non § † affuerit, z vel litem mori patiatur, a vel à debitore non petitio, quæ pendet vſque ad §. geſta. Accurſ.

K *Intra annum*] vt & C. eo. l. fin. Sed cont. ſ. ſi quid in frau. pat. l. ſi patronus. t. hæc actio. Sed ibi de eo quod ad eum peruenit, cõtra quem agitur, ſic. n. eſſet, & hic, vt ſ. e. l. ait Prætor. §. hæc actio.

l *Poteſtas*] ad quod tria ſunt neceſſaria, vt ſ. de diuerſ. præſcr. l. ſ. Acc.

m *Actionem*] ſ. in factũ q̃ vocat Pauliana, quia à Paulo Prætore fuit inducta, & cõpetit ad oĩa reuocanda, quæ in fraudem creditorũ alienata ſunt, vt infra eodem l. hac in factum. Alij Pauliana ad corporalia, ſed in factum ad incorporalia dicunt competere. Et adde de his, & alijs reuocatorijs, quod no. C. ſi quid in frau. pa. l. 2.

Pauliana actio ſ. factũ q̃ cõpetit ad oĩa reuocanda, q̃ in fraudo creditorũ ſunt alienata. quare ita ſit appellata.

** ali. 73. P. F.*

n *Seruabo*] de hoc dic. vt inf. eo. l. fin. in fi. Acc.

o *Generalia ſunt*] & ſic generaliter intelligenda, vt & ſupra de aleato. l. 1. §. quod autem, & ſup. de mino. l. ait Prætor. in princip. & ſupra ſi quid in fraudem patro. l. 1. §. 1. ibi, Omne igitur, &c. Sed contra. infr. de verb. ſign. l. Lab. ſ. fi. Solu. hic ex interpretatione. Acc.

1 Quo dicatur conſtare ſ. generalitate legis. Mãd. 16. q. 1. regu. cancel. n. 2. 3. 4.

p *Acceptilatione*] vt & C. eo. l. fi. Acc.

q IDem erit] hoc iungo præcedẽtibus. & quod ſubijcit. & ſi pignora. &c. incipit noua cõſtitutio, quæ pendet vſque ad §. geſta. Accurſ.

5 † P. Flo. adfuit.

r *In fraudem creditorum*] vt inf. eo. l. ſi pignus. licet non ſit alienatio. vt eadem l. dicitur.

ſ *Præponat*] prius ei ſoluẽdo. cum oẽs inſtarent. arg. ſ. e. l. pupillus, aut rẽ hypothecando. dum ſimul oẽs inſtarent. Acc.

t VEl ei. ſ. debitori paciſcendo, vel iuramentũ deferendo. vt ſu. de iureiur. l. nam poſtea. §. ſed. & ſi qs.

u *Creditorum cauſa*, deferendo creditori, vt iure ſibi deberi. vt d. § ſed & ſi quis. Vel adeundo malam hæreditatem. vt ſup. de ſepara. l. 1. §. quæſitum.

x *Aliud*, hoc dic, vt infra de ſolutio. l. pupilli debitor. in princip. Accurſ.

y *Opera*, a debitore. & ab alio, cui debitor prodeſſe volebat, Azo. vt fortè eſſet contumax, vel cum promiſiſſet alij ſub pœna iudicio ſiſti.

z *Affuerit*] vt contumax damnaretur. Acc.

a *Paciatur* cum potuit litem conteſtari. & non fecit. ſecundum H. Quod nõ placet: quia ſtatim ſubijcit hic reſp. Dic ergo, quòd diuiſit perite inſtantiam triennio. In qua produxerat teſtes, qui poſt teſtificationẽ mortui ſunt. Accurſ.

a *Amittit*

a *Publicam*] à fisco n. proponebantur argentarij & nummularij, & sic recurrebatur ad eius scripturam, vt ad tabellionis: vt sup. de edend. l. quædam. §. pen.

b *Deposuerunt*] extet, vel non extet: id est, dummodo agatur personali actione depositi.

c *Non separantur*] sed à depositarijs separantur.

d *Credere*] id est mutuare: quod vt iam facere accipiendo vsuras. & aliud, &c. Et sic stricte ponitur. s. hoc verbū credere, sed largè. Et qui deponit creditur: vt sup. ti. cer. peta. l. 1. Sic ergo no. ꝙ accipiendo vsuras renunciat priuilegio: & sic est contra sup. de admi. tut. l. qui nominib. vbi pupillus accipiendo vsuras reliquorum non perdit priuilegium. Sol. hic ex cā tantum competebat priuilegium, qua cessante, & ipsum cessat: ibi ex causa. s. tutelæ. & ex persona pupilli, vel puberis cōpetebat: vnde cā durat persona, durat priuilegium.

Pupillus accipiendo vsuras sortis principalis, reliquorū ñ perdit priuilegiū.

1† P. F. vindicat.

e *Extent*] accepit vsuras, vel non cum extent.

f *A depositarijs*] .i. deponentibus: vel propriè, & passiuè. Et no. credico hic quod ciuiliter, & naturaliter possideo: vt & ſ. de rei ven. l. officium, & sup. vsufr. quemad. ca. l. si vsufructus nōie 1. resp. Arg. contra. Inſti. de act. §. contra quoque de vsufruc. & ſ. vti possi. l. i. §. perpetuò. Item facit sup. de trib. l. procuratoris. §. sed si dedi & C. de iure do. l. in rebus. & sup. de pecu. l. depositi. 1. resp.

2† a. Paul. lib. 63. ad edict. ali. Idē. lib. 62. ad edict. P. F.

3† Anto. Au. emē. lib. 2. c. 1. putat ex P. F. sic legendū cōsiliū tenere fraudare græco. s. dicēdi genē.

g *Peruenit*] in personalibus priuilegijs dicit: vt & sup. de cess. bon. l. 2. An autem in hypotheca, & quando: no. sup. quæ res pig ob. poſſ. l. Atiſto.

h *Benignè dici*] ꝙ inferiori etiam casu sint potiores. quorū pecunia peruenit ad primos: & hoc forte cum dedit debitori non adiecto eo, vt daretur priuilegiato: hoc autē adiecto, quid refert incontinenti vel ex intervallo? vt & ſ. quæ in fraud. cred. l. ait Prætor. §. 1. & sup. de don. int. vir. & ux. l. 3. §. fi. & ſ. de sol. l. Modestinus. Vel hoc cum dubitabat, vtrum dictum est, vel non: vt ex brevitate spatij præsumatur dictum esse. Azo.

publicam [a] secuti, deposuerunt. [b] Sed enim qui depositis nummis vsuras à mēsularijs acceperunt, à cæteris creditoribus non separantur, [c] & meritò. Aliud est enim credere, [d] aliud deponere. Si tamen nūmi extent, [e] vendicari eos posse puto à depositarijs, [f] & futurum eum qui 1† vendicat, ante priuilegia.

¶ Eorum rō potior 2† est creditorum, quorum pecunia ad creditores priuilegiarios peruenit. [g]

¶ Peruenisse aūt quemadmodum accipimus? vtrum si statim profecta est ab inferioribus ad priuilegiarios? an verò & si per debitoris personam, hoc est, si ei ante numerata sit, & sic debitoris facta creditori priuilegiario numerata sit? Quod quidē pōt benignè dici, [h] si modo non potuit aliqd̄ interuallum id factum sit.

Idem. 3† LEX IX.

AIt Prætor, Quod postea contractum erit, quā is, cuius bona venierint, 4† consilium cęperit fraudandi, scientē [i] eo, qui cōtraxerit, ne actio eo nomine [k] detur.

Paulus lib. 3† LEX X.

QVi in nauem extruendā, [l] vel armandam, 6† vel etiam emendam [m] crediderit, priuilegium habet.

Vlpia. li. 7† *de Off. com.* LEX XI.

SI magistratus [n] fideicōmissi [o] seruandi causa in possessionem [p] miserint, dare arbitrum [q] possunt ad ea diuidenda: ꝙ mora deteriora futura sunt, ita, vt pretium ex his redactum, apud fideicommissarium in causa depositi sit, donec de fideicōmisso, quod ei debetur, constet. [r]

Si impubes ab hereditate paterna se abstinet ipso iure, vel per restitutionē, paternis creditoribus nō tenetur ipse, nec ipsi pupillariter substitutus, propter bona postea acquisita: hereditate verò adita, et retēta vterque creditoribus, cum effectu tenetur. Bart.

Iabolenus lib. 1. Epist.

LEX XII.

PAterfamilias impuberi filio, si ante pubertatē decessisset, substituit hæredem: Is filius paterna hæreditate se ad hunc priuilegiati non impediuntur personam. & facit int. de cur. bo. dan. l. Imperator. & quæ in fraud. cre. l. fi. §. fi. l

QVi in nauem extruendam] de nouo: sed instruitur. puta cibarijs nauium: armatur arboribus & alijs: vt hic & ſ. eo. quod quis. & sup. qui po. in pign. ha. l. hunus. Et no. ꝙ eō emitur mea pecunia: personale, vt hic. & dicta l. quod quis acquiritur priuilegiū: non aūt reale: vt C. de pig. l. quamuis. quæ est ſ: nisi expresse ageretur: vt C. qui po. ī pig. l. licet. Item facit sup. qui po. in pig. hab. l. interdum.

5† alibi 6. breuisedicti. P. F.

6† P. F. īstruendā.

7† al. li. 1. de offic. consul.

m *Emendam*] alias instruendam.

SI magistratus] CASVS. Legatarius conditionalis, quia sibi non cauebatur ab hērede, missus est in poss. omnium bonorum. Dī, quod si in his bonis sunt aliqua, quæ seruando deteriora fierent: debet dari curator bonis, per quē vendantur: & pecunia inde redacta dabitur in depositum legatario. & veniente conditione sibi de ea satisfiet. Francisc.

n *Si magistratus*] nō municipales, sed maiores: vt ſ. ad municipalem quæ. §. 1.

o *Fideicommissi*] tacita conditione.

p *In possessionē*] omniū bonorū: vt sup. qui. ex ca. in pos. ea. l. 1.

q *Arbitrum*] id est curatorem bonis: vt supra, de bon. auto. iud. poss. l. in vendi-

r *Constet*] existente, vel deficiente conditione.

PAterfamil.] CASVS. Paterfamil. filium suum impuberem sibi hæredem instituit: & si decederet intra pubertatem ætatem, ei substitutum reliquit. tandē filius instituta abstinuit se ab hæreditate paterna, & sic creditores pīni intrauerunt poss. horum bonorum tanquam vacantium, non sufficiunt eis: tandem iste impubes institutus hæres à quodam extraneo adiuit illam hēditatem. & postea decessit intra pupillarem ætatē, & substitutus datus ei à pte successit pupillo: nunc creditores pīs volunt agere ꝑ substitutum: quæritur an possint? Et videtur qđ nō, cum substitutus nihil habeat de bonis paternis. Itē quia creditores pīs nullum ius habent in bonis pupilli aliunde q̄sitis qui non successit patri. Econtra videtur, quod sic: cum testamentum vnum dicatur, in quo fuit institutio, & substitutio, tamen postea soluit, & dicit non posse conuenire substitutum ꝓ sicut nec pupillū: tum quia filij pudori parcitur: vt potius patris bona dicantur vendi per creditores, ꝙ filij: tum quia hæc bona, quæ habuit filius, & per consequens substitutus, non habuit à patre. Et hoc dicit vsq. ad §. at cum, &c. Si autem impubes adiuit hæreditatem patris, & successit alij: vel non, & decessit intra pupillarē ætatem, & substitutus successit, tunc substitutus tenebitur creditoribus paternis, cum bona patris, & filij eadem dicantur. Et sicuti postquam adiuit substitutus, si non se defendat à creditoribus bona eius venduntur eo inuito: ita eo inuito cogetur respondere omnibus creditoribus

tibus tam patris, quam filij, nec poteſt eos ſeparare. Cætera ſunt plana. Franc.

a *Abſtinuit*] Si abſtinuit, ergo non valet teſtm patris, ergo nec filij, vt ſup. de pupil. ſubſtit. l. 2. §. quiſquis. 2. reſpõ. quæ eſt §. fruſtra ergo dicit de ſubſtituto. Sol. non timebis ſacu-

abſtinuit, [a] ideoque bona patris [b] venierunt: [c] poſteà filio hæreditas obuenit, [d] qua adita [e] deceſſit. Quæro, cùm Prætor in ipſum pupillum, quamuis poſtea hæreditas obueniſſet, creditoribus tñ patris actionem non daret, [f] an in ſubſtitutum creditoribus patris danda ſit actio, cum [g] ex bonis paternis, quæ ſcilicet ad creditores miſſos ad bona pertinent, nihil acquirat: [h] & cùm creditores nihil iuris in bonis pupilli habuerint, eorumque nihil interfuerit, adiretur, nec-ne pupilli hæreditas, [k] cùm ea bona [l] omiſſa [m] à ſubſtituto hærede, [n] ad creditores [o] non pertinebant. Me illud maximè mouet, quod præceptoribus iuris [p] [1] †placet vnum eſſe teſtamentum. Reſpondi, Quòd Prætor filio, qui à paterna hæreditate ſe abſtinet, præſtat, ne bonis patris eius venditis in eum actio detur, tametſi poſtea ei hæreditas obuenit, vt [2] † creditoribus non reddat: idem in ſubſtituto [q] filio [r] hærede ſeruandum non eſt, [s] [3] quoniam filij pudori parcitur, vt potius pa-

lum, ſi ponas impuberem non in ſolidum, ſed cum alio inſtitutum ſecundum Ioan. Vel dic, ꝙ adiuit, ſed per teſtitutionem abſtinuit: vnde nihilominus eſt hæres, vt §. de minor. & l. & ſi fine §. ſed quod Papinianus. Vel dic, ꝙ in lege §. fuit exhæredatus: hic inſtitutus: vnde licet non adeat, eſt tamẽ hæres, vt ſup. de fideicõ. lib. l. cũ quæſi. §. ſed & ſi quis. & ſup. ad Tertullianum. l. 2. §. ſed ſi non.

b *Bona patris*] quaſi vacantia.

c *Venerunt*] à creditoribus.

d *Obuenit*] à quodam extraneo.

e *Quæ adita*] deceſſit in pupillari ætate. [1] † P. Flo. Et alias eſt, quia adita, & aliàs, qui ita

[2] † P. F. de acq. hæred. vt. de, &c. ideſt de hæreditate ad eum peruenire.

[3] Sic in P. F. alias de eſt negatio & forte ſcribe, ne diſcrepet bene l. 41. ſupra de acqu. hæred.

f *Non daret*] vt & C. arb. tu. l. eam. niſi in caſibus, vt ibi notatur. Alex. in l. quidam elogio in 2. col. C. de iure de lib. poſt. Iaſo. d. l. mo. reputat iſtã gl. ad hoc quod ſubſtitutus pupillo ſe immiſcẽti in hãdi tate patet na, ſi pupilla poſt ea moritur in pupillari ætate, non poteſt petere reſti. in integrum ex perſona illius aduerſus immiſtionẽ & ſeparare hæreditatẽ paternã & pupillarẽ, tã confuſa Bol.

g *Cum*] & videtur, quod non, cum &c.

h *Nihil acquirat*] ſ. ſubſtitutus, nec etiam filius. Accur.

i *Bona*] obuenientia ex alienis bonis.

k *Pupilli*] non à patre, ſed aliunde obuenientibus. Accur.

l *Pupilli hæreditas*] aliunde delata.

m *Omiſſa*] i. ſi non adiiſſet ſubſtitutus.

n *Hærede*] pupilli.

o *Ad creditores*] ſ. patris.

p *Præceptoribus iuris*] vt ſup. de vulg. ſubſtit. l. pater. & Inſtit. de vulg. ſubſtit. §. igitur.

q *Item & in ſubſtituto*] obiatiuus.

r *Filio*] datiuus, ſed alij ablatiuus.

s *Seruandum non eſt*] aliàs ſine, non, & tunc plana, quia nõ debet plus onerari ſubſtitutus. ℸ impubes, vt ſup. de acqui. hære. l. ſi pupillus 2. rſi & ad l. Fal. l. qui fundũ. . qui filios, ĩ fi. ſ. & continuabis literam vſque illuc, at cum ſubſt. &c. Iẽ coniunge poſtea in fine. Quod ſi ſubſtitutus &c. & dices abſtinuiſſe, ſiue quia non adiit, ſiue adiit, ſed reſtitutus eſt vt abſtineat, ſed in §. at cum, &c. loquitur qũ adiit, & non diuiſit. Alibi eſt, cum non, & tunc muta caſum, quia ſup. cum abſtinuit inſtitutus: hic cum adiuit, & nõ eſt reſtitutus: quo caſu & ipſe ſubſtituerus teneretur creditoribus patris, & tunc continua literã vſque illuc. Q1 ſi ſubſtitutus, &c. & exinde vſq; ad ſi. nõ adiuit, vel adiuit ſed reſtitutus eſt, & quod iubicit. Qm̃ filii, &c. ſ. vt poſſit reſtitui, & ſic potius pris &c. Item quod ſubiicit: Denegatur, ſ. petita reſtitutione. Sed ſecundum hanc literam opponitur, cum poterat inſtitutus reſtitui: ergo hęredes eius, vt ſup. de in integ. reſti. l. nõ ſolum. quæ eſt §. Sol. ſecundum P. poterit, ſed hoc hic non negat, ſed alio modo, quã pupillus, quia ille etiam ſine reſtitutione, ſed hic ſubſtitut. per reſtit. in integ. vt ſupra, de acquir. hæred. l. ꝛa pluriũ. & de minoribus, l. ai: Prætor. §. non ſolum. Vel melius, 1 non poteſt hic reſtitui: cum adeundo hæreditatem impuberis, paternam voluntatem, & per hoc hæreditatem agnouiſſe videatur, vt ſubijcit infra, ibi, Quẽadmodum enim, &c. Secus ſi ab inteſtato pupillo ſuccederet, vt ſup. de acquiren. hæred. l. ſi pupillus. 1. reſpon. at in l. contra. non dicit in talibus hæredem reſtituendum, in quibus adeundo vt comprobare, ſed in aliquibus contractib. quos fecerat ille, cui ſuccedit. Vel dic, quod erat neceſſarius ſubſtitutus hæres, puta, ſeruus teſtatoris, vt §. ℸ pupilla. ſubſtit. l. ſed & ſi plures. § quos. & ideo non reſtituitur, vt ſup. de acq. hæred. l. neceſſarijs, in fi. Vel dic ſecundum Azo. non ſeruatur idem: quia pupillus licet ſemel ſit hæres, abſtinet tamen ipſo iure, niſi ſe immiſcuerit, ꝙ non eſt in extraneo ſubſtituto. Item ſecundum eandem literam eſt contra. ſupra, de acquirenda hæreditate. l. 7. §. 1. Sed ibi non ſe immiſcuerat inſtitutus: nec dicitur ibi, quod nepos fuerit ſubſtitutus. Ex prædictis patet, quod tres ſunt caſus: quia non adijt, aut adijt, ſed reſtituitur, & vtroque nõ tenetur nec ipſe, nec ſubſtitutus creditoribus patris: aut adijt, & retinuit, & tunc vterque tenetur. Sed quidam, vt R. & Ioan. dicunt, ꝙ quando adijt, & reſtituitur, quod ſubſtitutus teneretur, ſed non ipſe. Et hic eſt caſus à capite vſque ferè ad finem illuc. Quod ſi ſubſtitutus, &c. pront habes in litera. non. Et ſecundum hoc quod dicit in principio huius legis, abſtinuit, ſcilicet per reſtitutionem. Item quod ſubijcit infra, at cum ſubſtitu. &c. ibi, ſe immiſcuerit, ſupple, & abſtinuit. Accur.

[3] † Quod non eſt in Du. excẽp.

[4] † Du. Et quemadmodũ liberum ei nõ eſt &c.

[5] † In aliquib. exẽplaribus deeſt, nõ.

[6] † P. F. ne ſeparare.

1 *Etiam inuitus hæres*] ſcilicet ſubſtitutus.

m *Liberum non eſt*, habeas, non, & dic, quemadmodum non eſt liberum ſubſtituto poſt obligationem, quam contrahit adeundo, quin bona ſubſtituti veneant per creditores, ſi nõ defendatur, ſ. ipſe ſubſtitutus: ita, &c. Et eſt plana. Vel ſi nõ habeas, non, &c. Dic, quemadmodum liberum eſt, ſ. hæredi pupilli ab inteſtato, poſt obligationem, ſ. translatam de patre in filium, vel, poſt obligationem, quam contrahit adeundo, ſcilicet cum creditoribus pupilli, non patris, ita contra, &c. ſcilicet quando eſt ſubſtitutus, qui adeundo videtur agnoſcere. Vel dic etiam quemadmodum liberum eſt, ſ. pupillo poſt obligationem, quam contraxit adeundo: nam poteſt reſtitui: ita econtrario, ſi non petiit reſtitui ſubſtitutus adiens, tenebitur omnibus.

x *Venerant*] ſupple, vel non venerant. Et ſic non eſt vis, ſit ibi, omnino, &c. vel non ſit ibi.

y *Non adierit*] ſ. patris pupilli, quia pupillus ſe abſtinuit, Azo. Alii habent, & hæres, & tunc plana.

z *Reliquit*] aliunde acquiſitum. Accur.

a *Neque pupilli*] viuentis, & deliberantis.

b *Pupillus*] quia ſe adhuc abſtinere poteſt.

c *Acquiſiuit*] cum iam abſtinuit: igitur nec ſubſtitutus tenetur creditoribus patris, & facit ſup. ad Treb. l. debitor. §. fi. Item ſup quibus ex cauſis in poſſ. ea. l. apud Iulianum.

a *Afidius*] alias Furius: alias Ausidius, & alias Fulcinius.

b *Publicas*] id est vniuersitatis, & sic impropriè, vt infra de verb. sign. l. eum. Sic ponitur. C. de sacro. eccl. l. 6. in princ.

c *Eius*] quoad memoriam. & facit sup. de acquirendo l. statuas, & inf. de excep. l. Paulus. & inf. quod vi, aut clam. l. is qui in puteum. §. 1.

d *Distrahi*] alias, derahi, & alias, dirahi.

Omnibus bonis debitoris venditis per creditores non videtur vendi statua in honorem eius in ciuitate posita. Franc.

Paulus li. 55. ad legē Iuliā. 1†

LEX XIII.

AVfidius [a] [2] † refert, statuas in publico positas bonis distractis eius, cuius in honorem positæ sunt, non esse emptoris bonorum [*] eius, sed aut publicas, [b] si ornandi municipij causa posita sunt, aut [c] eius, cuius in honorem positæ sunt, & nullo modo eas [3] † distrahi [d] posse.

Non debet a principe impetrari, quod de iure communi conceditur. Bart.

Papyrius. [4] †

LEX XIV.

IMperatores Antoninus, & Verus Augusti rescripserunt, eos, qui bona sua negant iure venisse, [e] præiudicio [*] [f] experiri debere, & frustra [g] à Principe desiderare rescindi venditionem.

Hæres suspectus cogitur satisdare causa cognita, & contra non satisdantem procedituer ad missionem, & venditionem. Bart.

Vlpianus lib. 2. de omnib. [5] †

LEX XV.

SI creditores [a] hæredem suspectum [h] putent, satisdationem [i] exigere possunt pro suo debito reddendo: cuius rei gratia cognoscere Prætorem oportet: nec statim ei satisdationis necessitati subijcere debet: [k] nisi cognita cōtrouersia, prospici debere ijs, qui suspectū eum postulauerint. Sed suspectus hæres nō ijsdē modis, quibus suspectus tutor, existimatur. Si qu dē tu orē nō facultates, [l] sed fraudulētia i rebus pupillaribus, vel callida cōuersatio suspectū cōmēdet, [m] hērdem verò solæ facultates.

¶ Planè in recenti aditæ hēreditatis audiendi erunt, qui suspectum postulat. Cæterū, si probentur passi [n] eū in hēreditate morari, nec quicquā in eum [6] † possint obicere criminis, quasi dolosè versato eo, non debebit post multum [o] temporis ad hanc necessitatē cōpelli. Quod si quasi suspectus satisdare iussus, decreto Prætoris non obtemperauerit: tunc bona hæreditatis possideri, venūdarique ex edicto suo permittere iubebit. [*]

¶ Planè si doceatur, nihil ex bonis [7] † eum alienatile, nec sit quod ei iustè præter pauperiē obiciatur, contentus esse Prætor debet, vt iubeat eum nihil minuere. Quod si nec inopia laborantē eū creditores ostendere potuerint: iniuriarū actione [p] tenebuntur. [8] †

Paulus lib. Singu. [*]

LEX XVI.

PRiuilegia [q] non ex tempore æstimantur, sed ex causa: [r] & si eiusdem tituli fuerint, [9] † potiores sunt, qui priores [s] causam obtinuerunt.

a *Vfidius*] alias Furius: alias Ausidius, & alias Fulcinius.

b *Publicas*] id est vniuersitatis, & sic impropriè, vt infra de verb. sign. l. eum. Sic ponitur. C. de sacro. eccl. l. 6. in princ.

c *Eius*] quoad memoriam. & facit sup. de acquirendo rerum dom. l. statuas, & inf. de excep. l. Paulus. & inf. quod vi, aut clam. l. is qui in puteum. §. 1.

d *Distrahi*] alias, derahi, & alias, dirahi.

1 *Alperatur*] CASVS. Creditores vendiderunt bona debitoris qui tamen se defendebat, & sic iniustè vendiderunt. Fulcini [*]. Dicitur, quod debitor vendicabit bona sua ab emptoribus suo iure, nec est opus in integrum restitutione ad hæc. Franc. Eius. pul- e l. re veniſſe] forte chrè Theophilus Inquia defendebatur. vel dic quia non latisfi. de fue- tabant, vt sup quibus cess. su- ex cautis in poss. ea l. blat. Fulcinius. §. 1. Sed in hoc secundo casu forte valet venditio, sed per restit. in integ. rescinditur. vt supra, de damno infec. l. si finita. §. si forte. Alij dicunt, vt M. quod vbi vendita sunt bona alicui ob tributa non seruatis solennitatibus, quod possessio redit ad eum. Nam contra agentem emptorem excipit ex ceptione præiudiciali. Accursius

2 † *Vendi*] id est rei vendi. quæ præiudicat venditioni, quæ tantum de facto retinuit. Vel dic secundum Al. quia præiudicatur solutioni quæ a creditoribus postea &c. sed laturinō aūt dicit de hanc lect. tali præiudiciali, de nam tepe qua est Insti. de act. §. ziur de præiudiciales. Acc.

Va. Maxi. g *Et frustra*] quia cōlib. 4. c. 4. muni iure cōceditur, cum non tenuerit vē-

3 † Tribu nal. P. F. ditionis. c. de thesau. l. 1. Sed nūquid actor

* Ista l. est not. sūm Bart. hic: & est gl. l. in omnibus sequ. de iudic.

4 † Iustus li. 1. de cōstitution. P. F.

* Quidam ita emendandū putant. Qui bona sua negant iure venisse per iudicē experiri debere & frustra per principē desiderare rescindi, &c. sed hanc lect. non repe rimus de Va. Maxi. lib. 4. c. 4.

5 † Tribunal. P. F.

* Ista l. est not. sūm Bart. hic: & est gl. l. in omnibus sequ. de iudic.

cog. l. fideiussor. & quod ibi no. Accur.

i *Satisdationem*] facit sup. de iudi. l. in omnibus. & quod ibi not. Accursius.

k *Suscipere debet*] Prætor.

l *Non facultates*] principaliter, vt Inst. de suspect. tuto. §. fin. & C. de suspect. tuto. l. in postulandis. & supra de suspect. tuto. l. suspectum. sed secundario, sic, vt supra de Magistratibus conuen. l. 1. l. 3.

m *Commendet*] per contrarium, id est, accusaret.

n *Passi*] creditores.

o *Post multum*] quinquennium. vt iust. tit. 1. l. 1. §. quod autem dictum est. Vel arbitrio iudicis, vt supra de iure delib. l. 1. in fi. Accur.

p *Iniuriarum actione*] sic sup qui satisda. cogan. l. si vero pro condemnato. §. fi.

PRiuilegia] CASVS. Not. quod duplex est priuilegiū, competens aliquando creditoribus: Vnū reale, scilicet hypothecarium: aliud personale & de hoc hic dicit. Et sic pone casum, quidā hēs multos creditores priuilegiū personale habētes quæritur, quis eorum præferatur. Et certe non inspicitur tempus, vt qui primo contraxit, præferatur, sed causa inspicitur, vt quis eorum habeat magis favorabilem causam, vt est in funeraria, quæ præferuntur aliis, puta actioni tutelæ, & similibus. Si aūt sunt duo creditores eiusdē causæ, tunc concurrunt, licet diuersis tēporibus cōtraxerunt. Et de hac materia die plenè, vt in glo. magistrali hic posita quæ incipit vt priuilegiatus &c. Franc. Accur.

6 † P. F. de est in eo.

* Iubebit huius rei, intellectū vide apud Bol. in l. si finita. In Iuan. nu. 18. de verb. sig.

7 † P. F. de est, eum.

8 † P. F. et tenebuntur.

* Regula. P. F.

9 † P. Flo. fuerunt.

q *Priuilegia*] personalia: secus in realibus. vt C. de priuil. fisci l. secunda. Azo.

r *Ex causa*] vt priuilegiatus præferatur non priuilegiato in soluendo, & etiā repetendo. vt hic, & C. de priuile. fisci l. pecunia, & sup. quod cū e. l. sed an. & de peculio. l. ex facto. §. fin. Et si ambo priuilegiati: præferatur priuilegiatior, id est cui debetur ex priuilegiatiori cā. vt mulier deponentibus & similibus. vt hic, & C. qui po. in pig. hab. l. assiduis. §. primo. Si verò paria sunt priuilegia. vt duo deponentes, & sic eiusdem tit. tunc concurrant: licet vnus ante aliū contraxerit. vt subijcit, vt sup depositi. l. si hominem. §. quoties in fi. Hoc tamen fallit in duabus dotibus ex eadem substātia debitis, etiāsi personale tantum priuilegium prætendatur. vt C. qui po. in pig. ha. l. fi. §. exceptis. Quod dixi, quando sunt eiusdem titu. idem & si diuersorum. vt quia vnus habeat condict. ob causam pro dote futura. & alter depositi. vt supra eodem l. secunda. §. fina. & l. venire §. fina. & supra de iure. dot. l. si sponsa. Vel vnus tutelæ. alter depositi, nisi nouissimus

minatim probetur alteram in priuilegio personalis actionis præferendum. vt in quatuor casibus. Primus in fisco, vt infra eodem l. quod quis. Secundus in muliere dotem suã repetente cum. n. ipsã priori facta hypotheca præferatur. & ita habeat priuilegium potentius alio priuilegio. quo ad hypothecam. idem vt in hoc priuilegio personalium actionũ. arg. ſ. quæ infra. de. l. qui aũt 4. sciendum. Tertius ẽ eo. qui credidit in rẽ reficiendam, vt ſ. qui po. in pig. hab. interdum. Quamus in funeraria, vt inſp. de relig. l. pen. Sed & ſi cõcatio est inter eos adeo priuilegiatos: nũquid vnus corũ alius an præter præferatur? Refertur nõ nõ per hanc. Nisi expriuilegia preſſe inueniatur cõtra. vt ſ. eo. l. quod qs. do. & etiã & in auth. de æquali. repetẽ do. dot. §. his consequens. & quid ſi uterq; ſit autem dic præferendum priorẽ tempore. vt C. q po. in pig. ha. l. ſi fundum. niſi in casibus quos no. ſ. no. a tl. l. dicetis. & l. eos. qb. casibus inſpicitur causa etiam in hypothecis. Item ſi alter habeat hypothecam. alter priuilegiũ. præfertur hypotheca. vt C. q po. in pign. l. eos, & ſup. de pact. l. relatum. Si aũt nullus hypothecam. vel priuilegium habeat: præfertur qui occupat. niſi tam poſſeſſa erant bona. vel alii ambo inſtarent. & debitor eis ſoluerit. vt ſupra de bon. authori. iudi. poſſid. dinõ expedierit ff. e. & infra. quæ in fraud. cred. l. qui autẽ. § ſciendum. & l. pupillus. Sed in hoc videtur contra ſup. loca ci. l. in operis. Sol. vt ibi. Accur.

* Regula. P. F. Priuilegia non præferatur.

* Aliàs, Martia. li. 5. Regulæ. P. F.

c *Cæteroquin*] præterquam in debitore ſubſtantia debitis ſtante. c. prærogatiua temporis ſeruatur. vt C. qui po. in pig. ha. l. vlt. §. in duabus.

Si pupillus] CASVS. Creditores, qui contraxerunt cum pupillo. miſi ſunt in poſſ. bon. eius. quia pupillus nõ defendebatur. Dicitur quod de his bonis poteſt fieri diminutio cauſa nutriendi pupillum. Secundo dicimus ſicut debitor à principio poteſt defendere. ſi ſuſtinet iudicio ſtari. vel aliũ pro eo defensã. nec bona eius poſſidebũtur. ita ſi nõ ſe defendat à principio. vel per alium. & medio tẽpore facta ſit in bonis eius diminutio. poterit ſe defendere. & ſatisdare. ſtabitur. & recuperat poſſeſſionem bonorum. Fran.

b *Defendat*] aliud ſi ex paterno contractu. Vel die idem. ſi modo non eſſet facta venditio. quæ fieri tunc poterit. non nunc. vt ſup. qui. ex cau. in poſſeſ. l. apud Iulianum. & ita poſſeſſione. & facit ſup. vt in poſſeſ. l. ſi cui. l. qui legatorum. & l. quę legatorum. & inf. eo. l. fin.

c *Debet ſatisdare*] iudicio ſiſti. non iudicatum ſolui. quã ipſe ſe defenderet. vt ſup. qui. ex cau. in poſſeſ. l. hæc autem. §.

concurrunt, licèt diuersitates temporis in his fuerint.

Potest capi de bonis pupilli ad vinis nutrimentum, licèt bona ipsius sint à creditorib. possessa, eo quod non defendebatur.

Vlpianus lib. 3.*

LEX XVII.

SI pupillus ex contractu suo defendatur, ideoque bona eius creditores possidere cœperint: diminutio ex his bonis fieri debet, veluti pupilli causâ.

Bonis debitoris à creditoribus possessis, si satisfaciat de bitor de iudicio suspicitando, debent creditores à possessione discedere.

¶ Defendere debitorem sicut ante quam bona eius possiderentur, licet: ita quoque post bonorum possessionem eius, siue ipse, siue alius defensionẽ eius suscipiat, dèt satisdare, c vt satisdatione interposita iudicium accipiatur, & à possessione discedatur.

Qui credit pecuniam in refectionem, vel instructionem rei, habet priuilegium primum post fiscum.

Marcellus.*

LEX XVII.

QVod quis d nauis fabricandæ, vel emendæ, vel armandæ, vel instruendæ causâ, vel quoquo modo crediderit, vel ob nauẽ vendiri e petat: hèt priuilegiũ post fiscũ. f

* al. Vlpia. lib. 35. ad Sab. al. Vlpia. li. 45. ad Sab. & al. li. 55.

3 ¶ P. F. et 4 ¶ Dua. tã & q vbe. d fugit P. F. & c. al. tũ. & qui ab vile. &c.

5 ¶ Aliàs q in viben. e Ale. hic in apostil. ad l. ſ. ſi alius. et putat illa gl. ſin. ad hoc & quæ admodi ęt alieno vtęre & dilatione petitionis afferẽte ipſũ creditorem potuerit contra pupillum & furiosum. q no lat. tã ad hũ decretũ. cato curatore eius bonis ita ẽt põt venire ꝑ ob eam Reipublicã. q de. gl. non vt p ſic procedere bologn.

Qui abest causa reipublicæ dolo malo, patitur missionẽ in bona sua. Qui aũt abest cã reipublicæ bona fide, non patitur missionẽ in bona sua.

Idem lib. Singu.*

LEX XIX.

EVm, qui in poſſeſſionem miſſus ſit † rerum eius qui Reipublicæ cauſa abfuerit, ‡ ſi apparuerit, eum dolo malo Reipublicæ cauſa abeſſe, iure in poſſeſſione eſſe placet, g donec ſolidum ſoluatur. Eum autem, qui rerum eius, qui ſine dolo malo Reipublicæ cauſa abſuit, in poſſeſſione miſſus ſit, pignus non contrahere, h & ſi diſcedere oportere i de poſſeſſione.

Idem. *

LEX XX.

EVm, qui circa columnas ſe occultat, vt creditorẽ euitet, latitare placet. Nam & eũ, qui recedit, hoc eſt, qui j † ſubterfugit, ne ſecum aliqua actio moueatur, latitare placet, 4 † tanquam & qui 5 † ab vrbe profugerit, vtique fraudandi cauſa. Nec enim intereſt, quod attinet ad latitandum, vtrum quis profugerit, an verò Romæ agẽs copiam ſui non faciat. k

Ius pignori competens priuato præfertur. Vel aliter, Priuilegium competens personali beneficio Principis nõ præfertur priuato habenti hypothecam. Bar.

ADDITIO. Dic quòd non debet ſatisfdare de iudicato ſoluendo. vt per Bar. in l. contraria.

d *Quod quis*] Quoquo modo, vel dño dando. vel ipſi redemptor., vel venditoribus. materiarum domino mandante, vt ſup. eo. l. ſi venti §. 1. e *Ob nauem venditam*] vt venditor nauis pretium. vel nauis vendita authoritate iudicis. Nam creditores, propter quos eſt vendita, hãt priuilegiũ perſonale in bonis émptoris. Tu dic, qđ alius vẽdidit nauẽ. & ego credidi debitori pretiũ: Nam habeo perſonale priuilegium. vt hic. & ſ. eod l. qui in nauem. & in auth. de æquali. dot §. his conſequens, col. 7. Sed ar. contra. ſup. de tributo. l. prouſatotis §. plane. Sed refert, an ſimpliciter mutuem. vt ibi: an dicam in nauem emendam, vt hic: an etiam vt ſit mihi obligata, vt C. q põ pig. ha. l. licet. reale autem non habeo, vt C. de pig. l. quamuis.

f *Poſtfiſcum*] ſiue ante. ſiue poſt contrahat fiſcus. præfertur in perſonali priuilegio ei, qui credidit in refectionẽ, vt hic. ſed mulier præfertur eidem. vt in auth. de æquali. dot. §. his conſequens. col. 7. In reali præfertur iure. qui potior eſt tẽpore. vt ſup. qui po. in pig. ha. l. ſi pignus. & C. qui po. in pig. ha. l. ſi fundum. & facit ſ. qui po. in pig. l. interdum. & l. ſeq. Acc.

EVm, qui] CASVS. Contra debitorem abſentẽ dolo malo fit miſſio. & venditio, ſed ſi ſine dolo abſuit. fit miſſio. ſed non venditio. Et finem huius l. capone. vt in gl. Fr.

g *Eſſe placet*] etiam vt vendere poſſit. Acc.

h *Non contrahere*] ſi talker. vt poſſit fieri venditio tenet tũ pignus cã rei ſeruandę vt ſ. quib ex cau. in poſſeſ. l. 1. & C. de re mili. l. agnoscite. Sed & venditio. quandoq; fiet ad inſtar furioſi. vt ſup. ti. 2. l. Fulcinius. ſ. adeo.

i *Oportere*] ſ. placet eum, qui in ſolutũ talem rem accepiſſet vel econtra ex prædicta cauſa. & hoc peti. a in integr. reſtit. prius. vt no. ſup. ti. 2. l. Fulcinius. § ſi quis poſſederit. Acc.

EVm, qui circa] CASVS. Quocunque modo quis latitet ne videatur. & conueniatur à creditore. dicitur latitare. & ſic fit miſſio. & venditio in eius bona. ſiue poſt columnam ſe occultet. ſiue ſubterfugiat. ſiue propter hoc exeat de ciuitate ſiue non. Fr.

k *Non faceat*] vt ſup. tit. 2. l. Fulcinius. ſ. illud ſciendũ eſt. Acc.

ANtiochenſium] CASVS. Ciuitas Antiochenſiũ impetrauit priuilegiũ a Principe. vt hãt tacitam hypothecam in bonis debitoris. Hoc priuilegium non notet creditorib.

alijs illius debitoris, quin illi præferantur in pignoribus expressis Franciscus.

a *De lege*] i. privilegio suæ patriæ dato. Acc.

b *Suæ*] quia forte impetraverat, vt præferretur oĩbus creditoribus in personali actione. Vel impetravit, vt haberet tacitã hypothecã, quã aliàs non haberet, vt C. de iure Reipublicæ. l. 2. lib. 11. Vel dic de lege suæ, quod ipsa met cõstituit tale ius municipale, qã licet, vt C. q̃ sit long. cõsuet. l. 1. & facit ĩ. ad municip l. Lucius. ff.

c *Privilegium*] subaudi posã.

d *Constituit*] i. ff aliqs alius hẽat ius pignoris in bonis illis, non admittat ꝓpter legẽ illã municipalem, vel impetrationem, & p̃fertur huic ciuitati non obstante eo priuilegio, quod de lege &c. facit sup. ad municip. l. simile. Acc.

Papinianus lib. 10. Respon.

LEX XXI.

ANtiochensium Cœlæ Syriæ * ciuitati, quod de ††lege [a] sua [b] priuilegium [c] in bonis defuncti debitoris accepit, ius persequendi pignoris durare constitit. [d]

Paulus lib. 1. Sententia.

LEX XXII.

BOnis venditis excipiuntur concubina, [e] & liberi naturales.

¶ Respublica creditrix [f] omnibus chirographarijs creditoribus præfertur.

Pone casum, vt sup. eod. l. si pupillus.

Item lib. 5. Sententiarum.

LEX XXIII.

PVpillus, [g] si non defendatur, in possessione creditoribus constitutis, ‡† minoribus ex his vsque ad puberta tem alimenta præstãda sunt.

¶ Eius, qui [h] ab hostib. captus est, bona venire non possunt, quandiu reuertatur.

* Vide in hanc l. Alcia. li Disputat. 1. c. 11. de Cœla, Syria, Pl. li. 5. c. 23.

‡† P. F. nõ habẽt, de.

b *Suæ*] quia forte impetrauerat, vt præferretur oĩbus creditoribus in personali actione. Vel impetrauit, vt haberet tacitã hypothecã, quã aliàs non haberet, vt C. de iure Reipublicæ. l. 2. lib. 11. Vel dic de lege suæ, quod ipsa met cõstituit tale ius municipale, qã licet, vt C. q̃ sit long. cõsuet. l. 1. & facit ĩ. ad municip l. Lucius. ff.

c *Privilegium*] subaudi posã.

d *Constituit*] i. ff aliqs alius hẽat ius pignoris in bonis illis, non admittat ꝓpter legẽ illã municipalem, vel imperationem, & p̃fertur huic ciuitati non obstante eo priuilegio, quod de lege &c. facit sup. ad municip. l. simile. Acc.

e *Concubina*] quæ erat sua ancilla, & filij ex ea sui serui, & facit sup. de pig. l. obligationes. Acc.

f *Respublica creditrix*, alias creditrix, & aliàs creditoria, id est, chirographaria. Sed fiscus nũquam est chirographarius, vt C. in quib. cau. pig. a contra. l. 1. & 2. Dic ergo Ilironiensiũ. & sic impropriè, vt inf. de verb. sign. l. eum, qui nec. Acc.

g *Pupillus*] C A S V S. Si non defendatur pupillus, & sic est facta missio in eius bona, adhuc tamen ex ipsis bonis dabuntur pupillo alimenta ad pubertatẽ. Secundo dicit debitor multorum captus est ab hostibus, & quia non defenditur, bona eius sunt possessa a creditoribus. Dicitur, quod non fiet venditio horum bonorum, nisi certificetur ab hostibus, & nolit se defendere. Fr.

h *Ejus, qui*] de hoc no. sup. ex quibus causis, in poss. catur, l. in possessionem, ff. 1.

DE SEPARATIONIBVS.

De creditoribus in bona mittendis dictũ est, sed quia quidam eorum solent separationem bonorum impetrare, ideo de ea subjecit, & exponenda infra, quod tempus impetrari possit, & ex quibus causis denegetur, dicetur.] De qua separatione hic tit. agat, & an de lit. separatio, docet hic Cuiac.

SCiendum est] C A S V S. Separatio impetratur decreto Prætoris, & impetrant eam creditores hæreditarij, vt separentur bona hæreditaria à bonis hæredis, vt sic eis satisfiat in totum, vel plenius, quàm si concurrerent cum creditoribus proprijs hæredis. creditores autem hæredis non impetrant separationem. Et redditur ratio in litera. Item creditores hæreditarij postquam impetrauerunt separationem præferuntur omnibus creditoribus hæredis, etiam si hæres rem hæreditariam alicui obligauit, & etiam fisco, & municipibus, qui erant creditores hæredis. In casu tamen creditores hæredis impetrant separationem bonorum hæredis a bonis hæreditarijs, vt si hæres dolo malo in fraudem suorum propriorum creditorũ adiuit hæreditatem debitis grauatam. Item in casu ipse hæres impetrat separat. vt si his institutus, & grauatus de restituẽdo coactus adiuit: tandem non apparet cui restituat, vt quia fideicõmissarius decessit antequã sibi hæreditas restituatur, nunc creditores hæreditarij conueniunt hæredem, poterit hæres separationẽ bonorũ propriorum à bonis hæreditarijs impetrare, vt sic tantũ de bonis hæreditarijs satisfaciat creditoribus hæreditarijs, & non de suo. Item hoc casu, si hæres non impetret, poterunt creditores eius hoc impetrare.

¶ *Item videamus*] Pater filium suum impuberem sibi instituit hæredem, & ei substituit tandem impubes adiuit, & decessit, & substitutus successit: nunc creditores substituti bonorum petũt vendi: quæritur an creditores pñs possint impetrare separationem, vt bona pñs separent à bonis substituti? Et dicit, q̃ sic. Hoc idem permissũ est creditoribus impuberis, qui cũ impubere cõtraxerant. Postea dicit, Primus instituit ſm, secũdus tertium, creditores tertij volunt vendere oia bona tertij. Dĩ q̃ creditores primi pñt petere separationem bonorũ primi à bonis secũdi, & tertij. Item creditores secũdi, & tertij. Item creditores secũdi possunt impetrare separationem bonorũ tertij, non primi.

‡† al. 64. P. F.

¶ *Si filiusfamilias*] Filius familias amicã militaret, cepit habere creditores, & peculium paganicũ, quod habebat, nõ erat soluẽdo posiã cepit militare, & sic habuit peculiũ castrense: cepit habere, & alios creditores, & hoc peculiũ castrense bene est soluendo. De istis vltimis creditoribus quæritur, an fiat separatio inter creditores secundos, & primos. Et dĩ q̃ sic ad pactulationem contrahentium cũ eo iam militante. Idem in alio casu, qũ creditor contraxerat cum non militante: tamen pecunia peruenit in rem patris. Nam alij creditores reijcient istum à bonis castrensibus.

¶ *Illud*] Ponuntur quidam casus, in quibus creditor hẽditarius non potest impetrare separationem. Primus, si nouauit obligationem ab hẽde. Secũdus, si accepit vsuras huius debiti ab hẽde. Tertius, si recepit satisdationẽ à hoc debito ab hẽde licet minus idoneã. Quartus, si bona hereditaria, & hẽdis sint cõmixta, vt vinũ hẽditariũ cũ vino hẽdis. Idẽ in frumento, & similib. secus in prædijs, q̃ nõ dicunt misceri: idem in similib. Quintus, si est lapsum quinquẽniũ ab adita hæreditate, intra q̃ nõ fuit impetrata separatio. Et de p̃dictis cognoscit Prætor, vt Præses, & nullus alius. Est & sext⁹ vt si creditor hẽditari⁹ accepit pigo⁹ ab hẽde ꝓ hoc debito.

¶ *Quæritur*] Si aliqui ex creditoribus hæreditarijs exegerunt fidẽ hæredis, vt nouando cũ hærede, vel pignus ab eo accipiendo, vel simili modo aliquid non: factum illorũ non nocet istis, quin isti possint impetrare separationem bonorũ testatoris à bonis hæredis. Et hæc impetratio nõ proderit illis, qui secum sunt fidem hæredis. Secundo dicit postquam creditores hæreditarij impetrauerũt separationem, & eis est satisfactũ, si quid de bonis testatoris superest, proderit creditorib. hæredis, non sic econtra. s. q̃ bona hæredis prosint amodo creditorib. hẽditarijs ex quo impetrauerunt separationem, & redditur ratio in litera: nisi veniam impetrarent, & hoc tunc demum cũ creditorib. hæredis erit satisfactum.

¶ *Item sciendum*] Dñs instituit seruum hæredem, & liberum, tandem morinc dño, aliqua acquisiuit seruus anteq̃ adiret bona dñi. nunc conueniunt à creditorib. domini cuius est hĩs, vult hæc bona post q̃sita separare à bonis domini: item quod dominus sibi debebat, vt sic à creditoribus domini non possideantur, dicitur, quod audiur. Franci. *Decreto Prætoris*] nota, viij. casibus impetrari separationem. Primo, quãdo creditores defuncti, vt statim hic subjecit, & C. eodem. l. 1. & de hære. actio. l. si adulta. Item secundo, creditores hæredis, in casibus, s. specialibus duobus. Primo, quando dolose hæres facit, vt ĵ. ĵ. quæsitum. Alius est cuam ĵ. ĵ. sed si quis suspectam, in ĵ. ĵ. Tertio, ipse hæres impe-

impetrat de suis bonis ab hæreditarijs, vt & ff. eadē. l. §. sed si quis suspectā. Quartò hīs necessarius bona posteà quæsita, si adhuc bona patroni non attigit, vt ff. eadem. l. §. fina. Quintò, etiā si attigit, & est minor, vt per restitutionem, vt sup. de min. l. ait Prætor, §. non solùm. Sextò, in patrono qui libertam ab alio institutam revocat in seruitutem, vt ff. eo. l. quoties. §. si libera. & sup. de in integrum restitu. to. l. nō solùm. §. fin. Septimò, creditores castrenses, vt ff. eodē. §. si filij f. Octauò, substitutus pupillariter bona pupilli à bonis patris pupilli, si pupillus non adijt, vel per restitutionem abstinuit, vt sup. titu. §. l. patet.

ex his causis, [a] vt puta, debitorem quis Seium habuit, is decessit: hæres ei extitit Titius: non est hic soluendo: patitur [b] bonorum venditionem. Creditores Seij dicunt, bona Seij sufficere sibi, [1]† & dicunt creditores Titij [m] contentos esse debere bonis Titij, & sic, quasi duorum [d] fieri bonorum venditionem. Fieri enim potest, vt Seius quidem soluendo fuerit, potueritque [2]† satisfacere creditoribus suis vel ita semel, [c] & si non in assem, in aliquid tamen satisfacere: admissis autem, commixtisq; creditoribus Titij, minus sint consecuturi, [f] quia ille non est soluendo: [g] aut minus consequentur, [3]† quia plures sunt [4]† hi creditores. [h] Est igitur æquissimum, creditores Seij desiderantes separationem audiri, impetrareque à Prætore, vt separatim [5]† cuiusque bona creditoribus præstentur. Ex contrario autem creditores Titij separationē non impetrabunt. Nam licet [i] alicui adijciendo sibi creditores, [k] creditoris sui facere deteriorē conditionem. At qui [6]† igitur adijt hæreditatem debitoris mei, non faciet [l] meā deteriorem conditionem adeundo, quia licet mihi separationem impetrare: suos verò creditores onerauit, dum adijt hæreditatem, quæ soluendo non est: nec poterunt [m] creditores eius separationem impetrare.

¶ Sciendum est autem, etiam si res obligata esse proponatur [n] ab hærede pignoris iure, vel hypothecæ: attamē si hæreditaria fuerit, [7]† iure separationis hypothecario [8]† creditore potiorem esse eum, qui separationem impetrauerit. [o] Et ita Seuerus, & Antoninus rescripserunt. Sed etiam aduersus fiscum, [p] & municipes impetratur separatio.

¶ Quæsitum est, [q] an interdū etiam hæredis creditores possint separationem impetrare, si forte ille in fraudem ipsorū adierit hæreditatem? Sed nullum remedium est proditum. sibi enim imputent, [r] qui cum tali contraxerunt: nisi extra ordinem putemus Prætorem aduersus calliditatem eius subuenire, qui talem fraudem commentus est, quod non facile [s] admissum est.

¶ Sed si quis suspectam hæreditatem dicens, compulsus fuerit adire, & restituere hæreditatem, deinde non sit cui restituat: ex quibus [9]† causis solet [t] hoc euenire, & ipsi quidem desiderauti succurri sibi aduersus creditores hæreditarios, subuenimus. Hoc & Diuus Pius rescripsit, vt perinde testatoris bona venirent, atque si adita hæreditas non fuisset. Creditoribus quoque huiusmodi hæredis desiderantibus hoc idem præstandum puto: licèt idem [10]† ipse non desiderauerit, vt quædā quasi separatio [u] præstetur.

¶ Item videamus, si quis hæres parenti extiterit, cùm esset impubes, deinde intra pubertatem decesserit, & substituti bona veneant, [x] qui impuberis hæreditatem adijt, an patris creditores possint separationem impetrare? Et puto posse. Hoc amplius puto, etiam impuberis creditores posse separationem ad-

1† P.F. deest, & dicunt.

2† facere non est in P.F. Haloander hoc aūt loco expunxit verbū satisfacere.

3† P.F cō sequunt.

4† P.F. deest hi creditores.

5† In P.F. quantūcūque creditoribus præstetur. Dua. verò sic. Quantū cuiusq; creditoribus præstetur sic. P.F.

9† alijs deest. qui. Ant. Aug. li. 2. ca. 2.

7† P. Flo. fuit.

8† Du. creditori. P. Flor.

10† P.F. deest idē.

a *Ex his causis*] supple & similibus, vt modò notani.

b *Patitur*] scilicet Titius cùm latitet, & non defendatur, vt sup. tit. 3. l. Fulcinius. §. 2.

c *Creditores Titij*] repete dicunt, si non est in litera.

d *Duorum*] hominū scilicet Seij, & Titij. Vel die duorum bonorum. Azo.

e *Vltra semel*] id est in solidum. & perficitur oratio, & incipit alia, & si non in assem. Accurs.

f *Consecuturi*] creditores Seij.

g *Non est soluendo*] in aliquo.

h *Creditores*] licèt Titius est in aliquo soluendo, & ita supponit duas rationes, quare minus consequebantur, secundum Azo. Sed quidam dixerunt, hoc idem, inutiliter reperi, & sic falsam literam. & dic creditores. scilicet Titij. vel dic omnes permixti Seij, & Titij. Accursius.

i *Nam licet*] id est licitum est.

k *Creditoris*] non fraudulēter: aliàs secus, vt ff. §. quæsitum & inf. quæ in frau. credi. l. 2. Et est argu. cōtra. ff. de ali. iu. l. 1. l. *Non faciet*] licèt defunctus facere potuerit, & sic non licet hæredi, quod defuncto licuit. Argu. contra. inf. de reg. iur. l. in hæredem. & in au. h. de iure iur. à mo. f. cum. vtique vbi dicit esse vnam personam vtriusque.

l *Meā deteriorem*] nisi in casu, vt ff. §. quæsitū. q. est cōtra. Acc.

m *Nec poterunt*] nisi in casu, vt ff. §. quæsitū. q. est cōtra. Acc.

n *Proponatur*] eius hæreditatis cuius nomine postulatur separatio. vt subijcit.

o *Imp. transeri*] cuiā si chirographarius est. & sic contra. C. qui po. in pign. ha. l. eos. Solu. hoc admittitur hic beneficio separationis: quam scilicet separationem impetrabat. Itē cōtra. ff. l. prox. Sed ibi in alienatione, hic in hypotheca. Ac.

p *Aduersus fiscum*] cui essent dictæ res obligatæ. Vel dic, fiscus, & municipes sunt creditores hæredis. & facit sup. de pe. hæ. l. item veniunt. §. ait Prætor.

q *Quæsitum est*] extra ordinē. Sed nonne etiam ex hoc edicto per officium iudicis, & sic extra ordinem subuenitur alicui? Respon. sic: sed quod hic dicit, dic, id est non ex ordine huius edicti: neque per hoc edictum. Itē hoc eodem casu subuenitur per inferius edictum, quæ in fraudē creditorum, vt ff. quæ in frau. cre. l. 3. & l. hac in factum. Sed ibi secundū Azo. exigitur fraus non solum hæredis, sed etiā creditorum hereditariorum, vt inf. tit. 2. l. qui autem. §. hoc edictū. & §. similique modo. & §. in hoc. Accur.

r *Sibi enim imputent*] Not. nam qui cum alio & e vt ff. de re. iu. l. qui cū alio. Et facit ff. de arbi. l. diē. §. stari. & de peculio. l. si posteà. & de ca. di l. 2. §. hi. & de iudi. l. interdum. §. fin. & si mensor fal. mo. di. l. 1. §. 1. & de mino l. cū mādato. in fi. & de dam. infect. l. qui bona. §. de illo. & C. de iure delib. l. fi. §. sinautem. & ff. si quis cau. l. 2. §. si quis. & de rei vē. l. & ex diuerso. § peritor. & commo. l. fi. & ad l. Aqui. l. Itē Mela. in prin. & de exerci. l. 1. §. cuius abi. & de iure iur. l. si seruus iurauerit. & de peri. & com. l. si vina. ij. & ff. quib. mo. pigno. vel hypo. sol. l. itē. §. si quis paratus. & ū Ifti. l. sed & si pupillus. §. cæterū. & insti. quib mo. re. contra. ob. 4. pen. & C. de episc audi. l. & si legibus. & ad Velleia. l. si mulier. Acc.

s *Quod non facilè*] id est aliter, quam dolo intercedente.

t *Ex quibus casib fiet*] sunt enim casus quibus non est cui restituatur, veluti si decedat fideicommissarius sine hærede, vt ff. ad Treb. l. postulante. circa princ. & l. apud Iulianum. §. vtrum. vel si non est præsens, vel infans. vt sup. ad Trebel. l. antepenul. in princ.

u *Separatio*] propriè enim separatio dici non potest, quia nulla est mixtio: aditio enim habetur pro nulla & facit C. de non nu. pecu. l. si cui. & ff. de bono pos. contra tabu. l. si post mortem. §. fi. & ff. de appel. l. à sententia. & ff. iudi. sol. l. iam tamen. §. in hac. & sup. de lib. cau. l. 1.

x *Substituti bona veneant*] à parentis creditoribus. Idem

uersus creditores [1]† hæredis eius [2] impetrare. [2]† Sed hoc videamus, si primus secundum hæredem scripserit, secundus tertium, & tertij bona veneant, qui creditores possint separationem impetrare? Et putem, siquidem primi creditores petant, vtique audiendos; [3]† sed aduersus secundi, & aduersus tertij creditores. Si verò secundi creditores petant, aduersus tertij vtique eos impetrare posse: aduersus primi autem non posse. Et in summa, primi quidem creditores aduersus omnes impetrare possunt separationem: secundi creditores aduersus primi non possunt: aduersus tertij possunt.

¶ Si filijfamiliàs bona veneàt, qui castrense peculium habet, an separatio fiat inter castrenses creditores & cæteros, videamus. [b] Simul ergo admittentur: dummodò si qui cum eo contraxerunt antequàm militaret, fortè debeant separari, [c] quod puto probandum. Ergo qui ante contraxerunt, si bona castrensia distrahantur, non possunt venire cum castrensibus creditoribus. [d]

¶ Item si quid [e] in rem patris versum est, fortè poterit & creditori contradici, ne castrense peculium inquieret, cùm possit potius cum patre experiri.

¶ Illud sciendum est, eos demum creditores posse impetrare separationem, qui non nouandi [f] animo ab hærede stipulati sunt. Cæterùm, si eum hoc animo secuti sunt, amiserunt separationis commodum: quippè [4]† consecuti sunt nomen hæredis: nec possunt iam se ab eo separare, qui quodammodo eum elegerunt. [g] Sed & si vsuras [h] ab eo ea mente, quasi eum eligendo, exegerint, idem erit probandum.

¶ Item quæritur, si satis acceperunt ab eo, an impetrent separationē? Et non puto. [5]† hi enim secuti sunt eum fortè, quem mouerunt. Quid ergo, si satis idoneum non acceperunt? Sibi imputent, cur minus idoneum [i] fideiussorem acceperint.

¶ Præterea sciendum est, postea quàm bona hæreditaria bonis hæredis mixta sunt, [k] non posse impetrari separationem. Confusis enim bonis & mixtis, [6]† separatio impetrari non poterit. Quid ergo, si prædia extent, vel mancipia, vel pecora, vel aliud quod separari potest? Hic vtique poterit impetrari separatio. Nec ferendus est, qui causatur bona contributa, [l] cùm prædia contribui non possint, nisi ita coniunctæ possessiones fiunt, [7]† & permixtæ proprijs, vt impossibilem separationē effecerint: [m] quod quidem perrarò contingere potest.

¶ Quod dictū est, [n] Post multum [o] temporis separationem impetrari non posse, ita erit accipiendum, vt vltra quinquennium post additionem numerandum, separatio non postuletur.

¶ De his [p] autem omnibus an admittenda sit separatio, necne, Prætoris erit, vel Præsidis notio, & [8]† nullius alterius, [q] hoc est [r] eius, qui separationē indulturus est.

¶ Si quis pignus ab hærede acceperit, non est ei cōcedenda separatio, quasi eum secutus sit. Neque enim ferendus est, qui [9]† qualitercunque [s] eligentis mente tamen, hæredis personam secutus est.

¶ Quæritum est, si fortè plures sint creditores, quidam secuti hæredem, quidam non secuti, & ij, qui hæredem secuti non sunt, impetrauerint separationem, an eos secum admittant, qui secuti sunt? Et putem nihil eis prodesse, [t] hos [u] enim cum creditoribus hæredis numerandos.

¶ Item sciendum est, vulgò placere, creditores quidem hæredis, si quid superfuerit ex bonis testatoris, posse habere in suum debitum, creditores verò testatoris ex bonis hæredis ni-

1†In quibusdam exēplar. deest hæredis.

2† Du. Sīn hæc videamus. &c. P. F.

a *Creditoreseius*] scilicet impuberis. & sic transitiuè legitur.

b *Simul*] subaudi, & puto non fieri. R. & hoc probat, simul ergo &c. vel nil subaudi. & lege interrogatiuè. & quod

3† Dua. & P. F. sequitur, quod puto probādum: ad vtrāque quæstionem refertur.

c *Separari*] ipsis castrensibus creditoribus hoc postulantib.

d *Cum castrensibus creditoribus*] hoc postulantibus habentur enim castrenses vt hæreditarij: cum & hoc peculium hæreditas est, 1 vt sup. de testa. mi. l. si certarum. §. Iulianus.

e *Si quid*] filio creditum. ff. & facit ad §. sup. locati. l. cum in plures. §. vestimenta. & de peculio. l. hinc quæritur. §. 2. ibi cum enim &c.

f *Qui non nouandi*] No. quid sit nouandi. idem videtur, vt inf. proxi. §. & §. fi quis pignus. de nouatione autem ideo dixit, quia olim ex coniectura huius nouę personæ præsumebatur, vt insti. quib. mo. tol. obli. §. prætereà.

g *Et si vsuras*] & facit sup. de lege commis. l. de lege. §. post diem. & C. de pact. conuen. l. fin. & sup. nau. cau. fœn. l. & ita. §. fi. & sup. de re iudi. l. si seruus. §. si ex conuentione. & C. de bo. auth. iud. poss. l. est iurisdictionis. Accursius.

h *Vsuras*] facit sup. depositi. l. ff. hominem. §. quoties. & C. de iure do. impe. l. 2. & inf. quæ in fraud. cred. l. ait Prætor. §. si quid. Et est præsumendum, si futuri temporis ab eo vsuras accepit, vel etiam præteriti, ex quo fuit hæres. Quid autem si prioris? nam videtur approbasse fidem ipsius, si partem sortis accipiat, & ideo non potest imperare separationem. argumen. sup. ad Macced. l. sed Iulianus. in fin. & l. sequen. & idem si accipiat vsu-

4†P. F. cū secuti.

5†In P. F. Hi. n. secuti sunt eū. Forte quę mouebit quid ergo &c.

ras, vt C. de non nume. pecu. l. cùm fidem. Item facit. inf. de vac. mu. l. penul. §. fin. Accur.

i *Cur minus idoneū*] facit sup. mand. l. intercausas. §. abesse, & qui satisd. cog. l. si ab arbitro. & inf. de fideiusso. l. 2.

k *Mixta sunt*] vt frumentum, vinum, & similia. quod de facto accipe. de iure enim postquàm hæres hæreditatē adijt, & sua propria, & cuius est hæres bona communia sunt, & vnum patrimonium quantum ad ius. Accur.

6† P. Flo. vaius.

l *Cōtributa*] i. mixta.

m *Efficerint*] veluti cùm alluuio depellit partem, vel crustam vnius prædij in aliud prædium. & facit eam vnitam, vt supra de acquir. rerum do. l. adeo. §. prætereà.

7† P. F. de est. fint.

n *Quod dictum est*] in edicto de separationibus. quod non habemus.

o *Post multum*] facit Iustitu. de litera. ob. §. multum.

p *De his*] de quibus supra diximus cessare separationem. Azo.

q *Nullius alterius*] ergo demandari non potest, vt supra de offic. eius. l. prima. & facit supra de transac. l. cùm hi. §. sed nec Prætor. & inf. de reg. iur. l. vbicunque.

8† P. F. de est. &.

r *Hoc est*] refertur ad Prætorem. Accursius.

s *Qualitercunque*] aliàs qualitercunque & aliàs qualiter. & facit inf. quæ in fraud. credi. l. ait Prætor. §. si quid. & supra de polit. l. si hominem. §. quoties.

9† Dua. qualitet, qualiter. P. F.

t *Nihil eis prodesse*] quod ergo non habet per se nec per alium. Sed argumen. contra, supra, quæ res pign. ob. poss. l. Aristo. & supra de acquiren. hæred. l. cùm hæreditatem. & de bo. auth. iud. poss. l. cùm vnus. Accur.

u *Hos*] scilicet, qui secuti sunt fidem hæredis.

a Ni-

a *Nihil*] Nisi creditores hæredis dimissi sunt, vt in contrario inf. eo. l. debi or. in fine. Azo.
b *Facilitatem*] sic Instit. quibus modis re contra. ob. §. præterea.
c *Non sunt audiendi*] meritò audiri non debent: separatio enim &c. Et facit, quòd quis debeat esse contentus eo, quod eligit. supra de tribu. l. quod in hæredem. §. eligere. & supra de iureiurando l. qui iurasse in princ.
d *Veniam*] scilicet vt in eo, quod superest creditoribus dimissis, admittantur, vt infra eodem l. debitor R. vel infra eodem l. si creditores. est contra. Sed vt ibi.
e *Infirma*] vt quia bona hæreditaria iubita clade perierunt.
f *Cum libertate*] hodie etiam sine libertate vt Inst. qui manu. non poss. §. 1.
g *Non attigerit*] idest adijt animo, sed non administrauit.
h *Separetur*] communi iure. v. Instit. de hæred. qua. & differ. §. primo. sed iure testi ut onis minor etiam postquam
1† P. F. vt ei quicqd &c. tetigit, vt supra de minor. l. ait Prætor. §. non solum.
i *Debetur*] supple similiter separetur.

Electione sua qs cõtentus eẽ debet.

K A *B hærede gesta sunt*] vendendo, vt hic vel alicui creditori soluendo, vt supra de bo. auctho. iud. poss. l. si non expedierit. §. primo. Obligando autem non præiudicat separationi, vt supra eodem. l. prima §. sciendum, quæ est contra. Vel ibi mala fide, hic bona, & facit supra de minor. l. in integrum.

No. q dñ cũ est in sũmatio, & conc. l. gñiter ff. cũ fideiuss. quã l. cũ l. nostra limitabit pulchrè, si prius edere qñ cederet ad incõmodũ creditoris ssm B hic. & Alex. post eum. qui dicit hanc limitationem pulchrã.

D *Titius*] CASVS. Titius debebat mihi centum, & pro eis fideiusserat Seius: debebat autem Titius, & ab eo multis: nunc Titius successit Seio, & cum creditores velint vendere omnia bona Titij, & sic per consequens hæredis. Seianam volo impetrare separat. hæredis. Seiana a bonis Titij: cum bona Seij sint soluendo, & non bona Titij. Dicitur tamen quod possum, & si bona Seij mihi non sufficiant, admittar ad bona Titij cũ creditoribus eius, sicut & si Titius non successisset Seio, cum & creditores hæred. si non sufficiat hæreditas, possunt venire ad bona hæredis, dum tamen prius sit solutum creditoribus hæredis, & econtra multo magis. Fr.

l *Debitor fideiussit*] scilicet suo. Acc.
m *Et usque*] s. debitoris, & per consequens fideiussoris. Et dic, venerunt, idest de vendendo tractauerunt, aliàs contra, vt sup. l. proxima.
a *Extincta sit*, quoties enim cõcurrit principalis, & accessoria obligatio in eamdem personam, extinguitur accessoria: vt inf. de duob. reis. l. si duo. & de fideiusso. l. generaliter, & l. hæres. & C. de fideiuss. l. fideiussores. Et hoc ea ratione, quia pro seipso fideiubere non potest. Et adde, quod no. C. de pact. l. debitori. Item facit. C. si antiqui. credi. l. prima. & supra de euict. l. non tamen ei. Acc.
o *Prospexerat*] accipiendo fideiussorem, & facit supra, qui potiores in pigno. ha. l. creditor. 1. respon.
p *Et quærenda*] aliàs acquirenda, & aliàs exquirenda. Accursius.
2† Sic in F F. alias exequãda sicut Haloand. legit.
q *Non adita*] quod creditor consequitur postulãdo separationem, scilicet, vt aditio pro nulla habeatur in sui præiudicium.
3† P. Flo. maluit.
r *Vendidit*] vel etiam non venditis. Imo hodie prius debitor. vt in auth. de fideiuss. §. primo.
4† P. F. permiscerit.
s *In proposito summoueri*] & si iusta fuit causa ignorantiæ, ne fiat contra. supra l. prima. §. penul. in princ. secun. m Gar. & Hu. tu dic, secundum Io. specialè hic, quia de hæredis creditor erat vt subijcit.
t *Commodius*] de æquitate.
t *Commodius*] contra infra eodẽ l. si creditores. Solu. vt ibi.
u *Hæreditarijs*] vt superfluum accipiant, vt supra l. prima. §. penin princ.

Creditores hæreditarij etiam ij, quibus debetur in diem, vel sub conditione, possunt impetrare separationem: legatarij autem possunt postulare separationem, cum habeant bona hæreditaria obligata, quæ supersunt postquam satisfactum est creditoribus hæreditarijs. Franc. Acc.

x *Cautione*] per separationem, vel missionem in possessionem. M. vt sup. quibus ex cau. in possessionem. Vel dic, quod cauetur eis de soluendo, vt supra de iudicijs omnibus.

Papinianus lib. 25. quæstio.

LEX II.

AB hærede vendita hæreditate, separatio frustra desiderabitur, vtique si nulla fraudis incurrat suspicio. Nã quæ bona fide medio tempore per hæredem gesta sunt, k rata conseruari solent.

Cũ fideiussor principali succesit, extinguitur obligatio fideiussoria, si ad incommodũ creditoris nõ cedit, alias sec. Item post admissos creditores hæreus, creditores defuncti ad eius hæredis bona possunt habere regressum. Bar.

Idem lib. 27. quæst. 9.

LEX III.

DEbitor l fideiussori hæres extitit, eiusque m bona venerunt. Quamuis obligatio fideiussoris extincta sit, n nihilominus separatio impetrabitur, petente eo, cui fideiussor fuerat obligatus, siue solus sit hĩditarius creditor, siue plures. Neque enim ratio iuris, quæ causã fideiussionis propter principalem obligationem, quæ maior fuit, excluso fit, damno debet afficere creditorem, qui sibi diligenter prospexerat, o Quid ergo, si bonis fideiussoris separatis, solidũ ex hæreditate stipulator consequi non possit? verũ portio cum cæteris hæredis creditoribus ei 2† quærenda P erit? an contentus esse debebit bonis, quæ separari 3† maluerit? Sed cũ stipulator iste non adiit q à reo fideiussoris hæreditate, bonis fideiussoris venditis, r in residuum 4† permiscerit bitoris creditorib. potuerit, ratio non patitur eum in proposito summoueri. s

¶ Sed in quolibet alio creditore, qui separationem impetrauerit, probari cõmodius t est, vt si solidum ex hæreditate seruari nõ possit, ita demũ aliquid ex bonis hæredis ferat, si proprij creditores hæredis fuerint dimissi. Quod sine dubio admittendum est circa creditores hæredis, dimissis hæreditarijs. u

Creditores conditionales, & in diem, & ẽt legatarij possũt impetrare separationes. B.

Idem lib. 12. Respon.

LEX IV.

CReditoribus, quibus ex die, vel sub conditione debetur, & propter hoc nondum pecunia petere possunt, æque separatio dabitur, quoniã, & ipsis cautione x commissa, superfuturum est, si ante conditionem defecerint, quam pecunia debeatur. Quod & in legatario dicendum est, cui sub conditione relictum est. Ita enim & ipsi cautione interposita, & ipsi separationem impetrare possunt, & ideo & ipsi ad bona hæredis admittuntur.

a *Potuit*] deducto ære alieno. vt & sup ad Treb. l. 1. §. pen & inf. eodem l. quoties. in princ. & facit inf. de act. & obli. l. hæreditariarum.

b *Pignoris*] vt C. comm unia de leg. l. 1.

Si creditores] CASVS. Impetrata separatione à creditoribus hæreditarijs, si non inuenitur soluendo hæreditas, nõ possunt habere regressum contra hæredem. sed si separatione facta, hæres aliqua acquirat, aut de hæreditate, & ad hæc veniunt creditores hæreditarij aut aliunde, & tunc non veniunt etiam postquàm esset satisfactum creditoribus proprijs. Idem si in separatione sint læsi creditores hæreditarij, vt minus percipiendo de bonis, quàm deberent. Ad hæc autem bona post quæsita admittuntur creditores hæredis, & reddit ratio in litera. Franc.

1† P. Flo. impetrauerunt.

c *Si creditores*] proprij creditores hi dis. Ac.

2† P. F. co. d *Non videtur*] huic respo. & inf prox. est contra l. 1. debitor. §. quid ergo? Solu. hic corrigit. vt hic innuit quidam putant. &c. Alij, vt Ir. q ibi erat vendita hæreditas, hic non. Tertij, quòd ibi intercessit ignorantiæ causa, hic non: vt sup. l. 1. §. penult. in fi. Tu dic, quòd hic dicit de acquisitis per hæredem. & inf. prox. respon. non erat plenè satisfactũ proprijs, vel non est idẽ quod in hoc respon. per omnia: licèt dicat idemque &c. sed intelligitur secundũ determinationem illius l. debitor. Et eisdẽ modis solue aliud contra. supra eod. l. 1. §. pen. in fin. vbi dicit admitti hæreditarios ad bona hæredis, causa cognita, etiam post separationem. vel vt puto, non ob. ille §. penul. quia & si non posset satisfieri pro his impetrabunt hæreditarij veniã ex iustissima causa. argu. supra de in li. iur. l. videamus, §. penul. & su. de interrog. act. l. de ætate. §. ex causa. & qui ex cau. ma. l. prima in fine.

3† P. F. si peterit.

e *Quæ*] scilicet bona.

f *Recipere*] per defunctum. qui non est. vel dic per hæredem extrinsecus acquirentem, secus si de hæreditate, vt supra eadem l. Acc.

4† P. V. in creditoribus.

5† P. F. dixerunt est à iudicio dictare alicuius, a. actione ꝓponere, mouere, intentare.

g *Acquirere*] facit C. arbi. tute. l. si defunctus. Acc.

Voluit] CASVS. Non solum creditores hære. impetrare possunt separat. sed etiam legatarij, vt tamen soluatur creditoribus prius quàm legatarijs. Item patronus, qui successit liberto adeunti hæred. alicuius existentis non soluendo: potest impetrare separationem bon. liberti à bonis hæredis. Fran. Acc.

h *Vel solidum*] si bona sufficiunt: alias in quantum possunt vt hic. & supra eod. l. creditoribus. & supra ad Trebel. l. prima. §. penultimo. Vel dic solidũ, quando debetur, vt æs alienum, vt C. eod. l. 1. Sed ar. contra C. de iure delibe. l. fin. §. licentia. vbi dicit creditores præferri. sed & hic præferuntur, eorum bona, sed non hæredis creditores, cũ hæreditas habeatur pro non adita, ex quo separatio est postulata. vt sup. eod. l. debitor. §. primo Accursius.

* al. Paulus li. 68. Digest al. Iulia. lib. 46. Dige. P. E.

i *Instituta*] à quodã alio non patrono.

k *Patrono*] vt possit impetrare separationem, qui postea liberta suæ successit. Vel dic, quòd reuocauit eam in seruitutem. & est argumentum pro vtraque sup. de in int. restit. l. non solum. in principio. & §. proinde.

l *Contraxerit*] i. quasi contraxerit adeundo, vt Instit. de obli. ex quasi contractu. §. hæres. Acc.

m *Qui iudicium*] CASVS. Creditor hæreditarius licèt cepit agere contra hæredem: tamen potest impetrare separationem. Franciscus Accursius.

5† P. F. dixerunt est à iudicio dictare alicuius, actione ꝓponere, mouere, intentare.

Qui iudicium dixerunt] proponendo actionem. Vel dic secundum R. etiam contestãdo, per quod videbantur nouare. & sic præiudicare. vt sup. eodem. l. prima. §. illud. Sed est contra. quia hæc nouatio proficit non nocet. vt infra de nous. l. aliam.

n *Ex necessitate*] scilicet perueniendi ad finem, quæ est causa ius necessitas, non præcisa. vel dic, quia actio tempore expirabat. argumen supra de seru. l. prima. in fine. & sic expone supra de bon. auto. iudi. poss. l. secunda. & & tertia. Acc.

Si creditores] CASVS. Impetrata separatione à creditoribus hæreditarijs, si non inuenitur soluendo hæreditas, nõ possunt habere regressum contra hæredem. sed si separatione facta, hæres aliqua acquirat, aut de hæreditate, & ad hæc veniunt creditores hæreditarij aut aliunde, & tunc non veniunt etiam postquàm esset satisfactum creditoribus proprijs. Idem si in separatione sint læsi creditores hæreditarij, vt minus percipiendo de bonis, quàm deberent. Ad hæc autem bona post quæsita admittuntur creditores hæredis, & reddit ratio in litera. Franc.

muni consuletur, legatarios autem in ea tãtum parte, quæ de bonis seruari potuit, [a] habere pignoris [b] causã, conuenit.

Qui separationem impetrauerunt, nõ possunt cum creditoribus hæredis concurrere, sed ad bona postea ex hæreditate quæsita: aliunde, nullo modo. Bar.

Paulus lib. 13. quæstio.

LEX V.

SI creditores [a] hæreditarij separationem bonorũ impetrauerint, [1] † & inueniatur non idonea hæreditas, hæres autem idoneus, non poterunt reuerti ad hæredem, sed ei, [2] † quod semel postulauerint, stare debent. Sed si post impetratam separationem aliquid hæres acquisierit, si quidẽ ex hæreditate, admitti debebunt ad id, quod acquisitum est illis, qui separationem impetrauerunt. Sed si illis satisfactũ fuerit, quod superest, tribuetur proprijs hæredis creditorib. At si ex alia cã hæres acquisierit, non admittentur hæreditarij creditores. Quòd si ꝓprij ad solidum peruenerunt, id, quod superfuerit, [3] † tribuẽdum hæreditarijs quidam putant, mihi autem id non videtur. [d] Cum enim separationẽ petierunt, recesserunt à persona hæredis, & bona secuti sũt & quasi defuncti bona vendiderunt, quæ [e] augmenta non possunt recipere. [f]

¶ Idemque existimo dicendũ etiam si circa separationẽ bonorum decepti minus consecuti sunt, quàm proprij hæredis creditores. Proprij autem hæredis creditores propria eius habent bona, & personam, quæ potest, donec viuit, acquirere. [g]

Non solum creditores, sed etiam legatarij possunt petere bonorum separationem.

Iulianus. *

LEX VI.

QVoties hæredis bona soluendo non sunt, non solum creditores testatoris, sed etiam eos, quibus legatum fuerit, impetrare bonorum separationem, æquum est: ita vt cum [4] † creditoribus solidum acq sitũ fuerit, legatarijs, vel solidum, [h] vel portio quærati.

¶ Si liberta hæres instituta, [i] bonorum possessionem secũdũ tabulas petijsset eius, qui soluendo non erat, quæsitum est, an bona eius separari ab hæreditarijs debeant? Respõdi, non esse iniquum succurri patrono, [k] ne oneretur ære alieno, quod liberta petendo bonorum possessionem secundum tabulas, contraxerit. [l]

Martianus lib. 2. Regu.

LEX VII.

QVi iudicium [5] † dixerint [m] hæredi separationem quasi hæreditarij possũt impetrare, quia ex necessitate [n] hoc fecerunt.

De curatore bonis dando.

TITVLVS VIII.

Primò loquitur in instituto sub cõditione potestatiua. Secundò, sub cõditione casuali. Tertiò adijcit ad prædicta exẽplum. Secundo ibi, Quòd si nibil. Tertia ibi, Sicuti cum venter. Bar.

DE CVRATORE BONIS DANDO.

Datus curator bonis defunctorum, vt in l. prima huius tit. vel dic absentium, vt C. de cap. & postli. rev. tertia, & supra ex qua-

a *Potuit*] deducto ære alieno. vt & sup ad Treb. l. 1. §. pen & inf. eodem l. quoties. in princ. & facit inf. de act. & obli. l. hæreditariarum.

b *Pignoris*] vt C. comm unia de leg. l. 1.

1† P. Flo. impetrauerunt.

c *Si creditores*] proprij creditores hi dis. Ac.

2† P. F. co. d *Non videtur*] huic respo. & inf prox. est contra l. 1. debitor. §. quid ergo? Solu. hic corrigit. vt hic innuit quidam putant. &c. Alij, vt Ir. q ibi erat vendita hæreditas, hic non. Tertij, quòd ibi intercessit ignorantiæ causa, hic non: vt sup. l. 1. §. penult. in fi. Tu dic, quòd hic dicit de acquisitis per hæredem. & inf. prox. respon. non erat plenè satisfactũ proprijs, vel non est idẽ quod in hoc respon. per omnia: licèt dicat idemque &c. sed intelligitur secundũ determinationem illius l. debitor. Et eisdẽ modis solue aliud contra. supra eod. l. 1. §. pen. in fin. vbi dicit admitti hæreditarios ad bona hæredis, causa cognita, etiam post separationem. vel vt puto, non ob. ille §. penul. quia & si non posset satisfieri pro his impetrabunt hæreditarij veniã ex iustissima causa. argu. supra de in li. iur. l. videamus, §. penul. & su. de interrog. act. l. de ætate. §. ex causa. & qui ex cau. ma. l. prima in fine.

3† P. F. si peterit.

e *Quæ*] scilicet bona.

f *Recipere*] per defunctum. qui non est. vel dic per hæredem extrinsecus acquirentem, secus si de hæreditate, vt supra eadem l. Acc.

4† P. V. in creditoribus.

5† P. F. dixerunt est à iudicio dictare alicuius, actione ꝓponere, mouere, intentare.

g *Acquirere*] facit C. arbi. tute. l. si defunctus. Acc.

Voluit] CASVS. Non solum creditores hære. impetrare possunt separat. sed etiam legatarij, vt tamen soluatur creditoribus prius quàm legatarijs. Item patronus, qui successit liberto adeunti hæred. alicuius existentis non soluendo: potest impetrare separationem bon. liberti à bonis hæredis. Fran. Acc.

h *Vel solidum*] si bona sufficiunt: alias in quantum possunt vt hic. & supra eod. l. creditoribus. & supra ad Trebel. l. prima. §. penultimo. Vel dic solidũ, quando debetur, vt æs alienum, vt C. eod. l. 1. Sed ar. contra C. de iure delibe. l. fin. §. licentia. vbi dicit creditores præferri. sed & hic præferuntur, eorum bona, sed non hæredis creditores, cũ hæreditas habeatur pro non adita, ex quo separatio est postulata. vt sup. eod. l. debitor. §. primo Accursius.

* al. Paulus li. 68. Digest al. Iulia. lib. 46. Dige. P. E.

i *Instituta*] à quodã alio non patrono.

k *Patrono*] vt possit impetrare separationem, qui postea liberta suæ successit. Vel dic, quòd reuocauit eam in seruitutem. & est argumentum pro vtraque sup. de in int. restit. l. non solum. in principio. & §. proinde.

l *Contraxerit*] i. quasi contraxerit adeundo, vt Instit. de obli. ex quasi contractu. §. hæres. Acc.

m *Qui iudicium*] CASVS. Creditor hæreditarius licèt cepit agere contra hæredem: tamen potest impetrare separationem. Franciscus Accursius.

5† P. F. dixerunt est à iudicio dictare alicuius, actione ꝓponere, mouere, intentare.

Qui iudicium dixerunt] proponendo actionem. Vel dic secundum R. etiam contestãdo, per quod videbantur nouare. & sic præiudicare. vt sup. eodem. l. prima. §. illud. Sed est contra. quia hæc nouatio proficit non nocet. vt infra de nous. l. aliam.

n *Ex necessitate*] scilicet perueniendi ad finem, quæ est causa ius necessitas, non præcisa. vel dic, quia actio tempore expirabat. argumen supra de seru. l. prima. in fine. & sic expone supra de bon. auto. iudi. poss. l. secunda. & & tertia. Acc.

ex quibus cau.ma.l.ab hostibus.§.primo,vel debitorum soluere volentium,vt infra eodem.l.si.& inf.ti.1.l.1.Item quandoque præsentis,vt C.de bo.qua lib.l.si.§.1.in fi. Item in alio,vt C.de cur. fur.l.1 Cætera genera curatorum dic,vt infra de mu. & hone.l.1. §.si.& facit sup.de priui.cre.ludem priuilegium.§.1.Accur. Titulus hic quomodo ad missionis in possessionem materiam faciat, habes hic ex Cuiac.

Paulus lib.57.ad edict.

LEX PRIMA.

SI *sub conditione.*] CASVS. Hæres institutus sub cõditione potestatiua, puta, si det decẽ fratribus. S. Francisci, adire differt, ad postulationem creditorum, cogetur adire: nam dabitur ei dies, intra quam si non adeat, ex tunc repellatur. Si autẽ hæres institutus sub quacunque cõditione, dicat se nolle adire etiam si cõditio existat, nũc bona hẽreditaria possi debentur, & venden tur, vt creditorib. satisfiat. Si autem conditio est casualis, puta si nauis veniat de Ferratia, & sic interim non põt hæres adire, tunc datur curator bonis, q custodiat ea, & vendat res, q ceteroquin perirent, vendat ẽt alia bona propter æs alienũ, si quod vrget, sicut fit cum vẽter est in pol. boo. cum pupillus hæres est, & non habet tutorẽ. Fran.

a *Si sub conditione*] alias is, qui sub aliàs si sub.

b *Si potest*] i. si potestatiua est cõditio cogitur q dẽ non petere. sed statuitur ei dies intra q̃ adeat, vt ex tunc repellat & si vellet implere postea, vt sup. de hær. inst. l. si quis instituat. §. 1. & su. de bo. auth. iu. pos. l. si seruus, & ad hoc C. de inoff. test. l. scimus. §. fi. & sup. ad Treb. l. facta. §. si sub cõdõne. Acc

c *Si casu fuerit*] q̃cunq; sit, casualis, vel potestatiua, vel mista, patet ergo quod amittit hæres hæreditatem. Et sic est contra sup. de acq. hær. l. is qui hæres, vbi conditionalis non potest repudiari. Sol. hic auctoritas Prætoris præcessit, vbi non tenet per se, arg. sup. de offic. Præsi. l. legatus. & sup. de orig. iur l. 2. §. & cum placuisset, vel dic non repudiauit hæres hæreditatem, sed ius adeundi, etiam si extiterit conditio. Vel magis pacti, quàm repudiationis sunt hæc verba, vt sup. de pact. l. tale. in prin. Vel hic nõ dicit, teneat, vel nõ repudiatio, sed bona vendenda. & sic non tenet, & poterit esse hæres si quid remanserit. Sed an hoc casu est curator dandus? Vt quod non, vt statim innuit. & est ad hoc, C. de bo. auth. iud. poss. l. fi. & sup. qui. ex cau in poss. ea. l. Fulcinius. l. 1. vel dic hic dandum, & secus ibi, vel quia non fuit petitus, vel ibi bona certum dũm habebant, qui se celabat, quo casu nõ datur, nisi in casibus, vt modo notaui in rubr. at hic loquitur, quando pendet, cuius bona sint, vel nescitur pro certo.

d *Vendenda*] ex edicto quod à quod non habemus, cuius meminit lex illa. si quis insti. ſ. de hær. inst. & ẽt hic, & ſ. l. ſ. & est ſnſa eius, vel ex senatusco. vt in f. e. l. Imperatores.

e *Quod si nihil facere potest*] i. hæres, id est, nec implere conditionem, nec respondere, quia casualis est. Idem puto secundum Azo. & si possit. & nolit, vt sup. de hær. inst. l. si qs instituatur. §. sed si bonorum & §. item si conditioni.

f *Constituendus erit*] ad conseruanda bona duntaxat, vel quæ sunt peritura vẽdet, vt subijcit. & sup. de admi. tut. l. inter bonorum. põt ergo cõstitui. ẽt si nullus sit creditor, vt & inf. de mun. & hono. l. j. § fi. & sup. de ne. gest l. fi. Nec ob. sup. q. ex cau. in poss ea. l. si diu. qa satis vrget cõditio. vt res ñ pereat. Sed Azo. dixit, vrgebat æs alienum, per l. illam, si diu, & per id quod hic subijcit. & inf. l. prox. Et ſm hoc ponitur aut, p &. s Et quod hic subijcit, sed si graue. &c. quid adijcit. ſm eum nisi dicas, quod sup. erat æs alienum, sed non graue, sed ſ. graue Vel prius dixit fieri venditionem, nunc solutionem dicat fieri, quare prima litera planior est.

g *Per curatorem*] alienantem ad hæc peritura, & etiam non peritura, si oporteat, vt addat prædictis.

h *Venter in possessione*] vt sup. de vẽtre in poss. mit. l. 1. §. item si periculũ. & l. curator. §. 1. & ad idẽ sup. de hær. insti. l. si qs instituatur. Itẽ facit ad prin. l. C. de iure do. l. 2. & sup. de ar bi. l. litigatores. §. idẽ dicit. Sed an teneatur facere inuẽtariũ? Resp. Ce, vt arg. sup. de ventre in pos. mit. l. 1. §. curatorix, cuius exemplum possunt creditores alij habere vt sup. de bo. aucto. iu. l. poss. l. fi.

i *Decernit solet*] scilicet curator. Ac.

LEX II.

DE curatore * constituendo hoc iure vtimur, vt Prætor adeatur [l] isq; curatorem, curatoresve cõstituat ex cõsensu maioris partis creditorũ, vel Præses [l] prouinciæ, si bona distrahenda sunt in prouincia, *Quæq; per eũ, eosve, q ita creatus, creative essent, acta, [m] facta, [n] gestaq; sunt, rata habebunt, [o] eisq; actiones, & in eos, vtiles competunt. [p] Et si quem curatorem [q] mittent [r] † ad agendũ, vel defendendum, vti ius esset. Nec ab

Supra loquitur, quãdo curator datur bonis defuncti: hic quãdo bonis viuẽtis datur. B.

Vlpian. lib. 65. ad edi.

LEX II.

DE *curatore.*] CASVS. Primo dispicit qualiter constituitur curator. Secundò dicit, gestam per curatorem rata sint. Tertiò, vt possit agere & excipere. Quarto, q si curator post litem à se cõtestatam constituat procuratorem, satisdabit procurator nomine curatoris, id est, q curator habebit ratum, & de similibus tanquam procurator curatoris nõ domini bonorum. Quinto, si plures sunt curatores in bonis vnius, quilibet potest agere, & conueniri in solidum, sed si partes sunt constitutæ, vt vnus administraret Italica bona, alter prouincialia, tunc quilibet bona sibi deputata tm̃ administrabit. Sexto, curator non datur inuitus, nisi in casu, cũ nemo voluntarius inuenitur. Septimo, si tres sunt curatores, & vnus eorum non administret aliquid, alij sic, dicitur, quòd potest conueniri in solidum iste pro alijs, nisi inuitus esset factus curator, & hoc dicit hæc, & l. sc. Fran.

k *A creditoribus*] à creditoribus, vel ab alijs quorum interest, propter spem successionis, scilicet eius, qui absens est, vt & supra de hæred. instit. l. si quis instituatur. §. item si conditioni. & supra de ventre in possess. mit. l. 1. §. quoties, vel forte etiam nullo petente, si sibi indici quoquo modo sit notum, bona dissipari, arg. sup. qui petant tuto. l. 2. §. si quidem. & facit supra de fideicom. libe. l. ergo. §. creditorum. & supra mandati. l. si mandauero. §. si curator. Accur.

l *Prætor*] scilicet adeatur.

m *Acta*] in iudicio quolibet modo.

n *Facta*, extra iudicium contrahendo verbis, sed gesta sine verbis, vt inf. de verb. sign. l. Labeo. in fi.

o *Rata habebuntur*] ẽt si minor sit hæres, vt sup. de hære. instit. l. quis instituatur. & de min. l. in integrum. & supra tit. 1. l. ab hærede. & hoc si fecit, q debet facere ex officio. Sed quod est eius officium? Respond. intentare actiones priuatas. Sed an idem in non petituris? Respon. vt supra de bon. aucto. iudi. poss. l. creditore, in princip. Item officium eius est custodire & distrahere peritura. & si grauet æs alienũ, etiam non peritura. Sed curatoris adulti & furiosi plenior est potestas vt sup. de adm. tut. l. inter bonorum: differt, & in alijs, quia actio quæ datur in ipsum, non est priuilegiata, illa quæ in alium curatorem, sic vt supra de priuile. credi. l. idem priuilegium. Item iste conuenitur actione mandati, vt sup. man. l. si mandauero. §. si curator. sed ille tenetur negest. vtili, vt C. de neg. gest. l. curatoris. Item iste præstat tantum dolum, & latam culpam, vt supra de bon. auct. iud. poss. l. Prætor. §. est præterea, & l. in venditione, § de eo tempore. Ille leuem, vt C. de neg. gest. l. tutori. Item iurat ille tempore decreti interpositi, q̃ de iste si inuenitur, vt in Auth. vt bi, qui ob. ha. se perbi. res mo. §. fi. Item hic inuitus non datur, vt infra §. quæritur. Ille sic, vt Insti. de satisd. tuto. §. probus. Item ibi prius gerens, quàm non gerens conuenitur, in f. eo. l. si. Item per hoc quod hic habes, no. eum habere legitimã administrationem. & sic de calumnia iurat. vt C. de iur. calum. l. 2. §. quod obseruari. Accur.

p *Competant*] qua legitimam habent administrationem.

q *Curatorem*] alias curatores, & tunc est plana, aliàs curatorem.

1 † P.F.B habent, est.

2 † P.Flo. mitteret.

3 Similẽ gl. habes in cle. 1. & of. ord. & in l. peno. C. ẽ ver. sign. & in l. ix pen. de verb. sign. & in l. 2. C. de obse. patrono p̃sti. & plene in l. si ẽ de reb. dub.

* Intell. huius l. vide Ruben. Zuchardũ, in l. 1. nu. 169. C. de pact.

* Ludou. Ro. ī suis Sing. 97. dicit hic esse casũ sing. ad hoc. & vbicunq; dubitat de mandato substituti, ipse substitutus debet tm̃ cauere procuratorẽ [rẽ] tatã habiturũ, nom ẽ dũm, addo, q̃ factore? Bar. tangit hanc quæst. in l. si actor. inf. rẽ ta. habe. & i l. si ante. ī fi. iu. sol. Bal. in l. nulla, & Sal. in l. & quis q. vlt. C. de pcur. & Paul. de Cast. cõs. 16. & Aret. cons. 29.

* In hũc locũ vide Theophilum, Institutionib. de succes. subla.

Curator datus bonis viuentis à dato bonis defuncti differt.

torē.& tunc.i.actorem. vel procuratorem, quod facere possit,lite à te prius contestata,vt C.de procu.l. neque & Instit.de cura.§.fi. & hoc subijcit.vt ius esse.est erā in hoc ius,vt sit legitimæ ætatis,qui procurator constituitur. quod in hoc curatore exigo,vt C.de leg.iul.l.fi Accur.

a *Neque de rato*] abūdat vna negatio, vt & alias, C.d fer.fug. l.a. & redde singula singulis. s. de rato cū ad agendum.de iudicato cum ad defendendum. Sed an iste curator satisde.? Respon.non. vt infra rē ra. habe.Lactor. Accur.

b *Si plures*] facit ad distinctionem huius §.C. de peculio iuncto.l.2. & si vnus ex pluribus.l 1.& 2.& sup. de adm.tut.l.1.§.apparet.vsq; in finem. & l.sequenti & sup. de exercit.l.1.in fi.& l.sequenti & sup. de iijs qui deie.vel effu. l.1.in fi. & l seq.& ī. l.proxima & sup.de admin tut.l.interlocutores, & dic vt ibi no. Accur.

c *Invitum*] idem in procuratore, vt sup. de proc l. filiusfa. §. inuitus.& facit C.de bo.auc.iud. poss.l.i ciuile. & sup. quemadmo. test.ape.l. sed si quis,secus in tutore & curatore,vt Instit. de satisd. tut. §. quibus.Accur.

ADDITIO. Dic ſm Bar.quod aliud in tutore.& curatore alio.aliud in curatore.qui dātur bonis.

d *Nec facere*] vt quia nemo volūtarius inuenitur, vt bona dissipentur.

e *Creditores*] facit ī. de bo.auc.iud.poss l. cum vnus.& l.ñ.& sup.qui ex cau.in poss.ea.l. Fulcinius. §. sed & si cutator.& s.de ventre in pos.mit.l.1.§.eligunt. Accurs.

f *Conuenire*] quominus conueniat quem vult,vt iuncta.

g *Verum*] secus in tutoribus.vt C.de diui.tute.l.fi. & C.si tutor non gessit.l.nisi forte gesserint,vt quia inutiliter erat datus.& tunc quilibet pro parte tenetur,vt modus actoris præstitabatur.vt sup.de admin.tut l.tutores qui post,§ curatores. Secundo.& idem in procuratoribus dicerem.nihil sic mādatum est.vt quilibet teneatur,in solidum: vt sup.mandati.Lantep.§.duobus. Alij dicunt idem hic.quod in tutoribus. Et quod dicit hic modum non debere constitui.verum est eum non gesserint.Sed an habeat beneficium epistolæ Respon. non.cum non ex dolo & lata culpa tantum teneatur.vt sup de bo.auctho.iu.poss.l. Prætor.§.est præterea.non habet locū epistola. vt arg.sup.de tut.& ratiōt l.1.§ nunc tractemus. Et hoc si quæras qualiter conueniatur ex administratione à debitore.vel ab aliis creditoribus. Si aūt dicas de creditore hereditario.qui perit creditum suum tanquam à debitore.erit idem quod in tutoribus.vt sup. a l.§. si plures & C.si vnus ex pluribus tut.l.1.& facit §. de eden.l.hujus ex. §.1. Sed contra in prin.§.1.sup de admi.tut.ad.l.per.l.3.Sed ibi in alio curatore.vel ab inimicis. Item arg.contra sup. de suspe.tut.l.hæc enim.ni fi.Sed tu.in tutoribus.Acc.

h *Quod edictum*] ex bonis.

i *Factum*] à principe.q. nihil gessit & ad eū nihil pervenit.

k *Commendandum*] nam in solidum alteri non cauetur.vt sup. uēdo,vt C.si tutor ñ gess.l.1.& l.2.H.& T.de adm.tu.l.3.§.1.

l *Ipse est*] Actor. Si dicas.i.creditor hīditarius. planum est.vt & s.l.1.circa prin & §.1.& ff Cat.edi.l. sed & si is.§.fi impubes. Et sic est idē.qđ in tutorib.. vt C.si vnus ex pluribus.l.1. Si dicas actor.i.q agit ꝯ curatorem.quasi malè administrauerit, & sic est actor creditor, qui agit mādati.tūc facit sup. de ven.in poss.mit.l.1.§. si vero non.mā & sup.mandati.l.fi mandanero, §.fi curator. Et ēt dīs bono.veniens.q age ret actione in factū, vt arg.ī. de bo.auth. iu. poss.l. Prætor. in pri & §.his verbis.& §.est prēterea.nisi cessisset bonis.vt ī.l. proxi.in Agerat.i.administraret. & facit sup.l. proxi.in fi. Acc.

I *Imperatores*] Pone asū.vt in gl.q incipit vocat & c.Franc. *Ex senatusconsulto*] cū forte esset Senator ībitor.vt ī.de cura.l.a.& de cura.fur. l.curator.aliās ꝯ Prætorē vt no. su.l.1. Vel dic,qđ nihil phibet & Prætorē & Senatū circa vendēda bona tractasse.& d.curatorē.q spāliter i Senatoreloqtur.intelligitur.qñ bona.q cōstabat esse alicuius.venduntur quo casu non cōstituitur alter curator.vt s.o.sup l.j Acc. o *Fraudator*] vocat fraudatorē debitorē.cuius bona vendita sūt, q noluit soluere creditorib. & qui ad hoc.credit bonis.vt creditores fraudētur.vt qñ dicit nō hīc act. q curatorē bonis datū.cuius auctoritate bona vēdita sūt.sed

Et puto Cassij sententiam veriorem. [k] spectandum est.n. quod redactum est [h] ex 5 † bonis illius, quibus curator datus est, non quid ad curatorē vnum peruenerit. Et ita vtimur: nisi inuitus factus est: [i] nam si ita est, dicendum est, eū non esse 6 † cōueniendū. [k]

Celsus lib 23.7 † *Digest.*

LEX III.

SI plures eiusdem bonorum curatores facti sunt,in quē eorū vult actor, [l] in solidū ei datur actio, tanquam qui uis eorū in solidū 8 † ageret. [m]

*Papyrius lib.*1.9 † *constit.*

LEX IV.

IMperatores Antoninus, & Ver⁹ Augusti rescripserūt, Bonis per procuratorem, & 10 † Senatusconsulto [n] distractis,nullā actionē ex ante gesto fraudatori [o] competere.

Creditor postea veniens nō potest reuocare curatorem, quem alij creditores elegerūt communi consensu ad vendenda bona debitoris, qui bonis cessit.

Iulianus lib.46.° Digest.

LEX V.

SI debitor [p] foro [q] cesserit, & creditores priuato cō-

dat.ur: iijs,quorū interest,si malè administrauer.t.vt no.ī. l.ex. Vel ar.ff.de.qđ vt cet fraudatorem creditorē ex quocūq; ꝯtu.q ad hoc constitutum est, vt cæteri creditores fraudarētur.q dicit non hīc actionē ꝯ debitorē de eo cōtractu. quē fecit.im H Et est ad hoc sup.de priu.cred l.ait Prætor. Vel actio in R.vocat debitorē.cuius bona vendita sunt, cui si qua cōpetebat actio ꝯ aliquē suum debitorem cessione bonō facta ei adempta vt.& cōpetet ei proti bono.& sic fiunt sup.de ope l.be.l fi bona. Et hoc primo nō accipit fraudatore.vt inf.tut.l.fi.in prin.& C. de ijs.qui in frau.cred.l. fi. Vel q alio vocat fraudatorē creditorem huius debitoris.cuius bona vendita sunt,& sic fraudatorem.i.fraudatu. Vñ quidam habent in litera creditoris & non habent fraudatori. Hui quidem non datur actio in debitorem.qui cessit bonis. Quid accipe.nisi aliquid de nouo acquirat.quod dignum emolumentum haberet.vt Instit.de ac.§.fi. Acc.

Debitor... CASVS. Debitor multorū in iudicio cessit bonis,tandē creditores elegerunt quēdam.qui esset curator.vt venderet hæc bona & satisfaceret de pretio creditoribus.nunc appareat aliquis creditor prædicti debitoris qui non interfuerat electioni curatoris.vult reuocare istum curatorem. Dicitur.quod non potest sed si vult ipse cum curatore vēdere bona auditur, pretium inde redactum soluetur omnibus creditoribus pro portione. Franc.

p *Foro cedere*] nummularius fortè. Accur.

q *Foro* id est, negotiationi.cui præerat, cum aliud fortè non

5 † In venditis exēplaribus scri. non habetur totum.ex bo. illi.q. curat da. est.ac nec in P F. & P.F & est.esse.

7 † P.F.lib. 24.

8 † P.F.adget.

9 † P.F In fine lib.1. de cōsu.

10 † P.Fl. ex.

Fraudator quis dicatur.

a Ille duo lectu. vltimæ approbatur per Bart. hic te.d bartis duabus primis.

*Vide Bar. dē. i primo rib⁹ annotat. ad l'adectas, & doctissimē demonstrat qđ sit cedere foro.

1 P Flo. exigetur.

2 † P Flo. &.

3 † Du. vt & inuitus creareturP. F.

4 † P.F tetigit.

non haberet. Vel dic, foro venalium merciũ. Non.n.hic accipies forum, id est locum iudicij secũdũ H. Vel dic, foro, i. loco iudicij cessit bonis, vt ſ. de cessi. bo. l. pe. & ſi. Acc.

a *Vnum*] ſ. curatorem, vt ſubijcit. & ſ. de bo. auth. iu. poſſ. l. in vẽdone. §. ſi. fuit tamẽ à Prætore approbatus, aliqn contra. ſ. eo. l. 2. Acc.

b *Aduerſus curatorem*] ad eum remouendũ arg. ſ. de pac. l. reſcriptũ circa prĩ. Sed an ℔ mala adminiſtratione? Reſpon. ſi & eius negotia gerere propoſuit, ſic. alias nõ. Sed alij creditores tenẽtur huic negotiorũ geſt. vel in factum, vt ſup. mandati. l. ſi mandatu. §. ſi curia. & vt contra. alij dicũt: qd ibi publicè fuit ordinatus, hic priuatim.

c *Vendere*] Quid ſi iam vendiderit curator? Rñ. aut nondũ dederat pretium, & tunc habet locũ prædictus. §. ſi curator. aut ſoluerat, & habet locum quod dicitur ſ. titu. l. qui autẽ. §. ſciendum, & l. pupillus.

d *Pro portione*] ſic C. ad le. Falc. l. in impoſitione. & C. de bon. auctо. iu. poſſ. l. pro debito. Acc.

¶ *Benè conuenit cum præcedentibus ſententijs*. Quomodo ad propoſitam materiam faciat titu. & quid diſcrepet à præcedenti, ſtudet hic Cuiac.

Aſſali. & à creditore &c.

2 ℣ P. F. cõtrabãtur.

3 † P. F. cõ tra.

*4 * P. Flo. ſecu.*

5 † ali. 66. P. F.

*6 * quæ magiſtratũ appellati dicit Theoph. Inſt. de ſucce. ſubl.*

QVAE IN fraudem creditorum facta ſunt, vt reſtituantur.

AIT Prætor, Quæ fraudationis cauſa geſta erunt cum eo, & qui fraudem non ignorauerit, de his curatori bonorum, vel ei, cui de ea re actionẽ dari oportebit, intra annum, quo experiũdi ptãs fuerit, actionẽ dabo, idq. & aduerſus ipſũ, qui fraudem fecerit, ſeruabo,

Quæ in fraudem creditorum facta ſunt, vt reſtituantur.

TITVLVS IX.

Primò ponit edictum Prætoris, et eius verba materialiter. Secundò illud edictũ exponit. Secunda ibi, Ait ergo Prætor. Et hic incipit exponere illa verba, geſta ſunt. Bar.

VIpianus lib. 68. ad edict.

LEX I.

AIT Prætor, quæ fraudationis cauſa geſta erunt cum eo, & qui fraudem non ignorauerit, de his curatori bonorum, vel ei, cui de ea re actionẽ dari oportebit, intra annum, quo experiũdi ptãs fuerit, actionẽ dabo, idq. & aduerſus ipſũ, qui fraudem fecerit, ſeruabo,

e *Ait Prætor*] Cassvs. Debitor multorum geſſit aliqua in fraudem creditorũ cum eo, qui fraudẽ participat, tandem debitore conuento à creditoribus, & non comparente, creditores ſunt miſſi in poſſeſſ. bo. debitoris, & ordinato curatore voluit vendere, quæritur quid iuris ſit de alienatis in fraudem? Et dicitur, quod reuocantur act. reuocatoria. q dabitur curatori bon. vel ipſis creditoribus contra cõtrahentem cum debitore. Dabitur etiam contra alienantem in fraudem. & hoc dicit Prætor. Secundò commẽdat Vlp. hoc edictum. Tertiò exponit hæc verba. Geſſit in frau. cre. ſiue geſta ſunt. Et dicitur, quòd omnem contractum cõprehendit factũ in fraudem credi. ſiue vendit, ſiue acceptilat, ſiue pignora liberet vel prębet exceptionem debitori ſuo. puta, faciendo pactũ de non petẽdo. ſiue quid aliud faciat in fraudẽ cred. vel ſerui amittit. i. remittit per pactũ, vel non viendo. Item in rem ſuam pro derelicto habuit. nam hæc omnia reuocãtur. Hoc dicit vſq. ad l. qui autem. Frã.

f *Geſta*] à creditore.

g *Cum eo*] debitore.

h *Non ignouerit*] ſed ſi ignorauit, teneatur ſi hẽt titulum lucratiuum. vt inf. eo. l. qui autem. §. ſimili modo. & C. e. l. pen. Et ſic intelligitur. ſ. ſi quid in frau. pa. l. 1. §. dolum. q eſt contra. Idem ſi eſt geſtum cum pupillo. vt teneat ig norans. vt inf. eo. l. qui autem. §. ſi quid cum.

i *Curatori*, quia poteſt eſſe, & non eſſe creditor.

¶ Necessariò Prætor hoc edictum proposuit, quo edicto consuluit creditoribus, reuocando ea, quæ in fraudem creditorum alienata sunt.

¶ Ait ergo Prætor, Quæ fraudationis cã gesta erunt. Hæc verba generalia sunt, & continent in se oẽm omnino in fraudẽ factã vel alienationẽ, vel quæcũq. cõtractũ. Quodcũq. igitur fraudis cã factum est, vt his verbis reuocari, qualecũq. fuerit: nã latè ista verba patent. Siuè ergo cẽ alienauerit, siue acceptilatione, vel pacto aliquem liberauerit.

Idem lib. 62. ad edict.

LEX II.

IDem erit probandũ. Et ſi pignora liberet, vel quẽ alium in fraudem creditorũ præponat.

k *Probandũ*] vt & C. eo. l. fin. Sed cont. ſ. ſi quid in frau. pat. l. ſi patronus. vt hæc actio. Sed ibi de eo quod ad eum peruenit. cõtra quem agitur, ſic. n. eſſet, & hic, vt ĩ. e. l. ait Prætor. §. hæc actio.

l *Poteſtas*] ad quod tria ſunt neceſſaria, vt ĩ. de diuerſ. præſcr. l. 1. Acc.

m *Actionem*] ſ. in factũ q̃ vocat Pauliana, quia à Paulo Prætore fuit inducta, & cõpetit ad eĩa reuocanda, quæ in fraudem creditorũ alienata ſunt. vt infra eodem l. hac in factum. Alij Paulianã ad corporalia, ſed in factum ad incorporalia dicunt competere. Et adde de his, & alijs reuocatorijs, quod no. C. ſi quid in frau. pa. l. 2.

Pauliana actio ĩ factũ q̃ cõperit ad eĩa reuocanda, q̃ in fraudẽ creditorũ ſunt alienata. quare ita ſit appellata.

7 ali. 73. P. F.

n *Seruabo*] de hoc dic. vt in. ſ. eo. l. fin. in fi. Acc.

o *Generalia ſunt*] & ſic generaliter intelligenda, vt & ſupra de aleato. l. 1. §. quod autem. & ſup. de mino. l. ait Prætor. in princip. & ſupra ſi quid in fraudem patro. l. 1. §. 1. ibi, Omne igitur, &c. Sed contra. infra de verb. ſign. l. Lab. ĩ fi. Solu. hic ex interpretatione. Acc.

8 Quo dicatur constare ℔ generaliratẽ legis. Mod. 16. q. 1. regu. cancel. n. 2. 3. 4.

p *Acceptilatione*] vt & C. eo. l. fi. Acc.

q *Idem erit*, hoc iunge præcedẽtibus. & quod ſubijcit, & ſi pignora. &c. incipit noua cõſtitutio. quæ pendet vſque ad §. geſta. Accurſ.

9 † P. Flo. adfuit.

r *In fraudem creditorum*] vt infra eo. l. ſi pignus. licet non ſit alienatio. vt eadem l. dicitur.

ſ *Præponat*, prius ei ſoluẽdo. cum oẽs inſtarent. arg. ĩ. e. l. pupillus, aut rẽ hypothecando. dum ſimul oẽs inſtarent. Acc.

t *Vel ei*] ſ. debitori paciſcendo, vel iuramentũ deferendo, vt ſu. de iureiur. l. nam poſtea. §. ſed. & ſi qs.

u *Creditorum conſta*, deferendo creditori, vt iure ſibi deberi, vt d. § ſed & ſi quis. Vel adeundo mal'am hæreditatem, vt ſup. de ſepara. l. 1. §. quæſitum.

x *Aliud*, hoc dic, vt infra de ſolutio. l. pupilli debitor. in princip. Accurſ.

y *Opera*, à debitore, & ab alio, cui debitor prodeſſe volebat, Azo. vt forte eſſet contumax, vel cum promiſſet alij ſub pœna iudicio ſiſti.

z *Affuerit*] vt contumax damnaretur. Acc.

a *Paſſus eſt* cum potuit litem conteſtari. & non fecit, ſecundum H. Quod nõ placet: quia ſtatim ſubijcit hic reſp. Die ergo, quòd diuiſit perire inſtantiam trienniõ. in qua produxerat teſtes, qui poſt teſtificationẽ mortui ſunt. Accurſ.

a *Amittit*

a *Amittit*] idest remittit per pactum, vel non vtendo.
b *Desinat habere*] puta patiendo se iudicio vinci, vel aliàs in fraudem obligando se. Acc.
c *In fraudem, Intelligendum est*] No. qui nõ facit, facit vt & ſ. de reg. iur. l. qui non facit, & ſ. de ædil. ædi. l. qs fit fugitiu⁹. §. idẽ ait, l. ſi ſeruus, & ſ. de remilit. l. oẽ. in fi. & ſ. de libe. agn. l. necare. & ſ. de ver. ſig. l. alienationis. 2. rñ. Acc.
d *Sed & ſi rẽ. Vt quis eam ſuam*] quod eſt eo ipſo, & pro derelicto habuit, vt ſ. pro derelicto. l. ſi id. Acc.
e *Vt autem*] CASVS. Aliqs noluit acquirere & poſſet, & hoc fecit in fraudem creditorũ. Benè valet, quod fecit, nec reuocatur per creditores, puta, ſi noluit impiere cõd. ſub qua ſtipulatus erat aliquid, vel repudiat hẽte. vel legatũ ſibi relictũ. Idẽ ſi emancipauit filium ſuũ, qui erat hæres inſtitutus, vel lega. ei relictum, & hoc fecit in fraudem cred. Idem ſi ſeruum ſuũ ab aliqua hẽdem inſtitutõ alienauit, & ſic hẽdit. ex iuſſu emptoris eſt adita, & ei quæſita, nam hæc nõ reuocãtur, niſi alienatio in fraudẽ creditorũ facta. Et h. d. vſque ad §. apud Labeonem.
¶ *Apud Labeonem*] Si debitor multorũ ſolua. vni ex creditoribus iuſſu iudicis, non ſpectat ad hoc edictũ: nam non reuocatur à cæteris creditoribus. licitum. n. ſibi vni ſolui. Et hæc ſunt vera, qũ ſatisfactum eſt illi antequã creditores tint in poſſ. bo. debitoris. ſi verò poſtea ſatisfactũ è illi, tunc & accepit cõicabit cũ alijs creditoribus. Itẽ ſcias, & hoc edictũ punit ſtentẽ in fraudem cred. cum debitore. ſi. n. cõtrahat nõ in fraud. credit. vel contrahat, ſcientibus creditoribus, & conſentiẽtibus, non tenetur, licet debitor fraudem haberet.
¶ *Si quid cum pupillo*] Si debitor multorum donauit rẽ alicui pupillo fraudem ignoranti: ſi ex hoc lædantur creditores, reuocabitur hoc, quod donatum eſt. Idem multo magis. ſi extraneo donauit in frau. cred. licet donatarius fraudem ignorauit, & tenebit in ꝙtum locupletior eſt ex iſto dono. Sed pone quòd ſeruus meus emit aliquam rẽ à debitore vendente in fraudẽ credit. & ipſe ſeruus participauit fraudem, in quantum teneor ego dominus, quæritur. Et diſtinguitur: nam aut ego dominus hoc ignoraui, & tũc teneor de peculio, vel de in rem verſo, & hoc idẽ dicas in filio. Si aũt hoc ſciui, tunc meo noĩe conuenior in ſolidum. Item ſi debitor in frau. cred. plura legauit, & hæres hæc legata ſoluit creditoribus, reuocantur hæc legata. Vltimò dicit, hæc actio datur anno vtili, & incipit ex die cõtractus facti. Fr.
g *Locupletentur*] Ad hoc, & inſectiora, facit ſupra, ſi quid in fraud. patr. l. 1. §. verum, & inf. de reg. iur. l. non fraudantur. in princip. & ſupra pro ſocio, l. nemo. §. primo. & infra de iniur. l. iniuriarum. §. ſi quis de honoribus. & ſup. ad Trebel lia. l. poſtulante. in fi. & inf. de verb. ſignif. l. alienationis. §. 1. & infra de iure fiſci. l. cum quidam. Sed cont. inf. eod. tit. l. in fraudem in princ. Sed vt ibi. Itẽ arg. cõt ſ. de hæred. ven. l. 1. §. non ſũ. & ſup. ad leg. Aquil. l. ſi ſeruus ſeruum. & ſupra vſufr. quemadmodum ca. l. 3. §. 1. & de peti. hær. l. ſed & ſi §. proinde. & ſupra ſi quis omiſ. cauteſta. l. 1. §. penul. Sed illæ in ſuis tractatibus. Item cont. infra eo. l. ait Prætor. §. pẽ. Sol. vt ibi. Acc.
f *Stipulat*] erat. n. ei ꝓmiſſum aliqd, ſi aſcenderet Capitolium, vt inf. ſi qd in frau. pa. l. 1. §. verum.
g *Legatum repudiauit*] Sed nonne cum legatum repudiat, ẽ ſuo diminuit, cũ ſtatim adita hẽditate fiat dominus? Rñ. ſi dicas 1 hic repudiauit ante aditam hæreditatem, nihil eſt: vt infr. de reg. iur. l. qui poteſt. §. j. & inf. quorum lega. l. 1. §. ꝙ ait, & ſupra de ſucceſ. edict. l. 1 §. decreuit. alias, Sed reſp. quod licet poſtea repudiet, non diminuit, cum fingatur non eſſe ꝙ ſitum, vt ſup. ad leg. Aquil. l. nam ſicut.
h *In venditione*] ſ. nõ acquiren. Acc.
i *Sed in hæreditate*] non tamẽ alienatione intereueniente. A. k *Ceſſat*] .i. non reuocabitur. Acc.
l *Reuocabitur*] Sed nunquid reuocabitur cum ſeruo quando i ſerui alienatione fraus intereuenit? vel an ſeruus tantũ? & dic, vtrunque, vt inf. de reg. iur. l. cum principi.
m *Facere*] vt & inf. de reg. iur. l. nihil dolo, & ſupra de condit. ob cau. l. ſi donatarius §. primo. & facit ad hunc, & ad ſeq. §. C. depoſiti. l. ſi & C. de iur. delib. l. ſi. §. & ſi præfatã, & ſupra de bon. auctо. iudi. poſſ. l. ſi non expedierit. §. primo in princip. & C. de manumiſſ. teſta. l. ſi. §. ſinautem. & ſup. de mino. l. ſi mulier. in ſi. argum. cont. ſup de tribu. l. illud. § proinde. Accur.
n *Quem Præſes*] vel alius iudex. Accurſ.
o *Cogat*] actore agente.
p *Non interpoſuit*] iubendo, vel approbando: vt hic fecit. Et ſic nota, quòd iuſſus, vel auctoritas iudicis excuſat. 2 vt infra de regulis iur. l. non videtur. §. qui iuſſu. & ſupra de iuriſdictio. omn. iud. l. ſi quis id. §. doli. & de infamib. l. furti. §. qui iuſſu.
q *Ꝙ gerat*] in fraudem contracta, vt inf. e. l. ait Prætor. §. ſi cui. & idem eſt in venditione. Acc.
r *Venditioneſque*] quæ fiunt nulla cogente neceſſitate.
s *Accepit*] alias recepit. Accurſ.

a *Amittit* idest remittit per pactum, vel non vtendo.
b *Desinat habere* puta patiendo se iudicio vinci, vel aliàs in fraudem obligando se. Acc.
c *In fraudem, Intelligendum est* No. qui nõ facit, facit vt & ſ. de reg. iur. l. qui non facit, & ſ. de ædil. ædi. l. qs fit fugitiu⁹. §. idẽ ait, l. ſi ſeruus, & ſ. de remilit. l. oẽ. in fi. & ſ. de libe. agn. l. necare. & ſ. de ver. ſig. l. alienationis. 2. rñ. Acc.
d *Sed & ſi rẽ. Vt quis eam ſuam* quod eſt eo ipſo, & pro derelicto habuit, vt ſ. pro derelicto. l. ſi id. Acc.
e *Vt autem* CASVS. Aliqs noluit acquirere & poſſet, & hoc fecit in fraudem creditorũ. Benè valet, quod fecit, nec reuocatur per creditores, puta, ſi noluit impiere cõd. ſub qua ſtipulatus erat aliquid, vel repudiat hẽte. vel legatũ ſibi relictũ. Idẽ ſi emancipauit filium ſuũ, qui erat hæres inſtitutus, vel lega. ei relictum, & hoc fecit in fraudem cred. Idem ſi ſeruum ſuũ ab aliqua hẽdem inſtitutõ alienauit, & ſic hẽdit. ex iuſſu emptoris eſt adita, & ei quæſita, nam hæc nõ reuocãtur, niſi alienatio in fraudẽ creditorũ facta. Et h. d. vſque ad §. apud Labeonem.
¶ *Apud Labeonem* Si debitor multorũ ſolua. vni ex creditoribus iuſſu iudicis, non ſpectat ad hoc edictũ: nam non reuocatur à cæteris creditoribus. licitum. n. ſibi vni ſolui. Et hæc ſunt vera, qũ ſatisfactum eſt illi antequã creditores tint in poſſ. bo. debitoris. ſi verò poſtea ſatisfactũ è illi, tunc & accepit cõicabit cũ alijs creditoribus. Itẽ ſcias, & hoc edictũ punit ſtentẽ in fraudem cred. cum debitore. ſi. n. cõtrahat nõ in fraud. credit. vel contrahat, ſcientibus creditoribus, & conſentiẽtibus, non tenetur, licet debitor fraudem haberet.
¶ *Si quid cum pupillo* Si debitor multorum donauit rẽ alicui pupillo fraudem ignoranti: ſi ex hoc lædantur creditores, reuocabitur hoc, quod donatum eſt. Idem multo magis. ſi extraneo donauit in frau. cred. licet donatarius fraudem ignorauit, & tenebit in ꝙtum locupletior eſt ex iſto dono. Sed pone quòd ſeruus meus emit aliquam rẽ à debitore vendente in fraudẽ credit. & ipſe ſeruus participauit fraudem, in quantum teneor ego dominus, quæritur. Et diſtinguitur: nam aut ego dominus hoc ignoraui, & tũc teneor de peculio, vel de in rem verſo, & hoc idẽ dicas in filio. Si aũt hoc ſciui, tunc meo noĩe conuenior in ſolidum. Item ſi debitor in frau. cred. plura legauit, & hæres hæc legata ſoluit creditoribus, reuocantur hæc legata. Vltimò dicit, hæc actio datur anno vtili, & incipit ex die cõtractus facti. Fr.
g *Locupletentur* Ad hoc, & inſectiora, facit ſupra, ſi quid in fraud. patr. l. 1. §. verum, & inf. de reg. iur. l. non fraudantur. in princip. & ſupra pro ſocio, l. nemo. §. primo. & infra de iniur. l. iniuriarum. §. ſi quis de honoribus. & ſup. ad Trebel lia. l. poſtulante. in fi. & inf. de verb. ſignif. l. alienationis. §. 1. & infra de iure fiſci. l. cum quidam. Sed cont. inf. eod. tit. l. in fraudem in princ. Sed vt ibi. Itẽ arg. cõt ſ. de hæred. ven. l. 1. §. non ſũ. & ſup. ad leg. Aquil. l. ſi ſeruus ſeruum. & ſupra vſufr. quemadmodum ca. l. 3. §. 1. & de peti. hær. l. ſed & ſi §. proinde. & ſupra ſi quis omiſ. cauteſta. l. 1. §. penul. Sed illæ in ſuis tractatibus. Item cont. infra eo. l. ait Prætor. §. pẽ. Sol. vt ibi. Acc.
f *Stipulat* erat. n. ei ꝓmiſſum aliqd, ſi aſcenderet Capitolium, vt inf. ſi qd in frau. pa. l. 1. §. verum.
g *Legatum repudiauit* Sed nonne cum legatum repudiat, ẽ ſuo diminuit, cũ ſtatim adita hẽditate fiat dominus? Rñ. ſi dicas 1 hic repudiauit ante aditam hæreditatem, nihil eſt: vt infr. de reg. iur. l. qui poteſt. §. j. & inf. quorum lega. l. 1. §. ꝙ ait, & ſupra de ſucceſ. edict. l. 1 §. decreuit. alias, Sed reſp. quod licet poſtea repudiet, non diminuit, cum fingatur non eſſe ꝙ ſitum, vt ſup. ad leg. Aquil. l. nam ſicut.
h *In venditione* ſ. nõ acquiren. Acc.
i *Sed in hæreditate* non tamẽ alienatione intereueniente. A. k *Ceſſat* .i. non reuocabitur. Acc.
l *Reuocabitur* Sed nunquid reuocabitur cum ſeruo quando i ſerui alienatione fraus intereuenit? vel an ſeruus tantũ? & dic, vtrunque, vt inf. de reg. iur. l. cum principi.
m *Facere* vt & inf. de reg. iur. l. nihil dolo, & ſupra de condit. ob cau. l. ſi donatarius §. primo. & facit ad hunc, & ad ſeq. §. C. depoſiti. l. ſi & C. de iur. delib. l. ſi. §. & ſi præfatã, & ſupra de bon. auctо. iudi. poſſ. l. ſi non expedierit. §. primo in princip. & C. de manumiſſ. teſta. l. ſi. §. ſinautem. & ſup. de mino. l. ſi mulier. in ſi. argum. cont. ſup de tribu. l. illud. § proinde. Accur.
n *Quem Præſes* vel alius iudex. Accurſ.
o *Cogat* actore agente.
p *Non interpoſuit* iubendo, vel approbando: vt hic fecit. Et ſic nota, quòd iuſſus, vel auctoritas iudicis excuſat. 2 vt infra de regulis iur. l. non videtur. §. qui iuſſu. & ſupra de iuriſdictio. omn. iud. l. ſi quis id. §. doli. & de infamib. l. furti. §. qui iuſſu.
q *Ꝙ gerat* in fraudem contracta, vt inf. e. l. ait Prætor. §. ſi cui. & idem eſt in venditione. Acc.
r *Venditioneſque* quæ fiunt nulla cogente neceſſitate.
s *Accepit* alias recepit. Accurſ.

rit, vt tempore liberetur, aut vſumfructum, vel ſeruitutem amittit. [a] Et omnino 1† qui aliquid fecit, vt deſinat habere, [b] quod habet, ad hoc edictum pertinet.

Paulus lib. 18. †2 ad edict.

LEX IIII.

IN fraudem facere videri etiam eum, qui non facit, quod debet facere, intelligendum eſt, [c] ideſt, ſi non vtatur ſeruitutibus.

Caius. 3†

LEX V.

SEd, & ſi rem ſuam pro derelicto habuerit, vt quis eam ſuam [d] faciat.

Qui negligit acquirere, nõ poteſt dici hoc facere in fraudem creditorum. Hoc dicit: cætera huius l. ſatis plana ſũt.

Vlpian. lib. 16. 4† ad edictũ.

LEX VI.

QVi [e] †autem cum põſſit aliquid quærere, non id agit, vt acquirat, ad hoc edictum non pertinet. Pertinet enim hoc edictum ad diminuentes patrimonium ſuum, non ad eos, qui id agunt ne locupletentur. [g]

¶ Vnde ſi quis ideo conditioni non paret, ne committatur ſtipulatio, [f] in ea conditione eſt, ne faciat huic edicto locũ. Proinde, & qui repudiauit hæreditatẽ, vel legitimã, [6†] vel honorariam, vel teſtamentariam, non eſt in ea cã, vt huic edicto locum faciat, noluit. n. acquirere, non ſuũ proprium patrimonium diminuit.

¶ Simili modo dicendum eſt, & ſi filium ſuũ emancipauit, vt ſuo arbitrio adeat hæreditatem, ceſſare hoc edictum.

¶ Sed, & illud probãdum eſt, ſi legatum repudiauit, & ceſſare hoc edictũ, quod Iulianus quoque ſcribit.

¶ Si ſeruum * ſuum hęredem inſtitutum quis alienauit, vt iuſſu emptoris adeat 7† hæreditatem, ſiquidem in venditione [h] nulla fraus eſt, ſed in hæreditate [i] ſit, ceſſat [k] hoc edictum: quia licuit ei etiam repudiare hæreditatem. At ſi in ipſa ſerui alienatione fraus eſt, reuocabitur, [l] quemadmodum ſi eum in fraudem manumiſiſſet.

¶ Apud Labeonem ſcriptum eſt, eum, qui ſuũ recipiat, nullam videri fraudem facere, [m] hoc eſt eum, qui quod ſibi debetur, recipiat, 8† eum enim, quem Prætes [n] inuitũ ſoluere cogat: [o] impunè non ſoluere, iniquum eſſe. Totum. n. hoc edictum ad contractus pertinere, in quibus ſe Prætor non interponit, [p] vt pura, pignora, [q] venditioneſque. [r]

¶ Sciendum eſt Iulianum ſcribere, eoq. iure nos vti, vt qui debitam pecuniam 9† accepit, [s] antequam bona debitoris poſſideantur, quamuis ſciens 10† ſoluendo non eſſe,

Totel. huius §. vide p. Io. Bap. Cimator. ĩ l. legatũ. nume. 20. de leg. 1.

7† P. F. deeſt, hæreditatem.

1 Rom. et Fra. Aret. in l. is qui hſa. ſu. de acq. hær. reputant iſtã gl. ſal. ad hoc, ꝙ legatũ & pot repudiari ante aditã hẽditatẽ: quaſi non poſſit tolli i⁹ de futuro. Pro quo optimè facit tex. in l. ſequi pt. §. j. de reg. iu. j. quẽ tex. all. eg. hæc gl. Bol.

8† P. F. receperat.

9† In P. F. recepit.

10† P. Fl. ſciẽs prudẽſq. ſoluẽdo, &c.

2 Adde ꝙ notaui in apoſtil. in l. quãquã. I ver. iudicis iuſſũ. de acqu. plu. arcẽ.

a *Hoc edictum*]secus est in fisco, vt C.de priui. fisci.l. pecuniam.& facit sup.proxi.l.& quod ibi no. Accur.

b *Vigilauit*]facit sup.de peculio.l.summa.§.sed & si alij.& de separationibus.l debitor.in fi.& respon.& in f.eod.l.pupillus.& l.ait Prætor.§.si cum in diem.

c *Suum*] .s. debitoris.Accur.

d *Fecerit*] id est,receperit.Accur.

e *Præcipere*]sic sup.de re iud l. pen. & de bo. author. iud.poss.

1† In P. Fl. recepit.

f *Cessare*]in tit. non lucrativo accipe, vt sup.eo.l.1.in prin.& inf.eo.l. si debitor.& sic non est cõtra inf. eod.l.simili. Vel dic in lucrativo, & tunc determinatur inf.eo. §. in hoc. Sed quid si tempore contractus bona fide contraxit,sed cum traditur, scit in fraudem creditorum alienari ? Resp. teneri: quia gestum est aliquid tũc, vt sup.l. prima, in principio.Accur.

2† Præcipere. in P.F.

3† P. Flo. creditorum febat.

4† P. Flo. cepit.

g *Consentientibus*].s. expressè, vel quibusdã coniecturis hoc apparere. Sed quid si videntes tacuerunt ? videntur consentire: arg.C.de remiss.pig. l.1.& 2.§.fi. sed forte distingues.vt sup. quibus modis pignus, vel hypo. fol.l.sicut, §.non videtur.Accur.

Idem Aristi.5. Ethic. c. 9.& 11.

5† P.Flo. deest, ad Loc.

h *Nemo enim*]vt & inf. de reg. iur.l. nemo,& ff. de act.emp. l.1. in fi.& sup. quod falsò tut.auth.l.1.i fi. i *Si quid cum pupillo*] in quem alienatum est.Accur.

k *Omnimodò*].i. siue habeat titulũ lucrativum,siue non lucrativum, siue sciat,siue non, dum tamen tutor sciat, vt inf.eo.l. ait Prætor, & sic pòt notari hic esse deteriorem conditionem pupilli,quam aliorũ, in quos alijs distinguitur, vt sup. proxi. dixi. Vel dic ſm Az. q loquitur de pupillo, cui donarũ erat: nam primo casũ dubitabilem ponit, posica minus dubitabilem, & generalè, in §.similiter & sup.ad legẽ Aquiliam,l. si seruus seruum, §.supposse. Accur.

6† P. Flo. deest.ei.

l *Extorqueatur*]sic in f.eod.l. si fraudator.in prin. & C. eod.l. ignoti,& inf.de reg.iuris l.in re obscura.& C. de iure deliberan.l.fi.§.& si legatarij. & de codicil.l.fin.§.pen. & infra eod.l. penult.

m *Liberalitatem*] in casu etiam ille,qui non liberaliter accepit,non tenetur in plus,vt inf.eod.l.ait Prætor,§. ait Prætor.Accursius.

n *Soluendo non fit*]& qui fraudat creditores.

o *Si seruus*]alicuius.Accur.

p *Rem acceperit*] ex causa peculiari, non dominica,nec domini mandato.

q *Dominus*]vt quia præsens est,& posset contradicere,vt supra d l.b.ca.l.on ò, in fi. aliàs non præiudicaret.s. si non potest cõtradicere, vt supra de contrahen. empt. l. in huiusmodi, & adde distinctionem quam habes sup. de ædil.edict.l.cũ mancipium.

r *Heres*, puta seruus debitoris, hæres institutus à debitore.

s *Legata*] relicta à debitore in fraudẽ. Accur.

t *Legatarij*].s. fraudem committam.

u *Actionem*]vel indebiti, vt C. de iure deliberandi. l.fin.§. sed & si legatarij.vel Fauianam,vel in factum.& facit sup. in fraud. pat.l.1.§.1.

x *Venditionis*] vt & inf eo.l. ait Prætor.§. annus, & C.eod.l. fi actum.

Si debitor.] Casus. Debitor multorũ vendidit rẽ cuidã in fraudem creditorum, etiam minori pretio quam valeret, & emptor participauit fraudem, quæritur an si creditores agant reuocatoria, debeant restituere pretiũ emptori.quod pro re dederant ? Et dicitur, quod non, nec totum pretium, nec partem, nisi hoc extaret penes debitorem vendentem, & hoc dicit hæc lex, & sequen. Franciſc. Accur.

y *Minore pretio*] hoc non curandum, cum sciens fuerit emptor. sed vt apertius fraus appareat.hoc dicit.

z *Petant*] per Paulianam, vel in factum. vt nota. supra eodem.l. prima, in principio.

a *Non restituatur*] à creditoribus. Sed numquid soluendum est ab eo, qui in fraudem vendidit ? videtur, quod non. vt C. de rescindenda vendit.l. hi qui : sed illud dico speciale in fisco: licet sit argumentum contra, C. de præscript.xx. annor.l.1. Azo. hic enim videntur restitui, si saluum sum, vt infra proxi.& facit, C. de rei vendicat.l.fi mancipium. Sed contra, sup. fi quid in fraudem pat.l. 1.§. si quid in fraudem,vbi pretium restituitur emptori. Sol. quare ibi secus sit obseruandum, euidens est ratio, secundum R. quia ibi fuit ignorans emptor, qui emit à libero vendente in fraudem patroni.hic sciens.Accur.

7† In P. Fl. soluatur.

In hos tamen, qui ignorantes ab eo, qui soluendo nõ sit, liberalitatem [m] acceperunt, hactenus actio erit danda, quatenus locupletiores facti sunt, vltra non.

¶ Simili mõ quæritur, ab eo qui soluendo non sit, [n] si seruus [o] ignorante domino ipse sciens rẽ acceperit, [p] an dominus teneatur. Et ait Labeo, hactenus eũ teneri, vt restituat, qd ad se pertenit, aut vt duntaxat de peculio dãnetur, vel si quid in rem eius versum est. Eadem in filiofamilias probãda sunt: sed si dominus [q] scit, suo nomine conuenietur.

¶ Itẽ si necessarius hæres [r] legata [s] præstiterit, deinde eius bona venierint, Proculus ait, etiam si ignorauerint legatarij, [t] tamen vtilem actionem [u] dandam, quod nequaquam dubium est.

¶ Huius actionis annum vtilem computamus, quo expectiundi potestas fuerit, ex die factæ venditionis. [x]

Cũres vendita reuocatur, pretium emptori nõ restituitur, nisi in vtilitatẽ debitoris appareat esse conuersum. Bart.

Paul.lib.62.ad edict.

LEX VII.

SI debitor in fraudem creditorum minore pretio [y] fundum scienti emptori vendiderit, deinde ij, quibus de reuocando eo actio datur, eum petant, [z] quæritum est, an pretium restituere debeant. Proculus existimat, omnimodò restituendum esse fundum, [a] & si pretium non restituatur, & rescriptum est secundum Proculi sententiam.

QVi *à debitore.*] CASVS. Emi à debitore in fraudem creditorum vendente, & sciens hoc emi: & antequã bona debitoris possiderentur à creditoribus, ego emptor hanc rem alij vendidi bona fide ementi, quæritur an creditores possint hanc rem revocare ab isto emptore bonæ fidei. Et dr q non, sed ego eis teneor ad pretiũ quod habui ex hac re. Ac.

1† Saturninus li. 6. Inter. P. Fl.

a *Qui à debitore*] in fraudem creditorũ vendente. Acc.

b *Non sunt*] à creditoribus ẽt, alioquin secundus emptor teneretur hypothecaria, vt C. de prætorio pignore l. fin.

c *Convenirí possit*] revocatoria. Acc.

d *Qui eum admisit*] vt C. de rescin. ven. l. dolus, & de petic. & cõm. l. dolũ. & sup. ẽ Publiciana l. sĩ & si. §. Prætor & j. de exc. dol. l. apud Celsũ. §. de aut. loris, & j. de regu. iuris l. fraudis.

2† Dubis, qui &c. P. Fl.

e *Diximus* sup. e. l. q autem. §. hoc edictũ.

f *Eum*, primum emptorem. Acc.

g *Tenebitur* creditoribus revocatoria, & sic pretium loco rei succedit, & facit sup. de rei ven. l. Iulianus in prin. & inf. de reg. iur. l. factũ. Ac.

3† In P. Fl. possessa sunt.

Venuleius.] †

LEX VIII.

EX his colligi potest, nec quidem portionem emptori reddendam ex pretio: posse tamen dici, illam rem apud arbitrum ex causa animaduertendam, vt si nummi soluti in bonis extent, iubeat eos reddi: quia ea ratione nemo fraudetur.

Paulus lib. 62. ad edict.

LEX IX.

QVi 2 † à debitore, a cuius bona 3 † possessa nõ sunt, b sciens rem emit, iterũ alij bona fide ementi vendidit, quæsitum est, an secundus emptor cõueniri possit? c Sed verior est Sabini sententia, bonæ fidei emptorem non teneri: quia dolus ei duntaxat nocere debeat, qui eum admisit, d quemadmodum diximus e nõ teneri eum, f si ab ipso debitore ignorans emerit. Is autem, qui dolo malo emit, bona fide autem ementi vendidit, in solidum pretium rei, quod accepit, tenebitur. g

Vlpian. lib. 13. § † ad edict.

LEX X.

AIt Prætor, Quæ Lucius Titius h fraudandi i causa, sciente k te s † in quibus

4† Al. 73. P. F.

5† P. F. re in bonis gb. de ea re. &c.

sint revocare alienata per hĩdem. Et dr, q sic vilii act. quare non directa? dic vt in gl. hoc idem dicas in seruo hærede instituto, qui postea abstinuit habita in integ. restit. Sed an alienata p defunctum revocari possunt. distinguit. aut creditores non sunt secuti fidẽ hæredis, & tunc revocantur, aut sunt secuti, & tũc nõ revocantur & eorum pia vtriusque sunt in littera.

¶ *Si impubes*] Debitor alienauit aliqua in fraudẽ credit. hic debitor decessit relicto hĩde impubere, impubes edita hæreditate, aliqua alienauit in fraudẽ creditã hæreditariorũ, q proprietorum, vel eius tutor alienauit, separatione à creditoribus hæreditarijs in petitia, dr q creditores revocabunt alienata in frau. eorum.

4 *Si eum in diem*] Debitor in fraudẽ credit. debitũ, quod in diem debebat, ante soluit. dr, q quicqd in medio tpe habuit creditor, cui solutum est, revocabitur per alios creditores. Idem si debitor in frau. cred. dedit rẽ suam pignori vel loco creditoris antiquo, revocabitur hoc pignus, per alios creditores. Itẽ si mulier in frau. cred accepto tulit Titio, quod Titius ei debebat, vt hic Titius hoc habeat in dotẽ, non tenet hæc acceptilatio, sic ergo oblatio debiti in antiquo statu reperitur. Itẽ si debitor in frau. cre. cõstituat vsurã fundo socio, vel si sibi debitũ remittat, vel alicui promittat aliqd in annos singulos, revocabitur, qđ facies.

¶ *Si debite eum*] Debitorem n. cum, & p vtilitate alienum fugientem sui per exactos, & pecuniam ie cum ferente ei absoluit, an teneatur reddere alijs creditoribus? & distinguit, aut hoc feci antequam creditores missi in possess. eius, & tunc non reddo, aut post. & tunc reddo.

¶ *Si ex suspitione*] Quidam debitor in fraud. cred. aliqua alienauit & testẽ reliquerat libertatẽ seruis suis, tandẽ nemo voluerat ei succedere ex testo, vel ab intestato, venit q dã. & petit hæc bona hæreditaria sibi dari causa libertatis conseruandæ, promittens de solido soluendo creditoribus, dicitur q ab edicto creditores non possunt revocare alienata per defunctum, cum solidum consequantur ab accipiente hæc bona. Secundo dicit, annus huius actionis incipit currere a tempore quo vendita sunt bona in frau. cred. Tertio dicit per hanc act. in factum revocantur res alienatæ in frau. cre. cum sua causa, cum fructib. perceptis à possess. & percipiendis, dum tamen expensæ si quæ sunt factæ necessariæ deducantur, & etiam voluptuariæ deducentur, si factæ sunt voluntate creditorum, vel fiduciariorum debitoris, & ancilla fuit vendita in fraudem cred. revocabitur, & etiam partus, si quem habuit. & vt generaliter dicam, sciat q per hanc act. revocabitur res alienata in pristinum statum. Itẽ obligatio si remissa erat in frau. cre. revocabitur in pristinũ statum, perinde ac si non esset facta remissio, adeo q & cõmodum medij temporis veniat, vt puta fructus, vsuræ autẽ medij temporis non veniunt, nisi prius erant debitæ iure stip. vel intercontractus bonæ fidei, & si obligatio erat sub die, vel sub cond. revocabitur in pristinũ statum, si ãt erat tẽporalis, vt quamdiu minoris, q remisit debitori in frau. cred. illa revocari poterit intra annũ ipsa quantum supererat ei, & si intra annum. Vltimo dicit, hæc actio datur perpetuo in eo quod peruenit ad conuentum, siue sit fraudator siue alius. Item hæc act. datur creditoribus & hæredib. eorum. Itẽ datur in accipientem, & eius hæredẽ in id, quod ad eum peruenit, & hoc dicit hic, § cum sequentib. & cum l. seq. Fran.

h *Lucius Titius*] debitor. Accur.

i *Fraudandi*] creditores. Acc.

k *Sciente*] acceptore. Acc.

l *Quibus*] de quibus. Azo.

Venit

bonis [a] de ea re [b] agitur, fecit, † ea [c] illi, [d] si eo nomine [e] quo de agitur; actionem † ex edicto meo competere [f] esse ve [g] oportet, & si non † amplius quàm annus est, [h] cum qua † de re agitur, experiundi potestas est, restituas. Interdum causa cognita, & si scientia non sit, [i] in factum actionem permittam.

Creditores præteriti habẽt revocatoriam, non creditores post secuti, nisi in locum priorum successerint. Bart.

¶ Ita demum revocatur, qđ fraudandorum creditorum causa factum est, si eventum fraus † habuerit, [k] .s. si ij creditores, quorum fraudandorum causa fecit, bona ipsius vendiderunt. Cæterum si illos dimisit, quorum fraudandorum causa fecit, & alios † postea fortitus est, si quidem simpliciter [m] dimissis prioribus, quos fraudare voluit, alios postea, fortitus est, cessat revocatio. Si autem horum [n] pecunia, quos fraudare noluit, [o] priores dimisit, quos fraudare voluit: Marcellus dicit, revocationi locum fore, secundum hanc distinctionem, & ab Imperatoribus Seuero, & Antonino rescriptũ est, eoq. iure vtimur.

Nõ sufficit scire debitorem alienatem habere creditores: sed oportet fraudem participare, vt hoc edictum locũ habeat. Bart.

¶ Quod ait Prætor, sciẽte † te; sic accipimus, te conscio, & fraudem participãte. Non .n. sr simpliciter scio illũ creditores habere, hoc sufficit ad contendendum, [p] teneri eũ in factum actione: sed ita, si particeps fraudis est.

Non potest videri fraudem facere, qui emit cõtẽpta denunciatione facta à creditoribus, ne emeret à debitore in fraudem alienante. Bart.

¶ Si quis particeps quidẽ fraudis nõ fuerit, & † venerit vendẽte [q] debitore tertiarõ [r] cõuentus est à creditoribus, ne emeret, an in factũ actione teneatur, si comparauerit? Et magis est, vt teneri debeat. Non .n. caret fraude, qui conuẽtus tertiario perseuerat. [s] alias aũt qui scit, aliquem creditores habere, si cum eo contrahat simpliciter sine fraudis conscientia, [t] non videtur † actione [u] teneri.

¶ Ait Prætor scientẽ te, idest eo, qui cõuenitur hac actione. Quid ergo si fortè tutor pupilli scit, ipse pupillus ignorauit, videamus an actioni locus sit, vt scientia tutoris noceat: idem ẽt in curatore [x] furiosi & adolescentis. Et putẽ hactenus illis nocere † scientiã tutorũ siue curatorũ, quatenus quid ad eos [y] peruenit.

¶ Præterea sciendũ est, posse quæri, [z] qd dr. In fraudẽ creditorũ alienatũ reuocari posse, si ijdẽ sint creditores, [a] & si vnus creditor sit ex illis, qui fraudati sunt, [b] siue solus tũc fuit, siue cũ [c] cæteris satisfactum est, hic solus remansit, probandum est, ††† adhuc actioni [d] locum [e] fore. Illud certè sufficit, etsi vnum scit creditorem fraudari, cæteros ignorauit, fore locum actioni. Quid ergo si ei quem quis scit ‡2† fraudari, satisfactum est? nunquid deficiat actio, quia qui supersunt, non sunt fraudati? Et hoc puto probandũ. [f] Nõ tamẽ si dicat aliquis, Offero, qđ dẽtur ei, quẽ scio creditorẽ, audiendus erit vt actionem eludat § ‡3†

---

a *Bonis*] quæ acceperit. Accurs.
b *De ea re*] i. fraude, vel alienatione fraudulenta.
c *Ea*] .s. bona. Azo.
d *Illi*] .s. creditori: aliàs illis, scilicet, qui conqueruntur & accipe restituas. Accursius.
e *Si eo nomine*] i. nomine fraudis, propter quam agitur.
f *Competere*] .s. dicẽdo, vt creditori. Az.
g *Esse ve*] vtiliter, vt curatori bonorũ, vt & ff. eod. l. 1. in prin. h *Annus est*] .s. qui fluxit. cum & cœpam vnus annus ẽ, & quod subiecit de ea re, dest alienatione. Sed quid differt hoc edictum ab illo supra eodẽ l. prima. Respond. nihil, nisi quoad verba: quia hic loquitur in secũda persona su. in prima. sed vt exponat, ideo repetit: vel alio Prætor fecit illud, et alius istud.
i *Scientia non sit*] cõtrahentis cum fraudatore: puta cũ incessit tit. luciatius. vt supra eodem l. qui autem §. similique modo.
k *Habuerit*] fraudantes creditores suos.
l *Vendiderint*] & nõ sunt dimissi in solidum, & facit C. de fer. pigno. dato. ma. l. si creditoribus. & in fr. de reg. iu. l. fraudis. Acc.
m *Simpliciter*] idest si suam pecuniam, non posteriorum H. Vel idest sine intentione dandi pecuniã secundario prioribus. scilicet cum id non agebatur inter istũ fraudatorem & hos secũdos creditores. Vel dic idest non directo peruenit, vt supra de priuileg. credi. l. si ventri. §. fin. & facit supra de bon. autho. iud. poss. l. cum vnus. & inf. eo. l. Papinianus.
n *Horum*] Posteriorum.
o *Noluit*] in alienãdo, & facit supra soluto matrimonio l. etiam. §. quanquam. & supra qui ex cau. in possess. ea. l. Fulcinius. §. quod si aduersus.
p *Contendendum*] id est. dicendum, vt. & inf. prox.
q *Vendente*] secus post venditionem, vt sup. pto empt. l. alienum. Accurs.
r *Tertiario*] .i. coram testibus. Accurs.
s *Perseuerat*] sic & C. de rei vend. l. si fundũ. & sup. de eden. quædã. §. sed. & si ei. & ẽ. de leg. præstand. l. virilis. §. si dicente. & sup. mand. l. si hominem. Sed arg. cont. C. de rescind. vend. l. si maior. sed ibi non erat ius nuntiandi. Item arg. cont. sup quod fal. tut. autho. l. 2. Acc.

ADDITIO. Dic secundum Bar. hic quod ille, qui denuntiabat, certabat de lucro. sed ille, cui denuntiabat, certabat de damno: id est potior cõditione eius, cui denuntiabatur, quia pòt dicere, non credidi tibi, secus si esset in pari causa, vt hic, vt per Bar. hic. t *Consentia*] facit infra de regul. iur. l. fraudis. & ff. p. prox. §. & su. quibus & a quibus. leg. in fraudem. Accur.
u *Actione*] in factũ ex hoc edicto, & est forte ratio secũdum Azo. quia hæc actio, vt Faviana est ꝓtionalis, non in tẽ scripta, vt supra si quid in fraud. patro. l. 1. §. antepen.
x *In curatore*] secus in procuratore: vt infra de doli except. l. apud Celsum. § illa etiam, & §. si quis non. & facit inf. de regulis iuris. l. neque interdicto. & supra de dolo. l. sed ex dolo. & de tribu. l. 3. §. 1. & de pecu. l. summa. §. si de. Sed cõtra inf. ne vis fiat. e. l. 1. §. hoc edicto. Sq. vt ibi.
y *Ad eos*] .s. pupillos. Accur.
z *Posse quæri*] .s. in eo quod dicitur. & e. subaudi, & vtũ ita habeat locum revocatio non aliter, hoc scilicet qæritur. Accurs.
a *Idem sint creditores*] qui tunc erant cum alienatio fiebat, & quod subijcit, etiãsi vnus, &c. incipit respondere. Vel potest dici, qđ respondet inf. probãdum. &c. Acc.
b *Fraudati sunt*] quæritur an habeat locũ revocatio, sic, & dices inf. respõdeti, probandum.
c *Cum*] .i. quando. Ioan.
d *Actioni*] ab eibus exercendæ. Sed quid si nullus remansit de his? Respond. vt sup. ea. l. §. ita demũ. Accurs.
e *Locum*] licet vnus tantum creditor sit, in cuius fraudem est alienatum.
f *Probandum*] vt deficiat.
g *Actionem eludat*] fraudati. & volẽtis revocare quicquid alienauit.

1† Du. ea illis. P. F.
2† P. F. actio ei.
3† P. Flo. plus.
4† P. F. de ea re. qua de agit.
5† P. Flo. habuit.
6† P. F. dest postea
7† P. Flo. desistit.
8† P. Flo. fuit.
9† Dua. hac actio ne. P. Fl.
10† In P. F. cõsentiam.
11† P. Fl. esse.
12† Fraudari non est in P. F.
13† Alienet. & alias excludat.

alienatũ est: licet vltra sit debitũ, & qa proficiet alijs creditorib. Az. & hoc post missionẽ i possessionem: ar. ff. e. l. qui ãt. §. sciendũ, vel dic nõ audiri qñ cõuentus est reuocatoria, si ãt ante vellet soluere, audietur fortè. ar. ff. de aliena. iudi. mutan. l. 3. § fin. Acc.

a *Habuerit*] & creditores fidem eius secuti sunt: aliàs n. impetrarẽt separatiõẽ.

b *Venierint*] non fraudatoris.

c *Factum*] i. alienatũ in fraudem: nõ. n. fraudatoris bona veneunt, sed hĩdis, & facit Instit. de hæreq. qual. & diff. § 1. Acc.

d *Voluntarius*] fortè extraneus.

e *Causam*] vt quia per meum adierat, vt ff. quod met. ca. l. si mulier. §. pen.

f *Vtilem*] quia non propriè in bonis de quibus agitur, factũ intelligitur, cum sint hæreditaria: nec defunctus in eis fecerat: sed hĩs: sed quia qñ hæc bona hĩditaria hæredis fuerũt, vtilis actio competit, & facit supra de min. l. si mulier. Acc.

g *Idem, & in seruo*] vt detur vtilis, nã, & iste per restitutionẽ impetrare põt separationem ẽt postquã se immiscuit: vt supra de mi. l. ai: Prætor. §. non solũ: ante verò ẽt extra resti. vt ff. de separa. l. 1. §. fi. Acc.

h *Hoc admittendum*] ideſt hanc actionẽ cessare, si bona eius veneant.

i *Protinus*] ideſt antequam hĩdis perfonam fidemq. sequãtur. R. Acc.

k *Vtriusque*] partis, & impuberis. Ac.

l *Fraus*] facta in bonis patris.

m *Et ipsius*] creditoris filij.

n *Crediturus*] in partem se venturos.

o *Dulcedine*] No. dulcẽ accipere vsuras.

p *Secuti sunt*] facit iup de separ. l. 1. § il-lud sciendum.

q *Eius*] ff. patris. Ac.

r *Impetrata*] ff. a creditorib. pris ĩpetrãtib. vt bona pris à bonis ipuberis separẽt: vt ff. de separationib. l. 1. § itẽ videamus.

s *Itẽ curatoris*] supple vt & testõris. & hoc si creditores nõ sunt secuti fidẽ filij: alioquin nõ reuocãt alienata à defuncto: vt ff. prox. §. hic ergo pfis frau. reuocabãt eius creditores: filij fraudem reuocabũt eius filij creditores.

t *Etiam in tempore*] vt & ff. e. l. oẽs. § fi. & facit Instit. de act. § tpe. & ff. ad l. Pal. Lf. § si qs. Sed quid si p tali debito datũ fuerat pignus? vt nõ esse locũ reuocationi: qa in hoc Prætor se interponeret: vt ff. de iudi. l. 1 oĩb. Azo. & ff. e. l. qui ãt. §. apud Labeon. sed in puro debito dic: vt ff. prox. Au

u *Acceperit*] in fraudem creditorum.

x *Actione*] reuocatoria. Sed ff. e. l. illud. Sol. sibi ab initio obligauit, sed si tradidit: hic non obligauit ab initio, vel hic accepit, posto effet postulatũ mitti in possessionẽ: ibi añ. arg. ff. e. l. § si debitorẽ, vel hic in frau. creditorum: ibi non. arg ff. eo. l. eũ in vetus. Ac.

y *Constitutum*] vt. & ff. e. l fi. § 1. & C. e. l. 2. & Inf. c. l. hac in fa ctum. § fi. libertus tã in frau. pioni dotẽ constituere põt. vt ff. si quid in frau. pat. l. 1. § sed. & si libertus.

z *Actionis*] ſ. in factũ reuocantis quod mulier facit ff. prox. rñ. vt ff. e. l. hac i fact.

a *Vsufructus*] siue remissus, siue alij in frau. creditorũ cõsiturus, & idẽ al c exẽplo, quod sequitur.

b *Locum fore*] & ita neutro casu punior. & sic est ff. qã met. cau. l. emat. & Co. vi bono. rap. l. res. & de iudæ l. nullus. & ff. e. l. pupillus. §. quid ergo si eũ meo. &c. So. hic authoritate iudicis factũ est. In ĩtijs nõ ſſm Al. & ſſm hoc verbũ abstuliſſem, dic per iudicẽ, vt & ff. de fur. l. qui vas. in ptin. & l. interdũ. §. 1. Vel dic quod i etiã sine authoritate iudi. sed iã quia fugiebat, & iudi. tã citò copia haberi ñ pote rat. ar. C. qñ. licc. vni cuique sine iud. l. 1. ff autem

1 Nota, qñ alicui nõ adest facultas adeundi iudicẽ, vt ipsius copia ĩ prõptu hẽri ñ põt, p re mea recuperanda: tũc propria authoritate & manu possũ rẽ auferre conc. ius cano. 1. cc & 2. 23. q. 1. gl. est in ca. iusgẽ. 1. dist.

Si filius, qui potest abstinere ab hæreditate paterna, faciat aliquid in fraudẽ creditorum, & petat in integrum restitui, eo quod immiscuit se hæreditati paternæ, si restituturus fuerit, competit hæc actio reuocatoria creditoribus ad reuocandum quæ alienata sunt per defunctum, si creditores non sunt secuti fidẽ hæredis. Si ãt eius fidẽ secuti sũt, tunc tantum reuocantur ea, quæ hæres alienauit. h. d.

¶ Si fraudator hæredem habuerit, a 1† & hæredis bona venierint, b non est in bonis, de quibus agitur, factum: c & ideo cessat hæc actio.

¶ Si quid in fraudẽ creditorũ fecerit filius, qui se poterat abstinere, & in integrum sit restitutus, quia 2† se immiscuerat, vel si quid fecerit 3† hæres voluntarius, d & vel per ætatem, vel per quam aliam causam e iustam in integrum meruit restitutionem: dicẽdum erit, vtilem f actionem competere. Idem & in seruo g necessario. Sanè cum illa distinctione hoc admittendum h esse labeo scribit, vt si quidem protinus i bona vendiderint 4† creditores, 5† vel pacisc entib. creditoribus se necessarius immiscuerit, vtriusque k fraus l reuocetur, ideſt testatoris, & ipsius. m 6† Si verò passi sunt hæredẽ necessarium creditores n esse in possessione, & quasi in creditum habuerunt nomen eius, vel 7† dulcedine o vsurarum, vel qua alia ratione secuti sunt, p dicendum est, nihil reuocari ex ijs, quæ testator alienauit.

¶ Si impubes patri hæres extiterit, eiusque q mortui bona veneant, separatione impetrata, r vtriusque fraus erit reuocanda, pupilli, vel etiã tutoris, item curatoris. s

Si quis in fraudẽ creditorum citius soluit quã debuerit, cõpetit hæc actio propter commodum repræsentationis pecuniæ. h. d.

¶ Si cum in diem mihi deberetur, fraudator præsens soluerit, dicendum est in eo, quod sensi commodum in repræsentatione, in factum actioni locum fore. Nam Prætor fraudem intelligit ẽt in tempore t fieri.

¶ Si cui solutum quidem non fuerit, sed in vetus creditum pignus acceperit, u hac actione x tenebitur, vt sæpissimè constitutum est.

Liberatio à debito facta ab vxore ipsi marito causa dotis constituendæ, facit huic edicto locum. h. d.

¶ Si cum mulier fraudandorum creditorum consilium inijsset, marito suo, eidemq. debitori in fraudem creditorum acceptum debitum fecerit, dotis constituendæ causa, locum habet hæc actio, & per hanc omnis pecunia, quam maritus debuerat, exigitur: nec mulier de dote habet actionem. Neque enim dos in fraudem creditorum constituenda est, & hoc certò certius est, & sæpissimè constitutum. y

¶ Exitus autem actionis z erit, vt stipulatio, quæ accepta facta fuerit, ex integro interponatur.

¶ Per hanc actionem etiam 8† vsusfructus, a & eiusmodi stipulatio, in annos singulos dena dare spondes? exigi potest,

Qui pecuniam sibi debitã à debitore fugiente ablulit, cõcurare non cogitur alijs creditoribus, ãte bona possessa: secus, si post bona possessa. Bart.

¶ Si debitorem meum, & complurium creditorum secutus essem fugientem, & pecuniam secum ferentem, & abstuliſſem ei id, quod mihi debebatur, placet Iuliani sententia, dicentis, multum interesse, antequam in possessionem bonorum eius mittantur creditores, hoc factum sit, an postea? si ante, cessare in factum actionem: si postea, huic locum fore. b

1† P. Flo. habuit.

2† P. Flo. quod.

3† In P. F. nisi est hæres.

4† P. Flo. vendiderunt.

5† In P. F. hæc addũ tur g patebelin (vel abſentib.) &c.

6† i P. F. Si verò passi sũt necessarij creditores, & quasi etc.

7† i P. F. dulcitudi nẽ.

8† P. Flo. &c.

autem ſit copia iudicis, tunc ſecus: vt in contrarijs. Alij dicunt, q̃ hoc corrigitur per legem illam, res. quod non placet. Alij, quod ibi de rigore: hic de æquitate: quod in idem recidit cum ſecunda. Item facit ſupra, eod. l. qui autem. §. ſciendum. Accurſius.

a *Si ex conſtitut. eius*] cuius verba ſunt Inſtit. de eo cui libert. cã bon. addi. § j. Acc.

b *Ceſſare*] contra eos quibus alienauit defunctus.

c *Geſſerat*] exponendo cautionem de ſolido ſoluendo cuique: vt d. §. 1. Inſtit. & C. de manu. teſta. l. ſi. per quod videntur creditores ſequi fidem eius: arg. ſup. ea. l. §. ſi quid. in fi.

d *Venditionis bonorum*] quæ reuocantur, vtpotè in fraudem alienata: vt & ſup. eod. l. qui autem. §. fin & facit ſup. eo. l. 1. in prin. & C. eo. l. ſi actu. & ſup. eod. l. in princ. & hoc in id quod peruenit ad accipientẽ. vt j. §. actio. e *Percipi potuerunt*] nec tu excuſat quod eſt ſpeciale: alias ſecus: vt no. C. de rei vẽ. l. ſi fundum. Item id quod dicit fructus medij temporis venire, eſt cõtra. inf. eo. l. ſi. §. non ſolum. Sol. hic cohærebant ſolo tempore alienationis. vt & ibi dicitur ſecundum B. Vel hoc ſi. conſeſt vt & ibi dicitur. Vel ſol. vt ibi.

f *Neceſſarias*] vtiles autem aufert ſine læſione rei: cum ſit male fidei poſ. vt C. de rei ven. l. dominum. & hoc in ſumptib. factis circa rem: vt j. de impen. in reb. do. fa. l. 3. §. nos generaliter. expenſas autem fructuũ in diſtincte ſeruat: vt j. ſi. ere. l. fundus. & de pe. hær. l. ſi à patre. §. fin. & ad hoc ſup. de vſur. videamus. §. in Fauiana & ſi ſer. ven l. & ſi forte. §. finali.

g *Fecerit*] puta voluntarios, nam prædictos, ẽt citra voluntatem prædictorum factos recuperat.

h *Partum*] conceptum ante alienationem: ſecus ſi poſt: vt inf. eo. l. fin. §. non ſolum. in fi. §. & j. Proculus. Acc.

i *Dum vſuræ*] ſ. medij temporis reſtituta prima obligatione. niſi in duobus caſibus, quos ſubijcit, ad quod eſt contra. inf. eo. l. fin. §. non ſolum. Sed ibi de fructibus: hic de vſuris. vel hic in perſonalibus præſtationibus: ibi in fructibus naturalib. Vel ſolu. vt ibi. Accur.

k *Aut ſi non talis*] aliàs eſt ſi non talis: aliàs deeſt non: ſed ſubauditur. & repetitur ſupra poſitum. vel tertio ſuppleo in fine debebuntur. ſcilicet vſuræ.

l *Non deducta*] in ſtipulatu: vt in bonæ fidei iudicijs: vt ſup. de vſur. l. mora §. bonæ fidei. & facit C. de vſu. l. j. Accur.

¶ Si ex conſtitutione [a] Diui Marci bona ſint addicta alicui libertatum conſeruandarum cã, dicendũ erit actionẽ ceſſare, [b] ita. n. ſuccedunt, vt rata ſint, quæ pater ſa. geſſerat. [c]

¶ Annus huius in factũ actionis computabitur ex die venditionis bonorum. [d]

Per iſtam actionem in factum reuocantur res alienatæ in fraudem creditorum cum ſua cauſa, id eſt cum fructibus perceptis à poſſeſſore & percipiendis, expenſis neceſſarijs deductis, & etiam voluntarijs, ſi voluntate creditorum facta ſunt. hoc dicit.

¶ Per hanc actionem res reſtitui debet cum ſua. ſ. cauſa: & fructus non tantum, qui percepti ſunt, verum hi qui percipi potuerunt [e] à fraudatore, veniunt: ſed cum aliquo modo, ſcilicet vt ſumptus facti deducantur. nam arbitrio iudicis non prius cogendus eſt rem reſtituere, quã ſi impenſas neceſſarias [f] conſequatur.

¶ Idemque erit probandum, [1] † & ſi quos alios ſumptus ex voluntate fideiuſſorum creditorumque fecerit. [g]

Si ancilla fuerit alienata in fraudem creditorum & peperit, reuocatur ancilla cum ipſo partu. h. d.

¶ Partum [h] quoque in hanc actionem venire, puto verius eſſe. Præterea generaliter ſciẽdum eſt, ex hac actione reſtitutionem fieri oportere in priſtinum ſtatum, ſiue res fuerint, [2] † ſiue obligationes: vt perinde omnia reuocentur ac ſi liberatio facta non eſſet. propter quod etiam medij temporis commodum, quod quis conſequeretur liberatione non facta, præſtandum erit, dum vſuræ [i] non præſtentur, ſi in ſtipulatum deductæ non fuerint: [3] † ſi non talis [k] contractus fuerit, in quo vſuræ deberi potuerunt etiam non deductæ. [l] Si conditionalis fuit obligatio, cum ſua conditione: ſi in diem, cum ſua die [4] † reſtituenda eſt. [m] Si tamen ea erat, [n] cuius dies finitur, [o] poteſt [p] dici reſtitutionem intra id tempus poſſe poſtulari, quod tempus ſupererat obligationi: non vtique intra annum.

¶ Hæc actio [q] poſt annum de eo, quod [r] ad eum peruenit, aduerſus quem actio mouetur, competit. iniquum enim Prætor putauit in lucro morari eum, qui ſenſit lucrum ex fraude. idcirco extorquendum ei lucrum putauit. Siue igitur fraudator ſit [s] ipſe, ad quem peruenit, ſiue alius quiuis, [t] competit actio in id, quod ad eum peruenit, dolove malo eius factum eſt, quo minus peruueniret.

¶ Hæc actio [u] hæredi, cæteriſque ſucceſſoribus [x] competit. Sed & in hæredes, [y] ſimileſq; perſonas datur. [5] †

Venuleius Satur. li. 6. de ſtip.

LEX XI.

CAſſius actionem introduxit in id, quod ad hæredem peruenit.

In generali conceſſione non videtur conceſſa fraus. Bart.

m *Reſtituenda eſt*] ſed ſi para. tunc ipſa pecunia: vt & ſup. de iu. do. l. licet. l. fi. & inf. eo. l. hac in factum.

n *Erat*] ſcilicet obligatio.

o *Cuius dies finitur*] puta anno. vt quanto minoris: vel ſex menſibus. vt redhibitoria: & tempore quo debitor eã remiſit in frau. ere. fortè menſis ſupererat. & ſic facit pro eo, quod no. ſup. ex qui. cau. maio. l. ſed & ſi per Prætorem. §. quoties. & ſecundum hoc dicitur. i. finitus eſt.

p *Poteſt*] veluti cum apud fraudatorem quis ad tempus fideiuſſit, quæ obligatio eo tempore veniente finitur: vt C. de fideiuſſ. vlt. Accur.

3† In P. F. aut ſi talis cõtractus fuit &c.

q *Hæc actio*] Dic caſum ſm R. & Azo. in acceptore, qui tenetur vſq; ad annum: vt ſ. eo. l. 1. in prin. quod accipe etiam ſi non peruenit, quod ſperabat accipere ex contractu, quem fecit cũ debitore. Item in tit. non lucrativo diſtinguitur, interueneritne fraus, vel non. Sed ſi peruenit, vel dolo fecit, quo minus peruenire: tunc perpetuò: & non diſtinguitur tit. vel fraus. & ſm hoc concorda literã, & non eſt j. ſup. eo. l. qui autem. in prin. vbi dicit non teneri debitorem, ſi non acquiſiuit: quia ſecus in acceptore. Alij, vt Ir. faciunt hunc §. loqui in debitore, quem dicunt teneri i id, quod peruenit ad eum ex fraudatoris contractu: vel dolo fecit, quo minus peruenire: & ſic eſt contra. d. l. qui autem. ſed ibi de extrinſecis lucris non curatur: ſed hic de eo quod occaſione ipſius contractus fraudatorij accipere potuit, & non accepit. & ad hunc caſum facit inf. eo l. ſi. in fi. & ſup. eo. l. j. in princ.

4† Reſtituenda eſt. In P. F.

r *De eo quod*] quidam habent hic iterũ poſt annum, vt R. alij habent cancellatum.

5† aliàs nõ datur

ſ *Fraudator ſit*] l. qui in fraudem ſuſcepit: ſecundum nos, vel id eſt, qui in fraudem alienauit ſecundum Ir.

t *Alius quiuis*] vt à fraudatore ſuppoſit, vel hĩs, vel bo. poſſ. ſm vtrũq; & facit j. l. proxi. ſm primũ caſũ. Sed q̃d ſi acceptor alij donauit? dñs q̃ nõ tenetur: cũ dolus auctoris obeſſe ſi dẽat, & multo minus ſecũdus emptor: vtẽ. l. q̃ à debitore. Sed j. vi: vt j. de excep. doli l. apud Celſũ. §. ſi quis autẽ.

u *Hæc actio*] revocatoria, vel reſtitutoria.

x *Succeſſoribus*] ſcilicet creditorum.

y *Hæredes*] ſ. accipiẽtis à fraudatore, & quod dicit dari: die in quantum ad eum peruenit. & ſic continua legem proxi.

S *I pater*] CASVS. Licet concedat pater filio liberam adminiſtrationem peculij: non vt per hoc concedere, vt

ipse alienet peculiũ in fraud.cred. peculiarium: & hoc casu si filius alienat, non tenetur pater, sed reuocant creditores alienata. Sed pone q̃ pater cõcessit filio, vt alienaret i frau. cred. & alienauit, ita q̃ nõ est soluẽdo: tũc videtur ipse pater alienasse. & tenetur creditoribus in solidum quasi dolo desijt habere peculium: & creditores filij videntur esse creditores patris. Franc. Accur.

a *Alienaret*] vt & ff. ad Macedo. l. 4. in prin. & de pecu. l. qui peculij. & argu. inf. quod vi aut clam. l. 3. §. plane. & ad munic. l. Lucius. §. pen.

b *Ipse fecisse*] scilicet 1† P F. vt pater de fictione iuvel in &c. ris: cum per alium fecerit.

c *Competentes*] scilicet de peculio: erit um si nihil sit in peculio, cum dolo fecit quo minus esse: vt sup. de pe. l. summa. in prin. Item & in factum ex edicto de alie. iu. mu. ca. fa. quia dolo desijt possidere peculium. Item & in factum Pauliana, sm q̃ secundo modo exposuimus sup. eod. l. ait Prætor. §. pen.

2† In P. F. cum eius generis.

*aliàs 68. P. F.

d *Creditores*] etiam patris sunt creditores.

e *Cum eo eiusdem*] aliàs cum eo eiusdẽ, &c. aliàs cum eiusdem generis, &c. ri scilicet quam directam habent contra filium, eandem de peculio aduersus patrem.

f *Necesse sit*] etiam si nihil sit in peculio, vt modo notaui.

Marcellus lib. 18. digest.

LEX XII.

SI pater filiofamil. liberam peculij administrationem dederit: non videtur hoc ei concessisse, vt in fraudem creditorum alienaret. [a] talem enim alienationem non habet. At si hoc quoque concessit filio pater, [1] †vt in fraudem creditorum facere possit: videbitur ipse fecisse: [b] & sufficient competentes [c] aduersus eum actiones. Etenim filij creditores, [d] etiam patris sunt creditores: [2]† & cum eo eiusdem [e] generis videlicet habebunt actionem, vt his de peculio præstari necesse sit. [f]

*Paulus lib. 69. * ad edi.*

LEX XIII.

ILlud constat eum, qui pignus tenet, [g] hac actione non teneri. [h] Suo enim iure, & vt pignus, non rei seruandæ causa possidet.

Hoc edictum competit ad hoc vt res alienatæ restituantur, vel actiones: vel vt actiones, cedantur ab eis, quibus competunt. hoc dicit.

Vlpianus lib. 6. disput.

LEX XIV.

HAc in factum [i] actione non solum dominia reuocantur, [k] verum etiã actiones [l] restaurantur. Ea propter competit hæc actio & aduersus eos, [3]† qui res [m] possident, vt restituant: [n] & aduersus eos, quibus actio competit, vt actionem [4]† cedant. Proinde si interposuerit quis persona Titij, vt ei fraudator res tradat, actionem [5]† mandati cedere debet. [o] Ergo & si fraudator pro filia sua dotem dedisset scienti fraudari creditores, filia tenetur, [p] vt cedat actionem de dote aduersus maritum.

Qui scit se habere creditores, & facultates suas non sufficere, videtur alienare in fraudem creditorum. h.d.

Iulianus lib. * 44.

LEX XV.

SI quis, cum haberet Titium creditorem, & sciret se soluendo non esse, libertates [q] dederit testamento, deinde dimisso Titio, postea Sempronium creditorem habere cœperit, & eodem testamento manente decesserit, libertates datæ ratæ esse debent, & si hæreditas soluendo non sit: [r] quia libertates [s] vt rescindantur, vtrunque in eorundem persona exigimus, & consilium, & euentum, ille si quidem creditor, cuius fraudandi consilium initum erat, [t] non fraudatur, aduersus eum qui fraudatur, consilium initum non est: libertates itaque ratæ sunt.

*Paulus lib. 5. respon. **

LEX XVI.

NIsi [u] priores [x] pecunia posteriorum dimissi probentur. [y]

*Vlpianus. **

LEX XVII.

OMnes debitores, qui in fraudem creditorum li-

b *Ipse fecisse*] scilicet pater de fictione iuris: cum per alium fecerit.

c *Competentes*] scilicet de peculio: erit um si nihil sit in peculio, cum dolo fecit quo minus esse: vt sup. de pe. l. summa. in prin. Item & in factum ex edicto de alie. iu. mu. ca. fa. quia dolo desijt possidere peculium. Item & in factum Pauliana, sm q̃ secundo modo exposuimus sup. eod. l. ait Prætor. §. pen.

d *Creditores*] etiam patris sunt creditores.

e *Cum eo eiusdem*] aliàs cum eo eiusdẽ, &c. aliàs cum eiusdem generis, &c. ri scilicet quam directam habent contra filium, eandem de peculio aduersus patrem.

f *Necesse sit*] etiam si nihil sit in peculio, vt modo notaui.

g *Tenet*] cum ab initio esset sibi hypothecatum: licet non traditum secundum Ir. aliàs secus: vt sup. eod. l. ait Prætor. §. si cui. vel dic. vt ibi: item hoc nisi in frau. credi. factum sit: vt inf. eo. l. cum in vetus.

h *Non tenetur*] Sed nec alia supple. vt consonent sequentia. nam ẽx rei seruandæ causa tunc proficit alijs, & tenetur: vt ff. de bon. auto. iud. poss. l. cum vnus. & C. de bon au. iu. poss. l. fi. non autem dicas, q̃ missus rei seruandæ causa teneatur hac actione nisi in fraudem & illud fieret: vt sup. eod. l. §. fi. quo etiam casu loqui potest quod hic dicit.

i *Hac in factum*] CASVS. Per hanc act. in factum reuocantur res alienatæ & etiam oblig. remissæ. Item obli. cessæ à debitore. sed si cũ debitor meus vellet mihi tradere rẽ in fraudem meam & aliorum creditorum, tu alium interposuisti, vt ei traderetur: teneberis hac actio. vt cedas act. mandati contra interposi. tũ. Vltimo dicit in frau. cre. debitor. aliàs initum erat.

k *Reuocantur*] fuerunt ergo translata. vt & sup. de contrah. empt. l. si sciens.

l *Actiones*] remissæ in fraudem. Accur.

m *Qui res*] scilicet corporales si habeas non. aliàs sine non, & plana est.

n *Restituant*] scilicet reponendo se in pristinam obligationẽ, si in diem. vel conditionales erant: aliàs ipsa pecunia, vt sup. eo. l. ait Prætor. §. pręterea. & §. si conditionalis. & inf. eod. l. omnes. in prin.

o *Cedere debet*] Si hoc velit creditor. exigitur. nam contra eum agere potest, & ipse agit mandati: vt sup. si quid in frau. pa. l. pe Accur.

p *Filia tenetur*] Ad hoc inf. eo l. fi. §. 1. & sup. eo. l. ait Prætor. §. si cum mulier.

SI *quis*] CASVS. Debitor Titij in fraudem eius reliquit libertatem in testamento seruis, sciens se non esse soluendo: tandem hic debitor satisfecit Titio, & effectus est debitor Sempronij, cui nunc non est soluendo, modo quæritur an Sempronius possit has libertates reuocare? Et dicitur quod non: cum non in eius fraudem manumiserit: nisi de pecunia Sempronij. satisfactũ fuerit Titio: nam tunc succedit in locum eius. & h.d. hæc l. & seq. Fran. Accur.

q *Libertates*] directas. Azo.

r *Non fit*] sic sup. eo. l. ait Prætor. §. ita demum. & §. illud. & inf. de re. iu. l. fraudis. Sed contra. sup. qui & à quib. Lin fraudem. 3. Solu. vt ibi.

s *Libertates*] i. directæ. quod dic vt nota. C. qui manu. non poss. l. 1. Accur.

t *Initum erat* aliàs inerat. s. debitor. aliàs initum erat.

u NIsi aliàs incipit Papinianus. *

x *Priores*] creditores.

y *Probentur*] quia tunc posteriores in locum priorum succedere videntur: vt ff. eo. l. ait Prætor. §. ita demum. Accur.

O *Mnes*] CASVS. Obligationes remissæ in frau. credi. reuocantur in pristinũ statum per hanc act. Secundò dicit, Lucius habẽs multos creditores in fraudẽ eorum dedit alio donandi gratia bona sua liberis suis, eisdemq; filijs naturalibus: dicit q̃ reuocantur hæc bona per creditores licet

1† P. Flo. actione.

2† In P. F. cui res nõ possident. Haloand. aũt negationẽ expunxit.

3† In P. F. cum eius generis.

4† P. Flo. actione.

5† P. Flo. actione.

* P. F. Papiniani.

*aliàs Iulii. 49. Dig. P. F.

hanc

hanc fraudem ignorauerint illi liberi eiusdemq; filij. Tertio dicit. In odium creditorū vir soluto matrimonio reddit dotem vxori incontinenti: cū non teneretur, nisi annus bima trima die: dī & mulier tenetur hac actio, in quātum interest creditorum: non tam citò eam solutam fore. Fr. Acc.

a *Per hanc actionem*] in factum, vel Pauliana, vt sup. eo.l. hac in factum.

b *Obligationem*] aliàs actionem, & aliàs obligationem.

c *Tradidit*] animo donandi.

d *Non proponatur*] in libello tuo. Azo. vel verè: fictitiè tamē sic, vt subijcit, sic, & sup. de don cau. mor. l. & si debitor consilium. Acc.

e *Vniuersa*] si ergo partem bonorum, vel rē alienauit, cessat hæc præsumptio. & oportet probari dolum. & euentum. Acc.

f *Tenentur*] in id quo locupletiores facti sunt. vt sup. eod.l. qui autem, §. in hoc etiam citra scientiā, vt C. eo.l. pen. Sed videtur, quod non hac actione sed alia teneatur donatarius donanti. & creditoribus, vt sup. de dona. l. hæreditatem. Solu. ibi hæreditas: hic res vniuersa, & sic ibi est nomen iuris: hic non. argu. sup. de iureiur. l. mulier. Vel ibi sub conditione dedit, vt satisfaceret creditoribus, & sic apertè non se fraudare dicit: hic non hoc edicto. arg. sup. de manu. testa. l. si quis locuples in fine.

g *Statuto tempore*] annua bima trima die: bodie post annū vt C. de rei vxo. act. l. 1. §. cum autem.

h *Intelligit*] vt supra eod. l. ait Prætor, §. si cum in diem.

i *Existimantium*, & sic valet remissa. vt & C. ad Velle. l. fi. & l. iubemus. & ī. ad Velle. l. quamuis. & ī. quibus mo. pig. vel hyp. solu. l. 2. §. 1. & l. Lucius, & sic non est legatum, vt sup. de leg. 3. l. 3. §. fi. Acc.

k *Si quis debitor*] etiam non maritus, vel vxor. idem est. vt sup. eo. l. ait Prætor, §. si cui solutum.

l *Mortua*] scilicet patris: intra quod forte tempus rogatus erat, vt restitueret hæreditatem. & tunc est contra sup. eo. l. ait Prætor, §. si cum in diem, sed dices gratia fideicommissarij dilatatur, vt supra de lega. 2. l. si ita. §. Pegasus. Vel pone, quod præsenti die rogatus erat restituere. & non expectauit mortem suam, in quam poterat differre: cum non poterat cogi emancipare, & sic nec restituere, vt sup. de lega. 3. l. si lega arius. §. fin. & l. fideicom. §. si filio. & §. si cui. nisi probetur quod dilapidaret. vt sup. ad Treb. l. Imperator. & sic nō est contra dictam legem, ait Prætor. §. si cum in diem. & facit inf. l. prox. & C. de fideicom. l. post mortem. & quod ibi no.

m *Sui* — *potestate*] scilicet emancipato. Acc.

n *Omissa*] idest non retenta Falcidia.

o *Falcidia*] Treb. & dic, quod pendet cōstructio vsque illuc, respondi. &c. nam solvit ibi quæstionem.

p *Facere*] vt & C. ad l. Falc. l. 1. & facit supra l. proxi.

q *Pactus*] vt voluit vicinus ita q̄ de suo fundo vicino accessit.

r *Agere possit*] hypothecaria, sed Pauliana non agit: nā vterque fraudem admisit. Acc.

s *Ignorante*] secus forte si sciente. vt ī. de rei iud. l. saepe. §. 1.

Patrem] CASVS. Berta instituit virum suum hæredem. & eum rogauit, quod restituat hæc bona filio communi. modo hic vir poterat differre restituere bona filio vsque ad mortem suam. si abstineret ab emancipando. non abstinuit. imo eum emancipauit, & statim restituit bona in fraudem creditorū suorum, dicitur, quod hæc restitutio non revocatur. Fran.

nere. h. d. cum l. sequenti.

Idem lib. 12. respon.

LEX XIX.

PRetrem, qui non expectata morte sua [l] fideicommissum hæreditatis maternæ filio suo soluto potestate [m] restituit omissa [n] ratione Falcidiæ, [o] & 4† plenam fidem, & debitam pietatem secutus exhibitionis, respondi creditores non fraudasse.

Callistratus lib. 2. quæst.

LEX XX.

DEbitorem, qui ex senatusconsulto Trebell. 5† hæreditatem restituit, placet non videri in fraudem creditorum alienasse portionem, quam retinere potuisset, sed magis fideliter facere. [p]

Scæuola lib. 1. respon.

LEX XXI.

DEbitor in fraudem creditoris cum vicino de finibus pignori dati fundi pactus est. [q] quæsitum est an is, qui à creditore emit, de finibus agere posset. [r] Respondi, secūdum ea, quæ proponerentur, non idcirco minus agere posse, quod debitor ignorante [s] creditore pactus esset.

Si debitor habens multos creditores dat vni eorum pignus, non reuocatur: nisi in fraudem aliorum creditorū pignus datum sit. Bart.

Idem lib. 5. resp.

LEX XXII.

CVm in vetus creditum vnus creditorum 6† pignora accepisset, quæro an in fraudem cæterorum creditorum factum, nullius momenti esset. Respondi creditorem non idcirco prohibendum à persecutione pignorū, quòd

Ita ne. h. d. cum l. sequenti.

Idem lib. 12. respon.

LEX XIX.

PRætrem, qui non expectata morte sua [l] fideicommissum hæreditatis maternæ filio suo soluto potestate [m] restituit omissa [n] ratione Falcidiæ, [o] & 4† plenam fidem, & debitam pietatem secutus exhibitionis, respondi creditores non fraudasse.

Callistratus lib. 2. quæst.

LEX XX.

DEbitorem, qui ex senatusconsulto Trebell. 5† hæreditatem restituit, placet non videri in fraudem creditorum alienasse portionem, quam retinere potuisset, sed magis fideliter facere. [p]

Scæuola lib. 1. respon.

LEX XXI.

DEbitor in fraudem creditoris cum vicino de finibus pignori dati fundi pactus est. [q] quæsitum est an is, qui à creditore emit, de finibus agere posset. [r] Respondi, secūdum ea, quæ proponerentur, non idcirco minus agere posse, quod debitor ignorante [s] creditore pactus esset.

Si debitor habens multos creditores dat vni eorum pignus, non reuocatur: nisi in fraudem aliorum creditorū pignus datum sit. Bart.

Idem lib. 5. resp.

LEX XXII.

CVm in vetus creditum vnus creditorum 6† pignora accepisset, quæro an in fraudem cæterorum creditorum factum, nullius momenti esset. Respondi creditorem non idcirco prohibendum à persecutione pignorū, quòd

Seruo] Titio cum haberet creditores, libertis suis ijsdēq; filijs naturalibus vniuersas res suas tradidit. [c] Respondi, Quamuis non proponatur [d] consilium fraudandi habuisse: tamen quia creditores habere se scit, & vniuersa [e] bona sua alienauit, intelligendum est fraudandorum creditorum consilium habuisse: ideoque & si filij eius ignorauerint [s] † hanc mentē prīs sui fuisse, hac actione tenētur. [f]

¶ Si vir vxori cum creditores suos fraudare vellet, soluto matrimonio præsentem dotē reddidisset, quam statuto tempore [g] reddere debuit, hac actione mulier tantum prætabit, quanti creditorum intererat dotē suo tempore reddi. Nam Prætor fraudem etiam in tempore fieri intelligit. [h]

Papin. li. 37. [a] *quæstio.*

LEX XVIII.

SI pignus [2] † vir vxori, vel vxor viro remiserit, verior sententia est nullam fieri donationem existimantium, [i] quod sine dubio, si in fraudē creditorum fiat, actione vtili revocabitur. Idemque & si quis 3† debitor [k] in fraudem creditorum pignus omiserit.

Qui restituit bona defuncti fideicōmissa ante tempus, non videtur in hoc edictū cōmittere. idem in eo, qui totam hæreditatem restituit, cū posset quartam Trebellianicā retinere. h. d. cum l. sequenti.

In donatione omniū bonorum præsumitur fraus. Item sufficit libellum concludere præsumptiuè. Bar.

¶ Lucius [a] Titius cum haberet creditores, libertis suis ijsdēq; filijs naturalibus vniuersas res suas tradidit. [c] Respondi, Quamuis non proponatur [d] consilium fraudandi habuisse: tamen quia creditores habere se scit, & vniuersa [e] bona sua alienauit, intelligendum est fraudandorum creditorum consilium habuisse: ideoque & si filij eius ignorauerint [s] † hanc mentē prīs sui fuisse, hac actione tenētur. [f]

¶ Si vir vxori cum creditores suos fraudare vellet, soluto matrimonio præsentem dotē reddidisset, quam statuto tempore [g] reddere debuit, hac actione mulier tantum prætabit, quanti creditorum intererat dotē suo tempore reddi. Nam Prætor fraudem etiam in tempore fieri intelligit. [h]

Papin. li. 37. [a] *quæstio.*

LEX XVIII.

SI pignus [2] † vir vxori, vel vxor viro remiserit, verior sententia est nullam fieri donationem existimantium, [i] quod sine dubio, si in fraudē creditorum fiat, actione vtili revocabitur. Idemque & si quis 3† debitor [k] in fraudem creditorum pignus omiserit.

Qui restituit bona defuncti fideicōmissa ante tempus, non videtur in hoc edictū cōmittere. idem in eo, qui totam hæreditatem restituit, cū posset quartam Trebellianicā retinere.

a *Lucius* — intellectū huius §. vide per Io. Bapti. in l. post contractū. n. 61. & 63. de donationibus.

1† P. F. ignorauerint.

2† In P. F. incipit, & si pignus.

3† P. Flo. quamuis.

alias 26. P. F.

b *Intelligit*] vt supra eod. l. ait Prætor, §. si cum in diem.

Si pignus] CASVS. Vir remisit vxori pignus, quod ab ea habebat pro debito, quod ei debebat. quæritur an hæc remissio teneat? Et dicitur, quod sic. nec videtur donatio, sed si in fraudem creditorum est facta, revocatur vtili act. ex hoc edicto: sicut, & in quolibet alio debitore, qui remitteret pignus. Fr. Acc.

i *Existimantium*, & sic valet remissa. vt & C. ad Velle. l. fi. & l. iubemus. & ī. ad Velle. l. quamuis. & ī. quibus mo. pig. vel hyp. solu. l. 2. §. 1. & l. Lucius, & sic non est legatum, vt sup. de leg. 3. l. 3. §. fi. Acc.

k *Si quis debitor*] etiam non maritus, vel vxor. idem est. vt sup. eo. l. ait Prætor, §. si cui solutum.

4† P. F. de est. &.

5† P. F. Ioan. hæreditatem.

6† P. F. Creditor.

l *Mortua*] scilicet patris: intra quod forte tempus rogatus erat, vt restitueret hæreditatem. & tunc est contra sup. eo. l. ait Prætor, §. si cum in diem, sed dices gratia fideicommissarij dilatatur, vt supra de lega. 2. l. si ita. §. Pegasus. Vel pone, quod præsenti die rogatus erat restituere. & non expectauit mortem suam, in quam poterat differre: cum non poterat cogi emancipare, & sic nec restituere, vt sup. de lega. 3. l. si lega arius. §. fin. & l. fideicom. §. si filio. & §. si cui. nisi probetur quod dilapidaret. vt sup. ad Treb. l. Imperator. & sic nō est contra dictam legem, ait Prætor. §. si cum in diem. & facit inf. l. prox. & C. de fideicom. l. post mortem. & quod ibi no.

m *Sui* — *potestate*] scilicet emancipato. Acc.

n *Omissa*] idest non retenta Falcidia.

o *Falcidia*] Treb. & dic, quod pendet cōstructio vsque illuc, respondi. &c. nam solvit ibi quæstionem.

p *Facere*] vt & C. ad l. Falc. l. 1. & facit supra l. proxi.

q *Pactus*] vt voluit vicinus ita q̄ de suo fundo vicino accessit.

r *Agere possit*] hypothecaria, sed Pauliana non agit: nā vterque fraudem admisit. Acc.

s *Ignorante*] secus forte si sciente. vt ī. de rei iud. l. saepe. §. 1.

Patrem] CASVS. Berta instituit virum suum hæredem. & eum rogauit, quod restituat hæc bona filio communi. modo hic vir poterat differre restituere bona filio vsque ad mortem suam. si abstineret ab emancipando. non abstinuit. imo eum emancipauit, & statim restituit bona in fraudem creditorū suorum, dicitur, quod hæc restitutio non revocatur. Fran.

alias ita.

Seruo] Titio cum haberet creditores, libertis suis ijsdēq; filijs naturalibus vniuersas res suas tradidit. [c] Respondi, Quamuis non proponatur [d] consilium fraudandi habuisse: tamen quia creditores habere se scit, & vniuersa [e] bona sua alienauit, intelligendum est fraudandorum creditorum consilium habuisse: ideoque & si filij eius ignorauerint [s] † hanc mentē prīs sui fuisse, hac actione tenētur. [f]

¶ Si vir vxori cum creditores suos fraudare vellet, soluto matrimonio præsentem dotē reddidisset, quam statuto tempore [g] reddere debuit, hac actione mulier tantum prætabit, quanti creditorum intererat dotē suo tempore reddi. Nam Prætor fraudem etiam in tempore fieri intelligit. [h]

Papin. li. 37. [a] *quæstio.*

LEX XVIII.

SI pignus [2] † vir vxori, vel vxor viro remiserit, verior sententia est nullam fieri donationem existimantium, [i] quod sine dubio, si in fraudē creditorum fiat, actione vtili revocabitur. Idemque & si quis 3† debitor [k] in fraudem creditorum pignus omiserit.

Qui restituit bona defuncti fideicōmissa ante tempus, non videtur in hoc edictū cōmittere. idem in eo, qui totam hæreditatem restituit, cū posset quartam Trebellianicā retinere.

Cum in vetus] CASVS. Cum haberem multos creditores: vni eorum dedi pignus, quæritur an alij creditores possint reuocare? Et dic q̃ non: nisi in fraudem eorum fecit, & verè ex hoc patiantur damnum. Fr.

a *Et causa iuris*] aliàs, & causa iuris occurrat, qua, &c. i. euẽtus, aliàs, & ei via iuris causa occurratur, qua, &c. idest, actione in factum, qua, &c. & dic. i. damni euentu, vel aliàs, & eâ via iuris, &c. & exponе eodẽ modo, & facit sup. eo. l. ait Prætor. §. si cui, & l. illud.

1† Et ea via iuris occurratur, qua &c. I P. F. vide Ant. Aug. li. 3. emẽd. cap. 9.

Primo gradu] CASVS. Cum hæredes dubitarent adire, quia videbant hæredi non esse soluendo: pacti sunt cum creditoribus hæreditarijs de certa parte debiti non petenda, & sic adierunt hæreditatem, quæritur an libertates relictę testamẽto debitoris teneant, & an legata teneant, & dicitur, quòd libertates tenent, nisi sint relictæ in fraudem creditorum: legata autẽ non debentur, si hæreditas non est soluendo. Fr. Acc.

2† In P. F. & libertates, & alimenta cõsequi possint.

b *Confirma de*] sic Irnerius. qui manum. non pos. §. 1. Acc.

c *Secundum constitutionem*] Diui Marci fortè, quæ loquitur de bonis adeundis causa libertatum cõseruandarum, & de solido soluendo creditoribus. vt C. de testa. manumis. l. fi.

d *Partem*] dimidiam puta vt in f. de verbo. sign. l. nomen filiatum. §. portionis.

* Quæstiõ publicè tractatarũ. P. F.

e *Libertates*] scilicet directæ: nam fideicommissariæ ex solo euentu reuocantur, vt C. qui manumit. non poss. l. 1. & finali.

f *Legata autem*] non enim debentur nisi ex hæreditate, quæ non est nisi ære alieno deducto, l. vt & sup. de dona. causa mor. l. si debitor consilium. & C. ad leg. Falc. l. successores. sed in libertatibus directis duo necessaria sunt, vt dixi.

3 Addegl. in l. fin. C. de pac. & in l. 1. & ibi bonus tex. C. de hidi. vel actio ven. & in l. si marito. ff. solu. mat.

Pupillus] CASVS. Pupillus successit patri, & vni creditorũ hæreditariorum soluit. tãdem abstinuit ab hãditate patris. nunc paterna bona venduntur à creditorib. paternis. & quia non sufficiunt, petunt creditores communicari, q̃d ille creditor accepit. quæritur an tecte petant. & distinguitur. nam antè creditores instabant. & tunc tutores pupilli, vel ipse pupillus vni soluit, & hoc casu audiuntur, an verò ille tantum instabat, cæteri non, & hoc casu non reuocantur, quia licuit vigilare. Quod aũt dixi, quando omnib. creditoribus instantibus vni solutum est, quod reuocatur, est verum, q̃d ab inuito extorsit creditor: si autem sponte vni soluit pupillus, vel eius tutor, nunquam hoc reuocabitur. & nota bona verba hic in fine legis. Fr. Acc.

g *Id quod accepit*] ante bona possessa, & sic totam l. intelli-

in vetus creditum, vt obligarentur, pactus esset: nisi id, & in fraudem cæterorum creditorum factum sit, 1† & causa iuris a occurrat, qua creditorum fraudes rescindi solent.

Pactum factũ inter creditores, & hæredes, non nocet libertatibus, & legatarijs. Bar.

Idem lib. 32. Dig.

LEX XXIII.

PRimo gradu scripti hæredes cum animaduerterẽt bona defuncti, vix ad quartã partem æris alieni sufficere, famæ defuncti conseruandæ b gratia ex consensu creditorũ authoritate Præsidis prouinciæ secundum constitutionẽ c ea conditione adierunt hæreditatem, vt creditoribus duntaxat partem d præstarent, q̃situm est, an manumissi testamento, 2† & libertates ex testamẽto, & legatũ, & alimẽta consequi possent. Respõdi, libertates e quidem si in fraudẽ creditorum datæ non essent, competere: legata autem, f si soluendo hæreditas non esset, non deberi.

Quod vni ex creditoribus est solutũ per gratificationem, vel extorsionem, venit cõmunicandum cæteris. Bar.

Idem lib. sing. *

LEX XXIV.

PVpillus patri hæres extitit, & vni creditorum soluit: mox abstinuit hæreditate paterna, bona patris veneũt: g an id, quod accepit creditor, reuocandum sit, ne melioris conditionis sit, quam cæteri creditores? 3† Distinguimus, an per gratificationem * acceperit, an non? vt si per gratificationẽ h tutorum acceperit, reuocetur ad eandem portionem, quam cæteri creditores fuerint laturi. Si verò iustè i exegerit, cæteri creditores neglexerint exactionem, & interea res deterior facta sit, vel mortalitate, vel subductis rebus mobilibus, vel rebus soli ad irritum perductis, id, quod acceperit creditor, reuocari nullo pacto k potest: quoniam alij creditores suæ negligentiæ expensum ferre debeant. Quid ergo si cum in eo essent, bona debitoris mei vt venirent, l soluerit mihi pecuniam? an actione reuocari ea possit à me? 4† Distinguendum est, m an is obtulerit mihi, an ego illi extorserim inuito, vt si extorserim inuito, reuocetur, si non extorserim, n non reuocetur. o Sed si 5† vigilaui, meliorem meam conditionem feci, quia 6† ius ciuile * vigilantibus p scriptum est: ideoque 7† non reuocatur id, quod percepi.

Si debitor multorum creditorum liberauit fideiussorem quem acceperat à suo debitore, si vterq; scit, vterq; tenebitur, sin aut alter eorum scierit, ille, qui scit, tenebitur. B.

Societas ius fraternitatis habet.

3† In P. F. an distinguimus &c.

* De gratificatione, gratificationisque clausula I. marcia benefic. Maud. in vli. quæst. 33. Regu. cicel. nu. 22. & seq. & super gua. gia & precisio. vers. gratificatio dari.

4† In P. Fl. an distinguendum est is, &c.

5† P. F. de est. fi.

6† P. F. de est, quia.

* Concor. tex. in cã. nũciatũ. 74. dist. & q̃ pignus, & negligentib. iuta ñ subueniãt bene facit tex. in l. fi. n. negligẽtibus. sup. ex quibus causis ma io.

7† P. F. iõ quoque.

gendum aliàs indistinctè reuocatur, vt ff. eo. l. qui aũt. §. sciendum.

h *Vt si per gratificationem*] vtroque, s. instante, vt sup. de bo. auto. iud. possi. l. si non. §. 1.

i *Iustè*] idest non malignè.

k *Nullo pacto*] idest, nulla ratione sic. & ff. de cõd. indeb. l. tutores. in fin. & ff. de regu. iur. l. nihil dolo. & sup eo. l. qui amens §. apud. & §. sciendum. Sed contra. sup. pro soc. l. verum. §. si cum tres, vbi socius reuocat, quod alter socius habuit à tertio socio. Solue hic fuerunt negligentes: ibi non fuerunt. Vel ibi de æquitate: hic de rigore. Vel ibi speciale, quia ius fraternitatis habet socios. vt supra pro soc. l. verum. in prin. & no. hic ad negligẽtiam. vt C. de annu. excep. l. secunda. in prin. & sup. eod. l. qui autem. §. sciendum. l. *Vt venirent*] quia non erant soluendo. non tamen erant possessa adhuc. Acc.

l *Soluerit mihi pecuniam*] ff. de bo. auto. iud. poss. l. si non expedierit. §. 1. Azo. ergo hic vnum membrũ subdiuidit, scilicet, quando non fuit gratificatus.

m *Distinguendum est*] innuit apertè supradicta non esse distinguenda. R. Sed certe imo, & prædicta prima distinctio admittitur. vt & sup. de bo. auto. iud. poss. l. si non expedierit. §. 1. Azo. ergo hic vnum membrũ subdiuidit, scilicet, quando non fuit gratificatus.

n *Extorserim*] similis distinctio hî sup. de leg. 3. l. 11. §. si rem.

o *Non reuocetur*] nisi posterior eram tempore, vt C. de iure delib. l. fin. §. si verò hæredes, secundum quosdam, sed illa ignore dicit, non in personali.

p *Vigilantibus*] adde concor. sup. eo. l. qui aũt. §. sciendum. Acc.

q *Si fraudator*] CASVS Debitor multorum in fraudem eorum accepto tulit fideiussori, quem acceperat à debitore suo. & sic per hoc peruenit liberatio ad debitorem suũ, q̃ritur, an non solũ detur reuocatoria in fideiussorem, vt reponat se in oblig. sed etiam in ipsum debitorem. & distingui tur, nam aut sciuerunt ambo hanc fraudẽ & tunc ambo tenentur, aut fideiussor tantum sciuit fraudem, & tunc ipse tenebitur, & non reus, nisi in subsidium, vt quando fideiussor non esset soluendo. Sed pone, quod accepto tulit ipsi debitori, & sic etiam fideiussor liberatur, & certè in ipsum debitorem fit restitutio, & in fideiussorem, si fecerit hanc fraudem. & nõ tenetur fideiussor etiam in subsidium, quia de damno certat, non de lucro, & hic est casus principij huius legis vsq; ad ver. in duobus autem. &c. in eo autem ver. potes ponere casum, vt ibi in glo. habes. Sed ne ego Francisc⁹ videar transire, vt musca ipsa super pruinas, audi huius versi casum. Quidam debitor multorum habens duos reos debendi eiusdem quantitatis in fraud. cred. vni eorum accepto tulit, & sic per cõsequẽs, & alter est liberatus, q̃rit an

vterque

uterque hac acti revocatoria teneatur. Et certè par vtriusq; cā est. hoc est dicere, si ille cui est acceptolatū, tenetur, & alter: si non tenetur, nec alter tenetur. videndum est ergo qñ teneatur ille, cui est acceptolatum, & certè tenetur, quando participauit fraudē, vel etiam si non participauit fraudem, dum tñ ex causa lucrativa sit ei acceptolatum, & eisdem casibus tenetur, & alter: aliàs non.

Venuleius. *

LEX XXV.

SI fraudator fideiussori suo[a] scienti acceptum tulerit,[b] si & reus nō ignorauerit, vterq; tenebitur.[c] si minus, is qui scierit.[d] Si tñ ille, cui acceptum factū est, soluendo non sit, videndum est, an in reum, & si ignorauerit, actio danda sit, quia ex donatione capit.[e] Contra, si reo sciente[l] † acceptolatū sit, fideiussor quoque, si & ipse scierit, tenebitur. Si verò ignorauerit, nunquid, nō æque [f] actio in eum dari debeat, qñ magis detrimentum non patitur, quam lucrum faciat? [g] In duobus [h] autem reis par vtriusque causa est.

Iste §. ponit casum longū, quem lege prout punctauī, & satis planus erit tibi.

¶ Si à socero [k] fraudatore sciēs gener acceperit dotē, tenebitur hac actione. & si restituerit eam,[i] desinit dotē habere, nec quicquam emancipatæ [k] diuortio facto restituturū Labeo ait, quia hæc actio[l] rei restituendæ gratia, non pœnæ[m] nomine daretur, ideoq; absolui solet[n] reus,[o] si restituerit.[p] Sed si prius quam creditores cū eo experirētur, reddiderit filiæ dotem, iudicio dotis nomine conuentus: nihilominus eum hac actione [q] teneri Labeo ait: nec vllum regressum habiturum ad mulierem.[r] Si verò sine iudice, videndum [s] est, an vlla ei repetitio competat,[t] & certè competit. Quod si is[u] ignorauerit,[x] filia autem scierit, tenebitur filia,[y] si verò vterque scierat, vterque tenebitur. At si neuter scierit, quidam existimant nihilominus in filiam dandam actionem, quia intelligitur quasi ex donatione aliquid ad eam peruenisse: [z] aut certè cauere eam debere, quod consecura fuerit, se restituturam. In maritū autem, qui ignorauerit, non dandam [a] actionem, non mana, quæ superetant penes eū, sint possessa à creditoribus. absurdū est cū conueniri, qui nihil habet, sed tñ dicit, si nihil pt recuperari ab acceptatoribus: dandā act. in eum in oē id, quod postea quærit, vsque ad sacculū, & perā: & vt etiam in carcerem detrudatur, si non potest solidum soluere. Fr. Acc.

lib. 6. interdict. P. Flo.

¶ *Si à socero*] Quidam debitor multorum in fraudem eorum dedit mihi fraudē sciēti prædia in dotem pro filia sua. dr quod teneor revocatoria creditoribus, & si conuentus ab eis restituo prædia, liberor ab actio. de dote. nec teneor etiā vxori meæ emancipatæ à suo patre, si postea ab eadē diuertam. sed si antequā conueniar à creditorib. restitui prædia vxori meæ, quæ diuerit à me: ac. de dote conuentus ab ea teneor creditoribus: eo p̄ sciui fraudem: nec repetam à muliere prædia. idem est & si sine iudice ei restitui. si autem ignorassem fraudem & restitui mulieri prædia: non teneor creditoribus. sed ipsa tenetur. si autem tam ego quā ipsa sciuimus: vterq; nostrum tenetur. Si autem neuter nostrū sciuit fraudem, tunc ipsa tenetur. vel statim dare prædia. si ei sunt restituta prædia. si nondum sunt restituta, cauere debebit de restituēdis, cum ad eam peruenient. ego autem non teneor, ex quo fraudem ignorauī: cum non ex causa lucrativa videor habere, sicut nec creditor, cui est solutum, quod sibi debetur: indotatam enim vxorem non accepissem. Vltimò dicit. Ponè p̄ quidam extraneus in odium creditorum suorum dedit mihi dotem pro ea. dr p̄ si fraudem hanc sciui, teneor restituere prædia. Item vxor mea semper tenebitur. i. siue ipsa sciuerit, siue non. & etiam eius pater tenebitur saltem, vt caueat se restituturum hæc prædia, si ad eum pervenerint.

¶ *Si procurator*] Procurator meus videns quendam debitorem multorum velle vendere prædia in fraudem creditorum, iussit seruo meo vt emeret illa prædia: & emit. dicitur quòd ipse procurator tenetur hac act. non ego.

¶ *Non solum*] Fundus alienatus in fraudem cred. revocatur. & etiam fructus qui cohærent solo tempore quo venditur. Item fructus, qui post litem motam percepti sunt. medio autem tempore fructus percepti non veniunt. Item partus ancillæ in frau. cred. venditæ, conceptus & natus post alienationem non venit in hanc actio. secus si saltem esset conceptus tempore alienationis.

¶ *Fructus autem*] Qui emit fundum in fraud. cred. tenetur hac act. & ad fundum, & ad fructus, qui tempore emptionis cohærent fundo: siue fuerint tunc maturi, siue non. & hoc probat triplici ratione. Prima quia vnū emere vī emēdo solū cum fructibus. Item qui habet fundū valentē centum in hyeme. & ipe messiū sunt ibi fructus valentes decē non dr habere duas res: s. fundū cē ū valentē & fructus valentes. sed vnā tm dr habere. s. fundum valentē centum. Itē qui hēt domū, non dr duas res habere. s. solū & superficiē: licet separatim possit vendere solū deducta superficie.

¶ *Hæc actio*] Cicero alienauit multa in fraudē cred. non est dubiū quin acceptatores bonorū teneātur revocatoria: sed an Cicero teneatur hac act. ? Et vī p̄ non: quia cum oīa bona, quæ superetant penes eū, sint possessa à creditoribus. absurdū est cū conueniri, qui nihil habet, sed tñ dicit, si nihil pt recuperari ab acceptatoribus: dandā act. in eum in oē id, quod postea quærit, vsque ad sacculū, & perā: & vt etiam in carcerem detrudatur, si non potest solidum soluere. Fr. Acc.

Habetis hic text. fin. ad hoc p̄ dos data filiæ quo ad patrē dr pervenisse ex eā lucrativa, secus autem est quo ad maritum, nā dr habere ex eā onerosa, siue soluto matrimonio, siue constā te. ēt si vir habeat lucrati dotē per mortē mulieris. Bolog.

a *Suo*] idest sibi obligato. Accur.

b *Acceptum tulerit*] & per hoc etiam reus liberatur: vt inf. de acceptilatio. l. & per iusiurandum. §. & si fideiussoribus. Accur.

c *Tenebitur*] id est, reus & fideiussor: etiam si ex causa non lucrativa fiat acceptilatio.

d *Scierit*] scilicet, tenebitur in solidum: alter verò in quantum locupletior est, si ex causa lucrativa est.

e *Capit*] & puto dandam etiam non in subsidium, quia ille cui donatur in fraudem creditorum: siue sciat, siue ignoret, tenetur quatenus locupletior est: vt ff. eo. l. qui autem. §. in hos: & adde de dona. cau. mortis. l. & si debitor consilium. & hoc casu in solidum videtur locupletior. vt sup. de dolo, l. itaque. in subsidium autem maximè tenebitur: vt hic, & sup. de eō per quē fact. l. fin. in princi. & de dolo. l. ideoque, in fin. M.

f *Non aquè*] vt in ipsum reū detur, qui capit ex donatione.

g *Faciat*] & puto non dandam, quia lucrum non capit, sed damnum euitat secundum omnes.

h *In duobus*] puta Titius meus debitor, & aliorum habet duos reos debendi, & in fraudem creditorum acceptio fert vni. certè sicut ille tenetur, cui acceptolatum est, vel non tenetur secundum distinctionem scientiæ & lucrativæ causæ, i a & alter, quia par vtriusque causa est, & facit C. de duo. re. l. fin. Accursius.

i *Restituerit eam*] creditoribus agentib. revocatoria.

k *Emancipata*] quo casu soli sibi esset restituenda. vt C. de rei vxo. actio. §. videamus. Accur.

l *Hæc actio*] in factū, quæ datur ꝺ accipientē à fraudatore. secus in ea est, quæ contra alienantem datur vt ff. eo. l. in fin.

m *Non pœnæ*] nam si pœnæ nōe daretur, non liberaretur ab vxore. vt arg ff. ne quis eum qui in ius voc. l. fin. Accur.

n *Absolui solet*] ab vxore conuentus.

o *Reus*] qui & maritus fuit.

p *Si restituerit*] s. creditoribus.

q *Eum actione*] s. hac revocatoria non obstante exceptione rei iudicatæ, & hoc propter suam scientiam. Accur.

r *Ad mulierem*] Nam etiam indebita impedit repeti scientia vt C. de condi. indeb. l. 1.

s *Videndum*] aliàs videndum & aliàs deest.

t *Competat ei*] relinquitur tacitè respondendum, p̄ non sit repetitio nec hic quidem, vt Ir & H. sed M. contra, quasi indebito soluto. Accur.

u *Is*] scilicet vir. Accur.

x *Ignorauerit*] patre dante dotem pro ea in fraudem creditorum.

y *Filia*] creditoribus hac actione in factum. Accur.

z *Peruenisse*] & hoc est verum, quando dos iam ei reddita est. aliàs locum habet, quod sequitur de cautione. Accur.

a *Non dandam*] non enim ex donatione capit: licet dos dicatur donatio: vt sup. de dona. l. 1. Accur.

a *Indotatam*] & sic quodammodo sibi debitum videtur accepisse pro onere matrimonij. & sic similis est creditori. vt inf. de act. & oblig. l. ex promissione. & C. de impo. lucr. descriptio. l. 1. §. 1. lib. 10. Accur.

b *Mulier*] siue sciuerit siue non, cum quantum ad eam sit causa lucrativa: vt sup. proxi. Accur.

c *Si non ignorauerit*] Maxime tenetur in quantum dicitur. vt caueat, vt subijcit.

d *Peruenerit*] quod esse potest, si hoc stipulatus est, vt & sup. de cui. l. pater.

e *Ignorante domino*] qui sibi mandauit.

f *Debitorem*] eius qui nunc experiri desiderat.

g *Seruo*] eiusdem cuius est procurator. Ach *Accipere*] i emere, vel alio titulo rem aliquam accipere. Acc.

i *Ipse*] scilicet procurator. Accur.

k *Non dominus*] quia ignorauit sīm quosdā: idem si sciuit: nisi habeat ratum. nam in generali mandato talia illicita non continentur: vt arg. ī eo. l. ii pr. & §. de cond. inde. l. si procurator. §. Celsus. Accur.

l *Non semper*] §. ī. eo. l. ait Prætor. §. per hanc. & § præterea. Sol ibi donatario, vt de fructib. medij tēporis teneatur hic de emptore. Vel ibi de fructib. prouenientibus natura, hic de prouenientib. cultura. Vel hic tradidit rem fraudator, ibi erat apud eum, in quem alienabat in fraudē. Vel ibi de act. in factū, hic de vtili in rē. Tu dic illam sīm istā & facit sup. de vsur. l. videamus generaliter. §. in Faniana.

m *Proculus ait*] facit sup. proxi. §. Accur.

n *Non debeat*] idest non debet.

o *Fructus*] Quidam habent in tex. vt fructus autem fundo cohæsissent. & dic esse verba edicti, & supple ait Prætor rem cum fructibus restituat, vt fructus autem &c. alij habent vt fructus autem fundo cohæsisse & tunc supple, vt dicas fructus autem, &c.

p *Significet*] restituendos. Accur.

q *Nihilominus*] pro nihilominus alias nihilominus, & tunc benè stat. Accur.

r *Quamuis*] cum fructibus eam non maturis, nam hæc verba hic videtur claudere fructus omnes. v. sup. a. de

gis, quam in creditorem, qui à fraudatore, quod ei deret, 1† accipit, cū is indotatam[a] vxorem ducturus non fuerit.

¶ Item si extraneus filiæfamiliās[2]† nomine fraudandi causa dotem dederit, tenebitur maritus si scierit, æquè mulier, [b] nec minus & pater, si non ignorauerit: [c] ita vt caueat, si ad se dos peruenerit, [d] vt restituat [3]† eam.

Pone casum in terminis, quia obscurus est tex. propter breuitatem suam, Procurator meus videns quendam debitorem multorum creditorum velle vendere prædia in fraudem creditorum, iussit seruo meo, vt emeret illa prædia, qui emit: dicitur hic, quod ipse procurator tenetur hac actione, non ego. h. d. §. seq. vide per partes, loquitur de fructibus vsque ibi, hac actio.

¶ Si procurator ignorante domino, [e] cum sciret debitorē [f] eius fraudandi cepisse consilium, iussit seruo [g] ab eo accipere, [h] hac ipse [i] actione tenebitur, non dominus. [k]

¶ Non solum autem ipsam rem alienatam restitui oportet, sed & fructus, qui alienationis tempore terræ cohærent, quia in bonis fraudatoris fuerunt. item eos, qui post inchoatum iudicium recepti sunt. medio autem tempore perceptos, in restitutionem non venire. [l] Item partum ancillæ per fraudem alienatæ, medio tempore editum, in restitutionem non venire, quia in bonis fuerit.

¶ Proculus ait, [m] si mulier post alienationem conceperit, & antequam ageretur, pepererit, nullam esse dubitationem, quin partus restitui non debeat. [n] Si verò cum alienaretur, prægnans fuerit,

posse dici editum quoque partum restitui oportere.

¶ Fructus[o] autem, 4†qui fundo cohæsissent, non satis se intelligere Labeo ait, vtrum duntaxat qui maturi, an etiam qui immaturi fuerint, Prætor significet. [p] Cæterum, etiam si de his senserit, qui maturi fuerint, [5]† nihilominus [q] possessionem restitui oportere. [r] Nam cum fundus alienaretur, quod ad eum, fructusque eius attineret, vnam quādam rem fuisse, id est fundum, cuius [s] omnis generis [t] alienationem [6]† fructus sequi, [7]† nec enim eum, qui tempore hyberno habuerit fundum [u] centū, si sub tempus messis vindem æve fructus eius vendere possit decē, idcirco duas res. id est fundum centum, & fructus decem eum habere intelligendum, sed vnā, id est fundum centum [8]† & decem, sicut is quoque vnam rem 9† habere, qui separatim solum ædium [x] vendere possit.

Hæc actio non tantum in eos datur, qui rem alienatam per fraudem tenēt: sed etiam in debitorem, qui fraudulenter alienauit: licet ea, quæ alienauit, non possint recuperari. hoc dicit.

¶ Hæc actio ēt in ipsum fraudatorem [y] datur: licet Mela nō putabat in fraudatorem eam dandam: quia nulla actio in eum ex ante gesto post bonorum venditionem daretur: & iniquum esset actionem dari in eum, cui bona ablata essent. [z] [10]† Si vero * quædam de his disperdidisset sic, vt nulla rōne recuperari possent, [a] nihilominus actio in eum dabitur: [b] & Prætor non tam emolumentum actionis intueri videtur in eo, qui exuius est bonis, quam pœnam.

vsurpat. videamus generaliter. §. in Faniana, & merito nam, &c.

s *Cuius*] scilicet fundi. Accur.

t *Omnis generis*] i quolibet modo facta: siue per donationem, siue per venditionem. Vel dic omnis generis fructus, id est, maturi, & immaturi. Accur.

u *Fundum*] Quo ad hybernale tempus. sed quo ad legem Falcidiam detrahendam pluris videtur fundus, quando ad sunt fructus, vt sup. ad legem Falc. l. in lege Falc. placuit. Accur.

x *Ædium*] deducta superficie. nam vna res est. id est, domus, & facit infra, de regu. iur. l. propemodum.

y *Fraudatorem*] qui alienauit in fraudem.

z *Essent*] nisi de nouo acquirat quod habeat idoneum emolumentum, vt & sup. de curat. bon. dan. l. Imperatores. & de cess. bon. l. qui bonis.

a *Possent*] ab acceptoribus: quia distraxit, vel ne alienauit, quod nescitur quibus, cum essent mobilia. Accur.

b *Dabitur*] in factum ad hoc, vt in carcerem ponatur vt subijcit, & argu. infra, ad leg. Iul. pec. l. de sacrilegij. quod non fieret post cess. bo. nisi quando non compareret res, vt hic & supra, de cess. bon. l. 1. Vel hic non cessetat bonis. Vel dic secundo. datur in eum actio, scilicet in solidum, si quid de nouo acquirat vsque ad sacculum & peram: cesserit vel non cesserit bonis: vt sup. de re iud. l. si quis dolo. nam non est indulgendum malitijs: vt sup. de re vendi. l. in fundo. §. constituimus. Vel dic tertio secundum quosdam teneri in id, quod ad eum peruenit occasione dictæ alienationis in fraudem factæ. vt sup. eo. l. ait Prætor. §. hæc actio. Vel dic quarto quod cessit bonis: & tamen tenetur in quantum facere potest si quid quærat: vt C. eod. l. fin. & nihilominus forte capietur in persona: vt subijcit. sed Prætor, &c. & sic addat. sed Pla. exposit. ibi legebat. Accursius.

1† P.F. ac ceperit.

2† P.Flo. filiæ familia.

3† P.Flo. scilicet.

4† P.Flo. fundo cohæsisse.

5† Du. nihilo magis. P.F.

6† Sic in P.F. sed in nonnullis exēplaria fructus sequitur.

7† In P.F. nec eū q̄ hyberno, & subauditur tempore Græco more loquendi Aug. li. 2. emē. c. 1.

8† Et decē non est in P.F.

9† P.F. haberet.

10† Du. si verè quædā dispersidisset sic &c. * No. istū text. ad hoc q̄ ille qui alienat bona sua ī fraudē creditorū suorū, si non reperiuntur illa bona, nō potest cedere bonis sed debet carcerari. Bebo.

DE INTERDICTIS, seu extraordinarijs, &c.

DIGESTORVM, seu Pandectarum.

LIBER XLIII.

De interdictis, seu extraordinarijs actionibus,[2] quæ pro his competunt.*

TITVLVS I.

Iurisconsultus in hac lege, & seq. prosequitur diuisionẽ interdictorũ. Et primò ponit diuisionẽ respectu rerum, pro quibus competunt interdicta. Secundò respectu effectus interdicti. Tertiò ponit aliã diuisionem respectu temporis, quo dantur. Quarto ponit vnã regulã. Quinto ponit vnã diuisionẽ respectu iuris, à quo dantur. Secunda ibi, Interdictorum. Tertia ibi. Interdictorũ quædam. Quarta ibi, Interdicta. Quinta ibi, Interdictorum. Bar.

Vlpianus.*

LEX I.

VIdeamus de quibus rebus interdicta competunt. Et sciendum est interdicta, aut de diuinis rebus, aut de humanis competere. De diuinis, vt de locis sacris,[b] vel de locis religiosis. De rebus hominum interdicta redduntur, aut de ijs, quæ sunt alicuius, aut de ijs, quæ nullius sunt.

¶ Quæ nullius sunt, hæ sunt liberæ personæ: de quibus exhibendis,[c] & deducendis interdicta competunt.

¶ Quæ sunt alicuius, hæc sunt aut publica, aut singulorũ.[d] Publica sunt de locis publicis,[e] de vijs, deque fluminibus publicis. Quæ autem singulorum sunt, aut ad vniuersitatem pertinẽt, vt interdictum, Quorum bonorum:[f] aut ad res singulas, vt est interdictum vti possidetis, & De itinere actuque.[g]

¶ Interdictorum[h] autem tres sunt species: exhibitoria:[i] prohibitoria:[k] restitutoria,[l] Sunt tamen quædam interdicta, & mixta,[m] quæ & prohibitoria sunt, & exhibitoria.

¶ Interdictorum quædam in præsens, quædam in præteritum referuntur. In præsens ex hoc interdicto, & prohibitione detinetur. Tãdem ponitur alia diuisio, & est talis. Interdictorum quædam ad præsens tempus referuntur, quædam ad præteritum: ad præsens, vt est interdictum vti possidetis. nam in eo obtinet qui contestatæ tempore possidet non vi: non clam: non precario. de præterito sunt interdicta, vt interdicta de itinere actuque nã in eo obtinet qui hoc anno iuit. Item interdictum de aqua æstiua. Postea ponit notabile dictum, vt licet quædam interdicta videantur in rem concepta, vt quod vi aut clam: omnia sunt in personam, quia qui tenetur aliquo interdicto, est obligatus. Tandem ponitur alia diuisio interdictorum. nã quædam sunt annalia, vt interdictum, vnde vi, de eo, quod non peruenit ad violentum, & ferè oia alia, quædam sunt perpetua, vt vnde vi interdictum in eo, quod peruenit ad violentũ. Tandem ponitur alia diuisio interdictorũ. nam quædam sunt inducta hoĩum cã, quædam causa diuini iuris, & religionis, diuini iuris, vt interdictum ne quid in loco sacro, religionis, vt de mortuo inferendo. hoĩum causa sunt interdicta quædam ad publicam vtilitatem pertinentia, quædam causa sui iuris tuendi, quædã causa rei familiaris, & de his omnibus dat exẽplã, & hoc dicit hæc l. cum prin. seq. Fran.

* Bacchi li. 58. titu. 14. c. 1. & seq.

[2] *Extraordinarijs actionibus*] C. in factũ, sic dictis, quia extra antiquã solẽnitatem interdictorum proponuntur, vt Instit. eo. §. fi. sed quæ erat olim differentia inter ea, & actiones, cum & actiones solenniter proponebantur, vt sup. de orig. iur. l. 2. §. omnium? Respon. solemnitates actionum à iure ciuili, interdictorum à iure prætorio inducebantur. Vel secundum Azo. quia solennitas verborum circa actiones generaliter in personis omnium fere mabatur, sed in interdictis in personis potentium tantum, & ipsi tantum vti poterant, & hoc potest notari ff. de vi, & vi. arm. l. 1. in princ. & ne quid in lo. pu. l. 2. in prin. vnde dicuntur inter duos reddi, vt Instit. eo. § sunt tamen, sed hodie non est differentia, cum nulla hodie formetur à Prætore, vel iudice viuente, est ergo interdictum nihil aliud, quã actio prætoria, & quodcunque proponatur non est vis, scilicet actio in factum, vel interdictum. licet quidam dicant hodie non proponi interdicta. arg. C. eo. l. pen. & fi. Acc.

[9] li. 67. ad edi. P. F.

Interdictũ in ĩmũ actione prætoriana conuenit, vt altero sæpe alterius loco vtamur.

[b] *Sacris*] de sacris duo exempla, de religiosis alia duo ponit, vt in f. eo. l. 2. §. 2. Acc.

[c] *Exhibendis*] hoc ad illud de li. ho. exhi. & ad illud de liberis exhibẽdis referri pót, sed quod subijcit, ff. deducẽdis, tñ ad fm, vt habes ff. de lib. ho. exhi. l. 1. & de libe. exhi. l. 1. & 3. in princ. liberi enim homines, & filij nostri in bonis nullius sunt, vt hic, & ff. de rei ven. l. 1. §. 1 in gl. non petuntur.

[d] *Aut singulorum*] insufficiens videtur diuisio vt Instit. de re. diui. §. 1. sed illa quo ad eũ tractatum, hæc quo ad istum loquitur. Item contra inf. de iniur. l. sane. Sol. vti bi.

[e] *De locis publicis*] de his per ordinem dicet inf. ne quid in loco publ. vsque ad tit. de vi. & vi arma.

[f] *Quorum bonorum*] quod solum est vniuersale, vt inf. titu. 1. l. 1 in fi.

[g] *De itinere actuque*] scilicet priuato, de quo est inf. de itin. actuque priu. l. 1.

[h] *Interdictorum*] superiores diuisiones licet alijs verbis hic repetuntur. R.

[i] *Exhibitoria*] vt de tabulis exhib. vt inf. de tab. exhib. l. 3. §. hoc interdictum.

[k] *Prohibitoria*] sunt, s. ne quid in loco publico fiant, vt inf. ne quid in loco publi fiat. l. 2. §. 1.

[l] *Restitutoria*] vt quod factum est tollatur, vt d. l. 2. §. Prætor ait, cætera exempla quere. Inst. eo. §. 1.

[m] *Mixta*] sicut de lib. ho. exhib. & de libe exhib. nã exhibitio fit per ea, sed & prohibet Prætor detineri hoĩ liberũ & prohibet vim fieri pro quo minus ducat suũ. vt ff. de li. ho. exhi. l. 1. & 3. in prin. & ff. de li. exhi. l. 1. seu exhibitionã continẽtiã est interdictũ ne vis fiat ei. s. exhibitorium & restitutorium.

hibet.n.vim fieri possideti,& amissã poss. iubet restitui.ad quod est ꝯ.ne vis fiat ei.l.pe.§.eũ Prætor.& l. 1. §. hæc actio.

a *Vt vti possideris*] nã qui ꝓsentialiter.i.li.cõte. ipm possidet non vi.nõ clã.non precario:obtinet.vt ꝯ. vtrobi.l.1. in fine.

b *Vt de itinere*]nam in eo vincit.qui hoc anno iuit.vt ꝯ. de itine.actuq;prima.l.1. in prin.& qđ de aqua subijcit.habes inf.de aqua quoti. & æsti. l. 1.in princ.

c *Concepta*]sc. qũq; m qđ vi.aut clã. vt ꝯ. qđ vi.aut clã Lcõperit.§. in summa.& interdi. de ope. no. nun. vt ꝯ. de noui ope. nun. l. pe.& fi.& sic in actione.quod me. cã. vt ꝯ. quod metus cã l.metum.§.cum autem.& ad exhib. vt sup. de exhib.l.de eo.§. fi.

Interdictorũ q̃dã sunt ad rẽ pus. & illa sũt annalia:alia perpetua. & qd interest vtraq; sit discriminis.

d *Vt tamen ipsa*]quia obligatus est. qui tenetur interdicto aliquo. ad id. quod venit in eo interdicto. sed ꝓin actione in rem non est quis ad aliquid obligatus: nec ali qua obstone tenet. vt Instit. de act.§. 1.

* Al. 63. & al. 73.

e *Annalia*] vt vade vi.& de eo.quod non peruenit ad violentum.vt inf.de vi.& vi ar.l.1.in princ. Et idẽ ferè in oib. cũ & Prætoris imperium anno tũ durabat. vt Instit. de perpe.& temp.act. §. eas vero. quædã tã sunt ꝑpetua.vt subijcit.vt interdictum de tab.exhi.vt inf. de ta. exhi.l.3.§. fi. Põt igitur sic distingui:si cõtineant rei persecutionẽ:nec dent ex maleficio:dent perpetuo.finaũt sunt ex maleficio, aut non continent rei persecutionẽ.terminentur anno nisi de eo, quod peruenit ad maleficiũ.vel hẽdem eius.de quo perpetuò agitur.vt ꝯ. de act. & obl.l.in honoratijs.& int.de vi.& vi arma.l.2. in princ.

‖ *Du. aut Pa. E.*

f *Duplicia sunt*]in quib.q̃libet est actor, & reus.vt vti possi. vt Instit. eo §.tertia.qñq; aliter dñr duplicia.vt ꝯ.ea.l.§. fin.

g *Simplicia*]in quibus aliter agit.alter est reus, vt d.§. tertia. sed & in duplicibus.qui prouocat. habetur actor, vel fortè discernitur.vt ar. sup.de iud.l.in tribus.& facit sup.de proc. Lũ defunctus.§.fi. Acc.

h *Vti possideris*] vt ꝯ. vti possid. l. si due.§.hoc interdictũ.& vtrobi.vt d.§.tertia & de superficie.b.vt ꝯ.de superficie.l.2.§. ꝓponitur.& de aqua quotid. & æstiua.l. qñq;.vt cũ ꝓponit inter emptores.& hæredes.& bonor. poss. vt inf. de aqua quot.& æsti l. 1.§. ait Prætor.inter hæredes.

i *Exhibitoria*] Exemp'a hortũ accipe. ꝯ. l. §. x. §.interdictorũ.in prin.o interdictorũ.

k *Restitutoria*] supple. & hoc de arboribus cædendis.quod est prohibitoriũ.vt ꝯ. de arbo. cæden l.1 in prin.& de itine.actuque priua.quod est similiter prohibitoriũ. vt ꝯ.dixi. quia nõ omnia prohibitoria sunt simplicia.sed quædã duplicia sunt. vt v.i posside.& vtrobi. vt Instit.eo.§ tertia.

‖ *Vt de religione*] exemplificatiuè lege. quia & sacra sunt & religiosa. vel dic. vt idest sicut. & si: ‖a ‖ duo de quolibet ponuntur exempla.

a ‖ P.F.de est. aũtẽ.

* Nor. qđ dĩ de interdicto delibero homine exhibendo. qa facit. vt possim similiter habere interdictũ ꝺ vasallo exhibendo. seu ciue. vel monacho. vel pupillo exhibendo. vel alia ꝑsona.in qua ius habeo Simile ôe vxore exhiben.l.1. in fi.& l. seq. ꝯ. de libe. hõ. exhib. qđ tene mentii secundum Bar. hic.

m *Ne quid in loco sacro*] exemplũ diuini iuris.& est hoc inf.ne quid in loco sacro. l. 3. de restitutorio. de quo subijcit. non habemus. sed eius meminit ꝯ.ne qd in loco pub.l.2.§.locorum.

n *Et de mortuo*] exemplum religionis. & habes hoc ꝯ. de mor. inferend.l.1.in prin. & §. Prætor ait. potest addi.& quintum.ne qd fiat in loco sac. vt inf. ne quid fiat in loco sac.l. pen & fin.§.& sãcta res quodã modo diuini iuris sũt vt ꝯ.de rer diui.l.1.in princ. & inf.de rer. diui. §. sanctæ.

3 ‖ P.F.de est. &.

o *Territentia*] supple. vel ad priuatam. ad priuatam dico. vel sui iuris. &c. Acc.

p *Vti liceat*]vt inf.ne quid in loco publico. l.2.§.fin.

q *Flumine publico*]vt inf.vt in flu.publ.na.lic.l.1.in prin.

r *In via publica*]vt inf. ne quid in lo. publ.l.2.§. ait Prætor, in via sunt. & alia. quæ collige à titu. inf.ne quid in loco publi.vsq;ad tit.de vi.& vi arma.& facit sup.eod.l.1.§.quæ sunt alicuius.

s *Liberis exhibendis*]in quib.habemus ius patriæ potestatis. vt Instit.de patri potesta.in prin.In libertum habemus iusp atronatus:in neutro habemus dñium,vt ꝯ. e.l 1.circa prin. & ideo non pertinẽt ad rem familiarem.adde his interdictum de vxore exhi. ff inf.de lib. exhib.l.2.

t *Officij causa*] quod debet homo hoĩ. vt ꝯ. de ser. export.l. seruus ea.& caue tibi qa hęc subdiuiso.aliàs ad publicã.& aliàs ad priuatã vtilitatẽ se refert:alia verò fieri põt.quæ respicit exercitium. quia alia sunt publica.l.publicè cuilibet cõperãt.& sic sunt popularia. & hæc sunt octo.alia priuata. qa tm ei.cuius interest dantur.& hæc sunt xxviij. quod dico vt Inst. eo.§.interdictorum: alia sunt publica.

u *Rei*]idest. proprietatis.

x *Priuato*] s. secundum qꝺ datur volenti reficere iter: vnde probat dominiũ seruitutis.vt ꝯ.de iti. actuq; priua l.3.§ ait Prætor. & §. hoc autem. & idem in interdicto. quod datur pro aqua ex castello ducenda.vt inf.de aqua quotid.& æsti. l.1.§.idem de interdicto.de arbo. cæden. vt inf. de arbo. cæden.l.1.in prin.& §.non solum.

y *Proponuntur*]quæ dixi fore.vt sup.ea.l. §. 1.

z *Velut*]i.quasi: nam in veritate non habemus eorum proprietatem.vt Inst.de rer.diui.§.nullius.

a *De his*] & de his habuistis in §. iuris sui. & supple hic obtinent

obtinent causam quasi proprietatis: nam nec hi sunt in nostro dominio, vt sup. l. 1. C. rer. priu. est ergo proprietas & quasi, vt hic, sic & possessio vera, vt in reb. corporalibus: & quasi, vt in incorporalibus, vt su. de ser. quoties. l. ij. sed in quo est supra causa proprietatis, & hic quasi? Resp. sup. oportet probari dominium seruitutis, quamquam possessorio agatur: hic filiationem, & libertinitatem, & rem factam, vel religiosam, sicut si ageretur

1† Al. pitinentia.

2 † Et, deest in Duarem pla. P. F.

3† P. Flo. adipiscendæ.

prætorio iure dominij, vel quasi, vel similiter, vt per in factū, vt C. de sacrosanct. eccl. l. sancimus & su. de rei vēdi l. quæ religiosis, vel in re præiudiciali, vt sup. de rei vendi. l. 1. Itē effectus victoriæ erit similis causæ proprietatis, vel quasi, quia sicut causa proprietatis finita totum finitur, sic hic, vt hic, & d. l. inf. de aqua quot. & æsti l. 1. §. fi. secus in possessorio, quia secūda quæstio proprietatis remanet, vt C. eo. l. incerti.

a *Vt non sit*] nā cum interdicta de religiosis & sacris, & ā his, quæ sunt iuris sui tuēdi causa inuēta, hoc habeant, scilicet causam proprietatis, nō mirum, ū & illa, quę ad rem familiarem pertinent, hoc habeant quandoq; nā si id, de quo minus videtur inesse inest, multo magis id de quo magis, & facit ad §. sup. de Public. l. eum. §. Publiciana.

4† Interdicta, nō est in P. F.

b *Sp fiunt*] quę sunt vnum membrū subdiuisionis sup posita in §. 1. & facit Inst. it. eo. §. sequens. Acc.

c *Quorum bonorum*] de quo est inf. tit. 1.

d *De pignoribus*] i. de possessione rerū coloni tacitè obligatarū, vt C. de Sal. Interd. l. 1. & de hoc est ff. de Sal. interd. l. 1.

e *Quo minus*, quo casu emptor de quasi possessione seruitutis adipiscendæ contendit, cuius verba non habemus, sed eius mens est inf. de itine. actuq; priua. l. pen. Accur.

f *Sub rubrica*] directum, s. & viæ, vt vsufructuario. & vsuario, vt inf. de vi. & vi arma. l. 3. §. vnde vi. & §. item si non vsufructus, simile videtur in interdicto de preca. vt infra de preca l. prima in princip. §. 1.

g *Aliqua enim*] s. alia interdicta recuperandę possessionis.

h *Sub hoc titulo*] i. post hunc tit. sic sup. si cert. pet. l. 1.

i *Vti possidetis*] & vtrobi. vt Inst. eo. t. recuperandæ. & etiā illud ne vis fiat ei. ar. inf. ne vis fiat ei. l. 1. in princ & §. primo. in princip.

k *Diximus*] sup eo. l. 1. in prin. sed alio modo hic, & alio modo ibi: ergo hic sunt duplicia recuperandæ, & adipiscēdę possessionis, vt est interdictum ne vis fiat ei, vt inf. ne vis fiat ei. l. si quis missus, §. cum Prætor.

IN interdictis.] CASVS. In interdictis veniunt fructus ex die litis contestatæ, non priores, & de hoc dic, vt in glo. domini mei Accur. Franc. Accur.

l *Edito*] i. lis, in eis interdictis contestata.

m *Non retro*] vt & inf. de preca. l. quæsitū. §. ex hoc, sed hoc fallit in interdicto vnde vi, in quo habetur ratio ex die expulsionis, vt inf. de vsu & vi arma. l. 1. §. ex die, q̄ est contra, & idem q̄q; in interdicto, quod vi, aut clā, vt infra quod vi, aut clā l. is qui in priuati. §. quod ait Prætor. Et nota sex regulas affirmatiuas in interdictis. Prima, quod omnia sūt personalia, vt sup. eo l. proxi. §. pen. Secunda quod in omnibus habetur ratio fructuum ex die contestatæ litis, vt hic. Tertia, q̄ quod in loco cuiuslibet in factum actio datur, vt Inst. eod. tit. fin. Quarta, vt quæstio per interdicta præcedat, cū fiat de possessione, vt C. eo. l. incerti. & quorum bon. l. fi. Quinta, quod ea, quę sunt annualia, fiunt perpetua de eo quod peruenit ad eum, cum quo agitur, vt inf. l. proxi. Sexta, quod ea quæ sunt annua ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum, vt C. de except. l. licēt. Addunt. & septimā, quod omnia reddātur noxaliter, quod est falsum, cū enim ea tantū, quæ ex malefitio sunt, noxaliter denturur, vt infra l. proxi. ergo non alia. Erontia quatuor no. regulas negatiuas. Prima, quod nullum interdictum infamat, vt inf. de vi, & vi ar. l. neq; Secunda, quia nullum solenniter redditur, vt Inst. eo. §. fi. Tertia, quia in illo habetur ratio fructuū ante lit. cont. nisi in interdicto vnde vi. Quarta, q̄ nullum redditur inter non subiectos, vt C. eo. l. 2. Adde & quintam, quia nullum pœnaliter redditur.

Interdicta sex regulas affirmatiuas, & quatuor negatiuas continent.

5† Al. 69. P. F.

6† Al. 67. P. F.

7† P. Flo. deest, sed.

8† P. F. Ius, cius.

EX quibus.] CASVS. Interdictum vnde vi durat anno de eo, quod non peruenit ad vim inferentem: at de eo, quod peruenit, perpetuo durat, vt inf. de vi, & vi arma. l. 1. in prin. Fran. Accur.

n *Sabinus respondit*] vt & inf. de act. & oblig. l. in honorariis, & inf. de vi, & vi arma. l. 1. in prin. & §. fin. & l. 3. §. 1. & C. vnde vi l. vi pulsos.

IN interdictis.] CASVS. Quædam interdicta sunt noxalia, vt sunt ea, quę ex delictis seruorū dantur, vt si seruus meus vi deiecit aliquem: nam teneor, vel emēdare damnum, vel dare seruum pro noxa. Itē si seruus meus fecit aliquod opus vi, vel clam in meo fundo, ex quo habes damnū seruitutis, quā habes in prædicto fundo: quia ea vi non potes: nam si volo restituere, i. destruere opus mea impēsa: in amplius nō teneor. Si autē volo tantum patientiam præstare tibi, vt destruas opus & non impensas, teneor dare seruum pro noxa, vel ad impensas condemnabor. si autem nec patientiā præstare volo, nec opus destruo in tantū condemnabor in quantū iudex existimauerit: perinde ac si ego feciſſem, de quo dic. vt in glo. domini mei Accur. Franc. Accur.

o *In potestate*] seruili, non filiali, vt Inst. de noxa. §. fi.

p *Vi deiecerunt*] vt & inf. de vi, & vi arma. l. 1. §. quod igitur adiicitur.

q *Absoluat*] ab impensis destructionis.

r *Et absoluat*] ab expensis, & ad hoc facit inf. quod vi, aut clam. l. si alius in prin.

s *Iudex*] ut damnum faciatur & impēdia dño restaurētur, vt inf. quod vi aut clam. l. is qui. §. quod ait Prætor. Ioan.

QVO-

QVORVM BONORVM.

¶ *Agimus verbis interdicti nominatur sicut & in alijs interdictis, dicetur ergo in genere de interdictis: nunc in specie. & primo de vniuersalis, quod solum istud inuenitur, & datur directum bonorum possessori, vtile hæredi de iure ciuili, sicut è contra peti. hæc directa hæredi, vtilis bonorum possessori: & differt à peti. hæredi. & consonat. vt no. in rub. C. eod.*

Quod hoc interdictum à petitione hæreditatis differat, demonstrat hic Cuiac.

Ait Prætor.] Casus: Agnatus meus decessit, ei volo succedere, vnde in eius bonis petij bon. poss. vnde agnati, & habui. & sic ei succedo de iure prætorio, nunc volo consequi bona corporaliter dicitur, q agã interdicto quorũ bonorum contra eũ qui tenet hæc bona pro hærede, vel pro possessore, vel dolo desijt possidere. Secundo dicit: per hoc interdictũ pero restituis. dari bona, & ad vniuersitatẽ bonorum spectat, quod exponi vt in gl. & vocatur quorũ bonorum: & est adipiscendæ poss. & eo interdicto conueniuntur corporum possessores: non autem debitores hæreditarij. & h. d. hæc l. & seq. Franc.

a *Ex iure domini*] secus si à iure ciuili, quia tunc vtile, vt no. in rubrica.

b *Possessio*] Subaudi bonorum, vt sit vna dictio, & denotet ius, vt sup. de bon. poss. l. 3. §. 1 nam verbum possessionis simpliciter positum factum denotat, vt sup. de acq. poss. l. 2. §. si vir. decretalis ergo verbotenus data erat, non facto.

c *Pro hærede aut pro possessore*] hæc verba exponi vt Insti. eod. de interd. §. pro hærede, & §. pro possessore.

d *Vsucaptum*] sed cum possidere pro hærede, vel pro possessore non sit habere titulum, vt C. de quib. cau. cessat long. tẽp. præscrip l. hæreditatem, quomodo habet locum vsucapio? Resp. probabilis fuit error, vt sup. de vsucap l. nõ solũ. §. qd vulgo. & ibi hoc ad possidentem pro hærede refertur: nã si pro possessore, nõ nisi ex tan. præscriberet, qua præscriptione & hoc interdictum de peti. hære. tollitur, vt C. de pet. hæred. l. hæreditatis: sed hoc non vt posse fieri, quia secũdum hoc post vsuca. tenetur hoc interdicto: nam sicut dicit, siue possides pro hærede, vel pro possessore, siue possideres, s. pro hærede, vel pro possessore, nisi quia est vsucaptum, teneris. ad rem, vel ad æstimationem, quod nõ videtur, vt d. l. C. de pet. hære. & in quib. cau. cess. long tẽp. præscr. quare dic vsucaptum non ab eo, qui conuenitur, sed à quodam tertio isto dolose dimittente vsucapere, sed contra hanc opi. nã quomodo potuit interpellare vsucap. Respon. iste ei vendidit, vnde emptor vsucapit, licèt qui alienat, malam fidem habeat, vt C. de præscrip. lõg. temp. l. 2. vel dic. vt no. §. de pet. hær. l. sed & si lege, §. sed & si culpa, sed & prima pòt saluari, vt iungas: & si nihil vsucapis cum eo, quod dixerat, p hære. possi. l. §. & quod dicit possideres ve, &c. iunge cum eo, qd dicit qdqi loco &c. & ad hoc facit C. eod. l. 2. & sup. de pet. hær. l. è. §. itẽ si qs dolo, & pro socio. l. nemo ex socijs. in fi.

e *Restituas*] nisi incontinenti paratus sis probare res tuas, vt no. C. de edic. diui Adria. tol. l. 2.

f *Hoc interd. Dum restitutorium est*] vt & Insti. eo. §. restitutoria, vt verbum restituas dandi significationem habeat, vt inf. de verb. sign. l. verbum. ac si dicat non prohibitorium, vel exhibitorium.

g *Non ad singulas*] immo & ad singulas, vt inf. de fur. l. hoc amplius. & l. seq. quæ sunt contra, vt. f. e. l. in prin hoc innuit vbi dicit, q ex his, &c. sed respon sub. tantum. d. non iãtum ad singulas, &c. vel dic datur alicui, nõ quia successit in res singulares, sed quia in vniuersitatem: ideo ad eũ pertinere dicitur: sic est in peti. hære. vt sup. de peti. hære. l. regulariter, in fi. & l. li. èt.

h *Interdicto. Non tenentur*] & in hoc differt à peti. hære. vt sup. de peti. hære. l. etiam. §. fi. differt. & in alijs, vt no. sup. in rub. actione ergo hæredi. eos conueniet.

QVORVM LEgatorum.

¶ *Sed licet possessionẽ, quæ occupanti, id relictum hæredi. Legatorum, sicut superest est adipiscendæ poss sionis. sic & hoc, vt inf. princ. & idem de hoc possidet illud potest. Accurs.*

Magis concinne continuat Cuiac. & multa adnot. hic.

Hoc interdictũ.] CASVS. Hoc interdictum, cuius mens est infra statim vocatur quorum legatorum, & est adipiscendę poss. & habet locum quoties legatarij sua auctoritate acceperunt aliquid legatorum nomine: nam tenentur illud dare, non enim æquum est iudicere sibi ipsis. & ad hæredem veniunt hæc bona. & datur hoc interdictum hæredi, & hæredi hæredis, & bonorum poss. & eius hæredi.

¶ *Quia autem*] Nunc dicit, q aliquando datur hoc interdictum cũ alia actione, vt si incertus est hæres, quo titulo possideat conuentus, an tanquam legatarius, an tanquã hæres, vel possessor, nam hoc casu proponit vtrunq; i. petitionem hæreditatis, & hoc interdictum, sic & alias, vt si nesciam qualiter quis possidet rẽ hæredi. an tanquam ex causa emp. vel simili. an tanquam hæres: nam & hoc casu agam vtraq; via, sicut ven. & petitione hæreditatis.

¶ *Siquis*] Rem donatã à testatore causa mortis donatarius sua auctoritate accepit, dicitur, quod reuocat eam hæres per hoc interdictum, non totam, sed in eo, quod est vltra Falcidiam. Secundo dicit, Testator plures hæredes instituit, & vni eorum ante partem aliquid legauit, siue per hoc verbũ præcipiam, siue per alium modum: cum quatuor erãt olim modi legandi, vt habes Insti. de lega. circa princ. & ille sua auctoritate rem legatam recepit, dicitur, quod tenetur per hoc interdictum eam reddere cohæredibus, excepta portione hæreditaria, quàm in ea re habet.

¶ *Quod ait*] Verba edicti, quæ & q non habemus, vult exponere: & erãt fortè talia, quorum legatorum poss. legatarius occupauit, id reddat, siue habeat, siue dolo desijt hîe, nisi habeat voluntatem eius, ad quem ea res pertinet, & si satisfactum est, vel per eum, s. hæredem, vel per bon. poss. non stat. & hæc verba vult exponere Vlp. per ordinẽ. & primo illud verbũ, dolo desijt habere, &c l. desijt habere facultatẽ rei restituendæ tandẽ dicit si alicui legatus est vsusfructus, vel vsus alicuius rei, vel seruitus aliqua. & legatarius sua auctoritate accepit, an teneatur hoc interdicto, quæritur? Et vr, q non, quia talia non dicuntur possideri, sed teneri. nõ dicit, q bene habet locum. Sed pone, quod legatarius cõditionalis, vel in diem missus in poss. causa legatorum seruandorũ, quia sibi hæres non cauebat, nunquid tenetur hoc interdicto? Et dicitur. q non, cum non possideat, sed custodiat: iudicem quia iussu iudicis tenet, nisi hæres satisfaciat, & non reddat rem legatarius: nam amodo tenebitur hoc interdicto, cum videatur amodo possidere. Tandẽ dicit, hoc interdicto tenetur legatarius, itẽ eius hæres. & cæteri successores. Postea vult exponere verba illa, nisi habeat voluntatem eius. &c. & sunt sic intelligenda, vt si hæres. vel bon. poss. postquam adiuit, ratificat quod legatarius fecit, cessat hoc interdictũ. secus si ante aditam hæreditatẽ ratificet: nam tunc non valet. Sed pone, qd legatarius duas res sibi legatas ambas occupauit, hæres. vel bon. poss. postquam adiuit, in vna re ratificauit, in alia nõ, in vna cessabit hoc interdictũ. in alia nõ. Idẽ si in vna re legata, & in parte rei ratificat, in parte non.

Tandem.

Quorum bonorum.

TITVLVS II.

Dictum est supra de interdictis in genere: nunc sequitur de interdictis in specie: & præmittitur de interdicto, Quorum bonorum, quod est generale, & denominatur à prima parte bonorum, h. d. Bart.

Vlpianus lib 57. ad edict.

LEX PRIMA.

AIt Prætor, Quorũ bonorum ex edicto meo [a] illi possessio [b] data est, quod de his bonis pro hærede, aut pro possessore [c] possides, possidere ve, si nihil vsucaptum [d] esset, [1] † quod quidem dolo malo fecisti, vt desineres possidere: id illi restituas. [e]

Hoc interdictum restitutorium est, [f] & ad vniuersitatẽ bonorum, non ad singulas [g] res pertinet: & appellatur, quorum bonorum: & est adipiscendæ possessionis vniuersorum bonorum.

Paulus lib. 20. ad edict.

LEX II.

INterdicto * Quorum bonorum, debitores hæreditarij non tenentur, [h] sed tantum corporum possessores.

1 † Sic in B. F. Hal. aũt qdqi dolo &c.

* Habemus hic tex. q probat, q verbũ bonorũ denotat possessionẽ. istũ text. ad hoc dicit sing. Barba. i add. ad Bal. i l. 1. C. de vsuf. Ad de Card. in cle. 1. q 9. ext. de reb. eccl. nõ alien. Bart. in l. Centurio. ẽ. de vul. & pupil. gl. in c. 2. de rebus eccl. non alie. li. 6. cum ibi no. q Archid.

Tandem dicit, hoc interdictum competit, siue legatarius cępit possidere tē legatam, siue eius hēs, vel successor eiū singularis. Postea dicit, qđ dixi: voluntatem hæredis facere cessare hoc interdictum, est verum, siue à princip. cępræ poss. interueniat volūtas hæredis, siue postea, & sufficit semel voluisse: licet pęniteat, sed si duo sūt hæredes, & vnus ratificat, quod fecit legatarius, alius nō: quo ad ratificantem cessabit hoc interdictum, quo ad aliū durabit. Postea exponit alia verba: hæc. s. & si satisdatū fuerit hæres debet satisdare de legato dando ad hoc, vt vincat in hoc interdicto. & debet talis satisdatio dari, q̄ duret, & præstetur vel ipsi legatario, vel eius procu. & satisd. est pro quibusdā rebus legatis, pro quibusdā nō: pro his q̄ quib. est cautum, & eorum augmētis habebit locum hoc interdictum: pro alijs cessabit. Postea exponit vltima verba: hæc. s. vel per eū non stat, nam si non stat per bono. poss. quominus satisfidet: habet hoc interdictum cum effectu, nec debet ipse offerre, sed petenti præstare moram non debet. Tandem dicit, legatarius hoc interdicto conuentus si non cedit, condemnatur in interesse. Tandem dicit, Pone. q̄ legatarius non vult sibi satisdari, sed caueri: dicitur. q̄ auditur. Sed pone. q̄ vult pignora. & hæres sponte dat, benè est. sed si legatarius non vult sibi aliquo modo caueri, cogitur tamen reddere rē legatā: nisi nunc conuentus pęniteat, & vult sibi caueri. nā pęnitens auditur. Idem econtra. nam si per bono. poss. stabat, qui nolebat satisdare, & modo vult auditur in hoc interd. cto, & hoc inspicitur tempore lit. cont. & hoc dicit hic §. cum l. seq. vsq. in eius fin. Franc.

1† In P.F. quod legatorū.

2† In P.F. quod legatorū.

3† P. Flo. quis.

4† Redigit P.F.

5† Proinde P.F.

6† Habere ppter vtilitatē huius dicēdū est. &c. P. Fl.

1 † Quorum legatorum.

TITVLVS III.

Vlpian. lib. 67. ad edict.

LEX I.

HOc interdictum [a] vulgò. 2 † Quorū legatorum appellatur. Est autem, & ipsum [b] adipiscendæ possessionis, & continet hanc causam, vt qđ quisq. 3 † legatorum nomine, non ex voluntate hæredis occupauerit, id restituat hæredi. Etenim æquissimum Prætori visum est, vnumquēq; non sibi ipsum [c] ius dicere, * occupatis legatis, sed hoc ab hærede petere. 4† Rediguntur igitur ad hæredem [d] per hoc interdictum ea, quæ legatorum nomine possidetur, vt 5† proinde [e] legatarij, possint eum conuenire.

¶ Hoc interdictum, & hæredem hæredis, bonorumque possessoris [f] 6† habere, rectè propter vtilitatem huius edict dicendum est: necnon cæteros quoque successores.

Vbicunq. incertitudo cau-

satur ex facto rei, admittitur libellus incertus. Bart.

¶ Quia autem nonnunquam incertum est, vtrum quis pro legato, an pro hærede, vel pro possessore possideat, bellissimè Arrianus scribit, hæreditatis petitionem instituendam, & hoc interdictum reddendum, vt siue quis pro hęrede, vel pro possessore 7 † possideat, petitione hæreditatis teneatur, siue pro legato possideat, hoc interdicto teneatur, quemadmodum solemus facere, quoties incertum est, [g] quę potius actio teneat. Nā duas actiones dictamus, [h] protestati ex altera nos velle consequi, [i] quod nos contingit.

Si donatarius rem sibi donatā causa mortis sua authoritate accipit, reuocatur per hoc interdictum in eo, quod est vltra Falcidiā. Idē est in eare, quam quis occupat, quæ sibi prælegata fuit: quia tenetur eam restituere: & intellige quocunque genere legati fuerit relicta. Bart.

¶ Si quis * ex mortis causa donatione possideat, vtique cessabit [k] hoc interdictū, quia

7 † Hæc vsqucibi, siue pro legato, &c. sūt in P. F. Interdictū quorū bonorū dat ꝫ eū, q̄ possidet pro hęde, vel pro possessore: & vtrum ꝫ tit. possidentem.

* Not. ex isto text. qualiter Falcidia ture resecat. conc. tex. in l. linea marginarū, & in leg. Plau sup. ad l. Falc. qđ facit ad id q̄ solui. Bal. hic.

1 *Quorum legatorum*] Vide quæ dicta sunt in l. 1. ff. de publicis.

a *Hoc interdictum*] cuius verba non habemus, sed eius mēs est in f. § & continet.

b *Et ipsum*] non solum superius.

c *Non sibi ipsum*] C. ne quis in sua cā. l. 1. & C. de Iudæis. l. nullus. & sup. de acq. poss. l. si ex stipulatione. & sup. de re iud. l. miles. §. pen. & inf. quod vi aut clam. l. 1. §. parui. & sup. pro leg. l. pen.

d *Ad ha. edem*] nulla oppesita exceptione, vt hic, & argu. inf. quod vi aut clam. l. 1. §. & parui. & C. loca. l. si quis cōductionis. Accurs.

e *Vt proinde. &c.*] sed videtur. q̄ ius suum amiserit, si nō possit amodò agere, vt C. de leg. l. nō dubium quæ est contra: sed ibi erat hæreditas adita: hic non. sūt Azo. Aliter, vt ibi. Item eodem modo contra. su. quod met. cau. l. extat. & inf. ad legem Iul. de vi priu. l. penult. sed ibi qui abstulit, hēbat ius in re, vel pro re, quā abstulit: hic nullius erat, cū ante aditam hēditatem abstulit, vel si post erat sua ꝓpria nam adita hēditate fit legatarij, adeo quod præsumatur ex die mortis sua fuisse, vt inf. de fur. l. a Titio. Item ad idem ob. C. vñ vi. l. cum q̄ ærebatur, sed ibi loquitur de vacante possessione, q̄ est alicuius, puta absentis, hic nullius. Alij di-

cunt, quod hæc per illam corrigitur. Item ob. eodē modo. C. vnde vi. l. si quis in tantam, sed hic nemo possidebat. Itē eadem ratione habet locum interdictum vnde vi. Itē nec ob ꝫ. decret. expi hære. l. 2. quia ibi extraneus nō legatarius occupauit. Item nec obstat in alium modum inf. de dolī excep. l. dolo. & ꝫ. de Carb. edic. l. ꝫ. §. ūmatim, vbi si euidēter appareat non filius, non datur ei Carbonianū, at hic ēt si euidenter appareat deberi legatū, tñ reddit. Sed sol. vt dixi dicta l. dolo. Item no. hoc edictum tūc demum habere locū secundū quosdā, & bene, cum hæres vult vti retentione Falcidiæ, non aliàs, vt C. eodem. l. 2. in pr. n cip. & in fi. Item no. hoc interdictum dat contra titul possidentem, vt hic, quod non est in superiori, sed datur contra eū, qui possidet pro hærede, vel pro possessore, vt sup. tit. 1. l. 1. circa principium. Accurs.

f *Bonorumq. possessoris*] sic ergo. & hæredi. & bonorum possessori datur secundum tabulas. Acc.

g *Incertum est*] hæredi.

g *Incertum est*] propter factum, nō ius: maximè aduersarij, vt in præcedēti exēplo. Ad quod simile est, quod dicitur sup. de præscrip. ver. l. 1. a. & ꝫ. & l. si rem tibi. primo respōso. Azo.

h *Diffamus*] ff. verò certum esset plures competere, & ex eodem facto: & idē per sequentes, actione vna non omnibus esset tendum, vt inf. de actio. & obligatio. l. plura sinautem diuersæ ex diuersis factis omnibus tendum. est. vt inf. eo. tit. de act. & oblig. l. qui seruum. & inf. de priua delict. numquam. Ir.

i *Velle cons qui*] .s. commodum. No. ergo aliquem simul proponere duas actiones posse, & sic sunt cont. C. de codicil. l. fin in princip. Sol, vt ibi. & infra de regul. iur. l. nemo. §. quoties. & su. de trib. l. quod in hæredē. §. eligere. & de leg. secundo. l. cū filius. §. varij Sol. secundum Azo. hic cōuentus non certificabat actorem de qualitate possidēdi. sic nec actor reum certificet de qualitate agendi. & li. et hic dicat, quoties. &c. quasi generalis. l. cū dubitamus, restringe, si dubitemus propter factum conuenti, vt erat hic, & idem potest contingere, si possessor rei non certificet hērdē possideat tit. vel non: & sic nescit, agat rei vendicatio. vel petitio. hæred. & idem in similibus, aliàs si ex alia cā dubito, secus est secundum eum. Alij aliter soluunt, vt no. in dicta l. quod in hæredem. §. eligere. & facit sup. de acquir. possessione. l. naturaliter. §. nihil. & su. nau. can. stabu. l. licet. §. possumus.

k *Cessabit*] Py. est, vtique necesse habebit interdictū. s. vtile. & tunc plana. sed communis est, vtq; cessabit interdictum. & tunc directum dic. sed vtile locum hēt. quia. &c. vel dic verius cessat. s. in totum, quia non tota res reuocatur sed quatenus est vltra modum Fal. vt C. ad leg. Falcid. l. si quis quadringentorum, sed in legato reuocatur totū. vt su. ca. §. rediguntur. No. ergo hic casū in quo differt legatum

tum à donatione: sed regulariter conueniunt, r vt Inst. de dona. §. 1 & hæc est ratio, quia in traditione differt, cũ donatio à testatore, & legatum ab hærede detur, vt Instit. de lega. §. 1.

r Ista gl. dẽ intelligi, vt loquatur in donatiõe cã mortis quæ in aliquib. hẽt cõuentiã cũ legato: vt notaui in apostil. ad l. Marcel. §. 1. in apostil. in ver. differũt, super glo. in ver. retocatæ sunt ff. de don. causa mor. 1† P.F. deest, possidet.

a *Præceptionis*] .f. possideat.

b *Alio genere*] Quatuor.n. sunt genera legatorum, vt Instit. de leg. §. 1.

portio legis Falcidię apud hę redem ipso iure remanet, etsi corporaliter res in solidum translatæ sunt. Qui verò ex causa præceptionis [a] possidet, 1† vtique tenetur hoc interdicto: sed pro ea.s. parte, quam iure legati habet: non pro ea etiam, quam quasi hæres habet. Idemq. erit dicendum, etiam 2† si alio genere[b] legati vni ex hæredibus legatum sit. Nam, & hic dicẽdum est, pro ea parte, qua hæres est, cessare interdictum.

Exponit verba edic. & dicit, quod istud interdictũ habet locum: ẽt si quis propria authoritate occupat seruitutẽ, vel vsũfructũ sibi legatũ: licet talia non proprie videãtur possideri, sed teneri. h.d.

¶ Quod ait Prætor, [c] aut dolo desijt possidere, sic accipere debemus, si desijt facultatem habere restituendi. Vnde quæsitum est, si vsusfructus, vel vsus fuerit alicui relictus, eumque occupauerit, an hoc interdicto restituere sit compellendus? Mouet, quod neque vsusfructus, neque vsus possidetur, [d] sed magis tenetur. Potest tamen defendi cõpetere interdictum. Idem dicendum est, & in seruitute 3† aliqua relicta.[e]

¶ Quæsitum est si quis legatorum seruandorũ causa missus sit in possessionem: an hoc interdicto teneatur ad restitutionem. Mouet illud primum, quod non possidet is, qui missus est in possessionem legatorum seruandorum causa: sed potius custodit, [f] deinde quod Prætorem habet [g] huius rei authorem. Tutius tamen erit dicendum, hoc interdictum competere, maximè [h] si satisdatum sit iã legatorum nomine, nec reddat: 4† tunc enim etiam possidere videtur.[i]

¶ Legatorum nomine non tantum ipsum possidere dicemus, cui legatum est: verum hæredem quoque eius, [k] cæteroſque successores.

¶ Quod [l] ait Prætor, Voluntate eius, ad quem ea res pertinet, ita erit interpretandum, vt si post aditam hæreditatem, vel bonorum possessionem agnitam, [m] voluntas eius 5† accommodata est legatario, vt possideret, interdictum cesset. [n] Quod si ante aditam hæreditatem, bonorum ve possessionem [o] agnitã hoc factum est, rectius dicetur eam voluntatem non nocere debere. [p]

¶ Si duæ res legatæ sint, altera ex voluntate occupata, altera non ex volũtate, euenier, vt altera reuocari possit, [q] altera non. Idemque erit probandum, & in vna re, cuius pars ex voluntate, altera pars non ex voluntate, occupata est, nam pars sola per interdictum auferetur. [r]

¶ Illud tenendum est, siue à te, siue ab eo, cuius in locum successisti, possideri aliquid cęptũ est, æquè interdicto huic locum fore.

¶ In locum successisse accipimus, siue per vniuersitatem, siue in rem [s] his sit successum.

¶ Prodest autem possidere, 6† quoties volũtate eius, ad quem ea res pertinet, possideri cœptum est. Sed & si postea voluntas accessit [t] eius, ad quem ea res pertinebat, tamen prodesse possessori debere. Vnde si quis cęperit, 7†

c *Videtur*] Propter interuersionem, quam facit, vt ff. de acqui. poss. l. si quis rem. & ff. de vi, & vi arma. l. colonus.

d *Possidetur*] .f. ciuiliter, vt sup. de acqu. rerum domi. l. acquiritur. §. 6. sed naturaliter sic, vt sup. de acquir. possessio. l. naturaliter.

ADDITIO. Dic istud esse verum in re, in qua est vsusfructus, secundum Bart. hic.

e *Relicta*] vt debeatur ex prædio hæreditario & legatarius occupauerit, secus e contra, si alius debeat prædio hæreditario, quia tunc non venit in hoc interdicto, sicut nec in petitione hæreditatis, vt sup. de petitione hæreditatis. l. nõ tãtum. in fine quæ est cõtra. Sol. vt ibi no. hoc titu. etiam incorporalia venire, vt hic, quod non est in superiori, vt sup. titu. 1. l. fin.

3† aliqua nõ est in D. excep.

f *Custodit*] vt & sup. pro hærede. l. 2. in princip. & de acqui. poss. l. 3. in fi. & l. si quis ante. & vt in possess. leg. l. is cui. in princ. & quibus ex cau. in posses. eatur. l. cum legati. argumen. contra. sup. commu. diui. l. communi diuidundo. §. fi duo. fit autem hæc missio cum hæres non satisdat præstari legata existente die, vel conditione. Acc.

g *Habet*] per quod videbat hoc interdicto non teneri, arg. sup. de acquir. poss. l. iustè.

h *Maxime*] abundat sic C. de testa. ma l. fi. §. 1. nam si non satisdat hæres, ille non exit, vt ff. vt in poss. leg. l. si pecuniæ. §. fi. vel supple, idem & si paratus sit satisdare, vel etiã solueritt, vt inf. de sol. l. si pro me quis, & sic non abundat.

i *Videtur*] Propter interuersionem, quam facit, vt ff. de acqui. poss. l. si quis rem. & ff. de vi, & vi arma. l. colonus.

k *Pius*] scilicet legatarij, ad quem legatum transmittur, si pur ani est, vel purificatum, vt C. de cadu. tol. §. cũ igitur. & §. finaliter.

l *Quod ait Prætor*] supple hæc verba, vt dixi sup. eadem l. §. quia autem.

m *Agnitam*] .f. secũdum tabulas.

n *Cessat*] si tamen ex tore facti credẽs bona sufficere consensit, reuocat per condictionem indebiti, quod vltra dodrantem est occupatum, vt sup. ad l. Fal. l. prima. §. si legatarius. & C. ad leg. Fal. l. error. Alij dam. in factum.

o *Possessionem*] secũdum tabulas.

p *Debere*] contra C. de pac. l. prima. Sol. vt ibi concor. sup. de le. secũdo l. si ita scriptum. §. si sub conditione. & sup. de pig. l. 1. §. in specie. & sup. quod iussu. l. si tutor. §. fin. & sup. qui. ad libet. procla. non licet. l. penult. & sup. de rescind. ven. l. Titius. argumen. contra. C. de tempo. appel. l. fin. in fi. & inf. à quib. appel. non licet. l. prima. §. primo. & sup. de aqua plu. arcen. l. in diem. & sup. de euict. l. vẽdicantem. & sup. de pign. l. si fundum. §. aliena. quibus legibus potest renunciari iuri futuro. Quid autem in ipsa apprehensione, vel patum ante? Respon. idem, vt valeat argumen. C. de pactis. l. petẽs. idem si prius: sed postea tatum habet, vt inf. §. prodest. Accursius.

q *Reuocari possit*] quæ non ex voluntate occupata est. Accursius.

r *Auferetur*] facit sup. de acquiren. possessio. l. si ex stipulatione. Acc.

s *Siue in rem*] hoc specialiter secundũ Ioan. vt personalis actio sequatur successorem rei, regulariter contra, vt supra ad Treb. l. 1. §. quod si hæres. & de iudi. l. si fideicommissum. §. tractatum, sed de iure excipiendi constat, vt sup. de except. rei ven. l. fin. & inf. de diuer & tẽpora. præscriptio. l. de accessionibus, vt sup. de pact. l. si tibi. §. pactum.

t *Accessit*] facit sup. de aqua plu. arc. l. si autem. in fi.

4† P. Flo. nec recedat.

*ad hunc §. vide intell. Goz. in l. 1. nu. 15. C. de pac. & ib. p Zuchan. nu. 111. vsque ad nu. 120. Et p Cur. in l. cõditionis incertũ. nu. 11. Co. de pact.

5† P.F. deest, cius.

6† P. Flo. possedisse.

Actio personalis quãque rei successorẽ sequit.

7† P.F. cepit.

quidem ex voluntate [a] eius, ad quem ea res pertinet, possidere, postea verò voluntas non perseuerat, nihil nocet: quia semel [b] possidere cępit ex voluntate.

Vnus haredum consentiendo, vt res legata possideatur, non praeiudicat coheredi volēti hoc interdictum intētare.

¶ Si alter ex hæredib. ijsve, ad quos [c] ea res pertinet, voluerit rem à legatario possideri, alter non, ei qui noluit, [1] † interdictum competet, ei qui voluit, non competere palā est.

Idem est aliquid nō facere, & aliquid facere non tamen eodem modo, h.d.

Quod ait Prætor: Nisi satisdatū sit, [d] accipere debemus, [2] † nisi perseueret satisdatū, s. vt si non perseueret cautum, mittatur [e] in possessionem legatorum seruandorum causa.

Satisdatum sic arbitror, si sic satisdatum sit, vt legatario, vel ipso iure [f] acquisita sit idonea cautio, vel per mandati actionem [g] acquiri possit, & tunc interdicto locum fore.

Si satisdatū est pro quibusdam rebus legatis, pro quibusdam non, pro his pro quibus est cautum, & eorum augmētis, competit hoc interdictum, pro aliis verò non, h.d.

Si quarundam rerū nomine satisdatum sit, quarundā non satisdatum, earum rerum nomine sine impedimento agi poterit, de quibus satisdatum est, cæterarum non poterit.

Paulus lib. 64. 3 † ad edict.

LEX II.

Diuersū est, si postea pars legato accreuerit: [h] nam hoc nomine tenentur [i] fideiussores in totum. [k]

Non videtur bonorum possessor esse in mora, si nō ferat sponte hanc satisdationē: sed tunc demum, si petitam non præstat, h.d.

Quod ait [l] Prætor, si per bonorum possessorem non stat, vt satisdetur, sic accipimus, si paratus sit satisdare. Non ergo offerre debet satisdationem, sed petenti [1] satis moram non facere.

Ex hoc interdicto, qui non restituit, in id quod interest, debet condemnari. [m]

Si legatarius repromissione [4] † contentus fuit, dandum est interdictum. Idem dicendum est, si legatarius pignoribus [5] † voluit [n] sibi caueri.

Si per legatarium factum sit, quo minus satisdetur: [o] licèt cautum non sit, tenetur interdicto. Sed si fortè factum sit per legatarium, quo minus satisdetur, eo autem tempore, quo editur interdictum, satis accipere paratus sit, non competit interdictum, nisi satisdatum sit. Item, si per bonorum possessorem [p] steterit, quo minus satisdaret, sed modò [q] paratus est cauere, tenet interdictum. Illud enim tempus inspicitur, quo interdictum editur. [r]

NE VIS FIAT EI, qui in possessione [s] esse est.

[t] *Hic ritu, tanquam generali ad omnia possessoria, vt inf. eo. l. 1. §. est autem præpositus: & est prohibitorium, & restitutorium, vt inf. eo. l. si quis in missi. §. cum Prætor.*

Interdictum istud prohibitiuum sit, an restitutorium, docet hic Cuiac. qui & alia ad rem obseruat.

Ait Prætor.] CASVS. Primo ponitur edictū, postea Vlp. verba edicti exponit. Edictū est tale. Si aliquis dolo malo fecit, quo minus, qs mitti iussus, siue à me, siue ab aliquib. q iurisd. habent in pos. alicuius rei, in pos. esset, vel prohibēdo intrare, vel iam ingressum deijciendo. in eū actio. in factū dat Prætor. q̄i interest prohibiri. Postea Vlp. commendat hoc edictū di. benè dixit Prætor: nā fuit, qui iuberet de mittendo homines in tenutā, & frustra mitteret, nisi prohiberet vim inferri missis. vel intrare volentib. Tādē dicit hoc edictū gnale est, & locū hēt in oīb. q mittuntur, vel iubētur mitti in pos bon. siue cā rei seruādæ, siue legatorū cā siue ventris. & hāt isti prohibiti act. in factū: nec est vis. q̄s sit, prohibēs, siue dūs rei, siue nō. Item siue prohibeat intrare, siue ingressū prohibeat idē est, & siue in hac prohibit. interueniat vis, siue nō. Idē est. Vlp. dicit, pone q̄ prohibens intrare hac de cā prohibuit, qa rē illā ei debebat suā, vel sibi obligatā, vel nō esse illius, i cuius bonis dēbat fieri missio: cessabit hoc casu hoc interdictū.

¶ *Hæc verba.* Nūc exponit verba edicti. illa. s. q̄ ea res erit: & dicit p hac act. venit q̄q̄d interest prohibiri. q̄ā habuit pot. qd expone, vt in gl. D. mei Ac. si ergo nihil dēbat isti q̄ erat iussus mitti: licèt ā fuerit admissus, ā tū hēt hāc act. Ideo dicit: Pupillus, & furiosus licèt prohibeāt intrare iudicū nō tenēt hoc interdicto falliti eo pupillo, q̄ ē capax dol. Quid si tutor noie pupilli prohibuit? tenet pupillus in q̄ū tutor est soluēdo, & ēt ipse tutor tenet. Quid si filius, vel ser. volūtate pris. vel dñi prohibuit? ipse pr. vel dñs tenet. Postea dicit: Hęc act. q̄ dat ex hoc edicto, durat an. hoc fallit i legatario prohibito: & bñ dixi dari intra an. cū sit pœnalis. Itē in hāc ā dat nisi i id. q̄ ad eos pueniat: hīdib. ā dat: & bñ dixi: cū esse

---

a *Ex voluntate*] post aditam hæreditatem, vel bon. possessionem, vt sup. ea. l. 1. §. quod ait Prætor.

b *Quia semel*] sufficit semel voluisse, vt sup. ad Mac. l. finaūt, & de aqua plu. arc. l. si in diem, & C. de act. & oblig. l. sicut, & Instit. de re. diui. §. in alienum locum, & sup. de fidicom. lib. l. quidam, in fi. l. resp. Sed arg. contra. so. de diuor. & re. l. si pœnituit, vbi admittitur pœnitentia eius, qui miserat libellum repudij: sed ibi voluntas non pœnitentis affuerat tantum, hic vtriusque.

c *Quas*] quas habet, sup. ea. l. 1. §. hoc interdictum. Acc.

d *Nisi satisdatū fit*] s. nō dabo interdictū, nisi satisdatum sit, s. ab hærede ipsi legatario de reddēdo legato salua Falcidia.

e *Mittatur*] s. legatarius, qui iam accepta satisdatione, ex testamento, quæ nunc forte inopia fideiussoris facta est inutilis, vt & sup. vt in poss. leg. l. planè.

f *Ipso iure*] s. cū cautum est sibi. Azo.

g *Per mandati actionem*] vt quia procuratori eius est cautum, ad quod est sup. de acquir. poss. l. possessio quoque. §. fi.

h *Duo. s. um. Accrescit*] iure cōuentionis, vel vsufructus, vel alluuione.

i *Tenentur*] ipsū legatario ab hærede dati.

k *In totum*] quasi in omnem causam, quæ ea occasione prouenit, fideiussisse videātur, vt sup. loc. & cōduc. l. quæro, & inf. de fideiuss. l. si qs pro eo. §. si nummos, & ar. sup. ad Vellei. l. nō putat. §. 1. & facit sup. de dam. infe. l. dāni, §. is. & ī. de pac. dota. l. inter. §. cū inter, & sic hoc de parte, quæ accreuit poterit agi interdicto.

l *Sed petenti*] s. legatario. oportet ergo eū interpellare, aut qd est sup. de ope. lib. l. cū patronus: sed arg. cōtra. C. de iure emphy. l. 2. & C. de cōtrahen. stip. l. magnā, & ī. de ver. obl. l. si quādō, & Instit. de inutil. stip. §. fi. prin. & sup. vt in poss. leg. l. 1. §. ī exigit. & C. de luitio. pig. l. 6.

ADDITIO Dic sīc Bar. hic, q̄ vbi certa dies erat appositā ad aliquid faciendum, quæ dies interpellat pro homine: hic verò dies apposita in qua hæres debet satisdare.

m *Condemnari*] veniunt etiam fructus à die contestationis litis. vt sup. de interdic. l. 3.

n *Voluit*] alias volunt, vt qa. & hīs voluit, aliàs noluit: & tāc die similiter, quia & hæres noluit. sed fideiussorē dedit. nec cogitur dare pignora, vt inf. de præto. stip. l. prætoriæ. 3. Ac.

o *Satisdet*] qa à pa. it. vel si petijt, oblatā accipere noluit. Ac.

p *Steterit*] secundum tabu. quo minus satisdaret: & sic non fuit admittendus ad interdictum.

q *Sed modò*] cum vult agere interdicto.

r *Editur*] i. ponitur in iudicio g contest. lit. & sic no. hic posteriorē morā nocere. sic sup. de peri. & commo. l. illud, & inf. de verb. obl. l. si seruū. §. sequitur, ibi facit sup. de ope. no. nun. l. Prætor ait. §. si paratus, & de arbi. l. Celsus. §. idem ait.

s Limita bis nisi prior motos sua cōmiserit dolū, vel negligentiā in prima mora: vt no. gl. in l. si q̄ emptorē in pric. sup. d̄ act. empt. gl. ī l. hominem. sup. mand. & in l. mora, & ibi dixi. & in post. ad Dyn. i. cōuer. sup. fol. mai.

3 † al. 63. P.F.

t intell. huius tex. vide apud Boleg. ī. l. si finita. §. Iulianus. nu. 136. supra de dā. no īfecto.

4 † In P.F. retentus.

5 † In P.F. noluit.

esse ‖ legatario. nã legatario, vel fideicõ. phibito datur hæc act. perpetuò. & in hæredẽ datur. & redditur ratio: nam si prohibens offerat satisdat. de legato soluẽdo aduenière die, vel cond. liberatur ab hac act. etiam si erat alius quam hæres: & si i hoc relcuatus, merito in hoc grauetur, vt teneatur hac act. perpetuò, & in hæredem hoc casu vadat Franc. Acc.

a *De ea re fuerit*] quẽ oportet habere imperium, vt supra de iurisd. om. iud. l. iubere. Accut.

b *Bonorum sit*] impediendo missionem, vel eijciendo. vt inf. eo. §. 1. & §. hęc actio. Accut.

c *Quanti ea res fuerit*] hoc expone, vt j. eo. t. hæc verba.

d *Missus*] verè, vel destinatione.

e *Dabo*] idem habes sup. de dãno infec. l. dicis. §. an tũ. & sup. quib. ex cau. in poss. ea. l pen. & de re iu. Li qs dolo, t. n. habet & aliud auxiliũ, vt j. eo. l si quis missus.

f *Tueretur*] quoad satisfetur, vt inf. i poss. leg. l. is cui. §. qui in possessione. Azo. & sup. qui sat sd. cog. l. de die, §. planè.

g *Venire*] iussu Prætoris. & facit sup. de acquir. poss. l. permiscezi, §. species. Item facit in fine iniur. l. iniuriarum, §. conductori, & inf. l. proxi. in eo, s. quod hic dicit conuenit Prætorem tueri.

h *Sine domini*] cum fuerit conuentus, vt soluat, alio enim cõuento, vel nullo nil ei nocet. vt sup. ea l. §. si quis ideo.

i *Venire*] ab initio.

k *Cum venisset in possessionem*] sic j. de vi, & vi ar. l. 1. §. vi possidere, & sup. de dam. infec. l. dãni. §. pen. de acquir. poss. l. clam. in fi.

l *Vt vim fiee it*] sufficit enim dolo prohibitum. sed si vi factum est, nũquid habet locum constitutio, si quis in tantã, C. vnde vi? quod vr, vt arg. inf. e. l. si quis missus. Sed respond. non, cum enim non possidet missus, vel mit i iussus. ut sup. de acq. poss. l. 3. §. si. non habet locum interdictum unde ui. nec si quis in tantã, ut inf. de ui, & ui arma. l. 1. §. Interdictum autem hoc.

m *Prohibuit*] sufficit enim dolo malo prohibitum esse, ut sup. ea. l. in princ.

n *Putabat*] etiam supine. cum dolus tantum veniat, non lata culpa. ut su. ea. l. i prin. sic inf. ad l. Cor. de fic. l. in lege. & inf. de fund. l. inter cẽs. §. rectè. hoc ergo ipsum summatim cognoscitur, ut sup. de re iu. l. a Diuo. §. si super. & facit sup. ne quis eum. qui in ius vocat. l. antepen. f. fin.

o *Veritatem creditoris*] quia exceptione peremptoria summoueri non potest, non ergo iurat in litem: secus in eo, qui exemit. vi sup. ne quis eum. qui in ius voc. l. pen. §. 1.

p *Possessionem habere*] si ergo pos. non valet, nisi duos denarios, & debitum sit centum: duos denarios habet tm̃ creditor. Item si pos. valet plus debito. non cõsequitur plus debito. sin Az. quo interesse ab ipso soluto. an debitor verus liberetur, si forte iste sit alius? Resp. sic, vt j. de re iud. l. si qs dolo, §. 1. arg. cõtra, sup. ne quis eum, qui in ius voc. l. pen. in fin. sed ibi i eo. quod est in pœna: nam iuratur ibi in litem, & sic exceditur verum interesse creditoris.

q *Exceptione*] nisi forte erat talis, ex qua solutum repeti non potest. quia quod fecit iudex. debitor fecisse vr. vt C. de euictio. l. si ob causam.

r *Propter nullã*] hoc est contra ẽ. quibus ex cau. in poss. eat. l. pe. §. 1. in fi. Sol. vt ibi. *Conflat*] licèt faciat contra hoc edictum. quia &c. & est ratio bona. vt sup. in prin. & hoc nisi locupletiores sint. ut sup. de dolo. l. sed si ex dolo. & ẽ. de act. emp. l. Iulianus, in fi. & ẽ. qñ ex facto tuto. l. 3.

† *Contra erit dicendũ*] nam tenetur, ut ex quolibet delicto, ut Insti. de ob. ex de. §. pen. præter carnis, ut inf. de adult. l. si minor.

u *Soluendo*] concor. sup. de adm. tu. l. fi. in princ. & de pecu. l. summa, §. si dolo. Sed cõtra. inf. de reg. iur. L. neque ij. Sol. ibi *Iligit* nõ nomine pupilli, plenè dic. ut ibi. Item eod. modo respon. ad l. inf. tit. t. l. pen. cõtra. & sup. de act. empt. l. Iulianus. §. idẽ Iulianus, in fi. & inf. quod vi, aut clã. l. is qui in puteũ. § si tutoris, in quib. dr indistinctè non teneri de dolo tutoris, ut hic distinguitur sit soluendo. uel non, è contra alij dicunt eũ idistincte teneri ut ẽ. de euict. l. 4. & ẽ. de ædil. edi. l. qũ si nolit, §. quod in procuratore. contra. Sol. hic subaudi maximè, sm̃ H. & sic ad cedendũ tenebitur, ut ẽ. de tributo. l. procuratoris, §. 1. uel dic. ut no. superquolibet contrario.

x *Tutorem*] facit inf. l. proxima.

y *Hoc fecerint*] ut inf. de ui. & ui arma. l. 1 §. quoties. & §. quod igitur adiciturin princ. & sup. de noxali. l. si ex duobus, §. illud.

Missum

Ne vis fiat ei, qui in possessionem missus est.

TITVLVS IV.

Diuiditur in tres partes. Primò ponũtur verba edicti. Secundò, commendatio eius edicti. Tertiò, expositio edicti, secunda ibi. Hoc interdictum summa, tertia ibi, Hac verba, vel ibi, Est autem generale, litera per se satis plana est, si bene punctes eam, b. d.

VIpianus lib. 62. [1] † ad edict.

LEX PRIMA.

AIt Prætor, Si quis dolo malo fecerit, quo minus, qs permissu meo, eiusve cuius [2] † iurisdictio de ea re fuerit, [a] in possessione bonorum sit, [b] in eum in factum iudiciũ, quanti ea res fuerit, [c] ob quam in possessionem missus [d] fuit, dabo. [e]

¶ Hoc edictum summa prouidentia Prætor proposuit. Frustra [3] enim in possessionẽ mitteret rei seruandæ causa, nisi missos tueretur, [f] & prohibentes venire [g] in possessionem coerceret.

¶ Est autem generale hoc edictum: pertinet enim ad omnes, qui in possessionem à Prętore missi sunt. Cõuenit enim Prætori, omnes, quos ipse in possessionem misit, tueri.

¶ Sed siue rei seruandæ causa, siue legatorum, aut ventris nomine in possessionem missi fuerint, habent ex hoc edicto in factum actionem, [3] † siue dominus, [h] siue alter prohibuerit.

¶ Hæc actio non tantum eum tenet, qui prohibuerit, quem venire [i] in possessionem: sed etiam eum, [4] † à quo quis de possessione pulsus est, cum vellet in possessionẽ, [k] nec exigitur, vt vim [5] † fecerit, [l] qui prohibuit. [m]

¶ Si quis ideo possessione arcuerit, quia [6] † suam putabat, [n] vel sibi [7] † obnoxiam, vel certè non esse debitoris, consequens est, vt hoc interdicto [8] † non teneatur.

¶ Hæc verba, Quanti ea res erit, ob quam in possessionẽ missus erit, continent vtilitatem creditoris: [o] vt quanti [9] † eius interest possessionem habere, [p] tanti [10] † ei is, qui prohibuit, condemnetur. Proinde si ob falsum creditum, vel ob falsam petitionem missus est in possessionem, vel si exceptione [q] summoueri potuit, nihil ei debet prodesse hoc edictum, quia propter nullam [r] causam in possessionem missus sit.

¶ Hoc edicto, neq; pupillum, neque furiosum teneri cõstat: [s] quia affectu carent. Sed pupillum eum debemus accipere, qui doli capax non est. Cæterum, si iam doli capax sit, contra erit dicendum. [t] Ergo & si tutor dolo fecerit, in pupillum dabimus actionem, si modò soluẽdo [u] sit tutor. Sed & ipsum tutorem [x] posse conueniri Iul. scribit.

Si domini, vel patris voluntate prohibitus quis sit à possessione, in ipsos dabitur actio, quasi per alium hoc fecerint. [y]

---

1 † alias 72. P. F.

2 † Du. cuius ea iurisdictio fuit.

3 † Du. siue dolo siue aliter prohibuerint. P. F.

4 † In P. F. qui possessione, pulsus ẽ, &c.

5 † P. F. ui.

6 † P. Flo. quia rem suam.

7 † Du. nexam. P. F.

8 † P. F. edicto.

9 † P. Flo. quantũ.

10 † P. F. tantum.

* Idẽ Azo. Insti. lib. 5. Polit. c. 8.

¶ Hanc actionem,excepta legatorum missione,[a] intra annum [b] competere,& non postea,sciendum est,cum sit pœnalis. [c] Nec in hæredes similesq. personas dabitur, nisi in id, quod ad eos peruenerit, sed hæredibus, similibusque personis dabitur. Nam cum [d] prohibitus quis est legatorũ, vel fideicommissorum cã possessionem adipisci, tunc actio & perpetua est, & in hæredẽ dabitur, quia est in potestate successorum euitare interdictum satisdatione oblata.[e]

Prohibitus siue suo nomine intrauit, siue alieno, habet locum hoc interdictum. Item prohibens suo nomine, vel alieno tenetur.h.d.

Paulus lib.56.1† ad edict.

LEX II.

SVo quis,[f] an alieno nomine prohibitus sit, nihil interest, hæc.n.verba, quãti ea res est, referenda sũt ad personã domini. [g] Item tam is tenetur, qui suo nomine, quam qui alieno nomine [h] prohibuit.[i]

De duob. remedijs breuius, & melius est eligendum. Itẽ iudices debent præcepta, & edicta sua tueri: deinde vsq. ad finem legis dicit in quabona missus potest vti hoc interdicto.h.d.

Vlpia.lib.58.2† ad edic.

LEX III.

SI quis missus [k] fuerit [l] in possessionem fideicommissi seruandi causa,& non admittatur,potestate eius [m] inducẽdus est in possessionem, qui eum misit. [n] Aut si quis velit vti interdicto,[o] consequens erit dicere interdictum locũ habere, sed melius erit dicere extra ordinem 3† Prætores ipsos iure suæ potestatis [p] exeq oportere decretũ suum, nonnunq; ẽt p manũ militarem.[q]

¶ Constitutum est ab Antonino, vt etiam in bona hæredis quis admittatur certis modis.[r]

¶ Si quis igitur in his bonis non admittatur, dicendum est actionem hanc vtilem [s] competere. Cæterum poterit vti, & extraordinaria [t] executione.

¶ Cum 4† Prætor ventrem in possessionem mittit, hoc interdictum, et restitutorium, & prohibitorium est.[u] Sed si mulier [x] velit in factũ actione vti ad exemplum creditorum, [y] magis quam interdicto,[z] posse eam experiri sciẽdum est.

¶ Si mulier dicatur calumniæ causa in possessionem venisse, eo 5† quod non sit prægnans,[a] vel non ex eo prægnans, vel si de statu mulieris aliquid dicatur, ex epistola D. Hadriani ad exemplũ [b] præsumptionis Carboniani edicti, ventri Prætor pollicetur possessionem.[c]

a *Missione*]& damni infecti,vt su.de dã.inf.l. si quis missum.§.actio.& l.quarta.§. hæc autem.

b *Intra annum*]post prohibitionem numerandum.

c *Pœnalis*]Pœnalis est cum contra extraneum cõpetit hoc edictum,nam pœna soluta nihilominus verũ debitũ à debitore petetur, sed si ipse dominus præstitisset,per interdictũ esset liberatus à vero debitore, sic & j. tit.1.l.3.§. condẽnatio. secũdum quosdam. quod non placet,sili H. imo improbe facit, qui secutus ab extraneo, quod sua interest, iterum petit à vero domino, vt su. de iudi.l.si quis dolo. §. 1.Acc.

d *Nam cum*] benè dicit excepta legatorũ missione.nã. &c.

e *Satisdatione oblata*] de soluendo legato adueniente die vel cond. ergo idem debet licere faciẽti,vim misso in possessionem: quia quod hæres obligatus est facere,quilibet eo inuito soluere potest, vel facere, vt Instit. qui mod. tol. ob.in prin.cũ ergo in hoc releuetur,grauetur I alio .s. q actio sit perpetua.& transitoria. arg.sup. de iureiurã. l.cum qui. sed aliàs, qui impedit missionem,non liberat satisdãdo: sed oportet præstare interesse pecisè,vt ẽ.ea.l.§. hæc verba. & eadẽ rõ est in damno infecto.

SVo quis] CASVS. Prohibitus, siue intrauit suo nomine, siue alieno, vt quia procurator, habet locum hæc actio & inspicitur interesse domini. Item prohibens,& qui fecit prohiberi, tenentur ambo. Fr. Acc.

f *Suo quis*].s.veniẽs in possessionem.Ac.

g *Ad personam domini*] sic sup. si quis cautio.l. penult

h *Alieno nomine*] veluti procuratorio.

i *Prohibuit*]vt ẽ.de dam.inf.l.si quis missum.in prin.& §. 1.tenetur etiam ille,pro quo fit prohibitio,vt ẽ.l.1.§. si domini.& C.de accusationib.l non ideo, sed altero soluẽte alter liberatur,vt inf.de vi.& vi arma.l.1.§. quoties.

SI quis] CASVS. Ex causa fideicommissi iussus mitti in poss.non fuit admissus,di,q ipse iudex debet cũ mittere viribus suis,vt captis pignoribus,& etiam manu militari,habet etiam prohibitus hoc interdictum,ne vis fiat, sed melior est prima via. Tandem dic,q mittitur quis aliquando in bona ipsius hæredis, & hoc casu prohibens tenetur etiam præ[illegible] duabus vijs.

¶ *Cum Prætor*] Mortuo viro,vxor nolẽ filij,quem habet in ventre,perijt mitti in poss.& iussa mitti nõ fuit admissa, vel post missionem fuit deiecta,habet vtroq. casu cõsiliũ. Primo,vt nõ prohibeatur,vt per hoc interdictũ ne vis fiat, vel aget actio.in fact. ad interesse,sicut creditores prohibiti possidere agunt. Sed ò dicit,viro mortuo,mulier se petijt mitti in poss.bono.nomine ventris, si modicũ quid pro ea faciat,q sit prægnãs,debet mitti, sicut pupillus mittitur I poss. bono. si modicũ quid pro eo faciat, q sit filius, & si dicta mulier iussa mitti si fuit admissa, vel fuit deiecta: hẽt pdictas vias. Fr.

K *Si quis missus*] destinatione.

l *Fuerit*]à Prætore.

m *Potestate eius*] .i. officio, putà captis pignoribus, vel mulctam indicendo, vt Instit. de satisd. tut. §. quibus.& sup. de ven.inspicien.l. 1. §. quid ergo, vel mittẽdo nuntios.vel officiales, q imittãt. A.

n *Misit*]idest. iussit mitti. Acc.

o *Interdicto*].s.isto, ne vis fiat ei.

p *Iure suæ potestatis*] .i. officio, vt mõ dixi: & hoc si iudex ẽ ordinarius nõ delegatus,vt no. ẽ.de offic.eius cui man. est iurisd.l.pen.§. vt possessio.nisi fortè à Papa, vel à Principe esset delegatus,secundũ] quoidam, quia 4† P.F.ẽ. est. cum. sunt similes ordinarijs,vt C. de iudi.l.à iudice iudex datus.

q *Militarem*] vt qa ministris,vel suis officialib. non potest, vnde congregat milites,vt C.de ijs q la. vel ali.l.1.Sed vi.q nõ his vijs sit eũdũ, sed ista per interdictum, vt sup. si ventr. no.mu.in poss mit. l.1.§.necessariò, q ẽ contra.Solu.ibi subaudit tãtum,vel aliter,vt ibi, & facit ẽ. prox.§.& sup. de rei v ẽ l.q restituere.Ac. 5† P.F.ẽ. est. eo.

r *Certis modis*] post sex menses.vt sup.vt ijo poss.leg.l.is cui.§. Imperator. & C.vt in poss.leg. l. cena.

s *Vtilem*] efficacem in factum.Acc.

t *Extraordinaria*]hoc expone,vt su.§.prox. & contrariũ ibi positum,& hic posset poni.

u *Prohibitorium est*,prohibet.n. Prætor, ne vis fiat ei, qui in poss.mittitur. Item si quis iam ingressus fuerit, & deiiciatur,hac actione agere poterit,vt ẽ.l.1.§.hæc actio.Ac.

x *Sed si mulier*]prohibita cum veniisset in poss.

y *Ad exemplum creditorum*] pro quibus maximè est hoc edictum,vt su.eo l.1.§.sed siue rei.

z *Iure d'lo*]interdicitur ne prohibeatur, in factũ agitur, si prohibita fuerit intrare,vel postea deiecta. & facit ẽ.de euic.l.vendicantem. in fi.

a *Non sit prægnans*]ad hoc sup.de ijs.qui not. in fa. l. cum non prægnans.

b *Ad exemplum*] vt si afferatur argumentum, vel modicè pro eo faciẽs,mittatur in poss.Ir.sicut si offerat pro puero, vt su.de Carb.edic.l.1.§.causæ cognitio.

c *Possessionem*]ergo multò magis ex quo est in ea,dimittet.

PEr interdictum] CASVS. Si nomine domus ruinosæ quam possidebas, petij caueri mihi de dãno infecto: & cũ iudex præcepisset, noluisti cauere: dét me mittere in poss. domus ruinosæ: & si prohibeas me intrare, vel me ingressum deiscias: habeo hoc interdictũ. Scãò dicit, ꝙ habeo actio, in factum ex hoc edicto ad interesse .i. in tantum in quantum daretur actio ex stipul. si promissum esset. Tertiò dicit, ꝙ si eo tpe quo petebã mitti cũ effectu, cũ iudex iã iusserat me mittendũ, domus tua cecidit supra meã, & sic habeo dãnũ: habeo actio. in factum ex hoc edicto. Vltimò dicit, siue iussus mitti ex causa damni infecti, siue ex alia causa repellatur, habet locum hæc actio in factum. Fr.

ī ad edi. I. F.

a *Per interdictum*] .l. quod est sup. l. 1. ī principi. & idem per aliud speciale, quod est sup. de dam. inf. l. Prætor.

b *Ab eo*].s. Prætore.

c *Non promisit*] nuda cautione cũ suo nomine.

d *Satis non dat*] per fideiussores cum alieno.

e *Non fiat*]sic inf. de reg. iur. l. in iure ciuili.

f *Iudicium*].s. in factum.

g *Cautum fuisset*] vt & sup. de dã. infec. l. Prætor. §. in eum. & l. dies. §. an tamen. & §. in eum. & l. si finita. §. pen. & sic ad interesse, vt inf. rẽ ratam hab. l. si procurator. & sic ad aliud datur hæc actio, cum ex alia causa in poss. fuerit missus, vt ī. e. l. 1. §. hęc verba, secundum quosdam, sed certè imò ad idem, cum interesset vbique.

h *Sed ex alia*].s. non solum quando iudicis decreto paritũ non est.

i *Si eo*] supple. s. si eo &c.

k *Desiderabat*] cum effectu, cum iam missus erat destinatione. Acc.

l *Iudicium*] .i. actionem in factum contra dñm ruinosæ domus. licet à nemine sit prohibitus, sic est in edicto illo de damno infecto, vt sup. de dam. inf. l. si finita. §. elegãter, & sic competit actio hoc casu ex alia causa, quam ex eo, ꝙ non admittitur iussu Prætoris, vel missus reijciatur. Alij dicunt, quod hic ab aliquo fuit prohibitus.

m *Item subiectum est*]à Prætore.

n *Ex alia causa*]quam ex causa damni infecti. vt puta rei seruandæ, vel simili. Vel dic secundum M. ex alia, quam ex ea, quia Prætoris copia non fuerit, prima placet. Vel dic, non solum quando per Prætorem, sed etiam si ipse fuit impeditus ex sua persona, vt legatione, vel absentia, vel alia iusta causa.

o *Missus*].i. mitti iussus.

Iussus per iudicem ire in possessionem, eo quod nõ cauebatur ex causa dãni infecti: si prohibeatur ingredi possessionem, potest vti hoc interdicto contra prohibentem: & etiã si quid damni passus fuerit, habet auxilium huius interdicti. h. t.

Idem lib. 69. ad † edict.

LEX IIII.

PEr interdictum [a] etiã si subuenit Prætor, qui dãni infecti ab eo [b] in possessionem missus est, ne vis ei fiat. Pœna autem eius, qui non promittit, [c] vel satis nõ dat, [d] hæc est, vt in possessionẽ mittatur aduersarius. Siue ergo promittat, siue per eum non fiat, [e] quo minus promittat, non tenebit interdictum: repulso eo per exceptionẽ, qui experitur.

¶ Prætor in eum, qui neque cauit, neque possidere passus est eum, qui missus est, iudicium [f] pollicetur in tantum, quantum præstare eum oportet, si de ea re cautum fuisset. § 2† Sed 3† ex alia [h] causa hoc iudicium proposuit, si eo [i] tempore, quo in possessionem mitti desiderabat, [k] Prætoris adeundi ptãs non fuerit, scilicet, vt si cum Prætoris adeundi non esset, damnum interim datum est, haberet iudicium, [l] qui dãnum passus est.

¶ Item subiectum est, [m] si ex alia causa, [n] qui in possessionem missus [o] est, prohibitus esse dicetur, habere in factum actionem.

2† P. Flo. fuerat.

3† Du. Sã & ex alia &c. F. F.

De tabulis exhibendis.

TITVLVS V.

Diuide in duas partes. Primò ponit verba edicti. Secundò iurisconsul. exponit per quæstiones. Secunda ibi, Si quis fortè. tex. planus est.

PVlpian. lib. 68. ad edict.

LEX I.

PRætor ait, * quod uti quisque quarumque rerum ædium hominumue, quibus de agitur, nec vi nec clam nec precario alter ab altero possidet, quo minus ita possideat, vim fieri veto. Item tabulas testamenti quæ proferentur, quarumque nomine possessio petetur, si is qui eas proferet easque recognoscere debebit, causa cognita ducendas curabo, dumtaxat si ea res hereditaria erit, neque is qui petet ex ea re ab eo, qui proferet, satis sibi factum esse dicet.

* vid. Anto. Aug. l. l. 3. c. 9.

Prætor ait] CASVS. Titius fecit testamentum in scriptis, in quo instituit hæredem, & reliquit legata: mortuo Titio, Seius tenet illud testamentum, vel dolo desijt habere, dicitur, quòd poterit hæres, & legatarij agere contra Seium interdicto de tabulis exhibendis, & quod dixi in testõ, idẽ in codicillis, vel alia vlt. voluntate. Scãò dicit, si aliqs cõstitet penes se esse testm̃, cogit exhibere ꝙ interdictũ, ꝙmadmodũ testamẽta aperiãt, & si dicat se ñ posse exhibere, vel nõ dẽre exhibere ita cito: dabit ei tps intra, ꝙ exhibeat: & cogit ꝙ hoc interdictu, & hẽt locũ hoc interdictũ in testõ, & ī oĩa alia vlt. voluntate, siue valeat, siue ñ: siue sit vltima, siue prior. Idẽ si dubiet ā statu testõris, vt ga dicat fuisse filiũ, vel seruũ. Itẽ hẽt locum hoc interdictũ ad testã filiorũ fam. ꝙ fecerũt testm̃ ī castren sib. & quasi peculijs. Itẽ hẽt locũ ad testm̃ eius, ꝙ dẽ decessisse apud hostes: nõ aũt hẽt locũ ad testã. viuẽtis adhuc. Itẽ hẽt locũ ad testm̃ ũ letũ, siue ī totũ sit deletũ, siue in partẽ. Itẽ et si plures sũt tabulę testi, hẽt locũ hoc interdictũ. & hoc itellige, vt dẽ ī. l. s ī ver sic, pinde, &c. in gl. ꝙ incip. vel particulariter scriptæ. Itẽ, ꝙ tabulas testi depositi, põt hoc interdicto cõueniri. Itẽ si apud quẽ depositæ sũt, ꝙcũq. sit, ẽt ñ sit, ꝙ ædes tueã, vel aliquis tabellio. Itẽ ũ apud seruũ depositę sũt, tenet dñs eius hoc interdicto. Tãdẽ dicit, ꝙd si testõr tabulas, quas fecit, possessas à Titio velit petere et dr̃, ꝙ ñ hẽt hoc interdictũ, sed agat act. ad exhibẽdũ & exhibitas vẽdicet: ꝙ actio ad exhibẽdũ dat oĩb. qui rẽ suã dũt, ꝙ petũt exhiberi. Tandẽ dicit, Titius possidens tabulas testi desijt dolo possidere, tenet hoc interdicto. Poterit ẽt l. Corn. testãria accusari, quasi dolo testm̃ sũpserit, nec. n. per maius delictũ releuatur à minori. Sed pone ꝙ ñ amouit, neq. celauit tabulas: sed eas tradidit alij, ne teneret exhibere, ñ ãt aio supprimendi tabulas, tenebit hoc interdicto: nõ aũt l. Cornel. Postea dicit, hoc interdictũ exhibitoriũ est, & est exhibere, copiã facere tabulæ appẽdẽdæ, & legẽdæ, & apud Prætorẽ exhibent, vt ipse Prætor jubeat testes venire ad recognoscẽda sigilla, & si ñ veniãt sponte, coercebit eos, & illi agũt hoc interdicto, quib. est aliquid legatũ in testõ pdicto, & si conuẽtus hoc interdicto nõ exhibeat, tenet in quantũ interest petẽtis, vũ si hæredi nõ exhibeant, condẽnabitur possessor tabularũ ī æstima. hr̃di. Itẽ si legatario nõ exhibeãt tabulæ testi: fit condemnatio in valentiã legati, & hoc est verum, ẽt si condõnate erat legatum: nec cauebit se restituturũ hãc æstima. si deficiat condõ legati. Sed an possit petere legatarius, ex quo habuit æstima. ꝙ hoc interdictũ? & certè si habuit ab hr̃de, amodò nõ poterit petere legatũ ab eod. hr̃de. Si aũt habuit æstimat. legati ab alio, bñ poterit petere legatũ ab hr̃de. idẽ in hr̃de si habuit æstima. hr̃di Titio, qui noluit tabulas testi exhibere, nã hr̃dit. ipsã poterit petere ab alio, ꝙ possidet eã, secus si ipse Titius possidet hære. Vlt. dicit, hoc interdictũ, & post annũ durat, & hr̃di, cæteriq. successorib. competit. & h. t. cum duab. legib. seq. Pr. Acc.

a *Tabulas*

¶ *Et, qui vtitur interdicto quorum bonorum, & quorum legatorum: expedit agere hoc interdicto, & ideò de hoc posuit differentiam inter actio. ad exhi. & in factum. & hoc interdictũ, & illud, quemadm. testa. aper. ve, vt dixi sup. ad exhib. l. 4. in fine.* Vide Cuiac. hic.

Quas tabulas [a] Lucius Titius ad cauſam [1]† teſtamenti ſui pertinentes reliquiſſe dicetur, ſiue hæ[b] penes[b]te ſunt, aut dolo malo tuo factum eſt, vt deſinerent [c] eſſe: ita eas [d] illi exhibeas. Item ſi libellus [e] aliud. ve [f] quid relictum eſſe dicetur, decreto [g] cõprehendam. [h] Si quis fortè confiteatur penes ſe eſſe teſtamentum, iubendus eſt exhibere: [i] & tempus [k] ei dandum eſt, vt exhibeat, ſi non põt in præſentiarũ [l] exhibere. Sed ſi neget ſe exhibere poſſe, vel oportere: [m] hoc interdictum competit.

¶ Hoc interdictũ pertinet nõ tantũ ad teſtamenti tabulas, verum ad oĩa, quæ ad cauſam teſtamenti pertinent, vtputa, & ad codicillos [n] pertinet.

¶ Siue autem valet teſtamentum, ſiue non valet, quòd vel ab initio inutiliter [o] factũ eſt, ſiue ruptum [p] ſit, vel in quo alio vitio [q] ſit, [r]† ſed & ſi falſum [s] eſſe dicatur, vel ab eo factum, qui teſtamenti factionem non habuerit, dicendum eſt interdictum valere.

¶ Siue ſupremæ tabulæ ſint, ſiue non ſint, ſed priores, [t] dicendum eſt interdictum hoc locum habere. Itaque dicendum eſt ad oẽm omninò ſcripturam teſtamenti, ſiue perfectam, ſiue imperfectam [t] hoc interdictum pertinere.

¶ Proinde & ſi plures tabulæ [u] ſint teſtamenti [3]† eius, qui ſæpius fecerat, dicendum eſt interdicto locum fore. [4]† Etenim quod ad cauſam teſtamenti [5]† pertinet, quicquid quoquo tempore factum eſt, exhiberi [6]† debet.

¶ Sed & ſi de ſtatu diſceptetur, [x] ſi teſtator filiusfamilias, vel ſeruus hoc feciſſe dicatur, [y]ét [7]† hoc exhibebitur. Item ſi filiusfamilias fecerit teſtamẽtum, qui de caſtrenſi peculio teſtabatur, habet locum hoc interdictum. Idem eſt, & ſi is, qui teſtamentum fecit, apud hoſtes [8]† deceſſerit. [z]

¶ Hoc interdictum ad viui tabulas non pertinet: [a] quia verba Prætoris reliquiſſe [b] [9]† fecerunt mentionem.

¶ Sed [10]† & ſi ſine dolo malo teſtamentum ſit deletum. [c]

Paulus lib. 64. ad edict.

LEX II.

VEl totum, vel pars eius.

Vlpianus. [11]†

LEX III.

LOcum habet hoc interdictum. [d]

1† Sic in P.F. licet Haloan. legerit ſtatus ſui. &c.

a *Tabulas*] Sic ergo videtur, q̃ non pertineat hoc edictum ad ſcripturam, quæ ſit hodie in teſtamento nuncupatiuo: ſicut video in bon. poſſ. ſm̃ tab. vt C. de bono. poſſ. ſm̃ tabu. l. bonorum. & edicto Diui Hadr. tol. vel conſtitutione quam habes C. de edict. Diui Hadr. tol. l. fi. ſm̃ H. Vel dic vtilis data: vt d. l. bonor. & no. in d. l. de edic. Diui Hadr. tollen. l. fi.

b *Penes*] pro apud ponitur, quod largius ſignificat: vt inf. de verbo. ſign. l. penes. comperit enim hoc interdictum contra depoſitarium: vt inf. l. 3. §. ſi tabulæ. Accur.

2† P.F. de eſt, ſit.

c *Vt deſinerent*] quid ſi dolo fec. ſti, quo minus à principio pertinerent? Dicam ceſſare interdictũ. ſic ſ. quæ ĩ frau. credi. l. qui aũt. in prin. arg. cõtra ſ. de peti. hære. l. ſed & ſi lege. §. perinde.

ADDITIO. Pro ſol. huius contrarij diſtingue ſecundũ Bar. poſt Dyn. ſic, q̃ aut quis eſt mihi obligatus ex contractu vel quaſi, ex quo tenetur acquirere, & tunc habent locum omnes leges, quæ dicunt, quod ille, qui apprehendit, tenetur tanquam poſſeſſor aut non eſt obligatus ad hoc ex contractu, vel quaſi, & habent locum leges, quæ dicunt eum non condemnari.

d *Ita eas*] vt apud te ſunt, non à te corruptas.

e *Si libellus*] veluti epiſtola fideicommiſſaria.

f *Aliud ve*] puta codicillos. Accur.

g *Decreto*] ideſt edicto iſto.

h *Comprehendam*] ideſt comprehendo. ſed quandoque ceſſat hoc interdictum, vt inf. eo. l. ſi. Et in tab. viui: vt inf. ea. §. ſi. quæ ſunt contra.

i *Exhibere*] per interdictum quemadmodum teſta. aperiã. vt ſup. quemadmo. teſtam. ape. l. 2. in ſi.

k *Et tempus*] fortè tale vt eſt C. de dilationi. l. 1. & facit Inſtitu. de oñic. iudi. §. ſi ad exhibendum.

l *In præſentiarum*] ideſt in præſenti.

m *Vel oportere*] ideũ ſi dicat ſe non debere exhibere. alterum ergo horum eſt opus, vt habeat locum hoc edictum, ſ. quod neget ſe exhibere poſſe, vel neget ſe debere. In tertio vero cum poteſt, ſed non vult: habet locum dictus ſit, quẽ ad. teſtamen. aperian d. l. 2. §. ſi ſecundum Azo. ſed H. dixit hoc concurrere cum illo in eo caſu, cum habet, & dicit ſe non debere exhibere, arg. d. §. Accur.

Edictum de tabulis exhibẽ. vt locum habeat quæ requiruntur.

n *Codicillos*] qui non pertinent ad teſtamentum: quia & in eis eſt teſtatio mentis, vel quia non valebant quandoque, niſi teſtamento confirmarentur: licet hodie ſecus, vt Inſtit. de codicil. §. 1. Accur.

o *Inutiliter*] præterito filio puta.

p *Ruptum*] agnatione poſthumi.

q *Vitio*] puta irritum capitis diminutione teſtatoris: vt Inſti. quib. mo. teſta. infir. in prin. & §. alio.

r *Sed & ſi falſum*] in hoc eſt contra. ff. eo. l. ſi ſed hic antequam de falſo ageretur: ibi iam cœperat agi. Alij quòd ibi criminaliter agebatur de q̃: hic ciuiliter, vel ibi aſcripſit ſibi: hic non. prima placet. Accurſius.

ſ *Sed priores*] poſtquam aliæ factæ ſunt.

t *Imperfectam*] hoc eſt cõtra. ff. ad legem Corneliã de fal. l. ſi quis legatum, vbi pro imperfecto dicit hoc interdictum non competere. Solu. cum habet aliquod vitium teſtamentũ, quod eſt in aperto, puta literam, vel falſitatem aperiã: tũc non eſt exhibendũ, ſed ſi vitium ſit abſconſum, vt in omnibus iſtis caſibus: tunc eſt exhibendum: niſi ſtatim qui conueniturſit paratus probare ipſum eſſe falſum, vel ruptum, vel nullum: argumen. ſupra ad exhibendum. l. 3. §. ibidem. & de Carbo. edict. l. 3. §. cauſæ, & ſupra vt in poſſeſſ. lega. l. ſi is à quo ſecundum Hug. hic ergo poteſt eſſe imperfectio, & aperta, & obſcura. Alij dixerunt, quòd pro imperfecto & falſo nec hoc interdictum, nec edictum, quemadmodum teſtam. aperian. nec lex Corne. de fal. locum habet: licet aliquis ſibi in eo aſcribat, vt in contra. pro falſo vero & perfecto. vel pro vero & imperfecto locum habent prædicta: vt hic, & ſupra quemadmo. teſtam. ape. l. ſecunda. §. primo. Tu dic ſecundum Azo. quòd pro imperfecto qualibet ıı cauſa datur hoc interdictum, excepto pro imperfecto conſignationis, ſiue ſigillationis, vt ibi. pro falſo autem non negatur ibi competere hoc interdictum, apparet ergo tabulas accipi etiam abuſiue: cum proprie ſit teſtamentum perfectum, & ſignatum: vt d. l. quemadmodum teſta. aperian. l. 2. §. 1.

Teſtamẽti tabulæ an & qñ ſint exhibendæ.

3† P.F. teſtamenti, quia ſæpius &c.

4† Du. Eſt. n. P.F.

5† Du. pertineat. P. Flo.

6† Du. debeat. P.F.

7† P.F. &.

8† P.F. deceſſit.

9† Aliàs relicti, & aliàs reliquit. & al. reliquerit vt in P.F.

10† al. legitur: Sed & ſi dolo teſtamentũ ſit deletum, vt legit Haloan. P. autẽ F. prout hic habent.

11† li. 68. ad edict. P.F.

u *Plures tabulæ*] vel particulariter ſcriptæ in diuerſis locis: vel integraliter ſcriptæ vbilibet: vel aliæ primæ, vel aliæ poſteriores. vt inf. l. 3. §. 1. & Inſti. de teſtam. §. pen.

x *Diſceptetur*] ſuppl. veluti ſi, &c. Accur.

y *Dicatur*] qui teſtari non poſſunt, niſi de caſtrenſi, vel quaſi, in quo teſtatur filius: vt ſubijcit & Inſti. qui. non eſt permiſ. facere teſta. in prin. Accur.

z *Deceſſerit*] cuius teſtamentum valet ex lege Corne. vt Inſtitu. qui. non eſt permiſ. facere teſtamentum. §. ſi.

a *Non pertinet*] nec illud quemadmodum teſtamen. aperian. vt ſupra quemadmodum teſtamen. ape. l. 1. §. ſi dubitetur. facit ad hoc inf. l. 3. §. ſi ipſe.

b *Reliquiſſe*] hoc facit ad id quod no. Inſtit. qui manumittere. non poſſ. §. ſi. Accur.

c *Teſtamentum ſit deletum*] puta ſecundum R. cancellatum. vel inciſum per errorem: magis autem ſi aliqua culpa interueniſſet lata vel leuis, & facit ſupra de ſecun. tabu. l. 1. §. Si linum. & §. ſi furioſo.

d *Locum habet hoc interdictum*] ſi tũ adhuc legi poſſit teſtamentum, ſi autem dolo hoc fuiſſet factum: tunc ex ea parte tenetur quaſi dolo deſijſſet poſſe exhibere in totum, vel in partem: vt ſup. eod. l. 1. in prin. & facit inf. de fur. l. hoc amplius. & l. ſeq. & ſup. ad l. Aquil. l. qui tabulas.

a *Si tabulæ*] facit sup.eo.l.1.§.interdictum.ibi.proinde & si plures,&c.& sup.de secun.tabu.l.1.§.si quis in duobus.

b *Desinet*] quia potest exhibere: vt supra,ad exhibē.l.Celsus.in princip.est ergo scriptum interdictum in rem: vt supra de interdi.l.1.§.penult. & argum.supra,quod met.cau. l.metum.§.cum aût. sed hoc casu fortè dabitur depositario tempus,vt dño denūtiet: vt in Auth.vt omnes obedien.iud.§.si igitur. & C.vbi in rem act.l.2.nec ob.in Authē.de depo. in prin. quia hic nec interdicit depositi restitutionē:sed litē contestat, & agit hoc interdicto, vt fiat exhibitio.

c *Deposuit*] potest.n. depositum suscipere, & sic exhibere. Acc.

d *Ædituus*]idest qui ædes tuetur: vt Instit. de tu.§.tutores. Acc.

e *Omnibus*] scilicet vt habeant actio. ad exhib. sed non quòd habeant interdictum de tab.exhibendam hīs est dñs testamenti.& tñ habet interdictum de ta.exhib.vt sup.ad exhi.l.3.§.si quis extra. & ī. quemad. testa. aper.l.3. vel dic secundum R. q hic dicit de his, qui dicunt ex sua persona: sed hæres non ex sua, sed hæreditario iure dicit sua. sic ergo hic nota non concurrere hoc interdictum cum actio. ad exhi. nisi in hærede:vt dixi & facit ī. ad exhib. l.3.§. si. & C. ad exhi.l. instrumenta Accur.

f *Testamentaria*] per hoc interdictum: sicut nec econtra:vt C. quando ci.ac.l.1.

g *Quòd maius*] facit inf. de pœnis l. relegati.in fi.

h *Animo vel consilio*] propositum enim & voluntas, &c. vt inf. de fur.l.qui iniuriæ.

i *Apprehendenda*] & legendæ: vt supra quemad. testa. ape.l. 2.§.inspecto.& describendæ: vt sup. ad l. Falci. l. penult. §.fin. Azo. & supra quemadm. testa. ape.l 1.in princip & facit supra ad exhiben. l.2. & ī. de ver.sig.l.plus est.& inf. de libe. hom.exhi.l.3.§.ait Prætor.

k *Signa*] idest. sigilla.& facit ī.quemad. testa.ape l 1.in fi.

l *Coerceri*] capis pignoribus vel maletis:vt Instit.de satisd. tuto.§ quibus, & supra de ven. inspi.l.1.§.quid ergo.& supra siquis ius dicen.non obtem.l. .in princip.& facit C. de testi.l.pen.in princip. & supra de testi.l. inuiti.1 & 2. arg.

¶ Si tabulæ [a] in pluribus codicibus scriptæ sunt, omnes interdicto isto continentur: quia vnum testamentum est.

¶ Si tabulæ testamenti apud aliquem depositæ sunt à Titio, hoc interdicto agendum est, & cum eo, qui detinet, [b] & cū eo,qui deposuit. [c] Proinde & si custodiam tabularum æduus, [d] vel tabularius susceperit, dicendum est teneri eum interdicto.

¶ Si penes * seruum tabulæ fuerint, dominus interdicto tenebitur.

¶ Si ipse testator dum viuit, tabulas suas esse dicat, & exhiberi desideret, interdictum hoc locum non habebit, sed ad exhibendum erit agendū, vt exhibitas vendicet. quod in omnibus, [g] qui corpora sua esse dicunt instrumentorum,probandum est.

Primo ponit vnum dictū, & eius rationem. secundò ponit vnam dubitationem circa illud, & illam declarat. tertiò ponit vnum aliud dictū, & illud determinat. secunda ibi, nec præiudicatur. tertia ibi, Et posse. Bart.

¶ Si quis dolo malo fecerit, quo minus penes eum tabulæ essent,nihilominus hoc interdicto tenebitur, nec præiudicatur aliquid legi Corneliæ testamentariæ, [f] quasi dolo malo testamentum suppresserit. Nemo enim ideo impunè retinet tabulas,quòd maius [g] facinus admisit, cum exhibitis tabulis admissum * eius magis manifestetur. Et posse aliquem dolo malo facere, vt in eam legem non incidat, vt puta, si neque amouerit, neque celauerit tabulas: sed idcirco alij tradiderit,ne eas interdicenti exhiberet, hoc est, si non supprimendi animo, vel consilio [h] fecit, sed ne huic exhiberet.

¶ Hoc interdictum exhibitorium est.Quid sit exhibere,videamus. Exhibere hoc est,materiæ ipsius apprehendendæ [i] copiam facere. Exhibere autem apud Prætorem oportet, vt ex auctoritate eius signatores admoniti veniant [j] † ad recognoscenda signa, [k] & si forte non obtemperent testes, Labeo scribit coerceri [l] eos à Prætore debere.

¶ Solent autem exhiberi tabulas desiderare omnes omninò, qui quid in testamento adscriptum habent. [m]

Primo ponit vnum dictū, & eius rationē. Secundo ponit vnā dubitationem circa predicta, & eā declarat. Secūda ibi, Inde quæritur. Bart.

¶ Condemnatio autem huius iudicij quanti interfuit, [n] æstimari dēt. Quare si hīs scriptus hoc interdicto experiatur, ad hæreditatē referenda est æstimatio. & si legatum sit,tantū venit in æstimationem,quantum sit in legato,& si sub conditione legatum sit, quasi conditione existente sic æstimandum est. [o] nec compelli debebit ad cauendum, [p] † se restituturum [p] quicquid consecutus est, si conditio defecerit: quia pœna contumaciæ præstatur ab eo,qui non exhibet.

¶ Inde quæritur,si hinc [q] consecutus æstimationem legatarius, postea legatum petat, an sit audiendus? Et putem,si hæres idem præstitit, exceptione doli repellendum. si alius, repelli non oportere. Ideo & si hæres sit, qui interdicto vsus æstimationem est consecutus,eadem est [3] † æstimationis distinctio. [r]

nec legatarius dici potest: vt supra siquis omiss.cau.testa.l.siqs sub condi. & sic non habet hoc interdictum. arg.ī.ad exhi. l.3.1.sciendum.

m *Interfuit*] eius qui agit.

o *Æstimandū est*]sed certè nō tm interest: cum adhuc hīditatē petere non posset, vel legatum:vel ēt nō est conditio,& sic est cōtra.ī.de reg.iur.l quæ tenus. Solu hic speciale propter contumaciam.vt hic subijcit,vt per eam augeatur. sic econtra speciale, vt quandoque minuatur: vt C. de sen. quæ pro eo quod interest.l.1.ī eo quod non permittitur excedere duplum interesse communis. sic & supra qui. ex cau. in poss.ea.l.pen.

p *Restituturum*] exigitur ergo statim, & est speciale, alias contra supra ad l. Aquil. l. in lege Aquilia si deletum. Accur.

ADDITIO. Dic secundum Bart. quòd hic conuenitur quis propter dolum: ideo condemnatio repræsentatur: ibi propter culpā:ideo differtur.

q *Si hinc* ; idest per hoc interdictum.

r *Distinctio*] vt si à possessore hæreditatis æstimationem sit consecutus: amplius eam non petat si ab alio æstimationē consecutus est.hæreditatem à possessore petere non prohibetur ad quod est ī. de petitio.hæte.l. nec vlij. §.pen.& ī.de sol.l.sicubum. §.dolo. nec est contra.ī.de reg.iur.l. bona fides. quia hic speciale, vel à diuersis exigitur hic: secus si ab vno, vt ī proxi. & in contrario, & ī. de fur. l. ei qui furi. in fin. & ī.ne quis eū qui in ius. l.fin. Item cōtra.ī.de re iudi.l.si quis dolo.§ fin. Solu. hic speciale:quia occultat probationem: Legatarius si ab hēditatis possessore æstimationē sit consecutus amplius eā petere prohibetur: secus si ab alio æstimationē sit consecutus.

2 † P.F.vt se restituturum caueat,quicquid &c.

3 † In Dig. exēp. non est, æstimationis neq; P.F.

* Olda. hinc sumit arg. in hoc, vt probationes in ciuili quodāmodo in criminoso fidē faciāt. ad quod gl ī l. si quis ad se. C. ad leg. Iul. de vi pub. vel pri. quæ incipit quali quali præsumptione.

* Iste tex. facit,q si apud monachū est aliquod instrumētū vel libet alicuius notarij, vel sui ipsius qui forte fuit notarius ante religionis ingressum, debet agi cōtra monasteriū, vt hic per Bart.

sumpto à contrario, sed contra.sup.quemad.testa.ape.l.sed & siquis.vbi dicit non cogi eos venire coram iudice Solu. ibi extra territorium iudicis erant. Accur.

n *Adscriptum habent*] pro quo competit eis actio,aliàs secus:vt si lego tibi fundum,si decem dederis Titio,nā Titius

NE QVID IN LOCO SACRO FIAT.

¶ *Interpesito tit. superiori occasione illorum tit. s. quorum bonorũ & quorum legatorum, redit ad propositam materiam, s. ne vis fiat ei sciens ac prohibitoria interdicta, & primo de dignori. est enim hac causa diuina iurisut supra de iurisd. l. 2. §. 1.]*

¶ Interdictum hoc, * & post annum [a] competere constat, sed & hæredi cæteriſque ſucceſſoribus competit.

Paulus lib. 69. ad edict.

LEX IV.

SI sint tabulæ testamenti [1†] apud pupillum, & dolo tutoris desierint esse, in ipsum tutorem competit interdictum, æquum est enim ipsum ex delicto suo teneri, non pupillum. [b]

Iabolenus lib. 13. ex Cass.

LEX V.

DE tabulis proferẽdis interdictum cõpetere non oportet, si hæreditatis controuersia ex his pendet, [c] aut si ad publicam quæstionẽ [d 2†] pertinent. Itaque [e] in æde sacra interim deponendæ sunt, aut apud virum idoneum.

Ne quid in loco sacro fiat. [3†]

TITVLVS VI.

Vlpianus lib. 68. ad edict.

LEX I.

AIt Prætor, In loco sacro [f] facere, inve eum immittere quid, veto.

¶ Hoc interdictum de loco sacro, non de sacrario [* g] competit.

¶ Quod ait Prætor, Ne quid in loco sacro fiat. non ad hoc pertinet, quod ornamẽti causa fit, sed quod deformitatis, vel incommodi.

¶ Sed & cura ædium, locorumq; sacrorum mandata est ijs, qui ædes sacras [h] curant.

Hermogen. lib. 3. iur. [4†]

LEX II.

IN muris, itemque portis, [i] & alijs sacris [5†] locis [k] aliquid facere, ex quo damnum, aut incõmodum irrogetur, [l] non permittitur.

Paulus lib. 5. Senten.

LEX III.

NEque muri, neque portæ habitari sine permissu Principis [m] propter fortuita incendia possunt.

De locis, & itineribus, publicis.

TITVLVS VII.

Pomponius lib. 3. [6†] ad edict.

LEX I.

CVilibet in publicum petere permittendum est id, quod ad vlum [7†] hominum pertineat: [n] veluti vias publicas, & itinera publica reficere, & flumen publicum ripamque ad hoc vti, dum ne quid in flumine publico ripave eius fiat, quo peior sit statio, aditusve nauigantibus fiat deterior.

¶ Sed & si quid in mari, quod communis vsus hominum exigit, fieri desideretur, permittendum erit.

Vlpianus lib. 68. ad edict.

LEX II.

IN litore [o] quoque maris, quod populi Romani esse diximus, aedificare cuilibet permissum est, sicuti in ripa, concessum est, dum tamen ædificium publicum litoris usum non impedit, neque officiat.

¶ Litus autem maris, quatenus hibernus fluctus maximus excurrit.

Paulus lib. 5. Sentent.

LEX III.

QVI in litore [p] ædificium habet, ius habere videtur, ut id tueatur, quo minus aqua perueniat.

Vlpianus lib. 68. ad edict.

LEX IV.

QVI in litore [q] ædificium habet, ius habere videtur, ut id tueatur, quo minus aqua perueniat.

¶ Sed & si quis in litore ædificium habeat, ius habere videtur, ut id tueatur, quo minus aqua perueniat.

---

a *Post annum*] nec enim est pœnale, habito saltem respectu ad actorem, vt inf. de act. & oblig. l. in honorarijs.

Si sint] CASVS. Cum quidam pupillus possideret tabulas testi, & eas peterem mihi exhiberi: dolo tutoris eius desierunt esse apud eum pupillum, dicitur, q tutor ex hoc dolo cõuenit h e interdicto ad interesse, & de suo soluere. Fr. Acc.

b *Non pupillum*] facit l. quod vi. aut clã l. ita, qui. C. si tutoris, & ĩ. de act emp. l. Iulianus § idẽ Iul. & ĩ. de reg. iur. l. neq; C. & vnde vi. l. meminerint, & sup. tit. 1. l. 1. §. hoc edicto. & quod ibi no.

Tabulas] CASVS. Ponit duos casus, in quibus non agitur hoc interdicto pro tabulis exhibendis. Primus est, vt si ĩ testamento est Titius institutus hæres, & nunc duo sunt Titij quorum quilibet contendit se hæredem in solidum, & petit hæred. pet. hæred. amodò aliquis eorũ non potest hoc interdictum proponere, cum præparatorium sit, & ideo ante litem contesta. super pet. hæred. potuit hoc interdictum intentari, non post. vt hic. Secũdus casus est, vt qũ aliquis petit testm exhiberi occasione legati sibi relicti, quod ipsemet sibi ascripserat in testõ, & sic ex hoc debet legatum amittere, & fisco applicatur. nam hoc casu non auditur agens hoc interdicto, & hoc casu deponetur interim testm in ædem sacram, vel apud bonum virum. potes, & alia exempla dare in hoc secundo casu. vt in gl. & si benè inspicias, vtrunque casum inuenies in glosis præceptoris mei Fr. Acc.

c *Pendet*] quia & lis contestata est: vtputa duo sumus Titij, & in talibus est institutus Titius vterque nostrum petit. hære. in solidum sibi asserit hæreditatem. non ergo agetur amodò hoc interdicto, quia est præparatorium, sicut. & actio ad exhib. & ideo ante lit. contest. super petit. hære. debuit proponi. Acc.

d *Ad publicam quæstionem*] quod est si falsum dicatur: si tamen controuersia iam cepta sit, secundum quosdam. Vel dic, quod est, si non sunt tabulæ signatæ, nec fuerunt ibi signationes, vt ĩ. ad leg. Cor. de fal. l. si quis legatũ. Vel tertio, quod est ‖ in eis sit relicta hæreditas fisco, nã tunc verè pertinent ad publicam quæstionem, secundũ H. Vel quarto secundũ Azo. quia is, qui agit interdicto, sibi ascripsit in testamento, cuius causa petit sibi exhiberi tabulas, quod lege Corn vetitum est, & relictum fisco applicatur, cum auferatur indigno, & secundũ hos quatuor modos non est contra. sup. eo. l. 1. §. hoc interdictum. Vel dic, vt ibi.

e *Itaque*] quia non agitur interdicto his duobus casibus, & illud apud quem sunt, posset eas vitiare, itaq; &c. sed secũdũ vltimas duas expositiones secundi casus, quare nõ apud fiscum, vt dignorem, vt ĩ. de fi. instru. l. fi. Resp. & ipse dicit, vir idoneus, vel ibi non erat hæreditatis quæstio. hic fic.

f *Facere*] Sacer est, qui rite & per Pontifices Deo consecratus est, vt Inst. de rerum diui. §. nullius. Acc.

g *Non de sacrario*] scilicet, vbi sacra reponũtur, vt sup. de rediui. l. sacra. §. illud notandum. Azo.

h *Ædes sacras*] Idest Deo cõsecratas, vt ĩ. diui. & sup. le. non solum hoc interdicto prospicitur, sed & domus fiscalis dicitur sacra. Instit. de vsuca. l. 1. & de his dicunt quędam hic loqui, & hi, qui curant, dicuntur æditui. vt Inst. de tute. §. 2.

i *In muris*] CASVS. In muris, & portis ciuitatis Romanæ, & in alijs locis sacris, vt in muris municipiorum prohibet aliquid fieri, quod sit ad damnum, vel incõmodum. Itẽ & in muris, & portis vetat habitari, & hoc est timore incẽdij, ne habitantiũ culpa incẽderetur turris, nisi inhabitẽt de gmissu Principis. Vel aſt potes exponere finẽ legis, qd dic, vt in gl. dñi mei Acc. & h. d. hæc lex, & seq. Fri *Portis*, ciuitatis Romanæ, vt Instit. de rerum diuisione, §. sanctæ, & sup. de rerum diui. l. fi.

k *Locis*, vt in muris municipiorum, vt supra de rerum dl-ui. l. sed diui. §. fi. & l. sacra §. muros. Acc.

l *Irrogetur*] damnum priuato, vt inf. tit. 2. l. 2. in princip. vel etiam ipsi Reipublicæ.

m *Neque muri. Principis*] ‖ permittentis propter, &c. vt arg. ĩ. de offi. præfect. vig. l. 1. vel dic ne ibi possit oriri incendium.

DE LOCIS, ET ITINERIBVS PVBLICIS.

¶ *Differt ab inferiori rubr. vt ibi dicet*] Et quid hoc in tit. agatur, vide Cuiac. hic.

Cuilibet] CASVS. Si aliquis claudat viam publicam quilibet de populo potest agere hoc interdicto, vt restituatur in pristinum statum. Fr.

n *Pertinet*] idest si aliquis clauserit viam publicam, cuilibet permittatur agere interdicto, vt restituatur in pristinum statum, vt & infra tit. 2. l. 2. §. Prætor ait. & facit infra de popula. act. l. 1.

o *Litore*] Permulta adnot. hic Cuiac.

p *Litore*] CASVS. Prætor prohibet ne quid fiat, vel immittatur in loco sacro, vt in sacrario, vbi vasa sacra reponuntur, & intelligus prohibere, ne quid in loco sacro fiat, quod sit ad deformitatem, vel incommodum: at ornamenti causa bene possunt aliqua fieri. tandem dicit, quod curã, siue custodiam ædiũ, & locorum sacrorum debent habere, qui ædes curant, ideſt ædiles curules, qui ædes tuentur. Franc.

q *Litore*] CASVS. In muris, & portis ciuitatis Romanæ, & in alijs locis sacris, vt in muris municipiorum prohibet aliquid fieri, quod sit ad damnum, vel incõmodum. Itẽ & in muris, & portis vetat habitari, & hoc est timore incẽdij, ne habitantiũ culpa incẽderetur turris, nisi inhabitẽt de gmissu Principis. Vel aſt potes exponere finẽ legis, qd dic, vt in gl. dñi mei Acc. & h. d. hæc lex, & seq. Fri *Portis*, ciuitatis Romanæ, vt Instit. de rerum diuisione, §. sanctæ, & sup. de rerum diui. l. fi.

1† P. F. de est. testamenti.

2† Dupliciter. P. F.

3† Aliàs ne qd in loco sacro vel itinere fiat. li. 58. Ezech. titu. 15. c. 1. & seq.

4† epitoma. P. F.

5† P. Flo. sanctis.

Locus sacer. qs sit.

6† al. ge. ad Sabin. P. Fl.

7† P. Flo. omnium.

a *Itinera*] via latior, iter minus dicitur, vt arg. Instit. de seruit. §. 1. & §. via.

b *Interdicitur*] id est, interdictum redditur.

c *Emini*] Facit inf. tit. 8. l. 2. §. ait Prætor Accur.

Via] CASVS. Ego Franciscus habebam fundum iuxta fundum Titij, secimus viã in medio de parte mei agri, & de parte sui. & fecerit diu, ita q̃ nõ extat memoria dẽ, q̃ præsumit publica. secundo assignat differentiam inter vias militares, siue publicas, & vias vicinales. nã publicæ hãt exitũ in mare, vel in flumen, vel in aliã viam publicam, vicinales aũt viæ q̃oque habent exitũ in vias publicas: quandoque sine exitu sunt. Fr.

d *Nonnullæ sunt*] imò priuatæ, q̃ ex collectione priuatorum, vt ff. titu. 8. l. 2. §. vicinales. quæ est 5. sol. vbi à publico emitur solũ viæ vicinalis: conflat publicam esse, vbi priuati cõferũt ex agris suis, vel emunt alicuius agrum, vt inde faciant viã, & non extat memoria & tunc idem, vt hic. sed si extat memoria, tunc est priuata, vt ibi. Alij q̃ hic habet exitum ad vias publicas sine iniuria publicorum: ibi non, quæ non placet, vt in fi. huius. l. vbi non facit vim, vbi habeant exitum. sed proeis inf. tit. 8. l. 2. §. priuatæ viæ. & dic esse triplex genus viarum, vt inf. tit. 8. l. 2. §. viarum. Acc.

e *Militares* id est publicas Acc.

f *Inter mortuos*] facit sup. de seruit. rustic. prædic. l. fi.

NE QVID IN LOCO PVBLICO, VEL itinere fiat.

¶ *Superiori titu. specialiter, hic generaliter in omni publico dicit, vt infra eo. l. 2. §. publicis: sic & supra a. l. Aquil. l. si ser. scr. §. inquit, vel superior præparatorium est: nec est ibi aliquod interdictum. hoc autem quatuor proponit. Primum in l. 2. in prin. Secundum in §. ait Prætor, & sunt prohibitoria tantum. Tertium in §. Prætor. & est restitutorium. Quartum in §. fi. & est prohibitorium.*] Interdictum istud, & aliud quod ei adijcitur, nempe, ne vis fiat ei, qui vtitur via publica, itinereve publico, popularia licet sint, tamen condemnatio in id tantum fieri debet, quod actoris interest. Et qui sit locus publicus, vide Cuiac. hic, qui hæc & alia docet.

In loco publico] CASVS. Primo dicit: Prætor prohibet ædificare in loco publico, & ob hoc proponitur hoc interdictum. Secundo ponit edictum Prætor ait, Ne quid fiat, vel immittatur in loco publico propter quod damnum alicui detur: nisi lege permittente, vel senatusconsulto, vel edicto, vel decreto Principis permittente fieret. & da exempla de his, vt in glo. & si factum sit in contrarium, in eo factum non dabo, scilicet restitutorium. & sic habeas in litera, non dabo, alias deest nõ. & tũc dic, dabo interdictum restitutorium quandoque, vt quando opus esset factum in via publica, vel itinere publico, vt de hoc habes infra eadem l. 1. ait Prætor. Postea loquitur Vlpianus & dicit, quòd hoc edictum prohibitorium est, & spectat ad publicam vtilitatem, spectat etiam ad priuatam, vt sic homines, qui ibi prope moriãtur, possint per loca publica ire liberè, & inde habere lumen ad domos suas, & tantũ iuris habet aliquis ad obtinendum vsum publicum, quod fit proponendo hoc interdictũ, quantum aliquis ad prohibendum vsum publicũ, quod fiebat ædificando. Postea exponit verbum publico: nam publicum comprehendit areas ciuitatum, & agros, & insulas, & vias publicas, hoc autem interdictum non extenditur ad ea loca, quæ sunt in fisci patrimonio, & si de istis locis fisci erit quæstio: Præfecti, id est Procuratores Cæsaris erunt iudices, habent itaque locum hoc interdictum in locis, quæ sunt: in vsu publico, id est cuiusque ciuitatis. Tandem dicit, i solario domus meæ posui velum, puta linteum, vel similem pannum, & hoc nocet luminib. domus tuæ: agere potes hoc interdicto vtili: ne hoc velum immittam. Vltimo dicit: ædificasti in loco publico, nec prohibitus es: modo cum reficere vis illud ædificium, volo prohibere ne reficias. ex hoc interdicto: dic quod possum.

¶ *Aduersus*] Molem in mare deiecisti, habeo hoc interdictum vtile contra te, si illud mihi nocet, alias non. & tamen domum in littore maris facere potes, si mihi, vel alij non nocet. si autem in mari vis piscari, vel nauigare, vel lauare te in flumine publico, vel in curia communis prospicere: non possum te prohibere: imò si prohibeo te de facto, teneor tibi iniuriarum actione.

¶ *Merito*] Nunc exponit Vlpianus, verba illa edicti, quæ dicunt, qua ex re dãnum alicui detur. & meritò, prospicit Prætor ne dãnum ex loco publico alicui detur. nam & quoties Princeps permittit alicui ædificare in loco publico: intelligitur permissum de eo ædificio, quod nõ nocet priuato. vnde si ex hoc operè aliquis amittere speret liberũ aspectum: habet hoc interdictum. si autem speret amittere aquam, quæ de meo fundo ad luũ ibat non iure seruitutis: non propter hoc habet hoc interdictũ. si autem ædificat in publico & nocet ædificio, quod feceras in eo loco publico, non habes hoc interdictum, cum & tu illicite ædificaueris, secus si licite, vt quia permissu Principis ædificaueras.

¶ *Si quis a principe*] Impetrauit à Principe, vt in loco publico, puta in curia eius ædificaret. ita demum vt concessum sine iniuria, siue damno alicuius ædificet, nisi expresse in rescripto dictũ sit in rescripto. Secundo dicit: ædificauit in publico, nemine prohibente non cogor destruere istud opus per hoc interdictũ. si nõ obstet publico vsui: is, qui procurat operibus publicis, destruet id opus ex officio suo. si aũt nõ obstat, dimittatur: solarium tũ dabitur de hoc ædificio ipsi ciuitati. Sed si cũ vellem ædificare in publico, parabam iam me ad hoc. dic & iudicis officio cogor ad cauendũ, vt de cætero nõ ædificẽ nec ego, nec mei hæredes. Vltimò dicit, secus est in locis sacris, quàm in locis publicis. nã vetatur aliquid fieri in loco sacro, & si fiat, cogitur restituere in pristinum statum hoc dicit vsque ad §. Prætor ait Fr.

¶ *reponit*] vt inf. l. prox. in prin. & facit ff. quod vi aut clam. l. vim facit. §. fi. & inf. de ope. publ. si legatum. §. fi.

Prætor. In loco publico] hæc, & sequentia exponuntur inf. ea. l. §. publicis & seq.

Diuide in quatuor partes totum hunc titulum. Primò ponit narrationculã quandam, quæ loco cuiusdam summarij est. Secundò ponit verba edicti Prætoris. Tertiò exponit verba edicti. Quartò quasdã quæstiones, vel difficultates dissolvit circa hoc edictũ. Secunda ibi, Prætor ait. Tertia ibi, Hoc interdictum. Quarta proprium locum non obtinet, sed sicut sãguis in corpore, sic per totum hunc titu. diffundi tur. Collige prudenter, & sapiẽter discerne, et nõ errabis.

Vlpianus. 5 †

LEX I.

IN loco publico Prætor prohibet ædificare, & interdictum proponit. §

Vlpianus. 6 †

LEX II.

PRætor ait: Ne quid in loco publico h facias, in ve eũ locum immittas, qua ex re quid illi damni detur prætercas, itinera [a] publica, & ideo quolibet poltulante de his interdicitur. [b]

Paulus lib. 68. ad Digest.

LEX II.

NEmini [c] licet in via publica monumentum extruere.

Idem lib. 23. [2] † *ad Sab.*

LEX III.

VIæ vicinales, q̃ ex agris priuatorum collatis factæ sunt, quarũ memoria non extat, publicarum viarum numero sunt. [d] Sed inter eas, & cæteras vias militares [e] hoc interest, quòd viæ militares exitũ ad mare, aut in vrbem, aut in flumina publica, aut ad aliam viam militarem habent. harum autem vicinaliũ viarum dissimilis est cõditio: nam pars earum in militares vias exitũ habet, [3] † pars sine vllo exitu intermoritur. [f] 4 † Ne quid in loco publico, vel itinere fiat.

TITVLVS VIII.

ff. al. Vlp. lib. 48. Digest. P. F.

2 † al. Vlpia. P. Fl.

3 † P. F. habent.

4 † P. F. intermoritur.

5 † al. Pap. lib. 64. al. Paul. li. 64 ad edict. P. F.

6 † al. Paplib 68. ad edict. al. Vlpi. lib. &c. P. F.

quam quod [1]†lege, [2] senatuſ. conſulto, [b] edicto, [c] decreto- ve [d] Principum tibi conceſ- ſum eſt, de eo quod factum erit, [2]† interdictum [e] dabo.

¶ Hoc interdictum prohibitorium [f] eſt, & tam publicis vtilitatibus, quàm priuatorũ per hoc proſpicitur. Loca. n. publica vtiq; priuatorum vſibus deſeruiunt, iure ſcilicet ciuitatis, [g] non quaſi propria cuiuſque, [h] & tantum iuris habemus ad obtinendum, [i] quantum quilibet ex populo ad prohibendum habet. Propter quod, ſi quod ſortè opus in publico fiat, [3]† quod ad priuati damnum redundet, prohibitorio interdicto poteſt cõueniri: propter quam rẽ hoc interdictum propoſitum eſt.

¶ Publici loci appellatio quẽadmodum accipiatur, Labeo definit: vt & ad areas, & ad inſulas, & ad agros, & ad vias publicas, itineraque publica pertineat. [k]

¶ Hoc interdictum ad ea loca, quæ ſunt in fiſci patrimonio, non puto pertinere. In his enim, neque facere quicquam, neque prohibere priuatus poteſt. Res enim fiſcales [l] quaſi propriæ, & priuatæ Principis ſunt. Igitur ſi quis in his aliquid faciat, [m] nequaquam hoc interdictum locum habebit. Sed ſi fortè de his fit controuerſia, Præfecti [n] eorũ iudices ſunt. Ad ea igitur loca hoc interdictum pertinet, quæ publico vſui [o] deſtinata ſunt: vt ſi quid illic fiat, quod priuato noceret, Prætor [4]† intercederet interdicto ſuo.

¶ Cum quidam velum [p] in mæniano [q] immiſſum haberet, quod vicini luminibus officiebat, vule, [r] interdictum competit: ne quid in publico immittas, qua ex re luminibus Caij Seij officias.

Sicut prohibetur Prætoris interdicto, ne quid noui in loco publico fiat: ita etiam prohibetur, ne iam factum reſtauretur. hoc dicit.

¶ Si quis id, quod in publico [s] loco poſitum habuerit, [5]† reficere velit, * huic interdicto locum eſſe Arillo ait, ad prohibendum eum reficere.

¶ Aduerſus eum, qui molem in mare proiecit, interdictum vtile [t] competit ei, cui fortè hæc res nocitura ſit. Si autem nemo damnum ſentit, tuendus eſt is, qui in littore ædificat, vel molem in mare iacit.

¶ Si quis in mari piſcari, vel nauigare prohibeatur, non habebit [u] interdictum: quemadmodum nec is, qui in campo publico ludere, vel in publico [6]† balneo lauare, aut in theatro ſpectare [x] arceatur: ſed in omnibus his caſibus iniuriarum [y] actione vtendum eſt.

¶ Meritò ait Prætor: Qua ex re quid illi damni detur. Nam quotieſcunque aliquid in publico fieri permittitur, ita oportet permitti, vt ſine iniuria [z] cuiuſquam fiat, &

a *Lege*] ſcilicet municipali, vel die ſcripta, & ſecundum hoc ponitur vt genus: ſequentia vt ſpecies.
b *Senatuſcon.*] permittente, vt inf. de flu. l. quo minus.
c *Edicto*] Prætoris: vt ff. de via pub. l. 1. ī prin. & §. 1. & l. fi. §. fi.
d *Decretove*] vt ff. e. §. fi quis à principe. & ff. de ſeruit. l. ſeruitutes. §. publico. & ff. de flu. l. quo minus.
e *Interdictum*] Py. eſt, non dabo. alias deeſt non. dices ergo, cum factũ eſt in via publi. vel in itinere publico, dabitur interdictum reſtitutorium: vt ff. eo. §. Prætor ait, quod. & ſic ẽt ītellige ff. ſi ſer. vẽ. l. ſi qñ. §. fi. ſ. aũt in alijs locis pub. l. non habet locum interdictũ reſtitutoriũ, ſed prohibitorium tm̃: vt ff. eo. §. ſi quis nemine, & ſic vtraq; litera eſt bona. & facit ff. de interdic. l. 2. §. publicè. & de ope no. nun. l. 1. §. nũciatio. & ff. de ope. publ. l. ſi legatum. §. fi.
f *Hoc interdictum prohibitoriam*] duntaxat: vel dic etiam reſtitutorium quandoque: vt ſup. proxi. tñ. no.
g *Ciuitatis*] fortè cuiuſque alterius, non Romanæ: cum ius ciuile dr̃ cuiuslibet ciuitatis: vt Inſti. de iure na. §. 1. ſic ergo q̃libet ciuitas publicum hẽt. ſſm Azo. Vel dic Romanæ ciuitatis tãtum, cũ non adijciatur nomen, vt Inſti. de iure nat. §. ſed ius, eſt ergo ſenſus: iure ciuitatis, i. iure ciuili Romanorum, quod oẽs ſequimur. & ſic tã de publicis Romæ, quã aliarum ciuitatũ dicit, quæ modò ſunt in vſu pub. vt inf. ea. l. §. hoc interdictum.
h *Cuiuſque*] ſcilicet priuati hominis, ſcilicet iure ſeruitutis.
i *Ad obtinendum*] ſ. vſum publicum, quod facimus proponendo edictum quantum quilibet ex populo ad prohibendum habet, quod ſit ædificando ſm Io. & ſic cum ſumus in pari cauſa, potior eſt mea cõditio, qui prohibeo, vt ff. cõi diui. l. Sabinus. & ſi ſer. vẽ. l. an vnus. Itẽ quia ſum in quaſi poſſeſſione vſus: vnde potior eſt conditio poſſidentis: cum adhuc alter non ædificauerit. Itẽ & tertia, quia publicum ius vniuerſitatis tueor principaliter. vel ſecundario, & ſic non tantum, ſed plus iuris habeo ego, qui interdico. Vel dic ſecundum B. tantum habemus ad obtinendum, ſcilicet ædificando, quantum quilibet ex populo. & c. i. durat mihi facultas ædificandi, quouſque eſt facultas prohibendi. vel dic tertio, q̃ neuter vult ædificare, ſed vterque vti. hoc ergo caſu neuter vincit: quia tantum ius habet vnus quantum alter: vt in plauſtris obuiantibus apparet: quo caſu vel gratificationi locus eſt, vt arg. ſup. de reli. & ſum. fu. l. fi. vel forti, arg ſup. de iudi. l. in tribunali. ſi fortè alter potuerit præuidere; alter non. arg. ſup. loca. & con-
k *Ad eas loca*] ſcilicet ad ea quæ ſunt in publico vſu, vt ff. proxi. §. aliter accipitur publicũ vt C. de vſur. l. acceptam. quæ eſt contra.
l *Fiſcales*] ideſt ciuitatis Romanæ vel ipſius imperij, & facit C. de quadri. præſcri. l. fi. in prin.
m *Faciat*] authoritate Prætoris vel decreto, non iure actionis: vt ſup. de acq. rer. do. l. quamuis.
n *Præfecti*] hoc eſt, procuratores Cęſaris, & ſic ſoluitur contra. C. vbi cauſæ fiſcales. l. ad fiſcum. vel lege ſubſtantiuè, ideſt, propoſiti ſunt quidam iudices, ſcilicet dicti procuratores. ſic accipitur ff. de fideicom. libe. l. 4. §. ſi bona. vnà. ff. cũ Prætide: vt C. ſi aduerſus fiſcum. l. 2. Accur.
o *Publico vſui*] cuiuſlibet ciuitatis nõ Romanæ: vt dictum eſt. & ſic quælibet ciuitas hẽt publica. Vel dic etiam de publicis Romanæ ciuitatis, quæ modo ſunt in publico vſu, vt & ſup. loquitur de his, quæ ſunt in patrimonio: non tamen in vſu pub. arg. ff. de cõtrah. empt. l. ſed Celſus.
p *Cum quidam velum*] de panno, vel alia materia: ſic dictum, quia habet inſtar veli, vel quia velat lumen.
q *In mæniano*] ideſt, ſolario: à mœnibus ſic dicto, r & facit inf. de verbo. ſign. l. malum. §. 1.
r *Vtile*] quia in ſuo non publico fecit: licet extendatur in publico: quia in ſuo vſque ad cęlum liberũ eſſe debet: vt ff. de ſer. l. fin. & inf. quod vi, aut clam. l. fi. §. pen.
s *In publico*] quod cum poſuit, prohiberi potuit.
t *Vtile*] quia ſolum eſt commune, nõ publicum, vt Inſti. de re. diui. §. quia. nulla. n cõmunia ſunt publica. vel ecõtra. & facit C. de ope. pu. l. 5. & de ſer. ruſti. prædio. l. Imperatores,
u *Non habebit*] quia nihil ille in publicum facit, vel immittit: vel etiam in commune.
x *Spectare*] non opere facto, ſed aliàs manu adhibita, ſed in his oĩbus præterquã in mari põt dici, q̃ detur vtile, vt ff. de loco pub. fru. l. 1. Similiter poſſet dici in mari: nã cum hoc ponatur in paritate cum iſtis aliis, & in aliis cõpetat vtile: in mari debet competere: ſic ſm via publi. vt ff. ea. l. §. fi. & ad hoc eſt ff. de flu. l. 1. §. ſi in mari. & ff. vt in flu pub. na. li. l. 1.
y *Iniuriarum*] vt Inſta de in iur. l. iniuriarum. §. fin. ſed & hoc vtile: vt dixi.
z *Sine iniuria*] ideſt, dãno. ad quod eſt ff. ſi ſer. ven. l. ſicuti.

du. l. ſi quis domũ. §. 1. & facit C. de ſer. & aqua. l. per agrũ. Vel dic quarto tantũ ius habet vnus ad vtendum loco pub. quantum iuris habemus ad prohibendum, Ne quid in loco publ. fiat, quod nobis aliquid moleſtiæ inferat. Accurſ.
k *Pertineat*] quæ ſcilicet ſint in vſu publ. vt ff. proxi. §. aliter accipitur publicũ vt C. de vſur. l. acceptam. quæ eſt contra.
l *Fiſcales*] ideſt ciuitatis Romanæ vel ipſius imperij, & facit C. de quadri. præſcri. l. fi. in prin.
m *Faciat*] authoritate Prætoris vel decreto, non iure actionis: vt ſup. de acq. rer. do. l. quamuis.
n *Præfecti*] hoc eſt, procuratores Cęſaris, & ſic ſoluitur contra. C. vbi cauſæ fiſcales. l. ad fiſcum. vel lege ſubſtantiuè, ideſt, propoſiti ſunt quidam iudices, ſcilicet dicti procuratores. ſic accipitur ff. de fideicom. libe. l. 4. §. ſi bona. vnà. ff. cũ Prætide: vt C. ſi aduerſus fiſcum. l. 2. Accur.
o *Publico vſui*] cuiuſlibet ciuitatis nõ Romanæ: vt dictum eſt. & ſic quælibet ciuitas hẽt publica. Vel dic etiam de publicis Romanæ ciuitatis, quæ modo ſunt in publico vſu, vt & ſup. loquitur de his, quæ ſunt in patrimonio: non tamen in vſu pub. arg. ff. de cõtrah. empt. l. ſed Celſus.
p *Cum quidam velum*] de panno, vel alia materia: ſic dictum, quia habet inſtar veli, vel quia velat lumen.
q *In mæniano*] ideſt, ſolario: à mœnibus ſic dicto, r & facit inf. de verbo. ſign. l. malum. §. 1.
r *Vtile*] quia in ſuo non publico fecit: licet extendatur in publico: quia in ſuo vſque ad cęlum liberũ eſſe debet: vt ff. de ſer. l. fin. & inf. quod vi, aut clam. l. fi. §. pen.
s *In publico*] quod cum poſuit, prohiberi potuit.
t *Vtile*] quia ſolum eſt commune, nõ publicum, vt Inſti. de re. diui. §. quia. nulla. n cõmunia ſunt publica. vel ecõtra. & facit C. de ope. pu. l. 5. & de ſer. ruſti. prædio. l. Imperatores,
u *Non habebit*] quia nihil ille in publicum facit, vel immittit: vel etiam in commune.
x *Spectare*] non opere facto, ſed aliàs manu adhibita, ſed in his oĩbus præterquã in mari põt dici, q̃ detur vtile, vt ff. de loco pub. fru. l. 1. Similiter poſſet dici in mari: nã cum hoc ponatur in paritate cum iſtis aliis, & in aliis cõpetat vtile: in mari debet competere: ſic ſm via publi. vt ff. ea. l. §. fi. & ad hoc eſt ff. de flu. l. 1. §. ſi in mari. & ff. vt in flu pub. na. li. l. 1.
y *Iniuriarum*] vt Inſta de in iur. l. iniuriarum. §. fin. ſed & hoc vtile: vt dixi.
z *Sine iniuria*] ideſt, dãno. ad quod eſt ff. ſi ſer. ven. l. ſicuti.

1† P. Flo. quo.
2† In P. F. interdictum non dabo.
3† P. Flo. fiet.
4† Sic in P. F. Hadoam. legit. Interdiceret.
5† P. F. habuit. reficere voluit.
6† In P. F. balineo.

* Concor. text. in c. cõſuluit. & qã ibi nota. extrà de Iudæ. facit. l. ſancimus. ſm no. Bald. ibi C. de teſta.

Solum eſt cõmune et nõ publicũ. & per hoc nota differentiã inter cõe, & publicum.

§.pen.& §.fi.& inf.ea.l.§.fi quis à principe, & sup. de reli. & sum.fun.l.fi quis se.in fi.1.respon.& C.de preci.Impera. offe.l.2.& sup.eo.§.cum quidam. Accur.

a *Commodum*] contra.ff.de dā.infe.l.Proculus.& ff de aqua plu.arc.l.1.§.sicut.sed in publico hic fit opus: ibi in priuato facientis, vnde non sic arcetur ibi.

b *Qualecunq; e*] id est, qualecunque.

c *Ædificauero*] i. ædificare voluero, vt ff.§. si quis nemine. Azo.

d *Nullo iure*] tibi debito. Accur.

e *Effluxerit*] idest, facturum sit. Accur.

f *Competit*] & potest esse ratio: qa primū à me, sīm à Deo hēs.

g *Ei*] ædificio quo ad lumen puta: vt ff. proxi.§. Accur.

h *Ædificauerit*] nil doloso fit dolosum dolosō, &c. ad hoc ff de dolo.l. fi duo.& ff.d fideiuſ.l.fi Titius.in fi. & sup.de dam.īfe.l. qui bona. §. si quis iux. Azo. & ff. quod vi, aut clā.l.si alius.§.bellissimè. & C d libe.cau.l.fi filiū. & de inof.test.l.ītenam. & sup. ne quis eū qui in ius voc.l.2.

i *Concessō*] à Principe, vel Senatu: vt sup. proxi. §.

k *Succeditur*] s. generali concessione vel simplici. quod est ff.eo.tit. Merito. & C. de inoff. test.l.fi qs.I prī. & ff. de aqua quotid. l.1.§. illud tñ illic. & ff. ad Trebel. l. sed cū ab hī de. & C. de eman. l.nec anus. & ff. quod vi, aut clā. l.1.§ plane. & inf.ne quid in flu. publ. l.1. §. sunt qui putant.

l *Impetrauerit*] imò vī nō posse impetrari cum incommodo aliorum: vt ff. de seru. l.seruitutes. §. publico. in fin. Solu. hic expresse petitum, & cōcessum fuit: ibi simpliciter: vt hic prędixit. Vel hic cum incommodo. scilicet paruo, non magno, vt ibi, arg. sup. de reli l.fi quis se. in prin. & C. de preci. Impera. off. l.2. vel ibi subaudi maximè. Accur.

m *Siquis nemine*] nec Prætore: vt inf. l. fi. nec priuato: quia & tunc tolleretur. vt sup. de operis no. nun. l.2.§. nunciatio. & l. Prætor ait. Accur.

n *Non restitutorium*] hoc in cæteris publicis, non in via, vel itinere publi. vt inf eo.§. Prætor ait: quia nec in flumine publico: vt inf. ne quid in flu publ. l.2.§ pen.

o *Deponere*] ex officio, non ex interdicto. & ad hoc sup. de dam. infect. l. fluminum. § quid ergo.

p *Solarium*] aliàs solarium, à solo. aliàs salarium. ad quod inf. de oper. publ. l. fi legatum in fi. & hoc si ei dimittitur. si autem auferatur: dic de expensis circa finem distinguendum: vt Insti. de re. diui. §. ex diuerso.

q *Adhuc*] aliàs, si th ad nullum hoc opus, &c. i non habet adhuc faciem operis: vt ff. de ope. no. nun. stipula. §. opus.

r *Vetamur*] vt & sup. tit. 2 l.1. Accur.

s *In via publica vel itinere*] quod minus est, quàm via, vt & in via priuata, vel itinere: vt Insti. de seruī. circa prin.

¶ *Ait Prætor*] CASVS. Ponitur aliud edictum: nam Prætor vetat, quid fieri in via publica, vel itinere publico, per quod impediatur vsus viæ. tandē exponit Vlpianus, & dicit: viā publicā eam dico, cuius etiam solum publicum est. priuatæ .n. viæ solum priuatū est, vsus tñ cōis est. at viæ publicæ ēt solum publicū est, & certæ latitudinis. & fiūt ab eo, qui ius publicandi de pdijs hoium habuerit. & facere vias, vt est Princeps & Senatus. Postea dicit: viarū quædā sunt publicæ, quædā priuatæ, quædā vicinales. Publicæ sunt, vt strata Panicalis, & strata Galicana, & similes, & istę dīr ēt cōsulares. Priuatæ sunt, q̄ ab agro tuo, agro meo debentur. vicinales sunt, q̄ in vicis sunt: vt ī Cardina delectabili nīa villa est, q̄ & publicæ dīr. quod est verum, si ex collatione priuatorū fiat factæ: secus autē, si ex collatione singulorū hoium fit via publica refecta, vt est strata quę vadit versus Galeriā, quæ multum mala est in hyeme. nam licet homines eam reficiant ponendo fabulū ibi, & lapides: nō pp hoc eorū est via, publica aūt via dī, & quæ ab agro ad agrum ducit hoiem, vel quæ plures hoies ad agros ducit, & exit hō de via publica, siue cōsulari, & intrat priuatam. vt est via posita iuxta S. Paulum de Ranone: quæ via vocatur Mebuncellum. Nam de via publica eximus, & intramus viam illam strictam & imus ad vineas nīas, quas ibi habemus, quæ via est nostra, & aliorum ibidē vineas habentium, & habet locum hoc interdictum pro via rustica, non vrbana, nō ergo habet locū in strata S. Proculi, vel alia via, quæ sit intra ciuitatem. sed si in eis aliquis faciat opus: Vbertus de Vgene Potestas Bono. facier restitui in pristinū statū, siue via in totum sit occupata per illud opus: siue in parte. Item tenetur, qui cloacā faciat decurrere in viam publicam, ita ꝙ vsus viæ impeditur. Itē tenetur hoc edicto qui fossam in suo faciat, vt ibi aqua coadunetur, & decurrat in viā publicā. sed si faciā in meo opus: ex hoc tñ aqua in via publica collecta redundet, ita ꝙ homines non possunt cōmodè transire: tenetur perinde, ac si aliquid immittā in viam publicam, ita ꝙ aditus liberior impeditur. Sed si habeo fundum iuxta viā, & venit aqua ex fundo vicini, & intrat meū fundum, & tandē vadit in viā publicā, ita ꝙ vsus viæ impeditur: quæritur quis nostrum tenetur, & dī, ꝙ si aquam istam recipio sponte, teneor ego hoc interdicto. sed si non sponte, tenetur vicinus meus, & in casu prædicto qā teneor, sufficit, ꝙ agā contra vicinū meū, vt non immittat aquam in meo fundo. Itē teneor hoc interdicto, si in meo loco iuxta viā facio sulphu-

ſ.pen.& §.fi.& inf.ea.l.§.fi quis à principe, & ſup. de reli. & ſum.fun.l.fi quis ſe.in fi.1.reſpon.& C.de preci.Impera. offe.l.2.& ſup.eo.§.cum quidam. Accur.

a *Commodum*] contra.ff.de dā.infe.l.Proculus.& ff de aqua plu.arc.l.1.§.ſicut.ſed in publico hic fit opus: ibi in priuato facientis, vnde non ſic arceturibi.

b *Qualecunq; e*] id eſt, qualecunque.

c *Ædificauero*] i. ædificare voluero, vt ff.§. ſi quis nemine. Azo.

d *Nullo iure*] tibi debito. Accur.

e *Effluxerit*] ideſt, facturum ſit. Accur.

f *Competit*] & poteſt eſſe ratio: qa primū à me, ſīm à Deo hēs.

g *Ei*] ædificio quo ad lumen puta: vt ff. proxi.§. Accur.

h *Ædificauerit*] nil doloſum dolo ſo, &c. ad hoc ff de dolo.l. ſi duo.& ff.d fideiuſ.l.ſi Titius.in fi. & ſup.de dam.īfe.l. qui bona. §. ſi quis iux. Azo. & ff. quod vi, aut clā.l.ſi alius.§.belliſſimè. & C d libe.cau.l.ſi filiū. & de inof.teſt.l.ītenam. & ſup. ne quis eū qui in ius voc.l.2.

i *Conceſſō*] à Principe, vel Senatu: vt ſup. proxi. §.

k *Succeditur*] ſ. generali conceſſione vel ſimplici. quod eſt ff.eo.tit. Merito. & C. de inoff. teſt.l.ſi qs.I prī. & ff. de aqua quotid. l.1.§. illud tñ illic. & ff. ad Trebel. l. ſed cū ab hī de. & C. de eman. l.nec anus. & ff. quod vi, aut clā. l.1.§ plane. & inf.ne quid in flu. publ. l.1. §. ſunt qui putant.

l *Impetrauerit*] imò vī nō poſſe impetrari cum incommodo aliorum: vt ff. de ſeru. l.ſeruitutes. §. publico. in fin. Solu. hic expreſſe petitum, & cōceſſum fuit: ibi ſimpliciter: vt hic prędixit. Vel hic cum incommodo. ſcilicet paruo, non magno, vt ibi, arg. ſup. de reli l.ſi quis ſe. in prin. & C. de preci. Impera. off. l.2. vel ibi ſubaudi maximè. Accur.

m *Siquis nemine*] nec Prætore: vt inf. l. ſi. nec priuato: quia & tunc tolleretur. vt ſup. de operis no. nun. l.2.§. nunciatio. & l. Prætor ait. Accur.

n *Non reſtitutorium*] hoc in cæteris publicis, non in via, vel itinere publi. vt inf eo.§. Prætor ait: quia nec in flumine publico: vt inf. ne quid in flu publ. l.2.§ pen.

o *Deponere*] ex officio, non ex interdicto. & ad hoc ſup. de dam. infect. l. fluminum. § quid ergo.

p *Solarium*] aliàs ſolarium, à ſolo. aliàs ſalarium. ad quod inf. de oper. publ. l. ſi legatum in fi. & hoc ſi ei dimittitur. ſi autem auferatur: dic de expenſis circa finem diſtinguendum: vt Inſti. de re. diui. §. ex diuerſo.

q *Adhuc*] aliàs, ſi th ad nullum hoc opus, &c. i non habet adhuc faciem operis: vt ff. de ope. no. nun. ſtipula. §. opus.

r *Vetamur*] vt & ſup. tit. 2 l.1. Accur.

ſ *In via publica vel itinere*] quod minus eſt, quàm via, vt & in via priuata, vel itinere: vt Inſti. de ſeruī. circa prin.

¶ *Ait Prætor*] CASVS. Ponitur aliud edictum: nam Prætor vetat, quid fieri in via publica, vel itinere publico, per quod impediatur vſus viæ. tandē exponit Vlpianus, & dicit: viā publicā eam dico, cuius etiam ſolum publicum eſt. priuatæ .n. viæ ſolum priuatū eſt, vſus tñ cōis eſt. at viæ publicæ ēt ſolum publicū eſt, & certæ latitudinis. & fiūt ab eo, qui ius publicandi de pdijs hoium habuerit. & facere vias, vt eſt Princeps & Senatus. Poſtea dicit: viarū quædā ſunt publicæ, quædā priuatæ, quædā vicinales. Publicæ ſunt, vt ſtrata Panicalis, & ſtrata Galicana, & ſimiles, & iſtę dīr ēt cōſulares. Priuatæ ſunt, q̄ ab agro tuo, agro meo debentur. vicinales ſunt, q̄ in vicis ſunt: vt ī Cardina delectabili nīa villa eſt, q̄ & publicæ dīr. quod eſt verum, ſi ex collatione priuatorū fiat factæ: ſecus autē, ſi ex collatione ſingulorū hoium ſit via publica refecta, vt eſt ſtrata quę vadit verſus Galeriā, quæ multum mala eſt in hyeme. nam licet homines eam reficiant ponendo fabulū ibi, & lapides: nō pp hoc eorū eſt via, publica aūt via dī, & quæ ab agro ad agrum ducit hoiem, vel quæ plures hoies ad agros ducit, & exit hō de via publica, ſiue cōſulari, & intrat priuatam. vt eſt via poſita iuxta S. Paulum de Ranone: quæ via vocatur Mebuncellum. Nam de via publica eximus, & intramus viam illam ſtrictam & imus ad vineas nīas, quas ibi habemus, quæ via eſt noſtra, & aliorum ibidē vineas habentium, & habet locum hoc interdictum pro via ruſtica, non vrbana, nō ergo habet locū in ſtrata S. Proculi, vel alia via, quæ ſit intra ciuitatem. ſed ſi in eis aliquis faciat opus: Vbertus de Vgene Poteſtas Bono. facier reſtitui in priſtinū ſtatū, ſiue via in totum ſit occupata per illud opus: ſiue in parte. Item tenetur, qui cloacā faciat decurrere in viam publicam, ita ꝙ vſus viæ impeditur. Itē tenetur hoc edicto qui foſſam in ſuo faciat, vt ibi aqua coadunetur, & decurrat in viā publicā. ſed ſi faciā in meo opus: ex hoc tñ aqua in via publica collecta redundet, ita ꝙ homines non poſſunt cōmodè tranſire: tenetur perinde, ac ſi aliquid immittā in viam publicam, ita ꝙ aditus liberior impeditur. Sed ſi habeo fundum iuxta viā, & venit aqua ex fundo vicini, & intrat meū fundum, & tandē vadit in viā publicā, ita ꝙ vſus viæ impeditur: quæritur quis noſtrum tenetur, & dī, ꝙ ſi aquam iſtam recipio ſponte, teneor ego hoc interdicto. ſed ſi non ſponte, tenetur vicinus meus, & in caſu prædicto qā teneor, ſufficit, ꝙ agā contra vicinū meū, vt non immittat aquam in meo fundo. Itē teneor hoc interdicto, ſi in meo loco iuxta viā facio ſulphu-

ſ Sarv. 2. ibi, Clodius accuſat machos Catilina Cethegum? 2† P. Flo. ædificaueras ſic paulò poſt.

3† aliàs credēdū.

4† P.F. de eſt, ædificare.

* i. dimetiare. Phocius in Nomoc.

tariũ. & ſic via publica efficitur peſtilens. Item teneor hoc interdicto ſi teneo porcos & mando eos ad paſcendũ in via publica, & ipſi cauant viam, ita quòd impeditur vſus viæ.

¶ *Deinde ait Prætor*] Nunc exponit alia verba edicti, ſ. hæc quo ea via, idq; iter deterius ſit vel fiat, hoc eſt dicere, ſiue ſtatim per illud opus ſit deterior via: ſiue poſtea. Deterior autẽ dicitur fieri via, vt cum vſus eius impeditur, vt cum eſſet plana via, facta eſt cliuoſa. & ſimilib. modis quos habes in litera.

¶ *Tractatum eſt*] Diſquòd non poſſum facere põtem, ſiue ipetũ ſup. v.ã publicam.

¶ *Hoc interdictum*] Hoc interdictum eſt perpetuum, & popularе, & ſit condemnatio in eo, quanti actoris intereſt.

¶ *Prætor ait*] Nunc ponit aliud edictum, quo iubet deſtrui, ſiue teſtitui quicquid eſt factũ in via publica, vel itinere publico. Secundo dicit: hoc edictum ex ea cauſa proficiſcitur, ex qua, & ſuperius, ſcilicet p pter publicam vtilitatẽ, in hoc [illegible] differt à ſuperiori, quia hoc teſtitutorium eſt, illud prohibitorium. Item ſcias, quod hoc interdicto tenetur, q fecit opus in via publica. Itẽ qui ab alio factũ emit, vel ex eã legati tenet. Sed qui fecit opus in via publica, & illud poſtea habuit pro derelicto: an teneatur? quidam dixit, quòd non, ſed malè, dicas ergo eum teneri. poſtea dicit: Arbor fundi mei cecidit viuenti, vel alio modu in viam publicam, ita quòd homines cõmode non poſſunt inde ire, quæritur, an tenear hoc interdicto? Reſp. ſi eã non habeo pro derelicto, teneor. Si autẽ habeam pro derelicto: non teneor, ni ſi prohiberem eum, qui vult inde remouere arborem.

¶ *Idem Labeo*] Vicinus meus viam corrupit ex opere, quod feci, licet illud opus mihi proſit: nõ teneor hoc interdicto, ſed ipſe. ſi autem mea & ſua voluntate fecimus fieri: tunc vterque noſtrum hoc interdicto tenebitur. Secundo dicit: hoc interdicto tenet, qui fecit opus in publica via: ſiue adhuc illud opus poſſideat, ſiue dolo deſijt poſſidere. Tertiò exponit verbum reſtituas, & teſtituere debet viam in priſtinum ſtatum: ſiue remouendo, quod poſuerat, ſiue adijciendo, quod detraxerat. & ſi ille, qui fecit opus, illud poſſideat: tenetur ſuis impenſis reſtituere. ſi autem alius poſſideat: tunc tenetur poſſidens, tantum patientiam præſtare. Quartò dicit: hoc interdictum eſt perpetuum, & datur quanti actoris intereſt.

¶ *Prætor ait*] Nunc ponit aliud edictum, quo cauetur ne vis fiat, quo minus quis via publica, vel itinere publico vtatur. Franc.

a *Vere*] hoc prohibitorium, ſed ſequens in f. §. Prætor ait, teſtitutorium eſt, & protenditur hic tractatus vſque illuc.

b *Competit*] ſ. ſeruitutis iure, vt ſup. ſi ſit ver. l. loci in princ.

c *Finibus*] ideſt octo pedum in porrectum, ſexdecim in anfractum ad inſtar priuatæ, vt ſupra de ſeruitu. ruſtico. prædio l. viæ latitudo, licet, & illa de publica, & priuata poſſit intelligi.

d *Habuit*] vt Princeps, vel Senatus, vt infra de flumi. l. quo minus, & ſupra de na. res. l. quæris. & ſupra de emſt]. Lucius & argu. ſup. de aqua. plu. arcenda. l. quod Principis, & etiam quælibet ciuitas, vt ſupra ea l. §. 1. Acc.

e *Quas Græci baſilicas*] Græce, & nota, quod prætoria, conſularis, militaris, pro publica via ponuntur, vt hic, & ſupra titu. 1. l. fin. §. ſed inter.

f *Agrarias*] quia ab agro debentur.

g *Quæ in vrbe*] prædiorum in vrbe, non in vrbe, vt infra proxi. §. Acc.

h *Conſtitutum eſt*] ab initio de nouo.

i *Nam*] verba ſuperioris edicti. Azo.

k *Priuata eſt*] ſcilicet per hoc ita demum, ſi collatione priuatorum ſit facta ab initio de nouo, & facit infra de itinere actuque priuato. l. 3. §. penult.

l *Ducant*] has ſupra, vocauit agrarias.

m *Commeare*] etiam non habentibus ibi prædia. ſcilicet curia publica etiam dicitur.

n *Poſt illam*] conſularem.

o *Excipit*] eundem. Accur.

p *Colonias*] ideſt agri culturas.

q *Publicas*] Si memoriam hominum excedant, etiam ſi priuatorum collatione reficiantur, vt ſupra titulo primo l. ſi in princip. ergo patet vicinalem quandoq; habere naturam publicæ, vt quando nõ collatione priuatorum, itẽ & quando collatione priuatorum, ſed non extat memoria, nõ tamen eſt publica, vt ſ. tit. 1. l. ſi. §. alias ſi extat, tunc habet naturam priuatæ, vt patet ex prædictis, non tamen eſt prorſus priuata. Acc.

r *Ad vias ruſticas*] non dicas priuatas, ſed ruſticas, ideſt in iure conſtitutas, de vijs autem vrbanis ſuperiori interdicto interdici poſſe mihi videtur: cum ad omnia loca publica pertinere videatur. Acc.

s *Harum*] ſ. viarum vrbanarum.

t *Exemptus*] in totũ: arctata in parte propter alicuius ædificium ita, quòd iri non poteſt. & loquitur de via publica tantum, non de vrbana, ſed in iure. & non eſt §. ſi vix, &c. vel dic de qualibet. & facit ſup. tit. 1. & l. 1. & l. 2. & ſ. quemadſeruit. amit. l. ſi locus.

u *Commeatus*] expone vt inf. §. deteriorem.

x *Immitteret*] ſiue ſuperponendo, ſiue faciendo decurrere, cum intra domum ſit vi ſ. proxi. §. & arg. ſupra ſi ſer. vend. l. ſicuti. §. Ariſto. ſed congeriam debet purgare, vt & infra de cloa. in princ.

y *Eam eadem*] ſcilicet conflat.

imittereve qd, quo ea via, † iterue deterius ſit, fiat, veto. a

¶ Viam publicam eam dicimus, cuius etiam ſolum publicum eſt. Non enim ſicut in priuata via, ita & in publica accipimus. Viæ em̃ † priuatæ ſolum alienum eſt: ius † tamen eundi, & agendi nobis competit. b Viæ autem publicæ ſolum publicum eſt, relictum, ac directum certis finibus c latitudinis ab eo, qui ius publicandi habuit, d vt ea publicè iretur, commearetur.

¶ Viarum quædam publicæ ſunt, quedam priuatæ, quædam vicinales. Publicas vias dicimus quas Græci e *βασιλικὰς* noſtri prætorias, alij conſulares vias appellant. Priuatæ ſunt, quas agrarias f quidam dicunt. Vicinales viæ ſunt, quæ in vicis g ſunt, vel quæ in vicos ducũt. Has quoque publicas eſſe quidam dicunt, quod ita verum eſt, ſi non ex collatione priuatorũ hoc iter conſtitutum eſt. h Aliter atque ſi ex collatione priuatorum reficiatur. Nã i ſi ex collatione priuatorum reficiatur, non vtique priuata eſt. k Refectio enim idcirco de communi fit, quia vſum, vtilitatemque communem habet.

¶ Priuatæ viæ dupliciter accipi poſſunt, vel eæ, quæ ſunt in agris: quibus impoſita eſt ſeruitus, ita, † vt ad agrum alterius ducant, l vel eæ, quæ ad agros ducunt: per quas oĩbus commeare m liceat, in quas exitur de via conſulari, & ſic poſt illam, n excipit o via, vel iter, vel actus ad villã ducẽs. Has ergo, quæ poſt conſularẽ excipiunt, in villas, vel in alias colonias p ducentes, putem, & ipſas publicas q eſſe.

¶ Hoc interdictum tantũ ad vias ruſticas r pertinet, ad vrbicas verò nõ. Harum s enim cura pertinet ad magiſtratus: † quia ſcilicet, ſi viæ publicę exemptus t commeatus u ſit, vel via coarctata, interueniunt magiſtratus.

¶ Si quis cloacam in publicam viam immitteret, x exq; ea re minus habilis via per cloacam fiat, teneri eum Labeo ſcribit: immiſiſſe enim eum videri. y Proinde & ſi foſſam quis in ſuo fundo fecerit, vt ibi aqua collecta in viam decurrat, hoc interdicto tenebitur: immiſſum enim habere, & hunc videri.

Qui patitur, quod neceſſe hẽi pati, quantũ ad hoc interdictum excuſatur: ſecus eſt ſi • *voluntate ſua aliquid contra hoc interdictum molitur. exẽplum habes in tex.*

1† P. Flo. idẽ iter.

2† P.F. de eſt. enim.

3† Du. tã. tum. P.F.

• Vide de his vijs in c. 1. & ibi Bal. 1. col. verſ. item vię publicæ. in tit. q̃ ſunt regal. & B. Cepe. in tit. de ſeruitu. de via. c. 1. ¶ i. regias. al. *ἐπι-ſταιας*. i. communes. Vide in hãc lo cum Ale. li. Præter. a. hoc ipſo titu. & & Ale. ab Ale. Gen. dies. lib. 2. c. 18.

4† P.F. de eſt, ita.

5† In P.F deſũt hęc verba, q. ſcilicet.

a *Si quis in suo*] aliàs, si idem, & aliàs, si quis in suo.
b *Collecta*] ex prædijs puta aliorum, vel ex eo quod ibi pluit.
c *Restagnet*] idest, redunder.
d *Aquam*] viuam.
e *Utrumque*] idest immittentem, & qui ita ædificat, vt aqua ibi collecta restagnet, & hoc casu cum distinctione: nam si ideo ædificat, qui ius prius ibi aqua incommodum afferebat, nõ tenetur si autem libetè prius per viam currebat aqua, nec damno ifti erat: tenetur. sic infra, ne quid in flum. pub. l. 1. §. sunt qui, & supra de aqua plu. arcen. l. 1. §. sed & apud Seruium, & l. in summa, §. 2. sed M. faciebat vim vtrum cõtra antiquam formã ædificat, an non.
f *Fundus*] scilicet tuus.
g *Tuum*] necessitas enim te excusat, ne videaris facere, vel ne videaris esse in culpa. vt & C. loca. l. in naue Saufeli. in fi. secundum. Azo.
h *Non fit*] scilicet te recipere aquam ex vicini fundo.
i *Eum enim*] scilicet tantum, vt referatur hæc ratio ad illũ casum, quando necesse habet recipere aquam, ad quod est supra de aqua pluuia arcenda. l. si tertius. in princi. & de dam. infec. l. qui bona, §. cũ inter, & quod subijcit vsum, idest seruitutem secundum. Azo. sed H. dicit referri ad proxi. dicens, quod verba istius interdicti sunt intelligenda, cum aliquis facit directo, vel immittit in viam publicam. vnde, qui facit vel immittit alio mediante, non tenetur hoc interdicto, sed certè supra proxi. dicit contra. nisi dicas eum sensisse de directo, sed scilicet dicit vtili eum teneri, qui immittit alio mediante, sed prima placet.
k *Si tecum*] qui non habes necesse recipere aquam, & sic ad proximum casum referatur. Acc.
l *Experiaris*] interdicto vti possi. vt supra si ser. ven. l. sicuti. §. Aristo. Sed nunquid liberatis cedendo? Respond. sic, quia ideo teneris, quia habes actio. nam secus si non haberes, vt superiori casu. & ideo liberatis cedendo, vt supra de pecul. quod debetur.
m *Experiaris*] Quod esse non debet.
n *Idem ait si odore*] aliàs ‖ vicino solo, & aliàs odore soli. Et dic odore, idest fœtore terræ etiam priuatæ. vt quia fecit ibi sulphurariam.
o *Locus*] publicus.
p *Ad ea*] s. animalia, contra eum ergo agitur, qui ea duxit ibi pascendo. vt porcos, qui terram fodiunt.
q *Deinde*] non nouum edictum ponit, sed verba superioris exponit.
r *Sue postea*] sic sup. de pact. l. iurisgen. §. siue autem.
s *In præsentiarum*] idest in præsenti.
t *Specus*] hoc expone, vt supra de riuis. l. prima, §. specus.
u *Teneri*] no. non licere facere pontem supra viam publicã, & facit supra de seruit. l. fin. & infra de flum. l. fin. Sed argumen. contra, supra communia prædio. l. refectionis, sed ibi in via priuata dicit. Item facit infra de itine. actuque priua. l. tertia, §. penult. & de riuis, l. finali, §. fina.
x *Hoc interdictum perpetuum*] idest sempiternum, secundum vetera iura, vt Instit. de perpet. & tempo. act. in princip. tit. vel dic vsque ad centum annos, vt C. de sacrosanct. eccles. l. finali, sed hodie vsque ad triginta ann. vt C. de præscrip. trigin. ann. l. sicut. Sed contra. infra de popu. act. l. fin. vbi dicitur, quòd omnis popularis est annalis. Solu. hoc speciale fauore publicæ vtilitatis. argumen. infra eadem l. §. interdictum.
y *Et populare*] sic supra de operis nouinuncia. l. in prouincia. §. fin. secus in superiori interdicto, vt supra eadem l. §. aduersus.
z *Quanti actoris*] facit infra, quod vi aut clam. l. semper, §. in hoc interdicto. ad destructionem autem eius, quod factum est agitur ex interiori interdicto proxi. §. Prætor ait, &c. & adde quod no. infra ea. l. §. hoc interdictum, aliàs est in l. proxi. si vicinus.
a *Prætor*] ecce aliud interdictum.
b *Hoc interdicto*] idest ista parte edicti restitutorij. Acc.
c *Non is tenetur*] supple tantum, qui ergo facit, & factum habet, tenetur ad destruendum suis sumptibus, qui fecit, & factum non habet: tenetur ad impensam, qui habet. & non facit, ad patientiam, vt hic, & infra. §. restituas, & infra de flumin. lege prima, §. finali, & argumen. infra, quod vi, aut clam. l. competit. §. in summa, & supra de aqua pluuia arcenda. l. is cum quo, & secundum hoc expone hunc §.
d *Potest restituere*] ad hoc tamen non tenetur, sed ad patientiam, vt dixi.

¶ Idem Labeo scribit, si quis[a] in suo ita ædificauerit, vt aqua in via collecta[b] restagnet,[c] non teneri eum interdicto, quia nõ immittit[d] † aquam,[d] sed non recipit. Nerua autem melius scribit, vtrumque[e] teneri. Plane si fundus[f] viam publicam contingat, & ex eo aqua deriuata deteriorem viam faciat, quæ tamen aqua ex vicini fundo in tuum veniat, si quidem necesse habeas eam aquam recipere, interdictum locum habebit aduersus vicinum tuũ.[g] Si aũt necesse non sit,[h] non teneri vicinum tuum: te tamen teneri eum enim[i] videri factum habere, qui vsum eius aquæ habeat.

¶ Idem Nerua * scribit, si tecum[k] interdicto agatur, nihil vltra facere te cogendum, quàm vt arbitratu eius, qui tecum experitur, cum vicino experiaris.[l] Cæterum, aliter obseruantibus futurum, vt tenearis etiam, si iam bona fide cum vicino egeris, neque per te stet, quo minus arbitratu actoris cum vicino experiaris.[m]

¶ Idem ait, si odore[n] † soli locus[o] pestilentiosus fiat, non esse abs re de ea re interdicto vti.

¶ Hoc interdictum etiam ad ea,[p] quæ pascuntur in via publica, itinereve publico, ne † deteriorem faciant viam, locum habet.

¶ Deinde[q] ait Prætor: Quo ea via, idque iter deterius sit, fiat, hoc est, siue statim deterior sit via, siue postea:[r] ad hoc enim pertinent hæc verba, Sit, Fiat. Etenim quædam sunt talia, vt statim facto suo noceant: quædam talia, vt in præsentiarum[s] quidem nihil noceant, in futurum autem nocere debeant.

¶ Deteriorem autem viam fieri sic accipiendum est, si vsus eius ad commeandum corrumpatur, hoc est, ad eundum, vel agendum, vt cum plana fuerit, cliuosa fiat, vel ex molli aspera, aut angustior ex latiore, aut palustris ex sicca. †

¶ Tractatum est, an permittendum sit specus,[t] & pontem per viam publicam facere. Et plerique probant eum hoc interdicto teneri.[u] non enim oportere eum deteriorem viam facere.

¶ Hoc interdictum perpetuum[x] est, & populare,[y] condemnatioque ex eo facienda est, quanti actoris[z] interfit.

¶ Prætor[a] ait, Quod in via publica, itinere ve publico factum, immissumve habes, quo ea via, idve iter deterius fit, fiat, restituas.

¶ Hoc interdictum ex eadem causa proficiscitur, ex qua & superius, & tantum interest, quòd hoc restitutorium, illud prohibitorium est.

¶ Hoc interdicto[b] non is tenetur,[c] qui in via publica aliquid fecit, sed is, qui factum habet. Proinde si alius fecit, alius factum habet, is tenetur, qui factum habet, & est hoc vtilius, quia is potest restituere,[d] qui factum, immissumve habet.

Habem[9] regu. q̃ qs inuitus cõpelli non põt ad agẽdũ. C. vt nemo inuit. qđ tã fallit i casib. ibi no. dic tã q̃ in illis casib. libere ab agẽdo, cedẽdo iura ei, qui poterat compellere eũ ad agendũ istum nec. ad hoc propositũ dicit non esse àlibi B. in l. si fodere. §. Lucius ff. solu. mat. 2† P. F. solo. 3† P. Flo. &c.

† P. F. immittat.

4† Dust. Scio tractatũ an &c. l. F.

¶ Habere eum dicimus, qui vtitur, & iure possessionis fruitur, siue ipse opus fecit, siue ex causa emptionis, vel conductionis, vel legato, vel hæreditate, vel quo alio modo acquisiuit.

¶ Vnde Ofilius putat eũ, qui pro derelicto [1] † haberet id opus, quod fecit, si viam publicam corrupit, & reliquit, non teneri [2] hoc interdicto; non enim habet, quod fecit. Sed an in eum actio debeat dari, videamus. Et puto vtile interdictum competere, [b] vt quod in via publica ædificauit, restituat. [c]

¶ Si ex fundo meo arbor in via publica sic ceciderit, vt itineri impedimento sit, eamque pro derelicto habeas, nõ teneri te Labeo scribit. Si tamen actor (inquit) sua impensa arborem tollere paratus sit, rectè tecũ acturum [d] interdicto de via publica reficienda. Sed si pro derelicto non habeas, rectè te cum agi hoc interdicto.

¶ Idem Labeo [e] scribit, si vicinus meus opere viam corruperit, quamuis opus, quod fecit, tam mihi, quàm ipsi vtile [f] sit, tamen si is vicinus, fundi sui causa id fecerit, me tamen nõ posse hoc interdicto [g] conueniri, [h] si autem communiter hoc opus fieri curauerimus, vtrunque nostrum teneri [2] † hoc interdicto. Locum habere etiam aduersus eum, qui dolo malo fecit, quo minus possideret, vel haberet. Et enim parẽ [i] esse conditionem oportere 3 † eius, qui quid possideat, vel habeat, atque eius, cuius dolo malo factum sit, quo minus possideret, vel haberet. Et mihi videtur vera Labeonis sententia.

¶ Restituas, Prætor inquit. Restituere videtur, qui in pristinum statum reducit, quod fit, siue quis tollat id, quod factũ est, siue reponat id, quod sublatum est, & interdum suo sumptu. Nam si ipse, [k] 4 † cũ quo quis interdixerit, fecerit, vel iussu eius alius, aut ratum habitũ sit, quod fecit, ipse suis sumptibus debet restituere. Si verò nihil horum interuenit, sed habet factum, tunc dicemus, patientiam solam eum præstare debere. [l]

¶ Interdictũ hoc non esse tẽporarium, [m] sciendũ est, pertinet enim ad publicam vtilitatem: condemnatioq; ex eo facienda est, quanti actoris [n] interfit tolli, quod factum est.

Prætor ait, [o] Quo minus illi via publica itinereve publico ire agere liceat, vim fieri vero.

Celsus lib. 39. digest.

LEX III.

LIttora, [p] in quæ populus [q] Romanus imperiũ habet, populi * Romani esse arbitror, [r] maris autem communem vsum omnibus hominibus, vt aeris, iactasque in id pilas, eius esse, qui iecerit, sed id concedendum non esse, si deterior littoris marisve vsus eo modo futurus sit. [s]

Scæuola lib. 1. responso. 5 †

LEX IV.

IN littore iure gentium ædificare licèt, [6] † nisi vsus publicus impediretur. [t]

Paulus lib. 16. ad Sab.

LEX V.

SI per publicũ locum riuus aquæductus priuato nocebit, [u] erit actio priuato ex lege xij. tabularum, vt de noxa [x] domino caueatur.

a *Non tenetur*] etiam ad impensam.
b *Competere*] Etiam ad destruendũ: non tantum ad impensam: cũ non sit alius, qui destruat, aliàs secus. vt inf. §. restituas. & facit sup. de his q deie. vel ef. l. si verò. §. positũ. Ac.
c *Restituat*] sup. de aqua plu. arcen. l. in eum quo.
d *Adturum*] si prohiberes eam arborem tollere, & sic viam infacere, vt inf. de via pub. l. 1. in princ. sed & hoc vtili. vt supra proxi. §. 1. Accur.
e *Idem Labeo*] aliàs incipit lex. si vicinus. Accur.
f *Vtile*] facit sup. de inoffic. test. l. posthumus. §. si quis ex his, & de vsufr. l. si absente. & inf. qđ vi, aut clam. l. 1. §. fin.
g *Interdicto*] directo. Accur.
h *Conueniri*] aliàs cõtineri.
i *Parem*] sic inf. de reg. iur. l. qui dolo. & l. parẽ. & sup. de rei ven. l. fin autem. §. sed & his. & sup. de dam no infec. l. Prætor. §. planè.
k *Sibi ipse*] aliàs si ipse, cum quo quis inter. &c. aliàs si ipse, quod quis inter. &c.
l *Debere*] sic seruatur in actione aquæ plu. arcen. vt sup. de aqua plu. ar. l. emptor. & l. post venditionem. & l. is cum quo. & in ope. no. nun. vt sup. de ope. no. nun. l. pe. & fi. & quod vi, aut clam. vt inf. quod vi, aut clam, l. cõperit. § in summa, & facit sup. ea. l. prout nõ est ibi. l. si vicinus. §. hoc interdicto. 1 & de aliis. iud. l. 3. §. 1.
m *Temporarium*] contra. inf. de pop. ac. l. fi. sed hoc speciale est, vel hoc cum popularis nõ est ex maleficio, sed opere facto.
n *Affuit*] Quid si nihil, vel parum interest, quia de alia contracta est: est enim populare, cum ex eadem causa est, qua superius. vt sup. ea. l. §. hoc edictum. Item an alius aget? & eadem possunt, quæri sup. §. hoc interdictũ. Ad hoc resp. q possit intelligi hic, & ille. s. quando pro suo iure agit, non populari. vt arg. inf. de popu. actio. l. 1. vnde alius aget pro suo iure, & populari. & etiam ipsemet pro suo iure populari. vt inf. de li. homi. exhi. l. 3. §. pen. nec dicimus agere ex eadem causa. vt inf. de popu. acti. l. 3. Vel die ratione præteriti interesse hoc intelligitur, nihilominus ergo præcipitur destrui, vel non fieri opus, argumen. inf. vti possidetis. l. si duo. §. fi. & secundum hoc nõ est populare. q. ex causa sui fit condemnatio. Vel dic tertio inspici interesse totius populi: nam ei competit, vt toti populo. an autem per testes probetur interesse, dic vt inf. quod vi, aut clam. l. semper. §. in hoc interdicto.
o *Prætor ait*] Ecce quartũ interdictum: vt in rubr. ca. & facit inf. vt in flumi. publi. l. 1. §. 1.
p *Littora*] CASVS. Littora, quæ tenet populus Romanus, eius sunt. Secundò dicit communis est vsus maris, sicut aeris: pilas autẽ quas iactat, quis in mare, suæ adhuc durant, sed deijcere non potest. si impeditur per hoc vsus maris. Item in littore maris potest quilibet ædificare, nisi vsus publicus ex hoc impediatur. Item si per publicũ locum est riuus, & is nocere mihi potest: agam vt mihi caueatur de dãno. si quod contingat. Posset dicit, qui hoc interdictum. ne quid in loco publico fiat, intentare vult: potest hoc facere etiam per procuratorem.
¶ Vltimò dicit qui in loco publico ædificat nullo prohibente, nõ tenetur destruere hoc interdictum: tamen quia facit contra edictum, illud debet destrui iudicis officio, ne aliàs illusoria sint edicta, quod esse non debet. & hoc dicit hæc lex cum sequentibus vsque ad finem tituli. Franc. Acc.
q *Populus*] sunt enim quædã, quæ à Sabinis possidentur.
r *Arbitror*] Quo ad iurisdictionem fic. & C. de quadrien. præscri. l. 1. §. 1.
s *Futurus sit*] facit ff. de acq. rer. do. l. quod in littore, & l. quamuis, & de rerum diu. l. in tantum: sed videtur etiã, si fiat deterius, q̃ liceat, vt su. de ope. no. nun. l. 1. §. nunciatio. in fine.
t *IN littore. Impediretur*] sic enim vel à magistratu est prohibendũ, vel vtili interdicto agẽdum. & hic est contra, sup. de ope. noui nun. l. 1. §. nunciatio. Solu. vt ibi.
u *Si per publicum. Nocebit*] i. nocere põt, vt sup. de statuli. l. Labeo alioqn si cautione, sũ actione esset opus. Azo.
x *De noxa*] ab vniuersitate, si publicè ducatur: alioquin à priuato.

1 In P.F. reliquit.
2 tunc diceretur. sup. l. proxima. §. hoc fierdicto, vidẽ Labeo ẽ. eo. §. idẽ Labeo.
2 † Duar. hoc interdictũ locum hẽt etiã. &c. P.F.
3 † P.F. oportet.
4 † P.Flo. quo q interdixit.
5 † aliàs 5. P.F.
6 † P.Flitterę.
* Vsu publice: licèt quodam vitio Barbarismo negẽtio. modo hostes nõ sint omnium hominũ. l. quædã de rerũ diu. quò pertinet illud Troiani oratoris ĩ Aenei. Hospitio prohibeantur arenæ.

priuato, sed aliàs est non. ſ. vt non domino: id est, etiam nõ domino, cuius tamen interest, vt vsufructuario, creditori, bona fidei possessori caueatur, dico ita, vt res per iudicẽ apud quem actio proponitur, disponatur ita, ne damnum possit pati, non autem dico, q̃ cautio damni infecti petatur per actionem: sed si cautionem petere vellet, benè posset per offic. iudi. vt sup. de ſer. vrban. prædio. l. ſi fiſtulæ, & sup. d. dam. infec. l. fluminum, in princ. Sed quę actio, exit domino, vel non domino ex l. 12. tab. Resp. in factum, vel cõdictio ex lege, quæ ex antiqua lege daf, vbi nõ est alia actio, vt sup. de cõdi. ex lege, l. 1. & hoc si non habes noxa. si autem habes noxa. ſ. pro noxa futura. Vel dic, i. damnum datum resarciatur. Sed qua actione? Resp. ante l. Aquil. inuenta erat illa, quæ pro aliis damnis, vt sup. ad l. Aqil. l. j. hodie vtilis Aquil. vel in factum subſidiaria Aquil. quę datur pro damno dato.

1† aliàs Iul. 4 digeſt. alias Iul. li. 43. dig. P. F.

2† P. F. publico ædificauerat.

Cautio dãni infecti an petatur per actionẽ. an verò p officium iudicis.

3† P. Flo. demolire.

4† P. Flo. cõduxit.

5† P. F. id fruendũ cõduxit.

6† P. F. or namẽto.

7† In P. F. hũc ti. præcedit alia rubr. ſic inſcripta. De via publica, & ſi quid i ea factũ esse dicatur. Sub ea rubr. vnum tm caput continet idq; græcũ. desũptũ ex libro singu. Papin. de officio Aedilitũ. sub quo sequitur postea ti. 11. inscripta, q̃ hic, sub quo continẽtur capita tria, q̃ latinè sub hac rub. conscripta sunt. Vide Ant. Aug. emẽd. lib. 3. c. 1.

a *Et qui, facultas est*] pro damno priuato. vt sup. de procura. l. licèt, & l. non cogendum. §. qui ita.

b *Sicut is*] aliàs licèt is, &c. & j. habent ita tm, &c.

c *Defermetur*] itẽ alia ratione. vt inf. eo. l. 2. §. ſi quis nemine, & facit ad hanc rationem. C. de priua. ædifi. l. 2. & supra ad exhiben. l. gemma.

d *Aduerſus edictũ* j. i. Prætore prohibente, vt inf. d. tenetur l. 9 vetante, alij dicunt, cũ non est perfectum ędificium, tollat, aliàs non.

e *Tolerare*] non per interdictum, sed iudicis officio. vt d. §. ſi quis nemine.

f *Euerſorem*] quod esse non dẽt. vt & sup. de iud. l. ſi Prætor.

DE LOCO PVBLICO fruendo.

Superioribus cit. illum contin. Cuiac. hic & multa adnotat.

PRætor ait.] CASVS. Aliquis conduxit pro ſe, & pro ſocio campum Rheni, vel molendinum communis, prohibet Prætor vim fieri conductori, & eius ſocio, quo minus fruantur & fruantur re conducta ſm legem, siue pactum appositum in locatione. Secundò dicit hoc interdictum ob publicam vtilitatem factum est. Nam per hoc interdictũ tuẽtur publica vectigalia, dũ prohibetur vim fieri vtenti re cõducta ex forma locati. Tertiò dicit, vis fiebat cõductori, & eius ſocio, quo minus fruantẽ re conducta, vterq; vult agere hoc interdicto, præferetur conductor ſocio ſuo, postea exponit Vlpian. verba illa, ſ. ex lege locati. & benè dicit Prætor, q̃ prohibet vim fieri fruenti re conducta ex lege locati: nã is vltra legem, vel ſ̃ legem fruitur, vel ſui vel-

Vlpianus. 1†
LEX VI.

EI qui interdicto hoc expe ritur, ne quid in loco publico fiat, quo damnum priuato detur, quamuis de loco publico interdicat, nihilominus procuratori dandi facultas est. a

Idem lib. 48. digeſt.
LEX VII.

SIcut is, b qui nullo prohibendo in loco 2† priuato ædificauerit, cogendus nõ est demoliri, 3† ne vrbs deformetur c ruinis: ita qui aduersus edictum d Prætoris ædificauerit, tollere e ædificiũ debet: alioquin inane, & elusorium f Prætoris imperiũ erit.

De loco publico fruendo.

TITVLVS IX.

Vlpianus lib. 68. ad edict.

LEX PRIMA.

PRætor ait, Quo minus loco publico, quem is, cui locandi ius fuerit, fruendum alicui locauit, ei qui 4† conduxerit, g ſocioue eius ex lege locationis frui liceat, vim fieri veto.

¶ Interdictum hoc publicę vtilitatis causa proponi palam est. Tuetur enim vectigalia publica, dum prohibetur, quis vim facere ei, qui ad 5† fruendum conduxerit.

¶ Sed si simul veniant ad interdictum mouendum, ipse qui cõduxerit, & ſocius eius, magis est, vt ipse conductor præferatur. k

¶ Ait Prætor, Quo minus ex lege locationis frui liceat. Meritò ait. Ex lege locationis. Vltra legem enim, l vel contra legem m non debet audiri, qui frui desiderat.

Paulus lib. 5. Sentent.
LEX II.

COncedi n ſolet, vt imagines, & ſtatuæ, quæ 6† ornamento reipublicæ sint futuræ, in publicum ponantur.

De 7† via publica, & itinere publico reficiendo.

TITVLVS X.

Vlpian. lib. 68. ad edict.
LEX PRIMA.

PRætor ait, Quo minus illi viam publicam, iterve publicum aperire, reficere liceat, dum ne ea via, id ve iter deterius fiat, vim fieri veto.

Viam aperire, est ad veterẽ altitudinẽ, latitudinemq; re-

a *Et qui, facultas est*] pro damno priuato. vt sup. de procura. l. licèt, & l. non cogendum. §. qui ita.

b *Sicut is*] aliàs licèt is, &c. & j. habent ita tm, &c.

c *Defermetur*] itẽ alia ratione. vt inf. eo. l. 2. §. ſi quis nemine, & facit ad hanc rationem. C. de priua. ædifi. l. 2. & supra ad exhiben. l. gemma.

d *Aduerſus edictũ* j. i. Prætore prohibente, vt inf. d. tenetur l. 9 vetante, alij dicunt, cũ non est perfectum ędificium, tollat, aliàs non.

e *Tolerare*] non per interdictum, sed iudicis officio. vt d. §. ſi quis nemine.

f *Euerſorem*] quod esse non dẽt. vt & sup. de iud. l. ſi Prætor.

g *Locandi*] vt publicanus, vel qui tabulis præest. vt sup. tit. 1. l. 2. §. ſi quis nemine. Accur.

h *Conduxerit*] Fortè etiam ad modicum tempus, licèt enim non habeat rei veo, põt tamen agere ad retinendum ſuã naturalem poſſ. vt inf. de ſuperfi. l. 1. §. quod ait, aliàs nullum esset ſpeciale hic, quia & conducens à priuato ad non modicum tẽpus, haberet excep. & ac. & interdictum ne vis fiat ei. ſecundum Azo. Vel dic huic ad modicũ tempus conducenti dari in rem valem, vt priuato ad magnum. & facit inf. vti poſſi. l. ſi duo, §. cum Inquilinus. Item aliter hic publicum, quam sup. tit. 1. l. 2. §. publici, accipitur, cum ibi pro eo, quod est in vſo publico accipiatur, hic nõ, ſed pro quolibet loco fiſci, Cæſaris, ciuitatis, municipij, vt j. vt in flu. pub. na. li. §. ergo. ſed quandoque concurrunt, vt d. §. ſi quis nemine.

i *Socioue*] hic est casus vbi ex alterius cõtractu agit ſocius, aliàs non, niſi ceſſa actione. vt sup. pro ſocio. l. 3. in prin. ſic & sup. ſi ſer. vendi. l. loci. §. ſi fundus: ſed Io. non ex contractu ſocij, ſed propter contractũ dixit dari vtile, ſed conductori directum, & est etiam aliud ſpeciale, vt ad hæredem trãſeat, vt sup. pro ſocio. l. adeo, & facit inf. de inIu. l. iniuriarum, §. conductori. Azo.

k *Præferatur*] quia directa præferitur vtili. vt ſu. de publ. l. pe. ſed quandoque è contra. vt dixi sup. de fi. eur. l. in cauſæ, §. ſi.

l *Vltra legem enim*] id est, vltra statutum tempus.

m *Legem*] id est, pacta, vel ſi non ſoluit pensionẽ: nec enim hõs est ſeruanda ei, qui non ſeruat, n vt & inf. de reg. iur. l. cum pat. §. illi.

n *Concedi.*] CASVS. Concessit Princeps, q̃ quis possit ponere statuam in honorem ciuitatis Bon. ſi amodò volens ponere prohibeatur, habet hoc interdictum. Franc.

n *Concedi*] Quid ad tit. Respõ. vt ſi postea prohibeatur, habeat hoc interdictum. & facit in ſta de excep. l. Paulus. & ſupra de acq. re. do. l. ſtatuas. & j. priuile. cred. l. Auſidius. Ac.

DE VIA PVBLICA, ET ITINERE publico reficiendo.

Titulus iſte non ad aliud pertinet, niſi quia qui viam publicè reficiebat, videbatur aliquid facere: ſed hoc facere non eſt prohibitum. Dic ergo de via publica qualiter reficiatur, & amittatur. Præterea hic de urbana, & ruſtica, ſed ſupra tit. 2. tantum de ruſtica, ut inf. l. 2. §. hoc interdictum, & ſic non ſuperflua hic titu. De qua via hic intelligat, & quid differat ab iſte à 7. ſup. eo. demonſtrat Cuiac. hic.

Præter

PRætor ait] CASVS. Prætor prohibet vim fieri volenti reficere viam publicam, vel eam aperire, & si quis eum impediat, tenetur impediens hoc interdicto. Postea exponit Vlpian. verbum aperire. Itē qui purgat, dicitur reficere, quid autem sit purgare, exponit. Tandem dicit, aliquis dicens se velle reficere viam, reficiendo eam, destruebat eandem, dicitur qđ pōt prohiberi absque pœna. Postea dicit: hoc interdictum est perpetuū, & omnibus, & in omnes datur. Item in eo venit interesse agentis. Postea dicit, si populus Romanus non vtatur via publica longo tēpore, nō propter hoc amittit eam. Fr.

a *Portio est*] id est species, sic ponitur sup. de condict. ob causam. l. fi. Azo.

b *Ad libramentum*] id est, ad modū. Or. vel id est, ad pulchritudinem.

c *Reducunt*] id est reficiunt.

d *Si quis in specie*] id est, velamine.

e *Patietur*] ab aliquo etiā sua authoritate.

f *Neque longiorem*] per circuitus, vel an fractus. & facit Co. de sacrosan. eccl. l. 9 sub prætextu.

g *Interdicit*] id est interdictum proponit. Azo.

h *Glaream*] id est sabulum cum paruis lapillis. Acc.

i *De strata*] id est de via facta lapide manu strato, ad quod est sup. de aqua plu. arcen. l. si prius. §. 1. sed videtur hoc facere licere, vt sup. de dam. infec. l. fluminum. in princ. quæ est contra. Solu. ibi ad publicā vtilitatē: vt ibi notatur.

k *Afferis interesse*] hoc expone, vt sup. tit. 2 l. 2. §. pen.

l *Vlam. Non potest*] nec ergō ad sanc. hac. aliàs multis ire non liceret, & est speciale r contra regulā C. de præscrip. 30. an. l. omnes, vel est ideo, quia videtur excipere, si alius impediat, quod ius excipiendi non tol itur tpe, vt inf. de excep. do. l pure. §. fi. & hoc est cuam si centū annon iuit, fauore publicæ vtilitatis.

Ediles] CASVS. Hæc lex notabilis est, & tradit circa q̄ debent curā habere Aediles curules, debent. n. procurare, vt viæ in burgis positę, item si intra ciuitatem sint portæ, adæquentur, & effluxiones non noceant domibus, & ponticm fieri faciant supra vias, vt erit necesse. Itē studeāt vt domus iuxta viam positæ non ruant, & qđ domini eas domus tuentes reficiant, & si domini nolūt eunēdare, multēt eos. Itē curēt Aediles, vt nullus fodiat vias, vl subruat, vel faciat aliquod opus in vijs, & si aliquis homo cōtra faciat, si sit seruus, qui inuenietcū in hoc opere, verberet eū, si aūt sit liber, ducatur ad Aediles, & punietur ab eis. Item cogentur destruere, qui fecerunt. Item quilibet homo dēt construere viā ante faciem domus suæ: item aquęductus, & intelligas de dominis domorū, non de conductorib. Si aūt dñs domus non reficiat viā, & cōductor reficiat: detrahit tm̄ de mercede. Itē curēt Aediles, vt ante stationes nihil ponat, nisi fulio ante stationē q̄ conduxit poneret vestimēta, vt sic entur. Item qui facit rotas in stationc, poterit eas ātc stationē ponere. Idē intelligas de magistro Garsone magistro Soranorū, nro hospite. Debent aūt prædicti ita ponere, vt ū impediatur vehiculum ire. Itē debent Aediles curare, vt tixæ non fiant in vijs, neq. turpia deiciantur in vijs, neq. morticina, vt canes mortui: neq. coria, secus sit in quadragesima in nostra ciuitate, nam qui habent falcones, vel similes aues, occidunt canes, vt carnē dent comedere auib. & proijciunt coriū in vijs, & ho sępè ego Franc. vidi in Ritiota laudabili venatore, nostro charissimo vicino. Fr.

m *Ædiles*] no. bonam legem græcā. Accur.

n *Secundū ciuitates*] vt per burgos, idem si in ipsa ciuitate.

o *Non labilia*] id est non ruant.

p *Illabita*, id est nō ruinosa.

q *Si autem*] id est contrafactū fuerit.

r *Trochos*] id est rotas, quibus vehūtur ligna, & idem in similibus.

S *I in agrum*] CASVS. Si in agrum vicini viā publicam deieci, tenetur act. in factum ad interesse vicino. & da exemplum, cum via iret iuxta fundum tuum, & forte habebat hæc via aliquos angulos, idem si non haberet cauam fundi tui ripam, vt inde homines irent. Item qui viam publicam exarauerit tenetur ad munitionem viæ. Fr.

s *Via reiecta* id est propter viam reiectam actio in factū. Io vel vtilis aquil. vel vt dicunt quidam, nomen est actionis actio viæ reiectæ. Acc.

t *Iniuria*] id est damnum, hoc tamen fallit in casu, qđ dic vt sup quemadm. ferui amit. l. si locus. §. fi.

u *Compellitur*] Qui si non est soluendo, vicini coguntur, vt sup. eo. l. Aediles. §. construant, & ne quid in loco publico fiat. l. 2. §. vltim. Accur.

P. F. restitionis sic if. paulo post.

P. F. aliotem.

Io P. F. vel ꝫ lapide strata, terrena facta.

4 Negatio hæc i P. F. prius decst. vide l. filocus supra quēad. ser. am.

1 Imò nō est spāle sm Bald.

DE FLVMINIBVS, ET NE QVID IN flumine publico, &c.

Et pro, id est, ne quid, &c. vel de flumine non nauigabili, & ne quid in flumine, &c. sc. nauigabili, &c. Flumen quid sit, eleganter explicat hic Cuiac. & multa obseruat.

De fluminibus, & ne quid in flumine publico ripaue eius fiat, quo peius nauigetur. *

TITVLVS XI.

Vlpian. lib. 68. ad edict.

LEX I.

AIt Prætor, Ne quid in flumine publico ripave eius facias, 1† vel immittas, quo statio [a] iterve nauigij [b] 2† deterius fit, fiat. [c]

¶ Flumen à riuo [d] magnitudine discernendũ est, aut existimatione [e] circumcolentiũ. ¶ Item fluminum quædã sunt perénia, * quædam torrẽtia. Perenne est, quod semper [f] fluit. 3† Torrens 4†est, quod tantum hyeme fluit. Si tamen aliqua [g] æstate exaruerit, qđ alioquin perenne fluebat, nõ ideò minus [h] perenne est.

¶ Fluminum quædã publica sunt, quædam non. Publicum flumen [i] esse Cassius definit, quod perenne [k] sit, hæc sunia Cassij (quã, & Celsus probat) videtur esse probabilis.

¶ Hoc interdictum ad flumina publica pertinet. Si autem flumen priuatum sit, cessabit interdictum. Nihil.n. differt à cæteris locis priuatis flumen priuatum.

¶ Ripa autẽ eius ita rectè definitur: id [l] quod flumen continet naturalem [m] rigorẽ cursus sui tenens. Cæterum, si quando vel imbribus, vel mari, vel qua alia ratione ad tempus 5†excreuerit, ripas non mutat. Nemo denique dixerit, Nilum qui incremento suo * Aegyptum operit, ripas suas mutare, vel ampliare.

¶ *Si insula*] Insula in flumine publico nata est, in qua aliqua facit opus, dicitur quòd videtur non in publico facere, & sic cessat hoc interdictum: nam hæc insula non est publica, sed illorum, qui habent ibi iuxta agros, nisi isti agri sint limitati, id est, limitibus assignati, quia tunc eis non accrescit insula, sed occupantis fiet. & quod dixi in insula: idem est, & si flumen alueum deseliquit, & per alium locũ cepit currere, nam alueus antiquus desinit esse publicum, & fit illorum, qui habent prædia ibi iuxta, vnde si fiat opus aliquod in tali alueo: cessat hoc interdictum. Idem est, & si flumen dereliquit alueum nouum, quem fecerat, nam hic non reuertetur ad antiquos dominos, sed fiet eorum, qui habent prædia ibi iuxta.

¶ *Si fossa*] Fossa quædam est manu facta, per quam currere incipit flumen, publica ex hoc fit, & si aliquid amodo in ea fiat, habet locum hoc interdictum, secus si flumen insidauit agrum meum, non alueum ibi faciendo. nam nõ fit publicus ager meus: & si quid operis fiat in agro meo pdicto, non habet locum hoc interdictum, idem est, si flumen vadat circumquaque agrum meum, nam meus ager remanet, nec hoc interdictum habet locum, si quid operis fiat in eod. idem, & si fiat in flumine priuato.

¶ *In publico flumine*] Nunc exponit hoc verbum in flumine, & dicit, quod fit in aqua fluminis, dicitur fieri in flumine, si autem fit in ripa aliquod opus, nõ dicit fieri in flumine. Postea dicit, nõ vetatur omne opus fieri in flumine publico, vel eius ripa, sed illud tantum opus, quo facto deterior fit statio, vbi naues appodiantur, vel nauigatio fiat deterior, & sic apparet, quòd in flumine nauigabili hẽt locũ hoc interdictũ, at in flumine nõ nauigabili non vĩ habere locum: sed æquius est, vt dicamus, si opus fiat in flumine non nauigabili, ita quòd aqua fluat, vel aquæ cursus impediatur, vtile hoc interdictũ dari, vt liceat hoc opus tolli. Postea exponit verbum statio positũ in edicto. Postea exponit verba vltimi edicti: hæc. s. iter nauigij deterius fiat, nã intelligo, siue ipsum nauigium fiat deterius per hoc opus, siue nauis, siue iter iuxta aquam fiat deterius, quod iter iuxta aquæ causa nauigij erat, & vt breuiter dicam, qualitercunq. nauigatio incõmodior fit per hoc opus, habet locũ hoc interdictũ.

¶ *Labeo scribit*] Si fecisti opus in ripa per qđ impeditur vsus nauigandi: licèt causa ripæ tuendæ feceris, non propter hoc tu defendes, sed hæc est iusta exceptio faciendi opus, quasi dicat se fecisse lege cõcedente, vt conceditur in f. l. prox. Secundò dicit, hoc interdictum habet locum, & in opere quod fit in mari, per qđ portus, siue statio, siue nauigium impediatur. Tertiò dicit, hoc interdictũ vtile datur, & qñ opus fiebat in flumine publico ñ nauigabili.

¶ *Deinde ait Prætor*] Nũc ponit aliud edictũ, cuius sensus est, si facis opus in flumine publico, vel eius ripa, siue immissum ab alio hẽas, p quod statio, siue iter nauigij deterior fiat: ait Prætor, vt illud opus restituas. Secundò dicit, primum edictũ est prohibitorium, secundum restitutorium, & ad idem spectãt, .s. ad commoditatem nauigandi. Tertiò dicit, qui possidet opus, per quod impeditur nauigium: licèt illud opus non fecerit, tenetur hoc interdicto .s. vt restituat, siue destituat opus illud. Fr. Acc.

a *Statio*] vbi naues tutæ stant, vt infra eod. l. §. stationem. Accurs.

b *Nauigij*] aliàs nauigio, id est propter nauigium.

c *Sit, fiat*] sit in præsenti, fiat in futuro: vt sup. ne quid in loco publico. l. 2. §. deinde ait Prætor.

d *Flumen à riuo*] Hic riui nomine aqua fluens accipitur. Accurs.

e *Existimatione*] id est, opinione, sic & sup. de fun. instr. l. cum de lanionis. §. asinam.

f *Semper*] id est sine fine. sic & C. de diuer. re. l. 3.

g *Aliqua*] id est aliquibus temporibus: ita quòd plerũq. sic inf. ea. l. §. ripa. & Insti. ad l. Aqu. §. is autem.

h *Non idò minus*] idem ergo per contrarium est in torrente.

i *Publicum flumen*] scilicet id demum, alia enim sunt priuata, vt Rapo, & Mellumzelium. Azo. sed via publica dicitur, cuius solum est publicum, vt sup. ne quid in loco publico. l. 2. §. viam.

k *Perenne*] id est perpetuum, & si non omni tempore fluat.

l *Id*]. s. est ripa quod continet, &c. sic flumen est accusatiuus, ripa dico tenens. s. vtro citroque.

m *Naturalem*] id est consuetum cursum sui id est fluminis, cæterum, &c. vel dic flumen, dico continens, &c. & hoc subijcit cæterum, &c. & facit infrà eodem, l. penultima, & infra de verborum significatione l. littus, & Instit. de rerum diuis. §. est autem, & supra eadem, l. §. item fluminum, & supra de acquiren. rerum dom. lege adeò. §. insula, in fine. & Cod. de alluu. & palu. lege secunda.

a *Prop-*

1† In F. F. Ne quid in flumine publico, neue in ripa eius immittas quo, &c.

2† nauigio. P. F.

* Quæ sint flumina perénia, docet Aristo. meteor. 1. ca. 13.

3† P. Flo. addit. ΑΕΝΝΑΟΣ.

4† P. F. desunt hæc verba, est quod tñ hyeme currit: & legit sic. Torrens ΟΧΕΙ-ΜΑΡΡΟΥΣ.

5† P. F. excreuit. *Huius incrementi causas tradidit Diodo. Sic. lib. 1. antiqu. cap. 3.

† Nota ex eo, qđ verbum fiat, denotat futurũ tps ad de gl. con co. & ampliori mõ loquentẽ in ca. l. §. ipsas actiones. & re. ser. in prag. sãc. in verbo fiant.

* Hoc edictũ eleganter explicat Cic. I orat. pro Cecinna.

Nam cum ad perpetuam [2] sui mensuram redierit, ripæ aluei eius muniendæ sunt. Si tamen [1] †flumé naturaliter creuerit, vt perpetuum incrementũ [2] † nactum sit, vel alio flumine admixto, vel qua alia ratione, dicendum est proculdubio ripas quoque ipsum mutasse, quemadmodum si alueo mutato, aliò cœpit [b] currere.

Si insula in publico flumine nata fuerit, inque ea aliquid fiat, non videtur in publico fieri. Illa enim insula, aut occupantis est, si limitati [c] agri fuerunt, aut eius, cuius ripa contingit, aut si in medio alueo nata est, eorum est, qui propè vtrasque ripas [3] † prædia possident. [d]

Simili modo, & si flumen alueum suum reliquerit, [4] † & aliò fluere cœperit, quicquid in veteri alueo factum est, ad hoc interdictum nõ pertinet. Non enim in flumine publico factum erit, quod est vtriusq; vicini, aut si limitatus est ager occupantis alueus fiet, certè desinit esse publicus. Ille etiã alueus, quem sibi flumen fecit, [e] & si priuatus antè fuit, incipit tamen esse publicus, quia impossibile est, vt alueus fluminis publici non sit publicus.

Si fossa manu facta sit, per quam fluit flumen publicum, [f] nihilominus publica fit, & ideo si quid ibi fiat, in flumine publico factum videtur: aliter atque si flumen aliquam terram inundauerit, non alueum sibi fecerit, tunc enim non fit publicum, quod aqua cooperta est.

Item si amnis [g] aliquid circumeat, sciendum est manere eius, cuius fuerat. [5] † Quid igitur illic factum est, non est factum in publico flumine. Nec pertinet ad hoc interdictum, si quid in priuato factum sit, nec quidem si in priuato flumine fiat. Nam quod fit in priuato flumine, perinde est, ac si in alio loco priuato fiat.

In flumine publico factum accipere debemus, quicquid in aqua factum est. [6] † Nam si quid extra factum sit, non est in flumine [7] † publico factũ, & quod in ripa fit, non videtur in flumine [8] † publico factum.

Non autem omne, quod in flumine publico, ripave fit, coereet Prætor, sed si quid fiat quo deterior statio, & nauigatio fiat. Ergo hoc interdictum ad ea tantum flumina publica pertinet, quæ sunt nauigabilia: ad cætera non pertinet. Sed Labeo scribit non esse iniquum, etiamsi quid in eo flumine, quod nauigabile non sit, fiat, vt exaresçat, vel aquæ cursus impediatur, vtile [h] interdictum competere, ne vis ei fiat, quo minus id opus, quod in alueo fluminis ripave eius ita factum sit: vt iter, cursusve fluminis deterior sit, fiat, tollere, demoliri, purgare, restituere viri boni arbitratu possit.

Stationem [i] diximus à stando. [9] † Is igitur locus demonstratur, [k] vbicunque naues turò stare possunt.

Ait Prætor, Iterve nauigij deterius sit, [10] † fiat. Hoc pro nauigatione positum est. Imò nauigium solemnis dicere, etiam ipsam nauem. [l] Iter ergo nauigij potest, & sic accipi: Iter nauis [11] † deterius fiat.

Nauigij appellatione etiam rates continentur, quia plerunque, & ratium vsus necessarius est.

Si pedestre [m] iter impediatur, non ideo minus iter nauigij [12] † deterius fit. [n]

Deterior statio, itemque iter nauigij deterius fieri videtur, si vsus eius corrumpatur, vel difficilior fiat, aut minor, aut rarior, aut si in totum auferatur. Proinde siue aqua deriuetur, vt exiguior facta minus sit nauigabilis, vel si dilatetur, vt diffusa breuem aquam faciat, vel contra, si coangustetur, vt rapidius [o] flumen faciat, vel si quid aliud fiat, quod nauigationem incommodum [13] † difficiliorem ve faciat, vel prorsus impediat, interdicto locus erit.

Labeo scribit non esse dandam exceptionem ei, qui interdicto conuenitur, [14] † Si non P ripæ tuendæ causa id factum sit, sed ita excipiendum ait, Extra quam [q] [15] † si quid ita factum sit, [16] † vt lege fieri licuit.

Si in mari aliquid fiat, Labeo ait cõpetere [17] † vtile [r] interdictũ, Ne quid in mari, iuve littore fiat quo portus, statio, iterve nauigio deterius fiat

Scã

---

2 *Perpetuam*] id est, naturalem quam, & solet tenere.

b *Cœpit*] facit supra de acquir. rer. dom. l. ergo. §. alluuio. Accursius.

c *Si limitati*] id est, certis finibus determinati, vt nulla occasione dominiũ eorum possit augeri, & quod hic de insula dicitur, idem est de iure alluuionis, vt supra de acquir. rer. dom. l. in agris, aliàs est in litera militares agri, id est, militibus assignati. Franc. Accursius.

d *Possident*] ad hoc supra de acquirendis rerum dom. l. adeo. §. insula, & l. inter eos.

e *Fecit*] hoc est verius.

f *Publicum*] totum. Idem si pars ad nauigium ex Rheno, vel aqua, quæ ex Sauiana trahitur ad ciuitatem, nisi dicas, quia non est perenne omne priuatum, vt supra, §. fluminum.

g *Si amnis*] facit Instit. de rer. diuis. §. insula.

h *Vtile*] Si ex eo non nauigabili, aliud nauigabile fiat, vt infra §. si in mari, & §. sequenti, & l. quominus, secundum H. vel Azo. etiamsi non fiat illud nauigabile, vt quia caput ad mare tenet. An autem per Rhenum fiat aliud nauigabile, vt Padus, qđ videtur, quia si Rhenum, & alia ibi non immittant, scilicet caput, redditur non ita aptum, ad nauigandum. Accur.

i *Stationem*] ad hoc infra de verborum signific. l. portus.

k *Locus demonstratur*] scilicet, stationis verbo Accur.

l *Nauem* sic accipitur. C. de sacrosanc. eccl. l. iubemus nullam. in fine. & sic nodoubus modis dici nauigium.

m *Si pedestre*] quod est iuxta aquam. quoniam quandoque funibus trahendo, quod dicitur restara. vel piarda vulgariter. vel de eo per, quod de-

scenditur. vel iter ad aquam, siue naues.

n *Deterius fit*] Vnde nõ competit hoc interdictum.

o *Rapidius*] Facit supra de aqua pluuia arcenda, l. prima, §. secundo. Azo.

p *Si non*] verba exceptionis, quæ non debet dari: recte interdiceres si nõ, &c. Accursius.

q *Extra quam*] Et hæc verba excep. recte agitur, si quid factum sit, extra quam si, &c. lex autem permittit quandoque, vt infra l. proxi. vel sic, recte ageres nisi, quia fecit lege permittente, vel Principe.

r *Vtile*] aliàs vtile, aliàs tale. Sed contra supra de operis noui nunciatione, l. prima, §. nunciatione, versiculo, quòd si quis in mari.

a. Pa-

1 † Flumen non est in Du. exemp. 2 † Duar. nactus sit. P. F.

3 † pdia, non est in Du. exẽplar. nec P. F. 4 † P. F. relinquit.

5 † P. P. si qd igit.

6 † P. Flo. fiat.

7 † P. Flo. deest, publico.

8 † publico, nõ est in Duar. exempl.

9 † In P. F. & manuscriptis exẽplaribus statuẽdo.

10 † P. Fl. deest, sit.

11 † P. F. nauigio.

12 † P. Flo. nauigio sic facto paulo ante.

13 † P. Flo. incõmodet.

14 † In P. F. aut nisi ripæ. &c.

15 † Duar. extra quã. quid. &c.

16 † P. Flo. de lege.

17 † In P. F. male.

a *Putat*] vt exemplo interdicti de flum. pub. hic interdicetur sicut de mari dictum est, mutatis verbis tantum, cum eadem sit sententia secundum Rogē.

b *Superius*] facit supra ne quid in loco pub. l. 2. §. Prætor ait quod in mari.

c *Hæc verba*] Immisit, siue habet nunc, siue non, quod dicit supra ne quid in loco publ. l. secunda. §. restituat.

d *Auctor*] id est, venditor.

1 ¶ P. F. in id flumē ripa mvè immissā habet.

2 ¶ Du. ripavè eius immissū habeas, &c.

Quo minus.] CASVS. Ex flumine publi potest duci aqua, nisi Imperator, aut Senatus vetet, & hæc sunt vera, quando flumen nō est nauigabile, vel ex eo nō fiat aliud nauigabile. de his enim fluminibus non posset duci aqua, cum hoc lex vetet. Franc.

e *Aqua*] non tamen per viam publicam: vt sup. de aqua plu. arcen. l. si in publico, §. fi. & facit sup. de seruit. rustic. prædi. l. Imperatores. Quid si ducebam aquam ex flumine infra: sed alius incipit ducere sup. ita, quòd me impedit an potest? videtur quòd sic per l. istam. Arg. contra inf. tit. 1. l. 2. §. sunt autem qui, & sup. ne quid in loco pub. l. 2. §. meritò, & videtur verius. Acc.

3 ¶ Du. nō est teneri, qui fecit, vel immisit, sed q factum, &c.

4 ¶ In P. F. deest, teneri, qđ sub audiē dū est l. 1. §. permittitur inf. de aqua quotid. & æstiu.

f *Non permittitur*] à lege, etiāsi princeps permitteret, nisi diceret non obst. l. ista vel alia, vt sup. de aqua plu. arc. l. si autē, §. fi. & est arg. Inst. de hæred. qua. & dif. §. testamenti. Itē ad hoc quòd Princeps & Senatus æquiparentur in concedendo, facit supra de aqua plu. arcen. l. quod Principis, & quod no. in l. fin. autem, in fi.

Princeps & senat⁹ æquipolleat in cōcedendo.

Flumina.] CASVS. Flumina publica, quæ fluunt, & ripæ eorum sunt publicæ, ripa autem dicitur, quæ continet plenissimum flumē, & ea loca cedunt ripæ, quæ incipiunt vergere siue declinare versus aquam vsque ad aquam: nam ripæ & prædicta loca sunt pub quo ad vsum. Franc. Accur.

g *Publica sunt*] quo ad vsum, sed flu. etiam quo ad proprietatem. vt sup. de rerum diuis. l. nemo. in fi. & l. riparum.

h *Continet*] quod & habes sup. l. 1. §. ripa.

i *Secundum*] id est, iuxta.

k *Publica*] aliqua ergo. & hoc subiicit, eum ripæ, &c. & dic ripæ datiuus, & cedant licilicet loca. & dic cedunt, vt sint publica quo ad vsum. quod dicit vsque ad aquā. id est, naturalem cursum aquæ l siue vnde naturaliter consueuit fluere.

2 Adde D. in rub. ff. de rerum diuis. col. 6. ver. sed dubitatur cū appendices, & Bart. Cæpo. in tit. de ripa. & in tit. de seru. rust. præd.

Sed & si in flumine publico non tamen nauigabili fiat, idem putat.a

¶ Deinde ait Prætor, Quod in flumine publico, ripave eius fiat: siue quid in 1 † eo flumine 2 † ripave eius factum immissumve habeas, quo statio, iterve nauigio deterius sit, fiat, restituas.

¶ Superius b interdictum prohibitorium est: hoc restitutorium, ad eandem causam pertinens. Iubetur autem is, qui factum, vel immissum habet, restituere, quod habet, si modò id quod habet stationem, vel nauigium deterius facit.

¶ Hæc verba, c Factum habes, vel immissum habes, ostendunt 3 † non solum eum teneri, qui fecit, vel immisit, sed & eum, qui factum, vel immissū habet. Deniq; Labeo scribit, si auctor d tuus aquam deriuauerit, teneri 4 † te hoc interdicto, si ea tu vtaris.

Hac lex tria facit. Primò ponit dictum vsque ibi, si modò, ibi dictum sunt limitas vsq; ibi, Sed & si, ibi ponit limitationis exēptiū vsq; in finem. B. Pomponius lib. 34. ad Sabin.

LEX II.

Quo minus publico ex flumine ducatur aqua, e nihil impedit, nisi Imperator, aut Senatus vetet: si modò ea aqua in vsu publico non erit. Sed si aut nauigabile est, aut ex eo aliud nauigabile fit, non permittitur f id facere.

Paulus lib. 16. ad Sab.

LEX III.

Flumina publica, q̄ fluunt ripæque eorum, publicæ sunt. § Ripa ea putatur esse, quæ pleniſſimum flumen continet. h

¶ Secundum i ripas fluminum loca nō omnia publica k sūt, cum ripæ cedant, ex quo primum à plano vergere incipit vsque ad aquam.

Scæuola lib. 5. respon.

LEX IV.

Quæsitum est, an is, qui in vtraq; ripa fluminis publici domum habet, pontem priuati iuris facere posset. Respondi non posse.l

Ne quid in flumine publico 5 † ripave eius fiat, quo aliter aqua fluat, quam 6 † priore æstate fluxit.

TITVLVS XII.

Diuidit titulum istū in duas principales partes. In prima ponit interdictū prohibitoriū. In secunda interdictū restitutoriū, secunda ibi, Deinde ait prætor. Item prima subdiuidit in quinque: Primò ponit verba edicti. Secundo narratiunculam quandam per modum summarij cuiusdam. Tertio exponit edictum. Quartò quæstiones aptat ad primū edictum. Quinto declarat cui, & contra quos hoc edictū competit, secunda ibi. Hoc interdicto, tertia ibi, Ait Prætor, quarta ibi, Si quis ex riuo, quinta ibi, Hoc interdictū cessat. Secunda pars principalis subdiuiditur in duas. Primò ponit verba edicti restitutorij. Secundò differentiam ostēdit inter hæc duo interdicta, secūda ibi, Hoc interdictum.

Quid ergo si inter duos montes currit? Et videtur vsque ad cacumen montis esse publicum, cum semper vergit ad aquam. sed dic vergit propter attractionem aquæ, sed in prędicto casu nō sic. Sed quid si nil vergit propter tractionem aquæ, quia taxatus est vsque ad aquam? Respon. dicam esse publicum vsque ad locum, quo pleniſſimum flumen excurrit. vt & sup. prox. & arg. inf. de verbor. sign. l. litus.

Quātū est.] CASVS. Habeo prędia ex vtraque parte fluminis, volo facere pontem supra flumen, dicitur quod non possum. & sic est lex contra nos: habemus enim pontem pulcherrimum supra flumen in nostra villa delectabili nomine Ricardina, sed hæc lex non nocet, cum consuetudo nostræ ciuitatis sit in contrarium: supra vias enim publicas videmus quotidie fieri solaria, & super fluminibus pontes. Franc.

l *Non posse*] idem in domibus. quod dic vt sup. ne quid in loco publico. l. 2. §. tractatum. Accur.

5 ¶ In P. F. non est ripāue eius.

6 ¶ atque vti. P. F.

NE QVID IN flumine publico ripave eius, &c.

Differt à superiori titu. quia il ud propter nauigij vtilitatem, hoc propter agrorum, vel aliam, quàm nauigij prohibet in flumine fieri. Item ille de nauigabili, vel quasi dicit, hic de omni flumine. vt infra. l. 1. circa prin. Itē differt ab inferiori, quia hic prohibetur fieri in publico, ibi contra vetat fieri vim facientes, & vtentes. Accur.

Vide Cuiac. hic.

Ait Prætor] CASVS. Primo ponitur edictum, cuius effectus est: ne quid fiat in flumine publico, vel eius ripa per quod aqua aliter fluat, quā priore æstate consueuit fluere. Secundò loquitur Vlp. & dicit, hoc edicto prospicitur ne derivationib. flumina exaresc ant, & ne mutatis alueis vicinis damnum inferatur. & habet locū in flumine nauigabili. & nō nauigabilis. & iō demū hoc interdicto tenetur q̄ fecit opus, vel aliquid immisit, perquod aqua aliter fluat q̄ priore æstate consueuit fluere. nec inspicitur currat minus aquæ, vel plus per hoc opus, sed si mutetur aquæ cursus, cū vel depressior fiat aqua, vel altior, & sic rapidior, & sic lædātur ex hoc colētes circumquaq; flumē.

¶ *Si quis ex riuo.*] Siue ducebam aquam per riuum cooperū. & nunc prædictum riuum aperio, vel è contra. & hoc sit dānum.

dum colentium agros ibi iuxta iter: si immutem alueũ fluminis: hoc interdicto teneor. Secundò quæritur, an subueniatur ei, qui fecit opus causa ripæ muniẽdæ, licèt p hoc opus aqua aliter curratᵗ & vĩ ℘ non: cũ ex hoc opere lædatur vicinus de æquitate tñ dicas contrarium, vt ipse non teneatur, idẽ, & ‖ muniat agrum suum ripis magnis siue aggeribus, vt per hoc defendat agrum suũ à flumine, nam non tenetur, licèt p hoc cursus aquæ mutet. Tertiò dicit benè dixi teneri eum, qui facit opus, per qd aqua aliter fluit, & benè dixit Prætor priore æstate: cum in æstate magis sit certus cursus aquæ quã in hyeme. æstas autem finit vt in autumno. & si
1†P.F. ex cessant. in fine æstatis ago ẽ opere, qd hac æstate est factum, inspicit principium præcedentis æstatis fi' proximæ. & dat hoc interdictũ cuiq. ex populo, & ℈ cũ qui facit, vt aqua aliter fluat, q̃ sit consueta: datur. & in hidẽ. & dic de hoc, vt in gl. ¶ *Deinde ait Prætor*] Nũc ponit aliud edictum, & est sẽsus. Si habes factũ aliquid vel immissum in flumine publico, vel in ripa eius, per quod aqua aliter fluat, q̃ priore æstate: debes id restituere, id est destruere. Secundò dicit, hoc edictũ restitutorium est. & ad opera iam facta locum habet: primum autem prohibitorium est. & nondum facto opere locum habet. Item tenetur, qui dolo malo fecit, quominus haberet factũ, id est possideret, & tenebitur hoc interdicto. & veniet interesse. Fr.

a *Ait*] id est nõ. à Principe enim vel à Senatu esset faciendа. Accur.

b *Iniuriam*] i. damnum. vt inf. de iniurijs. l. 1. circa prin.

2†P.F. colentibus. c *Aquæ fluat*] facit su. de ser. corr. l. 1. §. persuadere. & inf. de verb. sig. l. sæpe. Ac.

3†al. fiat. d *Ad quantitatem*] s. quod currat minus vel plus, nisi qualitas cursus mutetur, qã vel citior, vel tardior, vel strictior, vel latior, vel altior, vel depressior sit. ita quòd sit incommodum vicinorum.

e *Ad modum*] id est, qualitatem, vel id est, vt eo mõ fluat vt priore æstate.

f *Accolæ*] aliàs accolæ, & aliàs accolentes. Acc.

g *Si quis ex riuo tecto*] id est cooperto: quod licebat.

h *Ducere velit*] id est, qui ante ducebat per riuum coopertum, nunc vult ducere per apertum.

i *Ante*] id est priore æstate. Accur.

k *Velit*] scilicet ducere.

l *Incile*] locus vbi lapis vel terra inciditur, vt aqua de flumine trahatur, vt ℈. de riuis. l. 1. §. incile.

m *Faciat*] quam fuerat. s. incile.

4†P. Fiet. n *Excipiendũ hoc*] id est excipiendum, hoc. s. modo. &c. quasi dicat, benè me conuenites, nisi ripæ muniẽdæ causa facerẽ.

o *Munienda causa*] sin quorundam opinionem. Acc.

p *Vtimur*] spretis ℈ dictis sententijs.

q *Exceptionẽ dare*] ℈. tit. 1. l. 2. §. Lab. ℈. Sol. ibi erat damnũ nauigij: hic autem non erat vicinorũ.

5†P. Plo. r *Sed. & si*] & ita demũ. &c. Azo. vel melius non solum muniendæ eius ripæ, sed. &c. & facit C. de palu. l. 1 & ℈. tit. 2. l. 2. §. is autem. Ac.

s *Ad aliquid*] id est aliquantulum.

t *Consulatur*] q. d. benè consulitur.

u *Vtilitatem*] maximam. Acc.

x *Sine iniuria*] maxima, ad quod est C. de preci. Imp. of. l. 2. & su. ne quid in loco pub. l. 2. §. aduersus. & §. si qs à principe. & ℣. de aq. plu. l. 1. §. de eo. in fin. & ℣ de ædil. edi. l. quis sit fugitiuus. §. apud. & sup. de seru. rustic. præ. l. Imper.

6†P.F. tenetur. y *Accolarum*] aliàs accolentium.

z *Nec ad instantẽ*] id est præsentem.

a *Indubitatior est*] aliàs indubitabilis, & alias ĩdubitatior.

b *Refertur*] i vt. s. tunc finiatur, at incipit in æquinoctio vernali, & hoc largè accepto vocabulo, & sic continet sex menses. vt ℈. de aqu. quoti. & æsti. l. 1. §. æstatem. Sed strictè continet tres: cũ in quatuor partes diuidat annus sm̃ computũ. s. hyemem, ver, æstatem, & autumnum, & quælibet pars habet tres menses, & est æquinoctium autumnale in nocte Sancti Matthæi, & sic decimo die exeunte Septembri, sed vernale decimo die exeunte Martio, & per consequens potes scire qualiter etiã quatuor tempora diuiduntur accepto medio inter ℘dicta, & dicitur æquinoctium, quia dies, & noctes coæquant, ℘ bis

7†P. Fio. lia. x Ista gl. est no. ĩm B. ad hoc ℘ æstas largo mõ sumendo cõphẽdit sex menses, sed stricto mõ cõphẽdit tres tãtũ: ℘ facit ad multa, q̃ videre poteris ff. l. 1. §. æstatẽ. inf. de aqu. quoti. & æstiua.

Vlpian. lib. 68. ad edict.

LEX I.

AIt Prætor, In flumine publico ĩve ripa eius facere, aut in id flumen ripamve eius immittere, quò aliter aqua fluat, quàm priore æstate fluxit, vetо.

¶ Hoc interdicto prospexit Prætor, ne derivationibus minus [2] cõcessis flumina exarescãt, 1† vel mutatus alueus vicinis aliquã iniuriã [b] afferat.

¶ Pertinet autem ad flumina publica, siue nauigabilia sint, siue non.

Ait Prætor, Quo aliter aqua fluat, [c] quàm priore æstate fluxit. Non omnis ergo, qui immisit, vel qui fecit, tenetur, sd qui faciendo, vel immittendo efficit, aliter quàm priore æstate 10 fluxit, aquam fluere.

¶ Quod autẽ ait, aliter fluat, non ad quantitatem [d] aquæ fluentis pertinet, sed ad modum, [e] & ad rigorem cursus aquæ referendum est. Et generaliter dicẽdum est, ita demũ interdicto quem teneri, si mutetur aquæ cursus per hoc, qd factum est, dũ vel depressior, vel altior fiat aqua, ac per hoc rapidior sit cum incommodo accolentium, & si quid aliud vitij accolæ [f] ex facto eius, qui conuenitur, sentiant, interdicto locus erit.

¶ Si quis ex riuo tecto [g] per apertũ ducere velit, [h] vel contra, qui ante [i] aperto duxit, nunc operto velit, [k] interdicto teneri placuit, si modò hoc factum eius incommodũ circa 2† accolentes afferat.

¶ Simili modo, & si incile [l] ducat, vel alio loco faciat, [m] 3† vel si alueum fluminis mutet, hoc interdicto tenebitur.

¶ Sunt autem, qui putent excipiendum hoc [n] interdicto. Quod eius ripæ muniendæ causa [o] non fiat, 4† scilicet vt si quid fiat, quo aliter aqua fluat, si tamen ripæ muniendæ causa fiat, interdicto locus non sit. Sed nec hoc quibusdam placet. Neque enim ripæ cum incommodo accolentium muniendæ sunt. Hoc tamen iure vtimur, [p] vt Prætor ex causa ęstimet, an hanc exceptionem dare [q] debeat. Plerunq. enim vtilitas suadet illã exceptionem dari. Sed & si [r] aliqua 5† vtilitas vertatur eius, q̃ quid in flumine publico fecit, ponenim grande damnũ flumen ei dare solitum, prædia eius depopulari: si fortè aggeres aut quam aliam munitionem adhibuit, vt agrum suũ tueretur, eaque res cursũ fluminis ad aliquid [s] immutauerit, cur ei non consulatur? [t] Pleroſque scio prorsus flumina auertisse, alueosque mutasse, dum prædijs sui consulunt. Oportet enim in huiusmodi rebus vtilitatem, [u] & tutelam facientis spectari, sine iniuria [x] vtique accolarum. [y]

¶ Is autẽ hoc interdicto tenebitur, qui aliter fecit fluere aquã, quàm priore æstate fluxit, & idcirco aiunt Prætorẽ priorẽ æstatẽ cõprehendisse, quia sẽper certior est naturalis fluminũ cursus æstate potius quàm hyeme, Nec ad instantem [z] æstatẽ, sed ad priorem hoc interdictum refertur, quia illius æstatis fluxus indubitatior est. [a]

¶ Aestas ad æquinoctium autumnale refertur, [b] & si fortè

bis in anno contingit. Cin autumno, & vere, vt inf. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. æstatem. Acc.

a *Interdicetur*] id est de eo, & de hac æstate fuit factũ, interdicet: adeò & si in fine æstatis ago, inspicit qualiter cucurrit ēt in principio præcedẽtis æstatis, & sic ferè per 18. mẽses retro. Si ãt in fine hyemis ago, inspicit ēt principiũ proximis æstatis, non dico proxi. si forte in principio fluxit, non posteà, & sic ferè ad duos annos retro inspicitur, vt hic subijcit, & inf. de aq. quoti. & æsti. l. 1. §. proximum. Acc.

b *Non proximæ*] cũ enim prior sit inspiciẽda, vt verbis edicti dĩ. prius ãũt est proprie, qd aliquid hẽt post se, sed proxima æstas nullam habet post se: ergo præcedens inspicit, vt d §. priorem, arg. tũ cõt. Instit. de legit. agn. succ. §. si plures. & ʃ. de verb. ꝟgnif. l in vulgari. & l. proximus. & l. proximi.

c *Hoc interdictum*] sc. prohibitorium qd ē sup. eod. in princ.

d *Id egit*] aliàs quò id agat, faciendo. s. vel immittendo.

e *Et in hæredes*] lit. contest. aũ defunctũ, vel vt præstet parietiam restituendi, vel vt restituat. Sed quo modo restituitur, qđ nec est factum? est enim hoc prohibitorium, vt ʃ. §. hoc interdictum: dic ergo in hæredes, nõ quasi in hæredes, sed quasi possessores, hoc autẽ dico ne obstet inf. de pop. ac. l. fi. vbi dicit populatem actionẽ nõ dari in hæredes, hoc autem est populare, vt sup. prox. §.

f *Deinde*] hoc est secundum edictum, & est restitutorium, superius prohibitoriũ, vt inf. prox. §.

g *Superius*] de quo dictum est. su. eo. l. 1. vsque ad §. deinde.

h *Interdictum*] .s. prohibitorium.

i *Coercebitur*] id est destruetur hoc interdicto secundo. Sed quid si primum non fuit motum, an secundum habeat locum? Innuit hic quod non, sed dic contra, vt sup. de oper. no. nunc. l. 1. §. 1. Acc.

k *Haberes*] Sed qualiter fiet condemnatio hoc casu? resp. pro interesse agentis, & iurabitur in litem, vt arg. ī. qđ vi. aut clam. l. sp. §. in hoc interdicto, vel dic, vt no. supra ne quid in loco publ. l. 2. §. penult. Item an sit populare? R. nõ. sic. sicut, & superius, vt su. §. hoc interdictum cuius. Accursius.

æstate interdiceretur, [a] proxima superior æstas intuenda erit. Si verò hyeme, tunc non proxima [b] hyemi æstas, sed superior erit inspicienda.

¶ Hoc interdictũ [c] cuiuis ex populo competit, sed nõ aduersus omnes, verum aduersus eum, qui id egit, [d] vt aliter aqua flueret, cum ius non haberet.

¶ Hoc interdictum, & in hæredes [e] competit.

¶ Deinde [f] ait Prætor, quod in flumine publico ripave eius factum sit, siue quid in flumen publicum, ripamve eius immissum habes, si ob id aliter aqua fluat, atq. priore ęstate fluxit, restituas.

¶ Hoc interdictum restitutorium proponitur, superius [g] enim prohibitoriũ est, & pertinet ad ea quæ nondum facta sunt. Si quid igitur iam factũ est, per hoc interdictum [h] restituetur. 1 † Sed si quid ne fiat prospicitur, superiore interdicto erit vtendum, & si quid post interdictum redditũ fuerit factum, coercebitur. [i]

¶ In hoc interdicto restitutorio non est iniquum (vt Labeo ait) venire etiam quod dolo malo factum est, quò minus haberes. [k]

Vt in flumine publico nauigare liceat.

TITVLVS XIII.

Vlpian. lib. 68. ad edic.

1 † P. F. ʃ. est, sed.

VT IN FLVMINE PVBLICO nauigare liceat.

Differt à superioribus, vt notaui sup. in princ. tit. Titulus dispositio, & in mari procedit. Cuiac. hic.

Prætor ait] CASVS. Ponitur edictum, quo vetatur fieri vim volenti ducere nauem, siue ratem per flumen. Item vim fieri prohibet volenti onerare, & exonerare nauem in ripa fluminis. Item prohibet vim fieri volenti nauigare per lacum, per fossam, & per stagnum publicum, & qui prohibetur a prædictis habet hoc interdictum ne prohibeatur. Postea loquitur Vlpianus, & dicit: per hoc interdictũ prouidetur. Ne vis fiat volenti nauigare per flumen publicũ, sic & aliàs positum est interdictũ, Ne vis fiat volẽti vti via publica, vt de hoc habes su. ne qd in loco pu. l. 2. §. fin. quæ autem dixi de lacu, stagno, & similib. vera sũt si erant publica. Postea dicit, quid sit lacus, & qd sit stagnum, & quid sit fossa, & prędicta possunt esse publica & priuata. Postea dicit, qui conduxit stagnum, vel lacum publicum, si prohibeat piscari in eo, habet hoc interdictũ vtile. Item si à ciuitate quis conduxit lacũ Perusinũ. Sed si quis vult agere, vt ripa fluminis deprimatur, vt sic pecora possint ire inde ad bibẽdũ nõ audit, si ait prohibeas me ducere oues ad bibendũ in flumine publico, habeo hoc interdictũ. Fr. Acc.

2 † P. F. ripam.

3 † P. Flo. manufacta.

4 † Publicano planè qui lo cũ vel stagnũ conduxit. etc. P F. Vide Ant. Aug. lib emẽ. 1. c. 9.

LEX VNICA.

PRætor ait, Quò minus illi in flumine publico nauem, ratem agere, quove minus in ripa 2 † onerare, exonerare liceat, vim fieri veto.

¶ Item ait, Vt per lacum, fossam, stagnum publicum nauigare liceat, interdicam. [l]

¶ Hoc interdicto prospicitur, Ne quis in flumine publico nauigare prohibeatur, sicut enim ei, qui via publica vti prohibetur, interdictum supra positũ est, [m] ita hoc quoq. proponendũ Prætor putauit.

¶ Si priuata sunt suprascripta, [n] interdictum cessat.

¶ Lacus est, [o] qui perpetuã habet aquam.

¶ Stagnũ est, quod tẽporalẽ continet aquã ibidẽ stagnantem: quæ quidẽ aqua plerunque hyeme colligitur. [p]

¶ Fossa est receptaculũ aquæ manufactum. [q] 3 † Possunt autem etiã hæc publica [r] esse 4 † & non publica.

¶ Planè qui stagnũ, vel lacũ publicum conduxit, si piscari prohibeat vtile interdictum [s] cõpetere Sabi. cosentit, & ita Labeo. Ergo, & si à municipibus conductũ habet, ęquissimum erit ob vectigalis fauorem interdicto eum tueri. [t]

¶ Si quis velit interdictũ tale mouere, Vt locus [u] deprimatur pecoris appellẽdi gratia, non debet audiri, & ita Mela scribit. Idem ait tale interdi-

l *Interdicam*] id est interdictũ proponã, quo vetabo fieri impedimentũ nauigãti. Sed nunquid vtile dabit de mari ad instar huius. & ad instar viæ publicæ, de qua subijcit? Rñ. sic. vt no. ī. ne quid in loco publ. l. 2. §. si quis in mari. Accursius.

m *Positum est*] vt supra ne quid in loco publico. l. 2. §. fi. Accurs.

n *Suprascripta*] flumen, lacus, stagnum, &c. Acc.

o *Lacus est*] facit supra de acquiren. rerum dom. l. lacus. Accurs.

p *Colligitur*] aliàs cogitur. Accur.

q *Manufactum*] vt sæpè fit intra castra.

r *Hæc publica*] ad quod est infra de verborum signific. l. littus 2.

s *Interdictum*] non hoc, sed superius supra de loco publi. fru. l. prima. in principio, vel dic hoc, & illud simul concurrere hoc casu, & facit infra, de iniur. l. iniuriarum. §. conductori.

t *Tueri*] aliàs tueri, & tunc eum .s. conductorem, aliàs teneri, & tunc eum, qui prohibuit conductorem vti. Accurs.

u *Locus*] ripæ fluminis.

DE RIPA MVNIENDA.

¶ *Scilicet publici fluminis*] Vide Cuiac. hic, & in hunc tit. videndus Ag Vrbic. tit. de controu. & tit. de alluuion.

P*Rætor ait*] CASVS. Primò ponitur edictum, quo est cautum, ne vis fiat volenti facere opus causa ripæ, agrive, qui circa ripam est tuendi: dum ne ob id nauigatio deterior fiat: dum tamen caueat, vel satisfidet de damno infecto, si quod intra decem ann. contingat, vel paratus sit cauere, ve satisfdare. Postea loquitur Vlpia. & dicit, & valde est vtile reficere ripas: sic & alias est interdictum propositum circa vias publicas reficiendas: vt habes ff. de via publi l. 1. & benè dicit Prætor. dum ne ob id nauigatio deterior fiat. nam secus esset si fieret deterior: is ergo, qui vult reficere ripam fluminis, debet cauere, vel satisfdare secundum qualitatē personæ. quod expone vt in glo. domini mei Acc & præstabitur vicinis, qui habent agros ibi iuxta, etiam si sint agri ex alia parte fluminis, & debet præstari ante opus factum. nam post opus perfectum, non præstabitur hæc cautio. sed si damnum det, habet locū subsidiaria Aquil licet in factum. Vltimo dicit, ea quæ dicta sunt in ripa fluminis munienda habent etiam locum in ripa stagni & lacus, & fossæ. Fran.

Pet. ripã posse.

Peter munire ripã fluminis publici appellat. † †

De ripa munienda.

TITVLVS XIV.

Vlpianus lib. 68. ad edict.

LEX VNICA.

PRætor ait, Quo minus illi in flumine publico, ripaue eius opus facere, ripæ, agrive, qui circa ripam est, tuendi causa liceat, dum ne ob id nauigatio deterior fiat, si tibi damni infecti in annos decem [a] boni viri arbitratu, vel cautum, [b] vel satisdatum est, aut per illum non stat, quo minus boni viri arbitratu caueatur, vel satisdetur, vim fieri veto.

¶ Ripas fluminum publicorum reficere, munire, vtilissimum est. Sicuti igitur de via publica reficienda interdictum propositum est: [c] ita etiam de ripa fluminis munienda proponendum fuit.

¶ Meritò adijcit, Dum ne ob id nauigatio deterior fiat. Illa enim sola refectio toleranda est, quæ nauigationi impedimento non est. [d] Is autem, qui ripam vult munire, de damno futuro debet, vel cauere, vel satisdare secundum qualitatem [e] personæ. & hoc interdicto expressum est, vt damni infecti in annos decem viri boni arbitratu, vel caueatur, vel satisdetur. Dabitur autem satis vicinis: sed & ijs, qui trans flumen possidebūt. Etenim curandum fuit, vt eis ante opus factum caueretur. Nam post opus factum, persequendi hoc interdicto nulla facultas [f] superest, etiam si quid damni postea datum [g] fuerit: sed lege Aquilia [h] experiendum est.

¶ Illud notandum est quod ripæ, lacus, fossæ, stagni muniendi causa hic nihil cauit: sed idem erit obseruandum, quod in ripa fluminis munienda.

a *In annos decem*] idest vsque ad decimum annum, quo finito noua interponitur cautio. Accur.

b *Vel cautum*] idem Prætor videtur sibi contrarius. nam sup. de dam. inf. l. Prætor. §. de eo, quæ est contra, dicit simpliciter satisdandum: hic adijcit, vel cautum. Sol. aliàs præcise satisdari: sed hic quia publicè expedit fieri, quandoque cauet. vel verius illud cum eadem distin. recipitur, qua illud, quam dices inf. eo. § is autem Accur.

c *Propositum est*] vt sup. de via pub. l. 1.

d *Non est*] aliàs agitur ex illo edicto, vt sup. de flu. l. 1. in princ. ad quod est Insti. de interdi. §. prohibitorium.

e *Qualitatem*] vt si suo nomine petat quis ei satisdandum est, si nomine publico, dēt repromitti, vt ff. de ope. no nunc. l. non solum, §. si cū. vel dic econtra, si ille, qui promisit, caueat suo nomine, debet repromittere: si alieno, satisdare, vt ff. de præt. stip. l. 1. §. stip. sed sufficit cautio, sm Ir. vel dic, si sit honestæ vitæ, probatæque sufficit cautio, sm quosdam. nec ob. ff. de dam. infec. l. Prætor. §. de eo, vt in prin. huius l. dixi.

f *Facultas*] quia prohibitorium est, & non restitutorium.

g *Datum*] aliàs datum, & alias factum.

h *Aquilia*] idest ex mente huius, vt in factum subsidiaria Aquil. vt arg. sup. de seruit. vrba. prædi. l. si fistulæ.

DE VI, ET VI ARMATA.

¶ *Primum in genere, secundum in specie, & est idem quod vade vi & contra. Dictum est sup. de interdi. adipi. pos. vt quo. bono, & quo. leg. nunc recuperanda. Vel dixit de prohibitorijs, nunc de*

restitutorijs, vt Insti. de interd. §. 1.] Duo interdicta hoc titul. comprehenduntur, vtrumque restitutorium; & quæ sint edicta restitutoria, explicat hic Cuiac.

P*Rætor ait*] CASVS. Ponitur edictum, cuius sensus est. Si deiecisti aliquam de loco, quem possidebat, vel familia tua deiecit: datur ei interdictum contra te ad recuperandum poss. Item ad omne id, quod ibi per hoc amisit: licet ad te non peruenit. datur ei interdictum hoc contra te intra annum. de eo autem, quod ve nit ad te, datur ei hoc interdictum perpetuò. Postea loquitur Vlpian. & dicit, hoc interdictū datur deiecto, & valde est æquū subuenire deiecto. & per hoc interdictum restituitur possessio deiecto. & vis non solum prohibetur hoc edicto, sed etiam legibus Iulijs publicorū & priuatorum: item & consti. principum. Postea dicit, hoc interdictū hēt locum, cum quis deijcitur de possessione: & pro vi atroci competit. i. in qua dolus inest. & eis competit, qui deijciuntur de solo, siue area, siue domo, siue de superficiaria insula quis deiectus est. pro re autem mobili abrepta, vel subrepta, non habet locum hoc interdictum: sed sufficit furti, & vi bo no. rap. act. ad exhibendum. in cuiꝰ rei hoc fallit. ff. n. in domo, vel in fundo, de quo fuit deiectus, erant res mobiles & has amisit, hēo interdictū ēt noīe prædiatarū rerum. Si aūt de nauī fuit deiectus vel de vehiculo, nō cōpetit hoc interdictū secus si de domo lignea, vt de parietibus facta, deiectus fuit: nā hēt locū hoc interdictum: nec refert an deiectus possidet ciuiliter, ideſt animo & corpore, vel aīo solo: an naturaliter, vt fructuarius, qui possidebat pro suo, i. pro iure, quod habebat. hinc est, quod si vir donet fundum vxori: & ipsa deijciatur: habet hoc interdictum: colonus autem licet deijciatur de agro, quem colit, non habet hoc interdictum.

¶ *Aut Prætor*] nūc exponit Vlpianus quædam verba edicti, hæc. ff. deiecisti: aut familia tua deiecit. & benè est habita mētio familiæ. Nam per primum verbū, ff. deiecisti continetur tantum deijciens, nec pertinet ad eum, cuius familia deiecit. tenetur ergo per primum verbum qui suis manibus deiecit, vel iussit aliquibus, vt deijciant. hinc est, quod & si familia mea te deiecit meo iussu, ego videor deiecisse. Postea dicit, si procurator meus ad hoc constitutus te deiecit, & ipse tenetur, & ego. & vno nostrum luis a stimationem præstante alter liberatur. Idem est & si aliquē deiecisti sine meo mandato præcedente: tamen habeo tatam deiectionem tuam teneor. & sic ratihabitio comparatur mandato. Quod autem de familia dictum est in edicto, sic intelligas, vt si sine meo iussu deliquit familia mea te deijciendo: factum eius emendem hoc modo: nam id quod ad me peruenit ex illa deiectione, reddam: pro residuo aūt liberabor dando familiā pro noxa: nec videor damnum patitcum in hoc sit permissū seruis damnificare dominos. Appellatione aūt familiæ continentur. & plures serui. & ēt vnus seruus, si deijciat aliquem, vt familia deiecisse. & appellatione familiæ

De vi, * & vi armata.

TITVLVS XV.

Vlpianus lib. 69. 1 †

LEX I.

PRætor ait, Vnde tu [a] illum vi deiecisti, aut familia [b] tua deiecit, de eoque [c] 2 † quod ille tunc ibi [d] habuit tantummodo intra annum, [e] post annum verò de eo, quod ad eum, [f] qui vi deiecit, peruenerit, iudicium dabo.

¶ Hoc interdictum proponitur ei, qui vi deiectus est. etenim fuit æquissimum, vi deiecto 3 † subueniri: propter quod ad recuperandam [g] possessionem hoc interdictum proponitur.

¶ Ne quid autem per vim admittatur, etiam legibus Iulijs publicorum & priuatorum [h] prospicitur: nec non constitutionibus Principum. [i]

Hoc interdictum non habet locum pro violentia compulsiua, sed expulsiua. Bart.

¶ Hoc interdictum non ad omnem vim pertinet, verum ad eos tantum, qui de possessione deijciuntur. [k] * Ad solam autem atrocem [l] vim pertinet hoc interdictum, & ad eos tantum, qui de solo deijciuntur: vtputa de fundo, siue de ædificio, ad alium autem non pertinet. Et si quis de area deiectus sit, sine dubio interdicto locus est.

¶ Et generaliter ad omnes pertinet hoc interdictum, qui de re solo cohærenti deijciuntur. Qualiscunque 4 † enim fuerit locus, vnde quis vi deiectus est, interdicto locus erit. Proinde & si superficiaria [m] insula fuerit, 5 † de qua quis deiectus est, apparet huic interdicto locum fore.

¶ Illud vtique in dubium nō venit, interdictum hoc ad res mobiles non pertinere. [n] nam ex ea 6 † causa furti, vel vi bonorum raptorum actio competit: potest & ad exhibendum agi. [o]

¶ Planè si quæ res sunt in fundo, vel in ædibus, vnde quis vi deiectus est, earum etiam rerum nomine interdictum competere non est ambigendum. [p]

¶ Si quis de naue vi deiectus 7 † est, huic interdicto locus non est: argumento eius qui de vehiculo deiectus est: quem nemo dixerit interdicto hoc vti posse.

¶ Planè si quis de ligneis ædibus deiectus fuerit, nemo ambigit interdicto locum fore: quia qualequale [r] sit quod solo cohæreat, [s] vnde [8] † quis deiectus est vi habet locum interdictum.

Quacunque possessione quis rem soli detineat: si deijciatur, habet locum hoc interdictū. hoc dicit.

¶ Deijcitur * is, qui possidet, siue naturaliter, siue ciuiliter [t] possideat: nam & naturalis [u] possessio, 9 † & pro suo, ad hoc interdictum pertinet. Denique & si maritus vxori donauit, eaque vi deiecta sit, poterit interdicto vti: [x] non tamen si colonus. [y]

---

* vnde vi, & de vi armata, hoc interdictū vbiq; vocat vnde vi & extat apud Cic. in orat. pro Cecinna L. R. quā inscriptio nē plerique non probāt, per l. si quis vi. sup. de acquir poss.

1 † Ad edictū. P. F.

2 † P. F. de eo. quæqi ille.

3 † Alias subueniret. P. F.

* vide Manut. Chil. 3. cent. 1. Prouerb.

a *Tu*] qui conueneris & construe, dabo iudicium, sappie de ea posse bene restituenda vnde vi, &c.

b *Familia*] non tua voluntate alias tu videris deiecisse, vt ff. ſ. merito. & ſ. ſeq. & sic frustra ponderes hic de familia.

c *De eoque*] repete dabo iudicium de eo resti &c.

d *Ibi*] adest in ipsa possessione, mobilia puta, vel se mouentia & hoc secundario, non principaliter, vt inf. ſ. illud.

e *Annum*] vtilem, vt ff. eo. ſ. annus. & ad idem C. eo. l. 2. & de exce. l. licet. & adde. non distincto peruenerit ad te, vel non: propter id, quod subijcit post annum &c. alias conditio per l. si quis in tantam. C. vnde vi. perpetua est, vt ff. de perpe. actio. in princ. & fa. sup. de interd. l. ex quib. & sup communi diuid. l. communi diuidundo ſ. Iul. Accur.

f *Adeum*] ad te, qui deiecisti. & est apostrophe .i. mutatio personarum, sic C. de transa. l. si pro fundo.

g *Ad recuperandam*] Est enim spoliatus statim restituendus. & postea causa proprietatis agenda, vt C. si per vim, vel alio modo. l. j. Accur.

h *Priuatorum*] ſ. iudiciorum vel dic delictorum, vt per leg. Iul. de vi publi. & priua. vt ff. ad leg. Iul. de vi pub. & priua. quarum pœna est, vt Inſt. de pub. iud. ſ. item lex. & facit Inſt. de interd. ſ. recuperandæ. & ſ. qui autem.

i *Constitutionibus Principum*] quæ sunt C. e. l. si quis in tertiā. & I. aliis titulus, & C. finū reg. l. si cōstiterit. & ſ. quod met. causa. l. extat. sed lex extat, locum habet qñ res est facta vis, sed sua authoritate alienam rem temere apprehenderit ei eiam. Sed hoc interdictum quando vis est facta cū armis, vel sine armis dolo malo. Sed si quis in tantam, etiam sine dolo, cum detur contra eum qui credidit sibi licere, vt Inſt. vi bo. rap. ſ. 2. Item hoc in immobili tantū, vt ff. ſ. ad eos. & ſ. illud. illa etiam ad mobilia, vt Inſt. vi bo. rap. ſ. pen. & sic quandoq; concurrit hæc cum illa, & potes addere modos, quib. violentiæ puniuntur, vt no. super l. illa, extat. Accur.

4 † P. Flo. qualis qualis.

K *Deijciuntur*] vi expul. non compul. vt ff. eo. l. si rerum.

5 † P. F. nō habēt de.

l *Atrocem*] .i. quæ dolo fit cum armis, vel sine armis H. Vel atrox dicitur 1 quæ fit contra bonos mores, nullo intercedente consensu patientis, vt d. l. si rerum.

1 Tu dic ꝙ iniuria atrox dī ex magnitudine vulneris: vt no. Spe. in tit. de aduo. ſ. 7. versic. fin. Item ex aspectu. no. idem Spec. in ti. de probat. ſ. 3. ver. 4. & l. vulneris de iniuriis. Itē respectu loci: vt oculꝰ, vel caput: vt l. prætor. ſ. si dicatur. eo. tit. & no. plenè per gl. & doct. in ſ. atrox. Inſtit. de iniur.

m *Superficiaria*] idē in fructuario, & vsuario, vt inf. eod. l. 3. ſ. vnde vi. & ſ. seq.

6 † alias ex hac sed P. F. deest. ea.

n *Non pertinere*] scilicet principaliter.

o *Agi*] quod non est in immobili, quia se exhibet, vt C. quando & qui. l. 2. ſ. hoc vbi.

7 † P. F. de tractus.

p *Ambigendum*] aliàs ambigendum, aliàs ambiguum. & hoc sīm Io. vt hic patet. & ff. ea. l. proxi. respō. & ff. ea. ſ. si fundus. & arg. ff. de ser. corru. l. si quis. ſ. fin & l. seq.

8 † P. F. nō habēt de.

q *Deiectus*] aliàs detractus, aliàs deiectꝰ.

r *Qualequale*] aliàs vt Py. qualequale, aliàs quale, quid ve.

s *Cohæreat*] vt ei cedat, vt ff. de acqui. re. do. l. adeo. ſ. cū i suo. aliàs secus, vt c. tit. l. Titius. sed quid dicemus bore? Accur.

9 † P. F. indequi.

t *Similiter*] dicit Ie. i. iustè naturaliter. i. iniustè, pro quo est, quod subijcit de vxore, vt inf. eo. ſ qui vi, & sic ēt exponebat, qđ subijcit naturali. i. iniusta: pro suo. i. ciuili. siue iusta. Alij dicunt, vt H. ciuiliter. i. alio: naturaliter. i. corpore & animo, vt qa insistebat. pro quib. ff. eod ſ. interdictum autē. & ſ. siue autem. Vel dic ciuiliter. i. animo, & corpore, vel alio solo. Naturaliter, vt in fructuario, vt ff. de acqui. poss. l naturaliter. & ff. e. l. 3. ſ vnde vi. & his etiā duob. mod. expone, quod sequitur, nam & naturalis. &c.

* Ad intellectum huius ſ. vide Io. Hannib. in l. naturaliter. num. 138. de vsucap.

u *Et naturaliter*] Plac. exponit, naturalis, & pro suo: adiecta copula. & secundum hoc oppo. de fructuario, qui non possidet pro suo, & tamen hoc interdictum habet, vt inf. eo. l. 3. ſ. vnde vi. respon. imò pro suo. ſ. iure, quod habet. tu expone vt prædixi. alij non habent pro suo.

9 † In P. F. deest & pro suo.

x *Interdicto vti*] quamuis contra ius ciuile possideat.

y *Si colonus*] ſ. deijciatur poterit interdicto vti, quia nō possidet, nisi prius interuertat possessionē, vt in contrarijs inf. eod.

eod.l.colonus.& l.cum fundum.ſed vxor rem ſibi à marito donatam poſſidet.vt ſup.de acq.poſſ.l.1.§.ſi vir.licet ſit arg. contra ſup.de dona.inter vir.& vxor.l.ſi eum qui.in princi. ſed ibi ſol.ſed an ſoca ori competit, qui tãtum ciuiliter poſſidet ſecundum quoſdam.

a *Si familia mea*] me ignorante, vel inuito, & ſic no non fuiſſe ponendum verbum, niſi neceſſariũ in edicto, & ſup qđ met.cau l.1.in fi.

b *Vel iuſſit*] vel ratum habuit.vt inf. ea.l. in fi.proxi.§.

c *Enim*] quo ad hoc edictum.vt hic, & ĩ. eo.l.idem.§.cum procu. aliàs autem qũq; refert.vt ar, contra. ĩ. de ſolu l. fugitiuus, & C.de theſau.l.1.§. in alienis.lib.10.& ĩ. de iure de.l.ſi mulier. §.ex aſſe. & ĩ. de acqui.hære. l.Paulus reſpon. per procu. quæ ſunt arg.contra & facit ad §. hunc, & ſequentem, ſup.de do. inter vir. & vxo. l. 3. §. ſed ſi debitorem, & de repu l 2.§ fiue, & de vſur.l. ſi quis ſolutioni. §. 1. & de iniur.l.item apud. §. feciſſe. & ſup. de eo per quem fac. erit. l. 1. §. 1.& inf.de ꝛeiur. l.is damnum.& l. hoc iure.§.2. & ſup.qđ cuiuſque vniuer.l.item.§.1.

d *Videor*] quadam interpretatione.

e *Quoties verus*] ad hoc ſpecialiter conſtituitus. nam generali mandato non videntur mandari illicitũ, vt ſup.de cõd.ideb.l. ſi procurator, §. ꝙ ſi indebitum, aliàs aliter accipit verus, vt ĩ. de ſol.l.vero,in princ.

f *Cum vtro libet*] ad hoc eſt ĩ. de iniur. l. non ſolũ. §. ſi mãdato.& §.ſeq.& ĩ.quod ni, aut clã.l. denique. §.ſi. & ſup. ad leg. Aquil.l liber homo. & C.de accu.l. nõ ideo.

g *Eximi*] liberari.

h *Si tamen*] ideſt liberatur ſi &c. vno ergo ſoluente alter non tenebitur, ad quod eſt ĩ. de his,qui de l. 1.in fi.& l.2.Sed op.ĩ. de pe. hær.l.etiã.§. pe.Reſpon.hæc ſm illam, vt conuento eo,ad quẽ res pernenit,alter non teneatur,ſecus econtra,vt ibi. Vel hic ad neutrum peruenit poſſ.ibi alter hẽbat, vel ſm Io.die. quod ad intereſſe datur interdictum,vnde cũ ab vno ſit conſecutus: non intereſt amplius.vel quo ad interdictũ liberat, nõ quo ad alia,quod in idẽ recidit. Item op.inf.ſi familia fur.feciſ. di.l.quoties.vbi ſi emẽdet manumiſſus vnus de familia,nõ liberatur dñs familiæ noie, ſed die, vt dixi quo ad interdictũ,quo intereſſe venit hic loquit,& eo.mo. Rñ.ad aliã op. ſup.de noxa.l.2.§.is,qui.vel dic,quod licèt ibi tã dñs,quam ſeruus manumiſſus teneatur, vnus tamẽ per alium exactũ imò etiam electum liberatur,vt eod.tit. de noxa. l. electio.

Commodum eſt non modicum ſingulas res ſingulis verbis,aut propoſitionibus exprimere.h.d.

¶ Ait Prætor, Deiecisti, aut familia tua deiecit. Meritò familiæ mentio habita eſt. Nam cum deiecisti, verbum refertur ad perſonam eius, qui deiecit: nec pertineat ad eum, cuius familia deiecit (nec.n. ego videor deiecisse, ſi familia mea [a] deiecerit.) ideo [1]† conſequens fuit addere, Aut familia tua deiecit.

Hoc interdicto tenetur mãdans, ſicut mandatarius, vno tamen ſatisfaciente, alter liberatur, & poteſt cum vtroque agi. h.d.

¶ Deiecisse autem etiam is videtur, qui mandauit, vel iuſſit,[b] vt aliquis deijceretur. Parui enim [c] referre visum eſt, ſuis manibus quis deijciat, an verò per alium. Quare ſi familia mea ex voluntate mea deiecerit, ego videor[d] deiecisse.

¶ Quoties verus [e] procurator deiecerit, cum vtrolibet[f] eorum ideſt ſiue cum domino, ſiue cum procuratore agi poſſe Sabinus ait, & alterius nomine alterum eximi: [g] ſic tamen, [h] ſi ab altero eorum litis æſtimato fuerit præſtita. Non enim excuſatus[i] eſt, qui iuſſu alicuius deiecit: non magis, quàm ſi iuſſu alicuius occidit.

¶ Cum autem falſus[k] eſt procurator, cum ipſo tãtum procuratore interdici debere, Sabini ſententia vera eſt.

¶ Sed & ſi [2]† cum quis alium deiecit, ratum habuero,[l] ſunt qui putant ſecundum Sabinum, & Caſſium, (qui ratihabitionem mandato[m] comparant) videri me deiecisse, interdictoque iſto teneri, & hoc verius eſt. Rectius enim dicitur ratihabitionem in maleficio mandato comparari.

¶ Quod ergo adijcitur, Aut familia tua vi deiecit, meritò ſcriptum eſt in eum caſum, in quẽ familia mea vi deiecit.[n] Cæterum ſi iuſſit, ui deiecit ipſe.[o] Nec grauari[p] debet dominus, qui non iuſſit. 3† ſed ſeruorum ſuorum factum præſtare, 4† & ſi nõ iuſſu eius deiecerunt. nam non grauabitur[q] dominus hoc nomine: quippe cum aut peruenit ad eum[r] aliquid, & reſtituet, aut non peruenit, & ipſos ſeruos maleficij cauſa noxæ dedendo, indemnis erit.[s] Quod.n. noxæ dedere compellitur, in damno [5]† non debet[t] reputare: cum ſeruus hoc modo[u] [6]† poſſit domini conditionem deteriorem facere.

¶ Familiæ autem appellatio ſeruos continet. Sed quæritꝰ, quẽ numerum ſeruorum cõtineat, vtrum plurium, an verò, & duorum, vel trium? Sed verius[x] eſt in hoc interdicto, [x] etiam ſi vnus ſeruus ui deiecerit, familiã deiecisse videri.

¶ Familiæ appellatione, & eos quos ſeruorum[y] loco habemus, contineri oportere dicendum eſt.

i *Non enim excuſatus*] imò videtur excuſati. vt inf. de reg. iur.l.is damnum.in fi.primi reſpon. ſed ibi erat nõ atrox,& perſona ſubiecta, quæ parere neceſſe habuit, ſõ excuſatur.

k *Cum autem falſus*] quod eſt etiam ſi mandatum habet generale, vt modo dixi.

l *Ratum habuero*] Duo videntur neceſſaria. Primum quod meo noie geſtum ſit, aliàs ratum habere non poſſim. & ſi habeam, non teneor. vt inf.de præc.l.ſi ſeruus. Secundum, quod habeam ratum tanquã nomine meo factum alias ſecus, vt ſi auditis nomine meo factum, dixi, doleo, ꝙ noie meo eſt factum, nec ſic ratum habeo, ſed aliàs bene gaudeo, hoc. n. gaudium non compatatur mãdato, multo minus ergo tenetor, quando non meo nomine actum prædicto modo gaudeo. 2† P.F.ſi quod.

m *Mandato*] facit C.ad Maced.l. fin.& ĩ.de ſol. l. vero, in fi. Itẽ hoc ꝛ in his maleficijs, quæ per aliũ poſſunt explicari: ſecus ergo in adulterio, vt arg. C. de cad. tol.l.1.§.ne autem. 3† P.F.ſi.

n *Vi deiecit*] domino ignorante, vel inuito.

o *Deiecit ipſe*] interpretatione legis, vt ĩ. ea.l.proxi.§.Acc. 4† P.Flo. præſtaret.

p *Nec grauari*] vt ſuo nomine teneatur.

q *Non grauabitur*] niſi in ſeruis aliàs ſine non. ꝛ Illa glo. ẽ ſing. reputãda ad hoc ꝓpoſitũ, qđ maleficium meo noĩe geſtũ põt ratificari per me. ſi põt geri ꝑ aliũ, aliàs nõ: vt in adulterio Bo. 5† P.F. legunt ſine non.

r *Ad eum*] non dicas domino quæri, vt ſup. de acqu. poſ. l. ꝙ ſeruus, & hoc eſſe poteſt, vt dices infra §. ſi aduerſus. 6† Aliàs, in hoc poſſit.

s *Erit*] aliàs eſt non erit: tunc plana, aliàs ſine non, & tunc dic, indemnis erit, vt nõ teneatur præſtare dãni æſtimationem, vel reſarcire de ſuo, ſed ſeruos oportebit eum præſtare pro noxa. Azo. *Iſte text. eſt not. ad hoc ꝓpoſitũ, q; vnus tm̃ dicit cõſtituere ſe militiã, & hoc ẽt voluit B. ĩ l. ſi. §. ſi aũt C. ad Trebel. Bolo.

t *In damno debet*] aliàs non debet &c. & aliàs ſine non, & tunc dic pro damno. ſ. alteri dato debet computare, quod dat, vt quaſi ipſe dans habeat damnum.

u *Hoc modo*] ſ. delinquendo, vt pro noxa detur. Item ſe occidendo, vt ſup. de peculio.l. ſed ſi damnum.§.ſi ipſe ſeruus & facit Inſti.de noxa.§.1.an autem pro hac vi ſeruus poſſit accuſari? Reſp.vt inf.de accu l.hos.§ omnibus. 7 Aliàs eſt in l. ſeq.

x *Interdicto*] non autem aliàs, vt in contrario. inf. de verb. ſig l.deteſtatio.§.vnicus. nam hoc ſpeciale.

y *Seruorum*] vt liberos, vel liberos homines, vel ſeruos alienos, quos pro noſtris tenemus, & ẽt liberos, quos tenemus vt liberos, ſed velut ſeruis vtimur, ad qđ facit ſup. de Publ. l.1.§.familiæ & de ædil.edi.l.Ædiles.§.familiæ,& ĩ.uti bono.ap.l.2.§.familiæ,& de ver.ſig.l.pronũciatio.§.familiæ.

Nolens defendere seruum, aut familiam deijcientem sui bit pœnas huius interdicti de eo, quod ad eum peruenit. hoc dicit.

¶ Si quis tamen neget se seruum, vel familiam defendere, cogendus est pati hoc interdictum, ad hoc scilicet, vt quod ad eum peruenerit, restituat. [a]

¶ Si filiusfamilias, vel mercenarius vi deiecerit, vtile interdictum competit. [b]

¶ Si aduersus eum, [c] qui in libertatem ex seruitute, vel cõtra petitur, post inchoatum liberale iudicium vtar interdicto, [d] & liber iudicatus fuerit, & apparuerit ignorante eo à seruis eius vi me deiectum: in possessionem restituar. [e]

¶ Quod seruus, vel procurator, vel colonus tenent dominus videtur possidere. [f] Et ideo his deiectis, ipse deijci de possessione videtur, etiam si ignoret [g] eos deiectos, per quos possidebat. Et si quis igitur alius, per quem possidebam, deiectus fuerit, mihi competere interdictum, nemini dubium est.

¶ Interdictum autem hoc nulli competit, nisi ei, qui tunc, cum deijceretur, possidebat, [h] nec alius deijci vilius est, quam qui possidet.

¶ Siue autem corpore, [i] siue animo [k] possidens quis deiectus est, palam est, cum vi deiectum videri. Idcircoque si quis de agro suo, vel de domo processisset nemine [l] † seruorum relicto, mox reuertens prohibitus sit [m] ingredi in [2] † ipsum prædium, vel si quis eum in medio immerens detinuerit, [n] & ipse possederit, [o] vi deiectus videtur: ademisti enim ei possessionem, [p] quam animo retinebat, & si non corpore.

a *Restituat*] ad hoc ff. quod met. can l. quod autẽ diximus, §. l. & ff. re amo. l. vna, & ff. de cond. fur. l. Iul. & de pec. leg. l. 3. §. ex furtiua, & ff. e. l. si vt me. & ff. de do. l. sed si ex dolo. §. 1.

b *Competit*] adue. ius partem, vel dominum in quantum ad eos peruenit quia de familia sunt, vt sup. proxi. dictum est secundum H. & Azo. Vel dic in eos filios, & mercenarios, & dic vtile i. deest efficax, & facit inf. eo. l. interdicto. 2.

c *Si aduersus eum*] cuius familia deiecit me, vt apparet ex sequentibus.

d *Liberalis*] litem contestando, qd scilicet possum, vt sup. de libe. can. l. ordinata Ac.

e *Restituam*] ex illa parte edicti, aut familiæ &c. & no. si restituitur possessio, ergo fuit amissa, vt inf. ea. §. fine aũt. sed dominio non quæsita, vt sup. de acq. pos. l. qd seruus, quod potest esse vt sup. de vsuf. non solum. §. si dominus.

¶ *Quod seruus*] CASVS. Seruus meus, vel procu. vel colonus possidebat agrũ meũ, ego videor possidere. vñ si ipse deijciat, ego videor deiectus. & hẽo hoc interdictũ, quia hoc interdictũ competit ei, qui tẽpore deiectionis possidebat, siue possidebat animo, & corpore, siue animo tantum, vnde cum de agris Ricardinæ venissem, non alio desinendi possidere, sed retinendi pos. & aliquẽ ibi pro me nõ dimisi: nunc reuertens ad prædictos agros, prohibes me intrare, vel in via prohibuisti me ire. & incepi illos agros possidere: vi videor deiectus, licet animo possidebam, non corpore nec obstat, quod vulgò dicitur animum astringi, & hybernorum possessionẽ animo teneri, quasi vbi alijs agris seruus sit: nam in illis dicitur causa exempli: idem tamen potest esse in omnibus alijs agris, ex quibus egressi nos domini recedentes habentes animum retinendi possessionem possidemus eos animo: si autem cum vellem apprehendere pos. vt quia hæres sum alicuius, vel ex alia causa, me prohibes intrare: non habet locum hoc interdictum.

¶ *Vim ei*] Si vis me deijcere de fundo per vim, possum me defendere similiter per vim, & si cũ armis volebas me deijcere cũ armis me defendam. Secundò dicit, quis dicatur vi possidere, & certè qui per vim expulit possessorem fundi de fundo, & ipse incœpit possidere. Itẽ qui venit armatus ad fundum meum, vt si aliquis vellet eũ inde deijcere, posset se defendere, & intrauit poss. fundi mei, cum ego eum non expectassem, sed præfugiebam, & ille vẽ vi possidere, & hoc etiam dicitur ff. idem Labeo &c. si autem fundi mei pos. defendo per vim, non dicor vi possidere. Postea dicit qui deiecit me de fundo per vim, si ab alio deijciatur, hẽt hoc interdictum. Tandem dicit, qui deijcitur de loco, quem possidebat, quicquid damni ex hoc habet, recuperat per hoc interdictum: pristina enim causa restituenda est, ac si non esset deiectus. Vltimò dicit deiectus sum de fundo, & amisi plures res, quas ibi habebam. licet mihi restituatur fundus, habeo adhuc hoc interdictum, ratione rerũ, quas amisi. si autem volo pro illis rebus agere ad exhibendum, possum. Item vi bonorum raptorum: hoc dicit vsque ad §. quod autem. Fran.

e *Restituam*] ex illa parte edicti, aut familiæ &c. & no. si restituitur possessio, ergo fuit amissa, vt inf. ea. §. fine aũt. sed dominio non quæsita, vt sup. de acq. pos. l. qd seruus, quod potest esse vt sup. de vsuf. non solum. §. si dominus.

f *Possidere*] vt & C. communia. de vsuca. l. 1.

g *Ignoret*] vt & ff. de acq. pos. peregre. §. quibus. & facit l. 1. §. quod seruus. & l. si de eo. ff. & ff. eo. l. fi. & ff. ea. l. §. deijcitur, in fi. sed qui dicunt istos in solidum naturaliter possidere per l. sup. commu. diui. l. cõmuni diuidun. f. neque quo modo hoc intelligunt à respond. possident, non tamen pro suo, & ideo in fructu diuersum.

h *Possidebat*] sic inf. de reg. iur. l. non videtur rem amittere. & no. qđ per hoc apparet, qđ vsufructuarius retinet possessionem, licet non sit in conspectu, solo animo, cum lex dicat, dari ei vtilem interdictum, vt ff. eo. l. 3. §. vnde vi quidam tñ dicunt eum habere quandam ciuilem, per quam retinet illam naturalem, quod non videtur, cum dominus ciuilẽ habeat, & ea in solidum penes duos esse non possit, vt sup. de acquir. poss. l. 3. §. ex contrario. Item dicimus in colono, vt licet non sit in fundo, tñ dñs per eum naturalem retinet. Item not. hic duo necessaria, vt cõpetat interdictũ. Primò, qđ verè corpore, vel animo possideat deiectus tẽpore deiectionis, vt hic. & inf. proxi. Secundum, qđ verè possessionem amittat, vt inf. proxi. §. in fi. & ff. ea. l. §. nõ alij autem. Tertium autem non est necesse. s. qđ possessio quæratur violento: cum etiam de eo, quòd non peruenit competat intra annum, vt sup. ea. l. in princ. & sic intelligitur sup. de vsuc. non solum. §. si dominus.

1 † P. F. suorum.

2 † P. Flo. uel ipsũ.

i *Siue autem corpore*] ideſt, iniuste, vt in re donata vxori à viro.

k *Animo*] ciuiliter & iuste, vt ff. ea. l. §. deijcitur. & inf. §. qui à me, vel die corpore, vt qui a insistat rei: animo, qđ nõ insistit ad quod facit, quod sequitur. idcirco &c. & §. quod vulgò. & no. quod aliquis possidet ciuiliter, & naturaliter vt qui est in re, vel in conspectu: alius ciuiliter, vt qui alium de fundo expulit. & alius naturaliter tantum, vt fructuarius.

Possidere potest. qs tripliciter.

l. *Nemine*] quia aliquo ibi relicto per eum possidet: nec amitteret possessionem, nisi ille expelleretur vt inf. eod. §. non alij autem.

m *Prohibitus sit*] an hic non admittens possideat vi? hic innuit, quod ficit sup. de acq. poss. l. clam. §. fin. Sed contra, sup. de vsufr. leg. l. sequitur. §. idem si occupaueris, vbi dicitur, quod clam tantum non vi. Sol. vt ibi.

n *Detinuerit*] sic & C. vbi de poss. agi opor. l. 1.

o *Possederit*] qui eum detinuit, vel deiecit, & die maximè. nã idem & si non acquisiuit possessio. vt modo no. proxi. §. vel ideo dicit, vt appareat, quod res vitiosa est facta, nam etiam sine hoc habet locum interdictum, vnde ui. vt dixi. Vel refer se ad casum, vbi sic detinuit, vbi est necesse, vt possideatur, vel die quarto, ipse possederit. s. qui deiectus est, & secũdum hoc possedit in præteritum, & secundum alios intellectus tres primos possedit, scilicet postea.

2 † P. Flo. uel ipsũ.

p *Possessionem*] ei ob timorem accedere nolẽti, vt & sup. de acquir. poss. l. sed si nolit. & l. si id. quod. §. fi. sed si te absente occupauit, & timore non redijsti, non tñ in itinere te detinuit, an habeat locum interdictum, vnde vide. quòd amittis. vt d. l. sed si nolit, & l. possideri. §. si quis nuncietur, & l. si id. quod. §. fi. H. negauit. & habet locum l. cum quæritur. fm eum, qui dixit vacuam, & quæ animo. & ciuiliter tenetur. Placent. dicebat idem. s. & addebat debere eum venire ad locum, vt si tunc ab ingressu repellatur, & ex tunc cõpetit ei interdictum, vt arg. §. quod met. can. l. mẽtio ibi

quod

quod deijci non expe. &c. sed hæc additio non pōt stare. nā cum non admittitur, non possidebat. ergo non datur ei interdictum, vt ſ. proxi. §. amiserat enim prius pp timorē. vt dixi. sed ipse respondebat quasi hodie. cum non admittitur, videatur deiectus, vt & aliàs quis retro fingitur vsus, vt ſ. de rei. actuq; pri l. 3. §. si quis pp. Azo. & Io. dixit dari vtile interdictum ad exemplum eius, quod dr de familia. & mercenario, qui alium expulerunt de prædio, & prædij poſſ. peruenit ad dominum ex delicto eorum, tenetur enim dñs vtili interdicto ratione perueniendi. multo ergo magis debet teneri iste, qui deiecit, cum ad eum propter suſpicionem meam peruenerit poſſeſſio, vt ſup. ea l. §. si filius. & §. si quis tamen neget. Itē pro eis, quod dicitur dari ei qui deijci non expectauit, ſed vidit homines venire: & ſi illi veniebant, licet nō fuerint ingreſſi. vt ſ. de vſuc. non ſolum. §. si dominus. & inf. eod. §. idem Labeo. Itē pro hoc inf. eod. l. 3. §. qui armati.

1† P.Flo. emiſſe.

Vbi eſt eadem ratio, ibi lex extendi debet ad vlteriores caſus, cum lex quandoque vtatur vocabulis exempli cauſa dandi. b. d.

¶ Quod vulgò dicitur, [a] æſtiuorum, hybernorumque ſaltuum nos poſſeſſiones animo retinere, id exempli cauſa [b] didici Proculum dicere. nam ex omnibus prædijs, ex quibus non hac mente recedimus, vt [1†] amittere poſſeſſionem velimus, idem eſt.

Non videtur deijci, qui poſſeſſionem adhuc non apprehendit. b. d.

¶ Eum, qui neque aīo, neque corpore poſſidebat, ingredi autem, & incipere poſſidere [c] prohibeatur, non videri vi deiectum verius eſt. deijcitur enim, qui amittit poſſeſſionem, [d] non qui non [2†] accipit.

¶ Vim vi * repellere licere Caſsius ſcribit: idq; ius natura [e] comparatur. Apparet [f] autem (inquit) ex eo, arma armis repellere licere.

¶ Vi poſsidere [g] eum diffinien dum eſt, qui expulſo veteri poſſeſſore, acquiſitam [h] per vim [3†] rerum poſſeſſionē obtinet: aut [i] q in hoc ipsū aptatus, & præparatus venit, [k] vt contra bonos mores, auxilio, ne prohiberi poſsit ingrediēs in poſſeſsionem, vim facit. [l]

¶ Sed qui per vim poſſeſsionem ſuam [4†] retinuit: Labeo ait non videri [5†] vi poſsidere.

¶ Idem Labeo ait cum, qui metu turbæ perterritus fugerit, vi videri deiectum. [m] Sed Pomponius ait, vim ſine [6†] corpore [n] aliquo locum non habere. Ergo [o] etiam eum, qui fugatus eſt ſuperuenientibus quibuſdam, ſi illi vi occupauerunt [p] poſſeſsionem, videri vi deiectum. [q]

¶ Qui à me vi [r] poſsidebat, ſi ab alio vi deijciatur, habet hoc interdictum. [s]

¶ Qui autem vi deiectus eſt, quicquid dāmni ſenſerit ob hoc, quod vi deiectus eſt, recuperare debet. Priſtina enim cauſa [t] reſtitui ei debet, quam habiturus [u] erat, ſi non fuiſset vi [7†] deiectus.

Non liberatur violētus deiector reſtituto fundo, niſi & reſtituātur alia ablata de ipſo fundo. Et poteſt agi ad exhibendum pro rebus mobilibus, ſi vult ipſe deiectus, vel is, ad quem res pertinent. Bar.

¶ Si fundus, à quo vi expulſus ſum mihi reſtitutus eſset: cæteræ verò res, quæ ablatæ ſunt, non reſtituantur, hic dicendum eſt, interdictum nihilominus tenere: quia verum eſt, me vi eſse deiectum. Planè ſi quis velit de poſſeſsione quidem rei ſoli per hoc interdictum experiri, [x]

a *Quod vulgò dicitur*] vt ſup. de acqui. poſ. l. 3. §. ſaltus & l. pere-
2† P.F.accipitur. gre. §. fi. & l quamuis.
* No. q̄ vnicuique eſt licitū vim atq; iniuriam propulſare. & Adde text. optimum quē ēr̄g. hic alle gat in l. ſcientiā. §. qui cum aliter. inf. ad l. Aql. adde ad id quod vidē dā Anz. in l. 1. in fin. ad leg. Cor. de ſicarijs, & hanc locū diffuse explicat Ci. Ior. pro Milone. & Draco apud Demoſth. contra Ariſtog.
3† P.F. de eſt, terū.
b *Exempli cauſa*] q. d. non eſt ſpeciale in iſtis. Sed quam retinet animo? Azo. naturaliem. vel dic ciuilem, vt no. ſ. de acqu. poſ. l. 1. in prin.
c *Poſsidere*] veluti hæres fortè.
d *Poſſeſsionem*] quā antea habebat. ad quod eſt. §. interdictum autem ſup. ea. l. & quod ibi no. & inf. de reg. iu. l. nō videtur rem. Accur.
e *Naturā*] ideſt iure naturali, vt & ſup. de iuſt. & iu. l. vt vim. & ad idem ſup. ad l. Aquil. l. ſcīētiam. §. qui cum aliter. & ſup. quod met. cau. l. ſed & parius.
f *Apparet*] quia armata vis aliter non poteſt repelli, niſi cum armis. ad quod eſt ī. eo l. 3. §. cū igitur. & C. e. l. recte.
g *Vi poſsidere*] ſubaudi etiam.
h *Acquiſitam*] ab expulſo, nō expulſore, vt inf. eo. l. cū à te.
i *Aut*] aliàs vt. aliàs aut. Accur.
k *Venit*] vt per vim poſſeſsionem teneat.
l *Facit*] ne prohiberi poſsit. Tria ergo ſunt, quia inuadit, & tenet per vim, vt in primo caſu. aut tantū tenet per vim & in hoc paratus venit, auxilio, ſ. tali, vt etiā ſi quis vellet eum deijcere, poſſet ſe tueri, non autē inuaſit per vim, quia dñs præfugerat. & hoc eodem caſu Vlpia. dicit idem quod Labeo. vt ī. proxi. Tertius eſt in eo, qui tenet ſuā: & tunc licet, vt ſubijcit, ſed qui &c C e l t. & ī. l 3. §. cū igitur. & ſ. ea. l. §. vim vi. Vel dic primo caſu, occupauit p vim, ſed pacificè tenet, nec n. aliquē timet. Secūdo inuaſit, & tenet per vim, & ad hæc duo paratus venit. Tertiū nō nuto. In quarto. ſ. §. uē Labeo, idē dices, qñ tū tenet per vim nam præfugerat dñs. Alij dicunt primum loqui de eo, qui inuaſit poſſeſsionem, quam alius inuaſerat, vt & inf. eod. l. §. qui à me.
m *Vt videri deiectum*] licet alio tenderet, nec occupauit, vt benè reprehendatur per Pomponium.
n *Corpore*] ideſt ſine facto corporali, ideſt occupatione.
o *Ergo*] alias ergo, alias ego.
p *Occupauerunt*] cum dñs p̄fugerit, exigitur occupatio, aliàs non hēt locū hoc interdictū, vt hic dicit. & ſ. qđ met. cau. l. metū. ī. tū. & ī. l. 3. §. proinde. Sed contra. ſup. de vſuca. l. nō ſolum §. ſi dñs. vbi nō exigit occupatio. Sol. ſm B. exigitur occupatio, vt habeat locū interdictū, vt hic. nōquo ad amittēdam poſſ. vt ibi. & pro eo. ī. l 3. §. proinde. Vel dic ſm Mar. ēt quo ad interdictū non exigi occupationē, ſi modo illō tēdebant, vt in contrario. ſecus ſi aliō, vt d. §. proinde. hic autē ſubaudies, maximè ſi illi vi &c. vel ēt dicit ideo, quia ſecus ſi nō occupaſſent, ſed metu ſibi dari feciſſent, vt ī. l. ſi rerum. Vel tertio, vt denotat rē vitioſam. & dicit, ſi illi &c. & in l contraria. in fin. & de his no. inf. l. 3. §. proinde. Accur.
4† P.F. retinuerit.
5† P. F. deeſt, videri.
6† P. Flo. corporali vi locum &c.
q *Videri deiectum*] & vi poſſeſſum ſed ſine occupatione non erit vi poſſeſſum, licet poſſit eſſe vi deiectus, vt modò dixi. quid ergo ſi dudum poſſeſſionē occupauerit.
7† P.F. de eſt, vi tam in hoc loco, quam ſup. in alijs pluribus locis.
r *Qui à me vi*] expulſiua.
s *Habet hoc interdictum*] directū ſm Io. vt & ī. eo. l. colonus. & l. cū fundū. arg. C. de præſcri. 30. an. l. ſi quis emptionis. §. ſed & ſi qs. & ſ. qđ met. cau. l. ſi cū exceptione. §. Pædius. Itē qđ ſi à meipſo deīciet ex ſteruallo? Rñ vī hīe ſ. me cū ſm incontinenti mihi liceat, vt ī. e. l. qui poſ. non ob. excepio per l inf. de excep. do. l. dolo. qa illud in petitorijs. ſic ergo vī me teneri & poſtea agere. eō vī caſus legis, vt nō teneat. vt ſ. qđ met. cau. l. ſd & partus. §. quæri. ſed illud quo ad ac. quod met. cau. in qua dānū exigit. vt e. ti. l. ſed & partus & §. fin. in conſti. ſi quis in tantū. minus dubij eſt. Sed cur furi nō datur actio furti, vt ī. de fur. l. itaq; i Rñ. fortè ne inuitētur iuriēs ad furādū ad qđ facilius inuitarētur quā ad inuadēdū. arg. ſ. de pac. do. l. cōuenire. quod non placet, vt ſ. de pac. l. ſi vnus. §. pacta quæ. ſed ideo, quia & ſi reciperet a'ij redderet a dipſum, quod in futē non contingeret. vel ideo aliud, quia hic non potuit à vi cuſtoditi: ſed fur à furto ſic, vt inf. de act. emp. l. ſi ea res.
t *Priſtina enim cauſa*] ideſt vtilitas.
u *Habiturus*] Quid ergo ſi vſucapiebat: & pauci dies ſupererant ad cōplendū? arg. quod veniat, vt & ī. §. nō ſolū. arg. ſ. de fun. dota. l. ſi fundū. Sed arg. cōtra. ī. de fur. l. ſi is cui. §. ſi.
x *Experiri*] ſed nunquid hoc verum eſt etiam ſi ad violentum non peruenirē? arg. quod ſic, ſup. ea. l. in prin.

¶ *Quod autem ait Prætor*] CASVS. Nunc exponit Vlpian. quædã verba edicti: hæc.s.quæq; ibi habuit. & dicit quod oẽs res comprehendit, siue erant deiectæ, siue ei commodatæ, vel depositæ, vel obligatæ. Postea exponit verbum, tunc positum in edicto. i. dicere, vt res, quas habuit in fundo, tũc cum fuit deiectus, veniant in hoc interdicto, siue tũc amisit eas, siue postea, vt quæ ibi remanserũt, & perierunt: vel serui remanserunt & perierunt. nam deijciens nomine eorum tenebitur. hinc est, quod & si domus, de qua deiectus quis est, cõbusta sit, postea teneri deijciens emendare, ãt cum semper fuerit in mora. Postea exponit verbum, ibi, positum in edicto: & est dicere, quod res quas habebat, si in tota illa possessione, de qua est deiectus, veniãt in hoc interdicto. Postea exponit verbũ, intra annum, positum in edicto. nã ille annus vtilis est: & ex die deiectionis vtilitas, quã habuisset deiectus, si deiectio non esset facta, venit in hoc interdicto, qa teneretur deijciẽs quo ad æstimationem etiam si desijt possidere. Postea quæritur an hoc interdictũ detur liberto contra patronum: item filio cõtra patrem, si ab eis fuit deiecti? Et dicas quod non, sed in factum datur: & hoc si vis fuit sine armis. si autem cum armis, tunc dabitur benè hoc interdictum, & liberto, & filio contra patronum & patrem. Item hoc interdictum datur hæredi & cæteris successoribus. Item datur ei, qui desijt possidere per deiectionem. Ponè enim, quod deiecisti me: non autem meam familiam, cum adhuc possiderem, non habeo hoc interdictum. Quid autem si me expulisti, & partẽ familiæ meæ, partẽ in fundo ligasti, vel si totã familiam meã ligasti? benè habeo hoc interdictũ, cum deiecerint possidere. Sed quid si me inueniſti in fundo meo, & me ibi ligasti, & tenebas me ibi ligatum? habeo hoc interdictum cum deiectus videar. Postea dicit, nõ solum deijciens tenetur hoc interdicto, sed & hîs eius tenetur actio in factum ad id, quod ad eũ peruenit ex vi defuncti, siue illa vis facta fuit cum armis, siue sine armis: & perpetuo datur contra hæredẽ, cum detur in id, quod ad eũ peruenit. Quid autẽ contineatur nõie armorũ, specificat. s. fustes, lapides, & similia. Et dĩ vis armata, siue hæc arma habuerũt à principio, siue postea cœperũt habere. Itẽ si cum armis venerũt ad deijciẽdũ, licet armis non fuerint vsi in deiectione: armata tamen vis dĩ. sufficit. n. deterror armorũ, alias terror. Sed pone, q aliquis existẽs in fundo suo videns armatos credens, eos ad eũ venire, fugit de fundo, armati alio iuerunt? non vĩ vi deiectus. idẽ si audiuit armatos venire, siue eras verum, siue non: & fugit propter hoc de fundo: illi tamen non intrauerunt: nõ videtur vi deiectus. Tandem dicit cum irem ad Ricardinam, & vellem in agros meos intrare, prohibitus fui à quibusdã armatis: videor deiectus armis. Tandem dicit, qui cũ armis vult me deijcere, possum ei armis resistere: & si iã me deiecit, possum eum expellere absque pœna, & hoc incontinenti, non ex interuallo. & hoc dicit hic §. cum l seq. & prin. sequentis vsq; ad §. cũ procurator. Pran Accur.

a *Commodatæ*] Sed quomodo in deposito, cum non teneatur nisi dolum commiserit. & in commodato, cũ & ibi custodia aduersus vim parum proficiat, vt §. cõmodati. l. ad eos? Respõ. secundum quosdam culpa commisit, quia potuit defendere, nec fecit. Alij, quod præcesserat culpa post quam quis de casu tenetur, vt §. commo. l. in rebus. Alij, quod pactum se adstrinxerat ad casum, argu. §. depositi. l. 1. §. sæpè. quibus casibus cũ teneatur, interest eius, & ideo agit. aliàs cũ nõ teneretur, nec ageret. vt inf. de fur. l cũ qui. §. is apud quem. & §. præterea & §. nõ solum. Tu dic etiam agi si non interfuit ex prædictis causis, & aliud in furto: & hoc odio inuadẽtis aduersus quem non potest præuideri, vt d. l. ad eos. & §. loc. sed & de dãno. & de act. empt. l. si ea res. In quo ergo damnabitur violentus si nõ restituat res tales? Respon in rerum æstimationẽ quasi tantum interest, cum ad eas personaliter sit adstrictus. Sed arg. contra. inf. eod. l. interdicto. sed certè vltra rei æstimationem interesse potest magis, non autem minus. vt ibi exponitur litera.

b *Verbo*] in latissimâ significatione. Azo.

c *Tenetur*] vt & §. de condi. fur. l. fin. & de fur. l. subtracto. & C. de condi. fur. l. ante. & quod me. cau. l. 1.

d *Vbi enim quis*] vbi. i. postquam, vel statim. & subaudi eũ.

e *Stetisse videtur*] i. semper est in mora, vt §. eo. l pen. & de ver. obli. l. nemo. §. fi. non ergo distinguitur, erant perituræ penes actorem, vel non: ò Marine: sed pro tecto est sup. quod me. cau. l. si cũ exceptione §. quod si hó. ibi, sicuti ĩ interdicto &c. sed expone, vt ibi. Itẽ pro tecto §. fi. de peti. hær. l. si à dño. §. si prædio. sed xñ. vt ibi. pro nobis aũt sunt p̃dictæ concor.

f *Vel locum*] in quo morantur: ad quod cũ inf. de verb. sig. l. locus. Accur.

g *Quæ*] scilicet pos.

h *Interdicto*] aliàs edicto, aliàs interdicto, & facit §. de diuer. & temp. præscrip. l. 1. Accur.

i *Fructuum*] etiam percipiẽdorũ, vt C. e. l. si de possessione.

k *Interdictis*] vt & §. de interdi. l. in interdictis. & §. de precario. l. quæsitum. §. ex hoc. est ergo hoc speciale in interdictis

¶ Quod autem ait Prætor, Quæque ibi habuit, sic accipimus, vt omnes res contineantur, non solum quæ propriæ illius fuerunt, verum & si quæ apud eum depositæ sunt, vel ei commodatæ,[a] vel pignoratæ, quarumq; vsum, vel vsũfructum, vel custodiam habuit, vel si quæ ei locatæ[1†] sunt. Cum enim dicat Prætor, Habuit, omnia hæc habendi verbo[b] continentur.

¶ Rectissimè autem Prætor addidit, tunc ibi habuit. Tunc sic accipimus, cum deijceretur. Et ideo si quid postea desijt illic esse, dicendum erit in hoc interdictum venire. sic fit, vt etiam si homines, vel pecora demortua sint post deiectionem, interdicto locus sit.

¶ Denique Iulianus scribit, eum, qui vi deiecit ex eo prædio, in quo homines fuerant, propius esse, vt etiam sine cul pa eius mortuis hominibus, æstimationem eorum per hoc interdictum restituere debeat: sicuti fur hominis etiam mortuo eo tenetur.[c] Huic consequens esse ait, vt villæ quoque, & ædium incendio consumptarum pretium restituere compellatur. Vbi enim quis[d] (inquit) vi deiecit, per eum stetisse videtur,[e] quo minus restitueret: & idcirco constare ait, eum, qui vi deiecerit, quive dolo malo desierit possidere, hoc interdicto teneri.

¶ Ibi, autem ait Prætor, vt ne quis & ea, quæ illic non habuit, complectatur. Sanè quod ait Prætor, ibi: quomodo accipimus? vtrum in eo loco, vnde vi deiectus est? an verò in omni possessione? Et melius dicetur, non ad angulum vnum referendum, vel locum,[f] in quo fuerit: verum ad omnes[2†] partes possessionis, quas[g] quis caruit, cum deijceretur.[3†]

¶ Annus in hoc interdicto[h] vtilis est.

¶ Ex die, quo quis deiectus est, fructuum[i] ratio habetur: quamuis in cæteris interdictis,[k] ex quo edita sunt, non retrò computentur. Idem est & in rebus mobilibus, quæ ibi erant. nam & earum fructus computandi sunt, ex quo quis vi deiectus est.

1† P.F. col locatæ.

2† P.Flo. omnem partem.

3† P.F. deijcitur.

cto quod vi, aut clam. vi inf. quod vi aut clã. l. semper. §. in hoc interdicto. cte sup. de vsu. l. videamus. §. in Fauiana.

a *Non solum autem fructuum*] vt & sup. §. proxi.

b *Si vi*] alias se vi deiectum non esse, alias si vi deiectus non esset, & sa. C. eo. l. si quando actum.

c *Non possidet*] deiecit tamen. Azo.

d *Cogitur*] scilicet æstimationem, vt inf. eo. l. si vi me.

e *Iisdem competere*] filijs, vel liberis. Acc.

f *Hic*] isto casu. Ac.

g *Competit*] Non alias, & sic hãc distinctionẽ accipe, vt I. de obseq. l. 2. & l. licet. quibus indistinctè denegari dẽ interdictum, & facit sup. de dolo. l. non debet, & de in ius vocan. l. sed si hac lege. §. pen. Acc.

h *Cæteris*] de iure prætorio. Ac.

i *Competit*] vt Inst. de perpe & temp. act. §. sed hæredib. eã in hæredem non datur, nisi peruenit, vt inf. §. fi.

k *Possidet*] vt inf. tit. 2. l. 1. §. consequenter. Acc.

l *Probet*] alias præbet, & alias probat.

m *Retinere*] hoc est planum in ea possessione, quam eorum. s. corpore, & animo possideo, vt peculiariter, si autẽ meo animo, & eorũ corpore, & sic ciuilem per me naturalem retineam per eos, & tunc idem. Nam cum retineam naturalem per colonos, & similiter etiã ciuilem non videor amisisse, quia est mixta naturali, vtpotè digniori domino ergo expulso, neutra perditur, vt hic, sed colono expulso, tunc vtraque perdit quasi ciuilis concomitetur naturalem amissam. vel quia in colono persona repræsentat dominus, vt sup. de acq. poss. l. pergtè. §. quib⁹ & l. quod seruus. Sed licet dño solo deiecto nõ perdat dominus: secus tñ si sua voluntate spontanea alij tradat: licet colonus nõ eius sed velit meo nomine retinere. Item & ideo retineo ego deiectus per colonũ, quia si perdo per eum deiectum, multo magis retineo per eum non deiectum, vt argum. C. de vsufruct. Lantepen. Idem facit inf. de verb. ob. l. si ita stipulatus fuero pte.

¶ Non solum aũt fructuum [a] in hoc interdicto ratio habetur: verum cæterarum etiam vtilitatum habenda est: nam & Iul. [1] † refert in hoc interdicto omnia quæcunque habiturus, vel assecuturus is erat, qui vi deiectus est, si vi [b] deiectus non esset, restituí. Eorum [2] † autem litem à iudice æstimari debere, eumque tantum consecuturum, quanti sua interesset, [3] † si vi deiectus non esset.

¶ Ex interdicto, Vnde vi, etiam is, qui non possidet, [c] restituere cogitur. [d]

Hoc interdictum denegatur liberis, & libertis aduersus parentes, & patronos: nisi vi armata expulsi sint liberi, vel liberti, & datur eis loco interdicti denegati actio in factum. h. d.

¶ Interdictum hoc, quia atrocitatem facinoris in se continet, quæsitum est, an liberto in patronum, vel liberis aduersus parentes competat? Et verius est, nec liberto in patronum, nec in parentes liberis dandum esse: melius que erit in factum actionem ijsdem competere, [e] aliter atque si vi armata vsus sit aduersus libertum patronus, vel aduersus liberos parens. Nam [4] † & hic [f] hoc interdictum competit. [g]

¶ Hoc interdictum hæredi, & cæteris [h] successoribus competit. [i]

Retinenti possessionem per suos, licet ipse deiectus sit, non datur hoc interdictum, nisi forte hi, qui remanserunt in fundum, cœperint a deijciente possideri. hoc dicit, cum §. sequen.

¶ Non alij autem, quam ei, qui non possidet, [k] interdictum, Vnde ui, competere, argumentum præbet, [l] quod

m *Imperauerit*] pro suo commodo, vel etiam vt exirent.

n *Possidere*] sic intelligendum est, & sic interdictum datur. Sed opponitur, quia hoc eodẽ casu videtur dari, quod metus causa. vt sup. quod me. cau. l. metum. §. idem ait. & si fortè ergo hoc cessat. vt j. eo. l. si metu. Sed hic priuat possessor

apud Iulianum [5] † relatum est: si quis me vi deiecerit: meos autem non deiecerit: non posse me hoc interdicto experiri, quia per eos retineo [m] possessionem, qui vi deiecti non sunt.

¶ Idem [6] † Iulia. refert, [7] † seruos quosdam vi depulerit, alios retinuerit, & vinxerit, aut etiam eis imperauerit, [n] vi te deiectum intelligi: desijsse enim possidere, [o] cum serui ab alio possideantur. Et quod in parte [p] seruorum dictum est, idem in omnibus dicit ait, si fortè nemo depulsus esset, sed possideri ab eo cœpisset, qui ingressus in possessionem esset.

¶ Quid dicturi essemus, tractat, si aliquo possidente [q] ego quoque ingressus sim in possessionem, & non deijciam possessorem, sed vinctum opus facere cogam: quatenus (inquit) res erit? [r] [8] † Ego verius puto eum quoque deiectum videri, qui illic vinctus est. [s]

Hoc interdictum in quantum est rei persecutorium, datur etiam in hæredes in id, quod ad eos peruenit, & datur perpetuo. h. d.

¶ Ex causa huius interdicti in hæredem, & [9] bonorum possessorem, cæterosque successores in factum [t] actio competit in id, quod ad eos peruenit. [u]

Paulus lib. 65. ad edic.

LEX II.

DOlove malo eorum factum est, quo minus peruenirent.

Vlpianus lib. 69. [9] †

LEX III.

IDem [10] † est, & si quis armis deiectus est, quia ex facinorib. defunctorũ deco,

possessione, & recedit deijciens, sed in I. metum. non sed tñ, vi pariaret ædificare. Item oppo. quia videtur vis turbatiua, & sic vti possidet. dati. ergo non hoc, vt inf. eo. l. vim facit. Sed tñ de. vi modo dixi. q. a hoc. & si non expulúa, tñ priuatiua ẽ vis, eo enim. q. ligat possidentem. vi cum priuate possessione. ad quod est inf. de libe. ho exhibẽ. a. ar in turbatiua non eum deijcio, sed tantum turbo, non permittendo eum stare, & colere, vt d. l. vim facit. Acc.

o In *parte*] seruorum. No. qd dixit sup. de vsur. l. qui scit. in pri.

q *Si aliquo possidente*] libero. s. homine.

r *Erit*] idest quid turis sit.

s *Vinctus est*] quia nõ distat à seruo &c. qui vinctus detinet, vt if. de lib. ho. exhi. l. 2. & oppo. & tñ. vt modo dixi. Itẽ quid si imperaui colono tuo, vt premat possideat. & facit timore? videtur te vi deiecisse, vt hic dicitur.

t In *factum*] quæ in locum interdicti datur. vt Inst. de interd. §. fin. & nihilominus hic datur interdictũ. arg. inf. eo. l. idem. §. hoc interdictum.

u *Peruenit*] & perpetuò, vt inf. l. idem est, §. 1. & ẽ. qd me. ca. qd aũt. & l. seq. & de dolo. l. in hĩdẽ. & l. seq. & C. ex del. def. l. 1. & C. e. l. vi pulsos & inf. de reg. iur. l. sicuti. Nã turpia &c. vt ẽ. de calum. l. hæredẽ. 1. Acc.

Idem; CASVS. In hac lege viq; ad §. cum procurator. continuatur l. præced.

¶ *Cum procurator*] Procurator meus deiecit aliquem de fundi possessione cũ armis. me iubẽte. vel ratum hõte, teneor. q. a ego videor deiecisse. idẽ in familia. Itẽ tenetur cuius instigatu familia mea deiecit aliquem. Itẽ hoc interdictum datur post annum in id. quod peruenit ad deijcientẽ.

5 † P.F. Vlpianum.

6 † l. Vlpianus.

7 † P.F. seruos quosdã vi depulit, alios retinuit, et vinxit, aut ẽt impetrauit.

8 † P.F. esset.

9 † Ad edictũ P. F. lo † In P. F. in cipitio. q3 est. & si quis.

1 † P.F. Vlpianus.

2 † P.F. Flo. aut cotũ.

3 † P. F. se vim deiectum non esse.

4 † P.F. nã hic interdictum.

x Sing. est ista gl. ad hoc q vbi dãs deijci tur de possessione: tñ adhuc eã retinet per colonum suũ ibi existẽtẽ: secus aũt si spõtanea voluntate possessionem tradere alteri. quia tunc eam perdit. ino nec eã retinet q colonum existentẽ in eo fundo. Rolo.

¶ *Vnde vi*] Si prohibetur fructuarius vti frui fundo, in quo habebat vsumfru. habet hoc interdictum, prohiberi autem dr fructuarius siue existēs in fundo, in quo habebat vsumf. deijciatur, siue cum esset sponte de fundo, nunc volens redire non fuit admissus, sed si ab initio velit incipere vti frui. & fuerit prohibitus, non habet locum hoc interdictum, sed rei. vend. agat. quod expone, vt in gl. sf. & prædicta hñt locum in vsufructuario domus, siue fundi, in fructuario verò rei mobilis secus est, nisi res prędictæ mobiles solo cedant, vt sunt tigna quæ sunt in domo, & quæ dixi in fructuario, & ex quacunque cā sit constitutus vsus vel vsufr. i. inter vivos, siue in testō, idem est. Et vi breuiter dicam qualitercunque fructuarius possidens deiectus sit, hēt hoc interdictum, & durat ei etiā si postea capite sit minutus, & sic amisit vsumfru. & hoc casu dabitur pro præterito domino, non vt pro futuro tpe constituatur vsufr. & dabitur etiā hæredibus, & in hæredes deiicientes datur, in factum in id, quod ad eos peruenit. Fr.

* No. istū text. q̄ armorū appellatione cōprehenduntf fustes lapides. & oē id, qđ nocere pōt, qđ sīn. intelligo hic esse verū] propriè, sed nō propriè gl. est singulariter notāda in cl. 1. de fla. mo. fu per verbo. arma. quā singulariter dicit no. Ang. i §. ex malificijs Inst. de actio. i 6. col idē Ang. in §. recuperādæ Insti. de interd. Add tuli mitando hunc tex. nisi ī fauorē de armis, quia fustes, lapides, & similia sī cōprehenduntf. glo. est de hoc sing. in cl. 1. §. nos cōrū in verb. arma. ext. de statu. mona. de quo p Are tin. in suo tracta. ma leū. in gl. & in vers. armatus. & per Ludo. Ponta. i l. 2. §. ecclesiarum sup. ad Syll.

a *Actio datur*] videbatur quod quando cum armis facta est, non deberet dari in hæredes, etiam de eo, quod ad hæredes peruenit, quia actius punitur criminaliter delinquens, quam cum vis facta est sine armis, sed tamen contra est, quia datur, vel dic contra videbatur dari etiam si non peruenit propter immanitatem criminis, sed tamen nō datur nisi in id, quod peruenit, vt subijcit: sufficit crimen &c.

b *Perpetuò* ad quod faciunt concor. posita sup. l. 1. §. fi.

c *Rompheæ*] lanceæ quæ habent rostrum, vel temporem ad homines capiendos. Alij habent rambolas, & facit inf. de verb. sig. l. armorum. & Insti. de interdi. §. qui autem. Item in telo, vt inf. de fur. l. si pignore. §. 2.

d *Tenuit*] ne cum eo pugnaret. H. vel dic, vnus, vel alter quasi non omnes.

e *Concertatione*] aliàs contentione, & aliàs deiectione, & aliàs certamine

f *Vt fustes*] ex eo, quod non inspecto principe, sed sine dicitur hic visum esse arg. quod si alio tendentes cum viderent nos fugisse, mutato proposito ingrediantur, quod videar vi deiectus in spacio fine.

g *Sed deiecerunt*] i. sine armis, quia forte armatis visis fugerunt. aut cum venissent armati, eis depositis deiecerunt possidentes Acc.

h *Armorum*] arg. ad quæstionem, quæritur, an oporteat aliquem expectare primò se percuti. R ñ. quod nō. vt no. C. vnde vi. l. 1. & fa. ad l. fin. de cal. l. & generaliter. 2. respon. & quod quisque iur. l. 3. 2. respon. & C. de fur. l. si quis. & sup. de poss. l. 1. §. hostias. & facit sup. ad leg. Aquil. l. sed & si quemcunque. & C. de fisca. l. 2. & 3.

i *Vi deiectus*] imò videtur vi deiectus. vt sup. de vsucap. l. nō solum. §. si dominus. Sol. non vi sed vi deiectus. vt hēat interdictum. vt hic. sed quæ ad hoc, vt amittat possessionem, sic. vt ibi fm Azo. Alij. qđ hic alio ibāt. ibi illuc quod nō placet. quia quo ad amittendā possessionem nō refert ibant illuc vel non. vel etiam in nullo loco. nā semper amittitur. vt ibi.

k *Cum armatis*] alio tendentes fm Io. & Azo. & sic habetur eo casu, quo superius proxi. resp. & hoc etiā casu habetur sup. quod met. cau. l. metū. 2. resp. & quod subjcit. Quæ verum, &c. f. eos esse paratos ad eundum aliò, siue non. & quod subijcit non esse vi deiectum: supplemet alio modo quo ad interdictum, vt &c. sed quo ad perdendam possessionem sic, vt sup. de vsuca. l. non solum. §. si dñs. quę est huic respon. contraria in eo, quod subijcit non videri deiectum vi. Alij cōtra illuc tendentes: non aliò, & quod subijcit siue verum &c. f. eos esse armatos, vel non: veriè si veniebant, & illuc fm eos. Item quod subijcit non esse armis deiectum, sed sine armis vi deiectus, & sīa habebit interdictum pro vi simplici, non pro vi facta cum armis fm eos. Ad idem tamen vtraque datur cum ciuiliter agitur, vt arg. ī. prox. §. qui armati, & ideo hæc opinio non placet.

l *Discessit*] si aliò tendebant, vt dixi. & si metu discessit. ergo amisit poss. mec animo. videlicet mutato proposito apprehendant eam, non tenentur, quia tunc non possidebam, vt sup. eo. l. 1. §. interdictum. R ñ. datur vtile. arg. sup. eo. l. 1. §. familię. Vel dic. q̄ recessit non animo deserēdi possessionem, sed forte sub illa cōditione si illi intrarent. argu. sup. de acq. poss. legem. sine in vacuam. fm Azo. Item oppo. alia ratione, quod nō vi non potest interdictum, ēt si fuerit occupata, nam retinet naturalis non, quia erat vacans, nōe ciuilis non, quia non alius, sed sua opinio. & forte vana priuauit eū. vt arg. inf. de fur. l. 1. quia in furtiuis rebus in factis vani timoris nulla est æstimatio. vt sup. de reiud. l. si quis ab alio in princ. R ñ. non sola opinio, sed aduersarius pp quem opinio procedit, cum priuauit. vt arg. C. de rap. virg. l. vnica. & hic animus amittendi præuerit inuasionem. Econtra, si inuasio præuenerit animum. vt si absens non redijs credens me non admittendum. vel ejiciēdum. tūc dic. vt no. ī. e. l. 1. §. hoc interdictū. m *Deiectum*] contra sup. de vsucap. l. non solum. §. si dominus. Sol. hic tantum audiuit eos venire, & fugit. ibi vidit eos venire & fugit. quod non placet. sed solue. vt modo no. hoc eodem respon. & facit sup. si quis omiscau. testamen. l. si quis remis. & no. quod fallit hæc regula, qui occasionem damni, &c. vt sup. ad leg. Aquil. l. qui occidit §. pen.

n *Deiectum*, facit inf. e. ad l. §. vnde vi. & l. colonus. & sup. eod. l. 1. §. siue autem. & distingue super præmissis, quæ cum æstimat. qui aliquos venire, & fugi. aut falsum erat. quod æstimauit. aut verum. & cum verum. aut illo venichant. aut alio tendebant. & cum alio tendebant, aut dum fugiūt ingressi. aut non. si falsum esset penitus, quod æstimauit. & si possessionem amisi, quia fugi vt d. §. si dñs. tamen nec edictum. quod met. cau. nec vnde vi locum habet vt sup. quod met. cau. l. metum. 2. responso. & sup. §. proinde, si vero venichant, sed alio tendebant. nec sunt ingressi, tunc idem vt sup. proximè. §. si quis autem. Si verò alio tendebant. sed tamē dum fugi sunt ingressi. locum habet vnde vi. quasi vi deiectus, & quasi ex post facto ad id venisse videantur. vt sup. §. armis deiectum. & §. proinde vbi. & de hoc not. si verò ad hoc veniebant. tunc ēt si non sunt ingressi. locum hēt interdictum vnde vi. vt sup. de vsuca. l. non solum. §. si dñs. & l. sequitur. §. si tu me. & innuit ī. de proxime. §. si quis aūt. licet dñs Bul. in hoc casu proximo superiori dicebat, quod non, sed vi deiectum videri quo ad perdendam poss. vnde intelligebatur in d. §. si dñs, nisi sequeretur ingressi. & pro.

eo.sup.eo.l.1.§.idem Labeo,& sup.proxi.§.proinde:sed eas expone,vt in qualibet nota.si vero sunt ingressi possessunc sine dubio sui omnes vnde vi interdictum locum habet,vt sup.l.1.§.idem Labeo & sup.§.proinde in fi.Si vero non fugi sed alias me absente sunt ingressi, nec reuertentem admiserunt:vnde vi locum habet: vt hic,& sup.eo.l.1.§ interdictum, & sup. de acq. poss.l.clam.§.fi. Si vero me reuertentem non fugauerint in prædicto proximo casu, sed meum discessu & accedere nolui:quasi meum videor eis possessionem cessisse, & edictum, quod metus causa, non permittat, vnde vi locum habet, vt sup.quod met.caus.l.qd l.metum.§.fin. & vero Inst.§. sed & si per vim se ingressus si non redijerit eum,& eidem me non admittendum vel deijcienti dum, quia habeo interdictum,vt ro sup. eo.l.1.§.interdictum, quod quisque,& sup.proxi.§.proinde.

Vim vi repellere licet in eum tuenti, non autem ex interuallo, h.d.Bar.

¶ Eum * igitur,[a] qui cũ armis venit,possumus: armis repellere:sed hoc confestim,[c] non ex interuallo:dummodo sciamus non solũ resistere [b] permissum,ne deijciatur:sed & si deiectus quis fuerit, eundem deijcere, non ex interuallo, sed ex continenti [c] posse. [1] †

Imputatur domino si procurator deiecit aliquem,s. si dominus mandauit, vel ratum habuit, quod procurator fecit. Idem dicendum est in familia domini. Bar.

¶ Cum procurator armatus venit,[d] & ipse dominus armis deiecisse vi; siue mãdauit,siue (vt Iulianus ait) ratũ habuit. Hoc & in familia dicendum est. Nam cum familia sine me [e] armata venit, [f] ego non videor venisse,sed familia: nisi iussi,vel ratum habui.[g]

¶ Hoc interdictũ ĕt aduersus eum proponitur,qui dolo malo [h] fecit,quo quis armis deijceretur. Et post annum [i] reddetur in id, quod peruenit ad eum,qui prohibuit.

Hic incipit exponere,quando interdictũ illud detur fructuario,sup.vero dixit, quando pro re: proprietate.

¶ Vnde vi interdictum necessarium [k] fuisse fructuario [l] apparet, si prohibeatur vti frui fructum [2] † fundi.

*Hoc interdictum competit contra eum,qui prohibet frui fructuariũ, qui tam vti frui quam ad alia extra neam dimittat negotia, nulli, & vt in.s. de verb.obl.l. se & si ñ continuus.s. respon. ꝓ aliter, & ad duob.rei duos, defendat §.fi & ant.de adult.l. sed clamo- quod ait, §.quod ait, rem in l. & su.de iudi.l.hæte- 2. §. hoc des.§.fin. Sed quid si ad Syl in villis dejectus vela.& gl. i nit ad ciuitatem pro alie.c.ꝙ. amicis & in hoc bi- Dolo 3. duo, vel triduo labo- * Confe- tat,an interim possi- ssim.in.a dear. Quidam non duas ho- etiam qualiter, sed ras, vt in venienti recuperat, lib.so. Bartol. arg.in.l.co.l. qui possessionem. Sed tunc dicitur. 1 P.Flo. dicitur, ꝙ possideat ciui- c.est.pos- liter, & spẽ habebit sit. recuperandi naturalem. Nec obst.l.in la.q 2 P.Flo. possess. quia reuertitur usfructu in pristinam causam quo ad naturalẽ, vel quatenus de facto est extra, ciuilis autem non amittitur: sed perseuerat eadem. Item non obst quod biduo,vel plus ibi moratur in talibus quia sic est opus in talibus: nam & propter aduocatum datur dilatio. 3 vt sup.ex quibus caus. ma.l.ait Prætor.§.fi Item testatori ad necessarias causas,vt C. de testa.l. cum antiquitas, & fideiussor accipitur inter duos reos vel d.l.de duo.re.l.duos.§.fi.

quasi ille meam possessionem occupasset, argu.sup.de dol. cum quis. Accur.

i *Post annum*] vt sup.eo.l.1. in princ. & de interdi.l ex quibus.& communi diuid.l.cõi diuidundo.§.Iulianus. Acc.

k *Interdictum necessarium*] i. vtile, vt & aliàs, sup de dam. inf.c.l.damni.§ pen. Vel dic hoc ẽt directũ dari,vt arg.s.eo. l.1.§ deijcient &c.

l *Fructuario*,& usuario.vt ſ.§.itẽ si non, & de his tractat viq; in fi.l Item.& ei qui habitationem hẽt vt sup. de don. l Aquilius.Sed an ei,qui de re l seruitute deijcitur cõpetat? Resp. nent vt sup.de vsu.l. sequitur.[a], si vsũ,sic & nouum opus nuntiet habẽti seruitutem personalem,non realẽ, vt sup.de no ope.nun.l. 1.§.fi. & l.qui vi.m.si illis ergo recurritur ad interdictum dicto.& vide de itinere priuato & ad aq. ductu vt inf. de itine.actuque priua.l.1.in prin. & de aqua quotid.& æstiu.l.1. in prin.

m *Non admisit*] retinuit ergo in absentia poss. suam.s. naturalem.vt hic.& sup.de usufr.l.arborib.§.Iulia. & arg. sup.eo.l.1. sinautem.Quid si de iecto fructuario à naturali videatur deijci proprietarius de eius.vel 3 Resp.non: cum non nisi p deiectionem.vel per hoc quod nõ admittitur. quis in possessione perdat aliquis possessionẽ.vt sup. de acq. poss.l.fi.quid quod,secus in re mobili, qua priuatur vnus per hoc, q alteri eorum sumi pinga etiam ignorãs perdit.vt sup.de acq. poss.l.item quæ.

n *Locum non habet*] sed cum fructuarius veniens solo aspectu possessionẽ acquirat vt sup.de acq.poss.l.1. §.si tutorem, & l. qui meo.§.si venditorẽ videtur si postea appropinquans prohibetur,& deijciatur.& sic habeat interdictum: sed resp. hic fuit prohibitus etiam ante quam posset locum videre. Acco. *Vend.cas*] sed quomodo vendicet,si nunquam possedit? Respond.fuit relictus in vltima voluntate.vt sup. quemad. seruam.l. si partem.§.fi. vel etiam inter viuos: sed cœpit aliquando possidere, & postea desijt, si autem non fuisset inductus in possessionem.tunc agitur ex stipula. vel ex contractu.ex quo continuus est.

o *Vsumfructum vendicare*.

p *Ad res mobiles*] vt tigna, & similia, quæ ibi habebat. Accursius.

q *Fuerint*] s. in ædificio, idemque si in domo essent, vt supra eo.l.1.§ si fundus. Azo.

r *Quacunque enim causa*] nec aduenio, vel inter viuos.

quæsit ꝙ aliũ aduocatũ, ita no.Bar.in l.ait Prætor.§.fi. ꝙ illũ text. ff. ex ꝙb. eau. ma. & in l. fi. in fi. sup. de vacan. mune. & melius in l. sed si vnius.§.qd ãt. de iniur. & Felin. c.1.in princ. extra. vt lite non cont.ff.d quo no. i apostil.ad la. Rebuf.in l.vlica.n. 2. i veſi. cãm,C.ã sentẽ. ad uer. fiscũ latis retta ctan. lib. 10. & in l.oẽs iudices.i princ. vbi ẽt notaui in apo inter. Andreas de Barto. C. de dilo.e.lit. & in apostil.ad Lã franc. in c.qm cõtra falsã. §. dilationes ext. d probat.

3] P.Flo. fructuarius.

4] P.Flo. vti frui.

5] P.Flo. cessi. sed.

haredes prohibẽtis actio in factum ad damnum præteritũ resarciendum, non ad constituendum vsum fructum: quia extinctus est morte, vel capitis diminutione fructuarij, l. d. ll. seq. propter suam breuitatem non sumantur.

¶ Qui vsusfructus nomine 1† qualitercunque [a] fuerit quasi in possessione, vtetur hoc interdicto. Sed si quis postea quam prohibitus est, captę minutus [b] sit, vel mortuus: recte dicitur, hæredibus, & successoribus competere hoc interdictum, non vt in futurum constituatur [c] vsusfructus, sed vt præterita causa, & damnum præteritum [d] sarciatur.

¶ Hæres quoque simili modo debebit in factum actionem suscipere in id, quod ad se peruenit. [e]

Idem lib. 10. ad edict.

LEX IV.

SI vi me deiecerit, cuius nomine municipum, [f] in municipes mihi interdictum reddendum Pomponius scribit, si quid ad eos peruenerit. [g 2†]

Idem lib. 11. ad edict.

LEX V.

SI rerum ‖ 3† tibi possessionem 4† tradidero, dicit Pomponius, vnde vi interdictum cessare, quoniam non est vi deiectus, qui compulsus est in possessionem inducere. [i]

Paulus lib. 66. 5† ad edict.

LEX VI.

IN interdicto, vnde vi, tanti condemnatio facienda est, quãti interfit possidere, & hoc iure nos vti, Pomponius scribit: i. tanti rem videri, [k] quanti actoris interfit possidere: quod aliàs minus [l] est: aliàs plus. Nam sæpè actoris pluris interest [6†] hominem [m] retinere, quam quanti is [n] est, veluti cum cõnis habendę, [o] aut rei probandæ, aut hæreditatis adeundæ [p] gratia interfit eius eum possidere. 7†

Idem lib. 27. 8† ad edict.

LEX VII.

CVm à me * vi deiect[9] sim, si 9† quis ui [q] eandẽ possessionem possidere cœperit, non possum [r] cum alio, quam tecum, interdicto experiri.

Idem lib. 4. 10† ad edic.

LEX VIII.

FVlcinius dicebat, vi possideri, quoties vel [s] non dominus, cum tamen possideret, [t] vi deiectus est.

Secundum commoda, quæ quisque sentit: ita onus subire tenetur.

Idem lib. 66. 11† ad edic.

LEX IX.

SI plures * hæredes [u] sunt, vnusquisque non in amplius, quam ad eum peruenerit, tenetur, qua de causa inter dum in solidum tenebitur is, ad quem totum peruenerit, quamuis ex parte [x] hæres sit.

---

a *Qualitercunque*] aliàs qualiter qualitercunque, aliàs qualitercunque. Accur.

b *Minutus sit*] maxima vel media capi. d. olim et minima, vt C. de vsufr. l. corruptionẽ, & Inst. de acq. per arroga. Acc.

c *Constituatur*, quia extinctus est cap. di. vel morte, secus si non vtendo propter ipsam deiectionẽ, vt inf. eod. l. si plures in prin. & l. si de fundo, & sup. de vsufr. l. cuiuscunque. Acc.

d *Præteritum*] i. fructus percepti, & etiã percipiendi veniant in diẽ sui i vsumfructũ post. vt & sup. de vsufr. l. qui vsumfr. §. fi. & l. quæsitũ, & l. cuiuscũque. An autem ipsa quasi possessio restituatur? Resp. fortè sic: licet eius per dominum possit ei auferri: nam est momẽtanea. vt C. eo. l. momentaneæ. Accur.

e *Peruenit*, sic sup. e. l. si in fi. & l. 3. i prin.

SI vi me.] CASVS. Aliquis noie municipij me deiecit, & sum tot tenentur municipes hoc interdicto. Fran. Accur.

f *Municipum*] q sint municipes, habes ff. ad mun. l. 1. & facit C. de dolo. l. sed si ex dolo. §. 1. & quod metus causa. l. metum. §. 1. & sup. de acquir. poss. l. 2. Accur.

g *Ad eos peruenerit*] sed obijcit, aut municipes habuerunt ratã illam deiectionẽ, & tunc tenẽtur in solidum. vt sup. eod. l. 2. §. quoties, aut non: & tunc non ideo tenentur interdicto, vt inf. eo. l. cum à tested dic vtili non directo, vt & aliàs sup. eo. l. 1. §. si filius. & §. si quis tamen. & arg. su. quod met. cau. l. si cum ex. §. in hac. vel subaudi hic maximè, & dic q mãdauerũt, vel tatum habuerunt municipes. & facit C. vn de vtil. meminerint.

2† P. F. peruenit.

3† Aliàs si iterũ.

4† Aliàs vi.

SI rerum.] CASVS. Metu coactus dedi tibi rem meam. nõ hẽt locum hoc interdictum, sed act. quod met. cau. Fran.

h *Si rerum*] aliàs incipit, si mero, & aliàs si rerum tibi possessionem vi tradidero. & tunc dic vi s. compulsiua. Acc.

i *Inducere*, nõ ergo pro vi compulsiua locum habet hoc interdictum: sed act. quod me. cau. vt sup. quod me. cau. l. metum. §. sed & si per vim. & l. si mulier. §. qui possessionem.

IN interdicto.] CASVS. In interdicto vnde vi fit condemnatio in interesse agentis: quod est qñ vera rei æstimatio. qd enim si deiecisti me de fundo, in quo erãt serui mei, & eos seruos per hoc amisi, quos volebam propter aliquam causam torqueri, vel erant hæredes instituti, & sic hæredi. amisi: certè hoc totum damnum æstimatur. Franc.

k *Videri*] i. æstimari.

l *Minus*] non dicit minus rei vera æstimatione, hoc enim non est. vt inf. de fur. l. si vendidero. l. cum autem, loquitur ergo sic, quia vtilis rei pretium excenditur interesse, qũque in maiorem summam: qñque in minorem. ff. Acc. & facit sup. eo. l. 1. §. qui aũt. & quod ibi nota. Et ho interesse probabimus: puta in litem ꝯ dolosum. vel contumacem inuasorem nolentem restituere, vt & sup. de rei vend. l. qui restituere, in fin. & inf. quod vi aut clam. l. semper. §. in hoc interdicto.

5† Aliàs 17. P. F.

m *Hominem*] qui erat in possessione in vasa aceruitius: vel seruus: vel colonus, vt sup. eo. l. 1. §. si fundus. & §. rectissime. Vel dic. q̃ inducit simile in homine seruo: puta rapio, quia actione vi bonorum raptorum reperitur, vt quasi idem sit. & hic. Accur.

n *Quanti est*] i. valet homo.

o *Habendę*] In seipso ã aliquo facinore. & qđ subijcit, habẽdę. s. in aliũ. ad quod est sup. ad exhiben. l. si. p *Adeundæ*] ad quod est inf. de fur. l. si qs vxori. §. pen. Accur.

6† P. Flo. interesse.

7† P. Flo. possideri.

8† Aliàs 24. P. F.

* Vide in fniam huius tex. In noc. in c. cũ ad sedem. de rest. spol. P. F.

CVm à me.] CASVS. Deiecisti me à fundo, & alius postea te deiecit, hẽo hoc interdictum contra te. & ꝯ illum. Secundò dicit: hoc interdictũ datur & nõ domino deiecto de fundo, quem possidebat. & hoc dicit hæc l. & seq. Fran. Acc.

9† P. F. si Titius eãdem rem possidere.

q *Si quis vi*] vi. vel sine vi: non cuto.

10† P. Fl. §. 4.

r *Non possum*] ad qđ fa. sup. eo. l. 1. §. qui vi à me. & sup. de acqu. poss. l. fi. & inf. tit. 1. l. 1. §. fi. & sup. de vsuc. l. sequitur. § si tu me. & sup. si seruus vendat. l. loci corpus. §. competit. nisi fortè cũ fuerat non soluendo, vt in arg. contra. inf. de furtis. Litaque, circa princ. Item facit, C. si cert. pet. l. non vtique. Accur.

s *Fulcinius vel*] pro &: vel ꝑ salutem.

11† Aliàs, 65.

* Intellectũ huius legis vide per Alc. in l. 4. §. Cato. nu. 93. de verb. obl. & ibidẽ per Crotum, nu. 48. in 1. lect. & nu. 24. in 2. & per Mar. Soc. nu. 120. & Burigel. nu. 89. & Gallian. nu. 40. & Bol. n. 95. & seq.

t *Possideret*] large accipe, id est, detineret, vt & sup. eo. l. 1. §. quod autem ait. & fa. sup. de vsucap. l. sequitur. §. si tu me. Accur.

SI plures.] CASVS. Deiecisti me de fundo meo. & cœpisti possidere, decedis postea relictis pluribus hæredibus quilibet hæredum tuorum in id, quod ad eum peruenit, tenetur. & ꝯ totum ad vnum peruenit, in totum ille tenebitur. Secundo dicit: habebam vsumfructum in fundo tuo, deiecisti me de possessione prædicti fundi, & sic eum non vtendo, & fruendo amisi, dicitur quod agam hoc interdicto, per quod compelleris restituere, id est, constituere vsumfructum in pristinum statum, à quo fui deiectus. Franciscus Accursius.

u *Hæredes*] f. violenti. Accur.

x *Ex parte*] fa. sup. commoda. l. 3. §. hæres. & l. in cõmodato. §. 2. & inf. de pact. stipula. l. 2. §. sed si vnus. & supra. de rei vẽ. l. si possessor. & sup. quod metus cau. l. qđ diximus. §. fi. & sup. de eden. l. si quis ex arg. §. cogatur. & inf. de aqua.

aqua quotidiana & æſti. l. 1. §. comperit. & inſ. quod vi aut clam. l. ſemper. §. hoc interdictum. Acc.

a *Deiectum*] per proprietarium deiſcientem, vt ſubijcit. Accurſ.

b *Ab vſufructu*] qui eſt quaſi poſſeſſor iuris.

¶ Deiectum [a] ab vſufructu, [b] in eandem cauſam Prætor restituere [c] dēt: id eſt in qua futurus eſſet, ſi deiectus non eſſet. Iraq ſi tempore [d] vſuf. fructus finitus fuerit, poſtquā deiectus eſt á domino, [e] nihilominus cogendus erit reſtituere, [f] id eſt vſumfructū. g † interdum conſtituere. §

Si poſt deiectionē facta ſit cōſolidatio vſusfructus, et proprietatis, nō tenetur proprietarius iterū vſumfructū conſtituere: aget tamen vſufructuarius cōtra eū, per quē pdidit vſumfructum. h. a. l. ſeq. exponit quid ſit vim facere.

Caius lib. 2. ad edict. 3†

LEX X.

SI de fundo proprietariū, [h] & fructuariū prædo expulerit, atq. ob id fructuarius conſtituto tpe [i] non vſus, perdiderit ius ſuum, nemo dubitat, quin 4† tunc dominus, ſiue experiatur cum fructuario aduerſus prædonē, ſiue non experiatur, [k] retinere [l] debeat reuerſum ad ſe vſumfructū: & quod fructuarius perdidit, id ad damnum [m] eius pertineat, cuius

vigīti annot: non exigo quod hic loquatur ſecundum vetera iura: vel quod fuerit lis cont. ſecundum H. quòd vltra poſſit extendi: patet ī. de diuer. præſcr. l. 1. Acc.

K *Non experiatur*] ſcilicet cum fructuario: ſed ipſe ſolus. Accurſ.

facto perijt.

Pompon. lib. 7. epiſt. 5†

LEX XI.

VIm facit, [n] qui non ſinit poſſidentē eo, qđ poſſideat, vti arbitrio ſuo, ſiue inferendo, ſiue fodiendo, ſiue arando, ſiue ædificando, ſiue quid omninò faciendo, per quod liberam poſſeſſionem aduerſarij non relinquit.

Colonus nō admittens emptorem fundi, habet interdictū contra deiicientem, ſi deiectus ſit: & dominus habet interdictum contra colonū non admittentē emptorem. Bart.

Marcellus lib 19. Dig.

LEX XII.

COlonus, cui locator fundum vendiderit, 6† cum is in poſſeſſionem 7† ire iuſſus eſſet, non admiſit: [o] deinde colonus vi ab alio deiectus eſt, quærebatur, quis eorum haberet interdictum. Vnde vi. Dixi, nihil intereſſe, colonus dominum ingredi volentē prohibuiſſet, an emptorem, cui iuſſiſſet dominus tradi poſſeſſionem, non admiſerit, igitur interdictum. Vnde vi, colono competi-

l *Retinere*] id eſt, nō cogendus eſt de nouo concedere, & hoc cum extraneus inuaſit, ſecus ſi dominus. vt ſup. l. prox. in fin. Accur.

5† P. F. li. 6. ex Plautio.

m *Ad damnum*] Sed quid ſi prædo nō eſt ſoluendo? Reſpond. agitur cōtra proprietarium, vt cōſtituatur de nouo: argum. ſup. de eo per quem fa. erit. l. fin. & ſu. l. proxi in fi. & ſup. de fun. do. l. ſi maritus, ſecūdum quoſdam. Sed B. & H. contra. Sed eis oppo. amiſſum per fluuium reſtituitur: vt ſup. quibus mo. vſusf. amit. l. ſi ager, ſed reſpon. hic fuit vtile: ibi ñ. Item hic agere potuit ibi non à fluuio recuperare: niſi eo recedente. & facit ſup. ſi cert. petat. l. periculum. Accurſius.

6† P. F. vē diderat. 7† aliàs miſſus eſſet. P. F.

VIm facit] CASVS Loquitur hæc l. de vi inquietatiua, & ſic parum facit ad titulum, & caſum ſic pono. Fræci. dui non ſinit poſſidentem vti & frui ſuo arbitrio: dicitur vim facere ſiue arat in fundo, ſiue ædificet in fundo: ſiue quid aliud faciat: q quod non dimittat quietè poſſeſſorem poſſidere. Vel aliter pone caſum, vt in gl. domini mei Fr. Accurſ.

n *Vim facit* ex tra materiam eſt hæc lex. & nihil faciēs ad titulum: non. n. pro hac violentia, cum ſit inquietatiua. & non expulſiua, poteſt dari hoc interdictum, ſed illud: vti poſſidetis: vt ī. vti poſſi. l. ſi duo. §. hoc interdictū ſufficit. & ī. ſi ſer. vē. l ſicuti. §. Ariſto. in fin. §. ſic, & alias eſt lex extra materiam, quam habes. ſup. qui. ex cau in poſſeſſ. l. hęc aūt. in fi. l. Vel aliter loquitur hęc lex in naturali poſſeſſione tantum, cum aliquis, ſcilicet prohiberet vſufructuariū ate. &c. volens eū priuare, & deiicere de nāli poſſeſſione vſusfructus, non volens dño auferre ciuilem, & ſic pro naturali, dabitur fructuario vnde vi: pro ciuili dabitur domino vti poſ. & facit ſu. de acq. poſſ. l. pe. §. 1. & ī. de iniu. l. iniuriarū. §. ſi quis me prohibeat. & ī. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. pen. & §. fi. & de proc. l. non cogendum. §. fi.

COlonus] CASVS. Locaui fundum cuidam ruſtico: puta Gualengo Vituperabili colono noſtro, poſteà iſtū fundum vendidi Titio, & ei permiſi, vt intraret poſſeſſio. fundi quando vellet, & cum intrare vellet emptor, ruſticus ſiue colonus, quod idem eſt, non permiſit eum intrare: poſtea colonus deiectus eſt de poſſ. fundi à quodam extraneo dicitur, quod habeo interdictum vnde vi contra colonū, ob hoc, quod non admiſit emptorem, quaſi per hoc me deiecisse videatur, niſi iuſtam cauſam retinendi habeat: puta impenſarum. Item ipſe colonus habet interdictum vnde vi contra deiicientem. Fr. Acc.

o *Non admiſit*] emptorem, vel etiā aliū nomine domini euntem:

1† P. F. li. reſtitui iubet. P. Fl.

2† al. interdū. & al. interl. P. F. interū

3† Prætor ait Vr. tide li. cau. P. F.

4† P. F. eſt, tunc.

e *A domino*] id eſt, proprietario.

f *Reſtituere*] etiam poſt annum: cum ad eum peruenit: quia reuerſus eſt ad proprietatem: vnde ſecus eſſet ſi alius deieciſſet: quia intra annum tenetur in ſolidum: ſed poſt in nihilum: cum nihil ad eum peruenerit, ſed ad proprietatē redijſſet: vt ſup. l. 1. in princ.

g *Interdum conſtituere*] facti, non iuris varietatem notat verbum interdum. Sed quæ glo. eſt hęc ſic reſpon. bona: quia qđ remiſſum eſt, reſtitui non pōt: quod vidēbatur ex verbo reſtituere: ſed de nouo aliquis conſtituitur priori omninò conſimilis. & facit ſu. ad l. Aqu. l. Item Mela. §. fi. & l. fq. et ſup. de vſufr. l cuiuſcunque. in prin. Acc.

SI de fundo] CASVS. Habebam proprietatē in fundo, tu in eodem vſumfr. habebas: deiecti ſumus ambo de poſſeſſ fundi. & tu non vtendo ſiue fruendo amiſiſti vſūf. ſi agam interdicto ſiue ego ſolus, ſiue tu mecum: recuperabo fundum in plena proprietate, id eſt, cum vſufr. nec te necor conſtituere vſumfr. tibi, ſed tu tuo interdicto ages cōtra deiicientem ad intereſſe. Fr. Acc.

h *Proprietarium*] nec non fructuarium, nam ſi ſolus proprietarius eſſet expulſus, & non fructuarius: non dabitur interdictum proprietario, quaſi per fructuariū retinuerit poſſeſſionem: vt ſup. eo. l. 1. §. Ii quis vi me ſecundū quoſdam, vel ibi in eis dicit, qui pro me poſſident: fructuarius autem non pro domino, ſed pro ſe: i. ſuo iure poſſidet. Acc.

i *Conſtituto tempore*] ſ. decem vel viginti annis: vt C. de vſufr. l. corruptionem. & de ſeruj. & aqua. l. ſicut. Sed quomodo poſtea poterit agere fructuarius interdicto, cū deijciens non teneatur poſt annum, niſi de eo quod ad eū peruenit. & vſusfr. reuerſus eſt ad proprietatem. vt hic. & dixi ſup. l proxi. ? Reſpon. pone eum fuiſſe litem conteſtatā intra annum. Vel dic, quod loquitur hic ſecundū iura vetera quando peribat vſusfructus anno vel biennio: vt d. l. corruptionem. in princ. & annus huius interdicti pōt extēdi longè vltra, cum ſit vtilis, vt ſup. eo. l. 1. §. annus. Vel melius cum poſſit extendi hic annus valdè vltra decem, vel

eum tem: vt & ℔. e. l. cum fundum, & ℣ de reli. l. offa. §. fi.

a *Competiturum*] contra eum, qui vi deiecit colonum. Acc.

b *Ipsumque*] colonum.

c *Simili*, alias simili & aliàs similiter, qđ facit sup. loca l. si merces. § qui fundũ. & sup ne vis fiat ei. l. 1. §. hæc actio. & ℔. tit. 1. l. si duo. §. cũ inquilinus. Acc.

d *Propter iustam*] expectatum fortè: vt sup. de acqu. poss. l. si quis rem. & C. eo. l. si arbiter. & ℣. loc. l. si colonus. & arg. ℔. de fur. l. qui iniur. §. fi. & ℣. de pig. act. l. si necessarias. in prin. vel ignorantiæ, quia ignorabat dñm hoc velle, vel illi vendidisse. Idem dicũt quidam, si propter iniuriam id faciat aĩ interuertendi: quod nõ placet: quia tam sic non haberet locũ hæc lex, cum semper faciat prauo animo, cum non reddat ei, à quo habet, vt C. eod. l. nõ ab re. & C. loc. l. si quis conductionis, licet ergo male faciat, quia non reddit: & sic puniatur: tamen priuatur dominus pos. bene, vel malo aĩo faciat. Acc.

1† al. li. 9. P. F.

Interdicta quædã de facto infamant.

LEX XIII.

NEque Vnde vi, neque aliud interdictum famosum e est.

e *Neq. vnde vi. Famosum*] id est, non efficitur infamis infamia iuris dãnatus aliquo interdicto: de facto tamen infamant quædam: vt vnde vi, & quod vi aut clam, & ideo in parentem, vel patronum non dantur, vt sup. eo. l. 1. §. hoc interdictum. & sup. de obsequiis. l. licet. & facit ff. de act. o. & obligatio. l. cessat.

2† Ad fab. c. P. Fl. *Cóc. gl. in c. signi sententiã & ibi no. Pan. ext. de test. & in ca. qa. de iudic. fa capiẽtelam. de elect. in anti.

Etiam vi, vel clam possidens si deiectus fuerit, est restituendus. Bart.

Pomponius lib. 29. 2†

LEX XIIII.

SEd si vi armata * deiectus es, f sicut ipsum fundũ 3† recepisses, ẽt si vi, aut precario, aut clam eum possideres, g ita res quoq. h mobiles 4† omninò recipies.

3† al. recipis. P. Fl.

4† Omnimodo. P. Fl.

Nõ liberatur deiciens licet poss. perdat sine dolo, quia vitiosè poss. adeptus erat. B.

Paulus lib. 16. 5† ad Sab.

LEX XV.

SI vi me deieceris, vel vi aut clam feceris, quamuis sine dolo, & culpa amiseris possessionẽ, tamen damnãdus es, quanti mea interfit: quia in eo ipso culpa tua 6† præcesserit, ℘ 7† omninò vi deiecisti, aut vi, aut clam fecisti. i

6† al. ℣ecessit. P. F.

7† Omnimodo. 8† ali. 29. P. F.

Vlpian. lib. 33. 8† ad edict.

LEX XVI.

INterdicto Vnde vi 9† vti potes, si à filiofamilias deiectus es: vt eius causa, quod ad patrem peruenit, ipse teneatur. k

9† In P. F. in interdicto vñ vi dicendũ est, vt eius cã ℘ ad pcm. &c.

Iulian. li. 48. Digestor.

LEX XVII.

QVi possessionẽ sibi ereptã in ipso congressu l 10† recuperat, in pristinã causam m reuerti potius, quam vi possidere n intelligendus est. Ideoq. si te vi deiecero, illico tu me, deinde ego te: Vnde vi interdictum tibi vtile erit. o

10† aliàs receperat P. F.

Interdictum recuperandæ possessionis concurrit cum petitorio. Bart.

Papinian. li. 16. Quæst.

LEX XVIII.

CVm fundũ, qui locauerat, vendidisset, iussit p emptorem in vacuã possessionem ire: quem q colonus r intrare prohibuit, postea emptor vi colonum expulit, de interdicto vnde vi quæsitum est, placebat, colonum hoc interdicto venditori teneri: quia nihil interesset, s ipsum, t an alium u ex voluntate eius missum x intrare prohibuerit. Neq. enim y ante 11† amissã

11† Omiss. P. F.

possessionem ipse tenetur] scilicet filius, ad quod est sup. l. prox. vel ipse, scilicet Pater, ad quod est ℣. de pec. l. licet. 4. ex causa, & ad vtranq. facit sup. l. 1. §. si filiusfam. Acc.

Vi possessionem] CASVS. Tu deiecisti me per vim de fundo, ego incontinenti eum per vim recuperaui, nõ punior. Secundò dicit, vi te deieci: tu illico me, & ego te, bene teneor hoc interdicto. Fr.

l *Congressu*] id est, in ipso conflictu.

m *Causam*] id est, in pristinam detentionẽ, sic ergo qui possessionem incontinẽti recuperat, fingitur non amisisse, secundum Azo.

n *Quam vi possidere*] id est, quam possessionem vi adeptus sit: & sic videtur, qđ vsuca. non interrumpitur per talia. Sed arg. cont. sup. de vsuca. l. naturaliter. item facit sũ. de lib. & posth. l. filio quẽ, ibi videlicet, quod non translatus, &c. vt Inst. quibus mod. ius pa. po. sol. §. fi ab hostib. Acc.

o *Vtile erit*] id est, efficax: sed pone quòd te vi deiecit: tu illico me, & ego te, bene teneor hoc interdicto omisso, ea pendente possum hoc interdictum intẽtare Fr. Acc.

p *Iussit*] locator, idemque venditor.

q *Quem*] emptorem.

r *Colonus*] prius etiam malè cogitans, vt inf. patebit. Acc.

s *Interesset*] vt & sup. l. colonus.

t *Ipsum*] .s. venditorem.

u *An alium*] emptorem.

x *Missum*] i. mitti iussum, vel mittendum.

y *Neq. enim*] verè. n. venditori competit interdictũ, quia adhuc possidebat tempore, quo colonus non admisit emptorẽ: licet colonus prius cogitasset sibi possidere, vt & C. de acq. pos. l. cum nemo. Item patet per hoc, qđ dño datur interdictum: quod ei non daretur, nisi tempore quo emptor non admittitur possidere, vt & ℣. e. l. 1. §. interdictũ autem

autem hoc. Non ergo solus coloni animus dñm̃ privat: vt dictum est: & hoc patet: sed si colonus deserat eo animo vt dñs perdat, benè perdit dominus naturalē: vt sup. de acq. poss. l. si colonus. & diximus, C. communia de vsuca. l. 1.

a *Videri*] dominum.

b *Tradita*] à domino, vel à colono.

c *Quia*] & quasi non videatur amissa, qa nemo &c.

d *Nemo*] dominus.

e *Quam*] possessionem.

f *Non fuisset*] eum ergo venditor possessionem nō amiserit, is a colono videt desessus, & facit sup. de acqu. poss. l. si me vi. sed contra in eo. tit. l. quod meo. §. si à furioso Acc.

g *Tostea*] ex interuallo, secus si incontinē tit quia sicut domino licet per se incontinē ti recuperare, possessionē: vt sup. eo. l. 3. §. eō igitur, & l. q possessionem: sic & per alium. vel secundum Io. non licet si per alium hoc facere, sic inf. de sol. l. fugitiuus, & C. de thesa. l. 1. li. x. & facit sup. eo. l. 1. §. qui vi à me.

h *Non enim*] ideo dico venditori contra colonum competere interdictum: quia non ab ipso, s. empto re led. &c. Acc.

i *Poss. sū*] a colono.

k *Debeat*] vt non teneatur interdicto.

l *Voluntate*] s. etiam expressa. Accur.

m *Iussum*] vt & Insti. mand. §. illud. Azo.

n *Vendiderit*] rei ven. propositā.

o *Iudicio*] rei vendica.

p *Interdicto*] vnde vi. & sic no. hic quod petitorium, & possessorium recuperandæ poss. simul possunt intentari: quod iure canonum planum est: vt extra de manda. poss. & proprie. cap. pastoralis. 2 Item pro hoc, quia ad diuersa competūt: vt sup. de acq. poss. l. naturaliter. §. 1. Item nō aduersantur sibi istæ petitiones: sed se cōpatiuntur: item quia non debet diuidi continentia causæ: vt C. de iudi. l. nulli. sed Ioan. & Azo. contra. s. & etiam interdictum recuperandæ possessionis, vel acquirendæ non potest simul, s. cum petitorio intentari: & pro eis, C. de interd. l. inceni. & de rei vend. l. ordinarij. & de iud. l. nulli, & de leg. 2. l. cum filius. §. varijs. Sed quō huic respondetur quæ dicit pendente iudicio &c. Sed dicunt, q hic renunciauit petitorio: sed qualiter? imò est cā finita omninò renunciatione, vt C. de pac. l. postquam. Sed dicunt, imò nec sic est finita, si reus vult dari sniam: vt in auth. de litis. §. omnem. alij tenentes eandem opinionē. tñ huic l. quia differt agere petitorio & prosequitur tñ possessorū, quod de nouo proponitur: & sic nō simul agit: vtraq; via. & ta inf. de exce. rei iud. l. & an eadem. §. fi. & sup. de rei vend. l. is qui. & quod no. sup. de iud. l. si de vi. Acc.

Mera] CASVS. Deiecisti me de fundo in quo erāt pecora & seruij licèt tardiuī agere, & mortua sunt interim pecora, & mancipia: tamen teneris ad æstima. omniū tetum, cum tu semper à tempore deiectionis fueris in mora. Secundo dixi, si colonus meus, vel inquilinus deijcitur: ego videor deiectus, & habeo interdictum, & hoc dicit hæc l. & ieq Franc. Accur.

q *Meram fecerit*] quæ mihi non nocet: vt hic. & sup. de vsuris, l. videamus generaliter. §. item si vi. Sed arg. cōtra sup. de aqua plu. arce. l. emptor. sed in alio casu loquitur. Accur.

Triphoninus lib. 19. dis.

LEX XIX.

MEritò Iulianus respondit, si me de fundo vi deiecerīs, in quo res mouētes fuerunt, cum mihi interdicto, vnde vi, restituere debeas, nō solum possessionem tibi, sed ea etiā, quæ ibi fuerunt, quanquam ego moram fecero, à quo minus interdicto te conuenirem, subtractis tamē mortalitate seruis, aut pecoribus, alijsve rebus casu intercidentibus, tuum 3 † onus [r] in eis nihilominus restituendis esse, quia ex ipso tempore delicti, plus quam fraudator [s] debitor constitutus es.

Iabolenus. 4 †

LEX XX.

SI colonus tuus vi deiectus est, ages, vnde, vi interdicto. Idē est, si inquilinus tuus vi deiectus fuerit. Paulus. Idē dici potest de coloni colono, [t] item inquilini inquilino.

r *Onus*] vt sup. eo. l. 1. §. rectissimè. & C. de fur. l. subtrahi. & C. quod me cau. l. 1. & ar. C. de cond. fur. l. antepe. nec distinguunt eam periturā apud deiectum vel non: vt hic & præmissis legibus patet.

s *Fraudator*] s plus est qui inuadit, quam si ille, qui est fraudator & est fraudator ille, qui est in mora ex interpellatione. s. de fur. l. 3. §. finem ex facto: vt hic. In quo ergo est in plus debitor? Respō, qua tunc vlla interpellatione tenetur de interitu: sed alias licet differat, & frustretur solutionē, non tenetur de interitu: si post interpellationem: vt inf. de verb. oblig. l. si ex legati. Item in alio qa ipse tenetur de interitu: siue erat interitura penes actorem, siue non: sed alter nō etiam post moram, si erat interitura penes actorem, secundum quosdam: pro quibus est sup. quod metus cau. l. si cum ex. §. quod si homo, & de rei vend. l. item si verberatum. §. fin. sed dic tu in hoc contra pet. l. sup. de leg. 1. l. cum res. §. fin. & l. apud Iulianum. §. hi. & ad illas resp. vt in qualibet earū no. Idē fa. v. si nox l. quoties. §. Prætorait. & C. de fid. instrum. l. fi.

t *Si colonus. Colono*] Bolog.

VTI POSSIDETIS.

¶ *Possidete &c. Eum vnde vi, quod pro se statuit, sequitur hoc quod defendit: vt infra eo. §. & consequenter*] vide Cuiac. huc, qui multa ad rem explicat.

Ait prætor] CASVS. Pone casum in hoc prin. vi in gl. domini mei Accur. quæ incipit pone casum &c. Secundo dicit, hoc interdictum non habere locum in cloacis: cum inter aliquos sit qō quis possidet cloacā, contendens quilibet se possidere in solidum, & non alium, & quare non habeat locum, die vt in gl. magistr. dñi mei, Ac. hic posita, q incipit, fortè. Tertiò ī vers. neq; pluris, &c. dic cessē vt in gl. dñi mei Ac. incipit, si à me petit &c. Quartò dicer, hoc interdictū de soli possessore idcirco hēt: & in eo obtinebit, q potior erit ī possessione: & est prohibitorium circa retinendā poss. ne vis fiat ei, q inuenit potior in pos. Quintò dicit cā, quare hoc interdictū positū est: nā cū in re vē. alius dēat esse possessor, alius actori: & qñq; possessor ū est dñs, qñq; sic: occurrit pluries, qd quilibet cōtēdit se possidere, vñ aut spōte cōcordāt, qs sit possessor, & qs agat rei vēd. & tūc planū est: & seruabit cōuēto, aut nō concordāt: sed quilibet cōtēdit se possidere, & sit res soli: tūc hoc interdictū interest inter eos & appellat vtr possid. & est inductū cā retinēdæ possessionis, vt ne vis fiat ei, q inuenit potior ī poss. & merito hoc interdictū est positū iuxta superius, nū vitetū, illud restituatur possessio per hoc iueatur possessor. Item hoc defendit possessorē, illud oppugnat possessorē violentū, & cogit eū restituere poss. quā per vim occupauerat. Postea dicit omnis qō de pos. aut est, vt nobis restituatur poss. quam non hēmus: aut vt nobis retinere liceat, qd possidemus: restituitur ai possessio, & per interdicta, vt p unde ui. & per

1 Omittitur. P. F.

2 P. Flo. decis. per vim.

3 Iste gl. est in. ad hoc. q facultas capiendi pro sua auctoritate, vel faciēdi vindicta, potest cæteris, p alium, quod intellige in concessione legali, secus in permissa a statute: Bolog.

* Ad intelligētiā huius, §. vide Fab. Acorōb. l. naturaliter. §. nihil cōe n. 101. 116. 118. & ac qui. poss. & Purpurat. in l. edita. nu. 119. C. de eden.

2 Cōcor. tex. in c. 1. & 2. prætereā. de caus. poss. & prop. & in c. ii. l. 6. q. inc. Episcopi. de rebus ec. non alien. & in c. si qs, 14. di. adde ne tñ. q sī simul intenten-

& per quorum bonorum. Item per act. vt per triticariã: vt hẽs de hoc exemplum ff. de tritic. l. 1. in fin. & l. seq. & per condi. indeb. dic, vt in gl. Retinetur aũt possessio qñq; ope. except. vt pacti. vt iurisiurandi. & similib. modis: vt si fecisti mihi pactum, ꝙ possessio fundi à me non peteres, & sic in similib. qñq; ope interdicti vti possidetis: vt in hoc titulo sunt exempla. Et ille demũ possessor per hoc interdictum defenditur, qui possidet nõ vi, non clam, non p̃cario ab aduersario, sic ergo hoc interdictũ datur possessori: actio autem, i. rei vendicatio nõ datur possessori. Et hẽt locum hoc interdictũ siue contendatur de possessione totius fundi siue partis certæ fundi: siue pro indiuiso contẽdat quia se possidere, vt dimidiam fundi pro indiuiso, & hẽt locũ circa poss. soli, & sic rei immobilis. Vltimò dt, benè dictum est in edicto, quod ille defenditur per hoc interdictum, qui possidet nec vi, nec clam, nec precario: nam si vi possideret aut clã, aut precario ab aduersario, succumberet in hoc interdicto, ſ aũt possideret vi, vel clã, vel precario quo ad extraneum, non quo ad aduersarium bona: obtineret in hoc interdicto. & hoc dicit, hęc l. & seq. Fran.

* lib. 58. Basil. tit. 7.

* Festus ver. possessio, paulò diuersis verbis recitat hoc interd.

i † P. F. habebat.

a *Ait Prætor*] pone casum inter proprietarium & vsufru. quorum vnus ciuiliter, & alter naturaliter possidet: licèt quilibet de altero negaret, vnde pro vtroque datur hæc sententia: vt inf. eo. l. fi. & C. eod. l. 1. & quod subijcit ædes: idem dic in qualibet re immobili: vt infra, eadem, l. §. hoc interdictum in omnibus. Ergo gratia exempli de ædibus dicit. Pro incorporalibus autem locum habet vtile: vt pro quasi possessione vsusfru. vel vsus, & cæterarum seruitutum: vt sup. de seru. l. quoties 2. & si seruꝰ. vend. l. 2. in fi. licèt non propriè possideantur: vt sup. de acquir. rer. dom. l. seruus, §. incorporales. Itẽ quod subijcit nec vi, &c. expone hæc tria, vt notatur, C. eo. l. 1. in gl. 2. §. clã, &c. in gl. §. de vi: & in possessione, in gl. §. præcario tenet à me, &c. Item qualiter formabitur sententia in hoc interdicto, nota. ibi in glo. §. sed qualiter formabitur, &c. Accur.

b *Vti*] id est, sicut.

c *Non dabo*] fortè ideo quia per tria edicta in eis aliàs, videtur primũ esse prohibitoriũ, ne prohibeatur qs reficere priuatã cloacã. Aliud est prohibitoriũ, ne qd fiat, vel immittatur in cloacam pub'icã. Tertium est restitutoriũ: vt factũ, vel immissũ quo vsus cloacę deterior fiat, restituatur, vt inf. de cloacis, l. 1. 1. resp. §. fin. & §. pen. Vel dic ideo, quia cloaca non per se continetur, sed ipsi solo adhæret: vnde satis est si de ipso solo ꝓponatur: vt ita & si nõ principaliter, per consequentiam tamen agatur de omni inquietatione, quã circa solum sustinet, vel circa cloacas, vel circa similia. Acc.

Vti possidetis. *
TITVLVS XVI.

Vlpian. lib. 69. ad edic.

LEX PRIMA.

AIt Prætor, *[a] Vti [b] eas ædes, de quibus agitur, nec vi, nec clam, nec precario alter ab altero possidetis: quominus ita possideatis, vim fieri veto. De cloacis hoc interdictum non dabo, [c] neque pluris, [d] quam quanti ea res erit, intra annũ, quo primum experiundi [e] potestas fuerit, agere permittã.

¶ Hoc interdictum de soli [f] possessore scriptum est, [g] quẽ potiorem Prætor in soli possessione habet, [i] † & est prohibitorium ad retinendam possessionem.

¶ Huius autem interdicti proponendi causa hæc fuit, ꝙ separata debet esse possessio à proprietate. [h] Fieri etenim potest, vt alter possessor sit, dominus non sit: alter dominus quidem sit, possessor verò nõ sit, fieri etiã potest, vt & possessor idem, & dominus sit.

¶ Inter litigatores ergo quoties est proprietatis cõtrouersia, aut cõuenit vter possessor sit vter petitor: aut non cõuenit. Si conuenit, absolutũ est, & ille possessoris commodo, quem conuenit possidere, ille petitoris onere fungetur. [l]

¶ Sed si inter ipsos contendatur, vter possideat, quia alterꝰ ter se magis possidere affirmat, [k] tunc si res soli sit, de cuius possessione contenditur, ad hoc interdictum remittentur.

¶ Est igitur hoc interdictum, quod vulgo, Vti possidetis, appellatur, retinendæ possessionis: nam huius rei causa redditur, ne vis fiat ei, qui possidet, & cõsequenter proponitur [l] post interdictum, vnde vi. Illud. n. restituit vi amissã possessionem, hoc interdictum tuetur, ne amittatur possessio. Denique Prætor, possidenti vim fieri vetat, & illud quidẽ [m] interdictum oppugnat possessorem, [n] hoc tuetur.

¶ Et (vt Pædius ait) omnis de possessione controuersia, aut [t] † ad hoc pertinet, vt quod non possidemus, nobis restituatur, [o] aut ad hoc, vt retinere nobis liceat, quod possidemus.

¶ Restituẽdæ [p] 3 † possessionis ordo, aut interdicto [q] expeditur, aut per actionẽ. [r] Retinendæ itaq; possessionis duplex est via: aut exceptio, [s] aut interdictum, [t] exceptio datur possidenti interdictum: quia quæ causa vnius est, & alterius, scilicet, vt quis possideat, & alius sit possessor licèt diuerso modo, vt hic dicit.

d *Neque pluris*] si à me possides vi, vel clã, vel precario, & si vinco te hoc interdicto, iudex qui te condemnat, vt me non inquietes, condemnabit & te in meo interesse, s. quanti res est, i. quanti mea interest possedisse tertio ab anno cita. nõ vltra: vt hic, & inf. l. si duo, §. fi. sed ad prohibẽdam vim, & possessionem recuperandam perpetuò agit: & cuiuis iste annus à die redditi interdicti retrò, vt argumẽ. inf. de itiner. actuq; priuato. l. 1. §. annũ. Accursius.

e *Experiundi*] est temp annus vtilis: vt ff. de diuer. & tempo. præscr. l. 1. Acc.

f *Hoc interdictũ de solo*] at pro mobili, vtrobi. quod quare sic dicatur, dic vt inf. vtrobi. l. 1. pro incorporalib. hoc vtile: vt no. in princ. huius. l. licèt aliàs contra. Accursius.

g *Scriptum est*] illo scilicet, possessore quem, &c.

h *A proprietate*] in iudicio rei vendi. cãcuius hoc proponitur interdictum: vt Instit. de inter. §. retinendæ, & facit sup. de iud. l. inter litigãtes. Alii exponunt, quia non debet de pos. & proprietate simul agi. de quo dixi sup. tit. 1. l. antepe. §. fin.

i *Fungetur*] repete, quem conuenit. Acc.

k *Affirmat*] ex hoc sumunt quidam arg. ꝙ si quis se possidere non affirmat, possessionẽ tamen alterius inquietat: vt hoc interdicto conueniri non possit: & pro eis est inf. eod. l. §. retinẽdæ: sed arg. contra, inf. eod. l. ii duo, §. ii vicinus.

l *Et consequenter proponitur*] scilicet, vti possideat interdictum: quia quæ causa vnius est, & alterius, scilicet, vt quis possideat, & alius sit possessor licèt diuerso modo, vt hic dicit.

m *Quidem*] aliàs quoque.

n *Possessorem*] s. violentum.

o *Nobis restituatur*] largè accipe, s. siue restituatur amissa, siue nondum quæsita. Accur.

p *Restituendæ*] largè: vt sup. proxi.

q *Interdicto*] recuperandæ, vel adipiscendæ possessio. Accursius.

r *Per actionem*] s. in factum reddìtam loco interdictorũ: vt Instit. eo. §. fi. vel dic ẽt ciuilem: vt condi. indeb. vt sup. de condi. indebi. l. indebiti, §. sed & si nummi. & per tritica. vt sup. de trit. lege prima in fine, & lege secunda, & fine causa: vt supra, si certum petatur, l. si quis nec, §. res pignori. Sed oppo. quod hodie interdicta non habeant locum: vt C. de interdict. lege inceni, in fine? Respon. verum est, cum ea solennitate, qua olim: sed non solenniter, & hodie possunt proponi. Accur.

s *Exceptio*] de hoc statim inf. ponit.

t *Interdictum*] vt possideo, & sic no. ꝙ hoc interdictum habet instar exceptionis.

Mutis

ex malis causis [a] ei, qui possidet.

¶ Perpetuò [b] autem huic interdicto insunt hæc, qđ nec vi, nec clam, nec precario ab alio † possideas.

¶ Interdictũ * autẽ possessorem prædij [c] tuetur: quod est Vti possidetis. Actio enim nunquã vltrò [d] possessori datur: quippe cum sufficiat ei, quòd possideat.

Hic iurisconsultus incipit exponere verba edicti prætoris. Bart.

¶ Hoc interdictum locum habet, siue quis totum fundum possidere se dicat, siue pro certa [e] * parte, siue pro indiuiso possideat.

¶ Hoc interdictum in omnibus etiã possessionibus, quæ sunt soli, sine dubio [f] locum habebit, dummodo possideri possint. [g]

¶ Quod ait Prætor [h] in interdicto, Nec vi, nec clam, nec precario alter ab altero possideris, hoc eò ptinet, vt si quis possidet vi, [i] aut clã, aut precario, si quidem ab alio, profit ei possessio, si verò ab aduersario suo, non debeat cum pp hoc, ꝙ ab eo possidet, vincere, has. n. possessiones non debere proficere [k] palã est.

Paulus lib. 65. 2. † ad edic.

LEX II.

IVsta l. n. an iniusta aduersus cęteros possessio sit, in hoc interdicto nihil refert. Qualiscunque enim possessor, [m] hoc ipso quòd possessor est, plus iuris habet, quã ipse qui non possidet. [n]

Ex duobus possessoribus ille succũbit, qui ab altero possidet iniustè: sed si vterque iniustè possideat, neuter vincit. Bart.

a *Multis causis*] vt pacti: rei iudicatæ: & iurisiurandi. & aliis similibus, si ergo contra me agis, vt meam naturalẽ tibi liberè dimittam, rectè has exceptiones obijciam, si ãt non vt tibi dimittam, agis: sed me tamum turbes: hic nõ excipio, cum non agas sed vti possidetis ago. licet quidam ¶, vt no. su. ca. l. §. huius autem. Acc.

b *Perpetuò*] l. generaliter. sic Instit. de satisd. tu. §. 1. ff. n. aliquo de his modis à me possideas: succũbis in hoc interdicto. aliàs obtines: vt inf. §. fin. & expone hæc verba. vt ff. ead. l. in pr. n. Acc.

c *Prædij* ex mente: licet verba de ædib. tantum dicant: vt ff. 8. resp. Acc.

d *Vltrò*] idest. quo vltronea voluntate intendat possessor rei ven. Sed opp. de commodante, & similibus: vt supra, de rei vend. l. officium, & de priui. cted. l. si ventri. ff. in bonis, & sup. vsufruc. quẽadmodum caueat, l. si vsufruc. Respon. ei non datur actio per quam neget rem actoris, sed rei, vt dixi. Instit. de act. §. cõtra quoque. Itẽ opp. de actione iniuriarum, quæ possidenti datur: sed hic rei vend. denegat, non iniuriarum: vt no. sup. de act. emp. l. qui pendentem, & ff. de iniur. d. iniuriarum. § si quis me. Item opp. de actione in factũ quæ datur loco interdicti huius: vt Inst. eo. §. fi. Sed resp. illam non excludit hic: sed rei vendi. & triticariam, & indebiti, & similes, & fa. C. de aleatu. di. mutan. cã fac. l. 1. Sed quid dicemus hoc casu? ecce dũ ego essem absens, & animo retinerem possessionem, alius intrauit, vt possideret clam, non a me, sed ab alio, rediens ego ñ suspicor me posse expelli: nec tũ volo violenter eum expellere. eo qđ auctor nolo esse alicuius mali, qđ inde euenire posset, quo consuletur mihi? rei vendic. intentare non possum, cum ciuiliter possideamus. Interdictũ illud intentare non expedit: cũ possessor non possidet à me vi, vel clam, vel precario. Respondent quidam, ꝙ ex quo nolo eum expellere violenter, videor desinere aio possidere, & sic amitto ciuilem: vt sup. de acq. poss. l. 3. §. in amittẽda, & sic intentabo rei vend. sin quosdam, vel dic, ꝙ eam intentẽ ꝫ nãliter possidentẽ. licet ciuiliter possideã, cũ ẽt si naturaliter, & ciuiliter possideã intento eã ꝫ detentatorem. vt mõ dixi per legem, de rei vend. l. officium, & aliàs. Acc.

e *Pro parte*] nam incerta pars possideri non potest: vt sup. de acq. poss. l. possideri. §. incertam & l. locus. Azo.

f *Sine dub.*] locum habebit ex interpretatione: licet verba in ædibus tantum dicant: vt sup. in princ. huius legis: & facit inf. vtrobi. l. 1. & C. eo. l. 1. & inf. de precario. l. qui precario. & Instit. de interd. §. sed interdicto. & sup. ea. l. 1. hoc interdictum. Acc.

g *Possint*] non aliter. vt pro ecclesia, foro, basilica, theatro, re sacra, vel religiosa: nam hæc non possidentur: vt sup. de acq. poss. l. 1. §. fin. & l. qui vniuersas. 1. nisi velis dicere. vt his possit dari, à quibus dicimus posse vendicari: vt C. de sacro Eccl. l. sanctimus. de seruitute. autẽ cloacæ dixi in. ea. l. in princ.

h *Quod ait Prætor*] in prin. huius legis.

i *Possidet vi*] non ꝙ me dejecerit omninò, sed me turbat cum. & interdictum tueatur possessorẽ: vt ff. 1. & cõsequenter. & eodem mõ de clam dicas. ꝙ me absente clã intrasti: vnde ciuilẽ retineo. & idẽ in precario, alias si vtramq. vel saltem ciuilem, quando concessi precario, vel si vtãque concessi, cum non possideam, non habeo hoc interdictum. vt & ff. de precario. l. qui precario. cætera supple circa hæc tria verba: vt no. super eisdẽ verbis. C. eo. l. 1. Itẽ qđ si te dejeci, tu me inquietas: an succũbes? Vtique nõ: quia à te ego possideo vi expulsiua, & tu a me inquietatiua, secundum Azo.

k *Non debere proficere*] possessori contra aduersarium.

l *Vsta*] bñ dixi, si ab alio possidet vi, vel clam, vel precario: & non à me, quia illa possessio prodest ei contra me, iusta enim, &c.

m *Possessor*] s. naturalis: iniustus quo ad alios.

n *Non possidet*] id est. quam is, qui nec naturaliter, nec etiã iniustè possidet quo ad alios. et facit huic l. & fini superioris sup. de acq. poss. l. fin. & sup. si ser. vendi. l. loci. §. competit. Accurs.

Sed dn] CASVS. Ego dico me possidere fundũ in plena proprietate, tu dicis te possidere naturaliter, dicis enim te habere vsumfr. in eo fundo, & sic turbas me in ciuili, dicitur, quòd si agimus inter nos vti possidetis ratione ciuilis: si tu à me possides vi, vel clam, tu succumbes, si aũt ab alio possideas vi, aut clam, & tu obtinebis, & ego. Secundò dicit, hoc interdictum est duplex, & quælibet pars dicitur actor & reus. Tertiò dicit, cum vellem ædificare in meo solo, ꝓhibes me agam contra te interdicto vti possidetis: videris enim controuersiam pot mihi facere prohibendo me ędificare. Quartò dicit, cum domum locassem Titio, & postea vellem eam reficere, Titius me prohibet, dicitur, qđ possum agere hoc interdicto vti possidetis contra eum: & ꝓtester, quod eum dimittam inhabitare domum refectione facta. Quintò dicit, Cassaldio vicini mei vites mei fundi transduxit in arbores vicini mei, dr, ꝙ possum ei denũtia: vt illas vites incidat. & si hoc non faciat nec patiatr me eas transducere, vel incidere: agam interdicto vti possidetis, quasi me possidere vetet.

¶ *Item videamus*, Tignum, vel trabẽ in mea domo posui: ita, ꝙ supra solum vicini mei ibat non autẽ ibi appodiabat: vt hoc §. dr. quòd interdictum vti possid nõ competit vtrique nostrum, sed tantum tibi. Secundò dicit, habeo domum iuxta tuam, & inter meam domum, & tuã, est quædam curia paruula communis. i. mea, & tua. feci in ea domo proiectum aliquod, ita ꝙ cooperit curiam cõmunẽ, & sustentatur supra tuam domum. dicitur quod ages contra me hoc interdicto per quod prohibeor ita habere, sed si ego hẽam à te de hoc seruitutem: tũc in hoc interdicto obtinebo. Tertiò dicit, Titius supra domum meã ædificavit: & fecit ibi cęnaculum. i. cameram quandam, & in ea stabat quæritur, quis nostrum dicatur possidere cęnaculũ, vt sic in eius possessione defendatur per hoc interdictum? & dicitur quod si ad cęnaculum ibatur per domum meã tantum: tunc ego dicor possidere cęnaculum: vnde dabitur hoc interdictum, per quod prohibetur ille ibi stare: si autem ad cęnaculum ibatur ex publico. puta ex via: tunc ille dicitur possidere cęnaculum, & non ego, & ei datur hoc interdictum, per quod defendetur in possess. cęnaculi. Item superficiario datur hoc interdictum, si de voluntate domini soli fecerit superficiem: competit etiam ei vtilis in rem. si desinat possidere. Item dominus soli habet hoc interdictum contra omnem etiam superficiariũ, si

vtiua

1 Ista gl. est singulsim Alex. hic ĩ additio. ad B. ad hoc qđ quãuis ex interuallo ñ fit licitũ expellere violẽtũ possessorem, ñ est licitũ eũ inquietare pro qua gl. bñ facit tex. in l. si de eo. §. fi. ff. de acq. poss. licet Ale. eum non alleget. a ¶ Caius.

ultra legem locationis ædificet.

¶ *Creditores*] Si creditores sunt missi in poss. rerũ debitoris causa rei seruandæ, & turbentur in hac poss. an habeãt hoc interdictum, quæritur? & dñ ꝙ nõ idem in eo, qui est missus nomine ventris causa legatorum. Secũdo dicit, Tignum supra domũ tuã proiecit: sustinebatũ à mea domo tñ, nõ a tua: an hẽas hoc interdictũ, ꝗritur: & dicitur quod sic, vt tollam istud tignum. Tertio dicit, tradita est mihi possessio fundi ab eo, quem credebam possidere, dñ. ꝙ non videor istum fundũ possidere vi.

*al. Vlpi. lib. 69. ad edict. P. F. al. P. F. dicti. quoq.

¶ *In hoc interdicto*] ponit casum duobus modis, vt habes in glo. dñi mei Accursij, quæ incipit, Ponunt quidã casum: &c. Fr. Ac.

a † P. Flo. dicti. in.

a *Si duo*] Ponit casum. Impedis me colere, vel ædificare, vel aliter re mea uti: vt ff. tit. l. vim facit, & l. 1. §. vi possidere, & j. eo. §. hoc interdictum. & §. rũ inquilinus, & §. itẽ videamus. in fin. & j. quod vi aut clam. l. 3. §. hoc interdictũ. *Ille tex. cũ sua gl. est sĩgul. ffi. Not. i suis sing. fol. 8. sig. 231. ad hoc ꝙ licet locator possit expellere cõductorẽ de domo ꝙñ vult reparare, vel reficere eã reparatione necessaria, ibidem C. loca. tã refecta domo dñi debet, & cõpellit̃ itẽ rẽ cõponere conductorem I ea. Bolo. Possidere an possit duo i solidum.

Paulus lib. 69.

LEX III.

SI duo [a] quoque ex † possideãt in solidũ videamus, qd sit dicẽdũ, qd qualiter procedat, tractemus. Si quis proponeret possessionẽ iustã & iniustã: ego possideo ex iusta causa, tu vi, aut clam: si à me possides, superior sũ a † in interdicto, si verò non à me, neuter nostrũ vincetur, [b] nã, & tu possides, & ego.

¶ Hoc interdictum duplex est, [c] & ij quibus competit, & actores, & rei sunt.

¶ Hoc interdictũ sufficit ei, qui ædificare in suo prohibetur, etenim videris mihi possessionis cõtrouersiam facere, qui prohibes me vti mea possessione. [d]

¶ Cum * inquilinus dominũ, ædes reficere volentem [e] prohiberet, æquè cõpetere interdictum Vti possidetis placuit: [f] testariq. dominum, [g] nõ prohibere inquilinum, ne habitaret, sed ne possideret. [h]

Iste §. vsq. ad §. Creditores, diuiditur in duas partes principales, primò loquitur quãdo hẽo protectum, quod est fundatũ in solo à me possesso, et protẽditur supra alienũ, secũdo qñ habeo cœnaculum, quod totũ fundatur super edificio ab alio possesso. secunda ibi, sed si supra eas ades. Prima subdiuiditur ĩ duas: quia primò loquitur, quando edificiũ protenditur supra solũ ab alio possessum, secũdò, quãdo protenditur supra solum commune, secunda ibi, Labeo. Ba.

¶ Item videamus, si [i] † actor vicini tui ex fundo tuo vites ĩ suas arbores trãsduxit, quid iuris sit. Et ait Põp. posse [k] † ei denuntiare, [l] § † vt vites pĩcideret, [m] idq. Labeo scribit, aut [n] vti eum [o] debere interdicto Vti possidetis dñ eo loco, quo radices cõtinẽt vitiũ. Nã si tibi [p] vim fecerit, quo minus eas vites, vel pĩcidas, vel

a *Si duo*] ponit casum duobus modis, vt habes in glo. dñi mei Accursij, quæ incipit, Ponunt quidã casum: &c. Fr. Ac.

b *Vincetur*] in eo, qui vterque est actor. actorem n. vincere, nihil aliud est, quam reũ sibi condemnari: hic autẽ neuter alteri condẽnabitur. Nã vterque possidebit Vti possidetis, cum ergo sit vterq. actor, vt j. prox. §. neuter vincit. In eo verò ꝙ vterq. est reus, vterq. vincit, & sic loquitur Inst. eo. §. hodie, ꝙ est contra reum. n. vincere est, non auferri, quod apud se habet: hoc est absolui. Itẽ quæro hoc casu quando vterque vincit: quis intẽdit rei vẽ.? nñ. Al. ꝙ nullus, quia vterq. possidet: vt Inst. de act. §. retro quoque, & ff. l. 1. §. interdictũ. Alij dñt ꝙ necessitate possessori dari rei ven. & dirimi sorte: vt argum. ff. de iud. l. in trib. Sed Ioan. dicit vtrunq. posse agere alia ratione: quia videtur renunciare cõmodo possessionis intendendo rei vẽ. vel iõ quia quod dicitur non dari actionem possidenti, verũ est omninò ciuiliter, & naturaliter: ita. s. ꝙ nõ alius: sic ergo naturaliter possidenti dabit̃ pro ciuili: & ecõtra. Itẽ quid si põdium meum possideam ciuiliter: alius autem, qui neq. ciuilem, neq. naturalem habet possessionem, tibi vendat, & te inducat in possessionem: nonne hoc interdicto vincam? ñ ita: vt C. quod cũ eo. l. si seruus. itemq. & si is, qui tibi vendit, à me clam, vel precario, vel vi possideret: vt nõ sit melior suo actore: vt inf. de regul. iur. l. in his. §. non debeo.

3 † P. F. auctor.

c *Duplex est*] vt Inst. eo. §. duplicia, & inf. de act. & obli. l. actionis verbo. in fi. & sup. de iud. l. in tribus. & l. seq. Ac.

d *Vti mea possessione*] sic ergo videtur, qd si non faciã tibi controuersiã possessionis, sed prohibeo ædificare, qa dico me habere seruitutẽ ne altius tollas: nõ competit tibi hoc interdictũ, sed actio negatoria: nisi dicas vtile, vt j. §. si vicinus. & fac. ff. tit. j. l. vim facit, & ĩ. cõi diu. l. si ædes. & si seru. vẽ. l. sicut. §. Aristo. ĩ fi. & §. fi. & inf. ã iniur. l. iniuriatñ. §. si quis me. & ĩ. de acq. pos. l. pen. §. 1. Acc.

4 † P. Flote ei.

5 † P. F. & vites pĩcidere.

e *Volentem* quod ei licet. C. loca. l. ædem. Acc.

f *Placuit*]. i. domino contra inquilinum: & tñ inquilinus non possessionis faciebat controuersiã, sed solũ volebat habitare: vel dic, ꝙ possessionis dñ facere controuersiã, cũ non desinat ædificare: vt ĩ. prox. §. sed alij dñt, qd inquilinus volebat interuenire possessionẽ finito tpe locationis: & pro suo se asserebat possidere velle: aliàs si ũm inhabitare vult: locatione finita iniuriarum actio. tantum dñt eũ teneri: vt arg. sup. de act. empt. l. qui pendentem. Acc.

g *Dominum*]. s. oportet, & accipe hoc alio casu, qñ vellet reficere: quia tunc benè prohibet eũ habitare, vt d. l. ædẽ. licet de pensione pro rata remittat, vel reddat, qñ ex necessitate reædificat: vt sup. loca. l. qui insulam. in princ. & l. hęc distinctio. vel dic testari, quod non prohibebit eum habitare. s. facta refectione. Acc.

h *Possideret*]. i. non inciperet sibi possidere. Acc.

i *Si actor*]. i. administrator: vel Castaldio: vt C. ã proc. l. procurator. Idem si ipsemet dominus vicini fundi trantduxit. Accur.

k *Ei*]. s. transductori.

l *Denuntiare*]. s. dñm, aliàs denuntiari sĩ à dño, & si hoc nõ fecerit, postea cogitur iudicis officio, si dominus vult. Acc.

m *Præcideret*]. s. transductor.

n *Aut*]. s. si non vult dominus ei denuntiare, vt ipse præcidat: vel si domino denuntiante non præcidit. Acc.

o *Eum*]. s. dominum.

p *Nam si tibi*] hucusq. Pomp. dictũ retulit, nunc author legis loquit̃, & caue ꝙ Pomp. in tertia pẽona, sed author legis in secunda loquit̃ persona: sicut ergo prohibitio præcisionis, trãsductionis, & culturæ inducit hoc interdictum: sic prohibitio ædificationis, & refectionis: vt ĩ. prox. duob. §§.

Alij dicunt q̃ tu dñs denuntias te præcisurum, vt si posteà aliquid fecerit trãsductor, teneatur quod vi, aut clàm, vt ff. quod vi, aut clàm l. fi alius. §. notauimus. sin Or. item quod subijcit, aut eum, &c. exponunt qui ff. scilicet transductorem: qui agit vti possidetis, quia contendit se possidere locum vbi vites nascuntur. Accur.

a *T. ãducas*] ideſt adprimum locum reducas & hoc, nisi immiserit radices in fundum vicini. aliàs secus, vt ff. quod vi, aut clàm l. fi vitem.

b *Si proiectum*] aliàs protectum, & alias proiectum, & est idẽ qñ ex domo vntus aliquid, vt tignum, vel lapis proijcitur ſ. alterius solum: ita q̃ requieſcit ibi hoc modo. vt inf. de verb. ſig. l. malum. §. interr.

c *Relatum*] & benè sñ quoſdã, nã possessor soli non inquietatur in possessione soli: nisi fortè velit in eo ædificare, & tunc cõpetit. Itẽ possessor superficiei nõ inquietatur à possessore soli. aliàs si inquietaretur cõpeteret ei qui possidet domum & protectum: arg. ſ. proxi. §. & ff. proxi. Alij dicunt relatum, & malè, & dicunt corrigi per inferiorem prox. §. Labeo. & sic dicunt dari possessori soli, & possideri domũ cum protecto, in: inquietetur. Tu die relatũ, & benè. & quod dicit vtriuſque: collectiuè ponitur, vel cõiunctiuè, quasi diceret illi & illi: nõ diuiſiuè, ſiue diſtributiuè: aliàs ponitur collectiuè, vt ſup. de contrahẽda empt. l. ſed Celſus. §. 1. in fi. nã nec ratione protecti datur ſimul vtriq; quia protectũ à poſſidente dominicui applicatur, poſſidetur. nec ratione ſoli: quia illud ab alterio non ab vtroq; poſſidetur. dãturq; aũt alteri, vt. poſſidenti ſolũm contrà poſſidentẽ domum, quia iniuſtè protectum habet, & ſic loquitur ff. eo. §. ſi vicinus, nã vſque ad cœlum liberum eſſe debet cuiuſque ſolum, vt ff. quod vi aut clam, l. penul. §. fi. & ff. ſi. ſ. pe. & econtra ſi poſſeſſor domus iuſtè habet protectũ, aget ipſe quaſi turbetur in poſſeſſione domus, qui turbatur in protecto, vt ff. proxi. §. vel die non vterque, quia poſſidenti ſolum tantũ datur, non poſſidenti protectum, ſcilicet quando non iure habet, vt hic dixit in princ. §. ad quod eſt inf. §. ſed & ſi ſupra. Et ita quatuor modis exponitur. Accur.

d *Superficiem*] i. protectum, quod domui ſuæ eſt applicatum, ſed aliter purum & nudum ſolum poſſidet. Accur.

e *Protectum*] aliàs protectum, aliàs protectũ. & hoc caſu requieſcit ſuper domum tuã, vt differat à præcedenti. §. hoc modo, vnde magis propriè dicitur immiſſum, vt ff. de verb. ſignif. malum. §. inter. Vel dicas, q̃ & hic non quieſcit. & differt à præcedenti caſu, quia hic ſuper commune ſolum & cõmuniter poſſeſſum aliter proiecit ibi ſuper alterius tantum.

f *Meum*] i. interdicto agis mecũ, & recte. & ſic ſuccedam.

g *Poſſideamus*] qui eſt inter meã, & tuã domũ, & protecto regitur. nã & ſi communiter poſſidetis tamen, non poteris protegere te Inuito. alioquin hoc interdicto, vel cõi diui. prohibeo, vt hic. & ff. cõi diui. l. communi diuid. & l. ſi ædes. & l. Sabinus. ſi autem alter tantum noſtrum poſſideret illũ medium locum, ille ageret contra alium protegentẽ, vt ff. proxi. §. dixi. & potes dicere contra, q̃ hæc verba, ſi eum locum, &c. ſint verba interdicti, ei pœnitet conditionaliter.

h *An qui*] hæc eſt alia quæſtio. cui non resp. q. d. ſi iure ſeruitutis dicã me habere immiſſum, & ſic poſſeſſionẽ ſeruitutis mihi defendã: an dabitur hoc interdictum mihi? Rũ. ſic, arg. ff. de ſer. Lquoties. ij. & ſi ſerui. ven. l. ſicuti. §. Ariſto. Azo. & ff. eo. l. fi. Sed alij dicunt q̃ non, ſed tu mecũ, vt arg. ff. proxi. §. & ff. §. ſi vicinus, ſed in illis non aſſerebat ſibi ſeruitutis iure poſſeſſionem. Accur.

i *Interdicto tecum*] ideſt interdicto tecum ago. Et quod ſubijcit, ſicuti, &c. ſũt verba Prætoris interdicentis, ſiue interdicti nomen agentis. & ſic ad vtroſque ſermonem refert. Alij habent, interdicto tecum & ſic ſupplegam: & quod ſequitur, expone vt dixi.

k *Quaſi dominus*] quia non verè dominus, cum ſolum ſit meum, & domus in qua fundatum eſt, & fortè locata ei, qui poſtea cœnaculum fecit hoc modo.

l *Cedere*] quo ad proprietatem, nam quo ad poſſ. diſtinguitur, an aliunde habet aditum, vel non, vt ſtatim dices. & no. quia hoc cœnaculum ſuſtentabatur, ædibus meis hoc modo, nam alias non diceretur ſuperficies mearum ædium.

m *Ex publico*] aliàs priuato ſolo eius, qui habet cœnaculum, vt ff. de dam. infec. l. pe. §. 1. q. d. non ex inferiori domo, ff. quam eſt cœnaculum: niſi eſſet ſuperficiarius eius loci, vbi eſt cœnaculum fundatum, vt inf. dicit.

n *Ædes*] id eſt, cœnaculum.

o *Qui hypogeon*] id eſt, ſolum, vel inferiorem partem.

p *Cuius ædes*] id eſt, cœnaculum.

q *Sup. adpoſitum*] id eſt ædificium.

r *Eſſent*] ſcilicet vt nomine cœnaculi competat interdictum ei, qui inhabitat.

ſ *Ex publico*] vel aliunde, non ex inferiori parte, quia tunc ſecus, ſed hæc diſtinctio habeat aliunde aditum vel non, ceſſat in ſuperficiario, qui licet habeat aditum ex inferiori parte, habet tamen hoc interdictum, cum habeat illum aditum ex voluntate domini. nam alias non diceretur ſuperficiarius, vt inf. proxime.

t *Interdicto*] vti poſſidetis.

u *Adiuuatur*] vtili in rem, & etiam ex conducto, vel ex empto: vt inf. titulo primo. l. prima. §. 1. & §. 2. & ſupra de pigner. act. l. tutor. §. finali.

x *Interdicto*] ſ. ſi ſuperficiarius faciat vim, quam debeat, & hoc eſt quod ſequitur, ſed Prætor, &c. patet ex prædictis q̃ duobus caſibus poſſidet, qui habeat cœnaculũ, ſcil. vnde eſt aditus ex publico, vel priuato. Itẽ cũ ex inferiori domo, cũjus ſuperficiarius, ſed tertio nõ quã. ſ. ex inferiori domo, & non eſt ſuperficiarius. & ſa. Inſti. de reſũ diui. §. per traditionem. & ff. de rei vendi. l. ſuperficiario. & l. Prætor. Accur.

y *Adeſſe*] nec contra ſe, nec contra alios. & eſt ratio, quia non poſſidet, vt hic, & ſupra de rei vendi. l. officium. & ſupra de acquiren. poſſeſſ. l. certa. §. finali. & l. ſi quarente. §. primo. & quibus ex cauſis in poſſeſſ. ea. l. cum legati. ſecus ergo in conuentionali pignore, cum creditor ibi poſſideat ſibi nomine, vt ſupra de acquiren. poſſeſſ. l. qui pigneris. licet P. contra. vt no. ff. qui ſatisda. cog. l. ſciendũ. §. creditor. Itẽ no. hanc differentiã inter conuentionale, & prætoriũ pignus. ſunt & alię, vt ff. de pign. act. l. 1. Sed qualiter ſi iſti turbantur,

Digeſtum Nouum. Cc tur,

* Ex hoc tex. iũcta ſua gl. infero, q̃ interdictũ vti poſſidetis datur quaſi poſſeſſori iuris, ne turbetur in eo, cui cõcor. tex. in cap. licet causã. in prin. & in ff. extra d. probat.

4 † P. Flo. moraretur.

5 † κρύπτας. P. F. i. refugia. quẽadmodũ Vlpia. de vſufructu. l. 13. latinè appellat. & vide in hũc locũ Alciat. 2. Prætor. hoc ti. 6 † κρύπτας.

7 † P. F. habuit.

1 † P. F. etenim.

2 † P. Flo. proiectio.

3 † P. F. de cõmuniter.

turneis subueniturꝰ Resp.per actio.in factum, & offi.iudl. siue manu militari, vt sup.ne vis fiat ei.l.1.in prin.§.sed si ne rei.& l.3.in prin.& §.1.

a *Et in cæteris*] vt legati & ventris nomine, & dãi infec. ex primo decreto, sed contra hos datur interdictu qñque vt & sup. quibus ex cau. in pos. ea. l. hoc autem.§.fi. Accur.

b *In pariete*] i. supra parietem: cum dicat detegendo, & est ratio, quia vsq; ad cælũ.&c. vt inf. quod vi aut clam.l.fin.§.pen. & fi. ẽ.ead.l.§. item videamus si proiectum. Idem tamen si requiescat super pariete meo multo magis, vt sup.eo l.§.Labeo. & §.sed si sup.

c *Quem scirem*] vel propriè, vel id est, vehementer opinor, vt & sup.de aqua pluuia arcen.l.2 § antepe.& facit ī. de verb. sign. l. bonæ fidei emptor.

d *Accipiam*] non pervim, sed ex causa empti.

e *In hoc interdicto*] ponunt quidam casum, quòd lit.contesta. in hoc interdicto & fide facta iudici, quòd aduersarius possideat à me vel vi, vel clàm, vel precario. corporaliter: ille per contumaciam non vult patere arbitrio, siue diffi. sententiæ datæ à iudice super hoc interdicto, vt illã naturalem dimittat: nã condemnabitur mihi in executione ad interesse, quanti interest mea illam possess. corporalem naturalem retinere, & hoc interesse declarabitur meo iuramento in litem: sicut in vnde vi, vt sup.titu. 1.in interdicto. & quod vi aut clàm.vt ī. quod vi aut clã.l. semper.§.in hoc.& ẽ. de rei ven.l. qui restituere. Vel dic quod iudex præcipit non fieri vim mihi: nihilominus condemnat aduersarium pro interesse turbationis factæ mihi ab anno retro ex vi huius interdicti, vt hic & supra, eod. l. ult.

f *Ipsius*] obscurũ eloquiũ statim exponi, quanti res est &c.

g *Retinere*] & libere, & in eã non turbatum esse.

h *Ipsa res*] id est plena proprietas, pro quo erat C. vnde vi. l. si quis in tantam.

i *Pretium vel*] si plenæ proprietati, aliud poss. vt hic & sup. quod metus cau. l. si mulier. §. 3 possessionẽ. nõ tñ dicõ pretiũ possessionis hic dari, cum ipsa possessio diminuatur, sed pretium siue interesse turbationis, sin secundam positionẽ casus. Vel dic, aliud pos. i. turbationis possessionis: sed ẽm primam bene æstimaretur ipsa possessio ad arbitrium iuratis actoris. & fa. ẽ. tit. 1. l. interdicto vnde vi. & ī. ne vis fiat ei. l. 1. §. hæc verba. & ī de fur. l. furtiuam. Item hoc interesse possessionis turbatæ potest esse plus, & frequenter minus quam rei proprietas: cum fortè sub pœna dare tenebar hanc possessionem: quod non potui, vel alia mea prædia vendita sunt à creditoribus, vel à fisco, quia de possessione ista propter turbationem non inueni emptorem.

IN summa] CASVS. Si dico me habere vsumfr. fundi, & te nego habere vsumfr. inter nos potest intẽtari hoc interdictum. Item si dico me habere vsumfr. & sic naturaliter possidere. tu ut ciuiliter dicis possidere: põt inter nos hoc interdictũ locum habere. Tertio dicit cum possidere fundum naturaliter, in quo habebam vsumfr. & turbet in hac pos. Item inter vsuarium & vsufructuarium eiusdem fundi potest intentari hoc interdictum. Franc. Accur.

k *Inter fructuarios*] asserẽtes se possidere, & quilibet de alio negat, & poterit esse quod alter vel quod ambo vincerẽt. & neuter, vt ī. eo lege si duo. in fine 1. nõ. Acc.

l *Alter possessionem*] s. ciuilem. & sic. no. q. ciuiliter tantum possidenti, & naturaliter similiter tantum possidenti datur hoc interdictum per legem istam. Accur.

m *Defendat*] pos. i. quasi. vel dic possessionem rei in qua habet vsumfru. Accur.

n *Et hic*] quia vterque habet naturalem pos. tam vsuarius, quam fruct. sed non in solidũ, sed pro parte indiuisa. H. & sic decernet iudex in sententia: Quia inueni hunc potiorẽ in possessione ratione vsus, præcipio non inquietari ab alio in eo vsu. & eõtra dic de alio, vt no. C. eo. l. 1. in glo. sed qualiter formabit &c. & fa. ad l. sup. ad exhiben. l. Celsus. § Iulianus. & inf. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. si inter. & C. eod. l. 1. Accur.

o *Ait Prætor*] CASVS. Duo conduxerunt superficiem. vt vnus habeat vsumfr. in ea, alter vsum. illis possidentib superficiem non vi, non clàm, non precario. Prætor vetat vim fieri, quo minus possideant. Sũ dictum est, quod & actio cã cognita datur superficiario. Postea loquitur Vlp. & dicit, qui superficiẽ in alieno solo habet, si prohibeatur à dño soli possidere habet act. contra eum. nam si conduxit superficiem, habet ex conducto: si emit, habet ex empto. & per has consequitur, quod sua interest, si aũt ab alio prohibeatur, tunc aget contra dñm. vt cedat ei act. puta rei ven. cum nondum traditio esset facta superficiario. Item Aquil. quæ cessas inueniabit superficiarius cõtra prohibentẽ. sed melius est, quod superficiarius agat hoc interdicto, quã prædictis personalib. cũ qñque nõ possit probari locatio, vel emptio. Itẽ quia melius est possidere, quam in personam agere: per quod cõsequatur, ne prohibeatur possidere. itẽ vtili in rem põt agere. Vltimo dicit, hoc interdictũ datur superficiarijs ad similitudinẽ interdicti vti possidetis. & tuetur superficiarium, nec inquiritur, qua de causa possideat superficiem, nisi vi, aut clam, aut precario ab aduersario possidet, & vt breuiter dicam, omnia quæ seruantur in interdicto vti possidetis. & in isto locum habẽt.

p *Quod autem ait Prætor*] Nunc exponit secundã partẽ edicti. nã dictũ est cã cognita dari act. superficiario. quod sic intelligas. Nã si ad modicũ ipse conduxit, puta ad annũ, vel biennĩ. & desinat possidere superficiẽ: nõ hẽt act. in rem pro recuperanda pos. si autẽ ad longũ ipse conduxit superficiẽ, & desinat cã possidere, tunc hẽt act. vtilẽ in rẽ: dñs aũt soli

Idemque & in cæteris [a] *oibus qui custodiæ causa missi sunt in possessionẽ, dicendum est,*

¶ Si vicinus meus in [1]† *pariete* [b] *meo rectoria habeat, & in* [2]† *pariete suo, Vti possideatis mihi efficax est, vt ea tollere compellatur.*

¶ Nõ videor vi possidere, si ab eo, quẽ scirem [c] *vi in possessione esse, fundum accipiam.* [d]

¶ In hoc interdicto [e] *condemnationis summa refertur ad rei ipsius* [f] *æstimationem.*

¶ Quãti res est, sic accipimus, quanti vniuscuiusque interest possessionẽ retinere. [g] *Seruij autem sententia est existimantis tanti possessionẽ æstimandam, quanti ipsa res* [h] *est. sed hoc nequaquam opinandum est. Longè enim aliud est rei pretium,* [i] *aliud possessionis.*

Habet quatuor partes. In prima est contentio inter duos fructuarios, in secunda contentio inter dominum & fructuarium, quoniam vterque inimicem agit contra alium. in tertia, sunt opiniones, vna, quod fructuarius tantum agit pro quasi possessione vsus fructus, vel quod agit vti possidetis & pro possessione rei. & ista secunda est verior. In quarta, quando est contentio inter fructuarium & vsuarium. secundã ibi, & si alter. tertia ibi, idem erit, quarta ibi, proinde. Bart.

Idem lib. 70. ad edictum.

LEX IV.

IN summa [*] *puto dicẽdum & inter fructuarios* [k] *hoc interdictum reddendum. & si alter vsumfructum, alter possessionem* [l] *sibi defendat,* [m] *idem erit probandum, & si vsusfructus quis sibi defendat possessionem. & ita Pomponius scribit. Proinde & si alter vsum, alter sibi* [3]† *vsumfructum tueatur, & his* [n] *interdictum erit dandum.*

[*] Ad intelligendam hanc l. vide Ioan. Igneũ. in l. necessarios. §. non aliàs. parte 2. n. 53. de Senatusconsul. Silan.

[3]† P. Flo. fructum.

De superficiebus.

TITVLVS XVII.

Vlpianus. [4]†

LEX I.

AIt Prætor, Vti ex lege locationis, seu conductionis, superficie, de qua agitur, nec vi, nec clam, nec precario.

[4]† lib. 70. ad edict. P. F.

DE SVPERficiebus.

Simile est superiori interd. sto. vt inf. l. 3. § proponitur. & idem post illud ponitur. Accur.

Quiae placet Iudicia, inscriptio de superficijs. & superficium dici ædificium legibus probat. & quis sit superficiarius, definit.

AIt Prætor] CASVS. Duo conduxerunt superficiem. vt vnus habeat vsumfr. in ea, alter vsum. illis possidentib superficiem non vi, non clàm, non precario. Prætor vetat vim fieri, quo minus possideant. Sũ dictum est, quod & actio cã cognita datur superficiario. Postea loquitur Vlp. & dicit, qui superficiẽ in alieno solo habet, si prohibeatur à dño soli possidere habet act. contra eum. nam si conduxit superficiem, habet ex conducto: si emit, habet ex empto. & per has consequitur, quod sua interest, si aũt ab alio prohibeatur, tunc aget contra dñm. vt cedat ei act. puta rei ven. cum nondum traditio esset facta superficiario. Item Aquil. quæ cessas inueniabit superficiarius cõtra prohibentẽ. sed melius est, quod superficiarius agat hoc interdicto, quã prædictis personalib. cũ qñque nõ possit probari locatio, vel emptio. Itẽ quia melius est possidere, quam in personam agere: per quod cõsequatur, ne prohibeatur possidere. itẽ vtili in rem põt agere. Vltimo dicit, hoc interdictũ datur superficiarijs ad similitudinẽ interdicti vti possidetis. & tuetur superficiarium, nec inquiritur, qua de causa possideat superficiem, nisi vi, aut clam, aut precario ab aduersario possidet, & vt breuiter dicam, omnia quæ seruantur in interdicto vti possidetis. & in isto locum habẽt.

Quod autem ait Prætor] Nunc exponit secundã partẽ edicti. nã dictũ est cã cognita dari act. superficiario. quod sic intelligas. Nã si ad modicũ ipse conduxit, puta ad annũ, vel biennĩ. & desinat possidere superficiẽ: nõ hẽt act. in rem pro recuperanda pos. si autẽ ad longũ ipse conduxit superficiẽ, & desinat cã possidere, tunc hẽt act. vtilẽ in rẽ: dñs aũt soli

soli habere directã in rem cõtra possessorem. si agat dñs soli contra superficiarium act. in rem, tunc repellitur ope excep. Nam cum demus act. superficiario, si desinat possidere: multo magis exceptio est ei danda.

¶ *Si cui pasim sorti*] Emi solũ cum superficie à dño: mandẽ superficies est mihi cui-

alter ab altero fruemini, [a] quò minùs ita fruamini, vim fieri veto. [b] Si qua alia actio [c] de superficie postulabit causa cognita iudicium dabo.

Licet pro superficie competant actiones ciuiles, tamẽ utile est hoc interdictum cũ pro possessione competat. magnũ est. n. cõmodum possidendi. B.

¶ Qui superficiẽ in alieno solo habet, ciuili actione subnixus [d] est. Nã si cõduxit superficiẽ, [e] ex cõducto est actio. [1†] Si emit, [f] ex empto agere cum dño soli potest. Etenim si ipse [g] eũ prohibeat, quod sua [2†] interest, agendo [h] consequẽtur. Sin autem ab alio [i] prohibeat prætare ei actiones suas [k] dñs debet, & cedere. Sed longè [l] vtilius [3†] visũ est (qa & icertũ erat, an locatio existeret, [m] & quia melius est possidere potius, quam in personam experiri [n]) hoc interdictum [o] proponere, & quasi in rem [p] actionem polliceri. q

¶ Proponitur [r] autem interdictum [s] hoc [4†] duplex, exẽplo interdicti vti possidetis. Tuẽt itaq; Prætor eũ, qui superficiẽ petit, [t] veluti, Vti possidetis interdicto: neq; exigit ab [5†] eo, qualẽ [6†] cãm [u] possidẽdi habeat. vnũ tantum requirit, num fortè ui, clam, [x] vel precario ab aduersario possideat. Omnia quoq;, quæ in vti possidetis interdicto seruantur, hic quoque [y] seruabuntur.

¶ Qd aũt ait Prætor, [z] Si [7†] alia actio de superficie postulabitur causa cognita iudiciũ dabo. sic intelligendũ est, vt si ad tẽptus quis superficiẽ cõduxerit, negetẽ ei [a] in rẽ actio. [b] Et sanè causa cognita, ei q ad non modicũ [c] tẽpus conduxit superficiẽ, in rẽ [d] actio competit: [8†] Is aũt, cuius in solo superficies est, vtiq; non indiget vtili actione, sed habet in rẽ, qualem habet de solo. Planè si aduersus superficiariũ velit vẽdicare, dicẽdũ est, exceptione eũ remouendũ in factũ data. Nã cui damus actionẽ, eidem exceptionem cõpetere, multò magis [e] quis dixerit.

1† P.F. de est, est actio.

2† P.F. de eã, sua.

3† P.F. vtile.

4† P.F. de eã hoc.

5† P.F. de est, ab.

6† P.F. Flo. quam.

7† In P. Flo. deest alia.

8† P.F. cõpetet.

---

ciarius, nisi facta traditione. Item Aqui. ad quod est sup. de contrah emp l. quod sæpe. s. si res pensionem etiam remittendi vel restituendi pro rata, vt d. l. si fundus.

l *Sed longè*] idest magis, vel valdè.

m *Existeret*] hæc venditio subaudi.

n *Experiri*] vt & Insti. de interdi. s. cõmodum. & Insti. de obl. quæ ex delic. s. furti. sed hoc fallit secũdũ quosdã. ff. de noxali. l. si quis à multis. & ff. de acqu. re. do. l. qua rõne. s. sed nõ vt ibi; sed falsũ ẽ. vt ibi notatur.

o *Hoc interdictum*] de superficiebus.

p *In rem*] q d. quia non directa, sed vtilis in rẽ datur cum accidit à possessione superficiarius vt hic. & ff. de rei vendi. l. superficiatio. & l. Prætor. & de pign. act. l. tutor. s. fi. & sup. si ager vectigal. l. 1. in fin. & l. seq. & de oper. noui nunciatio. l. in prouinciali. s. penult.

q *Polliceri*] aduersus dominum.

r *Proponitur*] idest datur superficiarijs.

s *Interdictum*] ff. de superficieb. quod est duplex, quia quilibet in eo est actor, & reus cũ vterq; cõrẽdat possidere se, vt hic, & ff. ti. l. 1. l. si duo. s. pen. Aut *Petit* li. superficiem defendit. nam si non possideret superficiẽ ñ daret hoc sicut nec illud vti possidetis, vt ff. ti. 1. l. 1. s. & consequitur *Qualem causam*] aliàs. quam. & aliàs qualem causam &c. sed certè imò vt inquiri causa, vt sup. in princ. vbi dicit. vti ex lege locationis &c. Sed R. dicit sed non probat. vel ibi contra dominũ. hic contra extraneũ. vel nec dicit nec probat, sed satis est, quòd possideat, vt superficiarius. & hoc asserat non dico, quòd dicat se conduxisse, vel emisse.

t *Claim*] hoc expone, vt in vti possidetis interdicto dixi exponendum. sup. tit. 1. l. 1. in prin. & s. fi.

y *Hic quoque*] in hoc interdicto de superficiebus. Acc.

z *Quod autem ait Prætor*] sup. proxi. 2. respon. huius legis.

a *Negetur ei*] etiam intra id tempus, si agat ex conducto ad interesse, vel ad mercedem remittendam. vt sup. loca. & condu. si fundus.

b *Alias*] ff. vtilis. vt hic. & sup. s. qui superficiem. in fi. no. sed quod esset modicum tempus? Resp. quidam 30. dictum. vt arg. inf. tit. 1. l. 1. s. 1. Alij biennij, vt sup. loca. l. cum dñi. Alij x. an. vt C. de præscrip. long. temp. l. fi & sup. qui. & à quib. l. fi cũ fidei. s. Aristo. sed lr. vsq; ad quinquennium. arg. sup. de separa. l. 1. s. quod dictũ. & ff. de verb. obl. l. si à colono. & Insti. de literarum obl. s. multum. Tu dic arbitrio iudicis. vt ff. de iure delib. l. 1. in fi. & ff. de effra. l. 1. s. 1. Item quæro an conductio alia quæ fit ad nõ modicum tempus præbeat alii quod ius in re? Resp. non. si fiat à priuato. secus si à municipibus. vt sup. de loco publi. fru. l. 1. & nisi vsufr. constituatur per locantem. vt C. de vsufru. l. fi domina. Acc.

c *Ad non modicum*] aliàs. quia non ad modicum &c.

d *In rem*] ff. directa pro superficie. & nota hic argu. ex hoc q possum à te vẽdicare domũ, vel fundũ. quẽ alius hẽt à me in emphyteusim, nõ obstãte iure alterius, sed argu. ff. sup. de condi. indebi. l. indebiti. in fi. l. & de rei vend. l. fructus. in fine *Multò magis*] hoc fallit sup. quo. ũ lega. l. 1. s. redigentur. sed cautionat. inf. de excep. do. l. dolo. & sup. quib. ex cau. ma. Luc. non. s. exemplo. & inf. de reg. iur. l. inutus. s. 1.

1 Modicũ tempus q dicat 30. dictũ, & à pluribus quæ sunt intra 30. dies. Mã. in 20. for. commiss. q. 8.

¶ Si ſoli poſſeſſori [2] ſuperficies euincatur, æquiſſimũ erit ſubueniri ei, vel ex ſtipulatu de euictione, vel certe ex empto [b] actione.

¶ Quod [1†] aũt, [c] & in rẽ actio de ſuperficie dabitur, petitori quoq; in ſuperficié dari, [d] & quaſi vſumfructum, ſiue vſum quendam [2†] ineſſe, [e] & conſtitui poſſe per vtiles actiones, credendũ eſt. Sed & tradi poſſe intellegendum eſt, vt & legari, [f] & donari poſſit. Et ſi duob. ſit communis, [g] etiam vtile. [h] Communi diuidundo iudicium dabimus.

¶ Seruitutes quoq; prætorio [i] iure [k] conſtituent, [l] & ipſæ ad exemplum earum, quæ ipſo iure conſtitutæ ſunt, [m] vtilibus actionibus petentur. Sed & interdictum [n] de his vtile [o] competit.

Caius. [3†]

LEX II.

SVperficiarias ædes appellamus, quæ in conducto [p] ſolo poſitæ ſunt, quarũ proprietas, & ciuili, & naturali iure eius eſt, [q] cuius, & ſolum.

De itinere actuq; priuato. [r]

TITVLVS XVIII.

Dictum eſt ſupra, de interdictis poſſeſſorijs rerũ corporalium, ſequitur de poſſeſſorijs incorporalium. Barto.

PRætor ait] CASVS. Ponit edictum cuius ſenſus eſt, quo itinere via actuque priuata priuato hoc anno eſt vſus non vi, non clàm, non precario ab alio quo minus ita vtaris, Prætor vetat fieri vim. Secundò dicit, hoc interdictum eſt prohibitorium, & ſpectat ad tuendas ruſticas ſeruit. eundi vel non, ſed ſolum ſpectatur ſi hoc anno vſus eſt. non continuè, ſed ſatis eſt eſſe vſum 30. dieb. & computatur annus retro ex tempore litis conteſtatæ ſuper hoc interdicto. & vt in hac poſſeſſ. defendas, ſufficit me eſſe vſum intra annum retrò itinere, vel actu, & vſq; ad quem locum fundi tui iui. vſque ibi hoc ius acquiſiui.

¶ *Iohannes*] Si per ſuperficiũ tuũ iui ad meum, cum per viam publicam non poſſem ire, vt quia rupta erat: licèt frequenter vadã, non acquiro hoc ius, ideſt ſeruit. nec mihi hoc interdictum datur, licet prohibeat ire, quia non videor vſus nec fundo, nec illo ad quẽ ibam. Idẽ ſi itinere priuato nõ iui, quia riuus illud ruperat, vel via publica rupta eſt, per quã ibam ad iter. Idem ſi erat iter priuatũ, per quod ibã ad fundum ſeruientẽ. & quia deſtructus eſt non potui ire. Vltimo dicit, ſiue ego iui per fundũ vicini per annũ, habeo amodo hoc interdictum, per quod tueor in poſſeſſ. ſeruit. ſicc colonus meus, vel hoſpes iuii latis eſſet. & ſi ignorauit dominus fundi, per quem ibatur, ſi autem, qui is cedens ſuum fundum, ad quem ibat per fundũ vicini. cũ eſſet meus, iui per annũ: ſibi acquiſiui hoc ius non mihi.

¶ *Si quis propter*] Cum iuſſem per annum per fundũ tuũ ſequenti anno non iui propter inundationẽ aquæ, vel aliter prohibitus non iui, vel quia in vinculis exiſtens non potui ire: dicitur, quòd impetrabo in integ. reſt. ex illa parte edicti, ſi qua alia mihi iuſta cauſa eſſe videbitur, in integrum reſtituam: quam habes ff. ex quib. cau. ma. l. 2. in fi. quaſi hic annus nõ cucurrerit. ſed inſpiciatur annus primus, quo fui vſus. Tandem dicit: cum ago hoc interdicto, & datur dilatio aduerſario 20. dierum, & propter hanc dilationem cauſa interdicti mei deterior fit: reſtitui at quaſi hoc tempus 20. dierum non cucurrerit.

¶ *Si tibi*, Habebã fundum dominantem, cui vicini fundus debebat ſeruitutem viæ, hunc fundum dominantem conceſſi tibi precario animo itã ſeruendi pot. nunc tu impetraſti precario à vicino prædicto ius eundi per ſuum fundum iſtũ: poſtea prohibet te ire, an habeas hoc interdictũ, quæritur? Et dicitur, quod non, cũ precario habeas hoc iter ab aduerſario. Et redditur mirabilis ratio. nam cùm mihi cõpetat hoc interdictum, ſi prohiberes ire, latis fit, & non cõpetat: cùm duo ſimul hoc interdictum habere non poſſint, nec obſtat, quod iter habes in precario, cum enim illud ego iter habere precario non poſſum, cũ alias ſit meum, nec per iſtum habere videar, & qualitercunque colonus meus per iſta iter vadit, aut is, cui precario conceſſi, ego ire videor. ſicut ergo opinio ſua, vt quia precariũ habet, mihi nõ nocet. ſic nec mihi prodeſt opinio ſua, vt cum haberem precario ius eundi per fundum vicini ad meum, & ego tibi iſtũ fundum meum conceſſi precario, & ex vſus itinere tanquam debito fundo, & per annum: non competit mihi hoc interdictum propter opinionem tuam: in fine tamen dicit in primo caſu dari interdictum tibi, cui precario conceſſi fundum dominantem.

¶ *Si quis ſupradicto*] Saltem triginta diebus in anno iui per fundum tuum non vi, non clam, non precario: tamen poſtea cœpi ire clàm: non nocet mihi. vnde ſi prohibeat ire, hoc interdicto vtar, redditur ratio, quod enim quæritum eſt: ex ſuperuenienti delicto non tollitur, hoc dicit cum l. ſeq. Et. Accur.

a *Alia*-

a *Si ſoli poſſeſſori*] qui emit à domino ſolum, & ſuperficiem pleno iure, & ſic eſt plana. Alij dicunt hunc emiſſe à ſuperficiario, & agere de euict. ꝑ dñm; ſi modò ipſe ſuo venditori, & ſuus venditor vero domino denũciauit, quod non placet.

b *Ex empto*] qui emit. Sed quid ſi cõduxit? Rñ. & ex cõducto, & ex ſtipulatu agit, vt ff. locat. ſi fundus. §. 1.

c *Quod autem*] non ſolum ſuperficiario cum poſſidet, damus exceptionem, vel hoc interdicto tuebitur ſibi poſſeſſionem, ſed & ſi alius poſſideat, placet ſuperficiario petenti dari in rem. Vel aliter. Nõ ſolum dño dat directa, ſed & ſuperficiario placet dari vtilem. & ſm hoc eſt ſenſus, vt petitori, i. ſuperficiario dari vtilis rei vendicatio pro ſuperficie aduerſus poſſidentem, & habet ipſe vſumfr. quẽdã, ſiue vſum in ſuperficie. & põt alteri conſtituere illam vtilitatẽ petendã ab alio, cui erat conſtituta per vtilem actionẽ ex iure ceſſo. Itẽ põt dare, & tradere illã ſeruitutẽ, & conſtituere põt & donare, & legare talẽ ſeruitutem, vel vtilitatem, ſiue cõmoditatem vſufru. vel vſus, i. ipſam ſuperficiem ſine iuſ, quod hẽt in ea. Alij ſic, quia ſuperficiarius habet in rẽ: ergo. & ille, cui eſt conſtituta ſeruitus, ſi petat, petere põt cũ effectu ſeruitutẽ in ſuperficie ſibi conſtituta ſiue ſit ſeruitus vſus, ſiue vſusfru. vel alia ſeruitus. Et ita dicitur petitori, primò pro ſuperficiario ibi ponitur, ſecundò pro eo, cui eſt conſtituta ſeruitus à ſuperficiario, prima placet. Sed cũ ſuperficiarius põt alium ſuperficiarium facere ſecundum primam, quare vſufructuarius non ſic? Reſpo. quia vſufructuarius habet inſtar dominj, vnde duo non poſſunt eſſe in ſolidum domini, vt ſup. de vſufr. l. vſusfructu. in multis.

d *In ſuperficiem dari*] vt poſſit hæc omnia, quæ ſequuntur, habere, vel facere.

e *Ineſſe*] quod ſuperficiarius habet.

f *Legari*, vt & ſup. de leg. 1. l. ſi domus in fine.

g *Communis*] ſ. ſuperficies.

h *Vtile*, vt & ſup. fam. ercis. l. item prædia. & arg. ſup. communi diui. l. communi diuidundo in prin.

i *Prætorio*] ab eo, qui nõ eſt dñs directo, vt ſuperficiarius quẽ Prætor facit loco domini dando ei vtilem in rem, vt hic, & ſup. in princ. huius l. & ſup. quib. mo. vſusfr. amittat. l. circa principium. Acc.

k *Iure*] ſ. per pactum à ſuperficiario. nam Prætor metuit pacta, vt ſup. de pact. l. iuriſgentium. §. Prætor ait, vel dic verius, iure ciuili conſtituuntur à domino, vt ſubijcit. & ſup. communia prædio. l. 1. Acc.

l *Conſtituentur*] in ſuperficie.

m *Conſtituta ſunt*] à vero domino ſoli. & facit ſup. de pig. l. ſi ab eo. & ſup. rit. l. 1 finali.

n *Interdictum*] Vti poſſidetis.

o *Vtile*] ſ. de his ſeruitutibus à ſuperficiario alij conſtitutis, vt & ſup. de ſeruit. l. quoties. & ſup. ſi ſeruit. vend. l. ſicuti. §. Ariſto. ſed alij dicunt de itine. actuque priua. vt arg. ff. titu. 1. l. & facit ſup. de oper. nouj. nunc. in prouincia. §. penult.

SVperficiarias] CASVS. Superficiaria domus dicitur, quę in conducto ſolo poſita eſt, & ſuppleas licere, vt glo. & proprietas domus eius eſt illius, cuius eſt ſolum. Fr.

p *In conducto*] vel empto, non tamen, vt ſoli dominij tranſeat, ſed licentia habendi, & tenendi ſuperficiem, vt ſup. l. 1. §. qui ſuperficiem in prin

q *Eius &c.* non enim iure directo, ſed vtiliter ſuperficiarius eſt dominus. & habet in rem, vt no. ſup. l. prox. §. qui ſuperficiem. in fi. §.

r DE ITINERE ACTVQVE PRIVATO.

Superiori tit. de poſſeſſione rerum corporalium retinenda, hic de poſſeſſione rerum incorporalium. Vide Cuiac. hic.

2† In alijs rectius quã etiam in rẽ. &c.

2† Aliàs eius eſſe Duare. & P. F.

1† lib. 25. ad edictũ prouinc. P. F.

3† lib. 2. ad edictũ prouinc. P. F.

Quib. finib. quaque mẽſura iter actuſq;. & via cõſtẽt Alex. ab Alex. li. 2. c. 20.

a *Actuque*] quid hic sit, habemus sup. de seruit. rust. prædi. l. 1. Accursius.

b *Vero*] & est simplex, non duplex, vt sup. de interdict. l. 2. in princip.

c *Rusticas tantummodo seruitutes*] Quid ergo, si turbetur mihi vrbana? Respon. forte vtile. Item nec ad omnem rusticam, quia non ad aquæductum, vt j. tit. 1. l. 1. §. quod autem. nam ibi non exigitur spatium 30. dierum. Accurs.

d *Annum*] Quid prodest ei, si est in pos. Respō. quidam. quia præsumitur competere ei seruitus, siue negatoria conueniatur, siue confessoria agat, quod potest, licèt possideat. vt sup. si seruit. vend. l. & si fortè. §. sciendum. & pro eis est C. de pro. l. siue possidetis. & l. 2. & de pig. actio. l. nec creditores. & C. si ad verecredi. l. 1. & authen. de testib. §. si verò. Alij dicunt. prodesse quo ad hoc, vt si impediatur postea ire, possit resistere, s. extra iudicium. & sic redditur interdictum: non in iure, sed in ipso prædio licet se defendere ex vi eius interdicti. At si in iudicio agatur confessoria, à se possidente, vel non possidente, vel negatoria ab alio contra se possidentem, vel nō possidentem: necesse habet de iure suo docere. at si agat ex secundo capite, quod est. inf. l. 3. §. ait Prætor. poterit turbari, nec ipse poterit resistere, nisi probet cōpetere seruitutem. Tu dic. prodest probare vsum 30. dierū, propter duo. Primò quia si possidet, & agit confessoria, vel conuenitur negatoria: non oportet eum cauere de non vtendo, sed aduersarius cauet, de non impediendo vsque ad finitum iudicium in negatoria. secus si non possideret, & ageret, vel conueniretur pro seruitute, quia tunc caueret de nō vtendo vsque ad finem iudicij, vt j. de aqua. quoti & æstiua. l. penul. In secundo prodest, quia si extra iudicium turbetur in vtendo, non solum resistere potest, sed etiam in iudicio agere hoc interdicto, vt pronuncietur esse in possessione: per quod non præsumitur habere seruitutem, si cadat à possessione, & agat confessoria, sed sē existente in possessione non poterit à domino eijci, qui agit negatoria, nisi probet non competere seruitutem, quod probabitur hoc modo, quod per eos, qui ibi prope stabant, non fuit visus ire, cum non potuerit iuisse, quin videretur, vel quia dicit se iuisse tali die, vel mense, & probatur, quòd fuerit ei tibi. vt C. de contrahen. & committen. stipu. l. optimam.

e *Vsus sit*] iure seruitutis, vt inf. eo l. fi. & sup. de aqua plu. arcen. l. prima. in fine. & sup quemadm ser. amit. l. fi. & inf. ea. §. Iulianus rectè. Sed an sufficit, si suo sacramento dicat, se iuisse iure seruitutis? Argu quod sic inf. tit. 1. l. 1. §. hæc interdicta. & §. Aristo. Sed fortè secus, in illo interdicto, vt j. ea. l. §. si tibi fundū. In fine. Die ergo, hoc probari per testes, qui iuit, vel viderunt eum ire. Item iure seruitutis, quia dicant se vidisse constitui seruitutem à tali, qui putabatur dominus illius prædij, & tamen nō erat, vel Titio fuit legata hæc seruitus, & iste vocabatur Titius, & putauit de se sensisse cùm de alio sentiret in veritate testator, vt arg. j. pro legato l. pro legato. Item cū probetur me vsum an onus probandi, quòd vi vel clàm, vel precario fuerim vsus, vel non, competit mihi, vel aduersario quidam, quòd aduersarius debet probare, quòd iuerim vi, vel clàm, vel precario. Sed potes dicere contra, quasi hæc omnia debeam probare, scilicet me vsum, & triginta dieb & non vi, vel clàm, vel precario. Arg. prin. huius l. & arg. j. si serui. vendi. l. si quis diuturno, probabitur autem per testes, vt sup dixi. Accurs.

f *Interdictum redditur*] per litis contest. vt inf. ea. l. §. præterea sciendum. sed in vti pos. præsens possessio inspicitur tempore lit. contes. vt Instit. de interdict. §. hodie ifi.

g *Modico tempore*] aliter accipitur alibi modicum, vt sup. de arbi. l. si cū dies. §. fi. & de confli. pecu. l. promissor. & sup. tit. 1. l. 1. §. quod autem ait.

h *Concluſit vſum*] scilicet 30. dierū, quod facilè est toties in anno ire. duo ergo sunt necessaria, quod intra annum, & quòd 30. diebus, quorum si quod defuerit, cessat interdictū. Sed quid si talis erat locus, ad quem ibatur, vt non nisi semel in anno, vel bis fuerit necesse ire? an duplicabitur tempus, vt per biennium, vel maius tempus sufficiat iuisse per 30. dies? arg. quòd sic sup. quemadmo. ser. amit. l. si sic. & C. de ser. l. fi. Accurs.

i *Annum ex die interdicti*] id est ex die contestatæ litis in hoc interdicto. & sic no. quòd non præsens possessio inspicitur & facit sup. de ser. l. seruitutes, & l. quoties. & C. de præscri. lon. temp l. 2. Accurs.

k *Alterutrū*] vt I eius possessione obtinea, de quo probat, vel fortè per pos. actus retineat pos. itineris. sed econtrà non ita, vt arg. sup. quemadmo. ser. amit. l. 2. Accurs.

l *Quoadusque*] id est, vsque ad quem locum in fundo, ad quod facit sup. de acquiren. pos. l. quod meo. §. fi. Sed arg. contra. sup quemadmo. ser. amit. l. si stillicidij. §. fin. sed ibi in proprietate retinenda, quam habet, hic autem quærere volebat ius possidendi. Accursius.

m *Interrupta erat*] ruina.

n *Iter fecerit*] ad suum agrum dominantem.

o *Frequenter*] etiam 30. diebus. Accurs.

p *Inutile esse*] scilicet ei.

q *Nec vſum*] facit inf. eo. l. fi. & sup. quemadmo. ſerui. amit. l. fi locus. §. fin. Accurs.

r *Agro*] ēt neque ad quem iuit, neque per quem iuit. Accurs.

s *Propter incommoditatem*] nisi præcedenti anno esset vsus, tunc enim restitueretur, vt inf. ea. l. §. si quis propter. Azo.

t *Via publica*] quæ ducebat vsque ad locum seruientem, sed per agrum alterius vicini, & sic priuata. Accurs.

u *Eadem quæstio est*] & solutio eadem. & fa. infra tit. 2. l. 1. §. Aristo. Accurs.

x *Ad fundum*] noīe & voluntate eius, qui hoc interdicto age-

Vlpianus. 1†.

LEX I.

PRætor ait, Quo itinere actuque [a] priuato, quo de agitur, vel via, hoc anno, nec vi, nec clàm, nec precario ab illo vsus es, quominus ita vtaris, vim fieri vero. [b]

¶ Hoc interdictum prohibitorium est, pertinens ad tuendas tantummodo rusticas seruitutes. [c]

¶ Hoc interdicto Prætor non inquirit, vtrum habuerit seruitutem iure impositam, an non, [d] sed hoc tantùm, an itinere, actuque hoc anno vsus sit, [e] non vi, non clàm, non precario: & tuetur eum, licèt eo tempore, quo interdictum redditur, [f] vsus non sit. Siue igitur habuit ius viæ, siue non habuit, in ea conditione est, vt ad tuitionem Prætoris pertineat, si modò hoc [2†] anno vsus est, vel modico tēpore, [g] id est, nō minus, quam triginta diebus: Neque ad prætens tempus refertur vsus, quia plerunque itineribus, vel via nō semper vtimur, nisi cùm vsus exegerit. itaque [3†] annui temporis spatio conclusit vsum. [h]

¶ Annum ex die interdicti [i] retrorsū cōputare debemus.

¶ Si quis hoc interdicto vtatur, sufficit alterutrum [k] probare, vel iter, vel actum in vsu habuisse.

¶ Iulianus ait, quoadusque [l] ingressus est [4†] fundū, eousq; interdictum ei competere, quod verum est.

¶ Iulianus [5†] rectè ait, eum qui propter incommoditatem riui, aut propterea, quia via publica interrupta erat, [m] per proximi vicini agrum iter fecerit, [n] quamuis id frequenter [o] faciat, [6†] non videri omninò vsum esse. Itaque inutile esse [p] interdictum: non quasi precario vsum, sed quasi nec vsum. [q] ergo secundum hoc neutro [7†] agro [r] vsus videtur, multò enim minus illo vsus est, per quem non iuit propter incommoditatem [s] riui, aut propterea, quia via publica [8†] interrupta erat. Idem erit dicendum, & si non erat via publica, [t] sed iter priuatum. nam & hic eadem quæstio est. [u]

¶ Is cuius colonus, aut hospes, aut aliqs alius iter ad fundū [x]

1 lib. 70. ad edict. P.F.

2† P. de est. hoc.

3† P. Flo. ita.

4† P.F. de est. fundū

5† alias Vlpianus.

6† P. Flo. fecit.

7† P. Flo. nec vtro vsus videtur.

8† Præterpta P.F.

re vult, licet hoc non sit necesse, quo ad retinendam proprietatem seruitutis secundum quosdam. & sa. inf. §. quoties. & inf. l. 3 §. vti videmur. & quemadmodum seruitus amit. l. §. & l. vsu. cùm seq. & l. qui fundum alienum.

a *Ignorauit*] fa. ē de bo. autho. iud posl. cùm vnus. Accur.

b *Iter fecerit*] in fundo vicini.

c *Vtique*] respon.

d *Sibi*] ergo in hac præscri. nō requiritur titulus, vt hic. & inf. eod. l. si tibi fundum. in fin. ibi, tu tñ &c. sed nec pos. eius fundi ad quem iturhic: sed quasi possessio itineris exigitur. Accur.

e *Propter inundationem*] supple, vel alio iusto impedimento simili, vt sup. §. Iulianus. Accur.

f *Cum superiore*] scilicet anno vsus sit 30. diebus Accur.

g *Repetita die*, ad hoc facit inf. proximo. §. & sup. de fide instr. l. repetita. & sup. ad exhiben. l. Iul. §. fi. Acc.

h *Per in integrum restitutionem*] imò videtur eum non esse restituendum, ad lucrum cum alterius damno, vt sup. ex quibus cau. ma. l. denique. & l nec vtilem sed hoc speciale, vt & aliàs in eod. titu. l. Iulia, §. eum quoque. Vel verius hic iam fuerat lucratus eundo in anno præcedenti, & sic magis anhelat non perdere. sed in l. denique. ad lucrum aspirat.

i *Ex illa parte*] quam edicti partem habes sup. ex quib. cau. ma. l. 1. in fin. & l. sed & si per Prætorem. §. fin. & facit ſ. de ser rusti. prædi. l. & Attilicinus.

k *Contigerit*] quòd nullo modo fuerit vsus hoc secundo anno: secus econtra, si fuit vsus vi. nam distingueretur. hoc eodē anno fuisset vsus bona. si vel non. vt inf. §. fin. & l. 2. & facit sup. quemad mo. vsusfruct. amit l. si ager. & l. cum vsusfructus. & C. de appel. l Præses. & C. qui pe. tuto. vel cura l. cum à matribus.

l *Et alijs casibus*] puta, quia in vinculis, seruituteve constitutus non potuit vti. vt sup. quib. ex cau. ma. l. 2. & facit sup. proxi. §. & inf. §. proxi.

m *Dilatione data*] deliberatoria, vt est hodie 20. dierum, per authen. offeratur. C. de lit cont.

n *Reddi*] facit sup. de iudi. l. 2. §. in oibus. & sup. quibus ex cau. maio. l ait Prætor. in fin. & l. sed & si per Prætorem. §. hoc quoque. Item facit ad diem repetitam sup. proxi. §.

o *Si tibi fundum*] dominantem.

p *Concesserо*] vt aliquam habeas poss. si enim, vt solam habeas detentionem. fortè, vt calefacias te ibi ad solem: non posset tibi precario concedi via: cum fundum illum non possideas, cui viam concedi cupis. H.

q *Fundi*] scilicet seruientis.

r *Vtaris*] quod superfluò fecisti ēt quoad vtendum, cū vti

Primò ponit vnum dictū. Secūdò illud probat per dictū Iuliani. Tertiò ex illo dicto determinat vnam quæstionē à seipso secunda ibi, atque. tertia ibi, Quæratio. Bart.

¶ Si tibi fundum [o] precario concesserо, [p] cui via debebatur, deinde tu à domino fundi [q] precario rogaueris, vt hac via ad eum fundum vtaris, [r] an noceat tibi exceptio, si aduersus eum velis interdicere, à quo precario viam rogasti? Et magis est, vt noceat. idque colligi potest, ex eo, quod Iulianus scribit in specie [s] huiusmodi. (Quæritur enim) si ego tibi fundum precario dedero, cui via debebatur, & tu rogaueris [t] precario, vt ea via vtaris, nihilominus interdictum [u] vtile mihi esse, quia sicuti [x] me precarium rei meæ non tenet, [y] ita] † etiam nec per [z] precario possidere intelligor. Quoties enim colonus meus, aut is cui precario fundum dedi, via vtitur, [z] ego ire intelligor: propter quod rectè dico, me itinere vsum esse. Quæ ratio (inquit) efficit, vt [2] † si ego viam precario rogauero, & tibi fundum [a] precario dedero, quamuis hac mente ieris, quasi fundo meo deberetur, inutile interdictum esset, [b 3] † & precario eo itinere [c] vsus esse videar, non immeritò: non enim opinio tua, sed mea quærenda est. tu tamen, vt credo, poteris interdicto vti, [d] etsi de hoc nihil scribat Iulianus.

¶ Si quis supradicto tempore anni, non vi, non clàm, non precario itinere vsus sit, [e] potueras sine hoc, vt ī. de preca. l. quæsitū. §. si seruitutē. Acc.

s *In specie*] arg sumpto inde à contrario sensu, & caue, quia quasi eundem casum ponit. Accur.

t *Tu rogaueris*] vicinum, vt in superiori exemplo.

u *Interdictum*] ergo à contrario tibi inutile. quia sicut duo in solidum non possunt possidere: igitur nec hoc interdicto vti etiā ratione eiusdem vsus, & eiusdem temporis. finito autē precario fundi constat tibi esse inutile interdictum: si autem non rogasses viā precario, ageres tu, & nō ego, vt inf. in fine huius §. ibi, tu tamē. &c. Vel dic posse vtrique dari quando naturalem possessionē non ciuilem transtuli, vt ī. eo. l. 3. §. idem Iul. & argu. hic sic tale. quia si precario fundum, & non viam habuisti: interdicto vteris, ergo à contrario, si viam precario habuisti à domino fundi seruientis, non vteris interdicto. x †, P. P. de est, etiam.

x *Sicuti*] verè mihi vtile, quia &c.

y *Non tenet*] si ego-met precario accipere, vt & infra de preca l. 4. §. item si rem. & §. fin. & ī. de regu. iur. l. neque pignus.

z *Via vtitur*] qualitercunque, & cuiuscunque nomine, vt patet sup. & ī. proxi. l 3. §. vti. 2 † P. F. vt etiā.

a *Fundum*] dominantem.

b *Inutile esset*, scilicet mihi. 3 † P. Flo. esse.

c *Itinere*] licèt tu non sis vsus eo itinere tanquam precario, sed velut fundo debito. Accursius.

d *Poteris interdicto vti*] quod ita verum est, si tibi fundū precariò concessi, vt ibi habeas possessionem ciuilem & naturalē, vt sup. proximè dicit Hu. Et no. hic argumentum, q hoc interdictum datur etiam ei qui alieno nomine vsus est, non vi, non clàm, non precario: si modo is cuius nomine vsus est, non possit istud interdictum habere, quod non est in isto vti possid. illud enim non datur possidenti alieno nomine: etiam si non vi, non clàm, non precario possideat ab aduersario, vt no. su. iur. 2. l. si duo. §. creditores. & argu. sup. de rei ven. l. officium. secundum quosdam. & facit sup. ea. l. §. si quis autem cum.

e *Vsus sit*] 30. diebus. & non vi, non clàm, non precario, alioquin interrupta esset præscriptio. nam in l. proxima dicit transactum, id est completum negotium secundum Hu. & pro hoc C. qui testa. facere poss. l. furiosum, vel dic secundum Azo. fortè satis est in principio habuisse bonam fidē, argum. inf. l. 3. 1. respon. ad instar corporalium rerum, vt C. de vsufca. transfor. l. 2. §. sed nihilominus. Item quid dices econtra, si primò fuit vsus vi, clàm, vel precario, & postea bonā fide? Dicam non dari ei interdictum in specie originē vt inf. l. vnde. §. si quis ab auctore.

s *Vsus*]

a *Vsus*] aliter, vt primò. sed clàm &c. Vel fic, si nullo modo sit vsus postea, vel si sit vsus, sed clàm, &c.

b *Nec enim Transactum*] i. completum, & sic no. vt dixi sup. proxi. §. & facit ff. tit. 1. l. 1. §. idē ait eum. & C. de interdi. ma. l. 2. & sup. de ritu nuptiarū, l. si qua. in princ. & sup. de vsuc. l. hęres eius. & ff. pro suo, l. si ancillam. & ff de do. l. donationes in concubinam. in princ. & sup. de edē. l. 2. §. hic. & sup. de excus. tut. l tuor. penitus in prin. & inf. eo. l. pē. & sup. de acquir. rerum dom. l. bonæ fidei. §. in contrarium. & C. de administr. tut. l. sancimus. & sup. de acqui. possess. l. clàm. & l. si de eo. §. pen. & Insti. qui testa. fam. pos. §. item furiosi.

1† li. 66. ad edict. P. F.

2† Mutani. P. F.

Vlpianus.

LEX III.

VNde ff. CASVS. Tu alicui fundū vendidisti, per quem ibam saltem 30. diebus in anno nunc emptor me ire prohibuit & sic postea clā cœpi ire. dicitur, qd Interdictum hoc benè mihi competit contra emptorem, ne me prohibeat, & intra annum competit. Secundò dici, si prohibitus à te per fundū tuum ire, ui: clàm dicor ire. Idem si colonus meus prohibitus ire. vel similis, & hoc sciens iui. clam dicor ire. si aūt ignorau i hoc. & iui: non dicor clā ire, & si 30. diebus saltem in anno iui, benè competit mihi hoc interdictum. Tertiò dicit, si prohibitus sum à te ire per fundum tuum: prodest hoc emptori, qui à te emit, vt sic mihi competat hoc interdictum contra te, non contra emptorem, idem in alio tuo successore vniuersali, vel singulari. & redditur mirabilis ratio in fine. §.

3† Alias, inde P. F.

¶ *In hoc interdicto*] In hoc interdicto, quo agitur, ne prohibear ire per fundum tuum quo anno retro iui: venit interesse meum, idest condemnatio fit in eo, quanti mea interest, non esse prohibitum. Secundò exponit verbum vsus quod est in edicto. nam siue iui per fundum vicini, siue seruus meus, vel colonus, vel hospes iuit, ego videor iuisse. & usus esse, & hoc interdictū acquisisse. vt sic si prohibear amodò ire, habeā hoc interdictum. & per omnem personā videor vti itinere, per quā alias retinetur nobis seruitus. vt de his personis habes. ff. quemadmodum ser. amit. l. 5. & 6. hoc tñ fallit in fructuario. Nā per fructuarium venientem retineo seruitutem fundo debitam: non aūt per fructuarium euntem per fundum vicini acquiro hoc ius eundi. nec hoc interdictū. Tertio dicit: habeo proprietatem nudam in fundo. in eodem fundo vsumfructū habeo, quilibet nostrum iuit per fundū vicini ad istum per annum: si aliquis nostrum prohibeatur amodò ire, vel à domino fundi, vel ab extraneo, phibite cōpetit hoc interdictum. Quartò dicit: per fundum tuum ad meum iui per annum, & sic habeo hoc interdictum si prohibear ire amodò. & hoc interdictū competet ei cui donabo istū fundum meum, si traditione secuta ipse prohibeatur vti itinere. Quintò dicit: remit Titius fundū ex meo mādato, & hic Titius per fundū vicini iuit per annum ad fundum, quem emerat, & postea istum fundum mihi tradit. amodo possū ire, sicut Titius poterat. & si prohibear, habeo hoc interdictum. Sextò dicit, qui iret per fundum vicini ad suum acquisiuit eundo per annum, hoc interdictū ei competit. & etiā ei, qui cœpit habere vsumfr. vel vsum in fundo dominanti, siue ea causa empt. siue legati. idem si ex causa dotis alias aliqua alia simili emptione cœpit habere fundum dominantem. nam si prohibeatur nouus dominus ire per fundum vicini: competeret ei hoc interdictum.

¶ *Aut Prator*] Nunc ponit aliud edictū, cuius sensus est talis. si iter, vel actum acquisitum per annum eundo per fundum vicini non vi, non clàm, non precario reficere velim: prohibet Prætor mihi fieri vim, quominus reficiam, prout mihi ius est. Secundò dicit, qui hoc interdictum proponit, debet cauere aduersario de damno infecto occasione refectionis. Tertio dicit valdè est vtile hoc interdictum. nam quomodo posset quis ire, & agere commodè, nisi ei liceret reficere? Quarto dicit, qui superius interdictum positum in principio tituli intentat, sufficit ei, si probet se vsum itinere, vel actu per annum retro non ui, non clā, non precario. qui autem hoc interdictum intentat, debet duo probare, & se vsum prædicto tēpore non vi, non clā nō precario, & quod habet ius reficiendi, idest, quod seruitus ei competit itineris, vel actus. & si alterū de his omittit, idest non probat, succumbit in hoc interdicto & meritò duo debet probare, qui reficere vult. nobū enim vult facere opus, sed agēs superiori primo interdicto vnum probare debet, scilicet se vsum non ui, non clam, non precario per annum, quia nihil nouī vult facere, sed ire, & agere vt prius.

4† Et si.

5† P. Flo. succesſerit quis.

6† P. Flo. æquū nō est nos nocere hoc, quod aduersus eum &c.

¶ *Fieri autem potest*] Nunc exponit Vlpia. verba edicti vtius est, & benè dixit Prætor, ꝙ habet reficere, put ei ius est: potest enim esse, quòd quis habeat ius eūdi, idest seruitutē: non autem reficiendi ius habeat. vt quia cautum est expressè, ꝙ non debeat reficere, vel ꝙ vsque ad certum modum debeat reficere. secundum ergo quod est actum siue conuētum per pactū in constituenda seruitute de reficiendo seruabitur, & quando quis pōt reficere iter, vel actum, debet reficere secundum pristinā formam, idest non à priore itinere iter producat in longum, aut deprimat. si autem velit facere pontem supra riuum, qui riuus corrumpebat viā priuatam, vel iter suum: hoc ei permittitur, si commodè alias ire non poterat. Franc Acc.

c *Vtitur*] certè imò ui, vt ff. quod vi aut clàm. l. 1. §. quid si contra. Sol prohibitus, clā vti dicendus est, si duntaxat tunc vtatur, cū id putet prohibentem ignorare, & præ timore nō audet, vti illo sciente, si autē prohibitus apertè illo sciente: vtitur: nihilominus vilipendens eius denunciationem. iudicandus erit vi vti, vt vbi dicitur Ro. secundum Io.

d *Intra annum*] No. hoc interdictum annale esse. & emptor victus hoc casu aget ex empto contra venditorem, vt sup. de actio. empt. l. si quis fundum.

e *Non tantum eum*] scilicet dominum.

f *Per quem*] melius dixisset, pro quo. Azo.

g *Qui*] colonus, vel similis.

h *Retinebat*] scilicet dominus.

i *Vtatur*] sciens planè &c.

K *Vti*] p me vel p aliū. Quid ergo, si per eū quis prohibitus fuerit? forte aliud erit. Sed arg. ff. eo. l. 1. §. si tibi fundum.

l *At &c.* nunc respon.

m *Et Tradit*] non solum ego Vlp. Acc.

n *Æquum*] faci. C. de fruc. & li. expen. l. 2. in fi. & ff. de regu. iu. l. inuitus, §. cum quis. & ff. de except. rei iudi. l. si a te. §. fi. & ff. de iudi. l. edictū. Sed quid si ille, q cepit vti vel ui, vel clam cōtra actorē meum vsus est, postea contra me bona

¶ In hoc interdicto æstimat,[a] quanti [b] eius interesset, uia non prohiberi, siue itinere.

¶ Vti uidemus seruituribus etiã per seruos, uel colonos, uel amicos, uel etiã hospites, & ferè per eos omnes, qui nobis [c] retinent seruitutes. Sed enim * per fructuarium [d] nobis quidé seruitus retinetur: per fructuarium autem interdictum hoc domino non competere. Iul. ait.

¶ Idem Iulianus scribit, Si meus ususfructus in fundo tuo, proprietas verò tua fuerit, & uterq; nostrum per vicini fundũ ierit, [e] utile interdictum de itinere nos habere, & siue fortè ab extraneo [f] fructuarius prohibeatur, siue ẽt à domino, [g] sed & si dominus à fructuario, [h] competeret. Nã & si quilibet prohibeat ire: interdictum [i] aduersus eum competit.

¶ Hoc interdictum, & ei competit, qui donationis causa fundi uacuam [k] possessionem adeptus est.

¶ Si quis ex mãdato meo fundum emerit, [1] † æquissimum est, mihi hoc interdictum dari, ut ille usus sit, qui mandato meo emit.

¶ Sed & si quis usumfructum emerit, uel usum, uel cui legatus est, & traditus, hoc interdicto uti poterit. Hoc amplius, & is, cui dotis causa fundus traditus est, experiri hoc interdicto poterit. Et generaliter [l] ex omnibus causis, quæ instar uenditionis habent, uel [2] † alterius contractus, dicendum est [3] † huic interdicto locum fore.

¶ Ait Prætor, [m] 4 † Quo itinere actuque hoc anno non ui, non clàm, non precario, ab alio usus es, quò minus id iter actumque, ut ibi ius est, [n] 5 † reficias, uim fieri ueto.

¶ Qui hoc interdicto [o] uti uelet, is aduersario damni infecti, quod per eius uitium datum sit, caueat.

¶ Vtilitas suasit hoc quoque interdictum proponere. [p] Nã consequens erat, eum, qui itinere utitur, interdictum proponere, ut reficiat iter posset. Quemadmodum [q] enim aliàs uti potest itinere, uel actu cõmodè, quam si refecerit? Corrupto enim itinere, minus cõmodè frui, aut agi potest.

¶ Hoc autem [r] à superiore differat, [r] quòd illo, quidé interdicto uti omnes possunt, qui hoc anno usi sunt: [s] hoc autẽ interdicto eum demum uti posse, qui hoc anno usus sit, & ius sibi esse reficiendi [6] † deceat. [t] Ius autem uidetur ei esse reficiendi, [7] † cui seruitus debetur. Itaq;, qui hoc interdicto utitur, duas res debet docere, & hoc anno se usum, & ei seruitutem competere. [u] Cæterũ si desijt alterutrum, deficit interdictum, nec immeritò. Qui enim uult ire agere tantisper, [x] quoad de seruitute constet, [y] non debet [8] † de suo [z] iure docere.

---

* Ludou. Ro. ĩ suis fin. fol. 6. fin. 159. reputat istũ textum, sinrad hoc ꝙ ꝓcurator legis, ut est usufr. non põt dño quærere seruitutẽ. Bolo. Adde ꝙ licet ꝓcurator legis qualis est usufructuarius nõ ꝓ sit dño, illam tñ ãsitã retinere põt ut l. usũfru. cũ l. seq. & l. 6. ĩ. quemadmodũ serui. amit.

1 † P. Flo. Quæ. P. F.

a *Æstimatur*] aliàs examinatur.

b *Quanti*] apparet ergo, ꝙ debet fieri condemnatio ne prohibeatur nunc, & fortè ne in futurum, uel cautio fortè exigenda, ne in futurum prohibeatur, donec constet, debeatur seruitus necne, arg. ĩ. si seruum. l. ego, & l. harũ. Item dẽt condẽnari ad dãnũ, quod hic passus est ꝓ prohib. puta si circa fructus damnum passus est, quia colligere eos non potuit, ĩõ, ꝙa uia uti non potuit. & ẽ sic ĩ. uti posse si duo. ĩ. fina. Alij hic exponunt, quando dicit scilicet per contumaciam se nunquam desinere, quin prohibeat me uolentem uti tunc quidem condemnabit quanti mea interest me non prohiberi, sed prima placet secundum Ir. & Hu.

c *Qui habent*] qui sunt isti habes ĩ. quemadmo. serui. amit. l. 5. & 6. in ꝓin & l. usu retinetur. uſq; ad l. fi.

d *Per fructuarium*] audi quare dixit ſcilicet. per usum ergo fructuarij non agit dominus hoc interdicto, sed ipse fructuarius sic. ut hic. & ĩ. si seruitus ven. l. 2. ĩ. fin. & sic fallit hæc regula hic præmissa. Itẽ fallit in colono, qui conduxit ad non modicum tempus, cum habeat ius in re ad instar fructuarij. unde cum dixit hic de colono, accipe, qui conduxit ad non modicum tempus. Item fallit, cum quis putat suum fundum esse, qui est meus, & sic utitur seruitute, nam seruitus retineretur, ut sup. quemad. ser. amit. l. nam si fatis. ĩ. respon. & l. denique. est tamen interdictũ mihi inutile, sed sibi competit. ut sup. eo. l. 2. ĩ. in cuius. & ĩ. sequ. & ĩ. si tibi fundum, in fi. ĩ. item fallit cum precario via mihi debita est: tu putans debitam fundo utaris, cum tibi fundum concesserim precario. ut supra eodem. hprima. ĩ. si tibi fundum. in fine. ĩ.

e *Utile*] triginta uicibus hoc anno, non ui non clàm non precario.

f *Ab extraneo*] extraneum accipe etiam dominum uicini fundi per quem itum est.

g *A domino*] scilicet proprietatis.

h *A fructuario*] ſ. prohibeatur.

i *Interdictum*] ſ. illud, & sic no. aduersus quemlibet prohibentem dari hoc interdictum.

k *Vacuam*] i. fundum, & uacuam eius possessionem non se cuius eundo sibi interdictũ quæsierat, qui donauerat eum mihi, & facit inf. proximis duobus ĩĩ.

l *Et generaliter*] facit sup. si seruit. uendi. l. 2. ĩ. fina. & sup. proxi. duobus. ĩĩ.

m *Ait Prætor*] sequitur aliud edictum Prætoris, quod sicut & superius est prohibitorium.

n *Vt ibi ius est*] in hoc fiet uis, infra. ĩ. fieri.

o *Qui hoc interdicto*] facit infra eod. l. apparet. ĩ. fin ait. & infra de riuis. ĩ. si quis riuum. Acc.

2 † P. F. uel ex alterius cõtractu.

3 † P. Flo. hoc.

4 † Duare. Qui. P. F.

p *Præponere*] ideſt dare. & facit sup. cõmunia prædio. l. refectionis.

q *Quemadmodum*] ideſt qualiter. Accursius.

5 † P. F. effecerit.

r *A superiori differat*] quod est in principio tituli. Franc. Accursius.

ſ *Vſi sunt*] 30. diebus non ui, non clàm nõ precario. Acc.

6 † P. F. oporteat.

t *Deceat*] aliàs oporteat. Accur.

7 † P. F. de est reficiẽdi.

u *Competere*] Sed nonne satis est, si probet unum, ideſt seruitutem suam esse, ut sup. si ſer. uendi. l. loci. ĩ. si quis. & hoc etiam quædam uerba innuere uidentur, ſcilicet ius autẽ &c. & inf. fieri autẽ &c. Reſpon. posset dici duo necessaria, sed à primo incipias: secus si ab altero, ut & aliàs. C. de iure deliberandi. l. potuit, & de iof. do. l. si liqueat, & supra de acquir. poſſ. l. 3. ĩ. in amittenda. & l. quemadmodũ. Sed huic opinioni obstat, quòd dicit si deſit alterutrum, sed tunc pones pro altero, ut & aliàs supra de leg. 1. l. si ex toto. ĩ. 1. Vel die in confeſſoria si prohibeatur refecere, satis est, si probetur seruitus competere agenti confeſſoria, sed in hoc interdicto secundo duo probantur. ut hic, & sup. si ſeruui. vendi. l. loci. ĩ. si quis mihi. sed in primo capite unũ sufficit, ut in principio huius. ĩ. & supra ff. ſi ſeruui. vendi. l. secunda. ĩ. Pomponius. Item nota hic, quoties duo uel plura sunt necessaria, alterum adesse non sufficit, ut & supra. de dimor. l. finali. ĩ. ait lex. & in authen. ut nemo. autenup. do. ĩ. ueruntamen. collatio quinta, & C. de authoritate præſtan. l. finali. Item no. quòd hoc secundum caput obtinet instar proprietatis, ut & supra de interdic. l. secunda. ĩ. quædam. Item contra infra de riuis. l. prima. ĩ. hoc interdictum. Sol. ſpeciale in riuo, ut & ibi dices. Item facis supra de Carb. edi. l. tertia. ĩ. maſſum. Acc.

8 † P. F. de eſt. debet.

x *Tantisper*] ideſt ſolummodo.

y *Constet*] ſ. sit debita, uel non.

z *De suo*] ex necessitate, ut probet sibi seruitutem competere, ut supra ſi ſeruui. vend. l. 2. ĩ. Pomponius.

a *Hoc anno*] q.d. nil, sed certè imò plus facit: quia cauet, quod dic. vt inf. tit. 1. l. pen. Azo.
b *Cautum sit*] si autem hoc non sit cautum, reficere licet: vt & sup. si seruitus: ven. l. loci, §. si quis mihi.
c *Aut sic*] scilicet sit cautum.
d *Pretor retulit*] dicendo hęc verba, quæ sequuntur.
e *Inquit*] Prætor sup. ea. l. §. ait Prætor.
f *Ne quis dilatet*] in latum. Accur.
g *Producat*] in longum: quia actũ erat in constituenda seruitute, vt vsq; ad certum locum liceret reficere, non vltra.
h *Deprimat*] in profundum. Accur.
i *Exaggeret*] in altũ, & facit §. de via pu. l. 1. §. si quis sub. Sed contra, sup. cõia prædio. l. refectionis, §. sed & depressurum, vbi dicitur, hoc licere. Sol. vt ibi.
k *Aliud*, hoc sũ verborum significationem, vt hic, & ar. inf. de riuis l. 1. §. deinde ait Prætor. & sup. de via pub. l. 3. §. 1. & sup. de no. ope. nuo. l. 3. §. 1. si quis ædificiũ, & sup. de vsufr. l. hactenus, ĩ fi. & l. seq. & l. sed cũ fructuarius, §. fi. item in eo, vir. l. vsufru. nouum: sed quandoque non interest inter reficere, & facere, vt argu. sup. de mor. infr. l. 1. §. pen. Accur.
l *Viæ factæ*] scilicet aliquem riuum, qui corrumpit viam.
m *Permittendum*, hoc in priuata via: secus in publica, vt sup. ne quid in loco pub. l. 2. §. tractatum. & de via publi. l. 1. §. si quis sub specie, quæ sunt contra. Accur.
n *Non possit*] cõmode. arg. inf. eo. l. apparet. Azo.

Quid enim perdit, qui patitur eum hoc facere, quod † hoc anno [a] fecit? Enimverò qui vult reficere, aliquid [*] noui facit: neque debet ei permitti id moliri in alieno, nisi † vel habeat seruitutem.

¶ Fieri autẽ potest, vt quis ius eundi habeat & agendi, reficiendi ius non habeat: quia in seruitute cõstituenda cautum sit, [b] ne ei reficiendi ius sit: aut sic, [c] vt si velit reficere, vsque ad certum modum reficiendi ius sit. Meritò ergo ad refectionem se Prætor retulit. [d] Vt tibi, inquit, [e] ius est reficias. Vti ius est: hoc est, reficias, sicuti per seruitutem impositam licet.

¶ Reficere sic accipimus, ad pristinam formam iter, & actũ reducere: hoc est, ne quis dilatet, [f] aut producat, [g] aut deprimat, [h] aut exaggeret. [i] Aliud enim est reficere, longè aliud [k] facere.

¶ Apud Labeonem quæritur, si pontem quis nouum velit facere [l] viæ muniendæ causa, an ei permittatur? Et ait permittendũ, [m] quasi pars sit refectionis huiusmodi munitio. Et ego puto veram Labeonis sententiã, si modò sine hoc commeari non possit. [n]

Venuleius. 3 †

LEX IV.

VEteres nominatim adijciebant, [o] vt ea quoque, [p] quę ad refectionem vtilia essent apportanti, [q] vis non fieret, [r] quod superuacuum est, quoniã qui apportari non patitur ea, sine quibus reficiter nõ possit, vim facere videtur, quo minus [s] reficiatur.

¶ Si quis aũt cum posset compendiaria [t] apportare, quæ refectioni necessaria sunt, longiori itinere velit apportare, vt deteriorem causam [u] eundi faciat, impunè vis ei fiet, quia ipse sibi [x] impedimento sit, quo minus reficiat.

Vlpianus. 4 †

LEX V.

APparet [y] ergo eum, qui non patitur hæc cõgeri, vim facere, quo minus quis proficiat. Plane si quis, cũ posset alia parte agri, sine incommodo domini fundi impensam apportare, id egit, vt alia parte 5 † apportaret, impune ei uim fieri, rectè placuit.

¶ Hoc interdictum non solũ ipsi, uerum successoribus quoque eius dandum, non est ambigendum. Emptori quoque dabitur, & in emptorem. [z]

¶ Si [6] † quis seruitutem iure impositã [a] nõ habeat, habeat autem uelut longæ [b] possessionis prærogatiuam ex eo, q̃ diu usus est seruitute, hoc interdicto [c] uti potest.

¶ Qui hoc interdicto [d] usurus est, de uitio operis [e] cauere aduersario debet.

o *Adijciebant*] in edicto Prætoris.
p *Ea quoque*] non solum reficere posse.
q *Apportanti*] alias deportanti.
r *Non fieret*] supple, vt probaret supradicta duo: vt supra l. proxi. §. hoc autem à superiori. alia autem portare posset, non solum reficere.
s *Quo minus*] vt inf. de riuis, l. Seruius, §. 6. & l. 1. §. 1. & argu. supra si quis ali. test. prohi. l. 2. in princ. & sup. l. si ser. ven. loci. §. si quis. & l. 2. §. 2. & communi præd. l. refectionis. §. si q tuum. Et ex his concor. collige arg. quòd tacite videntur concedi ea, sine quibus expressim concessum non pót exerceri, sic & sup. de iurisd. omnium iudi. l. 2. & è contra, quòd sicut principale non debet impediri, sic nec illud, per quod pertingitur ad id, vt ex præmissis concor. Accur.
t *Compendiaria*] scilicet via, id est, breuiu *Causam*] id est, proprietatem, in qua iter debetur.
x *Sibi*, respõdet tacitæ obiectioni, quare sic impediatur reficere, sed hic nõ ab alio, sed à seipso: & facit sup. de seru. l. si cui, & cõtinuatã l. seq. Accur.

A*Pparet*] CASVS. in princ. potius est in l. seq.

¶ *Hoc interdictum*] Habeo seruitutem itineris per fundum tuum ad meum: possum reficere illud iter, & habeo hoc interdictum ne prohibeat. & hoc interdictum datur emptori mei fundi, & 4 † li. 20. ad edictũ. P. F.
datur successoribus meis, etiã in emptore fundi seruientis, & quod dictum est, hoc interdictum dari habenti seruitutem itineris: est verum siue eã habeat iure pacti, siue iure præscriptionis longissimæ, & q̃ hoc interdicto agit, debet cauere de uitio operis, si quod ob hoc cõtinget. Fran.
y *Apparet*] iunge cũ præcedenti l.
z *Emptorem*] facit supra l. 3. in princ. & §. idem Iul. vsque ad §. ait Prætor. & inf. tit. 3. l. 1. §. ait Prætor. & §. de inter. l. 2. §. hæc autem. in fi.
a *Seruitutem iure impositam*] per testamentum, vel per pactum, & dic seruitutem: scilicet itineris, vel actus, de quibus hic titulus tractat.
b *Longæ*] id est, longissimæ: cuius nõ extat memoria: nã longo tpe seruitus non pót acquiri. l. itineris, vel actũ sicũ non habeant perpetuam cãm, vt sup. de ser. l. seruitutes 3. in princ. In alijs aũt, quæ habent perpetuam cãm non posset hoc intelligi: quia in his non habet locum hoc interdictũ: vt sup. eod. l. 1. §. 1. Item posset propriè poni pro spatio 10. an. vel 20. etiam in itinere, vel actu: vt no. ff. de seru. l. seruitutes prædio. in gl. sed hęc secũda bona, &c. in fi.
c *Hoc interdicto*, secundo de reficiendo: nam primũ competit, et si nullũ de his hẽat: vt sup. e. l. 1. §. 2. & facit ff. de aqua plu. arcen. l. fi. & C de serui. & aqua. l. 1. & 2. l. si manifestũ.
d *Qui hoc interdicto*] scilicet de reficiendo.
e *Operis*] id est de damno, quod operis vitio contingit. Am. & fa. sup. l. vnde. §. qui hoc.

3 † li. 1. interdic. F. F.

V*Eteres*] CASVS. Cum vellem reficere iter vel actum meũ, faciebam apponi lapides, vel ligna causã reficiendi prædictum iter: vicinus non patitur hæc portari, de isto prohibente veteres specialiter ponebant in edicto: sed superfluè: qui enim has res portari vetat, per consequens reficere vetat, & sic habet locum nostrum edictum, absque aliquo supplemento: si autem magis commode alium ire possem facere portari: sed faciebam portari tantum per istud iter: & per hoc destruitur fundus, in quo est iter: hoc casu benè possum prohiberi absque pœna, & hoc dicat hæc lex. & prin. seq. Fran. Accur.

S*Icut enim*] CASVS. Si anno vsus sum non vi, non clàm, non precario: licèt postea vetar vi, vel clã, non nocet mihi, quin habeam hoc interdictum. Item si bona fide vsus sum itinere per fundum tuum per annum, non nocet hęredi meo, vel ei, qui emit à me fundum dominantem: licet vi, aut clam vtantur illo itinere. Fran. Accur.

Vsus

a *Vsus est*] ſ poſtea: vt ſup.eo.l.1.§.6.& l.2. & 3.in prin.
b *Si fuit*] ad hoc ē ſ.l.px.§.hoc interdictū.& ī. de interd.l. 2.§ hęc ātin fi & ſup.de pu.l.ſed ſi tres.h.in hac actione.Ac.

SI *per fundum.*] CASVS. Vſus ſum itinere per fundum tuū non vi.non clām.non precario: non ſi iure ſerui.q̄ credere me hīe, vſus ſum. ſed hūs animū diſcedendi ſtatim cū prohiberet: per talē meū vsū non acquito hoc interdictū.ne i itinere actuq; &c.ſed ē neceſſe.vt credam me hīe ſerui, eundi, & ideo vtar itinere.& per talem vſum acquito, hoc interdictum primum. Franc. Acc.

1† lib.66. ad edictū. P.F.
2† P.Flo. deeſt .n. Ant. Auguſt. etiā hic Halo. reprehendit.q ad uerſus P. F.ſi tē negationē detraxit.
3† lib.25. dig.P.F.

c *Nec precario*] facit ſup.l.1.in prin.& C. de ſer.& aqua l.1.
d *Si iure*] .s.ſua ſeruitute.ſic ius pro ſeruitute ponitur. 1 Inſt. de reb.cor.& incor.§. fi. & facit ſup.eo.l.1. §.Iul.rectē aut.& inſ. tit.2.l. pen.§. hoc interdictū, in fi.§. & §. Ariſto. & ſup.quem ad.ſer.amit l.fi.
1 Cōcor. gl.ī rubr. extra de iudi. in anti.
e *Iure*] .s.ſeruitutem.
f *Poſſediſſe*] vel quaſi cum incorporalia, ſ priē nō poſſideantur: vt ſ. de acq.re.do.l.ſeruus, §.incorporales.

DE AQVA QVOtidiana,& æſtiua.

¶ *Vſus aquæ ſicut ſtillicidii eſt quādā quaſi poſſeſſio, ideoque hanc ſicut illam Prætor tuetur interdicto edicto.*] Vide Cuiac. hic multa obſeruantem.

Ait Prætor.] CASVS. Ponitur edictum, cuius ſenſus eſt, Qui aquā de loco alieno duxit per annum, quo minus in futurum ducat, Prætor vetat fieri vim. Secundò loquitur Vlp. & dicit: hoc edictum eſt prohibitorium, & eſt ēt reſtitutoriū.q̄ exponē.vt in gl & habet locum in aqua quot. & illa aqua dī quotidia.non tm̄ illa, quæ quotidie ducitur.ſed & illa, quæ omni tempore poſſet duci.duci tm̄ aliquo tpe non expedit. Et quotidiana aqua differt ab æſtiua in vſu: quotidiana.n. ducitur & æſtiuo tpe.ſic & dīr veſtimenta æſtiua, quib.q̄s vtitur in æſtate.ſic caſtra æſtiua dīr: ideō verius eſt.vt dicamus diſcerni æſtiuā aquā à quotidiana, inſpecta mente hominū vtentium: nā ſi aqua.q̄ perpetuo duci p̄t, non tamen q̄s vtitur ea.niſi in æſtate.æſtiua dicatur: idē multo magis, ſi aqua eſt talis q̄ non p̄t duci.niſi in æſtate: & ſi natura locorum ſit talis.vt non recipiant aquam.niſi in æſtate.æſtiua aqua dī. poſtea exponit verbum edicti. ſ. annotinā ſufficit vna die anni duciſſe aquā, vel vna nocte ſic ergo quotidiana aqua dī.q̄ omni tpe duci p̄t: licēt aliquo tpe q̄nq; nō vtat, æſtiua ā; eſt.q̄ æſtate tm̄ ducitur: ſiue alio tempore poſſit duci.ſiue non.& hoc interdictum hēt locum in aqua perenni.q̄ tamen.duci poſſit.ſunt.n. quædā aquæ.q̄ duci non p̄nt: vt aquæ puteales, i.q̄ ſunt in puteis: & ſimiles.in iſtis tamē p̄t cōcedi hauſtus aquæ: Poſtea dicit: hoc interdictū de aqua: itē interdictū de fonte.cōpetunt ei.qui ducebat aquā ex capite aquæ.caput ā; aquæ dicas locū vnde aqua naſcitur. & de hoc tradit exēpla. Et cōpetit hoc interdictum illi.q̄ iure ſeruit.vtebat iſta aquæ ductione: ſiue habeat ſeru. ad hoc, ſiue non.ſed credebat ſe habere. Item hoc interdictum cōpetit.ſiue ducebat aquā cā irrigandi agros ſuos.ſiue cā ſui, & familię.ēt ſi ducebat iſtā aquā ad domū ſuā: nec eſt vis.ſiue hæc aqua erat frigida.ſiue calida: nā & i q̄buſdā terris vtit aqua calida ad irrigādos agros: & ſiue aqua q̄ vis ducere.ſi intra vrbē ſiue extra.idē eſt. & p̄mittit Prætor p̄ hoc edictū eo.mō duci aquā.quo hoc anno ducta eſt.i. p eundē riuūtcū per maiorē, vel p̄rſus aliū riuum ius aquæ ducēdæ, ad fundū meū. debetur oib. partib. fundi: ſi āt ad fundū emptum iuxta meū antiquum poſitū velim ducere aquā: nō poſſum.niſi primo antiquū meū fundū intraret aqua: nā poſtea poſſem cā ducere ad aliū meū fundū emptum: niſi hoc eſſet cū magno incōmodo dñi aquę. Quid āt. ſi aliā aquā immiſceo in riuū cū ea aqua q̄ ſum conſuetus ducere.licet ē prohiberi poſſū, ne hanc aquam ducā.& ab eo locō ducere prohibeor. quo cōiungitur aqua.verius āt eſt, vt à prīn.aquæ p̄hibear ducere. Sed pone. ſ habeo ius ducēdi 10. oues ad fontem tuū cā bibendi: duco 20. certē p̄hibeor in 10. ducendis tm̄, non in alijs. Poſtea dicit: hoc interdictum cōperit tm̄ eīqui putat ſe hīe ius ducendi aquā, &. ſufficit q̄ a princ. duxit aquā non vi, non clam, non precario: ſed credens ſe habere ius ducendi aquā, licēt poſtea vi vel clā ducere cēpit aquam. Sed q̄d ſi a princ. anni duxit aquam: poſtea p̄ ſe aqua veniebat: & aliquis nunc prohibeat aquam venire? Dīq̄ habet locum hoc interdictum. Item habet locum hoc interdictum, quando quis credit ſe habere ius ducendi aquam de tertia in tertiam diem, vel de quinta in quintam diem. & cēpit ducere per vnam diē. & poſtea p̄hibeatur ducere alia tertia die.vel quinta: nam hēt locū hoc interdictum. ſecus āt ſi nunc vōlebat ducere omni die: nam benè poſſet hoc caſu prohiberi. Vltimò dicit, prohibitus ducere aquam, q̄ per annum duxeram: ſteti longo tpe, q̄ non fui aulus ducere aquam. & ſic non viendo amiſi ius aquæ ducendæ: agam contra te hoc interdicto, per quod conſtitues mihi ſeruī de nouo h.d. vſq; ad §.ſi fundum. Fran.

g *Vetat*] facit ſup.tit.1.l.1.in prin.& inf.de fonte.l.1.in prin., & inf.eo.§.quod autem.&c. Accur.
h *Hoc interdictum prohibitorium eſt*] vt inf.ea.l.§. Labeo. ſic & ſuperius: vt ſup.tit.1.l.1.§.1.
i *Reſtitutorium eſt*] vt cogaris deſtruere quod feciſti: ſi forte aliq̄d feciſti, quo minus poſſim aquā ducere, vti hoc anno duxi. & facit inf.ea.l.§.præterea illud ſciendū. & §. Labeo.
k *Quotidiana*] de æſtiua dicitur inf.eo.§.deinde.
l *Non illa eſt*] .ſ ſola. & facit inf.de verb.ſig.l. malum.§.fi.
m *Differt vſu*] vt apparet ex ſequentibus.
n *Non iure*] quia pro vtraque dantur interdicta.licēt diuerſa: vt inf.ea.l.§ quod autem diximus.
o *Tempore*] vt interuallo menſiū. vel dierum.non añt hyemis.vel æſtatis: ſic actio legis Aquiliæ aptitudine dicitur pœnalis: licēt non ſemper ſit ibi pœna: vt inſtit.ad l.Aquil.§. his autem verbis. & facit ſup. de flumi.l.1.§.2. Accur.

1† lib.66. ad edictū. P.F. Hinc Halo. reprehendit.q aduerſus P. F. ſi tē negationē detraxit.
3† lib.25. dig.P.F.

Paulus. 1†

LEX VI.

SIcut enim 2† non nocet ei qui ſine vitio vſus eſt, a q̄d eodem anno vitioſè vſus eſt, ita emptori, hæredi q; non nocebit, quòd ipſi vitioſè vſi ſunt, ſi teſtator, venditorve ſe ēt vſi ſunt. b

Celſus. 3†

LEX VII.

SI per fundum tuum nec vi, nec clàm, nec precario c commeauit aliquis, non tamen tanquam id ſuo iure d faceret, ſed ſi prohiberetur, non facturus, inutile eſt ei hoc de itinere, actuque interdictum. Nam vt hoc interdictum competat, ius e fundi poſſeditiſſe f oportet.

De aqua quotidiana,& æſtiua.

TITVLVS XIX.

Vlpianus lib.70. ad edict.

LEX I.

AIt Prætor: Vti hoc anno aquam, qua de agitur, nec vi, nec clam, nec precario ab illo duxiſti, quo minus ita ducas, vim fieri veto. g

¶ Hoc interdictum prohibitorium eſt, h & interdum reſtitutorium, i & pertinet ad aquam quotidianam. Quotidiana k autem aqua non illa * eſt, l quæ quotidie ducitur: ſed ea, qua quis quotidie poſſet 4† vti, ſi vellet, quanquam quotidianam interdum hyeme ducere non expediat, etſi duci poſſit.

¶ Duo autem ſunt genera * aquarum, eſt quotidiana, eſt & æſtiua. Quotidiana ab æſtiua differt vſu, m non iure. n Quotidiana aqua ea eſt, quæ duci aſſiduè ſolet, vel æſtiuo tempore, o vel hyberno, etiā ſi aliquando ducta non eſt. Ea quoque dicitur quotidiana, cuius ſeruitus intermiſſione temporis diuiſa eſt.

¶ Æſtiua autem ea eſt, qua æſtate ſola vti expedit, ſicut dicimus veſtimenta æſtiua, ſaltus æſtiuos, caſtra æſtiua, quibus interdum etiam hyeme, plerunque autem æſtate vtimur. Ego autem probandum puto, ex propoſito vtentis, & ex natura locorum aquam æſtiuā ab aqua quotidiana diſcerni. Nam ſi ſit ea aqua, quæ

* Græciſmus. Ant. Aug. li.2. c.1.
4† P.Flo. poſſit.

* Hoc pertinet varię aquarum diſtinctiones, quas latè explicat Cęſi. Rhodig. li.14.lect. antiq. c. 14.

a *Dicendum*] tria ergo exigũtur, vt aqua sit quotidiana. Primò vt quotidie & oĩ tpe sui natura duci possit. Item, vt nullo tpe impediatur eius vsus pp naturã loci, cui seruitur: vt hic. & ĵ. eo. l. de interdicto. Item, tertium .s. propositum vtẽtis .s. qđ eo proposito vtatur, quod omni tpe velit ea vti. & sic ñ quotidie ducat: vt hic. & facit ſ. de ser. vrb prædio. l. foramen. Acc.

b *Vna die*] secus in superiore interdicto, qa 30. dieb. vt ſ. ti. t. l. 1. §. hoc interdicto.

c *Non fit*] quia hoc non curo possit, vel non possit hyeme duci. Acc.

d *Non folet*] quia fortè nec expedit, & facit ĵ. eo. l. de interdicto. & facit ſ. de ser. vrb. prædi. l. foramen. & de seruit. iust prædi. l. vna est via. Acc.

e *Duci*] .s. quotidie ad quod facit. d. l. foramen. & sup. de flu. l. 1. §. 2. Acc.

f *Duci*, .s. quotidie.

g *Extra meatus suos*] aliàs. sui. Acc.

h *Non alunde*] hoc iure veteri; hodie secus, vt su. de seru. rustic prædio. l. seruitus aquæ ducendæ, & facit l. ex meo. ibi. Acc.

i *Etiam si non sit*, q. d. non solum possessorium, sed etiam petitorium potest acquiri. Vel dic ẽt iure ciuili, non solũ prætorio, qñq ẽt ſ ciuili, sed prætorio tñ cõstituit seruitus aq. vt in lacu & stagno, & alijs, quę non hãt perpetuam aquam: vt ſ. de seru. verba. prædio. l. foramen. & inf. eo. l. de interdicto. Acc.

k *Incilia*] hoc statim exponitur. & infr. de ciuis l. 1. §. incile. Acc.

l *Ex lacu*] hoc accipe prætorio non iure ciuili: vt modò dixi.

m *Sudoribus*] prouenientibus sup terrã.

n *Primum*, .s. in quo loco sit primo constitutum ius aquæ.

o *Et qualitercunque*] ideſt, siue testamento, siue inter viuos.

p *Non iure*] nota ignorantiã iuris non prodesse: facti sic, ar. ſ. de vſu ap. l. nũquã princ. Acc.

perpetuò duci possit, ego tamen sola æstate ea vtar, dicendum est, hanc aquam esse æstiuam. Rursus si ea sit aqua, quę non nisi æstate sui natura duci possit, æstiua dicetur. Et si ea sint loca, quæ natura non admittant aquam, nisi æstate, dicendum [a] erit rectè æstiuam dici.

¶ Quod autem scriptum est in interdicto hoc, Vti hoc anno aquam duxisti, hoc est, non quotidie, sed hoc anno, vel vna die, [b] vel vna nocte. Ergo quotidiana quidẽ aqua ea 1† est, quæ quotidie duci possit, vel hyeme, vel æstate, etsi aliquo momento temporis ducta 2† non sit. [c] Aestiua autem est ea, quæ quotidie quidẽ duci possit, vel 3† æstate, vel hyeme: ducitur autem æstate tantum, non etiam hyeme: non quia non possit, & hyeme, sed quia non solet. [d]

¶ Loquitur autem Prætor in hoc interdicto, de ea aqua sola, quæ perennis est. Nulla .n. alia duci [e] aqua potest, nisi quę perennis est.

¶ Quanquam autem ad perennes aquas dixerimus hoc interdictum pertinere, ad eas tamen perennes pertinet, quæ duci [f] possunt. Cæterum, sunt quædam aquæ, quæ etsi perennes sunt, duci tamen non possunt: vtputà puteales, & quæ ita sunt submersæ, vt 4† effluere extra meatus suos, [g] & vsui esse non possint. Sed huiusmodi aquis, quæ duci nõ possunt, haustus seruitus imponi potest.

¶ Hæc interdicta de aqua, itẽ de fonte, ad eam aquam pertinere videntur, quæ à capite ducitur, non alunde. [h] Harum enim aquarum etiam seruitus [i] imponi 5† iure ciuili, & constitui potest.

¶ Caput aquæ illud est, vnde aqua nascitur, si ex fonte nascatur, ipse fons, si ex flumine, vel lacu prima incilia, [k] vel principia fossarum, quibus aquæ ex flumine, vel ex lacu [l] in primum riuũ compelli 6† solent. Planè si aqua sudoribus [m] manando, in aliquem primum [n] locum 7† confluere, atque ibi apparere incipit, eius hoc caput dicemus, vbi primum emergit. Et qualitercunque [o] sit constitutum ius aquæ, dicendum est hoc interdictum locum habere. Sed, & si iure aqua non deberur alicui: si tamẽ iure ducere se putauit: cũ non in iure, [p] sed in facto errauerit, dicendum est, eoque iure vtimur, vt interdicto hoc vti possit. Sufficit .n. si iure [q] se ducere putauit, nec vi, nec clam, nec precario duxit.

¶ Illud [r] quæritur, vtrum ea tantum aqua his interdictis contineatur, quæ ad agrum irrigandum pertinet, an verò omnis, etiam ea, quæ ad vsum quoque, & commodum nostrum pertinet. 8† Et hoc iure vtimur, vt hæc quoque contineatur, propter quod etiam si in vrbana prædia quis aquã ducere velit, hoc interdictum locum habere potest.

¶ Præterea, [s] Labeo scribit, & siquidem 9† ductus aquarum non sint fundi, [t] quia quocunque [u] duci possint: tñ ad hoc interdictũ pertinere.

¶ Idem Labeo scribit, etiam si Prætor hoc interdicto de aquis frigidis [*] sentiat, tñ de calidis aquis interdicta non esse denegãda. Namq. harum quoque aquarũ vsum esse necessarium: nonnunquam .n. refrigerate [x] vsum irrigãdis agris præstant. His accedit, qp in q̃busdam locis, & cum calidæ sunt, irrigandis tñ agris necessariæ sunt, vt Hierapoli. Constat .n. apud Hierapolitanos, in Asia agrũ aqua calida 10† irrigari. Et quãuis ea sit aqua, quæ 11† irrigandos agros non sit necessaria, [y] tamen nemo ambiget, his interdictis locũ fore. Siue autem intra vrbem sit aqua, siue extra vrbẽ, huic interdicto locus erit.

¶ Illud tamen 12† illic [z] intelligendum est, eodem modo Prætorẽ duci aquam iussisse, q Iure] seruitutis, vel alterius iuris. qđ puta ius sese hîc vt ĵ. §. illud q̃ritur. §. ẽterea. & §. idẽ Lab. & §. Aristo. & bona fide, quod ĵnuunt illa verba hic posita: nec vi, nec clã nec precã. Et est gña le in qualibet seruitute quærenda tpe, vt hæc duo debeant interuenire, quòd iure seruitutis, & bona fide vtatur: vt ſ. quẽad modum seruii. amit. l. ſi licet in seruitutis proprietate non exigam quidam bonam fidem. per l. fu. ſi ſer. vend l. ſi quis diutur hic aũt non est necesse, phari verè sibi deberi seruiturem, sicut dixit in superiori interdicto, vt ſ. vti. t. l. l. §. 2. Alij dñt, qp est necesse. arg. ſ. tit. l. ſi quod non placet: quia hæc lex dicit cont. §. illum. Acc.

r *Illud*] facit su. cõia prædio. l. 2.

s *Præterea*] aliàs ẽterea, & aliàs propietea. Acc.

t *Non sint fundi*] .i. non sit seruitus fundi. quia non cohæret solo sed opus manufactum ligneũ, vel lapideũ vñ ducitur, vñ non est seruitus fundi, sed aliud ius.

u *Quia quocunque*] vna est dictio quia. & notat rationem. q. d. quocunque loco velis, ideſt ad quemcũque locum ad prędiũ etiam vrbanum: vt inf. a proximo. §. & ſ siue aurę, vel quẽcunque alium, fortè vt ibi lauet tonus, vel pedes mei, vel meorum equorum: alias est, qui a quocunque, scilicet homine, cuius ducendi competit.

x *Refrigerata*] postea ipsa ductione: licet exeant prius calidæ de cauernis terræ. Acc.

y *Non sit necessaria*] est tamen necessaria ad aliquem vsum. alias contra. supra de seruit. quotidie. & facit sup. §. illud quæritur. Acc.

z *Illud tamen illic*] ideſt in edicto posito. su. in princ. huius l. vbi licet exprimat ductionem faciendã vt olim: non tamen aperit vigilãti. e. ſi diligẽti & c. fi. ext. de præscr. & in reg. possessor. de reg. iu. li. 6. dispõ cuius iuris cã. hẽt hodie locũ de iure ciuili: qa oĩa iura seruentia præscr. cum mala fide curere: vt l. oẽs. & l. ſi cut. de ſ. ſcr. 30. vel 40. anno. hodie sũt correcta: vt no. glo. Inn. Ant. Im. Pan. & alij in c. fi pãlle. de pscrip. gl. in pãll. reg. possessor. Ange. & Ima. in l. seqẽ. §. si viam. su. d vsucapi. & Bald. in l. quib. diebus. §. dominus de condit. & demõ. & Alex. cõs. 185. incipiẽte viso tit. quæst. co. 12. ver. venio. ad fin dubiũ vol. 2.

7† P. F. effluere.

8† P. F. dẽ ẽ. pertinet.

9† P. Flo. quidam.

* De huiusmodi aquarum rõne, & nã vi. Pli. li. 2. c. 106. Cæl. Rhodi. lib. 16. c. 4†.

10† P. Flo. rigari.

11† ali. ad rigandos. P. F.

12† Hic P. F.

1† P. Flo. alia est.

2† P. F. le gunt affirmatiuè.

3† P. Flo. vel sola æstate ducat &c.

4† P. F. vt defluere extra terrã. & vsui esse, &c.

5† P. Flo. seruitus iure ciuili constitui potest.

6† P. Flo. pelli.

7† Nã hodie de iure canonico nulla ẽscriptio siue 30. siue 40 ãn. currit cũ mala fide: vt hĩ in c.

aperit eandem qualitatem, quod hic interpretatur. Acc.
a *Neque amplioris modi*]ad quod est ſ. de iti. actuque priua. l. 3. §. pen. & ſu de ſeruit. l. ſi cui.
b *Neque aliàs* ; ideſt per alium modum .
c *Eiuſdem modi*]aliàs eiuſdem numeri nunquam eſſe. Et ſic dic eiuſdem fundi, vt etiam emptũ comprehẽdat, q̃ eſt vnitus eum primo, aliàs eiuſmodi eſſe. & deeſt nunquam, & eſt ſenſus, vt fundo debitamomnibus partibus fundi dẽatur, vt ſ. de ſeruitutibus ruſtic. prædio. l. via. §. fi. & ſup. quẽad. ſeruitus amitt. l. ſi partem. Acc.
d *Velit*].ſ. partem. ſeeus verò ante ingreſſum: vt in contrariis: vt ſup. de ſeru. ruſtic. prædi. l. ex meo. & C. de ſeru. & aqua. l. nõ modus. Acc.
e *Niſi*] hoc ita de aqua, niſi &c. & facit ſu. de periculo. & cõmo. l. 1. §. licet, & ſol. mat. l. 2. §. 1.
f *Admittit* ; poteſt prohiberi. Ioan. non etiam inf.
g *Vt non in tota*] facit ſu. de aqua plu. arcẽ. l. 3. §. fin. & infra §. proxi. contra: ſed ibi patet ſolu.
h *Trebatius ait*]contradicens Offilio. facit ſu. quorum lega. l. 1. §. ſi dux. & ſup. ad Velleia. l. vir vxori. §. fin. & ſu. de condit. fur. l. ſi ſeruus fur. §. fi. & ſ. quemad. ſeruit. amitt. l. ſi is cui. Item ſup. §. prox. cont. ſed ibi non poterat diuidi, hic ſic. Acc.
i *Ariſto*]facit ſup. de iti. actuque priua. l. 1. §. Iulia. & l. ſi. & ſup. e. l. 1. §. hęc interdicta. & ſup. quemad. ſeru. amitt. l. ſi. Acc.
k *Fuerat*] ſcilicet vſus.
l *Eſt enim*] aliàs eſt enim. & aliàs eſſe. n. & facit ſup. tit. 1. l. 1. §. 6. & l. 2. & 3. in prĩ. Acc.
m *Videatur*] no. & facit ſu. quemad. teſtamenta aper. l. ſi in duob. §. 1. & de verb. obl. l. cum ſeruus, & ſupra quẽ ad m. ſer. amit. l. qui fundum. & arg. ſup. de legi. & ſena. l. de quibus. in fi. & argu. ſu. de vi. & vi ar. l. ſi de fundo. Ac.
n *Penitus*] poſſet qs legere correctiuè: vt & alias Inſt. de excuſato. §. ſimiliter eos, ſed hoc nõ puto, arg. diſtatum ll. Itẽ habet hoc locum quando iure ſeruitutis ducitur, & non aliàs vt ſup. §. Ariſto. Accur.
o *Die*]ideſt de tertio in tertium diem, ad quod eſt ſu. de ſeru. l. 4. §. interualla. Acc.
p *Reſte*]poteſt eſſe de ſuppoſito. q. d. non vi: non clam, non precario. vel de appoſito, & abãdat. vel pro & pone.
q *Poſſeſſoris*] fundi ex quo ducitur aqua. Accur.
r *Alternis diebus*] .i. ſiue duxeris vna vice, quaſi cõtinuè deberetur tibi, ſiue vna vice, quaſi alternis dieb. qã eſt quando de tertio in tertium diem, vt ſu. poſuit. & hoc ẽt reperit. vt addat illud ãt. &c. Acc.
[*Vno die*] vt ſup. e. §. quod autem, &c.
t *Habeat*] vel ſe habere credens. Acc.
u *Quinto quoque die*] ideſt de quinto in quintum diem, credẽs ſe habere ius, vel vna die veniens, credẽs ſe habere ius ducendi alternis diebus, & ad talem ſeruitutem vult trahere ſuum vſum, quẽ hactenus habuit, quod nõ poteſt. & facit ſu. qui. mo. vſus fr. amitt. l. ſi communem. §. fi. & l. ſi quis alia, & l. ſi. Acc.
x *Prodeſſe videtur*] vt interdicens ne ſibi alternis diebus ducenti vis fiat, conſequatur: cum hoc ius non putauit ſe habere. Acc.
y *Duxiſſes*] etiam vna die: vt & ſic competat tibi hoc interdictum: vt ſup. proxi. §. Acc.
z *Prohibuerit*] & ſic poteſ agere hoc interdicto, ſi non prohibearis.
a *Amiſerit*] ãno vel biennio: hodie decẽnio, vel vicẽnio: vt C. de ſer. l. ſicut. Acc.
b *In reſtitutionem*] faciendam ex hoc interdicto. ſ. vt nõ prohibearis, conſequeris. & hoc vt de nouo conſtituatur ſeruitus ſic ſup. de vi, & vi arma. l. ſi de fundo. & l. ſi plures. §. 1. Alij dicunt quod impetras in integ. reſtitutionẽ ad interdictum reſtituendum, quo reſtituto conſequeris per illud, vt non prohibearis, & vt renouetur

quo ducta eſt, hoc anno. Proinde neque amplioris [a] modi, neque 1† aliàs [b] permiſiſſe poteſt videri. Quare ſi alia aqua ſit, quam quis velit ducere, quàm hoc anno duxerit, 2† vel eadem, per aliam tamen regionem velit ducere, impunè ei vis fiet. Illud Labeo dicit, omnes partes illius fundi, in quem locum 3† aqua ducitur, eiuſdem modi [c] 4† eſſe. Ergo, & ſi fortè actor confinẽ agrum emerit, & ex agro, in quem hoc anno aquam duxerit, poſtea fundi empti nomine velit [d] aquam ducere, ita demum rectè eum hoc interdicto vti, 5† vt de itinere, actuque 6† vti putant: vt ſemel in fundũ ſuum ingreſſus, inde egredi, quà velit poſſit, niſi [e] ei nocitum ſit ex quo aquam duxit. 7†

¶ Item quæritur ſi quis aquæ, quam hoc anno ducebat, aliã aquam admiſcuerit, an impunè prohibeatur? Et extat Offilij ſententia, exiſtimantis rectè eum prohiberi, ſed eo loci, in quo primum aquam aliam in riuum admittit, [f] & Offilius in tota aqua eum rectè prohiberi ait. Ego Offilio aſſentio, non poſſe diuidi: quia non poteſt ita in parte eius 8† vis fieri, vt non in tota [g] aqua fiat.

¶ Trebatius ait, [h] cum amplior numerus pecoris ad aquam appellitur, quàm debet appelli, poſſe vniuerſum pecus impunè prohiberi, quia iunctum pecus ei pecori, cui appulſus debeatur, totũ corrũpat pecoris ad aq̃ 9† appulſũ.

¶ Marcellus autẽ ait: Si quis ius habens pecoris ad aquam appellendi, plura pecora 10† appulerit, nõ in omnibus pecoribus eſſe cum prohibendum. Quòd verum eſt: quia pecora ſeparari poſſunt.

¶ Ariſto [i] putat eum demum interdictum hoc habere, qui ſe putat ſuo iure vti, non eũ, qui ſcit nullum ſe ius habere, & vtitur. Idem ait eum, qui hoc anno aquam duxerit, nec vi, nec clam, nec precario, & eodem anno vitioſè vſus eſt, rectè tamen hoc interdicto vſurum, quod referri, ad id tempus poteſt, 11† quod ſine vitio fuerit, [k] eſt 12† enim [l] verum, hoc anno non vi, non clàm, non precario vſum.

¶ Quæſitum eſt, ſi quis ante annum aquam duxerit: deinde ſequenti tempore (hoc eſt intra annum) aqua influxerit ipſa ſibimet 13† non eo ducente, an huic interdicto locus ſit? Et refert Seuerus Valerius, competere ei hoc interdictum, quaſi duxiſſe videatur, [m] licet penitus [n] ſpiciẽtib. ñ videatur ille duxiſſe.

¶ Item quæſitum eſt, ſi quis dum putat tertio quoq. die [o] habere ſe ius aquæ ducendæ, duxerit vna die, an rectè, [p] & ſine captione poſſeſſoris [q] duxiſſe videatur, vt hoc interdictum 14† locum habeat. Ait enim Prætor, Vti hoc anno aquam duxiſti, 15† Idem ſi alternis diebus. [r]

¶ Illud autem nihil intereſt, vtrum quinto die aqua debeatur, an alternis diebus, an quotidie ei, qui hoc interdicto vti velit. Nam cum ſufficiat, vel vno die [s] hoc anno aquã duxiſſe, nihil refert qualẽ aquæductũ habens [t] duxerit, dum ſi quis cum quinto quoque die [u] vteretur, quaſi alternis diebus ducens interdixerit, nihil ei prodeſſe videtur. [x]

¶ Præterea, illud ſciendũ eſt, ſi cum aquã duxiſſes, [y] aduerſarius te [z] prohibuerit, deinde tu interim ius aquæ ducendæ amiſeris, [a] in reſtitutionem [b] hoc venire, vt tibi præſtetur per hoc interdictum, quod amiſiſti, & hoc verum puto.

1† Dua. alia. P. F.
2† P. Flo. duxit.
3† P. F. loci. Et hęc Labeõis ſnia refert a Põpon. l. ex meo. de ſeru. ruſt. prd. eũ rephẽſione tamen.
4† al. eiuſmodi eſſe, vt indiſtenter ad eas à qualibet parte fundi duci poſſit: ergo. &c. at in P. F. legitur eiuſdem numero eſſe.
5† P. F. deeſt, vti.
6† al. poterit.
7† P. Flo. ducit.
8† P. F. deeſt, eius.
9† P. F. deeſt ad aquam.
10† P. Fl. appulſerit.
11† P. Flo. deeſt. ſit.
12† P. Fl. eſſe.
13† P. Fl. ipſa ſibi. me non ducente.
14† P. Fl. deeſt, locum.
15† Id E. P. F.

tor seruiens. & facit inf. px. §. & sup. de vsuc. l. segtur. §. fi. Itẽ no. q ex eo, q dat in crastũ post amissam viam, tũ quod primo exposuimus, tẽ durare vltra annum: secus in superiori: vt sup. tit. l. 1. in prin. vel dic, & hoc intra annũ tũ competere, s. vtile quo. s. fuerit potestas experiũdi: vt arg. sup. vti poss. l. 1. §. 1. intra quẽ annũ potuit currere annus, vel biennium in seruitutibus, qui erat continuus. Acc.

¶ *Si fundum.* Catus. Prohibitus sum ducere aquam ad fundum meum, quam eram consecutus ducere, cõperit mihi hoc interdictum, etiam si istũ meum fundũ vendam, & dabitur ad id, quod interfuit mea me non fuisse prohibitum. Secundo dicit, hoc interdictum competit contra oẽm prohibẽtem me ducere aquam: siue prohibens sit dñs fundi, de quo ducebam aquam, siue nõ. Tertio dicit, inter duos est quæstio, contendẽs quilibet se habere ius ducendi talẽ aquam per eundem riuum, inter eos proponitur interdictum vti possideris. Quarto dicit: per interdictum positũ in principio tituli prohibetur, ne aliquis faciat opus: vt fodiendo, vel simili modo, per quod aquam nõ possim ducere commodè, & sine corruptione aquæ. Quinto dicit possũ tibi concedere, ne fodiam in fundo meo, cum forte timeas, ne fons tuus per hoc desiccaretur.

¶ Si fundum, ad quem aquam ducebas, vendideris, & tradideris: nihilominus tibi [d] interdictum vtile [b] est.

¶ Competit hoc interdictum aduersus eum, qui prohibet me aquam ducere. Et nihil interest vtrum dominium quis [c] fundi habeat, [d] an non, idcirco & is tenetur [e] interdicto: nam & si seruitus cœperit, [f] aduersus quemuis potest vendicari. [g]

¶ Si inter riuales, * id est, qui per eundem riuum aquam ducunt, sit contentio de aquæ vsu, vtroque suum [h] vsum esse contendente, duplex [i] interdictum vtrique competit.

¶ Labeo putat, per hoc interdictum [k] prohiberi quem, ne quid in illo fundo faciat, fodiat, serat, succidat, puter, ædificet, qua [l] †ex re ea aqua, quam ille hoc anno per fundum tuum sine vitio duxit, inquinetur, vitietur, corrumpatur, deteriorve fiat, & similiter de æstiua aqua debere interdici ait.

¶ Si quis hoc cesserit, ne liceat, sibi aquam quærere, ea cessio valet. [l]

¶ Deinde ait Prætor, [m] Vti priore æstate aquam, qua de agitur, nec vi, nec clã, nec precario ab illo duxisti, quo minus ita ducas, vim fieri veto. Inter hæredes, & emptores, & bonorum possessores interdicam. [n]

¶ Hoc interdictum de aqua æstiua proponitur.

¶ Quod autem diximus [o] æstiuam aquam [2] † aliquando distare ab aqua quotidiana, sciẽdum est etiam interdictis [p] distare, quòd [q] qui de aqua quotidiana interdicit, ita interdicit, Vti hoc anno aquam duxisti. At qui de æstiua: Sic, uti priore æstate, nec immerito. Nam qui [3] † hyeme non vtitur, [r] referre se non ad præsentem [s] æstatem, sed ad priorem debuit.

¶ Aestatem incipere [4] † peritiores tradiderunt, ab æquinoctio verno, [t] & finiri æquinoctio autumnali, [u] & ita senis mensibus æstas diuiditur, atque hyems.

¶ *Deinde ait Prætor*] Nunc ponit aliud edictũ cuius sẽsus est, Si de aqua tua duxi priore æstate non vi, non clam, non precario: quo minus ita ducam. Prætor prohibet mihi fieri vim, & habet locum inter hæredes & bon. poss. & emptores. Postea loquitur Vlp. & dicit hoc interd. ctũ de aqua æstiua loquitur, & debet differre interdictum primũ ab hoc secundo: quia in primo habetur mentio anni, in hoc æstatis habetur mentio, & dicit, quando incipiat æstas, & quantum duret, & sic tũ benè inspicitur aliqñ in hoc edicto spectaturq; vltra annum. Quid. n. si in vltima die huius æstatis prohibes me ducere aquã, & ea fui vsus in principio præcedẽtis æstatis, & sic prope annũ, & sex menses? inspicitur ita, tandẽ dicit, Cõsueram fui ducere aquam in hyemẽ tm: nũc prohibeor ducere, habeo hoc interdictum vtile. Sed pone, q hac æstate tm cœpi ducere aquam, & duxi saltem 30. diebus: in eadẽ æstate me prohibes ducere, habeo vtile interdictum. Postea exponit vltima verba edicti, s. hæc inter hæredes, &c. & dicit qd verba referuntur ad vtrunq; edictũ, vt hæc interdicta detur hæredib. & emptoribus, & alijs successoribus sicut, & interdictum de itinere actuque priuato.

¶ *Aut Prætor quo ex castello*] Nunc ponitur aliud edictũ, cuius sensus est: ab eo cui ius concedendi fuit, concessum est mihi ex castello aquam ducere, quo minus ducam, Prætor prohibet vim fieri mihi. Itẽ si volam reficere, debebo cauere de dãno infecto. Postea loquitur Vlp. & dicit hoc edictũ necessariũ esse, superiora. n. habent locum cũ a capite duco aquam, hoc ãt cum ex castello i. ex receptaculo, qd publicã continet aquam, si aũt ex alio loco publico, puta ex riuo publico permissũ est mihi ducere: hẽt locum hoc interdictũ vtile, & à Principe talia concedantur, & qñque conceditur ẽdẽ, ijs, qñq; personis, & tũc p̃sonis extinctis extinguit priuilegiũ: vt hic nec vadat ad emptorẽ nisi impetret, q de facili et cõcedit. Et est notandũ, qd in hoc interdicto dirimit tota qõ, nec aliqd reseruatur ad dirimẽdũ: nã si Princeps cõcessit, quod nunc probabitur, planũ est. & defenderetur in ductione aquæ, alias. si nõ cõcessit princeps: tũc nõ defendit. At in superioribus circa possessionẽ agitur, vt si quis ante vel a state vsus est, ille defendatur in possessione, & reseruetur, qõ veræ seruitutis. Fran. Acc. a *Nihil enim*, si quid tua interest te quondam prohibitũ nõ fuisse. R. semel ergo interfuisse sufficit: vt sup. proxi. §. & inf. d. fur. l. interdũ, emptori autem conflat cõpetere: vt in. f. §. ait Prætor.

* Hic sũpta. & exquisita simili tudine. dico, q corriuales. siue riuales dicuntur, q cũ eadẽ muliere consuetudinẽ habẽt, cum qua accedunt quasi ad eandẽ riuũ videl. in canone horrendus. 32. q. 5.

1 † P. Flo. quare.

2 † alias aliquid. P. F. aliquod.

3 † P. Flo. quia.

4 † Sic peritiores. P. F. vide Plin. li. 2. nat. hist. c. 19.

Anni tẽpora quatuor sunt quandoque duo.

a *Hic sũpta*] de his quæ sunt in rem, & de his quæ sunt in personam.

b *Vtile*] efficax sin quo dã. vel ad differentiã directi, quod competit ei, qui adhuc dominus est. Acc.

c *Vtrum dominium quis*] ille. s. qui prohibet, qui agit, vel conuenitur. Accur.

d *Habeat*] s. fundi à quo debeatur seruitus Accur.

e *Tenetur*] s. q prohibet, quicunq; sit. Acc.

f *Cœperit*] s. competere alicui. Acc.

g *Vendicari*] confessoria, etiam si alius sit à prohibente.

h *Suum*] scilicet vsum, & etiam ius aquæ ducendæ.

i *Duplex*] vti poss. qd verè duplex est, vel verius dicitur de corriualibus, q est duplex, cum quilibet est actor, & reus. Nam quilibet asserit se quasi possidere & alium negat: sicut in vti possi. vt sup. vti possid. l. si duo. §. 1. Alij dñt, duplex: quia prohibitoriũ, & restitutoriũ: vt su. e. l. 1. §. 1. vel duplex. i. vtile & directum: secunda placet. Acc.

k *Per hoc interdictum*] quod est sup. ea. l. in prin.

l *Cessio valet*] cũ vicini hoc interesse puta ne fons eius fieret, vt sup. de ser. l. quoties. §. aliter, & de dã. in. l. Proc. & l. flumi num. §. fi. alias nõ valet: vt d. l. quoties. & s. de pact. l. nemo.

m *Deinde ait Prætor*] secundum edictum prætoris.

n *Interdicam*] id est, proponam interdictum, quod dicit, vt infra ea. l. § ait Prætor.

o *Quod autem diximus*] sup. ea. l. §. 1. & §. duo. & §. quod aũt.

p *Interdictis*] i. in 4 positione interdictorũ distãtia dẽt esse.

q *Quod*] id est, qui.

r *Non vtitur*] id est, vti non potest, vel non consueuit, ait in interdicto de aqua quotidiana, & æstiua refert se ad præsentem annum etiam hyemem: quia toto anno vti potest, & consueuit. Azo. vt sup ea. l. 1. §. duo.

s *Præsentem*] quasi dicat: quia breui temporis spatio concludetur vsus aquæ, cum forte prima die æstatis interdicatur, vt infra §. priorem.

t *Verno*] desinenti.

u *Autumnali*] incipienti: sed in vtroq; vt contra. s. vernali incipienti: vt inf. proxi. ibi, si in initio ver. æqui. &c. & dicq quatuor sunt anni tpa: hyems, quę incipit medio Nouẽbris, & durat tribus mensibus, finita hyeme incipit ver: & durat tantundẽ simili computatione habita postea æstas, q similiter computatur: postea autumnus. Item quamuis dicat annus habere duo tempora: hyemem & æstatem, vt hic. sex mensibus. &c. inf. px. vbi dicit in initio æquinoctij vernalis. &

ni. & potiùs dixit sequenti æstate, vnde æstatem appellat illos sex menses qui sunt ver & æstas, & adde quod no. supra quid in flum. pub. l. 1. §. æstatem. Accur.

a *Sex menses]* vna die minus si bene computaueris.

b *Æquinoctij]* i. prima die veni æquinoctij iustè est finitū sīn Azo. vel etiā dic quod illa dies sit æstatis: vt dixit pā habes notatū dicere quòd sit in æstate. Acc.

c *Sequenti æstate]* s. sequentis anni.

d *Pridie æquinoctij]* s. vna die ante. Acc.

e *In biennium]* vna die minus. Acc.

1¶ P. Flo. æquinoctium autumnale ex.

f *Vtile]* ad instar eius, quod pro æstiua datur: vt sup. §. deinde. Vel die non directū, quod pro aqua perenni datur: vt ibi. §. qd autem. Accur.

g *Qui hac æstate]* ad minus modico tempore, i. 30. diebus. argu. sup. ti. 8. l. 1. §. hoc interdicto. Accur.

h *Ait Prætor]* supra ea. l. §. deinde.

i *Interdicam]* i. interdictum reddā, & erit duplex hoc casu: vt no. sup. de interdict. l. 2. in prin. Acc.

k *Et emptori]* vt & s. tit. 1. l. apparet §. hoc interdictum, & arg. inf. de fonte. l. 1. in fi. & d ruinis. l. Seruius §. ijsdem, & sic videntur iocum scripturā dantur in quem libet prohibentem: vt & sup. ea. l. §. cōpetit, & dantur etiam emptoribus, licet non sint successores iuris, qđ in alijs actionib. non est: vt ff. actio. fur. ca. l. ni. nec in alijs interdictis quandoque: vt su. de noui ope. nunc. l. nō solum. monet: sed in quorum legatorum est simile: vt sup. quorum legat. l. 1. §. in locum. Acc.

2† P. Flo. deest, qa.

l *Ait Prætor]* tertium interdictum, & dicit quo ex, &c. i. ex quo castello &c.

m *Quandoque]* quæ pro &: & sic sunt duę partes, & facit s. cōia prædio. l. 2. alias est quandocunq; & tūc sensus est planus.

¶ Priorem æstatē ex comparatione duarum æstatum accipi, propter hoc, si æstate interdicatur, nonnunquam annū, & sex menses [a] continere, quod ita contingit, si in initio verni æquinoctij [b] ducta sit aqua, & sequenti æstate [c] pridie [1†] æquinoctij [d] autumnalis interdicatur, & proinde, si hyeme interdicatur, hæc res etiā in biennium [e] extenditur.

¶ Si quis hyeme tantū aquam solitus fuerit ducere, æstate nō fuerit solitus, vtile [f] interdictum ei competit.

¶ Qui hac æstate [g] duxit, nō superiore vtile interdictum hēt.

¶ Ait Prætor, [h] Inter hæredes, & emptores, & bonorum possessores interdicam. [i] Hæc verba non solum ad æstiuam, verumetiam ad quotidianam aquam referenda esse iciendū est. Nam sicuti de itinere actuque & successoribus dantur interdicta, & emptori, [k] ita hæc quoque danda Prætor putauit.

Ait Prætor, quo ex castello illi aquam ducere ab eo, cui eius rei ius fuit, permissū est, quo minus ita vti permissum est, ducat, vim fieri veto, quandoque [m] de opere faciendo interdictum erit, damni infecti caueri iubebo.

Hoc interdictum necessariò propositum est. Nam [2†] quia superiora interdicta ad eos pertinent, qui à capite ducūt, vel imposita seruitute, vel quia putant impositā, æquissimum visum est, ei quoque, qui ex castello ducit [n] (id est, ex eo receptaculo, quod aquam publicam suscipit) interdictum dari. Castellum accipe, si ex castello permissum est. 3¶ Sed & si alio ex loco [o] permissū est, dandum erit interdictum.

¶ Permittitur [p] autem aquā, vel ex castello, vel ex riuo, vel ex quo alio loco publico ducere, idque à Principe P conceditur, alij nulli competit [q] ius aquæ dandæ. Et datur interdum prædijs, interdum personis. Quod prædijs datur, extincta persona non extinguitur. Quod datur personis, cū personis amittitur, [r] ideoque neq; ad alium dominum prædiorum, neque ad hæredem, vel qualemcunque successorē transit. [s] Planè ei ad quem dominium transit, impetrabile [t] est. Nam si docuerit prædijs suis aquam debitam, & nomine eius [u] fluxisse, à quo dominium ad se transijt, indubitatè impetrat ius aquæ [x] ducendæ. Necesse hoc beneficium, [y] sed iniuria, si quis forte non impetrauerit.

Meminisse autē debemus, in hac interdicto [z] totā quæstionē finiri 4† assignationis. [a] Non enim præparat hoc interdictum cautam, [b] vt superiora interdicta: nec ad possessionem temporariā pertinet: sed aut habet ius assignatum [c] sibi, aut nō habet, & hoc interdictum totum finitur.

Pomponius. [*]

LEX II.

SI diurnarū, aut nocturnarum horarū aquæductum

3¶ P. Flo. deest, sed & si alio ex loco.

o *Illustris doc. Prā. Aret. in l. apud Iulianū, §. cōstat. in a. col. de leg. 1. reputat istū text. cum sua gl. sic ad hoc, p positū, q beneficiū cōsuetū cōcedi à Principe, dr impetrabile, i. de facili posse impetrari. Bolog.*

p *A Principe]* vt & sup. de aqua pluuiarcen. l. si in publico. §. sine permissu & sup. de seru. l. ii seruitutes. §. publico, & de ser. rust prædi. l. Imperatores, & est necessaria concessio, qñ aqua est in publico vsu: vt sup. de flum. l. quo minus.

q *Nulli competit]* imò & Senatui: vt supra de flum. l. quo minus, quæ est contra. Solu. quod dicitur nulli alij competit: non de Principe, sed de eo cui permisit loquitur, & ita nullum est contrarium: vel nulli alij quam Principi, vel Senatui. Vel dic an Senatum non habere ius concedendi, vt hic a licet habeat vetandi, vt ibi, licet H. dicat, quod qui habet ius vetandi habeat & concedendi: sed non sequitur: nam nuncio nouum opus ne fiat in publico: non tamen possum concedere.

r *Amittitur]* facit supra de seru. rust. prædi. l. pecoris, & supra comm. diui. l. arbor. §. fin. & infra de iur. immu. l. 1. & inf. de reg. iur. l. priuilegia. Accur.

s *Transit]* prædij cui debebatur seruitus aquæ ducendæ concessa personæ. Acc.

t *Impetrabile]* id est, facile potest impetrari, & debet ei facile concedi. & est simile hoc in successitutæ feudorū: mortuo enim vasallo facilè potest impetrare hæres masculus inuestituram: quia debet ei dari. & debet iurare, & ècōtra quandoq; est difficilis impetratio: vt aboli. in accusationis vt sup. de bon. lib. l. cum. §. sed & si minor. Accur.

u *Non tamen eius]* personaliter ei cōcessa seruitute. Acc.

x *Aquæ]* dicunt quidā impetrati ad cautelam: nam & sine impetratione cōpetit, quod non placet: quia sup. proxi. dicit amittitur, saltem, ni exceptione repellendus erat: vt sup. d seruit. rusti prædio. l. pecoris. Accur.

y *Nec est hoc Beneficium]* imò debiti solutio, priuilegii, s. cōcessio: vt sup. de do. l. hoc iure. §. pen. & de adi. leg. l. rem legatā, & de leg. 2. l. vnū ex. §. si de Falcidia.

z *Interdicto]* scilicet de ex castello aqua ducenda. Acc.

4† Aliàs assignationibus.

a *Assignationis]* id est iuris assignati, vel non assignati aquæ ducendæ: nam finitur in hoc interdicto quæstio proprietatis, id est, debeatur seruitus, vel non, quod nō est in superioribus. s. de aqua quot. & æstiu. immo reseruatur postea: & sic obtinet hic causam proprietatis: vt sup. de interd. l. 2. §. quædā. cum ergo hoc interdicto agō dico me habere ius ducendi: quia concessit, qui potest: sed non sic in superioribus: sed sufficit duxisse probare: vt sup. ea. l. §. hæc interdicta. & infra tit. 3. l. 2. §. hoc interdictum. Accur.

* Iulianus, lib. 32. ad Sabin.

b *Causam]* proprietatis postea agitandam: sed quidam dicunt id est seruitutem: nam licet hoc interdictum competat, non tamen proprie dicitur seruitus, prima placet. Acc.

c *Assignatum]* à Principe.

SI *diurnarum.* CASVS. Concessum est mihi, vt aquam accipiam de die tantum, vel de nocte tantum, seruabitur forma concessionis. Franc.

Quam

habeam, non possum alia hora ducere, quam qua [2] ius habeam ducendi.

*Idem.**

LEX III.

HOc iure vtimur, vt non solum ad irrigandũ, [b] sed etiam pecoris causa, vel amœnitatis aqua duci possit.

¶ Ex flumine aquam ducere plures possunt: [c] ita tamen, vt vicinis non noceant: [d] vel si angustus amnis sit, etiam ei, qui in alia ripa sit. [e]

Diuiditur in tres partes. Primo loquitur, quando flumen mutauit alueum repente nullo loco priuato dimisso in medio. Secundo, quando mutauit alueum paulatim. Tertio, quando mutauit loco priuato dimisso in medio, & habet iste totus §. duas lect. Primo, quando quis ducebat aquã iure sibi concesso a Principe: vel ab alio habẽre ius concedẽdi. Alia lectura est, quando quis ducit aquam a flumine per fundum alienum iure seruitutis. Bart.

¶ Si aquam ex flumine publico duxeris, [f] & flumen recesserit, non 1 † potest subsequi flumen, quia ei loco [g] seruitus imposita non sit, quamuis is locus [h] meus sit. Sed si alluuione [i] paulatim accesserit [k] fundo tuo, subsequi 2 † potest: quia locus [l] totus fluminis seruiat ductioni. [m] Sed si circumfluere [n] cœperit mutato alueo, non potest: quia medius locus non seruiat, interruptaque [o] sit seruitus.

¶ Aqua, quæ in riuo nascitur, [p] tacitè lucrifit ab eo, q̃ ducit. [q]

¶ Ductus * aquæ, cuius origo memoriam [r] excesserit, 3 † iure constituti loco habetur.

¶ Is, qui ius aquæ quotidianæ habet, vel fistulam in riuo ponere, vel aliud quidlibet [s] facere potest: dummodo ne fundũ domino, aut 4 † aquarium riualibus [t] deterius faciat.

¶ Si aqua [u] ducatur, etiam 5 † supra eam alia aqua per pontem, qui supra riuum factus sit, iure ducitur, dum interiori riuo non noceatur.

Ex uno fonte potest pluribus concedi, vt aquam ducãt, & si inter se discordant, possunt agere communi diuidundo inter se, hoc dicit.

Iulianus. *

LEX IIII.

LVcio Titio ex fonte meo, vt aquam duceret [x] 6 † concessi, quæsitum est, an, & Mæuio concedere 7 † possim, vt per eundem aquæductum aquam ducat? & si putauerit [1] per quem iure aquam duco.

1 *Sed ius*] quod ducis aquam ex flumine, quod est iuxta tuum prædium nullo alio prædio medio. Ac.

K *Accesserit*] aliquid de terra, & sic paulatim recedit flumen à prædio tuo, & sic refert, subito, an pedetentim mutet alueũ, vt sup. de aqua. ter. do. l. ergo. §. alluuio. & est hic argu. contra eos, qui petunt aquaticum vbicunque mittuntur molendina.

l *Totus*] supple factus per alluuionẽ fluminis.

2 † Du. potes. P. Fl.

m *Ductioni*] i. non impedit seruitutẽ: licet secus esset, si esset alienus locus medius: vt su. de seruit. rust. præd. l. qui sella. §. fi. & cõia prędo. l. in tradendis.

n *Circumfluere*] p̃ę dium. q̃ est tanti flumẽ, vel i. quod est iuxta mutatum alueum. fluit vndique, nam. & si prædium meum sit p̃ximũ veteri alueo, vel vni brachio fluminis, nõ tamẽ habeo seruitutẽ in remoto brachio fluminis, quia locus medius impedit: vt d. l. qui sella. §. fi.

o *Interruptaq.*] Sed de æquitate videtur restituenda, vt debeatur ex nouo. vel nouis alueis: vt arg. supra de seruit. vrba. prædio. l. seruitutes. §. si sublatum, sed fortè aliud est, q̃ deberet ex flumin. publi. seruitus, aliud quando ex agro priuato alicuius. Sed quid si ad antiquũ alueũ redit? Respõ. potest dici restaurari. nec etiam dicit, quod fuerit amissa, sed interrupta, vt supra communia prędio. l. in tradendis. in fi. & de seruit. rustic. prædi. l. ttia.

* Ductus. de isto tex. vi. gl. in c. 1. §. statuit. in ver. priuileg. de cã. in prag. sanct. vbi ad hoc allegat, q̃ consuetudo. & priuilegium, equiparãt. Addo illud, q̃ est accuratè no. p nostrũ tex. s. ipsã consuetudinẽ ius inducere, & priuilegiũ, & illud iurẽ p̃iudicat. vide gl. in c. sup quibusdã. §. 1. extr. de verb. sig. & intelle ctũ huius §. vide p Ioan. Lõgou. in l. imper. n. 253. de iurisd. omiud. & p Io. Hãnt. in l. nãliter. super 9. q. Bart. nu. 311. de vsuca. 31 P Flo.

p *In riuo nascitur*] per quem iure aquam duco.

q *Quod ducit* Videbatur posse prohiberi ducere: vt su. l. 1. §. item quæritur, sed tamen aliud est. Acc.

r *Memoriam*] s. hominum, qui nunc viuunt. ad quod facit supra de aqua pluuia arcenda. l. prima. in fi. sed videtur nõ tantum expectari: sed decem annos sufficere, vt C. de ser. & aqua. l. 2. Solu. hic ignorante domino fuit ducta, ibi sciente, vel sol. vt ibi. Acc.

excessit. 4 † Aquagium. 5 † P. F. i. est, oriã. * li 41. Digest. P. F. 6 † Cessi. P. F. 7 † P. F'o. cedere.

s *Quid ibet*] non tamen lapidem sternere: nisi hoc nominatim in aqua concedenda actum sit, vt etiam per lapidẽ aquam ducere liceret: vt supra. de aqua pluuia arc. l. si prius. §. placuit. contra Azo.

t *Riualibus*] i. cottiualibus, qui aquam per eundem riuum iure ducunt, vel dic riualibus, i. derriuationibus faciat domino deterius aquarium. ad quod facit su. de seruit. rusti. prædi. i. Quintus. & sup. tit. 1. l. apparet, & sup. communia prædio. l. refectionis.

u *Si aqua*, facit sup. de aqua plu. arcen. l. sup. Acc.

x *Lucio Titio*] CASVS. Dicitur, quod pluribus possum concedere, vt aquam ex meo fonte ducant, & adducit simile in itinere, & actu. & si discordent inter se quib. temporibus vtatur vnus, & quibus alter: agent inter se cõmuni diuidundo. Franc.

x *Duceret*] per aquæductum etiam meum.

a *Respon-*

---

a *Quam qua*] aliàs quanquam, i. est quamuis: alias quam qua. & tunc plana est. & facit su. quemad. ser. amit. l. si cõmunem. §. 1. & de seru. l. 4. §. modum. & l. via. §. 1. Acc.

H *Oc iure*] CASVS Aqua potest duci causa irrigandi agrum. Item causa pecoris, vt sic non sit necesse pecora ire ad aquã castelli. Item simili de causa potest concedi aqua. Secundo dicit, ex concessione Principis ducebam aquã ex flumine: bñ possum, dum tamen nõ noceam per hoc vicinis. secũdo his, qui sunt vltra flumen, si flumen erat strictũ. Tertiò dicit, concessũ est mihi, vt ducam aq̃ ex flumine publico, si flumẽ recedat alibi. & sic mutet subito alueũ, concessio est extincta, secus si paulatim mutet alueũ. Sed quid si pars fluminis separauit se ab alueo communi, & iuit per aliam partẽ relictis prę fijs in medio inter se, & antiquum alueum? certè nonquam possum ire ad partem illam fluminis causa ducendi de aqua illa. & redditur ratio in litera.

¶ *Aqua quæ in riuo*] Ducere sum solitus certam aquam per riuum tuum. nũc aquã surgit in riuo. & sic plus aquæ nunc per riuum tuũ venit ad me. non prohibeor per hoc ducere. Secũdo dicit, duxi aquã tanto tempore cuius non extat memoria: amodo iure mihi ꝑhibetur. Tertiò dicit, qui habet ius aquæ quotidianæ ducẽdæ per riuum tũm. potest ibi in ripa facere fistulas, vel aliquid aliud simile: dum tamen per hoc non noceat tibi. nec illis, qui ius habent ducendi aquam per prædictũ riuum. Quartõ dicit, habeo ius ducendi aquam per riuum tuum, supra riuum vis facere pontem, vt supra eum ducas aliam aquã: bene potes, dum tamen hoc mihi non noceat. Ff.

b *Ad irrigandum*] s. agrum. vt su. l. 1. §. illud. Acc.

c *Possunt*] vt & sup. de flum. l. quo minus. Acc.

d *Non nocent*] aliàs deest non noceant, sed est subaudiendum, & facit su. d. ser. rusti. præd. l. Imperatores. & su. ne quid in flum. publi. l. 1. §. si quis ex riuo. Acc.

e *Sit*] nocere non debet. nedum proximis vicinis ex eadẽ parte. Acc.

f *Duxeris*] ad prædium tuum proximum flumini. Azo. Principe permittente: vt supra l. prima. §. penult. vel secundum H. dic. duxeris per meum fundum, qui erat inter tuũ & flumen.

g *Is locus*] ideſt nouo alueo fluminis, propter quem alueum aliud videtur flumen.

h *Locus*] ideſt alueus verus sit meus. ideſt tuus iure vicinitatis. vt Inſti. de rer. diui. §. insulam. secundum Azo. & sic est hic mutatio personarum: sic & C. de in ius vocan. l. fi. vel secundum H. meus proprie ponitur iure s. vicinitatis: vt dixi Acc.

i *Si alluuione*] pone quòd ducis aquam ex flumine, quod

---

1 *Vlp. lib. 34. ad Sabi. P. Fl.*

* *Subaudiendum Ant. Aug. li. Emẽd. 2. ca. 1.*

2 *Neli. potes. P. F.*

a *Respondi*] Respondet primæ quæstioni. Accur.
b *Potest*] vt & su. communia prædi l. qui certum.
c *Cedetur*] imò contra, vt C. de serui. & aqua. l. aquam, quæ est cont. Sol. sine iniuria primorum potest, vt hic, & sup. de serui. tuiti. prædi. l. 2. §. aquæductus. aliàs non, nisi consētiāt, vt in contrario, vt su. de aqua plu. arcen. l. in concedendo.
d *Sed si*] nunc respō. secundæ. Acc.
e *Concessa est*] simul, vel separatim.
f *Vtile iudicium*] .s. cōi diuidundo, vt pfata iura mēsura, vel tpibus diuidantur: vt sup. communi diui. l. arbor. §. fin. & infra l. prox. Acc.
g *Placuit*] vt su. de vsufr. l. si vsusfr. legatus. §. sed si inter, & ff. cōi diuid. l. cōi diui. §. si duo. Acc.

Cum conster] CASVS. Ius aquæ ducendæ potest diuidi & certis temporibus, & certis mensuris, hinc est, quòd si concessi ius ducendi aquam duobus puta Titio, & Sempronio: vni in æstate, puta Titio, alij continuè, puta Sempronio: sic diuidet, vt dimidia æstate ducat Titius: Sempronius alia dimidia æstate ducat, & tota hyeme. Secūda parte dicitur, duo ducebant aquam p eundem riuū diuersis horis, puta vnus à mane vsq. ad nonā: alius postea, si isti mutauerunt horas, et quilibet tempore alterius duxit: benè retinent hoc ius aquæ ducendæ. Fr.

h *Cum conster*] potest continuari cum præcedenti l. & erit §. potest etiā eo. &c. vel cum seq. litera, & non erit ibi. §. Ac.
i *Separatim*] puta vnus ad horam tertiā, alius postea, nec ex tē pore, vel ad tempus, sed sub modo dicitur constituis, vt sup. de ser. l. 4. §. fi. & l. 5. §. 1. Acc.
K *Inter se*] aliàs interim, & aliàs interea, & aliàs inter se.
l *Amplius*] aliàs amplius, & aliàs amplioti. Acc.
m *Seruitutibus*] .s. amittendis, ideſt, ad serui. amit. qā quantum sit no. C. de seru. l. sicut. Acc.
n *Amisissent*] imo videtur amisisse, vt supra, quemadmodum seruitus amitt. l. si communem. §. 1. quæ est cont. Sol. hic voluntate domini sic permutauerunt, vel hic per talem mutationem non nocent domino: sed ibi sic, vel hic duo: ibi vnus, & hic duæ seruitutes, ibi vna, vnde hic quilibet p alium vtitur, perinde ergo est, ac si per se: vt supra quemadmodum serui. amitt. l. vsu, & facit supra de aqua plu. arcē. l. si prius. Acc.

Dē interdicto] CASVS. Siue aqua quam duco, duci non possit, nisi æstate sui natura, siue omni tempore possit duci: ducatur tamen æstate tantū: quia expedit agro meo tantum hoc tempore: æstiua dicitur. Fran.
o *Proprium*] quod est supra eo. l. 1. §. deinde.
p *Vtendi*] accipe æstiuo duntaxat, quia in constit. dictum, est, in æstate ducatur tantum. Acc.
q *Duæ res*] supple. .s. naturam, &c. Acc.
r *Appellari*] .s. æstiuam. sed certè, & ex proposito vtentis, vt sup. eo. l. 1. §. duo autem. Acc.

ris posse cedi per eūdē aquæductum duobus, quemadmodum vti debeant? Respondi:[a] sicut iter, actus, via plurib. cedi, vel simul, vel separatim potest,[b] ita aquæ ducendæ ius recte cedetur. [c] Sed si [d] inter eos, quibus aqua concessa est, [e] non conuenit, quemadmodum vtantur, non erit iniquū [f] vtile iudicium reddi: sicut inter eos, ad quos vsusfructus pertinet, [g] vtile communi diuidundo iudicium reddi plerisque placuit. §

*Idem.**

LEX V.

CVm constet, [h] non solū temporibus, sed etiam mensuris posse aquā diuidi, * potest etiam eodem tempore alius quotidianam, alius æstiuam aquam ducere: ita vt æstate diuidatur inter eos aqua, hyeme solus ducat is, qui quotidianæ ius habet.

Si duo aquam ducūt diuersis temporibus alternatim, si mutant horas, vel tēpus, non eo minus retinent seruitutem aquæ ducendæ. h. d.

¶ Inter duos, qui eodem riuo aquā certis horis separatim [i] ducebant, conuenit, vt permutatis inter se [k] temporibus aqua vterentur, quæro, cum amplius [l] tempore seruitutibus [m] præfinito ita duxissent, vt neuter eorum suo tempore vsus esset, num ius vtēdi amisissent. [n] Negaui amisisse.

*Neratius.**

LEX VI.

DE interdicto de aqua æstiua, itē quotidiana q̄rentes, primum constituendū existimabamus, quæ esset aqua æstiua, de qua propriū [o] interdictum ad prioris æstatis tempus relatum reddi solet: hoc est, æstiua aqua vtrum ne ex iure æstiuo duntaxat tēpore vtēdi [p] diceretur: an ex mente, propositoq. ducentis, quod æstate eam ducendi consilium haberet: an ex natura ipsius aquæ, quæ [r †] æstate tm̄ duci potest: an ex vtilitate locorū, in quæ aqua duceretur? Placebat igitur, aquā ob has duas res, [q] naturam suam, vtilitatemq. locorum, i quæ deducitur, proprie appellari: [r] ita, vt siue eius natura erit, vt nisi æstate duci non possit, ēt si hyeme quoq. desideraretur, siue omni tempore anni duci eam ipsius natura permitteret, si vtilitas [s †] locorum, in quæ ducitur, æstate duntaxat vsum eius exigeret, æstiua rectè diceretur.

*Paulus.**

LEX VII.

SI de via, itinere, actuq. & aquæductu agatur, huiusmodi cautio præstāda est, Quandiu quis [t] de iure suo [u] doceat, se non impediturum agentē, & aquam ducentem, [x] si de via] agit Titius interdicto de itinere, actuq. priuato, vel illo de aqua quotidiana, & æstiua, pro retinenda quasi possessione seruitutis, cauebit domino vtenti sua libertate. quod eum non impediet, donec ipse actor obtineat, ad quod est ff. tit. 1. l. 3. §. hoc autē. ibi tantisper, &c. In secundo agit dominus in possessione libertatis existens negatoria, & hic cauebit, qui sibi asserit seruitutem: & ita primo casu ponit possessorium, secundo petitorium intentatur: & secūdum hoc expone literam, & dic agat. .s. interdicto, & qā dicit pstanda est, &c. subaudi .s. ab actore. Acc.

s † quòd P.F.

s † P.F. fontis inf̄ ducit.

*Martianus lib. 3. Membranarum.

*lib. 4. ex Minicio. P.F.

*Diuidi. conc. gl. i c l. §. si qs de māso. i versic. sed an cōcessio aquæ. in tit. de contr. inuest. in li. feud. no. Cæpol. in tra. d ser. vrb. c. 31.

t *Quis*] .s. actor. Acc.
u *De iure suo*] ideſt, de possessione sui iuris: vel etiam de iure quandoque, vt in secundo capite interdicti de itiner. actuque priuato & interdicto aquæ ex castello ducendæ: vt supra de itine. actuque priua l. 3. §. hoc autem, & de aqua quotid. & æsti. l. 2. §. penult. & quod dicit agētē. &c. sub. ideſt, actu vtentem dominum, non vi seruitute, quia res sua, &c. vt ff. vsufruc. quemadmodum ca. l. vti fruī. & quod dicit. qā si neget, &c. subaudi negatoria agat dominus in possessione libertatis existens, nam huiusmodi actiones etiā possidenti dantur: vt su. si ser. ven. & l. si fortè. §. sciendū. Et qā dicit debebit, &c. subaudias, qui sibi .s. seruitutem asserit, cum non possideat, quia non est vsus hoc anno secundum naturam interdicti, de quo agit, sine præiudicio, &c. ad qā est su. de iudi. l. 2. ff. in omnibus, vel dic secundo in prima parte, quòd egit possessorio, & obtinuit, dū cauet dominus vincenti in interdicto, & secundum hoc die præstāda est. .s. postea in causa proprietatis: vt agatur supple. & obtineat actor secundum H. vel dic secundum P. Primus casus in negatoria, secundus in confessoria ponitur, & vtroq. casu cauet, qui agit, alteri parti, quæ possidet. Alij quòd prima pars loquitur, quando aduersarius est in possessione: vnde cauet actor, quod non impediet, donec quæstio finiat. Secunda, quando non possidet aduersarius, & tunc actor cauet se non vsurum, donec quæstio finiatur, & facit sup. de noui. ope. nun. l. si prius. & su. de vsuf. l. cuiuscunq. Acc.

Vt per fundum] CASVS. Habeo ius ducendi aquā per riuum tui fundi, possum in eo rivo facere fistulas, & omne ꝙ volo, dū ex hoc non lædatur dominus fundi. Fr.

a *Iter*] ideſt riuus, per quem duceret aquam. Accur.
b *Quacunque*] alias quacunque ſcili cet parte: alias quodcunque Accurſ.
c *Aquæductum*] mutando per locum ſeruientẽ ab eo loco, vbi primo fuerat: vt ff. de ſeruit. l. ſi cui & facit ff. eod. l. hoc iure. §. 1. & §. is qui. Accurſ.
d *Interuertat*] Nam quædã tacitè in ſermone excipiuntur.

1† P. Flo. aquæ ducendæ.

DE RIVIS.

¶ *Parum profeſſit iuri aquæ de qua ſupra dixit: niſi liceret purgare riuum, ideo de hoc dicit: vt inf. l. fin. §. 1. & inf. l. 1. §. 1.* Vide Cuiac. ſic qui multa obſeruat.

2† L. 1. fin. Vſq; P. F.

PRætor ait] CASVS. Si per riuum tuum, vel ſpecum vel ſepta ductã aquam priore æſtate non vi, non clàm, non precario: & nũc volo reficere. Prætor prohibet vim fieri quominus reficiam vel purgem. Poſtea loquitur V pi. & dicit quid ſit riuus & ſpecus & ſepta, & quid ſit incile, & quid ſit reficere & purgare & intelligas de refectione, quæ ſit cauſa aquæ ducendę: nec eſt vis habeam ſeruit. ducendi, an non, ſed ſufficit me fuiſſe vſum ductione aquæ non vi: non clàm: non precario.

*Limitabis hãc l. per tex. in l. 1. in prĩ. & l. ſunt q putant. ſep. ne q d in flu. pu. f. niſi cum vicinorũ iniuria ducatur.

¶ *Sed ſi quis terrenum*] Riuum terreſtrem volo facere lapideam: non poſſum. idem ſi per alium locum, quam per conſuetum volo ducere aquam: non poſſum. idem ſi riuum vellem deprimere, vel extollere, vel dilatare, vel apertum cooperire, vel econtra: non poſſum, & hoc dixit Oſilius. Vlpianus autem prędicta confirmat excepto eo, qui aperit riuum prius cooperturn. vel contra: nam hoc poteſt facere, niſi dominus fundi ex hoc lædatur: vt quia oues ſuas erat conſuetus mandare ad bibendum in iſto riuo: nunc non poſſet ſi cooperiretur. idem ſimile damnum habeat dominus, & hoc etiam dixit Labeo: & etiam Pomponio non place, quòd per hoc dominus ſoli perdat. & exponè hanc literam, vt in glo. Seruius autem dixit non poſſe me aperire cooperturn riuum. & econtra, ſi maiorem vtilitatem dominus oſtendat, niſi cauſa aquæ conſeruandæ, ne deſluat vltra riuum. faciam. & hoc dictum Seruij confirmat Vlpi. & h. d. hic ‡ cum l. ſeq. & prin ſeq.

3† aliàs facere licet.

4† lib. 70. ad edict. P. F.

5† Vſus. & P. F. vſu.

& iter facientem. Quod ſi neget ius eſſe aduerſario agendi, 1† aquamve ducendi cauere ſine præiudicio amittẽdæ ſeruitutis debebit, donec quæſtio finiatur, non ſe vſurum.

Ille qui habet ius ducendi aquam, poteſt ducere per quãcunque partem vult ab initio: ſed poſtea non poteſt mutare. Burt.

Scæuola. 2†

LEX VIII.

CVi per fundum * iter [a] aquæ debetur, quacunque[b] vult, in eo riuũ faciat 3† licet: dum ne aquæ ductum [c] interuertat. [d]

De riuis.

TITVLVS XX.

Diuiditur in quatuor partes. Primò ponitur edictum. Secũdò, commendatio edicti. Tertiò explanatio ipſius edicti. Quartò aptantur quæſtiones ad ipſum edictum ſecundas ibi, Hoc interdictum, tertia ibi, Ait ergo Prætor, quarta ibi, Hoc interdictum competit. vide benè tex.

Vlpianus. 4†

LEX I.

PRætor ait, Riuos [e] ſpecus, ſepta reficere, purgare, aquæ ducendæ cauſa, quo minus liceat illi, dum ne aliter aquam ducat, quam vti [f] priore æſtate non vi, non clàm, non precario à te duxit, vim fieri veto.

¶ Hoc interdictũ [g] vtiliſſimũ eſt. Nam niſi permittatur alicui reficere, alia ratione 5† vſui incommodabitur.

¶ Ait ergo Prętor, [h] Riuũ, Specus. [i] Riuus eſt locus per lõgitudinem depreſſus, quo aqua decurrat, cui nomẽ eſt *ῥέαξ*. 6† ¶ Specus autem locus eſt, ex quo deſpicitur. [k] 7† vnde ſpectacula ſunt dicta.

¶ Sepra ea sũt, quæ ad incile [l] opponuntur aquæ deriuãdæ, compellẽdæve ex flumine cã: ſiue ea lignea ſint, ſiue lapidea, ſiue ex alia qualibet materia, ad cõtinẽdã, tranſmittẽdamq; aquam excogitata. [m]

¶ Incile ãt eſt locus depreſſus ad latus fluminis: ex eo dictus, ꝙ incidatur. Inciditur .n. vel lapis vel terra, vnde primum aqua ex flumine agi [n] poſſit.

¶ Sed & foſſę & putei hoc interdicto continentur. [o]

¶ Deinde * ait Prætor, Reficere, Purgare. Reficere eſt, quod corruptum eſt in priſtinum ſtatum [8] † inſtaurare. Verbo reficiendi, tegere, [p] ſubſtruere, [q] ſarcire, [r] ædificare, [s] item aduehere, [t] apportareque; [u] ea, quæ ad eam rem opus eſſent, continentur.

¶ Purgandi verbum plerique quidem putant, ad eum riuum pertinere, qui integer eſt: ſed palã eſt, & ad eum riuũ pertinere, qui refectione indiget. [x] Plerumq; enim & 9† refectione, & purgatione [10] † indiget.

¶ Aquæ, inquit, [y] ducendæ cauſa. Meritò hoc additur, vt ei demũ permittatur, & reficere, & purgare riuũ, qui aquę ducendæ cauſa id facit. [11] †

¶ Hoc interdictum competit etiam ei, qui ius aquæ ducendæ non habet: [z] ſi modo aut priore æſtate, aut eodem anno aquam duxerit: cum ſufficiat, non vi, non clam, non precario duxiſſe.

¶ Sed [12] † ſi quis terrenum riuum ſigninũ [a] ideſt lapideũ

e *Riuus*] hoc exponitur ſtatim. Accurſius.
f *Vti*] id eſt ſicut. Accur.
g *Hoc interdictum*] & facit ſup. communia prædi. l. refectionis. in princ. & §. 1.
h *Ait ergo Prætor*] quia vtiliſſimum: ergo præponendum. Azo.
i *Riuus*] indeclinabile nomen. immo inuenio ſpecum: vt inf. eod. l. Seruius. in prin. & eſt ſpecus locus alius ſupra terrã ædificatus, ex quo ducitur aqua. vt inf. eo. l. Seruius. quandoque tamen ponitur pro foſſa, qua recipitur & colligitur aqua, vt ſup. de aqua plu. arc. l. ſup. Item ſic & in authoribus ponitur. quandoque pro loco vmbroſo, & tenebroſo ſolis, ſecundum Azo. H. dicit ſpecus eſſe, vt ſi quis faciat foueam, & ſic vndique locum eminentiorem, vnde poſſit proſpici aqua in fundo collecta: vt ponitur d. l. ſup. aliàs pro ſubterraneo meatu: vt inf. l. Seruius. in princ. & §. 1. Accur.

Specus varia ſignificat.

6† Hunc locum reſtituit Alcia. lib. præter. 2. hoc ipſo titu. niſi malis legere ὀπὸ τῶ ῥέϖ. Id eſt, à fluendo.

7† Iude. P. F.

k *Deſpicitur*] id eſt deorſum aſpicitur. Accur.
l *Adiocile*] hoc exponitur inf. prox. §. Accur.
m *Excogitata*] quæ appellamus cluſam. Accur.
n *Ex flumine agi*] id eſt duci. Accur.
o *Continentur*] cum & in his hauſtus ſeruitus imponi poſſit: vt ſup. tit. 1. l. 1. §. quãquam. Accur.
p *Tegere*] ſup. aquam. Accur.
q *Subſtruere*] id eſt ſubtus aquam ſtruere. Accur.
r *Sarcire*] collapſa. Accur.
ſ *Ædificare*] de nouo. Accur.
t *Aduehere*] plauſtro vel aſino. Accurſius.
u *Apportareque*] dorſo. & facit ſupra, de itine. actuque priuat. l. veteres, & lege tertia, ff. penultimo. & infra, eodem. l. Seruius. §. fi. Accur.
x *Indiget*] riuus. Accurſius.
y *Inquit*] ſcilicet, Prætor. vt ſup in princ. l. Accurſius.

8† P. Fl. fecit.

z *Non habet*] reficit ergo etiam qui de iure ſeruitutis non probat, & ſic eſt contra. ſup. de itin. actuque priu. l. 3. §. hoc autem: ſed ſpeciale in riuo. & aliud in itinere: vt infra. l. fin. Accurſius.

10† P. F. vt. Riuus indiget. P. F. indigent.

a *Signinum*] de terreno ſilicinam ſiue lapideum. Sed contra. inf. l. Seruius. §. 1. Solu. hic lapidibus puta codalis, vel

12† P. Fl. deeſt, ſed. * Signinũ opus eſt quod contuſis atq; cõfractis teſtis addita calce cõficitur. vt admonet Nebri. ex Plin. lib. 35. ca. 12. & Colu. lib. 2.

similibus inordinatè compositis prohibet. Ibi cæmentitium permittit: vel ibi facit murum ad latus, vt aqua non vagetur, si autem fundum mai velit de terreno lapideum facere, non potest: vt hic Accur.

a *Alium locum*] i. si alium locum non seruientem velit reficere, vel per alium locum non seruientē ducat aquā: bene potest prohiberi. Accurs.

b *Vel attollat*] id est exaltet.

c *Velcontra*] repete, impune prohibetur. & facit inf. tit. 3. l. 1. §. penult. sed contra. sup. communia prædiorum. l. refectionis. §. 1. ibi, deprestorum, vel alleuatorum. & c. Solut. ibi magnam vtilitatem consequatur si deprimebat riuum, vel alleuabat, hic non, vel fol. vt ibi. & facit sup. ne quid in lo. publ. l. 2. §. restituas. & 3. ne quid in flu. publ. l. 1. §. quod autem ait. Accurs.

d *Cæteros*] qui dilatant vel extendunt, & omnes prædictos præter operientem vel aperientem.

e *Impunè*] id est sine pœna.

f *Aduersarius*] id est dominus soli & per consequens, si fiat damnum sed secundum Azo. hæc ratio non valet: vt l. prox. sed certè imò contra, si benè intelligatur ibi sententia Pomponii secundū Azo.

g L *Abeo, Terrenum*] & sic coopertum. Accurs.

h L *Quod*, i. quod debeat aliquo modo fieri deterior conditio dñi: hoc ait Pomponius sibi non placere. & sic consonat Pomponius cum Labeone: quia si fieret deterior conditio dñi, non de iure fieret: sed occasione quadam iniusta, vel assumpta iniusta occasione ex causa seruitutis: & ideo non est permittendum fieri nisi ab initio. &c. vt subijcit secundum Azo. & Hug. vel nisi sit maior vtilitas eius cui debetur seruitus, quam damnum domini. arg. l. proxi. in fi. vel secundum alios dico, scilicet vt non possit cooperire apertum. & è contra. & secundum hoc Pomponius videtur contradicere Labeoni. q. d. benè poterit riuum apertum cooperire: quod intelligunt si maiorem vtilitatem consequatur inde, quàm incommodum inferatur domino: vt sup. l. proxi. in fi. & sic non contradicit, cum alio casu loquatur, sed Pomponius intellexit Labeonem simpliciter dixisse. & sic reprehendebat eum in casu, quem ponit Pomponius, scilicet quādo vtilitatem magnam habet, cui seruitus debetur. & sīn hoc expone sequentia sic: quia, &c. quasi dicat, non est bona ratio Labeonis: quia id commodum, quod auferetur domino, magis auferetur ex occasione, scilicet extrinseca, hoc est pactorum, per quæ fuit seruitus constituta, quam iure, i. occasione damni dati in fundo: pro quo damno ageretur: hic autem non agitur. & secundum hoc dicitur: scilicet quo proditum est cuique damnum suæ rei emēdari. vel dic secundum intellectum M. quia id commodum, quod aufertur dño magis occasione seruitutis impositæ contingit, quam ex iure, id est, seruitute tali, vt non liceat ei dño in suo pecus ad aquam appellere. hæc enim seruitus non valeret, nisi interesset vicinorum: vt sup. de serui. l. quoties. vel dic secundum eundem, quia domino daretur occasio infestandi eum, cui seruitus debetur, ex qualibet etiam leui causa, si nullo modo debet dominus damnificari.

i *Alium*] facit sup. de seru. rusti. prædi. l. cū essent. §. fi. Accurs.

S *Ernius*] hoc principiū continuatur cū casu præcedenti.

¶ *Seruius*] Si riuum terrestrem volo lapideū facere, quia aquā non continebat prius: bene possum, & ecōtra possum facere, dum tñ hoc fit necessarium riui refectioni. Item nouum canalem, vel fistulā posium in riuo ponere, si hoc non nocet dño fundi. Item si aqua ex pluribus locis veniens in riuum latū colligatur, & inde per plures riuos ducatur: volo illum locum reficere, audior. Vltimò dicit: hoc interdictū competit volenti reficere riuum, per quem ducit aquam, siue in priuato solo sit, siue in pu. Item siue ducatur aqua frigida, siue calida. Item ad cuniculos pertinet, & quid sit, dic vt in gl. & ijsdem personis datur, & contra eos, quibus dantur superiora interdicta in titulo superiori posita.

¶ *Si quis riuum*] Reficienti riuum non potest nunciari nouum opus, sed contra eum potest agi in rem negatoria, per quam negatur ius ei non esse. Item reficiens riuum, tenetur de damno infecto cauere. Vltimò dicit, cum vellem reficere riuum, prohibebas me portare calcem, & lapides, & similia, quæ portabam causa reficiendi riuum, cōpetit mihi hoc interdictum. Fran.

k *Scribit*] sententiā Labeonis malè dicētis sequens. sīn quosdam: imò non sequens, sīn Azo. quia Labeo benè dixit, & Pomponius secū consonauit: vnde cū Seruius statim corrigatur, non fuit secutus benè dicentem.

l *Perspecum*] hic accipitur pro subterraneo meatu. alias accipitur sup. l. 1. §. specus. secundum Hu. vel dic locum altum, opertum tamen.

m *Ducatur*] & ideo est prohibendus, si maiorem vtilitatem suam ostendat dominus soli, & secundum hoc nō corrigitur Seruius, vel dic secundum Azo. Seruium loqui simpliciter: & sic corrigitur, vel determinatur.

n *Nam si*] benè dico prohiberi superiori respon. nam, &c.

o *Contineat*] ne defluat, vel spargatur extra ripas riui. Accurs.

p *Non impunè*] i. non sine pœna: nam tenebitur hoc interdicto: quia prohibere non debet. sed in superiori casu qui aperit, vel operit, hoc non facit: & ideo prohibetur secundum Seruium.

q *Puto*] s. cum Seruio sentiens. & in specu contra. s. quàm fit in superiori proxi respon. nam si, &c. & sic non corrigitur, secundum H. vel secundum Azo. contra, quàm dixerat Seruius: & sic corrigo Seruium, hoc casu, cum maior vtilitas. &c. vt hic, & sup. eo. l. 1. in fi. Accurs.

r *Aduersarij*] id est dñi soli. Et no. ex prædictis: quia aut est actum in imponenda seruitute, vt liceat operire apertum, vel econtra: aut vt non liceat: & hoc seruabitur: vt sup. eo. l. prox. in fi. aut nihil est actum: & tunc licebit operire apertum: & econtra: si tamen dñs soli nullum habet damnum: vt sup. eo l. 1. §. ego cæteros. Si vero subeat damnum: tunc si maius est commodum vrentis, permittitur: alias non: vt sup. eo. l. 1. in fi. & hæc secundum Labeonem, & Pompo. intelliguntur. Opus autem quod fit causa conseruandi aquam vel retinendi, necessario fortè: sine prædicta distinctione potest fieri: vt sup prox. resp. nam & si &c. ī. eo. l. proxi. Accurs.

s *Cæmentitium*] id est murum de lapidibus ad latus riui, vt aquam contineat. Accurs.

t *Audiendum*] contra sup. eod. l. 1. §. si quis. Solut. vt ibi. Accursius.

u *Structilis*] id est arte hominis, & manibus factus Accurs.

a *Vtile*

---

a ‖ l. 65 ad edict. P. F.

b ‖ P. F. at deprimebat enim qui operiat.

c ‖ P. F. cōtingere.

d ‖ P. Flo. fuit.

e ‖ P. Flo. fuit.

f ‖ P. Flo. fuit.

g † lib. 70. ad edict. P. F.

h † P. Flo. fuit.

i † vrgentes & necessarias refectiones esse admittendas. at. P. F. vrgens & necessaria refectio esse admittenda.

a *Vtile*]nam directum datur quando iam habuit. Acc.
b *Ei hoc interdictum*]non solum in alijs casibus, vt sup. eo. l. 1. in fi. & l. 2. & 3. in prin. Acc.
c *Incommoditate*]facit ſ. ti. 1. l. hoc iure, § is qui. & ſ. de itinc actuque priua. l 3. in fi. Acc.
d *Calida aqua*] ad quod supra de aqua quotid. & æſt l. 1. §. idem Labeo.
e *De cuniculo*] per quem aqua calida, vbi posuit, immittitur, vel in quo congeritur, vt inde ducatur. Accur.
f *Vapor*] ideſt, aqua calida. Acc.
g *Interdicta*] quæ sunt tria, de quotid. Item æſtiua. Item ex caſtello. vt sup. tit. 1 l. 2. in princ. & §. deinde. & § ait Prætor. Ici licet hæredibus & in hæredes, & emptores. vt infra ea. l. §. ait Prætor. Acc.
h *Poſſe contemni*] vt & supra de noua oper. nunci. l. de pupillo. §. si quis riuos, & ſ. de cloacis l. 1. §. si qs purgans, nisi causa dãni infecti, vi sup. de noui ope. nunc. l. 1. §. nunciatum. versi. quod si quis in mari, & in f. proxi. Ac.
i *Vendicari*] per negatoriam. Acc.
k *Apportare*] dorso. Accur.
l *Aduchereque*] plaustro. vel asino. Acc.
m *Competere ei*] facit sup. l. 1. §. deinde. Accur.

De riuis] CASVS. Qui agit hoc interdicto: sufficit, quod probet se priore æſtate vſum esse aquæ, per illum riuum non vi, non clàm, non precario, & nunc prohibuit. ſ. ſeruit. non autem requiritur habeat de hoc ius, vel non habeat: licet secus sit in interdicto de itinere reficiendo: cum hoc casu multum læderentur homines, ſi non reficerentur riui nisi primo de ſeru. probaretur: cum interim homines possẽt perire siti: at in itinere non esset tanta læsio, maximè in æſtate. Fran.
n *Reficiendi*] quo casu duo probat vt ſ. de itin. actuque pri. l. 3. §. hoc autem. At hic vnum, ſcilicet se vſum hoc anno, vt sup. eo. l. 1. in prin. & facit ſ. l. 1. §. hoc interdictum competit. Acc.
o *Difficultas*] Et ſi potest iti. licet cum difficultate. Acc.
p *Quæ*] ſ. difficultas eundi. Acc.

¶ Si quis nouum canalem, vel [1]†fistulam in riuo velit collocare, cum id nunquam habuerit: vtile[2] ei hoc interdictum[b] futurũ Labeo ait. Nos & hic opinamur vtilitatem eius, q̃ ducit sine incommoditate[c] eius, cuius ager est, [2]†spectandam. Si aqua in vnum [3]†lacum ducatur, & inde per plures ductus ducatur: hoc interdictum vtile erit volenti reficere ipsum lacum.

¶ Hoc interdictum ad omnes riuos pertinet, siue in publico, siue in priuato sint constituti. Sed & si calidæ aquæ[d] riuus sit: de hoc reficiendo competit interdictũ. Aristo & de cuniculo[e] restituẽdo, per quẽ vapor[f] trahitur in balnearijs [4]† vaporibus, putat vtilem actionem competere, & erit dicendum vtile interdictum [5]†ex hac causa competere.

¶ Eisdem [6]† autem personis, & in easdem interdictum hoc datur, quibus, & in quas de aqua interdicta[g] redduntur, quæ supra sunt [7]†enumerata.

¶ Si quis riuum reficiẽti opus nouum nunciet [8]† benè dictũ est, posse cõtemni[h] operis noui nuunciationem: Cum enim Prætor ei vim fieri vetet, absurdum est per operis noui nunciationem eum impediri. Planè per in rem actionẽ dicendum est, posse aduersus eum vendicari, [i] ius ei non esse, [9]† & hoc dubium non est. De damno quoque infecto cauere eum debere, minimè oportet dubitari.

¶ Si quis eũ [10]† apportare, [k] aduchereque, [l] [11]† ea, quæ refectioni necessaria sunt prohibeat: hoc interdictum ei [m] competere Offilius putat, quod verum est.

Venuleius. *

LEX IV.

DE riuis reficiendis ita interdicetur, vt non quæratur, an aquam ducere actori liceat. [12]† Non enim tam necessariam refectionem [n] itinerum, quam riuorum esse, [13]† quoniã non refectis riuis omnis vsus aquæ auferretur, & homines siti necarentur. Et sanè aqua peruenire nisi refecto riuo non potest: at non refecto itinere difficultas [o] tantum eundi, agendique fieret, quæ [p] temporibus æſtiuis leuior esset.

De Fonte.

TITVLVS XXI.

Vlpianus. *

LEX VNICA.

PRætor ait, Vti [q] de eo fonte, quo de agitur, hoc anno aqua nec vi, nec clàm, nec precario ab illo vſus es, [r] quo minus ita ea [14]† vtaris, vim fieri veto. De lacu, puteo, piscina[s] item interdicam.

Vbi est eadem ratio, ibi est idem ius. Bar.

¶ Hoc interdictum proponit ei, qui fontana aqua vti prohibetur. Seruitutes enim nõ tãtum aquæ ducendæ esse solẽt, verum ẽt hauriendæ. Et sicut discretæ [t] sunt seruitutes ductus aquæ, & haustus aquæ: ita interdicta separatim reddunt.

¶ Hoc aũt interdictum locũ habet, ſi quis vti prohibeatur aqua, hoc est, siue haurire [15]† aquam prohibeatur: siue etiã pecus ad aquam appellere. Et eadem sunt hic dicenda, quæ ad personam attinent, [u] quæcunque in superioribus interdictis diximus.

¶ Hoc interdictũ de cisterna nõ cõpetit. Nã cisterna ñ hẽt ꝑpetuã cãm, nec viuã habet aquam. Ex quo apparet in his oĩb. exigẽdũ, vt viua aqua sit. Cisternæ aũt imbrib. cõcipiũtur. Deniq; constat interdictũ cessare, ſi lacus, piscina, puteus aquã viuam non habeat.

¶ *De duetu dixit: nunc de haurienda. Accur.*]
Vide Cuiac. hic.

PRætor ait] CASVS. Ponitur edictum cuius sensus est, Si anno hauriui aquam de fonte tuo non vi, non clàm, non precario: Prætor prohibet mihi vim fieri, quominus hauriam. itẽ ſi ad lacum tuum, puteum, vel piscinã cõſueui ducere pecus meas: Prætor prohibet ne mihi vis fiat: postea sequitur Vlp. & dicit: hoc interdictum datur ei, qui fontana aqua vti prohibetur, nam ſicut seruitus est de ducendo aquam, itẽ de hausto aquæ: ſic. & duo interdicta reddita sunt: vnum de ducenda aqua, vt in tit. de aqua quot. & æſti. per totum, aliud de aqua hauriendo, vt hic. nam agam hoc interdicto contra eum, qui me prohibet hauire aquam, vel ducere pecus, & in viua aqua habet locum, non in cisterna. Item habet locum, ſi prohibear ire ad haustum aquæ, & datur his personis, quibus & superiora.

¶ *Deinde ait Prætor*] Per hoc edictum, qđ hic ponitur, prohibet vim fieri volenti reficere tantem: nam parum valeret vſus fontis, nisi posset reficiẽ & dẽt reficiẽ, vt aquã contineat fons, non vt exeat aqua, vel ne aliter vtatur, quam prioti anno sit vſus, & hoc idem (dicit) interdictũ datur volẽti reficere lacum, puteũ, & piscinã, & eis personis dabitur, quibus interdicta de aqua quotid. & æſti. dantur. Franc.

q *Vti*] ideſt sicut.
r *Vſus es*] ſcilicet, hauriendo.
ſ *Piscina*] ad quam pecus appellitur.
t *Discretæ*] ſ. separatæ.
u *Attinent*] ſ. agentis, vt

1† fistulas. 2† spectãdũ, aliàs. 3† cõducatur aliàs. 4† Balneæ rib vaporatijs. 5† Etiã ex hac causa 6† Iisdẽ. 7† Enumeratæ. 8† Bellè. P.F. 9† Hoc ei dubiũ P. F. deest. & hoc. 10† P. F. exportare. 11† P. F. vehere. q̃ refectioni. 12† P. F. liceret. 13† Quando. 14† P. Fl. deest ea. 15† P. F. deest, aquam.

tis, vt quod perſona agentis probare debet in ſuperioribus interdictis: id debeat probare agendo iſto interdicto, ſ. quod vſus eſt putans ſe ſuo iure vti: ad quod eſt ſup. de aqua quotid. & æſtiu. l. 1. §. Ariſto. Acc.

a *Vti*] ideſt. ſicut. Acc.

b *Hoc interdictum eandem*] vbi eadem ratio, vel vtilitas ibi idem ius, vt hic. & ſup. ad l. Aquil. l. illud. & Inſtit. de legi. patro. tut. §. 1. & ſup. de ri. nup l. liberum. §. 1. & inf. de verbo. obl. l. à Titio. & C. de lib præt. l. 1. Item facit ſup tit. 1. l. fin.

c *Niſi enim*] audi vtilitatem rationem, quare hoc edictum eſt factum, & ſic vbi ratio locũ habet, & lex. ſic ſtatio ad quod facit, quod notauit ſup. de leg. & ſenatuſc. I. non otium. Quæ tamen generalior eſt ratio, quàm rõ, quia rõ reſtringit ſuperius dictum, vt ſup. de aq. poſſ. l. ſi is qui, & de cau. d. hæc actio in princ. Acc.

d *Non permittatur*] ei, ſcilicet, qui habet ius hauriendi ex fonte, & alias cui. Acc.

e *Omnibus*] vt emptoribus hæredib. & ſimilibus, vt ſup. de aq. quotid. & æſti. l. 1. §. ait.

DE CLOACIS.

¶ *Et illum vt rem indigentem purgatione, at ſator ceſſet rem, & commoditas veniat. Accur.*] Omnino videndus Cuiac. hic, qui multa adnotat.

PRætor ait, CASVS. Ponitur edictum cuius ſenſus eſt. Si volo reficere, vel purgare cloacam, quæ ex ædibus meis ad tuas pertinet ædes: Prætor prohibet mihi fieri vim. Item de damno infecto cauere debeo, ſi operis vitio daretur damnum. Poſtea loquitur Vlp. & dicit duo interdicta ſunt circa cloacam, vnum prohibitorium, & hoc eſt primum, aliud reſtitutorium, de quo hẽs inf. eo. §. deinde. Tertiò dicit, bene fecit Prætor, quod voluit poſſe purgari & reſtitui cloacas: cum ad tutelam hominum hoc ſpectet, & habet locũ hoc interdictum in priuatis cloacis, non in publicis. Poſtea dicit, quid ſit cloaca. Item hoc primũ interdictũ eſt prohibitorium. Itẽ appellatione cloacæ cõtinentur tubus, & foſſa aliqua ſtricta, vt ſunt Florentiæ. Itẽ fiſtulæ. Itẽ non eſt vis ſine vi, ſine clã, ſine precario vtebar cloaca, quia ſæpe dari mihi hoc interdictũ, vt reficiã ſiue purgẽ,

¶ Planè ſi quis ire ad hauſtum prohibeatur, æquè interdictum ſufficiet.

¶ Deinde ait Prætor, Quo minus fontẽ, quo de agitur, purges, reficias, vt aquâ coercere vtiq; ea poſſis: dũ ne aliter vtaris, atq; vti[a] hoc anno non vi, non clã, non precario ab illo vſus es, vim fieri veto.

¶ Hoc interdictum eandem[b] hẽt vtilitatẽ, quam hẽt interdictum de riuis reficiendis. Niſi enim[c] purgare, & reficere fontem licuerit, nullus eius vſus erit. Purgãdus aũt, & reficiendus eſt ad aquam coercendam, vt vti quiſque aquæ poſſit: dummodo non aliter vtatur, quam ſicuri hoc anno vſus eſt.

¶ Coercere aquam eſt continere ſic, ne 1† defluat, vel dilabatur: dummodo non permittatur[d] cui nouas venas 2† quærere, vel aperire: hic. n. innouat aliquid 3† præterquã præcedenti anno vſus eſt.

¶ Sed & de lacu, puteo, & piſcina reficiendis, purgandis, interdictũ competit. Et omnibus[e] perſonis dabitur, quibus permittitur interdictum de aqua æſtiua.

De cloacis. *

TITVLVS XXII.

Vlpianus. *

LEX I.

PRætor ait, Quo minus illi clocam, quæ ex ædibus eius in tuas pertinet ædes, 4† qua de agitur, purgare reficere[f] liceat, vim fieri veto. Damni infecti, quod operis vitio factum ſit, caueri iubebo.

¶ Sub hoc titulo[g] duo interdicta ſunt circa cloacam, vnum prohibitorium, & hoc eſt primum, aliud reſtitutorium, de quo hẽs inf. eo. §. deinde. Tertiò dicit, bene fecit Prætor, quod voluit poſſe purgari & reſtitui cloacas: cum ad tutelam hominum hoc ſpectet, & habet locũ hoc interdictum in priuatis cloacis, non in publicis. Poſtea dicit, quid ſit cloaca. Item hoc primũ interdictũ eſt prohibitorium. Itẽ appellatione cloacæ cõtinentur tubus, & foſſa aliqua ſtricta, vt ſunt Florentiæ. Itẽ fiſtulæ. Itẽ non eſt vis ſine vi, ſine clã, ſine precario vtebar cloaca, quia ſæpe dari mihi hoc interdictũ, vt reficiã ſiue purgẽ, & eſt hoc tõne publicæ vtilitatis. Itẽ qd dictũ eſt in edicto ex ædib. meis: intelligas pro oĩ ædificio. Itẽ & ſi ab area mea in tuã aream. idẽ ſi ex domo in agrũ. Idẽ ſi priuata cloacã in publicã immittere volo. Itẽ facere poſſũ priuatã cloacã, q̃ vadit in publicã. Poſtea exponit verba Prætoris, quæ dũt in ædes tuas ptinet, ſiue dirigitur, hoc eſt, ſiue caredit in ædes tuas ſiue ſint ędes tuæ vicinæ meæ ſiue remotæ, poſſũ etpatiterẽ domũ tuæ aperire, vt reficiã, & dẽo poſtea reſtituere: nec poteſt mihi nouum opus nunciari.

¶ *Deinde*] Nunc ponitur aliud edictum, quo dr, ſi aliquid eſt factũ in publicã cloacam, ſiue immiſſum, quo vſus eius deterior ſit: Prætor iubet id deſtrui. Item Prætor prohibet ne aliqd fiat, vel immittatur in publicam cloacã. Poſtea loquitur Vlp. dicẽs, qã hoc interdictũ ſpectat ad publicam cloacam: ne qd in publica cloaca fiat, vel immittat, per qd vſus eius deterior ſit, vel fiat. Verbi gratia licet interdictũ primũ loquatur in cloaca priuata reficienda, idẽ tñ in faciẽda cloaca priuata ne vis fiat faciẽti: cũ & olim hoc idem effectus cloaca q̃ fieret in publico. Ideo facultã poterit reficere, facere priuatam cloacam ſoli Ædiles debẽt concedere. & h. d. hic § cum l. ſeq. Fr.

f *Purgare reficere*] duo capita ſunt huius interdicti, & vtrunq; prohibitoriũ. g *Sub hoc titulo*] ſ. de cloacis: nõ autem dicimus. i. interdicto, qa in iſto hic nullum eſt reſtitutorium. ſed qã ſubijcit duo, imò tria, vel quatuor: nã hæc ſunt duo capita reficere, & purgare. Item ĩ eo. ſ. deinde, ſunt alia duo reficere. & nõ immittere, ſed rũdeo duo interdicta ideo duo gña interdictorũ, ſ. phibitoriũ, & inſtitutoriũ. & hęc tria, ſ. prohibitoria ſunt duo: hic tertium in §. deinde in fi. at vti poſ. non dat, vt ĩ. vti poſ. l. 1. §. 1. Acc.

dictũ, tõ vrahit ad ſe dictum & in ſui naturã cõuertit. Mand. in 2. quæſt. reg. nu. 2. & i 3. qõ. eius d. reg. num. 7.

1† P. F. diffluat.

2† P. F. de eſt. venas.

3† P. F. p̃tet id, q̃.

In hunc tit. Alex. li. 3. Gen. die c. 14.

* li. 74. ad edic. P. F.

4† P. F. de eſt, ædes.

5† al. ſubiecit. P. Flo.

6† Caues.

7† Clàm.

8† Fiſtulæ.

9† vel purgare.

10† P. Fl. deẽ ędes.

11† Publicum.

h *Minantur*] cœleſtes peſtilentias, & famos.

i *Si non reficiantur*] facit ſup. de no. ope. nun. l. de pupillo. §. ſi quis tuos Acc.

K *Tubus*] eſt foramen cloacæ. vnde purgatur colluuies aquæ.

l *Fiſtula*] eſt aliud inſtrumentum ad idem. Acc. Tubus gẽ ſit.

m *In tuas pertinet ædes*] etiam non iure ſeruitutis. Acc.

QVOD VI AVT CLAM.

¶ Superiora interdicta respiciunt futurum tempus: hoc præteritum. Vel dixit supra seperatim de vi tam præterita, vt in vnda vi interdicto: quàm præsenti, vt in vi possidente. nunc de quadã mixte: scilicet tam p o vi quam pro eo quod clàm factum est: quod pro præterito & præsenti datur vt infra. l. 2. qui. 6† P.F. §. qui ait Prætor. Et ne- ue ea im- 7† Aliàs
num quod vi, quando vi est factum: aliud quod clàm, quando clàm: quod Iean. non approbat, qualitercunque enim sit factum, agitur quod vi, aut clàm: facit in fine. ad. l. 2. qui in Puteum. §. hoc interdictum. Item de vi tractatur vsque ad §. clàm. in l. 3. postea de clàm vsque ad §. hac verba. in l. 5. & ibi exponit quod factum est. Accur.] Quis clàm, & quis vi faciat, cum aliis per multis adnot hic Cuiac.

* li. 1 Interdi. P.F.

PRætor ait] CASVS. Quod vi, aut clàm fecit, non vt ius permittit in re, de qua nunc agitur, Prætor iubet ne hoc opus destruere Vlpi. postea loquitur, & dicit, hoc interdicto restituitur eo qui vi aut clàm opus fecit, & per hoc occurritur calliditati ædificantiũ vi, aut clã: & siue in alieno fundo ædificem vi aut clã, siue ĩ meo, ab alio ĩi possesso: tenetur hoc interdicto: nec possum obijcere, q̃ in meo fundo feci, cum eũ non possideã, & ad sola ædificia quæ fiunt vi, aut clam in solo, habet locum hoc interdictum. Postea exponit quis dicatur vi ædificare: & certè ille, qui ædificare prohibitus ædificat: vel qui cõtra nunciationem per lapillum factam ædificat: vel qui ĩ testationem, i. denunciationem coràm testibus factam ædificat: item qui curauit, i. procurauit, ne prohiberetur, sciens se debere prohiberi: tenetur hoc interdicto: sed si prohibitus destitit tunc ædificare: & alia die ædificat: vt vi facere. Sed pone, quod cũ ædificabas in fundo siue solo à me possesso, ego infirmitate ductus, vel nolẽs te offendere, vel amicũ tuum, qui & meus erat amicus, non prohibui: non videris vi ædificare: sed si cũ vellẽ venire ad prohibendũ te, aliquis mihi in via resti erit cũ armis, ne venirẽ, & non veni: & hoc factũ est te ignorante: non videris vi ædificare, cum factum alterius tibi ignoranti non debeat nocere. h. d. cum l. seq. ſ Vi] compulsiua: vt ĩ quod me. cau. l. me ũ. §. 1. vel ea, quæ consensu caruit: vt inf. ea. l. §. quid sit vi. & §. sed & Aristo. t Clàm] expone vt inf. eo. l. 3. §. fi. u Factum est] non vt ius permittit: quia fortè ab alio possidente: & supple, in ea re qua. &c. Et no. quod non dicit in priuare: quia & in publico locum habet: vt inf. l. 3. §. planè & l. vi fecit. §. fin. Accur.

* li. 7 ad edict. P.F.

¶ Deinde ait Prætor, d Quod in publica cloaca factum siue 6† immissum habet, quo vsus eius deterior sit fiat, 7† restituatur. e Item ne quid f fiat immittaturve, interdicam.

¶ Hoc interdictum ad publicas cloacas pertinet, ne quid in publicam g cloacã immittas, neve facias, quo vsus eius deterior sit, neve fiat.

Venuleius. *

LEX II.

QVanquam de reficienda cloaca, h non etiam de noua facienda hoc interdicto i comprehendatur: k tamen æquè interdicendum l Labeo ait, ne facienti cloacã vis fiat, quia eadem vtilitas sit: Prætorem enim m sic interdixisse, n ne vis fieret, quo minus cloacam o in publico facere liceret. idque Ofilio, & Trebatio placuisse. 8† Idem dicendum ait, vt factam cloacã purgare, & restituere permittendũ sit per interdictũ: p nouam q verò facere is demum concedere debeat, cui publicarum viarum cura sit. r

8† Placuisse dicẽdũ ait, vt factã &c. & Aliàs, ipse dicendum ait, vt ne factã &c.

Quod vi aut clàm.

TITVLVS XXIII.

Vlpianus. *

LEX I.

PRætor ait, quod vi, s aut clàm t factum est, u qua de re agitur,

* li. 7 ad edict. P.F.

* *Reficere*]vel purgare, vt sup. de oper. nouunt. l. de pupillo. §. si quis riuos. & ſ. de riuis. l. 3. §. pen. & sunt arg. ad contemnendas nunciationes. ĩ. de re. iu. l. quæ propter necessitatẽ. & sup. quod fal. tut. auth. l. ſ id inquit. & ĩ. de fideiuss l. si fideiuss. & ĩ. pro empt. l. 2. §. 6. & l. alienã. & C. de rescin. vẽ l. si maior. & C. de li. causa. l. 3. & sup. de Publi. l. Papinianus. & ſi. de pec. l. si quis seruum. & sup. de relig. l. at si quis. §. idem Labeo. & sup man. l. Quintus. Sed arg. contra sup de fideicom. lib. l. cum vero. & inf. ritu. 1. l. 3 & C. de rei vendi l. si fundus. Ac.

b *Infit eam*]id est, inceperam.

c *Nisi paratus*] aliàs si paratus. & secundum primum dic cautionem, ideſt actionem, quæ oritur ex cautione, quæ interposita est cã damni infecti. pollicetur nisi. &c. Sũ aliam sic: quia vult Prætor, vt debeat cauere de dãno infecto quod operis vitio factum sit, ideſt eum opus destructum propter purgationẽ. & restitutionem cloacæ restituitur: de damno infecto cauendum est. vel dic secundum eandẽ literam, si ideſt quãuis paratus sit restituere, quod operis vitio factum est: tamen damni infecti cautionem pollicetur ideſt actionem, quæ oritur ex cautione, quæ causa damni infecti interposita fuit, si quod aliud est damnum, &c. Accur.

2† Faui. P.F.

3† In eo casu dãni infecti stipulatio non committatur.

4† P.F. cõmittatur.

d *Deinde ait Prætor*] hoc est restitutoriũ: vt sup. §. 1. Accur.

5† Quid ibi operis. &c.

e *Restituatur*] id est, destruatur.

f *Item ne quid*] Ecce tertium prohibitorium.

g *Publicam*] aliàs nõ habetur publicam.

h QVanquam. *Cloaca*] scilicet priuata.

i *Interdicto*] quod est sup. eo. l. 1. in princ. Accur.

k *Comprehendatur*] quantum ad verba.

l *Interdicendum*] quo ad sententiam, &c. Accur.

m *Prætorem enim*] argumẽtatur de publica ad priuatã: qđ etiam interdictum de publica non habemus quo ad verba.

n *Interdixisse*] ait Labeo.

o *Cloacam*] priuatam.

p *Per interdictum*] vt sup. l. 1. in prin idem de publica: vt §. deinde. Accur.

q *Nouam*] scilicet priuatam, & idem de publica.

r *Curæ sit*] vt Aediles: vt ĩ. de via publi l. Aediles qui ex prætoribus erant: vt Insti. de iure naturali. §. Prætorũ. non ergo coràm omni Prætore poterat agi, vt liceret facere nouam cloacam, vel priuatam, sed tantum coram eo, qui curam viarum habebat cum multi essent Prætores: vt sup. de origi. iur l. 2. §. eumque Consules. vsque ad §. iuris ciuilis. vel vetus primo petit licentiam faciendi ab Aedilibus: qua habita agitur coram quolibet magistratu.

s *Vi*] compulsiua: vt ĩ quod me. cau. l. me ũ. §. 1. vel ea, quæ consensu caruit: vt inf. ea. l. §. quid sit vi. & §. sed & Aristo.

t *Clàm*] expone vt inf. eo. l. 3. §. fi.

u *Factum est*] non vt ius permittit: quia fortè ab alio possidente: & supple, in ea re qua. &c. Et no. quod non dicit in priuare: quia & in publico locum habet: vt inf. l. 3. §. planè & l. vi fecit. §. fin. Accur.

id cum experiundi potestas [a] est, restituas. [b]

¶ Hoc interdictum restitutorium est: & per hoc occursum est calliditati eorum, qui vi, aut clàm quædã moliuntur. [c] Iubentur enim ea restituere. [d] Et parui refert, vtrum ius faciendi [e] habuerit quis, an non. Siue enim ius habuit, [f] siue non: tamen tenetur hoc interdicto [1] † propter hoc quòd [g] vi, aut clàm fecit. Tueri [2] † enim ius suum debuit, non iniuriam [3] † committere.

Nulla paratur defensio ei, qui contra iuris dispositionem molitur. h.d.

¶ Denique est quæsitum, an hoc interdicto vtenti, exceptionem possit [h] quis obijcere, Quod non iure meo [i] fecerim. [4] † Et magis est, ne possit. Nã aduersus vim, [5] † vel qđ [k] clam factum est, nulla iusta [l] exceptione se tueri potest.

¶ Hoc interdictum ad ea sola opera pertinet, quæcunque in solo [m] vi, aut clam [6] † facta fuerint. [n]

Hic incipit exponere verba edicti. h.d.

¶ Quid sit vi factũ, aut clàm, videamus. Vi factum videri. Quintus Mutius scripsit, si quis cõtra quàm [o] prohiberetur, fecerit, & mihi vi [7] † plana esse Quinti Mutij definitio. P

¶ Sed si quis * iactu, vel [q] minimi lapilli prohibitus facere, [r] † perseuerauerit, [r] hunc quoque vim [9] † fecisse videri Pædius, & Pomponius scribunt, eoque iure vtimur.

¶ Sed & si quis contra testationem [s], denuntiationemque fecerit, idem esse [t] [10] † Cassius, & Trebatius putãt, quod verum est. [u] Sed & Aristo [x] ait, eũ quoq; vim facere, [11] † qui cum sciret se prohibendũ, per vim molitus est, ne prohiberi posset. [x] Item Labeo dicit, si quem facientem prohibuero, isque [12] † destiterit in præsentiarum, [y] rursusque postea facere cœperit, vim eum videri fecisse: [z] nisi permissu meo facere cœperit, vel qua alia iusta causa [a] accedente.

Amicitia nolentis prohibere quem opus facere, excusat à pœna huius interdicti. h.d.

¶ Si quis tamen imbecillitate [13] † impeditus, [b] vel etiã ne offenderet vel te, [c] vel eũ, qui te magni faciebat, [d] ideo non venerit ad prohibendum, non videbitur [e] aduersarius vim fecisse, & ita Labeo scribit.

Vis facta aduersario meo per alium mihi non debet imputari, si non consentio violentiam inferenti. h.d.

¶ Idẽ Labeo ait, & si te volẽtem ad prohibendum venire deterruerit aliquis, armis forte sine vllo dolo malo meo, [f] ac propter hoc non veneris, non videri me vim fecisse.

Venuleius. [14] †

LEX II.

NE in aliena [g] potestate sit, conditionem meam nihil delinquentis deteriorem facere.

a *Experiundi potestas*] ex hoc patet quod vtilis est: vt inf. de diuer. & temp. præ. l. 1. quod accipe ad sui principium: sed ad cursum continuus est: vt sup. de aqua plu. arc. l. Atteius. *In princ.* Accur.

b *Restituas*] id est destruas, & in pristinum statum ponas, quod dic: vt inf. de verbo sign. l. cũ Prætor. & facit sup. communi diuidundo. l. communi diuidundo §. Iulia. Accur.

c *Moliuntur*] id est ædificant.

d *Restituere*] sed & vti pos. interdictum locum habet, vt §. vti pos. l. si duo. §. si vicinus, sed hoc expedit potius, secundum quosdam.

e *Faciendi*] in illa te. Azo.

f *Ius habuit*] sed si habuit ius: ergo non tenet. ar. C. de adul. l. Gracchus. sed hic habet ius, quia dominus est soli: sed non habet, quia alius possidet: vnde non habet ius inuito possessore. & facit sup. ad leg. Aquil. l. quemadmodum. §. pen. & sup. de no. op. nun. l. Prætor. §. ait Prætor & quod. c. l. 2. §. redigunt. Sed arg. contra. sup. de itine. actuque priua. l. veteres.

g *Propter hoc quod*] i. quia vel propter id quod. &c. Ioan.

h *Possit* scilicet conuentus. Accur.

i *Non iure meo*] verba sunt exceptionis, quasi dicat recte ageres, quando non iure feci.

k *Quod*] id est, quia tunc non fecerim iure meo, sed vbi fecit iure meo, vt in casu superiori: videor non teneri. sed hæc quidem exceptio non valet. Accur.

l *Nulla sit*] scilicet talis: alix tamen quatuor possunt opponi: vt §. eod. l. prohibere. §. sed si permiserit. & l. si alius. §. bellissimè. & §. est & alia. & l. semper. §. hoc interdictũ. facit sup. ad exhib. l. 3. §. ibidẽ.

m *In solo*] vel in re cohærente solo. lo. vt §. l. si alius. §. notauimus. & die solo, vel eius, qui ædificat: vel eius, cui nocetur: vel etiam tertij, vt sup. de aqua plu. arc. l. si colonus. & l. quanquam. §. idem.

n *Fuerint*] aliàs fiunt, & aliàs fuerint. scilicet facta.

o *Contra quàm*] id est contra prohibitionem, quam facit aduersarius. ad quod est §. l. sed & si quis. & inf. de reg. iur. l. quo tutela. §. vi factum. & sup. quòd me cau. l. metum. §. idem ait & si fortè. & inf. eod. l. vi. & sup. de no. ope. nun. l. Prætor. §. nonnulli. Sed contra. sup. de itine. actuque priu. l. 3. in princ. Sol. vt ibi. Vel secundò hic expone contra quam. &c. ideest fecit vt non prohiberetur nunciando. puta aliquid triste prohibere volenti, ad quod est, sup. ad Syll. l. 3. §. subuenitur & inf. eod. §. sed & Aristo. & infra eod. l. vi facit. & §. de eo per quem factum erit. l. 1. §. 1. Accur.

p *Definitio*] i. assignatio nec est vera definitio, est ergo plana, vt pro oib. his operib. habeat locũ interdictũ, vt restituatur opus exceptis illis casib. vbi impunè continetur nũciatio: vt §. de no. ope. nun. l. de pupillo. §. si quis riuos. & sup. de riuis. l. Seruius. §. fi. & §. tit. 1 l. 1. §. si quis purganti. & exceptis illis casib. vbi competit exceptio cõtra hoc interdictum: vt no. §. Cæcilius. l. §. denique. Accur.

q *Vel*] pro saltem.

r *Perseuerauerit*] non præstita satisdatione de opere demoliendo. & facit sup. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. meminisse. & si seru. vend. l. & si fortè. §. 2.

s *Contra testationem*] id est nunciationem coram testibus factam. denunciatio quandoque sine testibus fit.

t *Idem esse*] vt faciat vi.

u *Verum est*] vt faciat vi.

x *Possit*] quia ergo per eum factum est. ne prohibeatur: dẽt pro eo haberi, ac si prohibitus esset: vt & §. de reg. iur. l. ad ea quæ. §. semper & l. ea iure ciuili & §. vt in possil. leg. l. is cui. §. sic duob. & sup. de no. oper. nun. l. Prætor. §. si quis paratus. & su. quib. ex cau. in pos. ea l. 2. §. hæc verba. in fine. & sup. quorum leg. l. si. in fi & sup. de ripa mu. l. 1. in princ. & su quib. mo pign. vel hypo. solu. l. item liberatur. §. si quis paratus. & sup de leg. 2. l. Titia 2. §. Seia. & ar. sup. de inoff. test. l. nihil 2. ac spon. & de iureiu. l. si non fuerit. & de cuic. l. si ideo. §. fi. & sup. si quis cau. l. 2. §. fin & sup. ne vis fiat ei qui in poss. l. si in princ.

y *In præsentiarum*] i. in præsenti. Accur.

z *Fecisse*] vt inf. l. 3. §. illud.

a *Iusta causa*] postea: vt rescripto Principis. vel si satisdederit: vt inf. l. 3. §. si quis paratus. Accur.

b *Impedit ur*] ad quod est infra. de furt. l. pen.

c *Te*] facientem opus non vi, non clam.

d *Magni faciebat*] id est te valde diligebat.

e *Non videbitur*] id est non videris tu.

f *Meo*] quia ex parte mea nullus dolus fuit.

g *Ne in aliena*] Facit sup. de arbit. l. ne in potestate. & inf. de regu iur. l. non debet. & sup. ne quid in loco publ. l. 2. §. idem Neratius. & supra. de negot. gest. l. soluendo. Sed argumen. contra. infra quarum rerum actio. l. 2. §. exceptionis. Accur.

P *Reddere*] In hac l. continuatur id quod dictum est sup. in fine proxi casus præceden. Et dicit. Sive egomet prohibeam, siue per seruum meum, siue per procura. otem, siue per

1 Ista glo. est fin. ad hoc, q re gula dolo facis: qa potis qđ restituturus es: nõ hẽt locũ in possessorijs, qđ verũ nisi in cõtinẽti possit probari. Bolo.

2 † Propterea quod alijs propter quod vi, &c. P. Flo.

3 † Cõmittere. P. F.

4 † P. F. receperim.

5 † Alias. qđ vi aut clàm. &c.

6 † Fiunt. P. F.

7 † In P. F. Plena.

8 † P. F. perseuerauit facere.

9 † P. F. vt sic infra paulò post pluribus in locis.

10 † Cæcilius. P. F.

11 † Quicũque sciret se prohiberi per vim. &c. & P. F. quicum sciret se prohibere.

12 † P. Fl. destituerit.

13 † P. Fl. impedit.

14 † L. 2. interdic. P. F.

per similẽ personam: idẽ est, nec obst quod per liberam p. sonã mihi quæsit: nã prohibitio facit te vi facere: imo, & cũ clã ædificas, ex tuo facto teneris: & sufficit, ꝙ semel prohibeatis pro toto tẽpore, vt totum ædificium postea factũ debeas destruere: nisi postea tibi permissem ædificare, vel

Vlpianus. [1]†

LEX III.

PRohibere [a] autem nõ vtique per semetipsum necesse est, sed & si quis per seruũ suum, vel procuratorem prohibuerit, [2] rectè videtur prohibuisse: idem est, [2]† & si mercenarius meus prohibuerit. Nec quem moueat, [3]† quis ꝙ hibuerit, [b] quod per liberam personam actio acquiri non solet. [c] nã prohibitio hæc demonstrat te vim facere. Quid mirum? cum etsi clam [d] [4]† feceris, habeam tamen actionem? Ergo magis facto tuo delinquentis, quam alieno acquiritur mihi actio.

¶ Illud sciendum est, non omnibus momentis vim esse faciendam, [e] sed semel inter initia facta vis [5]† perseuerat. [f]

Qui permittit opus fieri, si interdictũ proponat, patitur exceptionẽ conuentionis. h. d.

¶ Sed si permiserit, [g] aduersus eum, qui vtiꝫ interdicto, exceptio [h] erit necessaria. Non tantum autem si ego permisero, sed & si procurator meus, vel tutor, [i] qui tutelam administrat, [k] vel curator pupilli, furiosi, siue adolescentis, dicendũ erit exceptioni locũ fore. [l]

Officiarius publicus non potest vltra permittere, quam sibi concessum sit a lege, vel consuetudine.

¶ Planè [m] si Præses, vel Procurator Reipublicæ permiserit, in publico loco facere, Nerua scribit exceptionem locũ non habere, quia etsi locorum (inquit) publicorum procuratio data est, concessio [n] tamen data [n] non est. Hoc ita verum est, si non lex municipalis [o] Procuratori Reipublicæ amplius concedat.

Quãdo quis iuris defensiones proponere paratus est, videtur cessare clandestina, aut violenta monitio. h. d.

¶ Sed si à Princ pe, vel abeo, cui Princeps hoc ius concedendi dederit, [p] [6]† idem erit probandum. [q]

¶ Si quis paratus sit se in iudicio defendere aduersus eos, qui interdicendum [r] putant, ne opus fiat, an videatur vim facere desinere? Et magis est, vt desinat: si modò satis offerat, & defendere paratus sit, si quis agat, & ita Sabinus scribit. [s]

¶ Sed & si quis damni infecti paratus sit cauere, cum, propter hoc tantum esse prohibitus, vel quia non defendebat, vel damni infecti non repromittebat, consequens est dicere, desinere [t] cum vim [7]† facere.

Exponit verbum clàm positũ in edicto. text. planus est.

¶ Clàm facere videri Cassius scribit eum, qui celauit aduersarium, neque ei denunciauit: [u] si modo timuit [x] eius cõtrouersiam, [y] aut debuit timere. Item Arillo putat eum quoq; clã facere, qui celandi animum habet eum, quẽ prohibiturum se intellexerit, & id existimat, aut existimare debet, se prohibitum [z] iri.

1 †li.71.ad edi.P.F.

*ad intel. huius l. vi de Rui. in l. 1. §. nunciatio. nu. 67. de op. no. nun.

2 †P. FLidem ẽt si.

3 †quis ꝙ hibuerit deest P.F.

4 †P.F. clã tu me feceris, habẽ actionem.

¶ *Clàm facere*] Nunc exponit verbum, clã, & ille clàm dicit ædificare, qui celat aduersario opus, quod facit: quem, si sciret, credit, quod ei controuersiam moueret coram iudice, vel de facto saltem sine iudicio, & de hoc timet, vel timere debuit. item si non credat, credere tamen debebat. Item clàm dicitur facere, qui dixit aduersario de opere, quod erat facturus, alia tamen forma, quam fecit, de quo da exemplum, vt in gl. vel qui tardè dixit. & h. d. hic §. & l. sequen. & princip. seq Franc.

5 †P.F. de eã vis.

a *Prohibuerit*] vel cũ mandato, vt & supra de procu. l. procurator 3 vel etiam sine mandato, vt arg. sup. de peti hære. l. itẽ veniunt. §. à quo. Acc.

*Ille. §. est valde sinsim B. ad hoc, qꝛ in mandato ġnaliter facto à Republica ñ venit alienatio rerũ suarũ. Bolo.

b *Quis prohibuerit*] nec etiam econtra, quis prohibeatur, dominus, an eius ministri, vt sup. de no. oper. nuncia. l. de pupillo, §. seruo. & §. nunciationem.

c *Non solet*] vt ẽ. de consti. pec. l. & licet. & faci. ẽ. de vsu. l. si quis solonio. ff. & ẽ. de ope. no. nũ. l. si ꝓcurator. & ẽ. de bo. auto. iud. poss. l. cum vnus in prin. & inf. eo. l interdictum.

d *Et si clam*] ita, qd nec per se, nec p alium prohibuit dñs.

e *Faciendam*] vt locus sit illi interdicto.

f *Perseuerat*] hoc inter easdem personas: secus in diuersis, vt ẽ. eo. l. vi facti. §. tãdiu & facit sup. eo. l. 1. §. idem Labeo. & arg. ẽ. de fur. l. quãuis, & ẽ. quod met. ca. l. videamus. Sed contra ẽ. eo. l is qui. §. interdictum. Solu. ibi facta fuit remissio: hic nõ. Item facit ẽ. de leg. 2. l. Titia Seio. §. vsuras, & ẽ. vt in poss. leg. l. si is, a quo. §. fi. Sed at. ẽ. ẽ. de verb. sig. l. vasa. vinaria. Itẽ ẽ ẽ. de itin. actuq; priuat. l. 3. in princ. Sol. vt ibi. Itẽ ẽ. ẽ. de vsur. l. mora ibi, cũ sit omissa. &c. sed magis concordat. Item arg. cõtra ẽ. de acq rer. do. l. qui bona. §. 1. Acc.

g *Sed si permiserit*] post prohibitionem, & hic puncta. Ac.

h *Exceptio*] s. cõuentionis, vt & ẽ. tit. 1. l. 1. & ẽ. de pact. l. iurisgen. §. pe. & sup. de ope. no. nunc l. 1. §. item quæritur. & sup. qui mo. pign. vel hypo. sol. l. si consensit.

i *Vel tutor*] quia hi loco dominorum habẽtur, vt in fine furt. l. interdum. §. qui tutelam, & arg. inf de iniur. l. sed & si vnius. §. 1. Accur.

k *Administrat*] ad differentiam eius, qui curatori administrationem cessit, vel qui ad instruendum datus est, vt in s. de iudu. l. quod si forte. §. 1. Accur.

6 †alij addunt permissu si, id. &c.

l *Locum fore*] scilicet conuentionis de rigore. Sed an minor poterit restitutionẽ implorare? vide vt quod sic, vt sup. de min. l. ait Prætor.

m *Concessio*] idest remissio.

n *Data*] etiam de rigore, ad quod est supra de transa. l. cum hi. §. si Prætor. & sup. de iureiur. l. cum qui. §. in popularibus. & C. de transac. l. Præses. & sup. de dona. l. filius, & sup. de pac. l. contra §. si filius. & C. de pac. l. filius. & supra ad Maced. l. si filius. in prin. & sup. de reb. eo. l. magis. §. non passim. Et no. ex præsenti. & superiori responso, ꝙ maiorem pãtem habet priuatus administrator, quam publicus.

7 †P.F. vt sic sup. pluribus in locis.

o *Aliter sapit*] sic ergo consuetudo specialis derogat legi speciali, vt hic. & C. de emanc. libe. l. 1. & ẽ. cõia prædi. l. vẽditor. §. si constat. & ẽ. quod cuiusque vniuer. l. itẽ §. item facit. in ẽ. eo. l. aut qui. §. idem ait.

1 Consuetudo specialis legi derogat.

p *Dederit*] prædicta concessio fuerit data, supp. e.

q *Probandum*] exceptioni locum fore.

r *Interdicendum*] idest denunciandũ, vt statim subijcit, ne opus fiat. &c.

s *Scribit*] Facit sup. de oper. no. nun. l. Prætor. §. si quis paratus & l. stipulatio. §. 1. & quotũ leg. l. 2. §. 1. & ẽ. de ædilit. l. si dubitetur. in prin. & sup. de vsufr. l. si is, qui. §. si seruus. Acc.

t *Desinere*] sublata causa tollitur prohibitio. vt sup. proxi. §.

u *Denunciauit*] hic continua inferiorem l. aut qui.

x *Timuit*] si credidit eum moturum sibi controuersiã, & ita frequẽter timuit: inde est, quod clã fecit: aut saltem debuit credere & ita consequenter timere.

y *Controuersiam*] de iure & iure moueri.

z *Prohibitum*] de facto, & sine iudice, vt differat à pcedenti casu

casu. sic sup. quod met. cau. l. isti quidem. & facit sup. ad leg. Aqui. l. ob id. & l. idē iuris & ĵ. l. proxi. & sup. ad Macedo l. Iuli. & sup. pro emp. l. qui fundum. §. seruus meus. & sup. de contrah. emp. l. eaq. §. 1. & ĵ. de reg. iur. l. quo tutela §. vi facit. & sup. si cer. peta. l. quod te. & depos. l. qđ seruus. & ĵ. de furt. l. qui rem. & sup. de acq. poss. l. clam.

*li 2. Interd. P. F.

Venuleius. *

LEX IV.

SErvius etiam clàm facere eum ait, [a] qui existimare debeat sibi controuersiam futuram, quia non opinionem eius, [1]† & resupinā existimationem [2]† sequi oporteat: ne melioris conditionis sint stulti, quam periti.

a *Ernius . Ait*] idem, quod superiori. §. sed addit. g. &c. ad quod facit s. de nox. l. nō solū. & ĵ. de perit. her. l. si a patre. & l. ti prædo. & sup. de iu. & facti ign. l. nec supina. & concordantiæ superioris. §.

1†P.F. cuius.

2†P.F. eē oporteat.

Vlpianus lib. 7. * *ad edict.*

LEX V.

AVt qui aliter * fecit, quā denuntiauit, vel qui decepto eo fecit, ad quem pertinuit non facere, vel consultò [b] tunc denuntiat aduersario, cum eum scit non posse [c] prohibere, vel tam sero denuntiat, [d] vt obuiare [3]† prohibiturus priusquam fiat, non possit, & hoc ita Labeonem probare Arisso ait.

¶ Si quis se denunciauerit opus facturum, non semper [4]† videtur non clàm [e] fecisse, si post denunciationem fecerit, debebit enim (& ita Labeo ait, [f] & diē, [g] & horam [h] denūciatione complecti, & vbi, & quod opus [5]† facturus sit: neque quidem [6]† perfunctoriè, [i] aut obscurè dicere, aut denunciare: neque tam arctare aduersarium, vt intra diem occurrere [k] ad prohibendum non possit. [l] Et si forte * non sit, cui denuncietur, [m] neque dolo malo factum sit, ne sit: amicis denique, aut procuratori, aut ad domum [n] denunciandum est.

¶ Sed & Seruius [o] rectè ait sufficere fœminæ [p] viro notū facere opus se facturū, [q] vel deniq; sciēte eo [r] facere, quāquā etiam illud sufficiat, celandi [s] animum non habere.

¶ Idem ait, si quis in publico municipij velit facere, sufficere ei, [t] si [7]† Procuratori [u] Rei publicæ denunciet.

¶ Si quis dum putat locum tuum esse, qui meus est: celandi tui, non mei causa fecerit, mihi interdictū [x] competere.

3†P.F. eē oporteat.

* Aliàs li. 70. P. F.

* Bar. hic dicit q̄ iste tex. deberet scribi literis aureis ad hoc propositū, q̄ vbi aliqs citatur ad aliquē actū, si ille actū aliter agitur, vel in qualitate, vel in substātia, q̄ fuerit dictū in citatione, nō valet, & cēsetur factus parte nō citata. Bologn.

3†P. Flo. vbi re.

4†P.F. nō vī clā fecisse.

5†P. F. futurum sit.

6†P.F. p̄functoriè.

7†P.F. curatori.

b *Consulto*] idest ex consilio.

c *Non posse*] idest tunc cum scit eum non posse loqui.

d *Denuntiat*] Sed nōne incontinenti cum certificatur, potest p̄hibere? Quidam dicunt, quòd non, sed ad locum debeat ire, vt arg. supra de oper. no nunc. l. de pupillo. §. nunciationem, quod non placet quo ad hoc interdictum, vt inf. eod. l. §. si quis eum. Dic ergo hic nō posse cōmodè, quia voluit vocare testes, & interim, ille recedit, vt argu. supra de vsu. l. ſciendum. Vel erat dñs absens, cum dixit familiæ dñi, vt inf. §. & si forte. Vel dic, quod volebat nūciare in re præsenti. hoc quidem propter tarditatem nunciationis non potest.

e *Non clàm*] illud nō est additum ĵm. sed sine eo stare posset.

f *Labeo ait*] alias non habet ait, & tunc intelligitur.

g *Diem*] scilicet facti operis.

h *Et horam*] in hoc est arg. ĵ. de acc. libellorū circa princ. sed in alio casu est. Itē in eo, quod subijcit, qđ opus esset, &c. est arg. ĵ. de ope. no. nun. l. 1. §. p̄tēā, sed ibi in nunciante ad prohibendum, hic in ædificante nūciante, i. certificante dñm. Item quod subijcit, neque quidem, &c. facit ĵ. de interd. l. de æte. §. nihil. & de contrah. emp. l. ea quæ in fi.

i *Per fallaciam*] idest obscurè, vt & subijcit, vel dicit, decepit.

k *Occurrere*] ad locum operis, cum ibi velit nunciare: potest tamen & ibidem, vt modò dixi.

l *Non possit*] ji ergo à prædictis, non cauet: clàm facit.

m *Denuncietur*] ab ædificante, vt patet ex prædictis, & inferioribus.

n *Ad domum*] arg. q̄ si vēditor sit absens sine dolo, nec scisset ēptor, vbi sit: saltē amicis, aut procuratori, aut domi est denūciandū, vt possit de euic. agere. ad q̄ facit. C. de anna. exce. l. pē. & ĵ. de dā. infe. l. 4. §. Pretor. & ĵ. de lib. agno. l. 1. ĵ prin.

o *Sed & Seruius*] aliquis volebat ædificium facere, cuius nomine poterat mulier agere, quod vi aut clàm, certè si vir certificetur, sufficit quasi in procuratorem vxoris, vt & C. de p̄cur. l. 2. & l. maritus. Vel quasi ipse sciat quod ipse scit. argu. C. de epis. audien. l. si legibus. & secundum hoc dictio fœminæ est genitiuus: viro idest marito, est datiuus. Non autē econtra. Sic et idem, vt inf. de iniur. l. 2.

p *Fœminæ*] cuius interest, ne opus fiat.

q *Facturum*] aliquem puta.

r *Sciente eo*] vt inf. de appel. l. cum quidam.

s *Celandi animum non habere*] quamuis non denuncietur.

t *Sufficere ei*] ædificare volenti.

u *Procuratori*] s. illi, cui lex municipalis dedit potestatem hanc, vt posset concedere hominibus ædificare in publico loco. vt sup. eo. l. prohibere. §. illud.

x *Interdictum*] hāc in dā. vt sup. ad le. Aqui. l. sicētiam. &

1 Quid p̄prie significet vox p̄functorie, pulchrè Bud. in l. emptorē ĵ. de actiemp.

sed

ſed & ſi defendendi. Et in iniuria, vt inſ. de iniur. l. eum q. §. ſi iniuria. & furto. vt C. vnde vi. l. cum quæ rebatur in fi. cæ facit ſup. de neg geſt. l. item ſi cum putaui: ſed arg. contra ſup qui ex cau. in poſſ. ea. l. Pulcinius. §. quod ſi aduerſus, & ſup. ſol. matr. l. etiam. §. dicet.

a N *faceret*] fuit ergo factum in alienita opus. quod ſufficit ad hoc interdictum: ſed non ſic ad illud de ope. no. nun. vt ſup. de ope. no. nũ.

1 P. Plo. l. de pupillo. §. 2. cum non

b *Ita eſſet*] ſcilicet ac denũciaſ cipienda.

ſet. Ant. Aug. li. 1. c. 3.

c *Quod tu*] feciſti.

d *Plures*] quam dixerit Mutius.

e *Haredes eorum*] Hi tenentur ad patientiam tantum. vt ſup. de ope. no nun. l. pe ſecus ſi ipſe tu or nõ feciſſet. ſed iuſſiſſet fieri: tunc. n. non teneretur tutor. ſed is, cuius nomine iuſſit, vt ſup. proxi. §. ſecundum quoſdam.

f *Ai nomine*] ſ. ædificantes, vt & ſup. de aqua plu. arcen. l. quan quam. §. ſi. ſed aduerſus dominum ad patiẽtiam inf. e. l. is qui. §. ſi tutoris. vel dic defendentes, ſed dominus ædificauit. Accur.

g *Interdici poſſe*] id eſt, interdictum proponi poſſe.

h *Non ob id*] ſ. hoc ipſo. Ioan.

2 F. Flo. deeſt. fecerit.

i *Alieno nomine*] id eſt. dominico.

k *Suo*] id eſt. peculiari. Ioan.

l *Non tecum*] directò, ſed noxali. Io. vt inf. eo. l. ſi alius. in prin.

m *Mecum*] me habente ratũ, vt inf. e. l. deniq. §. ſi colonus.

n *Eo*] iubẽte. ſ. tantum. vt ſtatim dicet.

3 P. F. Ideſt dumtaxat alieno nomine interdici poſſe.

o *Sed cum*] repete, ſed cũ eo cuius, &c.

p *Procurator*] qui iuſſit ſ. generalis: nam hic dñs non mandauit. Sed inferiori reſponſo & ſi tibi. & ecmandauit dñs. At hic ratũ habuit, aliàs nõ tenetur. vt inf. e. l. deniq. §. ſi colonus.

4 P. Flo. ſ. d ſi id meo aut ſuo nomine fecit.

¶ Idem dicit, & ſi ſerui mei, vel procuratoris celandi cauſa factum ſit, mihi interdictũ competere.

¶ Si quis [1] † cum denunciaſſet opus ſe facturum, eiq; denunciatum eſſet, ne faceret, [a] fecerit, vtilius puto probandum vi eum feciſſe.

Hic incipit exponere verbum, factum eſt, poſitum in edicto: & diuiditur uſque ad finem: quia primò ponit dictũ Mutij, ſecundo reprehendit eum in eo, quod dixit tutorum. tertiò reprehendit in eo, quod dixit tutorum. quartò in eo reprehendit, quod dixit tuo iuſſu. quintò ponit vnam regulam generalem, ſecunda ibi, Labeo autem, tertia ibi, Sed quid ſeruus. quarta ibi, Similiter. quinta ibi, Et cum interdictum. Bar.

¶ Hæc verba, Quod vi, aut clàm factum eſt, ait Mutius, ita eſſe, [b] quod tu, [c] aut tuorum quis [2] † fecerit, aut tuo iuſſu factum eſt. Labeo autem ait, plures [d] perſonas contineri his verbis: nã ecce primum hæredes eorum, [e] quos enumerat Mutius, contineri putat. Idem ait, & aduerſus procuratorem, tutorem, curatorem, municipumve ſyndicum, [3] † ſi alieno nomine, [f] am ſuo fecerit, interdici poſſe. [g]

¶ Si quid ſeruus meus fecit, non ob id [h] mecũ actio eſt, [4] † ſed ob id, quod meo nomine, [i] aut ſuo [k] fecerit. Nam & ſi tuum ſeruum mercenarium habuero, quicquid ab eo factum fuerit meo nomine, ob id non tecum, [l] ſed mecum, [m] cuius iuſſu, aut nomine id opus à ſeruo tuo factum fuerit, agendum erit hoc interdicto. Similiter, quod iuſſu cuius factum erit, ob id non cum eo, [n] ſed cuius [o] nomine iuſſerit, hæc actio eſt. Nam ſi procurator, [p] tutor, curator, duumuir municipij, quod eius nomine [q] † ageretur, cuius negotium procuraret, fieri iuſſerit, ob id agendum erit cum eo, [r] cuius nomine factũ quid erit, non cum eo, qui ita iuſſerit, & ſi tibi mandauero, vt opus fieri iuberes, & in ea re mihi parueris, mecũ, (inquit) non tecum [s] erit actio.

¶ Et cum [t] interdictum hoc ſic fit ſcriptum, Quod vi, aut clã factum eſt, non ita, Quod vi, aut clam feciſti. Latius porrigi, quam ad eas perſonas, quas ſupra memorauimus, [u] Labeo putat, & hoc iure vtimur, vt ſiue ego feci, ſiue fieri iuſſi, [x] interdicto, Quod vi, aut clàm tenear.

Paulus. *

LEX VI.

SI ego * tibi mandauero opus nouum facere tu alij, [y] non poteſt videri meo iuſſu factum, teneberis ergo & tu, [z] & ille. An & ego teneat, videamus. Et magis eſt, etiam me, qui initium rei præſtiterim, teneri. [a] Sed vno ex his ſatisfaciente cæteri liberantur. [b]

1 Cum non denũciaſſet. Ant. Aug. li. 1. c. 3.

a N *faceret*] fuit ergo factum in alienita opus. quod ſufficit ad hoc interdictum: ſed non ſic ad illud de ope. no. nun. vt ſup. de ope. no. nũ. l. de pupillo. §. 2.

b *Ita eſſe*] ſcilicet ac denũciaſcipienda.

c *Quod tu*] feciſti.

d *Plures*] quam dixerit Mutius.

e *Haredes eorum*] Hi tenentur ad patientiam tantum. vt ſup. de ope. no nun. l. pe ſecus ſi ipſe tu or nõ feciſſet. ſed iuſſiſſet fieri: tunc. n. non teneretur tutor. ſed is, cuius nomine iuſſit, vt ſup. proxi. §. ſecundum quoſdam.

f *Ai nomine*] ſ. ædificantes, vt & ſup. de aqua plu. arcen. l. quan quam. §. ſi. ſed aduerſus dominum ad patiẽtiam inf. e. l. is qui. §. ſi tutoris. vel dic defendentes, ſed dominus ædificauit. Accur.

g *Interdici poſſe*] id eſt, interdictum proponi poſſe.

h *Non ob id*] ſ. hoc ipſo. Ioan.

2 F. Flo. deeſt. fecerit.

i *Alieno nomine*] id eſt. dominico.

k *Suo*] id eſt. peculiari. Ioan.

l *Non tecum*] directò, ſed noxali. Io. vt inf. eo. l. ſi alius. in prin.

m *Mecum*] me habente ratũ, vt inf. e. l. deniq. §. ſi colonus.

n *Eo*] iubẽte. ſ. tantum. vt ſtatim dicet.

3 P. F. Ideſt dumtaxat alieno nomine interdici poſſe.

o *Sed cuius*] repete, ſed cũ eo cuius, &c.

p *Procurator*] qui iuſſit ſ. generalis: nam hic dñs non mandauit. Sed inferiori reſponſo & ſi tibi. & ecmandauit dñs. At hic ratũ habuit, aliàs nõ tenetur. vt inf. e. l. deniq. §. ſi colonus.

4 P. Flo. ſ. d ſi id meo aut ſuo nomine fecit.

q *Eius nomine*] in minore accipe, ſi locupletior eſt: nõ aliàs niſi ad patientiã: ſed tutor tenetur. vt ſ. eo. l. is qui. ſi tutoris.

r *Cum eo*] iubaudi tantum qui &c. Vel dic, tenetur, cum ſuo nomine iuſſerit opus fieri. vt inf. l. proxi. non cum eo iubente nomine dominii. vt hic. Vel hic mandatum eſt. vt iuberet. inf. vt opus faceret. ipſe autem alium facere iuſſit. & ſecundum hoc non ſunt contra quę ſigna. quæ ſunt inf. p. mi. reſpon. Primam hic approbo cum dicam hoc dominum non mandaſſe.

ſ *Non tecum*] inf. l. prox. contra. Sol. quidem dicũt hanc per illã corrigi. alij nõ tecum. ſ. directò. ſed vt iuſ. vt inf. eo. l. is qui. ſi tutoris. Vel dic, refert vtrũ iubeam te facere an ne iubeã te iubere facere. ſi non te iubeã facere, & tu alium iuſſeris, & ille fecerit, tenetur q fecit. & ego: teneris & tu, quia videris feciſſe. & hoc caſu loquitur inf. l. proxi. ego. Si autem iuſſi te iubere facere & tu alium iuſſeris. & ille fecerit, tenetur qui fecerit: teneor & ego, tu vero non teneris. quia non videris feciſſe cum non ſueris iuſſu facere. & ſic hic loquitur, & ſũt hæc non ſunt contraria. ſup. ad l. 2. in Aquil. l. liber homo. & de iurif. omn. iud. l. ſi quis id. rogat. & inf. de iniur. iuſto. §. ſi mandato. & l. ſed ſi vnus. §. ſi iniuſtus. quę & ſuperiùs reſponſo ſunt cõtraria. niſi quatenus diximus non intereſſe ſi mãdatum domini. Idẽ facit ad hoc reſponſum ſupra de vi. ſi fiat ei, qui in poſſ. miſſus eſt. ſi dominus. & ſup. de vi. & vi armata. l. primo. §. deieciſſe. & inf. de arborum furtim cæſa. l. furtum. §. hoc autem. & inf. de reg. iur. l. is damnum.

5 agaretur. P. F.

Item facit ſupra de aqua plu. arcen. l. in colonus. Accur.

t *Et cum*] aliàs autem cum. & non eſt hic §. ſecundum Alex.

u *Memoramus*] id eſt, ad omnem poſſeſſionem alienam ad patientiam. vt infra eodem. l. competit. §. en.

x *Fieri iuſſi*] meo nomine, vel etiam alieno.

SI ego.] CASVS. Ego mandaui Titio. vt opus faceret: & Titius iuſſit alij facere, hoc caſu tenetur faciens opus, tenetur & Titius. teneor & ego, & vno ex his ſoluente. liberantur alij. Franciſcus.

y *Tu alij*] tuo nomine. ſecus ſi mea. Accurſius.

z *Et ille*] quia nomine tuo fecit. Accurſius.

a *Teneri*] ſi meo nomine mandauit, & facit ad initium iſtud C. ad legem Iuliam de vi. l. quoniam. & inf. vi bon. rap. l. Prætor. §. hoc edicto. & inf. de iniur. l. non ſolum. §. ſi mãdauit. & inf. eo. l. ſemper. §. 2. Sed contra. ſup. l. proxi. §. fi. ibi. & ſi tibi. & c. Sol. vt libr.

b *Liberantur*] ergo dolus aliorum remanet impunitus, & facit ſupra, quod metus cauſa, l. quod diximus. in princip. Accurſius.

SI alius.] CASVS. Debebam ſerui. itineris per fundum meũ tibi. aliquis me inuito in hoc fundo ædificauit. ita quod iter tuũ impeditur. teneor tibi hoc interdicto in hoc, vi præſtem tibi patientiam deſtruendi hoc opus. Si autem ſeruus meus hoc opus fecit. ſiquidem mea voluntate, teneor deſtruere meis expenſis: ſi ſine mea voluntate fecit: teneor tantum patientiam præſtare. & ſeruum pro noxa dare. Sed

*li. 67. ad edi. P. F.

* Bal. in l. vnica. §. ne ãt ver. extra q̃ mandatus Titio. iſtum tex. ſin. exclamat. & merito tenendum ad hoc. q̃ ſi quis mandauit tibi, vt cõmitteres homicidiũ & ta mãdaueris. q̃ ſi tua mandatũ alieni de homicidium. & perpetratum ſit. illud vltimum. an teneatur? an primus mandãs: an ſecundus: an vterq; ipſe ſolus homicida: & dicit, q̃ omnes tenẽtur per iſtũ text. Bolog.

Sed si seruum vendidi, præstabo patientiam destruendi, & emptor, vel impensas præstabit in destruendo opere: vel seruum dabit pro noxa. Sed si me volente fecit opus, licet eũ postea vendam, tenebor præstare impensam & patientiam & si hoc præstem, liberatur emptor. Idem si emptor præstet: nam ego liberor, sed si emptor dedit seruum præ noxa, non liberor, quia tenear ad hoc interdictum. Vltimo dicit, qui post prohibitionem facit opus tenetur, & hoc interdicto: item interdicto de operis noui nunciatione: nisi remiserim nunciationem: nam tunc non tenetur: & qui post prohibitionem facit, siue facta remissione, siue non, dicitur clam facere: cum non possit dici celatus, qui iam prohibuerat.

1† li. 71. ad edict. P.F.

2† P. Flo. deest, debere.

¶ *Bellissime* Agens hoc interdicto potest quãdoq; reperire exceptionis vtilitatem, qua possit efficere vt non clam: quod opus dat mihi damnum, & ego destruo illud opus vi, aut clam: si tu agas hoc interdicto, quod destruxi opus vi, aut clam, ego excipiam, quia tu illud opus feceras vi, vel clam, & hoc est verũ, si enorme damnum ex hoc opere habebã, alias non debui destruere. Ponitur alia exceptio, quæ huic interdicto obuiat, vt si vicini ædem destruxi causa extinguendæ incendij: & propter hoc agatur cõtra me hoc interdicto, vel Aquil. nã si magistratus destruxit, & iure non tenetur, si autem ego priuatus destruxi: tunc aut habebã iustum timorem, vt quia prope domum destructam verat ignis, & nõ teneor, alias teneor hoc interdicto ad tum plurimi, ad interesse. Idem est dicendum si Aquil. agatur, si autem destruxi domum vicini nullo orto incendio nec proxima oriatur ibi prope, bene teneor, & redditur ratio.

3† P. Flo. deest, in.

4† P. Flo. vel litis æstimatione.

¶ *Notandum* Hæc verba edicti quamuis late pateant, vt ex supradictis patet: tamen hoc edictum locum habere in opere quod in solo tantum fit. Qui ergo colligit fructus fundi mei, non tenetur hoc interdicto: qui autem incidit arbores fundi mei, vel salictum, vel arundinem, vel vites meas: tenetur hoc interdicto, non autem ille, qui colligit fructus: nam tenetur furti.

¶ *Si quis aceruum* Dic calcum, vt in g. subsequenter dicit, fecisti fossam in fluuio publico meus in eã incidit, & læsus est, teneris hoc interdicto. Item qui destruxit summitatem domus meæ, licèt nõ vsq; ad solũ: tenetur hoc interdicto, & dat exẽpla in tegula remota, licet si ramum de arbore incidit. Et est hoc verũ de regula, si erat supra domum posita, & inde sit remota: si autẽ nondum erat supra domum posita, aliquis eam removerit: nõ tenetur hoc interdicto. Proiecta ãt domus, vel proiecta, vel proiecticio sublato, non datur hoc interdictum. Si aũt statuam affixam domui, vel simile quid quis removeat, hoc interdicto tenetur. Item qui aratrum vi, vel clam in agro alterius, vel fossam fecit, hoc interdicto tenetur. Qui aũt aceruum lignorum existentem in agro Titij removit extra agrum portando ligna: hoc interdicto non tenetur, cũ per hoc non lædat fundum, nec aceruus cohæreat solo, & hoc dicit hic, §. cum tribus legib. seq. Fiã.

a *Iussero*]i. in meũ iudicium, puta iuramentis ei delatis. Accur.

Vlpianus. 1 †

LEX VII.

SI alius fecerit me inuito, a tenebor ad hoc, vt patientiam præstem. b

¶ Neratius quoq; scribit eũ, cuius seruus vi, aut clam fecerit, aut lua impẽsa c ex hoc interdicto opus restituere debere, aut patientiam d restituendi præstare, & seruum noxæ e dedere 2 † debere. Et planè si mortuo alienatoue seruo interdiceretur, f patientiam dũtaxat præstare g debere ait, h ita vt emptor i eo interdicto possit conueniri, vt aut impẽsam præstet, aut in 3 † noxam det, dominoq; k operis opus sua impensa restituente, aut damnato, quia nõ restitueret, l emptorem liberari. m Eadẽ n & si contra dominus seruit, o vel opus restituisset, vel 4 † in litis æstimationem damnatus esset. p Quod si noxæ tantum eum dedidisset, q aduersus dominum operis r vtiliter interdici.

¶ Ait Iulianus, Qui ante nunciationis s remissionem, t contra quam prohibitus fuerit, opus fecerit, duobus interdictis tenebitur, vno quod de 5 † operis noui nunciatione cõpetit, altero, Quod vi, aut clã. u Remissione ãt facta x intelligendus nõ erit vi, aut clã facere, quãuis prohibeatur. y Licere enim debet ædificare ei, qui tanti dederit, cum potior hoc ipso z cõstituatur, clamq; facere 6 † quãuis prohibeatur, 7 nec ante remissionẽ, nec postea existimãdus é, cum is, qui opus nouum nunciat, non possit videri celatus, b & præoccupatus, c antequã controuersiam faceret. d

¶ Bellissime e apud Iulianum quæritur, an exceptio hæc noceat in hoc interdicto, Quod tu non vi, f aut clam feceris, viputa, vtor aduersus te interdicto, Quod vi, aut clam fecisti, an possis obijcere mihi eãdem exceptionem, q nõ vi, g aut clam recisti? Et ait Iulianus æquissimum esse, hãc exceptionem dari. h Nam i si tu

b *Prastiem*]vt opus tollatur, vi & inf. eodem l. semper, in principio.

c *Impensa*]eum præcessit, vel secuta est domini voluntas.

d *Patientiam*]eum eo inuito factum est. Accur.

e *Noxæ*]ad hoc sup. de pet. hær. l. illud. §. fi. & inf. eo. l. nam & si seruus, & l. denique. §. fi. & sup. de colo. l. elegantiores. §. si quadrupes, & de noxa. electio. Sed contra sup. de aqua plu. arce. si cetterus. §. Celsus. Sol. vt ibi. Accur.

5† P. Flo. ex.

f *Interdiceretur*]i. interdicto ageretur.

g *Præstare*]i. vendi tionem.

h *Ait*]Neratius.

i *Empto*]dum viuit seruus.

k *Domino quoq;*]scilicet quondam venditore.

l *Non restituente*]qđ est, quãdo voluit dominus.

6† P. Flo. deest, & vis prohibeatur.

m *Liberari*]vt & inf. si fatur. fe. ei. l. quoties. in prin. Et argu. inf. eo. l. tempestiuum. Accur.

n *Eadem*]i. dicenda sunt. Accur.

o *Seruus*]i. emptor.

p *Esset*]quia venditor liberabitur.

q *Dedidisset*]i. emptor seruum. Acc.

r *Aduersus dominum operis*]i. venditorem cuius voluntate factum est.

s *Nunciationis*] post prohibitionẽ factæ.

t *Remissionem*]id est, ante satisdationem præstitam, quæ pro remissione est. Vel die etiam propriè: nam duobus modis fit remissio s. conuentione & iure, i. præstita satisdatione.

7 *Remissio duob. modis fit.*

u *Quo vi aut clam*]vt sup. de oper. no. nun. l. Prætor. §. nonnulli. & l. 1. §. 1. nec superfluit alterum, vt in d. l. 1. §. 1. no.

x *Facta*]quod fit conuentione, vel præstita satisdatione.

y *Licebitur*]i. retum.

z *Ipso*]quod satisdedit, & die possessori, scilicet, iuris secundum quosdam, cuius causa fit nunciatio, vt supra de ope. no. nunc. l. de pupillo. §. imposuit tamen: sed certè in. n. o. & soli: quia & naturalem causam habet quandoque nunciatio vi ibidem. & hoc quando vocetantum, vt & sup. de ope. noui nunciata. l. 1. §. in operis, & sup. l. si seruus vend. 1. & si forte, §. 1. secus si iactu lapilli, vt eadem l. de pupillo. §. emisisse. Accur.

a *Videbitur*]i. nunc. Accur.

b *Cessatus*]facta remissione.

c *Præoccupatus*]prohibitione, cum animum celandi eum non habuit.

d *Faceret*]domino fundi: nam ad hoc vt non videatur ædificans clam ædificare, debet dicere domino fundi, notum sit tibi quod ego volo ædificare in tali loco, & in tali die, & hora incipiam, & quædam alia debet dicere, vt habes sup. eo l. aut qui. §. 1. Accur.

e *Quod tu non vi*]verba exceptionis, tecte ageres pro eo opere. &c.

f *Quod non vi*]verba exceptionis, & expone vt modò.

g *Dari*]hoc verum est in hoc interdicto, secus in interdicto, vnde vi, vi & C. ad leg. Iul. de vi. l. si quisquis est contra, tunc enim amittit ius suum secundum B. vt C. vnde vi. l. si quis in tantam, nisi incontinenti faceret, vt sup. de vi, & vi arma. l. qui possessionem. Accur.

h *Nam*]quod dixit in genere, nunc ponit in specie.

Tres

(inquit) ædificaueris vi, aut clàm: ego idem demolitus fuero vi, aut clam: & vtaris aduersus me interdicto, hanc exceptionem 1† mihi profuturam, [a] quod nō aliter procedere debet, nisi ex magna, [b] & satis necessaria causa: alioquin [c] hæc omnia officio iudicis [d] celebrari oportet.

Domus vicini potest impune destrui timore ignis, si ignis vsq. illuc peruenit, si autem non peruenit vsq. illuc, tenetur destruens. b. d.

¶ Fit, & alia exceptio, de qua Celsus dubitat, an sit obijcienda: vtputa, si incendij [e] arcendi causa vicini ædes intercidi, & Quod vi, aut clam mecum agatur, aut damni etiā iniuria. Gallus. n. dubitat, an 2†excipi oporteat, qđ incendij defendendi causa factū [f] † sit. Seruius autem ait, si id magistratus fecisset, [g] dandam esse, priuato non esse idem concedendum. ¶ Si tamen id vi, aut clàm factum sit, neq. ignis eousq. peruenisset, simpli litem æstimādā, [h] si peruenisset, [i] absolui eum oportere. Idē ait esse, si damni iniuria actum foret, quoniam nullam iniuriam, aut damnū dare videretur, [k] æquè perituris ædibus. Quod si nullo orto incēdio [l] id feceris, [m] deinde postea incendium ortū fuerit, [n] nō idem erit [o] dicendum: quia non ex post facto, sed ex præsenti statu, [p] damnum factum sit, necne, æstimari oportere, Labeo ait.

Dixi supra expositionem,

Quod vi, aut clam. Itē, & factum quo ad personam faciētis, nunc exponit quo ad locū in quo debet esse factum, vsque ad l. is, qui in puteum §. quod ait Prætor. Bart.

¶ Notauimus [q] supra, quod quamuis verba interdicti latè pateant: [r] tamē ad ea sola opera pertinere interdictum placere, quæcunque fiant in solo. Eum enim, qui fructum tangit, [s] non teneri interdicto, Quod vi, aut clam, nullum enim opus in solo facit. At qui arbores succidit, vtiq. tenebitur: & qui arundinem, & qui salictum, terræ enim, & quodāmodo solo ipsi corrumpēdo manus infert. [u] Idē & in vineis succisis. Cæterū qui fructum [x] aufert, furti debet conueniri. Itaque si quid operis in solo fiat, interdictū locum habet. In solo fieri accipimus, & si quid circa arbores [y] fiat, nō si quid circa fructum arborum.

¶ Si quis aceruum stercoris [z] 4†circa agrum pinguedinis causa deiecerit, cū eo, Quod vi, aut clam factū est, agi potest, & hoc verum est, quia solo vitium [a] adhibitum sit.

¶ Planè si quid agri colēdi [b] causa factum sit, interdictū, Quod vi, aut clam, locū non hēt, si melior causa facta sit agri, [c] quamuis prohibitus [d] quis vi, aut clam fecerit.

¶ Prætereà si fossam feceris in sylua publica, & bos meus in eam inciderit, agere possū hoc interdicto, [e] quia in publico factum est.

1† P. F. dest. mihi.

2† P. Flo. effici oporteret. vide hic Taur.

3† P. F. factū ñ sit.

4† In P. F. circa agri pinguē dixerit.

1 *Profuturam*] facit sup. ne quid in loco pub. l. 2. §. idē ait, & su. de do. l. si duo. & inf. de reg. iur. l. rum par. §. illi. & C. de libe. cau. l. si filiū. & su. ne quis eum, qui in ius vocat. l. 2. & de eo per quem fac. erit l. penul. & l. fi. §. fi & su. de compen. l. si ambo. Accurs.

b *Ex magna*] puta si iudicis nō habuit copiam. cuius authoritate opus destrueretur, arg. C. de decu. l. gñli. li. x. & sup. quę in frau. cred. l. ait Prętor. §. si debitorē. Vel si enorme damnū patitur. & secundū hoc loquitur. inf. e. l. fi. §. si ad ianuam.

c *Absit*] i. si iusta causa nō intercedit.

d *Iudicis*] quasi dicat, non authoritate destruentis.

e *Incendij*] verba exceptionis.

f *Faciat*] iure: aliàs ipse teneretur, vt sup. ad leg. Aquil. l. quē admodum. §. magistratus, quæ est contra, nisi fit sūmus, vt ff. de iniur. l. nec magistratibus.

g *Concedendum*] vt .s. habeat exceptionem.

h *Æstimandam*] cōtra priuatum. i. quod solum interest, vt argu. su. de vi. & vi ar. l. si vi me. & ff. eod. l. is, qui in puteum. §. l. si fundus.

i *Si peruenisset*] Ad domum destructā, & facit sup. ad Velleia. l. aliquando. §. fin. & inf. de Incend. ruin. nau. l. 4. & su. ad leg. Rho. de iac. l. fin §. si ea. & inf. ad Turpil. l. in Senatus. §. si propter. & sup. loca. l. si prius.

k *Videretur*] .s. tale, q̄ destruxit ædes.

l *Incendij*] .i. nulla occasione incendij habita, cum nullum incendium esset inde, sed quia volebat dare damnum vicino.

m *Id fecerit*] .i. destruxisti ædes vicini.

n *Ortum fuerit*] propter, quod si ædes non essent destructæ antea, iste posset nunc de iure destruere.

o *Non idem erit*] vt .s. seruetur prædicta distinctio. Sed contra. ff. ad leg. Aquil. l. si quis fumo. §. quod dicitur, vbi indistincte dicit eum non teneri dāni iniur. Sol. ibi iustus metus est hic non: vt ibi no. Vel secundum P. ibi pœnalē denegat: hic simplicem concedit.

p *Stare*] vt si tunc immineat metus iam orto incendio, & facit sup. de testamen. l. ad testium. §. 1. & su. quis & a qui. l. Iulianus & inf. de verb. obl. l. Il filius. & de stipul. seruo. l. vlus fructus. Acc.

q *Notauimus*] sup. eo. l. 1. §. hoc interdictum ad ea.

r *Pateant*] vt sup. eo. l. 1. in prin. & l. aut qui. §. fi. in fi.

s *Tangit*] .i. colligit.

t *Interdicto*] & tamen pro interesse fructuum datur. vt ff. eo. l. quamquam. Sed arg. cont. sup. de rei vend. l. fructus pendentes. & facit inf. arb. fur cæsa. l. 1.

u *Manus infert*] incidendo arbores, vel arborum ramos. & facit sup. de testam. l. ad testium. in fine. & inf. eodem. l. si immaturam. & l. nam. & si ramos. & l. fin. §. penult. Accurs.

x *Furtum*] maturum alias Aquil. tenetur, & hoc interdicto, vt supra ad legem Aquil. l. si seruus seruum. §. si eluam. & infra eodem. l. si immaturam.

y *Circa arbores*] contra. supra de oper. noui nunc. l. prima. §. hoc autem. Solut. hic loquitur de interdicto, quod vi, aut clam, quod latius patet, quam edictum no. ope. nunc. de quo tractatur ibi. Accurs.

z *Si quis aceruum stercoris*] Titius in suo agro in confinio iuxta agrum vicini aceruū stercoris causa vitandæ pinguedinis fecit: quæ nec sibi, nec vicino expediebat: & sic transijt in vicini prędium: agit vicinus hoc interdicto. Cæterum si sibi nocet, & vicino prodest, non agit vicinus: vt hic & inf. eo. l. si immaturam. Idem si sibi expediebat, sed non vicino: & tunc dic causa pinguedinis inferendæ in vicini prædium: vel dic, quia sibi expedit, & ponendo in suo, nocet in alieno: permittitur quidem fauore agriculturæ, argumen. sup. de aqua plu. arc. l. prima. §. de eo. Alij dicunt, quod potuit in quodam loco iuxta agrum vicini, vt per eum venient pinguedo defluere ad suum. Accurs.

a *Sine vitium*] contra, inf. eodem. l fin. §. si stercus, sed ibi tantum transibat cum eo, non proijciebat: aliàs teneretur, vt hic.

b *Agricolendi*] scilicet sui, cui non expediebat pinguedo. Accursius.

c *Agri*] vicini, vt ff. eo. l. si immaturam. a. respon. Vel dic ēt sui. arg. sup de aqua plu arc l. 1. §. de eo.

d *Quamuis prohibitus*] facit inf. de re mil. l. 3. §. in bello qui rem. Accurs.

e *Hoc interdicto*] sed. & l. Aquil l. si non est prohibitus. vel si nescivit. vt sup. ad leg. Aquil. l. qui foueas, & l. quemadmodum. in princip. l.

a *Nam origo.Rei*] i.ædificij,vnde tegula tollitur.
b *A solo*] vbi fundatur.Azo.
c *Non possidentur*,vt sup.de acquir.pos.l. qui vniuersas,& sup.de vsuc.l.eum qui.& facit inf.de tig.iniun.l. 1. Acc.
d *Affixa sint*; clauis,vel calce fortè. Acc.
e *Nam.& si ramos*] quod,& sup proximè dictum est.Acc.
f *Tegulas*] fixas, vel positas in ædificio.
g *Specularium*] non affixum alias speculum, & facit inf. de fur.l.si cretæ. Acc.
h *Cancellus*] Cancelli dicuntur immunitates mutorum, sin Isid. & vulgo dñtur merli: sed nō ita hic accipitur: sed *postio* ex diuersis lignis fenestrato facto, vt & accipitur sup. de leg. primo, l. cætera. §. finali.
i *Affixum*] quia tñc partes domus sunt, vt sup. de fund. instru. l. quæsitum. §. Papinianus, sed in statua secus videtur, vt sup. de sepul. vio. l. 2. quæ est contra. Sol. religionis fauore, & pro statua non affixa dabitur interdictum, quod vi, aut clàm. vt ibi. & inf. l. is qui. §. 1. & facit su. de priuil. cted. l. Ausidius.
k *Arauerit*] prædium vicini, quo facto deterior fit ager.
l *Tenebitur*] vt inf. eod. l. si vitem. §. 1.
m *Aceruum*] lignorum, vel alterius materiæ.
n *Si non ad usum*] .s. prauum. i. si aceruum extra fundum meum deiicias dispergendo ipsum, hic non corrumpit solum: sed si per ipsum solum, locum haberet interdictū, vt sup. eo. l. si alius. §. si quis aceruum.
o *Via aceruus. Non cohæret*] .i. non est affixus solo. Sed contra, sup. cōmunia præd. l. pen. Sol hic dicit aceruum lignaminis, vel lignorum non ædificatum: ibi aceruū lapidis ædificatum, & verum est, vel nullo modo est cōtra.
I S qui in puteum] CASVS. In puteum, quem habebas in agro tuo, inieci aliquid, per quod aqua est corrupta: teneor hoc interdicto, & redditur ratio in litera: sicut si aliquod aliud opus fecissem in tuo puteo, siue aqua. Secundò dicit, statuam in loco publico posuisti: eā remoui: teneor hoc interdicto tibi, & furti actione teneor ciuitati. Si tamen per se cadat statua: & statuam super sepulchrum tuorum feci sti ponere causa ornandi sepulchri: & ego remoueo: teneor tibi hoc interdicto. Idem si ostium sepulchri tui auellam, siue remoueam. Idem si radices vineæ tuę abstuli, nam teneor hoc interdicto.
¶ *Quod ait Prætor*] Nunc quædam verba edicti supra positi declarat: hæc. s. quod vi aut clàm factum est. nam ad qđ tempus referantur dubitabatur. s. vtrum ad præsens tēpus, quo agitur an ad præteritum? & certè si factum opus durat, præsens tempus, quo agitur, spectatur, si autem desiit opus factum durare, vt quia opus quod feci sti, ego destruxi meis expensis, agere possum postea hoc interdicto, & venient expensæ, quas feci, vt eas mihi emendes. Item dāni emendatio si quod ob illud opus habui. Vltimò dicit, hoc interdictum habet locum in opere, quod est factum vi tantum, vel clàm tantum. Item si pars operis facta est vi: & alia pars clàm sit facta: & ponitur exemplum in litera.
¶ *Si tutoris*] Seruus pupilli, vel adulti fecit opus vi, vel clàm iussu tutoris, vel curatoris: tenet ipse tutor, vel curator vtili actione in factū, vel vtili hoc interdicto, & pupillus, & adultus tenentur præstare patientiam destruendi operis, & hoc delictum non sequitur seruum, hinc est, quod si manumittatur seruus prædictus: non tenebitur, cum iussè obtemperauerit in hoc tutori, vel curatori, & no. bonam regulam in fine §.
¶ *Si postea quam*] In medio fundo feci sti opus vi, vel clàm, & sic habeo hoc interdictum contra te, dicitur, quod licet vendam postea istū fundū, durat mihi hoc interdictū: & quicquid ob hoc consequar, non reddā emptori: cum opus fuerit factum ante venditionem, & si antequam tradam, opus in eo sit factum, cōperit mihi hoc interdictum, & quicquid ob hoc fuero consecutus, reddam emptori, & no. bonā regulā in fine. §. sed pone, quod vendidi fundum tibi pro decem hoc pacto, vt si alius offerat plus, sit inemptus: & tradidi, postea aliquis in eo fundo fecit opus vi, vel clàm, dicitur, quod tibi competit hoc interdictum, & si alius offerat plus pro isto fundo inemptus sit: cogeris mihi cedere interdictum istud: sicut fructus fundi medio tempore perceptos. Postea dicit, qui vult ædificare in fundo, non debet semper denunciare possessori, vt euitet hoc interdictū, ponè enim quod vendidi fundum tibi: & tradidi tibi precarie: qui vult ædificare in eo, sufficit, quod tibi denuncietur, cum ergo non possidenti denunciatur (aliàs teneretur ei hoc interdicto) ergo fundo vendito sub pacto addictionis in diem, & tradito, competet ei hoc interdictum pro opere, si quod in eo fiet, si autem nondum sit traditus, licet precarij rogatio interuenit: hoc interdictum venditori competit pro opere, si quod fiat vi, vel clàm: si autem precario sit in possessio fundi, vel ex causa conductio, & opus aliqđ aliquis in eo fundo faciat vi, vel clàm: ei competit hoc interdictum, nam & colono non datur, si autem vendito fundo sub pacto addictionis in diem allata fuit melior conditio, & sic possessio translata ad venditorem: si amodò opus fiat vi, vel clàm: hoc interdictum competit venditori. Sed pone quod vendidi tibi fundum pro decem hoc pacto, vt si tibi displiceat, sit inemptus, & incipis hunc fundum possidere: si amodò aliquis in eo fundo faciat opus vi, vel clàm: tibi competit hoc interdictum. Item si dixissem si displiceat Titio extraneo, sit inemptus. Item si dixissem: si nauis venerit ex Asia: competit hoc interdictum. Item si sub pacto legis commissoriæ vendidi, quod exemplum habes in glossa. Vltimò dicit, qui opus facit in fundo alieno vi, vel clàm: tenetur hoc interdicto domino fundi, & omnibus alijs, quorum interest opus non esse factum, vt fructuario, & colono, hinc est, quod si arbores fundi mei incidisti: teneris mihi hoc interdicto, & etiam ei, qui habet vsumfructum in fundo isto. Item Aquil. competit. Item si egomet incidi: teneor fructuario hoc interdicto, & Aquil. vtili. & hoc dicit hic §. cum l. sequen. & princ. seq. Franciscus.
p *Is qui in puteum*] facit su. de aq. plu, arc. l. apud 2. respon. Accursius.

¶ Si quis ædificium demolitus fuerit, quamuis non vsque ad solum: quin interdicto teneatur, desijt dubitari. Proinde, & si tegulam de ædificio sustulerit, magis est, vt interdicto teneatur.

*Venuleius.**

LEX VIII.

NAm origo huius rei [a] à solo [b] proficiscitur. Cæterum, per se solæ [1] † regulæ non possidentur, [c] sed cum vniuersitate ædificij, nec ad rem pertinet, affixæ sint, [d] an tantum appositæ. 2 †

Vlpianus. 3 †

LEX IX.

NAm, & si ramos [e] quis de arboribus abstulerit, adhuc interdictum hoc admittimus, hoc ita, si de ædificio tegulas [f] sustulerit. Cæterum, si non de ædificio, sed seorsum positas: cessat hoc interdictum. Si tamen fera, vel clauis, vel specularium, [g] vel cancellus [h] sit ablatus: Qđ vi, aut clam agi non poterit.

¶ Sed si quis aliquid ædibus affixum [i] [4] † auulserit, statuam forte, vel quid aliud. Quod vi aut clàm interdicto tenebitur.

¶ Si quis vi, aut clàm agrū [5] † arauerit, [k] aut fossam fecerit: hoc interdicto tenebitur: [l] & si aceruum [m] succenderit, vel cisperserit, si non ad vsum [n] agri conuertat, interdicto locus non erit.

*Venuleius.**

LEX X.

QVia aceruus solo nō cohæret, [o] sed à terra sustinetur: ædificia autem solo cohærent.

Vlpian lib. 71. ad edict.

LEX XI.

IS qui in puteum [p] vicini aliquid infuderit, [6] † & hoc facto aquam corruperit: ait Labeo interdicto, Quod vi, aut clàm, eum teneri: portio enim agri videtur aqua viua, quemadmodum si quid operis in aqua fecisset.

a Ex

Cicellus varia significat. *li. 2. Interd. P.F.
1† P.F. I. est, sola.
2† P.Flo. posita.
3 l. 71. ad edict. P.F.
4† Euolserit. P.F. euellerit.
5† ali. Intrauerit. P.F. inrauerit. vi de hic Taurel.
*li. 2. Interd. P.F.
6† al. infundit, vt hoc facto aq̃ corrū pat. P.Fl. effuderit, vt hoc facto aquā corrumperet.

a *Ex loco publico*] scilicet municipij.
b *Sustulerit*] i. remouerit. Accur.
c *Statua*] si quando in honorem eius posita est: non causa ornandi municipij, est ergo ciuium, vt sup. de acquir. rer. dom. l. statuas. & sup. de priu. cred. l. Ausidius.
d *Eorum sit*] verè, vel dic secundum quosdam, non verè, sed quasi vt d. l. statuas.
e *Fuerit*] & adhuc est, vt statim dices.
f *Detrahent*] & non tenebuntur interdicto ei, qui posuit. Fran. Accur.
g *Vera est*] de his statuis varia iura sunt, dic ergo, quia aut in honorem ponentis, aut ciuitatis sunt positæ, si ciuitatis dominium est ciuitatis: sed quia ponentis interest, & ipse qđ vi aut clàm habebit. Si in honorē ponentis, ciuium non est: sed ponentis: vendere tamen, vel auellere non potest. sed ipsis datur defensio, & aduersus possidentes actio. sed ille fortè ageret, qui posuit, vt sup. de priuileg. credito. l. Ausidius, & de acq. re. dom. l. statuas. Accur.
h *Statuam*] sepulchri causa apposita.
i *Ornandi*] aliàs ordinandi. & aliàs ormandi.
k *Offium*] sepulchri causa appositum.
l *Auellat*] aliàs euellat: aliàs appellat, & aliàs appulerit.
m *Effringat*] fortè tē aperiat, & facit inf. de sepul. vio. l. 2. & sup. proxi. §. & l. nam & si. §. 2. Accur.
n *Et radices*] aliàs radices. aliàs ridicas.
o *Hoc interdicto*] nec minus l. Aquil.
p *Quod ait Prætor*] sup. eo. l. 1. in prin.
q *Ad præteritum*] si factū est, nec durat.
r *Ad præsens*] quando durat.
s *Debere*] s. si factū durat.
t *Si tamen*] licèt ad præsens tempus referatur, tamen &c.
u *Ex opere*] i. quod est factum vi, aut clam.
x *Sustulerit*] i. destruxerit sed si qui fecit destruxit: tenetur ad damna præterita: licèt nunc non fit vi, aut clam factum, vt inf. eod. l. competit. §. fin.
y *Vtilius*] quam contrarium.

¶ Quæritur est, si statuam in municipio positā ex loco publico [a] quis sustulerit, [b] vel vi, vel clàm, an hoc interdicto teneatur? Et extat Cassij sententia, eum, cuius statua [c] in loco publico in municipio sit posita, Quod vi, aut clàm agere posse, quia interfuerit eius eam non tolli. Municipes autem etiam furti acturos, quia res eorum sit [d] quasi publicata, [1] † licèt interdictum sit eius, cuius statua fuerit, [c 2] † si tamen decideri, ip si eam detrahent, [f] & hæc sententia vera est. [g]

¶ Si quis de monumento statuam [h] sustulerit, an ei, ad quē ius sepulchri pertinet, 3 † agere permittatur? Et placet in his interdicto locum esse. Et sanè dicendum est, si qua sepulchri ornandi [i] causa appositæ sint, sepulchri esse videri. Idem est, & si ostium [k] auellat, [l] vel effringat. [m]

¶ Si quis in vineas meas venerit, & 4 † radices [n] abstulerit, hoc interdicto [o] tenebitur.

Exposuit respectu personarum, & postea respectu loci in quo sit: nunc exponit respectu temporis, in quo factum est, vel durat factum. Bart.

¶ Quod ait Prætor, [p] Quod vi, aut clā factū est, ad quod tempus referatur, videamus, vtrum ad præteritum [q] tempus, an ad præsens, [r] quæ species, & apud Iulianum exposita est. Ait enim in hoc interdicto præsentis temporis significationem accipi debere. [f] Si tamē [t] ex opere [u] damnum datum fuerit, aut dominus, aut is, cuius fundo nocitum erit, sua impensa id sustulerit, [x] vtilius [y] probari, quod Iulianus tentat, vt & dānum sarciatur, [z] & impendia restituantur.

Hic exponit significationem

z *Sarciatur*] per vtile interdictum, quod vi, aut clàm, ad vtrunque ergo tempus referatur: & præsens, & præteritum.
a *Et clàm*] & ita ordina, vt quid fiat partim vi, & partim clam in eodem opere.

istius verbi, aut. Bart.

¶ Hoc interdictum complectitur id quodcūq; aut vi, aut clā factum est. Sed interdum euenit, vt quid & vi, & clam [a] 5 † fiat, partim vi, & partim clam, in eodem opere, vt puta cum prohiberem, [b] fundamē ◻ posuisti: postea cum conuenisset 6 † ne reliquum opus fieret, absente, & ignorante me reliquum opus perfecisti, vel contra, fundamenta clam 7 † fecisti, deinde cætera me prohibente ædificasti.

¶ Hoc iure vtimur, vt & si & vi, & clam factum sit, interdictum hoc sufficiat. [c]

Si tutor, vel curator aliquid vi, vel clam fecerit: non tenetur pupillus, vel furiosus de dolo ipsorum, sed tantū ad patientiam tollendi operis, h. d.

¶ Si tutoris, aut curatoris iussu factum sit, [d] cum placeat, quod Cassius probat, ex dolo tutoris, vel curatoris pupillū, & furiosum non teneri, [e] eueniet, vt in ipsum tutorem, & curatorem, aut vtilis actio [f] competat, aut etiam vtile interdictum. [g] Certè ad patientiam tollendi operis vtique tenebuntur pupillus, & furiosus. 8 † Et an ignoscitur seruo ad noxam, [h] qui obtemperauerit tutori, vel curatori? Nam ad quædam, quę non habent atrocitatem facinoris, vel sceleris, ignoscitur [i] seruis, siue dominis, siue ijs, qui vice dominorum [k] sunt obtemperauerint. Quod & in hoc casu admittendum est.

Expositis verbis edicti Iurisconsultus hic incipit dicere, cui competat hoc interdictum vsque ad l. denique, §. si colonus ibi tractat contra quē competat, vsque ad finem, l. competit, abinde vsque ad fi. tractat quasdam quæstiones ordinarias permixtim. Bart.

b *Prohiberem*] contra. sup. eod. l. prohibere. & illum sed hic intercenit remissio, & ideo non perueniunt prohibitio. Accursius.
c *Sufficiat*] siue ergo vi tantum, siue clàm tantum, siue vi & clam, tocum habet hoc interdictū, & sic tunc ponitur aut pro &: vt C. de verborum sig. l. cum quidam. 5 † P. Flo. fiat partim, & partim in eodem opere.
d *Factum sit*] siue vi siue clàm à seruo pupilli. 6 † P. Flo. conuenisset.
e *Non teneri*] contra sup. quod iussu, l. prima. §. fi. & l. secunda, & de tribu. l. 3. §. primo: sed ibi in contracto iussit: hic in delicto iussit tutor, vel curator, & adde quod de hoc not. sup. de pecu. l. summa, §. si dolo. & sup. ne vis fiat ei qui in poss. l. prima, §. in hoc edicto. & sup. de act. emp. l. Iulianus, §. idem Iulianus. & facit sup. de tab. exhib. l. pen. & de dolo. l. sed si ex dolo, in prine. & infra de exce. doli. l. apud Celsum. §. si quis non tutor. Accur. 7 † P. Flo. iecisti.
f *Actio*] in factum.
g *Vtile interdictum*] directum enim interdictum intenditur contra ipsum pupillum, vel furiosum, cuius nomine iussio facta est, argumen. sup. eo. l. aut. §. fin. 8 † In P. F. & ad Cass. an ignoscit seruo, qui obtemperauit.
h *Ad noxam*] vt si manumittatur, non sequatur caput. Accursius.
i *Ignoscitur*] vt & infra de act. & obligat. l. seruus, & de regul. iur. l. ad ea. & inf. de iniu. l. sed si vnius, §. si iussu. in fine, & supra de noxa. l. secunda. §. primo. & infra ad legem Cornel. de falsis. l. Diuus, §. item Senatus. & infra de regul. iur. l. is damnum.
k *Vice dominorum*] quales sunt tutores, vel curatores, vt supra pro Accursius.

emptore, l. qui fundum, §. si tutor.

a *Fundus*]in quo aliquid vi, aut clàm factum est.
b *Nihilominus*]i.non ideo minus.
c *Nec finiri venditione*]sic in aſt.arb.fur.eę.vt ff.arb.fur.eę.l. fi.& interdicto de aqua quot.& æſti.vt ſup.de aqua quot. & æſti.l.1.§.ſi fundum.item ſic ſup fi.tegun.l.iudicium.
d *Ex eo opere*]id eſt, eius operis nomine exacto.ad quod facit ſup. de peti.hæred.l. ai vbi. Acc.
e *Diſtraxerit*]ad qđ facit iup. de contrahen.empt.l. fundi,& de ſer.expor.l.ſi venditor.in fi.
ff P.F.ei. f *Nondum traditio*]ſic ergo traditione facta agit emptor etiã pro opere ante traditionem facto. Et ſic no. quod hoc interdictum ſicut aſt. aquę plu.arcen. datur etiã ſucceſſori in rem, vt ſup.de aqua plu. arc. l.ſi tertius, §. ſi quis prius.atgnum.contra ſup. de cõden. l. quædam.ſ.is autem.hoc tamẽ plus eſt in aſt. aquæ plu. arcen.quia ea agitur pro opere ante venditionem facto, vt ibi, quod hic non eſt.& ſup. proxi. & per hoc quidam ſignant eam contrariam, & eſt ratio, quia ibi ad deſtructionem operis, ex quo damnum timetur in futurum: hic pro damno præterito.vi & ſu.e.l.§.quod ait, & facit in eo tit. de aqua plu. arcen.l. poſt venditionem.
g *Tenebitur*]ad id, quod cõſequutus eſt. vel ad act. cedendã. vt ſup. de contrahẽ. empt.l.quod ſępe.§.ſi res, & inſ. de fur. l. eum qui,in prin. Sed contra, ſup. de hæred.vend.l. venditor ex hæreditate, in fi. Sol. vt ibi dixi in ſolutione contrarij, d. l.eum qui.
2† P.Flo. non poſſeſſori eſſe denunciãdum.
h *Pertinere*]poſt venditionem cõiungẽs, vt & ſup. de peti. & commo. rei ven.l.id quod.in prin. & inf. §.Ariſto.
3† al.non legitur ſemper.
i *Si fundus*] in quo aliquid vi, aut clam factum fuerit.
1 Alias ẽ lex ſi ex duob.eo. tit. aliàs eſt §. idẽ Iulianus. eo.tit l. ſi ex duobus.
K *Interfuit*, vel quia ſua ſit res, vel quia in ea habeat ius, vel qa poſſideat, vel teneat quoquo modo.vt & inf.§.Ariſto. & § ſi.& l.quamquam,vel etiam non poſſideat.vel teneat quandoq;vt inſ. eo.l. denique.§.ſi ex ſocijs.& l.competit in prin.Accur.
2 l. eã q §.melior. verſ. idẽ ait.
l *Transferatur*]i. antequam conditio melior fuerit allata, quia interueniente res venditori reſtituitur, vt ſup.de in diẽ adi.l.vbi.§.idem Iulianus,& l. iter. 2
m *Si quid tunc*] ſ.quando venditio non eſt reſoluta.

¶ Si poſteaquã vi, aut clã factum eſt, venierit fundus,[a] an venditor nihilominus [b] experiri poſſit hoc interdicto, videamus. Et extat ſententia exiſtimantium, nihilominus cõpetere ei interdictum hoc, nec finiri vẽditione.[c] Sed nec ex empto actione erit [1]† quicquam prædandum emptori ex eo opere,[d] quod ante venditionem factum eſt. Satis enim eſt, quod vtiq; propter hoc opus viliori prædium diſtraxerit.[e] Certè & ſi non viliori vendiderit, idem erit probandum. Planè ſi poſt venditionem fundi opus factũ eſt, & ſi ipſe experiatur vẽditor, quia nondum traditio [f] facta eſt, tamen ex empto actione emptori tenebitur.[g] Omne enim commodum, & incommodum ad emptorem pertinere [h] debet.

¶ Si fundus [i] in diem addictus ſit, cui competat interdictum? Et ait Iulianus, interdictum, Quod vi, aut clàm ei competere, cuius interfuit [k] opus nõ fieri. Fundo enim in diem addicto, & commodum, & incommodum omne ad emptorem (inquit) pertinet, ante quam venditio transferatur, l & ideo ſi quid tunc [m] vi, aut clàm factum eſt, quamuis melior conditio allata fuerit, [m] ipſe [o] vtile [p] interdictum habebit: [q] ſed eam actionem, ſi cui fructus medio tempore perceptos, venditi iudicio prẽſtare cogendum ait.

¶ A rillo autem ſcribit [2]† poſſeſſori nõ [3]† ſemper eſſe denunciandum.[r] Nam ſi quis (inquit) fundum mihi vendiderit, & nec dum tradiderit, & vicinus cum opus facere vellet, & ſciret me emiſſe, & in fundo morari, [s] mihi [t] denunciauerit,[u] eſſe eum tutum futurum, quo ad ſuſpicionem clàm facti operis pertinet, quod ſanè verum eſt. [4]† Ergo [x] ſi poſt in diẽ [y] addictionem factam fundus precario traditus [z] * ſit, putem emptorem interdictum, Quod vi, aut clàm habere. Si verò, aut nondum traditio [a] facta eſt, aut etiam facta eſt precarij rogatio, [b] non puto dubitandum, quin venditor interdictum habeat, ei enim competere debet, etſi res ipſius periculo non ſit. Nec enim multum facit, quod res emptoris periculo ſit. Nam & ſtatim poſt vẽditionem contractam periculum ad emptorem [c] ſpectat, & tamen ante quam vlla traditio fiat, nemo 5† dixit interdictum ei competere.[d] Si tamen precario ſit in poſſeſſione, videamus, ne, [e] quia intereſt ipſius, 6† qualitercunque poſſidet, iam interdicto vti poſſit.[f] Ergo & ſi conduxit, multo magis. Nam & colonum poſſe interdicto experiri, in dubium non venit.

¶ Planè ſi poſtea quam melior conditio allata eſt, [g] aliquid operis vi, aut clam factum ſit, nec Iulianus dubitaret interdictũ venditori competere. Nam & inter Caſſiũ, & Iulianum de illo, quod medio tempore [h] accidit, quæſtio eſt [i], nõ de eo opere, quod poſtea contigerit 7†

¶ Si ita prædium venierit, vt ſi diſplicuiſſet, inẽptum eſſet, facilius [k] admittimus, interdictum emptorem habere, ſi modò eſt in poſſeſſione.[l] Et

n *Putrit*]ſcilicet poſtea.
m *Ipſe*]ſcilicet emptor.
p *Vtile* id eſt, efficax.
q *Habebit*]quia eius intereſt.vel quia poſſidet.
r *Denunciandum*]ab eo,qui vult ædificare.
ſ *Morari*]ſciente venditore, & non contradicente, vt C. de acq.poſſ.l.minus, alias prædo ſum, vt ſup. de acq. poſſ.l. ſi ex ſtipulatione, vel dic morabar: quia ieueram cauſa vendẽdi, non autem poſſidebam bona.vel mala fide adhuc. Tu dic verius, quod non tradidit quo ad proprietatem: tradidit tamen precario, & quod dicit morari. ſcilicet precario. pro hoc inf. eo. §. ibi: nã & ſtatim, &c.
4 † Ego P.F.
t *Alibi*] ſ. tantum.
u *Denunciauerit*] ſe opus facturũ, quod dic, vt ſup. eod.l.aut qui.§.ſi quis.
x *Ergo*] quia & non poſſidenti datur, ergo &c. vel dic, quia tradita poſſeſſione datur emptori, ergo hoc modo tradita competit.
y *In diem*] .i.venditionem factam ſub hoc pacto.
5 † Aliàs dixit. P. F.
z *Traditus*]aliàs traditus ſit, & aliàs non ſit ſcilicet, liberè & abſolute: ſed vt tantum in poſſeſſione eſſet, ſecus ſi nullo modo. vt inf.ibi nã, & ſtatim.&c.& dicit ſecũdo emptori plus offerenti, vel melius priori, cui ſub dicto pacto fuit vendita. Accur.
6 † P. Flo. qualiter qualiter.
a *Traditio*] ad transferendum dominiũ. nec precarij rogatio.
b *Rogatio*] non tamen traditio. Accurſius.
c *Ad emptorem*] vt Inſtit. de emptio. & vend.§.cum autem. & ſup.proxi.§.& §.ſi poſtea.
d *Competere*]emptori, venditori enim competèrit: ſed tamen venditor cogitur cedere interdictum emptori, vt ſup. §. ſi poſtea.in fi.
7 † P Flo. contigit.
e Ne]id eſt, an.
f *Poſſit*]q.d. poteſt, vt in princ.iſtius,§. Ariſto. & in verſi. ſi verò.
g *Aliata eſt*]poſſeſſione ex toto ablata priori emptori. Accurſius.
h *Tempore*]aliàs eo opere. Accur.
i *Quæſtio eſt*,& ſoluta, vt ſup.proxi. Accur.
K *Facilius*]quam ſuperiori caſu. Accur.
l *In poſſeſſione*]qualitercunque, vt ſup.§.proxi.

a *In alterius*] vt si placuerit alteri socio meo.
b *Euenisset*] vt si nauis ex Asia venerit.
c *Commissoria*] vt si pretium non soluatur intra certum tẽpus, res sit inempta. Acc.
d *Prædij*] facit su. si ser. vend. & l. si fortè. §. sciendum.
e *Quamquã. Admittantur*] ẽ. e. l. ſi alius. §. notauimus. cont. Sol. hic loquitur cũ quid circa solum factũ est. & lx dirut ædis in fructib. & alijs: ibi verò cũ fructus tantummodo tanguntur, & facit sup. ad leg. Aquil. l. ſi seruus seruum. §. ſquit lex. & ff. e. l. cõpetit. in prin. & su. l. prox §. si fundus.
*li. 1. Interd. P. F.
D *Eniq*ue] Principium huius l. continuatur cum fine casus præcedẽtis.
¶ *Labeo scribit*] Feci ſti opus in fundo patris mei me prohibẽte, tu videris fecisse perinde ac ſi pater meus prohibuisset: & ſic patri meo, & mihi interdictũ hoc competit, quod exponc, vt in gloſ. Secundò dicit, in fundo peculiari mei filij non caſtrenſis peculij, vel quaſi, feci opus clam propter me filium: non competit interdictum, ꝙ clàm factum eſt, cũ celatio, quo ad me filium pro non facta habeatur. Tertiò dicit, vnus ex ſocijs arbores fundi communis incidit, tenetur hoc interdicto ſocio ſuo, cuius interſit, hinc eſt, quod ſi animo donandi cõceſſi tibi incidere arbores fundi mei: & antequam incideres, alius incidit: habes hoc interdictum cõtra incidentem. Item ſi ex cauſa emptionis, vel ex alio cõtractu ceſſeram tibi incidere. Item & hæredi datur hoc interdictum pro opere facto in fundo hẽditario, etiam ante aditam hæreditatem, nec obſtat, quod nemo erat dominus fundi tempore operis, & pro opere facto in ſepulchro, quod tamen nullius eſt, competit hoc interdictum ei, ad quem ius ſepulchri, ſpectat plus etiam dicit. f. ꝙ hæreditas iacens locum domini obtinet.
¶ *Si colonus*] Colonus meus fecit opus vi, vel clàm, ſi quidẽ me, vel ratum habente, vel volente, teneor hoc interdicto: ſicut & ſi procurator meus feciſſet me volente, vel ratũ habente, hinc eſt ſi colonus meus arborem, de qua erat cõtrouerſia inter me & vicinum incidit, ſi quidem me iubente, teneor hoc interdicto ad patientiam, & impenſam, & etiã colonus ad prædicta teneẽ, ſi autem me non iubente fecit: teneor patientiam præſtare, colonus autem ad vtrunq; tenetur, ſ. ad impenſam, & ad patientiam. Idem eſt in ſeruo, nam ſi ſeruus meus fecit opus me ignorante, & eum ſeruum vendidi: teneor ad patientiam tantum, emptor autẽ tenetur, vel ad impenſas, vel dare ſeruum pro noxa, imò ipſe ſeruus factus liber tenebitur, & vt breuiter dicã: poſſeſſor loci, in quo factũ eſt opus vi, vel clã eo ignorante, ẽ poſſito: tenetur hoc interdicto, vt patientiam præſtet

ſi reſciſſio emptionis in alterius [a] arbitrium conferatur: idem erit probandum. Idẽq; eſt, & ſi ita veniſſet, vt ſi aliquid euenisset, [b] inẽptum eſſet prædium. Et ſi forte commiſſoria [c] venierit, idem erit dicendum.
¶ Idem Iulianus ſcribit interdictum hoc non ſolũ domino prædij, [d] ſed etiam ijs, quorũ intereſt opus factum nõ eſſe, competere.

*Venuleius.**

LEX XII.

QVamquam autem colonus, & fructuarius fructuum nomine hoc interdicto admittantur: [e] tamen, & domino id competit, ſi quid præterea eius interſit.

*Vlpianus.**

LEX XIII.

DEnique ſi arbores in fundo, cuius vſusfructus ad Titium pertinet, ab extraneo, vel proprietario ſucciſæ fuerint: Titius, & lege Aquilia, [f] & interdicto, [g] Quod vi, aut clàm cum vtroque eorum recte experietur. Labeo ſcribit: ſi filio [h] tuo prohibente opus factum ſit: [i] & te habere interdictum, ac ſi te prohibente opus factum eſſet: & filiũ tuũ nihilominus. [k]
¶ Idem ait, aduerſus filiumfamil. in re peculiari [l] neminem clàm videri [m] feciſſe. Nanque ſi ſcit eum filiumfam. eſſe, non videtur eius celandi gratia feciſſe, quem certum †1 eſt nullam ſecum [n] actionem habere. Si ex ſocijs communis fundi vnus arbores ſucciderit, ſocius cũ eo hoc interdicto experiri poteſt: [o] cum ei cõpetat, cuius intereſt.
¶ Vnde, & apud Seruiũ amplius relatum eſt, ſi mihi conceſſeris, P vt ex fundo tuo arbores cædam, deinde eas alius vi, aut clàm cæciderit, hoc interdictum mihi competere: quia egó ſum, cuius intereſt, quod facilius erit admittendum, ſi a te emi, vel ex aliquo contractu [q] hoc conſecutus ſum, vt mihi liceret cædere.
¶ Quæſitum eſt, ſi cum prædium interim nullius eſſet, aliquid vi, aut clàm factum ſit, an poſtea dominio ad aliquem deuoluto, interdicto locus ſit: vtputa, hæreditas iacebat, poſtea adijt hæreditatem Titius, an ei interdictũ competat? Et eſt apud †2 Iulianum ſæpiſſimè relatum, hoc interdictum hæredi cõpetere eius nomine, [r] ꝙ ante aditam hæreditatem factum ſit. Nec referre Labeo ait, ꝙ nõ ſcierit, [s] ſi ex cauſa emptionis, vel ex alio cõtractu ceſſerat ei incidere, & hæredi datur hoc interdictum pro opere facto in fundo hẽditario, etiam ante aditam hæreditatem, nec obſtat, quod nemo erat dominus fundi tempore operis, & pro opere facto in ſepulchro, quod tamen nullius eſt, competit hoc interdictum ei, ad quem ius ſepulchri, ſpectat plus etiam dicit. f. ꝙ hæreditas iacens locum domini obtinet.
¶ *Si colonus*] Colonus meus fecit opus vi, vel clàm, ſi quidẽ me, vel ratum habente, vel volente, teneor hoc interdicto: ſicut & ſi procurator meus feciſſet me volente, vel ratũ habente, hinc eſt ſi colonus meus arborem, de qua erat cõtrouerſia inter me & vicinum incidit, ſi quidem me iubente, teneor hoc interdicto ad patientiam, & impenſam, & etiã colonus ad prædicta teneẽ, ſi autem me non iubente fecit: teneor patientiam præſtare, colonus autem ad vtrunq; tenetur, ſ. ad impenſam, & ad patientiam. Idem eſt in ſeruo, nam ſi ſeruus meus fecit opus me ignorante, & eum ſeruum vendidi: teneor ad patientiam tantum, emptor autẽ tenetur, vel ad impenſas, vel dare ſeruum pro noxa, imò ipſe ſeruus factus liber tenebitur, & vt breuiter dicã: poſſeſſor loci, in quo factũ eſt opus vi, vel clã eo ignorante, ẽ poſſito: tenetur hoc interdicto, vt patientiam præſtet etiam ad impenſas, & h. d. hic §. cũ l. ſeq. & princ. ſeq. Ff.
f *Ex lege Aquilia*] vtili vt ſup. ad legem Aquil. Item Mela. §. fin. & argum. infr. arb. fur. cæ. l. prima. Acc.
†1 P. Flo. certus.
g *Interdicto*] vtili. nam, & vnde vi habet vtile. vt ſup. de vi, & vi rma. l. 3. §. vnde vi & facit inf. de fur. inter. §. 2. & 3. & ſup. quib. mod. vſusfr. amit. l. ſed interdictum.
h *Si filio tuo*] aliàs non eſt in text. vox, tuo.
i *Factum ſit*] & ſic ab aliquo extraneo.
k *Nihilominus*] Sed nunquid patre præſente? Reſpon. non, ſed abſente, vt ſupra. de iudic. l. ſi lõgius. & inf. de iniur. l. ſed ſi vnius. §. filiofamilias.
l *In re peculiari*] non caſtrenſi, vel quaſi, ſed alia.
m *Videri*] ergo interdicto iſto ex ea parte, quod clàm, filius agere non potuit, etiam patre abſente: ſed ex ea parte, quod vi, habet locum, & datur patri, & filio, vt ſup. proxi. Accurſ.
n *Secum*] facit ſu. de pec. l. eo tẽpore. in princ. & ff. iud. fol. l. vir bonus, ſed certè imò habet hoc interdictum locum etiã iure veteri, vt inf. de act. & obl. l. filiusfamilias, quę eſt contra. Sol. hic de directò, ibi de vtili, vel hic nullum hẽt ſm Labeonem, ſecus ſm quoſdam alios, vel neſciebat filiumfam. qui opus fecerit, vnde non eum, ſed item celare voluit, arg. ẽ. co. l. aut qui. §. ſi quis dũ, vel habet, vt poſſit exercere ẽ patris voluntatem: hẽt ſitam, quam exercebit patre conſentiente, vel etiam præſẽte, & vili, vt inf. de iniur. l. ſed ex ea, qđ clã, vel in cõtrario habet ex ea parte quod ẽntia patris, patri vt hic, vel habet ad exercendum tud l. ſi longius. §. 1. tamen quæſita eſt hoc caſu vtrando, vt ſu. cõi divid. & l. o *Poteſt*] etiam commun. ergo ſi aliud opus, & facit ẽ. de ſi non omnes. §. venit. Alius §. notauimus, ſed edictum fur. l. ſi ſocius. & ſu. non habet, vt ſu. de ope. no. nun. l. 1. de ope. no. nun. lo. quæ eſt contra.
§. hoc inter] aliàs conſenſeris, & aliàs conceſſeris. ſ. cauſa
p *Conceſſ.* §.
donatique contractu] quã dona. de quo proximè dixit. & tamen non poſſidebam, nec. n. dominus eram adhuc, vt ſup. de donat. l. qui ſaxum.
r *Eius nomine*] ſ. operis.
ſ *Non fecerit*] faciens opus clàm, vel etiam vi ab aliquo prohibitus, & facit inf. tit. a. l. quæſitum. §. quod à Titio.
†2 Viuianũ. P. F.

a *Ex tempore*] quo faciebat opus, & facit sup. de re. diui. l. 2. & sup. ad leg. Aquil. l. ob id. Acc.

b *Possunt*] s. ego. ad quem ius sepulchri pertinet: vt supra eod. l. is, qui in puteum. §. si quis de monumento. & inst. de sepul. vio. l. 2.

c *Hæreditas*] vt & su. de vsucap. l. hæres, & hæreditas. & C. de po. l. cum hæreditas. Accurs.

d *Teneri me*] sed, & colonus tenebitur, vt inf. prox.

e *Habuero*] aliàs habuero, quasi mea fecerim, quæ procurator &c. i. fecisse intelligendus sum, alias est cancellatum, mea fecerim: & in idem recidit, & facit su. e. l. aut qui. §. similiter, & quod ibi no. & s. prox. §.

f *Domini*] qui ius imperandi non habuit, aliàs solus iubens. vt in arg. cont. sup. ad l. Aquil. l. liber homo. in princ.

g *Patientiam*] s. tantum.

h *Quam patientiam*] nouum opus tolli: vt & sup. de aq. plu. arc. l. quamquam. §. idem Iulianus. & l. si colonus, & sup. ne quid in loco publ. l. 2. §. restituas, & de alie. iudi. l. 3. §. item.

i *Nam. & si seruus. Dedat*] vt sup. de aqua plu. arcen. l. si tertius. §. Celsus. contra. fol. vt no. sup. l. si alius. in prin. Acc.

Semper] CASVS. Hoc princ. huius legis vsq. ad §. si in sepulchro. vide in fi. casu præced. quia ibi continuatur.

¶ *Si in sepulchro*] Si iussu meo reiecisti in sepulchro alterius, teneor hoc Interdicto, si autem iussi plurium hoc fecisse, id est etiã cum [illegible] & cum in solidum, pro parte singulis agi, si autẽ quis putauerit se propoluerat [illegible] se, tandem iusserunt per vnum fieri: singuli tenentur in solidum, & vno soluente nõ liberantur, possunt et cõuenire actione sepulchri violati.

¶ *Hoc interdictum*] Hoc interdictũ datur in hæ[illegible] quod ad eos peruenit, & intra annum datur à tempore in id, quo completi, siue à tempore quod desiit laborari. & hic annus currit scienti opus factum, non ignoranti, licet opus sit factum, & dat exemplo qualiter possit ignorari opus factum.

¶ *In hoc interdicto*] Qui agit hoc interdicto contra facientem opus: consequitur operis destructionem vltra oẽ interesse, quod habuit occasione operis facti, vt agẽs hoc interdicto restituatur in pristinũ statum. vnde si seruitus, vel vsusfructus fundi est amissus per hoc opus: emẽdari debet interesse, vel per iusiurandum actoris, vel iudicis officio taxatione facienda. Posca dicit, qui poterat destruere opus, qd fecerat vi, vel clàm, per quod lædor ego vsufructuarius: vt quia possideat agrũ, in quo erat factum opus: si desinat possidere dolo, vel culpa: adhuc tenetur perinde, ac si posset destruere. Vltimo dicit si aliqua actione agit, & consequitur interesse suũ occasione facti operis, hoc interdictum amodo si habebit: vt puta, si egit ex locato, vel p̃ socio contra conductorem, vel socium, qui fecit opus in fundo conducto, vel cõmuni, per quod opus deteriotatus est ager. Fran.

qui hæredes futuri essent. Hoc enim posse quem causari etiã post aditam hæreditatem. Ne illud quidem obstare Labeo ait, quod eo tempore[a] nemo[e] dominus fuerit. Nam, & sepulchri dominus nemo fuit: & tamen si quid in eo fiat, experiri possunt, [b] 1 † Quod vi, aut clàm. Accedit his, quod hæreditas [c] 2 † domini locum obtinet. Et rectè dicetur, hæredi quoq. competere, & cæteris successoribus: siue antequam successerint, siue postea sit aliquid vi, aut clàm admissum.

Hic Iurisconsultus incipit tractare contra quem datur hoc interdictum. Bart.

¶ Si colonus meus opus fecerit, siquidem me volente, vel ratum habente, perinde est, atque si procurator meus fecisset: in quo placet, siue ex voluntate mea fecerit, teneri me,[d] siue ratum [g] 3 † habuero:[e] quasi ea fecerim, quæ procurator meus fecerit.

¶ Iulianus ait, Si colonus arborem, de qua controuersia erat, succiderit, vel qd̃ aliud opus fecerit: si quidem iussu domini [f] id factum sit, ambo tenebuntur, non * vt patientiam [g] præstent, sed vt impensam quoque ad restituendum præbeant. Si autem dominus non iusserit, colonus quidem tenebitur, vt patientiam, & impensam præstet: dominus verò nihil amplius, q̃ patientiã [h] præstare cogendus erit.

Vlpianus.

LEX XIIII.

Nigr[illegible]re me opus fecerit, eumq[illegible]didero, vel manumisero, mecum in hoc solum agi poterit, vt patiar opus tolli: cum emptore autem serui, vt aut seruum noxæ dedat: [i] aut impensam, quæ in restitutione facta fuerit, pẽsset, sed, & cum ipso manumisso rectè agi poterit.

Vlpianus.

LEX XV.

SEmper aduersus possessorem operis hoc interdictũ competit, idcircoq. si quilibet insscio, vel etiam inuito me opus in fundo meo fecerit, interdicto locus erit. [k]

Locator non tenetur de eo, quod conductor vi, vel clàm fecit, nisi ad solam patientiã operis restituendi.

¶ Is, cui fundum * pastinandum [l] locaueras, lapides sustulit, & in vicini proiecit prædium. Ait Labeo te. Quod vi, aut clam non teneri: nisi id iussu tuo factum sit. Ego conductorem teneri puto, locatorem [m] autem non aliàs, nisi aut patientiam præstare possit, [n] aut aliquam actionẽ habeat, quam præstet, [o] ceterum teneri non oportere. [p]

¶ Si in sepulchro * alieno terra congesta fuerit iussu meo, agendum esse. Quod vi, aut clam mecum, [q] Labeo scribit, & si communi consilio plurium factum id sit, licere vel cum vno, vel cum singulis [r] experiri. Opus enim, quod à pluribus pro indiuiso factum est, singulos in solidum obligare. [s] Si tamẽ proprio quisque eorum hoc fecerit consilio, cum omnibus esse agendum, scilicet in solidum. Itaque [t] alter cõuentus alterum non liberabit, [u] quinimò per-

a *Ab*

e *Habuero*] aliàs habuero, quasi mea fecerim, quæ procurator &c. i. fecisse intelligendus sum, alias est cancellatum, mea fecerim: & in idem recidit, & facit su. e. l. aut qui. §. similiter, & quod ibi no. & s. prox. §. — 2 [al. Dominæ. P. Fl.

3 † P. F. habuero. qd procurator fecit. Iul. ait, &c.

* Nõ, pro, non tãtũ, Ant. Aug. li. 2. ca. 1.

* Iul. lib. 61. digest. P. F.

* Pasti li. 7. ad edi. P. Fl.

* Pasti li. qd. Colum. li. 4. Re. rusti. cap. 28.

* Ille s. est sig. sm̃ B. hic ad hoc q̃ licet p̃ vno furto à tota familia meorum seruorum cõmisso sim obligatus, tm̃ pro vno furto, vt pro vno delinquẽte: tũ hoc est verũ, qñ cõi voluntate, & consilio factum est. Secus ãt, si quilibet de familia motu p̃prio furtũ fecerit quia tunc sũt plura furta. & vt pro pluribus furtis ego sum obligatus. Bol.

f *Domini*] qui ius imperandi non habuit, aliàs solus iubens. vt in arg. cont. sup. ad l. Aquil. l. liber homo. in princ.

g *Patientiam*] s. tantum.

h *Quam patientiam*] nouum opus tolli: vt & sup. de aq. plu. arc. l. quamquam. §. idem Iulianus. & l. si colonus, & sup. ne quid in loco publ. l. 2. §. restituas, & de alie. iudi. l. 3. §. item.

i *Nam. & si seruus. Dedat*] vt sup. de aqua plu. arcen. l. si tertius. §. Celsus. contra. fol. vt no. sup. l. si alius. in prin. Acc.

Semper] CASVS. Hoc princ. huius legis vsq. ad §. si in sepulchro. vide in fi. casu præced. quia ibi continuatur.

¶ *Si in sepulchro*] Si iussu meo reiecisti in sepulchro alterius, teneor hoc Interdicto, si autem iussi plurium hoc fecisse, id est etiã cum [illegible] & cum in solidum, pro parte singulis agi, si autẽ quis putauerit se propoluerat [illegible] se, tandem iusserunt per vnum fieri: singuli tenentur in solidum, & vno soluente nõ liberantur, possunt et cõuenire actione sepulchri violati.

¶ *Hoc interdictum*] Hoc interdictũ datur in hæ[illegible] quod ad eos peruenit, & intra annum datur à tempore in id, quo completi, siue à tempore quod desiit laborari. & hic annus currit scienti opus factum, non ignoranti, licet opus sit factum, & dat exempla qualiter possit ignorari opus factum.

¶ *In hoc interdicto*] Qui agit hoc interdicto contra facientem opus: consequitur operis destructionem vltra oẽ interesse, quod habuit occasione operis facti, vt agẽs hoc interdicto restituatur in pristinũ statum. vnde si seruitus, vel vsusfructus fundi est amissus per hoc opus: emẽdari debet interesse, vel per iusiurandum actoris, vel iudicis officio taxatione facienda. Posca dicit, qui poterat destruere opus, qd fecerat vi, vel clàm, per quod lædor ego vsufructuarius: vt quia possideat agrũ, in quo erat factum opus: si desinat possidere dolo, vel culpa: adhuc tenetur perinde, ac si posset destruere. Vltimo dicit si aliqua actione agit, & consequitur interesse suũ occasione facti operis, hoc interdictum amodo si habebit: vt puta, si egit ex locato, vel p̃ socio contra conductorem, vel socium, qui fecit opus in fundo conducto, vel cõmuni, per quod opus deteriotatus est ager. Fran.

l *Locat erit*] vt præstem patientiam, vt inf. l. competit. §. in summa. & su. e. l. denique. in fi. & facit ad hoc, quod inuitus per alium obliger, vt sup. de pecu. l. si quis seruum. §. etiam.

l *Pastinandum*] idest vt nouas vites poneret.

m *Locatorem*] non iubentem, nec ratũ habentem.

n *Possit*] vt tunc ad patientiam.

o *Præstet*] idest cedat, & forte locati, vel forte ad pœnam, quã promiserat mihi, si tale opus faceret: cum forte ad similem vim tenear vicino.

p *Non oportere*] s. sic vt suis sumptib. inducat lapides in fundum suum.

q *Mecum*] facit sup. eo. l. is qui in puteũ. §. si quis de monumento.

r *Cum singulis*] separatim: quia plura sunt delicta.

s *Obligare*] vt possim aliquem eorum in solidum conuenire. vt inf. de fur. l. vulgaris. §. si duo. sed cum omnes conuenio, cum singulis experiri pro partibus videor, ad quæ facit inf. de verborum oblig. l. in executione. §. secundo.

t *Itaque*] quia vnum est delictum à pluribus commissum: quæ &c.

u *Non liberabit*] eo casu, cum proprio consilio quisque hoc facit.

ceptio ab altero. [a] Superiore etenim casu [b] alterius conuentio alterum liberat. Præterea sepulchri quoque violati [c] agi potest.

¶ Hoc interdictum in hæredes cæterosque successores datur in id, quod ad eos peruenit, [d] & post annum non competit. [e] Annus autem cedere incipit, ex quo id opus factum perfectum est, aut fieri desijt, licet perfectum non sit. alioquin si à principio operis cœpti annum quis numeret, necesse est cum ijs, qui opus tardissimè facerent, sæpius agi. [f]

¶ Sed si is sit locus, in quo opus factum est, qui facilè non adiretur, [g] vt puta, in sepulchro vi, aut clàm factum est, vel in abdito [h] alio loco: sed & si sub terra fieret opus, vel sub aqua, vel sub cloaca aliquid factum sit: etiam post annum causa cognita competit interdictum de eo, quod factum est. [i] nam causa cognita annuam exceptionem remittendam, hoc est, ex [j] † magna & iusta causa ignorantiæ interueniente.

Licet interdictum istud sit annale sicut alia interdicta prætoria: tamen non currit ei, qui Reipublicæ causa abest, sed reuersus hēt annum integrū. & ponit simile ī minore. h.d.

¶ Si quis Reipublicæ causa abfuisset, [k] deinde reuersus interdicto quod vi, aut clàm vti vellet: verius est, eum non excludi anno, [l] sed reuersum annum habere. Nam & si minor annis 25. Reipubli. causa abesse cœpisset, deinde maior effectus sit, dum abest Reipub. causa, futurum est, vt ex quo redit, annus ei computetur, non ex quo impleuit 25. ann. & ita Diuus Pius & deinceps omnes Principes rescripserunt.

¶ In hoc interdicto tanti lis æstimatur, quanti actoris interest id opus factum [2] † non esse. [m] Officio autem iudicis ita oportere fieri restitutionem [n] iudicandum est, vt in omni causa eadem conditio sit actoris, quæ futura esset, si id opus, de quo actum est, neque vi, neque clàm factum esset. ergo nonnunquam [o] etiam dominij ratio habenda est: vt puta, si propter hoc opus, quod factum est, seruitutes amittantur, aut vsusfructus intereat. [p] quod non tantum tunc eueniet, cum quis opus ædificauerit, verumetiā si diruisse [q] opus proponatur, & deteriorem conditionem fecisse, vel seruitutum, vel vsusfructus, vel ipsius proprietatis: sed quod interfuerit: 3 † aut per iusiurandum, quod in litem actor iurauerit, [r] aut si iurare non possit, iudicis officio æstimandum est.

Qui dolo facit quo minus possit, cēsetur tamē posse. h.d.

¶ Eum autem, qui dolo malo fecerit, quo minus possit restituere, perinde habendum ac si posset.

¶ Culpam quoque [s] in hoc interdicto venire erit prohandum: quæ tamen [t] arbitrio iudicis [u] æstimanda erit.

Qui alia actione consequitur interesse, hoc interdictum non habet. h.d.

¶ Quia autem hoc interdictum id, quod interest continet, si quis alia actione fuerit consecutus id, quod 4 † sua interfuit, opus non esse factum: consequens erit [x] dicere 5 † hoc interdicto nihil eum consequi oportere.

a *Ab altero*] f. non liberabit hoc casu, quando proprio consilio fecerunt. Sed aliud in superiori casu, vel dic in superiori casu sola conuentione alios liberari: secundo sola perceptione: vt argu. supra de his qui deiec. vel effu. l. perceptione, facit sup. quod falsum tut. autho. l. nouissimè. §. fin. & l. seq. & sup. de pec. l. I ex duobus. §. sed licet, & sup. quod metus causa. l. si cum exceptione. §. fi. & l. seq. & de vi, & vi arma. l. 1. §. quoties. & de tut. & ratio. dist. l. si ex duobus. & de le. 1. l. si ex toto. §. 2. & C. de condic. fur. l. 1. Accur.

b *Superiit etenim casu*] quando communi consilio, quod est qñ curauerunt, vt per vnum facerent, vel ēt nullus eorum sine alijs fecisset. sed proprio consilio dicitur facere, quādo omnes fecerunt, & quilibet per se facere proponebat. ad quod est, ſ. de iurisdictione omniū iudicum l. si familia.

c *Sepulchri quoque violati*] & criminaliter, & ciuiliter per actionem in factū: quæ datur in centum aureis: vt inf. de sepul. vio. l. Prætor. j. respon. & §. 1.

d *Peruenit*] & argu. supra de calu. l. i hæredem.

e *Non competit*] vt & sup. de aqua plu. arc. l. Atteius. & sup. eo. l. 2. primo respon.

f *Sæpius agi*] ideſt sæpè posse agi prius, quàm fieret. quod incongruum esset, vt ageretur ante, quàm opus fieret. Accur.

g *Non adiretur*] ab illo cuius erat. Accur.

h *In abdito*] ideſt in absconso.

i *Quod factum est*] facit ſ. proxi. §. & C. de exc. tu. l. quinquaginta. & ſ. de ædi. edic. l. qđ si nolit. §. si qd ita. & sup. qñ act. de pecu. est anna. l. j. §. annus. & C. qui admit. ad bonorū pos. l. quicūque. & ſ. de calumniatori. l. annus.

k *Abfuisset*] per annum.

l *Annus*] vt & su. proxi. § & sup. de bo. pos. sm tab. l. qui ex liberis. §. 1. & C. de resti. mili. l. 1. & 2. & 3. & de ipsis ī integ. restit. l. 2. secus autem in eo, qui necessaria causa tamū abfuit vt sup. de mino. l. Papinianus exuli. Accur.

m *Non esse*] facit quod no. sup. ne quid in loco publi. l. 2. §. hoc interdictum, & §. interdictum.

n *Restitutionem*] ideſt destructionem.

o *Nonnunquam*] sed multoties. Accur.

p *Intereat*] facit ad hoc ſ. de verb. sig. l. cū Prætor & su. de vsur. l. videamus. §. in interdicto. & infra eodē l. si opus §. 6. & supra quod metus cau. l. si cum exceptione. §. 1. & l. metū. §. sed si vlus fructus, & supra de vi, & vi armata. l. si plures. §. deiectum. Accur.

q *Diruisse*] aliàs diruisse, & alias desetuisse.

r *Iurauerit*] argum. quod actor non habeat necesse probare interesse suum, quod pe i: sed tantum sacramento habeat illud declarare. ad qđ facit C. vnde vi. l. fi quando. & hoc accipe quando pro dolo: secus si pro culpa, qa tūc legitime est prorogandum: vt Instit. de verborum obligatio. §. finali, & facit ad hoc iuramentum infra de iuris l. in actione. §. de veste. & supra de in lit. iur. l. 1. & supra de rei vendi. l. qui restituere. & l. quod si possessor. & sup. de peti hæredita. l. sed & si lege. §. hæc verba. & supra, ne quid in loco pub. l. 2. §. hoc interdictū. & infra de regu. iur. l. qui dolo.

s *Culpam quoque*] immo & si sine dolo. & culpa amiserit possessionem, tamē ad interesse damnandus est: vt supra de vi, & vi arma. l. si vi me.

t *Quæ tamen*] ideſt cuius culpa interest. Accursius.

u *Iudicis*] f. ciuiliter. si actor non possit, vel nolit iurare in litem. arg. supra ea. l. §. hoc interdicto. in fi.

x *Erit*] vt argumen. supra mand. l. si procuratorem. §. mandati. & infra de solut. l. quoties.

C *Omittit*] CASVS. Hoc interdictum datur etiam non possidēti. si modò eius interfit, & da exempla, vt supra eodem l. quanquam. & l. denique §. si ex socijs. Secundò dicit, qui incidit arbores fundi non producentes fructus, vt cypressum: tenetur hoc interdicto domino fundi, non fructuario: nisi fructuarius habebat ex his amœnitatem. Tertiò dicit, qui fecit opus vi, vel clàm, si illud opus possidet: tenetur ad patientiam, & impensam: si non possidet, ad impensam tantum, sed ille, qui possidet, & nō facit: patientiam ūm debet præstare. Quartò dicit, qui fecit opus in meo fundo, inglino

1 † P.F. de ſt. ex.

2 † In P.F. factū esse legitur hu ius aūt. §. intelle- ctū vide apud Be- renga. Pau lachū. in l. vn. nu. 165. C. de senten. q̄ pro eo, q̄ inter.

3 † P.F. inter fuit.

4 † P. Flo. quod interest.

5 † P.F. ex hoc.

meo prohibẽte: habeo hoc interdictũ. Quintò dicit, qui syluã meã immaturam incidit, hoc interdicto tenetur, secus si maturã. Sextò dicit, si cũ vellem facere opus in tuo, feci quod tunc tpis Potestas te vocaret in ius, vt sic interim possem facere: clam videor facere. & sic hoc interdictum competit ꝺ me. Vltimò dicit, filius locauit fundum Titio: venit quidam, & incidit arbores fundi: tenet hoc interdicto illi filio. & h.d. hæc l. cum duabus ll. seq Fran.

a *Qui non possident*] vt & ī. eod. l. quãquã, & l. denique §. si ex

1 † aliàs cupressos. P. F.

socijs. Accur.

b *Non fructiferas*] id-est non producentes fructus.

c *Amœnitas*] quia multum redolet. Sed arg. ꝺ ī. si qd in fraud. patro. l. 1. § & aliàs.

2 Quid sit gestatio, pulchrè Bal. ſu. d fer ruſt. prædio. l. qui ſella.

d *Gestationem*] i. spatiationem.

e *Interdicto locum*] vt & sup. eo. l. denique. in princ.

f *Nec possidet*] nec dolo fecit, quo minus possideat: vt ī. l. proxi §. pe & facit ī. de aqua plu. ar. l. si vendi tor. & ī. qꝺ met. cau. l. si cum ex. §. sed & si culpa. & ī. de alie. iudi l. 3. §. item.

3 *Interdictum. Per quemuis*, scilicet prohibentem, vt sup. eo. l. prohibere.

2 † P. Flo. tm debet. * Modestinus. a l. is, Idem Paulus. li. 6. ad edictũ. P. F.

h *Si immaturam. Præstabit*] facit ī. ad l. Aql. l. si seruus seruum. §. si oliuam & §. idẽ & in syluã. & §. si saltũ. & ī. de ver. sig. l. syluã. & ī. e. l. si alius §. 5 quis. l. si.

i *Opus*] facit sup. eo. l. 1. § quid sit vi. & §. sed & Aristo.

* li. 24. Digest. P. F.

k *Interdictum*] vel dic quòd filius erat colonus. vel dic, quòd competit filio si succedatur colono filij. vt ī. eo l. quãquam, & facit ī. de act. & obli. l. filius fa. Sed contra sup. eo. l. denique. §. 1. Sol. hic celare filium voluit: ibi non vel hic loquitur de re, quæ spectabat ad damnũ filij, sup. de re patris.

Paulus. *

LEX XVI.

COmpetit hoc interdictũ etiam ijs, qui non possident, [2] si modò eorũ interest. ¶ Si quis vi aut clàm arbores non fructiferas [b] cæciderit, veluti [1] † cypressos: domino dũtaxat competit interdictum. Sed si amœnitas [c] quædam ex huiusmodi arboribus præstetur, poterit dici & fructuarij interesse propter voluptatem, & gestationem, [d] & esse huic interdicto locum. [e]

Hic § ponit tres casus, quos poteris perpendere ex textus elegantia. puncta benè, & clara erit litera.

¶ In summa, qui vi, aut clàm fecit, si possidet, patientiam & impensam tollendi operis: qui fecit, nec possidet, [f] impensam: qui possidet, nec fecit: patientiam tantummodo [2] † præstare debet.

Iulianus. *

LEX XVII.

INterdictum. Quod vi aut clàm, per quemuis [g] domino acquiritur, licet per inquilinum.

Celsus. *

LEX XVIII.

SI immaturam syluam cæduã cecidit quis, interdicto. Quod vi aut clã tenetur. Si maturã similiter cæduam, neque damno dominus affectus est, nihil præstabit. [h]

¶ Non absurdè responsum est si magistratũ rogasses, vt aduersarium tuũ adesse 3 † iudicio iuberet, ne opus nouum tibi nunciaret, clàm videri opus [i] feciſſe, quod interim feceris. 4 † Interdictũ, [k] Quod vi aut clàm competere filiofamiliàs colono arboribus 5 † succisis, Sabinus ait.

Paulus. *

LEX XIX.

VI facit tam is, qui prohibitus facit, quam is, qui quo minus prohibeatur, consecutus est. 6 † periculum [l] puta aduersario denunciando, aut ianua præclusa.

¶ Prohibitus autem intelligitur quolibet actu prohibentis, idest vel dicentis se prohibere, vel manum opponentis, lapillumve iactantis [m] prohibendi gratia. Tandiu autem vim 7 † facit prohibitus, quamdiu res in eodem statu permanet. nam si postea conuenerit cum aduersario, desinit [n] vi facere.

¶ Item si prohibiti hæres, vel is, qui ab eo emerit, ignorans causam præcedentem fecerit, dicendum esse Pomponius ait, non incidere [o] eum in interdictum.

¶ Quod in naue fit, vel in alia qualibet re, vel amplissima, mobili tamen; non continetur [p] hoc interdicto.

¶ Siue in priuato, [q] siue in publico opus fiat, siue in loco sacro, siue in religioso, interdictum competit.

Pomponius. *

LEX XX.

SI opus, [r] quod quis iussus est à iudice, qui ex hoc interdicto iuberet, prohiberet. seruus autem suspicabatur se prohiberi ab aduersario si resciſſet. fecit opus: mea opinio inspicitur non serui. & sic cessat hoc interdictum. Secundò dicit, siue fiat opus vi, vel clàm in loco meo: siue supra meam domum: habeo hoc interdictum. Tertiò, si propter opus factum vi vel clam amisi seruitu. hoc damnum veniet in hoc interdicto, vt emendetur. Franc.

r *Si opus*] Titium conueni hoc interdicto, quasi opus feciſſet in meo: cum Scius feciſſet: & damnatus est Titius. sententia præiudicat veritati, & sic Titius destruet. vel potest dici tenetur rem ille. scilicet qui fecit. scilicet Scius. nam non liberatur alter. s. Seius per hoc, quod condemnatur Titius, nisi satisfactum esset: vt & sup. eo. l. semper. §. 6.

a *Semper*

siue in publico, siue in priuato, vel religioso, vel sacro. & fiat vi, vel cam. habet locum hoc interdictum. Franc.

l *Periculum*] puta aliquid triste: vt ar. sup. de eo per quem factũ fuerit. l. 1. §. 2. & facit sup. e. l. si immaturam. §. pe. Accurs. m *Iaciantis*] vt sup. eo. l. 1. §. sed & si quis.

n *Desinit*] quia non est res in eo statu: immo mutatur. Accurs. o *Non incidere*] nam & in hoc casu videtur res mutata. Sed cõtra. sup. de ope. nouum. l. pen. Solu non tenetur hic, vt præstet impensas: tenetur tamen ad patientiam: vt ibi. Item cõtra. supra de ope. no. nunc l. non solum §. si. Solu. ibi sciuit, vel scire potuit. hic ignorauit: vel aliud est in hoc interdicto, aliud in ope. no. nun. Item contra. sup. de op. no. nunt. l. fin. Sed aliud in hoc quam in illo interdicto. Vel dic vt no. supra de alie. iud. l. 3. §. opus. Accurs.

4 † aliàs Est. l.

5 † aliàs succensis. P. F.

p *Non continetur*] vt sup. eod. l. si alius, §. notauimus, & argu. sup. de vi, & vi arm. l. 1. §. illud. & §. planè. & §. si quis de naue. & supra l. 1. §. hoc interdictum.

* li. 1. ad Sabi. P. F.

6 † P. F. periculo.

q *Siue in priuato*] vt indemnis actor omninò seruetur: cum verbũ restituas. hæc omnia comprehendat, quæ actoris interfuit tempore contestatæ litis, vt supra ꝺ vsur. l. videamus. §. in Fauiana. & facit supra de seru. l. fin. & supra ne quid in loco pub. l. 2. in princi. & sup. de ope. no. nũ. l. 1. §. siue autem. & ī. e. l. prohibere. §. planè. Sed argum. contra su. de aqua plu. arcen. l. si in publico. & est ratio vt ibid. Accurs.

7 † P. F. vi.

S *Opus*] CASVS. Dic casum principij huius l. vt in glo. domini mei. Accurs.

¶ *Sinsſero*] Iussi seruo meo, vt faciat opus opinio mihi erat (non suspicans de aliquo) qꝺ aliquis [s] fi-

* li. 20. ad Sabi. P. F.

1 † P. F. ad iudiciũ.

vel hic ex ea parte qꝺ vi, non ex ea, quod clàm: vt ibi. Accurs.

V *I facit*] CASVS. Vi dicitur facere opus qui prohibitus facit, vel qui dolo fecit, quo minus prohiberetur. vt pronuntiando aduersario aliquid triste: vel claudendo ostium aduersarij, ita quòd aduersarius non potuit exire ad prohibendum. Secundò dicit, qualitercunque quis sit prohibitus opus facere, vel per verba, vel per lapilli iactum, vi dicitur facere, & eousque, donec res in eodem statu durat, idest donec aduersarius in ædificando consentiat, hæres autem prohibiti si in ædificando procedat, ignorans de prohibitione facta defuncto: non tenetur hoc interdicto. De opere autem, quod fit in naui, vel alia re mobili: licet fiat vi, vel clàm, cessat hoc interdictum: si autem fiat in solo

a *Sumptus*]i. assumptus, vel acceptus.
b *Sustuliſſet*]ideſt in altum exaltaſſet in veritate.
c *Reſtituere*]ſi adhuc ſupereſt. Acc.
d *Ad me*]ideſt ad meam opinionem.
e *Eum*]ſcilicet aduerſarium ſerui.
f *Et non puto*] me teneri. Acc.
g *Intuenda*] vt ſ. de litigio. l. 2. in fin. ſed nomine ſerui teneor, vt ſup. eo. l. nam & ſi ſeruus. Acc.
h *Tam ſoli, quam cœli*]quia cœlum, quod ſupra ædes meas eſt, vſque ad cœlum libe rum eſſe debet, vt ſ. de ſer l. ſi. & ſ. l. proxi. ſ. pen. vel cœli ideſt aeris, quia fortè aerem corrumpit, apponendo ſtercus, vel cloacam aperuit. ar. ſ. de cloacis. l. 1. ſ. 1.
i *Ius aliquod*] fortè ſeruitutem.
k *Ex hoc interdicto*] vi & ſ eod. l. ſemper, ſ. in hoc. Acc.

Si vitem] CASVS. Si vitem fundi mei traxiſtis in tuum fundũ & coaluit in fundo tuo, ideſt impoſuit radices, habeo hoc interdictum vtile contra te vſque ad annũ, vt vitis in meũ fundũ reducatur, vltra non, imò radices, quæ erant in fundo meo cedunt tibi. Si arauit in fundo tuo p vim, vel clam, teneor hoc interdicto, ſicut, & ſi foſſam in eo feciſſem, & no. bona verba hic in fi. Tertiò dicit, tabulã ad meũ oſtium fixiſti, ego eã remoui ante, quam tibi denunciarem, ſi tu agas ob hoc contra me, habeo hoc interdictũ contra te, in quo cõdemnaberis, niſi me facias abſolui, vel habeo exceptionẽ cõtra te, quia vi, vel clam fixeras. Quartò dicit, ſi ſtercus per tuum fundũ portaui te inuito: non ob hoc teneor interdicto, & adducit ſimilia. Quintò dicit, ſi protectum domus mea, vel ſtillicidium extendi vi, vel clam ſupra ſepulchrum alicuius: teneor hoc interdicto. & no. bona verba hic in fi. t. Sextò dicit, ſi denũciaui tibi, ꝙ tale opus volebam facere, & ſtatim facio: non videor clam facere, & ſic ceſſat hoc interdictum, ſecus ſi ex intervallo opus poſtea feci. Fran.

l *Depreſſeris*]i. detraxeris vi, aut clàm.
m *Vtile eſſe*]mihi, vt vitis in meum agrum reducatur.
n *Remanere*]ſcilicet ad hoc, vt vitis de fundo tuo reducatur in meum. ſed benè dabitur actio in factũ ad æſtimationẽ vitis perperuò. vt credo, arg. ſupra de rei vend. l. in rem, ſ. item quæcunque, & facit infra arbo. fur. cæ. l. ſi plures, ſ. 1. & ſup. de rei vend. l. ſi frumentum, ſ. de arbore.

1 ¶ P. F. ex hoc interdicto ſumptus a eſt, b † reſtituere, alius quis ui aut clam ſuſtuliſſet: c nihilominus idẽ ille omninò iubetur opus reſtituere. d

Si dominus iubet opus fieri bona fide, non putans ſe ab aliquo prohibẽdum, licet ſeruus qui facit, timet prohiberi: tamen non tenetur dominus hoc interdicto. hoc dicit.

¶ Si iuſſero ſeruum meum opus facere, cum (quantum ad me e pertinet) in clandeſtini ſuſpicionem non veniret: ſeruus autem meus putauerit, ſi reſciſſet aduerſarius, prohibiturum eum, f an tenear? Et non puto, g cum mea perſona ſit intuenda. h

¶ In opere nouo: tã ſoli, quã cœli i menſura facienda eſt.

¶ Si quis propter opus factum ius aliquod k prædij amiſerit, 2 ¶ id reſtitui ex hoc interdicto l debet.

*Venuleius.**

LEX XXI.

SI vitem meam ex fundo meo in fundum tuum 3 † depreſſeris, l eaque in fundo tuo coaluerit, vtile eſt m interdictum, Quod vi aut clàm intra annũ, ſed ſi annus præterierit, nullam remanere n actionem, & radices, quæ in fundo meo ſint, tuas fieri, o quia his p acceſſiones ſint.

¶ Si quis ui aut clã arauerit, q puto eum teneri hoc interdicto perinde, ac ſi foſſam feciſſet. Non enim ex qualitate r operis huic interdicto locus eſt, ſed ex opere facto, quod cohæret ſolo.

¶ Si ad ianuam * meam tabulas fixeris, & ego eas priuſquam tibi denunciarem, refixero, s deinde inuicem interdicto, Quod vi aut clàm egerimus, niſi remittas mihi, vt abſoluar, condemnandum te, quaſi rem non reſtituas, quanti mea interſit, aut certè t exceptionem mihi profuturam, u Si non vi, non clam, non precario feceris.

¶ Si ſtercus per fundũ meum tuleris, cum id te facere vetuiſſem, quamquam nihil dãni mihi feceris, nec fundi mei ſpeciem x mutauerit: tamen teneri te. Quod vi aut clàm. Trebatius ait. Labeo contra: ne etiam is, qui duntaxat iter per fundum meum fecerit, aut aliẽ egerit, y venatusve fuerit ſine vllo opere, hoc interdicto teneatur. z

¶ Si quis proiectum, aut ſtillicidium in ſepulchrum immiſerit, etiam ſi ipſum monumentum non tangeret rectè cum eo agi. Quod in ſepulchro vi, aut clam factum ſit, quia ſepulchri ſit non ſolum is locus, qui recipiat humationem, ſed omne etiam ſupra id cœlum. a eoque ẽt nomine ſepulchri violati agi poſſe. b

Quæ incontinenti fiunt poſtquam aduerſarius eſt certificatus, videntur bona fide fieri hoc dicit.

¶ Si is, * qui denunciauerit c ſe opus facturum, confeſtim opus fecerit, clàm feciſſe non intelligitur. nam ſi poſt tempus, videbitur clàm feciſſe.

*1. 9. ſ. eo. *de viis* Neu. de mandati. Neu. de Mode. Helep. & Neu. de Præto. Paphlag. Anto. Aug. li. 2. cap. 15. Alc. lib. 4. Par. c. 20. Et de hoc more tabularum alienis prædijs affingendi, vide Du. lib. 2. Diſpu. c. 40.

*Ad intellec. huius ſ. vide Michae. Vercurr. in l. ſi finita. ſ. Iulia. nu. 135. de dã. Iſect.

e *Tuas fieri*]ſ. omnino, vt pro eis non tenearis. Io. Acc.
p *Quia his*]quæ in agro tuo coaluerunt.
q *Arauerit*]aliàs arauerit, & alias exarauerit.
r *Et qualitate*] i. non debemus inſpicere in hoc interdicto, quale ſit opus, quod vi aut clàm fit, vtrum ſit formatum vt eſt domus, an informe, vt arare, ſed illum ſolum, quod ſit in ſolo arg. ſup. de ope. no. nun. l. ſtipulatio. ſ. opus.
s *Refixero*] ideſt remouero. Acc.
t *Aut certè*]hoc intelligendũ quando ego refixi tabulas primo poſſitas ex magna, & neceſſaria cã: vt arg. ſ. eo. l. ſi alius. ſ. belliſſimè. Vel dic verius, ꝙ hic dat exceptionẽ mihi dandã indiſtinctè, intelligatur ſiue ex neceſſaria cã refixi tabulas, ſiue non, quod. n. fixum eſt in ianua mea à me poſſeſſa, poſſum auctoritate mea demoliri. argumen. ſupra ad legẽ Aquil. l. quemadmodum. ſ. 1. Quod autem legitur ſupra eo. l. ſi alius, in ſ. belliſſimè, intelligendũ eſt quando ædificauit aliquis clàm in ſuo. nõ in meo, & facit ſ. de eo per quem fac. erit. l. 1. ſ. ſi rem, & ſ. ne quid in loco pu. l. 2. ſ. idem ait, & ſ. ſol. ma l. vlro & ſ. de dam infec. l. qui bona, ſ. ſi quis quia. & ſup. ne quis eũ, qui in ius voc. l. 2. & ſup. qđ me. cau. l. ſed & partus, ſ. queri. Acc.
u *Præſtaturam*] hanc ſcilicet, & facit. C. quando licent vni. l. 2. Sed argu. contra. C. ne quis in ſua cauſa l. p. in a.
x *Speciem*] aliàs faciem, & alias ſpeciem.
y *Egerit*]ideſt aucm portauerit.
z *Teneatur*] quod etiam non debet. Sed contra: ſup. eo. l. ſi alius, ſ. ſi quis aceruũ. Sol. vt ibi. Sed iniuriarũ tenetur. & ita non licet. vt C. de ſer. l. per agrum. & infra de iniur. l. iniuriarum. ſ. ſi quis in e. Acc.
a *Supra dictam*]ad hoc ſup. de ſeruit. l. ſi & ſupra. l. prox. ſ. pen. facit ſupra eo. l. ſi alius. ſ. notandum.
b *Poſſit*]vt & inf. de ſepul. vio. l. 3. ſ. ſepulchri, & facit ſupra vti poſſide. l. ſi duo. ſ. item videamus.
c *Denunciauerit*]palam, non clàm, & obſcurè, vt ſup. eod. l. in princ.

DE REMISSIONIBVS.

¶ *Dixi ſup. de ope. no. nun. nunc de remiſſione. Vel dic quia nunciatio parit interdictum quod vi aut clam, & remiſſio tollit, vt ſup. tit. 1. l. ſi alius, ſ. 1. ideo poſt præcedentem vitu, mittè hanc ponit*]Quid ſit remiſſio, vide hic Cuiac. qui & alia obſeruat.

Ait prætor] CASVS. Ponitur edictum, cuius sensus est. Qui habet ius prohibendi, ne eo inuito fiat opus si nunciat, ne fiat, tenet, & si postea remittat, tenet remissio, & in opere poterit procedi. Postea loquitur Vlpia. & dicit, Apparet per verba edicti tenere remissionem cum nunciatio tenuit. remissio autem fit, vel per communem voluntatem vtriusque, vel satisdatione præstita, & si post satisdati. fiat remissio: superflue fit. Item is potest nunciare, qui est dñs fundi, in quo fiebat opus, vel qui habet ibi seruitu. vel vsumfructum. potest etiã fructuarius vendicare seruitutem. Item remissio facta à fructuario tenet. fructuarius autem non potest nunciare dño proprietatis ædificanti. sed si ex illo opere hẽat fructuarius damnum, habet confessoriam. Itẽ qui habet seruitutem vrbanam in detem. potest nunciare, si in ea fit ab alio quo extraneo opus. Item qui habet fundum obligatum, in quo fit opus, potest renunciare: item remittere potest. Franc. Accur.

1† P.F. teneat.

2† In P.F. nũciationẽ missã facio Aul. li. 1. emẽ. c. 3. sequit Du. in Dispun. c. 16.

3† P.F. de est. valere

4† P.F. nõ tenet.

* Ad huius tex. intel. vide Rui in l. 1. in princ. nu. 128. ff. no. ope nũc. & n. 133. & 137. & Ctot. in d. l. 1. §. hoc autẽ edictũ n. 12. & per Bolog. in l. qui vlã. nu. 38. eo tit. de op. no. nunc.

5† P.F. nõ tenuit.

De remissionibus.

TITVLVS XXIV.

Vlpia. lib. 71. ad edictum.

LEX VNICA.

AIt Prætor, Quod ius sit[a] illi prohibere ne se inuito fiat, in eo nunciatio[1] † tenet: cæterum nunciatione remissa[b] [2] † faciet.

¶ Sub hoc titulo remissiones[c] proponũtur, & verba Prætoris ostendunt, remissionẽ ibi demũ factã [3] † valere,[d] vbi nũciatio [4] † tenet, & nunciationẽ ibi demũ voluisse Prætorem tenere, [e] vbi ius est nuncianti prohibere, [f] ne se inuito fiat. Cæterum, [g] [x] siue satisdatio interueniat, [h] siue non, remissio facta [i] hoc tñ remittit, in quo [5] † tenuit nunciatio. [k] Planè si satisdatum est, [l] & ex inde remissio facta est: non est remissio necessaria. [m]

¶ Ius habet nouum opus nunciandi, [n] qui aut dominium, [o] aut seruitutem [p] habet.

¶ Itẽ Iuliano placet fructuario vendicandarum [q] seruitutum ius esse: ſm̃ quod opus nouum nunciare poterit vicino, & remissio vtilis erit. ipsi autem dño prædij si nunciauerit, remissio inutilis erit, neque sicut aduersus vicinũ, ita aduersus dominum agere

a *Quid ius sit*] siue propter seruitutem, vel propter proprietatem, vel publicam causam, & sic perpetuo. siue non perpetuo, sed eatenus donec satisdetur, quod ius habent oẽs post denunciationem de calumnia iurantes, argumen. C. ad legẽ Iuliã. repet. l. fi. & sic non est contra 3. de ope. noui. nunc. l. 1. in princ. vbi plenè dixi.

b *Remissa*] vel de iure si satisdederit, vel forsan conuentione, & hoc cum tenuit renunciatio. si aũt non tenuit, quia potuit sperni, vt 3. de ope. no. nũ l. de pupillo. §. toties, tunc dic remissa. s. ipso iure, quia non tenuit nunciatio. & semper dic faciat. s. sine metu interdicti, quod vi, aut clàm, vt sup. tit. 1. l. si alius. §. 1.

c *Remissiones*] faciendæ ei, cui nunciatum est, & sunt tres vna ex conuentione, alia à iure quando scilicet tenuit nunciatio, & tertia, quia nõ tenet, quia potest sperni. nam tunc lex habet promissa. Acc.

p *Valere*] id est effectum habere, vbi nunciatio tenet. si autem non tenet, non est necessaria remissio, s. cum postea appareat illum, qui nunciauit nõ habere ius nunciandi. & sic potest legi sine non, vel hic vbi non tenet. quia potest sperni, non est remissio necessaria, & sic sine non. aliàs est, non tenet. & tunc dic, ibi est facta remissio, scilicet à iure, sine vlla satisdatione, vbi nunciatio non tenet, quia potest sperni. Item est contra supra de ope. nou. nunc. l. 1. in princ. Sed vt ibi plene dixi.

e *Tenere*] s. cum effectu.

f *Prohibere*] quod est, vt supra dixi, vel perpetuò pp seruitutem, veluti ne altius tollat, vel ad tempus, i. donec satisdetur, quod ius habent omnes post nuncia. de calumnia iurantes. Acc.

g *Cæterum*] si non habent ius nunciandi.

h *Interueniat*] quo casu fit remissio ipso iure.

i *Facta*] ex conuentione, vel etiam à iudice, vel Prætore.

põt, [r] ius ei non esse inuito se altius ædificare, [s] sed si ex hoc facto [t] vsufructus [u] deterior fiat, petere vsumfructum debebit. Idem Iulianus scribit de cæteris, quibus aliqua seruitus [x] à vicino debetur.

¶ Ei quoque, qui pignori fundum accepit scribit Iulianus non esse iniquum detentionem [y] [z] seruitutis dari.

De precario.

TITVLVS XXV.

Primò dicit quid sit precariũ. Secundò ex quo iure descendit, & in quo differt à donatione. Itẽ in quo simile est commodato. Fr. Acc.

Vlpia. lib. 71. ad edictum.*

LEX I.

PRecarium est, [a] quod precibus petenti vtẽdum conceditur tandiu, quandiu is, qui concessit, patitur, quod genus liberalitatis [a] ex iuregentium descendit. Et differt à donatione, eo quòd qui donat, sic dat ne recipiat. [b] at qui precario concedit, sic dat, quasi tunc recepturus, cum sibi libuerit precarium [c] soluere. Et est simile [d] commodato. nam & qui commodat suam rem, sic cõmodat, vt non faciat rem

K *Nunciatio*] cum effectu.

l *Satisdatum est*] vel per nunciatorem steterit, quo minus satisdetur. vel quia de calumnia non iurat. Acc.

m *Necessaria*] quia ipso iure per satisdationem erat facta.

n *Nouum opus nunciandi*] s. perpetuò: cæterum si nõ sit ius prohibendi, tunc eatenus, quatenus satisdetur.

o *Dominium*] tunc continua causam naturalem.

p *Seruitutem*] personalem, & tunc distinguitur. vt dixi sup. de ope. no. nunc. l. 1. §. fi. & l. seq. vel rusticam & non rusticã, vt l. qviam. de no. op. nun. vel dic, vt no. 3. de ser. ui. vrba. prædio. l. inter. §. fi. & d. l. qui vlã.

q *Vendicandarum*] s. per confessoriam imò non, vt supra si vsusfructus pet. l. 1. in prin. Sol. vt ibi. Acc.

*al. lib. 1. Inst. P.F.

r *Agere potest*] fructuarius.

s *Ædificare*] ergo, qui non habet ius prohibendi, non habet ius remittendi.

t *Facto*] id est opere facto à proprietario.

u *Vsusfructus*] s. per confessoriam.

x *Seruitus*] vrbica: vt & sup. si seruitus uẽdice. I & si forte. §. 1. Vel dic plenius, vt no. supra de serui. vrbano prædio. l. inter seruitutes.

y *Detentionem*] quia petitio datur, vt sup. de ser. l. ei, qui. & nunciare ei permittitur. vt sup. de ope. noui nuncia. l. creditori. ergo, & remittetur. vt supra in prin. huius l.

DE PRECARIO.

¶ *Et hoc restitutorium est. vt inf. eo. l. 2. §. 1. sicut superius, quod vi aut clã. vt sup. ex 1. l. 1. §. 1. Acc.*] Proinde vide hic Cuiac.

z PRecarium est] Interdum strictè accipitur, vt hic, & interdum largè. vt C. de præs. 30. ann. l. 2.

a *Quod genus liberalitat.*] ex hoc dicitur in quodam simile donationi, vt infra eod. l. interdictum, & infra de fur. l. eũ qui. §. is, qui precatio, quia videtur inesse in precatio quædam vsus donatio, & tamen differt à donatione, eo quòd qui donat, &c. Item videtur esse simile contractui, quem sæpe fieri videmus, i. quod donat quis alicui in amicitiam. potest enim reuocare, quando velit.

b *Ne recipiat*] vt & supra de dona. l. 1. in princ. & de don. cau. mor. l. Senatus. §. 1.

c *Libuerit precarium*] vt & inf. l. proxi. & l. habet. in princ. & l. cum precatio. &c.

d *Simile*] sed non per omnia. Nam differt, quia cõmodatum

tum datur ad certum vsum, vt patet per l.illius tit. cõmodati: nam sic dr cõmodo scalas, vt apponas fenestris: pugillares, vt scribas: equum, vt ad villam ducas: quod non est in precario, vt ad certum vsum cõcedatur, & ex hoc oritur secunda dria: quia hoc quandocunq; reuocatur: illud expleto

Precariũ & cõmodatũ differunt.

vsu: vt hic & ſ. commodata. l. Item commodato. §. sicut. Tertiò differt, quia hic de dolo & lata culpa tm̃ tenetur: niſi lit. conte. vt j. eo. l. quæſitum. §. eũ quoque. & §. ſi ſeruitute. At ibi etiã de leuiſſima, niſi caſualiter aliud contingat: vt ſ. commodata. l. ſi vt certo. §. nunc videndum. Item ſm̃ quoſdã differunt quarto: quia commodatũ in mobilibus, precariũ in immobilibus frequenter fit, vnde præſumunt in dubio in re mobili commodatum, & in immobili precarium: quæ non placet, cum & immobilia commodentur: vt ſ. commo. l. 1. §. 1. & mobilia precario concedantur: vt inf. eo. l. in rebus. in prin.

a *Accipientis*] vt & ſup. commodata. l. rei. & l. ſequen.

accipiẽtis, [a] ſed vt ei vti re commodata permittat.

Iulianus. *

LEX II.

AIt Prætor, Quod precario ab illo habes, aut dolo [b] malo feciſti, vt deſineres [z] † habere: qua de re agitur, id illi reſtituas.

¶ Hoc interdictum reſtitutorium eſt, & naturalem habet in ſe æquitatem. namque precarium reuocare volenti competit. [c] Eſt enim natura æquũ, tãdiu te liberalitate mea vti, quamdiu ego velim, & vt poſſim reuocare cum mutauero voluntatem. Itaque [d] cum quid precario rogatum eſt, non ſolum hoc interdicto vti poſſumus, ſed etiam præſcriptis verbis [e] actione, quæ ex bona fide [f] oritur.

¶ Habere precario videtur, qui poſſeſſionem, vel corporis, [g] vel iuris [h] adeptus eſt ex hac ſolummodo cauſa, quòd preces adhibuit, & impetrauit precibus, vt ſibi poſſidere, aut vti liceat.

Caius. *

LEX III.

VEluti ſi me precario rogaueris, vt per fundum meum ire, vel agere tibi liceat: vel vt in tectum, vel in aream ædium mearum ſtillicidium, vel tignum in parietem immiſſum habeas.

Vlpianus. *

LEX IV.

Item in re mobili conſiſtit precarium. Item qui precario rem hẽt dr poſsidere. Item hoc interdicto tenetur, non qui rogauit, ſed qui habuit precario rem. vnde ſi filius meus, vel ſeruus à te rogauit precario rem aliquam, & cõceſsiſti: ego dicor hãre, non ipſe: & ego teneor. Item ſi rem meam precario mihi roganti conceſsiſti, non dicor eam precario hãre, cum res mea ſit. Item ſi rem tuam habeo precario, vſq; ad natale, & eo veniente adhuc retineã, dicor ex nouo precario habere, etiã ſi non interuenerunt rogamina, pro hoc nouo precario. Si autem intra natale rogauit te, vt protoges tempus, & protogaſti idem precarium durat: ſecus ſi finita die, vt deſt poſt natale te rogaui, vt eandem rem concedas precario, & conceſsiſti: nam nouum eſt precarium. Sed ante ꝙ ante natale factus es furioſus, vel deceſsiſti, licet adhuc poſt natale teneam rem, non extenditur precariũ. Item ſi procurator meus, deſt nuntius, ſiue geſtor meorum negotiorum, me mandante, vel ratum habente, meo nõe rogauit, vt tu

vipi. li. 71. ad edic. P.F.

li. 25. ad edic. prouinc. P.F.

li. 71. ad edict. P.F.

cõcederet tẽ precario, & conceſsiſti: ego dicor habere precario. Itẽ qui rogauit me, vt poſſit ſtare in fundo meo precario: puta ad ſolẽ, nunc in hyeme, & conceſsi: non dr poſsidere, ſed ego: ſic nec fructuarius, nec colonus, nec inquilinus dicuntur poſsidere: licet ſint in prædio. & h. d. hæc l. cũ tribus ſeq. & princ. quartæ. Franc.

b *Dolo*] vel lata culpa, vt j. eo. l. quæſitũ. §. eum quoque.

c *Competit*] hoc interdictum.

d *Itaque*] quia eſt æquũ, & in precarij cõceſsione geritur negotium, itaque, &c. vt arg. ſup. commo. l. in commodato. §. ſicut.

e *Verbis*, Contra. inf. eod. l. interdictum. & ibi plenè dices.

f *Bona fide*] ideſt ex æquitate. Vel, quia bona fides hic deſideratur: vt reſtituatur, ſicut actum eſt: & in quolibet contractu etiam ſtricti iuris. & vt dolus abſit: non autem dico, ꝙ ſit bonæ fidei, cum tantum in duobus caſibus ſit bonæ fidei: vt Inſtit. de act. §. actionum. vel ſecundum Azo. erit hoc caſu bonæ fidei, vt & in duobus aliis caſibus per legẽ iſtã.

g *Vel corporis*] ideſt rei corporalis.

h *Vel iuris*] ideſt ſeruitutis. vt inf. l. proxi. & l. & habet. §. 2.

i *Veluti*] facit ſup. de itine. actuque priua. l. j. §. ſi tibi.

* li. 29. ad Sab. P.F.

k *In rebus*] ſic in commodato: vt ſup. commo. l. 1.

l *Poſsidere*] de hoc dic vt inf. eo. l. & habet. §. cum.

m *Non vtique*] ideſt certè.

n *Vel aliquis*] ſiue me mandante vel ratum habente. vt inf. eod. l. certè. §. 1.

o *Receptum eſt*] vt & ſ. de acq. poſſ. l. ſi de eo. §. fin. & j. de regu. iur. l. neq; pignꝰ. & ſ. depoſi. l. qui rẽ. hoc autem verum eſt, niſi reſpectu poſſ. quia aduerſatius ſuperior eſt: vt ſup. de acq poſſ. l. & aliquẽ. & j. l. certe. in fi. ſic & ſ. de cõtra. emp l. ſi in emptione. §. ſuæ rei.

p *Rei*] niſi reſpectu poſſ. vt inf. eo. l. certè. §. vlt.

q *Rogauit*] quidam dicunt, quòd in hoc differt à commodato, quaſi precarium non conſtituatur ad tempus: ſed commodatum ſic: ſed certè & precarium, vt inf. l. proxi. in fi. & hoc expone, vt ſtatim dices. Accur.

r *Poſsidere*] ſcilicet de nouo, cum cauſa prioris ſit ſublata, vt inf l. proxi. in fi. & facit ſup. loca. l. itẽ quæritur. §. fi. & l. qui ad certum, & dic, vt ibi.

s *Rurſus*] & ſic eſt nouum precarium.

t *Concedere*] hic continua legem, certè.

u *Sed & ſi manente Cauſa conſtituatur*] facit ſup. de iudi. l. 2. § ſed ſi iudex. & de arbit. l. ſi cum dies. in princip. & l. Labeo. §. penult. & fi & inf. de verbo. oblig. l. cum ſtipulatus ſum mihi à Proculo.

In rebus[k] etiam mobilibus precarij rogatio conſiſtit. 10 [l] † Meminiſſe autẽ nos oportet, eum qui precario habet, etiam poſsidere. [l] Et tenetur hoc interdicto non vtique [m] ille, qui precario rogauit, ſed qui precario habet. Etenim fieri poteſt, vt quis non rogauerit, ſed habeat precario: vt puta ſeruus meus rogauit: mihi acquiſiuit precarium. vel aliquis [n] alius, qui iuri meo ſubiectus eſt. Item, ſi rem meam precario rogauero, rogaui quidem precario, ſed non habeo precario: idcirco quia receptum eſt, [o] rei [p] ſuæ precarium non eſſe.

¶ Item qui precarium ad tempus rogauit, [q] finito tempore, etiam ſi ad hoc tempus non rogauit, tamen precario poſsidere [r] videtur. intelligitur enim dominus, cum patitur eum, qui precario rogauerit, poſsidere: rurſus [s] precario concedere. [t]

Pomponius. *

LEX V.

SEd & ſi manẽte adhuc precario, tu in vlterius tẽpus rogaſti, prorogatur precariũ. nam nec mutatur cauſa poſſeſsionis, & non conſtituitur eo modo precarium, ſed in longius tempus profertur. ſi verò præterita die rogas, propius eſt, vt ſoluta iam cauſa precarij non redintegretur, ſed noua cauſa conſtituatur. [u]

2† P.F. cõſtituit.

CErtè] CASVS. princ. huius l. vsque ad §. Iulianus ait: continuatur casui præcedenti.

¶ *Iulianus ait*] Te vi deieci de fundo, & eundem à te petij precario: dī q̄ si desino vi possidere, dicor amodò precario possidere. idem si istum fundum à te emi: nam pro empto-

Vlpianus. *

LEX VI.

CErtè * si interim dominus furere cœperit, vel decesserit, fieri nō posse, Marcellus ait, vt precarium redintegretur, [a] & hoc verum est. ¶ Si procurator [b] meus me mandante, vel ratum habente precariū rogauerit, ego precario propriè habere dicor. * ¶ Is, qui rogauit, vt precario in fundo moretur, [c] nō possidet, sed possessio apud eum, qui concessit remanet. Nā & fructuarius (inquit) & colonus, & inquilinus sunt in prædio, & tamen non possident. [d] ¶ Iulianus ait, eū, qui vi alterum deiecit, [e] & ab eodē precario rogauit, [f] desinere vi possidere, [g] & incipere precario: neque existimare, sibi ipsum causam possessionis mutare: cum voluntate eius, quē deiecit, cœperit precario possidere. nam si ab eodē emisset, inciperet etiam pro emptore posse [h] dominium capere. ¶ Quæsitum est, si quis rem suam mihi pignori dederit, & precario rogauerit, an hoc interdictum locum habeat? quæstio in eo est, vt consistere precarium [i] † rei suæ non possit. [i] Mihi videtur verius precarium consistere in pignore: cum possessionis [k] rogetur, non proprietatis: & hæc est sententia etiam vtilissima. quotidie enim precario rogantur creditores ab ijs, qui pignori dederunt: & debet consistere precarium.

Venuleius. *

LEX VII.

SEd & si eam rē, cuius possessionem per interdictum vti possidetis retinere possem, quamuis futurum esset, vt tenear [l] de proprietate, precario tibi concesserim: teneberis hoc interdicto.

Idem. *

LEX VIII.

QVæsitum est, si Titius me rogauerit, vt re Sēpronij vtatur: deinde ego Sēproniū rogauero, vt concederet, & ille dum mihi vult præstitum, concesserit: [m] Titius hēt à me precario, & ego cum eo agam interdicto de precario: Sēpronius aūt nō aget cū eo: quia hæc verba, [n] Ab illo precario habes, ostenduntur ei demū cōpetere interdictum, à quo quis precario rogauit: [o] non ei, cuius res est. an tamē Sempronius mecum, quasi à me rogatus, interdictum habeat? Et magis est, ne hēat: [p] vt supra de vsucap. l. sequitur. §. Iana.

i *Non posse*] videbatur enim, quod non: vt supra eod. l. in rebus. §. item si rem.

k *Possessionis*] scilicet respectu. & facit supra de acqu. poss. l. qui pignoris. & C. de distra. pign. l. creditor. & sup. de pig. l. si rem alienam. §. fi.

l *Sed & si eam. Vt tenear*] facit supra commo. l. ita. & §. l. prox. in fin. s. rū.

Q *Væsitum est*] CASVS. Rogatu mei scholaris concessi librum meum scholari alterius doctoris, quasi scholari meo concedens, hēo mandati contra scho- * li. 3. Inlarem meum, & ipse terd. P. F. habet hoc interdictū de precario contra scholarē. qui habuit librum. sed ‖ non cogente, vel mandante meo scholari, sed instigante, alij scholari concessi librum, & pactum mihi fecit scholaris meus de hoc libro reddendo: tenetur scholaris meus * Vlp. li. 71. ad edict. P. F. acti. præscriptis verbis, & in factum.

¶ *Quod à Titio*] Rem quam habui precario à defuncto: videor habere & ab hærede eius, vel ab alio eius successore, etiam si ignorem quis sit hēs. Secundò dicit: Concessisti mihi rem precario, & eam postea vēdidisti Titio. & Titius non revocauit eam à me: imo dimisit penes me esse aliquo tempore: videor habere precario eam à Titio. & ei competit hoc interdictum.

¶ *Eum quoque*] Per verba edicti patet eū teneri hoc interdicto, qui habet rem precario, & qui dolo desijt habere. Quid si culpa desijt habere? certè non tenetur. secus est in commodatario, qui tenetur, & de culpa. & quare sit secus, redditur ratio in litera. tenetur tamen precario habens etiam de lata culpa. Secundò dicit: Per hoc interdictū petitur res precario concessa restitui in pristinam causam, & si non fiat restitutio prædicto modo, condemnatio fit in interesse, quantum interfuit agentis à tēpore redditi interdicti: fructus etiam veniunt à prædicto tempore: Tertiò dicit: Concessi tibi fundum precario, non fuisti vsus ferui. debita illi fundo, & sic est amissa non viendo, an tenearis, quæritur? Et dī q̄ non, nisi fuisti in dolo, vel culpa lata. de his enim tenentur tm̄, qui precario rem habet. at post litem motā in hoc interdicto venit, & levis culpa, & levissima. Quartò dicit: Hoc interdictum datur post annum. & redditur ratio in litera. Quintò dicit: Hoc interdicto tenetur hęres eius, qui habuit rem precario: sive ad hęredem venit res precario concessa: sive dolo fecit, quo minus veniret. Fran.

---

1 Redintegrari & redintegratio, quo modo accipiantur. Mādo. in §. 1. quæst. Monitoriorū. nu. 22. & seq.

* dicor. Nota, q̄ vbi agimus de acquirendo, & lucro captādo, qui p alium facit, ipsemet propriè facere videt. ad hoc istū text. dicit vnicum in iure Bal. in l. vnica. §. ne autem in fin. col. C. de cad. tol. Iaſ. in §. 1. Instit. de act. in vlti. col. in fine. versi. vbi etiam dicit eum mirabilē.

* Ad fiel. huius l. vide Rubc. in l. non solum §. morte. nu. 55. de nou. oper. nunc.

a *Redintegretur*] neq; per expressā cōcessionem, vel prorogationem furiosi, neque per tacitam. Item non per tacitam hæredis. §. concessionem. sed si expressè hīs concederet, esset nouū precarium omninò, nō primum, etè, vel præsumptiuè redintegratum, vel re suscitatum. ad hoc ī. loca. l. qui ad certum, & de acq. poss. l. si is qui animo. Sed arg. contra. ī. sol. mat. l. 1. §. solūtatem. sed ibi q̄ patrē. Item quid si recipit furiosus, vel hīs adit, an redintegretur tacitè, cū adhuc non erat revocatū, licet finitū? Quidam q̄ sic. sed dīt nouū precarium: sicut si de nouo concederetur. ad qd facit ī. eo. l. quæsitum. § quod à Titio. & quod ibi no.

b *Si procurator*] prout dicit mādante, dic procurator, idest nuntius: n mea. n. persona cōcepit contractū precarij: aliàs sibi nō mihi queritur precarium, vt ī. de acq. poss. l. possessio. §. fi. Item prout dicit ratū habente, dic quòd gestor negotiorū rogauit meo nomine, & in persona mea concepit verba contractus, propter eandem rationem: vel fortè ad instar possessionis, quæ quæritur per tales, & hoc præcariū quæritur: vt C. per quas pf. l. 1.

c *Moretur*] fortè ad solem: non vt possideat ciuiliter, vel naturaliter. & facit quod no. inf. eo. l. & habet. §. eum.

d *Non possident*] colonus. & inquilinus nullo modo. etiam naturaliter, vt supra de vsucapio. l. nō solum. §. quod vulgò. licet sic argu. contra supra communi diuid. l. communi diuidundo. §. neque. Fructuarius autem non ciuiliter: vt hic, & supra de acquir. re. do. l. acquiritur. §. fin. sed naturaliter sic, vt sup. de acq poss. l. naturaliter.

e *Deiecit*] de fundo.

f *Rogauit*] scilicet possidere.

g † *Possidere*] qui dominus non erat: vt statim colligitur. res ergo vi possessæ, & si in potestatem domini non restituuntur: sed in eius, qui est expulsus, vsucapiūtur. secus in furto: vt supra de vsucap. l. sequitur. §. quod autem. quæ est contra, & facit infra. ec. l. fi. in prin. & supra de acquir. poss l. quod meo. in princ. Item facit ad rationem diuersitatis s. pra de vi & vi ar. l. 1. §. qui vi à me. & quod ibi no item facit sup. commo. l. 1. & sup de acq. poss. ff. l. 3. § illud.

h *Posse*] si non esset res eius, qui deiectus est: aliàs contra.

i *Non posset*] videbatur enim, quod non: vt supra eod. l. in rebus. §. item si rem.

k *Possessionis*] scilicet respectu. & facit supra de acqu poss. l. qui pignoris. & C. de distra. pign. l. creditor. & sup. de pig. l. si rem alienam. §. fi.

l *Sed & si eam. Vt tenear*] facit supra commo. l. ita. & §. l. prox. in fin. s. rū.

m *Concesserit*] scilicet Titio.

n *Quia hæc verba*] quæ sunt sup. eo. l. 2. in prin.

o *Cuius res est*] vt sup l. prox. Accur.

p *Ne habeat*] ad hoc ergo vt interdicta mihi contra te detur: oportet, quod precario habeas. & à me subaudias, vel ab alio, cui successimus, vel in rem: vt infra. § quod à Titio. & §. illud.

a *Quia non*] non enim tenetur hoc interdicto, qui precario rogauit, sed qui precario habet. vt sup. eo. l. in rebus. §. 1.
b *Cum non mihi*] arg. quod hoc fit de substantia precarij. s. recipere rem ad vsum suum precibus porrectis, & hoc innititur ex ipsa descriptione precarij. vt sup. l. 1.
c *Mandante*] quodammodo.
d *Non mandante*, non mandando, non fideiubendo, sed aliter precibus rogando, s. instigando, & suadendo, cum alias facturus non erat. nam & alias propter exhortationem quis tenetur vt C. ad l. Iulia de vi. priua. l. seruos. §. qđ si.
e *In factum*] ex hoc interdicto de precario, ex quo libet enim hæc actio datur, si alia specialiter non nominetur. vt Instit. de interdi. §. fin. & secundum hoc ego à Sempronio, & tuà me habes precario, & tu mihi, & ego tibi hoc interdicto tenetur, quod verum est, si Sẽpronius mihi tradidit, & ego tibi postea. si aũt meo mandato tibi tradidi: tũc ego mandati tenetur, & tu mihi de precario. vt ẽ. Vel die actio in factum. i. præscrip. verb. vt superius loquitur, cum ego rogaui, vel mandaui volens me obligare tibi mãdati, vel etiã promisi tibi per stipulationẽ: quo casu ex ea postea conuenirit, & ipse dedit Titio meo mandato, qui me rogauerat. Si autẽ non obligaui me per stipulationem, nec mandaui, vel rogaui, nolens me obligare mãdati, sed pactum fecit, cum credebat Titio me restituturum precariũ, tenebor p̃scrip. verb. i. actio. in factum, vt hic dicit. & ad hoc, q̃ mando non animo obligandi me mandati. C. de neg. gest. l. si negotiũ. facit ẽ. man. l. si mandauero. §. si curator.
f *Ab hærede*] sed nunquid est nouum precarium, quod habere videtur ab hærede? credo q̃ sic: arg. l. certè. 1. Rũ sup. eo. primũ enim precarium finitum est mortè: nam per mortẽ defunctus desijt velle, & precarium eatenus durat, quatenus durat voluntas concedentis. arg. sup. eo. l. Ait Prætor. §. 1. facit. inf. eo. l. cum precario. §. fi.
g *Generet*] sic sup. eo. q. 1. vi. aut clàm. l. denique. §. quæsitum.
h *An precarium*] in persona emptoris, vt hic faciat cum præcedenti. & hanc benè soluit. alij dicunt, in persona vẽditoris, & sic dicunt, q̃ hic non soluitur qũ, sed soluunt, q̃ duret. arg. inf. de act. & oblig. l. quæcunque. econtra vī quod non. arg. de aqua plu. arcen. l. si tertius. §. si quis prius. esset enim iniquum eum teneri duob. emptori. vt subijcit. & venditori. vt sup. de exerc. l. ne in plures.
i *Interdicere*, interdicto proposito ab emptore.

quia non [a] habeo precariũ. [1†] cum non mihi, [b] sed alij impetraui. mandati tũ actionem pòt aduersus me habere, qa mandante [c] me dedit tibi. Aut si quis dixerit non mandato [d] meo, sed magis me intercedente hoc fecisse, dicendum est, in factum [e] dãdam actionem etiam aduersus me.

¶ Quod à Titio precario qs rogauit, id eitam ab hærede [f] eius precario habere videtur, & ita Sabinus, & Cellus scribunt, eoque iure vtimur. ergo & à cæteris successoribus habere quis precario vī. Idem & Labeo probat, & adijcit, etiam si ignoret [g] quis hæredem: tamen videri eum habere precario ab hærede.

¶ Illud [h] tñ videamus, quale sit, si à me precario rogaueris, & ego eam rem alienauero, an precarium [i] duret re ad alium translata? Et magis est, [2†] si ille non reuocet, posse interdicere, [i] quasi ab illo precario habeas, nõ quasi à me, & si passus est aliquo tempore à se precario habere, rectè interdicet, quasi à se precario habeas.

¶ Eum quoque precario teneri voluit Prætor, qui dolo fecit, vt habere desineret. Et illud annotatur, quod culpam non præstat is, qui precario rogauit, sed solum dolum [k] præstat, quamuis is, qui commodatum susceperit, non tantum dolum, sed etiam culpam præstet. Nec immeritò dolum solum præstatis, qui precario rogauit, cum totum hoc ex liberalitate [l] descendat eius, qui precario concessit, & q̃ satis sit, dolus tm̃ præstetur. culpam tamen dolo proximam contineri quis meritò [m] dixerit.

¶ Ex hoc interdicto restitui [n] debet in pristinam causam. Quod si non fuerit factum, condemnatio in tantum fiet, quanti interfuit actoris, ei rem restitui ex eo tempore, ex quo interdictum editum est. [o] Ergo, & fructus [p] ex die interdicti editi præstabuntur.

¶ Si seruitute [q] vsus non fuerit is, qui precario rogauit, ac per hoc amissa sit, videamus, an hoc interdicto teneatur. Ego arbitror non aliàs, quàm si dolo fecerit.

¶ Et generaliter erit dicendũ, in restitutionem venire dolum, & culpam latam [r] duntaxat, cætera non venire. [s] Planè post interdictum [3†] editum oportebit dolum, & culpam, & omnem causam [t] venire. Nam vbi moram quis fecit precario, omnem causam debebit [4†] restituere.

¶ Interdictum hoc post annum [u] competere Labeo scribit, eoque iure vtimur. Cum enim nonnunquam in longum tempus precarium concedatur, absurdum est dicere interdictum locum non habere post annum.

¶ Hoc interdicto eius hæres, [x] qui precario rogauit, tenetur, [y] quemadmodum ipse, vt siue habeat, siue dolo fecerit, quo minus haberet, vel ad se peruueniret, teneatur: ex dolo autem defuncti hactenus, quatenus ad eum peruenit. [z]

Precarium potest constitui inter præsentes, & inter absentes. Fran. Acc.

1† P. Flo. precario.
ad 1. cit. huius. §. vide Ant. Rub. in l. ñ solũ. §. more n. 68. de op. no. nunc.
2† P. Flo. vt si.
3† reddi-tum.
4† P. F. cõstituere.

Precarij ẽpi in soluendo cõmodati constituit.

K *Dolum*] vt inf. de reg. iur. l. contractus.
l *Ex liberalitate*] cõmodatũ vero ab initio liberalitatis est, post necessitatis. vt ẽ. commo. l. in commodato. §. sicut. p̃carium in omni ẽpe liberalitatis. in princ. & in fi. vt inf. eo. l. cum precario. & ẽ. eo. l. 4. §. 1.
m *Meritò*] quæ dolo comparatur. vt sup. si mensal. mo. di. l. 1. §. ideo.
n *Restitui*] sc. p̃cariũ.
o *Editum est*] vt & in alijs. vt & sup. de interdict. l. in interdictis. ſ. fi. & ẽ. de vi. & vi arma. l. 1. §. ex die.
p *Et fructus*] facit infra §. proxi.
q *Si seruitute*] debita rei concessæ precario.
r *Et culpam latam*, vt sup. §. eum. Et no ex his, q̃ statim cũ datur precarium, oritur actio de precario, & ex tunc tollitur 30. ann. aliud in actione tutelæ, & pro socio, quæ nascuntur demum finita tutela, & societate, vt C. pro socio. l. tandiu. & supra de iure. & fat. dist. l. si tutor. §. fin. & l. seq. & l. nisi in prin. Ac.
s *Nõ venire*] sc. leuem, & leuissimam.
t *Et omnem causam*] vt & sup. fini regun. l. 3. §. post litem. & ẽ. si cert. pet. a. l. cum fundus. in prin. Ac.
u *Post annum*] est. & alia ratio, quia est rei persecutorium, vt ẽ. de act. & obliga. l. in honorarijs. & facit Instit. de perpe. & tempo. actio. §. absurdum enim. Accur.
x *Hoc interdicto eius hæres*] Sed qũo eius hæres tenetur, licet dolo fecit, quo minus ad se perueniret, cum ad hũdem non trãseat precarium. vt ẽ. cum precario. §. fi. quæ est 5† Respon. ipse tenetur de eo, quod ad se peruenit: vnde debet teneri. si dolo fecit, q̃ ad se non peruenirit, quasi hæc æquiparentur. vt sup. depositi. l. 1. §. an in pupillum.
y *Tenetur*] vt & C. eod. l. 2. licet ipsi non sit quæsita possessio precario. vt inf. l. cum precario. §. fin. Sed contra. inf. de diuer. præscr. l. cum hæres. Sol. vt ibi.
z *Peruenit*] imo in solidũ. vt sup. depositi. l. fi. holeni. §. datus. sed illud qđ ex ẽctu defuncti transiit ius ad hæredem, quod hic non fit. & facit inf. de actio. & obli. l. ex depositi.

a *Precaria. Per nuncium*] facit. C. si quis alteri, vel sibi l. fi & sup de consti. pecu. l. qui autem. §. fi.

Quamuis ancillam] CASVS. Pone. quod concessi Sempronio ancillam meam precario: si postea nascatur ex ea filiolus: quæritur, an ego videar illum concedere? Resp. quod non. Franc. Acc.

b *Quamuis ancillam*] vt eam precario hēat. c *Haberetur*] idem in commodato, vt ff. de fur. l. cum qui. §. nō solum. & facit C. depositi. l. 1. §. quæ depositis. & commo. l. fi vt certo. §. vlq; adeo.

*li.26.ad edic.prouin P. F. *al. inedit Precario.

SI *debitor*] CASVS. Scholaris librum quem obligauit, habuit precario ab vsurario: soluto postea debito, finitur precarium. Franc. Acc.

*lib.5.ex Plautio. P.F.

d *Si debitor rem pignoratam*] facit sup. eo. l. certe. § fi.

e *Eousque*] i. donec

*li.7.Dig. P. F. solueretur pecunia.

CIm *precario*, CASVS. Concessi tibi librum precario, vsque ad natale: possum. & ante natale repetere. Sequens §. est planus. Fran. Acc.

f *In calendas*] idest vsque ad calendas.

g *Conuentionis*] hoc ideo, quia ad certum vsum non est data. vt sup. depositi. l. 1. § fi. & §. est autem. alioquin

*al. Iulias. non ageret, vt sup. cōmodata. l. in commodato. §. sicut. quæ est contra. & C. de pact. l. si quis in conscribēdo, vel aliud est ad certū tps, vt hic aliud conuenire de non revocando ad certum tempus, vt ibi.

*Ad hoc leges intell. vide Berenga. Fern. in l. pacta conuenta. nu. 60. de cōtrab. em.

* Accidit enim sæpe, vt cū domos locare non potuimus gratis eas postremis mensib. concedimus habitandas in eū diem, quo migrandum est. Anto. Aug. lib. 4. c. 4.

Seruus quique di dominus ff. P. Ilo. sed.

h *Domino inuito*] i. eo, qui concessit precario, licet non sit rei dominus. vt supra eo. l. sed & si. respectu. n. eius, qui habet precario, dicitur dominus. Si quandoque dicitur seruus dominus respectu eius, cui mandauit.

i *Transit*] vt & sup. l. quæsitum. §. 1.

k *Non transit*] licet interdicto plerunque possit conueniri. vt sup. eod. l. quæsitum. §. fin. quæ est contra. vt in societate contingit, quæ etiam ad hæredem non transit, & tñ actio pro socio in hæredem datur. idem in mandato. vt sup. mandata. Limita causas. in princ. vel dic. non transit, nisi quatenus ad eum peruenit, vel dolo fecit, quo minus perueniret. vt ibi. quod satis in idem recidit. Item contra. inf. de actio & obligat. l. ex promissione, & l. ex contractibus. sed hic specialis ea ratione, quia ius tenēdi, vel perseuerandi ex cōtractu non transit ad hæredem, quia conceditur amico cum forte hæres inimicus sit. sic sup. de tribu. Illud. §. fi. Vel hæc actio quæ datur à Prætore, non est natiua, & ideo non sequitur regulam illam & facit sup de petit. hær. l. ité veniunt. §. sed non omnia, in fi. §. ité facit ff. de diuer. præscr. l. cum hæres. Sed contra. inf. eo. l. si adoptauero. Sol. vt ibi.

SI *seruus*] CASVS. Seruus meus habuit rem precario à Titio me hoc mandante seruo. vel ratum habente. ego videor habere precario, & teneor hoc interdicto: si autem me ignorante habuit, & non habente ratum, teneor de peculio, vel de in rem verso. Franc.

l *Vel etiam ratum habueris*] cum hoc mandato rogauit,

Caius.*

LEX IX.

PRecaria [1] possessio constitui potest, vel inter præsentes, vel inter absentes, veluti per epistolam, vel per nuncium. [2]

Pomponius.*

LEX X.

QVamuis ancillam [b] quis precario rogauerit, id actum videtur, vt etiam quod ex ancilla natum esset, in eadem causa haberetur. [c]

Celsus.*

LEX XI.

SI debitor rem pignorata [d] precario rogauerit, soluta pecunia precarium solvitur: quippe id actum est, vt eousque [e] precarium teneret.

Pactum contra substantiā contractus, est nullum. Bar.

LEX XII.

Idem lib. 25. Digest. *

CVm precario aliquid [f] detur, si conuenit, vt in calēdas [f] Iulias precario possideat, nunquid exceptione aduocandus est, ne ante ei possessio [g] auferatur? Et [2] nulla vis est huius conuentionis, & vt rem alienam domino inuito [h] possidere liceat.

¶ Precarij rogatio ad hæredem eius, qui precario conmm *Non viderit tu*] etiam si ratum habeas non tuo nomine gestum, vt sup. de neg. gest. l. si pupilli. §. sed si ego. & facit sup. de pec. l. depositi. §. 1. & de pig. act. l. si creditor. §. fi.

n *Sed illi*] concedenti. Accur.

o *Est actio*] f. præscr. verb. vel dic de precario. quæ datur sup. eo. l. quæsi. um. §. ex hoc, quæ dicitur in factum, vt Instit. de interd. §. fi.

cessit, transit. [i] ad hæredem aūt eius, qui precario rogauit, non transit: [k] quippe ipsi duntaxat, non etiam hæredi eius concessa possessio est.

Pomponius.*

LEX XIII.

SI seruus tuus tuo mādato precario rogauerit, vel ēt ratum habueris, [l] quod ille rogauerit tuo noīe: teneberis quasi precario hēas. Sed si te ignorante, suo noīe, vel seruus, vel filius rogauerit: non videris tu [m] precario habere, sed illi [n] erit actio [o] de pecu'io, vel de in rem verso.

Paulus.*

LEX XIV.

INterdictū de precario meritò introductum est, quia nulla eo noīe iure ciuili [3] † actio esset. [p] Magis. n. addonationem, & beneficij causam, quam ad negotij contracti [q] spectat precarij conditio.

Pomponius.*

LEX XV.

ET habet [r] summam æquitatem, vt eatenus quisq; nostro vtatur, [s] quatenus ei tribuere velimus. [t]

¶ Hospites, & qui gratuitam habitationem accipiunt, non intelliguntur [t] precario habitare.

*li.31.ad Qui. Mu. P.F.

*li.12.ad Sab. P.F.

3 † pact.

*li.20.ad Sab. P.F.

* Hue spectat parabola patrisfami. operarios conducētis. Mat. 20.

p *Iure ciuili actio esse*] vt inf. de fur. l. eum qui. §. ia. qui precario. Sed in hoc est contra sup. eo. l. 2. §. 1. in fi. & inf. eo. l. duo, §. fin. quibus df. quod datur præscrip. verb. quæ est ciuilis, vt sup. de præscrip. verb. l. 1. & l. si tibi. Solu. non est ciuilis, sed nominata. vt hic. est tamen ciuilis innominata. vt in 3rijs. vel secundum Roge. resen concedatur precarium simpliciter, & tunc interdictum solum, vt Lic. aut cum pacto reddendi quando libuerit renocare. & tunc præscr. verb. vt in contrarijs aut etiam stipulatio. & tunc sola ex stipulatu. vt inf. l. proxi. §. cum quis. Temij distinguunt, aut precarium constituitur datione, & tunc præscr. verb. vt in contrarijs, aut permissione, vt quia in rem meam possides, quam tibi precario permitto, vt hic. arg. inf. eo l. vnusquisque. & l. fi. & sic plus portat precarij rogatio, quam precarij datio.

q *Negotij contracti*] f. causam, & continua. l. seq.

r ET *habet*] f. hoc interdictum.

s *Velimus*, vt sup. l. ait Prætor. §. 1. quod non esset, si esset donatio.

t *Non intelliguntur*] si dicas hospites, idest inquilinos ipsi magis sunt ratione conductionis, quàm precarij: siue cum domino, siue sine eo habitent. Vel si dicas, quod gratis: tunc videtur eis domus commodari, vt supra commo. l. 1. §. fin. Vel si dicas hospites, qui ad hospitium recipiuntur per cauponem. vel stabularium, qui nihil pro domo dant, sed pro conflictibilibus. & quandoque pro lecto: tunc magis dicitur detineri in domo, quàm ipse domum teneat. vel pro conductio, vel precario.

a *Prætor* Cum

a *Protectum*] ad quod facit sup. eod. l. 2. §. fi. & l. 3.
b *Non competit*] ergo cauit tibi per stipulationē, quia tunc competit sibi auxilium ciuile, vt instit. de actio. §. de constituta, non debet petere hoc interdictum, vt sup. l. proxi. Item & alia ratione, quia stipulando videtur renunciare interdicto, argu. C. de pac. conuen. l. fi. est & tertia, quia stipulando videtur agi, vt ex donatione actio non oriatur, vt inf. de noua. l. cum enim.
c *Eum hominem*] id est, eius hominis possessionem.
d *Corpore*] id est, naturaliter.
e *Appellatione*] & sic ciuiliter, & distingue hic, aut hoc est actum, vt omnis possessio detur, vt supra eodē. l. in rebus. §. 1. & de acquir. possess. l. Pomponius. §. si is qui, aut vt nulla, vt sup. eod. l. cer. e. §. is q. & de acq poss. l. fi. §. ante. §. idem Pomponius, aut vt habeat naturalē tantum, vt hic, & hoc in dubio videtur per hunc. §. & in hoc, & in primo casu datur interdictum vti possideat. præterquam contra dominum, vt inf. eod. l. qui precario, & facit sup. com. diuid. l. cōmuni diuidundo. §. in cæptadores. & sic est in creditore, & Bithore, quorum quilibet quoad quid possidet, vt no. sup. qui satisdare cog. l. sciendum. §. creditor.
f *Qui quis*] hic dic, vt supra de precario, vel dic non refert in præsentia retinet, vel absentia, vt C. de contrahen. emptio. l. 1. & inf. eo. l. vnusquisque. Vel dic siue in villa, siue in vrbe. arg. sup. qui satisdat. cogan. l. sciendum. §. 1.
g *Ego quoque*] Contra videtur, vt sup. e. l. l. cum precario, in fi. & inf. de diuer. præscript. l. cum hæres. Sol. hoc ea persona, quę rogauit, adhuc videt quod non est ibi. Vel hic tenebat adoptator patiente domino: (idem esset in hærede) ibi non, arg. sup. l. quæsitum. §. illud. & facit sup. de pec. l. 10 arrogatorem.
h *Vti precario. Rogauit*] vt possideat, vel saltem naturaliter: alioquin interdicto isto vti non potest, vt supra vti posside. l. fi duo. §. creditores. & habes idem, quod hic, supra vti possidet. l. 1. in fi. & l. seq.
i *Vnusquisque potest*] facit inf. eod. l. fi.
k *Vtrum soridum, Neque iniusta*] ciuiles iustæ: iniustæ naturales: sed quære non è. ōtra exponit, scilicet: iusta naturalis; iniusta ciuilis? Respon. quia frequentius cōtingit, vt aliquo absente alius nāctus possessionē naturalē: iniustè ingrediendo fundum, quam etiam existentē in fundo vt expelli: vel quod ille suspicetur se posse expelli, & sic ei auferat iniustè possessionem ciuilem: ideo melius est sic exponere: nam ad ea. &c. vt sup. de leg. & Sen. l. nam ad ea. (*Iuna concurrere*) in eundem hominē & eandem rem, vt sup. de acq. poss. l. 3. §. ex contrario. & sup. cōmo. a. l. si vi certo. §. si duobus. Sed contra, sup. vti poss. l. fi duo. in princ. dic vt ibi. Item cōtra, sup. de dam. infec. l. si finita. §. cum autem. Solu. vt ea. l. §. vbi verò.
l *Iulianus*] iste iex. est notandus ad hoc propositum. quod dominiū & possessio naturalis non transeunt, sine vlla apprehēsione. Bo leg.
m *Rogat*] vt ei aliqd precario concedat.
n *Habuero*] imo videtur etiam me inuitū obligare de peculio agendo hoc interdicto. vt sup. de pecu. l. si quis seruum. l. 1. §. 1. Sed die speciale in precario, quod morum liberalitatē continet. & est simile donationi, vt diximus sup. eod. l. & seruus donando non obligat dominum, vt supra de pact. l. contra iuris. §. si filius.
o *Præscriptis verbis*] hoc est contra, inf. de fur. l. eum qui. §. fi precario. & sup. eo. l. interdictum. & ibi plenè dixi.
p *Quoad*] donec.
q *Consequi*] interdicto de precario; sed si soluatur pretium, deficit precarium. vt inf. eod. l. si debitor. & facit sup. de peti. & com. rei ven. l. serui.
r *Cum precario. Vti videatur*] ea ratione, quia ad eorum vsum non datur. & facit inf. de verb. oblig. l. si ita stipulatus. §. & sup de vsu. & habitatio. l. 2. §. 1. & l. 3.

¶ Precario habere etiam ea, quæ in iure consistunt, possumus, vt immissum, vel protectum. a

Prouisio hominis tollit prouisionem legis. Bart.

¶ Cum quis de re sibi restituenda cautum habet, precarium interdictum ei non competit. b

¶ Eum qui precario rogauerit, vt sibi possidere liceat, nancisci possessionem non est dubium. An is quoque possideat, qui rogatus sit, dubitatum est. Placet autem penes vtrunque esse eum hominem, c qui precario datus esset: penes eum, qui rogasset, quia possideat † corpore, d penes dominum, quia non discesserit animo a possessione. e

¶ Quo quis f loco precario, aut possideat, aut cœperit possidere, nihil refert, quod ad hoc interdictum pertinet.

Idem * *lib. 32. ad Sab.*

LEX XVI.

SI adoptauero * eum, qui precario rogauerit, ergo quoque g precario possidebo.

Idem * *lib. 23. ad Sab.*

LEX XVII.

QVi precario fundum possidet, is interdicto Vti possideris aduersus omnes, præter eum, quem rogauit, h vti potest.

Iulianus. *

LEX XVIII.

VNusquisque potest i rem suam, quamuis non possideat, precario dare ei, qui possideat.

Idem. *

LEX XIX.

DVo in solidum precario habere non magis possunt, quàm duo in solidum vi possidere. aut clam. Nam neque iustæ, k neque iniustæ possessiones duæ concurrere l possunt.

¶ Qui seruum meum precario rogat, m videtur a me precario habere, si hoc rarum habuero: n & ideo precario interdicto mihi tenebitur.

¶ Cum quid precario rogatum est, non solum interdicto vti possumus, sed & incerti 2 † actione, id est, præscriptis verbis. o

Vlpianus. *

LEX XX.

EA, quæ distracta sunt, vt precario penes emptorē essent, quoad P pretium vniuersum persolueretur si per emptorem 3 † steterit, quo minus persolueretur, venditorem posse consequi. q

Venuleius. *

LEX XXI.

CVm precario, quis rogat, vt ipse in eo fundo morari liceat, superuacuum est adijci ipsi, suisque: nam per ipsum, suis quoque permissum vti videtur. r

* lib. 13. dig. P. F.

2 † al. cōdictione. P. F.

* li. 2. Respō. P. F.

3 † P. Flo. steterit.

* li. 4. a. dict. P. F.

Iulianus *

LEX XXII.

SI is, q pro possessore [a] possideret, precario dominũ rogauerit, vt sibi retinere rem liceret, vel is, qui alienã rem emisset, [b] dominum rogauerit, apparet eos precario possidere, nec existimandos mutare sibi causam possessionis, quibus à domino cõcedatur precario possidere. Nam si id, quod possideas, aliũ p̃cario rogaueris, videri te desinere ex prima cã possidere, & incipere † precario [c] hre, & contra ll possessorem precario rogauerit is, qui rem auocare ei posset, teneri eum precario, quoniã aliqd ad eum per hãc precarij [d] rogationẽ puenit, i. possessio, quæ aliena sit. [e]

¶ Si pupillus sine tutoris authoritate precario rogauerit: Labeo ait, habere eum precariam possessionem, & hoc interdicto teneri. Nam quo magis naturaliter possideret, [2] † nullum locum esse tutoris authoritati, rectèq; dici, Quod precario habes, quia qd possideat, ex ea causa possideat, ex qua rogauerit, nihilq; noui Prætorem 3 † constituere, [f] quoniam siue habeat rem, officio iudicis 4 † teneatur, siue non habeat, non teneatur.

*De arboribus cædendis.**

TITVLVS XXVI.

*Vlpianus.**

LEX I.

AIt Prætor, Quæ arbor ex ædibus tuis in ædes g illius impendet, si per te stat, quo minus pendet, si per te stat, quo minus eam adimas, tunc quo minus illi eam arborem adimere, sibique habere liceat, vim fieri veto.

¶ Hoc interdictum prohibitorium est. [h]

¶ Si arbor [i] ædibus alienis impendeat, vtrum totam arborem iubeat Prætor adimi, an verò id solum, quod super 5 † ædes excurrit, quæritur. Et Rutilius ait ex 6 † stirpe excidendã, idque pleriſq; videtur verius. Et nisi dominus adimat arborem, Labeo ait, permitti ei, [k] cui arbor officeret, vt (si veller) succideret eam, lignaque tolleret.

¶ Arboris appellatione etiã vites continentur. l

¶ Non solum autem domino ædium, sed etiã ei, qui vsumfructum habet competit hoc interdictum, quia & ipsius interest arborem [m] illam non impendere.

¶ Præterea probandum est, si arbor communibus ædibus impendeat, singulos dominos habere hoc interdictum, & quidem in solidum, quia & seruitutum vẽdicationem singuli habeant. [n]

¶ Ait Prætor: Si per te stat, quo minus eã adimas tunc 7 † quo minus eam arborem illi adimere liceat, vim fieri veto. Prius itaque tibi datur adimẽdi facultas, si tu non facias, [o] tunc vicino prohibet vim fieri adimere volenti.

¶ Deinde ait Prætor, quæ arbor ex agro tuo in agrũ illius impendet, si per te stat, quo minus pedes quindecim [p] arbotẽ, & si non tollat, tunc ille, cui nocet, poterit tollere.

¶ *Deinde*] Nunc ponitur aliud edictum: cuius sensus est, si arbor ex agro tuo in meum agrum pendet: nisi tu tollas ramos vsque ad quindecim pedes siue terram, ego potero tollere, & Prætor prohibet ne mihi vis fiat, hoc etiã dicit lex duodecim tabularum. & è ratio, ne vmbra ramorũ meo agro noceret. Et differt hoc edictum à primo, quia per primum prohibet vim fieri Prætor totam arborem incidenti, at in hoc incidenti vsque ad quindecim pedes ramos supra terram. Vltimò dicit. Si arbor tui fundi vento inclinata in meum fundum sit: agam ex lege duodecim tabularum, vt adimatur, quaẽ non sit tibi ius, ita habere, & hoc dicit hic, §. & lex sequẽs. Fran. Accur.

---

* Vlp. aliàs Venuleius. lib. 3. Interdictor. P. F.

a *Si is qui pro possessore*] maximè, quia idem si bona fide, vt subijcit.

b *Emisset*] & sic bona fide.

c *Precario*] facit sup. de acq. poss. l. interdũ, & l. quod meo, & supra eo. l. vnusquisque.

d *Precarij*] facit. C. loca. l. si quis conductionis.

2 † P. F. ex precario.

e *Aliena sit*] ad hoc ff. l. certe, § fi. & l. seq.

f *Constituere*, reddẽdo in eũ interdictũ, nã idẽ esset in quolibet maiore: hic, n. pupillus sicut quilibet maior tenetur de dolo, & lata culpa, cum sit proximus pubertati, vt sup. cõm. l. 3. in prin. quæ et corrigit l. primam eiusdẽ tit. in fi. item, & sup. depositi, l. 1. §. a in pupillũ, & de dolo, l. hæ redib. §. 1. Quod verò hic subijcit, siue nõ habeat, suppleri dolo, vel lata culpa habere desijt. Vel dic loqui in nõ proximo pubertati, sed infantiæ, hic ergo si habeat, nequaquã: nam dolum, vel latam culpam cõmittere non potest, vt sup. de rei vẽdic. l. quod infans, & ad l. Aqu. l. sed & si. §. sed & si infans.

2 † P. Flo. possidere tur.

3 † P. Fl. p prętorem constituẽdum.

4 † P. F. teneretur.

* Arbores cedi vetuit l. 12. tab. Plinii. 17. c. 1. * li. 71 ad edict. P. F.

DE ARBORIBVS cædendis.

Vide hic Cuiac.

AIt Prætor.] CASVS. Ponitur edictum, cuius sensus est, si arbor ex ædibus tuis in meas impendet: si volo illam arborem adimere, Prætor vetat mihi fieri vim. Secundò dicit Vlpian. hoc edictum est prohibitorium, & per hoc edictum prohibetur mihi fieri vim, quo minus totam arborem adimam, & à stirpe eam possim excidere, & ligna tollere potero, nisi dominus eius incidat. & quod dictum est de arbore: idem dicas in vite. & nõ solum mihi domino domus, cui arbor tua nocet, hoc permittitur, sed ẽt et qui hẽt vsumfr. in ista mea domo. Item si plures sũt domini domus, cui nocet arbor tua: quilibet hẽt hoc interdictum vt nõ prohibeantur tollere arborem. Vltimò dicit: Prius permittitur domino tollere

---

* Vlp. aliàs Venuleius. lib. 3. Interdictor. P. F.

a *Si is qui pro possessore*] maximè, quia idem si bona fide, vt subijcit.

b *Emisset*] & sic bona fide.

c *Precario*] facit sup. de acq. poss. l. interdũ, & l. quod meo, & supra eo. l. vnusquisque.

d *Precarij*] facit. C. loca. l. si quis conductionis.

2 † P. F. ex precario.

e *Aliena sit*] ad hoc ff. l. certe, § fi. & l. seq.

f *Constituere*, reddẽdo in eũ interdictũ, nã idẽ esset in quolibet maiore: hic, n. pupillus sicut quilibet maior tenetur de dolo, & lata culpa, cum sit proximus pubertati, vt sup. cõm. l. 3. in prin. quæ et corrigit l. primam eiusdẽ tit. in fi. item, & sup. depositi, l. 1. §. a in pupillũ, & de dolo, l. hæ redib. §. 1. Quod verò hic subijcit, siue nõ habeat, suppleri dolo, vel lata culpa habere desijt. Vel dic loqui in nõ proximo pubertati, sed infantiæ, hic ergo si habeat, nequaquã: nam dolum, vel latam culpam cõmittere non potest, vt sup. de rei vẽdic. l. quod infans, & ad l. Aqu. l. sed & si. §. sed & si infans.

2 † P. Flo. possidere tur.

3 † P. Fl. p prętorem constituẽdum.

4 † P. F. teneretur.

* Arbores cedi vetuit l. 12. tab. Plinii. 17. c. 1. * li. 71 ad edict. P. F.

5 † P. Flo. fuæ excurrit.

6 † P. F. à stirpe.

7 † P. Flo. deest, tunc.

---

a *Si is qui pro possessore*] CASVS. Possidebam rem tuam, p prædone, vel pro emptore, quia eam emeram à nõ domino, nunc candẽ petij a te precario, & habui, df q benè teneat precarium. Sed pone, q tu dñs rei eam petisti à me precario, & concessi. df q teneat benè precariũ. Vltimò dicit, Pupill⁹ si accipit rem precario sine tutoris authoritate, benè tenetur: nã si hẽt eã iussum est, q reddat, vel si dolo desijt hẽre. secus si sine dolo desijt hẽre. nam tunc nõ tenetur. Fran. Ac.

b *Emisset*] & sic bona fide, vt subijcit.

c *Precario*] facit sup. de acq. poss. l. interdũ, & l. quod meo, & supra eo. l. vnusquisque.

d *Precarij*] facit. C. loca. l. si quis conductionis.

2 † P. F. ex precario.

e *Aliena sit*] ad hoc ff. l. certe, § fi. & l. seq.

f *Constituere*, reddẽdo in eũ interdictũ, nã idẽ esset in quolibet maiore: hic, n. pupillus sicut quilibet maior tenetur de dolo, & lata culpa, cum sit proximus pubertati, vt sup. cõm. l. 3. in prin. quæ et corrigit l. primam eiusdẽ tit. in fi. item, & sup. depositi, l. 1. §. a in pupillũ, & de dolo, l. hæ redib. §. 1. Quod verò hic subijcit, siue nõ habeat, suppleri dolo, vel lata culpa habere desijt. Vel dic loqui in nõ proximo pubertati, sed infantiæ, hic ergo si habeat, nequaquã: nam dolum, vel latam culpam cõmittere non potest, vt sup. de rei vẽdic. l. quod infans, & ad l. Aqu. l. sed & si. §. sed & si infans.

2 † P. Flo. possidere tur.

3 † P. Fl. p prętorem constituẽdum.

4 † P. F. teneretur.

* Arbores cedi vetuit l. 12. tab. Plinii. 17. c. 1. * li. 71 ad edict. P. F.

5 † P. Flo. fuæ excurrit.

6 † P. F. à stirpe.

7 † P. Flo. deest, tunc.

---

g *In ædes*] id est, in prædium vrbanum: quod quid sit, dic vt inf. de verb. signific. l. vrbana.

h *Prohibitorium est*] vt sup. de interdict. l. 2. circa princ.

i *Si arbor*] materialiter hæc verba ponuntur.

k *Et*] publica authoritate, vt C. de pign. l. 3. Azo. sed H. sua authoritate, vt C. de pig. act. l. pignoris, & C. quan. lic. vni. sine iu. se vind. l. liberam.

l *Continentur*] vt & in Larb. tur. l. vitem, in princ.

m *Arbo em*] quoniã domum suã impensa tegere, & refarcire debet, vt sup. de vsufru. l. hactenus.

n *Habeant*] f. in solidum, si seruitus debeatur domui communi, vt sup. si seruit. vẽd. l. loci. §. si fundus. & l. & si forte. §. si ædes. Sed argumẽ. contra, sup. de dam. infect. l. ex damni. §. quoties.

o *Ne faciat*] Not. de conuersione electionis. vt & C. de solut. l. 1. & inf. proxi. §. & C. commu. de lega. l. fi. §. 1. & arg. C. de commu. ser. man. l. 1. §. sin autem.

p *Pedes quindecim*] ergo si vltra quindecim pedes impendeat arbor tua, non possum agere, fortè quia tunc non vf per vmbrã mihi nocere circa fructus. vt inf. prox. §. secus vero si ædificare vellẽ cum vsq; ad cœlum meum sit. vt supra quod vi aut clàm. l. fi. §. pe. & facit C. de interdict. l. 1. & 2. vt poss. l. si duo, §. item videamus: sed & si nolim ædificare, sed remouere. adhuc potero. vi d. §. item videamus, & sup. de serv. l. fi. & sup. ad l. Aquil. l. quemadmodũ, & inf. l. proxi. non autem per hoc interdictum, sed per negatoriam.

a *Altius*] à terra.
b *Succidi*] à stipite.
c *Si arbor, Iuris non esse*]hic illorum confunditur sententia, qui dicunt negatoriam non habere locum, nisi remissa seruitute. H. sed Ost. fit, non datur hic negatoria, sed actio in factum ex lege 12. tab. vt Inst. de actio. §. 2. & facit sup. si ser. vendi. l. si cum meus. & l. si quando. & inf. arb. fur. cæs l. si plures. §. si arbor. & sup. ad l. Aquil. l. quemadmodum. §. 1. & sup. de relig. l. ossa. in pri. & supra ne quid in loc. publ. l. secunda. in princ.

DE GLANDE legenda.

Et glandis nomine fructum comprahendi hic probat Cuiac.

Ait Prætor. CASVS. Glans ex arbore tui fundi cecidit in meum fundum. Prætor vetat tibi fieri vim, quò minus eam possis colligere vsq. ad tres dies, & appellatione glandis omnes fructus continentur. Fran.

ff. li. 34. ad Sab. P. Fl.

d *Illi*] cauenti de damno infec. vt sup. ad exhib. l. Iulianus. §. secundo.
e *Quoque*] nõ solum primo, et secũdo, sed etiam tertio, & sic habeas quoq. aliàs quoquo.

ff. li. 71. ad edi. P. Fl.

f *Legere*]id est colligere.
g *Auferre*] id est portare.
h *Vetо*]primus, & secundus, & tertius dies cõputantur ab eo tempore, quo cedit glans, & ideò ponit de tertio. Vel quia collectio glandis vix durat ad tertium diẽ, nã citius colliguntur, vel quia duobus, vel trib. diebus conuertuntur in terram: ita vt nulli earum noĩe competeret actio. cũ sine dolo tuo fructus in terum esse natura desierit: nõ quia interdictum tam breui sopiatur re, nam intra annum duraret, si fructus staret, & plus, vt inf. de act. & obligat. l. in honorarijs, sed si dolo desijsset habere, tunc intra annum tenetur. & facit sup. de aqua quot. & æsti. l. prima. §. itẽ quæsitum, & sup. de præscrip. verb. l. qui seruandarum. §. fi. Sed quæritur ad quid fuit introductum hoc interdictum, cum non possit intendi, nisi prima die, vel secunda, vel tertia, cum rei vend. habeat vsque ad triennium? Resp. non oneratur probatione actor id proponendo: secus in rei ven. qa ibi non restituitur res, nisi plenè probãti de intẽtione sua, vt C. de rei ven. l. fi. secundum Alb. vel aliter secundũ Azo. necessitas imponitur ei, in cuius terram cecidit, vt singulis tribus diebus semel liceat auferre, & sic habeas quoquo: id est singula tertia die.
i *Continentur*] vt inf. de verbor. signific. l. qui venenum. §. glandis.

Ait Prætor, Glãdem, quæ ex illius agro in tuum cadat, quò minus illi d tertio quoque e die legere, f auferre g liceat, vim fieri veto. h

¶ Glandis nomine omnes fructus continentur. i

De libero homine exhibendo.

TITVLVS XXVIII.

Vlpianus. 1†

LEX I.

Ait Prætor, Quem liberum hominẽ dolo malo retines, exhibeas.

¶ Hoc interdictum proponitur tuendæ libertatis causa, videlicet, ne homines liberi retineantur à quoquam.

Vlpianus. 2†

LEX II.

Nihil enim multum à specie seruientium differunt k, quibus non datur facultas recedendi.

Ait Prætor] CASVS. Ponitur edictum, cuius sensus est, si hominem liberum dolo malo retines: Prætor ait, vt exhibeas. Secundò loquitur Vlpi. & dicit: hoc interdictum causa tuendæ libertatis est inductum, scilicet ne homines liberi teneantur vi serui: qđ simile seruituti erat. Potest retinens etiã accusari lege Flauia, & vna via non tollit aliam: maximè si à diuersis intendatur. Tertiò dicit, quòd dictum est in edicto liberum, intelligas, siue masculum, siue fœminam, siue puberem, siue non, siue vnum, siue plures, siue sui iuris, siue alieni: dum tñ liber sit. Quartò dicit, qui tenet filiũ suum, quem habet in pãtã: non tenetur hoc interdicto. Item qui tenet eum, quem redemit ab hostib. nõ tenetur hoc interdicto, nisi sit solutum pretium, sed si remiserit pretium, & adhuc eum teneat: tenetur hoc interdicto. Itẽ qui retinet filiũ suũ emancipatũ, lusorẽ fortè, ob hoc ne ad ludũ vadat: non tenetur hoc interdicto. Itẽ qui libertum suum, vel alumnum, vel noxæ sibi datum adhuc impuberẽ tenet, quem credebat seruum: non tenetur hoc interdicto, nisi eum induxerit blanditijs ad tenendum. Item, is demũ hoc interdicto tenet, qui sciens liberũ hominem tenet eum, secus si ignoret eũ esse liberũ, vel dubitet, vel facit ei quæstionẽ status: nã hoc interdictũ cessat. & h. d. hæc l. & pri. seq.

**vi. Plin. li. 16. c. 5.*

1† lib. 71. ad edict. P. F.

2† al. Venul. lib. 4. interdict. P. F.

¶ *Ait Prætor. Exhibeas.* Nũc exponit Vlp. verbum positum in edicto hoc. l. exhibeas, & dicit, quid sit exhibere. Secundò dicit, hoc interdictum competit omnibus volentibus illud intentare, remouentur tamen suspectæ personæ, si vellent intentare, cum & accusare possint, suam, suorumq. iniuriam prosequendo, & si plures simul veniant ad hoc interdictum intentandum, præfertur idoneior, qũ æstimatur ex coniunctione, & fide, & dignitate, & si aliquis egit hoc interdicto, alius non poterit illud interdictũ intẽtare, nisi de prævaricatione primi doceatur, hoc idem est in publicis iudicijs. Sed pone, quod per primum iudicium conuẽtus soluit æstimat. litis, fortè 10. aureos, adhuc hoc interdictũ poterit intentari, & ab eodem, qui primò egit, & ab alio. Item absens in hoc interdicto condẽnatur. Item si hoc interdicto conuentus non defendatur, in bona eius eundum erit. Itẽ, qui sciens liberum hominem, eum tenet, licet possessus ignoret statum suum, tenetur hoc interdicto. Itẽ, qui liberum hominem credens seruum, eum emat, & habeat, non tenetur hoc interdicto. Item, qui liberum hominem, sciens liberum, teneat, cogitur statim exhibere, nec dabit ei dilatio, intra quam exhibeat, & hoc intelliges, si erat in præsenti ille possessus. Vltimò dicit, creditor volebat agere hoc interdicto, vt debitor suus, qui stabat celatus propter debitum exhiberetur, dicitur, quod non auditur, sed mittatur in bonis eius, & hoc dicit, hic totus tit. Franciscus.

k *Nihil enim. Facultas*]Hic ad. quod dixi C. de vsufr. l. ami-

l.antiquitas.& facit ff.de cond.& demon.l.Titio centum. §.1.& C.de capt.& post.reuer.l.ab hostibus. Acc.

¶ *Recedendi*] Istæ tres leges continuantur.

a Q *Vod*]s. vt liberi exhibeantur.

b *Prospexit*]vt inf.ad l.Flauiam l.non statim.§.fin.& C.ad l. Flauiam, l. si f attem.

c *Præsertim*].i. maximè.nam. & idem vtrunq.intentare potest.vt C. quando ciuilis act. l. 1. & sup. de tabu.exhi.l. locũ. §.si quis dolo.Sed argu.ff.inf.de iniut.l.Q Senatus.§.fin.

d *Aliut Flauia*] est .n.hæc actio publici iuris.vt C.ad l. Flau. l.fi.& l. plagij.

e *Sine femina*]ad hoc sup de neg.gest. l. 3. in prin.& de constit. pecu.l.1.§.1. Ac.

f *Sine plures*] singularis numerus .s. quẽ liberum.concipit pluralem. sic econtra. ff. vt bonor.rapt. l. 2. ff. vel cuius bona.

g *Sine alieni*] non tamen detinentis, vt statim subijcit.

h *Non tenebitur*] nisi in casu.vt inf tit. 2.l. 1.in fi. & l.seq.

i *Vtitur*] ad hoc inf. de reg.iu.l. nullus. & inf.de furt.l.cũ creditor.& ff.de dã.infec. l.fluminũ.§. fin. & l. Proculus.& inf. de furt l.iniuriarum. §.is qui iure.& su. pro socio. l.mentio.

k *Retineat*] vt & C. de capt. & post.l. reuer.l.fi liberum.

l *Videbitur*] aleator forte erat.

m *Gemina*] Vna est eõis ofum hominũ, quæ vocat officium, alia singularis.s. inter patrem & filiũ, quæ dr pietas. & sic est gemina quia homo, & quia pr, & facit su.de adq.l.nec ei. §. eotũ. & qd.no. C. de neg. gest.officio & p hoc. ff. de rit nu.l. non solũ.§. de vno. & ei. ff. de proba. l. Proculus.

Pietas duplex.

3 ¶ gemina. P. Flo. Alc. ũ li. 10 Parer. ca.20. legẽdũ contẽdit, gemina, id alij post Acc. hanc retinent P. F. & aliorũ exẽplo.

n *Retineri*, s. videri. Accurs.

o *Intercedat*] & probetur.vt C. de dolo.l. doluũ.& sup. de dolo. l.& eleganter.§. f.

p *Dedecus*] .s. eis qui putabat eum seruũ, cum liber sit.vt inf.l. fi.2. respon.

q *Impuberem*] videtur.n. eum tenere ꝓpter vilitatem ipsius impuberis, & subsandi. maximè impuberem, vt subijcit.

4 ¶ facere.

r *Deb*]facit sup.de bo.liber.l.qui cum matre.§.si patris.& ff.de regul.iur.l.qui in ius.§. nemo.

s *Retineat*]vt & ff.de aqu.plu.arc.l.in diem. & ff. de ædili. edi.l.quæritur.§. si venditor.& inf de iniut.l.1.§. vsque. & C.de trãsac.l.cũ donationis,& C.ad l. Fla.de plagi.liberũ.

t *Seruetur*] facit C.de rap.vir.§. huic. & sup.de seruo cor.l. 1.§.1. & 2. & C. de apostã. l. eum.

u *Caret*]ad hoc C.de incest.nu.l. qui contra.& ff.de exc. do.l. 2.§. & generaliter. & su.de trib.l. illud.§.si cuius. ibi. si tamen, &c. & su.de acq. pos. l.clàm.& su. de peti. hær.l.item veniũt. §. petitam.& l.sed.& si lege.§. de eo.

x *Dubitat*] Tria ergo sunt, scire.nescire. & dubitare. & sic est arg. qũ aliquis potest respondere. dubito.

y *Cognitioni*]alias cognitioni. & alias cõditioni.& dic alienæ. .i.de libertate. super qua cognosceret forte alius iudex. si nequit iste de libertate iudicare. Acc.

z *Ait Prætor*] ff.e.l.1.

a *Præbere*] facit sup. de tab.exhi l.locum. §. hoc interdictũ. & ff.ad exhiben.l.exhibere,& inf.de ver. sign.l.fi.& l.plus est.& sup.quemad.test.ape. l.2.§.inspectio.

b *Nemo enim*] ꝓ hoc facit ff.ad exhi.l. si liber.& Insti.de susp. tut. §. consequens.

c *Vel calumniari*]ad hoc ff.de re mil.l. nõ omnes.§. à Barbaris. & sup. de susp. tut. l.tutor.§. si tutor.

5 ¶ al. sed liciti. P. F.

d *Sollicitato*] & detento.

e *Non facere*] vt & ff. de accu.l.1.& 2. & l. hos accusare.& Cod. qui accusa.non possl. de crimine.

f *Eligendum*] facit ff. de sepul.viola l.Prætor. §. si plures. & ff. de popu.act. l. sed si. §.in popularib.is cuius. & ff. de accu. l. si plures.quid ergo si pares? Resp.locus est gratificationi. arg. su. de reli l.fin.

6 ¶ Dua. legit Idoneor. P. Fl.

g *Nisi de perfidia*] expositiuè, nõ exceptiuè hic ponitur, nisi gg verbũ facilè:sic ff. de ꝓcu.l.nisi. & facit sup.de iureiur.l.eum. §.in popularibus.

h *Amplius agi*] nisi ille, qui accusat locum sed ꝓsequatur suã vel suorũ iniuriã, & doceat

7 ¶ P. F. & est.postea

Vlpianus. 1 †

LEX III.

QVod [a] & lex 2 † Flauia prospexit, [b] neque hoc interdictũ aufert legis Flauiæ executionẽ, nã & hoc interdicto agi poterit, & nihilominus accusatio legis Flauię institui: & versa vice, qui agit Flauia, poterit nihilominus, & hoc interdictum hẽre, ꝑsertim [c] cũ alius interdictũ, alius Flauia [d] actionem hẽre possit.

¶ Hæc verba, Quẽ liberũ, ad oẽm liberũ hoiem pertinent, siue pubes sit, siue impubes, siue masculus sit, siue fœmina, [e] siue vnus, siue plures, [f] siue sui iuris, siue alieni, [g] hoc n.tãtũ spectamus, an liber sit.

¶ Is tñ, qui in prãte hẽt, hoc interdicto non tenebitur, [h] quia dolo malo non videtur habere, qui iure suo vtitur. [i]

¶ Si qs eũ, quẽ ab hostib. redemit, retineat, [k] in ea causa est, vt interdicto nõ teneat, nõ .n.dolo malo facit. Planè si offertur pretiũ, interdictũ locũ hẽt. Sed, & si eũ remisit ꝑ pretio nõ accepto, dicendum est, interdicto locũ fore, si postea eã q̃ semel remisit, velit retinere.

¶ Si eum quis retineat filiũ, quem nõ habet in potestate, plerunq. sine dolo malo facere videbitur. [l] Pietas.n. gemina [m] 3 † efficit siue dolo malo retineri, [n] nisi euidens dolus malus intercedat. [o]

¶ Proinde, & si libertũ suum, vel alumnũ, vel noxæ deditũ [p] adhuc impuberẽ, [q] idẽ erit dicendum. Et generaliter, qui iustam causam habet hois liberi apud se retinendi, non videtur dolo [r] malo facere.

¶ Si quis volentem retineat, [s] nõ vr dolo malo 4 † retinere. Sed quid si volentẽ quidẽ retineat, non tñ sine calliditate circũuentũ, vel seductum, vel sollicitatũ, [t] neq. bona, vel ꝓbabili rõne hoc faciat? Rectè dicetur, dolo malo retinere.

¶ Is, qui nescit apud se esse hominem liberũ, dolo malo caret: [u] sed vbi certioratus retinet, dolo malo nõ caret. Planè si dubitat, [x] vtrũ liber, an seruus sit, vel facit status controuersiã, recedendũ erit ab hoc interdicto, & agenda cã libertatis. Etenim rectè placuit, tunc demũ hoc interdictũ locũ hẽre, quoties quis pro certo liber est. Cæterũ, si q̃ratur de statu, nõ oportet præiudicium fieri alienæ cognitioni. [y]

¶ Ait Prætor, [z] Exhibeas. Exhibere est in publicũ producere, & vidẽdi, tangendiq. hois facultatẽ ꝑbere. [a] Propriè ãt exhibere ẽ extra secretũ hẽre.

¶ Hoc interdictũ oĩb. cõpetit. Nemo [b] .n. prohibẽdus est libertati fauere. Planè ex causa suspectæ personæ remouẽdæ sunt, si forte talis persona sit, quam verisimile sit colludere, vel calumniari. [c]

¶ Sed, & si mulier, vel pupillus hoc interdictũ desideret pro cognato, vel parente, vel affine suo 5 † sollicitato, [d] dandũ esse eis interdictũ, dũm ẽ. Nam, & publico iudicio reos facere [e] possunt, dũ suas, suorumq. iniurias exequuntur. Si tñ plures sunt, qui experiri volent eligẽdus est à Prætore, ad quẽ maximè res pertinet, vel is, qui 6 † idoneior est, & est optimũ, ex cõiunctione, ex fide, ex dignitate actorem hoc interdicto eligendũ. [f] Si tñ postea quã hoc interdicto actũ est, alius hoc interdicto agere desideret: palã erit, postea alij nõ facilè dandũ, nisi ꝺ ꝑfidia [g] prioris potuerit aliqd dici. Itaq. cã cognita amplius q̃ semel interdictũ hoc erit mouendũ, nã nec in publicis iudicijs ꝑmittitur amplius agi [h] postea 7 † q̃ semel actũ est, q̃ si ꝑuaricatiõis fuerit dãnatus prior accusator.

docear ſe ignotaſſe de accu. primi, vt inf. de accu. l. ſi cui. §. iſidem, & facit inf. de præuaric. l. præuaricationis.

a *Aeſtimationem*] forte quinquaginta aure. vel quantum arbitrabitur bonus vir. arg. ſup. de iis qui deiice. vel effu. l. 1. §. 1. & §. ſed cum. vel quanti in litem iurauerit. arg. iup. de in lit. iuran. l. in actionibus. §. planè. & ſu. de rei vend. l. q reſtituere. Sed numquid de calumnia iurabitur? pōt dici. q; ſic qa ex quo cōceditur, qd maius eſt, & id qd minus eſt. dēt eſſe cōceſſum, lūn Ioan.

b *Sine exceptione*] rei iudicatę, quod eſt cōtra naturam popularium actionum. vt ff. de popu. actio. l. 3. Itē argum. contra inf. de exceptio. rei iud. l. ſi quis cum totum. §. planè. & facit ſup. de noxa. l. qui ex pluribus: ſed hic ſpeciale. Accurſ.

c *Irrogandum*] poteſt quippe abſens condēnari, licet tempore ſententiæ non fuerit præſens. vt & C. de adulteriis. l. quamuis adulteri. ſ.

d *Perpetuum*] .i. ſine fine. vt & C. de præſcriptio. long. temp. quæ pro libertate. l. ſola. & facit ſup. de via publi. l. viam publicam. & eſt hoc cōtra naturam popularium actionum. vt in. f. de popu. actio. fin. Accurſius.

e *Si quis liberum. Interdictum*] vt & ſup. eo. l. 1. §. ſi eum ibi. proinde, &c.

f *Detinuerint*, & bene. niſi ponas eū nō poſſe ſtatim exhibere, vel abſentem eſſe, quo caſu tempus dabitur, & quod ſubijcit, modicum tempus, ſ. x. dierum. vt ſup. de conſtit. pecu. l. procuſſor. §. ſi ūnus. alias dicitur modicum quatuor menſium. vt ſup. de aſſi. l. ſi cum diem. §. fi. & l. ſeq. alias triginta dierū. vt ſ. de iti. actuque priua. l. 1. §. 2.

g *Quoniam*] q. d. in pœnam præteriti facti denegatur ei dilatio.

h *Edicto*] ſup. quibus ex cau. in poſſeſſio. eatur. l. 2. & facit ſup. de in ius vocan. l. pierique. & l. ait isque.

DE LIBERIS EXHIBENDIS, &c.

Hoc interdictum. non poteſt per procuratores exerceri, niſi nomine eorum mandatum ſit. & pater valetudine, vel alia cauſa impeditus. vt ſup. de procur. l. Pomponius. Multa obiicitur hic Cuiac. proinde tu eum vide.

Ait Prætor.] CASVS. Ponitur edictum, cuius ſenſus eſt, ſi eam quæ eſt in poteſtate mea, puta filiam meam, apud te habeas, vel dolo deſiiſti habere: Prætor ait, vt exhibeas. Secundò loquitur Vlpian. & dicit, hoc interdictum datur aduerſus detinentem eum, quem quis deſiderat exhiberi, & datur ei qui eum detentum in ſua poteſtate eſſe dicit. Tertiò dicit, non curatur ex qua cauſa ſit filius meus apud alium: ſed omnimodò cogitur reſtituere eū, ex quo eſt in mea poteſtate, niſi ſit mater quæ teneat filium meum, cum quandoque expediat, apud eam eſſe magis, ꝙ apud me. Idem, ſi apud alium ſit filius meus, & iudicatum ſit eum non eſſe in mea poteſtate.

¶ *Si quis filiam*] Pater filiam ſuam nuptam Titio, & cū eo exiſtēte in bona voluntate, vult eā abducere, vel petit eā ſibi exhiberi, cauſa diſſiduendi inter eos, vt ꝙ non pōt. & reddit rō in litera, recuſtā ſi petat eam exhiberi cā exercendæ pietatis poteſtatis in eam, vt cā caſtigandi eā ob aliquam cauſam. quā ſibi ipſa dixerit: nā tunc auditur, dū tamen modicè caſtiget. Vltimo dicit pater filiam ſuā nuptā Titio tenebit inuito Titio, poterit Titius agere interdicto de vxore exhibenda, aeducenda. & h. d. hic. §. & l. ſeq. Fran.

i *Ita eum*] .i. ita vno caſu. vt alio: ſed quo mō exhibere q nō habet. licet dolo habere deſiit? & certè nō poterit. ſed iurabitur in litē, & facit ſup. dē rei vendicati. l. 1. §. 1. k *Aduerſus eum*] .i. detinentem eum.

l *Deſiderat eum*], ſ. filium.

m *Ex his verbis*] edicti.

n *Is hoc interdicto*] & ſuperiori. ſ. de libe. homi. exhib. nā ibi q̄ritur cā. ſi volēs. vel inuitus. vt ſ. tit. 1. l. 3. §. ſi qs volentē. qd hic non q̄ritur, nili in caſu. vt inf. l. ſi. Itē ibi q̄ritur dolo. vel non dolo. hic ât quaſi ſēper dolus ſit, vt ſ. tit. 1. l. 3. §. ſi quis cum. alias ſi eum quis.

o *Ex iuſtiſſima*, quia lactabat eum.

p *Decreuit*] qā dicit C. diuor. fac. l. 1. & 2. & C. de pa. pote. l. pen. & inf. eo. l. deinde, §. etiam.

q *Fiet ei*] .i. matri. ſicut ſuperiori tit. ſubuenitur ei qui non dolo retinet. Sed contra ſup. de ven. inſpicien. l. 1. §. poſt edictum autem patrum. Sol. ibi. mater nō iuſta cauſa tenebat. hic ſcilicet ibi. n. volebat vendere eo occidente. ſecundum Bl.

r *Per exceptionem*] ſcilicet doli.

ſ *Per cautionē*] iudicatī ſiſti. & facit ſ. de libe. agn. l. 1. §. ſi. & ſeq. & §. ad Treb. ferme iuncta. §. cū prot. & C. de rei. iu. l. 1. l. *In poteſtate*, facit ſ. de ædil. edic. l. qui ſi nolit. §. 1. facto. & ſ. de iud. l. ſi Prætor. in prin. & de iureiurā. l. nō erit. §. da. o.

■ *Turbentur*] vt & C. de repudi. l. diſſentiunt. & de ſ. l. F. in fi. de inoff. teſtam. l. cum te. & l. filia. & l. p. de donati. inter vir. & vxo. l. cum hic ſtatus. §. ſi ſocer.

¶ Si tamen reus condemnatus malit litis æſtimationem [a] ſuſferre, quàm hominem exhibere, non eſt iniquum, ſæpius in eū interdicto experiri, vel eidē ſine exceptione, [b] vel alij.

¶ Hoc interdictū, & in abſentem eſſe [1] † irrogandum, [c] Labeo ſcribit, [2] † & ſi non defendatur, in bona eius eūdū ait.

¶ Hoc interdictum perpetuum [d] eſt.

Venuleius lib. 4. [3] †

LEX IV.

SI quis liberū hominē ignorantem ſuum ſtatum reineat, ſi tamen dolo malo retineat, cogitur exhibere. Trebatius quoq; ait, non teneri eū, qui liberū hominē pro ſeruo [e] bona fide emerit, & retineat.

¶ Nullo tempore dolo malo retineri homo liber debet, adeo vt quidam putauerint, [f] nec modicum tempus ad eum exhibendum dandum, quoniam [g] præteriti facti pœna præſtanda eſt.

¶ Creditori non competit interdictū, vt debitor exhibeatur. [4] † Nec enim debitorem latitantē exhibere quiſquam cogitur, ſed in bona eius ex edicto [h] Prætoris itur.

De liberis exhibendis, [5] † *vel deducendis.*

TITVLVS XXIX.

Vlpianus. [6] †

LEX I.

AIt Prætor, Qui, quæve in poteſtate Lucij Tiuj ē, ſi is, eave apud te eſt, dolove malo tuo factum eſt, quo minus apud te eſſet, ita eum [i] eamve exhibeas.

¶ Hoc interdictū proponitur aduerſus eum, [k] quē quis exhibere deſiderat eum, [l] quem in poteſtate ſua eſſe dicit, ꝙ † & ex his verbis [m] apparet, ei cuius in poteſtate eſt, hoc interdictū competere. In hoc interdicto [n] Prætor non admittit cauſam, cur apud eū ſit is, qui exhiberi debet, quēadmodum in ſuperiori interdicto: ſed [8] † omninò reſtituendum putauit, ſi in poteſtate eſt. Si verò mater ſit, quę retinet (apud quem interdum magis, quàm apud patrem morari filium debere, ex iuſtiſſima [o] cauſa, & Diuus Pius decreuit, [p] & à Marco, * & Seuero reſcriptū eſt) æquè ſubueniēdū ei erit [q] per exceptionem. [r]

¶ Pari modo ſi iudicatum fuerit, non eſſe eum in poteſtate, & ſi per iniuriam [s] iudicatum ſit, agenti hoc interdicto obijcienda erit exceptio rei iudicatæ: ne de hoc quæratur, an ſit in poteſtate, [t] ſed an ſit iudicatum.

¶ Si quis filiam ſuam, quæ mihi nupta ſit, velit abducere, vel exhiberi ſibi deſideret, an aduerſus interdictū exceptio danda ſit, ſi fortè pater concordans matrimonium, & forte liberis ſubnixum, velit diſſoluere? Et certè [9] † hoc iure vtimur, ne benè concordantia matrimonia * iure patriæ poteſtatis turbentur. ■

1 † togandū. P. F.

2 † ſed ſi. P. F.

3 † interd. P. F.

4 † P. Flo. exhibere tur.

5 † deducēdis.

6 † li. 71. ad edict. P. F.

7 † ex verbis edicti.

8 † omnimodo P. F.

9 † R. Flo. certo iure.

* Vide Ant. Auguſt. ſing. ad Mor. deſt. §. pōterea à tutela.

* Huc pertinet Gene. c. 11. circa fin.

a *Quod tamen*] hoc referri pōt ad id, quod dixerat ſup. eo. l. §. 2. f. pōt hoc interdictum competere ei, in cuius poteſtate eſt: quod tñ ſic, &c. vel referas ad proxi. f. patri obſtare exceptio, ſi velit ducere filiam ſuam alij nuptam, quod tñ ſic erit adhi. id eſt, dandum interdictum, &c. Si n. nō velit turbare matrimonium, ſed patriam poteſtatem modicè exercere, tū obſt abit ei hæc exceptio. ſed agere poterit cū effectu & hoc eſt, quod tñ, &c.

b *Imò Recte conuenitur*] interdicto de vxore exhibēda, quod nō hēmus, ad inſtar eius, qđ hēmus. v. hic, & C. eo. l. fin. & facit, C. de nup. l. ſi inuita. Sed arg. contra ſup. tit. 1. l. 3. §. hæc verba.

Deinde ait Pre-
tor.] CASVS: Ponitur aliud edictum, cuius ſēſus eſt, ſi Lucium Titium I mea poteſtate exiſtē rem aliquis eū detineat, quo minus poſſim eum ducere, Prætor vetat mihi vim fieri. Secundo loquitur Vlp. & dicit, interdicta ſuperiora. ſ. ſup. tit. poſita. & ſ. eo. l. 1. ſunt exhibitoria: hoc aūt pertinet ad ductionem. Item ſuperius interdictū, ſcilicet ſup. eodem poſitum, eſt præparatorium huius, & his de cauſis habet locū hoc interdictum, ex quibus ſuperius ſup. l. prima poſitum. & datur hoc interdictū contra detinentem eum, qui eſt in mea poteſtate, ſi autem filius per ſe ſtet. & neget ſe in mea poteſtate eſſe, ceſſat hoc interdictū, & habet locum officium iudicis, vt coram eo de hoc cognoſcatur, ſ. ſit in mea poteſtate, vel non.

¶ *Iulianus ait*] Si agere volo hoc interdicto contra Titium poſſidentem filium meum impuberē: vel officio iudicis agere volo contra ipſum filium meū impuberē, qui ſtat per ſe. & negat ſe eſſe in mea poteſtate: aliqñ debeo differre agere vtiq; in tempus pubertatis, aliqñ non: nā aut vterq; litigantium bona fide litigat, id eſt, actor & reus habent bonam fidem: & tunc vſque in tempus pubertatis impuberem apud ſe habebit, aut reus mala fide contendit, & ego non: & tunc ſtatim ago, ſi autem ego mala fide agam, reus verò bona fide ſe defendat, habebit pupillum vſque ad finē litis. & ſtatim de cauſa cognoſcitur. ſi autem vterque noſtrum mala fide litiget, differtur cauſa vſque in diem pubertatis. & interim habebit puer apud aliquam idoneam perſonam.

¶ *Etiam*] Si pater ſit impius, mater verò bona. & filius penes matrem ſit, dic vult: pater hoc interdicto agendo ſuccumbet. Secundò dicit, cum cognoſcitur de impubere maſculo, vel fęmina vel proximo pubertati, an ſit in mea poteſtate, & aliquis noſtrum ſit calumniator: interim debet puer ſtare penes matrem familias: & matrēfamil. intelligas non auctoritatis fęminam, id eſt bonæ conuerſationis, & vitæ. Franc. Accur.

c *Deinde*] dixit de exhibendis, nunc de ducendis, & hoc capite interdicti.

d *Superiora interdicta*] de libero homine exhibendo, & de liberis exhibendis, & facit ſup. de interdict. l. prima.

e *Liberorum*] id eſt, filiorum.

f *Ceterorumque*] liberorum hominum, qui non ſunt filij.

g *Interdictum*] l. de ducendis.

h *Diximus*] ſup. l. 1. per totum.

i *Ceſſat*] vbi alius detinet, locum habet interdictū, vt l. prin. vbi alius non detinet, ceſſat vt hic: ſed in hoc cōtra. inſ. eo. l. penult. & C. eod. l. 1. vbi à nemine detinetur, & tamen hēt locū interdictū. Sol. ſi ſimpliciter eſt qō filiationis, ceſſat, vt hic, vbi & hīditatis, quam dico mihi peteum quæritam. tunc habet locum, vt ibi, vt ar. C. de teſta. mil. cum teſtō. Alij diſtinguunt an quęſtio filiationis eſt, & per conſequens poteſtatis, & habet locum interdictum, an poteſtatis tantum, filium enim ſe confitetur, & tunc non, vt ibi & hic, & diſting. vt no. ſup. de rei ven. l. 1. §. 1.

k *Prætoris*] id eſt, officium iudicis, ad quod eſt ſup. de rei vend. l. 1. §. 1.

l *Eum*] Prætorem, ſiue iudicem. Accur.

m *Interdictum*] de liberis ducendis Ac.

n *Ducendo*] aduerſus alium. Accur.

o *Vel cognitio*] aduerſus eum.

p *Rem in tempus*] id eſt, cauſam: nam rei appellatione cauſa continetur: vt inf. de verbor. ſignific. l. rei.

q *Repræſentari*] id eſt, ſtatim terminari.

r *Ex genere*, verum ſit iuſta, vel iniuſta.

ſ *Namque*] ſecundo caſui reſpon.

t *In diem litis*] i. in tēs pubertatis. & ſic contradictor nō eſt hic alumniator, alias ſtatim expediretur vt inf. ſtatim, ſm H. Vel dic propriè in diem litis, id eſt, donec lis erit finita, quæ ſtatim finitur cum reſiſtens ſit calumniator, & ſic tradetur patri quaſi poſſeſſio. & nihilominus aget, quod eſt notandum ſecundum quoſdam, ſed non placet, quia tunc interim deponitur puer, vt inf. d. in hoc.

u *Facit*] excipiendo. & ſic reus dicitur facere cōtrouerſiam actori. ſic C. de euict. l. ſi controuerſiam.

x *Humilis*] id eſt, vilis.

y *Repræſentanda*] id eſt, ſtatim determinanda. & pro pupillo, ſi id ratio, vel modicè ſuggerat arg. inf. de Carb. edict. l. tertia, §. duæ.

z *Item*] nunc contra.

a *Probatus*] ſcilicet, eſt.

1 † Hermogen. li. 6. iuris epitome. P. F.

2 † Ducenda legit Du. P. F.

3 † li. 71. ad edict.

4 † Aliàs pertinēt. P. F.

5 † P. Flo. ſic, quem in diem litis apud ſe habuit, tuetur.

quod tamen [a] ſic erit exhibendum, vt patri perſuadeatur, ne acerbè patriam exerceat poteſtatem.

Vennleius. 1 †

LEX II.

IMò magis de vxore exhibenda ac 2 † ducenda pater etiam, qui filiam in poteſtate habeat, à marito rectè conuenitur. [b]

Supra poſuit de liberis exhibendis: nunc dicit de liberis ducendis. Bart.

Vlpianus. 3 †

LEX III.

DEinde [c] ait Pretor, Si Lucius Titius in poteſtate Lucij Titij eſt, quo minus eū Lucio Titio ducere liceat, vim fieri veto.

¶ Superiora interdicta [d] exhibitoria ſunt, hoc eſt, 4 † pertinentia ad exhibitionem liberorum, [e] cæterorumque, [f] de quibus ſupra diximus.

¶ Hoc autem interdictum [g] pertinet ad ductionem, vt ducere quis poſſit eos, in quos habet ius ductionis. Itaque prius interdictum, quod eſt de liberis exhibendis præparatorium eſt huius interdicti. Quo magis enim quis duci poſſit, exhibendus fuit. Et ex eiſdem cauſis hoc interdictū tribuendum eſt, ex quibus cauſis de exhibendis liberis competere diximus. Itaque quæcunque ibi diximus, [h] eadem hic quoq; dicta accipienda ſunt.

¶ Hoc autem interdictum competit non aduerſus ipſum filium, quem quis ducere vult, ſed vtique debet eſſe is, qui eum interdicto defendat. Cæterum ceſſat [i] interdictum, & ſuccedere poterit notio Prætoris, [k] vt apud eum [l] diſceptetur, vtrum quis in poteſtate ſit, an non.

¶ Iulianus ait, quoties hoc interdictum [m] mouetur de filio ducendo, [n] vel cognitio, [o] & is, de quo agitur, impubes eſt, aliàs differri oportere rem in tempus [p] pubertatis, aliàs repræſentari, [q] idque ex perſona eorum, inter quos controuerſia erit, & ex genere [r] cauſæ cōſtituendum eſt: namque [s] ſi is, qui ſe patrem dicit, auctoritatis, prudentiæ, fidei exploratæ eſſet: [t] vſque in diem litis impuberem apud ſe habebit. Is verò qui controuerſiam facit, [u] ſi humilis [x] ſit, calumniator, notæque nequitiæ, repræſentanda [y] cognitio eſt. Item [z] ſi is, qui impuberem negat in aliena eſſe poteſtate, vir ſit omnibus modis probatus, [a] tutor, vel teſtamento, vel à Prætore datus, pupillum, 5 † quem apud ſe habuit, in diem

litis tuetur, is verò, qui patrem se dicit, si 1† suspectus est quasi calumniator, differri lité non oportebit, [a] si verò vtraque persona suspecta est, aut tanquam infirma, [b] aut tanquam turpis, non alienũ erit (inquit) dispoui apud quẽ [c] puer interim educetur, & controuersiam in tempus puberratis differri, ne per collusionem, vel imperitiam alterutrius contendentium, aut alienæ potestati patersamiliàs addicatur, aut filius [d] alienus patrisfamiliàs loco constituatur.

¶ Etiam si maximè eũ 2† probet filium pater in sua potestate esse, tamen causa cognita mater in retinendo eo potior erit, idque decretis Diui Pij quibusdam continetur, obtinuit [e] enim mater ob nequitiã patris, vt sine diminutione patriæ potestatis apud eã filius moretur.

¶ In hoc interdicto, [f] donec res iudicetur, fœminam prætextatam, [g] eumq. qui proximè [h] prætextati [i] ætatem accederet, [k] interim apud matrẽfamiliàs deponi Prætor iubet. Proximè [m] autem prætextati [n] ætatem accedere [o] eum dicimus, qui puberem [p] ætatem nunc ingressus est.

¶ Cum audis matrẽfamiliàs, accipe notæ authoritatis [q] fœminam.

Africanus lib. 4. 3†

LEX IIII.

SI eũ, qui se patremfamiliàs dicat, ego in mea potestate esse, & iussu meo adisse hæreditatem dicam: tam de hæreditate agi oportere, quàm ad interdictum de filio ducendo iri debere ait: [r] si filius [s] meus sine dolo malo meus esse desierit, tum demum interdictum cessare.

VTROBI.

Ad quos hic tit. trahatur, & quæ temp. aberdat, vide hic Cuiac.

a *Non oportebit*] apparet quòd quicunque eorum sit calumniator, non differtur, sed si vterque, tunc secus, vt subijcit.
b *Infirma*].i. non firma ad hoc factum.
c *Quem*] tertium.
d *Aut filius*] ad hoc sup. eo. l. 1. §. si verò.
e *Obtinuit*] in illo re scripto.
f *In hoc interdicto*] non ergo differtur hoc casu, & fit depositio, nam alter erat calumniator, vt ẽ. §. Iulian. Acc.
g *Fœminam prætextatam*].i. puellam.
h *Proximè*] aduerbium est.
i *Prætextati*] sed alias est ætati, & tunc proximè est nomẽ.
k *Accederet*].i. contingeret.
l *Prætor*] adhoc ẽ. §. si verò vtraque.
m *Proximè*] aduerbium.
n *Prætextati*] Prætextatus dicitur, qui adhuc est impubes, à præteXta, quod est genus vestis, qua vtebantur impuberes, de qua fit mẽtio Instit. de minor. §. 1.
o *Accedere*] .i. contingere.
p *Puberem*] alias impuberem.
q *Authoritatis*] stricte hic, alibi largius ponitur, vt infra de verbo. signific. l. promunciatum. §. matrem, & dixi sup. de statu hom. l. nam ciuium, & facit sup. ad Tertul. l. 1. in principio.

SI *eum*] CASVS. Ego dico te esse in mea potestate, & meo iussu adiuisse hereditatem possũ contra te de hæreditate agere, & hoc interdictum contra te intentare: licet res vt paterfamil. Fran. Accur.

r *Ait*] vt & C. eo. l. 1. Sed contra. ĩ. e. l. pxi. §. hoc autem Sotus, vt ibi.

SI *filius*] CASVS. Filius meus stat sponte penes te, & dicit se non esse in mea potestate, non habeo hoc interdictum, sed officium iudicis, cum perinde sit ac si per se staret, nisi tu dicas eum esse in tua potestate & non in mea, ego contra, nam tunc hoc interdictum habet locum. Fr.

s *Meus*] & sic habet locum offic. iud. vt su. eo. l. 3. §. hoc autem.

PRætor ait] CASVS. Ponitur edictum, cuius sensus est, Si aliquem hominem possedi maiore parte anni, & aliquis nunc eum teneat: Prætor prohibet mihi fieri vim, quo minus ducam eum. Secundò loquitur Vlpian. & dicit, hoc interdictum habet locum in re mobili, & est simile interdicto vti poss. quod habet locum in re soli, & hoc interdicto obtinet, q nec vi, nec clàm, nec precario ab aduersario possidet tempore litis motæ. Fr.

t *Vtrobi*] idest apud quem, & in duob. cõponitur, qd est vtrũ & vbi, & sic vtrũ pro apud, & vbi, p quẽ. Is autem ex duobus potior erat in hoc interdicto, qui maiore parte anni possederat: sed hodie tempore litis contest. vt hic in fi. & Instit. eo. de interdict. §. hodie, & sup. de interd. l. 1. §. interdictorum quædam. & C. eod. l. 1. Sed quare diuersa nomina dãtur his interdictis? R. ñ. quia immobilia propriè dicuntur possideri, dĩ. n. possessio, quasi pedum positio, & est arg. sup. de acq. poss. l. 1. in princ. meritò ergo ibi dat vi poss. quod ad mobilia aptari non potest: cum nõ possideãtur propriè, sed apud aliquẽ sunt: sed abusiuè et mobilia dicuntur hodie possideri in vsu loquendi. Item quare reseruauit hûc tit. & non posuit supra iuxta illum titul. vti possi. Rñ. quia tractaturus erat de interdictis quibusdam circa mobilia, vt superioribus titu. ideo hunc titul. cum illis reseruauit.

u *Maiore*] hoc expone, vt inf. de verb. sign. l. maiore.

x *Interdicto*] dativi casus.

y *Rebus soli*] vt su. vti possid. l. 1. §. 1.

De migrando.*

TITVLVS XXXI.

Vlpianus. 8†

LEX I.

PRætor ait, Si is homo, quo de agitur, non est ex ijs rebus, de quibus interdicitur, quo minus eum ducat, vim fieri vetat.

Id est retinendo.

Huius interdicti materiam breuiter cõgerit, & eleganter explicat hic Cuiac.

PRætor ait] CASVS. Ponitur edictum, cuius sensus est, Si domum tuam conduxi sub certa pensione, & in eam induxi seruum, & cum volo extra domum abducere: Prætor prohibet mihi fieri vim in tribus casibus. Primus, si non eram obligatus pro pensione: solueram tamen pensionem. Secundus: si meo nomine

Venuleius. 4†

LEX V.

SI filius sua sponte apud aliquẽ est, inutile hoc interdictum erit, quia filius magis apud se, quàm apud eum est, in quem interdicetur, cũ liberam facultatem abeundi, vel remanendi haberet, [s] nisi inter duos, qui se patres dicerent, controuersia esset, & alter ab altero exhiberi eũ desideraret.

Vtrobi. 5†

TITVLVS XXX.

Vlpianus. 6†

LEX VNICA.

PRætor ait, 7† Vtrobi [t] hic homo, quo de agitur, maiore [u] parte huius anni fuit, quo minus is eũ ducat, vim fieri vetat.

¶ Hoc interdictum de possessione rerũ mobilium locum habet: sed obtinuit, vim eius exæquatam fuisse Vti possidetis interdicto, [x] quod de rebus soli [y] competit, vt is in hoc interdicto vincat, qui nec vi, nec clàm, nec precario, dũ super hoc ab aduersario inquietatur, possessionẽ habet.

1† P. P. de ed. §.

2† P. P. de ed. §.

3† Quæst. P. P.

4† li. 4. ff. interd. P. P.

5† P. Pl. 3 vtrobi.

6† lib. 72. ad edict.

7† al. vtrubi. P. P.

*In hunc tit. de migrãdo, vide Anto. Aug. li. 4. emẽ. c. 14.

6† lib. 73. ad edict. P. P.

DE MIGRANdo.

nomine tibi satisfactū est. Tertius si paratus erā soluere. & per te stabat. Posteà loquitur Vlp. & dicit, hoc interdictum datur inquilino, nō colono, subuenitur tamē colono extraordinē. Itē vtile hoc interdictum datur inquilino, qui gratis habitabat, & si nondū debebam pensionē soluere, quia non venerat tempus quo eā debebā soluere. & interī volo agere hoc interdicto, vt possim extrahere res, non audior. Itē si cō ducam domum tuā plurib. annis, & soluta pēsione vnius anni, volo agere hoc interdicto, & abducere res, quas adduxerā in domū tuam, non audior: nec est vis quantū ad hoc, vt cōpetat mihi hoc interdictū siue res, quas volo abducere, sint mex, siue non. Itē siue sint obligatæ, siue nō, pignoris tñ noie erāt ibi. si aūt pignoris noie ibi sint inductæ: adhuc habet locū hoc interdictū, vt possint extrahi. Itē hoc interdictum perpetuū est, & heredibus, & ī hīdes datur. Item datur hoc interdictum pro rebus commodatis īquilino, vel depositis, quas in domum conductam induxerat, & h.d. hæc l. & seq. cum gl. Fr.

a *Interte*] & locatorem domus.

b *Et auctorē*] inquilinū, q agit hoc interdicto, alias auctorē.

c *Conuenit*] tacitè, vel expressè. & facit C. in quib. cau. pign. tacit. contrahi. l. si nō inducta, hoc autem intellige. si portatur vt perpetuò ibi sit, vt de pig. l. debitor.

d *Per te stat*] facit C. de vsu. l. acceptā. & de operis no. nūc. l. Prætor. §. deinde.

e *Migrare*] i. exire, vel recedere cum rebus suis.

f *Cui rei*] .s. in colono, non dico migranti, sed recedenti: vel dic in colono, & inquilino, ad quod est sup. de vis fact. l. si quis missus, sic alias differentia est inter colonum, & inquilinum, vt C. locati. l. certi iuris. Acc.

g *Infrequens*] idest valdè frequens: cum, & detur vtile colono ēt. sic su. de lib. & posth. l. Gallus. §. ille, vel i. min⁹ frequens: cum nunquam detur colono, & inquilino interdum non detur. sed extra ordinem subueniatur. Acc.

h *Nondum debeatur*] quia tēpus in conuentione expressum, nondum præterijt.

i *Eam pensionem*] totam etiam futuri temporis.

k *Soluerit*] ratione præteriti. s. nō enim efficaciter pro futuro debetur, nisi elapso tempore. arg. sup. sol. mat. l. diuortio. 1. respon. Azo.

l *Debeatur*] conuentionis iure, non quia tanto tempore sit vsus habitatione. Item hoc intellige. cū conduxit in singulis sex mēsibus secundum Hug. vel etiam di., quod in annum, & tunc erit argumentum, quod in medio anni est sol

ter te,[a] & actorem[b] conuenit,[c] vt quæ in eā habitationem, de qua agitur, introducta importata, ibi nata, factave essent, ea pignori tibi pro mercede eius habitationis essent, siue ex his rebus esset, ea merces tibi soluta, eove nomine satisfactum est, aut per te stat,[d] quò minus soluatur: ita quò minus ei, qui pignoris noie eum induxit, inde abducere liceat, vim fieri vetо.

¶ Hoc interdictū proponitur inquilino, qui soluta pensione vult migrare,[e] nam colono non competit, cui rei[f] etiam extra ordinem subueniri potest, ergo infrequens[g] est hoc interdictum. Si tamē gratuitā quis habitationem habeat, hoc interdictum vtile ei 1† competit.

¶ Si pensio nondum debeatur,[h] ait Labeo, interdictum hoc cessare: nisi paratus sit eā pensionem[i] soluere. Proinde si semestrem soluerit,[k] & semestris debeatur,[l] inutiliter interdicet, nisi soluerit, & sequētis semestris: ita tamē,[m] si conuentio specialis facta est in conductione domus, vt nō liceat ante finitū annum, vel certū tempus migrare. Idem est, & si quis in plures annos conduxerit, & nondum præterierit tempus. Nam cum in vniuersā cōductionē pignora sint obligata, consequens erit dicere interdicto locum nō fore, nisi liberata fuerint.

¶ Illud notandum est, Prætorem hic non exegisse,[n] vt in bonis fuerit conductoris, nec vt esset pignori res[o] illata, sed vt 2†pignoris nomine inducta sit. Proinde & si aliena sint, & sint talia, quæ pignori 3† teneri non possint,[p] pignoris tamen nomine inducta 4†sint: interdicto huic locus erit. Quòd si nec pignoris nomine inducta sint, nec retineri[q] poterunt a locatore.

¶ Hoc interdictū perpetuum est, & in successores, & successoribus dabitur.

Caius li. 2 6. ad edic. Prou. 5†

LEX II.

HOc interdictum inquilino ēt de illis rebus, quæ non ipsius sunt, sed fortè cōmodatæ ei, vel locatæ, vel apud eum depositæ sunt, vtile[r] esse, non dubitatur.

De Saluiano interdicto.

TITVLVS XXXII.

Iulianus. 6†

LEX I.

SI colonus ancillam in fundum pignoris nomine 7† induxerit, & eam vendiderit: quod apud emptorem ex ea natū est, eius apprehendendi gratia vtile interdictum[s] reddi oportet.

venda pensio. sic C. de aduoca. diuer. iudi. l. per hīc. §. sexcē ti autem. Acc.

m *Ita tamen*] ergo à contrario, si hoc modo specialiter non est actū, licet migrare etiam non soluta pensione futuri tēporis, & sic est contra. sup. loca. l. si in lege. §. si domus. Solue hic de necessaria migratione, ibi de voluntaria. It. vel solue, vt ibi. vel hic sūt plures cōductiones, .s. singulis sex mensibus, vel annis, ibi vna. & facit su. loca. l. dūs hor. §. fina. & de dam. infe. l. vtique.

n *Non exegisse*] quantum ad hoc, vt cōpetat hoc interdictum.

o *Pignoris res*] quia aliena.

p *Non possint*] veluti si res tales sūt, quarum commercium est interdictum, vt homo liber.

q *Nec retineri*] competit enim, & si non sint obligatæ, nec pignoris nomine inductæ, nec ex verbis edicti apparet, vt sup. eadem. l. in princ. & l. proxi.

r *Hoc interdictum. Vtile*] idest efficax, vt supra l. 1. in princ. vel proprie illud in rebus inquilini, licet obligatis, & facit su. l. prox. ī illud.

DE SALVIANO interdicto.

Interdictum hoc æquo inuentum, & cui competat, vide hic Cuiacium.

SI *colonus*] CASVS. Ego Franciscus locaui Titio fundum pro pensione certa, in hunc fundum induxit ancillam nomine pignoris, & eam vendidit, & peperit penes emptorem, dicitur, quod habeo hoc interdictum, etiam ad partum recuperandum. Secundò dicit, si fundum duorum Titius conduxit, & in solidum cuique res Titij in fundum adductæ sint obligatæ, dicitur, quod si tertius has res incipit possidere, quilibet istorum poterit agere in solidum hoc interdicto, si autem alter eorum possidet, potior est possessor, si autem erat actum, vt pro partibus cuique sint obligatæ, tunc quilibet eorum in parte poterit agere hoc interdicto, & contra extraneum, & inter se. Idem est, si habes rem communem cum aliquo colono, & tu meum fundum conduxisti, & causa pignoris hanc rem induxisti. nam pro parte erit mihi obligata, & competit mihi hoc interdictum. Vltimò dicit, conduxit Titius fundū duorum, & induxit in eum fundum res causa pignoris, si agatur hoc interdicto inter eos, obtinet possessor. si autē rectius possidet has res, agitur Seruiano iudicio, & h. d. hæc lex, & sequens. Franc.

s *Vtile interdictum*] apparet partum apud emptorem natū obligatū esse, vt sup. de pign. act. l. si cōuenerit. §. si fundus, sed

1 In pro valde, & pro ñ, & in aliis signis. Mādo. in gl. facul. §. habita in ver. in officium.

2† al. cōpetit.

3† P. F. si.

3† P. Flo. pignoris noīe teneri non potuerit.

4† P. F. Introducta.

5† al. Paulus, & incipit tit. de Saluiano interdicto.

6† Caius & est secunda l. iſtius tit. 1. & 2. 49. Dig. P. F.

7† P. Flo. duxerit.

Sed contrà, ſup. de pigno. Paulus §. 1. ſol. ibi concepit apud emptorem, & peperit mater, hic nata tantum eſt, ſed apud debitorem concepta. Alij dicũt etiam hic nata apud debitorem Item in eo, quod dicit emptorem teneri, & ſic datur contra extraneum, vt hic, & inf. l. proxim. §. 1. eſt contra. C. eod. l. 1. vbi dicit non dari in extraneum. ſed dic directum non dari. vtile ſic: vt hic, & inf. l. proxim. §. vel dic, vt ibi. & quære, vt ibi.

a *Eſſent*] quod in dubio præſumitur, vt ſ. eod. l. ſi. Accur.

b *Extraneos*] ideſt colonum, qui eſt extraneus reſpectu creditorum. vel dic propriè: & hoc ne ob. C. eod. l. 1. quæ eſt contra. ſed ſolu. ſu. pri. reſpon. l. 1. Item, quod dicit aduerſus, &c. ſcilicet in ſolidum: & ſic eſt occupantis conditio melior. Idẽ in hypothecaria per omnia, quod ĩ hoc interdicto: vt ſup. de pig. l. ſi debitor. ſed ſecus in quaſi Seruiana: vt inf. l. ſi. in fi. vel die verius idem in quaſi Seruiana. & illam expone, vt ibi iam dices. & adde quod no. in l. illa, ſi debitor. Item facit ſup. de publica. l. ſi. uc. §. ſi duobus.

¶ Si colonus res in fundum duorum pignoris nomine intulerit, ita vt vtrique in ſolidum obligatæ eſſent, [a] ſinguli aduerſus extraneos Saluiano interdicto rectè experientur: inter ipſos verò ſi reddatur hoc interdictum: [1]† propter parem ſcilicet cauſam, poſſidentis conditio melior erit. At ſi id actum fuerit, vt pro partibus res obligetur, vtilis actio, & aduerſus extraneos, [b] & inter ipſos dari debebit, per quam dimidias partes poſſeſſionis ſinguli apprehendent. Idem ſeruari conueniet, & ſi colonus rem, quam cum alio colono [2]† communem habeat, pignoris nomine induxerit. ſ. vt pro parte dimidia pignoris perſecutio detur.

Vlpianus. 3†

LEX II.

IN Saluiano interdicto, ſi in fundum communem duorum pignora ſunt ab aliquo inuecta, poſſeſſor vincet, [c] & erit eis deſcendendum ad Seruianum [d] [4]† iudicium.

1† P.F. de eſt, propter parem cauſam.

2† P.F. de eſt, colono

3† Ll. 70. ad edict. P. F.

4† Interdict.

c *IN Saluiano, Poſſeſſor vincet*] Collige ergo, quod cum quis rem obliget duobus ſimpliciter: quod in ſolidum cuilibet pro ſuo debito obliget: vt ſup. de pign. l. ſi fundus. §. ſi duo.

d *Ad Seruianum*] in quo id venlet, vt ſit poſſidentis conditio melior: vt ſup. de pigno. l. ſi debitor. & ſic idem iuris eſt in hypothecaria. & qua ſi Seruiana, & interdicto Saluiano: & ex quo in ſolidum res tenetur duobus, quod potior ſit occupantis conditio, & poſſeſſoris. Sed ſecundum hoc, quare hic dicit: & erit deſcendendum, ideſt, decurrendum ad Seruianam: Reſpondeo, quia interdictum ceſſabat cum contra extraneum ageretur: vt hic erat, vt C. eodem. l. prima. Sed quidam dicunt, quod quaſi Seruiana differt in hoc ab hypothecaria, & interdicto, quaſi in iſta quaſi Seruiana nec ſit poſſidentis, nec occupantis conditio melior. & l. illam, ſi debitor. in hypothecaria tantum, & non in quaſi Seruiana intelligunt.

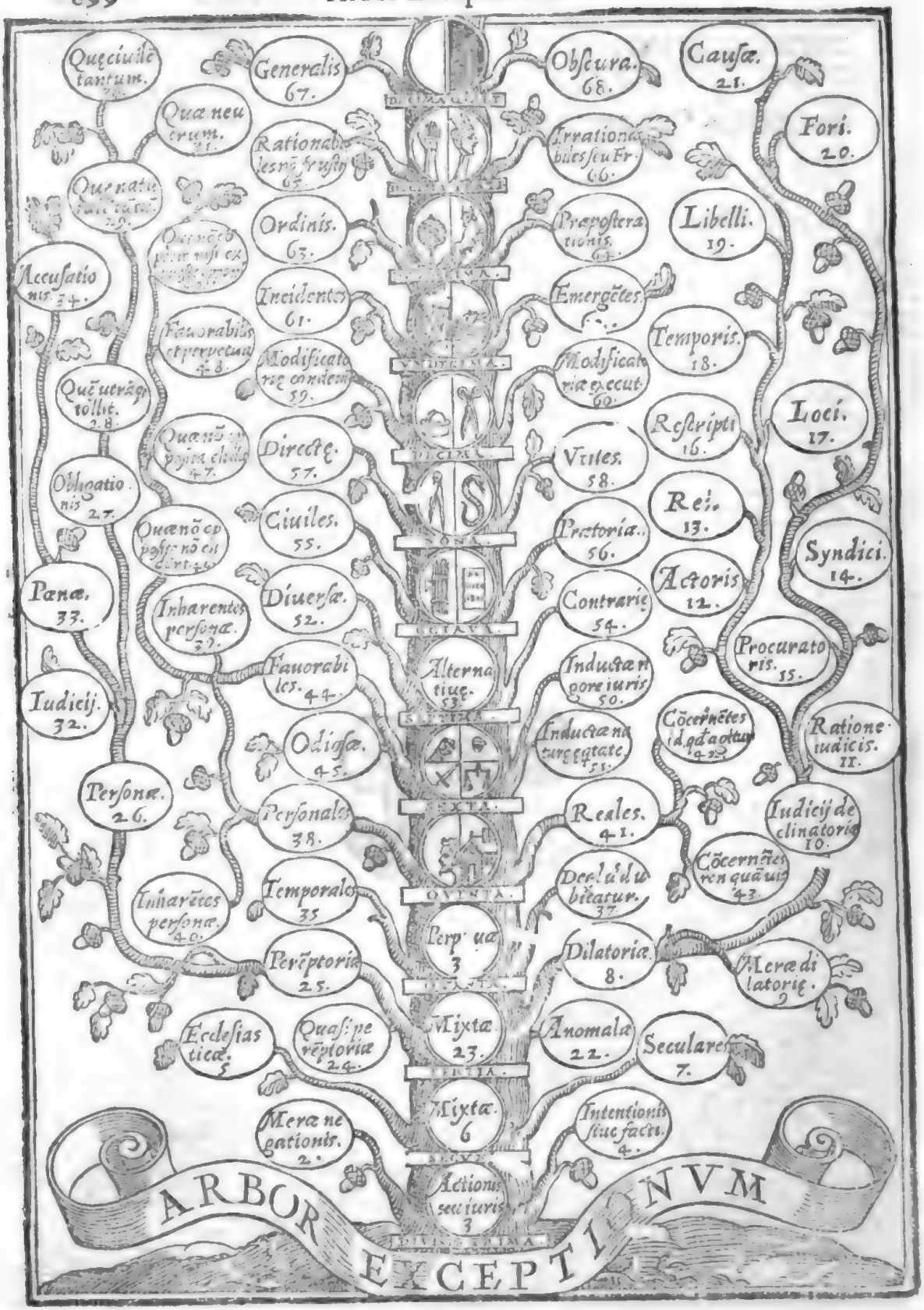
Quę ciuile tantum. 29.
Generalis 67.
Obſcura. 68.
Cauſæ. 21.
Quæ neutrum. 31.
Rationabiles non ſuſpti 65.
Irrationabiles ſeu Fr. 66.
Fori. 20.
Quæ natiuę tantum. 29.
Ordinis. 63.
Præpoſterationis. 64.
Libelli. 19.
Quæ non ſunt ex ſuppoſitione
Accuſationis. 34.
Ineidentes 61.
Emergẽtes. 62.
Fauorabiles et perpetuæ 58.
Temporis. 18.
Modificatorię condemn. 59.
Modificatorię executo. 60.
Quę utrãq; tollit. 28.
Reſcripti 16.
Loci. 17.
Quæ nõ ſunt pœnæ ciuiles 47.
Directę. 57.
Vtiles. 58.
Obligationis 27.
Rei. 13.
Ciuiles. 55.
Prætoriæ. 56.
Syndici. 14.
Quæ nõ ex pœna ſunt 46.
Actoris 12.
Pœnæ. 33.
Inhærentes perſonæ. 37.
Diuerſæ. 52.
Contrariæ 54.
Procuratoris. 15.
Fauorabiles. 44.
Alternatiuę. 53.
Inductæ ratione iuris 50.
Iudicij. 32.
Odioſæ. 45.
Inductæ ratione ætatis 51.
Cõcernẽtes id quod actum 42.
Rationes iudicis. 11.
Perſonæ. 26.
Perſonales 38.
Reales. 41.
Iudicij declinatoria 10.
Cõcernẽtes rem quæ uis 43.
Inhærẽtes perſonæ. 40.
Temporales 35
Dedubitatur. 37.
Perpetuæ 3
Perẽptoriæ 25.
Dilatoriæ 8.
Mixtæ 23.
Anomalæ 22.
Ecclesiasticæ 5
Quaſi perẽptoriæ 24.
Seculares 7.
Mixtæ 6
Meræ negationis. 2.
Intentionis ſiue facti. 4.
Actionis ſecuritas 3
ARBOR EXCEPTIONVM

NOVISSIMA,

ET ADMODVM FRVGIFERA EXCEPTIONVM ARBOR,

Edita per diſertum virum Petrum Rebuffi de Monte Peſſulano, Iuris vtriuſque Doctorem, & ſupremæ curiæ Pariſienſis Aduocatum,

Et ab Authore iam recens recognita, atque emendata.

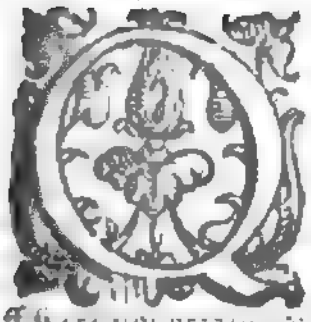

Via omnis de aliqua re inſtitutio debeat a definitione proficiſci iuxta illud quod ſcripſit tuba Romani eloquii Cicero (qui hoc modo appellatur per gl'o. in l. 1. de ſtud. liber. vrb. Rom. lib. 11. C.) primo offic. lib. & refert Bal. in prooem. feud. de columna. tertia. in fi. cum ſeq. per textum, & ibi Bal. in l. 1. ff. de iuſt. & iu. & l. 1. ff. ſi certum petatur, & Barba. in rubrica huius tituli. in clemen. in principio. & in rubri. de reſcrip. columna prima, & de conſtit. columna 2. & in rubri. de poſtul. prælu. columna 2. & Pet. de Fer. in practi. in forma poſitionum actoris, in ver. poſtquam. & Troilus Maleritius in tractatu de exceptionib. in primo dubio. Doctor. in l. prima. ff. de aqui. poſſeſſio. Bonus de Curtili in tractatu nobilitatis, in ſecunda parte, & Dor. in l. 1. per illum text. ff. de teſta. & l. 1. ff. de rotcius. nam definitio eſt omnino ſubſtantia cuiuſcunque ſignificantis, ſecundum Barba. in rub. de reg. iur. clemen. Videamus ergo quid ſit exceptio. Secundo quo iure inuenta ſit. Tertio ad arboris declarationem accedamus. Ad primum igitur veniendo, cum materia exceptionum ſit multum neceſſaria, per tex. in §. aliquin. Inſti. eo. & in Auth. de reſti. & eis quæ patit in vndecimo menſe. colum. 4. poſt principium, ibi, & in quadam exceptione neceſſaria, & frequenti & in iudicijs verſatilis, & ideo ample ſtenda l. legati. ff. de lib. lega. cum ſimilibus & definitio eſt multum periculoſa. l. omnis definitio. ff. de reg. iur. tamen per illas definitiones nihil mutatur in re, nec ex eis obolum lucraberis. ſecundum Ioannem Fabr. in §. ex non ſcripto, colum. 2. Inſtit. de iure naturali.

Igitur ſic definitur exceptio per aliquos Doctores. Exceptio eſt ius reo competens ad eliendam, excludendamve actoris intentionem, & hæc definitio comprehendit dilatorias & peremptorias vt tenet D. Ant. de Tremolis in additio. ad pract. Bonacur. in princip. Ego verò inſequor definitionem Iuriſconſulti (quia non poſſum inuenire meliorem) poſitam in l. ſecunda ff. eo. Exceptio eſt actionis, vel intentionis excluſio. Hanc poſuerunt ferè omnes Summiſtæ, Goff. Azo. Hoſt. & alij, & Barba. in tub. huius tit. in clelicet. Ang. in rub. Inſti. eo. col. mihi 4. vertic. Capiamus primò tenet quod non eſt definitio, ſeu alluſio: at ego in tract. meo excep. plenius tradidi: vbi dixi ſtandum eſſe verbis Iuriſconſulti, ſiue ſit alluſio, ſiue definitio, & communiter tenetur quod ſit definitio, & latius declarabit in prima diuiſione infra. Nota tamen quod exceptio duobus modis ſumitur: large, & ſtricte, ſeu proprie. Large pro omni defenſione, excluſione & replicatione, vt tenet glo. in l. 2. ff. de eo. nã replicatio ex. Iudi. ergo exceptio large nuncupatur, per glo. in l. fin. C. de eden. l. iuriſgentium. §. ſiue autem. ff. de pac. & l. poſtea in princip. ff. de iureiuran. Stricte, ſed proprie capitur pro defenſione, quæ reo competit contra actionem actori competentem contra dictam reum, vt tenet gl. & Doc. in dicta l. ſecunda, & Hoſtien. in ſumma huius tituli. §. primo. Ang. in rub. eiuſdem tit. Inſti. col. mihi 5. Canoniſtæ in tub. de excep. Azo. in ſumma. vertic. eſt autem tenendum & gl. ſuperius allegatæ. & ibi Doctores. Ad ſecundum, quo iure ſit inuenta, & vi. quod iure diuino in paradiſo terreſtri. nam Adam de inobedientia à Domino reprehenſus, cur pomum vetitum comeditſſet, actioni Dei exceptionem obijciens relationem criminis in vxorem vertit, dicens: Quam mihi ſociã dediſti, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi. & Deus dixit ad mulierem, Quare hoc feciſti? quæ reſpondit: Serpens deceptit me. & comedi. hæc habentur Gen. 3. c. & in cap. ſerpens, de pœniten. diſtinct. prima. vbi tenet Spec. in præcur. per. 5. vertic. tamẽ. Ang. in tub. huius tit. columna quinta vertic. veritatis ad ſecundum. Panormi. tamen in dicta rub. tenet quod eſt de iure naturali quia eſt defenſio, ſed nihil allegat. Poſſemus allegare text. in l. ſi quidem ibi nulla defenſio. & l. defenſiones. C. eo. ea cum inter. ibi, defenſionis copia. eo. tit. Sed dicendum eſt de iure naturali ex. in clemen. paſtoralis. Ex eorum. de reſtitu. Item tãm quam aliter. & ibi Fe. eſt ad leg. Aquiliam, ergo, & exceptio. Alij vt Bar. in l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iure. & Ioan. Fab. in principio Inſtitu. de obligationibus col. ſecunda, quod ſit de iure ciuili tenet, quia eſt actionis excluſio, dicta l. ſecunda eod. tit. ff. Sed actio eſt de iure ciuili. l. in eam. mouato. §. ſicut. vbi actiones ciuiles ſi communiter. Ang. & Iaſon. primo Inſti. tu. de actionib. ergo &c. alias ſequeretur abſurdum, quod exceptio eſſet prius, quam actio, & ſic excluſio. Ego dicerem, quod exceptio, quæ habet materiam de iure naturali, dicitur illo iure inuenta, & tunc dĩ habere materiam in hoc, ne innocens condemnetur, & indebitè opprimatur. Nam hoc reſpicit defenſionem, quæ eſt de iure naturali, per dictam clem. paſtoralis. de reſtitu. ita tenet Per. in dicta rubr. numero ſexto. c. ad hæc colu. fin. de reſcriptis. Si verò haberet materiam præexiſtentem de iure ciuili, tunc eſt illo iure, vt exceptio præſcriptionis non numerati. & ſimiles, ſecundum Decium, vbi ſup. Poſſunt tamen omnes exceptiones dici de iure ciuili formaliter, & in modo, & ordine excipiendi, & ſe defendendi. Nam ius ciuile nõ admittit omnes exceptiones paſſim, nec omni tempore, ſed certo modo, & ordine, vt tenẽt Panor. & Dec. in dicta rub. Socin. in rub. ff. eod. Ciuiliſtæ in l. ſi quis. §. ſi is, pro quo. ff. quod quiſque iuris. Canoniſtæ in capitulo ex parte. ſecundo, de offi. deleg. Nec obſtat, quod dicebatur de iure diuino, quia ibi erat quædam defenſio, quæ proprie non eſt exceptio, per gloſſam ſingularem, & communiter approbatam in capitulo primo. de lite conteſtatione, in textu, ſed improprie ſic, vt reſponder Felin. & Dec. in rubrica, & in dicto capitulo ex parte. Nec etiam obſtat, quod dicebat Panormita. in dicta rubric. allegando Cicer. primo officiorũ. ibi, primo generi. &c. quia intelligitur de defenſione actua lis, ſeu manuali, ad quam natura omnia animalia inclinat, imo eis dedit certa inſtrumenta, quibus ab aduerſis ſe tuerentur, vt bobus cornua. l. prima. §. cum arietes. ff. ſi quadr. pauper. fec. dica. l. bouem in principio. ff. de ædil. edicto. ita Felinus, & ibi in additio. ad eum, in capitulo

dilecti filij.eodem tit.& ideo conqueritur homo, quare natura eum nudum produxit, vt habetur in Plinio in principio de naturali historia, & omnibus animantis dedit instrumenta vt supra dixi. Nec ob.quod sit de iure ciuili.quia verum est in quantum excludit actionem, quæ est de iure ciuili.vt supra probaui, & etiã respectu formæ, sed respectu Intentionis de iure naturali, quia intentionis exclusio erat ante ius ciuile, sicut petitio erat ante actiones, quæ manu regia expediebãtur.l.2.in principio ff. de orig.iur Dec. vbi supra. Fioria.in l.fi seruus,numero septimo. ff.ad l.Aquiliã. Effectus ex ista quæstione resultantes vide per Doctores in dicto cap. ex parte.

2 Prima ergo erit diuisio.quod quædam exceptiones sunt meræ negationis.quædam actionis,seu iuris.quædam intẽtionis. vel facti. Meræ negationis est, quando actio actori non competebat.nec competierat, ideo ii actor agat.& aliquid petat, reus potest negare, & hæc non est propriè exceptio.secundum Socin.in rub.de exceptio ff. & Alexand.in additio.ad Barto.in l.prima.ff.eod. glo. in l.nam postea, ff. de iureiuran.in principio.& cap.secundo, de ordine cognitionum, & quia nil ponit, ideo a reo non erit probanda. vt tenet Bal. in l. peremptorias.C. senten. resc. non posse numero 56. & in l. si quidem in principio. C. eodem. Largè tamen exceptio dici potest, secundum Dec. in dicta rubri. num.3.vide Bart.& alios,in l.si Titius.ff.de verborum obligationibus,& l.si plutibus,ff.de leg.1.& l.quoties §. si temporali, ff. de administr. tut. & hanc posui primam.quia in ius vocati sunt faciles ad negãdũ l. itẽ si vnus.§.fi. ff.de arbitris. & prima rõsio eorũ est negatio.vt oculariter videmus.

3 Aliæ sunt actionis,seu iuris, & sunt,quæ actionem præsupponunt. vt ẽ Titius decem mihi promisit meus, & ago: habeo actionem ex stipulatu: tamẽ Titius habet exceptionem metus.quæ excludit actionẽ ex stipulatu: ideo in definitione supra fuit dictum, quod est exclusio actionis. per textum in dicta l.secunda.& regulariter exceptiones in scriptis non opponuntur, sed satis est, quod in actis per notarium redigantur. & scribantur, vt tenent Barto. & alij in l. prima.ff.eodem, Florianus in l.in exceptionib.ff.de probationibus,in l.prima.nota.vltimo. ff. de edendo.per Alexan. & alios in l.emptor C.de præscr.lõg.tẽp Bal.in l.edita col.12.in 2.repet.C.de edend. Deciũ in capitulo qũ nu. 26. de probatio. Aufrer. in decisionibus Capellæ Tolosanæ, quæstione 110. Antonius de Tremolis in additionibus ad practicam Vberti de Bonacurso in rubrica de peremptorijs exceptionibus.in versic. & subtiliter. & Lanfran. in repetitione dicti capituli.quoniam, in versicu. exceptiones, in fine. & Ang. col.mihi 18. in rubrica. imò sufficit, quod proponatur factum,ex quo resultet exceptio, licet non dicat, Excipio.secundum Baldum in dicta l.prima.nisi in exceptione recusationis, & excõmunicationis, quæ in scriptis debent proponi, vt tenet Philippus Francus in capitulo appellatio. de appellat.in sexto.& Felin.in rub. vide tamen Barba.allegãtem text.in quibus debemus dicere, Excipio, vel excipiendo, dico in capitulo cum in causa. numero quarto, de offic. deleg.quod intellige in doctis.secus in ignaris,quia sufficit factum narrare.vide textum in capitulo dilecti filij.primo. de appellationibus. Et ista est propriè exceptio.secundum Socinum, vbi supra. & Doctores in rubrica de exceptio. in Decretalibus per glossam in l. qui se debere, ff. de conditione causa data & in l.in rebus.C. de iure dotium,& Alexand.in additio.ad Bar in dicta l.secunda, & licet excludat actionem.non tamen tollit restitutionem in integrum, per glo.sing.in l.in causa.2.ff. de minoribus secundum Ramen. in alphab.in versic.exceptio.

4 Item aliæ sunt intentionis,seu facti,quæ actionem non competere actori ostendunt, vt solui tibi decem, quæ debebam.sublata est actio. Institu.quibus modis tollitur obligatio in principio. Si iterum petis, excipiam.& excludam intentionem tuam, quia actionem non possum excludere, cum nulla sit,hoc declarant Paulus, & Ias. in l.Titia. ff.de verborum obligationibus. Vel potest dici exceptio facti, quia sicut de facto agis, ita de facto excipio. glo. Bartolus, & alij in dicta l.secunda,& l.obligationum ferè.§.fin.ff.de actionib & obligationib. Barba. in rub. eiusdem tituli, in clemen. & Doctores in dicta rubrica in Decreta. & Angel. col. mihi quinta Lanfrancus in repetitio. capitu. quoniam in versiculo exceptiones, de probationib. glo. Ias.& alij in dicta lege, quise debere. Antonius de Tremolis in additio.additio.ad pract. Vber.de Bona.in principio, & in rubrica de peremptor.exceptio. versicu. animaduertat igitur.vbi ponit octo species exceptionis intentionis,quas vide per te non pono hic, sed in tractatu de exceptio. ponam, & alia ample ibi inferam. Alio tamen modo appellatur exceptio iuris.vel facti, vt per Bald. in Marga. in versiculo exceptio. in 28. quæstio. & Panormitanus in capitulo pastoralis numero 22. cod. titulo. & in hac potest iudex absoluere reum eo etiam non petente, cum sit iudicio agens sine actione, vt tenet Bart.o.& Pau. in dicta l. secunda. licet Socin.ibi dicta rubri.aliter dicat. l.quod postquam ponit, est vera exceptio. Felin. Dec. & communiter alij in dicta rubr. contrarium tenent, & Legistæ, vbi sit opia. Bald. in l. peremptorias, C.senten.rescio.non posse. Est tamen de stylo curiæ Parlamenti Tolo. quod licet reus sit paratus ad prædictas exceptiones probandas, & se offerat, tenebitur tamen implere manum curiæ de tanto quantum petit actor: alias ad ipsas proponendas non admittitur, vt est modus loquendi (que il garnisse lamain, & amplisse lamain della cpart) vt habetur in stylo Parlamenti, in eodem titulo, in f. de stylo. & ibi ratio ponitur.quia debitores malitiosè.& causa diffugij quandoque ponunt, v. res, vel bona.de quibus incontinenti posset fieri satisfactio. Interim pendente dicta probatione possint elongare, vel consumere. ideo hic dolus non debet eis patrocinari. capitulo sedes. & capitulo ex tenore. de rescriptis,& capitulo ex literis.de dolo, & contumacia, cum similibus.

5 Secunda diuisio est, quod quædam sunt ecclesiasticæ, seu spirituales, quædam mixtæ, & quædam sæculares. Ecclesiasticæ sunt.quæ coram iudice ecclesiastico probari debent, & de his iudex laicus non se intromittit, vt si iudex laicus detinet clericum in suis carceribus, potest excipi, quod est clericus, & coram iudice ecclesiastico remittetur, & ibi dicta exceptio probatur, per textum in capitulo.si iudex laicus, de sententia excommunica. in sexto. Miratur tamen Dominus Benedictus in repetitio capitu. Raynutius in verbic. & vxorem.numero 440. de testamen. quod in regno Franciæ non obseruetur. & Guido Papæ in suis decisionib quæstio. 138. & Dominus Bart. de Cassan.in consuetudine Burgun.in rubri. des iusticers, in §. quinto.in glo. Silua grace.numero 58. cum sequen. Et tales iudices hoc non obseruantes non sunt tuti in foro conscientiæ. secundũ eundem de Cassa.in rubr des iusticers, versiculo. & droicts dicelles,in numero 41. Nota tamen, quod licet curia Parlamenti de tonsuræ proprietate non debeat cognoscere: tamen an vestis sit clericalis, nec ne cognoscere potest, quia hoc cognoscere non est cognoscere de re spirituali. sed temporali: ergo cognoscit de pileo partito, & an vestis sit clericalis & de caligis.& alijs vestibus, & indumentis.vt arresto fuit Parisijs decisum in quæstio. per arresta quæstio. 42. & in stylo parlamenti in quarta par. arresto 184.& 186. idẽ Dominus Batt. de Cassa. in consuetudine Burgun. in rubrica de iusticers.in §. 5. in glo. Silua grace. numero 59. versiculo decimo fallit. Idem in exceptione excommunicationis.per textum in capitulo corripiantur ibi, Episcopale iudicium. 24.quæstio.3.& Specu.in titu de competen. iudic. additio.§. primo. in principio, potest etiam coram seculari iudice proponi.vt no.glo.singu.in l.prima.C. de iuris. & facti igno. & capitu.primo. de exceptio. in sexto, & Doctores in capitu. intelleximus, de iudic. Hoc tamen non seruatur in curijs laicalibus huius regni.secundum Ioannem Fab.in §.finali. Institutio.de cura. Sed vnde tantus abusus processerit ignorat Guliel.Benedic. in repetitio.capit. Raynutius. in versic. mo nuo.in primo, numero. 281. de testamen. & Aufre. in decisio. Capellæ Tolosa.quæst.133.& 189.& ibi decidit, an excommunicatus possit mentionem de occultis impetrare, hanc consuetudinẽ reprobat subtilis Petrus de Bellapert. in l.placet.C.de sacrosanc.eccles.additio.ad Vber.de Bonacurso.in rubr quibus modis examen iudi. ordin.declina.& text. de iure ciuili loquentes de excommunicatione, vide per Barba. in clementina vnica. colum. tertia, eodem titulo.& vita eum text. in l. hi qui sanctam,de apostat. glo in capitulo vno, quo tempore miles inuestituram petere debeat. Executio tamen bene potest fieri aduersus monachum, & alium virum ecclesiasticum in sua temporalitate fructibus pẽdentibus, & in redditibus nondum receptis, vt dicit Ioannes Masuer. in rubrica de executio. in verb. item creditor. & hoc vidi multoties practicari, & ideo benè no. Idem in exceptione vsurarum capit. præterea. & per totum.de vsur. quod intellige verum si super iure contentio oriatur. secus si super facto, quia tunc iudex laicus erit competens,secundum Bartol. Ias. Hetcula, & alios in l. Titia.

tia ff. ſoluto matrimo. Bato. in l. quoties. C. de iudic. Bar. in l. ſecunda ff. de iuriſdictione omniũ iudicum. licet multi Can. refragentur in clemen. diſpendioſam. de iudic. Poteſt tamen iudex laicus excipienti ſtatuere tempus intra quod ſe præſentet excipiens coram iudice eccleſiaſtico, non tamen quod probet, ſecundum Vincentium in l ſecunda. numero ſexto. de re iudicata. ff. vide Alexan. conſilio 91. in ſecundo volumi, Et an arbitrator poſſit de vſuris cognoſcere, & quæ requirantur antequam iudex eccleſiaſticus poſſit inhibere iudici ſæculari: vide per Alexan. conſ. 9. in quarto volumine. Idem in exceptione hæreſis, c. ad abolendam. & per totum. de hæret. &c. vt in inquiſitionis. de hære. in 6. Alias exceptiones vide per textum. & ibi not. in clemen. diſpendioſam. de iudi. c. cum ſit generale. de foro compe. & in locis ſup. alleg.

6 Mixtæ ſunt, quæ tam coram ſæculari, quam coram eccleſiaſtico iudice proponi & probari poſſunt, & de his tam vnus, quam alius cognoſcit, vt exceptio ſacrilegij. glo. in dicto capitulo cum ſit generale. Idem in exceptione iuramenti, vt obſeruetur: quia tunc eſt mixti fori. de ſæculari patet in capitu. licet mulieres. de iureiuran. in ſexto. de eccleſiaſtico in capitulo fi. de foro competen. eodem lib. idẽ tenet Alexand. conſilio 29. numero 3 in quarto volumine. idem Felin in capitu. ſecundo. numero 28. verſic. 3. concluſio. de reſcrip. & melius per Alexand. conſi. 151. in ſeptimo volu. Exceptio adulterij eſt etiam mixti fori. de ſæculari patet in capitulo cum ſit. & ibi Doct. de foro competen. & ibi videalias. & in l. quoties. C. de iudi. & in dicta l. Titia. Idẽ quando agitur de reparatione eccleſiæ: nam & eccleſiaſticus, & ſæcularis eſt competens: per text. in l. hæreditas. ibi, principali, vel pontificali. de peti. hæred. ff. & Benedict. in repetitio. cap. Raynutius in verſi. abſque. in ſecundo. numero 135. in ſubſtitutione fideicommiſſaria. de teſtamen. Alexan. conſ. 170. in 2. volum. & in ſtylo Parlamen. Toloſæ. in par. quarta. arreſto. 257. & ibi in additio. Notandum eſt tamen quod ſi laicus vulnerat clericum, vel verberat, crimen eſt mixtum. ſecundum Ioan. Baptiſtam in repetitio. l. cunctos populos. col. 15. de ſum. trini. C.

7 Sæcu ares. quæ ad cognitionem iudicis ſæcularis ſpectãt: & de his iudex eccleſiaſticus non ſe intromittit, vt ſi agatur actione reali, & inter laicos (idem tamen in clericis) coram iudice eccleſiaſtico. nam poteſt excipi, vt coram iudice laico agatur: per textum in capitu. quo iure. 8. diſtin. &c. cum devotiſſimam. innicta ſubſcriptione, quæ Reginæ Galliæ dirigitur, & illa de poſſeſſione cognouit. & cap. ſequen. ibi. & veſtra regia dignitate. 12. quæſtio. 2. Et quicquid ſit de iure, in Francia tamen obſeruatur clericos in realibus conueniendos coram ſæculari ex conſuetudine tanti, temporis, cuius memoria non eſt in contrarium. ſecundum Ioannem Fabr. authen. ſtatuimus C. de Epiſcopis & cleri. & in §. fin. Inſti. de iatiſda. Panor. in capitu. qualiter. de iudi. patruus meus Iac. Rebuf. in l. vitos. C. de pola. facta. largi. li. 12. Auſ. in repetitio. clemen. primæ de offic. ordin. col. 76. in prima impreſſione Idem tenet Benedic. in repetitio. cap. Raynutius. in verſi. & vxorem. numero 431. de teſtamen. & in magna conſuetudine. in rubri Des cas qui peuuent toucher le Roy, & Leueſque. verſic. ſi officia. & Ioannes Maſuer. in rubri. de iudicibus. in principio. Dominus meus, & cõ. iuris Do. Nicol. Boer. in conſuetudine Bitur. in §. 26. de iuriſdictione omnium iudicum. & de hoc fuerunt prolata multa areſta, vt habetur in ſtylo curiæ Parlamẽti Toloſæ. in quarta parte. areſto. 15. & 21. immo Capitulum Sancti Maximi fuit in ducentis libris condemnatum: quia de actione reali cognouerat, vt habetur ibidem, areſto. 176. & in quæſtio. per arreſta. quæſt. 44 vbi Parilijs fuit per ſupremam curiã pronuntiatum anno 1384. & idem quæſtio. 169. arreſto viti mo. Item de omni crimine priuilegiato, vt læſæ maieſtatis, falſæ monetæ, ſaluæ guardiæ. & portus armorum, & alijs ſimilibus, ſecundum Benedictum vbi ſup. numero 435. & ample Ioannes Feraldus in tract. de iurib. & priuilegijs regni Francorum, per totum. maximè decimonono priuilegio. vbi multa allegat. & Cigaul. in tractatu ſuo de bello Italico. in cap. regali. Errant tamen aliqui iudices ſæculares volentes quoslibet clericos punire pro portu enſis. vel quorumlibet aliorum armorum, cum non committant crimen portus armorum, ſed in magna conſuetudine declaratur tunc committi illud crimen in rubri. des droiz royaulx. verſic. Item auront leſdiz baillifz, & lieutenant & non autres la conoiſſance punition, & correction des crimes de læſe maieſte, port d'armes notables. qui eſt à entendre quãdil. auront compagnie de gẽs garnis dautres armes, que deſpees, couſteauz ou baſtons &c. & in verſ. Item plusieur. in rubri. de gens non mariez. & Feraldus vbi dicit tunc cõmitti quando villa contra villam, dominus caſtri contra alium cum armis, & coadunatione gentium: non tamen duo ſe verberant: quod benè no. & de crimine priuilegiato vide in quæſtione per arreſta. qu. 177. arreſto. 11. & in ſtylo Parlamenti Toloſæ. in ſeptima par. rub. de accuſa. ordina. 10. idem in petitione Laudimiorum, ſecundum Domin. Bar. de caſſa. in conſuetudi. Burgun. in rubri. des cenſes. in 5. primo in glo. prima. numero 5. & ſequen. idem dicentem in arretagijs, vt habetur in quæſtio. per arreſta. quæſtio. 50. ſed contrarium fuit dictum Toloſæ, vt in eius ſtylo continetur, arreſto. 49. ideo concordat quod quando promiſſio arreragiorum interuenit: quia reus promiſit dicta arretagia ſoluere tunc iudex eccleſiaſticus cognoſcit. & ita intellexerunt Domini conſiliarij Toloſani & Pariſienſes. vt habetur in quæſtione per areſta. quæſtio. 87. Secus ſi aliqua promiſſio non interuenerit: quia tunc ſolus ſæcularis cognoſcit. & ita intelligitur quæſtione 50. arreſtorum Pariſijs. hoc tenet Ioannes Maſuer. in rubr. de iudic. In principio & caſus in quibus gentes Regiæ cognoſcant cõtra clericos. ponit dict. Barth. de Caſſa. in conſuetudine Burgund. in rubri. des iuſtices. in gloſ. & droictz dicelles. num. 101. & 5. quinto. glo. Sil na grace. numero 8. cum ſequen. & Auſre. in ſuo tract. caſus in quibus iudex ſæcularis &c. & an clericus poſſit bãniri per ſæcularem iudicem Ioan. Galli. vbi ſup. quæſtio. 66. & atribus modis dicitur negotium ſæculare, vt tenet Dõmi. Caſſa. in rub. des iuſtices. in §. 6. gloſ. meſſieurs numero 32. Idem ſi ſeruientes Regij verberentur. vel hoſtiarij Parlamenti officium exercendo: quia tunc curia ſuprema cognoſcit. & in materia prouiſionali, ſecundum Vincentium Gigant. in alleg. ſuis in verſic. Capitulum Regale, quod ego intelligerem, quando eſſent ſeruientes curiæ ſupremæ. vel officiarij, vel executiones facerent pro eadem curia: alias ſecus per ſupradicta.

8 Tertia ſuccedit, & principalior diuiſio. quod exceptionũ quædam ſunt dilatoriæ, quædam anomalæ, quædam mixtæ, & quædam quaſi peremptoriæ. Dilatoriæ ſunt, quæ actionem differunt. l ſecunda. § fin. cod. & in §. appellantur. & ibi Doctores. Inſtit. eodem. & in duplici differentia reperiuntur: quia quædam ſunt meræ dilatoriæ. quædam iudicij declinatoriæ. ita glo. in capitulo ſi quis Epiſcoporum. 3. quæſtio. 6. Petrus de Ferra. in practica ſua in forma reſponſionis rei conuenti. in verſiculo ſaluis alijs exceptionibus. & in his quomodo ſit concludendum ſcribit in dicta exceptione.

9 Dilatoria mera eſt dilatoria ſolutionum, vt ſi feciſti mihi pactum de non petendo vſque ad certum tempus: ſi autẽ petis, habeo exceptionem per quam poſſum ſolutionem differre. l. tertia. §. primo. ff eodem. vel ſi ſim condemnatus in actione petitionali, & ante quatuor menſes conuenior, poſſum per exceptionem differre ſolutionẽ vſque ad quatuor menſes l. ſecunda. & l. debitoribus. ff. de re iudic. & ibi Doctor. l. ſecunda. C. de vſur. rei iudicatæ. cap. quod ad conſultationem de ſenten. & re iud. idẽ in dote quando in pecunia conſiſtit. l. vna. §. exactio. C. de rei vxo & Specu. in eo. titu. §. nunc videndum. in princip. & quando ante tempus petitur, inducix tẽporis reſtantis debent duplicari. per tex. & ibi eſt communis opinio Doct. in §. ſed hodie. Inſti. ea. Doctores in Liuſtas. de iure fiſci. li. 10. C. Vbert. de Bonacurſo in rub. quibus modis ſuo nomi. agen. ciuiliter. & ibi add. ad eum ponit quatuor limitationes in verſic. impediunrur. vide Auſre. in deciſio. Capel. Tolo. quæſtio. 279. & Præpoſi. in capit. ex parte in ſecundo colũna tertia. de appellatio. Et iſtas quis debet proponere ante litem conteſtatam: ſed eas non tenetur probare niſi intentione actoris fundata. l. exceptionẽ & ibi Doc. C. de proba. l. ſi quidam. C. de exceptio. ca. 1. de lit. conteſt in 6. quod intellige & declara, vt per addition ad Vbert. de Bonacurſo in rubr. de impedimen. & exceptio. ver. attende tñ. & ſi opponens exceptiones in harum probatione deficiat, poterit ſtatim in expenſis condẽnari: per tex. & ibi Doc. maximè Philip. in 2. vol. in cap primo. verſiculo ſi quis igitur eod. titu. in 6. Et ſi non ſunt oppoſitæ in cauſa principali, in cauſa appellationis opponi poſſũt minimè, ſecundum Felin. in cap. cum Ioannes. num. 29. de fide inſtrumen. niſi redderent iudicium retro nullum. ſecundum Philip. in ca. licet. columna ſecunda. de appella. in 6. & alijs caſibus poſitis per Felin. in capit. ad audientiam. in 2. num. 13. verſic. omittens dilationem de reſcrip. Quia

pars litem conteſtando dicit ſe velle litigare, vel ſe velle præſumitur, cum nihil dicat contra ingrediendo negotium. ſed dilatorias proponendo dicit ſe nolle litigare, ſaltem tacitè, cum veniat ad iudicium differendum, & ſic ex propoſitione iſtarum poſt litem cõteſtatam reſultaret quædam contrarietas cap. cum cauſam. & ibi not. de appellatio. merito tanquam ſibi contrarius non debet audiri. per text. in capitu. ſolicitudinem. de appellatio. l. vbi repugnantia. ff. de regu iuris l. Titiꝰ. ff. de conditio. & demonſtratio. Panorm. in capit. exceptionem. numero 10. de exceptio. Limita tamen quod diximus, videlicet, quod ante litem conteſtatam proponantur in nouem caſibus poſitis per Alexand. in l. ita demũ. C. de procura. & ibi Iaſ. multos alios addit. & Felyn. in capitulo exceptionem. & ibi alij eodem titu. Dominic. & Ioan. de Turrecremata in capitu. ſi quis Epiſcoporum in 1. ia. quæ ſexta. Antonius de Tremolis in additio. ad Voe de Bonacurſo, in rubrica de impedimen. & exceptio. quæ contra reſcrip. verſi. & eſt ſciendum. & Petrus de Bella pettica in ſuis quæſtionibus. quæſtio. 27 in l. ſi mulier. ff. ſoluto matrimonio. Et ſi iudex denegauerit eas admittere, habet pars appellare: alràs eas non poteſt amplius proponere etiam ſi proteſtatio intereuenit, contra gloſ. in ca. ex conquæſtione. de reſtitutio. ſpoliatꝰ. quam reprobant Antonius de Butrio. Aret. & alij, in capitulo tam literis. de reſtitutis. Do. in capitulo in primis. §. quia igitur. ſecunda quæſtio. prima. addit. ad Vber. in loco proximè allegato verſiculo. & quid ſi iudex. Præpoſi. in capitulo ex parte. in ſecundo. columna ſecunda. de appellatio. Si tamen contineret notoriam falſitatem, non eſſet per iudicem admittenda: per gloſ. & ibi Doct. & Philip. in capitulo ſtatutum. in princip. in verſicu copia. de reſcriptis. Et breuiter nota, quod omnis exceptio, quæ non perpetuò, ſed ad tempus impedit, eſt dilatoria. vt tenet Bartol. in l. tertia. ff. eodem. & Nicol. Milius in repertorio. in verſicu. exceptio ordinis Formam proponendi vide per Specu. in titulo eodem. §. viſo. verſicu. & nota quod omnes dilatoriæ.

10 Aliæ ſunt declinatoriæ iudicij: & iſtæ etiam ſunt dilatoriæ: per glo. in l. tertia. ff. eodem. & in l. Pomponius. §. ratihabitionis. ff. de procuratoribus. Panormit. in capitulo paſtoralis. numero 15. & Felinus in columna quarta. eod. tit. Domi. in capitulo vt circa. verſicu. alioquin de electio. in 6. Præpo. in capitu. ſi duobus. columna quinta. & ſequen. & capita interpoſita. de appellatio. Et iſtæ debent proponi & probari ante litem conteſtatam: quia natura earum (paucis exceptis) non eſt reddere iudicium inutile poſtquam eſt fundatum, ſecundum Baldum in l. exceptionem. numero 2. C. de probatio. nec iudex poteſt eas reſeruare poſt litem conteſtatam, niſi de expreſſo conſenſu partium, quia iudiciarium ordinem non poteſt mutare, ſecundum Alexand. conſilio 182. in ſexto volumine. Areti. conſilio 71. vide Aufre. in deciſio capel. Toloſa. quæſtione 180. Et hæc eſt multiplex, nimirum vndecuplex. vt in arbore patet, & infra declarabitur. Cautela tamen eſt ſi velis excludere aduerſarium ab opponendo iſtas, vt facias interrogari eum per iudicem, an velit litigare. & ſi reſpondeat, quod ſic, amplius non poterit declinatorias opponere. & hoc ſi ſciebat ſibi competere, vt tenet Cepo. in cautela 120. & cano. per illum textũ in c. 1. ī principio. de iudic. & melius in verſi. exceptio declinatoria iuriſdictionis. Sed vt te defendas ab iſta cautela, conſtituas procuratorem ad reſpondendum ſaluis exceptionibus tuis: vel poteris reſpondere ſaluis exceptionibus. & hoc tenent Doctor. in capitu. primo de iudic. & ibi Domi. de Ripa. Notandum eſt tamen, quod ſi aliquis ſe ſubmittat parere mandatis curiæ, non poterit iudicium declinare. ſecundum Paulum. & alios in l. prima. ff. ſi quis in jus voca. non ierit. & illa ſubmiſſio, quam faciunt quotidie capti ſe ſubmittendo miſericordiæ curiæ, non valet, niſi fiat eis miſericordia. & ideo appellant, & omnia agunt tãquam non eſſent ſubmiſſi, exceptis declinatorijs. per textũ. & ibi Docto. in cap. ſanè de renun. Corſet. in reper. in verſi. verba iſta. Guido Papæ in ſuis deciſio. quæſtio 195. & ibi vide de alijs ſubmiſſionibus. & in cap. venient. ibi. ſe gratiæ. cap. commiſiſſe de renun.

11 Prima competit ratione iudicis, & hoc tripliciter. Primo reſpectu amoris vbicunque verſimile eſt ex coniecturis quod vna pars ſit magis dilecta, quàm altera, & tunc iudex recuſatur, vt tenet Antonius de Butrio in capitulo poſtremo. & ibi Præpo. columna tertia. de appellatio & not. in capitulo accedens. in ſecunda. vt lite non conteſtata. cap. adhæc. de reſcriptis. capitulo cum R. & ibi Doctor. de offic. delega. vt ſi ſit pater, vel conſanguineus actoris: nam poterit iudicium declinare. per textum. in l. qui iuriſdictioni. de iuriſdictio. omnium iudicum. ff. & ibi Doctor. & hoc in ſeptuagintaquinque caſibus poſitis. per Præpoſitum in capitulo poſtremo. de appellatio. Secundò reſpectu odij. quando apparet, quod iudex alteram partem odio proſequitur. capitulo cum ſuper. & ibi gloſ. & Doctores de offic. delega. Tertiò ratione indifferenti. & non ratione odij, vel amicitiæ: ſed alia ratione. vt quia iudex eſt infamis. excommunicatus. furioſus. l. neque famoſis. C. de digni libro duodecimo. etiam infamia facti. l. ſecunda. ff. de Sena. Doctor. in capitulo ſciſciratus. de reſcriptis. & l. cum lege. ff. de arbitr. l. quidam. de re iudic. & l. cum Prætor. ff. de iudic. & primus actus debet eſſe legitimatio iudicis. & prius in eum debet opponi. ſecundum Felin. in capitulo inter. columna ſecunda. & ſequen. de re iudic & Vber. de Bonacurſo in rubrica de recuſatio. in verſicu. & quamquam. & ibi in additio. ad eum. Philip. in capitulo ſi contra vnum. & capitulo iudex. de offic. delega. in ſexto. Si tamen exceptio ſugillat. ſeu notat famam iudicis ſeu honorem, vt quia opponitur, quod eſt infamis. vel ſeruus: tunc ſuperior de illa cognoſcit. vel arbitri eliguntur, ſecundum Bartolum, Alexandrum, & alios in dicta l. quidam. ff. de re iudic. & Cano. in capitulo cũ ſuper. de offic. delega. & in capitulo ſuper literis. de reſcrip & in capitulo primo. eodem titulo. in ſexto. & in capitulo ſi contra. & ibi Philip. in ſecundo. no. de offic. delega. capitulo primo. lib. ſexto. Nicol. Milius in reper. in ver. exceptio excommunicationis contra &c. Hæ tamen non ſunt propriæ exceptiones. per glo. ſingu. in capitulo quoniã. in ver. exceptiones. de probatio. & ſecundum Felinum in rub. eiũdem tit. de exceptio. & ſequuntur Doctores in dicto capitulo quoniam. & additio ad Vber. de Bonacurſo, in rubrica de impedimen. ſiue exceptio. columna quarta. licet aliqui intelligant in delegato, non in ordinario, ſed & alia, quæ contra iudices poſſunt opponi. vide per Neapo. de Mõte Albano in lib. qui fugitiuus nominatur. capitulo exceptiones contra iudices. & in Specu. in titulo de iudice delega. in §. penultimo. & vltimo. & Ang. Inſtitu. eo. §. præterea. in ſecunda, columna octaua. cum ſequen. Vber. de Bonacurſo in practica ſua, rub. quibus modis examen ordinarij iudicis declinatur. Formam proponendi vide per Spec. in titu. eod. verſicu. ſi verò contra. & Petrum de Ferra. in ſua practica. in forma libelli. de declina. iuriſdict. alicuius iud. per totam illam formam libelli. & Barto. & alios in l. prima. C. de teſtamentis, & quando valeat proceſſus ſi non opponatur, vide plenè Panormit. Felin. & Dec. in capitu. ſuſcitatus. de reſcriptis.

12 Aliæ competunt ratione actoris, vt ſi quis agit contra me, excipiam, quod eſt bonis ei interdictum ratione prodigalitatis. Item eſt demens. ſurdus, furioſus, fatuus: vel mulier luxurioſa. per textum in §. præterea. verſic. Item furioſi. Inſtitu. quib non eſt permiſſum facere teſtamentum. l prima §. fina. cum l. ſequen. ff. de poſtulan. l conſilio. ff. de curato. furio. & l. & mulieri. illo titulo. & vide cautelam per quam poteris prohibere meretricem, & mulierem luxuriosè viuentem. teſtimonium dicere ſcilicet quod & bonis facias interdici. l. & mulieri de cura. furio. ff. ponit Tho. Fetia. cautela ſexta. & Benedict. in repet. cap. Ray. in verſ. mortuo in primo, numero 111. de teſtamen. ponit de triplici prodigalitate. Alia, quæ contra actores poſſunt opponi. vide per Vber. de Bonacurſo in practica ſua. rub. quibus modis ſuo nomi. agentes ciuiliter. per Spec. in tit. de actio. in §. 1 Nepos. vbi ſup. rub. de excep contra actorem. Ang. §. præterea. iam allegato.

13 Aliæ cõpetunt ratione rei, vt quia legatus miſſus in legatione conuenitur, nam poteſt excipere, & iudicium declinare. l. ſecunda. §. legaris. ff. de iudic. & aliis modis ibi poſitis per textum, & Doctor. Quod intelligo ſi illud priuilegium allegetur. aliàs non competeret. capitulo fin. ibi, quam ſi tunc allegaſſet. de foro competen. text. in l. quarta. §. hoc autem iudicium. de damno infecto. in clemen. cauſam. de electio. capitulo primo. de ſepul. in 6. Guido Papæ in ſuis deciſionib. quæſtio. 221. & Alexand. conſilio 96. in quarto volumine Ioan. Maria, vulgò Riminald. in l. ſecunda. numero 5. de bonorum poſſeſſio contra tabu. C. Iaſ. in l. vniuerſa C. de preci. Imper. offer. & in l. ſcimus. C. de inoffic. teſtamento. Thom. Parpalia in repetitione l. ſi quis maior. duodecimo nota. de tranſact. Tenebuntur ſi tales cõuenti promittere, & coram ſuo iudice ſe præſentabunt. l. ſecundo. §. ſed ſi dubitetur. ff. de iudi. Hodie tamen non competit

petit hæc exceptio ſi conueniantur in curia Romana, vt tenent domi. de Rota deciſ. 118. in antiquioribus. Alia quæ poſſunt opponi contra reum, vide per Spec. in titu. de reo per totum, & Vber. in rubrica quibus modis ex ord. iudic. ver. ratione rei. Poteſt etiam opponi mixta conſideratione: videlicet iudicis, & actoris, vel iudicis, & rei: per textum in l. Iulia. ait. ſi alter. ff. de iudic. & Vber. vbi ſupra verſi. ſi ſed intendo cum ſuperioribus ſimplicibus comprehendere, licet mixtum ſub ſimplicibus regulariter non comprehendatur per glo. & Docto. in l. 2. ff. de verborum obligat. Angel. & Iaſ. in §. 1. Inſtitutio. de actionib. Alber. in tractatu ſtatu. quæſtio 29. & 33. in ſecunda parte. Alexand. conſilio 116. in ſecundo volumine & conſilio 82. in 3. volumine. & Ioannes de Monte Ferrato in repetitio. l. Gallus. §. & quid ſi tantum. columna 20. & ibi Fortu. ff. de liberis. & poſthum.

14 Aliæ competunt ratione ſyndici. vt ſi fortè aliquis tanquam ſyndicus agat: in cuius conſtitutione non fuerunt inſerta litigimè nomina conſtituentium in inſtrumento: prout debet fieri l. ſi. & ibi Bar. & patruus meus Rebuff. de venden. rebus ciuita. lib. 12. C. Far. in l. 6. de prædi. Decur. lib. 10. C. niſi eſſent tot conſtituentes, qui non poſſunt in pelle pergameni deſcribi, quia tunc ſufficit, quod notarius apponat, quod maior pars, vel ſanior conſtituit. ſecundum Ioannem Fabrum. in §. fin. Inſtitu. de cura. Alexand. conſilio primo. in quarto volumine. Barto. in l. 1. de Albo ſcribendo. ff. Sal. in l. 1. de rebus eorum. qui ſub tute. vel cura ſunt. & in l. ciuitas. ſi certum petatur Item poteſt opponi, quod eſt conſtitutus à conſilio non congregato tubæ. cornu, campana. vel nuncio ad hoc ſpecialiter deputato ex Prioris commiſſione, vel ſuperioris regentis collegium, vel vniuerſitatem. glo. & ibi Doctores in l. 2. de Decurio. libro 10. & in l. actuarios. de actua. ib. duodecimo. C. vel opponitur, quod non eſt conſtitutus à duabus partibus, vt oportet. l. nulli. ff. quod cuiuſque vniuerſita. no. l. planè. de decret. ab ordine faciendis. & l. nominationum. de decurio. libro decimo. C Alexand. conſilio 210. in principio. in ſexto volumine. Aliàs exceptiones, quæ poſſunt opponi contra ſyndicos. actores. & œconomos. vide per Nepo. vbi ſupra. capitulo contra procuratores. ſyndicos. actores. & œconomos. Vber. de Bonacurſo. in practica ſua, in rubrica de exceptio. opponendis ſyndicis, vel actoribus Speculum in titulo de ſyndico. canoniſtas in capitulo vno de ſyndico. Ang. in §. præterea. ſæpius allegato. columna 24. & Dominus Barth. de Caſſan. in conſue. Burgun. in rub. des forefiz. §. 6. in fine.

15 Ratione procuratoris aliæ opponuntur. & iſtæ procuratoriæ vocantur. l. 1. §. procuratoriæ. ff. eodem. §. præterea. in ſecunda Inſtitu. eodem. & ſeptem modis poteſt opponi. Primò reſpectu conſtituentis, quia à minore vigintiquinque annis eſt conſtitutus ſine curatore. l. neque. C. de procura. Secundò ratione eius qui conſtituitur. quia miles. ſurdus. mulier. l. filius familias. §. milites. & l. mutus ff. de procura. Tertio reſpectu actionis. vt quia eſt criminalis. in qua non poteſt procurator intervenire l. penul. §. ad crimen. ff. de publicis iudic. l. ſeruum. §. publice. ff. de procura. quod eſt verum. quando reus non eſt captus: ſecus ſi detineatur in carceribus, quia tunc procuratorem conſtituit ad ſe defendendum. vt tenent Bar. & Imo. in dicto. §. ad crimen. & Philip. in cap. primo. num. 6. de iudiciis in ſexto. & dom. de Rota in deciſio. 202. in nouis. & vide dominum Barth. de Caſſan. in cõſuetu. Burgundiæ. in rubr. des droictz. &c. in numero vigeſimo ſecundo. §. quinto. glo. es droictz. Item poteſt procurator rei opponere exceptiones impedientes proceſſum, vt quod libellus inquiſitionis non procedat: vel quod iudex non poteſt inquirere, vel actor accuſare, & ſimiles. ſecundum Bartolum in dicto §. ad crimen. Alex. in conſilio 138. columna finali. in ſexto volumine. Hodie verò in regno Franciæ nullus admittitur ad accuſandum criminaliter, vt tenet dictus Benedictus in verſic. & mortuo. in primo. numero 200. de teſtamen. excepto procuratore Regio. ſecundum eum. qui eſt magnus magiſter, vt Ioannes Fab. atteſtatur in §. finali. Inſtitu. eodem. Quartò opponitur de cautione non præſtita. vel. Pomponius. §. ratihabitionis. ff. de procuratoribus. Quintò ratione formæ. vt quia non eſt conſtitutus ad defendendum. ſed agendum. ſecundum Spec. in titulo de procuratoribus. §. ratione autem formæ. Sextò ratione officij. vt ſi tutor, vel curator contra pupillum, vel adultum ſuum actionem ſuſcipiat. vel ceſſionem illarum. vel conſtituatur procurator: nam poterit opponi contra, vt in Authen. vt hi. qui obliga. ſe habe. perhibent res mino. in prine. colum. ſexta. l. frater. & ibi not. ff. de conditio. indeb. l. altius. ff. ſi ſeruitus vendicetur. Septimò ratione cauſæ, vt ſi conſtituitur à maſculo ad ætatis veniam impetrandam. vel ad actionem popularem. vel ſi eſt procurator generaliter conſtitutus. & in integrum reſtitutionem petat, vel velit intentare interdictum de liberis deducendis. in quibus non ſufficit mandatum habere generale. l. 2. de his qui veniam æta. impetra. C. & l. 2. de publicis iudic. l. licet. C. de procuratoribus. hoc ſequitur. Vber de Bonacurſo in ſua practica. rubri. de exceptio. procurato. per totum. & ibi vide alia, quæ contra procuratores poſſunt opponi. & per Neapo. vbi ſupra cap. exceptiones contra procuratores. Spec. in tit. de procuratoribus. Argel. in ſæpè allegato. §. præterea. ii ſecunde. columna decima ſeptima. Inſtitu. eodem glo. in capitulo primo. in verſiculo abſentia. de electio. in ſexto. & ibi Doctores. vide Alex. in ſuis conſilijs. conſil. 72. in quarto volumine. & in conſilio 61. in 5. volum.

16 Aliæ competunt ratione reſcripti. vt ſi quis impetrat reſcriptum ſuper obligatione antiqua. vel actione, quæ ante reſcriptum competebat. poſſunt contra reſcriptum exceptionem opponere & dicitur dilatoria. quia licet reſcriptum perimat non tamẽ obligationem. vel actionem antiquam. ſi verò ex reſcripto actio oriretur. vt quando ſuper beneficijs impetrantur reſcripta: exceptio contra reſcriptum opponatur. dicitur peremptoria gratiæ. vt tenet Spec. in dicto §. verſic. ſed quæro. de exceptione. eodem titulo. & Hoſtien. in ſumma huius titu. §. quæ ſit exceptionum. verſicu. quædam contra reſcriptum. Notandum eſt tamen. quod contra reſcriptum variis modis poteſt excipi. Primo ratione falſi. vt capitulo ad falſariorum. & capitulo. quam grauit. & per totum. de crimine falſi. Secundò ratione formæ. quia non eſt impetratum ſecundum formam. vel ſtylum curiæ. nam in illo Papa vocat Epiſcopos filios. vel Reges fratres. vel ſe ponit in ſingulari. vt ponitur in dicto capitulo. quam grauit. Tertiò ratione impetrantis. vt quia ſeruus l. 1. C. de precibus Impera. offeren. vel excommunicatus. cap. 1. de reſcriptis. in ſexto. Quartò ratione eius contra quem impetratur. vt ſi impetratur contra priuilegiatum non faciendo mentionem de priuilegio. capitulo cum ordinem. & ibi Doctores de reſcriptis. glo. in cap. 1. illo tit. vel ille. contra quem impetratur. erat mortuus. l. penult. ff. quæ ſententiæ ſine appellatione reſcinduntur. Quintò ratione eius ad quem impetratur. vt quia impetratus non eſt in dignitate. iuxta textum in capitulo ſtatutum. de reſcriptis. in ſexto. vel eſt excommunicatus. in capitulo intelleximus. & ibi Doctores de iudic. in capitulo decernimus de ſenten. excommunicatio. in ſexto. Sextò ratione taciturnitatis. quia defectum natalium tacuit. vt in titulo de fil. presbyterorum. vel aliud quo expreſſo literas non obtinuiſſet. capitulo ſuper literis de reſcriptis. vel non ita de leui. cap poſtulaſti in fi. illo tit. Septimò poteſt opponi contra reſcriptum ratione cauſæ. vt ſi eſt obtentum à Principe ſeculari ſuper decimis. vel econtra. capitulo licet. & capitulo ex tenore. & ibi Doctores. de foro competenti. Item cauſæ continentiam diuidit. contra l. nulli. C. de iudic. & cap. primum. de cauſa poſſeſ. Et iſta continentia poteſt tripliciter opponi. Primò ratione actionis. quia eſt generalis multa comprehendens capita. vt tutelæ. pro ſocio. negotiorum geſtorum. vt dicit glo. & Doctores in dicta l. nulli. Secundo ratione perſonarum. vt quia ſunt plures ſocij. vel plures hæredes indiuiſi: nam vnus coram vno iudice non poterit conueniri. & alius coram alio l. 1. & 2. ff. de quibus rebus apud eundem iudicem agatur. & habet locum ille titulus. non ſolum in ciuilibus. ſed etiam in criminalibus. ſecundum Iaſ. in dicta l. nulli. Et ideo vnam cautelam ponit Tho. Ferrar. in cautela decima. & Hippol. de Marſilijs in ſingu. 180. & refert dom. Bar. Caſſan. in conſuetu. Burg. in rubr. des iuſtices. in §. 5. in glo. Silua grace. nume. 70. & Felyn. in cap 1. nume. 6. de reſcriptis. hoc plenè ponit multa allegando. & ordinatè more ſuo dominus meus. & conciuis Dominus Nicol. Boer. in conſuetu. Bitu. in §. 10. de iuriſdictione omnium iudicum. quod ſi plures vulnerauerunt. vel interfecerunt vnum: ſi vnus illorum ſit clericus: omnes iudici eccleſiaſtico ſunt remittendi ne cauſæ continentia diuidatur. & dicit Dominus Caſſan. vbi ſupra vidiſſe hanc cautelam in ducatu Mediolani obſeruari in caſu emergenti. & eſt cautela pro amico. Tertio ratione ſubiecti. vt quando duo iudicia ad eundem finem tendunt

vt poſſeſſorium, & petitorium: nam iudex poſſeſſionis faci
lius expedit petitorium, quam alius, ſecundum glo. & ibi
Ioan. Roger. in dicto capitulo primo. de cauſa poſſeſ. & Vber. de Bonacurſo in rub. de impedi. & exceptio. quæ cõ
tra reſcrip. verſic. vel quod &c. & ibi addi. ad eum. Aliæ, quæ contra reſcriptum poſſunt opponi, ibi vide, & Nepo. vbi ſupra in capitulo primo. Spec. in tit. de reſcrip. præſentia. per totum. Ang. in prædicto. §. præterea. columna 4. Formam pronunciandi ſuper iſtis exceptionibus vide per Spe
cu. eod. titu. §. viſo. verſic præfixo. ibi forma interloquendi, & Vber. vbi ſupra.

17 Aliæ competunt ratione loci, vt ſi aliquo loco ſolue
re promiſit quis & alibi conuenitur: nam poteſt excipere de loco ſolutioni deſtinato, vt ibi conueniatur, cap. vno, & l. vna de plus petitioni. §. plus. & ibi Iaſ. plene. Inſtita. de actionib. s. Niſi promittens in illo loco nollet ſe reperire per textum, & ibi nota. ff. de eo. quod certo loco. vel dicit ſe non posſe conueniri extra reſſortum, aut regnum, vel locum non inſignem. in capit. Statutum, de reſcrip. in 6. & Guido Papæ quæſt. 548. Ioan. Fab. in §. appellantur. colum
na quarta. Inſtitu. eod. vel extra territorium, & locum ma
iorum, in l. fina. ff. de iuriſdictione omnium iudicum capitulo fina de conſtitu. in ſexto. l. 1. & ibi no. ff. de iud. Vber. in rubr. de impedimen. executio, & cau. nullita, verſic. 7. ſi iudex.

18 Sunt, & aliæ, quæ competunt ratione temporis, vt ſi die feriato conueniat, nam de feriis excipere poſſum, & declinare iudicium ratione temporis feriati. l. 1. & per to
tum ff. & C. de fer. & in Decre. illo titulo vel ſi conueniat de nocte capitulo conſuluit. de offic. delega. l. non minoremC. de tranſactio. & ibi Iaſ. vel poteſt excipi quod alio tempore tenetur. in capitulo primo. de plus petitio. & iura in proximæ cellulæ declaratione allegata, & primus, qui ferias latinas inuenit, fuit Tarquinius ſuperbus, vt tenet Dominus Ayma. Riualli. in Hiſtoriis iuris ciuilis. libro 1. cap. fina. quod ego intelligerem feriας latinas, quæ apud Romanos fuerunt, ſed feriας in honorem Dei introductas dicerem eſſe de iure diuino, per ea, quæ habentur Geneſis ſecundo capitulo. in principio. & Exo. 20 capitu. & ad He
breos quarto capitulo, & ita Syueſter de Prierio in ſua ſumma, in verſic. Dominica tenet. Quot ſint genera feſ
tiarum, ponunt Azo. & Hoſtienſis in ſumma de feriis vi
de Vber. in rubri. quibus modis ſuo nomine ciuiliter agen
tes. in verſic. item reijciuntur actores, & ibi in additio. ad eum. Lanfran. in repetitio. cap. quoniam. in verſic. dilatio
nes de probationibus tex. glo. & Doct. in clemen. ſæpe. in princ. de verbor. ſignif. Ang. de Clauaſio in ſua ſumma. in verſ. feriæ. & Spec. in tit. de feriis, quos vide.

19 Sunt. & aliæ, quæ competunt ratione libelli. vt ſi pro
ducas libellum ineptè formatum contra me, poſſo excipere. per tex. in c. examinata. de iudic. & alia. q ponit Spe
cul. in tit. de libel. conceptio. §. iuxta propoſitionis ordinẽ. & Nepo. vbi ſup. cap. exceptiones contra libellum. Lãfran. in repetitio. cap quoniam. in verſic. petitiones. de probatio
nibus Doctor. in capitulo 1. & per totum. de libelli oblatio. Et iſta exceptio libelli ineptiæ poteſt quandocunque oppo
ni. per glo. ſing. reputatam in verſic. ſecundum. Inſtitut. de obligatio. in princ. text. pro illa glo. in l. niſi finita. ſi adhuc. ff. de tutel. & ratio. diſtra. l. ſi. in verſic. nihil agit. ff de liber. & poſthum. & etiam poſt ſententiam. ſecundum An
gel. conſil. 178. & 198 quia redditi iudicium tertio nullius. per tex. in l. ſi patronus libertam. ff. de iureiuran. l. licet. C. de procura. Ang. conſil. 167. cum ibi non poſſit eſſe iudi
cium. vbi non eſt fundamentum. in cap. cum Paulus 1. q 1. cap. de fil. presbyter. non baptiſa. l. lege. ff. de excepti. rei iud. ita tenet Salyc. in l exceptionem. num. 14. de probatio. Roma. conſil. 69. & Vber. de Bonacurſo in dicta practica ſua. in rubri. quibus modis ſuo nomi. ciuiliter agentes. ver. & generaliter. & ibi in additio. ad eum. Secus in exceptio
ne libelli obſcuri, quia hæc ante litem conteſtatam pro
poni debet. vt tenet Alex. in l. 1. ff. de eden. Docto. in l. edi
ta. Cillotius. & Maria. in capitulo 2. de litera. obligat. Imò ſi ex libelli inſpectione conſtat iudici libellum fore ine
ptum, tunc iudex ex officio poteſt reijcere. & dentibus la
ceſſare. l. 1. ff. de office aſſeſſo. & Innocen. in c. 1. de offic. Vi
cat. tenet Panormita in cap. cum inter. in §. de conſuet. & idem Panormita. in capitulo primo. nume 5. depo. & c. inter dictos, numero 7. de donatio. capit. fina. numero 10. de libel. obla. cap. dilecti. numero 2. de iudi. cap. ſi clericus. nume. 4. de foro competen. Nota tamen, quod quando libellus eſt ineptus, ſeu non ſolennis, tunc nulla exceptio eſt pœnalis: ſi reus tunc mentiatur ſe poſſidere, ſeu pro alio confitendo ſe poſſidere, cum pro ſe poſſideat, ſiue alitercalumnietur, non punitur ſi libellus ſit ineptus, quod eſt notandum pro limitatione l. fina. ff. de rei vendicatio. ſecundum Alexãdrum per illum tex. in l prima de his. qui poſſeſſionem. Lud. Rom. conſilio 509 & 512 Alexan. con
ſilio 189. in ſexto volumine. Felyn. in capitulo ex tenore. columna tertia, verſiculo de reſcripto. de reſcriptis. Hodie tamen propter ineptitudinem libelli, actionis. vel pro
ceſſus, aut omiſſam iudiciarij ordinis ſolennitatem; dum tamen ex petitione certa actio, vel concluſio elici poſſit alia, quam per partes deducta, & concluſa ſit, & ex pro
poſitis, & probatis cerca poſſit ferri ſententia, iudices ſen
entiam ferè non omittant, ſecundum ordinationem Phi
lippi Regis Francorum poſitam in ſtylo Parlamenti Tolo
ſæ, in ſeptima parte, ſub titulo de libelli oblatio. in ordi
natione ſecunda. eam ponit Guliel. Benedict. in repetitio. capituli Raynutius, in verſiculo ſi abſque, in ſecundo. nu
mero 49 de teſtamen. in ſubſtitu. fideicommiſſaria. & alia alleg. vide.

20 Ratione fori aliæ competunt. vt ſi abſens de crimine accuſetur, poterit eius procurator venire, & declinare iudi
cium, & forum, allegando delictum in illo loco non eſſe perpetratum vbi conuenitur eius dominus. per tex. in l. ſeruum. § publicè ff. de procura de cuius text intellectu vide Guido Papæ in ſuis deciſio. quæſtio. 338. Soci. in regu. 322. in tracta. fallen. Cœpol. caut. 66. 109. & 252. Dec. in l. in eo
dem. §. nemo. ff de reg. iur. & Alb. in 2. parte ſtatu. in quæ
ſtio. 27. & 123. Alex. conſil. 116. in ſecundo volumine. Do. Bart. de Caſſa. in conſue. Burg. in rubr. des droicts 2. §. 5. glo. des droicts 2. nu. 27. & idem ſi clericus coram ſeculari con
ueniatur. in Authen. ſtatuimus. C. de epiſco. & cler. capit. ſi diligenti & cap. ſignifi aſti. de foro competen. & Vber. de Bonacurſo in rub. quib. mod. ſuo no. ciui. agen. ver. item non audiuntur. & ibi in addi. ad eum, & iſtam quis de bet proponere ante litem conteſtatam ſi ſciat ſibi competere, ſed ſi ignoret poſt ſententiam auditur opponendo. per l. fi. C. eo. & ſpecu. in end. tit. 6. nunc videndum. verſ. exterum dilatoriæ per tex. in cap. at ſi clerici. de iudi. Felyn in c. ex
ceptionem. eo. tit. Do. Bar. de Caſſa. in conſuet. Burgun. in rubr. des iuſtices, §. in glo. Sil na grace. nume. 45. & quomo
do perdantur, vide Ioan. Maſuer. in rubr. iſtius titu. verſic. item virtute.

21 Aliæ ratione cauſæ competunt. vt ſi ſuper pluribus perſonalibus actionibus me conueniat aliquis coram iudi
cibus arbitris, poſſo ſecundum iudicium declinare ratio
ne cauſæ in alio iudicio introductæ. cap. ex tenore. de reſcr. & cap. diſpendia il'o titu in 6. & idem ſi tum obligatus ſub conditione. & ante conditionis euentum creditor me con
ueniat, vt per totum titulum de condition. apoſi capitulo vno. de plus petitio l. 1. C. de rei vxo. actio. vel ſi iudex vult iudicare in cauſa. in qua fuit aduocatus, vel in cauſa pro
pria. vel de illa ſumma, quæ iuriſdictionem ſuam excedit l. ſolet. & l. Prætor. ff. de iuriſdict. omnium iud. & ne quis in ſua cauſa iudicet. C. l. idem. ff. de iuriſd. omn. iud. Vber. de Bonacurſo in rub. quib. mod. examen. ord. iud. declina. in verſ. ratione cauſæ.

22 Anomalæ ſunt, quæ normam aliarum non ſequun
tur. quia poſſunt, & ante litem conteſtatam, & poſt oppo
ni. licet dilatoriæ ſint, vt exceptio excommunicationis, in cap. 1. de exceptio in 6. & in clemen. vna. eodem titulo. & in cap. exceptionem. eod. titu in Decretalibus. & idem te
net Petrus de Bellapertica in quæſtio. 27. ſuarum quæſtio
num. vel dicuntur anomalæ, non ex eo, quod dilatoriæ, & peremptoriæ poſſunt opponi. ſed ex eo. quod etiam in vim dilatoriæ poſſunt oppont in qualiber parte litis. ſecundum Cardina. in clemen. vna. in 3. quæſtio. allega. Quando ex. ceptio dicatur opponi in vim dilatoriæ. declarat Spec. in tit. eod. §. dicto, verſicu. hoc quoque notandum eſt, dicens tunc peremptoriam in vim dilatoriæ opponi, quando reus dicit. tu non poteris eſſe iudex in hac cauſa, quia Titius ad
uerſarius meus fecit mihi pactum de non petendo in per
petuum. vel mihi detulit iuram. & ego iuraui nihil ſibi de
bere. Dilatoria opponitur in vim peremptoriæ. quãdo quis dicit. non teneor dare tibi decem. quæ petis. quia iudex co
ram quo me conuenis eſt tuus aduerſus. vel reſcriptũ eſt ſur
reptitium: tamen iſta ſtare nõ poſſunt. cum habeant diuer
ſos effectus. quia quod eſt dilatoriæ. ſ. differre. attribuunt peremptoriæ. quæ habeat perimere. vel contra. quod non

debet

debet esse, nec sic debent misceri, secundum Spec. vbi supra. Vel anomalæ possunt dici, quia possunt esse temporales, & perpetuæ, l. 3. §. temporales, ff. eo. & ibi Alb. vide Heslien in summa huius tit. §. quæ sit. Ang. in rubr. col. 7. Spec. in §. 1. versic. anomalæ, & §. nunc videndum, versicu. porro. & quia ista non vult sequi normam aliarum, ideo posui eam solam, vel quia excommunicatus nulli debet communicare, c. 1. ibi nullus eidem communicet, de iud. ideo eam posui solam, ne alijs haberet communicare, & alios inficere. Formam opponendi vide per Spec. vbi sup. §. viso versic. sed quoniam. Alias exceptiones vide in stylo Parlamenti Tolosæ, in eo. tit. in 1. par. c. 1. de stylo, & in rubri. de adornandis hæredibus mortuorum, & relumptio. arramentorum per totum, & Per. de Ferrarijs in practica sua in forma libelli rei cõuenti in ver. saluis alijs. & Doct. in cap. si quis Episcoporum 3. q. 6. in §. 1.

23 Mixtæ sunt, quæ alio modo dubiæ appellantur, vt si petas decem, quæ tibi promisi sub conditione: dubium est an sit dilatoria, an peremptoria, quia si conditio eueniat, erit dilatoria: si non erit peremptoria, in dubio tamẽ iudicatur peremptoria, per tex. in l. sufficit. & ibi Doct. ff. de cõdict. indeb. Spec. eo. tit. §. 1. ver. glo. & ibi Doct. in c. fi. de rescrip. in 6. & in cap. si gratiosè, illo titulo, & lib. Consilit. tamen idẽ Spec. in §. dicto versic. quid de exceptione, &c. quod ante litem contestatam proponantur, & cautius idẽ tenet Ioan. Fabri in §. appellantur, in fi. Instit. eo. & Vber. de Bonacursio in practica sua, in rubr. peremptorijs exceptio. versic. penult. incipiente, est & exceptio. Vel exceptiones dicuntur mixtæ, quia habent causam mixtam, vt exceptiones iurisiurandi, transactionis, vel aliæ litis finitæ, l. fratris, C. de transactio. Et istæ exceptiones possunt opponi, prout reo placuerit, vel ad impediendum processum, vel ad meritа causæ, dummodò legitimo tempore opponantur: ideo mixtam causam habere dicuntur, l. eleganter, l. 1. ff. de condictio. indeb. & ibi Bar. & alij: ideo eam in medio posui, cum sit mixta. Et quando dicatur opponi ad processum, dic si opponatur ante litem contestatam, hoc modo non potes agere contra me, quia non habes actionem, vel non competit tibi aliquod ius agendi, vel simili modo, secundum Stepha. Auste. in decisio Capel Tolos. quæstio. 67. Ad meritа causæ hoc modo opponitur: nihil debeo, quia solui, & ideo produco instrumentum solutionis, & hoc facit post litem contestatam, & tunc iudex discutere iura vtriusque partis, & si reperiat exceptionem fore admissibilem, absoluit reum definitivè, & ita declarant Bar. & Doct. in l. nam posteà in princ. quam legit cum l. sit Prætor. §. fin. ff. de iureiuran. Bart. in dicta l. eleganter, Bar. in l. fi. ff. pro suo, & l. cum quæritabatur iudicatum solui. Ang. in §. æquè, columna penultima, & §. appellantur, columna 10. eodem tit. Lanfranc. in versiculo exceptiones, col. mihi 3. magnæ impressionis, de probationibus. Alias exceptiones litis finitæ vide per Marian. Soci. & alios in cap. 1. de litis contestat. & in cap. 1. illo titulo, in 6. per Philip. nu. 45. & Alexand. in addi. ad Bart. in l. vir bonus, ff. iudicatum solui. Ang. in d. §. æquè, columna quinta, & sequen. Per. de Penar. in sua practica, in forma rei conuenti in versiculo quoad impediendum processum. Et sic exceptio triennalis possessionis valet, quod in beneficialibus post triennium non possit quis inquietari, nec in possessorio, nec in petitorio, per regulam pragma. sanctio. & concordat cum tub. de pacifi. poss. impedit litis ingressum in prine. seu processum propter illud verbum inquietari, seu molestari secundum do. Barth. de Cassa. in consue. Burgun. in rubr. (par benefice d'inuentaire.) in ver. per hoc & ibi ponit alias exceptiones.

24 Quasi peremptoria est, quæ contra personas testium opponitur, non dico diffiniendo, sed declarando & in hac arbore solum declaro, non vero, quod ponam diffinitiones quidditatiuas, & ideo non turberis, & quatuor sunt, quæ contra testes possunt obijci: crimen, infamia, suspicio. & macula manifesta, secundum Panorm. in cap. 1. no. tertio, eodem titu. Et ideo dicitur quasi peremptoria, quia directè non perimit, sed per obliquum, quia sublata probatione ius partis remanet inutile. capitu. sæpè de restitutio. spoliatorum, l. duo sunt, ff. de testamen. tut. ideo vsque ad sententiam, vel ad conclusionem in causa potest opponi, sicut aliæ peremptoriæ, l. 2. C. femeo. rescin. non posse, ita eam appellat glo. in cap. 1. eodem titu. & in capitu. ex parte, de testi. licet glos. in capit. de testibus, illo titulo, vocet eam peremptoriam, & Imol. in clement. consuetudinem numero 22. de electio. Et ista non potest dici dilatoria, quia iudicium non differt, nec potest regulari secundum regulas dilatoriarum, sed peremptoriarum, & si in causa principali non fuit opposita in causa appellationis admittetur, glo. & ibi Doctor. in capitu. ex parte, tam allega. & in dicto capitulo. de testibus. & Doctor. in authent. si dicatur, de testibus. C. nisi pars malitiosè dilataret opponere, glos. & Doctor. in capitu. cum Ioan. & Alexan. de re iudicata. & si talis opponens contra testes non probat crimen oppositum, repetitur actione iniuriarum, vt Doct. in capitulo finali, de iniur. secus si probet, quia fecit animo defendendi. Bar. Alexand. & Iaſ. in l. fin. ff. quod quisque iur. Felyn. in cap. 1 eodem titulo. De consuetudine tamen non tenetur, nec potest iniuriarum conueniri, vt tenet dominus meus, & consilius dom. Nicol. Boer. in consil. posito post consuetud. Biturr. incipien. si quis animo iniuriandi, imo etiam si non probat, vt ibi dicit. & Guido Papæ in tractatu. Si quis per literas, in versicu. communi alia ratione, columna 15. & sequitur d. Bart. de Cassa. in consuetudine Burgun. in rubr. (des enfans de plusieurs lictz.) §. 4. in glossa prima in fine, per glossam singul. in l. quisquis, in ver. vtilitas. C. de postulan. secundum Guliel. de Ludou. in singu 86. & maxime si protestatus fuerit vt solet fieri: non opponere animo iniuriandi secundum Ioannem. Maluer. in practica sua, rubr. de iniur. in versiculo aliquis dicet Ant. de Tremolis, addit. ad Vber. de Bonacusio in rubrica, quibus mod. suo no. ciuili, agen. versi. repelluntur quoque, in versic. erat nocens, dicat se vidisse testes actione iniuriarum Tolo. agentes reportasse sententiam, pro ipsis fortius talem consuetudinem non valere, contrarium vidi tamen sæpius in dicta ciuitate. & in curia Senescalli Nemauſi. habita protestatione vt supra divi. Imò fortius dicit Auste. in decisio. Capel. Tolos. quæstio. 409. quod si aliquis in modum exceptionis opposuit crimen partis, quod postea non probat, non tenetur iniuriarum, si fuerit protestatus, & non fuerit pertinax in probando, quod bene nota. Tamen secundum leges non repellitur, quis à testimonio per obiectum criminis, nisi testis sit condemnatus, & infamis effectus: & hoc est de stylo, vt habetur in stylo Parla. Tolosæ, in 1. parte, in fi. rubr. sequitur aduisamentum, & §. penul. & ibi Autre, in addit. quod secus est de iure canonico: quia sufficit si probetur crimen, ex quo testis per tex. in cap. testimonium, &c. super eo. & ibi no. de testi. & an si opponatur exceptio contra testes, & tempore quo producuntur, debeat excipiens admitti: & si iudex nolit admittere, quid agendum sit, Panor. in c. ex parte. & ibi Feli late de testi.

25 Peremptoriæ sunt, quæ rem de qua agitur perimunt, verba sunt Imperatoris in §. appellantur. Instit. eod. alias diffinitiones ponunt Doctores, maximè Vber. in rubr. de peremptor. exceptio. & Ang. in dic. §. appellatur: sed eas vide: & illis vitis non inuenies meliorem. Et dicitur peremptoria à perimendo quia rem de qua agitur perimit: vt in diffinitione habetur, sic dicitur peremptoria a perimendo, & tertium, ff. de iudi. Congruentius tamen possent eliminatoriæ vocari, secundum Vber. de Bonacursio, vbi supra cum, quædam sint quæ non perimant, sed elidant. Sed ego defendendo. & Iurisconsul. & Imperatorem, dicerem quod immo melius dicitur peremptoria: & non obstat quod aliquando non perimat, sed elidat: quia illa elisio potest largo modo accipi pro peremptione, & quatum ad effectum: vt no. Doct. in l. finitimus, §. pactus, ff. de pact. vel potest dici peremptoria, & non semper habitus: vt no. Doc. in proœm. ff. & Instit. de matrimonio. & augusto, vel etiã dicitur peremptoria respectu dilatoriæ, vel respond. hoc nomen esse impositum à iurisconsultis causa frequentioris vsus: quia frequentius tollitur quàm elidatur, vt patet: ergo alium, alium non excludit, scilicet elisiuum: vt no. glo. fing. reputata in clemen. 1. in ver. Præsidentes, de electio. secundum Barbat. in cap. sedes. col. 10. &c. de rescr. & ibi allegata alias vide, vel possumus respondere, prout respon. glo. in rubr. fol. matrimon. ff. & in l. 2. C. de constit. pecunia, quod pertinacibus, est relinquendũ. Et ista peremptoria est quintuplex perseuerantiæ, obligationis, iudicij, pœnæ, & accusationis, & vnaquæque ista declarabitur in suis cellulis.

26 Personæ peremptoria est, quæ personam perimit, vt si constituatur religiosus procurator sine licentia sui Abbatis: nam non valet in eodem, religiosus, de procur. & si alie agit nomine procuratorio, possunt excipere contra eius personam. & perimere: quia nec nunc, nec alio tempore sine licentia potest, vt declarat. Imo. in clement. consuetudinem.

nem,nu.16.de elect.licet Host. in cap.noſtra. de procu.vocet eam quaſi peremptoriam.idem ſi infamis,vel furioſus, l.cum Prætor.ff.de iudi.

27 Peremptoriæ obligationis ſunt in quadruplici differentia.videlicet quædam tollit naturalem tantum, quædã vtranque,quædam ciuilem tantũm, & quædam neutram.

28 Exceptio quæ vtranque tollit, eſt quæ potius appellatur facti,ſeu intentionis,quàm iuris,quam declarauí ſupra in prima diuiſione. Spec.cod.tit in §.d.verſic & vt plenius ponit exemplum,vt ſi filiusfamilias recipit pecuniam mutuo,& recipiendo naturaliter obligatur, & ſcripturam faciendo ciuiliter per totum. tit. Inſtitut.de lite obligatione, tamen ſi mutuans petat,exceptio Macedoniani poterit opponi,quæ vtranque tollet,vel eliget, ſecundum Ang. in rubr.eiuſdem tit.col.14.

29 Alia perimit naturalem tantum, vt ſi quis me inſtituat hæredem, & leget vltra dodrantem, ego hæres ſum naturaliter obligatus ad ſoluendum legata, in c.1. de ſol. ciuiliter verò non:eũ poſſum deducere quartam per l.Falcidiam,ff.& C.ad l.Falcid.ſi ergo legatarij ad integra legata me conueniant, ego excipiam, quod quartam volo detrahere per l.Falc.& iſta exceptio tollet naturalẽ,quia hæres tenetur ad ſoluendum integra legata, vt tenent Bartol. Alex.& Iaſ.in l.2.ff.de cond.indeb.& l.cum quis C.de iur. & facti ignor.

30 Alia ciuilem tantum perimit, vt ſi debeam decem, & mihi facias pactum de non petendo, illud pactum tollit naturalem, ideo ſi petas per exceptionem ciuilis tolletur, ſeu elidetur.vt Spec.vbi ſupra ait.& Ang.in d.rubr. ponit aliud exemplum,videlicet in exceptione præſcriptionis.vide Bar.in l.ſi.rem ratam habe. & iſta exceptio præſcriptionis,non debet per iudicem ſuppleri, niſi opponatur, vt tenet d.Barthol.Caſſa.in conſuet Burg.in rubr.(de ſoreſis) §.8.in fi.& Alex conſ.243.in 2.volum.& conſ.92.in 5.vol. & de hac materia præſcriptionum latè vide Ioan. Balbum in tracta.præſcriptio,in prima parte.& per totum.& in addit.ad Vber.in rubri.peremptoriæ exceptio,in verbo, præſcriptiones.

31 Alia neutram perimit, vt ſolutionis exceptio, ſecundum Spec.vbi ſupra.& Aug. in rubr.huius tituli.& ibi ponit alia exempla.Et regulariter iſtæ exceptiones peremptoriæ vſque ad ſententiam poſſunt opponi, c. exceptionem, eod.tit.l.peremptorias.C.de ſenten. reſcin.nõ poſſe Spec. in § appellantur.inſt.eo.& Lanfran.in repetit.c.quoniam, in verſic.exceptiones,& probatio. Doct.in elemen.ſæpè.de verb.ſign. Petrus de Ferra.in practica ſua.in forma reſponsi rei cõuenti,in verſic. ſaluis aliis exceptionibus,vel poſſunt opponi vſque ad concluſionem in cauſa per tex. in cap.cum dilectus.de fide inſtrumen.& Barbat.in tracta.de præſcan. Card.in 5.Baſilica.ſecũdæ partis, ponit Bal.in l exceptionem,C.de probat,rationem,quia ordo priuationis eſt,quod eam præcedat habitus, nihil allegat, poteſ adducere text. in l.decem,ff.de verb.oblig.§.ſeruus.Inſtit.de cap. dimin. vnde quia omnis actio eſt habitus, & omnis exceptio eſt priuatio.& iſte ordo eſt ſecundum naturam: ideo gl. in ca. de teſtibus.de teſt), reputat ſtultũ illum, qui probat peremptoriam,donec aduerſarius probauerit ſuam intentionem, quia ſi aduerſarius nihil probauit, non indiget reus aliqua exceptione.l.ſi quidem.C.eod. Conſuetudo tamen ſeruat, quod omnes peremptorias oportet ſimul proponere, vt tenet Ioan Maſuer.in practi. ſua.in rubr. de li era notis, & notatis in princ.Formam opponendi vide per Spec.in eod. tit.vlt.§.viſo.verſ.ſi.

32 Peremptoria iudicij eſt,quæ iudicium perimit quandocunque opponatur, vt tu non es nec vnquam fuiſti procurator: ſecus ſi dicatur,tu non poteſ eſſe procurator,quia miles,vel fœmina,quia hæc dilatoria eſt,per text.in l.licèt,C. de procurat.& ibi doct. Ang.in d.l.præterea colum.2 Bal. in l.peremptorias.iam allega.vel non habes mandatũ ſufficiens,quia hæc dilatoria eſt:ideo ante litem conteſtatam opponi debet:nam litis cõteſtatio ſupplet defectum dubij mandati,vt tenet Milius in reper. in verſic. exceptio iſta,tu non:& ſecus ſi diceret:tu non habes mandatum: quia hæc quandoque opponitur etiam poſt ſententiam, quia iudicium retro nullum reddit,vt aſſerit Alexand.conſi. 167. in 6.volum. & dixi latius in cedula ſupra ratione procuratoris.& vide Alexan. conſil.43. in 4. volum. Vel pone exemplum, quia ſi iusfam. non poteſt ſine conſenſu patris ſtare in iudicio.l.fin.§.neceſſi ate.C.de bon. quæ liber. ſi tamen contra me agat,& in lite iudicij opponam, quod eſt filiusfam. & non habuit conſenſum patris: illa exceptio iudicium perimit: ideo dicitur peremptoria iudicij, notatur in d.§. neceſſitate. De conſuetudine tamen filiusfam. in omni cauſa iniuriarum,& exceſſuum,& multo magis cum agitur criminaliter, admittitur agendo, & defendendo ſine authoritate patris,ſecundum Ioan.Maſuer. in rubr.de exceptio in verſic. item ſimiliter, ibi de conſuetudine.& nec etiam curia Parlamenti curat de patria poteſtate, nec propterea annullatur proceſſus in filio maiore, licet conſenſus patris non interuenerit,quod dicit Guido.Papæ conſil.54.in deciſio.ſuis.& ſequitur Guliel. Benedic. in repeti. cap.Raynutius,in verſic.abſque.in 2.in ſubſtitutione fideicommiſſaria,nu.50.de teſt,quod bene no.Nec etiam curia Parui ſigilli Montiſpeſſulani exceptionem patriæ poteſtatis admittit,nec propterea annullatur proceſſus in d curia, licèt conſenſus patris non interuenerit, ſi filius eſt maior, cum tantum in dicta curia admittantur tres exceptiones, videlicet ſolutionis,falſitatis, & pacti de non petendo, vt tenet expreſsè Guido Papæ vbi ſupra conſil. 410. & habetur in ſtylo patriæ, Tolo. in rubr. de act. perſonali, §. item hæ,in prima parte.& de officio Parui ſigilli Montiſpeſſ.iudicis, videat iudex, & eius aduocati ſtylum curiæ patriæ Tolo,in rubr.de officio.iud.Pa.ſigilli Montiſpeſſu.& ordinat. regias in rubr.(du petit ſeel de Montpellier) & idem ſcias ſtylus eſt in curia,cõcentionẽ Nemauſi, & in hunc ſtylum vidi impetrare literas cantellariæ,vt aliæ exceptiones poſſint opponi. & tunc opponuntur dñs meus,& concinis Do. Nic.Boer.in cõſuet.Bitur.in §.2.de cõſuet.iur.ſta. pſona,dicit generalẽ cõſuetudinẽ Regni Frãciæ eſſe,vt maiores 25. annis ſine authoritate patris poſſit in iudicio ſtare, cũ ſint prorſus abſoluti, & non ſint in poteſtate patrum, vt tenet glo.ſing.in §.fi.Inſtit. de patria poteſtate, fuit tamen contra illam glo. latum arreſtum in Parlamen. Pariſien. prout refert.& ſequitur do.Bartho. de Caſſa.in conſuet.Burgun. in rubr.(des enfans de pluſieurs)§.3. num.21.

33 Peremptoria pœnæ eſt ſi fiat concordia,vel tranſactio in criminalibus:nam per illas pœnas remittitur.vt no. Doctio.in l.tranſigere.C.de tranſact. Bal.in tracta.ſtatu. in verſic.concordia. in pen.quæſt vide glo. & Doctor.in l.2.ff. de Senatuſconſ.Syllania.Arg.in §.3.Inſti.eod.Vel pone exemplum in eo,qui gratiam obtinuit agere, prout notat plenè d.Bartho.de Caſſan.in conſuet. Burgun.in rubr.(des iuſtices)in §.5.in glo.(Si na grace) & ibi ponit modum impetrandi gratiam, & quando concedatur in die veneris ſancta,quid operetur. ibi vide.

34 Alia peremptoria accuſationis, vt ſi me accuſas de plagio,quia tuum ſeruum vendidi,& ſubtraxi excipiam,quod erat meus, & hac exceptione accuſatio tolletur: nam ſi ſit meus, non potui in eo plagium committere per text.ind. quoniam Alexandrum. C. ad l. Iulia. de adulter. Barbat. hoc declarat in additio. ad Bald.in c.li.naturales,in verbo, nota ſi de feudo fuerit controuer. inter dominum, & agnat.vaſſal. Vel pone exemplum in hoc tit.ad l.Fauiam, qã ſi aliquis ſurripiat filiũ Bohemi, vel alterius,vel Bohemus hoc faciat, qui hoc ſunt ſoliti facere, & vendat, tenetur l Fauia. de plagiar. vt declarat Spec. in titu. de accuſatio,in §. fina. in princ. in quarta parte, dicens pœnam eſſe capitalem.

35 Quarta per ordinem ſuccedit diuiſio: quia quædam ſunt temporales, quædam perpetuæ, & de quibus dubitatur,& hæc probantur per tex.not.in l.3.ff eod.Temporales ſunt,quæ non ſemper locum habent, ſed euitari poſſunt, & rem de qua agitur, non petimus tex. in §. appellantur. Inſtit.eod. & in d.l.3. vt pactum de non petendo intra certum tempus. Nam ſi agatur ante tempus, erit excipiendum, non tamen perpetuò poteſt euitare, quo minus ſoluatur.vt dicit Hoſtien.in ſumma huius tit.in §. quæ ſit. & Spec.§.1.tex.& ibi Felyn. & alij in a ſi autẽ de reſcript. & latius declarabitur in ſequenti: idem in exceptione reſtitutionis per tex.in l. necnon. 4. exemplo. ff. in quibus cauſ. maio.l. poſtea, §. ſi minor.ff. de iureiuran.l. fina. & per totum de tempo.in integ.reſtitut.peten.Stepha. Auſt.in deciſio.Capel.Tolo.q.238.

36 Perpetuæ ſunt, quæ ſempet locum habent, & euitari perpetuo poſſunt, & rem,de qua agitur, perimunt d.l.3.& d.1.appellantur, vt exceptio doli: nam ſi dolo induxiſti me ad aliquid promittendum, vel faciendum,& poſt promiſſionem agas, poſſum de dolo perpetuò excipere etiam vſque ad mille annos, vt tenet Hoſtien. in §. & quando ver. item in ciuilibus. Specul. in §.1.ver. eſt autem,eodem titu.

&

& Vber.de Bonacurſo in practica ſua,in rubr. de perẽpto. excep.in princip.& Azo.in ſumma huius tit. verſicu. ſin. & ideò perpetuæ dicuntur:quia ſi in perpetuũ agatur, perpetuò excipietur. Felyn.in d.ca.ſi autem.& fere omnes peremptoriæ perpetuæ ſunt,vt ait Specul.in eod.tit.§.viſo.ver ſic.Item nota,quod ferè idem in pacto de non petendo.l. ſi vnus.§.pactus.ff.de pact. idem dic in pacto de agendo. l. poſtquam liti.C.de pact. & Aufre.in deciſio.capel. Toloſa.quæſt.159. Hæc tamen cum ſit declinatoria ante lit.cõteſt.debet opponi,& non poſt,vt tenet Phil.in cap. primo de litis conteſtat. in 6. Et idem dic in pacto de quota litis. l.item.C.de procurat.non omitto pactum de non mouendo quæſtionem,de quo per Innoren in cap.cum veniſſent. de inſtitur.& de pacto prorogatiuo l.lecta. & ibi Doct.ff.ſi cert.pet.in quibus omnibus pactis ſi agat. qui mihi fecit pactum ſemper poſſero excipere de pacto: niſi vt ſup.dixi, ſecundum Bal.in margar in verbo.exceptio. in l. quæſtio. idẽ ſi aliquid contra leges perpetratum fuit, nam ſi maritus reluctante vxore prædium alienauit dotale, & emptor poſtea agat,excipiet vxor alienationem eſſe ꝑ leges.& idẽ ſi contra ſenatuſconſulta:puta ſi mulier interceſſerit, & cõueniatur, ex hoc excipiet eſſe contra ſenatuſconſulta, puta contra Senatuſconſul.Velleia.l.1.& per totum. ff. ad Senatuſconſul.Velleia.& C illo tit.& vide de hoc ſenatuſconſulto per additio.ad Vber in d.rubr.de peremptо.excep. & Ange.in §.item.colum.12.cum ſeq.Inſtit.eod.Bal.in margar.in verſ mulier.in vlt.quæſt.Petr.de Bellapertic.in ſuis quæſtionibus q.34.

37 Aliæ ſunt,de quibus dubitatur an ſint temporales, vel perpetuæ, vt exceptio ne maritus conueniatur vltra quam facere poſſit.l.maritum.ff ſolut.matrimon. & l ſunt, cum legibus ſequen.ff.de re iudica.nam dubium eſt an ꝑpetuò maritus erit pauper,an peruenit ad pinguiorem fortunam, nam ſi perpetuo ſit pauper, perpetua erit: ſi perueniat ad diuitias,erit temporalis.ita declarat glo.in d.l.3. Intellige tamen hanc exceptionem habere locum,niſi perſona principalis,contra quam opponitur,indigeat,quia tunc non habebit locum exceptio: quia charitas bene ordinata à ſeipſo incipit.l. Præſes. C.de ſeruitu.& aqua.l.ſi quis. §. de alimentis.ff.de liber.agnoſcen.in capitu.qui vult ordinare,de pœniten diſtinct.3.glo.in cap.ſi Romanorum. 19. diſtinct. dicit abſurdum eſſe aliis benefacere, & non ſibi. gloſſ. in cap.niſi de authori.& vſu pall. & ſic potius debeo diligere me,quàm aliam.glo.in capitu.ex parte,ii 2. de cler.non reſid.& hanc opinionem tenet Roma.in repetit. l. ſi verò. §. de viro.colum.36 fallen.19.ff.ſolut. matrimo. Et licet hæc exceptio poſſit opponi contra aliquas perſonas, nunquam tamen habebit locũ ſi dictæ perſonæ, quæ poſſunt eas exceptiones opponere,non præſtiterint cautionem de ſoluendo ex integro,ſi peruenerint ad pinguiorem fortunam, per tex.in l.vn.§.cum autem.C.de rei vxo.actio. ita Anton. de Tremolis in addit. Vber.de Bonacurſo in rubr. de excepti. & benefic.in verſic.& ceteri & ibi vide alias perſonas hoc priuilegium habentes.& in d.l.ſunt cum legibus ſequen.& ibi Doct idem in exceptione non numeratæ dotis, vt Hoſtien.cauit in §.quæ ſit in ver.de quibuſdam.eod.tit.Salyc. in l.exceptionem.nu.35.de probatio.& idem Spec. vbi ſu. §.1.& §.dicto.

38 Quinta diuiſio eſt, quod quædam ſunt perſonales, & quædam reales: perſonales ſunt,quæ perſonæ cohærent, & ad alios non tranſeunt l.exceptiones.quæ perſonæ. ff.eo. & hæ ſunt duplices: quædam inhærent perſonæ per quã, aliæ perſonæ contra quã, vt tenet Ioan.And. in addit.ad Spec. in §.1.eod.tit.in fi.

39 Exceptiones inhærentes perſonæ,eius generis ſunt iſtæ de legato, vt ſi legatus miſſus ad aliquas partes ibi conueniatur, habet exceptionem ſuæ inhærentem perſonæ, per quam agentem repellet.l.2.§.legatis.ff.de iud.& ibi ponũtur aliæ perſonæ conſimile priuilegium habentes. Idem ſi clericus coram ſeculari conueniatur, cum ipſo iure prohibeatur in cap.clericum nullus.11.q.1. & cap. ſi diligenti. & cap.ſignificaſti. de foro compet. Idem dic ſi exemptus coram non ſuo iudice conueniatur: nam per exceptionem actorem repellet à limite iudicij. & alia exempla videas ꝑ Spec.in tit. de reo. & Hoſtien ſumma huius tituli. in §. fi. Vel item eſt effectus: debent tamen ſupradictæ perſonæ cadere de iudicio ſiſti coram eorum iudicibus, vt pulchre dicit tex.in d l.2.§.ſed ſi dubitetur.ff. de iud.

40 Inhærentes perſonæ contra quam excipitur, ſunt ſequentes. Primo ſuſpicio iudicis:nam ſi quis coram iudice ſuſpecto me conueniat,cõtra eum excipiam, quæ exceptio inhæret perſonæ,contra quam excipitur, cum durum ſit coram eo litigare,in c.inter eod.tit. & cauſæ ſuſpicionis ponit gl.in cap.cauſam.& ibi Hoſtien.in ſumma ibi, quæ ſint juſtæ cauſæ.Aene.de Falc.in c.cauſam.in 2.de iudi. & latè Præpo.in cap.poſtremò.de appel. Archidiac. & alij.in c.2. de appel.in 6. Et an fideiuſſori competant tex.in d.l.exceptiones.Ang.Ioan.Fab.& alij in §.fi.Inſtitu.de replic. Roman.ſing.627.D.de Ripa.in c.1.nu.25.de iud Bal.in trac. ſtatut.in ver.debito.in 5.q.& in ver.excipere.2.q. Petr. de Bellaper.in ſuis quæſtionibus.q.129.& q.36. Petr.de Ferra.in pract ſua in forma reſpon. rei conuenti. in ver. ſaluis aliis.col.pen.& Vber.de Bonacurſo in pract.in rub.de exceptionibus.& beneficijs.q̃ poſt diffinitiuã ſententiã opponuntur.ver.opponi aũt poſſunt. & ibi in additio. ad eum.

41 Reales ſunt,quæ rei adhærent, & fideiuſſori competere poſſunt exceptiones.§.rei ff.eod & ſunt in duplici differentia: quædam rem ipſam, de qua principaliter agitur,cõcernunt,quædam verò quamlibet rem.

42 Concernentes rem, de qua agitur: ſunt, ſi petis beneficium.& dico ſublatum de eccleſia, in cap. cũ acceſſiſſent. de conſtit.vel dico tibi non deberi ex qualitate eius: quia fortè curatum, & non attingis vigeſimum quintum annũ iuxta notata in c. cum in cunctis, per illum tex.ad hoc expreſſum.§.inferiora.de electio. & ad omnem ſucceſſorem tranſit.vt Ange.atteſtatur in rubr col.7.ver. venio nunc ad quintum.ideò dicit Ange.conſil.58.exceptionem rei iudicatæ eſſe realem.

43 Aliæ reſpiciunt,ſiue concernunt quamlibet rem, vt locum aſſignare non rutum,remotum,inhoneſtum,reſcriptũ vitioſum, libellum inepte conceptum: nam de qualibet re excipiam,ſiue fuerit eccleſiaſtica,ſiue prophana,per tex. in c.ex parte,in 2.de appel.& ibi Doct.in c.venerabilibus, §.ſed ſi ex cauſa.de ſenten excom.in 6.clem. paſtoralis. de re iudi.in l.de ætate.cum l.ſeq.& ibi Alex,qui legit illas leges cum §.fi l.recuſare.ff ad Treb.Felyn.in c.cũ R. de offic. deleg.Card.& alij in clem.vn.de foro competenti. Et iſtæ licet ſint dilatoriæ: quia habent cauſam ſucceſſiuã, & multiplicatiuam poſt litem conteſtatam poſſunt opponi: tñ ſi de nouo citetur,de nouo grauetur: ideo prodeſt quo ad futuros actus,non quo ad præteritos,vt no.in c. dilectus.in 2. de reſcript.Nic.de Milis in repet. in ver. exceptio dilatoria habens cauſam.&c.idem tenet D.de Ripa.in tracta.de peſte,in 3.par.2.par.q.3. dicens quod licet quis cõparuerit in loco peſtifero ſemel,vel pluries,non tamen tenebit amplius comparere, etiam ſi promiſerit ſe ſiſtere in illo loco.ꝑ tex.in l.2.§.fi.ff.ſi quis cautio. nec tenetur mittere procuratorem, vt ibidem no. Doct.& Vber. de Bonacurſo in practica ſua,rubr.qui. mo. citatio impunè contemni poſſit. §. 3.& per totam rubricam.& Felyn.in cap.accedens. ii 2 vt lite non conteſtata.

44 Sexta diuiſio. Quædam ſunt fauorabiles, quædã odioſæ inductæ propter rigorem iuris,& inductæ propter naturalem æquitatem. Fauorabiles ſunt,quæ in merum fauorẽ ſunt principaliter introductæ,per tex. in l. qui exceptionẽ. & ibi Bar.& Ia.ff.de cond. indeb. Et tunc præſumitur introductum principaliter in fauorem, quãdo eſt introductũ ob imbecillitatem, vt Velleiani exceptio. & aliæ multæ.

45 Odioſæ ſunt, quæ ſunt principaliter in odium alicuius inductæ.per ea quæ dicit Bar.& Ia.ſin d. l. qui ꝑ exceptionem.& ſunt hæ,Macedoniani.& ſimiles.nã Macedoniani exceptio contra naturalem rationem in odium fenerantiũ filijsfam,eſt introducta,vt habetur per tot.tit.ff.& Cod.ad Macedon. vt filius ſolueret mutuum acceptum, ante diem patrios inquirebat in annos,vt dicit Ouid. & refert gl.in l. fi.C.de pac.& hæc ponit glo.in §.itẽ ſi iuſtè exceptio. Vber. in ſua iam allegata practica,& rubr.de peremptо.excep.& ibi vide in add. Idem dic in exceptione criminum in cap. accedens. de accuſa. Spec.in eo.tit.§.dicit. ver. vtrum autẽ. notandum eſt quod omnis exceptio poteſt ſui natura dici fauorabilis.cum ipſius mater ſit æquitas.l. qui æquitate. de doli excep. Inſtit.e.in pri. Bar.in l.1.de vaca.mun.ff. Azo. in ſumma huius tit. Pan.in c.cum inter.eo.ti.& Fel.in rub. Bal.in marga in verb.exceptio.q.32. Ange.in col.6.rub.vel capimus tertium.gl.ſing.in l.venia in ver libe. C.de in ius voca.ſecundum Barba.in tract.de præſantia.Card. ꝛ 1.q. primæ part.nu.74 col.vlt.

46 Odioſæ vero quando inducæ propter dolũ, vt in Macedoniano:ita tenet Bal.in l.pen.C.de pact. Ia.ſin d.l.qui ꝑ exceptionem.& eſt quadruplex: prima, quæ non oppoſita

nunquam

nunquam elidit, vt exceptio epistolæ Diui Adriani, & tũc solutum non opposita exceptione nunquam repetitur per casum sing. in l si testamento. §. quod Il duo. ff. de fideiuss. & hæ. s. Macedoniani, & Velleiani exceptiones opponi possunt, vt tenet Alber. in 2. parte statuto. q. 148.

47 Alia quæ non opposita elidit quodammodo naturalẽ obligationem, & sic ius agendi, & tunc indebitè solutum repetitur. d. l. qui exceptionem. & Bal. in margar. in ver. exceptio. in q. 2. quæstio.

48 Alia est fauorabilis, & perpetua, & est illa quæ simul nascitur cum ipso contractu, vt exceptio Velleiani, vt per totum tit. ff. & C. ad Velleia. & Ang. in §. item. col. 12. Inst. eo. Petr. de Bellapert. quæst. 34. & Vber. plenè in pract. sua in rubr de peremptio. excep. in verb. excep. Velleiani. & ibi in addit. onibus ad eum.

49 Alia quæ non competit nisi expressè opponatur. vt exceptio compensationis, de quâ per Bal. in l. qui exceptionẽ. Rely. in cap. suborta. de rei iudic. Alex. consil. 149. in 2. vol. et consil. 61. in 4. vol. & consil. 93. in 4. parte. & 86. in 5. parte. Vber. in practica prædicta in rubr. quib. mod. suo nomine ciuiliter agentes, ver. præterea. in verbo, pecuniarijs. ibi in addit. ad eum plene. & an excommunicatus prædictã exceptionem opponere possit, quod non tenet Stepha. Aufre. in decis. Capel. Tolos. q. 1. & q. 171. & q. 200. & hæc in excusatione. & post sententiam potest opponi, vt inquit Ang. consil. 132. & consil. 229.

50 Aliæ inductæ sunt ad rigorem iuris seruandum, vt exceptio rei iudicatæ, vt per totum titul. de excep. rei iud. & in §. fi. de excep. in 6. Per. de Ferra. in practica sua in forma responsio. rei conuenti in ver. reiq. iudicatæ. & Vber. de Bonacurso in rubr. de peremptio. excep. in ver. rei iudicatæ. ibi per additio. ad eum. & quatuor requirũtur in hac exceptione. s. quod sit eadem causa petendi, identitas personarum vere. vel interpretatiue. l. cum quæritur. cum duabus seq. ff. de except. rei iudic. Item, q fuerit a iudice competẽti lata. Doc. in c. seculares. de foro compet. in 6. & c. fi. & ibi Phi. Franc. illo tit. vide Alex. in l. sepe. de re iudic. & in cõl. 94. in 2. vol. & in l. qui Romæ. & ibi alios ff. de verb. oblig. Et idem in exceptione litis pendentis l. Iulianus. ff. de condic. indeb. & ibi Doc. & d. l. qui exceptionem. Ang. in §. item si in iudicio. eod. tit. Instit. & illa tria. quæ debent in sententia cõcurrere, debent etiam in exceptione litis pendentis intercenire. vt tenet Philip. in c. fi. eod. tit. in 6. Quot modis dicatur lis pendere? dic. v. modis. Primò per libelli oblationẽ l. 2. & 3. vt lite pend. C. Secundò per appellationem. nil nouã. appel. pend. ff. Tertiò per relationem, seu consultationẽ per iudicem superiori factã. l. ex illo tempore. C. de appel. Quartò per iudicis recusationem. cap. secundo requiritur. &c. cum speciali. de appel. l. aperti ssimi. C. de iudic. Quintò per in integrum postulationem restitutionis l. vn. in integrũ restit. postula. ne quid no. fiat. C. & Pet. de Ferrar. in pract. sua in ver. exceptionem litis pendentis. in forma respon. rei conuenti. Alex. consil. 85. in 3. vol. & 42. in 4. vol. & 132. in eod. vol. & Soc. in consil. 38. in 1. vol. in cap. exemptionem. nu. 41. eod. titul. Intellige tamen exceptionem litis pendentis posse opponi, si pendeat coram iudice cõpetenti: aliàs secus per tex. in clem. 2. vt lite pend. Phil. in c. fi. eod. titu. in 6. de exceptione compromissi pendentis, vide Ale. consil. 71. in quinta parte.

51 Sunt & aliæ inductæ propter naturalem æquitatem, vt exceptio doli, vt habetur per totum tit. de doli excep. ff. & Alex. in l. si quis cum aliter. ff. de verb. obli. gl. magistra. & sing. in l. qui se debere. ff. de condict. cau. data. & ibi Iaso. in pri. Aduerte tamen, q hæc exceptio plebeio, seu humili cõtra constitutum in dignitate non competit, per tex. fin. in l. non debet. ff. de dol. sing. secundũ Aret. in §. 1. col. 12. secus dicerem in exceptione metus. idem Cepol. caut. 107. & 161. & Per. de Ferrar. in practica sua in forma responsionis rei conuenti. in ver. doli exceptione. Vber. de Bonacurso in sua practica. in rubr. de peremp. exceptio. in ver. doli mali. Idẽ in exceptione non numeratæ pecuniæ. erroris, & ignorantiæ l. 1. & per totum de non num. pec. c. erroris. in clem. vnic. Sequestra possess. & fruct. in glo. fi. Ang. d. §. appellatur, colum. 18. & de hac exceptione non num. pec. vide Felyn. in c. si cautio. de fide instrumen. Et potest opponi per ecclesiasticas personas etiam post biennium. immo prælatus ecclesiæ huic renuntians non præiudicat ecclesiæ. vt tenet princeps canonistarum Ioan. Andr. & alij post eum in ca. fi. de sol. Bal. in auth. hoc ius. C. de sacrosan. eccl. Iaso. in l. cũ quis. C. de iur. & fac. ignor. Nec. Minus in repet. in ver. excep. io non numer. pec. Ang. in consil. 345. col. 3. in 2. dubio. immo fortius dicit Ang. consil. 116. q. ĩ si exceptio non numeratæ pec. obijcitur contra illum, qui dicit se numerasse pecuniã, perpetuò competit. & potest opponi: quia ei opponitur de dolo suo, in quo versatur, cum scire debuerit pecuniam nõ numerasse, ex quo de sua numeratione agitur. de qua non potest ignorantiam prætendere. l. fi. pro suo. ff. licet secus esset si opponeretur contra alium puta contra successorẽ, qui non numerauit, & hoc procedit de canonica æquitate, sm eundem Angel. quem vide, idem dicit in exceptione rei litigiosæ. transactionis. pietatis. vel malitiæ, vt tenet Hosti. in summa huius tit. §. quæ sit. ver. fin. Forma ea opponendi ponit Spec. eod. tit. §. viso. ver. super exceptione.

52 Septima sequitur diuisio. qũ exceptionũ quædam sunt diuersæ, alternatiuæ, & contrariæ. Diuersæ sunt, qñ multa remedia propono, vt si petas à me domum excipiam. q feceris mihi pactum de non petendo, & res iudicata est, vel transacta: nam hoc facere quis minimè prohibetẽ per text. in l. contra minores. C. de inoffi. testa. Bal & Sal. in l. si quidem. C. eod. l. peremptorias. C. sent. rescindi non posse. De consuetudine tamen defensio, non potest in plures partes diuidi, & potissimè quando ad vnum finem tendit, per l. iã tamen. §. pen. ff. iudicatũ solui. & ideò si reus habet plura remedia, aut plures exceptiones ad vnum finem tendentes, vtilia, simul tenetur proponere. & vna vice: aliàs non est audiẽdus ad aliquid de nouo proponen. vt asserit Ioan. Masuer. in practica sua Parlamenti eod. tit. ver. de consuetudine. & seq. & idem seruatur in Parlamento Tolo. vt habetur in stylo Parla. Tolosæ. §. fi. nisi in casib. positis per Steph. Aufr. in d. §. fi. ibi videre licet. vide Io. de Selua. in tract. de beneficio. in 3. p. q. 19.

53 Alternatiuæ sunt, per quas reus sic excipit contra actorem, non potes agere contra me, quia es fur, aut falsarius: seruus, vel excommunicatus. & hæ exceptiones regulariter non admittuntur: quia alternatiua parit obscuritatem, in c. vt qui duas de elect. in 6. & obscura exceptio debet reijci. l. 1. §. Labeo. ff. de flu. quod fallit in tribus casibus positis per Felyn. in c. tertio loco. col. 4. de probat. ibi, adulterinũ, &c. Io. And. & alij in regula. in alternatiuis. de reg. iur. in 6. sex species alternatiuarum, vide per Bar. & alios in l. 3. ff. de eo. quod cer. loco. Ioa. Fab. & cæteros. in §. huic Insti. de ac. & d. Barth. de Cassa. in consuet. Burg. in rubr. des mais mottes. §. 21. in gl. fi. no. Doc. in c. inter. de resc.

54 Contrariæ dicuntur quando aliquis dicit excipiendo se non habuisse, & soluisse, vel pactum de non petẽdo sibi esse factum, vel si reus accusetur de homicidio potest negare se occidisse. & si cõuincatur, potest allegare, quod ad suã defensionẽ fecit, vt dicit Ioan. And. in c. nullus. de reg. iur. in 6. in materia. Bart. in l. cum de indebito. ff. de prob. Bar. & alij in auth. contra quã propriam. C. de non num. pecun. Ale Iaf. Hercul. & alij in l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de ver. oblig. Bar. & alij in l. nemo. ff. eod. Ideo est dicendũ quod exceptiones contrarias potest quis conditionaliter opponere. vt nego me habuisse. & casu quo probetur, dico me soluisse: vel aliud. per glo. in c. cum dilectus. de relig. do. glos. Panor. & alij in c. auditis. de præscript. Panor. & Fel. in c. pastoralis. e. tit. Bal in d. l. si quidem. C. eod. Spec. tã in d. §. viso. ver. quid si debitor dicit alia via nos posse excipere. & si aliquid petatur alicui, fas erit dicere dubito, & si probet, potero allegare solutionem, vel aliam exceptionem, arguter. quæ allegari in l. si debitor. ibi, neget, aut dubitet. ff. de pact. hæc facit ex. l. cet non adducatur in l. iusiurandum. & l. pecunias. ibi, pura decessisse. ff. de iureiur. in l. si quis inficiatus ibi, procuratorem non putaret. ff. depo. in l. cũ quo. ibi, dubito. ff. ad l. Falc. l fi. ibi, procliuior sum ff. de condic. cau. data. & l. fideicommissa. §. si quis illicitè. ibi, pæniuior. ff. de leg. 3. Steph Aufr. in decis. Cap. Tolos. q. 21. Are. cõs. 96. Fl. in d. l. cum de indebito. Per. de Ferr. in pract. sua in forma respons. rei conuenti. in ver. contrarietatẽ. vide Deci. tres conclusiones ponentem in d. c. pastoralis. & quando sit licitum allegare contraria Bal. ponit in l. 1. C. de fur. Præpo. in c. dilecto. col. 20. de appel. Ale. consil. 100. in 5. vol. addito. ad Vber. de Bonacurso. in rubr. quib. mod. suo no. ciuiliter agen es. §. similiter.

55 Restat octaua diuisio, quod quædam sunt exceptiones ciuiles. quædam prætoriæ, hæc diuisio probatur in §. alioquin. Inst. eod. Ciuiles. seu legales sunt, quę à lege ciuili sũt introductæ. vt exceptio suspicionis. l. aperti ssimi. C. de iud. Bar. in rubr. huius tit. in clem. ita tenet. & non obstant iura in contrarium adducenda. videlicet tex. in c. quod suspecti

in

in fi.1.q.5.c.ſecundo requiris in fi.de appel.quę dicunt recuſationem à iure naturali ſcaturire: quia ibi dicitur quodammodò.& ſic impropriè.c.ſecundo requiris non loquitur de iure naturali cõi omnibus animantibus:ſed de rõne naturali,quia licet committatur iudici ſuſpecto recuſatione tamen poterit tamen benè iudicare:& nõ grauat pars, quia poterit appellare:vt tenet Barba. in cap.ex parte. in 2. de offic.deleg.vel pone per totum titulum,vt præpo.no.Impetrat.col.5. vt ſi producis inſtrumentum, excipio quod in eo non eſt annus,dies.& conſul.& Imperator. pergio.in l. 1.in ver.editiones.ff.de eden. alias curioſus lector inuenire procuret,quas per diſcurſum iuris inueniet.

56 Prætoriæ quæ a Prætore introductæ ſunt:vt doli exceptio,metus per totum titulum.ff de dol.ma metuſve exceptio.& alię per corpus iuris inueniuntur,quas per iuris curſum videre licèt: nam plus laborioſum eſt,quã ſubtile eas cumulare,vt in ſimili loquitur gl.in rub.ff.de ſol. & in rub. de diuer.& temp.præſcri.& in l. in honorarijs. ff. de actio, & oblig.& in l.a.ff ſolu. matrimon.cum ſimilibus.

57 Sequitur diuiſio nona. Nam quædam directę sũt vtiles verò aliæ: directę ſunt,qũ verba l.& mens conueniunt, ſeu concordant: vt ſi petebam totum fundum. & iudicatũ eſt cõtra me,ſi iterum volo petere,obſtat exceptio directa: idem ſi petam partem:quia ſi iudicatũ eſt ſuper toto, ergo ſuper parte:per tex.in l.ii quis cum totum.§.& generaliter, & per totam legem.ff.de excep.rei iudic. & idem ſi generaliter petebam redditionẽ adminiſtrationis tutelę:& trã ſegimus, vel ad centum fui condemnatus, ſi iterum peto, obſta. exceptio directa: quia tranſactio eſt generalis ſuper omnibus,& etiam verba conueniunt, tex.in l.ſub præcat. C.de tranſact.& Lage, illo tit.gl.in l. ſi quis id quod. ff. de Iuriſdict.omn.iud.& in l.ſi iudex.ff.de minoribus.

58 Vtilis eſt, qũ nec verba legis,nec mens conueniunt: ſed ex mente legis extẽditur, vel qũ nihil dicunt verba ſed mens hoc habet,& de hac loquitur tex in l.licèt.C de iud. vel quia ſubeſt eadem ratio. Capolla in tracta. de ſeru. vrba.prædio.in c.81.& vide gl.o.in l.curatoris. & ibi Doct.ff. de neg geſt.l.1.& l.actionis verbo ff.de actio & obl.Doct. in rubr.de rei vendi.ff.Fel.in c.aduerſario co.tit.

59 Decima diuiſio. Quædam.n.ſunt modificatoriæ condemnationis, aliæ executionis. Modificatoriæ condemnationis ſunt,quæ condemnationem moderantur: vt ſi cõtra patrem agatur ratione obligationis filij:poterit pater excipere.vt condemnetur eatenus, quatenus eſt in peculio, & per hãc exception. condemnatio futura modificabitur per tex.in l.pen.quod cum eo.ff.& ibi Bar. & Bal.in l.ſi dubitetur,§.ſi ff de fideiuſ. Bar.in l.ſi.C.quod cum eo. & Ioann. Fab.Pla.Ang & Ias.in §.actiones.Inſtitu,de actio.idem in tributoria.l.1.& per totum ff.de tributo.ſi.introduxit.& ibi Doct.Innit.quod cum eo.idem de exceptione de in rem verſo.l.1.cum toto titulo.ff.de in rem verſo § præterea. Inſtit. quod cum eo. Et iſtæ tempore peremptoriarum poſſunt opponi: quia quatenus minuunt, eatenus perimunt,vt tenet Bal.in l.excep ionem,C. de probatio. vide Vber.de Bonacurſo.in rubr.de impedimen.exceptio.& can.nulli, per totam rubr.& ibi in additio. ad eum.

60 Modificatoriæ executionis ſunt,quæ executionem modificant: vt ſi ſocius omnium bonorum contra alium ſocũ agat.& ſit condemnatus, poteſt exceptionem opponere,ne exigatur ab eo vltra quam facere poſſit.l.maritum,cum legibus ſeq.ff.ſol.matrim.& l.ſunt cum ll.ſeq.ff.de re iudic. idem in exceptione inuentarij confecti. l. fi. C. de iure delib.& §.hinc nobis.in Auth.de hæred.& Falc.col.1. Et quia executionem moderantur: ideo poſt ſententiã poſſunt opponi.& de iſtis cognoſcit executor.l. cum fideicommiſſũ, ff de confeſ.& de quibus exceptionibus poſſit executor cognoſcere vide per Steph. Aufre.in deciſ.Capel.q.344. Alex. Laſ.& alios in l.qui Romę.§.fi.ff.de verb.obl.Rauen.in Alpha.in verbo,quis poteſt Barth. de Caſſan.in conſuet.Burg. in rubr.des ſucceſſions. §.13. in gl.1. Alexan.conſ.95.in 4. vol.vide Vital.de Camba.in tract. clauſularum.in clauſula.nulla exceptione obſtante fol.11. Sali.in l.exceptionem, nu.25.de probat.C.Vber.de Bonacurſo.in rub.de excep. & benefi. quæ poſt defi. ſen. oppo. & ibi in additio.ad eum. Idẽ in exceptione compenſationis.& rei non traditæ: vt attestatur Fel.in c. ſuborta. de re iud. & inc cum Io de fide inſtrum. An exceptio pretij non ſoluti poſſit in executione opponi, ponit Spec. in coniu.§. dicto ver.ſed pone.& idem in titu.de executio.ſenten.§.ſi.refert Nic de Mili.in reper. in verbo.emptor.

61 Vndecima diuiſio. Quędam ſunt incidentes,quędam emergentes. Incidentes,quæ ante proceſſum originem habuerunt: vt exceptio iuſiurandi, pacti, & alię ante motum proceſſum competentes gl.& Doct.in c.1.de ordine cog. & an ſi exceptio eccleſiaſtica incidat coram ſeculari poſſit talis iudex cognoſcere,latè ponit Fel.in c.cum ſit col. pe. de foro competenti.

62 Emergentes,quæ in ipſo negotio,in ipſa lite de nouo emergũt. vt ſi pecuis teſtes,excipio non eſſe adhibendos vel vis hſc dilationem,dico nõ dandam: iſtud de nouo in lite emergit,ergo dicitur emergens, vt tenent B. & alij in l.1.de ord.iudicio.C.gl & Doctores in l.quod toliit.ff.de re iud.Pan.in c.a.eo.tit.in fi. Fel.in c.ſuborta.de rei.iu. Imo. in clem.ſæpè.nu.22.de verb.ſig.Bart.in extranag.ad reprimendum.in ver.ſummariè. Pet.de Ferra.in practica ſua.in forma excep.contra poſitiones.in verbo petens,& Bal.in l. præſcriptione,col.9.C. ſi contra ius. vel vtilit.public.

63 Duodecima diuiſio. Quædam exceptiones ſunt ordinis,quædã verò præpoſterationis. Exceptio ordinis eſt,quæ ad ordinis obſeruationem tendit: vt ſi pro al.quo fideiuſſi, & conueniar,poſſum excipere,quod prius principalis executiatur,p textum in auth. præſente.C.de fideiuſſ.& in §. ſed neque.in Auth.de fideiu.col.1. & licet non fierit oppoſita, valebit tũ proceſſus: vt tenet Steph.Aufr.in Dec.Capel.Tolot.q.80. & licet pro aliquo iurauerim ſoluere,adhuc tamẽ exceptionem ordinis opponere poſſum, vt tenet Aufre. vbi ſup.q.139. & hæc eſt dilatoria: gl.in l.3.ff.cod.C.y.in auth. præſente.C.de fideiuſ.& in l.exceptionem.& ibi Bal.C.de probat.& in l.exceptiones ff eo. Ang.in l. ſi mancipium.§. 1.ff.de euictio. Alex.in cõſ.114.in 6.vol.& cõſ 29. in 7.vol. & ideo debet opponi ante litẽ conteſtatam. ſecundum B. & alios in d.l.3.& Guico Papæ in ſuis Deciſ.q.570.nec in cauſa appellationis admittitur ſi nõ eſt in cauſa principali oppoſita: vt tenet Alex. conſ.34.in 3.vol. Pro intellectu tamen aut.præſente. vide eius limitationes per Rom.in ſin. 635.& in conſ.93. & conſ.201. & Soc. in tract. ſal. regula. 354.Io.de Pla.in l.1.de conuenien.fiſci debi.lib.10.C. Fran. de Cremo.ſing.136. Alex.in l.etiam.ff.ſi. ſol. matrimon. & conſ.83.in 3.vol & conſ.100.in 5.volum.Spec.in tit.de reaun.& concluſ.1. verſic.viſo de &c. Vital.de Cambanis in tracta.clauſularũ,fol.339.in parua impreſſione. Aiber. in tract.ſtatutorum.in 2.parte.q.166. & Benedict.in repetit. c. Raynutius.in ver.ſi abſque. in 2.nu.52. de ſubſtitutione fideicommiſſaria.de teſt. Barth.de Caſſa.in conſuetud. Burgun.in rubr.(des ventes vendues à tẽps par.)§.2. & in rubr. (des cenſes)§.6.in gl.(contre ieteneméticr) in fi. & Ant. de Tremol.in addit.ad Vber.de Bonacurſo.in rubr.quibus mod.exa.ordi.iudi.declina.ver.idem puto.

64 Aliæ ſunt præpoſterationis, vt ſi quis agat actione familiæ erciſcundæ, excipere poſſum,quod agit præpoſtere, cum non ſit hæres, nec hæreditatem poſſideat, & primo agendum eſt petitio.hæredi. & poſtea familiæ erciſcundæ, l.ſecunda. C.communi diuidundo.l. ſi mancipium, §. primo.ff.de euictio.l.præpoſteri.C.teſt.& l.prima.& ibi Fo. ff.famil.erciſcun. Bal.in l.exceptionem.C. de probatio.i.vt debitum,& ibi Barr. in rubr.de hæred. actio. C. Alexand. conſil.46.in ſexta parte. Bal. in ſua diſputatione incipiente, accuſatus de vi turbatiua, columna quarta, verſic. ſexto ſit. Fel.in cap.cum dilecta, verſic.demum ad ornatum, de reſcript.

65 Decimaterția diuiſio. Quædam ſunt rationabiles, & non fruſtratoriæ aliæ irrationabiles, & fruſtratoriæ ſeu friuolæ.Rationabiles ſunt,quæ à iure ſunt approbatæ.vt ſi iudex ſit meus inimicus,& ego oppono exceptionem.vt cap. cum inter. de excepti. vel aliæ. quæ verè competunt, per tex.in l.alius.§.beliſſimè.cum ſeq.ff.quod vi.aut clã.Bart. in extranagan.ad reprimen in verſic.ſummariè Car.Imo. & Geor.Nata.in clement.ſæpè in verſic.dilationes.de ver. ſignificat.vel ſtabitur arbitrio iudicis, quando erunt rationabiles:vt tenet Barba. in c.ex parte, in ſecundo, de offic. delega.num.16.vide tex.in c.ea quæ.c.la.ore cum ſuper.de re iud. & c.ſuper eo. quod metus cauſa.c.3. de eo.qui mittitur in poſſ.c.fi.de ſequeſt.poſſ.cap.1. & cap.conquerente, de reſtitut.ſpoliat.cap cum olim.de dolo, & contumacia, & cap.ſi cõſtiterit.& c.ad petitionem. de accuſat.c.ſtuduiſti de offic leg. c notum cum ſimilibus,2.q 1.

66 Irrationabiles ſeu fruſtratoriæ ſunt,quæ iudicium potius fruſtrantur & differũt, quam veritatem concernant,vt recuſario iudicis eo,quia aduocatus alterius partis eſt familiaris illius, vel exceptio excommunicationis opponit cõ-

tra

DE EXCEPTIONIBVS.

¶ Quid ſit exceptio, & vnde dicatur, quæ ſint earum diuiſiones, quibus, & quando earum detur auxilium, & de præiudicialib. exceptionibus vbi locum habeant, dicitur inſ. eo. l. 1. & 2. & l. ſi poſt. & l. fundum, §. Inſtit. de actio. & præiudicialeſ. Item de præiudicialib. ſecundum Acc.

ADDITIO. Continuat Bar. ſic. Dictum eſt ſupra de pluribus partibus iuris, & de actionibus, & C. proxi. de interdict. quæ ſunt arma actoris: ſequit de exceptionibus, quæ ſunt arma rei, & quia nomẽ exceptionis eſt generale, & quædã ſunt præſcriptiones & quædã exceptiones præiudiciales: ideò ſubijcit de præiudicialibus.

Latius, & elegantius continuat hic Cuiac. quidque ſit exceptio, & quid præiudicium (præſcriptio enim nihil ab exceptione hic differt) explicat.

a *Præiud cij*] præiudicium dicitur, ſiue præiudicialis actio, ſiue præiudicialis exceptio. ſecundum Io.

1 ſſi. 4. ad edict. P. F.

Agere etiam] CASVS. In exceptionibus, qui eas opponit, actoris partibus fungitur, quia debet eas probare, & largè intellige exceptionem, vt comprehendat replicationem, & duplicationem. Item reus excipiendo fungitur partibus actoris: quia debet probare exceptionem. Francis. Accurſ.

b *Videtur*] tum quia factum ponit, vt actor, ex quo petit abſolui: tum quia onere probationis grauatur: vt ſupra de probat. l. in exceptionibus, dicit ergo agere, &c. i. actoris officiũ exercere, non autem eſt actor: vt inſ. de verb. ſignifi. l. verbum oportebit. § actionis quæ eſt contra. Cum verò non ponit, ſed poſitum negat: vt in exc. de non nume. pecu. non probat: vt C. de nõ numer. pecun. l. ſi ex cautione. idem. & fertur pro eo præſumptio, quæ transfert onus in actorem: vt C. de pact. l. 2. Accurſius.

c *Exceptione*] ponitur nomen exceptionis pro omni exceptione, & duplicatione, & replicatione. & inſ. eod. l. 2. & Inſtit. de replic. §. 1. Sed certè de his exceptionibus, quæ actori competunt, non eſt dubium: ſed de ijs, quæ reo competunt, dubium eſt, & ideo ſupponit: nam reus, &c. quaſi dubium removendo: & nam ponitur pro certè. Nã ſi redderetur rationem, idem eſſet poſitum, & id quod pro ratione ponitur, quod eſſe non debet.

DIGESTORVM
ſeu Pandectarum.

LIBER XLIIII.

De exceptionibus, præſcriptionibus, & præiudicijs.[a]

TITVLVS I.

Sicut actor tenetur probare ſuam intentionem, ita reus ſuã exceptionẽ. Paul. de Caſt.

Vlpianus. 2†

LEX I.

AGere etiam is videtur, [b] qui exceptione [c] vtitur. Nam reus in exceptione actor eſt. [d]

Exceptio eſt actionis exclusio, ſed replicatio eſt exclusio exceptionis. Item exceptio datur reo: replicatio datur actori, tamen etiam replicatio datur exceptio. Paul.

Idem. 2†

LEX II.

EXceptio [e] dicta eſt, quaſi quædam excluſio, quæ interponi actioni cuiuſq. rei ſolet ad excludẽdum id, quod in intentionem, [f] condemnationemve [g] deductum eſt.

¶ Replicationes [h] nihil aliud ſunt, quàm exceptiones: & à parte actoris veniũt, quæ quidem ideò neceſſariæ ſunt, vt exceptiones excludant. Semper enim replicatio idcirco obijcitur, vt exceptionem oppugnet.

d *Actor eſt*] non prius tamen de calumnia iurat, quàm actor. vt C. de iuramen. calum. l. 2. §. 1. & ſupra de iudi. l. in tribus. Accurſ.

E *Xceptio*] CASVS. Exceptio eſt excluſio eius quod petitur: ſiue petatur aliquid ex forma actionis, v. regulariter hic fit: ſiue ex forma cõdemnationis: vt cum agitur contra filium condẽ natum ex cauſa mutui: & ipſe excipiat de Macedoniano. Sedò dicit, quid ſit replicatio. Tertiò dicit, exceptio, & replicatio excluſoriæ ſũt. Quartò dicit, de natura exceptio & replicat. & triplicat. & de ſimilibus. Quintò dicit, quædã excepti. ſunt dilatoriæ, vt non poteſt eſſe Procur. vt quia miles, vel fœmina, vel quia, qui te fecit, non potuit, vt quia minor erat, & quædã ſunt peremptoriæ, & de his plenius habebis in l. ſeq. Fr. Acc.

3† P. Flo. triplicatio. & 3 triplicationẽ rurſus. & deinceps multiplicant, &c.

e *Exceptio*] accipe cum ſtatim de replicatione ſubijciatur, & de alijs: licet quidam largè hic accipiant, arg. inſ. eod. §. illud. Acc.

f *Intentionem*] quæ intentio. vel ipſo iure tenet, & tunc dicitur exceptio actionis: vel ipſo iure non tenet: & tunc dicitur exceptio intentionis: vt hic innuit, & hoc eſt, quod dicunt exceptio facti.

g *Condemnationemve*, hoc in caſibus: vt ſup. ad Macedon. l. tametſi. & de re iudica. l. Neſennius. §. fi. & inſ. de fideiuſſ. l. ſi fideiuſſores. §. idem reſpon. & C. de iur. & facti ignoran. l. 1. vt & ſup. ſolut. matrimon. l. ex diuerſo. §. fina. aliàs non: vt C. ſen. reſcin. non poſſe l. peremptorias. Poteſt etiam dici intentionẽ, ſ. facti condemnationẽ, id eſt quando tenet condemnatio de iure: & tunc dic condemnationem, ſcilicet faciendam, id eſt dicere: condemnationis petitionem: ſic ſupra de adminiſtrat. tuto. l. 1. & ſecundum hoc non dicitur aliquid de ijs, quæ poſt ſententiam opponuntur. Accurſ.

h *Replicationes*] replicationes ab exceptione eatenus differre diximus, quod replicationes quandoq. vltra biennium non extenduntur: vt ſ. de pec. l. quæſitum. § in dolo. exceptiones autem vltra biennium ſine temporis præfinitione extenduntur: vt inſ. de excepti. doli. l. purè. §. ſi.

i *Excludit*, excludit n. exceptio actionem, replicatio verò exceptionem ad quod eſt Inſt. eod. in prin. & de replicatio. in prin. & C. eo l. non exceptionibus.

k *Non licere*, hoc exponet vt inſ. l. proxi.

a *Exce-*

E *Exceptiones*] CASVS. Except. quædam sunt perpetuæ & peremptoriæ: quædam temporales. & dilatoriæ. & de omnibus dat exempla. Fr.

a *Exceptiones*] generalius accipit hic, quàm sup. prox. §.

b *Semper*] id est, in quacunque parte iudicij opponi possint. Accursius.

c *Contra leges*] vt Iuliam fundi dotalis: vt l. ff. qui. a lie. li. in prin. Azo.

d *Senatusve*] Velleianum: vt C. ad Velleia. l. i. Acc.

e *Procuratoria*] vel quia dicitur aduersarium non posse dari, vel fieri procuratorem, vel quia non est: vt sup. de probatio. l. in exceptionibus. §. sed. & si procuratoria. & sup. de dam. infect. l. inter. §. cauere. & facit fu. l. prox. in fi. Ac.

f *Possunt*] item exceptiones fori. vt C. e. l. fi. Itē vt repellatur, qui nō satisfecit rem ratā hēri, vel iudicatū solui: vt ī. de procurat. l. Pomponius. §. rari. Sed de quibusdam dubitatur. sint temporales, an etiā perpetuæ ratione futuri facti. vel accidētiæ: vt supra. de condict. indeb. sufficit. Item de ea, qua quis dānatur in quantū facere potest, quam soā. dixit peremptoriam: quia non multum refert totum perimatur, an non totum. Item pro eo, q̄ post litem contestat. pōt opponi, sed secundum Hug. eadē rōne posset dici nō peremptoriā: quia ēt post sententiam opponitur, vnde dicit eam temporalem, quia. & ff. soluatur repeti non potest: vt supra. de condictio. indeb. l. nā. & si maritus. quod fieret, si esset perpetua, cum sit fauorabilis, vt supra, de condict. indebit. l. qui exceptionē. Itē quia potest ad meliorē fortunam peruenire ipse, vel hæres eius, vel hæres hīīs: nec .n. est verisimile, quod omnes eius successores sint egeni, arg. C. arbit. tute l. si defunctus. Itē dubitatur de exceptio. non numer. pec. item dotis: & quia quidam dicunt anomalas, quod non est verum, quo ad hoc, vt sint temporales. vel ppetuæ: nam prima est temporalis, scilicet triginta dierum, vel biennij: vt C. de non numer. pecu. l. in contractibus. in princ. §. 1. & in dote idem, quod est temporalis: vt C. de dote cau. non numer. l. fina. & authent. ibi posita, sed quo ad onus probandi potest dici anomala, cum non sequatur regulam aliarum exceptionum: vt no. sup. eod. l. 1. Item dubitatur de illa, quam opponit fideiussor, vt primò conueniatur reus: & quam opponit extraneus possessor, vt primò agatur personali. vt in Authen. de fideiusso. §. 1. & f. sed neque, sed dic anomalas: nam potest esse, quod erūt tēporales. Item, & qd perpetuæ, si ab illis satisfiat: vt in dicto corpore Authenticorum. §. 1. & hoc respectu dicimus opponi post lit. contest. &c. ad instar peremptoriarum, vt C. ien. tescin. non pos. l. peremptorias. & facit supra l. proxi. & Institut. eodem. §. appellantur. & C. eod. l. si pactum. Accursius.

I *Si pupillo*] CASVS. Dedi decem, quæ debebam pupillo: & sine tutoris authoritate solui, nunc ipse pupillus eadem pecuniā à me petit: obijciā ei exceptionē doli, & inspicitur tempus, quo nunc agit, vt si nunc est locupletior ex ea pecunia: obijciatur ei prædicta exceptio cum effectu. Franc. Accurs.

g *Quo perit*] facit ī. de except. l. apud. §. si quis pupillo. & Inst. qui. a lie. li. §. si autē. Sed contra. ī. de petihær. l. si à dño. vel à patre. §. pe. Sol. aliud ibi: cum nec metu facilitatis debeat ius suū inconcussum relinquere, nec debeat teneri, nisi in quantum locupletior est: vel verius vtrunque inspiciatur: vt ibi. Itē quandoque sufficit, si non est pauperior: vt inf. de solu. l. in pupillo. & facit ī. de neg. gest. l. litis, & de condictio. indebiti. l. interdum. Accurs.

I *Si qui*] CASVS. Exceptio iurisiurandi cum alijs except. potest opponi: vt si iuraui me non debere tibi decem te deferente, item feci fil mihi pactum de nō petendo: has duas possum obijcere, & alia exempla possūt dari. Fr. Acc.

h *Vel alijs solis*] scilicet potest vti. Accursius.

i *Permittitur*] vt inf. l. nemo. & inf. de regul. iur. l. nemo. Sed argum. contra supra. de iud. l. sed. & si susceperit, in princ. & supra de lege commiss. l. si per emptorem, & supra de tribu. l. quod in hæredem. §. eligere.

K *Item*] Pone casum: vt infra de doli exceptio. l. apud. §. si quis autem, & contrarium, quod ibi est de l. an virum, quæ est infra de diuer. præscription. & hic dicere potes, & facit supra de acquirenda possessio. l. Pomponius. §. sed. & legatario, & de Publ. in rem ac. l. eum, qui. §. In hac, & distingue hoc, vt dixi infr. de regulis iur. l. quod ipsis Accurs.

E *Exceptiones*] Casus. Exceptiones, quæ cohærent personę, non transeunt ad alios: vt ecce patronus. & parens, & socius, & maritus habent except. vt non teneantur, nisi in quantum facere possunt: hæc exceptio non cōpetit fideiussoribus eorum. Illæ autem except. quæ cohærent rei, benè dātur fideiussoribus: vt est exceptio doli mali, rei iudicatę, iurisiurandi, quod metus causa. Item pacti de non petēdo. Item exceptio, quæ competit mulieri intercedenti, datur, et eius fideiussori. Item exceptio Macedoniani, quæ datur filiofa. datur, & eius fideiussori. Itē exceptio, quę dat minori læso dolo aduersarij: competit, & eius fideiussori. Fr. Ac.

Caius. 1 †

LEX III.

EXceptiones [a] * aut perpetuæ, & peremptoriæ sunt: aut temporales, & dilatoriæ. Perpetuæ, atque peremptoriæ sunt, quæ semper [b] locum habent, nec euitari possunt: qualis est doli mali, & rei iudicatæ, & si quid contra leges, [c] Senatusve consulta [d] factum esse dicetur. Item pacti conuenti perpetui, idest, ne omninò pecunia petatur. ¶ Temporales atque dilatoriæ sunt, quæ non semper locum habent, sed quæ euitari possunt: qualis est pacti conuenti temporalis, idest, ne forte intra quinquennium ageretur.

¶ Procuratoriæ [e] quoque exceptiones dilatoriæ sunt: quæ 2 † non semper locū habent, sed interdum euitari possunt. [f]

Cum quæritur an agens sit effectus locupletior, inspicitur tempus litis contestatæ. Paulus.

Paulus. 3 †

LEX IIII.

IN pupillo, cui soluta est debita pecunia sine tutoris authoritate, si quęratur, an doli exceptione summoueri debeat, illud tempus inspicitur, 4 † an pecuniam, vel ex ea aliquid aliud habeat, quo petit. [g]

Iulianus. 5 †

LEX V.

IS qui dicit se iurasse, pōt & alijs exceptionibus vti cum exceptione iurisiurandi, vel alijs solis. [h] Pluribus enim defensionibus vti permittitur. [i]

Contra legatarium petentem rem legatam à tertio possessore, potest excipi de dolo defuncti. Paul. de Cast.

Idem. 6 †

LEX VI.

SI rem [k] legatam petat legatarius, de dolo testatoris excipitur: nam sicut hæres, qui in vniuersum ius succedit, summouetur exceptione: ita, & legatarius debet submoueri, quasi vnius rei successor.

Exceptiones merè personales non transeunt in fideiussorem: secus in merè realib. & etiam in mixtis, in quibus habetur respectus ad personam, & etiam læsionem: vt est exceptio Velleiani, vel Macedoniani: & illa, quæ competit minori circumuento. Paul. de Castro.

Idem. 7 †

LEX VII.

EXceptiones, quæ personę cuiusque cohærent, non

1 † li. 1. ad ed. Fixt. P.F.

* Ad hāc diuisionē pertinēt, q̄ tractāt Rhetores de cōstitutione translatiua, de qua Doct. lib. 2. inuen. Quint. li. 3. orat. institu. ca. de statu.

2 † P. Flo. qua euita ri possunt reliqua desunt.

3 † lib. 20. ad edict. P.F.

4 † an pecuniā aliquis, vel &c.

5 † al. Paulus li. 18. ad edict. P.F.

6 † lib. 71. ad edict. P.F.

7 † li. 3. ad Plautium P.F.

a *Veluti ea*] scilicet exceptio quam. Accur.
b *Non competit fideiussori*] s. si conueniatur quasi fideiussor, non quasi defensor. vt ff. pro soc. l. verum. in princ. & §. 1.
c *Post solutum matrimonium*] nam ante, prohibitum est fideiussorē nomine dotis dari, vt C. ne fideiuss. do. den. l. 1. & facit ff. de re iud. l. sed hoc ita. & l. si cum.
d *Rei iudicatæ*] sed nonne in his casibus reus remanet naturaliter obligatus? ergo fideiussor non erit liberatus, vt inf. de fideiuss. l. vbicunque. sed intellige eam, vt ibi no. Accur.
e *Omnino*] interdum aliter, vt sup. de pac. l. quod dictum: & de libe. leg. l. 4. §. 1.
f *Fideiussori*] facit ff. de reg. iur. l. in oibus. & inf. de fideiuss. l. ex persona ff. de cens. l. forma. §. quãquam. & C. eo. ti. l. defensiones. sed fideiussoris ad fideiussorem non datur. vt ff. de fideiussoribus. l. amissi. §. 1.
g *Intercessionis*] velut si mulier intercedens dederit fideiussorem, vt sup. ad Vell. l. si mulier contra Senatusc. §. 1.
h *Datur*] vt infra, quarum rer. ac. non datur. l. 1. §. quæ onerandæ. Accur.
i *Idem dicitur*] scilicet vt possit vti excep. indulta in integ. restit. dolo aduersarij interueniente in circunscriptione: secus si sui facilitate, vt sup. de minor. l. in causæ. & C. de fideiuss. min. l. 2. quæ sunt contra. & facit sup. de procu. l. minor. Accur.
k *Pro filiisfamilias*] vt sup. ad Maced. l. sed si pater. §. non solum.
l *Circunscripto*] dolo aduersarij: vt dixi. Accursius.
m *Non sit*] scilicet dolo aduersarij, sed sui facilitate. Accur.
n *Nemo, Diuersa*] & etiam contrariæ secundum Ioan. vt quia solnisse, & se iurum præscriptione diceret, vt sup. eo. l. is qui. & inf. de reg. iur. l. nemo ex his. in prin. sed aliud est. P. F. in actionib. vt ea. l. nemo. §. quoties. Accursius.
o *Non vtique. Quo*] reus supple, quo &c.
p *Qui*] reus: quia nõ cogitur statim probare, vt C. de proba. l. exceptionem. nã ponit eã sub conditione. i. si actor fundauerit intẽtionem suam, vt C. de exceptio l. si quidem. vel ponitur nomẽ exceptionis pro qualibet defensione contra intentionem. vt opponitur pactum temporale, & si verè deberet, quod ñ negat. & facit sup. fam. ercis. l. qui familiæ. & C. de præscrip. 30. an. temp. l. cum pl. & ff. de reg. iur. l. qui tacet. vel die loqui in except. non nume. pecu. & similib.

1† ea.
2† P. F. de cõ. in id.
3† Quod si deceptus in re, tunc nec &c. P. F. Aug. emẽ. li. 1. c. 22.
4† li. 3. Di contrariæ
5† P. Flo. aduersarius.
6† In P. F. Quia.
7† nõ obesse.
8† P. F. excepit.
9† P. Flo. soluit.
10† P. Fl. etsi.

Modestinus] CASVS. Res inter alios acta alijs non præiudicat. hinc est, q̃ si petij à te fundũ. & succubui: tandẽ successi Titio. & tãquã hẽs eius hunc fundũ à te peto: nõ obstat mihi except. quasi alia persona nũc sim in hac cã. Fr.

transeunt ad alios: veluti [a]† quam socius habet exceptionem in id, [2]† quod facere possit, vel parens, patronusve: non competit fideiussori. [b] Sic mariti fideiussor post solutum matrimonium [c] datus, in solidum dotis nomine condemnatur.

¶ Rei autem cohærentes exceptiones etiam fideiussoribus competunt: vt rei iudicatæ, [d] doli mali, iurisiurandi, quod metus causa factum est. Igitur & si reus pactus sit in rem[l], omninò [m] competit exceptio fideiussori. [f]

¶ Intercessionis [g] quoque exceptio, item quòd libertatis onerandæ causa petitur, [h] etiam fideiussori competit.

¶ Idem dicitur, [i] & si pro filiofamilias [k] contra Senatusconsultum quis fideiusserit, aut pro minore viginti quinq; annis circũscripto. [l] 3† Quod si deceptus nõ sit [m] in re, tunc nec ipse ante habet auxilium, quàm restitutus fuerit, nec fideiussori danda est exceptio.

Ista lex procedit secundũ oẽs, quando exceptiones sunt inter se contrariæ, sed possunt se adinuicem compati, puta, exceptio pacti. Paul.

Idem. *

LEX VIII.

NEmo prohiberi pluribus exceptionibus vti, quamuis diuersæ [n] sint.

Qui excipit non videtur confiteri quod actor proponit in libello. Franc.

Marcellus. 4†

LEX IX.

NOn vtique existimatur confiteri de intentione aduersarij, [5]† cum quo [o] agitur, [6]† qui [p] exceptione vtitur.

Sententia lata cõtra vnũ, nõ præiudicat alteri: cui si succedit ille, cõtra quem lata est, potest ea nõ obstante prosequi hereditariam causam. Paul.

Modestinus. *

LEX X.

MOdestinus respõdit: [q] Res inter alios iudicata, alijs [7]† non obest. [r] Nec si is, [s] contra quem iudicatum est, hæres extiterit ei, [t] contra quem nihil pronuntiatum est, hæreditariam litem ei inferenti præscribi ex ea sententia posse, quam proprio nomine disceptans, antequam hæres extiterit, [8]† exceperit. [u]

Qui per errorem approbat instrumenta falsa, vel sententiam latam ipsorum prætextu, non prohibetur de falso accusare, & sententiam petere rescindi per in integrum restitutionem. Paul.

Idem. *

LEX XI.

QVi agnitis [x] instrumentis, quasi vera essent, soluerit [9]† post sententiam iudicis: quæro, si postea cognita rei veritate, & repertis falsis instrumentis, accusare velit, [y] & probare, falsa esse instrumenta, ex quibus conueniebatur, cum instrumentis subscripserat [z] ex præcepto, [a] siue interlocutione iudicis: an præscriptio ei opponi possit, cum principalibus constitutionibus [b] manifestè caueatur, [10]† si res iudicata esset ex falsis instrumentis, si postea falsa inueniantur, nec rei iudicatæ præscriptionem [c] opponi.

q *Modestinus respondet*] alias incepit res inter alios. &c. R.
r *Non obest*] vt & sup. de re iud. l. fæpè. ff. pri. & C. res inter alios acta. l. inter. & C. quibus res iudic. nõ nocet. l. 1. & 2. Accur.
s *Nec si is*] duo hæredes creditoris: quorũ vnus agendo pro sua parte succubuit. Item vnus de duob. reis stipulandi agendo succubuit. Sed quid, si tecum rei vend. egi nomine meo. vel agẽdo, vel defendendo: & pronuntiatũ est rẽ tuã esse: deinde successi Titio, qui agere posset except. nõ obstante: nunquid ergo hæreditariã causam peragendo nocebit mihi exceptio? Rñ. non: per l. istam. Itẽ quid si egi nomine eius cuius erat, cum tamen mandatũ non haberẽ: nũc cũ ei successi, volo agere ex meo? Rñ. sim quosdam obstat mihi excep. Acc.
t *Ei*] scilicet fucto puta, vel cohæredi.
u *Exceperit*] quia ex alia causa agit: & iõ non ob. excep. vt inf. tit. 1. l. & an cadẽ. sim quosdã. immo persona alia vẽ. vt e. l. & eo. tit. l. si is. §. si te. Acc.
x *Qui agnitis*] CASVS. Conuictus ex falsis instrumẽtis, q̃ cõfessaui esse vera: si conueniar ex syria, possũ obijcere excep. quia ex falsis instrumẽtis conuictus sum: & hoc continet principalib. cõst. nec præscriptio mihi obstat, vt dicas, finia lata est. nã nõ valet talis præscri. siue allegatio. Fr.
y *Velit*] de falsõ. idẽ si ciuiliter de falso velit agere, secundũ Io. vt C. de transac. l. si ex falsis. licet ex hac l. & ex ea. quæ est in C. de fide instru. l. 2. §. fin. contrarium innuatur. s. quòd non possit agi ciuiliter, donec viuit delinquens, qui possit criminaliter accusari, quod plenè dixi C. de fide instru. l. si.
z *Subscripserat*] concedendo esse vera.
a *Ex præcepto*] vtrunque pro eodem. s. pro interlocutoria. vel dic pro præcepto in definitione sententiæ appositio.
b *Constitutionibus*] vt C. de proba. l. cum precibus. & C. si ex fals. instru. l. 1.
c *Præscriptionẽ*] s. exceptionem. reo absoluto, ex falso instrũ

1† P. Flo. aduersarius.
6† In P. F. Quia.
7† nõ obesse.
8† P. F. excepit.
9† P. Flo. soluit.
10† P. Fl. etsi.
*Iulianus alias Modest. li. 11. Resp. P. F.
*li. 14. ad Plautium. P. F.

idem & econtra reo damnato. nã actor non excipit si reus repetat quod soluit, per condictionem sine causa. vt C. si ex fal. instru. l. 1. & l. pen. & hoc petita 1 prius in integ. resti. vt sup. de re iud. l. diuus. licet hic innuat ipso iure. Accur.

1 Bal. in l. quereliã. C. de fals. I no. Ia. & Alex. in l. Diuus. ff. de re iud. istã gl. reputat fin. ad hoc q̃ replicatio, seu exceptio falsi, & q̃ sententia lata fuit pp falsas probationes, quæ dantur contra sententiam, q̃n eius petitur executio: nõ cõpetit, nisi petatur prius restitui. Inte. ante quadriẽniũ. Iuxta l. fi. C. de temp. Inte. resti. quæ glo. bene ponderata in suis vltl. verbis sentit contrarium. Bo. li. 3 8. ad edic. P. F. * Alphenus. al. Iulianus. li. 50. Dig. P. F.

a *Præscriptioni*] aut dicet præscriptioni locũ non esse. s. falsorum instrumentorũ, vt sic. s. teneat stare instrumento, licet falso. & hoc non placet, quia esset ff. s. de re iud. l. diuus. aut dicet, præscriptioni locũ non esse. s. rei iudic. quo minus ẽt solutum reperat. & hoc placet: & tunc est ff. C. de fide instru. l. fi. §. fi. Sol. ibi à prin. sciuerat instrumẽta falsa reus, & scripta fuerat q̃stio falsi: & tandẽ expectauit: hic autẽ credidit vera, vt in prin. huius l. dic ergo exceptioni locũ non esse. sed potius repetitioni, si soluit. Accu.

b *Generaliter*] in præiudicialibus actionibus ille probare dẽt qui intẽdit: puta si quis proclamat de seruitutis possessione in libertatẽ, ipse probare dẽt se liberũ: & ecõtra si petatur de possessione libertatis in seruitutem, dominus onere probationis fungitur, sm̃ R. vt sup. de libe. cau. l. liberis. §. fi. vel dic in præiudicialibus exceptio & pone exemplum ff. eo. l. fundum Titianum. qui enim dicit, non potes petere viã quia non primo vendicastiti: licet reus sit in rei vendi. tamen actor est secundum id, quod intendit: scilicet remouere actorem ab intentione sua vnde oportet vt probet rei vendi. primo instituam: vel instituat eam prius.

Modestinus respondit, ob hoc, quod per errorem solutio facta est, vel cautio de soluendo interposita proponitur ex ijs instrumentis, quæ nunc falsa dicuntur, præscriptioni[a] locum non esse.

In præiudicialibus actionibus, vel exceptionibus, ille habet necesse probare, qui asserit. Paulus.

Vlpianus. *

LEX XII.

Generaliter[b] in præiudicijs is actoris partes sustinet, qui habet intentionem secundum id, quod intendit.[c]

Post finitum iudicium vniuersale, non prohibentur moueri singularia iudicia vel inter eosdem, vel inter alios. hoc dicit Paulus.

Vlpianus. *

LEX XIII.

Si post litem[d] de hæreditate contestatam res singulæ petantur,[e] placet non obstare exceptionem,[f] quod præiudicium hæreditati non fiat. Futuri enim iudicij, non facti[h] nomine huiusmodi exceptiones comparatæ sunt.

Si pater agit ex contractu filij, potest sibi obijci exceptio de facto eiusdem filij. hoc dicit Paulus.

Alphenus. 1 †

LEX XIV.

Filiusfamilias peculiarem seruum vendidit, & pretium stipulatus est: is homo redhibitus,[i] & postea mortuus est: & pater eius pecuniam ab emptore petebat, quam filius stipulatus erat. Placuit æquum esse, in factum exceptionem[k] eum obijcere, quod pecunia ob hominem illum expromissa est, qui redhibitus est.[l]

Contra exceptionem iurisiurandi, non admittitur replicatio de periurio. Paul.

Iulianus lib. 4. 2 †

LEX XV.

Aduersus exceptionem iurisiurandi replicatio m 3 †doli mali non debet[n] dari: cum Prætor id agere debeat, ne de iureiurando[o] cuiusquam quæratur.

d *Si post litem*] Quidam ponunt casum: si ego possideo hæreditatẽ & spes est, vt mihi moueatur peti. hæred. vel mota est per lit. cõtest. & aliquis alius, vel etiam vniuersalis petitor velit me cõuenire ante sententiã. pro legato, vel alia personali, vel reali: possum eũ remouere exceptione, ne fiat præiudiciũ peti. hære. vt C. de peti. hære. l. fi. in prin. & ff. de peti hær si quis liber. post sententiam aũt latam in per. hær. non ob. illi exceptio: vt hic, & secundũ hoc intelligas, post litem de hæreditate cõtestatam. & terminatam, & secundũ hanc positionem dicunt corrigi hodie hanc legem, per l. fin. §. 1. 2. & 3. C. de peti. hær. vbi nec ante sententiam obstat hodie exceptio. vel si velis tueri hanc positionẽ: dic, quod ibi loquitur, q̃n conuenitur ex contractibus defuncti depositi, vel cõmodati, vel pro legatis: hic rei ven. vel aliter, hic petitor hẽditatis agebat aliqua singulari: ibi extraneus agebat contra possessorem, vel petitorem hẽditatis. sed 1o. aliter ponit huius l. casum. ff. si ego possideo hæreditatem, & ante lit. contestatam mecum de hẽditate, velim conuenire debitores hæreditarios, vel possessorẽ rei hæreditariæ, non possum: ne fiat præiudicium petitioni hẽditatis. Post litem autem cõtestatam non obstat mihi exceptio illa: nã postea potero cõuenire debitores illius, siue possessores: si actio est peritura tempore. Item si neglipã hoc facere: actor qui me conuenit petitio. hered. poterit prædictos cõuenire. vt ff. de petitio hæred. l. si bonæ fidei. & l. D. Pius. econtra si tractes de eis conuenientis, s. possessoribus hæred. tunc loquitur C. de petitio. hæred. l. fin. per totum. & no. quod in duobus differunt hæ petitiones causarum. Primo. n. conuenitur possessor. Secundo agit. Item primo demũ post sententiam. Secundo post litem contestatam. & secũdum vtrumque non obst sup. de peti. hæred. l. si qs liber § itademũ. quæ signatur contra. Pro prima positione est inf. eod. l. fundum. Accur.

1 † Papinianus. P. F. Alphenus Varus lib. 2. dig.

e *Petantur*] per extraneos, vel per vniuersalem petitorẽ hereditatis agentẽ contra possessorẽ hereditatis rei vendicatione, vel alia singulari personali, vel reali actione, sin primum casum. Vel ecõtra petantur per possessorem, vel per petitorem hæreditatis agẽtem cõtra extraneos reali, vel personali, secundum alium. Accur.

f *Non obstare exceptionem*] obstat tamen exceptio rei iudic. si ex eadem causa res singulas peteret, ex qua hæreditatem petit: secus si ex alia, vt inf. titu. l. si quis. §. fin. & l. Iulianus. secundum illam sententiam quando lis finita erat.

2 † Vlpianus aliàs lib. 4. ad Vrseium ferocem. P. F.

3 † dolo malo.

g *Iudicij*] i. sententiæ ferendæ, secundum primum casum, vel litis contestandæ. secundum Ioan.

h *Non facti*] scilicet sententiæ latæ secundum primum casum, vel lit. contest. secundum Ioan.

i *Redhibuit*] ipsi filio etiam extra ius Accur.

k *Exceptionem*] nam & cum repetere posset si soluisset, vt sup. de ædil. edic. l. quod si nolit. §. in factum. multo fortius excipit, si non soluit. Accur.

l *Qui redhibitus est*] hoc ita, si redhibendus erat, aliter non: vt C. de pac. l. filius. Accur.

Aduersus] CASVS. Detuli tibi iuramentum: & iurasti te non debere mihi decem: nunc adhuc ago contra te ad illa decem. tu excipis de iuramento, ego replico. q̃ dolo iurasti: & sic falsum dicitur, quod non audior. Franc.

m *Replicatio*] ei qui detulit, vel eius successori. cæterum creditori in cuius fraudem dicitur delatum, datur vt iup. de iureiur. l. nam posica §. sed & si quis. Accur.

n *Non debet*] eo solo, quòd periurium commisit.

o *Ne de iureiurando*] iustè necne iuratum sit: sed hoc solum an iuratum sit: nisi in casibus, in quibus quæritur iustè necne iuratum sit. vt sup. de iureiu. l. admonendi. & inf. de crimi. stellio. l. fi. & C. de iureiur. l. fi. & facit sup. de iurem. l. in litem. l. 6. & de dolo. l. quod si deferente.

F *Vadum Titianum*] CASVS. Petebam à te fundum Titianum: hac causã pendẽte peto à te viam mihi deberi per fundum tuum Sempronianum ad istum Titianũ. dicitur,

citur, quòd non audior: ne per hanc secundam causam fiat præiudicium primæ, secus econtra. vt in l. seq. & quæ ratio sit diuersitatis, dicitur in gl. l. seq. quæ gl. incipit. ideſt res. & h.d. hæc l. & seq. Franc.

a *Controuersia est*] ergo superius in l. si post. intelligendum est post litē contest. & finitam, secundum quosdam.

b *Præiudicium*] qualecunque.

c *Non fiat*] ideſt non fieri debeat.

d *Viam*] hoc exceptionem recipit ff. de seruit. l. ei, qui pignori. e *Meum*] & ideo si succubat in petitione fundi, remouebor à petitione viæ, sed si ante viam. &c.

f *Sed si ante. Titianum*] s. iudicio iam cæpto in viā.

g *Corpora sunt*] ideſt res. nā nulla seruitus est corporea. Item videtur hæc mala ratio: nam idem videtur posse signari in superiori casu, sed alia est ratio diuersitatis, quia in isto casu per secundā quæstionem non potest fieri præiudicium primæ quæstioni, quia maior res vertitur in prima, quam in secunda: cum ex prima fiat præiudicium ad secundam. sed non econtra, sed in superiori casu econtra, & ideo fieret præiudicium priori per posteriorem. vt inf. eo. l. rei, & sup. de iud. l. p minorem. Item alia ratione, quia in primo casu si pronuntietur mihi viam deberi, p̄sumitur qualitercunque, quod fundus sit meus: alioquin via mihi non deberetur, sed in isto licèt pronuntietur meus fundus, non præsumitur debita via, sed certè ambæ istæ rationes ad idem tendunt. Sed oppo. si primo petij viam, & postea fundum, & succumbam in fundo: nonne fit mihi præiudicium in via? Resp. non reo, sed vilitas fit reo, & rei fauore. hoc dicitur & facit sup. de ser. vrb. præd. l. 3. §. qui habet. & inf. eo. l. fundi.

h *Restitutionum*] i. ipsæ restitutiones, quia altera per patientiam, altera per corporalem traditionē. vt ff. de ser. vrb. præ. l. 1. §. fin. Vel dic, quod ex alia causa. nam fundus, vt meus, seruitus, vt debita, vt no. C. de vsufru. l. corruptionē. Quid ergo si simul intentet vtranque? Resp. primo fundum dēs petere: cum altera sit præiudicialis, ar. C. de adul. l. quoniā.

i *Non nocebit exceptio*] s. hæc, quod præiudicium petitioni viæ non fiat.

Quando duo iudicia sic se habent, q̄ absolutoria lata in primo parit exceptionem rei iudicatæ in secundo, & condemnatoria lata in secūdo parit reo præiudicium in primo concursus non admittitur: aliàs secus. h.d. cum duabus legibus seq. Bart.

Africanus. 1 †

LEX XVI.

FVndum * Titianum possides, de cuius proprietate inter me, & te controuersia est, a & dico præterea viā ad eum per fundum Sempronianum, quem tuum esse constat, deberi. Si à te 2† viam petam, exceptionem, quod præiudicium b prædio non fiat, c vtilem tibi fore putauit: videlicet, quod non aliter mihi viam d deberi probaturus sim, quàm 3 † si prius probauerim fundum Titianū meum e esse.

Paulus lib. 5 o. 4† ad edict.

LEX XVII.

SEd si ante viam, * deinde fundum Titianum f 5 †petam, quia & diuersa corpora sunt, g & causæ restitutionū h dispares sunt, non nocebit exceptio. i

Africanus. 6 †

LEX XVIII.

FVndi, * quem tuum proprium esse dicis, partem k à te peto, & volo simul iudicio quoque communi diuidendo agere sub eodem iudice. Item, si eius fundi, quem tu possideas, & ego proprium meum l esse dicam, fructus condicere tibi velim, quæritur, m an exceptio, Quod præiudicium fundo, partive eius non fiat, obstet, an deneganda sit. Et 7† vtrobique putat interuenire Prætorem debere: nec permittere petitori, priusquam de proprietate constet, n huiusmodi o iudicijs experiri. p

Marcellus. 8 †

LEX XIX.

OMnes exceptiones, q quæ reo competunt fideiussori quoque etiam inuito reo competunt. r

*Paulus lib. * de conceptione formularum.*

LEX XX.

EXceptiones opponuntur, aut quia factum sit, quod fieri oportuit, 9 † aut quia factum sit, quod fieri non oportuit: aut quia factum non sit, quod fieri 10 † debuit. s Quia factum sit, quod fieri oportuit, datur exceptio t rei venditæ, & traditæ, u & rei iudicatæ. x Quia factum est, quod fieri non oportuit, datur exceptio doli mali. Quia y non factum est, quod fieri debuit, vt bonorum possessionis z non datæ.

---

3 † lib. 9. Quæst. P. F. 10.

* ad intel. huius l. & seq. vide Fab. Acorōb. in l. naturaliter. §. nihil cōe. n. 87. & 112. de acqui. poss. & ibi dē p Detum. n. 90 & per Corasi. nu. 77

2 † P.F. de est, à te.

3 † Si deē in P. F.

4 † al. 70.

* Viā pro intell. huius l. vide Fab. Acoromb. ī l. naturaliter §. nihil cōe nu. 65. de acqu. poss. vbi etiā Marmer. nu. 98. & Ant. Rub. nu. 188.

5 † P.F. petat.

6 † lib. 9. quæstio.

* Fūdi ad huius l. ī telectum vid Clau. Marmer. in l. naturaliter. §. nihil cōmune. nu. 72. de acqui. poss.

7† Vtrobiq; P.F.

8† Martianus li. 13. instit. P.F.

q *Omnes exceptiones*] cohærentes rei, & in integro statu rei, vt C. eo. l. defensiones, & C. de nō nu. pec. l. iam mandatori. Et no. q̄ hæc est huius l. sententia, q̄ si qua exceptio competit reo, eadem & fideiussori datur: fideiussor etiam inuito reo eam opponat. sub hoc enim prætextu, quia lex aliud sonare videtur, quàm velit, & magistri. & scholares sæpe decipiuntur, & secundum hoc non ob. sup. eo. l. exceptiones. & C. de non nu. pecu. l. si cui. & ff. d̄ do. ma. l. si fideiussor. & ī de lib. leg. l. si quis reū, & inf. de fideiuss. l. ex persona. & l. si testamento. & l. si stipulatus.

* Singulari. P. F.

9† P.F. oportet.

10† P.F. debuerat.

r *Competunt*] reo manēnte in integro statu. vt C. eo. l. defensiones. Acc.

s *Exceptiones*] CASVS. Exceptio competit ob id quod factum est. & fieri debuit. vt vendis mihi rem, & tradis. Item excep. rei iudi. quando à me eam petis, repello te per excep. quandoque ob id, quod est factum, quod fieri non debuit. vt doli mali excep. quandoque ob id, quod non est factum. quod dic. vt in gl. fin.

t *Quod fieri debuit*] potest adiici quartus modus, q̄a non fit, q̄d fieri non oportet, q̄d potes habere per multa exēpla, vt in omni exceptione, intentionis maximè, vt ff. eod. l. 2. Acc.

u *Et tradita*] vt sup. de excep. rei vend. l. 1. Acc.

x *Iudicata*] quia iudicatum est, pro reo, qui ius habebat idē econtra si contra eum. & soluit. vt inf. tit. 1. l. si quis cum totum. §. planè. si autem est damnatus. & nō soluit non habet locum exceptio hæc.

y *Quia*] veluti si patronum in ius vocauit.

z *Possessionis*] veluti si emancipatus à debitore hereditario

petat, nondum petita bonorum possessione repellitur excep. non petitæ bon. pos. & no. q impropriè ponitur hæc excep. cum non data bono. poss. nulla sit actio contra hæreditarũ debitorem, vel dic. q fuit petita bon. pos. & ita agnita: vnde competit actio, sed obstat exceptio, quia data nõ fuit a Prætore vico secundum Ioan. sed hodie fortè non obstat, vt C. qui admit. ad bo. pos. l. fi. Item in bonorũ possessoria, hæreditatis pet. potest poni, quæ non competit non habita bon. poss. vel etiã rei vendi. contra singularem possessorem rei hæreditariæ.

1† Hermogenianus. P. F. lib. 4. Membranarũ. Neratius.

Neratius. 1†

LEX XXI.

REi maioris pecuniæ præiudicium fieri videtur; cum ea quæstio in iudicium deducitur, quæ vel tota, [a] vel ex aliqua parte communis est quæstioni de re maiori.

Paulus. 2†

LEX XXII.

EXceptio est 3† contradictio, [b] quæ modo eximit [c] reum à damnatione: modo minuit [d] damnationem.

¶ Replicatio [e] est cõtraria exceptioni, 4† & quasi exceptionis exceptio.

Labeo lib. 6. 5†

LEX XXIII.

PAulus [f] ait, 6† Si quis statuam in municipio ea mente posuit, vt ea municipij esset, & eam petere vult, excludi eum oportet præscriptione in factum data.

Hermogenianus. *

LEX XXIV.

FIliusfam. [g] exceptionem iurisiurandi patri quærit, [h] si eum dare non oportere iurauerit.

2† li. fing. de varijs lect. P. F.

3† In P. F. conditio, ea quæ dicta q sub conditione concipiebatur. P. F.

4† P. F. exceptio, absque &.

5† Pythanõ, a Paulo epitomatum. P. F.

6† al. incip. si quis statuam.

* li. 6. iuris epitomarum. P. F.

a *Vel tota*] de tota pone exemplum sup. e. l. fundũ, & l. fundi. De parte, vt quando ante litẽ contestatam in peti. hær. agit petitor5 debitores hũditarios, vt dixi sup. eo. l. si post. alia exempla da, quæ no ẽ. de iudi. l. per minorem. Acc.

EXceptio] CASVS. Dicitur, q exceptio est cõtradictio, q quã quis q̃q; consequitur absolui in totum, vt exceptio rei iud. & similes, q̃que consequitur, vt in minus condemnetur, vt excep. quam opponit vir, vt dotem reddere non teneatur, nisi in quantum facere potest. idem in patrono. & similib. Replicatio autem est exceptionis exclusio. Fr.

b *Contradictio*] aliàs contradictio, & alias contradictio, qualiter in Victoriano. exemp. legitur.

c *Eximit*] vt rei iud. & similes.

d *Minuit*] vt ea, quæ facit damnati in quantum facere potest. vt sup. eo. l. exceptiones, quæ personæ.

e *Replicatio*] facit sup. eo. l. 2.

PAulus] CASVS. Posui statuam in clui. Bono. eo animo vt sit huius ciuitatis si modo volo eam tollere, opponitur mihi excep. in factum. Fran.

f *Paulus*] facit ẽ. de acq. re. do. l. statuas. & ẽ. de priui. cred. l. Portius. & sup. quod vi, aut clam. l. is. qui in puteum. §. 1. & sup. de loc. pu. fru. l concedi. Acc.

FIlius fa.] CASVS. Filius iurauit patrem suum non teneri ad decem, quæ Titius petebat à patre, & hoc iramẽtũ præstitit deferente Titio dicitur, quod per hoc iramentum acquiritur exceptio patri. si modo conueniatur. Fr. Acc.

g Filius fa.] fa. sup. de iureiu. l. quanto magis. & inf. quarum rer. ac non da. l. filio.

h *Quæri*] est enim permissum ei patris conditionem meliorem facere, deteriorem non ita. Azo.

De exceptione rei iudicatæ.

TITVLVS II.

Sentẽtia lata contra vnũ super vna re, non parit exceptionem rei iudicatæ contra alterum super alia re, hoc primo. Nec etiam contra eundẽ & super eadem re, si causa, propter quã fuit lata, cessat. hoc secundo. Si verò nõ cessat tũc bene parit cõtra eundem, & etiam contra alium, qui re putatur eadem persona, si iterum agat pro eadem re, & ex eadem causa: licet intendat actionem diuersam h. d. Pau.

VIpianus lib. 2. ad edict.

LEX I.

CVm res inter alios iudicatæ nullum aliis præiudicium [i] faciant: ex eo testamento, vbi libertas data est, vel legatum, agi potest, [k] licet ruptum, [l] vel irritum, [m] vel non iustũ [n] dicatur testamentum: nec si superatus fuerit legatarius, præiudicium [o] libertati fit.

Idem. *

LEX II.

QVi cum hẽde eius egit, [p] qui filium præterierat,

¶ Cui detur, victori inquam, & non victo. & quando, hæc recte dicitur. quam habes inf. eo. l. si mater. l. 2. ad quas transeat, ut inf. eo. l. si ab intest. & l. item & l. si mater. §. hoc iure. & l. si cum testamento. §. fi. supple per similitudinem patũi. quod est supra de pact. l. 6 & hæred. §. fin. & l. si dari stipuler. & C. si vnus ex pluribus l. 1 & sup. de inoffic. test. l. postumus. §. si quis. et infra de adult. l. denunciasse. §. quæritur, an alius. et inf. eadem l. si mater. §. hic iure. l. fin. et §. fi. et si gener. et § finali inf. eod. l. exceptio rei. iud. et l. iudicata. ẽ. respons. & §. fin. & sup. de re iud. l. sæpe. et sup. de inoff. testamen. l. Papinianus. & sup. de transac. l. 2. in fi. et l. fin. contra secundam Ioan. Accurs.

Superiori coniun. tit. hunc Cuiac. qui & alia adnot.

CVm res] CASVS. In quodam testamẽto inter cætera, quæ erant relicta, erant legata & libertates. Tidem vnus ex legatarijs petijt legatum, & succubuit, quia testamentum inuentum fuit non valere, vt quia ruptum agnatione posthumi, vel irritũ, q̃ritur an hoc præiudicet seruis quibus relictæ sunt libertates? Et dicitur quod non, quia res inter alios acta aliis non præiudicat. Fran. Accursius.

* li. 13. ad edi. P. F.

i *Præiudicium*] vt sup. tit. 1. l. Modestinus. ni fi in casibus, quos dic. vt no. C quib. res iu. non nc. l. 1. & facit sup. de transac. l. 3. in princ. Azo.

k *Licet*] ad libertatem, vel legatum. Acc.

l *Ruptum*] agnatione posthumi.

m *Irritum*] capi. dimi. Acc.

n *Non iustum*] idest non solenne ad quæ facit inf. de fal. l. si quis legatum. Acc.

o *Præiudicium*] plenum, sed qualequale. argum. sup. de re iudic. l. sæpe. Sed contra, supra de inofficio testam. l. Papinianus. fi. si ex causa. Solu. vt ibi. nam ibi rumpit, quod est hic declarat. & sic hic contra nullum præiudicat. Item contra. sup. de pign. l. 3. in prin. Sol vt ibi. Acc.

QVi cum hærede] CASVS. filium emancipatum præterijt, & extraneum instituit, & reliquit legatum Titio. Titius. cum vellet petere legatum, opposita fuit excep. quod emancipatus contra tabu. agebat. & postea volebat agere pet. hæredi. & sic succubuit Titius. Tandem emancipatus omisit contra tabu. dicitur, quod ipse Titius restituitur in integrum, vt possit adhuc petere legatum. Francis. Accurs.

p *Qui cum hærede eius egit*] petendo legatum, sed secus in creditore habetur. vt sup. ad Treb. l. cum hæredum ex Treb. hodie idem in legatarijs. vt in cõtrario. C de pet. hær. l. fi. lex tamen alia etiam in legatarijs idem dicit vt sup. si cui plus quam per l. Fab. l. hæc autem. §. 1. Azo.

a *Si non*] verba exceptionis. Accurſius.
b *Eat*] emancipato præterito. Accurſius.
c *Poſſit*] quia fieret præiudicium peti. hær. quam eſt propoſiturus, qui petit contra tabulas.
d *Omittente*] vel expreſsè, vel tacitè per temporis curſum. Accurſius.
e *Filio*] cum enim emancipati mentionem facit: an idem in ſuo præterito? Rñ. tunc ab initio ipſo iure teſtm eſſet nullũ: nec tractu tpis conualeſceret: vt Inſtit. de exhær lib. in princ. Sed de æquitate i cõualeſceret vtiliter, ſi ille ſuus filius nihil auocare vellet: vt ſup. de iniu. teſta. l. filio, & l. poſthumus. Item dic hic bonorũ poſſ. edicti alem: nam decretalem repudiare non poteſt: vt ſup. de ſuc. edic. l 1. §. decretalis. Accur.
f *Reſtituatur*] per in integ. reſtitu. vi no. ſ. de tranſac. l. 3. §. 1. & facit ĩ. de act. & obl. l. qui cum hærede. & ſup de cõtratabu l. ſi præteritus. & ſup. de bon. libert. l. quandiu. & inf. de iure fiſc. l. apud. Accur.

1† P. Flo. ac ſi.

2† obmittente.

Vlianus] CASVS. exceptio rei iudicatæ habet locum, quando eadem quæſtio iterum inter eaſdem perſonas mouetur: hinc eſt, q̃ ſi ſingulas res petij rei vendi. & ſuccubui, poſtea eaſdem volo petere, vt hæred. ex eadem cauſa, vt prius: certè repellor excepũ rei iud. idem econtra. Secundò dicit in l. ſeq. g̃ exceptio rei iudicatæ cõprehendit omnes perſonas, quæ poſſunt rem deducere in iudicium: quod expoſitè, vt in glo. Accur. quæ incipit: cum habeant legitimam &c. Hinc eſt, quod ſi tutor nomine pupilli egit, & ſuccubuit, obſtabit excep pupillo agere volenti. ĩmõ ſi procurator egit, & ſuccubuit, obſtabit excep. domino agere volenti ad idem. Tertiò dicit. Si ad eandem rem agat, qui prius egerat, & ſuccubuerat: licet alia act. nunc agat: obſtabit ei excep. rei iud & ponitur exemplum: vt ecce tenebaris mihi ad decem act. mandati poſtea tu veniſti ad gerenda negotia mea, & non exegi à te iſta decem. cum vellem agere contra te promiſiſti mihi iudicio ſiſti: forte quia immobilia non poſſidebas egi contra te actio. mandati, & ſuccubui. poſtea volo agere act. negotiorum geſtorum, vel certi condictione ad eadem decem: obſtabit mihi excep. & hoc dicit hæc lex. & duæ ſeq. Franc.

g *Petitis*] rei vendi.
h *Petat*] ex eadem cauſa non poſtea ſuperueniente. & facit ſup. de pact l. ſi vnus. §. item ſi pactus, & inf. eo. l. ſi quis in totum. §. fin. & ſup de peti. hæred. l. poſtquam. & ſup. de contra. tab. l. ſi poſt. §. illud.

i *Reiudicata. Solent*] cum habeant legitimam adminiſtrationem publicã, vel priuatã: publicã, vt tutor vel curator: priuatã, vt procurator & ideo ſi victus fuerit tutor, curator, procurator, exceptio obſtat pupillo adulto, & ei qui procuratorem dedit, & econtra. Cæterum ſi coniuncta perſona agat, quæ poteſt ſine mandato agere: vt ſup. de procur. l. ſed & hæ. ſi hæc perſona vincatur, nõ obſtat exceptio domino: niſi habeat ratum, vt inf. iud. ſol. l. 3. §. 1. & hoc in actore. & eius parte poteſt habere locum. Item ex parte rei poteſt locum habere quia ad defendendum omnes admittuntur oblata cautione iud. ſo. quo caſu, ſi ſententia feratur pro eo qui ſe obtulit defenſioni: prodeſt exceptio, ſi ab eo petatur, non autem noceret ei, ſi eſſet minor vel curator: vt inſ. eodem l. ſi mater. Loctore. & facit inſ. rem ra. hab. l. ſi fine. & inſ. de litig. l. 1. in fine.

& exceptione ſummotus eſt, 1† ſi non a in ea cauſa ſint tabulæ teſtaméti, vt cõtra eas b bonorum poſſeſſio dari poſſit: c 2† omittente d emancipato filio e bonorũ poſſeſſionẽ, non iniquè reſtituetur, f vt agat cum hærede. & ita Iulianus lib. 4. Digeſt. ſcribit.

Idem. *

LEX III.

IVlianus 3† lib. 3. Digeſt. reſpondit, exceptionẽ rei iudicat e obſtare, quoties eadẽ quæſtio inter eaſdẽ perſonas reuocatur. & ideo & ſi ſingulis rebus petitis & hæreditatem petat, h vel contra, exceptione ſummouebitur.

Idem. *

LEX IV.

REi iudicatæ exceptio tacitè continere videtur omnes perſonas, quæ rem in iudicium deducere ſolent. i

Idem. *

LEX V.

DE * eadem k re agere vẽ, & qui nõ eadẽ actione agit, qua ab initio agebat, ſed etiam ſi alia experiatur, de eadem tamen re: vt puta, ſi quis mandati acturus, l cum ei aduerſarius iudicio ſiſtendi cauſa promiſiſſet, propter eandem rem agat negotiorum geſtorum, m vel condicat: de eadem re agit. Rectè itaque definietur, eum demũ de eadem 4† e non agere, qui prorſus rem ipſam non perſequitur. Cæterum, cum quis 5† actione mutata experitur, dummodo de eadem re experiatur (& ſi diuerſo genere actionis, quam inſtituit) videtur de eadem 6† re agere.

Paulus. *

LEX VI.

SIngulis * controuerſijs n ſingulas actiones, o vnũ que iudicati finem ſufficere, p probabili ratione placuit: ne aliter modus litium multiplicatus, ſummam atque inexplicabilem q faciat difficultatem, maximè, ſi diuerſa pronunciarentur. r Parere ergo 7† exceptioni rei iudicatæ, frequens s eſt.

K D *Eadem*] eſt modo cauſa petendi eadẽ ſit, quæ ab initio idem eſt priori iud. cio. Accur.
l *Actorem*] & egit, alias non obſtaret rei iud. exceptio niſi egiſſet, & ſententia lata eſſet. Accur.
m *Negotiorum geſtorum* ponit, quod tenebatur actione mandati ad decẽ: poſtea illa deuoluta ſunt in actione neg. geſt. puta, quia à ſe non exegit cum ipſius abſentis geſſeret negotium ſine mandato poſtea: vt ſ. de neg geſt l. diuortio. & ſup. man. l. ſi remunerandi. §. apud Iul. & l. ſi negotia. & facit ſup. de act. em p. l. non eſt nouum, & de tutelar. l. duob. ſ. exceptio. & C. de eden. l. edicta. & Inſtit. de act. l. ſi quis aliud. & ĩ. eod. l. cum quæritur. Azo.

4† P. F. de eſſ. eadẽ.

5† Aliàs actionem mutat. &c.

6† P. F. de ea re.

Si quis eum totum] CASVS. Petij rẽ totã: & ſuccubui. nunc pro parte eiuſdẽ rei ex eadem cauſa: dr. q̃ obſtabit excep. rei iud. nec eſt vis, ſiue id, q̃ petij conſiſtat in corpore, ſiue in quãtitate, ſiue in iure. & de hoc vltimo da exẽpium. vt habes in glo. dñi mei Accur. quæ incipit: vt in vſur. &c.

Si ſingulas res petij rei vendi. & ſuccubui. poſtea volo petere, vt hæred. ex eadem cauſa, vt prius: certè repellor excepũ rei iud. idem econtra. Secundò dicit in l. ſeq. g̃ exceptio rei iudicatæ cõprehendit omnes perſonas, quæ poſſunt rem deducere in iudicium: quod expoſitè, vt in glo. Accur. quæ incipit: cum habeant legitimam &c. Hinc eſt, quod ſi tutor nomine pupilli egit, & ſuccubuit, obſtabit excep pupillo agere volenti. ĩmõ ſi procurator egit, & ſuccubuit, obſtabit excep. domino agere volenti ad idem. Tertiò dicit. Si ad eandem rem agat, qui prius egerat, & ſuccubuerat: licet alia act. nunc agat: obſtabit ei excep. rei iud & ponitur exemplum: vt ecce tenebaris mihi ad decem act. mandati poſtea tu veniſti ad gerenda negotia mea, & non exegi à te iſta decem. cum vellem agere contra te promiſiſti mihi iudicio ſiſti: forte quia immobilia non poſſidebas egi contra te actio. mandati, & ſuccubui. poſtea volo agere act. negotiorum geſtorum, vel certi condictione ad eadem decem: obſtabit mihi excep. & hoc dicit hæc lex. & duæ ſeq. Franc.

n *Singulis et controuerſijs*] vnam controuerſiam dicit vnam cauſam, ideſt factum illud, ex quo actio naſcitur: de quo, cũ ſemel actum fuerit, quamuis actione, & occaſione aliarum actionum non debet iterum quæri de eodem, ſaluo ſi plus eſt in ſecunda. vt inf. vi bo. ra. l. 1. Item eo ſaluo non fuit omnes cauſas perſecutus, cum actio eſſet generalis: vt C. de iudi. l. 2. & ſecundum hoc poteſt poni caſus per has ll. vt inf. de actio. & oblig. l plura. & de pecu. l. hinc quæritur. 1. reſpon. & ſup de noxa. l. in delictis. §. ſi. No. etiam, quod nõ licet plures ſimul proponere. vt hic. & inf. de reg. iu. l. nemo ex §. quoties. niſi in caſu: vt ſupra quorum leg. l. 1. §. quod ait Prætor & facit inf. de ver. ſig. l. ſi qua pœna. Item no. ex eo, quod ſubijcit de infinitate vitanda. ad quod eſt ſupra de dam. infe. l. ſi finita in prin. Item no. de conſuetudine. ſic ſ. de publ. l. ſi publicanus. §. ſi. Accur.

7† Exceptionem.

Actiones plures, an ſimul proponere liceat.

o *Actiones*] ideſt, vnam actionem ex multis ad idem competentibus.
p *Sufficere*] & excipi de re iud. licet alia actione agatur.
q *Inexplicabilem*] per hoc non remouet, quin liceat plures actiones proteſtari & p alterã proteſtamur, quod petimus. verum ſi propoſita vna pronunciatum ſit contra me: obſtabit exceptio. ſi ita agam act. ex eadem cauſa. aliter dicẽdo. inexplicabilis eſſet litium finis. & hæc ſecundum quæſtiõ. ſed de hoc dic vt no. ſ. de trib. l. quod in hæredem. l. eligere.
r *Pronunciarentur*] nunc pro actore, nunc pro reo.
s *Frequens*] ideſt conſuetum eſt.

& in litera subijcitur exemplum de corpore. vt si petij totũ fundum rei seruit. & succubui: postea volo petere partem eiusdem fundi pro diuiso. vt à fossato supra, vel pro indiuiso. vt partem dimidiam, vel tertiã, obstabit mihi exceptio. Idem si petij duas res. & succubui: postea vnam ex his tantũ volo petere: ea eadem causa obstabit mihi exceptio. Postea dicit, petij fundum, & succubui: postea volo petere arbores excisas de fundo prędicto, vel si petij domũ, & succubui, nunc volo petere tigna, vel lapides ex eadẽ causa, vel petij nauem, & succubui: postea volo petere tabulas eiusdem nauis, vel si petij ancillam quam dicebam prægnantem, & lite pendente concepit, & peperit, & succubui: postea volo petere partum eius: quæritur an in omnibus istis casibus obstet exceptio rei iudicatæ. Et dicitur quod ferè in omnibus istis casibus obstat exceptio, & benè dixi ferè, quia in casu illo vbi petij insulam, & succubui, & postea volo petere lapides, vel tigna domo destructa: dicitur quod non obstat exceptio. & traditur notabilis ratio in litera. idem est in fructib. fundi, vel partu ancillæ. nã petito fundo, vel ancilla, si succubui, benè possum petere partum eius, vel fructus: nisi in petitione fundi, vel ancillæ obtinuerim, & restitutus mihi fuit fundus, vel ancilla cum æstimatione fructuũ, vel partus: nam amodò fructus non possum petere. In fine regula traditur notabilis in litera, & h.d. hæc lex. & seq. Fran.

Qui petit totum, & succumbit, obstat exceptio rei iudicatæ, si postea vult petere partem ex eadem causa, secus si ex diuersa. Paul. de Castro.

VIpianus. 1†

LEX VII.

SI qua 2† cum totum petisset, partem petat, exceptio rei iudicatæ nocet. nam pars in toto est. [2] eadem enim res accipitur, & si pars petatur eius, quod totum petitum est. nec interest, vtrum in corpore hoc quæratur, an in quãtitate, vel in iure. [b] Proinde [c] si quis fundum petierit, deinde partem petat, vel pro diuiso, vel pro indiuiso, dicendum erit, exceptionem obstare. Proinde & si proponas mihi certum locum [d] me petere ex eo fundo, quem petij, obstabit exceptio. Idem erit probandum, & si duo corpora fuerint petita, mox alterutrum corpus petatur: nam nocebit [e] exceptio. Idem si quis fundum petierit, mox arbores excisas [f] ex eo fundo petat, aut insulam petierit, deinde aream petat, aut tigna, vel lapides [g] petat. Item, si nauem petiero, postea singulas tabulas vendicem.

1† lib. 76. ad edict. P. Fl.

2† P. Fl. si quis.

a *In toto est*] vt inf. de reg. iur. l. in toto. & pars.

b *In iure*] vt in vsufruct. vt si petij totius fundi vsumfruct. & postea partis: nam diuisionem recipit, vt not. supra de vsufruct. l. 5. in cæteris seruitutibus secus, quia indiuiduæ sunt. vt supra ad legem Falcid. l. prima, §. si vsusfructus. licet quidam etiam in eis ponant casum. vt si petij viam, & postea petio iter, quod nihil est, quia tunc aliud petio cum aliud sit via & aliud iter. vt sup. de seruitu. vrbanor. prædio. l. 1. & infra l. si mater, § si quis iter. Item potest poni in hæreditate, quæ est ius infra §. fina & supra de pact. l. si vnus, § antepenult. Item potest poni, si primo petij fundum, postea vsumfruct. causalem secus autem si formalem. vt infra eodem, l. si cum testamento §. si fundum. & facit supra, de lega. secundo l. cum filius. §. dominus. Item facit ad l. supra de damn. infect. l. dies. §. si intra. & infra de verborum oblig. l. qui vsumfruct. & infra eodem. l. legi. & infra de verb. signi. l. recte dicimus. § fi. & l. appellationes. & l. pupillus. §. fin. est. argu. contrarium.

c *Proinde*] exemplum de corpore.

d *Certum locum*] non habita mentione partis.

e *Nam nocebit*] vt & inf. eo. l. si cum testamento.

f *Excisas*] argum. contra. sup. de pign. actio. l. si conuenerit. §. si quis.

g *Lapides*] ex eadem causa qua petijt fundum, aliud si ex alia. vt infra proxi. §. & facit supra de pact. l. si vnus. §. antepenultimo.

¶ Si ancillam prægnantem [h] petiero, & post litẽ cõtestatã conceperit, & peperierit, mox partũ eius petã: vtrũ idẽ petere videar, an aliud, magnæ quæstionis est. Et quidem ita definiri põt, toties eandẽ rem agi, quoties 3† apud iudicem posteriorẽ id quæritur, [i] quod apud priorem quæsitum est. In his igitur fere [k] omnibus exceptio nocet, sed in cæmentis, & tignis diuersum est: nã is, qui insulam petit, [l] si cæmẽta, vel tigna, vel aliquid, 4† aliud suum petat in ea conditione est, vt videatur aliud petere. [m] etenim cuius insula est, non vtiq;, [n] & cæmenta [o] sunt. 5† deinde, ea quæ iuncta sunt ædibus alienis, separata [p] dominus vendicare [q] potest.

¶ De fructibus eadem quæstio est, & de partu. hæc enim nondum erant in rebus humanis, sed ex ea re sunt, quæ petita est, magisque est, vt illa exceptio [6†] petitori non noceat. [r]

¶ Planè si in restitutionem, vel fructus, vel etiam partus [s] venerunt, [t] æstimatique [u] sunt, consequens erit dicere exceptionem obijciendam. [x]

¶ Et generaliter (vt Iulianus definit) exceptio rei iudicatæ obstat, quoties inter easdem

h *Si ancillam prægnantem, id est, quam dicebam prægnantem*, sed non erat. Acc.

i *Id quæritur*, ex eadẽ causa.

k *Fere*] quare dicit fere. statim subijcit. sed in cæmentis, &c.

l *Petij*] & succubuit. m *Aliud petere*] hic est contra. sup. proxi. §. fol. vt ibi. Item contra 5. ff pac. l. si vnus, §. antep. Sol. vt ibi.

3† per.

n *Non vtique*] semper, sed quandoque. Accur.

o *Cæmenta*] scilicet per consequentiam, licet hoc frequenter contingat, scilicet, quod cuius est domus, & cæmenta.

4† P. Pol. quid.

p *Separata*, nisi iam duplum consecutus fuerit per act. de tigno iniuncto.

5† denique P. F.

q *Vendicare*] vt & supra de acquirendo rerum dominio. l. adeo §. cum in fundo. & Inst. de rer. diuisi. §. cum in fundo.

r *Non noceat*] si habeas fine non. p. ana est. & tunc consonat supra proximo. §. idem si quis fundũ. & de pactis. l. si vnus. § antepenult. Si verò habeas, non noceat, vt habẽt ferè omnes cõmuniter, tunc concordat, quod supra dixi de cæmentis. & secundum virumque dic rem absolutum. Potest tertio legi prout habes nõ. scilicet, quod reus fuit condemnatus, & in mora, & sic non habet exceptio.

6† P. Flo. deest, petitoris.

vt infra eodem lege euidenter, & benè tunc continuatur: planè, &c. sed secũdum mediam positionem est contra. C. de liber. cau. lege fina. Solut. hic dominus inter duos. ibi liberalis causa agitur. vt ibi diximus. vel hic alia ex causa petijt ibi ex eadem causa qua contra matrem. & facit sup. de vsufruct. lege partum. Sed & in hoc quod lite pendente ex re petita peruenit, potest dici, quod si per se potest peti, non obsit exceptio rei iudicatæ. aliàs sic. vt C. de iudic. l. prima. & C. de posiul. l. quarta. & facit supra de rei vendic. l. diuersorium. §.

s *Venerunt*] nominatiui casus.

t *Venerunt*] hic dicit quando possessor condemnatus est.

u *Æstimatique*] quæ pro vel, & supple æstimatio eorum præstita est.

x *Obijciendam*] infra eodem l. euidenter. cõtra. Sol. benè dicimus condemnato proficere exceptionem, si tamen solutus vel soluere paratus est. sed à tali prodesse liberet nos dominus. Vel dic, obijcitur exceptio in eo in quo videtur: bi voluntas ait, scilicet cum præstitit æstimationem, cum sit emptio. vt supra pro emptore. l. 3. & sup. de rei vend. l. eius rei. Item contra. sup. de lib. hom. exhi. l. 4. §. penul. Sol. specialia fauore libertatis.

personas eadem quæstio reuocatur, vel alio [a] genere iudicij, [b] & ideo si hæreditate petita singulas res petat, vel singulis rebus petitis [c] hæreditatem petat, [d] exceptione summouebitur.

¶ Idem erit probandum, & si quis debituum petierit à debitore hæreditario, [e] deinde hæreditatem petat: [f] vel contra, si ante hæreditatem petierit, & postea debitum petat: nam cum hæreditatem peto, & corpora, & actiones omnes [1] † quæ in hæreditate sunt, videntur in petitionem deduci. [g]

Iulianus. *

LEX VIII.

ITem parte fundi perita, [h] [2] † si familiæ erciscundæ, vel communi diuidundo agat, æquè exceptione summouebitur.

Absolutus in actione reali, vel mixta ex eo, quia nō possidebat, si postea incipiat possidere, potest iterum conueniri, & non habet exceptionem rei iudicatæ. Paul.

Vlpianus. *

LEX IX.

SIà te hæreditatē [1] petam, cum nihil possideres: deinde vbi cęperis aliquid possidere, [3] † iterum hæreditatē à te petam, an noceat exceptio ista? Et putē, siue fuerit iudicatum hæreditatem meam esse, [k] siue aduersarius (quia nihil possidebat) absolutus est, non nocere [m] exceptionem.

Legitur tribus modis in gl. secundum primam lecturam, quod sententia lata est solū in fauorē actoris: quia reus fuit condemnatus, & ius actoris declaratum: secundum secundam fuit lata solum in fauorem rei, qui reus fuit absolutus, quia nō possidebat, & ius actoris non fuit declaratum, secundum tertiam, quæ est notabilior aliis, fuit lata partim in fauorem actoris, quia ius suum fuit declaratū: partim in fauorem rei, quia reus fuit absolutus ex eo, quia non possidebat. Paulus Cas.

¶ Si quis fundum [n] * quē putabat se possidere, defenderit, mox emerit: re secundum petitorem iudicata, an restituere cogatur? Et ait Neratius, si actori iterum petenti obijciatur exceptio rei iudicatæ, replicare [o] eum oportere de re secundum se iudicata.

Exceptio cōpetens contra actorē, transit contra singularem successorem: non sic econuerso, & eodē modo exceptio cōpetens singulari successori, non transit ad auctorē, re ad ipsum reuersa. Paul.

¶ Iulianus scribit, exceptionem rei iudicatæ à persona actoris ad emptorē transire solere: [p] retrò autem ad auctorem ab emptore reuerti non debere. [q] Quare si hæreditatem petat, quia quædam possidebat, vnde in illis fuit condemnatus, & sic per consequentiam in alijs videtur absolutum, sed contra est. H.

l *Nihil possidebat*] quid si tunc possidebat: sed tū absolutus fuit quasi nō possidens: tū si postea agit: nūquid obstet exceptio rei iudicatæ? vī quod sic: vt alias in parte, qui iurauerit nihil esse in peculio, vt ff. de iureiur. l. quæstum. §. si pī. Econtra vī, quod non: cū sit male absolutus, nec possit dicere se pertinaciam absolutum, vt sup. de leg. 1. l. si seruus pluribus. §. 1. & de iudic. l. si Prætor. interrogabitur. n. an tunc sententiā possidebat, & sic per mendacium tūc vī absolutus, & sic nō nocet exceptio: an postea cępit, & tūc no obst. exceptio, ideo fuit absolutus, quasi non possideret, similis q̄st. o sit in d. §. si pater. sed dicam, quod huiusmodi in interrogationibus respōdere non tenetur secundum Ioan. & sic hēt exceptionē ex iniuriosa sententia, & adde quod no. inf. e. l. si quis ad exhibendū, & facit C. ad exhib. l. neq; & ff. e. l. fī rem meam, & l. si quis ad exhi. & sup. de proc. l. si post datum. Azo.

m *Non nocere*] quia vtrinque pro me iudicatum videtur.

n *Si quis fundum*] quē putabat se possidere, cœpisti defendere, & condemnatus fuisti, deinde fundum amisisti: & possidere cępisti: & si petitor agat actione prima, qua egit, qū obtinuit, & tu opponas exceptionem rei iudicatæ, ipse replicabit de re sīn se iudicata: vt inf. eo. l. euidenter. Iulius tamē est, qui prima actio agit & nō executioni sententiam petit mandari. Vel aliter dic casum. Primò absolutus fuisti, quia non possidebas, postea amisisti, & possidere cepisti, deinde actor egit, & obtinuit, & nunc iterum egit actione prima. Vel tertio pronunciatum fuit rem esse petitoris, & reus absolutus, quia nō possidebat, nec dolo desierat possidere, & sic vterq; vincit. Sed tunc quo pōt absolui, cum lite contestata non sit condemnandus? vt sup. de rei vendi. l. is qui? Respondebat se possidere, hic non: nec fuit interrogatus an possideret, & facit ad finem, §. inf. eo. l. euidenter, & sup. de pig. l. si fundus. §. creditor. Ac.

o *Replicare*] ne ei contra quem iudicatum est prodit rei iudic. excepti & inf. eo. l. euidenter.

p *Solere*] quę auctori ante vēditionem competebat, vt inf. tit. 1. l. pen. §. pen. & facit C. de euic. l. emptori. & inf. eo. l. si. matet. 1. Iulianus. Ité 5. vt nocet emptori quod venditori nocebat: vt sup. de pig. l. si superatus. §. fi. & inf. eo. l. exceptio.

q *Non debere*] scilicet si teneatur ad venditorem res, vel per-

a *Vel alio*] vel pro etiam.

b *Iudicij* id est, actionis.

c *Petit*] rei vendicatione.

d *Petat*] hæreditario iure: & hæc si ex eadem causa, ex qua primò petij res singulas: idem econtra, secus autem si ex alio: vt C. de petit. hæreditat. l. hæreditatis. Item quid si primò petam vnam petij, & succubui: nunc ex eadē causa totam hęreditatem petam: an obstet exceptio? Respō quidā. si ideo primo succubui, quasi non sim hæres, obstat, si verò quasi non sit hereditaria, tunc non: argu. C. de euic. l. 1.

e *Hæreditario*] & succubuit.

f *Petat*] id est, agat contra eundem debitorem petendo hęreditatem, cum se hæredem contendat, vt sup. de pet. hæredit. l. nec vllam. §. fin. & l. seq.

g *Deduci*] vt & supra de pet. hæred. l. item videndum. §. fi.

h *Item parte petita*] & amissa.

SIàre.] CASVS. Ego Franciscus egi contra te pet. hæredit. & fuisti absolutus, quia non possidebas aliquam rem hæredit. postea cepisti res hęred. possidere, & iterum volo agere cōtra te petitione hæredi. benè possum. Idē est, sicut primò, si egi, iudicatum fuit me esse hæredē, & fuisti condemnatus in restit. rerum hęredit. quas possidebas: nam si amodò aliquas alias incipias possidere, & iterum velim agere contra te petit. hæred. benè potero.

¶ *Si quis*] Pone casum, vt habes in gl. domini mei Accursij quæ incipit quem putabas, &c.

¶ *Iulianus scribit*] Ego Franc. petij à Titio quedam fundum, & succubui, postea Titius fundum istum vendidit Sempronio, & tradidit. si eundem fundum à Sempronio petam: obstabit mihi exceptio rei iud. & sic excep. ista competens venditori vadit ad emptorem, non ita econtra: vt si egi contra emptorem fundi ad fundum, quem emerat, dicens meum, & succubui, & hic fundus reuertatur ad venditorem, puta ex causa redhibit vel simili de causa, & eundem fundum ab illo venditore petam, non obstat mihi exceptio. Hinc etiam est, si rem hæred. quam dicebam meam, vēdidisti, & tradidisti & eam ab emptore euicti: si eam à me petas, non obstat tibi exce. ex persona emptoris. Item si succubui agendo contra emptorem: non obstat mihi, nec agam ad eandem rem contra venditorem, & h. d. §. & lex seq Franc.

i *Si à te hæreditatem*] aliter si iudicatum esset non esse meam.

k *Meam esse*] Sed de hoc casu quæ dubitatio erat? Resp. &

l *quæ eunque.*

m *lib. 51. Dig. P. F.*

n *aliàs, qui P. Fl. dec. ff.*

o *lib. 75. ad edict. P. F.*

p *P. F. hæreditatē petam.*

per reddhibitionem, vel per pactum legis cõmissoriæ vel ad dictionis in diem: quibus casib. lata sententia pro emptore vel contra eum, nec prodest, nec nocet venditori: sin quosdam. Sed Ioan. dicit in prædictis casib. transire: quia redhibitio talis similis est venditioni, & fit accessio possessionis venditori: vt sup. de acq. poss. l. Pomponius. §. præterea, & sup. de vsuf. l. si hominem. & ff. mand. l. si ex duobus. §. vendidi. Et qd hic dicit, intellige eo casu, qñ res rediit ad venditorem, quia recidit emptor à possessione, & venditor accepit sine vitio: quib. casib. non prodest agenti, & vincêti contra emptorem, vt subijcit: nec nocet si emptor vincit: vt ff. l. proxi. sed certè sic non esset differẽtia, si dicas, sine titulo redire: cum & idem esset, si & primus trãsitus esset sine titulo quod hæc lex vult esse differentiam: vnde teneas primam, & reddere rõnem: qa vẽditoris interest prodesse emptori: sed non econtra, vt su. de pact. l. fideiussoris, nec obest, de accessione possessionis: qa hic hominis factum, & labor ibi non. Vel dic tertiò, qp emptor fuit absolutus antequ emeret, & postea emit, & randẽ redhibuit, & facit ff. de pi. l. 3. §. fi. & su. quod quisq; iur. l. 3. §. si is. & de ser. l. pro parte. Sed arg. cont. de iure iu. l. duob. §. 1. & de pecu. quæsitum. §. si annus. & de pact. l. si cũ emptore. in prin. & ad Treb. l. facta. §. si hæres.

1 ‡ lib. 51. Dig. P.F.

2 ‡ lib 75. ad edict. P.F.

* Quærit de solẽni dubio, an fassa retractare possit pretextu testi de nouo reperti, sicut iuramentũ iudiciale ff. l. fi. C. de reb. cre. & iureiurando. cũ ibi plenè nota. & dicit Lu. Ro. in suis singul. fol. 6. singula. 195. latè examinat hãc qstionẽ tãdem cõcludit, qp retractat sniã, per gl. l. l. §. ró. su. quẽ ad mo. testa. ape. pro qua dicit hic esse casũ in hac l. ff. ri. testè antuenti, qui text. probat cõtrarium, si bñ ispiciat. Bol.

a *Rem*] scilicet eius hæreditatis quam possidebat: sed ego asserebam me hæredem verum, quod tu negabas.

b *Si non ea*] verba exceptionis, recte agens si non ea, &c.

c ‖ *Item si victus* ab emptore, & postea actione in rem à te petiero. Accur.

d *Tu*] scilicet possidens.

LEX X.

ITem si victus [c] fuero, tu [d] aduersus me exceptionem non habebis.

Si in petitione hereditatis pcedat generalis petitio, & spãlis persecutio, obstat exceptio in oĩbus casibus nisi actor ope restitutionis iuuetur. Ba.

Vlpianus. 2 †

LEX XI.

SI mater [e] filij impuberis defuncti ex senatusconsulto [f] bona vendicauerit, [g] idcirco, quia putabat rupto [h] patris eius testamento neminẽ esse substitutũ, [i] victaque fuerit, quia testamentum patris ruptum non erat: postea autem apertis pupillaribus tabulis apparuerit 3 ‡ non esse ei substitutum: [k] si peteret rursus hæreditatẽ, obstaturũ exceptionem rei iudicatæ, Neratius ait: ego exceptionem obesse ei rei iudicatæ nõ dubito: sed ex causa [l] succurrendum erit ei, quæ vnam tantum causam egit rupti testamenti.

In actione reali si ẽ petitio generalis, & persecutio specialis, obstat exceptio in omnibus casibus, secus si vna causa specialiter exprimatur Bart.

¶ Denique & Celsus scribit, Si hominem [l] petiero, quẽ obeã rem meum esse existimaui, & is mihi non restituat, sed dicat se ex causa fiduciæ mancipio accepisse, & ideo se retinere: quia pecuniam, quam ob eum dederit, non recipiat: quæritur, an rem meam petendo, vincam? Et ait, si quidem ego, cum mancipio dares, pecuniam ei credidi, vt ille mihi rem meam mancipio daret, nec ille mihi dedit, nec ego recepi, vincam: quia nec ille mihi pecuniam debet, nec ego rem meam: quod si ego pecuniam ei dedi, vt rem meam mancipio mihi daret, ille autem pecuniam quidem accepit, rem autem meam mancipio mihi non dedit, ego autem pecuniam ei non dedi, vt rem meam mancipio mihi daret, sed vt ei fiduciæ causa mancipio darem

gue: quia aut ago reali, aut personali. primo casu si absoluitur, ga non possidet: ago postea incipiente eo possidere: vt sup. eod. l. si à te. l. prin. & inf. l. si rẽ, & l. si qs ad exhib. & C. ad exhib. l. deniq; nam cessat causa absolutionis, vt sup. eo. l. si à te, & l. 2, si vero absoluitur, quia nõ probo me dũm: nocet in re petita, non in alia, vt inf. eo. l. si ex testõ: sed & in eadem obstat, si generaliter petij, i. origine petitionis in libello nõ nominata obstat: licet ex alio tunc putarem me dominũ, quàm nunc. vt hoc §. denique, & inf. §. eandem, in fi. §. quod tamen fallit in matre, quia mater, vt in pri, resp. huius. l. ferus autem si originem nominauit. vt §. si qs autem, & hoc si ago ex veteri dominio. Si verò ex superuenienti post sententiam, non nocet, nisi fingat ei, & tũc competisse, vt

a † Dicebamus. §. eandem. Secundo casu, si ego personali nõ nominata origine petitionis in libello, aut ꝯ sequor simpliciter dicens debitũ non allegans causam: & tunc nocet in omnibus. vt C. de anna. exceptio. l. fi. aut ex certa cã, vel causis

† ante. I. H. prosequor. & tunc licet in omnibus noceat, replicabitur tamẽ. vt C. de iud. l licet, & de his ẽt no. C. ad exhi. l. neque. Accur.

Traditus] hoc non expressit, aliàs cõtra esset inf. proximo, §. Accur.

b *Ab alio esset*] aliàs esset.

c *Si quis autem*] facit C. de inge. ma. l. pen. Accur.

d *Obstabit*] & ita per adiudicationem res subducitur de iudicio. sicut aliàs per vsucap. vt sup. fam. erciscund. l. sed & si, facit §. fam. erciscund. l. hæredes eius. §. desc ribit.

e *Nã & si à te*] mutat personas, i. ego, qui fui superatus à vendi tore tuo. fuissem superatus à te, idem est.

f *Pertẽdem*] & succubuissem. Accur.

g *Eandem causam*] non solum identitas personarum facit eandem causam esse. vt sup. proxi. sed identitas originis petitionis.

h *Origo*] origo petitionis, & causa petitionis idem est, vt inf. eo. l. & an eadem in prin.

i *Peto*] & succubuero.

k *Hominem*] causa adiecta. & victus sum,

l *Alia causa noua*] non implicat dictio. alia. quia nulli dominium primo habui, & sic etiam intẽtionis. & rei iud. cõ petit exceptio. si vero acquisiui, nulla cõpetit. vt & inf. e. l. si is qui hæres. in prin. vel dic. ꝙ dominus eram, sed nunc ex alia causa extrinseca sũ dominus. vt inf. ibi. forte. &c. Sed quæro. quid si possidebat aliquis rem tuam, quã petijsti, &

quòd mihi traditus [a] ab alio est, [b] cum is ex hæreditaria causa meus esset, rursus petenti mihi obstaturam exceptionem.

¶ Si quis autem [c] fundum petat suum esse, eo quòd Titius eum sibi tradiderit, si postea

[1] † eum alia ex causa petat, causa adiecta non debet summoueri exceptione.

Exceptio competens venditori, transit in emptorem. B.

¶ Item Iulianus scribit: Cum ego & tu hæredes Titio extitissemus, si tu partem fundi, quem totum hæreditariũ [2] † dicebas, à Sempronio petieris, & victus fueris, mox eandem partem à Sempronio emero, agenti tibi mecum familiæ erciscundæ obstabit [d] exceptio, quia res iudicata sit inter te, & venditorẽ meum: nam & si [3] † à te [e] eandẽ partem petijssem, [f] & agerem familiæ erciscundæ, exceptio mihi obstaret, quòd res iudicata sit inter me, & te.

Si in actione reali proponatur petitio generalis, absoluitoria tata parit exceptionem rei iudicatæ ex omni causa, quæ tunc competebat: secus, si ex causa, quæ de nouo supereniat: nisi fingatur retro competisse. Bar.

¶ Eandem causam [g] facit etiã origo [h] petitionis. Cæterum, si fortè petiero [i] fundum, vel hominem, [k] mox alia causa noua [l] post petitionẽ mihi accesserit, quæ mihi dominium tribuat, [m] non me repellet illa exceptio: nisi fortè intermissum dominiũ medio tempore redijt quodam postliminio. Quid enim si homo, quẽ petierã, [n] ab hostibus fuerit captus, mꝰxq; postliminio receptus? Hac [4] † exceptione summouebor, quia eadẽ res esse intelligitur. At si ex alia causa dominium fuerim nactus, non nocebit exceptio, [o] & ideo si fortè sub conditione res mihi legata fuerit, deinde medio tempore acquisito dominio [p] petam, [q] mox existente cõditione legati rursus petam, [r] putem non obstare exceptionem. Alia enim causa fuit prioris dominij, hæc noua [s] nunc accessit. Itaque acquisitum quidem postea dominium aliam causam facit, mutata autem opinio petitoris non facit, [t] vtputa opinabatur ex causa hæreditaria se dominium habere, mutauit opinionem, & cœpit putare ex causa donationis, hæc res non parit petitionem [u] nouam: nam qualecunque, [x] & vndecunque [y] dominium acquisitum habuerit, [5] † vendicatione [z] prima in iudicium deduxit. [a]

Seruitus itineris diuersa est à seruitute actus: ideo succumbens in prima, non repellitur à petitione secunda. Paul.

¶ Si quis iter petierit, deinde actum petat, puto fortius

victus fuisti: deinde ad te peruenit possessio eiusdem rei, & eam vẽdidisti, & dominium trãstulisti: postmodum ab eo emisti, vel ab alio, cui emptor vendidit: iterũ peruenit possessio ad eum, qui te victo tu agere vis contra eum: quia ex noua causa factus es dñs: quæritur verum possit Resp. obstare exceptio rei iudicatã ei a quo postea emisses? Bartolus hic quæ. 1. ff. de except. rei iudicatæ. Resp. si dñs ante ꝙ cum conueniatur, creditori obligauit, & priuatus fuit: dicit creditor ex pacto, vel ex l. Titio vendidit. & postea quondã dñs à Tito euictus, cũ quid obstabit exceptio? Resp. nõ: quia cui a quo emit, nõ esset obstatura, vt ꝙ. e. l. fi. in *Tribuat*] ex qua nunc ago.

[1] † P. Flo. deest hic.

n *Quæ mihi dominium*] ab a quo. q possidebat meum hoiem ante quam caperetur. Azo. *Nõ me repellet exceptio*] & facit ad hoc §. ad exhib. l. de e. §. sepiꝰ. & inf. e. l. si is, q his, in prin. & ã. de dam. inte. l. dãni. §. si is q. & sup. ã exc. iu. l. cũ exceptione. & ã. de trãsac. l. q cũ tu. t. resp. & sup. de euic. l. vẽdicantẽ. & ã. de iure. iu. l. duobus, §. exceptio & C. de petit. hęred. l. hæredita.

o *Dominio*] puta eum rem medio tpe. vel dñs fecit me hẽdẽ. Sed qd si ex testo alicui legati iure petijsse. & succubuisset? Rñ. si nõ qa nõdũ extiterat cõdõ: ñ obstabit exceptio, si vero quasi ñ legatũ, fortè secus: quia non rediit postea noua causa, quod hic exigit.

[2] † P. Flo. habuit.

p *Petã*] & succubã.

q *Mox petam*] Sed nunqd ex pluribus causis potiũ hic dominium? Vt ꝙ. nõ vt sup. de acq. poss. l. 3. §. ex plurib. ac hic innititꝰ ꝙ sic. Resp. cũ cœpit esse meum ex secunda cã. desijt ex prima, vt ꝙ. ad legẽ Fal. l. fundo legato. & de le. i. l. si mihi Semproniꝰ. & de hære. inst. l. 3. §. qui fideic.

r *Putem*] Arg. 5 sup. ad leg. Rhod. de iac. l. nauis. §. fi.

s *Hæc noua*] Arg. 5 sup. ad leg. Rhod. de iac. l. nauis. §. fi.

t *Non facit*] §. f. parere nouam petitionem.

u *Non parit petitionem*] nisi in casu. vt in prin. huius legis.

x *Nam qualecunque*] ciuile, vel naturale. Im lo. dum tamen directè, & dic ciuile per vsuca. & naturale per traditionẽ, & alios modos. vt Instit. de vsu. & ha. §. fin. Alij dicunt directum, vel vtile. vt comprobent, quod dictum est supra de euic. l. minor. §. t. sed pro lo. quia cum simpliciter nomen dominij proferatur, ad directum non vtile refertur. vt sup. si ager vect. l. 2. §. qui perpetuum.

y *Vndecunque*] i. ex quacunque causa. Azo.

z *Vendicatione*] generaliter proposita non adiecta causa.

a *Deduxit*] initi forte in prin. petitionis sue ex ea sola causa putabat se dominũ esse. licet aliud ab initio non expressit:

vt inf.eo.l.6 ex testō,quod nō puto hic verum, vt ibi dicet.
a *Aliud* imò idem:& sic repellitur, vt inf.e.l.egi,q̄ est cōtra.Sol.ibi ex eadē cā:hic ex diuersa:cū alia sint seruitus itineris:alia actus,vt ſ.6 ser.vē.l.loci.§.2.licet quo ad cōmoditatē actus cōtineat ēt iter,vt Instit.de seruit.§.actus.vel ꝙ ibi secundo petitur, est pars integralis primi petiti: vel ēꝫ hęc pars subiectiua, ñ integralis, ñ est.n.iter pars integralis ad actum cū actus sit per se integra seruitus: licet sit subiectiua quo ad cōmoditatē: sed R. soluit, ꝙ hic peto postea actu: ita ꝙ nō contineat iter, ēt quo ad cōmoditatē, i.vt possim ire cū iumēto:sed nō solus ꝙ me:& sic dicit esse actum sine itinere, ēt quoad cōmoditatem, vt d.l. loci,§.j. Item opp. qa vī itet pars integralis:quia qui stipulatur primo actū, & postea iter: perinde est ac si primo totum, & postea partem,& sic non vī valere stipulatio, vt ſ.de verb. obli.l. qui vsūfructū, & de noua.l. si pupillus,§.fi. sed dic, ibi nihil fit, vt.ſ.fiat nouatio: attamen valet stipulatio. Itē oppo.ſ.c.l.si cum testō,§ si fundū:sed ibi petebam postea vsumfructū ex eadē cā, quia primo petierā fundū: quia causalē petebā per negatoriam: nō formalē per confessoriā, & facit inſ.de accep.l.& p tuliuran dū, §.sitā viam.Az.

1† P.Flo. municipum.

2† P.Flo. qui agit, litē &c.

b *Dederunt*] intentione officij, seu legitimę administrationis: non sic in cōiuncta persona, vt dixi sup.eo.l.4.Acc.

1 Deducit ad sui patrocinium nogl. singu. dicit Alex. hic i apost.ad Bart. ad hoc.q̄ si quis me defendit sine mandato, & lata ē ſn tentia in fauorem eius, vel ē cū, possum ego ratificare illam sententiam. Bolog.

defendendum, aliud [2] videri tunc petitum, aliud nunc: atque ideo exceptionem rei iudicatæ cessare.

Ex parte actoris dicitur in iudicium deducere, non solū ille, ad quem pertinet res, quæ petitur, sed etiam eius legitimus administrator, uel uerus procurator: & sententia lata contra eos nocet: & ad quem res pertinet, tanquam contra ipsum lata sit: sed ex parte rei dicitur in iudicium deducere etiam defensor sine mandato. Paulus.

¶ Hoc iure vtimur, vt ex parte actoris in exceptione rei iudicatæ ex personæ contineantur, quæ rem in iudicium deducunt, [b] inter hos erit procurator, cui mandatum est, tutor, vel curator furiosi, vel pupilli, actor [1†] municipij. Ex persona autem rei etiam defensor enumerabitur, [c] quia aduersus defensorem [2†] agit, qui litem in iudicium deducit. d

Filius in potestate potest acquirere patri exceptionē rei iudicatæ. Paulus.

¶ Si quis hominem [e] filiofamilias petierit, deinde eundē à patre petat: locum habet hæc exceptio.

Sententia lata contra me, nocet ei, qui postea causam habuit a me super eo, super quo lata est, nisi ratione noui facti: sed ei, qui cām habuit prius, non nocebit. Paulus.

c *Enume-abitur*] sed quare magis ex parte rei, q̄ actoris defensor cōnumerat Rō. quia quilibet defendit ēi sine mandato: sed non agit vi C.de procu.l exigendi.

d *Nocuit*] i vt si lata sit pro defensore, exceptio prōit dño, sed ī eum lata minimè: nisi secuta ratihabitione, quę mādato cōparatur, vt ſ.de iud.l.licet, & de proc.l. Plautius. sed certè nec lata pro defensore proderit domino, nisi habeat ratum: sed idem ex parte agentis, cuius nomine aliquis sine mandato agit, sine dubio est obtinendū. vt habendo ratum noceat, & prosit: aliàs nō, vt inf rem ra. hab.l.3.§.falsus. & sup.de iud.l.licet. & sup.de proc.l.in causę. Quā ergo differētiam inducit hic? Resp. quia facilius admittitur ea ad defendendum sine mandato: quia admittitur etiam ī cōdemnationem non hīe mandatum: quod non est sic quando agit.

e *Si quis hominem*] quem filius personali actione petere debebat. Vel dic secundo, quem pater duntaxat debat existente filio patris defensore, vt ſ. de iurein.l. quā.o magis. & C. de procur.l.exigendi, & sic secūdum primum ca-

sum ego secundò cōtra patrem ex ea causa. &c. sed cū adiectione de peculio. Quid ergo de tei vendit? Resp. idem ea tatione, quia filij res patris intelliguntur, & quasi vna persona ſīn iuris ciuilis artificiū, vt Inst. de inu. §.ipā. ei vero, hoc si fuerat in potestate. si verò est emancipatus: si quidē pater hēat ab eo causam, vel qa emit, vel quia in eadē re vsūfructum habet: idē ſ. vt habeat locum exceptio: aliquin ñ: multo magis ergo si est in potestate, & cōuenitur postea pater, qui tenetur tōne vsusfructus, locum habet exceptio. Pater, & filius vna persona censetur.

f *Si egero*] & succubuero.

g *Emptor*] qui emit ab actore.

h *Agatur*] accipiendo secundū quosdā. i *Erat*] non de eo, qđ post, vt sup de aqua pl.arc.l. Atticus,§.fi. Sed ſ. vi: quia ēt pro futuro dāno ex opere datur aquę pl. arc. act. si ergo postea agatur, deberet nocere exceptio: sed non est ita: quia licet pro futuro dāno def. nō tamen pro futuro facto, vel opere, vt sup. de aq.pl.arc.l j.§.j.

3† P.Flo. postea q̄ petijt pignori dedit, magis, &c.

k *Petierat*] & tu absolutus fueras.

l *Dederit*] soluta conuentione.

m *Pignoratitia*] i. hypothecaria.

n *Ei*] ſ. Seio.

o *Pignoratitiā*] i. hypothecariā. & hoc si fuit ignorās cū agebat debitor: aliqn nocet. vt ſ. de re iud. l. sępe. & ī.e.l. iudicāte. ſi debitor. & ſ. de pig.l. si fugat. ī prīp.

4† P.Flo. quinquennio.

p *Petijt*] Titius, & succubuit.

q *Dederit*] Seio. Quid ergo ante sniam latam? Resp. obstaret ei rei litigiosæ exceptio: qa rei litigiosæ inhibetur alienatio. vt C. de litig.l.fin. & C. de reb.alie.fi alie. l.fi. & ī Auth. de nō alie.§.alienationis.

* lib.15. ad edict. P.F.

r *Nocuit*] ſ. Seio.

Cum quæritur.] Casus. Tūc obstat exceptio rei iud. cū eadē q̄ntas. vel corpus, vel ius petitur. qđ prius petebat, & eadē cā. & eadē cōdō pſonarū, & nisi hęc oia simul concurrāt. nō obstabit exceptio. & qđ dixi idē corpus. nō intelligas strictè. ſ. q̄ pōia sit tale, vt prius: sed licet sit penitus mutata in q̄titate corporis aucta, vel minuta: idem corpus largo sensu sumpto dicatur, vt sic obstet exceptio, & dic de his. vt in gl. & hoc dicit hæc l. cū seq. & prin. seq. Fran. Ac.

ſ *Corpus sit*] qñq; in alio corpore obnat, vt sup. de vsufr. l. si Titio,§.j. quæ est contra. Sol. vt ibi. Item arg cōtra C. de libe cau. l.fi. & hoc de corpore expone inf. l. & an eadē,§.j.

t *Quantitas*] quo ad essentiā: nā si primo decem, nunc quinq; petā: repellor. Idē eō. si primo quinq; nunc decē: repellor. q̄ū est in v. vt sup. c.l. Si qs cū,§.nec interest.

u *Idem*] & sup. eo.l.si mater,§.si quis iter, & l.si quis cū toti-

elica prine. & caue, quia hæc illa ad vnum tendunt. ſ. circa eandem rem.

ET an] CASVS. Principium huius l. vide in l. proxi. caſu præceden.

Quæ cum parte] Partem vſusfructus in fundo Titij habebam, petij totum vſumfruct. ſuccubui, partem ſic meâ amiſeram nõ vtendo, ſocius meus amiſit partem ſuam, & ſic mihi accreſcit, volo petere nunc iſtam partẽ, quę mihi accreuit, dr qp poſſum, quia hoc augumentũ ſit mihi, & ſic pſonę, non rei.

Affirmat] Dic caſum, vt in gl. quæ incipit, aſſignat drĩa.

Si quis interdicto] Egi ꝫ tead poſſ. fundi interdicto. Vnde vi, et ſuccubui: poſtea eundem fundũ volo vendicare, dr quod poſſum, nec obſtat except. rei iudi. quia prius egeram ad poſſ. nunc ad proprietatẽ. Potes ẽt ponere caſũ ĩ interdicto adipiſcẽ dr poſſeſſionis, vt quorum bonorũ. Iſtẽ in interdicto retinendr, vt in interdicto, vti poſſidetis. Fr. Ac.

*Paulus.**

LEX XIIII.

ET an eadem [a] cauſa petendi, & eadem condõ perſonarum, [b] quę niſi omnia concurrant, [c] alia res eſt.

¶ Idem * corpus in hac exceptione, non vtique omni priſtina qualitate, vel quantitate ſeruata, nulla adiectione, diminutioneve facta: ſed pinguius pro communi vtilitate [d] accipitur.

¶ Qui cum partẽ vſusfructus haberet, totum 1 † perijt, [e] ſi poſtea partem accreſcentem petat, non ſummouebitur 2 † exceptione, quia vſusfructus non portioni, ſed homini accreſcit. [f]

Actio perſonalis ſimpliciter propoſita reſtringitur ad cauſam, quam quis in iudicio eſt proſecutus: ſecus in reali. Bart.

Actiones [g] in perſonam ab actionibus in rem hoc differunt: quod cum eadem res ab eodem mihi debeatur, [h] ſingulas obligationes [i] ſingulæ cauſæ [k] ſequuntur: nec vlla earum [l] alterius petitione [m] vitiatur, at cum in rem ago non expreſſa cauſa, ex qua [n] rem meam eſſe dico, omnes [o] cauſæ vna petitione appræhenduntur. P Neque enim amplius, quàm ſemel res mea eſſe poteſt: ſæpius autem deberi poteſt.

Succumbens in poſſeſſorio, non prohibetur agere petitorio.

quia ex tali ſucceſſione cõpetit mihi dãlum, & perſonalis vt peto decem certi condictione, vel etiam fundũ, & in hoc eſt differentia, quia in reali licet in proceſſu [p] quam poſtea cauſam proſequor: non prodeſt, quin repellar rei iudic. exceptione, quacunque cauſa agam, modò ex eo, quod nunc competit, nam cum ex vna cauſa tantum poſſit eſſe mea, ex ea videor deduxiſſe in iudicium: ne aliàs vi dear ex nulla, ſed in perſonali vnam proſequor agẽdo, poſtea alia non obſtat, quia illam ſolam videor in ſimplici petitione cõpræhẽdiſſe, q̃ poſtea proſequor, cũ ex illa, & ex hac qua nunc ago, poſſit mihi deberi. Si ergo excipitur replico, & ſic non obſtat cum effectu, vt C. de iud. l. licet, & facit l. oſſa. de leg. §. ſi rem, & de actio. §. ſic itaque.

Debeatur] ex pluribus cauſis, qđ dic per exempla, vt ſ. de act. emp. l. non eſt & C. de petit. hæredit. l. hæreditas & Inſti. de leg. §. fin. & inſ. de act. & obl. l. ſi is qui. & C. de inof. teſtam. l. eum qui. & l. cõtra maiores. & inf. de arbitr. l. de reb. Sed arg. cont. ſup. de nox. l. in delictis. §. fi. Acc.

a *Eadem*] ſi ex eadem, repellor: aliàs non, vt hic. & ſup. l. ſi mater §. eandem. & l. de eadem. & no. de hoc ſup. l. ſi mater, §. denique.

b *Perſonarum*] i. an eadem, vt hic, & ſup eo. l. ſi quis cum totum §. generaliter, quòd largè accipe, vt compræhendas ſucceſſo es actoris, & rei vniuerſales, & ẽt in rem, non qũ rediit ad venditorem, vt ſu. l. ſi à te. §. fi. item compræhenduntur perſonæ, quas no. l. rei iudicatæ, & l. ſi mater. §. hoc inte. & §. ſi quis hominem, item quod plus eſt qñq. etiam extraneos oĩnò interpretor, & eaſdẽ perſonas, vt ſup. de re iudic. l. ſæpè, & ſup l. ſi mater. §. fi. ſed certè, & ſi hæc tria concurrunt, qñque non obſtat, vt ll absolutio fiat ab obſervatione iudicij, vt ĩ. de iudi. 1 non ideò co. §. fi. vel pp ineptã actionem, vt ſup. ſi menſor fal. mo. l. 1. §. ideò, vel ſi agat iure ſpeciali, vt minor, vel fiſcus, vel ſimiles, vt C. de sẽ. aduer. fi. l. 1. & C. ſi aduer. re iud. l. per totũ. & ĩ. de iud. l. ll Prætor. & ĩ. de iureiu. l. admonẽdi. & de re iud. l. Imperat.

c *Concurrant*] vere, vel interpretatiue.

d *Vtilitate*] quæ eſt, vt finis ſit litium, vt ĩ. pro ſuo. l. fin. & die pinguius, i. largius, q̃ verba pariantur, vt ſup. de ſet. vtb. prætio. l. ſeruitutes. §. ſi ſublatum, & eſt exẽplum in quãtitate corporis aucta, vel minuta, inf. eod. l. ſi cum teſtõ. §. 1. item de alia exempla in quantitate aucta, vel minuta, & qualitate ẽt mutata, vt ſup. l. ſi quis cum totum, per totã l. et inf. eo. l. egi. & l. ſi cum teſtõ. §. ſi fundum meum. & facit ĩ. de iud. l. proponebatur. Sed arg. cont. ſup. de pign. act. l. ſi cõ venerit. §. ſi quis, & ſup. ad exhiben. l. Iulia. § ſed, & ſi quis. & ſup. de vſufr. l. qui vſumfructum are. in prin.

e *Petijt*] & ſuccubuit.

f *Accreſcit*] vt & ſup de vſufruc. l. ſi Titio. in fi. & de vſufr. accreſc. l. interdum. & arg. inf. de accep. l. & per iuſiuran. §. 1. ſed nonne agendo modò habeo neceſſe dicere mihi legatum, quod amiſi, & ſic me collegatarium cui accreuit? Reſp. Primò dicam, quod accreuit, & ſecundo cauſã, quare accreuit. & ſic non eſt proxima cauſa illa, pp quam videor repelli, vt arg. inf. eo. l. ſi is, qui hæres. t. reſpõ. vel dic, quod primo ſuccubui in parte ſocij tunc non aucta: non in mea: imò obtinui in mea, vel dic verius diſtinguendum, qua ex cauſa ſuccubui. ſ. an quia non fuerit mihi legatus, an quia non vtendo amiſeram, vt no. in d. l. ſi Titio. in fin. & hoc ſecundo modo accipitur hic.

g *Affirmat*] aſſignat differentiam inter ac. in rem ſimpliciter propoſitam. i. non expreſſa cauſa, quia emi à tali, vel

k *Cauſæ*] cum primo ĩſtus. & ex eo obligatio. & ex obligatione oriatur actio, quid vocat hic cãm, quæ ſequitur obligationem. R. eſp. fortè actionem, quæ ſequitur ſuam cauſã, vt vltra eam non extendatur, vt peto Stichum ex ſtipulatio. debitum generali certi condictione: nam non trahitur ad teſtm. ſi idem Stichus debearur ex teſtõ. vt inf. de actio. & oblig. l. ſi is, vel dic, quod obligationes vocat contractus, vel delicta, vel quaſi, ex quibus oriuntur obligationes, & cauſas vocat obligationes, quæ ſunt cauſa agendi, vel tertio, cauſas vocat expreſſionem: obligationem vocat, quod exprimitur, q. d. cauſæ expreſſio reſtringitur ad cauſam, quæ exprimitur, vt plures non compræhendat.

l *Earum*] ſ. obligationum, vel cauſarum. Acc.

m *Petitione*] in proceſſu iudicij declarata.

n *Ex qua*] ſtatim ab initio: ſed poſtea exprimo ad quod facit ſup. eod. l. ſi mater. §. denique. cum. n. res non poſſit eſſe mea, niſi ex vna cã: quid mirum ſi vna petitione excludat ab ea, qualiſcunque ſit. ſ. petitio. vt arg. ſup. de acq. poſſ. l. 3. §. ex pluribus. Item quæritur an idem dici poſſit in actione hypothec. nã eadem res mihi, & alij poteſt eſſe obligata: item mihi ipſi ex multis cauſis poteſt eſſe obligata. Acc.

o *Omnes*] quib allego meam, non quib. eſt mea, ne obſit ſup. de acq. poſſ. l. 3. §. ex plurib. & ſĩm hoc facit ĩ. l. ſi mſ. §. eadem. in fi. Sed ĩ. ſup. de euict. l. minor. §. 1. ſed dic, vt ibi.

p *Apprehenduntur*] Rõ iſta potius vt in ĩ. ſium: nã quia pluribus ex cauſis poteſt res deberi, plures debent intelligi venire in iudicium. Item quia ex vna cauſa poteſt eſſe mea, vna ĩm venire debet: ſed ſecus eſt. nam actione in perſonã ſimpliciter propoſita, ſi cãm vnam fuero proſecutus, & ſuccubuero, agam ex alia, quare? quia illam ſolam intelligor deduxiſſe in iudicium, & hoc ideò dico, quia ex illa mihi deberi potuit. Item poteſt eſſe, quod debetur ex hac, quam propono. At vbi actionem in rem indiſtinctè propono, & vnam cauſam proſequor, & ſuccumbo: poſtea non admittor, quare? quia aut ex hac noua cauſa ſum dõs, aut non, ſi ſum dõs: ergo hanc cauſam non videor primo deduxiſſe in iudicium: nam cum petiero ſimpliciter vt meũ: abſurdum eſt dicere, qp venerim ex cauſa, ex qua non ſum dominus, licet eam non ſim proſecutus, nec ergo hic poteſt dici, vt ſup ſ. quod mea erat ex illa, & iſta cã, quia ex vna

tantum

tantum sum dominus, si verò ex hac noua me non esse dominum dicerem: me ipsum excluderem, sīn Io. & Azo.

a *Si quis interdicto*] adipiscendæ, vel recu. vel reti. possessionis. & dic egerit. & succubuerit, & facit ſ. vti poss. l. si duo. §. fi. & sup de acq. poss. l. naturaliter. §. nihil. & sup de vi, & vi armata, l. cum fundum. §. fi.

b *Possessio*] ſ. vertitur.

SI *inter me*] CASVS. Possidebam quasdam res cuiusdã hæreditatis, hanc hęred. dicebam meã, et petebã à te res, quas possidebas: tu verò dicebas suã hæredit. & petebas à me res, quas possidebam, dē ꝙ benè possunt hæc duo iudicia moueri. Secundò dicit: si ꝓnunciatur meã esse hæredit. an modo si tu agas cõtra me ad res quas possideo, petit. hęred. obstat tibi except. rei iudi nam ex quo pronunciatũ est meam esse hæte. per consequens pronunciatum vī tuam non esse, sed si pronũciatum est meã hæred. non esse: ꝓ hoc non vī pronũciatum tuã esse, quia pōt esse, ꝙ non est mea, nec tua hæreditas. Fr.

c *Rem iudicatam*] pro me.

d *An contra*] ſ. meã non esse, vt postea subijcit.

e *Esse*] ſ. iudicatũ sit.

f *Nocebit tibi*] imò ius ēt agendi ex tali ſnīa est quæsitum ēt noīe illarum rerum, quas ille nõ possidebat: si tñ pronunciatum fuit, vt in litera dicit, quæ hæreditas ad me pertinebat. vt sup de iureiur. l. sed & si possessori. §. fi.

g *Non esse*] facit sup. de procur. l. Pomponius §. sed & is, su. & iureiu. l. si duo. ſ. Marcel. & su. de li. cau. l. Diui. & inf. eo. l. pen. §. Latinus, in fin. ſ.

h *Videntur*] Petij fundũ rei ven. & obtinui. item peto eundem rei ven. excipis, quia iudicatum fit: replico, quia pro me, vt sup. l. si à te. §. 1. & argu. sup. de rei ven. l. ex diuerso. §. vbi. Sed cont. C. de vsur. rei iudi. l. fi. vbi nouatur actio per ſnīam, sed dic nouatur ad bonum actoris vincentis, quia datur exceptio, vt ibi dixi. Itē contra. C. si plures vna ſnīa. l. 1. & 2. & sup. man. l. si mãdato. §. Paulus. & ī. de app. l. si quis separatim. §. quoties. & ī. de re iud. l. Paulus respondit eos, quibus dī vtiliter teneri condemnatos, etiam ll prius in solidum tenebantur. Sol. ita cita est ibi absolutio solidi eo ipso, quod fit condemnatio simpliciter. Item cont sup. de fure au. an. l. 2. Sol. vt ibi. Itē contra. C. de positi. l. 4. So'. vt ibi. Item cont. sup. eo. l. si quis eum totum. §. planè. Sol. vt ibi.

i *Rem meam*] CASVS. Ego Fr. egi cõtra te rei vēd. ad fundum. & fuisti absolutus ꝙ probasti te desijsse possidere absque dolo, postea cępisti possidere illium fundum eundem, nunc volo iterum eum à te vendicare, dicitur, quod possum non obstante except. rei iudi. Franc.

i *Probaueris*, hic no. duo mirabilia. Primum, ꝙ quis præsumitur possidere, ꝙ aliqñ possedit, ꝙ est ō Io. sed dic hoc ꝓbari eo ipso, ꝙ ītrīū non probat, vt no. C. ad exhi. l. ñ ignorabitur, & C. de probat. l. siue poſ. sīn qđ quis pſumitur in dolo, niſi contra probet, ad qđ est sic. ſ. ioca. l. si quis fundũ. §. Imperator. & C. de petic. tut. l. pe. & sic est cont. sup. de proba. l. quoties. §. qui dolo. sed, & hoc dic ꝓbari eo ipso, ꝙ contrariũ ſi probat. arg. C. qui ma. ñ poſ. l. super seruis. & C. de rēīt. l. omniũ. vel dic in vtroq. probare admiſsũ nõ iuſsum, & potes hic addere. qđ no. sup. de iureiu. l. q iuraſſe. §. si pī. & facit. ī. l. ſi. & sup. de nox. l. quoties. §. ſi iuſsũ, & s. de pecu. l. q̃ſtiũ. §. is qui.

3† lib. Ro. ad edict. P.F.

SI *quis ad exhibendum*] CASVS. Egi cõtra te acti. ad exhibendũ, vt exhibeas librũ quẽdã: fuisti absolutus, quia apparuit te ñ possidere, nũc incepisti eundẽ possidere, si iterũ ago ꝺ te act. ad exhibendũ. ñ obstat mihi exceptio, qa pro pſenti poſ. nunc ago. Franc.

k *Rem iudicatæ*] Quid si iudex eũ sīpr absoluit nõ adiecta cã quare? Rã. Io. ꝙ si ñ possidebat, vel dolo desijt possidere, pſumit eũ absolutũ: nõ aliàs ꝺ. Itẽ qd ll duas cãs adiecit: puta qa reꝰ nõ possidebat. & qa hic nõ probat de iure suo. sñh Hu. obstat alij ex proxima cãa rg. Inſt. de nupt. §. affinitatis. & adde qđ no. ſu. c. l. si à te. in princ. & facit sup. ad exhib. l. tigni. §. pe. & §. fi. & inf. rē ra. hab. l. procurator. & C. ad exhib. l. neque. & iu. l. proxima.

4† lib. 19. Dig. P.F.

D *Vobus*] CASVS. Obligaui rem meam Titio, puta librum: eandem rem postea Sempronio obligaui. Sempronius egit hypothecaria contra Titium possidentem pignus & obtinuit Sempronius, & ex vigore ſnīæ datum est pignus Sempronio. nunc Titius vult illud idẽ pignus per hypothecariam petere à Sempronio, cum sit sibi obligatũ, & prius: quæritur an possit? & distinguitur: nã aut de prioritate pignoris fuit tractatum in causa prima, & tunc obstat exceptio rei iud. Titio nunc volenti agere. & h. d. hæc l. Quid autẽ si non fuit in prima causa de prioritate pignoris dictũ? hic casus non est in l. ista. dicas tamen in ꝙ nunc benè poterit Titius agere, vt hic habes in gl. Franc.

l *Dedit*] aliquis.

m *Posterior*] ſ. creditor.

n *Pignoratitia*] ſ. hypothecaria.

o *Ille*] ſ. qui succubuit.

a *Obstare*

---

tra quem iudicatum est.

Absolutus ex eo, quod non possidebat, nec dolo desiit possidere, si de nouo possidere incipiat, potest iterum conueniri. Paul.

Caius li. 30. ad edic. prouinc.

LEX XVII.

SI rem meam à te petiero, tu autem ideò fueris absolutus, quod probaueris i sine dolo malo te desiisse possidere: deinde postea ceperis possidere, & ego à te petam, non nocebit mihi exceptio rei iudicatæ.

Vlpianus. 3†

LEX XVIII.

SI quis ad exhibendũ egerit, deinde absolutus fuerit aduersarius, quia non possidebat, & dominus iterum agat nacto eo possessionẽ, rei iudicatæ k exceptio locum nõ habet, quia alia res est.

Quãdo est aliquod ius, qđ potest in iudicium deduci per modum agendi, & per modũ excipiendi, si primò fuit deductum per modum excipiendi, & super illo succubuit reus, non potest iterum deduci ab eodem per modum agendi, si tendit ad eundem finem cum exceptione. Paul.

Marcellus. 4†

LEX XIX.

DVobus diuersis tpibus eandem rem pignori dedit, l egit posterior m cum priore pignoratitia, n & obtinuit, mox ille o agere

---

Si inter me & te controuersia de hæreditate sit, & quasdã res ex eadẽ tu possideas, quasdam ego: nihil vetat, & me a te, & inuicem te à me hęreditatem petere. Quod si 2† post rem iudicatam c à me petere cęperis, interest, vtrum meam esse hæreditatem pronunciatum sit, an contra, d nam si meam esse, c nocebit tibi f rei iudicatæ exceptio, quia eo ipso, quòd meam esse pronunciatum sit, ex diuerso pronunciatum videtur tuã non esse, g si verò meam nõ esse, nihil de iure tuo iudicatum intelligitur, quia potest nec mea hæreditas esse, nec tua.

Ei, qui egit, & obtinuit, si iterum vult agere actione prima, non obstat exceptio rei iudicatæ. Paul.

Iulianus. *

LEX XVI.

EVidenter h enim iniquissimum est, proficere rei iudicatæ exceptionẽ ei, con-

---

1† P.F. dicẽ. hac.

li. 30. ad edic. prouin. P. Fl.

2† postea.

li. 1. l. Digest. P. Fl.

Scriben. hic mari mè Dy. di cunt istã pl. ad hoc fore sing. q exce. pe rẽpto. pót oppoñ post sentẽ tiam. vbi agitur de quæstio ne antiqua. & idem est si non re darguit sniam. sed supplet. vt in l. si so ror. cum ibi no. C. de collat.

a *Obstaret*] t respond. sic si opposuerat, s. In iudicio priori, & sic de suo iure quæsitum fuit: sed si ductus facti ignorantia, vel iuris non opposuerit, exceptio non obstabit: vt inf. eo. l. fin. s. Latinus. ibi, cum autem, &c.

b *Pignorata*] quod potuit. vt sup. qui pos. in pignor. ha. l. credit. in princ.

c *Quæstionem*] ergo datur intelligi quod si simpliciter se defenderat non opposita illa exceptione, & iterato potest audiri. sed cur, qui iam simpliciter egit, amplius non auditur: vt s. eo. l. si mater. §. denique. Rñd. ibi agendo simpliciter dominium qualecunque & vndecunque in iudicium deduxit. hic autem de pignore disputauit tantum, non de prælationis iure. pone ergo te mecum egisse, dicendo q mihi centum mutuaueras, ego negauit te mutuasse, nec aliam defensionem elegi. probasti: victus sum. quæritur, si peris adhuc an exceptionem pacti obijcere possum? arg. hic & sic. Sed op. C. sen. relin. non pos. l. 2. Rñ. potest: quia exceptionem aliam posta non obijciam actioni, quæ ex sententia oritur: licet obijci possit primæ. sed hic non dicit sniæ latæ de pignore, si quæratur de meo iure pignoris, & eius prælatione, cum res potest esse obligata: sed exceptionẽ pacti facti contra principalẽ & primã obligationem nõ obijciam ego sententiæ. sed primæ peti Ioui: ex qua iterum potest agi quia contra eam nullum pactum feci. Accur.

S I *ex testamento*] CASVS. Quidam testator legauit mihi omne suum argentum. ego credens mihi esse legatas tantum mensas suas argenteas, eas petij act. ex testamento, & earum æstima. habui. nunc sciens quod omne argentum erat mihi legatum, residuum argentum petere volo. dicitur, quòd possum: nõ obstante rei iudi. excep. cum aliud nunc petam, quàm prius petierim. Franc.

d *Si ex testamento actum sit*] personali actio. ex testamento: quæ si generaliter proponatur, & postea certa causa in iudicio examinatur: in aliis non obstabit excep. alioquin contra eum pro omni argento competeret rei iudi. exce. si rei vendic. esset actum: vt s. eod l. si mater. §. denique. & §. eandem & l. & an eadem. §. actiones. vel dic, egit rei vendic. & ideo obstat excep. rei iudi. in omni, s. causa. ex qua peti potuit id, q est petitum: hoc autem non videtur petitum: & ideo in eo non obstat excep. rei iudic. Est ergo aliud generalitas causæ vt in act. in rem. vt in contrariis: & aliud generalitas rei. si vnã prosequor: vt hic dicitur. & facit ad l. C. de fur. l. post deci. & inf. l. proxi. & C. de iud. l. 3. & C. de transac. l. ii decreta. & Inst. de act. §. si minus sup. de arbit. l. de rebus. & sup. communi diui. l. vt fundus & sup ad Velle. l. tutor. §. in proposita. & §. quid ergo. Accur.

e *Quod*] id est, quia.

f *Putasset*, Videtur ergo quod obstaret alias excep. id est si omne argentum in iudicium deductum sit, licet æstimatio non nisi de mensa facta fuisset, ergo si peto à te viginti, & tu es condemnatus in decem, in aliis decem videtur quod tuti è sis absolutus. & scribi competit exceptio rei iudic. quod non puto verum: & quod hic dicitur, sic accipe scilicet quod nec à prima facie obstet exceptio: vnde nec opus est replicationis auxilio, quod alias esset necessarium. scilicet si omne esset in iudicium deductum: vt C. de iudic. lege secunda. Accursius.

S I *cum testamento*] CASVS. Credens mihi esse legatum argentum, illud petii, & succubui. postea apertis codicillis testamentis apparet mihi vestem legatam. volo eam petere. dicitur quod possum cum aliud prius petierim. Secundò dicit, petii gregem ouium, & succubui: nunc auctо, vel minuto grege iterum eum peto. dicitur quod obstat exceptio. Ter- *Pompotio dicit. peti decem animalia: puta de- nius. lib. cem oues, & succubui: nunc peto vnam ouem ex illis: dicitur quod obstat exceptio, & hoc secundum Ioannem. Vel secundum Hug. dicas. petii gregem ouium, & succubui, nunc volo petere vnã ouem de illis, obstat exceptio. Quarto dicit. petii à te Stichum & Samphilum rei vendi. & succubui: nunc peto Stichum tantum ex eadem causa: dicitur quod obstat exceptio.

¶ *Si fundum*] Petii à te fundum rei vendi. & succubui: postea volo petere à te vsũfructum causalem eiusdem fundi. dicitur quod obstat mihi exceptio: quia ex eadem causa videor petere vsumfructum, scilicet ratione dominii fundi. sed secus in vsufructu formali: quia illum non peto ratione dominii, quod habebam in fundo: sed quia mihi constitutum per pactum, vel similem modum: immo si haberem dominium fundi, vsumfructum formalem non possem habere, cum res mea mihi non possit seruire iure seruitutis. Secundò dicit: petii à te vsumfructum formalem cuiusdam fundi: quia mihi constitutum. & si act. confessoria egi: & succubui: quia non probaui de iure meo. postea emi istum fundum à vero domino: & peto à te vsumfructum causalem eiusdem fundi: cum fundus sit meus: & per consequens vsusfru. & sic negatoria ago. dicitur quod benè possum agere, nec obstat mihi excep. rei iud. cum ex alia causa petam nunc vsumfructum, quam prius.

¶ *Si pro seruo*] In contractu quodam fideiussisti pro seruo meo: ex illo contractu serui conuentus fuisti act. de peculio, & fui absolutus. si agatur ex fideiussione tua contra te: habes excep. rei iudic. ex persona mea. Franc. Accur.

10 *Iulianus*. *

LEX XXI.

SI cum testamento argentum[g] mihi legatum esset, egerim cum hærede, & postea codicillis[h] prolatis vestẽ quoque mihi legatam esse appareat, non est deducta in superius iudicium vestis causa: quia neque litigatores, neque iudex de alio, quàm de argento actum intelligant. [i]

Qui petijt gregẽ, & succubuit, non auditur volens iterũ eundem petere, licet sit auctus vel diminutus: quia hoc nõ diuersificat substantiam: nec ẽt auditur, si velit aliqua capita ipsius gregis petere. Paul.

¶ Si petiero gregẽ, [k] & vel aucto, vel diminuto numero gregis, iterũ eundẽ gregẽ petam, obstabit mihi exceptio. Sed & si spãle corpus ex grege [l] dic. lege secunda. Accursius.

S I *cum testamento*] CASVS. Credens mihi esse legatum argentum, illud petii, & succubui. postea apertis codicillis testamentis apparet mihi vestem legatam. volo eam petere. dicitur quod possum cum aliud prius petierim. Secundò dicit, petii gregem ouium, & succubui: nunc auctо, vel minuto grege iterum eum peto. dicitur quod obstat exceptio. Ter- *Pompotio dicit. peti decem animalia: puta de- nius. lib. cem oues, & succubui: nunc peto vnam ouem ex illis: dicitur quod obstat exceptio, & hoc secundum Ioannem. Vel secundum Hug. dicas. petii gregem ouium, & succubui, nunc volo petere vnã ouem de illis, obstat exceptio. Quarto dicit. petii à te Stichum & Samphilum rei vendi. & succubui: nunc peto Stichum tantum ex eadem causa: dicitur quod obstat exceptio.

¶ *Si fundum*] Petii à te fundum rei vendi. & succubui: postea volo petere à te vsũfructum causalem eiusdem fundi. dicitur quod obstat mihi exceptio: quia ex eadem causa videor petere vsumfructum, scilicet ratione dominii fundi. sed secus in vsufructu formali: quia illum non peto ratione dominii, quod habebam in fundo: sed quia mihi constitutum per pactum, vel similem modum: immo si haberem dominium fundi, vsumfructum formalem non possem habere, cum res mea mihi non possit seruire iure seruitutis. Secundò dicit: petii à te vsumfructum formalem cuiusdam fundi: quia mihi constitutum. & si act. confessoria egi: & succubui: quia non probaui de iure meo. postea emi istum fundum à vero domino: & peto à te vsumfructum causalem eiusdem fundi: cum fundus sit meus: & per consequens vsusfru. & sic negatoria ago. dicitur quod benè possum agere, nec obstat mihi excep. rei iud. cum ex alia causa petam nunc vsumfructum, quam prius.

¶ *Si pro seruo*] In contractu quodam fideiussisti pro seruo meo: ex illo contractu serui conuentus fuisti act. de peculio, & fui absolutus. si agatur ex fideiussione tua contra te: habes excep. rei iudic. ex persona mea. Franc. Accur.

g *Argentum*] loquitur in personali vel dic in generalitate rerum. vt sup. l. proxi. dixi.

h *Iudicium*] differt hoc à superiori: quia supra actor vicit, qui æstimationem acceperat. hic succubuit.

i *Interueniat*, vt sup. l. proxima.

k *Si petiero gregem*] & succubuero.

l *Ex grege*] Sed nonne grex potest esse alienus. & quædam capita mea? Respon. vtiq; vt sup de rei vendi. l. 1. in fi. & l. 2. & 3. nam qua ratione grex meus esset, & ex eo aliena capita quædam reperiri pñt. eadem & grex alienus. & quædã capita possunt mea esse. Qũo ergo hic obstat exceptio? Rñ. Io. Hic non petiit gregem sub noie gregis: sed dixit, rendico illa decem animalia: nam quia singulariter ea vendicauit. & succubuit, obstat exceptio: s. nũc si volo petere vnũ caput gregis, sicut & in proxi. s. statim sequitur. & sñ hoc ẽt non obst. s. eo. l. si quis cum totum. § sed in ædificiis. nã domus partes non possunt per se censeri. sed grex sic: vt sup. de vsuf. l. eum qui & l. rerum mixtura. §. fin. Sed Hug. dixit satis esse si totum gregem petii, licet non dicendo has decem oues arg. sup. eo. l. & an eadem. s. idem corpus. Accur.

a *Petam*] nunc secundò.
b *Tunc*] scilicet cum primo perij, & succubui.
c *Fuerit*] scilicet hoc caput quod nunc peto.
d *Conflat*] vi sup. l. 6 quis cum totu. §. adè erit. & ¶. 6. proxi.
e *Petens*] & fuera. possessor damnatus secundu quosdam. Sed contra sup. eo. l. cuidecet. dic ergo quod fuit absolutus: vt sup. si quis cum totum. in fi. primi tñ.
f *Vsumf uctum*] causalem.
g *Petam*] per negatoriam act. nam non possidenti datur: vt l. p. si vsus fr. pet. l. vti frui §. fin. Sed quid si primo petij vsum fru. causalem, & nunc fundum? Respond. non obstaret exceptio, quia alia res est.
h *Vsumfructum*] s. causalem. & est bona ratio: nam qua ratione obstat in fundo: eadem in vsufru causali. sed secus in formali: ille enim non potest peti ex eadem causa &c. quia, & sic non obstat exceptio rei iudicatæ, quia agit ex alia causa, qui petit formalem. Alij sic, aliud in formali, & tunc ei non obstet exceptio rei iudicatæ, immo ipso iure agere non pōt: quia qui &c. & secundum hoc dices condemnatū in fundū priorem.
i *Suum*] scilicet formalem: quia sua res nemini seruit: vt sup. si vsusfru. per. vel ad alium pertinere negetur. l. vti frui.
k *Effet*] iure seruitutis: & sic formalem, nec obtinui idco, quia in probatione defecit. & sic fan simpliciter absolutus aduersarius. Quid ergo si ille cum de suo iure probasset, eum esse fructuariū esset pronunti tum: tamen de inde proprietatem nactus vsum fruc. per negatoriam peto, quid ens? Respon. idem est. cum modò agam pro causali. arguni. huius §. Item quid si egi primo pro causali: nunc dñs interim factus ago pro eodem? R. ñd. idem per hunc. §. nam & sic potest poni casus.
l *Experiar*] s. negatoria actione: nā ea perit vsusfr. causalis. vt §. si vsusf. pet. l. vti. sed formalis per confessoriam: vt sup. si ser. ven. l. 2.
m *Vsusfructus*] scilicet formalis
n *Coepit*, sed cur alicui in seruo, qui rediit postliminio: vt §. l. si mater. §. eandem? R. ñ hoc facit postliminii fictio: vel dicatur cœpit eū habere ex cā priore. hic verò minimè. Acc.
o *Actum sit*] & fui absolutus.
p *Sed cōtra*, facit §. de sol. l. si quis. §. de peculio. Sed cōtra in eo. tit. l. egisti. Sed hic fuit absolutus, quia soluit seruus: nam tali casu etiam cō tempore oblatur excep io: vt §. l. si quis cū totum, §. plane. vel hic fuit ideo absolutus quasi non fuerit contractum cum seruo. ibi verò quia nil erat in peculio & facit sup. de iu erut. l. qui iurasse. §. pen.
q *Agere*] nisi in vna causa defensionis: vt inf. de appel. l. si quis separatim. & in quæ est contra. & l. à sententia. quæ est argu. contra. & facit sup. depositi. l. 1. §. si apud duos.
r *De alia re*] facit sup. de transac. l. non est ferendus. §. fi.
s *Tum vero*] CASVS Egi cum hærede Titij actione depositi ad centum, quæ deposueram penes eum: & succubui: nunc volo agere contra alium hæredem Titij, dicitur quod possum. Ego cum hærede Titij egi ex dolo Titij defuncti, quem dolum Titij hæres commisit circa depositum: nunc volo agere contra eundem ex dolo suo proprio: bene possum: quia de alia nunc ago: nec obstat mihi exceptio rei iudi. si succubui in prima: quia de alia re agitur Franc. Accur.
t *Sine vsuris*] CASVS. Ex aliquo contractu debes mihi centum: & promiseras certas vsuras pro illis centum dare, petis vsuras, & succubui. bene possum postea petere sortem, scilicet centum. Secundò dic: deposita fuit pecunia penes te sub vsuris, & sic teneris ad vsuras iudicis officio: quia inhæret. actio. depositi. si iudicis officio petil vsuras, & succubui: quia non proposueram actio. cui inhæret officium: si postea ago depositi ad pecuniam depositam, & iudicis officio petam te condemnari in vsuris totius temporis ex quo incœpisti vti hucusque: bene possum Franc. Accur.
u *Certa sint*] s. ex stipulatu: siue bonæ fidei siue stricti iuris contractum ponas. non enim in bonæ fidei iudiciis alia est petitio sortis & alia vsurarum: vt C. depos. l. 4.
x *Persequi*] scil. iud. qd nō potuit cū nō esset actio proposita ad eas petēdas. nec principalis fuerat propositā de sorte. & ideo

1† Dua. si adficit in eo grege &c. at. P. F. si adfuit.

petam, a 1† si tunc b fuerit c in eo grege, puto obstaturam exceptionem.

¶ Si Stichum & Pamphilum tuos esse petieris, & absoluto aduersario Stichum tuum esse petas ab eodem: exceptionem tibi obstare constat. d

Qui petijt fundum, & succubuit, non admittitur ad petendum vsumfructum causalem eius, quia videtur petere idem ex eadem causa: sed qui petijt vsumfructum formalē, & succubuit, non prohibetur petere vsumfructum causalē, vel proprietatem: quia non dicitur petere idem, nec ex eadem causa. Paulus.

¶ Si fundum meū esse petiero, e deinde postea vsumfructum f eiusdem fundi petā, g q a 2† ex illa causa, ex qua fundus meus erat, meus sit: exceptio mihi obstabit: quia q fundum habet, vsumfructū h suū i vendicare non potest. Sed si vsumfructum, cū meus esset, k vendicaui, deinde proprietatem nactus, iterum de vsufructu experiar: l potest dici alia res esse: quoniam postquā nactus sum proprietatem fundi, definit meus esse prior vsusfructus, m & iure proprietatis quasi ex noua causa rursus meus esse cœpit. n

Exceptio rei iudicatæ competens domino super actione de peculio, competit ei qui fideiussit pro seruo. Paulus.

¶ Si pro seruo meo fideiusseris, & 3† postea mecum de peculio actum sit, o si postea tecum eo nomine agatur, excipiendum est de re iudicata. p

Siue mutetur persona, siue causa petendi, censetur alia quæstio esse & diuersa, & nō obstat exceptio rei iudicatæ, etiam si sit eadem causa defensionis. Paulus.

2† P. Flo. qui.

3† P. F. de est postea.

Paulus. 4†

LEX XXII.

SI cum vno* hæredū depositi actum sit: tñ & cū cæteris hæredibus rectè agetur, q nec exceptio rei iudicatæ eis proderit. Nam etsi eadē quæstio in oibus iudicijs versetur: tñ personarum mutatio, cum quibus singulis suo nomine agitur, aliam atque aliam facit rem. & si actum sit cum hærede de dolo defuncti, deinde de dolo agatur hæredis: exceptio rei iudicatæ non nocebit, quia de alia re r agitur.

Absolutoria lata super vsuris, nō parit exceptionem rei iudicatæ super sorte. hoc primo. nec etiam super vsuris, si lata sit ex eo, quod ineptè fuerint petitæ, si postea aptè petantur, hoc secundo. Paul.

Vlpianus lib. 4. *

LEX XXIII.

SI in iudicio actum sit, vsuræque solæ petitæ sint: s non est verendum, ne noceat rei iudicatæ exceptio circa sortis petitionem, quia enim non competit, nec opposita nocet. Eadem erunt, & si quis ex bonæ fidei iudicio velit vsuras tantum persequi: t nam nihilominus vsuræ futuri temporis cedunt. Quam diu enim manet contractus bonæ fidei, currunt vsuræ.

Possessor absolutus ex eo qđ dominium rei ad ipsum pertineat, si a possessione cadat, & ad actorē perueniat, pōt virtute dictæ sententiæ ab eo recuperare, nec ille auditur vo ēs de dominio probare: quia veniret contra sententiā. Pau.

4† lib. 11. ad edict. P. F.

* Ad materiam & declarationē præsentis l. vi de Bald. in l. 1. ver. modo q̄ro. C. si vnus ex pluribus. P. F. hærede.

* Alibi 3. Disput. P. F.

ideo non erat, cui iud. offi. accederet, & facit ff. de iu. dotiũ. l. cũ poſt. §. vſuras, & de vſuris. l. lite. conteſtata, & ff. de verb. obl. l. cum ſtipulati ſumus, & C. de iud. l. 1. Acc.

*lib. 9. Digeſt. P. F.

SI *quis rem*, CASVS Ego Franc. emi fundum à non domino, cum à me vendicaretur, obtinui. ſi eundẽ fundum poſtea deſii poſſidere, & verus dominus eũ poſſidere cœpit, & ego eum fundum à domino poſſidente eum petam, & ipſe excipiat, quòd ſit dominus fundi, ego replicabo, quia ſecundum me fuit iudicatum, cum eum poſſidebam. Fr. Acc.

Iulianus. *

LEX XXIV.

SI quis rem à non domino emerit, mox petente domino abſolutus ſit, [a] deinde poſſeſſionẽ amiſerit, & à domino [b] petierit: aduerſus exceptionem, [c] ſi nõ eius ſit res, [d] replicatione hac adiuuabitur, ‡ Si res [e] iudicata non ſit.

Ex cauſa de nouo ſuperueniente, qui primo ſuccubuit admittitur ad agendũ. itẽ abſolutoria lata in actione, quanto minoris facit præiudicium in actione rehibitoria, quæ tenus ad idem tendunt, & econuerſo. Itẽ ſententia lata cõtra falſum procuratorem non nocet domino, ſi factũ illius non ratificauit: etiam ſi poſtea ipſum eundem procuratorẽ conſtituit ad eandem litẽ, & illa ſententia non obſtante ille idẽ procurator admittetur. Pau.

Iulianus. *

LEX XXV.

SI is, qui hæres non erat, hæreditatem petierit, [f] & poſtea hæres factus eandem hæreditatem ‡ petat: exceptione rei iudicatæ non ſummouebitur. [g]

¶ Eſt in poteſtate emptoris, an ‡ intra ſex menſes redhibitoria agere malit, an ea, quæ datur, Quanti minoris is homo, cum veniret, [h] fuerit: nã poſterior actio [i] etiam redhibitionem continet, [k] ſi tale vitium in homine eſt, vt eũ ob id actor emturus non fuerit. Quare verè dicetur, eum, qui alterutra earum egerit, ſi altera poſtea agat, exceptione rei iudicatæ [l] ſummoueri.

¶ Si te negotijs meis obtuleris, & fundum nomine meo petieris, [m] deinde ego hãc petitionem tuam ratam non habuero, ſed tibi mandauero, vt ex integro eundem fundum peteres: exceptio rei iudicatæ nõ obſtabit. alia. n. [n] res eſt facta interueniẽte mãdato. Iudẽ eſt, & ſi non in rem, ſed in perſonam actum fuerit.

Vbi deficit fundamẽtũ, ſuperadificari non poteſt. Pau.

Africanus. *

LEX XXVI.

EGi tecum, ius mihi eſſe ædes meas vſque ad decẽ pedes altius tollere. [o] poſtea ago ius eſſe mihi vſque ad viginti pedes altius tollere. exceptio rei iudicatæ obſtabit [p] proculdubio. Sed & ſi rurſus ita agã, ius mihi eſſe altius ad alios decem [q] pedes tollere, obſtabit exceptio: cũ aliter ſuperior pars iure haberi [r] non poſſit, quàm ſi inferior quoq; iure habeatur.

Qui ſuccubuit in principali, non admittitur iterum ad agendum pro acceſſorijs. Pa.

*lib. 9. Quæſt. P. Flo.

EGi tecum] CASVS. Dicebas domum meam domui tuæ debere ſeruitutem altius non tollendi, & in poſſeſſionem eius ſeruitutis eras, nunc eſt negatoria ago ff. te dicens mihi ius eſſe altius eam eleuandi vſq; ad decem pedes, & ſuccubui: iterũ volo agere ff. te negatoria: dicens mihi ius eſſe eleuare vſq; ad viginti pedes. Dic quòd obſtat mihi exceptio. idẽ eſt ſi dicã mihi ius eſſe ædificare per decẽ pedes ultra, ſiue ſ. illos decẽ pedes, quos emiſeram: nã repellor exceptione rei iud. Idẽ ẽ ſi ſum dũ à te petij rei vẽd. & ſuccubui: nũc volo petere inſulã natam in flumine iuxta frontẽ agri, quæ prius petij, quaſi accreuerit illi fundo, vt meo. dic quòd obſtat exceptio rei iud. Franco. *Tollere*] & contra me iudicatum fuit, & dic, quod eras in poſſeſſione ſeruitutis.

p *Obſtabit*] ſupra: ſi quis cum totum, in prin. Sed contra, in l. ſi mater. §. ſiquis iter. Solue ibi.

q *Ad alios decem*] ſ. ab alijs decem: vnde vicinus ſum, quaſi ſup. illos decem velim intendere ius mihi eſſe decem pedes alius ædificare.

r *Partem habere*] ſicut in vſufructu cauſali, qui non poteſt eſſe ſine proprietate. vnde victo de proprietate, tollit petam

a *Abſolutus ſit*] ſ. ita, quòd & ſuam fuiſſe pronunciatum ſit: alias non ideo ius petendi haberet argu. ff. de iureiur. l. ſed & ſi. vel e tam tantum abſolutus fuit, ſed Publicianam propter emptorem ime dit, ſi a poſſeſſione cadat, & ita erit hic vſus ſpecialis, in quo exceptio domini nõ obſtat agenti Publiciana. vel fortè aliud eſt in ſententia, vt hic, aliud in iureiurando, quia ſententia habet caſu maioris authoritatis ſit, quàm iuſiurandum, & facit ſup. de Publ. l. 1. & ſi. & ſup. de noxalibus. l. generaliter. & de rei vend. l. ſi à Titio. & l. ſi culpa, & inſt. de except. dol. l. apud Celſum, §. ſi à Titio.

† at ſi. Duar. & P. F.

b *A domino*] ſcilicet poſſidente.

c *Aduerſus exceptionem*] ſcilicet hanc ſi non, &c.

2 † P. F. petet.

d *Sit res*] dicebat enim poſſeſſor: ſi non eſſet res mea, recte ageres, ſed quia res eſt mea, non recte agis.

Exceptio dñij non ſemper obſtat Publiciana agẽti

3 † P. F. de eſt, an.

e *Si res*] ideſt rectè exciperes, ſi res, quam petis, non eſſet mihi adiudicata, ſed quia eſt mihi adiudicata per ſententiam non rectè excipis.

SI *is qui*] CASVS. Petij à te hæreditatem Titij, quam poſſidebas, & ſuccubui, quia nõ eram hæres cum fortè Titius adhuc viueret: poſtea tum factus heres Titij, & nunc hæreditatem à te peto. dicitur, quod poſſim.

¶ *Eſt in poteſtate*] Emi à te ſeruum vitioſum. dic quòd poſſum agere, vel redhibitoria intra ſex menſes, vel actio quãto minoris fuit ſeruus cum venditus fuit, & in hac ſecunda venit quandoque redhibitio totius rei, vt ſi tale erat vitium, quod ſi ſciſſet, eum actor non emiſſet & ſi vna agã, & ſuccumbam, deinde alia velim agere: obſtat mihi except. rei iudicatæ.

¶ *Si te negotijs*] Geſſor negotiorum meorum ſine mandato petijt fundum meũ à quodã poſſidente rei vendicat. & ſuccubuit & non habui ratum, quod fecit: deinde mandaui ſibi vt ageret rei vend. ad illum fundum. dic quòd poteſt agere non obſtante except. rei iud. Idem eſt ſi geſſor negotiorũ meorum ſine mãdato egiſſet mea negotia meo nomine ad fundum mihi dandum certi condic. ex lipu. vel ſimili pſonali, & ſuccubuit: deinde ex mãdato vt ageret pro me ad illum fundum: nam benè poterit agere. Fr. Acc.

f *Perierit*] & ſuccubuerit.

g *Non ſummouebitur*] vt ſup. eod. l. ſi mater. §. eandem, & C. de petit. hæred. l. hæreditatis.

h *Veniret*] Hic nota differentiam inter quanto minoris prætoriam, & ciuilem, quod dic vt dixi ſup. de act. emp. & vendi. l. Iulianus. in prine.

i *Actio*] ſcilicet quanto minoris.

k *Continet*] vt & ſupra, de ædil. edic. lege bonam, §. aliquando.

l *Rei iudicatæ*] & ita cõſta ſup. de ædi. edict. l. ſi tamen, §. non nocebit, vbi non nocet agenti, nec quanto minoris, qui primo redhibitoria egerat, & ſuccubuerat. Solu. hic agit quanto minoris ciuili ad redhibendum, ibi quanto minoris prætoria valet. Alij dicunt, quòd hic venditor fuit damnatus, & ſoluit: cui datur exceptio, vt ſup. eod. l. ſi quis cum totum. §. planè. vel verius, refert an ideo abſolutus in redhibitoria, quia tempus ſit lapſum, vt ibi: an quia emptor non potuit probare vitium fuiſſe tempore contractus, vel emiſſe vt hic

m *Deinde*] rei vendi. & ſuccubueris.

n *Enim*] nimirum, quia res etiam non ſit deducta in priore iudicio, vt ſup. de iudic. l. ſi Prætor. & facit infra iudi. tol. l. ſi ante, & ſupra, qui ſatisdare cogan. l. Iulianus, & C. ad exhibend. l. neque, & infra, de exceptio. l. Modeſtinus. & ſupra de trãſact. l. qui cum tut. in prine.

o *Egi tecum*] CASVS. Dicebas domum meam domui tuæ debere ſeruitutem altius non tollendi, & in poſſeſſionem huiuſmodi ſeruitutis eras, nunc eſt negatoria ago ff. te dicens mihi ius eſſe altius eam eleuandi vſq; ad decem pedes, & ſuccubui: iterũ volo agere ff. te negatoria: dicens mihi ius eſſe eleuare vſq; ad viginti pedes. Dic quòd obſtat mihi exceptio. idẽ eſt ſi dicã mihi ius eſſe ædificare per decẽ pedes vltra, ſiue ſ. illos decẽ pedes, quos emiſeram: nã repellor except. rei iud. Idẽ ẽ ſi ſum dũ à te petij rei vẽd. & ſuccubui: nũc volo petere inſulã natam in flumine iuxta frontẽ agri, quæ prius petij, quaſi accreuerit illi fundo, vt meo. dic quòd obſtat except. rei iud. Franco. *Tollere*] & contra me iudicatum fuit, & dic, quod eras in poſſeſſione ſeruitutis.

p *Obſtabit*] ſupra: ſi quis cum totum, in prin. Sed contra, in l. ſi mater. §. ſiquis iter. Solue ibi.

q *Ad alios decem*] ſ. ab alijs decem: vnde victus ſum, quaſi ſup. illos decem velim intendere ius mihi eſſe decem pedes alius ædificare.

r *Partem habere*] ſicut in vſufructu cauſali, qui non poteſt eſſe ſine proprietate. vnde victo de proprietate, tollit petam

cauſalem vſumfructum obſtat exceptio. vt ff. l. ſi cũ. §. ſi fundum meum. & facit ſup. de aqua plu. arc. l. ſed interdum.

a *Petito*] & poſſeſſore abſoluto.

b *E regione*] ex parte fundi petiti, & ſic ei acceſſit.

c *Exceptio*] hoc ideo, quia rei accreſcit ſicut aliàs in proprietate legata: ſecus in vſufruc. quia perſonæ accreſcit. vt ſup. de vſufru. l. ſi Titius. §. fi. & ſup. eo. l. & an eadem. §. qui cum partem. petendo ergo inſulam videtur, & fundũ petere: niſi cũ naſcitur è regione agri limitatis vbi non habet locum alluuio. vt ſup. de acq. re. do. l. in agris.

¶ Item ſi fundo petito, [a] poſtea inſula, quæ e regione [b] eius in flumine nata erit, petatur: exceptio [c] obſtatura eſt.

Exceptio, quæ obſtat vendi tori, obſtat etiã emptori, qui poſtea cauſam habuit. Paul.

Neratius. *

LEX XXVII.

CVm de hoc, an eadẽ res eſt, quæritur, hæc [d] ſpectanda ſunt: perſonę, idipſum de quo agitur, cauſa proxima actionis. [e] Nec iam [f] intereſt, qua ratione quis eam cauſam actionis competere ſibi exiſtimaſſet, [g] perinde ac ſi quis poſtea, quàm contra eum iudicatum eſſet, noua inſtrumenta cauſæ ſuæ reperiſſet. [h]

Papinianus. *

LEX XXXVIII.

EXceptio rei iudicatæ nocebit ei, quiin dominium ſuccefſerit eius, qui in ‡ iudicio expertus eſt. [i]

Sentẽtia lata pro libertate danda contra vnũ ex hæredibus, alteri coheredi non nocet mero iure: tamẽ fauore libertatis debet ſeruari etiã in eius præiudicium, vt careat domino ſerui, et efficiatur liber, cũ non poſſit eſſici liber pro parte tamen cõſeruatur indemnis, quia ab ipſo manumiſſo debet refundi pretiũ partis ſuæ. Pa.

Idem lib. 11. *

LEX XXIX.

IVdicatæ [k] quidem rei præſcriptio cohæredi, qui non litigauit, obſtare non poteſt. [l] Nec in ſeruitutẽ [m] videtur peti poſſe rem pro libertate [n] iudicatam nondum ex cauſa fideicommiſſi manumiſſus, ſed Prætoris [o] oportet in ea re ſententiam ſeruari, quam pro parte [q] victi ſeruare [r] ‡ nõ poteſt. Nam & cum alterum ex cohæredibus inofficioſi quæſtio tenuit, aut ẽt duob. [s] ſeparata eau. nõ. l. 3. §. ſubtilius. ſed ſi eadem à poſſeſſione. agam Publiciana. vt ſup. de publ. l. 3. in fine. Item ſicut hoc tranſit ad damnum, ſic ad proficuum, vt ſupra l. ſi ita te. §. Iulianus. & ad hoc infra, de regulis iuris, l. aliud. §. fina. & l. in his. §. primo.

I *Vdicata*] Dic eadem in princip. vt in gl. ſof. domini mei Accur. quæ incipit, duo poſſidebant, &c.

¶ *Si debitor*] Obligaui tibi fundum meum poſtea egi rei vendi. at ad iſtum fundum contra Titium eum poſſidentem non admonito te creditore, & ſuccubui, dicitur, quod hæc ſententia non nocet tibi creditori, quin poſſis agere hypothecaria. Fr.

K *Iudicata*] Duo poſſidebant ſeruum, qui ſeruus contra vnum hæredem egit, dicendo ſibi deberi fideicommiſſam libertatem, & obtinuit, ſi alius hæres petat eum in ſeruitutem, non debet ei obiici exceptio rei iudicatæ, quia iſte hæres, qui defuit in priori iudicio, non videtur petere in ſeruitutem poſt rem iudicatam contra ſe, & hoc de rigore, ſed tamen prioris cohæredis ſententia ſeruabitur in totum de æquitate: ſcilicet, vt totus dicatur liber, quia non poteſt eum ſeruare tantum pro parte cohæredis victi, quia nemo poteſt eſſe pro parte liber. & pro parte ſeruus: ſicut vides, quando agitur de inofficioſo teſtamento contra vnum hæredem, & obtinet: tunc pro parte teſtamentum rumpitur: libertates verò in ſolidum dantur, alio cohærede indemni conſeruato. Fr.

* Reſpon.

l] *Non poteſt*] quo minus poſſit petere ſeruum, per quo agente alio cohærede iudicatum eſt, vt manumittatur. Azo. ad, quod facit, ſupra de re iudicata, lege ſæpe.

m *In ſeruitutem*] ſcilicet cum aduerſus hunc, qui petitur, nulla ſententia ſit lata, ab eo enim qui petit, non videtur peti in ſeruitutem poſt rem pro libertate iudicatam, cum contra eum nunquam fuit lata ſententia, vel dic, nec ſeruitutem videtur peti, ſub. debere, quia non debet vocari ad ſeruitutem.

n *Pro libertate*] ex cauſa fideicommiſſi præſtanda, ſic enim pro libertate competente lata ſententia fuiſſet, & cohæredi obſtaret, quia faceret ius ſententia, vt ſupra de liber. eau. Diui fratres, & de ſtatu homi. l. ingenuum. Accur.

o *Ex cauſa*] quo ipſo videbatur magis poſſe peti.

p *Sed Prætoris*] licet dixerim non obſtare exceptionem, quominus petam ſeruum, obſtat tamen quominus obtineam ſeruũ. & hoc eſt, ſed & Prætoris. &c. vel ſecundũ aliam expoſitionem dic. & bene dico non admitti hunc contra ſententiam, ſed. &c.

q *Pro parte*] ſcilicet pro parte victi cohæredis tantum, quia nemo pro parte liber. & pro parte ſeruus eſſe poteſt, vt ſupra de liber. eau. lege duobus. & facit ſup. de adimendis legatis, l. legata §. finali. Sed contra C. de ſer. communi. manumit. lege prima. §. fina. ſed illud expone, vt ibi no.

r *Seruare*] aliàs præſtare, & aliàs ſeruare.

ſ *Quibus*] ſcilicet filiis.

a *Agentis.*

---

*li. 7. Mẽbra. i P.F.

*li. 27. q. Scio. i P.F.

‡ P.F. de eſt, in.

‡ Præſta te. P.F.

a *Agentibus*] contra ſcriptum hæredem.
b *Placuit*] in ſolidum, vt ſup. de inoff. teſta. l. nam & ſi. §. ſi. & de colla. bon. l. pater filium, & C. de inoff. teſta. l. cum duob. & ſup. de leg. 2. l. cum filius in princ.
c *Vtilitas*] in querela.
d *Conſulatur*] etiam ſuperiori caſu: non ſolum iſto.
e *Non admonito*] aliàs contra. ſup. de rei iudi. l. ſæpè.
f *Præmiſerit*] Secus ſi ſententia pignoris cauſam præceſſiſſet: vt ſup. de pig l. ſi ſuperatus, & ſ. eo. l. ſi mater, §. item ſi rem.

EX *ſextante*] CASVS. Quidam inſtituit tres hæredes: quendam ſuum agnatum, ſcilicet Titium, & Sempronium in duabus vncijs duos: alium puta Corneliũ in decem vncijs. Titius cœpit poſſidere dimidiam totius hæreditatis: & Sempronius aliam dimidiã: nunc Cornelius agit contra Titium ad id totum hæreditatis, quod poſſidet: & ſic ad dimidiam totius hẽditatis, dicẽs teſtũ in quo Titius fuit inſtitutus pro parte, & Sẽpronius pro alia, nõ tenere: vt quia falsũ. & ſic ſe tanquã proximiorẽ ab inteſtato debere ſuccedere: & ſuccubuit: nunc vult ille idem Cornelius petere à prædicto Titio vnciam hæreditatis, cum ſit inſtitutus in duab. dr̃ quòd repellitur exce. rei iudi. quia dicendo falſum, & ſuccumbendo, perdidit relictum prædictum duarum vnciarum.

1 lib. 14. Quæſt. P. F.

¶ *Latinus Largus*] Latinus largus propoſuit quandã quæſtionẽ, quam nunc Paulus author huius legis vult decidere: quæ quæſtio talis eſt. Sẽpronius deceſſit, & ſucceſſit ei Mæuius ſuus filius, bona iñ Sempronij cœpit poſſidere Titius, dicens ſe hæredem Sempronij. & non Mæuium, &c. Mæuius cũ hæc bona peteret à Titio venerunt ad tranſa. & tradidit Titius Mæuio nomine tranſac. quædam de rebus hereditarijs. Item quendam ſuum proprium agrum ipſius Titij, quem agrum obligauerat Titius prius auo Mæuij i. patri Sempronij: & ẽr eum agrum obligauerat alijs: nunc alij creditores hypothecaria egerunt ad illum fundum contra Mæuium, & probauerunt eis obligatum, & ſic obtinuerũt: tandem Mæuius inſpexit rationes aui, & vidit prædictum fundum, quẽ nunc amiſerat, fuiſſe prius obligatũ auo ſuo, quã illis creditoribus: vult agere Mæuius hypothecaria ad illũ fundum contra illos, qui euicerant illum fundũ prius. illi opponũt excep. rei iudi. quæritur an obſtet Mæuio hæc excep. Et vr̃ q obſtat: nam ſi peto à te rei ven. fundum & obtineo, & reſtituitur eſt mihi fundus: ſi tu eum à me vendices, obſtat tibi exceptio, nam cũ iudicatum ſuit per primam ſententiã rem meã eſſe, per conſequens iudicatur tuã non eſſe. econtra vr̃ non obſtare exceptionẽ hoc argumento: petij à te fundum rei vendi. & fuiſti abſolutus. poſtea deũ ſi poſſidere illum fundũ, & ego cœpi poſſidere. ſi tu eum vendices, & ego dicã fundum meũ eſſe, non tuũ: non obſtat mihi prima ſnia, in qua tu fueras abſolutus à petitione mea: cum per hoc non fuerit iudicatum tuam eſſe rẽ. in noſtra ergo quæſtione, cum Mæuius fuit conuentus hypothecaria, & de ſua Mæuij hypotheca nõ fuit compoſitũ. licet ſuccumbat Mæuius, non obſtat ei quo minus nunc poſſit ſua hypothecaria agere, nec obſtat prima ſententia: quia põt eſſe q hic fundus fuit obligatus illis. & ẽt Mæuij auo prius: ſed non põt eſſe, q dñium vnius fundi ſit duorum hominum in ſolidum: vr̃ aũt nocere Mæuio, q fuit factus dñs fundi, & ſic extincta hypotheca. ſed dicas, q non fuit factus dñs fundi, & ſic habeat nunc act. hypothecariã non obſtante etiam prima ſententia. Frã. Accur.

ratim agentibus [a] alter obtinuit, libertates competere placuit: [b] ita tamen, vt officio iudicis indemnitati victoris, [c] futurique manumiſſoris conſulatur. [d]

Sẽtentia lata contra auctorem, non præiudicat ſingulari ſucceſſori, qui ante illum cãm habuit. ſi non fuit citatus, vel requiſitus ad cauſam. Paul.

¶ Si debitor de dñio rei, quã pignori dedit, non admonito [e] creditore cauſam egerit, & contrariam ſententiam acceperit, creditor in locum victi ſucceſſiſſe non videbitur, cum pignoris conuentio ſententiam præceſſerit. [f]

Qui egit petitione hæreditatis ſimpliciter, & ſuccubuit, licet cauſam inteſtati duntaxat fuerit proſecutus, non auditur nolens iterũ agere ex teſtamento. Paulus.

Paulus. *

LEX XXX.

EX ſextante [g] hæres inſtitutus, qui inteſtato legitimus hæres eſſe poſſet, [1] † cum de iure [h] teſtamenti faceret quæſtionem, ab vno ex inſtitutis dimidiam partem hæreditatis [i] petijt, nec obtinuit. Videtur in illa petitione etiã partem ſextantis [k] [2] † vendicaſſe: [l] & ideo ſi cœperit ab eodem ex teſtamento eãdem portionem [m] petere, obſtabit rei iudicatæ [n] exceptio.

¶ Latinus Largus, [o] Cum de hæreditate [p] inter Mæuium, ad quem pertinebat, [q] & Titium, qui controuerſiam mouerat, [r] tranſigeretur, traditio rerum [s] hæreditarium Mæuio hæredi à Titio facta eſt: in qua traditione etiam fundum ei [t] ſuum proprium, [u] quem ante multos annos auo [x] eiuſdem Mæuij hæredis obligauerat, quemq; alijs poſtea in obligationem deduxerat, ex cauſa pacti tradidit. his ita geſtis, poſterior Titij creditor ius ſuum [y] perſecutus eſt, & obtinuit. poſt hoc autem iudiciũ Mæuius hæres remanet obſtat rei iudic. exceptio, licet ex alia cauſa agat: vt ſup l. ſi mater. §. denique. & §. eandem. ſed ſi expreſſiſſet cauſam, puta ab inteſtato: non obſtabit ei poſtea agenti ex teſtamento exceptio rei iudicatæ: vt ſupra l. ſi mater. § ſi quis autem, & de petit. hæredit. l. legitimam, & de inofficio. teſtamen. l. mater. Sed an exceptio electionis? dic ſic, niſi ſit coniunctus vſque ad quartum gradum: vt C. de codicil. l. finali. Alij dicunt quod non, in perſonali autem ſimpliciter propoſita omnia veniunt: licet in proceſſu expreſſerit: vt ſupra eod. l. & an eadem §. actiones. & ſecundum hoc non valet oppoſitio, quæ ſit ſic: aut petendo ab inteſtato ſcit ſibi deferri ex teſtamento, & videtur tacitè renuntiare: & ſic non tanquam iudicatus, ſed tanquam repudians repellitur: vt ſupra, de acquiren. hæred. l. filium emancipatum. aut ignorauit: & non repellitur: vt ſup. de acqui. hære. l. ſi is. §. fina. & quia cauſam expreſſiſſet: vt ſup. eod. l. & an eadem. §. actiones. ideo dico, quod hic non obſtat, quia egit non expreſſa cauſa: vt dictum eſt.

1† P. F. poteſt.

2† In P. F. vindicaſſe.

a *Agentibus*] contra ſcriptum hæredem.
b *Placuit*] in ſolidum, vt ſup. de inoff. teſta. l. nam & ſi. §. ſi. & de colla. bon. l. pater filium, & C. de inoff. teſta. l. cum duob. & ſup. de leg. 2. l. cum filius in princ.
c *Vtilitas*] in querela.
d *Conſulatur*] etiam ſuperiori caſu: non ſolum iſto.
e *Non admonito*] aliàs contra. ſup. de rei iudi. l. ſæpè.
f *Præmiſerit*] Secus ſi ſententia pignoris cauſam præceſſiſſet: vt ſup. de pig l. ſi ſuperatus, & ſ. eo. l. ſi mater, §. item ſi rem.
g *Ex ſextante*] id eſt duabus vncijs, quæ eſt ſexta hæreditatis: vt Inſtit. de hære. inſtitu. §. hæreditas.
h *Teſtamenti*] id eſt de vitio teſtamenti: vt quia falſum, vel inofficioſ. & ideo ſuccumbens perdit relictum: vt & ſup. de inoff. teſt. l. Pap. §. meminiſſe. ſecus ſi ſolenne: quia tunc non perdit: vt in contrario: vt ſup. de ijs qui. vt indig. l. poſt legatum. §. 1. quæ eſt contra, ſecundum R. vel verius ſecundum Ioan. Azo. & Hug. etiam ſi non ſolenne, perdit hic: & ſic non refert qua ex cauſa de iure teſtamenti quærat: ſed ideo dicunt hunc repelli, quia propoſuit petitio. hæredi. generalem, non expreſſa cauſa ex teſtamento, vel ab inteſtato: licet poſtea in cauſæ proceſſu vnam cauſam tantum fuerit proſecutus. quare obſtat rei iudic. exceptio, licet ex alia cauſa agat: vt ſup l. ſi mater. §. denique. & §. eandem. ſed ſi expreſſiſſet cauſam, puta ab inteſtato: non obſtabit ei poſtea agenti ex teſtamento exceptio rei iudicatæ: vt ſupra l. ſi mater. § ſi quis autem, & de petit. hæredit. l. legitimam, & de inofficio. teſtamen. l. mater. Sed an exceptio electionis? dic ſic, niſi ſit coniunctus vſque ad quartum gradum: vt C. de codicil. l. finali. Alij dicunt quod non, in perſonali autem ſimpliciter propoſita omnia veniunt: licet in proceſſu expreſſerit: vt ſupra eod. l. & an eadem §. actiones. & ſecundum hoc non valet oppoſitio, quæ ſit ſic: aut petendo ab inteſtato ſcit ſibi deferri ex teſtamento, & videtur tacitè renuntiare: & ſic non tanquam iudicatus, ſed tanquam repudians repellitur: vt ſupra, de acquiren. hæred. l. filium emancipatum. aut ignorauit: & non repellitur: vt ſup. de acqui. hære. l. ſi is. §. fina. & quia cauſam expreſſiſſet: vt ſup. eod. l. & an eadem. §. actiones. ideo dico, quod hic non obſtat, quia egit non expreſſa cauſa: vt dictum eſt.
i *Hæreditatis*] cum ille eam poſſideret, & alius hæres dimidiam.
k *Sextantis*] id eſt vnciam, ex qua erat inſtitutus.
l *Vendicaſſe*] & ſic in ea vncia ſuccubuiſſe videtur.
m *Portionem*] id eſt vnciam.
n *Iudicata*] ſed ab alio petet aliam vnciam.
o *Latinus Largus*] ſcilicet quæſtionem proponit talem, cum de hæredi. &c.
p *Cum de hæreditate*] Sempronij puta.
q *Pertinebat*] in veritate.
r *Mouerat*] reſiſtendo, ſic & ſup. de procur. l. non ſolum. §. ſi ſtatus. Accur.
s *Rerum*] ſcilicet quarundam ex cauſa tranſactionis.
t *Ei*] ſcilicet Mæuio.
u *Proprium*] Titij
x *Auo*] id eſt patri Sempronij.
y *Suum*] agendo hypothecaria contra Mæuium.

perit in bonis auitis [a] chirographum eiusdem Titij ante multos annos conscriptum, per quod apparuit eum fundum, qui in causam transactionis venerat, etiam auo suo ab eodem Titio fuisse obligatum. Cum ergo constet prius auo Mæuij hæredis in obligationem eundem fundum datum, de quo Mæuius superatus est, [b] quæro, an ius aui sui, quod tunc, cum de eodem fundo ageretur, ignorabat, nulla exceptione opposita exequi possit? [c] Respondi, Si de proprietate [d] fundi litigatum esset, [1]† & secundum actorem pronuntiatum fuisset, diceremus petenti ei, qui in priore iudicio victus est, obstaturam rei iudicatæ exceptionē: quoniam de eius quoque [e] iure quæsitum videtur [f] [2]† actore petitionem implente. [g] Quod si [h] possessor absolutus [i] amissa possessione eundem fundū [3]† ab eodem, qui prius non obtinuit, [k] peteret, non obesset [l] ei exceptio. [m] nihil enim in suo [n] iudicio de iure eius [o] statutum videtur: [4]† Cum autem pignoratitia [p] actum est aduersus priorem creditorē, [q] potest fieri, vt de iure possessoris non sit quæsitum: quia non vt in proprietatis quæstione, quod meum est, [r] alterius non est: ita in obligatione vtique consequens est, vt non sit alij obligatum, quod [s] hic probauit [5]† sibi teneri. & probabilius [t] dicitur, non obstare exceptionem: [u] quoniam de iure possessoris quæsitum non est, sed de sola obligatione. [x] In proposita autem quæstione magis me illud mouet, nunquid pignoris ius extinctum sit dominio acquisito. neq; enim potest pignus perseuerare domino constituto [y] creditore: actio tamen pignoratitia [z] competit. verum est enim & pignori datum, [6]† & satisfactum non esse: [a] quare puto non obstare rei iudicatæ [b] exceptionem.

Qui egit rei vendicatione, & succubuit, non prohibetur eandem rem petere actione personali. Paul.

Idem lib. 4. *

LEX XXXI.

PAulus respondit, ei, qui in rem egisset, nec [7]† obtinuisset, [c] postea condicenti [d] non obstare [e] exceptionem rei iudicatæ.

De diuersis & temporalibus præscriptionibus, & de accessionibus possessionum.

TITVLVS III.

Ad hoc vt vtilia currant tempora, requiritur, quod nō sit impedimentum agendi nec ex parte actoris, nec rei, nec iudicis. Diuiditur in duas partes. Primo ponit causam legis condendæ. Secundo ponit statutum suum. secunda ibi, Et quidem. Bar.

[a] *Auitis*] id est aui sui Mæuij.
[b] *Superatus est*] à posteriore Titij creditore. Azo.
[c] *Possit*] agendo hypothecaria.
[d] *Si de proprietate*] affert de hoc argum. quare videatur obstare exceptio. Accursius.
[e] *De eius quoque*] scilicet rei. Accur.
[f] *Videtur*] cum enim res iudicatur esse actoris, videtur simul iudicari rei non esse: vt sup. eo. l. si inter. &. & inf. proxi.
[g] *Impleto*] id est fundum esse suum docente. M.
[h] *Quòd si*] respondet argumentando, quare ad quæstionem non facit.
[i] *Absolutus*] scilicet ea ratione, quia actor deficit i probatione.
[k] *Non obtinuit*] id est succubuit petendo.
[l] *Non obstet*] ei possessionem nacto quocunque modo.
[m] *Exceptio*] scilicet rei iudicatæ.
[n] *In suo*] scilicet rei: & ideo dicitur suum iudicium, quia regulariter vbi habet reus forum, ibidem regulariter debet conueniri.
[o] *Eius*] scilicet qui tunc possidebat.
[p] *Pignoratitia*] id est hypothecaria.
[q] *Creditorem*] hoc est eius hæredem. hoc est Mæuium.
[r] *Alterius est*] vt sup. eo. l. si inter. Accur.
[s] *Quod*] illud subaudi.
[t] *Probabilius*] Nunc respondet.
[u] *Exceptionem*] Mæuio agenti hypothecaria.
[x] *Sed obligatione*] scilicet creditoris qui agit: vt sup eo. l. duobus. Accur.
[y] *Constituto*] quia res sua non potest esse sibi obligata: vt hic, & inf. de reg. iu. l. neque pignus. & sup. de pig. act. l. 2. hoc tamē qñque fallit: vt C. de iu. do. l. in rebus. sed ibi non erat plenè domina. Itē contra. sup. ad Trebellian. l. debitor. sed ibi non durauit dñs. Item in præsenti casu: sed potest dici, q hic non fuit dñs: cū tradens dederit quasi rem accipientis & accipiens eodem animo acceperit, credens esse hæreditatis: vt sup. de condi. ob caus. l. 3. §. subtilius. & facit sup. de leg. 1. l. senatus & de acqui. hæred. l. si seruum quis. in princ. Quid ergo si fuit factus dominus: vt quia sciens dantis accepit forte adhuc videtur idem arg. huius literæ: verum est enim. &c. sed non aperit an sit res obligata. licet competat hypothecaria. Accur.
[z] *Pignoratitia*] i. hypothecaria quia non fuit Mæuius dñs.
[a] *Non esse*] Ergo hypothecaria durat, quæ talem conditionem habet nisi soluat pecuniam: vt hic. & sup. ad Vellei. l. aliqui ādo. §. de pignoribus. & de pig. l. grege. §. etiam. & de pig. act. l. si rem alienam. §. omnis.
[b] *Iudicatæ*] causa enim dominij scilicet exceptio, de qua magis dubitatur, non nocet: nec hæc ergo nocere debet, de qua minus videtur: sed certè etsi dominij noceret, non tamen sententiæ scilicet exceptio noceret, cum non de iure possessoris fuit quæsitum primo iudicio: vt & sup. eod. lege, duobus.

[1]† P. Flo. litigatur.
[2]† Du. Cū actor petitionem implet. P. F.
[3]† P. F. de el. fundū
[4]† P. F. videretur.
[5]† P. Flo. probabit.

PAulus] CASVS. Ego contra te rei vendi. ad fundum. & succubui: nunc eandem rem peto à te certi condi. ex stipu. vel simili. dicitur q̄ non obstat mihi prima sententia. Franc. Accur.
[c] *Nec obtinuisset*] id est non obtinuit. immo succubuit.
[d] *Condicenti*] id est in personam actione agenti.
[e] *Non obstare*] quia condicere potest etiā qui dominus non datam. est. Sed quid si restitutionem rei ideo, quia mea erat, stipulatus sum deinde egi rei vendi. & succubui: si agam ex dicta stipulatione, an repellar? Respon. non, per legem istam: nam potest esse mea: non tamen tenuit stipulatio, & econtra licet sit absolutus, tamen adhuc est mea: vt & sup. eod. l. exceptio.

[6]† P. Flo. qui dominus non datam.
*al. ſ. Respon. P. F.
[7]† P. F. obtinuisset.

DE DIVERSIS & temporalibus præscript. &c.

Cōtinuatio Bart.

¶ *Dictum est supra de exceptione in genere, item de exceptione rei iudi. verum quia est quædam exceptio cum tempore: ideo ponitur ista rub. Item quia in præscr. bendis rebus datur accessio & successionum: ideo ponitur de accessione possessionum. Bar.*

¶ Præscriptionū alia vnius diei: alia duorum: vt ff. de appel. l. à sententia. §. fin. & qñ appellandum sit. l. 1. §. biduum. quandoq; trium: vt C. de iudi. l. fin. & hoc non prosequor, quia magis est laboriosum, quàm subtile. de vsucap. tñ triennij dic. q̄ per eam quæritur dñium: vt C. de pact. l. traditionibus. dummodo quatuor intercedant: s. bona fides. & titulus. & q̄ res non sit vitiosa. & q̄ possessio sit continua vsq; ad vltimam diem, quam tetigisse sufficit. & idem in præscriptione decem. vel viginti annorum: vt ff. eo. l. in vsucapione. sexus in præscriptione personalium actionum: vt ff. de act. & obl. l. in omnibus. Item per præscriptio. decē, vel viginti an. nō quæritur dñium, quod dic vt no. C. de bo. mater. auth. ibi posita super. l. 1. Itē vsucapio non interrūpitur li. conte. quod secus est in præscrip. quod dic vt no. ff. de rei vend. l. si post acceptum. Item per præscriptionem 30. anno. non inducitur nisi exceptio quia tempus, &c. vt ff. de act. & obl. l. obligationum fere. §. placet. sunt & aliæ præscrip. diuersæ. sed hic notandum est, q̄ quædam præscriptiones habēt continua tēpora: & hoc regulariter omnes: nisi specialiter inueniamus

mus lege cautum ¶. ſ. q̃ ſit vtile. Alię vtilia. & hę ſub diuiſiõ tur, quia quædã ad ſui principium, & proceſſum: ad quod ſunt tria neceſſaria, vt ¶. l. 1. Aliæ ad ſui principium tãtum, vt ſup. de calum. l. annus & ſup. de ædil. edic. l. cum ſex. & inf. de adult. l. quinquennium.

¶ *Nonnulla adnot. huc Cuiac. proinde vt lend.*

Via tractatus] CASVS. Cũ tractatus vtilium dierum ſit frequens: videndum eſt quid ſit experiundi poteſtatem habere. deinde ſi qui dies dicantur vtiles: nam paria ſunt ambo prædicta, & cerè tria ſunt neceſſaria, vt experiundi poteſtatem quis dicatur habere. & ſic dies viles cedant. Primum, vt actor per ſe, vel per alium potuerit agere. Item quod reus potuerit ſe defendere per ſe, vel per alium. Item, quod ſit copia iudicis. Franc. Acc.

* Aliàs, Iulianus.

* Dies vtiles ſunt, q̃ bus de iure noſtro nobis experiri licet.

a *Frequens eſt*] bona ratio, quare ſit videndum, vt ſup. de li. leg. l. legauit.

b *Experiundi*] Sed quomodo per hoc ſcimus viles dies? Reſpond. quia hæc duo paria ſunt: ſcilicet habere poteſtatẽ experiundi & diem vtilem cedere, vt hic patet.

2† In ea cã ẽ vt. nõ sũt. apud Du. ſed ſic legit tm̃ modo experiundi pr̃ãtẽ nõ hẽt. P. F.

c *Agendi* hæc ergo tria ſunt neceſſaria, vt experiundi poteſtatem quis habeat, i. facultatem agendi per ſe, vel per aliũ: item poteſtatem conueniendi eum per ſe, vel per alium reſpondentem, & ius reddentis copiam.

d *Eum*] ſcilicet reum.

e *Nſi actor*] quod de actore dicit, non vt neceſſe, quia & ſi actor impeditus cedit vtilis dies, vt ¶. eo. l. ſi ſeruus. quæ eſt contra Solu. currit de iure communi. vt ibi, ſed actor reſtituitur in integrum ex clauſula generali, ſ. ex quib. cauſ. ma. l. 1. Vel hic de vtilibus loquitur ibi decõtinuis, vel hic poſt obligationẽ commiſſam, vel contractã interceſſit idonea cã, quæ abſtulit copiam agendi. Ibi aũt nil poſt latisdationem accepiam contingit. Vel hic exit liber, vt ibi ſeruus, vel ibi erat, qui poterat agere noie dñi, vt ſeruus in iudicio momẽtanea poſſeſſio. nec obſtat quod ibi dicit, nõ an is agere, &c. qa de ſtipu. dicit, non de iudicio principali. hoc non placet.

3† Alex. in l. ſi finita. ¶. ſi de vẽ. & alib. in pe. col. ĩ. de dã. infe. hanc glo. Ange. reputat ad hoc, q̃ per l. ſ. comẽ. inducitur quaſi contractus nõ aurem ex ſnia inducat. Bol.

f *Apud hoſtes ſit*] & facit inf. de ſtipu. ſer. l. ſi ſeruus.

g *Mandare*] al. j cauſam agendam.

h *Poteſtatem*] Hic quæritur, ſi citatus ad ſniam, vel ad veniẽdum ad ius, cum ſatisfecerit iudicio ſiſti, impeditus iuſta cauſa non venit, mittere tñ potuit, an ſit contumax, vel incidit in ſtipulationem, vt. q̃ ſic per l. ſtipulationẽ. & ĩ. de mi. l. Papinianus. & qui. ex cauſ. ma. l. ſed & ſi per ſ. aduertus. ſed in illis duab. ex iuriſdictione cã abeſt, ex qua pœnam non præmittẽdi habere, vt ſup. de neg. geſt. l. hinc hæreditaria. Hĩ ſtia loquitur in actore, ſed tu quæſiuiſti in reo, qa actor p̃ iurisdictionẽ q̃ agit, vt ¶. de. ſ. l. pureſ. ſ. ſi. Item vnum pro eo, aliud ſit ipſi ut p̃ eũ, vt ſatis ſit, ſi poſſit mittere procuratorem, vt ſup. de iureiu. l. eum qui. Item quo ad aliud, non quo ad cõtumaciam p̃ſumendam, dic ergo q̃ procuratorem mittere non tenetur, alias parum prodeſſet ſibi relaxatio, vt ſup. ſi quis cau. l. 2. ſ. ſi quis iudicio. & ſup. de re iud. l. quæſitum.

i *Prætoris*] i. nullius notionem.

k *Dies* ſ. cũ. & intellige, quæ hic dicuntur, in diebus, qui ſunt viles quo ad ſui initium, & progreſſum: ſecus in his q̃ ad ſui initium ſunt viles tm̃, ſed poſt cõtinui, vt ¶. q̃ appel. ſi l. 1. ſ. dies. & ſup. de reſtit. l. cui ſex. & ¶. de adult. quinquennium. & ¶. de calum. l. annus. Itẽ facit ¶. de adult. l. miles, ſ. ſexaginta. & ¶. de ed. l. edi. l. ſciendum. ſ. ſi. & l. q̃ ſi nolit. ſ. ſi quis ita. Itẽ quæro an hodie corrigantur huiuſmodi viles dies vel annales ſũ nõ: niſi circa tractatũ de reſt. in integ. vt C. de temp. in integ. reſt. l. pe. & ſ. quod enim non tantũ dicit, vt C. de app. l. præcipim. ſanct. & de teſtã. l. ſancim. ſ. 1. & etiam in viduis. triennij. & x. xx. xxx. & lx. ann. & alias conſtat tempus eſſe continuum. vt ſup. de vſuc. l. neque nam. ſ. in vſucapionibus. Acc.

l *Reddit*] ſcil. nonne omni die reddit prætor feriatos, vt C. de ferijs. l. omnes? Reſpon. idem & ſi quocunque modo impedius non reddat, vel non impedius, cum & in continuis dare tur reſtitutio. vt ſup. ex quib. cau. ma. l. 1. & l. ſed & ſi per Prætorẽ, ſ. ſecundo. Acc.

* lib. 6. Digeſt. P. F.

* De die intercalari & q̃ cauſa intercalandi, & quo ipſe primus intercalauit. Macrobi. 1. Saturn. c. 13. & 14.

In tempore] CASVS. Cum certum tempus ſit conſtitutum iudicatis, intra quod poteſt appellari, item, intra quod condemnatio debet ſolui, item intra quod inſtantia litis perimitur, q̃ in hoc tempore dies intercalaris nõ computatur, i. biſſextilis: ſicut nec in vſucapionibus, nec in actionibus quæ certo tempore finiuntur, vt in ædilitijs plurib. ſecus ſi vendo tibi fundum pro centum, & niſi intra triginta dies ſolutus pretium ſit inemptus: nã in his 30. diebus computatur dies biſſextilis: licet quidam contra. & male. Franc. Acc.

2† 30.

m *In tempore conſtituto*] vel ad appellationem interponendam, vel de tempore ad executionem ſententiæ dato. ſ. quatuor menſium. Acc.

n *Intercalaris*] id eſt biſſextilis, qui qualiter colligit, dic vt ¶. de min. l. 3. ſ. minorem, & inſ. de verb. ſig. l. cum biſſextus.

o *De tempore*] trienn. j. anni, vel biennij ad appellationem exercendam.

p *Sic ſine*] nunc reſponder. Acc.

q *Vt actum*] ſi ſic cum interpellatur, dies intercalaris prodeſt actori appellanti. Acc.

r *Velut*] i. ſicut eſt in vſucapione: nã ibi non quæritur tempus de momento ad momẽtum, & ſic prodeſt dño rei non vſucapienti prodeſt. vt ſup. de vſuc. l. in vſucapionibus.

ſ *Solet*] ſ. triennio: nam & hæc dies intercalaris non computatur, quod prodeſt domino rei.

t *Plerique*] nam in redhibitoria, quia tollitur vtili, non ita de leui fieret computatio anni intercalaris, & ideo no computatur.

u *Fiatur*] vel lege ſine interrogatione proficiat emptori, & ſic dic in omnib. eſſe correctum, vel cũ interrogatione. & tũc mihi ¶ vr. ſ. in hoc caſu poſteriori. ſed ſm hoc, cur aliter in hoc caſu: cũ alias dicat diẽ intercalatẽ non cõputari in diebus anni, vt ¶. de min. l. 3. ſ. minorem? Rñ. aliud eſt vbi dilatio indulgetur ipis pſpẽs, vt ita dicã, vt annua, vel mẽſtrua, vel anni, vel mẽſis. aliud ſi per individua, vt horum dictũ. quo caſu dies intercalaris cõputat, qa dies intercalaris dies eſt. & enumeratio dierum hoc facit, & ſæpe expreſſa nocet, quia dixit triginta dies, ſecus ſi mẽſes. ſm H. vel ſm Ioãnẽ & Bol. aliud vbi dilatio indulget à lege, & aliud vbi tempus ſtatuitur a patribus. vbi a pat. in. obtinet quod dr in ſi lege. Vbi a lege, obtinet quod in ſuperiori parte legis. vt ſup. de min. l. 3. ſ. minorem. & inſ. de verb. ſign. l. cum biſſextus. ſic. & alias ſup. de arbi. l. Celſus.

a *Longa]* id est x. vel xx. ann. hodie. vt C. de vsuc. transf. l. 1. olim biennio in Italia, sed in prouincia x. vel viginti fortè, vt Inst. de vsuc. in princ.

b *In mancipijs]* si dicas præscribi cum prædijs, planum est. si dicas sine prædijs quod verum puto per l. istam, & per legem C. de seru. fug. l. 1. sumpto ibi argu. à contrario. scilicet in non fugitiuo, tunc obstat. C. de agri. & censit. l. quemadmodum. lib. 11. sed ibi fraudulenter fiebat. Item obstat supra de leg. 1. l. si quis inquilinos, & de fundo instru. & instru. leg. l. si cui fundum, & inf. de verbo. signi. l. alienationis. Respon. hic est quædam exceptio, nō potest alienari sine prædio, ergo nec vsucapi. Item contra. C. in quibus cau. cessat long. temp. præscri. l. in seruorum, sed ibi in simplici seruo, hic in seruo glebæ. Item quod aliquid possit tempore fieri, quod non paulo not supra quemadmod. seruit. amit. l. nam satis. l. si verò per latitudinem, & facit infra de fund. l. ancilla.

*Modestinus.**

LEX III.

LOngæ[a] possessionis præscriptionem tam in prædijs, quam in mancipijs, [b] † quæ in prædijs morantur, quæ partes fundi sunt, * locū habere manifestum est.

Seruus hereditarius, vel captus ab hostibus potest satis accipere in iudicio momentanea poss. ab aduersario de iudicio fisti, & statim tēporis triennij suscipiunt currere. h. d.

Labeo.*

LEX IV.

SI seruus hæreditarius, aut Seius, qui in hostium potestate sit, satis acceperit: [c] cōtinuò dies satisdationis cedere incipiet: [d] intueri enim debemus, an experiundi potestas fuerit [e] aduersus eum, qui obligates est: non an is [f] agere poterit, qui rem in obligationē deduxit, [g] † alioquin erit iniquissimum, ex cōditione actorum obligationes reorum extēdi, per quos nihil factū erit, quo minus cum his agi possit.

*Vlpianus lib. 3.**

LEX V.

AN vitiū [h] auctoris, vel donationis, eiusue, qui mihi rē legauit, mihi noceat, si forte auctor meus iustū initium possidendi nō habuit, [i] v. dendū est. Et puto, neq; nocere, [k] neq; prodesse: nā denique, & vsucapere [l] possum, quod auctor meus vsucapere ñ potuit. ¶ Ex facto * propositum est, quendam, cum rem pignori [m] dedisset, eandem distraxisse, hæredemque eius redemisse, quæritur, an hæres aduersus pignoris persecutionem exceptione longæ possessionis vti possit? Dicebā hunc hæredem, qui pignus ab extraneo redemit, posse exceptiōe vti, quia i extranei locū successit, nō in eius, q̄ pignori dederat, quēadmodū si añ [n] redemisset & [3] † sic deide hrs extitisset. [n]

Accessio possessionis procedit de possidente ad secundum, vel tertium possidentem, non ab eo, qui titulum habet, & tamen non possidet. h. d.

a † Hæcā q buidā nō habēt, vt nec ī P. F. vsq; ibi locum.

* Huc abiterprete aliquo assutū erat, q̄ in prædijs morā tur, quæ partes fundi sunt.

* al. Iauolenus. lib. 6. Epistula. P. F.

a † P. F. de duxerit.

* li. 6. Dig. fer. P. F.

* Disputatio. P. F.

* Bal. inf. eū qui §. hac & ibi Ang. in §. Prætorait sup. de Publi. Item ac. & Are. in l. Pōp. §. cū quis. ff. de acq. pos. oēs reputāt istū tex. fin. ad hoc. q̄ licēt alias mala fides auctoris noceat hēdi. vt ēt nō possit præscribere ex persona sua p scribencano. in c. si diligenti extra, & præsert. tā vbi hīs ante mortē defuncti, vel post ac quisiuit aliquē titulū particulatē in re, ex quo ēt si non esset hīs. posset tē illā p̄scribere. non nocet sibi vitiū defuncti. Bo leg. 31 P. F. de estim.

a † Hæc ā quibusdā nō habēt, vt nec ī P. F. vsq; ibi locum.

* Huc abiterprete aliquo assutū erat, q̄ in prædijs morā tur, quæ partes fundi sunt.

* al. Iauolenus. lib. 6. Epistula. P. F.

a † P. F. de duxerit.

* li. 6. Dig. fer. P. F.

* Disputatio. P. F.

* Bal. inf. eū qui §. hac & ibi Ang. in §. Prætorait sup. de Publi. Item ac. & Are. in l. Pōp. §. cū quis. ff. de acq. pos. oēs reputāt istū tex. fin. ad hoc. q̄ licēt alias mala fides auctoris noceat hēdi. vt ēt nō possit præscribere ex persona sua p scribencano. in c. si diligenti extra, & præsert. tā vbi hīs ante mortē defuncti, vel post ac quisiuit aliquē titulū particulatē in re, ex quo ēt si non esset hīs. posset tē illā p̄scribere. non nocet sibi vitiū defuncti. Bo leg. 31 P. F. de estim.

a *Longa]* id est x. vel xx. ann. hodie. vt C. de vsuc. transf. l. 1. olim biennio in Italia, sed in prouincia x. vel viginti fortè, vt Inst. de vsuc. in princ.

b *In mancipijs]* si dicas præscribi cum prædijs, planum est. si dicas sine prædijs quod verum puto per l. istam, & per legem C. de seru. fug. l. 1. sumpto ibi argu. à contrario. scilicet in non fugitiuo, tunc obstat. C. de agri. & censit. l. quemadmodum. lib. 11. sed ibi fraudulenter fiebat. Item obstat supra de leg. 1. l. si quis inquilinos, & de fundo instru. & instru. leg. l. si cui fundum, & inf. de verbo. signi. l. alienationis. Respon. hic est quædam exceptio, nō potest alienari sine prædio, ergo nec vsucapi. Item contra. C. in quibus cau. cessat long. temp. præscri. l. in seruorum, sed ibi in simplici seruo, hic in seruo glebæ. Item quod aliquid possit tempore fieri, quod non paulo not supra quemadmod. seruit. amit. l. nam satis. l. si verò per latitudinem, & facit infra de fund. l. ancilla.

c *Fuerit]* CASVS. Seruus hæreditarius iacentis, vel seruus captus ab hostibus in casu, quo poterat esse in iudicio, vt in momentanea poss. accepit satisdat. ab aduersario iudicio fisti, quæritur an statim incipit currere tempus huic satisdationi cum dubitare dēat triennio hæc satisdatio? & dī. quod statim incipit currere tempus triennij, non inspecto, quod seruus non possit agere ex hac stipulatione sed solūmodo in spectō, quod reus potest conueniri. alias esset iniquum, & ex conditione actorum reorum obligationes extendantur. Fr. Acc.

d *Incipiet]* quo ad actionem excludendam. & sic est contra inf. de stip. ser. l. si seruus hæreditarius Sol. hic stipulatus fuit iudicio fisti in talem casum vbi agere poterat. vt in momentanea poss. vel in poss. ab eius turbatore. in quibus casib. seruo agere permittitur. nec obst. quod innuitur, q̄ seruus agere non potest, quia verum est ex hac stipulatione, sed de primo iudicio benè pōt agere, vt dictum est. quo ad hoc autem, vt incipiat deberi idem est. quia ex vtraq; incipit debere. Sed quando tempore tollitur hæc stipulatio iudicio fisti? Resp quando principalis. vt sup. si quis caut. l. ñ eum. §. si vel ad plus triennio, nisi in scriptis. & nisi in causa publica. vt C. de fideiusso. l. pen.

e *Fuerit]* qui ita adesse videtur, si tria adsint. vt no. sup. l. 1. Acc.

f *Non erit]* sup. l. 1. contra. Solu. vt ibi. Item facit supra. de nau. fœno. l. fin. & de vsur. l. pecuniæ. §. 1. & de constitu. pecu. l. hactenus. Sed arg. contra. sup. de dam. infe. l. si finita. §. eleganter. Acc.

g *An vitium]* CASVS. Titius non dās vēdidit mihi fundum, vel donauit, vel legauit, quē fundū mala fide possidebat, vel sine titulo, quæritur an ego possim p̄scribere illum fundum, non obstante mala fide auctoris? & dī. q̄ benè possum p̄scribere. Idem in vsuca. rei mobilis seruatur.

¶ *Ex facto]* Obligauit Titio dominum meā: postea eā Sempronio vendidi, & decessit hæres meus eam domū emit à Sempronio prædicto. quæritur an hæres meus possit hanc domū p̄scribere longo tempore contra Titium creditorem? & dicitur, quod sic. successit enim hæres meus in hunc fundum loco Semproni.

h *An vitium]* personale, secus in reali. vt C. de acq. poss. l. vitia. loquitur ergo hic cum vitium personæ cohæret. vt dolus, vt C. de rescin. vend. l. dolus. ī. quæ in frau. credi. l. quia debitore. ita tamen, si ipse noluit accessione sui auctoris vti, vt ī. de acq. pos. l. Pomp. in fi. ī. n. vtitur accessione sui auctoris debet vti cū sua cā. & vitijs. vt sup. de acqui. poss. l. Pomponius. §. cum quis. & inf. ritu. 1. l. apud. §. de auctoris, & si vero ei cohærens vitium, vt furtum, emptori quoque rocerte constat, & omnino qui quoquo modo rem acceperit, vt inf. tit. 1. l. apud §. de auctoris dolo, & §. si quis autem, & C. de acq. poss. l. vitia.

i *Non habuit]* quia scit ē habuerit rei alienæ scientiam. vel non habuit titulum.

k *Neque acquirere]* cum certia mē agitur, sed cum ego ago, ob est, si habeo voluntatem cause. vt in cōtrarijs inf. ti. 1. l. apud §. si quis autem, & sup. de excep. l. si rem. Item non nocet mihi, nisi velim vti accessione, quod possū ad p̄script. 30. annorum. Item etiā iure veteri ad p̄scri. 10. vel 20. ann. vt sup. de acq. poss. l. Pōponius. ī. cum quis. & l. fin. lic. C. de præscr. long. temp. l. 1. sed hodie secus in hac. l. 10. vel 20. ann. vt in auth. ibi posita, & adde quod no inf. de reg. iur. l. quod ipse, & facit sup. de Publi. l. eum. qui §. prætor.

l *Vsucepit]* sic sit sup. pro emp. l. qui fundum. §. Procurator. & Inst. de vsuc. §. quod autem.

m *Pignori]* scilicet illa. Acc.

n *Si ante]* scilicet quam esset hæres.

o *Extitisset]* no. ergo q̄ plus iuris habet hæres quàm defunctus. vt sup. de pec. hær. l. & nō tantum. §. veniunt. & sic est arg. contra. ī. de reg. iur. l. qui in ius. & l. aliud. §. fi. quidam ita dicunt, q̄ hic replicatur contra hæredem de æquitate arg. sup. quibus mo. pig. vel hyp. Sol. l. cur. §. illud. & proteis est arg. contra sup. tit. 1. l. pe. §. fi. in eo. quod datur ibi hypothecaria dominio acquisito creditori: sic hic datur dominio acquisito hæredi ex alia causa.

¶ *Vendidi]* CASVS. Vendidi fundum Titio, & tradidi ei: eundem fundum vendidi Sempronio, dī q̄ tempus quo possedit proderit Titio ad præscr. complendā. Sed pone. qđ vendidi fundum Sempronio. & tradidi eundem redimo ab eo. & vendidi Titio. dī quod tempus, quo ego possedi, & Sempronius possedit, proderit Titio.

¶ *Vendidit]* Seruum alienum, quem bona fide possidebā, vēdidi tibi pro centū hoc acto, vt si non solueris prædictū p̄tiū vsq; ad annū, sit inēptus. euenit q̄ nō soluisti p̄tiū ipse statuto. & sic fundus reuertitur ad me. quæritur an tempus, quo tu possedisti, prosit mihi ad vsucap. eius serui cōplēdā. & dī qđ idē esse debet in hoc casu, qđ seruat cū ex cā redhibit. rehabuissem seruū. vel quia eundē emisse à te. & sic tā primū ips. quo possedi seruū antēq̄ vēderē. & ips. quo emptor eum

eum possedit: & hoc quo nunc possideo: coniunguntur simul ad vsucap.complendam. Franc.

a *Separatim*] Primo vni, secundo alij.

b *Venditionem*] facit C. de reiven.l.quoties.& sup. de Pub. l.fundi.id est, & quod ibi no.

c *Omnem*] i.priorē & posteriorem.

d *Emerit*] i.quia pecunia non fuit soluta intra tempus conuētum: & sic emptor tenebatur rē reddere venditori. Accur.

e *Tui*] emptoris.

f *Redhibitoria*] per actionem redhibitoriam Accur.

g *Haberi*] nisi agatur, vt sub conditione venditio contrahatur, tunc enim nō vsucapit emptor, vt sup. p.o emptore l.2. §. sub conditione, ideoq; eius non vtetur accessione, vt sup. de acquiren.poss.l.l. Pomponius, §. hinc, Item contra, sup. tit. 2.l. si à te, §. fin. sol. aliud in illa exceptione, vel sol. vt ibi. Accur.

h *Ipsum tempus*] quia possidet postea quàm redhibitus est homo.

i *Accessio hæc*] scilicet dicta.

k *Cum eo*] scilicet tempore, quasi dicat, accessio dicti tēporis.

l *Redhibitus sit*] largè dic redhibitum, cum referatur ad hæc tria responsa, scilicet ad pactum legis comm. vel additionis in diem. Item ad redhibitoriam, & ad secundam emptionem, de quibus tribus tangit hic sf. & facit sup. de vsucap. l si hominē, & de acquir.poss.l. Pomponius, §. præterea.

*Africanus.**

LEX VI.

SIduobus eandem rem separatim [a] vendiderim, ea [1]† possessio, quæ vtranq; venditionem [b] præcesserit, soli priori emptori, cui & tradita sit, proficit. Denique & si quā rem tibi vendiderim, rursus à te emam, & Titio vendam: omnem, [c] & meam, & tuam possessionem Titio accessuram, videlicet quod tu mihi, & ego illi possessionem præstare debeamus.

¶ Vendidi tibi seruum, & conuenit, vt nisi certa die pecunia soluta esset, inemptus esset, quod cum euenerit, [d] quæsitum est, quid de accessione tui [e] temporis putarē? [2]† Respondi, id seruari, quod seruatur cum redhibitio [f] sit facta, hunc enim perinde haberi, & ac si retrorsum homo mihi venisset, vt scilicet si venditor possessionem postea nactus sit, & hoc ipsum tempus, [h] & quod venditionem præcesserit, & amplius accessio hæc [i] ei detur, cum eo, [k] quo [3]† apud eum fuit, à quo homo redhibitus fit [l].

*Martianus.**

LEX VII.

SI quisquam in fluminis publici diuerticulo [m] solus pluribus annis piscatus sit, alterū eodē iure vti prohibet. [n]

*Vlpianus.**

LEX VIII.

IN accessione temporis, & id tempus, quo in fuga sit seruus, [o] domino P. eius procedere, verum est.

Res soli, id est, res immobiles præscribuntur longo tempore, de quo etiā habuisti sup. eod.l.longa. Fran. Accur.

*Martianus.**

LEX IX.

RESCRIPTIS quibusdam Diui Magni Antonini cauetur, vt in rebus [4]† soli locus sit præscriptioni diutinæ [q] possessionis.

*Papinianus.**

LEX X.

INtra [r] quatuor annos vacantium bonorū delator [s] facta denunciatione [t] desistit, post quatuor annos secundo delatori venienti prior nunciatio, quo minus præscriptio ne temporis [u] summoueatur, non proderit, nisi prioris præuaricatio [x] detegatur, quo declarato, [5]† non solum præscriptio, sed & negotij quæstio perimetur. [y]

¶ Quadriennij tempus, quod bonis vacantibus nunciandis præscriptum est, [z] non ex opinione hominū, sed [6]† ex substantia vacantium bonorum dinumerabitur.

---

* li.9. ẽ. stio. P. F.

2† legendū mea, quia littera M. præcedēs geminari debet, vt mos est librarijs Fl. quod ostendūt græcorū li 25. sect. Ait. tit. 3.

3† Rādit id qđ sequitur cū, &c. in P. F.

3† P. Flo. quod.

* Marcellus lib. 3. & al. Martianus. li. 3. Instit. P. F.

* li. 1. Regula. P. F.

* Marcellus, al. Martian. lib. 3. Regula. P. F.

4† Mobilib. in P. F.

* lib. 13. Respon. P. F.

* Hæc l. turbatū se cōquerit Zas. qđ à glo. male explicetur, tū, & doctores patrimonia vsi in scribendo. tu videto, qđ ipse sētiat, & intellect. vide apud Ian. Hannib. in l. naturaliter. n. 290. de vsucapionib.

5† Nō solum non est in P. F.

6† In P. F. de.

1 Delatores, § dicātur, pulchrè Bud. sup. l. plurimū. de iu. & fis. ign.

SI *quisquam*] Pone casum secundum Io. In parte fluminis piscatus sum pluribus annis: & cum nunc essem in actu piscandi, quendam ibi ad piscandum venientem prohibere volo, dicitur quod possum. Vel aliter, pone casum, vt in glo. domini mei Accursij, quæ incipit sup. de vsucap. &c. Franc. Accur.

m *Diuerticulo*] i.in parte fluminis.

n *Prohibet*, sup. de vsucap. l. fin. contra, sol. hic piscatus est spatio xxx. vel xl. anno. ibi spatio minori vel hic sine incōmodo vicinorum, ibi cum incommodo, vel secundū Ioan. hic in quasi possessione piscandi fuerat, ibi non: & secundum hoc non est contra, inf. de iniur. l. iniuriarum, §. fi. vbi dicitur teneri iniuriarum: quia hic in possessione piscandi, ibi non, vel dic, quod rescriptum præcesserat: sed tūc obijcitur: si rescriptum ex hoc habuit, nullo tempore præscrip. opus est: sed respond. quia & aliàs præcedente rescripto opus est præscriptione, vt C. de fun. pa. l. fi. Item videtur contra, §. quod rescriptum cum præscriptione simul non habeant locum, ext. de rescrip. c. veniens.

IN *accessione*.] CASVS. Cum seruū alienum vsucaperem: seruus fugit. dī, q tempus, quo fuit in fuga, computatur in vsucapione complenda. & ita loquitur prin. glo. hic positæ, quæ incipit, putatiuo, &c. Vel aliter pone casum, vt in ead. glo. Fran. Accur.

o *Seruus*] nisi diu steterit in possessione libertatis paratus suscipere iudicium liberale, vel nisi in medio tēpore fecerit ab alio possessus, vt sup. de acq. poss. l. §. per seruum, & l. possideri. §. si seruus, & l. per eum, §. fin. & sup. de vsucap. l. si is qui. §. si seruus.

p *Dominus*] putatiuo, sic C. de præscrip. lon. temp. l. 1. & sup. de cond. indeb. l. seruo. si. n. esset dominus si vsucaperet, vt sup. de vsuc. l. requiritur, §. lana, vel dic, q̄ verus dominus erat: sed q̄ scribit contra arg. qđ mei. cau. & cōtra vtilē in rē. vt C. quod mei. cau. l. 4. vel erat is, qui dīs factus contra creditores præscribit, vt C. si aduer. credi. l. 1. & 2. & facit ff. de seru. l. serui, & filij. §. fi. Accur.

q *Rescripti. Diuinæ*] i. longæ, quod dic vt sup. co. l. longæ. Ac.

INtra *quatuor*] CASVS. In hoc principe casum, vt in glo. domini mei. Accur. quæ incipit, bona vacantia fisco. &c.

¶ *Quadriennij*] Quadriennium quo præscribitur nunciatio vacan. bonorum, nō incipit currere ex opinione hominū, i. ex tunc, quando creduntur bona esse vacātia: sed ex tunc, quando nemo vult succedere ex testamento, vel ab intestato. vt quia omnes repudiauerant. Franc. Ac.

r *Intra quatuor*] bona vacātia fisco quidam sine tit. possidebat, de iure fisco, ex tunc præscribit quadriennio: sed si ego desistam, interim non proderit secundo agenti mea nunciatio ad hoc, C. de quadri. præscrip. l. prima, & sup. de vsucap. l. quamuis, & inf. de iure fisci, l. 1. §. fin.

s *Delator*] i. denunciator.

t *Denunciatione*] simpliciter, non per cōtestationem, vel iudiciariam conuentionē, aliàs contra, vt C. de præscrip. xxx. ann. l. sicut, & l. cum notissimi in prin. vel dic per contestationem: sed ipsa non egredietur personam, cum ciuilis interruptio sit, vt C. de non numer. pecu. l. si cui, & sup. ne de fis. de fun. l. 2. §. præscriptio. Sed quomodo potest illud dici, cum primus, & secundus deferatur nomine fisci: ergo non debet obstare secunda exceptio: cum ipse deferat gerendo negotium fisci? sed for è hoc accidit ideo, quia primus delator desistit: vel fiscus intra quadriennium ratum non habuit, arg. inf. rem ta. ha. l. bonorum. Accur.

u *Tempore*] quadriennij.

x *Prauaricatio*] facit C. de sen. aduer. fis. l. 1. & de prœuar. l. 2.

y *Negotium*] corruptore habito pro confesso, vt inf. de iure fisci. l. eius qui. Accur.

z *Præscriptum est*] vt intra hoc tempus nunciemus.

a *Et intestati possessionem*]id est bonorum possessionem.
b *Gradatim*]colligitur ergo quod tunc demum sunt vacantia cum privatus non habet ius petendi, vt C. de cad. tol. l. 2. §. fi. & C. de bon. vacan. l. vacantia, lib. x. Accur.
c *Præstitorum est*]ad deliberādū. & facit Inst. de vsuc. §. fi.
d *Computabuntur*]& post denunciationē fisco factam, quod dic. vt no. C. de quadr. præscri. l. 1. Ac.

1† Potuerūt. P. F.

CVm hæres.] CASVS. Si testator rem quandam mobilem habebat precario, & decessit relicto hærede: dicitur q̄ hæres hanc rem non potest vsucapere, licet ignoret eam rē precario fuisse defuncto cōcessam: nam cum hæres in ius omne defuncti succedit, ignorantia hæredis vitia defuncti non excludit, & sic non potest vsucapere hæres, quod defunctus non potuit vsucapere, idem est in præscriptione rei immobilis concessę defuncto precario, vt hæres eius nō possit vsucapere. Fran. Acc. e *Vitia*].s. personalia: quia hic de personalibus loquitur, vt sup. de acquir. poss. l. Pomponius, §. is qui, & §. fi. Accur.

* Definitio. aliàs Iulianus, &c.

2† ignorātione. Duar.

3† In P. F. alienū illum. ille vel. &c. Du. verò alienū illum illo, vel &c.

f *Sciens*] scilicet defunctus.

¶ Quatuor autem anni post irritum testamentum factum, & intestati possessionem [a] ab omnibus repudiatam, qui gradatim [b] petere [1] † debuerunt, vel post temporis finē, quod singulis præstitutum est, [c] cōputabuntur. [d]

Quod defunctus non potuit vsucapere, nec hæres poterit, licet ignoret vitium defuncti, hoc dicit.

Idem lib. 2.*

LEX XI.

CVm hæres in ius omne defuncti succedit [2] † ignorantia sua defuncti vitia [e] non excludit: veluti cū sciens [f] [3] † alienū, vel precario possedit. Quamuis enim precariū hæredem ignorantem non teneat, nec interdicto rectè conueniatur, [g] tamen vsucapere nō poterit, [h] quod defunctus non potuit. Idem iuris est, cū de longa possessione [i] quæritur, nec enim rectè detendetur, [k] cum exordium [4] † rei bonæ fidei ratio non tueatur.

*Paulus.**

LEX XII.

CReditor, qui præscriptione longæ possessionis [l] a possessore pignoris summoueri posset, pign[m] distraxit, quæro, an possessori salua sit exceptio aduersus emptorem? Paulus respondit, etiam aduersus emptorem eandem exceptionem [m] competere.

*Hermogenianus.**

LEX XIII.

IN omnibus [n] fisci quæstionibus, exceptis causis, in quibus minora tempora [o] seruari specialiter constitutum est, viginti annorum præscriptio custoditur.

¶ Reipublicæ rationes subscriptæ, & expunctæ, [p] aduersus eum quidem, qui administrauerit, [5] † vltra viginti, aduersus verò hæredem vltra x. annos retractari non possunt.

g *Conueniatur*]vt sup. de preca. l. cum precario. §. fi. Sed contra in eodem tit. l. quæsitum. §. fi. Sol. non tenetur, vt hic nisi possideat, vel dolo desierit possidere, vt ibi: sed certe hic videtur loqui de possidente, vel non tenetur hæres sicut defunctus: quia non tenetur, nisi possideat, vel dolo desierit possidere, vel aliter non tenetur ab initio, cum sit ignorans, & desineret possidere: cum putat suum esse: quia res sua abuti putat, vt sup. de petitio. hæred. l. fi quid posse. §. sicut: sed ex postfacto, i. postquam fuit certioratus: & sic tam tenetur, & licet desinat possidere: tenebitur argumen. inf. tit. 2. l. 2. §. circa, & §. generaliter. Vel dic tenetur interdicto propter possessionem defuncti, vt ibi. de precario non tenetur propter suam possessionem: quia ad hæredem nō transmisit, vel hic de directo, ibi de vti. i., vel hic ignorans tenuit, ibi sciens.

h *Non potest*]quia hæres sciebat rem alienam.

i *Possessione*]alia quàm precaria: & die possessione, i. præscriptione, quæ venit ex possessione.

k *Defenditur*].s. hæres, qui possedit longo tempore, computato illo testatoris, vel non computato.

l *Rei*, est enim intuendum exordium in persona testatoris, quia ista eadem persona intelligitur, vt in principio huius legis, & C. de fruc. & lit. expen. l. secunda. & C. de acquirenda possessione. l. vitia. & sup. de vsucap. l. sequitur. l. hæres. & l. §. fi. Marcellus. secus in singulari successore, vt sup. l. an vitium. & adde hic quod no. sup. de Publi. l. si ego. l. paratus & C. pro hæred. l. nihil.

CReditor.] CASVS. Fundum obligauit Titio eundem Sempronium vendidit, vel ex alia simili causa tradidit. Sempronius tenuit illum fundū decem, vel viginti annis, & sic est tutus excep. præscrip. contra hypothecariam, postea Sempronius istum eundem fundum vendidit Ciceroni, dicitur, quod hæc eadem exceptio, quæ competebat Sempronio, competit Ciceroni contra Titium hypothecagentem. Franciscus.

m *Eandem exceptionem*]facit C. si aduer. cred. l. 1. & 2. & supra tit. 1. l. exceptio. Accur.

IN *omnibus.*] CASVS. In bonis delatis fisco si fiscus nō petat, & stet per viginti annos tempus decursum deinceps excepto præscrip. nisi in casibus quibusdam, in quibus minora tempora statuūtur vt est in bonis vacantibus, de quibus habuisti sup. hoc eodem titulo. Item in alio casu, quem dic. vt in glo. hic posita, quæ incipit minora tempora &c.

4† Du. ei. P. F.

¶ *Reipublicæ*]Administrator Reipublicę rationes reddidit, & subscripsit, & expunctæ, id est cancellatæ sunt, vsq; ad viginti ann. viuente administratore, & eo mortuo vsque ad decem annos potuit teniri contra illam computari, vltra illud tempus non. Fran.

* lib. 16. Respons. P. F.

n *In omnibus*] vbi fiscus actor est.

o *Tempora*] minora tempora statuuntur in bonis vacantibus, vt sup. l. initia. Item in bonis infiscū cōmissis ob vectigal nō solutum. vt C. de vect. g. l. secunda. Item in alio casu, vt sup. ad Sylla. l. in cognitione, alias ergo contra fiscum curritpræscriptio viginti annorum, vt hic & inf. de requir. re. l. 2. §. & 4. Sed contra, C. de præscrip. viginta annorum, l. omnes. & l. competit. & C. de sacrosanc. eccles. l. fi.

* li. 6. iuris Epitom. P. F. Præscriptio an, & qualis possit in fiscū per priuatum seu priuilegiatum obijci.

5† P. Flo. administrauit.

Sol quidam dicunt, quod hic dicat de præscriptione, quā fiscus obijcit alij, non quam alius fisco. quod non placet: immo de vtraque, siue vtrique. Alij dicunt, quod fisco obijcitur præscriptio viginti annorum, in casibus illis, scilicet vbi minora tempora sunt statuta, & verba illa, ex lib. excep is possunt potere iuxta verbum illud constitutū est. Sed nec hoc placet. Alij dicunt, g hic loquitur, quando quis administrauit rationes fisci, ibi in alijs personalibus, pro quibus est infra proximo §. Alij dicunt, & bene, in delatis rondum quæstus hic loquitur, quæ fisco deferuntur variis ex causis, vt inf. de iure fisci. l. primo. illas omnes, & illa competit in quæstitis, & illa l. vt inter diuinum, in rebus ciuitatum aliarum, non Romanæ: & in specialibus quatuor casibus loquitur, & secundum hoc nihil est contra. Vel dic, quod generaliter loquatur in quæstis, & quærendis, & illas tres solue, vt in quilibet earum nota. Item contra, C. de fundis reipubl. l. cum, vbi triginta ann. præscribitur seruus publi. seu ibi de seruo Principis dicit, præterea est ibi fauor curiæ præscribentis, quę etiam naturales filios facit legitimos, vt l. fi. de nuptijs, §. fi. Item fallit hæc lex, C. de fund. patri. l. fi. Penultimam solutionem approbo.

p *Expuncta*].i. cancellatæ: & pone errorem fuisse in computatione, sic inf. de re mili. l. ex causa: sed quid sit proprie dispungere, legitur inf. de verb. significa. l. cognoscere,]. primo. Accur.

D *E accessionibus.*] CASVS. Quando possessio vnius accedat alij, nō potest generaliter de hoc doctrina tradi: ea in sola æquitate consistat: scias tamen quod possessio alicuius prodest ei, qui in locum eius succedit, siue ex causa contractus succedat, vt ex venditione, vel simili, siue ex vltima voluntate, vt hæres, nē legatarius. & similes. hinc est q̄ possessio vēditoris prodest emptori, item possessio debitoris prodest creditori tacitam rem obligat. Item si creditor obligat eā alij, prodest huic secundo creditori pos. primo obligātis, vt sic completa vsucapio habeat diuersā hypothecariā. donec soluatur debitum primo creditori. Item si gestor negotiorū suorum obligauit mihi rem, quā possidebas

debas,& vſucapiebas: & tu poſtea habuiſti ratum: prodeſit mihi poſſeſſio tua,vt compleam vſucapionem prædictæ rei. Itē ſi obligaſti mihi rē quā vſucapiebas, hoc pacto appoſito, vt ſi non luas vſque ad carniſpriuium, poſſim eam vendere: ſi eā vendo ex forma pacti,emptori proderit poſſeſſio tua ad complendam vſucapionem. Fr.

a *Generaliter*] expoſitio perpetui.

b *Poſſumus*] Sic ſup. de legi & Senatuſcō. l neq. leg. & ſup. de vſur. l mora. Acc.

c *Ex voluntate*] .ſ. vltima.

d *Acceſſio teſtatoris*] vt ſup. pro emptore l. 2. §. etiam.

e *Acceſſione*] vt ſu. de contrah. empt. l. dolia. §. cum qui. & ſup. quorum lega. l. 1. §. illud. & de vſucap. l. id tempus, & ī. de except. rei iud l. fi. Acc.

f *Non exiſteret*] ad quod eſt ſup. de pig. l. grege §. cum pignori. & de pign. act. l petenti. Acc.

g *Superaturus*] qui me ſuperaturus eſt: multò magis te ſuperabit, cum ego te ſuperaturus eſſem. Accurſius.

h *Debet*] vt habeat directam hypothecariam completa vſucapio, quaſi à domino res obligata videatur: alioquin vtilem haberet, vt ſup. de pign. l ſi ab eod. ſed fallit hæc regula, vt ſup. qui pot. in pigno. l. Claudius. Item ſup. ad Tertullia. l. 2. §. obijcitur. & l. æquiſſimum. §. ſi ex filio. & Inſt. ad Tertullianū. §. pater .ſ. in matre defuncti, & auo. Itē in authen. quib. mo. nat. effi. ſui. §. diſcretis & ſu. ad Treb. l. ex facto. ſ. in muliere, quæ excludit naturales filios excludēres cognatos. Item fallit in muliere, quæ præfertur his, quorū pecunia res refectæ ſunt: non tamen habentibus expreſſas hypothecas. vt in authen. de æqua. do. §. his conſequens. & ſup. qui po. in pig. l. interdum. Item ſup. de iniuſto teſta. l. pen. Itē ſi diligo te, tu illum: non ſequitur, qđ ego diligam illum. Item ſi ego ſum tuus vaſallus & tu alterius: non ſequitur, ergo ego ſum illius, poſſet tamen dici, quod in turbatione i in l. allegata, Claudius non fallit, quia ibi nō ex natura contractus, ſed propter rem iudicatam, ideſt ne præiudicet inter alios. Item in ſecundo caſu non fallit, quia ibi pater non poterat excludere matrem, & ita non procedit arg. quid. n. ad rem ſi alibi excludit? Idem reſp. in patre, nā pater non excludit auum, vnde non poteſt procedi.

i *Conceſſiſſe venditionem*] & ſic ſufficiat ſemel velle: ſic ſup. de aq. piu. arc. l. in diem, & ſup. de acquir hæredit. l. ſi quis mihi bona. §. fi. Accur.

I *In vſucapione*] C A S V S. In vſucapione complenda ſufficit tangi vltimam diem triennij, vt habeatur pro cōpleta.

¶ *Acceſſio*] Si rem alienam, quam bona fide poſſidebas, mihi vendidiſti: proderit mihi tempus, quo tu eam poſſediſti. Itē tempus, quo auctor tuus poſſedit, vt ſic citius compleam vſucapi. Secundò dicit: medius auctorum meorū non poſſedit rem, vt puta venditor venditoris mei, præcedentium poſſeſſio nō proderit mihi: ſed auctoris mei poſſeſſio. Scias ergo, quod poſſeſſio eius à quo emi, vel à quo emit procurator meus pro me: prodeſt mihi. Item ſi emi à procuratore Titij rem à Titio poſſeſſā: & Titio hoc volente: prodeſt mihi poſſeſſio Titij. Sed pone, q Titius Sēpronio mādauit, vt vendat quādā rē à Titio poſſeſſam: & Sempronius hoc idem mandauit Cornelio. dicitur, qđ non aliter poſſeſſio prodeſt mihi, niſi voluntate Titij hoc eſſet factum, quod expone, vt in gl. domini mei Accurſij. Sed pone, qđ emi quandam rem à filio tuo, vel ſeruo tuo: an tempus quo tu pater poſſediſti, profit mihi? Dicitur quod non: niſi tua voluntate vendidit, vel niſi habuerit liberam adminiſtrationē peculij. Item ſi emi rem pupilli vel adulti, vel furioſi à tutore eius, vel curatore: poſſeſſio pupilli, vel adulti proderit mihi. Item ſi ventris nomine, aut cauſa rei ſeruandæ in poſſeſſio. quis fuerit miſſus rei, quam tu poſſidebas, & eam rem à te emi. etiam hoc tēpus, quo alius eam detinuit, prodeſt mihi.

¶ *Hæ autem*] Quod dictum eſt poſſ venditoris prodeſſe emptori: intelligendum eſt de poſſeſſio. quā habuit antequam vēderet: non de ea, quam poſtea quam vendidit, habuit, & licet tempore, quo vendidit, non poſſidebat rem, quam vēdidit. ſed emptor eam poſſidebat ex cauſa depoſiti, vel ſimili: tamen tempus, quo venditor poſſedit, proderit emptori. Item ſi hæres rem hæreditariam vendidit: tempus quo teſtator poſſedit: item tempus, quo hæres poſſedit, proderit emptori. Franc.

K *In vſucapione*] triennij, & decem, vel viginti annorum, vt ſupra de vſucap. l. in vſucapio. ſecus ? in præſcriptione triginta annorum. vt infra de actio. & obligatio. l. in omnibus quæ eſt contra. & eſt ratio, vt ſup. de libe. & poſthum. l. cum quidam, vel hic contra reales, ibi contra perſonales, prima placet, & facit infra de verborum ſignific. l. anniculus. Sed argumen. contra. ſupra de auro. & argento lega. l. & ſi non ſint. §. quid ergo, & ſup. de min. l. denique. §. minorem.

l *Expleatur*], .i. compleatur.

m *Vnde quis*], .i. à quo. Accur.

n *Non proderit*] vt hic. & ſup. de acquir. poſſ. l. Pomponius. §. quæſitum.

o *Poteſt*] vt & infra de acquirenda poſſeſſio. L. Pompon. in fine.

p *Item adijciendum eſt*] caſibus prædictis.

q *Erat*] .ſ. vt venderet.

Scæuola.

LEX XIIII.

DE acceſſionibus poſſeſſionum nihil in perpetuum, neque generaliter [a] definire poſſumus: [b] conſiſtunt enim in ſola æquitate. Planè tribuuntur ijs, qui in locum aliorum ſuccedunt, ſiue ex contractu, ſiue ex voluntate, [c] hæredibus enim, & ijs, qui loco ſucceſſorum habentur, datur acceſſio teſtatoris, [d] Itaq. ſi mihi vendideris ſeruum, vtar acceſſione [e] tua, & ſi mihi pignori dederis, & ego eandem rem alij pignoraui, meus creditor vtetur acceſſione tui temporis, tam aduerſus extraneum, quam aduerſus teipſum, quandiu pecuniam mihi non exolueris. [f] Nam qui me potior eſt, cum ego te ſuperaturus [g] ſim, multò magis aduerſus te obtinere debet. [h] *

¶ Sed ſi pecuniam mihi ſolueris, hoc caſu acceſſione tua non vtetur.

¶ Item ſi abſente te is, qui negotia tua videbatur adminiſtrare, ſeruum mihi vendiderit, tuque reuerſus ratum habueris, omninò [1] † acceſſione tua [2] † vtar. Item ſi mihi pignus dederis, & conuenerit, niſi pecuniam mihi [3] † ſolueris, licere ex pacto pignus vendere, idque vendiderim, emptori acceſſio tui temporis dari debebit, licet inuito te pignora diſtracta ſint, iam enim illo tempore, quo contrahebas, [4] † videris conceſſiſſe venditionem, [i] ſi pecuniam non intuliſſes.

Venuleius.

LEX XV.

IN vſucapione [k] ita ſeruatur, vt etiam ſi minimo momento nouiſſimæ diei poſſeſſa ſit res, nihilominus [5] † expleatur [l] vſucapio: nec totus dies exigitur ad [6] † implendū conſtitutum tempus.

¶ Acceſſio poſſeſſionis ſit non ſolum temporis, quod apud eum fuerit, vnde [7] † quis [m] emit: ſed, & [8] † eius, qui ei vēdidit, vnde tu emiſti. Sed ſi medius aliquis ex auctoribus non poſſederit, præcedētium auctorum poſſeſſio non proderit: [n] quia coniuncta nō eſt: ſicut nec ei, qui non poſſidet, auctoris poſſeſſio accedere poteſt. [o]

¶ Item adijciendum eſt, [p] vnde emiſti, aut vnde is emit, cui tu emendum mandaueras, & quod apud eum, qui vendendū mādauerat. Quod ſi is quoque, cui mandatum erat, [q] alij vendendum mandaſſet, licere ex pacto pignus vendere, idque vendiderim, emptori acceſſio tui temporis dari debebit, licet inuito te pignora diſtracta ſint, iam enim illo tempore, quo contrahebas, [4] † videris conceſſiſſe venditionem, [i] ſi pecuniam non intuliſſes.

Venuleius.

LEX XV.

IN vſucapione [k] ita ſeruatur, vt etiam ſi minimo momento nouiſſimæ diei poſſeſſa ſit res, nihilominus [5] † expleatur [l] vſucapio: nec totus dies exigitur ad [6] † implendū conſtitutum tempus.

¶ Acceſſio poſſeſſionis ſit non ſolum temporis, quod apud eum fuerit, vnde [7] † quis [m] emit: ſed, & [8] † eius, qui ei vēdidit, vnde tu emiſti. Sed ſi medius aliquis ex auctoribus non poſſederit, præcedētium auctorum poſſeſſio non proderit: [n] quia coniuncta nō eſt: ſicut nec ei, qui non poſſidet, auctoris poſſeſſio accedere poteſt. [o]

¶ Item adijciendum eſt, [p] vnde emiſti, aut vnde is emit, cui tu emendum mandaueras, & quod apud eum, qui vendendū mādauerat. Quod ſi is quoque, cui mandatum erat, [q] alij vendendum man-

a Permi-

li. ſingu. quæſt. publicè tractatarū. F.F.

vSi vinco vincentē te, ergo vinco te. Mand. in 23. q. 16. reg. n. 16.

i† P.F. nimodò abſq. dictione.

2 † tua, deeſt.

3 † P.F. dēeſt. mihi.

4 † Duar. videri cōceſſiſſe vendōni. aliàs vtin quibuſdā exē. manu ſcritis videris conceſſiſſe venditioni. &c. vſi. 5. Interdict.

5 † Repleatur Duar. & P.F.

6 † P. Flo. explādū.

7 † P.F. ideſt. eius.

8 † P. F. ideſt. eius.

9 legendū ē hic Turbone. qđ nomē eſt factū pro medio creditor e vtapparet ex cadē. l. Claud.

a ſſa gl. ē ſingu. ad hoc. q in pſcrip. 30. vel 40. annor. requiſit totum tpa eſſe cōpletū, adeo. q ſi vna dies, vel ēt momentū vltimi diei ſupereſſet, nihil eſſet: ſecus in pſc. 10. vel 20. ānor. Bolo.

a *Permiserit*] semper autem concessum intelligitur, nisi sit prohibitum, vt sup. mand. l. si procuratorem. §. 1. sed quidã dicunt hic esse speciale, vt exigatur permissio specialis. Accursius.

b *Vendiderit*] vt sup. de vsucap. l. si seruus.

c *Administraret*] sũt n. quidam, qui non administrant: & de his dic. vt ī. de auth. tut. l. & si pluribus.

d *Accedit*] .i. danda sit accessio. ad quod facit ī. vt in pos. leg. l. is cui. §. qui legatorum. & l. quæ legatorum. & sup. de vent. in pos. mi. l. 1. §. diminutio. & sup. de acq. poss. l. possideri. §. fi. Item facit ad superius respon. sup. de iure dotiũ. l. siue generalis, & C. de nup. l. si furiosi.

1¶ In P.F. tũ eo, qđ apud, etc.

e *Res fuerit*] qui redemit quoquomodo, ad quod est sup. de vsu. l. id tempus. in princip. & §. in re. Acc.

f *Non habuerit*] sed erat apud emptorẽ, vel vt deposita, vel vt commodata, vel

2† P. Flo. dotis sup.

vt pignorata, aliud si esset apud alium, vt sup. e. l. §. 1. ibi, sed & si. & c. inf. e. l. fi. & sup. de acquir. poss. l. Pompo. §. quæsitũ. Vel dic, quod non erat tempore venditionis, sed tempore traditionis.

3† Venditæ.

Accessio] CASVS. Si emi à te rem alienam bona fide: tempus quo eam possedisti, proderit ita demum mihi, si ego incipiam possidere illam tem, hoc autem fallit: qđ dic. vt in gl. Fr. Ac.

4† habuerat Duar.

g *Nostro tempore*] hoc fallit in hærede, cui procedit vsucapio fine possess. vt sup. de vsucap. l. cęptam. & l. nunquam. §. vacuum. & l. iusto. §. nondum. Item facit sup. de acquirenda possessio. l. Pomponius. §. fi.

*lib. 3. ad Satur. in P.F.

dauerit: non aliter huius, qui postea mandauerat, dandam accessionem Labeo ait, quam si idipsum dominus ei permiserit. a

¶ Sed, & si à filio, vel seruo rem emero, accessio temporis, quo apud patrem, aut dominum fuit, ita danda est mihi, si aut voluntate patris dominive, aut cum administrationem peculij haberet, vendiderit. b

¶ Item danda est accessio 1† cum eo tẽpore, quo apud pupillum fuit, à cuius tutore cum is tutelam eius administraret, c emisti. Idemque in eo, qui à curatore pupilli furiosi ve emerit, seruãdum est: & si ventris nomine, aut eius, qui rei seruandæ causa in possessione esset, dotisve 2† nomine diminutio facta sit: nam id quoq. temporis accedit. d

¶ Hæ autem accessiones non tam latè accipiendæ sunt, quã verba earum patent: vt etiam si post venditionem, traditionemq. rei 3† traditæ apud venditorem res fuerit, e proficiat id tempus emptori: sed illud solum, quod ante fuit, licet venditionis tempore eam rẽ venditor non 4† habuerit. f

¶ Ei, cui hæres rem hæreditariam vendidit, & hæredis tempus, & defuncti dẽt accedere.

Paulus. *

LEX XVI.

ACcessio sine nostro tempore g nobis possedisse non potest.

DE DOLI MALI, ET METVS EXCEPTIONE.

¶ *Tit. super cont. hic Cuiac. qui etiam differentiam inter duas exceptiones has declarat.*

Quò dilucidius] CASVS. Vt hæc exceptio doli rectè intelligatur, est primò videndum qua de causa sint inuenta. Secundò quomodò fiat dolus: & sic per hoc sciemus qñ obstet exceptio doli. Tertiò dicit, videndũ est 5 quas personas obijci possit hæc exceptio. Vltimò vidẽdũ erit quanto tpe duret hæc exceptio. Et certè scias, qđ hæc exceptio est inuenta, ideò ne dolus alicuius ei, quod ius ciuile admittebat, contra naturalẽ æquitatem prosit, qđ dic. vt in gl. hic posita. Item sciendum est, quod ex eo, quod fit

De doli mali, & metus exceptione.

TITVLVS IV.

More prudentis philosophi ponit diuisionem suam, dicẽs: Primò videndum esse, quæ de causa hæc doli exceptio sit inuenta. Secundò quomodo fiat dolus. Tertiò contra quas personas datur. Quarto quanto tempore duret. Postea prosequitur mẽbra sua declarãdo.

Paulus. *

LEX I.

QVò h 5† dilucidius intelligi possit hæc exceptio: prius 6† de ea videamus quare proposita i sit: deinde quemadmodum dolo k fiat, per quæ intelligemus, quando obstet l hæc exceptio. deinde aduersus quas personas locum habeat, nouissimè inspiciemus m intra quæ tempora competat hæc 7† exceptio.

¶ Ideo autem hanc exceptionem Prætor proposuit, ne cui dolus suus per occasionem iuris ciuilis n contra naturalem æquitatem prosit.

¶ Sed an dolo quid factum sit, ex facto o intellig tur. Et quidem dolo fit tam in contractibus, p quam in testamentis, q quam in legibus. r

præsumitur dolus quandoq. in contractibus, quandoque in testamentis, quandoque in legibus, & da exempla, vt in gl. Franc. Acc.

h *Quò*] quo, pro vt. Et no. quod quælibet res diuisa melius intelligitur, vt Inst. de leg. §. sed non vsque.

Res q̃libet diuisa melius intelligitur.

i *Proposita*] de hoc dicet statim. §. ideò. & inf. l. prox. in prin. & §. circa.

k *Dolo*] de hoc dicet inf. ea. l. §. sed an dolo. Acc.

l *Quando obstet*] .i. quibus casibus. quod dic. vt inf. l. prox. §. 1. & idem dicit proxi. dictum. ī. cont. quas personas detur.

m *Inspiciemus*] vt inf. eo l. pute. §. fi.

n *Ciuilis*] nam tenet obligatio de iure ciuili: sed opponitur exceptio de iure prætorio, vt C. de inutil. stipu. l. dolo.

o *Ex facto*] ideſt, ex qualitate facti, vt C. de rescind. vend. l. dolus. vel aliter. i. ex eo, quod factum est, vel commissum, dolus ꝓsumitur. vt ī. mãd. l. dolus, & l. si procuratorem. §. dolo. & §. si ignorãtes. Sed oppo. ꝙ alias dī ex pspicuis indicijs debere probari, vt C. de dolo l. dolum. Resp. & tunc illum 1 ad missum probat cum ex qualitate facti pspicuè ostendit. Itẽ oppo. qui dolum dicit, &c. vt su. de probatio. l. quoties. §. q dolum. Respon. satis probatur dolus, si qualitas facti, in qua est dolus, probatur.

*li. 71. ad ed. P.F.

p *In contractibus*] da exemplum de incidenti, & de eo, qui dat causam contractui, vt sup. de actio. emp. l. Iulia. §. si venditor. & §. seq. & de dolo. l. & eleganter. in prin. & inf. eo. per multas leges.

q *In testamentis*] edẽdis, vel supprimẽdis, vt C. si quis alt. testa. prohi. l. 1. & 2. C. ad l. Corn. de falsis. l. eum. C. de inof. test. l. fratris. in fi & su. de leg. 2. l. cum pater. §. Titio. Acc.

r *In legibus*] condendis, vel interpretandis, non cancellandis, vt faciebat quidam Valicosius Papiensis, nam iudici interdum interpretari permittitur, vt inf. de appel. l. ab executore. Accurs.

5† Edidi* Dua. legitur, at P. Flo lucidius, & huius l. ītell. ponit Fort. Gariz. in l. si vnus §. pact. n. 32. de pact.

6† de eam ſa. Duar. 1 No. gl. ad hoc, ꝙ dolus ꝓbatur si qualitas facti in quocõsistit, ꝓbatur: hoc addito, ꝙ dolus qñque probat ẽt ex cõiecturis per gl. in c. fi. de rescind. li. 6. Rol.

7] P. F. abest. hæc sic paulo sup.

Paulus. *

LEX II.

Paulus] CASVS. Nunc dicit, quod hæc exceptio est inuenta ex ea causa, ex qua de dolo: & est ista, .i. sine malitia alicuius sit ei lucrosa. Secundò vult dicere in quibus casibus habeat locum hæc exceptio. & quib. personis obijciatur, & est sciendum, quia hęc exceptio obstat ei, qui dolũ commisit in ea re, quã petit: nec sufficit ab aliquo commissum dolum, nam exceptio ex alterius dolo alteri non obstat, nisi ex dolo testatoris: ex cuius dolo potest opponi exceptio cõtra hæredem, & idem in similibus. quę

exem

exempla habes in gl.hic posita, quæ incipit. nocet quidem hæredi &c.ex persona autem eius qui eam opponit.est hæc exceptio in rem,suffic it en, in ea re cõmissum dolũ ab eo, qui vult agere:licet non contra eũ,qui eam except.vult opponere Postea vult dicere quib. ex causis hæc exc.locum habet: & ecce si stipulor a te sine causa, & ex ea stipulatione agam, obstat mihi exceptio doli. Item si spe futuræ numerationis stipulor a te decem: deinde non numero,& agam ex ea stipulatione, obstat mihi exceptio doli,cum causa non sit secuta. Itẽ si promittis mihi decem in dotem dare pro Berta: & finito matrimonio ea à te petam:nam obstat mihi exceptio,cum causa, ob quã promissum fit,non sit secuta. Item si stipulatus sum à te decem mihi fari, & pute:postea feci tibi pactum de non petendo vsq; ad annũ: si intra annum petere volo, obstat mihi exceptio pacti: & ét except. doli. dolũ.n. facio tibi cum contra pacti formã agere volo,& vt generaliter dicam,vbicunque alia exceptio habet locum, & hæc except. doli potest opponi.

¶ *Non malè*] Mutuaui tibi decẽ sub certis vsuris: & accepi vsuras pro futuro tẽpore:puta pro anno. si interim volo petere sorteni obstat mihi exceptio. videor.n. fecisse pactum de non petendo fortè pro toto anno,pro quo accepi vsuras.

¶ *Item quæritur*] Habebas seruum, cui erat relicta libertas, si daret decẽ emta te illũ seruum, ignorans de libertate ei relicta prædicto mõ.stipulatus fuit a te de dupla,si eum ecat à me:nunc scimus dedit mihi decẽ,& sic est impleta cõditio libertatis & sic euicit se in libertatem: volo agere cõtra te ex stipulatione duplæ, dr q possum. dum tamen in illa dupla velim cõputare decem, quæ habui a seruo,si.n. nolim computare,repellor exceptio.doli,hoc tamen fallit, si enim illa decem,quæ dedit mihi seruus,erãt ex re mea, vel ex peculio, quod ad me spectabat, non tenetur illa decẽ computare in dupla,quam à te sum habiturus.Sed pone q antequàm mihi traderes seruum, ipse seruus dedit tibi decẽ. & sic se euincit postea in libertatem,agam cõtra te act. ex empto vt illa decẽ recipiam a te, & est hoc verum si sũ paratus tãto minus ex dupla exigere à te, alioquin repellor exceptione doli.& hoc dicit hic.§.cum l.seq. Franciscus.

a *Ex qua causa*] ergo ideo ne vel malitia sua sibi sit lucrosa, vel istis simplicitas damnosa.vt sup. de dolo,§.in prin.

b *Adnotandum est*] .s. circa personas, contra quas opponitur,& à quibus.

c *Quis*] .s. teus.

d *Non in rem*] poterit opponi doli exceptio.

e *Si in ea re*] recte ageres si.& c.& da exemplum, vt inf.eo. l.apud Celsũ,§.item quæritur, & §.sed & si mulier.& l.pute.§.si cui. exceptio ergo doli personalis est ex parte illius, qui dolum commisit: vt contra eum solummodo opponatur: contra alium non,nisi ab eo habeat causam lucratiuã, vel propè. vel non lucratiuam, sed tamen res reuersura est ad dolosum,vt j.e.l.apud.§ si quis aũt ex causa:sed ex parte eius,qui eã opponit, est in rem, vt.s.quilibet possidens si conueniatur ab eo,qui dolum commisit,vel committit,vt C.de rei vendi.l fi. possit.l.opponi exceptio doli: sed videtur illud falsum: nam si factum fuerit pactum de non petendo fideiussori:non prodesset reo.nec obstat exceptio si à reo petat,debet autem posse opponi ab omnibus, q possident,sicut dicitur hic.vnde distinguitur,vtrum dolus committitur in re acquirenda, vel obligatione, per quam, vel ex qua modo agitur:quo casu locum habet quod hic dicitur, aliàs si non in acquirenda cõmittit dolum, sed in eo quod venit contra pactum,non obstat exceptio,vt sup.de pactis, l fideiussoris.q.ratio est contra. Itẽ facit fin. de dolo.l.sed si ea quo.§.fin. Accur.

f *Is qui*,.s.teus.

g *Alterius*, quam actoris.

h *Nocet*] Nocet quidem hæredi dolus testatoris: & alii vniuersali successori, vt per bonor.possess.vel per Treb.vel per hoc quod bona sint addicta causa libertatum conseruandarũ, vel per arrogationẽ, & similia, vt infra de regul. iur. l. quod ipsis. Item dolus actoris. à quo quis habet causam lucratiuam,vt d.§.si quis autem,vel propè lucratiuam,vt §. actoris. d.l.apud, inf.eod. si tamen agat ipse. qui causam habet à doloso, vt §.si quis aũt, aliter si ipse conueniatur, vt sup tit.1.l. an vitium. Item nocet ei,qui non ex causa lucratiua habet à doloso, quãdo res ad eum est reuersura: quod dic per exemplaria vt in creditore,vt inf.§.si quis autem,ibidem tractat.&c. Item marito sol. matrim.non constante,vt inf.eo.l.apud Celsum,§. sed & si mulier.& §.apud Iulia.Item dolus tutoris,vel curatoris obijcitur minori, vel aliæ personæ, quæ habet curatorem quatenus sunt locupletati.vt infra.l.apud.§.illa.& § si quis ibi, quæ in tutore.&c. Sunt & aliæ personæ,de quarum dolo obijcitur, quas videre potes infra eodem, l. apud.§. in hac.& §.quæsitum.& §.mandaui: sed & singularis successor,& ex causa non lucratiua repellitur,si velit vti accessione temporis sui auctoris,non aliàs,vt infra eodem,l apud Celsum.§. de auctoris, & supra de acquirenda possessione, l. Pomponius,§. cum quis.

i *In rem opponitur*] contra.sup.ad Maced. l.sed & Iulia. §. sed & si filius.& sup de secun.tab.l.pen.§.plane.in fi.cõtra. & sup.si ser.ven.l.loci,§. competit.contra.

k *Re*] acquirenda,non retinenda, vt dicta l. de pactis,l. fideiussoris.

l *Allerius*] id est, an actor in ea re dolum commiserit, & largè accipit hic dolum, vt etiam si bonam fidem habuit in re acquirenda,si tamen deficit titulus, vel aliquod de illis,quæ sunt necessaria ad Publicianam, repellatur hac exceptione, si postea rem illam à quocunque possessore vendiret,vt C.de rei vendicatione.l.fi.vel dicas hunc non tunc, sed nunc dolum committere, quando petit: argumento infra proxim. §. Item si habuit scientiam rei alienæ, loco doli accipitur, cum nec vsucapere possit, nec Publicianam habere. Et eadem in personali quæsita, siue dolo promittentem induxit, siue etiam bona fide: sed tamen causa deest, quæ adesse credebatur. Dic ergo factum in præteritum, vel etiam fieri in præsenti, vt infra proxim. §. & infra de verborum obligationi.l. si quis cum aliter. Accur.

m *Sine causa*] vel quia in stipulando causa non exprimitur à cõtrahentibus,vt sup.de prob.l.cum de indebito, §.fi. vel exprimitur,quæ ab vtraque parte inesse creditur. & nõ inest.vt si credo te vendidisse,vel mutuasse procuratori meo: & ideo ex causa venditionis, vel mutui promitto, vt C de nõ num.pec.l.si ex cautione. Idẽ & si tu ét in hoc credebas te mutuasse procur.vel alii pro te. Sed quid si ego qui promitto

*li.6 ad edi. P. F.

1] Ex qua causa. Du.

2] Nihil nõ est in P.F.

* Dolus in nõ præsumitur Mand. in 2. q regu. de verisi. nu.1.

3] P. Flo. deest, esse.

4] malè, nõ est in Duaren. exempl. Dolus testatoris an, & quã noceat hæredi.

1 Aliàs l. item si filius.§. sed Iulianus.

mitto sine causa, scio causam non inesse, tu credas inesse? Resp. videri donasse: & sic tenetur vt argum. inf. de reg. iur. l. cuius, & C. ad l. gem. Falc. l. fi. secus forte si & tu scias causam non inesse: quia in pari causa, &c. vt inf. de verborum obligat. l. si seruum §. sequitur, & adde quod no. C. de non num. pecu. l. generaliter, in distinctione ibi posita. Item an hic libellus sit admittendus, peto decem, quia promisisti? 1 videtur quod non, cum in promissione non sit causa sufficiens, vt hic, sicut nec hæc sit causa sufficiens, quia Rex est in Francia, sed adijcere debet: quia promisisti ex causa mutui, vel simili: licet sit argum. contra sup. titu. 8. l. cum de hoc: sed illam expone, vt ibi, ergo nec ista, peto par caponum singulis annis, quia tui maiores dimiserunt: sed debet adijci pro possessionibus, quas à meis maioribus, maiores tui habuerunt, probata tamen diuturna præfatione præsumitur promissio, & causa, vt no. sup. de vsuris, l. cum de in rem verso.

doli mali ei nocebit, [a] licet enim eo tempore, quo stipulabatur, nihil dolo malo admiserit, [b] tamen dicendum est cum, cum litem contestatur, [1] † dolo facere, [2] † eo, ꝙ perseueret ex ea stipulatione petere, & si cum interponeretur, iustam causam habuit, tamen nunc nullam idoneam [c] causã habere videtur. Proinde [d] & si crediturus [e] pecuniam, stipulatus est, nec [3] † crediderit, & si certa fuerit [4] † causa stipulationis, quæ tamẽ aut non est secuta, [f] aut finita est, [g] dicendum erit nocere exceptionem.

Qui pacisciturde pecunia nõ petenda vsque ad tempus, & petit ante tempus, patitur duplicem exceptionem, scilicet pacti, & doli mali: & vbique sit, vbi quis petit, quod per exceptionem potest eludi, l. d.

¶ Item quæritur, si quis purè stipulatus sit certam quantitatem, quia hoc actum sit, sed post stipulationem interpositam pactus sit, ne interim pecunia vsque ad certum diem petatur, an noceat exceptio doli mali? Et quidem de pacto cõuento excipi posse, nequaquam ambigendum est. [h] Sed & si hac exceptione, quis vti velit, nihilominus poterit. Dolo enim facere eum, qui contra pactum petat, negari non potest.

¶ Et generaliter sciendum est, ex omnibus in factum [i] exceptionibus [k] doli oriri exceptionem, quia dolo facit, quicunque id, quod quaqua exceptione elidi potest, petit. Nam & si inter initia nihil dolo [l] malo facit, attamen nunc petẽdo facit dolose, nisi talis sit ignorantia [m] in eo, vt dolo careat.

¶ Non malè dictum est, [n] si creditor vsuras [o] in futurum acceperit, deinde pecuniam nihilominus petat, antequam id tempus prætereat, cuius temporis vsuras accepit, an doli exceptione repellatur? Et potest dici, dolo eum facere, accipiendo enim vsuras diffulisse videtur petitionem in id tempus, quod est post dies vsurarum prælitarum, & tacite conuenisse, interim le non petiturum.

¶ Item quæritur, si statuliberum mercatus, quis fuerit iussum decem dare, cum hoc ignoraret, [p] & duplam stipulatus fuerit, deinde decẽ acceperit. [q] 5 † Facto eo in libertatem, agere ex dupla stipulatione ꝙ est, [r] sed nisi decem, quæ implendæ cõditionis causa acceperit, detuxerit, [s] exceptione summouendus erit, & hæc ita Iulianus quoque scribit. Si tamen ex re emptoris, vel ex peculio, quod ad emptorem pertinebat, pecuniam dederit statuliber, potest dici exceptionẽ non nocere, [t] quia dolo non fecerit. [6] †

Paulus.

LEX III.

ITem si ob id, [u] ꝙ antequã dominium ad me transferatur, vẽditori dederit decẽ, [x] 7 † agam ex empto, vt decem recipiam, [y] ita puto competere mihi actionem, si paratus sim ex duplæ stipulatione eũ liberare. [z]

1 An hic libell⁹ sit admittẽdus: peto decẽ, qa promisisti: tu vide Lãfr. de Oria, i. c. qm̃ contra falsã, §. petitiones n. 15. versi. vidimus, i fi. & ibi no ta vi. in apostil. ad eum post Benedic. Vadũ extra de ꝓbatio.

1 † Dolo malo.

2 † r. Flo. qui perseueret.

3 † F. Flo. credidit.

4 † P. Flo. fuit.

a *Nocebit*] tenet ergo, sed exceptione eliditur, nisi causa probetur, vt no. C. de non num. pecu. l. generaliter.

b *Admiserit*] quia credebat causam inesse, quæ non erat.

c *Idoneam*] sup. non aderat causa, nec re nec spe, hic aderat saltẽ spe, vt in exemplo, quod sequitur, proinde, &c.

d *Proinde*] i. ergo.

e *Crediturus*] non tamen credidit: vt supra si cert. pet. l. qui pecuniam.

f *Non est secuta*] vt in mutuo.

g *Finita est*] vt matrimonium, & facit sup. de pac. l. iurisgentium, §. siue, & inf. de politicitatio. l. i. §. si vero, & sup. de condict. sine causa l. 1. & l. qui sine, & inf. de fideiusso. l. stipulatus est. s, in princ. & inf. de verb. oblig. l. si quis cum, & inf. §. & generaliter.

h *Ambigendum est*] vt Iusti. de excep. 1. præterea, & sup. de pac. l. item quia. Accur.

i *In factum*] omnes dicuntur in factum, quia ex facto, vel non facto oriuntur, vt sup. de excep. l. exceptiones, & argu. inf. eo. l. apud. §. aduersus, quæ est contra. Accur.

k *Exceptionibus*] vt inf. eo. l. qui æquitate, & sup. de præscriptis verbis. l. quoties.

l *Nihil dolo*] quia ignorauit, quare non debeat petere. vt inf. de reg. iur. l. qui in ius, & facit sup. de pac. l. iurisgẽtium, §. siue, & sup. de posit. l. si quis inficiatus in prin. & sup. de tribu. l. illud. § si tamen.

m *Ignorantia*] vel nisi reuerentia personæ hoc faciat, vt inf. eod. l. apud. §. aduertus, quæ est contra.

n *Non malè dictum est* quærendo.

o *Vsuras*] facit supra de pac. l. qui in futurum, & de lege commissa l. lege §. fin. & l. posti diem.

p *Ignorare*] emptor scilicet cum statuliberum esse, quid ergo si sciuit? Respondẽ ex quo est stipulatus, vt inf. eod. l. apud. §. item Labeo, & C. de euict. l. si fundum. Sed contra, supra de contrahen. emptio l. ea quæ, sed ibi fantasticum, hic pecuniam ea prior est stipulatus, licet dupium. Item secus si fuit sciens, & stipulatus non fuit, vt supra de euictio. l. qui liberum.

q *Accepit*] nam in persona ea potius est in pleri conditionalitis, vt supra de statuliberis. statuliberum. §. primo.

5 † Dato.

r *Petest*] emptor.

s *Detuxerit*] de duplo, quod nec petit.

t *Non nocere*] & sic decem sibi data habebit, quia & sua, & duplum pretij habebit a venditore.

u *Item si ob id*] scilicet agam ex empto, quod est inf. Accur.

x *Decem*] non ex re sua alioquin contra, vt sup. §. vlt. in emptore, & sup. de act. empt. l. Iulia. §. sed & liquid præterea. Item subaudi hic, & postea hominem tradiderit mihi ignoranti liberum esse factum: & postea se euicit in libertatem ex causa præcedente venali forem: alioquin malè diceret ex dupla stipulatu venditorem teneri, sed dicendum cum non videtur venditor ea debere teneri, nisi post traditionem emptori factam euincatur, vt sup. de euict. l. euicta. l. secundum Azo. & Hugo. sed quidam dixerunt argum. huius legis posse agi de dupla pro euictione re euicta etiam ante traditionem, & post venditionem.

6 † P. Flo. faceret.

y *Ita puto*] quæ occasione rei emptæ ad eum peruenerunt, cum seruum hac datione liberum factum præstare non possit.

7 † P. F. & agam.

z *Eum liberare*] pro rata parte, & in decem.

* lib. 21. ad edict. P. F.

Qui dolo non mandat, quod alias esset mandaturus, si dubitaret factum nō secuturum, censetur esse in dolo. h. d. Vlpianus.

LEX IV.

APud Celsum quæritur: si cum Titio mandassent creditores hæreditarij, vt adiret hæreditatem, [a] vnus non mandasset decipiendi eius causa, [b] mandaturus alioquin, si non foret hic aditurus: deinde agat: an exceptione repellatur? Et ait Celsus, doli eū exceptione repellendum. [c]

¶ Iulianus scribit, Si quis cum testator pœnituit expressè, vel tacitè: quæ exempla dat vt in gl. quæ incip. vt quia &c.) hic hæres petit hæreditatem ex prætexta instr. repellitur excep. doli. Secundo dicit testator instituit me hæredem in vncia hæreditatis, quæ vncia valebat ducēta, & si hoc nollem, legauit mihi centū: ego accipere legatum volo, & non vnciam, iure instr. dī. quod audio, nec repellor excep. doli. Sed pone, q̄ repudio institōnem habēs p̄tiū ob hoc à substituto dī q̄ legatū petere nō possim quasi hæredi. videar habere, & sic repellar excep. doli.

¶ *Quæsitum*] Cū haberem vsumfructū in fundo tuo: consensi tibi, vt vēderes fundum, dicitur, q̄ videor per hoc amisisse vsumfructum, vide si eam vsumfructum amodò petā, obstat mihi excep. [1] F.F.

¶ *Mavellus*] Pone casum, vt in gl. quæ incipit, forte posset hoc modo intelligi, &c.

¶ *Contra Senatus*] Mutuaui decem cuidam filiof. qui se asseruit esse sui iuris, si agam ex mutuo cōtra eum, & ipse excipiat ex Macedoniano, ego replicabo de dolo.

¶ *Labeo*] Cum te conuenirem ad fundum, transegi tecū, & promisi dolum nō cōmitti: vt si amodò petā à te fundū, & si ō transact. veniam, licet possis me conuenire ex stipul. propter dolum istum: quia cōtra transact. venio: tamē excipere de dolo potes: quia licet in prima petitione fundi dolus non committitur, nunc tamen committitur, cum contra trāsactio. venire volo, & hunc casum habes in fi. gl. quę incip. potes pūctuare, & c. vel aliter potes ponere casum vt in princ. eiusdem gl. h. d. vsque ad §. aduersus. Fr.

a *Hæreditatem*] non idoneam: quo casu contra eos doli except. & pro non mādantibus de dolo actio datur, in eo. s. q̄ vltra vires hæreditarias conueniretur, vt su. de dolo. l. si. vel die mandauerunt remittentes partem debiti, ad quā, si remissionem partis tenentur alij, si maior pars remittat, vt ff. de pact. l. iurisgentium, s. fi. & l. seq. & secūdum hoc die mādatum, si maximē nam tenetur stare maiori parti, vt dixi. Vtrū dicam, q̄ nihil voluit remittere quo casu non tenetur stare sententiæ aliorum, nisi alias erat mandaturus, si adiret & l. iurisgentium, intelligunt tantum tunc, quando omnes volunt remittere, sed non æqualiter, vt tunc stare teneatur sententiæ maioris partis, & facit su. mand. l. si hæreditatem, & ad Velleia. l. fi. in prin.

b *Causa*] Sed quomodo scire poterimus, vtrum iste demandasset, aut non, vt obstet ei doli mali exceptio, vel non? Resp. per præsumptiones, suasiones, & admonitiones, quas forte iam fecerat vt adiret, vt sup. de leg. 1. l. si seruus plurib. s. fi. & arg. in f. de ver. obl. l. Titia. § primo.

c *Repellendum*] sed eum cum nec dicendo, nec faciendo dolū commisi? Resp. hoc ideò, quia fraudulosè tacuit, nā, & alias fraus dolosō præiudicat, vt C. ad Velleia. l. si sine.

d *Spopondisset*] volens donare causa mortis, nisi n. mortis fiat mentio, non intelligitur mortis causa donatio, vt su. de dote præleg. l. Seia. immo præsumitur donatio inter viuos, vt sup. de donatio. ib. causa mortis. l. Seia. in fi. hic ergo causa mortis donatio reuocata fuit per conualescentiam, vt & sq̄ de donat. cau. mortis. l. mortis causa. §. Titia. & si cert. pet. l. non omnis.

e *Verum*] an tamen hæc voluntas sit valida, vt mulier stipuletur, no C. de don. cau. mor. l. fi.

f *Refert*] s. Iulianus.

g *Si in arbitrum*] alias arbitrum, & alias arbitrium.

h *Non steristem*] vbi præcepit arbiter.

i *Exceptione*] si a me petatur.

k *Prodesse*] q̄ spāle circa iudicia, & arbitria intelligo: aliud igitur in cōtribus, nam ibi cum effectu pena committitur, vt inf. de verb. obligat. l. continuus. §. illud. in fin. & facit ſ. si quis

Apud Celsum] CASVS Creditores hæreditarij excepto vno mandauerunt Titio vt hæreditatem non idoneā deorsum defuncti adiret: ille autem vnus benè mandasset illud idem, si ad mandatum aliorum Titius nō adijsset: & Titius adiuit hæreditatem prædictam, nunc creditor non mandans vult petere debitum, quod sibi debetur ab isto Titio, dicitur quod repellitur excep. doli, in eo, quod inuenitur vltra vires hæreditatis: quod intelligas, vt in gl. [1] li. 76. ad ed. P.F.

¶ *Iul. autem scribit*] Titius infirmus cautā mortis consobrino vxoris suæ promisit dare centū volens eā pecuniam ad vxorē suā peruenire: deinde Titius conualuit: si ex illa promissione conuenitur Titius: habet exceptionem doli mali.

¶ *Sempronius vero*] De causa, quam habebā contra eos, compromisimus in arbitrum: & promisimus obedire dicto arbitri in omnibus, & sub pena tandem cum arbiter præcepisset mihi, vt ei die corā eo adessem, infirmitate ductus non iui, & sic incidi in pœnam, si aduersarius eam à me petat, habeo except. doli.

¶ *Item quæritur*] Pone casum, vt in gl. domini mei. Accurs. quæ incip. 10 ostia exponi.

¶ *Si quis pupillo*] Quod debebam pupillo solui ei sine tutoris authoritate, ex ea pecunia factus est locupletior: ideò eam pecuniam à me petat obstat doli exceptio, nā & si mutuam accepit pecuniā sine tutoris authoritate, & eam conuertit in suam vtilitatem: si ad eam conueniatur, & accipiat, replicabit, & qd dixi pupillo, idē in adulto, & furioso.

¶ *Item Labeo*] Emi à te seruum fugitiuum sciens esse fugitiuum, stipulatus tamen suum à te cum nō esse fugitiuū, postea inuenitur fugitiuus, ago ex stipul. prædicta, tu excipis quia sciebam fugitiuum: ego replicabo, quia sum stipulatus, non teneris act. ex empto, nec alia.

¶ *Quod si is cui pecunia*] Titius debebat mihi Francisco decem, hinc Titius mandauit Sempronio, vt hoc nomine à me emat, ego autem de hoc debito transigi cum Titio, & fecit nomen illud Titi, vendidi Sempronio ignoranti prædictā transact. & promisi non agere contra Titium ad dicta decem, & per me non fieri, quo minus exigeret ab eo, postea egi ō Titium ad decem, & fui condemnatus, quia non potui de transac. probare, & soluit mihi dicta decem, nunc Sempronius vult agere contra me ex promissione, quam ei feci: dicitur, q̄ potest non obstante except. doli, mihi similiter petere quantum ab eo recepi: nam si hoc reddā, in tanto obstat sibi exceptio & hoc, si habes in litera, ab empto, e. alias est à debitore, & tunc plana.

¶ *Labeo*] Egi contra te rei vendi. ad seruum, & obtinui: tandem in fine iudicis promisisti intra certum diem dare eū mihi, & sub pena hoc promisisti: eandem non dedisti intra diem: & sic incidisti in pœnam, nunc volo petere pœnā, & ipsum seruum, dicitur, quod obstat mihi excep. doli: vnum enim de his petere debeo, non ambo.

¶ *Item quæritur*] Obligaui tibi vniones pro decem. i. margaritas pretiosas, & conuenit, vt redderes mihi eas dē margaritas p̄dictas solutis decem, nunc culpa tua amisisti margaritas, & sic teneris ad æstimatū, & si agas contra me ad decem, ego excipiam except. doli: quia non reddis mihi margaritas, prout conuenit: nec reddam tibi debitum, i. prædicta decem.

¶ *Si minor*] Minor mihi seruum suum donauit, & tradidit: nunc à me vendicat: dicitur quod obstat sibi except. doli, nisi reddat impensas, quas in seruum feci circa alimenta, vel circa alia.

¶ *Item si*] Si aliquis petat aliquid ex testamēto cōtra voluntatem testatoris, repellitur excep. doli: hinc est, q̄ si hæres instituatur in testamento Titij (de qua institōne Titius

si quis cau.l.2.§.si quis,& l.4.§.item si quis: & de arbi.l.si cum dies.§.si quis ex.

ADDITIO. Die,quod illud dictum glo. est falsum quando dicit,quod est speciale in iudicijs per l.si vehenda §.dē iuris.sup.ad legem Rhod.de iac.& no.in l. quod te.sup.l.si certum. petatur. Nec obst. lex continuus. §.illud.inf. de verbo. obligatio. quia verū est, quod difficultas non excusat ab eo, qꝫ principaliter deuenit in obligōnem, sed ab eo, quod deuenit in pœnæ commissionem: difficultas excusat secundum Bartolum hic.

*Alexan. hic ī apostil. suis ad Bart. & Imo ī l.scire debemus ī. de verb. oblig.oēs reputant istū text. sing. ad hoc, qꝫ si actor vult petere pars dēbiti, puta quīquaginta de centū sibi debitis, potest reus oppone re, & dicere, qꝫ agat sup toto: quia sic intendit frustrari toties ab eo. Bolo. 1† P. Flo. debetur. 2† P. Flo. exque ea.

¶ Item quæritur [a] * si cum eo, à quo tibi sexcenta deberentur, compromiseris: deinde per imprudentiam [b] pœnam centum stipulatus fueris? Labeo putat conuenire officio arbitri, iubere tantum tibi dari, quantum re vera debeatur: [c] & si non fiat, [d] non vetare ne quid amplius petatur: sed etiam si id omissum fuerit, [e] peti posse quod debeatur, 1† Labeo dicit: & si fortè pœna petatur, [f] doli mali exceptionem profuturam. [g]

Qui locupletior factus est solutione sibi facta si iterum petat, summouetur doli exceptione. h. d.

¶ Si quis pupillo soluerit sine tutoris authoritate id, qđ debuit, ex 2† qua solutione locupletior factus sit pupillus: rectissimè dicitur, exceptionem petentibus nocere, nam & si mutuam acceperit pecuniam, vel ex quo alio contractu locupletior factus sit: dandam esse exceptionē. [h] Idemque, & in cæteris [i] erit dicendum, quibus non rectè soluitur, nam si facti sint locupletiores, exceptio locum habebit.

¶ Item Labeo scribit, si quis fugitiuum esse sciens emerit seruum, & stipulatus fuerit fugitiuum non esse: deinde agat ex stipulatu: non esse eī exceptione repellendū, quoniam hoc conuenit: [k] quamuis ex empto actionē non haberet, sed si non conuenisset, exceptione repelleretur.

¶ Quod si is, cui pecunia debebatur, cum debitore decidit, l & nomen eius vēdidit [m] Seio, [n] cui debitor mandauerat, [o] vt nomen emeret: deq. ea re emptor stipulatus est, [p] deinde creditor eam pecuniam retinet, quam per iudicem abstulit, [q] an emptor [r] ex stipulatu possit experiri? Et Offilius putat, si venditor nominis paratus nō sit reddere, quātū ab emptore [s] acceperit, tbi in genere, scilicet eum esse sanum, vel hic stipulatus erat pretium, ideò agit de pretio: ibi non erat stipulatus, & ideo nec agit, quia sciebat. Item contra. C. communia. de leg. l. fin. § fin. fol. ibi speciale. & facit, C. de ædil. act. l. 3. § primo, & de euict. l. si fundum, & C. communia vtriusq. iud. l. si fratres, in fine. & sup. de ædil. edic. l. si tamen. § in ædilitijs.

l *Decidit*] pacisendo se pecuniam non petiturum: immo actionem sū venditorum ei, cui debitor nomen emendū mandauerat. Ego primum approbo, dic ergo decidit, i. tran'egit. Acc.

m *Vendidit*] post transactionem.

n *Seio*] qui ignorabat transactionem factam.

o *Mandauerat*] ante transactionem: vnde facta postea trā sactione debuit reuocare mandatum antequam emeret mandatarius.

p *Stipulatus est*] Creditor non peteret, vel exigeret pecuniam à debitore, nec faceret quo minus ille emptor exigat illam pecuniam.

q *Abstulit*] debitori agendo contra ipsum, quia debitor cū non potuisset probare transactionem factam condemnatus est: & sic soluit.

r *Emptor*] contra venditorem.

s *Ab emptore*] aliàs debitore. & tunc planum est, aliàs ab empto. e. s. nominis: & tunc dic idem: & si sit paratus, secundum quosdam: & sic subaudi maximè, vel secundum Azo. dic quod si paratus esset, noceret doli mali exceptio in eam summam, quæ reddatur: non in aliam, quam potuisset extorquere emptor a debitore, vel si habes à debitore acceperit, tunc planum est. Illud certum est debitorem teneri emptori ad mandandum actionem: puta condictionem sine causa ad recipiendum indebitum, quia post transactionem reuocare debuit mandatum ante venditionem.

sententia non valuerit: quia nō de toto iudicauit, & sic nil remittitur de sexcentis occasione pœnæ. ibi autem succedit loco rei. argumen. de arb. l. si quis rem. & l. non distinguemus. in princip. quæ esset contra, si diceret tantum remitti de forte, quanta est pœna: quia sic referret, esset maior pœna, vel minor: quia lex ille, non distinguemus, non vult interesse, vel è cōtra si diceres hic nō tenere sufficiat ideo, quia pœna fuerit minor, sed certè non est iō: sed quia in parte tacuit, vt dictum est. & sic non obst. & facit fin. de arbi. l. Labeo & de eo per quē factum est. l. ex hoc. §. fin. Accur.

h *Esse exceptionem*] id est, replicationem.

i *In cæteris*] vt furiosis: & ijs, quibus est interdictum bonis: & adultis curatores habentibus, vt inf. de verborum obligationibus. l. is cui. & C. de in integr. restit. minor. l. si curatorem, & facit C. de administratio. tuto. l. sanci mus. & ī. de solut. l. in pupillo. & l. pupillo. & Institu. quibus alie. non li. §. f. Accur.

k *Conuenit*] supra de contrahē. empt. l. ea quæ. contra. Solo. hic expressim de ipso vitio stipulatus est, & ideo non potest repelli exceptione.

Sola in parte lata à valeat.

a *Item quæritur*] potest ita exponi. hic §. quod verè sexcenta debentur: & quod centum tantum credebat actor sibi deberi: fuit tamen factum generale compromissum de eo, qđ deberetur, vel peteretur, & quod dicit pœnam centum, id est pro centum, quæ sola actor imprudens sibi deberi putabat, & secundum hoc nō est pœna minor, quā id quod creditur deberi, vel etiam dic, qđ de sexcentis fuit compromissum, sed alio tempore primo fuerat pœna promissa, quando credebat sola centum sibi deberi, & exponeres eodem modo pœnam centum. i. pro centū, quæ deberi putabat. Vel sic secundo casu, quod benè sciebat actor sexcenta deberi. sed nō credebat sibi licere stipulari nomine pœnæ vltra centum: & sic est minor pœna, quā res, quæ petitur, & de qua compromissum est, & secundū hoc dic pœnam centum. i. centum nomine pœnæ. Acc.

b *Per imprudentiam*] secundum primum casum imprudentia est circa sortem, secundum alium circa pœnam. Accursius.

c *Debeatur*] .s. sexcenta: cum de omnibus est compromissum. secundum vtranq. positionem. & facit ad hoc officiū æquitatis. C. de iud. l. placuit.

d *Et si non fiat*], i. non condemnet in sexcentis: sed in centum tantum: non debet vetare de quingentis non petendis.

e *Fuerit*], i. fecit, quod non debuit. s. vetando de quingētis peti: nunc non poterunt peti quingenta, sed quare hoc, cū de toto compromissum fuit, & forte etiam totum petitū? Respon. quia persecutio non fuit in totum vt C. de iud. l. licet. & su. de except. rei iud. l. & an eadem. § actiones. & hoc secundum vtrumq. casum vel dic verius omisit. s. nil dicendo de quingentis: & tunc poterunt. s. peti in integra sexcēta: quia sententia non valet ipso iure, in qua. s. sententia in parte condemnauit, in alia tacuit, vt sup de arbi. l. de rebus. & C. de appel. l. cos. in prin. ibi, omnē causam, &c. Sed aliud in iudicio ordinario, vt quidam dicunt: quia ibi videtur tacitè absoluisse in eo, quod tacuit, & pro eis, C. si aduer. rem iudic. l. prima, sed verius idem in eo, & dic quod ibi in reliquo absoluit, vt ibi no.

f *Petatur*] à te, qui vis petere quingenta, & sic non stas firmus compromisso. Accur.

g *Profuturam*], .s. si paratus sit tantum. & minus de sexcēis accipere quantum est pœna: aliàs contra est su. pro socio. l. si quis à socio. & l. seq. vel dic secus: quia pœna apponitur loco contemptus arbitri: qui merito potest hic contemni, cū

a *Non nocituram*] emptori agenti ex stipulatu contra venditorem.
b *Dolo mali*] quia non dēt locupletari cum aliena iactura.
c *Perito*] rei vendi. vt inf. patebit.
d *Satisfactum*] iudi. solui. Accursius.
e *Sit*] quod faciendum est, vt Instit. de offi. iudi. §. 1.
f *Intra certum diem*] puta intra mensem post sententiā dandā.
g *Vendicat*] non ergo nouatur actio prima per sententiam: quod dic vt no. C. de in. l. 1. vel dic vendicat retinendo. sic C. de Cad. edi. l. penul. a. Accur.
h *Exceptione*] facti fortè quo ad hominem: ne obsit inf. de act. & obli. l. obligationum fetè. §. fin. vel fit nouatio quo ad effectum, non ipso iure, & ideo dicit ibi quasi. vel dic accepit hominem postquam iam non debebatur, sed pœna tamen debebatur: vnde videtur remisisse pœnam. sup. de eo quod certo loco. l. fi. in fi. Vel dic si vtrunque petat post diem, in homine videtur repelli ipso iure in pœna nullo modo, vt in l. contrariā. vnde si placet eo non repellat ipso iure in homine: quod est contra se, id est contra actorem, quia fortè expediebat ei potius habere pœnam, quā hominem: quod est contra se. id est tenui: sed tamen opponat exceptionem doli, si petatur vtrunque, sed si ante diem petat: in pœna ipso iure repellitur: in homine nullo modo repellitur.
i *Possidere*] id est petere, vt sic possideat, vel propriè.
k *Exigere*] nam malōtis æstimationis fuit homo quàm pœna: quia in residuo, scilicet si esset maior pœna, non obstaret exceptio. vt ī. dixi ea. l. §. item. & facit C. de cōtrahen. stipu. l. nuda. & sup. si quis caut. l. si duo. & inf. de verb. obli. l. ita stipulatus in fin. Sed contra. sup. de transac. l. qui fidem. sed ibi actum fuit. Item facit sup. de actio. emp. l. prædia. & ī. de stipu ser. l. 1. §. fin.
l *Si vniones*] id est margaritas pretiosas.
m *Culpa tua*] secus si sine culpa, vt Instit. quibus mod. re cōtrahi. oblig. §. fin. & C. de pig. act. l. quæ fortuitis in fi. Item quomodo fit hæc compensatio quātitatis ad speciem, vt & sup. de pig. act. l. si conuenerit? Rñ. Hug. re amissa ad quātitatem tenetur debitori creditor, vt C. de compensatio. l. fin. Item cum ipso iure compensatio tollat actionem: quomodo excipitur, vt d. l. fi.? Respon. exceptio intentionis hic dicitur doli, quæ loco cuiuslibet datur, vt sup. proxi. §. vel verius non compensationis est hæc exceptio. sed quia non seruas fidem restituendo pignus, nec ego tibi seruabo restituendo debitum, vt C. de pact. l. cum proponas.
n *Nisi alimenta*] & est ratio, quia is qui conuenitur, habet causam possidendi à vendicante: alioquin contra, vt supra de rei vendicatione. l. sinauté. §. fi. & l. cæterum & l. quod f. Vel dic in infante: aliud in eo, cuius potuit esse aliqua operæ, vt ibi. vel distinguè inter expensas in docendo & alendo, vt ibi no. & facit sup. de donationib. inter virum & vxorem. l. fi. id quod. §. si quis. & sup. de minorib. l. intra §. fi. & C. de prædijs minō. l. si prædiū.
o *Contra voluntatem*] vt quia pœnituit expressè, vel tacitè, qđ dic per exempla sup. de auro & argento lega. l. scribit. §. si ea scribit. & C. de fideicommiss. lib. l. fideicommissaria. & de lega. 2. l. Lucius. §. fi. & C. de iis quibus vt indig. l. hæreditas & facit inf. de regu. iuris, l. qui cum alio. §. fina. Accur.
p *Repellitur*] à legitimo, vel à debitoribus hæreditarijs.
q *Legatum*] ita relictum, vt non vtrunque, sed alterum. percipere: alioquin contra. sup. de leg. 1. l. qui filiabus. §. fin. & l. & quidem ictum. Azo.
r *Potuisse*] si magis voluisset nam 200. tam quam hæres.
s *Repellitur*] videtur quod non, quia non adiuit hæreditatem, sed certè pretium est pro aditione: vnde legatarius perinde tenetur, ac si adisset, vt C. si quis omis. cau. testa. l. 1. §. fi.
t *Vendiderit*] tu proprietarius.
u *Nocet*] contra videbatur ideo, quia non poterat prohibere eum vēdere: & sic sine præiudicio consentire poterit, siue non præiudicabit si consentiat: sed poterit distingui, scilicet ius suum vbique durare, vel non. Item si erat alias venditurus, vel non, nisi ipse consensisset. Arg. sup. quib. mo. pignus vel hypo. soluitur. l. sicut. §. nō videtur. & facit supra de euict. l. quidam. & C. de remissi. pigno. l. si probaueris.
x *Marcellus*] Fortè posset hoc modo intelligi. Aliquis promisit certa die ad iudicium venire. & si non veniret promisit pœnam. dolo non venit: cum veniret postea ad iudicium, stipulator facit, quod non venit reus. si agat cū eo de pœna, poterit ille obijcere exceptio. doli. nā & tu aduersus me fecisti. si. dolum commisisti. s. quod ego non veni: contra quā exceptionē non replicabitur. Vel aliter fortè actor trāsegit de negotio cū reo. qui incidit in pœnā. quia ad iudicium non venerat. & postea pœnā petat. obijcitur doli exceptio. quia & de pœna transactum vt. vt sup. si quis cau. l. 2. in prin. vel induxi te dolo ad promittendū: postea induxisti me dolo

non nocituram[a] exceptionem doli mali. [b] & puto sententiam Offilij veram.

Qui petit quod promissum est sub pœna, & cum hoc ipsam pœnam, submouetur exceptione doli. hoc dicit.

¶ Labeo ait, * Si de homine petito [c] sm actorem fuerit iudicatum, & iussu iudicis satisdatum [d] sit, [e] hominem intra certum diem [f] tradi, & si traditus nō fuisset, pœnam quoq; stipulatus sit: petitorem, qui & hominem [1]† vendicat, [g] & pœnam petit, exceptione [h] esse repellendū. iniquum enim esse, & hominem possidere, [i] & pœnam exigere. [k]

Creditor, qui perdidit sua culpa pignus, quod reddere promiserat soluto debito, si debitum petat, & non reddit pignus, submouetur doli exceptione. hoc dicit.

¶ Item quæritur, si vniones [l] vbi pignori dedero, & conuenerit, vt soluta pecunia vniones [2]† redderentur, & hi vniones culpa tua [m] perierint, & pecuniam petas: extat Neruę, & Attilicini sententia, dicentiū ita esse excipiendū, Si inter me & te non cōuenit, vt soluta pecunia vniones mihi reddātur. sed est verius, exceptionem doli mali non nocere debere.

¶ Si minor mihi infantem donauerit, deinde eum [3]† vendicet, exceptione doli mali repellendus est, nisi alimenta [n] reddat, & si quis alius sumptus probabilis in eum factus sit.

¶ Præterea sciendum est, si quis quid ex testamento contra voluntatem [o] petat, exceptione eum doli mali repelli solere. Et ideo hæres, qui non habet voluntatem, per exceptionē doli mali repellitur. [p]

¶ Si quis ex vncia hæres sit scriptus, ex qua ducenta consequi potuit, deinde propter hoc, legatum [q] in quo centum erant, prætulit, [r] ne molestijs hæreditarijs implicaretur: an si legatum petat, exceptione doli mali summoueatur? Et ait Iulianus non esse eū summouendū. Quòd si à substituto pretium accepit, vel quod pretij loco haberi possit, nè adeat hæreditatem, petens legatum, dolo (inquit) facere [4]† intelligitur, ac per hoc doli exceptione [5]† repellitur. [s]

¶ Quæsitum est, si cum fundi vsumfructum haberem, eum fundum volente me vendideris: [t] an [6]† vendicanti mihi vsumfructū exceptio sit obijcienda. Et hoc iure vtimur, vt exceptio doli mali [7]† noceat. [u]

¶ Marcellus [x] ait, aduersus doli mali exceptionē nō dari replicationem doli mali. Labeo quoq; in eadem opinione est. Ait. n. iniquum esse, cōmunem malitiā petitori quidē prēmio esse: ei verò, cum quo ageretur, pœnæ esse: cū longè æquū sit. ex eo, quod perfidè gestum est, actorem nihil consequi.

* Intell. huius §. vide apud Bol. in l. 4. §. Caio nu. 47. ℣ ver. ob. & per Soc. in l. ita stipulatus. nu. 201. eod. tit.

1† P. Flo. vindicat.

2† P. F. de est. vniones.

3† In P. F. vindicet.

4† P. Flo. intelligetur.

5† P. F. repellitur.

6† In P. F. vindicāti

7† P. Flo. decst. mali & infra paulo post.

Casum ponit.

a ...brandum. si agam, excipis, & ego non replico. vel da exempla vbi dolus cum dolo compensatur, vt sup. de eo per quem factum. l. fi. ff. & sup. de dolo l. si duo. & de contrahen. empt. l. dominum. in fi. Item vbi de inquunt. & vnus alii accusat, vt inf. eo. l. si procurator. & sup. ne quis eum qui. l. a. & sup. si quis cau. l. si duo. ff. eo. & ff. si quid in fraudem patroni. l. 1. in prine. Accur.

a *Authorum*] quæ sunt in C. & sup. ad Macedo. per totum. in illis. ff. casibus, in quibus cessat Macedo. vt si asserat se fuisse lutis: vel in simili. vt C. ad Macedo. l. Zenodotus. & l. 1. Accur.

b *Competat*] potes punctuare hic cõpetat. & quod sequitur, propter doli &c. est de appositio, & secundum hoc erit casus vt inf. de verb. obli. l. si quis cum alter. Vel dic stipulatus fui dolum non committi, vel locaui tibi opus faciẽdum certa mercede. postea dolum commisisti possum agere contra te ex stipulatione & excipere de dolo, si agas contra me ad mercedẽ. & sic no quod exceptio doli cõpetit cum actione ex stipulatu, vt inf. eod. l. §. in stipulatione. & facit ff. de ver. obli. l. doli. Vel verius, cum tecũ transigerem, stipulatus fuisti dolum non committi. licèt nõ committam dolum prius tamen tunc committo, cum peto veniendo contra tranlactionem. nam superiori positione casus non petendo, sed malè operando incidit in pœnam.

1† P. F. de eit. pœnæ.

Doli exceptio cũ actione ex stipulatu concurrit.

c *Doli*] velut si reo stipulanti actor promisit se in tota lite nihil dolo facere. Accur.

d *Exceptionem*] videbatur doli exceptio in hoc casu non competere: cum ex stipulato actio propter doli clausulam competit, quod removet. Accur.

e *Aduersus ea*] promissa, quæ erant dolum non committi.

f N *dolo malo*] vt quia à principio putabat sibi deberi, secundum primam positionem. & facit sup. si quis cau. l. a. & sup. eo. l. 2. §. circa & §. item quæritur.

g N *ceſſariam*] & actionẽ ex stipulatu quam primò intendere non potuit, vt pote non cõmissam: & sic iudicium non potuit esse in pendenti. vt sup. de iudi. l. nõ quemadmodũ. Itẽ stipulatio doli est pœnalis respectu conuenti, non agentis. vel ẽt dic pœnam promissam, si dolus committeretur. & facit arg contra. ff. de eo per quem factum erit. l. 1. §. si reus. Ac.

¶ Contra senatusconsulti quoque, Macedoniani exceptionem de dolo dandam replicationem, ambigendum nõ est: eamq; nocere debere, etiam constitutionibus, & sententijs authorum [a] cauetur.

¶ Labeo & si ex stipulatu actio competat [b] propter doli clausulam, tamen nocere doli [c] exceptionem [d] ait, si aduersus ea [e] (inquit) factum erit. posse enim petitorem antequam stipulatio pœnæ [1†] committatur, nihil dolo malo [f] feciſſe, & tunc facere cum petat, propter quod exceptionem esse necessariam. [g]

Parentibus & patronis nõ obijcitur exceptio doli, licèt ex suo cõtractu agãt, vel ex alieno, cum eis semper honor sit deferendus: hæres tamẽ liberti potest opponere talem exceptionem patrono, non tamen libertus hæredi patroni. h. d.

¶ Aduersus parentes, [h] patronosque neque doli exceptio, neque alia [2†] quædam, [i] quæ patroni, parentisve opinionẽ apud bonos mores fugillet, * competere potest: in factum tamen erit excipiendum, vt si forte pecunia non numerata dicatur, obijciatur exceptio pecuniæ non numeratæ. Nihil autem interest, verum patronus ex suo cõtractu, an verò ex alieno conueniatur. [k] semper enim reuerẽtia ei exhibenda est tàm viuo, quàm defuncto. [*1] Si autem cũ hærede liberti patronus agat, puto excipere debere de dolo patroni hæredem liberti. libertũ autem de dolo patroni, & si ab hærede eius conueniatur, minimè exceptionem obie-

2† P. Flo. quidem. * Quid sit fugillare. & qua dicẽdi forma efficiatur, vide apud Budæ. in Pan. & apud Mãdo. in gl. fac. proprium in verſi. fugillum.

*ingratitudo cadit ẽt in defunctos. vt plenè habes apud. Mãdo. de ingratitudine in defunctos. cap. 127.

dãi sui voluntate, si in ipso contractu commisit dolũ, nocebit dño. vel si postea cõmisit. Item ex dolo procuratoris in rem suã constituti excipi potest cõtra dãm. & cõtra ipsum procuratorem, quicunque eorum agit. Sue sit cõmissus dolus ante litem contestatam, siue post: vt quia fecerat prædictus procurator pactum de non petẽdo à me, & ei debebam, vsq; ad annũ. & modò intra annum vult petere. si aũt non erat in rẽ suã procurator, sed simplex: tunc de dolo lite pẽdente ab eo commisso vt quia corrupit iudicem, potest excipi etiam contra dãm, cuius erat procurator. si autem procurator habet liberã administrationẽ, tunc de dolo qñcunque ab eo cõmisso potest excipi etiam contra dominum.

¶ *Mandauit* Mandauit Titio, vt stipularetur à te 100 sibi dati pro me. Titius mandauit Seio, vt hæc 100. stipuletur à te. & ego vel Scius induximus dolo, vt ista 100. promitteres. & promisisti. dí & si Scius ex ista stipulatione agat: põt excipi de dolo ab eo Scio commisso, vel à me commisso.

¶ *Item quæ. tur*] Debitor meus induxit te dolo, vt 100. quæ ipse mihi debet, promittas loco eius, & promisisti. si ex illa stipulat agam contra te, non potes mihi excipere de dolo debitoris mei, sed contra eum agere potes, vt me liberet, vel vt tibi reddat quicquid pro eo solueris. Secundò dicit. mulier induxit te dolo vt ei promitteres centum. & promisisti. tandem ista nupsit mihi. & te debitorem delegauit mihi pro dote in illis centum: quæ ei promiseras: si agam contra te ad centum: non potes excipere de dolo mulieris, ne indotata sit.

¶ *Apud Iulianum*, Accepi filiam Titij in vxorem, & ipsa dolo induxit patrẽ suũ, vt mihi pro ea promitteret dare in dotẽ mille libras, & sic promisit prædictus pater vxoris meæ, qui est mihi socer. quæritur, si mortuo socero meo ab hærede eius petam prædicta mille: an obsit mihi exceptio ex dolo vxoris meæ? & dí & sic. Idem si ego commisissem prædictum dolum. nam opponeretur mihi exceptio doli.

¶ *Illa etiam q. æstio*] Si cum tutore alicuius contraxi, & tutor commisit in hoc contractu dolum, ex quo dolo pupillus est effectus locupletior: dabitur exceptio doli in pupillum volentem agere ex contractu tutoris, in quantum pupillus est locupletior effectus. & da exemplum vt si tutor me induxit dolo, vel metu, vt rem pupilli emam: in quantum pupillo datur actio ex contractu tutoris, in tantum mihi competit exceptio doli: nec est vis prædictus tutor satisfecerit rem pupilli saluam fore, an non, item non est vis fit soluendo prædictus tutor, an non. nam sufficit quod administret. diuinare enim non cogitur, qui cum tutore contraxit, de hoc, si tutor satisfecerit, vel non: sit soluendo vel non. Si autem contrahens cum tutore participauit in ipsa fraude simul cum tutore: dolus eius ei nocet, non pupillo. hoc dicit vsque ad §. si quis non tutor. Franc. Accur.

Reuerentia & iusta ignorantia doli exceptionem tollunt.

h *Aduersus parentes*] in infinitum, vt sup. de in ius vocan. l. 2. §. 2. Et no. hic, quod reuerentia & iusta ignorantia tollunt hanc exceptionem. vt hic, & sup. l. 2. §. & generaliter. & facit sup. de obsequijs. l. licet.

i *Quam*] vt quod metus causa. vt inf. ea. l. §. metus.

k *Conuenitur*] id est propter exceptionem repellatur. argumen. sup. de except. l. prima. vel dic de actio. & replicatione dici. Accursius.

l *Defuncto*] vt hæredi, vt inf. ea. l. §. libertum.

a *Obie-*

a *Obstrictum*] aliter in acti.de dolo,quæ contra hæredem datur,quia de ratione calculi.& non per fidem agitur. vt sup. de dolo.l.hæredibus.fortè secus in hærede parentis,vt ff.ea. §.§.fin. vel dic ibi loqui de exceptione in factum,vel dic de actione in factum. Accur.

b *Exhiberi*] & est ratio, quia ex vna parte pœna: ex altera fauor est. & fauor extendi,&c. vt sup.de libe. & posth.l. cum quidã & inf. de pœnis.l interpretatione. Acc.

* Huc spectat quã de libertis pileatis refert Alex. ab Ale.li. 2. Genia. dier.ca.7.

c *In stipulatione*] adiunge scilicet illi §. Labeo q. d. videtur stipulatio dolum non committi, superflua, quia & ea non interposita agitur de dolo commisso, sed certè tunc agitur act. de dolo. hic ex stipulatu, vt hic, & sup. de dolo. l. & eleganter. §. non solum, vel verius dic,in hac stipulatione,qua promittit patronus liberto, quo casu videbatur non interponi, quia cum non agatur de dolo,vel non excipiatur de dolo contra eũ: videbatur nec in stipulatione posse venire dolum eorum. sed tamen contra est, vt hic dicit,arg.ff. de pactis.l.,si vnus, §.illud.

† Du Sed de &c.

1† P. Flo. quia.

2† P. Flo. deest malus.

d *Serui*] ſ.alieni.

e *Personæ*] vt filij.

f *Iuri nostro*] ideſt iuri Romanorum. nã de dolo ſerui mei excipere nõ poſſum, ſed alius contra me. Item & ego de dolo ſerui alterius.

g *Eorum*] partis, vel domini, ſi ipſi forte fecerunt pactum de non petendo, vel petant pecuniam non numeratam: item pone exemplum de dolo patris, & domini, vt ſup. de contrahen. emp.l. ſed ſi ſeruo.

h *In infinitum*] ideſt ſemper: ſiue tempore contractus, ſiue poſtea,dummodò non donet.vt ſup. de pact.l contra iuris, §. 1. ſiue ergo in contractu, ſiue poſtea dolus, ideſt pactum, quod patit excep doli committatur. excipitur ſicut ſi liber committeret,vt ſup.eo.l.2.§.circa.& §.item quæritur. Acc.

i *Non ex peculiari*] ſed dominica.

k *Admissus*] actum aliquid, cuius cauſa poſtea ſit dolus.

l *Non etiam ſi poſtea*] vt ſi dominicam pecuniam mutuauit, & poſtea fecit pactum ex interuallo de non petendo, vel in perpetuum,vel etiam ad tempus, vt ſup.de pactis.l. ſi autẽ. Sed contrà.ff.eo.l.purè.§.actoris,Sol.ibi loquitur eo caſu cũ habeat adminiſtrationem à domino permiſſam, in qua dolum commiſit:hic non,ſed ad aliud negotium, & facit ſup. de eo per quem factum erit.l.2.

m *Dolus*] pactum pariens excep.doli.

n *Excipi possit*]contra dominum, vel procuratorem.

o *Dolo*]nota dolum præteritum dici,qui ante litem contestatam commiſſus eſt,vt ſupra de peti hæredi.l. nec vllam, §.his autem.

p *Excipiendum*]contra dominum, vel procurator rem,quia eorum agat.nam & dominus agere poteſt: licet aliũ conſtituerit procuratorem in rem ſuam, vt C. de nouat.l.1.& ſit exemplum:dolo Titij emi rem ſuam à Seio:& dic Titium poſtea in rem ſuam procuratorem facio ad eam petendam act.ex empto,vel in rem,vel Publiciana, quæ mihi non dabitur,vtpote malæfidei.

q *Præsentem* vt puta ſi corrupit iudicẽ, vt C. de pœna iudi. l.1.& hoc poſt litem. conteſt. non ante, vt inf. eod. l. ſi procurator. in princ. & §.ſi poſt litem, vel etiam da exem.vt inf eo.l. purè.§.factoris. & hoc in iudicijs. Ad contractus autem dic, vt infra proxi. §.

r *In exceptione*] etiam contra dominum.

ſ *Concessa*]i.libera.

t *Iofe*] vt & ſup. de tribu. l. procuratoris, in princ.

u *Essi* dolo inducendo te ad promittendum ipſe Seius, vel ego,ſed nunquid. & dolo Titij, ſi ei actio cedatur? Dicam ſic ſi in rem ſuam, vt ſup. proxi. §. ſecus ſi vt ſimplex procurator Seij, vel meus interueniat, quia tantum de præſenti dolo excipitur.

x *Edidit*] petendo id, quod erat ſtipulatus.

y *Esse*]contra Seium, & contra me ſi ceſſa actione agam, quaſi ego videar Seiũ procuratorem conſtituiſſe.cum ipſum conſtituit procurator meus, vt ſup de exerci. l. 3. §.magiſtratum, & iõ excipitur de dolo in ſtipulando cõmiſſo: licèt fuerit ſimplex procurator, ideſt ad vnum negotium ordinatus.ſed vbi ad litem ordinatur, non nocet eius dolus, licèt poſt litem conte. admittatur, ideſt recipiatur. vt nocear.vt ſup. proxi.§. ſed dic. quod ſi ego feci pactum de non petendo, nocet Seio,vel ſi Seius fecit, nocet mihi.arg.ſup.eo d.l.2.§.item quæritur,& inf.eod.l.§. apud Iulianum Acc.

z *Cs communiebat*]inducendo te dolo, vt patiaris te delegari mihi.

a *Obstet*]mihi. Acc.

b *Expertus*]vt te liberet,vel ſi pecuniam ſoluiſti reſtituat.& horõ edictione certi,vel incerti, vt ſupra.de cõd. cauſa da.l. ſi donaturus.&.ſi quis indebitam.& ſup. de don. l.ſi quis delegauerit.& inf.eod.l.purè.§. ſi eum.

c *Dolum*] ad inducendum debitorem ſibi mulieri promittere.

d *Indotata*]vt & ſup. de conditione cauſa data.l. ſi donaturus,§.fin.inf.eod.l.purè.§.ſi cum. Sed contra inf.proxi.§. in princ.Solu.vt ibi.Acc.

e *De dolo*] commiſſo in ſtipulando dotem, vel etiam poſtea paciſcendo de non petendo, vt argu.ſup.eod.l.mandaui.Sed ſi maritus pepigit,licèt non agat, vt inf.proxi.vet.illud non explicat: tenetur tamen mulieri, vt ſup de iure dotium.l. ſi extraneus.&.l.cum vir.

ſturum.[a] namq; cõuenit,* tã viuo,q̃ mortuo patrono à liberto honorem exhiberi.[b]

¶ In ſtipulatione[c] planè doli clauſula non erit detrahenda, quia ex doli clauſula non de dolo actio intenditur, ſed ex ſtipulatu.

¶ In hac exceptione, & de dolo ſerui,[d] vel alterius perſonæ[e] iuri noſtro [f]ſubiectæ excipere poſſumus, & de eorum [g] dolo, quib. acquirit.[1†] Sed & de ſeruorum, & filiorũ dolo, ſi quidem ex peculiari eorum negotio actio intẽdatur, in infinitum [h] exceptio obijcienda eſt. ſi autem nõ ex peculiari [i] cauſa, tunc de eo dũtaxat excipi oportet, q̃ [2†] admiſſus[k] ſit in ipſo negotio, quod geritur: non etiam ſi poſtea [l] dolus [m] aliquis malus [3†] interueniſſet. Neque.n. eſt æquũ,ſerui dolum amplius domino nocere, quàm in quo opera eius eſset vtus.

¶ Quæritum eſt, an de procuratoris dolo, qui ad agendum tantũ datus eſt,excipi poſſit?[n] Et puto rectè defendi: ſi quidem in rem ſuam procurator datus ſit, etiam de præterito eius dolo,[o] hoc eſt ſi ante acceptum iudicium dolo quid fecerit,eſse excipiendum [p] Si verò nõ in rem ſuam: dolum præſentem [q] in exceptione[r] eſse conferendum. Si autẽ is procurator ſit,cuiomniũ rerũ adminiſtratio conceſſa[s] eſt, tunc de omni dolo eius excipi poſſe,[t] Neratius ſcribit.

¶ Mandaui Titio,vt à te ſtipularetur,deinde Titius Seio,& ſtipulatus à te Seius eſt,[u] & iudicium edidit. [x] Ait Labeo excipiendum eſse [y] tam de meo,quàm de Seij dolo.

Si debitor alium induxit dolo, vt creditori ſuo reſpõdeat de debito, creditor petẽs à ſecundo debitore, nõ repellitur exceptione doli commiſſa à ſuo priore debitore. h.d.

¶ Itẽ q̃ritur,ſi debitor meus te circumueniebat,[z] teque mihi reũ dederit: egoq; à te ſtipulatus fuero,deinde petã, an doli mali exceptio obſtet? [a] Et magis eſt,vt non tibi permittatur de dolo debitoris mei aduerſus me excipere,cũ non ego te circumenerim: aduerſus ipſum autem debitorem meum poteris experiri.[b]

¶ Sed & ſi mulier poſt admiſſum dolum [c] debitorem ſuum marito in dorem delegauerit, idem probandum erit, de dolo mulieris non eſse permittendum excipere, ne indotata[d] fiat.

¶ Apud Iulianum quæritũ eſt, ſi hæres ſoceri, à quo dos peteretur, exciperet de dolo[e]

a *Cui*] scilicet mulieri.
b *Obstaturam esse*, sic dos sit data. Accur.
c *Obstare*] sup. proxi. §. sed & si mulier contra. Solu. ibi loquitur cum nondum erat solutum matrimonium. vnde dos intelligebatur debitū vitio, hic cum solutum erat & statim est petenda ad mulierem dos. quod colligi potest ī eod. l. pu te. §. si cum. sic ergo refert, agat vir constante matrimonio, vel eo soluto vel possumus dicere, quòd hic loquitur in eo casu, ī quo maritus fraudem participavit.
d *Quæri*] si opponatur exceptio marito, & sic erit indotata, per quod videbatur maritum non repelli, vt sup. proxi. §. sed & si mulier. sed tamē cōtrarium est. Acc.
e *Cum eo*] alio modo, vt permutando fortè, non donando. vt C. de administrat. l. non omnis.
f *Factus est*] vt si dolo vel metu me induxit, vt emerem rē pupilli: in quantum sibi datur actio, in tantum mihi competit exceptio. vel si tutor dolo persuasit alteri, vt hereditatē repudiet pupillo ab intestato obvenientem, & facit supra de do. l. si ex dolo, & de act. empt. l. Iulianus, sed cum ex facto. Accursius.
g *De his quendam esse*] quantū ad id in quo locupletatus est pupillus, sed ad id in quo locupletatus non est habet actionem contra tutorem in id quod ad eum ex eo dolo pervenit. vel distingui potest, si tutor solvendo, vel non: alioquin contra. vt sup. de admini. tuto. l. ii. recipio. & sup. de tribu. l. 3. l. si tenuis pupilli, & de pecu. l. summa. §. 2. item sup. ne uxor fiat ei lege 1. l. hoc edicto contra in fi. & sup. quādo ex fac. tu. l. 1. & 4. Sol. ibi extra contractum dolum cōmisit, hic in cōtractu, vel ibi non fuit locupletior ex dolo tutoris. Ac.
h *Ei*, scilicet pupillo.
i *Modo*] cautum sit rem pupilli salvam fore.
k *Administret*, quia ex qua persona lucrum capit ex eadē, & dānū sentire debet. vt in fi. de reg. iur. l. ex qua. Sed videtur econtra indistincte non nocere dolum tutoris pupillo: sive sit solvendo sive non. vt ī. de reg. iur. l. neque ex. mercatio. quæ est contra. Sed ibi loquitur quando tutor aliquid facit, vel contrahit in rebus suis non pupilli.
l *Divinare*, sic sup. mandati. l. si fideiussor.
m *Cum tutore*, & non sit pupillus locupletior.
¶ *Si quis non tutor*] CASVS. Quæritur, an dolus pro tutoris noceat pupillo, & dicitur quòd non. & ponitur exemplum, promotor, idest, qui se tutorem pupilli credebat, vendidit rē a pupillo possessam, vt noceret in hoc pupillo, emptor autē in hoc cepit, dicitur, quod pupillus petita in integrū restitutione recuperabit illam rem. & hic dolus pro tutoris non nocet pupillo secus autē est in dolo veri tutoris: nam eius dolus nocet pupillo, vt sic exceptio doli contra pupillum posset opponi. Item curatoris dolus nocet furioso. item prodigo. item adulto item ex dolo minoris 25. an. obijcitur excep. doli cōtra ipsum minorē. Item ex dolo pupilli capacis doli vt quia sit prope pubertatē, obijcitur excep. doli in ipsum pupillum vt ū debitorem suum delegavit creditori suo. nam amodò agere vult contra debitorem suum delegatum. Idem si furiosus tunc tempore cum sanæ mentis videretur, delegat debitorem suum creditori suo. nam amodò si agat furiosus contra delegatum: obijcitur sibi exceptio doli. Idem si debitor furiosi soluat furioso, quod ei debet, & hanc pecuniam habeat salvam. nam si amodò vult agere contra debitorem suum, obstat sibi exceptio doli.
¶ *De malitia*] Dolo induxisti quendā, vt venderet tibi quandam rem puta equū, & vendidit tibi & tradidit, & non vidisti eū aliquo tēpore, & cum mihi vēdidisti, & tradidisti, & vsucepi eum. nunc desij possidere, volo eum vendicare a possessore quia eum vsucepi. quæritur, an obstet mihi exceptio doli ex persona auctoris, qui eum per dolū habuerat & distinguitur. si enim equum vsucepi ex meo tempore tantum: tunc dolus auctoris mei non nocet mihi. si autem in vsucap. prædicta vsus sum tēpore auctoris mei tunc nocet mihi exceptio doli ex dolo auctoris mei. si ergo patet, q̄ vitium personale auctoris mei idest dolus nocet mihi. si volo vti accessione sui temporis, aliàs non. secus est in vitio rei, vt quia res sit furtiva, quam enimam nocet mihi hoc vitium velim nolim, vt non possim eam rem vsucapere.
¶ *Si cum legitima*] Agnatus tuus instituerat me hæredem, persuasisti mihi dolo malo, vt illam hæreditatem repudiarem, & se ab intestato habuisti illam hæreditatem, & eam vendidisti Sempronio. Sempronius agit contra me peti. hæreditatē, ex iure cessionis ex causa venditionis ad rem hæreditariam, quam possideo. dicitur quòd potest: nec possum ei obijcere dolum ex persona auctoris sui.
¶ *Si qui autem*] Titius equum quendam sibi acquisivit per dolum: cum equū mihi donavit, vel legavit, & traditus est mihi. & eū tenui triennio & desij possidere. dicitur quòd si volo eum vendicare quasi vsuceperim, obstat mihi exceptio doli ex persona auctoris mei. tum lucrativam habeam causam. idem si habebā eum in pignus. & desij possidere. & petam eum hypothecaria: nam obstat mihi dolus auctoris mei. nam si possem eum petere, esset tenerius ad dolum. secus autē est in emptore, cui dolus auctoris non nocet, si vsucepit ex suo tantum tempore, non auctoris. Idā in eo, qui ex causa permut. vel in solu. vel ex simili causa habuit a dolosa. nā dolus auctoris non nocet prædicto, si nolent vti accessione sui auctoris, secus si ex causa noxæ equū habui a dolosa. Idem si modico pretio emi rem ab dolosa. nā nocet mihi dolus auctoris mei si debui possidere prædictam rem, etiam si nolui vti tempore auctoris mei. emptori autem qui emit iusto pretio, vel aliquo dato loco pretij: non nocet dolus auctoris, sed non vult vti accessione auctoris, nisi ipse emptor sit in dolo. nam si dolum commisisset: suus dolus ei noceret.
¶ *Si a Titio*] Emi fundū Sempronij à Titio, & traditus est mihi. postea Titius Sēpronio successit. & nunc eundem fundum vendidit Maxio. & tradidit. dicitur quòd ipsum fundum possum petere à Maxio. nam & si Titius factus dominus prædicto modo cum a me peteret, defenderem me per exceptionem doli vel metus. Item si Titius inciperet eum possidere: possem ab eo eum petere per Publicianam: non obstante, quòd dominus erat rei.
¶ *Metus causa*] De excep. metus non est dictum: quasi sufficiat excep. doli vbicunque. cum sit generalis. nullus tamē est, vt dicamus de excep. metus. scias enim, quod exceptio metus differt ab excep. doli. nam excep. doli obstat tantum ei qui dolum cōmisit in re, quam petit. at excep. metus obstat cuicunque, qui petat illam rem, in qua est commissus metus ab aliquo. Item excep. metus competit cuicunque passo metum, præterquam si a patre patiatur metum. & hoc vtrumne patre. post mortem enim patris si filius passus metum a patre abstineat se à patris hæredi. potest vti exceptione metus contra hæredes patris, prout aliæ personæ maiores viginti quinque annis metum passæ. hoc dicit vsque in finem legis Fl. Acc.

Dolus tutoris an & quando noceat pupillo.

1 P.F. Pupillus fa-cetur.

2 † Sic in P.F. Hal. ante legit. Si dolo, &c.

3 † Du. vñ enim diu net &c. & divinare nemo tenet Mdo. in 3. q. 32. reg. nu. 9.

¶ Si quis nō tutor, sed pro tutore negotia gerat: an dolus ipsius noceat pupillo, videamus. Et puto non nocere. [a] † Nā & si is qui pro tutore negotia gerebat, rem vendiderit, [b] & vsucapta * sit: [c] exceptionem non nocere [d] pupillo rem suam [e] persequenti, [f] etiā si ei cautum sit, quia huic rerum pupilli administratio concessa non fuerit. [g] † secundum hoc magis [g] opinor de dolo tutoris [h] exceptionem pupillo esse obijciendam.

¶ Quæ in tutore [i] diximus, eadem in curatore quoque furioſi dicenda erunt: sed & in prodigi, vel minoris viginti quinque annis. de dolo autem ipsius minoris viginti quinq; annis exceptio vtiq; locū habebit. Nam & de pupilli dolo interdum esse excipiendum, nequaquam ambigendū est, ex ea ætate, quæ dolo non careat. Denique Iulianus quoq; sæpissimè scripsit, doli pupillos, qui propè pubertatē sunt, capaces esse. [k] Quid enim, si debitor, ex delegatione [3] † pupilli pecuniam creditori eius [l] soluat? [4] † fingendus est (inquit) pubescere. [m] Ne propter malitiæ ignorantiam bis eandem pecuniam consequatur. [n] Idem seruandum in furioso ait, si cùm existimaretur cōpos mētis esse, iusserit debitorem creditori soluere: vel si, quod exigit, domi habeat. [o]

¶ De auctoris dolo [p] exceptio emptori non obijcitur. Si autem auctoris, [q] accessione vtitur, [r] æquissimum visum est, eum, qui ex persona auctoris vtitur [s] accessione, pati dolum auctoris. [t] Et [5] † per hoc æquè [u] traditur. [x] rei quidem cohærentem [y] exceptionem ēt emptori nocere: eam autem, quæ ex delicto personæ [z] oriatur, nocere non oportere. [a]

¶ Si cum legitima hæreditas Caij Seij ad te [6] † pertineret, [b] & ego essem hæres institutus, perſuaseris mihi per dolum malùm, ne adeam hæreditatem, & posteà quàm ego repudiauerim hæreditatem, tu eam Sempronio cesseris pretio accepto, [c] isque à me petat hæreditatem: [d] exceptionē [e] doli mali eius, qui ei cessit, non potest [f] pati.

Obstat exceptio auctoris ei, qui causam lucratiuā habet. Idē, si quis habeat pignus, & desiit possidere, & petat illud hypothecaria. nam obstat dolus auctoris: secus autem est in causa non lucratiua, vbi dolus auctoris non nocet. h. d. vsque ad §. si à Titio.

¶ Si quis autem ex causa legati [7] † vendicet, aut [8] † si is, cui ex causa donationis res præstita est, vendicet, an de dolo exceptionem patiatur ex causa eius, in cuius locum successerit? [g] Et magis putat Pomponius summouendum: & ego puto exceptione eos esse repellendos, [h] cùm lucratiuam causam sint nacti. Aliud est enim emere, aliud ex his causis succedere.

a *Non nocere*] vt & supra de Publicia. l. quæcunque §. fi. Ac.
b *Vendiderit*] dolo vt noceret pupillo.
c *Vsucapta sit*] idem & si non vsucapta est. vt sup. de eo qui pro tuto. l. secunda.
d *Non nocere*] fortè, nisi in quantum peruenit ad eum, ne locupletetur cum aliena iactura.
e *Suam*] quo ad opinionem. si enim sua esset, non vsucaperetur, vt sup. de acquir. rerū do. l. bonæ fidei.
f *Persequenti*] per in integrum restit. nam vendicare non posset, cum sit facta illius per vsuca.
g *Mag*] quam eius, qui pro tutore gessit. vt electiuè ponatur.
h *Tutoris*] veri.
i *Quæ in tutore*] vero.
k *Esse*] vt & sup. de dolo. l. hæredib. in fi. & l. impubetem. inf. de fur.
l *Eius*] scilicet pupilli.
m *Pubescere*] quasi dicat agens amodò repelluntur ne &c. vel lege cum præcedentibus. & facit sup de dolo. l. quid enim. Accur.
n *Consequatur*] quod bona fides non patitur. vt inf. de reg. iur. l. bona fides. & facit ad idem C. de vsuca. pro emp. l. eum.
o *Habeat*] hic autem inspicitur tempus, quo agitur, vt inf. de solu. l. in pupillo.
p *De auctoris dolo*] auctor meus suum venditorem dolo induxit ad vendendū. si ego à possessione cado, & vendico dicens me vsucepisse: si quidem ex meo tempore tū, non nocet mihi dolus auctoris, vt hic. & C. de prescriptio. lōgi tēporis. l. 1. hodie nocet. vt in authen. ibi posita. & sic hic primum responsum corrigitur.
q *Auctoris*] id est venditoris.
r *Visum*] i. vti vult. sic ponitur ff. de verbo. obli. l. si stipulatus sum. non enim vitiosa possessio potest adiungi non vitiosæ. vt hic, & sup de acqui poss. l. Pomponius §. cum quis & §. si nisi. secundum iura noua ad præsc. 30. vel 40. ann. vt in Aut. vt spon. larg. §. rursus. Accur.
s *Vtitur*] id est vti vult. vt dixi.
t *Auctoris*] agendo in rem quasi vsucepetit.
u *Æquè*] alias deest æque.
x *Traditur*] quia tunc oportet ipsum vti adminiculo sui auctoris. cum vitium comitetur rem sicut lepra. vt Instit. de vsuca. §. furtiuæ.
y *Cohærentem exceptionem*] vt quia furtiua, vel vi possessa. alias aliter accipitur. vt sup. de excep. l. exceptiones. §. rei.
z *Personæ*] hic collige vitium personæ, vel personale. vt dolus auctoris dans contractui causam. vel incidens. Item mala fides, quia etsi dixi vendentē non habere ius vendendi. Itē scientia rei alienæ. vt in cōmodatario. & similib. Itē colligo aliud reale. quod dī cohærens rei. vt hic dicit, vt si est furtiua. vel vi possessa. vel data Præsidi cōtra legem Iul. repetun darū. Sunt & alia vitia nec personalia nec realia. sed quasi realia dicimus. vt res pupillaris. vi liber homo. quæ omnia dic vt C. de acq. poss. l. vitia. & facit ad §. istū. ff. de diuer. & temp. præs. l. an vitium. & l. de accessionibus. & sup. quæ in frau. cre. l. quæ a debitore. Acc.
a *Non oportere*] nisi velit vti accessione auctoris. sed & hoc corrigitur, vt in princ. §. dixi.
b *Pertineret*] ab intestato. Accur.
c *Accepto*] igitur fuit venditio.
d *Hæreditatem*] agendo petitione hēditatis ex iure cessō. vel actionibus hēditariis ex iure cessō: cum hēditatē. vel rem hēditatiā possideam, vel teneat hæredicati.
e *Exceptionem*] ex hoc §. videtur probari, q̄ qui actionem emit a doloso, non debeat summoueri exceptione. licèt summoueretur dolosus. posset tū quis contradicere forte. hic. n. non actionem, sed hæreditatē emit. & vtiles intendit nomine suo. vel directas nōie cedentis: in quibus quæritur disputa adeūdo hæreditatem cedens nō adhibuit dolum, sed adhibuit in præcedenti. id est. in repudiatione. Item & si dolo me induxit, vt traderem. & tradidi possessionem. & tu vendis emptori: non obijcitur doli exceptio. quia rei vendicationem habet ex traditione sibi facta: licèt dolus præcesserat in alia traditione. sed vbi me induxisti dolo, vt promitterē, & eam actionem vendis emptori: obijcitur doli exceptio. quia eadem actione vtitur, in qua dolus est commissus. & quasi adminiculo auctoris vtatur, repelletur secundum Azo. & ita quod primo sub dubio fortè dixerat. posteà indubitanter dicit. Accur.
f *Non potest*] sed de dolo datur cōtra dolosum. vt ff. de dolo. l. si quis affirmauerit. 1. rū. & C. de dolo. l. si maior. & facit ff. de verb. sign. l. lege. & C. de peri. & cōmo. rei vendi. l. dolū.
g *Succesisset*] prædicto singulari titulo. & dic quòd auctor dolo induxerit eum à quo habuerit.
h *Repellendos*] etiam si noluerit vti accessione auctoris. Sed contra. sup tit. 1. l. an vitium. Sol. mala quidem fides auctorum ex lucratiua causa tradentium successoribus eorum non nocet, nisi eorum velint continuare tempora. & sic eorum vti accessione. vt supra. Dolus autem eorum auctorum

1 † Duar. Nam si is &c. P. F.

* refertur hic sententia Celsi, q̄ extat in l. 1. de eo qui pro tuto. vbi legit. nec vsucapta: vt hic quoq; recte legi potest.

2 † P. Flo. fuit.

3 † P. F. de legatis.

4 † In P. F. fingēdus est (inq;) pubes esse. In aliis quibusdam exemplaribus sic legit fingendus est (inquit) pubescere. Possessio vitiosa an nō vitiosæ possit adiungi.

5 † P. F. & peræque.

6 † P. Flo. perueniret.

7 † Vindicet in P. F. sicut & paulò post.

8 † P. Flo. decessisset.

semper noceat: vt hic, vel aliter possidenti non noceat, vt ibi, sed non possidenti, & agenti sic, vt hic.

a *Ad eum*] scilicet debitorem, qui dolo inducendo suum auctorem habuit eum. Accur.

b *Solo*] hæc dictio solo, excludit illos tantum, qui habent causam lucrativam, & sic large dicitur, vt & alias sup. de statuliberis, l. statuliberi. §. Quintus.

c *Emptorum*] in quibus est eadem æquitas: vt & C. de peri. & commo. rei vendi. dolum. Accur.

d *Noxa*] hic habetur quasi lucrativa causa.

e *Causa*] vt si res digna magno pretio, modico sit empta secundum Io & facit sup. quæ in frau. cre. l. qui autem. §. hoc edictum. & §. simili modo.

f *Caret*] quia etiam ipse sciuit alienam, quando emit vel suū venditorem induxit dolo. Accur.

g *Suo*] Duobus ergo casib. tantum repellitur successor rei singularis: propter dolū auctoris, scilicet quando vitiat administrulo. Item & quādo habet causam lucrativā vel quasi. Item tertio pro suo scilicet dolo, vt hic. Accur.

h *Soluto*] maximè, vt sup. de Pub. l. de pretio, vel dic vt sup. de rei vend. l. si à Titio. Accur.

i *Tueri*] pretendo & defendēdo, quia &c. & est bona ratio, vt inf. de re. iur. l. nemo plus iuris &c.

k *Non sunt*] verba exceptionis.

l *Intelligeretur*] præsumptione iuris: cum in ea causa sit, vt possit uocari à Titio, qui factus est dñs. sic enim dominium habet, vt non sibi, sed alij prodesse, conseruariq; debeat ab ipsa. ar. C. communia de leg. l. fi. §. sed quia. & facit de verbo ad verbum ff. de rei vend. l. si à Titio. & plene expone vt ibi. Itē facit ff. de exce. rei ven. l. si à Titio. Sed contra ff. de actioni. empt. l. si ea res. §. fi. Sed ibi à diuersis emimus: vt vnus à domino: alius à non domino. hic autem ambo ab vno prius non domino, postea dño. Itē est hic casus, vbi Publ. datur cōtra dominum. Sūt & alij quos dic vt no. ff. de Pub. l. pe. & l. fi. Accur.

m *Proposuerat*] in tractatu suo cū tractaret de hac actione.

n *Generalis*] vt sup. l. 2. §. generaliter.

o *Quòd*] id est quia.

p *Exceptio doli*] prima differentia.

q *Complectitur*] scilicet tantùm.

r *Dolo*] vt ff. l. 2. §. & quidem. & §. planè. & §. docere. Accur.

s *Causa*] & est ratio in promptu, quia cum cōtra quemlibet detur actio quod metus cā. vt ff. quod metus cā l. si eū. §. i hac. ergo & contra quemlibet datur exceptio, vt ff. de reg. iur. l. inuitus. §. si cui. & hoc cum dñs rei per metum tradiderit. Si vero tradidit eam non dñs: iniquū esset. Si diceremus cū habere exceptionem, vel etiam actionem contra verum dñm, vt ff. de Pu. l. pen. Intelligitur ergo l. ista in cæteris personis, quæ nullam habent causam ab eo, q metum adhibuit. Accur.

t *Et quamuis*] secunda differentia.

u *Possit*] nam & metus habet in se ignorantiam. vt sup. quod metus cau. l. si cum §. in hac. & facit ff. vti possl. l. 1. in fine. & l. seq. & de damno infecto, l. qui bona §. cùm inter.

x *Postea*] tunc, sed nunc non est cum conuenitur.

y *Caterum*] pro, quia: vel cæterum pro aliquin: vel cæterum, pro sed.

z *Liberorum*] existentiū in potestate. si dicas eū cōuenisti à patre. & facit C. de annali except. l. 1. §. fin.

a *Peculiaribus*] profectitil. vel aduentitij: inter quæ nō erat differentia iure isto: sed tunc quomodo retinet hoc peculiū, si ab hæreditate abstinet. vt C. de col. l. si donatione. in fi. Rñ. quia vt benemerito erat ei cōcessum, vel dimissum, vel vt cōferens pf in eū filium suptemum iudiciū, vt no. d. l. si donatione. hodie in aduentitio planum est. cum mortuo patre filius debeat id habere. vt C. de bo quæ lib. l. cū oportet. circa princ.

b *Aliquin*] i. aliàs.

c *Succurritur*, maioribus 25. ann. metum

¶ Idem tractat Pomponius & ī eo, 1† qui pignori acceperit, si Seruiana, vel hypothecaria actione experiatur. Nam & hūc putat Pōponius summouendū, quia res ad eum, a qui dolo fecerit, 2† reuersura est.

1† P. F. in eum.

¶ Auctoris aūt dolus (sicut diximus) emptori nō obijcitur. sed hoc in emptore solo b seruabimus: itē in eo, qui permutauerit, vel in solutum 3† acceperit: item in similibus, qui vicem emptorū c 4† obtinent. Cæterū, si noxæ d dedimus quis sit, Pōponius putat passurum exceptionem, quā ille pateretur, q noxæ 5† dederit. Proinde ex quacunq; alia cā, e quę propè lucratiuā hēt acquisitionē, quæsisse quis videatur: patietur exceptionem doli ex persona eius, in cuius locum successit. Sufficit.n. si is, qui pretium 6† dederit, vel vicem pretij (cum sit bonæ fidei 7† emptor) vt non patiatur doli exceptionem ex persona auctoris: vtique si ipse dolo careat. f alioquin 8† si dolo non careat, peruenietur ad exceptionem doli, & patietur de dolo suo g exceptionem.

2† P. Flo. fecit. 3† P. Flo. accepit. 4† Du. cōtinent. P. F. 5† Du. dedit. P. F. Successor rei singularis quoque propter dolū auctoris repellit. 6† P. Flo. dedit. 7† P. Flo. bona fide. 8† P. F. ceterum si.

¶ Si à Titio fundū emeris qui Sempronij erat, isque tibi traditus fuerit pretio soluto: h deinde Titius Sempronio hęres extiterit, & eundem fundum Mæuio vēdiderit, & tradiderit: Iulianus ait, æquius esse Prætorem i tueri, k quia & si ipse Titius fundum à te peteret, & exceptione infactum comparata, vel doli mali summoueretur. & si ipse eum possideret, & Publiciana peteres, aduersus excipientem, si non suus l esset, replicatione vtereris, ac per hoc 9† intelligeretur, l eum fundum rursus vendidisse, quem in bonis non haberet.

9† Du. intelligeret. Publiciana contra dominū datur.

Vtilius est singulas res singulis verbis exprimere. Et est differentia inter exceptionem doli, & exceptionem metus: quia prima complectitur tantum personam eius, qui dolo fecit. secunda verò est scripta in rem. & sufficit in aliqua re metum commisiū esse ad hoc, vt competat. Item secunda non competit filio contra patrem eo viuo: secus eo mortuo. hoc dicit, vsque ad l. seq.

¶ Metus cā exceptionem Cassius non proposuerat m contentus doli exceptione, quæ est generalis. n sed vtilius visum est & de metu opponere exceptionem. etenim distat aliquid à 10† doli exceptione: q o exceptio doli p personam complectitur q eius, qui dolo r fecit: enimuero metus causa s exceptio in rem scripta est, & 11† si in ea re nihil metus cā factū est. vt non inspiciamus, an is, qui agit, metus causa fecerit 12† aliquid, sed an omnò metus causa factum est in hac re à quocunque, non tantum ab eo, qui agit. Et quamuis t de dolo auctoris exceptio doli non obijciatur: veruntamē hoc iure vtimur, vt de metu non tantùm ab auctore, verùm à quocunque adhibito, exceptio obijci possit. u

10† P. F. deest, ista præpositio à. 11† P. F. deest, &. 12† P. F. fecit.

¶ Illud sciendum est, hanc exceptionē de metu eū obijcere debere, qui metum non à parente passus est, cuius in potestate x fuerit: ceterum y parenti licere deteriorem cōditionem liberorum z in rebus peculiaribus a facere. Sed si se abstinuerit hæreditate paterna, succurrendum ei erit, vt alioquin b succurritur. c

Si hæres petat id, quod sibi purè debetur, & ipse illud idē debeat sub cōditione: non summouetur doli exceptione, si paratus est satisdare de reddēdo cōditione adueniente: aliàs secus. h. d. Paragraphorū sequentium quidā breues sunt: ideo

passis;secus in hæredepatroni,vt sup.eo.l.§.aduersus,ibi,libertum. &c. vel dic hic dari excep. in factum, vel actio. in factum filiocontra hæredem patris.

P*Vrè*,CASVS.Decem,quę mihi debebas,utrè-ea tibi sub conditio.legaui: hæres meus poterit interim. ea petere: dū tñ caueat de x. dā dis legatario veniente cordi. si autem non vult cauere hæres, repellitur à peti,. excep.doli.

summāt ſeipſos, quidā caſum ponunt in terminis §.vero,actoris.gl.ponit caſum.

Paulus. [1]†

LEX V.

PVrè mihi decem debes. ea tibi sub cōditione legaui. interim hæres meus, si petat, dolie exceptione nō est summo uendus,[a] cū possit etiam deficere cōditio.[b] itaq;legatorum stipulationē interponere debebit,[c] sed si nō caueat hæres: doli exceptione summouebit expedit enim legatario reti nere[d] summam[2] † magis, quàm mitti in possessionem rerum hæreditariarum.

¶ Si cui legata sit via, & is lege Falcidia locū habente totā eā [3]† vendicet nō oblata æsti matione quartæ partis,[e] summoueri eum doli exceptione, Marcellus ait, quoniam suo commodo hæres consuluit.

¶ Si donaui alicui rē, nec tradidero,& ille,cui donaui,non tradita possessione, in eo loco ædificauerit me sciente,[f] & cū ędificauerit,nactus fim ego[4]† eam possessionē,& petat à me rē donatā, & ego excipiā,q̄ supra legitimum modum[g] facta est, [h] [5]† de dolo replicandum est.dolo enim feci,quia[6]† passus sum eū ædificare, & non reddo impensas.

¶ Actoris,[i] qui* exigendis pecuniis præpositus est,ēt postea dolus [k] dño nocebit.[7]†

¶ Si seruus venijt ab eo,[l] cui hoc dñs permisit, & redhibitus sit dño: agēti venditori de pretio [m] exceptio opponitur redhibitoria, licet euā is, qui vendidit, dño pretium soluerit.[n] Etiam.[o] mercis non traditæ [p] exceptione [q]† summouebitur, & qui pecuniā iam domino soluit, [r] & ideo is, qui vendidit, ager aduersus dominū.[s] Eandem causam esse Pędius ait eius,qui negotiū nostrum.[t] gerens vendidit. [u]

¶ Si eum,qui volebat mihi donare supra legitimū modū, [x] delegauero creditori meo: nō poterit aduersus petentem vti exceptione, quoniā creditor suū [y] peteret.[9]† In eadem causa est maritus..[z] nec.n.hic debet exceptione summoueri,q̄ suo noie agit. Nunquid ergo nec de dolo mulieris [a] excipiendū sit aduersus maritum, qui dotē petit,nō ducturus vxorē, nisi dotē accepisset [b]10† nisi iam diuerterit? [c] Itaque

[1] P. Flo. qui.

* Iſte tex. est no. ad hoc.q̄ procuratorē statuisse ad promittēdū posse etiam pœnam apponere i ea promissione fiendā per eum Bolo.

[2] P. Flo. nocet

[3] P. Flo. summouetur.

[4] P.F.petit.

[5] Halo. legit vbi iā diuerterit.

1 P. F. in fi. de.

a *Summouendus*]vt & sup.de libe.lega.l.non solum,§.fi.sed contra sup.si cert.pet.l.pecuniam,Sol.vt ibi.

b *Conditio*]aliud si omnino ea exitura. vt sup. de cond. indeb. l. quòd si sub ea.

c *Iste ponere debebat*] s. hæres promittit legatario de tanta pecunia danda,si condicio exiterit,vt & ī.vt leg.no.ca.l.1.

d *Retinere*]s. magis,quàm &c.

e *Quarta partis*] s.loci, per quem via debebatur fm Ir.quia seruitus non habet partes. Tu dic.i. iuris,quæ est via.g. sup si seruit.vend.l. loci in prine.& de leg.1.l.cum filius in prin.& ī.ad l.Fal.l leg.Fal.interueniente, Acc. Vel dic melius,non oblata quarta parte totius æstimationis meæ & ita exponitur sup. de leg. 2.l.cum filius in prin.

f *Sciente*]& non contradicen.quod pro traditione est, vt C. de acq.poss l.1. Acc.

g *Modum*] s.co. aureorum olim, quingentorum hodie, vt C.de donatio.l.penultima.

h *Falcidæ*] & vtique,replicandum dolo enim &c. facit supra de dolo. l. si cum & mihi. Accur.

i *Actoris*] feci te actorem generalē ad mutuas pecunias exigendas tuqicum hoc tibi nominatim mādaui, transactionem cū Titio feci.ti.& ob eam tibi detē promisi, & secū pactus es, vt si contra transactionem feceris, non liceret tibi decem petere. porrò cōtra transactionem feci.ti. si ego à Titio decem petiero, quæ tibi promisit.repelleris,vt sup. l.apud, §. quæsitum. vel secundum Hugonem dic, q̄ erat generalis procurator, & specialis ad causam agendam.& est ei solutum pendente lite: postea ipse vel dominus petit, cum fortè non restituit chirographum, vt dicto §. quæsitum. in fine. & secundum hoc non obstat §. in hac. d. l. apud ī.eod. vt ibi dixi. Dic ergo secundum primum casum actoris: idest administratoris, secundum alium idest agentis, vel si dicas partem solutam pendente lite.& postea petit totū amittit,quia petit plus,vt Instit. de actionibus, §. si quis agens.

k *Dolus* ,post transactionem commissus, secundum primū casum,vel post solutionem commissus, secundum alium.

l *Ab eo*]procuratore.

m *De pretio*] s.contra emptorem.

n *Soluerit* ,de suo.

o *Etiam*] hic est 4. secundum quosdam, vel non est, N sic melius legitur.& secundū hoc dic mercis:idest seruū.& impropriè seruus dicitur merx. vt sup.de tributoria.l.1. Acc.

p *Non tradita*]ī.qū traditus.hic, qū non fuit traditus. Acc.

q *Summouebitur*]si petit pretium ab emptore procurator.& facit sup.de pact.si cum emptore.§.fi.Acc.

r *Soluit*]de suo.Acc.

s *Aduersus dominum*] actione mandati, vel dic sine causa. vel indebiti.

t *Nostrum*]sine mandato

u *Vendidit*]& ratum habuimus.

x *Modum*]quingentorum sol.hodie.

y *Suum*] id.est si debitum, q.d. non habet causam lucrativam aliàs secus.vt inf.eo.l.Iul. Acc.

z *Maritus*] cui mulier delegauit volentem sibi donare.

a *Mulieris*]quę dolo aliquē ad promittendū induxit marito.

b *Accepisset*]vtique non.vt sup.l.apud.ī.sed & si mulier.

c *Diuerterit*],& nam petit maritus, vt mulier reddat, & sic

III.71.ad edi.P.E.

3† magis nō ē in F. F. Sed legit dupla ut ī forma hæbrea, vt ī scripturis facta vi. Ant.Aug. emend li. 4.c.8.

3† Vindicet I P. F.

4† Et nō est apud Dumoul. P. F.

5† P.F.in de.

loquitur sup.eod. l.apud.§.apud Iul.

a *Condictione*] certi, vel incerti.

b *Debitorem*] in eo quod est vltra legitimum modum. Et facit ff.mandati.l.si mãdato.§ si iudicio.& §. quoties. Item facit ad totalem, §.ff.de noua.l.si quis delegauerit.§.fi.& l.doli.& ff.de do.l.qui id quod in fin. & l. vt mihi, & C. de noua. l.fi pater, & inf. tit.1. l.1.§. & si patronus, & sup. de re iudicata, l. Nesennius, in princ. & inf.de reg.iur.l.nihil dolo.& C.de condi.indebi.l.si citra.& sup.de condi.cau.data.l.si donaturus.§. Si quis in debitam.& §. fin.& sup. eod l.apud Celsum.§. Item quæritur, & sup. de iure do.l. cum in fundo.§. fin. Acc.

c *Certo tempore*] anno olim, sed hodie biennio, vt C.de dolo.l. fi.

d *Competit*] sup. de pecu.l. quæsitum.§. in dolo. contra. Solu. hic in exceptione: ibi in replicatione, & per hoc est huius l. ratio. nam actor qui replicat, habet in sua potestate. qñ agat, & sic qñ replicet, secundum Ioan. & Azo. vel ibi in alienato, vel manumisso seruo post annum, quod etiam olim erat tempore actionis de dolo, vnde non cõpetit actio, vel replicatio, quod in idem recidit, vel dic, vt ibi. Sed opponne etiam reus habet in sua potestate, vt C. de inge. ma. l. diffamari, & C.de rei uind. l. fi. & C.de rei uend. l. fi. & ff.de iure do. ium. l. cum in fundo. §. qñ si mulier. Item oppo. C.de nõ nume. pecu. l. inuita. & l. fi quasi. sed speciale est ibi & sic est etiam speciale. C. de dote cau. non nume. authen. quod locum. & potest esse ratio, quia releuatur à probando. & sic in hoc grauetur. argu. sup. de iureiurando. l. cũ qui. In aliis excipientibus non sic, vt sup. de excep. l. 3. & facit C. de excep. l. si pactum.

e *Conueniatur*] & facit C. de dila. l. si quando. & auth. quod ficti. & de anna excep l. 1. §. fi.

Si opera] CASVS. Obtuli tibi x. q̃ debebã, tu noluisti. illa x. amisi sine pdicti. amodo si petas ea decẽ à me, obstat tibi doli exceptio. l. dẽ est. si creditori tuo solui, & nõ habes ratũ. nã si petas amodo à me, obstat tibi exceptio doli. Fr.

f *Si opera*] quia oblatã non recipit. vt ff. de solu. l. qui decem. in prin. quæ. ff. non recipere dicitur operas. vt C. de ope. lib. l. liberti, & facit sup. de fideicommiss. liber. l. si filius. §. fi. & inf. de verb. obl. l. in executione. §. fi.

g *Idem est*] vt debitor habeat: excep. licet creditor non habeat ratum. quia cogitur ratum habere. vt ff. de neg. ge. l. Pomponius. & l. soluẽdo. & l. si liber & de pignoratitia actione. l. solutum. §. solutam. ibi. vnde si damũ &c. vbi, & de hoc dixi. si verò creditore præsente, & contradicente soluerit creditori eius, non liberaretur. vt C. de solutic. l. inuito. & facit ff. de nouatio. l. si Stichum. §. fi. & C. de excep. l. 1. Item si ratũ haberet sponte, liberaretur ipso iure, vt ff. de solu. l. solutam.

Iulianus ait] CASVS. Credẽs me tibi debere centum, cũ in veritate nõ deberem, ea centum promisi Titio pro te, cui donare volebas, si Titius ea centum à me petat, obstat tibi exceptio doli. Item & condi. sine causa possum agere contra eum, vt me liberet à promissione, quam ei feci. Item & si ea centum promisi Titio pro te, cui credebam te tantum debere te, cum nihil de betes. Fr. Acc.

h *Donare*] sic sup. de don. l. 2. §. cũ verò. secus si tuo creditori. vt ff. eo. l. purè. §. si cũ. A. i *Condictio*] sine causa. vt sup. de cõdictio. sine causa. l. 1. §. qui aũt. & l. qui sine. Acc.

k *Si ei*] alias l. & alias. §. idem Iulianus.

l *Putabas*] aliud si in veritate deberes. vt supra purè. §. si eum. & facit sup. de don. l. 2. §. item si ei. Acc.

m *Humanitatem*] facit sup. l. 1. §. ideo.

n *Obligetur*] sine iusta cã. vt ff. de condi. sine cau. l. qui sine. & facit sup. de pactis. l. fi cum.

Dolo facit] CASVS. Ponitur regula. & est talis. Dolo facit, qui petit, qd redditurus est. & subjicitur exemplum. hæres gratus non petere à debitore hæreditario, si petat: obstat ei exceptio doli. Item debitor potest agere ex testamẽto contra hæredem, vt liberetur. Fran.

o *Redditurus est*] eidem, secus si alij. vt sup. solu. matri. l. fi cer. §. 1. Item procurator dño. Item hoc verũ si datum, & quidẽ sit, quod debet ei reddi. alioquin non, vt ff. quorum legatorum l. 1. §. rediguntur. quæ est contra. Item secus in alio casu. vt C. qui po. in pign. hab. auth. item possessor. quæ est contra. sed illud speciale propter suum mendacium. sic & ff. de rei uend. l. fi. quæ est contra. Alij dicũt hæc in petitorijs, sed prædicta in possessorijs, sed hoc reprobo, quia idem in possessorijs. vt ff. de Carbo. edi. l. 3. §. summatim, vel dic qñ si paratus inconti nenti est proba. obtinet. quod dicitur hic. alias obtinet d. l. quorum legatorum. arg. ff. ad exhiben. l. 3. §. ibidẽ & ff. vt in possess. leg. l. 6. §. à quo. & dixi de hoc. C. locati. l. fi quis conductionis. quæ nõ similiter contra, sed solue. vt ibi no. Item no hic de dolo præsumpto. vt sup. mandati. l. dolus.

p *Vti exceptione*] vt & inf. de fideiuss. l. si ex testamento. in princ. nisi ratione ignorantiæ. vt supra. l. secunda. §. generaliter, vel ratione affectionis, vel reuerentiæ, vt sup. l. apud Celsum. §. adversus.

Si procurator rei] CASVS. Reus passus est se condemnari pecunia corruptus: si ex hac sententia contra dominũ agatur. habet dominus excep. doli, & qui pecuniã dedit procuratori causa corruptelæ. non repetit ab eo, cui dedit Fran.

q *Iudicati*] actione in factum de re iudi. Acc.

r *Tuebitur*] contra. sup. de dolo. l. & eleganter. §. si dolo. Solut. ibi procurator actoris: hic rei. vnde ibi non conueniebatur dominus, sed agebat. Et ideo ibi non datur de dolo, nisi spontanea oblatio prosit. vt sup. de ali. iudi. mu. causa fa. l. 3. in fi. & quia facilius per actionem principalẽ, quàm per actionem de dolo, consequitur actor. Item ibi de actione de dolo deneganda: hic de exceptione concedenda, & facit sup. de re iudi. l. 4. §. condemnatum.

a 4b

3† lib. 30. ad edictũ Prouincia P. F.

2† H. 76. ad edictũ P. F.

3† lib. 6. ad Plautium. P. F.

4† Al. Iulianus. & alias. Idẽ l. b. 12. ad edi. P. F.

exceptione, nec quod accepit procurator, auferri ab eo potest.[2] Nam turpiter accepta [b] pecunia iustius [c] penes eum est, qui deceptus est, [d] quàm qui decepit. [e]

Malum minus ex duob. eligendum est.

Martianus. 1†

LEX X.

CVm [2]† vir, aut vxor in aream sibi donata aliquid ædificasset, plerisque placet, doli mali exceptione opposita rem seruari posse. [f]

Dolus procuratoris commissus ante litem contestatam non nocet domino: sed post litem contestatam dolus commissus à procuratore nocet domino, Item tutoris dolus nocet pupillo. Item dolus procuratoris post litem contestatam commissus puniendus est. Nocet ergo committenti: id est, domino, qui reputatur eadem persona cum procuratore. Bart.

Neratius. 3†

LEX XI.

SI [4]† procurator [g] agit, de dolo eius excipi non debet, quia aliena lis est, [5]† ilq; [h] à re [i] extraneus est, neq; alienus dolus nocere alteri [k] debet. [l]

¶ Si post litem contestatam dolo, quid fecerit, [l] an exceptio eo nomine in iudicium obijcienda sit, dubitari potest: quia litis contestatione res [m] procuratoris fit, eamque suo iam quodammodò nomine exequitur. Et placet, de procuratoris dolo excipiendum esse. Idem de tutore, [n] qui pupilli nomine aget, dicendum est. ¶ In vniuersum autem hæc in ea re [o] regula sequenda est, vt dolus [p] omninò puniatur, & si non alicui, [q] sed ipsi, qui eum admisit, [r] damnosus futurus erit.

Qui habet aliquã exceptionem contra actorem, vt pacti de non petendo, vel iurisiurãdi, vel similem, habet etiam exceptionem doli, b.d. Fran.

Papinianus lib. 4. 6†

LEX XII.

QVi æquitate defensionis [s] infringere actionem potest, doli exceptione tutus est. [t]

Paulus. 7†

LEX XIII.

LIberis exhæredatis, qui nihil [u] ex patris iudicio meruerunt, rupto testamento [x] ius suum conseruandum est, [y] nec opponetur doli mali exceptio, quod non solum in persona eorum, [z] sed in hæredibus, [a] & in persona liberorum quoque eorum obtinendum est.

---

a *Abesse potest*] procuratore, scilicet per dantem: nam in pari causâ potior & c. vt supra de cõdic. ob turpem causam. si ob turpem, & hic subijcit: nam &c.

b *Accepta*] ab actore.

c *Iustius*] i. minus iniustè: nam neutrum iustum. Et sic no. q; de duobus malis minus malũ est eligendũ: vt inf. de reg. iu. l. quoties, & sup. l. apud, §. Marcellus. Sed an dominus, cuius procurator est, possit repetere? videtur q; sic: vt sup. de proc. l. qui proprio, §. procurator. vt in cęteris. de neg. gest. l. finautem, §. item si fundum. & l. libetto, §. i. Et quod subijcit deceptus est. l. procurator. & decipit. s. actor, qui mutuam pecuniam dedit, impropriè tñ: vt C. de transac. l. cũ donationis, & ff. de reg. iur. l. nemo vi fraudare, vel verè decipitur qui se corrumpi patitur, & facit ad primum respon. sup. si ter. vẽ. l. si de communi. Acc.

d *Decepit*] scilicet actor. Accur.

e *Decepit est*] scilicet procurator. Acc.

f *Rem seruari posse*] id est, impensam: vt & sup. de rei vend. l. finaũt. §. in re petita. & sup. de donat. inter virũ & vxorẽ: l. sed si vir lanam, §. si vir vxori, & hoc si fuit bonæ fidei, credens donationẽ valere. Quid ergo si credidit non valere, & sic est prædo, vt sup. de acq. poss. quod vir? Respon. adhuc idem. licet quidam contra: vt no. sup. de don. inter virum & vxo. l. si vxor filio. in fi. & facit inf. eo. l. Paulus.

g *Si procurator*, ad vnam rem datus: secus si esset generalis & haberet liberã. Item secus si in rem suam: vt sup. l. apud. §. quæritũ, & die, emi rem à Sempronio dolo Titij interuenientem, nunc autem constitui Titium procuratorem meum ad tẽ exequẽdam: vel suo nomine rem meam dolosè fœneratam alienauit, & nunc nomine meo vendicat, non quidem obest ei dolus suus ante litem contest. commissus. & sic est arg. pro prælato vendicante rem ecclesiæ, quam ipse alienauit, quod non excipiatur de dolo suo, cum agat nunc nomine ecclesiæ, licet posset dici, q; & tunc erat prælatus cum vendidit: sed hic non erat procurator. Accur.

h *Ilque*] scilicet dolus. Accur.

i *Re*] scilicet quæ petitur.

k *Alteri*] ad qũ sup. de acq. rerum do. l. per seruum. §. fin. & de reg. iur. l. non debet alteri. sup. de proc. l. ignorantis. Accur.

l *Fecerit*] puta iudicem corrupit, vt sup. l. apud. §. quæsitum. in *Rem* id est, instantia: vt & C. de procu. l. nulla.

m *Idem de tutore*] & plus: quia de omni dolo eius pupillus tenetur. q; dic. vt ff. l. apud. §. illa etiã quæstio. Accur.

n *Dolus*] id est, in dolo à procuratore commisso.

o *In ea re*] scilicet litẽ cõtestatã commissus.

p *Non alteri*] scilicet alteri noceat

q *Admisit*] scilicet procuratorem, cum duo essent rei credẽdi, vel domini rei ff tertius possidebat. ad quam petendam vnus eorum constituit procuratorem, qui post litem contestatam corrupit iudicem, nocet dant: nõ autem eius socio, vel die cum, s. dolum: ac si dicat, dolus debet nocere committenti. satis autem dominus committere præsumitur, cũ eius procurator post litẽ cõtest. committat: cum vna persona reputentur.

5† Alias lib. 3. q. P. F.

6† lib. 4. mẽbra P. F.

7† li. 44. q. P. F.

r *Qui æquitate defensionis*] id est, exceptione aliqua: quia omnis venit ex æquitate.

s *Tutor est*] ratiõne personarum, &c. vt supra eod. l. apud, §. aduersus, & l. 2. §. & generaliter.

t *Liberis*] CASVS. Pater exhæredauerat filios suos, & extraneum instituit, tandem ruptum est testamentum natiuitate posthumi. dicitur, q; filij exhæredati & posthumus habebunt bona patris eorum ab intestato: nec potest opponi eis actionibus ad bona excep. doli. & hæc bona trãsmittent filij ad hæredes suos etiam extraneos. Fran.

u *Qui nihil*] quia verè fuerunt ingrati, sed & si aliquid habuissent iure institutionis ex testamento, rupto testamento perderent.

x *Rupto testamento*] agnatione posthumi.

y *Conseruandum est*] vt scilicet ab intestato succedere possint: vt supra de contrabula. l. filium. circa princ. & supra de inoffic. testam. l. mater.

z *In persona eorum*] scilicet filium.

a *In hæredibus*] id est, non solum ipsis liberis, sed etiam hæredibus extraneis ipsorum, & etiam ab intestato venientibus, & in filijs eorum, scilicet liberorum obtinet. & quod de extraneis dixi: dic, si prius adierunt liberi ab intestato. aliàs enim non adita non transmittitur, nisi liberis: vt C. de cad. tollen. l. 1. §. in nouissimo, & supra de act. empt. l. rdemque. Accur.

Paulus.] CASVS. Qui in alieno solo credens suum ædificat: non potest repetere impensas à domino soli, nisi possideat solum. & tunc ope. excep. doli consequetur impensas à domino soli vendicanti solum. Fran.

Paulus

a *Paulus respondit*] facit sup. ad Trebel. l. hæres. & Instit. de rerum diui. §. ex diuerso. & sup. communi diui. l. in hoc iudicio. & C. de seruit. & aqua. l. 2 & sup. de condi. indeb. l. si in area. & plenè no. sup. de rei vend. l. in fundo Accur.

F *Ideiussor*] CASVS. Vendidi fundum, & de euict. promisi & dedi fideiussorē de hoc, euicto fundo emptori, emptor egit ꝙ fideiussorem, quē ei dederam nomine euictionis, & condemnatus est fideiussor de interesse, offert fundū emptori, & quicquid plus eius interest, ū amodò fideiussor conueniatur ex stipulatu habet excep. doli, iudex ãt. æstimabit impensas factas ab emptore ī. cã euicti, & in his cõdẽnabit fideiussorẽ emptori. Fran. Accur.

b *Posse*] Bul. distinguit an statim post cõdemnationẽ offerat fideiussor rẽ euictam, & totum interesse, an ñ: vt primo audiatur: secũdo non: arg. ī. de ver. obl. l. si ita. §. Scia. Sed vide ꝙ si statim restituẽdo nõ euitet condemnationẽ: vt su. de euict. l. emptori. quæ est ꝯ. Sol. hic poterat interesse, quod in condẽnatione venerat, & dãnatus ei soluebat dando fundũ, & quicqd plus interest: ibi solummodò seruũ. Item ꝯ in eo. tit. l. habere licere, in fi. Sol. ibi ex stipulatu ad duplum fuit actum: hic ad interesse, qd. satis hẽt si prædium, & quicquid plus interesti ei det. contra. Hanc tamen solutionem est in codẽ titulo, l. euictus. vbi dicit idẽ in stipulatione dupla: sed ibi nondum erat adhuc res restituta actori. & secundum hoc dic fideiussorem damnatum ad interesse ex promissione, quam fecit de euictione: sed quidam dixerunt eum condemnatum ad dũplum. & tunc dices in l. emptori. & in l. habere licere, quod principalis fuit, qui offerebat: hic autem fideiussor, qui facilius audiuit, & fa. it supra de pignoribus. l. si fundus. §. si pluris. & supra mãdati. l. si verò, non remunerandi. §. fin. Accur.

c *Pro damnis*] quæ passus est in iudicio Accur.

S *I debitor*.] CASVS. Cum decem debebam cuidam furioso: eo delegante me, cum crederem eum sanæ mentis: creditori eius solui, si amodò curatori eius à me petat prædicta decem habeo except. doli in eo, quod de istis decem in vtilitatem furiosi processit. Fran. Accur.

d *Si debitor*, furiosi Azo.

e *A furioso* creditore.

f *Eius*, furiosi scilicet, secus ergo si non creditoris: quia nulla esset delegatio: nec in eius re procederet, quod hic dicit: fore necesse: licet debitor prætendat iustam ignorantiam: vt in argum. contra, infra de sol. l. vero. §. 1. & Instit. mandat. §. item si adhuc. Accur.

g *Existimabat*] debitor delegatus. Accur.

h *Cum*] scilicet debitore furiosi, & agebat curator furiosi. Accur.

1 † Paulus lib. 4. aliàs. Idẽ Resp. P. F.

2 † P. Flo. deest, si.

3 † P. Flo. vindicet.

4 † li. 5. respõs. P. F. * Ad intellectũ huius, l. vide Io. Crot. ī l. ii insulã nu. 52. & 53. ī. verbo oblig. & ibidẽ ꝙ Iac. Nigri, num. 209. & ꝙ Io. Hannibal. nu. 138:

5 † li. 6. inris Epitom. P. Fl.

6 † Iterũ, mõ est in Du. exẽp. neqi P. F.

Iulianus. 1 †

LEX XIV.

PAulus respondit 2 eũ, qui in alieno solo ædificium extruxerit, non aliàs sumptus cõsequi posse, quàm si 2 † possideat, & ab eo dominus soli rem 3 † vendicet, scilicet opposita doli mali exceptione.

Scæuola. 4 †

LEX XV.

FIdeiussor * euictionis nomine condemnatus, id prædium, quod euictum est, & omnia ꝑstare paratus, quæ iure empti continentur, quæro, an agentem emptorem ex causa iudicati exceptione doli mali sũmouere possit? Respondit exceptionem quidem opponi posse, b iudicem autẽ æstimaturum, vt pro damnis c emptori satisfiat.

Hermogenianus. 5 †

LEX XVI.

SI debitor d à furioso e delegatus, creditori eius f soluat, quem compotem mentis esse existimabat, g & ita 6 † iterum cum eo h agatur, exceptione doli mali in id, qd in rem furiosi i processit, defenditur.

Aliens filiam suam, quam nuptui tradidit: non tenetur ad vsuras dotis tardius solutas: licet per errorem promiserit, hoc dicit.

Scæuola. 7 †

LEX XVII.

PAter k pro filia dotẽ promiserat, & pactus erat, vt ipse aleret filiam suam, eiusq; 8 † homines. Idem homo rusticanus genero scripsit 9 † quasi vsuras præteritas ex dotis promissione. Quæsitũ est, cum ipse filiam suam exhibuerit, & maritus nullam impensam fecerit, an ex chirographo ex stipulatu agenti genero exceptio obstare debeat? Respondi, si (vt proponitur) pater cum eam 10 † exhiberet, per errorem l promisisset, m locum fore doli mali exceptioni.

Verba enunciatiua in modum causæ prolata, exceptionem inducunt. Bart.

¶ Auus * nepotibus ex filia legauit singulis centena, & adiecit hæc verba, Ignoscite: nã potueram vobis amplius relinquere, nisi me Fronto pater velter male accepisset, cui dederam mutua quindecim, quæ ab eo recipere nõ potui, postremò hostes 11 † mihi ferè omnem substantiam abstulerunt. Quæsitum est, an si aui hæres ab his nepotibus

1 *Furioso*] facit sup. cod. l. si opera. in fin. Accur.

P *Aut p filia*.] CASVS. Sempronius matrimonii filiã suã Titio, & centum dare in dotem conuenit, fecit tamen pactum cum Titio, vt ipse aleret ei filiam. eiusq; seruos. postea Sempronius, donec dos solueretur, mandauit literas Titio, in quib. continebatur se præstaturũ vsuras Titio pro tempore dotis nõ solutæ, dicitur, q si cõueniatur ex illa promissione, habet except. doli: quasi pecuniorem facta fuerit, ex quo alebat filiam & eius seruos.

¶ *Auus*] quidam habebat nepotes ex filia: legauit cuilibet eorũ 100. & dixit sic: ignoscite mihi, quia tã parũ vobis lego: nam vobis potuissẽ magis relinquere: ni si qa à pte vestro 15. õ sibi mutuasti si potui recuperare. item qa ferè oẽm substantiã meã amisi, nunc hides testõrus petunt 15. p̃dicta ab illis nepotibus hĩdib. debitoris. dĩ ꝙ repelluntẽ except. doli: quasi testator videatur remisisse ea ger verba, quæ dixit in testõ.

¶ *Ex quadrante*] Cũ essem his curuisdã in tribus uncijs & tu in 9. emi à te illas 9. uncias certo pretio. & promisi tibi, ꝙ cuidã creditori hĩdiario puta Titio soluã ex issis 9. uncijs, quod ei delegauisse postea defuncto Titius accusat de falso testim. in quo ego, & tu eramus instituti. & se debere prædicta bona habere ab intestato dicit: & sic denunciatũ est mihi, ne mihi de prædictis bonis pendente quæstione falsi dicitur quòd si interim hæredes venditoris petant à me pretium prædictum: habeo except. doli.

¶ *Mariti*] Berta ex viro primo habuit filiam puta Agnesiam: tutelam cuius Agnesiæ gessit pater Bertę, qui est auus ad Agnesiam pupillam. & male gessit. qui tutor decessit relicta si ia sua Berta hærede. & quibusdam alijs. tandẽ Berta habens secundum virum. & ex eo filium condidit testamentum: in quo instituit virũ & filium, quem ex eo habebat in dimidiã oium bonorum. & filiam suam Agnesiã in alia dimidia sub hac conditione, si Agnesia non cõueniat alios hæredes Bertæ. quæ Berta successit patri in eo qđ pater Bertæ male gessit tutelam eius: reliquit etiam legata prædictæ Agnesiæ, nunc Agnesia repudiat hæreditatem Bertę, & vult habere legata, & agere act. tutelæ contra hĩdes Bertæ. dicitur, ꝙ non potest: quia & legata sub prædicta condi. relicta singuntur: vnde obstat except. doli. Franc.

k *Pater*, scilicet rusticus.

l *Promissione*] scilicet se præstaturum. & ad hoc facit supra mãd. l. si creditor. & si inter. & de iure do. l. cum post. §. vsuras. & sup. sol. mat. l. in insulam. §. vsuras.

m *Per errorem*, quod præsumitur, quia fuit rusticanus: vt supra de prob. l. cum de indebito, & in hoc facit supra de iure do. l. iure succursum. §. fi.

n *Promisisset*, id est tractasset. Accur.

7 † li. 27. Dig. P. F.

8 † Duaões. P. F.

9 † Sic in P. P. aliàs quasi vsuras præstãdas. aliàs quasi vsuras prætitas dẽt. aliàs quasi vsuras p̃ singulos annos p̃standas ex dotis, &c.

10 † P. Fl. deest cã.

* Ludou. Ro. ī Gnfo. 19. fin. 529. dicit hic casũ singularẽ ꝙ legatio facto filio debitoris his verbis. Et plus tibi reliqsse, si pr. tuos soluisset, id in quo tenetur p: hoc indicit liberatio debiti patrui ipso et existẽte hærede. & aduersendũ. vt hic in interpta. Bolo. cuius verba cã breuitatis shppri. mimur.

11 † Du ꝙ mihi. P. F.

patris sui hæredib. petat quin decim, contra voluntatẽ defuncti facere videatur, & an doli mali exceptione summoueatur? Respondi, exceptionem obstaturam. [a]

Pendente lite de re empta, non potest cogi emptor ad pretium soluendum. Bart.

¶ Ex quadrãte hæres scriptus á cohærede ex dodrante instituto emit portionem [b] certa quantitate, ex qua [c] aliquam summã [d] in nominibus [e] ex calendario [f] vti daret, [g] stipulanti spopondit, defuncto [h] venditore hæreditatis, testim falsum Septitius accusare cœpit, & hæreditatem ab empto re petijt, & ne quid ex ea minueret, impetrauit, [i] quæsitũ est, cognitione falsi pendente, an hæredes [k] ex stipulatu petentes [l] doli exceptione summouerentur? Respondi, hæredes venditoris, si ante euentum cognitionis pergant petere, exceptione doli mali posse summoueri. [m]

Condõ apposita in institutione, in legatis, & fideicommissis intelligitur repetita. B.

¶ Marito, & filio cõmuni ex parte dimidia [n] scriptis hæredibus, filiam suam ex priori matrimonio natam, ita heredẽ instituit: Mæuia filia mea ex lex vncijs mihi hæres esto, si cum cohæredibus tuis parem rationem [o] feceris pro mea portione [p] in diem mortis [q] meæ eius actus, qui penderet ex tutela tua, quã Titius pater meus [r] auus tuus administrauit, quæsitũ est, an quia sub conditione institutæ filia esset, si omitteret hæreditatẽ, vti saluam tutelæ actionẽ haberet, legata quoq. sibi á matre data consequi posset? Respondi, secundum ea, quæ proponerentur, eam, de qua quæritur, contra voluntatẽ [s] petere, & ideò exceptionẽ [t] doli obstaturam.

Quarum rerum actio non datur 1† & de exceptione iurisiurandi.

TITVLVS V.

Vlpianus. 2†

LEX I.

IVsiurandum vicem rei iudicatæ [u] obtinet, non immeritò, cũ ipse quis iudicem [x] aduersariũ suum de

[a] *Obstaturam*] quia vt voluisse eos consequi liberationem: quia dixit recuperare non potui ad quod facit, ff. de rei vẽ. l. emptor. §. ancilla, & ff. de prob. l. Procula & ff. fam. ercis. l. ex pre. §. intestato. & ff. de leg. 2. l. Luc. §. fi. & su. de le. 3. l. fideic. §. hęc verba & ff. Treb. l. q filiũ. & ff. don. l. ex hoc. A.

[b] *Portionem*] .i. dodrantem. Acc.

[c] *Ex qua*] .i. ex quo dodrante.

[d] *Summam*] i. quantitatem.

[e] *In nominibus*] consistentem.

[f] *Ex calendario*] hoc .n & venditori: quia liberatur à creditore hŕditario, & debitori, eidẽq. emptori ꝓficiebat, & facit ff. de leg. 3. l. qui filium.

[g] *Daret*] creditori hŕditario, cuius erat calendarium, vel dic, ꝙ erat hŕditarium, in quo continebatur ẽt debitũ à defuncto, vel dic, ꝙ dicit se soluturum de debito, quod debet debitor hŕditarius scriptus I calendario defuncti: & sm̃ hoc concordat inferior gl. Ac.

[h] *Defuncto*] hoc ff contingit.

[i] *Impetrauit*] quod faciendũ fuit: vt ff. de pet. hær. l. Diuus. Ac.

[k] *Hæredes*] ff. venditoris. Acc.

[l] *Petentes*] .f. pretiũ. Accur.

[m] *Summoueri*] nisi dent fideiussores de euictione: vt ff. de petic. & cõmo rei ven. l. pe. §. 1. & C. de euic. l. ii. post. hic enim nõ dabat, & ideo emptor non debet nolã tedere, sed cerè neque potuit: quia impetratum fuit, vt non diminueret aliquid ex hæreditate, & hoc sm̃ tertiam expositionẽ superiorem.

[n] *Dimidia*] ideſt sex vncijs. Acc.

[o] *Rationem*] .i. eos non conuenias act. tutelæ pro parte qua hæredes sunt, nam pro tua parte extinguitur actio: vt C. de hære. act. l. si adul 2. Acc.

[p] *Portione*] fuerunt, n. & alij hæredes aui præter hãc, quorum partes non curauit liberari. Acc.

[q] *Mortis*] ideſt cum fuero mortua. Accurſ.

[r] *Meus*] cuius hæres sum. Acc.

[s] *Voluntatem*] quia ẽt in legato vt reptitã condõ. & sic nõ obstat. su. de leg. 1. l. qui filiabus. quæ est ff. & pro hoc sup. de cond. & dem. l. auiã. Item ea. tõne nõ obst. ff. de leg. 1. l. filio.

[t] *Exceptionem*] sed vi. q. condõne defecta, ipso iure deficit actio. sed hoc vbi est expressa condõ: secus si tacita, vel forte vtrobiq. eadem est rõ: & hic, dic exceptione. & doli de facto, vel refer inter condõnes negatiue positas, in qb. Mutiana cautio. ff. de restituẽdo legato. si ff. condõnem fecerit, solebat interponi, vt ẽt interposita cautione obstet exceptio petẽti, si velit ff. condõnẽ venire: vt hic talis. n. erat hæc condõ. si nõ egeris actione tutelæ, qualitercunque igitur verba fuerint: hic consonant. & facit sup. de cõd. & dem. l. ſi cui.

quando. efficax. sed potest fieri ineffica. vt per pactum, vel similem causam. vt sup. tit. 1. & 2. & 3. & 4. non ergo de omnib. hic tit. dicit. sed de quibusdam. & inordinate ſ. Vide hic Cuiac.

[u] *Iusiurandum*] CASVS. Iusiurandum habet similitudinem cum confessum qui defert iusiurandum aduersario, facit eũ iudicẽ in cã sua. Sedò dicit pupillus tulit iusiurandũ aduersario, & iurauit se nõ debere. si agat pupillus tutore auctore ad illa 10. non obstat ei exceptio iusiurandi nisi illud iusiurandũ detulisset tutore auctore. Tertiò dicit eũ petere à te fundũ quẽ possides, & dicis te emisse à Titio dño fundi: tale pactũ tecũ feci, qã discedã à petitione fundi si Titius iuret Tuũ fundũ tibi vẽdidisse & tradidisse: si hoc iurat Titius, & petã amodò à te fundũ: opponitur mihi exceptio. Quartò dicit, aut fideiussor meus de sm̃ iurauit. se nõ cẽ obligatũ. i. nõ fideiussisse: & hoc nõ ꝓdest mihi, si ãt iurauit pecuniã nõ fuisse numeratã. vel iurauit solutam fuisse: tũc ꝓdest mihi, & dabit mihi exceptio ex iuõ eius.

¶ *Si manumittere*] Stichus seruus meus gessit negotia meà, & malè. eũ manumisi, postea stipulatus sum ab eo mihi dari tm̃, in ꝙtum teneretur, si liber existẽs gessisset bona mea prædicto mõdo ff ex hac promissione tenetur, nec video cã libertatis onerandæ prædicta stipulatus, cum velim eum luctari de meo.

¶ *Quæ onerandæ*] Quæ stipulat ꝓnonus à liberto rã libertatis onerãdæ. nõ ꝓ petere. vt si promisit libertus ꝓno dare 10. ꝙ qualibet vice, qua eũ offendet, & sic ꝙ hoc libertus sꝙ bit i metum & qcq̃d mali faciat sibi ꝓnonus, sustineat libertus, & hoc ẽ verũ. qsi iuxta manumissionẽ ꝓnonus stipulet ꝓdicta. vel similia pacta fiãt. si ãt ex itervallo. i. dudũ post manumissionẽ ꝓdicta stipulet ꝓnonus à liberto. bũ tenet libertus: cũ ipsũ videat ꝓmisisse: nisi nimia ꝓni reuerẽtia duc⁹, vel metu hoc ꝓmisit. nã. & hoc casu hẽt libertꝰ except.

¶ *Si enarranda*] Cũ manumitterẽ Stichum, feci secũ tale pactũ stipu. vallatũ: vt qñcunq. ipse libertus offenderet ĩ aliquo me ꝓnonũ. sim socius eius in bonis suis. i. bona sua sint mihi, & sibi cõia: dí ꝙ si agam ff eũ ex prædicta cõuẽtione ad bona sua cõicanda: habet except. Sed ò dicit exceptio, q̃ datur liberto de eo. qđ promisit onerandæ libertatis cã: cõperit. & eius fideiussori. item ei, qui pro liberto se principaliter obligauit. ita de consensu libertꝰ. item hi di eius, nec est vis siue tuerit promissum ꝓno. siue alij volũtate ꝓni. si ãt ꝓnonus delegauit libertũ creditori suo in eo, qđ libertus debebat ex promissione libertatis cã. tacta nunc debitor delegatus tenetur cũ effectu. sed libertus per condictionẽ repetet à ꝓno. Vltimò dicit. hæc exceptio de eo. qđ libertatis onerandæ causa promissum est, competit liberto. item eius hæredi. item competit contra ꝓnonum & eius hæredẽ. Franc.

[x] *Iudicem*] improprie: & sic supple quasi sic C. de fideic. l. quæstio.

1† Sequẽtia desũt ĩ Du. exẽpla. & in P.F.

2† li. 76. ad edict. P.F.

[u] *Iudicatæ*] hoc dic. vt sup. de iureiur. l. 2.

quæstionem, & sic non obstat C. ne quis in sua causa. l. 1. vel illud in contentiosis iurisdictionibus: hoc in voluntariis, arg. su. de adop l. 3. & facit su. de confess. l. 1. prima placet.

a *Non obstare* quia replicatur etiam sine restitutione: vt ī. de iureiur. l. iusiurandum. §. 1. quæ est contra, & facit sup. de pact. l. contra iuris in prine. Acc.

b *Ipsam*] scilicet iurisiurā.

c *In iudicio*] idem si extra: vt ī. de iureiur. l. tutor, & arg. su. de adm. tut. l. quoties. C. nec vtique, & arg. su. mandat. l. idemque. §. fideiussores.

d *Discessurus*] fuit ergo pactum de nō agēdo sub conditione si talis iurauerit, quod valet existente conditione: vt supra de iureiur. l. si quis cum debitore, & sic nō obstat arg. cont. su. de dict. & temp. præscr. l. pen. §. pen.

e *Possessori*] dubitatio erat, an idem in reali actione, quod in personali vt possit iusiurandum deferri, vel an iusiuran. alterius alteri prosit: sed & pacti dari potest: vt ī. de pact. l. si tibi. §. pactum.

f *Non esse obligatum*] idest se non fideiussisse. Acc.

g *Rem*] scilicet pecuniam non esse numeratam, vel solutā fuisse: cum sic ei defertur: vt ī. de iureiu. l. duobus. §. 2. & l. fi. §. si fideiussor, secus si pactum sit fideiussori: quia tunc demum reo prodest, si hoc agatur, vt su. de pact. l. fideiussoris, & l. videlicet. Sed q̄d in dubio? R. esp. de toto iurasse videtur: vt ī. de iureiuran. l. fin. circa prin. cum locum. solutionis obtineat: vt co. eit. l. duobus.

h *Quantum rem*] id est nō quæstionem.

i *Natus esset*] scilicet cum gereret.

k *Abruptum*] idest surreptum à liberto ipsi patrono, vel contra ipsi liberto exceptum per stip. patroni: & ad hoc sup. quę in fraud. cred. l. quæ autem. §. simili, & l. fi. circa pri. Ité idem intelligo secundum Azo. si non fieret lucrum: sed malè administrauit dolo, vel culpa: arg. sup. de neg. gest. l. eū actū. & l. at qui. & facit ī. de manu. eat. l. seruum. & C. de li. cau. l. fi. & C. an seruus ex suo facto. l. promisisse. Sed quę erat dubitatio? Resp. sīm Ioan. & quia causa onerandæ libertatis, & quia sicut de neg. gest. non tenetur: ita nec de stipul. sup eo interposita, venit ergo in hanc stipulationem quantum eam ex bona fide præstare oportet, & hoc videtur promittere: & vt aliàs sup. loca. l. quæro. circa princ.

l *Non possum*] vt & C. de ope. libe. l. si quam. in fi. Acc.

m *Nisi forte*] idest, pulchrè, & benè differētia assignatur: sed certè immo non benè aperit: dic ergo aut stipulatur ali quid simpliciter patronus incōtinenti, vel ex intervallo annuum, vel menstruum, vel semel præstandum, & tunc potest peti quasi donum, vel munus, vel opera. Si autem nō simpliciter, nec animo exigendi simpliciter, sed si patronū in aliquo offenderit, tunc demum exigat, non alias. tūc dicitur causa libertatis onerandæ imponi: vt hic subijcit & ī. eo. l. fi. in fi. hoc tamen distincto: quia si incontinēti hoc modo stipuletur, præsumitur satis causa onerandę libertatis promissū, si autem ex intervallo promittitur, eodem modo imputet sibi libertus, nisi *p* habet quod nimia reuerentia, & amore, quē habuerat in patronum, sic promisit, vt hic subijcit. & ita ex eo, quod ex intervallo fit, transfertur onus probandi in libertum. Acc.

n *Subiectus*] scilicet patrono. Acc.

o *Incontinenti*] i. tpe, quo manumittitur.

p *Liberto* promittēti prædicto modo.

q *Eum*] scilicet libertum. Accur.

r *Metu solo*] aliter accipitur hic metus quàm. C. de transact. l. interpositas, & no. 1 hic argum. quòd mulier quæ rē suam vendidit, vel hypothecauit: si renunciauit metu, vel reuerentia, quòd possit revocare. idem de clerico, qui metu, & reuerentia Episcopi renunciauit præbendæ. licet non interueniat corporis cruciatus. Acc.

s *Libertatis*] puta si in aliquo me offenderis, ero socius tibi in bonis tuis, ideſt mihi, & ubi sint cōmunia: vt argumen. infra de bonis libe. l. 1. §. fin. vel dic, etiamsi socij te ponente centum in societate, & ego pro nam tantundem, cū hoc patrono expediebat: quia libertus bene scit negotiari.

t *Pro socio*] ad communicanda bona, secundum primum casum: vel ad conferendum, secundum alium, cū offenderit in aliquo libertus patronum: sic. n. agitur pro socio, vt no. sup communi diuī. l. 1. Acc.

u *Libertum*, quia contractus est bonæ fidei: sed in contractibus stricti iuris, vt in stipulatione, obligatur, sed exceptio habet: vt sup. §. quæ onerandæ. & inf. prox. §. & fa. sup. de ope. libe. l. Labeo ait. Acc.

x *Cæteras*] vel cohærentes: vt sup. de excep. l. exceptiones. §. 1. & C. de excep. l. defensiones. & ad Velleia. l. mulierem.

y *Nec ei*] scilicet denegandas. Accurs.

declarat dictum suum diluci. dè vsque ad finem legis per diuersos casus: & in §. si fermus, in l. seq.

¶ Quæ onerandæ * libertatis causa stipulatus sum à liberto, exigere non possum. l Onerandæ autem libertatis causa facta, bellissimè m ita definiuntur, quæ ita imponuntur liberto, vt si libertus patronum offenderit, petantur ab eo, semperq. sit metu exactionis ei subiectus: n propter quem metum quiduis fuslineat patrono præcipiente. In summa, si incontinenti o impositum quid sit liberto, p q̄d ἐπερώτησεν 7 † oneret eius libertatem, dicendum est exceptioni locum 8 † fore. Sed si post interuallum, hēt quidem dubitationem: quia nemo cogebat eum q hoc promittere, sed idem erit probandum, & hic, tamen causa cognita, si liquidò appareat libertum metu solo, r vel nimia 9 † patroni reuerentia ita se subiecisse, 10 † vt vel pœnali quadam stipulatione se subijceret.

¶ Si 11 † onerādæ libertatis s causa societatem libertus cū patrono coierit, & patronus cum liberto pro socio t agat, an hæc exceptio sit necessaria? Et puto ipso iure tutum esse libertum u aduersus exactionem patroni.

¶ Exceptionem onerandæ libertatis cā, sicut, & cæteras x exceptiones fideiussori nō esse denegandas, sciendum est: nec ei y quidem, qui rogatu

Proficiscitur ad id qd no. ī proœmio prag. san. gl. super verbo Carol. circa med. dū legē de possessione violenta.

7 † Ideſt, imminente.

8 † P. F. facere.

9 Ral. in l. 1. C. d bo. ma. ī vlt. col. & Alc. hic in apost. ad Bart. istā gl. sing. re putarunt ad hoc, q silentium pp p̄fis re uerētiam interueniēs cēsetur tradō, & nimia reuerētia, et metus sq parāt, sed gl. sīm eos est nimis restricta: quia non magis loquit ī patre, vel filio, q̄ in in aliis quos timere oportet Bo log.

10 † Totū hoc ī exē pl. Germanicū habet. † 11 † In P. F. non est onerādæ ex-

a *Reus factus est*] transferendo in se obligationem, vel totam, vel eius partem: qui dicitur expromissor: vt supra de dolo, l. & eleganter, §. seruus. Accur.
b *Liberto*, scilicet non esse denegandas.
c *Aut*, id est, expromissore. Accur.
d *Sine eo*] scilicet ei promissori.
e *Exstiterit*] libertus.
f *Reo*] id est, liber. o. Accur.
g *Factus fuerit*] transferendo in se obligationem: vt sup. dixi.
h *Velut*] qui rogatu liberti principaliter se obligauit: vt C. de vsu. rei iudi. l. fi. §. fi. & sup. de pac. l. quod dictum. Accur.
i *Habeant*] sup. de cõdi. indeb. l. ii non sortem. §. libertus. Sol. ibi debebantur patrono siue officiales, siue artifices, hic non eum effectu.
k *Libertum*] facit supra. de tutor. l. pupillus. §. si cũ. & quod ibi no.
l *Id fecerit*] id est, quod promiserat creditori patroni.
m *Item si libertus*] cõuersus casus ad superiorem: sed tamẽ idem iuris est.
n *Patronus*] sed aliter secus in fideiussore, & expromissore: vt. §. exceptiones. q excipiunt vt ibi: sed hic debitor delegatus nõ excipit: quia huius non interest, cũ cuicunque soluat: liberatur illi alias nõ tenẽtur, & interest eorum potius non soluere, quàm soluisse patrono à liberto repetere: vt inf. de fideiusso. l. si stipulatus est. §. in prin.
o *Sed conditionem*] sine causa, vel certi: vt arg. sup. si cert. pet. l. si & me.
p *Successoribus*] in vniuersum iuris secus in singulari: vt sup. s. nõ.
q *Itaridem*] secus in successore singulari vt supra, §. sine autem. in fine.

SI *filiusfa.*] CASVS. Filius inuenit deferente aduersario patris partem non debere decerni, quæ ab eo petebantur, dicitur, quòd hæc except. prodest patri.
¶ *Sine alia*] Pone casum, vt in gl. quæ incipit. puta &c.
¶ *Si seruus*, Seruus promisit mihi decem, vt eum manumittam, & manumisi, & liber factus eadem decem mihi promisit. Dicitur, & tenetur: nec vi libertatis onerandæ causa promisisse. tunc. n. videtur promissum cã libertatis onerandæ quando aliquid stipulatur patronus non animo exigendi, sed vt liberatus eum timeat, & obtemperet ei. Fran. Ac.
r *Exceptio*, vt sup de except. l. fi. & supra de iureiuran. l. quãto magis. Quid autem econtra, si pater iurat filium dare nõ oportere? Resp. forte datur exceptio filio, arg. inf. de verb. oblig. l. quodcunque. §. si ita quis, secundum Hug. immo sine forte: vt sup. de iureiu. l. qui iurasse. i. si pater. Accur.
s *Sine alea*] intelligo aleam esse ludum. Sunt enim quidã concessi: vt sup. de aleat. l. antepen. & pen. & fi. vade cum eo

a *Reus factus est*] by transferring into himself the obligation, whether the whole or a part of it: he who is called the expromissor: as above de dolo, l. & eleganter, §. seruus. Accur.
b *Liberto*, that is, it should not be denied to the freedman.
c *Aut*, that is, to the expromissor. Accur.
d *Sine eo*] that is, to the promissor.
e *Exstiterit*] the freedman.
f *Reo*] that is, liber. o. Accur.
g *Factus fuerit*] by transferring into himself the obligation: as above.
h *Velut*] who by request of the freedman principally made himself liable: as C. de vsu. rei iudi. l. fi. §. fi. & sup. de pac. l. quod dictum. Accur.
i *Habeant*] sup. de cõdi. indeb. l. ii non sortem. §. libertus. Sol. ibi debebantur patrono siue officiales, siue artifices, hic non eum effectu.
k *Libertum*] facit supra. de tutor. l. pupillus. §. si cũ. & quod ibi no.
l *Id fecerit*] that is, what he had promised the creditor of the patron.
m *Item si libertus*] converted case to superior: but the same is the law.
n *Patronus*] but otherwise in the fideiussor and expromissor: as §. exceptiones. which they except: as there: but here the debtor delegated does not except: because it is not his interest, since to whomsoever he pay, he is released from the freedman, and his interest is rather not to pay, than to have paid the patron from the freedman: as inf. de fideiusso. l. si stipulatus est. §. in prin.
o *Sed conditionem*] without cause, or certain: as arg. sup. si cert. pet. l. si & me.
p *Successoribus*] in the universal right otherwise than in singular: as sup. §. nõ.
q *Itaridem*] otherwise in successor singular as supra, §. sine autem. in fine.

SI *filiusfa.*] CASVS. The son found that the adversary pleading against the father ought not to be decreed what was demanded from him, it is said, that this except. avails the father.
¶ *Sine alia*] Put the case as in gl. which begins puta &c.
¶ *Si seruus*, A slave promised me ten, that I should manumit him, & I manumitted him, & the freed slave promised me the same ten. He is said & held: nor by force of the burden of liberty ought to be promised. for then it is not seen promised for the burden of liberty when anything is stipulated by the patron not with mind to exact, but that the liberated may fear and obey him. Fran. Ac.
r *Exceptio*, as sup de except. l. fi. & supra de iureiuran. l. quãto magis. What on the contrary if the father swears that he ought not to give the son? Resp. perhaps the except. is given to the son, arg. inf. de verb. oblig. l. quodcunque. §. si ita quis, according to Hug. indeed without doubt: as sup. de iureiu. l. qui iurasse. i. si pater. Accur.
s *Sine alea*] I understand dice to be the game. For some things are conceded: as sup. de alea. l. antepen. & pen. & fi. go with him

liberti reus factus est: [a] 1 sed nec ipsi liberto, [b] siue procurator ad defendendum à reo [c] datus fuerit, siue ei [d] hæres extiterit, [e] (cum enim id [2]† propositum sit 3† Prætoris, in huiusmodi obligationibus reo [f] succurrere, non seruaturum propositum tuum, nisi fideiussorem quoque, & eum, qui rogatu liberti reus factus fuerit, [g] aduersus patronum defenderit. Etenim parum refert, protinus libertus patrono cogatur dare, an per interpositam fideiussoris, vel rei [h] personam.
¶ Siue autem ipsi patrono sit promissum, siue alij voluntate patroni oneranda libertatis causa videtur factum, & ideo hæc exceptio locum habebit. [i] Quòd si patronus libertum [k] suum [4]† protinus delegauerit creditori, an aduersus creditorem, cui delegatus promisit libertatis onerandæ causa, exceptione illa vti possit, videamus. Et Cassius existimasse Vrseium refert, creditorem quidem minimè esse summouendum exceptione, quia suum [5]† receperit, verumtamen libertum à [6]† patrono posse condicere, si non transigendæ controuersiæ gratia id fecerit. [l]
¶ Item si libertus [m] debitorẽ suum patrono delegauerit, nulla exceptione summouendus patronus [n] est: sed libertus à patrono per condictionem [o] hoc repetet.
¶ Hæc exceptio non tantum ipsi liberto, verum successoribus [p] quoq; liberti danda est, & vetla vice hæredem [q] patroni summouendum, si hoc 7† persequatur, sciendum est.

Paulus 8†

LEX II.

SI filiofamilias delatum sit iusiurandum, & iurauerit patrem suum dare non oportere, dãda est patri exceptio. [r]
¶ Si in alea [s] rẽ [t] vẽdam [u] 9† aut ludam, [u] 10† si euincatur, de euictione teneri non debebo, & si euicta re conueniar, exceptione summouebitur emptor.
¶ Si seruus promittat domino pecuniam, vt manumittatur, aut alias non esset [x] manumissurus dominus, eamque liber factus spondeat, [y] dicitur non obstare exceptionem patrono, si eam petat, non enim oneràdæ libertatis causa hæc pecunia promissa est, alioquin iniquum 11† esset, [z] dominũ seruo carere, & pretio eius. Toties ergo onerandæ libertatis causa pecunia videtur promitti, quoties sua sponte dominus 12† manumiserit, & propterea velit libertum pecuniã promittere, non vt exigat à eam, sed vt libertus eum timeat, & obtemperet ei.

commititur iactibus fortunæ: nõ habet locum quod hic dicitur de venditione, secundum Hug. Item & cum committitur, & non est prohibitum, vt ad vnum caponem mitto habet similiter locum, & facit supra de probatio. l. in exceptionibus in fine. Accursius.

t *Vendam*] puta si dicero, vẽdas mihi fundum Titianum, & si viceris, vendam Sempronianum pro decẽ tibi vel ipsam rem tibi vendidi, & pretium luli, vel ipsam æstimationem, vel æstimatã. & intelligo hoc casu quando æstimatio non erat in ludo permisso secundum Ho.
u *Nec esset*] maxime. Accur.
v *Spondeat*] idem si non spopondisset: nisi hoc casu ex promissione in seruitute facta tenetur: vt C. an seruus ex tuo facto. l. 3. quod est speciale contra regulam primæ l. in fo. ff. & facit sup. de li. can. l. fi.
x *Alioquin iniquum esset*] Nota sic supra de act. empt. l. ex emptore. §. ibid. & sup. de cond. cau. data. l. si pecuniam. §. quod si distracturus. Acc.
y *Non exigat*] puta & nõ expectata conditione: vt hic fuit & facit sup. eo. l. i. §. quæ onerandæ. & quod ib. no.

DE LITIGIOSIS.

¶ *Quia & hæc est exceptio ideo est tit. hic ponitur post alias exceptiones*, Notab. sed breuiter hic aliqua per Cuiac.

LItem si. CASVS. Eo ipso, quòd denuncio Titio. ne Stichum seruum, quem possidet, vendat, non fit res illa litigiosa. Secundo dicit primus petebat à secundo Stichum seruum. & lis est de hoc contestata, emit illum Stichum à quodam Titio 100. est mihi traditus, & postea cum desij possidere: nunc eum petere volo à possessore. Dicitur, & non obstat mihi exceptio litigi. si. & traditur ratio in lucra. Tertiò dicitur, Stichum ab eo emi tu ore, vel curatore, vel procuratore ejus, & traditus est mihi Stichus. & possidere cum desij & si volo petere illũ Stichum repellar except. litigiosi si forte litigiosum cum emi. Fran.

Lucas

t *Vendam*] suppose that I say, sell me the farm Titianum, & if you overcome, I will sell you Sempronianum for ten, or I have sold you the thing itself, & the price paid, or the thing itself, or the estimation. & I understand this case when the estimation was not in the permitted game according to Ho.
u *Nec esset*] maxime. Accur.
v *Spondeat*] the same if he had not promised: unless in this case by promise in servitude made he is held: as C. an seruus ex tuo facto. l. 3. which is special against the rule of the first l. in fo. ff. & as sup. de li. can. l. fi.
x *Alioquin iniquum esset*] Note thus supra de act. empt. l. ex emptore. §. ibid. & sup. de cond. cau. data. l. si pecuniam. §. quod si distracturus. Acc.
y *Non exigat*] that is & not expected condition: as here it was & as sup. eo. l. i. §. quæ onerandæ. & quod ib. no.

1† Du. sed & ipsi. P. F.
2† P. Flo. deest, id.
3† P. Flo. Praetoris.
4† In scripsimus. exẽp. non habetur vos. ꝓtinus sicut nec apud Du. neq; P. F.
5† P. Flo. recepit.
6† P. Flo. deest illa præpositio à.
7† P. Flo. hæc.
8† alias Iulianus. alt. Paulus. l. 71. ad ed. P. F.
9† Du. vt ludã. P. F. tor. P. F. deest. si euincatur. de euictione teneri non debeo.
10† P. F. est.
11† P. Fl. manumittic.
12† P. Flo. manumiserit.

Denunciatio an inducat malâ fidem.

a *Denunciatio*] facta fuit venditori: vt hic. & C. eo. l. 1. in fi. idem si emptori: vt C. de rescind. vend. l. si maior. Sed ad inducat malâ fidem? Resp. sic, si cœperit habere malam fidē, aliàs non: vt sup. de min. l. tutor. & sup. quod fal. tuto. auth. l. si id inquit. & sīm hoc intelligitur, C. de rei vend. l. ii fundū, in casu fortè præsumitur mala fides: vt sup. quæ in fraud. cred. l. ait Prætor, §. ito demum. Accur.

De litigiosis.*

TITVLVS VI.

Vlpianus. 1 †

LEX I.

b *Contestata sit*] hodie non est opus contestatione: vt in Authē. de lit. in prin. nisi in personali actione fortè: vt C. eo. l. 2.

LItigiosam rem non facit denūciatio, a quæ impediendæ venditionis causa fit.

c *Exceptioni*] exceptionem patitur qui tē litigiosam emit: quia si cecidit à possessione, & petit eam ab aliquo, obstat exceptio rei litigiosæ, & facit sup. quæ res pign. ob. poss. l. 1. §. eam rem.

Lis duorum primi, & secundi non facit rem litigiosam, quæ venditur ab eo, qui litem pro ea re non patiebatur, b d.

¶ Si inter primum, & secundum lis cōtestata sit, b & ego à tertio emero, qui nullā controuersiam patiebatur, videamus an exceptioni c locus sit. Et putem subueniendum mihi: quia is, qui mihi vendidit, nullam litem habuit, & quia d potest fieri, vt duo 2 † in necem eius litem inter se iungant, c qui cum ipso litigare non poterant. f Si tamen cum procuratore, tutore, curatore ve alicuius acceptum iudicium sit, consequens erit dicere, quasi cum ipso g litigetur, ita ad eum exceptionem pertinere. h

d *Quia*] aliàs quòd id est, quia.

e *Iungant*] fortè etiā simulate: arg. sup. de trāsact. l. cum his, §. si cum his. Acc.

f *Non poterant*] i. difficile erat. Et no. hic, q vitiū litigiosi non afficit rem, aliàs noceret cuilibet: vt furti vitium. Acc.

Litigiosi vitium rē non afficit.

g *Cum ipso*] minore, vel domino: vel furioso. Accur.

2 † Sic Duar. in P.F.

h *Pertinere*, emi ego ab eo, cum cuius tutore, vel curat. vel procura. agebatur, repellar exceptione, si sciens emi rem litigiosam: vt inf. l. proxi. & agam nunc cōtra aliquem possidētem: & sic est in rem ex parte opponentis hæc exceptio: sicut exceptio doli: vt sup. de dol. excep. l. 2. §. 1.

Ad hoc, vt res fiat litigiosa, inspicitur scientia, sine ignorantia eius, qui emit, & non eius, cui acquiritur, hoc dicit.

Iulianus. 3 †

LEX II.

3 † Vlp. li. 7. al. 6. & al. 60. fideicommissorū.

SI *seruus*] CASVS. Seruus me⁹ emit rē litigiosam, & ipse sciebat rē litigiosā, ego non, vel econtra, dicitur, & scientia serui inspicitur, non mea domini: vt si sciuit noceat mihi vitiū litigiosi, & hæc sunt vera, quando sine meo mandato emit: si autem meo mandato emit: hoc casu inspicitur mea scientia, vel ignorantia, non serui. Francc. Accur.

4 † P. Flo. mādatis. sic paulò post.

i *Cum emeret*] rem litigiosam, & nomine peculiari: vel dominico sine mandato domini. Accur.

SI seruus, cum emeret, i scisuit, ignorauit autem dominus, vel contra, videndum est, cuius potius spectanda sit scientia. Et magis est, vt scientia inspicienda sit eius, qui comparauit, non eius, cui acquiritur, & ideo pœna litigiosi k competit, sic tamen, si non mandato 4 † domini emit: nam si mandato, l etiam si sciuit seruus, dominus autem ignorauit, scientia non nocet, vt & Iulianus in re litigiosa scribit.

k *Tanta litigiosi*] i. repellitur exceptione, q emit, si à possessione cadat, & vendicet: non enim erat illa pœna statuta, per leges istas: sed hodie statuitur: vt C. eod. l. fi. & facit sup. de Publ. l. eum qui, §. in hac in fi. & sup. de contrahen. empt. l. in huiusmodi. & sup. de vsucap. l. sequitur. §. Labeo.

l *Si mandato*] imò. & si mandatū intercessit, debet inspici serui scientia: vt sup. de ædil. edict. l. cū mancipium. ibi. & certū. incertumve. q est contra. Sol. hic de certo emendo mandauit: puta Stichō: quo casu ipse dominus videtur emisse, ibi mandauit in genere puta emas quēdam talē seruum ad tale opus faciēdum. Alij dicunt, hic domino præsente. ibi absente, & facit sup. de iur. & fac. igno. l. iniquissimū. & sup. quod vi aut clam. l. si opus, §. 1 & 2. de contrab. empt. l. sed & si seruus. & sup. de lib. caus. l. imo. Acc.

Patitur pœnam dupli, qui rem litigiosam consecrat, vel dedicari facit. Iē æquum est, cum commodum percipere pœne commissæ, qui damnum sustinuit, hoc dicit.

Paulus. 5 †

LEX III.

REm, de qua controuersia est, prohibemus * in sacrum dedicare, alioquin dupli pœnam m patimur, nec immeritò, n ne liceat quoquo 6 † modo durioris rem aduersarij conditionem facere. o Sed duplum vtrum fisco, an aduersario præstandum sit, nihil exprimitur. Fortassis autem magis aduersario 7 † præstandū sit: vt id veluti solatium habeat pro eo, quòd potentiori aduersario traditus est. P

5 † Caius lib. 6. ad leg. 12. tabu. P.F.

* per l. 12. tab. vt docet huius l. insectio. Phot. in Nom. tit. 2. c. 1. huius rationē reddens.

6 † P.F. eo modo.

7 † P. Flo. decst. præstandum sit.

De actionibus, 8 † & obligationibus.

TITVLVS VII.

Hac lex multum artificialiter procedit per diuisiones obligationum, & diuiditur cū duabus ll. seq. & prin. quarta in sex partes. In prima ponit primā diuisionem obligationum. In secunda, subdiuisionē. In tertia declarat quomodo cōtrahitur obligatio re. In quarta quomodo contrahitur verbis. Quinto quomodo consensu. Sexto ponit, & declarat quomodo contrahitur obligatio ex maleficijs, Secunda ibi, Obligationes, Tertia ibi, Re contrahitur. Quarta ibi, Verbis autem. Quinta in l. seq. Sexta ī principio l. quarta, usque ad §. si quis absentis, & textus est planus.

Paulus. 9 †

LEX I.

8 † In P. F. de obl. & act. vide Ant. Aug. li. 3. c. 9.

OBligationes, aut ex contractu nascuntur, aut ex maleficio, aut proprio quodam

m *Patimur*] non inuenio in alio casu pœnam statutam: nisi quæ statuitur hodie C. e. l. fi. q est contra.

n *Ne immeritò*] licet statuimus pœnam dupli: vt sic terrētur homines à talibus. Sed q̄rituntur sit religiosa? Resp. non. si aliena erat. & hoc innuit in fi. huius l. sicut nec religiosam facit ingressus tē alienam: vt Inst. de test. dispos. l. vel si quis.

o *Facere*] fit deterior, si fiat religiosa. vel si fiat sacra, quantum in eo est: si cuiā adiungeretur ædib cū esset tignum. vt sup. de rei vē. l. in rem. & tignum. Item si fiat alienatio in potētiorē. arg. sup. si ex noxali causa. l. 1. §. 1. non tñ hic dupli pœna locū hēt. nisi in casu, quē hæc lex ponit. Acc.

p *Traditus est*] scilicet actor. Accur.

DE ACTIONIbus, & obligationibus.

9 † Caius li. 2. Aureorum. P.F.

Hic titu, secundum Iuriscons. hæc inscribi dēt. Communia de ob. & ac. quod ratione probat: multa etiam ad rem adue.

OBligationes.] CASVS. Obligationes quædam nascuntur ex contractu: quædam ex maleficio: quædam ex va-

rijs

rijs figuris causarum: qđ vltimum expone. vt in gl. hic posita. q̃ incipit, quæri consueuit, &c. Scdò dicit. q̃ oblig. quæ nascuntur ex contractu, quædam fiunt re, quædam verbis, quædam literis, quædam consensu. De oblig. quæ fiunt re, dat quatuor exempla. s. in mutuò, item in commodato, itẽ in deposito, itẽ in pignore. qđ datur creditori: nã est obligatus ad rem reddendã soluto debito. Sequit̃ de oblig. quæ fit verbis. & primo qualiter fiat. nã fit ex interrogatione & rñsione cũ quid dari, fierive nobis stipulamur. & q̃q. quis obligatur suo nomine: quãdoque alieno. & iste vocatur fideiussor. Postea dicit, quòd cum stipulor aliquid dari. quod dari non potest, vt liberum hominem, vel rem sacram: nõ valet stipulatio item si rẽ meã stipulor mihi dari. idem si sub impossibili cõdit. l. stipulor: nam non valet stipulatio. Item furiosus non potest stipulari, promittere. itẽ puer, qui est talis ætatis, vt non intelligat, quid agat, non potest stipulari. vel promittere, nisi sit talis ætatis, vt possit loqui, & habeat aliquem intellectum. item mutus, item surdus nõ possunt stipulari. vel ꝓmittere, & redditur ratio in litera. Sequitur de oblig. quæ

¶ P. Flo. eandem. fiunt consensu: vt est venditio, locatio, & similes: & ideo dicũtur consensu, quia non est opus scriptura neque literis, neque verbis. hinc est, quòd inter absentes possunt fieri. item in eis veniunt ea, de quibus non est actum: vt vsuræ ex mora, & alia de quibus dic. vt in gl. & h. d. hæc lex, & seq. Fr.

a *Iure*] subaudi scilicet. Accur.

Quæ sũt obligõnes q̃ oriũtur ex varijs figuris causarum.

b *Figuris*] Quæri consueuit, quæ sunt istæ obligationes, quę oriuntur ex varijs figuris causarum? Respon. quidam, illæ quæ sunt ex quasi contractu, & ex quasi maleficio, & talem dicunt condictionem furtiuam, scilicet ex quasi ꝯctu, & ex quasi maleficio, & secundum hoc sunt tantum tria membra. Alij dicunt, vt Hug. hoc esse dictũ propter condictionẽ furtiuam, quæ habet insignia contractuum, & maleficiorũ. non tamen est ex maleficio, quia datur in hæredem, vt Instit. de obl. quæ ex delic. in fi. Item non ex contractu, quia si daretur in quantum est locupletatum peculium tenetur, sed in solidũ, qua ejus peculium in solidũ pateretur: vt ff̃ de pecu. l. 3. §. ex furtiua causa, & sm Hug. dic. ff̃, ex contractu. s. vel quasi. Item ex maleficio, supple, vel quasi: vt sit argumentatio à sufficienti partium enumeratione, & sñ hoc sunt quinque membra. Vel intelligendum est de obligationibus, quę non sunt iure. s. ordinario, sed magis proprio quodam iure, idest extraordinario separato à cõtractu, vel quasi: & maleficio. vel quasi. vt actiones, q̃ dant loco interdictorũ: vt in interdicto qđ vi aut clam: & eo casu cũ datur contra eum, qui non fecit, sed ratũ habet: vel de noxa, quibus conuenitur dominus ex delicto serui: vel de pauperie: vel de ac. qđ metus causa, quæ datur contra bonæ fidei possessorem, & in similibus, de vtilibus aũt dico per Prætorem dati, non oriti ex ꝯctu, ex quo directa, vel alio facto, ex quo

iure [a] ex varijs causarum figuris. [b]

¶ Obligationes ex cõtractu [c] aut re contrahuntur, aut ex verbis, aut consensu. [d]

¶ Re contrahitur [e] obligatio, veluti mutui datione.

¶ Mutui autem datio consistit in ijs rebus, quæ pondere, numero, mensurave [f] constant: veluti vino, oleo, frumento, pecunia numerata, quas res in hoc damus, [g] vt accipientis fiant, postea alias recepturi eiusdẽ generis, & qualitatis.

¶ Is quoque, cui rem aliquam commodamus, re nobis obligatur: sed is de ea ipsa re, [h] quam accepit, restituenda tenetur, & ille [i] quidẽ, qui mutuum accepit, si quolibet casu, quod accepit, amiserit, nihilominus obligatus permanet. [k] Is verò, qui vtendũ accepit, si maiore casu, [l] cui infirmitas humana resistere nõ potest, veluti incendio, ruina, rem, quam accepit, amiserit, securus est: alias tamen exactissimam diligentiam [m] custodiendæ rei præstare compellitur: nec ei sufficit eam [n] ff̃ diligentiam adhibere, quam suis rebus adhibet, si alius diligẽtior custodire potuerit, [o] ¶ P. Flo. potuerit. Sed, & in maioribus [n] casibus, si culpa eius interuenerit, [o] tenetur: veluti, si quasi amicos ad cœnam inuitaturus, argentum, quod in eam rem vtendum acceperit, peregrè proficiscens secum portare voluerit, & id aut naufragio, aut prædonum hostiumve incursu amiserit.

¶ Is quoque, [p] apud quem rem aliquam deponimus, re nobis tenetur: [q] qui, & ipse de ea re, quam acceperit, restituenda tenetur. Sed is etiã, si rem negligenter custoditã amiserit, securus est. Quia non sui [3] ¶ gratia accepit, sed eius, à quo accepit, in eo solo tenetur, si quid dolo perierit, negligentiæ verò nomine iõ non tenetur, quia qui negligẽti amico rem custodiendam committit, de se quæri [r] debet, magnam tamen negligẽtiam [s] placuit in doli crimen [4] ¶ cadere.

¶ Creditor quoq. qui pignus accepit, re tenetur: [t] quia [5] ¶ & ipse de ea re, quam accepit, restituenda tenetur.

datur directa: vt ex albo Prætoris corruptio. nam cũ quis vẽdidit actionem suam: emptori datur vtilis. nõ nascitur vel dicẽ datur vtilis nõ ex illa venditione, sed potius ex ipso veteri contractu: vt no. C. de leg. l. ex legato. De act. in rẽ dic. q̃ non nascitur ex obligatione: vt Inst. de act. §. 1. vnde nec ꝓpriè dicitur actio. vt j. e. i. actio. Itẽ stipulationes prætoriæ, & interdicta non sunt propriè actiones: vt infra eod. l. actionis verbo. De actionibus quæ oriunt ex pactis incontinenti appositis: dã: quidam, qđ sunt ex varijs figuris causarum: sed potest dici ex contractu, cũ sint obligatoria talia pacta, vel conuẽtiones. Nam [1] & ipsum pactum est contractus. Acc.

a *Obligationes ex contractu*] improprie ponitur, vt infra de verborum significe. l. Labeo. Acc.

d *Consensu*] quartum membrum. scilicet literis, non ponitur: quia iure ciuili fuit introductus, & sic ꝓ has leges incognitus: vel quia non est frequẽs: vel dic quòd sub hoc verbo, scilicet verbis, continent, nam verborum obligatio, alias enũciatiuorum. idest, sine literis, aliàs in scripris sed Insti. eo. ponitur hoc membrũ. Accurs.

e *Re contrahitur*] hęc & sequentia expone, vt Instit. quib. mo. re contrahi. ob. per totum, & caue tibi: quia hic non ponit de indebito inter obligationes ex contractu: licet in Insti. ponat: sed inter eas, quæ sunt ex quasi contractu: vt ff̃. l. ex maleficio. §. is quoque. Acc.

f *Mensurave*] de his dixi ff̃. si cert. pet. l. 2. §. 1. Acc.

g *Damus*] ex proposito, tamen sæpè eadem res recipimus e iam ignorantes. Acc.

h *Ipsa re*] in hoc differt à mutuo, & dic, vt Inst. eo. §. 2. Acc.

i *Et ille*] secunda differentia.

k *Permanet*] vt & C. si cert. pet. l. incendium, præterquam traiectitia vt ff̃. de naut. fę. l. nautica. sed hoc non est ex natura mutui: sed pacti: vt sup. de naut. fę. l. 1. Item excipe supra tit. 3. l. si opera. Accu.

l *Si maiore casu*] idest, fortuitò. Acc.

m *Diligentiam*] hoc distingue, vt sup commod. l. si vt certo. §. interdum. & facit lex. in rebus.

n *In maioribus*] s. fortuitis. Accur.

o *Interuenerit*] scilicet casus.

p *Is quoque*] dic. vt Inst. eod. §. præterea.

q *Tenetur*] nisi ita posita sit, vt certa quantitas reddatur: tunc egreditur suos terminos: vt sup. depo. l. Lucius.

r *Quæri*] i. ubi imputare deberis Inst eo. §. pen. Acc.

s *Negligentiam*] idest. latam culpam: vt sup. depositi l. qđ Neru. & facit sup ad Treb. l. mulier. §. sed enim, & sup. de suspect. tut. l. impuberibus. §. j. & ff̃. de verb. sign. l. magna. sed in casibus tenetur de fortuitò casu, qđ dic. vt ff̃. depos. l. 1. §. sæpè euenit. Accur.

t *Tenetur*] quo ad pignora: sed quo ad hypothecariã secus, nam illa contrahitur solo consensu: vt su. de pig. act. l. 1. & de hoc dic. vt no. Inst. quib mo. re contrahi. ob. §. fi. Ac.

a *Verbis*

[1] Ista gl. & singu. sin. Bal. in c. qui dual. is. ext. de iure iu. ad hoc q̃ pactũ nudũ est ff̃. actus inominatus, eã ẽt dicit sing. Paul. in l. legẽ. C. de pact. de quo ẽt vide Pa. in cons. 44. vbi dicit, q̃ appellatiõe pacti nõ venit ff̃. actus noiat9 ex cõi vsu loquendi.

[2] P. Flo. sua.

[3] P. Flo. crimine.

[4] P. F. q.

[5] P. F. q.

a *Verbis*] hucusq. de his quæ re contrahuntur: nunc de his quæ verbis, quod dic. vt Inst. de verb. obl. in prin.
b *Vocatur*] largissimè acceptus etiã pro expromissore, quando liberatur reus, accipitur: quia fidem suam ponit pro alio, stricte aliter: vt Inst. de fideiuss. & dic. vt ibi. Acc.
c *Obligatione*] quantum ad rem. quę vna est: & quia vna solutio vtrãq. tollit, alia est in vnius, & alia é alterius oblõ, & sic quoad formã diuersæ sũt, vt l. duob. reis promittẽdi. vt ff. de duob. reis. l. 3. §. fi. Acc.
d *Stipulemur*] aliàs stipuletur, passiuè.
e *Non potest*, vel quia non est, nec esse pòt: vt chimera, vel quia stipulator non habet commerciũm pp̃ religionis diuersitatẽ, vt Iudæus mancipij Christiani, vel ratione delicti, vt hæretici, quo casibus inutilis est stipulatio, aliter si promissor non habet rei commercium, stipulator hẽt: vt ff. tit. 1. l. mutuum.
f *Inutilem esse*] indiget enim stipulatio naturali, & ciuili ratione.
g *Ignorauerint*] per quod videbatur valere: sicut emptio liberi hominis valet inter ignorantes: vt sup. de cõtrah. empt. l. qui officij. §. 1. & l. liberi. & l. domum, & ff. tit. 1. l. nemo. & Inst. de inutil. stipul. §. si impossibilis. Acc.
h *Conditione*] natura scilicet vel iure, quod dic. vt Inst. de inutil. stipu. §. si impossibilis. Acc.
i *Natura*] quia consentire impeditur.
k *Intelligat*] scilicet plenissimè. Acc.
l *Hoc*] scilicet quantũ. Accurs.
m *Creditur*] dummodo aliquem sensum habeat. & nõ sit infans: vt ff. tit. 1. l. 1. & l. mulier, nisi in casu: vt ff. ad pupil. fal. so. l. seruum. & de his duobus dixi Inst. de inutil. stipu. §. furiosus. & §. pupillus, & facit ff. qui ex cau. in poss. eant. l. Fulcinius §. planè interdum. & ff. titu. 1. l. fin. §. 1. Accursius.
n *Posse*] tutore authore, vt opus est. Accurs.
o *Mutum*] de hoc dic. vt Inst. de inut. stip. §. mutum. Acc.
p *Qui etiam*] scilicet surdus.
q *Fieri*] quod quandoque contingit, quandoque nõ: vt C. qui testa. fac. poss. l. discretos.
r *Consensu*] dic. vt Inst. de ob. ex consensu. Acc.
s *Ideo autem*] prima ratio.
t *Proprietas*] ideſt qualitas. Accurs.
u *Consentire*] i. simul & præsentialiter sentire secus si dicat. vellẽ rẽ meã vẽdere ei, qui est absẽs quo audito, ille dicat. & velleт emere, vel vellim. semper cõ dicit lex inter absentes ꝓhi. subijcit per nuncium. vel epistolã. Item & dicit oblõne verbis ꝓhi: non rõ dicit. & si exigat cõsensus: sed qa non sufficit: sit in his, & cõsensu ꝓhãt. sufficit. & si exigãt verbor. solẽnitas: vt ff. i. prox. §. pe. & § fi. Item no. 1 distinctionẽ ex vi nois. nã vbi distincta sũt nõia, vt ẽptor. & vẽditor, nascũtur duæ actiones. & vtrãq. directa. Idem est vbi idẽ nomẽ est. vt socius, portio vbi nomẽ à nõie descẽdit. vt mãdatarius à mãdatore: duæ sunt actiones: vna directa. & alia ẽtia.
x *Item in his contractibus*] ſcda ratio. Acc.
y *Præstare oportet*] nõ de eo solo, qd dictũ est: vt cece de vsuris ex mora. & citra patratus, & fructus. sed in stipul. aliud est: vt Inst. de oblig. ex consensu. in fi. Acc.
z *Obligationẽ*] CAsus Naturæ ẽ obligõnum ex ꝓtu. vel quasi descendentiũ non est, vt aliqd fiat nfrum: sed vt aliquis obligẽt dare, vel facere, vel ꝓstare. Sed dicit ad hoc, vt aliquis obligẽt mihi ex mutuo nõ sufficit, vt de meo suũ fiat: sed vt eo ꝓto dẽ. & ipse accipiat, vt obligẽt ritũ. dẽ reddere, pone. n. ꝙ do tibi 10. ꝓto domũ dicenti nõ obligatis. Tertiò dicit: ex stip. tũc ori obligãtio, qñ id agit inter ꝓhentes. quid. n. si per iocum, vel cã docẽdi magister discipulo ꝓmittat 10. vt cũ discipulus ꝙreret à magistro, quo mihi fieret stipulatio: certè non oritur obligatio. Fr.
a *Nascatur*] ex mutuo. Accurs.
b *Accipi*] supple oportet.
c *Obligor ei*] ciuiliter: sed nãliter ad antidota: vt supra de pe hæ. l. sed & si lege. §. consuluit. Acc.
d *Est actum*] vt su. § cer. pet. l. non omnis. l. & si ego. Ac.

¶ Verbis[a] autem obligatio cõtrahitur ex interrogatione, & responsione, † cum quid dari, fierive nobis stipulamur.

¶ Sed aut proprio nomine quisq. obligatur, aut alieno. Qui autem alieno noie obligatur, fideiussor vocatur,[b] & plerunque ab eo, quem proprio nomine obligamus, alios accipimus, qui eadẽ obligatione[c] teneantur: dum curamus, vt quod in obligationem deduximus, tutius nobis debeatur.

¶ Si id, qd dari stipulemur,[d] tale sit, vt dari non possit,[e] palã vt est naturali ratione inutilem esse[f] stipulationem: veluti si de homine libero, aut iam mortuo, vel ædibus deustis facta sit stipulatio inter eos, qui ignorauerint[g] eum hominem liberum esse, vel mortuum esse, vel ædes deustas esse.

¶ Idem iuris est, si quis locũ sacrum, aut religiosum dari sibi stipulatus fuerit. Nec minus inutilis est stipulatio, si quis rem suam, ignorans suã esse, stipulatus fuerit. Item sub impossibili conditione[h] factam stipulationem constat inutilem esse.

¶ Furiosum,* siue stipuletur, siue promittat, nihil agere, natura[i] manifestum est. Huic proximus est, qui eius ætatis est, vt nondum intelligat,[k] quid agatur, sed quo[l] ad hũc, benignius acceptũ est. Nã qui loqui põt, creditur[m] & stipulari, & promittere rectè posse.[n]

¶ Mutum[o] nihil pertinere ad obligationem verborum, natura manifestum est.

¶ Sed, & de surdo idẽ dicitur: qui † etiã P si loqui possit, ¶ siue promittat, verba stipulãtis exaudire debet, siue stipuletur, debet exaudire verba promittentis. Vnde apparet, non de eo surdo nos loqui, qui tardius exaudit, sed qui omninò non exaudit.

Iulianus. 3 †

LEX II.

COnsensu[r] fiunt obligationes in emptionibus, venditionibus, locationibus, conductionibus, societatibus, mandatis. Ideò autem[s] istis modis consensu dicimus obligationem contrahi, quia neque verborum, neque scripturæ vlla proprietas[t] desideratur, sed sufficit eos, qui negotia gerunt, consentire.[u] Vnde inter absentes quoque talia negotia contrahuntur; veluti per epistolam, vel per nuncium. Item in his contractibus[x] alter alteri obligatur de eo, quod alterum alteri ex bono, & æquo præstare oportet.[y]

Paulus. 4 †

LEX III.

OBligationum substãtia[z] non in eo cõsistit, vt aliquod corpus nostrum, aut seruitutem nostram faciat: sed vt alium nobis obstringat ad dandum aliquid, vel faciendum, vel præstandum.

¶ Non satis autem est dantis esse nummos, & fieri accipiẽtis, vt obligatio nascatur,[a] sed etiam hoc animo dari, & accipi[b] § † oportet, vt obligatio constituatur. Itaq. si quis pecuniam suam donandi causa dederit mihi, quãquam, & donantis fuerit, & mea fiat, tamẽ nõ obligor[c] ei: quia nõ hoc inter nos est actum.[d]

¶ P.F. reponsu.

2 † P. Vel quia.

3 Ista gl. ẽ no. & signo. ꝙ aliqñ actiones directæ nascãtur ex vtraq parte. Bolog. 3 † Vlp. al. Paul. li. 3. & al. Caius lib. 3. Inst. P.F. * De sẽsu huius l. ñ nihil vide apud Fortun. Garz. in l. Gall. §. & quid si ãtum nu. 113. de li. & posth.

4 † lib. 2. Inst. P.F.

§ † P.F. est, oportet.

* Ad hoc contextum intell. vi. Iacob. Nic. in l. 1. nu. 135. et seq. ff. de verb. obl.

¶ Verborum quoque obligatio constat, si inter contrahentes id agatur. [a] Nec enim si per iocum * puta, vel demonstrandi intellectus [b] causa ego dixero tibi, Spondes? & tu respondeas, Spondeo: * nascetur obligatio.

Caius lib. 4. † rerum quotid. siue aureorum.

LEX IV.

EX † maleficijs [c] nascuntur obligationes, veluti ex furto, ex damno, [d] ex rapina, ex iniuria: quæ omnia vnius generis sunt. nam hæ tantum ex 3 † re consistunt, [e] id est ex ipso maleficio, [f] cum alioquin ex contractu obligationes non tantum re consistant, sed etiam verbis, & consensu.

Hic incipit Iurisconsultus mixtim tractare de generibus omnium obligationum. & iste §. tractat de actione negotiorū gestorum: sequens autem de actione tutelæ. §. is quoque. de condictione indebiti. §. si iudex, de contract. bus ex quasi malificio, vsque ad fi. l. h. d.

¶ * Si quis abientis [g] negotia gesserit, si quidem ex mandato, palàm est ex contractu nasci inter eos actiones mandati, quibus inuicem experiri possunt de eo, quod alterum alteri ex bona fide præstare oportet. Si verò sine mandato, 4 † placuit [h] quidem sanè eos inuicem obligari: eoque nomine proditæ sunt actiones, quas appellamus Negotiorum gestorum: quibus [i] æquè inuicem experiri possunt de eo, quod [k] ex bona fide alterum alteri præstare oportet. sed neque ex contractu, neque ex maleficio [l] hæ 5 † obligationes nascuntur. Neque enim is, qui gessit, cum absente creditur ante contraxisse, neque vllum maleficium [m] est, sine mandato suscipere negotiorum administrationem. Longè 6 † minus is cuius negotia gesta sunt, ignorans, [n] aut contraxisse, aut deliquisse intelligi potest. Sed vtilitatis causa receptum est, inuicem eos obligari. Ideo autem id ita receptum est, quia plerunque homines eo animo peregrè proficiscūtur, quasi statim redituri, nec ob id vlli curam negotiorum suorum mandant: deinde nouis causis interuenientibus, ex necessitate diutius absunt: quorum negotia 7 † deperire [o] iniquum est: quæ sanè deperirent, si vel is, qui obtulisset se negotijs 8 † gerendis, nullam habiturus esset actionem de eo, quod vtiliter de suo impendisset: vel is, cuius negotia gesta essent, aduersus eum, qui inuasisset [p] negotia eius, nullo iure agere posset. [q]

¶ Tutelæ quoque iudicio, qui tenetur, non propriè ex contractu 9 † obligari intelligitur. Nullum enim negotium inter tutorem, & pupillum contrahitur: sed quia sanè non ex maleficio [r] tenentur,

a *Id agatur*] facit ad hoc, & superius sup. de contrahen. emp. l. nuda. & ſ. de accepti. l. an inutilis. & inſ. de iniur. l. illud. & sup. de pac. l. 1. §. ſi. & de alie. iud. l. quia reddibitio. & sup. de arb. l. dic. §. pen. & sup. de præſcriptis verbis. l. ſi tibi rem. & inſ. de ſur. ſi quid ſur. Accur.

b *Intellectus*] id est ſi velim demonſtrare quomodo fiat verborum obligatio: & ideo dicam hæc verba. Accur.

* Vel etiã præſcedãti ſimilã, l. 3. §. quod ſcire, ſupra de pact.

† Id est colligit Varro ex eorum, reſpondeo, & ſpondeo, volũtate.

1 † Aliàs 3. P. F.

2 † P. F. ex malefitio.

3 † P. F. de eſt. ex. & ſequẽs et ſic ex ipſo.

Ex maleficijs] CASVS. Sequitur videre de oblig. ex maleficio: & certe oriuntur ex furto, ex rapina, ex iniuria, & ex ſimilibus.

¶ *Si quis absentis*] Nunc vult dicere de obliga. ex quaſi contractu. & ecce. ſi geſſi negotia alienaſi quidem cum mandato, oritur obligatio ex contractu, ex quo naſcitur actio mandati, ſi ſine mandato, oritur obligatio ex quaſi contractu, ex quo naſcitur actio. neg. geſt. & redditur ratio in litera. Item actio tutelæ eſt ex quaſi contractu: & competit pupillo contra tutorem in eo, quod de ſuo tutor ſoluerat. Item hæres vicitur obligatus ex quaſi contractu ad ſoluenda legata legatarijs. Item is, qui indebitum accepit, dicitur obligatus ex quaſi contractu ad reddendum ea act. puta certi condi. generali, quatenẽ ut accipiens mutuum.

* apud Duar. eſt hic lectio caput ſic inſcripta. Idẽ i. 3. mercũ. & P. F.

¶ *Si iudex*, Nunc dicit de obligatio. ex quaſi malefitio. Item is, ex cuius cenaculo, ſiue ſuo, ſiue conducto, ſiue gratis habitauerit eſt deiectum, vel effuſum aliquid, ita quod alicui tranſeunti nocuit: tenetur ex quaſi maleficio. Item is, qui habet aliquid poſitum ſupra locum quo vulgo iter fit, quod ſi caderet poſſet alicui nocere: tenetur ex quaſi maleficio. hinc eſt, quod ſi filius ſeorſum à patre habitauerit, & ex domo in qua habitauerit, aliquid eſt deiectum, vel aliquid fenerat appendum, cuius caſus poſſet nocere: tenetur ipſe filius ex quaſi maleficio. non pater eius. Item exercitor nauis, aut cauponæ, aut ſtabu. tenetur ex quaſi maleficio de damno, quod dederunt in mercibus mercatorum, & hoſpitantium nautæ, vel alij, quorum opera vtitur in naui, caupona, vel ſtabulo, & redditur ratio in litera. Finem.

4 † P. Flo. ſi ſupra ſupra paulo ante.

c *Ex maleficijs*] de contract. bus ad maleficia tranſit.

Medicus ob imperitiam ex maleficio obligat.

d *Ex damno*] niſi per imperitiã damnũ fiat, vt cũ medicus male ſecuit per imperitiã: quia tunc eſt obligatio ex quaſi maleficio. ſed certè dicas naſci ex maleficio, vt hic: ſecus in iudice, qui per imprudentiam malè iudicauit: quia tunc ex obligatio ex quaſi maleficio, vt inf. ea. l. §. ſi iudex. Acc.

e *Conſiſtunt*] ſed nonne iniuria fit verbis, & literis, vt inſ. de iniur. l. prima. §. primo? Reſpondeo, licet literis, vel verbis maleficium committatur: nihilominus re contrahi dic. ſed ſi fiat contractus verbis, non tamen fit re: & ſic de cæteris. & facit Inſtit. de obligationib. quæ ex delicto. in princ. & dic. vt ibi. Accur.

f *Maleficio*] quod quatuor modis committitur, ſcilicet facto, dicto, conſilio, & ſcriptura: & iſta quatuor genera ſeptem modis diſtinguuntur, ſcilicet cauſa, perſona, loco, tempore, qualitate, quantitate, euentu, vt inf. de pœnis. l. aut facta. Acc.

Maleficiũ quatuor modis committitur.

g *Si quis absentis*] tranſit nunc ad quaſi contractus. & dic. vt Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contractu naſcun. Accur.

5 † Actiones Duæ. P. F.

h *Placuit*] ſcilicet prudentibus.

6 † Duar. magis. P. F. o.

i *Quibus*] ſcilicet actionibus.

k *De eo quod*] ſcilicet natura huius actionis inſpecta. Accurſius.

l *Neque ex maleficio*] ſupple. vel quaſi: alioquin ab inſufficienti partium enumeratione malè argumentaretur.

m *Neque vllum maleficium*] immo videtur quod ſic. vt inſ. de regu. iur. l. culpa. ſed ibi in alio caſu loquitur: puta in eo, quo loquitur conſtitutio, cum quæreb. tur.

7 † P. F. de ſperire.

8 † P. F. gerundis. Ignorans non obligatur.

n *Ignorans*] no. ignorantem non obligati, vt C. de tab. l. gene rali lib. x. Item ex eo, quod ſubijcit, nota, quod ignorans non delinquit: quod intellige nihil omninò a ſe geſſit: & ita nulla eſt oppoſitio: alioquin contra. vt inſ. ad leg. Cornel. de fica. l. 3. §. 1. & l. 4. & ſup. de legib. & ſenatuſcon. l. 1. in princ.

o *Deperire*] id eſt, ius conſtitui: ita vt depereat, & facit ſupra de contraria actio. tut. l. prima. in princip.

9 † Obligatis. Duo.

p *Qui inuaſiſſet*] alias inuatiſſet, alias inuaſſet.

q *Posset*] per hoc ergo quod agere poteſt, ſeruatur ne pereant, quæ negligenter adminiſtrata perirent. non autem dico, quod per hoc, quod agere poteſt, inuitetur aliquis ad gerendum, ſed tenetur. & facit ſupra, de neg. geſt. l. ſecunda. Accurſius.

r *Non ex maleficio*] ſupple. vel quaſi ex maleficio. vt & Inſti. eodem. §. tutores. & dic plenè, vt ibi. ſed illud eſt forte in actio. de rationibus diſtrahendis: quia ex dolo motis plerunque competit. vt ſupra de tute. & ratio. diſtrahen. l. ſecunda. in principio. & §. fin. Sed actio ex teſtamento quandoque datur in duplum pro legato relicto venerabili loco, vt Inſtit. eod. §. fin. & tamen eſt ex quaſi contractu, vt inf. proxi. §.

Actio ex teſtamento quãdoque datur in duplum.

a *Rem suam*] scilicet tutoris.
b *Eius*] scilicet pupilli.
c *Obligauerit*] scilicet tutor.
d *Neque ex maleficio*] vel quasi.
e *Intelligitur*] ergo ex quasi contractu. hoc tamen argu. fallit in tacita stipula. vt sup. de adop. l. his verbis. Item in vtili, vt C. de ac. & oblig. l. nominib. quæ dari uæ, non mutuæ dici debent, vt dixi sup. ex l. 1. in prin. & facit Instit. eo. ℓ hæres. & quod ibi no. Accur.
f *Intelligitur*] hic est contra, sup. quib. ex cau. in pos. ea l. apud Iulia. in fi. Sol. ibi videtur contrahere: sed non contrahit. Acc.
g *Soluentibus*] dat iuus, vel subaudi à. & est ablatiuus.
h *Tenetur*] in genere scilicet condictione: vna tamen denominatur ex mutuo: alia indebiti. vel dic eadem. s. certi condictio generalis, quæ ad omnia certa datur.
i *Distrahenda*] sed tamen tacita obligatio inter eos nascitur extra id, quod agitur, vt sup. commod. l. fi is qui. §. liberto. Et adde quod no. Instit. quib. mod. re contrahi. oblig. §. 1. & de oblig. ex quasi contractu §. finali.
k *Si iudex*] incipit de his, quæ sunt ex quasi maleficio Acc.
l *Non propriè*] non est enim tale rei vitium. Accur.
m *Neque ex contractu*] vel quasi.
n *Peccasse*] aliàs deliquisse. verè peccauit: quia imperitia culpæ annumeratur, quare ergo nõ ex maleficio tenetur. vt in Aquilia Respon. speciale in iudice: aliud in Aquilia. Accur.
o *Teneri*, in quantum maiori iudici æquũ videtur. si dolo, tunc in solidum, vt Instit. de obli. quæ ex quasi de. in princ. & ibi no. & facit sup. de iudic. l. si filius. & ℓ. de extraord. cogni. l. fi & C. de pac. l. fin. Sed contra, C. de arbi. surhen. decernit ius. Sol. ibi speciale: quia ibi fuit iuratum, quod lex non vult. Item facit C. de pœna iu. l. 1. & 2.
p *Vel conducto*] facit sup. de his. qui deiec. vel effu. § pen. & Insti. de oblig. ex quasi delic. § pen. & quod ibi no.
q *Quod potest*] facilè. non aliàs secundum Io.
r *Si filius familiàs*] quia est quasi maleficium: & sic non contractus. vel quasi.
s *Neque de peculio*] quia non est contractus. vel quasi. vt sup. de his. qui deiec. l. prima. §. cum seruus & dic. vt ibi. Accur.
t *Dandam esse*] quia sic nulla nomine filij datur vt Instit. de noxa. §. fin.
u *Agendum*] & eo damnato tenetur pater actione in factum de peculio. vt sup de noxa. l. quoties. & l. sequen. in fine autem seorsum habi. ante dic. vt dicto §. cum seruus. Et notant hic quidam tria specialia, quæ in vero maleficio locum non habent. Primum, quod præstat vnus quasi maleficiorum liberat alium, vt supra de his, qui deiec. l. 1. Item quod agit vnus quasi maleficorum soluens, contra eum, qui verè deliquit, vt sup. de his, qui deiec. l. fi vero. §. cum autem. Tertium, quia non datur noxaliter: quod est falsum, vt supra de his, qui deiec. l. 1. §. si seruus. & de hoc dixi in §. cum seruus. & facit sup de his, qui deiec. l. fi vero. §. Prætor ait.
x *Item exercitor*] hoc expone, vt sup. de exerci. l. 1. § exercitorem.
y *Quorum opera nauem*] nota duplicem actionem nasci ex illo edicto nautæ, caupo. stabu. vna, in simplum, qua petitur ab exercitore res data & in naui deposita: hæc hæredi, & in hæredem datur. secunda in duplum, cum quis conqueritur de damno dato in rebus ab alijs. vel furto: & de hac hic loquitur. & facit Instit. eod. §. penult. & quod ibi no. Accur.
z *Neque ex contractu*] vel quasi. & facit sup. nau. cau. stab. l. debet. & l. & ita. Accursius.
a *In omnibus, Ab omnibus*] scilicet personalibus. Accursius.
b *Obligatio*] nec ipso iure, nec per exceptionem: sed eo finito finitur per exceptionẽ non ipso iure. vt ff. eo. l. obligationũ ferè. §. placet. Sed cõtra, sup de vsucap. l. in vsucapionib. & s. de diuer. & tẽp. præscr. l. cen. in prin. Sol. hic in redhibitoria: & quanto minoris in factum, vel similibus parvo tempore durarurie. Vel verius dic. vt ibi secundum Ioan. Vel potest dici, quod vltimus dies completur quando inchoatus est, sicut in vsucapionibus dr. & sic erit idẽ quod in vsucapione: quod non placet. Sed secundum hoc, quod dicimus, quod debebit hic compleri vltimus dies: sic opponitur, dies à media nocte incipit, vt sup. de fer. l. more. Sed pone præscriptionem temporalẽ incepisse tertia hora diei naturalis: numquid eadem hora erit completa præscriptio? Respon. non: sed diem illum totum compleri oportet. Sed sũm hoc quanto minoris plus anno durat, & idem in alijs. Respon. sic: minus enim durare non possunt: plus sic. anno ergo durat, quando rectè in capite diei naturalis fuit contu-

quasi ex contractu videntur teneri. & hoc casu duæ [1] † sunt actiones. Non tantum enim pupillus cum tutore, sed & contra tutor cum pupillo habet actionem, si vel impenderit aliquid in rem pupilli, vel pro eo fuerit obligatus, aut rem suam [a] creditori eius [b] obligauerit. [c]

¶ Hæres quoque, qui legatum debet: neque ex contractu, neque ex maleficio [d] obligatus esse intelligitur. [e] Nam neque cum defuncto, neque cum hærede contraxisse quicquam legatarius intelligitur. [f] maleficium [2] † quoque nullum in ea re esse, plusquam manifestum est.

¶ Is quoque, qui non debitum accipit per errorem [3] † soluentibus, [g] obligatur quidem quasi ex mutui datione, & eadem actione tenetur, qua debitores creditoribus: sed nõ potest intelligi is, qui ex ea causa tenetur, [h] contractu obligatus esse. Qui enim soluit per errorem, magis distrahendæ [i] obligationis animo, quàm contrahendæ dare videtur.

¶ Si iudex [k] litem suam fecerit, non propriè [l] ex maleficio obligatus [4] † vtique videtur: sed quia neq; ex contractu [m] obligatus est, & vtiq; peccasse [n] aliquid intelligitur, (licet per imprudẽtiã) ideo videtur quasi ex maleficio teneri. [o]

¶ Is quoque, ex cuius cœnaculo, vel proprio ipsius, vel conducto, [p] vel in quo gratis habitat, deiectum effusumve aliquid est, ita vt alicui nocet: quasi ex maleficio teneri videtur. Ideo autem non propriè ex maleficio obligatur, § † quia plerunq; ob alterius culpam tenetur, aut serui, aut liberi. Cui similis est is, qui ea parte, qua vulgò iter fieri solet, id positum, aut suspensum habet, quod potest, [q] si ceciderit, alicui nocere.

¶ Ideo si filiusfamilias [r] seorsum à patre habitauerit, & quid ex cœnaculo eius deiectum, effusumve sit, siue quid positum, suspensum ve habuerit, cuius casus periculosus est, Iuliano placuit in patrem neque de peculio, [s] neque noxalem dandam esse [t] actionẽ, sed cum ipso filio agendum. [u]

¶ Item exercitor [x] nauis, aut cauponæ, aut stabuli, de damno, aut furto, quod in naue, aut caupona, aut stabulo factum sit, quasi ex maleficio teneri videtur: si modò ipsius nullum est maleficium, sed alicuius eorum, quorum opera nauem, [y] aut cauponam, aut stabulum exercet. cum enim neque ex contractu [z] aduersus eum constituta sit actio, & aliquatenus culpæ reus sit, * quod opera malorum hominum vteretur, ideo quasi ex maleficio teneri videtur.

Actio temporalis non extinguitur, nisi finito toto vltimo die. Franc.

Paulus. [6] †

LEX V.

IN omnibus temporalibus actionibus, [a] nisi nouissimus totus dies impleatur, [7] † non finitur obligatio. [b]

Specialia tria quæ in vero maleficio locũ non habent. Actio duplex nascitur ex edicto nautæ cau. sta.

* Si enim innocentes (vt inquit Cic. act. 4. in Verr.) haberi volumus, non solũ nos abstinentes, sed et nostros comites præstare debemus. Idẽ & in epist. ad Q. Fratr. 6 † li. 4. ad Sab. P. F.

1 † P. Flo. mutuæ.

2 † Du. autem.

3 † In P. F. soluentis.

Imperitia culpæ annumeratur.

4 † P. F. de est. vtiq;

7 Du. nõ finit obligationẽ. & P. F.

contractum. Vel die non fic accipi vltimũ diem, sed ex horis XXIV. & sic quacunque hora fiat contractus, sufficit in eandem horam reduci, vt in ætate, vt sup. de min. l. denique §. minorem, & facit inf. de verborum significatione. Manutius. Accurs.

a *Actionẽ. Præstari.*] competere. Vel dic præstari, id est cedi ab aliquo. hoc autem fallit in castrensi, vel quasi peculio, vt sup. de iud. l. iis nolla, & dic, vt ibi. Item in casu, vt sup. ad Trebel. l. Imperator, & in Auth. vt licent mi. & auiæ. in prin. & nisi in hæreditate fratris & sororis. Acc.

1‡ Iulian. aliàs idẽ lib. 16. ad Sabi. P. F.

2‡ Iulian. aliàs idẽ lib. 16. ad Sabi. P. F.

3‡ li. 9. ad Sab. P. F.

b *Dum in potestate eius*] sed fuerit emancipatus, venia petita agit, vt C. de in ius voc. l. 6. Acc.

S *Vbi hæc*] CASVS. Promisi tibi decẽ dare si volam, non teneor, nec hæres meus. Franc. Acc.

c *Si volam*] ego stipulator, secundum quosdam, vel dic ego promisi tibi, & sic bene consonat littera, quæ sequitur: licet sit mutatio personarum.

d *Non possit*] facit inf. de verb. sign. l. debitor.

e *Nam nec*] dixi in persona promissoris: idem est in hærede eius, & hoc subijcit. nam &c. secundum B. sed secundum hoc innuitur, q promissor aliquando voluit ante quàm decederet, q hæres eius teneatur. vt dictum is in illa, cum volueris, vt infra tit. 1. l. si quis stipulatus, quod non placet: cum nullo modo valeat hæc si volam, vel si volet, per legem istam. Tu ergo dic sicut dictũ est in illa si volã quod nec promissor, nec eius hæres teneatur: nam idem est in illa, cum volueris. s. quod non teneatur hæres promissoris mortui, si decessit ante, quàm cõstituisset se vel e dare, & hoc est, nam &c. Si velis tueri Bul. dicas, q non sequitur, quod si hæres eius, qui nunquam voluit, nõ tenetur: ergo si voluit defunctus, tenetur hæres, quia non semper valet argu. à contrario sensu, & sic in idem recidit, quod non valeat. Item cum non sit differentia si veneris, & cũ veneris, & in ista si tu orieris, & cũ morieris, vt inf. tit. 1. l. quodcunq; §. non solũ, quare sit differentia inter has, cum volero, & si voluero, vt inf. de verborum obli. l. centesimis. §. fin. Respon. quia lex interpretatur hanc cum voluero. sc. s. cum constituero me velle, & est similis expositio sup. de leg. 1. l. si mihi, & tibi. §. 1. Item quæritur an hæc conditio, cũ voluero, sit perpetua an temporalis, propter id, quod dicitur su. de condi. indeb. l. sufficit, & l. in diem, & l. sub conditione. Respo. est tẽporalis ex eo, quod statim solutione facta impleta est conditio, & facit inf. tit. 1. l. stipulario non valet, & l. cẽtesimis. §. pen. & fin. & C. de contrah. emp. l. in vendentis, & sup. de contrahen. emp. l. quod sæpe. §. 1. Item contra, C. vt actio. ab hæte. & contra hætedẽ. l. 1. Sed non ideo denegat actio in hæredem, quod non possit incipere contra hĩdes, sed quia non extitit conditio stipulationis. secundum Ioan. sed hoc non sufficit, quia quælibet cõditionalis etiam apud hæredes cõmittitur, & contra hæredes, si conditio exist. & spes est debitum iri, vt Insti. de verb. obl. ex conditionali, sed dicas, q hic nõ põt impleri, qa in pſona sua potuit. Acc.

Conditio cũ voluero an sit tẽporalis, vel perpetua.

Filius dũ est in potestate, non potest agere contra patrem. b. d. Fran. Acc.

Pomponius. 1†

LEX VI.

ACtiones aduersus patrẽ filio præstari[a] non possunt, dum in potestate eius[b] est filius.

Idem. † 2

LEX VII.

SVb hac conditione, Si volam,[c] nulla fit obligatio. Pro non dicto enim est, quod dare, nisi velis, cogi non possis. [d] nam nec[e] hæres promissoris eius, qui nunquam dare voluerit, tenetur, quia hæc conditio in ipsum promissorẽ nunquam extitit.[f]

Filio familias non competit actio, nisi quatuor, quæ sunt littera b. d. Fr.

Paulus. 3†

LEX VIII.

FIlius familias suo nomine[g] nullam actionem habet, nisi Iniuriarum, & Quod vi, aut clàm,[h] Depositi,[i] & Commodati, vt Iulianus putat.[k]

f *Nunquam extitit*] nec amodò potest extare. & sic non obst. Insti. de verb. obl. §. ex conditionali. Acc.

g *Filius familias suo nomine*] & sic directo: vtilem autem quandoq; habet, vt sup. de iud. l. si longius. §. 1.

h *Quod vi, aut clam*] sup. quod vi, aut clàm. l. denique. §. 1. contra. Sol. vt ibi.

i *Depositi*] vt & sup. depositi l. Iul. Acc.

K *Putat*] imò, & querelam, vt sup. de inoffi. testam. l. filius, quæ est contra. Item act. popularem. Item alias, vt dixi sup. de iudi. l. si longius. §. 1. & facit inf. de iniu. l. sed si vnius. §. filio. & ſ. de pac. l. ĩ personam. Item hoc in castrensi, vel quasi, vt supra de iud. l. iis. in aduentitio autem non exercet, vt C. de annali except. l. 1. in fin. & de bonis ma. l. 1. nisi sit exemptus à patria potestate.

4† Iulian. aliàs. Idẽ lib. 47. ad Sab. P. F.

Vlpianus. 4†

LEX IX.

NAturales obligationes nõ eo solo æstimãtur, si actio aliqua earũ[5] † noĩe comperat:[l] verumetiã eo, si soluta pecunia repeti non possit.[m]

5† P. F. cenum.

Paulus. 6†

LEX X.

QVæcunque gerimus, cũ ex nostro contractu originem trahunt, nisi ex nostra persona initium obligationis sumant, inanem nostrum actum[n] efficiunt, & ideo neq; stipulari, neq; emere, vendere, contrahere, vt alter suo nomine rectè[o] agat, possumus.

Quandocunque dolus purgatur per actionem descendentem ex contractu, vel quasi, tenetur hæres, sicut defunctus. Lart.

Pomponius. 7†

LEX XI.

EX depositi, & commodati, & mandati, & tutelæ, & negotiorum gestorum[p] causa, ob dolum[q] malum defuncti hæredes in solidum tenentur.[r]

6† lib. 19. ad Sabin. P. F.

Obligatio an, & qũ alteri p alterũ q si possit.

l *Naturales*] CASVS. Naturalis obligatio cognoscitur non solum cum actio inde oritur, qđ contingit cum nudo pacto conueni tibi dare decem ex causa dona. sed si actio non nascatur, si tamen soluatur, non potest repeti, quod contingit in pacto nudo excepta dona. & da exempla, vt in glo. Franc. Acc.

m *Non possit*] facit inf. de fideiuſ. l. fideiussor. §. 1.

n *Quæcunque, Inanem nostrum actum*] ita intelligitur hæc lex, q nõ possum ex meo actu alij aliquã obligationem acquirere, nisi mea interſit, sed tunc non ille agit, sed ego ad interesse meum, vt inf. tit. 1. l. liber homo. §. fi. & hoc si mihi stipulor, vt illi des vel etiam illi extraneo. nam tem per ago, si mea interest, si autẽ mea non interest, & volo, q valeat, tunc mihi, & suo nomine stipulor, & sic mihi directa sibi cedẽda, & sibi vtilis quæritur, licet M. sæpe dederit ex alienus stipulatione, quia hoc in casibus multis inueniebat, vt Insti. de inuti. stip. §. ei vero, qui diximus. Itẽ nec. q dicit, alter quia seruus dho. filius pari ber è q̃nt. Itẽ in casib etiã cũ alij stipulor, valet, qđ dic. vt Insti d. §. ei verò qui. & facit ĩ. tit. 1. l. stipulatio ista. §. alteri. & C. d iure dot. l. si genero. & d inuti. stip l. 1. & 4. & C. si quis alteri, vel sibi, l. multum. Acc.

o *Recte*] i. directè. & suo nomine.

p *EX depositi. Negotiorum gestorum*] idem ex quolibet cõtractu vel quasi. vt ĩ. co. l. ex contract. bus, sed fallit in casibus quos dic. vt sup. depositi. l. si hominem. §. datur. In maleficijs est secus vel vbi extra cõtractum cõmittitur dolus. nã non tenetur, nisi lite contestata, vel in id, quod ad eũ peruenit. vt C. ne ex delic. defun. l. 1. & d. §. datur. & sup. de dolo. l. ĩ hæredẽ. & facit ĩ. de reg. iur. l. ad ea. §. fi. sed Insti. de perpet. act. §. pen. contra, sed ibi dolus dederat causam contractui, vnde ex eo agi non potest, cum ipso iure sit nullus: hic incidit secundum quosdam. Acc.

q *Obligatum*] & latam culpam.

r *Tenentur*] hæc sine distinctione aliqua, siue lis sit cum defuncto contestata, vel quid ad eos peruenit, certe in ò. & si

non sit cõtestata, teneatur in solidum ex dolo, vel lata culpa, sed de leui non: nisi lis contestata sit, vel quid ad eum peruenit. C. de hæred. tut. l. 1. & sup. de fideiuss. & nomina. & hæred. tuto. l. fi. Acc.

a IN *factum* cum quatuor sint genera actionis in factum.

Actionis in factũ quatuor sunt genera.

1 † li. 1. disput. P. F.

Vlpianus. 1 †

LEX XII.

IN factum a * actiones etiã 2 † filijfamilias possunt exercere. b

2 † P. F. filij familiarum.

Serui criminaliter, & naturaliter obligãtur: ciuiliter autem nequaquam. b. d.

Idem lib. 7. 3 †

LEX XIII.

SErui ex delictis quidẽ obligantur, c & si manumittantur, obligati remanent: d ex contractibus autem ciuiliter quidem non obligantur, e sed naturaliter, & obligantur, & obligant. Denique si seruo, qui mutuam mihi pecuniam dederat, manumisso soluam, liberor. f

3 † Disputationũ. P. F.

Licet creditor, aut legatarius agentes repulsi fuerint p hæredem exceptione, eo, quod emancipatus sperabatur posse bona. pos. contra tabulas. si tamen emancipatus emittat bona. poss. poterunt iterum agere creditor, & legatarius. b. d.

Iulianus. 4 †

LEX XIV.

QVicum hærede egit, E exceptione summotus est, 5 † Si non in ea causa tabulæ testamenti sint, vt contra eas emancipato bonorũ possessio dari possit. Emancipato bonorũ possessionẽ omittente, non iniquè postulabit creditor, restitui sibi h actiones aduersus scriptum hæredem. nam quandiu bonorum possessio contra tabulas filio dari potest, hæres quodãmodo debitor non est. i

5 † In P. F. Ac si nõ, in ea &c.

Idem lib. 4. 6 †

LEX XV.

QVi a seruo hæreditario mutuam pecuniam 7 † acceperat, & fundum, vel hominem k pigno is causa ei tradiderat, & precario rogauit: precario possidet. Nã seruus hæreditarius sicuti per traditionem accipiendo proprietatẽ hæreditatis 8 † acquirit: ita precario dando efficit, ne res vsucapi possit. l Nam & si cõmodauerit, vel deposuerit rẽ peculiarẽ, cõmodati, & depositi actionẽ hæreditati acquiret. hoc ita, si peculiare negotiũ contractum est. nam ex hac causa m etiam possessio acquisita intelligi debet. n

6 † al. 13. Dig. P. F.

7 † P. F. accepit.

8 † P. F. hæreditati.

4 † lib. 4. Dig. P. F.

de albo, & de deiectis, & aliæ multæ. & secundum hoc etiam illæ, quæ sunt ex edictis, ex quibus non fuit vnquam alia actio, sed sola in factum. Idem erit, vt sup. de eo per quem fac. erit. l. fin. & alia infinita. & hoc satis esse potest, vt de popularibus secundum Ioan. Lem. de aliis, quæ semper hoc nomen habuerunt, habeat locũ. & hoc per l. si libertus. sup. alleg. & sup. mand. l. si verò nomine. §. si filio. non autem illa, quæ est subsidiaria Aquiliæ, vel æquiualet actio, præscrip. verb. cum principalis non detur filio. de Aquilia. nec accessoria, vt in factũ arg. sup. si quis caut. l. si cum. §. qui iniuriarum. Acc.

b *Exercere*] & suo nomine. & directo Azo.

Serui] CASVS. Serui si delinquunt, tenentur etiam facti liberi. Item ex contractibus serui naturaliter obligantur, non ciuiliter, & obligant alios sibi. hinc est, quod qui accepit mutuum à seruo, & eidem manumisso soluit, liberatur. Fran. Acc.

c *Obligantur*] aliis non dominis, vt inf. de fur. l. serui. §. fi.

d *Remanent*] directo. quod non contingeret, nisi ab initio nata fuisset, vt inf. eo l. obligamur. in fi. & sup. ad Sylla. l. fi exhæred. filius. in fi. & ẽ. quod cum eo. l. sed si. §. quamquam. Accursius.

e *Non obligantur*] nisi in pecunia pro libertate promissa. vt C. an seruus ex suo facto. l. 1. & l. licet. & inf. de regu. iur. l. in pecuniam & inf. si quis testa. li. esse iuss. l. 1. in princip. Accursius.

f *Liberer*] vt & inf. de sol. l. si quis seruo. & l. quod seruus. & so. licet per. l. eius, qui in prin. Ac.

Quicum hærede] CASVS. Legatarius, vel creditor hæreditarius petebat ab hærede scripto legatum, vel debitum. repulsus est, quia sperabatur filiũ testatoris præteritũ velle agere cõtra tabulas, postea filius præteritus emissi prædictam bo. poss. contra tabulas, dicitur, quod legatarius, vel creditor qui fuit repulsus, agere iterum non obstante prædicta absolutione. Franc. Acc.

g *Quicum hæres agit*] legatarius, vel alius creditor. Acc.

h *Restituas sibi*] qui amisit, ex noua causa agit, & sic non obstat exceptio rei iud. vt ff. de except. rei iud. l. si mater. §. eandem.

i *Debitor non est*] nã vere debitor est, sed non potest conueniri, ac si non esset hæres in stipula. in dict. vt infra. tit. 2 l. cum qui calẽdis. §. quoties. sed hodie tenetur, vt C. de pet. hæred. l. fi. & per omnia hic dicas vt in. in alia q̃ est quasi de verbo ad verbum. sup. de except. rei iud. l. qui cum hæredes. & facit inf. de verb. sig. l. creditor. Accur.

Qui a seruo] CASVS. Seruus hæreditarius mutuauit illa & in quendam fundum hæreditarium, quem possidebat obligasset. & ita diuisit. & eundẽ fundum precario habuisset ab illo seruo, dicitur quod hic debitor possidet fundum precario, & ideo cessat præscriptio. nam sicut seruus acquirere potest dominia rerũ hæreditariorum: ita & vsucap. contra hæreditatem currentem impedire. hinc est, q̃ seruus hæreditarius cõmodando, vel deponendo rem peculiarem acquirit. est commodati, vel depositi hæreditati. prædicta sunt vera, quando ex causa peculiari contraxit, & quod plus est, etiam possessio acquiritur hæreditati. Accu.

k *Vel hominem*] hæreditarium à se bona fide possessum. Accursius.

l *Vsucapi poss.*] a tenente. & alij dicunt à quocunque: quasi precarium sit vitium rei, & sic no. quod retinetur possessio hæreditati, vt per ministrum, & facit sup. de acquir. hæred. l. gerit.

m *Nam ex hac causa*] s. peculij. & facit sup. de pign. actio. l. item. Acc.

n *Intelligi debet*] s. hæreditati, & per hoc futuro hæredi, vt Inst. de stipu. seruo. in prin. imò non. s. quæritur possessio hæreditaria. vt ẽ. si quis est. lib. l. 1. §. Scæuola, sed hic dicit fingi. quid si non ex causa peculiari rem pignoris accepit? resp. idẽ est: nam non tantum ex peculiaribus, verumetiam ex causa dominica quærit domino possessionem ignoranti. vt ẽ. de acquir. poss. l. quod seruus. & l. si me in vacuã. ergo & hæreditati quia vicem defuncti sustinet. vt C. depositi l. cum hæreditas. large ergo hic accipe peculium ideò non ex maleficio. vt d. l. quod seruus, maximè autem verum est in peculiaribus. in quibus vsucapio currit dominis ignorantibus, vt sup. pro socio. l. 2.

Omnes debitores] CASVS. Teneor dare tibi Stichum ex causa dona. vel simili ex causa lucrativa eundem Stichũ acquisiui ex causa legati à quodam tibi relicti, vel ex simili causa lucrativa. dicitur quod liberatus sum a te. secus autem est, si promisi tibi eum tibi dare ex causa emptionis: deinde successi cuidam, cui debebatur: idem Stichus

ex

ex cauſa legati. nam licet eum Stichum acquiſieris ex prædicta cauſa legati: adhuc tñ tibi teneor. idem econtra. ſ. vt licet eum à me habeas act. ex teſtamento: item ſi ex cauſa dotis eum Stichum acquiſiuiſti, adhuc ego tibi teneor quaſi non ex lucratiua cauſa habeas. Et vt breuiter dicam: cum ex cauſa non lucratiua teneat tibi dare Stichum: non liberor, licet eum habere cœperis ex cauſa lucratiua. Idem in conuerſo caſu. & hoc dicit hæc lex cum duabus ſeq. Fran.

1† lib. 33. Dig. P.F.

a *Qui ſpeciem*] puta Stichum. aliud ſi in genere, item aliud ſi alij ſeruo meo ſolueueris, vt ſ. de leg. 1. l. ſi ſeruus legatus. §. 1.

2† §4. Digeſt. P.F.

b *Liberantur*] ſcilicet à creditoribus.

3† P.P. de eſt, ſibi.

c *Lucratiua*] aliud ſi non lucratiua, vt inf. l. proxi. & l. ex promiſſione. & facit Inſtit. de leg. §. ſi res. & inf. de ſol. l. quoties. & ſ. de fideiuſ. l. ſi reus. & ſup. de act. emp. l. non eſt nouum. & inf. tit. proxi. l. eum, qui ita. in princ.

4† Sic Duar. In quibuſdã aũt exemplaribus manuſcriptis conſtituunt.

d *Si is qui Stichum ſibi dari ſtipulatus fuerat*] ex cauſa non lucratiua.

5† lib. 73. Dig. P.F.

e *Debebatur*] cũ quo eſt iam vna perſona fictione iuris, vt in Authẽ. de iureiur. à mo. præſti. §. cum vtiq; & ſic debetur eidẽ modo ex lucratiua cauſa, & non lucratiua. Alij dicunt, q̃ eſt ſtipulatio ex cauſa lucratiua: ſed legitimum non: quia fit ob meritum: vt ſup. pro ſocio. l. nec adiecit. qđ non placet. tertij dicunt, q̃ propter diuerſitatem perſonarum hoc contingit: quæ diuerſitas fuit in princip. & ſic dicunt vtrãque cauſam lucratiuam: & ſecundum hoc non contradicit lex ſuperior, ſed prima placet.

f *Remaneret*] vt inf. l. proxima.

Idem. 1†
LEX XVI.

OMnes debitores, qui ſpeciem [a] ex cauſa lucratiua debent, liberantur, [b] cum ea ſpecies ex cauſa lucratiua [c] ad creditores perueniſſet.

Idem lib. 3. 2†
LEX XVII.

SI is qui Stichum ſibi 3† dari ſtipulatus fuerat, [d] hæres extiterit ei, cui ex teſtamento idem Stichus debebatur: [e] ſi ex teſtamento Stichũ petierit, non conſumet ſtipulationem: & contra, ſi ex ſtipulatu Stichũ petierit, actionem ex teſtamento ſaluam habebit: quia initio ita 4† cõſtiterint hæ duæ obligationes, vt altera in iudicium deducta, altera nihilominus integra remaneret. [f]

Idem. 5†
LEX XVIII.

EX promiſſione dotis non videtur lucratiua cauſa eſſe: ſed quodammodo creditor, aut emptor intelligitur, [g] qui dotem petit. Porrò cum creditor, vel emptor ex lucratiua cauſa rem habere cœperit, nihilominus integras actiones retinet: ſicut ex contrario, qui ex non lucratiua cauſa rem habere cœperit, eandem non prohibetur ex lucratiua cauſa petere.

Seruus in leuibus excuſatur propter domini iuſſum: in atrocibus verò non: immo datur iudicium in ipſum factum liberum. i. d.

g *EX promiſſione. Intelligitur*] ſi ergo ab aliquo mihi debetur Stichus, & alius eum mihi in dotem dederit, non liberatur primus. & facit C. de impo. iu. de. l. 2. li. 7. & ſup. l. proxi. & ſup. manda. l. Iulianus ait. & de dona. inter vir. & vxo. l. ſi quis pro vxore. ſ. ſi vxor. & ſ. de condi. cau. da. l. ſi donaturus. §. 1. & ſup. quibus mod. pig. vel hypo. ſol. l. ſicut. §. ſi debitor.

Seruus] CASVS. Si ſeruus delinquit iuſſu domini, vt occidendo aliquem, vel furtũ faciendo, vel aliquod ſimile grauiter delictum faciendo: tenetur liber factus, & ſic non excuſat eum iuſſus dñi. ſi autem in rixa aliqua, quæ erat interdũm ſerui, & quendam alium, aliqua de cauſa ſeruus iuſſu domini immiſcuit ſe, & aliquod leue facinus commiſit: non tenetur prædictus ſeruus liber factus: quia iuſſus domini excuſat eum in modicis delictis. Franc.

h *Audiens*] alias audiens, alias obediens.

i *Piraticam*] id eſt nauticam rapinam. Accurſius.

k *Iudicium*] directum. Accur.

l *Eum*] ſeruum liberum factum. Accur.

m *Pendere*] media correpta ſcilicet ſuſtinere, vnde verſus. Pendo, do pœnam: dum pendeo ſuffero pœnam.

n *Facinus*] id eſt dolus. Accur.

o *Iudicium dare*] cum domini tuendi cauſa quid fecerit, excuſatur, vt ſupra ad Syllan. l. prima. §. excuſatur. ſi autem iuſſu domini, & in atrocioribus, non excuſatur: ſed minus punitur, vt C. ad legem Iul. de vi. l. ſeruos. in non atrocioribus in totum excuſatur per l. iſtam, & ſuas concor. aut ſine iuſſu: & tunc nec in atrocibus, nec in alijs excuſatur. & concor. ſup. quod vi, aut clam. l. is qui. §. ſi tutoris. & infra de iniur. l. ſed ſi vnius. §. ſi iuſſu. & ſup. de noxali. l. ſecunda. & ſupra rerum amo. l. mulier. §. 1. & inf. de regu. iur. l. ad ea. & quod ibi not. & l. velle. & ſupra ad legem Aquil. l. liber homo. & quod ibi not. Accurſius.

Pendere qualiter accipiat. 6† Alphenus. lib 2. Dig. P.F.

Vlpianus. 6†
LEX XIX.

SEruus non in omnibus rebus ſine pœna domini dicto audiens [h] eſſe ſolet: * ſicuti ſi dominus hominem occidere, aut furtum alicui facere ſeruum iuſſiſſet. quare quamuis domini iuſſu ſeruus piraticam [i] feciſſet, iudicium [k] in eum poſt libertatem reddi oportet: & quodcunque vi feciſſet, quæ vis à maleficio nõ abeſſet, ita oportet enim [l] pœnas pendere. [m] Sed ſi aliqua rixa ex litibus & contentione nata eſſet, aut aliqua vis iuris retinendi cauſa facta eſſet, & ab his rebus facinus [n] abeſſet: tunc non conuenit Prætorem, quod ſeruus iuſſu domini feciſſet, de ea re in liberum iudicium dare. [o]

* Iuxta hoc eſt elegãs diſceptatio apud Gelli lib. 2. noct. Attic. ca. 7. & Ariſt. lib. 5. Eth. ca. 9. l. ad ea. & l. is dãnum. in f. de re. iur.

Idem. 7†
I. EX XX.

CONtraxiſſe [p] vnuſquiſque in eo loco intelligitur, in quo vt ſolueret ſe obligauit.

Promiſiſti mihi decẽ corbes olei Mutinæ vſque ad carniſpriuium, & de hoc dediſti fideiuſſorem, qui ſimiliter promiſit. debet inſpici quantum valet oleum in carniſpriuio. hoc dicit.

Africanus. 8†
LEX XXI.

CVm quis * in diem mercem ſtipulatus, fideiuſſorem accepit, eius temporis æſtimatio ſpectanda eſt, quo ſatis acceperit. [q]

7† Iulianus. li. 3. ex Minicio. P.F.

o *Iudicium dare*] cum domini tuendi cauſa quid fecerit, excuſatur, vt ſupra ad Syllan. l. prima. §. excuſatur. ſi autem iuſſu domini, & in atrocioribus, non excuſatur: ſed minus punitur, vt C. ad legem Iul. de vi. l. ſeruos. in non atrocioribus in totum excuſatur per l. iſtam, & ſuas concor. aut ſine iuſſu: & tunc nec in atrocibus, nec in alijs excuſatur. & concor. ſup. quod vi, aut clam. l. is qui. §. ſi tutoris. & infra de iniur. l. ſed ſi vnius. §. ſi iuſſu. & ſup. de noxali. l. ſecunda. & ſupra rerum amo. l. mulier. §. 1. & inf. de regu. iur. l. ad ea. & quod ibi not. & l. velle. & ſupra ad legem Aquil. l. liber homo. & quod ibi not. Accurſius.

p *Contraxiſſe*] CASVS. Cum eſſemus Bononiæ promiſi tibi dare centum in ciuitate Mutinæ. & de hoc eſt factus contractus Bononiæ. Dicitur, quod poſſum conueniri Mutinæ ad illa centum, quaſi ibi videar contraxiſſe. Franc.

p *Contraxiſſe*] facit ſupra de iud. l. hæres. §. fin. & ſup. de bono. auctho. iudi. poſſi. l. 3. & quod ibi not.

8† li. 3. quæſtio. P.F.

* De diuerſo Intellectu huius l. vide apud Ioã. Ant. Rubeum. in l. vinũ. à nu. 147. vſq; 156. ſupra ſi cert. pet. & ibidẽ per Paul. à Monte Pico. n. 14

q *Acceperit*] vt ſolueretur. & ſic eſt plana ſecundum Azo. nec eſt contra. inf. tit. 1. l. quoties in diem. & ſup. de ſtipula. ſi tres. in fi. & ſup. de re iud. l. ſi calendis. & ſup. ſi certũ pet. l. vinum. quæ ſunt contra. vel hic ũdeiuſſor conuenitur in contrarijs reas. prima placet.

Cum quis] CASVS. Promiſiſti mihi dare x. corbes olei Mutinæ vſque ad carniſpriuium. & de hoc dediſti fideiuſſorem, qui ſimiliter promiſit. dicitur, quod æſtimatio olei inſpicitur, quantum valeat in die carniſpriuij. Franc.

r *Mutuari*] CASVS. Mutuari centũ cuidam mercatori vltra mare euntí: & miſi ſeruũ ſeruum meũ Stichũ ad recipiendã iſtã pecuniã, quã ei ſoluere debebat in Paſchate, prout mercũ conuenit. & ſi non ſolueret illa die, pro qualibet die, qua differret, promiſit mihi xx. ſolidos loco pœnæ ob operas ſerui mei, quas amitto. Tandem ſeruus veniente Paſchate non habuit pecuniam: & cepit ſeruus eam petere à mercatore: & parte pecuniæ accepta, reliquam diſtulit petere: & ea ipſo aliquo tempore cepit petere à mercatore

residuam pecuniam. Dic q incidit mercator in pœnam etiã pro illis, in quibus servus cessaverat in petendo: imo & si nunquam servus petijsset, in pœnam incidisset mercator. & tunc demum non incideret in pœnam, cum per eum non staret, quo minus solveret: vt si obtulisset. si autem diceret

Idem. †

LEX XXII.

TRaiectitiæ* pecuniæ nomine, si ad diem soluta non esset pœna[a] (vti[b] assolet) ob operas [c] eius, qui eam pecuniam peteret, in stipulationem erat deducta, is, qui eam pecuniã petebat, [d] parte exacta petere desierat: [e] deinde interposito [f] tempore interpellare & instituerat. Consultus [h] respondi, eius quoque [i] temporis, quo interpellatus non esset, [k] peti posse pœnã: [l] amplius ẽt si oinò interpellatus non esset, nec aliter non cõmitti stipulationem, quàm si per debitorem non stetisset, [m] quo minus solveret alioquin [n] dicendũ [2] † esse, si is, qui [o] interpellare cœpisset, valetudine impeditus interpellare desijsset, pœnam non committi. [p]

¶ De illo * sanè potest dubitari, si interpellatus [q] moram ipse fecerit, an quamuis pecuniam postea offerat, pœna nihilominus committatur. Et hoc rectius dicitur. [r] Nam & si [s] arbiter ex compromisso pecuniam certo die dari iusserit, neq; per eum, qui dare iussus sit, steterit, non committi pœnam respõdi: adeo vt [t] & illud Servius rectissimè existimaverit: si quando dies, qua pecunia daretur, sententia arbitri comprehensa non esset: modicum spatium datum videri. [u] Hoc idem dicendum est, & cum quid ea lege venierit, vt nisi ad diem pretium solutum fuerit, inempta res fiat. [x]

Vbi non requiritur consensus tacitus, vel expressus, furiosus potest obligari: & obligatio sibi quæri, sicut homini sanamentis. Bart.

Pomponius lib. sing. reg.

LEX XXIII.

SI à furioso, [y] cum eũ compotem mentis esse putarem, pecuniam quasi mutuam acceperim, eaque in rem meã versa fuerit: condictio [z] furioso acquiritur. Nam ex quibus causis ignorantibus nobis actiones acquiruntur, ex iisdem etiam furiosi nomine incipit agi posse: veluti cum servus eius stipulatur, [a] & 3 † cum furtum ei fit, aut damnũ ei dando in legem Aquiliam committitur: aut si fortè, cum creditor fuerat, [b] fraudandi eius causa debitor alicui rem tradiderit.

¶ Idemq; erit, si legetur ei, [c] vel si per fideicommissum ei relinquatur. Itẽ si is, qui alieno servo crediderat, furere cœperit, deinde servus in rem domini id, quod mutuum acceperat, verterit: furioso condictio [d] acquiritur. Item si alienam pecuniam credendi causa quis dederit, deinde cõpos mentis esse desierit, postea consumpta ea cõdictio [e] furioso acquiritur. [f] & qui negotia furiosi gesserit, negotiorum gestorum ei obligatur: 4 † & cum obligat, si ei aliquid abest.

---

* Ad huius text. intellectũ vide Io. Crot. in l. si insulã. 26. & 28. dever. oblig. & ibi Iac. de Nig. n. 100. in fi. versic. tertio principaliter. & n. 106. & Io. Hãnibal. nu. 87.

† li. 7. q. fficio. & al. Iulianus.

* Text. in principio, & iuncta e, de illo. inf. ea. l. Arg. in l. si posstres reputat singu. ad hoc, q licet alias admittatur mora purgatio vbi non est dies & pœna: tñ nõ hẽt locum vbi præcessit geminata interpellatio & geminata mora Bo. † P. Flo. est.

a *Pœna*] hæc est pœna respectu soluentis, non accipientis: quia interim operas serui perdebat.

b *Vti*] puta quinque solidos quolibet die pro opera serui.

c *Ob operas*] serui missi ad repetendam pecuniam ad locũ contractus, vbi debet fieri solutio: ad quod fu. de nau. fœn. l. Seruius. & l. nihil.

d *Petebat*] cum non esset soluta ad diem.

e *Desierat*] sed non remisit residuum.

f *Interposito*] id est aliquibus diebus elapsis. Accur.

g *Interpellare*] pro residuo.

h *Consultus*] scilicet ego author huius legis. i. interrogatus sup hoc.

i *Quoque*] i. dicere, non solum pro illo tempore petet pœnam expensarum, quo interpellauit eũ. sed & eius. &c. Ac.

k *Interpellatus non esset*] quia dies interpellat. vt hic. & C. de contrahen. & commit stip. l. magnam. Accur.

l *Tanam*] expensarum, quas fecit seruus ad istam pecuniã petendam præpositus. Accur.

m *Non stetisset*] pecunia scilicet oblata.

n *Alioquin*] sequitur hoc absurdum, si dicas sine interpellatione non committi: quia dicendum est.

o *Qui*] i. seruus constitutus ad istam pecuniam petendam.

p *Pœnam non committi*] quod non est verum. & facit sup. de vsur. l. mora. Accur.

q *Interpellatus*] à semo. Accursius.

r *Et hoc rectius dicitur*] scilicet vt pœna committatur non obstante, quod nullus admonuit post obligationem. vt d. l. magnam. & sup. proxi.

s *Nam & si*] hoc refertur. sup. nec aliter non committi &c. & quod ibi dixit, probat per simile in contrario casu, hoc modo: bene dixi sup. q tunc non committitur, cum per promissorem non steterit. nam &c. vel refertur ad proximum aliquo subaudito. Accur.

t *Adeo vt*] bene dico: committitur pœna, vbi dies est statuta: quia & committitur, si non sit expressim statuta. Accur.

u *Datum videri*] vt etiam si per promissorem steterit, purget morã, vt §. de arb. l. si cum dies. §. fin. sine ergo arbiter apponat certum diem vel nõ: sed lex quadrimestre tempus: elapso tẽpore cõmittitur pœna. sed altero casu potest purgari, altero non: vt hic, & d. l. si cũ dies. §. fi & l. seq. Accur.

3 † P. F. de est, &.

x *Res fiat*] vt ad diẽ non soluta pecunia sit res inempta sine vlla interpellatione, vt §. de i diẽ addict. l. vbi §. sed Marcellus. & si non steterit per eum, nõ sit inempta, vt sup de l. commiss. l. fi. Accur.

y *Si à furioso*] CASVS. Hæc lex ponit plures casus: quib. actio furioso acquiritur. Primus quando accepi pecuniam mutuo à furioso, credens eũ sanæ mentis, & eam in rem meam cõuertã. nã acquiritur certi condictio generalis furioso. ex quibus. 2. causis ignorantib. acquiritur, ex eisdẽ & furioso acquiritur: vt si seruus furioti stipuletur ab aliquo aliquid. Item cũ datur damnũ in bonis furiosi. Itẽ si legetur furioso. Idem in similibus casibus, qui ponuntur in litera Franc. Accur.

Casus in quibus quæritur actio furioso.

z *Condictio*] certi generalis, vel sine causa, vt sup. si cert. pet. l. si à me.

a *Si putatur*] nam acquiritur actio ex stipulatu furioso.

b *Fuerat*] scilicet furiosus.

c *Fi*] scilicet furioso.

d *Condictio*] certi generalis, vel sine causa. Accur.

e *Condictio*] de qua sup. dictum est.

f *Acquiritur*] ratione consumptionis magis, quã consensu: vt hic, & ẽ. si cert. pet. l. si à furioso. & l. nõ ois. § fi pupillus.

4 † Hæc quæ sequuntur non habẽtur in P. Flo.

Posita supra diuisione obligationum nunc ponit diuisionem actionum, dicens, quod quædam sunt in rem, quædã in personam, & ponit quãdo cõpetat actio in rem, & quando in personam, postea dicit, quod actiones quadã sunt ex contractu, quædam ex facto, quædam in factum. Itẽ quædam ciuiles, & aliæ honorariæ, & ponit exẽpla de omnibus, vt in glo. Fr. Acc.

VIpianus. [1]†
LEX XXIV.

ACtionum genera sunt duo: [3] In rem, quæ dicitur [2]† Vendicatio, & In personam, quæ Condictio [b] appellatur. In rem actio est, per quam rem nostram, [c] quæ ab alio possidetur, [d] petimus, & semper aduersus eum [e] est, qui rem possidet.[c]

¶ In personam actio est, qua cum eo agimus, qui obligatus est nobis ad faciendũ aliquid, vel dandum, & semper aduersus eundem [f] locum habet.

¶ Actionũ aũt [g] quędã ex contractu, quædã ex facto [3]† quędã in factũ sunt. Ex contractu actio est, quoties quis sui lucri causa [h] cum aliquo [i] contrahit: veluti emendo, vẽdendo, locando, conducendo, & cæteris similibus.

¶ Ex [4] † facto [k] autem actio est, quoties ex eo teneri quis incipit, quod ipse admisit: veluti si furtũ, vel iniuriam cõmiserit, vel damnũ dederit.

¶ In factum [l] actio dicitur, qualis est (exempli gratia) actio, quæ datur patrono aduersus libertum, à quo contra edictum Prætoris in ius vocatus est [m].

¶ Omnes autem actiones aut ciuiles [n] dicuntur, aut honorariæ.

Idem. 5†
LEX XXV.

OMnes pœnales actiones post litem inchoatam etiam ad hæredes [o] transeunt.

Papinianus. 6†
LEX XXVI.

OBligationes, [p] quæ non proprijs viribus [q] consistunt, neque Iudicis officio, neq; Prætoris imperio, neque legis potestate confirmantur.

Idem lib. 7† *Differ.*
LEX XXVII.

ACtio in personam [r] infertur, petitio in rem, persecutio in rem, vel in personã, [s] rei persequendæ gratia.

Actio iudicati non tollitur propter mutuam pecuniã eidem debitori postea datam: licet de actione iudicati non sit facta mentio in secunda obligatione. h. d.

Paulus. [8]†
LEX XXVIII.

LVcio Titio cum ex causa iudicati pecunia deberetur, & eidẽ debitori, [9]† qui condemnatus fuerat, aliã pecuniam crederet in cautione pecuniæ creditæ non adiecit, præter eam [t] pecuniam debitam [u] sibi ex causa iudicati. quæro, an integræ sint vtræq; Lucio Titio petitiones? Paulus respondit, [x] nihil proponi, cur non sint integræ.

Scævola. [10]†
LEX XXIX.

SErnus [y] effectus, non idcirco, quod postea indulgentia principali libertatem consecutus est, redijsse dicitur in obligationem creditorum.

---

a *Actionum genera. Duo*] imò tria, quia mixtæ, vt Instit. de actio. §. quædam, sed illæ sub his comprehenduntur. & hic dic, vt no. Inst. de actio. §. 1. Acc.

b *Quæ condictio*] largè accipe pro omni personali, vt Inst. eo. §. appellantur.

c *Rem nostram*] vel quasi nostram, vt per Paul. vel hypothecariã, & alias, quæ enumerantur Institu. de actio. 1. & 2. col. Vel dic, quod gratia exẽpli dixit de ista.

d *Possidetur*] vel quasi possidetur.

e *Possidet*] vel dolo fecit, quo minus possideret, & facit su. de rei vendi l. sinautem. §. 1. & C. de alie. iud. l. 1. Item sunt quædam personales, quæ contra possidentem dantur, vt noxales, quæ cum capite ambulant. Item quod vi, aut clam, & aquæ pluuiæ arcendæ, sed aliæ personales, non vt ex empto contra venditorem siue possideat, siue non.

f *Eundem*] & aduersus hæredem eius. Accursius.

g *Actionum autem*] hãc diuisionem non multum approbat Ioannes.

h *Lucri causa*] sui maximè. Acc.

i *Aliquo*] scilicet liberto. Acc.

K *Ex facto*] ex maleficio cognito iure ciuili. vnde propria fit actio.

l *In factum*] quæ pro eo facto datur, quod in speciale nomẽ maleficij nõ cadit. Azo. m *Vocatus est*] vt sup. de in ius voc. l. si libertus. & l. pe. & l. fi.

n *Actiones ciuiles*] largè accipe introductas à qualibet parte iuris præterquam ex edicto Prætoris, nam illæ honorariæ sunt, & quæ veniunt ex iure Prætoris, & illas largè similiter accipe, vt ædilitiæ contineantur, vt inf. tit. 1. l. stipulationum. §. prætoriæ, & dic plenè, vt Institu. de actio. §. sed istæ, sed dubitatur de quibusdã, quod dic vt ibi notaui. Item nota, quod licet obligationes sint de iure gent. actiones tamen de iure ciuili sunt, vt sup. de orig. iur l. 2. § deinde. Acc.

o *Omnes pœnales. Etiam ad hæredes*] hæredib. & in hæredes: nisi in casu, vt sup. ne de sta. defun. l. 1. §. sed interdum. & in alio, vt ẽ. de oper. lib. l. si operarũ. & in alio, vt C. de rei vxo. actio. l. 1. §. & hoc ex rei. & plenè no. C. ex dẽlic. defun. l. 1. & facit ẽ. eo. l. sciendum est. & inf. de reg. iur. l. pœnalia. & Inst. de perpe. & tempo actio. §. 2.

p *Obligationes*] aliàs actiones, alias obligationes.

q *Viribus*] vt de homicidio faciendo, vel furto, & impossibiles, & sic reprobatæ: alioquin si non sunt reprobatæ, confirmãtur officio iudicis, vt sup. de actio. emp. l. 9. per collusionem. Itẽ Prætoris imperio, vt sup. de consti. pecu. l. 1. Item legis potestate, vt C. de rei vxor. actio. l. 1. in princ. & facit inf. de reg. iur. l. quod initio. Acc.

r *Actio in personam*] strictè vt hic. largius sup eo. l. actionum. largissimè, vt inf. eo. l. actionis verbo. Acc.

s *In rem, vel in personam*] vt quamlibet persecutoriam, vel mixtam comprehendat, vel extraordinaria petitio. vt fideicõmissaria olim, vt Institu. de fideicom. hæred. in princ. item petitio salarij aduocati. & mercedes doctorum, & nutricia nutricum, & philanthropiæ pronexearum dicuntur persecutiones, vt ẽ. de var. cog. l. 1. per totum. & inf. de verb signifi. l. pecuniæ. §. actionis. Accur.

t *Præterea*] quam nunc dabat. Acc.

u *Debitam*] sc. esse.

x *Paulus respondit*] dubitatio erat, quia alteri videbatur renunciasse.

y *Servus*] vel hominis per ingratitudinẽ, vel supplicij, quod vetius

1† Al. Põponius. li. 5. aliàs idẽ li. 5. de cẽsib. P.F.

2† li. sing. regu. aliàs Pomponius.

3† Vindicatio in P.F.

4† Actionis nomẽ multipliciter sumitur.

5† definitionum. P.F.

6† lib. 27. quæst. P. Flo.

7† Iason in §. actio autem inst. de actio. ĩ prin. dicit hic eẽ textum mirabilẽ, adhoc, q̃ actio personalis ex ea personalis dr, q̃a nunq̃ egredit̃ personã obligati sed sẽper aduersus eũ locum hẽt. Vñ vulgò dicimus q̃ tales personales sequunt̃ p̃sonã rei ſicut sequitur reprosum. vt ibi per eum.

8† lib. 4. Respo. P. F.

9† In P.F. non sunt hæc, qui condemnatus fuerat.

10† li. 1. respon. P. F.

3† Pacto. Obligationes licet sint de iure gentiũ, actiones tñ sunt de iure ciuili.

4† Pacto.

verius est, & hoc nisi recuperauerit bona, vel per eũ steterit, vt ff. de sen. pas. l. si deportatus, & l. in insulam, vel quæ pars tem bonorũ, non dico rem singularem, vel res singulares, vt C. de sen. pas. l. 4. & Insti. de fideic. hęre. §. si quis vna. Sed qd de eo, qui à morte suscitatur? fortè aliud quia recuperat bona: 1 vt no. sup. de leg. & sena. consul. l. ex his. Acc.

1 Adde q̃ Ang. in l. marito. ff. sol. matr. tenet contra hãc gl. non tamẽ recedas ab ea, pea q̃ notaui in l. ea. q̃ ratio in apposti. eo. ver. inf. de regu. iur.

NOn *solum*] CASVS. Stipulatio sub impossibili conditione facta non tenet. idem in omni alio contractu, vt emptione, locatione, & similibus contractibus. Franc.

a *Conditioni*] in faciendo appositæ: alias secus. si in non faciendo. vt ff. tit. 21. l. impossibilis, & l. stipulatio hoc modo, & l. in illa. ff. in fi. & facit Inst. de inuti. stipula. §. si impossibilis, & sup. si cer. pet. l. certi condictio. item quæri. & ff. de reg. iur. l. impossibilium, & ff. eo. l. 1. ff. si id, & s. de sta. lib. l. cum hæres. §. non est, sed contra. C. de condi. ob can. l. si milites, vbi ex donatione facta. sub impossibili cond. s. vt miles sit procurator, datur actio, siue repetitio, sed ibi re fuit obligatio: hic consensu. vel dic, vt ibi. Item contra Insti. de hære. insti. § impossibil. s. sed ibi fauore vltimæ voluntatis, vt valeat remota conditione: nisi conditio impossibilis legati apponatur in persona hæredis, vt Inst. de leg. §. fin.

Impossibilis cõditio vitiat omnem contractum, quia hoc tacitè videtur agi inter contrahentes, ut non valeat: cum impossibilis conditio contractui apponitur. h. d.

Martianus. 1 †

LEX XXX.

NOn solum * stipulationes impossibili conditioni [a] applicatæ, nullius momenti sunt, sed etiam cæteri quoq; contractus, velut emptiones, locationes, impossibili conditione interposita, æquè nullius momenti sunt, quia in ea re, quæ ex duorum pluriumve consensu agitur, omnium voluntas spectatur: quorum proculdubio in huiusmodi actu talis cogitatio [b] est, vt nihil agi existiment apposita ea conditione, quam sciant esse impossibilem.

Hermogenianus. 2 †

LEX XXXI.

CVm ex vno [c] delicto plures nascuntur actiones, sicut euenit, cum arbores furtim cæsę dicuntur, [d] omnibus experiri permitti, post magnas varietates obtinuit. [e]

Actiones pœnales trãseunt in hæredes lite contestata cũ defuncto: aliàs non. h. d.

Paulus lib. 3. decret.

LEX XXXII.

CONstitutionibus, quibus Costenditur hæredes pœna non teneri, placuit, si viuus conuentus fuerat, etiam pœnæ persecutionem 3 † remissam non videri, quasi [f] lite contestata cum mortuo.

Propter seruum cæsum cõpetunt duæ actiones, iniuriarum. s. & Aquiliæ, & si actũ fuerit vna, agetur altera in id, quod plus est in ea. h. d.

Idem lib. sing. de concurrentibus actionibus.

LEX XXXIII.

QVi seruum alienum iniuriosè [g] verberat, ex vno facto incidit; & in 4 † Aquiliam, & in actionem iniuriarum. Iniuria enim ex affectu fit: damnum ex culpa, & ideo possunt vtręque competere. Sed quidam aiunt, altera electa alteram consumi. [h] Alij per legem Aquiliã actionem iniuriarũ consumi: quoniam desijt bonum, & æquũ esse, iniuriarum 5 † condemnari eum, qui æstimationẽ præstitit, sed si ante iniuriarum actum esset, teneri eũ ex lege Aquilia. Sed & hæc [i] sententia [k] per Prætorem inhibenda est: nisi in id, quod amplius ex lege Aquilia competit, agatur. Rationabilius [l] itaque est eam admitti sententiam, vt liceat ei, quam voluerit actionem prius exercere. [m] Quod autem amplius in altera est, etiam consequi.

3 † Anto. Aug. emẽda. li. 1. c. 2. ex P. F. legẽdum admonet transmissam videri Haloãder legit trãsmissã nõ videti.

4 † P. F. de ẽ in ac. vt illud ad id maximum.

5 † P. F. de est, iniuriarum.

Actio de peculio & tributoria an tollant electione

ff. de sen. pas. l. si deportatus, & l. in insulam, vel quæ pars tem bonorũ, non dico rem singularem, vel res singulares, vt C. de sen. pas. l. 4. & Insti. de fideic. hęre. §. si quis vna. Sed qd de eo, qui à morte suscitatur? fortè aliud quia recuperat bona: 1 vt no. sup. de leg. & sena. consul. l. ex his. Acc.

a *Conditioni*] in faciendo appositæ: alias secus. si in non faciendo. vt ff. tit. 21. l. impossibilis, & l. stipulatio hoc modo, & l. in illa. ff. in fi. & facit Inst. de inuti. stipula. §. si impossibilis, & sup. si cer. pet. l. certi condictio. item quæri. & ff. de reg. iur. l. impossibilium, & ff. eo. l. 1. ff. si id, & s. de sta. lib. l. cum hæres. §. non est, sed contra. C. de condi. ob can. l. si milites, vbi ex donatione facta. sub impossibili cond. s. vt miles sit procurator, datur actio, siue repetitio, sed ibi re fuit obligatio: hic consensu. vel dic, vt ibi. Item contra Insti. de hære. insti. § impossibil. s. sed ibi fauore vltimæ voluntatis, vt valeat remota conditione: nisi conditio impossibilis legati apponatur in persona hæredis, vt Inst. de leg. §. fin.

b *Cogitatio est*] præsumptione iuris, sed & hac ratione cessante, idem est, vt puta, quia vellet aliquid agi. arg. inf. tit. 21. l. generaliter. & l. seq. itẽ non refert, quia credebant fortè conditionem esse possibilem, quæ erat impossibilis, quia errant in iure naturali. dic ergo hic maxime. Acc.

CVm ex vno] CASVS. Cum ex vno delicto plures actiones descendunt: omnibus potest agi, quod intelligas in eo, quod plus est in vna, quam in altera. & da exemplum in arboribus furtim cæsis. ex quo delicto plures actiones oriuntur vt inf. arb. furtim. cæsarum, l. 2. Fran.

c *Cum ex vno* aliud si ex diuersis, quia tũc in solidum quilibet agitur. vt inf. de priua. deli. l. nunquam & dic plenè, vt no. sup. nau. cau. stabu. l. idem. §. fi. Acc.

d *Cæsa dicuntur*] vt inf. arb. fur. cæsa. l. 1. & l. facienda. & l. sed si de arboribus.

e *Obtinuit*] Ad id, quod minus in vnã, quã in altera continetur, vt ff. vi. bo. rap. l. 1. & arg. inf. arbo. fur. cæsa. l. 2. & sic non ob. inf. eo. l. pe. & facit inf. de priua. delic. l. pe.

f *Constitutionibus. Quasi*] expressiuum est veritatis, & sic plana est hæc: nec obstat sup. de eo per què fac. est. l. fin. quæ est contra. & facit sup. eo. l. omnes, vel dic, quod non perpetuatur conuentio sola, sed transire facit ad hæredes. & sic non obstat dictum cõtrarium, vel dic, loquitur in annali. & prætoria. & libellus est Principi datus. vt C. quando li. princ. da. l. 1. & 2. vel dic. vt ff. si quis caut. l. si eum. §. qui iniuriarum. ibi, si non. &c. & facit sup. de inof. test. l. posthumus. in fi. & l. seq.

Vi seruum] CASVS. Seruum meum iniuriosè verberasti, ita quod ei rupisti brachium. Dicitur, quod teneris iniuriarum act. & Aquil. & vtraque potest intentari contra te, sed alij dicunt, q̃ vna electa, alia tollitur. Alij dicunt, q̃ si agatur Aquil. tollitur act. iniuriarum, aut econtra, verius autem est, quod & si agatur vna, altera possit intentari in id, quod plus est in ea.

g *Si is est*] Commodaui scholari librum, & cum contrectat ad alium vsum. Dicitur quod teneatur commodati. item condi. furtiua, & vna intentata, altera tollitur. Secundò dicit colonus subtraxit arbores fundi mei, vel aliquid aliud. Dicitur, quod teneatur condi. furtiua. item actio furti. item ex locato, & si agatur vna istarum, non tollitur actio. furti, sed inter se benè tolluntur. Itẽ Aquil. tollitur per actio. locati in hoc casu. Tertiò dicit, Commodaui tibi vestimenta, & tu ea fregisti, teneris commodati act. item Aquil. & si agã Aquil. tollitur act. commodati. secus econtra, nam in eo, quod vltra est Aquil. remanet post act. commodati. Fr.

6 † P. F. de ff. iniuriarum.

E *Iniuriosè*] ita, quòd rumpit brachium. Accur.

h *Consumi*] dicunt quidam, & malè.

i *Et hæc*] non solum aliæ superiores.

k *Sententia*] quòd teneatur Aquilia primò conuentus iniuriarum.

l *Rationabilius*] nunc solvit.

m *Exercere*] Sed nonne ad aliud, & aliud dantur, cum vna ad cõtumeliam, alia ad damnum datur? ergo vna alteram tollere non debet: cũ nec possit in vna venire, quod in altera cõtinetur. vt ff. ad l. Aqui. l. sed & si. §. 1 & inf. de iniu. l. ità apud. §. si quis verberato? Respon. imò potest. nam agendo iniuriarum, & iurando pro quanto nollet &c. potest etiam damni rationem petere. arg. ff. de vi, & vi ar. l. 1. §. illud vtique. & §. planè. sed & lex expressa est, quia venit in iniuriarũ actione. & dãnum. vt C. de iniur. l. dominum, sed aliud in actione de peculio, & tribu. quia tollũtur electione nõ considerato, quãtum per aliã exegit, vt ff. de tribu. l. quod in hærede. §. eligere, cum ibi ex cõtractu. hic ex maleficio loquatur. & facit ff. loca. l. si vulneraueris. & ff. cõmo. l. vnde quæritur. in fi. Itẽ no. hic q̃ alteram non exerceat, nisi in id, quod excedit. vt ff. de act. emp. l. prædia. Sed cõtra ff. de priua. delic. l. pen. Sol. hic loquitur, cum ex vno facto plures procedunt actiones. ibi ex diuersis, vt ibi diximus.

8 *Sunt.*

a *Surripuerit*] vtendo ad alium vſum.
b *Conditione*]furtiua : vt ſup. de condi. furt. l. qui furtum. Accurſius.
c *Hinc*, id eſt. ex ſupradicto reſponſo.
d *Conditione*] furtiua.
e *Non confunditur*].i. non tollitur : vt ſup. pro ſoc. l. rei communis. Sed contra, inf. de fur. l. ſi is cuius. Solu. vt ibi. Acc.
f *Miſcentur*].i. vna p alteră tollitur, & ſic intelligĕ. d. l. is cui⁹.
g *Aquilia*] vt tollatur per locati: & ècõtra: vt ſupra, loca. l. ſi vulneraueris.
h *Vtraque*] commodati, & Aqui. Ac.
i *Remanere*] aliàs ſine non: & aliàs non remanere, ſi habes, ſine non. nihil eſt contra: & tunc, g ſubijcit ſimplo ſubducto, locum non habet, ſ. petitio ſimpli, ſed huius actionis ſic. & ſic eſt argum. quòd iure actio. veniat. argu. C. de iudi. l. 1. ſi verò habeas cum non, quaſi dicat, non remanet petitio ſimpli: tunc benè ſtat litera ſequens: & innuit peti off. iudi. pro quo eſt etiam. C. depoſi. l. 4. ſed tunc eſt contra, ſu. commo. l. vnde q.
1† Aliàs nõ remanere, vt notat Ac. ſed & B. ait ſe libros amiſiſſe, nec repetiſſe nega nocè. ad 13. oppo. Aequitas q̃nque rigori prævalet.
k *Accedit*] repetitio triginta dierum.
l *In honorarijs*,].CASVS. Actiones honorariæ, item prætoriæ, quæ habent rei perſecu. compenſant, & poſt annum, cæteræ intra annum, & da exemplum, vt in gl. hic poſita. Secundò dicit, act. prætoriæ, quæ poſt annum non dantur: ſi vt certo nec in hæredem dentur, niſi vt lucrum, ſi quod eſt ab hærecõmod. ĩ de extorqueatur: vt eſt in act. de dolo, & interdicto, vnde vi. & in ſimilibus. Tertiò dicit, illę act. continent rei perſecuti, quibus proſequimur, quod ex patrimonio nobis abeſt, & da exemplum, vt in gl. Accur. quæ incipit: vt &c. Quartò dicit, q̃ act. reſciſſoria, id eſt, antiqua actio in rem, vel in pſonam, quæ reddiur ope reſtit. vluca. reſciſſa anno finitur: qa contra ius ciuile competit. Quinto dicit, eum Duumuiri accipiunt pecuniam mutuo nomine ciuitatis, & non eſt verſa in vtilitatem ciuitatis, tenẽtur ipſi Duumuiri etiã poſt annum, ſi autem eſſet verſa pecunia in vtilitatem ciuitatis: tunc teneturciuitas etiam poſt annum, ad illam pecuniam reddendam. Franc.

Actiones pœnę rei perſecutoriæ regulariter sũt perpetuæ: pœnales verò annales ſunt.

l *In honorarijs*, i.in prætorijs. Hic no. duas regulas. Prima, q̃ prætoriæ rei perſecutoriæ ſunt perpetuæ, vt quorũ bonorum, Pub. & ſimiles: vt inf. ea. l. illæ autem: ſed hoc fallit in ædilitijs, vt rẽdhibitor. quæ ſex menſibus: & quãto mi. quæ anno. durat: vt ſup. de ædil. edi. l. ſciendũ eſt, §. ſi. & l. ſi venditor, & l. quod ſi nolit. §. ſi quis: ſed illud ideo, quia ex̃ ius ciuile dantur. Item eodem modo rñdetur ex̃. ea. l. §. ſed cum reſciſſa. Item fallit hęc regula. ſup. quod fal. tut. auth. l. huius actionis. §. has actiones: ſed rñdeo: illa in dolo cõcipiũ, qđ eſt delictum, & ſic patet q̃ illa regula habet locum in aliis perſecutorijs tantum, quæ non ſunt ex maleficio. Itẽ eodẽ modo reſponderi poteſt ſup. q̃ in fraud. credit. l. qui autem, §. ſi. & l. ait Prætor. §. annus, licet alij reſpondeant, qđ illud in eo, quod non peruenit, per l. eandem, ait Prætor. §. pen. Item fallit. C. de dolo, l. ſi. ſed ibi eſt delictum. Itẽ fallit ſu. de eo, per quem fact. erit. l. j. §. pe Sol. vt ibi Itẽ fallit. C. vnde vi. l. vi pulſos, & ſup. de vi. & vi ar. l. 1. in prin. ſed & ibi eſt delictum. Item fallit ſup. de alie. iud. mu. ca. l. ſed. l. nõ ſolum, §. ſi. ſed ibi vertitur delictum. ſic & fallit in omnibus alijs perſecutorijs prætorijs, quibus vertitur delictum: ſicque regula remanet in his, in quibus delictum nõ vertitur, vt in prædictis legibus patet, & infra eadem, l. §. illę. Secunda regula eſt, quod cæteræ prætoriæ, id eſt, pœnales, vel etiam non pœnales, dummodò ex delicto, ſint annales. quia & tantum durabat Prætoris imperium: vt hic, & Inſtit. de perpe. act. in princ. & ſunt exempla in alijs. cor. vt ſupra de iuriſdict. omnium iudic. l. ſi quis id. item ſup. de in ius vocan. l. penultima. Item inf. de pop. act. l. ſi. & ſup. de his qui deiec. vel effu. l. ſi verò. §. Prætor. & §. fin. ſed & hoc fallit, vt in act. furti manifeſti: quia licet ſit prætoria, non tamen tollitur anno: ſed perpetuò durat de eo, quod peruenit, quia abſurdũ. &c. vt Inſtitu. de perpe. & temp. actio. circa princ. & eſt fortè ratio frequẽtia furtorum: vt argum. inf. de pœnis, aut facta §. ſi. Adijcitur tertia regula, quia illa, quæ ſub ſecunda regula continentur, non dantur in hæredem: vt eiſdem exemplis probatur: niſi ad hæredem peruenit, vt exemplificat in act. de dolo: vt hic, & ſup de dolo. l. inaqui. & in interdicto vnde vi: vt hic, & d. l. vi pulſos, ſunt enim turpia lucra hæredibus extorquenda: vt ſup. de calum. l. in hæredem. Item quod ſubijcit de ſimilibus, da exemplum ex edicto de calum vt ſup de calum. l. 1. & l in hæredem, & alia multa, quæ magis laborioſa ſunt, quã ſubtile eſt inuenire in caſu ſũ ad hæredem peruenit, & ſi non tenetur: vt j. vi. bo. rap. l. 2. §. ſi. itẽ in alio: vt ſup. de calum. l. hæc actio.

Actio iniuriarum an ſit pœnalis.

m *Poſt annum*]vt in actio. de neg. geſt. & de peculio. Ac.
n *Cætera*, prætoriæ. Accur.
o *Non dantur*]vt pœnales. Accur.
p *Ei* id eſt, ab hærede.
q *Ex patrimonio*]quia promiſit mihi decem defunctus, cui ſuccedit aliquis de iure prętorio: nam rei perſecutionẽ continet, non pœnã, ſũ Io. Sed quid ad rhombum, cum de prętorijs hic dicat? Reſp. Io. quia qualitas actionis variatur, ex variatione debitoris: vt ſu. de noxa. l. electio. §. itẽ ſi ex pluribus. Item quid de actio. iniuriarum? vt nõ pœnalis: quia nec in duplum, vel in triplum, vel quadruplum datur, vel die dupliciter dici pœnalem: primo quia tibi non adeſt. ſecundò quia mihi non abeſt ex patrimonio. Accur.
r *Publiciana*]ista prætoria, & rei perſecutoria.
ſ *Vendicationis datur*]vt ſup. de Publi. l. eum. §. Publician a.
t *Redditur*] actio in rem, vel perſonalis: prout erat prius, quæ

¶ Si is, cui rem commodauero, eam ſurripuerit, [a] tenebitur quidem, & commodati actione, & condictione: [b] ſed altera actio alterã perimit, aut ipſo iure, aut per exceptionẽ, quod eſt tutius.

¶ Hinc [c] de colono reſponsũ eſt, ſi aliq̃d ex fundo tuo ſubtraxerit, teneri eum, & condictione, [d] & furti, quin etiam ex locato. Et pœna quidem furti non confunditur, [e] illæ autem inter ſe miſcentur, [f] & hoc in legis Aquilię [g] actione dicitur, ſi tibi commodauero veſtimenta, & tu ea ruperis, vtræque [h] enim actiones rei perſecutionem continent. Et quidem poſt legis Aquiliæ actionem vtique commodati finietur, poſt commodati autem an Aquilia remaneat in eo, quod in repetitione triginta dierum amplius eſt, dubitatur. Sed verius eſt [i] † remanere: [i] quia ſimplo accedit, [k] & ſimplo ſubducto locum nõ habet.

Primò ponit vnam regulã, in actionibus præcrijs perſecutorijs. Secundò ponit vnam regulam in actionibus pœnalibus. Tertiò ponit unam regulã qualiter tranſeant actiones cõtra hæredes. Quartò ponit exẽplum de actionibus perſecutorijs, quæ dantur contra ius ciuile, ſecunda ibi, cæteræ, tertia ibi, Honorariæ quarta ibi, Illæ autem quinta ibi, Sed cum reſciſſa. Bart.

Idem. [2] †

LEX XXXIV.

IN honorarijs [l] actionibus ſic eſſe definiendũ Caſſius ait, vt quæ rei perſecutionem habent, hæ etiam poſt annum [m] darentur, cæterę [n] intra annum. Honorariæ autem, quæ poſt annum non dantur, [o] nec in hæredem dandæ ſunt, vt tamen lucrum ei [p] extorqueatur, ſicut fit in actione doli mali, & in interdicto. Vnde vi, & ſimilibus. Illæ autem rei perſecutionem continẽt, quibus perſequitur, quod ex patrimonio [q] nobis abeſt, vt cũ agimus cum bonorum poſſeſſore debitoris noſtri, item Publiciana, [r] quæ ad exemplum 3 † vendicationis datur. [s] Sed cum reſciſſa vſucapione redditur, [t] anno finitur, quia contra ius ciuile datur.

2 † l. 1. ad edict. Prętor. P. F.

3 † Vindicationis ĩ P. F.

verius est, & hoc nisi recuperauerit bona, vel per eũ steterit, vt ff. de sen. pas. l. si deportatus, & l. in insulam, vel quæ tã partem bonorũ, non dico rem singulatem, vel res singulares, vt C. de sen. pas. l. 4. & Inst. de fideic. hęre. §. si quis vna. Sed qd de eo, qui a morte suscitatur? forte aliud quia recuperat bona: 1 vt no. sup. de leg. & sena. consul. l. ex his. Acc.

1 Adde q̃ Ang. in l. marito. ff. sol. matr. tenet contra hãc gl. non tamẽ recedas ab ea, pea q̃ notaui in l. ea. q̃ ratio in apostil. eo. ver. inf. de regu. iur.

NOn *solum*] CASVS. Stipulatio sub impossibili conditione facta non tenet. idem in omni alio contractu, vt emptione, locatione, & similibus contractibus. Franc.

Impossibilis cõditio vitiat omnem contractum, quia hoc tacitè videtur agi inter contrahentes, vt non valeat: cum impossibilis conditio contractui apponitur. h. d.

Martianus. 1 †

LEX XXX.

NOn solum * stipulationes impossibili conditioni [a] applicatæ, nullius momenti sunt, sed etiam cæteri quoq; contractus, velut emptiones, locationes, impossibili conditione interposita, æquè nullius momenti sunt, quia in ea re, quæ ex duorum pluriumve consensu agitur, omnium voluntas spectatur: quorum proculdubio in huiusmodi actu talis cogitatio [b] est, vt nihil agi existiment apposita ea conditione, quam sciant esse impossibilem.

Hermogenianus. 2 †

LEX XXXI.

CVm ex vno [c] delicto plures nascuntur actiones, sicut euenit, cum arbores furtim cæsę dicuntur, [d] omnibus experiri permitti, post magnas varietates obtinuit. [e]

Actiones pœnales trãseunt in hæredes litecontestata cũ defuncto: aliàs non. h. d.

Paulus lib. 3. decret.

LEX XXXII.

CONstitutionibus, quibus ostenditur hæredes pœna non teneri, placuit, si viuus conuentus fuerat, etiam pœnæ persecutionem 3 † remissam non videri, quasi [f] lite contestata cum mortuo.

Propter seruum cæsum cõpetunt duæ actiones, iniuriarum. s. & Aquiliæ, & si altũ fuerit vna, agetur altera in id, quod plus est in ea. h. d.

Idem lib. sing. de concurrentibus actionibus.

LEX XXXIII.

QVi seruum alienum iniuriosè [g] verberat, ex vno facto incidit; & in 4 † Aquiliam, & in actionem iniuriarum. Iniuria enim ex affectu fit: damnum ex culpa, & ideo possunt vtręque competere. Sed quidam aiunt, altera electa alteram consumi. [h] Alij per legem Aquiliã actionem iniuriarũ consumi: quoniam desijt bonum, & æquũ esse, iniuriarum 5 † condemnari eum, qui æstimationẽ præstitit, sed si ante iniuriarum actum esset, teneri eũ ex lege Aquilia. Sed & hæc [i] sententia [k] per Prætorem inhibenda est: nisi in id, quod amplius ex lege Aquilia competit, agatur. Rationabilius [l] itaque est eam admitti sententiam, vt liceat ei, quam voluerit actionem prius exercere. [m] Quod autem amplius in altera est, etiam consequi.

3 † Anto. Aug. emẽda. li. i. c. 2. ex P. F. legẽdum admonet transmissam videri Halo. aũt legit trãsmissã nõ videri.

4 † P. F. de ẽ. in. ac. vt illud ✠ xi mum.

5 † P. F. de est, iniuriarum.

Actio de peculio & tributoria an tollant electione

a *Conditioni*] in faciendo appositæ: alias secus. si in non faciendo. vt ff. tit. 1. l. impossibilis, & l. stipulatio hoc modo, & l. in illa. ff. in fi. & facit Inst. de inuti. stipula. §. si impossibilis, & sup. si cer. pet. l. certi condictio. & item quæri. & ff. de reg. iur. l. impossibilium, & ẽ. eo. l. 1. & fi. id. & s. de sta. lib. l. cum hæres, §. non est, sed contra. C. de condi. ob can. l. si militẽ, vbi ex donatione facta, sub impossibili cond. s. vt miles fit procurator, datur actio, sine repetitio, sed ibi re fuit obligatio: hic consensu, vel dic, vt ibi. Item contra Inst. de hære. inst. i. § impossibilis. s. sed ibi fauore vltimæ voluntatis, vt valeat remota conditione: nisi conditio impossibilis legati apponatur in persona hæredis, vt Inst. de leg. §. fin.

b *Cogitatio est*] præsumptione iuris, sed & hac ratione cessante, idem est, vt puta, quia vellet aliquid agi. arg. inf. tit. 1. d. generaliter. & l. seq. tẽ non refert, quia credebant forte conditionem esse possibilem, quæ erat impossibilis, quia erant in iure naturali. die ergo hic maxime. Acc.

CVm *ex vno*] CASVS. Cum ex vno delicto plures actiones descendunt: omnibus potest agi. quod intelligas in eo, quod plus est in vna, quam in altera. & da exemplum in arboribus furtim cæsis. ex quo delicto plures actiones oriuntur vt inf. arb. furtim cæsarum. l. 1. Fran.

c *Cum ex vno* aliud si ex diuersis, quia tũc in solidum qualibet agitur. vt inf. de priua deli. l. nunquam & dic plenè, vt no. sup. nau. cau. tabu. l. idem. §. fi. Acc.

d *Cæsa dicuntur*] vt inf. arb. fur. cæsa. l. 1. & l. facienda, & l. sed si de arboribus.

e *Obtinuit*] Ad id, quod minus in vnã, quã in altera continetur. vt ff. vi. bo. rap. l. 1. & arg. inf. arbo. fur. cæsa. l. 1. & sic non ob. inf. eo. l. pe. & facit inf. de priua. delic. l. pe.

f CONstitutionibus. *Quasi* expressiuum est veritatis, & sic plana est hæc: nec obstat sup. de eo per quẽ fac. est. l. fin. quæ est contra, & facit sup. eo. l. omnes, vel dic, quod non perpetuatur conuentio sola, sed transire facit ad hæredes, & sic non obstat dictum cõtrarium, vel dic, loquitur in annali. & prætoria. & libellus est Principi datus. vt C. quando li. princ. da. l. 1. & 2. vel dic, vt ẽ. si quis caut. l. si eum, §. qui iniuriarum, tbi, si non, &c. & facit sup. de inof. test. l. postbu-

Qvs. in fi. & l. sequen.

Vi seruum] CASVS. Seruum meum iniuriosè verberasti, ita quod ei rupisti brachium. Dicitur, quod teneris iniuriarum act. & Aquil. & vtraque potest intentari contra te, sed alij dicunt, q̃ vna electa, alia tollitur. Alij dicunt, q̃ si agatur Aquil. tollitur act. iniuriarum, aut econtra, verius autem est, quod & si agatur vna, altera possit intentari in id, quod plus est in ea.

¶ *Si tecum*] Commodaui scholari librum, & eum contrectat ad alium vsum. Dicitur quod teneatur commodati. item condi. furtiua, & vna intentata, altera tollitur. Secundo dicit colonus subtraxit arbores fundi mei vel aliquid aliud. Dicitur, quod teneatur condi. furtiua. item actio furti. item ex locato, & si agatur vna istarum, non tollitur actio. furti, sed inter se bene tolluntur. Itẽ Aquil. tollitur per actio. locati in hoc casu. Tertiò dicit, Commodaui tibi vestimenta, & tu ea fregisti, teneris commodati act. item Aquil. & si agat Aquil. tollitur act. commodati. secus econtra, nam in eo, quod vltra est ĩ Aquil. remanet post act. commodati. Fr.

g *Verberat*] ita, quòd rumpit brachium. Accur.

h *Consumi*] dicunt quidam, & malè.

i *Et hæc*] non solum aliæ superiores.

k *Sententia*] quòd teneatur Aquilia primò conuentus iniuriarum.

l *Rationabilius*] nunc soluit.

m *Exercere*] Sed nonne ad aliud, & aliud dantur, cum vna ad cõtumeliam, alia ad damnum datur? ergo vna alteram tollere non debet: cũ nec possit in vna venire, quod in altera cõtinetur. vt ẽ. ad l. Aqui. l. sed & si. §. 1 & inf. de iniu. l. itẽ apud. §. si quis verberato? Respon, imò potest. nam agendo iniuriarum, & iurando pro quanto nollet &c. potest etiam damni rationem petere. arg. ẽ. de vi, & vi ar. l. 1. §. illud vtique. & §. planè. sed & lex expressa est, quia venit in iniuriarũ actione. & dãnum. vt C. de iniur. l. dominum, sed aliud in actione de peculio, & tribu. quia tollũtur electione nõ considerato, quãtum per aliã exegit, vt ẽ. de tribu. l. quod in hærede. §. eligere. cum ibi ex cõtractu. hic ex maleficio loquatur. & facit ẽ. loca. l. si vulnerauerit. & ẽ. cõmo. l. vnde quæritur. in fi. Itẽ no. hic q̃ alteram non exercet, nisi in id. quod excedit. vt ẽ. de act. emp. l. prædia. Sed cõtra ff. de priua. delic. l. pen. Sol. hic loquitur, cum ex vno facto plures procedunt actiones, ibi ex diuersis, vt ibi diximus.

a *Satis-*

a *Surripuerit*] vtendo ad alium vſum.
b *Condictione*]furtiua : vt ſup. de condi. furt. l. qui furtum. Accurſius.
c *Hinc*, id eſt, ex ſupradicto reſponſo.
d *Condictione*] furtiua.
e *Non confunditur*].i. non tollitur : vt ſup. pro ſoc. l. rei communis. Sed contra, inf. de fur. l ſi is cuius. Solu. vt ibi. Acc.
f *Miſcentur*].i. vna p alteră tollitur, & ſic intelligiſ. d. l. is cui⁹.
g *Aquilię*] vt tollatur per locati: & ècõtra: vt ſupra. loca. l. ſi vulneraueris.
h *Vtraque*] commodati & Aqui. Ac.
i *Remanere*] aliàs ſine non : & aliàs non remanere, ſi habes. ſine non. nihil eſt contra : & tunc ꝙ ſubijcit ſimplo ſubducto, locum non habet, ſ. petitio ſimpli. ſed huius actionis ſic. & ſic eſt argum. quòd iure actio. veniat. argu. C. de iudi. l. 1. ſi verò habeas cum non, quaſi dicat, non remanet petitio ſimpli : tunc benè ſtat littera ſequens : & innuit peti off. iudi. pro quo eſt etiam. C. depoſi. l. 4. ſed tunc eſt contra, ſu. commo. l. vnde q.

¶ Si is, cui rem commodauero, eam ſurripuerit, [a] tenebitur quidem, & commodati actione, & condictione: [b] ſed altera actio alterâ perimit, aut ipſo iure, aut per exceptionẽ, quod eſt tutius.

¶ Hinc [c] de colono reſponſũ eſt, ſi aliq̃d ex fundo tuo ſubtraxerit, teneri eum, & condictione, [d] & furti, quin etiam ex locato. Et pœna quidem furti non confunditur, [e] illæ autem inter ſe miſcentur, [f] & hoc in legis Aquiliç [g] actione dicitur, ſi tibi commodauero veſtimenta, & tu ea ruperis, vtræque [h] enim actiones rei perſecutionem continent. Et quidem poſt legis Aquiliæ actionem vtique commodati finietur, poſt commodati autem an Aquilia remaneat in eo, quod in repetitione triginta dierum amplius eſt, dubitatur. Sed verius eſt † [i] remanere: [i] quia ſimplo accedit, [k] & ſimplo ſubducto locum nõ habet.

Primò ponit vnam regulã, in actionibus prætorijs perſecutorijs. Secundò ponit vnam regulam in actionibus pœnalibus. Tertiò ponit unam regulã qualiter tranſeant actiones cõtra heredes. Quartò ponit exẽplum de actionibus perſecutorijs, quæ dantur contra ius ciuile, ſecunda ibi, cæterę, tertia ibi, Honorariæ quarta ibi, Ille autem quinta ibi, Sed cum reſciſſa. Bart.

Idem. [2] †

LEX XXXIV.

IN honorarijs [l] actionibus ſic eſſe definiendũ Caſſius ait, vt quæ rei perſecutionem habent, hæ etiam poſt annum [m] darentur, cæterę [n] intra annum. Honorariæ autem, quæ poſt annum non dantur, [o] nec in hæredem dandæ ſunt, vt tamen lucrum ei [p] extorqueatur, ſicut fit in actione doli mali, & in interdicto. Vnde vi, & ſimilibus. Illæ autem rei perſecutionem continẽt, quibus perſequitur, quod ex patrimonio [q] nobis abeſt, vt cũ agimus cum bonorum poſſeſſore debitoris noſtri, item Publiciana, [r] quæ ad exemplum 3 † vendicationis datur. [s] Sed cum reſciſſa vſucapione redditur, [t] anno finitur, quia contra ius ciuile datur.

2 Illi. 1. ad edict. Prętor. P. F.

3 † Vindicationis ĩ P. F.

1 † Aliàs nõ remanere, vt de ſtricto iure, ibi de æquitate, quæ notat Ac. præualet: vt C. de iur. male An dri. l. placuit. Item cõtra. ſup. ad leg. Aquil. lib. 1. c. 3. l. item Mela. §. ſi plures. in fin. Sol. vt ibi, ait ſe libros antiquos inſpexiſſe, nec repetitionẽ negationẽ, ad cõmod. ĩ 13. oppo. Acquitas ſtrictique iuris præualet.

2 † Aliàs ſtatur, in fin. Sol. hic de ſtricto iure, ibi de æquitate, quæ præualet: vt C. de iur. male An dri. l. placuit. Item cõtra. ſup. ad leg. Aquil. lib. 1. c. 3. l. item Mela. §. ſi plures. in fin. Sol. vt ibi, Accur.

k *Accedit*] repetitio triginta dierum.

l *In honorarijs*,].i. in prætorijs. Hic no. duas regulas. Primo ꝙ prætoriæ rei perſecutoriæ ſunt perpetuæ: vt quorũ bonorum, Pub. & ſimiles: vt inf. ea. l. illæ autem: ſed hoc fallit in ædilitijs: vt rẽdhibitor. quæ ſex menſibus: & quãto mi. quæ anno. durat: vt ſup. de ædil. edi. l. ſciendũ eſt. §. ſi. & l. ſi venditor. & l. quod ſi nolit. §. ſi quis: ſed illud ideo, quia ĩ ius ciuile dantur. Item eodem modo rẽdetur ĩ. ea. l. ſ. ſed cum reſciſſa. Item fallit hęc regula. ſup. quod fal. tut. aurh. l. huius actionis. §. has actiones: ſed rñdeo: illa in dolo cõcipit, qđ eſt delictum. & ſic patet ꝙ illa regula habet locum in illis perſecutorijs tantum, quæ non ſunt ex maleficio. Itẽ eodẽ modo reſponderi poteſt ſup. q̃ in fraud. credit. l. qui autem. §. ſi. & l. ait Prætor. §. annus. licet alij reſpondeant, q̃ illud in eo, quod non peruenit. per l. eandem, ait Prætor. §. pen. Item fallit. C. de dolo. l. ſi. ſed ibi eſt delictum. Itẽ fallit ſu. de eo, per quem fact. erit. l. j. §. pe Sol. vt ibi Itẽ fallit. C. vnde vi. l. vi pulſos, & ſup. de vi. & vi ar. l. 1. in prin. ſed & ibi eſt delictum. Item fallit ſup. de alie. iud. mu. cau. fac. l. nõ ſolum. §. ſi. ſed ibi vertitur delictum. ſic & fallit in omnibus alijs petitionibus prætorijs, quibus vertitur delictum : ſicque regula remanet in his, in quibus delictum nõ vertitur. vt in prædictis legibus patet, & infra eadem. l. §. illę. Secunda regula eſt, quod cæteræ prætoriæ, id eſt, pœnales, vel etiam non pœnales, dummodò ex delicto, ſint annales. quia & tantum durabat Prætoris imperium: vt hic. & Inſtit. de perpe. act. in princ. & ſunt exempla in albo. cor. vt ſupra de iuriſdict. omnium iudic. l. ſi quis id. item ſup. de in ius vocan. l. penultima. Item inf. de pop. act. l. ſi. & ſup. de his qui deiec. vel effu. l. ſi verò. §. Prætor. & §. fin. ſed & hoc fallit, vt in act. furti manifeſti: quia licet ſit prætoria non tamen tollitur anno: ſed perpetuò durat de eo, quod peruenit, quia abſurdũ. &c. vt Inſtitu. de perpe. & temp. actio. circa princ. & eſt fortè ratio frequẽtia furtorum: vt argum. inf. de pœnis, aut facta. §. ſi. Adijcitur tertia regula, quia illa, quæ ſub ſecunda regula continentur, non dantur in l. hæredem: vt eiſdem exemplis probatur: niſi ad hæredem peruenit, vt exemplificat in act. de dolo: vt hic. & ſup de dolo. l. itaq. & in interdicto vnde vi: vt hic. & d. l. vi pulſos, ſunt enim turpia lucra hæredibus extorquenda: vt ſup. de calum. l. in hæredem. Item quod ſubijcit de ſimilibus, da exemplum ex edicto de calum vt ſup. de calum. l. 1. & l in hæredem, & alia multa, quæ magis laborioſum, quã ſubtile eſt inuenire: in caſu ĩ ad hæredem peruenit, & ĩ non tenetur: vt ĩ. vi. bo. rap. l. 2. §. ſi. itẽ in alio: vt ſup. de calum. l. hæc actio.

Actiones prętoriæ rei perſecutoriæ regulariter ſũt perpetuæ: pœnales verò annales ſunt.

Actio iniuriarum an ſit pœnalis.

m *Poſt annum*]vt in actio. de neg. geſt. & de peculio. Ac.
n *Cæterę* ,prætoriæ. Accur.
o *Non dantur*]vt pœnales. Accur.
p *Ex id eſt*, ab hærede.
q *Ex patrimonio*]quia promiſit mihi decem defunctus, cui ſuccedit aliquis de iure prętorio: nam rei perſecutionẽ continet non pœnã ſim. Io. Sęd quid ad rhombum, cum de prętorijs hic dicat? Reſp. Io. quia qualitas actionis variatur, ex variatione debitoris: vt ſu. de noxa. l. electio. ĩ. itẽ ſi ex plurib. Item quid de actio. iniuriarum? vt nõ pœnalis: quia nec in duplum, vel in triplum, vel quadruplum datur, vel dic duplicitèr dici pœnalem: primo quia tibi non adeſt: ſecundò quia mihi non abeſt ex patrimonio. Accur.
r *Publiciana* ,iſta prætoria, & rei perſecutoria.
ſ *Vendicationi datur*]vt ſup. de Publ. l. eum. §. Publiciana.
t *Redditur*] actio in rem, vel perſonalis: prout erat prius, quæ

quæ dicitur rescissoria: de qua dicitur Instit. de actio. §. sed istæ. & C. ex qb. cau. ma. l. fi. melius dixisset, de per. in integ. restit. quam de actio. rescissoria: sed & hoc admitto: quia tum post reuersionem habeat ipsam: sed inefficacè. nisi petat integ. restit. intra annum. si verò petierit, anno finitur, vel dic. quod habeat eam petita restit. sed nisi lis super ea contestetur, tollitur anno. & hodie quadriēnio: vt C. de temp. in integ. restit. l. fi.

1 † Aliàs Vlp. li. 2. ad edict. P.F.

a *In Duumuiros*] i. magistratus municipales. vel magistratus ciuitatis: vt C. de iudi. l. fi. Hi enim tenentur etiam post annum: licet officium eorum anno finiatur: qđ accipe quando non est versa in vtilitatem ciuitatis: aliàs non ipse, sed ciuitas. vt subijcit, vt sup. si certum pet. l. ciuitas. & si quis cau. l. fin. & hoc ad instar tutoris, & pupilli: vt C. de iu. Reipublicæ, l. Rempublicam, lib. 11. nam & ille necessariò subijt munus, vt tutor: vt in Authē. de defen. ciuit. §. penult. Est tamen aliqua contra, quod etiam finito officio teneatur: vt inf. de admin. ad ciui. perti. l 3. §. in eum: sed ex eod. §. in fin. dico contra, & ibi in princ. animo nouandi promiserat, & animo liberandi ciuitatem, item impropriè ponitur Respubli. vt inf. de verb. signific. l. eum qui vectigal. & sup. ex quib. cau. ma. l. sed si per Prætorem, §. item inquit: nam de alia quàm Romana habes necesse dicere, per id quod dicit Duumuiros.

2 † aliàs 4. ad edictū Prætо. P.F.

* Vide Alcia. li. 12. Parer. c. 9.

¶ In Duumuiros,[a] & in Rempublicam etiā post annū actio datur, ex contractu magistratuum municipalium.

Idem. 1 †

LEX XXXV.

CEssat ignominia [b] in condictionibus, quamuis ex famosis causis pendeant.[c]

Vlpianus lib. 3. 2 †

LEX XXXVI.

ACtionis verbo [d] * continetur in rem, in personā, directa, [e] vtilis, [f] præiudicium, [g] sicut ait Pomponius. Stipulationes etiam, quæ prætoriæ sunt, quia actionum instar obtinent, [h] vt damni infecti, legatorum, & siquæ sunt similes. [i] Interdicta [k], quoq; actionis verbo continentur.

¶ Mixtæ [l] sunt actiones, in quibus vterque actor est, vt puta Finium regundorum, Familiæ erciscundæ, Communi diuidundo, interdictum vti possidetis, & 3 † Vtrobi.

Idem lib. 3. 4 †

3 † Vtrubi. P.F.

4 † Aliàs Paulus li. 3. ad edi. P.F.

Cessat.] CASVS. Condemnatus in condi. furtiua, vel simili non infamatur Fran. Accur.

b *Cessat ignominia*] id est infamia.

Actiones famosę personales sunt.

c *Pendeant*] vt condictio furtiua: sed tamen grauatur eius opinio, vt sup. de obsequijs, l honori. & facit sup. de vi. & vi arm. l. neque. & nota. quod omnes sunt personales: vt Instit. de ac. §. appellamus.

Actionis verbo.] CASVS. Hoc vocabulum actio largissimè acceptum comprahendit act. in rem, item act. in personam, directas, & vtiles, & præiudiciales, item stipulationes prætorias, vt damni infecti. Item stipulationes legatorum & similes, item interdicta. Secundò dicit, quædam act. sunt mixtæ, in quibus quilibet est actor, & reus: vt est actio finium regundorum, & similes. Fran.

d *Actionis verbo*] largissimè accepto. sic sup. de dolo. l. & elegantet. in princ. & inf. de verb. sign. l. pecuniæ §. actionis, & facit §. eo. l. actio. cōiunge. l. j. de eden. & l. j de except. Ac.

e *Directa*] quæ ex mente & verbis legis: vtilis, quæ ex mente tantum: vt sup. si qua pau. fe. dic. l. 1. in princ. & l. fin. Item exemplum. C. de hær. ven. l. emptor.

f *Vtilis*] actio.

g *Præiudicium*] id est præiudicialis actio: vt Instit. de actio. §. præiudiciales.

h *Obtinent*] & sic no. quod nihil est id. cui idipsum simile est. vt inf. rē ra. habe l. nō solū, & inf. de prætо. stipu. l. 1. §. 2.

i *Similes*] vt de dupla: vt inf. de cuic. l. 2.

K *Interdicta*] quæ non sunt actiones, sed vim actionum haben: & dicuntur interdicta, a inter duos redditа: vt sup. vti possi. l. 1. Accur.

l *Mixtæ*] aliàs dicuntur mixtæ id est, in rem, & in personam, vt Instit. eo. §. mixtæ, & facit ad §. sup. fam. erc. l. inter coheredes. & sup. de interdi l interdictorum, & sup. de iud. l. in tribus. & sup. vti possi. l. si duo §. 1.

NOn *figura*] De obligatione literatā dicit hæc lex. vt ipsa fiatur non figura, s. sola, nā & figura, & orō. quam exprimit figura literarum, inducit hanc obligationem: imò magis ibi operatur figura, cum ex ea dicatur obligatio literarum. Alij dicunt, q figura nil operatur, quod non placet: qa eadem rōne habent necesse dicere, quod verba non obligent, sed intellectus verborum tantum: quod non est verum: nam quod ibi. s. in stipulatione, verba, hic scriptura debet operari. m *Sed oratione*] nec oratione sola sine literis hæc enim duo faciunt eā efficacē. n *Quæ nus*] i. quia. o *Quod*] lapso biennio: vt Institu. de li. oblig.

* Ad intel. huius l. vid For. Garc. in l. si vnus, §. pactus, n. 54. sup. de pact.

5 † lib. 1. ad edict. Prouinciale, al. Scæuola.

p *Scriptura*] realiter, vel q̄tum ad officiū. q *Verbis*] quibus fit stipulatio. Acc.

6 † li. 11. ad edict. P.F.

* Iste text. est sin. & vnicus in iure, ad hoc. q̄p hereditas vr grauari, qñ hæres grauatur sub nomine appellatiuo. Vnde omnis succedēs in hæreditate, vr ex hoc grauatus. Bolog.

7 † li. 22. ad edict. P.F.

LEX XXXVII.

NOn * figura literarum, sed oratione, [m] quā exprimunt literæ, obligamur: quatenus [n] placuit non minus valere, quod [o] scriptura, [p] quā quod vocibus [q] lingua figuratis significaretur.

Cæs. 5 †

LEX XXXVIII.

FIliusfamilias ex omnibus [r] causis tanquam paterfamilias obligatur: [s] & ob id agi [t] cum eo tanquam cum patrefamilias [u] potest. [x]

Paulus. 6 †

LEX XXXIX.

HAereditariarū [y] * actionum loco [z] habentur & legata, [a] quamuis ab hærede cœperint. [b]

Idem. 7 †

LEX XL.

QVoties [c] lex [d] obligationem introducit, nisi nominatim cauerit, vt sola ea [e] actione [f] vtamur, etiam veteres [g] eo nomine actiones cō-

Filiusfamilias] CASVS. Filiusfamilias obligatur ex oib. cōtib. tanquā homo sui iuris: & ob id cū eo potest agi. Franc.

r *Ex omnibus*] descēdentib. ex contractibus, vel ex maleficio, vel quasi.

s *Obligatur*] i solidū.

t *Ob id agi*] vt ff. de noxa. l. quoties, & l. seq. & ff. de iud. l. tā ex. & de edēdo. l. Prætor. §. sed & si filius, & ff. de pec. l. si qs cū filio. & l. & ideo. sed fallit ff. de politi. l. si qs tem. §. voto. Item sup. ad Mac. per totum: quæ sunt ff. sed hodie ad exercitium p̄t competit: vt C. de bo. ma. l. 1 & de bo. q̄ lib. l. fi.

u *Cum paterfamilias*] vt puta in solidum viuente patre.

x *Potest*] an ē contia agat, dic vt sup. eo. l. filius.

Hæreditariarum.] CASVS. Legatarij dicuntur creditores hæreditarij: & act. eis competentes hæreditariæ dicuntur. Fran.

y *Hæreditariarum*] hæreditariam vocat, qua tenetur hæreditas.

z *Loco*] legatarij. ergo & fideicommissa. creditores dici p̄nt hæreditarij, si inter eos controuersia sit de legatis soluendis sibi. si autem inter creditores, & eos potiores sunt creditores: vt ff. de separa. l. creditoribus. & l. quoties, & C. de iu. delib. l. ij. §. sed & si legatarij.

a *Et legata*] pura, non conditionalia: vt inf. de his cui.

b *Cœperint*] hoc faciebat dubium: sed vtrobiq; hæres ex causa hæreditatis tenetur.

c *Quoties*] exemplum: si quis à non dño emerit bona fide. & per traditionē accepit, & nondum sit vsucaptū: si cadat à possessione, hēt Pub. aliud exemplū ait Prætor: si qd dolo malo factū esse dicetur: si alia actio ñ sit de dolo dabo: sed illud vbi lex inducit nouā. & non remouet veterem. vtraq; agi potest. vt C. de petit hær. l. fi. in fi. Accur.

d *Lex*] siue vetus siue noua.

e *Ea*] de qua in lege continetur.

f *Actione*] quam introduxit: vt patet in constituta, reiecta receptitia: vt C. de consti. pe. l. 2. item in act. ex stipul. reiecta rei vxo. act. vt C. de rei vxo. act. l. 1. in prin. item obtinet hoc qñando ex vno facto: vt sup. eo. l. cum ex vno.

g *Veteres*] si tale sit negotium, vbi & veteres competunt: vt C. de sepul. vio. l. q̄ sepulchra, in fi. & ff. de reg. iu. l. quoties dupli-

duplici. & ī. de rond. ex leg. l. 1. Item est exemplū de cōdi. ex l. noua, & antiqua & hypothecaria. q̄ dat creditoribus ad reuocandas res datas in solu. ū ab hīde vt C. de iure del. l. fi. S. licentia. Iuē exēptū est C. de pet. hær. l. fi. vbi est negot. gest. & ex l. condictio. Item de act. aub. iur. ex l. noua in locum Aquil. antiquæ.

a *Act. non competere*] dicebant.

b *Si ex eodem facto*] id est delicto.

c *Competant*] veluti Aquil. & iniu. vt sup. eo. l. cum ex vno, & l. qui seruum.

d *Postea*] Quàm vna sit actum, cum iam alia esset actū: vel postea in seq. iudicio.

e *Potius*] s. quàm cōtrarium.

f *Minus est*] in posteriori. Azo.

g *Consequatur*] .s. qđ tātum venit in priori, & facit inf. vi. bo. ra. l. 1. Acc.

Si cui] CASVS. Legatarius conditionalis non dī creditor, nisi prius existat conditio, sed ille, qui stipulatur sibi decem dari sub condi. creditor dicitur ēt interim. Vltimò dicit, Creditor ille dī, qui habet aliquam act. saltem ciuilem, quæ excep. nō possit tolli: vel honorariā: vel to factū extraordinariā, de qua habes C. de sacros. eccl. l. sancimus. Fr.

h *Creditorem esse*] tū ad hoc creditoris locum obtinet, vt in possessionem mittatur, item vt ei caueatur, item vt in Falcidiæ tōne debitum deducatur: vt sup. ex qui. can in pos. ea. l. in possessionem. & de iud. l. in oīb. & s. ad leg. Falc. l. in quantita e. §. magna. Item quo ad hoc, vt spē tantùmmittat, vt Inst. de verb. obl. §. ex condōnale. In legato tamen: vt C. de ca. du. tollēd. §. finaltē, nisi in persona liberorū: vt §. in nouissimo. eo tit. Acc.

i *Actionem*] scilicet hal cant.

k *Vel in factum* ex traordinariam: vt C. de sacros ecc. l. l. sancimus, & facit]. de verb. sig. l. creditores. & l. creditum, & l. si cui. Accur.

Obligari] CASVS. Paterfamilias suæ potestatis pubes potest obligari, pupillus aūt sine tutoris authoritate nō potest obligari, seruus non obligatur ex contractib. Franc.

Obligari potest paterfamilias] naturaliter & ciuiliter.

m *Non obligatur*] ciuiliter sed naturaliter. vt Inst. de fideiuss. in p. inc. & sup. eo. l. l. seruus nisi: in casu: vt C. an seruus ex suo fac. l. 3. & facit]. eod. l. pupillus, & su. eo. l. 1. §. furiosus, & inf. tit. 1. l. puberes. &]. de noua. l. si pupillus, & l. 1. §. 1. & su. de neg. gest. l. ait Prætor. §. pupillus. & su. de pecu. l. nec seruus. & Inst. de inut. stip. §. furiosus.

n *Non obligatur*] sed ex delictis sic, vt sup. eodem. l. seruus. Accurs.

Obligationum] CASVS. Obligationum. i. conuentionū, ex quibus oritur obligatio, quatuor sunt causæ: aut. nō dies imponit in eis, aut cōdō, aut modus, aut exceptio. & ā his per ordinem exempla dat. Primò circa diem, q̄nque ponit dies, vt obligatio ex die incipiat: vt promittis decem ex Calen. Martij, nā ante calēdas nō possum exigere: q̄nq. penitur dies, vt vsq. ad eā debeas: vt si promiseris decē vsque ad calend. Martij, & hoc casu elapsis calēdis adhuc teneris. Idē in legato, ñ ū agā, opponis mihi excep. vel pacti vel doli, sic & cū trado fundū sine superficie, nā superficies ipso iure segt solū, & sic ad te venit: ñ ope excep retineo superficiē. Segt de cond. videres, & cōdō ponit q̄nq. antequā sit cō

petere. a

¶ Si ex 1† eodem facto b duæ competant c actiones, postea d iudicis potius e partes esse, vt quod 2† plus sit in reliqua actione, id actor ferat: si tantundem, aut minus est, f id 3† consequatur. g

Vlpianus. 4†

LEX XLI.

IS, cui sub conditione legatum est, pendente cōditione non est creditor, sed tunc cum extiterit condō: quamuis eum, qui stipulatus est sub condōne, placet ēt pendente conditione creditorem esse. h

¶ Creditores eos accipere debemus, qui aliquā actionem i vel ciuilem habent, sic tamē, ne exceptione summoneantur: vel honorariam actionē, vel in factum. k

Paulus. 5†

LEX XLII.

OBligari potest paterfamilias, i suæ potestatis, pubes, compos mentis, pupillus sine tutoris authoritate non obligatur m iure ciuili. Seruus autem ex contractib. non obligatur. n

Ponit quatuor modos obligatorios. Primum declarat ibi, Circa diem. Secundū ibi, Conditio verò, Tertium ibi, Modus autem, Quartum ibi, Accessio verò.

Idem. 6†

LEX XLIII.

OBligationum ferè o quatuor causæ sunt, aut. nō dies in his est, aut conditio, aut modus, p aut accessio: q Circa diem duplex inspectio est, nā vel ex die incipit obligatio, aut confertur in diem. Ex die: veluti, Calendis Martijs dare spondes? cuius natura est hæc, vt ante diē nō exigatur. r Ad diem autem, Vsq. ad Calendas dare spondes.

¶ Placet s autem ad tempus obligationē conllitui nō posse, t nō magis quā legatum, x nam quod alicui deberi y cōpletur cōtractus, vt promisisti mihi decē. si nauis veniat ex Asia, & hoc casū ante condi. non possum agere: q̄q. apponi cōdō finire cōtractu, vt si promiseras mihi cēū pute, & hoc pacto facto apposita fuit cōdō, q̄ tenearis si nauis venerit ex Asia, nā ante cond. posum agere. cum effectu, sed postq̄ aduenit cōdit. si agā: obstat mihi exc ep. Sequī videre de mō & modus apponit oblationi hoc mō: promittis mihi decē aut Stichū: nā vno de his soluto, pmissio alterius tollit: nec vnum tm̄ de his possū petere, sed est ī electione tua qđ vis soluere, donec verūq. exeat. Sequī de accessione videre, & certè accessio q̄q. ēt rei, q̄nque psonæ, psonæ hoc mō. pmittis mihi decē aut Stichū seruū Titio dare, vel hoc mō: promittis mihi decem aut Stichū seruū Titio dare, & hoie. s. Sticho soluto Titio liberaris à me ope excep.

¶ *Si ita*] Si non dederis mihi talē fundum, promisisti mihi centum dare. Dē quod centum possum, & de eo petere: liberaris tū dando fundum. Secūdò dicit, pmisisti mihi te facturū nauē mihi, & si non feceris promisisti mihi centum dare. Dī. q̄ prima obligatio vī nouata p secūdā & sic ad centū agā. & hoc intelligas cū tū ips præterijt, quo nauis potuerit fieri, & non fuit facta. Fr.

o *Obligationum*] i. conuentionum ex quib. oritur obligō.

o *Ferè*] philosophi cū tēperamentū. vel die pp locū, qui ēt apponi pōt vt Inst. de verb. obl. §. loca. itē pp puriā obligōnē, item. & duæ de his possunt aggregari. s. dies, & modus.

p *Aut modus*] vt illud aut illud.

q *Accessio*] vt si stipulor mihi, aut Titio. Acc.

r *Non exigatur*] vt Inst. de verb. obl. omnis. & su. mand. l. si mandato Titij. §. Paulus.

s *Dare spondes*] vt postea non teneāris: vt inf. tit. 1. l. eum q. §. qui ita. & su. manda. l. si fideiussor. in fi.

t *Placet*] his verbis, pmisso tibi librā ceræ vsq. ad x. an. vel lego tibi tale quid dandū vsq ad decē ann. abide in antea no. o teneri. Et no. quod stipul. nō pt ita cōtrahi vsq ad tps: puta decē an. vt post tps desinat ipso iure teneri. Itē ī legato: vt in exēplo supra posito: & est rō: q̄ obligōnes debent esse ppetuæ vt s. de ser. l. 4. & ita ñ ipso iure post tps tollūt. sed exceptio. q̄ tps ñ ē modus. &c. sed solōne, facto nouatione tollunt: in casib. nudo pacto. vt iniuriarum, & furti.

t *Placet*] No diligenter dīcias inter has obligationes: quia ex die, etiam ante diem tenetur, licet nō cū effectu: ad diē etiam postea tenetur, licet sine effectu.

u *Non posse*] .s. vt ipso iure desinat teneri post tps: sed per excep vt sequitur: alias contradiceret superioribus. & quod alias dī præscript. viginti ann. tolli actionem intellige per exceptionem. manet. n. naturalis. & ciuilis tollitur.

x *Quamlegatum*] sed in vsufr. ad tēpus legato dubitari potest: vt sup. de vsuf. leg. l. 4. licet secus esset in alia seruitute, vt sup. de seru. l. 4. sed & ibidem ñ. q̄ licet ad tēpus constituatur. tñ etiam post tempus duret, sed exceptione repellat actor. & sic etiam intellige sup vsufr. quemad. ca. l. si vsusfructū. mihi. § planè item cons. C. de leg. l. fin. col. vt ibi. Itē faci sup. de leg. 1. l. nemo potest.

y *Deberi*] inter quos non est dies, vel tempus, sunt autem illi

a Alex. in l. cū ex filio. de vulga. & pupi. sub. ē. in 2. col. & in l. cū quidā. C. de imp. & aliis subst. hāc gl. ex. ol. ju. pro si. ad hoc. q̄ licet legatū cōdōnale, al ñ trāsmittatur ad hæredes, mormolegatario ante mortē testatoris, vel euentū cōdōnis: ñ hoc fallit in legato facto. l. be ris. Bolo.

1† P. F. ā est. ex.

2† P. Plo. quo.

2† Fortè legendū, nil L. P. Lug. edit.

4† li. 21. ad edict. P. F.

5† li. 72. ad edict. P. F.

6† lib. 74. ad ed. Prętoris P. F.

Qualiter intelligū tur iste obligōnes ex die. & ad diem.

illi modi Inſti.qui.mo.tol.oblig.per totum.

a *Deberi*] ſ.nouatione,ſolutione,& pacto.

b *Sic,& ita addendo*] talis eſt ſimilitudo: ſicut naturale eſt obligationis,vt non tegatur tempore: & ſit impoſſibile, vt eo tegatur: nec de tempore curemus: ſic naturale eſt huius traditionis ſoli,vt non curet de pacto ſuperficiei, quaſi impoſſibili, nec eo tegat: ſed ſic,vt in obligatione exceptio hēt locū: ſic in hac traditōne exceptio locum habet, vt concedatur huic, qui excipit, habitare exceptione oppoſita: vt argu. ī.de leg. 1. l. ſi fundum ſub conditione. §. qui fundū. & eſt hic argu. optimum in quæſtione ſabbatina, ſi excepi arborem cum vēdebam fundum, & eandem decidi, & poſtea radices eius pullos, vel pullones emiſerunt, quos mihi vendicare volo, quia nomine arboris radices continentur: vt ī.arb. fur. cæ. l.vitem,& ſolo cohærent, vt hic, ergo qđ ex re mea ſupereſt, iure vēdico: vt ſupra de rei ven. l. non ſolum.§. 1. vt ſequatur matris conditionē, vt C. de rei vē.l.partum, vel vicem primæ arboris, in cuius locum natura eius poſuit,ar.ī. de iud.l. proponebatur. Item vt ſuperficies non ſeparat à ſolo, ſic nec arbor à radicibus, vt hic dī, cōtra de preſenti arbore videtur cogitatum,arg.ſup.de auro,& arg. leg. l.ſi ita. Item licet nomine arboris continentur radices: nō tamen continentur,niſi propter arborem tunc ſtantem: ſed illa deſijt eſſe,ergo,& hoc deſijt competere,qđ inerat tacitè: vt lego vſum ſr.& ineſt in legato iter,perit vſusfr nemo dicet remanere iter: licet alias non periret iter capitis diminutione. Sol.poteſt diſtingui, naſcantur hi pullones viuēte prima arbore,an non,arg.ſup.vnde cog.l.1.§.ſi quis. vel an naſcantur ſuper terram ſuper truncum primæ arboris, an ſub terra,arg.inf.arb.fur.cæ.l. antepen.

1 † cepit. P.F.

2 † debere. P.F.

3 † & ſuperficies P.F.

4 † ſit deeſt. P.F.

5 † Duar. nec alter peti, &c. ſic. P.F.

Arboris noīe radices continentur.

perit: 1 †certis modis 2 †deberi [a]deſinit. Planè poſt tempus ſtipulator, vel pacti conuenti, vel doli mali exceptione ſum moueri poterit Sic,& in tradendo [b] ſi quis dixerit, ſe ſolum ſine ſuperficie tradere,nihil proficit [c] quo minus 3 †ſuperficies tranſeat, [d] quæ natura [e] ſolo cohæret.

¶ Conditio verò efficax eſt, quæ in conſtituenda obligōne inſeritur,non quæ poſt perfectam eam ponitur: veluti, [f] Centum dare ſpondes, niſi nauis ex Aſia venerit? Sed hoc caſu, [g] exiſtente conditione, locus erit exceptioni pacti cōuenti, vel doli mali.

¶ Modus 4 †autem obligationis eſt, cum ſtipulamur decem,aut hominem, nam alterius ſolutio totam obligationem interimit, 5 †nec alterum peti poteſt, [h] vtique quandiu vtrunque eſt.

¶ Acceſſio verò in obligatione, aut perſonæ, aut rei fit. Perſonæ,cum mihi, aut Titio ſtipulor. Rei,cum [i] mihi decem, aut Titio hominem ſtipulor, vbi quæritur, an ipſo iure fiat liberatio,homine ſoluto Titio. [k]

¶ Si ita ſtipulatus ſim à te, Si fundum non dederis, l cētum mihi dare ſpondes? ſola centum in ſtipulatione ſunt, in exſolutione [m] fundus.

¶ Sed ſi nauem [illegible]i ſtipulatus 6 †ſim,& ſi non feceris, centum: videndum * vtrum duæ ſtipulationes ſint: pura, [n] & condōnalis: & exiſtens ſequens 7 †conditio non tollat priorem: an verò transferat ī ſe, & quaſi nouatio prioris fiat,quod magis verum eſt. [o]

Idem lib.5.8†

LEX XLIIII.

ISs,qui ex ſtipulatu Stichū 9 †debet, ſi eum ante moram manumiſerit, iſque [p] priuſquam ſuper eo promiſſor cōueniretur, [q] deceſſerit: non tenetur,non enim per eum [r]ſtetiſſe videtur, quo minus eum præſtaret.

Idem lib.7.10†

LEX XLV.

FVrioſus, & pupillus, vbi

a Ex ſtipulatu Stichi 9 † deb. P.F.

toris,vt inf.tit.1.l. ſi Stichum. ſed ſi alter præſens ſit, alter abſens: tunc vel præſentis dē ur, vel abſentis æſtimatio,ni ſi fuerit ī mora promiſſoris,vt ſ. de le.l.cū tes §. ſed ſi Stich.

Res,cum] Exemplum receptionis rei & perſonæ. Acc.

K *Soluto Titio*] & determinatur,quod nō ipſo iure: ſed per except. ī.tit.1. l.ſ. cū mihi, licet Azo. & Hu. hic ſcripſerīt cōtrarium, ſed prima qō huius. §. eſt Inſt.de inut.ſtip.§. ſi quis alij, & ī.tit.1. l.eū qui.§. qui ita.& hæc eſt ſēda pars p mixta acceſſio rei, & perſonæ,ſic ī. de eo quod cert. lo. l. 2. §. proinde mixta.

l *Non dederis*] quæ cū incipit à cōditione, cōmittitur qñ deſijt poſſe dari fundus. & dic,vt ī.tit.1.l.ita ſtipulatus,facit ī.ad le. Fal.l.1.§.itē ſi ita, & ſu.mād.l ſi quis. pro eo.& ī.de pe.leg.l.j.

m *Exſolutione*] quia cœpit à conditione, non à pactione.

n *Pura*] vt nauem fieri.

o *Quod magis verū eſt*] vt fiat nouatio, & prima in ſecūdā transferatur: quod eſt verum tunc demum, cum extiterit conditio,non prius, vt hic,& ī. de noua. l. quoties, quæ extitit cum potuerit facere nauem, & non fecerit: vt inf.tit.1.l. ita ſtipulatus. Interim ergo non eſt nouatio, vt inf.tit.1. l. ita ſtipulatus, in fin. olim ergo fiebat nouatio,cū hoc agebat expreſsè,vel tacitè: vt hic, & inf.đ noua.l.oēs,& C.de noua.l.ſi hodie ſecus: vt C.eo.l ſi an ăt ite rim ante cōmiſſionem pœnæ poſſit fieri nouatio? R ñ.ſic,cū pura fuerit ſtipulatio,nec eſt ſimilis ei, qñ idē purè, & poſtea ſub condone promittatur: vt ſup. de cond.indeb.l. Iul. §. vbi autem: quia ibi idem, hic diuersū dēbitur in condōnis euentum. Item no.quod li.cont. in nouatione cōmittitur pœna ſi ante commiſſa non eſt: & ſic iā nō habeo ius in nouatione ſūi hæc iura: ſed debeo petere pœnam: vt arg.inf.tit.1.l.ſi Titius. Item vī cont.ſup de except.do. l. apud Celſum.§. I. labeo, quia ēt veteri iure hæc nouatio non fieret iure ipſo hoc caſu: ſed dic,vt ibi. Item vī cont.inf.ti. 1.l.qui Romæ §. Flaccus: quia,& ibi poſt nouationem talē petitum,vt fiat,qđ tā videbatur nouatū: ſed ibi fauor libertatis. Itē cōt.ī.de act.emp.l.pdia. ſed ibi ē exceptio facti, nō actionis: vt ibi diximus. Itē ad idē cōt.inf.de ſtipul. ſeruo. l.1.§.ñ.Sol.vt ibi,& facit C. de pact.l.ſi pacto,& ſu. pro ſoc. l.duo,& ſa.qū dies leg.ce.l. ſi penū, qū aūt hmōi ſtipulōnes committantur,plenius dices inf.tit.1. l. ita ſtipulatus, hic enim ſolum effectum nouationis expedimus. Acc.

6 †ſū P.F.

*Ad ītellec. huius l. vi. Benedict.de plūb.in l. ſocietatē. §. arbitrotū. ſu.pro ſoc.n.20.

7 †ſequētis. P.F.

8 †ad Plautiū. P.Fl.

9 † dēat. P.F.

10 † ali.7. ad Plaur. P.F.

* alias, in naui.

* alias,in nauī.

I *S,qui*] CASVS. Promiſeras mihi Stichum dare,& antequā eſſes in mora Stichum manumiſiſti,& antequā conueniaris ſuper eo,Stichus deceſſit. Dicitur,qđ non teneris. Fr. Accurſ.

p *Iſque*] ſ.Stichus. Accurſ.

q *Conueniretur*] ante moram. Accurſ.

r *Per eum*] quia deceſſit ante morā,& facit ſu.de nox. l. electio.§.ſi is,& inf.tit.1.l.ſi ſeruū.§.1.& l.is,qui, & ſu.de pet. hær.l.ſi à domino,vel à patre.§.ſi poſſeſſor.

F *Furioſus*] CASVS. In oblig.q̄ deſcendunt ex re.i.ſine cōſenſu partium: obligari pt pupillus,& furioſus etiā ſine

authori-

authoritate tutoris, vel curatoris. & da exẽpla ſi fundo, quẽ habebam cõem cum pupillo, vel furioſo impendi aliquid de meo: nã obligatur mihi pupillus per hoc, vt reddat mihi partem expenſarum. ſi pupillus doli capax dat mihi dãnum in fundo communi: nam tenetur mihi. Fran.

a *Ex re.]* i. cum facti ſũt locupletiores. H. vel dic ex re. i. ſine cõſenſu patrimonii ſi non ſit locupletior vt patet in exemplo qũ damnum dat.

b *Dederit]* cum eſt capax doli: vt ſ. de reg. iu. l. pupillum. & ſup. de rei vend. l. quod inſans. & facit ad l. ſup. com. diui l. ſi qs cum. §. denique. & de neg. geſt. l. 3. §. & ſi furioſi. & ſup. de contra. act. tut. l. 1. i prin. & ſup. ex qui. cau. in poſ. eat. l. 3. & ſupra pro ſoc. l. vt in conductionibus in ſi.

2 † 14. ad Plautiũ. P.F.

A *Rianus]* CASVS. Cum tractatur ſiue quæritur de aliquo obligando: multum. ſi poſſumus iuramus, vt non obligetur, at cum tractamus de aliquo liberando: omnes ſumus proni in hoc, & da exempla, vt in glo. quæ incipit, exemplum. &c. Fran.

3 † faciliores ſis. P. F.

c *Propenſiores]* id eſt, fauorabiliores. Ac.

* Conc. tex. in cap. one, ver. nõe, & ibi gl. 35. q. 9.

d *Vt faciliores ſimus]* exemplum, pactum de non petendo ipſo iure tollit naturalem obligationem, & elidit ciuilem: ſed pactum de petendo non tollit primum de non petendo ipſo iure, ſed operationis. Item exemplum, inf. de regul. iur. l. fauorabiliores, item inſtit. de, ſtipulatio iſta, ſ. in ſtipulationibus, item, ſup de iure iur. l. fi. ſin autem liquide.

3 † lib. 16. ad Plautiũ. P.F.

4 † in deſt. P.F.

5 † Intelligere, & conſentire. P. F.

6 † 18. ad Plautiũ. P.F.

IN *quibuſcunque]* CASVS. In contractibus, in quib. ſolus conſenſus ſufficit, nec eſt opus loquela ſiue verbis. vt eſt in vendi. & loca. & in ſimilibus: in illis poteſt interuenire fraus. & obligatur. Franc.

c *In quibuſcunque*, & cæteris ſimilib. quæ fiunt cõſenſu: vt ſup. eo. l. conſenſu: & facit inſtit. de. l. ſtipulationes. ſ. fin. & ſup. loc. l. qui ad certum. & ſup. de contrah. empt. in venditionibus. & inf. de reg. iur. l. vbi. & inf. eo. l. obligamur. §. fi.

EX *contractibus]* CASVS. Actio deficiens ex actu in hæredem competit licet: per eam petitur delictum ſiue dolus. hinc eſt, quod actio tutelæ competit contra hæredes tutoris: & petitur eo. nẽ dari dolus defuncti. Idem in act. depoſiti. ſi depoſitarius commiſit dolũ in re depoſita: nã hæres eius tenetur act. depoſiti. & ſi hic tutor, vel depoſitarius ſit filius fam. vel ſeruus. & committant prædictum dolum: tenetur pater, & dominus de peculio non noxali. Fran.

f *Ex contractibus]* vel quaſi. ſecus in delictis extra contractum: niſi ſecundum quoddam in l. Iulia repetundarum. vt inf. ad l. Iuliam repetundarum. l. j.

g *Delictum]* id eſt actus.

h *Commiſerit]* ſ. dolum in cõtractu. vt ſup. de dol. l. ſi oleũ. §. pen. & facit ſup. eod. l. ex depoſito. & ſup. de tut. l. quia. & depoſ. l. ſi hominẽ. §. fi. vbi plene dixit de hac materia. & contraria ſolui, item facit ſup. de ca. di. l. 2. §. ſi Accur.

QVod quis.]CASVS. Qui tenetur omni anno certũ quid dare, quolibet die anni dando liberatur. Franc.

i *Damnatur]* à teſtatore: vt inf. de reg. iu. l. cũ in tempus. & de an. leg. l. eam. vel a iudice, vel à lege: vt C. de rei vxo. act. §. exactio. & facit ſ. ti. l. cõtinuus. §. 2. ibi: nã & qũ eſt. &c. & l. 2 hoc anno. ſed l. liber hõ. 2. §. decẽ. eſt arg. contra. Iuẽ facit, C. qũ dies leg. ce. l. 1. & inf. de ſolu. l. quod in diem. Ac.

N *Hodie]* hodie, ſ. nam olim erat ſolennitas verborum quædam, quę fit. P. F. impetrabatur à collegio Pontificum, vt ſup. de orig. iur. l. ſecunda, ſ. deinde: ſed eã tollebat hodie: vt C. de form. l. ſecũda. Eſt autem actio formula quædam agendi: vt inf. de fact. l. ſi ſeruus nauem. Ac.

7 † cõmiſit.

K *Quidem]* hoc ponit ad differentiã rerum corporalium: vel ad differentiam officij iudicis, quod datur in locũ deficientis actionis. Accur.

8 † aliàs 3. Dig. P. F. Actio qd ſit.

l *Quod ſibi]* ponit hoc ad dictam popularium actionum, vel accuſationum criminalium, quib. proſequitur non tãtum quod ſibi debetur, ſed cuilibet de populo.

9 † lia. Regul. P.F.

m *Debeatur]* hoc ponitur ad dictam rei ven. qua non proſequitur, quod ſibi debetur: quia non eſt ille ſibi ad aliquid obligatus: vt Inſtitut. de actio. §. 1.

10 † ex deeſt. P.F.

11 † Duar. peccato. P.F.

n *Iudicio]* Hoc ad dictam eius, q ſequitur nocturnũ popularorẽ: vt C. quãdo liceat vni. l. liberam. Acc.

12 † conſtruens P. F.

13 † res interrogationi. F. F.

Bonorũ poſſeſſ. an ſit actio.

o *Perſequendi]* hoc ad differentiam exceptionum, quibus non perſequitur, ſed aliquid: ſed perſecutus defendit dicet in probatione ſufficiat partes actoris: vt ſup. de excep. d. 1. Sed quæritur an bonorũ poſſeſſio ſit actio? quod videtur ex diffinitione eius ſic ſup. de bon. poſſ. l. 3. ſ. bonorum igitur. ſed dicamus quod nõ: & ideo diffinitio datur ibi per cauſam, id eſt bonorum poſſeſſio eſt cauſa. quare quis conſequitur ibi perſequendo. retinendique. &c. vt ibi, cætera dicit vt Inſti. eod in princ.

O *Obligamur]* CASVS. Quandoque quis obligatur re, quandoque verbis, quandoque ſimul interueniente vtroque. id eſt re, & verbis, quandoque conſenſu, quandoque lege, quandoque tute honoratio. ſiue prætorio quandoque ex neceſſitate, quandoque ex facto. & de omnib. dat exempla per ordinem. In fine legis dicit, quod nudo conſenſu ſi non obligat. quandoque, & dat exemplum in venditio. & in ſimilibus contractibus, quæ & verbis fieri poſſunt. Item & nutu quandoque fiunt oblig. & da exemplum vt in glo. Franc.

p *Obligamur]* hoc obligamur, generaliter accipe hic. i. cum ſubijcimur neceſſitati faciendi aliquid, aut non faciendi: ſiue ex contractu. hue extra contractum. ſiue ex delicto. ſiue extra delictum: vt patet per exempla infertora.

q *Verbis]* i. verbis. interueniente re. vt ſtatim dicam.

r *Interueniente]* da exemplum. ſup. eo. l. 1. §. 1. & 2.

ſ *Reſpuſio]* vt ſup. eo. l. 1. §. verbis.

t *Re & verbis]* i. verbis tantum, interueniente tamen re.

ex re[a] actio venit, obligantur ẽt ſine curatore, vel tutoris authoritate: veluti ſi communẽ fundum habeo cum his, & aliquid in eum impendero, vel damnum in eo pupillus dederit: [b] nam iudicio communi diuidundo obligabuntur.

Promptiores debemus eſſe ad liberandum, quàm ad obligandum, h.d.

Idem lib. 4. [1] †

LEX XLVI.

ARianus ait, multum intereſſe, quæras, vtrum aliquis obligetur, an aliquis liberetur, Vbi de obligando quæritur, propenſiores [c] eſſe dẽre nos, ſi habeamus occaſionem ad negandum. Vbi de liberando, ex diuerſo, [2] † vt faciliores * ſimus [d] ad liberationem.

Idem. 3 †

LEX XLVII.

IN quibuſcunque [e] negotijs ſermone opus non eſt, ſufficiente conſenſu, in [4] † his ẽt ſurdus interuenire poteſt, quia poteſt [5] † intelligere, veluti in locationibus, conductionibus emptionibus, & cæteris.

Idem lib. 8. 6 †

LEX XLVIII.

EX contractibus [f] venientes actiones in hæredes dantur, licet delictum [g] quoq; verſetur, veluti cum tutor in tutela gerenda dolo fecerit, aut is apud quẽ depoſitum eſt, quo caſu etiam, cum filiusfamilias, aut ſeruus tale quid 7 † commiſerit, [h] de peculio actio datur, non noxalis.

Pomp. lib. 7. ex Plautio.

LEX XLIX.

QVod quis aliquo anno dare promittit, aut dare dãnatur, [i] ei poteſtas eſt quolibet eius anni die dandi.

Celſus lib. 3. 8 †

LEX L.

NIhil aliud eſt actio, quã ius, [k] quod ſibi [l] debeatur, [m] iudicio [n] perſequendi. [o]

Ponit aliam diuiſionem obligationum, quam proſequitur per exempla dilucida.

Modeſtinus. 9 †

LEX LI.

OBligamur, P aut re, aut verbis, aut ſi mul vtroque, [q] aut conſenſu, aut lege, aut iure honorario, aut ex [10] † neceſſitate, aut ex [11] † facto.

¶ Re obligamur, cum res ipſa intercedit. [r] Verbis, cum præcedit interrogatio, & ſequitur cõgrua [12] † reſpõſio. [ſ] Re & verbis [t] pariter obligamur, cũ & res [13] † & interrogatio

sic sup. si certũ pet. l. certi condictio. f. quoniam. & erit exẽplum huius l. int. de noua. l. cum. n. eo ergo casu non re, sed verbis tm̃ contrahitur: nam numeratio non ad obligãdũ, sed causa implendæ stipulationis fit, substantia ergo contractus impletur ex re, non autem actio nascitur. Sic & pignus dr̃ contrahi re, non quod res exigatur (consensu. n. solo contrahitur.) sed qa etiam traditio intercessit, sed quidã dicunt re, & verbis: vt promitto tibi decẽ, vt des mihi Stichũ: nam dante te Stichũ obligor re, & verbis, quid nihil est: nam intercedente re, nõ ex re, sed ex promissione mea teneor: vt arg. C. de rerum permu. l. ex placito, sicut si promittam decem si nauis veneri: ex Asia: nam naue veniente, non ex nauis aduentu, sed ex mea promissione oritur obligatio.

a *Consentiret vt in aliquam*] puta societatem contrahendam, vel emptionem.

b *Necessariò*] id est, ex vtilitate: vel dic, si consentimus animo contrahendi: cessatio sequitur, qd obligemur.

c *Lex obligamur*] fac tè cum colonus finito tempore conductionis in cõductione remansit, vel cum quis negotium alterius facere cœpit, vel vsuras pacto tenus debitas longo tẽpore soluit, vel alimenta inutiliter relicta per triennium præstiti. secundum M. prima duo non placent: secunda duo sic, vel dic, lege obligamur, obtemperantes, l. legibus. cum collocantes filias nupturi. dotem postea constituere obligemur: vel filios ex matrimonio procreando eos hæredes instituere obligamur, secundum R. quod autẽ subijcit, aut contra, &c. vt quia fecimus furtum: vt Instit. de obli. quæ ex delicto, §. 1. & noli repetere obtemperãtes: sed hæc diuisio non solennis non est in arbore actionum.

d *Perpetuo*] aliqua edicta præcipiunt aliquid fieri: vt pacta seruari. eorum ergo obseruantiæ tenemur iure honorario aliqua prohibent, vt ne quid in loco publi. fiat, & similia quorum obseruantiæ id est, ad non faciendum tenemur eodem iure: & quod subijcit magistratu: dic viuente, vel dic, edicto Aedilium.

e *In necessario hærede*] vt Instit. de hæred. quali. & diff. §. 1. Accursius.

f *Ex facto*] veluti ex maleficio: vt sup. eod. l. actionum, § actiones Azo.

g *In facto*] i. maleficio. Accur.

h *Summa*] i. diffinitio, vel sententia. Azo.

i *Etiam nudus*] nudus est cum ex vna parte tantum fiũt verba. & quod subijcit verbis, hinc inde. Item quod subijcit sequenti versiculo nuiu, quando ex vtraq; parte fiũt verba, vel sic nudo consensu, id est, nudo pacto expressis verbis, vel non, & quod subijcit verbis, scilicet solennibus. & quod dicit nutu, i. sine vllis verbis.

k *Consistunt*] vt fideicommiss. vt sup. de leg. 3. l. nutu, & C. de fideicom. l. & in epistola.

intercedit. Consentientes in aliquam [a] rem, ex consensu obligari necessariò [b] ex voluntate nostra videmur. Lege obligamur, [c] cum obtemperantes legibus, aliquid secundum præceptum legis, aut contra facimus. Iure honorario obligamur ex ijs, quæ edicto perpetuo, [d] vel à [1]† magistratu fieri præcipiuntur, vel fieri prohibentur. Necessitate obligantur, quibus non licet aliud facere, quam quod præceptum est: quod euenit in necessariò hærede. [e] Ex [2]† facto [f] obligamur, cum in facto [g] summa [h] quæstionis consistit. Etiã nudus [i] consensus sufficit obligationi, quamuis verbis hoc exprimi possit. Sed & nutu solo pleraque constituunt. [k]

Idem lib. regu. 3 †

LEX III.

Plura delicta in vna re plures admittunt actiones: sed nõ posse omnibus vti probatum est. [m] Nam si ex vna obligatione [n] plures actiones nascantur, vna tantummodò, non omnibus vtendum est.

¶ Cũ generaliter [o] adijcimus, Liue, ad quem ea res pertinebit, [4]† & arrogatorum, [p] qui iure nobis succedunt, personas comprehendimus. [q]

Idem lib. 5. [5]†

LEX LIII.

Contractus imaginarij [r] et in emptionibus iuris vinculum non obtinent, cum fides facti simulatur, non intercedente veritate.

Iabolenus. [6]†

LEX LIV.

In omnibus rebus, [s] quæ dominium transferunt, concurrat oportet affectus ex vtraque parte contrahentium. Nam siue ea venditio, siue donatio, siue conductio, siue alia quælibet causa contrahendi [t] fuit, nisi animus vtriusq; consentiat, [7]† perduci ad effectũ id, quod inchoatur, [u] non põt.

Pomponius. 8 †

LEX LV.

Quæcunque actiones serui mei nomine [x] mihi cæperint competere, vel [9]† ex lege duodecim tabu. vel ex lege Aquilia, vel iniuriarum, vel furti, eædem durant, etiam si seruus postea, vel manumissus, vel alienatus, vel mortuus fuerit. Sed & condi-

1† à præpositio dest. P.F.

6† Duar. peccato. P.F.

a *Consistunt*] vt sup. de leg. 3. l. nutu, & C. de fideicom. l. & in epistola.

3† P. Fl. lib. 3.

b *Necessariò*] id est, ex vtilitate: vel dic, si consentimus animo contrahendi: cessatio sequitur, qd obligemur.

c *Lex obligamur*] fac tè cum colonus finito tempore conductionis in cõductione remansit, vel cum quis negotium alterius facere cœpit, vel vsuras pacto tenus debitas longo tẽpore soluit, vel alimenta inutiliter relicta per triennium præstiti. secundum M. prima duo non placent: secunda duo sic, vel dic, lege obligamur, obtemperantes, l. legibus. cum collocantes filias nupturi. dotem postea constituere obligemur: vel filios ex matrimonio procreando eos hæredes instituere obligamur, secundum R. quod autẽ subijcit, aut contra, &c. vt quia fecimus furtum: vt Instit. de obli. quæ ex delicto, §. 1. & noli repetere obtemperãtes: sed hæc diuisio non solennis non est in arbore actionum.

3 Alex. hic in apostil. ad Bart. post Nico. de Neap. in rubri. fol. ma. sup. dicit hãc gl. fin. a. iij B. Ro. Imo. & Alex. in l. 1. d. tit. ad hoc ¶ patet tenet ergo dotare filiã suam ẽt iã pupillã ꝺ inter cano. similis est in can. hæc sãctũ 32. q. 1. can. de rapto. 36. q. 1. & si mutuo pone fit mutua. post gl. in d. can. non. de rap. Bol.

d *Perpetuo*] aliqua edicta præcipiunt aliquid fieri: vt pacta seruari. eorum ergo obseruantiæ tenemur iure honorario aliqua prohibent, vt ne quid in loco publi. fiat, & similia quorum obseruantiæ id est, ad non faciendum tenemur eodem iure: & quod subijcit magistratu: dic viuente, vel dic, edicto Aedilium.

e *In necessario hærede*] vt Instit. de hæred. quali. & diff. §. 1. Accursius.

f *Ex facto*] veluti ex maleficio: vt sup. eod. l. actionum, § actiones Azo.

g *In facto*] i. maleficio. Accur.

h *Summa*] i. diffinitio, vel sententia. Azo.

i *Etiam nudus*] nudus est cum ex vna parte tantum fiũt verba. & quod subijcit verbis, hinc inde. Item quod subijcit sequenti versiculo nuiu, quando ex vtraq; parte fiũt verba, vel sic nudo consensu, id est, nudo pacto expressis verbis, vel non, & quod subijcit verbis, scilicet solennibus. & quod dicit nutu, i. sine vllis verbis.

k *Consistunt*] vt fideicommiss. vt sup. de leg. 3. l. nutu, & C. de fideicom. l. & in epistola.

Plura.] CASVS. Ex vno delicto plures act. qñq; nascuntur: non tñ omnibus potest agi. & da exemplum. vt sup. eo. l. cum ex vno. & l. qui seruum. Item ex vno facto nascuntur quandoque plures act. vt contra procuratorem meũ habeo mandati. & certi condic. & vna tantum ex eis act. possum agere. in vltima parte legis pone casum: vt inf. de verb. sign. l. sciendum, §. pen. Fran.

l *In vna re*] s. quia ex vno facto, veluti cũ quis seruum alienũ iniuriosè verberat: vt sup. eod. l. qui seruum.

m *Probatum est*] nisi in alia plus sit: vt sup. eo. l. cum ex vno. quæ est contra. Item contra. inf. de priua. delict. l. nunquam. Sol. ibi ex diuersis factis, hic ex vno.

n *Ex vna obligatione*] quæ fit ex contractu, vel quasi: vt ex mandato quia mandati est actio, & certi condictio. vt inf. de reg. iur. l. rem ex. 1. & sup. de excep. rei iudi. l. singulis. Si certo dubiter, quæ sibi competat vtranque sub alternatione proponere potest, vt in pra. quæstum lega. l. 2. §. quod ait.

o *Cum generaliter*] Exemplum. in fia de verb sign. l. sciendũ, §. pen.

p *Arrogatorum*] i. arrogantium.

q *Comprehendimus*] quia illa est successio per vniuersitatem, & per arrogationẽ fit, vt Inst. per quas pl. no. acq. §. fin.

4† Aliàs & arrogatorum, & eorũ qui. & c. vt in P.F.

5† Regula. P.F.

m *Probatum est*] nisi in alia plus sit: vt sup. eo. l. cum ex vno. quæ est contra. Item contra. inf. de priua. delict. l. nunquam. Sol. ibi ex diuersis factis, hic ex vno.

6†l. b. 12. epistola. P. Flo. al. Labeo.

n *Ex vna obligatione*] quæ fit ex contractu, vel quasi: vt ex mandato quia mandati est actio, & certi condictio. vt inf. de reg. iur. l. rem ex. 1. & sup. de excep. rei iudi. l. singulis. Si certo dubiter, quæ sibi competat vtranque sub alternatione proponere potest, vt in pra. quæstum lega. l. 2. §. quod ait.

7† consentit. P.F.

o *Cum generaliter*] Exemplum. in fia de verb sign. l. sciendũ, §. pen.

8† lib. 20. ad Q. Mutiũ. P.F.

p *Arrogatorum*] i. arrogantium.

9† ex 12. tabulis. P.F.

q *Comprehendimus*] quia illa est successio per vniuersitatem, & per arrogationẽ fit, vt Inst. per quas pl. no. acq. §. fin.

Contractus.] CASVS. Si fingo vendere librum. cum donem, non valet ille contractus venditionis imaginarius. siue ficticius. Fran.

r *Contractus imaginarij*] alias dr̃ imaginaria emptio, quia paruo tempore sit duratura penes emptorem: vt su. de manu. l. 4. §. si ab ignoto: sed sic vt hic accipitur sup. de contrahen. emp. l. nuda, & in Auth qũo opor. epi. §. neque. n. idiota. & facit. C. plus valere. quod agitur. per totum. & sup. de don. inter vir. & vxo. l. quod autem. §. fi. vxor. Fran.

s *In omnibus rebus*] CASVS. In contractib. qui fiunt causa dominij alicuius rei transferendi. vt in vendi. & similibus oportet. & vendentem habere animum tradendi dominiũ, & emptorem acquirendi. & nisi hunc animum habeant, non perduceretur ad effectum ille contractus. Fran.

t *In omnibus rebus*] i. in contractib. vel dominium pro obligatione ponit quod non placet.

t *Contrahendi*] secus in quasi ẽtu. vbi ignorãs. qs obligatur.

u *Inchoatur*] vt & sup. loc. l. si decem. & de contrah. empt. l. in venditionib. & inf. de reg. iur. l. in totum. & sup. de pac. l. 1. in fi. & inf. de acce. l. pluribus. & inf. eo. l. in omnibus.

Quæcunque.] CASVS. Omnis actio. quæ est mihi quæsita nomine serui mei. vt Aquil. vel actio iniuriarum pro iniuria facta seruo meo, item furti vel similis durat mihi. ẽt si ille seruus desijt esse meus, vt quia vendidi eum. vel manumisi eum. Item condictio furtiua quæsita mihi nomine serui mei surrepti. durat mihi. etiam si desij seruum habere. dum tamen non rediit in meam potestatem. Franc.

x *Nomine*] i. nomine maleficij commissi in seruum meũ, & sic

& sic non obstat contraria: vt argum. sup. de evic. l. si seruū. & l. evicta §. fi. & de ædil. edict. l. si hominē, & sup. vsufru. quemadm. ca. l. 3. in fi. quia in contractibus loquuntur, & facit ad l. sup. de seruo cor. l. dolo. §. fin. & ſ. depoſi. l. 1. §. si seruus deposuit. & ſ. arb. fur. cæ. l. fi & ſ. de fur. l. inter oēs. in princ. & sup. ad l. Aquil. l. scientiā. §. 1. & ſ. cōi. diuid. l. in hoc iudicio. & sup. ad legem Aqu. l. huic scripturæ. 6. si seruus, & sup. de act. empt. l. seruus quem, vt si eum castrasti: vel forte furto manifesto eum subtraxisti, item Aquilia, quia eum vulnerasti: vel iniuriarum, quia eū verberasti. vel furto manifesto eum subtraxisti: & sic est prætoria, ad quæ sup. ad legē Aqui l. si seruus seruum. §. & si puerum. & Instit. de noxa. §. primo. & de ppet. & tempo. actio. §. primo. Acc.

21 li. 36. ad Q. Mutiū. P. Fl.

22 bona fi de P.F.

23 interuenit. P. Fl.

24 Duar. act. fin. P. Fl.

25 aliud alio eximente. Du. P. Fl.

26 lib. 1. Edi. Monitorij. P.F.

a *Alienauero*] immò, & si nō alienauero, nec manumisero, satis enim est quòd pos. rei habeo: vt ſ. de cōd. fur. l. sine manifestus. 2. respon. Item siū Ioan. alienare sponte sufficit, vt desinat condictio competere: vt in eadem. l. sine manifestus. §. fin. qualiter autem alienare, vel manumittere possit, vt possessio non redeat ad me, no. in d. tit. de condit. furti. l. & ideo. Accur.

b *Bonæ fidei*] id est bonæ fidei sunt.

c *Non sint*] sed stricti iuris.

d *Error*] vt in corpore, vel qualitate, vel in contractu, secus si in nomine, vel similibus, quod plene no. sup. de contrah. emp. l. in venditionibus.

e *Qui conducit*] quandoque valet licet interueniat error: vt supra, de actio. empt. l. ſ. sterilis. §. quamuis. Item in accessione, supra, de contrahen. empt. l. si in empione, in princ. & idem est in iudicio similiter cum quis Stichum promisit, vt inf. de verborum obligation. l. inter stipulantem. §. 2. Item in alio casu, vt eodem tit. l. si mihi. & Titio. §. 1. si autem in pensione dissentiant, cum locator putat locare minoris, conductor putat conducere maioris, tenet locatio, vt sup. loca. l. si decem. & facit inf. tit. 1. l. continuus. §. 1. & sup. pro socio. l. vt sit. & inf. de acceptil. l. plutib. & su. si cet. pet. l. si ego. & sup. de acq. re. do l. cum in corpus.

Locatio valet, si interueniat error.

f *Consilio*] id est consistere debet, vel forte dicit hoc ad differentiam illius societatis, quæ re tantum intercedēte fit, q̄ non proprie societas appellatur, veluti cum duobus res donatur, vel venditur, vt Inſt. de obl. ex quaſi contractu. §. item si inter alias est, non consistit.

g *Transite*] vt inf. de reg. iur. l. non solet. & l. sequen. & inf. de nouatio. l. aliam. nisi in casib. vt dixi. sup. eo. l. omnes.

Confessio procuratoris extra iudicium facta non obligat dominum. h.d.

Scævola. 10†

LEX LX.

PRocurator Seij 11† misit subscriptionem ad argentarium vascularium in verba infrascripta. k 12† Λύκιος 13† Κλαύδιος ἐπέγναν παῦλε προσγέγραπται, ὁ τὰ λοιπὰ παρέμεινε ὀφειλόμενα πᾶ δεῖνι τόσα. quæro, an Caium Seium obligare 14† potuerit? Respondi, Seium, si alioquin obligatus non esset, non propterea, q̄ ea scriptura, quæ proponeretur, interposita sit, obligatum esse.

¶ Scia cum salarium constituere vellet, ita epistolam misit: Lucio Titio salutem. Si eodem animo, & eadem affectione erga me es, qua 15† sēper fuisti, ex continenti acceptis literis meis, distracta re tua, veni: 16† & tibi, quādiu viuā, præstabo annuos decē, scio .n. q̄ valdè me bene ames. Quæro, cum, & rem suā distraxerit Lucius Titius, & ad eā profectus sit, & ex eo l cum ea sit, an ei ex his epistolis salariū annuum debeatur? Respondi, ex personis m causisque eū, cuius notio sit, æstimaturum, an actio n dāda sit.

10 ſ. li. 2 ff. P.F.

i Addo q̄ no. i. pupil. i. depositū. in ver. ſ. de reg. iu. 11] Admisit Du. P.F.

12] Locū hūc restituit Alciat. disputa. 1. cap. 25. & ita vertit Lucius Claudius, aliàs Caladius recognoui, quèad modū suprascriptū est, reliqua à nobis debita esse. 13] P.F. Ἀκύλιος Καλάδιος ἐπέγναν καθὼς ὑπογέγραπται εἴν λοιπὰ εἴν λοιπὰ παρ' ἡμῖν ὀφειλόμενα τῷ δεῖνι τόσα. & alius quidā vltimā particulā ita vertit. Reliqua apud nos debita Lucius Claudius salutem recognoui, quèad modū suprascriptū est, reliqua à nobis debentur.

14] potuit. P. Fl.

15] qui. P.F.

16] hoc tibi. P.F.

60 incipit. hic est Græcum. &c.

¶ *Scia*, Scia epistolā mandauit Lucio Titio in hæc verba, Si ita diligis me, vt consueuisti, incontinenti visis literis meis vendas rē tuā, q̄ tibi hēs, & veni huc ad me, & oī anno dabo tibi decē, vel alia verba erāt in epistola, i quib. ñ est vis. Dī, q̄ ex hac epistola tenet Scia illi Lucio Titio, si ille vendita re sua venit: cū ista forte indigeat eū i ꝓcuratorē hēre, secus si sit mala suspicio, vt q̄ ista cā luxurię volebat eū: nā hoc casu nō teneretur ex dicta epistola ad decē annua. Fr.

k *Infrascripta*] Hic ē G. ꝓcū cuius interꝓtatio ē hęc. Scios q̄ ego exigā a debitorib. Seij argētū, et mittā tibi ad facienda vasa, & si plꝰ ē i epistola, dēbat. n. Seiꝰ mittere vascularios argētū ad facrēdū vasa cōta futura, vñ q̄rebat ā ex tali epistola à ꝓcuratorē suo fra Seius dēbat obligari vascularios: & dicit. l. Ex re] scilicet tempore. (quod non.

m *Ex personis*] præsumendo sm̄ qualitatem personarum. an turpis possit ibi esse suspicio, vt quia meretrix. & causa luxuriæ: & non tenetur. si aūt, quia gerebat negotia sua, tenet. n *An actio*] vt sic latè deb. utilis in factum, vbi nulla inerat causa turpis: vt ſ. de pac. do. l. inter socerū. §. convenit.

Cõtinuatio.

1† Quidã hunc titulũ legũt. De stipulationib.

1 Hoc sal sum, vt recte ñ corrigit Cõt.

2 Inclusa desunt in Manuscr. Cont.

3 li.3.vbi docet i ie gelectoria minorẽ 25.ã.læta ri stipula ri.i. interrogari: ñ tñ Jt hoc esse propriũ significatum. Cont.

4 vbi stipulatus.i.interrogat⁹. q locus singulẽ Cõ. 5 Fallitur Ac.hic.et in d.§. ñ idẽ iuris. Inst. qui mo. toll. obl.dũ putat verbũ illud illic s a seruo qs stipulatus fuerit passiuè accipi: nã Theoph. vertit ἐὰν εἰς τὸν δοῦλόν τινος ἐπερωτήσῃ. i. si seruum qs interrogauerit: eq̃ terũ in d. l. si ñ fortẽ. rectè sit hoc verbũ passiuè accipi. Cont.

6 al. C.e. l. vt verborũ. Cont.

7 Cõgruit illa l. cum hac l. nã de eo loq̃ tur q̃ fariã ñ intelligit de ifante: q fari ñ p̃t, indeq. nomẽ accepit: sed d ifantię p̃xime loq̃ tur, vt ff. de nou. stipu. §. pup.

DE VERBORVM obligationibus.

¶ Dictum est suprà tit. prox. de obligationibus in genere, modo videamus in specie de obligationibus verborum.

Multa ol seruat hic Curac. & stipulationis definitionẽ tradit.

DIGESTORVM, seu Pandectarum.

LIBER XLV.

De verborum obligationibus. 1†

TITVLVS I.

Stipulatio non potest concipi, nisi vtroque loquente, et sermonis efficaciam intelligẽte. Bartol.

Vlpian. li. 48. ad Sabin.

LEX I.

STipulatio[a] non potest concipi, nisi vtroque loquente. [b] Et ideò neque mutus, neque surdus, neque infans stipulationem contrahere possunt: [c] nec absens [d] quidem: quoniã exaudire se inuicem debent.

¶ Si quis igitur [e] ex his velit 2† stipulari, per seruum præsentem stipuletur, & acquiret [f] ei ex stipulatu actionem.

¶ Item si quis ex his 3† obligari velit, [g] & iubeat, & erit Qđ iussu [h] obligatus.

Omissio respõsionis vitiat stipulationem, non modicum interuallum. Bart.

¶ Qui præsens interrogauit, si antequam responderetur [i] sibi, 4† mox discessit, [k] inutilẽ efficit stipulationem, 5† Sin verò præsens [l] interrogauit, & antequam responderetur, discessit, & reuerso respõlum est, [m] obligat, 6† interuallum enim medij [n] temporis modicum non vitiauit obligationem.

Sufficit quo ad obligationẽ consensum colligi ex verbis, per interpretationem: secus, si ex signis, & actibus colligitur. Bartol.

[a] *Stipulatio non potest*] CASVS. dominus Vlpianus iurisconsultus tractaturus de verb. oblig. mote sapiẽtis philosophi ostẽdit, quomodo cõfici possit stipulatio, & quomodo nõ, & primo dicit, qđ stipulatio non põt confici, nisi vterque i. stipulans, & promittẽs loquãtur inuicem: quia stipulatio sit per conceptionem verborũ, & ideò si quis loqui nescit, sicut mutus, aut infans, vel absens ita longè, vt audiri non possit, non potest stipulari, vel promittere. qualiter ergo prouidebitur, si quis sit mutus, absens, vel infans, vt possit sibi actionem ex stipulatu acquirere, aut promittere stipulanti? Rñd. qđ debet stipulari per seruum suum. & sic acquiritur sibi actio ex stipulatu: aut si vult obligari debet promittere per seruũ suum. & erit obligatus actione, quod iussu. Sed quid? eramus duo simul: ego interrogaui te, promittis mihi ex causa emptionis talis rei? tu antequã rñderes, recessisti à me. Dicitur, quòd hic non contrahitur verborum obligat. si verò te interrogaui. & antequam responderes recessisti, & statim reuersus ad me respondisti, promitto. tenet stipulatio, dummodo sit modicum interuallum temporis, quia illud non vitiat stipulationem.

[b] *Et ideò neque mutus*] Interrogaui Titium, promittis mihi centum seuta: & ipse respondit, quid ni? quod vulgariter dictum est, per che non? certè obligabitur mihi ex promissione sua. Si verò interrogaui eum, promittis centum? & ipse nõ respondit verbo, sed inclinauit caput, vt faciunt Lombardi, non obligabitur mihi nec eius fideiussor.

[c] *Si quis igitur*] In isto §. ponuntur tres casus. Primus est, Titius interrogat Mæuium pure, promittis mihi cẽtũ? Mæuius respondet: promitto si nauis ex Asia venerit, vel sic interrogat Mæuium, promittis mihi, si Imperator in Italiam venerit? & ille respondet: promitto pure, vel sic, promittis mihi centum soluere in festo Paschæ? & Mæuius respondet: promitto in festo Pentec. soluere. certe his tribus casibus non valet stipulatio: quia non est debita facta rñsio ad interrogationem. Et regulariter, cum aliquid detrahitur, vel aliquid additur stipulationi, hoc est rei, quæ in stipulatum est deducta, ipsa stipulatio vitiatur, nisi ipse stipulator responsione facta, incontinenti offendat responsionẽ sic factam sibi placere: quia tunc valet stipulatio.

¶ *Si stipulatus*] Dictum est in præced. §. cum stipulatio vitiatur, si adiiciatur aliquid stipulationi, vel detrahatur, & est ille. §. intelligendus, si adijciatur, vel detrahatur in qualitate stipulationis, ille §. intelligitur, si detrahatur, vel adijciatur aliquid stipulationi in quantitate: & dicit sic: Titius ait Sẽproniõ, promittis mihi x? Sempronius respondet, promitto x. vel si dicit, promittis xx? alter rñdet promitto decem. certè valet stipulatio. in hoc, quod responsum est: licet dẽa: responsio congruere interrogationi: tamen valet stipulatio.

¶ *Si stipulatus*] Supersedeo duo. §§. tractãdi, si adijciatur stipulationi qualitate, vel quãtitate, quid iuris sit. hic. A. vide de tertia specie. s. si adijciatur species, vel detrahatur. Et dic sic. Ego volebam à te stipulari Stichũ, tu tũ dixisti, promitto Stichũ, & Pamphilũ. an stipulatio valeat? & rñdetur, q valet tantum in Stichum, licet adiectus fuerit Pamphilus. & tõ est, quia tot sunt stipulationes, quot sũt species in stipulationem deductæ, sed sic est. quod vna est vtilis: altera inutilis, sed vtilis per inutilem non vitiat. valet ergo stipulatio in Stycho vitiata alia parte stipulationis in Pamphilo.

¶ *Eadem autem*] Sed quæritur si ego Latinè te interrogo: tu aũt mihi Græcè tũdeas: an valet stipulatio. Rñ. q sic. & hoc locum habet in omni lingua: dummodo loquentes se intelligãt, vel p se, vel per interpretẽ vtrũ. Et a *Stipulatio* j. i. verborum obligatio. 1 vel dic aliter, vt j. e. l. 5. §. stipulatio. & sic totale. i. (interrogatio a cũ rñsione,) dicitur stipulatio. ũe m Auth. de æqua. dot. i. sed, quæ stipulatio i. interrogatio sm Priscl. 3 vt Inst. quib. mod. tol. obli. §. non idem iur. Et sic not. quod genus à digniori parte sui sumit nomen, sed quandoque dicitur stipulator id est promissor. vt sup. de cond. inde b. l. si nõ steterit. §. pen. 4 & dicitur stipulatio à stipulo, quod est firmũ, & derivatur à stipite, vt Inst. eo. in prin.

b *Loquente*] altero interrogante: & altero respondente, vt Inst. eod. in princip.

c *Fuerit*] vt sup. tit. 1. l. 1. §. pen. & §. fin. & Inst. de inut. stip. §. mutum. & §. 1. & inst. eo. l. mutier. & C. de contrah. stip. l. ceptimam. 6 & de inut. stip. l. 3. sed in infante fallit: vt inst. item pup. fal. fo. l. seruum. vel dic, vt ibi. Acc. 7

d *Nec absens*] vt Inst. de inut. stip. §. item verborum. Sed cõtra. fu. de don. inter vir. & vxo. l. ea quæ. Sol. vt ibi. 8

e *Si quis igitur*] surdus, mutus, infans, absens. Ita, sed de infante vide contra: quia non põt velle: vt sup. tit. 1. l. 1. §. pe. vñ dũ tali. 9 (tñ Io.) si quis ex his, scilicet aliis ab infante, sine voluntate in eius bene acquiritur ei per seruum: vt inf. tẽ pupi. fal. fo. l. 2. vel dic ieritio, si quis stipulatur aliquem ex his, nã vox vnius, &c. vt Inst. de inut. stip. §. post mortem.

f *Acquiret*] seruus etiam ignoranti.

g *Item, ex his*] vt sup. eo. 10 (obligari velit. s. per seruum.) & quod subijcit, iubeat. s. stipulator fieri.

h *Et erit quod iussu*] sed qualiter iubebunt hi? Rñd. mutus scribendo: absens epistolariter: vt sup. quod iussu. l. 1. 2. relpõ. & §. sed, & si seruus. sed de infante est contra ea. l. §. si pupillus. Sol. hic cum tutore iussit, vtibi: vel ad alios hic se refert, nõ ad pupillum.

i *Responderetur*] ad interrogata.

k *Mox discessit*] Sit hic mox, vel non sit: non est vis. cũ nũquam redierit, vel ex interuallo: vt inf. e. l. continuus in pr.

l *Discessit*] nec statim rediit R. sed longè post, vel nullo modo. R.

l *Si verò præsens*] vltima sunt contraria primis, sed nõ sũt: quia in sequenti statim rediit.

m *Responsum est*] incontinenti, & sine magno interuallo. M. vel etiam si longo nullo actu interueniente. q obstat stipulationi: vt inf. eod. l. continuus. & l. quę extrinsecus. & inst. de duobus re. l. duo. in fi. & l. si ex duob.

n *Medij*] alias modici.

a *Qui d*

& l. 1. §. pẽ. sup. tit. px. vt recte sensit M. & Pet. & Bal. Imol. Ro. Ale. Iac. Alc. Dua. Cuia. et cõis sniã. Io. A. B. et alij ñnulli dicant ille eẽ spẽ, vt ifãs illã stipulõnẽ ponat: ñ fallũtur. Contius.

2† vult P. Fl.

3† ex his deẽ. P. F.

4† mox. ñ est apud. Dua. neq. P. F.

5† ĩ P Fl. ñ verò pẽsẽs interrogauit mox discessit, etc.

6† iterualũ. n. mediũ ñ etc. in P. F.

Genus à digniori sui parte nomẽ sumit.

8 Rectè ibi soluit gl. et meo iudicio sic. Dua. hic. & postea Cui. Cõt.

9 Inclusa desunt in Manuscr.

10 Inclusa desunt in Manuscr. Al. stipulõnẽ fieri & tẽet stipulator, q̃ iussu. Sed qualiter iubebũt hi? etc. & sic glosequẽs ꝺ necessẽda eẽ cũ ista. & vno verbo extulegẽda P. F.

11 Sequũtẽ oẽs scribhic.

12 Approbat poet DD. idem pro. Paul.

¶ Si quis * ita interroget, dabis? & respondeat, quid ni? [a] etiam [1] †is vtique [b] in ea causa est, vt obligetur. contra, [c] si sine verbis annuisset.[d] non tantum* autem[e] ciuiliter, sed nec naturaliter [f] obligatur, qui ita annuit. [g] & ideo rectè dictum est, non obligari pro eo, ne [h] fideiussorem quidem.

Diuersitas qualitatis obligationis inter interrogationē, & responsionem vitiat stipulationem, nisi diuersitas illico complacuerit. Bart.

¶ Si quis simpliciter [k] interrogatus [2] † fuerit, & ille sub conditione responderit, [l] Si illud factum erit, dabo. non obligari eum [m] constat. aut [n] si ita interrogatus, intra Calendas quintas [3] † dabis? responderit, Dabo idibus. æquè non obligatur. [o] non enim sic respondit, vt interrogatus [p] est. Et versa vice, si interrogatus fuerit sub conditione, responderit purè, [q] dicendum erit, eū non obligari.

¶ Cum * adijcitur [r] 4 † aliquid, [s] vel detrahitur obligationi, semper probādum est, vitiatam [t] esse obligationem: nisi stipulatori diuersitas responsionis illico [u] placuerit. tunc enim alia [x] stipulatio cōtracta esse videtur.

In maiori summa, minor inest. Bart.

¶ Si stipulanti [y] mihi decem, tu viginti [3] † spondeas, nō esse contractam obligationem nisi in decem, [z] constat. econtrario quoque, si me viginti interrogante, tu decem respō deas: obligatio, nisi in decē, non erit contracta. [a] licet. n. oporteat cōgruere [b] summā: atū manifestissimum est, 6 † in viginti & decem [c] inesse.

Vtile per inutile, non vitiatur. Bart.

¶ Sed si mihi Pāphilum stipulanti, tu Pāphilū & Stichū [d] 7 † spoponderis. Stichi [e] adiectionem pro superuacuo habēdam puto. nam si tot [f] sunt stipulationes, quot sunt corpora: duæ sunt quodāmodò [g] stipulationes, vna vtilis, [h] alia inutilis: [i] neque vitiatur vtilis per hanc inutilem. [k]

Diuersitas linguæ non vitiat stipulationem: dummodò cōtrahentes se intelligāt per se, vel per interpretes. Bar.

¶ Eadem aūt [8] † an alia lingua rñdeatur, nihil interest. Proinde si quis Latinè interrogauerit, & rñdeatur ei Græce, dūmodò cōgruenter respōdeatur, obligatio constituta est. idem per contrarium. Sed vtrum hoc vsque ad Græcū sermonem tantum protrahimus, an vero & ad alium, Pœnum [l] fortè, vel Assyrium, vel cuiusuis alterius linguæ, dubitari pōt [9] † ex scriptura Sabini. [m] Sed verū puto, [n] vt

a *Quid ni*] idest cur non.
b *Etiam si vtique*] non solum superior quando inconuenienti rediit.
c *Contra*] idest non obligatur.
d *Annuisset*] humeris vel capite. sed in his, quæ fiunt contra l. 1. su. sensu, secus: quia ibi eo. ibi. Ni nō sunt verba necessaria: vt inf. eo. l. si stipuler. §. si quis verba requirat de substātia, & forma actus, nō nisi forte hoc actum sufficit esset, vt saltem pars stipulationis iure obligetur: vt ī. de accept l. 1 † & P. F. Intel. huius inutilis. 1. rñ. Accius §. vide per Zuchar. in Rub C. de pact. num. 42. vide de eriam apud Aug. lib. 2. cap. 1. Pius Antoninus Bartolinus. ī ad no. ad l. ca. §5. legi, nō tm nō ciuiliter. Tu vide de vsu negatoris Budæum in prioribus adno. ad Pādectas Leo iure. de ti. sup. 2] In P. F. interroga tus rñdeat si illud &c.
3 † dabis non est. P. F.
* Ad litel. huius tex. vide Bul. l. 1. perēs. num. 4. & 8. C. de pact.
4 † adiicit aliquid, vel detrahit. P. F.
5 † Et ēt Iacob. vt refert Bart. hic. Cōt. Diuersitas stipulationis an & qū vitiet obligationē. vna. & rñdeat de alia: non valet: vt Instit. de inuti. stip. §. si: Inclusa desunt, & tractē. Cō tinua.
a *Quid ni*] idest cur non.
b *Etiam si vtique*] non solum superior quando inconuenienti rediit.
c *Contra*] idest non obligatur.
d *Annuisset*] humeris vel capite. sed in his, quæ fiunt contra l. 1. su. sensu, secus: quia ibi eo. ibi. Ni nō sunt verba necessaria: vt inf. eo. l. si stipuler. §. si quis verba requirat de substātia, & forma actus, nō nisi forte hoc actum sufficit esset, vt saltem pars stipulationis iure obligetur: vt ī. de accept l. 1 † & P. F. Intel. huius inutilis. 1. rñ. Accius §. vide per Zuchar. in Rub C. de pact. num. 42. vide de eriam apud Aug. lib. 2. cap. 1. Pius Antoninus Bartolinus. ī ad no. ad l. ca. §5. legi, nō tm nō ciuiliter. Tu vide de vsu negatoris Budæum in prioribus adno. ad Pādectas Leo iure. de ti. sup. 2] In P. F. interroga tus rñdeat si illud &c.
3 † dabis non est. P. F.
* Ad litel. huius tex. vide Bul. l. 1. perēs. num. 4. & 8. C. de pact.
4 † adiicit aliquid, vel detrahit. P. F.
5 † Et ēt Iacob. vt refert Bart. hic. Cōt. Diuersitas stipulationis an & qū vitiet obligationē. vna. & rñdeat de alia: non valet: vt Instit. de inuti. stip. §. si: Inclusa desunt, & tractē. Cō tinua.

stipulatem. §. si stipulante. in prin. sed si simpliciter rñdeatur ad oīa videtur rñdisse: vt Instit. de inuti. stipu. §. præterea. ratio est differentiæ in summa, & in speciebus: quia quot species, tot stipulationes: sed in summis vna. Sed quid si stipuler omnes seruos tuos: tu omnes præter vnum promittis? respon. Ioan. non valere, nisi diuersitas, &c. sed si legas oēs, non possum alios accipere: alios dimittere: quasi vnum sit legatum: secus si legas duos. vt ī. de leg. 1. l. legatarius. & de leg. 2. l. si duobus.

u *Illico*] idest statim. sic infra de solu. l. 2. & inf. tit. 1. l. duos.

x *Alia*] quàm prima. & hoc est præsumptione huius iuris. at veritate inspecta non valet secunda, cum non præcesserit interrogatio talis, qualem responsio declarat.

y *Si stipulanti*] hic est diuersitas in quātitate.

z *Nisi in decem*] nisi diuersitas &c. Ioan.

a *Non erit contracta*] in decem cōtrahitur ergo non attento placuerit diuersitas, vel non: quia qui viginti stipulatur, & decem stipulatur vt subijcit, & sic semper videtur placere secundū Azo. Sed contra Instit. de inuti. stipu. §. præterea. in princ. Sol. ibi noleba: stipulator valere, 3 nisi in maiori summa. alij & hic hic repusubaudītur, si placeat diuersitas. Item facit ī. eo. l. inter stipulantem. § si stipulante. 2. resp. Item contra supra loca. l. si decem. Solu. vt ibi.

b *Congruere*] vt eadem in responsione, quæ in stipula. confitat. Azo.

c *Et decem*] sic ī. de arbi. l. diē §. de quæritur apud Iul. si ex trib. & de in lit. iur. l. antepen. & de hære. instit. l. quoties. §. sed si maiorem. Accurs.

d *Et Stichum*] copulatiuè. Accur.

e *Stichi*] de Pamphilo tamen valet stipulatio. Ita.

f *Sit tot*] quod pro constanti habetur: vt inf. eo. l. scire debemus, & l. quod dicitur.

g *Quodammodò*] rebus inspectis, quæ sunt duæ.

h *Vtilis*] scilicet de Pamphilo.

i *Inutilis*] de Stycho: quia in ea non præcessit interrogatio.

k *Per hanc inutilem*] no. vtile per inutile &c. vt in inf. eod. l. inter stipulantem. §. si stipulante in fin. & sup. de constit. pecu. l. sed & si decem. & C. de don. l. sancimus. in princip. & inf. eod. l. quæ extrinsecus. Sed argum. contra. sup. de arbi. l. Padius in fin.

l *Pœnum*] Saracenicum, vel Africanum.

m *Sabini*] qui dixit aliquid, per quod videbatur per eandem linguam responderi debere.

n *Puto*] aliàs puto, & aliàs patitur: & die & verum, idest & veritas. Accur.

5 † Rñdeat. Du. & ad intellectū huius §. vide Bereng. Fer. in l. pactā cōuenta. nu. 37. de contrah. empt. & vber. Zuchas. in Rub. C. de pact. num. 34.
6 † viginti decem esse. P. F.
7 † respōderis.
8 † An. de rea. in princ. Sol. ibi est. P. F.
3 Ang & Frā. Are. hic repusubaudītur ista gl fin. ad hoc qvbi cōstat de volūtate partiū, vt in maiori quātitate non infit minor: non continet. nec hēt locū cū reg. nostri text. Bolog.
9 † aliàs, & extat scriptura. In P. verò F. sic & Scripturā Sabini. sed & verū puto vt ois &c.

a *Vt vterque*] facit Inſti eo.§.verum. & C.de teſt.l.hac conſultiſſima,in fi. & inf.de fideiuſſ.l.Græcè. & ſup.de re iudic.l.decreta contra.Solu.ibi inter Latinos: & vt ſupra de inſtit.o.l.ſed & ſi pupillus.§.literis.

SI *Tipulationum*, CASVS. Ita lex ponit diuiſionem ſtipulationum, & dicit, quod quædam ſunt ſtipulationes, quæ tendunt ad dandum, ſicut eſt promitto tibi decē. quædam tendunt ad faciendum: vt promittere ſcribere librum & ſimilia. & primo expedit illam partē, quæ conſiſtit in dando, & eam ſubdiuidit: dicēs, quod quædam recipiunt diuiſionem: vt cum promitto decem. poſſum enim quinque dare creditori, ipſo ſi volente recipere partem ſolutionis. in parte illa liberari. quædam verò non recipiunt diuiſionem: vt cum homo promittitur in genere, vel vas. nam etiam ſi pars illius hominis. vel vas ſoluatur non liberatur debitor in illa parte ſoluta. Item ſi promitto viam, vel actum: non poteſt illa ſtipulatio diuidi, ſcilicet partem ſoluendo. idem in ſtipulatione alternatiua ſpecierum. & hoc vſque ad §.ex his igitur. Franc.

b *Stipulationum*. Dictum eſt ſupra inter quos & quomodo, & quibus verbis, & qualiter vitiet ur, & qua lingua contrahatur ſtipulatio. nunc ponit diuiſionem ſtipulationum. dicit ergo, ſtipulationum &c.

c *In dando*] ideſt promiſſione dandi & eſt hæc diuiſio bimembris: poteſt & tertium membrū addi: vt mixta ex dando, & faciendo, vt reddere rationē: ſed ſub ſimplicibus mixtā comprehendit legislator. 2 Item ſub faciendo comprehenditur non facere: 3 vt Inſti. de nuptijs, §. ſi vxor. ibi ſe abſtinuerunt &c. ſecunda diuiſio eſt trimembris. Azo.

d *Et harum*] ergo & earum, quæ ſunt in faciendo, quia & factum quoddam diuiduum dicitur, 4 vt infra eod.l.ea.§. Cato. & l.in ſtipulationibus.§. operarum. & ſupra de ope.libe.l.ſi quando. Item vſusfructus: 5 vt ſupra de vſufru.l 5. nec obſtat, 6 quod dicitur in eo.tit.u. de ope.libe.l.liberius. §.1. & inf.eo.l.ſtipulationes. quia pro parte non ſoluitur ſtipulatori, ſcilicet inuito: ſed volenti ſic. vel dic non ſtipulatori vni. ſed vbi pluribus debetur, cuique pro parte ſoluitur. item earum quæ in dando, quædam recipiunt diuiſionem: quædam non: vt ſtatim ponit exemplum.

e *Præſtationem*] ideſt, vt quis pro parte dando, liberetur pro parte, quod accipe volente ſtipulatore recipere: vt ſupra de vſuris l.tutor.§. Lucius. 7 Item recipit præſtationem partis, vt & hæredes promiſſoris teneantur pro hæreditatis portionibus.

f *Cum decem dari*] vt ſi quinque ſoluuntur, liberatio in parte ſtipulationis contingat. Accur.

g *Viam*] qui viam ſtipulatur, vel iter, ſtipulatur factum. 8 nam patientia pro traditione eſt: vt ſupra de ſeruit. quotid.§. & pati eſt facere. vt infra eodē.l.vbi autem.§. quid quod. Item no. quòd natura communis earum, quæ ſunt in faciendo, eſt. vt non diuidantur: vt hic dicit. quia ſi promiſſor ſoluat pro parte, non liberatur etiam pro parte. & hæredes promiſſoris ſinguli in ſolidum tenentur: ſed fallit, vt modo dixi. Item econtra natura earum, quæ ſunt in dando, eſt. vt diuidātur: ſed & illa fallit, vt ſubiicit §. eo.l.in executione. §. pro parte. Sūt & alia exēpla de factis, §. e.l. ſtipulationes ij.

omnis ſermo contineat verborum obligationem: ita tamen, vt vterque[a] alterius linguā intelligat, ſiue per ſe, ſiue per verum interpretem. *

Quælibet ſtipulatio, vel cōtinet aliquid dari, vel continet aliquid fieri. Pau.

Paulus lib.17. † ad edict.

LEX II.

STipulationum[b] * quæ dam in dando,[c] quædam in faciendo conſiſtunt.

Stipulatio dāti eſt diuidua natura, & effectu: ſed ſtipulatio ſeruitutis eſt ſimpliciter indiuidua: ſed ſtipulatio gñris, & alternatiua eſt diuidua natura, & indiuidua effectu. B.

¶ Et harum[d] omnium quædam partium præſtationem[e] recipiunt: veluti cum decem dari[f] ſtipulamur. Quædam non recipiunt: vt in ijs, quæ natura diuiſionem nō admittunt: veluti cum viam,[g] iter, actū ſtipulamur. Quædā partis quidem[2] † præſtationē natura[3] † ſui recipiunt, ſed niſi tota dentur, ſtipulationi ſatis nō fit:[h] veluti cum hominem gñ aliter ſtipulor, aut lancē,[i] aut quodlibet aliud vas. [4] † Nam & ſi Stichi pars ſoluta ſit,[k] nondum in[l] illa parte ſtipulationis liberatio nata eſt:[m] ed aut ſtati reperi pōt,[n] aut in pendenti[o] eſt, donec alius detur.[p] Eiuſdē cōditionis eſt hæc ſtipulatio, Stic iū aut Pamphilum[q] dari?

In obligatione diuiduanatura, ſed indiuidua effectu, ſi ſint plures promiſſoris hæredes, quilibet tenetur pro parte: ſed partis præſtatio liberationem non præbet. ſed in obligatione indiuidua oīno hæredes promiſſoris tenētur in ſolidum, & hæredibus ſtipulatoris in ſolidum actio cōpetit. hoc dicit. Bart.

& facit ſ. de accept.l. & per iuſiurandum.§.1. & ſ. ſi quid in fraud.patro.l 3.§.penul. & ſi ſerui.vēdi.loci.§. ſi fundus. & ſ. de ſolu.l.qui hominem in prin. & ſ. de cōdit. & demon. in facto. ſi aut quia non eſt factum, velit aliquis agere ad intereſſe: hæc actio, quæ proponitur ad intereſſe recipit diuiſionem: vt infra eo l. ſtipulationes nō diuiduntur.

h *Non ſit*] nec pro parte quidem.

i *Lancem*, in genere.

k *Soluta ſit*] ab eo qui in genere hominem promiſit.

l *In vlla parte*] ideſt, in aliqua, nec etiam in ea, quæ eſt ſoluta inſpecto futuro. Accur.

m *Liberatio nata eſt*] aliàs in diuerſis hominibus recte partes ſoluerentur, quod eſſet abſurdū: ad quod facit ſ. de opti. lega. l.ſe uo. & infra eod.l. in execu. §. pro parte, & de lega.1.l.ſi ex toto. §. fin. & l.ſi quando §. fi & de lega.2 l. ſi quis duobus. Accurſ.

n *Reperi poteſt*, condictio ob cauſam, ſecundum quoſdam. & hoc de rigore iuris.

o *In pendenti*] exæquirate, quæ præualet: vt ſup. de condi. indeb. l. ſi non ſortem. §. ſi decem.

p *Detur*] homo vel reliqua pars in eodē & ſic poſterior ſolutio &c. vt d. §. ſi decē. Sed obijci ur aut ſoluta pars 2 promiſſore pro parte liberat, & ſic nō pendet aut in nihilum, & ſic in ſolidū remanet obligatio. ergo non pendet ſed ſtatim vt indebitum poteſt repeti. Rñ. nec obligatus 11 eſt. nec liberatur pro ea parte. & ſi obijcis: fuit obligatus, & non liberatur: ergo obligatus permanet in ſolutione? Rñ non ſequitur: quia eſt quoddam medium inter obligationem & liberationem: ſ. ceſſatio obligationis ad tempus: nec eſt extincta: vt infra de ſol. l. qui res. §. arcā. Iuē nota ex prædictis. 12 & infra dicendis, quod ſi hoiem certum debeam liberor ſoluendo partem, ſi decedam, vnuſquiſque hērdum pro parte tenetur, & pro parte ſoluendo liberatur: vt infra de ſolu. l. ſi ſtipulatus ſum mihi aut Sticho. §. 1. Sī in genere tenetur quidem quiſque hērdum pro parte tñ. & tñ ſoluendo partem, quam modo debet, non liberatur. quod mirabile eſt: ſed hoc ideo, quia non ſoluunt vt debent. Quid ergo dices? liberatur, vel non? Rñ. quantum ad præſens tempus in parte liberati ſunt, vt infra de accept. l. qui hominem. ſed propter futuri temporis fictionē in pendenti eſt, donec alij ſoluant, vt infra de condict. indebi. l. ſi non ſortem. § ſi decem. & hoc futuro inſpecto, dicit hic etiā in parte ſoluta non contingere liberationem. ſi ergo ſoluā, in eodem intelligitur fuiſſe liberatus: ſi non in pretium hominis condemnabuntur: ille tamen, qui impediuit, tenetur cæteris: vt ſupra fami. erciſcū l. hæredes. § fi ineerto. ſecundo Azo. ſed videtur, quod pro parte hominis in genere promiſſi ſoluta in parte contingat liberatio: vt inf. eod §. ſi tamen quæ eſt contra. Sol. ibi volenti ſtipulatori: hoc inuito. Vel verius ibi in ſpecie debebatur. Vel ibi ſequentes ſoluunt in eodem homine. & ideo à principio videtur benè ſoluta alia pars: vt d l. ſi non ſortem. §. ſi decem.

ADDITIO. Iſta glo. reprobatur hic in omnibus tribus ſolutionibus ſecundum Ioan. ideo dic ſecundum Bart. & omnes ſcrib. in d. §. tamen. quod ibi loquitur in ſolutione ficta: hic in ſolutione vera.

q *Pamphilum*, & ſoluetur pars Stichi. Accur.

¶ *Ex his igitur* CASVS. Dictum eſt in proximo. ſ. quasdam ſtipulationes eſſe indiuiſibiles, & ideo non poſſe promiſſorem

ſententiā defendit l. quidā exiſtimauerūt, ſuſi certe per. Cōtra Et iuſtiñ Bart. Ang. Ludo. Ro. Imo. Ale. & Iaſ. cōtrariāopinionē tenent Per. de Bella pert. Chriſt. Petrus. de Bellouiſu: & cēs citra mōtani, vt ait Bar. & rectè. Cont. ſ legendē eſt, l. 1. Cont.

2 † Darionē. Duar. P. F.

3 † ſui nō eſt. P. F.

4 † Duar. nam ſi &c. F. F.

10 Accurſius legebat, in nulla parte, perperā. Cont.

11 Imò in obligatione generica ſīm Bar. Ale. Ate. & Ia. 12 Iſtam partē ſequuntur B. & Ale.

1 Reprehenditur per oēs ſed expone inter Latinos. i. intelligibiliter. * Iſtūtex. valde nota. quia ſæpius occurrit interpretationes linguæ Græcæ cuius interpretes an dicātur teſtes, vel ne, dic breuiter, q nō. ſed potius expoſitores dñi. catus eſt hic bologn.

2 † ol. 12. a Sabin. P. F.

* Videſi libet Andr. Alci. cōmētatores in hāc legē, & duas proximas ſequētes, in libello ſuo de ſtipulationum diuiſione.

3 Sequuntur Bar. & Ale. & vide latius Iaſ. in §. fi. inſ. eo.

4 Dānat per Bart. Pau. Are. Ale. & Ia.

5 Perperā vsūſt. inter exēpla factorum diuiduorū refert, eū vſusfr. ſit ius, nō factum. Cont.

6 Diſpliceret cōmuniter ſcribentib.

7 Rectè. nec audiē dus eſt Alcia. qui contrariā

sorem liberari partẽ soluendo. Quid erit in hæredibus promissoris: nunquid isti poterunt liberari soluendo partẽ rei deductæ in stipulatione indiuisibilis? Rñdet iurisco. quod non, & tõnem ponit, quia natura obligationis non mutatur pp hæredum personas. & ideo si res deducta in stipulationem non recipit diuisionẽ: hæredes tenentur quilibet insolidũ: ita si vnus soluit totum, potest ab alijs repetere actione fam. ercis.

¶ *Ex quo*]Sicut sup. dictum est promissoris hæredes in solidũ tenent: ita verum est stipulatoris hẽdes quẽlibet in solidum habere actionem. licet aliqui dixerint hoc casu, qñ stipulator, qtẽ indiuisibilẽ fuerat stipulatus, moriẽ, extingui obligationem, nõ tamẽ verum est, quia stipulatio non euanescit propterea, quòd res indiuisibilis diffi cile soluitur.

¶ Ex his * igitur [a] stipulationibus nec hæredes [b] quidem pro parte soluendo liberari [c] possunt, [d] quandiu non eandem rem [e] omnes dederint. [f] Non enim ex persona hæredum conditio * obligationis immutatur, [g] & ideo si diuisionem res promissa non recipit, [h] veluti via: [i] hæredes promissoris singuli in solidũ tenentur. [k] Sed quo [l] casu vnus ex hæredibus solidum [m] præstiterit: [1] †petitionem habebit à cohærede fam. ercis. iudicio. [n] Ex quo quidẽ accidere posse Pomponius ait, vt & stipulatoris viæ, vel itineris hẽdes singuli in solidũ [o] habeant actionem. [p] Sed quidã hoc casu [q] extingui stipulationẽ putant: [r] quia per singulos [s] acqri seruitus non põt. [t] Sed non facit [u] inutilem stipulationẽ difficultas præstationis. [x]

Per sententiam, & acceptilationem vnus ex hæredibus promissoris, qui tenebatur in genere, potest liberari. h.d. B.

¶ Si tamen [y] * hominem [z]

* ex his. Iniel. literæ hic examinat Alciatus.

* Cõditio i. qualitas obligationis indiuiduæ, quoad libertatem, fm Bald.

1 † repetitionẽ Du. & P.F.

Si tamen] Supra dictum est, q quædam sunt stipulationes indiuisibiles, & q3 hæredes promissoris rei indiuisibilis possunt conuenirl in solidũ. hic quæritur: Titius promisit mihi hominem in genere, moritur, antequã mihi soluat, relictis duobus, vel pluribus hæredibus: certũ est quod tenetur mihi quilibet in solidũ: conueni ẽ vnum hæredem, & ipse soluit mihi partem hominis promissi: nũquid habeo actionẽ contra alios pro reliqua parte hominis? Respond. quod sic. Idem est si vnum hæredem liberaui pro parte, & idem in ipso promissore & eius fideiussoribus.

¶ *Item si*] Expedito illo mẽbro stipulationis indiuisibilis, quæ consistit in dando, ponit aliud membrũ, quod cõsistit ĩ faciendo, & ponitur sic casus vt] ad l. ea. duo erãt, s. Titius, & Mæuius. Titius stipulatus est à Mæuio hoc mõdo. Promittis mihi Mæui, neq; per te, neq; per hẽdẽ tuũ fieri quo minus mihi liceat ire per fundũ tuũ? Rñdet Mæuius: ꝓmitto. post hoc moritur Mæuius promissor relictis duobus, vel pluribus hæredibus: vnus hæredũ Mæuij venit contra promissionem Mæui: nunquid alij hæredes tenẽtur de hoc Titio? Resp. q sic indistinctè siue cum pœna siue sine pœna facta sit promissio. Sed ponamus ecõtra: scilicet q stipulator Titius moriatur relictis pluribus hæredibus, vnus hæredũ suorum prohibeatur ire, tunc est differẽtia, an facta sit stipulatio cum pœna, vel sine pœna. Nã si pœna est adiecta stipulationi, puta centũ: certè committeretur ista pœna ad omnes hæredes stipulatoris in solidũ: tamen alij qui non sunt prohibiti, si petant: pœnam, poterit ipsis obijci exceptio doli mali. Si vero nulla est adiecta pœna, ille hæres, qui prohibitus est, petet tantum interesse pro parte sua. Idem dicendũ est in illa stipulatione, promittis mihi per te non fieri quo minus mihi & hẽdi meo habere liceat? quia si cũ pœna promittatur, cõmittitur pœna omnib. hæredibus stipulatoris: si verò sine pœna: poterit tantum agere ille hæres, qui prohibitus est. Et ratio istorum est, s. quando pœna adijcitur, vel non, quia vbi nulla pœna adijcitur, nihil interest eius, qui non est prohibitus, ergo non potest agere, sed vbi pœna est adiecta: non quæritur verum omnium interẽat, vel vnius tantum, sed solum an commissa sit pœna, vel non. & in solidum omnibus hæredibus committitur. Itẽ promissoris hæredes omnes tenentur, licet vnus prohibuit, ratio, quia interest prohibiti, vt a nullo penitus prohibeatur. Franc.

a *Ex his igitur*] quia talis est natura obligationis in genere, & alternatiuæ, vt ſ. dictum est, igitur, &c. licet pro parte tantum tenerentur, nec nisi pars possit à singulis peti. Azo. & sic de vltimis tantum duabus dicit, vt quando homo in genere, vel sub alternatione promittitur.

b *Nec hæredes*] s. promissoris, non solum ipsi promissores.

c *Soluendo liberari*] licet non possit peti nisi pars, vt inf. eo. l. in executione. s. pro parte.

d *Possunt*] obijcitur solutioni eius, &c. vt Inst. qui. mo. toll. oblig. in princip. Respond. hoc ideo, quia nec defunctus sit soluendo, &c. vt sup. proxi. §. & infra eodem l. in executione. §. pro parte. & ipsi sunt loco vnius.

e *Non eandem rem*] totam.

f *Dederint*] & vltima solutio, &c. vt d. l. si nõ sortẽ. §. si dec. l.

g *Immutatur*] vt ĩ. de præio. stipu. l. prætoriæ. §. incertam, & s. de cond. & demon. l. cui funaus. Sed obijcitur de marito & vxore. vt C. de pri. do. l vnica. Respond. conditio non mutatur, sed condemnatio moderatur, vt aliter fiat personæ mulieris cũ suo priuilegio contra maritũ, & aliter hæredibus eius. Item opp. de lega. 1. l. legatarius, sed hic passiuè: ibi actiuè. Item opponi. ſ. co. l. ea. 6. ſ. sed ibi dices. Itẽ quid si vnus de hæredibus dissentiat? Resp. fiatur maiori parti, vel verius tenetur alijs, vt sup. fami. ercis. cun. l. hęredes. §. si incerto.

h *Non recipit*] sui natura.

i *Veluti via*] vt & sup. de accepti. l. & periusiurandum. §. l. & supra eo. in princ huius. l. & sup. de serui. l. vix. & de leg. 3. l. fideicõmissa §. pen.

k *Tenentur*] vt & in f. de reg. iur. l. ea, quæ in partes.

l *Sed quo*] quod est in omnibus prædictis. Acc.

m *Solidum*] quod sui natura non recipit diuisionem, vt via, vel etiam debitum in genere, vel alternatiuè, & facit supra fa. ercis. l. inter cohæredes. §. quod ex facto.

n *Iudicio*] quia pro parte expediri non potuit.

o *In solidum*] non solũ hẽdes promissoris in solidũ tenent.

p *Actionem*] ſ. ĩ. fam. ercis. l. hẽdes, §. an ea. in fi. §. Solut. 1 ibi ventum erat ad æstimationẽ, quia non præstabatur via, sed ad ipsam seruitutem in solidũ agũt. licet peruenerit ad eã cãm, &c. vt ĩ. eo. l. plurib. §. fi. & ĩ prox. & ĩ. e. l. extrimo. Sed & si partem fundi, cui viã stipulatus est, alienet: corrũpitur stipulatio. vt ĩ. de serui. l. pro parte. rõ est, quia stipulatio ad hæredẽ non ad emptorem transit. vt ĩ. de vsufr. l. sed & si quis. 2 §. si operas. Item contra ĩ. de seru. rust. præd. l. si vnus. §. fi. secundum vnam literam. Sol. ibi. Accu.

q *Hoc casu*] i. stipulatore itineris decedente, vt ratio sequens probat. Azo.

r *Putant*] sed malè videbatur. n. qui sicut vnus ex plurib. dominis pro parte seruitutem acquirere non põt, vt sup. de serui. l. pro parte. ita stipulatio facta per defunctum non transit ad hęredes. quod falsum est. imo singulis acquiritur.

s *Per singulos*] id est per quosdam sine alijs, vel dic faciẽ. vt statim dicam.

t *Non potest*] facilè diuersis t pibus hoc. n. vix contingit: cõtingere tñ põt. vt ĩ. cõia prædi. l. fi. & de serui. rust. prædi. l. si vnus. in prin. & ĩ. eo. l. plurib. §. & si. & hoc in impositione seruitutis in re cõi faciendã. vt ibi d. dicitur, sed hæc difficultas non impedit præstationem seruitutis. vt statim subijcit: ergo nec acquisitionem. Azo.

u *Sed non facit*] valet. n. stipulatio & singuli 3 in solidum petere possunt, sed difficilè est, vt idem pluribus solui possit. Azo. sed hæc difficultas non impedit, quo minus in solidũ agat: habebit ergo 4 vnus cohæredũ partẽ alterius. ex quo in solidũ agit, fm quosdam, & fm hoc qui primò agit, obtinet, & vtitur seruitute. Sed Io. 5 non refert ad proximum dictum, sed in genere dicit. q.d. impossibilitas vitiat, non difficultas. vt ĩ. l. cõtinuus. §. illud. nam si pauper centũ marchas mihi promittat, teneatur, licet ergo sit difficultas, poterit tñ fieri per partes successiuè, vt ĩ. cõmunia prædio l. fi. & secundũ hoc qui primò agit, obtinet, sed nõ vtitur seruitute, nisi quando omnes egerint. arg. d. l. receptũ. ĩ communia prædio. & facit ĩ. de act. emp. l. ſ si verò nõ pñtetur via. agit ad interesse. quod diuiditur, 6 vt sup. fa. erc. l. hẽdes. §. an ea.

x *Præstationis*] id est acquisitionis, vel præstationis per partes successiuè, vt d. l. receptum. Accursius.

y *Si tamen*] licet pars Stichi soluta non præstet liberationem, cũ in genere promissus est, & secundum hoc dicit hominem, s. certum, fm P. Alij dicunt 7 in gñe, vt & sup. locutus est.

z *Hominem*] sup. dictũ est, q stipulationũ quædam consũ-

* Pulchrè in hũc 6. Alc. li. Pa. ra. 1. c. 8. & hic ẽt intellectum huius literæ excussit.

1 Approbatur p Bar. to & Ias. stipulatio ad hẽdẽ transit.

2 Aliàs est ĩ l. aliud.

3 Idem B. & Ias.

4 Ista illatio placet Ia. & alijs

5 Placet Ia. q quid dicat Bar.

6 Hoc verum, q̃ quis cõsequitur per v. ã actionis. Bart. Arc. Ale. & Ias.

7 Et bene Bar. Arc. Fau. Ale. & Ias.

sunt in dando, quædam in faciendo & quædã recipiũt prætis præstationem sui natura & liberationem, quædam non. circa prædictam materiã ponitur talis casus: si tamen, &c.

a *Exero*]& partem accepero.

ADDITIO. Dic, quod imo exponitur egero, ideſt succubuero, secundum Bar. hic.

stipulatus, cum vno ex hæredibus promissoris egero, [a] pars duntaxat cæterorũ obligationi supererit, [1]† vt exolui possit. [b] Idẽq; est, & si vni ex hæredibus [c] acceptolatum sit. [d] Idẽq; est [e] in ipso promissore, & fideiussoribus eius, quod diximus in hæredibus.

Vno ex hæredibus promissoris contra faciente omnes tenentur pro hereditaria portione, sed si vni ex hæredibus stipulatoris cõtra fiat: pro parte suatãtum stipulatio committetur ad interesse: ad pœnam verò committetur in solidũ, licet alij agentes exceptione doli repellantur. Bart.

¶ Itẽ si [f] in facto [g] sit stipulatio, veluti si ita stipulatus fuero, Per te nõ fieri, neq; per hæredẽ tuũ, quo minus mihi ire agere liceat? & vn[s] ex plurib. hæredibus prohibuerit: tenentur quidẽ, & cohæredes eius, [h] sed familiæ erciscundæ iudicio ab eo repetent, quod præstiterunt. [2]† hoc, & Iul. & Pomponius probant. [h]

¶ Contra autem si stipulator decesserit, qui stipulatus erat fibi, hæredi q; suo ire, agere licere, & vnus ex hæredib. eius prohibeatur: interesse dicemus [i] vtrũ in solidũ stipulatio committatur, [k] an pro parte eius, qui prohibitus est. Nã si pœna [l] stipulationi adiecta sit, in solidũ committet [m] stipulatio, sed qui [n] non sunt prohibiti [o] doli mali exceptione [p] sũmouebuntur. Si verò pœna nulla apposita sit tũc pro parte [q] eius tm, qui prohibitus est, committetur stipulatio. [r]

Vlpian. lib. 18. 3† ad Sabi.

LEX III.

IDem [*] iuris [s] est, & in illa [t] stipulatione: Mihi, hæredique meo habere licere? [u] Sed hæc differentia [x] illam habet rationem, quòd vbi vnus ex hæredibus [y] prohibetur, non põt cohæres ex stipulatu agere, cuius nihil interest, nisi pœna subiecta sit. nam pœna subiecta efficit, vt oibus committatur, [z] quia hic [a] non quærimus, [b] cuius interfit. Enimuerò vbi vnus ex hæredibus [c] prohibet, omnes tenentur hæredes. Interest enim prohibitu à nemine prohiberi.

a Imò immediatè lata sñia. vel ĩterposita acceptilatione liberatur Bar. & P. & alij.

1† Du. vi & solui põt. P. P.

a Imò in genere. sed hic & ĩ solutione fict. ibi in vers. fm Bart.

3 Placet B. Dy. & Pa.

* Ad hunc §. vide Itel. per Bu ig. in l. 4. §. Cato. n. 370. ĩ. e. vbi et Cro. nu. 142. & Mar. Soc. nu. 259. Sed latiss. Det[s] n. 501. cũ mul. seq. & Bolog. nu. 110.

a† præstitisset P. P.

4 Obligatione: nõ effectu la.

b *Exolui possit*]quo facto priori liberatio cõtingit: alioq; cæteris nolentib. manet in suspẽso. 1 & hoc prout dicit deberi i genere.

c *Ex hæredibus*] promissoris. Acc.

d *Acceptolatum sit*] vt liberatio contingat ei. qñ in specie, 2 vel vsquequo ab aliis soluatur in suspenso sit. quando in genere. sed videtur. quod ipse. & alij omnes statim liberentur. vt inf. de accep. l. si ex pluribus, 1. respon. quæ est contra. Solu. ibi in rem. hic in personam. Vel ibi 3 duo orant rei debendi in solidum. meritò ergo acceptilatione ibi liberatur: hic non. Vel hic diuisionem recipit, 4 ibi non porro si debitori generis accepto fertur etiam in vna specie generis. statim liberatur, vt infra de accep. l. & per Instruandum. §. si is, qui homine. Acc.

e *Idemque est*] scilicet, vt promissor partem soluerit, vel in partem acceptolatum ei sit, vt in residuo teneatur fideiussor, & sic acceptilatio, p parte. 5 Set, scilicet quando in specie, licet in pendenti sit, donec reliqua pars soluatur, quando in genere. Acc.

f *Item si in facto*]sequitur de his quæ sunt in faciendo. Sed quid est tũc in obligatione. si promisit facere domũ, an factum. s. præcisè, vel interesse? Arg. quod factum sup. de aqua pluuia arc. l. si tertius. §. officium. in fi. Item an teneatur præcisè ad factũ? Resp. post moram etiam ad interesse. Vel dic etiam 5 ad factum agendo potest. actor interesse consequi. maximè si petijt fieri. & si non faceret, petijt interesse. arg. ĩ. eo. l. si seruũ. §. fi. & §. de cond. & demo. l. promissor. & ĩ. de ope. libe. l. qui libertinos, in fi. Itẽ ne istæ leges. s. hæc & sequentes duæ sint sibi contrariæ: distingue an factũ est indiuiduum. an diuiduum. Primo casu. vt per te non fieri. aut vnus de hæredibus promissoris facit contra. & tunc omnes tenentur. vt hic. & l. ea. in princ. & §. 1. aut econtra vnus hĩdum stipulatoris prohibetur, & tunc aut cum pœna, aut non. vt hic. & ratio differentiæ est ĩ. eo l. proxi. Si diuiduum vt amplius non petit: tunc solus, qui contra facit tenetur. vt inf. eo. l. ea. §. 1. nec distinguitur inter hæredes promissoris. & stip. vel pœna fit apposita, vel non. & plenius distinximus. sup. si quis. cau. l. si seruus. §. si plurium.

5 Hic gl. ad hoc no. qđ actio ad factũ. & ad interesse, pñt simul intẽtari ĩ eodem libello. Bol. & q libellus præcedit, ĩ quo petitur vnum, vel aliud promissũ, & si non fiat petitur ĩteresse. Bolog.

g *Cohæredes ejus*] quilibet pro portione hæreditaria: licet propter alienum factum. Azo.

h *Probant*]vt & sup. fam. erisc. l. inter. §. quod ex facto. & l. hæredes. ff. in illa. Acc.

i *Interesse dicemus*]in modo stipulandi.

k *Committatur*]singulis. & hoc mero iure.

l *Si pœna*, certa.

m *Committetur*] vt stricto iure oẽs cohæredes pœnam petere possint. quia non quæritur, cuius interfit.

n *Sed qui*]licet autem in soli dum committatur.

o *Prohibiti*] & ideo eorum interest.

p *Exceptione*] quæ sæpe nititur æquitate. vt ff. de except. do. l. & sic ille. qui agit. petit pro parte sua tantum interesse. & pœnã. vt ĩ. eo l. ea. §. Cato. & facit ff. si quis caut. si seruus. §. fin. Item sup. de manumissis l. fi ita.

q *Tunc pro parte*]quia naturalis causa nulla est quare eis non prohibitis cũ effectu debeatur. & facit sup. si qs caut. si seruus. §. fi.

r *Stipulatio*] quia tantum eius interest, sed cohæredum nõ. Azo.

[*Item si in his*] idest eadem pœnæ dictio. vt & hic pœna adiecta committatur in solidum: petitio hæredibus stipulatoris, prohibito vno: pœna non adiecta pro parte prohibiti. R. 3†al. 49.

s *In illa*] quod in illa per te non fieri.

u *Licere*] miranda nouitas, subtilis subtilitas, quis cã nominabit? sed hæc verba expone. vt in eo. l. stipulatio ista.

* Vide & in hãc. l. Alcia. cõmentatios.

x *Sed hæc differentia*] scilicet pœnæ adiectæ, vel non adiectæ. Vel ita. vt hic stipulatio quærat. illi soli, qui prohibetur, non etiam cohæredi, nisi fortè pœnam stipulatus sit. promissoris autem hæredes omnino tenentur, vno prohibente. Acc.

y *Ex hæredibus*] stipulatoris.

z *Committatur*] stricto iure: aliud per doli except. vt dictum est. Accursius.

ADDITIO. Istud non est verum in omnibus stipulationibus pœnalibus. s. quod in effectu stipulatio pœnalis non committatur. si alicuius non interest, vt colligitur hic ex doctrina Bar. & Ias. qui ponit sex limitationes, ex isto tex.

a *Quia hic* ,nisi stipulatione pœnali.

b *Non quærimus*] quo ad committendam, vt inf. eodem. l. stipul. alteri.

c *Hæredibus* ,Promissoris. Acc.

EADEM dicemus]CASVS. Principiũ huius. l. nihil aliud dicit, nisi quod idem est dicendum in hac stipulatione, promittis. q nullum dolum committes contra me, neq; me, neq; hæredẽ quàm quod dictum est ĩ. in §. item si in facto. s. quod si stipulator relinquat plures hæredes. & contra vnũ committatur dolus: ille solus agere poterit, quando sine pœna promissum est: secus qñ cum pœna, vt sup. dictum est. §. Cato. lib 15.] In hoc. s. ponitur ita casus. Titius promisit mihi aliquid: moritur relictis pluribus hæredibus. quæritur si contra promissionem factum fuerit, qualiter hæredes teneantur? Et respondetur distinguendo. aut factum, quod est deductum in stipulationem, est diuiduum, vel indiuiduum. Si factum est indiuiduum, veluti facere iter, & vnus hæredum facit contra stipulationem. omnes tenentur. & rationem subdit ibi, quia quod &c. Si vero factum deductũ in stipulationem est diuiduum: sicuti quando promittitur amplius non petere: tunc si vnus hæredum venit contra stipulationem, ipse solus tenetur. non alij. & rationem subdit ibi differentiæ hanc &c. quia quod de facto est indiuisibile. non põt reuiuiscere nisi contra totam stipulationem. sed quando est ciui-

Paulus lib. 12. ad Sabi.

LEX IV.

EAdem [1] † dicemus, & si dolum abesse à te hŕdeq; tuo stipulatus sim: & aut promissor, aut stipulator plurib. hæredibus relictis decesserit.

Pœna adicta facto indiuiduo, si contra fiat per vnum ex hæredibus promissoris, pro parte hæreditaria cõmittitur contra omnes. In facto verò diuiduo pro parte contra facientis tantummodo, sed aduersus ipsum promissorem in solidum. hoc dicit. Bart.

¶ Cato [a] lib. 15. scribit, pœna certæ [a] pecuniæ promissa, si quid aliter factũ sit: [b] mortuo promissore, si ex pluribus hŕdibus [c] vnus contra quã cautũ sit, fecerit, [d] aut [e] ab oĩbus hŕdibus pœna committi pro portione hŕditaria, [f] aut [g] ab vno [h] pro portione sua. [i] Ab oĩb. [k] si id factum, de quo cautum est, indiuiduum sit: veluti [2] † Iter fieri: [l] quia quod in partes diuidi non potest, ab omnibus quodammodo factum videretur. [m] At si de [n] eo cautum sit, quod [o] diuisionem [p] recipiat: veluti, Amplius non agi. [q] tunc eum hæredem, qui aduersus ea fecerit, [3] † pro portione sua solum pœnam [r] committere. [s] Differẽtiæ hãc esse rationem, quia in priore casu omnes commisisse videntur, quòd nisi in solidũ præstari [t] non poterat [4] † illã stipulationem, Per te non fieri, [u] neque per hæredem tuum [5] † quo minus mihi ire agere liceat?

¶ Sed videamus [x] ne non idẽ hic sit, sed magis idem [y] quod in illa stipulatione. [z] Titium hæredemque eius ratum habiturum? [a] Et [6] † Paulus rñ. non idem esse. [b] Nam [c] hac stipulatione & solus [d] tenebitur, [e] qui non habuerit ratum, &

a *Certa*] idest certa pœna.
b *Aliter factum sit*] quàm promissum est.
c *Pluribus hæredibus*] promissoris.
d *Fecerit*] & sic obligatio incepit ab hærede.
e *Aut*] idest aliquando.
f *Hæreditaria*] scilicet tantum.
g *Aut*] idest aliquando &c. Accur.
h *Ab vno*] vt ff pœna erat in 20. & 4. erant hæredes: cadet contra faciens in 5. & alij nullo modo.
i *Pro portione sua*] quilibet etiam vno solo faciente contra promissionem.
k *Ab omnibus*] cõmittitur, s. pœna pro portione hŕditaria.
l *Fieri*] vel non fieri, scilicet cum promisi per me non fieri, quo minus per fundum meum tibi agere liceat. R. & secundum hoc supplebis non fieri scilicet per me &c. sed hoc exemplum non videtur bonum: quia inter hoc quod hic exigitur, & illud quod modo specificasti, scilicet per me non fieri, &c. sit inf. similitudo ibi, differentiæ &c. vsque illuc: sed videamus. &c. sed potes rueri. vt dicas, quòd ibi sit similitudo, scilicet inter primum, scilicet iter fieri, & hoc secundum, per te non fieri: quod satis placet. Vel dic non fieri, scilicet aliquid aliud, per quod impediatur meum iter. at illa, per te non fieri, quo minus mihi agere liceat, est generalior, prima placet. Sed quæ est differentia inter hanc stipulationem, iter fieri, & hanc secundam: per te non fieri? &c. Respon. prima, vt fiat & præstetur secunda, vt præstitum non impediatur. & forte alius præstiterat: non ille, qui modo promittit non impediturum.
m *Factum videretur*] sed ille teneretur familiæ erciscundæ cohæredibus: & facit supra de operis noui nunt. de pupillo, §. si plurium. Accur.
n *At si de eo*] scilicet facto, secus autem in dato promisso. ideest in promissione dandi: vt inf. l. proxi. §. fi. Accur.
o *Quod*] ideest quia.
p *Diuisionem*] speciale in hoc facto, quod sit diuiduum. sed sui natura omnia facta sunt indiuidua. vt supra eodem l. 2. in principi.
q *Non agi*] condictione ceni, quæ ex mutuo vel ex stipulatu descendit. R. vel alia ẽt actione. Acc.
r *Solum pœnam*] inf. l. proxima. §. fin. contra. solu. cum aliquid fieri vel nõ fieri promittitur: hæc distinctio diuidui & indiuidui est adhibenda: ibi cum aliquid dari promissum est. secundum Ioan. secundum Ir. per hæc verba distinctio diuidui, & indiuidui ad factum pertinet, non ad dationem, &c. ratio est, quia quod ab vno dari debet, melius potest per alium dari, quam vnius factum per alterum explicari: & ideo non imputatur cohæredi, si nõ adimpleat factum alterius cum est diuiduum. nec etiam potest facere cohæredẽ habere ratum, sicut potest pro eo soluere. vel hic & ibi cõmittitur, sed non quantum ad exactionem, & dic plenius, vt no. supra. ff quis cautio. l. si seruus. §. finali. Accursius.
s *Committere*] quia actiones hæreditariæ ipso iure inter hæredes diuisæ sunt. Accur.
t *Præstari*] aliàs peccari, ideest prohiberi, quia peccat qui prohibet. Accur.
u *Non fieri*] quam habes sup eo. l. 2. §. fin.
x *Sed videamus*] hanc scrupulosam literam, sic intellige, fecerat supra cõparationem inter casum illum iter fieri, & illum non fieri quo minus agere ire liceat. nunc aũt obijcit ẽ hanc similitudinẽ dicendo nisi. an in hoc casu iter fieri q est primus huius, § non sit idẽ, quod in hoc sequenti casu, ire agere liceret, ad quẽ eũ cõparauit? sed magis idem, quod in hoc sequẽti de ratio: hoc est dicere, an non sit indiuiduũ, sed magis diuiduũ. vel dic ecõtra, vt verbum hoc non referas ad iter fieri, sicut supra: sed ad iter non fieri. & sic ex. & certè dicit Paulus non esse idẽ, s. hoc casu iter fieri, quod est in isto de ratio. nã illic de ratio est diuiduũ factũ. vt subijcit. at hic iter fieri, vel ire agere licere, est indiuiduũ. vt dictũ est. & hoc si habeas, Paulus rñ. non esse idẽ. & sic Pis. a sed alibi decst non. ? & tunc dic: nec hic cũ non amplius agi stipulor: non sit idem, quod est cũ stipuler, per te non fieri, &c. & vtiq; non idem est: sed magis idẽ, quod in illa Titiũ hŕdemque, &c. & verè idem est hic: nã hac stipulatione Titium hŕdemque, &c. solus tenetur, qui non habuit ratum, & solus ex stipulatione aget. & sic vbi factum est diuiduũ, non differet inter hæredes stipulatoris, & promissoris.
y *Magis idem*] scilicet sit. Interius.
z *In illa stipulatione*] videri potest.
a *Habiturum*] vbi stipulatio diuidi potest.
b *Non idem esse*] Py. est non. sed aliàs deest non.
c *Nam*] verè non est idem in hac stipulatione, quod in illa, secundum primos duos casus, scilicet iter fieri, & non fieri, & per te non fieri, quo minus ire, &c. nam, &c.
d *Et solus*] ex hæredibus promissoris.
e *Tenebitur*] nomine pœnæ.

verba Sabini. qb. Sabinus dixerat I posteriori casu hoc (i. in AMPLIVS non agi) non idem esse, fuisse à Paulo amputata: quia ea in dubium reuocare volebat, mere veteres hi glossographi affirmarũt eã in Pisano exẽplari, qđ fierat. nã editio Florẽtina ẽtiam lectionẽ indicat. Paulo tñ post rectè dẽ Pisis legi. ne nõ idẽ &c. Cõt.; Ideest alĩ bi legit. & Paul. rñdit eẽ idẽ hoc voluit Acc. tã si negatiuè, sed affirmatiuè extãt illa verba (& Pa. rñdit) I exẽplari Fl. nec ẽt I antigor. manuscr. ante Acc. tpa scriptis & meritò adsũt. & abeẽ debẽt q̃is. nam dubiũ reuocauerit Paul. posteriorẽ partẽ distinctiõis Catonianæ q̃ simplicẽter ad structuram Sabini, tñ dẽ continuò subiecit, sed magis idẽ &c. satis ostẽdit se i sniam Catonis, & Sabini magis inclinare. & hæc vera ẽ hui⁹ loci explicatio, tñ dẽ à quo quã qđ legerit, aut meminerit p̃fecta. nã q̃ Tau. i hũc locũ ,pdidit falsã & cõmẽticia sũt, & pro nõ scriptis habẽt dẽt Nã si itel ligamus

† Legẽ hãc totã ex pãdectis Florẽtinis restituit Læl. Tau. & An. Politianus li. epistolarũ illu. vi totũ 12. epistola vltima. cõmẽtariis suã enarrauit Alc in libello suo de stipulationũ diuisione. * Vide in hũc §. cõmẽtarios. Vdalarici Zãũj. & Alc. cuius intell. hẽs nu. 8. 2 † Iter fieri vel nõ fieri aïs. & quo mõ. hæc verba intelligẽda sint. vide Detũ Florẽtinum hic n. 16. & 22. & 24. & 25. * Ad hæc verba & ad p̃cedẽtia ibi ab vb vide Bo. n. 137. 3 † fecit. P.F. 4 † nõ potuit. P.F. 5 † In archetypis nõ habetur neq; p hŕdẽ tuum 6 † Et Pa. rñ. nõ idẽ esse, non est in archetypis. Vtrique intellectus placet: B. & P. dilpliceret tñ laq̃a cõparatio fit ad dissimile. sicut si fieret de Titio nigro ad Titiũ albũ: iõ dic vt per eãdẽ hic i fi 2. col. 2 Hinc liquet q̃ te-

& qa fuiſ ſet pueri- lis repeti tio hæc.i poſteriori vero hoc ſolus ager, [a] à quo fuerit petitum. idque & Marcello videtur. quamuis ipſe dñs pro parte ratũ habere non põt. [b]

Stipulatio dupli, fructuaria, damni infecti, & de ope. nun. ſi ad intereſſe committitur, inter hæredes ſtipulatoris diuiditur: ſecus ſi ad factũ. B.

¶ Si is qui[a] duplam ſtipulatus eſt, deceſſerit pluribus hæredibus relictis: vnuſquiſq; ob euictionẽ ſuæ partis pro portione ſua habebit actionem. Idemque eſt in ſtipulatione quoque fructuaria, [c] & damni infecti, [d] & ex operis noui nunciatione. Reſtitui [e] tamen opus ex operis noui nunciatione pro parte non poteſt. Hæc [f] vtilitatis cauſa ex parte ſtipulatorũ recepta ſunt. Ipſi autem promiſſori pro parte, neque reſtitutio, [g] neque defenſio contingere poteſt.

Hic ponitur tertia diuiſio ſtipulationum quadrimẽbris. nam omnis ſtipulatio ſiue contineat dari, ſiue fieri: item ſiue ſit diuidua, ſiue ſit indiuidua: eſt vel iudicialis, vel prætoria, vel conuentionalis, vel communis. de quibus ponẽ exemplum, vt in text. vſque ad §. ſtipulatio. Paulus.

Pomponius. [i] † LEX V.

STipulationũ aliæ iudiciales ſunt, aliæ p̃toriæ, aliæ cõuentionales, aliæ cões [2] † tã prætoriæ quàm iudiciales. [h]

¶ Iudiciales [i] ſunt dũtaxat quę à mero iudicis officio proficiſcunt, veluti de dolo cautio. [k]

¶ Prætoriæ, [l] quæ à mero prętoris officio proficiſcuntur, veluti damni infecti. Prætorias autẽ ſtipulationes ſic audiri oportet, vt in his contineantur etiam ædilitiæ. nam & hæ à iuriſdictione veniunt.

¶ Conuentionales* ſunt, quæ quæ proficiſcuntur à iudicis officio, & à Prætoris iuriſdictione, ſicuti eſt item pupil. ſal. fore, nam aliquando hoc fieri præcipit iudex, aliquando ipſe Prætor. Item duplæ ſtipulatio pro aliqua re vendita venit à iudice, & pro animali forte non cibo ſo venit ab ædilitio edicto.

¶ *Stipulatio*] Nunc poſt diuiſionem ſtipulationũ, ponit definitionẽ ſtipulationum dicens, q̃ ſtipulatio eſt verborũ concepio, qua ille, qui promittit, interrogatus promittit ſe facturum id, quod ab eo petitur. Satis accepio aũt eſt ſtipulatio, quæ cõtinet & ſecum trahit 6 deiuſſoriẽ, vel pignorum datiõnẽ. & ponit ſimilitudinem: quia ſicut ſatisfacere eſt ſoluere, quod debemus, ita ſatis accipere eſt dare fideiuſſores, vel pignora, quibus quis cõtentus eſſe dẽt, qui fideiuſſores, vel pignora obligabuntur, ſicut principalis promiſſor.

¶ *Si ſtirem*] Titius promiſit mihi centũ ſoluenda in feſto Paſchæ, & ſi non ſoluerit tunc promiſit pœnam 50. aureorum. moritur Titius relictis duobus hæredibus. vnus hæredum ſoluit medietatẽ ſortis, ſcilicet termino aduenien: alter hæres nihil ſoluit. quæritur an nihilominus pœna 50. committatur in ſolidum? Et tñ. quod ſic contra ambos hæredes: ſed ille, qui moram fecit in ſoluẽdo, debet ſeruare cohæredem ſuum indemnem. Idem & ſi arbiter ex compromiſſo facto ſub pœna tulit ſententiam, nam ſi vnus hæredum pati ſententiæ, alter non, nihilominus committitur pœna in ſolidum. nam in huiuſmodi ſtipulationibus non poteſt aliter conſtitui, quin fiat iniuria ſtipulatori. Franc.

h *Quam iudiciales*] ideſt ſimul Ioã. Sed certè non quatuor immo tres ſpecies tantum videntur, ſcilicet iudiciales, & conuentionales, & communes: vt inſ. de prætio. ſtipulat. l. 1. in princ. quæ eſt contra. Solu. vt ibi. 4 Item facit Inſti. de eius. ſtipu. & plenè die vt ibi. Accur.

i *Iudiciales*] ſcilicet ſtipulationes. Accur.

k *Cautio*] cum ſuper aliqua re principaliter cognoſcit. & ex officio iudicis cautionem interponit, iudicialis eſt cautio: vt de dolo, vt hic. & eſt exemplum ſup. de pign. actio. l. creditor. & de rei vend. l. ſi poſt acceptum. Accur.

l *Prætoria*] cum principaliter agitur, vt caueat. vt cautio damn. infe. vt ſubijcit. & ſ. de damn. infec. l. Prætor. §. in cũ. & l. dies. §. hoc aũt. & l hoc amplius. in princ. Itẽ cautio legatorum. vt ſ. vt leg. 30 ca. l. 1. in prin. Itẽ ædilitiæ, qñ emptor agit contra venditorem, vt caueat de vitijs, & morbis, vt ſubijcit. vtſ. de ædil. edic l. 2. §. aiunt. & l. ſi vendi or. & l. itaq; & l. Aediles. quia & hi Aediles erant Prætores: vt Inſti. de iu. natu. §. Prætorũ. & ſic iſtæ cautiones veniũt à iuriſdictione Prætoris, vt ſubijcit, vt Inſti. de diui. ſtipu. l. prætoriæ. Itẽ differunt, ſ. prætoriæ, & iudiciales: quia prætoriæ 6 induxit Prætor mortuus: ſed iudiciales alij iuris prudentes. Sed Ioan. etiam addit aliam differentiam, 7 quia prætoriæ ſunt, quæ per ſolum iudicem ordinarium interponuntur. iudiciales, quæ per quemlibet ẽt delegatum. Sed vt q̃ cautio damni infecti ſit cõis: vt ſ. de dam. infec. l. 1. & 4. & 7. ea. l. §. cões: ſed ibi ſtatim dices Cões 8 aũt ſunt, quę qñque principaliter, qñque ſecundariò petuntur: vt mihi pup. ſal. fo. ſi enim tutorem legitimũ habeo, ob hoc ipſum iudicē adeo, vt ſatiſdet. Item ſi non habeo, adeo vt habeam, & ſatisdet, & ſic

a *Solus agat*] ex hæredibus ſtipulatoris. Accurſius.

b *Non poteſt*] immo poteſt. vt ſ. rem ra. ha. l. ſi procurator. 3. reſpon. Sol. vt ibi. item facit ſup. ad l. Falc. l. pœnales. §. Iulianus. & inf. de præto. ſtipu. l. prætoriæ. §. incertam. & ſup. famil. erciſc. l. inter cohæredes. l. ſi quis. Accur.

c *Fructuaria*] vt ſi ſtipulatus ſum te vſurũ & fructuum arbi. boni viri, & finito vſuſt. reſtituturum: de qua habes ſup. vſufr. quẽſt. ad hoc. ca. l. 1.

d *Et damni infecti*] Stipulatio damni infecti diuiditur inter hæredes ſtipulantis: vt hic. & ſ. de præto. ſtipulatio l. prætoriæ. § incertam. Idem in actione in factũ. qua agitur, vt deſtruatur, quod factum eſt poſt nunciationem, vt ſubijcit, ſed licet vnus agat de hæredibus ſtipulantis, vel contra vnum de hæredibus promiſſoris, totum opus reſtitui, vel deſtrui debet: alias non liberatur conuentus, q̃ licet, p vt ſubijcit: vt d. l. prætoriæ in princ. & ſup. de ope. nun. l. ante eã tẽp. 3. quæſitum.

e *Reſtitui*] quamuis dixerimus vnũquemque hæredem agere pro parte, non tamen reſtitutio, ideſt, deſtructio, noui operis fit pro parte.

f *Hæc*] vt pro parte agere poſſint hæredes ſtipulatoris.

g *Neque reſtitutio*] i. deſtructio noui operis. & hoc pro eo quod eſt factũ facta nunciatione. Ioan. & quod ſubijcit: neq; defenſio. (nomine ædium pro damno infecto, quia aut pro toto eſt cauendum aut in totam poſſeſſionẽ fit miſſio: vt ſupra de dam. infe. l. in ſtipulatione. Sed contra. ſupra de neg. geſt. l. ſi cões 2 ſed ibi eſt ſolu. ſed Ilne. hic explicauit, quod ſi quis promiſerit ſe defenſurum pro parte defendendo, non liberatur. Vel tertio dic, defenſio mea euictionis, de qua primò dixerat, nam nec venditor, nec alter eius hæredum poteſt particulariter defendere emptorem in eã euictionis, vt infra eod. l. in executione §. in ſolidum. Accurſ. Apparet ergo ex prædictis, q̃ hæredes vendentis & ædificantis poſt prohibitionem non poſſunt liberari particulariter ſatisfaciendo: nec à principali nec à pœna, 3 ſi p iſtũ text. dũ dicit, vtilitatis cã. q̃ verba importãt tm̃ dicere ſicut ſpeciale eſt, iuxta l. ſeruum. vt eſt cautio de dolo. Exemplum. Creditor cum ſibi ſoluta cũ gl. ff. eſt, dẽt reddere pignus debitori. & cum hoc iudicis officio cõpellitur cauere, q̃ pignus illud nullialteri vendidit: vel ſi ſit res immobilis, q̃ nullam ſeruitutem illi rei pignoratæ impoſuit. Prætoriæ verò ſtipulationes ſunt, quas Prætor introduxit: vt eſt ſtipulatio damni infecti. & cum his ẽt conexæ ſtipulationes: quia Ædiles Prętores erãt: Conuentionales ſtipulationes ſunt, quæ ſunt inter contrahentes: vt ſi vendo tibi libros certo pretio, & cum hoc ſtipulor à te, quod vadas pro me Romam. quia hæc ſtipulatio eſt conuentionalis. Communes ſtipulationes ſunt,

a *Ibi loquitur* qñ res eſt pluriũ ipſe cautionis. B.

3 Intelligę q̃ particularis ſolutio ſi impediri cõmitti, ſed ea cõmiſſa q̃libet pro parte tenet. Ba.

2 † lib. 26. ad Sabi. P. F.

2 † prætoriæ & iudiciales. P. F.

* *Ad iuel.* huius §. vide Hie. Veriũ in Rub. ſup. eo. n. 98. 4 Dic, q̃ ibi diuiditur vna ſpecies. ſ. prætoria. hic diuiditur, ſtipulatio pro ſui generalitate. B. Pau. & Alex. 5 verſicu. eſt ſub. §. de eo. 6 Iſtã differẽtiam approbãt Bar. Pal. Alc. Pau. & Iaſ 7 Et malè ſm̃ Pau. Alex. & Ange. & eſt de mẽte aliorũ ſcriben. 8 Dic, q̃ cões dñr, quæ reſeruantur in quibuſcũq; caſib pro vice à Prętore mot uo: in quibuſdã ab aliis iuriſconſultis. B. P. Alex. & Iaſ.

& sic secundario. Itē si plures sumus tutores: possū adire vt & tutor solus administret, & satisdet, vel pmittat mihi administrare & recipiat satisdationē, & sic excūdario vt Inst. de satisd. tut. § 1. & 2. Itē cautio d'rato, qđ dic vt Inst. eo. d. diu. stip. § cōes. Sed hic vt appellare cōes. q̄ a Prætore mortuo interponūtur, & per iudicem viuētem expediātur, vt ff. ea. § cōes, sed dic vt ibi. Acc.

1 ¶ Du. Nā & ob ipsā verbo rū obligationē hūt &c.

a *Rerum*] idest contrahentium.

b *Quarum*] q. d. vbicunque, & in quacunque re pōt fieri alius ictus, & stipulatio tenebit regulariter, sed fallit qñq; & ideo dixit, pene, vt propter tē sacram, & religiosam & liberū hoiem, quorum venditio valere pōt inter ignorantes, non aūt stipulatio, t vt ff. de cōtrah. emp. l. & liberi, & ff. eo l. iter stipulantem. §. sacrā.

2 † pupilli. F. F.

3 Reprobatur per Bar.

c *Nam*] q. d. bene dixi fere, vbi pōt fieri alius cōtractus, pōt fieri, & stipulatio, quia & post celebratū cōtractum pōt supponi, & hoc est. nam &c.

d *Res*] quæ necessaria est, vt ff. qui satisd. cog. l. de die. tutor.

e *Nam & Prætor*] mot tuus, sed si hac rōne dicatur cōis, ergo ois prætoria est cōis, & sic de dāno infecto, vt ff. de dā. infe. l. a. & l. 4. § 1. vnde dic qđ istud non est probatio. q̄ si cōis, sed probat dictam stipulationem debere interponi, hoc modo, bene duo debere eam interponi. nam &c. Acc.

4 In P. F. ad pmiss foies.

f *Si aliter*] idest si sine iussione ñ caueat.

g *Item dup a*] non solum superior est probabilis & interponenda, sed & hæc.

2 Capiendo stipulatione pro eius effectu. Bar.

3 Vel dic q̄ non fal & in al las legib. per verba præsentis tē poris interpositi p̄ latio intelligitur referri ad tēpus futuri. sīm Bart. Ale. & Ias.

5 Non idē sm Bart. & Ias.

h ¶ *A iudice*] viuo.

i *Ab edicto*] vt seruo vendito, & aliis pretiosis rebus. vt ff. de cur. ff. l. emptori. & hæc est communis. quia principaliter & secundario potest adiri iudex iuper talibus. Acc.

K *Conceptio* ex qua oritur obligatio quæ verborum dicitur & sic aliud est stipulatio: aliud verborum obligatio. sed quidam dicunt idem esse. 2

l *Daturum, facturumve*] in futurum. & licet etiam dicat dare: tamē pro futuro ponitur, scilicet in id tempus quo est faciendā solutio. nō ergo valet si dicam: promitto quod das, vel promitto quod do, fallit in illa, fanum esse, & similib. vt ff. de cur. ff. l. furia quis. Item in iudicio sisti, vt ff. eo. l. quoties quis. & forte, quia verba infinitiui modi tē ad futurū respiciunt. & ideo dicuntur infinita: quia omne tempus inspiciunt: recte enim dicitur, volui legere, volo legere, & volam legere. Itē scribus est in pacto, vt ff. de pact. tale in prin. m *Inter agentes est*] secus si ad actum respon. Quid si se facturum vel curaturum quod alius quid det vel faciat? Resp. de se promittit. Item opponitur. sup. de cur. ff. l. quia dicitur, vbi fit per verba præsentis temporis, sed & ibi interpretatur pro interesse poni, vt ibi dicitur.

ADDITIO. Dic quod ibi loquitur, quando quis promittit de facto alterius per verbum præsentis temporis. Pau.

n *Promissores*] idest principalem reum.

o *Expromissores*] idest fideiussores.

p *Promittant*] modo plus interdum minus.

q *Accipere*] ex parte stipulatoris.

r *Satisfacere*] ex parte promissoris.

s *Satisfieri*] pignorum, vel fideiussorum datione, vel solutione, vt & ff. de pig. act. l. si rem. fin. & l. seq. & facit ff. qui satisd. cog. l. 1. & ff. de verb. sig. l. satisd. & ff. de pō. to. stip. l. prætorix. & de col. bo. l. 1. §. iubet.

t *Ex parte*] alias ex parte: alias ex toto.

u *Committetur*] ēt in solidū, vt tīt pro parte hēditaria nēs tenēātur, & ēt qui suā partē soluit in solidū. sed p parte soluta obstat exceptio opposita à soluente, vt s. si quis cau. l. si seruus. § 1. Fm Azo. Sed Io dicit 6 ñ obstare excep. ēt pro parte soluentis, & inhæret illi verbo, nec n. &c. in fi. huius l. & alia, qua dī, nil prodest &c. vt ff. fa. ercis. l. hērdes. § in illa, quia ista loquitur in pētibus, illa si quis cau. in iudicijs. 7 Itē videtur pro parte tīn cōmitti pœna, vt sup. eo. l. ea. § Cato. ibi at si de eo. &c. Sol ibi. 8 1 ff. 5. 3. si qs cau. l. si seruus. §. 1. Sol. ibi in facto, vel ibi i iudicijs, vt dixi. Sed ep his solutionibus ex eo, qđ subijcit stare soīx arbitri. nā stare soīx, factum est. & diuiduum, sed speciale, ne lites multiplicentur, & metu pœnę pareatur sentētiæ.

x *Soluatur*] nam hoc erat in promissione. s. pœnam solutionis tota sors soluatur, vt ff. de act. emp. l. Lucius. 1. Itē in pignore, vt ff. de distra. pig. l. quotidiu.

* Ad ītel. huius. §. vi. Hier. Bu lig. in l. cōced. §. Cato. n. 132. & p Cror. nu. 48. Gallaud. nu. 142. Detū nu. 339. & multis seq. Soci. nu 160.

6 Et benè Bar. Pau. & Io.

5 † f. rte. In P. F.

6 † pœnā committet. P. F.

7 † Vel pparationis iudicioru Bar. Pau. & Alex.

7 † & non est. P. F.

8 Ibi quā do pœna adiicitur facto diui. duo. hic qñ dationi diui. dux B. Pa. & Ia. in cōtrariū. ad Sab. alibi. Iulianus.

oldē Bar. P. & Ale. canonistæ tñ dicunt. q̄ de æqtate soluēdo pro parte non cō. mittitur.

ex cōuentione reorum [a] fiunt quarum [b] totidē genera sunt, quot, pene dixerim, rerum cōtrahendarum [1] † nam [c] & ipsa ex verborum obligatione fiunt, & pendent ex negotio contracto.

¶ Cōmunes sunt stipulationes, veluti rem [d] saluam forè pupilli. nam & Prætor [e] iubet rem saluam fore pupilli [2] † caueri, & interdum iudex, si aliter [f] expedīri hæc res non potest. Item dupla [g] stipulatio venit à iudice, [h] aut ab edicto [i] edicto.

Stipulatio sumitur pro interrogatione, & responsione. et debet continere aliquid in futurum præstandum. Satisdatio verò sumitur pro principali obligatione, & accessoria, puta fideiussoris. Pau.

¶ Stipulatio autem est verborum conceptio, [k] quibus is, qui interrogatur, daturum factumve [l] se id, quod interrogatus est, [m] respondet. 3 †

Satis acceptio est cum fideiussore. Bar.

¶ Satis acceptio est stipulatio, quæ ita obligat promissorē, [n] vt 4 † expromissores [o] quoque ab eo accipiantur, idest, qui idem promittant. [p] Satis autem accipere [q] dictum est eodem modo, quo satis facere. [r] Nam quia id, quo quis contētus erat, ei præstabatur, satis fieri [s] dictum est, & similiter quia tales, quibus contentus quis futurus esset, ita dabantur, vt verbis obligarentur, satis accipi dictum est.

Protestatio partis ab vno ex cohæredibus, non impedit, quin pœna committatur in solidum in obligatione dādi. B.

¶ Si sortem [x] promiseris, & si ea soluta non esset, pœnam, etiam si vnus ex hæredibus tuis portionem suam ex 5 † parte [t] soluerit, nihilominus pœna 6 † committetur, [u] donec portio cohæredis soluatur. [x] Idemque est, & 7 † de pœna ex compromisso, si vnus [y] paruerit, alter non paruerit, [z] sententiæ iudicis, [a] sed à cohærede ei [b] satisfieri debet. [c] nec enim aliud in his stipulationibus [d] sine iniuria stipulatoris constitui potest. [e]

Is, cui bonis est interdictū, potest sibi acquirere, non aūt obligari etiā naturaliter. B.

Vlpianus. 8 †

LEX VI.

IS, cui bonis interdictum est, [f] stipulando sibi acquirit: tradere verò non potest, vel promittendo obligari, &

3 † Respō. d. tit. F. Elu.

4 In P. F. ad pmiss foies.

o *Expromissores*] idest fideiussores.

p *Promittant*] modo plus interdum minus.

q *Accipere*] ex parte stipulatoris.

r *Satis facere*] ex parte promissoris.

s *Satisfieri*] pignorum, vel fideiussorum datione, vel solutione, vt & ff. de pig. act. l. si rem. fin. & l. seq. & facit ff. qui satisd. cog. l. 1. & ff. de verb. sig. l. satisd. & ff. de pō. to. stip. l. prætorix. & de col. bo. l. 1. §. iubet.

t *Ex parte*] alias ex parte: alias ex toto.

u *Committetur*] ēt in solidū, vt tīt pro parte hēditaria nēs tenēātur, & ēt qui suā partē soluit in solidū. sed p parte soluta obstat exceptio opposita à soluente, vt s. si quis cau. l. si seruus. § 1. Fm Azo. Sed Io dicit 6 ñ obstare excep. ēt pro parte soluentis, & inhæret illi verbo, nec n. &c. in fi. huius l. & alia, qua dī, nil prodest &c. vt ff. fa. ercis. l. hērdes. § in illa, quia ista loquitur in pētibus, illa si quis cau. in iudicijs. 7 Itē videtur pro parte tīn cōmitti pœna, vt sup. eo. l. ea. § Cato. ibi at si de eo. &c. Sol ibi. 8 1 ff. 5. 3. si qs cau. l. si seruus. §. 1. Sol. ibi in facto, vel ibi i iudicijs, vt dixi. Sed ep his solutionibus ex eo, qđ subijcit stare soīx arbitri. nā stare soīx, factum est. & diuiduum, sed speciale, ne lites multiplicentur, & metu pœnę pareatur sentētiæ.

x *Soluatur*] nam hoc erat in promissione. s. pœnam solutionis tota sors soluatur, vt ff. de act. emp. l. Lucius. 1. Itē in pignore, vt ff. de distra. pig. l. quotidiu.

y *Si vnus*] compromittentium: cum essent plures ex vna parte, vel vnus hæredum. Azo.

z *Non paruerit*] vt committatur in solidum, idest in totum, vt teneatur quilibet pro parte, vt sup. Acc.

a *Iudicis*] idest arbitri.

b *Ei*] qui peruit.

c *Debet*] familiercis. vel comm. diui. propter pœnam eius facto commissam.

d *In his stipulationibus*] quæ s. fiunt in contractibus.

e *Constituipotest*] cum oēs hīdes quantū ad hanc hīnem, pro vno, & vicē vnius sōlimodo, vt ff. de cōdi. & dem. l. cui fundus. Itē qđ forte solutū est computari in pēnā: nisi adiectū esset vtrumq; pēnam nō solutā pecuniā totā, vt ff. de exce. do. l. apud. ff. Labeo. & de naui. l. q fidē. Si quæras q̄ est rō inter dāda & faciēda? Resp. vt dixi i §. Cato. Vel dic pp singulariā pēcp. pecuniæ. vt s. fecer. pe. l. singularia. Itē nō q̄ dā dñs q̄ si vnus partē soluat pro tota, & de sorte, & de pœna vī soluisse. sed hoc vī? Hic fac. ff. eo. l. in executione §. Itē. Acc.

f *Si cui bonis interdictum est*] CASVS. Titio ante prodigo fuit interdictum bonis. quæritur an sibi stipul. nō acquirere possit? Et resp. q̄ sic, sed non potest promittendo alteri se obligare, vel aliquid dare, & ideo si pro sua promissione dederit hēdi solutionem, non valet datio: nec fideiussor obligatur. Fr. Acc.

& qa fuiſ ſet pueri- lis repeti tio hæc.ī poſterioti vero hoc ſu non idē eſſe. Sed videa mus-ne ā Iaul.mē tē intelli- gemus & eis diffi cultates, q̄ cæteros cogebant nouas q̄- rere iter- pretatio-- nes. faci lè remo- uebimus. Cont. * Rapha. & Alexā. hic dicūt text. dū dicit vtilitatis ſecūdū q̄ ver- ba impor tāt tm di cere ſicut ſpeciale eſt, iuxta l.ſemum. vt eſt cautio de dolo, rū gl. if. eſt, dēt reddere tē pupil. fal. fo. & ſic dice te ſtipula toris. Bol. placet B.

a *Solus agat*] ex hæredibus ſtipulatoris. Accurſius.
b *Non poteſt*] immo poteſt.vt ī rem ra.ha.l. ſi procurator.ſ. reſpon.Sol.vt ibi.item facit ſup.ad l.Falc.l.pœnales. §. Iulianus.& inf.de præto. ſtipul.l prætoriæ. §.incertam, & ſup. famil.erciſc.l.intercoh æredes.ff.ſi quis. Accur.

c *Fructuaria*, vt ſi ſtipulatus ſum te vſurū & fructuum arbi.bo ni viri.& finito vſuſt. reſtituturum: de qua habes ſup.vſuſt.quēſtio.ad.ſc.ca.l.1.

d *Et damni infecti*] Stipulatio damni infecti diuiditur inter hæredes ſtipulantis: vt hic. & ī. de præto. ſtipulatio l.prætorię. § incertam. Idem in actione in factū. qua agitur, vt deſtruatur quod factum eſt poſt nunciationem, vt ſubijcit.ſed licet vnus agat de hæredibus ſtipulantis,vel contra vnum de hæredibus promiſſoris, totum opus reſtitui, vel deſtrui debet:aliàs non ſ.ad hoc, liberatur conuentus, & licet, p vt ſubijcit: vt d.l.prætoriæ in princ.& ſup. de ope.no. nun.l.ando cā eui- dionis ſit e idui- dua ex parte hērū pro miſſoris, agat vt defendāt ſecus ex parte hērū ſti pulatoris ex par te eorū ē diuidua. Ale. ſñ di cit hoc ſi cere: quia ſēper ex vtraq; par te eſt indi & l.cum ex cauſa. Item hæredes promiſſoris de dam.infe- vidua.poſ ſto,pro partibus tenentur: vt ī de præto.ſtipulatio.l.2.§.inſemus ſñ certam. Apparet ergo ex prædictis, & hæredes vendentis & ſuſtētare ædificantis poſt prohibitionem non poſſunt liberari partiopi.Rap. culariter ſatisfaciendo: nec à principali nec à pœna, ſi p iſtū tex. fuerit promiſſa. Idem de defenſore, vt in fine no.modo.ſed ſecus in hæredibus fructuarij, cum diuiſionem recipiat vſusfructus reſtitutio. Et idem in damno dato poſt ſatiſcā. q̄ ver- dationem de damno infecto, vt dictum eſt. Accur.

S *Stipulationum*] CASVS. In hac l.ponitur diuiſio ſtipulationum: quia aliæ ſunt iudiciales, aliæ ſunt prætoriæ, aliæ conuentionales, aliæ cōes tam prætoriæ, quàm iudiciales. & proſequitur per ordinem declarando, dicens quod iudiciales ſunt, quæ proficiſcuntur à mero iudicis officio: vt eſt cautio de dolo. Exemplum. Creditor cum ſibi ſoluta rū gl. if. eſt, dēt reddere pignus debitori, & cum hoc iudicis officio tē pupil. compellitur cauere, q̄ pignus illud nullialteri vendidit: vel fal. fo. & ſi ſit res immobilis, q̄ nullam ſeruitutem illi rei pignoratæ fic dice impoſuit. Prætoriæ verò ſtipulationes ſunt, quas Prætor introduxit: vt eſt ſtipulatio damni infecti. & cum his ēt conte- ſſe expar tinentur ædilitiæ ſtipulationes: quia Aediles Prętores erāt: te ſtipula Conuentionales ſtipulationes ſunt, quæ fiunt inter contra- toris. Bol. hentes: vt ſi vendo tibi librum certo pretio, & cum hoc ſti- lſta non pulor à te, quod vadas pro me Romam. quia hæc ſtipu- placet B. latio eſt conuentionalis. Communes ſtipulationes ſunt, quæ proficiſcuntur à iudicis officio, & à Prætoris iuriſdictione. ſicuti eſt item pupil.ſal.fore, nam aliquando hoc fieri præcipit iudex, aliquando ipſe Prætor. Item dupla ſtipulatio pro aliqua re vendita venit à iudice, & pro animali forte morboſo venit ab ædilitio edicto.

a Ibi lo- quitur qñ res eſt pluriū ipſe cau- tionis. B.

b Intelli- ge & par- ticularis ſolutio ñ impedit cō mitti, ſed ea cōmiſ ſa q̄libet pro parte tenet. Ba.

ſtipulationum quadrimēbris. nam omnis ſtipulatio ſiue contineat dari, ſiue fieri: item ſiue ſit diuidua, ſiue ſit indiuidua: eſt vel iudicialis, vel prætoria, vel conuentionalis, vel communis. de quibus ponè exemplum, vt in text. vſque ad §. Stipulatio. Paulus.

Pomponius. 1 †

LEX V.

STipulationū aliæ iudiciales ſunt, aliæ ſ̄toriæ, aliæ cōuentionales, aliæ cōes 2 † tā prætoriæ quàm iudiciales. h

¶ Iudiciales i ſunt dūtaxat q̄ę à mero iudicis officio proficiſcunt, veluti de dolo cautio. k

¶ Prætoriæ, l quæ à mero prętoris officio proficiſcuntur, veluti damni infecti. Prætorias autē ſtipulationes ſic audiri oportet, vt in his contineantur etiam ædilitiæ. nam & hæ à iuriſdictione veniunt.

¶ Conuentionales* ſunt, quæ

¶ *Stipulatio*] Nunc poſt diuiſionem ſtipulationū, ponit definitionē ſtipulationum dicens. & ſtipulatio eſt verborū conceptio, qua ille, qui promittit, interrogatus promittit ſe factuum id, quod ab eo petitur. Satis acceptio aūt eſt ſtipulatio, quæ cōtinet & ſecum trahit ēdeiuſſorē, vel pignorum datiōnē. & ponit ſimilitudinem: quia ſicut ſatisfacere eſt ſolvere, quod debemus, ita fatis accipere eſt dare fideiuſſores, vel pignora, quibus quis cōtentus eſſe dēt, qui fideiuſſores, vel pignora obligabuntur, ſicut principalis promiſſor.

a † prætoriæ & iudiciales. P.F.

¶ *Si ſiſtem*] Titius promiſit mihi centū ſoluenda in feſto Paſchæ, & ſi non ſolue rem tunc promiſit pēnam 50. aureorum. moritur Titius relictis duobus hæredibus. vnus hæredum ſoluit medietatē ſortis, ſcilicet termino aduenien: cæteri hæres nihil ſoluit, quæri- tur an nihilominus pœna 50. comm ittatur in ſolidum? Et rūdeo quod ſic contra ambos hæredes: ſed ille, qui moram fecit in ſoluēdo, debet ſeruare cohæredem ſuum indemnem. Idem & ſi arbiter ex compromiſſo facto ſub pœna tulit ſententiam, nam ſi vnus hæredum parui ſententiæ, alter non, nihilominus committitur pœna in ſolidum. nam in huiuſmodi ſtipulationibus non poteſt aliter conſtitui quin fiat iniuria ſtipulatori. Franc.

* *Ad ſtel. huius §. vide Hie. Veriū in Rub. ſup. eo. n. 98.*

4 Dic, q̄ ibi diuidi tur vna ſpecies. ſ. prætoria. hic diuiditur, ſtipulatio, pro ſui generalita- te. B. Pau. & Alex. 5 verſicu. eſi ſub §. de eo. 6 Iſtā diſ- ferētiam approbāt Bar. Pal. Ale. Pau. & Iaſ

h *Quam iudicia e*] ideſt ſimul Ioā. Sed certè non quatuor imo tres ſpecies tantum videntur, ſcilicet iudiciales, & conuentionales, & communes: vt inf. de præto. ſtipulat. l.1. in princ. quæ eſt contra. Solu. vt ibi. 4 Item facit Inſti. de ci..i. ſtipu. & plenè die vt ibi. Accur.

i *Iudiciales*] ſcilicet ſtipulationes. Accur.

k *Cautio*] cum ſuper aliqua re principaliter cognoſcit, & ex officio iudicis cautionem interponit, iudicialis eſt cautio: vt de dolo, vt hic. & eſt exemplum ſup. de pign.actio. l.creditor. & de rei vend. l. ſi poſt acceptum. Accur.

l *Prætoriæ*] cum principaliter agitur, vt caueat. vt cautio dam.infe. vt ſubijcit. & ī. de dam.infec. l. Prætor. §. in cū. & l. dies. §. hoc aūt. & l hoc amplius. in princ. Itē cautio legatorum. vt ī. vt leg. 1 o ca. l. 1. in prin. Itē ædilitiæ, qñ emptor agit contra venditorem, vt caueat de vitijs, & morbis, vt ſubijcit. vt ī. de ædil. edic l. 2. §. aiunt. & l. ſi vendi or. & l. itaq; & l. Aediles. quia & hi Aediles erant Prætores: vt Inſti. de in. natu. §. Prætorū. & ſic iſtæ cautiones venīt à iuriſdictione Prætoris, vt ſubijcit, vt Inſti. de diui. ſtipu. l. prætoriæ. Itē differunt ſ. prætoriæ, & iudiciales: quia prætorias 6 induxit Prætor mortuus: ſed iudiciales alij iuris prudentes. Sed Ioan. etiam addit aliam differentiam, q̄ quia prætoriæ ſunt, quæ per ſolum iudicem ordinarium interponuntur. iudiciales, quæ per quemlibet ēt delegatum. Sed vī, q̄ cautio damni infecti ſit cōis: vt ī. de dam.infec. l. 1. & 4. & ī. ea. l. §. cōes: ſed ibi ſtatim dices Cōes aūt ſunt, quę, qñque principaliter, qñque ſecundariò petuntur: vt rem pup. fal. ſo. ſi enim tutorem legitimū habeo, ob hoc ipſum iudicē adeo, vt ſatiſdet. Item ſi non habeo, adeo vt habeam, & ſatiſdet, & ſic

7 Et male ſñ Pau. Alex. & Ange. & eſt de mēte aliorū ſcriben. 8 Dic, q̄ cōes dñr, quæ repe riuntur in quibuſdā caſib pro vice prętoris mor tuo: in quibuſdā ab aliis iuriſconſultis. B. P. Alex. & Iaſ.

& sic secundario. Itẽ si plures sumus tutores: possũ adire, vt & tutor solus administret, & satisdet, vel pmittat mihi administrare & recipiat satisdationẽ, & sic secũdario vt Inst. de satisd. tut. § 1 & 2. Itẽ cautio de rato, qd dic, vt Inst. eo. de diu. sti. p. § cões. Sed hic vt appellare cões. q a Prætore mortuo interponũtur, & per iudicem viuẽtem expediũtur, vt ff. ea. § cões. sed dic, vt ibi. Acc.

ex cõuentione reorum [a] fiunt quarum [b] totidẽ genera sunt, quot, pene dixerim, rerum cõtrahendarum [1]† nam [c] & ipsæ ex verborum obligatione fiunt, & pendent ex negotio contracto.

¶ Cõmunes sunt stipulationes, veluti rem [d] saluam forẽ pupilli. nam & Prætor [e] iubet rem saluam fore pupilli [2]† caueri, & interdum iudex, si aliter [f] expediri hæc res non potest. Item dupla [g] stipulatio venit à iudice, [h] aut ab adilitio [i] edicto.

Stipulatio sumitur pro interrogatione, & respõsione. et debet continere aliquid in futurum præstandum. Satisdatio verò sumitur pro principali obligatione, & accessoria, puta fideiussoris. Pau.

¶ Stipulatio autem est verborum conceptio, [k] quibus is, qui interrogatur, daturum, factumve [l] se id, quod interrogatus est, [m] respondet. [3]†

Satis acceptio est cum fideiussore. Bar.

¶ Satis acceptio est stipulatio, quæ ita obligat promissorẽ, [n] vt [4]† expromissores [o] quoque ab eo accipiantur, idest, qui idem promittant. [p] Satis autem accipere [q] dictum est eodem modo, quo satis facere. [r] Nam quia id, quo quis contẽtus erat, ei præstabatur, satis fieri [5] dictum est, & similiter quia tales, quibus contentus quis futurus esset, ita dabantur, vt verbis obligarentur, satis accipi dictum est.

Protestatio partis ab vno ex cohæredibus, non impedit, quin pœna committatur in solidum in obligatione dãdi. B.

¶ Si sortem [*] promiseris, & si ea soluta non esset, pœnam, etiam si vnus ex hæredibus tuis portionem suam ex [3]† parte [t] soluerit, nihilominus pœna [6]† committetur, [u] donec portio cohæredis soluatur. [x] Idemque est, & [7]† de pœna ex compromisso, si vnus [y] parauerit, alter non parauerit, [z] sententiæ iudicis, [a] sed à cohærede ei [b] satisfieri debet. [c] nec enim aliud in his stipulationibus [d] sine iniuria stipulatoris constitui potest. [e]

Is, cui bonis est interdictũ, potest sibi acquirere, non aũt obligari etiã naturaliter. B.

Vlpianus. [8]†

LEX VI.

IS, cui bonis interdictum est, [f] stipulando sibi acquirit: tradere verò non potest, vel promittendo obligari, &.

1 ff Du. Nã & ob ipsã verbo rũ obligatione nõ fiũt &c.

a *Rerum*] idest contrahentium.

b *Quarum*]q. d. vbicunque, & in quacunque re põt fieri alius pactus & stipulatio tenebit regulariter, sed fallit qñq; & ideo dixit pene, vt propter rẽ sacram & religiosam & liberũ hoiem, quorum venditio valere põt inter ignorantes, non aũt stipulatio, vt ff. de cõtrah emp. l. & liberi, & ff. eo l. item stipulantem. § fin. ã.

c *Nam*]q. d. bene dixit fere, vbi põt fieri alius cõtractus põt fieri. & stipulatio, quia & post celebratũ cõtractum põt supponi. & hoc est, nam &c.

d *Rem*] quæ necessaria est, vt ff. qui satisd. cog. l. de die. tutor.

e *Nam & Prator*, motus, sed si hac ratione dicatur cõis, ergo ois prætoria est cõis. & sic de dãno infecto, vt ff. de dã. infe. l. a. & l. 4. § 2. vnde dic, qd istud non est probatio. qd si cõis, sed probat dictam stipulationem debere interponi, hoc modo, bene dico debere eam interponi. nam &c. Acc.

f *Si aliter*] idest si sine fussione ñ caueat.

g *Item dupla*] non solum superior est probabilis & interponenda. ed & hæc.

h *A iudice*] vno.

i *Ab adilitio*] vt seruo vendito. & aliis pretiosis rebus. vt ff. de euict. l. emptori & hæc est communis quia principaliter & secundario potest adiri iudex super talibus. Acc.

k *Conceptio*, ex qua oritur obligatio quæ verborum dicitur, & sic aliud est stipulatio, aliud verborum obli. sed quidam dicunt idem esse. 2

l *Datorum, factorumve*] in futurum. & licet etiam dicat datorum, tamẽ pro futuro ponitur, scilicet in id tempus quo est faciendo solutio. nõ ergo valet si dicam promittis quod das, vel promitto quod do, fallit in illa, sanum esse, & similib. vt ff. de euict. l. si ita quis. Item in iudicio sisti. ; vt ff. de re. l. quoties quis. & forte, quia verba imperativi modi ẽ ad futurũ respiciunt. & ideo dicuntur infinita. quia omne tempus inspiciunt: rectè enim dicimus a volui legere, volo legere, & volui legere. Itẽ secus § est in facto, vt ff. de pac. l. tale in prin. m *Inter egatus est*] secus si ad aliud respon. Quid si se factorum, vel curatorum quod alius quid det, vel faciat? Resp. de se promittit. Item opponitur. sup. de euict. quia dicitur, vbi fit per verba præsentis temporis, sed & ibi interpretatur pro interesse punit, vt ibi dicitur.

ADDITIO. Dic, quod ibi loquitur, quando quis promittit de facto alterius per verbum præsentis temporis. Pau.

n *Promissorem*] deest principalem reum.

o *Expromissores*] idest fideiussores.

p *Promittant*] modo plus interdum minus.

q *Accipere*] ex parte stipulatoris.

r *Satis facere*] ex parte promissoris.

s *Satisfieri*] pignorum, vel fideiussorum datione, vel solutione, vt & ff. de pig. act. l. si rem. fin. & l. seq. & facit ff. qui satisd. cog. l. 1. & ff. de verb. sig. l. satisd. & ff. de pẽto. stip. l. prætorix. & de col. bo. l. 1. § iubet.

t *Ex parte*] alias ex parte: alias ex forte.

u *Committetur*] ẽ in solidũ, vt tũ pro parte hĩditaria oẽs teneãtur, & ẽt qui suã partẽ soluit in solidũ. sed ,p parte soluta obstat exceptio opposita à soluente, vt ff. si quis cau. l. si seruus. § 1. fin Azo. Sed Io dicit 6 si obstare excep. ẽt pro parte soluentis, & inhæret illi verbo, nec n. &c. in fi. huius l. & alia, qua dr, nil pro dest &c. vt ff. fa. ercis. l. hẽdes. § in illa, quia ista loquitur in pẽctibus. illa si quis cau. in iudicijs. 7 Itẽ videtur pro parte tñ cõmitti pœna. vt sup. eo. l. ea. § Cato. ibi at si de eo &c. Sol ibi. 8 l ẽ ff. § si qs cau. l. si seruus. § 1. Sol. ibi in facto, vel ibi ; iudicijs. vt dixi. Sed op his solutionibus ex eo, qd subijcit stare suæ arbitri. nã stare suæ, factum est. & diuiduum, sed speciale, ne lites multiplicentur, & metu pœnæ pareatur sententiæ.

x *Soluatur*] nam hoc erat in promissione. ff. pœnam solui. nisi ea pars soluatur, vt ff. de act. emp. l. Lucius. idẽ in pignore, vt ff. de distra. pig. l. quamdiu.

y *Si vnus*] compromittentium: cum essent plures ex vna parte, vel vnus hæredum. Azo.

z *Non paruerit*] vt committatur in solidum, idest in totum, vt teneatur quilibet pro parte, vt sup. Acc.

a *Iudicis*] idest arbitri.

b *Ei*] qui paruit.

c *Debet*] familierciscundæ. vel comm. diui. propter pœnam eius facto commissam.

d *In his stipulationibus*] quæ ff. fiunt in contractibus.

e *Constitui potest*] cum oẽs hi debeãt quantũ ad hanc bonam. pro vno. & sic vnius solutione à quo vt ff. de cõdi. & demo. cui fundus. Itẽ qd forte solutũ est computatur in pẽa: nisi adiectũ esset vtrumq; pẽ stari. nõ soluta pecunia tota. vt ff. de exce. do. l. apud. Labeo. & de mãd. l. q fidẽ. Si quæras q ẽt tõ inter dãda & facienda? Rñ. vt dixi ff. Cato. Vel dic, pp singularia pẽcep. a pecuniæ. vt ff. si ser. pe. l. singulariam. Itẽ nõ q dã dñ. q si vnus partẽ soluat pro sua. & de forte. & de pœna vt soluisse. sed hoc vt ff. Itẽ fac ff. eo. l. in executione § itẽ. Acc.

IS cui] CASVS. Titio cui prodigo fuit interdictum bonis, quæritur an sibi stipulando acquirere possit? Et ff. q. sic. sed non potest promittendo alteri se obligare, vel aliquid dare. & ideo ff. pro sua promissione eidem debitorem non valet dare: ne fideiussor obligetur. Fr. Acc.

f. *Is cui bonis interdictum est*] propter prodigalitatem. vt ff. de

cur.fu.l.1.in prin.Sed quæres an statim à lege,vt furioso,etiã antequam interdicatur bonis,si quod videtur,quia similis est furiosis,vt ẽ.de tut.& cur.da.ab his. l.is q.Sed dic cõtra &c. ſ. vt demum facta interdictione sit in cura proximi agnati.Item quid si non prodigo,vt prodigo detur curator? videt non tenere,vt ẽ.de tu

1 Idẽ B. to.& cura. da. l.Seiæ. Alij contra. 1 Itẽ colligo. ꝙ similis est pupillo.vt Insti.de authtu ĩ prin.& ĵ. d castr. pecu.l.ex castrensi.§.i. a *Profurioso*] imò vt teneri pro viroque,vt

1† Iulia. Inſ. de fideiuſ.l.Marcellus.Sol.vt ibi.Acc. aliàs Vlp. lib.6. ad Sabi.P.F. I *Impossibilis*] C ASVS. Ista l. ponit

2† facien dum.P.F. diam inter conditionem impossibilẽ cõceptam affirmatiuè, & conditionem impossibilem conceptã negatiuè.nam si dico hoc modo, Promitto

3† ascẽde rit.P.F. tibi si digito cœlum tetigero. nulla cõtrahitur obligatio: Si autem dico hoc modo. si digito cœlum non tangam,promitto centum . certè statim ero obligatus . Fran.

b *Concipitur*] affirmatiuè:si digito cœ-

4† li.2.ad Sab.P.F. lum tetigeris, vt Instit.de inuti. stip.§. si impossibilis, sed in legatis dicit Instit. de lega.§. fi. & de hære. inſti.§.pe.2 Item dic impossibilem de natura , vt diximus , vel de iure, vt quia turpis,vt ĵ.eo.l. si plagij. Item facit supra.tit.1.l. non solum .

a Idẽ Bar. Ange. & Bal. c *Non ascendero*] & sic in non faciendo, cum enim eius cõtraria sit impossibilis, ergo illa necessaria: 3 ideoq; vera,& præsens.Præterea cum ille,qui stipulatur sub conditione, quæ omnino est extitura, putẽ, i. non in diẽ videatur stipulari,vt ĵ.de noua.l.si pupillus,§.qui sub cõditione,ergo qui stipulatur sub ea,quæ iam est,verè purissimè stipulatur.Item facit supra de hære.inſti.l. seruum meum.§.s. & inſ.l.proxi.in fi.Acc.

5† expectandum. P. F. I *N illa stipulatione*] C ASVS. Promisi tibi hominem centum,vel equum certũ soluere in festo Pẽtecostes, & si nõ soluero illo termino,promisi decẽ nomine pœnæ homo ,pmissus,vel equus moritur intra terminum, quæritur vtrum pœna statim possit peti? Et dicit ꝙ dies est promissionis expectandus:qa tota obligatio est cõprehensa sub cõdõne, & sub die,& licet ante cõdõnem sit pœna cõmissa: tñ dies in quem erat collata est expectãdus,qui adhuc superest. Sed si promitto hoc modo, Si intra festũ Paschę non tetigero digito cœlum,promitto 10.certè statim conueniri potero. Fr.

6† Actionis legit Halo. In P.F.actori. d *Decem dare*] ſ. calendis. Acc.

e *Agi possit*] cum certum sit iam de Stycho agi non posse .

f *Sub conditione*] ſ.si Stichum non dederis.

g *Et eo die*] scilicet in calendas.

h *Dies tamen*] qui impeditione agatur.nam dies pars stipulationis est,vt ſ.de eden.l.a.§.diẽ.& facit ĵ.eo.l. si ita stipulatus.Sed contra inſ.eo.l.hoc iure.Sol.vt ibi. Acc.

i *Et Marcellus*] quia sublato principali,ſcilicet promitto, si digito cœlum non tetigero: tollitur accessorium,ſ.intra calendas.& facit sup.l.proxi. & supra si quis cautio.l. si cum, &.homo sisti.& inſ.eo.l.veluti.§.si.

S I *Titius*] C ASVS. Eramus duo tu Petrus, & ego Ioannes, dixisti Titio, Promittis mihi dare hominẽ,si Ioãni nõ dederis? postea ego dico similiter Titio : Promittis mihi dare eũdẽ hominẽ,si Petro nõ dederis:ille promisit nobis ambobus separatim,quæritur nunc,quando erit finis dandi alteri nostrum, ita quòd soluendo vni nostrum ipse Titius nõ

7† Dua. & in diẽ. ne 7 † f in diem E collata est , & licet ante 8 † conditionem committi videatur , dies tamẽ h superet.Sed cum eo,qui ita promisit,Si intra calendas digito cœlum non 9 † tetigerit, agi protinus potest . 10 † hoc & Marcellus i probat.

8† Al à cõditione & al. ad cõditionẽ vt in P.F.

9† Tetigerim, alias tetigeris. 10† Dua. hæc , & &c.P.F.

Potest quis agere sine actione,cum speratur oriri in contestatione. Bar.

Pomponius . 11 †

L E X IX.

S I Titius , & Seius separatim k ita stipulati essent. Fundũ illum,si illi non dederis,mihi dare spõdes ? finem l dandi alteri fore, quoad iudiciũ m acciperetur,& ideo occupantis n fore actionem. o

11† lĩ.11. ad Sabin. P.F.

Idem lib.3. 12 †

L E X X.

4 Illa lex nihil facit ſm Bar.

HOc iure * vtimur, vt ex hac stipulatione, Si Lucius Titius ante Calẽdas Maias in Italiam nõ venerit, decem dare spondes ? non ante quicquam peti possit, p quàm exploratum sit , ante eam diem in Italiam Titium venire non posse , q neque venisse : siue eo 13 † viuo , siue

12† ad Sabinum.

* Bal.in l. si quidem C.de excep tio. 1 pe. col.& Al. hic reputãt istum tex.fin.ad hoc. & rbicũq; deducit i in dictũ aliqd conditionale , vel idẽ qd.qđ sit fundamẽtũ intẽtionis nostrę illud cõditionale,vel illud fundamentũ dẽt prius, & ante oña liquidari. Bol.

13† eo.de est. P. F.

5 Omnia ista iura nihil faciunt ſm Alex.

6 Ista est vera Ale.

7 Repro bat pet B

quia ita vt repetisse x. Calen. dare spondes? & est tō quare ibi videatur repetisse Calen. quia Stichum dare, sicut & x. est de eius facto: hic nō est repetitio de Calendis, quia Titium venire non est de eius facto, sed tantum dare decem. sīm Ioan. Vel hic dixit ante Calendas, x ibi in Calendis

2 Hōc gl. approbāt Bar. Ang. Ale. & I.

Vel ibi: incipit à pactione, hic à cōditione, qđ nō placet. Alij, qđ ibi apponitur dies cū commissio stipulationis, vt post Calendas debeat: hic etiam faciendæ solutionis, vt tūc solvat. Vel secundum Ioan. hic agitur ante, quia sic fuit actum inter contrahentes: ibi non. Accur.

mortuo id acciderit. [a]

Quid si pater non fuerit reuersus, respondeo, acquiritur filio, b.d. Paul. de Cast.

Paulus. [1] †

LEX XI.

FIlius dum in ciuitate est, si stipuletur, patri reuerso ab hostib. [b] videtur acquisse.

In alternatiua summarum, & temporis, minus est in obligatione. Bart.

Pomponius. [2] ‖

LEX XII.

SI ita stipulatus fuero, Decem aut quinque [3] † dare spondes? [c] quinque debentur, d 4 † & si intra Calendas Ianuarias, [e] vel Februarias [f] dare spondes? perinde est, quasi Calendis Februarijs dari stipulatus [g] † fuerim. [h]

Glo. intelligit istā l. quamū ad tempus, quod est ante diem Calendarum, quia illo tēpore non pōt agere stipulator, siue fuit stipulatus ante Calendas dari, siue in Calēdis: sed quantum ad diem Calendarum gl. vult, quòd sit differentia, quia primo casu poterit agere i d.ē Calendarum, quia non habuit rens terminum, nisi pro tēpore, quod est ante Calendas: sed in secūdo casu non poterit agere, nisi eo finito. Tu dic breuiter, quòd etiam in primo casu non potest agere nisi finito die Calendarum, quia illa verba ante Calēdas, intelligūtur fauore debitoris, ut maiorem habeat dilationē, scilicet finitas,

1 Ibi gl. sequitur Imo.

6 Cōtrarū tenēt Pa. & Im. & inclusa desunt in manuscr. & rectè, vnde superuacuò immorantur Doct. in his falsis, & superuacuis verbis refellēdis. Cuias.

3 Reprobatur per Bar.

4 Ifte sūt diurnationes secundum Bar. hic.

1 ‖ lib. 2. ad Sabin. P.F.

2 ‖ li 5. ad Sab. P. F.

3 ‖ Duar. dari. P.F.

4 † Du. & si ita, Calendis Ianuarijs, vel Februarijs dari spondes, &c. P.F.

5 † fin. P. F.

Si ita.] CASVS. Ego volebam domum ædificare in certo loco veni ad architectum, & conueni secum de pretio, & ædificaret mihi hanc domum, quæ poterat cōmode ædificari intra duos annos. Architectus promisit mihi, & ædificaret intra triennium. Postea dimisit præterire tempus, s. annum cū dimidio, ita & verum ille est, & certum, & non potest ædificare anno cum dimidio: numquid agere possū cōtra Architectum ad interesse? Rūdetur, & habebit integrum tempus, & hoc intellige, quādo cōuenit inter partes, quod periculū esset promissoris, aliter non teneretur de casu fortuito. hoc dicit cum I. seq. Franc.

i *Decurso*] cum adiectione loci alias non valet, vt sup. de condict. ex lo. l. 3. §. si quis insulam, & inf. eod. l. qui insulam.

K *Posse*] immo statim, ex quo incipit mora faciendæ insulæ fieri, vt inf. eo. l. stipulationes, §. plane si insulam. Sol. vt ibi. Item facit. l. si insulā, & l. inf. eā intra, & l. existimo. l. fin. & sup. lo. l. insulā §. 2. & inf. eo. l. cum stipulatus sum mihi, & literdum, in princ.

6 ‖ li. 19 ad Sabin. P.F.

* Dic, hic cōuenienter intelligunt istū textū & vbicunque tēpus adiicitur ad solutionē gratia debitoris, & pro parte sūt dicere Cardēlis, vel ante calendas. Bol. Elegās in hūc locū discepratio est apud Aul. Gell. lib. 12. Noct. Att. c. 11.

7 ‖ stipulet. P. F. & elegās in hūc locū discepratio est apud Aul. Gelli lib. 12. Noct. Attica. c. 13.

8 ‖ li. 5. ad Sab. P. F.

9 † si decesserit. P.F.

10 † posset P.F.

11 ‖ li 27. ad Sab.

12 † li. 6. ad Sab. P.F.

13 † In P. Flo. reliquum.

& sic etiam dies Calendarum includitur i termino. P. de C

Vlpianus. 6 †

LEX XIII.

QVi ante * Calendas proximas stipulat, [b] 7 ‖ similis est ei, q Calēdis stipulatur.

Stipulatio facti cōmittitur, cum transierit tantum tēpus, quod factum potuit explicari, & per casum repentinum redintegratur dilatio. Bart.

Pomponius. 8 †

LEX XIV.

SI ita stipulatus essē abs te, domum [i] ædificari, vel 9 † si hæredem meum damnauero insulā ædificare: Celso placet, non antè agi posse ex ea causa, quàm tempus præteriisset, quo insula ædificari 10 † possit, [k] nec fideiussores dati ante diem tenebuntur. l

Idem. 11 †

LEX XV.

ET ideo hæsitatur, [m] si aliqua pars insulæ facta sit, deinde incēdio cōsūpta sit, an integrū tēpus cōputandū sit rursus ad ædificandā insulam: an verò reliquū duntaxat expectandū, quod deerat? Et verius est, vt integrū ei detur. [n]

Si vnus ex alternatiuis stipulatorib. efficiatur nō soluendo, nō liberatur promissor. B.

Idem. 12 †

LEX XVI.

SI Stichum, [o] aut Pamphilum mihi debeas, & alter ex his meus factus sit ex aliqua causa: [p] 13 † reliquus q

l *Tenebuntur*] quia tacitè in est dies. Accursius.

m ET ideo. *Hæsitatur*] id est, dubitatur.

n *Verius*] hæc vera vbi conuenit, vt promissoris esset periculū, vt sup. loc. l. Maritus, q est cōtra, & ibi plenè dixi. Ac.

o *Si Stichum*] CASVS. Promisisti mihi Stichū, aut Pāphilū alternatiuè. & sic potes soluere quē velis ego postea emi enū ex his seruis, puta Stichū, certè tu tenebaris mihi soluere Pāphilum præcisè, postquam Stichus factus est meus.

q *Stipulatus*] Pone casum, vt in glo. Franc.

o *Si Stichum*, aliàs lex, alias, §. Accursius.

p *Aliqua causa*] non lucrativa, sed certe idem si lucrativa, & ab eodem etiam, & quia alia res est, & sic non obstat lex. si it. de leg. 3. si res, secundum H. Accur.

q *Reliquus*] vel saltē æstimatio deterioris serui q ex alia cā meus factus est, si is q apud te est, melior est arg. §. de leg. 1. l. cū res, §. sed hi. Hoc io, quia iniquū est, cū promissor detet

modò

modò præstare meliorem, cũ ab initio poterat se liberare dando de eriorẽ, cum in mora non sit: alias secus, vt inf. de sol. l. Stichum. in prin. adeo ét, vt tuus factus amodò solui non possit. vt sup. de leg. 2. l. Mœuius. §. duobus. Vel illa de tigore loquitur, secus de æquitate, vt inf. de sol. l. qui decẽ. Stichum. in fine.

1 Ista reprobatur per Bart. & alios, potest ita sustineri. sic Ra pha. & Alex.

2 Ista supletio est superflua.

a *Are* præcisè Ac.
b *Stipulatio* promittis mihi decẽ pro singulis annis. & supple quoad viuam, 2 vt benè cõueniat. quod dicit, ꝙ est incerta, & quod subiicit de legato. vt Instit. eo. §. at si ita. & inf. eod. l. cum qui. §. qui ita. vel etiam si non fuit dictum, tamen intelligitur. arg. C. de leg. l. in annalib. Hę quidem stipulatio est vna propter vnã conceptionem. secundũ M. Sed certè idem est in legato sic relicto, quòd constat esse pluia: licet vna sit conceptio, vt subijcit. vnde dico 3 quòd vna est: quia vna actio nascitur pro omnibus annis. sed in legatis plures actiões. arg. sup. quando dies. leg. ce. l. cũ in annos. & de an. leg. l. cũ in annos. Item & ideo est vna, quia semel inspicitur conditio stipulatoris: non sic in legatis, vt sup. de dona. cau. mor. l. Senatus. in fi. & inf. eo. l. si filius. Nec obstat inf. eo. l. pluribus. §. 1. vt ibi dixi. Item est incerta, quia non est certum quantum viuam. Item est perpetua, & etiam si dixi quoad viuam, quia ad tempus debet non potest, sed hæres meus exceptione repelli ur. 4 vt d. §. at si ita. & supra tit. l. obligationum. sed ẽ, ꝙ placet, non sic in legato, quod sit perpetuum sic relictum singulis annis tibi decem lego: siue dicam, quoad viues, siue non: nam nisi de hæredibus legatarij expressè dicas, nõ intelligitur, vt C. de lega. l. in annalibus. ie ergo mortuo ipso iure non debeo amplius, quia voluntas vltima est validior: nam & recta via sine traditione facit dominium transire. vt inf. de fur. l. à Titio. & adde quod no sup de donatio. cau. mor. l. Senatus. in fi. & facit sup. de capi. dimit. l. pen. & sup. de transact. l. cum hi. ꝙ modus. Sed argum. contra. 5 sup. de annuis lega. l. annua. §. fin. & l. pen. & sup. de vsufru. leg. l. defuncta. in fi. Accur.

3 † li. 10. ad Sab. P. F.

4 Reprobatur per Ias. post doct.

5 Illæ leges loquũtur, qñ legatum est relictum alicui dignitati, vel ecclesiæ. ꝙ nunquã uocanti sim Ias.

6 Cõtra tin. tenẽt B. P. Alex. & Ias.

c *Semele*, id est hoc modo relictum.
d *Finietur* quia non fuit dictum de hæredibus. aliàs contra. vt C. de leg. l. in annalibus. Accur.

S *Stipulatio*,] CASVS Promitto tibi centum aureos si volã. vel si voluero: an valeat stipulatio? certè nõ. quia nulla est obligatio. cuius potestas est collocata in arbitrio promittentis. quia forte nunquam velle. soluere. Fran. Ac.

e *Stipulatio*, siue dicam si volã, vt sup. tit. l. sub hac. siue si voluero. vt inf. eo. l. centesimis in fi. & dic vt no. inf. l. si quis stipulatus. secus si voluerit, vt inf. eo. l. centesimis. §. fi. & facit sup. de contrahen. empt. l. quod sæpè. §. pen. Accur.

Q *Vt bis*.] CASVS. Stipulatus es à me hodie Pamphilum, cras iterũ venis, & stipularis à me eundem Pãphilum, quæritur nunquid tenear tibi bis soluere hunc Pãphilum? Respon. ꝙ non. sed semel soluendo liberor à te. Fran. Ac.

f *Non tenetur*] s. soluere, vel quo ad vtilitatem stipulatis tenetur. tamen 6 ex vtraque stipulatione, vt sup. mandat. l. si

debetur mihi à te.[2]

Stipulatio annua est vna pro omnibus annis, sed legatũ annuum nõ est vnum, sed tot dicuntur, quot annis duravit, quia pro primo anno est purũ, pro sequentibus conditionale, & si legatarius decedat, pro annis non inceptis non transmittit ad hæredes: quia ex tũc est conditio. Paul. de Cast.

¶ Stipulatio [b] huiusmodi, In annos singulos, vna est, & incerta, & perpetua, non [1] † autem finitur, quemadmodum simile [c] legatum morte legatarij finietur. [d]

Stipulatio non potest conferri in voluntatem, vel arbitrium debitoris. Paul. de Cast.

Idem. [2] †

LEX XVII.

STipulatio [e] non valet, in rem promittendi arbitrium collata conditione.

Qui bis idem promittit, non tenetur ex secunda promissione, nisi prima in effectu esset. innalida. Bart.

Pomponius. [3] †.

3 † li. 10. ad Sab. P. F.

4 Reprobatur per Ias. post doct.

2 † Hæc verba aũt finitur nõ sunt apud Du. neq; P. F.

3 Istę duę rõnes sequẽtes tenẽtur sim Ias.

2 † Vlp. li. 28. ad Sabin. P. F.

LEX XVIII.

QVi bis idẽ promittit, [4] † ipso iure amplius, quàm semel non tenetur. [f]

Dissolutio matrimonij debet esse libera à pactis conventionalibus. Bart.

Idem. [5] †

LEX XIX.

SI [6] † ita stipulatio [g] facta fuerit, Si culpa tua [h] diuortium factum fuerit, dari, [i] nulla stipulatio est, [k] quia contenti esse debemus [7] † pœnis legibus comprehensis, [l] nisi & stipulatio tantundem habeat pœnæ, quanta lege sit comprehensa.

Pateris obligari de dando mihi id, quod alius mihi debet, cum ipse debitor esse desierit. Paul. de Cast.

LEX XX.

Vlpianus. [8] †

HViusmodi stipulationes non sunt inutiles, Quod tibi [m] Titius debet, cum debitor esse desierit, dare spondes? nam valet stipulatio quasi sub quauis alia conditione concepta. [n]

mãdaueto. §. interdũ. & inf. de fideiuss. l. hæres à debitore. §. 1. Sed s. inf. eo. l. si dari. sed ibi ideo secus, quia creditoris interest. Dicet q s. & hic interest. saltem rõne præscriptionis. vt C. de præscrip. 30. an. l. cum notissimi. sed & si quis. sed non credo cogitandum de tali interesse. 7 arg. inf. de noua. l. si pup. §. qui actu. illud constat. ꝙ eum, qui actione bonæ fidei tenetur, possumus stipul. oblig. 8 vbi sit nouatio, im M. quod & dixi, C. de noua. l. fi. & facit sup. de ope. no nun. l. cum procurator. & sup. de proc. l. licet. §. ea. & i. de reiu. ven. l. si id quod. § si pupilli. & de leg. 1. l. plane. §. 1. & sup. de vsufru. l. si alij. §. rerum. Ac.

7 Placet B. & Pau.

4 † Du. id eo iure, &c.

8 Idẽ B. Pau. Ale. & Ias.

5 † li. 15. ad Sabin. P. F.

6 Ita. nõ est i P. F.

S *Ita stipulatus*,] CASVS. Titius volebat Bertã ducere in vxorẽ, & quia dubitabat, ꝙ ipsa faceret divortiũ culpa sua. stipulatus est hoc modo. Berta dña charissima. scio quanta ẽ mulierũ garrulitas. ubi velis, nolit: ubi nolis, cupiat. vtro. & ió tolle q mihi promittas centum. si te pœnæ. si tua culpa diuortiũ factũ fuerit. quæritur vtrum talis stipulatio valeat? Et dic ꝙ non: quia contenti esse debemus pœnis legum, quæ sunt constitutæ contra facientes divortiũ culpa sua Franc. Ac.

7 Du. pœnis legũ cõprehẽsis. Helo. pœnis legum nisi &c.

8 † li. 34. ad Sab.

g *Sic ita stipulatus*] pugnantem à viro. & isẽ videtur è contra.
h *Si culpa tua*, ò marite.
i *Dari*, scentum nomine pœnæ. Alij dicunt. vt dotem. & donationem propter nuptias. ꝙ non placet. quia hæc est legitima pœna, vt C. de repu. l. consensu. Accur.
k *Stipulatio est*, quia improbata est moribus bonis. B. vt C. de nup. l. neque 2. Accur.
l *Comprehensis*, vt si stipuler dotem. & donationem lucrari. vt C. de repu. l. cõsensu. vel si matrimonium est sine dote: si mulier stipuletur centum libras auri, cum vir habeat quadringẽta. vel amplius in bonis. vt C. de repu. l. fi. circa prin. & est ratio in prima parte legis huius. vt C. de nupt. l. neq; 2. & de inu. stip. l. 2. & sup. de cond. & demon. l. Titio. §. 2. & facit inf. eo. l. Titia. Sed contra. vt sup. de do. inter virum. & vxo. l. ea quæ. Sed ibi præsentiaret pecunia à stipulatore: sed hodie datur actio. & super eis potest apponi pœna vsque ad quadruplum. vt C. de sponsa. l. fi. §. fi. Accur.
ADDITIO. Dic ꝙ ibi est modica pœna, scilicet in actis, sed in sponsalibus est magna. & est de mente scribentium.

H *Viusmodi stipulationes*,] CASVS Dicit hæc lex. ꝙ possũ stipulari a te. quod tibi Titius debet, tu id tempus cũ desierit soluendo esse: nam talis stipulatio valet, quasi concepta sit sub quauis conditione eueniente. Fran.

m *Quod tibi*, alias mihi, alias sibi, & si habes mihi, hæc erat dubitatio. quia fideiuss. in id tempus se obligare videtur. quo non constabit principalis, vt inf. de fideiussori. l. si quis postquam. Sed contra est, quia ex præsentia tempore sumit vires stipu. vt arg. inf. eod. l. Titius. Si habes tibi idem dubium erat. quasi in id tempus a quo ne iperet non poterat: & sic totum pro vna stipulatione ponitur. Quod ergo dicit i plurali huiusmodi stipulationes. i hæ & similes. alij faciunt duas. quod tibi & cuilibet cum debitor &c.

n *Concepta*, pendet ergo. vt si Titius soluendo esse desierit tenetur.

9 Ista rõ displicet Bart. Pau. & Ias. iõ dic. ꝙ intelligitur cũ desierit esse debitor. similiter, vel effectus fuerit nõ soluendo sim Bart.

teneat, obligō, aliàs cōtra. Die ergo, cū debitor esse desierit, l. soluendo, id est quia factus erit non soluendo. Acc.

Si diuortio, CASVS. Cum Titia nupsisset Mœuio: fecit diuortium, & stipulata est centum nomine dotis, quæ tituit quantum sibi debeatur? Et breuiter resp. quod si ista Berta dedit centum, & sit stipulata ducēta, debebuntur sibi centū actione ex stipulatu, & cētum actione de dote. Si verò nihil dedit in dotē, & stipuletur centum nomine dotis, debebūtur ei ista centum ex stipulatu actione. Et ponit exemplum, nā si vir legat uxori, vel alij leget certā quantitatem, quæ in dotē data fuit: licèt nihil darum sit in dotem, tamen debetur non ratione dotis, sed ratione legati. Fr.

1 †lib. 15. ad Sabin. P. F.

2 † in dote. P. F.

3 † sibi nō est. P. F.

4 † ꝙ. P. F.

a *Si diuortio*] secus si constāte matrimonio, vt C. de dot. cau. l. qđ de suo. Vel dic, ꝙ ēt constante matrimonio valet, a quia in id ipsum est collata quo pōt valere, vt ar. 3 sep. de do. int. vir. & vxo. l. si cum. §. fin. Sed arg. contra. ī. eo. de do. int. vir. & vx. l sed interim. §. fi. & l. seq. Acc.

1 Ista est vera sm̄ Iaso. post Dost.

2 Hoc verum si vir p̄moriat. Ba. & Ias.

3 Reprobatur, nec aliquid fuit sm̄ Ia.

5 † Inutile

6 † li. 9. ad Sab. P. F.

7 † Duar. de re. &c. & P. F.

b *In dotem*] vel quia nihil dedit, sed propter necessarias expensas exhausta est dos tota, vel virum liberauit per accepti. Accurs.

c *Proculus ait*] aliàs deficit.

d *In obligationem*] nouam. Acc.

e *De dote*] id est ex stipulatu, quæ vndique datur hodie viro & vxori. Acc.

f *Cuilibet*] vt vxori, vel etiam extraneæ, & dic quòd non eterando fuerit facta supradicta promissione, vnde inspicitur tantum, quæ sit quantitas comprehensa: aliàs non valet, vt sup. fol. matrim. l. penult. § mulier quæ est contra.

g *Legatum esset*] iure legari non dotis: & hoc falsa causa obstante, vel cum certum corpus, vel instrumenta dotis demonstrata sunt, vt Iustit. de leg. §. sed. & si vxori. & C. de fal. cau. adiect. lega. l. 3. & l. fi. Acc.

Si id quod, CASVS. Eramus simul tu & ego, & dēbas mihi summā pecuniæ, ego vidi, ꝙ haberes ī domo tua pulchram petiam, quam putabam esse de auro puro, cum esset æs tantum, petij à te summam pecuniæ mihi debitam, tu respondisti. Non habeo argentū nunc, nec possum tibi soluere: rogo te habe patientiam in me, dixi ego. Promittis mihi dare illam petiam auri, quam altera die cū tecum cenarē habebam in mana mea? tu dixisti: promitto, quæritur vtrū tenearis mihi tradere ī lam petiam æris, vel si sit aliqua obligatio contracta inter nos? Resp. ꝙ sic, quia consensimus in vnum corpus: tamen tu teneris mihi ad interesse, vel de dolo actione, eo quod me decepisti. Fr. Ac.

4 Ide Pa. & Ias.

h *Huius æris*] quia stipulatio stricti iuris est. Acc.

i *In corpore*] & præcipuè cum errauimus vterque.

k *Clausula*, si fuit interposita, vel de dolo 4 ad interesse primo ex stipula. secundo ex dolo actio. vt ī. de dol. l. & elegan

Falsa causa nō vitiat stipulationem, sicut legatum. Bart.

Pomponius. 1 †

LEX XXI.

SI diuortio [a] facto ea, quæ nihil in 2 † dotē [b] habeat, dotis nomine centum dari sibi [3]† stipuletur: vel quæ centum duntaxat habeat, ducenta dotis nomine dari stipuletur: Proculus ait, [c] si ducenta stipuletur, qui 4 † centum habeat, sine dubio centum quidem in obligationem [d] venire, alia autem centum actione de dote [e] deberi. Dicendum itaque est, etiam si nihil sit in dote, centum tamen venire in stipulationem: sicuti cū filiæ, vel matri, vel sorori, vel alij cuilibet [f] dotis nomine legaretur, 5 † vtile legatū esset. [g]

Error in materia stipulōnē non vitiat. Bart.

Paulus. 6 †

LEX XXII.

SI id, quod aurum putabā, cum æs esset, stipulatus 7 † à me fuero, teneberis mihi huius æris [h] nomine: quoniā in corpore [i] consensimus, sed ex doli mali clausula [k] tecum agam, si sciens [l] me fefelleris.

Debitor speciei eius ītertiū liberatur ante morā, quæ interpellatiōe cōtrahitur, si fiat maiori, vel tutori pupilli. Ba.

Pomponius. 8 †

LEX XXIII.

SI ex legati [m] causa, aut ex stipulatu hominē certū [n] mihi debeas, [o] non aliter post mortem eius mihi 9† teneberis, quam si per te steterit quò minus viuo eo, eum mihi dares, quod ita fit, P si autinterpellatus non dedisti, aut occidisti eum. [q]

Paulus. [10] †

LEX XXIV.

SEd si ex stipulatu Stichum debeat pupillus, non videbitur per eum mora fieri, [r] vt eo mortuo teneatur, nisi si tutore authore, aut solus tutor [s] interpelletur.

Si prima stipulatio est inutilis: valet sequens stipulō super eodem, quia continet vtilitatem. Pan. de Cast.

Pomponius. 11 †

LEX XXV.

SI dari stipuler id, quod mihi iam ex stipulatu debeatur, cuius stipulōnis nomine exceptione tutus sit promissor, obligabitur ex posteriori stipulōne, quia superior quasi nulla sit exceptione obstante. [t]

Stipulatio turpis est ipso iure nulla. Bart.

ter §. non solum sed venditio quæ est bonæ fidei, non teneret. 5 vt sup. de contrah. emptio. l. in venditionibus. in fi. & l. cum ab eo. §. fi. & agitur ibi ex clausula doli si est promissum. vel actio. de dolo, si sciuerit, vel ex ēpto. vt ī. de actio. empti. l. si sterilis. §. quamuis.

5 Reprobatur, iō dic, ꝙ hoc est pp ea, qđ ille cō tractus est onerosus, iste ăt lucratiuus. B. P. & I.

8 † li. 9. ad Sab. P. F.

9 † teneris P. F.

10 † lib. 9. ad Sabin. P. F.

l *Si sciens*] s. non esse aurū. & facit ī. de pig. acti. l. 1. §. fi. Acc.

Si ex legati] CASVS. Titius mihi debat hominē certū ex cā legati, vel ex stipulatu actione, moritur iste hō. qui debebat mihi: q̄itur, vtrū possim Titium conuenire ad hoīem mihi dandū, vel ad pretium eius? Et rū. ꝙ si per ipsū steterit, quo minus mihi solueret hoīem hūc: tenebitur mihi ēt homine mortuo, & declarat qūo intelligatur stetisse per debitorē. s. si interpellatus non soluit, vel eū occidit. Similiter dī. si pupillus Stichū debeat: non vī moram fecisse in soluēdo, nisi interpelletur pupillus authore tutore, vel ipse tutor solus. h. d. cum l. seq. Fr.

m *Ex legati*] su. de leg. 1. l. Titiæ. in fine.

n *Certum*] genus, ut. perire non possit, vt su. ad legem Fal. l. in ratione legis Falcidiæ. §. incertæ autem.

11 † li. 10. ad Sabin. P. F.

o *Deberi*] scilicet purè, si enim in diē vel sub conditione, & post diem, vel conditionis exitum interpellatus non dedisti aut occidisti, teneberis, secus si prius, vt ī. eo. l. cum filius. §. fi. Item tunc dies interpellaret, vt sup. tit. 1 l. traiectitiæ. Accursius.

p *Quæritur*] vt perte videatur stetisse, quod est notandū, vt sup. de leg. 1. l. Titiæ. in fi. & inf. eo. l. cum filius familias. in prin. & ī. si cer. pet. l. quod te & facit sup. de administr. tut. l. mior. qui repertorium. § si post. & Inst. de lega. §. si res legata, & inf. eo. l. si seruum, & ī. de ope. libert. l. cum patronus. in prin. & su. de hær. vend. l. venditor ex. ibi, non. n. &c. & inf. de fideiussori. l. si à colono. §. fi. Acc.

6 Idē Im. qđ Alex.

q *Occidisti eum*, non metentem, aliàs contra. 6 vt su. de lega. 1. l. quid ergo. §. si hæres. & inf. eo. l. qui seruum. Acc.

r *Et si ex stipulatu. Mora fieri*] immo. vt sup. de euict. l. si dictum. §. fi. quę est contra. Solue. vt ibi. & facit inf. eo. l. si pupillus. & de reg. iur. l. nulla. Idem de adulto habente curatorem. vt C. de in integ. rest. mi. l. si curatorem, & adde quod not. sup. de vsur. l. mora. Acc.

s *Tutor*] nomine eius. Acc.

Si dari, CASVS. Debebas mihi centū actione ex stipulatu, feci tibi pactum de non petendo post centum tēpus, ego sum stipulatus à te hoc modo, promittis mihi, qđ debebas ex tali stipulatione, in qua centum dēbas? tu respōdet, promitto, quæritur ex qua stipulatione mihi teneatis? Et respondeo, quod ex secunda, quia prior stipulatio est ineffica x propter exceptionem pacti de non petendo. Fr.

t *Obstante*] sed opponitur sup. de pactis. l. si vnus. §. pactus.

Solue.

Solue, illud est cum ipso iure agitur, vt tollatur prima: aliàs secus, vt hic. Per sequentem ergo supplebitur, quod primę deest aliàs non, cum non interesset, vt inf. l. stipulatio ista, §. alteri. & sup. eo. l qui bis. & facit sup. de leg. 1. l. si creditori.

Vlpianus. 1†

LEX XXVI.

GEneraliter nouimus, turpes [a] stipulationes nullius esse momenti. [b] *

Pomponius. 2†

LEX XXVII.

VEluti si quis homicidiũ, vel sacrilegium se facturũ promittat, sed, & officio [c] quoque Prætoris continetur, ex huiusmodi obligationibus actiones denegari.

Quousq. põt conditio deficere, non potest agi. Paul. de Cast.

¶ Si stipulatus hoc modo fuero, Si intra biennium Capitolium non ascenderis, 3† centum dari, non nisi præterito biennio rectè petam. [d]

Stipulatio rem tradi, continet merum factũ. Paul. de Cas.

Paulus. 4†

LEX XXVIII.

SI rem tradi stipulamur, nõ intelligimur proprietatem eius dari stipulatori, [e] sed tantum tradi.

Tot sunt stipulõnes, quot sunt species, vel summæ spãliter dẽsignatæ, sed si res vniuer saliter, vel generaliter dẽsignetur, stipulõ vna erit. Bart.

Vlpianus. 5†

LEX XXIX.

SCire debemus * in stipulationibus tot esse stipulationes, quot summæ sunt, [f] totque stipulationes esse, quot species [g] sunt, secundũ quod euenit, vt mixta [h] vna summa vel specie, quæ non fuerit in præcedenti [i] stipulatione, non fiat nouatio, sed efficiat 6† duas esse stipulationes.

¶ Quamuis autem placuerit tot esse stipulationes, quot sunt summæ, torque esse stipulationes, quot res: tamen si pecuniam quis, quæ in conspectu eius est, stipulatus sit, vel aceruũ pecuniæ, nõ tot sunt 7† stipulõnes, quot numorũ corpora, sed vna stipulatio, nã p singulos denarios singulas esse stipulationes, absurdũ est. ¶ Stipulationem [k] quoq. legatorum constat vnã esse, [l] quãuis plura corpora [m] sint, vel plura legata, [n] sed, & familiæ, vel omnium seruorum stipulatio vna est, itemq. quadictione furtiua? Ille respon. promitto, hoc modo facta stipulatio valet, & si post hanc stipulationem factã equus iste decedat sine mora furis, certè ipse liberabitur, quia stipulõ nouauit conditionem furtiuam. & sic non tenebitur condict. furt. propter nouationem: nec ex stipulatu actio, propter interitum speciei. Fran.

f Summæ sunt, vna stipulationis conceptione comprehensæ, vt promittis decem & quinque. Acc.

g Species, vna stipulationis conceptione comprehensæ, vt Stichum & Pamphilum. Acc.

h Mixta, id est adiecta, & die primò decem, secundò decẽ & quinque. primo Stichum: secundo Stichum & Pamphilum. Sed quæ est hæc illatio, secundum quod euenit, &c. Respon. quia quælibet per se, ergo Pamphili per se, & Stichi per se, & sic nihil additur primæ, sed alia adiungitur, & nouatio non fit, nisi aliquid noui primæ addatur, & sic remanet prima etiam iure veteri.

i In præcedenti, nam si fuit in præcedenti, sequens est nulla, ac si stipulatus a Titio, stipuletur iter, vel si stipulatus vsũfru. stipuletur vsum, vel primò quindecim, secundo quinq. ex eadem causa, vt inf. eo. l. qui vsumfr. & facit inf. e. l. Titia. §. fi. & inf. eo. l. pluribus. & su. de euict. l. quia dicitur, & de arbi. l. quid tamen, sed vna est stipulatio propter vnã sũmam, & dic, vt dixi sup. eo. l. qui bis. Acc.

k Stipulationem, qua stipulor ab hærede quicquid mihi debet ex causa legati. Acc.

l Vna esse, propter vnam causam, ex qua debentur, & pp vnam conceptionem. Acc.

m Corpora, in vno legato, vt gregem & seruis omnibus.

n Plura legata, vt cum legauerat hoc, & illud, & sic plura sunt legata, secus si homines certo, aut decem, quia tunc est vnum.

1† lib. 42. ad Sabi. P.F.

*Idẽ Cic. 3. offi. cõ. pluribus exemplis & rõnib.

2† lib. 22. ad Sabi. P.F.

a *Turpes*, id est turpitudinem continentes, siue super turpibus rebus interpositas, sed turpiter factæ valent, sed obijcitur exceptio, vt C. de inut. stipul. l. dolo, & facit Institut. de inutil. stipu. §. quod turpi. & sup. de pact. l. iurisgentium. §. generaliter. & ff. eod. l. si plagij, & l. si stipuler, vt id. & l. stipulatio hoc modo. Aliæ sunt præter legem, vt ff. l. stipulat. ista. §. alteri. aliæ secundum legem. Quandoque autem bona fide fiũt, sed res habet in se dolum, vt infra eodem l. si quis cum aliter. Item quandoque etiam honestum stipulor, & tamen non ago: neque etiã ad pœnam, vt infra eodem. l. Titia. in pr. & est ratio, vt ibi. Accurs.

2† Cẽtũ. si ẽ apud Dua. neque. P.F.

4† Põponius. alij. Paul. lib. 10. ad Sabin. P.Fl.

b *Momenti* jure ciuili, sed nec prætorio, vt ff. l. seq. licet dicatur pacta seruabo. Acc.

c *Veluti. Officio*] si concedas tales stipulationes valere, & hoc si non habes, & alias dic non solum iure ciuili, sed &c. &c.

d *Petam*, vt inf. eod. l. quicquid. §. fin. si autem ante constet ascendere non posse an possit agere? dic, vt no. sup. l. hoc in re. & l. in illa. Acc.

Si rem] CASVS. Stipulatus sum à Titio hoc modo. Promittis mihi tradere equum tuum, respondet Titius: promitto, quæritur, quid mihi debeat? Et resp. quòd tantũ tradere, non autem tenetur mihi proprietatem equi dare, sed sufficit, quod tradat. Franc.

e *Dari stipulatori*] vt & sup. de act. empt. l. datio. §. 1. & de contrah. empt. l. si ita. §. si. Sed contra. inf. eo. l. in conuentionalibus. §. 1. Solu. vt ibi.

Scire debemus] CASVS. Titius interrogat Seium hoc modo. Promittis mihi 20. & 8. vel sic: promittis mihi Stichũ & Pãphilum. quæritur, nunquid sunt hic quatuor stipulationes, duæ in viginti & octo, & duæ in Sticho & Pãphilo? Et resp. q sic, quia tot sunt stipulationes, quot sunt summæ in stipulatum deductæ, vel corpora. Et facit quandã illationem, quòd si nunc stipulor viginti, post paululum adijcio quinque: non fit nouatio, sed erunt duæ stipulationes.

¶ *Quamuis*] Dictum est supra, quòd tot sunt stipulationes, quot sunt summæ, & quot sunt corpora deducta in stipulatum, hoc tamen non est ita late intelligẽdum, q si stipuler cumulum pecuniæ, quæ est coram me, intelligantur tot esse stipulationes, quot sunt denarij, nam hoc esset absurdum.

¶ *Stipulationem*] Patet tuus legauit mihi duos seruos: Stichũ videlicet, & Pamphilum, vel legaui mihi centum seruos ex

3† li. 46. ad Sabi.

* Scribentes hic cõmuniter intelligũt istũ text. quem ad hoc reputant subtilẽ. q tot sunt stipulationes, quot sunt res, vel sũmæ in obligõnẽ deductæ, licet sit vna verborũ conceptio. sed si nõ sunt specificatę, sã sub vno vel gñali nomine collectę sũt, cẽsentur vna stipulõ continens plura corpora. Bolog.

6† efficit. P.F.

7† P.Flo. sunt.

vnum, vt sup. de leg. 1. l. si ex toto, §. fi. q̃ est contra. Sed quid prodest, si vnũ, vel plura? Respondetur, quia cum est vnum, non possunt p parte accipi, & pro parte repudiari serui, vt ibi dr, & facit, sup. de leg. 1. l. legatarius, & de leg. 2. l. 2. & 4. & 5. & 6. & l. si quis seruum, §. 1. Item quo ad stipulationẽ quid proceſt ſi vna, vel plures: Respondetur, q̃ prohibitionẽ, nam vnum propter aliud redhibetur, vt su. de ædil. edict. l. cũ eiusdem. Item oppo.

1 Præcis. Are. hic istam gl. reputat singul. ad hoc q̃ il- lecui debẽtur centum, non põt petere quinquaginta simpliciter, sed debẽt petere quinquaginta excẽtum sibi promissis. Bo loz.

1 legauit dominus oẽs seruos suos, vel peculium: ergo non Stichum: sed si petã Stichum: dicam ex causa legati, s. mihi deberi, sic tignũ domus empæ petitur ex empto: non tamẽ est emptum, arg. sup. de vsucap. l. eum qui, in fine. Accur.

a *Lecticariorum*] licèt enim multa in his corpora sint, tamen plura sunt, quæ vnũ corpus faciunt.

b *Illud*] aliud si sub disiuncta cõiunctione, vt Stichum, aut Pamphilum, vt sup. quãdo di. leg. ce. l. cũ illud, & inf. e. l. inter stipulantem, §. 2. & de leg. 2. l. si illud.

c *Hominem*] què mihi furatus est.

d *Stipulatus*] mihi dari, aliud si tradi, vt inf. eo. l. nemo.

e *Non valet*] assumit. R.

f *Stipulatus est*] dari, vt Inſtit. de actio. §. sic itaque, & inf. eo. l. vbi. in fi.

g *Stipulatus sim*] animo nouandi.

h *Conditionis*] furtiuæ. Accurſius.

i *Facere*] scilicet te. Accur.

k *Hominem*] puta, Stichum subtractum, & sic non refert, quid ex æquipollentibus fiat, quod no. ff. pro socio. l. fi.

l *Quòd si postea*] quàm stipulatus sum, quod ex causa condictionis te dare, facere oportet.

m *Perierit*] Hoc intelligunt quidã, vbi stipulatio interceſſit non animo nouandi, sed vt plurib. fortè actionibus teneantur, tunc enim post stipu. si viuat, condicetur: si mortuus fuerit, minimè, sed ex stipulatu agetur. si verò stipulatio nouandi animo, & purè interceſſit: tunc siue viuat, siue moriatur, cõdictio tollitur, & ex stipulatu agetur. nec distinguitur præsens, absentive fuerit seruus, vt sup de cond. furt. l. pauli, & dic plenè vt ibi. Vel dic hic loqui de cond. certi, quæ tollit interitu speciei: & sic facta fuit animo nouandi stipula. & facit inf de noua. l. si Stichum, in princ. hæc vltima placet.

n *Stipulationem*] animo nouandi factam. R.

Sciendum est.] CASVS. Emit à me Titi⁹ equũ, sed ego noui habere fideiussorẽ pro pretio. Mœuius, qui fidabatur iuxta, & erat amicus Titij, dixit ego ero fideiussor Titio pro isto pretio equi. bene dixi ego, scribe ergo, quod ei fideiussor eius qui le. sphi quæritur vtrum obligetur pro hac fideiussione? Respon. quòd sic, quia præsumitur stipulatio interceſſisse ex eo, quod scripsit se fideiussisse pro Titio, & omnia ita con. inter facta præsumuntur. Franc. Accur.

o *Solennitas*] i. interrogationem præceſſisse, & responsionem secutam esse vt Inſt de fideiuſ. §. fi. & de inuti. stip. §. scriptum. & C. de contrahen. & commit. stip. l. 1. Item intellige, quando in instrumento principalis debiti hoc scripsit, si enim in alia charta non inuenitur causa, & sic non valeret, vt sup. de prob. l. cũ de indebito, in fi. Itẽ an admittatur probatio in contrarium? quidam non, tu dic, q̃ sic, vt sup. de pac. l. iurisgẽtium, §. quod ferè. Itẽ no. q̃ præsumitur solennitas, vt hic, & dictis concor. Sed contra, sup. de Publicia. l. quæcunque, §. fi. sed hic non poterit esse fideiuſſio. nisi interrogatio & rẽsponsio fit, & ideo hic consequuntur, ibi aũt emptio potest esse de facto sine auctoritate tutoris. Item hæc lex locum habet in his, qui iure communi possunt efficaciter obligari, secus ergo in muliere, & minore: nam non præsumo, vel minorem ita esse, vel mulierẽ Velleiano renunciasse, vel illud scisse, per q̃d Velleianum cesset: quia sic aliquid extrinsecus intelligeretur, quod esse nõ debet, vt d. l. de Pub ic. l. quæcũque, in fi. Itẽ no. arg. 2 quòd ex quo aliquid inuenitur scriptum, præsumitur voluisse scribens, sic C. de nõ nume. pec. auth. contra, qui propriam, & sup. de dona. l. ex hac.

2 † li. 47. ad Sab.

3 † lib. 24. ad Sab.

Item meam.] CASVS. Rem meam stipulor à te sub conditione, si Imperator in Italiam venerit, an valeat huiusmodi stipulatio? Respõdq̃ si tempore existentis conditionis res illa mea non sit, valet stipulatio: aliàs non. Fran. Ac.

p *Stipuler*] s. dari, puta si nauis ex Asia venerit, vel si mea esse desierit hinc ad annũ: quo casu inspicitur an sit mea tẽpore existentis cõditionis: & tunc non valet, quia quod meũ est &c. vt sup. l. scire in fi. an non: & tunc non valet, vt hic, & inf. eo. l. existimo. & sup. de contrahen. empt. l. existimo. & de leg. 1. l. cætera. Sic ergo inspicitur tempus existẽtis cõditionis: licèt alias dicerẽtur inspici tempus præsens, vt ff. eo. l. si filius, quæ est contra. Sol. illud quo ad acquisitionẽ: hoc quo ad substantiam contractus, valeat, aut non: licèt huic solutioni inhæreat arg. §. inf. de stipu. seruo. l. vsusfru. Item an sit rei cõmercium, inspicitur præsens tempus: vt inf. l. inter stipulantem, §. faciam. Item quid econtra, si stipulor in casu, in quo mea futura sit, & illam rem, quæ nunc non est mea? Resp. aut si cum mea erit, & non valet, vt Inſtit. de inutil. stipu. §. versa vice. Si dicam, si nauis ex Asia venerit, & interim fiat mea: aut ex causa lucrativa: & non tenetur, vt sup. tit. 1. l. oẽs. aut ex nõ lucrativa: & tunc ad æstimationem tenetur promissor, vt sup. tit. 1. l. si is. sed si putẽ rẽ meã stipulor dari, non valet: licèt mea deinat esse, vt inf. de solu. l. qui decem. §. Stichum. & facit sup. de vsufr. l. quoties, §. quòd si Titius, & de condi. & demon. l. mea res.

q *Constiterit*] aliàs non valet, vt inf. eo. l. inter stipulantem, §. si Stichum. quę est contra. & facit sup. de contrahen. emp. l. in emptionibus, & venditionibus. & de reb. dub. l. pen. & de leg. 1. l. 4. & sup. eo. l. id quod. & inf. eo. l. quæ causa ne- cens, §. fi. & C. de rei vin. l. si in nomine.

Idem. 2 †

LEX XXX.

SCiendum est generaliter, quòd si quis scripserit se fideiussisse, videri omnia solenniter o acta.

Glo. in principio intelligit hanc legem, siue cõditio sit intrinseca, puta si desierit mea esse, siue extrinseca, puta si navis ex Asia venerit, & benè dicit. Pau. de Cast.

Pomponius. 3 †

LEX XXXI.

SI rem meam sub conditione stipuler, P vtilis stipulatio est, si conditionis existẽtis tempore mea non sit.

Vlpianus. 4 †

LEX XXXII.

SI in nomine serui, quem stipularemur dari, erratum fuisset, cum * de corpore constitisset, q placet stipulationem valere.

Quid si moriatur ante diẽ? respondeo tenetur, quia dies interpellat, & constituit promissorem in mora. Paulus de Castro.

a Scribẽ. hic traxit Bal. dicũ istã gl. no. ad hoc, q̃ instituẽs publicũ præsumit esse confectum de partũ solutate: & pro rõne dic hoc ibi: quia hæc est solẽnitas intrinseca, quare nõ mirum si præsumatur interueniſſe in actu. Bol.

4 † Pomp. libro 47. ad Sabin. P. F.

* Adde quod no. i. l. si me. in apost. ad tex. in ver. in nomine tũ sup. d acquir. Pos.

a SI *Stichus... Ante diem*]si non dolo,& culpa eius. Accur.
b SI *Non tenetur*]etiam si interpellatus tam erat, vt inf.e. l.cum filius,ff.fi. nam qui in specie tenetur eius interitu liberatur,vt sup.eodem,l.si ex legati, & inf. eodem,l. is qui, & inf.eodem,l. si seruum stipulatus fuero.
c *Promissor*]quia antea nulla petitio: ergo nulla mora,vt inf. eo.l.si pupillus.

Pomponius. 1 †

LEX XXXIII.

SI Stichus certo die dari ,promissus 2† ante diē[a] moriatur,nō tenetur[b] promissor.[c]

Si res non est in commercio stipulatoris, non valet stipulatio. secus si non est in commercio promissoris. Bart.

Vlpianus.3 †

LEX XXXIV.

MVltū interest, vtrū ego stipuler rem, cuius cōmercium habere non possū,[d] an quis promittat. Si stipuler rem,[e] cuius commercium nō habeo,[f] inutilem esse stipulationē placet,[g] si quis ,promittat rē, cuius commerciū non habet,[h] ipsi nocere,[i] non mihi.

Si stipulatio contineat impossibilitatem de iure, vel natura, non valet. Bart.

Paulus. 4 †

LEX XXXV.

SI stipuler, 5 † vt id fiat, qđ natura fieri non cōcedit,[k] nō magis obligatio consistit, quam cum stipulor, vt id 6 † detur,quod dari non pōt,[l] nisi per quē [m] steterit,7 † quò minus [n] facere id possit.

¶ Item quod leges fieri prohibent,si perpetuam caulam 8 † prohibitionis [o] seruaturū est,

2† li.25. ad Sab. P.F.
a † post.
3† Nōpo. & li.48. ad Sab. P.F.
4† lib.12. ad Sab. P.F.
5† Stipulor.P.F.
6† id,nō est,P.F.
7† stetit P.F.
8† prohibitionis, deest. P. F.

d *Nec possum*]tamen in communi habeti po est. Azo.
e *Rem*].s. cuius commercium nō habet. Et dic quòd licet lex ista ita generaliter distinguatur,tū subdistinguit pt, quia si rei non est commercium generaliter, quia sacra sint non valet, vt inf. inter stipu.§. sacram. & de leg. 1.l. apud Iulianum.§.fi.& de leg. 2.l. mortuo boue, & de leg. 3.l. fideicommiss.§.si seruo alienum. Si adsit in cōmuni est, sed in promittēte nō est: tenetur indistinctè quacunq; ex causa impediatur habere rei commercium, vt su.de leg.2.l.mortuo boue.§. Labeo.In stipulatore subdistinguebam propter vitiū personæ: & debetur ei æstimatio, vt de leg.1.l. filiusfamilias.§. si quid alicui, aut propter sectæ diuersitatem,vt in Iudæo, & mancipio Christiano, vt C.ne Iudæ. manci.Christi.l. 1. vel propter delictum, vt in hæretico,& tūc nihil debetur, vt hic,& de leg.2.l. mortuo.§. Labeo,& facit sup.quæ res pig.ob.poss.l.1.§.fi.
f *Non habeo*]propter delictum proprium, vel sectæ diuersitatem,prout dixi. Accur.
g *Placet*] aliter in legato, tunc enim quamuis habere rem non possit,si tamen haberi potest, æstimatio debetur, si testator sciens legauit: vt dī de militia seruo legata, vt ſ. de leg.1.l.filiusfamilias.§. si quid alicui. & de leg.3.l.fideicōmiss.§. si seruo,secundum Ir. Vel vt ibi dixerat persōnæ vitium: hic delictum,vel diuersitas sectæ, vt modo no.
h *Non habet*]cum habeā ego, velut Iudæus seruum Christianum promittat,cuius commercium non habet. Accur.
i *Nocere*] nam interesse præstabit. difficultas enim, &c. vt sup.eo.l stipulationum.§.ex quo in fi.

SI *stipuler*]CASVS. Idem est stipulari,vel promittere facere,quod non potest fieri,& promittere dare, quod non potest dari.

¶ *Item quod leges*]Stipulor à te aliquid,quod est contra legē dicendum est, ꝙ stipulatio non valet, cum est ibi perpetua causa prohibitionis. Et licet ista causa prohibitionis cessetiamnē si sit postea contra bonos mores, nō tenet stipulatio. Exemplū est. Si stipulor sororem meā mihi nupturam (duplex est,n.soror naturalis,& adoptiua) quamquā ista stipulatio cessaret in sorore naturali: in adhuc remaneret in sorore adoptiua,propter bonos mores,qui prohibēt matrimoniū contrahi cum sorore adoptiua etiā emancipata,

cessat obligatio: veluti si sororem suam [p] nupturam sibi aliquis stipuletur, quanquam ēt si nō sit perpetua causa,vt 9 † recidit [q] in sorore adoptiua,[r] idem dicēdum sit, quia ita tum contra bonos mores sit.

Contractus, qui celebratur consensu, valet ēt non adhibita solennitate verborum. Bar.

¶ Si in [s] locādo, cōducendo, vendēdo, emendo,ad interrogationē quis nō responderit,[t] si tamen cōsentiat [u] ro † in id, quod responsum est, [x] valet, quod actum est: quia hi contractus non tàm verbis, quam consensu confirmantur.[x]

Contra stipulationē,in qua sit dolus adhibitus,vel quasi se dolum habet, doli exceptio obijcitur. Bart.

Vlpianus. 11 †

LEX XXXVI.

SI quis [a] cum aliter cū consuerisset obligari,[y] aliter p machinationem [z] obligatus est: erit quidem subtilitate iuris obstrictus, [a] sed doli exceptione vti potest. Qui 12 † enim per dolū obligatus est, competit ei exceptio.

¶ Idem est, & si nullus dolus interfuisset [b] stipulantis, sed ipsa res in se dolum habet. [c]

¶ *Si in locando*] Planus est. Franc. Ac. k *Non concedit*]vt hip pocentaurum, vel vt cælum digito tangas. Accur.
l *Dari non potest*] vt Stichus ,qui mortuus est,vt inf eo.l. inter, §.pen.& facit ad hoc Instit. de inut.stipul. in prin. Accur.
m *Per quem*]scilicet promissorem.
n *Quo minus*] veluti si in mora fuit promissor, & interim Stichus decesserit. vt d.§.penul.
o *Prohibitionis*]aliàs decessit:sed intelligitur prohibitionis.
p *Si sororem suam*] sed an valet in alia, quæ non sit soror? Respon. non. vt inf. eo.l. Titia,licet sit argo contra, sup. de sponsali. l. 2. quare ergo hic dicit de his, quæ perpetuò prohibentur? Resp. ideo, quia in his ipso iure non tenet stipulatio: licet in alijs teneat, sed obstat exceptio.& facit C.de legib.& cōstit.l.non dubium.
q *Recidit*] id est, accidit.
r *Adoptiua*] quam possem accipere finita adoptione, vt institu. de nup.l. 2. sed in naturali bene est perpetua causa prohibitionis.
s *Non respondet*]incontinenti vel quantum ad verba non est responsum.
t *Consentiat*] cum interrogatio ab interrogante ex intervallo etiam.
u *Responsum est*]ex intervallo.
x *Confirmantur*] vt & sup.tit.1.l. in quibuscunque, & facit sup.de contrah.empt.l.in venditionibus.

9 † aliàs accidit.
* Ad inscl.huius §. vide Bonn. in rub.ff.eo. nu.36.Veriū ibi. num.100. Butigel. ibi n.52. & in l.1.ff. si quis simpliciter n.18.in eo. 10 † consentiatur aliàs consentitur. P.F.
11† li.48. ad Sab. P.F.

SI quis.]CASVS. Promisi tibi fundum meū deducto vsufructu postea per dolū suasisti mihi, ꝙ promitterem tibi cum vsufruct.certè non valet promissio siue stipulatio Sed quid?emi a te æquū minus iusto pretio, scilicet pro octo centis,qui valebat viginti:hoc tamen non feci dolo,postea stipulor à te æquum prædictū mihi tradi: an possim agere ex illa stipulatione?certè non: quia dolo facit,qui vult petere ex stipulatione,quæ continet iniquitatem. Franc. Ac.
y *Obligari*] veluti promitti fundum sine vsufruct. vel excipiendo iter. & actum.
z *Per machinationem*].i. dolum: veluti fundum cum vsufru. vel nō excipiendo iter. Sed ff. dicit,vt cum proposuerā obligari,dolo inductus fui: qđ nō placet,quia non in qualitate,sed in substantia deciperet. Alij etiam intelligunt hāc legem quando super contractu bonæ fidei interuenit stipulatio,non in strict. iuris,vt C.de nutilli.stipulationi.l.dolo.
a *Obstrictus*] de rigore
b *Interfuisset*] in contrahenda stipulatione.
c *Dolum habet*] qui proprie non potest dici dolus. sed ipsa res iniqua est: vt si hinc causa promiserit totū. vel propartē

stipulatus

ſtipulatus ſum rē quam minus emi dimidia iuſti pretij, vel da exemplum de dolo ſuperueniente, vt ſup. de exceptione doli. l. apud Celſum. §. Labeo. & l. 2. §. item quæritur.

a *Ex ea ſtipulatione*] quæ re ipſa iniquitatem continet.

Certos] CASVS. Habebam in arca centum ſcuta vetera in vna burſa, quę mihi donata fuerunt à patre meo, tali tempore tu ſtipulatus es à me iſta centum ſcuta, poſtmodū fur quidā ſubtraxit mihi iſta centum ſcuta, an tibi teneat illa ſoluere, vel alia cētū? Rñdetur, quòd nec illa, nec alia tibi debeo, ex quo perdita ſunt iſta. Fr. Ac.

1 † ipſe. P. F.

2 † lib. 12. ad Sabi. P. F.

3 † ſint. P. Flo.

b *Si certos nummos*] qui habentur quaſi quædam ſpecies, non vt quantitas, vt ſup. de leg. 1. l. planè. §. ſi ead. ver. ſed hoc ita. & l. ſed, & ſi certos, & l. ſi ſeruus. 3. §. qui quinque, & ad legem Falci. l. in ratione. §. diligenter.

c *Nobis*] mutat numerum.

d *Debetur*] quia magis certam ſpeciem, quàm genus ſtipulari videor: & ideo nil mirum ſi interitu ſpeciei liberatur. Accurſ.

Cum enim quis petat ex ea ſtipulatione, [a] hoc ipſo 1 † dolo facit, quòd petit.

Nota quod quando quantitas, vt ſpecies debetur, perit periculo ſtipulatoris. Bart.

Paulus. 2 †

LEX XXXVII.

SI certos nummos, [b] puta qui in arca ſunt, 3 † ſtipulatus ſim, & hi ſine culpa promiſſoris perierint: nihil nobis [c] debetur. [d]

Stipulatio habere licere ſimpliciter interpoſita omnes continet ĩſpecto rigore verborū, ſed ex iuris ĩterpretatione ex facto promiſſoris, & ſucceſſoris ipſius tantum cōmittitur, idem ſi de ſe tātum promiſit, ſed non pro facto extranei, ēt ſi expreſsè ſit dictum, niſi pœna ſit appoſita. Bart.

Vlpia lib. 49. ad Sabin.

LEX XXXVIII.

STipulatio iſta, Habere licere ſpondes? hoc continet, vt liceat habere, [e] nec per quenq̃ [f] omninò 4 † fieri, quo minus liceat nobis hr̃e, quæ res facit, vt videatur reus promiſiſſe, per oēs futurum, [g] vt tibi habere liceat, vr̃ [h] igitur alienum factū promiſiſſe, nemo aūt alienum factum promittendo obligatur, [i] & ita vtimur. [k] Sed ſi ſe! obligat, ne ipſe faciat, quò minus hr̃e liceat, obligatur ēt, ne hæres ſuus faciat, vel quis cæterorſū [m] ſucceſſorum efficiat, [n] ne habere liceat.

4 † ſint.

¶ *Sed quatenus*] Quæritur quomodo erit ſatisfactum huic ſtipulationi? Reſpondetur, quando neque ipſe promiſſor, neque hæres eius, neque hæres hæredis turbat poſſeſſionē ipſius ſtipulatoris.

¶ *Si quis ſortè*] Dictum eſt ſup. proxi. § per quas perſonas nō debeat fieri contra ſtipulationem habere licere, vt ipſi ſtipulatori ſatisfactū videatur. §. hic oſtēdit, qd fieri debeat, vel non fieri, vt ſatisfiat ſtipulationi. Et dicit, ꝙ ſi quis de poſſeſſione para, aut de vſufr. aut vſu ſolo eius rei de qua promiſit habere licere, controuerſiam faciat: licet de proprietate nihil quæratur: tamen videtur facere contra ſtipulōnem, nam quotieſcunque minuitur alicui ius ſuum, quod habet, non videtur ſibi licere habere.

¶ *Q. aſirum*] Semper continuat materiam ſuam de ſtipulatione habere licere: & quæritur quam rem poſſit quis promittere habere licere: ſuam tantum, an etiam alienam Et reſp quod non tantum ſuam, ſed etiam alienam, ſed in alienā ita demum ſtipulatio habebit effectum, ſi peruenerit in dominiū promiſſoris, quia ſi ſemper aliena remaneat, inutilis erit ſtipulatio.

¶ *Sicut*] dictum eſt ſup. in §. ſed quatenus, ꝙ non tantum promiſſor ipſe tenetur, ſi fecerit contra ſtipulationem, ſed etiam hæredes eius. hic dicit, ꝙ ſicut ipſe ſtipulator habet act. cō promiſſorē, & hæredes eius, ſi venīāt contra promiſſionem ſuam: ita etiā hæredes ſtipulatoris, ſi ipſis habere licuerit, poterunt agere. Sed quid? promiſi tibi habere licere fundum Cornelianum, iſte fundus peruenit ad aliquē aliū extraneum: ille turbatur in poſſeſſione fundi illius: vtrum poſſit agere contra me? Reſp. ꝙ non: nec refert ſi quis addat in hac ſtipulatione iſtud pronomen mihi, vel non addat: quia ſemper intelligitur mihi promiſſum, vel hæredibus meis, & nulli alteri extraneo.

¶ *Hi qui*] Titius habuit Stichum ſeruum: qui ſeruus ſtipulatus eſt à me hoc modo: promittis mihi, ꝙ licebit dño meo hr̃e hunc fundū? dico promitto. certè valet ſtipulō: ſicut ſi alii quā alia rē ſtipulatus eſſet Stich⁹ dño ſuo. Quid aūt, ſi ſic dicat ſeruus promittis mihi, ꝙ licebit mihi habere fundū hunc? an valeat talis ſtipulatio? Et arguit primo Iuriſconſul. ꝙ non: quia in hac ſtipulatione habere licere ius verſatur, qđ ſeruo cōpetere nō pōt, quia nihil iuris pōt habere in hoc fundo: licet de facto poſſit auferri ab eo, & ipſe ab alijs auferre, nec obſtat, ꝙ ſeruus poteſt ſtipulari ſibi licere agere licere, quia in hac ſtipulatione factum verſatur. Tamen finaliter concludit iuriſconſultus, ꝙ ſeruus, & filiusfamilias poſſūt ſibi ſtipulari habere licere, quia intelligenda eſt hæc ſtipulatio in ſeruo & filiofam. de poſſeſſione naturali non auferenda, & ſic ſibi licere habere ſaltem naturaliter: cum ſeruus naturaliter poſſidere poſſit.

¶ *Hæc quoque*] Planus eſt. Si ſeruus ſtipulerur, ꝙ ſibi liceat poſſidere, vtilis eſt ſtipulatio, quāuis. n. de iure ciuili ſeruus nihil poſſidere poſſit: tamen naturaliter detinere poteſt.

¶ *Habere*] Quia multoties fecit mentionem de hoc verbo habere: exponit nunc quid ſignificet habere, & dicit, ꝙ nō tantum habere dicitur rem ille, qui eſt dñs rei, ſed plerunq. etiam ille habere dicitur, qui non eſt dñs rei, ſicut ſi quis rē depoſitam tenet, dicitur eam habere apud ſe. h. d. vnico cōtextu vſque ad §. ſi quis ita. Fr. Acc.

a *Ipſe*] dolo non definiendo, vel verè omnium factū continet: ſed in ſe, & hæredibus tenet, in extraneis non, vel dic, hoc ſecundū quoſdam: quod reprobatur ſtatim. Azo.

b *Nec per quenquam*] etiā per extraneum. 1 Vel hic inquirē 1 Iſta gl. approbās hic Raph. Im. Paul. Ludo. & Alex.

c *Licerat habere*] hoc ſine dubio.

d *Non tenetur*] ſi ſine culpa. M. ideoque dicendum, vt de facto alieno nō videatur promiſſum.

e *Licere*] vt ſuprà.

f *Nec per quenquam*] etiā per extraneum. 1 Vel hic inquirē do non definiendo, vel verè omnium factū continet: ſed in ſe, & hæredibus tenet, in extraneis non, vel dic, hoc ſecundū quoſdam: quod reprobatur ſtatim. Azo.

g *Futurum*] id eſt neminem facturum, quo minus habere liceat. Azo.

h *Videtur*] id eſt præſumitur prima facie, poteſt enim aliter dici, & aliter agi inter partes, vt promittat ſic ſe facturū, vt etiam per alios liceat habere, id eſt, qđ alius non mouebit controuerſiam: quod tenere puto: argumento infra eodem. l. quoties quis, ergo in hac 2 ſignificatione quādo promitto me curaturum, poſſum promittere rem alienam hr̃e licere: non in prima qñ ſimpliciter, vt inf. eadem. l. §. queſitum. Item quod hic dicit habere licere, idem videtur, & de eo, qui promittit dolum malum abeſſe, vel abfuturum eſſe: ſed videtur interpretari lex omnes iſtos ſuum factum promittere, vt inf. eo. l. inter ſtipulantem. in prin. ſecundū M. quæ eſt cont. Solu. vt ibi.

2 Iſta ſententiā gl. ſequūtur hic Bart. Im. Lud. & Alex.

i *Obligatur*] vt Inſtit. de inut. ſtip. §. ſi quis alium. & inf. de fideiuſ. l. ſicut reus.

k *Vtimur*] vt factum alienum promittendo non obligetur 3 quis. M. ideoque dicendum, vt de facto alieno nō videatur promiſſum.

3 Iſta glo. iūcto ex. nō procedit I caſu ſing. l. qui aūt. §. 1. ff. de conſti. pec. ſecūm Bal. in l. j. C. de conſtit. pec.

ADDITIO. Dic hoc verum, niſi in promiſſione appoſitum fuerit iuramentū, quia tunc pp iuramentum valet, ſm Ia.

l *Sed ſi ſe*] & tunc eſt plana alias, ſed ſe, &c.

m *Cæterorum*] vt iure honorario, vel fideicommiſſatio.

n *Efficiat*] Vel alter quem prohibere poſſit, vt ſu. de dā. infe. l. fluminum. §. quanquam, & ſ. loca. l. ſi fundus. & ſic pōt intelligi inf. eo. l. inter ſtipulantem. §. 1. vel aliter. vt ibi.

a *Per alium*] extraneum.
b *Haredem*] hæc sunt verba hominis promittentis, præter hæredem, &c.
c *Promittere*] nisi in casu, vt sup. de act. emp. l. emptorem. §. fi. quæ est contra, & dic plene, vt ibi M.

ADDITIO. Dic, ꝙ ibi promissor tenetur de facto tertij, & vincentis ex natura præcedentis cõtractus: hic nullus p̃cessit contractus, de quo teneatur de euictione, sin Bart. & Imo.

d *Alienum*] aliàs si simpliciter dixisset, & non dixisset præter hæredem suum: factũ promittere vĩ: vt modo dixi. M.

e *Ea res*] in pœnali enim stipulatione si inspicitur interesse 1 quando non interest stipulantis, vt inf. ea. l. §. alteri. Sed opponitur, cum loco mei interesse hæc stipulatio pœnalis ponitur: hoc casu duplum quantitatis in priore stipulatione tacitè comprehensæ non egreditur secundum quosdam: & ideò inspiciendũ est, quæ sit quãtitas cõditionalis stipulationis, id est pœnalis, vt non excedat duplum, secundum eos, 2 sic inspicitur, quæ sit cõditio turpis, vel honesta, vel præcedentis stipulationis, vel sequentis, vt in d. §. alteri. pœnalis. n. stipulatio præcedentẽ stipulationem vtilem facit, non vt inde nascatur actio, sed metu pœnæ cogitur: sicut sententiæ arbitri, qui sine sacramento cognoscit, vel à iudice non datur, non cogitur aliqs acquiescere per actionem, quæ inde nascatur, quia nulla nascitur, sed per pœnam compromissi. &c.

1 Hoc verũ qñ pœna ẽ in stipulõne ãducta, secus si pœna ꝓmittat pacto quantũcũque vestitio cohærẽtia ℈ctus: quia tunc inspicitur an interfit: vt ẽcasus sing. l. l. seruus ead. t̃. de ser. expor. fm Imol. hic.

2 Hęc opinõ est vera, nec ob. d. l. 1. qa loquit in stipulõne pœnali, qua adijcit certũ: hic ãt continet ĩcertũ. fm B.

f *Si nemo*] respondet, quatenus si. &c.
g *Successores*] Sed nonne, qui controuersiam mouet, exceptione pacti remoueri potest vtique: non ergo de iure litigat, eadem ergo tõne potest committi in aliena re, quia ẽt non iure potest facere quis controuersiam. Sed contra dicit infra ead. l. §. 1. & §. quæsitũ. Respon. 3 licet per exceptionẽ repellatur, de iure tamen litigat proponendo ius, quod hẽt in rei vendic. quod in re aliena diuersum est, nec enim per pactum desijt esse dominus, vt C. de transac. l. sine apud. Itẽ videtur hæc stipulatio idem continere, quod transactio, sed certè secus est hic, quia transactio etiam super re aliena fieri potest, quæ etiam semper perseueret aliena: hæc nõ. Itẽ illa super re dubia tantum per litem, id est, propter litem: hæc ex omni causa, quæ etiam ex liberalitate mera interponi põt, & est eius promissionis sensus, vt ratione iuris præsentis, vel futuri non agam: & si aliquod istorũ defuerit, si committitur, nec est contra in eo, quod dicit de pœna, vt infra ead. §. quæsitum, vt ibi no. & ideo nec in re aliena, nec si seruo stipulante, vel promittente committi potest, vt inf. e. §. quæsitum. & §. sed si seruus, sed vbi rem alienam mihi habere licere promittis, & eam iniustè aduocas, & obtines: an post sententiam contendere potes rem alienam, & iniustè latam sententiam: nec tenearis ex stipu argu. quòd nõ sup. de leg. 1. l. si seruus plurium. §. 3. Illud certum est, ꝙ lite contestata non cõmittitur: quia nondum declaratum est rẽ esse tuã: nisi ad expensas forte, quas potes petere ẽt constante iudicio, vt no. inf. proxim. §. Item si rem meam promisit habere licere, & euincam: nonne repellam agentem ad interesse, quia non excipit? Respond. non: 4 vt supra de euict.

4 Istã rãsonẽ sequunt B. & Imol.

¶ Sed si quis promittat per alium [a] non fieri, præter hæredem [b] suum: dicendum est inutiliter eum promittere [c] factum alienum. [d]

¶ At si quis velit factum alienum promittere, pœnam, vel quanti ea res [e] sit, promittere potest.

¶ Sed quatenus habere licere videbitur? Si nemo [f] controuersiam faciat, hoc est neq. ipse reus, neque hæredes eius, hęredum ve successores. [g]

Hæc stipulatio continet non fieri, quo minus liceat habere actionẽ dominij, vel alterius iuris habiti, vel habendi Bar.

¶ Si quis [h] fortè non de proprietate, sed de possessione [i] nuda controuersiam [k] fecerit, vel de vsufructu, vel de vsu, vel de aliquo alio iure eius, quod distractum est: [l] palàm est, committi stipulationem. Habere enim non licet ei, cui aliquid minuitur ex iure, quod habuit. [m]

¶ Quæsitum est, vtrũ propriã demum rem, an & alienam promitti possit habere licere? Et magis est, ↷vt & 1† aliena promitti possit, quæ res [n] ita effectum habebit, si propria promissoris esse cœperit. [o] Quare [p] si perseuerauerit aliena, dicendũ erit stipulationẽ non committi, nisi pœna adiecta sit, [q] cum neque per eum, neque per successorem eius quicquam factum sit. [r]

Hæc stipulatio cõmittitur contra promissorẽ, & eius successores, & stipulatori, et eius successoribus. Bart.

¶ Sicut autem ex parte rei [s] successores eius cum ipso tenentur, ita etiã ex parte actoris committitur stipulatio ipsi stipulatori, cæteriique quicunque ei succedunt, [t] scilicet si rem ipsius 2† habere nõ licuerit. Cæterum, si alij habere non licuerit, 3† certo certius est, non committi stipulationem, et nihil interierit, vtrũ

1† al. alienam. P. F.

h *Si quis*] qui mihi promiserat habere licere.
i *De possessione*] per aliquod puta interdictum.
k *Controuersiam*] & cum effectu, vt etiam vicerit, & aliàs id est si constaret adhuc iudicium: fortè tantum nomine sumptuum committeretur, scilicet hęc stipulatio, vt infrà rem tam hab. l. amplius. Vel verius distingue vt diximus in contrario sup. de euict. l. habere licere.
l *Distractum est*] per promissorem in stipulationem, per hãc stipulationem habere licere.
l *Distractum est*] His ergo casibus, & pro aliena se committitur, sed dic immo est suum ius, vt & t̃. de bon. libert. l. in seruitutem, & inf. de solu. l. etiam. & inf. de verb. sig. l. habere.
m *Quod habuit*] aliud in stipulatione dupli, illa enim non committitur seruitute reali cuicta, vt sup. de euic. l. quod ad seruitutes.

5 Sup isto piculoso articulo concludo, ꝙ stipulõ hfelicere, siue ĩterponat sup ꝓcu emptionis, siue super alio: non cõmittat nisi lata sñia secm Ias.

2† ipsi. P. Flo.
3 † licuit. P. F.

n *Quæ res*] id est stipulatio.
o *Cœperit*] alioquin nec ipse promissor, nec successor eius cõtrouersiã mouere potest. Azo. Vnde stipulõ nõ valet. M.
p *Quare*] quod hic dr quare si perseuerauerit aliena, & ꝛvidetur contrarium supra proxi §. sed ibi erat 6 promittentis ius, quod euincit, vt ibi dixi: hic autem prorsus aliena. Itẽ contra. t̃. eod. l. inter stipulantem, nam qui promittit habere licere, non promittit simplex abnuitiuum, sed curaturũ se ne alius faciat, vt ibi. nam in aliena re culpa potest admitti, vt sup. de leg. 1. l. cum res. § sed si alienus. Sed solue, vt ibi in l. inter stipulantem. Item contra supra, de act. empt. l. ex empto 7. qui autem, aliàs est ille 6. in l. emptorem, sed aliter sonant ista verba in venditione: aliter in stipulatione, nã re euicta tenetur ex empto ad pretium, vt ibi dicit. & plenè ibi dixi. hic est secus.

6† Istã gl. sequũtur cõiter scribentes hic.

q *Adiecta sit*] ita. s. si per extraneos tibi habere non licuit, vt sup. ea. l. §. sed si quis. & §. at si quis, & §. sed quatenus. si vero sic promittat pœnam, si per me tibi habere nõ liceat, & perseuerat aliena: non committitur stipulatio pœnæ, licet lis contestetur. s. quia nullum ius habet. Pœnã autem accipe certam, vel incertam, vt inf. iud. sol. l. nouissima. §. 1.
r *Factum sit*] suum. n. factum, non alienum promisit. M. sed ipse litem non potuit de iure mouere: & ius continet vt inf. §. secundo.
s *Ex parte rei*] id est promissoris.
t *Succedunt*] in vniuersum ius. nam huiusmodi stipulatio ad hæredes, vel ad arrogatorem tantum transit, vt iu. de v. s. ft. l. sed. & si quis. §. si operas. idem 7 videtur secundũ B. & M. in successore rei, cui habere licere interest stipulantis. vt & sup. de euict. l. si pro re pu. §. 1.

7 Ista sedã opinio est vera, & procedit si fiat cessio actionis. & nõ aliàs Bar. & Im. & Alex.

a *Lice-*

a *Licere*]non adiecto mihi,nam intelligitur:sed de extranea persona non intelligitur : vt ff.eod.l.ſi ita ſtipulatus.§. Chryſogonus.in fi.& facit Inſti. de ſtipu.ſeruo.§.ſiue autẽ.

b *Iis*] parentibus & dominis.

c *Non committitur*] de rigore:cum ſeruus agere vel conueniri non poſſit.

d *Auferri*]de facto.

e *Poſſit*]propter quod videbatur & alijs ſe obligare,& alios ſibi.

f *Factum*]ſcilicet tantum : vt ſup. de acq. poſſ. l. poſſeſſio quoque .§.1.

g *Sed ius*] ideſt effectum iuris.

h *In hac ſtipulatione*] habere licere.

i *Verùm*] quia ſeruo competere non potuit.

k *Cum verò*] interſerit nouum caſum .

l *Liceat*]quod poteſt: vt Inſti. de ſtip.ſer.§. ſed cum factum .

m *Mihi videtur*]prædicta emendanti.

n *Filiofamilias*] de quo non poſuit in quæſtione: quia non cauſat dubium .

o *De poſſeſſione*]ideſt naturali detentatione. ad quod eſt argu. contra.inſ. de ſolu.l. Stichum. §.vlum fructum.in fin.& ſup.de condi. & demon. l. qui hæredi. & ſup.de acq. poſſ. l. quod ſeruus & l.poſſeſſio.§.1. & ſup.de pac.l.& hæredi.§.quòd ſi ſeruus. & § de doli. & inf. proxi.§. Accur.

p *Retinenda*] ſibi.

q *Nec auferenda*] alij. R. ad quod eſt ſup. de pec l.nec ſeruus,& de pact l.contra iuris ciuilis . §. ſi filius .

r *Hæc quoque*] non ſolum illa,cui non adiſcitur mihi, Ro. vel dic non ſolum illa,habere licere.

ſ *Stipulatio*] Inſpecta ratione facti.

t *Iure ciuili*] inſpecto:vt inſ.de reg.iu.l.quod attinet.

u *Ad poſſeſſionem*] ideſt vt de facto quæratur ei poſſeſſio.

x *Hoc*] ideſt hæc ſtipulatio poſſidere mihi licere.pluribus tamen modis dicitur quis poſſidere de iure ciuili . Primò vt hic dicitur , quod ad perſonas refertur: quod in ſeruum non cadit, vt ſic poſſideat . Secundò dicitur ciuiliter poſſidere qui poſſidet animo ſolo. Item tertiò. qui poſſidet iuſtè:quod hic non quæritur.

y *Stipulatus*] arg. etiam ad quæſtiones 1 de facto.quæritur enim à ruſtico , & dicit vidiſſe ſe hunc tenere & poſſidere & neſcit quid ſit poſſeſſio.quam etiam peritiſſimi definire non ſunt auſi.quod debemus intelligere 2 de poſſeſſione, quæ facti eſt . Item debemus interpretari, vt res valeat:vt ſup. de legat 1.ſi quando. & inf.ad Munic.l.1.in fin. & de reb dub l quoties.2. & l.ubi.

z *Vtique ſi tenere*] hic tenere , & ſuperius poſſidere tantundem importat:ſed hoc caſu indubitanter reſpondetur vtilem eſſe ſtipulationem.

a *Non poſſunt* vt pro ſuo poſſideant.

b *Tenere* , ideſt naturaliter poſſeſſioni incumbere.& facit ſup. proxi. , cum ſuis concor.

c *Sed tenet*] idem cum poſſidet : vt inf.de verb.ſign.l.habere duob. & l.id apud ſe .

¶ *Si quis ita*] Caſum in hoc §.cũ ſequenti vſq; ad finem ſic pone. Stipulatus ſum à te,vt mihi liceat vti frui.poſt mortem meam hæres meus velit vti hac ſtipulatione:& velit vti frui,ſicut ego feci:an poſſit ? Et videtur:q; non:poſſum ſibi benè ſtipulari vti frui pro me, & pro hærede meo. & probat hoc argumentum à ſimili, ibi : Nam & ſi quis ſi ſtipulor mihi ire agere licere,competit etiam hæredi meo.

¶ *Si quis*] volebam mihi cautum eſſe,ne in certa quadam re per Titium dolus cõmitteretur, ſuper hoc conſului iuriſperitum , vt me doceret qualiter ſtipulari deberem , qui mihi reſpondit , quòd ſi velo dolum promiſſoris abeſſe alicui rei, ſufficit , quòd ita ſtipuler . Titi promittis mihi dolum abeſſe ab hac re, & abfuturum eſſe? ille reſpondet, promitto . certè hac promiſſione obligat ſe Titius,& etiam ſuum hæredem . Dico ego : domine doctor, benè me docuiſtis : ſed ego ſum homo ſuſpicioſus , timeo ſubmergi in terra ſolida , & ſemper vereor ne decipiat oſtendatis mihi quomodo tutus eſſe potero à dolo ipſius promiſſoris , hæredum eius, & omniũ aliorum ? Reſpondet iuriſconſult. oportet q in ſtipulatione tua adijcias pœnam hoc modo, promittis mihi, quod dolus abeſt, abfuturuſque eſt : & ſi contra factum fuerit : pœnam centum aureorum promittis? promitto dicit ille, certè hoc modo poteris tutus eſſe à dolo promiſſoris.& hæredum ſuorum,ſi ſi aliquis extraneus dolum committat contra te: poteris petere pœnam à promiſſore : & ſic loco damni,quod habuiſti propter dolum commiſſum,habebis pœnam illam centum aureorum.

¶ *Sua perſona*] Planus eſt & vide glo.

¶ *Inter*] Sæpè promittunt homines ſibi inuicem ſub certa die , aut ſub conditione , quæ omninò eſt extitura : & aliquando ſub die incerta : vel ſub conditione, quæ non eſt certum euenire . Quæritur ergo quæ eſt differentia inter promiſſionem factam die certa & factam in diem in certam.reſpondet Iuriſconſul.quòd ſi qui promittit in diem certam : ſtatim poteſt ſoluere , & non videtur plus fecere quam debeat:& ideo non repeti quaſi nimis ei ſoluerit. Ille autem qui promiſit in diem incertũ ſcilicet, ſi hoc aut illud factum fuerit:ſi ante ſoluat:non videtur feciſſe,quod promiſit ſed id tantum:immo plus,quia repeti ſolutum .

¶ *Alter*] Volo ſtipulari hoc modo : M.qui pro tuis mihi, q dabis centum ? Titio? an valeat talis ſtipulatio? Reſpon. q non: quia nemo poteſt alteri ſtipulari: niſi ſeruus domino ſuo: aut filius patri ſuo. Quid ergo faciendum eſt ſi volo alteri ſtipulari ? Certè debet pœna apponi : ſcilicet N. qui promittis mihi,quod centum dabis Titio , & non dederis promittis l.nomine pœnæ:ſi ille dicat promitto. & non fecerit quod promiſit: poteris pœnam ab eo exigi.

¶ *In Stipulationibus*] Habebã duos ſeruos Stichos,vnus erat albus,alter niger : & vnus multo melior alio.ſtipulatus es à me hoc modo,promittis mihi ſeruũ tuũ Stichũ ? Ego promitto,venière die ſolutionis tuus habere albũ q eſt melior nigro,& dico ego,nõ cogitaui de albo,qui ſimiliebãter de nigro:

filiofamiliãs [n] videatur actũ eſſe de poſſeſſione [o] retinenda, [p] aut non auferenda:[q] & vires habeat ſtipulatio.

Verbum poſſidere, intelligitur ciuiliter , niſi conditio perſonæ faciat intelligi de naturali detentatione. Bart.

¶ Hæc quoque [r] ſtipulatio, [s] Poſſidere mihi licere ſpõdes? vtilis eſt , quam ſtipulationẽ ſeruus,an poſſit vtiliter [3]†etiã in ſuam perſonã concipere,videamus. [4]† Et quamuis iure ciuili [t] ſeruus nõ poſſideat,ſi ad poſſeſſionem [u] naturalem hoc [x] referendum eſt:& ideo dubitari non oportet,quin & ſeruus rectè ita ſtipuletur . [y] Plane ſi tenere [z] ſibi licere ſtipulatus ſit ſeruus, vtilem eſſe ſtipulationem conuenit . Licet enim poſſidere ciuiliter non poſſint:[a] tenere [b] tamen eos dubitat nemo .

¶ Habere, dupliciter accipitur.Nam & eum habere dicimus, qui rei dominus eſt : & eum,qui dominus quidem nõ eſt,ſed tenet , [c] Denique habere nos rem apud nos depoſitam ſolemus dicere.

1† licere, deeſt . P. Flo.

2† lib.52. Digeſt.

3† et,non eſt P.F.

4† Sed. P.F.

Poſſidere quis ciuiliter multis modis poteſt.

1 Iſtã gl. ſequũtur ſcribẽtes hic.& B. ff.de ætate.ſup.de minori. & idem Bar. in l. 1. ſup. ſi cer. pet.

2 Iſta glo. p ſcribẽ. hic reputatur fin. ad hoc propoſitũ, q teſtes debẽt deponere & interrogari ſuper his quæ cõſtitũt in facto: cuius facti ratione aſſignare ſi tenẽtur,ſi de ea ratione nõ interrogentur , bolog.

5 Quæ ſit differentia inter promiſſionem factam in diem certam & factam in diem incertam.

Digeſtum Nouum . Ll nigro:

nigro: tu dicis, volo habere: qui mihi placet. Nunc quæritur quid iuris? Rñ. q̃ tu debes habere nigrum: quia fit interpretatio contra te. sed quòd sentiemus de nigro: nõ de albo.

¶ *Eum qui* Stipulatus sum a Titio hoc modo: promittis mihi dare decem, & Seio decem, nũquid Titius debet viginti mihi, sed decẽ Seio? Rñ. q̃ in x. debet: quia illa x. quæ mihi promisit, cadẽ promittit, & Seio.

¶ *Si stipulor* Stipulatus sum a Titio hoc modo: promittis mihi soluere, quod mea interest: vel promittis me indemnẽ seruare? Et dic, quòd sic. Et ponit Iac. consil. exemplum. tu & ego eramus tutores vnius pupilli: ego cessi tibi administrationẽ tutelę: & stipulatus sum à te tẽ pupilli sal. fo. stipulatio ista valet. interest enim mea fieri, quod stipulatus sum: quia ego obligarer pupillo, sicut tu, si male administrares.

¶ *Si quis insulam*] Promisisti mihi Titio insulã facere: deinde vadis ad Meuium & dicis ei: ego promisi Titio facere insulam: sed sum ita occupatus, quòd non possum seruare, quod promisi. vis tu illam insulã facere: & quod iussum fuerit dabo tibi? tu promittis mihi, quod facies, certè valet stipulatio. & potero agere ad interesse contra te, si non facias. Et similiter ponẽ in quinque exemplis sequentibus.

¶ *Si quis ergo*] Possum stipulari, quòd sistas Stichum iudicio. item possum stipulari a te, quod ædifices mihi locum sacrum: quia si diceremus non posse stipulari ædificari locum sacrum, sequeretur, quòd nec agere possemus ex locato & conducto: quod esset contra iuris dispositionem. duæ leges sequentes clarę sunt. Franc. Accur.

a *Sibi*] non refert apponat vel non. sic. sup. §. sicut, in fi. §. & inf. tit. 2. l. 1. in princip. Sed argu. contra C. de constit. pecu. authen. si quando.

ADDITIO, Die quòd ibi impersonalitas ex parte promissoris vitiat, ex parte autem stipulatoris non, vt hic, secundum Bart.

b *Transfit*] defunctus tñ vsumfr. habebit: quia sibi stipulatus videtur. vt inf. eo. tit. l. ita stipulatus. §. fi. Chrysogenus.

c *Vtimur*] quia personale est.

d *Fructus*] idest vsusfructus. Vel dic vt alij dicunt: quia stipulator percipiet, vt fructum, hæres vero vt causam: & sic mutat nomen vsusfruct. in persona hæredis.

e *Probamus*] quo ad hoc, vt hæredi debeatur. & hæres agere possit. sed in hoc differunt: quia superior non transit ad hæredem, nisi fit actum: hic transit: vt sup. eo. l. 2. in fi. & ĩ. fam. ercis. l. hæredes. §. antea. Itẽ hic ad hæredem hæredis, superior non: vt C. de vsufru. l. antiquitas. Item alius est vsusfru. in persona hæredis: alius in persona stipulatoris: vt hic. & C. de vsufru. l. antiquitas. & sup. quib. mod. vsusfru. amit. l. repetitio. quod hic non est.

f *Velit*] stipulari.

g *De plurium*] scilicet extra personas hæredum.

h *Velit*] à promissore.

i *Pœnam*] scilicet nomine pœnæ.

Stipulatio interposita super iure personali, ad hæredem non transmittitur, nisi exprimatur. Bart.

¶ Si quis * ita stipulatus fuerit, Vti frui sibi[a] licere: ad hæredem stipulatio ista nõ pertinet. Sed & si sibi non addiderit: non puto stipulationẽ de vsufructu ad hñdem transire. [b] * eoque iure vtimur. [c]

¶ Sed si quis vti frui licere sibi, hæredique suo stipulatus sit, videamus, an hæres ex stipulatu agere possit. Et puto † posse: licet diuersi sint fructus. [d] Nam & si ire agere stipuletur sibi, hæredique suo licere, idem [2] † probamus. [e]

Stipulatio doli simpliciter interposita, etiam dolũ hæredis cõprehendit, nõ extranei, nisi pœna fuerit apposita. Bar.

¶ Si quis dolum malum promissoris, hæredisque eius abesse velit: [f] sufficere [3] † dicimus, abesse, abfuturumque esse stipulari. si verò de plurium [g] dolo cauere velit, [h] necessarium esse adijci, Cui rei dolus malus [4] † si non abest, vel [5] † non abfuerit, quanti ea res erit, tantam pecuniam [i] dare spondes? [k]

Quæro hic, quando quis stipulatur sibi, et hæredibus suis aliquid, quod sit ad hæredes transmissibile, vtrum in persona hæredis erit noua actio, vel stipulatio. Pau.

¶ Suæ personæ [l] adiungere quis hæredis [m] personam potest: sed & adoptiui patris persona coniungi poterit.

Debitum in diem certum, potest solui ante diem: secus si in diem incertum. Bart.

¶ Inter certam incertamq; [n] diem discrimen esse, ex eo quoque apparet, q̃ certa die promissum, vel [o] statim dari potest. [p] Totum enim [q] mediũ [r] tempus ad soluendum liberũ promissori relinquitur. [s] at [6] † qui promisit, [t] si aliquid factũ [u] fuerit, [7] † vel cum aliquid factum sit: nisi cum id factum fuerit, dederit: non videbitur fecisse, quod promisit [x]

Non potest quis alteri stipulari, nisi filius, vel seruus: sed metu pœnæ stipulationis ei pareatur. Bart.

¶ Alteri stipulari nemo põt, [y]

k *Spondes*] quia non sufficit ita stipulari oẽm dolũ abesse. eum alienũ factũ promittitur: sed pœnã debet stipulari: vt hic & facit ĩ. eo. l. ex ea parte. & ĩ. vsufr. quemadm. caue l. huic stipulationi & ĩ. de verb sig. l. hæc verba. cui. & sup. §. quæritũ. Sed ĩ. ĩ. eo. l. inter stipulantem. in princ. Sol. vt ibi.

l *Suæ personæ*] stipulantis dolum abesse. m *Hæredis*] futurinam viuens hæredẽ non habet: vt sup. de hæred. ven. l. 1. Sic & patris adoptiui dic futuri & sic stipulando, vt hic: & promittendo, vt sup. potest adiungi. Si autem dicas præsentis patris: tunc dic. quòd potest adiungi stipulando, non promittendo. nisi & promittendo faceret conditionem patris meliorem: vt C. de pac. l. filius. immo etiam conuentionis, si conueniatur pater, refert ẽnat filius cum extraneo ante arrogationem: & tunc non tenetur pater, vel potest: & tunc sic: vt Instit. de acq. per arro. §. fi. sup. de pecu. l. in arrogatorem.

n *Incertamque*] non eam, quæ est omnino exitura: vt inf. de nou. l. si pupillus. §. vbi dicitur pater. in diẽ, sed dies dicitur hic incertus propter conditio. arg. sup. de leg. j. l talis scriptura. & de condi. & dem. l. dies incertus. benè dicit statim posse solui, nisi gratia stipulatoris fiat dilatio. arg. sup. ad leg. 2. l. si ita fit reli. §. Pegasus. sicut accidit in primitijs agrorum, [z] quas non statim tenetur accipere sacerdos, sed nouem diebus debent esse apud matrem: deest spica, quæ est mater grani. [z] quod tempus gratia sacerdotis insertum est.

o *Vel*] pro etiam.

p *Dari potest*] licet non peti, nec repeti solutum potest etiã ante diem: vt ff. de condi. indeb. l. in diem. & facit C. de fideicom. l. potest mortẽ. & de leg. 1. l. filius familiàs. §. apud Marcellum. Sed ar cõtra sup. de ann. leg. l. cum qui. & l. libertus. §. Largius Eurippianus consuluit. & ad Treb. l. sed si ante.

q *Totum enim*] vere potest ante dari: totum enim. &c.

r *Medium*] hæc ratio recipit exceptionem: vt inf. eo. l. liber homo. §. decem.

s *Relinquitur*] inf. e. l. continuus. §. cum ita. & inf. de fi. lu. l. quod in diem & l. qui res. §. mihi decem. & inf. eod. l. cum qui Calendis in fi.

t *Promisit*] Alia differentia potest assignari quæ nascitur ex ista, nam quod in diem certum promittitur, ante solutum non potest repeti. idem in conditione quę omninò est exitura. si autem incerta, vel talis, de qua est dubium, sit temporalis, an perpetua: solutum ante potest repeti: vt sup. de condit. indeb. l. in diem. & l. quod si sub ea. & l. sufficit.

u *Factum*] puta si Titius ascenderit Capitolium.

x *Quod promisit*] scilicet tantum, quia plus. ergo locus est repetitioni: vt sup. de condi. indeb. l. sub conditione. Vel dic quòd ex alia causa videtur soluisse, & hæc non desijt: & ideo indebitum apparet: & sic repetitur: vt sup. de condi. indeb. l. qui promittit.

y *Alteri stipulari nemo potest*] vt ĩ. de re iur. l. quo tutela. §. fi. & ĩ. tit. 2. l. quæcũq;. & ibi no. gl. & Inst. de inu. stip. §. alteri. &

z *Quas*] & P.F. fit. P.F. l., si conueniatur pater, refert ẽnat filius & dos. recum extraneo ante arrogationem: & tunc non tenetur pater, vel potest: & tunc sic: vt Inst. de acq. per arro. §. fi. sup. de pecu. l. in arrogatorem. Bal. hic putãt istã rogationem: & tunc gl. fin. ad hoc, & vbicunq; tẽporis dilatio hẽt, & continet in se vtilitatẽ creditoris, nõ tenetur creditor recipere debitum sibi oblatũ à debitore ante illud tps, nẽ iungere hoc verbum, quòd nõ cogit̃ recipere solutionẽ debiti ante sibi quã ĩ loco definatur solutionis. Bolog. legendũ est, agnoscum. vt in manusc. & c. cùm bonos extra. de decimis & 16. q. 1. reuertimini. Cont.

3 † dicimus, non est. P.F.

4 † P.F. nõ est. si.

5 † vel nõ est. P.F.

6 † & P.F.

7 † fit. P.F.

* Ad intellec. huius §. vide Dec. Flo rentinũ in l. 4. §. Cato. n. 53. sup. eo.

* Iste tex. est fin. in casu suo, fin Pau. & Cuma.

2 † putẽ. P.F.

3 † probauerimus. P.F.

ri. & C. de inut. stip. l. vt inter.

a *Domino*] quia æstimatur eadem persona cũ dño, vt sup. de jope. leg. l. si Pamphilo, sicut filius cũ patre, vt ĩ. de libe. & posth. l. in suis & Instit. de inuti. stip. §. quod si quis. & C. de im. pube. & alijs substi. l. fi.

b *Nihil interest mea*] & si quandoq; interfit, tunc valet, vt inf. §. si stipuler. & §. ‖ quis insulam.

c *Conuenit*] quando prima nulla erit, sed secunda pœnalis valebit, quia prima est pœ iret legem: secus si ꝑ l. gem esset, quia nec prima, nec secunda te nebit: arg. ĩ. eo. l. stipulatio hoc modo, & hoc modo intelligii sua l. Fal. l. quod de bonis ff. l. nam ibi cõtra legem est, sed & si pœna citra stipulationem pacto deducitur, inspicitur interfit, vel non, vt in contrario. sup. de fer. exp. l. seruus ea.

d *Committatur*] scilicet pœnalis.

e *Nihil interest*] stipulantis. s. cui naturalis est quæsita obligatio, vt alij detur, sed qũo committitur pœna, cum nulla mora, nulla petitio sit in principali? Respõ. de facto fit contestatio: sicut si promittas x cum petiero, vel si nauis venerit ex Asia. & me litem contestante venit, vt no. C. de contrah. stip. l. nuda. Acc.

f *Non ad inspicitur ad pœnam committendam.*

g *Interest eius*] quod alteri stipulatus est impleri, ad quod est sup. eod. l. 3 & sup. de recept. arb. l. cũ pœna.

h *Quantitas*] vt non immoderata sit. s. non vltra duplum, vt C. de sen. quæ. pro eo. quod interest. l. vnica. §. sancimus. Alij contra, vt quantitas legitimarum vsurarum inspiciatur, si est vsurarius, vt C. de vsur. l. cum allegas. & ĩ. de act. emp. l. Iulianus. i. Idem Papinianus respondisse se refert &c. Sed prima sententia continuatur. sup. de cui. l. ‖ distinm. In tu dic plene, vt no. C. de sen. quæ pro eo. l. vnica. §. sancimus.

i *Conditio stipulationis*] non impossibilis: non turpis. & die vt sup. in princ. legis.

k *In stipulationibus*] conuentionalibus, aliud in prætorijs, vt inf. de præto. stip. l. in prætorijs.

l *Interpretanda sunt*] vt hic. s. cum qui. &c. & sic sine §. legitur, vel die stipulatus sum a te Stichum. & tu dicis te sensisse de albo: ego me sensisse de nigro. & in vtroq; põt teneri stipulatio vt hic. & ĩ. eo. l. qui ex plurib. & ĩ. de re. dub. l. cũ quæritur si aũt constat te sensisse de alio: me de alio: obtinet. quod legitur inf. eo. l. inter stipulantem. §. si Stichum. stipulantem dicis te sensisse de albo: ego de nigro. & in vno tantum potest teneri stipulatio, quia alter est stipulatus: obtinet. quod est ĩ. eo. l. quoties. vbi plenius dicetur. & facit ĩ. eo. l. quicq; l. & ĩ. eo. princ. & ĩ. eo. l. qui sic. & ĩ. in. l. Attianus.

præterquã si seruus domino,[a] vel ‖ filius patri stipuletur. inuẽtæ enim sunt huiusmodi obligationes ‖ adhoc, vt vnusq; sibi acquirat, quod sua interest. Cæterum, vt alij detur, nihil interest mea.[b] Planè si velim hoc facere, pœnam stipulari conueniet,[c] vt si ita factum non sit, vt comprehensum est, committatur[d] stipulatio ẽt ei, cuius nihil interest.[e] Pœnam enim cum stipulatur quis, non illud inspicitur,[f] quid interfit eius,[g] sed quæ sit quantitas,[h] quæque conditio stipulationis.[i]

¶ In stipulationibus[k] cũ quæritur, quid actum sit, verba cõtra stipulatorẽ interpretãda sunt.[l]

¶ Eum, qui ita dicat, Mihi decẽ, & Titio decem:[m] eadem decem, non alia decem[n] dicere credendum est.[o]

Qui alteri stipulatur, potest ex ea stipulatione agere, si sua interest. Bar.

¶ Si stipuler alicui, cum mea interesset, videamus an stipulatio committatur. Et ait Marcellus stipulationẽ valere in specie huiusmodi: Is, qui pupilli tutelam administrare cœperat, cessit ‖ administratione nem contutori suo, & stipulatus est rem pupilli saluam fore. Ait Marcellus, posse defendi stipulationem valere. Interest enim stipulatoris, fieri, qd. stipulatus est, cum obligatus futurus esset pupillo, si aliter[q] res cesserit.

¶ Si quis insulam faciendam promiserit, aut conduxerit, deinde ab aliquo insulã stipulatori fieri[r] stipulatus sit, aut si quis, cũ ꝑmisisset Titio fundũ Mæuiũ[s] daturum,[t] ‖ aut ‖ is[u] non dedisset, pœnam se daturum, stipulatus[x] a Mæuio fuerit, fundum Titio datũ[y] ‖ iri: item si quis locauerit id faciendum, quod ipse conduxerit: constat habere eum vtilem ex locato[z] actionem.

¶ Si quis ergo stipulatus fuerit, cum sua interesset ei dari: in ea erit causa, vt valeat stipulatio. Vnde & si procuratori meo dari stipulatus sim, stipulatio vires habebit.[a] & si creditori meo, quia interest mea,[b] ne vel pœna committatur, vel prædia distrahantur, quæ pignori data erant.

Sed quid si promisisti illũ fisti, in passiuo? tũc est aliqua ambitatio, quasi videaris promisisse factum illius. Pau.

¶ Si quis ita stipulatus fuerit. Illum fiitas?[c] nulla causa est, cur non obligatio conflet.[d]

Opponitur huic legi de l. inter stipulantẽ. in §. sacrã. inf. eo. Sol. ibi quando fuit stipulatus eidem sacram mihi dari, quod fieri non potest: cum non sit in cõmercio, & non potest, m *Titio decem*] secus si dixit dena, quia tunc xx. & non eadem erunt dena.

n *Alia decem*] vt sup. de leg. 1. l. si quis te.

o *Credendum est*] an ergo valeat in totum? Respond. non sed in quinq; alia pars est inutilis. vt Iosti. de inuti. stipu. §. quod si quis sibi. nec placet, vt dicas Titium adiectum, vt Iun. dixit, quia id esset, si dixissem. aut sed hic dixi. &, vt Instit. de inu. stip. §. si quis alij. in fi & inf. eod. l. si mihi. & Titio. Sed argum. contra. huic §. sup. de leg. 2. l. Mæuius. in prin.

p *Saluam fore*] vel tibi, vel pupillo rem pupilli saluam fore stipulatus est, vt inf. proxi. §. eo.

q *Stetit*] idest male. & faci Inst. eo §. sed & si quis. & de satisd. tut. §. 1.

r *Fieri*] per hæc verba, promittis mihi, quod dabis, vel facies illi? & sic expone sequentia exempla. sic ergo conceptis verbis agam si mea interest: non autem ille aget, cui stipulatus sum, vt C. de don. l. cum res. & inf. eo. l. liber homo. §. fina. Sed si dixissem, promittis illi hæc? prorsus est inutilis: etiam si mea interesset secundum Azo. & H. quia nullum verbum hic ponitur, per quod videatur mihi quidq; quæri, nisi in tutore pupilli. & in curatore furiosi. & actore vniuersitatis, vt sup. de constit. pecu. l. cum. §. 4. 5. 6 & 7. in casibus tamen per procuratorem quæritur actio. quos dic. vt Instit. de inuti. stipu. §. si quis alij. Acc.

s *Mæuium*] idest quòd Mæuius dabit tibi, sed si habes Mæuianum dic quia promisit quod dabit ei fundum Mæuij. Accu.

t *Daturum*] duobus modis legi potest: si habeas Mæuianũ. & si habeas Mæuium.

u *Is*] Mæuius, secundum secundam literam: secundum aliam ideſt promissor.

x *Stipulatus*] promissor dictus.

y *Dari*] per ista verba, promittis mihi, quòd dabis, vel facies illi. &c. vt sup. proxi. §.

z *Vtilem ex locato*] efficacem. secundum Io. vel directa cessante, quia alteri stipulatus est. & facit sup. locat. l. si tibi alienam. & l. si cui.

a *Posse habebit*] & apũ ex huiusmodi stipulatione ad interesse, licet dationem consequatur vt ĩ eo. l. liber homo. s. fin.

b *Interest mea*] datis. s. non vt & sup. de pac. l. si vnus. §. quod si sine persona & Inst. e. §. alteri, vsq; in fi. & ĩ man. l. si procuratorem. s. si quis mandauerit.

c *Stetit*] si sisti iudicio facias. & sic tuum non alienum factum promittis. vt ff. eo. l. quoties quis.

d *Constet*] ad interesse. vt d. l. quoties.

a *Stipulari*] interest enim propter religionem.
b *Alioquin*] i. si diceres non valere stipulationem.
c *Possumus*] l. si ædificandam locaremus, quod esset iniquum. sed non benè argumentatur. nam res sacra potest vèdi non tamen per stipulationem promitti, vt Instit. de inut. stipu. in prin. Acc.

d *Omnium. Secundum quod*] si quæ iuris fui instipulatus fuerit, fuit, & quæ facti sunt: non ita, vt j. eo. l. quod dicitur 2. vt scilicet tenere ei filio liceat, vel ita si ex re patris stipulatio fiat. in solidum patri quæratur, si aliunde, proprietatem habebit filius: pater verò vsumfruct. vt C. de bon. quæ lib. l. cum oportet, in principio, & Instit. de inut. stipu. §. ei qui. & C. de contrahen. stipul. l. 2. & j. de pactis. l. & hæredi. §. nos autem, & inf. de stipul. seruo. l. si ex re. si ipsi, & de solutionibus. l. Stichum, §. quæsitum.

e *Si filius. Aquiruus*] Idem contra videtur, & facit Instit. de stipulatio. seruo. in princ.

1‡ li. 12. ad Sab. P.F.

Eum qui Calendis] CASVS. Sunt certi dies in quolibet mense, qui Idus vocantur: alij vero Calendæ. Ego promitto tibi, quod soluam tibi Calendis Ianuarijs, sunt fortè multi dies huius mensis, qui continentur sub Calendis, de qua ergo die Calendarum intelligitur in stipulatione? si sit expressum per nos, qua die soluatur, stabitur illi promissioni. si non sit expressum, considerabitur, de qua die senserimus. si autem non possumus veritatem facti inuenire, intelligitur promissio facta in primam diem Calendarum. Sed pone, quod hodie incipiunt Calendæ huius mensis. & hodie mihi promittis dare Calendis? quæritur, de quibus intelligitur? Respondetur, quod de sequentibus intelligitur facta promissio.

¶ *Quæritur autem*] Titius stipulatus est à Mæuio. Mæui promittis mihi dare centum ex causa tali? Rñdet Mæuius promitto. quæro, quando debeantur istæ centum? Et rñdet, quod præsenti die factæ stipulationis. Sed ponamus sic, dicit idē Titius, cum esset Lugduni cum Mæuio, Mæui promittis mihi dare centum seuto Parisijs pro tali causa? respondet Mæuius, promitto. certè hic non debetur die præsenti, quia expectandum est, quòd Mæuius possit venire Parisijs, & postea facit vnam illationem, quæ clara est ibi, ex quo, &c. idem, &c. sicut sup. dixit obseruandum esse in Calendis, ita etiam in nonis, & idibus seruabitur. Fr. Acc.

2† lib. 27. ad Sabin. P.F.

3† lib. 30. ad Sabin. P.F.

nec sufficit donatio alicuius priuati. hic verò, vt ipsam ædificet, & postquam est ædificata, non est in dominio meo. Paul. de Cast.

¶ Aedem sacram, vel locum religiosum ædificari, stipulari[a] possumus: alioquin[b] nec ex locato agere possumus.[c]

Primum dictum huius legis procedit, quãdo dominus stipulatur seruo aliquid, quod poterit acquiri ipsi domino: puta dñum, vel aliquod factũ expediendũ ab aliquo in persouam serui, vt rẽ illi tradi, vel est tum. si verò factũ expediendũ a seruo, puta, q̃ liceat ire, & agere: non valet stipulatio, nisi domini interest peculiariter, q̃ seruus possit ire, & non impediri: sicut in patre, & in filio. Pau.

Paulus.[1] †

LEX XXXIX.

DOminus seruo stipulando sibi acquirit, sed & patri filio: secundum, quod[d] leges permittunt.

Pomponius.[2] †

LEX XL.

SI filius meus seruo meo stipuletur: acquiritur[e] mihi.

Qui stipulatur Calẽdis, intelligitur de proximis: nisi aliud actum sit. Bart.

Vlpianus.[3] †

LEX LXI.

EVm qui Calendis Ianuarijs stipulatur, si adijciat primis, vel proximis, nullam habere dubitationem, palam est, sed & si dicat, secũdis, vel tertijs, vel q̃buslibet 4† alijs,[f] æquè dirimit q̃nem. si autẽ non addat, quib. 5† Calendis Ianuarijs, facti, quæ stionẽ inducit, 6† quid fortè senserit, hoc est quid inter eos[7] † actũ sit. vtriq; n. hoc sequimur, q̃d inter[8] † eos actum est, easq; [g] assumemus. si autem non appareat, dicendũ est (quod Sabinus ait) primas Calendas[h] Ianuarias spectandas. Planè si ipsa die calendarũ quis stipulationem interponat, quid sequemur? Et puto actũ videri de sequentibus[i] Calendis.

Si dies nõ additur, præsenti die debetur. Bar.

[k] Quoties autẽ in obligationibus dies non ponitur, præsenti[k] die pecunia debetur; nisi si locus[l] adiectus spatium temporis inducat, quo illò possit peruenire. verũ dies adiectus efficit, ne præsenti die pecunia debeatur. [m] ex quo appareret diei adiectionem pro reo esse, non pro stipulatore. [n] Idem in Idibus[o] etiam, & in Nonis probandum est, & generaliter in omnibus diebus.

Quãdo vna p̃statio est faciẽda, petitur in fine tẽporis. B.

Pomponius.[9] †

LEX XLII.

QVi hoc anno,[p] 10 † aut hoc mense dari stipulatus sit, nisi omnibus partibus anni, vel mensis præteritis * non rectè petet.[q]

Arbitrator non arbitrãte nõ valet stipulatio, & ab eius persona non recedit ur. Bar.

a Stipulari] interest enim propter religionem.
b Alioquin] i. si diceres non valere stipulationem.
c Possumus] l. si ædificandam locaremus, quod esset iniquum. sed non benè argumentatur. nam res sacra potest vèdi non tamen per stipulationem promitti, vt Instit. de inut. stipu. in prin. Acc.
d Omnium. Secundum quod] si quæ iuris fui instipulatus fuerit, fuit, & quæ facti sunt: non ita, vt j. eo. l. quod dicitur 2. vt scilicet tenere ei filio liceat, vel ita si ex re patris stipulatio fiat. in solidum patri quæratur, si aliunde, proprietatem habebit filius: pater verò vsumfruct. vt C. de bon. quæ lib. l. cum oportet, in principio, & Institu. de inut. stipu. §. ei qui. & C. de contrahen. stipul. l. 2. & j. de pactis. l. & hæredi. §. nos autem, & inf. de stipul. seruo. l. si ex re. si ipsi, & de solutionibus. l. Stichum, §. quæsitum.
e Si filius. Aquiruus] Idem contra videtur, & facit Institu. de stipulatio. seruo. in princ.
1‡ li. 12. ad Sab. P.F. *Eum qui Calendis*] CASVS. Sunt certi dies in quolibet mense, qui Idus vocantur: alij vero Calendæ. Ego promitto tibi, quod soluam tibi Calendis Ianuarijs, sunt fortè multi dies huius mensis, qui continentur sub Calendis, de qua ergo die Calendarum intelligitur in stipulatione? si sit expressum per nos, qua die soluatur, stabitur illi promissioni. si non sit expressum, considerabitur, de qua die senserimus. si autem non possumus veritatem facti inuenire, intelligitur promissio facta in primam diem Calendarum. Sed pone, quod hodie incipiunt Calendæ huius mensis. & hodie mihi promittis dare Calendis? quæritur, de quibus intelligitur? Respondetur, quod de sequentibus intelligitur facta promissio.
¶ *Quæritur autem*] Titius stipulatus est à Mæuio. Mæui promittis mihi dare centum ex causa tali? Rñdet Mæuius promitto. quæro, quando debeantur istæ centum? Et rñdet, q̃ præsenti die factæ stipulationis. Sed ponamus sic, dicit idē Titius, cum esset Lugduni cum Mæuio, Mæui promittis mihi dare centum seuto Parisijs pro tali causa? respondet Mæuius, promitto. certè hic non debetur die præsenti, quia expectandum est, quòd Mæuius possit venire Parisijs, & postea facit vnam illationem, quæ clara est ibi, ex quo, &c. idem, &c. sicut sup. dixit obseruandum esse in Calendis, ita etiam in nonis, & idibus seruabitur. Fr. Acc.
2† lib. 27. ad Sabin. P.F.
3† lib. 30. ad Sabin. P.F.
f *Alijs*] f. Calendis. Acc.
g *Easque*] f. Calendas.
h *Calendas*] nisi natura aliud inducat, vt partum Arethusæ in Calendis Ianua nam de his quæ post partum sunt intelligitur, vt j. eo. l. interdũ in prin. Sed contra ad id quod dicit de primis s. e. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. & sup. de pact. l. veteribus ? Respon. nisi de primis intelligeretur. nec de secundis eadem ratione. nec de tertijs. & sic de singulis, vt ergo valeat, dicitur, vt de primis videatur actum. argum. inf. de verbo. signific. l. boues. §. 1. Item quid si in diebus vel post dies promisit, non adiecto alio? intra biduum tenetur, vt inf. de verb. sign. l. inter illam. §. fi. Accurs.
4† quibus alijs. P.F.
5† Calendis nõ est P. F.
6† inducere. P. F.
7† acti. P. Pio.
8† inter eos, non est. P. F.
i *Sequentibus*] quia quod est minimum, sequendum est. Accursius.
k *Non ponitur, præsenti*] sup. de const. pec. l. præmissor. §. 1. contra. Sclu. vt ibi & facit inf. de solu. l. quod dicimus. & de reg. iur. l. in omnib. Acc.
l *Locus*, vel res adiecta, vel alia causa, vt inf. eod. l. continuus, §. item qui insulam, & l. interdũ in princ.
m *Debeatur*] cum effectu, vt possit peti. nam præsens est obligatio, sed differtur exactio, v. Instit. eod. §. id autem. & inf. eod. l. centelin is. in princip. quæ sunt contra. & facit infra de verborum significationibus l. inter illam. & lege cedere. & sup. eodem. l. stipula §. inter. & infra eodem l. continuus, §. cum ita. & §. item, qui insulã, & l. liber homo §. decem. Acc.
n *Non pro stipulatore*, vt inf. de reg. iur. l. cum tempus, quandoque pro stipulatore, vt argumen. supra de leg. secundo. l. si ita §. Pegasus, & de annu. leg. l. cum alias incipit Labolenus.
o *In Idibus*] vt de primis intelligatur, si aliud non appareat, vt dixit de Calendis.
p *Qui hoc anno*] CASVS. Promisi tibi dare centum aureos hoc anno præsenti. tu non potes me conuenire nisi in fine anni. Franc.
q *Qui hoc anno*] Nota tres casus, quia aut stipulor hodie dari, & statim peto, vt inf. eod. l. liber homo §. decem. aut in anno & tunc quod hic aut annum. & tunc in minuc, vt sup. de ann. lega. l. in singulos. & C. quãdo dies lega. ced. l. 1. vel dic vt ibi. & facit sup. tit. 2. l. quisquis. & Instit. de inuti. stipu. §. penul.
o† Pap. & lib. 27. ad Sabi. P.F.
10 † aut qui hoc.
* Vñ Spurina Arusp. q. Iuliã Cæsarẽ monuerat, caueret periculũ, quod non vltra Martias Idus adesset. rñdit veniisse quidẽ eas, sed non præterisse. Tranq. in Iul. Cæs.
q *Non recte petet*] obstat enim exceptio, sed competit actio, vt diximus sup. l. proxima.

si

Si quis arbitratu] CASVS. Aedificasti iuxta domum meã: & vltra terminos posuisti aedificium tuum. feci te vocari in ius, vt destruas opus illud. tu dicis mihi, nolo litigare. eligamus Lucium Titium. qui dijudicabit inter nos: & sm̃ quod ipse dicet, destruatur opus quod feci. es tu contentus? sum dicis. & sic promittis? promitto, postea aduenientedie arbitrij, ego absentaui me, & ita arbiter noster non pronũtiauit propter moram meam. dicitur hic quòd promissor non tenetur. quasi moram fecerit. Quid autem erit si per arbitrum steterit, quo minus pronuntietur? Respon. quòd stipulatio efficitur inutilis, quia non est à persona arbitri recedendum: nec pœna, quæ adiecta erat, committetur. hoc dicit cum l seq. Franc. Accur.

1† Iulianus al. Põpo. & lib. 50. ad Sabin. P.F.

a *Restitui*] puta equum locatum: vel restitui, idest destrui aliquod opus.

b *Non tenetur*] nisi fuerit in posteriori mora: vt ff. de peric. & commo. rei ven. l. illud. & distingue 1 vt C. de contrahen. empt. l. fin.

c *Non esse recedendum*] vt sup. de ar. l. in compromissis. & C. de cõtrahen. empt. l. fin. & de condi. & dem. l. mulcta. & l. in testamento. & ff. pro soc. l ff ceita Sed contra. sup. pro soc. l. si societatem. Sol. 2 vt ibi. Item contra. C. communia de leg. l. ff. 1. Sed ibi speciale in legato, ne pereat. Item cõtra, ff. de ope. lib. l. si libertus iuraverit, sed ibi fuit arbitratus: sed iniquè: 3 hic non fuit vllo modo. Item contra, sup. de contrah. empt l. hæc venditio. sed ibi fuit arbitratus, & iniquè: hic, nullo modo. Accur.

ADDITIO. Ista gl. reprehenditur per Bar. & alios: quia speciale est ibi: vt dicit gl. in l. fi. C. de contrahen. emp.

d *Insertum est*] nominatim. Accur.

e *Tardè. Adiecta sit*] si arbitrio non pareatur.

2† Iulianus al. Põpo. & lib. 50. ad Sabin. P.F.

* Si quis, scribẽtes hic cõsentiet intelligũt istũ tex. & dicũt quòd si arbitrator fuit assũptus super cõtractu ꝑficiendo, nisi sequatur arbitramẽtũ: cõtractus nõ ꝑficitur: nec à persona eius arbitratoris recedit ur vt. ff. recuratur ad arbitriũ boni viri, judicis, ff. & sm̃ eius arbitriũ perficiat, aliter ĩ tex. tripliciter põt intelligi. de quo hic in notis inter pre. Bolo. 2† lib. 12. ad Sabin, P.F.

3 Ista glo. malè loquitur sm̃ Ludo. Cuma. Alex. Soz. & Ia. 2 Dic qꝺ ibi arbitrat⁹ fuit iniquè: hic verò nullo modo secundum Bar. & alios. 3† lib. 50. ad Sabin. P.F.

3 Idẽ Bar. & est de mente aliorum.

Vlpianus. 1†

LEX XLIII.

SI quis* arbitratu, pura Lucij Titij sibi restitui[a] stipulatus est: deinde ipse stipulator moram fecerit, quo minus arbitretur Titius: promissor, quasi moram fecerit, non tenetur. [b] Quid ergo, si ipse, qui arbitrari debuit, moram fecerit? Magis probandum est, à persona non esse recedendum [c] eius, cuius arbitrium insertum est. [d]

Paulus. 2†

LEX XLIV.

ET ideo, si omninò non arbitretur, nihil valet stipulatio: adeo vt, & si pœna adiecta sit, [e] nec ipsa quidem committatur.

Non refert an per seipsum qs stipuletur, an filius, vel servus eius, quo ad acquisitionẽ ei fiẽdã. nec refert an illi stipulẽtur expresiè patri, vel domino, an sibiipsis: quia vtroque casu acquiritur illis. P. de C.

Vlpianus. 3†

LEX LXV.

QVodcunque stipulatur is, qui [f] in alterius potestate est: pro eo habetur, ac si ipse [g] esset stipulatus.

Subiectus alienæ potestati potest stipulari cũ ipse morietur, sicut non subiectus. Pa. de Ca.

¶ Sicuti cum morietur quis, stipulari potest: ita etiam ij, qui subiecti sunt alienæ potestati, cum morientur, [h] stipulari [i] possunt.

Si stipulatio patris confertur in tẽpus existentiæ filii iuris: filio q̃ritur vtilis actio. B.

¶ Si quis ita stipulatus sit, Post mortẽ meam filiæ meæ dari? vel ita, Post mortẽ filiæ meæ mihi dari? vtiliter erit stipulatus: sed primo casu filiæ vtilis actio competit, [k] licet [l] hæres ei non existat.

Inter si, & cum, non est differentia, cum apponuntur actui extrinseco. Bart.

¶ Non solum ita stipulari possumus, Cum morieris: [m] sed etiam, Si morieris. Nam sicuti inter hæc nihil interest, Cũ veneris, aut, Si veneris: ita. 4† & ibi nihil interest, Si morieris, aut. 5† Cum morieris.

¶ Filius patri dari stipulari videtur, etsi hoc non adijciat. [n]

Nota hic, q̃ dies conuentionalis, seu tempus certum an & quando, non impedit oriri obligationem ciuilem & naturalem. Pau. de Cast.

Paulus. 6†

LEX XLVI.

CEntesimis* Calẽdis dari vtiliter stipulamur: quoniã præsens obligatio est,

f *In qui*] filius, vel servus.

g *Si ipse*] pater vel dominus. in cuius potestate est filius, vel servus stipulatus. & sic parificat filium stipulari patri. & ipsum patrem sibi. vel dic, ipse filius 4 scilicet sibi: & tunc parificat filium stipulanti patri: & sibiipsi filio: sed & tunc excipe factum. vt sup. eo. l. stipulatio. §. hi. & Insti. de stipulat. seruo. §. sed cum factum. item & tunc fallit in seruo vt inf. de stipu. ser. l. 3. & l. antepen. & facit inf. rem pup. saluam fo. l. ff filius. & inf. ea. l. in fin. in filio tamen restringe ad profectitia. at in aduentitijs solus vsusfructus patri ꝙquæritur: vt C. de bon. quæ libe. l. cum oportet. Accur.

4 Vtraque lectura placet Angel. Paul. Ale. & Ia.

h *Cum morientur*] ipsi vel illi, in quorum potestate sunt. ratio, quia initium inspicimus. & facit C. de contrahen. stip. l. scrupulosam. & Insti. de inut. stipula. §. post mortem. Accur.

4† ita nec ibi interest. P.F.

5† & P.F.

i *Stipulari*] illis in quorum potestate sunt. Accur.

k *Competit*] ex interpretatione. M Sed contra. ff. de pac. dot. l. cum dos. ibi, si verò filia, &c. Sol. vt ibi. item facit in e. tit. l. si ita conuenit. & ff. de ope. libe. l. cum patronus. §. 1. & ff. d pact. l. & hæredi. §. nos autem. Item contra in eod. tit. l. si tibi decem. §. si pactus. sed ibi vt extraneo pepigit. hic, vt filio. item facit C. de pact. cõuen. l. pater pro filia. & sup. solu. matr. l. Caius.

6† lib. 12. ad Sabin. P.F.

* Pulchrè in hac l. Alciat. li. disp. 3. ca. 1.

l *Licet*] videtur ergo idem esse, si hæres existat: sed certè tunc directa daretur: vt sup. de pact. l. sanus. sic. C. de legi. & con. l. non dubium. non ergo aduersatur actioni, sed formæ actionis. sic in verbo etiam sup. de pericu. & commodo rei vendi. l. si quis vina.

m *Cum morieris*] vt & sup de condi. indeb. l. qui promisit. & l. nam si cum & de manum test. l. qui duos. & inf. eod. l. huius & C. quando di. leg. ced. l. ex his.

n *Adijcitur*] vt detur patri, impersonaliter: vel seruo patris: vt sup. in princ. huius legis. sed in seruo & filio fallit: vt ibi diximus. Accur.

C *Entesimis*] CASVS. Promitto tibi dare Calendis centesimis, dicitur. quòd obligatio est perfecta & præsens: licet tempus solutionis sit dilatum in Calendas centesimas: ita quod si ante solueretur, non posset repeti.

¶ *Id autem*] Quædam sunt stipulationes, quæ possunt conferri in tẽpus mortis: veluti quæ consistunt in dando. Quædam, quæ consistunt in faciendo: & non possunt conferri in tempus mortis: sicut promitto Romam ire cum moriar.

Stipu.] Pone vt in glo. Fran Accur.

a *Dilata solutio*] vt sup.eo.l.cum qui Calendis. Accur.

b *Non potest*] nisi per hæredem possit explicari: vt C de contrahen stipula.l.veteris. contra & l.fin. & arg.C.de eadu.toll.§ ne autem.

c Cum volueris] vt quando voluerit dari sit in eius potestate: 1 vt sup. de reb. dub.l. verum.§.penul. & de pac. do.l.fi.§.fi. & facit.sup.de ser.l.4.

d *Aliter*] promitto tibi si volo: si volam: cum volam: 2 si voluero: non valet cum voluero, valet: vt hic & sup.de act. & obl. l.sub hac. & ff. eo.l.si quis stipulatus si Stichū. Sed quæ est differentia inter primū & sm responsum huius §. Rñ. quia in primo causa differēdi: 3 in secundo, expressa est conditio, aduerbium enim tēporale cum adiungitur præterito subiunctiui: & significat præteritionem primo casu. vel quia primo significat tempus interitum, in quo velit: quod non est in sequenti: quæ tantum est in voluntate promittentis. idem in fideicommisso similibus verbis relicto: vt sup.de leg. 2. l. fideicommiss. §. sic fideicommiss. sunt tamen atgum, contraria: quia non videtur interesse inter si & cum: vt sup.l.proxi.§.non solum. & sup. de cond. ind.l qui promisit. quæ sunt arg. contraria.

e *Conferat*] quando velis.

Q Vi sic stipulatur] CASVS. Debebas mihi centum ex causa venditionis cuiusdam fundi: quæ soluere debebas in festo Pentec ego vt magis securus essem stipulatus sum à te illa centum hoc modo. promittis mihi soluere illa centum, quæ mihi debes in festo Paschæ? ille rñdet. promitto. quæritur an statim petere possim: vel an debeam expectare vsq; ad festum Paschæ. Et rñ. q; debeo expectare vsque ad festum Paschæ nec ante possum petere: quia videtur repetita dies Paschæ in ista stipulatione. Franc. Accur.

f *Qui sic stipulatur*] animo nomandi.

g *Stipulari*] vt obligatio præsens sit vel pura. Accur.

h *Calendis*] Arg. de reperitione. & facit sup.l qui bis. & l.si dari. & quod ibi no, & l. stipulatio ista.§.cum qui. & Instit. ad legem Aquil.§. ex hoc capite, argum. contra. inf. ad municip. l. 1. in fine.

S I decem] CASVS. Stipulatus es à me centum hoc modo, promittis mihi soluere centum cum petiero? ego rñd. promitto. quæritur, verum ista stipulatio sit conditionalis, an non? Respondetur, quod non est conditionalis sed pura. & hoc quod adiectum est cum petiero, non continet aliquam conditionem, sed quandam admonitionem: vt citius soluatur. & ideo licet prius moriaris quàm à me petas: hæres tuus potest petere. Franc. Accur.

i *Si decem cum petiero*] hæc est conditionalis. quo ad verba. non quo ad mentem. 4 sic econtra. inf. eod. l. interdum. secus si sic 5 dixisset: si petiero: quia conditionalis esset: vt & sup.eo.l.si Titius.

k *Celerius*] idest quandocunque petiero.

l *Conditio*] cū nulla fuit conditio, non defecit: & ideo quicunq; his erit. petere pōt. & facit ff. de tutel. mutuo. §. hanc aūt. & C qñ dies leg. ced. Lex his. & ff. e. l. liber. §. decem. & l. si ita quis promiserit. respon. & sup. de condi. & dem. l. Titia hæredis. & C. de iure do. l. si mulier. & de lega 1. l. Stichum. Accursius.

C Vm filius familiar] CASVS. Philus filiusfamilias pron. iste Titio seruū Stichū: stetit per cū quo minus mihi solueret. & sic Stichus decessit. quæriī, quomodo pater de hoc facto teneatur. Respondetur, q; tenetur de peculio: quia si filius habet peculium, pater tenebitur soluere pretium Stichi serui, qui decessit. si vero pater fuerit in cā, q; seruus non sit solutus. & decesserit seruus iste: filius non tenebitur amplius, sed datur actio vtilis in patrem, & idem dicendum est in personā fideiussorum.

¶ *Si stipulatur*] Promisisti mihi, q; non fieri, quo minus mihi agere, vel ire liceret. & quia eras homo fallax. nolui promissioni tuæ stare. nisi fideiussorē dares: quē dedisti. per fideiussorem stetit, q; ire non possim, vel agere. quæritur. an mihi tenearis ad interesse, vel tuus fideiussor? & videtur, q; neq; ille teneatur, neq; fideiussor. si verò per promissorem factum est, quo minus ire agere possim: tu teneris mihi. & etiā fideiussor, ad interesse meum.

¶ *In hac stipulatione*] Dictū est sup. in l. eadē §. Cato q; possumus stipulari per aliquē nō fieri, neq; per hīdem suū quo minus nobis agere ire liceat. Hic ponit talis casus. Ego stipulatus sum à te per te non fieri, neq; per hīdē tuū quo minus mihi ire agere liceat. hīs tuus ignorauit hāc stipulationem esse factā. & me impedit ire agere. quæritur an teneatur mihi attento, q; ignorauit stipulationem esse interpositā? & dī, q; tenetur quamuis ignoret stipulationem esse factā. à pupillos verò non potest de hac stipulatione teneri.

e *Si promiserit*] Promisit Titius Seio hodie dare i festo Paschæ: certū est, q; p interpellationē fuit in mora. debet facta fit. Sed ponē q; Seius petijt à Titio l. fic hodie ad Paschā: & sic est terminus. post hāc interpellationē ab eo decessit hō. quidam. q̄ri an Titius liberat interitu speciei? Et dī. q; nō. quia nō potuit interpellari ante diē promissionis. Fr.

m *Pater eum*] scilicet filium.

n *Staret*] idest eum esset in mora: vt ff. de solutio. l. si mihi alienum, & sup.eo.l si ex legati. Accur.

o *Quatenus*] idest quia vel aliter, vt ff. de reg. iur. l quatenus. vel supple hic. eatenus quatenus &c. Accur.

p *Obligatus*] perpetuo propter moram. Azo. ad quod est. inf. de fideiuss l. si a colono. §. fin.

q *Factus*] per interpellationem sibi factam.

r *Non tenebitur*] liberatur enim interitu speciei. Accur.

s *Sed vtilis actio*] directa. non competit: quia liberato filio. & patet ab accessoria liberatur sincta ratione. R. vt & sup. de vsur. l. mora. in fin. & inf. eo. l. mora. Sed videtur de dolo dari: vt sup. de dolo. l. si fideiussor. Sol. vt ibi.

t *Quæ omnia*] scilicet dicta de patre. & filio: vt ff. de solu. l. Stichus. aut

Stipulatio facti, quæ personā promissoris concernit, ad hæredē non transmittitur. B.

¶ Id aūt quod in facto est, in mortis tēpus cōferri non potest: [b] veluti, Cum morieris, Alexandriam venire spōdes?

Promissio, Cum volueris, valet si ante mortem declares te velle: secus in promissione, Si volueris. Bar.

¶ Si ita [a] stipulatus fuero. Cū volueris: [c] quidam inutilem esse stipulationem aiunt. [d] Alij ita inutilem [1]† esse, si antequā constituas, [e] 2†moriaris. quod verum est. Illā autē stipulationem, Si volueris, dari: inutilem esse constat.

In stipulatione nouāte dies præcedentis obligationis intelligitur repetita. Bar.

Vlpianus. 3 †

LEX XLVII.

Q Vi sic stipulatur, [f] Quod te mihi illis Calendis dare oportet, id dare spondes? videtur non hodie stipulari, [g] sed sua die, hoc est Calendis. [h]

Facultas denunciandi trāsit ad hæredes, non facultas implendæ conditionis. Bar.

4 † Idem. 5 †

LEX XLVIII.

S I decem, [a] *cum periero,* [i] dari fuero stipulatus: admonitionem magis quandā, quō celerius [k] reddantur, & quasi sine mora, quam conditionem habet stipulatio: & ideo licet decessero, priusquam petiero, non videtur defeciste conditio. [l]

Mora principalis nocet fideiussori, & patri: secus econtra. Bart.

Paulus. 6 †

LEX XLIX.

C Vm filiusfamilias [m] Stichum dare spopōderit, & cum per eū [m] staret, [n] quominus daret, decesserit [7]† Stichus: datur in patrem de peculio actio, quatenus [o] maneret filius stipulatori [8]† obligatus. [p] At si pater in mora [9]† fuerit: [q] non tenebitur [r] filius: sed vtilis actio [s] in patrem dāda est. quæ omnia, [t] & in fideiussoris persona dicuntur.

1 Immo ipsum dare tm Pa. Imo. & Alex.

2 Gl. male loquit, sm Pet de Bellapertica Imo. Alex. & Ias. licet Bar. eam sequatur.

Ad intelligendū hūc text. vide Mar. Soc. in l. ita stipulatus nu. 242. ff. eo. 3 Id est cā dandi dilationem ad deliberādā voluntatē: nō aūt qd cōferatur in liberā volūtatē sm Ias. reprehēditur tñ ista glo. prout in glo. sup. per ver. si ita. sup. ea. l.

1 † esse, nō est. P.F.

2 † aliàs morieris.

3 † lib. 50. ad Sabi. P.F.

4 Approbatur per Ba. Imo. P. & Ale.

5 Sequitur Bar. Imo. Cuman. & Alex.

4 † TO' B TOY, de ver. obli. hæc in P. F. ante l. 48.

5 † † Hib. 26. ad Sabi. P.F.

* Bar. dicit hunc text. notan dū ad illud qđ in summatio dī. ad de Bar. in l. à testatore sup. de condi. & demōſ. cūdē in l. diē professe ff. sup. de aſſi. Bolo. & ad intel. est ū vide Par. Sre lā. in l. qui Romæ 4. Augerius. nu. 66 & 71. in fi. eo 6 † lib. 17. ad edict. P.F.

* Delumpta est ex inſ. sup. sol. matr. sicut l. si quis solutum. sup. de vsur. L. R.

7 † decessit. P.F.

8 † aliàs ex stipulatu P.F.

9 † fuit. P.F.

aut Pamphilum circa princ. & l. cum quis. §. si quis non fi. §. & facit sup. de iureiu. l. si qui. §. 1. & de leg. 1. l. cū res. §. fi. & de ope. liber. l. si libertus mora. §. & de sol. inter. l. fi. & §. proxi. §. Ire no. patrem cū filio ex vna parte patificari & fideiussorem cum principali ex alia: vt hic & inf. de furtis. cum quis. §. an pater sed fal. li. §. de ma. l. demiq. §. sed an hoc & §. de his qui no. §. l. seruus.

a *Fideiussorem*] de cuius facto nihil promissum est.

b *Neuter*] ex ea stipulatione, sed fideiussor ex suo facto tenetur: sicut quilibet prohibens tenetur, 1 scilicet actione iniuriarum. & cōfessoria, si eius interesset prohibitum nō esse. Sed hoc est contra. sup. proxi. §. cum hic fideiussor ex sua mora teneri deberet. vt inf. de regu. iur. l. in condemnatione. §. vtrumque. Ad hoc respondeq tu promisisti de tuo facto, & fideiussor de tuo, non de suo. a Sed opp. ergo nulla est fideiussoris obligatio, vt sup. l. stipulatio ista. 2. resp. quia alienum factum non potest promitti. Sed respon. speciale 3 in fideiussore, vel promisit indemnitatem, 4 vel dic secundum Ioan. 5 q hic curatum promisit. Sed tunc oppo. ergo in aliud fideiussit. ergo non tenetur, vt inf. de fideiussor. l. Graece. §. si quis Stichum. Sed videtur 6 q circa idem illa duo variātur, vnde nō est aliud. vel vt omnis 7 cesset querela, 1 q̄ dic, q̄ simpl. fideiussit: dicit do. fideiubeo & nō obstāt p̄dicta. & sic refert sit in dādo. vt §. p §. si qs Stichum. & non valeat. an in faciendo. vt hic dicitur. Accu.

1 † sed nō est. P. F.

2 Ista gl. sequitur Bar. Bald. Imo. An. & P. Ale. & Ias.

3 Gloss. in hoc bñ loq̄t̄ cū p̄dicētrib.

4 Reprobatur per Bar.

5 Ista ē vera. 6 Ista ē ē vera Bar.

6 Idē Bar. Imo. Ale. & Ias.

7 Ista pōt esse vera. Bar.

8 † alias. 50. P. F.

c *Ad faciendum promissorem*] sterteris. Accur.

d *Fieri*] supple, quo minus mihi ire agere liceat.

e *Videtur*] si prohibeat.

f *Abest*] tempore stipulationis.

g *Ergo*] tacitam fuisse promissionem. Sed contra. inf. de reg. iur. l. qui in alterius. Sol. meo iure tenetur, vt hic. sed testimonium ex clausula generali. vt ibi. quia in alienis, &c. vt sup. pro suo. §. fin. 8

9 Aprobatur p Bar. Fal. Imo. Ang. Cu. Ale. & Ia.

h *Stetisse*] hoc videtur contra. C. si aduersus vendito. pig. l. 2. & sup. qui ex caus. in poss eatur. l. apud Iulianum. Sed hic tacitum pupilli deest. si prohiberet pupillus, faceret cōmittere stipulationē, quia quot prohibitiones tot cōmittit. vt inf. eo. l. si fic. 2. vnde & si teneatur, subueniretur: et ego non teneatur, sed in contractibus ex solo delinquēti contrahens & ipse nihil faciente tenetur.

i *Stipulatione*] per hæredem non fieri.

k *Interpellatus*] alias enim & alias sit, & tutorem non habeat. sī condum quo sit. cum hic alius et meliorem facere videatur. et sup. de vsur. cum quidam. §. pupillo.

l *Decesserit*] ante diem post interpellationem.

m *Non videtur*] illud non cancellatur. Imo. sed non benè.

IN ista stipulatione CASVS. Promisisti mihi per te nō fieri quo minus mihi ire agere liceat. quæritur quid in hac stipulatione contineatur? Et respondetur, quòd nō solum hoc, s. quod me non prohibeas, vel hæres tuus, etiam quòd cures & facias, quod ire & agere possim.

¶ *Item in stipulatione*] Vendo tibi hæreditatē, & quia in illa hæreditate erant aliqua debita stipulosa: quæ non erat ipes recuperari posse: interpellasti hanc stipulationem, promittis mihi reddere omnem pecuniā, quę ad te peruenerit de hac hæreditate, vel quæ dolo tuo ad te non peruenerit? ego respondeo: promitto. certè si ego facio dolo aliquo, ne ad me perueniat pecunia, teneor tibi Fran.

■ *Per te non fieri*] s. quo minus mihi ire agere liceat.

o *Non hic*] s. solum. Sed in Pi. non est mani. to Acc.

p *Posse*] alias possim: alias possit. s. facere, vt non impediat. Idem cum premittit habere licere, vt §. eo. l. interrogationem; in princ. vbi plene dixi. Idem in verbo sinere, vt ff. de ca. l. si 1 lege. & facit §. eo l. stipulatio ista in prin. Acc.

q *Quanta pecunia*] verba stipu. vt sup. de le. 3. l. quisquis. & inf. de verbo. sign. l. cum stipulamur.

r *Ingerat*] vt & sup. de hære. ven. l. 2. §. non tm. ff. de. sup. sig. omis. cau. est. l. 2. §. fane. & sup. sol. mat. l. si verò. §. 2. Sed argu. contra sup. quæ in trau. ere. l. qui autem. Acc.

ADDITIO. Dic, q ibi loquitur in debitore, qui tenebatur ad non alienandum. & sic principaliū suum non diminuendum: hic verò tenetur ex forma prouisionis etiam ad acquirendum, secundum Par. & Ias.

1 † possis. P. F.

2 Possis. f. F.

3 † in. de cet. P. F.

6 † egit. P. F.

10 De diuersa manu scripti lectione vide Anto. Aug. li. 1. cap. 3. & Cons. hic. 7 ‖ lib. 5°. ad edict. P. F.

8 ‖ li. 7. Dispu. P. F.

* Et ideo eorū mēs in ambiguo sermone esset seruanda. Imo Bart. & alios.

LEX L.

IN illa stipulatione per te non fieri. [n] non hoc [o] significatur, nihil re facturum, quo minus facere [3 †] possim, [p] sed curaturum, vt facere [4 †] possim.

¶ Item [5 †] in stipulatione emptæ hæreditatis, quanta pecunia [q] ad te peruenerit, dolove malo tuo factum est, erit ve quo minus perueniat: nemo dubitabit, quin teneatur, quid [6 †] egerit, [r] ne quid ad te peruenerit.

Debitor speciei liberatur, si ante moram species illa defuit esse in commercio. Pau. de C.

Idem. [7 †]

LEX LI.

IS, qui alienum [s] seruū promisit, perducto eo ad libertatem, ex stipulatu actione non tenetur, sufficit enim si dolo culpave [t] careat.

Verba dubia in stipulationibus conuentionalib. interpretantur ex mēte cōtrahentiū: in prætorijs interpretantur ex mente Prætoris. Bart.

Idem. [8 †]

LEX LII.

IN conuentionalibus stipulationibus contractui formam [u] contrahentes [x] dant.

n *Non hic*] s. solum. Sed in Pi. non est mani. to Acc.

o *Non hic*] s. solum. Sed in Pi. non est mani. to Acc.

p *Posse*] alias possim: alias possit. s. facere, vt non impediat. Idem cum premittit habere licere, vt §. eo. l. interrogationem; in princ. vbi plene dixi. Idem in verbo sinere, vt ff. de ca. l. si 1 lege. & facit §. eo l. stipulatio ista in prin. Acc.

q *Quanta pecunia*] verba stipu. vt sup. de le. 3. l. quisquis. & inf. de verbo. sign. l. cum stipulamur.

r *Ingerat*] vt & sup. de hære. ven. l. 2. §. non tm. ff. de. sup. sig. omis. cau. est. l. 2. §. fane. & sup. sol. mat. l. si verò. §. 2. Sed argu. contra sup. quæ in trau. ere. l. qui autem. Acc.

s *Alienum*] vt sup. de leg. 3. l. fūdus. §. sed si hæres. & Inst. de lega. §. alienus. & inf. eo. l. si seruum. §. si autem. & facit sup. de leg. 1. l. si hæres. & Inst. de lega. §. sed si vxori. & inf. de sol. l. si mihi. & l. qui res. §. ateam. Acc.

t *Culpave*] quę & in alieno adhiberi potest. vt sup. de leg. 3. l. fūdus. §. sed si hæres. & Inst. de lega. §. alienus. & inf. eo. l. si seruum. §. si autem. & facit sup. de leg. 1. l. si hæres. & Inst. de lega. §. sed si vxori. & inf. de sol. l. si mihi. & l. qui res. §. ateam. Acc.

u *Formam*] possum enim addere, & detrahere.

x *Contrahentes*] CASVS. Volebam tibi vendere alquem fundū conuenimus de pretio inter nos: tu promisisti per stipulationem certum nomine pretij & dedisti fideiussorem. dicitur hic, q in hac stipulatione conuentionali vel simili possumus addere, vt si non is qui mihi possimus detrahere de p̄ione, vel tollere fideiussorē de obligatione. Sed ponamus: dedimus ita mirabar turnam domus mex. ego et nouem te, et caueres mihi de dāno facto, certe si in hac actione dam. infecti deberet adhiberi fideiussor. nō petimus detrahere fideiussorem stipulationem. & hic de his mihi, quia hoc pertinet ad ipsum Prætorem. F. Acc.

a *Prætoria*]damni infecti, & rem pupil. saluā fore.& similes vt inf.de prætо.stipul. 1,in prin.

b *Ex mente Prætoris*] & non contrahentium.

c *Neque detrahere*] nisi ipſe Prætor.vt inf.de prætо.stipu.l.1. in fi.quę est contra.Sed vē ēt cōtrahenti licere. vt ſ. de ptor. stip.l.1.§.stipulatio. & de de.inf.e. l.ſi fionta. 2.tñ.& ſup. de euic.l. ſi dictū. quæ ſunt cōtra Sol. non licet. 2 vt remaneant prætoriæ. mutatio. n. facit conuentionales. Io. vel non licet eis iam præſtitis iuxta formā à prætore datam. vel non licet addere. vel minuere. ex neceſſitate.n. præſtandæ ſunt. niſi aduerſarius eas remiſerit. Conuentionales aūt ex voluntate ſola interponuntur.& ideo addere, & detrahere: licet.vt ſupra ſi cert. pet.l. lecta. & facit inf. de verb. ſtipl.antepen. & ſup. de dam.infec.l. ſi ſint tu.in princ.& depoſiti. l.1.§.ſi cōueniat.& de pac.l.1 Acc.

1 † de P.F.

2 † in deeſt P.F.

2 Iſtam ſequūtur B. Ang. Pau. & Cum.

3 † lib.16. Dig. P.F.

d *Non nudum*] ideſt ſolam tranſlationem poſſeſſionis, quæ reſpectu proprietatis, quæ abeſt. dē nuda, ſed ēt intereſſe. quod cām.i. vtilitatē bonorum continet, vt quia res eſt deteriorata. vt inf.eo.l. ſi fundū: fructus aūt nō continet principaliter. vt ſup. de ac.em.l. datio. §.1. Sed a tempore mortæ, 3 vel lit. conteſt. per conſequentiam. vt ſup. de vſu.l. videmus.§.ſi actio. Sed ō tra in eo.tit. de vſu.l. ſi ſtipulatus Solu. ibi dixi duo dari. & vacuā poſſeſſionem tradi.ar.ē de leg.1.l.ſi qſ hic vnū. Itē non proprietatem continet. vt ſup.eo. l.ſi rē tradi. quæ eſt ſ. vel ſm Azo. 3 hic venit propter ea. quia ſucceſſit ſtipulatio ex iſta cauſa. ex qua aliās dominium trāſfert: aliās ſecus. vt ibi. vel hic plus dicit. a ſcilicet vacuam poſſeſſionem tradi: ibi tantum rem tradi. Acc.

3 Dūmodo peranſ fructus. vt intereſſe. ſm Bart. Imo. Ale. & Iaſ.

4 † lib. 22. Dig. P. F.

e *Cauſam bonorum*] ideſt, vt in eadem § cauſa bona præſentium qua tunc erant.

Stipulationes] CASVS. Iſta l. dat conſiliū. q contrahentes omnia cōprehendāt ſpecialiter. quæ cōprehendere poſſunt. & hæc propter hominum malitiam. qui cuam claras pactiones nituntur cauillari. doli vero clauſula pertinet ad ea. quæ non poſſunt in præſenti videri, aut fieri. ſed in futurum timentur. &c. Franc Acc.

4 Iſta reprobat g Imo. Ale. & Iaſ.

5 Iſta etiā reprobat per præd. scriben.

5 *Spondatur* vt eſſe: bibere. &c. velut ſcriberes librum de attramento tuo. non de noſtre: nec diſcipulus tuus ibi ſcriberet. & ſine titulis. Acc.

f *Clauſula*] ideſt dolum malum abeſſe ſpondes.

g *Pertinet*] ſubaudi etiam. ſecundum R.

h *Occurat*] aliās occupari. i. denominari. vel dici. ſ. commode. aliās occurrere. ſ. ad dicendū: in futuro tamen timetur.

i *Ad interim*] ideſt infinitos.

k *Caſus*] vbi dolus committi poſſit

l *Pertinent*] nō ad connumeratos. vt ſ. eo. l. doli. Alij vt R. ſuppleni. tñ. vt quia non diſcipulum. ſed alium prauū facit ſcribere. quæ ſecunda in idem recidit. Acc.

In numero prætoriæ[a] *ſtipulationes legem accipiunt ex* 1 † *mente Prætoris,*[b] *qui eas pro poſuit. deniq; in* 2 † *prætorijs ſtipulationibus nil il immuta re licet, neque addere, neque detrahere.*[c]

Promiſſio traditionis vacuæ poſſeſſionis non continet nudum factum, ſed cauſam bonorum. Bar.

¶ Si quis vacuam poſſeſſionē tradi promiſerit: non nudū[d] factū hæc ſtipulatio continebit, ſed cauſam bonorum.[e]

Clauſula generalis non refertur ad ſpecificata. Bar.

Iulianus. 3 †

LEX LIII.

STipulationes commodiſſimum eſt ita cōponere, vt quæcunq; ſpecialiter[f] cōprehendi poſſunt, contineantur. Doli autem clauſula[g] ad ea pertineat,[h] quæ in 4 † præſenti occupari[i] non poſſunt, & ad incertos[k] caſus[l] pertinent.[m]

Stipulatio ſpecierum diuiditur in quotas: ſtipulatio generū diuiditur in numeros. B.

Idem. 5 †

LEX LIV.

IN ſtipulationibus aliās[n] ſpecies, aliās genera deducuntur. Cum ſpecies ſtipulamur, neceſſe eſt inter dños,[o] & inter hæredes[p] ita diuidi ſtipulationem, vt partes corporum[q] cuique[6] † debeantur. Quoties autem genera ſtipulamur, numero fit inter eos[r] diuiſio: veluti[s] cum Stichum, & Pamphilū quis ſtipulatus, duos hīues æquis partib. reliquit, neceſſe eſt vtriq; partem dimidiā Stichi, & Pamphili deberi. ſi aūt[7] † idē[t] duos homines ſtipulatus fuiſſet,[u] ſingulī homines ſingulis hæredibus eius[x] deberentur.

Stipulatio plurium operarum diuiditur numero: ſecus ſi vna opera. Bar.

¶ Operarum[y] ſtipulatio ſimilis eſt ijs ſtipulationibus, in quibus genera comprehendū tur, & ideo diuiſio eius ſtipulationis non in partes operarū,[z] ſed in numerū[a] cedit.[8] † Quòd ſi vnam operā ſeruus communis ſtipulatus[b] fuerit: neceſſe eſt vtriq; dominorum partem[c] operæ tantā, quantā in ſeruo habuerit, petere. Solutio autem eius obligationis expeditiſſima eſt, ſi æſtimationem operæ malit libertus offerre: 9 † aut ſi conſentiant patroni, vt his[d] communiter operæ edantur.[e]

1 † de P.F.

2 † in deeſt P.F.

2 Iſtam ſequūtur B. Ang. Pau. & Cum.

6 † debebuntur. P.F.

7 † autem. nō ē. P.F.

8 † Incidit.

9 † aut conſentiāt patroni. &c.

m *Pertinent*] ſ. ad connumeratos. vt ſ. eo. l. doli. Alij vt R. ſuppleni. tñ. vt quia non diſcipulum. ſed alium prauū facit ſcribere. quæ ſecunda in idem recidit. Acc.

n *Aliās*] ideſt quandoque.

o *Inter dominos*] cum ſeruus cōs ſtipulatur.

p *Hæredes*] cum liber homo ſtipulatur & plures hæredes relictis decedu.

q *Corporum*] aliās eorum. & aliās corporum.

r *Inter eos*] dominos. vel hæredes. vt ſup.

s *Veluti*] exemplum. vbi in ſpecie ſtipulatur. Acc.

t *Si autem idem*] exemplum in genere.

u *Fuiſſet*] in genere.

x *Hæredibus eius*] quod aliter ſtatui nō pōt ſine captione alterius: cū ferē ſemper diuerſæ æſtimationis ſint ſpēs generis nō ſta. & facit ſ. eo. l. ſi ſeruum. Sed contra ſ. de ſolu. l. cū Stichus. Sol. ibi. 6 item facit inſ. eo. l. in executione.

y *Operarum*] puta operarum decem dierum.

z *Operarum*] ſ. ſingularium. Acc.

a *In numerum*] vt ſingulis hīdib. vel dñis ſtipulātib. debeāt. vt ff. de ope. lib. l. ſi quando & l. libertus. qui poſt. §. ideo. Ac.

b *Stipulatus*] à liberto. vel etiam ab alio. Acc.

c *Partem*] diuidit ergo operas. vt hic. & ſup. de ope. liber. l. ſi qū. Sed ſ. eo l. ſtipulationes. ſ. idem. & de ope. lib. l. liber tus. qui poſt. Solu. hic conſenſit 7 vtrique. vt poſſit diuidi. & præſtari pro parte. ar. inſ. in fi. l. vel die. partem. operæ. ideſt partem æſtimationis operæ: ſicut dicitur ſup. ſi ſer. vēn. l. loci § ſi fundus. non opera. vel die 8 quod petet totam operam quilibet. vt in contrarijs. ſed tollitur pars æſtimationis. & ſi dicitur petit æſtimatio inſpecie exitu.

d *Patroni*. ſ. ſucceſſoribus patroni. Acc.

e *Edantur*. vt in fundo comm. uni. vel alia re.

9 *Edantur*] ſic ſingulariter promiſſæ. Acc.

6 Nō obſtat. qđ ēt intelligi ſm iſta. 7 Re ꝑbat per Ime. Ale. & Ia. qtex. ſunt dare ſe ipſe ceſſitare. 8 Iſta dec tēdunt. a. d ide. & ſp probant. p Ang. Imo. Ale. & Ia. hic. & per B. & alios in l. ſtipulationem. inſ. eod.

Facultas soluendi adiecto, non transit ad hæredes eius. Paulus.

Idem. [1] †

LEX LV.

CVm quis sibi, aut Titio dari stipulatus est: soli Titio, non etiam successoribus [a] eius rectè soluitur. [b]

Qui stipulatur sibi, & alij decem, de ijsdem decem, non de alijs intelligitur. Bart.

Idem. [2] †

LEX LVI.

EVm, qui ita stipulatur, Mihi, & Titio decem dare spondes 3 † verisimile est semper vna decem [c] communiter sibi, & Titio [d] stipulari, sicuti qui legat Titio, & Sempronio: nam aliud intelligitur, [e] quàm vna decem communiter duobus legare.

Expressio futuri hæredis nil operatur: & perinde habetur, ac si expressus non esset. Bartolus.

a *Successoribus*]quia certa persona est, à qua recedi non potest. Accur.

1 † li. 16. Dig. P.F.

b *Rectè soluitur*]quia causa tantum solut. adiecta est: & facit inf. de sol. l. cũ quis. & sup. de pign. l. is q̃ pmisit. & inf. de solu. l. si stipulatus 3. & l. præceden. & inf. de fideiuss. l. si mihi 2. & inf. eo i. fi. in prin. & sup. de cõd. & demon. l. qui hæredi. & in eo titu. l. cum ita, in fi. Accur.

2 † li. 52. Dig. P.F.

3 † verosimilius. P.F.

EVm qui]CASVS. Stipulatus sum hoc modo: Mæui promittis dare decẽ mihi, & Titio? quæritur, an videar tantum x. stipulatus, an xx. Et dicitur q̃ tantum decem. & adducit simile in legato, quod est clarum.

¶ *Te & Titium*] Stipulatus sum à te hoc modo; Promittis tu dare, & hæres tuus Titius? quæritur, q̃d promisit persona hæredis apposita in stipulatione? Resp. quod nihil: sed est superuacua. Nam siue sit hæres Titius solus: tenebitur solus, siue sit hæres cum alijs: tenebitur pro parte hæreditaria. & licet per appositionẽ personæ Titij videatur conuenisse inter me, & te me ab alio posse petere, quam à Titio: ñ inutile est pactũ: quia à quocũq; quælibet hæres petere potero.

¶ *Qui sibi*] Stipulatus sum mihi dari, & filio meo, debitor voluit liberari cum me nõ reperiret: nõ uit filio meo, quæritur vtrum rectè soluerit, & sic liberatus sit? Et resp. quod sic: quia filij persona est adiecta stipulationi magis causã solutionis, quam quod ei acquiratur, & hoc locum hẽt, siue filius maneat in potestate patris, siue emancipetur vtq; ibi nec ad rem ibi soluit tertiam quæstionem: quia posset q̃s dicere, quomodo tu dicis mihi, quod filio solui possit, cum ita sit, quod quoties pater filio stipulatur, tibi met acquirit? soluit, quod hoc non obstat: quia persona filij non est adhibita in stipulatione causa sibi acquirendi: sed tantum, vt sibi solui posset, vsque ibi, quod si solu. Dicit secus est si ego stipulor filio meo soli, non adiuncta persona mea: quia tunc non rectè filio soluitur: quia persona filij magis applicatur obligationi, quam solutioni.

¶ *Quæris stipulatur*] Stipulatus sum à te hoc modo promittis mihi viginti aureos quoad viuã? tu respondes, promitto, quæritur hic, quando petere possim? Respondetur, quod statim: sed an hæres meus petere poterit? Dicitur, quod sic ipso iure: tamen exceptione repelli potest: & subiungit de hoc duo exempla, quæ sunt clara.

¶ *Quærit*] Idem est dicere: promitto tibi ante festum Paschæ, & promitto tibi in festo Paschæ.

¶ *Quæ propter ætatem*] Planus est.

¶ *Stichum*] Stipulor à te fundum Semproniani, postea venio ad Titium, & stipulor ab eo eundem fundum sine vsufru. hoc est nudã proprietatem, quæritur hic, vtrum sit liberatus sit pp istã secundam stipulationem, quasi videatur esse facta nouatio? Respon. q̃ non: quia non ĩm est deductum in istã secundam stipulationem, sicut est in prima, ergo possem liberari à me soluẽdo fundũ sine vsufr. imò semper possem à te petere vsumfructum fundi. Sed si tu solueris mihi fundum integrũ: ille secundus promissor liberatur à me.

¶ *Stichumue*] Stipulor a Titio seruum Stichũ purè sine vlla conditione, postea eundẽ Stichũ stipulor à Seio sub conditione si nauis ex Asia venerit: contingit. q̃ iste Titius interpellatus ante conditionis euentũ, q̃ apposita est in secunda stipulatione non solutus: & sic est in mora: post quã nauis S. ibus seruus decedit: dubitatur hic q̃ tum possem agere cũ Titio, q̃ morã fecit: nec Seius mihi tenebit: soluere si cõditio euenerit. Sed ponamus q̃ ego Titio acceptũ tulissem Stichũ: cerne existente conditione Seius mihi tenebit: soluere Stichũ seruum: sed quæritur vtrum diuersitatis, q̃ si decesserit seruus, Seius liberatur: si verò Titio acceptilatũ fuit: nõ liberat Seius? Resp. q̃ nõ est: quia quũ seruus decedit, nõ est amplius in rerum natura: & sic p. nõ p. quod non est. Sed quũ liberatur Titius per acceptilationẽ adhuc viuente Stichо: si possit id q̃ peti pot, si seruus Stichus: quẽ Seius promiserat: h. d. & ẽ pulchrrimus. §. Erã. Ac.

¶ Te, & Titium hæredem tuũ [f] decem daturum spondes? Titij persona 4 † pro superuacuo [g] comprehensa est, siue enim solus hæres extiterit, in solidum tenebitur, siue pro parte, [h] eodem modo, quo cæteri cohæredes eius, obligabitur, & quamuis conuenisse videatur [i] ne ab alio hærede, q̃ à Titio peteretur: [k] tamẽ inutile [l] pactum conuentum cohæredibus eius [m] erit.

Filio adiecto ad solutionem etiam post emancipationẽ potest solui, secus, si adijciatur ad obligationem. Bart.

¶ Qui sibi, aut filio suo dari stipulatur, manifestè personã suã in hoc complectitur, vt ei rectè soluatur, neq; 5 † enim interest, sibi, aut extraneo cuilibet, an sibi, aut filio suo quis stipuletur, [n] quare vel manenti in potestate, vel emancipato [o] filio rectè soluitur. 6 † Nec ad rem per-

4 † superuacuè. & P.F. superuacua.

5 † enim deest. P. F.

6 † neque. P.F.

c *Vna decem*]licet bis 10 ea ponatur: vt sup. eo. l. stipulatio ista, §. cum qui. Accur.

d *Et Titio*]sed sola quinq; debebuntur: vt inf. eo. l. si mihi, & l. sti. eo. §. si quis.

e *Non aliud intelligitur*] vt sup. de leg. 1. l. si duobus. in prin. & l. si pluribus. in prin. & l. si quis testamento. secus si dixerit decem: vt d. l. si quis testamento.

f *Hæredem tuum*]quẽ solum credebas 3 futurum hæredẽ, ad q̃d est ĩ. de pac. l. tales. §. fi. & de leg. 2. l. cũ pater. §. cũ æsli marget. & de leg. 1. l. si duob. hæres. & ĩ. e. l. Iulianus scribit.

g *Pro superuacuo*]hæc inutilis adiectio vitiat. & nõ vitiat, siue sit hĩs solus, tenẽ solu. siue pro parte. siue pro parte. siue in nihilũ. & tunc in nihilũ. sed ille qui hĩs est, sed hũc casum non ponit lex ista: sed tunc quando cum alio fuit hæres: in quo dubium erat. 4 quod hæc l. determinatur.

h *Pro parte*]extiterit hæres. Accur.

i *Videatur*]tacitè.

k *Peteretur*]quod valeret vt sup de pac. l. auus.

l *Inutile*]imò videtur vtile. & sic quod solum Titium tangat pactum obligatorium: vt d. l. auus. & de pac. do. l. auus. quæ sunt contra. Sol. ibi 5 erat nominatim actum, vt ĩm vni ex hæredibus prospiciatur. l. filio: hic secus. Ita hic ad obligandum, 6 ibi ad liberandum. non ergo l. hic alios excludebat. quod hunc teneri volebat: licet hic prima facie videbatur. vt hic dicitur. tibi autem per hoc. quod filium excluserit, ĩ. paranit, non videtur alios excluisse, in ò potius incluisse. Vel solue. vt ibi. Item contra. ĩ. eo. l. continuus, §. fi. Sol. ibi 7 stipulatoris. hic promissoris. & ibi in facto.

ADDITIO. Istam approbabat Bar. Imo. Arg. Alex. & Iaſ.

m *Erit*]quia non possunt dicere, vt teneamur hic Titius tãtum. Accur.

n *Stipuletur*]quia vterq; pro dicto habetur siue sit extraneus, siue filius. Accur.

o *Vel emancipato*]aliud 8 in extraneo. vt in. ĩ. de so. l. cum quis. 1. respon. quod est contra, & facit l. Stichum. §. vlum. ita tractum. ibi dixi. vt in quacũque earum dixi.

1 Approbatur per B. P. & I.

2 Idem P. & Iaſ.

3 Idem si credebas alios futuros hæredes secundũ Imol. Cum. & Iaſ.

4 Ista glo. est de mẽte B. Ang. & aliorũ.

5 Reprobatur per Imo. Ale. & Iaſ.

6 Ista est vera ſm B. B. A. & Iaſ.

7 Ista reprobatur per Bart. & Iaſ.

8 Imo ſi est aliud ſm Bart. & Iaſ.

Aqui-

a *Acquirit*, vt sup. eod. l. dominus. & Insti. de inut. stipu. §. cum qui. & ff. eo. l. quod dicitur. Accur.
b *Quæ accommodata* personæ filii.
c *Solutionis* vt inf. eo. l. Si. hũ. §. quæsitum. & sæp. de eõ fili. pec. l. sed si filio. §. si mihi sic cũ patet filio in potestate constituto stipulatur, sibi acquirit: item & sibi ipsi stipulãs, sibi acquirit: ergo cum dicit sibi, aut filio, superfluus est. vt inf. de stip. ser. l. sed & si sibi. Respon. hoc casu filius pro adiecto habetur. Accur.
d *Intelligatur*] quod fit cum gratia obligationis quærendæ apponatur: cum non sibi, & filio, sed filio tantum stipuletur, vt subjecit. Accur.
e *Solutionis* vt & inf. eo. l. fidei. & l. si ita stipulatus. C. de ypsigonis, & sup. de sol. l. Stichum. §. quæsitum: sed contra. sup. sol. mat. l. Caius. sol. ibi ẽt actio quæritur ne pti: non mirum ergo si potest ei solui.
f *Decem*, menstrua, vel annua.
g *Confestim*] non. n. ponitur tempus causa dilationis: sed potius causa diuisionis temporis quod. & ex quo pendere possit: sicut & qui stipulatur hodie. vt inf. eo. l. liber. §. decem. Accur.
h *Pacti*] cum adhuc teneat obligatio. Accur.
i *Palam est*] cum dixit quod viuã. Accur.
K *Calendis*] aliquid diutius: puta decẽ: & facit sup. de ann. leg. l. legatum.
l *Petere*] quia ad tẽpus deberi non põt, quia perpetuò durat de rigore certis enim modis tollitur obligatio. Accur.
m *Summouebitur*] de eo, quod post Calendas excurrit.
n *Nam*] à simili.
o *Seruitus*] quæ ad tempus esse non potest. vt sup. de ser. l. 4.
p *Summouebitur*] cũ adhuc vigeat obligatio. vt d. l. de seruit. & facit sup. de actio. & oblig. l. obligationum fere. §. placet. & Insti. eod. §. at si ita. & sup. eo. l. sed & si ex stipulatu Stichum.
q *Ante Calendas*] dico nihil interest quantum est in tẽpore ante Calẽdas: quia neuter petet ante: sed in diem Calẽdarũ differtur, vt ff. eo. l. qui hoc anno. vel dic fm Io. & Hug. ante Calendas, f. finitas: secus si stipulet ante inchoatas: quia tunc in diẽ Calendarum peteremus: sed vide. & dixi. specialiter hic: & fm hæc intelligi, vt pæna sit omnino aliud ergo si stipulet ante diẽ Iouis: quia tunc petam in diẽ Iouis. & aliud stipulando ante Calendas: quia tunc non petã in diẽ Calendarum fm eum vel die quarto. vel hic dicatur sine proviso: vt idem sit vtrobique. vel de proximis intelligatur. vt sup. eo. l. eum qui. & per omnia sic exponitur sup. eo. l. qui ante.
r *Sed habere potest*] secus si non posset. vt sup. eo. l. multis. Accurs.

a Acquirit, vt sup. eod. l. dominus. & Insti. de inut. stipu. §. cum qui. & ff. eo. l. quod dicitur. Accur.
b Quæ accommodata personæ filii.
c Solutionis vt inf. eo. l. Si. hũ. §. quæsitum. & sæp. de eõ fili. pec. l. sed si filio. §. si mihi sic cũ patet filio in potestate constituto stipulatur, sibi acquirit: item & sibi ipsi stipulãs, sibi acquirit: ergo cum dicit sibi, aut filio, superfluus est. vt inf. de stip. ser. l. sed & si sibi. Respon. hoc casu filius pro adiecto habetur. Accur.
d Intelligatur] quod fit cum gratia obligationis quærendæ apponatur: cum non sibi, & filio, sed filio tantum stipuletur, vt subjecit. Accur.
e Solutionis vt & inf. eo. l. fidei. & l. si ita stipulatus. C. de ypsigonis, & sup. de sol. l. Stichum. §. quæsitum: sed contra. sup. sol. mat. l. Caius. sol. ibi ẽt actio quæritur ne pti: non mirum ergo si potest ei solui.
f Decem, menstrua, vel annua.
g Confestim] non. n. ponitur tempus causa dilationis: sed potius causa diuisionis temporis quod. & ex quo pendere possit: sicut & qui stipulatur hodie. vt inf. eo. l. liber. §. decem. Accur.
h Pacti] cum adhuc teneat obligatio. Accur.
i Palam est] cum dixit quod viuã. Accur.
K Calendis] aliquid diutius: puta decẽ: & facit sup. de ann. leg. l. legatum.
l Petere] quia ad tẽpus deberi non põt, quia perpetuò durat de rigore certis enim modis tollitur obligatio. Accur.
m Summouebitur] de eo, quod post Calendas excurrit.
n Nam] à simili.
o Seruitus] quæ ad tempus esse non potest. vt sup. de ser. l. 4.
p Summouebitur] cũ adhuc vigeat obligatio. vt d. l. de seruit. & facit sup. de actio. & oblig. l. obligationum fere. §. placet. & Insti. eod. §. at si ita. & sup. eo. l. sed & si ex stipulatu Stichum.
q Ante Calendas] dico nihil interest quantum est in tẽpore ante Calẽdas: quia neuter petet ante: sed in diem Calẽdarũ differtur, vt ff. eo. l. qui hoc anno. vel dic fm Io. & Hug. ante Calendas, f. finitas: secus si stipulet ante inchoatas: quia tunc in diẽ Calendarum peteremus: sed vide. & dixi. specialiter hic: & fm hæc intelligi, vt pæna sit omnino aliud ergo si stipulet ante diẽ Iouis: quia tunc petam in diẽ Iouis. & aliud stipulando ante Calendas: quia tunc non petã in diẽ Calendarum fm eum vel die quarto. vel hic dicatur sine proviso: vt idem sit vtrobique. vel de proximis intelligatur. vt sup. eo. l. eum qui. & per omnia sic exponitur sup. eo. l. qui ante.
r Sed habere potest] secus si non posset. vt sup. eo. l. multis. Accurs.

tinet, quod qui filio suo dari stipulatur, sibi acquirit: [a] quia coniuncta [b] sua persona stipulatore efficit, vt non acquirendæ obligationis gratia, sed solutionis [c] causa personam filij adhibuisse [†] intelligatur. [d]

Quod si soli filio suo, qui in potestate sua sit, dari quis stipulatus sit: non rectè filio soluetur: quia filij persona obligationi magis, quàm solutioni [e] applicatur.

Obligatio sui natura est perpetua, & non finitur tempore ipso iure etiam ex partiũ conuentione, sed ope exceptionis: quod tritus probatur exemplis. Bart.

¶ Qui ita stipulatur: Decem, [f] quo ad viuam dare [g] spondes? confestim decem dari rectè petit: sed hæres eius exceptionem pacti [h] conuenti summouendus est: nam stipulatorem id egisse, ne hæres eius peteret, palàm est, [i] quemadmodum is, [j †] qui Calendis [k] Ianuarijs dari stipulatur, potest quidem etiam post Calendas petere, [l] sed exceptione pacti summouebitur, [m] nam [n] & hæres eius, cui seruitus [o] prædij ita concessa est, vt quoad viueret, ius eundi haberet, pacti conuenti exceptione summouebitur. [p]

¶ Qui ita stipulatur, Ante Calendas [q] proximas dare spondes: nihil differt ab eo, qui Calendis dari [4 †] stipulatur.

Qui habet rẽ non plenè, põt stipulari quod sibi deest. Paul.

¶ Qui proprietatem sine vsufructu habet, rectè vsumfructum sibi dari stipulatur, id enim in obligationem deducit, quod non habet, sed habere potest. [r]

Quod solutum non inducit liberationem: illud promissũ non inducit nouationem. I. ẽ solutione totius liberatur debitor partis. Bar.

¶ Si à te stipulatus fuero fundum Semprenianum, [s] deinde eundem fundum detracto vsufructu ab alio stipuler, [5 †] prior stipulatio non nouabitur: [t] quia nec soluendo fundum [u] detracto vsufructu liberaberis, sed adhuc à te rectè fundi vsumfructum [6 †] petam. [x] Quid ergo est, cum mihi fundum [y] dederis? Is quoque liberabitur, [z] a quo detracto vsufructu fundum stipulatus fueram.

Stipulatio conditionalis animo nouandi, morã præcedentem non purgat: & cum certum est, secundam stipulationem committi non posse, põt statim agi ex prima, etiæ conditionis euentu secunda committi non posset, secus si exstat: licet prima obligatio sublata sit. Bart.

¶ Si hominem, [a] quem à Titio purè stipulatus fueram, Seius mihi sub cõditione promiserit, [b] & is [c] pendente [d] conditione post moram Titij decesserit, confestim [e] cum Titio agere potero, nec [7 †] eius existente conditione

f *Semprenianum*] plene iure. Accur.
t *Non nouabitur*, quia aliud in secunda stipulatione venit, quàm in prima. & hoc probat hoc modo: quia nec etiam si a te ipso stipuler post hanc eundem fundum detracto vsufructu nouatio: & hoc merito, quia, &c.
u *Fundum*] f. tu & alius promisser.
x *Petam*] i. petendo fundum consequer vsumfr. vt inf. eo. l. Iul. §. 1. & ff. de sol. l. etsi. sed ego cõtra præscripta quasi videar idem stipulari secundo q primo: & sic fiat nouatio: nam dominium plenum totum est. proprietas nuda. & vsusfr. sunt partes. videor ergo secundo stipulari partem eius, quod prius eram stipulatus totũ: vnde cæpens fiam fat nouatio: quod hic negat. ad quod est. sup. de vsufr. l. 4. & ff. eo. l. qui vsumfructum. sed respon. fallitie dicit: quia qua ratione soluo fundo pro eo adhuc fundum propter vsumfru. qui decesit, eadem oportet dicere fundum solutũ non esse eum, qui petitur recepto promissum esse cum, q secundo promittitur: vere tamẽ idem est, & adde quod no. inf. l. qui vsumfructum. in fi. Accur.
y *Fundum*] pleno iure.
z *Liberabitur*] qa duę lucrativæ causę. &c. vt sup. tit. l. emere debitores. & facit ff. de sol. l. quoties. Accurs.
a *Si hominem*] certum, puta Stichum. Accur.
b *Promiserit*] f. nouandi animo: s alias nulla quæstioni locus esset, secundũ Reg. alij non nouandi animo dicunt.
c *Est*] Stichus. Accursius.
d *Pendente*] aliàs pendente, aliàs existente
e *Confestim*] nõ expectando euentum condi. Sed videtur Titi mora purgata propter promissionẽ Seij: & sic interim res liberatur Titius. vt inf. de sol. l. qui decem, §. cum mihi Stichum. in fi. & ff. de noua. l. quoties. ibi, unde Marcellus, &c. Sol. 6 ibi fin. l. quoties. secũdus nomine primi promisit, quasi fideiubẽdo pro eo: hic pro ipso. non pro Titio. Aliter quod hic fuit in mora Titius post promissionem Seij: ibi ante fuerat: & sic poterat esse purgata: sed hoc non videtur bene solutio. cum enim Titius sub contraria cõditione teneatur, vt ff. si cert. pet. l. pecuniam, ante eondi. non possit cõstitui in mora. vt ff. eo. l. cum filius. ff. fi. nisi dicas. q fuerat in mora postea occidendo: sed tunc male diceret. post moram decessit: immo propter moram: sed euades dicendo, quod primo ille haberet eũ vulnerauit. & sic fuit in mora: & postea decessit. Tertij, q hic Seius non promisit animo nouandi. 7 ibi sic. Quatin

1 Idẽ P. Im Pau. & Alex. 2 † dari. P.F.
3 † Qui Calendas usq; dari. alias qui usque in Calendis Ianuarijs. P.F.
4 † sibi stipulatur.
5 † stipulor. P.F.
6 † petam. P.F.
7 † pendente.
a † apprehend. sic. P.F.
2 Secuntur B. Bal. Ang. Im. Pa. Cum. Al. & Ias.
3 Reprobatur expresse per Bar. Ang. & Pau.
4 Immo dic. q nõ possũ petere fundum: sed tm pænã non solutam tm. Bar. & alios.
5 Hic sequitur P. An. Cum. Pau Im. Al. & Ias.
6 Approbatur per B. B. Ang. Pau Im. Cu. & Ias. licet Alex. dicat. q diuersi.
7 Ista reprobatur per F. Ales. & Ias.

mihi 1 † obligatur. [2] At si Titio acceptum fecissem : Seius existente conditione obliga ri potest. [b] Idcirco hæc tam variè, [c] quod homine mortuo [d] desinit esse res, in quam Seius obligaretur, acceptilatione autem interposita [e] superest homo, què Seius promiserat.

Effectus obligationis conditionalis transit ad hæredes. Bartolus.

Item. 2 †

LEX LVII.

SI quis, si Titius Consul factus erit, decem dare ponderit: quamuis pendẽte conditione promissor moriatur, relinquit [f] 3 † hæredem obligatum.

Si secunda stipulatio continet plus, quã prima, præsumitur novatio: secus si minus, ni si actum sit expressè. h.d. Bar.

Paulus. 4 †

LEX LVIII.

QVi vsumfructum [g] fundi stipulatur, deinde fundum: [h] similis est ei, qui partem fundi stipulatur, deinde fundum 5 † totum: quia fundus dari non intelligitur, si vsusfructus [i] detrahitur, 6 † Ex contrario, qui fundum stipulatus est, deinde vsumfructum: similis est ei, qui totum stipulatur, deinde [k] partem. Sed qui actum [l] stipulatur, deinde iter, posteriore stipulatione nihil agit, [m] sicut qui decem, deinde quinque [n] stipulatur, nihil agit. [o] Item si quis 7 † vsumfructum, deinde vsum stipulatus fuerit, nihil agit: nisi in omnibus novandi animo hoc facere specialiter expresserit, [p] tunc enim priore obligatione expirante, [q] ex secunda introducitur petitio: [r] & tam iter, quàm vsus, necnon quinque exigi possunt.

In æstimatione, quæ venit iudicis officio, inspicitur tempus moræ. Bart.

Idem. 8 †

LEX LIX.

QVoties [s] in diem, vel sub conditione oleum quis stipulatur, eius [t] æstimationẽ tempore spectare 9 † oportet, quo dies obligationis venit, [u] tunc enim ab eo peti potest: [x] alioqui [y] 10 † rei captio [z] erit. [2]

---

1 Diuinat ſĩn Bar. licet ſit in ſe vera ex mẽte omniũ Doct.

2 Reprobatur per Bart. Ale. & Ias.

1 † mihi, dcẽ. P. F.

3 Sequunt Bar. Ang. Pau. Im. Ale. & Ia.

a Iſte caſus ẽt approbaũ p Bar. Ang. Pau. Im. Cum Al. & Ias.

2 † lib. 53 Dig. P. F.

3 † hĩdem ẽt. P. F.

b *Obligatur potest*] Sticho viuo conditione existente.

c *Variè*] cum vtroque casu existente conditione non inuenimur quid nouetur.

d *Homine mortuo*] pẽdente conditione.

e † al. Iuli. li. 54. Digest.

e *Interposita*, vt in casu secundo.

Si quis] CASVS. Promisisti mihi decẽ sub condõne, si Rex Parisius veniat, pendẽte condõne tu decedis, videbatur q obligõ esset extincta, eo quod non euenit condõ te viuente, sed non sic, quia hĩs tam tenebitur post te quando conditio euenerit. Fran.

y † fundũ nõ ẽ. P. F.

f *Relinquit*] idem e contra in stipulatore, vt Iustit. eod. §. ex conditionali. Accur.

Qui vsumfructum] CASVS. Facit hic Iurisc. quatuor comparationes. Prima est ista, stipulor à te vsumfructum fundi Titiani: deinde stipulòr à te totum fundũ. i. cũ fructu proprietate, & vsufructu, certè dicit quod hæc stipulõ similis est illi quando quis stipulatur partem alicuius rei, de tota tem stipulatur, quam vsusfr. est pars fundi. Sed ponamus econtra, stipulor à te totum fundum, deinde vsumfr. certè similis ero ei, qui primo totum stipulatur, postea partem. Sed qui primo actum stipulatur, deinde iter, nihil petit, deest sibi secunda stipulatio: sicut qui primo decem stipulatur, deinde v. nihil agit quo ad suum commodum ponit ẽt aliud exemplum, quod sequitur de vsufruc. & vsu, nã vsus semper est in vsufructu. Cætera plana sunt. Franciscus Accursius.

g *Qui vsumfructum*] qui partem dominij obtinet.

h *Fundum*] pleno iure. Accur.

i *Vsusfructus*] ab eodem, secus si à fideiussore. vt inf. de fideiuſ. l. si à reo. i. si reo. vbi valet secunda, quæ hic non valet. Accursius.

k *Deinde*] & ideò inutilis est hæc stipulatio, & hoc per similia ostendit. Accurſ.

l *Sed qui actum*] aduertàri videtur dictio sed: quasi aliud sit in superioribus, quam in sequentib. stipulõnibus nam impossibile est q iter sit pars actus, sed vsusfr. bñ est pars fundi: sed tamen idè est in vtroq. casu, ſm Hug & sic aduersat ad factum, non ad ius, vel dic 5 aduersatur ad primum casum, quãdo primo partem, postea totum: quia ibi valet secunda, nisi in ea parte, 6 quæ venerat in prima, hæc autem quando primo totum: nihil valet, secunda, cum totũ venerat in prima, & semper intellige quo ad vtilitatem stipulãtis: 7 vt no. sup. eod. l. qui bis.

5 Ista placet Ang. Paul. Ale. & Ias.

6 Imo ẽt ea secũdum Ias.

7 Imo dic, qd ẽt ipso iure non valet secunda, ſm Ias. 6 † derabat. P. Fl.

m *Nihil agit*] secus ecõtra, si primo iter, postea actum: quia secunda valet, vt ff. de nouat. l. si pupillus. §. fin. Item hoc quo ad vtilitatem: diuersæ tamen sunt seruitutes, vt sup. si ſerui. vend. l. loci. §. primo. Acc.

n *Inde quinque*] de eisdem decem.

o *Nihil agit*, quo ad vtilitatem: vel cõ tenetur ex vtraque. S & idem in superiori de fundo, vt sup. eo. l. qui bis. Acc.

7 † fructũ. P. F.

8 Nihil ẽ ſm Ias.

p *Expresserit*] non ergo si. nouatio, si primo rem, postea partẽ stipulor, vt sup. eo. l. eũ qui, §. pe. & hic et ff. de noua. l. si pupillus. §. si nihil expresse dicat, vt fiat vt hic & plenè dixi in d. l. si pupillus. §. si. quod hodie est generale, vt C. de noua. l. fi. itẽ facit su. de except. rei iud. l. si cum testamẽto. §. 2. & de vsufruc. leg. l. si alii in princ. & de vsu. & ha. l. per seruum. §. 2.

9 Approbatur per Bar. Paul. Ang. Im. Cum. Al. & Ias. R † lib. 88. Dig. P. F.

q *Expirante*] i. deficiente.

r *Petitio*] distingue quia fundi interpretatiuè vsusfruc. pars ẽt, & verè: vsus pars vsusfruc. & iter pars actus, nec verè, nec interpretatiuè, vnde primis casibus fit nouatio ſm has leges, in alio, vel similibus non, nisi agatur. Vel dic, q non fit nouatio, io vt statim dixi. Acc.

a sẽsũ huius legis vid apud Mar Soc. in l. ita stipulatus, nu. 164. inf. eod.

9 † spectari.

10 † alioquin alirei, &c. P. F.

Quoties] CASVS. Promisisti mihi circa festum Sancti Michaelis certam mensuram olei, vel frumenti solue re in festo Paschę, tu non soluis mihi termino promisso, volo a te exigere æstimationem illius frumenti, quæritur cuius temporis erit æstimatio habenda? Respondetur q quantum æstimabitur, quantum valebat in festo Paschæ, quãdo solue te tenebaris: si enim aliter fieret, promissor posset decipi. Si fieret æstimatio vltra festum Paschæ: quia tunc plus valet. Similiter pone casum in l. sequenti: quãdo quis promittit aliquid soluere alio loco, quàm in quo promissum est: quia fiet æstimatio in id, quantum valebat in loco, vbi peti primum potest. Franc.

10 Approbat Ba. Ang. Pau. Alc. & I.

s *Eius*] ſ. olei. Accur.

t *Venit*] vt & sup. si cer. pet. l. vinum. & inf. de verb. sig. l. rede. & sup. de vsura. l. si tres. & de re iud. l. si Calendis, & de act. emp. l. dario. §. fin. sed tu man. l. si hominem. contra, vbi tempus quo agitur, 11 sed ibi non erat dies appositus, item sup. tit. i. l. cum quis. contra. ſ. l. ibi acceperat fideiussorem post diem solutionis: vel ibi in fideiussore: hic i reo, vel dic vt ibi.

11 Dic q ibi peræstimatio iure actionis: hic officio iudicis. Angel.

ADDITIO. Dic q illa debet intelligi ſm istam. Bar.

u *Peti potest*] cum effectu.

x *Alioquin*] i. si aliud tempus inspiciatur.

y *Captio*] i. damnum.

z *Erit*] i. esse posset.

a *Idem*

a *Dem erit. Cum*]alias quo,& facit ĵ.e.l,interdum. & l. continuus.§.cum ita. & concordatiæ superioris legis.

Stipulatio]CASVS. Titius stipulatus est à Mæuio,promittis mihi centum.si me non instituas hæredē? an hæc stipulatio valeat? Dicitur,quod non: quia est cōtra bonos mores. Franc. Acc.

b *Contra bonos mores*] & ideo in pœna non teneris: vt supra ti.1. l. non solū. & sup. ad le. Fal. l. qđ de bonis. §.1. & C. de transl. cū donationis. & su. co. l. gñaliter. & C. d pac. l. fi. & C. de inut. stip. l. ex eo. & ĵ.e.l. si hō. & ĵ. de pac. l. iurisg. §. Marcel. & ibi no. gl.

Idem. 1 †

LEX LX.

IDem erit,etsi Capuæ centum olei pondo dari quis stipulatus sit, nam eius temporis sit æstimatio, cum [2] peti potest. Peti autem potest, cum 2 † primum in locū peruenire potuerit.

Nō valet stipulō, per quam aufertur libera testandi volūtas. Bart.

Iulianus. 3 †

LEX LXI.

STipulatio * hoc modo cōcepta. Si hæredem me non feceris, tantum dare spondes? inutilis est: quia contra bonos mores [b] est hæc stipulatio.

Seruus acquirit inuito domino. Bart.

Idem lib. 2. 4 †

LEX LXII.

SEruus vetante domino, si pecuniam ab aliquo stipulatus sit, nihilominus obligat domino promissorem. [c]

Stipulatio semel cōmissa, iterum non committitur: & ad veritatem disiunctiuæ sufficit alterum esse verum. Bart.

Africanus. 5 †

LEX LXIII.

SI ita quis stipuletur, Siue nauis ex Asia venerit, siue Titius Consul factus fuerit, [d] vtra prius conditio extitisset, stipulatio cōmitteretur: & amplius committi non potest. [e] Sed enim cum ex duabus disiunctiuis conditionib. altera defecerit, [f] necesse est, vt ea, quæ extiterit, huiusmodi 6 † stipulationem committat. ∎

Potest fieri stipulatio sub condōne, vt existente condōne retro à die interposita stipulationis annua pecunia debeatur. Bart.

Idem. 7 †

LEX LXIII.

HIusmodi stipulatio interposita est: Si Titius Consul factus fuerit, tunc 8 † ex hac die [h] in annos singulos dena dare 9 † spondes? post triennium conditio extitit, an huius temporis [i] nomine agi posset, 10 † non immerito dubitabatur. 11 † Respon. eā stipulationem vtilem esse, ita, vt in ea eorum quoq. [k] annorū, qui ante impletam [l] conditionem interceſſerint, præstatio in id tempus [m] collata [n] intelligatur, vt sententia eius talis sit: tunc * cum Titius Consul factus fuerit, in annos singulos, etiam præteriti temporis habita rōne, dena præstētur. [o]

Verba superuacua, itē dissonantia in mente stipulationem non vitiant. Bart.

Vlpianus. 12 †

LEX LXV.

QVæ extrinsecus,& nihil ad prȩsentem actū pertinentia adieceris stipulationi, pro superuacuis [p] habebuntur, nec vitiabunt obligationem: veluti si dicas, Arma virumq. cano, spondeo: [q] nihilominus valet. [r]

¶ Sed, & si in rei, quæ promittitur, aut personę appellatione [s] varietur, [t] non obesse placet, [u] nam stipulanti denarios, [x] eiusdem quantitatis

1 al. Vlp. lib. 20. ad edic. P.F.

2 † quo. P. Fl.

3 † li. 1. ad Vtseiū Fe rocē. P.F.

* Ad hic tradita p Bar. an va leat dona tio ofum bonorum ēt futuro rū addo gl. in c. 1. ī prin. ver. quicunq. ibi. sed an valeat &c. de sublatio. cl. literis. in prag. sic. 4 † ex Mimic. P. Fl.

5 † li. 6. q. stio. P. F.

6 † hmōi, ū est. P. F.

d *Fuerit*] supple. promittis mihi decem. Accurs.

e *Non potest* ,postquam semel commissa est. & est sic ĵ. i id. sol. l. cum quærebatur. & ĵ. de arbit. l. si duo. §. fi. nisi sæpè fiat contra. vt inf. e. l. si sic stipulatus. s. pe. char. & arg. ĵ. cum pup. sal. io. l. non quasi. §. si quis curator. & ĵ. tem ra hab. l. ī procurator. quę sunt contra. sed ibi ratio est. Item secus si copulatiuè. vt inf. eo. l. si quis ita stipulatus. & sup. de cond. insti. l. si hæredi. & su. de hæredi. instit. l. Lucius. Acc.

f *Altera defecerit*] vt quia Titius mortuus est, qui vltra Consul esse non potest.

g *Committat*] .i. faciat vt committatur, si vtraq. ergo vel altera existit committitur: si nulla, non committitur.

H *Huiusmodi*] CASVS. Titius stipulatur à me hoc modo. Si Imperator Romam venerit, tūc ex hac die in ānos singulos centum dare promittis? Respond. promitto, post duos annos Imperator Romam venit, quæritur nūquid Titius poterit à me petere pro duobus annis præteritis? Et respondetur, quòd sic. Cætera sunt plana. Fr. Acc.

h *Ex hac die*] præsenti.

i *Huius temporis*]medij.

k *Quoque*] non solū futurorum. Acc.

l *Qui ante impletam*] sed post stipulationē interpositam.

m *In id tempus*] consulatus. Acc.

n *Collata*].i. dilata.

o *Præstetur*]vt ĵ. eo. l. si ita stipulatus fuero. §. Chrysogonus, & facit C. de test. l. ōpositeri. M. et Inst. d inu. stip. §. itē si quis. Sed ĵ. ī. de vsur. l. cū qđā. Sol. vt ibi. Et iō ñ valet stipulō ꝓteriti tēporis: qa cursus vsurarū est odiosus, hic aūt valet: quia actus stipulatoris nō est odiosus, qđ nō placet, vt ī. fi. cer. pet. l. lecta. in fi. Dic ī ergo qđ si illæ minores, & nunc maiores soluerentur, excederet modū legitimarū vsurarū, vnde nequaquam fraus fiat, inhibetur ibi: quæ ratio hic cessat.

7 † li. 7. q. stio. P. F.

8 † tū P. F.

9 † dari P. F.

Vsurarū cursus odiosus ē. 10 † possit. P. F.

11 † dubitabit P. F. 1 Sequūt B. A. & l.

Q *Quæ extrinsecus*] CASVS. Verba superflua nihil ad rē pertinētia nō vitiant obligationem, exemplum est in textu.

¶ *Sed. & si*] Erat cōtā nobis qđā seruus meus, qui vocabatur Stichus, tu credēs eū vocari Pamphilū, dixisti mihi: promittis mihi hunc seruū tuū Pāphilū? ñ. ꝙ. n i to. ꝙritur, eū erraueris in noīe seruī & corpore cōstet an teneat obligatio? dicit ꝙ sic, textus ponit aliud exēplū, qđ gl. pe. benè declarat. Itē idē est, si aliquis seruus stipuletur dño suo, qui vocatur Lucius: tu respōdeas te velle dare illi dño Titio: qui idē est. valet stipulatio. Fr.

Tunc. de ista dictione addo ad Bart. hic gl. ī c. 1. §. itē qđ ad dictas, in verbo, tūc de collat. ī prag. 12 † Iulianꝰ al. Florent. lib 8. Inst. P. F.

a *Ista gl. ē not. ad hoc. ꝙ licet error ī pone appellatione vitiet dispōnē, ī hoc non hēt locū qñ res, in qua erratur, demōstratur ad oculū. Bolog. 3 ista gl. ē singu. ī Aog. ī ū. Ale. & la*

p *Tres superuacui sit*] vt C. de test. l. testim. & ĵ. d reg. iu. l. ñ solēt. & ĵ. de nou. l. fi.

q *Spondeo*] hoc si incontinenti. secundum Ioan.

r *Valet*] .s. stipulatio.

s *Appellatione*] veluti si sic dicā: hūc equū in pntia cōstituto ꝓmitis? & sit bos. vel ꝙmittis mihi Titiū hoīem iste? & appellat Stichus. licet sit in appellatione ꝙ variatū: si tñ ꝙ re cōstat. valet stipō. vel veritate rei ponit exēplū ū vtroq.

t *Varietur*] intellectu autem consonetur.

u *Placet*] cum de corpore constat.

x *Denarios* in quibus sit ꝙs. & aurum, vel argentum tantūnam potest esse. quòd erant denarij tantum aurei. qui frequentabantur in regione illa. & ipse promisit sibi denarios aureos eiusdem quantitatis: & sic duobus modis legitur. vt sup. de au. & arg. leg. l. a. in fi. Acc.

Idem

a *Idem fit*]id est qui Lucius vocatur. Accursius.

SI *minor.*]CASVS. Titius debebat Mævio minori xx. an. Stichum servum: iste Mævius stipulatur à Titio, quod manumittat servum Stichum, quæritur an valeat stipulatio? Respon. quod non. Si vero Mævius esset xx. an. valet stipulatio talis: ga lex, quæ prohibet manumittere, loquitur de minore xx. ann. non de maiore. Fr. Ac.

1† sed nō est. P.F.

b *Debitore*]qui servum debebat.

c *Non fit executio*]id enim ipse facere non potest, nec ab alio stipulari fieri potest: nā nec venditio eo pacto ab eo facta valet: vt su. de ser. exp. l. si minor. Accur.

2† li. 3. ad l. Aeliam Sentiam. P.F.

d *Viginti annorum*] aliàs est maior: & aliàs non: vt quia tetigit vltimam diē vicesimi anni: vt supra de manu. l. 1. Ac.

3† manumissurū. P.F.

e *Lex*]prohibēs minorem xx. annis manumittere, non autem de maiore.

4† ipsorū. P.F.

IL *e stipulatio*]principium huius, l. est planum.

¶ *Eum qui*] Stipulatus sum à te hoc modo: promittis te curaturum, q̄ mihi decem dentur? respondes, promitto. Quæro vtrum à te decem petere possim? Resp. quod non: quia potes liberari dādo debitorem locupletem. Franc. Accur.

5† Vlp. li. 2. ad edi. P.F.

6 Decem millia salua fore ꝓmittis. P.F.

f *Fore*]contra videbatur: quia non continet 1 expressè effectū promittentis: vt in illa fore m non esse. & dic, siue tutor est, qui à constitutore stipulatur, siue ipse minor: vt Inst. de inut. stipu. Salceri.

7† dari. P.F.

g *Danda*]. i. promittis te curatorū, quod Titius debit. siue enim sit ibi curari, benè est: siue non, intelligitur: vt sup. si cert. pet. l. fi. §. fi. & facit inf. eo. l. si ita stipulatus fuero. §. possum. Accur.

8† Immo continet fm Bart. Imo. Paul. & Alex.

h *Non posse*]sup. de leg. 1. l. si hæres iussus. contra. Sol. aliud est iubere facere, aliud iubere curare, vt fiat: sic & aliud est promittere facere, alius] promittere curare, vt fiat.

SI *pœnam.*]CASVS. Volebam proficisci ad nundinas. dixi Titio: veni mecum ad nundinas. Respondit, nō possum: quia non habeo pecuniam ad quicquam comparandum. Ego dixi ei: promitto tibi concedere certam summā, vt possis mercari in nundinis, sub pœna centum aureorum, certè talis stipulatio valet, & est certa propter pœnam adiectam. Si vero promisi ei simpliciter credere pecuniam nō adiecta pœna, stipulatio illa valet, sed est incerta: quia ad interesse tenebor Titio, si non mutuauero ei, quod promisi. Franc. Accur.

i *Si pœnam*]puta centum. Accur.

K *Et valet*]quia pœna certa ibi apposita est. Accur.

9 Reprobatur per Bar. & alios dem pto fal.

l *Spondes*]nec pœnam fuit stipulatus.

m *Interest*]quia continet 2 factum. l. traditionem: nō vt det. s. dominium: vnde aliena pecunia concessa liberatur, qui promisit se crediturum, secus si daturum, vel mutuaturum spondet: vt inf. eod. l. vbi Bar. §. & sup. si cert. pet. l. 1. ad quod factum agitur actione ex stipulatu: sed ad interesse condi. cer. vt no. sup. si certum pet. l. certi condictio. in principio. Accursius.

n *Quia ad venit*]sic apparet interesse incertum, & sic actione ex stipu. peti: sed in primo responso agitur condi. certi: sed dic incertum inspecto primo: vt modò dixi. Accur.

o *Interest ergo* nō interest, non pōt agi inf. eo. l. si quis stipulatus, §. fin. Sed quid potest interesse cùm statim possit repetere rei. Respond. tenebatur sub pœna alij & facit inde re iud. l. si quis ab alio. §. fi. Ac.

9† li. 2. ad edic. P.F.

SI *homo.*]CASVS. Stipulatus sum a Titio, q̄ faceret in iudicio hominem, qui tamen iam mortuus erat: & si nō faceret, fieri cum promittere quam d̄cē aureorum. dicitur hoc, q̄ quia impossibile est hominem mortuum fieri: ideo pœna est impossibilis pen. nō potest. & ponit sim. le: sicut si quis sit stipulatus hominē mortuum: & si non dederit, promissor promisit pœnam: nam non valet tota stipulatio. Fr. Accur.

10† Papinianus, & P.F. li. 7. ad edi.

p *Stichum*]si. quia, vel propriè. Accur.

11† dare stipulatus. P.F.

9 *Mortuus*]tempore promissionis. Sed q̄d si tunc non decessit: sed post? videtur distingui an in iudicio promissi eius filii: & tūc liberatur promissor: argu. sup. si quis caui. 2. in prin. an in contractu: & tunc non: licet ante mortem decedat: sed verius est vt nec etiā non committatur. secundum Io. Ac.

12† Papinianus, & lib. 11. ad edi. P.F.

Mea non totaliter interest, ad interesse committitur. Bart.

Paulus. 9 †

LEX LXVIII.

SI pœnam i stipulatus fuero, si pecuniam mihi non credidisses: certa est, & vtilis k stipulatio. Quod si ita stipulatus fuero, Pecuniam te mihi crediturum spōdes? l incerta est m stipulatio, quia id venit n in stipulationē, quod mea interest. o

13† Gaiabrioni. a'. Glaboni Glabrioni. P.F.

Tœna adiecta præcedenti dispositioni impossibili, non potest committi. Bart.

Vlpianus. 10 †

LEX LXIX.

SI homo P mortuus q fili non potest, nec pœna rei r impossibilis committetur, quemadmodum s si quis Stichum mortuum 11 † dari sibi stipulatus, si datus non esset, pœnam stipuletur. t

Infans stipulari non potest. Bart.

Idem. 12 †

LEX LXX.

MVlier, quæ u dotē dederat populari meo 13 † Glaberoni Isidoro, x fecerat eum y promittere dotem, si in matrimonio decessisset, z infanti, & decesserat a constāte matrimonio. Placebat ex stipulatu non posse agi, quia nihil interest mea, cùm dos ad me non pertineat. Bart.

Paulus. 14 †

LEX LXXI.

SI minor xx. annis à debitore b suo stipuletur seruum manumissurum iri, 3 † nō est executio c stipulationis dāda. Sed si ipse 4 † xx. annorū d erit, non impedietur manumissio, quia de minore lex e loquitur.

14† Papinianus, & lib. 11. ad edi. P.F.

Stipulatio prætoria non vitiatur, licet non contineat factum promissoris. Paul.

Iulianus. 5 †

LEX LXXII.

ILla stipulatio 6 † Rem salua fore f promittis? valet.

15† Iulianus, & lib. 11. ad edi. P.F.

Impersonalitas circa verbū executorium obligationis, stipulationem non vitiat. Bart.

¶ Eum, qui decem 7 † danda g sibi curari stipulatus sit, nō posse h decem petere, quoniā possit promissor reum locupletem dando liberari, Labeo ait. Idemque & 8 † Marcellus lib. 6. Digestorum refert.

16† Gaius, & lib. 11. ad edi. P.F.

Obligatio dandi, quando

a *Idem fit*]id est qui Lucius vocatur. Accursius.

SI *minor.*]CASVS. Titius debebat Mævio minori xx. an. Stichum seruum: iste Mævius stipulatur à Titio, quod manumittat seruum Stichum, quæritur an valeat stipulatio? Respon. quod non. Si vero Mævius esset xx. an. valet stipulatio talis: ga lex, quæ prohibet manumittere, loquitur de minore xx. ann. non de maiore. Fr. Ac.

1† sed nō est. P.F.

b *A debitore*]qui seruum debebat.

c *Non fit executio*]id enim ipse facere non potest, nec ab alio stipulari fieri potest: nā nec venditio eo pacto ab eo facta valet: vt su. de ser. exp. l. si minor. Accur.

2† li. 3. ad l. Aeliam Sentiam. P.F.

d *Viginti annorum*] aliàs est maior: & aliàs non: vt quia tetigit vltimam diē vicesimi anni: vt supra de manu. l. 1. Ac.

3† manumissurū. P.F.

e *Lex*]prohibēs minorem xx. annis manumittere, non autem de maiore.

4† ipsorū. P.F.

IL *e stipulatio*]principium huius, l. est planum.

¶ *Eum qui*] Stipulatus sum à te hoc modo: promittis te curaturum, q̄ mihi decem dentur? respondes, promitto. Quæro vtrum à te decem petere possim? Resp. quod non: quia potes liberari dādo debitorem locupletem. Franc. Accur.

5† Vlp. li. 2. ad edi. P.F.

6 Decem millia salua fore ꝓmittis. P.F.

f *Fore*]contra videbatur: quia non continet 1 expressè effectū promittentis: vt in illa fore m non esse. & dic, siue tutor est, qui à constitutore stipulatur, siue ipse minor: vt Inst. de inut. stipu. Salceri.

7† dari. P.F.

g *Danda*]. i. promittis te curatorū, quod Titius debit. siue enim sit ibi curari, benè est: siue non, intelligitur: vt sup. si cert. pet. l. fi. §. fi. & facit inf. eo. l. si ita stipulatus fuero. §. possum. Accur.

8† Immo continet fm Bart. Imo. Paul. & Alex.

h *Non posse*]sup. de leg. 1. l. si hæres iussus. contra. Sol. aliud est iubere facere, aliud iubere curare, vt fiat: sic & aliud est promittere facere, alius] promittere curare, vt fiat.

SI *pœnam.*]CASVS. Volebam proficisci ad nundinas. dixi Titio: veni mecum ad nundinas. Respondit, nō possum: quia non habeo pecuniam ad quicquam comparandum. Ego dixi ei: promitto tibi concedere certam summā, vt possis mercari in nundinis, sub pœna centum aureorum, certè talis stipulatio valet, & est certa propter pœnam adiectam. Si vero promisi ei simpliciter credere pecuniam nō adiecta pœna, stipulatio illa valet, sed est incerta: quia ad interesse tenebor Titio, si non mutuauero ei, quod promisi. Franc. Accur.

i *Si pœnam*]puta centum. Accur.

K *Et valet*]quia pœna certa ibi apposita est. Accur.

9 Reprobatur per Bar. & alios dem pto fal.

l *Spondes*]nec pœnam fuit stipulatus.

m *Interest*]quia continet 2 factum. l. traditionem: nō vt det. s. dominium: vnde aliena pecunia concessa liberatur, qui promisit se crediturum, secus si daturum, vel mutuaturum spondet: vt inf. eod. l. vbi Bar. §. & sup. si cert. pet. l. 1. ad

n *Quia ad venit*]sic apparet interesse incertum, & sic actione ex stipu. peti: sed in primo responso agitur condi. certi: sed dic incertum inspecto primo: vt modò dixi. Accur.

o *Interest ergo* nō interest, non pōt agi inf. eo. l. si quis stipulatus, §. fin. Sed quid potest interesse cùm statim possit repetere rei. Respond. tenebatur sub pœna alij & facit inde re iud. l. si quis ab alio. §. fi. Ac.

9† li. 2. ad edic. P.F.

SI *homo.*]CASVS. Stipulatus sum a Titio, q̄ faceret in iudicio hominem, qui tamen iam mortuus erat: & si nō faceret, fieri cum promittere quam d̄cē aureorum. dicitur hoc, q̄ quia impossibile est hominem mortuum fieri: ideo pœna est impossibilis pen. nō potest. & ponit sim. le: sicut si quis sit stipulatus hominē mortuum: & si non dederit, promissor promisit pœnam: nam non valet tota stipulatio. Fr. Accur.

10† Papinianus, & P.F. li. 7. ad edi.

p *Stichum*]si. quia, vel propriè. Accur.

11† dare stipulatus. P.F.

9 *Mortuus*]tempore promissionis. Sed q̄d si tunc non decessit: sed post? videtur distingui an in iudicio promissi eius filii: & tūc liberatur promissor: argu. sup. si quis caui. 2. in prin. an in contractu: & tunc non: licet ante mortem decedat: sed verius est vt nec etiā non committatur. secundum Io. Ac.

12† Papinianus, & lib. 11. ad edi. P.F.

Mea non totaliter interest, ad interesse committitur. Bart.

Paulus. 9 †

LEX LXVIII.

SI pœnam i stipulatus fuero, si pecuniam mihi non credidisses: certa est, & vtilis k stipulatio. Quod si ita stipulatus fuero, Pecuniam te mihi crediturum spōdes? l incerta est m stipulatio, quia id venit n in stipulationē, quod mea interest. o

13† Gaiabrioni. a'. Glaboni Glabrioni. P.F.

Tœna adiecta præcedenti dispositioni impossibili, non potest committi. Bart.

Vlpianus. 10 †

LEX LXIX.

SI homo P mortuus q fili non potest, nec pœna rei r impossibilis committetur, quemadmodum s si quis Stichum mortuum 11 † dari sibi stipulatus, si datus non esset, pœnam stipuletur. t

Infans stipulari non potest. Bart.

Idem. 12 †

LEX LXX.

MVlier, quæ u dotē dederat populari meo 13 † Glaberoni Isidoro, x fecerat eum y promittere dotem, si in matrimonio decessisset, z infanti, & decesserat a constāte matrimonio. Placebat ex stipulatu non posse agi, quia nihil interest mea, cùm dos ad me non pertineat. Bart.

Paulus. 14 †

LEX LXXI.

SI minor xx. annis à debitore b suo stipuletur seruum manumissurum iri, 3 † nō est executio c stipulationis dāda. Sed si ipse 4 † xx. annorū d erit, non impedietur manumissio, quia de minore lex e loquitur.

14† Papinianus, & lib. 11. ad edi. P.F.

Stipulatio prætoria non vitiatur, licet non contineat factum promissoris. Paul.

Iulianus. 5 †

LEX LXXII.

ILla stipulatio 6 † Rem salua fore f promittis? valet.

15† Iulianus, & lib. 11. ad edi. P.F.

Impersonalitas circa verbū executorium obligationis, stipulationem non vitiat. Bart.

¶ Eum, qui decem 7 † danda g sibi curari stipulatus sit, nō posse h decem petere, quoniā possit promissor reum locupletem dando liberari, Labeo ait. Idemque & 8 † Marcellus lib. 6. Digestorum refert.

16† Gaius, & lib. 11. ad edi. P.F.

Obligatio dandi, quando

a Non potest] nisi stipuletur rē saluam fore: vt inf. rem pu. saluam fore, l. seruum, quocūq; modo possit balbutire. i re manet ergo mulieri sua actio: vt ff. si cer. pet. l. cert. §. quoniam, & facit Inst. de inuti. stip. §. pupillus. ibi: sed quod diximus, &c. & sup. l. 1. in princ. & inf. de reg. iur. l. in negotijs. Accur.

1 Ang. hic dicit istam gl. singu. ad hoc, & ñ esse alibi, q licet alias ifans possit stipulari in casu illo valdè fin. l. si seruū, inf. rē pupil. salu. fo. tñ balbutire d. bet, vt stipulari possit. Bo log.

Cvm quid.] CASVS. Ista lex docet conceptiones stipulationū in vtranq; partem, s. cum aliqd fieri volumus, & cū aliquid fieri non volumus. Cū ergo aliquid fieri volumus, debemus ita stipulari: promittis mihi ire Romam: & si non feceris centum? Cū verò aliquid fieri non volumus, debemus ita stipulari: promittis mihi, quod non prohibebis me ire agere: & si aduersus ea feceris: centum promittis? Franc.

b *Cum quid*] quid si vtrūq; ? dic vt Instit. cod. §. fi. & facit inf. eo. l. continuus. §. fin. Accur

c *Non erit*] promittis pœnam. Accur.

d *Fiat*] s. stipulemur.

3 † lib. 20. ad edict. P. F.

Stipulationes.] CASVS. Vide §. l. quæ bene declarat vsque ad §. si quis ita.

¶ *Si quis*] Locauerā tibi opus aliquod faciendum pretio mill. aureorum: qd quidem opus debebas perficere circa festū Sancti Ioannis. Ego videns tempus perficiendi ædificij appropinquare, & te esse negligentem: suspicatus sum quod nō perficere opus istud, veni ad te, & dixi tibi, amice charissime, tu nul à diligentiam facis pro opere quod mihi promisisti facere, tempus appropinquat: timeo quod nō poteris seruare promissa. Tu mihi quasi indignabundus respondes. Quid in me duplicitis cuiꝰ amicitiæ tuæ? nū quid semper me fidelē reperisti? licio quàm graue sit fidē fallere, mallem perdere mille aureos, quàm non seruare, quod promisi. Ego vero tibi respondeo: promisisti ergo mihi sub tanto, quantum valet ædificium: si non perfeceris circa festum Sancti Ioannis: tu dicis: quid to. Nunc quæritur hic quando dies istius stipulationis cedit? respon. qd transacto festo S. Ioannis: quia ante cōuenire nō poterat. Sed ponamus, domus mea minabatur ruinā, stipulatus sum à te, vt eam fulcires, aut stipulatus sum, vt domum mihi de nouo ædificares, quæro, an non possim agere, nisi domus ruat? & respondetur qd non est expectandum, q domus ruat: nec q tantum tempus præterea, quo tempore insula fieri posset: cū tollitur, q hæc mora ma vt certum sit, q non poteris ædificare tempore promisso, quia tunc potero agere q tandocq; ceperit mora nec. Franc.

2 † Papin. & lib. 12. ad edict. P. F.

4 † fodiri. P. F.

e *Seruitutum.* præter viam facti, 2 qui recipit diuisionē, vt sup. ad l. Fal. l. 1. §. si vsufr. & l. si is qui quadringenta §. quidam, sed inter hæredes promissorem non recipit diuisionē, secundum quosdā, 3 sicut nec actiones hereditarias. Qualiter autem stipulatio viæ, aut itineris, vel communium non dividatur, patet: quia si vnus dominorum fundi vētis stipuletur viā ipsi fundo, non valet, 4 stipulatio, vel promittat alii fundo, 5 sed & si quis stipuletur viā fundo suo, & postea fundum eius alienet: huiusmodi dispositio corrupit stipulationem, vt sup. de ser. l. pro parte. Item mortuo promissore, vel stipulatore, solida à quolibet via petitur: vt sup. eo. l. 2. & de ser. l. viæ. sed hoc non est facilè assignare in alijs stipulationibus, quæ hic subijciuntur: vt in indiuiduis, vt si quis faciendum aliquid stipuletur, puta domum ædificari: idem dices tamē: vt si vnus dominorum fundi communis stipuletur in loco cōmuni domum ædificari, inanis fit stipulatio: & si dom inus loci, s. totius fundi puletur ibi domum ædificari, & postea partem alienet: diuisio corrūpit stipulationem: licet his duobus videatur arguméto contra inf. eod. l. continuus, in fi. l. vel stipulatio huiusmodi non dividitur: quia ante perfectū opus non potest dici promissor in aliqua parte multiplicatus. id est, quota ad similitudinem dupli, tripli: & sic multiplicatur liberatus: vtputa tertia, vel quarta, hoc in facto indiuiduo: secus in diuiduo, vel in dando, vt supra eo. l. iij. §. Cato. Vel dic quod non dividitur inter promissoris hæredes, sed inter hæredes stipulatoris. Quod in facto consistit, recipit diuisionem: sicut diximus in vsufr. & dicitur supra eod. l. ij. & l. ead. §. Cato. & l. in stipulationibus. Accur.

5 † aliàs 28.

6 † alias iusta æstimatione. P. F.

f *Vel operas*] supra eod. l. in stipulationibus, §. operarum, contra. Sol. vt ibi, & facit inf. de verb. sign. l. 5. §. opere, & l. ædificia. §. perfecisse.

g *Horum enim*] id est, si aliquid ex prædictis pro parte stipuler, vel inter hæredes meos: diuiditur si pro parte petere velint. Accur.

h *Si non fuerit factum*] quod in stipulatione conuenerat.

i *Dari oportere*] id est interesse: nam ex omni stipulatione facti tantē interesse 6 stipulari videor, nisi fiat: vt sup. de re iudi. l. si quis ab. §. finali. secundum Azo. & hic in fine huius.

6 Scribentes hic præcipuè B. dicūt istā gl. fin. ad hoc, qd. interesse venit tacitè præstandū in omni obligatione factorū, sicut si fuisset expresse deductū inter contrahētes, idē vult gio & ibi Bar. in l. 1. sup. de æst. emp. Bolog.

k *Dies*] in superiori casu de fouea, vel insula. Accur.

l *Iusta æstimationem*] id est, æstimato facto. Accur.

m *Facti*, scilicet noui operis.

n *Petitionem*, scilicet pro parte in omnibus obligationibus faciendi: vt d. l. si quis ab. §. fi. Accursius.

o *Opus*, quod ei locauerat: vt infr. patet: non tamen est in stipulatione opus fieri.

p *Dem*, nunc respondet.

q *Promissionis*, quando id opus est.

r *Cedere*] cum effectu: vt sup. eod. l. cum qui Calendis, vel dic nullo modo, tota enim obligatio in diem, & sub conditione est: vt sup. eo. l. in illa.

s *Locatum est opus*] & stipulatio facta. Accur.

t *Ante Calendas*] scilicet finitas: quia ita accipiebatur inter eos ante Calendas: vt sup. eod. l. cum qui. §. quia stipulatur ante Calendas, secundum vnam expositionem. Et nō quod talis esset ratio, ideo non cedit dies, quia conuenire non poterat: sed melior esset è contra. Vel dic, quòd hic promissum fuit opus fieri ante Calendas: & sic ante Calendas agi non potest, neque ergo tunc, quando opus fieri non est, in stipulatione: vt sup.

a *Stipulatus sit*] non statuto tempore. Accur.
b *Insulam fieri*] s. stipulatus sit aliquis, &c. & subaudi, non est expectandum, &c.
c *Possit*] sup. c. l. si stipulatus essem abs te contra. Sol. ibi domum fieri, vel fulciri, quod tunc pœna stipulatus est, hic cum pœna. & pōt hoc intelligi ex superiori litera huius §. ad qd est inf. c. l. cū stipulatus sim mihi à Proculo: vel dic agi non ad id, qd interest domū non esse factā, sed ad id, qd interest non esse incep ā. sīn Jo. argum. inf. eod. l. continuus. §. itē qui, vel expone: quod ibi dicit, ædificari possit, i. inchoari ad ædificandum, vel ibi ante tempus non fuit in mora: hic sic, vel vbique sit pœna, sed hic ad factū statim post moram: ibi ad pœnam agitur demū die præterita. Itē qd dixi fulciri in superiori prox. respon. nō aperit qū committatur. & ideò dic committi, qū tantū tempus præterijt, quo fieri potuerit, vt infr. l. existimo. §. ex hac, q̄ est contra, vel si velis hic dicere idē esse in fulciri, qd in insulā fieri. solue quod hic fuit appositū tēpus: ibi non: qd non placet, vel hic pœna: ibi non, vel dic agi hic ad id, quod interest domum non esse inchoatam fulciri. sīn Jo. vel ibi ante tempus, quo fieri potuit, non fuit in mora: hic sic. Accurs.

1† vt non est. P. F.
2 † Deinde. P. F.
3 † cœpit. P. F.
4 † li. 24. ad edict. P. F.

¶ Planè si insulam fulciri, quis stipulatus sit, [a] non est expectandum, vt insula ruat, [1†] vt sic [2†] denique agi possit. Nec si insulam fieri, [b] vt tantū temporis prætereat, quanto insula fabricari possit, [c] sed vbi iā [3†] cœperit [d] mora faciendæ insulæ fieri, [e] tunc agetur, dieſque obligationi cedit.

Stipulatio pura secundum verba quandoque ex natura rei recipit dilationem. Bart.

Paulus. 4†

LEX LXXIII.

INterdum pura [f] stipulatio ex re [g] ipsa dilationem capit, veluti si id, quod in vtero [h] sit, aut fructus futuros, aut domum ædificari [k] stipulatus sit, tunc enim incipit [l] actio, cum ea per rerum naturam præstari potest. [m] Sic, qui Carthagini dari stipulatur, cum Romæ sit, tacitè tempus complecti videtur, [n] quo peruenire Carthaginem potest. Item si operas [o] à liberto quis stipulatus sit, non ante dies earū cedit, quam indictæ fuerint, nec sint præstitæ.

d *Cœperit*] secundum quosdam hic non potest mora purgari: sed falsum videtur: vt inf. eod. l. continuus. §. itē qui insulam. & l. si insulam.
e *Fieri*] vt iam certum si fieri ante diem non posse: quod post interpellationem maximè intelligitur. Azo. & secundum hoc dies fuit appositus, vel dic, quòd non fuit. Et quando dicatur fieri mora, dic vt j. eo. l. continuus. §. item, qui insulam. Accurs.

IN rerum] CASVS. Certum & indubitatum est: quoties quis aliquis purè promittit, quod possibile est præstari: statim debetur. Sed ponamus. Titius promittit mihi fructus fundi cuiusdam: vel promittit mihi fœtum alitquē qui adhuc est in vtero, certe in hac stipulōne inest dilatio tacitè. s. donec fructus nascantur: vel id quod in vtero est, producatur. & ponit de hoc duo exempla, quæ sunt clara.
¶ *Si seruus*] Titius defunctus reliquit hæredem, erat autē in hæreditate Titij seruus quidam Stichus, qui antequam adiretur hæreditas stipulatus est à Mœuio centum dari hæredi futuro Titij. Ista stipulatio non valet, nisi adita fuerit hæreditas: quia tunc sumit vires. idem est, si seruus stipuletur domino, qui est apud hostes, nā si reuertatur dominus, valet stipulatio: si non reuertatur, non valet.
¶ *Stichi promissor*] Promisi tibi Stichum certo die soluere, post diem lapsum si non solui, sum in mora. quod si tunc decederet Stichus, non liberarer interitu speciei post moram commissam vento ad te, & offero tibi Stichum: tu non vis accipere, certe ego per oblationem istam purgaui moram: & sic non tenebor si seruus decedat, penit similis: quia ille, qui non vult accipere pecuniam oblatam, censetur esse in dolo. Ff. Accur.

f *Interdum pura*] quo ad verba tantum: vt sup. de condit. & demon. l. j. in fi. sic econtra conditionalis pro pura: vt inf. de nouatio. l. si pupillus. §. qui sub conditione.
g *Ex re*] non ex die vel sub conditione. Accurs.
h *In vtero*] Ate. huſz.

¶ Si seruus hæreditarius stipulatus sit, nullam [p] vim habitura est stipulatio, nisi adita hæreditas sit, quasi conditionem [q] habeat. Idem est, & in seruo eius, qui apud hostes est.

Licitum est moram purgare. Bart.

¶ Stichi promissor post moram [r] offerendo purgat moram. [s] Certè [5†] doli mali exceptio nocebit ei, [u] qui pecuniam oblatam accipere [6†] noluerit. [x]

Quando in obligōne venit quod non est variabile ex natura rei, vel promissoris voluntate, stipulatio cōtinet certum, aliàs incertum. Bart.

Paulus. 7†

LEX LXXIV.

STipulationum quædā certæ sunt, quædam incertæ. Certum est, quod ex ipsa pronunciatione [y] apparet, [z] qd, quale, [a] quantumque [b] sit, vt ecce aurei [c] decem, fundus Tusculanus, homo Stichus, tritici Africi optimi [d] modij centum, vini Campani optimi amphoræ centum.

i *Aut fructus*] fundi Semproniani.
k *Ædificari*] certo loco, alias non valeret: vt sup. de eo. qđ cer. lo. l. pen vtiq. §. si quis in fi. Ac.
l *Incipit*] cum effectu scilicet.
m *Præstari potest*] vel per eum factum est quo minus possit.
n *Complecti videtur*] arbitrio iudicis statuendum: vt inf. eo. l. continuus. §. cū ita. ad hoc] e l. inter stipulātem. §. pro qua. & illud & Instit. de actio. §. loco. Acc.
o *Si mea operas*] s. incertas, aliud si certas. vt artifi. isles: vt su. de oper. li. l. hæ operæ. in fi. & l. quoties & l. cū patronus. p *Nullam*] distinguendum est vbi seruus hæreditarius stipuletur iacente hæreditate. nam si ipsi hęreditari, statim quæritur, & si hæredi futuro proprio nomine adiecto: nihil cuiquam, si verò non adiecto: tunc si fuerit adita, acquirit: aliàs non: vt inf. de stipul. ser. l. seruus hæreditarius futuro. & l. seruus hæreditarius, similiter vbi seruus stipulatur nominatim domino capto ab hostibus. si. n. reuertitur, acquirit. si non, minimè. nam fingitur prima hora ea primitatis momus si apud hostes decedat: vt inf. de stipul. ser. l. si seruus communis. §. seruus capto. Acc.
q *Quasi conditionem*, id est si adeatur hæreditas.
r *Moram*] in cuius commissione multa sunt necessaria: vt not. supra de viu. l. mora, & facit sup. de pericu. & commo. rei ven. l. illud.
s *Moram*] nisi lis sit contesta: vt inf. e. l. ¶ insulā, vel actoris interest: vt j. eo. l. si ita quis. §. Seia. ¶ nisi esset pœna apposita, nam tunc non purgatur: vt sup. tit. j. l. traiectitiæ, nisi circa iudicia: vt sup. si quis cau. l. & si post tres. & arbitria: vt sup. de arb. l. si cum dies. in fi. & facit j. de const. pec. l. sed & si alia. j. de sol. l. si debitor. & sup. de migrando. l. j. in prī. & inf. eo. l. si seruum. §. sequitur. Acc.
t *Certè*] de specie ad quantitatem transit.
u *Nocebit ei*] petenti postea. Accurs.
x *Noluerit*] sine iusta causa. Azo. si postea est amissa: vt j. eo. de sol. l. qui decem. in prin. & facit sup. de excep. dol. l. si opera. Accurs.
y *Stipulationum. Pronunciatione*] intendentis. i. stipulantis aliquid dari sibi.
z *Apparet*] coram iudice.
a *Quale*] i. si species sit, vel etiam quantitas: vt optimum: vt inf. l. prox. dices. Accurs.
b *Quantumque*] quando quantitas.
c *Aurei*] quid? decem, quantum? fundus, quid? Tuscul. quale? homo, quid? Stichus, quale? seruus autem si hō in genere: vt inf. l. prox. in princ.
d *Tritici Africi optimi*] quale, modij centū, quantum, vini quid. Campani, quale, amphoræ centum, quantum, hęc enim

5 † certè .n. P. F.
6 † noluit P. F.
1 Immò idē ā certis & incertis. Bar. & P.
7 † Caius lib. 8. ad ed. prouinciale. P. Flo.
2 Displicet ha. P. Ale. & l. iō di. Q ibi qñ aliud petitur, & aliud offert: hic qñ qđ petit offert realiter: quo casu pōt mora purgare, & lit. cont sīn prædict. scrib.

enim omnia sunt certa. & facit sup. si cert. petat. l. certum. & pro certis certi condict. pro incertis 1 ex stipulatu agitur: vt Instit. eod. in prin. Accurs.

1 Idē Pa. Angel. & Por. ī §. l. Inst. eod.

VBi autem, princ. huius l. est satis planum. No. tñ vnum loco ipsius casus, & positivus significans qualitatē aliquam est incertus: ut pertinentius verò est certus: ubi, vsq. adeo. ¶ *Fundi*. Promisti tibi vsumfr. vineę meę: nunquid ista stipulatio est incerta? Resp. & sic: quia penitus incertum est, quantū nascetur in vinea, & quantum durabit. ¶ *Illud*] Promisti tibi fructus, qui nascentur ī tali vinea mea: aut partum ancillæ meæ, vtrum stipulatus sis incertum? respon. & sic: quia incertum est quid nascatur. sed si ego promitto tibi frumentū, quod iam est in horreo meo, vel vinum, quod est in cauea mea: videor certum promisisse, quia scilicet scit potest quantum sit, vel in horreo, vel in cauea.

2† lib. 22. ad edict. P. F.

* Hue pertinet locus Ciceronis pro rationis vtilitatē. lib. 2. de Inuētione Rhet. vbi de iudiciali assumptiua differit. et li. 1. sic. circa fin.

2† al. certis. P. F.

¶ *Quæro*, Ille 6. continuatur ad superiorem: quia dictū est ī. in fin. §. quòd si stipulor frumentum, qđ in horreo tuo est: videor certū stipulatus. Quid autē est si simpliciter hoc modo promittas mihi dare, quod Titius tibi debet? vel quod mihi ex testamēto debes? an ista stipulatio sit certa vel incerta? videturq; sic certa duabus potissimē rationibus. 1 ratio, quia certum est id, quod Titius tibi debet: & quod ex testamento mihi debes: ergo certū deduco in stipulationem. Sed ratione: quia si fideiussor promittat fideiubendo pro aliquo, id fide mea esse iubeo: attamen si certū promittere. Tñ non obstantib. rōnib. istis stipulo, quid tu mihi, qđ Titius tibi debet? vel qđ ex testō mihi debes, est incerta? licet parua sit differentia inter hāc & illā superioris. §. in fin. de fromento in horreo reposito.

¶ *Quid quod*] Stipulationes, quæ in faciendo, vel in nō faciendo consistunt, sunt incertæ.

¶ *Quid illud*] Stipulatus sum à te xx. vel talem equū tuum, quæritur vtrum certum sim stipulatus, vel incertū? & videtur, q; certum: quia certæ res in hac stipulōne designantur. Tñ Iurisconsul. distinguit aut ergo retinuit mihi electionē: & tunc stipulatio est certa, aut non retinuit mihi electionem petendo, quod voluero: & tunc stipulatio est incerta.

¶ *Quæritur*. Debebat mihi Titius centum ex nutu, pro quibus præstabat mihi quolibet mense certas vsuras, stipulatus sum ab eo sortem & vsuras simul. dī hic, quod certū stipulor. & incertum. nam ratione sortis certum sum stipulatus ratione verò vsurarum stipulatus sum incertū. §. seq. l. est planus. Franc.

a *Incertum*. Incertum dicitur, & quod in obligatione vertitur, si defecit vnum de prædictis: & quod natura sui incertum est: vt factum est M.

b *Vel hominem generaliter sine proprio nomine*. Hic nulla est stipulatio: & vt sup. de iure dot. iam post. gener. & inf. e. l. in prin. vt inf. eo. l. qui ex pluribus. & facit sup. de leg. 1. d. si domus.

Vlpianus. 1†

LEX LXXV.

VBi autem * non apparet quid, quale, quantumq. sit in stipulatione, incertam [a] esse stipulationem dicendum est. Ergo si quis fundum sine propria appellatione, [b] vel hominem generaliter sine proprio nomine, aut vinum frumentumve sine qualitate [c] dari sibi stipulatur, [d] incertum [e] deducit in obligationem: vsq. adeò, [f] vt si quis ita stipulatus sit, tritici Africi boni modios centum? vini Campani boni amphoras centum? incertū videatur stipulari, quia bono melius inueniri potest, [g] quod sit, vt boni appellatio [h] nō sit certæ rei significatiua, cum id, quod bono melius sit, ipsum quoque bonum sit. At cū optimum quisque stipulatur: id stipulari intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet, quæ res efficit, vt ea appellatio [i] 2† certæ rei significatiua sit.

Vsusfructus est incertus propter varietatem pecuniæ, ad quam quis tenetur. sic in vino meliori potest solutio variari ex voluntate: sed quando non potest variari, tūc est certum. h. d. Bart.

¶ Fundi certi si quis vsumfructum stipulatus fuerit: incertum intelligitur in obligationem deduxisse, [k] hoc n. magis iure vtimur.

Sufficit rem esse certam ēt per relationem ad aliud. h. d. Paul. de Cast.

¶ Illud dubitationem recipit, si quis id, quod 3† ex ancilla natum erit, aut fructus, qui in fundo Tusculano nati erunt, dari sibi stipulatus sit: an 4† incertum stipulatus videatur. Sed ipsa natura manifestissimū est incertam 5† esse hanc stipulationem. Sed qui vinum, aut oleum, vel triticum, quod in horreo est, stipulatur, certum stipulari intelligitur. l

¶ Qui verò à Titio ita stipulatur, Quod mihi Seius debet, dare spondes? & qui ita stipulatur, Quòd mihi ex testamento debes, dare spondes? incertum in obligōnem deducit: licet Seius certum debeat, vel ex testamēto certū debeatur: quāuis [m] illæ species [n] vix [o] separari possint

e *Sine qualitate*] cum quantitate tamen expressa. Io. Accursius.

d *Stipulatur*] hic quodlibet dando liberatur: vt sup. mand. l. fideiussor. ij.

e *Incertum*] vt si deficit vnum de prædictis.

f *Vsque adeo*] .s. dicitur incertum.

g *Quo*] .i. propterqđ. Accurs.

h *Appellatio*] non ergo dabitur certi condictio pro mutuo: nisi vbi optimum mutuatus est quis, sed rēdeti pōt in tuo confiderari bonitatē tei, quæ datur, vt secūdū cā bi mediocris, vel optima: & quasi certū sit in obligōne, fiat redditio, vel solutio, at vbi non præcedente, bonitate, quam oporteat nos expectare, stipulor aliquid in pondere, numero, vel mensura: incerta erit stipulatio, nisi exprimatur qualitas: vt hic dicit. Quidam tamen dixerunt, 3† quod vbi stipulor cētum amphoras vini boni, detur condictio certi: quasi certum sit in quantitate, licet non in qualitate, sed certè illud nomen, quanti, refertur ad ea, quæ sunt in pondere, numero, vel mensura: & ad eadem refertur aliud nomen, quale. Illud autem nomen, quid, refertur ad species quas oportet demonstrare, & etiam ad quantitates. Idem dicebat in homine in genere promisso: qa certum quid, licet quale incertum: qđ competat condictio certi: quod non placet: quia ad species referunt nomen quale, quod est sup. l. prox. Item oppo. quia, & in auro est incertitudo qualitatis: sed tñ dicitur, quod certum stipulor, vt sup. l. prox. Sol. quidam dicunt. a aliter ibi accipitur certum. s. vbi est quid. & quantum. licet non quale. hic autem strictius. & ibi etiam quale exigitur certū. vel aliter 5 ibi intelligitur de his, quæ frequentantur: & sic certis etiam quoad quale. vt inf. de reg. iu. l. semper. Acc.

3† al. Arethusa P. F.

4† certū. P. F.

5† incerti. P. P.

3 Et malè Bart. Ale. & Ias.

i *Appellatio*. s. optimi.

K *Dicendum*] & iō 6 ex stipulatu competit actio: sed certè imò certū: vt su. de vsufr. ea. re. & vsu cōsu. l. ubi. ī. prin. q̄ est ī. Sol. hic species, 7 puta fundi fuit vsusfr. ubi quantitatis. s. xx. millium fuit vsus. s. vel ibi relpū incertioris. i. facti, vel vt ibi. ité, & ī. de vtu. l. i. §. & generaliter. ī. Sol. ibi. qđ ex præsenti dēbatur. fuit deductum in stipulōne. vel aliter incerta erat q̄tum ad vilitatē: quia nescimus quātū duret, & ita dī hic. Ibi verò certa erat. q̄ū ad rē: & iō p triticaria petitio imò ī nō est: & qa triticaria tenē cōpetit ad incertū. Acc.

6 Sequitur Ias. & est de mente aliorum.

7 Placet B. Pa. Ale xā. & Ias.

l *Intelligitur*. No. non refert quid ex aquipollentib. dicat: sed objicitur: hic non apparet qui. qua. e. vel quantū sit in obligōne: ergo incerta est stipulō: vt su. e. l. in prin. R. esp. no ptima o facie: sed ex post facto ex his verbis apparebit.

m *Quamvis*] correctium est secundum Io.

8 Approbatur per B. P. & I.

n *Species*] dux prædictæ: & quod Seius debet: & quod ex testamento mihi debes, secundum Io.

o *Vix*] quia non possunt separari: immo certa est secundum Ioan. licet Bo. dixit stipulationem de eo, qđ mihi Titius

9 Sequuntur pōdicti scrib.

2 Idē Ba. P. & Ale.

a *Propoſuimus*]ſup.§.proxi. Accur.
b *Occurrit*]mihi in argumentum,vt ſit certa, ſecundum Io. occurrit etiam tertium arg. ſup. de re iudi.l.ait.Prætor.§.1. Sed argu.contra.ſup. de vſu.l. quod inſti. & inf. de iure fiſ. ita fidei. 1 & ad l.Fal.l.pœnales.§.Iul.in prin.
c *Cum alioquin*] id eſt aliter,quàm principales debitores, & facit ff.de le.2.l. ſi ita ſcripſiſſet, & de leg.1.l.nõ quocunque. §. qui Caium.
d *Qui id quod*] Facit Inſti.eo.§.ſi. Accur.
e *Deſignantur*]& ideo videbãt certa.Accur.
f *Incerta*]& hoc videbatur.
g *Cum quis*]nunc ſolvit.
h *Velim*]idem videbatur, & cùm dixi vtrum velis, ſed non eſt ita: quia in primo caſu ſtatim poſſum eligere, in hoc non. & facit inf. de iniur. l. Prætor.§. quod autem Prætor.
i *Quaſcunque*] ſine quantitate : & tunc inutilis. vt ff. de vſu. l.tutor.§. fin. vel die trientes : & tunc vtilis.& dî incertũ propter hoc, quia neſcimus quantum differt ſoluere ſortem.
k *Certum*]quantum ad ſortem.
l *Incertum*]quantum ad vſuras.
m *Quot ſunt res*] ſors & vſuræ.vt ſup de eo, quod cer. lo.l. centũ, vel dic, quot annis ſoluatur vſura. Accur.
n *Certi eſſe*] ſi ſtipulor fieri, venit intereſſe vt ſup.de re iud.l.ſi quis ab.§.fina. Idem ſi rem tradi: 2 vt ſup. eo l.ſi rem tradi. idẽ ſi rem præſtari : vt ff. eo.l. ſi fundum. ſed vbi dari : tunc quod hic, vt omnimodo fiat mea : vt hic. & ſup.de cõtrah.emp.l. ſi ita.§. fin. quod poteſt intelligi 3 ſi fiat traditio: aliàs ad intereſſe. ſi hoc reo placeat,vt in dictis ll. ſic etiam dicimus in l.qui reſtituere. 4 & ſup.de act.emp.l.ſtrel dic præſens poſſe agi, vt fiat, ſi hoc actori placet, vt ſup de oper. no.nunc l.ſtipulatio. f. ſiue autem & f.cit Inſti.de act.§.ſic itaque. Item quod ſubjecit 5 quoquo modo, ſcilicet per ſe,vel per alium. Item per traditionem, vel alio modo. Item vel tunc, vel poſtea,vt vſucapione, conſumptione. nam quocunque modo fiat : eius non intereſt, ſecundũ Io. Item ſic debet fieri,vt auelli non poſſit, vt ſupra de leg. 2.l. non quocunque.2. reſpon.

1 Sõl. ibi certus fũdus nõ erat expreſſus : nec ibi relato debet fieri ad tacitũ ꝓpter ſuſpicionẽ cõmiſſæ malitiæ Bart. & Iaſ.
1† adhuc P.F.
2 †obligẽtur.P.F.
3 † & non eſt.P.F.
4 †cõſiſtit deeſt.P.F
5 † foditi. P.F.
2 Hãc doctrinã ſequũtur B. Imo. Alc. & Iaſ.
6 † vtcũqs is ꝙi ſibi. P.F.
3 Reꝓbatur ꝓ Bar. Imo. Al. & Iaſ.
4 Hæ duæ leges non obſtãt, qa loquũtur in obligatione oẽm rẽ reſtitui vel rẽ tradi: nõ autẽ in obligatione rem dari Iaſ.
5 Hãc glſequitur Imo. hic.

Obligatio fieri, vel non fieri, eſt incerta. Bart.

¶ Qui id ,quod [4] in faciẽdo, aut in nõ faciendo cõſiſtit, [4]† ſtipulat,incertũ ſtipulari videtur. In faciẽdo, veluti foſſam fodi, [5]† domũ ędificari, vacuã poſſeſſionẽ tradi. In non faciendo, veluti per te nõ fieri, quò minus mihi per fundum tuum ire, agere liceat: per te non fieri, quo minus hominẽ mihi Erotem habere liceat.

Obligatio alternativa, ſi electio eſt promiſſoris cõtinet in certum: ſi creditoris, certum dicitur continere. Bart.

¶ Qui illud, aut illud ſtipulatur, veluti decem, aut hominẽ Stichum, vtrum certum, an incertum deducat in obligationem, non immeritò quæritur. nã & res certæ deſignantur, [6] & vtra carũ potius præſtanda ſit, in incerto [6] eſt. Sed [6]† & cum quis [8] ſibi electionem cõſtituit, adiectis his verbis, Vtrum ego velim. [9] poteſt videri certũ ſtipulatus: cùm ei liceat, vel hominẽ tantùm, vel decem tantùm intendere ſibi dari oportere. Qui verò ſibi electionem non cõ-

ab ea, quam propoſuimus [a] de vino, vel oleo, vel tritico, quod in horreo repoſitũ eſt. Et ad hoc [b]† occurrit, [b] ꝙ fideiuſſores certũ videntur promittere, ſi modò, & is, ꝓ quo [2]† obligantur, certũ debeat: cũ alioquin [c] & [3]† ita interrogentur, Id fide tua eſſe iubes?

Qui ſtipulatur ſortẽ, & vſuras, ſtipulatur certum quo ad ſortẽ: incertũ quo ad vſuras. B.

¶ Qui ſortẽ ſtipulatur, [7]† & vſuras quaſcunque, [k] certum [l] & incertum [l] ſtipulari videtur: & tot ſtipulationes ſunt, quot ſunt res. [m]

Qui tenetur ad dandũ, dare præciſè compellitur. Barto.

¶ Hanc [8]† ſtipulationem, Fundum Tuſculanũ dari? [9]† Oſilius ait certi eſſe, [n] cõtinereq; vt dominium omninò efficiat ſtipulatoris quoquo modo.

Facultas eligendi non tranſit ad alium præter ſtipulatoris hæredem. Barto.

Paulus. [10]†

LEX LXXVI.

SI ſtipulatus fuerim, Illud aut illud, quod ego voluero. hæc electio ꝓpria [o] eſt, & ideo ſeruo, vel filio [p] talis electio [11]† cohæret: q in hæredes tamen tranſit obligatio, [r] & [r] ante electionẽ mortuo ſtipulatore.

Verba præſentis temporis nõ porrigũtur ad futura. h.d. B.

¶ Cũ ſtipulamur, Quicquid [u] dare facere oportet, id qd [t] p̃ſenti die dũtaxat debet, in ſtipulationẽ deducit: nõ, vt in iudicijs, etiã futurũ: [u] & ideo in ſtipulatione adijcit [12]† ẽt verbũ oportebitve. vel ita, præſens, in diemve. hoc ideo fit, qa q̃ ſic [13]† ſtipulat, Quicqd te dare oportet, demonſtrat eã pecuniam, quæ iã debet. [x]

ſtituit: incertum ſtipulatur.

¶ *Cum ſtipulamur*]Debes mihi ex venditione certam ſummam pecuniæ: vel debebas mihi ædificare domum, vt magis certus ſim, quod mihi ſoluas, vel domũ facias: ſtipulor à te hoc modo: ꝓmittis mihi dare, vel facere, quod te dare, vel facere oportet? tu rũdes, promitto. quæritur quid deducitur in hanc obligationẽ: reſpõdetur, quod tantum illud, quod debebas mihi tempore huius ſtipulationis: non id, quod in futurum poſſes mihi debere. nec enim eſt in hac ſtipulatione, ſicut in iudicijs. nã ſi te conuenio de pecunio, licet tempore accepti iudicij nihil ſit in peculio: ſi tamen cœperit poſteà eſſe: teneberis mihi. ſimiliter dicendum eſt in peti. hæred. ſi autem velim mihi prouidere in futurũ; debeo ſic ſtipulari, promittis mihi quod te dare, vel facere oportet, oportebitve? tũ enim futurum etiã deducitur in obligationem. Franc. Accur.

7† ſtipulatur. P.F.

8 † Hæc ſtipulatio. P.F.
9† oſtendit, ſe certi eſſe. P. F.

10† H. R. adedictũ P.F.
11† Nõ cohæret.

[o] *Perſonalis*] vt non egrediatur perſonam meam, vel mei hæredis. Accur.
[p] *Filio*] ſic ſtipulanti, illud, aut illud, quod velit.
[q] *Cohæret*] vt. & inf. eodem.l.fina. in princip, ſed videtur egredi perſonam, vt ſup. de leg.primo l. ſi ſic. §. ſi quis ita, vbi tam fit in legatarium talis electio. Solu. ibi erat 6 verbum indicatiui modi. ſcilicet velim: hic ſubiunctiui voluero, quod non placet, vt dicam inf. eod.l. fina. Dic ergo, quod nõ eſt cõtra: 7 quia ꝓpria eſt electio ſeruo, vel filio ſtipulante, & viuente, ſed non eſt perſonalis quin ad legatarium tranſeat: vt ibi, & ad hæredem: vt hic ſubijcit: aliàs eſt non.

6 Iſta reꝓbat per oẽs docto

[r] *Cohæret*]ſcilicet patri, vel domino.
[s] *Obligatio*]& ſic electio ad quod eſt C. de iure delibe. leg. cum antiquioribus. Accur.
[t] *Et*]pro etiam. Accur.
[u] *Id quod*]nunc reſpondet.
[x] *Futurum*] Hic eſt contra. ſup. de iud.l. non quemadmodũ. & lege, non poteſt. Sol. dic non futurum, vt in iudicijs, ſcilicet non venit futurum. & ſic concordat, vel dic venire futurum in iudicijs. [8] ſcilicet quandoque. vt in act. de pec. vt ſup.de pecu.l.quæſitum.in prin.& in peti.hæreditatis. vt ſup.de peti.hæredit.l ſi quo. & aliàs quandoque. vt no. ſup. de pigno.act.l.ſi rem alienam.§.ſi.
[x] *Debetur*]& peti poteſt. hoc dico propter pecuniam, quæ in diem debetur. ſed adhuc peti non poteſt.

12 † etiã eſt P.F.
7 Approbatur per B. & Iaſ.
13† ſic nõ eſt. P.F.

a *Oportet*] sub. quicquid te dare facere oportet oportebitve, &c.
b *Oportebitve*] vel hoc tantum, vt inf. de verb. sign. l. verbū oportebit.
c *In diemve*] id est non solum præsens, sed etiam futurum, & facit inf. l. si a colono. Accur.

A *Diem*] CASVS. Titius stipulatus est a me centum soluenda in die sancti Ioannis, & ea su quo non soluerē, nisi 50. nomine pœnæ, mortuo ante festum sancti Ioānis: nec hæreditas mea est adita ab aliquo. quæritur si ista centum non soluātur in festo sancti Ioannis, an pœna cōmittatur? Et dicitur qđ sic. Fiat. d *Ante diem*] ergo ante tempus.
e *Committetur*] eo die quo dare debuit: quo tempore videbatur non à non esse commissa, scilicet cum non per debitorem fieret: sed casu quo minus solueret. Azo. & facit ff. de nau. fœno. l. fin. Sed quidā dicunt, quod obstet excep. vt arg. ff. de vsur. l. pecuniæ. §. 1. in fin. & non placet. & ibi loquitur in cōtrario casu. item facit sup. de fideicom. lib. l. Thais. §. Stichus. Accur.
f *Pœna*] quia mora in tempore est. Accursius.

1† Oportet deest. P.F.
2† vel. nō est. P.F.
3† lib. 58. ad edict. P.F.
*ad intel. huius l. vide Ang. Rub. in l. vinum. ff. de ver. sig. & l. 105. ff. de leg. 1.
x Ista gl. est singu. secundū Paul. hic. 4† alias 62. P.F.
*Notanter spectari. contra iura allegat. optimē caducū in prin. de eleg. est l. 2. §. itē cita. in verbo. rogato. ff. de cōdit. inser. Iaf.
y Ratione diuersitatis viū gloss. in l. fundū vxorē. C. de cōdit. inser. Iaf.
z Placet Ba. Pa. & Alex.
a Ista est vera secūdū Imo. Al. & Ia.
b Reprobatur: iō dicit quod illa lex loquit respectu iuris realis; & sic dominii: hic vero respectu iuris personalis: iō fructus nō venit tanq̄ pars fundi. sic Bal. Imo. Alex. & Iaf.

Si filiusfamilias] CASVS. Habeo filium in potestate, qui stipulatur a Titio centum. certum est quod filius mihi acquirit post hanc stipulationem emancipatum. quæritur vtrum actio mihi competat post emancipationem eius? Respon. quod sic, quia tempus quo stipulabatur, inspicitur.
g *Cum fundum*] Stipulatus sum a te fundum Cornelianū, vel vineam maturam: vtrum fructus mihi debeantur, qui sunt in ea propter istam stipulationē? dicitur qđ non. Frāc.
g *Deinde*] post emancipationem.
h *Quæ contrahimus*] secus in legatis conditionalibus. vt ff. de re. iu. l. quæ legata. & ff. quando dies leg. ce. l. si vsuf. in fi. & sup. de pig. l. si legatis. & C. de cōdi. inser. l. si vxor. & facit ff. de reg. iu. l. nō omne. §. 1. & inf. de stip. ser. l. fi. Sed contra. ff. de fideiuss. l. si debitori. §. si filius. & inf. eod. l. quidā. in fi. sed fuit subsecuta numeratio: vnde eius tunc tempus inspicitur. ar. ff. de noua. l. cum enim. & sup. de iure do. l. profecti. 1a. §. pen. itē contra. sup. man. l. si vero nō re. §. si filio. vbi ex mandato recepto dū est in potestate agit emancipatus. Sol. vt ibi. item contra. sup. eo. l. si rem meam. sol. vt ibi.
i *Non veniunt fructus*] nisi sit lis contesta. vt su. de vsur. l. videamus. 1. si actionē. Sed cōtra. ff. eo. l. si fundum certo die. sed illud interesse nō consistit in lucro capiendo, puta fructuū, sed in dāno vitando scilicet quanti interfit moram factā nō esse: & sic fructus venirūt nō vt fructus. vel subeli. dicitur quia ibi non fundus ipse, sed factū est in obligatione. scilicet fundū præstari: vnde agitur quanti interest. scilicet factam non esse moram in præstādo. sed hic fundus ipse est in obligatione, quia ,promissi dari: & sic nō venirūt fructus, qui erant tempore stip. & plene dixi in d. §. si actionē. Item contra sup. de act. emp. l. Iolita. §. si fructibus, sed ibi 4 in emptione, quæ est bonæ fidei: hic in stipulatione, vel melius, vt no. d. §. si actionē. secundū Ioā. & de acti. emp. l. dato. §. 12. item facit sup. quæ in stau. cre. l. fi. §. vt fructus. Itē contra de rei ven. l. fructus pēdentes. sed hic 5 fecit etiā vel ibi 6 vt sint mei, non vt mihi debiti: hic autem non sunt 6 vt mihi debiti, quia non debentur.
k *Si procuratori. Competere*] hoc in prætorijs. vt ff. de præto stipu. l. 5. in alijs non. secundum quosdam. vel dic in omnibus. 7 nā in prætorijs etiā si esset absens dominus, acquireret et. 8 Item hoc valet in stipulatione, & datione cōcepta in persona stipulātis procuratoris, vel etiam in stipulatione tātum: vt sup. de cōstit. pecul. l. eū qui. ff. tut. & adde qđ no. Inst. de inuti. stipu. §. si quis alij, & sup. de procu. l. quod procurator. & facit § si quis cau. l. pen.

Q *Venerij*] CASVS. Tu eras venator, & ego ēt sic diligebamus canes, promisisti mihi vnū canē, & cū ego peterē canē tuū venatoriū, dixisti quod non intelligebas de cane latrabili: sed qđ dares mihi piscem marinū, cui primum caperet. quæritur quid iuris. vtrum debeam expectare, quod capiatur, vel dixisti te intellexisse de sydere cœlesti, quod tū nunquā præstari pōterit? Et dicitur quod primo modo. quia aliter intelligendo stipulatio fieret inutilis. ferē enim nunquā posset capi piscis ille marinus, nec sydus cœleste dari vnū possent. quare erit res in parē interpretanda. vt nō pereat. Fiat. Ac.
l *Ambigua*] vel propter æquiuocationem, vel propter amphibologiam. vel compositionem. vel diuisionē. vel generalitatem. vel consimilium. vel alternationē. vt per totū hunc titulū. Aequiuocatio est in dictione, vt cū vna dictio æqualiter significat plura. vt in hac dictione canis, quæ significat marinum. latrabilē & cœleste sydus. amphibologia fit in oratione. vt in hac oratione liber Aristotelis. nam hæc duplex est. & ambigua. nā vno modo potest intelligi, qđ sit editus ab Aristotele. alio modo potest intelligi quod sit proprius ipsius. vel in hoc exēplo. lignis aratur. nam proprie significat terram scindi. transumptiuē operā perdi. in compositione. & diuisione ponas exemplum in hac oratione. duo. & tria sūt quinque. sm qđ est diuisa. est falsa. nam tunc intelligit, quod duo sunt quinque. & tria sunt quinq; quod est falsū.
m *Tutius fit*] si in vno consensimus. 10 debetur. scilicet si verba fuerunt aptatalia. non. vt sup. de leg. 1. l. 4. si constat nos dissensisse. nil est. vt ff. eo. l. inter stipulantem. 1. Stichū. si dubitetur. de quo senserit. si quidem potest valere secūdū intellectū vtriusque. quia neuter Stichus est stipulatoris: dat electio promissori. vt ff. eo. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. 11 & de reb. du. l. cum quæritur. si nō potest secundū intellectum vtriusque valere. valebit 12 secundū intellectū illius. qui potest. vt hic. vt quia alter est stipulatoris. vel quia dixi hodie decem Bon. dari. & alter dicat sensisse de alia Bononia. secundum cuius intellectum nō posset valere, & facit inf. eo. l. qui explurib. & de reb. du. l. quoties. ff. & de lega. 1. l. apud Iul. §. Icio. & inf. eo. l. continuus. §. 1. & l. quicquid adstringendæ. & l. si mihi. & Titio. §. si stipulatus. & sup. de reb. dub. l. vbi. & inf. de regu. iur. l. semper.

Q *Verē*] CASVS. Titius fecit mihi furtum. conueni eū coram iudice act. furti. tu qa diligebas eū excusasti causa absentiæ, & quia procurator eras promisisti mihi, q. eū sisteres in iudicio. nō adijciēs aliquā pœnā huic ,promissioni, tu non

6 Ista placet scrib.
7 Idē Al. & Iaf.
8 Malè loquit gl. in hoc secūdum. Al.
5† lib. 7a. ad edict. P.F.
6† li. 74. ad edict. P.F.
*Idē Cic. li. 2. de Inuēt. Rhe. & Quint. li. 7. ora. insti. ca. 8 ambiguo
9 Cū hac sententia gl. tenent Ba. & alij
10 Vid gl. similē in l. stipulatio ista. §. ī stipulationibus. ff. eod. & distinctionē huius gl. sequūtur Imo. & Ia. hic.
11 Ver. est sub. §. alteri.
12 Ista gl. est de mēte Ba. Pa. & Iaf.

fu non sistis Titium, sicut promisisti. quæritur ad quid mihi tenearis? Respon. quod teneris mihi ad interesse, quanti sci ieet mea interest eum statum fuisse.

¶ *Si procurator.*] Cõueniebat actione noxali propter seruum meum, constitui procuratorẽ. procurator ille promisit aduersario meo seruum

1† lib. 77. ad edict. P.F.

sistere in iudicio. non facit quod promisit. quæritur vtrum aduersarius meus possit agere ad interesse, eo quod non seruatum est, quod est promissum. & rñdetur, quod sic: licèt illa stipulatio quanti ea res est, videatur fuisse procuratoris. Franc.

2† in id. P.F.

a *Sisti* jio iudicio. R.

b *Nec adjecit pœnã*] si non steterit. Ro.

c *Vel seruum*] quibus casib. stipulatoris interest sisti, vt in criminalibus. & in possessione mortuanea, & ii est Cæsaris seruus, vel etiã aliàs in causa noxali: vt ff. si ex noxa causa aga. l. 2. §. 1. aliàs non: vt ff. si quis cau. l. quoties.

d *Suum*] scilicet promissoris.

e *Liberum*] scilicet sibi promisit.

4† aliàs ff ea re. P.F.

f *Constaret*] colligitur ergo in obligatione interesse deduci, vbi factũ promittebatur: vt sup. si quis in ius vo. non le. l. fi. sic infr. rem ra. ha. l si procu. & l. in stip. & sup. de euict. l si ita quis. & no. sup. de re iud. l. si quis ab alio. † fi.

5† fit. P. F.

6† Proponat. P.F.

g *Ait*] videbatur factum alienum promittere: sed lex interpretatur proprium. & hoc est, nam qui &c. Accurs.

h *Alterum*] & ideo nisi ille steterit, ad interesse tenetur, cũ magis suum factum, quàm alienum promisit. R.

i *Vt stet.*] scilicet ille, quem sisti promisit. Accursius.

k *Rem*] id est in stipulationem. Accursius.

l *Deduxisse*] & ideo quanti interest domini, in ea stipulatione venit: vt hic & sup. si quis cau. l. si procurator. & facit sup. de in lit. iuran. l. videamus.

Idem. 1 †

LEX LXXXI.

QVoties quis alium sisti a promittit, nec adjicit pœnam, b puta vel seruũ c suũ, d vel hominem liberum: c quæritur, an committatur stipulatio? Et Celsus ait, etsi nõ est huic stipulationi additum, nisi steterit, pœnam dari: 2† id quanti interest sisti, cõtineri. f & verũ est quod Celsus ait. ‖ nã qui aliũ sisti promittit, hoc ipsum promittit, 3† se acturũ h vt stet, i

Aliquando stipulatio procuratoris refertur ad interesse domini. Bar.

¶ Si procurator sisti aliquem sine pœna stipulatus sit, potest defendi, non suã, sed eius, cuius negotium gessit, vtilitatem in 4† eam rẽ k deduxisse: l idque fortius dicendum est, si quãti ea res est, 5† stipulatio 6† opponat procuratoris.

¶ *Et qui spondet.*] Promisi tibi, quod dolus malus aberit ab aliqua re inter nos acta, & sic te stipulãte promisi, promitto tibi, quod dolus malus abest, & absturus est. quæritur, qd promisisse videar, an de meo dolo solummodo. an etiã de alieno? Rñdetur, hæc stipulatio cõprehendit non tm, q dolus meus absit, sed q curare debeam etiã, quod dolus alterius huic rei non interueniat. Idem dicit esse in illa stipulatione, habere licere, & in illa, neque per te, neq; per hæredem tuum fieri. s. quin mihi ire agere liceat.

7† li. 7 ff. ad edict. P.F.

¶ *Stichum.*] Habebas duos seruos Stichos vnum album alium nigrũ: stipulatus sum à te Stichum simpliciter, non exprimendo nigrum: neq; album: petij à te Stichum albũ, qui melior erat: tu dixisti te sensisse de nigro, & non de albo; nec potest constare, de quo senserimus quæritur, vtrum stipulatio valeat? Et rñdetur, q talis stipulatio ẽ inutilis, propterea q nõ cõsensimus in vnam rem. Secus est in iudicio. nam retento eodem themate, si petiero per libellũ, vel simplici petitione Stichum, non addendo vel exprimẽdo albũ, vel nigrum: certè habitur dicto meo, qui sum actor, de quo senserim. & ratio est, quia stipulationes, quæ fiunt extra iudicium, fiunt voluntate partium & vtriusq; consensu. si ergo consensus deficit, non valet stipulatio. Sed iudicia reduntur in inuitos, & necesse est, quod fietur dicto actoris, quia reus semper negaret se de illo, quem dicit actor, sensisse: est enim proprium reorum semper fugere.

Non potest quis stipulari rem suam sibi dari, sed restitui sic, & etiam æstimationẽ eius. Paulus.

Vlpianus. 7 †

LEX LXXXII.

NEmo rem suam vtiliter stipulatur, m sed pretiũ rei suæ non inutiliter. Sanè rẽ meam mihi restitui n rectè stipulari videor. o

Periculũ interitus spectat ad debitorem morosum. Bar.

¶ Si post moram promissoris homo p decesserit, q tenetur nihilominus, perinde ac si homo r viueret. & hic moram videtur feciss, qui litigare s maluit, quàm restituere.

Quis nõ potest factum alienum promittere, sed simpliciter promittendo videtur promittere se curaturum, quãdo præcedit contractus, ex cuius natura hoc venit. Bar.

¶ *Si stipulante.*] Titius stipulatur à Mæuio hoc modo, promittis mihi dare Stichum aut Pamphilum? Mæuius rñdet animo dissentiendi, promitto Pamphilũ, quæritur an Mæuius teneatur. Respon. quod non. Sed quare? Idem Titius stipulatur à Mæuio, promittis mihi 20. aut 10. Mæuius respõdet promitto decem. an teneatur in decem? respon. quod sic: & ratio differentiæ est inter stipulationes specierum & summarum, quia in summis semper intelligimus esse promissum, quod minus est: decem autẽ minus sunt quam 20.

¶ *Iam si ego.*] Stipulatus es à Titio sic, promittis mihi Stichũ & promittis mihi Pamphilum? Titius respondet promitto Stichum. quæritur an teneatur pro Sticho. dicitur, quod sic: quia tot sunt stipulationes, quot res deductæ in stipulationem: ergo si ad vnam respondetur, valet stipulatio.

¶ *Sacram rem.*] In hoc §. vsque ad §. si rem. est prolixior textus & clarior, quam casus poni posset: & procedit per pulchra argumenta, quæ confirmat per exempla clarissima. quare videatur textus, qui facillimus est.

¶ *Si rem.*] Promisisti mihi equum talẽ ex causa donationis, postea legatus est mihi equus iste: & sic sunt hic duæ causæ lucrativæ, s. donatio & legatum. quæritur hic, cum acquisierim equum istum ex causa legati lucrativa, nũquid euanescit prima stipulatio? Respon. quod sic. Idem est, si hæres fuero domino illius rei, quæ mihi promissa est per ipsum dñum. vsque ibi, §. si verò Sed ponamus, quod dñs illius rei mihi promisit me instituat hæredem, sed ifi illam rẽ à me legauit alteri: & sic non est apud me remansura. Certè hoc casu non euanescit stipulatio. & intellige qñ sum institutus in parte hæres, quia si in totũ, non est contra quẽ agere possem: bene aduertendo ad literam. aliter, n. testus stare non posset: caderet enim casus in impossibile. Idẽ est & ſ ſi legata

2 Ista opi. Io. est vera. et cõis ſm Bart. & alios mod. vt l. qđ le. ff. si cer. pet. licèt ẽ cõmeant la.

gata sub cõditione. rõ. quia licèt ipse debitor de differre. est legata sub conditione, certè non esset liberatus: si ãt defecerit cõditio. & res penes eũ remãserit euanescit petitio.

¶ *Stichum.*] Stipulatus sum à te Stichum, qui fortè mortuus erat. an valeat talis stipulatio? & distinguitur: aut tu eras in illo casu, vt mihi teneretis etiã mortuo Sticho: quia eũ fortè mihi surripueras: & tunc ẽt mortuo Sticho mihi teneris. quia semper fuit in mora. aut eum simpliciter sum à te stipulatus causa emptionis, vel donationis. tunc enim si mortuus erat tempore stipulationis, vel post, ante tamen moram: non teneris mihi: quia mortuo homine promissio ante moram promissoris, liberatur promissor.

¶ *Si quis.*] Ancilla Titij commisit noxiam contra me: conueni Titium noxali actione, qui promisit ancillam, quæ prægnãs tũc erat, sistere in iudicio. ista ancilla interim peperit: postea sistitur per dominũ. quæritur, an rectè sistatur? & respõdetur quod sic. h. d. hæc tota. l. vsque ad eius fi. Franc.

Idem. 2†

LEX LXXXIII.

INter stipulãtem & promittentem negotium [a] cõtrahitur. itaq; alius pro alio promittens daturum, facturumve eum, nõ obligatur. [b] nã de se quẽq; [c] promittere oportet.

¶ Et qui spondet dolum malũ abesse, abfuturumq; esse, non simplex [2†] abnutiuum [d] spõdet, sed curaturũ se, vt dolus malus [e] absit. Idemq. in illis stipulationibus, Habere licere. [f] item, neque per te, [g] neq; per hæredem tuum fieri, quò minus fiat. [h]

Dissensus vitiat stipulationem, sed non iudicium. Bar.

¶ Si Stichũ stipulatus de alio sentiã, tu de alio: nihil actum [i] erit. quod & in iudicijs Arillo existimauit. [k] Sed hic [l] magis est, vt is petitus videatur, de quo actor senserit. [3†] Nam stipulatio [m] ex vtriusque consensu valet: iudicium autem etiam in inuitum [n] redditur: & ideo potius actori [o] credẽdum est: alioquin [p] semper [q] negabit reus se consensisse.

Si alternatiuè interrogãti respõdeatur de vno, vitiatur stipulatio in specie, licet secus in summis: item secus si præcedat interrogatio copulatiua. B.

¶ Si stipulante me Stichum aut Pamphilum, [r] tu vnũ daturum te spoponderis: [s] constat non teneri [t] te, nec ad interrogatum esse respõsum. Diuersa causa est summarũ, [u] veluti, Decem aut viginti dare [4†] spondes? hic enim & si decem spoponderis, rectè respõsum est: quia semper in summis id, quod minus est, [x] sponderi videtur. Item, si ego plures res stipuler, Stichũ putà & Pamphilum: [y] licèt vnũ spoponderis, teneris. videris enim ad vnã ex duabus [z] stipulationibus respondisse.

Si res à commercio communi eximatur, super ea obligatio non contrahitur, & contracta extinguitur, nec reuiuiscit impedimento cessante. secus si fructus nati perirent: aut si nauis reparandi animo dissoluatur. tunc enim obligatio nõ extinguitur, sed cessat: ideo reassumit effectum impedimento cessante. Bar.

¶ Sacrã rẽ, vel religiosam, vel vsibus publicis in perpetuum relictam, vt forum, aut basilicam, aut hominem liberum, inutiliter stipulor: [a] quamuis res [5†] sacra profana fieri, aut vsib. publicis relicta in priuatos vsus reuerti, & ex libero

---

1 Idẽ B. P. & Ale. nõ tamen cõgruit litteræ, secũdum Ial.

2 Ista est vera lectio, sin Bar. Ang. Ioan. de Petr. Ale. & Ias.

3 Nihil ẽ sin Barto. Pa. & Ias.

4 Istã sociungas cũ præcedentibus et erit verissima Bar. Ang. Imol. & Alex.

5 Displicet Bar. et Ias.

6 Ista non habet dubiũ. secundum Bar.

7 Et benè sin Bar.

8 Et malè Bar.

2† Paul. lib. 22. ad edict. P. F.

2† Animi vitium.

3† sensit. P. F.

4† dari. P. F.

5† res nõ est. P. F.

a *Negotium*] id est pacto negotium constituitur, id est constitui debet. Ir.

b *Non obligatur*] ipse nec ille, quem daturum, vel facturum promisit. Accurs.

c *Quemque idem* in cõstituta pecunia: vt supra de constit. pecun. l. cum qui §. sed si quis. & facit infr. de hæred. inst. l. hoc edictum. & sup. de inter. act. l. si inc. § primo.

d *Abnuitium* id est abnegatiuum: hoc est non à se solo dolum abesse, sed etiam alium &c. vel sin Bl. tam nõ solum annuit dolũ a se abesse, sed ab alio: & in idẽ recidit cum prima.

e *Dolus malus*] idem est obligatur subaudi.

f *Habere licere*] contra. ẽ. eo. l. stipulatio ista. § sed si quis promittat. & §. quæsitum. ibi, quare & si persecutauerit &c. vbi dicitur pro extraneis non teneatur. Solutio 1 his præcessit contractus, in quo talia veniebant tunc contractus etiã extranco euincente. ibi non: vt no. ẽ. de act. emp. l. emptore. f. qui autem. vel hic tenetur 2 de alijs, quos prohibere põt, ibi nõ poterat, phibere. ar. ẽ. lo. l. si fundus. vel secũdũ Bl. 3 refert, promitto simpliciter hæredi. & tunc obtinet qd hic: quod etiã de extraneis tenetur. an expressim per me & per alios habere li. & tunc sit simplex abnutiuum: vt in contra. vel sin Ioan. 4 non committitur stipulatio, vt ibi. f. propter factum promissoris, vel hæredis alio. f. euincẽte: cõmittitur ĩ ideo, quia non cucurrit hoc non efficit: vt hic. vel dic quod dicitur 5 idemq; in illis stipulationib. &c. referri ad prin. legis. f. quod alius pro alio promittens nõ obligatur. vel hic promittit 6 se curaturum, & alij fineret habere licere. itẽ in eo qd præcedit dolũ malũ &c. est ẽ. ẽ. eo l. stipulatio ista. §. si quis dolum. Sol. vt dixi in antep. & vlt. fol. præcedentis cõtrarij. 7 vel vt in secunda & tertia. 8 & facit ẽ. iudi. sol. l. nouissima. & ẽ. e. l. in illa stip. per te. & ẽ. loca. l. in lege. Ac.

f *Pertè*] scilicet Titium. Accursius.

g *Fiat*] domus à Seio, quam promiserat mihi facere.

h *Nihil actum*] vt ẽ. eo. l. continuus. § 1. & ar. ẽ. de contrah. emp. l. in venditionibus. & ẽ. ti. 1. l. in omnib. sed contra. in eo. tit. de cõtrahen. emp. l. si in emptione. in prin. sed ibi accedebat vẽditioni: quæ hic principaliter promittebatur. Vel hic constabat dissensisse: ibi non. & adde distinctionem, quã no. sup eodem. l. quotics. Accursius.

i *Existimauit.*] sed malè. Accursius.

k *Sed hic.*] id est in iudicijs. Accursius.

l *Magis*] ratio differentiæ. Accursius.

m *Nam stipulatio*] ratio differentiæ. Accursius.

n *In inuitum*] facit ẽ. de procu. l. neque fœmina. & l. si reus.

o *Actori*] vincẽti, & declarare volenti: aliàs nulla fieret ei cõdemnatio: vt supra. de rei vẽdi. l. idẽ Pomponius scribit si frumentum. §. final. & facit supra. de iudi. l. solemus. & lege. si qs intentione. & C. de anna. exceptio. l. fi.

p *Alioquin*] si nõ sic mus dicto actoris. Ar.

q *Semper*] scilicet in te dubia.

r *Si stipulante me Stichum aut Pamphilũ.*] & sic est stipulatio alternatiua.

s *Spopondisti*] animo dissentiendi.

t *Non teneri*] secus in legatis. argu. sup. de auro & argento lega. l. qui lancem. secundum quosdã. sed diuersus est casus. Accu.

u *Diuersa causa est summarũ*] hic enim licèt diuersitas respõsionis non placeat: illicito tamen stipulatio tenet, secundum Azo. Accursius.

x *Quod minus est*] & apparet ex verbis: at in specie bus non apparet, quia & si vnus sit vilior potest tamen esse soluenti & eligenti vilior vel dic: id est verisimile est. vt ita videatur ipe põdisse simpliciter spondendo. non tamẽ dico, quod maior quantitas eligi non possit. potest enim: vt sup. de leg. 2. l. si ita relictum. § fin. sed illa non dicit hoc, sed in speciebus non est adeo violenta præsumptio: & secundum hos scilicet: duas expositiones exponit sponderi: id est promitti. vel tertio est tanto: vt quia pro superuacuo habetur, vel viginti nec plus valet quam si simpliciter decem promitteret, & secundum hoc sponderi id est interrogari: vt sup. de lega. 2. l. Sẽpronius. & facit sup. de arb. l. diem. §. si plures. & ẽ. de fideius. l. inter eos. in prin. & de legatis tertio. l. nãmis. & inf. eod. l. si ita stipulatum fuero decem, aut quindecim. & supra. de re iudi. lege inter partes §. finali. & infr. de regulis iuris. l. semper in obscuris. & sup de admen. lega. l. tertia. §. si quis plus. Sed contra. inf. de sol. l. qui res. §. qui stipulatur. sol. vt ibi.

y *Pamphilum*] & sic plures stipulationes: vna de vna re: alia de alia: quia tot stipulationes, quot res: vt sup. eo. l. scire debemus.

z *Ex duabus*] quantum ad res, quarum vna est vilis, altera inutilis.

a *Stipulor*] purè, vel sub conditione.

21 Ista cõtinetur tenetur sin Ales.

seruus fieri 1† potest. Nam & cum a quis rem profanam, b aut Stichum c dare 2† promisit, liberatur, si fine facto d eius res e sacra esse cœperit, aut Stichus ad libertatem peruenerit: nec reuocatur in obligationem, si rursus f lege aliqua, & res sacra profana esse cœperit, & Stichus ex libero g seruus effectus sit: h quoniam quidem i vna, atque eadem causa k & liberandi, & obligandi l esset, 3† quod aut dari non possit, m aut dari possit. n Nã & si nauem, o quam 4† sposponderit, P dominus 5† dissoluerit, q & ijsdẽ tabulis cõpegerit: quia eadem nauis esset, incipiet 6† obligari. r Pro quo & illud dici posse Pçdius scribit: Si stipulatus fuero ex fundo centum amphoras s vini, expectare debeo donec nascatur: & si natum, sine culpa promissoris consumptum sit, rursus expectare debeo, donec iterũ nascatur, 7† darive possit, & per has vices, aut cessaturam, t aut valituram stipulationem. Sed hæc u dissimilia sunt. Adeo enim cum liber homo x promissus y est, seruitutis tẽpus 8† expectandum non est, vt ne hæc quidẽ stipulatio de homine libero probanda sit, Illum, cum seruus esse cœperit, dare z spondes? item cum locum cum ex sacro religioso ve profanus esse cœperit 9† dari? quia nec præsentis a obligationẽ tempus recipere potest: & eadem tantaxat, quæ natura sui possibilia sunt, b deducuntur in obligationem. Vini autem c non speciem, sed genus stipulari 10† videmur, d & tacitè in ea tẽpus e continetur. Homo liber certa specie continetur, & casum, f aduersamque fortunam expectari hominis liberi, neque ciuile, neque naturale est. g Nam de ijs rebus negotium rectè gerimus, quæ subijci vsibus, dominioq. nostro statim possunt. h Et nauis si hac mente i resoluta est, vt ad 11† alium vsum tabulæ destinarẽtur, licèt mutato cõsilio perficiatur: k tñ & perẽpta prior nauis, & hæc alia l nauem, cum erit refecta, sic, vel vinum, quod nasceretur in tua vinea vsq; ad decem an. causam horum triplicem assignat, quia ea, quæ natura sui possibilia sunt, deducuntur: quæ possibilitas non est in libero homine, vel re sacra. sed nunc & fructu sic. Item quia aduersam fortunã &c. Item quia vinum in genere, homo in specie promittitur.

1† alias possit.
2† dari. P.F.
3† alias sit.
4† spospõdit. P.F.
5† dissoluit. P.F.
6† incipere. P.F.
7† & dari. P.F.
8† spectã dũ nõ esse. P.F.
9† Dare spondes?
10† Videtur.
11† P.F.

a *Et cum*] verè prædictæ causæ impediunt obligationem. nam eædẽ inducunt liberationẽ obligationis iã cõstitutæ.
b *Profanam*] scilicet alienam.
c *Stichum*] scilicet alienum. quod dic, vt inf. eo. l. si seruum. §. primo. & secundo. Accursius.
d *Facto*] largè culpa, & mora accepta.
e *Res*] s. promissa.
f *Si rursus*] si, id est quamuis.
g *Ex libero*] vt infra de sol. qui res. §. arcã. & Institut. de inutil. stipul. §. 1. & facit infra eo. l. liber homo. & de so. l. si mihi alienum. & de adi. le. l. si seruus in fi. Sed contra sup. de lega. 3. l. si chorus. §. fi. sed ibi x sua culpa hæredis: quia seruum manumisit. & quod dicit ibi in cõtratio, quòd seruus factus petitur. expone. id est æstimatio propter moram, vel culpam hæredis. alij a quòd aliud in legato, quam in stipulatione.
h *Effectus sit.*] quod quibus modis cõtingat, dic vt Institu. de iure perso. §. penult.
i *Quidem*] contra videbatur in superioribus casibus, quia cessante causa, cessat effectus: & huiusmodi rationis est probatio, quod postea sequitur: nam & si nauem &c. &, pro quo &c. sed hic non tenet hæc regula, scilicet cessante causa. &c. propter rationem hic positam. dic ergo, q non reuocantur propter hanc rationem, scilicet quoniam &c. & secundum hoc dic vna causa esset liberandi, scilicet omninò re facta sacra: & sic oportet transiri de non esse ad esse, secus in naui, & vino, quia ibi trãsitur de esse ad plus esse. vel dic aliter, non reuocantur in obligationem, scilicet hac ratione allegata, quoniam &c. & hæc non est bona ratio, quare debeat reuocari. & sic est ratio remotiua.
k *Eadem causa*] contraria, vt sup. de do. inter virum & vxo. l. mortis suæ. vel eadem cessans. Azo. vel, id est rei mutatio, secundum Al. Accursius.
l *Obligandi*] quod possit dari. Accursius.
m *Non possit*] & sic liberatur promissor, quia sit libet seruus factus.
n *Aut dari possit*] & sic teneatur promissor. R. & sic redde singula singulis.
o *Et si nauem*] nunc inducit similia, propter quæ videtur res sacra facta profana redire in obligationem, sicut nauis facta, & refecta. vel est rationis prædictæ remotiuæ probatio. q. d. meritò ob dictam causam, quia dicitur cessante cã cessare effectũ, videtur obligatio reduci: nã & redit in naui & fructibus propter eandem rationem: & hoc est, nam &c.
p *Sponderit*] non dominus.
q *Dissoluerit*] eo proposito, vt eam reficiat.
r *Obligari*] vt inf. ea. l. §. & nauis. in fi. Accursius.
s *Centum amphoras*] nõ adijciendo, quod ibi natum erit, vt sup. de triti. vino & oleo. l. cum certus, & de contrahẽ. emp. lege, si debitor. §. verisimile. quæ sunt contra. & facit sup. de an. leg. lege, legatum ita est. §. vini. & sup. quando dies leg. eod. l. Firmio. & sup. de ali. & cib. le. l. Lucius. & j. de stipu. ser. l. vsufru. & sup. de condi. & dem. l. r. §. fi.
t *Cessaturam*] non ante extinguitur, sic & sup. eod. l. 2. in fi.
u *Sed hæc*] respon. & remouet prædictam ex similib. inductam probationem. & assignat in eisdem dissimilitudinẽ. ostendit nanque quod liberum hominem stipulari nõ possumus, cum seruus erit, vel rem sacram, cũ erit profana: sed

a *Præsentis*.] Prima ratio differentiæ.
b *Possibilia sunt*] quæ possibilitas hic non reperitur. Accursius.
c *Vini autem*] hæc est ratio secundæ differentiæ, vel aliam assignat dissimilitudinem in fructibus. Ac.
d *Videmur*] supradicto casu. Ir. ideoque non liberatur promissor vini, vt promissor hominis eo perducto ad libertatem: quia hic in specie, ibi in genere stipulatur. genus autem perire non potest: vt sup. ad l. Fal. l. in tatione. §. incertæ. Accursius.
e *Tempus*] quando nascetur.
f *Casum*] hæc est ratio tertia. Accursius.
g *Neque naturale est*] quandoq. contra: vt sup. de fidelcom. si. l. generaliter. §. si homini. & facit sup. de contrah. emp. l. si in emptione. §. liberum.
h *Possunt*] in tempore, quo conficitur stipulatio, natura, vel iure non impediente: ad quod est inf. de stip. seruo. l. vsusfr. in fi. & Instit. de inutil. stipul. in princ.
i *Mente*] aliam dissimilitudinem assignat, in naui ab homine: in quo non distinguitur, qua mente manumittatur. ad cuius dissimilitudinis probationem inducit de domo: & hæc est, sicuti de ædibus &c. non tamen est omninò simile ei, quod dicit de naui, id quod inducit de domo. vnde subijcit, sed si vsque &c. Alij vt M. dicunt aliud esse in naui, quàm in homine. sed certè idem in naui dici põt quandoque. sed certè tunc non esset bonum simile, quod sequitur de domo ibi, sicuti &c. porrò licet alia sit domus in veritate vt hic, tamen in vtilitate eadem intelligitur, scilicet quo ad seruitutes, ne pereant: vt supra, de seruitu. vrb. prædi. lege, seruitutes. §. si sublatum. Sed ne quis putaret inutile inquirere, an sit eadem nauis vel domus, remouet dicens, hic tractatus etiam ad prætorias &c. vt euenit in stipulatione fructuaria. & facit & supra, quibus modis vsufr. amit. l. quid tamen. §. primo. & §. in nauis. & de le. tertio. l. Iana. §. naue. & de iud. l. proponebatur. & j. de sol. l. qui seruã §. aream. Accursius.
k *Perficiatur*] id est reficiatur.
l *Alia*] ideoque & promissor liberatus intelligitur.

a *Resina*] id est dissolutæ.
b *De ædibus*] fortè promissis.
c *Sunt*] vt sup. de act. emp. & vendi. l. granaria. in fin. Accu.
d *Deposita sint*] vt sup. de contrahen. emp. l. granaria. in fi.
e *Alia erit*] hoc in domo speciale, qa area est pars domus.

Area pars domus dicitur.

Aco. sed hic videtur magis ratio in contrarium.

f *Tractatus*] sed ne quis putaret esse inutile hoc inquirere, sit eadē domus, vel navis: removet dicens, hic tractatus, scilicet qui dictus est de navi, & de domo. s.

1† Deponantur.

g *De restituenda*.] Apprietario à fructuario, cum ususfructus relictus erat, vel promissus erat sub conditione: qua pendente si proprietarius domum deposuerit, vt dictum est scilicet: quæri solet, an eadē res sit, an alia, vt proinde sciatur, an ad rē ipsam, an ad interesse teneri debeat, qua dolo desijsset possidere: vt sic ad exhibēdum teneatur. M. ad quod est s. quib. mo. vsusfru. amit. l. repeti. §. fi. vel dic rectè vt supra, vsusfru. quemād. ca. l. 1.

2† P. F. Dñio. & deest rei.

h *Lucrativa*] putà ex donatione.
i *Lucrativa*] putà ex legato.

3† legauit. P. F.

k *Domino*.] scilicet eius rei, quam erat stipulatus ab alio.

l *Stipulatus*] qa &c. vt Instit. de leg. §. si eadem res. & supra, tit. 1. l omnes. & de lega. 1. l. si seruus. §. 2. & §. Stichū. & inf. de sol. l quoties. ij. & de noua. lege, fundum.

4† In P. F. desūt hæc penes me

m *Hæc*] scilicet, qui debeo recipere rem ex stipulatione.
n *Defuncto*] qui dominus rei fuerat.

dicenda est. Sed si reficiendæ nauis causæ oēs tabulæ refixæ [a] sint, nōdū intercidisse nauis videtur, & compositis rursum tabulis, eadem nauis esse incipit: sicuti de ædibus [b] deposita tigna ea mēte, vt [1†] reponantur, ædiū sunt. [c] Sed si vsq; ad area deposita sint, [d] licèt eadem materia restituatur, alia erit. [e]

¶ Hic tractatus [f] etiam ad prætorias stipulationes pertinet, quib. de restituenda [g] re cauetur, & an eadē res sit quærit.

Duæ causæ lucrativæ non possunt concurrere circa eandem rem, nisi una sit revocabilis. Bar.

¶ Si rem, quam ex causa lucrativa [h] stipulatus sim, nactus fuero ex causa lucrativa: [i] evanescit stipulatio. Sed & si hæres extitero [2†] domino [k] rei, extinguitur stipulatio. l

¶ Si verò à me hærede [m] defuncto [n] eam [3†] legaverit, [o] potest agi ex stipulatu. [p] Idēque est, [q] & si sub conditione legata sit: quia & si ipse [r] debitor [s] rem sub conditione legatam [t] dedisset, [u] non liberaretur. [x] sed si conditione deficiente remanserit [y] [4†] penes me, petitio [z] infirmabit.

Res peremptæ post mortem potest condici, & in stipulationem deduci h. d. Bar.

b *Condici*] quod potest fieri mortuo eo post mōram, vt sup. de constit. pe. l. promissor Stichi, alias non valeo vt sup. eo. l. scire. §. fi. Accursius.
c *Vt furi*] quia semper est in mora, & mora trahit ad se periculum ante nouationem, ad quod est sup. de condi. fur. l. penul. §. fi.
d *Ex alijs causis*] mora vera, vel præsumpta non intercedente. Accursius.
e *Idem dicetur*] vt valeat stipulatio. Acc.
f *Falsa*.] No. assimilari morosum & furem, quod facit ad interitum: vt no. sup. eo. l. cū filius. §. fi. & facit ī de iureiu. l. cū qui. §. 1. & quod ibi not. & C. de contrahen stipu. l. non mortuarum. Accursius.
g *Defuncto*] scilicet. Accursius.
h *Stipulor*.] animo purgādi moram. M. quæ non placet. imò æstimatio debetur, & non purgatur mora. Accursius.
i *Promiserit*.] vt dās noxali conuentus.
K *Pregnans erat*] quę habet exceptionē: vt sup. si quis cau. l. 2. §. 2. & facit supra, si ex noxa, causa aga. l. 1. §. 1. & si quis cau. l. si quis quenquam.
l *Istel igitur*] & ideo non tenētur ex ea stipulatione. & facit ff. de sol. l. si mihi. decem. Accursius.

§† potuit. P. F.

Morosus & fur assimilatur.

^† liberetur. P. F. 7† dicetur. P. F.

8† lib. 74. ad edict. P. F. *vide Angelum de Vbal. hic nu. 46. q ponit nouum intellect.

9† sim. P. F.

10† potueris. P. F.

¶ Stichum [a] qui decessit, si stipuler, si quidem condici [b] etiam mortuus potest, [5†] vt furi: [c] vtiliter me stipulatum Sabinus ait. Si verò ex alijs causis, [d] inutiliter, quia & si deberetur, morte promissor liberaretur. [6†] Idem ergo dicitur, 7† [e] & si mora facta [f] defunctum [g] stipuler. [h]

Licet ancilla desinat esse prægnans, nihilominus debet sisti in eadē causa. b. d. Pan. de Ca.

¶ Si quis ancillam sistere se in aliquo loco promiserit, [i] quæ prægnans erat, [k] etsi sine partu eam sistat, in eadem causa eam sistere intelligitur. l

Debitor ante litis contestationem potest morā purgare, & euitat pœnā solutionis, vel interesse: nō sic post lit. cōtest. super interesse vel pœna. Pan.

Idem. [8†]

LEX LXXXIV.

SI insulam [m] fieri stipulatus essem, 9† & transierit tempus, quo potuisti [10†] facere; quandiu litem contestatus non sim, [n] posse te faciētem liberari placet. [o] Quòd si litē iam contestatus sim, nihil prodesse tibi, si ædifices. [p]

Obligatio dādi certā quantitatē, est dividua, quo ad obligationem, & solutionem: obligatio faciendi, vel non faciendi, est penitus individua. Bar.

m *Si insulam*] id est domum in mari, quæ est quasi insula: & dicitur insula, quasi in salo. id est in salso posita secundū Isidorum.
n *Non sim*] si nihil interesset mea, vt ff. eodem. l. si ita quis promiserit. §. Seia & facit sup. de penu. leg. l. 1. in fi. resp̄o. & sup. man. l. si hominē. & de const. pe. l. sed & si alia. & ff. eodē. l. interdum. §. fi. & lege existimo. §. fi. & l. qui Romę. §. item quæro. & infra. iudi. sol. l. cum quærebatur. §. proinde. & ff. eo. l. si seruum. 1. sequitur. sed contra. sup. eo. l. stipulationes non diui. §. planè. Sol. ibi fuit pœna apposita. hic nō. vel secundum M. illa trahitur ad istam.
o *Placet*] quasi mora purgata.
p *Si ædifices*] ad hoc vt libereris à præstatione interesse. sic & quando ius meum est factum deterius. vt dixi. hoc autē fallit sup. de publi. l. hoc edicto. in princip.

IN *executione*.] CASVS. Ista est pulchra & elegans lex, & ponit quatuor species obligationis. Nam prima species est hic executio, quando res deducta in stipulatione potest peri diuisim, exemplum ponitur ibi in §. Prima species. & est quando pecunia promittitur. ratio est, quia stipulatore

mortuo

mortuo quilibet hęres peteret pro parte sua hereditaria: vel promissore mortuo à singulis hæredibus exigi poterit pro parte hereditaria. Secunda species est, quando res deducta in stipulationem nō potest diuidi, vt cum opus testator iusserit fieri, quia quilibet hęres tenetur in solidum. vsque ibi. ¶. quod si stipulatus. Ponit exemplū primæ speciei, non secundę: & dicit ad cōfirmationem primi dicti, quia si Titius promittit Seio per se, aut per hæredē suū non fieri, quo minus ei ire agere liceat: & si aduersus factū fuerit, pœnam promittit Titius: moritur ip si Titius relictis pluribus hæredibus, vnus eorum prohibet Seium ire agere, certè propter vnius prohibitionem cæteri cohæredes omnes tenē tur: ille tamen qui prohibuit, teneatur cæteris coheredibus ideo, quia venit contra promissum. Secūda species est huic primæ directè contraria, scilicet quando totum peti necesse est: nec diuisionē recipit executio obligationis: vt quando testator præcipit fieri per hæredes suos aliquod opus alicui. Nam executio obligationis non potest diuidi in partes, id est effectus operis. Est tertia species, qū res in parte peti potest, sed non potest nisi tota simul solui. exemplum: Titius promisit mihi hominem incertum: moritur relictis tribus hęredibus, possum à quolibet partem hominis petere, sed solui non potest, nisi totus ab vno, vt liberetur: quamobrem si cæteri soluant alias partes hominis benè est. si non, ille qui partem suam soluit, conuenietē pro reliquis partibus. Est & quarta species, quando aliquid, quod promissum est, petendum est in solidū: tamen solutio potest diuidi. exemplum, Titius vendidit mihi fundum & promisit de euict. moritur relictis tribus, vel pluribus hæredibus, venit quidā tertius qui vult fundum à me euincere. de iure debeo denunciare omnibus hīdibus, venire defendere veniant. si tū euictus fuerit à me fundus: quilibet hīdum soluendo pro parte liberabitur. vsque ibi. Itē si. Istud est exemplum tertiæ partis, & satis clarum. vide tex. ¶ Quicunque] Titius promisit mihi centum sub cōditione, si Seius ad nundinas veniret, videns ille Titius versutus homo, quod Seius venire vellet ad nundinas: & sic impleretur conditio: dolo sè persuasit Seio, ne iret ad nundinas, quæritur an nihilominus mihi teneatur ipse Titius in cētum: Respō detur quod sic, quia per ipsum stetit quo minus cōditio impleretur. Franc.

a *Quatuor causas esse*] formales in instituendo, & exigēdo, secundum quam formam debet peti, & exigi. M.

b *Pecunia certa*] idem in certa specie promissa, vt Stichum.

c *Spectant*] siue stipulator, siue promissor decesserit, & facit sup. eo. l. 2. in princp. Accur.

d *Secunda ad opus*] vbi neque petitio, neque executio diuiditur. M. idem in omni seruitute, excepto vsufru. vt supra eod. l. 2. in princip. & supra ff. ser. vendi. l. loci corpus. §. si fundus. in fine. §. Accursius.

e *Iussierit*] scilicet hęredibus.

f *Quod si stipulatus*] quod pro sed 1 & sic accipe quod non teneretur in solidū: vt sup. & sic non est hoc exemplū ad præmissa. sed ad primū membrū. & facit supra. eodem. l. 2. §. item si in facto. & fumi. ercisc. l. hęredes. §. in illa. & l. inter cohæredes. §. quod si facto. Accur.

g *Eam*] per iter. Acc.

h *Agam*] per actū. i *Dari*] puta centū nomine pœnæ. Acc.

k *Sarcier*] citra hoc plenè diximus sup. eo. l. 2. in prin. Acc.

l *Nisi totum*] id est in totum. Accur.

m *Non potest*] vt liberetur, sed soluta sua parte conueniuntur alij, & si soluant in eadē re. benè est. aliàs ipse idem conuenitur, vt sup. eod. l. 2. §. prime.

n *Soluerunt*] ab hęredibus M.

o *Non consequar*] aliàs nil non, & aliàs deest. &c.

p *Promiserit*] nam solutis quinq; in pēdenti est: vt supra de condict. indebiti. si non sortem. § penultimo. & facit ff. de solutionibus. l. qui hominem. & l. stipulatus. §. 1.

q *Nisi totum vtrò agi*] id est denunciati, vt dicit in exemplo, & sic impropriè.

r *Auctoris*] vēditoris

s *Præstatio*] euictionis fortè duplę, vel eius quod interest, vt ff. eod. l. cum ex causa. & ff. de euic. l. si rē quæ. §. 1. & facit ff. de po. l. si duo hæredes. & si ser. vendi. l. loci. §. si fundus. ff. ībi.

t *Item si ita*] hoc respicit tertiam speciē, in qua pro parte petitus solui, solui autem nisi totum non potest. Accur.

u *Tantum*] in huiusmodi datione non habetur distinctio diuidua & indiuidui, sicut habetur in faciēdo, vt no. sup. eod. l. 5. §. fina. Accur.

x *Non erit*] Qui dari promissus erat, vel nec etiā promissus.

y *Dari*] quādo ipse fundus esset promissus. sic ff. de actio. emp. l. Lucius. sed hoc casu neque ad fundum, cum non sit in obligatione, neque ad pœnā prodest, vt inf. eo. l. ita si stipula. vel dicas fundum fuisse in promissione Accur.

z *Prodest*] quin pœna committatur in totum: distinguit tamen Ioan. aut volenti, & spontaneo creditori pars vna soluta fit, quo casu pęna cōmittitur pro parte: an etiam decepto creditori, vt cū debitor diceret se statim, vel proxi. soluturū aliam partem, rogat, vt credimus sub hac specie accipiat illā

9† ff. 75. ad edict. P.F.

a† diuisū P.F. sic ff. paulò post

3 † aliàs partis executionē at P.F. executionē.

4† spectat P.F.

6† cæteris P.F.

7† sarciet P.F.

*Ad hūc tex. vi. Alcia. in l. 4. §. Cat. nu. 215. sup. eo. & ibi per Bolo. nu. 76.

5† & non est. P.F.

Idem. 1†

LEX LXXXV.

IN executione obligationis sciendum est, quatuor causas esse. a Nam interdum est aliquid, quod à singulis hæredibus diuisim 2† cōsequi possumus: aliud, quod totum peti necesse est, nec diuisim præstari potest: aliud quod pro parte petitur, sed solui nisi totum nō potest. aliud, quod solidum petendū est, licet in solutione admittat 3† iectionē. ¶ Prima species pertinet ad promissorem pecuniæ certę b: nam & petitio, & solutio ad portiones hæreditarias 4† spectant. c

¶ Secunda ad opus, d quod testator fieri iusserit. e nā singuli hæredes in solidum tenentur: quia operis effectus in partes scindi non potest.

¶ Quod si stipulatus f* fuero per te, hæredem ve tuum non fieri, quò minus eam, sagā: h & 5 † si aduersus ea factū sit, tantum dari i & vnus ex pluribus hæredibus promissoris me prohibeat: verior est sententia existimantium vnius facto omnes teneri: quoniam licèt ab vno prohibear: non tamē in partem prohibeor: sed cæteris 6 † familiæ erciscundæ iudicio 7 † sarciet k dānū.

Obligatio generalis, & alternatiua est diuidua quo ad solutionem. Bart.

¶ Pro parte * autem peti, solui autem nisi totum l non potest, veluti cū stipulatus tum hominem incertum, nā petitio eius scinditur: solui autem nisi 8 † in solidū nō potest. m alioquin in diuersis hominibus rectè partes soluerētur, n quod non potuit defunctus facere: ne quod stipulatus sim, 9† non consequar. o Idē iuris est, & si quis decem millia, aut hominem stipulanti 10 † promiserit. p

Denunciatio debet fieri cuilibet hæredi in solidum. itē de fensto non diuiditur, sed interesse diuiditur. Bart.

¶ In solidū * verò agi q oportet, partis solutio affert liberationem, cum ex causa euictionis intendimus. nam auctoris r hæredes in solidū denunciandi sunt, omnesq; debēt subsistere, & quolibet defugiente omnes tenebuntur, sed vnicuique pro parte hæreditaria præstatio s iniungitur.

Stipulatio pœnalis adiecta obligationi dandi etiā certæ speciei pro solido cōmittitur nisi solidum detur. h. d. Bart.

¶ Item * si ita t stipulatio facta sit, Si fundus Titianus u datus non erit, x dari y centū? nisi totus detur, pœna cōmittitur centū: nec prodest z partes fundi 11 † polse dari cessante vna, quemadmodum non prodest ad pignus libe-

---

b *Pecunia certa*] idem in certa specie promissa, vt Stichum.

c *Spectant*] siue stipulator, siue promissor decesserit, & facit sup. eo. l. 2. in princp. Accur.

d *Secunda ad opus*] vbi neque petitio, neque executio diuiditur. M. idem in omni seruitute, excepto vsufru. vt supra eod. l. 2. in princip. & supra ff. ser. vendi. l. loci corpus. §. si fundus. in fine. §. Accursius.

e *Iussierit*] scilicet hęredibus.

f *Quod si stipulatus*] quod pro sed 1 & sic accipe quod non teneretur in solidū: vt sup. & sic non est hoc exemplū ad præmissa. sed ad primū membrū. & facit supra. eodem. l. 2. §. item si in facto. & fumi. ercisc. l. hęredes. §. in illa. & l. inter cohæredes. §. quod si facto. Accur.

g *Eam*] per iter. Acc.

h *Agam*] per actū. i *Dari*] puta centū nomine pœnæ. Acc.

k *Sarcier*] citra hoc plenè diximus sup. eo. l. 2. in prin. Acc.

l *Nisi totum*] id est in totum. Accur.

m *Non potest*] vt liberetur, sed soluta sua parte conueniuntur alij, & si soluant in eadē re. benè est. aliàs ipse idem conuenitur, vt sup. eod. l. 2. §. prime.

n *Soluerunt*] ab hęredibus M.

o *Non consequar*] aliàs nil non, & aliàs deest. &c.

p *Promiserit*] nam solutis quinq; in pēdenti est: vt supra de condict. indebiti. si non sortem. § penultimo. & facit ff. de solutionibus. l. qui hominem. & l. stipulatus. §. 1.

q *Nisi totum vtrò agi*] id est denunciati, vt dicit in exemplo, & sic impropriè.

r *Auctoris*] vēditoris

s *Præstatio*] euictionis fortè duplę, vel eius quod interest, vt ff. eod. l. cum ex causa. & ff. de euic. l. si rē quæ. §. 1. & facit ff. de po. l. si duo hæredes. & si ser. vendi. l. loci. §. si fundus. ff. ībi.

t *Item si ita*] hoc respicit tertiam speciē, in qua pro parte petitus solui, solui autem nisi totum non potest. Accur.

u *Tantum*] in huiusmodi datione non habetur distinctio diuidua & indiuidui, sicut habetur in faciēdo, vt no. sup. eod. l. 5. §. fina. Accur.

x *Non erit*] Qui dari promissus erat, vel nec etiā promissus.

y *Dari*] quādo ipse fundus esset promissus. sic ff. de actio. emp. l. Lucius. sed hoc casu neque ad fundum, cum non sit in obligatione, neque ad pœnā prodest, vt inf. eo. l. ita si stipula. vel dicas fundum fuisse in promissione Accur.

z *Prodest*] quin pœna committatur in totum: distinguit tamen Ioan. aut volenti, & spontaneo creditori pars vna soluta fit, quo casu pęna cōmittitur pro parte: an etiam decepto creditori, vt cū debitor diceret se statim, vel proxi. soluturū aliam partem, rogat, vt credimus sub hac specie accipiat illā

---

*Ad hūc text. vide Cror. in l. 4. §. Cato. nu. 45. ff. eo. & ibi Detū. nu. 110. vsq; 118. & per Bu. 2. nu. 34 Ruin. num. 20. 8† Solid⁹ in P. F. 9† In P.F deest nō. 1 illa reprobat P Bart. pōt tū esse vera quantū ad pēnā. vel interesse. Ale. & Iaso† stipulanti non est. P. F.

*Ad hūc text. vide intell. per Burig. in l. 4. §. Cato. nu. 158. ff. eod.

*Ad hūc text. vidē §. Cat. l. 4 sū. eo. per Mar. Soc. nu. 163. Det. nu. 344.

11† P. F. tradere cessante vno.

2 Approbatur per Bar. Paul. Ale. Are. in l. 4. §. Cato. supra eod.

partem, & post non soluit aliam. nam hoc casu committit pœna in solidum. & tamen in ea computandum est pretiũ solutæ partis. verbi gratia promisi fundum valentem xl. & si nõ soluerem, promisi pœnam centũ. solui ego medietatẽ fundi creditori decepto, vt dictum est. cõmissa est in solidũ pœna centum, sed tamen in illis centum computabitur pretiũ medietatis solutæ, s. viginti. iniquũ enim esset, & rẽ possidere, & pœnam exigere, vt ff. de exce. do. l. apud Celsum. §. Labeo. & de pac. l. rescriptũ. §. si pacto. Item si aliquis de hæredib. nõ consentiat, compellitur per iudicem, vel per sortem: vt C. cõmunia. de legat. l. fin. vel statur maiori parti. argum. sup. de pac. l. maiorem. Azo.

1† obligetur. P.F.

2† lib. 79. ad edict. P.F.

a *Partem*] de bitri.

b *Solvere*] vt supra 6 quis cau l. Seruus, & C. de luitio. pi. l. 1. & su. fami. ercis. hæredes. §. in illa. & C. de distrac. pig. l. quãdiu. Accur.

c *Sub conditione*] 6 stipulator ascenderit Capitolium. Accur.

d *Nihilominus*] hoc fallit 1 quando licet impedire, vt si vicesimo me iaculũ iaciendo. hoc autem quod hic dicitur, ideo est, ne ex dolo suo lucretur: vt infra de regu. iuris. l. in iure. Accur.

1† Ita glo. sequitur Al. & Ia. & est sine cuãdũ eosdem.

3† aliàs Paulus li. 75. P. F. ad edictũ

QVod dicitur] CASVS. Dictum est sup. eod. titu. l. scire debemus. quod tot sunt stipulationes, quot sunt res deductæ in stipulationem. Quæritur, vt hoc dictum locũ habeat, quomodo concipienda sit stipulatio? Respondetur, quod hoc modo. Mæui dabis mihi seruum Stichum, & centum aureos. & æquum tuũ nummum? ille respõdet, dabo. certè hic sunt tot stipulationes, quot res. sed si istæ tres res essent positæ in vno loco simul. & dicerem sic: dabis mihi omnes res illas? tunc tantum esset vna stipulatio, quia non sunt hic singularitatẽ expressæ, sicut sup. fuerunt diuisim deliguatæ. Franc.

e *Quod dicitur*] vt sup. eo. l. scire debemus. & facit ff. de euic. l. cum plures. & inf. eo. l. Titia. in fi. & l. pluribus in prin. & facit sup. de lega. 2. l. quoties. in fi. Accur.

f *Exprimuntur*] nominatim, & etiam copulatiuè, veluti cum stipulor, rem istam dabis, & istam, & illam, &c. non autem exprimuntur, veluti debis omnes res istas.

NEmo] CASVS. Titius legauit mihi Stichum seruũ sub conditione, si nauis ex Asia venerit. veni ad hæredem Titij & dixi ei, promittis mihi, quod dabis mihi seruũ Stichũ, si nauis ex Asia venerit? hæres dicit, promitto. nũquid ista stipulatio est vtilis? respõdetur, quod nõ, quia nihil plus consequitur legatarius per hanc stipulationem, quam cõsequeretur per actionem ex testamento. Franc.

2† Et bene Bar. Ale. & Ia.

g *Sua fit*] Ex lucrativa causa. secus si ex non lucrativa: vt sup. tit. 3. l. si is qui Stichum. sed, nõ sufficit expositio hæc a nam legatarius rem sibi sub conditione legatam stipulatus ab hærede in eũ casum, quo sua futura sit, & ex causa lucrativa, vt sup. vt le. no. exue. l. 1. §. si quis sub cõditione. & ideo dic vtiliter stipulari, vt plus scilicet cõsequatur per stipulationem. neque enim legatarius plus consequitur per illã stipulationem, quàm actione ex testamento: & secundũ hoc erit bonum 3 exemplum, vt si res erat tibi legata sub conditione, & stipulereris sub eadem cõditione. M. vel dic 4

3 Immo erit maiũ Bar. Ale. & Ia.

4 Recipiatur p præcedentes.

randum partem [a] creditori soluere. [b]

Nota hic optimam regulã quòd quãdo stat per eum, qui futurus est obligari per euẽn conditionis, quo minus conditio eueniat pinde tenetur, ac si cõditio euenisset. Pa. de Ca.

¶ Quicunque sub cõditione [c] obligatus curauerit, ne conditio existeret, nihilominus [d] obligatur. [1†]

Vlpianus. [2†]

LEX LXXXVI.

QVod dicitur, [e] Tot stipulationes esse, quot res, ibi locum habet, vbi res exprimuntur [f] stipulatione. cæterum, si non fuerint expressæ, vna est stipulatio.

Nota hic, quod sicut nõ valet stipulatio rei meæ, ita nec rei, quæ non est mea, sed cõfertur ĩ tẽpus, quo erit mea. Pa.

Vlpianus. [3†]

LEX LXXXVII.

NEmo rem suam futurã in eum casum, quo sua fit, & vtiliter stipulatur. [h]

Mora rei nocet fideiussori, nisi creditoris mora quo ad fideiussorem præcesserit: mora tamen fideiussoris ipsi soli nocebit. h. d. Bart.

Idem. [4†]

LEX LXXXVIII.

MOra * rei fideiussori [i] quoq; [k] nocet. sed si fideiussor seruum obtulit, [l] & reus morã fecit, mortuo Stichone, fideiussori succurrẽdũ est.

¶ Sed si fideiussor hominẽ occiderit, reus liberabitur: [m] fideiussor autem ex stipulatione conueniri potest. [n]

Verba præsentis temporis ad futura nõ trahũtur Paulus.

Idem lib. 9. ad Plaut.

LEX LXXXIX.

SI à colono, [o] cui fundum in quinque annos [5†] locaueram, post tres annos ita stipulatus fuero, Quicquid te dare facere oportet? non amplius in stipulationem deducitur, quàm quod iam dari oportet, si autem adijciatur: Oportebitve: etiam futura [p] obligatio deducitur.

MOra rei] CASVS. Titius promisit Mæuio hominem Stichum, & vt certiorẽ faceret creditorem, dedit Sempronium fideiussorem. Titius iste interpellatus, vt solueret seruum istũ, fuit in mora: post hoc Stichus seruus moritur. quæritur, hic vtrum fideiussor teneat post rei interitũ. sicut ipse reus Titi? qui fuit in mora soluendi? Et pronius fideiussor est quia mora rei nocet fideiussori. si verò Sempronius fideiussor fuerit in mora obtulit, & reus Titius morã fecit: mortuo seruo erit ipse fideiussori succurrẽdum. Sed ponamus, quod iste fideiussor seruum occidit: certè reus principalis liberabit. & ipse fideiussor solus poterit ex stipulatione conueniri. Franc.

4† Paul. Ia. 6. ad Plautium. P.F.

* Dynus & Al. hic reputant istũ text. sing. ad hoc, q post tũ. q licet mora principalis debitoris nocet fideiussori: tamẽ hoc si est verũ, nisi creditor prius fuisset cõstitutus in mora à debitore. Bologn.

5† in quinquennium. P.F.

i *Fideiussori*] non tamen sic. vt fideiussoris augeatur obligatio: 6 vt supra. de eo quod ces. bo. l. centũ. sed vt producatur, id est. vt transeat contra fideiussorem 7 & etiã contra hæredes: vt ff. eo. l. si seruum. §. nũc.

6† Idẽ P. & Ia.

7 Approbat q Bar. Paul. & Ia.

& facit sup de vsur. l. si quis solationi. §. 1. & l. mora. §. fi. & inf. de fideiuss. lege si à colono. §. 1. Accur.

k *Nocet*] vt si, pro Stichũ & dedisti fideiussorẽ, & fuisti in mora. nã aduersus te, & eũ obligatio perpetuatur. Accur.

l *Obtulit*] ante moram rei. & vt innuit. idem si post nã morã rei purgauit. Alij, vt Hug. dicũt post morã rei. aliàs secus: vt ff. eo. l. si seruũ. §. sequitur. & ff. de peri. & commo. l. illud. m *Liberabitur*] interitu speciei, cũ in mora non esset. Accur.

n *Conueniri potest*] põt. quia in totã causam fideiussit: vt ff. l. 3. §. nunc videamus. nã licèt reo liberato fideiussor stricta ratione liberetur, hoc tã casu ex æquitate adhuc tenetur fideiussor ex stipulatu vtili, sed vt de dolo actione teneri: vt ff. de dolo. l. si fideiussor. quæ est cõtra. Solu. hic, de æquitate vtili ex stipulatu. ibi, de rigore de dolo, vel dic ex stipulatione. i. propter stipulationem datur de dolo. vel hic post litem motam ibi ante occidit: vnde pristina teneri nõ potuit. cũ reus ea esset liberatus: teneẽ ergo de dolo. & plenè dic. vt ibi no. & facit ff. de sol. l. qui decem. & ff. eod. l. cum filius. Accur.

8 Approbatur per Bar. Paul.

SI à colono] CASVS. Locaui tibi vineã meã per x. annos ita vt quolibet anno dares mihi x. scuta. ità factis trib. annis stipulatus sũ à te hoc modo: promittis mihi solvere, q̃ debes ex locatione vineæ meæ? tu dicis, promitto. quæri. q d in hãc stipulationẽ est deductũ? certè tm 30. scuta. q̃ debeni mihi p trib. annis præteritis. & nõ futura pẽsio vineæ. Si aũt volo deducere in stipulationẽ pensionem futurorũ annorum, debeo addere in stipulatione: promittis dare, quã debes ex tali locatione, vel in futurum debebis? tunc etiã futura pensio comprehenderetur in hac stipulatione. Franc. (daretur.

o *Si à colono*] vt oês fructus essẽt sui, & certa pecunia mihi

p *Futura*] id est cuius effectus est de futuro. ipsa tamẽ præsens est. si est in diem. & facit inf. de verb. sign. l. verbũ operis. & sup. eod. l. si stipulatus fuerim. d. 1.

Cum

Litis conteſtatio curſum vſurarum non impedit. Bar.

Pomponius. [1]†

LEX XC.

CVm ſtipulati [a] ſumus ꝑ vſuris [b] legitimis pœnam [c] in ſingulos menſes, ſi ſors ſoluta non ſit: etiã ſi ſortis obligatio in iudicium ſit deducta, adhuc tamen [d] pœna creſcit: quia verum eſt pecuniam ſolutam non eſſe. [e]

Re perempta, vel à communi cõmercio exempta, tenetur debitor, ſi mora, vel culpa præceſſit ipſius, vel eius, qui ab eo cauſam habet. Bar.

Paulus. [2]†

LEX XCI.

SI ſeruum Stichum ſtipulatus fuero, & nulla mora interueniente ſeruus deceſſerit: ſiquidem occidat eũ promiſſor, expeditum eſt. [f] Sin autem negligat infirmum, [g] an teneri debeat promiſſor? quærẽtibus, [3]† conſiderandũ eſt, vtrum quemadmodum in vendicatione hominis, ſi neglectus à poſſeſſore [h] fuerit, culpæ huius nomine tenetur poſſeſſor: [i] ita & cũ dari promiſit, [k] an culpa, quod ad ſtipulationẽ attinet, in faciendo [l] quidem accipienda ſit, non in non faciendo: [m] quod magis probandum eſt: quia qui dare promiſit, ad dandũ, non ad faciendum tenetur.

¶ Sed ſi ſit quidem res in rebus humanis, ſed dari non poſſit, vt fundus religioſus puta, vel ſacer factus, vel ſeruus manumiſſus, vel etiã ab hoſtibus ſi capiatur: culpa in hunc modũ dijudicatur, vt ſi quidẽ ipſius promiſſoris res, vel tpe ſtipulationis, vel poſtea fuerit, & quid eorum acciderit, [n] nihilominus teneat. Idẽque [4]† fiet, [o] & ſi per aliũ poſſeſſorẽ ſtetit, quo minus tradatur, ſimili modo tenebitur. Quod ſi ſine culpa eius res perierit, non tenebitur. Quid ergo ſi ſeruus ſtipulatus ſit, & ante moram mortuus ſit? Nerua filius non tenebitur, quia nec ipſe quidem heres teneretur, ſi ante moram ſeruus mortuus eſſet. Sed ſi ſeruus ſtipulatus ſit, & mortuus ſit, deinde dominus ex ea ſtipulatione ſolidum petat, an poſſit? Et ait Iulianus, ſi ante litem conteſtatam mortuus ſit, nihil petere poſſe: ſi poſt litem conteſtatam, poſſe. Quæ ſententia habet rationem: quia

a Ab hoc] promissore.
b Contigerit] vt manumissus sit, vel aliquid prædictorum cõtigerit. sed contra, ff. eo l. inter stipulantem. §. sacram. sol. hic de suo, ibi de alieno: vt & hic subijcit. si autem &c. Accurs.
c Fecit] scilicet dolo, vel culpa. sed nonne in alieno potest committi culpa : vt ff. de leg. 1. l. cũ res. §. sed si alienus? Itẽ in suo potest nõ esse culpa, vt quia præmio fiat liber contra domini voluntatem: vt C. quibus ex cau. serui. pro præmio liber. ac. l. 1. Respondeo. hic & superiori dicto respexit frequentiam. argumento supra de legi. & senatusconsultis lege nã ad ea. si tamen in alieno est culpa, tenetur: vt d. lege. cum res. & si in suo non est, non tenetur: vt inf. §. proximo. frequenter enim contingit, vt in suis sit culpa, in alienis non. & facit ad hæc & sequentia. inf. de sol. lege. si mihi alienum. & lege. qui res. & Instit. de lega. §. si res lega. & §. si verò. & sup. tit. 1. l. si is qui. & qd no. sup. de condi. in de. lege Neratius. & ad Treb. l. quidam. §. si quis filium. & qui & à quibus. lege hæres. ferum. & de leg. 2. d. si quis inquilinos. §. primo.
d Moratus est] idest dilulit.
e Promissoris] tempore stipulationis.
f Fuerit] ante moꝛã. Accur.
g Quod] idest quia. Accursius.
h Statuliber] exemplũ: promisi tibi dare Stichũ. postea quidam me instituit, & Sticho legauit libertatem sub conditione. si existente conditione Stichus fuerit liber mõ teneor. Accurs.
i Teneatur] & magis est, q teneatur. Azo.
k Putat] scilicet vt teneatur: vt Instit. de lega. §. si verò hæredis. Accur.
l Petitum] hominem. Sed quomodo eum manumisit siue purè, & sic legatarij, siue sub conditione legatus erat: & tũc non potest manumittere: vt sup. qui. & à quibus l. generaliter. §. 1. sed dic, quod hæredis erat. Sed tunc oppo. supra qui. & à quib. l. hæres. sed resp. hæres nihil ibi agit, quin teneatur ad æstimationem: sed liberius tenet, & facit hic quæstionem, quam ibi supra de condit. indebi. l. in summa. §. si seruum. & ibi solu. secundum Ioan.
ADDITIO. Dic quòd ibi loquitur in alia actione. Bar. Accurs.
m Sequitur] cum in speciebus certis de culpa locuti simus, sequitur vt videamus in genere. Accur.
n Perpetuari] quantum ad hoc, vt nõ liberetur interitu speciei, secundum R. sic ergo perpetuatur, idest perpetua remanet, si prius erat perpetua: si autem prius erat temporalis, & tũc erit simile, si fieri, idest remanere: vt ff. de iud. l. Iulianus.
o Constitutio] vt teneatur: vt quia occidit vt supra ea. l. in princip. & mora non purgatur, alias non conueniret sequentibus. Accursius.
p Moratus sit tantum] & postea obtulit.
q Non fuerit] quia soluere voluit. Accurs.
r Extinguatur] obligatione.

1 † fin. P. F.
2 † accidit. P. F.
* Ale. hic dicit istũ tex. singul. ad hoc, q licèt debitor sciens peccãs in faciendo, vel in negligendo teneatur & idẽ, si ignorans peccauit faciẽdo illicitũ effectũ: alias autẽ non, si iustè ignorauit per l. qd te. cũ ibi no. sup. si cer. pet. tamen hoc vltimum fallit i hærede, nã licet peccet ipse etiã ignoranter faciendo actũ illicitũ, eũ tenet. Rol. & ad intellectũ huius l. vide Bu sigell. in l. q te. nume. 79. sup. si cer. pet.
3 † effecerit. P. F.
4 † hic nõ est. P. F.
? Approbatur per Bar. Imo. Pau. Ale. & Ias.

sit eaquàm ab hoc [a] alienatus sit, id contingerit. [b] Si [1] †tantẽ alienus fuerit, & ab alio tale quid [2] †acciderit, nõ tenetur: quia nihil fecit, [c] nisi si postea quam moratus [d] est solutionẽ, aliquid huiusmodi acciderit. quam distinctionem & Iulianus sequitur.

¶ Item si homo, qui fuit promissoris, [e] ex præcedenti causa ablatus ei fuerit, [f] quòd [g] statuliber [h] fuit: perinde habendus sit, ac si alienum promisisset; quia sine facto ipsius desijt eius esse.

¶ De illo * quæritur, an & is qui nesciens se debere occiderit, teneatur. [i] Quod Iulianus putat [k] in eo, qui cum nesciret à se petitum [l] codicillis, vt restitueret, manumisit.

Vtilis mora nocet: & in pari causa melior est conditio possidentis. Bart.

¶ Sequitur [m] de eo videre, qd veteres constituerunt, Quoties culpa interuenit debitoris, perpetuari [n] obligationẽ: quemadmodũ intelligẽdum sit. Et quidem si fecerit 3†promissor, quo minus soluere possit, expeditum intellectũ habet constitutio. [o] Si verò moratus sit tantum, [p] hic 4† hæsitatur, an si postea in mora non fuerit, [q] extinguatur [r] superior mora. Et Celsus adolescens scribit, eum qui moram fecerit in soluendo Sticho, quem promiserat, posse emendare eam moram [f] postea offerendo. esse enim hãc quæstionem de bono [1] & æquo: [u] quo in genere plerunque sub authoritate iuris [x] scientiæ, perniciosè (inquit) erratur. [a] Et sanè probabilis hæc sententia est: quam quidem & Iulianus sequitur. nã cum 5† quæritur de damno, & par [y] vtriusque causa sit, quare non potior [6] †sit qui tenet, quàm qui persequitur? [z]

Mora principalis obligationẽ perpetuat quo ad se, & fideiussores, & eorũ successores: mora fideiussoris quo ad se, & successores suos. Bar.

¶ Nunc videamus, in quibus personis hæc cõstitutio [a] locum habeat. quæ inspectio duplex est: vt primò quæramus quæ personæ efficiant perpetuam [b] obligationem: deinde quibus [c] eam producant. [d] Vtique autem principalis debitor perpetuat obligationẽ: [e] accessores [f] autem an perpetuent, dubium est. [g] Pomponio [7] †perpetuare [h] placet. Quare enim facto suo fideiussor suã obligationem tollat? [i] Cuius sententia vera est.

¶ Itaque [k] perpetuatur obligatio tam in [8] †ipsorum, [l] quàm successorum suorũ [9] †persona. Accessoribus quoque suis, idest, fideiussoribus, [m] perpetuant [n] obligationem, quia in totam causam [o] spoponderunt.

f Eam moram] ad quod facit sup. de pericu. & cõmo. l. illud. & ff. eo. l. interdũ. §. fi. & si quis cau. l. & si posti tres. & C. de fide instr. l. sancimus. & ff. de constit. pecu. l. sed & si alia. & de cond. fur. l. parui. Sed contra. l. 6. de condi. fur. sed ibi liter suscipere, non rem reddere volebat. Accurs.
1 De bono] quamuis enim stricto iure pœna commissa est, & strictum ius dicit eũ omninò teneri post moram: sed quia æquum est taliter eum dem hanc pœnã euadere, si obtulit tale est, ac si non fuisset in mora. Accursius Florentinus legũ doctor.
u Et æquo] nõ stricti iuris. vt teneat adhuc.
x Iuris] scilicet stricti.
y Par] idest similis: vt ff. ne quis eum qui in ius vocatus l. 2. & de mine. l. verum. §. fin. & de vsur. l. 2. in fi. & inf. de reg. iur. l. quoties in vtri.
z Persequitur] non video.
a Hæc constitutio] quæ de perpetuanda obligatione loquitur. Accursius.
¶ Hæc constitutio] id est constitutum veterum: vt sup. proxi. §.
b Perpetuam obligationem] mora vel etiam culpa.
c Quibus] idest ad quorum onus. Accur.
d Producant] idest perpetuent. Accur.
e Obligationem] faciendo scilicet morã. Accur.
f Accessores] idest fideiussores. Accur.
g Dubium est] an eorum facto perpetuetur. Accur.
h Perpetuare] in suam personam. Accur.
i Tollat] occidendo scilicet. Accur.
k Itaque] dixi quæ personæ efficiant perpetuam: nunc incipit quibus producantur.
l Ipsorum] debitorum. vel fideiussorum.
m Fideiussoribus] scilicet secundis.
n Perpetuant] scilicet fideiussores primi. & ad hoc infra de fideiuss. l. Græcè. §. 6.
o Causam] hoc articulo duos: scilicet quæ personæ perpetuent, & quibus producantur: nõ plenè prosecutus est: vnde sciendum, quod principalis debitor moram adhibens perpetuat obligationem tam contra se & successores suos, quã contra accessores, idest fideiussores & hæredes eorum. at fideiussor contra se, & successorem suum, non contra reũ: vt hic & sup. eod. l. mora. §. 6. & §. pen. & sic patet contra quos perpetuatio fit. Et contra perpetuat stipulator, vel procurator eius

5 † dũ. P. F.
6 † Florentinus. P. F.
* Sic & Cicer. lib. 1. offic. existimat inquit sæpè inimicæ summa quædã & nimis callida iuris interpretatione.
7 † perpetuari. P. F.
8 † indefect. P. F.
9 † persona defect. P. F.
? Periculum. Ang.

eiùs denunciant promissori. vt su. de peti. hær. l. 1 rem ver. f. petitam, vel eorum gestor. 1 vt ff. de vsu. l. si quis solutioni. §. a Producat.] id est perpetuet.

1 Quãdo denuntiatur, vt creditor soluat & debitor, & creditor sunt eiusdẽ fori. B. & Ange.

b Accessorem.] id est mandatorem. nã quod est su. e. l. cum filius 2. respon. & sup de hære. vendi. l. qui filijs. Accus.

c Effectus.] quare. res aliquis, quæ est vtilitas huiusmodi cõstitutionis? ad quod respon.

d Huius constitutionis.] veteris, vt su. §. sequitur. in prin.

e Possit.] post mortẽ filij mortui. sed cum adhuc in obligatione sit quomodo potest pretium constitui, vt sup. de constitu. pecu. l. promissori. Respond. quia. & non debitum pro debito potest constitui, vt sup. de constit. pecu. l. 1. §. an potest. vel dic, quasi debitũ est. cum agendo ad hominem, pretiũ consequar. Accur. Florentinos legum doctor.

f Sed & acceptum.] patri propter factum filij Accur.

g Creditur.] præcedente nouatione. id est Aquiliana stipulatione. quę an fieri possit, sequitur, nouari autem &c.

h Obligationis.] quod iussu. Accur.

i Obligatio.] qua pater nomine filij tenetur. Accur.

k Nec pecuniam.] id est, interesse, & sic no. interesse non esse in obligatione, vt dixi sup. de act. emp. l. 1. in princ.

l Posse.] siue hominem siue pretium stipuler animo nouandi, vt su. de constit. pecu. l. promissori.

m Si hoc actum.] vt noverint. & facit inf. de nouatio. l. si aliquis rem.

n Hæredi.] Si fuerit prohibitus, licet, & ego fuerim impeditus, vt ff. e. l. si fic. vel licet factum meum continere tantũ videatur, quod ego colligens impediar, idem esset. & si nomẽ hæredis adiectum non esset, vt ff. de proba. l. si pactum. Acc.

o Datur actio.] quasi dicat non tantum mihi viuenti si prohibeat, actio datur, sed hæredi meo datur exceptio.

p Si fic. Sumam.] id est, eligam.

q Electio mea erit.] videtur, quòd contra me fieri debeat interpretatio in ambiguo, sed non est ambiguum. & facit inf. de reg. iur. l. in ambiguis. Sed an hæres meus poterit eligere? argumentum. q nõ su. e. l. si stipulatus fuerim illud. Vel dic contra, vt ibi & arg. su. de leg. 2. l. si fic. §. 6. Accur.

r Ritricũ dari.] vt tollas infinitas ambages, quas hic notat dominus Ioãnes, & omnia sine scrupulo, vel dubietate

Mora filij perpetuat obligationem contra patrem. Bart.

¶ An filiusfamilias, qui iussu patris promisit, occidẽdo seruum producat [a] patris obligationem, videndum est. Põponius producere putat, scilicet quasi [1]† accessorem [b] intelligens eum, qui iubeat.

In obligationibus dandi res perempta post moram durat in obligatione quo ad petitionem, acceptilationem, & nouationem. Bar.

¶ Effectus [c] huius cõstitutionis [d] ille est, vt adhuc homo peti possit. [e] Sed & acceptũ [f] ei posse ferri creditur, [g] & fideiussorem accipi eiusdẽ obligationis [h] nomine.

¶ Nouari autem an possit hęc obligatio, [i] dubitationis est: quia nec hominẽ, qui nõ est, nec pecuniã, [k] quæ non debetur, stipulari possumus. Ego puto nouationẽ fieri posse, [l] si hoc actũ [m] inter partes sit, quod, & Iuliano placet.

Ex stipulatione continente factũ personale stipulatoris, potest hæres agere, si de ipso facta est expressa mentio. P.

Idem. [2]†

LEX XCII.

SI ita stipuler, Per te non fieri, quo minus mihi hęredique meo vindemiã tollere liceat? etiam hæredi [n] datur actio. [o]

Electio est creditoris, si verba executiua referantur ad eum. Bar.

Idem. 3†

LEX XCIII.

SI sic stipulatus fuero, Per te non fieri quo minus hominem ex ijs, quos habes, sumam? [p] electio mea erit. [q]

Incertitudo vitiat stipulationem, nisi ex cõsuetudine pro habilibus declaretur. Bar.

Marcellus. 4†

LEX XCIV.

TRiticum [r] dari oportere stipulatus est aliquis. ffacti quæstio est, [s] non iuris. igitur si de aliquo tritico cogitauerit, [u] id est, certi generis, & certæ quantitatis, id habebitur pro expresso: alioquin si cũ destinare genus, [x] & modũ vellet, [y] non 5†fecerit, nihil stipulatus [z] videtur, [z] 6† nec vnum quidem modium.

Qui stipulatur opus fieri: debet locũ exprimere vbi, & tale, q̃ interfit stipulatoris. B.

Idem. 7†

LEX XCV.

QVi insulam fieri stipulatur, ita demum acquirit obligationem, si appareat, quo in loco fieri insulam voluit, si [8]† tamen ibi insulam fieri [a] interest eius.

Si debitor occidit seruum debitum ex iusta causa, est ac si alius occidisset sine sua culpa, vel dolo, si prius non erat in mora. Paulus.

Idem. 9†

LEX XCVI.

QVi seruum mihi ex stipulatu debebat, si in facinore [b] eum deprehenderit, impune eum [10]† occidet, nec vtilis actio erit in eum constituenda.

a Bar. l. 1. §. de eo in fi. illã gl. ad hoc allegat. Bladũ est oẽ id, qđ terra ferat, & aliàs Pe. de Rauc. in suo alphabeto in verbo bladũ vidit ã hoc dubitari. 4† Lib. 3. Dig. P. F. 5† fecit. P. F.

¶ Bar. hic inducit istũ textũ ad hoc, q̃ incertitudo vitiat stipulationem, tu ãt dic est secus si æquitate canonica qa sẽper potest, vt declaret arbitrio boni viri ita ne. Ac ch. sing. 1 cap. sunt nonnulli. 1. q. 1. & Anto. de But. in c. ex parte. extra de decim. & Alex. fin. in l. ita stipulatus. la grãde su. de verbo. obli. in 3. col. 6† Igitur nec P. Fl. 7† Li. 5. Dig. P. F. 8† li & P. F. 9† l. 12. Dig. P. F. 10† Occidit. P. F.

a Fieri insulã.] quia locus stipulantis est, non alterius: inuẽtæ sunt enim, &c. vt institutio. de inuti. stipula. §. alteri. & ff. e. l. stipulatio ista. §. alteri. cum enim in facto est, si interest agit. aliàs non, vt hic. & su. de re iud. l. si quis ab alio. in fi. & facit su. de eo. quod certo. l. 3. §. si quis insulã. & sic no. duo fore necessaria, vt valeat hæc stipulatio.

b In facinore.] vt si adulterare vxorem suam inuenerit. & facit infra. de fideiuss. l. capitis. supra. de pign. l. seruum quẽ. & de leg. 2. l. quid ergo. §. si hæres. & su. de pig. act. l. eleganter in fi. & inf. de sol. l. qui sibi. §. fi.

Si ita

Si ita stipulatus.] CASVS. Stipulatus sum à te, quod seruũ tuum sisteres in iudicio, & si nõ sisteres, promisisti hyppocentaurũ. hyppocentaurus est animal fictũ nunquam visum in rebus humanis. certè habebitur hęc stipulatio, ac si solum modo promisisses seruum sisti sine hyppocentauro.

¶ *Possum vtiliter.*] Certum est, quod nemo potest alteri stipulari. Quid autem est, si hoc modo dicam: Titi, promittis mihi decẽ quæ mihi debet Mæuius? ista stipulatio valet: quia possum agere ad interesse, si non satisfecerit. si tamen Męuius, pro quo promisit Titius, est locuples: nihil possũ à Titio petere, nihil enim interest mea dari à Titio, cum Mæuius sit sufficiens.

1† Li. 26. Dig. P.F.

¶ *Si tibi nupsero.*] Vide glo. super verbo, ratò. Franc.

2† Aliàs steteris. P.F.

a *Essem*] pro non adlecto enim habetur, cum nihil sit, & ideo ad interesse agitur ex stipulatu. vt & ſ. e. l. si stipulatus fuero. §. fin. & su. e. l. quoties quis. Inutilis ergo adiectio non vitiat, ratio legis est, quia si secunda teneret, tolleretur prima iure nouationis, vt sup. tit. 2. l. obligationum ferè. §. fin. resum est iure isto: hodie secus, vt C. de noua. l. fin. §. fi. nunc autem, quia non tenet, non nouat, vt ſ. de noua. l. nouatio autem.

3† Titij nomine te soluturum? neque P. F.

4† Titiũ. P.F.

¶ *Possum*] no. quod in isto §. no. differentia inter istas stipulationes, scilicet, quando stipulor te curaturum, quòd mihi decem soluantur, & illã promittis te illi daturum.

5† Possim. P.F.

b *Vtiliter*] si habeat rato: dic benè dico denegari cũ causæ cognitione, non vero indistinctè: nam quandoque valet, & frequenter, quando ergo valet, & quando non? Respon. si ex causa dotis, & donationis propter nuptias fiat, valeat ante matrimonium, & post. vt C. de dona. ante nup. l. si constante. Item pro arris matrimonij contrahendi. vt C. de sponſ. l. mulier. Item in casu quẽ habes infra eodẽ. l. ex ea. §. j. Itẽ ex causa donationis inter spõsos. vt supra de donatio. inter virum & vxo. l. fi. Econtra non valet, quando donatio fit in casu futuri matrimonij, vt hic, & C. de donat. ante nupt. l. quod sponſæ, vt enim ipſam mulierem non possum stipulari vt d. l. illa. Accur.

* Scribẽ. no. istum textũ pro singu. ad hoc, & pone si appositum per mulierẽ de lucrando aliqd. si cõtraheret matrimoniũ cum tali, non valet, & hoc sanè debet intelligi, vt adhibeatur causæ cognitio. Bolog.

1 Aliàs, quasi. Promissio ex causa lucratiua an, & qñ valeat inter spõsũ & spõsã, qñ cedat à illa lucrativa ī matrimonij tẽpus conferatur.

c *Nomine*] qui decem mihi puta debet.

d *Soluturum*] subaudi, si non curaueris illum mihi soluere: vt supra eo. l. illa. §. 2. & sic non obest. C. de fideiuſſ. l. iure nostro, & l. non rectè, benè enim curas, si reum locupletẽ das, vt d. l. illa. Accur.

e *Daturum*] id est, cum stipulor illi te daturum, videbatur autem simile: quia sicut hæc est inutilis, quando alteri stipulor: ita hæc quando promittis alium daturum, sed certè non alium, sed te daturum promittis.

f *Tecum*] neque minus ex illa, illi te daturã, si mea interſit, vt ſu. e. l. ſtip. iſta. §. ſi quis inſulã. & ſ. e. l. liber homo. §. fi.

g *Locuples*] & per omnia idoneus, & etiã ex facilitate conueniendi. quid enim si abeat vltra mare, vt argum. sup. qui satisd. cog. l. 2. in princ.

h *Interest*] quare? non videtur se obligare, nisi in casu, cum debitor tuus ad inopiam peruenit M. & facit ſu. de re iudi. l. ſi quis ab alio & ſ. e. l. decem. & l. ſi quis stipu. §. fin.

i *Nec ratò*] si habes ratò: dic benè dico denegari cũ causæ cognitione, non vero indistinctè: nam quandoque valet, & frequenter, quando ergo valet, & quando non? Respon. si ex causa dotis, & donationis propter nuptias fiat, valeat ante matrimonium, & post. vt C. de dona. ante nup. l. si constante. Item pro arris matrimonij contrahendi. vt C. de sponſ. l. mulier. Item in casu quẽ habes infra eodẽ. l. ex ea. §. j. Itẽ ex causa donationis inter spõsos. vt supra de donatio. inter virum & vxo. l. fi. Econtra non valet, quando donatio fit in casu futuri matrimonij, vt hic, & C. de donat. ante nupt. l. quod sponſæ, vt enim ipſam mulierem non possum stipulari

Stipulatio inutilis non nocet præcedentem vtilem. Pa. 10

Celsus. 1†

LEX XCVII.

SI ita stipulatus fuero, Te sisti, & nisi 2† literis, hyppocentaurum dari? perinde erit, atque si te sisti solummodo stipulatus essem.a

Qui promittit se soluturũ pro alio, promittit factũ, ideo succedit obligatio ad interesse. secus in eo, qui se daturum promittit. Bar. 10

¶ Possum b vtiliter à te ita stipulari: 3† nomine c Titij te mihi soluturum d spõdes? neque enim hoc simile est illi, 4† Te daturum? e sed ex ea stipulatione, dum interest mea, agere tecum f possum, & ideo si locuples g sit Titius, nihil ex hac stipulatione consequi possum. 5† Quid enim mea interest h id à te fieri, quod si non feceris, æquè saluam pecuniam habiturus sum?

Inter sponsum, & sponsã non valet promissio ex causa lucrativa, quæ in matrimonij tempus confertur. Bar.

¶ Si tibi * nupsero, decem da- 50

Stipulatio inutilis non nocet præcedentem vtilem. Pa. 10

Celsus. 1†

LEX XCVII.

SI ita stipulatus fuero, Te sisti, & nisi 2† literis, hyppocentaurum dari? perinde erit, atque si te sisti solummodo stipulatus essem.a

Qui promittit se soluturũ pro alio, promittit factũ, ideo succedit obligatio ad interesse. secus in eo, qui se daturum promittit. Bar. 10

¶ Possum b vtiliter à te ita stipulari: 3† nomine c Titij te mihi soluturum d spõdes? neque enim hoc simile est illi, 4† Te daturum? e sed ex ea stipulatione, dum interest mea, agere tecum f possum, & ideo si locuples g sit Titius, nihil ex hac stipulatione consequi possum. 5† Quid enim mea interest h id à te fieri, quod si non feceris, æquè saluam pecuniam habiturus sum?

Inter sponsum, & sponsã non valet promissio ex causa lucrativa, quæ in matrimonij tempus confertur. Bar.

¶ Si tibi * nupsero, decem da- 50

rl. vt infra e. l. Titia. & C. de inoff. stipu. l. 3. Ita nec in conditione alterius stipulationis potest apponi. Sed Io. dixit non valere etiam, si causa dotis, vel donationis propter nuptias fiat, si proponatur conditio, si nupsero, vt hic, & dic nec ratò, id est, nunquam, aliàs litera est, nec rata, &c. quam expone, vt ex prædictis patet.

re spondes? causa cognita denegandam actionẽ puto: nec rarò i probabilis causa huiusmodi stipulationis est. Idem, si vir à muliere eo modo non in dotem stipulatus est. k

Quando est impedimentũ mixta considerationi rei, & personæ, valet stipulatio, si impedimentũ cessat tẽpore existentis conditionis. Bart.

Marcellus. 6†

LEX XCVIII.

EXillimo * posse id quod meum est, sub conditione l stipulari. Item viam stipulari ad fundum posse, quã quam interim fundus non sit meus. m aut si n hoc verũ nõ est, o & alienum fundum sub conditione stipulatus fuero, isq; ex lucrativa causa meus esse cœperit: confestim perimetur 7† stipulatio. p Sed 8† si fundi q dominus sub cõditione viam stipulatus fuerit, r statim fundo alienato euanescit stipulatio, s & maximè t sm̃ illorum opinionem, qui etiam ea, quæ rectè constituerint, 9† resolui putant, u cum in eum casum reciderint, à

re spondes? causa cognita denegandam actionẽ puto: nec rarò i probabilis causa huiusmodi stipulationis est. Idem, si vir à muliere eo modo non in dotem stipulatus est. k

Quando est impedimentũ mixta considerationi rei, & personæ, valet stipulatio, si impedimentũ cessat tẽpore existentis conditionis. Bart.

Marcellus. 6†

LEX XCVIII.

EXillimo * posse id quod meum est, sub conditione l stipulari. Item viam stipulari ad fundum posse, quã quam interim fundus non sit meus. m aut si n hoc verũ nõ est, o & alienum fundum sub conditione stipulatus fuero, isq; ex lucrativa causa meus esse cœperit: confestim perimetur 7† stipulatio. p Sed 8† si fundi q dominus sub cõditione viam stipulatus fuerit, r statim fundo alienato euanescit stipulatio, s & maximè t sm̃ illorum opinionem, qui etiam ea, quæ rectè constituerint, 9† resolui putant, u cum in eum casum reciderint, à

re sponsè causa cognita denegandam actionẽ puto: nec rarò i probabilis causa huiusmodi stipulationis est. Idem, si vir à muliere eo modo non in dotem stipulatus est. k

Quando est impedimentũ mixta considerationi rei, & personæ, valet stipulatio, si impedimentũ cessat tẽpore existentis conditionis. Bart.

Marcellus. 6†

LEX XCVIII.

EXillimo * posse id quod meum est, sub conditione l stipulari. Item viam stipulari ad fundum posse, quã quam interim fundus non sit meus. m aut si n hoc verũ nõ est, o & alienum fundum sub conditione stipulatus fuero, isq; ex lucrativa causa meus esse cœperit: confestim perimetur 7† stipulatio. p Sed 8† si fundi q dominus sub cõditione viam stipulatus fuerit, r statim fundo alienato euanescit stipulatio, s & maximè t sm̃ illorum opinionem, qui etiam ea, quæ rectè constituerint, 9† resolui putant, u cum in eum casum reciderint, à

rl. vt infra e. l. Titia. & C. de inoff. stipu. l. 3. Ita nec in conditione alterius stipulationis potest apponi. Sed Io. dixit non valere etiam, si causa dotis, vel donationis propter nuptias fiat, si proponatur conditio, si nupsero, vt hic, & dic nec ratò, id est, nunquam, aliàs litera est, nec rata, &c. quam expone, vt ex prædictis patet.

¶ *Stipulatus est.*] CASVS. Habeo fundum quendam, quẽ timeo fortè perdere, ideo volo mihi prouidere, & stipulor à te hoc modo: Titi, promittis mihi dare fundum talem, qui nunc meus est, cum meus esse desierit? an talis stipulatio valeat? Respon. quod sic. Item possum à te stipulari viam ad fundum aliquem, qui tempore stipulationis non est meus, & hoc probat duobus exemplis. Primo, si hæc superiora vera non sunt, sequeretur, quod si stipulatus sim fundum alienum sub conditione, & pendente cõditione interim mihi donatus, aut legatus sit, & perimeretur stipulatio, quod tamen esset inconueniens, cũ possit fundus ille ietum non meus fieri. Aliud exemplũ ponit ibi: sed si. &c & est tale, quia si prædicta vera non essent, sequeretur, quòd si dominus ipse fundi stipularetur viam sub cõditione, quod fundo alienato extingueretur stipulatio, est tamen, & hoc inconueniens, &c.

6† Li. 20. Digest. P. F.

* Ad hãc l. vide Anto. Ru. in l. non solũ. §. mortẽ. num. 115. de no. ope. nunc.

¶ *Ex hac stipulatione*] Pone casum, vt supra, eo. l. si ita stipulatus essem. Franc.

7† Perimeretur. P.F.

8† Et si. P.F.

9† Constituunt. P. F.

l *Conditione*] si deberit esse mea, vel si nauis ex Asia venerit: vt & supra, eodem l. si rem, & de leg. 1. l. cæterum. §. tractari. ver. sed si sub conditione.

m *Non sit meus*] quia potest fieri meus, & non erit tunc seruitus constituta, sed debita, vt in contra. supra communia prædi. l. 1. Sed obijcitur: si stipulatio non capit vires ex præsenti, nullius momenti est. vt & infra de stipu. ser. l. vsusfru. Respon. hoc verum est cum viribus deficit ratione personæ: secus si ratione rei. vt hic.

n *Aut si*] nam si supradicta non possent fieri, sequeretur quem non posse stipulari sub conditione, quod inconueniẽs esset.

o *Non est*] quod valeant prædictæ stipulationes, aliàs deest non, & tunc dic, quòd si hoc &c. scilicet, quod valet stipulatio prædicta. & in idem recidit. si non valet, dico quod hæc inconuenientia sequuntur. Accur.

p *Stipulatio*] quod inconueniens esset. M. cum posset fieri non meus existente conditione. Item sequitur hic aliud inconueniens, quia si fundi &c.

q *Sed si fundi*] ponit aliud exemplum inconuenientis.

r *Stipulatus fuerit*] fundo suo.

s *Stipulatio*] similiter. quod verum non est, cum existente conditione possit esse suus.

t *Maxime*] sequitur inconueniens. Accur.

u *Resolui putant*] generaliter, cum fallat, vt ſ. eo. l. cũ pluribus. §. & si placeat. & ſ. de reg. iu. l. in ambiguis. §. 1. ita quod ibi qui

ibi q̃ ſtipulatur viã ſub condõne fundo ſuo, alienato fundo ante cõdi. nõ irritatur ſtipulatio medio tpe inter factã ſtipulationẽ & condõnis euentũ, cũ meus ſit, cũ condi. extiterit, qa in ſtipulatione tps ꝰ ſtatus inſpicitur: vt ſ. e. l. cõtinuus. §. cũ quis. & ſ. de ſtip. ſeruo. l. vſusfr. & facit ſ. de ſerui. l. pro parte. & facit ſ. eo. l.

2† Alias potuiſſet. F. F.

ſi filius. in prin. Acc. a *C aſſiſtere*] quod falſum eſt. l. quæ regula non eſt vera ſp. Acc. ‖ *Nihil ſtipulatoris*] alias eſt, nõ nihil intereſt: i. aliquid intereſt: cũ nemo inhabitare velit, alſ deeſt nihil, & tunc dic, bñ dico non expectari poſt ruinã: quia ſi id expectaret, vt dicebãt quidam, ergo nõ cõmitteretur: quia ſicut non cõmitteretur ea fulta, & poſtea tuẽte, ſic & ea nõ fulta: & ſic nõ intereſſet fulta vel nõ fulta: qd non dẽt eſſe.

2† fulciri. F. F.

c *Nec tamen reſti*] quanti interſit perfectam eſſe: ſed nõ inchoatam: vt ſup. eo. l. ſtipulationes. §. ſi qs. ſic facit ſup. eo. l. ſi ita ſtipulatus eſſem.

Q *Vicquid aſtringẽdæ*] Pone caſum ſecundum gl. a. ſuper verſic. dictum. ¶ *Si ſtipulatur*] Sum à te ſtipulatus 100. ſi intra annũ Romã non ieris. nõ poſſum agere niſi an. ꝓterito. Fr. d *Quicquid*] dic quod quicquid fuit ſtipulatione vallandũ, ſi nõ eſt ſtipulone vallatum, hĩ omiſſum: aut certè ſi obſcurũ eſt, interpretabor ſm promiſſorẽ ſi põt ſm eius voluntatẽ valere. ſed ſi non põt ſecundũ voluntatẽ ipſius valere, interpretabor pro ſtipulatore. ſi valere poteſt. vel dic aliter, q ſi ſit obſcurum, omnino non valere: ſi autem interpretari põt, interpretabor. Ac. e *Diſtum eſt*] i. dicendum, ſm quoſdam: & hoc gp hoc. qd ſequitur: niſi verbis exprimat quod ſignificatur in futurũ &c. ſed nõ oportet ſic exponi. nec enim dicit ſimpliciter, niſi verbis expreſſis exprimatur: ſed addit, palam, id eſt euidẽtibus, & manifeſtis verbis, vt ſi quis ſtipulet a magiſtro nouo brocar. ſua, putans oẽs rationes in hoc cõprehendi: nõ tenetur quidem magiſter, niſi ad hoc brocas. vel fundum, vel vinum in genere: & hoc pp nimiam obſcuritatẽ: vt ſ. eo. l. ita ſtipulatus vel qñ cõſtat diſſenſiſſe: vt ſ. e. l. inter ſtip. §. ſi Stichum. f *Secundum promiſſorem*] hoc in eo caſu intelligendũ eſt, qñ dubitat, qd actũ ſit, & duorũ modorũ vtroq; põt valere ſtipulatio: vt quia vnus dicit ſenſiſſe de albo Sticho: alter de nigro. tũc. n. accipiẽdũ eſt, qd promiſſor elegerit: vt no. ſ. e. l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipulonib. vel hoĩem in gñe: vbi nõ eſt tãta obſcuritas, ideoq; valet: & quẽlibet dãdo liberat: nõ tñ talẽ, quẽ hãre nõ expediat, vt ſubiicit: & ſic addit, aut &c. nec rurſus promiſſor &c. vt puta promiſit oſa vaſa ſua, & dicat ſe tñ de vitreis intellexiſſe: vel de viliſſimis ſeruis, cũ oẽs huius ſermonis promiſerit, vel dic ſecundo qd aut &c. proſequatur eundem caſum, & corrigat precedẽtia. Itẽ & qd dicit, nec rurſus &c. põt ſecũdo intelligi. i. qd promiſit ſeruum, poſtea elegit, & ſeruum velit vaſtare, quem nõ põt licet ſua intereſt. Sed tunc eſt 5. ſ. eo. l. qui ex plurib. & l. eũ qui. §. 1. Sed dices, q in illis legibus hẽbat electionẽ ex vi verborũ ſtipulationis, ſeu ex natura alternatiuæ: qa illud aut illud fuit ſtipulatus, ſed hic nõ habuit iõ electionẽ ſed qa dubitabatur de quo ſenſerit. ſed ſm primũ intellectũ prædictæ ll. non ob. Item ad id qđ dicit, ſtari dicto promiſſoris, eſt ſ. ſ. e. l. ſi mihi. §. ſi ſtipulatus. Sol. ſpãle eſt in veſte: & maximè cũ oẽm veſtẽ ſtipulatus erat quæcũq; mulieb. eſſet. Ir. immo iõ non eſt illud: quia ſignificatio verborũ facit ꝓ ſtipulãte: licèt promiſſor fęminea veſte vtatur: vt ſ. pai. tũ. Itẽ ſ. ad idem ſ. qui ſatiſd. eo. l. de die. Sol. vt ibi. Itẽ in iudicio ſecus: vt ſ. e. l. inter ſtip. §. ſi Stichum. & eſt rõ vt ibi. Itẽ facit ſ. de verb. ſign. l. nepos Proculo. & ſ. de ꝓh. emp. l. Labeo. & de act. emp. l. ſi ſeruus. Sed arg. ſ. in princ. huius l. ſ. ſi cert. pet. l. eũ quid. ſed ibi eſt de natura negotiſ. i. cõtractus mutui: quod intellige tacitè.

7† eſſe. non eſt. F. F.

8† Lib. 8. Reg. F. F.

g *Latè*] ideſt apertè. h *Nec rurſus*] i. eꝰ. i *Alium*] facit C. de do. l. ſi qs argẽtũ. §. 1. k *Verba ſunt*] Poſſũt enim trahi ad ſingula eiuſdẽ bĩnij ita, vt cũ vna die. vel ſecunda, vel tertia non aſcenderis, verũ ſit te non aſcendiſſe. & facit Inſtit. eo. §. In diẽ. l *Non aſcendiſſe*] ſcilicet in aliqua parte biennij. Accur.

9† de præſcrip. F. F.

C *Onditio*] CASVS. Promiſi tibi 10. aureos, ſi Imperator anno præſimo præterito Romæ fuit: certè iſta conditio, quæ relata eſt in præteritũ, ſtatim facit valere obligationem: aut ſtatim eam non valere oſtendit, ſicut illa, quæ cõfertur in præſens tẽpus, vt dicendo ſi Imperator Romæ eſt, promitto. Er. m *In præteritum*] puta ſi Titius Conſul fuit. Accur.

n *Ferimit*] i. cõſiſtere nõ permittit, ſimilis improprietas eſt ſ. e. l. decã. & ibi. eruiſti alam meã de inferi. infer. & facit ſ. ſi cert. pe. l. cũ ad pẽs. & de iniuſto teſtã. l. eũ i ſecũ. §. 1. & ſ. e. l. ſi ita ſtipulatus fuero hãc. & Inſt. eo. ſ ex cõdõnali. Ac.

o *Vberes ſine curatoribus*] ideſt non habentes curatores. R. & M. & ſic eſt hoc ex parte ſubiecti.

p *Obligari*] licet iuuent reſtitutione. & ſic ſoluet ſ. riã. C. de in integ. reſtit. minor. l. ſi curatorem. Alij dãt, q naturaliter non ciuiliter obligantur, ſed tunc nõ egerẽt reſtitutione. Ac.

p *Obligari*] ciuiliter & naturaliter.

V *Enditores*] CASVS. Titius, & Seius vendiderunt fundũ quendã Sẽpronio, & promiſerũt emptori de eui. & vltra promiſerunt reſtituere expenſas, quas faceret Sẽpronius in lite cum ageretur cõtra eum de proprietate fundi huius. poſt pretiũ ſolutum, venit vnus venditorum, & petit partẽ pretij ſui à Sempronio. Sempronius probat ſolutũ eſſe totũ pretium. ſic victus eſt venditor. poſt hoc emptor iſte petit ſumptus litis, quos ſibi dicit deberi ex ſtipulatu, quæritur, an ſibi debeantur? Rñ. q non, quia ſtipulatio facta de ſumptibus litis reddendis, intelligitur tantũ cauſa euictionis. Frã.

a *Eius*

1† Aliàs potuit. F. F.

3† Li. 38. Digeſt.

* Oẽs ſcribẽ. hic alle. iſtã tex. pro ſing. ſecũ dũ vnam lect. ĩ vtrumq; hõ. ad hoc. q habẽs poteſtatẽ interpretandi nõ põt interpretari niſi ſemel tãtũ; ſed licet eligere ſemper, qũ habet ptãtẽ declarandi & ita põt variare; ſed in eo qui habet ptãtẽ declarandi non licet. Bolog.

4† cauſa dictũ. deeſt. F. F.

5† exprimit. F. F.

6† ac ſetẽ. F. F.

a *Eius*] scilicet emptoris. Accur.
b *Interesset*] si res euinceretur.
c *Agnituros*] quid si non essent promissi tales sumptus in causa. licet res non sit euicta? Resp. pōt dici. quod nihilominus præstari debent, & si non sint promissi: quia & hoc sit interesse. vt arg. ī. de libe. leg. l. penult. lex ista tñ arg. est cōtra. secūdum Io. sed dic, vt C. de euic. l. 1. Acc.
d *In lite*] de rei proprietate.
e *Fecisset*] emptor. Accur.
f *Vocauit haredes*.] emptoris. Accur.
g *Causa*] motæ ad pretium, non super re euincenda. Accur.
h *Esset*] quod in dubio præsumeretur.
i *Ex stipulatu*] quia non fuit mota quæstio proprietatis. sed pretij. ad quod est ī. eo. l. si ita qui. in fi.
k *Exolutum*] scilicet venditoribus.

1† Resp. P.F.

2† hæredes non est. P.F.

3† hfdes eius, qui sumptus in defensione causæ factos. P.F.

4† in eas. P.F.

Idem lib. 5. 1†

LEX CII.

VEnditores emptori pro euictione cauerāt, quāti eius [a] interesset, [b] sed & specialiter se agnituros, [c] si in lite [d] mota sumptus fecisset, [e] emptori stipulanti promiserant. post mortem emptoris vnus ex venditoribus ad iudicium vocauit [2]† hæredes [f] pretium sibi deberi dicēs: [3]† hæredesque eius, sumptus in defensione causæ [g] factos, cū probarent pretium solutum fuisse, ex stipulatione petebant. Modestinus respondit, si eas [4]† impensas venditores promiserant, quæ ob litem de proprietate institutam factæ essent, [h] minimè ex stipulatu [i] peti posse, quod erogatū est, dū alter ex venditoribus pretium, quod iam fuerat exolutum, [k] petit.

Liber homo, vel fundus hostium, in stipulationem deduci non potest. Bart.

Idem lib. 5. [5]†

LEX CIII.

LIber homo in stipulatū deduci nō potest: [l] quia nec dari [m] oportere intendi, nec æstimatio eius præstari [n] potest, non magis quam si quis [6]† dare stipulatus fuerit mortuum hominē, [o] aut fundum [p] hostium.

Sufficit contractum impleri à contrahente, vel ab alio eius nomine. Bart.

Venuleius. [7]†

LEX CIIII.

CVm seruus pecuniā pro libertate pactus est, & ob eam rem reum dederit, [8]† quamuis seruus ab alio [q] manumissus est, reus tamē rectè obligabitur; quia non quæritur, à quo manumittatur, [r] sed vt manumittatur.

Vna ex rebus alternatiuè debitis oblata, post eius interitum debitor liberatur. Bar.

Idem lib. 3. 9†

LEX CV.

STipulatus sum Damā aut Erotem seruum dari. [s] cū Damam dares, [t] ego quo minus acciperem, in mora fui. mortuus est Dama. an putes me actionem ex stipulatu habere? [u] Respondi secundum Masurij Sabini opinionem, puto te ex stipulatu agere nō posse. nam is rectè existimabat, si per debitorem mora nō esset, [x] quo minus id, quod debebat, [y] solueret, cōtinuò [z] eum debito liberari. [a]

In obligatione generis subalterni est electio debitoris: & potest variare vsque ad solutionem. Bart.

Idem lib. 6. [10]†

LEX CVI.

QVi ex pluribus fundis [b] quibus idem nomē impositum fuerat, [c] vnum fundum Seianum, pro sumitur totū promittere: & ita intelligitur

5† Alias Iauolen. lib. 11. Ex Cassio. P. F.

6† dati. P.F.

7† Alias lib. 2. Epist. P.F.

8† dedit. P.F.

9† Alias 2. Epist. P.F.

10† Epist. P.F.

a Dic, q idē est in vltimis voluntatib. qd in contractibus, scilicet, q fundū hostiū, qui nunq fuit noster, neq; promittere, neque legare possum. sed si semel fuit noster, & legare, & promittere possum: vt ī iuris. in glo. al. leg. sed m Bart.

b Dic, q ideō est in vltimis voluntatib. quia in stipulat. præsens tempus. &c. Item secus in seruo nostro ab hostibus capto, vt supra de act. empt. l. fi.

ADDITIO. Iste intellectus procedit sine scrupulo secundum scribentes: & licet in se bonus sit, tamen nō conuenit verbis literæ, secundum Ias.

Cum seruus] CASVS. Stichus seruus meus promisit mihi 30. aureos, si eum manumitterem, & pro hac summa dedit mihi expromissorem. Stichus iste ab alio manumittitur, quam à me, vtrum expromissor teneatur mihi in triginta? Resp. quod sic; quia non quæritur, &c. intellige tamen quòd opera mea sit Stichus iste manumissus. Fran.

q *Ab alio*] veluti hærede instituto iussu eius, qui manumissurum se promisit. M. & sic voluntate, aut facto eius, vel facto fortè quasi mediator accepit pecuniā, ita quod adiuuaret eū, vt manumitteretur. aliud si iam manumissus erat vel liber: vt ī. de condi. cau. da. l. 3. §. si liber. & § si quis. Ac.

r *Manumittatur*] opera accipientis, Ioannes. & sic nō benè colligitur hic generale. non refert a quo, pro quo tamen, scilicet generali sunt hæc arg. sup. de Senato. l. Senatoris filiū. §. neque. & de inoff. test. l. posthumus. §. si quis ex. & ī. quēadmo. test. aper. l. antepen. §. 1 & ī. de vsucap. l. naturaliter. & de fideic. lib. l. generaliter. & C. de preci. Impe. offe. l. vniuersis. & ī. de peti. here. l. itē venit. §. à quo. & ī. e. l. à Titio. & C de natu. libe. l. si quis seu in fi. & ī. mando. l. 6 vero nō ze. §. si filio. & supra de aqua quotidiana & æstiua, l. 1. §. quæsitum. Sed argumen. contra. C. de inoffic. testam. scimus §. repletionem. a Accur.

s *Stipulatus*] CASVS. Stipulatus sum à te Stichum seruum, aut Pamphilū seruū, electio est tua præstissoris. quē velis dare, tu offers mihi Stichum, nolo eū recipere. qui pe si hoc moritur, an possim contra te agere ad Pamphilum? Resp. quod non. quia per debitorem nulla est mora facta: & ideo liberatur cum obtulerit quod debebat. Franc.

f *Seruum dari*] electione tibi promissori seruata, quam per legem habebas. Acc.

t *Dares*] si de hac re velles: & sic ponitur supra de contrahen. empt. l. si mihi bibli. quæ aliàs incipit, Labeo bibli. & supra de conditio. & demonstrat. l. pater Seuerinam. j respon. & de iure dot. l. si rem æstimatam.

u *Habere*] Erotis nomine. Accur.

x *Non esset*] scilicet per creditorem. Acc.

y *Debebat*] scilicet debitor. Accur.

z *Continò*] mortuo vel alias perdito seruo, secundum Ioā. & hoc ipso iure, secus si in genere debeo hominem, & Stichum effugeram, qui postea perierit; quia per exceptionem liberor, cum Stichus in obligatione non esset: vt argum supra de leg. 2. l. huiusmodi. §. 2. & de leg. 2. l. statuliberum. §. Stichum. Item est pro illa falsa opin. quæ est supra de acquirenda possess. l. 3. §. in amittenda.

a *Liberari*] proximus, deest cum exhibet. 4 & facit supra de solu. l. qui decem. in prin. & l. si debitor. & C. de condi. inser. l. cū quidam. in fi. & sup. de arbi. l. Celsus. in fi. & sup. de contrahen. emp. l. si in empt. §. pen. Accur.

4 Subaudī secuto interitu. vel aliàs perdito seruo secūdum Ias.

Qui ex pluribus] CASVS. Habebam tres fundos vocatos eodem nomine, scilicet Cornelianos: promisi tibi fundum Cornelianum sine aliqua alia demonstratione. certè videor tibi incertum promisisse. ratio, quia possum dare tibi, quem voluero: & voluntas mea est in pendenti, donec soluam vnum ex his fundis Franc.

b *Qui ex pluribus fundis*] Seianis. Accur.

c *Fuerat*] Seianū ADDITIO. Erant tamen separati regionibus, & terminis. alias si domines vnum fundū in plures partes diuisisset gratia commodioris culturæ, promittendo fundum Seianum, pro sumitur totū promittere: & ita intelligitur

dum sine vlla nota [a] demonstrationis stipulatur, [1]† incertum stipulatur, id est, eũ fundum stipulatur, quem promissor dare voluerit. [b] tãdiu autem voluntas promissoris in pendenti est, quandiu id quod promissum est, soluat. [c]

Valet promissio facta pro aliquo emancipando. Bar.

Idem libro 8. [2]†

LEX CVII.

VTrum turpem talem stipulationẽ putes, an nõ, quæro. pater naturalis [d] filiũ, quem Titius habebat in adoptionem, hæredem instituit, si patria [e] potestate esset liberatus. [f] pater eum filium [3]† adoptiuum non aliàs emancipare [4]† voluit, quã si ei dedisset, [g] à quo stipularet certam summam, si eum manumisisset. [h] post emancipationem adijt hæreditatem [5]† filius petit nunc pecuniam pater [i] ex stipulatione supra relata. Respondi, Nõ puto turpem esse causam stipulationis, vt pote [k] cum aliter filiũ emancipaturus [l] non fuerit. nec potest videri iniusta causa stipulationis, si aliquid adoptiuus pater habere voluerit, propter, quod à filio post emancipationem magis curaretur. [m]

Stipulatio concepta sub cõditione, quæ pẽdet ex facto [6]† *certæ personæ, valet, & vbi diuersitatis ratio reddi non potest, idem ius est. Bar.*

Idem libro 10. [7]†

LEX CVIII.

A Titio [*] ita stipulatus sũ, Si qua mihi nupserit, decem dotis eius nomine dare spondes? quærebatur an consistat talis stipulatio? Respondi, Si stipulanti mihi dos ita promissa est, Quancũque vxorem duxero, dotis eius nomine centum dare spondes? nihil in causa est, quare ea pecunia conditione [8]† completa non debeatur. Nam cum cõditio etiam ex incertæ personæ facto [n] parere [o] obligationẽ possit, veluti, Si quis [p] in Capitolium ascenderit, decem dare spondes? vel, [9]† Si quis à me decem petierit, tot dare spondes? cur non idẽ, & in dote promissa respondeatur, ratio reddi [q] non potest.

Stipulatio in voluntatẽ promissoris cõferri nõ potest. Ia.

¶ Nulla promissio potest consistere, quæ ex voluntate [r] promittentis [s] statum capit.

In alternatiua summarũ inspicimus id, quod est minus in alternatiua tẽporis inspicimus id, quod est longius. Bar.

Pomponius. [10]†

LEX CIX.

SI ita stipulatus fuero, decẽ aut quindecim dabis? decẽ debentur. Itẽ si ita, Post annum, aut biẽnium dabis? post biennium debẽtur, quia in stipulationibus id seruatur, vt quod minus [t] esset, quodque longius [u] [11]† esset, videretur in obligationẽ deductum. [x]

In contractibus non est locus iuris accrescendi. Bar.

Idem libro 4. [12]†

LEX CX.

SI mihi, & Titio, cuius in potestate non sim, [*] stipuler decem, non tota decẽ, sed sola quinque mihi debentur, pars enim aliena [13]† in obligationem deducitur, [y] vt quod extraneo inutiliter stipulatus sum, non augeat [z] meam [*] partem.

1† Quia in cõtrarijs stipulatio fuit facta in genere generalissimo: hic in subalterno.

2† Electio in dubijs est promissoris: secus aũt in generali promissione, & in indefinitis, vt no. in l. si cui. su. de ser. & an. & quã do fit electio promissoris, & quã creditoris. vide Guil. de Cu. in l. eũ hęreditas. n. j. cũ his, q̃ notaui ad eũ ibi in apostil. in ver. est electio debitoris. C. d peti. hær.

3† Stipulatur. P.F.

4† Epist. P.F.

5† Filiũ non est. P.F.

6† Emancipari. P.F.

7† Hæres P.F.

8† Expleta. P.F.

9† Hoc nõ est verũ nisi pater aliquid acciperet pro eo emancipãdo, vt d.l. Il cui. & no. p glo. in l. cogi. §. si pater. supra. ad Treb. secundum Bart. & Ia.

10† Aliàs incertæ.

11† Epistolarum. P.F.

12† Idẽ tenet Bart. Paul. & Ias. per l. quicquid §. fin. supeodem.

13† Vel non est. P.F.

*Ad Itel lectũ huius l. vide Ia. de Nigris in l. 1. §. qui pistas. nu. 17. su. eo.

a *Nota*] alia, sed dicẽdo: promittis fundum Seianum. & sic non obstat l supra de iure dot. l. cum post. §. gener. & in fine. l. ita stipulatus.

b *Voluerit*] no. quòd vbi duobus modis potest valere contractus. & incertum est de quo senserint contrahentes. 2 electio est promissoris. & illud quod voluerit promissor, intellige etiã leuissimum. arg ſ. de le. 1. l. apud, l. scio. Sed arg. contra de leg. 1. l. qui duos. Accur.

ADDITIO. Dic, q̃ ibi loquitur in legatis. & sic in vltimis voluntatibus, in quibus electio est legatarij. & sic creditoris, vt no. gl. magistra. in l. Lucin. de lega. 1. sed in contractibus electio est debitoris. vt hic. secundum Bar. & Ia.

c *Soluatur*] quia sæpius voluntatẽ mutare põt ẽt post sententiã secũdum quosdã vt ſ. eo. l. eum qui. §. fi. & ibi no. aliud in legato vt su. de lega. 2. l. statui liberum. in fin.

Vtrum turpem.] CASVS. Pater adoptiuus potest aliquid accipere à filio suo adoptiuo, vt eum emancipet. nec est de hoc stipulatio facta turpis. h. d l. in se ponit casum ad longum Fran.

d *Pater naturalis*.] & legitimus.

e *Si patria*] sub hac conditione. M.

f *Liberatus*] facit C. de inoffi. test. l. filijs.

g *Dedisset*.] scilicet, aliquem eum. M.

h *Manumisisset*] id est, emancipasset, & ita factum est. M.

i *Pater*] quondam adoptiuus.

k *Vtpote*] in li. R. vtique. id às vtpote.

l *Emancipaturus*] sponte. verum cogi posset officio iudicis, 3 vt ſ. de con. & demon. l. si cui. & de adop l. non nunquam. nõ enim iure actionis. vt sup. si tabu. testa. nul. extabunt. l. filius.

m *Curaretur*.] id est, magis eum timeret, vt fieq̃ et lenes dicunt: operas tamen ei imponere non potest. vt su. l. si à parente quis manu. fue. l. 1 §. si patens. & l. penult. eod. tit. l. si à parente. Accursius.

Titio] CASVS. Possum stipulari decem sub conditione. si quãcunque vxorem duxero. debis mihi cẽtũ? ecce possum stipulari generaliter. si quis in Capitolium ascẽderit centum dabis?

n *Persona facto*] pendens. Rog.

o *Parere*] id est, contractus parit obligationem cõditione existente. ad quod est su. de contrah. emp. l. hæc venditio.

p *Si quis*] aliud simile. Roge.

q *Reddi*.] No. quod vbi in diuersis factis non põt ratio diuersitatis reddi: idem ius statuendum est, vt & sup. de iniu. rup. testa. l. 3. §. sed & hi. & C. de inoff. do. l. pe. & ſ. ad l. Aquil. l. illud. & Insti. de lega. pa. tu. & C. de lib. pte. l. 1. Acc.

r *Ex voluntate*] expressa. sed tacita sic. vt promittis 4 mihi 10. si ascenderis Capitoliũ? & supple hic tantum. Item contra su. e. l. cẽ tesimis. §. si ita. sed ibi non fuit expressa. Itẽ facit su. ti. 1. l. sub hac 5. Accur.

[*Promittentis*] vel etiam stipulantis.

Si ita stipulatus. s *Quod minus*.] scilicet in summis.

u *Longius*] in tẽpore.

x *Deductum*] facit ſ. eod. l. si ita stipulatus fuero. & ſ. d fideiuſ. l. inter eos. in princ. & ſ. de reg. iu. l. sæpe. & su. de arb. l. diẽ. §. si plures. & su. e. l. item stip. §. si stipulante. & de leg. 1. l. si ita scri. §. fi. & ibi no. glo. fin. & de leg. ſ. l. nummis. & ſ. de pç. l. si Præses.

Si mihi.] Certũ est, q̃ nemo põt alteri stipulari. Ponam? fiet casum. Ego sum stipulatus 10. mihi, & Titio. in cuius potestate non sum, quæritur hic, quantũ mihi debetur? Resp. q̃ 5. tm: nam pro his 5. tm cõ sistit obligatio: in aliis 5. non potest consistere: quia nemo alteri stipulari potest. nec mihi accrescit altera pars, scilicet 5.

¶ *Si stipulatus*] Viebatis aliquo tẽpore vestẽ muliebrẽ. sum à te stipulatus vestẽ tuã muliebrẽ. tu dicis te nullã habere. ego dico, q̃ immo habes vnam, quã soles portare. tu replicas, & dicis illã non esse muliebrem. ex quo eam portabas. quæritur hic, quid iuris sit, quo interpretabimur hanc stipulationem? Resp. secundum mentẽ ipsius stipulantis. non secundum mentẽ promittentis. vide ſ. fi. [illegible] promissor aliquando portare vestem muliebrem. certè tenebit debebit soluere. Franc.

y *Quod extraneo*] no. de extraneo.

z *Non augeat*] sed nec minuat. Sed contra su. de cõtrahen. empt.

¶ Illā pti nā solutio. sequūtur Raph. Cuma. & Ias. hic. 2 Illa iura nō cōtradicūt. sed concordāt. secū dum Ias. hic. no. & ibi p glo. & Bar.

emp. l. fund⁹ ille. Sol. 1 ibi bonæ fidei. hic stricti iuris. vel ibi obesset venditori volēti totū vēdere emptori: sed hic nihil obest stipulatori hāti obtonē pro parte: nec promissori, sed adest. & facit fu. e. l. eum, qui. 5. & l. stipulatio ista, §. In stiplonib. & §. eū 2 Sol. vt ibi. Itē facit Insti. de inuti. stip. §. si quis, & in Aut. vt cū de ap. co. §. fi. Accur.

a *Debet*] immò ad nullius. sed ad rei veritatē, vt subijcit. & sic nō est cōtra 5. e. l. quid. vel solu. vt ibi. nec est cōtra 5. de reb. dub. l. cum quæritur. qa. & ibi erat dubiū. vt 5. eo. l. stipulo ista. §. 5 stipulationib. Ac.

b *Esse*] id est, in veritate Accur.

c *Senserit promissor.*] occultè. & cōtra omnem verborum significationem. Accur.

d *Muliebri*] & iō eam viritem dicebat. & iō dare nolebat. Accur.

e *Debebitur*] nisi eam nominatim excepezit. sed aliud in legato. in quo non cōiunctus. vt su. de au. & ar. le. l. inter vestē: rā ibi volūtas legātis. nō legatarij inspiciur. Ac.

2† Ad Quintum Mutium. P. F.

f *Si stipulatus fuero per te. Sic accipi*] vt cōmittamus vtroq; casu. & cū me. & cum vxorē mea prohibeas. ad q̄ est 5. de vsu. & hab. l. cæterū. & de ser. leg. l. pē. & de preca. l. pe. & de itinere actuque prius. l. veteres. & de ri. nu l. j. & de vi. & vi ar. l. 1. §. si qs vi me.

3† An cō mittatur. P. F.

Si quis stipulatus.] CASVS. Istud principiū legis pulchrum est. & breuiter hoc intēdit. qa facit dīam inter stipulationem. dabis quē volam. & istā. dabis quem voluero. quia prima. s. quem volam. hēt talem potestatē. q̄ licet semel elegero. possū mutare voluntatem. & aliū eligere. sed in hac quē voluero. sec⁹ est. quia si semel elegero. non possum amplius mutare voluntatē. & intelligitur ante susceptum iudicium.

4† Li. 15. ad Quintum Mutiū. P. F.

¶ *Si quis ita*] Gl. ponit casū. Ff. g [*esse vellet.*] stipulator. Ac.

h *Quem volam*] quare magis in vno. quàm in alio. grammatici certant. Ioānā habebant Græci verbum infinitū quoddam. in cuius locū ponitur verbum hoc volam. & fm eos poterat mutare voluntatē. inde est. & q̄ hic mutet fm M. vel fm Azo. est ratio. quia futurum subiunctiui modi. si voluero à præterito indicativi formatur. quæ aut de præteritis sunt. aut erunt. vnde nec obligationem morātur. & ideo quia dubio certū est. quod elegit semel. nō pōt postea pœnitere. vt hic. & 5. de leg 3. l. fideic. §. sic fideicom. Futurū verò indicativi modi. s. volā. à præsenti tēpore formatur. q̄ quasi medium tp̄s est. & habet se ad futurū. & præteritū respicit. vnde medio modo in eo statuitur. s. vt nec semper volūtatē mutet. nā nō q̄uis post lit. cōt. vt hic. & su. de eo. q̄ cer. lo. l. 3. §. & ḡhaliter. nec oīno ei adimitur potestas. pōt. n. q̄cū que ante lit. cont. vt 5. ad Tertul. l. si ius. Sed contra 5. de leg. 2. l. hmōi. §. Stichū. Sol. in legato facta electione stati domi nū est legatarij. q̄ in stipulatione secus est. & eo. modo respondetur 5. de leg. 2. l. si statuliberū. §. fi. & de optio. lega. l. apud Ausidium. in fi. l. q̄ iunt 5. Item facit su. de proc. l. si is qui. 5. Sol. vt ibi. quia fuit ibi lis contestata. Itē 5. j. e. l. cū. §. 1. sed ibi erat rei electio. hic a-lectoris. Item ibi tacitè. hic expressit.

i *Mutandi*] sic prærogatiua est lege concessa. vt su. de iol. in. a. l. si cū dotē. §. eo autem tempore. Accur.

k *Pro centum*] promisit Titius satisdare. pro 100. aureis mihi soluendis. quos ipse. vel alius. vel etiam nullus mihi debebat. sed mō incipere debebant mihi deberi. & sic reum quēdam. & fideiussorem dare promittebat. reū dedit. fideiussorem non dat. igitur ad interesse ago. q̄ quantū sit. dicit. vel dic. quod fideiussorem tūc mihi promittebas. cum haberem reū tecum. vel alium. vt & su. de re iud. l. si qs ab alio. in princip. & dedisti quendam reum. qui fideiussit. qui post apparet non idoneus. ago. vt denuo des ad interesse. q̄ quantum sit. dicit. & sīc hunc casum est 5. j. de fideiuss. l. qui satisd. in fin. sed ibi sciente non idoneum accepit. hic ignorans. sed secundum hūc casum si tu nihil habes. nec reus datus. quo alium dabis? Rū. quia aliquem inuenis. qui pro te fideiubet. etiam si nihil habes. cū spes sit. q̄ habeas. & facit 5. si cer. pet. l. 6. in 6. & su. eo. l. illa stipu. §. eum. & sup. de eo per quem fac. et. l. fi. in fi. Accur.

l *Promissor*] id est. reus. secundum primum casum. vel id est fideiussor. secundum alium.

m *Non fit*] in aliquo.

n *Quoque*] & ex conueniendi facilitate. ad quod est supra. qui satisd. cog. l. 2. in prin. & facit sup. de tuto. & cura. da. ab his. l. scire oportet. Accur.

Cum stipulatus.] CASVS. Textus iste satis longus est. Pro casu tamen succinctè ad clariorem positionē casus dic. Promisisti mihi facere domum. & eam complere ante annū sub pœna centum aureorū. Ego ex voluntate mea fui contentus tibi prolongare tempus vsque ad annum cum dimidio. vel duos annos. Quæritur. cum domus ista nō fuerit facta ante annum. sicut promisisti. vtrum pœna sit commissa? Distinguitur. aut prolongaui tibi tempus istud. cum essemus tam prope finem anni. vt non esset spes. quod posses perfice-

Quando verba sunt clara pro stipulatore, interpretationem restrictiuā non recipiūt. hoc dicit. Bar.

¶ Si stipulatus fuero à te, Vestem tuam quæcunque mulieb̄ris est, dare spondes? magis ad mentem stipulantis, quam ad mentem promittentis id referri debet: a vt quid sit in ea re, b id æstimari debeat, nō quid senserit promissor. c Itaque si solitus fuerat promissor muliebri d quadam veste vti, nihilominus debebitur. e

Contractus stricti iuris recipit interpretationem extensiuam, quando aliàs non habet effectum. Bar.

Idem lib. 5. 1†

LEX CXI.

SI stipulatus fuero per te non fieri, quo minus mihi illa domo vti liceat, an etiam si me nō prohibeas, vxorē 2† tamen meam prohibeas, vel contra vxorem meam stipulata, me prohibeas, 3† committatur stipulatio? Et satis est hęc verba sic accipi. f Nam & si stipulatus fuero per te nō fieri, quo minus mihi via, itinere, actuque vti liceat, & si nō me, sed alium nomine meo ingredientē prohibeas, sciendum est cōmitti stipulationē.

Qui habet electionem per futurum subiunctiui, non potest variare: secus, si per futurum indicatiui. Bar.

Idem. 4†

LEX CXII.

SI quis stipulatus sit Stichū, aut Pamphilum, vtrum ip

Proculus. 7†

LEX CXIII.

CVm * stipulatus * sim

* *Stipulatus*] Paulus. sic sup. ex quib. ca. 1 poss. eat. l. 2. §. 1. & sup. eo. l. 97. §. 1.

5† Aliàs stipulatione P. F.

6† In aliquid.

* Etenim (Inquit Cice. Para. 6.) si illi cuidi reum æstimatores prata, & areas, quæ cā magni æstimāt, & ei genesi possessi nū mi mè gra neceri pōt, quanti est æstimāda virtus, quæ nec eripi, nec surripi potest vnquam, nec; naufragio, neque incēdio amittitur? Et multa alia in hāc eandem sn̄tiam.

6† Lib. 2. Epist. P. F.

* Alciat. lib. 3. Parer. c. 10. * Alc. hic dicit istū tex. mirabilem ad hoc. q̄. prorogatio termini. si facta sit ante commissā pœnā. facit pœnā nō cōmitti. licet ī primo termino p̄p nō fiat: sed sta posq̄ pœna est cōmissa. cā non resoluit. Bolog. & ad intellectū huius l. vid An. Rub. in l. vinū. n. 123. supra. si cer. pet.

perficere domum ante annum: & tunc committitur pœna. Aut tantum temporis supererat, quod poteras perficere domum: tamen ego quo leuius posses perficere, dedi tibi longius tempus: & tunc non committitur pœna. hæc posita sunt sub breuibus; quia textus satis prolixus est.

¶ *Cum venderet*] Titius vendidit mihi fundum, & promisit mihi dare fideiussores pro euic. Itē promisit eum liberare à creditore, cui obligatus erat; peto à Titio vt seruet, quod promisit. non vult: sed est in mora. quæritur ad quid agere possim cōtra Titiū? Respondetur, quod ad interesse meum quāti mea interest hoc, quod promissum est, factū fuisse. Franciſci.

a *O Proculе*] aliàs ò Proculе, aliàs à Proculo. Accur.

b *Arbitratu*] tam in qualitate operis, quā in opere perficiendo, & prorogando.

c *Protulerim*] i. prolongaui.

d *Diem*] in Calēdas Augusti vt subijcit.

e *Cum ipse*] ego.

f *Aliam*] in Calendas Augusti, vt subijcit.

g *Mora*] id est cessatio.

h *Perficeretur*] quo casu ipse iure nō cōmittitur pœna, vt supra de arbi. l. Celsus. §. fin. & §. idem ait, si iusserit. Sed argum. contra supra, de mino. l. Aemilius. licet hic non respondeat huic quæstioni.

i *Pœnam*] & benè, vt in fine §. Accur.

k *Non desiderauit*] immo diem prorogauit.

l *Si hoc*] f. cum non debere prædicere, seu denuntiare.

m *Non esse*] Il dicetes hoc esse falsum.

n *Et propemodum*] nunc soluit. Accursius.

o *Commissa est*] de rigore: sed de æquitate obstat exceptio; vt argumen. supra si qs cautio l. 2. in princip. & locati. l. cū in plures. §. 1. plus etiā dico, quod si non competat exceptio, quod quidam dicunt; non tamen potest agi ante Calendas Augusti ad pœnam, quia pœnæ stipulatio dilata videtur, vt sup. eod. l. in illa stipulatione, si Calendis. & inf. eod. l. insulam. sed tamen (vt dixi) exceptione remouetur etiam post Calendas; quia diem prorulit, pro quo est sup. de legi. & constit. l. post diē. nam, & alias committitur: sed non exigitur: vt supra, de exceptio. do. l. apud Celsum. §. si in arbitrū. sed pro eis est inf. eod. l. insulam. sed hic pœna; ibi non; sed R. sic hic de hoc scripsit. hac distinctione tūc vtimur, cum pœnam præstari

mihi, ò Procule, [a] si opus arbitratu [b] meo ante Calendas Iunias effectum non sit, pœnā: & [1†] protulerim [c] diē. [d] putasne verè posse me dicere, arbitratu meo opus effectū non esse ante Calendas Iunias: cū ipse [e] arbitrio meo aliam [f] diē operi laxiorem dederim? Proculus respōdit. Non sine causa distinguendum est, interesse, vtrum per promissorē mora [g] non fuisset, quo minus opus ante Calendas Iunias, ita vt stipulatione cōprehēsum erat, perficeretur: [h] an tunc [2†] cum iā opus effici nō posset ante Calendas Iunias, stipulator diem in Calendas Augusti protulisset. Nam si tūc diem stipulator protulit, cum iam opus ante Calendas Iunias effici non poterat, puto [i] pœnam esse commissam: nec ad rem pertinere, quod aliquod tempus ante Calendas Iunias fuit, quo stipulator non desiderauit [k] id ante Calendas Iunias effici, id est quo non est arbitratus, vt fieret, quod fieri non poterat. aut si hoc [l] falsum est, etiam si stipulator pridie Calendas Iunias mortuus esset, pœna commissa non esset: [m] quoniam mortuus arbitrari non potuisset, & aliquod tempus post mortem eius operi perficiendo superfuisset. Et propemodum [n] etiam si ante Calēdas Iunias futurum esse [3†] cœperit, opus ante eam diem effici non posse: pœna commissa est. [o]

Qui non dat fideiussorem, & non liberat, vt promisit, tenetur ad interesse. Bar.

¶ Cum venderet aliquis, promisit emptori fideiussores [p] præstari, & rem venditam liberari: [q] quę vt liberetur, nūc desiderat emptor: & in mora est is, qui ex [4†] stipulatione id futurum promisit. quæro q̄d iuris sit? Proculus respondit, Tanti litem æstimari [r] oportet, quanti actoris interest. [s]

Vlpianus. [5†]

LEX CXIIII.

SI fundum certa die præstari stipulor, & per promissorem steterit, quo minus ea die præstetur: consecuturū me quanti mea interfuit [t] moram factam non esse.

Pœnalis stipulatio vitiatur ex errore, vel incertitudine, quæ principalem stipulationē reddit inutilem sin autē vtilem cōuentionem pœnalis stipulatio subsequatur: tūc pœnalis cōmittitur, cum super prima mora contrahitur quod si non conuentio, sed cōditio pœnalem stipulationē præcedat: tunc committitur, cum omnino conditionem existere certū erit: sed in vltimis voluntatibus absque distinctione a tempore cessationis pœna cōmittitur. quæ pœna solummodo exigetur, nisi actum sit, vt vtrunque petatur. Bar.

Papinianus. [6†]

LEX CXV.

ITa stipulatus [u*] sum, Te stichum in certo loco: [x] si non [7†] steteris, quinquaginta aureos dare spondes? Si dies in stipulatione per errorē omissus fuerit, cum id ageretur, vt

& opus postea nihilominus fieri cōuenit: aliàs si opus fieri post moram promissoris stipulator elegerit; quamquam pœnalis stipulatio esset commissa, tamen eliditur exceptione: cum non vtrunque, sed alterum tantum reus stipulandi prosequi debeat, vt C. de transactio. l. cum proponas. & sup. de pactis. l. rescriptū. §. primo. quod verum puto. & facit sup. de damno infecto. leg. damni. §. Sabini. Accursius.

p *Fideiussores*] pro euictione. Accur.

q *Liberari*] sine hoc tenetur: vt C. de euictio. l. ex prædijs. & die liberari a creditore, cui erat obligata.

r *Æstimari*] in condemnatione; non in obligatione; vt notat sup. de re iud. l. si quis ab §. fi.

s *Interest*] actione præscriptis verbis, vel ex empto informata; quia pactum fuit incontinenti factū, non ergo præcisè ad ipsum factum. sic supra de act. emp. l. prima. in prin. & inf. l. proxi.

SI *fundum*] CASVS. Promisisti mihi dare fundum certa die. & non das: teneris mihi ad interesse quanti mea interest esse mihi datum fundum ea die. Fran. Accur.

t *Interfuit*] ergo fructus. Sed contra, sup. de vsur. l. videam[9]. ij. §. si actionem. Solu. vt ibi. Item contra supra. eod. l. si filius. §. finali. Solu. vt ibi. Item secus si dari, & tradi; vt sup. de vsur. l. 4. Item contra sup. de act. emp. l. datio. §. j. sol. vt ibi. Accur.

I *Ta stipulatus*] Glossa prima ponit casum, ideo vide eam. Franc.

u *Ita stipulatus*] Ista lex tota summatim hoc vult dicere; quia aut stipulatio incipit à præcedenti conditione. & committitur tunc, cum certum erit non posse dari. vel fieri; vt si Stichum non dederis, tātum promittis nomine pœnæ? aut incipit à pactione; vt est, promittis Stichum; & si non dederis tantum promittis? & tunc statim cum potuit dari, vel fieri. Et est ratio, quia in conditionali stipulatione non ante cedit dies quàm fuerit impleta conditio; vt infra, de verborum significatione. leg. cedere diem. sed in pura, quando incipit à pactione. tunc statim. vnde pœna statim committitur: quod intellige cum extra iudicium interpellatus fuit congruo loco, & tempore. Accursius.

x *Loco*] in iudicio, vel etiam alibi. Accur.

1† protuli. P. F.

2† tūc nō fit. P. F.

3† cepit. P. F.

4† ea stipulatione. P. F.

5† lib. 17. ad Sabin. P. F.

6† li. 2. q̄stio. P. F.

7† steteris. P. F.

Pulchrè in hac l. Alci. lib. Para. 1. c. 20. & duo b sequē.

a *Certo die*]op. ergo habetur pro expresso: vt su. eo. l. triticũ. & si cer. pet. l. cum quid. sed hic agebatur tantum à stipulatore: in illis ab vtroq; vel quia dicitur te sisti certo loco, sic accepe, quia conuenerat inter nos, vt sisteres certo die: & ante diẽ te certificarẽ. cum id proposuerã: per errorem omisi.

certo die [a] sisteres: imperfecta erit stipulatio, non secus [b] ac si quod pondere, numero, mensurave continetur, sine adiectione ponderis. numeri, mẽsuræ stipulatus essem, [c] vel insulam ædificari non demonstrato [d] loco, vel fundum dari non adiecto nomine. [e] Quod si ab initio id agebatur, vt quocunque die sisteres, & si non [1] †stitisses, pecuniam dares: quasi quælibet stipulatio sub conditione cõcepta vires habebit. nec ante committetur [2] † stipulatio, quam fuerit declaratũ reum promittendi sisti non posse. [g]

¶ Sed, & si ita stipulatus fuero, Si in Capitoliũ non ascenderis, vel Alexandriam non ieris, centum dare spondes? non statim committetur stipulatio, quãuis Capitolium ascendere, vel Alexandriam peruenire potueris: [h] sed cum certum esse cœperit te Capitolium ascendere, vel Alexandriam ire non posse.

¶ Item si quis [i] ita stipuletur, Si Pamphilum [k] non dederis, centum dare spondes? respondit Pegasus, non ante committi stipulationẽ, quàm desijsset posse Pamphilus dari. Sabinus [l] * autem existimabat, ex sententia [m] contrahentium, posteaquam homo potuisset dari, [n] cõfestim agẽdum: [■] & tandiu ex stipulatione [p] non posse agi, quãdiu per promissorem non steterit, [3] † quo minus hominem daret. idque defendebat exẽplo penus legatæ. ¶ [4] † Hæredem etenim, si dare potuisset penum, nec dedisset, confestim in pecuniam legatam teneri [f] scripsit. id [5] † quoque vtilitatis causa receptum est ob defuncti [t] voluntatem, & ipsius rei naturam. [u]

1 † stetisses. P.F.

2 † stipulatio non est. P.F.

3 † quo minus hominem daret. idque defendebat exẽplo penus legatæ. ¶ [4] † Hæredem etenim, si dare potuisset penum, nec dedisset, confestim in pecuniam legatam teneri [f] scripsit. id [5] † quoque vtilitatis causa receptum est ob defuncti [t] voluntatem, & ipsius rei naturam. [u]

4 † alias Mucius etenim hæredẽ. F.F.

5 † idq; P. F.

ADDITIO. Dic, quod illa lex habet duas lecturas. nam intelligitur primo de discordia, quę est inter partes de die apponenda in stipulatione: an ex contractu stipulationem: & secundum hoc non obstat huic l. Alio modo intelligitur primo de discordia post stipulationẽ interpositã, in qua dies fuit omissa: & tunc ob. & quidã tolucten. vbi in stipulatione iudiciali; hic in conuentionali: secundum Bar. hic.

b *Non secus*] sed idem.

c *Stipulatus essem*] vt sup. eo. l. triticũ. & de leg. 2. l. quidam in testamento. Accur.

d *Non demonstrato*] & hoc non valet: vt sup. de eo, quod certo lo. l. 3. §. si quis insulam. & de iudi. l. eum qui insulam.

e *Nomine*] nihil valet. vt sup. de iure dotium. l. cũ post. §. generi. Sed contra. ff. eod. l. qui ex pluribus. Sol. ibi adiectũ fuit nomen; quia promisit vnum de fundis Seianis; hic nullo modo, vel hic agebatur, vt certus promitteretur; ibi nõ. Itẽ opponitur, vt su. de optio. leg. l. 2. sed secus in homine in genere promisso vel legato. & est ratio sup. eo. l. inter stipulantem. §. sactã. ibi homo liber. &c. & de leg. 1. l. quod in rerũ. §. si. & l. pen. in fi. Et eodem modo opponitur. & respondet de domo; vt sup. de leg. 1. l. si domus. licet sit argum. contra. inf. de verb. sign. l. locus. §. si. Item videtur contra. sup. eo. l. vbi autem non apparet. in prin. sed respon. vt ibi exposui.

f *Quocunque die*] non ergo palam exprimitur: sed obijcitur sup. eo. l. quicquid. Respon. æstimatur omissum quantũ ad actionem patiendam, non quantum ad vitiandam stipulationem in totũ. & sic pro non facta est stipulatio sine adiectione diei, sic enim dicẽdo de die non curauimus: & ideo expectatur commissio pœnæ tantum quando incipit, aliàs à conditione, vt subijcit; licet hic præceda. pactio vestita. alij dicunt quocunq; die. i. placet promissori.

g *Non posse*] vel morte, vel alia ratione, vel si tempore iã finita sit actio, quæ aduersus reum. si stetisset, erat intentãda. Item addũt hic quidam hoc corrigi per inferiorem distinctionẽ, sed hoc falsum est. Aliud enim in prædicto casu iudicio sisti; quia ibi collatum est in arbitrium rei, quãdo faciat; vt ex his apparet, secundum quosdam. vel hic speciale in iudicio sisti. vel verius, hic dies promisso habetur quo ad obligationem, seu actionem: vt modo notaui. Accur.

h *Peruenire potuerit*] & non feceris. Accur.

i *Item si quis*] stipulatio quæ à conditione faciendi cœpit quando committatur, dictum est, nunc de ea, quæ à conditione dandi.

k *Si Pamphilum*] sup. de eõd. cau. da. l. quod Seruius. in fin. Accur.

l *Sabinus*] contradicens Pegaso in totũ. sed nec ipsius sententia valet, nisi in casu. i. cum res non incipit à conditione. cũ verò incipit a conditione, valet: neq; id verum est, quod Pegasus dicit. nõ enim suspenditur, sed statim committitur penalis stipulatio, vel obligatio, ac si sub alternatione illud, aut illud sit stipulatus. & est alterum in solutione, alterum in obligatione: facul as verò est eis non soluendi, donec conueniatur reus ad eam plum noxalis, vel vetus seruabis Pegasum, vbi à conditione inceperit. Accur.

* Ad stet. hunc ster. vide Ant. Rub. in l. non solũ. ff. monte. nu. 517. de noui oper. nũc 5 † stetit. P.F.

m *Ex sententia*] quæ ante omnia inspicitur: vt inf. de reg. iu. l. ff in stipula. Acc.

n *Id posse dari*] nec sic datus: vt su. eo. l. si ex legati.

o *Agendum*] non ergo expectandum est quousq; Pamphilus desinat posse dari. M. in mora ergo videtur, si nihil impedit quo minus daret, & non dedit. vt sup. de actio. emp. l. dationes. si per venditorem. Sed & alia exiguntur; scilicet quod interpelletur, & credat se debere, secundũ H. vt in distinctione de mora diximus. Vel fortè non exigitur mora, vel interpellatio, quia non ex mora, sed ex conditionis euẽtu committitur stipulatio; sicut & vbi pactio præcesserat nuda; vbi non poterat esse mora, quia nulla petitio; & tamen non committitur lite cõtest. vt C. eo. de cont. & com. stip. l. nuda. & inf. eo. l. si pupillus. Nec est contra ad id, quod dicit, quod exigatur interpellatio, & credat se debere. inf. de fideiuss. l. fideiussor obligat. in fine. quia ibi loquitur in diuersis personis. In eo autem, qui scit se promisisse, non exigitur interpellatio, vt stipulatio committatur pœnalis, nõ enim videtur certus, & c. vt supra. de actio. emp. l. prima. in fine. Sed an possit hæc mora purgari? quidam sic. alii non. cum sit facta de iure cõmuni. sed plenè dic. vt supra, si quis caut. l. & si post tres. Accursius.

p *Ex stipulatione*] s. pœnali. Accur.

q *Legata*] hoc modo, penum lego: & si non dederis, decem dato. vel sic, si penum non dederis, decem dato; vt hic. & supra. de penu lega. l. prima. per totum. & supra. ad legem Falcidiam. l. prima. §. si ita. & quãdo dies leg. ce. l. si penum. Accursius.

r *In pecuniam*] quæ legata erat, si penum non daret. Accursius.

s *Teneri*] i. vt pecuniam præstet, cum penum non det, qui dare potest.

t *Defuncti*] cuius adimplendæ studiosi esse debemus. Accursius.

■ *Nisi tam*] pendet enim conditio de potestate hæredis, secus si legatarij; vt si non ascenderis Capitolium, tibi lego decem; quia caues. & percipis: vt sup. de conditio. & demonstratio. l. Mutianæ. & in penu verum puto, quod dixit Sabinus. sed alij. & in penu distinguunt, vt in stipulatione: vt incipiat à conditio. vel pac. quod non placet; vt modò sup. notaui.

Itaque

a *Itaque poſſ.*] modò diſtinguit, & diſtinctionē ſuā modò cum dicit vnius, modò cum dicto alterius approbat. Acc.
b *Recipi*] quæ eſt, vt ſtatim poſt moram agi poſſit.
c *Verum*] hic incipit à conditione: & ſeruatur Pegaſi ſententia.
d *Sed ſtita*] hæc eſt vera Sabini ſententia, & non incipit à conditione.
1† cœpit. P.F.
e *Spondes*] apparet ex prædictis, quod vbi à pactione veſtita pœnalis ſtipulatio incipit, committitur ſi cœpit dari, vel fieri poſſe, quod in pacto deuenerit, ſecus ſi nuda pactio præceſſit, quia tunc li. cōtra eſt. vt C. eo. de cōt. & com. ſtip. l. nuda. Sed ſ. ſ. eod. ſ. quod ſi ab initio, vbi præceſſit pactio veſtita, nec tamē ſeruatur ordinio Sabini, ſed Pegaſi. Sol. vt ibi dixi. Si verò à cōditione cœperit obligatio, tunc quando deſijt poſſe dari, vel fieri, quod in conditione præcedebat. & Ge. op. inſ. de fideiuſſ. l. fideiuſſor. ſ. fin. Sol. ibi pacti facta cum reo præceſſit ſtipulationem, quæ cum fideiuſſore facta videtur: quia mora rei, & pactio ſua fideiuſſorē obligant, ſecundum Ioan. Item oppo. ſup. l. ſi Titius cōtra. Sol. ibi loquitur in quadā ſtipulatione impl. cita. & in implicitis regulæ Legiſlarum ſicut Dialecticorum deficiūt. Regula Dialecticorum hæc eſt. De quolibet affirmatio vel negatio vera, fallit: quia ſi ego dico, ego iuro me peieraſſe, non potes dicere, quod bene iuraui: quia peieraui. Item nec quod male: quia ſi iuraui peieraſſe, & peieraui: ſcio quod iuraui. ſimiliter eſt in hoc. Ego dico falſum. quia ſi dicis, quod dicit verum, & ipſe dicit ſe dicere falſum: ergo verum eſt ipſum dixiſſe falſum. ſi autē dicas, q̄ dicit falſum: ergo falſum. & ipſe nō dicit niſi hoc, ego dico falſum: ergo falſum eſt ipſum dicere falſum: ergo dicit verum. & iſtæ locutiones dicūtur implicitæ apud Legiſlatores: vt ſi Titius non erit hæres, Seius hæres eſto: & è contra ſi Seius hæres non erit, Titius hæres eſto. & hic ſimiliter, vt ſi Titius ſtipuletur, ſi Seio decem non dederis, mihi dare ſpondes? & è contra Seius, ſi decem Titio non dederis, mihi dare ſpondes? Item op. ſi p. de manu. teſtamē. l. libertus. ſ. 1. Sol. ibi ſpeciale. Item in penu ſimiliter eſt ſpeciale: vt ſup. ſ. Sabinus verſ. idque defen. &c. & hoc not. ſ. ſi quis cau. l. & ſi p ſit ties. & facit C. de pac. l. ſi pacto. Accurſius.
f *Quod*] pro ſed. & dic ſ. quod diſtinctionē ponit in caſib. in quibus habet locū Sabini opinio, nā ſi pactio præcedit, aut id agitur, vt prima pactio tranſeat in ſequentem ſtipulationem: & probatur prima: vt ſ. tit. 1. l. obligationum ferè. ſ. fin. quo caſu exiſtente conditione tantum id quod in ſequenti ſtipulatione eſt dictum petere poterit, quia id actum eſt. aut eſt actum, quod vtraq; non eſt. & ex vtraque agetur, exiſtente conditione: vt & ſup. de tranſact. l. pe. ſ. pe. & ante p. & hoc dicit ſ. d ordine diuerſo. hic. n. eſt ordo legēdi. q̄ pro ſed. & ſine dubio verum erit vt ſi homo datus nō fuerit: & homo. & pecunia debeatur cum id actum probatur. Accurſius.
g *Erit*] tunc ſcilicet.
h *Cum*] ſ. quando. nam aliter non: vt hic, & ſup. tit. 1. l. obligationum ferè. in fi. & ſ. pen. in fi. Accurſius.
i *Probatur*] præſumitur ergo nouatio, niſi contra probetur vt hic. & ſup. tit. 1. l. obligationum ferè. in fi. & ſup. de tranſact. l. qui fidem. ſed inf. innuitur contra, quoniam voluntas. &c. nam ibi probatur, q̄ non fuerit nouatio. ſed dic ibi probari eo ipſo, q̄ non probatur contra. hodiè verò non præſumitur: vt C. de no. l. fi. Accurſius.

Itaque poteſt [a] Sabini ſententia recipi, [b] ſi ſtipulatio non à conditione cœperit, [1†] veluti, [c] Si Pamphilum non dederis, dare centum ſpondes? ſed ſi ita [d] concepta ſit ſtipulatio, Pamphilum dare ſpondes? [e] & ſi non dederis, tantum dare ſpondes? quod [f] ſine dubio verum erit, [g] cum [h] id actum probatur, [i] vt ſi homo datus non fuerit, [k] & homo, & pecunia [l] debeatur. Sed & ſi ita cautum ſit, vt ſola pecunia non ſoluto homine debeatur, idem defendendum [m] erit: quoniam voluntas fuiſſe probatur, vt homo ſoluatur, [n] aut pecunia [o] petatur.

Nō ſequitur priuatio, niſi præcedat habitus. Bar.

Idem lib. 4. [2†]

LEX CXVI.

Decem ſtipulatus à Titio, poſtea quanto minus ab eo conſequi poſſes, ſi à Mæuio ſtipuleris, ſine dubio Męuius periculū P [3†] poteſt iubere. Sed & ſi decem petieris à Titio, Męuius non erit ſolutus, q̄ niſi iudicatum Titius fecerit. Paulus notat. Non enim ſunt duo rei [p] Titius, & Mæuius eiuſdem obligationis, ſed Mæuius ſub conditione debet, [q] ſi à Titio exigi non poterit. Igitur nec Titio conuēto Mæuius liberabitur, qui an debiturus ſit incertum eſt. & ſoluente Titio non liberabitur Mæuius: quia nec tenebatur, cum conditio ſtipulationis [r] defecit: [4†] nec Mæuius pendente ſtipulationis conditione rectè poteſt conueniri. à Męuio enim ante Titium excuſſum [u] non rectè peteretur.

Idem. [5†]

LEX CXVII.

Si centum homines, quos Sego; hæresve meus elegiſſet, ſtipulatus, ante quàm elegerim, [6†] duos hæredes reliquero: numero diuiditur ſtipulatio. [x] Diuerſum erit, ſi iā electis hominib. ſucceſſerit. [y]

1† Quæſt. P.F.

3† A non nullis additur niſi cum ſum. alias vniuerſi. P.F.

a *Sabini*] modò diſtinguit. & diſtinctionē ſuā modò cum dicit vnius, modò cum dicto alterius approbat. Acc.
b *Recipi*] quæ eſt, vt ſtatim poſt moram agi poſſit.
c *Verum*] hic incipit à conditione: & ſeruatur Pegaſi ſententia.
d *Sed ſtita*] hæc eſt vera Sabini ſententia. & non incipit à conditione.
e *Spondes*] apparet ex prædictis, quod vbi à pactione veſtita pœnalis ſtipulatio incipit, committitur ſi cœpit dari, vel fieri poſſe, quod in pacto deuenerit, ſecus ſi nuda pactio præceſſit, quia tunc li. cōtra eſt. vt C. eo. de cōt. & com. ſtip. l. nuda. Sed ſ. ſ. eod. ſ. quod ſi ab initio, vbi præceſſit pactio veſtita, nec tamē ſeruatur ordinio Sabini, ſed Pegaſi. Sol. vt ibi dixi. Si verò à cōditione cœperit obligatio, tunc quando deſijt poſſe dari, vel fieri, quod in conditione præcedebat. & Ge. op. inſ. de fideiuſſ. l. fideiuſſor. ſ. fin. Sol. ibi pacti facta cum reo præceſſit ſtipulationem, quæ cum fideiuſſore facta videtur: quia mora rei, & pactio ſua fideiuſſorē obligant, ſecundum Ioan. Item oppo. ſup. l. ſi Titius cōtra. Sol. ibi loquitur in quadā ſtipulatione impl. cita. & in implicitis regulæ Legiſlarum ſicut Dialecticorum deficiūt. Regula Dialecticorum hæc eſt. De quolibet affirmatio vel negatio vera, fallit: quia ſi ego dico, ego iuro me peieraſſe, non potes dicere, quod bene iuraui: quia peieraui. Item nec quod male: quia ſi iuraui peieraſſe, & peieraui: ſcio quod iuraui. ſimiliter eſt in hoc. Ego dico falſum. quia ſi dicis, quod dicit verum, & ipſe dicit ſe dicere falſum: ergo verum eſt ipſum dixiſſe falſum. ſi autē dicas, q̄ dicit falſum: ergo falſum. & ipſe nō dicit niſi hoc, ego dico falſum: ergo falſum eſt ipſum dicere falſum: ergo dicit verum. & iſtæ locutiones dicūtur implicitæ apud Legiſlatores: vt ſi Titius non erit hæres, Seius hæres eſto: & è contra ſi Seius hæres non erit, Titius hæres eſto. & hic ſimiliter, vt ſi Titius ſtipuletur, ſi Seio decem non dederis, mihi dare ſpondes? & è contra Seius, ſi decem Titio non dederis, mihi dare ſpondes? Item op. ſi p. de manu. teſtamē. l. libertus. ſ. 1. Sol. ibi ſpeciale. Item in penu ſimiliter eſt ſpeciale: vt ſup. ſ. Sabinus verſ. idque defen. &c. & hoc not. ſ. ſi quis cau. l. & ſi p ſit ties. & facit C. de pac. l. ſi pacto. Accurſius.
f *Quod*] pro ſed. & dic ſ. quod diſtinctionē ponit in caſib. in quibus habet locū Sabini opinio, nā ſi pactio præcedit, aut id agitur, vt prima pactio tranſeat in ſequentem ſtipulationem: & probatur prima: vt ſ. tit. 1. l. obligationum ferè. ſ. fin. quo caſu exiſtente conditione tantum id quod in ſequenti ſtipulatione eſt dictum petere poterit, quia id actum eſt. aut eſt actum, quod vtraq; non eſt. & ex vtraque agetur, exiſtente conditione: vt & ſup. de tranſact. l. pe. ſ. pe. & ante p. & hoc dicit ſ. d ordine diuerſo. hic. n. eſt ordo legēdi. q̄ pro ſed. & ſine dubio verum erit vt ſi homo datus nō fuerit: & homo. & pecunia debeatur cum id actum probatur. Accurſius.
g *Erit*] tunc ſcilicet.
h *Cum*] ſ. quando. nam aliter non: vt hic, & ſup. tit. 1. l. obligationum ferè. in fi. & ſ. pen. in fi. Accurſius.
i *Probatur*] præſumitur ergo nouatio, niſi contra probetur vt hic. & ſup. tit. 1. l. obligationum ferè. in fi. & ſup. de tranſact. l. qui fidem. ſed inf. innuitur contra, quoniam voluntas. &c. nam ibi probatur, q̄ non fuerit nouatio. ſed dic ibi probari eo ipſo, q̄ non probatur contra. hodiè verò non præſumitur: vt C. de no. l. fi. Accurſius.

bire. Sed & ſi decem petieris à Titio, Męuius non erit ſolutus, q̄ niſi iudicatum Titius fecerit. Paulus notat. Non enim ſunt duo rei [p] Titius, & Mæuius eiuſdem obligationis, ſed Mæuius ſub conditione debet, [q] ſi à Titio exigi non poterit. Igitur nec Titio conuēto Mæuius liberabitur, qui an debiturus ſit incertum eſt. & ſoluente Titio non liberabitur Mæuius: quia nec tenebatur, cum conditio ſtipulationis [r] defecit: [4†] nec Mæuius pendente ſtipulationis conditione rectè poteſt conueniri. à Męuio enim ante Titium excuſſum [u] non rectè peteretur.

Idem. [5†]

LEX CXVII.

Si centum homines, quos Sego; hæresve meus elegiſſet, ſtipulatus, ante quàm elegerim, [6†] duos hæredes reliquero: numero diuiditur ſtipulatio. [x] Diuerſum erit, ſi iā electis hominib. ſucceſſerit. [y]

I *Non fuerit*] poſſ. poſſit dari. Accurſ.
l *Pecunia*] ex vtraq; obligatione vires habente nulla facta nouatione.
m *Defendendum*] vt ſola pecunia tūc debeatur. vel dic vt ſtatim poſt moram agi poſſit. vbi cœpit à pactione veſtita obligatio. ſed primæ expoſitioni melius adiungitur, quoniam. &c. Tertij dicunt idē defen. &c. vt inſpicias vtrum probetur id fuiſſe actum, vel nō. ſed approbo primā.
n *Soluatur*] qui in ſolutione eſt ante moram. 4† deficit. P.F.
o *Pecunia*] quæ ſola obligatione eſt. M.
P *Decem. Pecuniam*] in toto, vel in parte, ſecundū quod Titius in toto, vel in parte non eſt ſoluendo: 1 vt inf. de verb ſignif. l. ſi ita à te ſtipul. & inf. de ſol. l. ſi decem.
q *Non erit ſolutus.*] id eſt expeditus. quoniam adhuc poteſt obligari. & ſic impropriè ponitur. ſic & ſup de hæred. inſt. quod ſi ſit. & ſecundū hoc quod ſubijcit, Paulus not. id eſt ſcribit approbando prædicta. non enim. &c. vel die ſecundum Iren. ſoluitur, id eſt liberatus. & ſic proprie. & ſecundum hoc dicit Paulus not. id eſt reprehendit. non enim. &c. nam ſic loquebatur quaſi iam fuiſſet obligatus. quod non eſt verum: vt Paulus dicit. Et eſt reprehenſio ſimilis ſup. de in ius vocan. l. libertus. in ver. remiſſa. & facit ſup. man. l. inter cautas. ſ. fi. & inf. de reg. l. ſi quis obligatione.
r *Reus*] ſcilicet debendi. Accurſius.
ſ *Sub conditione debet*] ſcilicet hac. R.
t *Stipulatio*] quia interim nihil debetur. vt C. de pig. l. grege. ſ. ſi ſub conditione. Accurſius.
u *Excuſſum*] ſi dubitetur an poſſit ſoluere debitum ſolidū, alias ſi certum eſt habere quinque tantum, quaſi impleta conditione ſtipulationis à Mæuio petam: vt arg ſup. de act. emp. l. emptorem. ſ. 1. & ſic ſoluitur contra ſup. ſi cer. pet. l. ſi. primo. reſpon. Accurſius.
S *Centum.*] CASVS. Stipulatus ſum centum homines, quos ego, vel hæres meus elegerit vs. mortuus ſum. ante quàm eligam ad ſolos hæredibus relictis: ſtipulatio diuiditur. vt pro ea parte, qua quiſque hæres eſt eligat. ſi autem prius elegero, quam ipſi ſuccedant, tunc non poterunt eligere: ſed pro portione ſerui electi cuiuſcunque erunt. Iaſon. cuius.
x *Stipulatio*] vt pro ea parte qua quiſq; hæres eſt, eligat. & in ea ſuccedat. ſcil. centum quinquaginta. Sed quid ſi duos hæredes inſtituit: & ſic aliquis ſeruus inuenitur, qui non poteſt diuidi numero: quia diſpar ſit numerus? Reſpon. in eo portiones hæreditarias haberi: ac ſi vnum eſſem ſtipulatus. Accurſius.
y *Succeſſerint*] hic pro portione hæreditaria electi ſerui cuiuſque erunt: v. j. de ſol. l. cum Sachus. & ſup. eo. l. in ſtipulationibus.

Liber homo bonæfidei possessori ex stipulatione obligatur: & ex qua causa ab alio stipulando mihi acquirit, ex eadem tibi promittendo nō obligor. Item ex promissione facta fructuario, vel bonæfidei possessori à seruo, dominus de peculio non tenetur. Bar.

Idem lib. 27. Quæstionum.

LEX CXVIII.

Liber homo, qui bona fide mihi seruit, quod stipulanti mihi promittit, propè est, [a] vt omninò sit vtile, [b] quamuis ex re mea [c] promittat. [d] Nam quid aliud dici potest, quò minus [e] liber homo teneatur? Nec tamen ideo si stipulanti eidē ex eadem cā [f] spondeam, teneor. [1] † Quemadmodum etenim habebit eius actionem aduersus me, quod ab alio stipulatus quæreret mihi? [g] Hoc itaque latere fructuario seruo, vel alieno, qui bona fide seruit, comparabitur. [h] Seruus autem [i] fructuario si promittat ex re ipsius, vel alienus, qui bona fide seruit, [k] emptori: [l] nulla de peculio dabitur in dominum actio. [m] nam in his casibus domini esse intelliguntur. [n]

Adiectio instātis temporis exactionem non differt. Bart.

¶ *Decem hodiè*] Certum est, quod si quis promittat mihi idibus Ianuarijs soluere, non potero eum conuenire, nisi vltima die iduum transacta. sed si quis promittat hoc modo, promitto hodiè soluere decem, nec videtur nimis cito peti: quia hic non est dies apposita causa differendæ obligationis: sed vt ostendatur præsens fuisse obligatio.

1 † tenebor. P.F.

¶ *Decem mihi.*] Stipulatus sum à te hoc modò: promittis mihi decem, aut Titio? tu respōdes, promitto. quoad id, quod mihi promisisti, habeo actionem certi ex stipulatu. quoautem ad respectum Titij habeo actionem incerti ad interesse: quia si mea interfuit potius solui Titio, ideo q̄ sub pœna ei promiserā, certè teneris mihi ad interesse, si non solueris Titio. Franc.

Liber homo & seruus alienus bona fide possessi nobis de re nostra acquirunt.

a *Prope est*] philosophicum temperamentum est. nam benè est vtilis & tenet: & ideo dicit propè, quia quantum ad effectum nō videtur vtilis, nisi cum appareret vtilem esse liberum: tunc enim demum agit ex ea stipulatione: nam ante non agit cum putat eum esse suum seruum. arg. sup. commo. l. si is qui. §. si libero. & secundum hoc intelligitur quod hic dicitur. & sup. de acquir. rer. do. l. homo liber. §. 1. & facit inf. de stipu. ser. l. liber homo.

b *Vtile*] quia persona est, quæ obligari potest.

c *Ex re mea*] non enim rem meam promittit. Accurs.

d *Promittat*] putà pensionem domus meæ. Accursius.

e *Quò minus*] id est, quam vt teneatur. Accursius.

f *Ex eadem causa*] id est, ex re mea. Accursius.

g *Quæreret mihi*] nullo modo propter regulam Iul. vt supra de vsufr. l. sed si quid. §. & generaliter.

h *Comparabitur*] in hoc conueniunt liber homo bona fide possessus, & seruus alienus, & fructuarius. omnes. n. de re nostra nobis acquirunt. Item si eis non ex re mea promittam, nō teneor. sed in hoc differunt: quia liber homo promittēs domino obligatur: at illi minimè. & hoc no. his verbis, seruus autem &c. secundum R. Accursius.

i *Autem*] pro sed.

k *Seruit*] scilicet bonæ fidei possessori qui emit. Accursius.

l *Emptori*] ex re emptoris.

m *Actio*] nisi deducatur id peculii, qđ penes bonæfidei possessorē est: vt ī. de pecu. l. si creditor. §. si vel nulla ex promissione, sed aliàs ex cōtractu alio sic, vt ibi.

n *Intelliguntur*] fructuarius, & bonæfidei possessor: vnde tanquam à suo non valet stipulatio. ad quod est sup. de bo. autho. iu. poss. l. in venditione. §. r. Accursius.

Adiectio instātis temporis exactionem non differt. Bart.

¶ Decem hodiè dare spōdes? Dixi posse vel [o] eodem die pecuniam peti, nec videri prę maturius agi non finito stipulationis die: quod in alijs temporibus [p] iuris est. Nam peti non debet, [q] quod intra tempus comprehensum solui potest. [r] In proposito [s] enim diem non differendæ actionis causa [2] † intertum videri, sed quò præsens ostendatur esse responsum.

Si datio referatur ad stipulatorē, obligatio continet certum. si ad alium, continet incertum. Bar.

¶ Decem [t] mihi aut Titio, [3] † vtri ego velim, dare spondes? Ex eo, quod mihi dandum est, certi stipulatio est: [u] ex eo, quod illi soluendum est, incerti. [x] Finge mea interesse Titio potius, quàm mihi solui, quoniam pœnam [x] promiseram, si Titio solutum nō fuisset.

Clausula generalis non refertur ad specificata. Bar.

Idem. 4 †

LEX CXIX.

Doli clausula, quæ [5] † stipulationib. subijcitur, [y] non pertinet ad eas partes stipulationis, de quibus nominatim cauetur. [z]

o *Eodem die*] vt in calendis, vel in idibus, vel in annis: vt præmaturius videar agere: vt Instit. eo. §. in diem. & sup. e. l. eum qui calēdis. & l. qui hoc anno. q̄ sunt contra. Accurs.

2 † In P.F. deest, cā sed tubintelligēdū. Ant. Aug. lib. 2. c. 1.

q *Non debet*] licet possit ipso iure.

r *Potest*] ex voluntate, non ex necessitate: vt ī. de sol. l. quod in diem.

s *In proposito.*] s. casu. & facit sup. eo. l. si decem. cum petiero. & sup. de leg. 1. talis. §. quod si fortè. Accurs.

t *Stipulatio est*] scilicet mihi.

u *Incerti*] id est, condi. incerti ad interesse, quod est incertū. competit mihi scilicet, nō illi: vt & C. de inut. stip. l. 1. in fi. & sup. si quis in ius voc. l. fin. & dicitur incertum inspecto principio. sed iudex facit certum. Accurs.

*Intel. hanius §. vide p Rainer. in l vn. n. 43. C. de sent. q̄ pro eo. q̄ inter & ibi dē per Berēg. Paulac. n. 125.

3 † vtrum. P.F.

x *Pœnam.*] s. post stipu & ita in certū erat eo tempore f. contractæ stipulationis. quæ si consequeretur. Ac.

4 † li. 36. q̄st. P.F.

5 † In

Doli clausula] CASVS. Vendidi mihi fundum quendam, & stipulatus sum à te, q̄ nō est cuiquam obligatus. Item quod nullam seruitutem debet: deinde subijcio clausulam generalem hoc modo, & quod in ea venditione nullum dolum commissis. certè ista clausula generalis non pertinet ad duas superiores expressas. sed si aliquem alium dolum committas excepto eo. quod sup. expressum est. Fran. Accursius.

Verbū ge nerale nō respicit, aut pertinet ad ea, de qb. nominatim cauetur.

y *Subijcitur*] expressè.

z *Cauetur*] dolum non cōmitti. & subaudiunt quidam in fi. tñ. Et no. generale verbū non pertinere ad ea de qb. nominatim cauetur. ar. ī. qui ex cau. ma. l. sed si per Prætorē. §. deinde. & no. ī. eo. l. stipulationes. & facit §. de ali. le. l. alimenta. §. basilicę. & ī. de pę l. sanctio legū. & de vulg. subst. l. cohæredi §. qui in patrē. Sed arg. contra ī. ad l. Aquil. l. 6 seruus seruū. §. inquit. in fi. sed ibi generalis clausula fiebat tñ pro ijs, quæ expressa sunt, hic pro alijs. vnde non refertur ad notata, l. ē arg. 5. ī. de ali. leg. l. libertis quos. in prin. ADDITIO. Dic, q̄ ibi speciale, & generale proferuntur ob eandem causam & in diuersis scripturis, sīn Bar hic.

Ista stipulatur.] CASVS. Erat in conspectu nostro. l. tuo & meo summa quædam pecuniæ, quam putabamus esse centum aureorum. dixit tibi, promittis mihi summam istam centum aureorum? tu dixisti, promitto: si modò centum

tum aureorum est. quæritur hic, quid hæc conditio (si modo centum aureorum est) operetur? Respondetur, q nihil prodest talis conditio, quia non est propriè conditio dicenda, quæ non ad futurum, sed ad præsens refertur, licet ipsi contrahentes ignorent rei veritatem. Franc.

a *Hanc*] facta demõstratione. Accursius.

b *Maximè*] nam & aliter exaudiri potest, putà quam puto summam centũ aureorum esse. sic ff. de condi. insti. l. institutio. Accursius.

1† lib. 37. ff. P.F.

c *Hæc adiectio*] vel qa tot sunt, & valet. vel non sunt tot, & non valet. ppriè ergo est condi. quæ in futurũ est: vt sup. si cer. pet. l. itaque. & sup. de iniusto testa. l. cum in secundo. siue itaq; nominatim fuit adiectum, summam, quæ centum aureorũ est, siue non fuit dictum quæ est, sed tantum centum aureorũ. semper ita demum valet stipulatio. si centum aurei sunt: nec est cõditionalis propriè, vt dixi.

* Cõditio ppriè est de futuro, non de pñsẽti. ad qd Mãd. plura adduxit in 18. q. 52. reg. al. 16. 2† lib. 11. Reig. P.F.

d *Non sint*] sed paulo ciores. Accursius.

e *Nulla est*] supra de leg. 1. l. si seruus legatus. §. qui e. contra. fol. hic actum fuit, vt alias non valeat: ibi non est actum.

f *Veritatem*] veluti si Rex Francorũ venit: vt Insti. eo. §. pen. Accursius.

Conditio de præterito deficiens reddit stipulationẽ inutilem ab initio. Bar.

Idem. 1†

LEX CXX.

SI ita stipulatus fuero, Hãc a summam centum aureorum dare spondes? & si maximè b ita exaudiatur ille sermo, Si modo centum aureorum est, non facit conditionẽ hæc adiectio: c quoniam si centum non sint, d stipulatio nulla est. e nec placuit instar habere conditionis sermonẽ, qui non ad futurum, * sed ad præsens tempus refertur, & si contrahentes rei veritatem f ignorent.

Qui promisit cauere ad sensum sapientis, & nõ cauet, ad interesse tenetur. Bar.

Idem. 2†

LEX CXXI.

EX ea parte cautionis, g Dolumque malum huic rei, promissioniq; abesse, abfuturumq; esse stipulatus est ille. spopõdit ille: incerti h agetur stipulationis vtiliter interponendæ i gratia.

Potest maritus se obligare uxori ad pœnam, si tenuerit concubinam. Bald.

¶ Mulier ab eo cuius in 3† manum conueniebat, k * stipulata fuerat ducenta, si tempore matrimonij cõcubinæ consuetudinem repetisset. Nihil causæ esse respondi, cur ex 4† stipulatione, quę ex bonis moribus concepta fuerat, mulier impleta cõditione pecuniam assequi l non possit. m

Non sufficit ciuiliter factum. Bar.

¶ In insulam deportato reo promittẽdi, stipulatio ita concepta, Cum morieris, dari? non nisi moriente eo n committitur.

Quãdo dolus purgatur per actionem, ex contractu datur actio contra hæredem, etiam ante litis cõtestationem. Paul.

¶ Ex facto rei promittendi, doli stipulatio hæredem eius tenet: sicut ex cęteris alijs contractibus, veluti mandati, depositi. o

Si tempus adijcitur gratia creditoris, vel vtriusque, nõ potest solui ante tempus. Item obligatio facta in congruo loco, & tempore, debitorem nõ excusat. Bar.

igitur. & ar. de leg. 2. l. si ita quis. §. is cui. & in Auth. de nup. §. secundum occasionem. Sed arg. contra. ff. pro soc. l. actione. §. publicatione. & de bon. poss. contra tab. l. 1 §. fi. Accurs.

o *Depositi*] secus in delictis: de q̃b. dic. vt C. ex deli. defun. l. 1. & facit sup. tit. 1. l. ex depositi. & sup. depo. l. si hominẽ. §. datur. & inf. de reg. iur. l. ad ea.

QVI Romæ.]CASVS. Eramus Romæ tu & ego. cæbas pecunijs quare ad me venisti petẽs, vt tibi pecuniam mutuarem sub vsuris, q̃ promittebas mihi reddere Parisijs post tres mẽses: dedistiq; mihi certam partẽ vsurarum. post paucos dies venisti ad me, & obtulisti mihi pecuniam, quã mutuatus fueras à me, detracta ea summa vsurarum, quam mihi dederas. ego nolui recipere pecuniã. post hæc cum venissemus Parisium, voluit ei ibi cõuenire. vtrum possim? Respond. q licet mihi pecuniam Romæ obtuleris.

3† minimo nihil. P. F. * Quid sit in manũ cõuenire pulchrè Adrianus Cardinalis ī libel. de mo. leti. lo. ī ca. in manũ cõuenire. & Cic. in Topic. 4† aliàs stipulatu. P.F.

¶ *Callimachus.*] Casus planus est.

¶ *Flavius Hermes.*] Hic 6. ponit tres casus. Primum inter ipsos contrahẽtes: alios duos inter hæredes contrahẽtium. casus primus talis est. Flauius Hermes, quidã dedit seruum Stichũ cuidam Claudio sub tali pacto, q eũ manumitteret: & si non manumitteret, stipulatus est Hermes pœnam à Claudio, & hærede suo, vtrũ iste Hermes possit conuenire Claudiũ pro libertate istius Stichi? Respon q sic. vsq; ibi. Item quæro. Ponamus, q Claudius iste non manumisit seruum: & mortui sunt ambo Flauius & Claudius, hæres Flauij vult petere pœnam ab hærede Claudij: vtrum hæres Claudij possit vitare pœnam, si manumittat seruum? Respon. q sic. vsq; ibi. Item quæro. Quid autẽ ‖ hæres Flauij Hermetis nolit conuenire hæredem Claudij. vt manumittat, vel pœnam præstet: an nihilominus hæres Claudij debeat præstare libertatem seruo propter conuentionem factã ab Hermete, & Claudio? Respon q sic.

¶ *Coheredes.*] Erant duo cohæredes: quidam putà Titius, & mulier quædam: qui diuiserũt inter se omnem hæreditatẽ excepto quodam fundo, & fecerunt pactum, q si quis partẽ suam alienare vellet, eã cohæredi suo venderet, & hoc pretio centum xxv, & apposuerunt pœnam, si aliter factũ esset scilicet centum aureorũ. Mortuus est Titius cohæres huius mulieris relictis liberis suis hæredibus. mulier ista volens vẽdere partem suam fundi, dixit tutoribus filiorum, q fundi partem emerent, aut venderẽt, secundum conuentionem factam. Tutores noluerunt quicquam facere. hæc ergo mulier vendidit partem suam vni extraneo. quæritur vtrum pœna sit commissa per ipsam? Respon. q non: quia obstabit tutoribus doli mali exceptio.

¶ *Augerius.*] Erant duo patresfamilias: vnus habebat filiũ nomine Augerium: alius, qui dicebatur Publius Mæuius, habebat seruum nomine Stichum: dicebat Stichus seruus Augerio filiofam. pater tuus debet domino meo summam pecuniæ: honestè facere, si ei solueret: diu est q sibi debet.

a *Hanc*] facta demõstratione. Accursius.

b *Maximè*] nam & aliter exaudiri potest, putà quam puto summam centũ aureorum esse. sic ff. de condi. insti. l. institutio. Accursius.

1† lib. 37. ff. P.F.

c *Hæc adiectio*] vel qa tot sunt, & valet. vel non sunt tot, & non valet. ppriè ergo est condi. quæ in futurũ est: vt sup. si cer. pet. l. itaque. & sup. de iniusto testa. l. cum in secundo. siue itaq; nominatim fuit adiectum, summam, quæ centum aureorũ est, siue non fuit dictum quæ est, sed tantum centum aureorũ. semper ita demum valet stipulatio. si centum aurei sunt: nec est cõditionalis propriè, vt dixi.

* Cõditio ppriè est de futuro, non de pñsẽti. ad qd Mãd. plura adduxit in 18. q. 52. reg. al. 16. 2† lib. 11. Reig. P.F.

d *Non sint*] sed paulo ciores. Accursius.

e *Nulla est*] supra de leg. 1. l. si seruus legatus. §. qui e. contra. fol. hic actum fuit, vt alias non valeat: ibi non est actum.

f *Veritatem*] veluti si Rex Francorũ venit: vt Insti. eo. §. pen. Accursius.

g *Ex ea parte cautionis.*] quæ sequitur.

h *Incerti*] i. ad interesse conditione certi: vt & sup. de arb. l. diem. §. fi. Accursius.

i *Interponendæ*] i. interpositæ. sic tempus pro tẽpore, & è contra ponitur C. de legi. & consti. l. 1. Vel propriè hic promiseras mihi promittere ad sensum sapientis mei, qui postea dicit sub pœna dupli promittis, vt interponas agam.

1 Ioan. de Imol. hic reputat istã gl. fin. ad hoc, q sapiẽs põt declarare. q ī cõtractu celebrando remissio ad cõsiliũ sapientis, qs se obliget ad pœnã Bolog.

K *Conueniebat*] id est, reconciliabatur. Accursius.

l *Assequi*] quia consuetudinem repetijt. Accursius.

m *Non posset*] à matito. & facit sup. eo. l. si ita stipulatio facta fuerit.

n *Nisi morieris eo*] naturaliter. & sic no. q appellatione mortis, naturalis intelligitur, non ciuilis. sic 1. de le. 2. l. cũ pater. §. hæreditatẽ. & de don. inter vir. & vx. l. sed si mors. §. cum

Augerius solicitus pro cõseruatione famæ patris sui promisit huic seruo Publij, quod solueret ei tantam summã, quãtam cõstaret deberi à patre suo Publio Mæuio. mortuus est pater Augerij, ante, quàm cõstaret quantum deberet huic Publio Mæuio: quæritur, vtrũ iste Augerius possit cõuenire ab hæredibus Publij, vel ab ipso Publio? Respon. quòd non, quia stipulatio ista fuit quasi conditionalis, quæ non fuit impleta: quare deficit etiam stipulatio.

¶ *Seia hæres.* Titius & Seius administrauerunt tutelam vnius pupillæ: mortui sunt tutores, & etiam pupilla: vnus tutorum reliquit hæredem Seiã: hæres pupillæ fecit conuenire Seiam tanquam hæredem vnius tutoris actione tutelæ ad reddẽdam rationem & reliqua. Seia transegit cũ hærede, & soluit maiorem partem pecuniæ in testimonium cautæ & vsuras promisit. postmodum ista hæres non vult seruare ea tanta fide, quam Seia: sed si faciat, ierã eam cõuenit coram iudice: & victus est: appellat: & vbique vincitur. postea ista Seia sciens tamen se debere aliquid de reliqua tutelæ, obtulit summam, quam debebat: hæres pupillæ non vult recipere. quæritur nunc, an ista Seia teneatur ad vsuras istius pecuniæ? Certè respondetur, quod non, cum per eam non steterit, quo minus solueret, sed per hæredem, qui noluit recipere.

¶ *Duo fratres.* Titius habens duos filios Seium & Mæuiũ moriẽs instituit eos hæredes: & fideicõmisit, quod si vnus moreretur, restitueret hæreditatẽ suam alteri fratri: fratres isti diuiserunt inter se hæreditatem, & promiserunt inuicẽ sub pœna, nunquam contra hanc diuisionem venire. moritur vnus fratrum: alter frater petit hæreditatem ab hæredibus, quasi ex fideicommisso relictam. opponebatur sibi de transactione facta cum defuncto, & iudicatum est contra eum, quasi de hoc fideicommisso etiam transegisset. Quæritur hic, vtrum pœna, quam apposuerunt ipsi fratres quando diuiserunt hæreditatem, sit commissa? Respon. quod sic. vide gl. super verbo, proponuntur. Franc.

a *Acceperat*] & conuenerat hoc. s. soluendum, &c.

b *Prouinciam*] non ergo aliàs soluere potest inuito stipulatore: vt sup. de eo, quod cert. lo. l. is qui. 1

c *Ibi*] in prouincia. Accursius.

d *Tellatè*] id est, coram testibus.

e *Creditori*] à quo acceperat mutuum.

f *Dixit*] debitor.

g *Numera e*] & sic ante terminum.

h *Creditori*] eidem, à quo acceperat mutuum, forte aliquid dederat à principio vsurarum nomine. vel die dederat, id est conuenerat dare. Accursius.

i *Integram*] computato eo, quod non primo soluit aliàs littera dicit, cum non integram: & tunc die non integram sine eo, quod iam soluit.

k *Obtulerit*] nec præstat cæteras vtilitates, quas stipulator habuisset, si suo loco & die facta omnia fuissent: vt 3. de eo, quod certo loco. l. is qui. 2 & caue, quod non aperit vtrum offerat vsuras futuri temporis, sed sortem & vsuram præteritam sine dubio offert. Quæro ergo, quid si debitor sub vsuris accipiens mutuum, per pactum agat, vt vsque ad annum non soluat, nunquid prius potest soluere? Respon. non nisi totius temporis, etiam futuri, solueret vsuras: cum gratia stipulatoris fuerat id pactum. Quid ergo si ab initio soluerit vsuras duorum mensium? Respon. benè potest etiam ante soluere, cum nil interfit creditoris. Item quid si dedit pignus, vt loco vsurarum creditor fructus caperet cum pacto, vt non liceat luere in eo anno? Respondeo, non luet ante: secus si conueniisset in perpetuum non luere: quia non valet, quia magis alienare, quàm obligare videtur: vt in Authen. de non alienandis. & permutãdis reb. eccl. s. alienationis. Item quid si nihil est actum expresse, ideò dicit non est, quod non possit soluere ante annum? Respondeo, forte potest soluere quando vult: vt arg. inf. de solut. l. quod in diẽ. & ẽ. tit. 1. l. quod quis. & argum. sup. si cert. pet. l. qui pecuniam. quia dilatio fit fauore debitoris: vt sup. eod. l. cum qui calendis. in fi. & de in ius vocã. &c. vt C. de leg. & constitut. l. quod fauore. & econtra creditoris fauore videtur, vt sup. mandat. l. secunda. §. tua & mea. vnde si non potest alij æquè bene mutuare, non tenetur recipere: nisi vsuram totius anni

1 Aliàs. incipit, si quis.

2 Aliàs. incipit, si quis.

¶ Callimachus mutuam pecuniam o nauticam accepit à Sticho seruo P Seij in prouincia 4 † Syria, in ciuitate Beryto, q vsque Brentesium: idque creditum esse, in omnes r nauigij dies s ducentos, sub pignoribus, & hypothecis mercibus t à Beryto 5 † comparatis, & Brentesium perferendis, & quas u Brentesij 6 † empturus esset, & per nauem Beryto x inuecturus. y cõuenitque z inter eos, vti a cum Callimachus b Brentesium peruenisset, inde c intra Idus Septembres, quæ tunc proximæ d futuræ essent, alijs mercibus emptis, e & in nauem immissis, f 7 † ipse in Syriam g per nauigium proficiscatur: h aut si intra diem * suprascriptam i non k reparasset merces, nec 8 † nauigasset de ea ciuitate, l redderet vniuersam continuò l pecuniam, m quasi pernon luet ante: secus si conueniisset in perpetuum non luere: quia non valet, quia magis alienare, quàm obligare videtur: vt in Authen. de non alienandis. & permutãdis reb. eccl. s. alienationis. Item quid si nihil est actum expresse, ideò dicit non est, quod non possit soluere ante annum? Respondeo, forte potest soluere quando vult: vt arg. inf. de solut. l. quod in diẽ. & ẽ. tit. 1. l. quod quis. & argum. sup. si cert. pet. l. qui pecuniam. quia dilatio fit fauore debitoris: vt sup. eod. l. cum qui calendis. in fi. & de in ius vocã. &c. vt C. de leg. & constitut. l. quod fauore. & econtra creditoris fauore videtur, vt sup. mandat. l. secunda. §. tua & mea. vnde si non potest alij æquè bene mutuare, non tenetur recipere: nisi vsuram totius anni

4 † Syria ciuitate Beryto vsque Brentẽsium. P. F.

5 † Beryto. P. F.

6 † Aliàs à Brentesio.

7 † missi. P. F.

* An hic dirai adesse pœna. & vtinam legi dẽat hic tex. ex Soc. vide Iacob. de Nigr. in l. si insulam num. 219. sep. eo.

8 † aliàs nauigasset. P. F.

soluat. arg. C. de act. & obli. l. sicut & sup. de ann. leg. l. eũ. & de vsu. l. in fideicommissi. §. cum Pollidius, vbi videtur distinguere, an possit alij æquè bene mutuare, vel non. Accurs.

l *Loco*] in prouincia. Accursius.

m *Die*] id est post tres menses. Accursius.

n *Petere*] quia ante tempus soluere non potuit secundum quosdã, quod falsum est: vt sup. tit. 1. l. quod quis. dic ergo, ratio loci hoc facit: vt inf. de fideiussorib. l. fideiussor ob. §. qui certo. & C. de solu. l. obsignatione. in fi. Item contractus celebratus gratia vtriusque: vt C. de actio. & oblig. l. sicut. & arg. sup. de annuis leg. l. Labolenus aliàs incipit, eum.

o *Pecuniam*] reddendam post ducentos dies: vt inf. dicit.

p *Sorte*] præposito pecunijs fœnerandis. Accursius.

q *Beryto*] quæ est in ea prouincia, scilicet accepit: & ab ea vsque Brentesium, scilicet deferendam: & etiam ibi soluendam.

r *In omnes*] id est, intra omnes.

s *Dies*] id est, post dictos dies soluatur ibi. Accursius.

t *Mercibus*] scilicet obligatis.

u *Et quas*] illis mercibus similiter obligatis, quas &c.

x *Beryto*] scilicet redeundo.

y *Inuecturus*] id est, importaturus.

z *Conuenitque*] pacto incontinenti apposito, quo restringitur prima conuentio ducentorum dierum.

a *Vti*] pro postquam. Accursius.

b *Callimachus*] debitor. Accursius.

c *Inde*] à Beryto.

d *Proximæ*] & magis vicinæ, quàm ducenti dies.

e *Emptis*] scilicet obligatis.

f *In nauem immissis*] Brentesij M.

g *In Syriam*] vbi accepta est pecunia.

h *Proficiscatur*] i. reuertatur, hoc est iter arripiat. Accursius.

i *Suprascriptam*] id est, idus.

k *Curauerit*] scilicet Brentesio. M.

l *Continuò*] i. statim. s. in dictis idibus, non expectatis dictis ducentis diebus.

m *Pecuniam*] id est, & sortem & vsuram. Accursius.

a *Versi-*

Scæuola lib. 28. Digest.

LEX CXXII.

QVi Romæ * pecuniã mutuam acceperat a soluẽdam in 1 † longinquam prouinciam b post menses tres, eamque ibi c dari stipulanti sponponderat, 2 † post paucos dies Romæ testato d creditori e dixit, f paratum se esse Romæ eam numerare, g & detracta ea summa, quam creditori h suo vsurarum nomine dederat. Quæsitum est, cum 3 † integram i summam, in qui ex stipulatione obligatus est, obtulerit, k an eo loco, l in quo soluẽda promissa est, tua die m integra pecunia possit? Rñdi, posse stipulatorẽ tua die ibi, vbi soluẽdã stipulatus ẽ, petere. n

Qui est positus ad recipiendam solutionem, non potest terminum prorogare, nisi tẽpus & locus fuerint in eius voluntatem collata. Bar.

* Iste test. ẽ sing. ad hoc, vbi creditor recusat recipere pecuniã, nec sufficit oblatio verbalis, & nuda, nisi forma legis in fact. cesset, ita cõtigit fr. Bologn.

1 † longinqua, prouincia ẽ Do.

2 † post pauc. dies. P. F.

3 † integram summã, qua stipulatione &c.

1 Aliàs. incipit, si quis.

2 Aliàs. incipit, si quis.

fecto nauigio, & præstaret sumptus omnes [1]† persequentibus [a] eam pecuniam, vt [b] in vrbem Romam eam deportarent. [2]† eaque [c] sibi rectè dari fieri sic interroganti Sticho seruo Lucij Titij [d] promi sit Callimachus. Sed [3]† cum ante [e] Idus suprascriptas secundum conuentionem mercibus [f] in nauem impositis, cũ Erote [g] cõseruo Stichi, qua si in prouinciam Syriam perueniturus [h] enauigauerit: [i] quæsitum est naue [4]† submersa, [k] cum secundum cautionem [5]† Callimachus merces Beryto perferendas, [l] in nauem misisset [6]† eo tempore [m] quo iam pecuniam Brentesij [7]† reddere Romam [8]† perferendam deberet, an nihil profit Erotis [n] consensus, qui cum eo missus erat, cuique nihil amplius [o] de pecunia suprascripta post diem conuentionis permissum, vel mandatum erat, quàm vt eam receptam Romam perferret: & nihilominus actiones ex stipulatu Callimachus de pecunia domino Stichi teneatur? Respondi, secundum ea, quę proponerentur, teneri. [p] Itẽ quæro, [q] si Callimacho post diem suprascriptã nauigãte, Eros [r] suprascriptus seruus cõsenserit, an actionẽ domino suo semel acquisitã adimere potuerit? Respondi, non potuisse; sed forè exceptionis [s] locũ, si seruo [t] arbitrium datũ esset, eã [u] pecuniã quocunq; tẽpore [x] in quemvis locum reddi.

Stipulatio pœnalis non nouat præcedentem conuentionem ex causa onerosa. Itẽ vbi est pœna, & non dies, admittitur purgatio morę. Item ex pacto libertatis agere potest seruus domino differente. Bartolus.

¶ Flauius [a] Hermes hominẽ Stichum manumissionis causa donauit, [y] & ita de eo stipulatus est. Si homo Stichus, de quo agitur, quem hac die tibi donationis causa manumissio nisque dedi, à te hærede que tuo manumissus, vindictaq; [z] liberatus non erit, quod dolo malo meo [9]† non fiat, pœnæ nomine quinquaginta dari stipulatus est [b] Flauius Hermes, spopondit Claudius. quæro, an Flauius Hermes Claudiũ de libertate Stichi conuenire possit? [c] Respondi, nihil proponi cur non possit. [d] Item quæro, an si Flauij Hermetis hæres à Claudij hærede pœnã suprascriptam petere voluerit, Claudij hæres libertatẽ Sticho pstare debeat, [10]† vt pœna liberetur? [e] Respondi, posse. Item quæro, si Flauij Hermetis hęres cum Claudij hærede ex causa suprascripta nolit agere, an nihilominus Sticho libertas ex conuẽtione, quę fuit inter Hermetem, & Claudium, vt stipulatione suprascripta ostenditur ab hęrede [f] Claudij præstari debeat? [g] Respondi, debere.

Qui tenetur sub pœna vni alienare, illo existente in mora potest alienare, cui volet. b.d. Bart.

¶ Cohæredes [a] cum prædia hæreditaria diuisissent, vnum prædium commune reliquerunt sub hoc pacto, vt si quis eorum partem suam alienare voluisset, eam vel cohæredi suo, vel eius successori venderet [h] centum viginti quinque. & si quis aliter fecisset, pœnam centum inuicem stipulati sunt. quæro, cum cohæres mulier cohæredis [i] liberorum tutores sæpius testatò [k] conuenerit, & desiderauerit, vt secundum conuentionem aut emerent, aut venderent: hique nihil tale fecerint, [11]† nisi mulier extero vẽdiderit, pœna ab ea centum exigi pos-

a *Per siquos tibus*] hominibus, puta procuratoribus, vel seruis vicarijs, vt eam perferrent: ad quod est supra, titu. primo. l. traiectitia ix.
b *Vt*] persequentibus dico ad hoc &c.
c *Eaque*] fl. dicta vsq; hic.
d *Titij*] qui sup. nominatus est Seius. sic sup. de pigno. actio. l. Caius.
e *Sibi eam*] supra formam cautionis: nunc qualiter factũ processit.
f *Mercibus*] reparatis Brentesij M.
g *Erote*] prorogante diem: qui duntaxat missus erat, vt eam perferre, & nihil vltra faceret. Accur.
h *Penauigauerit*] a Beryto redeundo.
i *Enauigauerit*] transactis idib⁹. & sic cõmissa est stipulatio.
k *Naue submersa*] post idus.
l *Perferendas*] Brentesium.
m *Eo tempore*] nauigare autem cœpisset eo tempore &c. videbatur enim post idus misisse merces in naui. cum post idus nauigare cœpisset.
n *Erotis*] serui creditoris, cuius consensu alio, & alio tempore nauigauit, &c.
o *Nihil amplius*] nisi vt perferret. Accur.
p *Teneri*] & sic periculũ pertinet ad debitorem naui submersa post moram: vt C. de nau. fę. l. cum proponas.
q *Item quæ*] repetit, vt aliquid addat. in fi. de exceptio. vel credebat seruum nõ benè intellexisse, vt sæpenumer fieri videmus: vel supra in vsuris hic in fine, & in omnibus.
r *Eros*] seruus.
s *Exceptionis*] tunc. Accur.
t *Seruo*] Eroti. Accursius.
u *Eam*] accipere. Accursius.
x *Tempore*] quo vellet.
y *Donauit*] vt tantum vindicta manumittatur, & non alio modo, quare non alloquitur alijs legib. Accur.
z *Hæredeque*] quæ. l. vel. sic inf. de verbo. signi. l. sæpè.
a *Vindictaque*] tunc intererat vindicta manumittis: quia efficiebatur ciuis Romanus, secundum quosdã.
b *Stipulatus est*] transit de tertia ad primam: & tandem redit ad tertiam personam.
c *Posse*] actio. præscriptis verbis, vt manumittatur. Accursius.
d *Non posse*] contra ad inferius responsum, su. de fideicom. lib. l. Thais. §. intra. sol. vt ibi. Item contra. Cod. si man. ita fuer. alie. l. fi. Sel. hic fuit actum, vt vindicta fieret, manumissio. alias intelligitur de effectu beneficij, vt ibi: quod semper est in dubio: vt sup. de ser. expor. l. si venditor, & dicunt quidam, quod alius est effectus quando fit vindicta: quia tunc fit ciuis Romanus. sed quando constitutio succedit, tunc nõ; cum alij fiat Latinus, alij dediticij: quæ distinctio l. non inuenitur.
e *Libertatis*] fauor libertatis est, ne pereat: & post cõmissã pœnã purgatur mora. vel fm Io. loquitur, qñ non est commissa pœna, & impriẽ a dicit liberet, qa vel ipse, vel hæres debet manumittere. & est sic ff. vsufruct. quemad. ca. l. 3. §. 1. & ad leg. Aqu. l. si seruus seruum, §. si coheredem diatre. um. Itẽ tale ff. tollit su. de euictio. l. qui alienã. & eod. modo solu. supti. l. traiectitia ix. ff. de actio. & §. idem Pomponius. & C. de contrahẽ. stip. l. magnã. Item contra supra si q sine ma. l. Latinus. sed a hic ante ducimentes agebatur ad pœnam. sed nec mortẽ donatarij periebat libertas: quoniã ne ipse præcisè debuit manumittere. sed vt ipse, vel hæres eius: & ideo sup. dixit hæredem non incidisse in pœnam.
f *Ab hærede*] sup. qui sine ma. ad libe. que. le. mancipia. contra. Sol. hic donator 3 nõ volebat seruũ effici liberũ nisi vindicta. ibi aliter. vel hic per fideic. ibi directo secundum quosdam.
g *Debeat*] instante seruo.
h *Vendiderit*] aut eorum partem emeret: vt patet inf.
i *Cohæredis*] q. si cohęres decesserat pluribus relictis hæredibus.
k *Tutores*] extra i⁹ 4ẽr.

1 † alias pro sequõtibus P.F.
2 † eaque sic rectè dari fieri fide rogãti Sticho. &c.
3 † aliàs, & cũ interè aliàs cũ nõ ante Alc. li. 20. ca. 19. Pareg.
4 † Aliàs nõ reuersa.
5 † Aliàs, conuentionem.
6 † Masse, in Archet. legitestatur Tau.
7 † Bretẽsio. P.F.
8 † Romę P.F.
9 † Aliàs in eo.
10 † possit. P.F.
1 Contrariũ tenẽt Bar. Paul. Franc. & Alex.
2 Est diuturna, fm B.P. Al. & Ff.
3 Sequũtur Bar. P.Ff. & Alex. 11 † an si. P.F.
4 Sequuntur prędicentes.
* Ad huius. intellectũ vid Iacob. Nigr. in l. si insulã: n. 141. & & 149. & Maria. Soc Iun. Il. ita stipulatus, no. 207 Hieron. Veri. in Rubrica n. 251. sup hoc eo. tit.

1 Contrariũ tenẽt Frã. Pau. Al. & Ias.
2 Idẽ Frã. eti. aliter tamẽ soluit Alex.
3 Approbatur per Bart. Frã. Pau. & Alex.
* Vide in hũc. Alcia. li. Disputt. 1. cap. 13. & Pet. stella. q de istelle. differt latè Al. hic dicit istũ testing. quod mortuus non dicit debere, sed debuisse Bolo.
4 Idem B. & alij.
* Ale. hic & moderniores reputãt istũ tex. sin. ad hoc, q si nõ stat p debitorẽ, quo minꝰ soluat creditori suo, sed stat p creditore nõ curẽ contra eũ vsuræ. Bo. 1 † in dest. F. F. 2 † & vsuras promisit. deest. F. F.

1 *Exceptionem*] nam ipso iure commissa est pœna. hoc ergo sic quidem intelligitur, vt si alius non vult emere, ex iero vendere possit sine damno pœnæ, secundum Io. & facit sup. de a. b l. Celsus. Sed cõtra. s. d pac. l. neme. sed hic ad pœnã. 2 & sic etiã nõ obstat s. de distr. pig. l. si creditor. s. fi. Itẽ facit s. de act. emp l. si sterilis. s. si tibi. in fi. b *Constiterit*] Postea: non 3 tamen tẽpore stipulationis constabat: nec ante constiterat, aliàs est hic, non consti. &c.
c *Non extiterit*] q. d. si nondum tempore stipulationis constiterit de debito: & per hoc conditionalis stipulatio in præteritũ concepta non potest cõmini in æternũ: quia falsa de præterito sunt impossibilia. vel dic fm 4 R. si est actum, vt patre viuente constare deberet, quid & quantũ deberetur: qd vr fin verba. nã demũ patre viuente cõstare potest eum debere: sed eo mortuo cõstare potest eum debuisse: vt & j. e. cum stipulamur, & facit sup de vsur. l. Seia, & sup. de manumiss. testa. l. qui filium.
d *Solo pacto*] sine stipulatione Aquil. & accep.
e *Partem*] pecuniæ.
f *Cauit*] per stipulationem.
g *Hæres*] s. pupillæ.
h *Tutelæ*] actione.
i *Et victus*] hæres pupiliæ. Accur.
k *Prouocauit*] secũdò.
l *Pronuntiata est*] à Principe.
m *Altera*] obtulit ego hæres tutoris.
n *Fecerit*] Hæres pupillæ, hoc autem ideo dicit, ne posterior mora noceret: vt sup. de peti. & com. l. illud. Accur.
o *Vsuræ*] ex mora. s. residuæ pecuniæ non reddituæ. Accur.
p *Iure*] s. exceptionis cum per eam non steterit. sed si obtulisset, & assignasset, & deposuisset, tunc ipso iure: vt sup. de vsu. l. 1. in fine. & hoc vbi fuissent promissæ. aliàs ex mora etiam non debentur.
q *Duo fratres*] qui rogati fuerunt, vt si quis eorum sine liberis decessisset, suam partem alteri per fideicom. restitueret.
r *Præponderetur*] Duo dicit, primum q fuit pronunciatum contra petentem, quasi hoc sit remissum. Secundum, quod licet habeat exceptionẽ conuentionis, per quam fuit absolutus reus, & sit ea vsus: adhuc tñ petitur pœna: & sic vtrũq; sed in primo, an fuerit benè iudicatũ? si dicas, quod sic (qđ videtur dicendũ) tunc consonat sup. quib. mod. pig. vel hypothe. sol. l. Titius. Sed contra, sup. de transact. l. qui cũ tutoribus, vbi nõ videtur frater remittere act. pro parte fratris: cuius fratris partem postea habet per fideicom. Solu. 5 hic fuit malè 6 iudicatum, secundum Hug. vel dic secundo benè: quia non opposuit replicationem: quod potuit: vt sup. de pac. l. tres fratres. quod in idẽ recidit, quia malè. s. cõtra ius agentis. nec obst. sup. dicta l. Titius, quia sicut facilius cõtrahitur in re aliena, domino scilicet præsente: ita facilius soluitur pignoris obligatio creditore præsente: argum. in eodem tit. l. si consensit. Vel dic tertio secundum Roge. hic
5 Idẽ B. & Paul.
6 Immo benè Ale. & Franc.

sit? Respondi, secundum ea, quæ proponerentur, obstaturam doli mali exceptionem. a

Facultas implendi cõditionem, ad hæredem non transit. Bartolus.

¶ Augerius * filiusfamilias seruo Publij Mœuij stipulanti spopondit, se daturum quicquid patrem suũ Publio Mœuio debere constitisset. b quæsitum est, patre defuncto ante, quàm cõstitisset quid, quãtumq; deberet, an si aduersus hæredem eius actum fuisset, aliumve successorem, & de debito constituisset, Augerius teneatur? Respondi, si conditio non extitisset, c stipulationem non esse commissam.

Non currunt vsuræ, si creditor est in mora recipiendi. Bartolus.

¶ Seia hæres * vnius tutoris cum hærede pupillæ transactione solo pacto d facta maiorem partem e soluit, 1 † in residuam cauit, f 2 † & vsuras promisit: sed illico negauit hæres g se transactionem seruare: & apud iudicem tutelæ h egit: & victus i prouocauit k ad competentem iudicem: & ab eo quoq; ad Principem idem prouocauit: & iniusta hæc quoque prouocatio eius pronũtiata est, l quæsitum est, cum per hæredem pupillæ mora m interceſserit, quo minus pecunia in stipulationem deducta, ab hærede tutoris solueretur, nec vnquã petierit, n an ei hodie debeantur vsuræ o ab hærede tutoris? Respondi, 3 † & si Seia ante cessasset ex stipulatione pecuniam offerre, i. re P vluras nõ deberi.

Iniusta sententia, per quã quis contra diuisionem facere declaratur, facit pœnam committi. Bar.

¶ Duo * fratres q hæreditatem suam inter se diuiserunt, & sibi cauerunt nihil se contra eam diuisionem facturos, & si contra quis feciſſet, pœnã alter alteri promisit. post mortem alterius, qui superuixit, petijt ab hæredibus eius hæreditatem, quasi ex causa fideicommissi sibi à patre relicti debitam, & aduersus eum pronuntiatũ est, quasi de hoc quoque transactum fuisset: quæsitum est, an pœna commissa esset? Respondi, secundum ea, quæ proponerẽtur, r commissam esse.

Promissio obturpem causam de præterito, vel de futuro, est ipso iure nulla. Bar.

tio eius pronũtiata est, l quæsitum est, cum per hæredem pupillæ mora m interceſserit, quo minus pecunia in stipulationem deducta, ab hærede tutoris solueretur, nec vnquã petierit, n an ei hodie debeantur vsuræ o ab hærede tutoris? Respondi, 3 † & si Seia ante cessasset ex stipulatione pecuniam offerre, i. re P vluras nõ deberi.

Iniusta sententia, per quã quis contra diuisionem facere declaratur, facit pœnam committi. Bar.

¶ Duo * fratres q hæreditatem suam inter se diuiserunt, & sibi cauerunt nihil se contra eam diuisionem facturos, & si contra quis feciſſet, pœnã alter alteri promisit. post mortem alterius, qui superuixit, petijt ab hæredibus eius hæreditatem, quasi ex causa fideicommissi sibi à patre relicti debitam, & aduersus eum pronuntiatũ est, quasi de hoc quoque transactum fuisset: quæsitum est, an pœna commissa esset? Respondi, secundum ea, quæ proponerẽtur, r commissam esse.

Promissio obturpem causam de præterito, vel de futuro, est ipso iure nulla. Bar.

eauit nihil se. &c. idest nec hæreditario, nec fideicõmiss. nomine: vel exprimendo 7 hoc, vel sic agendo; quod potest probari; vel etiam ex ipso verbo hoc præsumitur, 8 quia dicit nihil &c. ibi verò simpliciter: & sic omnino benè fuit iudicatũ. & quod hic dicit, quasi de hoc &c. expressiuũ est veritatis: vt & aliàs sup. de transactionibus, l. prima. vel quarto 9 hic in diuisione, in qua tenetur quilibet alteri de euictione: vt supra familiæ erciscundæ. l. hæredes. 4. penultimo. ibi in transactione. in qua non tenetur, vt C. de rẽ. actionib. l. si pro fundo. qui ergo de euictione tenetur, non debet contrauenire. vt supra. de euictio. l. vendicantem. Sed hæc solu. non valet, nisi in ea parte, quam habuit frater præmortuus, vt à fratre superstite, in alia autem secundum hoc remanet fideicommiss. quam habuit, vt suam frater præmortuus. dic ergo, quod in hac diuisione agitur de euictio. pro parte meæ partis tantum: pum. ego hæres præmortui habeo ex diuisione dimidiam, quæ est citra Rhenum: & in illa partẽ habeo iure meo: partem ex persona cohæredis mei ex diuisione. si ergo ex fideicommiss. petat, quod habeo ex persona mea, in mea parte nil ei obstat: quia in ea nõ habeo causam ab eo: nec de euictione tenetur, aliam autem petere non potest, quam habui iure suo: quia de sua parte restituenda non sum rogatus, vt de leg. tertio l. pater. §. quindecim. & etiam quia de euictione tenetur, nisi fuerim sciẽs: quo casu nõ ago, nisi stipulatus sim. vt C. de euictio. l. si fundum sciens. Item plus potest petere, qui superuixit, scilicet æstimationem eius particulæ quam habebat in sua dimidia per diuisionem ex persona præcedentis. modò enim nõ licet habere ex diuisione, sed ex fideicõmiss. tanquam alio euincente: vt sup. de euictio. l. si vendideris. & l. non tamẽ. & secundum duas primas solu. malè fuit hic iudicatũ: & hoc est contra ius agentis: & secundum tertiam benè; sed & dum quartam bene in parte, & malè in alia parte. vt patet ex præmissis. Item patet ex prædictis sol. quæstionis. s. si ille cui faciẽda est restitutio rei ab aliquo, eam emit: an modo habeat locum in ea fideicom. per d. ll. de euict. & sup. ad. l. Falc. l. fundo. vel die. vt ibi. Itẽ cõtra s. de pac. l. tres fratres. sol. vt primũ contra ll fuerit ibi dolus. Item s. s. de leg. 3. l. Paulo Callimacho. s. j. sol. vt ibi. Ad fm. quod dicitur etiam pœnã peti. est contra. sup. de pac. l. rescriptum. §. si pacto. vbi sufficit alterũ. solui. si teneas supra benè iudicatũ in totum vel in partem, promptum est dicere pœnam cõmissam. sed obstat exceptio. vt in cõtrario. vel forte fuit hic actũ. vt vtrũque posset peti. vt sup. eo. l. ita stipulatus. in fi. vel ibi in cõtractu. hic in sententia. Si autẽ dicas, q malè fuit iudicatũ: nunc die pœnam commissam eo inspecto, q sententia est lata: cui

7 Hæc diuinatadier. Ba. P. Frã. & Ale.
8 Contrariũ tenẽt Bart. Pau. Franc. & Alex.
9 Contra hãc solu. tenet hic Bar. i sexta fol. & i prima q̃stione, quẽ sequitur P. Frã. & Alex.
3 † Si Seia nõ cessasset, &c. P. F. Aug. li. 1. Emẽ. c. 3. vide Alei li. 1. Dispunct. o 13.
* Ad hũc text. vide Mar. Soc. in l. ita stipulat. n. 208. s. eo.

rui standum est, ex quo non appellatur. sed hic multò magis locum habet exceptio: vt in cõtrarijs. Sed quid hoc casu, qñ fuit malè iudicatum: si fuerit actum, vt vtrunq; possit peti? Rñ. non poterit peti. & sic quod sit in principali, præiudicat in accessorijs: vt sup. de rei ven. ex diuerso. §. vbi, item ex eo quod hic dicit, quasi &c. vī arg. ℳ in ſnīa causa sit exprimenda: vt dixi C. de iudi. l. properandum. §. illo. & s. si men. fa. mo. dixe. l. 1. §. 1.

Papinianus. 1†

LEX CXXIII.

SI plagij[a] faciendi, vel facti causa concepta sit stipulatio, ab initio non valet.

Stipulatio facti, quæ habet diem nõ cõmittitur ad interesse ante diem: licet certũ sit ante diem fieri nõ posse. Bart.

Idem lib. 2. 3†

LEX CXXIIII.

INsulam intra biennium illo loco [b] ædificare spondes? ante finem biennij stipulatio non committitur: quamuis reus promittendi non ædificauerit, & tantum [c] residui tẽporis sit, quo ædificium extrui non possit. neque enim stipulationis status, cuius dies certus in exordio fuit, ex post facto mutatur. [d] Idemq; & in stipulatione iudicio sistendi causa facta placuit: scilicet vt ante diem stipulatio non cõmittatur, si [e] certum esse cœperit, pareri stipulationi residuo tempore non posse.

Verbum præsens non trahitur ad futurum. Bar.

Paulus. 4†

LEX CXXV.

CVm stipulamur, [f] Quicqd te dare facere oportet, nihil aliud in stipulationẽ deducitur, quàm quod præsenti die debetur. hoc. n. solũ hæc stipulatio demonstrat.

Existente conditione retro potest deberi pecunia. Bar.

Idem. 5†

LEX CXXVI.

SI ita stipulatus fuero, Si Titius Consul factus fuerit, tunc ex hac die in annos singulos dena ℊ dare spondes? post triennium cõditione existente triginta peti poterunt.

Qui promittit vsumfructum, & proprietatem separatim, soluto vsufructu liberatur: secus in eo, qui plenam proprietatem promisit. Bar.

¶ Titius à Mæuio fundum [h] detracto vsufructu stipulatus est, & ab eodem [i] post eiusdẽ fundi vsumfructum [k] est stipulatus. Duæ sunt stipulationes; & minus est in eo vsufructu, quem per se [l] quis promisit, quàm in eo, qui proprietatem comitatur. [m] Denique si ille vsumfructum dederit, [n] eumque stipulator nõ vtendo amiserit, tradendo postea fundum detracto vsufructu, liberabitur. [o] Non idem cotingit ei qui fundũ pleno iure promiserit, & vsumfructũ dederit, deinde amisso eo proprietatẽ sine vsufructu tradiderit. etenim [6]† ille liberatus est [p] dando vsumfructum, hic in [7]† nulla [q] parte obligationis exoneratur, nisi pleno iure fundum effecerit stipulatoris.

Per liberam personam non queritur nobis actio ex stipulatione, sed ex numeratione sic. Et qui stipulatur impersonaliter, sibi stipulari videtur: & nunquã persona extrinsecus subinteligitur. Ba.

¶ Chrysogonus [r] Flauij Candidi seruus actor scripsit corã quàm ille, qui vna stipulatione promittit simul fundũ pleno iure, id est non detracto vsufructu. Nam primo casu, si ille qui promisit vsumfructum, soluerit eum, & sit amissus, & postea soluerit fundum: liberabitur. sed secundo casu, qui fundum pleno iure promittit: si primo vsumfructũ soluerit & sit amissus, & postea fundũ tradidit: non liberabitur vllo modo: nisi efficiat, quòd fundus pleno iure soluatur.

¶ *Chrysogonus*] Vide gl. quæ ponit casum.

¶ *Sciat*] Promisi tibi ℊ sisterem seruũ meũ in iudicio: & casu quo non sisterem, promisi tibi hippocentaurũ, quem tamen dari est impossibile. Certè ista secunda stipulatio pœnalis est inutilis: & perinde est, ac si tibi purè promisissem. Fr. Accut.

g *Dena*] id est decem. propriè autem significat bis decem: vt ℨ. de leg. 1. l. si quis testamento. in prin. & facit C. de test. l. præpositeti, & ℨ. si cert. pet. l. lecta. in fi. Sed contra ℨ. de vsu. l. cũ quidã. Solu. vt dixi sup. l. huiusmodi. 2. Accur.

h *Fundum*] i. nudam proprietatem.

i *Ab eodem*] scilicet Mæuio. Accur.

k *Vsumfructum*] sine proprietate.

l *Per se*] i. separatim sine fundo. Accur.

m *Comitatur*] scilicet cum fundum stipulatus est.

n *Dederit*] quẽ forsum stipulãti promisit, & sic liberatus est à secundo vinculo.

o *Liberabitur*] promissor.

p *Liberatus est*] qui promisit vsumfructũ, siue fundum. Accur.

q *Hic in nulla*] qui promisit fundũ pleno iure, sed nonne qui soluit partem rei, quã debet soluere, liberatur, pro ea parte: vt inf. de sol. l. ũ stipulatus. §. qui decem. sed dic. §. quòd hæc causalis nõ est pars. Item nec eum soluit, sed formalem soluit: ad quem nullo modo erat obligatus. Accur.

r *Chrysogonus*] s. ego. & dic, 6 ℳ tres hic ponuntur sub cõpẽdio qõnes, & solones earũ: cãæ quoq; dubitationis in duab. posteriorib. Nã prima modicũ dubitationis hẽt: q̃ est vtrũ Gozas libert⁹ stipulãdo pecuniã Quintiliano reddi, ipsi quæsierit actionẽ. Scda. vtrũ saltẽ ipsa numeratiõe libertus pfono obligationẽ q̃sierit, licet stipsõ ipsi facta nõ tenuit. Tertia, vtrũ stipulãdo vsuras sine ℳ prej nois adiectione, sibiipsi q̃sierit actionẽ. Prima est plana. cũ. n. g liberã personã, quæ in nra pãte nõ est: neq; bona fide nobis seruit, nõ acquirimus actionẽ regulariter: ergo nec hic pfono est q̃sita. In secũda dubitationẽ faciebat; qa siue numerationẽ stipulatio, siue stipulationẽ p̃cedit numeratio, vtica oritur obligatio ex stipulatu; siue numeratione. Tertia dubitatio est, quia ibi in pœna cõuentionali, hic non.

1† Lib. 1. Diffinitio. P. F.

2 Adde, q̃ notani in l. si legatario in apostil. in ver. cã in sententia exprimẽda. super glo. in ver. absit. sup. de fid. icom. liber. Et malè Bar.

2 † flagitij. P. F.

3 † Diffinitio.

4† Lib 2. quæstio. P. F.

5† Lib. 3. quæst.

6 † etenim non est. P. F.

7† in deest. P. F.

a *Si plagij*] Promitto tibi centum si feceris plagium, vel quia fecisti. hæc secunda est magis dubitabilis: prima non: vt ℨ. de fideiu. l. si à reo. §. si hęc promitto tibi cẽtum si Titius fecit plagiũ, valet. Alij dicunt poni exẽpla per legem. sup. de cõdict. ob tur. cau. l. fi. puta, promittis mihi decem, vt reddam tibi filium tuum, vel seruum quẽ plagio abstuli? Accut.

Insulam] CASVS. Promisisti mihi ędificare domum intra duos annos: non possum agere contra te, nisi finitis duobus annis, quamuis non supersit tantum tẽporis, quanto ædificari possit domus: quia stipulationis substãtia, quam ab initio sumpsit, non mutatur ex post facto. Idem est in stipulatione iudicio sistendi causa facta. cætera clara sunt. Franc.

b *Loco*] aliàs non valet: vt sup. de eo, quod certo loco. l. 3. §. si qs insulam.

c *Et tantum*] subaudi quamuis. Accur.

d *Mutatur*] si quidẽ spectandus est dies actoris: quia tota obligatio sub conditione & in diem collata videtur: vt sup. eo. l. in illa. Ioan. Sed contra, sup. hoc iure. solu. vt ibi. 2 Item cõtra sup. eo. l. stipulationes nõ di. §. planè. solu. vt ibi solui aliam, quæ huic cõcordat. sic sup. eo. l. si stipulatus essem à te. vel hic 3 adiecit tempus, ibi non. item cõtra ℨ. eo. l. cum stipulatus. sol. vt ibi. 4 & facit sup. eo. l. extimo. §. fi. Accur.

e *Si*] id est quamuis.

Cvm stipulamur] Casus huius l. habitus est sup. de verbo ad verbũ l. si stipulatus fuero. §. 1. & ℨ. l. si à colono. Fr.

f *Cum stipulamur*] facit sup. eo. l. si stipulatus fuero. §. 1. & sup. eo. l. si à colono.

Si ita] CASVS. Pone casum: vt sup. in l. huiusmodi.

¶ *Titius*] Titius promisit mihi fundum quendã, puta Cornelianum, sine vsufructu: post octo dies iterum promisit mihi vsumfructum eiusdem fundi. certè hic sunt duæ stipulationes: & ille qui fundum promittit sine vsufructu, & postea vsumfructũ promittit eiusdẽ fundi, ad minus tenetur

pulatu: non ex numeratione: vt ff. de noua. l. 6. & 7. cũ ergo hæc ex stipulatione non sit quæsita, vt dixi: ergo videtur, q̃ nec ex numeratione. sed Resp. q̃ acciitur vnicã ex stipulatione procedere oblig. siue numerationem præcedat stipulatio, siue sequatur: locum habet vbi vtilis interponitur stipu. cũ ergo hic fuerit inutilis, vtilis numeratio nõ poterit per eam, q̃ inutilem stipulationẽ, vitiari. itaq; cuicunque pecuniam numerauit libertus nomine patroni, acquiritur patrono actio: vt sup. si cert. pet. l. certi cond. §. si nummos. In altera verò quæstione dubitationem inducit ex eo, quòd nomen Quintiliani positum in stipulatione sortis, facile videbatur repetitũ in stipulatione vsurarum. Augebat dubitationẽ similium inductio, videbatur enim nomẽ patroni in stipulatione vsurarum tacitè repetitum, sicut in stipula. quandoque tempus tacitè inest: vt ff. eo. l. interdum. quandoque conditio: vt ff. de iu. delib. l. plerunque. §. si ante. sed tamen respõ. nunquam persona in stipulatione intelligitur, nisi expressa fuerit: itaque nec hic, maximè: quia tacitè intellecta persona esset inutilis stipulatio: vt argum. inf. eo. l. Titia. §. 1 fi & ff. de fideic. lib. l. fi.

1† cum. P. F.

2† tempore decess. P. F

3† nobis non est P. F.

a *Subscribente*] scilicet domino: quod est insita.

b *Assignante*] quia secetat signum ibi mos erat.

c *Agente*] id est numerante nomine patroni absentis.

d *Quintiliani*] patroni sui.

e *Dari*] i. reddi patrono, & ita audi, quod vitiat.

f *Differretur*] i. quamum sortis differatur.

g *Denarios*] 8. singulis mensibus.

h *Gozas*] ecce ergo persona Quintiliani non adijcitur: sed impersonaliter non adiecta sua vel patroni persona.

i *Respondi*] hoc interponitur.

k *Nullam*] ergo nec hic per liberum debet acquiri: quia liber est: licet quæsita actio extendatur quandoque: vt sup. de vsur. l. si quis solutioni. §. fina. sed obst ff. de calum. l. & generaliter §. fin. sed respond. hoc ibi contingit propter delictũ. at hic contractus est. Item opp. C. de iure do. l. fi in princip. Respon. illud legis potestate fauore dotis: vel ibi ius fingit eum contraxisse.

l *Possumus*] regulariter.

m *Nostro nomine*] quod fecit hic libertus nomine patroni.

n *Nostrum*] vt hic erat. Accur.

o *Acquireretur*] propter singularia præcepta; vt sup. ff. cert. pet. l. certi. §. fi nummos.

p *Dari*] id est reddi.

q *Inutile est*] quia alteri stipulari &c. nec ei solui põt, cum

subscribente,[a] & assignante[b] domino meo, accepisse[1]† me à Iulio Goza agente[c] rem Iulij Quintiliani[d] absentis, mutua denaria mille: quę dari[e] Iulio Quintiliano, hæredive eius, ad quem ea res pertinebit, Calendis Nouembris, quæ proximæ sunt futurę, stipulatus est Gozas libertus, & rem agens Quintiliani: spopondit Flauius Candidus dominus meus. sub die suprascripta si satis eo nomine factum nõ erit, tunc quo tempore[2]† post solueretur, f vsurarum nomine denarios g octo præstari stipulatus est Iulius Gozas: h spopõdit Flauius Candidus dominus meus, & subscripsit. Respondi,[i] Per liberam personam, quę neque iuri nostro subiecta est, neque bona fide nobis seruit, obligationem nullam k acquirere nobis 3† possumus.[l]

¶ Planè si liber homo nostro nomine[m] pecuniã daret vel suam vel nostram, n vt nobis solueretur: obligatio nobis pecuniæ creditę acquireret:[n] sed quod patrono libertus dari[p] stipulatus est, inutile est;[q] vt nec ad solutionẽ proficiat adiectio absentis,[r] cui principaliter obligatio quærebat. s

¶ Superest, vt quæramus[t] an ex numeratione ipse,[u] qui cõtraxit, pecuniam credita petere possit?[x] nam quoties inu

tuam pecuniam dantes, eandem stipulamur,[y] non duæ obligationes nascuntur,[z] sed vna[a] verborum. Planè si præcedat numeratio, & sequat[b] stipulatio: non est dicendum recessum esse à naturali[c] obligatione. Sequẽs stipulatio,[d] in qua sine adiectione[e] nominis vsuras stipulatus est, non eodẽ vitio laborat: f neque. n. malignè g accipiendũ est, eidem stipularum vsuras, cui & sortem, videri.[h] ideoq; in liberti persona valet stipulatio vsurarum, & cogitur eam patrono cedere.[i] plerũque enim in stipulationib. uerba, ex quibus obligatio oritur, inspicienda sunt: k rarò autẽ inesse tempus[l] uel conditionem[m] ex eo, quod agi appare bit, intelligendũ est, personã nunquam, n nisi expressa sit.

Inutilis stipulatio pœnalis, non reddit inutilem stipulationem sortis: nec ipsam nouat. Paulus.

¶ Si ita stipulatus fuero, Te sisti, & nisi steteris, aliquid dari, quod promittenti impossibile[o] est, detracta secũda stipulatione, prior manet valida, & perinde erit, ac si te sisti? stipulatus essem.

Interpellatio, quæ non constituit principalem in mora, non nocet fideiussori. Bar.

non ad hoc sit posita: vt C. per quas perso. l. 1. & sup. eo. l. cum qui. §. qui sibi.

r *Absentis*] patroni.

s *Quæreba tur*, quãtũ ad æstimationẽ: vel dic ex numerõne.

t *Quæramus*] pro stipulantis intentione.

u *Ipse*] libertus.

x *Possit*] & certè non potest: nisi in casu: vt C. si cer. pet. l. 4.

y *Stipulamur*] incontinenti: vt inf. de nou. l. cum enim pecuniã.

z *Nascuntur*] cum stipulatio est vtilis, cæterum si inutilis est, condictio nascitur ex numeratione: vt dictum est.

a *Sed vna*] si actum est. q̃ ex numeratione sola nascatur actio: tunc ex ea. si vt ex stipulatione: tunc ex ea. si verò est dubiũ: tũc ex ea, quæ præcessit, secundũ Bl. arg. inf. de stipul. ser. l. si cõmunis seruus. 2. sed aliter no. d. l. ff. de non. l. cũ enim. Accur.

b *Sequatur*] incontinenti. & dic, stipulatio inutilis: vt alij si stipulatus sum. Azo. ex qua nec patrono nec sibi acquiritur actio: patrono nõ: quia non potuit, sibi non: quia noluit. sic C. si quis alteri, vel sibi. l. multum. dic tamen vêdicat eam, si erat aliàs condixit, si eius nomine est numerata. vt sup. dictum est. alias si libertus suo nomine mutuat, habet ipse actionem: vt C. si cert. pet. l. 4. Accur.

c *Naturali*] ex qua oritur certi cõdictio, vel domino si eius nomine est facta: vel numeranti: vt dictũ est.

d *Sequens stipulatio*] hoc intelligunt cum stipulatio est valida. quo casu ex sola ea oritur actio. at cum inualida, tũc ex sola numeratione actio quæritur: vt sup. si cer. pet. l. certi condictio. §. quoniam. sed hoc non placet. quia contra hanc literam est.

e *Sine adjectione*] impersonaliter.

f *Laborat*, quo superior: vt sit inutilis.

g *Malignè*, quia certè malignum esset.

h *Videri*] sed potius sibi. q.d. non est ita accipiendum, vt vsuras, quas simpliciter stipulatus erat, domino stipulatus videatur, sed sibi potius.

i *Cedere*] per actionem mandati, si mandato; vel etiã negest. si sine mandato gerebat. Accur.

k *Sunt*] sicut in casu illo, quã simpliciter stipulatus est vsuras.

l *Tempus*] vt sup. eo. l. interdum.

m *Vel conditionem*] vt sup. de iu. do l. plerunque. §. si ante.

n *Nunquam*] intelligẽdum. s. est inesse. ad quod facit C. de consti. pe. auth. si quãdo ibi posita. & ff. eo. si. pulario ista. §. sicut autem. & sup. de acq. poss. l. quod meo. §. si furioso. Accu.

o *Impossibile est*] puta Hippocentaurum.

p *Si sisti*] nullo addito. & no. q̃ hic & supiori. §. nõ vitiat vile per inutile. & facit ff. e. si ita stipulatus fuero. te sisti. in pri. Ac.

si

Si pupillus.] CASVS. Pamphilus pupillus habens tutorē, sine eius authoritate promisit mihi seruum Stichū, & fideiussorem dedit. facit hic pupillus morā in soluendo. & sic Stichus decedit. quæritur an fideiussor teneatur propter moram pupilli? R. si. q. nō: quia non propriè intelligitur vbi mora fuisse, vbi nulla potuit esse petitio, si autem Stichus adhuc viueret, fideiussor esset obligatus dare cū. vel. si ipse moram fecisset. Fr.

1† Lib. 5. quæ. P. F.

a *Promittat*] & sic naturaliter obligatur, cum non sit locupletior, vt inf. de nau. l. 1. cui accedit fideiussor, vt Inst. de fideiuss. §. 1. Accur.

b *Seruus*] promissus.

c *Post moram.*] quæ non est mora, vt iubijcit.

d *Vbi fieri*] opp. C. de cōtrah. & commit. stip. l. nuda. Sol. speciale in pupillo naturaliter obligato, quia nil licit. vt sup. de in & fac. ig. l. si non sic in alio naturaliter obligato, vt ibi. vel non est mora quantum ad interitum, vt hic: sed quo ad hoc, vt lit. contest. commitatur stipulatio, sic. vt ibi. Item cōtra Inst. de fideiuss. §. fideiussores, sed hic non est plus re. vel loco, vel tempore, vel cautā, & facit supra e. l. si ex legati in fine, & l. seq. & inf. de reg. iu. l. nulla.

2† Li. 10. Quæst.

3† In eo. de est. P. F.

e *Sua mora*] quia ipse fuit interpellatus, aliud autem est in fideiuss. furio. vt infra de fideiuss. l. Marcellus. contra. sol. secūdū Ro. t refert euidenter pupillus, an furiosus aliquid promittat: nam in furioso nulla, nec naturalis, nec ciuilis oritur obligatio. etiam cum authoritate tuto, quia sensu caret, at pupillus præsertim pubertati proximus cum authoritate tuto, ciuiliter, & naturaliter obligatur, & sine tuto, naturaliter, non ergo mirum, si pro isto accedit fideiussor, pro furioso non. vt inf. de reg. iur. l. in negotijs, & in contrario. & su. ad Treb. l. si eius. in prin. & su. quādo di. leg. ce. l. cū illud. & j. de sol. l. Stichum. & C. qui admit. ad bon. pos. l. bonorum, & de iure delib. l. si infans. & plenius dixi super contrario.

3 Approbatur. per B. P. & la. Pupillus an possit. & quado naturaliter. vel ciuiliter obligari. et quid i fu rioso.

Si duo re.] CASVS. Titius & Seius ambo stipulati sunt à Sempronio centum aureos. sed diuersimodè sunt stipulati. quia vnus vtiliter, alter inutiliter. puta dabis centum? digito cœlū tetigero. si essent vtiliter stipulati ambo, posset vni solui insolidum, sed quia vnus eorum est inutiliter stipulatus. ideo non potest ei solui. quia cuilibet soluendum est non pro alterius obligatione. sed pro sua. cū ergo iste nullam habeat obligationem. non rectè ei soluetur. Idem est, si ego stipulor Stichum. aut Pamphilū. nam si vnus est meus non potest in illo consistere obligatio. licet etiam desinat esse meus. non mihi rectè soluetur. & ratio est, quia isti duo serui non sunt positi in stipulatione ad solutionem, sed ad obligationem. Franc.

f *Inutiliter*] si digito cœlum tetigero. vel ex intervallo. vt inf. tit. 1. l. si ex duobus. Accur.

Scæuola. 1†

LEX CXXVII.

SI pupillus sine tutoris authoritate Stichū promittat,[a] & fideiussores dederit: seruus[b] autem post moram[c] à pupillo factam decedat, nec fideiussor erit propter moram pupilli obligatus. Nulla enim intelligitur mora ibi fieri,[d] vbi nulla petitio est. Ellea aût fideiussorē obligatū ad hoc, vt viuo hoie cōueniat, vel ex mora sua[e] postea.

Si persona, vel res ad obligationē adijcitur inutiliter, non prodest ad solutionē. B.

Paulus. 2†

LEX CXXVIII.

SI duo rei stipulandi ita extitissent, vt alter vtiliter, alter inutiliter[f] stipulare tur, ei qui non habet promissorem obligatū, nō rectè soluitur, quia non alterius nomine ei soluitur, sed suæ obligationis, ‖ quæ nulla est. Eadē ratione in eo 3† qui Stichum aut Pamphilum stipulatur: si in vnum contiterit obligatio,[h] quia alter stipulatoris[i] erat: & si defierit eius[k] esse, non rectè soluitur, quia[l] vtraque res ad obligationem ponitur, non ad solutionem.

Ad veritatem copulatiua requiritur vtrūq; esse factū, & ad veritatem disiunctiua sufficit alterutrum tantum. B.

Scæuola. 4†

LEX CXXIX.

SI quis ita stipulatus fuerit, Decē aureos dabis, si nauis ex Asia venerit, & Titius Cōsul factus fuerit[m] nō aliàs dabitur, q̄ si vtrunq; factum sit. Item in contrariū,[n] Dare spondes si nec nauis venerit, nec Titius Cōsul factus sit? exigendum erit, vt neutrū factum sit. Huic[o] similis scripta est,[p] si neq; nauis venit, neq; Titius Cōsul factus[q] est. At sic sic. Dabis si nauis venit aut si Titius Cōsul factus sit? sufficit vnum factū, & cōtra, Dabis si nauis non venit, aut Titius Cōsul factus nō sit? sufficit vnum non esse factum.

Si pater stipulatur filio, qđ iuris est, sibi acquirit, secus si id quod est facti per filiū explicandi, filius vero quærit patri, sine factum, sine ius stipuletur eidem. Bar.

Paulus. 6†

LEX CXXX.

QVod dicitur patrē filio vtiliter stipulari, quasi sibi ille[r] stipuletur, hoc in ijs verū est, quæ iuris sunt,[s] quæque[*] acq̄ri patri possunt alioquin si factū conferatur in p̄sonā filij, inutilis[7†] erat stipulatio. Sed hodie ex constitutione diuorum fratrum, quæ inducta est ad tollendas captiones, & ad vitandas ambages, quæ in stipulationibus fiebant, & ad breuiandas actiones, quæ ex stipulationibus nascuntur, & ad faciliorem probationem, quæ in stipulationibus versatur, & ad tollendas dubitationes, quæ in stipulationibus fiebant, & ad faciliorem execution

quod ei acquiri potest. Item & potest dici, quod hic factum non conferatur in personam filij: immò in personam eius, qui debet tradere ei filio, & sic cum non conferatur in filij personam, vtilis est stipulatio. sed hic verat, quod à filio est faciendum, vt subijcit exemplum. Item nec omnia, quæ in dando, sed ea quæ non possunt patri quæri, vt ex causa profectitia, vel etiam adventitia, id est, quo ad vsumfructum, vt C. de bon. quæ liber. l. cum oportet, in prin. & hic subijcit. Quæritur ergo, an hoc valeat, vt domus filio fiat in solo patris, vel in solo filij? Respond. idem, quod si aliquid filio tradi stipuletur, propter rationem ibi positam: quia refert fiat faciendum filio ab alio, an ab ipso filio: quo casu non valet, vt hic subijcit. Accursius.

3† Li.13. quæst. * Intellectum hujus l. vide apud Al. in l.4.§. Cato. nu. 38. fu. eo. & ibidē. per Mar. Soc. n. 59. 2 Id est, dē cōtrahē. & cōmi. stipu. * Scribē. hic istum tex. reputant sing. ad hoc, q̄ si vendidi tibi rē quam tu emptor donasti Titio, si ab eo euīcatur, nō sum obligatus Titio il cuictione. Dolo. 2† Quia. P.F.

a *Tenere ei*] filio. factum enim filij patri acquiri non potest: sed nec ipsi filio, cum ideo filio quæritur, vt patri quæreretur, vt sup. eod. l. dominus seruo. & C. eo. 1 l. 2.

b *Acquiret ei*] iure potestatis.

c *Patri*] veluti si patri vxorem ducenti decem stipuletur pro dote, vt infra de stipul. seruo. l. item si alter, vel seruitutem prædio. cum filius non habet prædium.

I *Vlianus.*] CASVS. Stipulatus sum à te hoc modo, promittis mihi, quod neque per te, neque per hæredem tuum Titium fiet quo minus mihi ire agere liceat? si plures habeas hæredes cum Titio, certè non solum Titius tenebitur, sed etiam cæteri cohæredes eius.

¶ *Qui fundum*] Habebam Titium procuratorem meum, & sic sum stipulatus à te, promittis mihi aut Titio dare fundum? tu dicis promitto. post hoc tu das fundum istum Titio. Quæritur vtrum possim contra te agere ratione istius fundi? Respon. quòd sic: nam petam fundum à te ex ratione istius petitionis consequar, quod mihi caueas de euictione. si autem volebam fundum donare Titio, & sic eum interposui huic stipulationi: tunc tradendo fundum ipsi Titio, liberabitur promissor. Fran.

d *Titium*] superuacuè ponitur persona Titij, vt no. sup. eod. Leum qui. §. r.

e *Cohæredes*] sed fami. erciscun. iudicio ab eo repetet, quod præstiterit, vt no. supra eod. l. 2. §. item si ex facto, & l. in exec. & supra fam. erciſc. l. inter cohæredes. §. quod ex facto.

f *De euictione*] ecce ergo aliud in peti. deducitur, & aliud consequitur. vt & supra eod. l. si seruum, in fine, & infra de sol. l. etiam. item hoc si talis contractus præcedit, in quo de euictio. tenet debet. Item no. hic, rem peto, & rem habeo, de quo dic, quoties soluit debitor rem, ad quam tenebatur, & aliquid restet ab eo adimpleti, si quidem in ipsa re, qui soluit, adhuc tota res ab eo peti potest, vt hic, & dicta l. ei. si de solu. & l. si rem meam. si autem illud, quod est soluēdū, non est suprà illud, quod soluit, quia solutum plenè est solutum. scilicet, si cum debeantur decem, soluit quinque: tūc in eo, quod soluit, est liberatus, & non petitur vt in ſra. de so-

latio, veluti, vt tenere ei,[a] vel vt ire agere liceat. contra autē filius, vt ire agere patri liceat stipulando, acquiret ei,[b] immò, & quod in suā personam filius conferre non potest, hoc patri[c] acquiret.

Persona hæredis promissoris, in his, quæ contra hæredes trāseunt, supernacuè adijcitur in stipulatione, & ideo licet tantum vnus fuerit nominatus, oēs tenentur. Paul.

Scævola. 1†

LEX CXXXI.

IVlianus * scribit, Si neque per te neque per hæredem tuum Titium[d] fiat, quo minus mihi ire agere liceat, stipuler, non solum Titium teneri si prohibeat, sed etiam cohæredes[e] eius.

Si in re soluta deficit aliquod ius, adhuc ipsa res peti potest. h. d. Ear.

¶ Qui fundum * sibi, aut Titio dari stipulatur, quamuis fundus Titio traditus sit, nihilominus petere fundum potest, vt sibi de euictione[f] promittatur. g nam interest eius, qui 2† mandati actione fundum recepturus sit à Titio. h Sed si donationis causa Titium interposuit,[i] dicetur traditione protinus reum k liberari. l

Qui aliquem tanquam filiū promittit tractare, ipsū emācipare, instituere, vel exhære dare tenetur de iure, vel de facto: aliàs pena cuiusque stipulationis committitur. Bar.

Paulus. 3†

LEX CXXXII.

QVidam[m] * cum filium alienū susciperet,[n] tradenti promiserat certam 4† pecuniam, si eū aliter, quàm vt filium obseruasset. quæro [o] si postmodum 5† de domo eum protulerit, vel moriens nihil ei testamento reliquerit, an stipulatio committatur, & quid[p] interest vtrum filius, an alumnus, vel cognatus agentis[q] fuerit? [r] Præterea [s] quæro, si filium suum quis legitimè in adoptionem dederit, & ita vt supra [t] scriptum est, stipulatio intercesserit, eumque pater adoptiuus exhæredauerit, vel emācipauerit, an stipulatio committatur? Respondi, Stipulatio utilis est in vtroq.

g *Premittatur.*] quem admodum si ipsi stipulatori traditus fuisset.

h *A Titio.*] suo scilicet procuratore, aliàs non mandati, sed nego. gest. vt infra de solut. l. verò. §. interdum. Alij dicunt, vt M. tacitum intelligi mandatum, argum. huius. §. & infra de sol. l. qui res. §. qui stipulatur.

i *Interposuit*] quia illi donare volebat.

k *Reum*] id est, promissorem. Accur.

l *Liberari*] ex donatione enim non tenetur de euictione, nisi ex dolo, quia sciens promisit rem alienā, vel pacto. M. quia promisit de euictione, vt C. de euict. l. quoniam auus, & facit sup. de vsufru. l. sed & si quis stipu. in pri. ac. in dubio autem non præsumo domum, vt supra de probatio. lege cum de indebito. §. I

Q *Vidam cum filium*] CASVS. Habebam filium, quē dedi tibi ad tibi seruiendum, & stipulatus sum à te, quod si eum aliter, quàm ac si filium tractares, quod caderes in pœna centum aureorū: tu promisisti. Item dedi tibi filium meū in adoptionem, & stipulatus sum similiter, quod eum tractabis, vt filium, non obstante promissione tua, tu eum repellis de domo tua, vel moriens nihil ei relinquis, vel eum mancipas sine aliqua donatione, quæro vtrum stipulatio commissa sit? Respon. quod sic in vtroque casu, nec refert vtrum cognatus meus, an filius, vel alumnus sit, quem tibi trado sub tali pacto, vel stipulatione, hoc dicit vsque ad §. filiusfamilias, vide tex. satis prolixum, & clarum.

¶ *Filiusfamilias.*] Habebam filium in potestate mea, qui mutuabat pecuniam cuidam Titio, & stipulatus est à Mæuio hoc modo. Mæui amice charissime promittis mihi si non possim consequi pecuniam meam à Titio, quam ei mutuare volo, quod eam mihi reddes, tanquam fideiussor eius? ille promittit, post hæc ego filium meum emancipo, & tunc mutuat Titio illam pecuniam. Quæritur an mihi patri debeat aliquid fideiussor. Respondetur, quod nec fideiussor, nec principalis quicquam mihi debent. Franc. Accur.

m *Quidam*] tres ponit quæstiones. Accur.

n *Susciperet*] sed non adoptando. accipiebat autem à patre forte, qui tradebat ad seruiendum. Accur.

o *Quæro*] prima quæstio.

p *Et quid*] secunda quæstio.

q *Agentis*] i. tradentis, qui agit ex stipu.

r *Fuerit*] ille filius alienus. Accur.

s *Præterea*] tertia quæstio. Accur.

t *Vt supra*] puta promittis centum si aliter, quàm vt filium obtinuisse.

3† Li.15. Quæst. * Idem le gē Matthe. mat. fing. suo. 176. licip. not. q̄ si aliquis promittit, dicit esse sing. post Bart. hic, ad hoc, q̄ q promittit aliquē sub certa pœna tractare, vt filiū, tenetur de facto illum emancipare, aut hęredem instituere, exhæredare, vel pro quo facit gloss. meo iudicio in l. literæ, vbi notaui in gl. in ver. affectus, supra, de iure cod. 4† Pecuniæ quæritatem. P.F. 5† Deno est. P.F.

In

a *In vtroque casu*] id est cum expulit, vel nil reliquit. Item cum exhæredauit, vel emancipauit. Item quando in adopt. & quando sine adopt. est traditus: & sic in primo & tertio. Et caue tibi, quia in fine videtur corrigere.

b *Committetur stipulatio*] hoc patet Ioppia, & consortibus: sed opus est ostendere, quid velint hæc verba si eum aliter, quàm vt filium obs. & hoc subijcit, in eo, &c. licet non plenè, per hanc enim responionem, & mediæ quæstionis, non solum primæ, & tertiæ colligitur sol. vt non incidit ad committendam stipulationem quis fierit stipul. ex prædictis, patet, vel alius, cum prudentibus rationē affectionis haberi placuerit: vt supra man. l. cum seruus.

1 Aliàs secundæ.

2 ¶ emancipatus planè & hoc. P. F.

c *Sed videamus*] tertiam hic prosequitur.

d *Committi*] scilicet stipulatio.

e *Emancipauerit*] & videtur quod nō. hoc enim, &c. Accur.

f *Obseruabit*] ecce per hoc innuit quòd per talia stipulatio non committitur.

a † & deest P. F.

g *De inofficioso*] olim planè: sed hodie secundum distinctio. C. de adop. l. cum in adoptiuis.

h *Agat*] quasi non ex stipulatu fecit. Aci *Rigaldo*] i. non solum non committitur stipulatio: sed nec de inoffic. aget: vt & sup. si quid in fraudem pa. l. fina. Accur.

i *Quare sic*] hoc non ad proximum refertur quando meruit exhæredari: nam tūc non valet stipulatio cum per hoc inuitaretur filius ad offendendum patrem: vt supra de pact. do. l. conuenisse. sed refertur ad superius ibi, igitur non aliter, &c. scilicet quando non meruit exhæredari.

l *Interponi*] vt propter hoc committatur.

m *Commissa stipulatione*] quia alterutrum eorum fecit: vel exhæredauit, vel emancipauit.

n *Si patri*] qui stipulatus fuerat, si exhæredasset, vel emancipasset, vnde hanc stipulationem, vel actionē habeat nunc filius hæres ad pœnam, vnde cum alio iure agere possit, non videtur habere querelam: vt Instit. de inoffic. test. §. tam autem. Sed contra est: quia illam habet, vt quilibet extraneus hæres patris: & hanc querelam suo nomine.

o *An vicio*] cum egit de inoff. iure suo.

p *Sed si ei*] patri naturali.

q *Executio*] ex stipulatione patris cuius hæres est: cum supradicta modo interposita fuerit stipulatio, & amiserit in querela filius.

r *Non adoptauit*] vt fuit 1. respons.

s *Exigimus*] vt committatur stipulatio. Accur.

t *Ineptas*] vt & sup. de lib & posth. l. si posthumus. §. 6.

u *Sed & si*] i. quamuis, secundum R.

x *Supernacuo*] R. & M. sic legunt: si. id est quamuis verus adoptator non cadit in stipu. cum vtitur paterno iure: ille tamen qui non fecit, id est non adoptauit committit in stipulationem, si exhæredet vel emancipet: sed supernacuo: quia repellitur exceptione actor. alij vt H. sic, quia hæc verba, cum vtitur paterno iure, a possunt determinate præcedentia: & exponuntur exhæredando, vel emancipando: & sequentia expone sic: in eo qui hoc non fecit, id est non adoptauit: licet supernacuo scilicet exhæredet, vel emāciper: quia res est inepta in extraneo: dici tñ poterit, &c. Item possunt determinate sequentia: & tunc lege præcedētia sic: nihil facit contra verba stipulationis, si eum exhæredet, vel emancipet: tamen cū vtitur paterno iure in eo, qui hoc non fecit, id est in eo filio, qui se non dederit in adoptionem: licet supernacuo exerceat in eū paternum ius, id est exhæredet, vel emancipet: quia res est inepta in extraneo: dici tamē poterit, &c. Tertij legunt 3 interrogatiuè. quasi dicat, nequaquam poterit dici commissam stipulationem. vel verius 4 secundū Azo. planè potest legi, vt talis notetur ratio: si adoptans vtitur paterno iure cum exhæredat, vel emancipat, & ideo non tenetur ex stipulatu: ergo qui hoc non fecit, i. non exhæredat, vel emancipat, non vtitur paterno iure: & ideo ex stipulatione tenetur, siue sit verus adoptator, siue non. nam vt verus pater tenetur instituere, vel exhæredare: ita hic idem facere dēt metu pœnæ, licet supernacuo: arg. sup. de condi. inst. l. mulier. §. pen. & sic dicimus committi. Sed qui sub interrogatione legunt, dicunt non committi: & secundum hoc verba, cum vtitur paterno iure, determinant præcedentia: vt in secunda lectura dixi; & hunc approbo intellectum. Vel quinto tota loquatur de verò adoptato; & dic in eo, qui hoc non fecit, id est non vtitur paterno iure; sed de domo propulit, vel testamento præterijt. Et no. quod non valet pœna quam promittis, si eum non instituas; quia contra bonos mores. valet autem stipulatio pœnæ si exhæredes; quamquam æquivalere videatur eundem non instituī, & eum exhæredari, id est pœnam si non instituas, vel si exhæredes. Item no. ex prædictis, quod secundum quosdam committitur, sed inefficaciter, secundum Azo. cum effectu: secundum alios nullo modo; vt patet ex prædictis rationibus. Accur.

2 Pater in re paterno potest emācipare, vel instituere, q̄ glo. facit cōtra fin. Ro. 342. vbi dicit q̄ qui p̄misit aliquē tractare, vt filiū dēt illū instituere, vel ex ingratitudinis causis exhęredare

3 Et malè Paulus.

3 † quicquā non hēt. P. F.

4 Et benè Bart. & Paul.

y *Nec reus*] cum se obligauerit, donec filius in potestate suo erit; vt sup. si certum pet. l. qui pecuniam. & cum causa naturalis secura est post emancipationem, quæ cōsumauit stipulationem, secundum R. & facit sup. ad Maced. l. si filius. §. & infra. de fideiuss. l. si debitori. §. fin. & 5. man. l. si vero nō remunerādi. §. si filio. sed cōtra 5. eo. l. si filius. scil. vt ibi. Accur.

4 † lib. 15. quæst. P. F.

Vel emancipationem, res in extraneo ineptas? t Sed & si u is qui legitimè adoptauit, nihil facit contra verba stipulationis, cum vtitur patrio iure: in eo, qui hoc non fecit, licet superuacuo, x dici tamen potuit commissam esse stipulationem.

Si stipulatio sub conditione potestatiua concipiatur: quantum ad acquisitionem tempus existentis conditionis inspicitur. Bar.

¶ Filiusfamilias ita stipulatus est, quantam pecuniam Titio credidero, fide tua esse iubes? & emancipatus credidit. patri non debebit quicquam 3 † fideiussor: quia nec reus y ei tenetur.

Stipulatio semel ad interesse commissa, si factum est reiterabile, iterum committitur quoties contra fiat: nisi aliter actum sit. Bar.

Scæuola. 4 †

LEX CXXXIII.

SI sic stipulatus sim, Neque per te, neque per hæredē tuum vim fieri spondes? & ego quòd mihi vim feceris, recte remanet factū hæredis in

Si sic stipulatus] Ista lex est Scæuolæ; & secundum suum morem satis obscura. CASVS. talis est. Stipulatus sum a te, quod neque tu, neque hæres tuus vim mihi facietis. si tu mihi vim feceris, non est extincta stipulatio contra hęredē, quia possit fieri: ipse et mihi vim faciet; nā sicut ille stipulo

continuē

continet factum tuum, & hæredis, & sic duo facta: ita duæ videntur quodam modo esse stipulationes. si verò agimus inter nos, vt per primam vim factam extinguatur etiam secunda stipulatio: tunc prima vi cõmissa, secunda stipulatio extinguetur, quasi tota vis sit consumpta per primam vim: & agetur ex hac stip. quanti interest eius, qui vim passus est, vim non esse cõmissam. Fran.

1† tantũ, deest, P. F.

2† & hæredis, deest. P.F.

3† aut. P. F.

4† teneat. P.F.

5† In P. F. deest, facto. Vnde Alc. hic Græci dictionẽ aptauit, cuiusdam manuscripti vel amentc. lib. 6. Par. c. 15. Aut. vetò Aug. lectionẽ huius loci vel ab. ac dispunctionẽ docet lib. 1. c. 9. 6† lib. 15. Respon.

a *Hæredis in stipulatione*] vt ipsius s. facto cõmittatur stip. Azo. licet semel commissa fuerit ex facto promissoris.

b *Et ex ipsius*] principalis promissoris.

c *Posteriore vi*] iam enim fecerat vim, & ex ea erat condemnatus.

d *Pertinet*] sed ad plures pertinet stipulatio: quod euidentius aperit, cum sit æquũ. nam, &c.

e *Caput*] alias capit. s. stipulatio, alias capit. & quod dicit hîdis, idem si nõ dicatur: vt ff. de prob. l. si pactũ. f *Ipsius*] scilicet hæredis.

g *Complectitur*] i. cõprehẽditur in hac stipulatione.

h *Quanti interest*] scilicet vim non esse factam.

i *Volumus*] scilicet ponere, sm quosdam.

k *Vt ad vnam*] si quod fit actum, secundum quosdam.

l *Non poterit*] cum commissa sit ex facto defuncti, secũdũ eos.

m *Si actum sit*] quia hæc stipu. cõmittitur toties quoties vis fit, nisi cõtra actum ponamus: ergo si actũ fi. expressim, quasi vt ex ipsius promissoris vi prima tota cõsumpta sit stipulatio: ita s. vt illa posteriore vi cõmitti non possit: si hoc nequam actum sit, tunc ad solam vim primam pertinebit. Vel ita: si actum sit hoc expressim: vt ad solam vim primam pertineat: tunc quasi ex ipsius promissoris vi prima consumatur stipulatio & hoc secundum eos qui habent in litera sic: ergo si actum sit, quasi ex ipsius vi sit. Alij habent in textu: hoc tm. si, &c. vt. s. ad solam primam vim pertineat. In alijs libris hoc totum deest: ergo si actum, &c. quod autẽ subijcit, quod non est verum, i. vt ex prima vi cõsumatur stip. nisi actum sit. poterit autem tota planius legi vt exponas: vt si sic volumus facta esse, &c. i. intelligere esse facta stipulationem prædicta in dubio, &c. & postmodum accipe ergo si actum sit. s. semel tm cõmittatur: tunc quasi ex ipsius promissoris prima vi tota consumpta sit: & quod subijcit, quod non est verum, &c. vt dictum est expone vt ff. in ea. glo. Ad id autem, quod dicit hæc lex, & pluries committatur, facit inf. rem pup. fãl. f. l. 4. §. pen. & rẽ ra. hab. l. si procu. & ff. si cui plus quã per legẽ Fal. l. 3. §. quæsitũ. & ff. vsufr. quemadmo. ca. l. 1. §. hẽc autẽ. Sed ff. ff. de hær. vendi. l. vẽditor. in princ. sed exponas vt ibi. Itẽ ff. ff. de arbi. l. si duo. §. si. fol. hæc stipulatio interesse cõsuevit: & si sæpius interest, sæpius committitur. Illa verò pœnam certam continet: quæ semel committitur, & nõ pluries, arg. ff. rem ra. hab. l. si procurator. & Inst. de inut. stip. §. alteri. sed & in facto dividas sit tale, quod recipiat iterationem, vt hic, an nõ: vt fundum trado si semel conseruus sum interesse meum: amplius nõ agam. Item contra. quo co. l. si quis ita. fol. vt ibi. Acc.

Itaque] CASVS. Hic satis planus est. Hic est optimus textus, & in cõtrahendis mrimonijs nõ dẽt adijci pœnæ, quæ libera debẽt esse mrimonia, ibi, quia inhonestũ est visum.

¶ *Idem respondit plerunque*] Venisti ad me, & rogasti, vt tibi mutuarem centũ aureos sub vsuris. fui contentus, & conuenimus inter nos, & non peterem fortẽ interim, & vsuræ soluerentur. tradidi tibi pecuniam mutuam, quã petebas. post cõtractũ completũ stipulatus sum à te fortem, & vsuras istius pecuniæ, quã tibi mutuaui: nec tamẽ repetiuimus, vt quãdiu solueres vsuras, non peterẽ fortem. Quæritur hic vtrũ intelligatur ista conuentio esse repetita Rã. & sic nec petero fortem petere quãdiu soluca vsuras.

¶ *Idem respondit cum Septimius*] Qui scribit se fideiussisse pro ali quo: intelligitur interuenisse stipulatio & omnia solenniter acta præsumuntur.

¶ *Idem respondit quotiens*] Facimus tu, & ego multos cõtractus vendo tibi librũ decẽ scutis. loco tibi domũ pro xx. aureis: & omnib. his subijcio vnã stipulationem sic: promittis ergo omnia supradicta seruare? tu respondes, promitto, certè sufficit ista stipulatio pro omnibus superioribus. & vt quasi ad quemlibet contractum esse rẽsum. Fr.

n *Ex alio*] s. vitio iam mortuo.

o *Filiam*] ex alia vxore.

p *Caij*] nata ex alia vxore.

q *Filio Titiæ*] nato ex alio marito.

r *Si quis eorum*] vel filia Caij vel filius Titiæ.

s *Ne vt nubere*] scilicet filio Titiæ. Accur.

t *Bonos mores*] vt C. de pac. l. pacta.

u *Ætatis*] ad pœnam.

x *Obstaturam*] secus est in legato relicto Titio: vt Bertam. ducat: vt sup. de condi. & dem. l. Titio §. Titio. Accur.

y *Matrimonia*] contrahenda, vt hic: vel soluenda: vt ff. eo. l. si ita stipulatio facta, forte quia non interest pecuniariter; & hoc exceptis arris: vt C. de spon. l. fi. in fi. Sed an inter extraneos dẽt esse hæc libertas? Rã. non. vnde valet, si promittis mihi decem, si illa illi nupserit: vel non nupserit, vel repudiauerit. arg. sup. de condi. & dem. l. cum ita in fi. & l. Titio. 1. §. 1. Alij contra vt C. de spons. l. fin. in fi. no. Sed an pignus dari poterit? Rã. non pro pœna; vt C. de leg. & senatus. l. nõ dubiũ. sed loco arræ sic; vt ipsum sit principale, seu accessorium matrimonij; vt C. de inut. stip. l. 2. Quid autem si pecuniariter interest mea, quia fœmina est dives, quã stipulor in vxorem? fortè valet interesse; vt sup. de spon. l. 2. Accur.

z *Idem respondet*] ponè exemplum. sup. de pact. l. item quia in fi. Item sic Instit. ad l. Aquil. §. pen. & hoc nisi interuallũ longum interueniat; vt C. de vsu. l. per setentrionem. 3 plerũque autem qualiter dicatur, hoc in litera; in fine dicit. Item facit ff. de act. emp. l. si tibi. & de reiein. ve. l. fi. in fi. & de cõdi instit. l. cum seruus. & de seru. vrb. prædi. l. si binarũ. 4 & de leg. 1. l. talis. in fi. & l. seruo alieno. §. 2. & C. si man. ita fu. ali. ne pro. l. 1. in fi. & sup. de ædil. edi. l. si vero. Accur.

a *Vt non*] veluti si conuenisset, vt Stichum mihi dares Carthagine; & postea stipulor eundem Stichum, & decem dari mihi hodie; vel è cõtra. non enim intelligitur repetitũ Carthagi.

Paulus. 6†

LEX CXXXIIII.

TItia, qui ex alio [n] filium habebat, in matrimoniũ coiit Caio Seio habẽti filiã: [o] & tempore matrimonij consenserunt, vt filia Caij [p] Seij filio Titiæ [q] despõderetur; & interpositum est instrumentũ, & adiecta est pœna si quis eorum [r] nuptijs impedimento fuisset; & postea Caius Seius cõstante matrimonio diẽ suum obijt; & filia eius noluit nubere. [s] quæro, an Caij Seij hæredes teneantur ex stipulatione? Respondi, ex stipulatione quę proponeretur, cum non secundũ bonos mores [t] interposita sit, agenti [u] exceptionem doli mali obstaturam; [x] quia inhonestum [*] visum est vinculo pœnę matrimonia [y] obstringi, siue futura, siue iam contracta.

Quæ in præfationibus dicuntur, in sequentibus repetita intelliguntur. Bar.

¶ Idem respondi, [z] Plerunque quæ in præfationibus conuenisse concipiuntur, etiam in stipulationibus repetita creduntur, sic tamen vt non [a] ex ea repetitione inutilis efficiatur stipulatio.

Verbum promisit, redactũ in scriptis, intelligitur per stipulationem. Bar.

¶ Idem respondi, Cũ Septimius textus, & in cõtrahendis mrimonijs nõ dẽt adijci pœnæ, quæ libera debẽt esse mrimonia, ibi, quia inhonestũ est visum.

¶ *Idem respondit plerunque*] Venisti ad me, & rogasti, vt tibi mutuarem centũ aureos sub vsuris. fui contentus, & conuenimus inter nos, & non peterem fortẽ interim, & vsuræ soluerentur. tradidi tibi pecuniam mutuam, quã petebas. post cõtractũ completũ stipulatus sum à te fortem, & vsuras istius pecuniæ, quã tibi mutuaui: nec tamẽ repetiuimus, vt quãdiu solueres vsuras, non peterẽ fortem. Quæritur hic vtrũ intelligatur ista conuentio esse repetita Rã. & sic nec petero fortem petere quãdiu soluca vsuras.

¶ *Idem respondit cum Septimius*] Qui scribit se fideiussisse pro ali quo: intelligitur interuenisse stipulatio & omnia solenniter acta præsumuntur.

¶ *Idem respondit quotiens*] Facimus tu, & ego multos cõtractus vendo tibi librũ decẽ scutis. loco tibi domũ pro xx. aureis: & omnib. his subijcio vnã stipulationem sic: promittis ergo omnia supradicta seruare? tu respondes, promitto, certè sufficit ista stipulatio pro omnibus superioribus. & vt quasi ad quemlibet contractum esse rẽsum. Fr.

n *Ex alio*] s. vitio iam mortuo.

o *Filiam*] ex alia vxore.

p *Caij*] nata ex alia vxore.

q *Filio Titiæ*] nato ex alio marito.

r *Si quis eorum*] vel filia Caij vel filius Titiæ.

s *Ne vt nubere*] scilicet filio Titiæ. Accur.

t *Bonos mores*] vt C. de pac. l. pacta.

u *Ætatis*] ad pœnam.

x *Obstaturam*] secus est in legato relicto Titio: vt Bertam. ducat: vt sup. de condi. & dem. l. Titio §. Titio. Accur.

y *Matrimonia*] contrahenda, vt hic: vel soluenda: vt ff. eo. l. si ita stipulatio facta, forte quia non interest pecuniariter; & hoc exceptis arris: vt C. de spon. l. fi. in fi. Sed an inter extraneos dẽt esse hæc libertas? Rã. non. vnde valet, si promittis mihi decem, si illa illi nupserit: vel non nupserit, vel repudiauerit. arg. sup. de condi. & dem. l. cum ita in fi. & l. Titio. 1. §. 1. Alij contra vt C. de spons. l. fin. in fi. no. Sed an pignus dari poterit? Rã. non pro pœna; vt C. de leg. & senatus. l. nõ dubiũ. sed loco arræ sic; vt ipsum sit principale, seu accessorium matrimonij; vt C. de inut. stip. l. 2. Quid autem si pecuniariter interest mea, quia fœmina est dives, quã stipulor in vxorem? fortè valet interesse; vt sup. de spon. l. 2. Accur.

z *Idem respondet*] ponè exemplum. sup. de pact. l. item quia in fi. Item sic Instit. ad l. Aquil. §. pen. & hoc nisi interuallũ longum interueniat; vt C. de vsu. l. per setentrionem. 3 plerũque autem qualiter dicatur, hoc in litera; in fine dicit. Item facit ff. de act. emp. l. si tibi. & de reiein. ve. l. fi. in fi. & de cõdi instit. l. cum seruus. & de seru. vrb. prædi. l. si binarũ. 4 & de leg. 1. l. talis. in fi. & l. seruo alieno. §. 2. & C. si man. ita fu. ali. ne pro. l. 1. in fi. & sup. de ædil. edi. l. si vero. Accur.

a *Vt non*] veluti si conuenisset, vt Stichum mihi dares Carthagine; & postea stipulor eundem Stichum, & decem dari mihi hodie; vel è cõtra. non enim intelligitur repetitũ Carthagi.

a Et hõ. & dic aliud in pœna, & aliud in arris. Bar.

3 Dic. & hic loquitur in his, in quibus partes cõ uenirũt an requã fiat cõtractus; vt sup. de pac. l. itẽ quia. §. fi. sm Bart. 4 Dic. & ibi ex interuallo fuit facta traditio. alias secus, vt hic.

thagi. & sic no. q vitiosus intellectus tacitus nō subauditur. sic C. de cond. infer. l. cum patrem. & arg. ſ. ſi quis omiſ. cauſa te. l. qui autem. in prin. & ſu. co. l. ſi ita ſtipu. ſ. Chryſogonus. in fine ſ. & ſu. ex quibus cauſ. maior. l. & qui data. §. ſed hæc.

Intellectus vitioſus tacitꝰ nō eſt ſubaudiendꝰ

a Ang. in l. ſciendū ff. de adi. edi. in pr. & Ale. in l. vbi aū. § illud ſ. co. ſiſā gl. ſi dicēs in fine hoc. q ꝓmittēs id. q Titius dēt. videi promittere, vt fideiuſſor. non autem vt principa. Bolc.

a *Præſtaturum*] Lucio Titio. Accur.

b *Quæ apud*] i. ſ. ſors, & vſura, & ſic quaſi fideiuſſor erat.

c *Stipulationis*] i. interrogationis, & no. arg. duplex: ex quo ſcriptum eſt. præſumitur factum ſolenniter. ſic ſu. de do. l. ex hac. Ex quo eſt factū quod ſolenniter ſit factum. ſic ſu. e. l. ſciendum. & ibi plenè dixi. & facit C. de contrah. ſtipu. l. 1. & ſup. de pact. l. iuriſgen. ſ. quod ſcire. & ſup. ti. 1. l. non figura. Accu.

d *Specialiter*] de facto, nam de iure communi non valebant illa pacta quia nuda: ne videretur dicere idem infra eo. l. pluribus. vel non abſonū eſt idem tibi. & hic dicit. vt ſiue de facto, ſiue de iure pacto interpoſito dicantur res plures.

e *Redacta*] ergo ſunt plures. vt Inſtit. de inutil. ſtip. quoties. & inf. e. l. pluribus in prin. & ſup. co. l. quod dicitur. & l. ſcire. & de euict. l. quod autē. Accur.

Si ita quis.] CASVS Stipulatus ſum à te hoc modo. Titi dabis mihi centum ea die, qua petiero, & vſuras per dies triginta continuos: tu reſpōdes. promitto. Nunc quæritur ex qua die incipiant currere vſuræ. an ex die ſtipulationis interpoſitæ. Item quando cedit dies petendæ pecuniæ? Reſpondetur. quod in die ſtipulationis incipit cedere

1† Li. 5. Reſpon.

rius literis ſuis præſtaturum[a] ſe cauerit pecuniam, & vſuras eius ſemiſſes quæ apud [b] Sempronium depoſitæ ſunt: ſi inter præſentes actum eſt, intelligēdum eſt etiam à parte Lucij Titij præceſſiſſe verba ſtipulationis. [1]

Licet vnicus ſit conceptus verborum, tot tamen dicuntur ſtipulationes, quot præceſſerunt conuentiones, ad quarum roborationem venit ſtipulatio. Bar.

¶ Idem reſpondit quoties plu ribus ſpecialiter[d] pactis ſtipulatio vna omnib. ſubijcitur, quamuis vna interrogatio, & reſpōſum vnum ſubijciatur, tamen perinde haberi, ac ſi ſingulæ ſpecies in ſtipulationem deductæ[e] fuiſſent.

Terminus ſolutionis vſurarum cedit à die ſtipulationis interpoſita, quādo ſtipulatio eſt pura, & vſuræ debentur non propter moram, ſed propter ſtipulationē, & verba, qua die petiero, non reddunt ſtipulationem conditionalē: ſed faciunt monitionē. Paul. Scæuola. [1†]

LEX CXXXV.

SI ita quis promiſerit: Decem tibi dabo, qua die petieris, & eorum vſuras [f] in dies [g] triginta, quæro vtrum vſuræ ex die ſtipulationis, an ex die, qua petita ſors ſuerit, debeantur? Reſpondi, ſecundum ea, quæ proponerentur, ex die ſtipulationis deberi, [h] niſi aliud actum manifeſtè propona ur. [2†] Item quæſitum eſt, quando pecuniam reddere debeo, [3†] cum primum petierit? Reſpondi, ſecundum ea, [4†] quæ proponerentur, ex die quo ſtipulatio facta eſſet, initium capere.

Ex parte creditoris ad actionē conſeruandam admittitur purgatio moræ ſua mo dicum tempus, ſi aduerſarij non intereſt. Bar.

¶ Seia * cauit [k] Lucio Titio, ꝙ mandante eo [l] hortos emiſſet, [m] cum [n] pretium [o] omne cum vſu is ab eo [p] recepiſſet, ſe in eū [q] proprietatem hortorum translaturam. [r] deinde incontinenti [s] inter vtrunque conuenit, vt intra Calendas Apriles primas vniuerſam ſummam mandator numeraret, [t] & hortos acciperet. quæritur cum ante Calendas Apriles non omne pretiū cū vſuris à Lucio Titio Seiæ ſolutum ſit, interpoſito tamē modico tempore, [u] reliquum pretium cum vſuris Seiæ Lucius Titius ſoluere paratus ſit, neque Seia accipere voluerit, & vſq. in hodiernū diē [5†] per Titium nō ſtet, [x] quo minus reliquum pretium [6†] ſolueret: an ſi [7†] nihilominus Lucius Titius Seiæ pecuniā vni-

ea conditione, vt iſte ſeruus non perueniret in poteſtatem fratris ſui: aut ad filium, & quaſi alias periclitatus & ita donatarius Titius promiſit, poſt aliquod tēpus iſte donatarius moritur. & relinquit hæredem. Seiam. & fratrem ſuum, cui prohibuerat Seia dare ſeruum iſtum. Quæritur nūc vtrum iſta Seia poſſit agere ad intereſſe contra eius hæredem ſuum. Reſpondetur. q ſic pro ſua parte, vide gl. ſup. verbo intereſſe.

c *Fiat ei*] Filia quę fuit exhæredata, egit actione inofficioſi teſtamenti, & tranſegit cum hæredibus aliquo ſibi dato, & interpoſita eſt ſtipulatio doli poſt hoc hæredes ſtipulati ſunt ab eo ne amplius agerent. & quod in hoc dolus non eſſet, poſt hanc tranſactionē ipſa Seia reperit, quod teſtū erat falſum. agit de falſitate teſtamenti. Quæritur vtrū committatur ſtipulatio doli. Reſpōdetur, quod non, quia nihil pertinet ad hanc ſecundā actionē falſi teſtamenti. Fran.

2† probaretur. P. F.

3† Aliàs cum primū. &c.

4† verba quæ P. F.

f *Vſuras*] alias contra, vt ſup. de vſur. l. tutor. ſ. ſi.

g *In dies.*] quoslibet.

h *Deberi*] contra videbatur per verba ſtipu. qua die petieris, vt ex tunc curierent vſuræ, ſed cōtra? Reſp. quia non animo differendi obligationem. ſed vt celerius ſoluatur, interponitur, vt ſu. l. ſi decem, cum periero. ſed ſi accepiſſet dilationem, tunc ex mora, vt ſup. ſi cet. pe. l. lecta eſt in fin. niſi nominatim eſſet dictum, vt ex tunc præſtentur vſuræ, vt ſu. e. l. huiuſmodi. 2. & l. ſi ita ſtipulatus fuero. ſi Titius & facit C. de iu. emphy. l. 2. & ſup. eo. l. liber homo. ſ. de cem.

*De Itell. huius. §. vide Iaſ. Hannib. in l. ſi inſulam. n. 70. & 81. hoc e. tit. & ibidē Iacobus Nigr. nu. 37 & 62. & 144. & 328. & ibi Cror. num. 17.

*Etiam ſi hæc promiſſio nō eſſet facta, poterat Seia conuenire ad reſtitutionē dominij.

5† In P. F. de eſto die m. ſed Graca ficta ſubaudiēdū. Aug. lib. 2. cap. 1.

6† pretiū deeſt. P. F.

7† Si. deeſt. P. F.

i *Debebo*] fic. ſ. promiſſam. cum primum, &c.

k *Seia cauit*] i. promiſit per ſtipulationem.

l *Eo.*] ſ. Lucio Titio.

m *Emiſſet*] ſ. Seia.

n *Cum*] id eſt. quando.

o *Pretium*] ſ. quod de ſuo dederit.

p *Ab eo*] ſ. Lucio Titio.

q *Seiorum*] ſ. Lucium Titium.

r *Translaturam*] erat. n. dāium Seiæ, non Lucij Titij, quia nec ipſa nec venditor cogitauerant ꝙ acquireret dominiū mandanti. & ideo ipſa act. man. directa tenetur, ſ. ad ſtradē dos hortos, & contraria agere poteſt. ſ. ad pretium.

s *Incontinenti*] & ideo ſtipulationi inſuit. Vnde no. q tam in contractib. ſtricti iuris, quam bonæ fidei pacta, quæ fiunt incontinenti, parunt act. præſcrip. ver. & informant veterē vſu. ſi cet. pet. l. lecta eſt. ſ. dicebam. Accur.

t *Numeraret*] ſcilicet. Seiæ.

u *Modico tempore*] arbitrio iudicis definiendo.

x *Non ſtet*] & hoc propter ſecundam moratoriā in qua Titius non

continet factam tuam, & hæredis, & sic duo facta: ita dux videntur quodammodo esse stipulationes. si verò agimus inter nos, vt per primam vim factam extinguatur etiam secunda stipulatio: tunc prima vi cõmissa, secunda stipulatio extinguetur, quasi tota vis sit consumpta per primam vim: & agetur ex hac stip. quanti interest eius, qui vim passus est, vim non esse cõmissam. Fran.

stipulatione. [a] nam & ex ipsius [b] posteriore vi [c] potest committi stipulatio. nõ enim ad vnam vim tantum [1]† pertinet. [d] nam sicut & ipsius, & hæredis caput, [e] ita & ipsius & vis & hæredis, [2]† vel ex ipsius facta complectitur: [g] vt condemnetur quanti interest. [h] At [3]† si sic volumus [i] factam esse stipulationem, Neq; per te, neque per hæredem tuum fieri? vt ad vnam [k] vim primam [4]† pertineat: si vim fecerit, amplius ex hæredis facto [5]† committi nõ poterit. [l] Ergo si actum sit, [m] quasi ex ipsius vi tota sit consumpta. quod non est verum.

Stipulatio pœnalis inter sponsos, & eorum parentes super sponsalibus interposita, est ipso iure nulla. Bar.

Paulus. [6]†

LEX CXXXIIII.

TItia, qui ex alio [n] filium habebat, in matrimoniũ coiit Caio Seio habẽti filiã: [o] & tempore matrimonij consenserunt, vt filia Caij [p] Seij filio Titiæ [q] despõderetur; & interpositum est instrumentũ, & adiecta est pœna si quis eorum [r] nuptijs impedimento fuisset; & postea Caius Seius cõstante matrimonio diẽ suum obijt; & filia eius noluit nubere. [s] quæro, an Caij Seij hæredes teneantur ex stipulatione? Respondi, ex stipulatione quę proponeretur, cum non secundũ bonos mores [t] interposita sit, agenti [u] exceptionem doli mali obstaturam; [x] quia inhonestum [*] visum est vinculo pœnę matrimonia [y] obstringi, siue futura, siue iam contracta.

Quæ in præfationibus dicuntur, in sequentibus repetita intelliguntur. Bar.

¶ Idem respondi, [z] Plerunque quæ in præfationibus conuenisse concipiuntur, etiam in stipulationibus repetita creduntur, sic tamen ut non [a] ex ea repetitione inutilis efficiatur stipulatio.

Verbum promisit, redactũ in scriptis, intelligitur per stipulationem. Bar.

¶ Idem respondi, Cũ Septitextus. ℘ in cõtrahendis matrimonijs nõ dẽt adijci pœna: quæ libeta debẽt esse matrimonia. ibi. quia inhonestũ est visum. ¶ *Idem respondit plerunque*] Venisti ad me, & rogasti, vt tibi mutuarem centũ aureos sub vsuris. fui contentus, & conuenimus inter nos, ℘ non peteres forte interim, ℘ vsuræ soluerentur. tradidi tibi pecuniam mutuam, quã petebas, post cõtractũ completũ stipulatus sum à te sortem, & vsuras istius pecuniæ, quã tibi mutuaui: nec tamẽ repetiuimus, vt quãdiu solueres vsuras, non peteres sortem. Quæritur hic vtrũ intelligatur ista conuentio esse repetita R ñ. ℘ sic: nec petero sortem petere quãdiu solues vsuras.

¶ *Idem respondit cum Septitius*] Qui scribit [*] Non quæ se fideiussisse pro ali quo: intelligitur interuenisse stipulatio & omnia solenniter acta præsumuntur.

¶ *Idem respondit quotiens*] Facimus tu, & ego multos cõtractus vendo tibi librũ decẽ scutis. loco tibi domũ pro xx aureis: & omnib. his subijcio vnã stipulationem sic: promittis ergo omnia supradicta seruare? tu respondes, promitto, certè sufficit ista stipulatio pro omnibus superioribus. & vr quasi ad quemlibet contractum esse rñsum. Fr.

[n] *Ex alio*] s. vito iam mortuo.

[o] *Filiam*] ex alia vxore.

[p] *Caij*] nata ex alia vxore.

[q] *Filio Titiæ*] nato ex alio marito.

[r] *Si quis eorum*] vel filia Caij: vel filius Titiæ.

[s] *Ne vult nubere*] scilicet filio Titiæ. Accur.

[t] *Bonos mores*] vt C. de pac. l. pacta.

[u] *Agenti*] ad pœnam.

[x] *Obstaturam*] secus est in legato relicto Titio: vt Bertam ducat: vt sup. de condi. & dem. l. Titio §. Titio. Accur.

[y] *Matrimonia*] contrahenda. vt hic: vel soluenda: vt ẽ. eo. l. si ita stipulatio facta, forte quia non interest pecuniariter; & hoc exceptis arris: vt C. de spon. l. fi. in fi. Sed an inter extraneos dẽt esse hæc libertas? R ñ. non. vnde valet, si promittis mihi decem, si illa illi nupserit: vel non nupserit, vel repudiauerit. arg. sup. de condi. & dem. l. cum ita in fi. & l. Titio. s. fi. s. Alij contra. vt C. de spons. l. fin. in fi. no. Sed an pignus dari poterit? R ñ. non pro pœna. vt C. de leg. & senatus. l. nõ dubiũ. sed loco arræ sic. vt ipsum sit principale, seu accessorium matrimonij. vt C. de inut. stip. l. 2. Quid autem si pecuniariter interest mea, quia fœmina est dives, quã stipulor in vxorem? forte valet interesse. vt sup. de spon. l. 2. Accur.

[z] *Idem respondit*] ponè exemplum. sup. de pact. l. item quia in fi. Item sic Instit. ad l. Aquil. §. pen. & hoc nisi interuallũ longum interueniat. vt C. de vsu. l. per retentionem. 5 plerãque autem qualiter dicatur, hoc in litera, in fine dicit. Item facit ẽ. de act. emp. l. si tibi. & de resein. vẽ. l. fi. in fi. & de cõdi. instit. l. cum seruus. & de seru. vrb. prædi. l. si binarũ. 4 & de leg. 1. l. talis. in fi & l. seruo alieno. §. 2. & C. 5 man. ita fu. alicno pio. l. 1. in fi. & sup. de ædil. edi. l. si vero. Accur.

[a] *Vt non*] veluti si conuenisset, vt Stichum mihi dares Carthagine; & postea stipulor eundem Stichum, & decem dari mihi hodie; vel è cõtra. non enim intelligitur repetitũ Carthagi-

[1]† tantũ deest, P. F.

[2]† & hæredis. deest. P. F.

[3]† am. P. F.

[4]† teneat. P. F.

[5]† In P. F. deest, facto. Vnde Alc. hic Græcã dictionẽ aptauit cuiusdam manuscripti vel amente. libro. Pat. c. 15. Aut. verò Aug. lectionẽ huius loci vel ẽ, ac dispunctionẽ docet lib. 1. c. 9.

[6]† lib. 15. Respon.

[*] Non quæ se fideiussisse pro ali quo: intelligitur interuenisse stipulatio & omnia solenniter acta præsumuntur

thagi. & sic no. q vitiosus intellectus tacitus nõ subauditur. sic C. de cond. insert. l. cum patrem & arg. 3. § quis omisit cau sa te. l. qui autem. in prin. & su. co. l. si ita stipu. l. Chrysogonus. in fine. l. & su. ex quibus caus. maior. l. & qui data. § sed hæc.

Intellectus vitiosus tacitꝰ nõ est subaudiendꝰ

a Ang. in l. scien dũ ff. de adi. edi. in pr. & Ale. in l. vbi ab. § illud ff. eo. istã gl. dicũt fin. ad hoc. q̃ pmittẽs id. q̃ Titius dẽt, videt promittere, vt fideiussor. non autem. vt principa-lis. Bolc.

a *Præstaturum*] Lucio Titio. Accur.

b *Quæ apud*] i. f. sors, & vsura. & sic quasi fideiussor erat.

c *Stipulationis*] i. interrogationis, & no. argu. duplex: ex quo scriptum est. præsumitur factum solemniter. sic tu. de do. l. ex hac. Ex quo est factũ, quod solenniter si factum. sic su. e. l. sciendum. & ibi plenè dixi. & facit C. de contrah. stipu. l. 1. & sup. de pact. l. iurisgen. §. quod fere. & sup. ti. s. l. non figura. Accu.

d *Specie tenus*] de facto, nam de iure communi non valebant illa pacta quia nuda: ne videatur dicere idem infra eo. l. pluribus, vel non absonũ est idem tibi. & hic dicit. vt siue de facto, siue de iure pacto interposito dicantur res plures.

e *Debita*] ergo sunt plures. vt Inst. de inuti. stip. §. quoties. & inf. e. l. pluribus in prin. & sup. co. l. quod dicitur. & l. scire. & de euict. l. quod autẽ. Accur.

Si ita quis.] CASVS Stipulatus sum à te hoc modo: Titi dabis mihi centum ex die, qua petiero, & vsuras per dies triginta continuos? tu respõdes. promitto. Nunc quæritur ex qua die incipiant currere vsuræ, an ex die stipulationis interpositæ. Item quando cedit dies petendæ pecuniæ? Respondetur, quod ex die stipulationis incipit cedere

2† Li. 5. Respon.

¶ *Seia cauit*] Quædam mulier vocata Seia promisit Lucio Titio, q̃ secundum eius mandatum emeret sibi hortos aut certos alios fundos, q̃ & fecit. & iterum promisit quotiescũque ipse Lucius Titius solueret pretium ipsorum hortorũ, seu fundorum cũ vsuris, q̃ transferret in eum dãium fundorum seu hortorum. deinde incontinẽti conuenerũt inter se, q̃ Lucius Titius solueret pretium in festo Paschæ. & fundos acciperet. iste Lucius Titius non expectauit festum Paschę, sed ante terminum obtulit Seiæ partem pretij. sed paulo post obtulit vniuersum pretium cũ vsuris, sed Seia accipere noluit. & semper est paratus Lucius soluere pretium cum vsuris. Quæritur nũc vtrum ista Seia possit agere ex stipulatu contra Lucium Titium. attẽto. q̃ ipse est paratus soluere, & obtulerit Seiæ summam cum vsuris? Respondetur, quod si non post longum tempus obtulit, & Seiæ nihil interest propter moram factam, quod iudex in hoc cognoscet. & secundum, quod ei æquum visum fuerit, statuet.

¶ *Ea lege*] Seia sutor mea donauit cuidã Titio vnum seruũ rius literis suis præstaturum[a] se cauerit pecuniam, & vsuras eius semisses quæ apud[b] Sempronium depositæ sunt: si inter præsentes actum est, intelligẽdum est etiam à parte Lucij Titij præcessisse verba stipulationis.[c]

Licet vnicus sit conceptus verborum, tot tamen dicuntur stipulationes, quot præcesserunt conuentiones, ad quarum roborationem venit stipulatio. Bar.

¶ Idem respondit quoties plu ribus specialiter[d] pactis stipulatio vna omnib. subijcitur, quamuis vna interrogatio, & respõsum vnum subijciatur, tamen perinde haberi, ac si singulæ species in stipulationem deductæ[e] fuissent.

Terminus solutionis vsurarum cedit à die stipulationis interpositæ, quando stipulatio est pura, & vsuræ debentur non propter moram, sed propter stipulationẽ, & verba, qua die petiero, non reddunt stipulationem conditionalẽ: sed faciunt monitionẽ. Pau.

Scæuola. 1†

LEX CXXXV.

SI ita quis promiserit: Decem tibi dabo, qua die petieris, & eorum vsuras[f] in dies[g] triginta, quæro vtrum vsuræ ex die stipulationis, an ex die, qua petita fors sue-

rit, debeantur? Respondi, secundum ea, quæ proponerentur, ex die stipulationis deberi,[h] nisi aliud actum manifestè proponatur. 2† Item quæsitum est, quando pecuniam reddere debebo,[i] 3† cum primum petierit? Respondi, secundum ea, 4† quæ proponerentur, ex die quo stipulatio facta esset, initium capere.

Ex parte creditoris ad actionẽ conseruandam admittitur purgatio moratũ tra modicum tempus, si aduersarij non interest. Bar.

¶ Seia[k] cauit[l] Lucio Titio, q̃ mandante eo[l] hortos emisset,[m] cum[n] pretium[o] omne cum vsu is ab eo[p] recepisset, se in eũ[q] proprietatem hortorum translaturam.[r] deinde incontinenti[s] inter vtrunque conuenit, vt intra Calendas Apriles primas vniuersam summam mandator numeraret,[t] & hortos acciperet. quæritur cum ante Calendas Apriles non omne pretiũ cũ vsuris à Lucio Titio Seiæ solutum sit, interposito tamẽ modico tempore,[u] reliquum pretium cum vsuris Seiæ Lucius Titius soluere paratus sit, neque Seia accipere voluerit, & vsq. in hodiernũ diẽ 5† per Titium nõ stet,[x] quo minus reliquum pretium 6† solueret: an si 7† nihilominus Lucius Titius Seiæ pecuniã vni-

ea conditione. vt iste seruus non perueniret in potestatem fratris sui: aut ad filium. & quasi alias perseueras. & ita dõnatarius Titius promisit, post aliquod tẽpus iste donatarius moritur. & relinquit hæredem. Seiam. & fratrem suum. cui prohibuerat Seia dare seruum istum. Quæritur nũc vtrum ista Seia possit agere ad interesse contra cohæredem suum. Respondetur. & sic pro sua parte, vide gl. super verbo interest.

¶ F. *ea gratia*] Filia quæ fuit exhæredata, egit actione inofficiosi testamenti, & transegit cum hæredibus aliquo sibi dato, & interposita est stipulatio doli post hoc hæredes stipulati sunt ab eo ne amplius ageret. & quod in hoc dolus non inesset, post hanc transactionẽ ipsa Seia reperit, quod testũ erat falsum. agit de falsitate testamenti. Quæritur vtrũ committatur stipulatio doli. Respõdetur, quod non, quia nihil pertinet ad hanc secundã actionẽ falsi testamenti. Fran.

f *Vsuræ*] aliàs contra, vt sup. de vsur. l. tutor. §. fi.

g *In diet.*] quoslibet.

h *Deberi*] contra videbatur per verba stipu. qua die petieris, vt ex tunc currerent vsuræ, sed cõtra? Resp. quia non animo differendi obligationem, sed vt celerius soluatur, interponitur, vt su. l. si decem, cum petiero. sed si accepisset dilationem, tunc ex mora, vt sup. si cert. pet. l. lecta est in fin. nisi nominatim esset dictum, vt ex tunc præstentur vsuræ. vt su. e. l. huiusmodi. 2. & l. si ita stipulatus fuero. si Titius & facit C. de iu. emphy. l. 2. & sup. eo. l. liber homo. §. de cem.

i *Debebo*] sic. s. promissam. cum primum, &c.

k *Seia cauit*] i. promisit per stipulationem.

l *Ea.*] s. Lucio Titio.

m *Emisset*] s. Seia.

n *Cum*] id est, quando.

o *Pretium*] s. quod de suo dederit.

p *Ab eo*] s. Lucio Titio.

q *Seiorum*] s. Lucium Titium.

r *Translaturam*] erat. n. dãium Seiæ, non Lucij Titij, quia nec ipsa nec venditor cogitauerant. q̃ acquireret dominiũ mandanti. & ideo ipsa act. man. directa teneatur, s. ad tradẽdos hortos, & contraria agere potest. ad pretium.

s *Incontinenti*] & ideo stipulationi inest. Vnde no. q̃ tam in contractib. stricti iuris, quam bonæ fidei pacta, quæ fiunt incontinenti, parunt act. præscript. verb. & informant veterẽ vi. su. si cert. pet. l. lecta est. §. dicebam. Accur.

t *Numeraret*] scilicet Seiæ.

u *Modico tempore*] arbitrio iudicis definiendo.

x *Non stet*] & hoc propter secundam moratam, in qua Titius non

1† probaretur. P. F.

3† Aliàs cum primũ. &c.

4† verba quæ P. F.

* De stellionatu huius §. vide Iohan. Hannib. in l. si insulam. n. 70. & 81. hoc e. tit. & ibidẽ Iacobus Nigr. nu. 37 & 62. & 144. & 328. & ibi Cror. num. 17.

* Etiam si hæc promissio nõ esset facta, poterat Seia conuenire ad trãslationẽ dominij.

5† In P. F. de cæd. mss. Græca figura subdiscedũ. Aug. lib. 2. cap. 10.

6† pretiũ deest. P. F.

7† Si. deest. P. F.

non est, vt sup. de peri. & commo. rei ven. l. illud.

a *Vniuersam*] quæ superest.

b *Possit*] s. fundum sibi tradi.

c *Post*] quod iudex diximit. arg. ff. de iu. delib. l. 1. in fi. & fa cit. ff. de exce. do l. apud. §. Labeo. & ff. e. l. interdū. §. fi. & ff. de sol. l. si qui stipulatus. & su. de pecu. leg. l. 2. Accur.

d *Interesse*] vt supra si quis in ius vocat. l. 2. §. fin. & supple nec lis contest. 2 esset. hæc enim tria necessaria sunt, vt absint. ad hoc vt purgari possit mora, vt sup. eo. l. si insulam. 3 & hæc in pura. secus in conditionali. & in pœnali, vt no. sup. si quis cau. l. & si post tres. Item facit inf. de solu. l. ratum. & sup. de arbit. l. Celsus. & l. item si vnus, §. si multo.

e *Ea lege sibi*] scilicet, Titio.

f *Eius*] donatarij, & sic de singulis.

g *Titius*] donatarius enim fuit confessus pactum, & etiam per stipulationem promisit se seruaturum.

h *Qui*] s. Titius donatarius.

i *Seiam*] donatricem.

k *Cui*] s. fratri.

l *Ne seruiret.*] seruus. Accur.

m *Expressum*] s. in donatione causa mortis.

n *Cum fratre*] s. donatarij. Accur.

o *Possit*] pro ea portione, qua Titio successit.

p *Interest*] ergo ex huiusmodi stipulatione. q est in nō faciendo, agitur ad interesse, Item, q dicit, vt ne ad fratrē perueniret, no. q etiam curare debuit, vnde & si intestatus decedit, & frater ei succedat, committitur, 4 & valet ad contractum emphyteuticum, vbi promittitur non alienari in personā potentiorem, quia ex testamento, vel ab intest. non dēt transmittere, non ergo licet donare Deo, vel ecclesiæ, si ecclesiam velit facere hæredē? 5 Rū. immò licet in suis, vt ecclesia quodā modo sit de suis, vt ar. ff. Auth. de san. epi. §. sed hæc. est. n. modus in reb. &c. Itē no. q tenet alienatio, sed ad interesse agit. & sic. cōcor. C. de cōd. ob cā. l. ea lege. & facit ff. d. le. 2. l. peto. §. fratre. & de act. emp. l. si sterilis. §. si tibi. Sed arg. ff. de alie. iu. l. ex hoc. §. sed hīdē. & su. de acq. ter. do. l. quædā. ADDITIO. Dic, q ibi alienatio prohibet à lege, vñ institutio hīdis non vī prohibita. hic de prohibitione hoīs certarū personarum, quæ non possunt institui secundum Bart. ¶ *Et transegit*] aliquo sibi dato, vt desisteret à lite. Accur.

r *Pertinere*] quia comprehensum est ne de inoff. agatur. vt ibi dolus non committat. & fa. C. de inof. test. l. contra maiores. & de pet. hær. l. 3. Accur.

s *Si alter*] ex contrahentib. vt promittis tres solidos tu rū. 36. denarios, vt su. eo. l. quæ extrinsecus. Acc.

t *Partem vt eius*] pro indulto etiam, quod dic, vt inf. e. l. pluribus. §. & si placeat. & su. de serui. l. pro parte.

u *Constitutam*] secus si post: quia rei adhærēs cū ea trāsiret.

x *Euanescit*] secus si stipulator viæ pluribus hīdib. relictis decessisset: nā tunc non fit inutilis stipulatio licet in eū casū pueneriit, à quo incipere non potuit. 6 vt sup. de ser. vrb. p̄d. l. fi. vnus. in fi. & ff. eod. l. plurib. in f. Ideo autē aliud in singulari, & aliud in vtili successore reperitur, quia ad singularem non trāsit stipulatio, vt su. de v. suff. d, & s q. §. si operas. valeret ac. in cā illius, qui emit domū ab eo, qui stipulatus fuerat à vicino suo vt is non prohiberet aquā venire iuxta domus eius. neq; n. agere pōt emptor ex ea stipulatione, qualiter ergo consulitur emptori? Rñ. 7 faciat sibi cedi à venditore. Ac.

6 Dic, q gl. loquit cū fit alienatio in successores vniuersales, in quos transit vt acū dominio actio personalis competēs defūcto. secus in successore singulari, in quē nec trāsit actiuè, nec passiuè. l. fi. §. fin. su. de cōtrahend. emp. Ps.

2† Sen. tiarū. P. F.

7 Ista sequuntur. P. & Ias.

Oritanus esset.] CASVS. Eram simul tu & ego. interrogabā te, promittis mihi 100. aureos? tu non rūdes statim, sed diuersis ad alios? q ante quam respōdeas cet è non valet stipulatiō: aliquid natura requireret, veluti sicut reluctare anhelitum, vel screare, aut emungere hoc benè liceret tibi facere, & postea respondere, sed non diuertere ad alios actus extraneos.

¶ *Si hominem.*] Pone casum, vt sup. eo. l. inter stipulantem, §. 1.

¶ *Cum ita*] iste est pulcherrimus. §. & dign' scribi literis aureis. & casus est talis. Tu, & Titius eratis Romæ. stipulatus es à Titio 100. soluenda in ciuitate Ephesina, q est in Asia, & sic longè distat à ciuitate Romana. Quæritur vtrum statim debeat ista cētū soluere? Rūdetur, q expectandū est, donec illuc peruenire possit Titius promissor. Sed quāto tpe est expectandū? dī, q hoc cōmittit arbitrio iudicis, q arbitrabit, & statuet, nec nimis lōgū tps, nec nimis breue: sed æstimabit, quot dieb. possit diligens pīsam. Ephesum puenire. ita vt non cogat iter, suum p̄cipitare die, noctuq; sed mō cōsueto ire possit, & vitare tē pestates terrestres, & marinas, nec èt dēt ita lente, & delicatè ire, q appareat nimis delicioſus, sed dēt haberi rō sexus, valetudinis, ætatis: qa si sit mulier, tardius ibit, vel non bē sanus: aut senex, &c. Tpe autē debito trāsacto, si Titius promissor Romæ remāserit, nihilominus debet soluere, q promisit, & hoc trib. rōnib. Prima: quia ‖ ipsum steterit, quo mīnus daret. Secūda, quia vbiq; pōt soluere, nō tm Ephes. Tertia: quia quod in diē dētur, pōt ante diē solui. Si aūt contigisset, q ille p̄missor citius pueniſſet Ephesum, q solitū est illuc pueniri, qa velocius nauigauit, certè īmediatè q Ephesū peruenerit, est obligatus soluere, & reddit pulchrā rōnē, quia nō est opus aliqua coniectura in ijs, quæ certa sunt. cū ergo ibi est, certū é, q soluere dēt, q promisit illuc soluere.

¶ *Item, qui insulam*] Promisi tib ix dificare insulā, nō p me solū, sed adhibitis operarijs. Querit hic qualē diligētiā dēo adhibere in ædificāda insula? Rñdet, q mediū tenuere bīnō. n. teneor vndiq; adducere, & cū labore acq̄rere fabros. Nec iterū ū paucos adhibere, vt negligens videri possim, sed

3 Nihil facit ad propositum.

2 Malè dicit ī casu istius, §. qa hic loquitur ī actore, q non solet cōtestū. li. nocere vt l. non solum inf. de reiud. Bart. & Paulus.

3 Illa loquitur in reo Bart. & Pau.

4 Et benè & ista gl. est tenēda l. eod. §. matre. su. de leg. 2. Pau.

5 Dic, q si expressè fuit dictū de ecclesia, nullo modo poterit ī eā trāsferri dīnūēt q ingressū religionis. si nō īgrediat. & eā īsti tuat nullo modo valet institutio. Bolog.

sed est modus adhibēdus diligentis patrisfamiliàs. Et si in sula non inchoetur: debet tantum estimari interuallum illius temporis, & si forte tempus totum præterierit, quo insula ædificari debuit. Il reus ædificet postea, & actoris non interfit: poterit liberari ædificando.

¶ *Illud inspiciendum*] Iste §. habet prolixū text. ideo glos. super verbo teneatur, eum summat breuiter: quam vide.

¶ *Si ab eo*] Stipulatus sum à te certo pretio mihi librū scribi, tu verò scribere nescis: potes tamē p alium facere scribi quæriē vtrum stipulatio valeat? Rñ. ℙ sic: quia quod per te nō potes facere, fac per aliū. ¶ *Cum quis*] Stipulatus sum à te hoc modo, si Titius rem sacram, vel publicā vēdiderit: centum promittis? vtrum hęc stipulatio valeat? Rñdetur, ℙ nō. quia habetur, quasi sub impossibili conditione sit concepta nam nō ℙt de iure talis res vendi: nec sufficit, ℙ cōditio sit possibilis de facto, sed oportet, ℙ sit possibilis de iure, vt stipulatio valeat, vsq; ibi: nec ad rē pertinet. rñdet tacitæ obiectioni: qa qs posset dicere: res sacra ℙt fieri, ꝙ sana, & sic vēdi, & ideo cōditio potest fieri possibilis, sed respondetur, ℙ illud non obstat: quia in stipulationibus respicimus id, quod nunc possibile est: non qđ in futurū. hoc dicit iste elegans. §.

¶ *Si vt aliquid*] Pone casum, vt posui ſ. eo. l. locum quid

¶ *Praterea*] Dicit iste §. ℙ non possumus stipulari dari aliquid: ita vt vni hæredi tantum quæratur, sed omnibus acquiri debet: sed benè possumus stipulari aliquid facere, vt vni tantum hæredi quæratur. hoc dicit. vide glo. Fran.

Venuleius. 1 †

LEX CXXXVII.

COntinuus [a] * actus stipulantis, & promittentis, esse debet: vt tamen aliqđ momentum naturæ interuenire possit: & comminus [b] responderi stipulanti oportet. cæterū si post interrogationē aliud [c] agere cœperit, nihil proderit, [d] quamuis eadem die spopondisset.

Dissensus inter stipulatorē, & promissorem circa rem, vitiat stipulationem. Paul.

¶ Si hominē stipulatus sim, & ego de alio sensero, tu de alio: nihil actum erit. [e] nam stipulatio ex vtriusque partis consensu perficitur. [f]

Si solutio in certum locum cōfertur: stipulatio habet diē, qua eò poterit commodè perueniri: & vbi est certum, tunc est locus. Bar.

¶ Cum ita stipulatus sim, [f] Ephesi dari? inest tēpus. quod autem accipi debeat, quæritur. Et magis est, vt totam eā rem ad iudicem, idest ad virum bonum * remittamus, [g] qui æstimet, quanto tempore diligens paterfam. efficere [h] possit, [i] quod facturum se, promiserit is, qui Ephesi daturum se spoponderit: vt neque diplomate, [k] idest diebus ac noctibus, & omni tempestate contempta iter continuare cogatur, neque tam delicatè progredi debeat, vt reprehensione dignus appareat: sed habita rōne temporis, [m] ætatis, sexus, valetudinis [2] † id agat, vt maturè perueniat, id est eo tempore, quo plerique eiusdem conditionis [n] homines solent peruenire. eoque transacto, quamuis Romę remāserit, nec possit Ephesi pecuniam dare, nihilominus ei rectè condiceretur, [o] vel quia per ipsum steterit, quo minus Ephesi daret: [p] vel quoniam per alium Ephesi dare [3] † possit: vel quia vbique potest [q] soluere. Nam [r] & qđ in diem debetur, ante solui potest, licet ante peti nō possit. Quòd si diplomate [s] vius, aut felici nauigatione maturius quàm quisque [t] peruenerit [u] Ephesum: confestim obligatus est, [x] quia in eo * quidem tempore atque facto, quod finitum est, nullus [y] est coniecturæ locus.

Quanto tempore opus possit ædificari, iudicis arbitrio committitur. Item si non inchoatur, ad particulare interesse stipulatio committitur. Item post moram admittitur purgatio. Bart.

¶ Item qui insulam fieri spoponderit, non vtiq; conquisitis vndiq; fabris, & plurimis operis adhibitis festinare debet, [z] nec rursus 4 † vno [a] aut altero contentus esse, sed modus adhibendus est [b] sīn rationem diligētis ædificatoris, & tēporū, locorumque. Item si non inchoet opus, id tm æstimetur, [c] quod in illo interuallo effici possit; [5] † transactoque tempore, quo insulā consūmari oportuerit, si postea

---

1 Vide in hūc locū cōmentarios Beroal. ad Suetoniū in vita Cęsaris Augusti: I id caput quo de sigillis eius tractat Tranquillꝰ cū inquit; In diplomatibus, libellisq; &c.

2 Istā gl. segt Bart. ad fin. pr. 3 † Dari. P.F.

4 † vtroq; P.F.

5 † Potuit P.F.

k *Diplomate*] ſ. l. in duplo vadat quàm alius, vel i. duplicato itinere, vel i. celeritate. sed circa iudicia certum est tēpus: vt supra, si quis cau. l. 1. & fortè hoc idem considerabitur hic, secundum Ir.

l *Delicatè*] ad quod est sup. de pig. act. l. si seruus. Acc.

m *Temporis*] ætas vel hyems; serenum vel luto sum. ad quæ facit supra, si quis ca. l. 2. §. quod autem dicimus; & de admin. tu. l. tutor. qui rc. §. j. 2

n *Conditionis*] cursorix. vel alterius.

o *Condiceret*] ſ. Romæ: vt & sup. de eo quod certo loco. l. 1. & de constit. pec. l. si duo. §. 1.

p *Daret*] & non dedit.

q *Vbique potest*] immo contra sup. de eo quod certo loco. l. 1. § qui. Solut. hic volente stipulatore, vel dicere vt ibi.

ADDITIO. Dic, quod possum, si scio quam totum interesse alibi vt nota. in l. qui Romæ. sup. eod. Bart. o.

r *Nam*] à simili, nam nec hic ante diem nec ſ. ante quā ad locum possit veniri: sed vterque ante potest soluere ad qđ est ſ. de sol. l. quod in diem. & sup. eo. l. qui hoc anno. & ſ. eod. l. liber homo. §. decē. secus in Treb. test. vt ſ. ad Treb. l. sed si ante. & secus in alio: vt ſ. de leg. 2. l. si ita. §. Pegasus. & de annu. leg. l. eum. alias Iabolenus. incipit.

s *Diplomate*] idest duplicato itinere: vel nauigatione: vel celeritate.

t *Quàm quisque*] i. quàm aliquis alius.

u *Peruenerit*] ſ. promissor.

x *Obligatus est*] cum effectu.

y *Nullus*] alias nulla: alias nulli. Et no. hic sumit quod dicitur: In incertis, non certis, locus est cōiecturis. sic ē in Auth. de testi. & ea quę pa. §. fin. & sup. ad legem Fal. l. tres partes, quæ est pro vtraque parte, ſ. quod si loc. is coniecturis; vel non sit locus in rebus certis. Item pro hoc supra, de leg. 3. l. ille aut ille, & de auro. & arg. leg. l. pediculis. (argento. ſ. de iniur. l. sed si vnius §. filio fam. in fi. & ſ. de dolo. l. arbitrio. §. non tamen.

z *Festinare debet*] cum id dictum est, ne per se solum facere. Accursius.

a *Vno*] aliàs vtroque: idest duobus.

b *Adhibendus est*] hic collige generale: Vitatur amaritudo, vt ex contrariis efficiatur temperamentum. sic supra §. prox. & supra, si quis cau. l. 2.

c *Id tantum æstimetur*] hoc facit ad id quod no. supra, eo. l. stipulationes. §. fin.

---

1 *Filii. 1. stipul. P.F.*

* *Pulchrè in hāc l. Alci. l. 1. Para. c. 2. & de int. eius lac. Nig. l. 1. §. qui præsens. nu. 20. & 31. sup. eod.*

* *Tu die esse secus in venditione, q̄ nō vitiatur, q̄uis dissensus circa necessaria ē. Sic us interueniat vt l. si i emptione. ſu. de cōtrah. ēpt. stipulatio verò sic: vt hic, & in l. inter stipulā. ē §. si Stichū sup. eod.*

* *Quæ sit forma, species, et notio viri boni Cic. lib. 3. off.*

2 † *cū id. P.F.*

3 † *Dari. P.F.*

4 † *vtroq; P.F.*

5 † *Potuit P.F.*

a *Reus*] si stipulatoris non interfuit vt l.1.si ita quis.§.1.dixi mus.in fi.vel nisi lis cõtestata sit: vt ī. eo.l. si insulã.Accu.

b *Teneatur*] quod verum est, vt in fi.§.tu dic breuiter mentem siue intellectũ istius §. siue decem. quæ nõ habeo.siue Stichum,qui sit alibi promittam:teneor nõ obstante difficultate.

c *Conferre*]idest congregare,& soluere.

d *Quid ergo*] dices eum teneri.

e *Creditorem*] rẽ impossibilem promisisse videtur.

f *Sed hæc*] vnde tractamus.scilicet quando nec pecuniam domi habet: nec creditorem inuenit.

Impedimentũ aliud iuris aliud naturæ.

g *Naturali*] est impedimentum naturæ: vt hippocentaurum dari.est iuris.vt in re sacra.

h *Facultatem*] sub audi difficultatem.

i *Incommodumque*] f.personæ:est difficultas supp.l. & ita infert a persona dicis aliqd facile,vel difficile: & in vtroq; valet stipulatio.f. siue sit facilitas, siue difficultas;vt infra in fi.§.

k *Non rerum*] f. habẽdi impossibilitas.

l *Alioquin*] i. si ita impediat difficultas, vt impossibilitas; qd quidam dicebant.

m *Quæremus*] secundum eorum sententiam.

n *Daturum*] quem cõstat habere diem: vt ī.§.cum ita.

o *Ephesi sit*] i. rem q̃ sit Ephesi, promittit Romæ soluere, vbi ipse promissor sit, vt dicit.

p *Ipse*] f. promissor.

q *Spondeat*] simpliciter.non adiecto Ephesi nomine. Accu.

r *Nam hoc*]qũ est res promissa Ephesi.

s *Ad facultatem*] vel difficultatem. q. d. non ad impossibilitatem.

t *Non potest*]difficultate.non impedimẽto naturali resistente.& ita in vtroque casu videtur differri obligatio:sed falsum est;quia illa promitto Stichum Ephesi, Romæ constitutus; habet diem.sed hæc promittio Stichũ Romæ, qui est Ephesi, Romæ cõstitutus;non habet dilationem.vt subijcit.& generaliter.&c.vt ī.eo.l.2.§. sed non facit.&c.sed fallit in casu.vt ī.ad leg.Rhodiam.de iactu l.fi.§.pen.quæ est contra. Item in iudicijs.vt ī.si quis cau.l.2. & per totum titu. Accu.

u *Ne incipiat dici*; aliud ostendit hic inconuenientes ex prædicto facto accidere.si quis dicat difficultatẽ impedire stipulationem.

x *Non possit*,& propter hoc non obligari; cum tamen obligetur:licet habere non possit.

y *Possibile sit*] vt si stipulatus sim codicem mihi scribi ab eo,qui scribere nescit. Item no. potest qui per alium potest. & est argu.pro filio aduocati. vt in feudum succedat, & per alium possit seruire.Accur.

¶ Cum quis [z] sub hac conditione stipulatus sit, si rem sacram, aut religiosam Titius [a] vendiderit, [b] vel forum, aut basilicam, aut huiusmodi res quæ publicis vsibus in perpetuum relictæ sunt, [c] vbi omninò conditio iure impleri nõ potest, * & si velit facere, ei non liceat: nullius momenti fore stipulationẽ, perinde ac si ea conditio, quæ natura [d] impossibilis est, [e] inserta esset. Nec ad rẽ pertinet quòd ius [f] mutari potest: & id quod nũc impossibile est, postea possibile fieri. Non enim secundum futuri temporis ius, sed secundum præsentis [g] æstimari debet stipulatio.

z *Cum quis*] patronus ecclesiæ.

a *Titius*] Prælatus.

b *Vendiderit*] de iure, de facto enim si cogitasset, posset vale re.& dic q̃ stipulator volebat eam vendi: quia stipulator erat patronus illius ecclesiæ; & fuit stipulatus à Prælato.

c *Res sacræ sunt*] quæ non possunt alienari, nisi per Principẽ statuentem ius, quod quasi impossibile reputatur, quod per solum principem fit: vt sup. de ie.l.1.apud Iulia.l.fi. Accur

d *Natura*] nam non interest siue de natura, siue de iure impossibilitas fit R.

e *Impossibilis est*] de iure.

f *Quod ius*] aliàs quamuis.

g *Sed æstimandum*] scilicet ius. Accur.

h *Tractatus*, scilicet temporis quo fit stipulatio.

i *Erit*] f. promittis tantum nomine pœne. Accur.

k *Ea feceris*] facit Instit.eo.§.fin. & supra eod.l, cum quid. Accurſius.

l *Aequum*] immo in dando potest aliquibus, ita q̃ non oibus prouideri, vt & C. de exce.l.1.fol.vt ibi.l. è contra,ī. de pact.leg. auus. sed illud est in eo pacto. qũ fit ad excep. & licet in eo pacto ita versetur vtilitas singulorum, quibus prouideri possit; tamen non alijs,quibus non voluit auus prouidere.consuluit: hic de eo,quod interponitur de actio.puta, vt aliquid detur alicui hæredum, fm Ioannem,vel melius immo idem dicã in stipulatione de dando, facto pacto ad exceptionem: cũ ratio diuersitatis reddi nõ possit,vt ī.e.l.à Titio. & quod hic dicit nõ

* Sentit iste tex q̃ nõ sufficit implere cõditionẽ de facto q̃ dolo iure impleri ẽ posset. cui est cõtrarium in l. Mæuius. ī prin. de cõdit. & demõ. & in l. si quis hi mariũ & ibi Ba. alias est l. si mulier. §.1. de cõdi. Inst. q̃ soluet, vt in l.1. supra qui satisd. cog. & per ea quæ no. l addi. ad Guilel. fi Cũ. post eũ in l. cũ suũ. nu 13. in vers. pessit impleri C. d instit. & sub.

¶ Si vt aliqd fiat stipulemur; & vsitatius, & elegantius esse Labeo ait, sic subijci pœnam, Si ita factum non erit. At cum quid ne fiat stipulemur: tunc hoc modo, Si aduersus ea factum erit. [l] Et cum alia fieri, alia non fieri, coniunctim stipulemur: sic comprehendendum, Si non feceris, siue quid aduersus ea feceris. [k]

Quando præcedit conuentio affirmatiua stipulatio pœnalis debet concipi negatiuè: & è conuerso si præcedit conuentio negatiua, debet cõcipi affirmatiuè. Pau.

Possum stipulari ab eo, qui non potest facere illud, quod per alium est factibile. Bar.

¶ Si ab eo stipulatus sim, qui efficere nõ possit, cũ alij possibile sit: [y] iure factam obligationem Sabinus scribit.

Non sufficit de facto fieri ad pœnæ commissionem. Bar.

In dandis non potest quis vni ex hæredibus promittere sicut in faciendis. Bar.

¶ Præterea, sciendum est, cum quid dari stipulamur, nõ posse per nos vni ex hæredibus acquiri, [i] sed necesse esse omnibus acquiri. At cũ quid fieri vetitum est iure mero; sed si obstat exceptio eius qui cõtra voluntatem defuncti petit, vt ī. de iis quibus, vt ind.l. cã quidam. Similiter dicã trã sire ad omnes exceptiones ibi, sed nõ efficaciter.& hoc est quod hic dicit exceptione cõm. vel act. familiæ ercis. percipiet. i. habebit ante partẽ si defunctus durauit in eadem voluntate; vt C. familiæ ercis. l. filiæ. vt ibi dicet prima facie omnibus quæritur, vt hic.

21† Tradidit. P.F.

22† Aut si. P.F.

23† In præsentia. P.F.

a *Vnius*] hæredis. & est ratio: quia cũ dari stipulor, omniũ hæredũ semper interest. sed in faciendo secus: vt si stipulor domum fieri demonstrato loco: & illum locũ alij prælego: iã non interierit, nisi eius, cui prælegatus est, sm Io. vel stipulor seruitutem fundo, quem vni eorũ prælego: vt ff. de stip. serv. l. proinde. §. fi. sed certè immo vt hoc non valere: vt ff. eo. l. quod dr. quæ est contra. Sol. ibi stipulatur vt filius faciat: vt in exemplis hic positis: hic vt ei fiat. Vel aliud qñ filio, vt ibi fuit aliud qñ hæredi: secundum Ot. Accu.

b *Recte comprehendit.*] putà domũ fieri. Acc.

E *Vm qui certarũ.*] CASVS. Promisisti mihi centum aureos soluere in nũdinis Ferrariensibus, q̃ durant per mensem: volui à te petere ista centum in principio, vel in medio nundinarũ: an possum? Sabinus dicebat, q̃ sic. sed Venulejus cõtra, & Proculus: q̃ scilicet nõ possint peti, nisi finitis nundinis.

¶ *Cum purè.*] Si quis est purè stipulatus illud, aut illud. quod ipse volet: licebit promissori mutare volũtatem quotiescunque voler. h. d. vide ambas gl. Franc. Accurs.

c *Nundinarum*] puta Vercellensium: vel Ferrarien sium. Acc.

d *Proculo*] cũ quo est ff. eo l. quæ hoc anno. sed p.o Sabino erat mens contrahentiũ, quasi pecuniã voluerit expẽdere in nundinis: & sic nõ intellexit finẽ expectare. q̃d ãt si hoc vtrique sensit? Rñ seruaretur fortè: arg. ff. si cer. pet. l. cum quid. Acc.

e *Cum purè*] non adiecto vtrum voluerit, i. simpliciter: & sic est rei electio: vt sup. de iure do. l. plerunque. in fi.

f *Quoties*] etiam post sententiã, secundum Ioan. non solũ post li contestationem: licet Hug. dicat vtq; ad litis contestationem tantum: vt ff. eo. l. si quis ita stipulatus. sic ergo sm Ioan. in ipsa executione sententiæ si fuit damnatus ad hoc, vel illud, poterit variare. Quid ergo si executor exequitur in vno: & tunc ille alium eligat: & cum iudex electum dari mandet, iterum varietur: qualiter fiet executio? Respon. æstimabitur quanti potest valere actio illa, & in tantam æstimationem fiet executio capitis pignoribus: non autem in alterius seruorum. & licèt iudex debeat curare dare certam sententiam, vt Instit. de actio. §. curare. hic non potest plus: vt hic. & Instit. de offic. iudi. in prin. & facit sup de act. emp. l. si sterilis. §. fi. & sup eo. l. qui ex pluribus. in fi. Accursius.

g *Expressè*] in stipulatione, vt si stipulatus sum illud, aut illud, vtrum volam: quo casu distingue, an dixi volam, vel voluero, vt supra, l. si quis stip. aliàs nisi alterum eorũ dixerit, non habet electionem: sed reus, vt supra de iure dot. l. plerũque. in fine. Sed in promissore, aut tacitè habet electionem: & tunc generaliter licet mutare voluntatem: vt dictũ est. secus in expressa: quo casu refert an dixit, quem volam, an quem voluero: vt penè dixi in stipulatore. Vel plenius dic, refert inter tacitam, & expressam, & inter expressas refert vtrum sic, quẽ voles: vel volueris: vt primo varies quandocunq; voles, sicut in tacita. In secundo non varies postquam elegeris, vt argu. supra, eo. l. si quis stipulatus. Vel tertio dicas, aut dixi, volueris. & tunc quod dixi, aut quod voles, & tunc vsque ad litem contestatam, & non vltra. Argu. sup. de eo quod cens Io. l. 3. §. & generaliter, aut simpliciter, & tunc etiam post sententiã, & sic distinguitur Inter tacitum mandatum & expressum. nã vbi mandato meo expresso stipulatus es aliquid tibi dari, rectè tibi soluitur, etiãme Inuito. at vbi mandatum inest tacitum, vt si stipulatus sum mihi, aut tibi dari, non rectè tibi soluitur, si denunciauero, vt non soluatur, vt inf. de sol. l. si quis stipulatus fuerit decẽ in melle, & l. aliud. sic in sententia arbitri differt tempus expressum ab eo, quod inest: vt sup. de arbit. l. si cũ dies. §. fin. & l. sequen. & l. Celsus. In legato non est vis voles, vel volueris: vt de le. 1. l. huiusmodi. §. Strichum. & de lega. 3. l. fideicõmissa. & de opti. leg. l. apud. in fi. Accursius.

h *Inest*] tacitè: vt supra de iure dot. l. plerunque. in fin. & de contrahen. emptio. l. pen. & Instit. de act. §. huic. Accursius.

C *Vm ex causa.*] CASVS. Vendidi tibi fundum Tusculanum, & promisi de euictione. morior relictis pluribus hæredibus. post hoc fundus iste est à te euictus. Tu vis conuenire vnum ex hæredibus meis pro euictione. certè non potes: sed oẽs debes cõuenire: & oẽs debent respondere pro euictione. & si vnus eorum nõ rũderit, nihil prodest cæteris. q̃ respondẽt: quia in solidum est hæc euictio defendenda: cuius natura est indiuisibilis. tamen licet omnes cogantur defendere, vnusquisque pro parte sua soluere tenetur. Franc. Accursius.

i *Intendimus*] puta denunciare venditori, vel eius hæredibus. Accursius.

k *Conueniendi*] id est denunciandi.

l *Subsistere*] scilicet in solidum. q. d non poterit aliquis eorum suam tantum partem defendere.

m *Cæteri subsistere*] pro eorum partibus. scilicet quo ad hoc, vt rectè videatur defendere.

n *Natura est*] in hoc vt non sufficiat ab vno defendi, vel ideo quia partem non emisset.

o *Sed tam*] id est quamuis.

p *Omnes*] licet suas partes defendere voluerit, nõ absentiũ.

q *Vnicuique*] supple tamen.

r *Incumbit*] omnes quidem tenentur: sed non omnes exiguntur. Bar. vt sup. de euict. l. si rem quam. §. 1. Accursius.

P *Luribus rebus.*] Planum est principium, similiter & §. sequens, planus est.

s *Esset.*] Vetus est regula iuris, quoties stipulatio incidit in eum casum, à quo incipere non potest, extinguitur. Exemplum ficut cum stipulor seruum viuum: nam si seruus moritur, stipulatio extinguitur: quia peruenit in eum casum, à quo incipere non potuit: puta quia nõ possum stipulari hominem mortuum, sed hæc regula fallit, vt in tribus exẽplis sequentibus. Primo in hoc. quia fundus fundi cõmunis non potest stipulari viam ad fundum communem: si tamen stipuletur, & relinquat duos hæredes: stipulatio nõ extinguitur. istud exemplum, vt dicit gl. est inceptum: sed ipsa declaratetiam obiicit: pace domini Accursij dixerim. Alia duo exempla vide per teipsum. Fran. Accursius.

t *Præpositis*] nominatim in præfatione: vt ff. eo. l. Titia. §. & sic non est cõtra. ff. de dona. causa mor. l. Senatus. §. fi.

Stipulationum. P.F.

2† non deest. P.F.

* De isto vet Quoties, vltra Batto. hic ad fuco gl. in c. 1. §. taliter. I uers. quoties. d. col. in prag. sanct.

Eligẽs in stipulatione an, & qñ possit variare, et quid in aliis contractibus.

a† Vnius] hæredis. & est ratio: quia cũ dari stipulor, omniũ hæredũ semper interest. sed in faciendo secus: vt si stipulor domum fieri demonstrato loco: & illum locũ alij prælego: iã non interierit, nisi eius, cui prælegatus est, sm Io. vel stipulor seruitutem fundo, quem vni eorũ prælego: vt ff. de stip. serv. l. proinde. §. fi. sed certè immo vt hoc non valere: vt ff. eo. l. quod dr. quæ est contra. Sol. ibi stipulatur vt filius faciat: vt in exemplis hic positis: hic vt ei fiat. Vel aliud qñ filio, vt ibi fuit aliud qñ hæredi: secundum Ot. Accu.

b† *Recte comprehendit.*] putà domũ fieri. Acc.

E† *Vm qui certarũ.*] CASVS. Promisisti mihi centum aureos soluere in nũdinis Ferrariensibus, q̃ durant per mensem: volui à te petere ista centum in principio, vel in medio nundinarũ: an possum? Sabinus dicebat, q̃ sic. sed Venulejus cõtra, & Proculus: q̃ scilicet nõ possint peti, nisi finitis nundinis.

¶† *Cum purè.*] Si quis est purè stipulatus illud, aut illud. quod ipse volet: licebit promissori mutare volũtatem quotiescunque voler. h. d. vide ambas gl. Franc. Accurs.

c† *Nundinarum*] puta Vercellensium: vel Ferrariensium. Acc.

d† *Proculo*] cũ quo est ff. eo l. quæ hoc anno. sed p.o Sabino erat mens contrahentiũ, quasi pecuniã voluerit expẽdere in nundinis: & sic nõ intellexit finẽ expectare. q̃d ãt si hoc vtrique sensit? Rñ seruaretur fortè: arg. ff. si cer. pet. l. cum quid. Acc.

e† *Cum purè*] non adiecto vtrum voluerit, i. simpliciter: & sic est rei electio: vt sup. de iure do. l. plerunque. in fi.

f† *Quoties*] etiam post sententiã, secundum Ioan. non solũ post li contestationem: licet Hug. dicat vtq; ad litis contestationem tantum: vt ff. eo. l. si quis ita stipulatus. sic ergo sm Ioan. in ipsa executione sententiæ si fuit damnatus ad hoc, vel illud, poterit variare. Quid ergo si executor exequitur in vno: & tunc ille alium eligat: & cum iudex electum dari mandet, iterum varietur: qualiter fiet executio? Respon. æstimabitur quanti potest valere actio illa, & in tantam æstimationem fiet executio capitis pignoribus: non autem in alterius seruorum. & licèt iudex debeat curare dare certam sententiam, vt Instit. de actio. §. curare. hic non potest plus: vt hic. & Instit. de offic. iudi. in prin. & facit sup de act. emp. l. si sterilis. §. fi. & sup eo. l. qui ex pluribus. in fi. Accursius.

g† *Expressè*] in stipulatione, vt si stipulatus sum illud, aut illud, vtrum volam: quo casu distingue, an dixi volam, vel voluero, vt supra, l. si quis stip. aliàs nisi alterum eorũ dixerit, non habet electionem: sed reus, vt supra de iure dot. l. plerũque. in fine. Sed in promissore, aut tacitè habet electionem: & tunc generaliter licet mutare voluntatem: vt dictũ est. secus in expressa: quo casu refert an dixit, quem volam, an quem voluero: vt penè dixi in stipulatore. Vel plenius dic, refert inter tacitam, & expressam, & inter expressas refert vtrum sic, quẽ voles: vel voluerit: vt primo varies quandocunq; voles, sicut in tacita. In secundo non varies postquam elegeris, vt argu. supra, eo. l. si quis stipulatus. Vel tertio dicas, aut dixi, volueris. & tunc quod dixi, aut quod voles, & tunc vsque ad litem contestatam, & non vltra. Argu. sup. de eo quod cens Io. l. 3. §. & generaliter, aut simpliciter, & tunc etiam post sententiã, & sic distinguitur Inter tacitum mandatum & expressum. nã vbi mandato meo expresso stipulatus es aliquid tibi dari, rectè tibi soluitur, etiãme Inuito. at vbi mandatum inest tacitum, vt si stipulatus sum mihi, aut tibi dari, non rectè tibi soluitur, si denunciauero, vt non soluatur, vt inf. de sol. l. si quis stipulatus fuerit decẽ in melle, & l. aliud. sic in sententia arbitri differt tempus expressum ab eo, quod inest: vt sup. de arbit. l. si cũ dies. §. fin. & l. sequen. & l. Celsus. In legato non est vis voles, vel volueris: vt de le. 1. l. huiusmodi. §. Strichum. & de lega. 3. l. fideicõmissa. & de opti. leg. l. apud. in fi. Accursius.

h† *Inest*] tacitè: vt supra de iure dot. l. plerunque. in fin. & de contrahen. emptio. l. pen. & Instit. de act. §. huic. Accursius.

C† *Vm ex causa.*] CASVS. Vendidi tibi fundum Tusculanum, & promisi de euictione. morior relictis pluribus hæredibus. post hoc fundus iste est à te euictus. Tu vis conuenire vnum ex hæredibus meis pro euictione. certè non potes: sed oẽs debes cõuenire: & oẽs debent respondere pro euictione. & si vnus eorum nõ rũderit, nihil prodest cæteris. q̃ respondẽt: quia in solidum est hæc euictio defendenda: cuius natura est indiuisibilis. tamen licet omnes cogantur defendere, vnusquisque pro parte sua soluere tenetur. Franc. Accursius.

i† *Intendimus*] puta denunciare venditori, vel eius hæredibus. Accursius.

k† *Conueniendi*] id est denunciandi.

l† *Subsistere*] scilicet in solidum. q. d non poterit aliquis eorum suam tantum partem defendere.

m† *Cæteri subsistere*] pro eorum partibus. scilicet quo ad hoc, vt rectè videatur defendere.

n† *Natura est*] in hoc vt non sufficiat ab vno defendi, vel ideo quia partem non emisset.

o† *Sed tam*] id est quamuis.

p† *Omnes*] licet suas partes defendere voluerit, nõ absentiũ.

q† *Vnicuique*] supple tamen.

r† *Incumbit*] omnes quidem tenentur: sed non omnes exiguntur. Bar. vt sup. de euict. l. si rem quam. §. 1. Accursius.

P† *Luribus rebus.*] Planum est principium, similiter & §. sequens, planus est.

s† *Esset.*] Vetus est regula iuris, quoties stipulatio incidit in eum casum, à quo incipere non potest, extinguitur. Exemplum ficut cum stipulor seruum viuum: nam si seruus moritur, stipulatio extinguitur: quia peruenit in eum casum, à quo incipere non potuit: puta quia nõ possum stipulari hominem mortuum, sed hæc regula fallit, vt in tribus exẽplis sequentibus. Primo in hoc. quia fundus fundi cõmunis non potest stipulari viam ad fundum communem: si tamen stipuletur, & relinquat duos hæredes: stipulatio nõ extinguitur. istud exemplum, vt dicit gl. est inceptum: sed ipsa declaratetiam obiicit: pace domini Accursij dixerim. Alia duo exempla vide per teipsum. Fran. Accursius.

t† *Præpositis*] nominatim in præfatione: vt ff. eo. l. Titia. §. & sic non est cõtra. ff. de dona. causa mor. l. Senatus. §. fi.

3† lib. 6. stipulat. F.F.

*dupla. q̃ intelligi debeat de stip. prætia ista l. vi. Horm. Detũ. ī l. 4. §. Cato. nu. 440. sup. eo. 4† defugiẽte. c. P.F.

5† defugiẽte oẽs defugisse videãtur. P.F.

a *Stipulatus sum illud, aut illud dari: licebit tibi quoties voles, mutare voluntatem in eo, quod præstaturus sis: quia diuersa causa est voluntatis expressæ, & eius quæ inest.* h

In causa euictionis si pro parte non defendatur: pœna in solidum committitur. Bar.

Idem. 3†

LEX CXXXIX.

CVm ex cã duplæ * stipulationis aliquid intendimus: i venditoris hæredes in solidum omnes conueniẽdi k sunt, omnesque debent subsistere: l & quolibet eorum deficiente, 4† cæteris subsistere m nihil prodest: quia in solidum defendenda est venditio, cui p indiuisa natura est. n Sed cum o vno 5† deficiente omnes p defuisse videantur, ideoq; omnes teneantur: vnicuique q pro parte hæreditaria præstatio incumbit. r

Tot dicuntur stipulationes, quot præcesserũt cõuentiones distinctæ: & si distinguuntur per duplicem dictionem geminatam, tot censentur stipulationes, quot tempora. Bart.

Paulus lib. 3. ad Neratium.

LEX CXL.

PLuribus reb. præpositis t ita stipulatio facta est. Etsi s vna earum nõ fuerit in stipulatione deducta, tamen tota stipulatio committitur. Nam & si vna res ex pluribus data non fuerit, tota data videtur. Quod si vna ex pluribus res stipulanti non fuerit, tota stipulatio committitur. Quod si vna ex pluribus res promissori non fuerit, tota stipulatio committitur. Quod si vna ex pluribus res promissori non fuerit, tota stipulatio committitur. Quod si vna ex pluribus res promissori non fuerit, tota stipulatio committitur.

vel solue, vt ibi. Sed quæ est vtilitas inquirere an sit vna, vel plures hic, vel inferiori §. Respon. olim erat, quia mixta vna specie, vel summa, quæ non erat in stipulatione: non fit nouatio: vt sup. l. scire debemus. & ibi notaui.

a *Argentum*] certum pondus. ne sit contra sup. eo. l. ita stipulatus. & l. tritici.

b *Die*] scilicet anni. c *Summarum*] fortè malè: vt ff. de don. cã mor. l. Senatus. §. fi. & ff. eo. l. si Stichũ. §. 1. vt distingue an nomi nentur anni. vt hic: an generaliter dicat, singulis annis: vt ibi. ar. ff. e. l. qd dñs. vel dic vt no. d. l. si Stichum. d *Non potest*] Veluti Stichо moriuo, qui vius promissus erat. R. Vel re priuata facta facta sine facto suo: vt ff. eo. l. existimo. & de ijs quæ pro non scrip. l. si in metallum. sic econtra ff. de statu homi. l. Paule *Ecce*] Poscit tria exempla, in quibus fallit dicta regula.

f *Stipulatus*] incõueniens vt exemplum: nec. n. tes vt perueniſſe ad eum casum, à quo incipere nõ possit. nã vnicuiq; hĩdã obligatus est promissor in solidũ ad præstandũ vtã: vt ff. eo. l. 2. & ambobus ita stipulãtibus. f. insolidũ, teneret stipulatio ergo quod dicit obligationẽ peruenisse ad eum casum &c. dic. f. per vnicam stipulationẽ a vicuius hæredum, nam ad hoc vt ab eis incipiet obligatio: nec. esse effet omnes stipulati vel omnibus viam cedit vt ff. de ſerv. rustico. prædio. l. si vnus & communis prædio. l. fi. Item & aliàs fallit Instit. de leg. §. ex contrario

g *Acquisita*] & iam constituta. Accursius.

h *Confirmatur*] i. firma remanet. sic sup. de ſer. rust. præd. l. vnus. in fi. & habes idẽ ff. de ſer. l. pro parte. sed vt & hoc in competens exemplum. nam eũ de obligatione fit locutus, quæ peruenit ad eum casum, à quo incipere non potest: hic nõ de obligatione exẽplificat, sed de seruitute. & põt vtiq; dici, quòd de seruitute ponendo exemplũ, retulit se ad generale promissorum. Item exiegum, si perueniat ad eum casum, à quo incipere non valet: quasi non de sola obligatione hoc promiſſerit. Vel dic subtilius. nã cum seruitus hic sit inceptiualis, & sic non proprièſit eius traditio, vel potius sed vltro eius pro traditione habeatur vt ff. de ſer. l. fi. ideo promissor licet iam constituerit eam non tã ex ipso iure liberatus: sed præstare tenetur parietem eundi. vnde & caucre dẽt per eum non fieri quo minus eat: vt ff. de actio. emp. l. dam. o. & si stet hinc est q. ex empto tenetur, qui seruitutem in vendendo fundo retinuit, si illa peramissa sit: vt sup. de contrah. emp. l. in vendendo. cum ergo non sit ipso iure liberatus constitutor, sed ad præstandam patientiã adhuc teneatur: vt no. C. de vſufr. l. corruptionem. merito de seruitute ponendo, rectè vt exemplificare de obligatione, quæ ad eum casum peruenit, à quo non potest incipere, nec tamen extinguitur. vel dic quòd gratia similitudinis dicit.

i *Siparti*] certam pro indiuiſo. nam pro diuiſo etiam ab initio potest constitui: vt sup. de ſeruit. l. pro parte. & l. ad cestã. & l. vt pomum. §. 1. Accursius.

k *Caperit*] alienatione.

Si *seruus*] CASVS Filius meus, vel seruus meus stipulatur a Titio hac modo. Titi promittis mihi dare rem illã, aut illã. vtram ego volam mihi promitti. quæritur, cuius est electio, patris vel dñi an filij vel serui? Respõdeo, q; est filij vel serui stipulantis. & non patris, vel domini, cætera sunt clara vsque ad §. pupillus.

¶ *Pupillus*] Pupillus postquam fari potest, sibi põt stipulari. obligari nõ non potest, si est in patris potestate: etiam si pater auctorizet obligationẽ suam, pubes verò, i. maior 14. annis, obligari põt, ac si pater iam. esset.

¶ *Sic ita*] Interrogauit te hoc modo. Promittis mihi, aut Titio decem? tu respondisti, promitto tibi decẽ: an rectè responderis, vt obligatio cõtrahatur? Respond. q; sic: quia mihi soli obligatio q̃ritur. licet Titio rectè solui possit.

¶ *Si interrogo*] Etan. Parisijs tu & ego: ego stipulatus sum à te hoc modo: promittis mihi hodiè Lugduni centum aureos? talis stipulatio sit vtilis? Videtur q; non: q. a est impossibilis. Quomodo. n. posset promissor hodiè promittere Parisijs, & hodiè soluere Lugduni, cum longè hæ duæ ciuitates ad inuicem distent? Sed nõdetur, q; hæc stipulatio põt esse vtilis. Ponamus. n. q; in mẽse Maij nos eramus Lugduni. ego dixi institori meo. Titi? & ego secunda die Iulij Parisijs erim? & ea die stipulabor ab eo centum aureos, & ideo illos pete ab institore suo, qui est Lugduni similiter Titius promissor dixit factori, siue institori suo, quod die secunda Iulij esset Parisijs mihi promissurus & quod solueret ipsa die institori meo Lugduni. Et cum essemus ea die Parisijs, sum ab eo stipulatus sic: Promittis mihi hodie dare centũ Lugduni? certè hoc modo stipulatio valet.

¶ *Cum mihi*] Iste §. pulcherrimus quinq; principaliter dicit. primo dicit, q; si ego stipulor a te, & volo in stipulatione adiungere personam Titij. q; possum facere: dummodo eandem rẽ stipuler mihi, & Titio: velut: mihi aut Titio hominem dare spondes? Non aũt prosum mihi vnam rem, & Titio alterã stipulari: sicut promittis mihi dare x. o. aut Titio fundum? q; si ita stipulatus sum à te, soluendo rem aliã Titio nõ liberaris ipso iure: sed bene per exceptionẽ. vſq; ibi.

¶ *Tempora verò dixi sa.*] Dicit, q; licet (vt proximè dictum est) nõ possim diuersas res mihi, aut Titio stipulari: nõ possum vnam rem diuersis tẽporibus mihi, aut Titio stipulari: velut: promittis mihi dare centum mense Ianuarij: aut Titio mense Februarij? & possum pro Titio citerius tẽpus apponere, pro me viterius exempla sunt in textu vsque ibi.

¶ *Sed rursus*] Vbi dicit, quòd possum mihi potè. Titio autem sub cõditione stipulari: sicut promittis mihi dare idibus Ianuarijs aut Titio si nauis ex Asia venerit? textus clarus est vsque ibi.

¶ *Ex his omnibus*] Vbi ponit conclusionem suam: dicens q; licet adiectio personæ tertiæ facta in stipulatione, sit quandoq; inutilis: non eo minus valet stipulatio in nostra persona: quia vtile per inutile non vitiatur. Franc. Accursius.

l *Deſignare*] id est, eligere. Accursius.

m *De alterutro debet*] quia personalis est electio. vt ff. e. l. si ita stipulatus fuero. in prin. & quæ facti sunt, non transeunt ad dominum: vt ff. de cond. & demon. l. qui hõi. & ff. de adi. leg. l. legatum nulli. & ff. de fol. l. Stichum. v. vsum fructum. & ff. de vulg. & pup. l. qui liberis. §. fi. & ff. e. l. si quis arbitratu. & ff. pro socio. l. si seruus societatem. & l. verum. §. patri. Accursius.

n *Tunc*] nã & hæc personalis est, vt ff. eo. l. si quis arbitratu. secus in

---

Ea omnia, quæ supra scripta sunt, dari? propius est, vt tot stipulationes sint, quot sunt res.

¶ De hac stipulatione, * Annua, bima, trima die id argentum a quaq; die b. dari? apud veteres variatum fuit. Paulus respondit, & verius est, hic tres esse trium summarum c stipulationes.

Dispositio non perfecta, & non consummata vitiatur: etiam si ad eum casum deuenit, à quo non potuit inchoari: secus in dispositione perfecta. Bar.

¶ Etsi placeat extingui obligationem, si in eum casum inciderit, à quo incipere non potest: d non tamen hoc in omnibus verum est. Ecce e stipulari viam, iter, actum ad fundum communem, socius non potest: & tamen si is, qui stipulatus f fuerat, duos hæredes reliquerit, nõ extinguitur stipulatio. Et prò 1† parte dominorum seruitus acquiri nõ potest, acquisita g tamen 2† confirmatur. h & 3† propter partem dominij hoc euenit, si pars i prædij seruientis, vel cui 4† seruitus debetur, alterius domini esse cœperit. k

Facultas eligendi coharet personæ. Bar.

Caius. 5†

LEX CXLI.

Si seruus, aut filiusfamilias ita stipulatus sit, Rem illã aut illam, vtram ego velim? non pater, dominusve, sed filius, seruusve destinare l debet. m Extranei quoq; persona si comprehensa fuerit, veluti hoc modo, Vtram earũ Titius n elegerit? non aliter stipulator alterutrius petendæ facultatem habet, quàm si Titius elegerit.

Vbi est ætatis defectus, patris authoritas non sufficit ad obligandum. Bar.

---

* De hac locutione vid. Laur. Vall. lib. 4. eleg.

1† p partem. P F.

2† confertur. P F.

3† p partẽ domini. P. F.

4† seruitus, alterius: &c. P. F.

5† li. 2. de verb. obl. P. F.

rus in legato: vt C. communia de lega. l. fi. 6. sed & si quis. vbi reducitur ad arbitrium boni viri. & sic etiam soluitur supra de leg. 1. l. Iulianus. nam & ibi in legato. Accursius.

a *Pupillus*] sed impubes. non ut repetas pupillus. ne sit ff. de verb. signif. l. pupillus. Vel dic q impropriè accipitur hic pupillus: vt & C. de iure deli. l. si infanti. §. fi. & ff. de pec. l. qui Tuberonis. §. pupillū. Ratio autem est, quia tutor ad hoc datur, vt eo authore obligetur, sed non patria potestas. cum etiam sexagenarius sit in potestate: nec ibi egeat authoritate in contrahē do. Item tūtorem potest conuenire. non patrem. licet malè gerat. & facit Instit. de inuti. stip. §. pupillus. & ff. eo. l. mulier. Ac.

b *Solet*] excepto Macedo. & voto: vt ff. ad Maced per totum. & ff. de pollici. l. si quis rem. §. voto. & ff. tit. 3. l filius familias.

c *In pupillo* id est, filio masculo.

d *Acquiret*] & sic ad totam obligationem est responsum. secus si Stichum, aut Pamphilum stipulor, & tu Stichū promittis: quia ibi ad obligationem vterq; ponitur: vt ff. eo. l. si duo rei. & l. inter stipulantem. §. item si ego. Accurs.

e *Solutur*] si in responsione fuerit interrogatus. vel fortè sufficit in interrogatione. Accursius.

f *Si inter eos*] facit Instit. eod. §. loca. & ff. de eo quod cer. lo. l. 2. §. si quis ita. sed legatū nō vitiat angustia temporis: vt ff. de leg. 3. l. Il mihi & tibi. §. si quis seruos. Accurs.

g *Non posse*] vt ipso iure liberetur soluendo adiecto rem ei designatam.

h *Per exceptionem*.] aliàs ipso iure, si eadem sit res: vt Instit. de inutil. stipula. §. si quis alij. Sed nonne qui soluit aliud pro alio creditori volenti ipso iure liberatur? Resp. sic. sed non sic qui alij. sed & aliàs ratihabitio comparatur mandato: non tamen datur mandati actio. sed nego. gest. Itē & dolus pro possessione est: sed non directè. sed vtiliter tenetur: & sic duo videntur paria: non tamē sunt per omnia. & facit ff. de actio. & obligat. l. obligationum ferè. §. pe. Item contra. ff. de ope. lib. l. seruus patroni & l. nihil. & l. quia. sed speciale in operis. Acc.

i *Quo casu*] veluti si anterior dies collata è in personā Titij. K *Non dederis*] & si dederis, non liberaberis: immo non incidis in obligationem: vt ff. eo l. decem. & sic intelligitur inf. de sol. l. qui tes §. qui stipulatur. & facit inf. de sol. l. qui homi nem. §. stipulatus.

l *Tractari potest*] s. q non valet obligatio sup. dicta.

m *Personam adiectā*] & meā sub condōne. n *Ex hoc.*] s. q dictū est nō posse solui adiecto, nisi in persona stipulantis consistat stipulatio. Accursius.

o *Personam*] s. Titij.

p *Defecerit*, s. condō.

q *Exitus eorum*.] & quia alterius persona nō adijcitur ad obligationē, sed ad solutionē: & quia si Titij conditio defecerit, nec ipsi poterit solui.

r *Non recte adjectus*] quia mortuus, ad quod est sup. de vsu. l. placuit.

¶ Pupillus [a] licet ex quo fari cęperit, rectè stipulari potest: tamen si in parentis potestate est, ne authore quidem patre obligatur. pubes verò qui in potestate est, perinde ac pater fam. obligari solet. [b] Quod autem in pupillo [c] dicimus, idem in filiofamilias [1] † impubere dicendum est.

¶ Si ita stipulatus fuero, mihi aut Titio? & tu mihi daturum te spondeas: secundum omnium opinionem ad interrogatum te respondere [2] † constat, & mihi soli acquiri [d] obligationem. Titio autem dumtaxat rectè soluitur. [e]

Angustia temporis vitiat stipulationem, nisi in loco destinato præsentia procuratoris interueniat. Bar.

¶ Si inter * eos, [f] qui Romæ sunt, talis fiat stipulatio, Hodiè Carthagini dare spōdes? quidam putant non semper videri impossibilem caulam stipulationis contineri: quia possit contingere, vt tam stipulator, quàm promissor ante id tempus suo quisq; dispensatori notum fecerit, in eum diem futuram stipulationem: ac demandasset promissor q- dem suo dispensatori, vt daret: stipulator autem suo dispensatori, vt acciperet. quod si ita factum fuerit, potent valere stipulatio.

Diuersitas rerum, temporum, qualitatum, vel conditionū adiecta facto extranei in stipulatione vtili, non vitiat, nec ob eiusdē factum validā stipulatio impeditur. hoc dicit vsque in fi. Bar.

¶ Cum mihi, aut Titio stipulor dari, dr̄ aliam quidem rem in personam meam, aliam in Titij designari non posse: [g] veluti, Mihi decem, aut Titio hominem? si verò Titio ea res soluta sit, quæ in eius personā designata fuerit, licet ipso iure nō liberetur promissor, per exceptionē [h] tñ defendi possit. Tēpora verò diuersa designari posse, veluti, Mihi Calē dis Ianuarijs, aut Titio Calendis Februarijs? Imò etiā citeriorē diem in Titij personam conferri posse, veluti mihi Calendis Februarijs, aut Titio Calendis Ianuarijs dare spondes? quo casu [i] talem esse stipulationem intelligimus, vt si Titio Calendis Ianuarijs non dederis, [k] mihi Calendis Februarijs dare spōdes? Sed rursus mihi quidem purè, aut Titio sub conditione stipulari possum. Contra verò si mihi sub conditione stipuler, aut Titio purè: inutilis erit tota stipulatio, nisi in meam personam conditio extiterit: s. quia nisi 3 † à me vim acceperit obligatio, adiectio nihil poterit valere. Hoc tamē ita demum tractari potest, [l] si euidenter appareat purè Titij personā adiectam. [m] alioquin cum ita stipulor, Si nauis ex Africa venerit, mihi aut Titio dare spōdes? Titij quoque persona sub eadem conditione adijci videtur. Ex hoc [n] apparet, si diuersa conditio in meam personam, [o] diuersa in Titij posita sit, nec in meam personam exitierit conditio: totam stipulationem nullius momenti futuram. extante verò mea conditione: si quidem Titij quoque conditio exiterit, poterit vel Titio, vel 4 † mihi solui. si verò in illius persona defecerit: [p] quasi non ad adiectus habebitur. Ex his omnibus q apparet, licet alterius persona non rectè [r] adijciatur, non ideo minus in 5 † nostram personam vtiliter procedere stipulationem.

De duobus reis [6] † stipulandi, & promittendi.

TITVLVS II.

Modestinus. [7] †

LEX I.

QVi stipulatur, reus [s] stipulandi dicitur, qui promittit, reus * promittendi habetur.

1 † Filiafamil. P. F.

2 † Quæ conditio mihi soli. P. F.

* Docētes hic dicūt illū text. sing. & vnicum ad hoc, q impossibile simpliciter p̄t deduci in obligationē nisi hoc ꝓmissione deducit ad possibilitatē. Bulog.

3 † nisi qd ad me. P. Flor.

4 † vel mihi, deest. P. F.

5 † in nostra persona. P. F.

6 † In vetustis qui busdā & scriptis ex impressis exēplaribus legit de duob⁹ reis cōstituēdis. & alijs adijcit. stipulādi. & ꝓmittēdi.

7 † li. 2. Regul. P. F.

* Hue spectat definitio. q li. 11. de orat. tradit Ci. q reos appellat nō eos q̄ō. q̄ arguūtur. sed oēs quorū de re disceptatur.

non à reatu. sed alij à re, id est veritate. alij à re, id est contractu, quo obligatur, alij a re, id est firmitate. ideo quia efficaciter stipulatur. & efficaciter tenetur. sic in Virgilio: voti reus, id est quia erat voto adstrictus. & sic verbum reus firmitatem significat. Accursius.

Hæc adiectio idem facit, vt videantur constitui duo rei debendi, & credẽdi: & unius petitione & acceptilatione tollitur obligatio. Bar.

Iabolenus. 1 †

LEX II.

CVm duo eandem pecuniam, aut promiserunt, aut stipulati sunt: ipso iure 2 † & singulis in solidum debetur, a & singuli in solidum debent: ideoque petitione, b & acceptilatione vnius tota soluitur obligatio.

Licèt prius cõtrahatur obligatio vnius, postea obligatio alterius, non vitiatur constitutio duorum reorum: & frustra timetur nouatio. Bar.

Vlpianus. 3 †

LEX III.

IN duobus * reis promittẽdi frustra timetur nouatio. nam licet ante prior responderit, postea posterior, & si ex interuallo 4 † concipiatur, consequens est dicere, priorem obligationem durare, & sequentem accedere. c & parui refert simul spondeant, an separatim d promittant: cum hoc actum e inter eos sit, vt duo rei constituantur: neque vlla nouatio fiat. 5 †

Potest à quolibet correorũ in solidum peti: & ẽi pro parte: & vna solutio sufficit. Bar.

¶ Vbi duo * rei facti sunt, potest vel ab vno eorũ solidum peti. f Hoc enim ius duorum reorum est, vt vnusquisq; eorum in solidum sit obligatus, possitque ab alterutro solidum peti. g partes autem à singulis peti posse, nequaquã dubium est. h quẽmadmodũ & à reo i & à fideiussore petere possumus. vtique enim cum vna k sit obligatio: vna etiam summa est: vt siue vnus soluat, omnes liberentur: siue vni soluatur, ab altero liberatio contingat. l

Siue vnica voce respondeantur, siue pluribus nõ vitiatur constitutio duorum reorũ. Ba.

Pomponius. 6 †

LEX IV.

DVo m rei promittẽdi sic interrogati, Spondetis? n respondeant, Spondeo, aut Spondemus: siue ita interrogati, Spondes? respondeant, Spondemus: rectè obligantur.

Obligationi personarum potest accedere fideiussor: & in ea actiuè & passiuè possunt duo rei constitui. Bar.

1† lib.3. ex Plautio. P.F.

2† singuli in solidũ debẽtur. P.F.

3† lib.17. ad Sabi. P.F.

* Ad ĩtel. huius l. i de Veriũ. in Rub. n.10 ĩ. de verb obl.

4 † aliàs accipiat. P.F.

5† fiet. P. Fiot.

6 † li.24. ad Sabin. P.F.

* Paul. & Ar. hic dñt hunc textũ fin. q̃ creditor p̃t petere partẽ debit à debitore & partẽ à fideiussore Bolog.

a *In singulis debetur*] cum hoc actum est tacitè, vel expressè, vt duo rei stipulãdi sint in solidũ: vt ĩ. l. reos. in fi. & sic ẽt intelligit vt ĩ. l. ps. §. 1. & Instit. e. § pe. sed hodiè secus: vt in Auth. de duob. reis, pm. ĩ prĩ.

b *Petitione*] accipe hoc duo actiuè & passiue: vt & cętera verbalia nomina. nã siue vnus petat, vel accepto ferat: præiudicat alijs: siue ècontra ab vno petatur: vel ei accepto feratur: proficit alijs. Ad primũ, s. ad petitionẽ prout passiue ponitur. concor. cõ. de eui. l. si per imprudentiam. §. fi. sed est contra. C. de fideiuss. l. fi. §. idemque. & ĩ. depos. l. 1. §. si apud. Sol. hic petijt lit. cõtẽ. atg. ĩ. eo. ex duob. In contrarijs autem perijt extra iudicium, vel hic cum effectu: ar illius §. si apud. & arg. ĩ. de fideiut. l. cum is. qui & resi. vel hic perijt animo nouãdi: vt ĩ. de noua l. si rẽ. §. si duo. & ĩ. de in rem verso. si pro parte. 2. ff. Item facit ĩ. de noua l. si rẽ. §. si duo. & ad id quod subijcit de acceptilatione. concor. ĩ. de accep. l. & per iusiurandũ. § fi. & l. tiex pluribus. Sed cõtra. ĩ. de pact. l. si vnus. in prin. Sol. hic socij: ibi non. vel solu. vt ibi. Itẽ ar. cõtra. ĩ. de ope. noui nun. l. de pupillo in fi. & l. qa in re. in prin. (est §. in l. de pupillo.) Itẽ facit ĩ. de pact. idem. & ĩ. de iur. i. l. duob. Item aliud, quã in accep. est, si ponas creditorem successisse vni ex duobus reis debendi. nam non extinguitur obligatio alterius: vt in arg. contra. inf. de fideiuss. l. Vlpianus. §. fi. cum duo. Accurs.

IN *duobus reis*] CASVS. Volebam mihi constituere duos reos promittẽdi. Titium scilicet & Maxium. Primo stipulatus sum à Titio centũ aureos: postea ex interuallo iterum sum à Maxio stipulatus eandem summam. feci cõuenire Titium, vt mihi solueret illa centum. qui respondit, q̃ non tenebatur mihi soluere: quia facta fuisset nouatio: eo quod stipulatus fuerim eandẽ summam postea à Maxio. quæritur quid iuris? Respondetur q̃ Titius tenetur soluere: nec põt allegare, q̃ facta fuerit nouatio: quia in duob. reis promittendi non fit aliqua nouatio: licet primo ab vno stipuler, & postea ab alio. nã non est visa simul rẽdeant: an ita parata: dummodo actũ sit, vt fiant duo rei promittendi.

Vbi duo rei.] Vidimus supra, quid sint duo rei stipulãdi, & quid duo rei promittẽdi, nunc quæritur, quõ exigi possunt? Et respondetur, q̃ ab vnoquoq; potest tota summa peti: & vnus reus promittendi potest totam summam petere. Item possunt etiam partes peti a singulis reis: & singuli rei promittẽdi possunt partes petere. & ponit similitudinem ibi, quemadmodum, nã sicut à reo potest tota summa peti, vel à fideiussore potest tota summa peti: quia est vna obligatio. ergo etiam vna summa: et si vnus reus soluat, alter liberatur. aut si vnus reº stipulãdi exigat totam summam: alter nihil potest petere. Franc.

c *Accedere.*] Nam nec ipso iure fit nouatio: nisi hoc agat expressè. vel tacitè: vt hic. & inf. de noua. l. oẽs. hodiè expressè: vt C. de noua. l. fi. Ac. d *Separatim*] contra Instit. eo. in prin. sed ibi in reis stipul. hic promittendi. vel hic vocat interuallũ nouum dictum, quod pro nouo interuallo habetur: vt ĩ eo. l. duos. § fin. & quod dicit simul: s. vno vocum cõtextu. & adde quod nota. inf. eo. l. si ex duobus. in prin.

e *Actum*] vt in fr. eo. l. reos. in fi. Accurs.

f *Potest*] vt & C. eod. l. 1. & supra l. proxi. Accursius.

g *Partes*] scilicet solidum. sed hodiè per aut. de criminat. de duobus reis promittendi.

h *Dubium est*] sic supra, de lega. 1. l. si ex toto §. 1. & infra, de fideiusso. l. inter. 2. §. duo rei in fi. §. & sup. de pecu. l. & ancillarum. §. illud. & supra, commo. l. in commo. §. duabus. Sed argu. contra. infra. aud. sol. l. iam tamen. §. penult.

ADDITIO. Dic secundum Bar. quòd ibi loquitur in conuen. & actor scindere volebat. hic loquitur in creditore volente diuidere, secundum Dyn.

i *Arreo*] audi Ioan. quia duo rei videntur fideiubere propter hanc similitudinem. sed dicas audio. nam pro me est, cum nil sit idem ei cui est simile. & hoc dic vt no. supra, ad Velleia. l. vt vir vxori. in fi. Accursius.

k *Cum vna*] imo plures obligationes & actiones quot rei: vt inf. e. l. eandem. in fi. & l. si reus. & infra, de fideiuss. l. generaliter. & Instit. eodem. §. ex huius. scilicet. dic plures in essentia: vt in contrarijs: sed vna propter vnum debitum. & vnam solutionem: vt hic. arg. supra, de condit. & demon. l. hæc scriptura. & facit infra, de sol. l. qui hominem. §. 1. in fi. §. Accursius.

l *Contingat*] arg. contra supra, de interroga. act. l. qui seruũ. circa princ.

m *Duo*] CASVS. Duo rei promittendi possunt respondere: spondemus vel promittimus: aut spondeo vel promitto: quia non refert quomodo respondeant, cum modo ad interrogata respondeant. Franc.

m *Duo*] facit Instit. eo. in prin. & §. 1. Accursius.

n *Spondes*] scilicet tu & tu. Accursius.

Nero

Nemo est] CASVS. Sicuti possunt fieri duo rei stipulandi eiusdē summæ, vel reiecta possunt fieri duo rei stipulandi, vel promittendi eiusdem operæ. Exemplum, volebā ædificare domū, vel pingere aulā: possum à Titio, & à Męuio stipulari hanc domū mihi ædificari, vel aulam pingi. Vel pone è cōtra, qđ Titius, & Męuius stipuletur à Seio domū sibi ædificari, vel aliquid aliud fieri. Vid glo. ꝙ bene declarat has operarum stipulationes. Fran. Acc.

a *Nesciat*, idest, scire non debeat. Acc.

b *Alienas* alias, vel alienas, & ponitur, vel pro etiam.

c *Promitti posse*] i. operā, vel operas, quas promisit vnus, potest alius promittere: vt sint duo rei debendi eiusdē operæ, vel earūdē operarū. Vt. n. si Titius Sichū promittit, & Seius eundē Stichū: vt sic sint duo rei debendi: idē Stichus est in obligatione vtriusq; & eūdem hoīem vūr promittere: & sic vno soluente alter liberat: nec tñ solutio vnius est solutio alteri⁹: sic in decē operis pictorijs. Nā cę dē sunt in obligatione vtriusq; & easdem videtur ꝓmittere. & vno soluēte ambo liberantur: nec tñ præstatio operæ facta ab vno, est præstatio, quę erat facienda ab alio. In hoc tamen differūt: quia in Stycho essentialiter vna res debetur: in operis duæ, quia quilibet de sua actione, seu actu intelligit: sed fictio operat propter omnimodam similitudinē, vt eædem videā tur: & hoc si sint æqualiter peritis: alias non videntur eædē: sed diuersæ, solutione tñ vnius vterque liberatur: quia hoc agitur saltem tacitè: alias secus, vt ff. de sol. l. inter artifices, quæ est cōtra. patet ergo principium legis loqui in duobus reis: subsequenter in reo: & fideiusse re. Tertio ad reos reddit: & concipias stipo. vt in fideiuss. statim dicam. Accur.

d *Adhiberi* non ꝙ dicat fideiussor promitto quod ille dabit, nam sic promitteret factum alienum, quod nō valet, vt ff. ti. l. stipulatio ista. in prin. l. nē nec quod dicat ꝓmitto, quod facia, quod ille dabit, nam sic aliud promitteret fideiussor, & aliud reus principalis; quod esse non dē, vt inf. de fideiuss. l. Græcè. ff. si qs Stichum. licet promittat eadē operas: puta si reus dixit: promitto decem operas, & sic in genere, & iste dicat, promitto eadē decem operas, & sic similiter in genere, si autē dixerit, promitto decem operas pictorias, & sic in specie, & iste dicat: promitto totidē operas pictorias, & sic in specie. & iste dicat: promitto totidē operas pictorias: non qđ dicat, promitto decem operas pictorias, ſ. easdem quas reus: quia sic promitteret factum alienum, & secundum hoc dicitur promittere alienas; qa ab alio promissæ sunt, & alius tenetur eas præstare, & ipse tamen suā operationē promittit. Sed cō tra. inf. de sol. l. inter artifices. Sol. vt ibi. & ad hoc accedit, quod dixit R. alienas i. vt quis pro alienis operis se obliget. & ad hoc inf. de fideiu. l. sicut reus. Item eædem operæ sunt propter omnimodam similitudinem. Vel dic, quod eandem ſ. operam promittat, quam reus, vt modo dixi in duobus reis. Accur.

e *Idemque*] pro M. con tra Ioannem in eo quod no. sup. ad Velleia. l. vir vxori in fi. sed Ioannes dicit ideo non esse omnino idem: vel licet in hoc sit similitudo, non sequitur propter hoc, quod in omnibus. Accur.

f *Eadem operas*] sed quomodo sunt eædē à duobus debitis, cum nec eiusdem hominis opera possit esse eadē vt sup. de cond. indeb. l. ſi non sortem. §. libertus. & de præscriptis verbis l. si operas quæ sunt cōtra Sol. hic in genere. & sic in certas ꝓmittūt: ibi certas: inter quas certas. & incertas multæ sunt differentiæ: vt no. in d. §. libertus. Vel verius dicunt eadem propter omnimodā similitudinem; & sic fictione iuris. ar. C. de cōrah. stipu. l. veteris. sed in sui essentia diuersæ sunt, quo ad præstationē. & sic cautè dicit eiusdē peritiæ. nā secus si vnus peritus, & alter imperit⁹, qa tunc ēt iuris artificio nō sunt eædē, sed diuersarū operarū esset ꝓmissores; vno tñ soluēte alter liberatur. Vel fm M. eaſdē. i. cōsimiles. ideo ā. i⁹ fingit hic esse eaſdē: qa actū est, vt ēt ab alio possint præstari, alias secus; vt in ſ. to. ſ. de sol. l. inter artifices. Et est hęc tō optima. nā & vbi indebitæ, solutæ sunt: siue certas siue incertas putauerit se debere: non possūt eædē repeti: vt in legib. ſ. ijs. qa nō egit hoc soluēs. vt ab alio soluerent. & ideo est alia, quia ab alio, vel ab eo. alio tpe præstā da. hic aūt vna: qa actū fuit, & pp similitudinē permixtæ eædē intelliguntur fictione iuris. Accur.

Operæ siue certæ siue incertę repeti non possunt vbi, & quādo indebitæ sūt solutæ. & qua re.

* Ad ite. huius l. vē de lac. Nig. in l. 1. §. qui p̄ sens, nu. 23. sup. ti tu. 1.

Duo rei] CASVS. Volebā mihi constituere duos reos ꝓmittendi, Titiū. ſ. & Mæuium. Interrogaui, Titij, & Mæui promittis mihi centum? si respondent ambo ad interrogatū ambo obligabunt. Sed ponamus, qđ solus Titius rūdeat, certè solus Titius obligab. t. nō Męuius. sed videbatur quod nec Titius obligetur, quia vūr istæ stipulationes duorū reorum fieri sub conditione, si ſ. alter etiam respondeat, & non vnus solus. Sed respondetur, quod non est ita: immo qui respond. tanquā ol ligabitur, nō autē alter, q nō rūdetit. Item possum ab vno reo ꝓmittēdi fideiussorem petere, ab altero non, quia fortè vni melius confido, ꝙ alteri. Item si duo rei stipulandi interrogent Titium an centū promittat & Titius vni soli respondeat, illi soli obligabit.

* *Duo rei*] Sicut in stipulationibus alijs modicum interuallum temporis, vel actus nō contrarius stipulationi non vitiat stipulationem, ita similiter nec in duobus reis promittendi, si vnus nunc respondeat, post modicum tempus alter. Textus abinde planus est. Fran. Accur.

g *Interrogauero*] subaudi. & ipsi responderint. Accur.

h *Obligetur*] qui respōdet. & est ad hoc sup. de acquir. poss. h quod meo. §. si furioso. & C. de condictione ob causam. l. si repetendi. Sed argumentum contra supra, de operis noui nun. l. stipulatio. §. habet. Accur.

i *Sed si à duobus*] conuertitur casum ad prin. huius legis ponit. Accursius.

k *Ratio*] i. discreta inspectio. vt prolixum impediat, modicum non.

l *Modicum*] licet autem tempus prolixū possit impedire: modicū tamen. &c. & ad hoc ſ. de ver. obli. l. 1. §. qui præsens. & l. cōtinuus. in prin. & de vi. & vi arma. l. 3. §. cū igit. & ſ. de adul. l. qui aut. & ſ. de testa. l. hæredes. §. fi. & ſ. ad le. Falc. l. 1. §. item si ita legatum ibi. & quod dixi incontinenti, sed contra ſ. eo. l. in duobus circa prin. sol. vt ibi. Accur.

ADDITIO. Dic secundum Bartolum quod inter interrogationem & responsionem eiusdē actus contrarius, vel lōgum interuallum impedit cōstitutionē. vt hic: sed longum interuallū inter obligationem vnius, & alterius non vitiat.

Iulianus. [1] †

LEX V.

NEmo * est, qui nesciat, [a] alienas [b] operas ꝓmitti posse, [c] & fideiusorem adhiberi [d] in ea obligatione. ideoque [e] nihil prohibet duos reos stipulandi constitui, vel promittendi: sicuti si ab eodem fabro duo rei stipulandi eaſdem operas [f] stipulentur. & ex cōtrario duo fabri eiusdem peritiæ eaſdem operas promittere intelliguntur, & duo rei promittendi fieri.

Ex duobus interrogatis, vel interrogātibus, qui respōdet, obligatur, & cui respōdetur, quæritur obligatio: et ab vno tantum ex correis potest accipi fideiussor. Bart.

Idem. [2] †

LEX VI.

DVos reos, ꝓmittendi facturus, si vtrunq; interrogauero, [g] sed alter duntaxat responderit: verius puto eum qui responderit, obligari. neque enim sub conditione interrogatio in vtriusque persona fit, vt ita demū obligetur, [h] si alter quoque respō derit. Duobus autem reis cōstitutis, quin liberum sit stipulatori, vel ab vtroque, vel ab altero duntaxat fideiussorem accipere, non dubito. Sed si à duobus [i] reis stipulandi interrogatus respondisset, vni se spondere: ei soli teneretur.

Modicum interuallum constitutionem reorū non vitiat: nec actus medius cōstitutioni reorum non contrarius. Bar.

¶ Duo * rei sine dubio ita cōstitui possunt, vt temporis ratio [k] habeatur, intra quod vterq; respondeat. Modicum [l] tamen interuallum temporis, item modicus actus, qui modò contrarius obligationi non sit, nihil impedit, quo minus duo rei sint. Fideiussor

D *Vos reos*] CASVS. Volebā mihi constituere duos reos ꝓmittendi, Titiū. ſ. & Mæuium. Interrogaui, Titij, & Mæui promittis mihi centum? si respondent ambo ad interrogatū ambo obligabunt. Sed ponamus, qđ solus Titius rūdeat, certè solus Titius obligab. t. nō Męuius. sed videbatur quod nec Titius obligetur, quia vūr istæ stipulationes duorū reorum fieri sub conditione, si ſ. alter etiam respondeat, & non vnus solus. Sed respondetur, quod non est ita: immo qui respond. tanquā ol ligabitur, nō autē alter, q nō rūdetit. Item possum ab vno reo ꝓmittēdi fideiussorem petere, ab altero non, quia fortè vni melius confido, ꝙ alteri. Item si duo rei stipulandi interrogent Titium an centū promittat & Titius vni soli respondeat, illi soli obligabit.

* *Duo rei*] Sicut in stipulationibus alijs modicum interuallum temporis, vel actus nō contrarius stipulationi non vitiat stipulationem, ita similiter nec in duobus reis promittendi, si vnus nunc respondeat, post modicum tempus alter. Textus abinde planus est. Fran. Accur.

g *Interrogauero*] subaudi. & ipsi responderint. Accur.

h *Obligetur*] qui respōdet. & est ad hoc sup. de acquir. poss. h quod meo. §. si furioso. & C. de condictione ob causam. l. si repetendi. Sed argumentum contra supra, de operis noui nun. l. stipulatio. §. habet. Accur.

i *Sed si à duobus*] conuertitur casum ad prin. huius legis ponit. Accursius.

k *Ratio*] i. discreta inspectio. vt prolixum impediat, modicum non.

l *Modicum*] licet autem tempus prolixū possit impedire: modicū tamen. &c. & ad hoc ſ. de ver. obli. l. 1. §. qui præsens. & l. cōtinuus. in prin. & de vi. & vi arma. l. 3. §. cū igit. & ſ. de adul. l. qui aut. & ſ. de testa. l. hæredes. §. fi. & ſ. ad le. Falc. l. 1. §. item si ita legatum ibi. & quod dixi incontinenti, sed contra ſ. eo. l. in duobus circa prin. sol. vt ibi. Accur.

ADDITIO. Dic secundum Bartolum quod inter interrogationem & responsionem eiusdē actus contrarius, vel lōgum interuallum impedit cōstitutionē. vt hic: sed longum interuallū inter obligationem vnius, & alterius non vitiat.

Bar. hic a *Interrogatus*] Idem in instrumento, si forte velit fieri interrogatus primo fieri instrumentum super responsione primi interrogati, & respondentis, quam ipse respondeat.
b *Contrarius*] accipe contrarium omnem actum praeter obligationem: vt & ibi, Qui non est mecum, &c.

Et si interrogé, promittis hic? & dicas hoc scribere, & postea respondes promitto. Vel si stipulatio & responsum quod sic. Sed ponamus, quod conditio nō adhuc extitit: an interim possim exigere ab eo, qui tota nōdum exacta interuallo sed incōtinenti put requirit. p l. j. ff. de ver. ob. & l. cōtinuo. Bolo. in fi. li. R. Instit.

* Ad hoc l. vide Ioan. Corasi. in l. 1. §. si qs. ff. supra tit. 1.

2† Alias forte, deest P. F.

3† li. 1. Respō. P. F.

EX duobus] CASVS. Stipulor à Titio & Mœuio centū aureos. Titius pure mihi promittit, Mœuius autem sub conditione. Si nauis ex Asia venerit, an talis stipulatio valeat? Respon. quod sic. Sed ponamus, quod conditio nō adhuc extitit: an interim possim exigere ab eo, qui tota nōdum exacta summam? Dicitur quod sic. Fran.
c *Sub conditione*] ff. & alij. Pute: vt Inst. eo. §. fi. & ff. eo. l. eandem. in fi. Item vnus ciuiliter & naturaliter, & alius naturaliter tantū, vt ff. eo. l. si ex duobus. §. fin. Sed contra. ff. eo. l. eandē. §. sed si qs, vbi disparitas culpæ impedit. sed ibi erat obligatio te interposita: hic verbis, vel ibi culpæ est disparitas: & sic quodammodo quantitatis: hic qualitatis dici vel condi. Sed quare secus ibi dices. Item ff. ff. eo. l. si id qd ego. §. idēque ait: sed ibi ac plus est in vna: hic tempore, & patebit ratio in d. l. eandem.

Hi verbis] CASVS. Inueni quoddam instrumētum, in quo scripti erant Nos Titius, & Seius quæ præstare tibi Mœuio stipulāti spopōdimus, ea soluere volumus. cōstabat vnum reorum, s. Titium nō fuisse præsentem in stipulatione: quæri ut vitium Seius in solidū tenetur? Distinguitur aut actum est vt essent duo rei promittendi, & tunc solus Seius qui præsens fuit obligatur. si autem non fit hoc actum: tunc Seius obligabitur tantum pro sua parte. Fran.
d *Hi verbis*] ratione horum verborum, quæ sequuntur eaque &c. & sicque breue, posset etiam lōgum esse, & d. c. quod inueniebatur in quodam instrumento duos promisisse puta Stichum, & decem: & constabat vnū de promissoribus fuisse absentem: & inter absentes promissa: & alium inter præsentes: & quærebatur an præsens teneretur in solidum: & respondi interesse, quid inter contrahentes actum sit, quorum ff. voluntate hæc scripta sunt.
e *Pacti sint*] quo ad propositum, nam vnus non tenetur: vt subiicit. Accur.
f *Non esset*] vt & sup. tit. 1. l. 1. in prin.
g *Si minus*] si non fit actum, vt sint duo rei debendi, & facit infra eo. l. eos. §. cum tabulis, & nō est contra inf. eo. l. si id quod. vbi impar tas impedit: quia & hic impedit vt non sint duo rei; sed vnus reus.

Eandem rem] CASVS. Textus iste vsque ad §. sed si qs. satis planus est: abinde vsq; ad l. seq. pone sic casū. Deposui rem apud duos, Titium, s. & Mœuium. certum est qđ in depositis depositarius tenetur tūm de dolo, & lata culpa, nunc ego pactus sum cum Titio, vt ipse etiam culpam leuē præstaret. si depositum interierit, certe hic non sum cum reis, quia obligatio est impar in eorum personis: cū vnus strictæ

quoque interrogatus a inter duorum reorum responsa, si respōderit, potest videri non impedire obligationem reorum: quia nec longum spatiū interponitur, nec is actus est, qui contrarius b sit obligationi.

Disparitas qualitatis, quæ speratur reduci ad paritatē, non vitiat constitutionem correorum. Bart.

Vlpianus. 1†

LEX VII.

EX * duobus reis promittendi, alius pure, 2† alius in diem, vel sub conditione c obligari potest. nec enim impedimento erit dies, aut conditio, quo minus ab eo, qui purè obligatus est, petatur.

Si in vnius persona non cōstitit obligatio, alter tenetur ī solidum, si tanquā duo rei se obligant. alias in virilē. Bar.

Vlpianus. 3†

LEX VIII.

HIs verbis, d Ea quæ præstari stipulanti tibi spopōdimus, interest, quid inter contrahentes actum sit. nam si duo rei facti sint, e eum qui abiens fuerit, 4† non teneri: f præsentem autem in solidum esse obligatū: aut si minus, g in partem fore obstrictum.

Re, verbis, consensu, testamento, possunt constitui duo rei. Bartolus.

Vlpianus. 5†

LEX IX.

EAndem * rem apud duos pariter deposui, vtriusq; fidem in solidum secutus: vel eandem rem duobus simul commodaui. fiunt duo rei promittendi: h quia non tantum verbis stipulationis, sed, & cæteris fiunt 6† contractibus, i veluti emptione, venditione, locatione, k cōductione, depositō, commodato, l testamēto: vt puta si pluribus hæredibus instituis testator dixerit. Titius, & Mœuius m Sēpronio decem danto. n

Imparitas culpæ ab initio vitiat constitutionem duorū reorum: secus si ex post facto. Bartolus.

¶ Sed si quis in deponendo penes duos paciscatur, vt ab altero culpa o quoque præstetur: verius est, non esse duos reos, à quib. impar suscepta est obligatio. p Non idē pro-

fit obligatus, quàm alter. Si autē ab initio fuit pactus cum ambobus, vt mihi de leui culpa ambo tenerentur: post modū vni eorum puta Titio remitto culpā, ita vt tantum de dolo teneatur: propter hanc secundam pactionē non mutatur prima: ita vt Mœnius liberetur à culpæ præstatione, quæ ab initio fuit promissa post facit cōclusionē suā ibi. quare, &c. si ifti depositarij sūt socij, & interfuit cōmunis culpa in deposito: pactum factum cum vnode culpa remissa. pderit alteri.

¶ *Cum duo*] Titius erat Mediolani, Mœuius autem Florentiæ; vendidi eis ambobus per nuncium, vel epistolam certas merces vsq; ad summam mille aureorū, qui mihi promiserūt se soluturos illa mille Capuæ. hic quæritur, qualis ratio deberi istorum duorum emptorum: quia quādo quis promittit certo loco soluere, est habenda ratio, quod illuc possit peruenire, cum ergo vnus sit Mediolani, longius distet à Capua, quàm ille q est Florentiæ: habebit ergo ratio vtriusque diuersimodè, secundum quod vnus longius est, alter verò propius. Fran. Acc.
h *Promittendi*] largè accipe, idest debēdi, vt & verbum credendi: vt & ff. ficer. pet. l. 1. sed hodie secus: quia non tenentur in solidū. seu nō fiunt duo rei debendi, nisi hoc agatur: vt in Aut. ĉ duob. reis in princ. & facit ad primum supra de depo. l. 1. §. si apud. ad secundum supra commo. l. si vt certo, §. fi. Accur.
i *Contractibus*] supple fiunt duo rei promittendi. Fm M.
k *Locatione*] vt. & sup. loca. l. item quæritur. §. duo. & l. cum apparebit.
l *Commodato*] & mandato etiā ‖ hoc non agat expressim, secundum quosdam: vt ff. man. l. creditor. §. duobus. & facit ff. de const. pecu. l. si duo. & de inst. l. habebat. §. si duobus. *Maynus*, s. hæres.
m *Dare*] vtriusque fidem in solidum secutus, vt in prin. legis dixit & sic non est contra. inf. eo. l. huc.
n *Culpa*] quis de qua sine pacto non tenetur, vt sup. depos. l. 4. §. si conueniat. & ff. si quis seruum, in fi.
p *Est obligatus*] pura. Sed cōtra. ff. eo. l. ex duobus. Sol. vt ibi, & eo. modo solue quod est Inst. eo. §. fi. Sed qualiter hæc imparitas vitiat. & non illa quando vnus purè, & alter in diē vel sub conditione? Respon. quantum ad conditionem nō est quæstio cum nec interim sit obligatus. quantum ad diē dic idem quo ad effectū. sed hic vterque purè, & efficaciter tenet. Item quando vnus purè, alius in diem, vel sub conditione; nullus extraneus actus assumitur, sed ab initio sic obligatur. & ita est natura contractus quod sic fieri possit. at quando culpa promittitur, extra naturam cōtractus hoc fit. Item secundū R. ille, qui in diem, vel sub conditione promisit, adueniente die, vel conditione purè tenetur, vt alius. & sic omnino est par, quæ paritas hic non separatur. Ioan. & per hoc etiam patet ratio diuersitatis inter legem illam, ex duobus, & infra eo. l. si id quod. Accur.

5† alibi Papinianus li. 27. Quæst.
* De hu. l. intellectu tradit Butig. in l. 4. & Cat. no. 68. & 117 sup. in. 1. vbi & Al. no 82. & Dec. Florētin. n. 174. & los & Mar. Soci. no. 85. & 96.
6† fuit decis. P. F.

Quæ

bandum est, cũ duo quoq; [a] rei culpã [1]†promisissent, si alteri postea pacto culpa remissa sit, quia posterior cõuẽtio, quæ in alterius persona intercessit, statim [2]† & naturã obligationis, quæ duos in initio reos fecit, mutare nõ pt. quare si socij sint, [b] & cõis cu'pa intercesserit, ẽt alteri pactum cũ altero pactum proderit. [c]

Disparitas locorũ non impedit cõstitutionem reorũ. B.

¶ Cum duos reos promittendi facerem, [d] & [3]† ex diuersis locis Capuæ pecuniam dari stipulatus sim. ex persona cuiusque ratio proprij temporis [e] haberur. nam & si maximè [f] parem causam susciperũt, nihilominus in cuiusque persona propria [g] singulorum consistit obligatio.

Correus non socius non opponit cõpensationẽ de eo quod alteri correo debetur. Accur.

Idem. [4]†

LEX X.

SI duo rei promittendi socij non sint, non proderit alteri, [h] quod stipulator alteri [5]† eorum pecuniam debeat.

Duo rei possunt inuicẽ fideiubere: & põt actor actionẽ diuidere quo ad quãtitatem, & quo ad petendi modum. B.

Idem. [6]†

LEX XI.

REos promittendi [i] vice mutua fideiussores non inutiliter accipi [k] cõuenit. [7]† Poterit itaque reus stipulandi actionem suam diuidere, [l] si velit. neq; enim diuidere cogendus est, sed [8]† poterit eũdem vt principalem reum [m] conuenire. Item eum, qui fideiussor [n] pro altero extiterit, in partes conuenire [9]† potest, [o] nõ secus ac si duos promittendi reos [10]† diuersis actionibus [p] conueniret.

Plures intelligũtur ĩ dubio viriliter obligari, et viriliter stipulari, nisi aliud actũ sit. B.

¶ Cum tabulis [q] esset cõprehensum, illum & illum centũ aureos stipulatos, neque adiectum ita, vt duo rei stipulandi essent, virilem partem singuli stipulati videbãtur. [r] Et cõtrario cũ ita cautũ inueniretur, Tot aureos [11]† dari stipulatus est Iulius Carpius, spopondimus ego Antoninus Achilleus, & [12]† Cornelius. [13]† diuidi in partes viriles debere dixi, quia nõ fuerat adiectũ [s] singulos in solidũ spopõdisse, ita vt duo rei promittẽdi fierẽt.

[1] *Rei promittendi*] CASVS. In l. ista glo. ponit casum vsque ad §. cum tabulis.

¶ *Cum tabulis*] Textus procedit per terminos ponendo casum. & in summa. hoc vult dicere: duo rei stipulãdi aut promittendi non fiunt, nisi hoc expresse dicatur. Franc. Accur.

[i] *Rei promittendi*] CASVS. Duo rei promittendi videntur fideiubere, s. ii socij sunt. vel si est actum: non alias fm Ioan. vt no. s. ad Velleia. l. vir vxori. in fine. pro parte ergo tenetur vnusquisque, vt principalis. & pro parte vt fideiussor. poterit itaque creditor actionẽ suam diuidere: s. vt vnũquemq; pro parte conueniat tãquam reos. nõ enim cogendus est. sed eundẽ in totũ potest conuenire: in dimidia. s. vt reum principalem: in alia vt fideiussorem. & ad hoc. C. de fideiuss. tut. l. 3. & idem in duobus reis. Accur.

[k] *Accipi*] à iure si socij sint. vel accipi à creditore cũ est actũ. M. etiam in non socijs, & si hoc non est actum: dicit idem.

[l] *Diuidere*] conueniendo vtrunque: in dimidia vt principalem. vel conueniendo vtrunque, vt fideiussorem alterius: cum iure illo fideiuss. possit iure conueniri ante reum: vt C. de fideiuss. l. iure nostro. nõ autem dicas, quod vnã vt principalem: aliam vt fideiussorẽ conueniat, & eurgat in solidum: quia in quo vnus est principalis, in eodem alius est fideiussor: & sic bis idem exigeretur.

[m] *Reum*] s. in dimidia.

[n] *Qui fideiussor*] de eodem dicit, qui pro parte vt reus principalis. & pro parte vt fideiussor conuenitur. vel dic, quod vnum de reis conuenit vt fideiussorem alterius. arg. sup. eo. l. duos. §. duobus. & sic secundum hoc erit exemplum quando diuidit: sed superiori expositione quando non diuidit.

[o] *Potest*] & sic solidum habebit ab vno.

[p] *Diuersis actionibus*] idest contra diuersos intentatis. vna tamen est actio: vt sup. eo. l. duobus. in fi. & facit inf. de fideiuss. l. inter eos. s. duo. & sup. eo. l. in duobus. §. vbi. Accur.

[q] *Cum tabulis*] quibus scripta est stipulatio.

[r] *Videbantur*] hoc verum in diuidendis: secus in indiuiduis, sed per ius Auth. idem in vtroque casu.

[s] *Videbantur*] nisi alijs indicijs contra probetur, non tamen scriptura repugnat.

[s] *Additum*] expresse. vel tacite. sed hodie expresse. & sic addit Auth. de duobus reis. vel dic, q in hoc non addit; quia & olim erat necesse caprimi: sed in hoc, quia erat ã si eximitur, hodie tamen non in solidum si sint soluendo. & praesentes. sed in partes cõuertuntur. hoc ergo hic dicit, q si instrumentũ contineat eos sibi obligantes, praesumuntur viriliter. & ad hoc s. de reiud. l. Paulus & C. si plures vna sola. l. 3. & de leg. 1. l. si quis testamẽto Titio. & de leg. 2. l. si plurib. Ac. Si ex tabulis] CASVS. Volebam mihi conficere duos reos promittendi Titium, & Seium, interrogaui hodie

a *Quoque*] i. æqualiter, sed certè idem in hoc videbatur, qđ in superiori: vt in arg cõtra. sup. de in rem verso. 1. si pro parte. 6. versum. & de condi. inde. l. sufficit. & 3. de fideiuss l. si à reo. sub diuersis. sed ille, quo ad suos contractus.

b *Sint*] ergo non videntur fideiubere, nisi sint socij: vt hic, & arg. s. proximo respon. quia si remittitur vni culpa, & ille esset principalis: minus quàm correus teneretur.

c *Proderit*] facit sup. de pact. l. idem. & de arb. l. si duo. & 3. d. li. lega. l. 4. §. nũc de effectu. & l. si is q duos. & infra. rem rat. hab. l. si quis. Accur.

d *Facerem*] isti facti sunt non verbis. cum inter absentes: sed alijs contractibus per nuncium vel per epistolam. Et quod infra dicit, stipulatus sim, die idest dari conuenit. & promittendi. idest debendi. vel etiam in stipulatione poni potest. sed tunc est contra. sup. eod. l. duos. 4. fi. sed certè & hic potest fieri incõtinenti, si ego hic, & seruus meus Mutinæ eadem decem à diuersis stipulamur: cum de hoc eum fecerim certũ: arg. sup. tit. 1. l. fin. §. si iniet. vel etiam ego met. nec videtur contrarius actus si ad illum locum vadã ad stipulandum: dum alia extranea interim non faciam, vt dicimus in eo, qui incontinenti possessionem recuperat: vt sup. de vi & vi arma. l. 3. §. cum igitur. & pro hoc facit supra. eod. l. in duobus. in princ. Accur.

e *Proprij temporis*] quo potuerit illuc ire vel venire: cum vnus plus, quàm alius distet: vt sup. de verb. obli. l. interdum. & inf. de fideiussor. l. si testamẽto. §. fi. sic & quandoque vnus puerè. & alter sub condi. vel in diem promisit, nec est hic imparitas, quæ vitiet, cum adueniente die vtriusque tacitè intellectu efficaciter. & æqualiter ambo teneantur.

f *Maximè*] quia maximè videbatur ad id, quod dixerat removendum. tale maximè est C. quod me. caus. l. 3. & inf. de cap. l. in bello. §. medio. vel. sed captiui.

g *Persona propria*] ea tamen dicitur communis: vt inf. de solut. l. qui hominem. §. fi. & vna, ex eo quod solutio vtrunque liberat: vt supra, eodem l. in duobus. 3. finali. quæ sunt contra.

Si duo rei] CASVS. Titius & Seius promiserunt mihi summam centum aureorum: ego debebam Titio tantumdem aureorum. Petij a Seio centum mihi promissa. Seius vult compensare 50. quæ ego debeo Titio. an possit? Distinguitur vtrum isti duo rei fiat socij, vel non. si fiant socij: Seius poterit compensare. eo ipso non. Franc. Accur.

h *Alteri*] vt scilicet compensare possit. cum alius sit: vt C. de compens. l. eius. secus autem in fideiussore: vt sup. de cõpens. fi quid. & sic apparet illos, non videri fideiubere inuicem inter se. secus si essent socij: vt in casu prodesset vni factum pactum etiam alteri: vt sup. de part. l. idem. & facit sup. l. proxi. §. penult. & quod ibi dolhoc dixi. Accur.

Casum ponit. Rei duo promittẽdi fideiubere videntur si sũt socij. vel si actũ est inter eos.

6† Li. 11. Resp. P.F.

7† poterit, non est. P.F. 8† sed nõ est. P.F.

9† potest non est. P.F.

10† Duas diuisis. P.F.

11† ab eo recte dari. P.F.

12† In P. & Cornelius Dius als Diuus, vt apud Duar.

13† partes viriles dẽt, quia &c. P.F.

Plures si sunt ĩ vno instrũto obligatio. de scripti. an præsumãtur viriliter obligati: & an in solidum possint cõueniri; an verò in partes.

hodie Titium promittis mihi centũ? ille promittit. eras interroga Sempronium. & ipse etiam mihi promittit. Dicitur hic quod non sunt duo rei stipulandi: nec Sempronius obligatur, qui postera die respondit: nã stipulator ad alios actus discesserat: licèt postea reuersus fuerit.

Interuallum inter interrogationem, & responsionẽ impedit respondentẽ obligari. B. Venuleius. 1†

LEX XII.

SI ex duobus *a qui promissuri 2† hodie, b alter ab altero c postera d die responderit, c promitto: nõ esse duos reos, ac ne obligatum quidem intelligi eum, qui postera die responderit: cum actor ad alia negotia discesserit, vel promissor, licèt peractis illis rebus responderit.

Disparitas in obligationis substantia nõ impedit duorũ reorum constitutionem. Bar.

¶ Si à Titio, & pupillo sine tutoris authoritate f stipulatus fuero 3† eandem rem, vel à Titio, & seruo, g & quasi h duos reos promittendi constitui; i obligatum 4† Titium solum fore Iulianus scribit, quanquam si seruus spoponderit, k in actione de peculio eadem obseruari debent, ac si liber fuisset. l

¶ Si à Titio] Stipulatus sum à Titio libero hoie & Pãphilo pupillo cẽtũ aureos, certũ est, q pupillus sine tutoris authoritate nõ p: obligari, an ergo duo rei promittẽdi fiũt? Rñ. q fit: sed Titius solus erit obligatus. Item si stipulatus sũ a Titio pupillo & Sticho seruo: dñs qui dẽ serui quenit in solidũ p seruo suo actione de peculio: ac si Stichus liber fuisset. Fr.

a *Si ex duobus*] simul interrogaris. M.

b *Hodie*] ex conuentione nuda precedenti. Azo. vel tacitè, qa hodie interrogatur.

c *Ab altero*] idest sine altero, ab enim separationem notat.

d *Postera*] idest, die postea sequenti. dicitur enim posterus postea posterum.

e *Respondit*] ideo quia non statim post interrogationẽ respõdit: vt ff. tit. 2. l. 1. §. q pẽsens. & l. cõtinuus. in princ. Sed quid si hodie vnũ interrogo, & respõdet: eras aliũ de eadem re, & hoc acto, vt sint duo rei debendi? Videtur, q tenẽantur: vt sup. eo. l. in ducbus. in princ. & l. eandem. in fi. E contra quod non teneantur: vt hic, & sup. eo l. duos. in fine. Sed an vt fideiussori? Resp. non: quia contractum agebatur, s. vt esset reus, non fideiussor, & sic potest quod non vult, & quod vult, non potest: vt C. si quis alteri vel sibi. l. multum. Azo. sed dic vt inf. eo. in l. si id quod. in fi. notat. Accur.

f *Authoritate*] nec etiam est locupletior: aliàs teneretur etiam ciuiliter; vt sup. de auctho. tu. l. 5. §. pupillus.

g *Et seruo*] non gerente negotium peculij; nec etiam fideiubet. & sic natura non tenetur.

h *Quasi*] cum reuera non sit.

i *Constitui*] quantum ad destinationem. Azo. & est verbum infinitiui passiui.

k *Spopondisse*] non tamen animo donandi. tunc enim de peculio cessat actio. & secundum hoc ponit ibi spoponderit, vel post distionem, peculio. ponit, & dic in actione de peculio, idest in aliquem actum pertinentẽ ad peculiũ. & quod subijcit, seruari debẽt, s in actione de peculio. & sic in idem recidit. Vel dic, quod spopondit extra peculium; & tamen dominus tenetur de peculio: quia non videtur fideiubere; tunc enim secus esset: nam etiam de peculio non tenetur dominus; vt sup. de peculio. l. licet. §. si filius. & secundum hoc est arg. hic quod nõ videantur inuicem fideiubere duo rei; vt sup. ad Velleia. l. vir vxori. in fine. Accur.

l *Fuisset*] vt in solidum conueniantur, si tantum est in peculio M. sicut liber homo in solidum conueniretur. erunt ergo duo rei promittendi seruus, & Titius; quamuis ab altero in solidum, idest a Titio; à domino vero nomine serui peculio tenus sit consecuturus. nec propterea est directa dispar obligatio; quoniam æqualiter, quo ad patrem tenetur quilibet naturaliter; quamuis perfectior esse dispar, sicut & alias dicitur æqualis, quamuis dilatio sit impar; vt & sup. eo. l. eandem. §. fi. & l. ex duobus.

Duæ obligationes paris potentiæ inuicem nõ tollunt se: sed maius potens tollit minus potens. Bar.

Idem. 5†

LEX XIII.

SI reus m promittendi alteri reo n hæres extiterit: duas obligationes eum sustinere o dicendũ est. Nam vbi quidem 6† aliqua p differentia obligationum esse possit, vt in fideiussore, & reo principali, constat 7† alteram ab altera perimi. ¶ Cum verò duæ eiusdem potestatis sint; non potest q reperiri 8† alterã potius, quàm alteram consumari. ideoq; & si reus stipulãdi hæres extiterit, r duas spes obligationis non sustinere. t

Paulus. 9†

LEX XIIII.

ET stipulationum u prætoriarum x duo rei y fieri possunt.

Disparitas rei debitæ, vel causæ debendi, impedit duorũ reorum constitutionem. Bart.

SI reus promittendi] CASVS. Stipulatus sum à Titio, & Mæuio cẽtũ duratos: & sic sunt duo rei: moritur Titius: cũ Mæuius coreus suus est hæres dicitur hic, q Mæuius sustinet duas obligationes in se principales, vnã propter se, alteram propter Titium. Sed videtur quod extinguatur vna istarum. nam cũ fideiussor succedit reo principali, aut reus principalis fideiussori: obligatio fideiussoria extinguitur: & remanet principalis. ergo hic à simili fieri dẽt. Sed tñ, q non est idẽ: quia hic sunt duæ principales obligationes, & vna nõ primit posterã: sequi cõtingit in obligationib. accessoriis, & principalibus. Idẽ est & si tot stipulandi alteri reo hñs exiterit. Fr. Acc.

m *Si reus*] aut obligationes sunt pares, aut impares. si pares, & vnus alteri succedat: vt puta reus debendi reo alteri: vtr: que remanet, si impares, vt si reus fideiussori, vel è cõtra succedat: remanet principalis, & accessoria tollitur.

n *Alteri reo*] i. correo.

o *Sustinere*] quia in solidum suo nomine qui superest, tenetur, & in solidũ nõie morientis: vt ff. de actio. emp. l. nõ est nouum.

p *Aliqua*] aliàs altera.

q *Per simi*] puta accessoriam per principalem: vt inf. tit. 2. l. hæres. §. quod si idem. & l. Lucius. & l. Vranius. 2. respon. Accur.

r *Non potest*] & ideo vtraque remanet, siue sint ambæ principales, siue ambæ accessoriæ; vt inf. tit. 2. l. generaliter. & l. si reus. & l. hæres. 1. non est.

s *Extitisse*] s. alteri reo stipulandi M.

t *Sustinere*] exacto tamen ex vna, vtraque tollitur; & vtroque casu. & quæ sit vtilitas, quod vtraque remanet, habes inf. de solu. l. si duo. & facit sup. de actio. emp. l. nõ est. & de sepul. l. debitor.

t *Sustinere*] quia potest solidum debitum ex persona hæredis petere, & solidum ex persona decedentis. Accur.

ET stipulationum] CASVS. Tu & Titius ædificabatis in solo meo, nunciaui vobis opus nouum, vos ambo promisistis mihi quod si appareret malè ædificatũ, q opus desitueritis, nunquid essis facti duo rei promittendi? Respon. quod sic. nam & prætoriarum stipulationum possunt fieri duo rei stipulandi, & promittendi. Franc. Accur.

u *Et stipulationum*] vt dam. infe. & similium, quas habes inf. de præto. stipu. l. 1. Accur.

x *Prætoriarum*] quasi dicat nedum conuentionalium.

y *Duo rei*] debendi. tñ stipulandi; cum tantum propriũ interesse veniat; vt ff. rẽ ra. habe. l. si procurator. & ar. ff. l. proxi.

ADDITIO Dic istud esse verũ nisi certa quãtitas exprimatur. quia tunc possunt duo rei constitui, secundum Bart. hic.

Debitũ solidũ ex persona testatoris põt quis petere; & illud tãdẽ & solidũ ex persona hæredis.

Sed quod] CASVS. Glo. ponit casum, quæ est super verbo cum vsufructu. vsque ad §. idemque.

¶ *Idemque*] Titius & Seius stipulati sunt à Sempronio decẽ & Stichum seruum, qui erat Titij. certè hic nõ possunt esse duo rei stipulandi. nã Seio possunt deberi decẽ, aut Stichus; Titio verò tantũ decem; quia nemo potest rẽ suam sibi dari stipulari. cum igitur Stichus sit ipsius Titij, non põt eum stipulari. Et hoc est verum in tantum, q si Sempronius Titio vel Seio soluerit decẽ, vel Seio Stichũ; nihilominus manet obliga-

1† Lib. 2. stipulatio. P.F.

2† Vide Alcia. lib. 2. Para. c. 2.

3† in P.F. hodie alter, alter postera die respõderit, probatur nõ esse. &c. & ad intellect. huius l. vide Iac. Nig. in l. 1. §. q præsens. nu. 23. & 27. de verbor. obli. & Io. Crasi. in d. l. 1. §. fi. qs simpliciter nu. 6.

4† obligatumque. P.F.

5† Lib. 2. alias. stipulatio.

6† Du. altera. P.F.

7† cõstituo. P.F.

Obligationibus duab. existentibus inuicem vtra illarum tollitur.

8† qua altera. P.F.

9† Lib. 2. Manual. P.F.

obligatus alteri, post hæc corrigit istud vltimum dictũ, & dicit, ꝙ si Sempronius soluerit decem vni eorum, ꝙ ab altero liberatur. Fran. Accur.

a *In singulis personis*] id est, singulariter in persona vnius nostrum intelligitur.

b *Proprium.*] id est, proprietas inseparabilis, & non in alterius, vt quia talis res est, quæ vni tantum nostrum acquiri põt.

c *Stipulandi*] vt vtique insolidũ dẽatur tanquam principali.

d *Cum vsumfructum*] puta duo stipulamur vsumfructũ fundi mei a Titio, & sic mihi non potest quæri, cum res mea non possit mihi seruire, vt sup. si vsusfruc. pend. vti, frui. & est sic quando nos duo stipulamur rem, quæ vnius est nostrum dari: secus si traditio. vt ff. tit. 1. l. item si seruus, vel pone 1 secundo, quod duo stipulantur à Titio in solidum vsumfructum eiusdẽ fundi, qui erat Titij, & sic non poterit insolidum acquiri, sed an pro parte acquiratur, dubium est. secũdum Io. quod non esset dubium, si ponas res ab initio pro partibus expressè stipulatos, cum diuisionẽ hæc seruitus recipiat, vt sup. ad leg. Falcid. l. 1. §. si vsusfructus, vt ergo vna nupta duobus, ita nec vsusfructuorum potest esse insolidum in eadem re, vel deberi duobus, vt hic dicitur.

e *Nomine*] pro ea, quæ est, vel futura est vxor alicuius nostrum: nam dos sine matrimonio esse non potest, vt C. de donatio. ante nupt. l. fi. nec dẽri nisi contrahenti matrimonium s. vt principali creditori. & sic non duobus cum diuersis nupta esse non possit, vt inf. titu. 1. l. item si alteri. licet tanquam procurator nomine viri alius possit eandem rem stipulari, vt sup. de iure do. l. si mulier, & ita demum cõtracto matrimonio debet. v. ff. de iure do. l. stipulationẽ. Accurs.

f *Idemq; ait*] vt nõ possint fieri duo rei stipulãdi insolidũ.

g *Qui*] scilicet, Stichus.

h *Debeantur*] & sic proprium est in Seio, vt ei tantum alternatiua quæsita sit stipulatio: sed alteri acquisita est in decem vt hic dicit, debeantur, & ff. subijcit, obligatus manet &c. & caue ꝙ tam in primo casu legis, quã hoc secũdo est imparitas in re, quæ in stipulationẽ deducitur, cũ plus vni quam alteri quæratur, vel vni soli, & est sic su. eo. l. eandem §. sed & si quis. secus si æqualitas, vt dixi, sup. eo. l. ex duob. & sic et non obstat sup. eo. l. si ex duobus. §. fin. quia nõ fuit ibi res impositas, imò æqualitas vsq; quo durat peculium, vel ibi persona promittentis facit imparitatem rei: hic persona stipulantis, vel saltem vtriusque. Accur.

i *Manet*] stricto iure: nã si Titio decẽ soluit, remanet obligatus Seio in Stichum, vel decem. Itẽ si soluit Seio Stichũ, vel decem, remanet obligatus Titio in decẽ: nã ex quo non sunt duo rei stipulãdi, imparitate impediẽte, solutione vni facta non liberatur ipso iure ab vtroque, ex quo, n. nõ sunt eiusdem rei stipulationes, ergo diuersarũ. & sic alia decem Titio. & alia decem, vel Stichus debentur Seio. sed hoc est contra mentem stipulantium, & ideo de æquitate dic, qđ si decem vni soluit, quæ communiter vtrique debebat: ab vtroque liberetur, per exceptio. sed si essent duo rei, tunc ipso iure, vt sup. eod. l. 2. Sed quid si Seio Stichum soluit: nunquid à Titio de decem liberatur? hoc non aperit, sed põt dici idẽ: nam, quæ æquitas est, vt decem vni soluta, ab vtroque liberetur, scilicet contrahentiũ voluntas. hæc eadem est solutio Stichi Seio: quia hæc fuit voluntas, vt semel alterum eorum alteri solueretur, item si Seio Stichum soluat, cõstat eum liberari ab eodem Seio de decem. ergo. & Titio, cũ de eisdem decem de æquitate sentiat, ideo autẽ de Stichо nõ repetit, qa dicit decẽ solui alteri, qđ dicl nõ poterat de Stichо, vt alteri cuiquã eorum soluendo, ab altero liberetur: nã non vtrique, sed alteri tantũ poterat solui. non enim ad solutionem tantum Titio 2 faciendam de Stichо est appositus Titius, immo ad obligationem, quæ obligatio cũ non posset ei quæri, nec solui poterit ei, vt sup. de verbo. oblig. l. si duo rei. Ac.

k *Ab altero.*] Not. ꝙ adhoc vt duo rei fiant stipulandi, oportet, quod stipulentur rẽ talem, quæ vtique acquiri possit. Azo.

l *Liberetur*] de æquitate. Accur.

Ex duobus.] CAIVS. Titius, & Mæuius stipulati sũt à Sempronio cẽtum de iure ita cẽ, quod vni soluendo reus ab altero liberatur, sed ponamus, quod Titius perijt, & litẽ est contestatus cõtra Sẽpronium, post hoc isse Sempronius offert pecuniam Mæuio. an liberetur à Titio? Respon. quod non, quia Titius præuenit litem cõtestando. Franc. Accurs. m *Est*, litem cõtestando &c. sic. & inf. de fideiuss. l. si reus & sup. e. l. 2. & ff. de procura. l. pluribus. & ff. de sol. l. si quis stipulatus fuerit decem in mense. & su. de const. pecu. l. idẽ est, 2. idẽ est in accep & iurei. ab vno delato, vt ff. de accep. l. & per iusiurandum. C. 6. & su. de iureiuran. l. duob. seruis in pacto. vt arg. contra. su. de pact. l. si vnus. 2. respõ. vel ibi secundum Azo. forte erant loci, hic non, vel secundo hic egit vnus. & succubuit, vt arg. su. de arbi. l. si duo. vel obtinuit. & exegit arg. su. de pecu. l. quoties. §. si creditor. Accurs.

n *Offerendo*] & soluendo.

o *Nihil agit*] quantum ad liberationem.

p *Sue*] intelligas legem istam in appellatiuis nominib. dicendo lego rem talem dandam à primo. & à secundo. tertio excepto. vel dixi dandã a primo. isto casu pro partibus hæreditarijs tenentur secus si propriis nominibus appellasset. nam tunc vtiliter tenerentur. si verò ab omnibus excepto vno. vel ab omnibus nullo excepto, tunc non vtiliter. sed pro partibus hæreditarijs tenerentur. Accurs.

q *Ab omnibus*] scilicet legatum esset.

r *Pro hæreditarijs*] sicut ad primum refertur. est contra sup. de le. 3. l. si ex toto. §. 1. vbi in totum dicit eos teneri. Sci. solutes testatoris hoc facere. vt sint plures rei in solidũ. vel nõ. vt quia ibi hoc expressit. hic non. vel ibi verbum, daro, bis legitur. vt sit perfecta cõstructio. & nõ quis in solidum teneatur: secus ecõtra cuique dẽtur solidum, si aliter plurib. esset legatum. vt C. de cadu. toll. l. 2. §. si verò non omnes. & ff. de leg. 3. l. coniunctim. secundum Azo. & etiã hodie solue, vt & su. eo. l. eandem. in fi. 2. respons. vel dic. ꝙ in l. si ex toto. dixit testator ab illo, vel ab illo. hic verò stipulatiuè. Item adhuc oppo. ad primum dictum. quia non pro hæreditarijs. nec in solidũ. sed quod vtiliter debẽt. videtur. vt su. de leg. 1 l. turpia. ff. & l. si hæredes nominatim. quæ sit contra. Solu. secundum Io. ibi proprijs nominibus damnauit hæredes. hic appellatiuis. puta duos hæredes quos modo nominauit. arg. inf. tit. 1 l. si communis seruus ita. & sup. ad Treb.

1† De ver. obli. P. F.

2† Li. 5. de verb. obl. P. F.

2 al. Seio.

3† Li. 2. ad Plautiũ. P. F.

4† Paribus totã &c. Du. P. F.

5† Al. in solidum, at de est in totum vt apud Dua. & P. F.

6† Li. 5. ex Plautio. P. F.

1† Ff. Acc. hic reputat istam gl. singu. ad hoc. ꝙ vsusfructus non põt cõstitui duobus insolidum in eadẽm re. & glo. in hoc est clara. Bolog.

Caius, lib. 2. 1†

LEX XV.

SIid ꝙ ego, & Titius stipulamur, in singulis personis [a] proprijs [b] intelligaẽ, non poterimus duo rei stipulandi [c] constitui, veluti cum vsumfructũ, [d] aut dotis nomine [e] dari stipulamur, idq; & Iulianus scribit. Idemque ait, ſ si Titius, & Seius decẽ aut Stichũ, qui [f] Titij sit, stipulati fuerint, nõ videri eos duos reos stipulãdi, cum Titio decẽ tãtum, Seio Stichus aut decem debeantur: [h] quæ sententia eo pertinet, vt quãuis, vel huic, vel illi decẽ soluerit, vel Seio Stichum, nihilominus alteri obligatus maneat, [i] sed dicendum est, vt si decem alteri soluerit, ab altero [k] liberetur. [l]

Vnus ex reis credendi lite cõtestata perimit ius alterius Bartolus.

Idem. 2†

LEX XVI.

EX duobus reis stipulãdi si semel vnus egerit, in alteri promissor offerendo [m] pecuniam, nihil agit. [o]

Videntur hæredes in dubio grauari pro portionibus hæreditarijs. Bar.

Paulus. 3†

LEX XVII.

SIue [p] à certis personis hæredũ nominatim legatũ esset, siue ab oĩbus [q] exceptis aliquo. Attilicinus, Sabinus, & Cassius pro hæreditarijs [r] 4† portionibus in totũ eos legatum debituros aiũt, quia hæreditas in totũ [s] eos obligat. Idẽ est, cum omnes nominantur hæredes.

Factum vnius ex reis debendi nocet alteri. Bar.

Pomponius 6†

LEX XVIII.

EX duobus reis eiusdem

ad Treb.l.nonnunquam. Accur.

EX duobus.] CASVS. Tu, & ego promisimus Stichũ Cai o. tu illũ Stichũ occidisti. an nihilominus ego teneat mortuo Stichol Respon. quod sic: quia factum tuum mihi nocet. hoc verum dicit glo. si sumus socij. alias non. Franc.

a *Nocet.*] Si socij sunt: alias non secundum M. & Io. & sic non est contra supra de vsu. l. mota. in fin. quæ est contra. Alij vt P. dicunt. 1 quod hic mora fuit in faciendo, quia seruum promissum occidit, ibi in non faciendo, cui ob. C. eod. l. 6na. vbi de interpellatione dicit, quod nocet, sed ibi cum executione. Tertij quod intervenit hic factũ, quia agnouit debitum, vt d. l. fi. C. e. l. non autẽ mora. Quarti, quod hic fideiusserat vnus pro altero, ibi non.

Stichi promittendi factis, alterius factum alteri quoque nocet. [a]

Si persona vnius ex reis debẽdi ab obligatione eximitur, alter remanens non liberatur, & põt illi obligationi fideiussor accedere. Bar.

Idem. 1†

LEX XIX.

CVm duo eandem pecuniam debent, si vnus capitis diminutione exemptus est obligatione, [b] alter [c] non liberatur. [d] multum enim interest, vtrũ res ipsa soluatur, an persona liberetur. Cũ persona liberatur manente obligatione, [e] alter durat obligatus, & ideo si aqua, & igni [*] interdictum est [2†] alicui, fideiussor postea ab eo datus tenetur. [f]

De stipulatione seruorum.

TITVLVS III.

1† Et male, & ideo dic, quod hic sunt socij. ibi hõ. secundum Bar.

2† Li. 37. ad Q. Mutium P.F.

[*] De aqua & igni interdictione pulchrè Bu. su. de donati. inter vi. & vxo. l. penul.

2† Dualis cuius. P. F.

b *Obligatione*] quia deportatus est, vt in fi. l. idem si maximam ca. dimi. esset passus, vt alter non liberetur. & idem si minimam, vt sup. de capi. dimi. l. 2. §. hi.

c *Alter*] correus.

d *Non liberatur*] per deportationem, & die ciuiliter secundum M. vel omnino, vt in f. de fideiuss. l. si debiteri.

e *Obligatione*] naturali. Azo. vel die etiam ciuilis. f. in altero.

f *Tenetur*] pro altero correo, qui remanserat obligatus. & sic soluitur contra inf. ti. 2. l. si debitori. vel sol. vt ibi. in gl. 1. ad fi. & facit inf. de solu. l. fin.

DE STIPVLATIONE SERVORVM.

Sub, continuat hic Cuiac.

CVm seruus] CASVS. Sumus in tractatu de stipulatione seruorum, quæritur ergo à domino Iuliano, quomodo concipiuntur stipulationes seruorum, & respõdet, ꝙ non refert, an seruus concipiat verba stipulationis in sua persona, vt dicendo. Mæui promittis mihi centum aureos? an vero concipiantur in persona dñi sui, vt dicendo. Mæui promittis domino meo centum? an verò sine expressione personæ domini, aut suæ stipuletur, sicut promittis dare centũ? quia omnibus his casib. quæritur domino per seruum.

¶ *Si seruus*] Seruus meus Stichus bona fide tibi seruiebat, quia credebas tuũ esse, similiter, & ipse credebat se esse mũ hic Stichus habebat peculiũ fortè quingentorum; aureorũ, tu mutuasti Titio ex isto peculio centũ aureos. isti aurei remanebũt mei, nec seruus stipulando tibi, eos tibi acquiret. ego verò poterò hanc pecuniã mutuatã vendicare à Titio.

¶ *Si seruus communis*] Tu & ego habeamus Pamphilũ seruum cõem. hic seruus habebat peculium, quod ad te pertinebat, ex quo seruus noster pecuniam alicui mutuauit. dicitur hic, quod hæc pecunia tibi acquiritur, licet seruus noster nominatim mihi eã stipulatus fuerit, nec propter hãc stipulationem debitor liberabitur à te. si vterque nostrum hẽt actionem ad hanc pecuniam, ego quidem ex stipulatu, quia seruus mihi stipulatus est. tu verò habes actionem, quia pecunia tua est. veritamen ego petã à debitore hanc pecuniam, ipse poterit me repellere doli mali exceptione.

Iulianus. 3†

LEX PRIMA.

CVm seruus g stipulatur, nihil interest, h sibi, an domino, an vero sine alterutra 4† eorum adiectione dari stipuletur.

Stipulatio inutilis non tollit domino rei vendicationem. Bar.

¶ Si seruus tuus, qui mihi bona fide seruiebat, peculium habuit, 5† quod ad te pertinebat, [i] & ego ex eo pecuniã Titio credidero: nummi tui manebunt. [k] stipulando autem mihi seruus eandem pecuniam, nihil agit. [l] 6† vendicando [m] ergo eam pecuniam 7† ab eo tu consequi poteris.

Stipulatio facta vni, nõ tollit certi conditionem ex mutuo alteri acquisitam. Bar.

¶ Si seruus communis meus seruo communi est pro parte vtilis, & pro parte inutilis, sicut superiori. §. traditum est. Sed respon. quod non est inutilis pro parte: immò totum acquiritur mihi, quia seruus cõmunis est talis naturæ, quod quando per ipsum vni domino potest acquiri, alteri non potest, perinde habeatur ac si seruus esset vnius solius domini cui acquiritur.

¶ *Si fructus sit*] Habeo vsumfructũ in seruo Sticho, cuius proprietas est Titij. à Lomio vicino iste Stichus stipulatur mihi, vel proprietario Titio centum aureos. quæritur an proprietarius petere possit? Distinguitur, aut stipulatus est ex re fructuarij, & non potest proprietarius petere. aut stipulatur ex alia re. & tunc proprietarius petere potest. Sed & si promissor soluat fructuario, liberatur.

¶ *Cũ seruus*] Textus posuit casũ in terminis quẽ vide. Fr. Ac.

g *Cum seruus*] proprius, non cõis, vel in quo quis habet ius.

h *Nihil interest*] f. regulariter. nã semper dño qrit. vt ff. eo. l. siue mihi. & sic su. de ver. obl. l. stipulatio ista. §. si quis ita stipul. hoc tñ fallit qñ se stipulatur, vt ff. eod. l. 2. & l. si seruus cõis Mæuij. f. 1. item in stipulatione operarum, vt ff. eo. l. an tepen. item in alio, vt ff. eo. l. si seruus cõis Mæuij. §. 1. item in quarto, vt Inst. eo. §. sed cum factum. sed in procuratore distinguit Io. vtrũ dño. & non valet, nisi sua interfit. 2 sicut & si cuilibet alij stipuletur. an sibi stipuletur licèt nomine dñi. & tunc acquirit vtilem dño in casib. quos no. Inst. de inutil. stipu. §. ei verò qui. secus in tutore, & curatore, & actore municipum. nam vtiles quærunt cuicunque stipulẽtur, vt su. de confli. pecu. l. eum. §. Iulianus. & §. si actum. Acc.

i *Feruiebat*] ex aduentitia causa proueniens. Ioan quo ad me q. d. non ex re mea, vel opera serui quæsitum.

k *Manebunt*] nec est mutuum, nisi reconcilietur modis cõsuetis. Ioan. non tamen stipulatione, vt subijcit.

l *Nihil agit*] quia non ex re mea, vel opera sua, vt sup. de acqui. rer. do. l. acquiritur. §. nõ solum. & facit su. de vsuf. l. sed & si quis. §. quæstionis. sed contra ff. eo. l. si vsufru. in fin. sed ibi exponet. Item contra C. si cer. pet. l. 2. vbi stipu. reconciliat mutuum, sed ibi idẽ qui numerauit, sibi stipulatus est.

m *Vendicando*] rei vẽdicatione, si extat. si consumpta est, tu condicis

1† Li. 52. Digest. P. F.

3† Habes tit. P. F.

4† Alterutrius.

5† Habes tit. P. F.

6† Vindicando in P. F.

7† Ab eo non est apud Dua. neq; P. F.

2 Scribẽ. vtique de ista gl. exclamant valde, & reputant fingu. ad hoc quod stip. nullo modo valet. & nihil acquiritur actio ex ea stipulantis non interest.

rondicis ſecundum quoſdam . ſed utrius immo ego : vt ſupra ſi cert. pet. l. nam & ſi fur. Accur.

a *A te ſolum*] qđ quiqi contigit : vt ſup. de pre. l. quis ergo.

b *Dederit*] nomine tuo : alias acquirit vtique : licèt per conditionem ſine cauſa, vel alia actione reddatur : vt ff. eo. l. ſi ex re. ſ. v & l. pen.

c *Non liberabit*] quia conditionem tuam deteriorem non potuit facere.

d *Exceptione*] ne bis idē exigatur. ſed certè immo magis ego ſtipulator debeo admitti : vt inf. de noua. l. ſi ita ſ. fi. & l. ſeq. quæ ſunt ff. ſed ibi qui numerabat, ſtipulatur ſibi. vbi diſtinguitur : inconcinenti, vel ex intervallo. hic alterius nomine numerat : & alteri ſtipulatur : & alteri, non ſibi numeranti.

e *Stipulatur*] ab extraneo.

f *Stipuletur*] ſeruus meus. repete. Azo.

g *Vt a te tua*] prima : vt inf. eo l. ſiue. Accur.

h *Altera*] ſcilicet ſecunda. vt inf. eod. l. ſeruus alienus. & ſup. tit. 2. l. ſtipulatio iſta. §. alteri.

i *Communis ſeruus*] ſub. quo ad quid : & quo ad quid non : vt in hoc ſ. patet. ſed in libero vix hoc inuenitur ; vt ff. de pact. l. ſi plures, quæ eſt arg. contra reperitur tñ quandoque : vt ſupra de adop. l. 3. & 4.

ADDITIO. Pro ſol. diſtingue ſecundum Bart. ſic. & quandoq; habetur reſpectu ad ſubſtātiam perſonæ : & tunc tantem poteſt ſubſtinere perſonā vnius : vt l. ſi plures. ſup. de pact. aut habetur reſpectus ad officium ; & tunc aut ſunt officia repugnantia, & non poteſt vicem plurium perſonarum ſubſtinere. vt l. hi qui. ff. de poſtul. & l. nemo. C. de aſſeſſ. aut non ſunt officia repugnantia, & poteſt : vt l. teſtis. ſup. de adop.

k *Stipulatur ſibi*] ab extraneo. Accur.

& tuus ex peculio quod ad te ſolum [a] pertinebat, mutuam pecuniam dederit, [b] obligationem tibi acquireret : & ſi eandem mihi nominatim ſtipulatus fuerit, debitorem à te non liberabit : [c] ſed vterque noſtrum habebit actionem : ego ex ſtipulatu : tu quod pecunia tua numerata ſit : debitor tamen me doli mali exceptione [d] ſummouere poterit.

¶ Quod meus ſeruus meo ſeruo dari ſtipulatur, [e] id perinde haberi debet, ac ſi mihi ſtipuletur. [f] item [1]† ſi quid tuo ſeruo ſtipulatur, perinde eſt ac ſi tibi ſtipulatus eſſet : [g] vt altera [g] ſtipulatio obligationem pariat, altera [h] nullius momenti ſit.

Quod vni ex dominis non acquiritur, alteri in ſolidum quæri poteſt. Bart.

¶ Communis ſeruus [i] duorū ſeruorum perſonam ſuſtinet. idcirco ſi proprius meus ſeruus communi meo, & tuo ſeruo ſtipulatus fuerit, [k] idem iuris erit in hac vna cōceptione verborū, quod futurum eſſet, ſi ſeparatim duę ſtipulationes conceptæ fuiſſent, altera in perſonā mei ſerui, [l] altera in perſonam tui ſerui. [m] neque tamen [n] exiſtimare debemus dimidiam partem tantū mihi acquiri, [2]† alteram partē nullius eſſe momenti : quia perſona ſerui communis eius conditionis eſt, vt in eo quod [3]† alteri ex dominis pōt acquirere, [4]† alteri non poteſt. perinde habeatur, ac ſi eius ſolius eſſet, [5]† cui acquirendi facultatem [o] habet.

Alternatiua inter perſonas quibus æqualiter pōt quæri, vitiat ſtipulationē. ſed ſi alteri tantum quari pōt, alius habebitur vt adiectus. Bart.

¶ Si fructuarius ſeruus ſtipulatus eſſet fructuario, [p] vel proprietario : [p] ſi quidem ex re fructuarij [q] ſtipulatus eſſet, inutilis eſt ſtipulatio : [r] quia vtrique ex re fructuarij actionem acquirere [6]† non potuiſſet. [s] ſed ſi [7]† aliunde [s] ſtipulatus fuiſſet, proprietarium petere poſſet. [8]† ſed [9]† & ſi promiſſor fructuario ſoluiſſet, [u] liberatur.

Si ſtipulatio principalis cōfertur in perſonam vnius pœnalis in perſonam alterius : prima per pœnalem non nouatur ipſo iure, ſed ope exceptionis perimitur. Bart.

¶ Cum [x] ſeruus cōmunis Titii, & Mœuii ſtipulatur in hūc modum, Calendis Titio x. dare ſpondes ? & ſi x. Calendis Titio non dederis, tunc Mœuio xx. dare ſpondes ? duæ ſtipulationes eſſe videntur. ſed ſi Calendis x. data non fuerunt, vterque [x] dominus ex ſtipulatu agere poterit : [y] ſed in ſecunda obligatione Mœuio [10]† commiſſa, Titius exceptione [z] doli mali ſummouebitur.

Inter eū qui ſibi ſtipulatur, & rem in ſtipulationē deductā, debet eſſe diuerſitas. Bar.

Vlpianus. 11 †

LEX II.

SEruus cōmunis ipſe [*] ſibi ſtipulari non pōt, [a] quamuis contet eum ſe ſtipulari

q *Ex re fructuarij*] idem ſi ex operis cum ope ex re eſſe videantur : vt ſup. de acq. rer. do. l. qui bona. in princ.

r *Inutilis eſt ſtipulatio*] propter incertitudinem : & omninò vt inf. eo l. itē ſi ſeruus. §. fi. & quatuor ſeq. & inf. de ſol. l. qui res. §. ſi ſeruus. Alij dicunt inutilem in perſona proprietarij : ſed quantū ad vſumfructum tenet : vt probatur per finem huius §. & in totum tenet. ſed tunc contra ſunt dictæ leges. inf. eo. Sol. ibi non ex re domini alicuius : hic ex re fructuarij.

s *Acquirere non potuiſſet*] aliàs eſt nō potuiſſet, & tunc plana. aliàs deeſt, non, & tūc potuiſſet. ſ. aliàs nō autē hoc caſu. vel potuiſſet, i deſt poſſibile eſt, ſcilicet ſi nominatim ex re fructuarij ſtipularetē proprietario, vt d. l. ff. e. l. ſeruum fructuarium. ſed ſi eſſet aliunde ſtipulatus proprietarius, petere : vt ſubijcit, & inf. eo. l. ſi ex re. Acc.

t *Si aliunde*] quod nō eſſet ex re fructuarij.

u *Soluiſſet*] ſcilicet quod aliunde eſt ſtipulatus, & ſic ad proximum dictum refertur, in quo eſt quaſi adiectus : vt & inf. eo. l. ſi ex re. vel dic quo ad priūū. & ſic colliges primo caſu, quod iennit ſtipul. quo ad fructuarium : vt modo notaui.

x *Vterque*] Sed quare prima non quæritur vtrique ſicut ſecūda ? Reſpondeo, quia ſecunda videretur acquiri tantum Titio, quia deſcendit ex prima. contra quod tantum Mœuio. vt puta nominato. ſic ergo nec mihi, nec tibi. ſed diuiditur de tigore.

y *Poterit*] vnus ad decem, & alter ad viginti. & hoc de ſtricto iure : ſecundo de æquitate, vt ſubijcit.

z *Exceptione*] nō autem ipſo iure. & hoc ideo, quia in perſona duorū conceptæ fuerunt ſtipula. alioquin ipſo iure prior eſſet nouata : vt in contrario ſup. de act. & oblig. l. obligationum fere. ff. quia ſeruus non habet ius nouandi cum domini condit. deteriorem faceret ; vt inf. de reg. iur. l. melior.

* *Seruus communis. Non poteſt*] dicendo vni dominorum, promittis mihi ? ſed ſi promittis me alii domino valet ; dicet quis ; & hoc eſt tale quale, ſi ſibiipſi ſe ſtipuletur, nam partem ſerui quam habet dominus cui ſtipulatur, acquirit ſibi, & adiungit ſibi partem promittentis. & per eum alteri domino. perinde ergo eſt ac ſi ſibi dixiſſet. Reſpondeo, non eſt verum ; immo immediate pars accidentis acquirit obligationem partis promittentis. & hoc dicit.

1† Duar. qđ tuo. &c.

2† Altera non eſt apud Dua. P.F.

3† Duar. alter.

4† Alter. Dua. P.F.

5† Sic Du. alias legitur. q ac qđ di.

6† Apud Duar. deeſt nō, & P.F.

7† Duar. aliud. P.F.

8† poſſe. P.F.

9† ſed. deeſt P.F.

*Intel. huius ter. vl de apud Mar. Soc. in l. ita ſtipulatus nu. 232. & ver. obli.

10† Duo, promiſſa. P.F.

11† lib. 4. ad Sab. P.F.

* Videtur hic addēda particula ſe. vt legamus ſe ſibi ſtipulari nō poteſt, vt verba ſequentia monent.

a *Mei ſerui*] Et hæc eſt vtilis ; vt ſup. §. proxi.

m *Tui ſerui*] Et hæc eſt inutilis ; vt ſup. proxi. §.

n *Negue tamen*] licèt quo ad prædicta vicem duorum ſuſtineat, non tamen quo ad omnia : vt ſubijcit.

o *Facultatem* Not. ergo regulam hanc ; vt hic. & ff. eo. l. proinde. §. fi. & l. ſeq. & ſup. de auth. tu. l. ſi ſeruus cōmunis. Sed contra. hunc §. in l. proinde. §. ſi ſeruus. in princ. inf. eo. Solu. hic ab extraneo ; ibi ab vno dominorum ſtipulatur.

p *Vel proprietario*] alternatiuè. nam nominatim etiam ex re fructuarij poteſt proprietario ſtipulari ; vt inf. e. l. ſeruum fructuarium. licèt reddatur per cōdi. ſine cauſa ; vt inf. eo. l. pen.

dicit. quod ergo dici non poteſt. ſ. vt acquiratur vni domino ab altero: nec etiam ab extraneo ſtipulando ſe ſibi. eſt ratio naturalis. & ciuilis. prima. qa impoſſibile eſt. vt aliqd poſſit dari ſibi ipſi. nam nemo etiam liber eſt dominus ſui: vt ſup. ad legem Aquil. d. liber homo. at dari vſ. quod fit accipientis: vt Inſtit. de ac. appellamus. multo minus ergo ſeruus poteſt ſibi dari. vel ſolui. vel acquiri. & ſic eſt hic ratio ciuilis. quia ſeruus nil habet. & ad hoc C. ſi ſeruus ex. l. i. in prin. Si vero alicui res data poteſt. licèt non ęt facto libero. vt in ſeruitute ad fundũ domini: valet ſtipulatio: vt inf. e. l. ſi ſeruus communis meus. ſed non legatum: vt ſup. de ſerui. leg. l. & ſi maximè. & facit inf. eo. l. ſi ſeruus communis Mæuij. §. i.

1† alias, ſed de ſe dño obligationẽ. nec hẽtur vox facti. P.F.

2† Apud Duar. deeſt facit.

3† Lib. 5. mini: ad Sabin. P.F.

4† Li. 31. ad Sab. P.F.

a *Domino poſſe*] alteri. ſ. ab altero: quia ꝑ parte vna dño partis dari poteſt, pro ea. ſ. parte, pro qua non eſt dominus. Itẽ eſt conſtra huic l. ſup. eo. l. ſ. ſio refera in prin ſed illud retur ad ſpe gulariter. vt ibi dixi. ialẽ poſtea ſubſe quẽtã. qđ ius ciuitatis municilimita. ni pij. vel coloniæ ſi haſi ſpãle. eſ beat ſeruum commu ſet aliàs nemille ſeruus poteprohibi- rit ſtipulando acquitũ. l. volſ rere Reipub. municitas in fi. pio. vel coloniæ. Frã. C. de ſi deicom. b *Valere*] licèt ipſa 5† Li. 49. vniuerſitas non fact ad Sab. le ſtipuletur: quia nõ P.F. facilè conſentit: vt ff. de acquir. poſſ. l. 1. § fi. & l. ſeq. & hic erat hæc dubitatio.

* Colligit hic Bart. & genera ſtipromiſſi tra huic l. ſup. eo. l. r. ſio refera in prin ſed illud retur ad ſpe gulariter. vt ibi dixi. ialẽ poſtea ſubſe quẽtã. qđ ius ciuitatis municilimita. ni pij. vel coloniæ ſi haſi ſpãle. eſ beat ſeruum commu ſet aliàs nemille ſeruus poteprohibi- rit ſtipulando acquitũ. l. volſ rere Reipub. municitas in fi. pio. vel coloniæ. Frã. C. de ſi deicom. 5† Li. 49. ad Sab. P.F.

* *Ad intell. huius l. vi. Ruin. in l. hoc edicto §. aũciatio. nu. 81. in fi. & 84. de no. o per. nunc.*

domino poſſe,[a] Non enim ſe domino acquirit, ſed de ſe [1†] obligationem facit. [2†]

Idem. [3†]

LEX III.

SI ſeruus Reipublicæ, vel municipij, vel coloniæ ſtipuletur. puto valere [b] ſtipulationem.

Generalis promiſſio refertur etiam ad eum, cui poſtea ſpecialiter eſt promiſſa. Bar.

Idem. [4†]

LEX IIII.

SI ſeruus communis ſibi, & vni ex dominis ſtipuletur, perinde eſt[l], ac ſi omnibus dominis, & vni [c] ex his ſtipuletur: veluti Titio, [c] & Mæuio, [d] & Titio. & tunc probabile eſt, vt Titio dodrans, [e] Mæuio quadrans debeatur. [f]

Ex ſtipulatione ſerui communis acquirit dominus pro parte dominicа: niſi ſ. vir vnus nominatus, vel iubẽs. idẽ in aliis acquiſitionibus. Bart.

Idem. [5†]

LEX V.

SEruus *communis ſic omnium eſt, non quaſi ſingulorũ totus, ſed pro partibus. vtique indiuiſis, vt intellectu magis partes habeant, quàm corpore. & ideo ſi quid ſtipulatur, vel qua alia ratione acquirit: g omnibus [h] pro parte, qua dominium in eo habent, [i] acquirit.

¶ Licet [k] autem ei [l] nominatim alicui ex dominis ſtipulari, vel traditam accipere rem, vt ei ſoli acquirat.

¶ Sed ſi nõ vni domino nominatim ſtipuletur, ſed iuſſu [m] vnius dominorum: [n] hoc iure vtimur, vt ſoli ei acquirat, cuius iuſſu ſtipulatus eſt.

Pomponius. [6†]

LEX VI.

OFilius [o] rectè dicebat, & per traditionem accipiendo, & deponendo, commodandoque poſſe ei ſoli acquiri, qui iuſſit, quæ ſententia [7†] Caſſij, & Sabini dicitur.

Vlpianus. [8†]

LEX VII.

PRoinde, & ſi quatuor forte dominos habuit, [9†] & nati ſi res pertinet ad iubentem. ei quæri: ſi ad nominatũ. ei quæri. ſi ad neutrum. præualet nominatio: vt C. per quas perſo. l. ſi duo. ſecundum Io. vel dic ſecundum Azo. vt ibi. no. Accurſius.

a *Stichum*] CASVS. Tu & ego habemus ſeruum cõem Stichum. iſte ſeruus ſtipulatur ſibi. & tibi nominatim: certè perinde eſt, ac ſi oĩbus dominis, & vni nominatim ſtipuletur, quaſi ſi ſeruus ſic dixiſſet. promittis dñis meis centũ & Titio nominatim. & hoc eſt commodum eius. cui nominatim ſtipulatur, quia tres partes habebit eius. quod debetur in ſtipulatione. aliter autem dominus tñ quartam partem habebit. vide gl. ſuper verbo dodrans. ff. an.

b *Titio*] nominatim. Accur.

c *Titio*] ſine nomine.

d *Mæuio*] ſine nomine.

e *Dodrans*] aliàs deeſt Titio: ſed ſubaudi. hẽt. n. Titius dimidiam ſtatim tanquam nominatus. Item dimidiam alterius dimidiæ: quia eſt vnus de duobus dñis. & idem in ſuperiori caſu ꝙſi ſibi. & Titio. Sed contra. ſup. eo. l. 1. §. cõmunis in fi. [ ] reputatur vnus ſolius eſſe cum ei ſoli acquirendi facultatem habeat. vt ibi dicit in exẽplo. Item contra. C. de legi. cum cõ. §. fin. vbi repetitio teſtatoris nil operatur. ſed ill id in vltima volũtate: hoc inter vnos in cõtractibus. vel illa corrigit. vel verius ꝓ repetitionẽ legati. vel promiſſionis non quæritur amplius ex voluntate teſtatoris. vel promittentis. ſed ꝓp conditionem perſonæ. quæ ſtipulatur: vt quia eſt ſeruus. vñ in acquirendo poteſt vnius dominorum condõnem facere meliorem: vt inf. l. prox. l. fi. vel [ ]. vt ibi.

ADDITIO. Tu dicas aliter. ꝙ quando ſunt nominationes vnt formiter. & per eundem ſecus ſi non vniformiter vt

f *Debeatur*] in vtroque

Seruus communis [ ] CA lite: ſeruus co & pro ratibus pa munis cenſetur ei

uiſis: nõn quod quilibet dñs poſſit dicere ſeruum ſuum totum: quę tñ partes magis intellectu. quam ſenſu percipi poſſunt. & ideo ſi ſeruus cõis ſtipulatur dñis ſuis: concurrunt in æquales partes rei. quæ deducta eſt in ſtipulationem.

¶ *Licet autem*] Item ſeruus communis Titij. & Mæuij põt vni dominorum ſoli acqrere: nominatim ei ſtipulando ſic promittis Titio domino meo? vel rem aliquã per traditionem accipere nomine vnius domini. Quid autem erit? iſte ſeruus communis nõ ſtipulatur nominatim vni dominorũ. tamen vnus dominus iuſſit eum ſtipulari ſibi. an illi ſoli quæritur? Reſpõ. quod ſic. l. ſequen. cõtinua cum iſta Frang. *Acquirit*] vt inf. l. proxi. Accur.

h *Omnibus*] vt ſupra depoſ. l. r. §. ſi duorum. & inf. l. proinde. & ſup. de acquirerum do. l. cõmunis ſeruus. & hoc niſi propria nomina dominorum ponat. quod dic. vt nq. inf. eo. l. ſi communis ſeruus ita ſtipuletur. Item fallit quod hic dicit. quando vni tantum poteſt quæri: vt ſupra l. 1. §. communis in fi. §. & pro ſocio. l. verum. §. ſi ſeruo. 6† Li. 16. ad Sabin. P.F.

i *Habent*] Scilicet acquirit.

k *Licet*] id eſt, licitum eſt.

l *Et*] ſcilicet ſeruo.

m *Iuſſu*] ſed vbi vnus iuſſit. & alium nomi 7† Duar. & Caſſij. &c. 8† Li. 48. ad Sabin. P.F. 9† habue it. P.F.

n O *Dominorum*] ſ. ſtipuletur. & ſimpliciter.

o *Filius*] facit ſup. l. proxi. in fin. r. reſpon. & §. ſed. & ſi non.

P *Roinde*] CASVS. Iſta lex continuatur ad ſuperiores duas proximas. vbi dicebatur. quod ſerui acquirunt dominis ſi iuſſerint ſtipulari. in hac ponit alia exemplaque clara ſant in textu.

¶ *Si ſeruus communis*] Quatuor erant qui habebant ſeruum communem. Titius. Mæuius. Seius. & Sempronius. & ſunt æquales in portionibus. iſte ſeruus ſtipulatur ſic: here Titi. promittis centum dare Mæuio domino meo? ille promittit. certe huic ſibi Mæuio acquiruntur iſta centum. Si autem ſeruus iſte ſtipuletur hoc modo ab vno dominorum: here Titi. promittis dare dominis meis cẽtum? tunc cuilibet dominorum acquiritur pro portione. qua habet in ſeruo: ita vt cuilibet acquirantur vigintiquinque. & vigintiquinque remaneant apud dominum. qui promiſit iſta cẽtum. Idem eſt. ſi iuſſu vnius domini ſtipuletur: quia ſoli ei acquirit. ac ſi ei ſoli ſtipulatus eſſet.

¶ *Interdum*] Dictum eſt ſupra qualiter ſeruis cõis dominis acquirit pro portionibus: aliquando vni ſoli. ſ. ſi ille tantũ ſtipulatus ſit. vel ille ſolus iuſſerit. In hoc §. dicit iuriſc. hoc euenire poſſe. vt vni ſoli domino quæratur etiam ſi non iuſſerit. neque ei nominatim ſtipulatus ſit. & ponit exemplum. veluti [ ] & ego haberemus ſeruum communẽ: iſte ſeruus [ ] ſeruitutem ad fundum meum. certè mihi ſ [ ] ſeruitus: quia fundus meus eſt. & [ ] plam eſt in l. ſequ. & in prin. legis ſequen.

Digitized by

seq. quare sequitur. §. sed. & si. Seruus Titij. & Mæuij stipulatus est hoc modo. Dabis centũ Titio domino meo, aut Mæuio dño meo an tales stipulatio valeat? Rñ. ꝙ non: quia incertum est, cui dñorũ acquiratur, hoc dicit, ét cũ l. seq. Fũc. a *Stipulatus*] s. simpliciter.

b *Totum*] vt, & su. l. si seruus communis. Sed ponetres esse dominos, vnus hẽt seruo tertiã, alius quartam, & alius sextã, cũ hæc omnia nõ faciãt totũ, ergo nõ totũ acquiritur. sed dic totum. s. quod acquirit. hoc autem esse potuit, si alter dominus habuerat pro derelicto, vel decesserat sine hærede, nec erat adhuc capta ea pars. c *Nam & si.*] benè dico nisi nominatim. nam &c. & est argu. de toto ad partem, vt no. sup. de vsur. l. qui scit, in princ. Accursius.

Argumẽtũ de toto ad partẽ an ꝓcedat. & an de parte ad totũ.

d *Nominatim.*] id est expressim, ita scilicet, dñis meis, vel etiam expressis nominibus proprijs, ita tamen, quod præcedãt appellatium, nisi sic exponeres, esset contra. inf. eod. l. si communis seruus ita. in prin.

1† Omnibus. non est apud Dua. P. F.

e *Portionibus*] s. dominicis.

f *Ei soli*] s. nominato. vt & sup. a de vsufru. l. sed si quis, §. seruus fruct. & inf de accep. l. an inutilis, §. accepto.

2† Dua. Sed si. P. F.

g *Vlla adiectione*] scilicet domini.

3† Dua. si eidem illi socio nominatim. &c.

h *Præter eam*] i. quotam, puta dimidiam, vel tertiam. Accur.

i *Ex qua*] i. quota. secundum Io. vel dic ex qua facere simplicem relationem, vt partem ad rẽ acquisitam, & qua ad partem ferut refetatur: nam quã partem habeat in seruo eandem in re promissa retinet. stipulatione quãtum ad eam partem habita, pro nulla. sed videtur, quod vni acquiri non possit, vt totum aliis quæratur, vt inf. eo. l. item si seruus a. respon. sed illud de his quæ acquiruntur, hic non quæritur, pro parte promittentis, vel retentio habetur loco acquisitionis. sic & non obst. item contra, sup. pro socio. l. verum. §. si cõmuni seruo. Sed aliud in legato relicto seruo cõmuni ab vno ex dominis, cum liberalitas largè interpretanda sit, quam in stipulatione, quæ non ex causa liberalitatis, vel ibi contemplatione socij rell. & eodem modo sol. sup. de conditio. & demonstratio. ad legem Falcidiam l. Plautius, vel ple pro socio. ius §.

4† si. non est. P. F.

5† Id est. non est apud Dua.

duorum iussu stipulatus[a] sit, ijs solis acquirit, qui iusserũt. magisq; est, vt nõ æqualiter, sed pro portione dominica totũ [b] eis acquiratur. Idé puto, & si nominatim eis stipulatus proponatur. nã & si [c] omnium iussu stipulatus sit, vel omnibus nominatim, [d] nõ dubitaremus omnib. pro dominicis eum portionib. [e] non pro virilibus acquirere.

Qui stipulatur ab vno ex dominis, si alteri nominatĩ, vel iubẽti, valet stipulatio ĩ totũ, vel pro portionibus dominicis aliorum. Bar.

¶ Si seruus cõmunis ab vno ex socijs stipulatus sit, si quidẽ nominatim alteri socio, ei soli [f] debetur. si autem sine vlla adiectione & purè stipulatus sit, reliquas partes seruus cæteris [1†] omnib. socijs, præter eam [h] partem, ex qua [i] promissor dominus esset, acquiret. [2†] Sed, & si iussu vnius socij [k] stipulatus esset, idem iuris est, quod esset, [3†] si eidem socio, vel [l] nominatim dari stipulatus esset.

Quod vni non põt queri, quæritur alteri, cui põt. Bar.

¶ Interdum etiã si neque iussu, neq; nominatim alteri ex dominis stipuletur, ei tamen soli acquirere[m] eum, Iuliano placuit: vtputa si q̃d fortè stipuletur, quod vtriq; acquiri nõ potest, veluti si [4†] seruitutem ad fundum Cornelianũ stipulatus est, qui fundus Sẽpronij erat, [5†] id est, alterius ex dominis, ei soli acquirit.

Caius. [6†]

LEX VIII.

ITem, si alter ex dominis vxorẽ ducturus sit, & huic seruo [n] dos promittatur.

Vlpianus. [7†]

LEX IX.

ITem, si seruus duorũ Titij, & Mæuij, hominẽ, qui Titij erat, stipulatus fuerit, [o] ei soli [p] acquirit, cuius non fuit: Sed si stipulatus sit Stichũ [q] [8†] fic, Et Mæuio, & Titio dare [9†] spõdes? totum eũ Mæuio acquirit, quod enim alteri ex dñis acquirere non põt, id ad eum, qui ad obligationẽ admittitur, pertinet. [r]

Qui stipulatur pluribus dominis, quibus æqualiter põt queri alternatiue, inutiliter stipulatur, secus si sibi primò: quia tunc domini, vt adiecti habentur. idem si vni queri non possit: quia habebitur, vt adiectus. Hoc dicit cum quatuor legibus seq. Bar.

¶ Sed [10†] & si cum [s] duos dominos seruus haberet, stipulatus fuerit illi, aut illi dominis suis, quæsitum est, [11†] an sic consistat [t] stipulatio? Cassius inutilem[u] esse stipulationem scripsit, [x] & Iulianus Cassij sententiam probat eoque iure vtimur.

Iulianus. [12†]

LEX X.

SEd [13†] & si ita stipuletur, Titio decẽ, aut Mæuio sũ dũ dare spõdes? quia incertũ est, vtri eorũ acquisierit [y] actionem, idcirco inutilis [z] stipulatio existimanda est. [a]

6† Li. fin. de cæsib. P. P.

7† Li. 48. ad Sabi. P. F.

8† Do. si bi.

9† Dua. P. F.

10† Dua. Si cõ &c.

11† Dua. an consistat.

12† Lib. 52. Dige. P. F.

13† Dua. Sed si ita. &c. P. F.

n *Item si alter. Seruo*] s. communi. & facit su. tit. 1. l. si id quod. & quod ibi no. Accur.

o *Item si seruus. Stipulatus fuerit.*] vel sibi. vel impersonaliter. de alijs enim sequitur. & dic ab extraneo. alias cõfunderetur pro parte, vt & sup. l. proinde. §. si seruus cõmunis Io. & facit Instit. eod. in fi.

p *Ei soli*] s. dari.

q *Stichum*] qui erat Titij.

r *Pertinet*] vt & sup. eod. l. 1. §. cõmunis. sed contra. sup. eod. l. proinde. §. si seruus communis. 2. respon. Solu. ibi.

s *Sed. & si cum.*] tractat hic, s. quando seruus duorum, vel plurium stipulatur incertum, vel incerto modo.

t *Consistat*] id est, valeat.

u *Inutilem*] omninò. & est ratio. vt inf. l. proxi. & l. seq. in fin. & l. nam. & inf. e. l. si seruus cõmunis ita, sed contra, sup. eod. l. 1. §. pen. Sol. vt ibi. item contra. inf. de fideiuss. l. fideiussor oblig. in princip. sed ibi valet accessoria ratione principalis validæ cui adhæret.

x *Scripsit.*] & benè. Accur.

y *Sed. & si ita. Acquisierit.*] & sic fieri solutionem noluit.

z *Inutilis*] No. nõne incertitudinis neutrũ valet. sic. & su. de test. mut. l. duo. & de manumissa. l. cũ ex pluribus. sed non viderut benè adduci. quia hic nulla est stipulatio propter incertitudinem. sed ibi dico. quod tenet datio tutoris & legatum. vt patet su. de leg. 2. l. si quis seruum. §. si inter. & de cond. & demon. l. falsa.

a *Existimanda est*] quia non apparet, cui acquiratur stipulatio. nec cui fieret solutio. & hac ratione incertitudinis rẽsu.

Sed si filio] CASVS. Item pone sic continuando cũ præcedentibus. Ponamus, ꝙ sic stipulatur seruus, promittis mihi aut Titio, aut Mæuio dominis meis. certè talis stipulatio non valet. Sed quæritur postquam non valet, an tantum adiectio illius stipulationis vitietur, an verò etiã principalis? Respon. ꝙ adiectio tantum vitiabitur. Item an illis dominis adiectis soluti possit? Rñ. ꝙ non: quia non inuenitur, in cuius persona cõsistit solutio, neque stipulatio. quare &c. rationes etiam huius legis vide in duabus legibus seq. Fusc.

Sed

dictr. quod ergo dici non potest. ſ vt acquiratur vni domino ab altero: nec etiam ab extraneo ſtipulando ſe ſibi. eſt ratio naturalis. & ciuilis. prima. qa impoſſibile eſt, vt aliqd poſſit dari ſibiipſi. nam nemo etiam liber eſt dominus ſui: vt ſup. ad legem Aquil. l. liber homo. at dari vñ quod ſit accipientis: vt Inſtit. de ac. l. appellamus. multo minus ergo ſeruus poteſt ſibi dari, vel ſolui, vel acquiri. & ſic eſt hic ratio ciuilis. quia ſeruus nil habet. & ad hoc C. ſi ſeruus ex. l. 1. in prin. Si verò alicui res dari poteſt. licèt non ẽt facta libero. vt in legatum: vel uirtute ad fundũ domini: valet ſtipulatio: vt inf. eo. l. ſi ſeruus communis meus. ſed non legatum: vt ſup. de ſerui. leg. l. & ſi maximè. & facit inf. eo. l. ſi ſeruus communis Mæuij. ſ. 1.

1† alias, ſed de ſe dño obligationẽ. nec hẽtur vor fact. P.F.

2† Apud Vuar. deeſt facit.

3† Lib. 5. ad Sabin. P.F.

4† Li. 21. ad Sab. P.F.

a *Domino poſſe*] alteri. ſ. ab altero: quia ꝓ parte vna dño partis dari poteſt, pro ea. ſ. parte, pro qua non eſt dominus. Iẽ eſt contra huic l. ſup. eo. l. 1. in prin ſed illud regulariter. vt ibi dixi.

* Colligit hic Bart. ꝙ genera lis promiſſio refertur ad ſpecialẽ poſtea ſubſecutã. qã limita. niſi ſpãle, eſſet aliàs prohibitũ. l. volẽtas in fi. C. de fideicom.

5† Li. 49. ad Sab. P.F.

* Ad intell. huius l. vi. Ruin. in l. hoc edicto ſ. nũciatio. nu. 81. in fi. & 84. de no. o. per. nunc.

domino poſſe,[a] Non enim ſe domino acquirit, ſed de ſe [1†] obligationem facit. [2†]

Idem. [3†]

LEX III.

SI ſeruus Reipublicæ, vel municipij, vel coloniæ ſtipuletur. puto valere [b] ſtipulationem.

Generalis promiſſio refertur etiam ad eum, cui poſtea ſpecialiter eſt promiſſa. Bar.

Idem. [4†]

LEX IIII.

SI ſeruus communis ſibi, & vni ex dominis ſtipuletur, perinde eſt[a], ac ſi omnibus dominis, & vni [b] ex his ſtipuletur: veluti Titio, [c] & Mæuio, [d] & Titio. & tunc probabile eſt, vt Titio dodrans, [e] Mæuio quadrans debeatur. [f]

Ex ſtipulatione ſerui communis acquirit dominus pro parte dominicæ: niſi ſeruus nominatus, vel iubẽs. idẽ in alijs acquiſitionibus. Bart.

Idem. [5†]

LEX V.

SEruus *communis ſic omnium eſt, non quaſi ſingulorũ totus, ſed pro partibus. vtique indiuiſis, vt intellectu magis partes habeant, quàm corpore. & ideo ſi quid ſtipulatur, vel qua alia ratione acquirit: [g] omnibus [h] pro parte, qua dominium in eo habent, [i] acquirit.

¶ Licet [k] autem ei [l] nominatim alicui ex dominis ſtipulari, vel traditam accipere rem, vt ei ſoli acquirat.

¶ Sed ſi nõ vni domino nominatim ſtipuletur, ſed iuſſu [m] vnius dominorum: [n] hoc iure vtimur, vt ſoli ei acquirat, cuius iuſſu ſtipulatus eſt.

Pomponius. [6†]

LEX VI.

OFilius [o] rectè dicebat, & per traditionem accipiendo, & deponendo, commodandoque poſſe ei ſoli acquiri, qui iuſſit, quæ ſententia [7†] Caſſij, & Sabini dicitur.

Vlpianus. [8†]

LEX VII.

PRoinde, & ſi quatuor forte dominos habuit, [9†] & ſi ſeruus communis ſic omnium eſt, non quaſi ſingulorũ totus, ſed pro partibus. vtique indiuiſis: nõn quod quilibet dñs poſſit dicere ſeruum ſuum totum: quę tñ partes magis intellectu quam ſenſu percipi poſſunt, & ideo ſi ſeruus cõis ſtipulatur dñis ſuis: concurrunt in æquales partes rei, quæ deducta eſt in ſtipulationem.

¶ *Licet autem*] Item ſeruus communis Titij & Mæuij põt vni dominorum ſoli acquirere: nominatim, ci ſtipulando ſic. promittis Titio domino meo? vel rem aliquã per traditionem accipere nomine vnius domini. Quid autem erit? iſte ſeruus communis nõ ſtipulatur nominatim vni dominorũ. tamen vnus dominus iuſſit eum ſtipulari ſibi, an illi ſoli quæritur? Reſpõ. quod ſic. l. ſequen. cõtinua cum iſta Franc. *Acquirit*] vt inf. d. proxi. Accurſ.

b *Omnibus*] vt ſupra depoſi. l. 1. ſ. ſi duorum. & inf. l. proinde. & ſup. de acquir. rerum do. l. cõmunis ſeruus. & hoc niſi propria nomina dominorum ponat. quod dic. vt nõ. inf. eo. l. ſi communis ſeruus ita ſtipuletur. Item fallit quod hic dicit. quando vni tantum poteſt quæri: vt ſupra l. 1. ſ. communis in fi. ſ. & pro ſocio. l. verum. ſ. ſi ſeruo.

6† Li. 26. ad Sabin. P.F.

7† Duar. & Caſſij. &c.

8† Li. 48. ad Sabin. P.F.

9† habuerit. P.F.

i *Habeat*] Scilicet acquirit.

k *Licet*] id eſt, licitum eſt.

l *Ei*] ſcilicet ſeruo.

m *Iuſſu*, ſed vbi vnus iuſſit. & alium nominat: ſi res pertinet ad iubentem. ei quærit: ſi ad nominatũ. ei quæritur. ſi ad neutrum, prævalet nominatio: vt C. per quas perſo. l. ſi duo. ſecundum Io. vel dic ſecundum Azo. vt ibi no. Accurſius.

n O *Dominorum*] ſ. ſtipuletur. & ſimpliciter.

o *Filius*] facit ſup. l. proxi. in fin. 1. reſpon. & ſ. ſed. & ſi non.

P *Roinde*] CASVS. Iſta lex continuatur ad ſuperiores duas proximas, vbi dicebatur, quod ſerui acquirunt dominis. ſi iuſſerint ſtipulari. in hac ponit alia exempla: quæ clara ſant in textu.

¶ *Si ſeruus communis*] Quatuor erant qui habebant ſeruum communem, Titius, Maurus, Seius, & Sempronius. & ſunt æquales in portionibus. iſte ſeruus ſtipulatur ſic: here Titio promittis centum dare Mœuio domino meo? ille promittit. certe huic ſoli Mœuio acquiruntur iſta centum. Si autem ſeruus iſte ſtipuletur hoc modo ab vno dominorum: here Titi. promittis dare dominis meis cẽtum? tunc cuilibet dominorum acquiritur pro portione. quam habet in ſeruo: ita vt cuilibet acquirantur viginti quinque. & viginti quinque remaneant apud dominum. qui promiſit iſta cẽtum. Idem eſt. ſi iuſſu vnius domini ſtipuletur: quia ſoli ei acquiritur. ac ſi ei ſoli ſtipulatus eſſet.

¶ *Interdum*] Dictum eſt ſupra qualiter ſeruis cõis dominis acquirit pro portionibus: aliquando vni ſoli. ſ. ſi ille tantũ ſtipulatus ſit. vel ille ſolus iuſſerit. In hoc ſ. dicit iuriſc. hoc euenire poſſe. vt vni ſoli domino quæratur etiam ſi non iuſſerit. neque ei nominatim ſtipulatus ſit. & ponit exemplum. veluti cum tu & ego haberemus ſeruum communẽ: iſte ſeruus ſtipulatus eſt ſeruitutem ad fundum meum. certè mihi ſoli acquiritur iſta ſeruitus: quia fundus meus eſt. & non tuus. aliud exemplum dat in l. ſequ. & in prin. legis

ſequen.

seq. quare sequitur. §. sed. & si. Seruus Titij. & Mæuij stipulatus est hoc modo. Dabis centũ Titio domino meo, aut Mæuio dño meo, an talis stipulatio valeat? Rñ. ꝙ non: quia in certum est, cui dhorũ acquiratur, hoc dicit, et cũ l. seq. Fũc.

a *Stipulatus*] s. simpliciter.

b *Totum*] vt, & su. l. si seruus communis. Sed pone tres esse dominos, vnus hẽt ī seruo tertiã, alius quartam, & alius sextã. cũ hæc omnia nõ faciãt totũ, ergo nõ totũ acquiritur. sed dic totum. s. quod acquirit. hoc autem esse potuit, si alter dominus habuerat pro derelicto, vel decesserat sine hærede, nec erat ad huc capta ea pars. c *Nam & si.*] bene dico nisi nominatim. nam &c. & est argu. de toto ad partem, vt no. sup. de vsur. l. qui scit, in princ. Accursius.

Argumẽtũ de toto ad partẽ an procedat. & an de parte ad totũ.

d *Nominatim.*] id est expressim, ita scilicet, dñis meis, vel etiam expressis nominibus proprijs, ita tamen, quod præcedãt appellatiua, nisi sic exponeres, esset contra. inf. eod. l. si communis seruus ita. in princ.

e *Portionibus*] s. dominicis.

f *Ei soli*] s. nominato. vt & sup. a de vsufru. l. sed si quis, §. seruus fruct. & inf de accep. l. an inutilis, s. accepto.

g *Vlla adiectione*] scilicet domini.

h *Praeter eam*] i. quotam, puta dimidiam, vel tertiam. Accur.

i *Ex qua*] i. quota. secundum Io. vel dic, ex qua. facere simplicem relationem, vt partem ad sẽ acquisitam, & qua. ad partem seruet referatur: nam quã partem habeat in seruo, eandem in re promissa retinet. stipulatione quãtum ad eam partem habita. pro nulla. sed videtur, quod vni, acquiri non possit, vt totum alijs quæratur, vt inf. eo. l. item si seruus a. respon. sed illud de his, quæ acquiruntur, hic non quæritur, pro parte promittentis, vel retentio habetur loco acquisitionis. sic & non obst. item contra. sup. pro socio. l. verum. §. si cõmuni seruo. Sed aliud in legato relicto seruo cõmuni ab vno ex dominis, cum liberalitas largè interpretanda sit, quam in stipulatione, quæ non est ex causa liberalitatis, vel ibi contemplatione socij relinquit. & eodem modo sol. sup. de conditio. & demonstratio. l. qui hæredi. §. fi. & ad legem Falcidiam l. Plautius. vel plene dic. vt in d. l. verum pro socio.

k *Sorꝛ*] vt a. respon. huius §.

l *Vel*] pro etiam.

m *Acquirere*] immò nulli. vt su. de ser. leg. l. & si maximè

1† Omnibus. non est apud Dua. P. F.

2† Dua. Sed si. P. F.

3† Dua. si eidem illi socio nominatim. &c.

4† si. non est. P. F.

5† Id est. non est apud Dua.

duorum iussu stipulatus[a] sit, ijs solis acquirit, qui iusserũt. magisq; est, vt nõ æqualiter, sed pro portione dominica totũ [b] eis acquiratur. Idẽ puto, & si nominatim eis stipulatus proponatur. nã & si [c] omnium iussu stipulatus sit, vel omnibus nominatim, [d] nõ dubitaremus omnib. pro dominicis eum portionib. [e] non pro virilibus acquirere.

Qui stipulatur ab vno ex dominis, si alteri nominatĩ, vel iubẽti, valet stipulatio ĩ totũ, vel pro portionibus dominicis aliorum. Bar.

¶ Si seruus cõmunis ab vno ex socijs stipulatus sit, si quidẽ nominatim alteri socio, ei soli [f] debetur. si autem sine vlla adiectione [g] purè stipulatus sit, reliquas partes seruus cæteris [1†] omnib. socijs, præter eam [h] partem, ex qua [i] promissor dominus esset, acquiret. [2†] Sed, & si iussu vnius socij [k] stipulatus esset, idem iuris est, quod esset, [3†] si eidem socio, vel [l] nominatim dari stipulatus esset.

Quod vni non põt quari, quæritur alteri, cui põt. Bar.

¶ Interdum etiã si neque iussu, neq; nominatim alteri ex dominis stipuletur, ei tamen soli acquirere [m] eum, Iuliano placuit: vtputa si qd forte stipuletur, quod vtriq; acquiri nõ potest, veluti si [4†] seruitutem ad fundum Cornelianũ stipulatus est, qui fundus Sẽpronij erat, [5†] id est, alterius ex dominis, ei soli acquirit.

testamenti factio. sed aliud in legato. quod seruo relictum ita demum valet. si eo facto libero posset valere, vt sup. de leg. 2 l. debitor. §. fi. sed ei libero. cum non haberet fundũ. non posset ei seruus legari, vel acquiri. & facit inf. eo. l. si communis seruus.

Caius. [6†]

LEX VIII.

ITem, si alter ex dominis vxorẽ ducturus sit, & huic seruo [n] dos promittatur.

Vlpianus. [7†]

LEX IX.

ITem, si seruus duorũ Titij, & Mæuij, hominẽ, qui Titij erat, stipulatus fuerit, [o] ei soli [p] acquirit, cuius non fuit: Sed si stipulatus sit Stichũ [q] [8†] sic, Et Mæuio, & Titio dare [9†] spõdes? totum cũ Mæuio acquirit, quod enim alteri ex dñis acquirere non põt, id ad eum, qui ad obligationẽ admittitur, pertinet. [r]

Qui stipulatur pluribus dominis, quibus æqualiter põt quari alternatiue, inutiliter stipulatur, secus si sibi primò: quia tunc domini, vt adiecti habentur. idem si vni quæri non possit: quia habebitur, vt adiectus. Hoc dicit cum quatuor legibus seq. Bar.

¶ Sed [1 2†] & si cum [s] duos dominos seruus haberet, stipulatus fuerit illi, aut illi dominis suis, quæsitum est, [t 11†] an sic consistat [t] stipulatio? Cassius inutilem [u] esse stipulationem scripsit, [x] & Iulianus Cassij sententiam probat eoque iure vtimur.

Iulianus. [12†]

LEX X.

SEd [13†] & si ita stipuletur, Titio decẽ, aut Mæuio fũdũ dare spõdes? quia incertũ est, vtri corũ acquisierit [y] actionem, idcirco inutilis [z] stipulatio existimanda est. [a]

n *Item si alter. Seruo*] s. communi. & facit su. tit. 2. l. si id quod. & quod ibi no. Accur.

6† Li. fin. de cas. P. P.

o *Item si seruus. Stipulatus fuerit.*] vel sibi, vel impersonaliter. de alijs enim sequitur. & dic ob extraneo. alias cõfunderetur pro parte, vt & sup. l. proinde. §. si seruus cõmunis. Io. & facit Instit. eod. in fi.

7† Li. 4 R. ad Sabi. P. F.

p *Ei soli*] s. dari.

q *Stichum*] qui erat Titij.

8† Du. fibi.

r *Pertinet*] vt & sup. eod. l. 2. §. cõmunis. sed contra. sup. eod. l. proinde. §. si seruus communis. 2. respon. Solu. ibi.

9† Dam. P. F.

s *Sed. & si eam.*] tractat hic, s. quando seruus duorum, vel plurium stipulatur incertum, vel incerto modo.

t *Consistat*] id est, valeat.

u *Inutilem*] omninò. & est ratio. vt inf. l. proxi. & l. seq. in fin. & l. nam. & inf. e. l. si seruus cõmunis ita, sed contra, sup. eod. l. 1. §. pen. Sol. vt ibi. item contra. inf. de fideiuss. l. fideiussor oblig. in princip. sed ibi valet accessoria ratione principalis validæ cui adhæret.

10† Dua. Si cũ &c.

11† Dua. an consistat.

x *Scripsit.*] & benè. Accur.

y *Sed. & si ita. Acquisierit.*] & sic fieri solutionem noluit.

12† Lib. 32. Dige. P. F.

z *Inutilis*] No. nõne incertitudinis neutrũ valet. sic. & su. de test. tut. l. duo. & de manumissa. l. cũ ex pluribus. sed non videtur bene adduci. quia hic nulla est stipulatio propter incertitudinem. sed ibi dico. quod tenet datio tutoris. & legatum. vt patet su. de leg. 2. l. si quis seruum. §. si inter. & de cond. & demon. l. falsa.

13† Dna. Sed si ita. &c. P. F.

a *Existimanda est*] quia non apparet, cui acquiratur stipulatio. nec cui fieret solutio. & hoc ratione incertitudinis rerũ.

Sed si filius] CASVS. Item pone sic continuando cũ præcedentibus. Ponamus. ꝙ sic stipulatur seruus. promittis mihi aut Titio. aut Mæuio dominis meis? certè talis stipulatio non valet. Sed quæritur postquam non valet. an tantum adiectio istius stipulationis vitietur. an verò etiã principalis? Respon. ꝙ adiectio tantum vitiabitur. Item an istis dominis adiectis solum posset? Rñ. ꝙ non: quia non inueniretur in cuius persona cõsistit solutio. neque stipulatio. quare &c. ratione nec etiam huius legis vide in duabus legibus seq. Fuanc.

Sed

a *Sed si sibi*] seruo.
b *Aut primo*] domino. aut primo alternatiuè, & sunt hæc propria nomina dominorum.
c *Aut secundo*] domino.
d *Probandum*] quod, & dictum est sup. l. proxi.
e *Stipulationē*] quantū ad primū, & secūdum, vt subijcit, non quantum ad seruum;
f *Adiectionem*] Nota vtile per inutile non vitiatur. 1 sic supra si cert. pet. certi condictio. §. quoniam, argu. contra infra de regu. iur. l. actus. & supra de arbit. l. parui. & facit sup. eo. l. 3.
g *Ex singulari.*] pro partibus dominicis.
h *Locum habeat.*] dicit quod quatuor erant domini, & duos tantum nominauit, vt in prin. l. nam sic benè potest eis totum solui, & contingit liberatio, & vni eorū. Sed quid si sunt tantum duo, quos nominauit? adhuc videtur idem, vt vel vni eorum totum possit solui, vt liberetur ab vtroque, & hoc cum posuit sibi? sed infra prox. respon. non apposuit sibi.
i *Mihi*] alias nihil.
k *Aut Titio.*] quo casu potest solui Titio, vt supra de verb. obligat. l. fi. §. cum mihi. Accur.
l *Dominis*] s. stipulatur seruus non adiecto sibi.
m *Non consistit.*] vllo modò etiam quo ad solut. vt hic, & supra eod. l. item si seruus in fi. Accur.
n *Nam cum vterque. Capax.*] id est, vterque ponitur, vt ei quæratur obligatio, alternatiuè tamen. Azo.
o *Adiectus.*] adiectus enim non est capax obligationis, i. non ponitur, vt ei quæratur stipulatio.
p *Sit*] magis vnus, quàm alius, & sic non apparet, quis sit adiectus, cum non appareat, quis sit principalis, sed vbi alter duntaxat obligationis capax esset, tenet sub alternatione facta stipulatio, vt inf. de fide. l. fideiussor. Accur.
q *Vm enim. At hic*] Græcum, cuius sensus est id est, cum stipulatus est primo, aut secundo, non adiecto sibi.
r *Corrumpit*] s. alternatio.

1† Li. 48. ad Sabinū. P. F.

2 Vtile per inutile nōvitiat: regulariter est ita, & plenè i regula vtile, extra de re. iur. & in gl. ord. in l. pecuniæ sæ nebris. §. de vsu. & ca. cum ipse. extra de arb. & Inc. Matfana i fi. vbi bon. glo. extra de elec.

2† Dixit. non est apud Du. neque. P. F.

3† Aut. P. F.

4† Nomine, nō est apud Du. neque in P. F.

5† &, non est. P. F.

6† Dua. Cū. P. F.

7† Constitit. P. F.

8† &, de est. P. F.

9† Li. 10. Quæst. P. F.

10† Lib. 48. ad Sabinū. P. F.

11† constat. P. F.

Vlpianus. 1†
LEX XI.

SEd si sibi, [a] aut primo, [b] aut secūdo [c] dominis suis stipulatus sit, & hic tantundē erit probandum, [d] quod Iulianus 2† dixit, inutilē esse stipulationem. [e] Sed vtrum adiectio inutilis est? an 3† tota stipulatio vtilis nō est? Et puto, adiectionem [f] solam esse inutilē. Eo enim 4† nomine, q̄ ait mihi, omnibus acquisiuit ex stipulatu ☰ actionem. An ergo, & 5† in cæterorum persona solutio locū hēat, [h] exemplo extraneæ personæ? Et puto, vel solui eis posse, quemadmodum cum ego mihi, [i] aut Titio [k] stipuler. 6† Cur ergo cum primo, aut secundo dominis [l] stipulatio non consistit, [m] nec solutio est? Illa est ratio, quia non inuenimus in cuius persona stipulatio 7† consistat, & 8† in cuius solutio.

Paulus. 9†
LEX XII.

NAm cū vterque obligationis capax [n] sit, nō inuenimus quis adiectus [o] sit: quia nō est, q̄ petere possit: [p]

Vlpianus. 10†
LEX XIII.

CVm. n. stipulatur dño aut extraneo seruus vtrūq; cōstat, 11† & in dñi persona stipulatio, & in extranei solutio: at hic [q] τὸ ἰσάζον* corrumpit [r] stipulationem, & solutionem.

Si seruus stipulatur nomine suo mala fidei possessori, nec sibi, nec domino quærit. B.

Iulianus. 12†
LEX XIV.

SEruus meus cū apud furē esset, furi dari stipulatus est. Negat furi deberi Sabinus. 13† Sed nec ego ex ea stipulatione agere potero, quia eo tempore quo stipulatus est, mihi non seruiret. [s] Sed si detracta furis persona stipulatus [t] est, mihi quidem acquiretur actio, sed furi nec mandati, [u] nec alia actio aduersus me dari debet.

Florentinus. 14†
LEX XV.

SIue [x] mihi, siue 15† sibi, siue conseruo suo, siue impersonaliter dari seruus meus stipuletur: mihi acquiret.

Paulus. 16†
LEX XVI.

SEruus hērditarius futuro hæredi decem nominati [y] dari stipulatus, nihil agit, q̄a stipulationis tempore hæres dominus eius non fuit.

Ex stipulatione serui acquiritur ei domino, cui potest si stipuletur in diuiduū, quæritur cuilibet in solidum.

s *Non seruiret*] alij habent mihi, & tunc dic, q̄ istud statim probat nō esse: quasi dicat, mala est rō. quia, & si mihi domino seruiat, non tū furi acquiritur ex tali stipu. vt &. eod. l. seruus alienus.
t *Stipulatus est.*] impersonaliter.
u *Mandati.*] de pec. cum fortè ex re iuris si stipulatus, sicut si vsufructuarius stipul. domino ex re fructuarij acquirit domino, sed condictione sine causa reddit fructuario, sed hic secus, secundum Io.
x *Siue*] facit sup. eo. l. 1. in prin. & quod ibi no.
y *Nomine suo*] puta Titio, & sic nō valet, cum quasi extraneo stipuletur, vt inf. eod. l. seruus alienus, secus si appellatione tantum, vt inf. eo. l. si ex re. §. fi. l. quæ est contra sed secus si neque proprium, neque appellatiuum, sed simpliciter. vt §. eo. l. si seruus hæreditarius. & su. de pac. l. si vnus in fi. quia his casibus valet. Alij dicunt, quod hæc corrigitur per l. si ex re. quod non placet.

Si communi seruo] CASVS. Habebamus in. & ego seruū communem, & ego habebam fundum iuxta fundum Titij, in vero ibi nullum fundū habebas, stipulatus est seruus noster communis à Titio actum, vel iter per fundum suum ad meum, sine expressione nominis mei, vel tui, ita seruitus itineris, vel actus soli mihi potest acquiri, non tibi: cum nullum ibi fundum habeas, quod si tu etiā ibi fundū habeas, acquiritur etiam tibi insolidum, & mihi indebitū seruitus. Franc.

* Locum hūc restituit Alci. li. disp. 2. c. 20. significat aūt Isazōidē q̄ æquales rās. tu illū videre.

12† Li 3. ad Veseiū Ferocem. P. F.

13† Aliàs legitur Sabin. q̄a eo tempore quo stipulatus est, ei non seruiret. sed nec ego ex ea stipulatione agere potero. Sed si detract. &c. in P. F.

14† Li. 18 I. fi. P. F.

15† Tibi.

16† Li. 5. Regulat. P. F.

Si

a *Si communis*] vt sup. eo. l. proinde. in fi. & l. seq.
b *Fundum habeat*] vel eundem cõem mecum, vt ff. de ser. vrb. prædio. l. si vnus, vel alium tuum propriũ. Accur.
c *Æquæ*] aliàs mihi, aliàs tibi, & in idem recidit, & quod dicit in solidũ: ideo quia non potest diuidi, vt sup. de verb. oblig. l. 2. circa prin.
d *Mæuij*] Aliàs meus, aliàs Meuij. Accur.
e *Peculij*] i. filijfam. habentis castrense peculium.
f *Stipulatio*] i. interim cum pura stipulatio pendere non debeat: vt inf. eod. l. vsusfruct. sed restituet postea partem hæredi adeunti siue alius, siue ipse idem seruus sit institutus: vel patri si non adeatur: vt supra de acquiren. re. domi. l. in eo, & ff. de castrẽ. pec. l. filiusfamilias. §. primo. Alij aliter dicunt: vt no. in l. in eod. & hoc verũ propter duplicem fictionẽ, vt hæredi adeũti restituat: scilicet qa hæreditatis vicẽ obtinet domini. & quia postea fingitur adita ex die mortis.
g *Partem*] i. non facit, vt partem tãtùm habeam: nam capio totum, vt supra, de lega. 1. l. huiusmodi. §. si Titio.
h *Eius*] militis.
i *Qua nondum est*] ante additionem. si enim esset prius hæreditas, ergo patet iure pecul. non posset occupare etiam hærede repudiante. & ad hoc quod non prius sit hæreditas, facit in fin. huius §. & sup. ad leg. Falc. l. si filius famili. & argum. sup. de ope. leg. l. si res. vel dic nondum esse scilicet eius hæredis.
k *Existere*] scilicet posse, vel dic simpliciter.
l *Erit*] hoc casu licet generaliter verum sit: vt supra de acquir. poss. l. cum hæredes.
m *Constitutionum*] quæ permittunt filiosfamilias. testari in castrensi peculio, vt Instit. qui. non est permiss. face. testament. in principio.
n *Locum*] i. cum ad hoc institutum est.
o *Cessat*] i. non sortitur effectum: adeo vt non faciat stipula. pura pendere. & facit inf. de castren. pecu. l. 2.
p *Patrem*] in semetipso.
q *Stipuletur*] ab alieno domino, vel extraneo. Accur.
r *Titij*] in proprio non distinguitur, vt sup. eo. l. 1. in prin. & adde quod no. sup. eo. l. 1.
s *Simpliciter*] i. impersonaliter.
t *Alibi*] sc. hæc verba.
u *Sine vitio*] quia non potuit sibi.
x *Eius*] sc. Titij, & facit inf. eo. l. antepen.
y *Capto Domino*] si habes bis domino, primum cum alijs dictionibus est ablatiui absoluti ũ semel, est datiui. Et no. quod non apetit an sub proprio, vel appellatiuo nomine stipuletur domino: vnde non est vis. Accur.
z *Quamuis*] mutat casum.
a *Simpliciter*] i. impersonaliter.
b *Acceperit*] per traditionem.
c *Pertinent*] vt inf. de capt. l. j.
d *In potestate*] sc. filius. Et sic no. quod non pendet eius status, vt no. C. de senten. pas. l. fi.
e *Deprehenditur*] & sic sibi quæritur, licet non sit hæres patris.
f *In proposito*] quando non simpliciter, sed nominatim stipulatur. M.

1† Lib. 9. ad Sabi. P. F.

Pomponius. 1†
LEX XVII.

SI communis[a] seruus meus & tuus viam, vel iter, vel actum stipuletur sine adiectione nois nostri, cum ego solus vicinũ fundũ habeã, soli mihi eã acquirit. qđ si & tu fundũ hẽas, b2† tibi quoque[c] in solidũ seruitus acquiritur.

Mortuo vno ex dominis sine hærede, vel hæreditate nõ adita, ex stipulatione serui quæritur in solidum superuienti domino. Bar.

Pomponius. 3†
LEX XVIII.

SI seruus communis Mæuij[d] & castrẽsis peculij,[e] defuncto filiofamilias milite, anteq̃ adeat institutus hæreditatem, stipuletur: socio, quo solus interim dominus inuenitur, tota stipulatio[f] quæretur: quoniam partem[g] non facit hæreditas eius, [h] q̃ nondum est. [i] Non enim si quis hærede existere[k] filiofamil. dixerit, statim & hereditatem eius iam esse consequẽs erit: [l] cũ beneficium principalium constitutionum[m] in eo locũ[n] habeat, vt filiusfam. de peculio testari possit, quod priuilegiũ cessat,[o] prius q̃ testm̃ aditione fuerit confirmatũ.

¶ Si seruus Titij, & Męuij partẽ, [p] quæ Mæuij est, sibi dari stipuletur, [q] nulla stipulatio est: cũ si Titio dari stipulatus fuisset, Titio[r] acquireretur. Qđ si simpliciter[s] concepta est stipulatio, veluti, Partẽ eã quæ Mæuij est, dare spondes? nõ adiecto, mihi,[t] prope est, vt quia sine vitio[u] concepta est stipulatio, sequatur eius[x] personam, cuius potest.

Seruus, & filius acquirunt patri, uel domino reuerso quocunq; modo stipulentur: sed si ibi decedat, stipulationoĩ tum concepta, est nulla: simpliciter concepta, valet in seruo. Bar.

¶ Seruus capto dño[y] ab hostibus, 4† decẽ dari stipulatus est. Quamuis[z] q̃ simpliciter[a] stipulatur, vel ab alio[5†] acceperit,[b] ẽt ad hæredem captiui 6† pertineãt:[c] aliudque sit iuris i persona filij, qa nec tunc fuit in potestate,[d] cum stipularet, nec postea deprehenditur,[e] vt seruus in hæreditate, 7† tamẽ in proposito[f] casu 8† põt q̃ri, nũ ex hac stipulatus est à Mæuio hoc modo; promittis mihi partem quam habes in me? an talis stipulatio valeat? Respon. quod non. Si autem dicat sic, promittis Titio domino meo partem quam habes in me? talis stipulatio valet. Sinautẽ simpliciter stipuletur sine adiectione personarum, sicuti, promittis partem quam in me habes. dare? certè talis stipulatio valet: quia est concepta sine vitio, & ideo sequitur eum in cuius persona valere potest.

¶ *Seruus capto*] Paterfamilias quidem non bonus armiger, sed ex his qui faciliter absq; impulsu de equo suo cadunt: hic captus est ab hostib. relictis domi filio. & seruo suo iste seruus est stipulatus dño suo decem: cui acquiritur hæc stipulatio? & vñ quod ad hæredem ipsius captiui pertinet: qa cum seruus simpliciter stipulatur, vel aliquid ab alio acceperit illud acquiritur hæredi. E contra videtur, cum aliud iuris sit in filio qui tunc non erat in potestate cum stipularetur, nec postea reperitur esse in potestate: sicut seruus inuenitur esse in hæreditate. Tamen in proposito nostro adhuc manet quæstio, vtrum aliquid videatur quæsitum hæredi, sicut a simili cum seruus hereditarius stipulatur defuncto, vel futuro hæredi. finaliter concludit idem esse in seruo, & in filio, & probat hoc argumento, quod sequitur ibi, nam & filius, quod satis clarum est.

¶ *Dum seruus*] Habeo vsumfr. in seruo Stricho. iste seruus locat operas suas in quinque annos. morior medio tempore locationis. residuum tempus locationis quæritur domino. sic enim Iulianus scripsit. Et probatur hoc duab. tõnib. quas vide p te. prima ibi nã & ii. secũda ibi nã & cũ. Frãc.

2† In P. F. mihi.

3† Aliàs Pap. li. 27 Quæst. P. F.

4† Domino dari. Du. aliàs domino decẽ dari, &c.
5† Acceperit. P. F. i
6† Pertinent. P. F.
7† Hæreditatem. P. F.
8† Casus. deest. P. F.

pulatione nihil acquisitũ hæredi videatur? quomodo [a] si seruus hæreditarius defuncto, [b] aut etiam hæredi futuro [c] stipulatus fuisset. Sed in hac specie [d] seruus filio exequabimus. Nam, & si filius capiui patri suo stipulatus fuerit dari, res in pendenti erit: & si pater apud hostes decesserit, nullius momenti videbitur fuisse stipulatio: quoniam alij, non sibi [e] stipulatus est.

Si seruus fructuarius aliquid annuum pro operis stipuletur, in initio cuiuslibet anni usufructuario quæretur usufructu durante: pro futuro tempore domino quæretur iure suo. b. d. Bar.

¶ Cum seruus * fructuarius operas suas locasset, & eo nomine pecuniã [f] in annos singulos dari stipulatus esset, finito usufructu domino residui temporis acquiri stipulationem, Iulianus scriptũ reliquit. quæ sententia mihi videtur firmissima ratione subnixa. [z]† Nam & si in annos fortè quinque locatio facta sit, quoniã incertum est, ususfructus [2]† in quem diem duraturus sit, singulorum annorum in initio cuiusque anni pecunia fructuario quæretur, secũdum quæ nõ transit ad alterũ stipulatio: sed vnicuique tantum acquiritur, quantum ratio iuris [g] permittit. Nam, & cum idem seruus ita stipulatur, Quantam pecuniam tibi intra ilium diem dedero, [h] tantam dare? †spondes? in pẽdenti [i] est, quis ex stipulatu sit habiturus actionem, si enim ex re fructuarij, vel ex operis suis pecuniam dederit, [4]† fructuario, [k] si verò aliunde, domino [l] quæretur stipulatio.

Quod vni ex possessoribus quæritur non potest, quæritur alij cui potest. Bar.

Scævola. [5]†

LEX XIX.

SI alienus seruus duob. [6]† bona fide seruiẽs, ex vnius eorum acquirat, ratio [m] facit, vt ei, ex cuius re aliquid acquisiuit, id totum ei, acquirat, siue ei soli, [n] siue quasi duobus seruiat, nam & in veris [o] dominis, quoties vtrique acquiritur, [p] toties partes acquiri. cæterum, si alij non acquiratur, [q] alium solidum habiturum. Igitur eadem ratio erit, & in proposito, vt hic seruus alienus, qui mihi, & tibi bona fide seruit, mihi in solidũ ex re mea acquirat, quia tibi non potest acquiri, quia non sit ex re tua.

Liber homo bona fide possessus, quod nõ potest quærere sibi, quærit possessori: quod non potest quærere possessori, quærit sibi. Bar.

Paulus. [7]†

LEX XX.

LIber homo [8]† qui bona fide mihi seruit, [9]† si stipuletur, [r] ex re mea, [s] vel ex

---

a *Quomodo*]i. sicut.
b *Defuncto*]quæ non valet: vt & sup. si cer. pet. l. eius qui. §. quod si stipulatus.
c *Futuro*]nominatim: quæ similiter non valet: vt supra eodem l. seruus hæreditarius.
d *In hac specie*]s. quãdo nominatim stipulatur seruus domino capto.
e *Non sibi*]qui sic agitur prima facie capiti[illegible] mortuus. & sic m[illegible] videt stipulat[illegible] tamẽ nõ valet. ex p[illegible] filius. & seruus stipulãtes eũ dominus, vt & pater fũt capti: ga aut noiatim: & tunc idẽ ẽ in vtroque: ga pendet stipu. & si redeat, valet. aliàs nõ. aut simpliciter: & tũc si redeat idẽ in vtroque: ga valet: & acquirit redeunti. si nõ redeat seruus hĩdi filius sibi acquirit. sed quare plus operatur fictio postliminij, q̃ l. Corn. cum per postliminiũ indistinctè q̃rat redeunti. sed p Corn. non quæritur hĩdi indistinctè. sed distinguitur filius à seruo? Respon. facit l. dẽt restitui dominum ei q aliq̃ fuit dñs. quàm de nouo hæredi tribui qui nõ fuit dominus.
f *Pecuniam*]i. de petendæ pecu. verum ũ ante finẽ anni decedat fructuarius, repetit proprietarius p cõdictionẽ sine causa: & hoc subijcit. sed vnicuique. &c. sed in fructibus fundi. dic vt ff. de vsuf. l. defuncta. & Inst. de re. diu. §. si verò. & quod subijcit, secũdum quẽ id est ex quo quisque annũ inspicitur: quasi tot sint stipulationes, quot ãni, & quot præstationes; patet, quod non transit, sed cuique pro suo tempore suo iure quærit: vt subjcit, & sup. de vsufr. l. si operas. Sed contra. ff. eo. tit. de vsuf. l. sed & si quis. §. si operas. vbi dicit, quod transit, sed die quo ad commodum, non quo ad ius, vt quæ erat vnius, sit alterius: sic & dicitur transire fortuna ad aleam de vno ad alium secundum Ioan. sed secundum M. transit, s. in genere, non in specie, vel transit, s. ius quo enim iure vnus petit, & alter non transit, s. res, non. n. eadem res petitur. & adde quod ibi no. Item facit. Cod. de aduo. diu. iud. l. post duos. §. is. & sup. de ver. obl. l. plurib. §. de hac.
g *Ratio iuris*]i. tamdiu ex casu stipul. fructuario quæritur, q tandiu durat vsusfr. vnde sequitur, vt istius anni stip. commissa sit fructuario, sequentis sit in pendenti, nec immeritò. nam &c. sed non placet. secundum Ioan. quod pura stipulatio sit in pendenti. vt ff. e. l. vsuf. licet sit incertum, quot & quorũ annorũ alterutri actio cõpetitura sit: cõtinua ergo benè dico esse dubiũ rõne sequentis ipsi cui quæritur. nã & sequenti casu est dubium, nec tamen ibi dicitur pẽdere.
h *Dedero*]i. mutuauero.
i *In pendenti*]i. incertum ratione futuri temporis; sed non præsentis: vt dixi sup. de vsuf. l. sed & si quis §. interdum.
k *Fructuario*]s. quæritur actio.
l *Domino*]i. proprietario.
m *Ratio facit*]C. ASVS. Titius] bene hõ credẽs se esse seruũ meũ, mihi bona fide seruiebat, ipse ex operis suis stipulat à quodã extraneo Stichũ, qui suus est, an mihi eũ acquirat? R. ñ. quod sic. nam & si vere seruus meus esset, mihi ex tali stipulone quæreret. & probat hoc à simili. q a si ex re mea quærit qđ meũ est, sibi acquirit.
n *Soli*]q. d. sine acquisiui volens ei ñ quærere. siue vtrique, cũ alij ex re quæ sua non est, sed alterius, quærere non possit, vt ff. de acq. re. dem. l. si seruus. sed in hoc est contra. ff. e. l. si cũ duorum. Sol. vt ibi.
o *Nam, & in veris*]probat p simile. merito. nanque. & e.
p *Acquiritur*]id est acquiri potest.
q *Non acquiratur*]i. acquiri possit.
r *Ex re mea*]puta domum locando meam, vel aliàs contrahendo in re mea. Accur.
s *Vel ex*]ab extraneo.

1 Si *alienus seruus*] CASVS. Stichus seruus tibi, & mihi bona fide seruit: tã ex re mea aliq̃d acquirit, quæritur an hæc cõe sit tibi & mihi? Rñ. cũ ad me pinet, & ꝓbat. Nã ita ẽ in veris dñis: quoties p vtrique acquiritur. quærit vtrique. sinaut nõ p vtrique acquirãt alteri soli totum. igitur sic erit in nostro præsenti casu, si ille seruus non potest tibi quærere, mihi totum quærat. Franc.

3† Dub. P.F.

4† Dederit. P.F.

5† Li. ij. Q. ast. P. F.

6† Dubo næ fidei. P.F.

7† Li. 15. Quæst. P. F.

8† Qui dã est. P.F.

9† Stipulatur, absque ff. P. F.

Ipsius

operis suis Stichũ qui ipsius [a] est. magis est, vt mihi [b] acquirat: quia & si seruus esset meus, [c] acquireret mihi. nec enim illud dici debet, quasi ille [d] quoque in peculio [e] eius esset. Sed si ex re mea [f] eum, qui meus est, stipuletur, & sibi acquiret. [h]

Cum tractatur de commodo filij, existentia sui hæredis eum facit hæredem, etiam errantem, & ius ignorantẽ. Ba.

¶ * Apud Labeonem ita scriptum est, Filiũ & filiam in sua potestate [i] pater intestatus reliquit: Filia eo animo semper fuit, vt existimaret nihil ad se [k] ex hæreditate patris pertinere. deinde frater eius filiã procreauit: & eã infantẽ reliquit: tutores autem [l] † seruo auito [l] eius imperauerunt, vt ab eo, [m] cui res aui hæreditatis vendiderunt, [n] stipularetur, [o] quanta pecunia [p] ad eum [q] peruenisset [r] ex ea nè [s] stipulatione quid pupillæ acquisitum sit, peto relcribas. Paulus respondit. Est quidem verum bona fide possessum seruum, ex re eius, cui seruit, stipulantem possessori acquirere: [t] sed si res quæ ex hæreditate aui communes fuerũt, in venditionẽ hæreditatis venerunt, non videtur ex re pupillę totum pretium stipulari. ideoq; vtrisq; acquirit. [u]

Stipulatio alternatiua inter personas, quibus aqualiter potest quari, vitiatur. Bart.

Venuleius. [2] †

LEX XXI.

SI seruus cõis ita stipuletẽ, Calendis Ianuarijs decẽ Titio, aut Mæuio dñis meis, vter eorũ tũc viuet, dare spõdes? inutilẽ esse stipulationẽ Iulianus scribit: qa nõ possit [x] in pendẽti esse stipulatio, nec apparere vtri eorũ sitacq; sitũ.

Neratius. [3] †

LEX XXII.

SEruum fructuarium ex re dñi [y] inutiliter fructuario stipulari. domino [z] ex re fructuarij vtiliter stipulari.

Paulus. [4] †

LEX XXIII.

EAdẽ de eo dicenda sunt, cui [a] vsus legatus est.

Neratius. [5] †

LEX XXIV.

ET si duorum vsus fructus sit, id qđ ex operis suis alteri eorũ stipulatus sit, pro ea dũtaxat parte, ex qua vsusfructus eius sit, acquiritur. [b] [6] †

Præscriptio currit à die, quo fuit facultas agendi. Ba.

Venuleius [7] †

LEX XXV.

SI seruus hẽditarius stipulatus sit, [8] † & fideiussores acceperit, posteaq; adita fuerit hæreditas: dubitatur, vtrũ ex die interpositæ stipulationis, an ex re, f. j. alij, vt Io. q; ẽt à principio non quæritur nisi pro dimidia: & hoc ex vi verborum, quanta pecu. & c. q. d. pro sua parte tũ. & sic iuffus nõ trahatur ad partẽ amitæ. arg. ff. de vsufru. l. si seruo fructuarius. f. si duos. ibi. & ait. Tertij dicẽ pro dodrãte q̃ri pupillæ, nã semissem eo. q; bona fide possidet: quadrãtẽ, quia domina, vt & amita.

[I] *Seruus communis.*] CASVS. Seruus cõis Titij, & Mæuij ita stipulatus est à Sẽpronio: Sẽproni dabis dñis meis Titio, aut Mæuio decẽ Calen. Ianuar. illi. f. q reperiet esse viuũ an talis stipulatio valeat? Rñ. q nõ, qa nõ pot esse in pendenti: nec põt apparere, cui dñorũ sit acquisitũ per talẽ stipulationem. Fran. x *Non potest*] supple dici, vel ẽt nil subaudias: & est rõ, quia ẽt ab initio nulla est, iõ nõ pendet: & facit l. eo. l. itẽ si seruus. cũ l. seq. & inf. de sel. l. quires. §. si seruus. nec obst. l. eo. l. si seruus cõis Mæuij & castrẽ. pec. f. fi. in fi quia ibi non fuit nulla. sed nec ibi pendet rõne pñtis status: vt ibi dixi. & eo. modo solue l. de vsufr. l. sed & si qs. §. interdum. Ac.

[I] *Eruũ fructuariũ.*] CASVS. Habeo vsumfr. in seruo Titij: iste seruus stipulatur mihi ex re Titij dũi sui: certè talis stipulatio est inutilis. Si autẽ stipuletur dño ex re fructuarij: talis stipulatio est vtilis. Idem est in seruo, in quo habeo vsum tm. Idem si duo habent vsumfru. in seruo: & seruus stipulatur vni ex operis suis: quæritur tantum illi pro sua parte, quam habet in seruo, scilicet pro parte vsusfruc. h. d. cum duabus legib. sequen. Franc.

[I] *Seruus communis.*] CASVS. Titius habens seruum Stichum moriturhæredes autem eius non est adita. & sic iste seruus iacente hæreditate dicitur seruus hæreditarius. Ille seruus

[a] *Ipsius*] scilicet liberi hominis.

[b] *Magis est, vt mihi*] vt & l. de acqui. rer. do. l. qui bona fide. in prin. Nec obest, q̃ se non credebat dñm liber homo. arg sup. de iur. & fac. igno. l. regula. §. qui ignorauit. Accur.

[c] *Esset meus.*] Ille liber homo, & stipularetur Stichum alienum. Et no. similitudinem istam: quia censetur vt seruus.

[d] *Ille.* f. Stichus seruus liberi hominis.

[e] *In peculio.*] i. patrimonio, quod ad eum spectat. sic & sup. ad Trebel. l. cogi. circa prin. habet. n. duplici iure peculiũ: vt supra de pecu. l. huic. §. pen. & quod subijcit, eẽt dic. i. remaneret etiã post stipulationem, ſm Azo. sic j. tit. 1. l. si mandato meo. Vel aliter bene dico, q̃ similitudo est inter hũc seruum, et liberũ hominem bona fide possessorem, non tã ita: vt sicut seruus stipulãdo peculium nihil agit, vt quærat: sic hic non quærat. Vel tertio non fit Stichus peculij acquirentis: quia non eum acquirit: sed eius obligationem. vel quarto licet habeatur, vt seruus liber homo possessus: non tamen habet peculium.

[f] *Ex re mea*] subaudi, Stichum qui. &c.

[g] *Stipuletur.*] prædictus liber homo.

[h] *Sibi acquiret*] quia quod mihi acquiteret non potest liber homo bona fide possessus, hoc sibi acquiret excepta possessione: vt supra de acquirer. do. l. liber homo. in fi.

[i] *In sua potestate*] scilicet constitutus dum viueret.

[k] *Nihil ad se.*] eum hereditas pertineret, & sic errabat in iure credens, quod hæreditas non pertineret ad fœminas, vel in facto credens se exhæredatam.

[l] *Seruo auito*] cõmuni istius puellæ, & amitæ suæ erantia.

[m] *Ab eo*] scilicet emptore.

[n] *Vendiderunt*] scilicet tutores.

[o] *Stipularetur*] seruus auitus.

[p] *Quanta pecunia*] supple tantum pretij quanta pecunia, id est res hæreditaria.

[q] *Ad eum*] scilicet emptorem. &c. sic. & sup. de lega. 1. l. quisquis.

[r] *Peruenisset.*] i. peruenire deberet, vel dic ad eum seruum stipulantem: & tunc propriè accipitur pecunia.

[s] *Ne*] id est, an.

[t] *Acquiretur*] vt sup. de acquir. rer. do. l. acquiritur. §. de his.

[u] *Acquirit*] non dicas seruum nominatim pupillę stipulatum, quia tunc totũ ei acquireret: vt ff. l. proinde §. si seruus. sed simpliciter. Iré adhuc obst. in ea. l. §. sed si iussu: quæ dicitorum quæri iuberi. sed hic iussit tutor, qui loco dñi est: vt j. de fur. l. interdũ. §. q. tutelã. R. sed ſm. Az. inspecto affectu quærit vtriq; nã pupilla pro medietate teneri restituere: sicut & cũ notatum ex re vxoris stipulatur: vt j. ligen. & hic ex re. f. j. alij, vt Io. q; ẽt à principio non quæritur nisi pro dimidia: & hoc ex vi verborum, quanta pecu. & c. q. d. pro sua parte tũ. & sic iuffus nõ trahatur ad partẽ amitæ. arg. ff. de vsufru. l. si seruo fructuarius. f. si duos. ibi. & ait. Tertij dicẽ pro dodrãte q̃ri pupillæ, nã semissem eo. q; bona fide possidet: quadrãtẽ, quia domina, vt & amita.

[x] *Non possit*] supple dici, vel ẽt nil subaudias: & est rõ, quia ẽt ab initio nulla est, iõ nõ pendet: & facit ff. eo. l. itẽ si seruus. cũ l. seq. & inf. de sel. l. quires. §. si seruus. nec obst. ff. eo. l. si seruus cõis Mæuij & castrẽ. pec. f. fi. in fi quia ibi non fuit nulla. sed nec ibi pendet rõne pñtis status: vt ibi dixi. & eo. modo solue ff. de vsufr. l. sed & si qs. §. interdum. Ac.

[y] *Domini*] scilicet proprietarij.

[z] *Domino*] f. nominatim & sic sol. contra. sup. de acqui. rer. dom. l. per seruum. §. j. ibi. neq; enim. &c. nam ibi personaliter vel ibi ex alia causa: hic stipulando: sed hoc tenditur per conditionem sine causa: vt j. eo. l. pe. & facit. ff. d. l. per seruum. §. fructuarius. & de vsufru. l. sed & si. §. quæstionis. Item videtur contra. sup. eo. l. 1. §. pen. sed expone, vt ibi. ratio enim huius diuersitatis est: quia in primo est extra rem, & operam. Item & quia domini conditionem non potest facere deteriorem, sed melioremi potest, vt in secundo.

[a] *Eidem. Cui*] sub. de eocui. &c. & dic, f si stipularetur ex re alterius, scilicet vsuarij. nam ex operis suis vsuario stipulari non potest: vt sup. de vsu & habitatio. l. pes seruum.

[b] *Et si duorum. Acquiritur*] irrevocabiliter: acquiritur ẽm in solidum nominato: vt inf. eo. l. si cum duorum.

[I] *Seruus.*] CASVS. Titius habens seruum Stichum moriturhæredes autem eius non est adita. & sic iste seruus iacente hæreditate dicitur seruus hæreditarius. Ille seruus

Similitudo est, & qualis inter liberũ hominẽ bona fide possessũ, & seruũ alienũ. e. his possessum.

* Ad hũc §. vi. Ange Gãbi. in l. vẽire. n. 61. & 63. de acq. hær.

[1] † Autẽ non est. P. F.

Seruus pẽ conditionem dñi meliorẽ facere: deteriorem aũt non.

Bar. hic dicit hãc gl. mẽtitenendã & fin. adhoc q̃ ti tr. intcrrogẽ, ꝓmittis mihi 100. aureos? & dico fac. cras hoc scribere, & postea respõdes ꝓmitto. quæritur si stipulatio valeat? Respon. quod sic. Sed ponamus, quod conditio nõ adhuc existat: an interim possim exigere ab eo, q̃ rẽ promisit totam summam? Dicitur quod sic. Fran.

a † Fuit. P. F.

Ex duobus] CASVS. Stipulor à Titio, & Mæuio centũ aureos. Titius pure mihi ꝓmittit. Mæuius autem sub conditione, si navis ex Asia venerit, an talis stipulatio valeat? Respon. quod sic. Sed ponamus, quod conditio nõ adhuc existat: an interim possim exigere ab eo, q̃ rẽ promisit totam summam? Dicitur quod sic. Fran.

b † Alius parẽ, deest P. F.

3 † li. 1. Respõ. P. F.

Interrogatus] Idem in instrumento, si forte velit secũdo interrogatus primo fieri instrumentum super responsione primi interrogati, & respondẽtis, quam ipse respondeat.

c *Sub conditione*] ſ. & alio pure: vt Inſt. eo. ſ. fi. & ſ. eo. d. eandem. in fi. Item vnus ciuiliter, & naturaliter, & alius naturaliter tantũ. vt ſ. eo. l. ſi ex duobus. ſ. fin. Sed contra. ſ. eo. l. eandẽ. §. ſed ſi qs. vbi diſparitas culpæ impedit. ſed ibi erat obligatio re interpoſita: hic verbis. vel ibi culpæ eſt diſparitas; & ſic quodammodo quantitatis: hic qualitatis dici vel condi. Sed quare ſecus ibi dices. Item ſ. ſ. eo. l. ſi id qđ ego. §. idẽque ait: ſed ibi ac plus eſt in vna: hic tempore, & patebit ratio in d. l. eandem.

Is qui] CASVS. Inueni quoddam inſtrumẽtum, in quo ſcripũ erat. Nos Titius, & Seius quæ præſtare ti bi Mæuio ſtipulãti ſpopõdimus. ea ſoluere volumus. cõſtabat vnum reorum. ſ. Titium nõ fuiſſe præſentem in ſtipulatione: quæri ut vitium Seius in ſolidũ teneatur? Diſtinguitur. aut actum eſt vt eſſent duo rei promittendi; & tunc ſolus Seius, qui præſens fuit, obligatur. ſi autem non ſit hoc actum: tunc Seius obligabitur tantum pro ſua parte. Fran. d. *Is qui bus* ſ. ſignificatione horum verborum, quæ ſequamur. eaque &c. & ſicque breue. poſſet etiam lõgũ eſſe, & dicere, quod inueniebatur in quodam inſtrumento duos promiſſe, puta Stichum, & decem: & conſtabat vnũ de promittentibus fuiſſe abſentem: & inter abſentes promiſſe, & alium inter præſentes. & quærebatur an præſens teneretur in ſolidum: & reſpondi intereſſe, quid inter contrahentes actum ſit. quorum ſ. voluntate hæc ſcripta ſunt.

Eadem res] CASVS. Textus iſte vſque ad ſ. ſed ſi qs. ſatis planus eſt. abinde vſq; ad l. ſeq. pone ſic casũ. Depoſui item apud duos Titium. ſ. & Mæuium. certum eſt qđ in depoſito depoſitarius teneatur tũ de dolo, & lata culpa. pone ego pactus ſum cum Titio, vt ipſe etiam culpam leuẽ præſtaret ſi depoſitum interciderit. teneę hic non ſolum vterq; quia obligatio eſt impar in eorum perſonas cui vnus ſtricti-

Stipulatus] Idem in inſtrumento, ſi forte velit ſecũdo interrogatus primo fieri inſtrumentum ſuper reſponſione primi interrogati, & reſpondẽtis, quam ipſe reſpondeat.

d *Hæc verba*] ſignificatione horum verborum, quæ ſequamur. eaque &c. & ſicque breue. poſſet etiam lõgũ eſſe, & dicere, quod inueniebatur in quodam inſtrumento duos promiſſe, puta Stichum, & decem: & conſtabat vnũ de promittentibus fuiſſe abſentem: & inter abſentes promiſſe, & alium inter præſentes. & quærebatur an præſens teneretur in ſolidum: & reſpondi intereſſe, quid inter contrahentes actum ſit. quorum ſ. voluntate hæc ſcripta ſunt.

e *Pacti ſint*] quo ad propoſitum, nam vnus non tenetur: vt ſubiicit. Accur.

f *Non esset*] vt. & ſup. tit. 1. l. 1. in prin.

g *Si minus*] ſ. ſi non ſit actum, vt ſint duo rei debendi. & facit infra. eo. l. 1. cos. ſ. cum tabulis. & nõ eſt contra inſ. eo. l. ſi id quod. vbi imparitas impedit: quia & hic impedit. vt non ſint duo rei; ſed vnus reus.

quoque interrogatus [a] inter duorum reorum reſponſa, ſi reſpõderit, poteſt videri non impedire obligationem reorum: quia nec longum ſpatiũ interponitur, nec is actus eſt, qui contrarius [b] ſit obligationi.

Diſparitas qualitatis, quæ ſperatur reduci ad paritatẽ, non vitiat conſtitutionem correorum. Bart.

Florentinus. 1†

LEX VII.

EX [c] duobus reis promittendi, alius purè, [2]† alius in diem, vel ſub conditione [c] obligari poteſt. nec enim impedimento erit dies, aut conditio, quo minus ab eo, qui purè obligatus eſt, petatur.

Si in vnius perſona non cõſiſtit obligatio, alter tenetur in ſolidum, ſi tanquã duo rei ſe obligant. alias in virilẽ. Bar.

Vlpianus. 3†

LEX VIII.

HIs verbis, [d] Ea quæ præſtari ſtipulanti tibi ſpopõdimus, intereſt, quid inter contrahentes actum ſit. nam ſi duo rei facti ſint, [e] cum qui abſens fuerit, [4]† non teneri: ſ

præſentem autem in ſolidum eſſe obligatũ: aut ſi minus, ſ in partem fore obſtrictum.

Re, verbis, conſenſu, teſtamento, poſſunt conſtitui duo rei. Bartolus.

Vlpianus. 5†

LEX IX.

EAndem [e] rem apud duos pariter depoſui, vtriuſq; fidem in ſolidum ſecutus: vel eandem rem duobus ſimul commodaui. fiunt duo rei ꝓmittendi: [h] quia non tantum verbis ſtipulationis, ſed, & cęteris fiunt [6]† contractibus, [i] veluti emptione, vẽditione, locatione, [k] cõductione, depoſito, commodato, [l] teſtamẽto: vt puta ſi pluribus hæredibus inſtitutis teſtator dixerit. Titius, & Mæuius [m] Sẽpronio decem dato. [n]

Imparitas culpæ ab initio vitiat conſtitutionem duorũ reorum: ſecus ſi ex poſt facto. Bartolus.

¶ Sed ſi quis in deponendo penes duos paciſcatur, vt ab altero culpa [o] quoque præſtetur: verius eſt, non eſſe duos reos, à quib. impar ſuſcepta eſt obligatio. [p] Non idẽ pro-

5 † alias Papinianus li. 27. Quæſt.

* De hui⁹ l. intellectu tradũt Butig. in l. 4. & Cat. nu. 64. & 117 ſup. tit. 1. vbi ẽt Al. nu. 82. & Det. Florẽtin⁹. n. 174. & los & Mar. Soci. nu. 85. & 96. 6 † fuit. deceſſ. P. F.

h *Contractibus*] ſupple fiunt duo rei promittendi. Fr. M.

k *Locatione*] vt. & ſup. loca. l. item quæritur. §. duo. & l. cum apparebit.

l *Commodato*] & mandato etiã ſi hoc non agat expreſſim. ſecundum quoſdam: vt ſ. man. l. creditor. §. duobus. & facit ſ. de conſtit. pecu. l. ſi duo. & de inſt. l. habebat. §. ſi duo. in *Mauius*. ſ. habet.

m *Dare*, vnusque fidem in ſolidum ſecutus, vt in prin. legis dixit & ſic non eſt contra. inſ. eo. l. ſuc.

o *Culpa* leuis: de qua ſine pacto non tenetur, vt ſup. depoſ. l. 1. §. ſi conueniat. & ſ. ſi quis ſeruum. in fi.

p *Eſt obligatus*] pura. Sed cõtra. ſ. eo. l. ex duobus. Sol. vt ibi, & eo. modo ſolue quod eſt Inſt. eo. §. fi. Sed qualiter hęc imparitas vitiat. & non illa quando vnus purè, & alter in diẽ vel ſub conditione? Reſpon. quantum ad conditionem nõ eſt quæſtio cum nec interim ſit obligatus. quantum ad diẽ dicit idem quo ad effectũ. ſed hic vterque purè, & efficaciter tenet. Item quando vnus purè, alius in diem, vel ſi b cõditione; nullus extraneus actus aſſumitur. ſed ab initio ſic obligatur. & illa eſt natura contractus quod ſic fieri poſſit. at quando culpa ꝓmittitur, extra naturam cõtractus hoc fit. Item ſecundũ R. ille, qui in diem, vel ſub conditione ꝓmiſit, aduenientę die, vel conditione purè tenetur, vt alius. & ſic omnino eſt par, quæ paritas hic non ſeparatur. Ioan. & per hoc etiam patet ratio diuerſitatis inter legem illam ex duobus, & infra. eo. l. ſi id quod. Accur.

Quæ-

a *Quoque*] i.æqualiter, sed certè idem in hoc videbatur.qđ in superiori: vt in arg cõtra.sup.de in rem verso.l.si pro parte.§.versum.& de condi.indeb.l.sufficit.& ff.de fideiuss l.si à reo.§ sub diuersis, sed ille.quo ad suos contractus.

b *Sint*] ergo non videntur fideiubere.nisi sint socij: vt hic & arg.§.proximo respon. quia si remittitur vni culpa, & ille esset principalis: minus.quàm correus teneretur.

c *Prodesse*] facit sup. de pact l.idem.& de arb.l.si duo.& ff.d legat.l.4.§.nùc de effectu.& l si is q duos. & infra.rem rat.hab. l.si quis.Accur.

d *Facerem*] isti facti sunt non verbis, cum inter absentes: sed alijs contractibus per nuncium vel per epistolam. Et quod infra dicit, stipulatus sit. die idest dari conuenit, & promittendi, idest debendi. vel etiam in stipulatione poni potest. sed tunc est contra. sup. eod. l. duos. §. fi. sed certè & hic potest fieri incõtinenti, si ego hic, & seruus meus Marinæ eadem decem à diuersis stipulamur: cum de hoc eum fecerim certũ: arg.sup tit.1.l.fin.§.si in et. vel etiam ego mei.nec videtur contrarius actus si ad illum locum vadã ad stipulandum: dum alia extranea interim non faciam, vt dicimus in eo, qui incontinenti possessionem recuperat: vt sup. de vi & vi arma. l.3. §. cum igitur. & pro hoc facit supra. eod. l. in duobus. in prine. Accur.

e *Proprij temporis*] quo potuerit illue venire: cum vnus plus quàm alius distet: vt sup. de verb.obli.l interdum.& inf.de fideiussor.l.si testamẽto.§. fi. sic & quandoque vnus potè.& alter sub condi. vel in diem promisit. nec est hic imparitas.quæ vitiet.cum adueniente die vtriusque tacitè intellecto efficaciter. & æqualiter ambo teneantur.

f *Maximè*] quia maximè videbatur ad id.quod dixerat removendum. tale maximè est C. quod me.cau.l.j. & inf.de cap.l.in bello.§. medio.ver.sed captiui.

g *Persona propria*] ea tamen dicitur communis: vt inf. de solut.l.qui hominem.§ii. & vna.ex eo quod solutio vtrunque liberat: vt supra. eodem l.in duobus.i. finali. quæ sunt contra.

Si duo rei] CASVS. Titius & Seius promiserunt mihi summam centum aureorũ: ego debebam Titio summã quinquaginta aureorum. Petij a Seio centum mihi promissa. Seius vult compensare 50. quæ ego debeo Titio. an possit? Distinguitur vtrum isti duo rei sint socij, vel non. si sint socij: Seius poterit compensare: si non sint socij non. Franc. Accur.

h *Alteri*] vt scilicet compensare possit.cum alius sit: vt C. de compen.l.eius.secus autem in fideiussore: vt sup.de cõpen.l.si quid.& sic apparet.illos non videri fideiubere inuicem inter se.secus si essent socij.vt in pacto prodesset vni factum pactum etiam alteri: vt sup. de pact. l. idem. & facit sup.l.proxi.§.penult.& quod ibi do hoc dixi. Accur.

Reos promittendi] CASVS. In l.ista glo.ponit casum vsque ad §. cum tabulis.

¶ *Cum tabulis*] Textus procedit per terminos ponendo casum.& in summa.hoc vult dicere.duo rei stipulãdi.aut promittendi non fiunt, nisi hoc expressè dicatur. Franc. Accur.

i *Reos promittendi*] CASVS. Duo rei promittendi videntur fideiubere. s. si socij sunt. vel si est actum: non alias fm Ioan. vt no. ff. ad Velleia. l. vir vxori.in fine.pro parte ergo tenetur vnusquisque, vt principalis, & pro parte vt fideiussor. poterit itaque creditor actionẽ suam diuidere: s. vt vnũquemq; pro parte conueniat tãquam reos.nõ enim cogendus est. sed eundẽ in totũ potest conuenire: in dimidia. s. vt reum principalem: in alia vt fideiussorem.& ad hoc.C.de fideiuss.tut. l.1. & idem in duobus reis. Accur.

k *Accipi*] à iure si socij sunt. vel accipi à creditore cũ est actũ. M. etiam in non socijs. & si hoc non est actum: dicit idem.

l *Dividere*] conueniendo vtrunque: in dimidia vt principalem. vel conueniendo vtrunque, vt fideiussorem alterius: cum iure ipso fideiuss. possit iure conueniri ante reum: vt C. de fideiuss.l.iure nostro.nõ autem dicas, quod vnũ vt principalem: alium vt fideiussorẽ conueniat, & exigat in solidum: quia in quo vnus est principalis, in eodem alius est fideiussor: & sic bis idem exigeretur.

m *Reum*] s. in dimidia.

n *Qui fideiussor*] de eodem dicit, qui pro parte vt reus principalis, & pro parte vt fideiussor conuenitur. vel dic.quod unum de reis conuenit vt fideiussorem alterius. arg sup.eo. l.duos.§.duobus. & sic videtur hoc erit exemplum quando diuiditur.sed superiori expositione quando non diuidit.

o *Potest*] & sic solidum habebit ab vno.

p *Diuersis actionibus*] idest contra diuersos intentatis. vna tamen est actio: vt sup.eo.l.duobus.in fi. & facit inf. de fideiuss.l.inter eos.§.duo.& sup.eo.l.in duobus. §. vbi. Accur.

q *Cum tabulis*] quibus scripta est stipulatio.

r *Videbantur*] hoc verum in diuiduis: secus in indiuiduis. sed per ius Auth. idem in vtroque casu.

s *Videbantur*] nisi alijs indicijs contra probetur.non tamen scriptura repugnat.

t *Additum*] expressè vel tacitè.sed hodie expressè. & sic addit Auth. de duobus reis.vel dic.q in hoc non addit; quia & olim erat necesse exprimi: sed in hoc.quia erã si exprimitur, hodie tamen non in solidum si sint soluendo.& præsentes.sed in partes cõuertuntur. hoc ergo hic dicit.q si instrumentũ contineat eos.s. obligates.præsumitur viriliter. & ad hoc s. de rem.l. Paulus. & C. si plures vna scia.l.j. & de.eg.l.4.& si quis testamẽto Titio. & de leg.2.l si quis illi. Ac.

Si ex duobus] CASVS. Volebam mihi constituere duos reos promittendi Titium & Seium, interrogaui hodie

& quo ad petendi modum. B.

Idem. 6 †

LEX XI.

REos promittendi i vice mutua fideiussores non inutiliter accipi k cõuenit. 7† Poterit itaque reus stipulandi actionem suam diuidere, l si velit. neq; enim diuidere cogendus est, sed 8† poterit eũdem vt principalem reum m conuenire. Item eum, qui fideiussor n pro altero extiterit, in partes conuenire 9† potest, o nõ secus ac si duos promittendi reos 10† diuersis actionibus p conueniret.

Plures intelligũtur ĩ dubio viriliter obligari, et viriliter stipulari, nisi aliud actũ sit. B.

¶ Cum tabulis q esset cõprehensum, illum & illum centũ aureos stipulatos, neque adiectum ita, vt duo rei stipulandi essent, virilem partem singuli stipulati videbãtur. r Et è cõtrario cũ ita cautũ inueniretur, Tot aureos 11† dari stipulatus est Iulius Carpius, spopondimus ego Antoninus Achilleus, & 12† Cornelius. 13† diuidi in partes viriles debere dixi, quia nõ fuerat adiectũ s singulos in solidũ spopõdisse, ita vt duo rei promittẽdi fierẽt.

Casum ponit. Rei duo promittẽdi fideiubere videntur si sũt socij vel ff actũ est inter eos.

6† Li.11. Resp.P.F.

7† potest, non est.P.F.

8† sed non est.P.F.

9† potest non est. P.F.

10† Duæ diuisis. P.F.

11† aureos rectè dati.P.F.

12† In P. & Cornelius Dius als Diuus vt apud Duar.

13† partes viriles dẽbi quia &c. P.F.

Plures si sunt ĩ vno instrũto obligatorio. descripti. an præsumãtur viriliter obligati: & an in solidum possint cõuenire; an verò in partes.

hodie Titium promittis mihi centũ? ille promittit. eras interroga Sempronium. & ipse etiam mihi promittit. Dicitur hic quod non sunt duo rei stipulandi: nec Sempronius obligatur, qui postera die respondit: nã stipulator ad alios actus discesserat: licèt postea reuersus fuerit.

¶ *Si à Titio*] Stipulatus sum à Titio libero hoſe & Pãphilo pupillo cẽtũ aureos. certũ est, q pupillus sine tutoris authoritate nõ p: obligari, an ergo duo rei promittẽdi fiũt? Rñ. q fiũt sed Titius solus erit obligatus. Item si stipulatus sũ à Titio pupillo, & Stycho seruo: dñs qui dẽ seruo quenit in solidũ p seruo suo actione de peculio, ac si Stychus liber fuisset. Fr.

a *Si ex duobus*] simul interrogatis. M.

b *Hodie*] ex conuentione nuda præcedenti. Azo. vel tacitè, qa hodie interrogatur.

c *Ab altero*] idest sine altero, ab enim separationem notat.

d *Postera*] idest die postea sequenti. dicitur enim posterus postea posterum.

e *Respondit*] ideo quia non statim post interrogationẽ respõdit: vt ff. tit. 1. l. 1. §. q pẽsens. & l. cõtinuus. in princ. Sed quid si hodie vnũ interrogo, & respõdet: eras aliũ de eadem re, & hoc acto, vt sint duo rei debendi? Videtur quòd teneãtur: vt sup. eo. l. in duobus. in princ. & l. eandem. in fi. E contra quod non teneantur: vt hic. & sup. eo l. duos. in fine. Sed an vt fideiussori? Resp. non: quia contrarium agebatur. s. vt esset reus. non fideiusset. & sic potest quis dare non vult: & quod vult, non potest: vt C. si quis alteri vel sibi. l. multum. Azo. sed dic vt inf. eo. in l. si id quod. in fi. versat. Accur.

f *Authoritate*] nec etiam est locupletior: alias teneretur etiam ciuiliter; vt sup. de auctor. tu. l. 5. §. pupillus.

g *Et seruo*] non gerente negotium peculij; nec etiam fideiubet & sic naturaliter tenetur.

h *Quasi*] cum reuera non sit.

i *Constituí*] quantum ad destinationem. Azo. & est verbum infinitiui passiui.

k *Spopondero*] non tamen animo donandi. tunc enim de peculio cessaret actio. & secundum hoc puncta ibi spopondero, vel post dictionem, peculio. puncta. & dic in actione de peculio, idest in aliquem actum pertinentẽ ad peculiũ. & quod subijcit, seruari debẽt. s. in actione de peculio. & sic in idem recidit. Vel dic quod spopondit extra peculium; & tamen dominus tenetur de peculio: quia non videtur fideiubere; tunc enim secus esset: nam etiam de peculio non teneretur dominus; vt sup. de peculio. l. licet. §. si filius. & secundum hoc est arg. hic quod nõ videantur inuicem fideiubere duo rei; vt sup. ad Velleia. l. vir vxori. in fine. Accur.

l *Fuisset*] vt in solidum conueniantur. si tantum esset in peculio. M. sicut liber homo in solidum conueniretur. erunt ergo duo rei promittendi seruus. & Titius; quamuis ab altero in solidum, idest à Titio; à domino vero nomine serui peculio tenus sit consecuturus. nec propterea est dicẽda dispar obligatio; quoniam æqualiter, quo ad patrem tenetur quilibet naturaliter; quamuis petatur. o. est dispar. sicut & alias dicitur æqualis, quamuis dilatio sit impar; vt & sup. eo. l. eandem. §. fi. & l. ex duobus.

Inter vallum inter interrogationem, & responsionẽ impedit respondentẽ obligari. B. Venuleius. 1†

LEX XII.

SI ex duobus [a] qui promissuri [2]† hodie, [b] alter ab altero [c] postera [d] die responderit, [e] promitto: nõ esse duos reos, ac ne obligatum quidem intelligi eum, qui postera die responderit: cum actor ad alia negotia discesserit, vel promissor, licèt peractis illis rebus responderit.

Disparitas in obligationis substantia nõ impedit duorũ reorum constitutionem. Bar.

¶ Si à Titio, & pupillo sine tutoris authoritate [f] stipulatus fuero 3† eandem rem, vel à Titio, & seruo, [g] & quasi [h] duos reos promittendi constitui; [i] obligatum 4† Titium solum fore Iulianus scribit, quanquam si seruus spoponderit, [k] in actione de peculio eadem obseruari debent, ac si liber fuisset. [l]

Duæ obligationes paris potentiæ inuicem nõ tollunt se: sed maius potens tollit minus potens. Bar.

Idem. 5†

LEX XIII.

SI reus [m] promittendi alterius rei [n] hæres extiterit: duas obligationes cum sustinere [o] dicendũ est. Nam vbi quidem [6]† aliqua [p] differentia obligationum esse possit, vt in fideiussore, & reo principali, constat [7]† alteram ab altera perimi. ¶ Cum verò duæ eiusdem potestatis sint; non potest [r] reperiri [8]† alterã potius, quàm alteram consumari. ideoq; & si reus stipulãdi hæres extiterit, [s] duas spes obligationis non sustinere. [t]

Paulus. 9†

LEX XIIII.

ET stipulationum [u] prætoriarum [x] duo rei [y] fieri possunt.

Disparitas rei debitæ, vel causæ debendi, impedit duorũ reorum constitutionem. Bart.

SI *reus promittendi*] CASVS. Stipulatus sum à Titio, & Mæuio cẽtũ ducatos: & sic sunt duo rei: moritur Titius: cũ Mæuius corteus suus est hæres dicitur hic, q Mæuius sustinet duas obligationes in se principales, vnã propter se, alteram propter Titium. Sed videtur quod extinguatur vna istarum. nam cũ fideiussor succedit reo principali, aut reus principalis fideiussori: obligatio fideiussoria extinguitur: & remanet principalis. ergo hic à simili fieri dẽt. Sed rñ. q non est idẽ: quia hic sunt duæ principales obligationes, & vna nõ potest per alterã extingui. cõtingit in obligationibus accessoriis, & principalibus. Idẽ est & si re[9] stipulandi alteri reo hæres extiterit. Fr. Acc.

m *Promittendi*] aut obligationes sunt pares, aut impares. si pares, & vnus alteri succedat: vt puta reus debendi reo alteri: vtraque remanet. si impares, vt si reus fideiussori, vel è cõtra succedat: remanet principalis, & accessoria tollitur.

n *Alterius*] i. correo.

o *Sustinere*] quia in solidum suo nomine qui superest, tenetur, & in solidũ nõie mortientis: vt ff. de actio. emp. l. nõ est nouum.

p *Aliqua*] aliàs altera.

q *Te mihi*] puta accessoriam per principalem: vt inf. tit. 2. l. hæres. §. quod si idem.

r *Non potest*] & ideo vtraque remanet. siue sint ambæ principales, siue ambæ accessoriæ; vt inf. tit. 2. l. generaliter. & l. si reus. & l. hæres. §. non est.

s *Extiterit*] s. alteri reo stipulandi M.

t *Sustinere*] exacto tamen ea vna, vtraque tollitur; & vtroque casu. & quæ sit vtilitas, quòd vtraque remanet, habes inf. de solu. l. si duo. & facit sup. de actio. emp. l. nõ est. & de septa. l. debitor.

u *Et stipulationum*] Vt dam. infe. & similium, quas habes Inf. de præto. stipu. l. 3. Accur.

x *Prætoriarum*] quasi dicat nedum conuentionalium.

y *Duo rei*] debendi. nõ stipulandi; cum tantum propter hoc interesse veniat; vt ff. rẽ ra. habe. l. si procurator. & ar. ff. l. proxi.

ADDITIO Dic istud esse verũ nisi certa quãtitas exprimatur. quia tunc possunt duo rei constitui. secundum Bart. hic.

S *Id quod*] CASVS. Glo. ponit casum. qui est super verbo. cum vsufructu. vsque ad §. idemque.

¶ *Idemque*] Titius & Seius stipulari sunt à Sempronio decẽ & Stychum seruum. qui erat Titij. certè hic nõ possunt esse duo rei stipulandi. nã Seio possunt deberi decẽ. aut Stychus; Titio vero tantũ decem; quia nemo potest rẽ suam sibi dari stipulari. cum igitur Stychus sit ipsius Titij. non põt eum stipulari. Et hoc est verum in tantum, q si Sempronius Titio vel Seio soluerit decẽ vel Seio Stychũ; nihilominus manet obliga-

---

ff Lib. 2. stipulatio. P.F.

* Vide Alcia. lib. 2. Para. c. 2.

a † in P.F. hodie alter, alter postera die respõderit probatur nõ esse. &c. & ad intellec. huius l. vide Iac. Nig. in l. 1. §. q præsens. nu. 23. & 27. de verbor. obli. & Io. Coras. in d. l. 1. §. fi. qs simpliciter nu. 6.

3 † Du. ea dẽ decẽ. vel à seruo & quasi. &c. P. F.

4 † obligatumque. P.F.

5 † Lib. 1. alias 2. Stipulatio.

6 † Du. altera. P.F.

7 † cõstitutionibus P.F.

Obligationibus duab. existentibus inuicem vtra illarum tollitur.

8 † qua altera. P.F.

of Lib. 2. Manual. P.F.

Debitũ solidũ ex psona testatoris põt quis petere; & illud idẽ & solidũ ex psona hæredis.

obligatus alteri, post hæc corrigit istud vltimum dictũ, & dicit, q si Sempronius soluerit decem vni eorum, q ab altero liberatur. Fran. Accur.

a *In singulis personis*] id est, singulariter in persona vnius nostrum intelligimur.

2† De ver. obli. P. F.

b *Proprium.*] id est, proprietas inseparabilis, & non in alterius, vt quia talis res est, quæ vni tantum nostrum acquiri põt.

c *Stipulandi*] vt vtique insolidũ dẽatur tanquam principali.

d *Cum vsumfructum*] puta duo stipulamur vsumfructũ fundi mei à Titio, & sic mihi non potest quæri, cum res mea non possit mihi seruire, vt sup. si vsusfruc. pet. vti. frui. & est sic quando nos duo stipulamur rem, quæ vnius est nostrum dari: secus si traditio vt ff. tit. 1. l. item si seruus, vel pone, secundo, quod duo stipulantur à Titio in solidum vsumfructum eiusdẽ fundi, qui erat Titij, & sic non poterit insolidum acquiri, sed an pro parte acquiratur, dubium est. secũdum Io. quod non erit dubium, si ponas res ab initio pro partibus expressè stipulatos, cum diuisionẽ hæc seruitus recipiat, vt sup. ad leg. Falcid. l. 1. §. si vsusfructus. vt ergo vna nupta duobus dota nec vsusfructuũ duorum potest esse insolidum in eadem re, vel deberi duobus, vt hic dicitur.

1 Fr. Arc. hic reputat istam gl. singu ad hoc, q vsusfructus non põt cõstitui duobus insolidum in eadẽmet re, & glo. in hoc est clara. Bologn.

e *Nomine*] pro ea, quæ est, vel futura est vxor alicuius nostrum: nam dos sine matrimonio esse non potest, vt C. de donatio. ante nupt. l. fi. nec dẽri nisi contrahenti matrimonium ff. vt principali creditori. & sic non duobus: cum duobus nupta esse non possit vt inf. tit. 1. l. item si alteri. licet tanquam procurator nomine viri alius possit eandem dotem stipulari, vt sup. de iure do. l. si mulier, & ita demum cõtracto matrimonio debet, vt ff. de iure do. l. stipulationẽ. Accur.

f *Idemq; aut*] vt nõ possint fieri duo rei stipulãdi insolidũ.

g *Qui*] scilicet, Stichus.

h *Debeantur*] & sic proprium est in Seio, vt ei tantum alternatiua quæsita si stipulatio: sed alteri acquisita est in decem vt hic dicit, debeantur, & j. subjecit, obligatus manet &c. & caue q tam in primo casu legis, quã hoc secũdo est impartitas in re, quæ in stipulationẽ deducitur, cũ plus vni quam alteri quæratur, vel vni soli. & est sic ff. eo. l. eandem §. sed & si quis, secus si æqualitas, vt dixi, sup. eo. l. ex duob. & sic ẽt non obstat sup. eo. l. si ex duobus. §. fin. quia nõ fuit ibi rei impartitas, imò æqualitas vsq; quo durat peculium, vel ibi persona promittentis facit impartitatem rei: hic persona stipulantis, vel saltem vtriusque. Accur.

i *Manet*] stricto iure: nã si Titio decẽ soluit, remanet obligatus Seio in Stichum, vel decem. Itẽ si soluit Seio Stichũ, vel decem, remanet obligatus Titio in decẽ: nã ex quo non sunt duo rei stipulãdi, impartitate impediẽte, solutione vni facta non liberatur ipso iure ab vtroque, ex quo, n. nõ sunt eiusdem rei stipulationes, ergo diuersarũ. & sic alia decem Titio. & alia decem, vel Stichus debentur Seio, sed hoc est contra mentem stipulantium, & ideo de æquitate dic, qđ si decem vni soluit, quæ communiter vtrique debebat, ab vtroque liberetur, per exceptio. sed si essent duo rei, tunc ipso iure, vt sup. eod. l. 2. Sed quid si Seio Stichum soluit: nunquid à Titio de decem liberatur? hoc non aperit, sed põt dici idẽ: nam, quæ æquitas est, vt decem vni soluti, ab vtroque liberetur, scilicet contrahentiũ voluntas. hæc eadem est solutio Stichi Seio: quia hæc fuit voluntas, vt semel alterum eorum alteri solueretur. Item si Seio Stichum soluat, cõstat eum liberari ab eodem Seio de decem. ergo & Titio, cũ de eisdem decem de æquitate sentiat, ideo autẽ de Sticho nõ repetit, qa dicit decẽ solui alteri, qđ dici nõ poterat de Sticho, vt alteri cuiquã eorum soluendo, ab altero liberetur: nã non vtrique, sed alteri tantũ poterat solui. non enim ad solutionem tantum Titio a faciendam de Sticho est appositus Titius, immo ad obligationem, quæ obligatio cũ non possit ei quæri, nec solui poterit ei, vt sup. de verbo. oblig. l. si duo rei. Ac.

2† Ll. 9. de verb. obl. P. F.

2 al. Seio.

3† Ll. 8. ad Plautiũ. P. F.

K *Ab altero.*] Not. q adhoc, vt duo rei fiant stipulandi, oportet, quod stipulentur rẽ talem, quæ vtique acquiri possit. Azo.

l *Liberetur*] de æquitate. Accur.

4† Paribus totũ &c. Du. P. F.

Ex duobus.] CASVS. Titius, & Mæuius stipulati sũt à Sempronio cẽtum de iure ita est, quod vni soluendo reus a altero liberatur, sed ponamus, quod Titius perijt, & litẽ est contestatus cõtra Sẽpronium, post hoc iste Sempronius offert pecuniam Mæuio. an liberetur à Titio? Respon. quod non, quia Titius prævenit litem cõtestando. Franc. Accur.

5† Al. in solidum, at de est in totum vt apud Dua. & P. F.

6† Li. 5. ex Plautio. P. F.

m *Est me*] litem cõtestando &c. sic. & inf. de fideiuss. l. si reus & sup. e. l. 2. & ff. de procura. l. pluribus. & j. de sol. l. si quis stipulatus fuerit decem in melle. & su. de const. pecu. l. idẽ est. 2. l. idẽ est in accep. & iurei. ab vno delato, vt j. de accep. l. & pet iusiurandum. C. fi. & su. de iureiuran. l. duob. secus in pacto, vt arg. contra. su. de pact. l. si vnus. 2. respõ. vel ibi secundum Azo. forte erant loci hic non, vel secundo hic egit vnus. & succubuit, vt arg. su. de arbi. l. si duo, vel obtinuit. & exegit arg. su. de pecu. l. quoties. §. fi creditor. Accur.

n *Offerendo*] & soluendo.

o *Nihil agit*] quantum ad liberationem.

p *Siue*] intelligas legem istam in appellatiuis nominib. dicendo lego tem talem dandam à primo. & à secundo. tertio excepto. vel dixi dandã a primo. isto casu pro partibus hæreditarijs tenentur secus si pro propijs nominibus appellasset. nam tunc vtiliter tenerentur. si verò ab omnibus excepto vno, vel ab omnibus nullo excepto, tunc non vtiliter, sed pro partibus hæreditarijs tenerentur. Accur.

q *Ab omnibus*] si legatum esset.

r *Pro hæreditarijs*] sicut ad primum refertur. est contra sup. de le. 3. l. si ex toto. §. 1. vbi in totum dicit eos teneri. Sol. volũtas testatoris hoc facit. vt sint plures rei in solidũ. vel nõ. vt quia ibi hoc expressit. hic non. vel ibi verbum, dare, bis legitur. vt sit perfecta cõstructio. & iõ quis in solidum teneatur: secus ecõtra cuique dẽtur solidum, si aliter plurib. esset legatum. vt C. de cadu. tollen. l. 1. §. si verò nec omnes. & ff. de leg. 3. l. coniunctim. secundum Azo. & eliqđ modis solue, vt & su. eo. l. eandem. in fi. 1. resp. vel dic. q in l. si ex toto. dixit testator ab illo, vel ab illo. hic verò appellatiuè. Item adhuc oppo. ad primum dictum, quia non pro hæreditarijs, nec in solidũ. sed quod viriliter debẽt. videtur. vt su. de leg. 1. l. turpia. ff. & l. si hæredes nominatim. quæ sit contra. Solu. secundum Io. ibi propijs nominibus damnauit hæredes. hic appellatiuis. puta duos hæredes quos modo nominauit. arg. inf. tit. 1. l. si communis seruus ita. & sup. ad Treb.

ad Treb.l.nonnunquam. Accur.

EX duobus.] CASVS. Tu & ego promisimus Stichũ Cai.tu illũ Stichũ occidisti. an nihilominus ego teneat mortuo Stichol Respon. quod sic: quia factum tuum mihi nocet. hoc verum dicit glo. ũ sumus socij. aliàs non. Franc.

a *Nocet.*] Si socij sunt: aliàs non. secundum M. & Io. & sic non est contra supra de vsu. l. mora. in fin. quæ est contra. Alij vt P. dicunt. 1 quod hic mora fuit in faciendo, quia seruum promissum occidit, ibi in non faciendo, cui ob. C. eod. l. 6na. vbi de interpellatione dicit, quod nocet, sed ibi cum executione. Tertij quod interuenit hic factũ, quia agnouit debitum, vt d. l. fi. C. e. l. non autẽ mora. Quarti, quod hic fideiusserat vnus pro altero, ibi non.

CVm duo] CASVS. Pulchra lex & casus eius talis est. Tu & ego promisimus decem Titio. contigit, q̃ tu propter aliquod delictum captus es & deportatus, tu es liberatus ab obligatione. sed an ego liberer? Respon. quod non. videbatur contra, quia si soluisses & esses liberatus, ego etiam liberatus essem. Sed hoc nõ obstat: quia aliud est per solutionem debiti liberari, quàm per aliquem alium modum eximi ab obligatione. postea concludit dicens ex ijs, quæ dixit, quod si aliquis sit obligatus, & fideiussorem dederit, licet sibi interdictum sit aqua & igni, nihilominus fideiussor eius manet obligatus. Franc.

b *Obligatione*] quia deportatus est, vt in fi. l. idem si maximam ca. dimi. esset passus, vt alter non liberetur. & idem si minimam, vt sup. de capt. dimi. l. 2. ibi.

c *Alter*] correus.

d *Non liberatur*] per deportationem. & dic ciuiliter secundum M. vel omnino, vt inf. de fideiuss. l. si debiteri.

e *Obligatione*] naturali. Azo. vel dic etiam ciuili. sic in altero.

f *Tenetur*] pro altero correo, qui remanserat obligatus & sic soluitur contra inf. ti. 2. l. si debitori. vel sol. vt ibi. in gl. 1. ad fi. & facit inf. de solu. l. fin.

DE STIPVLATIONE SERVORVM.

Rub. continuat hic Cuiac.

CVm seruus] CASVS. Sumus in tractatu de stipulatione seruorum, quæritur ergo à domino Iuliano, quomodo concipiuntur stipulationes seruorum. & respõdet, q̃ non refert, an seruus concipiat verba stipulationis in sua persona, vt dicendo. Mæui promittis mihi centum aureos? an verò concipiantur in persona dñi sui, vt dicendo. Mæui promittis domino meo centum? an verò sine expressione personæ domini, aut suæ stipuletur, sicut promittis dare centũ? quia omnibus his casib. quæritur domino per seruum.

¶ *Si seruus*] Seruus meus Stichus bona fide tibi seruiebat, quia credebas tuũ esse, similiter, & ipse credebat se esse tuũ hic Stichus habebat peculiũ fortè quingentorum; aureorũ tu mutuasti Titio ex isto peculio centũ aureos. isti aurei remanebũt mei. nec seruus stipulando tibi, eos tibi acquiret. ego verò potero hanc pecuniã mutuatã vendicare à Titio.

¶ *Si seruus communis*] Tu & ego habeamus Pamphilũ seruum cõem. hic seruus habebat peculium, quod ad te pertinebat, ex quo seruus noster pecuniam alicui mutuauit. dicitur hic, quod hæc pecunia tibi acquisita, licet seruus nomine nominatim mihi eã stipulatus fuerit, nec propter hãc stipulationem debitor liberabitur à te. ñ vterque nostrum hãc actionem ad hanc pecuniam. ego quidem ex stipulatu, quia seruus mihi stipulatus est. tu verò habes actionem, quia pecunia tua est. verũtamen si ego petã à debitore hanc pecuniam, ipse potest me repellere doli mali exceptione.

¶ *Quod meus seruus.*] Habebam duos seruos, Stichum, & Pamphilum. Stichus stipulatus est à Titio centum dari Pamphilo seruo meo. ista stipulatio valet, & mihi quæritur actio. Item seruus iste meus Stichus stipulatur seruo Titij centum dari. certè ista stipulatio non valet, nec Titio actio quæritur ex stipulatu.

¶ *Communi seruo.*] Tu, & ego habemus seruum communem, Stichum scilicet. iste Stichus sustinet vicẽ duorum seruorum, in tantum, quod si seruus meus stipuletur aliquid huic seruo cõmuni Sticho, hæc stipulatio perit de habẽda est, ac si seruus meus esset stipulatus seruo meo & tuo. non iste cõmunis, sed alijs, qui non sunt communes nobis, sed cuique nostrum proprij. dicere ergo aliquis, ergo ista stipulatio facta seruo communi est pro parte vtilis, & pro parte inutilis, sicut superiori, §. traditum est. Sed respon. quod non est inutilis pro parte: immò totum acquiritur mihi, quia seruus cõmunis est talis naturæ, quod quando per ipsum vni domino potest acquiri, alteri non potest, perinde habeatur ac si seruus esset vnius solius domini cui acquiritur.

¶ *Si fructus*] Habeo vsumfructũ in seruo Sticho, cuius proprietas est Titij. à Lomio vicino iste Stichus stipulatur mihi, vel proprietario Titio centum aureos. quæritur an proprietarius petere possit? Distinguitur, aut stipulatus est ex re fructuarij, & non potest proprietarius petere. aut stipulatus ex alia re. & tunc proprietarius petere potest. Sed & si promissor soluat fructuario, liberatur.

¶ *Cũ seruus*] Textus ponit casũ in terminis quæ vide. Fr. Ac.

g *Cum seruus*] proprius, non cõis, vel in quo quis habet ius.

h *Nihil interest*] s. regulariter. nã semper cõmunis. vt ff. eo. l. siue mihi. & sic ſu de ver. obl. l. stipulatio ista. §. si quis ita stipul. hoc tñ fallit qñ se stipulatur, vt ff. eod. l. 2. & l. Il seruus cõis Mæuij. §. 1. item in stipulatione operarum. vt ff. eo. l. an tepen. item in alio. vt ff. eo. l. si seruus cõis Mæuij §. 1. item in quarto. vt Inst. eo. §. sed cum factum, sed in procuratore distinguit Io. vtrũ dño. & non valet, nisi sua interfit, 2 sicut & si cuilibet alij stipuletur, an sibi stipuleturlicèt nomine dñi. & tunc acquiritur vtilem dño in casib. quos no. Inst. de inutil. stipu. §. ei verò, qui. secus in tutore & curatore. & actore municipum. nam vtiles quærunt cuicunque stipulẽtur, vt ſu. de contti. pecu. l. eum. §. Iulianus. & §. si actor. Acc.

i *Seruiebat*] ex aduentitia causa proueniens. Ioan. quo ad me q. d. non ex re mea, vel opera serui quæritum.

K *Manebunt*] nec est mutuum, nisi reconcilietur modis cõsuetis. Ioan. non tamen stipulatione, vt subijcit.

l *Nihil agit*] quia non ex re mea, vel opera sua. vt sup. de acqui. rer. do. l. acquiritur. §. nõ solum. & facit ſu. de vſuf. l. sed & si quis. §. quæstionis. sed contra. ff. eo. l. si vsufru. in fin. sed ibi exponeS. Item contra C. si cer. pet. l. 2. vbi stipu. reconciliat mutuum, sed ibi idẽ qui numerauit, sibi stipulatus est.

m *Vendicando*] rei vẽdicatione, si extat. Il consum pta est, tu condicis

1 Et male, & ideo dic, quod hic sunt socij. ibi nõ secundum Bar.

2† Li. 17. ad Q. Mutium P. F.

3† LL. 59. Digest. P. F.

4† Alterius.

5† Habuit. P. F.

6† Vindicando in P. F.

7† Ab eo non est apud Dur. neq; P. F.

a De aqua & igni interdictione pulchrè Bu. ſu. de donati. inter vi. & vxo. l. penul.

2† Dno. alicuius. P. F.

a Scribẽ. vtique de ista gl. exclamant valde, & reprobant singu. ad hoc, quod ista. nullo modo valet, & nulli acquiritur actio ex ea si stipulantis non interest.

condicis ſecundum quoſdam. ſed iuſtius immo ego: vt ſupra ſi cert.per.l.nam & ſi fur. Accur.

a *Ad te ſolum*] qđ quoq; contigit: vt ſup.de pec.l.quis ergo.

b *Dederit*]nomine tuo:alias acquirit vtique:licèt per condictionem ſine cauſa, vel alia actione reddatur: vt ff.eo.l.ſi ex re.§.1 & l.pen.

c *Non liberabit*] quia conditionem tuam deteriorem non potuit facere.

d *Exceptione*] ne bis idē exigatur. ſed certè immo magis ego ſtipulator debeo admitti: vt inf.de noua. l.ſi ita §. fi. & l. ſeq. quæ ſunt ff. ſed ibi qui numerabat, ſtipulatur ſibi.vbi diſtingui tur:incontinenti, vel ex intervallo. hic alterius nomine numerat: & alteri ſtipulatur: & alteri,non ſibi numeranti.

e *Stipulatur*] ab extraneo.

1† Duar. qđ tuo. &c.

f *Stipuletur*] ſeruus meus.repete. Azo.

g *Vt altera*]prima:vt inf.eo l.ſiue. Accur.

h *Altera*] ſcilicet ſecunda. vt inf. eod.l. ſeruus alienus. & ſup. tit.2.l. ſtipulatio iſta. §.alteri.

i *Communis ſeruus*] ſub. quo ad quid: & quo ad quid non: vt in hoc §. patet. ſed in libero vix hoc inueniretur; vt ff.de pact.l. ſi plures. quæ eſt arg. contra reperitur tñ quandōque: vt ſupra de adop.l.3. & 4.

ADDITIO. Pro ſol. diſtingue ſecundum Bart. ſic, ℣ quandoq; habetur reſpectu ad ſubſtātiam perſonæ: & tunc tantum poteſt ſubſtinere perſonā vnius: vt l. ſi plures. ſup. de pact. aut habetur reſpectus ad officium; & tunc aut

2† Alterū non eſt apud Dua. P.F.

ſunt officia repugnantia, & non poteſt vicem plurium perſonarum ſubſtinere. vt l. hi qui. ff. de poſtul. & l. nemo. C. de aſſeſſ. aut non ſunt officia repugnantia, & poteſt: vt l.tertia.ſup. de adop.

3† Duar. aliter.

4† Alter. Dua.P.F.

5 † Sic Du. alias legitur. 9 acqrē di-

k *Stipulatur fuerit*] ab extraneo. Accur.

& tuus ex peculio quod ad te ſolum [a] pertinebat, mutuam pecuniam dederit, [b] obligationem tibi acquiret: & ſi eandem mihi nominatim ſtipulatus fuerit, debitorem à te non liberabit: [c] ſed vterque noſtrum habebit actionem: ego ex ſtipulatu: tu quod pecunia tua numerata ſit: debitor tamen me doli mali exceptione [d] ſummouere poterit.

¶ Quod meus ſeruus meo ſeruo dari ſtipulatur, [e] id perinde haberi debet, ac ſi mihi ſtipuletur. [f] item [1]† ſi quid tuo ſeruo ſtipulatur, perinde eſt ac ſi tibi ſtipulatus eſſet: ℣t altera [g] ſtipulatio obligationem pariat, altera [h] nullius momenti ſit.

Quod vni ex dominis non acquiritur, alteri in ſolidum quæri poteſt. Bart.

¶ Communis ſeruus [i] duorū ſeruorum perſonam ſuſtinet. idcirco ſi proprius meus ſeruus communi meo, & tuo ſeruo ſtipulatus fuerit, [k] idem iuris erit in hac vna cōceptione verborū, quod futurum eſſet, ſi ſeparatim duę ſtipulationes conceptæ fuiſſent, altera in perſonā mei ſerui, [l] altera in perſonam tui ſerui. [m] neque tamen [n] exiſtimare debemus dimidiam partem tantū mihi acquiri, [2]† alteram parte nullius eſſe momenti: quia perſona ſerui communis eius conditionis eſt, vt in eo quod [3]† alteri ex dominis pōt acquirere, [4]† alteri non poteſt. pro inde habeatur, ac ſi eius ſolius eſſet, [5]† cui acquirendi facultatem [o] habet.

l *Alteri ſeruo*] Et hæc eſt vtilis; vt ſup.§.proxi.

m *Turſerui*, Et hæc eſt inutilis; vt ſup. proxi.§.

n *Neque tamen*] licèt quo ad prædicta vicem duorum ſuſtineat. non tamen quo ad omnia: vt ſubijcit.

o *Facultatem* Not.ergo regulam hanc; vt hic.& ff.eo. l.proinde.§.fi.& l.ſeq.& ſup.de vſufr.tu.l.ſi ſeruus cōmunis. Sed contra.huic §.in l.proinde.§.ſi ſeruus.in princ. inf.eo.Solu. hic ab extraneo ſibi ab vno dominorum ſtipulatur.

p *Vel prop ſtraneo*]alternatiuè. nam nominatim etiam ex re fructuarij poteſt proprietarius ſtipulari; vt inf.e.l.ſeruum fructuarium.licèt reddatur per cōdi.ſine cauſa; vt inf.eo.l.per

q *Ex re fructuarij*] idem ſi ex operis eum operæ ex re eſſe videantur: vt ſup.de acq. ter.do.l qui bona.in princ.

r *Inutilis eſt ſtipulatio*] propter incertitudinem: & omninò vt inf.eo l.itē ſi ſeruus.1. fi.& quatuor ſeq.& inf.de ſol.l.qui res.§.ſi ſeruus. Alij dicunt inutilem in perſona proprietarij: ſed quamū ad vſumfructū tenet: vt probatur per finem huius §. & in totum tenet. ſed tunc contra ſunt dictæ leges.inf eo. Solibi non ex re domini alicuius: hic ex re fructuarij.

Alternativa inter perſonas quibus æqualiter pōt quæri, vitiat ſtipulationē. ſed ſi alteri tantum quari pōt, alius habebitur vt adiectus. Bart.

¶ Si fructuarius ſeruus ſtipulatus eſſet fructuario, ℣el proprietario: [p] ſi quidem ex re fructuarij [q] ſtipulatus eſſet, inutilis eſt ſtipulatio: [r] quia vtrique ex re fructuarij actionem acquirere [6]† non potuiſſet. [s] ſed ſi [7]† aliunde [t] ſtipulatus fuiſſet, proprietarium petere poſſet. [8]† ſed [9]† & ſi promiſſor fructuario ſoluiſſet, [u] liberatur.

Si ſtipulatio principalis cōfertur in perſonam vnius pœnalis in perſonam alterius: prima per pœnalem non nouatur ipſo iure, ſed ope exceptionis perimitur. Bart.

¶ Cum [x] ſeruus cōmunis Titii, & Mœuii ſtipulatur in hūc modum, Calendis Titio x. dare ſpondes? & ſi x. Calendis Titio non dederis, tunc Mœuio xx. dare ſpondes? duæ ſtipulationes eſſe videntur. ſed ſi Calendis x. data non fuerunt, vterque [x] dominus ex ſtipulatu agere poterit: [y] ſed in ſecunda obligatione Mœuio [10]† commiſſa, Titius exceptione [2] doli mali ſummouebitur.

Inter eū qui ſibi ſtipulatur, & rem in ſtipulationē deductā, debet eſſe diuerſitas. Bar.

Vlpianus. 11 †

LEX II.

SEruus cōmunis ipſe * ſibi ſtipulari non pōt, [a] quamuis contet eum ſe ſtipulari

6 † Apud Duar. deeſt nō, & P.F.

7† Duar. aliud. P.F.

8 † poſſe. P.F.

9† ſed deeſt. P.F.

* Intel.huius tex. vide apud Mar.Soc. in l. ita ſtipulatus nu.232. & vet. obli.

10† Duo. promiſſa. I.F.

11† lib.4. ad Sab. P.F.

* Videtur hic addē da particula ſe. vt legamus ſe ſibi ſtipulari nō poteſt, vt verba ſequentia monent.

t *Aliunde*]quod nō eſſet ex re fructuarij.

u *Soluiſſet*] ſcilicet quod aliunde eſt ſtipulatus, & ſic ad proximum dictum refertur, in quo eſt quaſi adiectus: vt & inf.eo. l. ſi ex re, vel dic quo ad primū. & ſic colliges primo caſu quod tenuit ſtipul. quo ad fructuarium: vt nodo notaui.

x *Vterque*] Sed quare prima non quæritur vtrique ſicut ſecūda? Reſpondeo, quia ſecunda videretur acquiri tantum Titio, quia deſcendit ex prima.contra quod tantum Mœuio. vt puta nominato. ſic ergo nec mihi, nec tibi. ſed dividitur de rigore.

y *Petet*]vnus ad decem. & alter ad viginti. & hoc de ſtricto iure: ſecus de æquitate. vt ſubijcit.

z *Exceptione*] pō autem ipſo iure. & hoc ideo, quia in perſona duorū conceptæ fuerunt ſtipula. alioquin ipſo iure prior eſſet nouata: vt in contratio ſup.de act. & oblig.l.obligationum fere. fi.quia ſeruus non habet ius nouandi cum domini condi.deteriorem faceret; vt inf.de reg.iur.l.melior.

a *Ipſe ſibi ſtipulari non poteſt*] dicendo vni dominorum, promittit me mihi? ſed ſi promittis me alii domino valet; dices quis; & hoc eſt tale quale, ſi ſibi ipſi ſe ſtipulatur. nam partem ſerui quam habet dominus cui ſtipulatur, acquirit ſibi, & adiungit ſibi partem promittentis. & per eum alterī domino. perinde ergo eſt ac ſi ſibi dixiſſet. Reſpondeo, non eſt verum; immo immediate pars aſſentiens acquirit obligationem partis promittentis. & hoc dicit.

dicit. quod ergo dici non potest, ſ vt acquiratur vni domino ab altero: nec etiam ab extraneo ſtipulando ſe ſibi, eſt ratio naturalis. & ciuilis, prima, qa impoſſibile eſt, vt aliqd poſſit dari ſibiipſi. nam nemo etiam liber eſt dominus ſui: vt ſup. ad legem Aquil. l. liber homo. at dari vi, quod ſit accipientis: vt Inſtit. de ac. l. appellamus, multo minus ergo ſeruus poteſt ſibi dari, vel ſolui, vel acquiri. & ſic eſt hic ratio ciuilis, quia ſeruus nil habet. & ad hoc C. ſi ſeruus ex. l. 1. in prin. Si verò alicui res data poteſt, licèt non ẽt facto libero, vt in ſet uitute ad fundũ domini: valet ſtipulatio: vt inf. e. l. ſi ſeruus communis meus. ſed non legatum: vt ſup. de ſerui. leg. l. & ſi maximè. & ſa it inf. eo. l. ſi ſeruus communis Mæuij. ſ. 1.

1† alias, ſed de ſe dño obligationẽ. nec hẽtur vos facit. P.F.

2† Apud Duar. deeſt facit.

3† Lib. 5. ad Sabin. P.F.

4† Li. 21. ad Sab. P.F.

a *Domino poſſe*] alteri. ſ. ab altero: quia ꝓ parte vna dño partis dari poteſt, pro ea. ſ. parte, pro qua non eſt dominus. Itẽ eſt contra huic l. ſup. eo. l. 1. ſio refera in prin ſed illud retur ad ſpe gulariter, vt ibi dixi. cialẽ poſtea ſubſe quẽ. qđ limita. ni ſi ſpãle, eſſet aliàs prohibitũ. l. volũtas in fi. C. de fideicom.

* Colligit hic Bart. ꝙ genera lis promiſſio refertur ad ſpecialẽ poſtea ſubſequẽ. qđ limita. ni ſi ſpãle, eſſet aliàs prohibitũ. l. volũtas in fi. C. de fideicom.

5† Li. 49. ad Sab. P.F.

* *Ad intell. huius* l. vi. Ruin. in l. hoc edicto §. nũciatio. nu. 83. in fi. & 84. de no. oper. nunc.

dominio poſſe,[a] Non enim ſe domino acquirit, ſed de ſe [1†] obligationem facit. [2†]

Idem. [3†]

LEX III.

SI ſeruus Reipublicæ, vel municipij, vel coloniæ ſtipuletur, puto valere [b] ſtipulationem.

Generalis promiſſio refertur etiam ad eum, cui poſtea ſpecialiter eſt promiſſa. Bar.

Idem. [4†]

LEX IIII.

SI ſeruus communis ſibi, & vni ex dominis ſtipuletur, perinde eſt[1], ac ſi omnibus dominis, & vni * ex his ſtipuletur: veluti Titio, [c] & Mæuio, [d] & Titio. & tunc probabile eſt, vt Titio dodrans, [e] Mæuio quadrans debeatur. [f]

Ex ſtipulatione ſerui communis acquirit dominus pro parte dominica: niſi ſcripto nus nominatus, vel iubẽs. idẽ in aliis acquiſitionibus. Bart.

Idem. [5†]

LEX V.

SEruus *communis ſic omnium eſt, non quaſi ſingulorũ totus, ſed pro partibus. Vtique indiuiſis, vt intellectu magis partes habeant, quàm corpore. & ideo ſi quid ſtipulatur, vel qua alia ratione acquirit: g omnibus [h] pro parte, qua dominium in eo habent, [i] acquirit.

¶ Licet [k] autem ei [l] nominatim alicui ex dominis ſtipulari, vel traditam accipere rem, vt ei ſoli acquirat.

¶ Sed ſi nõ vni domino nominatim ſtipuletur, ſed iuſſu [m] vnius dominorum: [n] hoc iure vtimur, vt ſoli ei acquirat, cuius iuſſu ſtipulatus eſt.

Pomponius. [6†]

LEX VI.

OFilius [o] rectè dicebat, & per traditionem accipiendo, & deponendo, commodandoque poſſe ei ſoli acquiri, qui iuſſit, quæ ſententia [7†] Caſſij, & Sabini dicitur.

Vlpianus. [8†]

LEX VII.

PRoinde, & ſi quatuor forte dominos habuit, [9†] & ſi ſs: nõn quod quilibet dñs poſſis dicere ſeruum ſuum totum: quę ĩ partes magis intellectu quam ſenſu percipi poſſunt, & ideo ſi ſeruus cõis ſtipulatur dñis ſuis: concurrunt in æquales partes rei, quæ deducta eſt in ſtipulationem.

¶ *Licet autem*] Item ſeruus communis Titij & Mæuij põt vni dominorum ſoli acquere: nominatim ei ſtipulando ſic, promittis Titio domino meo? vel rem aliquã per traditionem acci pere nomine vnius domini. Quid autem erit? iſte ſeruus communis nõ ſtipulatur nominatim vni dominorũ, tamen vnus dominus iuſſit eum ſtipulari ſibi, an illi ſoli quæritur? Reſpõ. quod ſic, l. ſequen. cõtinua eam iſta Franꝯ *Acquirit*] vt inf. l. proxi. Accurſ.

h *Omnibus*] vt ſupra depoſi. l. 1. §. ſi duorum. & inf. l. proinde. & ſup. de acquir. rerum do. l. cõmunis ſeruus. & hoc niſi propria nomina dominorum ponat. quod die, vt nq. inf. eo. l. ſi communis ſeruus ita ſtipuletur. Item fallit quod hic dicit quando vni tantum poteſt quæri: vt ſupra l. 1. §. communis in fi. §. & pro ſocio. l. verum. §. ſi ſemo.

6† Li. 26. ad Sabin. P.F.

i *Habeat*] Scilicet acquirit.

k *Licet*] id eſt, licitum eſt.

l *Ei*] ſcilicet ſemo.

m *Iuſſu*] ſed vbi vnus iuſſit, & alium nominatim ſi res pertinet ad iubentem, ei quærit: ſi ad nominatũ, ei quærit. ſi ad neutrum, prævalet nominatio: vt C. per quas perſo. l. ſi duo. ſecundum Io. vel die ſecundum Azo. vt ibi no. Accurſius.

7† Duar. & Caſſij. &c.

8† Li. 48. ad Sabin. P.F.

9† habuit. P.F.

n O *Dominorum*] ſ. ſtipuletur. & ſimpliciter.

o O *Filius*] facit ſup. l. proxi. in fin. 1. reſpon. & §. ſed. & ſi non.

P *Proinde*] CASVS. Iſta lex continuatur ad ſuperiores duas proximas, vbi dicebatur, quòd ſerui acquirunt dominis, ſi iuſſerint ſtipulari. in hac ponit alia exempla: quæ clara ſant in textu.

¶ *Si ſeruus communis*] Quatuor erant qui habebant ſeruum communem, Titius, Mæuius, Seius, & Sempronius, & ſunt æquales in portionibus. iſte ſeruus ſtipulatur ſic: here Titi, promittis centum dare Mœio domino meo? ille promittit. certè huic ſoli Mæuio acquiruntur iſta centum. Si autem ſeruus iſte ſtipuletur hoc modo ab vno dominorum: here Titi, promittis dare dominis meis cẽtum? tunc cuilibet dominorum acquiritur pro portione, quam habet in ſeruo: ita vt cuilibet acquiratur viginti quinque. & viginti quinque remaneant apud dominum, qui promiſit iſta cẽtum. Idem eſt, ſi iuſſu vnius domini ſtipuletur: quia ſoli ei acquirit, ac ſi ei ſoli ſtipulatus eſſet.

¶ *Interdum*] Dictum eſt ſupra qualiter ſeruis cõis dominis acquirit pro portionibus: aliquando vni ſoli, ſ. ſi ille tantũ ſtipulatus ſit. vel ille ſolus iuſſerit. In hoc §. dicit iuriſc. hoc euenire poſſe, vt vni ſoli domino quæratur etiam ſi non iuſſerit. neque ei nominatim ſtipulatus ſit. & ponit exemplum. veluti cum tu & ego haberemus ſeruum communẽ: iſte ſeruus ſtipulatus eſt ſeruitutem ad fundum meum. certè mihi ſoli acquiritur iſta ſeruitus: quia fundus meus eſt. & non tuus. aliud exemplum eſt in l. ſequ. & in prin. legis

ſequen.

---

1 † alias, ſed de ſe dño obligationẽ. nec hẽtur vos facit. P.F.

2 † Apud Duar. deeſt facit.

3 † Lib. 5. ad Sabin. P.F.

4 † Li. 21. ad Sab. P.F.

5 † Li. 49. ad Sab. P.F.

6 † Li. 26. ad Sabin. P.F.

7 † Duar. & Caſſij. &c.

8 † Li. 48. ad Sabin. P.F.

9 † habuit. P.F.

a *Domino poſſe*] alteri. ſ. ab altero: quia ꝓ parte vna dño partis dari poteſt, pro ea. ſ. parte, pro qua non eſt dominus. Itẽ eſt contra huic l. ſup. eo. l. 1. ſio refertur ad ſpecialẽ poſtea ſubſequẽ. qđ limita. ni ſi ſpãle, eſſet aliàs prohibitũ. l. volũtas in fi. C. de fideicom.

* Colligit hic Bart. ꝙ genera lis promiſſio refertur ad ſpecialẽ poſtea ſubſequẽ. qđ limita. ni ſi ſpãle, eſſet aliàs prohibitũ. l. volũtas in fi. C. de fideicom.

* *Ad intell. huius* l. vi. Ruin. in l. hoc edicto §. nũciatio. nu. 83. in fi. & 84. de no. oper. nunc.

b *Valere*] licèt ipſa vniuerſitas non facilè ſtipuletur: quia nõ facilè conſentit: vt ſ. de acquir. poſſ. l. 1. § fi. & l. ſeq. & hic erat hæc dubitatio.

c *Titio*] nominatim. Accurſ.

d *Mœuio*] ſine nomine.

e *Dodrans*] aliàs deeſt Titio: ſed ſubaudi, hẽt. n. Titius dimidiam ſtatim tanquam nominatus. Item dimidiam alterius dimidiæ: quia eſt vnus de duobus dñis. & idem in ſuperiori caſu, qñ ſibi & Titio. Sed contra, ſup. eo. l. 1. §. cõmunis in fi. ſ. ſed reputatur vnius ſolius eſſe cum ei ſoli acquirendi facultatem habeat, vt ibi dicit in exẽplo. Item contra. C. de leg. l. cum qđ. §. fin. vbi repetitio teſtatoris nil operatur. ſed illud in vltima volũtate: hoc inter viuos in cõtractibus. vel illa corrigit, vel verius ꝓp repetitionẽ legati, vel promiſſionis non quæritur amplius ex voluntate teſtatoris, vel promittentis. ſed ꝓp conditionem perſonæ, quæ ſtipulatur: vt quia eſt ſeruus. vñ in acquirendo poteſt vnius dominorum condõnem facere meliorem: vt inf. l. prox. §. fi. vel ſol. vt ibi.

f *Debeatur*] in vtroque caſu: cum idem ſit.

ADDITIO. Tu dicas aliter, ꝙ quando ſunt plures nominationes vniformiter, & per eundem modum, nil releuat: ſecus ſi non vniformiter, vt hic, ſecundum Bart. poſt Oldra.

Seruus communis] CASVS. Quæritur à dño iuriſconſulto, qualiter ſeruus communis cenſetur eſſe duorum dominorũ, & pro quibus partibus? Reſpondet iuriſc. quod ſeruus communis cenſetur eſſe communis duorum pro partibus iudi-

seq. quare sequitur. §. sed. & si. Seruus Titij. & Mæuij stipulatus est hoc modo. Dabis centũ Titio domino meo, aut Mæuio dño meo, an talis stipulatio valeat? Rñ. q̃ non: quia incertum est, cui dñorũ acquiratur, hoc dicit, & cũ l. seq. Fac.

a *Stipulatus*] l. simpliciter.

b *Totum*] vt, & su. l. si seruus communis. Sed pone tres esse dominos, vnus hẽt in seruo tertiã, alius quartam, & alius sextã. cũ hæc omnia nõ faciãt totũ, ergo nõ totũ acquiritur. sed dic totum. l. quod acquirit, hoc autem esse potuit, si alter dominus habuerat pro derelicto, vel decesserat sine hærede, nec erat adhuc capta ea pars.

c *Nam & si.*] benè dico nisi nominatim. nam &c. & est argu. de toto ad partem, vt no. sup. de vsur. l. qui scit, in princ. Accurs.

Argumẽtũ de toto ad partẽ an procedat. & an de parte ad totũ.

d *Nominatim.*] id est expressim, ita scilicet, dñis meis, vel etiam expressis nominibus proprijs, ita tamen. quod præcedãt appellatiua, nisi sic exponeres, esset contra. inf. eod. l. si communis seruus ita, in prin.

e *Portionibus*] l. dominicis.

f *Ex eis*] l. nominatos. vt & sup. a de vsufru. l. sed si quis, §. seruus fruct. & inf. de accep. l. an inutilis, §. accepto.

g *Vlla adiectione*] scilicet domini.

h *Partem eam*] i. quotam, puta dimidiam, vel tertiam. Accur.

i *Ex qua*] i. quota. secundum Io. vel dic ex qua facere simplicem relationem, vt partem ad se acquisitam, & qua ad partem serui refectatur: nam quã partem habeat in seruo eandem in re promissa retinet. stipulatione quãtum ad eam partem habita, pro nulla. sed videtur, quod vni acquiri non possit, vt totum alijs quæratur, vt inf. eo. l. item si seruus 2. respon. sed illud de his quæ acquiruntur, hic non quæritur, pro parte promittentis, vel retentio haberetur loco acquisitionis. sic & non obst. item contra, sup. pro socio. l. verum. §. si cõmuni seruo. Sed aliud in legato relicto seruo cõmuni ab vno ex dominis, cum liberalitas largè interpretanda sit, quam in stipulatione, quæ non est ex causa liberalitatis, vel ibi contemplatione socij reliquit. & eodem modo sol. sup. de conditio. & demonstratio. l. qui hæredi. §. fi. & ad legem Falcidiam l. Plautius, vel plenè die, vt in d. l. verum pro socio.

1† Omnibus. non est apud Dua. P. F.

2† Dua. Sed si. P. F.

3† Dua. si eidem illi socio nominatim. &c.

4† si. non est. P. F.

5† Id est. non est apud Dua.

k *Socij*] vt 2. respon. huius §.

l *Vel*] pro etiam.

m *Acquirere*] immò nulli. vt sup. de ser. leg. l. & si maximè duorum iussu stipulatus[a] sit, ijs solis acquirit, qui iusserũt. magisq; est, vt nõ æqualiter, sed pro portione dominica totũ [b] eis acquiratur. Idẽ puto, & si nominatim eis stipulatus proponatur. nã & si [c] omnium iussu stipulatus sit, vel omnibus nominatim, [d] nõ dubitaremus omnib. pro dominicis eum portionib. [e] non pro virilibus acquirere.

Qui stipulatur ab vno ex dominis, si alteri nominatĩ, vel iubẽti, valet stipulatio ĩ totũ, vel pro portionibus dominicis aliorum. Bar.

¶ Si seruus cõmunis ab vno ex socijs stipulatus sit, si quidẽ nominatim alteri socio, ei soli [f] debetur. si autem sine vlla adiectione & purè stipulatus sit, reliquas partes seruus cæteris [1†] omnib. socijs, præter eam [h] partem, ex qua [i] promissor dominus esset, acquiret. [2†] Sed, & si iussu vnius socij [k] stipulatus esset, idem iuris est, quod esset, [3†] si eidem socio, vel [l] nominatim dari stipulatus esset.

Quod vni non põt quari, quæritur alteri, cui põt. Bar.

¶ Interdum etiã si neque iussu, neq; nominatim alteri ex dominis stipuletur, ei tamen soli acquirere [m] eum, Iuliano placuit: vtputa si qd sortè stipuletur, quod vtriq; acquiri nõ potest, veluti si [4†] seruitutem ad fundum Cornelianũ stipulatus est, qui fundus Sẽproni erat, [5†] id est, alterius ex dominis, ei soli acquirit.

Caius. [6†]

LEX VIII.

ITem, si alter ex dominis vxorẽ ducturus sit, & huic seruo [n] dos promittatur.

Vlpianus. [7†]

LEX IX.

ITem, si seruus duorũ Titij, & Mæuij, hominẽ, qui Titij erat, stipulatus fuerit, [o] ei soli [p] acquirit, cuius non fuit: Sed si stipulatus sit Stichũ [q] [8†] sic, Et Mæuio, & Titio dare [9†] spõdes? totum eũ Mæuio acquirit, quod enim alteri ex dũis acquirere non põt, id ad eum, qui ad obligationẽ admittitur, pertinet. [r]

Qui stipulatur pluribus dominis, quibus æqualiter põt quæri alternatiue, inutiliter stipulatur, secus si sibi primò: quia tunc domini, vt adiecti habentur. idem si vni quæri non possit: quia habetur, vt adiectus. Hoc dicit cum quatuor legibus seq. Bar.

¶ Sed [10†] & si cum [s] duos dominos seruus haberet, stipulatus fuerit illi, aut illi dominis suis, quæritum est, [11†] an sic consistat [t] stipulatio? Cassius inutilem [u] esse stipulationem scripsit, [x] & Iulianus Cassij sententiam probat eoque iure vtimur.

Iulianus. [12†]

LEX X.

SEd [13†] & si ita stipuletur, Titio decẽ, aut Mæuio sũ dũ dare spõdes? quia incertũ est, vtri eorũ acquisierit [y] actionem, idcirco inutilis [z] stipulatio existimanda est. [a]

Sed si sibi. CASVS. Item pone sic contimando cũ præcedentibus. Ponamus, q̃ sic stipulatur seruus, promittis mihi aut Titio, aut Mæuio dominis meis, certè talis stipulatio non valet. Sed quæritur postquam non valet, an tantum adiectio istius stipulationis vitietur, an verò etiã principalis? Respon. q̃ adiectio tantum vitiabitur. Itẽ an istis dominis adiectis solui possit? Rñ. q̃ non: quia non inuenitur, in cuius persona cõsistit solutio, neque stipulatio. quare &c. tationes etiam huius legis vide in duabus legibus seq. Fran.

Sed

n *Item si alter. Seruo*] l. communi. & facit su. tit. 1. l. si id quod. & quod ibi no. Accur.

6† Li. fin. de cãsb. P. P.

o *Item si seruus. Stipulatus fuerit.*] vel sibi, vel impersonaliter. de alijs enim sequitur. & dic ab extraneo, alias cõfunderetur pro parte, vt & sup. l. proinde. §. si seruus cõmunis 10. & facit Instit. eod. in fi.

7† Li. 49. ad Sabi. P. F.

p *Ei soli*] l. dari.

q *Stichum*] qui erat Titij.

8† Du. fibi.

r *Pertinet*] vt & sup. eod. l. 2. §. cõmunis. sed contra. sup. eod. l. proinde. § si seruus communis. 2. respon. Solu. ibi.

9† Dua. P. F.

[*Sed. & si cum.*] tractat hic, l. quando seruus duorum, vel pluriũ stipulatur incertum, vel incerto modo.

s *Duos*] l. duobus.

10† Dua. si cã &c.

t *Consistat*] id est, valeat.

11† Dua. an consistat.

u *Inutilem*] immò & est ratio. vt inf. l. proxi. & l. seq. in fin. & l. nam. & inf. e. l. si seruus cõmunis ita, sed contra, sup. eod. l. 1. §. pen. Sol. vt ibi. item contra. inf. de fideiuss. l. fideiussor oblig. in princip. sed ibi valet accessoria ratione principalis validæ cui adhærebat.

x *Scripsit.*] & benè. Accur.

y *Sed. & si ita. Acquisierit.*] & sic fieri solutionem noluit.

12† Lib. 52. Dige. P. F.

z *Inutilis*] No. rõne incertitudinis neutrũ valet. sic. & su. de test. tut. l. duo. & de manumissis. l. cũ ex pluribus. sed non videtur benè adduci. quia hic nulla est stipulatio propter incertitudinem. sed ibi dico, quod tenet datio tutoris & legatum, vt patet su. de leg. 2. l. si quis seruum. §. si inter. & de cond. & demon. l. falsa.

13† Dua. Sed si ita. &c. P. F.

a *Existimanda est*] quia non apparet, cui acquiratur stipulatio, nec cui fieret solutio. & hoc ratione incertitudinis rerũ.

a *Sed si sibi*] seruo.
b *Aut primo*] domino. aut primo alternatiuè, & sunt hæc propria nomina dominorum.
c *Aut secundo*] domino.
d *Probandum*] quod, & dictum est sup. l. proxi.
e *Stipulationē*] quantū ad primū, & secundum, vt subijcit, non quantum ad seruum.
f *Adiectionem*] Nota vtile per inutile non vitiatur. & sic supra si cert. pet. certi conditio. § quoniam, argu. contra infra de regu. iur. l. actus. & supra de arbit. l. primi. & facit sup. eo. l. 3.
g *Ex stipulatu.*] pro partibus dominicis.
h *Locum habeat.*] dic quod quatuor erant domini, & duos tantum nominauit, vt in prin. l. nam sic benè potest eis totum solui, & contingit liberatio, & vni eorū. Sed quid si sunt tantum duo, quos nominauit? adhuc videtur idem, vt vel vni eorum totum possit solui, vt liberetur ab vtroque, & hoc cum posuit sibi? sed infra prox. respon. non apposuit sibi.
i *Mihi*] aliàs nihil.
k *Aut Titio.*] quo casu potest solui Titio, vt supra de verb. obligat. l. fi. §. cum mihi. Accur.
l *Dominii*] s. stipulatur seruus non adiecto sibi.
m *Non consistit.*] vilo modò etiam quo ad solut. vt hic, & supra eod. l. item si seruus in fi. Accur.
n *Nam cum vterque. Capax.*] id est, vterque ponitur, vt ei quæratur obligatio, alternatiuè tamen. Azo.
o *Adiectus.*] adiectus enim non est capax obligationis, i. non ponitur, vt ei quæratur stipulatio.
p *Possit*] magis vnus, quàm alius. & sic non apparet, quis sit adiectus, cum non appareat, quis sit principalis, sed vbi alter duntaxat obligationis capax esset, tenet sub alternatione facta stipulatio, vt inf. de fide. l. fideiussor. Accur.
q *Cum enim. At hic*] Græcum, cuius sensus est id est, cum stipulatus est primo, aut secundo, non adiecto sibi.
r *Corrumpit*] s. alternatio.

1†Li. 48. ad Sabinū. P. F.

Vlpianus. 1†
LEX XI.

SEd si fibi, [a] aut primo, [b] aut secūdo [c] dominis suis stipulatus sit, & hic tantundē erit probandum, [d] quod Iulianus 2† dixit, inutilē esse stipulationem. [e] Sed vtrum adiectio inutilis est? an 3† tota stipulatio vtilis nō est? Et puto, adiectionem [f] solam esse inutilē. Eo enim 4† nomine, q̄ ait mihi, omnibus acquisiuit ex stipulatu [g] actionem. An ergo, & 5† in cæterorum persona solutio locū hēat, [h] exemplo extraneæ personæ? Et puto, vel solui eis posse, quemadmodum cum ego mihi, [i] aut Titio [k] stipuler. 6† Cur ergo cum primo, aut secundo dominis [l] stipulatio non consistit, [m] nec solutio est? Illa est ratio, quia non inuenimus in cuius persona stipulatio 7† consistat, & 8† in cuius solutio.

2† Dixit. non est apud Dunecque. P. F.
3† Aut. P. F.
4† Nomine, nō est apud Dunecque in P. F.
5† & non est. P. F.
6† Dua. Cū. P. F.
7† Consistit. P. F.
8† & de est. P. F.

Paulus. 9†
LEX XII.

NAm cū vterque obligationis capax [n] sit, nō inuenimus quis adiectus [o] sit: quia nō est, q̄ petere possit. [p]

9† Li. 10. Quæst. P. F.

Vlpianus. 10†
LEX XIII.

CVm. n. stipulatur dño aut extraneo seruus vtrūq; cōstat, 11† & in dñi per sona stipulatio, & in extranei solutio: at hic [q] τὸ ἰσάζον [r] corrumpit stipulationem, & solutionem.

10† Li. 48. ad Sabinū. P. F.
11† consistat. P. F.

Si seruus stipulatur nomine alterius malæ fidei possessori, nec sibi, nec domino quærit. B.

Iulianus. 12†
LEX XIV.

SEruus meus cū apud furē esset, furi dari stipulatus est. Negat furi deberi Sabinus. 13† Sed nec ego ex ea stipulatione agere potero, quia eo tempore quo stipulatus est, mihi non seruiret. [s] Sed si detracta furis persona stipulatus [t] est, mihi quidem acquireretur actio, sed furi nec mandati, [u] nec alia actio aduersus me dari debet.

12† Li. 3. ad Vrseiū Ferocem. P. F.
13† Alibi legitur Sabinus, quia eo tempore quo stipulatus, esset ei non seruiret. sed nec ego ex ea stipulatione agere potero. Sed si detracta, &c. in P. F.

Florentinus. 14†
LEX XV.

SIue [x] mihi, siue 15† sibi, siue conseruo suo, siue impersonaliter dari seruus meus stipuletur: mihi acquiret.

14† Li. 48. in fi. P. F.
15† Tibi.

Paulus. 16†
LEX XVI.

SEruus hērditarius futuro hæredi decem nominati [y] dari stipulatus, nihil agit, quia stipulationis tempore hæres dominus eius non fuit.

Ex stipulatione serui acquiritur ei domino, cui potest si stipuletur indiuiduū, quæritur cuilibet in solidum.

Vt ergo sit bona ratio, dic eum stipulatū furi his verbis, promittis ei, cui seruio? & sic per consequentiam stipulatus est furi, cū ei seruiat. sed tamen ei non acquirit, cum sit malæ fidei possessor: nec domino, vt subijcit, & su. de acq. poss. l. 1. §. sed, & per eum, vel secundum R. dic etiam ratione ista, ex qua videbatur: quia enim non mihi sed furi seruiebat, & ab ipso non à me possidebatur: ei stipulari posse credebatur, qđ hic remouet, & secundum hoc est ratio remotiua. & est hæc eadem cum prima. alij habent ei, & tunc ei non seruiret: scilicet, sicut ei posset quærere, quia nō bona fide: vt in d. l. deacqu. poss. t. *Stipulatus est.* j. impersonaliter.

16† Li. 5. Regular. P. F.

s *Non seruiret*] alij habent mihi, & tunc dic, q̄ istud Iulianus probat nō esse: quasi dicat, mala est tō. quia, & si mihi domino seruiat, non tñ furi acquiritur ex tali stipu. vt & j. eod. l. seruus alienus.
t *Detracta furis persona stipulatus est*] Locum hūc restituit Alciat. lib. disp. 2. c. 20. significat aūt Iauolenus quæ ita sunt. Furi stipulatus est, mihi non seruiet. Quæritur, an mihi acquiratur? Respondet, quod sic. Nam detracta furis persona, stipulatio mihi facta videtur. Accur.
u *Nec alia actio*] de pec. cum furē ex re iuris sit stipulatus, sicut si vsufructuarius stipul. domino ex re fructuarij acquirit domino, sed conditione sine causa reddit fructuario. sed hic secus, secundum Io.
x *Siue mihi.*] CASVS. Seruus meus qualitercūque stipuletur siue dicendo, promittis domino meo? siue, promittis mihi? siue, promittis seruo domini mei? siue tantum promittis dare? semper mihi acquirit seruus meus. Franc.
y *Nomine alterius*] puta Titio. & sic nō valet, cum quasi extraneo stipularetur, vt inf. eod. l. seruus alienus, secus si appellatione tantum, vt inf. eo. l. si ex re. §. fi. l. quæ est contra sed secus si neque pretium, neque appellationum, sed simpliciter, vt j. eo. l. si seruus hæreditarius. & su. de pac. l. si vnus in fi. quia his casibus valet. Alij dicunt, quod hæc corrigitur per l. si ex re. quod non placet.

Si communi seruus.] CASVS. Habebamus tu, & ego seruū communem, & ego habebam fundum iuxta fundum Titij, tu verò ibi nullum fundū habebas, stipulatus est seruus noster communis à Titio actum, vel iter per fundum suum ad meum, sine expressione nominis mei, vel tui, ista seruitus itineris, vel actus soli mihi potest acquiri, non tibi: cum nullum ibi fundum habeas, quod si tu etiā ibi fundū habeas, acquiritur etiam tibi insolidum, & mihi insolidū seruitus. Franc.

a *Si communis*] vt sup.eo.l.proinde.in fi.& l.seq.
b *Fundum habeas*] vel eundem cõem mecum, vt ff. de ser. vrb.prædio.l.si vnus,vel alium tuum propriũ. Accur.
c *Quoque*] aliàs mihi,aliàs tibi.& in idem recidit.& quod dicit in solidũ:ideo quia non potest diuidi,vt sup.de verb. oblig.l. a. circa prin.

Pomponius. 1†
LEX XVII.

SI communis[a] seruus meus & tuus viam, vel iter, vel actum stipuletur sine adiectione nois nostri, cum ego solus vicinũ fundũ habeã, soli mihi eã acquirit. qđ si & tu fundũ hẽas, [b2]† tibi quoque [c] in solidũ seruitus acquiritur.

Mortuo vno ex dominis sine hærede, vel hæreditate nõ adita, ex stipulatione serui quæritur in solidum superuienti domino. Bar.

Pomponius. 3†
LEX XVIII.

SI seruus communis Mæuij [d] & castrẽsis peculij, [e] defuncto filiofamilias mi lite, anteq̃ adeat institutus hęreditatem, stipuletur: socio, quo solus interim dominus inuenitur, tota stipulatio [f] quęretur: quoniam partem[g] non facit hæreditas eius, [h] q̃ nondum est. i Non enim si quis hæredẽ existere [k] filiofamil. dixerit, statim & hęreditatem eius iam esse consequẽs erit: i cũ beneficium principalium constitutionum[m] in eo locũ[n] habeat, vt filiusfam. de peculio restari possit, quod priuilegiũ cessat,[o] prius q̃ testm̃ aditione fuerit confirmatũ.

¶ Si seruus Titij,& Męuij partẽ, P quæ Mæuij est, sibi dari stipuletur, q̃ nulla stipulatio est: cũ si Titio dari stipulatus fuisset, Titio [r] acquireretur. Qđ si simpliciter [s] concepta est stipulatio, veluti, Partẽ eã quæ Mæuij est, dare spondes? nõ adiecto, mihi, [t] prope est, vt quia sine vitio [u] concepta est stipulatio, sequatur eius [x] personam, cuius potest.

Seruus, & filius acquirunt patri, uel domino reuerso quocunq; modo stipulentur: sed si ibi decedat, stipulationõtim concepta, est nulla: simpliciter concepta, valet in seruo. Bar.

¶ Seruus capto dño [y] ab hostibus, [4†] decẽ dari stipulatus est. Quamuis [z] q̃ simpliciter [a] stipulatur, vel ab alio [5†] acceperit, [b] ẽt ad hæredem captiui [6†] pertineãt: [c] aliudque sit iuris i persona filij, q̃a nec tunc fuit in potestate, [d] cum stipularet, nec postea deprehenditur, [e] vt seruus in hæreditate, [7†] tamẽ in proposito [f] casu [8†] põt q̃ri, nũ ex hac stipulatione quæsitum sit patri? Et videtur quod sic: quia ex quo seruus potest acquirere patri, videtur quod ei quæsierit, quia non statim: postquã institutus est, cẽsetur hæres. nã illud priuilegium testandi quod concessit Princeps filijsfamil. militibus, non habet vigorem, donec testm̃ sit confirmatũ p̃ aditionem hæredis.

¶ *Si seruus Titij*] Titius,& Mæuius habebant seruum cõem Stichum: iste Stich? stipulatus est à Mæuio hoc modo; promittis mihi partem quam habes in me? an talis stipulatio valeat? Respon. quod non. Si autem dicat sic, promittis Titio domino meo partem quam habes in me? talis stipulatio valet. Sinautẽ simpliciter stipuletur sine adiectione personarum, sicuti, promittis partem quam in me habes. dare? certè talis stipulatio valet: quia est concepta sine vitio, & ideo sequitur eum in cuius persona valere potest.

¶ *Seruus capto*] Paterfamilias quidam non bonus armiger, sed ex his qui faciliter absq; impulsu de equo suo cadunt: hic captus est ab hostib. relictis domi filio.& seruo suo iste seruus est stipulatus dño suo decem: cui acquiritur hæc stipulatio? & vi. quod ad hæredem ipsius captiui pertinet: qa cum seruus simpliciter stipulatur, vel aliquid ab alio acceperit illud acquititur hæredi. E contra videtur. cum aliud iuris sit in filio qui tunc non erat in potestate cum stipularetur, nec postea reperitur esse in potestate: sicut seruus inuenitur esse in hæreditate. Tamen in proposito nostro adhuc manet quæstio, vtrum aliquid videatur quæsitum hæredi. sicut a simili cum seruus hęreditarius stipulatur defuncto, vel futuro hæredi. finaliter concludit idem esse in seruo, & in filio, & probat hoc argumento, quod sequitur ibi, nam & filius, quod satis clarum est.

¶ *Dum seruat*] Habeo vsum fr. in seruo Stricho. iste seruus locat operas suas in quinque annos. moritor medio tempore locationis. residuum tempus locationis quæritur domino. sic enim Iulianus scripsit. Et probatur hoc duab. tõnib. quas vide p te. prima ibi, nã & in secũda ibi, nã & cũ. Frãc.

d *Mauij*] Aliàs meus, aliàs Meuij. Accur.
e *Peculij*] i. filijsfam. habentis castrense peculium.
f *Stipulatio*] l. interim cum pura stipulatio pendere non debeat: vt inf. eod.l. vsusfruct. sed restituet postea partem hæredi adeunti siue alius, siue ipse idem seruus fit institutus: vel patri si non adeatur: vt supra de acquiren. re.domi.l. in eo, & ff. de castrẽ. pec.l. filiusfamilias. §. primo. Alij aliter dicunt: vt no. in l.in eod.& hoc verũ propter duplicem fictionẽ, vt hæredi adeũti restituat: scilicet qa hæreditatis vicẽ obtinet domini,& quia postea fingitur adita ex die mortis.
g *Partem*] i. non facit, vt partem tãtùm habeam: nam capio totum, vt supra, de lega.1.l.huiusmodi. §. si Titio.
h *Eius*] militis.
i *Quæ nondum est*] ante additionem. si enim esset prius hæreditas, ergo pater in re pecul. non posset occupare etiam hærede repudiante, & ad hoc quod non prius sit hæreditas, facit in fin. huius §. & sup. ad leg. Falc. l. si filiusfamili. & argum. sup. de ope. leg. l. si res. vel dic nondum esse scilicet eius hæredis.
k *Existere*] scilicet posse, vel die simpliciter.
l *Erit*] hoc casu licet generaliter vetum sit: vt supra de acquir. poss. l. cum hęredes.
m *Constitutionum*] in castrensi peculio, quæ permittunt filiofamilias. testari vt Instit. qui. non est permiss. face. testament. in principio.
n *Eum*] i. cum ad hoc institutum est.
o *Cessat*] i. non sortitur effectum: adeo vt non faciat stipula. putam pendere. & facit inf. de castren. pecu. l. 2.
p *Patrem*] in semetipso.
q *Stipuletur*] ab altero domino, vel extraneo. Accur.
r *Titio*] in proprio non distinguitur, vt sup. eo. l. 1. in prin. & adde quod no. sup. eo. l. 1.
s *Simpliciter*] i. impersonaliter.
t *Mihi*] ff. hæc verba.
u *Sine vitio*] quia non prosuit sibi.
x *Eius*] ff. Titij, & facit in. ff. eo. l. antepen.
y *Capto Domino*] si habes bis domino, primum cum alijs dictionibus est ablatiui absoluti si semel. est datiui. Et no. quod non aperit an sub proprio, vel appellatiuo nomine stipule ur domino: vnde non est vis. Accur.
z *Quamuis*] mutat casum.
a *Simpliciter*] i. impersonaliter.
b *Acceperit*] per traditionem.
c *Pertineat*] vt inf. de capt. l. j.
d *In potestate*] ff. filius. Et sic no. quod non pendet eius status, vt no. C. de senten. pas. l. fi.
e *Deprehenditur*] & sic sibi quæritur licet non sit hæres patris.
f *In proposito*] quando non simpliciter, sed nominatim stipulatur. M.

1† Lib.9. ad Sabi. P.F.

2† In P.F mihi.

3† Aliàs Pap.li.27 Quæs. P. F.

4† Domino dari. Du. aliàs domino decẽ dari. &c.

5† Accepit.P.F. i

6† Pertineat.P.F.

7† Hæreditatem. P.F.

8† Casus. deest.P.F

pulatione nihil acquisitũ hæredi videatur? quomodo [a] si seruus hæreditarius defuncto, [b] aut etiam hæredi futuro [c] stipulatus fuisset. Sed in hac specie [d] seruus filio exequabitur. Nam, & si filius capiui patri suo stipulatus fuerit dari, res in pendenti erit: & si pater apud hostes decesserit, nullius momenti videbitur fuisse stipulatio: quoniam alij, non sibi [e] stipulatus est.

Si seruus fructuarius aliquid annuum pro operis stipuletur, in initio cuiuslibet anni usufructuario quæretur usufructu durante: pro futuro tempore domino quæretur iure suo. h. d. Bar.

¶ Cum seruus * fructuarius operas suas locasset, & eo nomine pecuniã [f] in annos singulos dari stipulatus esset, finito usufructu domino residui temporis acquiri stipulationem, Iulianus scriptũ reliquit. quæ sententia mihi videtur firmissima ratione subnixa. [1]† Nam & si in annos fortè quinque locatio facta sit, quoniã incertum est, usus fructus [2]† in quem diem duraturus sit, singulorum annorum in initio cuiusque anni pecunia fructuario quæretur, secũdum quæ nõ transit ad alterũ stipulatio: sed vnicuique tantum acquiritur, quantum ratio iuris [g] permittit. Nam, & cum idem seruus ita stipulatur, Quantam pecuniam tibi intra illium diem dedero, [h] tantam dare? †spondes? in pẽdenti [i] est, quis ex stipulatu sit habiturus actionem, si enim ex re fructuarij, vel ex operis suis pecuniam dederit, [4]† fructuario, [k] si verò aliunde, domino [l] quæretur stipulatio.

Quod vni ex possessoribus quæri non potest, quæritur alij cui potest. Bar.

Scævola. [5]†

LEX XIX.

SI alienus seruus duob. [6]† bona fide seruiẽs, ex vnius eorum acquirat, ratio [m] facit, vt ei, ex cuius re aliquid acquisiuit, id totum ei, acquirat, sine ei soli, [n] siue quasi duobus seruiat, nam & in veris [o] dominis, quoties vtrique acquiritur, [p] toties partes acquiri. cæterum, si alij non acquiratur, [q] alium solidum habiturum. Igitur eadem ratio erit, & in proposito, vt hic seruus alienus, qui mihi, & tibi bona fide seruit, mihi in solidũ ex re mea acquirat, quia tibi non potest acquiri, quia non sit ex re tua.

Liber homo bona fide possessus, quod nõ potest quærere sibi, quærit possessori: quod non potest quærere possessori, quærit sibi. Bar.

Paulus. [7]†

LEX XX.

LIber homo [8]† qui bona fide mihi seruit, [9]† si stipuletur, [r] ex re mea, [s] vel ex hoc à simili, quia si ex re mea quærit quod meũ est, sibi acquirit. ¶ *Apud Labeonem*] Pulcher §. & in eo sic ponit casum. [t]Quidam pater fa. habet filium, & filiam in sua ptãte. moritur pater fa. ista filia nihil petijt de hæreditate paterna, credens se nullã partẽ habere in bonis ptis. interim frater eius filiam procreauit quã moriẽs reliquit infantẽ, cui dati sunt tutores. Isti tuto. impetrarunt seruo auito. i. seruo auí istius pupillæ. vt. l. stipulatei certã summã pecuniæ ab his, qui hĩ dnatẽ paternã emerãt. Nunc q̃ritur vtrũ isti pupillæ aliquid sit acquisiturũ? Rñ. primo quia seruus sp q̃rit suo possessori. Tamẽ si res q̃ sunt vẽditæ pupillæ tutores, sunt cões pupillæ. & alteri nõ tantum quæritur pupillæ per seruũ. sed vtrique eorum. Fr.

---

a *Quomodo*] i. sicut.

b *Defuncto*] quæ non valet: vt & sup. si cer. pet. l. eius qui. §. quod si stipulatus.

c *Futuro*] nominatim: quæ similiter non valet: vt supra eodem l. seruus hæreditarius.

d *In hac specie*] i. quãdo nominatim stipulatur seruus domino capto.

e *Non sibi*] qui fingitur prima hasta capti ui. mortuus. & sic m. videt stipulari. nõ valet. ex p. filius. & seruus stipulatus. cũ dominus, vt si pater sit captiuus, quæritur nominatim: & tunc idẽ ẽ in vtroque. qa pendet stipu. & ll redeat, valet, alias nõ. aut simpliciter. & tũc si redeat idẽ in vtroque. qa valet. & acquirit redeunti. si nõ redeat seruus hæredi filius sibi acquirit. sed quare plus operatur fictio postliminij. q̃ l. Corn. cum per postliminiũ indistinctè q̃rat redeunti. sed p Corn. non quæritur hæredi indistincte. sed distinguitur filius à seruo? Respon. facili. dẽt restituí dominum ei q aliqñ fuit dñs. quàm de nouo hæredi tribui qui nõ fuit dominus.

f *Pecuniam*] i. de petenda pecu. verum ti ante finẽ anni decedat fructuarius, repetit proprietarius p cõ dictionẽ sine causa: & hoc subijcit. sed vnicuique. &c. sed in fructibus fundi, dic vt §. de vsuf. l. defuncta. & Inst. de re. diu. §. si verò. & quod subijcit, secũdum quẽ id est ex quo quisque annº inspicitur: quasi tot sint stipulationes, quot ãni. & quot præstationes; patet, quod non transit, sed cuique pro suo tempore suo iure quærit: vt subijcit, & sup. de vsuft. l. ll operas. Sed contra. §. eo. it. de vsuf. l. sed & si quis. §. si operas. vbi dicit, quod transit. sed dic quoad commodum, non quoad ius, vt quæ erat vnius, sit alterius. sic & dicitur transire fortuna ad aleam de vno ad alium secundum Ioan. sed secundum M. transit. s. in genere, non in specie, vel transit, s. ius. quo enim iure vnus petit. & alter non transit. s. res, non. n. eadem res petitur. & adde quod ibi no. Item facit. Cod. de aduo. diu. iud. l. post duos. §. is. & sup. de ver. obl. l. plurib. §. de hac.

g *Ratio iuris*] i. tamdiu ex ea stipul. fructuario quæritur, q̃ tandiu durat vsus fr. vnde sequitur, vt istius anni stip. commissa sit fructuario, sequentis sit in pendenti, nec immeritò. nam &c. sed non placet. secundum Ioan. quod pura stipulatio sit in pendenti. vt §. e. l. vsuf. licet sit incertum, quot & quorũ annorũ alteruti actio cõpetitura sit: cõtinua ergo benè dico esse dubiũ rõne sequentis tpis. cui quæritur, nã & sequenti casu est dubium. nec tamen ibi dicitur pẽdere.

h *Dedero*] i. mutuauero.

i *In pendenti*] i. incertum ratione futuri temporis; sed non præsentis: vt dixi sup. de vsuf. l. sed & si quis §. interdum.

k *Fructuario*] s. quæritur actio.

l *Domino*] i. proprietario.

1† *Si alienus seruus*] CASVS. Stichus seruus tibi, & mihi bona fide seruit: tũ ex re mea aliq̃d acquirit. quæritur an hæredẽ sibi. & mihi? Rñ. q̃ tñ ad me pinet. & p̃bat. Nã in ẽ in veris dñis: quoties p̃ vtrique acq̃ri. quærit vtrique. sinaut nõ p̃ vtrique acquiritur. igitur sic erit in nostro p̃senti casu. si iste seruus non potest tibi quærere, mihi totum quæratur. Franc. Ratio] naturalis. vt C. de acq. ter. do. qui bona. t. l. sed ciuilis ratio est §. vt in §. ũ. & vsuf. l. si seruo fructuario. §. si duos. vbi vnam dimidiam dicit quæri domino proprietatis. id sol. vt ibi n. Sed] q. d. sine acquisiuit volens ei tñ quærere. sine vtrique, cũ alij ex re, quæ sua non est, sed alterius, quærere non possit, vt §. de acq. re. dem. l. si seruus. sed in hoc est contra. §. e. l. si cũ duorum. Sed vt ibi.

2† *Fructũ*. P. F.

3† Dist. P. F.

4† Dedero. P. F.

5† Li. 19. Quæs. P. F.

6† Do. bonæ fidei. P. F.

7† Li. 19. Quæs. P. F.

8† Qui & est. P. F.

9† Stipulatur. absque §. P. F.

m *Ratio facit*] puta domum locando meam, vel aliàs contrahendo in re mea. Accur.

n *Aut quasi*] vel quia ignorat. vel quia non curat. vel quia non vult. vel quia non potest. vel quia non debet. vel quia non habet. vel quia non scit. vel quia non vult scire. vel quia non vult quærere. vel quia non vult acquirere. vel quia non vult acquirere sibi. vel quia non vult acquirere alteri. vel quia non vult acquirere nisi sibi. vel quia non vult acquirere nisi alteri. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo et tertio. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo et tertio et quarto. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo et tertio et quarto et quinto. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo et tertio et quarto et quinto et sexto. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo. vel quia non vult acquirere nisi sibi et alteri et tertio et quarto et quinto et sexto et septimo et octavo et nono et decimo et undecimo et duodecimo et tertiodecimo et quartodecimo et quintodecimo et sextodecimo et septimodecimo et octavodecimo et nonodecimo et vicesimo et primo et secundo

operis suis Stichũ qui ipsius [a] esset, magis est, vt mihi [b] acquirat: quia & si seruus esset meus, [c] acquireret mihi. nec enim illud dici debet, quasi ille [d] quoque in peculio [e] eius esset. Sed si ex re mea [f] eum, qui meus est, stipuletur, & sibi acquiret. [h]

Cum tractatur de commodo filij, existentia sui hæredis eum facit hæredem, etiam errantem, & ius ignorantiæ. Ba.

¶ * Apud Labeonem ita scriptum est, Filiũ & filiam in sua potestate [i] pater intestatus reliquit: Filia eo animo semper fuit, vt existimaret nihil ad se [k] ex hæreditate patris pertinere. deinde frater eius filiã procreauit: & eã infantẽ reliquit: tutores autem [l] † seruo auito [l] eius imperauerunt, vt ab eo, [m] cui res aui hæreditatis vendiderunt, [n] stipularetur, [o] quanta pecunia [p] ad eum [q] peruenisset [r] ex ea nè [s] stipulatione quid pupillæ acquisitum sit, peto rescribas. Paulus respondit. Est quidem verum bona fide possessum seruum, ex re eius, cui seruit, stipulantem possessori acquirere: [t] sed si res quæ ex hæreditate aui communes fuerũt, in venditionẽ hæreditatis venerunt, non videtur ex re pupillę totum pretium stipulari. ideoq; vtrisq; acquirit. [u]

Stipulatio alternatiua inter personas, quibus æqualiter potest quari, vitiatur. Bart.

Venuleius. [2] †

LEX XXI.

SI seruus cõis ita stipuletur, Calendis Ianuarijs decẽ Titio, aut Mæuio dñis meis, vter eorũ tũc viuet, dare spõdes? inutilẽ esse stipulationẽ Iulianus scribit: qa nõ potest [x] in pendẽti esse stipulatio, nec apparere vtri eorũ sitæq; sitũ.

Neratius. [3] †

LEX XXII.

SEruum fructuarium ex re dñi [y] inutiliter fructuario stipulari. domino [z] ex re fructuarij vtiliter stipulari.

Paulus. [4] †

LEX XXIII.

EAdẽ de eo dicenda sunt, cui [a] vsus legatus est.

Neratius. [5] †

LEX XXIV.

ET si duorum vsus fructus sit, id qđ ex operis suis alteri eorũ stipulatus sit, pro ea dũtaxat parte, ex qua vsusfructus eius sit, acquiritur. [b] [6] †

Præscriptio currit à die, quo fuit facultas agendi. Ba.

Venuleius [7] †

LEX XXV.

SI seruus hẽditarius stipulatus sit, [8] † & fideiussores acceperit, posteaq; adita fuerit hæreditas: dubitatur, vtrũ ex die interpositæ stipulationis, an ex re, s. j. alij, vt Io. q; ẽt à principio non quæritur: nisi pro dimidia: & hoc ex vi verborum, quanta pecu. &c. q. d. pro sua parte tñ. & sic iussus nõ trahitur ad partẽ amitæ. arg. ẽ. de vsufru. l. si seruo fructuarius. s. si duos. ibi. & ait. Tertij dicũt pro dodrãte q̃ri pupilli. nã semissem eo. q; bona fide possidet: quadrãtẽ, quia domina. vt & amita.

Si seruus cõmunis.] CASVS. Seruus cõis Titij, & Mæuij ita stipulatus est à Sẽ pronio: Si Pronio dabis dñis meis Titio, aut Mæuio decẽ Calen. Ianuar. illi. s. q; reperiet esse viuentium alterius stipulatio valeat? Rñ. q; nõ, quia nõ põt esse in pendenti: nec põt apparere, cui dñorũ sit acquisitũ per talẽ stipulationem. Fran.

Similitudo est, & qualis inter liberũ hominẽ bona fide possessũ, & seruũ alienũ, c. tit. à me. bis possessum.

* Adhũc §. vi. Angelus Gãbilis. in l. vẽtre. n. 61. & 63. de acq. hær.

[a] *Ipsius*] scilicet liberi hominis.

[b] *Magis est, vt mihi*] vt & ẽ. de acqui. rer. do. l. qui bona fide. in fin. Nec obest, q; se non credebat dñm libet homo. arg sup. de iur. & fac. igno. l. regula. §. qui ignorauit. Accur.

[c] *Esset meus.*] Ille liber homo, & stipularetur Stichum alienum. Et no. similitudinem istam: quia censetur vt seruus.

[d] *Ille.* s. Stichus seruus liberi hominis.

[e] *Peculio.*] i. patrimonio, quod ad eum spectat. sic & sup. ad Trebel. l. cogi. circa prin. habet. n. duplici iure peculiũ: vt supra de pecu. l. huic. §. pen. & quod subijcit, eẽt dic. i. remaneret etiã post stipulationem, ẽ. Azo. sic ẽ. tit. 1. l. si mandato meo. Vel aliter benè dico, q; similitudo est inter hũc seruum, et liberũ hominem bona fide possessum, non tñ ita: vt sicut seruus stipulãdo peculium nihil agit, vt quærat: sic hic non quærat. Vel tertio non fit Stichus peculij acquirentis: quia non eum acquirit: sed eius obligationem. vel quarto licet habeatur, vt seruus liber homo possessus: non tamen habet peculium.

[f] *Ex re mea*] subaudi, Stichum qui. &c.

[g] *Stipuletur.*] prædictus liber homo.

[h] *Sibi acquiret*] quia quod mihi acquiretur non potest liber homo bona fide possessus, hoc sibi acquiret excepta possessione: vt supra de acquiren. rer. do. l. libes homo. in fi.

[i] *In sua potestate*] scil. licet constituerus dum viueret.

[k] *Nihil ad se.*] eum medietas pertineret, & sic errabat in iure credens, quod hæreditas non pertineret ad fœminas, vel in facto credens se exhæredatam.

[l] *Seruo auito*] cõmuni istius puellæ, & amitæ suæ errantis.

[m] *Ab eo*] scilicet emptore.

[n] *Venderunt*] scilicet tutores.

[o] *Stipularetur*] seruus auitus.

[p] *Quanta pecunia*] supple tantum pretij quanta pecunia, id est res hæreditaria.

[q] *Ad eum*] s. emptorem. &c. sic. & sup. de lega. 1. l. quisquis.

[r] *Peruenisset.*] i. peruenire deberet, vel dic ad eum seruum stipulantem: & tunc propriè accipitur pecunia.

[s] *Ne*] id est, an.

[t] *Acquirere*] vt sup de acquir. rer. do. l. acquiritur. §. de his.

[u] *Acquirit*] non dicas seruum nominatim pupillę stipulatum, quia tunc totũ ei acquireret: vt ẽ. l. proinde §. si seruus. sed simpliciter. licẽ adhuc obst. in ea. l. §. sed si iussu: quæ dicit eum quæri iubenti: sed hic iussit tutor, qui loco dñi est: vt ẽ. de fur. l. interdũ. §. q. tutelã. R. sed sñm Az. inspecto effectu quærit vtriq; nã pupilla pro medietate tenet restituere: sicut & cũ notatum ea re vnius stipulatur: vt ẽ. l. pen. & ibi

[x] *Non possit*] supplendi, vel ẽt nil subaudias: & est rõ, quia ẽt ab initio nulla est, iõ nõ pendet: & facit ẽ. eo. l. itẽ si seruus. cũ l. seq. & inf. de sol. l. quæres. §. si seruus. nec obst. ẽ. eo. l. si seruus cõis Mæuij & castrẽ. pec. §. fi. in fi. quia ibi non fuit nulla. sed nec ibi pendet rõne pñtis status: vt ibi dixi. & eo. modo solue ẽ. de vsufr. l. sed & si qs. §. interdum. Ac.

[y] *Domini*] scilicet proprietarij:

[z] *Domino*] s. nominatim & sic sol. contra. sup. de acqui. rer. dom. l. per seruum. §. j. ibi. neq; enim. &c. nam ibi personaliter vel ibi ex alia causa, hic stipulando: sed hoc redditur per condictionem sine causa: vt ẽ. eo. l. pe. & facit, ẽ. d. l. per seruum. §. fructuarius. & de vsufru. l. sed & si. §. quæstionis. Item videtur contra. sup. eo. l. 1. §. pen. sed expone, vt ibi. ratio enim huius diuersitatis est: quia in primo est extra rem, & operam. Item & quia domini conditionem non potest facere deteriorem, sed meliorem potest, vt in secundo.

[a] *Eidem. Cui*] sub. de eucui. &c. & dic. s. si stipularetur ex re alterius, scilicet vsuarij. nam ex operis suis vsuario stipulari non potest: vt sup. de vsu & habitatio. l. per seruum.

[b] *Et si duorum. Acquiritur*] irreuocabiliter: acquiritur tñ in solidum nominato: vt inf. eo. l. si cum duorum.

Seruus sit conditionem dñi meliorẽ facere: deteriorem aũt non.

SI *seruus.*] CASVS. Titius habens seruum Stichum moritur: hæreditas autem eius non est adita. & sic iste seruus iacente hæreditate dicitur seruus hæreditarius. Ille seruus

2† Lib. 1. ẽ. P. F.

3† Lib. 1. ẽ. P. F.

4† Lib. 9. ad Plaut. P. F.

5† Lib. 2. Rñ. P. F.

6† Acquirit. P. F.

7† Li. 11. Sup. P. F.

8† Fuerit. P. F.

stipulatus est à Titio 100.aureos soluēdos intra annū: post modicū hæreditas est adita ab hærede.quæritur nunc vtrū ipse solutionis cedat ab ipsa stipulatione interposita, an ab adita hæreditate? Post interserit alium casum antequam respondeat ad primum, nunc respondet, & dicit, q̄ tempus cedit ab adita hæreditate:quia tunc primum potest agi contra eos, qui promiserunt. sic ēt respondet ad aliū casum. Fran.

a *Cedat.*] i.curtat.

b *Idem*] ponit sic.

c *Computandum*] ad actionem excludendam, vt C.de præscri. xxx.an.l.cūnoscimus i. §.illud. sed contra ī. de diuer.& tēp. præscrip.l.si seruus. Sol. ibi speciale in stipulatu dicitur: facilius.n.in ea liberātur fideiussores: quia post menses duos, nisi in scriptis, vel intra certum tempus fideiusserint: vt C.de fideiuss.l.pen. vel hic hīdi: ibi hæreditati stipulat° est. vel solue. vt ibi. Item contra. sup.de verbo. obl.l.si filius. Sed ibi quo ad acquisitionē. Item contra. sup.eo. l.seruus hereditarius. sed ibi proprium nomen posuit, hic nomen vt ibi dixi, & facit ī. de excep.l.species. §. fi.& sup.tit 2 l.interdum §. si seruus, & ī. de condit.& demon. l.si in diem.

*Sequentia verba delēda est: se cōtēdit Gouea. Vat. lect. c.32. q̄ tñ in P.F.& manus. extant.

1† Lib.1. Manualiū. P.F.

lationis tempus cedat, [a] an ex adita hæreditate. Idem [b] si seruus eius, qui apud hostes sit, fideiussores acceperit. Et Cassius existimat, tempus ex eo computandum, [c] ex quo agi cum eis potuerit. * id est, ex quo adeatur hæreditas, aut postliminio dominus reuertatur.

Substantia stipulationis pura, vel cōditionalis non potest esse in pendenti. sed legatum potest pendere, antequam eius dies cedat. Bar.

Paulus. 1†

LEX XXVI.

VSusfructus sine p̄sona [d] esse non potest: & ideo seruus hæreditarius inutiliter vsumfructum stipulatur. [e] Legari aūtei posse vsumfructū dr̄, quia dies eius non cedit tm: [f] stipulatio autē pura [g] suspendi non potest. Quid ergo si sub conditione stipuletur? [h] Nec hoc casu [i] valet stipulatio: quia ex præsenti vires accipit stipulatio, quamuis ex ea petitio suspensa sit. [k]

V *Susfructus.*] CASVS. Seruus hæreditarius nō potest stipulari vsumf. quia vsusfruct. non potest esse sine persona. Seruus autem hæreditarius non habet dñum: ergo non acquirat vsumfructum, sed bene potest seruo hæreditario legari vsusfructus. Ratio, quia dies legati non statim cedit: sed stipulatio, quæ est pura, non potest suspendi, vt ibi. Quid ergo? Nomatus, quod seruus hæreditarius stipulatur vsumfructū sub conditione: an valeat stipulatio? Respon. q̄ non, quia stipulatio debet capere vires ex præsenti, i. tempore quo interponitur, licet suspendatur eius petitio aliquando propter conditionem appositam. hic autem non potest capere vires ex tempore præsenti. Franc.

d *Sine persona.*] i. nisi sit persona, cui vsusfructus debeatur: & ideo dicitur seruitus personarum.

e *Stipulatur*] non ergo hæreditas sustinet hoc casu vicem personæ defunctæ. ī. de acq.rer.do. l.hæreditas. & est ratio specialitatis, quia nec vtilitate hæreditas potest quia debet seruire vt sup.si fil. quemadmodum educat. l.j.

f *Statim*] cum adita fuerit hæreditas: vt C.de cad.toll. §. in nouissimo. Accur. Florent.

g *Pura*] seruus hæreditarii legari vsufru. & facit sup.eod. l.si seruus cōmunis ita. & sup.de verb. obl.l.inter stipulantem. ī. sed hæc dissimilia sed contra. sup.comm.prædio.l.fin. in fi. vbi actus vt orum pendēt, non defunctorum, sed hic speciale.

h *Stipuletur*] vsumfruct. hæreditarius seruus.

i *Hoc casu*] facit §. de verb. obl.l.si filius. sed contra. eo. tit. l.si tem mea. Sol. referam intrinseca, vel extrinseca apponatur conditio, primo casu intelligitur. l.contraria, vt promittis mihi dare Stichum meum, si meus esse desierit? talis quippe conditio ēt si nō existeret, statim potest stipul. valere. In secundo vt si Titius erit Consul, promittis mihi Stichum meum? non valet. vel alio casu hic dicit: quia in vsufr. & in seruo hæreditario stipulante vel non cōstipulante. Item arguit contra illa de vsufr. l. hæc de. & quis.

k *Suspensa sit*] non ergo habet seruus cōmercium. vt ī. de ver.obl.l. multum. Io & facit ī. de reg.iur.l.quod in initio.

SEIVS communis.] CASVS. Stichus erat seruus cōis Titij & Mæuij: habebat autem peculiū, quod pertinebat ad Titiū solū. ifte ergo seruus emit alij rē, & soluit ex pecunia sui peculij, q̄ constat ipsum Titiū. quærit an ista res empta acquiratur vtrisq; an tm Titio? Rñ. q̄ vtrisq; acquiritur. Secus est in seruo fiduciario, q̄ expone, vt in glo. sup. ver. fructuarij serui Franc.

l *Stipuletur*] scilicet eo, qui pecuniam mutuaturus est.

m *Tamen adquiritur.*] sed ille ex cuius re acquiritur, recuperat iudi. commu. diuid. vt inf.l.prox. §. & ī. comm.diuid. l.communis seruus. & inf. eo. l.cum duorum. n *Fructuarij serui*] si plures habeant vsumfruct. in seruo ram cuilibet in solidū ex re sua quæritur de æquitate: vt sup.eo.l.si alienus seruus. secus de rigore: vt in contrario. ī. de vsuf. l. sed & si quis. §. si duos. vel intellige diuersa, &c. secundum q̄ in contrario ponitur casus in duob. fructuarijs: ita sic cōcordabis.

2 † Manuali. P.F.

3† Duæ peculia. P.F.

4† Lib.3. De verb. obli.P.F.

5† Duæ quælibet. P.F. Seruus in quo plures hāt vsumfructum, an cuilibet ī solidū ex re sua acquirat de æquitate iuris: & quid de rigore.

6† Iudiciū. P.F.

Idem lib.2. 2†

LEX XXVII.

SEruus cōmunis siue emat, siue stipuletur, [l] quamuis pecunia 3† ex eo peculio detur, quod alterum ex dominis sequitur, vtrique tamen acquirit. [m] Diuersa causa est fructuarij serui. [n]

Caius. 4†

LEX XXVIII.

SI ex re [o] domini domino, [p] aut fructuario seruus stipulatus fuerit, domino quidem acquiri obligationē Iulianus scribit: solui autem fructuario posse, quasi [5] † cuilibet adiecto.

¶ Si seruus communis ex re vnius q̄ stipulatus [r] fuerit, magis placet, vtrique acquiri: [f] sed eum, cuius ex re facta est stipulatio, cum socio communi diuidundo, aut societatis iudicio [6] † de parte recuperanda rectè acturum: [t] idemque esse dicendum, & si ex operis suis alteri [u] ex dominis seruus acquirat.

k *Suspensa sit*] non ergo habet seruus cōmercium. vt ī. de ver.obl.l. multum. Io & facit ī. de reg.iur.l.quod in initio.

SEIVS communis.] CASVS. Stichus erat seruus cōis Titij & Mæuij: habebat autem peculiū, quod pertinebat ad Titiū solū. ifte ergo seruus emit alij rē, & soluit ex pecunia sui peculij, q̄ constat ipsum Titiū. quærit an ista res empta acquiratur vtrisq; an tm Titio? Rñ. q̄ vtrisq; acquiritur. Secus est in seruo fiduciario, q̄ expone, vt in glo. sup. ver. fructuarij serui Franc.

l *Stipuletur*] scilicet eo, qui pecuniam mutuaturus est.

m *Tamen adquiritur.*] sed ille ex cuius re acquiritur, recuperat iudi. commu. diuid. vt inf.l.prox. §. & ī. comm.diuid. l.communis seruus. & inf. eo. l.cum duorum. n *Fructuarij serui*] si plures habeant vsumfruct. in seruo ram cuilibet in solidū ex re sua quæritur de æquitate: vt sup.eo.l.si alienus seruus. secus de rigore: vt in contrario. ī. de vsuf. l. sed & si quis. §. si duos. vel intellige diuersa, &c. secundum q̄ in contrario ponitur casus in duob. fructuarijs: ita sic cōcordabis.

S *I ex re domini.*] CASVS. Habeo proprietatem in seruo quodam: tu autē vsumfructū: iste seruus ex re mea stipulat mihi aut tibi. certè mihi q̄rit ebrietē: tibi aūt pōt solui tam q̄ adiecto in stipulatione.

¶ *Si seruus communis.*] Tu & ego habemus seruum communem: iste seruus ex re mea stipulatur aliquid, quæritur actio vtriq; nostrum: ergo ego habebo actionem cōi diuidendo ad acquirendum, quod ad me ex hac stipulatione peruenit.

¶ *Sed an vni.*] Dictum est sup.eod.tit. q̄ si seruus cōis stipulatur nominatim vni dñorum q̄ illi soli acquiritur: idem est si emat aliquid nominatim vni dñorum. Item si mutuat pecuniā: & stipulatur illā reddi vni dñorum: & in quolibet alio negotio pōt nominatim stipulando vni dñorum acquirere.

¶ *Illud quæritur.*] Titius moriens reliquit hæredē, qui nondum adit: in qua hæreditate iacente erat seruus. quæritur an iste seruus possit stipulari futuro hæredi. Proculus dicebat q̄ nō: Cassius verō dicebat q̄ sic. & probat hoc duplici argumento. primo, quia hæres, postq̄ adijt hæreditatem, vī defuncto successisse. Item quia statim post q̄ pater fam. moritur, familia ipsius hæredis censetur esse sua familia: licet post certum tempus hæres existat. l. seq. plena est. Fran.

o *Stex e*] promittis mihi pro dño meo dato, vel mihi pro eo q̄ in me vsumfr. habet, secus si dixit, promittis dño meo vel vsufructuario: quia tunc rōne incertitudinis nō valeret.

p *Domino*] quia valet: vt sup.eo.l.si seruum fructuariū quid acquirit? Respon. non valet: quia vterque capax est obligationis. arg. sup.eo.l.sed sibi. & facit sup.eod.l. 1. §. pen. & inf. de solu.l.quoties. §. si seruus.

q *Ex re vnius*] scilicet dominorum.

r *Stipulatus*] scilicet simpliciter.

f *Magis*] sed si stipulatus vni esset, vni acquireret: vt inf. eod.l. §. sicuti.

t *Allorum*] ad hoc ī. l. prox. in prin. l. cū suis cōcordantibus.

u *Mæuij*] stipulando. non ergo nominato tantum, sed vni-

virique: licet actio detur nominato. sed contra. sup. eo l. proinde. Sol. ibi non ex re vel opera, sed aliunde. vel illa inspecto exitu: quia per condictionem sine causa, vel communi diuidundo redditur: vt dixi. Alij contra, vt acquiratur nominato: sed reddat alij.

a *Stipulati*] scilicet dari.

b *Semel*] idem & si bis: vt sup de duo. reis. l. duos. Azo.

c *Placeat*] vt & sup. de verb. oblig. dominus seruo.

d *Acquirere.*] vt & sup. de acquiren rer. dom. l. per seruum. §. sicut seruus. & l. si is qui. §. 1. & sup. eod. l. proinde.

e *Credat.*] i. mutuet.

f *Exprimere*] sed si non exprimat, quæritur vtrique pro dominicis partibus: vt sup. eo. l. si seruus. §. fin.

g *Hæred. futuri*] sub nomine appellatiuo: vt & sup. eod. l. si seruus hæreditarius. nō proprio: vt in contrarijs. sup eod. l. seruus hæreditarius. & l. si seruus cōmunis Męuij. § seruus capio.

h *Is*] id est futurus hæres.

i *Mortis*] vt & infra de reg. iu. l. omnis hęreditas. & l. omnia fere. & supra de acquir hæredit. l. hæres quandocunque hæreditatem. sed quo ad quædam non est verum: vt inst. a. de fur. l. hæreditarię. & sup. eod. l. vsusfru. ităq; facit sup. de pact. l. si vinus. §. fina.

k *Funesta*] vt ex tunc vsque ad nouem dies non possit in ius vocari: vt C. de sepul. vio. authen. sed nec. vel cōuerte literam, quia lugubris familia ex tempore mortis videtur fuisse hæredis ad quod est sup. ad Sylla. l. si exhæredatus. & dicitur funesta: quia tam hæres, quam eius familia deferebant vestes lugubres, & apias ad funus.

l *Si seruus. Domino*] puta Titio.

m *Eadem*] non alternatiuè, sed copulatiuè: vt sup. eo. l. item si seruus. in fi.

n *Alteri*] scilicet domino, putà Mæuio.

Seruus alienus.] CASVS. Stichus seruus Titij stipulatus est nominatim mihi decem dare. an per istam stipulationem acquirat domino suo? Respon. ꝙ non. Franc.

o *Alij*] extraneo.

p *Non acquirit.*] No. regulam, ꝙ vbi adiectio in stipul. non potest quæri: nec ei qui adiectus non est, acquiretur. licet ei acquiri possit. sed fallit cum confligit: id est concurrit iussus cum nominatione: quia acquiritur nominato semper, nisi iubentis interest. tunc enim acquiritur iubenti: vt C. per quas perso. no. acqui. l. si duo. & facit sup. de acq rer. dom. l. per seruum. §. ꝙ si vnus & l. proxi. in fi.

Si vsufructuarij.] CASVS. Habeo vsumfructum in seruo Sticho. iste Stichus stipulatur non ex re mea: aut ex operis suis. certè non quærit mihi, sed domino proprietario ipsius serui. Aliud est si nominatim stipulatus sit seruus: quia tunc nec domino ipsius quæritur. Fran.

¶ Si ipsi domini singuli eadem decem seruo communi dari fuerint stipulati, a & semel b responsum secutū fuerit: duo rei stipulandi erunt, cum placeat c dominum seruo dari stipulari posse.

¶ Sicuti vni 1 † ex dominis nominatim stipulando, ei soli acquirit: ita placet, & si rē emat nomine vnius ex dominis, ei soli seruum acquirere. d Itē, si credat e pecuniam, vt vni ex dominis solueretur, ꝟel quodlibet aliud gerat negotium, posse eum nominatim exprimere, f vt vni ex dominis restituatur, aut soluatur.

Hæreditatis aditio retrò ad tempus mortis trahitur. Bar.

¶ Illud quæsitum est, an hæredi futuro g seruus hæreditarius stipulari possit. Proculus negauit: quia is h eo tempore extraneus est. Cassius respondit, posse: quia qui postea hæres extiterit, videtur ex mortis i tempore defuncto successisse. quę ratio illo argumento commendatur, ꝙ hæredis familia ex tēpore mortis funesta k facta * intelligitur, licet post aliquod tempus hæres extiterit. Manifestum igitur est ferui 2 † stipulatione ei acquiri.

Paulus. 3 †

¶ Non *solet his*] vt extra tem & operam: vt sup. de acq. rer. dom. l. acquiritur. §. de his. & l. homo liber. §. quicquid.

r *Dicetur*] quia tunc non valet stipulatio etiam quo ad dominum verum: vt sup. l. proxi. & sup. eo. l. 1. §. 1.

s *In stipulatione*] facta extra tem & operam.

LEX XXIX.

SI seruus communis sic stipulatus sit, Decem illi domino, l eadem m decem alteri n dare spondes? dicemus duos reos esse stipulandi.

Idem lib. 8. ad Plaut. 4 †

LEX XXX.

SErnus alienus alij o nominatim stipulando, non acquirit p domino.

Idem. 5 †

LEX XXXI.

SI 6 † vsufructuarij, aut bonæfidei possessoris seruus stipuletur: ex quib. causis non solet his q acquiri, domino acquirit. Non idem dicetur, r si nomen ipsorum in stipulatione s positum sit.

Si seruus vni ex fructuarijs stipuletur nominatim ex re, quæ pertinet ad vtrunque, ei soli quærit. Bar.

Idem. 7 †

LEX XXXII.

SI cum duorū vsusfructus esset in seruo, & is seruus vni nominatim t stipulatus sit ex ea re, quæ ad vtrosque u pertinet: Sabinus ait, quoniā soli obligatus esset, videdum esse, quemadmodū alter vsuarius x partem suam recipere possit: quoniam y inter eos nulla communio z iuris esset.

Si cum duorum.] CASVS. Tu & ego habemus vsumfructum in seruo Stichoe iste seruus stipulatur mihi nominatim ex re quę est communis tibi & mihi. certum est, ꝙ mihi promissor sit obligatus. si ăt res deducta in stipulatum ad me perueniat, tenebor tibi restituere partem tuā actione communi dividundo. Franc.

t *Nominatim.*] Quid si non nominatim? pro parte acquiritur domino: vt supra de vsufru. l. sed & si qs. § si duos. Ioan. quæ est contra. & pro parte illi ex cuius re stipulatus fuerat. vel ibi ex re vnius possessoris tantum. hic vtiusque. vel dices hic acquiri domino ꝙ parte. & quod subijcit, hic soli non lato acquirit: dic sīm Azo. nō in solidū, sed pro parte dimidia: & eandem dimidiam cōitare tenetur: quia non potest intelligi ex sua tm re, vel opera magis, quā socij fieri solutionem: vt supra de leg. 2. l. cum pater. in prin. Azo. & nihilominus dns vtrique possessori tenetur. ar. ff. eo. l. pen. sed vi ff. huic l. ff. e. l. & ll duorum. Sol. ibi ex operis. hic ex re possessoris. quod non placet: vt ff. de acq. re. dom. l. qui bona. in prin. Dic ergo, ꝙ ibi inspecto exitu. & eodem modo respō. ad l. sup. eo. l. 6 alienus. & ad l. de acq. rer. dom. l. qui bona fide. §. 2.

u *Ad vtrosque*] putà ex operis, vel locando domum communem.

x *Vsuarius*] i. fructuarius: sed aliàs est censuarius. & exponitur eodem modo. de vsuario autem dic. vt sup. eo. l. eadem.

y *Quoniam*] & videbatur quod non quoniam. &c.

z *Communio.*] i. ꝙ de iure communi diuidi possit directō. Vsusfructus enim diuidi non potest, quamuis fructuum percipiendorum diuidatur vtilitas vtili iudicio cōmuni diuidundo. secundum R. vt hic & sic pro parte vtimur: vt ff. de vsu & ha. l. vsus pars. vel secundū Io. nulla est cōio. quia nullum vsum fructum habent cōem. alius est enim in persona vnius, & alius in psona alterius: ꝙ patet. quia vno mortuo eius vsufr. fit alterius iure accrescēdi. qđ in proprietate non fit o no: vt ff. de vsufr. ac. l. 1. §. fi. vel dic. ꝙ nulla cōio iuris. l. vsusfruc supple talis qui possit diuidi. vel directum iudiciū cōm. diui. dari. Est enim vsusfructus ius vtēdi: & ita quodā simplex indiuisibile: licet vtilitas percipiēdi diuidatur vt dixi. & probatur. ff. cōm. diuid. l. cōi diuidūdo. § cum de vsufru. sed in dominio secus. nam talis est ibi cōmunio quę pōt diuidi. Vltimo quæro, quomodo vni fructuariorū nominato totū quæritur: cum sit extra suam tē. & servi operā

Adiectio stipulatione si non acquirat: nec ēt acquiritur non adiecto, ꝙuis illi possit acqui: & vtrum oo minato.

1 † Ex dominis nō est apud Dua. neq; P. F.

* Nullo alio ꝓpriocie designato, ne sit cōtra l. 16. sup. e.

* Ci. 2. de leg. idem ait.

2 † Duar. stipulationem. P. F.

3 † lib. 72. ad edictū P. F.

4 † alibi. 1. P. F.

5 † li. 8. ad Plautiū. P. F.

6 † In P. F. si iusfructuarij &c.

7 † li. 8. ad Plautiū. P. F.

Vsusfructus est indiuisibilis, licèt vtilitas illi⁹ diuidi possit, & quid sit vsusfru-

Resp. dicitur ex re sua. cū est ex simili rei: de fructuario fructuarij. & hæc est ratio. etiā quare magis ex re fructuarij, quam domini vel extranei. Est & alia ratio: quia quod ex re dñi vel extranei est, tantum domino: quod ex re fructuarij, potest fructuario quæri & domino. ergo & ex re constructuarij alij fructuario.

a *Agi posse*] facit sup. eo. l. si ex re. §. 1.

Sed verius est, vtili communi diuidūdo iudicio inter eos agi posse. a

Idem. 1 †

LEX XXXIII.

SI liber homo, vel alienus 2 † seruus, qui bona fide seruit, ex re alterius b iussu possessoris stipuletur: c Iulianus, ait liberum quidem sibi acquirere, seruum verò domino: 3 † quia ius d suo domino cohæreat.

¶ Si duo rei stipulandi vsumfructum in seruo habeant, vel quibus bona fide seruiebat, & iussu vnius à debitore stipuletur: ei soli e acquirit.

Liber homo non quærit male fidei possessori. Bar.

Iabolenus. 4 †

LEX XXXIV.

SI seruus testamento manumissus, f cum se liberum esse ignoraret, & in caula hæreditaria maneret, pecuniam hæredibus stipulatus est: g nihil deberur hæredibus, si modò 5 † sciuerunt h eum testamento manumissum: i quia non potest videri iusta 6 † seruitute seruisse ijs, qui illum liberum esse nō ignorabant. k

7 † Dissat autem ab ista, causa eius. l qui liber emptus, bona fide seruit: quia in eo & ipsius & emptoris æstimatio cō sentit. cæterum is, qui scit hominem liberum esse, quāuis ille conditionem suam ignoret, nec 8 † possidere m quidē eum potest videri.

Modestinus. 9 †

LEX XXXV.

SEruus n hæreditarius & hæredi futuro, o & hæreditati rectè stipulatur. p

Stipulatio serui, qui non habet dominū, non valet. Ea. Iabolenus. 10 †

LEX XXXVI.

QVod seruus stipulatus est, quem dominus pro derelicto habebat, nullius est momenti: q quia qui pro derelicto rem habet, omnimodò a se reiecit: r nec pōt 11 † eius operis vti, quem mero iure ad se pertinere noluit. Quod si ab 12 † aliquo apprehensus s est, 13 † stipulationem t ei acquirere potest. 14 † nam & hoc genere quædam donatio est. u Inter hæreditarium, vbi ponit differentiam, quæ est inter seruum habitum pro derelicto & seruum hæreditarium: nam seruus habitus pro derelicto, censetur esse nullius: seruus vero hæreditarius non videtur esse nullius, cum contineatur in vniuersitate hæreditatis. Cætera clara sunt. Franciscus.

1 *Causa eius*] aliàs ab eo.

m *Possidere* spectantur enim singula momenta: vt supra de acquir. rer. dom. l. qui bona. §. 1. licet in seruo alieno sit secus vt sup. de vsur. l. qui scit §. fin. & facit sup. de acqu. rer. dom. l. quæsitum. & de acq. poss. l. qui vniuersas. §. item q' mobile. & sup. l. si certum petat. l. eius. qui in fin. Item facit supra de contrahen. emption. l. liberi. & l. si in emptione. §. item si. Item facit hęc lex ad id. quod no. supra de acq. poss. l. quod meo. Accursius.

Seruus hæreditarius] CASVS. Titius mortuus est. hæredes eius nondum adierunt hæreditatē eius. seruus qui est in hac hæreditate, stipulatione sua potest acquirere hęredibus futuris, & etiam ipsi hæreditati. Franciscus.

n *Seruus*] qui est in hæreditate iacente. o *Futuro*] appellatiuo nomine: secus in proprio. Accursius.

p *Stipulatur*] De hoc dic. vt sup. eod. l. seruus hæreditarius. quę est contra. & facit ff. l. si cert. petat. l. eius, qui.

Quod seruus.] CASVS. Habebam seruum quendā Tamphilum: quia malus erat & inutilis, habui eum pro derelicto. seruus iste stipulatus est a Titio centum. vtrum mihi acquirat? Respondetur, quod non. si verò iste seruus sic à me pro derelicto habitus, fuerit apprehensus ab alio: potest illi quærere. ratio est in textu vsque ibi. Inter hęreditarium. vbi ponit differentiam, quæ est inter seruum habitum pro derelicto & seruum hæreditarium: nam seruus habitus pro derelicto, censetur esse nullius: seruus vero hæreditarius non videtur esse nullius, cum contineatur in vniuersitate hæreditatis. Cætera clara sunt. Franciscus.

q *Momenti*] scilicet stipulatio.

r *Reiecit*] sc. supra, pro derelicto, l. 2. & de noxa. l. si seruum pro derelicto.

s *Apprehensus*] antequàm incipiat se gerere pro libero. potest enim seipsum forsan occupare in libertatem: quia non hoc ipso, quod pro derelicto habetur, est liber: vt hic, & supra, pro derelicto, lege finali. nisi esset languens: t vt supra, qui sine manumiss. ad libertā. l. seruo. & in au. h. de nupt. §. multò. & C. de Latt. libertate tollen. 4. sed scimus. & facit. C. de infan. exp. lege finali. Sed quidam dicunt idem etiam in non languente, argumento. dictæ auth. & sic corrigit, quod hic dicitur. Accursius.

t *Stipulationem*] quam interposuit, cum pro derelicto haberetur. vel dic, quod illa nullius momenti sit, vt in principio: nec postea isti, qui eum apprehendit, acquiritur. dic ergo stipulationem, quàm interposuit postquam apprehensus est, pro prima est supra. l. si ex re. §. illud. pro secunda facit infra proxi.

u *Donatio est*] in incertam personam collata: vt Instit. de rer. diui. §. penult.

a Regu-

a *Agi posse*] facit sup. eo. l. si ex re. §. 1.

1 † lib. 14. ad Plautium.

2 † seruus, non est apud Dua. neq. P.F.

3 † In P.F. qa iussū dñi, &c.

4 † li. 2. ad Plautiū. P.F.

5 † scierit. P.F.

6 † iustā seruitutē. P.F.

7 † Duar. d stat. ista cā ei⁹ &c. al. Dissat ista cā ab eius.

8 † ne P.F.

9 † lib 7. Regular. P.F.

10 † li. 14. Epistolarum. P.F.

11 † Duar. eius operibus vti, quę eo iure. &c. P. F. sed apud iuris auctores frequēter hi operis, q̄ operib. sic ex supra Virg. li. 8. Æneid.

12 † Dua. alic. P.F.

13 † Dua. stipulatio nē. P.F.

14 † Dua. Nā et hęc genere quodā donatio est. P. F.

1 Quis dicatur languens. vide in c. 2. & ibi do. d ifan. & langu. gl. in c fi. 88. dist. II. 2. & 2. C. de Infan. exp. & in l. ne mini. C. de epis. audien.

a *Retinetur*] Vnde ſi iſte quærit hæreditati quærit: vt ſup. de acquir.do l. hæreditas.

Si communis] CASVS. Iſta lex tria dicta continet. Primum eſt quando ſeruus ſtipulatur dominis ſuis expreſſis tantum nominibus proprijs: non appellatiuo, ſcilicet dominis. Secundum dictũ eſt, quando ſtipulatur expreſſis tantum nominibus appellatiuis, nõ proprijs. Tertium dictum, quando ſtipulatur dominis expreſſo nomine proprio, & appellatiuo. primũ in princ. ſecundum ibi, Si verò. tertium ibi. Si verò ita Lucio &c. In primo dicto dicit, ſi ſeruus ſtipulatur dominis ſuis expreſſis tãtum nominibus proprijs. vt dicendo, promittis Caio & Seio centum: tunc cuilibet dominorum acquiruntur 50. Si verò ſtipuletur expreſſis tantum nominibus appellatiuis, veluti, promittis dominis meis centum: tunc acquiritur ſtipulatio pro parte, qua quiſque dominus eſt: vt ſi vnus habeat duas partes in ſeruo, acquirantur ei duę partes de centum, alteri tertia pars. Si autem ſtipulatur ſeruus expreſſis nominib. proprijs & appellatiuis: tunc quia primo nominauit propria nomina, acquiritur cuilibet dominorum pro parte dimidia: licet aliquando de hoc dubitatum fuerit. Fran.

1† relict' P.F.

2† lib. 1. ad Q. Mutũ P.F.

3† Du. ex ſtipulatione debentur. P.F.

rium enim ſeruum, & eum, qui pro derelicto habetur, plurimum intereſt: quoniam alter iure hæreditatis retinetur: [a] nec poteſt relictus videri, qui vniuerſo hæreditatis iure continetur: alter voluntate domini derelictus, nõ poteſt videri ad vſum eius pertinere, à quo [1†] derelictus eſt.

Si propria nomina exprimantur, vocantur domini in viriles. ſi appellatiua, vocantur in dominicas: ſi vtraque exprimantur, in dubio inſpicitur, quod præcedit. Bar.

Pomponius. [2†]

LEX XXXVII.

SI communis ſeruus ita ſtipuletur, Lucio Titio, & Caio Seio [b] dare ſpõdes? qui ſunt domini illius, [c] pro virilibus [d] partibus eis [3†] ex ſtipulatione ſua dari debet. Si verò [e] ita, Dominis meis [f] dare ſpondes? [g] pro parte qua [h] domini eſſent. Si verò ita, Lucio Titio, & Caio Seio dominis meis dare ſpondes? [k] dubitaretur, [4†] vtrum per viriles partes, an pro dominica portione eis deberetur. [5†] & intereſſet [l] quid cuius demonſtrandi gratia [m] eſſet adiectum, & quæ [n] pars eius ſtipulationis principalẽ cauſam haberet. Sed cum ad nomina [o] prius decurſum eſt, rationabilius eſſe videtur, pro virili parte ſtipulationẽ P eis acquiri, quod [q] dominorum vocabula [r] pro demonſtratione habeantur. [ſ]

4† Duar. Vtrumne viriles.

5† Du. & intereſſe.

Idem. [6†]

LEX XXXVIII.

SI ſeruus meus à liberto meo operas ſibi dari ſtipuletur, inutilem [t] ſtipulationem eſſe Celſus ſcribit: aliter atq; ſi non adiecto hoc verbo, Sibi, ſtipulatus fuerit dari. [u 7†]

6† lib. 5. ad Q. Mutium. P.F.

7† dari. & eſt. P.F.

a *Retinetur*] inde ſi iſte quærit hæreditati quærit: vt ſup. de acquir.do l. hæreditas.

Si communis] CASVS. Iſta lex tria dicta continet. Primum eſt quando ſeruus ſtipulatur dominis ſuis expreſſis tantum nominibus proprijs: non appellatiuo, ſcilicet dominis. Secundum dictũ eſt, quando ſtipulatur expreſſis tantum nominibus appellatiuis, nõ proprijs. Tertium dictum, quando ſtipulatur dominis expreſſo nomine proprio, & appellatiuo. primũ in princ. ſecundum ibi, Si verò. tertium ibi. Si verò ita Lucio &c. In primo dicto dicit, ſi ſeruus ſtipulatur dominis ſuis expreſſis tãtum nominibus proprijs. vt dicendo, promittis Caio & Seio centum: tunc cuilibet dominorum acquirantur 50. Si verò ſtipuletur expreſſis tantum nominibus appellatiuis, veluti, promittis dominis meis centum: tunc acquiritur ſtipulatio pro parte, qua quiſque dominus eſt: vt ſi vnus habeat duas partes in ſeruo, acquirantur ei duę partes de centum, alteri tertia pars. Si autem ſtipulatur ſeruus expreſſis nominib. proprijs & appellatiuis: tunc quia primo nominauit propria nomina, acquiritur cuilibet dominorum pro parte dimidia: licet aliquando de hoc dubitatum fuerit. Fran.

b *Seio*] & ita proprijs nominibus. H.

c *Illius*] ſ. ſerui. Azo

d *Pro viribus*] contra ſup. eo. l. proinde. ibi. nam & ſi omnium. &c. ſolu, vt ibi.

e *Si verò*] ſecundus caſus.

f *Dominis meis*] idem dico. & ſi dicam. domino meo: cum plures habeã dominos. arg. ſup. de lib. leg. l. 2. in fi. ſed arg. contra ſup eo. l. ſed & ſi ita. Azo. facit ad hanc diſtinctionem. ſup. ad Treb. l. nonnunquam. & de leg. 1. l. turpia. in fi. & l. ſi hæredes nominatim. & ſup. de ſtatulib. l. ita lib. in fi. item facit. C. de impu. & ali. ſubſti. l. 1. & ſup. de reb. dub. l. vtrum. §. fin.

g *Spondes*] & ita appellatiuis tantum.

h *Propria quæ*] & ita pro dominicis.

i *Si verò*] tertius caſus.

k *Spondes*] & ita proprijs & appellatiuis.

l *Intereſſet*] arguimentando loquitur.

m *Gratia*] i. an propria ad deſignationem appellatiuorũ, an appellatiua ad deſignationem propriorum.

n *Quæ*] & intereſſet repete quæ pars. &c. M.

o *Ad nomina*] iſtud ponitur ad correctionem precedentiũ, vel ad denotandum præſumptionem, quæ quorum demonſtrandi gratia apponuntur.

p *Stipulatorem*] ſi vero prius ad appellatiua eſt decurſum, pro dominicis quæritur. & ſic ſequẽtia determinãt prima, ſecũdum Ioan. idẽ dicam, & ſi permixtim: vt Lucio domino, & Titio domino: vel è contra: nam ſemper inſpiciam, q̃ præcedunt, ſed quidam dicunt, vt Al. ſemper pro virili quãdo propria, & appellatiua ponuntur, & ſecundum eos, quod dixit prius, ſubaudies maximè. ſed prima placet, & hoc cũ omnibus poteſt quæri: alias ſoli ei, cui poteſt. vt ſup. eod. l. 1. §. communis ſeruus. & l. ſi alienus ſeruus. in fi. & Inſti. eo. §. Item hoc cum nullius ſolus iuſſit: nec vnus ſolus eſt nominatus: nam tunc ei ſoli. vt ſup. eod. l. ſeruus alienus. & l. proinde. Quid autem ſi vnus iubet: ſed alterum nominat? dic. vt. no. ſup. eod. l. ſeruus communis. l. fi. Cum autẽ ſeruus eſt fructuarius, in quo plures habent vſum fructum, ſi quidẽ ex opera ſtipulatur, ſine nomine. & iuſſu fructuariorum: idẽ dic, quod ſupra in pluribus dominis. Sed ſi vnus ſolus iuſſit, vel vnus tantum nominatur: ei quæritur. vt ſup. de vſu fruc. l. ſi ſeruo. fructuarij. §. ſi duos. ſed iſte tenetur ad cõmunicãdũ. cum opera quodammodo eſt ex re: vt ſ. de acquir. re. dõ. l. qui bona. in princ. & ſ. eod. l. penult. Si autem vnus iuſſit, ſed alter eſt nominatus: tunc nominato ſecundũ Io. quod ll ſtipulatur ex re vnius fructuarij tantum: ll quidem ſine nomine, vel ſibi: partem proprietario de ſtricta ratione. & partem fructuario; vt d. §. ſi duos. ſed de æquitate ſoli fructuario: vt ſup. eod. l. ſi alienus. vel etiam dic, vt dixi, in l. ll alienus. Si autem nominatim domino ex re fructuarij ſtipuletur: totum ei quærit, vt ſupra de acqui. rer. dom. l. per ſeruum. §. fructuarius. & dicto. §. ſi duos. ſ. ſed reddit per conditionẽ ſine cauſa. vt in f. eod. l. penult. & ſic intelligitur ſupra de acqu. rer. dom. l. qui bona. ibi, ſed ll adijciat. Si autem ex re domini fructuario non valet: vt ſup. eo. l ſeruum fructuarium. ſi ex re vnius fructuarij alteri fructuario non valet: vt ſup. l ſi alienus. in fi. nec obſt. l. ſi cum duorum. quia ex pone. vt ibi. Quod in fructuario dixi: idem in poſſeſſo à pluribus bona fide. vt ſ. ſi duos.

q *Quod*] id eſt quia.

r *Vocabula*] ſ. appellatiua apposita in ſtipulatione.

ſ *Habeantur*] demonſtrant enim appellatiua, an prius nominati ſint dñi. & ſic no. de ordine ſcripturæ; ſic in Auth. de hæred. & Fal. ſ. inordinatum, ſed argumen. contra infra de ſolu. l. nec enim item facit ſup. ſi certum pet. l. eius qui. §. quod ſi Accur.

Si ſeruus] CASVS Habebam libertum, à quo ſeruus meus ſtipulatus eſt hoc modo, promittis mihi operas tales? certè talis ſtipulatio non valet. Si autem ſtipulatus eſſet non expreſſo hoc pronomine, mihi: tunc ſtipulatio valet. Fran. Accur.

t *Inutilem*] vt ſupra de oper. lib. l. ſeruus patroni. & eſt ſpeciale. ſic ſupra eodem. l. 2. & l. ſi ſeruus communis Mæuij. §. ſeruus capio, alias non refert ſibi, vel domino ſtipuletur. vt ſup. eod. l. 1. in princip. quæ eſt contra, ſed quæ eſt ratio? Reſpond. quia factum in ſtipulatione continetur. vnde domino non poteſt quæri. vt Inſtitu. eodem. §. ſed cum factum. ſecundum quoſdam. Sed certè ibi de facto ſerui ſtipulantis, hic liberti promittentis. Verius tamen dic. quod non poſſunt deberi, niſi iure patronatus. at ſeruus non eſt patronus. & hoc de opera incerta. de certa valet. vt ſup. de ope. lib. l. operæ in rerum. cum habeat inſtar pecuniæ. vt ſup. eod. tit. de oper. lib. l. à duobus.

Operæ ſiue certæ ſiue incertæ nõ poſſunt p ſeruũ deberi, niſi iure patronatus. & an illas poſſit ſeruus ſtipulari.

u *Dari*] quia tunc valet. Accur.

Cum ſeruus] CASVS. Habeo vſumfructum in Stichо ſeruo: cuius proprietas pertinet ad Titium. iſte ſeruus ſtipulatur Titio nominatim ex operis ſuis, vel ex re fructuarij, certè acquirit ipſi Titio domino ſuo, poſtea ſubiungit

quæstionem qua actione possit vsufructuarius recuperare illud à proprietario. & ante quàm respondeat illi quæstioni, subnectit aliam quæstionem: quod scilicet seruus qui nobis seruit bona fide, si stipuletur domino suo nominatim, ei acquirit. Postea respondet illi quæstioni quam indecisam reliquerat, dicēs, quod fructuarius poterit recuperare, quod ex hac stipulatione ad proprietarium peruenit, condictione sine causa. h.d. Fran.

a *Eius*] scilicet serui. b *Acquiritur*] domino proprietatis. sed non è contra: vt sup. de vsufruc. l. sed & si quis. §. quæstionis. & sup. eod. l. seruum fructuarium, & inf. de solu. l. qui tes. §. si seruus.

c *Inquirendum est*] & certè condictione sine causa.

d *Item si seruus*] alienus.

e *Condici*] scilicet cōdictione sine causa: siue solutum sit, siue nō. sed tunc vt actio cedatur. habet etiam locum condictio incerti primo casu. & facit supra si certum petat. l. cū fundus. §. 1. & de actio. emp. l. si seruus. §. seruum.

Idem. 1†

LEX XXXIX.

CVm seruus, in quo vsum fructum habemus, proprietatis domino ex re fructuarij, vel ex operis eius [2] nominatim stipulatur: domino acquiritur [b] proprietatis. sed qua actione fructuarius recuperare [2]† possit à domino proprietatis, inquirendum est. [c]

¶ Item si seruus [d] bona fide nobis seruiat, & id quod nobis acquirere poterit, nominatim domino suo stipulatus fuerit: ei acquiret. Sed quia actione id recuperare possimus, quæritur. Et non sine ratione est (quod Caius noster dixit) condici [e] id in vtroq; casu posse domino.

Licet stipulatio serui, & filij conseratur in tēpus existētiæ suæ iuris: nihilominus patri, & dño quæritur. h.d. Ba.

Idem. 3†

LEX XL.

QVicquid [a] contraxit seruus, [f] dū nobis [g] seruit, [h] etiam si stipulationem contulerit in alienationem, vel manumissionem [i] suam: tamen nobis [4]† acquisitum erit: quia potestas eius tunc, cum id contraheret, [5]† nostra fuit. [k] Idemque est, si filiusfamilias contrahat. namque etiam qđ in emancipationis [l] suæ tempus contulerit, nobis debebitur, si tamen dolo malo [m] id fecerit.

2† recipere. P.F.

3† li. 22. ad Q. Mucium. P.F.

a Ad fidei. huius l. vide Ioh. Hēnibal. in l. posse cōtractū, & donationibus nu. 284.

4† nobis id acquisitum. P.F.

5† Contra hetetur.

b Addo gl. & ibi plures multas conclusiones allegat in c. cum dilecti. extra. glo. in ca. 1. §. itē circa. in verbo. legatorū. & collat. in pragmat. sanct.

f *Seruus*] scilicet noster.

g *Nobis*] scilicet dominis.

h *Serui*] id est dum noster seruus est.

i *Vel manumissionem*] puta promittis cum fuero manumissus, vel alienatus? Accursius.

k *Nostra fuit*] bona ratio, quia initium acquisitionis inspicitur in acquisitione huius casu. & sequen. vt & sup. de verb. obli. l. si filius. Est & alia ratio, quia dolo fecit. vt infra eo. l.

l *In emancipationis*] puta cum fuero emancipatus.

m *Dolo malo*] id est in fraudem patris ne ei acquiratur, sic stipulatus est. argum. supra pro soc. l. actione. §. diximus. & hoc præsumit, si contrarium non apparet, alias si appareat ōtrium. vtilis filio quæritur. vt sup. de hæred. instit. l. quidā. & ibi exemplificat. quando non præsumit dolo, quia nō volebat patri quæri, qui filio dare volebat. Item aliud exemplū. ff. tit. eod. l. si debitori. §. 1. Sed nunquid etiam in seruo posset esse sine dolo, vt ei manumisso quæratur? Rñ. non, quia non oportet proficere ei libero facto, quod in seruitute egit, nisi in casu. C. an seruus ex suo facto. l. quamuis. & l. promissæ. Item hoc quando sub conditione intrinseca, si autem extrinseca vt si Titus fuerit Consul, tunc indistinctè quæritur patri & domino. vt sup. de verb. obli. l. si filius. Item hoc in

DIGESTORVM, seu Pandectarum.

LIBER XLVI.

De fideiussoribus, & mandatoribus.

TITVLVS I.

Omni obligationi, & ciuili, & naturali accedere potest fideiussor. Bar.

LEX PRIMA.

OMni [a] obligationi fideiussor accedere potest.

Ista lex loquitur de obligatione secundaria, quæ contrahitur in commodato, vel depositio ratione doli, vel culpæ ad interesse, & proilla poterit fideiussor accedere, quā do depositum, vel commodatum sit pupillo sine tutoris authoritate: vel seruo, qui non obligatur, nisi naturaliter. & tenetur fideiussor, dummodo non interueniat illorum dolus, vel culpa: nam si interueniat dolus, pupillus reputatur maior, et obligatur ciuiliter, et naturaliter. Pa. de Ca.

Pomponius. 7†

LEX II.

ET cōmodati, [o] & depositi fideiussor accipi potest: & tenetur, etiam [b] apud seruū, P vel pupillū depositū [8]† ¶ *Nota differentiam inter fideiussorem, & mandatorem. 2 nō f. per fideiussorem sequitur obligationem. vt inf. eo. l. fideiussor. sed mandator per antecessū in casu vt sup. mandat. l. si verò non re. 6. si post creditam. R. dicit fideiussorem mandatorem: sed verius dic principalium debitorum, pro quibus quandoque fideiussit, quandoque mandatores intercesserunt.*

Quis sit fideiussor, item quis mandator, & de eorum cōstitutione elegantius hic per Cuiac.

2 Fideiussor & mādator differunt & an vterq; ab expromissore gl. in l. stipulationū. §. stipulatio. ī. & verb. obl. & gl. ord. in Auth. de fideiu. in princ. col. 4.

O *Mni obligationi*] CASVS. Iurisconsultus tractaturus de fideiussoribus. primo docet nos dicens, quòd fideiussor potest adhiberi omni obligationi: siue ex contractu: siue ex maleficio: siue naturali tantum: siue ciuili tantum: siue naturali, & ciuili simul. & in l. sequen. magis specificat dicens, quod obligationi cōmodati, & depositi potest accedere fideiussor: puta, si deposui apud te aliquam rem: tu verò dolum in ea commisisti: possum accipere fideiussorem à te, quod mihi satisfacies de damno mihi dato in re deposita. Similiter etiam die de cōmodato. Franciscus. Accursius.

7† li. 22. ad Sabi. P.F.

8† Habe. legit. cōmendatiue.

n *Omni*] siue ex contractu, siue ex maleficio. item siue naturali, & ciuili, vel naturali tantum, vel ciuili tantum, vt infra eodem lege, stipulatus. & lege sequenti, & lege fideiussor obligari. §. primo. & Institu. eodem, in princip. & C. de non numer. pecun. lege ii. cui. vt sic comprehendat genera singulorum, non autem singula generum: nam non valet si contractus sit contra legem, vt infra eodem, lege cum lex. & C. de leg. & constitu. l. non dubium, vel prohibitum fideiussorem dari, vt C. ne fideiussor. do. den. lege secunda. & facit supra manda. leg. si hæreditatem. §. & in summa, & infra l. proxi.

o *Et commodati*] quasi dicat, nedum pro obligatione, quæ contrahitur verbis, sed etiam quæ contrahitur re.

p *Seruum*] vt supra. de condictio. indebi. lege naturaliter.

q *Pupillum*, doli capacē, qui de solo dolo tenetur naturaliter. &

ter & eluiliter: vt ſup. depoſiti. l. 1. §. an in pupillum. vel ſi eſt locupletior: vt ī. commod. l. 3. in prin. & eiſdē caſibus tenentur fideiuſſores indubitabiliter, ſed & extra iſtos duos caſus tenentur naturaliter pupilli ſin commodato: & ideo tenebitur fideiuſſor: vt inf. eod. l. fideiuſſor. §. 1. non autē in depoſito etiam naturaliter, niſi ex dolo. ſeruum autē cōſtat naturaliter teneri eo caſu, quo liber teneretur naturaliter, & ciuiliter.

1† fecerunt. P. F.

a *Dolo malo*] hoc ad ſeruum, & pupillū, & commodatum, & depoſitum refertur.

b *Aut culpa*] hoc nō ad depoſitum, ita nec am ad cōmodatū in pupillo, vt teneatur nisi naturaliter.

3 lib. 4. ad Sab. P. F.

c *Fideiuſſum eſt*] ſed & fideiuſſores ob ſuū dolum tenentur, vel culpā: vt ſup de verb. oblig l. mora. & ſup. de do. l. ſi fideiuſſor.

Qui dat fideiuſſorē illum, qui non poteſt conueniri, tenetur de nouo ſatisdare: ſecus ſi dedit fideiuſſorem non idoneum. Bart.

Vlpianus. 2†

LEX III.

Qui d ſatisdare c promiſit, f ita demum impleſſe ſtipulationem satisdationis videtur, ſi eum dederit acceſſionis loco, qui obligari pōt, & conueniri. g Cæterū, ſi dederit ſeruū, h aut filiumfamil. ex quibus cauſis de peculio actio non datur, vel mulierē, i quæ auxilio Senatuſconſulti vtitur; dicendum eſt, non eſſe impletam k ſatisdationis ſtipulationem. Planè ſi nō idoneum l fideiuſſorem dederit, magis eſt, vt ſatisfactū ſit, q a qui admiſit eū fideiubentem, idoneum m eſſe cōprobauit. n

Filiusfa. nō tenet, ſi intercedat p mutuo in rē ſuam: nec etiā pater pōt cōuenīri actione de peculio.

d *Qui*] ſ. debitor. Accur.

e *Satisdare*] quod quandoque fit ex voluntate: vt ſup. qui satisd. cog. l. fideiuſſor. 1. ſi neceſſitas. Accur.

f *Promiſit*] ſ. fideiuſſores dare. ſic ſu. qui satisd. cog. l. 1.

g *Et conueniri*] vtrunq; intellige cum effectu, nam ſunt quidam qui poſſint obligari, & non conueniri: vt ſup. de in ius voc. l. 2. & hi ſunt idonei. vt hic & ſup. qui satisd. cogan. l. 1. in prin. Accur.

h *Seruum*] ſeruus ex fideiuſſione non tenetur, niſi in cauſa peculij intercedat: vt ſu. eo. l. ſeruus infcio. & ſ. de pecu. l. licet. 1. ſi filius, ſed filius etiam non tenetur, ſi intercedat pro mutuo facto in rem ſuam: nec etiam tenetur pater de peculio: vt ſup. ad Maced. l. ſed Iulianus adijci. 1. vel ſi fideiuſſit, cum nihil eſſet in peculio, nec etiam ſpes vt eſſet, non tenetur pater: vt C. de pecu. l. quæſitum, vel alias animo donandi: vt ſup. de donatio. l. filius familias. alias enim ſi filius fideiubeat etiam extra cauſam peculij, tenetur pater de peculio: vt ſup. de pecu. l. licet. 1. ſed ſi filius. & ipſe filius vt C. eo. l. filius. Accurſius.

i *Vel mulierem*] hæc non tenetur cum effectu propter Velleianum: vt hic & ſup. qui satisd. cog. l. de die. §. qui mulierem. & ſup. ad Velleia. l. 1. Accur.

k *Impletam*] ſic ſup. qui satisd. cog. l. quoties. & ſi quis in ius voc. non ven. l. 1. & maximè ſi ignorans accepit talem: vt ſup. de pac. l. in perſonam. §. qui pecuniam. arg. cōtra ſup. de condi. & demon. l. Mæuius. Accur.

ADDITIO Dic fm Bar. qđ ibi erat talis conditio quæ de iure impleri nō pōt: unde ſufficit ſi de facto vt l. mulier. 1. 2. ff. de cōdi. inſti. hic poterat impleri de iure. Dya. vero dicit. quod dēt dari fideiuſſor, qui poſſit conueniri & obligari.

l *Idoneum*] quo ad facultatem, aliàs contra ſup. ſi quis in ius voc. l. 1. Accur.

m *Idoneum*] opibus.

n *Comprobauit*] maximè ſi talem ſciuit. & facit ſup. man. l. inter cauſas. §. abeſſe. & qui ſatisd. cogan. l. ſi ab arbitro. 1. 2. & ſup de ſepara. l. 1. §. illud & ſup. vt in poſſeſſ. l. ſi is a quo. §. ſi. Et no. hic mirabilia duo: quia toleraturignorantia iuris, vt non afferat recipienti damnum: ſed facti non. Sed regulariter contra: vt ſup. de iur. & fac. ignor. l. reg. in prin. Vel poteſt dici, quod & recipiens mulierem poteſt errare in facto: vt ſi credebat eam in rem ſuam fideiubere: & ſeruum liberum credebat. arg. um. ſu. de cōtrahen. emptio. l. quia difficile.

Idem. 3 †

LEX IIII.

Potest accipi fideiuſſor eius actionis, quam habiturus ſum o aduerſus eum, pro quo p fideiuſſi, vel mandati, vel negotiorum geſtorum. q

Fideiuſſor r & ipſe obligatur 4 † & ſuū hæredem ſ obligatum relinquit, cum rei t locum obtineat.

Obligatio principalis extinguit acceſſoriam, ſi in eadem cauſa concurrunt: ſecus in duobus obligationibus paris potentiæ. Bart.

3 † Li 45. ad Sab. P. F.

4 † & hæredē. P. F

o *Habiturus ſum*] & ſic futurè: vt inf. ſi ſtipulatus, §. adhiberi. Accur.

p *Eum pro quo*] debitorem principalem.

q *Negotiorum geſtorum*] quando te abſente, & ſine mandato fideiuſſi vt ſupra mandat. l. ex mandato. §. 1. & l. qui fideiuſſ. resp. & facit ſup. eo. l. 1. & 2.

r *Fideiuſſor*] facit Inſtit. eodem. § fideiuſſor. & C. eod. l. fideiuſſoris.

ſ *Et hæredem*] ſuum.

t *Rei*] ſ. debitoris.

Idem. 5 †

LEX V.

Generaliter Iulia. ait, eū, u qui hæres extiterit ei, x pro quo interuenerat, y liberari ex cauſa acceſſionis, & ſolummodò quaſi in rem reī teneri. z Denique ſcripſit, ſi fideiuſſor hęres extiterit ei, pro quo fideiuſſit, quaſi reum eſſe obligatum, & 6 † ex cauſa fideiuſſionis 7 † liberari eum. a

5 † Li. 46. ad Sab. P. F.

6 † & nō eſt. P. F.

7 † In P. F. liberati reum Reū verò ſuccedentem. Duæ autē ſic liberari. Reo verò reo ſuccedentem.

Generaliter] CASVS Ego fideiuſſeram pro Titio. poſtea Titius moriens inſtituit me hæredem. certum eſt, quod ſum obligatus tanquam hæres. ſed an duabus obligationibus teneat, ſcilicet principali, & acceſſoria fideiuſſionis? Reſpondetur, quod tantum principali obligatione tenetur: quia acceſſoria confunditur, vſque ibi, Reum verò vbi dicit, quod aliter, ſi quando reus principalis alteri principali ſuccedit: quia tunc ambæ manent obligationes. vna enim non conſumit aliam: ſed in fideiuſſore, & reo reperiri poteſt, quando altera alteram perimat. & ponit exemplum, quando reus reo ſuccedit: veluti cum vnus reus promittendi ſuccedit alteri reo promittendi. Item ſi ſint duo rei ſtipulandi, & vnus alteri ſuccedit: ille qui ſuccedit habet ius duarum obligationum. ſed ſi egerit ex vna earum, altera conſumetur, hoc dicit iſta lex tota cum l. ſeq. Franc. Accurſius.

o *Habituros ſumus*] & ſic futurè: vt inf. ſi ſtipulatus, §. adhiberi. Accur.

p *Eum pro quo*] debitorem principalem.

q *Negotiorum geſtorum*] quando te abſente, & ſine mandato fideiuſſi vt ſupra mandat. l. ex mandato. §. 1. & l. qui fideiuſſ. resp. & facit ſup. eo. l. 1. & 2.

r *Fideiuſſor*] facit Inſtit. eodem. § fideiuſſor. & C. eod. l. fideiuſſoris.

ſ *Et hæredem*] ſuum.

t *Rei*] ſ. debitoris.

u *Eum*] fideiuſſorem. Accur.

x *Ei*] ſ. reo. Accur.

y *Interuenerat*] fideiubendo, vel mandando, vel conſtituendo.

z *Item eum*] idem è contra: vt inf. eo. l. cum reus.

a *Eum*] fallit tamen in caſu vt cum principalis obligationis non extat exactio: vt inf. eo. l. hæres. §. quod ſi dixerimus. Accurſius.

a *Rei*] s. debendi. Accur.
b *Refert autem*] s. Iulianus. & facit inf. de sol. l. si duo rei. & ff. de duob. reis. l. si reus pro. & inf. eo. l hæres. §. 1. & sup. de act. emp. l. nō est nouum. & inf. l. proxi. & arg. su. de testib. l. ob carmē. l. ū testes. & ff. quemadmo. serui. amit. l. nā satis. in fi. & ff. qui satisd. cog. l. de die. §. si fideiussor iudicatum. & quod no. C. de pact. l. debitori. Accur.
c *Hoc*] s. vbi non potest reperiri quæ altera alteram tollat.
d *Si reus. Sustinebit*] actiuè: cum sit reus stipulandi.
e *Deduceretur*] per cō testationem litis.
f *Consumeretur*] arg. contra sup. de constit. pec. l. item illa. in fi. & ff. eo. l si mandato meo. & sup. de actio. & obli. l. si is qui Stichum. Item facit s. l. proxi. cum suis cōcor.

Tit. qui dux principales obligationes passiuæ nō tollunt electione: vt ibi & l. 2. ff. de duobus reis. hic in obligationibus quę actiuè dātur secundum Bar.

Reum verò reo [a] succedentē, ex duabus causis esse obligatum. nec enim potest reperiri, quæ obligatio quam perimat: at in fideiussore, & reo reperitur; quia rei obligatio plenior est. nam vbi aliqua differentia est obligationum, potest constitui alteram per alteram perimi. cū verò duæ eiusdem sunt potestatis, non potest reperiri cur altera potius quàm altera consumeretur. Refert autem [b] † hoc [c] ad speciem, in qua vult ostendere non esse nouum, vt duæ obligationes in vnius persona concurrant. Est autem species talis, Si reus promittendi hęres extiterit [2] † alij reo promittendi, duas obligationes sustinet.

Idem. 3 †

LEX VI.

Si reus stipulandi extiterit hæres rei stipulandi, duas species obligationis sustinebit. [d] Planè si ex altera earū egerit, vtranque cōsumet, videlicet, quia natura obligationum duarum, quas haberet, ea esset, vt cum altera earum in iudicium deduceretur, [e] altera consumeretur. [f]

Idem. 4 †

LEX VII.

STipulatus sum à reo, nec 5 † ab eo fideiussorem accepi, postea volo adiicere fideiussorem. si adiecero, [6] † fideiussor obligatur. & parui ‖ refert vtrum purè fideiussorem, an ex die, an sub conditione.

¶ Adhiberi autem fideiussor tam futuræ, [h] quàm præcedenti [i] obligationi potest, dummodò sit aliqua, vel [k] naturalis futura obligatio.

Tunc pro naturali sola obligatione potest accedere fideiussor, quando non est omnino inefficax: sed saltem est efficax, vt impediat repetitionem indebiti soluti per errorem iuris. Paulus.

Iulianus. [7] †

LEX VIII.

QVod enim solutum repeti non potest, [l] conueniens est [8] † huiusmodi naturalis obligationis fideiussorem accipi posse. [m]

Vlpianus. 9 †

LEX IX.

GRæcè [n] fideiussor [10] † ita accipitur. ἐγγυᾶται, ἐγγυᾶσθαι. [11] † Sed & si dixerit quis, γλίχομαι, θέλω, perinde erit, atque si dixerit, ἐγγυᾶσθαι. Præterea [o] sciendum est fideiussorem omni obligationi adhiberi posse, siue re, [p] siue verbis, siue cōsensu.

¶ Pro eo etiam qui iure honorario [q] obligatus est, posse fideiussorem accipi [r] iciendum est.

Post litem contestatam potest accipi fideiussor: & fideiussor de iudicio sisti non tenetur post sententiam. Bar.

¶ † post litem [s] * contestatam fideiussor accipi potest,

a *Futuræ*] vt sup. de iud. l. non quemadmodum. & Insti. eo. §. fideiussor. & su. de pecu. l. eo tempore.
i *Præcedenti*] aliud in mandatore, nisi in casu: quod dic, vt sup. mand. l. si verò non remu. §. si post creditam. Accur.
k *Vel*] pro saltem. Accur.
l QVod enim. *Non potest*] naturali causa inhibente: vt & sup. de actio & oblig. l. naturales. Accur.
m *Posse*] cum effectu. vt ff. eo. l. fideiussor. §. 1. & ff. de iureiur. l. fi. licet quidam dicunt obstare exceptionem in naturali: sed secus in ciuili tantum: vt C. de non nu. pecu. l. si cui. Ac.
n *Græcè fideiussor*] Casus clarus est vsq; ad §. præterea. Hic dicit Iurisconsultus quod omni obligationi potest adhiberi fideiussor, siue re contrahatur: vt si commodo tibi aliquā res, possum petere fideiussorem, quod eā mihi restituas. & sic de aliis. Item ‖ cōstituis te mihi solutur cū pro aliquo: ista obligatio est prætoria. possum à te fideiussorē petere. Fran. Acc.
o *Græce*] interpretatio Græci: mea fide iubeo. volo dico. cupio. tantum ergo valet vnum ex his quantum & aliud. & facit Insti. eo. in ñ. & sup. de verb. oblig. l. 1. §. sed vtrum. Acc.
o *Præterea*] facit Insti. eo. in prin. & sup. eo. l. 1. & 2.
p *Sine re*] vt in commoda. verbo. vt in stipula. consensu. vt in emp. & ad hoc supra eo. l. 1. Accur.
q *Iure honorario*] vt de consli. vel de iureiur. vel de peculio.
r *Accipi*] vt sup de pec. l. eo tempore. Ac.
¶ *Et potest item*] CASVS. Cōuenit te in iudicio p cētū aureis. tu negasti te debere: & sic lis est contestata. peto fideiussorem de iudicio sistendo, an possim? Rñ q sic. Sed ponamus q reus sit condēnatus. an fideiussor sit liberatus? Distinguitur. aut acceptus est fideiussor tantum pro exercitio litis: & tunc fideiussor reo condemnato liberatus est. aut acceptus est fideiussor super tota causā: & tūc fideiussor non liberatur reo condemnato.
¶ *Autore*] Titius in testamento suo dedit Sempronium tutorē filio suo, de iure autē non tenetur tutor testamentarius dare fideiussorē rem pupilli salua fore. Quid autē si eū dederit? Resp. q ipse fideiussor tenetur. Itē tu commisisti mihi furtū. ego facio te conueniri: m das mihi fideiussorem. Certè talis fideiussor tenetur: & generaliter ex oi obligatione potest dari fideiussor.
¶ *Ad commune*] Tu promisisti mihi centum. tu das mihi fideiussorē pro ducentis: an talis fideiussor teneatur? Resp. quod non. Si autē promisisti mihi centū. tu potes dare mihi fideiussorem pro quinquaginta. exemplum sequens est clarum.
¶ *Si quis Stichum*] Promisisti mihi Stichū seruū. Si Stichus moriatur. tu eris liberatus. dedisti mihi fideiussorē. qui promisit mihi illum Stichū. aut decē. certè talis fideiussor non tenetur. quia acceptus est in duriorē causam. nam si pro solo Sticho fideiussisset. & fuisset mortuus: fideiussor. & reus liberati essent. sed cū fideiussit pro Sticho. vel pro decē mortuo Sticho fideiussor tenetur pro illecè. Et non tū nō tenetur ideo. quia in duriorē causam acceptus est. sed ēt quia in aliā rem est acceptus ipse fideiussor, quam ipse reus promiserit. & ponit tationem in sequēti: quia si tu promittis mihi decem: tu nō potes dare fideiussorem. vt promittat decem. aut Stichum. Sequentia clara sunt vsq; ad l. sequen. Fran. Accur.
§ *Post litem*] nec. n. damnosa est nouatio. vt ff. tit. 1. l. aliam.

[1] Li. 53. Dig. P. F.

[8] † Duar. huius P. F.

[9] † lib. 47. ad Sab. P. F.

[10] † Dua. & ita. P. F.

[11] † Τῆς μνηστείας vel ἐλάχιστα. siue ἔλαχιστα. idest mea fide iubeo. dico. eo volo cupio.

*Bar. hic dicit hūc casum alibi nō reperiri, ad hoc q lite contestata pōt accipi fideiussor de iudicio sisti: q non tenetur post sniam latā vt hic i tex. ver. sed tamē lis. &c. Bolog.

a *Con-*

a *Condemnato*]ſed non exacto,aliàs contra, vt C.de fid.iur. l.non eſt ambigui.Accur.
b *Ipſo iure*] quia tempus non eſt modus tollendæ obligationis.Azo.vel quia ſententia non nouat, vt fideiuſſor liberetur,ſi eſt condemnatoria, & ſic facit pro eo, quod no. C. de vſur. rei iud.l fin.§. ſi enim nouatur.
c *Exacti etiam*]vt iudicio ſiſti, & no. hûc caſum.
d *Datus eſt*]rem pupilli ſaluam fore.
e *Datus*] cum ſciret ſe non teneri dare, vt Inſti. de ſatisd. tuto. §.1. aliàs non teneretur fideiuſſor, vt argu. ſu.ſi quis cau.l. ſed.& ſi quis[1].ff. & inſ.e.l. ſi qs poſtquã. Et not. argu. q̃ fieri non debet,factum tamen tenet, ſic ff. quando appſit.l.1.§. biduum. & ſu.de æd.ed dic.l. q̃ ſi nolit.[2].in factum: & de iu.do.l.non ſolum, & ſu. pro ſoc. l. quod autem, & ſup.de procu.l.ſed & hæ §.penu.
f *Magis putamus*.] argum. contra inſ.eo. l. ſi à reo.§. id quod, ſed ibi patet ſolut.Accurſius.
g *Obligationum*.] quæ deſcendunt ex contractu, vel quaſi, & maleficio, vel quaſi. Accur.
h *Pro alijs*,] & ita in mandatoribus ſponſoribus, & fideiuſſoribus.
i *In duriorem*] aliàs duriorem, alias deteriorem,& dicitur durior loco, tempore, & cauſa, vt Inſtitu. de actio. §. plus autem, & ſic non eſt contra ſu. de re iud.l. & ſi fideiuſſor & ſup.eod l. 1.Accur.
k *Omnimodò non*.] i. in nihilum. Ioan.& ſic vitiatur vtile per inutile, ſecundũ eũ. arg ſu. de arb.l.parui. §. in ſeruum. Sed alij contra. debent enim teneri vſque ad id, ad quod tenetur reus, pro quibus ſunt arg. ſup de conſti.pecu. l. hactenus. in fin. & l. ſeq.& C.de do.l.ſi qs argentũ. §. ſed ſi quidẽ in omnibus. & ſu. de vſur. l. pecuniæ, ſed alijs caſibus loquuntur. Item pro eis ſup. mand. l. rogatus, ſed ibi in maiorem ſummam, quã eſſet mandatum,fideiuſſit,nõ maiorem,quàm reus debebat. Itẽ pro eis ff.e.l.ſi à reo.2.reſpõ. & facit ff.e.l.vbicũque in fi. & l.hi qui.& l.ſi teſtamẽto.§. quæſitum. & Inſt.eo.§. fideiuſſores.
l *Non obligabitur*] quia plus eſſet tempore.
m *Si quis Stichum*] & ſic minus: quia partem, aut quia vnum ſolum.R.
n *Aut decem*] & ſic plus,quia totum, vel quia duo.
o *Eius*] fideiuſſoris.
p *Mortuo Stycho*, & ſic liberato reo.
q *Teneatur*] ſ.fideiuſſor in decem,& ſic plus re.Accur.
r *Notat.*] reprehendendo Iul. vel addendo.Accur.
s *In aliam*] quia hæc de toto, illa principalis eſt de parte. Accet *Stichum*.] quia aliud promittit, & pl⁹, & alia eſt obligatio. licet non ſit durior eius cauſa,vt ſubijcit, immò leuior,cum Stichum dando liberetur, qui valet fortè quinque tantum. Et no.argu. q̃ qui alternatiuè duo promittit,ambo ſunt in obligatione, vt ſu. de ver. obli.l.ſi duo rei.
t *Dua. ſed quia, & in alia ſed.& qe*
u *Promittat*] alternatiuè.Accur.
x *Eius*] fideiuſſoris.
y *Durior*.] nam debet plus cauſa: cum reus habet electionẽ lege, vt Inſtit. de act. §.præterea.
z *Tu velis*] m.ſ fideiuſſor. ſecus ſi in rei arbitrio eſſet electio, vt inf.eo.l.ſi Stichum in prin.
a *Interrogauero*] quia minus debet re ipſa.
b *Spondes*] & ita tenebatur ad vtrumq; Accur.
6† fit. P. F.

Poſtũ tenet,quod alias facti non deberet.
1† etiam non eſt. P.F.
2† Fideiuſſor de eſt. P. F.
3 De iſto verbo cino ſiue oi modò ad do g'.i c. j.§.necnõ d cõcub. in pra. ſanctio. ſuper verbo omni no aliam in §.alio quia in verbo omnino, eo. tit.
3† & non eſt. P. F.
4† eſſe non P.F.

Vt mortuo[p] Sticho teneatur. q Marcellus autem notat. [r] non ideo tantum non obligari,quia in duriorem conditionem fideiuſſor acceptus eſt. 5† ſed quia in aliam [s] potius obligationem acceptus eſt. Denique pro eo, qui decem promiſerit, non poterit fideiuſſor ita accipi, vt decẽ, aut Stichum [t] promittat, [u] quãuis eo caſu non ſit 6† eius [x] conditio durior. [y]

Quo ad electionem fideiuſſor non poteſt in cauſam duriorem accedere, ſed in cauſam leuiorem ſic.Bar.

Idem Iulianus ait, Si is qui hominem, aut decem dari ſtipulatus fuerat, fideiuſſorem ita acceperit, Hominem aut decem,vtrum ego velim? nõ obligauit eum, quia durior eius conditio facta eſt. Contra autem ſi is, qui hominem aut decem, vtrum ipſe ſtipulator volet,ſtipulatus eſt, rectè fideiuſſorem ita accipiet, Decem aut hominem,vtrum tu voles?[z] fit etenim(inquit) hoc modo fideiuſſoris conditio melior. Sed & ſi reum ſic interrogauero, [a] Stichum,& Pamphilum 7† dare ſpõdes? [b] fideiuſſorem, Stichũ aut Pãphilũ? rectè interrogem,quia leuior fideiuſſoris cõditio eſt

Pro fideiuſſore accipi fideiuſſorem poſſe, nequaquam dubium eſt.

Pomponius. 8†

LEX X.

FIdeiuſſores, [c] & in partẽ pecuniæ,& in partem rei rectè accipi poſſunt.

Si dubitatur,an fideiuſſor ſit ſoluendo: non poteſt opponi ſimpliciter beneficium diuiſionis.Bar.

5† Li.26. ad Sabi. P.F.

S[i dubitet.] CASVS. Titius debitor meus in centum dedit mihi tres fideiuſſores. ſi vnus eſſet ſufficiens, omnes erant ſufficientes, cæpi dubitare, quod nõ eſſent ſoluendo iſti fideiuſſores, venit, & dicit mihi, Amice,tu dicis confideiuſſores meos nõ eſſe ſoluẽdo, & ſic timeo,quod velis me in ſolidũ conuenire,ecce ego offero tibi cautionem,pro cæteris confideiuſſoribꝫ,vt conuenias eos pro partib. virilib. meo periculo, an iſte ſit audiendus? Reſp. q̃ licita tamen, q̃ de hoc det fideiuſſorem,& omnes fideiuſſores, qui dicũtur eſſe idonei, ſint præſentes,quando iſta cautio præſtatur.

¶ In

¶ *Ita demum*] iuris dispositione fideiussores habent beneficium diuisionis, ita quod conueniuntur pro virilibus partibus. Ponamus, quod sint tres fideiussores pro Titio in centum aureis, vnus conuentus in iudicio negat se esse fideiussorem, postea conuictus vult opponere beneficium epistolæ Diui Hadriani: an sit audiendus? Respond. quod non, quia perdidit istud beneficium propter suum mendacium.

1† Lib. 7. Disputationum. P.F.

¶ *Filiusfamilias*.] Filiusfamilias duabus rationibus potest fideiubere pro patre, rationes sunt in textu. Sed quæritur, an pater propter hanc fideiussionem filij teneatur actione, quod iussu? Respondetur, quod sic. Cætera plana sãt vsque ad l. sequen. Fr. Accur.

2† Parte. P.F.

3† Duar. & si satisdationes offerat. P.F.

a *Si dubitet*] sic enim constaret eos esse soluendo in partes conuenirentur, vt Instit. eod. §. si plures. Accursius.

b *Sint*] vt sic debitum sit in liquido. Accur.

c *Nec enim*.] benè dixi in partem tantũ conueniendum, offerendo cautionem, quia si in solidũ conueniretur, haberet necesse soluere plus, & ita quasi ex venditione cederentur ei actiones, vt inf. eod. l. cum is, cum non haberet pecunias ad manus, quod esset iniquum, vel dic etiam, quod confideiussores non haberent, quod Incontinenti redderent, & facit in Authen. de duo. reis, in princ. Accur.

d *Affio*] ex epistola Diui Hadriani.

e *Indemnem*] punitur mendacium. 1 sic C. de non num. pecu. Authen. contra, qui propriam, & sup. de re iudi. l. sed hoc ita, & supra pro so. l. si vnus in fi. & sup. quod cum eo. l. sed si ex parte, §. interdum.

1 Mendacium punit. debet cõcor. tex. in c. super literis. & ibi notati in apostil. l. ad Pano. post alios, in ver. punibile. n. 3. extra de testi. gl. in l. cum de indebito. ff. de probat.

f *Filiusfamilias*] aliàs l. & aliàs, §.

g *Fideiubere*] vt C. eo. l. filius, & C. quod cum eo. l. si ex alia.

h *Facere*] nisi in casibus, quos dic, vt sup. quod cum eo. l. 2. & l. 4.

i *Potest*] ſ. in solidum, vt sup. de pecu. l. si quis cum filio, & l. seq. Accur.

K *Sed an pater*] pro quo præsente filius fideiussit, siue mandet expressè pater, siue non.

l *Refert*] vt & sup. quod iussu l. 1. Accur.

m *Ista actio*] ſ. quod iussu. Accur.

n *Cum patre*] ſ. de in rem verso, quæ datur illi creditori, qui filio in hanc causam mutuat. ei verò aoud quẽ filius interfuerit, tenetur pater obligatione principali, nisi animo nouandi filius intercesserit, quo casu de in rem verso tenetur pater ei, à quo liberatur à prima. vt sup. de in rem verso. l. si pro parte, in prin. & l. si filius.

o *Vtilis*] ſ. mandati, vel negotiorum gestorum, vt sup. mand. l. ex mandato, §. directa quippe. non tenet, quia ab initio non tenuit mandatum, cum inter patrem, & filiũ in potestate constituũ non contrahatur obligatio, vt sup. de iud. l. lis nulla, & ad hoc ſu. de hær. instit. l. quidam, & de verb. obli. l. quidam in fi. arg. contra. l. si filius in eo. tit.

ADDITIO. Dic, quod ibi filius soluit sponte: hic ex necessitate præambuli contractus, & sic nemo in contractibus liberalis existit, vt l. rem legatam, sup. de adi. leg. cum simili, secundum Bar. hic.

p *Actio*.] mandati, vel negotiorum vtilis. Accur.

q *Soluerit*] quia quantum ad id peculium habetur pro patrefamilias, vt sup. ad Mace. l. 2. Accur.

Vlpianus. 1†

LEX XI.

SI dubitet [a] creditor, an fideiussores soluẽdo sint, [b] & vnus ab eo electus, paratus sit offerre cautionẽ, vt suo periculo confideiussores conueniantur in partem, [2†] dico audiendum esse eum, ita tamen, [3†] vt satisdationem offerat, & omnes confideiussores, qui idonei esse dicuntur, præsto sint. Nec enim [c] semper facilis est nominis emptio, cum numeratio totius debiti non sit in expedito.

Propter mendacium perditur beneficium diuisionis. b.d. Bartolus.

¶ Ita demum inter fideiussores diuiditur actio, [d] si non inficiantur: nam inficiantib. auxilium diuisionis non est indulgendum. [e]

Filiusfamilias pro patre vtiliter fideiubet, & ex hac cã pater Quod iussu, & De in rem verso tenetur, & filio emancipato soluenti de castrensi peculio subuenitur. B.

¶ Filiusfamilias [f] pro patre poterit fideiubere: [g] necerit sine effectu hęc fideiussio. Primo quidẽ, quod sui iuris effectus poterit teneri in id, qđ facere [h] potest, [i] deinde, qđ & dum in potestate manet, condemnari potest. Sed an pater [k] ex hac causa. Quod iussu, teneatur, videamus. Et puto, ad omnes contractus. Quod iussu etiam referri. [l] Sed si ignorante patre pro eo fideiusserit, cessat ista actio [m] tamẽ quasi in rem patris versum sit, potest agi cũ patre. [n] Planè si emancipatus soluerit, vtilis [o] ei actio debebit cõpetere. In potestate etiam manenti eadem actio P competit, si de peculio castrẽsi [4†] pro parte soluerit. [q]

Vbi nulla subest obligatio, non potest accedere fideiussor. Bar.

Iulianus. 5†

LEX XII.

QVi contra * Senatusconsultum [r] filiofamilias crediderit, [s] mortuo eo [t] fideiussorem à patre [u] accipere non potest: quia neque ciuilem, [x] neq; honorariam [y] aduersus patrem actionẽ habet, nec vlla hæreditas est, [z] cuius nomine fideiussor obligari possit.

Idem. 6†

LEX XIII.

PLanè eius actionis nomine, quæ de peculio aduersus eum competit, [a] fideiussor rectè accipitur.

Electo mandatore non liberatur reus principalis, nec econuerso. Item ei, qui conuenitur pro alio, dẽt cedi actio contra principalem, & alter non debet condemnari. Pau.

4† Si credidit Ioan sed in P.F. & patre.

5† Li. 12. Digest. P.F.

* Infero ex hac lege posse, hic quod fideiussor non tenetur quando principalis obligatio non valet, cũ paria sint non esse, & esse inualidum, de quo ẽ bo. tex. in l. si seruis. in prin. & ibi doct. & Ale. supra si qs cau. quãtamen legem limitabis pl. Marcell. & quod ibi not. Ale. infra eo. ti. C.

6† Li. 43. Digest. P.F.

a *Planè. Competit*] alicui, qui aliàs cum filio contraxit, vt inf. eo l. hæres, §. seruo. & su. ad Mace. i creditorẽ, §. plane. non dando mutuum, quia tunc non datur de pec. vt C. ad Maced. l. pen.

Si mandato meo] CASVS. Mandaui tibi, vt Titio amico meo pecuniam mutuam dares, quod cum feceris mecũ mãdati actione egisti, quæritur vtrum Titius, cui dedisti sis liberatus à te? Resp. iudex non debet me condẽnare, nisi cedas mihi actiones, quas habes aduersus Titium, quod not. Item è contrario, si tu egeris cum Titio propter hoc ego non ero liberatus: sed tamen in tantum tibi tenebor, quantum

restat

reſtat tibi de ſolutione: puta, mutuaſti xx. ſoluta ſunt tibi decem: ego tenebor tibi in reliqua decem. Franc. Accur.

a *Præſtiteris*] vt & ſup. mand. l. ſi quis alicui. §. ſi & facit ff. eo. l. cū is. & facit C. eo. l. vlt. & inf. rem pu. ſal. fo. l. ſi plures. arg. contra. ſup. eo l. ſi reus ſtipulandi.

b *Ob ſeruari eo*] i. remanebo. ſic ſup. de iud. l. Iulianus. Accur.

1† Li. 47. Dig. P.F.

Cum reus] CASVS. Ego debebā Sēpronio centū aureos: Titius pro me fideiuſſit, moritur fideiuſſor meus me relicto hærede: obligatio fideiuſſoria eſt perempta: & ſi ego conueniar, vt reus principalis. Cum petitur à me pecunia ego volo vti exceptione aliqua, quæ competebat Titio fideiuſſori meo. Dicitur hic, quod ego non ſum audiendus: immo mihi poteſt opponi doli exceptio, ſi ſim extraneus ipſi Sēpronio: vel in factū, ſi ſim patronus eius, vel parens. Fran. Accurſ.

c *Cum reus*] aliàs incipit. cum reus. & aliàs, ſi reus. Accur.

2† Li. 47. Dig. P.F.

d *Perimitur*] idem è contra: vt ſup. eod. l. generaliter.

e *Competenti*] tātum: quia ſcilicet perſonalis erat.

3† Extitit. P.F.

f *In factum*] ſi patronus erat, vel parens: vt ſup. de except. do. l. apud Celſum. §. aduerſus. Accur.

4† P. Flo. Quid ergo eſt iuſtā. quam à reo.

Si ſtipulatus] CASVS. Stipulatus ſum à te centum aureos abſq; vlla cauſa: & ſic non teneris mihi. dediſti tamē fideiuſſorem pro iſta ſumma. qui vult vti exceptione contrā me, tu non vis, quod vtatur tali exceptione: ſed vis quòd ſoluat: vt poſtea reddas ſibi pecuniam illam. an fideiuſſor poſſit vti exceptione te inuito? Reſpon. quòd ſic, & ratio eſt: quia ſecurius eſt non ſoluere indebitum, quàm ſolutum poſtea repetere.

¶ *Si ex duobus*] Dedi Titio viginti aureos mutuo: pro quibus dedit mihi duos fideiuſſores Mæuium, & Seium. Scius venit ad me, & dicit Scio, quia potes me conuenire in viginti: ecce ego tibi quinque, vt me non conuenias: & fui contentus. quæritur, an propter iſtud pactum cum Scio, alter fideiuſſor Mæuius liberetur. Reſpō. quòd non: immo potero quindecim ab altero fideiuſſore petere: nec poterit mihi aliquam exceptionem opponere. Item ſi velim alia quinque petere à Scio, poterit me repellere doli mali exceptione. Franc. Accurſ.

g *Sine cauſa*] ipe futuræ numerationis: & non numerauit, vel quia putabam me debere, cum non deberem: vt ſup. de excep. doli l. 1. §. circa. & ſup. mand. l. ſi fideiuſſor. Accurſ.

h *Inuito*] vt ſup. de excep. Omnes. & Inſti. de repli. §. ſi. & ſup. de dona. l. fideiuſſor. Accurſ.

i *Intereſt*] vt & ſup. de compen. l. 2. & 3.

Idem. 1†

LEX XIV.

SI mandato meo Titio decem credideris, & mecum mandati egeris, non liberabitur Titius: ſed ego tibi nō aliter condemnari debebo, quam ſi actiones, quas aduerſus Titium habes, mihi præſtiteris. a Item, ſi cum Titio egeris, ego non liberabor; ſed in id duntaxat tibi obligatus ero, b quod à Titio ſeruare non potueris.

Si reus principalis ſuccedit fideiuſſori, ſicut extinguitur obligatio fideiuſſoria, ita & exceptio perſonalis, quæ competebat fideiuſſori, nec poteſt opponi ex perſona eius. Paul. de Caſt.

Idem. 2†

LEX XV.

CVm reus c promittendi fideiuſſori ſuo hæres 3† extiterit, obligatio fideiuſſoria d perimitur. 4† Quid ergo eſt, ſi tanquā à reo debitū petat? Et ſi exceptione fideiuſſori cōpetenti e vſus fuerit, in factum f replicatio dari debebit, aut doli mali proderit.

Fideiuſſor poteſt opponere exceptionem ex perſona rei, etiam eo inuito. Bar.

Idem lib. 51. Digeſt.

LEX XVI.

SI ſtipulatus eſſes à me ſine cauſa, g & fideiuſſorē dediſſē, & nolle cū exceptione

k *Si ex duobus*] & ſic cuilibet in ſolidum tenebatur: vt Inſtit. eo §. ſi plures. Accur. Flor.

l *Dederit*] quinque dedit, & tu feciſti pactum de non petendo ei aliquid.

m *Exceptione*] etiam quia non pōt cedere actiones fideiuſſori liberatum, qui alias eſſet facienda: vt ff. eo. l. vt fideiuſſor. & ſic eſt cētū. ff. de ſolu. l. Stichus. ſi creditor Solas quinque dedit; vel mutuare fideiuſſerat, vel excep. totas erat. arg. ſup. d Vel. l. 1. quamuis §. Marcellus. & ff. mandati. & inſec. l. Titius. vel alter tranſactioni conſenſit, vel conuenit vt non peteret ad tempus, vel liberare cum quo tranſactum eſt. fideiuſſio alterius fideiuſſoris erat. l. Io. vt inf. eo. l. ſi plures in fi. vel hic renunciauerat beneficio cedendarum actionum, qñ interceſſit, quod potuit vt C de pact. l. pe. vel ſecundum R. hic de rigore ubi de æquitate Alij dicunt quod pactum non interceſſit, ſed datio quinque, vt nō peteret: & ideo idē qui quinq; dedit, in quindecim pōt cōueniri. ſed certè ſatis eſt pactū, cū ſic recipiuntur quinque, ne amplius petat. M. fi forte potuiſſe eſſe, & ſecundo fideiuſſit. qui quinque promiſit, vel dedit: & ideo ſi is qui conuentus eſt in quindecim, poſtea conueniatur in quinque: ſolui mali exceptione ſe tueri pōt. cū ea quinque, quæ primo conſecutus fuit à Scio. & eiſdem modis in fi. eo. l. ſi mandato. & ſup. de cōtrah. empt. l. quod ſcripſi. §. ſi res. quæ eſt aqu. contra. Debitor autem vnū fideiuſſorem liberare poteſt: vt inf. de ſol. l. in his. §. ſi duos. Accur.

5† P.F. Secret.

n *Reliqua autem quinque*] quæ dedit nec eum conuenies. Accurſius.

o *A priore*] i. ab eodem. qui ſoluit: & petebas hac ratione forte quaſi non propter debitum, ſed propter pactum quinque ſoluetit. & facit ſup. de tut. & tut. diſtra. l. ſi ex duob. Sed contra. ſup. de admi. tut. l. ſi pupillus. Accur.

Fideiuſſor] CASVS. Dediſti mihi centū mutuo: dedi fideiuſſorem alij, quam tibi pro illis centū: certe talis fideiuſſor nō obligabitur: quia fideiuſſor non pōt obligari alij, q̄ cuicui reus principalis eſt obligatus. de hoc ponit tex. aliud exemplū. Titius & Sempronius hūt ſeruum cōem Stichū. iſte Stichus nominatim ſtipulatur Titio dicendo: promittis Titio, aut Sēpronio dñō meo? dedi Titio. ergo Titius poterit petere à fideiuſſore. Sēpronius verò nō: quia ſeruus nō eſt ei ſtipulatus, ſed Titio. Ad q̄d ergo prodeſt perſona Titij adiecta in fideiuſſione? Reſp. quod ad hoc, vt ei ſolui poſſit ante lit. conteſt. non pōt. etiam multo, vel ignorante Titio.

1† Hoc ab ſimile nō eſt quod Ang. & Bal. l. 5. Fol. c. 3. aic. Melius eſſe prouidere ne homines nimis potēter augēantur. quā poſt contractos remedia quærere. q̄d & paſſim in diuerſis vulgeratiſque iuris axiomatibus traditur.

2 Qd eſſe pōt. l. Græce. ſ. ſule. ſup. eo.

a *Qui certo*] Continuat propositum suum, ostendendo, qđ fideiussor vt̃ accipi in duriorem causam, ponendo tale exẽplum. Stipulatus sum à te centum sine adiectione loci: sed purè. tu das mihi fideiussorem Titium, à quo stipulor, q̃ mihi soluat illa centum Capuæ, cum simus forte Romæ. certè talis fideiussor non obligatur: quia in duriorẽ causam obligatur, qui certo loco dare promisit, quã qui pure promittit. Item potest aliud exemplũ quando reus principalis promittit in loco propinquiori, fideiussor vero in remotiori: sicut cum reus promittit soluere Capuæ, cum sit Romæ: fideiussor vero promittit soluere Ephesi. Capua enim est p̃pè Romam in Campania, Ephesus verò in Asia vltra mare. & sic multò longius. Aliud exemplũ quod sequitur, clarum est.

(*Fideiussor*] Dicitur hic, quòd omni obligationi potest accedere fideiussor; siue ciuili tantum, siue naturali tãtum; siue ciuili, & naturali simul: dũmodo sit aliqua obligatio, cui possit fideiussor applicari. vsque ibi, Naturales autem, ostendit hic, quid sit naturalis obligatio: & dicit, q̃ naturalis obligatio non est tantum modo illa, ex qua non potest quis agere: verum etiam illa, ex qua si soluo, non datur mihi repetitio, nã improprie naturales obligationes dicũtur obligationes. &c.

¶ *Stipulatione*] Tu promisisti mihi decem aureos soluere in festo Pentec. purè sine vlla cõditione: dedisti q̃ mihi fideiussorem, qui se promisit soluturum pro te illa decẽ, si Imperator in Italiã venerit, quæritur, quid iuris? Rñd. quod obligatio fideiussoris est in pendẽti. nam si Imperator in Italiã venerit ante Pentec. fideiussor nõ obligabitur, si verò in die Pentec. venerit, aut post diem Pentec. fideiussor obligabitur iste est elegans. §.

¶ *Cum fideiussor*] Vendidi tibi equũ meũ pro viginti aureis, & accepi à te fideiussorem, sub cõdõne, si non solueris mihi, quæritur qñ ista cõdõ sit impleta? Rñ. quod tunc, cum tu fueris interpellatus, & non solueris: aut si antequam interpellatus sis, decedis: quia hoc etiam casu verum est te non soluisse: & sic conditionem esse impletam. Franc. Accur.

a *Nam est*] nam non est accessoria, deficiente principali. sed fallit in pupillo, & similibus, vt supra eod.

b *Poterit*] ff. de stipulone seruo. l. itẽ si seruus. in fi. Sol. vt ibi.

c *Et*] manens in eodem statu, vt inf. de solu. l. cum quis.

d *Ante litem contestatam*] sed post litem contest. non potest. vt inf. de sol. l. si quis stipulatus fuerit decem. in §. item.

e *Aliquatenus*] i. aliquantulum. Accur.

f *Potest*] vt ff. de eo quod certo loco. l. 3. §. Item Iulianus. & l. is qui. & sup. de verb. obl. l. qui Romæ.

g *Obligatur*, siue lõgiori, siue proximiori loco promittat fideiussor, qui in vtroque casu ad duriorẽ causam est acceptus. Sed quidam hoc intelligunt, quando locus fideiussionis est remotior, pro quib. est inf. eo. l. si testamentum. §. quæsitum. Accur.

h *Vel purè*] quia tunc nõ teneretur, vt ff. e. l. Græcè. §. itẽ accepto. & facit ff. e. l. hi q. Ac. i *Ciuilis*] obstat tamẽ hoc casu excep. vt C. de non nume. pec. l. si cui. & est ciuilis sola.

k *Naturalis*] vt & ff. eo. quod. n. & l. pe. & sup. de condi. indeb. l. naturaliter.

l *Actio aliqua*] innuit, q̃ aliqñ nascitur actio ex naturali obligatione sola: quod verum est, quia ex nudo pacto. vt C. de do. l. si quis argentum. §. fi. & C. de do. pro. l. ad exactionem. & in alijs nõ. ff. de pac. l. iuxta gẽtium. §. quinimo.

m *Eorum*] s. obligationum, alias eorũ. s. quæ debentur. Accur.

n *Dicantur*] in proprio sensu, qui est inf. de verb. fig. l. debitor. Sed arg. cõtra. inf. eo. tit. l. pecuniæ verbum. §. fin.

o *Recepisse*] s. videntur. vt & ff. de cond. & demõ. l. qui bis. §. dominus. & ff. de dona. l. hoc iure. §. pen.

p *Stipulatione*] facit inf. eo. l. si à reo. 1. & 2. respon.

q *Credidi*] aliàs credidit. Accur.

r *Reus*] in iudicio, vel extra. & non est conditionalis, hæc obligatio. vt sup. de verb. obli. l. si decem.

s *Teneretur*] hoc iõ, quia mora rei fideiussori nocet. vt sup. de verb. oblig. l. mora. alioquin non teneretur, nisi reus desineret posse dare. vt in contrario. sup. de verb. oblig. l. ita stipulatus, vbi plenè dixi. Accur.

t *Decessisset*] Sed nonne interpellari debet hîs rei? Rñ. fortè hic sine hærede decesserat, alioquin interpellari deberet: vt quod in defuncto debuit fieri, & in hærede fiat. vt sup. de verb. l. diem. §. nec vtimur. & l. quamvis. Item no. hic arg. ad qõnem, q̃ si quis promisit pœnam, si non solueret: & mortuus est ante, quam soluat vel interpelletur: q̃ hîs teneatur

est. a quare si seruus communis Titij, & Sempronij nomine Titio dari stipulatus fuerit, & fideiussorem ita interrogauerit, Titio aut Sempronio id dare spondes? Titius quidem potest à fideiussore proficere: Sempronij verò persona in hoc solum interposita videbitur, vt solui ei c ante litem contestatam d etiam ignorante, vel inuito Titio possit.

Non potest obligari fideiussor in causam duriorem. Bar.

¶ * Qui certo loco dare promisit, aliquatenus e duriori cõditioni f† obligatur, quàm si purè interrogatus fuisset. nullo enim alio loco, quam in quem promiserit, soluere inuito stipulatore põt. f Quare si reum purè interrogauero, & fideiussorẽ cum adiectione loci accepero, non obligabitur & fideiussor. * Sed & si reus Romæ constitutus, Capuæ dare promiserit, fideiussor Ephesi, perinde non obligabitur fideiussor, ac si reus sub conditione promisisset, fideiussor autem in diem certam, vel purè b promisisset.

Pro soluta naturali obligatione põt accedere fideiussor: siue ex ea oriatur actio, siue nõ: dummodo propter eam impediatur repetitio solutæ. Pau.

¶ Fideiussor * accipi põt, quotiens est aliqua obligatio ciuilis, i vel naturalis, k cui applicetur. Naturales autem 2† obligationes non eo solo æstimantur, si actio aliqua l 3† earum m nomine competit: verumetiam cũ soluta pecunia repeti non potest. Nam licet minus propriè debere dicantur n naturales 4† debitores: per abusionem tamen intelligi possunt debitores: & qui ab his pecuniam recipiunt, debitum sibi recepisse. o

Si propter futurum euentum est dubium, an fideiussor sit receptus in duriorem causam, expectatur ille euentus: & interim fideiussio est in pendenti. Paulus.

¶ Stipulatione p in diem concepta, fideiussor si sub conditione acceptus fuerit, ius eius in pendenti erit: vt si ante diẽ conditio impleta fuerit, non obligetur: si concurrerit dies, & conditio, vel ẽt diem cõditio secuta fuerit, obligetur.

Fideiussoria obligatio concepta, si reus principalis non soluerit, ex mora rei principalis, vel eius morte committitur. Bart.

¶ Cum * fideiussor hoc modo acceptus esset, si reus, quadraginta, quæ ei credidi, q non soluerit, fide tua esse iubes? Verisimile est id esse 5† actũ, vt cum interpellatus 6† reus r non soluisset fideiussor * teneretur. s Sed & si reus ante, q̃ interpellaret, 7† decessisset: t fideiussor obligatus erit: quasi 8† hoc quoque casu verum esset, 9† rerum non soluisse.

Fideiussori soluenti solidum, cedenda est actio contra fideiussorem. Pau.

Idem lib. 89. Digest.

LEX XVIII.

FIdeiussoribus succurri solet, vt stipulator compellatur ei, qui solidum soluere

* Limita hũc §. per l. sing. Fin. Bar. nisi l. si quis p eum intercesserit. fine fideiussore ff. de interuenit iuramentũ. l. quo ẽ gl. Græcè. ff. eo. cui adde glo. sing. *Sui* Imo. in l. sicut. ff. eo. 1† P. F. cõdictioni, & sicè sẽper pete. legitur.

* Fideiussor. n. durius quã principalis nõ obligatur. licet leuius sit. 4† fideiussores ãa. Inst. hoc tit. l. Græcè. §. illud sup. eo. & l. hi qui ff. eo.

* De sensu huius §. vide Bert. Pern in l. pacta conuenta. no. 21. sup. de cõtrahen. emp.

2† In P. F. deest, autem.

3† P. F. eorum.

1 Concl. post q. su. vt leg. nomi. ca. nã principali cõcesso, vel destructo, & accessorium cõcessum vel destructũ cẽseri dẽt. latè vltra vulgatas traditiones per Mãd. in Reg. de Ana. q. 46 post nu. 8. & seq.

4† Al. naturalis obligationis debitores.

* Pro intellectu huius §. vi de Pet. Stel. in l. 9 Romæ. §. Augerius. de verb. obli. nu 52. & 76.

5† P. F. de est esse.

6† P. F. appellatus.

* Quã est caute ne teneatur fideiussor, reo non soluente, declarat Salomon. prouerb. c. 11.

7† P. F. appellaret. Sic ẽt hoc in loco B. No. legit de ver. ff. Appellari. n. veteres dicebant debitorem, qđ & nos interpellari. Quinimo. ff. Appellabat à creditoribus, vt solueret debitum.

8† P. F. quasi

9† P. F. eo

ad pœnam,nec ſit opus eum interpellari. ſed dicas,vt dixi, & hic non reliquit hæredem, vnde ſi reliquit, debet interpellari: aliàs pœna non poteſt peti. Accur.

Fideiſſerunt] CASVS. Mutuaui Titio mille aureos: ipſe dedit mihi tres fideiuſſores pro iſta ſumma,conuenit vnum inſolidum, qui mihi totam ſummã ſoluit, quæritur quomodo ſuccurritur iſti, qui totum debitum ſoluit? Rñ. q̃ ego debeo ei cedere actiones, quas habeo aduerſus cæteros fideiuſſores,vt ipſe poſſit recuperare,quod ſoluit Franc.Accurſ.

a *Cæterorum*] confide iuſſorum,vt inf.e.l.vt fideiuſſer.Accur.

b *Nomina*] non ſolidum, ſed pro rata. i. pro parte cæterorum. arg.l.5.de iure.& rat. diuiſ.l.ſi pupillus.& facit inf.de ſol.l. Modeſtinus. Idẽ in hypothecaria,vt C.eo.l.eũ alter.& l. ſicut.& de ſen.l. cum eorum.& inf.e.l.Paulus.Accur.

Quæ debitorem] CASVS. Debebas mihi centum,pro quibus mihi fideiuſſorẽ dediſti,iſte fideiuſſor delegauit mihi debitorem ſuum pro centum.quæritur vtrum videatur mihi ſatisfeciſſe,ita quod poſſit agere mandati actione? ſic,pro eo quod fideiuſſit. Rñde. quod ſic.ratio eſt, quia qui debitorem ſuum delegat, intelligitur ſoluiſſe pecuniam præſentem. Fran. Accurſ.

1† P. F. Minicio alij hẽat. Mantio

2† P. F. Reſpõdit

3† P.F. peculiari.

c *Delega*] animo nouandi.Accur.

d *Intelligitur*,ſic ſup. ad Vellei.l. quamuis, §. planè ſi mulier, & de dona. cauſa mort. l. mortis cauſa.§.1.& C.de cond.indeb.l 2.

4† P.F.q̃ ex pecunia dominica.

e *Poteſt*] vt & ſu.man.l.inter cauſas. ſi abeſſe. & die vt ibi. & facit ſu.e.l.3.in fi.Arg.contra.ſu.de pign.act.l. eleganter. § qui reprobos.& facit ſu. mand.l. ſi vero non remunerandi. planè.in prin.& in fi.

ADDITIO. Dic q̃ in d.§.qui reprobos.ignoranter recepit, ideo non præiudicat ſibi,hic ſcienter, & ideo nocet.arg.ſu. de iure do.l.promittendo.§.ſi debitorem.ſecundum Bart.

Seruus inſcio] CASVS Titius habens ſeruum Stichum ab ſentem pro tempore,qui ignorante domino pro Sempronio fideiuſſit, & etiam ſoluit: poſtea cognoſcens, quod ſeruus ſuus Stichus ſoluerat ex cauſa fideiuſſionis, voluit pecuniam illam vendicare ab eo, cui erat ſolutum à ſeruo, quæritur vtrum poſſit? Et diſtinguitur, an iſte ſeruus fideiuſſerit,& ſoluerit ex peculio ſuo, & tunc Sempronius dominus non poterit pecuniam iſtam vendicare,ſi verò ex pecunia domini ſoluerit: dominus poterit eam vendicare, ſi autem dominuſmet.hanc pecuniam ſoluerit, poterit eam repetere ab eo,cui ſoluit, non ab eo, pro quo ſeruus fideiuſſit.h d.cum l.ſeq.Franc Accur.

f *Intereſt*] hæc diſtinctio in filio locum non habet, vt & ſ. de pecu.l.licet.§.ſed ſi filius,ſed in ſeruo ſic, vt hic,& d.l.licet.§. ſi filius.Accur.

g *Non poterit.*] ſine cã,per adminiſtrationem enim intelligitur dãnum tranſtuliſſe, sũ quoſdã. ſed hoc falſum repu-

parauus eſt, vendere cæterorum a nomina. b

Ficta ſolutio fideiuſſoris, parit fibi actionẽ cõtra principalem debitorem. Pau.de Ce.

Idem lib.90.Digeſt.

LEX XIX.

QVi debitorem ſuũ delegat, c pecuniã dare intelligitur, d quanta ei debetur,& ideo ſi fideiuſſor debitorem ſuũ delegauerit, quãuis eũ, qui ſoluẽdo non erat, cõfeſtim mandati agere p̃t. e

Si pro ſeruo fideiuſſione ſoluatur pecunia dominica, vẽdicatur: ſi peculiaris, pro debito non repetitur, pro indebito condicitur. ſed ſi dominus ſoluit, ipſe ab eo, cui ſoluit, repetit. Bar.

Idem li.4. ex Minut. 1†

LEX XX.

SEruus inſcio domino, pro quodam fideiuſſerat, & eo nomine pecuniam ſoluerat, quærebatur, poſſet nè dominus ab eo, cui ſoluta eſſet, repetere? Reſpõdi, 2† Intereſt f quo nomine fideiuſſerit: nam ſi ex cauſa peculij 3† fideiuſſerit, tunc id quod ex peculio ſoluerit, repetere dominus non poterit. g Quod 4† ſi ex dominica cauſa ſoluerit, vendicabitur. 5† ſi verò non ex cauſa 6† peculij h fideiuſſerit, quod ex pecunia domini ſoluerit, æquè vendicabitur. 7† quod ex peculio, condici poterit.

Iabolenus lib.13.Epiſt.

LEX XXI.

SEd 8† ſi ſerui dominus pecuniam ſoluerit, repetere eam, non ab eo, pro quo fideiuſſit, ſed ab eo, cui numerauit, poterit, i cum ſeruus fideiuſſionis nomine obligari non poſſit Sequitur ergo, vt ab eo, pro quo fideiuſſerat, k repeti non poſſit: l 9† cum ipſe, pro quo ſoluit, l 10† ſit alienus obligatus ſit: m nec ſolutione liberari n eius pecuniæ nomine poterit, cuius obligatio ad ſeruum non pertinuit. o

Actiones quæſitæ hæredi ex facto ſuo, non tranſeunt in fideicommiſſarium, vel in eũ, qui venit per contratabulas: niſi facta ceſſione. Bar.

Africanus lib.7. quæſt.

LEX XXII.

HAeres à debitore hæreditario fideiuſſorẽ accepit, deinde hæreditatẽ ex Trebelliano reſtituit: fideiuſ-

5† In P. F. vindicabit.

6† P. F. ex ea cauſam.

7† P.F. vt dicabit, & iſta glo. reputatur ſingul. ad hoc q̃ ſicut error nõ impedit tã ſolutionẽ cõij. ſi non eſt diſſenſus in cauſa. per totũ tit. de cõdi. id. ita nõ impedit. ſi tradẽs eſſet procurator, vel adminiſtrator cũ libera, qa põt tranſferre dominium. Bolog.

8† P.F.q̃ & ſi.

9† P. F. poſſit.

10† In P. F. Desũ hæc, pro quo ſoluit.

deiuſſor. & ſupra man.l.Papinianus.

Aeres à debitore] CASVS Titius faciens teſtãm, inſtituit hæredem Seium, & rogauit eum, vt hæreditatẽ reſtitueret Sẽpronio. Seius hĩs accepit fideiuſſorem à quodã debitore hĩditatis poſtea reſtituit hĩditatem Sẽpronio, quæritur vtrũ iſta actio, quam hẽt Scius hæres aduerſus fideiuſſorem iſtum, tranſeat ad Sempronium, cui reſtituta eſt hæreditas? Rñ. q̃ non, ſed in ſuo ſtatu remanet, niſi fuerit ceſſa ab hærede ipſi Sempronio. & ponit ſimile ibi.

¶ *Idemque in hac cauſa*] Iſtud eſt planũ, veluti ſi hæres accepit fideiuſſorem à debitore hĩditario, poſtea filius emancipatus petit bon. poſſ. actio fideiuſſoria remanet apud hæredem, ſed per ceſſionem tranſit ad filium emancipatum.

¶ *Non eſt novum*] Iuriſconſultus oſtendit hic modum, quo vnus fideiuſſor poteſt teneri duab. actionib. noie eiuſdem pecuniæ: vtputa, ſi fideiuſſor ſit primò in die acceptus, poſtea purè accipiatur. Item ſi ſint duo fideiuſſores vnius debitoris, & vnius pecuniæ, & vnus fideiuſſor facit alium hæredem, tunc iſte, qui eſt hæres, tenetur pro ſua fideiuſſione, & etiam pro eo, qui eum inſtituit hæredem.

¶ *Seruus tuus*] Pulcher caſus, ſed ſatis difficilis. Ego mutuaui pecuniã Sticho ſeruo tuo, poſtea tu ſeruum hũc manumiſiſti: ego iſtum ſeruum accepi fideiuſſorem, quæritur vtrum ex iſta fideiuſſione teneat? Diſtinguit: nã ſi ſeruus iſte fideiuſſit in ea obligatione, qua tu inita annũ teneris, hoc eſt, l

actione

actione de peculio, qua patronus tenetur intra annum manumisso seruo, quando peculium remanet apud dñm: certè hoc casu iste manumissus tenet ex sua fideiussione, aut iste seruus manumissus fideiussit pro sua naturali obligatione, quia tenebatur cũ esset seruus, & tũc nullo modo obligatur ex ista fideiussione, non n. quis põt pro seipso fideiubere. Quid autem dicendum erit, si hic seruus non fideiussit, pro se in hac causa, sed aliũ dedit fideiussorẽ, postea huic fideiussori suo extitit hæres, an teneatur? Rñ. q̃ sic, quia durat cã fideiussionis: non tamen tollitur obligatio naturalis. Sed vr contra q̃ s. naturalis obligatio tollatur, quia si reus fideiussori succedit, actio fideiussoria tollitur, & remanet tantum principalis, ergo &c. Sed hoc non obstat, quia quando reus succedit fideiussori, non possunt duæ obligationes ciuiles consistere in vno reo, sed in nostro casu vna est naturalis tantum, altera ciuilis, quæ se nõ impediunt, quin inuicẽ stare possint. Deinde ibi, retro quoque, ponit casum cõuersum superiori, qui clarus est. Si verò ille, qui stipulatus est à Titio, & fideiussorem accepit, postea Titium hæredem instituit fideiussoris obligatio omninò extinguitur, ratio est in textu. Si verò stipulator instituit fideiussorem hæredẽ, sola actio fideiussoria perimitur: nam, &c. vt in textu.

1† P.F. Eum tu.

2† In P.F. de est esse.

3† P.F. ꝑ se fideiubendo.

¶ *Cum tu.*] Ego, & Titius promisimus Sempronio centum, & sic facti sumus duo rei debendi, ego pro me dedi fideiussorem Caium, quæritur vtrum iste Caius possit etiam fideiubere apud Sempronium pro Titio, sicut fecit pro me? Respond. quod sic.

¶ *Cum fideiussor*] Titius mutuauit Seio centum aureos. Sempronius fuit fideiussor pro Seio, iste Sempronius post hoc extitit hæres creditori Titio, quæritur hic, vtrum iste fideiussor habeat actionem mandati contra Seium debitorem ad ista centum, quasi ipse à seipso exegerit? Et respond. ꝙ non: quia reus remanet obligatus huic Sempronio, quare nõ potest intelligi ipsum fideiussorem pro eo soluisse, habet tamen fideiussor, qui creditori successit, actionem ex stipulatu ad ista centum recuperanda. Fran.

a *In suo statu*] i. non corrumpetur, sed stat penes hæredem, vt su. de pre. l. sed si tibi, §. cum possessor, credi tamen debet, vt sup. ad Treb. l. si hæres, quæ est contra & sic etiam intelligitur su. de confti. pec. l. si post. Alij dicunt transire ipso iure, s. vtiles, sed directæ credi debent, & facit su. qui mo. pi. vel hypo. sol. l. sicut §. 1. Accur.

b *Accepit*] & obtinuit. Accur.

c *Acceperat*] antequam succumberet in contratab.

d *Transeunt*] s. cessat, nõ ipso iure, vt su. de contratab. l. cum

Duæ obligationes fideiussoriæ possunt concurrere in persona vnius. Bar.

¶ Non est nouum, vt fideiussor duab. obligationib. ciuisdem pecuniæ nomine teneatur: nam si in diem acceptus, mox purè accipiatur, ex vtraque obligatur, c & si fideiussor confideiussori hæres extiterit, idem erit. f

Non potest quis fideiubere pro seipso: pro alio sic. Bar.

¶ Seruo tuo pecuniam credidi, & tu eum 1† manumisisti, deinde eundem fideiussorem accepi. si quidem in eam obligationem h fideiubeat, quę aduersus te intra annum sit, obligari eum ait. i, sin verò in naturalem suam, potius esse 2† vt nihil agatur. non enim intelligi potest, vt quis fideiubẽdo pro se, 3† obligetur. k

Si debitor succedit fideiussori, extinguitur accessoria, si principalis est vtilis: secus, si inutilis. Bar.

¶ Quod si hic seruus manumissus 4† fideiussori l suo hũs existat, durare causam fideiussionis putauit, & tamẽ nihilominus naturalẽ obligationem mansuram, m vt si obligatio ciuilis pereat, n solutum repetere non possit. o Nec his contrarium esse, ꝙ cum reus p fideiussori q hæres existit, 5† fideiussoris 6† obligatio tollatur, r quia tũc duplex obligatio ciuilis cum eodem esse non potest. ſ Retro s quoque, si fideiussor seruo manumisso hæres extiterit, eadẽ aduersus u eũ obligatio manet, quamuis, & naturaliter teneatur, x nec y pro se quis fideiubere possit.

Si principalis reus succedit creditori, omnis obligatio extinguitur: si fideiussor, sola obligatio fideiussoria extinguitur. Bar.

¶ Quod si stipulator * reum hæredẽ instituat, omnimodò fideiussoris obligationem perimi z 7† siue ciuilis, siue tantũ naturalis in reum fuisset, quoniam quidem nemo potest a apud eundem pro se ipso 8† obligatus esse. Quòd si idẽ stipulator fideiussorem hæredẽ scripserit, proculdubio solá fideiussoris obligationem perimi. b †9 Argumẽtum rei hoc esse, 10† ꝙ si post

4† Sic in P.F. licet Haloan. aliter edidit.

5† P.F. ead. l. ſ. quod si hic seruus. Si reus stipulanti vel ècõtra; omnis tollitur, vt su. ad l. Falei. l. 1. §. si debitor. & inſ. eod. l. si Stichum. §. à Titio. & de sol. l. Stichum, ſ. aditio. Azo. & no. C de pact. l. debitori. Accur.

6† P.F. de fideiussoria.

g *Credidi*] & sic naturaliter fuit obligatus.

h *In obligationem*] intra annũ. s. de peculio, vt sup. quando act. de pecu. l. 1. in prin.

i *Ait*] Africanus, vel Iulianus magister Africani. & sequitur su. eo. l. placè. & su. ad Macced. l. creditorem. §. planè.

k *Obligetur*] vt supra ad Vellei. l. tutor. in prin. & inſ. ea. l. §. retro. in fi.

l *Fideiussori*] tempore seruitutis obligato. quod esse potuit, vt Inſt. eo. §. 1.

m *Manentem*] ex persona manumissi.

n *Pereat*] vel acceptilatione, vel tempore, vt quia ad tempus fideiussetat.

o *Non possit.*] naturali causa impedien-

7† P.F. remit.

8† P.F. ꝑ ipso.

9† P.F. remit.

10† in P.F. desunt verba hæc hoc esse. ¶ Est versi. in d. l. de pupillo. ſ §. ſi in plures.

te, vt su. eo. l. fideiussor. ſ. fideiussor. Et est a. g. su. de no. ope. nun. l. de pupillo, in fi. & l. quia in re, 1 in prin. Accur.

p *Cum reus*] ciuiliter & naturaliter obligatus.

q *Fideiussori*] vel mandatorii, vt su. eo. l. Vranius.

r *Tollatur*] vt & su. eo. l. cũ reus. & ſ. de sol. l. cum quis. ſ. ſ.

s *Non potest*] sed hic vna est ciuilis, & naturalis, & altera naturalis tantum, & sic duæ naturales sunt in eodem, licet vna principalis, & altera accessoria, & ad hoc su. ad Vellei. l. quamuis. ſ. si mulieri hæres.

t *Retro*] i. è conuerso.

u *Aduersus*] s. cum hæredem. Accur.

x *Teneatur*] ex persona eius, cui succedit.

y *Nec*] repete quamuis.

z *Perimi*] quia & principalis tollitur ipso iure, vt inſ. de so. l. Stichum. §. aditio. & C. de pact. l. debitori. Accur.

a *Nemo potest*] est autem tunc idem pro quo, & apud quẽ fideiussit: cum hæres sustinet personam defuncti, vt sup. ad Velleia. l. tutor. Accur.

b *Perimi*] vt sic eximatur tantum persona ab obligatione, non autem, vt perinde habeatur, ac si soluta esset pecunia, & sicut in sequenti proponitur: nã ibi personale hũ beneficium

ſcium in qui ceſſit bonis, vt inf. eod. l. Vranius ibi ſed cum duo &c. vt C. de bo. auth. iudi. poſſ. l. ex contractu & Inſtit. de replica. §. fi. & caue: quia eſt arg. per contrarium nã ſicut in ſuperiori caſu ſola acceſſoria obligatio tollitur, ita, & hic ſola durat, ſublata principali per ceſſionem bonorum. Alij referunt hic argu. ad probandum, quando manumiſſus ſuo fideiuſſori, vel è cõtra ſuccedit. quando remanet fideiuſſoria obligatio. vt ſ. eo. §. ꝙ ſi hic. & §. retro. 1 ſed prima placet. & facit ſ. qui ſatisd. cogan. l. de die. §. ſi fideiuſſor. & ſ. de ſol. l. ſi duo. in fi. & arg. ſ. de pecul. l. peculium. §. ſed. & creditor, & argumen. ſupra ad Vel leianum. l. quamuis. §. ſi mulieri.

1 Eſt ver. d. l. ꝙ ſi hic.

2 † P. F. Cum, & ſu.

a *Debitoris*] latitantis.

b *Obligatum*] cũ non extinguitur principalis, quia miſſio in bona debitoris, non eſt verè ſucceſſio vniuerſalis. vt ſup. manda. l. ſi ei. Accur.

c *Cum tu*] ſ. Sempronius. Accur.

d *Pro te*] ſcilicet, Sẽpronio.

e *Habituram*] ſic inf. de ſolu. l. ſi duo.

f *Exiſtat*] fideiuſſor, vel die etiam ſecundũ H. ille creditor, apud quem fideiuſſerat hic fideiuſſor. H. vt inf. eod. l. Vranius §. ſed cum duo.

g *Obligatione*] fideiuſſoria. vel ſecundũ H. principali, & acceſſoria.

h *Aduerſus reum*] al às, reum: & aliàs, eum, ſcilicet, pro quo fideiuſſit.

i *Exegiſſe*] vt ſup. de euict. l. ſi ei. §. fi. contra Solu. illud obſtinet. cum creditor debitori ſuccedit. vt ſ. eo. l. ſi debitori. ſecus autem cum fideiuſſor creditori ſuccedit. Accur.

k *Potius quàm*] electiuè. Sed contra. ſu. manda. l. ſi ei. Solue. ibi cõdemnatus fuerat fideiuſſor: hic nõ.

3 † P. F. Decuria.

M *Ortuo reo*] CASVS. Seius debitor meus in decẽ, deceſſit relictis hæredibus. ante aditam hæreditatem, ego peto fideiuſſorem pro his decem, an poſſim? Reſpondetur, quod ſic, quia hæreditas ſuſtinet vicem perſonæ defuncti, ſicut municipium, curia, aut ſocietas. Lex ſeq. plana eſt. Franc.

l *Accipi poteſt*] ſic ſ. de conſtit. pecu. l. hactenus. in prin.

m *Fungitur*] vt & Inſt. de ſtipul. ſeruo. in prin. & C. depoſi. l. cum hæredi.

n *Sicuti*] ſ. cum fungitur vice perſonæ defuncti. &c.

o *Mihi. Adiectus eſt*] facit ſ. de cõſtit. pecu. l. ſed. & ſi. ij. §. 1. & de verb. oblig. eum l. qui. 1. qui ſibi. Accur.

p *Veius. Apud Septitium*] creditorem.

q *Si petierit*] verba epiſtolæ.

r *Frater meus*] ſ. Seius. Accur.

ſ *Epiſtolam*] ſ. miſſam.

ſeſſio rerum debitoris [a] data ſit creditori, æquè dicendum eſt fideiuſſorem manere obligatum. [b]

Poteſt vnus eſſe fideiuſſor duorum correorum. Bar.

¶ Cum tu [1] † [c] & Titius eiuſdem pecuniæ rei eſetis, eum qui pro te [d] fideiuſſit, poſſe, & pro Titio fideiubere reſpondit, quamuis eandem pecuniam eidem debiturus ſit. nec tamen inanem eam creditori futuram: nonnullis enim caſibus emolumentum habituram: [e] veluti ſi ei, pro quo ante fideiuſſiſſet, hæres exiſtat. [f] tunc enim confuſa prima obligatione [g] poſteriorem duraturam.

Succeſſio nõ hẽtur loco ſolutiõis, quo ad lucrũ hæredis. B.

¶ Cum [h] fideiuſſor reo ſtipulandi hæres extiterit. quæritur, an, quaſi ipſe à ſe exegerit, habeat aduerſus reum [h] mandati actionem? Reſpondit: cum reus obligatus maneat, non poſſe intelligi, ipſum à ſe fideiuſſorem pecuniam exegiſſe. [i] itaque ex ſtipulatu potius, quàm [k] mandati agere debebit.

Si obligatio conſiſtit in perſona repræſentata, poteſt accipi fideiuſſor. Bart.

Florentinus lib. 8. Inſtitu.

LEX XXIIII.

MOrtuo reo [*] promittendi etiã [2] † ante aditam hæreditatem fideiuſſor accipi poteſt: [l] quia hæreditas perſonæ defuncti vice fungitur: [m] ſicuti [n] municipium, & curia, [3] † & ſocietas.

Adiectus, fideiuſſorem accipere non poteſt. Bar.

Martianus 4† lib. 4. Regul.

LEX XXIIII.

SI mihi aut Titio decẽ [5] † [o] ſtipulatus fuerim, Titius fideiuſſorẽ accipere non poteſt: quia ſolutionis tantũ cauſa adiectus eſt. [o]

Pro parte hæreditaria tantum confuſione extinguitur obligatio: & hæredes fideiuſſoris, vel mandatoris non tenentur in ſolidum. Bart.

Marcellus lib. 4. ſing. Reſpõ.

LEX XXV.

LVcius [*] Titius cum pro Seio fratre ſuo apud Septitium [6] † [p] interuenire vellet, epiſtolam [7] † ita ei miſit, Si petierit [q] à te frater meus, [r] peto des ei nummos, fide, & periculo meo. poſt quam epiſtolam [8] † [ſ] Septitius [t] Seio pecuniã numerauit. deinde Titius [u] inter reliquos hęredes, [9] † & Seium fratrem [x] pro tertia parte reliquit hæredem. quæro, an, quia aduerſus Seiũ debitorem Septitij confuſa fit actio [y] pro tertia parte, qua Titio fratri ſuo hæres extitit, cum cohæredibus eius agere in ſolidũ poſſit? [z] Marcellus reſpondi, [10] † cum cohæredibus Seij [a] non pro maiore, quàm hæreditaria parte, mandati agi poſſe.

Qui fideiubet pro pupillo, furioſo, vel prodigo, naturaliter obligatis, efficaciter tenetur: nec contra eos per mandati actionem regreditur. B.

Vlpianus lib. 11. ad Edic.

LEX XXVI.

MArcellus ſcribit, Si qs [b] pupillo [b] ſine tutoris auctoritate obligato, [c] vel [b] prodigo, [11] † vel furioſo fideiuſſerit, teneatur naturaliter, quod eſt quandoque, ſcilicet, quando promittit tutori, vt ſupra, de autho. tuto. l. 3. vel quando eſt infans, vt ſup. de act. & obligat. l. pupillus quia tunc non poſſet accedere fideiuſſor ei obligationi, quæ nulla eſt, & facit C. de prædijs mino. l. & ſi is. hoc ergo caſu non ſuccurritur fideiuſſori per reſtitutionem in integrum, niſi ſicut ſi pro adulto non habente curatorem; ſcilicet, ſi dolo creditoris obligatus eſt, vt ſup. de minor. l. in cauſæ. & C. de fideiuſ. mino. l. 1. & 2. & eo modo, quo ei qui pro quolibet ma-

4† P. F. Marcianus.

5† In P. F legitur interrogati nè, decẽ

t *Septitius*] ſcilicet, creditor.

u *Deinde Titius*] ſ. mandator. Accur.

x *Fratrem*] reũ principalem, & ſic ſucceſſit reus mandatori: vt inf. eod. l. Vranius.

y *Actio*] mandati contraria, principali abſorbente acceſſoriam. Accur.

z *Poſſit*] creditor.

a *Seij*] qui Seius tenetur principali, non actione mãdati cõtria.

M *Arcellus ſcribit*] CASVS. Dedi pupillo cẽtum mutuo: qui mihi dedit fideiuſſorem. iſte fideiuſſor vult reſtitui contra fideiuſſionem ſuam, ſicut pupillus. quæritur vtrũ poſſit? Reſpon. ꝙ nõ: quia ei nõ competit mandati actio cõtra pupillũ. Fran. Accur.

b *Pro pupillo*] idem in adulto habẽte curatorem, ſed non authorizantem. vt C. de reſtitu. mino. l. ſi curatorem. Accur.

c *Obligato*] naturaliter, vt inf. tit. 1. l. 1. in fi. & ſ. ad Trebel. l. cũ eius. circa prin. & quando dies lega. ce. l. cum illud. §. 1. pro qua obligatione poteſt intercedere fideiuſſor, & cũ effectu, vt ſ. eo. l. fideiuſſor. §. fideiuſſor. & de arbi. leg. ſi pupillus. & de verb. oblig. l. ſi pupillus. & caue: quia ſi tutor interueniſſet, teneretur ciuiliter, & naturaliter: vt ſup. de auth. tut. l. impuberes. Item non eſt locupletior. quia & tũc teneretur ciuiliter: vt C. pro empt. l. fin. & vtroque caſu ageret fideiuſſor mandati, vel alia actione. vt ſ. de neg. geſt. l. ſi pupilli. in princ. & ſic non haberet locum, quod in fine huius legis dicitur. Item nec potes dicere, quod nec

4† P. F. *Ad ſtel. huius §. vid Crot. in l. ſi is q pro emptore. nu. 178. de vſucap.

* Cal. dicit iſtum rer. not. ad hoc. ꝙ hĩditas ĩ repſentãdo perſonã, aſſimilatur vniuerſitati, vel municipio, vel ſocietati. Bolog.

2† P. F. & *De ſtel. huiꝰ l. vide Iaco. Nigrum in l. j. in prin. nu. 142. de verb. obl.

6† P. F. Septicium. vbiqs.

7† P. F. epiſtolã ita, emiſit.

8† P. F. epiſtulã.

9† In P F deeſt, hæredes.

10† P. F. reſpõdit.

20† P. F.

11† P. F. prodigove.

maiori: vt habes sup. de excep. l. excepciones, §. interceſſionis. & quod subijcit, quoniam, &c. potest esse recta ratio, vel etiam remotiua: quasi videretur subueniri illa ratione: quoniam &c. & prout est recta, facit sup. de pact. l. quod dictũ. Quod autẽ de furioso & prodigo subijcit, dic quod ipsũ nec naturaliter obligantur, vt inf. de reg. iur. l. in negotijs. & ſ. de verb. obligat. l. is cui. in fi. vnde in eo quod subijcit, fideiussorem teneri, malè dicit. & sic est contra in vtroque ſ. de ver. oblig. l. is cui in fin. maximè cum non ſit obligatio cui accedat. Solu. non subuenitur per restitutionem: quia nec tenetur, secundũ M. vt j. eo. l. ſi a furioso, & in prin. similiter in proposito quãmagis ponit de his, quàm q̃ ſit idẽ quod in pupillo secundum Ro. vnde caute non repetit obligatio. & quod subijcit quoniam &c. dicit ideo ipſum non tenetur, non autem restitutione iuuatur: quia non habeat actionem mandati: nam ſi haberet actionem mandati, ſubueniretur ei per in integrum restitutionem: nec ipſe haberet regressum contra eum, pro quo fideiuſſit, secundum quosdam, vel dicas hic teneri: ſed intercessit tali casu quo & ipſe furioſus, vel prodigus tenetur, vt ex contractu facto ante vitium, vel etiam postea quando obligatio descendit ex re, vt j. eo. l. ſi reo. & ſi à furioso. in fi. & sup de actio. & obligatio. l. furioſus. & quod subijcit, quoniam &c. potest esse recta ratio, vel remotius Sed quidam dicunt q̃ non interuenit fideiussor pro his, id est in præiudicium eorum: vt ibi, ſed ſolũ proprium sic, vt hic. quod non placet, quia sic esset accessoria ſine principali; & esset contra l. prædictam. j. eo. l. ſi à reo. Alij dicunt: quod hic fideiuſſit pro furioſo, vel prodigo, qui fuerat obligatus rãtum naturaliter, & ante vitiũ, cui obligationi accedit fideiussor, & tenetur cum effectu, & tamen non agit mandati, ſicut dixi quãdo pro pupillo: quæ naturalis obligatio potuit esse ex nudo pacto, vel etiam modis alijs, cæterùm poſt vitium non potest nasci etiam naturalis. q̃d satis dici põt. & sic cõsonat cũ pupillo. Alij q̃ hic ſuccedit furioſus cuidã, qui erat naturaliter obligatus. Acc.

a *Vt ei*] fideiuſſori.

b *Quoniam his*] ſ. fideiusſoribus, & sic transit de singulari ad pluralem numerum, vt C. de in ius vocan. l. ſi. Accur.

INter *fideiussores*] CASVS. Tres fideiussores erant vnius debitoris, certum est de iure, q̃ per epistolam Diui Hadriani actio diuiditur inter eos: ſed hoc non fit ipſo iure, & ponit rationem ex consequentia, quia ſi quis istorum trium fideiusſorum decesserit, antequam partem ſuam ſoluerit, cæteri tenebuntur ſoluere partem ſuam, & sic benè ſequitur, quod non erat diuiſio facta ipſo iure. Franc. Accur.

c *Non ipſo iure*] ſed per iudicem, vel per exceptionẽ ex epiſtola Diui Hadriani, vt j. e. l. inter. §. 1. l. ſi. & j. e. l. ſi cotẽdat.

d *Cæterorum*] confideiusſorum. Accur.

e *Reſpicit*] quod non fieret, ſi esset ipſo iure diuiſa, 2 & facit Inſtit. eo. §. ſi plures. Accur.

SI *plures*] CASVS. Titius accepit centum, mutuo à Seio, & dedit duos fideiussores, vnus fideiuſſit purè; alter ſub conditione, ſi nauis ex Aſia venerit. Titius vult cõuenire istum qui purè fideiuſſit, ad totam ſummã ipſe dicit, q̃ non debet conuenire, niſi in virilem: quia alter debet ſub conditione: & conditio est extitura. an ſit audiendus? Rñ. q̃ sic. Ponamus autem q̃ conditio extiterit & ille qui fideiuſſit ſub cõditione, nõ ſit ſoluendo. quomodo ſuccurretur Titio creditori? Reſpõ. q̃ actio restituetur in eum, qui purè fideiuſſit, vt alteram partem ſoluat.

¶ *Præterea*] Gl. ponit casum.

¶ *Præterea*] Duo sũt fideiusſores pro mille. vnus hẽt plus quã mille in bonis, & sic est ſoluendo: alter nõ hẽt niſi quingenta, istorum duorum fideiusſorum bona sũt coniungenda, ita quod id quod vnus plus habet, q̃ alter, aggregetur alteri; & sic erunt ambo ſoluẽdo.

¶ *Sitne*] Duo sunt fideiusſores in centũ. diuiditur obligatio: vt quilibet teneatur in quinquaginta. q̃d ſi moriantur relictis hæredibus: vtrũ iſtud beneficiũ detur eis? Reſpon. q̃ sic: quia tantũ tenebuntur pro partibus.

¶ *Si fideiuſſor*] Dedi Titio centũ mutuo: qui Sempronium dedit mihi fideiusſorẽ. timebam ne Sempronius esset debilis ad ſoluendum. petij Seium: vt esset fideiusſor Sempronij, q̃ pro eo fideiuſſit. conueni Sempronium ad iſta centum, qui voluit vt diuideretur actio inter ſe. & Seium ſuum fideiusſorem, an hoc rectè petat? Reſpond. quod non: immo in ſolidum conuenitur: quia ipſe est loco rei. Item nec reus principalis potest desiderare, vt actio diuidatur inter ſe & fideiusſorem, vſque ibi proinde, vbi ponit talem illationem, q̃ ſi ſint duo fideiuſſores. & vnus iſtorum duorum dederit Titium fideiusſorem, obligatio non diuiditur inter iſtũ tertiũ fideiusſorẽ & eũ, pro quo fideiuſſit: ſed benè diuidet inter iſtũ tertiũ & aliũ primum, pro quo nõ fideiuſſit. Fran. Acc.

f *Si plures ſint fideiuſſores*] ſimul acceptis aliàs secus, 3 vt inf. eo. l. ſi à Titio. Accur.

g *Oportet*] per epiſtolam: ſecus in duobus reis ſic acceptis: vt sup. de duobus reis. l. ex duobus.

h *Reſtituendam*] per in integrum restitutionem contra rem prius iudicatam. Idem & ſi nullo modo extitit conditio, videbatur enim à reſiduo liberatus: tum propter epiſtolam, tum quia in parte tantùm fuerat condemnatus.

i *Fideiuſſor*] aliàs est, ſi fideiuſſor extitit hæres fideiuſſori, & tunc dic, hic quoque &c. ſcilicet, fideiuſſor ſuccedens pertinet ad eandem cauſam, ſcilicet, vt impetret beneficiũ epiſtolæ contra fideiusſores primi: qui & ſui confideiusſores sunt. & ſi duo, vel plures fideiusſores ſint hæredes alterius fideiusſoris, impetrẽt etiam inter ſe cum & ipſi fideiusſores principales erant etiam cum alijs confideiusſoribus defuncti. & ſuus aliàs deficit, hæres, & tunc dic, fideiuſſor extitit fideiusſori, id est, fideiuſſor alicuius accepti est profideiusſore. & quod subijcit, hic quoque, ſcilicet fideiuſſor, qui pro fideiuſſore accipitur, pertinebit ad eandem cauſam, id est, vt impletur beneficium contra fideiusſorem illius, qui cum ei dedit, vt in ſi. huius legis.

k *Conſistunt*] in epiſtola.

1 † P. F. est. 2 † Sũt q. aduersus omniũ librorũ fidẽ legendũ putẽ t. quamuis. 3 † In q. busdam, Prouin. 4 † In P. F addetur Prouinciale. 1 Aliàs. ſ. ideo. ver. ſi à furioſo. 5 † In P. F deest ſed. 6 † In P. F vbiq; legitur epiſtola. 2 Ad qđ facit l. a ſ pen. ſ. ad l. Rhod. đ iac. vbi in ſimili hæc diſtinctio probatur. 3 Contrariũ tenẽt Dy. & Ia. ab Ar. nãpè, q̃ idẽ ſit vtrobique. p l. ſ. Titi°. j. e. nec ob l. ſi à Titio, vt hic per eos. 7 † In P. F deest, parte n. 8 † P. F. ex titu. 9 † In P. F deest, his. 10 † In P. F deest, hæc vnus.

a *Aggregandæ ſunt*] vt videatur ipſe ſolnendo ſi eius fideiuſſor eſt. Accurſius.

b *Ita hæredibus*] ſic C.ad Velleianum. l. hæredes. argument. contra. ſupra, quod eum e. l. ſed ſi. §. ſoli. Accurſius.

ADDITIO. Dic, quod ibi eſt beneficium merè perſonale, ſic ſupra. ſolu. matrimon. l. maritum. eum l. ſeq. Bar.

* Bal. l. l. mulier. C. de iur. do. et Ale. in l ſi conſtante. in prin. l 2. col. 3. ſol. matr. iſtũ tex. cũ gl. ſing. reputat ad hoc ꝙ ſi ſunt duo rei debẽdi et vnus eſt inops, & alter eſt diues. nõ ꝓt agi ꝗ vergentẽ ad inopiã. rõne inopiæ: ꝙa diuitiæ vnius ſupplent inopiã alterius. Bo log.

c *Ille enim*] pro quo fideiuſſit.

d *Conſideiuſſorem*.] illius, qui eum dedit: vt ſup. §. præterea. in princ. §.

2† In F. F. deeſt, ſed.

e *Si contendat. Etiam exceptionẽ*] non ſolùm iudicis officio: vel, non ſolùm poterit agi, vt fiat diuiſio: ſed etiam, &c.

f *Et illi*] verba exceptionis.

Si ſub impoſſibili.] CASVS. Stipulatus ſum à te cẽtum ſi digito cœlum tetigero. iſta eſt conditio impoſſibilis. vtrum poſſim à te petere fideiuſ. Reſpond. quòd non: quia impoſſibili obligationi non poteſt accedere fideiuſſor. Franc.

g *Si ſub impoſſibili conditione*] in faciendo: ſecus ſi in non faciendo: vt ſupra. de verb. obligatio. l. impoſſibilis.

h *Non poteſt*] quia non valet principalis.

Fideiubere.] CASVS Aliquis poteſt pro reo ignorante fideiubere. Franc. Accurſius.

i *Promiſſor*] qui erat principalis, pro quo iſte nunc fideiubet.

k *Ignoret*] vt & ſup. mandat. l. ex mandato. fideiuſſori. & ſup de nego geſt. l. 3. §. ſi. Accurſius.

Si fideiuſſor.] CASVS. Promiſiſti mihi centum aureos ſoluere in feſto Paſchæ. fideiuſſor tuus ſoluit mihi per menſem ante Paſcha. quæritur vtrum poſſit te ſtatim conuenire facta ſolutione? Reſpon. quod non: ſed expectabit vſque ad feſtum in quo tu debebas ſoluere. Franc. Accurſius.

3† P. F. Paulus.

l *Expectare diem.*] *conueniar in ſolidum, poſſũ petere, actionem diuidi inter me & illum: & ſic ille reputabitur confideiuſſor meus: ſicut ille, pro quo fideiuſſi: alias non haberem hoc beneficium. Paul. de Caſt.*

¶ Præterea, * ſi quæratur an ſoluendo ſit principalis fideiuſſor, ét vires ſequentis fideiuſſoris ei aggregandæ ſunt. a

¶ Sicut ipſis fideiuſſoribus, 1† ita hæredibus b quoque eorum ſuccurrendum Pomponius ſcribit.

Inter fideiuſſorem principalem, & ſubalternum ſibi, non diuiditur actio: ſed inter principalem & ſubalternum alteri, ſic. Bar.

¶ Si fideiuſſor fuerit principalis, & fideiuſſor fideiuſſoris: non poterit deſiderare fideiuſſor, vt inter ſe & eũ fideiuſſorem pro quo fideiuſſit, diuidatur obligatio. ille. n. c loco rei eſt: nec poteſt reus deſiderare: vt inter ſe & fideiuſſorem diuidatur obligatio. Proinde ſi ex duobus fideiuſſoribus alter fideiuſſorem deſiderit, aduerſus eum quidem non diuiditur obligatio, pro quo interuenit: ſed 2† aduerſus confideiuſſorem d magis eſt, vt diuidatur.

Reus, qui habet exceptionem, ſi actor differt agere, forte vt moriãtur teſtes, qui poſſunt excepti nem probare, cor reus poteſt ipſum ad iudicium prouocare implorãdo iudicis officium: & petendo declarari, ſibi exceptionem competere: & illi imponi ſilẽtium ſuper actione: & ſic non ſolum petere examinari teſtes ad eternam rei memoriam. Paul. de Caſtr.

Caius 3† lib. 25. ad Edic.

LEX XXIX.

SI contendat fideiuſſor cẽteros ſoluẽdo eſſe, etiam exceptionem e ei dandam, Si non & illi f ſoluendo ſint.

Dy. per iſtam l. dicit, quod ex contractu facto ſub conditione impoſſibili, nulla naſcitur obligatio ciuilis, vel naturalis: quia ſi naſceretur, poſſet fideiuſſor accedere.

Idem lib. 18. ad Edic.

LEX XXX.

SI ſub impoſſibili * conditione g ſtipulatus ſim, fideiuſſor adhiberi non poteſt. h

Sed an pro inuito poterit, quis fideiubere? dic quod ſic: tamen repetere non poteſt ab eo quod ſoluit: ſecus quando ignorante: quia repetit per actionem neg. geſt. Paul. de Caſ.

Caius lib. 5. ad edictum Prouinciale.

LEX XXXI.

FIdeiubere pro alio poteſt quiſque, etiam ſi promiſſor i ignoret. k

Nota hic, quod fideiuſſor non poteſt obtinere exceptionem dilatoriam in præiudicium debitoris; ſed exceptionem fori, vel aliam perſonalem, quæ ipſum tantum concernat, benè poteſt obtinere. Paul. de Caſtr.

Vlpianus lib. 23. ad Edic.

LEX XXXII.

SI fideiuſſor, vel alius quis pro reo ante diem creditori ſoluerit, expectare diẽ l debebit, quo eũ ſoluere oportuit.

Iſta lex debet intelligi de exceptionibus rei cohærentibus, quæ tranſeunt in fideiuſſores: ſecus in perſonalibus. hoc dicit. Paul. de Caſt.

Idem lib. 72. 4† ad Edic.

LEX XXXIII.

EX perſona rei, m quidem inuito n eo, 5† exceptio & cętera rei commoda o fideiuſſori cęterique acceſſoribus 6† p competere poſſunt. 7†

Inſtantia cauſa tranſit ad hæredem: quo non defendente committitur ſtipulatio cõtra fideiuſſores datos a defuncto, iudicatũ ſolui: niſi hæres ſeruus fueris petitoris. Bar.

Idem lib. 77. ad Edic.

LEX XXXIV.

SI eum * hominem quem à Titio petieram, q pro quo ſatis de lite acceperam, r ad conueniendũ reũ actione mandati: vel neg. geſt. vt & ſupra mandat. l. ſi mandauero tibi, in prin.

Ex perſona.] CASVS Titius promiſit mihi centum, & dat fideiuſſorem. ego facio ei pactum de non petendo. vtrũ fideiuſſor poſſit vti iſta exceptione pacti, ſicut reus principalis? Reſpon. quod ſic. Alia exempla ſunt in gloſſ. vltima. Franc. Accurſius.

* Adde qđ nota. in l. cũ hĩs. §. nõ eſt ſtatuliber. & ī ap. fi. ad tex. ver. in oſſi. bi. conditionẽ. ff. de ſtatuliber.

m *Ex perſona rei*] manentis in ſuo ſtatu: vt C. eo l. 1.

n *Inuito*] vt & ſupra eo. l. ſi ſtipulatus. et §. de exceptio. l. omnes.

o *Commoda*] quæ rei cohærent: vt ſup. de excep. l. exceptiones. §. rei.

p *Acceſſoribus.*] vt mandatoribus alias eſt in tex. vel ſucceſſoribus & dat R. g. exemplum: vt in reſtitu. in integrum in quodam caſu: vt C. de fideiuſ. mino. l. 2. & in compenſatione. & in conditione taciti temporis.

4† P. F. 76.

Si eum hominem.] CASVS. Tu poſſidebas ſeruũ Stichũ: ego dicebam ipſum eſſe meum: quare te feci vocari in ius: vt eum mihi reſtituas. tu dediſti fideiuſſorẽ iudicio ſiſti, vel iudicatũ ſolui. ĩ poſtea moriens inſtituis Stichum hæredem cum libertate. certè iudicium debet trãsferri in iſtum ſeruum: ꝙ ſi nolit ſuſcipere iudicium: fideiuſſores conuenientur. & hoc vtrũ. ſi ſeruus iſte tuus fuerit. ſi verò ſeruus ille meus fuerit. & adierit hæreditatem non meo iuſſu: fideiuſſores tenebuntur, ſi non defendatur in iudicio. ſi verò ego iuſſi iſtum ſeruũ adire hæreditatem, tũc ſtipulatio, qua tenentur fideiuſſores, euaneſcit. Sequentia plana ſunt. Franc.

5† P. F. reo.

q *Petieram*] vt ſeruũ meum per rei vendicationem.

6† P. F. ac ceſſionibus.

r *Acceperam*] iudicio ſiſti, vel iudicatum ſoluiſſicut hactum legum tempore fiebat. Inſtitu. de ſatisdato. in prine.

7† P. F. poteſt.

Nos hẽm. ꝙ qñ obligatio de ſui natura eſt trãſitoria ad hĩdẽ inſtantia tecũ capta trãſit ad hĩdẽ tuũ. & ſic incipiẽte. & p aduerſariũ tuũ nõdũ cõteſta. l. defuncti. §. ꝙ ꝑcul. l. 2. ff. ī. de ꝓ. fil. pul. Quid ſi obligatio nõ eſt tranſitoria? dic ꝙ nõ trãſit niſi inſtãtia cepta & lite cõteſtata: ꝙ iſtũ textum. ſing. Bolog.

in qua iudica. fol. est clausula de defendendo: vt infr. iudica. fol. Iudicatum solui. de cuius commutatione tractatur in hac l. Accursius.

a *Titius*] idemque possessor.

b *Fuerit*] quod etiam ex post facto cognoscetur. vel serui confessione saltem.

c *Iudicium*] rei vendicatione inceptum, & consummandum.

d *In eum.*] interim hæredem necessariũ factum. & si nolit. R. & dic transferri iure hæreditario.

e *Committi stipulationem*] contra fideiussores: & etiam cõtra ipsum, iure hæreditario: quia & Titius promisit: nam licet in ea nõ videatur interesse: quia possessoris erat seruus, interest tamen: vt veritas inquiratur: vt sup. si quis cautio. l. si eum. in prin. Accursius.

f *Fuerit*] non tamen ipse fatetur hoc. Acc.

g *Adierit*] non vt seruus meus: sed vt Titij liberrus, eiusque necessarius heres hæreditatem adiuit R. neq; in se iudicium trãsferri patitur. nec enim in dubio possum eum compellere, vt adeat: vt C. de iure deliber. l. pen.

h *Tenebuntur*] scilicet, si non defendantur. non ergo, quia nõ paretur: sed quia iudicium recusatur, quod fideiussores promiserant, stipulatio committitur, secundũ R.

i *Iubente*] id est, velut seruus meus: vt etiam ipse fatetur.

k *Enamfrit*] quia ego per seruum succedo principali reo: & sic extinguitur principalis obligatio. igitur & accessoria: vt supra, eo l. l. hæres. §. qui stipulator. Accursius.

l *Fuerit*] & hoc etiam fatetur ille. vnde ipso iure, vel 2 inuitus efficitur Titij hæres. Accursius.

m *Vt eum vicero*] contra fideiussores: quia non defendũtur.

n *Et interim*] id est, dum vacat Titij hæreditas. Accursius.

o *Velim*] contra fideiussores.

p *Arbitraretur*] scilicet eum esse defendendum, qui meus sit: & hoc fatetur: vel, eum, qui mortuus est, dum eius hæreditas vacat: vt arg. sup. de procur. l. vel hæreditas. cum eo in fraudem faciam: vt postea adeat.

Titius [a] liberum, hæredemq; reliquerit, siquidem re vera ipsius fuerit, [b] 1 † dicendum est iudicium [c] in eum [d] transferri: & si non patiatur id fieri, committi stipulationem. [e] Si autem homo meus, id est, petitoris 2† fuerit, [f] neq; iussu meo hæreditate adierit, [g] fideiussores tenebuntur [h] ob rem non defensam. si autem adierit me iubente, [i] stipulatio euanescit. [k] Planè si meus fuerit, [l] & idcirco differam aditionem, vt cum vicero, [m] tunc eum iubeam adire, & interim [n] ob rem non defensam agere velim, [o] non committitur stipulatio: quia vir bonus non arbitraretur. [p]

In causam leuiorem potest quis intercedere, non in grauiorem. Bar.

Paulus lib. 72. ad Edic.

LEX XXXV.

HI, qui accessionis loco promittũt, in leuiorem causam accipi possunt, in deteriorem non possunt. Ideoque 3† si à reo mihi stipulatus sum, 4† à te 5† fideiussore mihi, q aut Titio: meliorem causam esse fideiussoris Iulianus putat: quia potest vel Titio soluere. Quòd si à reo mihi, aut Titio stipulatus sim, 6† à fideiussore mihi tantùm interrogem: in deteriorem causam acceptum fideiussorem Iulianus ait. Quid ergo si à reo Stichum aut Pamphilum, [r] à fideiussore Stichum [s] interrogem: vtrum in deteriorem causam acceptus est sublata [t] electione, an in meliorem? quod verum est: [u] quia mortuo eo liberari potest. [x]

Fideiubens pro naturali obligatione serui, tenetur in solidum: sed pro actione de peculio tenetur dominus quatenus est in peculio. Paul. de Ca.

Idem lib. 2. ad Plautium.

LEX XXXVI.

CVm fideiubeat aliquis pro seruo, in solidum tenetur, [y] etiam si nihil in peculio sit. Planè si pro domino fideiubeat, cum quo de peculio actio 7† est, dumtaxat de peculio tenebitur. [z] quod tunc [a] erit, cum res iudicatur.

Fideiussori soluenti debẽt actiones cedi: quia soluendo videtur eas emisse. Bar.

Idem lib. 14. ad Plautium.

LEX XXXVII.

CVm is [*] qui & reum, & fideiussores hẽt, [8†] ab vno ex fideiussoribus accepta pecunia præstat [b] actiones, poterit quidẽ dici [c] nullas iã esse, cũ suũ perceperit, & per exceptione omnes liberati sint. sed non est ita. non enim in rem causam acceptum fideiussorem Iulianus ait. Quid ergo si à reo Stichum aut Pamphilum, [r] à fideiussore Stichum [s] interrogem: vtrum in deteriorem causam acceptus est sublata [t] electione, an in meliorem? quod verum est: [u] quia mortuo eo liberari potest. [x]

Fideiubens pro naturali obligatione serui, tenetur in solidum: sed pro actione de peculio tenetur dominus quatenus est in peculio. Paul. de Ca.

Idem lib. 2. ad Plautium.

LEX XXXVI.

CVm fideiubeat aliquis pro seruo, in solidum tenetur, [y] etiam si nihil in peculio sit. Planè si pro domino fideiubeat, cum quo de peculio actio 7† est, dumtaxat de peculio tenebitur. [z] quod tunc [a] erit, cum res iudicatur.

Fideiussori soluenti debẽt actiones cedi: quia soluendo videtur eas emisse. Bar.

Idem lib. 14. ad Plautium.

LEX XXXVII.

CVm is [*] qui & reum, & fideiussores hẽt, [8†] ab vno ex fideiussoribus accepta pecunia præstat [b] actiones, poterit quidẽ dici [c] nullas iã esse, cũ suũ perceperit, & per exceptione omnes liberati sint. sed non est ita. non enim in

1† P. F. fuit.

2† P. F. Si aũt meus petitoris fuit.

3† P. F. iõ 4† P. F. sim. 5† P. F. à fideiussore.

6† In P. F. deest. sim.

7† In P. F. deest actio.

8† P. F. habent.

* Amplius his hãc legẽ vt pcedat ã tñ in fideiussore soluẽte, sed ẽt in condẽnato ad soluendũ. l. 1. C. de fideiuss. min. & l. fideiussor. p vẽditore. ff. eo. ti. de quo est gl. in c. fi. ext. de foro compe. lib. 6.

q *Mihi*] scilicet tantùm.

r *Pamphilum*] & sic duo.

s *Stichum.*] & sic vnum.

t *Sublata*] id est, ablata, quã habet reus, scilicet, non fideiussor.

u *Quod verum est.*] scilicet, vt in meliorẽ causam acceptus sit.

x *Liberari potest*] vt ff. p. de verb. obligat. l. si ex legati. & supra eo. l. Græce. § si quis Stichum. hoc tamen, quòd morti subiecta est Stichus, non videbatur attendendum: vt argu. contra. sup. de transactio. l. cum hi. in f.

ADDITIO. Die secundum Bar. quod hic attenditur id, ad quod res naturaliter tendit, ibi secus.

Cum fideiubeat.] CASVS. Tu habes seruum Stichum. iste Stichus vult contrahere cum aliquo: ego fideiubeo pro seruo isto. certè ego tenebor in solidum. sed si ego fideiubeo pro te, regente seruo, tenebor tantũmodò quatenus est in peculio serui: quod peculium æstimatur tempore rei iudicatæ. Franciscus.

y *Tenetur*] scilicet, fideiussor. & facit supra, de constitu. pecu. l. 1. in fi. & l. 2. & de condict. indeb. l. si in cum quo. & l. naturaliter. & de act. empti. l. si seruus. §. pe- nul. i. Sed contra. sup. si quis cautionẽ. l. quoties. sed in iudicio speciale.

z *Tenebitur*] non actione de peculio: sed vt præstet quantum est in peculio, cum res iudicatur. Nam hoc tempus inspicitur in condemnatione peculij: vt supra, de pecu. l. quæsitum. in princip. & supra, de libe. lega. l. si quis reum. idem Iulianus.

a *Quod tunc*] scilicet peculium est inspiciendum tunc &c.

Cum is.] CASVS. Creditor Titius, qui habet reum Seium obligatum & fideiussores, accepit solutionem plenã ab vno fideiussore. vtrum possit illi cedere actionẽ cõtra reum? Et videtur quod nõ: quia facta solutione, nullæ remanent actiones: ergo nullas cedere potest. sed hoc nõ est verũ: quia creditor, qui solutionem accepit: nõ censetur quodammodo pecuniam, quam recipit, in solutum accipere: sed videtur vendere fideiussori nomen debitoris: & ideo habet actiones, quas cedere tenetur ipsi fideiussori. Franc. Accurs.

b *Præstat*] quod facere debet. vt & C. eo. l. cum alter. & inf. tem pupil. ad. fore. l. fi. in prin. Sed contra, inf. eo. l. vt fideiussor. Solo. vt ibi. Accursius.

c *Dici*] allegando.

a *In solu-*

xIn quibus *In ſolutum*] creditor: vt ita ſic extingueretur obligatio dam exē tiones omninò, ſecundum quoſdam, & intellige quando plarib. de incontinenti poſt ſolutionem cedit actionem, vel ſi ex inſt. vt. terual'o dic hoc actū in ſoluendo, vt poſtea poſſit fieri ceſſio ne ſit contra. inf. de ſolu. l. Modeſtinus. vel etiam dixit

a † P. F. ac cipit. ſoluens, ſoluo vt cedas. vt C. de actio. & obligatio. l. i.

b *Et ideo habet*] hæc eſt vera. ſed eius contraria non. ſ. q ideo teneatur, q habeat actionē. vt ĵ. de reg. iur. l. nemo ideo. licē no. quia actio inutilis cedenti, erit vtilis ei, cui cedit. Sed quō hoc? Reſpon. quia & aliàs actionem mandati vel negot. geſt habet ſoluens, efficacē. ſ. contra reum. arg. ĵ. ad Velleia. l. quāuis. §. planè. poſſet etiam fortè reperire pecuniam. ſcilicet, ſoluēs à creditore. ſi non cedat: arg. ĵ. rem ta. ha. l. ſi. §. ſi. & de hoc no. C. de iu. do. l. ſi citra princ. & facit ad l. ĵ. de pec. l. qđ debetur. & §. qui. mod. pignus vel hypoth. ſol. l. ſolnitur. § ſi cōuenit & C. eod. l. 2. & inf. de fur. l. ſi vendidero. in prin. & ĵ. de ſol. l. Stichum. §. pe. & ſup. de pecu. leg. l. dominus Sticho. & §. mā. l. Papinianus. & C. de hære. vel. l. ex nominis. & l. empor. & §. de fe. l. ſi res. & ĵ. e. l. ſi fideiuſſores. §. idem reſpon. & ſup. de iur. & ra. diſtra. l. cum pupillus. Item an in ſolidum? die vt ĵ. de ſolu. l. Modeſtinus. Ac.

S I *quis poſtquam.*] CASVS. Stichus libertus debebat mihi præſtare operas vſque ad certum tps: quas præſtitit, tranſacto illo tempore, putās q mihi adhuc deberet operas, dedit mihi fideiuſſorē pro illis operis. an fideiuſ-

a † P. F. reſpondit. ſor obligetur? Reſpō. q non: quia hic fuit error credentis ſe teneri. cū nō teneretur: & fideiuſſio facta p errorem nulla eſt. Fūl.

ſolutū a accepit, † ſed quodammodo nomen debitoris vendidit: & ideo habet b actiones, quia tenetur ad hoc ipſum, vt præſtet actiones.

Fideiubēs per errorem pro eo, qui liberatus eſt tempore, non tenetur. Paul. de Caſt.

Idem lib. 17. ad Plautium.

LEX XXXVIII.

SI quis poſtquam tranſacto tempore liberatus eſt, fideiuſſorem dederit, fideiuſſor non tenetur: quoniam erroris c fideiuſſio nulla eſt.

Si in obligatione principali competit electio debitori, non poteſt in fideiuſſoria dari electio fideiuſſori. Paul. de Caſt.

Marcellus lib. 20. Digeſt.

LEX XXXIX.

SI Stichum, aut Pamphilū ſtipulatus eſſem, vtrum promiſſor voluiſſet, d non poſſum fideiuſſorem ita accipere, Stichum aut Pamphilum, vtrum fideiuſſor vellet: quia futurum eſset in eius poteſtate, alium velle, quam reus voluiſſet.

Si tempore exiſtentis conditionis, non eſt res, vel perſona, quæ in obligationem deducatur, fideiuſſor non obligatur. Bart.

¶ A Titio, e qui mihi ex teſtamento ſub conditione decem debuit, fideiuſſorem accepi, & ei f hæres extiti: g deinde conditio legati extitit. quæro an fideiuſſor mihi teneatur? Reſpondi 2 † ſi ei, à quo tibi erat ſub conditione legatum, cum ab eo fideiuſſo

c *Errorē*] ſcilicet facti, ſecus ergo ſi ex certa ſcientia: vt ſup. ſi quis cau. l. ſed & ſi quis. §. ſi. & adde quod no. ſup. mand. l. ſi fideiuſſor. ĵ. §. quædam. Item contra, inf. eo. l. vbicunq;. Sol. ibi interuenit fideiuſſor antequam liberetur reus: hic autem poſtea. vel plenè die, vt ibi. & facit C. de iu. & fac. ignо. l. cum teſtamentum. & l. non ideirco.

d S I *Stichum. Voluiſſet*] & ita non prioris obligationis eſſet acceſſio; ſed alia quædam obligatio. & facit ſup. eo. l. Græcè. §. ſi quis Stichum.

e *A Titio*] hærede.

f *Et ei*] ſcilicet, Titio.

g *Exti*] & ſic omnis obligatio extincta eſt. vt ſup. eo. l. hæres à debitore. ſ. quòd ſi ſtipulator. & C. de pact. l. debitori. h *Nec ei*] No. non eſſe acceſſorium ſine principali.

VT *fideiuſſ.*] CASVS. Titius debitor meus in centum dedit mihi duos fideiuſſores. Conueni vnum fideiuſſorem, qui mihi totum debitum ſoluit. quæro vtrum debeam cedere actionē iſti fideiuſſori contra ſuum confideiuſſorem? Reſpon. q non. Franc. Accurſius.

rem accepiſſes, hæres extiteris, non poteris habere fideiuſſorem obligatum: quia nec reus h eſt, pro quo debeat, ſed nec res vlla, quę poſſit deberi.

Fideiuſſori contra fideiuſſorem nō datur actio, niſi ceſſa. Bart.

Modeſtinus lib. 2. Regular.

LEX XL.

VT fideiuſſor aduerſus cō fideiuſſorem ſuum agat, actio danda non eſt. i ideoq; ſi ex duobus fideiuſſoribus eiuſdem quantitatis alter 3 † electus à creditore, totū exoluerit, 4 † nec ei ceſſæ ſint actiones, alter E nec à creditore, nec à confideiuſſore l rectè 5 † conuenietur.

Ab vno ex duobus reis debendi poteſt dari fideiuſſor pro tota quantitate. Paul.

Idem lib. 3. Regularum.

LEX XLI.

CVm duo rei conſtituti ſunt, ſiue ab vtroque, ſiue ab alterutro fideiuſſore datus fuerit, in ſolidum rectè accipietur. m

Si fideiuſſor in deſectum principalis accipitur, eo exiſtente ſoluendo fideiuſſor non tenetur. Bar.

Idem lib. 13. Reſponſorum, reſpondit.

LEX XLII.

SI fideiuſſores n in id accepti ſunt, quod à curatore o ſeruari non poſſit, & q poſt impletā legitimā ætatē, tam ab ipſo curatore, quàm ab hæredibus eius ſolidū ſer-

i *Non eſt*] à lege vel à iudice: ſed à creditore oppoſita exceptio ſic, vel ante ſolutionē, vel poſt incontinenti: vel hoc acto etiam ex interuallo: inf. l. 2. §. idem reſpon. & ſup. l. cum is & l. fideiuſſoribus. & C. eo. l. cum alter. ſecus in tutoribus, q agunt vtili ſine ceſſione: & magiſtratibus: vt ſupra de tut. & ra. diſtra. l. 1. (nunc tractemus. & ſupra de neg. geſt. l. ex facto? Quare ſecus? Reſpō. illi ex neceſſitate: hi ex voluntate: arg. C. de neg. geſt. l. tutoti. vel ideo, quia fideiuſſor habet regreſſum contra alium: ſed tutor, vel magiſtratus non. ad quod facit, quod not. ſupra, de procurator. l. ſi minor. 2 in princ. Acc. k *Alter.*] liberatus alterius ſolutione.

3 † P. Flo. cū alter. 4 † P. Flo. exoluet.

5 † In P. F. deeſt. rectè.

2 l. minor 25. annis. §.

l *A conſideiuſſore.*] cui non eſt ceſſa actio.

C*Vm duo rei.*] CASVS. Titius & Mæuius promiſerūt mihi triginta aureos: vnus eorum dedit mihi fideiuſſ. cert è ego poſſum ab eo totam ſummam exigere, ſicut ſi ambo dediſſent iſtum fideiuſſorem. Franc. Accurſius.

m *Accipietur.*] Nam ipſe, qui eum dat, in ſolidum conuenitur. & facit ſupra, de duobus reis. l. duos. §. 1.

S*I fideiuſſerit.*] CASVS. Pamphilus adultus habens curatores, accepit ab eis fideiuſſores rem pupil. ſaluam fore. poſt impletam legitimam ætatem curatores & eorum hæredes erant ſoluendo ſed iterum poſt deſierunt eſſe ſoluendo. quæritur vtrum fideiuſſores teneantur? Reſpon. quod ſic. Item fideiuſſores poſſunt petere diuidi obligationem. Si ergo vnus fideiuſſorum conuentus & condemnatus fuerit in ſolidum: ſi poſt compellatur actione in factum ex re iudicata conueniri, poterit adhuc petere diuidi actionem, vt cæteri etiam pro parte ſua ſoluant. Franc. Accurſius

n *Si fideiuſſore*] aliàs incipit. fideiuſſores ſi. &c. aliàs ſi fideiuſſores. 3

o *A curatore*] qui promiſit rem adulti ſaluam fore.

3 Ita In P. F.

uari potuerit, 1 † & cessante eo, qui pupillus fuit, soluendo esse desierit, a non temerè b vtilem c in fideiussores actionem competere.

Exceptio, quæ non impugnat sententiam, potest opponi post sententiam. Bar.

¶ Idem respondi, 2† Si in solidum condemnatus est vnus ex mandatoribus, cum iudicati conueniri cœperit, posse eũ desiderare, d vt aduersus eos, qui idem mandauerunt, actiones sibi mandentur.

Si principalis promittit pecuniam, fideiussor ad aliam quantitatem nõ tenetur. Bar.

Iabolenus 3 † lib. 10. Epistol.

LEX XLIII.

SI ita fideiussorẽ accepero. Quòd e ego decem credidi, de ea pecunia mille modios tritici fide tua esse iubes? non obligatur fideiussor: quia in aliam rem, quam cuę credita est, fideiussor obligari non potest: f quia non vt æstimatio rerum, quæ mercis numero habẽtur, in pecunia numerata fieri potest: g ita pecunia quoq; merce æstimanda est. h

Fideiussores diuersorum non recipiunt beneficium diuisionis.

Pomponius lib. 7. ex varijs lectionibus.

LEX XLIV.

SI à Titio stipulatus, fideiussorẽ te acceperim, deinde eandem pecuniam ab alio stipulatus, alium fideiussorem accipiam, confideiussores i non erunt: quia diuersarum stipulationum fideiussores sunt.

Contractus, cui non statur, stipulationis impedit commissionem. Bar.

Iabolenus lib. 11. Epist.

LEX XLV.

STipulatus es * opus arbitratu tuo ‖ ante certam diem fieri: quod si effectum non esset, quanti vt efficiatur opus locasses, tanti fideiussores accepisti: 4 † & quia opus effectum non erat, l alij m locasti, & cum posterior cõductor satis non daret, n ipse o tu 5 † opus fecisti. P quæro, an fideiussor teneatur? Respondi, 6† secundũ ea verba stipulationis, quæ à te proposita sunt, fideiussores non teneri. 7† Non enim id fecisti, quod in stipulatione cõuenerat, id est opus alij non locasti. r tametsi f postea t locasti. ea enim locatio, quam secutus non 8 † es, perinde est ac si interposita non esset, u & x 9 † statim tu opus facere cœpisses. y

Pro venditore fideiussor postquam est condemnatus, agere potest.

Scævola lib. 6. Digest.

LEX XLVI.

FIdeiussor pro venditore fundorum duorum, alte-

1 Non temerè. accipe, p nõ facilè, alitet: & significat quo per Mar. in 14. comm. i vertentiè. 1] ?. F. potuit.

2 Alij habẽt. l. fideiussit sed Bar. dicit eẽ l. fideiussor. §. fi. ff. ſ. cod. Æsi. re. 2] F. F. respondit.

3 † In P. F. legitur. Iauolen.

a *Desierit*] scilicet, curator.

b *Non temere*] a temerè esset, si daretur. sic ſ. de probat. l. si quis liberum. & de repu. l. vxorem, & ſ. de reg. iur. l. ea quæ.

c *Vtilem*] nedum directam, sibi. n. imputet, quòd agere supersederit cum soluẽdo fuit: & hic maior factus erat: secus si tunc soluendo nõ esset: vt C. de fideiuss. tut. l. 2. & facit C. de tu. l. i. & C. de prob. l. ex persona & sup. de eui. l. tẽ hẽdi. Sed ſ. eo. l. si fideiuss. 2 Sol. vt ibi. & facit inf. eo. l. inter. §. cum inter.

ADDITIO. Dic, q hic dẽt discuti hẽs ficum defuncti, & quis habitus respectus ad eũ: quod apparet: qa defensio dẽt fieri ipsi volenti litigare, vt l. decẽ. in fi. ff. de verb. obli. sed in l. fideiuſſor. in fi fuit habitus respectus ad psonã: quod apparet: qa eo ipso q̃ est in mora, stipulatio implet: licet sit soluendo. im. Bar. d *Differre*] idẽ in fideiussoribus, vt ſ. c. l. fideiussorib. & l. cũ is. Sed ſ. C. e. l. fideiuſſor. in fi ubi ante sententiam tm cõcedit, sed illud in beneficio diuisionis, hic cessionis, vel vt ibi. Itẽ an in solidũ fiat hæc cessio? Rñ vt ſ. de iudi. l. Modestinus. & facit ſ. mãdati. l. qui alicui. §. fi. Itẽ ſ. C. sententiã rescindi non posse. l. peremptorias, sed hic speciale, vt peremptoria opponat post sententiã: verbi no. Item facit ſ. nau. caup. stabul. l. licet. § & si cũ.

SI *ita si heusiorem.*] CASVS. Dedi tibi decem mutuo, tu das mihi fideiussorẽ, qui ita promittit. fideiubeo, p tali: & promitto decẽ corbes vini pro decem aureis, quos ei mutuasti, certè iste fideiussor nõ obligat: qa in aliã speciẽ est acceptus, quã principalis & subiungit rationem: quia licet species possint æstimari pecunia, sicut tot aureos dari pro tali re: tamen pecunia non potest faciliter æstimari speciebus. Franc. Accurs.

e *Quòd*] id est quia: vel subaudi, de eo.

f *Non potest*] secus in constitutore: vt sup. de constitu. pecu. l. 2. § antepen. Item ipse debitor: vt sup. ſ. si cert. pet. l. rogasti. licet fideiussor non: vt hic, & sup. eod. l. Græcè §. si quis Stichum.

g *Potest*] quia cum merces datur, in pecunia potest se obligare fideiussor: vt hic innuit. Sed contra puto, argumen. d. §. si quis Stichum.

h *Æstimanda est.*] Sequitur ergo, vt cum pecunia datur, in mercem non possit obligari fideiussor. facit inf. de verborum significa. l. propemodum. & C. de constitu. pecu. l. 2. ſ. sed vt. & §. & neminem. Accursius.

SI *à Titio.*] CASVS. Stipulatus sum à te decem, & fideiussorem accepi, postea eandem summam stipulatus sui à Mæuio, & alium fideiussorẽ accepi. dicitur hic, quod ſi non sunt confideiussores: quia sunt diuersarum stipulationum accepti. Franc. Accur.

i *Confideiussores*] ergo non adiuuantur beneficio epistolæ. & facit inf. eod. l. inter. 6. duo. Sed quid si ab eodem, diuersis temporibus? Respon. vt inf. eo l. si Titius. 2. respon.

STipulatus es.] CASVS. Titius erat bonus architectus: à quo stipulatus sum hoc modo. Titi promittis mihi tale opꝰ facere? ille respõdit, promitto. itẽ promittis mihi, q̃ si nõ feceris, solues expensas, si alij faciendũ locaueroꝰ promitto: & cum hoc fideiussorem dedit Mæuiũ. contingit qđ Titius opus istud nõ facit: quapropter ego illud alij locaui faciendũ. ille similiter non facit: quamobrem egomet opus istud facio. Nũc quæritur, vtrum Mæuius fideiussor teneatur? Respondeo, q̃ non. qa ego non sum prosecutus verba stipulationis, cum ille secundus conductor opus non fecerit, immo ego illud perfeci: iõ illa secunda locatio habet hoc, si non esset interposita. Fran. K *Æstimata tua*] ad boni viri arbitriũ reducitur, vt sup. locati. l. si in lege.

l *Non erat.*] elapso die: quod est necesse. Item necesse est, q̃ eadem lege locet, vt sup. loca. l. item quæritur. ſ. si in lege.

m *Alij*] verbotenus tantùm. Accursius.

n *Non daret*] de opere faciendo tuo arbitrio, vt fecerat primus.

o *Ipse*] i. nuipse. Accursius.

p *Fecisti*] & sic ab vtraque locatione recessisti.

q *Non enim*] facit C. eod. l. si creditor.

r *Non locasti.*] cum effectu. Accursius.

ſ *Tametsi*] id est, quamuis. Accursius.

t *Postea*] scilicet, verbotenus sine effectu

u *Non esset*] argumen. sup. de in diem addicti. l. quod autem. ibi, quasi non videatur &c. & de in rem verso. l. si pro patre. §. versum.

x *Et*] repete & perinde ac si. &c. quasi dicat, si nulla etiam verbotenus facta interecessisset. Accursius.

y *Cepisses*] quod hic fecisse videris. & facit sup. de statulib. l. Stichum. §. fi.

FIdeiuſſor.] CASVS. Ego vendidi tibi duos fundos, & dedi tibi fideiussorem pro euictione. contingit q̃ vnus fundus euincitur. ideo emptor fecit conueniri fideiussorẽ, & condemnari in certam summam pecuniæ. ego morior relicto hærede. Nunc quæritur, vtrum iste fideiussor possit conuenire hæredem meum antequam executio fiat contra eum? Respon. quod rectè agere potest, & iudex eum istis cõtinebitur, q̃ ipse fideiussor liberetur à sua fideiussione per hæredem meum, i. solutione, vel alio modo. Franc. Accurs.

* Bal. hic dicit istũ text. sin. ad hoc, q̃ licet fideiussor regulariter nõ possit obligari ad aliud, ſ. si obligat? debitor principalis, qñ obligatio est cã facti: ũ fect? est qñ factũ est in obligatione qa potest obligare ad aliud, ſ. si obligat? principalis: vi delicet ad interesse, seu ad æstimationẽ dãni. Bolo. 4 ? P. F. cepisti.

5 † In P. F. deest. 10.

6 † P. F. respondit.

7 † P. F. tenetur.

8 † In P. F. deest, nõ. vide Ant. Aug. emẽda. li. j. c. 3.

9 † P. F. etsi.

a *Quantitatem*] præſtandam intra certam diem, quod facere poteſt: vt ſup. de re iudica. l. 2. vel ſi hoc non dicat, quatuor menſes dantur: vt C. de vſur. rei iudi. l. 2.
b *Agere poſſet*]ſ. fideiuſſor. Accur.
c *Poſſe*]vt & ſup. manda. l. Lucius & C. manda. l. ſi pro ea.
d *Ex iuſta cauſa*] ideſt, propter hanc iuſtam cauſam.
e *Liberetur*] ſolutione, vel alio modo.

1 Mid. in Gl. facul. in ver. ex. 2 † In P. F. deeſt. in. Sed optimi quiq; exẽplares ſic legũt. * † P. F. poſſit. ſine interrogatiõe. 3 † P. F. reſpondit.

Cum lex] CASVS. Vendidiſti mihi rem facti quæ nõ poteſt vendi l. prohibente. ego dedi tibi fideiuſ. pro pretio ſoluẽdo quæritur an iſte fideiuſ. teneatur? Reſpond. quod non: quia ſi fideiuſ. cogeretur ſoluere, ipſe ageret cõtra empt orẽ. actione mãdati, & ſic rc, ſiue emptor cõpelleretur ſoluere ex ea emptione, quæ nõ valet. Franc. Accur.
f *Cum lex venditionibus*] vt venditionibus. dolo, vel metu extortis: vel quia res eſt ſacra, vel religioſa vendita, vt no. Inſtit. de contrahẽ. emp. ſ. fina. ſecus ſi lex noluit aſſiſtere venditoris p̃uilegijs, vel ratione ſimili, vt C. de fideiuſſ. mino. l. 1. & 2. & C. de præ. mi. l. & ſi is, vel dic vt ibi.
g *Actionem*] fideiuſſorem intẽtandam.
h *Perueniatur*] quã eſſe non debet hoc caſu. alias autẽ non ideo excuſatur fideiuſſor, ſ. quando contractus tenet. quia ſ. poſſit redire ad reũ. & caue tibi, quia in re ſacra vendita hæc non eſt bona ratio: niſi dicas rẽ venditorẽ ignoraſſe. aliàs cũ ipſe teneatur, nõ excuſat fideiuſſor ꝓpter reũ, ſed propter ſe. Itẽ qd in fundo dotali? Reſpõ. fortẽ idem quod, & in minore, ſecũdum H. Accur.
i *Fideiuſſorem accipi*] ſuper contractu, ſuper quo tenebatur primo: quia omnis obligatio ciuilis, & naturalis tranſlata eſt in fiſcum, vt in hæredem, vt C. ad legem Iul. de vi. l. tutor. & ar. ſ. ad Trebe. l. Setus 2 reſpon. & pro fiſco poteſt accedere fideiuſſor. poſt pœnam autem naturaliter obligatur ex contractu facto poſt deportationẽ: vt inſ. de pœn. l. quidam in fi. & ſic poteſt accipi ꝓ ea naturali fideiuſſor; vt ſ. ve duo reis. l. ſi in fi. quæ eſt contra, vel ibi mandauit expreſſe, hic non: quod nil eſt, vel ibi tenetur. ſed ſine effectu. vt

ro euicto, conuentus ab emptore, condemnatus eſt in 1† certam quantitatem, a quæſitum eſt, an cum hærede venditoris ante diem, quo iudicatum facere cõpelleretur agere poſſet? b 2† Reſpondi, 3† agere quidem poſſe, c ſed ex iuſta cauſa d ad officium iudicis pertinere, quo fideiuſſor aut defendatur, aut liberetur. e

Fideiubens pro contractu per l. reprobato, effectu aliter non tenetur. Paul. de Caſt.

Iabolenus li. 10. ex poſterioribus Labeonis.

LEX XLVII.

CVm lex venditionibus f occurrere voluerit, fideiuſſor quoque liberatur, eo magis, quòd per huiuſmodi actionem g ad rem perueniatur. h

Pro deportato ex maiori obligatione non poteſt accipi fideiuſſor. Bart.

Papinianus lib. 9. Quæſt.

LEX XLVII.

SI debitori deportatio irrogata eſt, non poſſe pro eo fideiuſſorẽ accipi, i ſcribit Iulianus: quaſi tota k obligatio contra eum extincta ſit.

Si filius numerat poſt emancipationem, acquiritur ſibi actio: licèt tempore patriæ poteſtatis fuerit ſtipulatus. Bartolus.

hle: vel vt ibi. Item ſecus eſt in fideiuſſore captiui: vt ſupra de conſti pecu. l. hactenus Accur.
K *Tota*] i. omnis, vel vtraque ſic ſupede pact. l. ſi vnus. ſ. pactus, & inf. de noua. l. quoties. in fi.
l *Credat*]i. numeret.

¶ Si filiusfamilias 4† in cauſa peculiari ita fideiuſſorem acceperit, Quantam pecuniam credidero, fide tua eſſe iubes? & emãcipatus credat: l patri quidẽ nomine ſuo m reus obligatus 5† non tenebitur: filio verò humanitatis intuitu obnoxius eſſe debet. n

Fideiuſſor, qui non poteſt effectualiter conuenire, facit locum beneficio diuiſionis: niſi cum fideiuſſor fuerit ſciẽs, vel errans, ſimulè vel ex interuallo interceſſit: niſi his caſibus fuerit in dolo creditor. Bartolus.

Idem lib. 10. Quæſtio.

LEX XLIX.

SI Titius, & Seia pro Mæuio fideiuſſerint, ſubducta muliere, o dabimus in ſolidũ aduerſus Titium actionẽ: cũ ſcire potuerit, vt aut ignorare non debuerit, mulierem fruſtra intercedere.

¶ Huic ſimilis, & illa quæſtio videri poteſt, ob ætatem, ſi reſtituatur in integrũ vnus fideiuſſor, an alter onus obligationis in 6† integrum excipere q debeat? Sed ita demum onus 7† alteri totum irrogandum eſt, ſi poſtea r minor interceſſerit, s† propter incertum ætatis, t ac reſtitutionis. Quòd ſi dolo creditoris inductus ſit minor, vt fideiubeat, u non magis creditori ſuo] aliàs ſuo noie (ſm Pi.) ſi non eſt reus. &c.
n *Debet*] vt & ſ. de verb. obliga. l. quidã. Sed cõtra in eo. tit. l. ſi filius. Solu. vt ibi. & facit ſup. tit. 2. l. fi.

4† P. F. ſi filius.

Si Titius] CASVS. Titius, & Seia ſi- 5† P. F. mul fideiuſſerunt ꝓ patri cui quondã Mæuio: mulier ãt nõ põt fideiuſſ. eſt reus bere propter Senatuſ. obligat" conſ. Velleia. dabitur &c. ergo actio in Titium in ſolidum ſubducta muliere, quia nulli licet ius ignorare.
¶ *Huic ſm.*] iſte ſ. in prin. ſui clarus eſt. licet in fine ſit obſcurus: ſed finis eius declaratur p gl. ſup verbo poſſea. & ſup verbo ætatis Cęteria ſũt clara. Franc. Accur.
o *Mulierẽ* ꝓ Velleia. & in ſolidum, qñ in ſolidũ pro alio tenebat. alias ſi pro parte teneẽ pro alio. & pro parte pro ſe: ꝓ parte extranei tñ ſubducitur. vt ſ. ad Vel. l. idẽ eſt. & l. vir vxori. in fi. Sed videꝰ qñ ẽt quãdo pro extraneo interceſſit, pro virili ſubducatur. & aliter virtiliter teneatur tantum. vt C. ad Velle. l. 6† P. F. ſi pater eam. quæ eſt deeſt. in. cõtra Solut. ibi ma- 7† In P. F. ſculus. & fœmina ani deeſt nõ. mo nouãdi interceſſerunt pro alio. & nõ 8† P. F. in ſunt adiecti vt in ſo- tercecſit. l. vnum teneẽtur ſingulis. decoq; pro virilibus portionibus tantũ tum obligatus ſit. de duobus reis. l. 1. ſ. ſi. ſed hic Titius. & Seia fideiuſſerunt nõ animo nouãdi: vnde quilibet teneẽ in ſolidũ: vt Inſt. de fideiuſ. ſ. ſi plures. exẽpta ergo fœmina à ſolido alter remanet obligatus in ſolidum.
p *Potuerit*]ſ. fideiuſſor. ſic ſup. de bo. poſſ. l. 3. ſ. bonorũ. & ſ. de donat. cau. mort. leg. ſi is cui. & dixi ſup. de iurid. omn. iud. l. ſi idem. & facit ſup. ad Velleia. l. quamuis. Acc.
q *Exe pere*] i. ſubire.
r *Poſtea*] ex interuallo; alioquin poſteaquam pro eo interceſſerat quidam maior, puta Titius.
ſ *Ætatis*] neſciebat enim creditor eſſet ille minor vel maior. & ſic virum poſſet reſtitui, vel non. & ideo voluit vt Titius primò intercederet vt ſic teneretur in ſolidũ. licet poſſet apparet iſtũ minorẽ eſſe. & reſtituẽdũ. ſed ſi ſimul intercederẽt, reſtituto minore nõ teneret Titius, niſi ꝓ parte. ſm H. niſi forte ſciuit Titius. vel facilè ſcire potuit eu fideiuſſorẽ minorẽ. & ſ. prox. reſpõ. Item quid ſi prius minorẽ accepit, poſtea ex interuallo maiorẽ hoc eodẽ reſpectu? rñdeo idẽ multo magis. & facit C. de dõ. l. ſancimus. ne ät. Acc.
t *Fideiubeat*] etiam ex interuallo, non ſcium ſimul.

a *Confidefensorem*] prætendentem beneficium diuisionis ex epistola.

b *Facta*] vt decem quæ mihi Titius debat, animo nouandi stipulor à minore dolo à me inducto ad promittendũ: quo casu restituto minore, nõ restituitur mihi actio in veterẽ debitorem. vt hic subijcit. & ff. de sol. l. q̃ tes. §. huic applicat. sed C. de reput. q̃ fi. in jud. l. vnica. §. fed. & ff. ed. ibi nõ fuit creditor in dolo: & ideo restituitur actio in veterem debitorem. & eo tẽ modo fol. ẽ. ad Vell. l. q̃dãtenũ. & ibi Iacet. seruit nõ ĩn fuit in dolo creditor: hic ergo dolosus non succurritur: quia frustra &c. vt ff. de min. l. auxilium. in fi. & l. fi ex causa. §. nunc videndum. & sup. ad Vell. l. fi decipiendi. & supra, ne quid in loco pub. l. 2. §. idem ait si in nubi.

1† P.F. dare.

Si testamẽto] C. ASSVS. Habebam Titium reum obligatũ mihi in decẽ aureis, & eius fideiussorem testamento, in quo liberaui Titiũ ab isto debito. hæres meus homo callidus vult cõuenire fideiussorẽ Titij, quasi ille nõ sit liberatus in testõ: an possit? Rñ. ꝙ non: immo si cõueniatur, potest opponere doli mali excepti. contra hæredem meum.

2† P.F. solidum.

¶ *Ex duobus.* Ego ex 3 fideiuss. pro centũ erga Mæuiũ creditorẽ, mortuus tum relictis duob. hæredib. vnus hæredũ solutionem omnium debitũ credẽs se totũ debere. cũ ĩ non teneri ut nisi in parte hæreditaria. hic quæritur, vtrum alter hæres sit liberatus? Videtur primo, ꝙ non, & ratio hæreditas est: quia si alter esset liberatus: iste qui soluit, non posset repetere partem debitam: quod tamen secus quia quod soluit vltra partem suam. Item probatur a contrario, quia si creditor libe. quantum debitum ab vno hærede accepit, per errorem credens se teneri ad partis restitutionem, reliquerit: non poterit condicere: q̃ia erat naturaliter obligatus restituere quod indebitum acceperat. Item si duo sunt fideiussores in viginti, & vnus moritur, relictis duob. hæredibus, si vnus hæredum totum soluit, habebit condictionem in decem. ergo &c. tamen in fine ibi. sed verior, concludit, quòd nullo istorum trium casuum reperiatur solutum: quia debitum fuit. licet fideiussores a principio possint iuuari auxilio epistolæ Diui Hadriani de obligatione diuidenda. si tamen vnus totum soluerit, non repetet partem indebitam.

3† P.F. probat.

* Bar. hic dicit hũc tex. nõ re pugnare alicui. sicut nec est casus ad hoc: quia ille naturalis obligatio, quia ipse tenet ad antidera, impedit repetitionẽ indebiti soluti. Bal. log.

* Intell. huius l. vide per Ver. ff. in tit. de verb. oblig. nu. 20.

2† P.F. solidum.

¶ *Ex duobus* fideiussoris hæredibus, si per errorem alter in solidum exoluat, quidam putant cum habere condictionem: & ideo manere obligatum cohæredem. Condictione quoque cessante durare obligationẽ cohæredis probatur. 3† propterea quòd creditor, qui dum se putat obligatum partem ei, qui totum dedit, exoluerit, nullam habebit condictionem.

Lex duodecim tabularum diuisit obligationẽ inter hæredes ipso iure: ideo quatenus alter ipsorũ soluit vltra portionem hæreditariam, quocũ-

ditori succurrendum erit aduersus cõfideiussorem, a quã si facta b nouatione circumuento minore desideraret in veterẽ debitorem vtilẽ actionem sibi dari. 1†

Exceptio, quæ competit principali, competit fideiussori. Bart.

Idem lib. 27. Quæstio.

LEX L.

Si testamẽto liberatum debitorem hæres omittat, fideiussorem c autem eius conueniat, proderit exceptio doli fideiussori propter improbitatem hæredis, quæ prodesse d reo debuerat, si conueniretur.

Vbi solutum potest repeti, vel redditũ teneri, talis solutio non parit liberationem. B.

¶ Ex duobus * fideiussoris e hæredibus, si per errorem f alter in solidum 2† exoluat, quidam putant g cum habere condictionem: h & ideo manere obligatum cohæredem. k Condictione l quoque cessante durare obligationẽ cohæredis probatur. 3† propterea quòd creditor, qui * dum se putat obligatum m partem ei, qui totum dedit, exoluerit, n nullam habebit condictionem.

Lex duodecim tabularum diuisit obligationẽ inter hæredes ipso iure: ideo quatenus alter ipsorũ soluit vltra portionem hæreditariam, quocũ-

ita habetur ratio in ipso fideiussore ei princ. Franc. Accur.

c *Fideiussorem*] vt sup. de exceptio. l. omnes. & C. de excepti. l. defensiones.

d *Quæ proficit*] exceptio. & facit supra de libe. lega. l. 2. & l. 5. §. si quis. 1 & l. quod nihil. 1. & vt in pos. lega. l. 1. §. fi de-

bitori. & supra, de do. excep. l. dolo.

e *Fideiussorem*] qui sso iure fideiusserat.

f *Per errorem*] cum pro hæreditario fatetenetur ex l. duodecim tabularum. vt C. sicem. per. l. 1.

g *Quidam putant*, & bene. vt inf. de sol. l. ex parte.

h *Condictionem*] indebiti. & sine causa pro dimidia.

i *Cessante*] i. quia habet condictionẽ, remanet cohæres obligatus. Azo. sed mala ratio: nam & si cesset condictio, manet obligatus cohæres; vt subijcit.

k *Cohæredem*] creditori.

l *Condictione*] vt qui sciens soluit: vt C. de condictio. indebiti. l. indebitum.

m *Obligatum*] saltem naturaliter, ex eo quod indebitum accepit.

n *Exoluerit*] i. reddiderit. Accur.

o *Totum*] scilicet viginti.

p *Ipso iure*] ex lege duodecim tabularũ. scilicet pro parte cohæredis.

q *Posset*] propter tabularum epistolæ.

r *Ab initio enim*] id est, antequam soluat.

s *Conueniatur*] vt supra eodem l. si plures. §. sicuti. vnde videbatur in quinque dari repetitionem. Accursius.

t *In vtroque casu*] hoc non refertur ad casum, vbi ex l. duodecim tabularũ fuit indebitum, sed ad alios, quando ipse fideiussor soluisset cumsso auxilio epistolæ, siue hæredes eius. nec enim videntur indebita soluta, quæ Hadriani epistola retineri poterant; vt in fine eod. l. inter eos fideiussores, quoniam ea post solutionem minimè dat repetitionem.

u *Exoneret*] vt non repetat; licet ante solutionem iuuari per epistolam posset. Sed cõtra. sup. de cõd. indeb. l. si pœnæ. §. 1. sed nomine rei soluit: quod potuit. vt inf. eo. l. inter. §. 2.

x *Romæ*] existens.

y *Capuæ esset*] eo loco soluere debet. vnde statim conueniri potest. R.

z *Statim*] sic haudiam.

a *Conueniri*] sicut ipse reus illico conueniri potest.

b *Dixi*] licet reus teneatur protinus. Ro.

c *Sibi ipse*] fideiussor.

d *Capuæ*] existens.

e *Sibi ipse dixit*] dare. & suppl. eo casu cum. &c.

1 Aliàs. q. q̃d tamẽ sec. pacto. ibi. aliquin.

2† P.F. hẽbit quidẽ decem. q̃ ipso iure nõ debuit. cõdictionẽ an tãt & alia quinque millia repetere possit &c.

3† P.F. Secutio.

4† P.F. Pij.

* Pau. de Cast. & Doct. hic inducunt istũ text. ad hoc ꝙ fideiuss. non pot prius cõueniri, ꝙ principali debitor, vtrũ casus in tali præsente. & ibi gl. Cocq. quem text. cum isto limitabis per tex. in ca. ex relatio. extra. de iureiu. Dẽt, si nisi fideiuss. cũ in iudicio.

Non

a *Non potuiſſet*] cum alibi eſſet reus, quo caſu reum non teneri ſtatim liqueret R. vt ſup. de verb. oblig. l. interdum. in prin. & l. ſi ita ſtipul. ſ. Chryſogonus, in fi.

b *Nec ad rem*] i. dicere, non ob. quod in hoc ſecundo caſu eſt promptior ratio pro fideiuſſore, quod non teneatur, quam in primo, quia reus non tenetur in ſecundo caſu, ſed in primo fit: quia nihilominus eſt idē ius in primo, quod in ſecundo: primo, propter tacitum tempus ſuum: ſecundo, propter tacitum tempus rei.

c *Latere*] i. hac parte ſiue hoc ſecundo caſu. & eſt prima longa huius verbi. latere.

d *Tenere*] hac. ſ. ratione, quia &c. quæ ceſſat in primo caſu: ſed tamen idem ius eſt, vt dixi. Accurſ.

e *E contrario*] reuera dicēdum eſt fideiuſſorē vtroque caſu nō teneri. nā ſi quis contradixerit, ſequitur incōueniēs, & generali rōne contrarium.

f *Romæ fuiſſet*] ergo nec fideiuſſor, qui Romæ eſt, ne ſit deterioris condōnis, quā ipſe reus. Ioan. & facit in Auth. de fideiuſſ. §. 1. ibi. cū vtiq; Papinianus &c. vt ſ. de eo, qui certo loco. l. centum.

g *Reſpondentibus*] hoc ſcilicet quoniam, &c.

Si *debitori*] Caſus talis eſt. Vendidi Titio fundā pro centum, ipſe mihi dedit fideiuſſorē, poſtea Titius mortuus, inſtituit me hæredem, & ſuum fideiuſſorē. & ſic iſta centum debēt diuidi pro partib. hæreditarijs, dicitur hic, q̄ obligatio fideiuſſoris partitur pro quinquaginta, & ſic fideiuſſor iſte non tenetur, niſi in alijs quinquaginta. & ſic poſſum agere contra iſtum fideiuſſorem qui eſt meus cohæres, ad alia quinquaginta, non quidem tanquam contra fideiuſſorem, quaſi actione fideiuſſoria, ſed tanquam contra hæredem, qui tenetur ſoluere debita pro parte hæreditaria. & ſic maior obligatio eā, inguit minorem. h. d. iſta ſatis difficilis lex. Franc.

h *Accepto tuo hærede*] i. eo, qui poſtea fuit cohæres. nam prius fideiuſſores acceperam.

i *Per illatæ*] vt & ſup. de libe. lega. l. ſi id quod. in 2. reſp. videtur enim hæreditas ei ſoluiſſe. vt inf. de ſc'. l. Stichum. §. adito. & ſup. de euict. l. ſi ei. ſed tamen nō per omnia obtinet ſucceſſio vim ſolutionis veræ vel fictæ, acceptilationis, vel etiam petitionis, vel etiam pacti. Nam ſolutione ab vno debitore facta, omnes liberantur: vt Inſti. quib. mo. tollitur obliga. in prin. Idem in acceptilatione vni facta, vt ſ. de lib. lega. l. ſi quis decedens. §. nunc de effectu. Idem in petitione: vt ſup. de duo. reo. 2. Idem in pacto facto vni: vt ſup. de pac. l. idem in duobus. & arg. ſup. de arbi. l. ſi duo. licet in hoc ſit arg. ſ. de duo. reo. eādem. §. ſed & ſi quis. ſed per ſucceſſionem non, niſi pro parte, vt inf. eod. l. Vranius. & quandoque in nihilo, vt ſoluto matrim. l. ſi ſocer. 2. reſp. n.

k *Ad minimam*] i. principalis acceſſionem: cum fideiuſſor ſucceſſit reo pro ea parte ſe tacit. C. de pac. l. debitori. & ſup. de duob. reo. l. ſi reus. Accurſ.

l *Nec est*] CASVS. Iſta l. docet quandam conceptionem ſtipulationis fideiuſſoris: & dicit, quod quādo fideiuſſores hoc modo promittunt, ego promitto tibi quicquid Titio mutuo dederis ſolidū, & eius partes. & ſi ſic promittunt ambo fideiuſſores, certe nunc opus eſt beneficio epiſtolæ. D. Hadriani, vt obligatio diuidatur inter fideiuſſores. Si verò fideiuſſores promittant hoc modo, promitto ſolidū, aut partes viriles: tunc non eſt opus beneficio diuinæ obligationis: quia ab initio diuiditur obligatio, cū illo promiſſio ſit diſiunctiua.

m *Et partes*] & ſic vtrunque. & facit inf. rem pu. ſal. fo. l. ſi.

n *Aut*] & ſic d. ſiunctiuè.

o *Viriles*] & ſic non eſt opus epiſtolæ beneficio: cū in ſummis, quod minimum eſt, videatur promiſſum. vt ſ. de verb. oblig. l. inter ſtipulantem. §. ſtipulante. & l. ſi ita ſtipulatus fuero, decem, aut quindecim. & j. de reg. iur. l. in obſcuris.

p *Fideiuſſor*] ſ. vnus ex pluribus. Accurſ.

q *Portionis*] quæ cum tangit ex reſiduo. Accurſ.

r *Non debet*] per epiſtolam: & hoc de rigore.

portionem attinet, obligatio ratione confuſionis interciditur: aut (quod eſt verius) ſolutionis poteſtate: [i] ſed pro parte cohæredis obligatio ſalua eſt, non fideiuſſoria, ſed hæreditaria: quoniam maior tollit minorem. [k]

Inter fideiuſſores, qui teneantur in ſolidum, eſt locus epiſtolæ: ſecus ſi interceſſerunt in viriles. Bart.

Idem lib. 3. Reſpon.

LEX LII.

INter eos fideiuſſores actio diuidenda eſt, [l] qui ſolidū, & partes [m] viriles fide ſua eſſe iuſſerunt. Diuerſum erit verbis ita conceptis, ſolidum aut [n] partes viriles [o 6 †] fide tua eſſe iubes? tunc enim ab initio non niſi viriles partes ſingulos debere conuenit. 7 †

Quod eſt ſolutum, non venit in diuiſionis rationem ex epiſtola de rigore: ſecus de æquitate. Bart.

¶ Fideiuſſor [p] * qui partem pecuniæ ſuo nomine, vel rei promittendi ſoluit, quo minus reſidui facta diuiſione, portionis [q] iudicio accipiat, recutare non debet. [r] Iam enim quantitatem inter eos, pro quib. dedit mihi fideiuſſores duos, diuiſa eſt inter eos obligatio, ego facio cōuenire fideiuſſores. vnus eorum tēpore litis conteſtatæ non eſt ſoluendo: quia in hoc habeo actionem.

¶ *Cum autem*] Vendidi Titio equum meum pro centum aur. pro quib. dedit mihi fideiuſſores duos. diuiſa eſt inter eos obligatio, ego facio cōuenire fideiuſſores. vnus eorum tēpore litis conteſtatæ non eſt ſoluendo: quia in hoc habeo actionem. Sed poſſum ne conuenire totaliter pro totis centū conuentetan poſſim? Rñ. q̄ nō: poſſq̄ā. n. ſemel diuiſa eſt obligatio: non poſſum fideiuſſores in ſolidum conuenire. Sed ponamus, quod ego tam minoriam poſſim reſtitui contra hanc diuiſionem? Reſpon. quod non: quia ſum vſus iure communi: ergo non poſſum me dicere deceptum eſſe.

¶ *Bona*] Titius dedit ce ū mutuo Mutio, p quib. dedit Mętius duos fideiuſſores, vnō fideiuſſorē pp aliqđ crimē dānatus eſt: & bona ſua ſūt vēdicata fiſco. poſtea diuidi obli. dē hic. q̄ ſicut tanq̄ his cōuenici in quinquaginta. Frāc. Acc.

l *Diuidenda eſt*] ex epiſtola.

m *Et partes*] & ſic vtrunque. & facit inf. rem pu. ſal. fo. l. ſi.

n *Aut*] & ſic d. ſiunctiuè.

o *Viriles*] & ſic non eſt opus epiſtolæ beneficio: cū in ſummis, quod minimum eſt, videatur promiſſum. vt ſ. de verb. oblig. l. inter ſtipulantem. §. ſtipulante. & l. ſi ita ſtipulatus fuero, decem, aut quindecim. & j. de reg. iur. l. in obſcuris.

p *Fideiuſſor*] ſ. vnus ex pluribus. Accurſ.

q *Portionis*] quæ cum tangit ex reſiduo. Accurſ.

r *Non debet*] per epiſtolam: & hoc de rigore.

* Lans gd proprie ſignificet, vt. apud Quin. l. 1. c. 2. & late p Quin. Mand. in gl. ac p. volētes i verb. latere noſtr.

1 † P.F. de eſt hic.

2 † P.F. eo.

3 † P.F. te eperare. & quidā exemplares, recuperare.

4 † In? F. incipit, debitori.

5 † P.F. extitit.

6 † P.F. partē virilem.

7 † P.F. ō ueniet.

* Ad intel. huius §. vi. Cur. in l. ſi creditores. nu. 11. & 14. C. de pac. & ibi p Stella. nu. 26. & 28.

a *Soluendo sunt*] maximè secundum quosdam, argum. C. de pact. l. si creditores.

b *Debent*] sed soluiam non debent: & sic non venit in diuisionem.

c *Per exceptionem*] ex epistola descendentem, vel dic etiam doli, propter electionem, secundum quosdam. Accur.

d *Soluit*] scio, vel debitoris nomine: si modo fuit tantum quanta virtus: alias in id quod deest, cessat exceptio. & facit inf. de solu. l. quoties, contra. Sol. vt ibi. Accur.

e *Dederunt*] quod esse potuit: vt s. de duo. re. l. duos.

f *Inter se seruent*] quia illi cõsti fideiussores sũt.

g *Conueniret*] quo casu non est prouidendus: vt sup. de duo. re. l. in duobus. s. fin. & facit sup. eo. ut. l. eos. in prin.

h *Non cogit*] quo ad hoc, vt primum conseq. Accur.

i *Simpliciter*] secus si in id quod ex pignore redigi non potuit, tempus fit: vt C. eo. l. omnibus, vel in id quod ex bonis debitoris non potuit redigi: vt sup. eod. l. si fideiussores, & facit sup. mandat. l. qui mutuam.

k *Non pertinet*] vt Instit. eod. §. si plures. & C. eod. l. liberum. Sed contra. l. eos. Sol. vt ibi.

l *Deceptus*] vt & C. de rest. in integ. l. non videtur. & sup. de minor. l. verum. s. fœcundũ. & inf. de sol. l. in pupillo. & C. de transac. de fideicommisso & facit inf. eod. l. amissi. s. inter.

m *Habeatis*] de quo constat: vt sup. eo. si testamento. s. quod si duo.

n *Hæ fisci*] qui hæres videtur: vt C. ad l. Iul. de vi. l. tutoris. sed nõ est per omnia: quia si superest fideiussor, adhuc damnatur ille: & ideo dicit vt hæredis.

3 † P. F. vindicatis.

A *Missi*] CASVS. Dedi mutuo decem Mœuio pro quibus ipse dedit mihi fideiussorem, & pignus. istud pignus perijt apud me ruina, naufragio, vel alio fortuito casu: quæritur cuius sit periculum? Resp. quod rei, & fideiussoris. Cætera clara sunt: vt in glo. per l. omissis. C. eo.

¶ *Inter fideiussores*] Pupillus habebat debitorem, & duos fideiussores obligatio est diuisa inter fideiussores: & sunt cõdemnati in iudicio tutores istius pupilli per fraudem, vel negligentiam omisérunt persequi actionem iudicati cõtra fideiussores: in tantum q̃ ipsi fideiussores sunt facti nõ solvendo: cetè damnum pertinebit ad tutores. si autem diuisa fuerit actio inter fideiussores, qui tunc non erant solvẽdo, ita q̃ nulla fraus tutoris intercessit: tunc pupillus põt petere restitutionem in integrum contra istam diuisionẽ sic factã.

¶ *Fideiussores*] Locaui tibi prædium, in quo erant multa instrumenta rustica, tu dedisti mihi fideiussorem pro mercede locationis, quæritur, vtrũ iste fideiussor teneatur mihi, si fortè ista instrumenta sunt deteriorata? Resp. quod sic: nec tantum tenetur propter pensionem locationis.

¶ *Flaret*] Titius. Mœuius. & Sempronius mandauerũt mihi vt mutuarẽ centũ Caio: & sic omnes mihi tenentur pro ista summa conuenio vnum, fideiussorem videlicet Titium, qui vult aliquo casu à iudice absolvitur. quæritur deest. si. vtrũ alij duo. s. Mœuius, & Sempronius, liberentur? Resp. q̃ nõ. sed si vnus ex mãdatoribus soluat totã summam, omnes alij liberantur. Fran. Acc.

o *Amissi*] apud creditorem.

p *Ruina*] & sic fortuito casu. 1 alias si culpa creditoris, secus: vt Insti. qui. mo. re contra. obli. §. fi.

q *Ad fideiussoris*] vt nihilominus teneat actione personali. nõ quia non habeat actionem mandati. Accursius.

r *Periculum*] quod fieri põt. vt C. eo. l. omissis.

s *Totum*] cum centum sit nihil seruari, posse. & facit supra de tribu. l. illud. & C. de hære. insti. l. 2. & sup. de optio. lega. l. cum optio.

t *Conuenit*] vt 4 † P. F. si conuenio vnum, fideiussorem videlicet Titium, qui vult aliquo casu à iudice absolvitur. quæritur deest. si. vtrũ alij duo. s. Mœuius, & Sempronius, liberentur? Resp. q̃ nõ. sed si vnus ex mãdatoribus soluat totã summam, omnes alij liberantur. Fran. Acc.

u *Damnum dabit*] vt teneantur tutelæ, si in culpa fuerunt. vt C. arbi. tu. l. 2. Accur.

x *Solucndo*] à principio cum diuiderentur: secus si post diuisionem facti sunt non soluendo, vt sup. l. prosi. s. pen.

y *Datis*] simpliciter, sed secus si in certa re: vt su. qui satisf. cog. l. 2. in fi. Accur.

z *Datis*] quæ prædia cum proprijs locauerat maritus, vel mulier. secundum M. & secundũ hoc, dic, ob pecuniam. i. ob mercedem in pecunia consistentem secundum R. & Io. dic, datis. i. instrumenti prædij. vt & sup. de fun. instr. & instrumento leg. l. 2. §. dotes. & l. Seia. §. 1. Vt enim dos onus matrimonij, sic instrumentum onus prædij sustinet. & secundum hoc, dic, ob pecuniam. i. propter deteriorationem, vel etiã ob æstimationem, si ponas æstimata data, quod aliquando fit: vt sup. lo. l. cum fundus. a *Venerint*] alioquin contra: vt inf. eo. l. si in pignore. & l. si quis pro eo. §. si nummos.

a *Eligat*

qui soluendo sunt, a diuidi conuenit, quam litis contestationis 1 † tempore singuli debent. b Sed humanius est, si & alter soluendo sit litis contestationis tempore, per exceptionem c ei, qui soluit, d succurri.

Inter fideiussores diuersorum non est locus beneficio diuisionis. Bart.

¶ Duo rei promittendi separatim fideiussores dederunt. e Inuitus creditor inter omnes fideiussores actiones diuidere non cogitur: sed inter eos duntaxat, qui pro singulis intervenerunt. f Plane si velit inter omnes actionem suam diuidere, non erit prohibendus: non magis quam si duos reos promittendi 2 † pro partibus conuenirent. g

Non cogitur quis prius pignus distrahere, quam ad fideiussorem venire. Bar.

¶ Creditor pignus distrahere non cogitur, h si fideiussorem simpliciter i acceptum omisso pignore velit conuenire.

Facta diuisione, periculum pertinet ad creditorem. Bart.

¶ Cũ inter fideiussores actione diuisa, quidã post litẽ contestatam soluendo esse desierunt, ea res ad onus eius, qui soluendo est, non pertinet: k nec auxilio ætatis defendetur actor. non enim deceptus l videtur iure communi vsus.

Fiscus, vt hæres fideiussoris, potest beneficium diuisionis implorare. h. d. Bar.

¶ Bonis damnati fideiussoris fisco vendicatis, 3 † inter fideiussores actio postea si diuidi ęperit, vt hrdis, m ita fisci n rationem haberi oportet.

Damnum amissi pignoris ad creditorem non spectat. B. 10

Idem lib. 11. Respon.

LEX LIII.

A Missi o ruina p pignoris damnum tam ad 4 † fideiussoris q quàm ad rei promittendi r periculum spectat. Nec ad rem pertinebit, si s † fideiussor ita sit acceptus, Quanto minus ex pretio pignoris distracti seruari potuerit. t istis enim verbis etiã totum t conuenit contineri.

Damnum contingens pupillo culpa tutoris, recuperat ab illo per actionẽ tutelæ: sed si sine eius culpa, recuperat per restitutionem in integrũ aduersus aduersarium eius, si læsus est. Pau. de Cast.

¶ Inter fideiussores actione diuisa, condemnatus si desierit esse soluendo, fraus, vel segnitia tutoribus, qui iudicatum persequi potuerint, 6 † damnum dabit. u Quod si diuisam actionem inter eos, qui non erant soluendo, x constabit, pupilli nomine restitutionis auxiliũ implorabitur.

Fideiussor simpliciter acceptus, tenetur ad pretium iustum fundi. Pau. de Cast.

¶ Fideiussores y à colonis datos, y etiam ob pecuniam dotis z prædiorum teneri conuenit, cum ea quoque species, locationis vinculum a ad se trahat. nec mutat, confestim, an interiecto tempore fidem suam adstrinxerint. 7 †

1 ¶ In P. F. deest, contestationis.

2 ¶ In P. F. deest, promittẽdi vel.

3 † P. F. vindicatis.

4 † P. F. si conuenio vnum, fideiussorem videlicet Titium, qui vult aliquo casu à iudice absolvitur. quæritur deest. si. vtrũ alij duo. s. Mœuius, & Sempronius, liberentur? Resp. q̃ nõ. sed si vnus ex mãdatoribus soluat totã summam, omnes alij liberantur. Fran. Acc.

5 † In P. F. deest, si.

6 † P. F. potuerunt.

7 † P. F. adstrixerit.

* Lu. Ro. sing. 544. reputat istum text. sing. iuncta sua gl. in ver. dotis. in ei. 2. lect. ad hoc, q̃ fideiuss. intercedens pro cõductore domus, non solũ tenetur rõne pẽsionis, sed etiã massariorum, seu ẽt supellectilium ratione. Ro.

a *Eligatur*] in ſolidum, nè obſtet. C. eo. l. liberum.
b *Non liberantur*] exteri.
c *Soluta*] ab vno vt C. eo. l. fi. & l. reos. & ſup. de conſtit. pecu. l. item illa. §. fi. & de tute. & ra. diſtra. l. ſi ex duobus.

Capitis rei] CASVS. Habebã quendam obligatũ in cen tũ, & fideiuſſores pro eo, acceſſiui reum crimine capitali, & ſic non potuit mihi ſoluere, quia condemnatus fuit, volo cõuenire fideiuſſores eius, ipſi reſpondent mihi, amice, per te factum eſt, q̃ reus non ſoluit tibi, quia eũ feciſti cõdẽnari de crimine capitali, quare non volumus tibi ſoluere, quæritur, an fideiuſſores benè excipiant? Reſpon. q̃ non, quia ego benè feci, iſtum accuſando, intereſt. n. Reſpublicæ, nè maleficia remaneant impunita Fr. Accurſ.

1† In P. F. de eſt. in.
2† In P. F. de eſt. exteri.
3† P. Flo. Sed oẽs liberãtur, q. ſolutio ſoluta.
4† In P. Fl deeſt. rei.
* Secus ſi iudicio vi ſa. qui ſiſtere cog. l. ſi deceſſerit, & ſi quis cautio. l. ſed & ſi quis in princ. vide Alo. de Imo. hic.
5† P. F. poſtulabit.
6† P. Flo. agit.
7† P. Flo. obliget.

d *Poſtulati*] i. accuſati rei de crimine capitali poſt fideiuſſionem, & ſunt genitiui caſus.
e *Præſcriptionem*] quia videbatur, eum ſi per creditorem accuſandum factum, quo minus ſoluere poſſit, q̃ nec fideiuſſores tenẽtur, ſed tamen tenentur, vt hic, & C. eo. l. 1. cum enim publicè expediat reos puniri, vt inſt. de inoffi. l. cum quidam in princ. & inſt. eo. l. ſi à reo. §. ſi ergo, qui hoc facit, nullam pœnam, vel diſpendium debet pati, vt C. de adulter. l. Gracchus. & ſu. de verb. obl. l. qui ſeruum. & facit ſup. vnde cogn. l. cognatis. arg. contra. ſup. de excep. l. omnes.

Si in pignore] CASVS. Dedi Titio centum mutuo, pro quibus dedit mihi fideiuſſorẽ, & etiam pignus. iſtud tñ pignus erat alienum, vel alij obligatũ, & ſic ego ſum deceptus, q̃ri qualiter mihi ſubueniatur? Rñ. dẽo agere tñ actione pignoratitia cõtra dẽbitorẽ, q̃ me decepit. An aũt fideiuſſor q̃ iſtã fraudẽ teneat? Rñ. q̃ non, q̃a ipſe nõ obligauit ſe q̃ pignore, ſed tñ q̃ mutuo dato. A. f *Creditor*] rem alienam, vel alij obligatam accipiendo, vt ſup. de pigno. act. l. tutor. §. contrariam.
g *Intereſt*] intereſt aũt hic æquè bonũ pignus, q̃a tuti⁹ &c. vt inſt. de obl. ex delic. §. furti. maximè ſi ẽ debitũ, q̃ pignoris tñ retẽtione ſeruari poterat. vt §. de cõſti. pec. l. q̃æſt. §. j.
h *Non poterit*] i. non tenebitur.
i *Non enim*] bona ratio, vt inf. eo. l. fideiuſſores. 1. reſpon.

Si ita ſtipulatus] CASVS. Caius Seius rogauit me, vt pecuniã mutuarẽ Titio, ego tñdi Caio Seio, promittis ergo mihi, q̃ ſolues quãtancunq; pecuniã, q̃ Titio crediderò? ille rñdet, pmitto. & de hoc fideiuſſores dedit. ego nõ vna vice tñ, ſed multis vicib. mutuo Titio pecuniã q̃ri vtrũ in oẽs ſummas ſit Cai⁹ Seius obligat⁹, & fideiuſſores? Rñ. q̃ ſic. A. K *Accepero*] à Seio, & facit ſu. de iud. l. nõ quemadmodũ.
l *Nempe*] i. certè.

Abſolutoria lata pro vno ex mandatoribus, alijs non prodeſt. Bar.

¶ Plures eiuſdẽ pecuniæ credendæ mandatores, ſi vnus in 1† iudicio eligatur, a abſolutione quoq; ſecuta, cæteri 2† non liberãtur, b pecunia ſoluta c omnes liberantur. 3†

Fideiuſſores tenentur licet capite principalis ſit damnatus. Bar.

Idem lib. 13. Reſpon.

LEX LIIII.

CApitis rei 4† poſtulati d fideiuſſores ex contractu, * citra vllam præſcriptionem, e à creditore, qui reum poſtulauerit, 5† rectè conueniuntur.

Qui fideiuſſor eſt in principali, nõ tenetur in eo, quod venit in pignoratitia. Bar.

Paulus lib. 3. Quæſtio.

LEX LV.

SI in pignore contrahendo deceptus ſit creditor, f q fideiuſſorẽ pro mutuo accepit, aget 6† cõtraria pignoratitia actione, in quã actionem veniet, quod intereſt g creditoris, ſed ea actio fideiuſſorem onerare non poterit. h non enim i pro pignore, ſed pro pecunia mutua fidem ſuam obligauit. 7†

Si verba ſunt apta ad infinitatẽ, toleratur infinitas. B.

Idem lib. 11. Quæſtio.

Si ita ſtipulatus] CASVS. Caius Seius rogauit me, vt pecuniã mutuarẽ Titio, ego tñdi Caio Seio, promittis ergo mihi, q̃ ſolues quãtancunq; pecuniã, q̃ Titio crediderò? ille rñdet, promitto. & de hoc fideiuſſores dedit. ego nõ vna vice tñ, ſed multis vicib. mutuo Titio pecuniã q̃ri vtrũ in oẽs ſummas ſit Cai⁹ Seius obligat⁹, & fideiuſſores? Rñ. q̃ ſic. A. K *Accepero*] à Seio, & facit ſu. de iud. l. nõ quemadmodũ. l *Nempe*] i. certè.

m *Summas*] ſic ſu. de an. le. l. cũ quidã. & ſu. de vſu. & habi. l. ſi habitatio. §. verum. Sed arg. §. ſu. de le. 3. l. fideicommiſſa. §. ſi quis decem, & j. de verb. ſig. l. boues. §. hoc ſermone.
n *Præſtare debet*] vt & ſu de excep. l. omnes. & C. de vſur. l. conſtitutionibus.

LEX LVI.

SI ita ſtipulatus à Seio fuero, Quantam pecuniam Titio quandocunq; 8† credidero, dare ſpondes? & fideiuſſores accepero, k deinde Titio ſæpius credidero, nempe l Seius in oẽs ſummas m obligatus eſt, & per hoc fideiuſſores quoque, & id quod ex bonis eius ſeruari poteſt, omnibus æquo iure proficere debet. n

Inramentum nõ eſt modus inducendæ obligationis in ingenuo, & ideo non poteſt ei accedere fideiuſſor. Bar.

Idem lib. 15. Quæſtio.

LEX LVII.

SI quis * pro eo, qui libertus non eſſet, & operas p̃ſtaturum ſe iuraſſet, fideiuſſerit, 9† non tenebitur. o

Pro obligatione naturali, qua pater, vel dominus obligatur filio, vel ſeruo, non põt accedere fideiuſſor, ſecus ecõuerſo pro illa, qua filius, vel ſeruus obligatur patri, vel domino. Paul. de Caſt.

¶ Item ſi filius à patre, vel ſeruus à domino ſtipulatur, 10† nec fideiuſſor acceptus tenetur, p quia non poteſt pro eodem, eidem 11† eſſe obligatus. Ex diuerſo igitur, 12† patre à filio, vel domino à ſeruo ſtipulato fideiuſſor acceptus tenetur.

Si quis pro eo.] CASVS. Putabã Pamphilum eſſe libertũ, q̃ iurauit ſe p̃ſtare operas Titio. ego fideiuſſi, p̃ eo an teneat? Reſpondetur, q̃ non. 8† P. Flo. quandoquidem.
¶ *Item ſi filius.*] Planum eſt. vide glo.
¶ *Si ſummas*] Habebas apud te ſummam pecuniæ depoſitã, venit quidam, & petijt vt mutuares ei pecuniã. Tu eras vir laudis auidus, & non audebas dicere te nullam pecuniã habere, ſed acceſſiſti ad arcã, & dediſti mutuã pecuniam alienã, q̃ apud te erat, & non fuiſti ſtipulatus illam tibi reddi; accepiſtiq; fideiuſſorem. quæritur an iſte fideiuſſor teneatur? Reſpon. quod non. Sed ponamus ſtantibus eiſdem terminis, q̃ iſte, cui mutuaſti pecuniã illam, conſumpſit, & ſic eſt nata 13† hæc conſumptione certi cõdictio: an nunc fideiuſſor teneantur? Reſpõ. quod ſic, quia in omnem cauſam vt fideiuſſor acceptus, quæ ſolet ex ea numeratione oriri, ſue naſci.
¶ *Pro facti actione*] Surripuiſti mihi libruꝝ, & ſic teneris mihi actione furti. Item dediſti mihi damnum in aliqua re, & ſic teneris mihi actione legis Aquil. an pro iſtis duab. actionib. poſſim accipere fideiuſſorem? Reſp. q̃ ſic, ſecus eſt in act. popularibus. rationem vide in glo. vlt. Accurſ.
o *Non tenebitur*] deficit n. principalis, cũ non ſit libertus, vt ſu. de ope. lib. l. vt iuriſiurandi, in prin. & facit ſu. qui ſatiſd. cog. l. ſi. Sed oppo. q̃ etiã pro eo, q̃ verè libertus eſt, nõ tenet interceſſio, nã aut hic fideiuſſor promittit, q̃ ille daret operas, & tũc non valet, quia factũ alienũ. vt §. de verb. obl. l. ſtipſo iſta. in prin. aut promiſit ſe præſtaturũ operas illius, q̃ vi impoſſibile, vt illius operæ ſint illius. vt ſu. de cond. inde. l. ſi non ſortẽ. §. libertus. Aut dicit tot operas dabo pro illo, & ſic ſunt aliæ operæ, vñ nõ eſt interceſſio, vt ſu. eo. l. ſi ita fideiuſſorẽ. Rñ. in primo caſu verũ dicis, in ſecundo minimè, quia nõ eſt de natura impoſſibile, quin poſſit operas illius p̃ſtare. præſtat. n. faciendo illũ p̃ſtare. facere. n. vi, qui per aliũ facit. In tertio aũt caſu ſimiliter fortè valeret, p̃ omnimodã ſimilitudinẽ, ſi eiuſdẽ artis, & peritiæ eſt fideiuſſor, & reus, vt arg. ſu. de duo. reꝝ. l. nemo. ſed ſic facta interceſſio, ſ. niſi ille dederit tibi tot operas, dabo tibi æſtimationẽ, valeret. nec vi in aliud fideiuberet: q̃a, & in hoc cõdẽnaretur reus operis nõ præſtitis, q̃a pretium loco rei ſuccedit, vt ſu. eo. l. ſi ita & l. ſtipulatus es.
p *Tenetur*] aũ filio ſtipulante à patre, pater ſibi ipſi debitor

9† P. F. fideiuſſor erit.
10† P. Fl. ſtipuleꝝ.
11† P. Fl. p eodem & eidẽ.
12† P. Fl. ergo.

tor est factus, quia sicut ab extraneo stipulando, f. filius, patri acquirit, ita & à patre stipulatur, patri statim acquiritur, & idem in seruo stipulante à dño. & si ageret contra fideiussorem, excideret, non do tibi, quia, & tu mihi teneris actione mandati, quia pro te fideiussi, non ergo pro eodem apud eundem &c. vt & inf. de solu. l. qui hominem, §. quidam filium. Sed secus vbi pater, vel dominus stipulatur à filio, vel seruo: quia tunc naturaliter filius patri tenetur, vt fu. de condit. inde. l. frater à fratre. §. quæsitum. & seruus domino, vt supra de pec. l. nec seruus. & l. quod seruus, cui naturaliter fideiussor accedit, vt infra eod. cit. princ. Sed hodie vi tetur, quod filius stipulando à patre, potest accipere fideiussorem, cum non patri, sed sibi pupilli quærat; filius ex aduentitia causa. ✱ C. de bonis quæ lib. l. cum oportet. Sed contra videtur Insti. de inuti. stipu. §. ei vero qui tuo. Item not. quod hoc primo casu naturali obligationi non accedit fideiussor. & hoc ideo, quia ciuilis, quæ contra fideiussorem nascerentur, quærerentur patri, vt dictum est.

Si mutuum nõ contrahetur ab initio, fideiussor pro eo acceptus non obligatur, sed si ex post facto reconciliatur cõsumptione, fideiussor dicitur teneri. Paul. de Cast.

¶ Si nummos alienos quasi tuos mutuo [1]† dederis sine stipulatione, [2]nec fideiussorẽ teneri Põponius ait. [b] Quid ergo si consumptis nummis nascatur condictio? [c] Fideiussorem puto obligatum fore. In omnem enim cautam [d] acceptus videtur, quæ ex ea numeratione nasci potest.

Pro obligatione, quæ nascitur ex delicto, potest accedere fideiussor, non sic in actione populari antequam sit alicui appropriata, & sua effecta. Paul. de Cast.

¶ Pro furti actione fideiussor accipi potest. [e] item pro eo, qui in legem Aquiliã commisit. Diuersa causa est popularium [f] actionum.

Scæuola lib. 18. Quæstio.

LEX LVIII.

FIdeiussor antequam reus debeat, conueniri non potest. [g]

Stipulatio annua est vna pro omnibus annis. Paul. de Cast.

Caius, [2]† lib. 22. Quæst.

LEX LIX.

SI à colono stipulatus fideiussorem acceperit, [h] [3]† vna stipulatio est pluriũ pensionum, & ideo in vniuersis pensionib. fideiussor tenetur.

Factum rei principalis perpetuat obligationẽ, etiãquo ad fideiussorem. Paul.

¶ Cum facto suo [i] reus principalis obligationem perpetuat, etiam fideiussoris durat obligatio; veluti si moram fecerit [4]† in Sticho soluẽdo, & is decesserit. [5]†

Fideiussor, qui totũ soluit, & pignora recipit à creditore, nõ censetur illa emere, sed luere, ideo tenetur illa restituere ad quem pertinent, soluto sibi eo, quod soluit. Paul.

Idem lib. 4. Respon.

LEX LX.

PAulus respõdit, fideiussorem in quẽ pignora à [6]† cõfideiussoribus data [k] trãslata [l] sunt, [m] non emptoris [n] loco substitutũ videri, sed eius [o] qui pignora acceperit, [7]† & ideo rationem fructuum, [p] & vsurarum [q] haberi oportere.

Si debitor liberatur à ciuili, fideiussor cum effectu tenetur, secus si prima iure nouationis tollatur. Bar.

Scæuola lib. 1. Respon.

LEX LXI.

VBicũque reus ita liberatur à creditore, vt natura debitum maneat, teneri fi promittis mihi, & colonus meus mihi dẽt in quinque annos, ille respondet, promitto nũquid tenebitur fideiussor in omnem summam quinquennii? Respon. quod sic.

¶ *Cum facto*] Titius promisit mihi Stichum seruum, ego petij ab eo Stichum promissum, ille non soluit & sic moritur seruus, quapropter ipse reus est in mora, & est perpetuata obligatio, quæritur vtrum contra fideiussores sit etiam perpetuata obligatio? Respond. quod sic, quia facto rei est obligatio perpetuata. Franciscus Accursius. h *Acceperit*] ita promittis, quod ille debebit vsque ad quinquennium, si enim summæ sunt expressæ, plures essent stipulationes, vt supra de verbo. obliga. l. quod dicitur. & l. pluribus. §. primo. quæ est contra. & facit sup. de donat. cau. mor. l. Senatus. §. fi.

i *Cum facto suo*] vt, quia occidit seruum promissum, vel patiendo interpellationem, vt subijcit, & sup de verbo. oblig. l. si ex legati. & l. mora. & l. si seruum. §. sequitur. & facit sup. de vsur. l. si quis solutioni, §. mora. Sed argumen. contra supra de eo, quod cer. lo. l. cẽtum. sed die, vt ibi. Itẽ facit C. de interdic. l. t.

PAulus respondit.] CASVS. Dedi mutuo centum aureos Titio, pro quib. ipse dedit mihi tres fideiussores, qui mihi dederunt pignora pro ista summa, vnus istorum fideiussorum soluit totam summã, & ideo alij duo fideiussores transtulerunt pignora in istum, qui soluit summam, quæritur vtrum iste fideiussor videatur emisse pignora? respon. quod non: ideo fructus pignorum, si quos percepit, debent sibi computari in sortem. Accur.

K *Data*] f. creditori. Et no. quod in vno contractu erant cõfideiussores.

l *Translata*] eo quod soluit.

m *Sunt*] quod fieri debuit, & etiam in personali cessione, vt no. su. eo. l. vt fideiussor. Accur.

n *Non emptoris*] licet ex lege, vel ex pacto potuerit fieri vẽditio: non tñ iste potuit emere, ad quod est ſ. manda. l. si mandato. §. 1. & de stip. ser. l. 2. & l. cum seruus. §. 1. & C. de dolo. l. 2. & facit sup de neg. gest. l. fideiussor.

o *Sed eius*] f. creditoris

p *Fructuum*] vt eos sibi cõputet in sortẽ, & in vsuras. vt C. de pigno. act. l. 1. & 2. non aũt eos lucretur quasi ex re sua.

q *Et vsurarum*] à fideiussoribus debitarum, f. pro eorum portionibus. vt no. inf. de sol. l. Modestinus, & facit C. eo. l. cum alter.

Ibicunque] CASVS. Dedisti mutuo centũ aureos Mauio, pro quibus dedit tibi fideiussorẽ. iste tibaldus Mauius accepit quinquẽnalem, vel cessit bonis, & sic est insa-

m 18

1 † P. Fl. mutuos.

2 † P. Flo. Paulus.

3 † P. F. accepit.

4 † P. F. fecit.

5 † P. Fl. cessit.

6 † Io. P. F. dentro à sed hodie ita & in eis legitur.

7 † P. F. accepit.

mis apud bonos & graues infamia facit: & eſt liberatus pro tempore iure ciuili: tamē adhuc naturaliter manet obligatus. quæritur, virum fideiuſſor adhuc teneatur? Reſp. ℘ ſic. Sed putamus, ℘ tu liberaſti iſtū Mæuiū reum per nouationē: dī hic ℘ fideiuſſor liberatur ipſo iure, aut per exceptionem. Fran. Accur.

deiuſſorem[a] reſpondi. 1† Cū verò 2† genere nouationis obligatio tranſeat, [b] fideiuſſorem aut iure, [c] aut exceptione [d] liberandum.

Mandans ſimpliciter, videtur mandare in eum locū, in quem principalis ſe ſoluturum promiſit. Bart.

Paulus lib. 15. Reſpon.

LEX LXII.

SI vt proponitur, cum pecunia mutua daretur, ita conuenit, vt in Italia ſolueretur: intelligendum eſt mandatorem quoque ſimili modò contraxiſſe. [c]

Si ad denunciationem fideiuſſoris debitor idoneus nō exigitur, creditori non imputatur. Bart.

Scæuola 3† lib. 5. Reſpon.

LEX LXIII.

SI fideiuſſor creditori denunciauerit, vt debitorem ad ſoluendam pecuniam cōpelleret, vel vt [4] † pignus diſtraheret, iſque ceſſauerit, an poſſit eū fideiuſſor doli mali exceptione ſummouere? Reſpondi, [5] † non poſſe. [f]

Ex verbis contractus colligitur fideiuſſorem teneri in id, quod minus ex vēditione pignoris poſſit redigi. Bar.

Idem lib. 6. Reſpon.

LEX LXIIII.

INter creditorem, [6] † & debitorem pactum interceſſe *Contraxiſſe*] ſ. in Italia: vt ſup. de bo. aut. iud. poſſ. l. 3. & facit ſup. de au. & arg. lega. l. cum aurum. in fi.

SI *fideiuſſor*] CASVS. Titius mutuauit pecuniā Męuio: pro qua dedit ſibi fideiuſſorem, & pignus: fideiuſſor Mæuij mandauit Titio creditori, vt Mæuium cōpelleret ad ſoluendū: vel vt ſaltē pignus venderet. Titius ceſſauit facere, qđ fideiuſſor mandauit, hic quęritur virū fideiuſſor, ſi ab eo petat Titius ſummam, in qua fideiuſſit, poſſit creditorem repellere doli mali exceptione, eo † P. Flo. ℘ non fecit, quod ſibi quodque mandauit? Reſp. ℘ non Fran. Accur.

f *Non poſſe*] niſi fuiſſet acceptus in id, ℘ à debitore ſeruari nō poſſit: vt ſ. eo. l. proxi. & ſ. eo. l. ſi fideiuſſores. quæ eſt 5. Sed hic ſimpliciter fuit acceptus. arg. ſ. eo. l. inter. §. creditor. & ſ. de cō ſti. pec. l. vtrū. & ſup. mand. l. qui mutuū. & l. Quintus. Sed arg. ſ. ſ. de euic. l. ſi cum vēditor. Item hodie per auth. prius cōuenitur reus: vt in Authē. de fideiuſ. §. 1. an ſūt ante numerationē, ſed poſt fideiuſſionē, nūciatione facta creditori ne numeret, proficiat fideiuſſori. quæſtio eſt ſabbatina. Hoc autem, quod hic dicitur, eſt ideo, quia non videtur dolo facere, qui ſuo iure vtitur. ſed ſi in necē fideiuſſoris faciat, ſ̄ puto, ſm Azo & H. arg. ſ. de rei vēd. l. in fundo. & ſ. de aqua plu. arcen. l. 1. §. denique. & l. 2. ad. pen. Acc.

IN*ter creditorem*] CASVS. Dedi Titio centū mutuo: proquib. obligauit mihi centū pignus, & fecimus pactum, ℘ ſi nō ſolueret pecuniā poſſem vendere pignus: & ſi minoris eſſet vēditum pignus, quam debiti ſumma eſſet, reſiduū creditori ſolueretur: & de his eſt acceptus fideiuſſor. pignus iſtud eſt venditū: ſed non eſt totū pretiū redactū ex hac venditione. Nūc quęritur, vtrū fideiuſſor teneatur in reſiduā partē, quæ non poterat redigi ex hoc pignore? Reſp. quod ſic. Fra. Acc.

g *Redderetur*] i. ſolueretur à debitore.

h *Redactum eſſet*] nam nec reus ante conueniri pōt, quàm venditis pignoribus, vt ex præmiſſa conuentione patet: & ſic in id, quod ex pignoribus ſeruari non poſſet, acceptus videtur: vt & ſ. eo. l. amiſſi. in prin. & facit ſup. de pact. l. 4.

F*ideiuſſor*] CASVS. Minor xxv. ann. dedit mutuam pecuniā Titio: ℘ qua accepit fideiuſſorē fideiuſſor iſte obtulit pecuniā minori: & eū recipere nollet, depoſuit eā. quæritur vtrū iſte fideiuſſor poterit agere mādati ꝯ Titiū? Rñ. ſic. Fr.

i *Poterit*] vt & ſ. mand. l. qui mutuā. §. fideiuſſor. & facit ſ. de minor. l. aut Prætor. circa prin. & C. de vſur. l. acceptam.

S*icut reus*] CASVS. Sicut reus principalis non poteſt promittere, niſi factum proprium: ita neque fideiuſſor promittit, niſi factum proprium. Stipulatio ergo fideiuſſo-

ris

1† P.F. reſpondit.

a *Fideiuſſorem*] Quid ergo ſi cum in veritate quis debitor erat, vel præſcrip. vel ſententia abſolutoria, vel iureiur. contra creditorem eſt tutus, vel pacto: quæ ſunt omnes rei cohærentes? nunquid vltra tenetur fideiuſſor? Reſp. minimè: quamuis enim hic generalibus verbis vtitur Scęuola: tamen de exceptionib. perſonæ cohærentibus reſpondere cogimur. aliæ enim omnes fideiuſſoribus dātur: vt ſup. de excep. l. exceptiones. §. rei. & de iureiur. l. duobus. & de pac. l. fi. & inſ. eo. l. fideiuſſores. §. fi. Erit ergo exemplum in deportato, vel relegato debitore: vt C. eo. l. 1. nec ob. ſup. eo. l. ſi debitori. quia poſtea ab eo fuit acceptus, vt plenè dixi. Item erit hic exemplum in capite minuto minima capi. diminu. vt ſup. de capi. dimin. l. 2. §. fi. Item in eo, q ceſſit bonis: vt Inſt. de repli. §. fin. Item in eo debitore, qui ius iniquum impetrauit, vt creditori, apud quem dederat fideiuſſorem, non teneretur. ad quod eſt ſup. man. l. idemque. §. generaliter. non autē in pacto perſonali reo facto ponas: quia tunc naturalis tolleretur obligatio: vt ſ. de ſolu. l. Stichum. §. naturalis. Alij dicunt hic, de eo fideiuſſore dici, qui iam liberato reo etiā prædictis modis liberandi intereſſit: quibus obſtat ſup. eo. l. ſi quis poſt, niſi dicas ex certa ſcientia datum: vt ibi diximus. præterea eſt ꝯ mentē huius literæ, ſi conſideres: vt patet in fi. l. Tertij dicunt hic reū ipſe liberatum: nō dico præſcriptione legali ſed pacto: vt quia vſque ad certū diem voluit teneri, non vltra. Nam nihilominus tenetur naturaliter: & ſic fideiuſſor tenetur: vt arg. ſ. mand. l. fideiuſſor. §. fi. quod nō placet: quia & tunc eſt rei cohærens, niſi expreſsè de reo tantū fuiſſet dictum. Quarto poſſet dici, ℘ ēt de rei cohærentibus dicat. Sed quod dicit, fideiuſſorem teneri, dico ſed hēt exceptionē, quā & reus. Sed in inferiori caſu ipſo iure liberatur.

2† P.F. reſpondit. a† Aliàs, cum verò in genere iure nouat. &c.

3† In aliis quibuſdam, Paulus.

4† In P. F. deeſt, vt.

5† P.F. reſpōdit.

6† P.F. creditricem.

b *Tranſeat*] in fideiuſſorem, ſed exceptionem habet.

c *Iure*] ſ. ipſo.

d *Exceptione*, huius alternatiuę prima pars eſt vera: ad quod eſt inſ. de accepti. l. ſi ex pluribus. Accur.

SI *vt proponitur*] CASVS. Fideiuſſor intelligitur contraxiſſe ſicut principalis reus. & ideo ſi reus accipit pecuniam mutuo in Gallia, vt reddat in Italia: fideiuſſor teneatur ſimiliter hoc modo. Fran. Accur.

ris dẽt ita cõcipi, promittis dare pro Titio? vel promittis ita esse fide tua? non autem sic, promittis, & reus dabit? Fran.

a *Promittant*] s. fideiussores.

b [*inutiliter*] vt sup. de verb. obli. l. stipulatio ista. in prin. & l. inter stipulantem. in prin. & de condit. pecu. l. cum qui. §. sed & si quis. sed secundũ, tenet: vt Inst. de inuti. stipu. §. si quis alium. sed suum factũ quomodo potest promittere fideiussor quo? hic promittit? nam in datione certum est. sed in facto videtur contra. sup. de verb. oblig. l. cum filius. §. si stipulatus. & inf. de solu. l. inter. Ad hoc resp. promittit se præstaturum fundũ. nam tunc propter identitatem rei, idem factum videtur in obligatione. vel pone etiam in operis: vt arg. ff. de ope. liber. l. libertus morans. & no. sup. eo. l. si quis, & eo. in prin. & de duo. re. l. nemo. Tertij dicunt, quod reus promisit decem, & ideiussor decem: & si nõ daret, promisit se aliquid facturum nomine pœnæ. & sic incidente eo in pœnam, tenetur, vt principalis persona ad pœnam, non vt fideiussor.

2† P. F. in fi. deiussit, & solu it.

3 Ang. & Io. d Im. hic reputãt istam gl. fin. ad hoc, q fideiussor põt promittere pœnã, ad quã non tenet de lict. & prin cipalis: & obligatur ad eã Bolog. Adde Bal. in l. q crimẽ. col. 8. C. q accu. non poss. & Ale. in l. si qs reũ. de condit. ob. reo. ã quo eũdẽ in l. grã. c. f. illud. sup. eo. & Bal. in l. si pro eo. quę est fi. C. mã.

4† P. F. vt multam.

5 Alias de le. cõmis.

Si seruus alienus pro Titio deiusserit, [c] & soluerit, [1]† liberatur Titius: [d] si dominus mandati contra eum agere instituerit. [2]† Nam qui mandati agit, ratam habere solutionem videtur.

1† P. F. in fi. tuit.

2† Nam qui mandati agit, ratam habere solutionem videtur.

Iniuriosa sententia contra fideiussorem lata sui culpa, non præiudicat debitori. Bar.

Idem lib. 3. ad Neratium.

LEX LXVIII.

Exceptione, quæ tibi prodesse debebat, vsus iniuria iudicis damnatus es: nihil tibi præsti abitur iure mandati: quia iniuriam illam, [3]† quæ tibi facta est, penes te manere, quàm ad aliũ trãsferri, æquius est. s. si culpa tua e iniustæ damnationis causam præbuisti.

Qui intercedit pro officiali, simpliciter, videtur intercedere in interesse, nõ in pœnã ex maleficio impositam. Bar.

Idem lib. 3. Decretor.

LEX LXIX.

Fideiussores magistratuũ in pœnam, vel in [4]† mulctam, quam non spopondis-

3† In P. F. deest illã

4† P. F. vt multam.

5 Alias de le. cõmis.

sent, [5]† non debere conueniri, Imperator [6]† decreuit.

Qui intercedit in summã non tenetur ad vsuras. Bart.

¶ Pro Aurelio Romulo conductore vectigalis, in [6]† centum annua Petronius Thallus, & alij fideiusserant. ℬ bona Romuli fiscus occupauerat [h] vt obligata sibi: & statim [7]† cõueniebat [i] fideiussores tam in sortem, quã in vsuras. [k] qui deprecabãtur. [l] lecta subscriptione fideiussionis, quoniam in sola [m] cẽtum annua se obligauerant, non in omnem conductionẽ, decreuit Imperator, [8]† fideiussores in vsuras non teneri, [n] sed quicquid ex bonis fuisset redactum, prius in vsuras [o] cedere, reliquum in sortem: & ita in id quod defuisset, fideiussores conueniendos, exemplo pignorum [p] à creditore distractorum.

¶ Non possunt [q] conueniri fideiussores, liberato reo transactione.

Si obligatio fideiussoria tẽpore tollitur, in aliũ trãsfunditur, & principalis remanet. Solutio fideiussoris liberat principalem, & mandati actionẽ contra eũ parit. Bart.

Triphonin. lib. 9. Disp.

LEX LXX.

Tutor datus eius filio, cui ex fideiussoria causa obligatus erat, à semetipso exigere debet: [r] & quamuis tẽpore liberatus erit, s tamen tutelæ iudicio eo nomine [t]te-

6† In P. F. deest Imperator.

nõ appellauit, nec denunciauit, vt posset dãs appellare: vt ff. mandat. l. si procuratorem. §. si ignorantes. vel exceptionem non opposuit, vel oppositã non probauit, vel per minus idõneos testes: vt ff. mãdat. l. idemq; §. generaliter. & C. mandat. l. si pro ea. §. fi. & facit ff. de excep. do. l. si opera, & ff. de cui. l. si per imprudentiã. & de hære. vel actio. uen. l. 2. §. solet. & C. mandat. l. etiam. & ff. loca. l. si merces. §. culpæ. Sed arg. ff. in eod. tit. l. si fundus. in fi. & sup. commo. l. ad eos. & die iniustè, contra ius, s. litigatoris, non constitutionis, vel legis: quia sic nulla esset sententia: vt ff. quæ sententiæ sine ap. l. 1. in prin. Item quid in dubio præsumitur? Resp. q fuit in culpa, secundũ Azo. sed puto contra. arg. sup. de proba. l. quoties. §. qui dolo. & no. C de pig. act. l. si creditor.

7† In P. F. deest. statim.

F *Idemfiserat. Non suspendisset*] non. n. in plus tenentur, quã promiserunt: vt ff. eo. l. si in pignore. promiserunt autẽ indemnitatem Reip. non vltra: vt & ff. ad muni. l. quoties. §. sed & si filius. & l. libertus. §. fi. & ff. de pecu. l. 3. § fi.

8† In P. F. deest. Imperator.

g *Fideiusserant*] i. fideiubendo promiserant. Accur.

h *Occupauerat*] s. fiscus. si non est. interc. cessante Romulo soluere, quod debebat.

i *Conueniebat*] s. fiscus.

k *In vsuras*] quas nõ ipsi promiserant, sed reus sic. aliàs si ipsi promisissent expressè vel simpli. tenerẽtur: vt arg. C. de pac. inter empto. l. initio. & C. quod cũ eo. l. si mandato. & C. eo. l. si fideiussor. & arg. ff. de ædil. edi. l. Luci. & no. plenè. ff. loc. l. quæro.

l *Deprecabantur*] petentes se absolui, vel non conueniri.

m *In sola*] hæc erat eorum obligatio. vel dic, quod est causa responsionis Imperatoris. Accursius.

n *Non tenerí*] facit inf. eo. l. fi. Accur.

o *In vsuras*] quæ possunt peti, non aliàs: vt inf. de solu. l. in hist. Imperator.

p *Pignorum*] vt sup. de pig. act. l. cum & fonis. & C. de vsur. l. si vsuras.

q *Non possunt*] vt sup. de pac. l. fi. & sup. eo. l. si quis post qui.

r *Tutor. Exigere debet*] facit sup. de neg. ge. l. qui sine. & l. diuortio. & f. únaurẽ. in prin. & de pet. hær. l. sed & si lege. 4. sed & culpa. & de admi. iur. l. ita autem. § debitor. & sup. man. l. si negotia. & ff. de tute. & ra. distr. l. sed nõ dãtur.

s *Erit*] quia ad tempus fideiussit: vt sup. mandat. l. si fideiussor. §. fi. Accur.

t *Nomine*] prioris. s. obligationis.

a *Ex fideiuſſione*] quantum ad actionem, durante tamen eadem cauſa, & facit C. de hæreti. l. 3.
b *Liberatus eſt*, à fideiuſſione.
c *Dixi*, ſic ſu. de in rem ver. l. ſi filius.
d *Inhæret*, i. hæret.
e *In vtraque*] in illa, ex qua poteſt conuenire fideiuſſorem, & in illa, ex qua pōt conuenire reum principalem, & hoc probat. alij. i. in obligatione fideiuſſoria, & in tutelæ.
f *Ab obligatione*] quia adhuc erat obligatus.
g *Et non titulus*, ideſt tutelæ &c. & facit ſ. de do. l. qui id quod. & C. ad Mace. l. 3. ſed argu. contra ſu. de pecu. l. 3. §. idem ſcribit. ADDITIO. Tu dic ſecundum Bar. hic, q̄ in contrario ex mutatione tituli, mutatur ratio legis. ſed hic ex mutatione tituli non mutatur ratio legis.
h *Sed debiti cauſa.*] id eſt, quod debetur ex cauſa fideiuſſionis, licet ſoluat, ex cauſa tutelæ.
i *Pupillo*] vnde videbatur non liberari, ſed tamen liberatur, & reum liberat.
k *Non poteſt*] ſcilicet, aliàs quando debi ū eſſet ſuū principale, vt ſup. de autho. tut. l. fin. quæ eſt contra. ſed hic acceſſorium eſt, vel hic cum ſoluit nomine rei, qui tenebatur adhuc. non pro ſe iam tempore liberato, ibi pro ſe, & pro ſua obligatione, & hoc hic ſubiecit, & facit ad hoc ſu. man. l. Papinianus. Item contra. ſup. de admi. tut. l. quoties. §. ſicut. vbi indiſtinctè dicit ſoluere etiam pro ſe. Solu. ibi, cum iudice, ſecundum Io. Accurſ.
l *Pro Titio*] principali debitore. ſecus ergo ſi pro ſe. & facit ſu. de contrahen. empcio. l. filiusfa. §. 1. & ſup. de neg. geſt. l. cum pecunia.
m *Maximè eum.*] Titium, quia adhuc non erat tempore liberatus aliàs ſecus. ſi & ipſe eſſet tempore liberatus. vt ſup. mand. l. ſi fideiuſſor, §. 1. & §. ſi.

1† P.F. habet.
2† P.F. eo
3† P.F. ſolui.
4† P.F. & ſi.
5† P.F. cō ditionem

nebitur. item heres eius: quia cum eo ob tutelam, non ex fideiuſſione [a] agitur, & quamuis nō, vt fideiuſſor, ſed quaſi tutor ſoluerit. etiam ſi tempore liberatus eſt, [b] mandati actionem eum habere aduerſus reum promittendi, dixi. [c] inhæret [d] [1]† enim in vtraq; [e] cauſa adhuc illius debiti perſecutio, nam eius ſolutione liberauit reum promittendi ab obligatione, [f] in quam pro eo fideiuſſerat, & nō titulus [g] actionis, ſed debiti cauſa [h] inſpicienda eſt. Licet enim is tutor, qui fideiuſſor apud pupillum pro reo [2]† obligatus eſt, ſoluerit [3]† ſe authore pupillo, [i] quia reo promittendi liberato, & ipſe tutor, idemq; fideiuſſor liberabitur, q̄ ſua authoritate efficere non poteſt, [k] tamen ſi [4]† non pro ſe ſoluendi animo, ſed pro Titio [l] fecit, vt maximè eum [m] liberet, cum eo mādati actionem habebit.

Pro obligato ſub conditione poteſt accipi fideiuſſor ſub duabus conditionibus copulatiuè conceptis. ſi verò diſiunctiuè, inſpicitur, quæ prius exiterit. Bartolus.

Caius lib. 1. de verb. oblig.

LEX LXXI.

SI à reo ſub conditione [5]† ſuero ſtipulatus, potero ſi deiuſſorem, & in hanc, & in aliam cōditionem obligare, ſi modò eas coniungam. [n] ni ſi enim vtraque extiterit, non tenebitur, cum reus ex vna tantum [6]† conditione teneatur. [o] Quòd ſi eas diſiungā, [p] durior fit conditio fideiuſſoris, nec [7]† ob id [q] obligatur, quippe ſiue cōmunis vtriuſq. conditio exiterit, [r] ſiue alterutra, videatur apprehendi, [s] cum reus nō aliter teneatur, quàm ſi communis [t] exiterit. Aut igitur nullo modo tenebitur fideiuſſor, aut (quod magis eſt [u]) ita [8]† tenebitur, ſi prius exiterit communis.

Si inter obligationē principalis, & fideiuſſoris eſt diuerſitas conditionis, inſpicitur, quæ præcedit. Bar.

¶ Sub diuerſis quoque conditionibus ſi fuerint interrogati, interest vtra earū prior exiterit. ſi reo iniuncta, [x] tenebitur etiam fideiuſſor, cum conditio eius exiterit, tanquam ſi ſtatim ab initio reus purè, fideiuſſor ſub conditione acceptus eſſet. Ex diuerſo autem, ſi fideiuſſoris conditio prior exiterit, non tenetur, perinde ac ſi ſtatim [y] ab initio purè acceptus eſſet, reo ſub conditione obligato. [z]

n *Si ſtipulatus ſum à Mœuio decem, ſi nauis ex Aſia venerit, potero te fideiuſſorem accipere ſub alia conditione, ſi Titius Conſul factus fuerit, hoc tamē ita ſi eas conditiones coniungam ſic dicendo, ſi nauis ex Aſia venerit, & Titius Conſul factus fuerit. Si verò eas diſiungā, dicendo, ſi nauis ex Aſia venerit, vel Titius Conſul factus fuerit, tunc fideiuſſor non obligatur, quia eſt acceptus in duriorem cauſam. facilius. n. exiſteret illa, vel illa cōditio, quā ambæ ſimul. igitur &c.*

¶ *Sub diuerſis.*] Stipulatus ſum à Titio centum ſub conditione, ſi Imperator in Italiā venerit, & accepi ab eo fideiuſſorem ſub alia conditione, ſi Dux Mediolani Florentiā venerit. refert hic, quæ conditio prior exiterit: nam ſi conditio ipſius rei primo exiterit, fideiuſſor ita demum tenebitur, q̄ eius cōditio exiterit, quaſi ab initio reus purè promiſerit, & fideiuſſor ſit acceptus ſub conditione. Item contra, ſi conditio fideiuſſoris prior exiterit, nō tenetur quaſi à principio purè acceptus ſit, reus verò ſub conditione.

¶ *Si reo*] Stipulatus ſum à te fundum Cornelianum, & accepi à te fideiuſſorem pro vſufructu. Quæritur vtrum fideiuſſor ſit obligatus, quaſi minus fideiuſſerit, vel non obligetur, quaſi in aliam rē ſit acceptus, quā reus principalis. Item alia dubitatio eſt, vtrum vſusfructus ſit pars rei, an aliud aliquid. tamen finaliter reſpon. cum vſusfruct. ſit ius fundi, fideiuſſor, qui pro vſufructu fideiuſſit, tenere debet.

¶ *Item*] Seruus poteſt fideiuſſor accipi, ita vt etiam dominus poſſit accipere ab eo fideiuſſorē in id, quod ſibi debetur.

¶ *Si à furioſo.*] Planus eſt.

¶ *Id quod.*] Eſt cōe prouerbium, q̄ fideiuſſor maleficiorū accipi non pōt, hoc dictū non aliter intelligendum eſt, q̄ ille, cui furtum factum eſt, nō poſſit accipere fideiuſſorem à fure de re ſibi reſtituenda. ſed eſt intelligendum, ſi duo, vel plures furtum fecerint, non poſſunt ſibi inuicem dare fideiuſſores de re furtiua diuidenda. Item ſi quem hortatus fuero, vt furtum faciat, non poteſt à me fideiuſſorem accipere, nè furti conueniatur, & eſt ratio, quia iſta eſt turpis ſocietas. & turpis ſocietatis nulla eſt obligatio. & per conſequens nullus fideiuſſor. Fran.

6† In P. F. de eſt.
7† Alias, atque ob id ſecundum Hel. aut melius forte, & ob id non
8† In P. P. de eſt.

a *Ex fideiuſſione*] quantum ad actionem, durante tamen eadem cauſa, & facit C. de hæreti. l. 3.
b *Liberatus eſt*, à fideiuſſione.
c *Dixi*, ſic ſu. de in rem ver. l. ſi filius.
d *Inhæret*, i. hæret.
e *In vtraque*] in illa, ex qua poteſt conuenire fideiuſſorem, & in illa, ex qua pōt conuenire reum principalem, & hoc probat. alij. i. in obligatione fideiuſſoria, & in tutelæ.
f *Ab obligatione*] quia adhuc erat obligatus.
g *Et non titulus*, ideſt tutelæ &c. & facit ſ. de do. l. qui id quod. & C. ad Mace. l. 3. ſed argu. contra ſu. de pecu. l. 3. §. idem ſcribit. ADDITIO. Tu dic ſecundum Bar. hic, q̄ in contrario ex mutatione tituli, mutatur ratio legis. ſed hic ex mutatione tituli non mutatur ratio legis.
h *Sed debiti cauſa.*] id eſt, quod debetur ex cauſa fideiuſſionis, licet ſoluat, ex cauſa tutelæ.
i *Pupillo*] vnde videbatur non liberari, ſed tamen liberatur, & reum liberat.
k *Non poteſt*] ſcilicet, aliàs quando debi ū eſſet ſuū principale, vt ſup. de autho. tut. l. fin. quæ eſt contra. ſed hic acceſſorium eſt, vel hic cum ſoluit nomine rei, qui tenebatur adhuc. non pro ſe iam tempore liberato, ibi pro ſe, & pro ſua obligatione, & hoc hic ſubiecit, & facit ad hoc ſu. man. l. Papinianus. Item contra. ſup. de admi. tut. l. quoties. §. ſicut. vbi indiſtinctè dicit ſoluere etiam pro ſe. Solu. ibi, cum iudice, ſecundum Io. Accurſ.
l *Pro Titio*] principali debitore. ſecus ergo ſi pro ſe. & facit ſu. de contrahen. empcio. l. filiusfa. §. 1. & ſup. de neg. geſt. l. cum pecunia.
m *Maximè eum.*] Titium, quia adhuc non erat tempore liberatus aliàs ſecus. ſi & ipſe eſſet tempore liberatus. vt ſup. mand. l. ſi fideiuſſor, §. 1. & §. ſi.
n *Si ſtipulatus ſum à Mœuio decem, ſi nauis ex Aſia venerit, potero te fideiuſſorem accipere ſub alia conditione, ſi Titius Conſul factus fuerit, hoc tamē ita ſi eas conditiones coniungam ſic dicendo, ſi nauis ex Aſia venerit, & Titius Conſul factus fuerit. Si verò eas diſiungā, dicendo, ſi nauis ex Aſia venerit, vel Titius Conſul factus fuerit, tunc fideiuſſor non obligatur, quia eſt acceptus in duriorem cauſam. facilius. n. exiſteret illa, vel illa cōditio, quā ambæ ſimul. igitur &c.*
o *Tenetur*] & ſic apparet conditio fideiuſſoris leuior.
p *Diſiungam*] per diſiunctiuam coniunctionem, vbi alterā extare ſatis eſt. vt ſup. de verbo. obliga. l. ſi ita quis ſtipuletur. Accurſ.
q *Nec ob id*] i. & ob id. nam &c. quia in duriorem cauſam accipi non poteſt.
r *Exiterit*] ſub qua promiſit reus, & fideiuſſor.
s *Apprehendi*] fideiuſſor in obligatione.
t *Si communis*] ſub qua reus, & fideiuſſor promiſit.
u *Magis eſt*] arg. cōtra id, quod no. ſu. e. l. Græcè. ſ. illud. ſed refert in quantitate, vel tempore, vel quando in qualitate ſit plus, vel minus.
x *Iniuncta*] ſ. prior exiterit.
y *Si ſtatim*] ſic ſu. de nau. fœ. l. nihil. & de vulg. ſubſti. l. §. §. Titius. ſed arg. contra ſu. ad l. Fal. l. verbis. Accurſ. ADDITIO. Dic, q̄ hic euentus inſpicitur quo ad impediendam actionem naſci ex hoc contractu, non quo ad tollendam aliam actionem ad eundem effectum tendentem. vt no. per Dy. in c. actus legitimi. de reg. iur. li. 6. ſecundum Bar. hic.
z *Obligatur*] quo caſu non ſuſpenditur, ſed ſtatim non valet, licet ſit aliud in conſtitu. pecu. vt ſup. de conſti. pecu. l. id quod ſub.

Nec

Si reus promittit fundum, potest accipi fideiussor in vsumfructum. Bar.

¶Si reo in fundum obligato, fideiussor in vsumfructum accipiatur, quęsitum est, vtrũ obligetur fideiussor, quasi in minus, an nõ obligetur, quasi in aliud? Nobis in eo videtur dubitatio esse, an 1† vsusfructus pars rei sit, an proprium quidam. Sed cum vsusfructus fundi ius sit, 2† inciuile est, fideiussorem ex sua promissione non teneri.[a]

Pro obligatione naturali, qua tenetur seruus, etiam ipsi domino potest accedere fideiussor, etiam seruo eodem à fideiussore stipulante. Paul.

¶Adeo à seruo potest fideiussor accipi, vt ipse quoque dominus in id, quod sibi debetur, fideiussorem ab eo rectè accipiat,[b] quem fideiussorem etiam ab eo ipso seruo interrogari nihil impedit.[c]

¶Si à furioso stipulatus fueris, non posse te fideiussorem accipere, certum est,[d] quia nõ tolùm ipsa stipulatio nulla intercessisse, 3† sed nec 4† negotium quidem vllum gestum intelligitur. Quòd si, p reo 5† furioso iure obligato[e] fideiussorem accepero, tenetur fideiussor.

Pro maleficijs non potest accedere fideiussor, sed pro obligationibus descendentibus ex maleficio sic. Bar.

¶Id* quod vulgò 6† dictum est, maleficiorum fideiussorem accipi non posse, non sic intelligi debet, vt in pœnam furtis, cui furtum factũ est, fideiussorem accipere nõ possit (nam pœnas ob maleficia solui, magna ratio 7† suadet*) sed ita potius, g vt qui h 7† cum alio quo i 8† furtum admisit, in partem quã ex furto sibi restitui desiderat, fideiussorem obligare non possit, & qui alieno hortatu ad furtum faciendum profectus 9† est, nec 10† in furti pœnã 11† ab eo, qui hortatus est, fideiussorem accipere possit.[k] in quibus casibus [l] illa ratio impedit fideiussorem obligari, quia scilicet in nullam rationem adhibetur fideiussor, cum flagitio sæ rei societas [m] coita nullã vim habeat. 12†

Per confusionem persona ab obligatione eximitur, & eius accessoriæ obligationes: secus in correis principaliter obligatis: quia in obligatione remanent. Bar.

Paulus lib. 4. Quæstio.

LEX LXXII.

13† VRanius[n] Antoninus pro Iulio Pollione, & Iulio Ruffo[o] 14† pecuniã mutuam accipientibus, ita vt duo rei in solidũ 15† eiusdem debiti fierent, 16† apud Aurelium Palmam[p] mãdator extitit,[q] & 17† Iulij bona [r] ad fiscum deuenerunt, 18† similiter, & creditori fiscus successerat. [s] Mandator [t] allegabat se liberatum iure confusionis, quia fiscus tam creditori,[u] quã debitori [x] successerat. Et quidem si vnus debitor fuisset, non dubitabam, sicut fideiussorem,[y] ita & mãdatorẽ liberatũ esse. Quamuis. n. iudicio conuento principali debitore, mãdator nõ liberatur, [z] 19† tamẽ vbi successit creditor[a] debitori, veluti solutionis iure sublata obligatione,[b] etiam mandator liberatur, vel [c] quia non potest pro eodem apud eundẽ, quis mandator esse. Sed cum duo rei promittendi sint, & alteri exiterit 20† hæres creditor: [d] iusta dubitatio ẽ, vtrum alter quoque liberatus est, ac si fuisset soluta pecunia, an persona tantum exempta sit 21† confusa obligatione? Et puto aditione hæreditatis, cõfusione obligationis eximi personã, sed & accessores 22† ex eius persona liberari, [e] propter illã rõnẽ: quia nõ possunt [f] pro eodem apud eundem obligati esse, vt quemadmodum incipere aliàs non possunt, ita nec

---

1† In P. F. de stan.
2† P. F. ẽ.
3† P. F. i tercessi sset.
4† P. Flo. sed ne.
5† In P. Fl. de est. reo.
Cauenè te fallat Ba. dictũ nimis generale admittitur. n. I causis criminalib. fideiussor, vt in l. j. cũ ibi no. j. de custo. reo. sed verum est hoc, q̃n vt su. de mi. l. in causa, in princ. quod non puto, cum principalis non teneat, vt hic, & Inst. de inuti. stipu. §. furiosus, & su. de verbo. oblig. l. is cui, & adde, q̃ no. sup. eod. l. Marcellus. Accursius.
6† P. Flo. volg. sẽp.
*Hoc explica. Gel. 6. c. 14.
7† Alias, quis. legit Duar.
8† P. Flo. eum quo.
9† P. F. Prefectus.
10† P. Fl. ne.
11† P. Fl. pœna.

a *Non teneri.*] videtur enim pro parte intercessisse, vt su. eo. l. fideiussores, & supra de verbo. oblig. l. qui vsumfructum, & sup. de vsufruc. l. 4. sed j. j. de accepti. l. & per iusiurandum, §. illud Sol. vt ibi.
b *Accipiat*] vt & sup. eo. l. si quis pro eo, §. j. & Inst. eo. in prin.
c *Impedit*] ad hoc, vt domino quæratur obligatio, & sic obtinet seruus vicẽ duorum, sed respond. ipse non videtur stipulatus: immo dominus: quia vox serui, vox domini est, vt Inst. de inuti. stipu. §. post mortem. in prin.
d *Certum est*] nisi forte scienter intercessit, vt su. de mi. l. in causa, in princ. quod non puto, cum principalis non teneat, vt hic, & Inst. de inuti. stipu. §. furiosus, & su. de verbo. oblig. l. is cui, & adde, q̃ no. sup. eod. l. Marcellus. Accursius.
e *Obligato*] vt cum obligatio venit ex re, vt su. de act. & oblig. l. furiosus, vel ẽt ante obligationẽ, vt Inst. qui. non est permiss. fa. test. §. item furiosi.
f *Magna ratio*] aliàs magis & facit sup. ad le. Aqui. l. ita vulneratus, & su. de pact. l. si vnus, §. pacta quæ tur pẽ. & propter hoc fideiussor põt adhiberi, vt & sup. e. l. Græcè. §. sed & si ex delicto, & l. si quis pro eo. §. fin.
g *Patiar*] s. intelligi debet id quod dicitur vulgò.
h *Vt qui.*] supple, ita intelligi dẽt, vt q &c.
i *Cum alio quo*] aliàs deest. cum quo & tũc plana. sed si habeas, dic, cum quo furtum, subaudi. fecit, & quod subijcit, admisit scilicet, intercedentes aliquos, pro eo fortè, quia pacti sunt æqualiter partem præstari, & sic inter se fidẽ dederunt. Accur.
K *Possit*] facit Inst. mandat. §. illud.
l *In quibus casibus.*] duobus, vel similibus
m *Societas*] esset autem hæc societas quo dã modo, ■ quoram partẽ damni, vel partẽ rei subtractæ q pactũ rehaberet. facit su. pro soc. l. q autẽ, & l. nec quicquam, & l. nec prætermittendũ, & su. man. l. si remunerandi, §. rei turpis, & sup. de contrahen. emp. l. quod sæpe, §. veneni. & l. si in emptione, §. itẽ si emptor. & su. de tute. & ra. distr. l. 1. §. non tantum.
m *Ranius*] mandator.
o *Ruffo*] propria nomina debitorum.
p *Palmam*] creditorem.
q *Extitit*] eis præsentibus, vt sic videatur mandare Vranio, vt j. man. l. qui patitur, nam j. dicit, mandãtem agere mandati contra eos. ibi, planè quia &c.
r *Bona*] Pollionis, pone.
s *Successerat*] antequam Pollionis bona ad eum venirent.
t *Mandator.*] Vranius.
u *Creditori*] Aurelio.
x *Debitori*] Pollioni.
y *Fideiussorem.*] de quo constat, vt C. de fol. l. 2.
z *Non liberatur*] non secuta satisfactione, vt su. eo. l. si mandato meo. in fi.
a *Creditor*] quale est hic, cum ille, qui creditori successerit, succedit postea debitori.
b *Obligatione*] scilicet, principali, vt j. eo. l. si debitori creditor, & inf. de fol. l. Stichum. §. à Titio, & sup. de cui. l. si ei. §. fi & C. de pac. l. debitori, vbi di stinxi plenè.
c *Vel*] propriè, vel si pro, saltẽ, pone. & no. hic, & j. prox. ibi, qa non possunt &c. & s. ad Vell. l. tutor. in pri. & inf. de fol. l. qui hominem, §. quidam. Et no. q̃ hic est ratio, quare alter insolidũ, vel in partẽ remanet obligatus, vt inf dicit, vbi in rem fit liberatio, tunc etiam alter liberatur, vt in cõtrarijs. su. de arbi. l. si duo. & de libe. leg. l. 4 §. nunc de effectu.
d *Extiterit hæres creditor*] i. qui factus est creditor. quia successit creditori.
■ *Persona liberari.*] i. mandator non tenebitur propter illud personam.
f *Quia non possunt.*] vt sup. proxi. respond. Accur.

13† P. F. Granius.
14† Rufo
15† In P. Fl. de est. insolidũ.
16† P. Fl. fuerint alij, essẽt.
17† In P. F. de ess. &.
18† P. Fl. venerũt, alij venerunt.
19† P. F. liberetur.
*Latè q̃ Q. Mãd. j. gl. facu. 1 §. actã, ver. vel vt cegerẽtẽ.
20† P. Fl. extitit.
21† In P. Fl. deest sit.
22† P. Fl. accessiones.

Roma-

remaneant. a igitur alterum b reum eiuſdem pecuniæ non liberari: c & per hoc nec fideiuſſorē, vel mandatorē eius. d Planè * quia is e mandati iudicio eligere poteſt, vel creditorē: f competituram ei exceptionem g doli mali, ſi coeperit conueniri. cum altero autem reo, vel in ſolidum, h ſi non fuerit ſocietas, vel in partē, i ſi ſocij fuerint, poſſe creditorem k agere. Quod ſi creditor fideiuſſori hæres fuerit, vel fideiuſſor creditori, puto conueniens l eſſe l† confuſione obligationis nō liberari m reum.

Pactum factum vni ex correis, non præiudicat mandatori. Bar.

¶ Si ponamus vnum ex reis promittēdi pactum n eſſe, ne à ſe peteretur, deinde mandatorem ſoluiſſe, mandati iudicio cōuenire poterit 2† etiā eum, cum quo pactus 3† eſt. o Non enim pactum creditoris tollit alienam p actionem.

Mandator tenetur, ſiue mandatarius impleat mandatum per ſe, ſiue per aliū. B.

¶ Placet mandatorem q teneri etiam ſi fœnerator 4† creditori mandet pecuniā credere.

Acceptilatio facta fideiuſſori, qui in obligationem non incidit, non prodeſt fideiuſſori. Paul.

Caius li. 3. de verb. obl.

LEX LXXIII.

SI fideiuſſori ſub conditione obligato, ſi nauis ex Aſia venerit, quem ſub hoc modo r accepi, vt vſq; ad tempus vitæ ſuæ duntaxat obligaretur, pendente conditione acceptō † latum fuerit, ſ & is fideiuſſor adhuc pendente cōditione mortuus fuerit, confeſtim à reo petere poſſum: t qa exiſtens conditio, neq; obligationem in perſona iam mortui u efficere, neq; acceptilationem confirmare poſſit.

Contumacia rei, non auget obligationem fideiuſſoris. Bar.

Paulus lib. 76. ad edi.

LEX LXXIIII.

CVm procurator in rem agebat, x cautionem dederat ratam rem dominū habiturum: poſtea victo eo reuerſus dominus iterum de eadem re agebat: 6† & cum reus haberet poſſeſſionem, noluit 7† eam reſtituere, & ideo magno y condemnatus eſt. In amplius fideiuſſores non tenentur. z hoc enim non debet imputari fideiuſſoribus, quod ille propter ſuam pœnam præſtiterit. 8†

---

a *Remaneant*] quod ergo impedit faciendum, deſtruit iam factum. de hoc dixi ſ. de his qui ſunt ſui, vel alie. iur. l. prē.

b *Alterum*] quia tantùm perſona eximitur. Io

c *Non liberari*] Sed obligatus remanet: cum diſtinctione tamen, vt inf. ſtatim ibi, cum altero, &c. Accur.

d *Eius*] ipſo iure, quantum ad eius perſonam, ſed exceptione ſic: ſaltem, quia non p̄t actio ei cedi.

e *Quia is*] ſ. qui mādator exiterat pro vtroque.

* Prā. Ar. l. ex duobus. ſ. in vlt col. ſ. & duo. re. iſtū text. exclamat fin. ad hoc qđ licet alſ dolo facit, qui petit rē, q reſtituturus ē. cū contra eū poſſit talis excep. obij-ci: vt in l. ſi ſocer. in prin. ſup. ſcl. ma. & in l. dolo facit. ſup. de excep. do. tū hoc nō hēt ve rū quādo agit ex p̄ſona propria, ſed ex iure alterius nō p̄t ei obij-ci hæc ex cep. Bolo.

f *Vel creditorem*] qui debitori ſucceſſit: hoc eſt, fiſcum, ſupple, vel alium debitorem ſuperſtitem: nam cum in ſolidum pro eo teneatur, in ſolidū eum conueniret mandatarius vt ſup. eo. l. cum duo rei. ſed quomodo eū eligeret, cum pro eo teneatur, vt ſup prox. §. Sed rūd. expone. ſ liberari per exceptionem, non ipſo iure, ſ. fideiuſſorem. arg. inf. proxi. §.

g *Exceptionem*] in totū debitū, ſecundum hanc l. quia mādator pōt eligere in ſolidū vnū de reis; ſed cum hodie pro parte debeat agere, vt in Auth. de duo. re. in pri. habet exceptionem pro parte tantum.

h *In ſolidum*] Ex hoc no. q duo rei non ſocij non videntur inuicem fideiubere; qa tunc vnus obligatione ſoluta, non teneretur alter in ſolidū: quod hic dicit, & ſic eſt pro R. & l. contra M. ſed ipſe dicit hic fuiſſe actum, vt non videantur fideiubere: & pro eo ſupra de duo. re. l. reos. quæ eſt huic contra, ſed hoc dic, vt no. ſup. ad Vellei. l. vlt. vbi. in fi. Item quod hic dicit, eſt de rigore, ſed de æquitate repellit fiſcus exceptione pro parte, qua ſucceſſit reo: quia bona fides non patit, vt bis idem cōſequat. Fin M. & quia non p̄t cedere actionē ſ ſeipſum, qui eſt hīs rei: vt inf. de ſol. l. Stichū. §. pe. & l. Modeſtinus. ſed R. dicit vtroq; caſu. i. ſiue ſint ſocij ſiue non. in ſolidum remanere obligatū correū: cū perſona tm̄ eximitur: vt ſup. de duo. re. l. fin. Sed ſecundo caſu, qa tenetur pro ſocio, multò magis exceptione à parte repellit; ar. eius quod dixerat, planè quia, &c.

i *Vel in partem*] mirabile hoc vī. cum & ſi ſocij ſint, hic tñ per ſucceſſionem nō liberetur, niſi pro parte, cū alias per acceptilationē factā vni liberet in ſolidū: vt ſ. de lib. le. l. 5. §. nunc de effectu. & l. ſi is qui duos. in ſi non ego verē, vel fictē ſolonis vim obtinet ſucceſſio hoc caſu: vt & no. ſ. eo. l. ſi debitori creditor. Et eſt rō: quia hic perſona eximit, vt mō no. Itē hic diſtinguit correū ſociū à nō ſocio, ſic & ſ. d arb. ſi duo. & ad l. Fal. l. i lege Fal. hoc ē. & ſ. de duo. reis. l. ſi duo

k *Creditorem*] ſ. fiſcum, qui ſucceſſit creditori, partem. n. debet ipſe fiſcus; quia eius intelligitur quodammodo ſocius.

l *Conueniens*] ſcilicet, iuri.

m *Non liberari*] vt & ſ. eo. l. hæres. §. quod ſi idem.

n *Pactum*] cū creditore: & hoc ignorāte fideiuſſore, ideoq; agit fideiuſſor: vt ſ. mā. l. ſi fideiuſſor, & l. ſi curatorē. §. ſi ignorantes. vel dic fuiſſe perſonale pactum: vt ſ. de pac. l. niſi.

ADDITIO. Dic aſt. ſm Bar. q hic fuit factū pactū vni ex correis nebēdi, ita q non p̄deſt alteri reo, & fideiuſſor ſoluit p eo. q remanet ſic obligatus, & hēt actionē ēt ſ libertatum, per tōnē in tex. qa non poterit tuſeire actionē mandatori, q contemplatione vtriuſq; interceſſit; vt per eundem Bar. hic.

o *Pactus eſt*] ſ. creditor. Accur.

p *Alienam*] ſ. vertentem inter mandatorem, & reum promittendi Accur.

q *Placet mandatorē*] pt dici. q mandator & fœnerator ſupponant p eodē. q. d. q etiā ſi vnus fœnerator mandat alij de mutuādo extraneo, tñ tenet. Vel dic verius, q mandatarius non petſe, ſed p aliū creditorē ſuū, vel alterius fecit numerationē: ſed ipſe feciſſe vī; vt & ſ. d adm. tu. l. ita aūt. §. geſſiſſe. & ad hoc ā. ſi cer. pe. l. certi cōdō. §. ſi nūmos. Acc. 5† P. F. acceptum.

r *Sub hac mode*] & ita ſub p̄dōne. & ad diē: vt ſup. de ac. & ob. l. obſonium ferè. Acc.

ſ *Fuerit*] per quē etiā reꝰ liberat. vt ſ. de accep. l. & p iuſiurā. §. & ſi fideiuſſori. Acc.

t *Poſſum*] quid enim bonum eſt expectare cond. &c. vt hic, & ſup ad Vell. l. aliquando. §. ſi. Acc. 8† P. F. p̄ſtitit.

u *Iam mortui*] ſi aut ē viuo eo exiſteret, ſimul obligaretur, & liberaretur: vt infra, tit. 1. l. quoties. & per eū etiā reus. vt ſ. de accept. l. & per iuſiurā. §. & ſi fideiuſſori. Item in perſona hæredis nō committitur ſtipulatio: quia ſic actū erat. Acc.

Cum procurator] CASVS. Procurator meus vendicabat quendam fundum à Titio, & dedit fideiuſſores, me ratum habiturum quod feciſſet victus eſt procu. meus. ego poſtea reuerſus iterum egi & obtinui. poſſeſſor non vult reſtituere poſſ. ideoque delatum eſt mihi iuramentum in litem, & ipſe poſſeſ. condemnatus eſt in magna multa. nūc quæritur, vtrum fideiuſſores rei debeant conueniri pro iſta multa? Reſpon. quod non, non enim debet imputari fideiuſſoribus, quod ipſe reus pœnam ſuſtinet pro ſua contumacia. Franciſcus.

x *Agebat*] ad quod facit C. de procu. l. quia abſente. & ſ. procur. l. Pomponius. §. ſed & is. & l. qui abſentem.

y *Magno*] quia fuit delatum iuramentum in litem.

z *Non tenentur*] qui tenerentur, ſi ſtatim reſtituiſſet. & ad hoc facit ſ. eo. l. fideiuſſores. & ſū. de procur. l. qui proprio. §. procurator, vt in cæteris. de eo quod certo loco. l. centum. & de in lit. tut. l. j. & ad leg. Fal. l. cum pater. §. legato. & ſup. de euict. l. hoc iure. & l. Herennius.

DE NOVATIONIBVS, ET delegationibus.

¶ *Dictum est de obligationibus principalibus, & accessoriis, qualiter contrahuntur, nunc qualiter tolluntur, & primo per novationē, & no. quod per delegationē fit novatio, vt inf. eo. l. delegare. ideo tamen posset generaliter & sperminatis maximè tractari de ea novatione, quæ fit per delegationem sic C. de sent. & quæ in rub.*

De novationibus, & delegationibus.

TITVLVS II.

Per sequentem obligationē etiam naturalem tantū, novatur præcedens, qualiscunque obligatio fuerit. Bar.

Vlpianus lib. 46. ad Sab.

LEX PRIMA.

NOuatio [a] est prioris debiti in aliam obligationem, vel civilem, [b] vel naturalem trāsfusio, [c] atq; translatio: [d] hoc est, cum ex præcedenti causa ita non constituitur, [e] ‡ vt prior perimatur. [2] ‡ Nouatio enim [f] à novo nomen accepit, & à nova obligatione.

¶ Illud non interest, qualis præcessit [3] ‡ obligatio, vtrum naturalis, [g] an civilis, [h] an honoraria: & vtrum verbis, an re, an consensu. Qualiscunq; igitur obligatio sit, quæ præcessit, novari verbis potest: dummodo sequens obligatio aut civiliter [i] teneat, aut naturaliter: [k] vt puta si pupillus sine tutoris authoritate promiserit. [l]

1 P.F. cōstituitur. Acc.

2 ‡ P.F. perimatur.

3 ‡ P.F. precessit.

a *Novatio*] civilium vocat novationē. Et no. q̄ voluntariam novationē describit: ñ necessariā.

b *Civilem*] sipplc. & naturalem. in civilē enim ius non potest transferri, cū cū fiat p̄ stipulationē, vt C. eod. l. 1. & Inst. eo. 1 §. p̄terea. in princ. & stipulatio hēt consensum. & sic naturale vinculum, vt ff. de pact. l. 1. in fi. patet. q̄ non transit in civilem ius. Sed ius. Alias stipulatione nō est naturale vinculum. & sic fit in civilem ius. secundū eum, vt no. in d. l. 1. de pact. Item in civilem tantum videtur fieri per contestationem lis, vt inf. eod. l. delegare j.

c *Transfusio*] quando in eandem personam.

d *Translatio*] quando in aliam.

e *Constituitur*] ex hoc patet manifestè, q̄ si à seruo, animo novandi stipulor, non liberatur prior debitor, quia cum sit intercessio, non obligatur seruus etiam naturaliter, ergo nulla est secūda, in quam prior trāsferat. vt ff. tit. 1. l. seruus in fi. & l. 2. quod secus est in pupillo vt in fi. huius legis.

f *Novatio enim*] alludit vocabulo, sic sup. de acq. poss. l. 1. in prin. & potest de qualibet novatione dici.

g *Naturalis*] tantum. puta contracta cum seruo, vel pupillo sine authoritate tutoris.

h *Civilis*] supple. & naturalis, vel etiam civilis tantū. puta literis. nam quæcunque ius dummodo petitionem det, vel repetitionem prohibeat.

i *Aut naturaliter*] hoc expone, vt sup.

k *Aut naturaliter*] tantùm.

l *Promiserit*] hoc constat q̄ pupillo promittente, & naturaliter se obligante loco primo, fit nouatio, vt hic. & Inst. qui. mo. tol. ob. l. §. p̄terea. Sed quæritur q̄n ei naturaliter ius obligatur nā hic & ad l. Fal. l. ū pupillus, dī. q̄ naturaliter obligatur pupillus. sed ff. de act. & obl. l. pupillus. & de cond. indeb. l. q̄ pupillus. q̄ sunt ff. dī. q̄ nec naturaliter. Ad hoc dic quidam, si est proxi. puberta. vt quia habet de. cm annos & dimidiū ff. naturaliter obligatur: & ita hic. si hēt minus tunc non etiam si esset locupletior. Alij nō ætatem p̄dictā, sed si liquid ad eā peruenit, cōsideāt vt sic teneat naturaliter, vel non. Terius vt M. exigūt virūq; vt naturaliter teneatur. l. q̄ sit proximus pubertati: & quod ad eū p̄meniat aliquid: alioquin nec naturaliter tenetur. Sed tu dic: si est infans, nec naturaliter tenetur, p̄meniat ad eum aliquid, vel non: & ita intelligunt ff. ma. si autē sit maior infante: si quidē p̄mittat suo tutoris authoritate nec naturali obligat. vt ff. de autho. iur. l. pupillus. Alij vero tō. ob. §. p̄terea. Si autem tutoris authoritate, tunc tenet. & ratificet, sed potest restitui vt ff. de auth. iu. l. ū impubes. si autē est adultus si habens curatorem: ti. c. ciuiliter, & naturaliter, sed p̄t restitui. si hēt curatorē; idem ite. quod in pupillo; vt C. de t. stit. mi. l. si curatorē habens. vbi cunq; aūt dixi. ex facto pupillū naturaliter obligari ūm; tenebit ēt ciuiliter. si locupletior esset vt ff. cōm. l. sed mihi. in princ.

m *Omnes res*] quę alias p̄t iubijci dominio nō. vt Instit. de inut. stip. in prin. sic sup. si ser. ven. l. ū quando. ff. s. n *Non verbis*] sed alio quocunq; modo, vt sup. l. proxi.

o *Agatur*] expresse. vel tacitè: de quibus est exemp'ū Instit. qui. mo. tol. ob. l. p̄terea, sed hodie expressè ūm; vt C. eod. l. fi. sed si ūm fieret tacitè. etiam dicam, hodie competere, exceptionem. vt inf. de præto stipu. l. penult.

p *Erunt*] sed exactione facta per vnā. alia tollit. vt ff. eo. l. si Stichum. l. fi. Io. & facit ff. de re iud. l. si se. si ex cōuentione.

q *Verbis is. Nisi melioremi*] vt si à locuplete sit stipulatus, q̄ inops debebat. Quid autē si æque bonus dicā q̄ posset. vt sic dicat meliorem. nō deteriorem. vt ff. de sol. l. in pupil Io. & ar ff. de do. l. nō dēt. in fi. & facit ff. de verb. obl. l. is cui.

Si vsusfructus] CASVS. Titius debebat mihi vsumfructum alicuius fundi. q̄ritur an ipse eum delegare possim alij ita vt non maneat obligatio mea? ū. q̄ non. licet si ab eo petā, possit me repellere doli mali exceptione. non ff. ō p̄mo repellere interim q̄ manet vsusfructus apud eum, cui delegauit. sed ēt si fructus hoc tit apud eum. & ō est. quia si vsusfructus omnino esset apud me me mortuo rediret ad eū qui promisit eū. Cū aūt soluit ipsum alteri, cui delegatus est, manet ēt apud ipsum. me mortuo. hī ergo est q̄ vbi est onus ibi debet esse cōmodū. hoc idē decendū est in qualibet obligatione, q̄ plenæ cohæret. Fiat *Debitorem*] ff. qui mihi vsumfruct. debebat, nondum ū constituto. vel per patientiam traditum.

f *Delegauero*] improprie ponit hoc verbū. nam si propriè fuisset dict. c. & sic nouatio. n. esset. hīo ea. ita a me libe-

LEX SECVNDA.

Omnis obligatio potest novari, si tamē hoc agatur. Bar.

Idem lib. 48. ad Sab.

LEX II.

OMnes res [m] trāsire in nōuationem possunt. Qd̄cunque enim, siue verbis contractum est, siue nō verbis, [n] novari potest, & transire in verborū obligationē ex quacunque obligatione: dummodo sciamus novationē ita demū fieri, si hoc agatur, [o] vt novetur obligatio. * si verò [4] † hoc non agatur, duæ erunt P obligationes.

Qui nō p̄t alienare, non potest etiam novare: nisi cōditio sua efficiatur melior. Paul.

Pomponius lib. 1. ad Sab.

LEX III.

CVi bonis interdictū est, novare obligationē tuā non potest: nisi meliorem [q] conditionem suam fecerit.

In obligationibus, quæ contrahuntur super rebus inseparabilibus a persona: non cadit vera obligatio. Bar.

Vlpianus lib. 5. ad Sab.

LEX IIII.

SI vsusfructus debitorem [r] meum delegauero [s] ubi, non novat [5] † obligatio mea:

* Limita hāc l. g. fi. vt sup. de autho. iur. l. pupillus. Alij vero tō. ob. §. p̄terea. Si autem tutoris authoritate, tunc tenet. & ratificet, sed potest restitui vt ff. de auth. iu. l. ū impubes. si autē est adultus si habens curatorem: ti. c. ciuiliter, & naturaliter, sed p̄t restitui. si hēt curatorē; idem ite. quod in pupillo; vt C. de t. stit. mi. l. si curatorē habens. vbi cunq; aūt dixi. ex facto pupillū naturaliter obligari ūm; tenebit ēt ciuiliter. si locupletior esset vt ff. cōm. l. sed mihi. in princ.

4 ‡ P.F. cetera ū nō hoc.

5 ‡ P.F. si nouetur.

liberatur esset debitor. solùmõ ergo promisit alij, me mãdante: vel dic, ꝙ proprie tenetur: sed tamen mea obligatio nõ nouetur: quia impossibile est vt à me separetur: qa hoc ius cohæret pſonæ meæ. sic ff. de iu. do. l. si mulier. §. ex asse.

a *Vel in factum*] aduersus patrem, vel patronum.

b *Delegaui*] debitor tutus erit except. ioã.

c *Eius*] hoc inis, vel etiam vsusfructus.

d *Videbimus*] an sit tuendus, & quidem tutus esse debet aduersus me, & post interitũ eius: quia, &c. Et sic not. ꝙ vbi est onus, & ibi debet esse emolumentum. sic inf. de re. iu. l. secundum naturam.

e *Sentit*] sentire potest.

f *Si*] i. quia 1 &c & est hæc ratio rõnis, hoc modo: est tutus post mortẽ, quia sentit incommodum: & verè sentit incommodũ. si. l. quia, &c. Acc.

g *Eius*] tenuit ergo cessio: & sic est cõtra Inſti. de vſufr. §. finitur. Sol. hic ſpãle. vbi hic non cessit, cũ nec adhuc cõpeteret vsusfruct. sed actio pro vsufr. Item contra. ff. de peri. & cõmo. rei ven. l. necessario. §. fi. vbi ex persona cedentis finitur: hic verò ex persona eius cui est cessum. Sol. ibi iã competebat cedenti ius: hic actio tantũ.

h *Eadem*] vt non noueret obligatio.

i *Persona cohærenti*] vt vsus & habitatio: vel dic dotis: vt ff. de ſtip. ſer. l. proinde. §. final. & l. seq. & ſup. de iure dot. l. si mulier. §. ex asse. Accurſ.

k *In diem*] hic est amphibologia. a nã posset dici ꝙ obligatio, quæ est in diẽ nouetur quoquo modo, vel eã. ꝙ obligatio pura nouetur in diẽ. & hæc verior. vt patet ex leq. lita. nam in primo casu. ſ. qũ illa, quæ est in diem, nouatur in puram: ẽt potest agi ſtatim. arg. ff. de condi. pecu. l. 3. §. fin. & facit inf. eo. l. si Stichum. §. 1. & ff. de compen. l. quod in diẽ.

Si ita.] CASVS. Ita ſum à te ſtipulatus. Mæui, Titius debet mihi centum aureos: promittis mihi ſoluere quantò minus fuero conſequutus ab eo? an hic fiat nouatio? Reſp. ꝙ non: quia hoc non agitur, vt nouatio fiat.

¶ *Cum pecuniam.*] Dedi tibi pecuniã mutuã: & incontinenti ſum à te ſtipulatus illã mihi reddi, nõ fit hic nouatio, ſed est vnus ẽctus. idem est si prius à te ſtipulatus fuero, postea pecuniã numerauí. Rõ horũ est in l. ſeq. Nã cũ ſtipulamur pecuniã nobis reddi, quã numerauimus, non nascitur obligatio ex numeratione, vt deinde ſtipſione nouet: ſed magis est intelligẽdũ ꝙ numeratio fiat cã ſtipſionis implẽdæ. Frã.

Nouatio] ſcilicet fideiuſſoris.

m *Nouetur*] ſed potius, vt priori obligationi fideiuſſor accedat. & facit ſup. de verb. obl. l. decem.

n *Ex continenti*] hoc expone: vt ſup. de duobus reis. l. duos reos. §. fin.

o *Contractus est.*] ſ. verborum. & sic intelligi potest. ſup. ſi cer. pet. l. 2. §. fin. & facit ff. l. proxi. & ſup. de verb. obl. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. ſed contra. ff. ſi cer. pet. l. certi. §. qũ ſol. vt ibi Item contra ff. de ſtipu. ſer. l. 1. §. 2. ſol. vt ibi. Item contra. C. de cõtrah. ſtip. l. 3. §. 1. ſed ibi inutilis ſtipulatio, hic vtilis. Item ff. ad Maced l. 5. & ff. de verb. obl. l. quidam cum filiũ in fi. Solu. ibi ex interuallo: hic incontinenti.

p *Stipulatio*] 3 ſi habes. ſtipulatio, hẽc facta fuit: ſed ſi hẽc fcã. vl nihil vſq; ibi, mox pecunia, &c.

q *Cum enim. Stipulamur*] incontinenti.

r *Id agitur*] hoc est dicere, quando hoc agunt inter ſe, vt ex numeratione nõ naſcat obſo. non naſcitur: vt hic. & ff. ſi cer. pet. l. non omnis. & argu. l. cum quid. Si vero dubitaretẽ, vtrũ hoc actũ ſit, vel non: pſumitur actum, ꝙ naſcatur: ſed ſecuta ſtipulatione fingitur nec nata: vt ff. de act. & ob. l. obligationũ ferè. 4. fi. & de verb. obl. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. at in ſuperiori nulla est fictio: vt no. ſup. ſi cer. pet. l. certi condictio. §. quoniam. & facit ſup. l. proxi. Accur.

ſ *Et magis*] repete v & quia. ad quod facit ff. tem rat. hab. l. ſi ſine. Sed quid ſi ſtipulatus fuero, & poſtea non ſtipulor? Reſpon. ex numeratione datur mihi certi condictio.

SI *Stichũ.*] Tex. hic in prin. est planus.

¶ *Legata.*] Pater tuus in teſtamento ſuo legauit mihi quendam fundum. ego venio ad te, qui es hæres: & dico tibi, promittis mihi dare fundum, quem pater tuus legauit mihi? tu promittis. certè hic fit nouatio propter iſtam ſtipulationem, ſi hoc est actum. ſ. vt fiat nouatio: & hoc ſi purè fuit legatus fundus, & in diem: quia certum est diem venturũ. Si autem ſub conditione ſit legatum: non ſtatim fit nouatio: ſed ita demum exiſtente conditione. & ponit exemplũ ibi. nam aliàs, &c. quod ſatis clarum est. §. ſeq. planus est.

¶ *Idem.*] Quando quis conuenitur. & promittit iudicatum ſoluere: poſtea ſi cõdemnetur: an actio iudicati ſit nouata? Reſpon. ꝙ non: quia iſta ſtipulatio ſolum modo interponitur, vt fideiuſſoribus ſit cautum.

¶ *Si decem.*] Ego ſtipulor à te hoc modo. Promittis mihi x. quæ Titius mihi debet: aut decẽ, quæ Seius mihi dẽt? Vtrũ hic fiat nouatio? Rñ. ꝙ nõ: qa nec Titius, nec Seius liberat.

¶ *Si ab alio.*] Berta cum mihi nubetet, Sempronius quidam promiſit mihi dotem pro ea: poſt aliquod tempus ego ſtipulor ab vxore mea dotem, quam mihi promiſerat Sẽpronius pro ea. hic fit nouatio, ſi hoc actũ est, vt fiat. nihil enim refert, vtrum mulier det dotẽ an alius pro ea, item alius promittendo quod ego debeo, ꝓ me liberare, ſi animo nouandi hoc factũ est. ſi verò nõ est factũ animo nouãdi: tũc vterque promiſſor tenet, & primus, & ſecundus. tũ vno ſoluẽte, alter liberat. Quid ãt erit? Titius debebat tibi cẽtũ: ego ſtipulor iſta centũ a Titio: vtrũ ipſe liberetur à te, ꝙ iſta ſtipulationem? Reſpon. ꝙ nõ: quia nemini auferas actio, ni ſi

Ba 2 ipſe

1† In P. F. deest, mali.

2† Alij hũc dabimus.

3† P. F. ei.

1 Et ẽt dinersimodè hæc dictio capitur, vt latè per Quint. Mand. in proe. Glaſacu. gl. 1. 4† P. F. et.

5† P. F. et.

* De hac l. aliquid Gozad. l. petens. n. 7. C. de pact.

2 Est autẽ amphibologia, dictum vel ſermo dubiam ſuam in dictãs, figura q̃ fit vitio cõpoſitionis, cũ in ambiguo poſita est ſoluia, quæ quot modis fiat, ad Grammaticos recurrendum.

6† P. F. pecunia mutua data.

7† P. F. ſi habẽt ex.

8† P. F. ſtipulatione.

9† P. F. fuerim.

10† P. F. moram.

1 Tota hæc gl. in veteribus exẽpl. nõ habetur. ad hunc §. cum l. ſeq. vide Veriũ. in rub. de verb. obl. nu. 300.

ipse velim. si autem aliquis promisit pro me, quod ego debeo, ipse me liberat etiam si nolim, Franc.

a *Quasi mora.*] Sed quid novi hic fuit? Rñ. primò erat mora & vitiosa: hic nō: & sic aliud hic p̄sumit: hodiè secus: vt C. eo. l. fi. Alij dicūt, & hic expressè debere agi, & facit ī. de verb. oblig. l. scire debemus. & infr. de sol. l. qui decē. §. idē rñ. & sup. de condic. furt. l. parui. & quod ibi no. item facit. ī. de ver. obl. l. qui bis. & l. si rem & ī. tit 1. l hęres à debitore. 4. non est. & inf. eo. l. si rem. in princ.

b *Statim*] sc fiet novatio, sed nō peritur, nisi die adveniente: vt sup. eo. l. in diem. sed cōtra. ī. de accep. l. quod in diem. Sed ibi in diem incertū: vel ibi considerauit effectum petitionis.

c *Extiterit*] i. tūc apparebit novationem factam: vt ī. de acc. l. quod in diem. Izn. d *Qui in diem*] sc debitam. i. qui novat stipulationem cōcepit̄ in diem certam: & secundū hoc, aliàs, i. alio casu, quam legato. potest etiā & aliter legi: & sic duobus modis eisdem.

e *Conditione*] id est, conditionalem stipulationem novat, vel purā sub cōditione. & facit inf. l. quoties. & no. q hæc l. æquiparat purū debitū, & in diem: cū dies utriusque cesserit. vnde in diem obligatio novatur per purā, & per in diem: & ècontra pura per putam, & per in diem, si hoc actum est.

f *Si quis ita stipulatus sit*] id est, promisit. sic ī. de condi. indeb. l. si non sortē. 6. si centum. aliàs est à Titio. & tunc plana.

g *Actum sit* vt ī. l. a. §. dummodo. & sup. de re iudica. l 4. §. si ex conuentione. Acc. h *Tempore.*] Non tamē eodem instanti: cum hoc esset impossibile, vt ī. qui. mod. usufr. amit. l. sicut. 6. penul. ibi, neque enim, &c & C. de bo. quæ libe l. fi. §. fin. & no quod duplex hic erat dubitationis causa. Prima, quia obligatio quæ novat, prima reperitur: & quę novatur, posterior: cum aliàs sit è contra, sed hic speciale. Secunda, quia non videbatur Titius obligari, sed tamen obligatur eodem momento: & liberatur Seio succedente in obligationē: sicut si alicui sub cōditione obligato mihi pendente condi. accepto feram conditione existente simul obligatur, & liberatur: vt inf. tit. 1. l. sub conditione. & de accep. l. quod in diem. Idē ll quod stipulatus sum à te sub condi ione, stipuler ab alio novandi animo.

i *Conditionem.*] Conditio propriè est, quod Titius promittit, & sic debitū. & qā dicit novari hic: dic, scilicet, obligationem secundam, s. Titij: & sic sequens stipulatio momentanea est. & facit inf. eo. l quoties. §. fin.

k *Discedatur.*] si enim hoc ageretur, fieret novatio: vt supra proxi. §. & sic est simile superiori. alij dicunt, putabam similē superiori: sed non est.

ad promissorem pertinere, quasi mora [a] purgata.

Obligatio in diem, vel pura, potest statim novari: sed conditionalis demum in conditionis eventum. Bar.

¶ Legata vel fideicommissa, si in stipulationem fuerint deducta, & hoc est [1] † actum, vt novaretur, [2] † fiet novatio. si purè quidem [3] † vel in diē fuerint legata, [4] † statim. [b] si verò sub conditione, non statim novatio est, [5] † sed vbi conditio extiterit. [c] nam & aliàs qui in diem [d] stipulatur, statim novat, si hoc actum est: cum certum sit, diem quandoque venturum. At qui sub conditione [e] stipulatur, non statim novat, nisi conditio extiterit.

Conceptio stipulationis novantis, potest præcedere stipulationem novatam. Bart.

¶ Si quis ita stipulatus à Seio sit, [f] Quod à Titio stipulatus fuero, dare spondes? an si postea à Titio stipulatus sit, [6] † fiat novatio, solusq; teneatur Seius? Et ait Celsus, novationem fieri, si modò id actum sit, [g] vt novetur, id est, vt Seius debeat, quod Titius promisit. nam eodem tempore [h] & impleri prioris stipulationis conditionem, [i] & novari ait. eoq; iure vtimur.

Actio iudicati non novatur per stipulationem iudicatum solui. Bart.

¶ Idem Celsus ait, Iudicatum solui stipulatione, actionem iudicati non novari. meritò: quia hoc solum agitur ea stipulatione, vt & [7] † fideiussoribus cautum sit, non vt ab obligatione iudicati discedatur. [k]

Si debita à duobus alternatiuè promittantur, novatio non contingit. Bar.

¶ Si decem, quæ mihi Titius debeat, aut decem, quæ Seius mihi [8] † debet, à Titio [l] [9] † stipulatus fuero: [m] putat Marcellus neutrum liberari: [n] sed Titium [o] [10] † eligere posse, pro quo decem soluere velit. [p]

Potest alius me inuitum liberare, non autem mihi inuito actionem auferre. Bar.

¶ Si ab alio [q] promissam sibi dotē maritus ab vxore dotis nomine stipulatus sit, non dupla ri dotē, sed novationem fieri placet, si hoc actum est. Quid enim interest, ipsa, an alius q̄libet promittat? Quod. n. ego debeo, si alius promittat, liberare me potest, si novationis cā hoc fiat. Si aūt non novandi aīo hoc interuenit, vterque quidem tenetur: sed soluente altero alter liberabitur. [r] Nō tamen si quis stipuletur [s] sibi, [11] † quod mihi debetur, aufert mihi actionem: nisi ex voluntate [t] mea stipuletur. liberat aūt [u] me is, qui quod debeo promittit, etiā si nolim. [x]

Per stipulationem interpositam a pupillo sine tutoris authoritate, nō fit novatio actionis sibi competentis, nisi eam ratificet postquam factus est adultus: cum non possit novare. Paul. de Cast.

l *A Titio*] quodam tertio: vel eidem ab eodem.

m *Putat*] alternatiuè.

n *Liberari*] ī. eo. l. si is cui decem. contra. sol. vt ibi. l. cum contra. inf. eo. l. à te. tolu. vt ibi. Item facit sup. de vsufruc. l. adhuc. ibi. si verò simul in faccule.

o *Sed Titium*] tertium. Accurs.

p *Potest*] in dubio præsumo: vt inf. tit. 1. l. & magis quod meo. vel secundum quosdam. vt innuitur. ī. eo. l. à te. & l. si is cui.

q *Liberabitur*] licet autō me liberet pro me promittendo: nō tamen, &c.

r *Stipuletur*] quod mihi debetur. supple: si non est hoc in textu.

s *Ex voluntate*] præcedenti, vel sequenti: vt inf. eod. l. si quis absente.

t *Autem*] pro sed. & est ratio. sup. de neg. gest. l soluendo.

u *Eriam si nolim*] dummodò neg. gest. non habeat. & facit inf. de solu. l. solutionem. & l. si debitor. & sup. de except. l. si opera.

S l *pupillus.*] Pupillus omnis habet priuilegium in bonis tutorum suorum. Casus ifto prę supposito talis est. Pupillus quidam habens tutorē, stipulatus est ab eo rē suam saluam forè: quod quidem facere non potuit sine tutoris authoritate. Pupillus ille factus pubes, habet hāc stipulationem ratā. cessat. tutelæ tollitur. si aūt hanc stipulationem nō habuerit ratā. & agat act. tutelę: stipulatio prior, rem pupilli saluam fore, non tollitur. tamen iudex nō debet tutorem condemnare act. tutelę: nisi pupillus liberet tutorem à stipulatione, qua promisit rem pupilli saluam fore.

¶ *Qui sub conditione.*] Stipulatus sum à te centum sub conditione si moriar. an illa stipulatio sit pura, vel conditionalis? Resp. ℣ pura est: quia conditio est omnino extitura.

¶ *Qui actum.*] Stipulatus sum à te actum, qui plus est quàm iter: deinde sum stipulatus iter. vtrum hic fiat novatio? Vel sic, stipulatus sum vsum fru. deinde vsum nudum: an etiam hic fiat novatio? Resp ℣ non: quia cum totum stipuler. deinde partem, nulla fit novatio. sed ècontra si quis stipuletur iter. deinde actum: fit novatio: quia plus continetur in secunda stipulatione, quàm in prima. Franc.

1 † P.F. & hoc actū.
2 † P. F. novetur.
3 † P.F. si quidem purè.
4 † P.F. re licta.
5 † In P.F. deest. nouatio est.
6 † P.F. sic.
7 † In P.F. deest. &.
8 † In P. F. dicēs mihi.
9 † P.F. à Tertio.
10 † P.F. Tertium.
11 † In P. F. dicē, sibi.

a *Si pupillus*] in duob est duplicitas. Primò, quia vel ab extraneo est stipulatus sine authoritate tutoris: vel cum plures essent tutores, ab vno stipulatur sine authoritate alterius. In secundo quia stipulatur rem pupillarem fore, id in quo tenebitur si rem non saluauerit in futurum. ad quod ff. l. proxi. §. si quis ita. Vel, rem pupillarem fore, id quod iam debetur occasione tutelæ: nō dico, q actio tutelæ nascatur nisi finita tutela: vt ff. de tut. & ra. distr. l. si tutor. §. fi. & l. seq licet quidam dicant ff. 1 b *Authoritate.*] sine qua authoritate actionem tollere non potest: sed nec nouare. Accursius.

1 Et malè Imol. 2 † In P. F. deē. verò. 2 † P. F. rectum.

c *Tutelæ.*] i. verum priuilegium prioris obligationis, sc. ex causa tutelæ in posteriorem transfertur: nisi eā abijciendi priuilegij stipulatio facta sit. vt ff. eo. l. aliam. & ff. de priu. cre. l. 2. & 3. d *Esset*] quod potuit: qa per nouationem sublata non est, pupillo nequeūte suā conditionem facere deteriorem: vt ff. eo. l. nouatæ. §. pupillus. e *Habet* jvē superflua hæc liberatio. cū semel soluendo ab vtraq; sit liberatus. sed dic, q non est propter hoc, quia si dubitetur ∫ liberatione, statim possit ostēdi. sic & ff. de pet. hæred. l. pen. & facit C de bo. q lib. l. fi. §. penul. & de rei ven. l. non solum.

3 † P. F. extatura.

f *Faceret*] vt & sup. l. proxi. §. fin.

∥ *Qui sub conditione*] Ponè exemplum: si moriar, vel si Antichristus nascet: vt ff. de cond. inde. l. nam & si. & l. q si sub ea. & de iu. do. l. Iulian⁹. & tunc est pura, i. nō cōditionalis: est tū in die. & ideo nō potest statim agi: nec ēt fit nouatio prioris ad plenum: vt ff. eo. l. in die. & sīm hoc facit ff. de acti. & cōm. l. necessario. §. fi ita & de cōd ind. l. Iulianus. & ff. si qs omi. cau. test. l. 1. §. q sub cōdōne. Vel ponè casum: vt ff. de ver. obl. l. in illa stipulatione si Kalen. in fi. ibi, si nō tetigero cęlū digito. &c. & sic benè ponitur hic, oīno.

4 † Ité vsumfructū stipulatus.

h *Non agit*] nō fit nouatio cū totū stipulatus, stipulor partē: etsi id agitur tacitè: vt hic dicit. secus si exoresse: vt ff. de verb. obl. l. qui vsumfr. illud aūt constat, q sīm hæc iura ex quibusdā ꝓsumebatur nouatio: vt Inst. eo. 2 §. præterea. vel dic, q nec tacitè hic agitur, cū aliud sit vnū, aliud sit aliud. vel dic, nihil agitur quātū ad cōmodū: qa nullū aliud emolumentū, vel maius cōsequitur pp hoc, q primò habuit. illud aūt cōstat, q bñ tenet stipso. & aliqua est: qa alia est hęc seruitus. q prima: sed ifā ex ea agere nihil ꝓdest; nec affert aliquid emolumentū, nisi hoc fiat animo nouandi: vt d. l. qui vsumfr. & facit sup. de vsu & habi. l. per fernum. §. vsusfruct.

2 Scilicet, q b. mod. tol. obl.

i *Stipulatur*] vnde non fit nouatio: vt ff. de verb. obl. l. scire debemus. & facit ff. de excep. rei iud. l. si mater. §. si qs iter.

Idem lib. 47. ad Sab.

LEX IX.

SI pupillus [a] sine tutoris authoritate [b] rem saluam fore stipulatus, pubes factus ratam stipulationem habuerit nouādi causa, tollitur tutelę [c] actio. Si verò [1] † non habuerit ratam, [2] † licet tutelæ egisset, [d] habet [e] tamen adhuc ex stipulatu actionem: sed iudex tutelæ non aliter condemnare debet, quàm si ex stipulatione liberatio fieret. [f]

Conditio extitura non reddit dispositionem conditionalem, sed puram. Paul. de Cast.

¶ Qui sub conditione ‖ stipulatur, q omninò extitura [3] † est, purè videtur stipulari.

Si secunda stipulatio continet minus, nō ꝓsumitur nouatio: secus si continet plus. Bar.

¶ Qui [4] actum stipulatur, deinde iter, nihil agit. [h] Ité qui vsumfructum stipulatur, [4] † si vsum stipuletur, nihil agit. Sed si quis [5] † iter stipulatus, actum postea stipuletur, aliud magis stipulatur. [i] Aliud enim est iter, aliud actus.

Qui potest recipere solutionem suo nomine, potest etiam nouare: secus quando alieno nomine. Paul.

Paul. lib. 11. ad Sab.

LEX X.

CVi rectè soluitur, is etiā nouare ꝓt: excepto eo, [k] si mihi, aut Titio stipulatus sim. nam Titius nouare non pōt, licet ei rectè soluatur. [6] †

Delegatio est propriè quando debitor vnius debitorem suum delegat suo creditori, et sic recipitur duplex debitor: quia delegās est debitor eius, cui fit delegatio, & delegatus est debitor delegantis: & loco delegantis datur. Pau.

Vlpian. lib. 27. ad edict.

LEX XI.

DElegare, est vice sua aliū dare reum creditori, vel cui creditor [7] † iusserit. [m]

¶ Fit autem delegatio, vel per stipulationē, vel per litis contestationem. [n]

Delegatus sciens sibi exceptionē competere, eā videtur remittere, ignorans nō potest excipere contra eum, in facta est delegatio, sed contra delegantem sibi succurritur. Bar.

Paulus lib. 31. ad edict.

LEE XII.

SI quis delegauerit debitorem, [o] qui doli mali ꝓ exceptione tueri se posse sciebat, similis videtur [8] † ei, qui donat: quoniam remittere exceptionem vī: sed si per ignorantiā promiserit creditori, nulla quidem exceptione aduersus creditorem vti poterit, q quia ille suū [r] receperit, [9] † sed is, qui delegauit, tenetur condictione, vel incerti, [s] si non pecunia [t] soluta esset: vel certi, si soluta esset. & ideo cum ipse præstiterit pecuniam, agere mandati iudicio. [u]

k *Excepto eo*] & alijs quibusdā, vt procuratore gñali. vel spāli. qui ad hoc mādat⁹ erat, vt debitū acciperet: vt ff. eo. l. 1. l. verò procuratori. & ff. de cōd. ind. l. si procurator. & ff. de pe. l. procurator cui. & l. procurat. totorū. & l. mādatū. Ité ijs, q sūt in prāte nīa. vt ff. eo. l. seruus & l. si iō. et l. filius. & ff. de pac. l. si vnus ī prin. Ité illo cui mādauit solui: vt ff. eo. l. si debitorē. sd lo. vt oīa hæc tolleret, dixit, solui. s. vt sibi debitū. sed tūc nō esset exceptio de adiecto. Acc.

6 † P. F. soluitur.

7 † In P. F. deest, creditor.

l *Non potest*] vt ff. eo. l. 1. l. quod stipulatus.

m *Delegare, Creditori inserit*] al. ñ é. i. tex. creditor.

n *Contestationem*] alio ꝓ me accipiendo litēm. ita vt sol⁹ teneat vt ff. eo. l. solonē. et ff. de ī rē ver. l. si ꝓ parte. ī prin. sed q actio ff. delegātē datā. Dic, illa vtilis, q ff. debitorē data directa. Vl sic vēdidi tibi actionē, & te procuratorē in rē tuā feci; & li. contest. ea rē eo: incipit tenere tibi & à me liberari. hodiè verò non fit nouatio, nisi ꝓ stipulonē: 8 vt C. de nou. l. 1. vel illud, q fit per stipulonem, non aurē prohiberet fieri per contestationem litis.

8 † P. F. vt debitur.

Si quis delegauerit] CASVS. Ego indu xi te dolo vt mihi ꝓmitteres c. & sic hēs exceptionem doli ff. me volui te delegare creditori meo: q scies te hēre exceptionem doli, promisisti illā summā creditori meo. an tenearis? Rñ. q sic: q a postq scies te tenuā eē exceptiōē, promisisti: videris donare. Quid ff. si ignorabas te hēre exceptionem & promisisti. nunqd vti poteris exceptione aduersus creditorē meū. cui e delegauī? Rñ. q ñ. Rō ē: qa creditor qd suū est, prosequit: ita ego, q te delegaui teneor tibi cōdō. incerti, si tu nō soluisti: vt certi, qd. si soluisti. Ff.

9 † P. F. accepit.

3 Vide ad hoc l. singularia. ff. de ver. ob. plenius in l. fin. C. de nouatio.

4 De vario istius pronomi significatu vltra Laur. Vall. in ī loco. videlicet per Mā. in gl. facul. §. ac ēt in verb. §. q.

Debitorem] patientem se delegari.

Malè] idem in similibus: vt inf. eo. l. doli.

Vti potuit, & ideo solutum repeti non potest.

Suū] i. sibi debitū. 4 sic ff. qd cū e l. 2. aliud si dolo: vt ff. de exc. do. l. Iulian⁹. & facit ff. de iu. do. l. cui in fundo. §. h. & de cōsti. pec. l. 2. & de do. exc. l. apud Celsu. 4. ibi ēt q rit. & l. pen. §. si cū. & de cōd ob. cau. l. si donaturus. §. si qs. & C. e. l. si pr. Sī qd ll ē dubiū sciuerit, vī ignorauerit? Rñ. si ex tua pīona ēt cōpetebat ꝓmo scire. si ex aliena nō. vt ar. ff. ꝓ suo. l. fi

Vel incerti] i. sine cā: vt & ff. de cōd. sine cau. l. q sine cā. & C. e. l. 1. & C. de cōd. ind. l. si certa.

Pecunia] sc. vt liberetur.

Iudicio] cum simpliciter mandauerit, i. non delegauerit.

Vlpianus lib.38.ad edict.

LEX XIII.

SI non debitorem [a] delegauerit, quasi debitorem, creditori meo, exceptio locum non habebit: sed condictio [b] aduersus eum, qui delegauit, competet. [1†]

Stipulatio cõditionalis nouat purã in conditionis euentum, si tũc existat persona, in quam obligatio cadat. Bar.

Idem lib.7.disput.

LEX XIV.

QVoties, quod purè debetur, nouandi causa sub conditione promittitur, non statim fit nouatio, [c] sed tunc demum, cum conditio extiterit. [d] & ideo si fortè Stichus fuerit in obligatione, & pendẽte cõditione decesserit, nec nouatio contingit: [2†] quia nõ subest res eo tẽpore, quo conditio impletur. [e] Vnde Marcellus, [f] & si post moram Stichus [g] in conditionalẽ obligationẽ deductus est, [3†] purgari [h] moram: nec in sequẽtem obligationem deduci putat.

¶ Sed si ita, [4†] quod sub conditione debetur, purè quis nouandi causa stipuletur, ne nũc quidem statim [i] nouat, licet pura stipulatio aliquid egisse videatur: sed tunc nouabitur, cum cõditio extiterit. etenim existens conditio primã stipulationem committit, [k] commissamq; in secundam transfert. Et ideo si forte persona promissoris pẽdente cõdõne [l] fuerit deportata, Marcellus scribit, ne existente quidẽ conditione vllam contingere nouationem: quoniam nũc cum extiterit [5†] conditio, non est persona, quæ obligetur. [m]

Pœna non intelligitur repetita in stipulatione nouãte. B.

Iulianus lib.13.Digest.

LEX XV.

SI creditor pœnam stipulatus fuerit, [6†] si ad diẽ pecunia solura non fuerit, [7†] nouatione facta [n] non committetur [8†] stipulatio. [o]

Etiam obligationem quæsitam domino per seruum, non potest ipse seruus nouare sine voluntate domini.

Florentinus lib.8.Instit.

LEX XVI.

SEruus ne peculiarem [p] quidem obligationem citra, [q] voluntatem domini nouare potest: sed adijcit potius obligationem, quam priſtinam nouet. [9†] & hoc verum est.

Nota hic, q̃ licet delegatio requirat stipulationem, vel litis contest. inter delegatum, et illum, cui fit delegatio: non sic inter delegantem, & delegatum: cum solum requiratur voluntas delegantis, quæ potest declarari per epistolam, & etiam nutu. Paul.

1† P.F. cõpet.

2† P.F. cõtinget.

3† P.F. fit

4† In P.F. deest, id.

5† P.F. extitit.

6† P.F. fuerat.

7† P.F. nõ effet.

8† P.F. cõmittitur.

9† P.F. nouat. & sequẽtia verba nõ sunt in illis.

a *Si non debitorem.*] CASVS. Titium, qui non erat debitor meus, delegaui creditori meo: cum tũ crederet se esse debitorem meũ, creditor meus vult eum conuenire. vtrum possit vti contra eum exceptione dicens, q̃ indebitum promisit? & ſi q̃ non: tamen Titius habebit conditionem certi cõtra me, ex q̃ soluit creditori meo indebitum. Franc. Accurs.

a *Si non debitorem.*] credens se quasi debitorem.

b *Condictio*] certi: vt & sup.d.proxi. in fin. Sed arg. contra. sup. ad Velleia. l. pũnus. §. interdum. Accurs.

¶ *Vnde Marcellus.*] CASVS Dic bebas mihi Stichum pure: tu nouandi animo p[illegible] dem Stichum [illegible] conditionaliter: nec dubium est quin fiat nouatio? Ratio q̃ non statim, nisi conditione existente: in tantum quod si Stichus decesserit pendente cõditione & postea cõditio extiterit: non fit nouatio: quia non subest res promissa. vsque ibi. sed. Marc.

¶ *Vnde Marcellus.*] Promisisti mihi Stichũ: tu fuisti in mora soluendi: & sic Stichus mortuus est. post hoc Stichus deducitur in obligationem conditionalẽ dicitur hic q̃ mora purgatur per hanc stipulationem: non ſi deduci videtur in stipulationem sequentem.

¶ *Sed si ita, quod.*] Ille §. ponit casum conuersum casui superioris §. pone sic promisisti mihi Stichũ sub cõditione si navis ex Asia venerit: stipulatus sum à te Stichũ istum pure. vtrũ fiat nouatio? videtur sic: quia plus est in stipulatione pura quam in conditionali: cõcludit hic ff. q̃ nõ fit nouatio. nisi demum conditione existẽte: & redditur pulchra ratio. nã hic sunt duæ stipulationes, prima, & secunda, qua videbatur fieri nouatio. conditio autem facit committi primam stipulationem: & cum cõmissa fuerit, transfert eam in secundam stipulationem. & ideo si promissor pendente conditione fuerit deportatus, nulla nouatio potest fieri. etiã conditione existente, nam cum conditio exiũt, non subest persona, quæ obligetur. Franc. Accursius.

a *Si non debitorem.*] CASVS. Titium, qui non erat debitor meus, delegaui creditori meo: cum tũ crederet se esse debitorem meũ, creditor meus vult eum conuenire. vtrum possit vti contra eum exceptione dicens, q̃ indebitum promisit? & ſi q̃ non: tamen Titius habebit conditionem certi cõtra me, ex q̃ soluit creditori meo indebitum. Franc. Accurs.

b *Sed condictio*] ideo ſi Titius agat condictione indebiti contra creditorem meum, ante conditionem impletam, non habebit locum: quia nondum solutum est indebitum. Accurs.

c *Non statim*] ſi ſtatim fit nouatio, ſed tunc demum, cum conditio extiterit. Accurs.

d *Extiterit*] & ſi defecerit, durat prima: vt Inſti. quib. mod. tollitur oblig. §. quod autem diximus. nec obſt. Inſti. de excep. in prin. quod hic ex certa ſcientia, non errando, promiſit ſub conditione, quod purè debebat. ibi errando: & ſic habet exceptionem in factum.

e *Impletur*] ad quod eſt. ff. de pericu. & commodo rei vend. l. q̃ ſi pendente in d.l. neceſſario. §. q̃ ſi pendente 1 in prin. 1 Aliàs §. l. q̃ ſi pendente.

f *Marcellus*] quia demum exiſtente conditione, fit nouatio. Accurſius.

g *Stichus*] iam mortuus.

h *Purgari*] imò non vi purgari: vt ſup. de ver. obl. l. eũ qui ita. §. fin. Sed forte illud eſt diſtinguendum: fuit in mora quia interpellatus non dedit: an quia cauſam mortis occidẽdo præbuerit, vel hic ab eodẽ ab alio: quod non placet. vel Solu. vt ibi. Item ff. eo. l. ſi rem. Sol. ibi fuit expreſſum. actũ, vt non purgaretur mora. hic nõ fuit aliquid actũ, vt purgaretur. R. Vel è contra, ſecundum alios, ſcilicet, q̃ hic fuit actum vt purgaretur: ibi non: vel ibi in abſentem, hic in præſente ſeruo promiſſo. ſecundũ alios. vel Sol. vt ibi. & facit ff. tit. 1. l. qui decem. §. cum mihi Stichum.

i *Statim*] vt & ſup. eo. l. ſi Stichum. §. legata. in fi. & §. ſeq.

k *Committit*] vt & ff. eo. l. ſi Stichum. §. 2.

l *Conditione*] ſ. poſt deportationem ante quam agnoſcãtur bona à fiſco: alioquin non videtur differre inter mortem naturalem, & ciuilem: vt ff. e. l. nouatio. quæ eſt contra. vel aliter ſi mortuus fuerit naturaliter: tũc enim obligatio cadit in hæredem: non autẽ ſi fuerit deportatus vt ibi. & facit ſup. de fideiuſ. l. ſi debitori. & ff. vt leg. no. ca. l. poſtquam. in princ.

m *Obligetur.*] ciuiliter, ſed naturaliter ſic: vt ſup. de fideiuſ. l. ſi debitori.

n *Non committetur*] eius q̃ ſub pœna debetur. ide ſorte. Accurſ.

o *Stipulatio*] ſ. pœnæ. nam ſicut pignus, ſic & pœna tollitur ſublato principali: vt hic, & inf. eod. l. nouatione. Accurſ.

p *Seruus*] CASVS. Stichus ſeruus meus debebat Titio centum, quæ ſeruus meus ei mutuauerat ex peculio ſuo. vtrũ Stichus ſeruus poſſit nouare hanc obligationem ſine conſenſu meo? Reſpond. quod non: immò ſi ſecundo ſtipulatur, videtur potius adieciſſe aliam ſtipulationem primæ ſtipulationi. Franc.

p *Nec peculiarem*] niſi vt ſup. de iureiu. l. hute. contra. & inf. eod. l. fin. in prin. & facit inſ. tit. 1. l. fugitiuus. in fine. & de pactis l. ſi vnus. in princ.

q *Citra*] faciendo deteriorem condi. domini, vel circa. id eſt

est contra, sic sup. de acqui. pos. l. si ex stipulatione.

a *Delegare. Non potest*] delegans. sed delegatus loqui debet, vt C. eod. l. 1. Accur.

Nouatione] CASVS. Ego mutuaui tibi centum pro quib. obligasti mihi pignus quoddã. ego stipulor ista centũ ab alio, nouandi animo: sic tu liberatus es. an autem pignus tuum sit liberatum? Rãd. quod sic: nec enim viuæ currũt. Francisc.

b *Nouatione*] voluntaria. secus in necessaria: vt C. de iud. l. 1. & ĩ. e. l. aliã. hoc autẽ verum, nisi in ẽptiõ agatur, vt C. de fideiuss. l. nouatione, & C. etiã ob chirogr. pecuniam l. 3. Acc.

2† In P. F. deest, &.

Ob malæ] CASVS. Tu induxisti me dolo, vt tibi promitterem centũ, vel cum essem filiusfa. dedisti mihi mutuum contra Senat. Macedonianum. tu videns q̃ si me cõueniat, ego opponerem

3† In P. F. deest, mali.

excep. Senatusc. vel exceptio. doli: delegasti me cuidam creditori tuo, puta. Titio. Nunc quæritur, vtrum possim his exceptionib. vti contra creditorem, cui sum delegatus, sicut possem vti contra te? Respond. q̃ non: quia in hac secunda promissione nihil dolo, vel contra Senatusc. factum est. Secus est in muliere: quia semper promittendo q̃ alio, vĩ fideiubere cõtra Senatusc. Velleia. Cætera clara sunt vsque in 6. l. & est pulchra. l. item l. seq. plana est. Franc.

4† In P. F. contra filiũ tãto magis, q̃ hic nec solutum, &c.

5† Circũscriptus.

6† Circũuenitur.

* Bal. hic reputat istũ text. singu. ad hoc, q̃ licet minor 25. an. læsus restituat. l. 1. & per totũ. ff. de min. tñ si est læsus ĩpe qua diennij cõcessii ad petẽdã restitutionẽ in integ. nõ restituit. quia tex. nĩ hoc optimè q̃bat. tñ hoc est limitandũ in casu l. fi. C. de repud. hæd. Bol.

7† In P. F. deest. est.

c *Delegatus est*] sciuit, siue ignorauit: vt sup. eod. l. si quis delegauerit. & no. q̃ habenda est distinctio quæ colligitur hic. & d. l. si quis delegauerit. & l. si non debitorem. & de excep. doli. l. penè. fi. & ibi eum. & de re iud. l. Nesennius.

d *Exceptionibus*] sc. nõ introductis fauore. vt rei iudic. vel. pacti & similib. quæ nec fauore, nec odio sunt inductæ. certè imo. & si odio sunt inductæ, idẽ est. & hoc subiicit. imo. &c.

e *Non vetatur*] cum tamen contra delegantem possit vti.

f *Fallimur est*] immò contra. vt sup. ad Macedo. l. sed Iul. fi. non solùm. Solue vt ibi. Accur.

Vlpianus lib. 8. ad edi.

LEX XVII.

DElegare scriptura, vel nutu, vbi fari nõ pt,[a] debitorem suum quis potest.

In stipulatione non intelligitur repetitum pignus, vel vsuræ. Bar.

Paulus lib. 57. ad edi.

LEX XVIII.

NOuatione[b] legitimè facta, & [1]†hypothecæ liberantur, &[2]†pignus, & vsuræ non currunt.

Exceptio, quæ obstabat deleganti, non obstat ei, cui est delegatum: nisi contra eũ eadem ratio concedendæ exceptionis subsistat. Bar.

Idem lib. 69. ad edict.

LEX XIX.

DOli mali [3]† exceptio,[c] quę poterat delegãti opponi, cessat in persona creditoris, cui q̃s delegatus est[d]. Idẽq; est, & in cæteris similibus exceptionib.:[e] immò, & in ea, q̃ ex Senatusconsulto filiofamilias dat. nã aduersus creditorem, cui delegatus est ab eo, qui pecuniam mutuã contra Senatusc. dederat, non vtetur[f] exceptione: quia nihil in ea promissione cõtra Senatusc. factum est: & ideoq; quod soluerit,[h] repetere non pt. [4]† tãtò magis fit, q̃ nec hic solutum repetere potest.

¶ Diuersum est in muliere, quæ contra Senatusc. promisit. nam & in secunda promissione intercessio est.

¶ Idemque est in minore, qui circumscriptus [5]† delegatur: quia si nunc etiam minor est, rursus circunuenitur. [6]†

¶ Diuersum[g] est [7]† si iam excessit ætatem viginti quinque anno. quamuis adhuc possit restitui aduersus priorem creditorem. Ideo autem denegantur exceptiones aduersus secundũ creditorẽ, quia ĩ priuatis contractibus,[m] & pactionibus non facilè scire petitor potest, quid inter eũ, qui delegatus est, & debitorem actũ est: aut etiam si sciat, dissimulare debet,[n] ne curiosus videatur: & ideo meritò denegãda [8]† est aduersus eũ exceptio [9]† ex pſona debitoris.

Qui habet administrationẽ bonorũ suorũ, pt nouare per se vel per alium. Idẽ, si habet liberam administrationẽ bonorũ alterius. secus, si nec suorum, nec alterius. Pau.

Idem lib. 72. ad edict.

LEX XX.

NOuare possumus aut ipsi, si nostri iuris [10]† sumus, aut per alios, qui volũtate nostra stipulentur. [11]†

¶ Pupillus sine tutoris authoritate nõ potest nouare:[o] tutor potest, si hoc pupillo expediat. Pitẽ procurator omnium bonorum. q

Mandatum de soluendo, non extenditur, vt possit mãdatarius promittendo nouare. B.

Idem li. 1. ex Plauto. [12]†

LEX XXI.

SI debitorem meũ iussero tibi soluere, non statim tu etiam stipulando[t] id nouare possis: quamuis debitor soluendo tibi liberaretur.

Paulus lib. 14. ad Plaut.

LEX XXII.

SI quis absente me à debitore meo stipulatus est nouandi[u] animo, & [13]†ego postea ratum habuero, nouo obligationem.

h *Soluerit*] si soluit illi qui contra Senatusc. fecit, & non repetit: multò magis ab isto, qui non fecit contra Senatusc. repetere non potest. Accur.

i *Non potest*] vt sup de condi. inde. l. qui exceptionem.

k *Intercessio est*] vt supra ad Vellei. l. quamuis. §. si mulier. contra secundã opinionem M. sed illã nõ approbamus. sed Iulia. vel dic vt ibi.

ADDITIO. Ibi loquitur secundum opinio. Mar. quæ nõ approbat ẽm Bal. hic.

l *Potest*] in quadriẽnium hodie, olim vtilis anni. vt C. de tẽ. in integ. resti. l. fin.

m *In priuatis contractibus*] sunt enim q̃dam publicæ conuẽtiones. vt su. de pact. l. conuentionum.

n *Dissimulare debet*] nec enim tenetur instruere. vt ff. de publ. l. fi. §. Diui. Sed argu. contra sup. de in rem verso. l. 3. §. penulti. sed ibi in mutuãdo, vel alia ratione: quia alium ex alterius cõtractu in solidum volebat obligari.

8† P. F. negãdũ.

9† P. F. ex cõtra sup. de in rem ceptionẽ.

o *Nouare possimus. Nouare*] nisi faciat conditionem suã meliorem: vt ff. eod. l. cui bonis. nec delegare; vt infr. tit. 1. l. pupillo.

p *Expediat*] sed pupillus pt. faciendo cõdõnẽ meliorẽ: & tutor ita demũ si pupillo expediat: vt hic. ergo non vt q̃ plus possit tutor, quã pupillus. sed dic q̃ põt esse dubiũ: vel p. esse. q̃ nec melior, nec deterior cõdõ fit, sic ff. de transact. l. cum hi. §. si Prætor vt fortè hic subaudit. maxime. ar. ff. de acc. l. & q iusiurandũ. §. pẽ. q *Bonorum*] si habet liberã alis nõ: vt ff. de procur. l. procurator cui. & leg. procurator tutorũ. & C. eo. l. non absoluit.

10† P. F. sui iuris.

11† P. F. stipulant.

12† F. Põponius.

S *Absente me*] CASVS. Iussi debitorẽ meũ tibi soluere. an possis istud debitum statim recuperare? Rñ. q̃ nõ. nisi prius cedã tibi actiões meas. & faciam te procur. in rem tuam. Franc.

13† In P. F. deest, &.

z *Stipulando*] caue ga non cõsensit. vt stipuleris. aliàs ff. vt su. co. l. si Stichus. ff.

f *Possis*] quia nõ ideo agere poteris. nisi actiones cedã. facies te procuratorem in rem tuam. & facit sup. eo. l. cui rectè.

S *I quis absente*] CASVS. Habebam debitorẽ Bon. ciuẽ Romanum. is stipulatus est ab eo me absẽte. postea ego feres istã stipulationẽ habui ratã. dĩ hic. q̃ nouatio facta est valida post istam ratihabitionem. Lex sequens plana est. Fr. Acc.

t *Nouandi*] vt mihi tenere desinat. ad q̃ ẽ ff. eo. l. si Stichus. ff.

a *Filius. Alienem*] non etiam suã: vt C. de bo. quæ lib. l. fi. & hoc ꝑculdubio, in fi. & ſ. de iu. delib. l. ait Prætor. §. est enim absurdum. Sed ſ. ſ. de iureiu. l. huic. Sol. ibi ꝑt nouare seruus, vel filius faciẽdo cõdonem dñi, vel ꝑis meliorẽ, de inope ad diuitẽ: deteriorem nõ: vt hic. vel ibi habuit liberam administrationẽ. & facit C. de reb. cre. l. nec filius. & ſ. de pact. l. si vnus. in princ. Accur.

Pomponius lib. 3. ex Plautio.

LEX XXIII.

a FIlius patris actionem ignorante eo, nouare non potest.

Per mortem promissoris non extinguitur stipulatio cõditionalis, sed adueniente conditione cõmittitur cõtra hæredes, vel hereditatem iacẽtẽ. Paul.

Idem lib. 5. ex Plautio.

LEX XXIIII.

NOuatio autẽ [1]† non potest cõtingere ex ea [2]† stipulatione, quæ non cõmittitur. [b] Nec huic contrarium est, ꝙ si stipulatus à Titio fuero nouandi animo sub conditione, quod mihi Semproni[a] debet, & pendente conditione Titius [c] decesserit: quamuis ante aditã hæreditatẽ conditio extiterit, nouatio fiat. [3]† hic enim morte promissoris, nõ extinguitur stipulatio, sed transit ad hæredem[d] illius, [4]† cuius [e] personam interim hereditas sustinet. [f]

Non omnis, cui potest solui, potest nouare. Paulus.

Celsus lib. 1. Digestorum.

LEX XXV.

NOn ideo nouare veterẽ obligationem quisquã rectè potest, ꝙ interdum g rectè ei soluitur. nam & ijs, qui in nostra potestate sunt, quod ab his creditum est, rectè interdum soluitur: cum nemo eorum per se nouare priorem obligationem iure possit. [h]

Quando in summis alternatiue positis cadere poterit assũptio: vtraque summa erit in obligatione, tam minor, ꝙ maior, sicut in speciebus. Paul.

Idem lib. 3. Digest.

LEX XXVI.

SI is, cui decem Titius, xxv. Seius debebat, à Titio [5]† [i] stipulat[a] est, quod ille, aut ille [k] [6]† debeat, dari sibi, nouatũ vtrumq; non est: sed in potestate Titij [7]† [l] est, pro quo velit soluere, & eum liberare. Fingamus aũt ita esse [8]† actũ, vt alterutrũ daret. nam alioquin [m] vtrumq; stipulatus videtur: & vtrũq; nouatũ, [n] [9]† si nouandi animo hoc fiat.

Cursus vsurarum ex natura actionis procedens, in stipulatione nouante non intelligitur repetitus. Bar.

Paulus [10]† lib. 3. Respon.

LEX XXVII.

EMptor cũ delegante venditore pecuniã ita promittit, Quicquid ex vendito dare facere oportet: nouatione secuta vsuras neutri [o] post insecuti temporis debet.

Si secunda stipulatio cõtinet aliud, quam prima, nouatio nõ præsumitur. Itẽ, quãdo æstimatio debetur iure actionis, tempus contractæ obligationis, qdo officio iudicis, tẽpus petitionis inspicitur. Bar.

Idem lib. 2. Diffinition.

LEX XXVIII.

FVndum Cornelianũ stipulatus, quanti fundus est, postea stipulor [p]. si non [q] nouandi animo secũda stipulatio facta est, cessat nouatio, secũda verò stipulatio tenet: ex qua non fundus, sed pecunia debetur. Itaque [r] si reus promittẽdi [s] fundum soluat, secunda stipulatio iure non tollitur, nec si litem actor ex prima contestetur. Denique meliore, vel deteriore facto [t] actore agat ad fundum, & melior, vel deterior factus sit fundus: æstimatio eius debetur præsens. ex secunda autem stipulatione si petatur pretium, venit æstimatio, quæ fuit tẽpore secundæ stipulationis. Fran.

1† In P. F deest, ex.

2† In P. F deest, ex.

3† P. F. sic ret.

4† In P. F deest illi[a]

a *Nouare*] cui recte, ꝙ ille ꝑt nouare, cui rectè soluit hoc non est sp verũ. nã his qui sunt in ptãte, rectè soluit id quod ipsi crediderunt: tñ ipsi non possunt nouare priorem obligationem. Legem sequentem vide per te ipsum. Fran. Accur.

b *Non committitur*] hoc est exemplum. si dẽs mihi purè. & stipulor sub cõdone; vt ſ. eo. l. quoties. vel pone. vt ſ. de verb. obl. l. si ita stipulatus fuero te sisti. in prin.

c *Titius*] nouus promissor. Accur.

d *As hæredem*] sup. eo. l. quoties. in fin. ſ. Solu. aliud in eo. qui ex delicto succedere hẽt: aliud in eo q ex lege. vel ex testõ. vel solue. vt ibi.

e *Cuius*] ſ. ꝓmissoris.

f *Sustinet*] facit Insti. de stip. ser. in prĩ. & ſ. de acq. rer. do. l. hæreditas; & Instit. de hær. inst. §. seruus alienus. & ſ. titu. l. mortuo. Accur.

g *Non ideo*] CASVS. Dictũ est ſ. in l. cui recte. ꝙ ille ꝑt nouare, cui rectè soluit hoc non est sp verũ. nã his qui sunt in ptãte, rectè soluit id quod ipsi crediderunt: tñ ipsi non possunt nouare priorem obligationem. Legem sequentem vide per te ipsum. Fran. Accur.

h *Interdum*] i. antequam prohibeat ei soluere habẽs peculij ad ministrationẽ, vt ſ. tit. l. l. qd seruus. & facit ſ. eo. l. filius.

i *Possit*] in peiorem causam, sed in meliorẽ sic: vt ſ. eod. l. si. & de iureiur. l. huic. quæ sunt contra.

k *Stichum*] alternatiuè.

l *Titij*] noui promissoris. Accur.

m *Alioquin*] i. si hoc fingas actũ. vt vtrũq; det. & sic ponet disiuncta pro eõiuncta: vt ſ. de ver. sig. l. sæpè. & sm hoc nõ est ſ. ſ. eo. l. si Stichũ. §. si decẽ. & ſ. eo. l. à te. & ꝓ hac fol. ſ. de in. do. l. plerunq. ſ fi. Itẽ nõne qđ min: s est, semp vt renouatũ. vt ſ. de ver. ob. l. inter stipulantem. ij. si stipulante? Rñ. non, si promissor eligit, qđ maius est; vt hic & ibi dixi. Accur.

5† P. Flo. ab Anio.

6† P. Flo. aut quod ille.

7† P. Flo. Attij.

n *Nouatum*] vt & ſ. eo. l. a te.

8† In P. F deest esse

o *Mptor*] CASVS. Vẽdidi Titio equũ mrũ pro c. ego delegaui ipsum creditori meo, qui ab eo stipulatus est ista centum. quæritur vtrũ vsuras debeat mihi, aut creditori meo? Rñ. quod neutri debet. nec mihi. nec creditori meo: Frã. Acco *Neutri*] vendit[o]ri non, cui desierat obligatus esse, creditori non, cui ex stipulatu tenet actione: in qua vsuræ non ꝑstantur iudicis officio. vt C. de vsur. l. 3 Sed hic ꝙ: quæ vsuræ ꝑteriti ipsis petunt ex stipulatione. vt hic dicit Roge. nõ quasi vsuræ, sed quæ sors. Vel dic non venire: qa nõ qđ efficio sed quod iure actionis poterat peti. hoc est neuatum: nec tñ vẽditori debetur vsura ꝑteriti ipsis cũ officio debeatur. vel extinctum est. extincta sorte. vt argu. C. de posi. l. 4. Acc.

9† Est.

10† P. P. Papinianus.

p *Stipulor*] ab eodem, vel ab alio, & sic duæ sunt stipones.

q *Si non*] id est. quia non.

r *Itaque*] vbi non nouandi aio secunda stipo secuta est.

s *Promittendi*] condemnatus ex prima stipulatione ad fundum præstandum.

Sine

a *Sine culpa*] supple vel mora: vel largè culpam accipe, vt etiam moram comprehendat. I

b *Æstimatio*] non quæ fuerit tempore primæ stipulationis interpositæ: sed quanti fundus est tempore quo petitur: vt sup.mandata.l.hominem.

c *Petito*]ex prima stipulatione. vbi autem per culpam, vel post morã deterior facta est, habetur æstimatio quãto deterior res facta sit: vt sup.de cõdi.tri.l.penult.

d *In altera*]ſ.stipulatione quanti fundus est dari.

e *Æstimatio*]hoc vtique vera ratione quia cum quis stipulatur quanti fundus est, ponè, quòd valet decẽ ratione æquipollentium videtur certam pecuniam. ſ.quãti est pretium fundi. stipulari: vnde meritò hic inſpicitur tempus stipulationis: & facit ff. de verbor. oblig.l.ſi à colono.

1 Adde gl. Bar.& Doct. in Lqđ Nerua. ff. de po.& in l. ſi mota. ff. ſol. matr. & plenius in l. in actionibus ff. de in litem iur. 2†P.F.cõ sideretur.

3 Sine culpa a debitoris postea fundo, præsens æstimatio b fundo petito c rectè consideratur: 1† in altera d verò ea æstimatio e venit, quæ secundæ stipulationis tẽpore fuit.

Per litis contestationẽ non fit deterius ius agentis. Item in stipulatione nouãte intelligũtur repetita priuilegia, quæ fauore agẽtis, vel causæ erãt ĩ prima: nisi aliud actum sit. B.

Paulus lib.24.Quæstio.

LEX XXIX.

ALiam * causam esse nouationis voluntariæ, f aliã iudicio accepto, 2† multa exempla ostendunt. Perit.n. 3† priuilegium dotis g & tutelæ, si post diuortium dos in stipulationem deducatur, h vel post pubertatem tutelæ actio nouetur, si id specialiter actum est, i quod nemo dixerit 4† lite contestata. k Neque enim deteriorem causam nostram facimus actionem exercẽtes, l sed meliorẽ: vt assolet 5† dici in ijs actionibus, quæ tpe, vel morte finiri pñt. m

* Ad hãc l. vi. Ver. ium in Rubr. de verb.obl. nu.366.

2† P. F. iudicij accepti.

3† In P. F. deest, enim.

4† P. F. dixit.

5† P. F. solet.

Liam causam.] CASVS. Duplex est nouatio: quędã est voluntaria, quædam necessaria. Voluntaria est, quæ fit per stipulationem extra iudiciũ. Necessaria est, quæ fit in iudicio per litis contesta. Et est magna differẽtia inter istas duas nouationes. Nam per voluntariam nouationẽ perduntur priuilegia illius actionis, quę nouatur, vt apparet in act.tutelæ: quia si pupillus post pubertatẽ deducat in stipulatum, perdit sua priuilegia. Item in act. dotis etiam si nouatur, perduntur eius priuilegia. Secus autem est in nouatione necessaria, quæ per litis contesta. fit: quia per litis contesta. facimus conditionem nostrã meliorem: vt licet cernere in actionibus, quæ tempore finiuntur. nam si super eis lis contestetur, perpetuantur. Franc. Accur.

f *Voluntaria*] quæ fit per stipulationem, & per lit. contest. cum alio spontè: vt inf.tit 3. l. solutionem.

g *Dotis*]ex parte mariti, qui esset cõuẽtus in quantũ facere põt: & ex parte mulieris, quæ præponebatur alijs creditoribus.

h *Deducatur*] scilicet, animo nouandi.

i *Actum est*] quod nouetur actio tutelæ causa abijciendi priuilegij: alias durat priuilegium: vt sup.de priuile.credi. l. 2. §. patuique.

k *Lite contestata*] contra ipsum debitorem nostrum.

l *Exercentes*] vt inf. de reg.iur.l.non solet. & supra, de vsuris.l.lite. & facit. C. etiam ob chirog.pe.l.1. Sed contra, supra, ad Velleia.l.aliquando. §. de pigno. Solu. vt ibi. Item hoc fallit circa electionem: vt supra, de verbo.oblig.l.ſi quis stipulatus sit.

2 Gl. ista malè signat istud Stiũ, immò debet signari. ff. l. pxi. fm Bart. hic.

m *Finiri possunt*] quas perpetuamus, nisi act. de do. & dic distinctionem: vt C. de iudi.l.1.

Paulus respondit] CASVS. Titius debebat mihi centum aureos, & pro hac summa dedit pignora. ego nouandi animo stipulatus sum hanc summam à Sempronio: ita vt omninò ab omni priore obligatione discederem. Nunc quæritur. vtrum iste secundus promissor possit obligare pignora quæ erant prioris debitoris? Resp.quod non. Fran.

n *Discederetur*] & sic extinctum est pignus.

o *Debitore*] delegato.

p *Prioris*] cuius res obligatæ fuerunt, quæ iam liberatæ sunt per nouationem. ad quod est ff. loca. l. ità quæritur. §. ſi.

Res semel liberata per nouationem sine nouo consensu domini non re obligantur. Paul. de Cast.

Idem lib.5. Responso.

LEX XXX.

6† PAulus respondit, si creditor à Sempronio nouandi animo stipulatus esset ita vt à prima 7† obligatione in vniuersum discederetur: n rursus easdem res à posteriore debitore o sine consensu prioris p obligari non posse.

6† In vetustiſ. co. incip. l. ſi creditor, &c.

7† In P.F. legebat, à primo.

Stipulatio conditionalis nouat puram in conditionis euentum, ſi tunc res existat, vel ante secundam stipulationem post moram desierit: vel post secundam facto debitoris perierit. Bart.

Venuleius lib.3. Stipulationum.

LEX XXXI.

SI rem aliquam q dari stipulatus sim, deinde eandem nouandi animo sub conditione ab eodẽ stipuler: manere oportet rẽ in reb.humanis, vt nouationi loc9 sit: nisi 8†p.p-

8† P.F. nisi ſi.

Vel si mulier iussit fundum sibi & alij promissum dori promittere, vel ipsamet promittit, nã debitor fundi liberabit. F.

q *Sit rem aliquam*] Dic si putè debes mihi aliquam rem & stipulor sub cõditione: nunquid fit nouatio? Rñ. distinguendum. nã aut res non existit sine suo dolo, & tunc non fit nouatio. aut existit, vel non existit suo dolo (quod idem est) & tũc fit nouatio. Item & hoc probo; quia si mihi debes & es in mora: perpetuatur obligatione deficiẽte. ergo si mihi dẽs putè. & à te animo nouandi stipulor sub conditione. & res tuo dolo desinat esse tempore existentis obligationis; nihilominus fit nouatio; quia tuo facto perpetuasti stipulationem. sic ergo si obligatio durat, potest contingere nouatio.

r *Locus*] hoc totũ dictũ est ff. eo.l.quoties. sed vt aduersario qđ sequit, nisi p promissorẽ &c. Et qđ postea subijcit. nouatio quoq; fiat; nã cũ facta nouatione mora purgaretur, nõ deberetur in sequentẽ stipulationem, vel mora vel Stichus; vt ibi docet Mar. Item cũ non sit res eo tpe, quo cõditio impletur, non contingit nouatio: vt ibi dr. Sol. hic fuit actum, vt mora trãsiret in sequentẽ obligationẽ, nec purgaret mora prioris. Ibi vero actũ nõ fuit, fm ff. & fm hoc, mora fuit hic, cõmissa ante stipulationẽ cõditionalẽ, & actũ, vt obligatio nouet, nõ veto mora. Sed opponitur. cũ cõditionalis stipulatio nouãdi aiõ facta sit, ex priore stipulatione nõ est petitio; sed nec ex secũda, ante condõnis euentũ. ergo nec mora; vt ff. ſi cert.pe.l.lecta. sed hoc est verũ, nisi ante esset cõmissa. ità cũ tpe cõditionis nõ subsit res, nõ cõmittitur stipulatio. ergo nec sit nouatio ea stipulatione, quę non cõmittit. Sed ff. subesse vt pp moras licet Ioan. aliter dixerit. ſ. promissor hic hoiem occidit, pẽdẽte cõditione, qua ipse fuit in mora; ideoq; dr teneri vtiliter, ac si homo viuat tpe cõdõnis, hoc est ibi, nisi per promissorẽ &c. puta, qa condõne pendẽte ſi pro-

promissum sub conditione: post moram interemit. sed secundum hoc videtur idem dicere per ea quæ sequuntur: & si priusquam &c. vel potes primam partē legis intelligere, quando quis stipulatus est sub conditione seruum, qui fuerat mortuus post moram. quare habet locum in morosto promissore, sicut in sure. 7. de verb. obl. l. inter stipulantem. § pe. sed in contrario non erat mortuus tpe stipulationis. & sm hoc dices, nisi per promissorē &c. s. ante stipulationem eo mortuo post moram. Alij dñt cōtra, q̄ ibi erat mortuus post moram ante stipulationē: hic verò erat in mora ante stipulationē, sed non mortuus: quod est verius. Quod aūt sequitur, & si priusquā &c. intelligitur, qñ seruus post moram sub conditione promissus, pendente condōne mortuus est occidente ipso promissore: & hoc est ū seruus postea pēdēte conditione decesserit, s. facto tuo. 1 Si tamē dicatur prius dictum causa euidentiæ, vel placationis repeti non est absonum, neque nouum. a *Steterit*] i. in mora fuerit: non tñ aperit ante stipulationem conditionalem, vel postea ea pendente: sed plenè modo dixit. b *In mora fueris*] vnde perpetuata est obligatio: nec hic aperit quando. c *Et si*] i. quamuis. d *Stipulatus fuero*] aīo nouandi: sed non animo purgandi moram. e *Quoque fiet*] sup. de verb. oblig. l. cum qui ij §. fin. contra. sol. vt ibi. Accur.

ADDITIO. Dic. q̄ ibi loquitur qñ vnus erat debitor, & ab alio sum stipulatus rem, animo nouandi. hic qñ ab eodem debitore, vñ quantū ad eum vī res extare: cum interijt post eius moram nō purgatam: secus quoad alium. *sm* Bar. hic.

f *Sibi acquisierit*] similiter quæritur.

g *Ferè*] ferè, dicit pp id qđ dī ī. de duob. reis. l. ex duob. & pp id quod dī ī. de consti. pecu. l. idē est. vel hoc pp casum, qñ nō sunt socij: vel pp id quod postea dicit, excepto eo &c. vel, ferè, inter omnes conuenit, aliqui enim forte dissenserunt: & secundum hoc, conuenit inter omnes sapientes. Acc.

h *Acceptilatione*] vt & inf. de accep. l. & per iusiurandum.

i *Excepto*] ecce quare dixit, ferè. Accur.

k *Stipulantis ius est*] alias stipulantis, aliàs stipulationis. Acc.

l *Amittere*] s. accepto ferendo, alias admittere. Accur.

m *Si vnus*] reorum stipulandi.

n *Ab aliquo*] vel extraneo, vel reo debendi.

o *Quoque*] non solū solone, & acceptilatione: vt ī. dictū est.

p *Eum*] reum debendi.

q *Ab altero*] reo stipulandi. Sed ꝫ. ī. de pac. l. si vnus. in prin. solu. aliud in pacto: vt ibi. & aliud in nouatione, vel acceptilatione vt hic. ad quod ī. de libe. lega. l. si quis reum. §. 1. hoc nō placet: quia & de nouatione ibi dicit. vel quod ibi dicit, idēqi in duobus reis stipulandi nō ad omnia præcedentia refertur; sed ad id, qđ dictum est, pactū vnius non nocet alteri; non autē ad id, quod ibi de nouatione p̄mittit: nisi sic dicatur, q̄ pactū factum ab vno reorum stipulandi, alteri nō noceat: sed nouatio & acceptilatio sic. Vel verius, ibi de non socijs: hic de socijs: & qđ ibi p̄mittit de duobus argentarijs socijs, s. vt neque pactum, neque acceptil. vnius alteri noceat, speciale est in argentarijs, vel improprie dicuntur ibi socij argētarij, quorū nomina simul facta sunt, seu in illis, qui sunt socij, vt hic, vel hic ab altero volēte: ibi nō, vel sol, vt ibi.

misſorem steterit [a] quo minus daret. Ideoque si hominē mihi dare te oporteat, & in mora fueris, [b] quo minus dares, etiam defuncto eo teneris. etsi [c] priusquam decederet, cum iam mora facta sit, eundem à te sub conditione stipulatus fuero, [d] & seruus postea decesserit, deinde conditio exiterit, cum iam ex stipulatu obligatus es mihi, nouatio quoque fiet. [e]

Vnus ex reis credendi potest in alterius præiudicium nouare, delegare, & nomen debitoris cedere. Bar.

¶ Si duo rei stipulādi sunt, [1]† an alterius nouandi habeat, quæritur: & quid quisq; iuris sibi acquisierit? f [2]† Ferè g autē cōuenit, & vni rectè solui, & vnū in iudicio [3]† petentem, totā rem in litē deducere. Itē vnius acceptilatione [h] perimi vtriusque [4]† obligationem. Ex quibus colligitur vnūquemq; perinde sibi acquisisse, ac si solus stipulatus esset: excepto [i] eo, quòd etiā facto eius, cum quo cōe stipulandi [5]† ius est, [k] amittere [l] debitorem potest. secundum quæ si vnus [m] ab aliquo [n] stipuletur, nouatione quoque [o] liberare eum [p] ab altero [q] poterit, cum id specialiter [r] agit; eo magis, [s] cum eam stipulationē similem esse solutioni existimemus. alioquin [t] quid dicemus, si vnus [u] delegauerit creditori suo communē debitorem, isque ab eo stipulatus fuerit? [x] aut [y] mulier fundū [z] iusserit [a] doti promittere viro, vel nuptura ipsa [b] 6† dotem promiserit? nam debitor ab vtroque liberabitur.

Stipulor ab vno quod mihi dētur à duobus, aīo nouandi: vterq; liberatur: si copulatiuè, vel eo casu, quo alternatiua ponitur pro coniunctiua. Papin. lib. 1. ad Neratium. 7†

LEX XXXII.

8† ATe hominē, & à Seio mihi decē dari oportere stipulor: ab altero [c] nouandi causa ita. Quod te aut Seium dare oportet. vtrunq; nouatur. Paulus. Meritò: quia vtrunq; [d] in posteriorem deducitur stipulationem.

Exceptio cohærens personæ, quæ obstat deleganti, non obstat ei, cui est facta delegatio. Bart.

Triphoninus lib. 7. Dispu.

LEX XXXIII.

SI Titius donare mihi volens, delegarus [e] à me creditori meo stipulanti spopondерit, 9† non habebit aduersus eum illā exceptionem, vt

1† P.F. fiat.

2† P.F. & qd iuris vnusquisque sibi adquisierit.

3† P.F. o. vnū iudicium.

4† P.F. pe. rimi vtrique.

5† P.F. stipulandi.

6† P.F.

7† P.F. Paulus.

8† P.F. te hoīem & Seiū decē mihi dare oportet, stipulor ab altero.

9† P.F. spopōdit.

1 Et idē dicendū si hoc facto tuo, *sm* Ang. hic; q licet diuimet. dicit verū hoc esse.

2 Fere] fere, dicit pp id qđ dī ī. de duob. reis. l. ex duob. & pp id quod dī ī. de consti. pecu. l. idē est. vel hoc pp casum, qñ nō sunt socij: vel pp id quod postea dicit, excepto eo &c. vel, ferè, inter omnes conuenit, aliqui enim forte dissenserunt: & secundum hoc, conuenit inter omnes sapientes. Acc.

3 Et idē dicendū si hoc facto tuo, *sm* Ang. hic; q licet diuimet. dicit verū hoc esse.

a *Steterit*] i. in mora fuerit: non tñ aperit ante stipulationem conditionalem, vel postea ea pendente: sed plenè modo dixit.

b *In mora fueris*] vnde perpetuata est obligatio: nec hic aperit quando.

c *Et si*] i. quamuis.

d *Stipulatus fuero*] aīo nouandi: sed non animo purgandi moram.

e *Quoque fiet*] sup. de verb. oblig. l. cum qui ij §. fin. contra. sol. vt ibi. Accur.

f *Sibi acquisierit*] similiter quæritur.

g *Ferè*] ferè, dicit pp id qđ dī ī. de duob. reis. l. ex duob. & pp id quod dī ī. de consti. pecu. l. idē est. vel hoc pp casum, qñ nō sunt socij: vel pp id quod postea dicit, excepto eo &c. vel, ferè, inter omnes conuenit, aliqui enim forte dissenserunt: & secundum hoc, conuenit inter omnes sapientes. Acc.

h *Acceptilatione*] vt & inf. de accep. l. & per iusiurandum.

i *Excepto*] ecce quare dixit, ferè. Accur.

k *Stipulantis ius est*] alias stipulantis, aliàs stipulationis. Acc.

l *Amittere*] s. accepto ferendo, alias admittere. Accur.

m *Si vnus*] reorum stipulandi.

n *Ab aliquo*] vel extraneo, vel reo debendi.

o *Quoque*] non solū solone, & acceptilatione: vt ī. dictū est.

p *Eum*] reum debendi.

q *Ab altero*] reo stipulandi. Sed ꝫ. ī. de pac. l. si vnus. in prin. solu. aliud in pacto: vt ibi. & aliud in nouatione, vel acceptilatione vt hic. ad quod ī. de libe. lega. l. si quis reum. §. 1. hoc nō placet: quia & de nouatione ibi dicit. vel quod ibi dicit, idēqi in duobus reis stipulandi nō ad omnia præcedentia refertur; sed ad id, qđ dictum est, pactū vnius non nocet alteri; non autē ad id, quod ibi de nouatione p̄mittit: nisi sic dicatur, q̄ pactū factum ab vno reorum stipulandi, alteri nō noceat: sed nouatio & acceptilatio sic. Vel verius, ibi de non socijs: hic de socijs: & qđ ibi p̄mittit de duobus argentarijs socijs, s. vt neque pactum, neque acceptil. vnius alteri noceat, speciale est in argentarijs, vel improprie dicuntur ibi socij argētarij, quorū nomina simul facta sunt, seu in illis, qui sunt socij, vt hic, vel hic ab altero volēte: ibi nō, vel sol, vt ibi.

r *Id specialiter*] vt fiat nouatio: & expressim hoc casu: vel dic satis ipsi esse agi iure veteri: hodie opus est exprimi: vt C. eo. l. fi.

6† P.F.

s *Eo magis*] i. fiet nouatio.

t *Alioquin*] i. nisi dicas alterum nouare posse, & debitorem cōem ab vtroq; liberari. vel i. si diximus nō esse acceptilationē solutioni similem, secundum H.

7† P.F. Paulus.

u *Si vnus*] ex reis stipulandi.

x *Fuerit*] nam secundum hoc, non obligabitur illi, cum nō liberetur à primo creditore, & viroque: quod est absurdum.

8† P.F. te hoīem & Seiū decē mihi dare oportet, stipulor ab altero.

y *Aut*] quid dicemus &c. Accur.

z *Fundum*] sibi & alij promissum.

a *Iusserit*] promissorem fundi illius: cum ipsa erat vna de reis stipulandi.

b *Nuptura ipsa*] Duobus modis intelligi potest, q̄ rea erat stipulandi, & per voluntarem debitoris viro futuro promisit fundum sibi, & alij correo debitum. vel rea erat promittendi, & altero creditorum volente ipsa suo viro promisit fundū: & hoc mulieris gratia, *sm* Ioan. Quod autem subijcit, nam debitor &c. secundum vltimam expositionem non refertur ad primum dictum.

De quo p Q. Mid. in gl. fac. §. & proprium. in ver. Au.

A *Te hominem*] CASVS. Stipulor à te hoīem & à Seio stipulor decē: postea ab aliquo tertio stipulor hoc mōdo q̄ illū & Seiū dare oportet: p̄mittis mihi? ille p̄mittit, certe fit nouatio: quia totū deducit in sēdam obligationem. Frā. Acc.

c *Ab altero*] tertio, vel vno reorum.

d *Vtrunque*] cum hoc actum sit. Rog. ne sit contra. ī. eo. l. si is, cui. hic ergo aut, pro, & accipitur ibi proprie. ad quod est inf. de verb. ſgnif. l. sæpe.

S *I Titius*] CASVS. Titius homo liberalis volebat mihi donare viginti aureos; ego dixi oprimè venisti; ego habeo creditorē, qui me præmit quotidie; rogo te da illi hanc summam pro me; quia ei in viginti teneor. Titius promisit creditori meo. de iure aūt est, q̄ donator cōuenitur inquantum facere pōt; non plus. Nunc quæritur, vtrum iste Titius donator possit vti hac exceptione, ne conueniatur, nisi inquantum facere potest, aduersus creditorem meum, cui ē delegauit? Resp. quod non; quia creditor suum debitum recipit, non donationem aliquam. Fran. Accursius.

e *Delegatus*] per hoc apparet, quod iam mihi promiserat

alias

aliàs non posset dici delegatio. vel ponitur impropriè. sic supra, eodem. l. si vsus fructus.

a *Condemnetur*] idè si donaturus tibi promiserim ei, cui tu donare volebas: idemq; est si q̃ tibi me debere existimabã iussu tuo spopondi creditori tuo, sed secus, si q̃ tibi debere credebam, iussu tuo spopondi ei, cui tu donare volebas, vel ei, quẽ creditorẽ tuũ putabas. vt sup. de dona. l. a. §. 1. & de excep. do. l. Iulia, & l. putè. § si eum. & sup. e. l. si quis. & l. si non. & l. doli. & de re iu. l. Nesennius. & facit ff. de do. l. qui id quod ex causa. Item contra su. de iu. dot. l. si extraneus. sol. vt ibi Accur.

1† P. Flo. Gaius. D*Vbitari*] CASVS. Filiusfa. aut seruus, qui habent debita peculiaria possunt ea

2† P. Flo. nõ debet. nouare si ipsi stipulentur, & conditionem suam meliorem faciant. Si verò alium iubeat stipulari, si faciunt donationis causa, non valet. Si verò ideo iubent stipulari

5† P. Fl. habeat. quasi negotiorum gestorem, tunc valet. §. sequens. & sequen. clari sunt. Franciscus Accursius.

4† P. Fl. faciunt.

b *Administratio*] libera. vt sup. de procura. l. procurator cui &

5† P. Flo. negotiũ gerat. C. quod cum eo. l. si libertam.

c *Habeant*] vt sup. de iure iuran. l. huic. Sed contra, sup. de pac. l. si vnus. in princ. Solut. ibi non peculiaribus. vel ibi donando, vt hic dicit, & sic ẽt intellige. ff. tit. j. l. fugitiuus. in fi. & sup. eo. l. seruus. & facit sup. de condi. indebi. l. naturaliter. & de pec. l. libera. §. fin.

6† In. P. Fl. deest. de.

d *Maxime*] abundat. vt & supra, quæ res pignori obligari possunt l. 1. vel idem si non meliorem, dum tamen non deteriorẽ: nam &c.

e *Animo*] quando nõ fit nouatio, quia deterior fit conditio.

f *Mandati*] vnde non efficitur deterior conditio, licet non melior. Accur.

g *Acquiritur*] ẽ illum, qui stipulatus est animo nouandi à debitore seru. vel filij, mandato filij, vel serui, per quæ tenebitur stipulator cedere act. ex stipulatu domino, vel patri.

h *Curatorem*] legitimum, aliàs est datiuus tantum, vt Inst. de cura. §. item furiosi.

i *Expediat*] de inope debitore ad diuitem, vt su. e. l. nouare. §. pupillus. Accur.

K *Id dare spondes*] sed hæc non videtur vna, nisi dicas propter vnam conceptionem, & quia ab vno, plures tamẽ sunt res, vt sup. de verbo. oblig. l. pluribus.

De hac dictione & similibus quando abundent, per Mandu. in Gl. fac. nos quid sit ver. præsertim.

DE SOLVTIONIBVS & liberationibus.

¶ Dixit de nouationib. quæ æquiualẽt solutionibus, vt supra sit. ad. l. si rem. in fi. nunc generaliter de solu. Et est solu. rerum, & ita in facto, liberatio est obligationum, & ita iuris tantum. largissimè ff. ponitur aliàs sulu. pro qualibet liberatione vt infra eodẽ l. solutionis, sed quidã hic dicunt de liberationibus illis. ff. vbi remanet obligatio. vt aliquo deportato, q̃ non placet: sed de his dicitur infra de senten. pas. & de bonis dam. dã. ergo hic generaliter, de liberationibus obligationum, tam de his quæ ipso iure, quam etiam, quæ pacto contingunt, vt inf. eod. l. Stichum. §. naturalis. & singulos casus in hoc titulo, & C. eodem. inuenire magis est laboriosum, quàm subtile.

quatenus facere potest, condemnetur: a nã aduersus me tali defensione meritò vtebatur, quia donatum ab eo petebam, creditor autem debitum persequitur.

Qui habet liberã peculij administrationem, potest nouare: nisi animo donãdi hoc facit. Bar.

Paulus li. 3. de verb. obli. 1†

LEX XXXIV.

DVbitari non oportet, 2† quin filius, seruusve, cui administratio b peculij permissa est, nouãdi quoq; peculiaria debita ius habeãt, 3† c vtique si ipsi stipulẽtur, maximè d si ẽt meliorem suam cõditionẽ eo modò faciãt. 4† nam si alium iubeant stipulari, interest vtrum donandi animo c alium iubeant stipulari, an vt ipsi filio, seruo negotia gerant, 5† quo nomine etiam mandati f actio de 6† peculio acquiritur. g

¶ Agnatum furiosi, aut prodigi curatorem h nouãdi ius habere, minimè dubitandũ est, si hoc furioso, vel prodigo expediat. i

Vna stipulatio potest nouare plures stipulationes. Bart.

¶ In summa admonendi sumus, nihil vetare vna stipulatione plures obligationes nouari, veluti si ita stipulemur. Quod Titium, & Seium mihi dare oportet, id dare spondes? k Licet enim ex diuersis causis singuli fuerant obligati, vtrique tamen nouationis iure liberantur, cum vtriusq; obligatio in vnius personã, à quo nũc stipulemur, cõfluat.

De solutionibus, & liberationibus.

TITVLVS III.

Debitor in diuersis summis, & ex diuersis causis, cum solui vnam summã, potest eligere in quã causam velit eã cedere, & si hoc facit, & creditor tacet, cedit in illã solã, si autẽ contradicit, se inuicẽ impediũt: quia creditor recipere non cogitur, & sic inuilam cedit, si autem nõ eligat, vel eligat, sed non incontinẽti, creditor põt eligere in quã cedat, dũmodo eligat similiter incontinenti, & in illam causam, in quã verisimiliter ipse eligeret pro se, si esset debitor. in grauiorem, & si hoc facit, & debitor tacet, similiter cedit in illam. si autẽ contradicit, in nullam cedit, sed cogitur restituere, si autẽ neuter eligat, cedit in causam duriorem, & quæ sit durior, hic declaratur, sed si neutra durior est, cedit in antiquiorem. Pau.

Vlpi. li. 43. ad Sabi.

LEX I.

QVoties quis l debitor ex pluribus causis singuli fuerant obligati, vtrique tamen nouationis iure liberantur, cum vtriusq; obligatio in vnius personã, à quo nũc stipulemur, cõfluat.

TITVLVS III.

QVeries] CASVS. Debebam tibi centum aureos ex causa venditionis fundi, & sine vsuris. Item debebam tibi alia certum causa mutui sub vsuris. Item alia centum sub maiori pœna, quàm sint vsuræ. Soluo tibi centum scuta. & dico, ego volo, quod deducas mihi hoc debitum, quod soluo in illud debitum, quod debeo tibi sub pœna. tu dicis ego nolo, sed volo tibi deducere in debitũ, quod est sine vsuris. Quæritur, quis nostrum est potius audiendus? Respond. quod ego debitor, qui soluo. Sed ponamus, quod ego sum negligens in eligendo in quod debitum velim solutum esse, quid iuris? Respondetur, q̃ tu creditor poteris eligere in quale debitum illud accipias, dummodò statim eligas, & in illam causam, in quam si tu debitor esses, eligeres, & ponit textus multa exempla, quæ vide per te. Sed si à neutro dictum sit in quod debitum soluatur, tunc intelligitur solutum in illud debitum, cuius dies, vel conditio iam venit. hoc dicit hæc lex cum tribus legibus sequentibus. Franciscus Accur.

l *Quoties quis*] vt plenè liqueat articulus iste, & intelligas vsque ad §. si duos, dic quod aut est causa principalis non vsuraria, aut est principalis vsuraria. In primo, quando est principalis, & non vsuraria: si debitor eligit, dicendo, ego soluo in talem causam, & creditor tacet, id erit solutum, quia pactum in traditione appositum est seruandum. Præterea rei nostræ certam possumus dicere legem, & sic loquitur lex ista in primo responso. sed & si debitor dicit, soluo in talem causam, tamen creditor dicit, nolo in hanc causam: inuicem se impediunt, vt inf. l. a. & licet creditori nõ necesse tamen cum damno suo, quis si deponitur, & consignatur: denegabitur ei actio postea ipso iure, aliàs ope exceptionis. Si autem debitor tacet, & creditor eligit statim, id erit solutum, dum tamen eligat in causam, in quam si ipse debitor

debitor esset, soluetet. Igitur si aliquid debeatur sine controuersia aliquid non &c. & sic loquitur secundum respon. huius legis. Si autem concordant creditor & debitor, planum est, si autem nullus eligit incontinenti, tunc recurritur ad iuris potestatem, vt L. cæterum, ff. quæ est, vt si in dis-

vel sub conditione debetur, videatur id solutum, cuius dies venit, & magis, quod meo &c. & potius &c. in his verò &c. si autem nulla prægrauat, in antiquiorem erit solutum, si autem vna est vsuraria, alia non, neutro eligente, tunc computatur in vsurariam tãquam in grauiorem, vt inf. eodẽ. l. si quid ex famosa, si autem est vna principalis & vsuraria, neutro eligente, solutum videtur in grauiorem causam, quæ autem sit grauior, dicunt quidã vsurariam, quia tenaces debitores, quando soluunt vsuras, quas non receperunt, videtur eis, q̃ soluant lumina, vel oculos. sed de sorte non sic eis videtur, cum ipsam acceperint: alij dicunt, quod sors, quia sors parit vsuras, sed vsura non parit vsuras.

causis,[a] vnum debitum soluit, in arbitrio soluentis est dicere,[b] quod potius debitum voluerit solutum, & q̃ dixerit, id erit solutum. Possumus enim certam legem dicere ei, quod [1]† soluimus.[c] Quoties verò[d] non dicimus id, quod solutum sit, in arbitrio est accipientis, cuipotius debito acceptum ferat, dummodò in id constituat solutum, in quod ipse, si deberet, esset soluturus, quoque debito se exoneraturus esset, si deberet, id est, in id debitum,[e] quod non est in [2]† controuersia, [f] aut in illud, in [3]† quod quis, [g] pro alio fideiusserat, aut cuius dies nondum venerat.[h] Aequissimũ enim visum est, creditorẽ ita agere rem debitoris, vt suam ageret. Permittitur ergo creditori [4]† constituere in [5]† quod solutum velit,[l] dummodò sic constituat,[6]† ut in re sua

1† Aliàs ei, cui solui-mus.

a *Cansis*] principalibus, aliàs contra, vt C. eodem, l. 1. & de vsuris, l. si vsuras, & dices ff. eo. l. in his, §. Imperator & est ratio dictæ l. si vsurat.

ADDITIO. Dic istam glossam esse veram, & benè dicere quando solutio est facta simpliciter, electione à nemine facta, secundum Bar. hic.

b *Dicere*] in ipsa solutione, vel iuxta, ante, vel post. vt C. de vsuris l. vsuras.

c *Soluimus*] vt sup. de pactis, l. in traditionibus, & C. eo. l. 1. & infra eo. l. Paulus, & sup. de seruit. l. si cui, in princ. & facit C. de dona. quæ sub modo, l. perfecta, & C. de donat. l. sancimus, §. nè autem, & supra de transact. l. cum hi, §. fi eidem. Accursius.

d *Quoties verò*] aliàs quos verò, & aliàs quòd si.

e *Debitum*] hæc exempla denotant verisimilitudinem, nõ necessitatem: nam & si in non grauiorem causam constat per confessionem partium eum soluturum si deberet, in eãdem causam hic accepto feret, secundum Azo. in alio quoque casu prodest electio incontinenti facta, quia si plures essent partes causæ, si in vnam eligit solutionem, potest prodesse ei, si fortè in electa causa non habet probationes in euidenti, secundum Io. & Azo. sed hoc non placet quibusdam, vt iam dicam, sed & si nunquam eligit, vel ex interuallo: decedit de omnibus pro rata, vt inf. eo. l. illud, & hoc casu prodesset ei eligere. Item quod de electione dicit, intellige cum creditor eligit, & debitor tacet: aliqui si consentiat, non est opus discretione causæ, vel si dissentiat incõtinenti, repetit, vt inf. eo. l. 2. secundum Azo.

f *Non est in controuersia*] i. non debet constituere pro eo, q̃ non est in controuersia: sed pro eo, q̃ est in controuersia, vt sic viteretur controuersia, & repetitur in sequentib. duobus exemplis hæc gl. Vel si intelligatur affirmatiuè, i. q̃ illud, q̃ non est in controuersia debeat solui. q. d. certum, & liquidũ, non autem id de quo dubium est per controuersiam, id est, per negationem, planum est, & sequentia legẽtur negatiuè, vt inf. l. 3. & 4. vel dic, haud, pro non, & est plana.

g *Quis*] scilicet debitor, qui non eligit, vt dictum est, non autem dicas, quis extraneus, qui fideiussit, pro debitore: quia illud esset grauius debitori, vt inf. eodem l. & magis, & l. finali.

h *Nondum venerat*] immò potius in illud, cuius dies venerat, vt ff. eo. l. cum ex pluribus, & est sciendum, q̃ hæc exempla denotant similitudinem, vt modo dixi.

constituere.[k] Sed constituere [l] in re præsenti, hoc est, statim atque solutum est,[m] debet.[7]†

Florentinus lib. 8. Institutio.

LEX II.

CVm in re [8]† [n] agenda hoc fiat,[o] vtuel creditori liberum sit nõ accipere, uel debitori non dare, si alio nomine exolutum, quis eorum uelit.

Vlpianus lib. 43. ad Sabi.

LEX III.

CAeterum postea [p] non permittitur.[q] Hæc res [r] efficit,[9]† ut in duriorem causam semper uideatur [s] sibi debere accepto ferre. Ita enim, & in suo [t] constitueret nomine.[u] Quod si fortè à neutro dictũ sit,[x] in ijs quidem nominibus, quæ diem uel conditionem [10]† habuerint, id uidetur solutum, cuius dies iam venit.[y]

i *Velit*] id est, velle debet, vt subsicit, & sic ponitur in princ. Decretorum, & statim hic colligitur.

K *Constituere.*] aliud in pretio pignoris vẽdiri. vt inf. eo. l. Paulus. §. Paulus. in fine.

l *Constituere*] scilicet, creditorem accipiendum est.

m *Solutum est.*] aliquid & si non totum.

n *Vbi in re.*] quæ fuit. supple, nè propter verbum futurum, agenda, nocesse habeas dicere, quod tantum ante habeat fieri, & facit sup. de vi & vi arma. l. 3. §. eum igitur, & infra tem ratam hab. l. quo enim.

o *Fiat*] id est, fieri debeat, s. electio creditoris, vel ẽr debitoris, vt ibi subjicit

p *Cæterum postea.*] i. post solutionem factam ex interuallo.

q *Non permittitur.*] constituere.

r *Hæc res.*] quia creditor debet tem debitoris agere, vt suam.

f *Videatur*] scilicet creditor. Accurs.

t *Suo*] scilicet, si soluturus esset.

u *Nomine*] i. creditore, ille creditor. i. ita verisimile, potest tamen esse ècontra, vt no. sup. eo. l. 1.

x *Dictum sit*] nec à creditore aliquo tempore, quia prius mortuus est, nec à debitore. Vel dictum sit à creditore, sed ex interuallo, vt statim dixit, sed secundum hoc, nulla videtur differentia, vt constituat sibi creditor electionem incontinenti an iaceat vterque. Sed Ioan. dicit talem esse: nam vbi nil ab aliquo dicitur, & nulla fit grauior, credit in antiquiorem, vt inf. l. in ijs. 2. respon. vbi verò creditor seruat sibi electionem, etiam in nouam causam cedere potest, secũdum eius arbitrium, q̃ potest ei prodesse etiam in hoc, quia de nouo fortè debito probationes nõ habet, sed de antiquo habet, secundum Ioan. & Az. sed hoc quibusdam displicet, quia secundum hoc, non ita debitoris, vt suum gerat negotium. Itẽ vbi neuter aliquid dixit, sed plures causæ sunt grauiores, vel antiquiores: cedat in vnãquanq; pro rata, vt ff. e. l. illud, vbi verò habet electionẽ, in vnam tm̃ eligere põt. sed Azo. aliter placet, cum. n. sibi creditor seruat electionem, ẽt in leuiorẽ causam accepto ferret, & in quacunq; velit: dummodò sic faciat, vt in re sua faceret: nã & si rem suã gereret, fortè talis psona est quæ in leuiorẽ cãm solueret, si cõficias quare ergo dr̃ creditorem videri accepisse in grauiorẽ? Rñ. præsumptio est. q̃ si ageret suum negotium, s. soluendo in grauiorem causam, sed aliter constat, & in non grauiorẽ causam compulare poterit. Et sic no. ex prædictis, quod aut debitor eligit, & creditor consentit, aut ècontra, creditor eligit, & debitor consentit, & in his casibus non est opus his legibus, aut debitor eligit, & creditor tacet, vt in princ. fit, aut ècontra, debitore non eligente, creditor incontinenti eligit & debitor tacet, vel dicit, i. debitor erit, vel esse debebit, vel similia, vt in 2. respon. primæ legis, aut altero eligente alter dissentit, vt lege secũda, aut neuter eligit tunc, sed ex interuallo, vel nunquam, vt hac lege cæterum, in prin. & fine.

y *Venit*] vt & inf. eo. l. cum ex pluribus. 2.

7† In F. F. non est, debet.

8† Dum i. tem in F. F.

9† P. F. efficiet.

10† In F. F. prius, legebatur q̃ dic habuerint.

a *Et magis q. ad meo nomine*] facit sup. ad Trebell. l. si res aliena, in fi.

b *Sat fiat*] ideſt cum fideiussore. hoc tamen patitur exceptionem: vt inf. l. ob triginta. Accur.

In ijs verò, CASVS. Dictum est sup. eo. l. 3. quod si neuter nec creditor, nec debitor eligat in quã causam velit esse solutum: quod videtur esse solutum in his nominibus, quorũ dies, aut conditio venit. Quid si duo debita cadunt in vnum diẽ, in quod videtur esse facta solutio? Resp. quòd videtur facta in grauiorem causam: & est grauior causa, siue grauius debitũ, quod sub satisdatione debetur, quam id qđ sine satisdatione debetur. §. sequentem vide per ipsum.

His consonant Cic. verba lib. 16. ad Attic. hoc qđ satisdato debeo, peto à te, vt anie p uideas.

¶ *Apud Marcellum*] Debebas mihi centũ soluenda per terminos, videlicet, quolibet termino 25. tu tantum cessasti in solutione, quod vsuræ ascendũt vsq; ad 15. nunc venis, & soluis 30. ego dico tibi, qđ volo ea tibi deducere in sortem, & in vsuras. hic quæritur, vtrũ omnia ista 30. deducantur in sortem, scilicet 15. & quod superest, scilicet, v. deducantur in vsuras, an verò contrà? Respon. quòd primo deducuntur 25. in vsuras: & quod superest scilicet alia 15. deducuntur in sortem: vt sic primo & ante omnia soluantur vsuræ: postea sors. Rationem, accipe in l. seq. Fran. Accursius.

1 ¶ P.F. quid.

2 ¶ In P.F. deest causam.

3 ¶ In P.F. deest autem.

4 ¶ In quibusdã videtur.

Pomponius lib. 13. ad Q. Mu.

LEX IIII.

ET magis quod meo nomine, [a] quã qđ pro alio fideiussorio nomine debeo: & potius quod cum pœna, quam quod sine pœna debetur, & potius quod satisdato, [b] quam quod sine satisdatione debeo.

Vlpianus lib. 43. ad Sab.

LEX V.

IN ijs verò, quæ præsenti die debentur, constat, etiã quoties indistinctè quod [1] † soluitur, in grauiorem causam [c] videri solutum. Si autem nulla prægrauet, ideſt, si omnia nomina similia fuerint, in antiquiorem [d] causam. [2] † Grauior autem [3] † videtur, quæ sub satisdatione debetur, [4] † quàm ea, quæ pura est. [e]

Pone hic casum, quòd debebas mihi centum. & dederas duos fideiussores. postea solvis mihi quinquaginta, cũ hoc pacto, quod in alijs quinquaginta tu remaneas obligatus, & etiam vnus de fideiussoribus, alter autem liberetur ex toto. vtrum poterit hoc fieri? Respondetur, quòd sic: quod est notandũ. Paulus. ¶ Si duos quis dedit [5] † fideiussores, potest ita soluere, vt ‹vnum liberet. [f]

Pecunia redacta ad venditionem pignoris, conuertitur ad vsuras debitas non solum ciuiliter, & naturaliter, sed etiam naturaliter tãtum, pro quibus erat obligatum. & æqualiter, non pro rata: licèt summæ vsurarũ sint inæquales. & si quid supereſt, cõuertitur in sortem. sed pecunia simpliciter soluta per debitorẽ, non cõuertitur in vsuras ciuiliter nõ debitas, licèt naturaliter tantum debitas: sed in sortẽ. si autem sunt debita ciuiliter, & naturaliter, tunc prius in vsuras: & si quid supereſt conuertitur in sortem: etiã si creditor copulatiuè dicat se recipere, tam pro sorte, quã pro vsuris. Paul. de Cast. ¶ Imperator Antoninus cum Diuo patre suo rescripsit. cũ dictis [6] † pignoribus creditor pecuniam redegit, [7] † si sint vsuræ debitæ, [g] & aliæ indebitæ, [h] quod soluitur [i] in ‹vsuras, [k] ad vtranque causam vsurarum, tam debitarũ, quàm indebitarum [l] pertinere: puta cum [8] † quædam earum ex stipulatione, quædam ex pacto naturaliter debeantur. [9] † Si verò summa ‹vsurarum debitarum, & indebitarum [10] † non eadem sit, æqualiter ad vtrãque causam proficit quod solutum est, nõ pro rata, [m] vt verba [n] referipti ostẽdunt. Sed si fortè vsuræ non sint debitæ, [o] & quis simpliciter soluerit, quas omninò non erat stipulatus, [p] Imperator Antoninus cum Diuo patre suo rescripsit, ‹vt in sortem cedant. Eidem autem rescripto ita subijcitur; Quod generaliter constitutum est, prius in vsuram nũmum solutũ [q] accepto ferendũ, ad eas vsuras videtur pertinere, quas debitor exoluere [r] cogitur. Et sicut ex pacti

a *Et magis q. ad meo nomine*] facit sup. ad Trebell. l. si res aliena, in fi.

b *Sat fiat*] ideſt cum fideiussore. hoc tamen patitur exceptionem: vt inf. l. ob triginta. Accur.

c *In grauiorem causam*] quæ sit grauior, die vt supra l. 1. & l. proxi. & inf. eod. l. si quid ex famoso. & l. cum ex pluribus. Sed contra. C. eo. l. 1. & de vsuris, l. si vsuras, solu. hic in pluribus principalibus. & est ratio vt no. in d. l. si Vsuras. Accursius.

d *In antiquiorem*.] Qualiter accipiatur antiquior: dic vt inf. eo. l. si ex pluribus. §. si & l. vbi fideiussor.

e *Pura est*] ideſt simplex: non autem dicitur ad differentiam conditionalis. & facit sup. l. proxi. in fi.

f *Liberet*] si dicas, quod quilibet pro parte fideiusserat: expeditũ est. si verò dicas, quod simpliciter, & sic tenetur in solidum: vt Instit. de fideiussor. §. si plures. Adhuc dic, quod soluendo medietatem debiti pro vno eorum, eum liberet, & alter remanet obligatus: si hoc fiat creditore volente. Item plus dico, eo inuito: nec obstat, quod non admittitur particularis solu. vt sup. de vsuris. l. tutor. §. Lucius. nisi in casibus quos no. sup. §. cert. pet. l. quidam. quia illud est cum suo nomine: hic autẽ alieno, ideſt, fideiussoris nomine, solueretur: & plerunque consequitur quis per alium, quod per se nõ potest: vt inf. de accept. l. & per iusiuran. §. & si fideiussori. vel dicas, quod hic non fiat solutio particularis, sed solida. si enim essent ambo fideiussores soluendo, non tenebantur, nisi vellet ex beneficio epistolæ D. Hadriani, vt Instit. de fideiuss. §. si plures. & C. de const. pec. l. fi. ergo soluit pro parte dimidiam: soluit totũ qđ ille debet. Aliud autem dicetur, si alter non soluendo existente, vel nolente soluere dimidiã pro illo qui est, soluerit eo. & fac inf. eod. l. quoties. & sup. de fideiuss. l. si stipulatus. §. si.

g *Debita ciuiliter, & naturaliter.*

h *Indebita*] ciuiliter, sed debitæ naturaliter.

i *Soluitur*] ab emptore pignorum.

k *In vsuras*] i. quod de iure videtur solui in vsuras. vt sup. de pig. act. l. cum & sortis.

l *Indebitarum*] vbi par summa est vtrarunq; vsurarum, ſ. pro rata. m *Pro rata*, Aig. cõtra inf. eod. pupilli. §. per. & ẽ. de dam. infec. l. si finita. ſ. cum aũt. & hoc si creditor nõ eligit: quod ſ. tenet in fine. l. Paulus. §. Paulus.

n *Verba*] quę non habemus.

o *Non sint debita*] nec ciuiliter, nec naturaliter: & tũc cõmunat ẽ. de cõdi. indeb. l. si nõ sortem. in prin. in eo qđ dicit. ſ. solui debitas &c. & secundũ hoc, rectè legitur hæc li. erroga sur plus solat vsuras nõ dicẽdo quas, vel in quas cinc &c. Alij dicunt qđ nõ sunt debitæ per stipulationem, ſed nudo pacto: sic ẽ. eo. & ĵ e. & tunc applica hunc versum principio, oẽ sunt debitæ quas omnino &c. vel fini, in sortẽ cedant, quas omnino &c. ideſt quia oĩno &c. Si autem rectè legeris, ſ. quod simpliciter in vsuras solui ſſet, quas oĩnò nõ promiſſerat: tũc in sortẽ, ſed in vsurã naturaliter debitã cederet: vt in fine hujus §. Dices ergo simpliciter, i nõ dicẽdo in sortẽ, vel vsuras. Nec obstat. C. de vsuris. l. si vsuras. C. eo. l. 1. quia ibi naturaliter & ciuiliter dẽntur: hic verò, vel nullo mõ, ſm primũ intellectum, vel naturaliter tm. ſm alium: vt inf. statim dĩ.

p *Non a se stipulatus*] ſ. creditor: vel i. non promiſerat debitor. sic sup. de condi. indebi. l. si non sortem. §. si decem.

q *Solutum*] simpliciter.

r *Exigere*] actionis iure, vel pignoris retentione: vt C. de vsuris. l. si vsuras. Accur.

6 ¶ P.F. dl fiaclus.

7 ¶ P.F. indigit.

8 ¶ P.F. puta quęcũq.

9 ¶ P.F. debẽtur.

10 ¶ P.F. non debitarum.

a *Conuentionem*] qua peti non poterat.
b *Repeti*] naturali causa inhibente repetitionem: vt C. de vsuris. l. 3. & l. per reconuentionem. Accur.
c *Non numerata*] vt sup. §. sed si forte. duobus ergo modis hoc exponi, vt ibi diximus.
d *Non habebuntur*.] aliter est, cum creditor pignus vendit: vt inf. eod. l. Paulus, §. 1. quæ est contra. & l. creditor. §. 1. & sup. eod. l. §. Imperator.
e *Apud Marcellum*] adiunge cum l. seq.
f *Nec enim. Scripturæ*] Nota ordinem non curari. sic §. de pec. leg. l. quidam. & de dãno infecto. l. si finita. §. si plures. Sed argum. cõtra sup. de fideicom. lib. generaliter. §. quis ergo, & in Authenti. de hæred. & Fal. §. inordinatum. & sup. ad Trebel. l. hæredes. §. fi. & de vulgari substituto. l. 2. §. prius. & de stipu. ser. l. si communis seruus. & de leg. 2. l. cum pater. §. à te.
g *Videtur*] id autem agi videtur, quod prius accessit: deinde principale computetur: cum hoc ius desideret. vt sup. l. proxime. eidem autem.
h *Si quid*] CASVS. Tu debebas mihi centum ex causa furti, item debebas mihi alia centum causa venditionis. tu soluis: & nullus nostrũ exprimit in quã causam soluatur. certè dicitur hic, quòd videtur esse solutum in causam furti: quia est grauior. item ex causa iudicati. & non iudicati debitum, videtur esse solutum in causam iudicati. Itẽ debebas mihi decem ex causa legis Aquiliæ & alia decem ex causa venditionis, certè si solues nullo nostrum exprimente in quam causam soluatur: videtur esse solutum in causam legis Aquiliæ quia crescit per inficiationem. Franciscus. Accur.
i *Nec famosa*] vt ex illis contractibus qui non infamant. & facit infra, de regul. iur. l. si in duabus & supra, de stipe. tutor. l. hæc enim. Accursius.
k *Iudicati*] quæ durior est propter vsuras maiores: vt C. de vsu fr. rei iud. l. 1. & 3. & propter id quod dicitur C. de execu. rei iud. l. si causam.
l *Petatur*] ex conuentione fortè.
m *Habet*] facit sup. eo. l. cum ex pluribus. & §. eo l. 3. & 4.

1† P.F. de eã. in.

2† P.F. in sorte.

3† P.F. in sorte, & vsuras, prius vsuras admittatur. tũc deinde &c.

4† In P.F. prius legebatur, proinde si ex eã iudicati debetur, id &c.

5† Duo ergo. & si.

conuentione [a] datæ, repeti [b] non possunt; ita proprio titulo non numeratæ, [c] pro solutis ex arbitrio percipientis non habebuntur. [d]

Quando mens legis est certa, de ordine non curatur. B.

¶ Apud *Marcellum* [e] lib. 20. Digest. quæritur, si quis ita cauerit debitori, in sortem, & in [1†] vsuras eius se accipere, ~utrum pro rata, & sorti, & vsuris decedat; an vero prius in vsuras, & si quid superest, in sortem? [2†] Sed ego non dubito, quin hæc cautio in sortem, & in vsuras admittatur, sed prius in vsuras, [3†] & tunc deinde si quid superfuerit, in sortem cedat.

Paulus lib. 4. ad Plautium.

LEX VI.

NEc enim ordo [*] scripturæ [f] spectatur, sed potius ex iure sumitur id, quod agi videtur. [g]

In causam quæ maius periculum comminatur, in dubio solutum videtur. Bar.

Vlpianus lib. 43. ad Sab.

LEX VII.

SI [*] quid ex famosa [h] causa & non famosa [i] debeatur, id solutum videtur, quod ex famosa causa debetur. Proinde si quid ex causa iudicati [k] & non iudicati [4†] debeatur, id putem solutum, quod ex causa debetur iudicati. & ita Pomponius probat. Ergo si [5†] ex causa, quæ inficiatione crescit, vel pœnali [l] debetur, dicendum est, id solutum videri, quod pœnæ habet [m] liberationem.

Hanc legẽ intellige, quando neuter eligit incontinenti. sed si debitore non eligente, creditor incontinenti eligeret, posset eligere vnam tantum. Bart.

Paulus lib. 10. ad Sabi.

LEX VIII.

ILlud non ineleganter scriptum esse Pomponius ait, si par & dierum [n] & contractuum [o] causa sit, ex omnibus summis pro portione [p] videri solutum.

Si seruus est adiectus: non potest solui domino. Bart.

Vlpianus lib. 24. ad Sab.

LEX IX.

SI stipulatus [6†] sum mihi, aut Sticho seruo Sempronij solui; Sempronio solui non potest, quamuis dominus serui sit. [q]

In obligatione quãtitatis, vel speciei certæ, solutio partis liberat à parte: secus in obligatione generis: nisi in eadem re reliqua pars soluatur. Bart.

¶ Qui decem debet, partem [r] soluendo, in partem obligationis liberatur, [s] & reliqua quinque sola in obligatione remanent. Item, qui Stichum debet, parte Stichi data, in reliquam partẽ tenetur. Qui autem hominem debet, partẽ Stichi dando, nihilominus hominem debere nõ desinit. denique homo adhuc ab eo peti potest. Sed si debitor reliquã partem Stichi soluerit, ~vel per actorem steterit, quo minus accipiat, liberabitur. [t]

Adiectus nullo modo potest liberare, nisi recipiendo solutionem. Bar.

Paulus lib. 4. ad Sabin.

LEX X.

QVod stipulatus ita sum, Mihi aut Titio? Titius nec petere, nec nouare, nec acceptum facere potest, tantumque ei solui potest. [u]

In solutione, quæ ad commodum pupilli non cedit, tutoris authoritas non requiritur. Bart.

Pomponius lib. 8. ad Sab.

k *Iudicati*] quæ durior est propter vsuras maiores: vt C. de vsu fr. rei iud. l. 1. & 3. & propter id quod dicitur C. de execu. rei iud. l. si causam.
l *Petatur*] ex conuentione fortè.
m *Habet*] facit sup. eo. l. cum ex pluribus. & §. eo l. 3. & 4.
n *Et dierum*] secus si antiquior sit aliqua: vt sup. eod. l. in his in princip.
o *Contractuum*] quia ex nullo infamia cõtingit, vel ex quolibet. vt inf. de reg. iuris. l. si in duabus. qui autem contractus infament, habes sup. de ijs qui no. infa. l. 1.
p *Pro portione*] nec curo an vna summa sit maior, quàm altera: vt dicta l. fin. duabus. Accur.
q *Si stipulatus, &c.*] nisi voluntate serui: vt inf. eod. l. Stichum. §. vsumfructum. & sup. de condi. & demon. l. qui hæredi.
r *Partem*] vt quinque. Accur.
s *Liberatur*] argum. contra sup. de verb. oblig. l. Iulia. §. 1. sed dic vt ibi, & recolas, quod no. §. de verb. oblig. l. 2. in princ.
t *Liberabitur*] si postea res perierit sine culpa sua: vt inf. eo. l. qui decem. in princ. & facit inf. eod. l. qui hominem. §. 1.

6† P.F. Sti polatus sum.

Quod stipulatus] CASVS. Cum stipulor mihi, aut alij alternatiuè: alius nec nouare, nec petere, nec acceptum facere potest: sed tantum ei solui potest. l. sequens plane est. Franciscus.
u *Solui potest*] vt supra tit. 1. l. cui rectè nec potest ei constitui: vt supra de constitu. pecu. l. sed & 6. §. si mihi.

a *Si stipulatus fuero. Pupillo.*] puberi a i proximo. & facit su. l. si stipulatus. 1 respon

b *A me.*] quia solutionis non obligationis causa adiectus est, tunc enim non liberaretur, si obligatio esset acquisita pupillo nisi cum authoritate tutoris. Item ff. eod. l si seruus dare decem. contra, Sof. vt ibi. Accur.

LEX XI.

SI stipulat[o] fuero mihi aut pupillo [a] dari, 1 † promissor sine tutoris authoritate soluendo pupillo, liberatur 2 † à me. [b]

Solutio facta vero procuratori, vel etiã adiectio ad solutionem recipiendam, liberat soluentem. Idem, si ei, qui semel fuit procurator, sed postea fuit renocatus, si soluens ignorabat renocationem: secus, si sciebat. potestas tamen data adiecto ex forma cõtractus, renocari non potest. Item facta ei, qui nunquam fuit procurator, adhuc liberat, si habet ratam per creditorem. & ad hoc vt non incidat in pœnã ille, qui de rato promisit: debet incontinenti ratam habere, postquam scivit eam factam: cum moderamine tamen: quod iudicis arbitrio relinquitur. Paulus.

Vlpianus lib. 30. ad Sabi.

LEX XII.

* VEro procuratori recte soluitur. Verum autẽ accipere debemus eum, cui mandatũ est, vel specialiter, [c] vel cui omnium negotiorum administratio [d] mandata est. Interdum tamen & non procuratori [e] rectè soluitur: vt puta ei, 3 † cuius [f] stipulationi nomen insertum est: veluti 4 † si quis stipuletur sibi, aut Titio.

Mandatum potest renocari, sed non facultas soluendi adiecta. Bar.

¶ Sed & si quis [g] mandauerit, vt Titio soluã, deinde venerit eum accipere: si ignorans prohibitum eum accipere, soluã, liberor: 5 † [b] sed si sciero, non liberor. 6 † Alia causa est: si mihi [i] proponas stipulatum aliquem sibi, aut Titio. hic enim etsi prohibeat me Titio soluere, soluendo tamen liberabor: quia certam conditionem habuit stipulatio, quam immutare nõ potuit stipulator. [k]

¶ Sed etsi non vero procuratori soluam, ratum tamẽ 7 † dominus habeat, quod solutum est, liberatio contingit. Rati etiam 8 † habitio mandato comparatur. [l] *

Iulianus lib. 54. Digesto.

LEX XIII.

RAtum autẽ habere dominus debet, [m] cũ primùm certior [n] factus est. sed hoc ἐν πλάτει [o] cum quodam spatio tẽporis accipi debet, sicut in legato, [o] cum de repellendo quæreretur, spatiũ quoddam temporis assumitur, nec mininum, nec maximum, & quod magis intellectu percipi, quàm elocutione 9 † exprimi possit.

Vlpianus li. 38. ad Sabi.

LEX XIV.

QVòd si fortè quis ita soluat, vt nisi ratũ habeat, condictio ei, qui soluit, competit. [p]

Soluto facta tutori, qui non administrat, potest tamen administrare si vult, liberat soluentem. secus si non potest administrare, quia est sibi interdicta administratio per legẽ, aut per iudicẽ, vel testatorẽ.

procura. l. 1 & pro eis est. su de ver. obl. Iulia. §. 1. Accur.

f *Cuius*] fabaudi. illi cuius nomen stipulationi &c. Acc.

g *Sed & si quis*] scilicet creditor.

h *Liberor*] aq hoc facit ff. de offi. Præsi. l. si fortè, & Institu. mand. §. item si adhuc. & j. e. l. cũ quis. §. j. & ibi] lenius dicens, & su. ad Macedo. l. si autem sciente. 1 Sed arg. ff. sup. de nau. vin. l si patet.

i *Mihi*] authori legis. K *Non potuit stipulator.*] nisi. vt j. e. l. cum quis in prin. & l. si qs stipulatus fuerit decẽ in medio. §. j & facit inf. eo l. aliud. & adiunge huic legi duas sequentes. Acc.

l *Comparatur.*] ad ℙ est sup. de vi & vi ar. l. 1. §. sed & cum quis. & inf. de reg. iu. l. hoc iure. §. j & j. eo l soluta. & su. de ind. l licet. Sed arg. ff. 3. de his qui no. infa. l quid ergo. Accursius.

m *Ratum Dominus debet*] vt non cõmittatur stipulatio, ratam rem dominũ habiturũ. cõtra procuratorẽ. cui est solutũ. & est ad hoc inf. item ra. ha. l. quo enim. in prin. & su. ad Mac. l. si filiusfami.

n *Certior.*] certus de pecunia soluta.

o *In legato*] neutraliter põt legi. vt si per ũ his non dederit, decẽ dato. vt sup. ad l. Fal. l. j. ff. item si ita le. l. cẽ aliud exemplum. vt sup. de adi leg. l. 3. §. si quis Titio. l. cẽ aliud. vt sup. mando. l. ℙ hæreditatem. §. j. Et aliud vt sup. de statu li. l. si peculium. Item in. in fi. Item in masculino genere legi potest. vt si potuit redire Titius legatus, vt supra quibus ex causis. in fi. & de iudiciis. l. 2. §. planè & in f. de re mi. l. l. qui commeatum. in prin.

Q *Vid si forte.*] CASVS. Debebam Titio decem. tu venis ad me. & dicis. Titius mandat tibi. ℙ des mihi decem. quæ ei debes ego dico. esto de literas tuas. sive procuratorium. tu respondes. ego promitto tibi ℙ ipse habebit ratam solutionem. solue mihi audaciter. dixi tum contentus tibi soluere sub tali conditione. quod si Titius creditor meus non habeat ratum. quod condicam à te illã pecuniã. & benè dixisti fiat. Titius creditor non habet ratam solutionem. certè ergo potero condicere pecuniam ipsam à te.

¶ *Sunt quidam*] iste §. bene distinguit pñs tẽpus. & bi dicit ff. eis. tutorib. ℙ hic enumerantur certi casus. Cætera satis plana sunt cum. sequen. & usque in fi. legis. Fanc. Accurs.

p *Competit*] facit ff. de cond. indeb. l. 2. in prin. & de cond. ob cau. l. si procuratori. & C. de cond. indeb. l. creditoris.

Hono-

1 Alias. si tñ sciẽs. 5 † P. F. liberabor. 6 † P. Flo. non liberabor.

1† P. Flo. date.

2† P. F. liberabitur

7† P. Fl. autem.

8† P. F. n.

*Amplius Mãdatum. ff. de in requirentibus spãle mãdatum. ff. Reg. de in pe. benefi. vid. q. 10. n. 5.

*Ideft latius. & ff. observaris iuris ãgustijs. vel. cũ laxamento. & amplitudine. vide Man. cbil 4. cẽ. 7. & 19. & Alcia. li. 2. Disputat. c. 13.

e† P. F. ex locutione

* Ad hũc text. vide Tiraq. de vtroque retract. 6. glo. vlt. nu. 7. & de ℙ curatore generali, & cum libera. hẽs ℙ Bar. & Caste. in l. procurator cui generaliter su. de ℙc. 2† In P. F. deest ei 4† In P. F. nõ est. Veluti.

a Ali. si tñ sciẽs. 5† P. F. liberabor. 6† P. Flo. non liberabor.

a *Honorarij.*] f. sui honoris gratia dati, vel dic. l. à Prætore dati sicut dr honoraria actio à Prætore inuenta, & pro hoc est Instit. de iure natu. §. Prætorum, prima placet, non secunda: quia nõ distinguitur inter eos, qui dant tutores, tuebitur ergo hic tutor, nè aliquis vexet pupillum iniustè. Accur.

b *Qui rei notitia*] vt liberti, vt C. de peri. tu. l. 1.

c *Vt geram*] id est, habeant recesse gerere. honorarij verò nõ coguntur gerere, sed possunt si velint, nisi sit eis interdictum: cogũtur tamen repellere male gerentes, vt habes hic & ẽ. de admi. tut. l. 3. §. si parens, & 6. tantundẽ, & facit Inst. de satisda. tuto. §. 2. & su. de admini. tu. l. Titium. j. respon.

d *Cuicunque*] etiam nõ gerenti, vt sup. de acqui. hære. l. pupillũ, & sic est contra su. de aut. tu. l. & si p'uribus Sol. ibi non fuit concessa, sed denegata administratio. Itẽ ẽt reo capitis postulatio, vt inf. e. l. quamuis in fi. *Ad hos*] interpositio est.

e *Vel p Flo. fuerat.*

f *Rectè soluit*] secus in procura. vt inf. eo. l. debitores. Azo.

g *Administratio.*] & aliquãdo interdicitur expressim. Item aliqñ tacitè, vt si committatur alij, vt ergo prohibitione administrationis prohiberi videtur solutio: ita, & ex concessione vt ei solui permitti, cui soli administrationem concedo. vt & inf. iud. sol. l. si quis apud. §. 2. & inf. de ritu nupti. l. si quis tutor §. 2.

2† P F. Si remoto soluit, ei soluit, qui tutor esse desierat, & ideo non liberabitur.

h *Administratio*] vt & C. de suspe. tu. l. eũ quem. & Insti. de suspec. tuto. §. si quis autem. Accur.

3† P. Fl. à futuro.

i *Constituendus*] præsens ergo erat adhuc: aliàs contra. vt su. de tuto. & cura. dat. ab his. l. curator. itẽ maior infante, aliàs contra. vt §. qui pe. tu. l. 2.

4† P. Flo. soluit.

k *Substitueretur*] quia non definit tutor esse, vt probatur sup. de administratio. tuto. l. fine hærede. §. fin. nam nec amittit ciuitatem, vel libertatem, vt inf. de interdic. & relega. l. relegatorum. §. hæc differentia. Accur.

5† In P. F. de est, soluit.

6† P. Flo. sunt.

solutio verò facta ei, qui põt ab administratione repelli, nõ tñ est repulsus adhuc, liberat soluentem. Paul. de Cast.

¶ Sunt* quidã tutores, q̃ honorarij [a] appellantur, sũt q̃ rei notitiæ gratia [b] dãtur, sũt qui ad hoc dãtur, vt gerãt, [c] & hoc, vel p̃ adijcit, vt vnus, puta, gerat: vel voluntate tutorũ vni committitur gestus, vel Prætor ita decernit. Dico igitur, cuicunq; [d] ex tutoribus fuerit [e] †solutũ, etsi honorarijs (nã & ad hos [g] periculũ pertinet) rectè solui: [f] nisi interdicta eis fuerit à Prætore administratio. ¶ Nã si interdicta est, nõ rectè soluit. Idẽ dico, & si sciẽs quis suspectis postulatis soluat: nã his interim vĩ interdicta administratio. [h] Quòd si iã remoto soluerit ei, qui tutor esse desierat, non liberabitur. [2]† Quid ergo si soluit ei, cuius in locũ curator erat constituendus, [i] vt puta relegato in perpetuũ, vel ad tempus? Dico, si ante soluit, quàm substitueretur [k] curator, [l] oportere liberari. ¶ Sed, & si abfuturo [3]† causa Reipublicæ soluerit, [4]† rectè soluit, quinimmò etsi absenti [m] soluit, [5]† si modò nõ est alius in locũ eius substitutus. Siue aũt legitimi sint, [6]† siue testamẽtarij, siue ex inquisitione dati, rectè, vel vni [n] soluit. ¶ Ei qui notitiæ gratia datus est, an rectè soluatur, videndum est, quia ad instruendos contutores datur. Sed cum tutor sit, nisi prohibitum fuerit [o] ei solui, puto liberationem contingere. [p]

¶ Curatori quoq; furiosi re-

7† P. Flo. sed si.

8† P F. vi dicaríque sæpenũ. in iis fide gitur.

9† In P. Flo. deest, nummi.

ctè soluitur. ¶ Item curatori non sufficientis [r] sibi, vel per ætatem, vel per aliam iustam causam. [s] sed & pupilli curatori rectè solui, constat.

¶ Pupillum [t] sine tutoris authoritate, nec soluere posse palam est. Sed & si 7† dederit nũmos, non statim fient accipientis, vẽdicariq. 8† poterũt. Planè si fuerint consumpti nũmi, 9† statim liberabitur.

Pupillus soluendo sine tutoris authoritate, nõ transfert dominiũ pecuniæ, quia nõ potest alienare, & ideo non liberatur, nisi pecunia postea cõsumatur: quia tunc consolidatur solutio, & videtur à principio fuisse translatum. Itẽ pupillo sine tutoris authoritate non potest solui, vt soluens liberetur ipso iure, sed si pecunia est salua, vel conuersa in vtilitatẽ pupilli, liberatur ope exceptionis. Paulus.

Vlpianus. lib. 6. ad Sabi. 10†

LEX XV.

PVpillo solui sine tutoris authoritate non põt. Sed nec delegare [u] põt, quia nec alienare ullam rem potest. Si tamen soluerit ei debitor, & nummi salui sint, [x] petentem pupillum doli mali exceptione debitor summouebit. [y]

Debitor conditionalis solutione vera, vel ficta, tunc liberatur verè, quando conditio extiterit, retro tamen fingitur liberatus Bar.

Pomponius lib. 15. ad Sabi.

LEX XVI.

SVb cõditione debitor. Si ei accepto [11]† ferat, postea conditione existente intelligitur iam olim [z] liberatus,

r *Non sufficientis*] his casibus soluitur, secundũ distinctionem illã, cũ soluitur pupillo &c. vt no. C. si aduer. fol. l. 1. & Insti. qui. alien. licet, §. nunc admonendi, & facit inf. l. proxi.

s *Causam*] quia dans est bonis. & facit sup. de acquir. hæred. l. pupillus.

t *Pupillum*] & sic nõ repetit, vt & supra si certum pec. l. non omnis. ff. si pupillus. Sed contra sup. de condi. indeb. l. interdum. Solut. hic tale debitum erat, quod expediebat pupillo fore solutum, ibi naturale debitum tantum erat, vel hic vsuratium, ibi non, vel, vt ibi. Et adde distinctionem quam nota. C. si aduersus solutio l. 2.

Pupillo.] CASVS. pupillus non potest accipere debitum sine tutoris authoritate. Sed ponamus, quod pupillus non petit debitum, sed delegat alteri an hoc facere possit? Respõ. quod non. Si tamen aliquis pupillo soluerit, & postea iterum pupillus petat, si nummi soluti sunt salui, pupillus repellitur doli mali exceptione. Franciscus Accur.

10† P. Fl. Paulus.

u *Sed nec delegare.*] vt debitor liberetur, etiam si nummi accipientis fiant, & facit sup. tit. 1. l. nouate. si pupillus, in procuratore dic, vt inf. eo. l. debitores.

x *Salui sint*] hoc qualiter intelligitur, habes ff. e. l. in pupillo.

y *Summouebit*] nè iuris occasionem trahat ad iniquum compendium, vt C. de vsuca. pro empto. l. eum. & facit su. l. proxi. §. pen. & quod ibi no. item facit su. de excep. l. in pupillo, & de excep. do. l. apud Celsum, ff. si quis.

11† P. Fl. Sub cõditione debitori, si acceptum feratur.

Sub conditione] CASVS. Debebam tibi decem sub conditione, si navis ex Asia venerit, tu me ante conditionem existentem liberasti, post existit conditio, certè videor liberatus fuisse eo tempore, quo me liberasti. Idem est in solutione facta ante conditionis euentum, quia conditione existente, videtur dehinc liberatus eo tempore, quo soluit. Franciscus Accur.

z *Olim*] licet aliud fictio in veritate, quia tantum condit. existente obligatur, & per consequens liberatur, nec enim liberatur ante quàm obligetur, vt inf. de accept. l. quod in diẽ, & arg. su. ti. 2. l. quoties §. sed si id & idẽ intelligo in sequẽti casu,

x Illi gl. not. ad hoc quod alienatio facta in fraudē futuri creditoris non pōt reuocari per Paulianā hoc idē probatur in l. 1. C. de iure fisci. li. 10. & ibi B. fm vnā lect. istius text. Bolo. 1 P. F. de du.

casu quia demū existente condi. liberatur in veritate: licet fingatur tempore traditionis pecuniæ liberatus. Hoc autē 1 quod intelligatur iam olim liberatus in primo casu. l. prodest. quia si tēpore acceptilationis nullos habebat' creditores. & tempore conditionis habet multos, non possunt per Paulianam reuocare liberationem, quasi in fraudem factam: quia fingitur liberatus antequam isti essent creditores: & sic cessare fraudem. ad quod est sup. quæ in fraudem credi. l. 1. in fine. Item in secundo casu nō communicabitur hæc pecunia inter creditores, qui post traditionem pecuniæ cęperunt esse creditores & missi sunt in possessionem bonorum, vtpote cū diu fit. quod verè, vel fictitiè recessit de bonis debitoris. Itē no. ℣ sicut fingit lex aliquid. quod est impossibile: sic etiam potest fingere, quod nullum est, & sic posset intelligi. C. de donatio. inter vir. n, & vxorem. l. antepenul. ℣. vt fingatur domina fuisse a tempore collatæ in eam donationis.

21 P. F. si cui pecuniam.

a *Et hoc*] ſ. ℣ tempore alio liberetur pro vero, & alio liberatus fingatur: accidit enim si solutio re. &c. nam; & in superiori casu imaginariè fit solutio: in inferiori fictione: vt Instit. quib. mod. tol. ob. ℣. item per acceptilationem. fingitur ergo liberatio tempore traditionis pecuniæ: sed pro vero existente conditione liberatur. Alij, vt H. dicunt sic & hoc si solutio &c. ſ. q alio tempore traditur pecunia. & fit accipientis: & alio fingitur tradita. ſ. tempore existentis conditionis: quod placet.

& hoc a etiam si solutio re fiat, accidere b Aristo dicebat. Scripsit enim, si quis sub conditione pecuniam promisit, deditque 1 † eam ea conditione, vt si conditio extitisset, in solutum cederet, existente conditione liberari eū: nec obstare ei, quod ante eius pecunia facta est. c

Si procurator pecuniam domini soluat suo nomine, neuter liberatur: sed consumpta pecunia liberatur ipse, non dominus. Pau.

Idem lib. 19. ad Sabin.

LEX XVII.

CAssius ait, si pecuniam alicui 2 †dedi, vt eam creditori meo solueret; si suo nomine d dederit, e neutrum liberari: me, quia non meo nomine data fit illum, quia alienam dederit. cæterùm mandati ſ eum teneri. sed si creditor eos nummos sine dolo malo cōsumpsisset, is qui suo nomine g eos soluisset, liberatur: ne si aliter obseruaretur, creditor in lucro h versaretur.

Si ad reuocationem mādati sufficit vnum, illud ignorari oportet a debitore soluente. si requiruntur duo, sufficit ignorari vnum, vt liberatio competat: licet recipiens scienter furti teneatur. Bar.

Vlpianus lib. 41. ad Sabin.

LEX XVIII.

SI quis seruo pecunijs exigendis præposito soluisset post manumissionem: si quidem ex contractu domini, sufficiet 1 quòd ignorauerit manumissum. Quod si ex causa peculiari, quamuis scierit manumissum, si tamen ignorauerit ademptum k sibi 3 † peculium, liberatus erit. Vtroque autem casu l manumissus, si interuertendi causa id fecerit, furtum domino facit. m Nam, & si debitori meo mādauero, vt Titio pecuniā solueret, deindę Titio meo creditori; deinde venuero Titiū accipere, Titius aūt simulans se procuratorē esse, hanc pecuniā recuperet, committit furtum; debitor tamen liberabitur. Franc.

b *Accidere* alias accedere: & alias acceder e.

c *Facta est*] & sic fingitur liberatus; sed pro vero conditione existente liberatur. Item & fingitur liberatus tēpore traditionis pecuniæ. hoc enim dicit hæc lex. siue dicas dominium pecuniæ translatum tempore traditionis, siue nō. sed an dominium pecuniæ sit translatū cum pecunia traditur? Videtur hic dicere quod sic; sed è contra, quod non. sup. de acqu. poss. l. qui absenti. ℣. si quis. quæ est contra. Sol. hic nō fuit facta: & qđ dicitur, facta est. i. facta fingitur. & fm hoc duæ sunt actiones hic, prima, ℣ tūc fingitur liberatus, secunda, ℣ fingitur dominium pecuniæ translatum; sed pro vero non eā translatū. Alij dicunt è contra. ſ. ℣ hic est trāslatū. & quod in ℣rio dicitur, ℣ demum existente cōditione. l. de fictione; sed pro vero statim. vel hic, fuit data pecunia sub modo per, vt ibi sub conditione per. si. vel hic voluit facere pecuniam statim eius, cui dabat sub conditione antecedēdo in solutione. Ibi autem noluit rem fieri eius, cui tradebat, nisi conditio existeret. Nec obstat, quod dicit, deditq; eam sub conditione, quia conditio fuit, vt cederet in solutum, non autem in translatione dominij; & sic habetur, ac si simpliciter trad. disset; quo casu transit statim dominiū; vt sup. de iure do. l. sed nisi. & fm hoc non obstat in. eo. tit. de iure do. l. si ego. ℣. si res. & sup. de don. l. 2. ℣. si pecuniam. & si cer. pet. l. non omnis, vel fortè aliud est in pecunia, quæ vsu consumitur, quam sit in specie. hæc non valet, vt d. l. de dona. l. 2. ℣. si pecuniam. & facit sup. si cer. pet. l. non omnis, ℣. & cum pecunia. Accur.

CAssius ait] CASVS. Debebam Sempronio centum aur. dedi tibi hanc summā, vt eā Sempronio pro me solueres, tu nequam homo, quia fortè eidem debebas, dedisti hanc pecuniam tuo nomine, nō meo. dī hic. ℣ neuter liberatur, ego non: quia non dedisti nomine meo. tu non: quia alienam pecuniam soluisti: tamen tu teneris mihi actione mandati. & etiam furti: tamen si creditor eos nummos cō sumpsit sine dolo malo: tu liberaberis, qui eos dedisti. Nam aliter si neq; tu, neque ego liberarer: creditor luctifaceret hanc pecuniam inuisie. Franc.

d *Si suo nomine*] pro se, cum & ipse deberet eidem.

e *Dederit*] ad qđ est C. si quis alteri, vel sibi. l. multum.

f *Mandati*] & etiam furti. vt inf. de fur. l. si quis vxori. ℣. Iulianus. & facit ſ. mandat l. si vero nō. ℣. dedi & de neg. gest. l. ℣ pupilli. ℣. si quis pecuniam.

g *Suo nomine*] sed antequam cōsumat, ratum habere potest: vt C. de dona. l. si tibi. Accur.

h *In lucro*] quod esse non debet. vt sup. de condi. indeb. l. nā hoc natura.

3 † P. F. ei.

SI *quis furio*] CASVS. Habebā seruum Stichū fidelem hominē, quē mihi in prouinciā quandā, vbi mihi debebatur magna summa pecuniæ, vt eā recuperaret, quædā debita recuperauit, quædā nō. Interim ego manumisi Stichū; post manumissionē veniunt hi qui nō soluerāt, & soluunt huic Stichо manumisso. quæritur nunc, vtrū ipsi liberentur? Distinguitur, vtrū ista debita, q̄ soluta sunt post manumissionem, fuerint ℣cta ex ℣ctib. dñi an ex ℣ctib. peculiaribus. primo casu necesse est ℣ ignorauerint debitores eū manumissum fuisse, cū soluūt ei. si vero hęc debita sunt facta ex ℣ctib. peculiaribus, tunc non nocet debitoribus si sciunt eū manumissum, q̄ soluunt, si tñ ignorent ei peculiū esse ademptum, & in vtroq; casu iste Stichus teneatur dño actione furti, si causa intercipiendi hāc pecuniam à debitoribus recipiat, & probat hoc tōne rati. nam si debitori meo mandauero, vt pecuniā solnat Titio meo creditori; deinde venuero Titiū accipere, Titius aūt simulans se procuratorē esse, hanc pecuniā recuperet, committit furtum; debitor tamen liberabitur. Franc.

i *Sufficiet*] & necesse est. ad quoū est inf. eo. l. quod seruus. ℣. si. alias si sciret mutatum statum, deberet credere mandatum reuocatum. vt Instit. manda. ℣. & huic.

k *Ademptum*] quia præsumitur, ℣ non sit ademptum; vt C. de pecu. eius qui me. liberia. l. 1. & facit ſ. pro emptore. l. qui fundum. ℣. seruus. & de pac. l. si vnus. ibi. sic. n. & hic &c. & C. eod. l. si eum. & sup de act & oblig. serui in fi & sup. si cer. pet. l. eius. & inf. eo. l. quod seruus, 1. respon. Accur.

l *Vtroq; autem casu*] i. cum soluit ex contractu domini, vel causa peculiari. & liberatus est debitor.

m *Domini facit*] i. debitori; quāuis eam cogatur actori cedere. si vult seruari excep. creditori aūt non pōt acquiri, qa nihil vnquā in illa re habuit. vt j. de fur. l. si vendidero. ℣. si vnus. fm quosdam. sed hæc gl. non vt bona hic. cum ibi loquatur de cōdictione furti. hic aūt de actione furti dabitur ergo creditori qñ ab initio accepit, vt dño acquireret, licet postea interuerterit. & debitor liberabit. cæterū si ab initio habuit animū lucrandi furtum faciet dño. in cuius perm. fit dñio; vt inf. eod. l. cū quis ℣. 2. fm quosdam. ad quod est inf. de fur. l. fallus. ℣. 1. & l. si is qui rem. 2. ℣. Iulianus.

a *Liberabitur*]si nõ animo interuertendi acceperit ab initio,vt modò superioti casu no.& facit su. de procul.si procurator.& C.de fur.l.falsus.& inf.eo l.cum quis §.2.& sup. eo.l. vero procuratori.

F *Vgitiuus seruus*] CASVS. Stichus seruus meus à me fugiẽs surripuit mihi nummos,quos dedit mutuo Titio, dicit hic, ꝙ Titius est mihi obligatus.si autem Titius existimabat hunc Stichum liberum esse, & ei soluerit, liberabitur à me. Quid autem si iste Stichus non recuperauerit istos nũmos, sed iussit Titiũ debitorem alicui alteri soluere, & id ratum habuit? Certè hoc casu non liberatur à me,& est ratio, quia primo casu, qñ soluitur ipsi Sticho, intelliguntur nummi fieri mei. & quasi mihi soluit, alio vero casu non ita est.s. quãdo iussit alij soluere pecuniã. Franc.

b *Seruare et*]nõ diu: alias desinerem possidere: vt sup. de acq. poss.l.3.§. si seruus.& ideo ꝙ h non quæritur possessionem, sed dominium: vt su. de acquir.pol.l.1.§. sed & per eum.& de acquir.rer.dom.l. si seruus meus.& l.homo liber.§.quicquid. l.ẽ non credit se liberum: vt sup. de acq. pos.l. per eum.§. per seruum. secundum quosdam. Sed quid ad rhombum de possessione? nõ enim de possessione quærenda, vel dominio hic tractatur:sed de obligatione personali, ꝙ quæritur domino per seruũ, quandocunque fugitiuum: vt ff. de verb.obliga.l. seruus veiante.& su.mãda.l.si mandauero 2.§.fugitiuus Accur.

c *Obligari*]facta consumptione.prius autem habeo rei vendica.quia seruus non potuit dominium transferre vt sup.si cert.pet.l. rogasti.§.fi.

d *Liberare*]immò non vr liberari, vt ff.eo.l.qui hominem. §.si nullo.in fi.§.sed.hic credebat liberum,ibi seruũ, quamuis non fugitiuum;vnde non debuit ibi temerè soluere ei. vel ibi sciebat fugitiuum: hic non. cui solutioni vr obstare princ.illius §.Tertio.hic de æquitate liberatur;ibi de rigore non.vel ibi debebatur pecunia ex venditione;hic ex mutuo.& potest esse ratio: quia duo volebat ibi emptor.s. dominium rei,& se liberari. Hic autẽ tm liberari:quod facilius consequitur. vel non liberatur ibi.s.a rei vendi.Alij dicunt,ꝙ hic liberatur per exceptionem;ibi nõ.s.ipso iure.argu.su.si cer.pet.l.cum fundus.§.1. vel secundum alios.fortè aliud est in vẽditore,qui de sola culpa tenetur,quã in debitore,qui soli creditori tenetur soluere: vnde cũ strictius hic teneatur,soluendo,ipso iure liberetur; quod non placet.

e *Non liberari*] sic sup si cer. pet.l.cum fundus §.1.sed certè immò videtur,ꝙ sic: vt ff.mãda.l.si mãdauero.§.fugitiuus. &ol.vt ibi.rei dic, aliud in vẽditore,qui de sola culpa tenetur, vt ibi; quã in debitore, qui soli creditori tenetur soluere: quod non placet,per l.sup.si cer.pet.l.cum fundus.§.1.

f *Seruus meus*] etiam non fugitiuus.

g *Debitorem*]vt & sup.tit.t.l. non ideo.& de pac.l. si vnus. circa princip.

h *Nouando*] de hoc dic.vt sup.titu.t.l.fin. in princip.

Rem meam]CASVS. Debebam tibi rem aliquam ex causa legati, vel alia causa illam rem ego obligaui Titio: postmodum illam tibi solui, an liberer? Respon. ꝙ nõ:quia creditor, cui eam obligaui, potest eam à te auferre, actione Seruiana,vel hypothecaria. Franc.

i *Rem meam*] aut debeo speciem,& sic debeo dare. vt non possit vllo modo auelli,vel euinci: alias non liberor:vt hic.& inf.eo.l. qui tibi.aut etiã. Titio & sup de acqu. poss.l.non videtur.& de statu.l.3.§ si quis seruum.in fi.§.& sup. de ff.emp.l.dationis. respon. & de leg 2.l. Mœuius.a. re.& inf. eod.l.quæsitum.§.fi. hoc fortè,nisi causa præcessit obligationem,vt in eo, qui peruenit ad libertatem, vt sup.de verbo.obli. l. si seruum.§ sed.& si fit quidẽ.in fi.§. si autem in genere,necesse est corpus sic solui, vt auelli non possit; vt inf. eod.l. cum quis.§. qui hominẽ, & l.qui decem §.fin. Item no. vt inf. eo l. etiam. & l. qui sibi, sed fallit in casib.no. ff.si cer. pet.l. quidã.

k *Debitam*] puta ex legato.

Si decem] CASVS. Stipulatus sum à Titio decem: postea stipulatꝰ sum à Seio hoc modo.Sei promittis mihi,ꝙ solues quanto minus ex his decem fuero à Titio consecutus? ille promittit, facio cõuenire Titiũ,& condemnati,certè Seius ꝙ hoc non liberabitur:quia fortè Titius non erit soluẽdo. si autem fecero prius conueniri Seium,certè Titius in nullo liberabitur,nam est incertũ,an Seius sit aliquid debiturus. Nam si Titius totum soluerit,certum est ꝙ Seius nunquam fuit debitor, cùm promiserit sub conditione, si non totum fuero à Titio consecutus, cum ergo totum sim consecutus, deficit conditio.lex sequens plana est.Franc.

l *Consecutus sim*]i.consequi poteris.

m *Egeris*]& malè;quia primo Titiũ deberes cõuenire.Ac.

n *Liberabitur*] per conuentionem. Sed inutilem, siue pendet causa,siue absolutus sit Seius. Sed quid si de facto condemnatus fuit,& exactus? vr teneri Titiꝰ, quasi actor ex sua astutia habeat;argu. sup. de hær.ven.l. venditor ex. sed dic contra,per l.ẽ.si cer.pet.l.fi.2.respon. & facit sup. de verb. oblig.l.decem,& de ijs qui deiec. vel effu.l. perceptionem, & inf.de verb.signi.l.si ita a te stipulatus.

o *Debitum sit*]ante Titium excussum.

p *Quod*]i.quia.

1† In P.F deest, esse.

2† In P.F deest.seruus.

3† P. Flo. etsi.

4† Dinar. enim.

5† P. Flo. vel is.

6† P. Flo. consequetur.

7† P. Flo. soluero.

8† P. Flo.

9† P. Flo. Sed etsi.

10† P. Flo. liberatur.

11† P. Fl. quia.

12† P. Fl. deficit.

Pomponius lib. 21. ad Sab.

LEX XIX.

FVgitiuus seruus 2† meus cum pro libero se geeret, b nũmos mihi surreptos tibi credidit: obligari c te mihi Labeo ait. Sed si 3† eum 4† liberum existimans, solueris ei,liberari d te à me. Sed si alij soluisses iussu eius, vel id 5† ratum habuisset,non liberari. e quia priori casu mei nummi facti essent, & quasi mihi solutum intelligeretur. Et ideo seruus meus, f quod peculiari nomine crediderit, exigendo liberabit debitorem: g delegãdo autem, vel nouando, h nõ idem consequetur. 6†

Si res non efficiatur perfectè creditoris, debitor non liberatur. Bar.

Idem lib.22. ad Sabin.

LEX XX.

SI rem meam, i quæ pignoris nomine alij obligata esset, tibi debitam k soluam 7† non liberabor: quia auocari tibi res possit ab eo, qui pignori accepisset.

Quando duo tenentur eidem ad idẽ debitum, vno conuento, & etiã cõdemnato, si ad hunc non soluit, non liberatur alter. eo ãt soluente, si alter tenebatur in subsidiũ, similiter non propriè liberatur, sed in obligationẽ non incidit. Pau.

Paulus lib.10.ad Sabin.

LEX XXI.

SI decem stipulatus a Titio, deinde stipuleris à Seio, quanto minus ab illo consecutus sis, l etiam si 8† decem petieris à Titio, non tamen absoluitur Seius. Quid enim si condemnatus Titius nihil facere potest? Sed si 9† eum Seio prius egeris, m Titius in nullam partem liberabitur. n 10† Incertum quippe est, an omnino Seius debiturus sit. o Denique si totum Titius soluerit, nec debitor fuisse videbitur Seius, quod ꝑ p 11† cõditio eius defecerit. 12†

Intellige hanc legem in debitore paterno, qui contraxerat cum ipso patre: & tunc filius non potest eum liberare, etiam solutionem recipiẽdo: quia quantumcũque sit coniũcta persona, & possit agere pro patre, non tamen potest solutionem pro eo recipere. Pau.

a *Filiusfamilias*] facit C.de pac.l.filius.& C.de reb.credi.l.nec filius.& ſ.quod quiſq; iur.l.3.§.ſi filius. Ac.

Solutionem.] CASVS. Titius fecit conueniri debitorẽ ſuũ in iudicio. Seius obtulit ſe pro debitore in iudicio, dicẽs ſe velle accipere iudicium pro iſto debitore. quæritur vtrũ iſte debitor liberetẽ? Reſpon. q̃ ſic, etiam inuitus, & ignorans. Fran. Accurſius.

b *Solutionem.*] ſ.faciendam à nobis. accipiendo alius in ſe pro nobis. i. ſoluẽdo liberamur nos, etiã inuiti & ignorantes: vt hic.& ſup.de neg. geſt.l.ſoluẽdo.et Inſ. qb.mo. tollitur obli. in prin.& arg.ſ.eo.l. ſi debitor tuus. & ſ. tit.2.l.ſi Stichũ. §.fi. item iudiciũ accipiẽ do alius pro nobis, animo nouandi, & transferẽdi omnino iudicium in ſe, liberamur inuiti: vt ſup. ti.2.l.delegare. & de in rem ver.l.ſi pro patre.2.reſpon.& de interroga. act. l.qui ex parte. & l.qui ſeruũ. Et no. quod talis eſt Grammatica hic in legendo. Titius nos audiuimus. ſed licèt debitor ſit inuitus: creditorem iſ velle oportet. nam nemo eum agere cogit: vt C. vt nemo inuitus. l. 1. nec ſolutionem recipere: verũtamen poteſt offerri, conſignari, & deponi: & ſic inuito creditore liberatur debitor: vt C de vſu. l.acceptã. Item qđ dicit, alium ſuſcipiẽtem iudiciũ pro alio, eum liberate inuitum: videtur contra in Authen. vt omnes obe. iudi. §.ſi verò alter. ibi, ſi quid ipſi &c. Solu. ibi procuratorio nomine, non animo nouandi, vnde poteſt debitor alium conſtituere, & illum non habere, etiam creditore inuito, vt ibi, & ſup. famil. erciſcun. l. planè. hic autem in rem ſuam procurator eſſe volebat, & animo nouãdi. Itẽ ad vtrunque videtur contra inſ. de reg. iur. l. inuito. & l. inuitus. Sol. illa in priuilegijs: vt dixi in l. inuito. Item ſolutione liberor ipſo iure: vt Inſti. quib. mod. tollit. obli. in prin. ſed in iudicio liberor per exceptionem tantùm, ſecundum Albe. vt C. de pac. l. poſt vẽ. & de interro act. l qui ex parte. vel verius dic q̃ ipſo iure, ſi agatur ab vtroq;, nam & hic & aliàs aſſignãtur vt paria, ſolutio, & iudicium: vt hic, & ſ. ti. 2. l. delegare. & de in rem ver. l. ſi pro patre. ſecundum Az. Item hæc nouatio iudicio accepto olim præſumebatur, hodiè non ſic, niſi exprimatur verbis: vt Inſtit. quibus modis tolli oblig. §. præterea. & quando ſit nouatio, iurabit de calumnia talis procurator in rem ſuã: vt no. C. de iura. calu. l. 2. §. fin autem reus. Item an repetat à domino pro quo ſubijt iudicium? Reſpon. ſic, ſi eo animo acceſſit: alias non: vt ſup. de interrog. act. l. qui ſeruum. vtrobiq; ſi iurat de calu. nam & fideiuſſor conuentus iurat: licet repetat à reo. Acc.

Vbi fideiuſſor.] CASVS Duo erant debitores Titij, ſ. Męuius & Seius: & quilibet in decẽ. ego fideiuſſi pro ambobus in dena: & ſic ego teneor in vigiti: ſi ego ſoluo vigin ti, liberatur vterq; Mæuius & Seius. ſi autem ſoluo decem, iterum vterq; liberatur pro dimidia parte: quia quilibet liberatur in quinq;. Quid autem ſi tantum ſoluo quinque? quis reus erit releuatus? Reſp. ille, de quo actum eſt. ſi verò nihil inter nos actum eſt: quis debitorum releuetur? deducenda eſt iſta ſumma in antiquius debitum. ſi autem ſoluo quindecim, ſi appareat quid eſt actũ: tunc ille, de quo actũ eſt, erit releuatus in decem: alter verò in quinq;. ſi aũt non appareat quid eſt actũ: tunc antiquior debitor releuatur in decem: alter autem in quinque. Fran.

c *Vbi fideiuſſor.*] ſ.deiuſſit pro vno in decem, pro alio in alia decem Ioan.

d *Siue xx.*] ſ.ſimul.

e *Siue dena.*] i. vna decem primo: & ex eis vtrunq; pro medietate liberat: & alia decẽ ſecũdo: & ex eis ſiſt vtrunq; p medietate liberat. Nam pp æqualitatẽ portionũ non attenditur hoc antiquum debitum: vt ſ. dicit. Primus n. numerus par eſt: ſecundus impar. vnde & ſuperius melius diuidi poteſt. vnde cum ſoluit decem, præſumitur, q̃ voluerit vnumquẽq. pro quinque liberare. Sed H. nõ admittit hoc qñ aliqd eſt antiquius alrero. & facit ſ. de cond. indeb. l. ſi pęnę. §. ſi falſo. Et nota quod hic ſcripſit Ioan. decem, & decem non ſunt viginti. quod patet: quia diſiũgit ſiue viginti, ſiue dena. qđ eſt verum ſi per ſe vnaquæque decem conſiderentur non ſi coniungantur.

f *De quo actum eſt.*] vt & ſup. eo. l. 1.

g *Inſpiciendum.*] vt & ſup. l. in his. in prin.

h *In decem.*] ſcilicet erit liberatus ille, de quo actum eſt.

i *Et alia.*] ſcilicet decem.

k *Quinque.*] id eſt, in quinque erunt releuata.

Ex parte.] CASVS. Pater meus debebat decem Titio: moriẽs autem me inſtituit hæredem, & fratrem meũ. ego ſolui iſta decem in ſolidum, credens me debere tota decem. dicitur hic, quod poſſum condicere à creditore quinq; quæ nõ debebam: in alijs quinque liberer ab eo. Ponamus autem, quòd antequam condicam illa quinque, altera pars fratris mei obuenit mihi: & ſic tenebar ad tota decẽ. certè ſi velim tunc repetere à creditore, poterit me repellere doli mali exceptione. Franc.

l *Tota ſoluerit.*] quaſi ipſe ſolidum deberet ei, cui ſoluit. & dices. ſ. vt indebita: vt ſup. de fideiuſſ. l. ſi teſtamento. §. primo. in fine § quando ſuo nomine ſoluit: alias contra: vt ſupra, de condictione indebiti. l. ſi pœnæ. §. primo. & C. de pet. hæred. l. de hæreditate.

m *Accreuerit.*] ad quod eſt ſup ſi pars hære. pet. l. 2.

n *Obſtare.*] remedio compenſationis, quæ in ſtricti iuris iudicijs fiebat olim ope exceptionis: hodiè ipſo iure: vt Inſti. de ac. §. in bonæ fidei.

Si creditor.] CASVS. Titius mutuauit mihi centum. pro quibus obligauit ſibi fundum. & feci pactum, quod ſi nõ ſoluerem in termino conuento, ipſe poſſet vendere fundũ. termino adueniente non ſoluo: quapropter creditor vendit fundum. & accipit pretium, ſcilicet centum. an ego ſum liberatus? Reſpon quod ſic. Idem ſi ipſe creditor remiſit ſum-

Vlpianus lib. 45. ad Sabin.

LEX XXII.

Filiusfamilias [a] patre inuito debitorem eius liberare non poteſt. acquirere enim obligationem poteſt, diminuere non poteſt.

Poteſt quis alium inuitum liberare ſoluendo pro eo, vel iudicium ſuſcipiendo animo nouandi. Paulus.

Pomponius lib. 24 ad Sabin.

LEX XXIII.

1† Solutionem, [b] * vel iudicium pro nobis accipiẽdo, & inuiti, & ignorantes liberari poſſumus.

Qui pro pluribus obligatus exiſtit, poteſt ſoluere pro quo vult: in dubio verò videtur ſoluiſſe pro eo, pro quo prius ſe obligauit. Pau.

Vlpianus lib. 47. ad Sabin.

LEX XXIV.

Vbi fideiuſſor [c] pro duob. in 2† dena fideiuſſit, obligat⁹ eſt i viginti: & ſiue xx. [d] ſiue dena [e] ſoluerit, vtrunque reum liberabit. Sed ſi quinq; ſoluerit, videamus quem ex reis releuet. In quinque erit ille releuatus, de quo actum eſt: [f] aut ſi non appareat, antiquum 3† debitum erit inſpiciendum. [g] Idem & ſi quindecim ſint ſolura: ſi quidem appareat, quid actũ ſit in decem: [h] & alia 4† [i] in quinq; [k] erunt releuata. ſi verò non appareat, ex antiquiore contractu decem, ex alio quinque erunt releuata.

Qui ſoluit plus ſua parte, pro hæreditatis portione repetit illud plus, niſi portio coheredis ſibi accreuerit. Pau.

Pomponius lib. 31. ad Sabin.

LEX XXV.

Ex parte hæres inſtitutus, ſi decem, quæ defunctus promiſerat, tota ſoluerit, [l] 5† pro parte quidem qua hæres eſt, liberabitur: pro parte autem reliqua ea condicet. ſed ſi antequam condicat, ei accreuerit [m] reliqua pars hæreditatis, etiam pro ea parte erit obligatus; & ideo condicenti indebitum, doli mali exceptionem obſtare [n] exiſtimo.

Pretium perceptũ ex venditione pignoris verè, vel ſictè, liberat debitorẽ: niſi venditio retractabilis ſit. Pau.

Idem lib. 35. ad Sabin.

LEX XXVI.

Si creditor fundum pignoratum 6† vendiderit,

1† P.F. ſolutione.

* Collige ex iſta lege, q̃ quis pt inuit⁹, & ignorans liberari: ſec⁹ obligari. conc. tex. in c. q̃ris. de cõſec. diſt. 4.

2† In P.F. deeſt, in.

3† P.F. an iuuitus.

4† P.F. & aliunde quinque.

5† P.F. ſoluit.

6† P.F. pignoratitium.

dum ipsi emptori: alias ab alio esset stipulatus: vsquebi. sed & si seruus.

¶ *Sed & si seruus.*] Creditori meo pignoraui seruum pro viginti non soluo. ipse creditor vendit seruum. dicitur hic, q̃ ego non liberor intra tempora, quibus potest seruus redhibeti, i. intra sex menses: quia actio redhibitoria durat sex mensibus: sed illis transactis ego sum liberatus: sicut euenit in quolibet pignore vendito, quãdiu potest res fieri inempta. Fran.

2 † P. F. sed si seruus pignoratus.

a *Stipulatus esset.*] animo nouandi.

b *Non liberabitur.*] s. omnino, vel in perpetuum. sed ad tempus: vt supr. de pigno. actio. l. nec enim. & de distra. pignor. l. rescriptum. §. 1.

c *Possit*] quod esse potest, si forte emerat debitor cum pacto addictionis in diem: vt supr. de in diem addi. l. vbi.

E *Tiam.*] CASVS. Debebas mihi fundum ex stipulatione, vel ex testamento. Tu soluis mihi eum: sed non promittis de euict. dicitur hic, q̃ semper possum petere fundum debitum, quamdiu deest aliquid iuris huic fundo. lex sequens clara est. Franc.

d *Circa stipulationem.*] nedum in contractibus bonæ fidei. & da exemplum de stipu. supr. eod l. si rem. & de actio. ex testa. da. vt supr. de actio. emp. l. si hæres. & de leg. secundo l. Mæuius. §. pen. sed videtur non prima, sed de dolo agit: vt & sup. de dolo. l & eleganter §. non solum. quæ est contra. Sol. hic non satisfecit in eo, quod specialiter promiserat, vel sine promissione tenebatur: vnde non est liberatus. ibi totum, quod promisit, dedit, licet dolo suo deterius factum. arg. C. de exhibend. l. exhibitionis. secus in contractu bonæ fidei, vbi indistincte agitur prima: vt sup. commoda. l. 3. §. si reddita. cætera dic, vt d. §. non solum.

e *Iuri.*] i. de iure restat citra rem aliquid faciendum.

f *Superest.*] faciendum: vt de euict. l. promissio. vt sup de verbo oblig. l. Iulianus. §. 1. & facit sup. de ver oblig. l. stipulatio ista. §. si quis forte. & sup eo. l. si rem. & inf eo. l. qui res. in princip. & l qui sibi. § 2. & l. qui decem. §. pen. & Inst. de leg. § si eũ.

h *Diuersa.*] *Si pecunia*] ita demum. sed in eo, qui vero tutori soluit, dic, vt sup. eo. l. pupillo. Accur.

Cum *Stichus.*] CASVS. Quando duæ species promittuntur duobus creditoribus, nõ potest vni vna solui, alteri alia: sed debet cuilibet dimidia solui: secus est in summis: q̃ possunt cuilibet solui vna summa: sicut si tu promittis duobus viginti, potes cuilibet decẽ soluere: quia in summis pro missis apparet hoc actũ, vt diuidat actio per numerum. lex sequens plana est. Frã.

h *Homines*] s. specialiter designatos: aliquin contra: vt supr. de verbo. obligat. l. in execu. §. pro parte. & l. in stipulationibus. & hoc est nam ambigua est &c. nam in genere fuit ita facta promissio.

i *Ambigua*] i. confusa propter generalitatem. & quando s. in genere facta esset promissio.

k *Duobus modis*] & in specie. & in numero. & facit fu. de condi. indeb. l. si pecuniæ. §. si falso. & supr. si cert. pet. l. nam & si fuerit. in fin. & de verb. obl. l. si centum.

4 † P. F. missionis.

S *I debitor. Actionem.*] vel dicas, quod debitor obtulit. cõsignauit, & deposuit: & tunc ipso iure denegatur actio: vt supr. depositi. l. 1. §. si pecuniam. Vel dic, quod obtulit in iudicio. & tunc denegat epe exceptionis: vt supr. de pign. actio. l. si rem. §. fin. Vel tertio dic, quod extra ius fuit oblata, & postea amissa: vt ff. allegat infr. eod. l. qui decem. in princ. & de excep. doli. l. II opera. Sed huic est cõtra. inf. e. l. creditor. Solu. vt ibi. Item eidem contra. sup. de arb. l. sed II postea. Sol. ibi non fuit amissa. & facit C. de condit. ex lege. l. fi. & de admini. tuto. l. tutor p pupillo. §. fin & C. de vsu. l. acceptam.

5 † P. F. actiones. *Facitne q onus legẽdi affi pfit, possit p aliũ legere. de quo est gl. & allegat istũ tex. l. 1. §. tali ter. i ver. legete. de col. 1 prag ma. sanc. cit. mea diũ, ibi sed vtrũ possit vltra q̃ ad istud addo Bar. in l. nemo sup. de duo. reis & ibi Al. ad cõ. & oĩno. Fel. in c. cum oẽs extra de cõsuet. & p Mãd. in glo. fac. si ac etiã. in v. aut. ad fi. & in §. ac tam. in ver. per le. Ro. li 6 of 6 † In F. F decst, &c.*

Liber.

Si in re soluta deficit aliquod ius, liberatio non contingit. Bar.

Vlpianus lib. 28. ad Edict.

LEX XXVII.

ETiam circa stipulationem, d & ex testamento actionẽ, si res tradita fuerit, quæ debebatur, quamdiu aliquid iuri e rei deest, adhuc tamen ipsa res petenda est: vt putà fundum possum petere, licet mihi traditus sit, si ius quoddam cautionis superetit. f

Soluentes falso administratori, liberantur, si pecunia conuertatur in vtilitatẽ creditoris. Bar.

Paulus lib. 38. ad Edict.

LEX XXVIII.

DEbitores soluẽdo ei, qui pro tutore negotia gerit, liberantur, si pecunia g in rem pupilli peruenit.

Obligatio Specierum diuiditur per quotas: obligatio generis, vel quantitatis, diuiditur numero. Bar.

Vlpianus lib. 38. ad Edict.

LEX XXIX.

CVm Stichus, & Pamphilus communi seruo promissi sunt, alteri Stichus, alteri Pamphilus solui non potest: 2 † sed dimidiæ singulorum partes debentur. Idemque est, si quis aut duos Stichos, aut duos Pamphilos dare 3 † promisit, aut communi duorum seruo homines h decem dare promisit. Nam ambigua i vox est decem homines, quemadmodum decem denarij: atque vtriusq; rei dimidium duobus modis k intelligi potest. Sed in nummis, & oleo, & frumento, & similibus, quæ cõmuni specie continentur, apparet hoc actum, vt numero diuidatur obligatio, quatenus, & commodius promissoribus, 4 † stipulatoribusque est.

Creditori, qui pecuniam debitam oblatam sine iusta causa nolit accipere, denegatur actio. Tau.

Idem lib. 51. ad Edict.

LEX XXX.

SI debitor offerret pecuniã, quæ peteretur, creditor nollet accipere, Prætor ei denegat actionem. l 5 †

In operis artificialibus, in quibus vertitur ingenium, & disciplina, in dubio intelligitur persona industria electa. Baldus.

Idem lib. 7. Disputatio.

LEX XXXI.

INter artifices l longa differentia est, & ingenij, m & naturæ, & doctrinæ, n & institutionis. o & 6 † ideo si nauẽ a se fabricandam quis promiserit, vel insulam ædificandã, fossamve faciendã, & hoc specialiter P actũ est, vt suis opebẽdũ alij. an libeteris? Rñ. q̃ nõ: qa ego elegi mã industriã: & iõ nõ potes aliũ loco tuo substituere. & sic ĩtellige de quolibet artifice cuius industria eligit. Cætera vide hic in gl. Fr.

l *Ingenij.*] i. studij: q̃ ingeniũ quæritur cultura laboris, & naturæ. i. naturalis ingenij. vel ad idem. i. ingẽnij naturalis.

m *Doctrinæ.*] vel qa melius scit docere, vel qa melius è doctus.

n *Institutionis.*] i. ordinatiõis faciẽdę p operę. vl istitutę doctrinę p

o *Specialiter.*] vl aũt hoc agis. cũ dñ. promittis te facturũ, vel facere foreã: vel nisi aliud sit verisimile: vt si est monachus promissor, vel miles: quo casu p aliã faciẽdo potest liberari.

a *Rem.*

a *Reum*] etiam simili opera. est enim aliud artificium fideiussoris, quàm rei: & ideo non id quod promissum est, videtur solutum. Sed contra, sup. de duobus reis. l. nemo. Sol. hic agitur inter partes: vt etiam diuersorum hæredum operæ intelligantur. item facit sup. de leg. 3. l. fideicom. §. fi. & sup. de statulib. l. Stichum. §. fin. & C. de cadu. tollen. §. ne autem.

b *Quare*] similitudinem facit inter eas, quæ sunt in faciendo, & illas quæ sunt in non faciendo: vt patiendo: quæ etiam in faciendo dici possunt: vt sup. de verb. oblig. l. vbi autem. §. qui id.

c *Patientiam*] scilicet fideiussor.

d *Committatur*] reo prohibente. & committatur aduersus se reum. & facit supra de verb. oblig. l. cum filius. §. 1. & l. si stipulatus fuero, in princip. vides ergo, q fideiussor non tenetur ex mora sua: & est hoc ideo: quia quoties factum in stipulatione cõtinetur, promissor ad duo tenetur, ad factũ. s. & ad interesse: fideiussor ad solum interesse, sed in quodam casu, licet factum sit in obligatione, tenetur fideiussor ex mora sua: vt sup. de oper. liber. l. si libertus.

e *Eique*] non manumisso: vt differat à sequenti: vel dic, manumisso in vltima voluntate: vt etiam differat à sequenti.

f *Alterum*] aliàs videtur peculium ademptum: & sic non liberatur soluendo ei: vt sup. si cer. pet. l. eius. §. placebat. & C. de pec. eius qui liber. me. l. 1. licet sit contra. sup. de instit. l. si quis mancipijs. §. si pubes. sol. vt in d. l. eius.

g *Aditam*] quo tempore maximè dubitatur: quia nullius in potestate esset. Idem tamen est etiam hæreditate adita.

h *Si manumisso*] scilicet inter viuos.

i *Ignoraret*] est enim iusta ignorantia, cùm inter viuos est manumissus: vt C. de pecu. eius qui liber. me. l. 1. & facit ff. eo. l. si quis seruo. 1. respon. & sup. de actio. & oblig. l. serui. in fi. & sup. de condi. inde. l. si non sortem. §. qui filio. & inf. eo. l. quod seruus. 2. respon.

k *Ignorauerit*] sed si scit mortuum, tacitè reuocatum mandatum scire debet: vt Instit. manda. §. rectè. & sup. manda. inter causas. § 1. & de dona. l. hoc iure. §. si quis dederit.

ris id perficiat: fideiussor ipse ædificans, vel fossam fodiens, non consentiente stipulatore, nõ liberabit reum. [a] Quare [b] etiam ſi illis stipulationibus fideiussor accesserit, Per te nõ fieri quò minus mihi ire agere liceat? prohibens ire fideiussor stipulationem non committit: & si patientiam [c] præstet, non efficiet quò minus cõ mittatur [d] stipulatio.

Debitor soluens ei, cui erat ablata potestas recipiendi, liberatur, si ignorabat causam ablationis. Item procuratori, qui exequitur mandata ante quàm est reuocatus, non imputatur, si reuocationem ignorabat. Paulus.

Iulianus lib. 13 Digestor.

LEX XXXII.

SI seruus peculiari nomine crediderit, eiq. [e] debitor, cum ignorat dominum mortuum [f] esse, aute aditam [g] hereditatem soluerit: liberabitur. Idemque [1] † iuris erit, & si manumisso [h] seruo debitor pecuniam soluerit, cum ignoraret [i] ei peculium concessum non esse. Neque intererit viuo, an mortuo domino pecunia numerata sit. nam hoc quoque casu debitor liberabitur: [2] † sicut is, qui iussus est à creditore pecuniam Titio soluere, quamuis creditor mortuus fuerit, nihilominus rectè Titio soluit, si modò ignorauerit [k] creditorem mortuum esse.

Si res soluta adiecto euincatur, agitur actione personali. Paulus.

Idem lib. 52. Digest.

LEX XXXIII.

QVi sibi, aut Titio fundũ dari stipulatus est, quãuis fundus Titio datus fuerit, tamen si postea euictus est, habet actionem: [m] quemadmodum si hominem [a] stipulatus esset, & statuliberum promissor Titio dedisset, isque ad libertatem peruenisset.

Solutio, vel obligatio rei deteriorata facto debitoris, eũ non liberat. Bar.

¶ Qui Stichum, aut Pamphilum dare [3] † promisit, si Stichum vulnerauerit, [4] † non magis eum dando [o] liberatur, quàm si Stichum solum promisisset, & à se vulneratum [p] daret.

¶ *Qui Stichum.*] Titius promisit mihi Stichum, aut Pamphilum. Titius homo furibundus vulnerauit Stichum: & sic eum mihi soluit. quæritur, an liberetur? Respond. quod non: sicut etiam non liberaretur, si solum Stichũ promisisset, & eum vulneratum soluisset. 2 † P. F. liberatur.

¶ *Item qui.*] Iste §. quasi idem dicit, q superior, scilicet, q si quis debet hominẽ, & offert eum vulneratum, non liberatur. Item si accepto iudicio vulneratum à se, vel vulneratũ ab alio ipse offerat: non liberatur. Franc.

l *Qui sibi aut Titio fundum*] in specie. aliàs non valet: vt ff. de verbor. oblig. lita stipulatus.

m *Actionem*] pristinam: vt supra, de verbor. obligatio. l. Iul. §. primo. & C. de transac. l. ii pro fundo. 6. ex stipulatione. & sup. eodem. l. etiam. & sup. de act. emp. l. dario. in prin. & de rei vendic. l. ex diuerso. 1. vbi. & inf. eodem. l. qui hominem. §. j. in prin. Accursius.

n *Si hominem*] in genere: nam secus contingeret, si certus homo promissus esset: vt sup. de verborum obligat. l. is, qui alienum. & l. si seruum. §. finautem. quæ sunt contra. & facit supra de condi. indeb. l. Neratius. & inf. eodem. l. cum quis. §. qui hominem. 3 † P. F. dari. 4 † P. F. vulneratum.

o *Eum dando*] hic & inferioribus casibus. dic, non liberatur, s. ab hac actione de dolo: sed à pristina liberatur: vt in contrario sup. de do. l. & eleganter. §. non solùm. similis lectio est sup. manda. l. si mandato meo. §. fin. vel aliter si à se vulneratum offerat sine pretio deteriorationis. & illo nolẽte accipere perierit postea: non liberatur debitor, si creditor habuit iustam causam non accipere. alioquin aliud esset: vt inf. eodem. l. creditor. & l. qui decem. in princ. & eo casu loquitur hic. & quod dicit, dando, id est, dare volente & daret. i. dare vellet. sic sup. de verb. oblig. l. stipulatus sum Damã. nam post dicit, offert. si autem daret. & ille acciperet, hoc ipso videtur remittere pretium deteriorationis, vt liberetur ab actione, qua tenebatur: vt arg. sup. si quis cau. l. 2. in prin. & de eo, quod certo loco. l. si ergo dabitur pro eo, quod deterior est factus, actio de dolo. & sic loquitur lex illa, & eleganter. Vel aliter de stricto iure necesse est dare actionem de dolo, cùm alia non sit: liberatur enim dar do. & sic loquitur l. & eleganter. sed de æquitate non liberatur, & sic datur pristina: & ita de æquitate non datur de dolo. Vel dic rem hic esse solutam, & non dari pristinam actionem ad deteriorationem: sed ad cætera damna rerum suarum distractarum datur de dolo: vt ibi, & in ead. l. & eleganter. §. si dolo malo procurator.

p *A se vulneratum*] secus ab alio: vt ff. loca. l. sed & de damno. item & quando à se, die sine causa: aliàs non tenetur: vt sup. de verb. oblig. l. qui seruum. Accursius.

Vt fibr.] CASVS. Tu promisisti mihi, aut Titio fundum Cornelianum, tu potes ipsum soluere Titio, qui est additus in obligatione ad solutionem. Ponamus ergo, quod ipsi Titio soluisti dictum fundum. venit Sempronius: qui dictum fundum euincit à Titio. quæritur, numquid ego possim agere contra te ad fundum? Respon. quod sic. & ponit exemplum: sicuti si hominem aliquis mihi promiserit, qui erat statuliber: & postea perductus est ad libertatem, quàm mihi soluerat certè possum ab eo iterum hominem petere.

¶ *Qui Stichum.*] Titius promisit mihi Stichum, aut Pamphilum. Titius homo furibundus vulnerauit Stichum: & sic eum mihi soluit. quæritur, an liberetur? Respond. quod non: sicut etiam non liberaretur, si solum Stichũ promisisset, & eum vulneratum soluisset.

¶ *Item qui.*] Iste §. quasi idem dicit, q superior, scilicet, q si quis debet hominẽ, & offert eum vulneratum, non liberatur. Item si accepto iudicio vulneratum à se, vel vulneratũ ab alio ipse offerat: non liberatur. Franc.

l *Qui sibi aut Titio fundum*] in specie. aliàs non valet: vt ff. de verbor. oblig. lita stipulatus.

m *Actionem*] pristinam: vt supra, de verbor. obligatio. l. Iul. §. primo. & C. de transac. l. ii pro fundo. 6. ex stipulatione. & sup. eodem. l. etiam. & sup. de act. emp. l. dario. in prin. & de rei vendic. l. ex diuerso. 1. vbi. & inf. eodem. l. qui hominem. §. j. in prin. Accursius.

n *Si hominem*] in genere: nam secus contingeret, si certus homo promissus esset: vt sup. de verborum obligat. l. is, qui alienum. & l. si seruum. §. finautem. quæ sunt contra. & facit supra de condi. indeb. l. Neratius. & inf. eodem. l. cum quis. §. qui hominem. 3 † P. F. dari. 4 † P. F. vulneratum.

o *Eum dando*] hic & inferioribus casibus. dic, non liberatur, s. ab hac actione de dolo: sed à pristina liberatur: vt in contrario sup. de do. l. & eleganter. §. non solùm. similis lectio est sup. manda. l. si mandato meo. §. fin. vel aliter si à se vulneratum offerat sine pretio deteriorationis. & illo nolẽte accipere perierit postea: non liberatur debitor, si creditor habuit iustam causam non accipere. alioquin aliud esset: vt inf. eodem. l. creditor. & l. qui decem. in princ. & eo casu loquitur hic. & quod dicit, dando, id est, dare volente & daret. i. dare vellet. sic sup. de verb. oblig. l. stipulatus sum Damã. nam post dicit, offert. si autem daret. & ille acciperet, hoc ipso videtur remittere pretium deteriorationis, vt liberetur ab actione, qua tenebatur: vt arg. sup. si quis cau. l. 2. in prin. & de eo, quod certo loco. l. si ergo dabitur pro eo, quod deterior est factus, actio de dolo. & sic loquitur lex illa, & eleganter. Vel aliter de stricto iure necesse est dare actionem de dolo, cùm alia non sit: liberatur enim dar do. & sic loquitur l. & eleganter. sed de æquitate non liberatur, & sic datur pristina: & ita de æquitate non datur de dolo. Vel dic rem hic esse solutam, & non dari pristinam actionem ad deteriorationem: sed ad cætera damna rerum suarum distractarum datur de dolo: vt ibi, & in ead. l. & eleganter. §. si dolo malo procurator.

p *A se vulneratum*] secus ab alio: vt ff. loca. l. sed & de damno. item & quando à se, die sine causa: aliàs non tenetur: vt sup. de verb. oblig. l. qui seruum. Accursius.

a *Qui hominem*] in genere promissum.
b *Vulneratum*] à se, vel ab alio.
c *Non liberatur*] expone, vt supra.
d *Si hominem*] scilicet in genere promissum.
e *Condemnandus*] tenebatur. n. in genere: vt §. posuit. secus si in specie: vt §. loca. l. sed & de damno.

Si hominem.] CASVS. Stipulatus sum à te mihi, aut Titio dari decē, aut hominem. tu soluisti partē hominis Titio: vtrumq. mihi soluisti decem. cenè tu potes partē hominis condicere à me, quasi mea voluntate Titio solueris indebitum. Idem iuris est, si Titius mortuus est, cui partem hominis solueras, & postea de cē solueris mihi, nā tu poteris à me cōdicere potius quàm ab hæredibus Titij.

¶ *Si duo Titius, &* [illegible] stipulati sūt hominem à Cāio: Caius soluit partē Pamphili Titio, & partē Stichi Mœuio: & diuersorum hominū partes ipsis duobus reis stipulandi soluit. an liberetur Caius? Respond. non. si verò tūm Pamphili partes vtriq; soluisset, tunc liberaretur: quia cōis obligatio hanc naturam habet, vt quo duobus soluitur, vni videatur esse solutum. Idem est in duob. fideiussorib. quorum si vnus hominem promiserint, non liberantur soluēdo partes diuersorum hominū, sed benè soluēdo partes vnius hominis vtrique reo stipulandi.

¶ *Si pulsatus sum.*] Tu promisisti mihi decem, aut Titio hominem dare: tu soluisti Titio hominem, an sis liberatus? Respon. sic, sed antequam tu dares hominem Titio: ego poteram decem petere.

¶ *Si Titium.*] Titium probum hominem, eo quòd adesse non poteram, omnibus negotijs meis præposui: postea vetuerim administrare negotia mea, ignorantibus debitoribus meis. ipsi soluerunt huic Titio: an liberentur? Respon. quòd sic. ex quo ignorauerūt eum esse reuocatum ab administratione. & reddit Iurisconsultus pulchram rationem primi dicti: quia qui aliquem præponit omnibus negotijs suis: videtur etiā debitoribus suis mandare, vt illi soluant.

¶ *Si nullo mandato.*] Tu qui debebas mihi centum, putabas quòd mandassem Titio, vt pecuniam à te exigeret: & sic ei soluisti. certè tu non liberaris: quia nemo soluendo ei, qui se offert negotijs alienis, liberatur.

¶ *Et cum fugitivus.*] Stichus seruus meus fugiens à me, tem aliquam mihi surripuit: & cum esset in alia prouincia, vbi non cognoscebatur, gerebat se pro libero: & rem meam vendidit: emptor solui ei pretium, quæritur vtrum à me liberetur? Respon. non.

¶ *Si gener.*] Sēpronius dedit Bertā filiam suā in vxorē Seio, & dotem mille aureorū. solutum est aliqua causa matrimoniū. Seius gener soluit dotē Sēpronio socero suo, ignorante filia. Dī hic quòd ipse gener nō liberatur, nisi filia in iam solutionē rata habeat. nā filia est particeps huius obligationis.

1 † P.F. dati.

2 † P.F. offert.

3 † In P.F. deest, in iudicio.

4 † P. F. Sed & ab alio vulneratū si det.

5 † P. F. dati.

6 † P. F. soluerat.

¶ Item, qui hominem [a] dare [1]† promisit, & vulneratū [b] à se offert, non liberatur. [c] Iudicio quoq; accepto si hominē [d] is, cum quo ageretur, vulneratum à se offerret, [2]† condemnari in iudicio [3]† debebit. Sed & si ab alio seruum vulneratum det, [4]† condemnandus [e] erit, cum possit alium dare.

Si solutum adiecto ex postfacto apparet indebitum, repetitur a creditore. Pau.

Idem lib. 54. Digestor.

LEX XXXIV.

QVi hominem, aut decem tibi, aut Titio dare [5]† promisit, [f] si Titio partem hominis tradiderit, mox [g] tibi decē numerauerit, non Titio, sed tibi [h] partem hominis cōdicet, quasi indebitum [i] tua voluntate Titio [k] soluerit. [6]† Idemq; iuris erit, etiā si mortuo Titio decem soluerit, [l] vt tibi potius, quàm hæredi Titij partem hominis condicat.

In obligatione generis, solutione partium in diuersis rebus non contingit liberatio, etiam si fiat diuersis personis, vel a diuersis. Pau. de Castr.

¶ Si duo rei stipulandi hominem dari stipulati fuerint, & promissor vtriq; partes diuersorum hominum dederit: dubium non est, quin non liberetur. [m] Sed si eiusdem hominis partes vtrique dederit, liberatio contingit: quia obligatio communis [n] efficit, [7]† vt quod duobus solutum est, vni solutum esse videatur. Nam ex cōtrario cum duo fideiussores hominem dare [8]† sponderint, diuersorum quidē hominum partes dantes non liberabuntur. [o] [9]† sed si [10]† eiusdem hominis partes dederint, liberabuntur. [11]†

Solutio facta adiecto de eo, quod est in solutione, liberat soluentem a principali creditore, etiam de eo, quod est in obligatione. Pau.

¶ Stipulatus sum mihi decem, aut hominem Titio dari. si homo Titio datus fuisset, promissor à me liberabitur: [p] [12]† & antequam homo daretur, ego decem [q] petere possum.

Reuocatio mandati non nocet debitori soluenti, in cuius notitiam non peruenit. Bar.

¶ Si Titium omnibus negotijs meis præposuero, deinde vetuero eum (ignorantibus debitoribus) administrare: ne-

¶ *Si debitorem.*] Seius erat debitor meus in centū. iussi eum Titio dare hanc pecuniā, cui volebā donare centū. Titius hanc summā accepit ea mente, vt eam mihi daret, non pro se retineret. an Seius debitor liberetur à me? Respon. quòd sic: sed & si Titius postea hanc pecuniam mihi det, fiet mea.

¶ *Quidam filiumfa.*] Titius vēdidit cuidā filiofa. equū pro centū aur. & fideiussores ab eo accepit. ipse Titius instituit hæredē istū filiōfa. qui iussu patris sui adiuit hæreditatē. hic quæritur, vtrū patet possit conuenire fideiussores? Rū. quòd nō: qa quoties ille, qui accepit fideiussores ab aliquo pro se, constituit teū hæredē, fideiussores liberantur: qa nō possit eidē pro eodē teneri.

¶ *Si prædo.*] Aliquis, putà, Seius possidebat hæreditatē nullo titulo, sed tāquam prædo exegit debita à debitoribus hæreditarijs. conuenius est iste prædo petitione hæreditatis à Titio, & victus. ita q; cum alijs iustis titulis & rebus restituit etiā debita, quæ exegerat. quæritur, vtrum debitores liberentur? Resp. quòd sic. §. sequens planus est.

¶ *Qui se putat.*] Tu debebas mihi centū aureos. feci tibi pactū de non petendo. si tu solueris, potes repetere: & iō si ex duobus reis promittēdi alter fecerit pactū, ne ab eo petatur: si soluat, nihilominus alter tenetur reus suus remanet obligatus: quia soluēs potest pecuniam repetere. Fran. Accurs.

7 † P.F. efficiet.

8 † P.F. dari.

9 † P.F. nō liberatur.

10 † P.F. ait nō.

11 † P.F. liberatur.

12 † P.F. liberatur.

f *Promisit*] ergo est hæc alternatio rerū & personarū. Azo.
g *Mox*] id est, postea.
h *Sed tibi*] in eum. n. competit condictio indebiti, cuius nomine solutio est facta, vt inf. rem ta. hab. l. si indebitum. in prin. & l. si fire. 1. respon.
i *Indebitum*] quod ex post facto apparet: vt sup. de condit. indeb. l. si non sortem. §. si decem. Item facit argum. sup. eo. l. fugitiuus. in fi.
k *Titio*] non eadem ratio est, totius ad partem: vt in hac l. 1. respon. & §. 1. nam & soluendo totum hominem, in solidum liberatur: soluendo partem, pro parte nō liberatur: ad quod est sup. de verb. oblig. l. 2. circa princip. & de leg. 1. l. si quando. §. hæres.
l *Soluerit*] scilicet tibi.
m *Non liberetur*.] i. non liberatur. & aliàs est, quin. & aliàs est, quin non. & facit sup. l. proxi. in prin.
n *Communit*] ideoq; cum sint socij, res est communicanda: verè tamen sunt duæ: & vnicuiq; sua propria est quæstio: vt sup. de duob. reis. l. eandem. §. fi. & l. 3. in fi.
o *Non liberabuntur*] facit §. de cond. indeb. l. si non sortem. §. fi. & sup. de opti. leg. l. seruo generaliter. & inf. ea. l. §. pen.
p *Liberabitur*] quia aliud pro alio dare potest volenti creditori: vt sup. de consti. pecu. l. 1. §. antep. & dic liberabitur, scilicet per exceptionem, non ipso iure: vt sup. de verb. oblig. l. fi. §. cum mihi.
q *Decem*] quæ sola erant in obligatione.

a *Liberabuntur*] ipso iure, si bona fide acceperat, vt saluam faciat domino, alioquin per exceptionem: vt inf. eo. l. cum qui. §. 1.

b *Vt procuratori soluant*] sic etiam prohibendo administrare prohibetur etiam solui ei: vt sup. eo. l. quod si forte. §. primo. item & generali mandato videtur mandare, vt creditoribus soluatur, vt sup. de condi. indeb. leg. si pro uratore. & inf. eo. l. quod libet. & sup. de proc. l. procurator cui libera. & l. seq.

c *Nemo liberabitur*] vt sup. de condi. indeb. l. si vrbana. §. nã & si seruus. & §. quod si nec. & sup. si cert. pet. l. cum fundus. §. primo.

d *Et cum fugitivus*] Immò contra, supra eo. l. fugitivus. in fin. fol. vt ibi. & facit sup. de pec. l. libera.

e *Soluisset*] soluto matrimonio, & idē est, si soli filiæ soluisset.

f *Habuisset*] vt supra de neg. gest. l. si ego.

g *Et propemodum*] nã non est procurator, sed particeps obligationis, vt filius, vel socius, & ideo dicit, propemodum.

h *Socia*] non est sic socia, vt sunt duo rei stip. quia non si vni soluantur, contingit liberatio ab altero; sed sic dicitur actionem eis esse communem, quia filia mortua competit patri in solidum. Item patre mortuo, vel ea emancipata, filiæ competit in solidum, vt sup. soluto matrimo. l. 2. §. 1. & l. 3. & l. dotem. & C. de rei vxo. actio. §. & hoc. & C. soluto matrimonio l. 2. & l. filiæ. & sup. de leg. 2. l. si Titia. §. qui in vita. & sup. ad le. Fal. l. pater filiam in prin.

i *Mihi dedisset*] & ita didisset, sed interim cuius est? Respon. debitoris non. argu. supra de acquir. pos. l. quod meo. §. si furioso. Sed arg. contra supra de vi. & vi arma. l. cũ fundum. & inf. eo. l. cum quis. §. si debitorem. Item Titij nõ qa non habuit animum, vt sibi acquireretur. vel donaretur. & dissensus impedit donationem, vt sup. si cer. pet. l. si ego. Item creditoris non, quis non volebat quæri sibi, sed postea cum ipse ratum habet, vel accepit pecuniam, fit sua, & sic fingitur retro fuisse sua. sed in veritate nullius interim fuit, vt diximus sup. de neg. gest. l. si ego.

k *Liberari*] immo videtur, q patet possit fideiussores convenire, quia nullo momento videtur ei data fuisse pecu-

gotia mea, debitores ei soluẽdo liberabũtur. [a] Nam is, qui omnibus negotijs suis aliquẽ præponit, [1]† intelligitur etiã debitoribus mandare, vt procuratori soluant. [b]

Soluens falso procuratori, qui nunquam habuit mandatũ, non liberatur, etiam si soluat bona fide, credens ipsum habere mandatum. Item si habuit mandatum, & fuit renocatum, & soluens hoc sciebat, vel scire poterat. Pau.

¶ Si nullo mandato intercedente, debitor falsò existimauerit volũtate mea pecuniam se numerare, non liberabitur: & ideo procuratori, qui se vltrò alienis negotijs offert, soluendo nemo liberabitur. [c]

¶ Et cum fugitiuus, [d] qui pro libero se gerebat, rem vendidisset, responsum est, emptores fugitiuo soluentes à domino liberatos non esse.

Restituens dotem profectitiam patri sine voluntate filiæ, non liberatur a filia: & ideo potest repetere. Ia.

¶ Si gener socero, ignorante filia, dotem soluisset, [e] nõ est liberatus, sed condicere socero potest, nisi ratum filia habuisset. [f] Et propemodum [g] similis est gener ei, qui alienis procuratori soluerit: [2]† & quia in causa [3]† dotis particeps, & quasi socia [h] obligationis patri filia esset.

Soluens alteri de mandato creditoris, liberatur: licèt ille nõ recipiat eo animo, quo creditor sibi solui mandauit. Pa.

¶ Si debitorem meum iusero pecuniam Titio dare, donaturus ei, quamuis Titius ea mente acceperit, vt nummos meos faceret, nihilominus debitor liberabitur. sed si postea Titius eandem pecuniam mihi dedisset, [i] nũmi mei fient.

Si debitor succedat creditori, liberantur fideiussores: licèt hereditas momento pene cum non remaneat, sed acquiratur patri, in cuius est potestate. Pau.

¶ Quidam filium fa. à quo fideiussorem acceperat, hæredem instituerat. quæritũ est, si iussu patris adijsset hæreditatem, an pater cum fideiussore agere posset? Dixi, quoties reus satisdandi, reo satisfaciendi heres extiterit, [4]† fideiussores ideo liberari, [k] quia pro eodem apud eundem debere non possunt. [5]†

Solutum prædoni, & ab eo vero hæredi restitutum, liberat soluentem. Bal.

¶ Si prædo id quod à debitoribus hæreditarijs exegerat, petenti hæreditatem restituerit, debitores liberabuntur. [l]

¶ Si decem aut hominem dari stipulatus fuero, & duos fideiussores accepero, Titium, & Mæuium: & Titius quinq; soluerit, nõ liberabitur priusquam Mæuius quoque quinq; soluat. Quòd si Mæuius partem [m] hominis soluerit, vterque remanebit obligatus.

Eadem solutio non potest parere liberationem, & repetitionem. Bar.

¶ Qui perpetua exceptione se tueri potest, solutum repetit: [n] & ideo non liberabitur. [o] [6]† Quare si ex duobus reis promittendi alter pepigerit [p] ne ab eo peteretur: quãuis soluerit, [q] nihilominus alter obligatus remanebit. [r] [7]†

niam, vt sup. de acqui. hære. l. placet. & sic videtur, q debitor non succesit creditori. & ideo extinguitur obligatio principalis. immo pater succesit creditori. Respon. hic nõ respondet quæstioni. sed dicit quoties &c. At in quæstione præmissa non succesit debitor. i. filius, vt dictum est. igitur nõ confunditur obligatio: & sic poterunt conueniri fideiussores. vel aliter: licet tantùm filius teneatur, tamen pater conuenire fideiussores non potest, quia ipse est hæres creditoris nomine filij, & ex filij persona, inde est, q legata ex filij persona soluit, vt supra de leg. 1. l. cum filio. & ideo cum ex persona filij agat, tam filius quã fideiussores sunt liberati, hæreditate patri per filium acquisita, vel aliter, pecunia mutuata filio cõuersa fuit in rem patris, vel iussu patris erat mutuata filio, & sic tenebatur pater de in rem verso, vel quod iussu, vnde cũ ipse successerit creditori, confusa est obligatio. & sic fideiussores liberati, & facit supra de fideiuss. l. hæres à debitore. §. seruo tuo. & de pe. hęt. l. si quid §. fi. & l. seq. & si lege. §. si minori. & de condi. indeb. l. si vrbana. & ad Vell. l. iutor. & de fideiuss. l. Vranius.

4† P. Flo. existeret.

5† P. Flo. possent.

L *Liberabuntur*] vt & ff. de leg. secundo. leg. si quis duobus.

m *Partem*] iam a Titio quinque soluta. ad quod est supra eodem leg. l. §. 1. & supra de condi. indeb. l. si non totum. §. penultimo.

n *Repetit*] vt sup. de cond. indeb. l. qui exceptionem. & supra ad Maced. l. cum tamen. Accur.

o *Liberabitur*] ab illa obligatione inefficaci, quia tenebatur. & est bona ratio, quia duos contrarios effectus eadem solutio non operatur, vt hic, & sup. de condi. indeb. l. cum is. §. 1. & supra de trib. l. alius ibi, cum igitur &c. sed contra. inf. eo. l. in numerationibus. in fi. Sol. vt ibi.

6† P. F. liberatur.

p *Pepigerit*] ergo nec pactio, quia non erant socij, prodest correo. vt in. de arb. l. si duo. & de lib. leg. l. 3. §. 1. & de pac. l. idem in duobus. nec solutio, quia repetitur pecunia: secus in accep. vt in contrario sup. tit. v. l. si rem. §. 1. Accur.

q *Soluerit*] scilicet, ille, qui postea pacto facto fuerat liberatus.

7† P. Flo. manebit.

r *Remanebit*] quia ille, qui soluit, perit.

Debitor meus ex contractu celebrato cum seruo meo, solvendo liberatur à me, etiãsi erat alienatus, vel manumissus, dummodo hoc ignoret, vel saltem peculij ademptionem. Paul. de Cast.

Vlpianus † lib. 2. Digestor. à Paulo Epitomator.

LEX XXXV.

QVod seruus ex peculio suo credidisset, aut debuisset, id ei, siue venisset, siue manumissus [a] esset, rectè solui potest: nisi aliqua causa intercederet, [2]† ex qua intelligi possit, inuito eo, cuius tunc [3]† is seruus fuisset, ei solui. Sed & si quis pecuniam dominicam ab eo fœneratus [b] esset, si permissu domini seruus negotium dominicũ gessisset, idem iuris est. [c] Videtur enim voluntate domini eos, [4]† qui cum seruo negotium contrahunt, [5]† & ab eo accipere, & ei soluere.

Sententia absolutoria præiudicat alteri in eo, quod ex postfacto apparebit ipsum potuisse, alteri vero non præiudicat. Paul.

Iulianus [6]† lib. 2. ad Vrseium Ferocem.

LEX XXXVI.

SI pater meus prægnante vxore relicta decesserit, & ex causa hereditaria totũ hoc, quod patri meo debitũ fuisset, petissem: [d] nihil me consumpsisse, [e] quidam existimant. sed [7]† si nemo natus sit, rectè me egisse: [f] quia in rerum natura verum fuisset, me solum hæredem fuisse. Iulianus notat. & [8]† verius est eam partem [g] me perdidisse, pro qua hæres futurus essem antequam fuisset certum neminem nasci, aut quartam partem, quia tres nasci potuerunt: aut sextam, quia quinq; Nam & Aristoteles scripsit quinque nasci posse; quia [9]† vuluæ mulierũ totidem receptacula habere possunt: esse mulierem Romæ Alexandrinam ex [9]† Aegypto, quę quinque simul peperit, & tamen [10]† habebat eos [11]† incolumes, & hoc in [12]† Aegypto affirmatum est mihi.

Fideiussor soluens nomine rei, pro parte sua se solum liberat. Paulus.

Idem lib. 2. ad Vrseium Ferocem.

LEX XXXVII.

QVoties vnus ex fideiussoribus suam partẽ soluisset, tanquam negotiũ reo gessisset, perinde habendum est, ac si reus ipse vnius fideiussoris partem [h] soluisset: [i] sed tamen vt non ex sorte decedat, [k] sed is fideiussor solus liberetur, [13]† cuius nomine solutio facta fuerit.

Si conditio adiecti mutatur in deterius, ei non potest solui. Bartolus.

Aphricanus li. 7. Quæst.

LEX XXXVIII.

CVm quis sibi aut Titio dari stipulatus sit, magis esse ait, vt ita demũ rectè Titio solui dicẽdũ sit, si in eodẽ statu maneat quo fuit cùm

---

Qvi seruus] CASVS. Habebam seruum cum peculio suo: iste seruus mutuauit pecuniã aliquibus: postea est venditus vel manumissus: quæritur, verum debitores ei rectè soluant id, quod ex peculio mutuauit? Respon. q; si nisi appareret aliqua manifesta causa, qua posset cognosci dominũ noluisse illi set uo solui, idem est si iste seruus gessit negotia domini. cætera clara sunt. l. seq. vide per te. Fr. Accur.

a *Manumissus*] vel non manumissus: vt sup. eo. l. fugitiuus. in fin. nisi dominus sit mortuus, & hoc scit debitor: vt fin. eod. l. si seruus. & si cer. pet. l. eius qui.

b *Fœneratus*] l. mutuam accepisset.

c *Idem iuris est*] qa liberatur soluens, & ignotans, eum alienatum, vel manumissum, vt sup. eod. l. si quis seruo, & facit sup. de pe. l. quod seruus. & su. ti. l. non ideo nouare.

d *Si pater meus, Patruus*] & sententia contra me lata fuisset.

e *Consumpsisse*] idest me non amisisse, aliquo nato ex vxore postea. sed malè putant: quia in quartã saltem mihi præiudico: vt sup. si pars hær. pet. l. antiq. & de suis. & leg. l. intestato. §. est autem.

f *Egisse*] & benè: qa &c. vt §. si pars hær. pet. l. illud & sic me totũ amisisse: quia obstabit exceptio rei iud.

g *Partem*] quia illam rectè potui petere. & ideo [14] illa obstat mihi exceptio rei iud. [15] cęteris nõ: vt § ã exc. rei iu. l. si mater. §. eãdẽ. sed certè nec prima quoriũdã, nec secunda Iul. sententia tenet: qa ego nõ potui petere nisi quartam: & illa obstabit mihi exceptio rei iud. vt d. l. antiqui. & l. 1. in fi. & facit su. de iud. l. sed. & si restituatur. fi. & de rebus dub. l. vtrum.

Qvi vtrum] CASVS. Duo erant rei promittendi, & duo fideiussores. vnus fideiussor gerendo negotium vnius rei soluit pro reo. perinde est dicendum, ac si ipsemet reus soluisset partem vnius fideiussoris. tamen de principali sortẽ nihil minuitur pro qualibet parte: sed tantum pro parte illius, qui soluit, vel pro quo solutum est. Franc.

h *Partem*] puta, medietatẽ debitiricũ sunt duo fideiussores,

i *Soluisset*] specialiter dimidiam pro illo soluto, cum duo sint, vt dixi.

k *Decedat*] pro eo inter eorum modica: quia ille qui soluit tantùm causa fui solui. merito ergo de sorte nihil decedit: cũ aliàs ille teneatur eam totam solidũ: cum ipse inter eos non fiat diuisio inter fideiussores. vt ff. de fideiuss. l. inter fideiussores. & §. manda l. Papinianus. habebit ff. si quis vens. vel ille. pro quo solvit teus exc. pro parte soluta. vt ff. de fideiuss. l. inter eos. §. 2. quæ est ff. vel dic nõ ex sorte. l. pro rata cuiusq; portionis. imõ vterq; fideiussor liberatur pro parte: sed ille soluta cuius nomine est facta solutio. & quod dicit liberatur, dic nõ ipso iure, sed per exceptionem: vt dicto §. nio. & sic fm vtrũq; solutionẽ liberat fideiuss. per excep. vel solue: hic in solidũ. ibi in partes tenebatur. & addeqã no. ff. eo. l. in his. §. si duos.

ADDITIO. Iste duę sol. q. l. non sunt vera fm Bar. hic, ideo dic fm eundẽ q; ante solutionẽ nullus fideiussorum liberatur ipso iure. sed per exceptionẽ descendere tem ex epistola. ■ Cęl. Rho sunt soluendo. vt sup. eod. l. inter fideiussores, aut post solutionẽ: & tunc, aut fideiussor soluit pro parte sua tm, hoc exprimẽdo; aut soluit simpliciter. primo casu pro parte soluta liberatur ipso iure: casus est hic. pro alia parte, quæ respicit fideiussorem, liberatur ope exceptionis tacitipacti. vt l. si creditores. C. de pac. & ff. eo l. in his. §. 2. si verò soluit simpliciter: tunc loquitur l. inter eos. l. 1. sup. alleg.

Cvm quis] CASVS. Planum est hoc principium.

¶ *Si debitorem*] Habebã creditorẽ Titiũ, & debitorẽ Mæuiũ, iussi debitorem Mæuiũ soluere Titio creditori meo postea ipso ignorante venit ne Titius hanc pecuniã acciperet. Si debitor soluerit, liberatur, si Titius accepit hãc pecuniã non animo lucri faciẽdi eã, vel furandi. eã si animo furandi acceperit, nummi remanent debitoris. & sic non liberatur à me. tamen ■ iste Męuius debitor meus vult mihi cedere condictionem furtiuam, quam habet cõtra Titium creditorem meum: dabitur sibi exceptio contra me. & ponit exemplum à simili. Si maritus habet debitorem in centũ. & volens donare vxori, iubeat debitorem soluere hanc pecuniam vxori: certe debitor nõ liberatur, quia nummi nõ fiunt mulieris. donatio. n. inter virum, & vxorem non valet; tamen si iste debitor vult cedere condictionẽ marito quam habet aduersus mulierẽ, potest vti excep. aduersus maritũ, si petat ab eo. Item si mulier hanc pecuniam acceperit animo lucri faciendi, vel furandi competet marito post diuortium actio furti contra mulierem, quia interest mariti nummos non intercipi.

¶ Di

1† P. Flo. Altenus Varus.

2† P. F. in rec. deest.

3† P. Flo. num.

4† In P. F. deest. eos

5† P. F. oẽ mulierẽ.

6† Alias Vlpian⁹.

7† In P. F. deest. sed.

8† In P. F. deest, & vide Aug. emen. li. 1. c. 6.

9† In hanc locũ copiosè dissert Gel. lib. 16. noct. Attic. ca. 2. Cęl. Rhodig. li. 4. lectio. antiq. c. 21.

9† P. Flo. ab.

10† P. F. & tum.

11† In P. F. deest, eos.

12† P. F. & in.

13† P. F. liberatur.

¶ *De peculio*] Habebam seruum, cui dederam peculium, vt negotiaretur. iste seruus contraxit cum Mœuio ita vt ei deberet centum: & dedit fideiussores. fui conuentus à Mœuio: & condemnatus solui Mœuio. hic quæritur, nunquid etiam fideiussores liberentur? Respon. quod sic. nam vna pecunia soluta potest liberationẽ efficere in diuersis causis, sicut hic facit: quia me liberat actione de peculio: & si fideiussores serui liberat actione fideiussoria. & adducit Iudeum similem. Nam si quis conuentus in iudicio fatis dedit, iudicatum solui: postea condemnatus soluat: à duabus actionibus, scilicet ab actione iudicatum solui, & ab actione ex stipulatu ipse, & sui fideiussores liberantur, vsque ibi.

1† In P. F. deest, iam.

2† In F. deest, est.

3† Pœne nõ est in F.

¶ *Et magis simile*] Vbi arguit contra prædicta sic. Possessor hæreditatis, qui se hæredem esse putat: si soluat creditoribus, hæres verus non liberatur. ergo vna solutio non efficit liberationem in duabus causis. sed respondetur, quod hic ideo secus est: quia iste possessor hæreditatis soluit pecuniã indebitam suo nomine: & ideo habet eius repetitionem: quamobrem hæres non liberatur, cum pecunia possit creditori auferri.

4† Fl. existimauit.

¶ *Qui hominem*] Tu promisisti mihi hominem in genere, soluisti Stichum, qui erat statuliber, id est, manumissus sub conditione, si nauis ex Asia veniret. dubitatur hic, an liberatus sis? vel an sit expectanda eo ditio, vt si deficiat, tenear seruus Stichus, & sic benè sit solutus? Sed resp. quod nõ liberaris. nec est expectanda conditio istius manumissionis: immò ego possum agere contra te statim ad seruum mihi soluendum. tu verò poteris condicere seruum, quem statuliberum soluisti. si verò interim conditio libertatis defecerit, tu eris liberatus hac solutione Stichi. & ponit Africanus Iurisconsul. exemplum; veluti si quis debet centum sub conditione: & soluit per errorem, scilicet, se credens purè debere; si conditio interim extiterit, non potest repetere. Sed ponamus, quod iste Stichus mortuus est; & postea conditio deficiat, an liberatus es? Resp. quod non; licet Stichо viuente, si conditio defecisset, tu fuisses liberatus. & ratio est; quia isto casu tua solutio nunquam dominiũ serui in me transtulisti. Item sequeretur inconueniens, nã si promisisti mihi seruũ in genere, & soluisti Pamphilum, in quo Titius habebat vsumfructum, & vsufruc. non finito seruus Pamphilus decessisset; tu esses liberatus. quod tamè nihil est; quemadmodum si soluisses seruum communem, & is interim decessisset. hoc dicit iste ſ. difficilis; & ideo ieiuno stomacho scriptus.

¶ *Si quis pro reo*] Titius tenebatur mihi aliqua actione temporali; qui fuit missus in prouinciam aliquam, causa Reipublicæ. ipso absente actio mea præscripta est. qua de re fui malè contentus. quidam amicus Titij dixit mihi, ne te crucies propter præscriptionem huius actionis; ego fideiubeo pro Titio, qui nũc reuersus est. ego habeo annum ad petendam restitutionem in integrum contra præscriptionem istius actionis; qui præterijt antequam peterem restitutionem; & sic ego non potero agere contra Titium. Nunc quæritur, an saltem ipse fideiussor teneatur, qui post præscriptionem actionis, fideiubendo, videtur præscriptionem interrupisse, licet annus restitutionis præterierit? Et respon. quod fideiussor teneatur; quia restituitur in eum actio ex edicto: sicut restituitur actio in illum fideiussorem, qui occidit hominem promissum ab aliquo, pro quo ipse fideiusserat: quia licet actio perierit mortuo homine, tamen quia ipse fideiussor occidit, actio in eum restituitur.

¶ *Qui pro te*] Tu accepisti pecuniam mutuam à Titio: pro qua fideiussit Mœuius: & dedit pignus pro sua fideiussione. Mœuius iste fideiussor instituit te hæredem: & sic expirauit actio fideiussoria: qa tu teneris quasi principalis. quæritur tamen, an pignus quod Mœuius obligauit, teneat? Resp. quod sic. Sed ponamus, quod creditor tuus nõ fuit contentus de fideiussione Mœuij, sed voluit à Mœuio habere alium fideiussorem: quem etiam ipse Mœuius pro se dedit: postea te hæredem Mœuius instituit: an etiã iste secundus fideiussor teneatur? Respon. quod sic, sublata obligatione Mœuij, pro qua pro te fideiussit. Franciscus.

5† P. F. quando.

a *Interponeretur*] facit supra, de leg. 3. l. item legato §. penultimo. & de auro & argento lega. l. 2. Sed contra, supra, de verborum oblig. l. eum qui ita. §. qui sibi, aut filio. Solu. ibi potest me nolente, hic verò non potest me inuito. vel ibi in filio, vel ibi in meliorem statum. Item contra, infra eodem. l. Stichum, aut Pamphilum. §. vsumfru. Solue. vt ibi. Item facit supra, de condic. furt. sine. l. fi. & l. seq. & sup. de fideiuss. si debitori.

b *Eum liberari*] ipso iure. Accur.

c *Nummos*] Nam cum sic fide bona accepti, transferunt dominium in dominum propter præcedens mandatum licèt fuerit reuocatum. sic supra, pro empt. l. 2. §. si a furioso. & infra, de regulis iuris. l. semper qui non. & supra, familiæ ercisc. fin. l. cum putarem. secundum B. secundum nos aliter intelligimus l. illam, cum putarem.

d *Debitoris*] in eo quod dicitur hic, & infra proxi. respon. non transire dominium, quantuncunque debitor soluens soluerit transferre, est argum. contra. supra, de acquir. possess. l. quod mea. §. si furioso. sed aliud in possessio. quam dominio. vt eod. tit. l. si quis vi. § 2.

e *Condictionem*] erat consumpta pecunia; alioquin haberet rei vendicat. vt supra proxi. dedit intelligi cum dixit, manfuros eos debitoris; vt patet supra, de donatio. inter virũ. & vxorem. l. vir vxori. ipse etiam furti directò tenetur; vt supra, eod. l. si quis seruo. & facit ad hanc distinctionem supra, de exer. act. l. 1. §. vnde quærit. & C. de fur. l. falsus. & quod ibi nota. & supra, eodem. l. si quis seruo. in fi. & l. si seruus. in fi. & l. verò. §. 1. & infra, de fur. l. si vendidero. l. si Titius. & l. falsus. §. 2.

f *Vxori*] scienti virum non posse sibi donare.

g *Quoque*] non solum superiori casu.

h *Non liberari*] ipso iure, sed vi except. vt subijcit. & sup. de donat. inter vir. & vxo. l. vir vxori. in fi. sed videtur ipso iure, vt eod. tit. l. 3. §. sed si debitorem &c. sed ibi credens donationem valere accepit, vt arg. superioris resp.

i *Si condictionem*] furtiuam; vt in superiori casu. & si extat, vendicationem; vt supra, de donatio. inter vir. & vxo. l. vir vxori.

k *Diuortium*] nam constante matrimonio non; vt C. rerum amotarum. l. 2. & supra, rerum amotarum. l. 1. in fi. & l. 2.

l *Competiturum*] quia me inuito contrahet. aliàs contra.

a *Respondi*

Eadem solutio prodest ad diuersas causas obligationis tollendas. Bart.

¶ De peculio cum domino actum est: is damnatus soluit. Et fideiussores pro seruo acceptos liberari respondi. 1† [a] eandem enim pecuniam in plures causas [b] solui posse, argumento 2† esse, quòd cum iudicatum solui satisdatum est, & damnatus reus [c] soluat, non solum actione iudicati: sed etiam ex stipulatu, & ipse, & fideiussores liberantur. 3† & magis [d] simile esse, quòd cum possessor hæreditatis existimans se hæredem esse, soluerit, hæres non liberatur. 4† tunc enim propterea id euenire, quòd ille suo nomine indebitam [e] pecuniam dando, repetitionem eius haberet.

Qui hominem debet in genere, soluendo Statuliberum liberatur, si conditio libertatis eo viuo defecerit: secus si eo mortuo. Bar.

¶ Qui hominem [g] promiserat, 5† si Statuliberum [h] soluat, magis puto non esse expectandam conditionem: [i] sed & creditorem agere posse, & illi condictionem [k] competere. Quòd si interim conditio defecerit, liberabitur, 6† [l] perinde atque si quis pendente conditione soluerit 7† per errorem, & ante quã conderet, conditio extiterit. [m] Illud nullo modo dici cõueniet, si mortuo Sticho [n] conditio deficiat, liberari debitorem: quamuis si viuente eo defecerit, liberaretur: [o] quoniam 8† isto casu [p] nullo tempore perfectè hominem meũ fecerit. 9† alioquin, ppè erit, ¶ vt eriam si eum seruum in quo vsusfructus alienus est, mihi solueris, isque [q] vsufructu manente decesserit, ea solutione liberari 10† videaris. quod nullo modo probandũ est. [r] sicuti si communem [s] soluisses, isque vsufructu manente 11† decessisset.

Pro eo contra quem potest in integrum restitutio postulari potest accedere fideiussor: & cursus talis prodest reo præsenti, & non absenti. Bar.

¶ Si quis pro reo iam reuerso 12† [t] fideiusserit, qui cum Reipublicæ causa abesset, actione qua [u] liberatus sit: deinde annus [x] præterierit; an fideiussor liberetur? quod Iuliano non placebat, & quidẽ si cum fideiussore experiundi potestas non fuit. [y] Sed hoc casu [z] in ipsum fideiussorem ex edicto [a] actionem restitui debere, quemadmodum in eum fideiussorem, [b] qui hodie conditione soluerit 7† per errorem, & ante quã conderet, conditio extiterit. [m] Illud nullo modo dici cõueniet, si mortuo Sticho [n] conditio deficiat, liberari debitorem: quamuis si viuente eo defecerit, liberaretur: [o] quoniam 8† isto casu [p] nullo tempore perfectè hominem meũ fecerit. 9† alioquin, ppè erit, ¶ vt eriam si eum seruum in quo vsusfructus alienus est, mihi solueris, isque [q] vsufructu manente decesserit, ea solutione liberari 10† videaris. quod nullo modo probandũ est. [r] sicuti si communem [s] soluisses, isque vsufructu manente 11† decessisset.

Pro eo contra quem potest in integrum restitutio postulari potest accedere fideiussor: & cursus talis prodest reo præsenti, & non absenti. Bar.

¶ Si quis pro reo iam reuerso 12† [t] fideiusserit, qui cum Reipublicæ causa abesset, actione qua [u] liberatus sit: deinde annus [x] præterierit; an fideiussor liberetur? quod Iuliano non placebat, & quidẽ si cum fideiussore experiundi potestas non fuit. [y] Sed hoc casu [z] in ipsum fideiussorem ex edicto [a] actionem restitui debere, quemadmodum in eum fideiussorem, [b] qui hodie

a *Respondi*] vt sup. de act. emp. l. si seruus. §. seruum. & de except. rei iud. l. si cum testamento. §. fi.

b *Causas*] Omnes liberatorias, ne obsit sup. l. qui hominẽ. §. fi. Accursius.

c *Rem*] idest. defensus. qui promisit iudic. solui. immò etiam principalis iure isto: vt Institu. de satisd. in prin.

d *Et magis*] scilicet quàm dissimile.

e *Indebitam*] Ex persona non ex causa: vt sup. de condi. indeb. l. si pœnæ. §. 1. Accurs.

f *Repetitionem*] fm hoc posset dici: quia si iste possessor, qui ita soluit, de hæreditate retineat quantum soluit, liberat debitorẽ à creditore, & creditorem à se: & sic vna retentio facit duas liberationes. & hoc totum dicunt deesse in litera: & sic eã supplent. Vel dic nihil deesse, si sic. nam cum creditor hæreditarius restituit pecuniam possessori ab eo sibi soluta: parit illa pecunia liberationem in duas cautas. quia tenebat restituere per condic. indebiti. Iste liberatur verus hæres à possessore: quia possessor poterat retinere de hereditate quãtum soluerat paratus cedere condic. indebiti hæredi, vt sup. de petit. hæredi. l. q si possessor. in fi. & hoc si habe. in litera, simile alias est In litera, dissimile: & tunc plana est, & facit sup. de petitio. hæred. l. si quid possessor. Acc.

g *Qui hominem*] in genere.

h *Si Statuliberum*] s. Stichũ iussum esse liberũ, si nauis venerit ex Asia vsq; ad annũ.

i *Conditionem*] vel vt deficiat, vel vt existat.

k *Condictionem*] s. indebiti. sed ꝺ. ī. de condi. indeb. l. Neratius. Solu. ibi in specie, hic in genere promisit. Itẽ ꝺ. ī. de statulib. l. Statuliberum medio. §. pe. sol. plenè [vt d. l. Neratius.

l *Liberabitur*] facit inf. eo. l. si quis. §. qui alienum.

m *Extiterit*] vt sup. de cond. & demo. l. sub conditione.

n *Sticho*] statulibero soluto.

o *Liberaretur*] vt sup. proxi. eius enim interito liberaretur. cuius & solutione.

p *Ipso viuo*] non proximo.

q *Isque*] scilicet seruus.

r *Probandum est*] facit inf. eo. l. si hominem.

s *Si communem*] tibi vel alij. ad quod est tũp. eo. l. si rem.

t *Iam reuerso*] & liberato iam præscriptione: vt subijcit. sed quomodo tenetur vt ꝺ. ī. de fideiusso. l. si quis, post quã. quę est contra? Solu. hic poterat restitutionis iure teneri reus. ibi non: ad quod est ꝺ. eod. tit. l. si debitor. Et no. q hic præsens restituitur cõtra absentem. quod esse potest: vt s. qui. ex causis maior. l. 1. §. item si quis. Sed oppono contra hunc. §. ũ qs. innuit enim hic §. q intra annum ita posset restitui læsus & post acceptum fideiussorem: sed contra videtur: quia dando fideiussorem agnouit debitũ: & sic interrumpitur præscriptio: vt C. de præscr. 30. ann. l. cum notissimi. §. sed & si quis. quæ est contra Scl. fm R. hæc per illã corrigitur. vel dic q ibi ante finitam actionẽ præscriptione agnoscebatur debitũ. hic post. & leuius est cõsecuare q̃ vtilitatem, vel forte ignorãte debitore interuenisse, qđ fieri pt. vt ī. mãd. l. ex mãdato. §. 1. & ī. de fideiussorib. l. fideiubere. vel dic et si det, nec per hoc agnoscat: q a nec hic præstata ppetuat restitutionẽ. sed demũ restitutione habita perpetuat actio restituta: vt C. de restitutione. in integ. restitu. l. fi. Vel dic q nõ fatebat reus se debere, sed dixit, do eum in eo qđ apparuerit me dẽre.

1† P.F. respondit.

2† P.F. accepti.

3† P.F. liberentur.

4† P.F. nõ liberetur.

5† P.F. promisit.

6† P.F. liberatur.

7† P.F. soluit.

8† P.F.

9† P.F. fecit.

10† P.F. liberatur.

11† P.F. nõ habetur, vsufructuario.

12† P.F. pro eo reuerso.

q *Quæ*] i. aliqua de quæstione ciuili.

x *Annus*] s. vtilis intra quẽ poterat actor in integrum restitui, hodie quadriẽnium: vt C. de tẽp. in integ. restitu. l. fi. sed tũc opponitur: quo poterit præterire, cũ non potuit cõuenire fideiussorẽ: vt subijcit. & ī. de diuer. pœn. l. 1. sed nũquid mutat casũ ibi. & qdẽ &c. nã primò fuit ptãs experiũdi: & sic præterijt: exinde nõ fuit ptãs experiũdi: & sic nõ præterijt. & fm hoc dices Iul. malè dixisse: q a si præterijt annus, q a fuit ptãs experiundi, & sic liberat reus, per annũ, & fideiussor ex persona rei: vt ī. de exceptio. l. oẽs. Alij vt Azo. dñt, annus. s. continuus, nõ vtilis: pp id. qđ subijcit, q nõ fuit ptãs experiundi: & sic tota litera de vno casu dicit. & bñ dicit Iul. Nã constat, q nec anno cõtinuo, nec biennio, nec etiã decẽnio cõtinuo liberat fideiussor, si nõ fuit ptãs experiundi: & ita nõ currit vtilis annus: & põt esse, q nõ est ptãs experiũdi cũ fideiussore vel reo: quia forte fuit absens, vel in dignitate positus, vel in simili casu: vt plures sunt ī. quibus ex causis maio. l. 1. §. 1. vsq; in finẽ. Itẽ si potuit conuenire reum licet non fideiussorẽ: nunquid præterijt annus? Rñ. sic. loquitur ergo cum nõ potuit cõuenire fideiussorẽ, vel nec reũ ex aliqua cã. & ita sicut ꝺ. reũ ita ꝺ. fideiussorẽ nõie rei restituitur intra vtilẽ annũ: aliàs nõ. cũ possem reũ cõuenire, & interrũpere: & q hoc fideiussoris oblationẽ: vt C. de duob. reis. l. fi.

x *Annus*] ẽt pro fideiussore ex persona rei liberato: q a q põt facere, vt possit &c. vt ī. de reg. iu. l. q põt. Alij dñt, q fm hęc iura, nõ interrũpebat ꝺ. fideiussores p hoc, q ꝺ. reũ ageretur: sed hodie sic, per d. l. vel illa in correis ũm dicit, nõ in reo, & fideiussore: vt hic patet. cũ ꝺ. l. his casib. quos nũc, seruo &c.

y *Non fuit*] verum est, quòd non liberatur.

z *Casu*] s. quando fuit experiundi potestas cum reo, non cum fideiussore: vt sup. proxi. l. & quidem &c.

a *Ex edicto*] posito sup. ex qui. cau. maio. l. 1. H.

b *Fideiussorem*] s. restituitur vtilis ex stipulatu. Sed contra. sup. de dolo l. si fideiussor. Solu. hic de æquitate, ibi de rigore. vel hic fuit fideiussor liberati debitoris. ibi liberandi: q a hic nõ fuit in mora debitor, ibi &c. vel plenius dic vt ibi.

a Osn-

minem promissum occiderit. 1† a

Si fideiussori debitor succedit, obligatio fideiussoria extinguitur, secus in pignore. Bar.

¶ Qui pro te apud Titium fideiusserat, pignus in suam obligationem dedit, post idē b hæredem te c instituit, quamuis ex fideiussoria causa non tenearis, d nihilominus tamen pignus obligatum e manebit. At si idem f alium fideiussorem dederit, atq. ita hæredem te instituerit, rectius existimari ait, sublata obligatione eius, pro quo fideiussum sit, eum quoque, qui fideiusserit, liberari.

Si pecunia deponatur per debitorem penes electum per creditorem, periculum est ipsius creditoris, sed si ipse debitor eligit, ita demum est periculū creditoris, si ipse fuit in mora percipiendi: secus, si debitor fuit in culpa offerendi, vel neuter fuit in mora, vel culpa: quia tunc pertinet ad ipsum debitorē, sed in debito speciei hoc vltimo casu, quando neuter fuit in mora, vel culpa, periculum pertinet ad ipsum creditorem, cum in tertiu speciei debitor liberetur. Pau. de Cast.

Idem lib. 8. Quæstio.

LEX XXXIX.

SI soluturus tibi pecuniā, iussu tuo signatā eā apud nummularium, quoad probaretur, deposuerim, tui periculi eam fore, g Mela lib. 10. scribit, quod verum est, cum eo tamen, vt illud maximè spectetur, an per te steterit quominus incontinenti probaretur. h nam tunc perinde habendum erit, ac si parato me soluere, tu ex aliqua causa accipere nolles. i in qua specie nō vtique semper tuū periculum erit. Quid enim si non opportuno 2† tempore, vel loco obtulerim? k His consequens esse puto, vt etiā si 3† emptor nummos, & venditor mercem, quod inuicem parum fidei haberēt, deposuerint, l & nummi emptoris periculo sint, vtique si ipse eum, apud quem deponerentur, elegerit, & nihilominus merx quoque, quia emptio perfecta sit. m

Etiam si tertius soluat debitum, liberatur pignus tam conuentionale, quam prætorium, & nascitur, & acquiritur debitori pignoratitia, uel aliud remedium petitione pignoris. Pau.

Marcellus 4† lib. 3. Instit.

LEX XL.

SI pro me n quis soluerit creditori meo, licet ignorante me, acquiritur mihi actio pignoratitia.

¶ Item si quis soluerit legata, debent discedere legatarij de possessione, o alioquin nascitur hæredi interdictum, p vt eos deijcere possit.

Accusato, vel inquisito de crimine, de quo veniat bona publicāda, non videtur interdicta administratio bonorū suorum pendente accusatione, vel inquisitione, quominus debitores sibi soluendo liberentur, & ipse etiam alij soluere poterit. Pau.

a *Occiderit*] ante moram rei. & post moram suam, quo casu vilis actio in fideiussorem datur, vt supra, de vsur. l. mora. §. fin.

b *Idem*] scilicet, fideiussor.

c *Te*] debitorem.

d *Tenearis.*] vt supra, de fideiussor. l. hæres à debitore. [Ac,

1† P.Flo. occidit.

e *Obligatum.*] habet enim suas conditiones hypothecaria, vt duret donec debitum sit solutum, vel aliàs satisfactum, vt sup. de pig. l. grege. §. etiam. hoc enim pignus efficeret ob chirographariam pecuniā et retinere: multò magis hoc casu tenebit. hoc in secundo fideiussore nullo modo potest dici, vt ob pecuniam in qua se nō obligauit, teneatur, secundum R. & Ir.

f *Si idem.*] fideiussor. ad quod est su. de fideiussor. l. Græcè.

S *I soluturus.*] CASVS. Debebam tibi centum aureos, volebam tibi soluere, & obtuli tibi. tu dubitabas an ista pecunia esset bona siue probabilis. noluisti eam recipere: tamen contentus fuisti, quod deponeretur apud quendam nummularium, donec videretur, si pecunia esset bona. ista pecunia perdita est, quæritur, cuius periculo perierit, tuo, an meo? Respondetur, quod tuo periculo perijt, & hoc verū est, si per te stetit quo minus pecunia probaretur: quia tunc habendum est perinde ac si noluisses recipere, quando tibi obtuli. Nam quando debitor offert pecuniam creditori, & nō vult recipere & pecunia perit, debitor liberatur. hoc ita si debitor obtulit pecuniam debito tempore, & loco. Item idem est in hoc casu, vt cece vendo tibi certam mercem, tu promittis pro ea pretium, tu eras homo modicæ fidei: quia solebas accipere quinquennales: aut quia abnegasti proprium signū tuū manuale: ideo nolui tibi tradere merces meas anteq̄ pecuniā mihi numerares, tandē conuenimus, vt istæ merces deponantur apud certū hominem. & etiam pretium. quæritur, cuius periculo sunt merces, & pecunia deposita? Respondetur, quod si emptor elegerit eum, apud quem deponeretur, est periculo mercium merx deposita est etiam periculo emptoris, ratio, quia emptio est perfecta, & sic periculum rei venditæ transit ad emptorem. Franc.

g *Eam fore.*] quia mala electio, mali, scilicet, nummularij, est in culpa, vt sup. de neg. gest. l. nam. & seruus. §. fin. & hoc in primo dicto, vel si benè elegit, quia tamen distulit accipere, nocet ei, vt subijcit in secundo dicto, cum eo tamen &c. primò ergo non benè elegit: secundo, & si benè, tamen per eum stetit, tertium dictum incipit: nam tūc &c. in qua, scilicet, tertia, & sic incipit quartū dictum.

h *Probaretur*] pecunia.

i *Nolles*] ad quod est C. qui potio. in pigno. hab. l. prima. & supra, eodem. l. si debitor. & supra, de verborum obligatio. l. interdum. in fine. & infra, eodem. l. qui decem. & sup. commod. l. si vt certo. §. abesse. sed contra. ff. eod. creditor. in prin. sol. vt ibi.

2† P.F. in opportuno.

k *Obtulerim*] ad hoc C. eodem. l. obsignatione. & quod ibi dixi. & supra, de verb. oblig. l. qui Romæ. & de vsur. l. mora. in prine.

3† P.F. & ēptor.

l *Deposuerint.*] apud eundem.

m *Perfecta sit*] ad hoc supra, de actio. empti. l. Iulianus. [§. offerti. Accur.

S *I pro me.*] CASVS. Debebam Titio centum, pro quibus obligaui ei pignus aliquod. Maruius amicus meus soluit, pro me, me ignorante. dicitur hic, quod acquiritur mihi actio pignoratitia ad repetendum pignus meū. vsque ibi. Item si quis.

4† P.Flo. Marcianus.

¶ *Item si quis.*] Pater meus faciens testamentum instituit me hæredem, & legauit certas res Titio, & Seio. isti duo legatarij perierunt se mitti in possessionem, causa legatorum seruandorum, postea solui legata, dicit Iurisconsul. quod legatarij debent discedere de possessione legatorum: alioquin nascitur mihi interdictum. Quorum legatorum, ad restituendam mihi possessionem. seq. tres. ll. sunt plane. Franciscus

n *Si pro me*] facit sup. eod. l. solutionem. & de nego. gest. l. soluendo. Accursius.

o *De possessione*] impropriè, cum causa legatorum seruandorum missi sunt, vt sup. quorum leg. l. 2. §. quæsitum. hæres enim possidere non desijt.

p *Interdictum.*] quorum leg. vt supra. quorum lega. l. 1. §. quæsitum. vel vti possid. vt supra, quibus ex causis in possess. ea. l. hæc autem. §. fin.

Rer.

a R *Eo*] scilicet, creditori.
b *Solui*] vt inf. de iure fis. l. auferatur. §. in restitu. & inf. eo. l. quamuis. §. 1. & 3. eo. l. quod si forte. §. quid ergo. excipitur tamen crimē perduellionis. vt C. ad legem Iul. maie. l. si quæ est contra. illud enim speciale est. Item fallit in eo qui fugit: cuius bona annotantur. id est. sequestrantur. vt inf. de requir. reis. l. fin. §. fin. quæ est contra. & facit sup. de don. l. post contractum.

ADDITIO. Dic q̄ in l. contraria reus erat contumax. hic verò comparuerat. secundum Batt. hic.

c *Sed nec illud. Nec à reo*] scilicet. debitore.

d *In omnibus. Liberationum.*] ipso iure. quæ sunt decem. vt in sum. in prin. siue hoc interueniat in persona rei. siue fideiussoris. aliud cū per exceptionem: tunc enim distinguitur. vt sup. de pac. l. & hæredi. §. fin. & l. nisi. & l. idem. & l. videlicet. & l. quod dictum.

e *Ad promissores*] i. fideiussores.

f *Præterquam.*] hæc exceptio dat intelligi locum esse supra. siue reus liberetur ipso iure. liberetur et fideiussor. siue è contra: aliàs non benè excuperet. secundum Hug.

g *Liberatur*] puta. reus stipulandi successit fideiussori. vel è cōtra. aliud si successisset reo debendi. vt supra de fideiuss. l. hæres. §. q̄ si stipulator. & §. quod si idem. & facit supra tit. 2. l. nouatione. & inf. tit. 2. l. & per iusiurandum. §. & fideiussori. Accur.

In numerationibus.] CASVS. Pulchra lex. & in principio suo hoc dicit. q̄ sæpe vna numeratione tollantur duæ obligationes. pone sic casum. Tu mutuasti mihi decem. pro quibus dedi tibi pignus. vendidi tibi hoc pignus. hic tolluntur duæ actiones. Prima quæ nata erat ex hac numeratione. s. certi condictio ex mutuo. Secunda quæ est ex vendito. quæ mihi competisset. si nihil tibi debuissem. Itē ponit aliud exemplum. Mœuius dedit cuidam pupillo pecuniam mutuam. postea instituit pupillum hæredem sub conditione. si hanc pecuniam soluat. si pupillus hanc pecuniam soluat. videtur soluisse in duas causas. primò in debitum suum. secundò vt legatum consequatur. Item aliud exemplū. Si Titius legauit vsumfructum certæ pecuniæ: hæres numerando pecuniam legatario. duo efficit: nā seipsum liberat. & legatariū obligat ad restitutionem illius pecuniæ. finito vsufructu. Aliud exemplum clarum est. Franc.

h *Vna numerata*] & si reus soluerit. liberatur etiam fideiussor. & è contra. vt Iusti. quibus modis tollitur obl. in prin. & 3. eo. l. cum quis. §. de peculio. hoc enim. quod hic subijcit. non est bonum exemplum. quia non est numeratio. sed remissio. pro eodem tamen est. vt su. de cond. ob causam. l. si mulier. Et idem in alijs exemplis in lege ista positis. vt nō sint bona exēpla ad hanc regulam. sed sint similia. Accur.

i *Accepit*] & sic naturaliter tantum tenetur.

k *Numerauerit*] i. soluerit.

l *In debitum suum.*] quod dic naturale. quia proximus pubertati erat. alias nec naturaliter. vt sup. de ac. & obliga. l. pupillus. si enim implendæ conditionis causa tantū daretur hæredi. non imputaretur in Falcid Ro. vt su. ad l. Falci. l. si pupillus. & facit su. quando dies lega. cedit. l. cum illud. §. hæres.

m *Sibi legatarium*] de tanta pecunia restituenda finito vsufru. nec obst. sup eo. l. qui hominem. §. fin. & de cor dic. indeb. l. cū is. §. 1. vbi eadem solut. non parit duos cōtrarios effectus. quia hic non sunt contrarij. Est enim alia causa liberandi. & alia obligandi: tunc essent contrarij. cū liberaret debitorem. & repeteretur. vt indebitum.

n *Quamuis*] CASVS Sempronius duxerat in vxorem Bettam. à qua dotem centum aureorum receperat: pro qua dote obligauit sibi fundos quosdam. & promisit. quod si matrimonium solueretur. daret in solutum hos fundos pro dote. solutum est matrimonium. nunc dubitatur. vtrum mulier possit fundos istos petere? Respondeo. quod nō. si marius vult reddere dotem. quam accepit.

¶ *Idem Frontoni.*] Seius fuit tutor alicuius pu. accusatus est de crimine capitali ab aliquo: tamen perseuerauit in administratione. quæritur. an debitores pupilli possint huic tutori soluere? Respond. quod sic. Franc.

o *Spopondit*] constante matrimonio.

p *Dotis erant*] i. pro dote. quæ erat centum. pone.

q *Obligata*] vxori pro re reddenda.

r *Offerre*] vxori. cui promisit. sic C. de pac. pign. l. 1. Sed contra sup. de pig. act. l. Titius. Solu. hic quando spopondit dare in solutum. id est. vir erat in possessione. & ideo satis est si debitum offerat. ibi in possessione pignorum fuerat creditor. vnde q̄ debitori non licet offerre. vel vt ibi.

Exclusi.

1† P.F. Papinia. *Ista l. iūcta l. post cōtractū. de alle. l. gl. facit in argu. iūcto tex. in c. si tibi absenti. de pœnit. lib. 6. quod electores priuandi rer sentē tiam, possunt ante priuationem eligere. glo. in ca. 1. §. quod prædicta. in verbo ipso iure de electio. in prag. sanc. Adde. q̄ nota ad l. post contractū. ff. de don.

2† P. Flo. creditorem.

3† P. Flo. Marcianus.

4† P.F. & liberetur.

5† In P. Fl. de est. vi.

6† P.F. offerri.

7† P. Fl. capitis reo potuisse.

Idem 1† lib. 1. de adulter.

LEX XLI.

REo [a] criminis * postulato, interim nihil prohibet rectè pecuniam à debitoribus solui, [b] alioquin plerique innocentium necessario sumptu egebunt.

Paulus lib. 3. de adulteriis.

LEX XLII.

SEd nec illud prohibitum videtur, nè à reo [c] credito ri soluatur.

Quando principalis obligatio tollitur ipso iure, tollūtur etiam accessoria, tam personales, quam reales. Itē sub accessoria per confusionē non tollitur principalis, nec ipso iure, nec ope exceptionis. Pa.

Vlpianus lib. 2. Regular.

LEX XLIII.

IN omnibus speciebus liberationum [d] etiam accessiones liberantur: puta, appromissores, [e] hypothecæ, pignora: præterquam † quod inter creditores [2]† & appromissores confusione facta, reus non liberatur. [g]

Vna solutio potest parere diuersos effectus, non contrarios. Bar.

Marcellus [3]† lib. 2. Regular.

LEX XLIV.

IN numerationibus aliquando euenit, vt vna numeratione duæ obligationes tollantur vno momento, [h] veluti si quis pignus pro debito vendiderit creditori. euenit enim, vt ex vendito tollatur obligatio, & debiti.

¶ Item si pupillo, qui sine tutoris authoritate mutuam pecuniam accepit, [i] legatum à creditore fuerit sub ea conditione, si eam pecuniam numerauerit, [k] in duas causas videri eum numerasse, & in debitum suum, [l] vt in Falcidiam hæredi imputetur, & conditionis gratia, vt legatū consequatur.

¶ Item si vsufructus pecuniæ numeratæ legatus fuerit, eue nit, vt vna numeratione liberetur [4]† hæres ex testamento, & vt [5]† obliger sibi legatarium. [m] Tantundem est, & si damnatus fuerit alicui vendere, vel locare: nam vendēdo, vel locando, & liberatur ex testamento hæres, & obligat sibi legatarium.

Pactū de pignore dando in solutū, non præiudicat creditori possidenti. Bar.

Vlpianus li. 1. Responsorum

Calippo respondit.

LEX XLV.

QVamuis [n] stipulanti vxori sit spoponderit, [o] diremptо matrimonio prædia, quæ dotierant [p] obligata, [q] in solutum dare: tamen satis esse offerre [6]† [r] dotis quantitatem.

Per processum criminalē inchoatum contra tutorem, vel alium administratorem, non interdicitur sibi administratio. Pau.

¶ Idem Frontoni respondit, perseuerauit tutori in tutelæ administratione, licet capitis reo postulato potuisset [7]† id, quod pupillo bo-

a *Exo'ui*] facit ſup.eod.l.teo.& l.quod ſi fortè.§.quid ergo. Accurſius.

Si quis aliam] CASVS. Iſta lex ſub paucis verbis ponit quatuor caſus. Primus eſt. Tu promiſiſti mihi fundum Cornelianum : ego fui contentus accipere fundum Sempronianum, iſte fundus Sempronianus eſt euictus à me. dicitur hic, qd prima actio durat mihi. Itẽ alius caſus. ſi tu ſoluiſti mihi fundum, quẽ debebas.& pars eius eſt euicta, dicitur quod obligatio manet in ſolidum.ratio redditur in textu. Duo caſus ſequentes facilè intelliguntur per præcedentes.Franc.

1 † P.F. Marcianus.

2 † P.F. manet.

3 † Sed, non eſt in P.F.

4 † P.F. re integra.

5 † P.F. ſed e.ſi.

6 † P.F. nõ liberatur.

7 † P.F. niſi id.

b *Priſtina obligatio*] vt & C.de ſent.l libera.ſed vt exceptio vtilis pro euicto, nõ prima: vt C.de euict.l.ſi prædiũ.quæ eſt ſ.Sol. hic loquitur cũ nõ fit acceptilatio ibi acceptãtis fuit, licèt eſſet alij obligata. vel dicit, vt dixi in d. l. libera. Itẽ in eo modo eſt ſ. ſ.de pig.act. l elegan ter,in princ. ibi, quẽadmodum pro ſoluto &c.Sol.hic eo mõ accepit, vt non diſcederet à prima obligatione, aliàs quàm ſi fuerit facta eius res: ibi verò non ita. Vel hic aliud pro alio, ibi aliud pro pecunia.

c *Niſi pro ſolido*] ſic ſupra, de in diem ad dic. l.quòd ſi vno. cũ ſuis concor.

d *Remanet integra*] ſecus ſi duos fundos vendiderit: & alter euincatur: vt ſup. de euic. l.cũ plures quæ eſt contra.vt ibi dixi.

e *Pro ſolido*]nam nõ recedit ab obligatione, niſi ſecus hac acquiſitione.

f *Suſcipientis*] eſt & alia ratio:quia nemo inuitus cõpellitur ad cõmunionem: vt ſup. de condic. indeb. l.ſi nõ ſortẽ. §. ſi centum.

8 † Sic in P.F. aliter aut ſi.

g *Æſtimatum*] maximè ſubaudi. nam idem ſi non plus:cum aliàs dare noluerat,niſi dolo inductus.vt arg.ſup de verb.oblig. l. ſi quis eum.

9 † P. F. poſita.

In pupillo] CASVS. Mutuani pupillo centum, dum ab eo peterem, vult ſe defendere : dicens ſe non eſſe locupletiorem factum ex iſta pecunia. ego dico quod ſic : & facio eum vocari in ius. hic quæritur, ſi pupillus ſit locupletior, quo tempore debet illud inſpici. Reſpondetur, quod tempore litis conteſtatæ : quia ſi tunc habeat ſaluam illam pecuniam, vel eam in vſus neceſſarios conſumpſerit, tenebitur mihi eam ſoluere. nam cum rem neceſſariam emit, intelligitur eſſe locupletior : ſicut à ſimili ceſſat Senatuſconſ. Macedon. quando quis mutuat filiofam. in vſus neceſſarios, licèt poſtea illam pecuniam perdiderit. Franc.

h *Solutum eſt*] id eſt, cui eſt numeratum, id eſt, pecunia mutuo data eſt pupillo : nam in fine ponit a. tum caſum cum aliquis ſuus debitor ſoluerit ei

i *Quo agitur*] id eſt.li.conteſt.vt & ſup.de mino l.ſi minor 25. annis filio,& de r.eg.geſt.l.litis conteſt.& ſup.de donat. inter virum & vxo.l.quod autem. Sed & rei iudi.vt ſup. de petit.hære.l.ſi à patre. ſ.quo tempore.

k *Vt exceptio*] vt cum debitor ſoluit ei. & facit ſup. de dolt exceptio. l. apud. §. ſi quis pupillo.

l *Quo agitur*] id eſt, tempus litis cõteſtatæ: vt ſupra.

m *Locupletior*] quam eſſet futurus, ſi pecuniam non accepiſſet. nam tantum de ſuo amiſiſſet:& facit ſup. de peti.hære.l. ſed & ſi lege. §. 1.

n *Non eſt pauperior*] ſoluendo de ſuo. Sed contra.ſ. de dona.inter virũ, & vxo. l.qd autem. §. 1. & l.ſi ſponſus. ſ.conceſſa. Sol.vt ibi & facit ſ.de min. l.verũ. §.item non reſtituetur. & C. de reſtit. mi.l.ſi & ſ. quod met.cau. l.ſi ipſe.

o *Neceſſarias cauſas*] vnde tenetur quaſi locupletior pater, licèt non ſit. Accur.

p *Fe diderit*] in pupillo autẽ ſecus dico, ſi ponas eum pecuniã amiſiſſe, non rem ex ea emptã : quia reſtituẽdus erit. nec dicas ꝙ ei fuit ſolutum ex neceſſaria cauſa : & ſi amiſit : vt ſ.de min. l. ait Prætor. in prin.& facit ſ.ad Maced.l.ſi filius.& l.itẽ. ſ.interdum. Accur.

Titia] CASVS. Titius duxit in vxorem Bertam, à qua dotem accepit:& pro hac dote mulier poſſidebat bona mariti: & omnia agebat ſicut dña eius bonorum, reditus exigebat, res mobiles vendebat. poſt hoc ſolutum eſt matrimonii, mulier vult hẽre dotẽ ſuam. nũc quæritur, vtrum ea quæ recepit, cũ vt dña adminiſtraret, ſint ei cõputanda in dotẽ, vt ſ.tanto minus percipiat? Rãdetur ꝙ ſic.& hoc vlq; ibi, ſed ſi fortè. Sed ponamus, mulier ꝓp retardatã ſolutionẽ dotis dẽt hẽre vſuras, nũc pone ſic. Mulier iſta petit dotem ſuã, quæ fortè erat mille aureorũ, adminiſtrãdo recepit fortè ducẽtos aureos, vſuræ aũt, quæ ſibi debẽtur tõne retardatæ ſolutionis dotis, ſunt centũ & quinquaginta. vir dicit, vt hic iudex, cõputẽtur ſibi in dotẽ ducẽta, q̃ recepit ex adminiſtratione, mulier rãdet non dñe, ſed prius cõputentur in vſuras quas mihi dẽt. hic q̃ritur, qd iudex facere dẽt? Rãdetur ꝙ prius cõputabit in vſuras de iſtis ducẽtis, ſ centũ & quinquaginta: & alia quinquaginta cõpẽſabit ſup dote: & ꝙ primò & ante ea vſuræ debentur, de libro viuentiũ: poſtea ſuper cæteris ponetur ratio. h.d. hæc lex ſcabroſa & difficilis. Fiãt

10 † P. F. habendũ eſt.

11 † P.F. percepit.

12 † P. F. ita eſt.

13 † P. F. v: prout.

14 † P. F. peruenit.

q *Dotem*] ſibi reſtituendam.

r *Poſſideret*] iudicis permiſſu.cũ ab aliquo nõ defenderet.

ſ *Reputari*] id eſt, computari.

t *Habendum*] quam pro lucro, vt & ſ.qui.ex cau.in poſſeſſ.

ea.

si quis aliam rem pro alia volenti soluerit, & euicta fuerit res, remanet [2] † prístina obligatio. [b] Sed [3] † & si pro parte fuerit euicta: tamẽ pro solido obligatio durat. nam non accepisset rem integram [4] † creditor, nisi pro solido [c] eius fieret. Sed & si duos fundos, verbi gratia, pro debito dederit, euicto altero fundo, remanet integra [d] obligatio. Tunc ergo res pro re soluta liberationem præstat, cum pro solido [e] facta est suscipientis. [f] Sed si [5] † quis per dolum pluris æstimatum [g] fundum in solutum dederit, non liberabitur, [6] † nisi, [7] † quod deest, repleatur.

Quando aliquem esse locupletem, est causa actionis danda, vel denegandæ, tempus litis contest. inspicitur: & ille dicitur locupletior, qui non est pauperior. Bart.

Idem lib.4.Regularum.

LEX XLVII.

IN pupillo, cui sine tutoris authoritate solutum est, [h] si quæratur quo tempore sit locupletior: tempus quo agitur [i] inspicitur: & vt [8] † exceptio [k] doli mali opposita [9] † ei noceat, tẽpus quo agitur, [l] spectatur. Planè (vt Scæuola aiebat) etiam si perierit res ante litem cõtestatam, interdum quasi locupletior [m] factus intelligitur: id est, si necessariam rem sibi emit, quã necessariò de suo erat empturus. Nam hoc ipso quòd non est pauperior [n] factus, locupletior est. Sic & in filiofam. putabat Macedonianum cessare, si in necessarias causas [o] filius mutuam pecuniam acceperit, & eam perdiderit. [p]

In prætorio pignore fructus extenuant debitum. Bar.

Marcellus lib. singulari Responsorum.

LEX XLVII.

TItia * cum propter dotem [q] bona mariti possideret, [r] omnia pro domina egit, reditus exegit, & mouentia distraxit, quæro an ea, quæ ex re mariti percepit, in dotẽ ei reputari [s] debeant? Marcellus respondit reputationẽ eius, quod proponeretur, non iniquam videri. pro soluto enim magis habendum [10] † [t] quod ex ea causa mulier perceperit. [11] † Sed si fortè vsurarum quoque rationem arbiter dotis recuperandæ habere debuerit, ita [12] † computandum, prout [13] † quidq; ad mulierem peruenerit, [14] † nõ dotẽ, vt ſ.tanto minus percipiat? Rãdetur ꝙ ſic, & hoc vlq; ibi, ſed ſi fortè. Sed ponamus, mulieri ꝓp retardatã ſolutionẽ dotis dẽt hẽre vſuras, nũc pone ſic. Mulier iſta petit dotem ſuã, quæ fortè erat mille aureorũ, adminiſtrãdo recepit fortè ducẽtos aureos, vſuræ aũt, quæ ſibi debẽtur tõne retardatæ ſolutionis dotis, ſunt centũ & quinquaginta. vir dicit, vt hic iudex, cõputẽtur ſibi in dotẽ ducẽta, q̃ recepit ex adminiſtratione, mulier rãdet non dñe, ſed prius cõputentur in vſuras quas mihi dẽt. hic q̃ritur, qd iudex facere dẽt? Rãdetur ꝙ prius cõputabit in vſuras de iſtis ducẽtis, ſ centũ & quinquaginta: & alia quinquaginta cõpẽſabit ſup dote: & ꝙ primò & ante ea vſuræ debentur, de libro viuentiũ: poſtea ſuper cæteris ponetur ratio. h.d. hæc lex ſcabroſa & difficilis. Fiãt

* Hic est tex. singtñ datur ei restitutio ſi amiſit: vt ſ.de mino. l. ait Prætor. in prin.& facit ſ.ad Maced.l.ſi filius.& l.itẽ. ſ.interdum. Accur.

q *Dotem*] ſibi reſtituendam.

r *Poſſideret*] iudicis permiſſu.cũ ab aliquo nõ defenderet.

ſ *Reputari*] id eſt, computari.

t *Habendum*] quam pro lucro, vt & ſ.qui.ex cau.in poſſeſſ.

ea.

es.l. Fulcinius.in princip. & de bo.author.iud.possid.l. Prætor.in princip. & supra.de ventre in possessio. mit. l.1.§.fin. sed videtur non esse pro soluto: vt infr.eo.l. Stichum.§.si creditor.quæ est contra. Solu.hic bona obligata erant tibi non. vel hic fortè authoritate iudicis possidebat tibi non. vel ibi fortè, vt hæres possedit. hic non.

a *Decerpat*] scilicet, sortis, & vsurarum: licèt sit argum.cõtra. supra.de eo quod certo loco l.fi.

b *Quantitatem*] computandum est. ad qđ supra.vt in posses.leg. l.is cui.§.quasi. & j. eod l. Paulus.§.1.

Solutam pecuniam] CASVS. Ista lex posuit modos soluendi. & quibus modis quis liberatur soluendo: & quibus personis: vsque ad §. quòd si acceptilatum sit. vbi dicit, quod licèt acceptilatione tollatur obligatio: tamen remaneat pignoris datio, siue obligatio. Franciscus.

c *Sed & si iussu*] facit supra. de pigno. actio. l. solutum. §. soluta. & infra. de regulis iur. l. quod iussu. & supra. de excep. do. l. si opera. Sed contra. de condictio. ob cau. l. qui se. §. si autem verè. vbi dicitur, quod non liberatur, qui viro soluit iussu mulieris creditricis Solutio. vt ibi. item facit supra. de statuliber. l. mortuo. Azo.

d *Solutionem*] factam alij sine iussu domini.

e *Actori*] pecunijs exigendis præposito. R. vt supra eo. l. si quis seruo.

f *Quod*] nominaliter ponitur, & in neutro genere, scilicet, quod erat hypotheca: hypotheca dico, obligata nomine stipulationis: vt, obligas? obligo. vel sine stipulatione, vt subijcit, scilicet, nudo pacto.

g *Solutionis*] idest, acceptilationis: nam acceptilatio est solutio, seu dissolutio obligationis. non sufficit verbum, proficiet vt aliàs est in rem. scilicet, vt tollatur pignoris obligatio: subaudi, vi acceptilationis, sed vi satisfactionis. satisfactione enim tollitur pignoris obligatio: vt supra. de pigno. actio. l. si rem. §. omnis. & l. sequen. & supra. quibus modis pign. vel hypothe. sol. l. item liberatur. sic infra tit. 1. l. si accepto. & l. fina. & supra. de rescinden. vendit. l. cum empt. vel aliter subaudi in litera, propter, id est, si acceptolatum sit illud principale debitum, propter quod &c.

g *Solutionis*] id est, acceptilationis: vt supra dictum est. sed videtur quod debeat tolli obligatio pignoris tunc vi acceptilationis. sed certè non: quia obligatio pignoris non contrahitur verbis, sed consensu: vt supra, de pactis, l. si tibi. §. de pignore. Alij dicunt deesse in litera, & eam esse falsam.

1 † In P.F. deest. vt.

2 † P.F. Soluitur.

3 † P.F. acceptum.

4 † In P.F. deest. id propter.

vt [1] † ex vniuersa summa decedat, [a] sed prius in eâ quantitatem, [b] quam vsurarũ nomine mulierẽ cõsequi oportebat. quod non est iniquum.

Verbum solutam, iunctum cum verbo pecuniam, importat veram, & naturalem solutionem, per quam debitor liberatur ipso iure, siue solvat creditori, siue eius legitimo administratori: siue cuiquam alteri de voluntate creditoris. sed verbum satisfactio. importat etiam solutionem fictam, qua fit per acceptilationem. Pan.

Marrianus lib. sing. ad hypothecariam formulam.

LEX XLIX.

SOluram pecuniam intelligimus vtique naturaliter, si numerata sit creditori. Sed & si iussu [c] eius alij solvat, [2] † vel creditori eius, vel futuro debitori, vel etiam ei, cui donaturus erat, absolui debet. Ratam quoque solutionem [d] si creditor habuerit, idem erit. Tutori quoque si soluta sit pecunia, vel curatori, vel procuratori, vel cuilibet successori, vel seruo actori, [e] proficiet ei solutio. ¶ Quòd si accepto [3] † latum fit id propter [4] † quod [f] stipulationis nomine hypotheca erat obligata, vel sine stipulatione accepta sit, solutio- [g] nis [g] quidem verbum non proficiet, sed satisdationis, [h] sufficiet. [5] † [i]

Indebitum solutum scienti, contra agentem ex eadem causa, ope exceptionis repetitur. Bart.

Paulus lib. 10. ad Sabinum.

LEX L.

SI cum aurum tibi promissem, ignoranti quasi aurum æs soluerim, non liberabor: sed nec repetã hoc quasi indebitũ solutum, quod sciẽs feci: petentem tamen aurum [6] † exceptione summouebo, si non reddas [k] æs, quod accepisti.

Idem lib. 9. ad Edic.

LEX LI.

DIspensatori, qui ignorãte debitore remotus est ab actu, rectè soluitur. ex voluntate enim domini ei soluitur: quam si nescit mutatam qui soluit, liberatur. [l]

Vlpianus lib. 14. ad Edic.

LEX LII.

SAtisfactio, [m] pro solutione est.

Paulus 7† lib. 5. ad Edictum Prouinciale.

LEX LIII.

SOluere pro ignorante, & inuito cuique licet: cum sit iure ciuili constitutum [n] licere etiam ignorantis, inuitique meliorem conditionem facere.

h *Satisdationis*] aliàs, satisfactionis, aliàs, satisdationis. Ac.

i *Sufficiet*] alias, sufficit. alias, proficit.

Si cum aurum] CASVS. Promisi tibi massam auri vsque ad sex libras. ego versutus homo solui tibi ignoranti æs pro auro. an liberor? Resp. quod non. Item licèt non liberor: tamen non possum repetere illud æs, quod sciens solui. tamen si tu petas a me aurum: potero te repellere exceptione, donec mihi æs reddideris. Franciscus. Accur.

5 † P.F. sufficit.

k *Si non reddat*] verba exceptionis. vel dic, quod factum denotat. & facit supra. de pigne. actio. l. elegantes. §. qui reprobos. & supra. de contrahen. emptio. l. in venditionibus. §. inde quæritur. & infra. eo. l. 6 is cui. Item facit infra. de regulis iuris. l. cuius per. sed ibi exponitur, id est, irrenocabilis datio: & hic est irrenocabilis. nec enim hic dicit, quod reuocari, vel repeti possit. Item arg. contra. supra. de verb. obligat. l. si id quod. & de pigno. actio. l. 1. sed dic vt ibi. Item facit. supra. de condictione indebiti. l. si non sortem. §. si centum. & l. Neratius. & supra. de iure dotiũ. l. si is qui. §. quod dicitur. in fi. & de ædil. edic. l. videamus. & l. illud. in fine. Accursius.

6 † P.F. te aurum.

Dispensatori] CASVS. Habebam administratorem omnium bonorũ meorum, qui solebat recuperare debita mea, aliqui debitores ei soluerunt: aliqui verò non. Renocaui hunc dispensatorẽ ab administratione sua, ignorantibus debitoribus. dubitatur si ei postea soluant, ignorantes renocatum, an liberentur? Respondetur quod sic. lex sequens plana est, legis sequentis casum pone sup. eod. l. si pro me. Franc. Accur.

7 † P.F. Gaius.

l *Liberatur*] facit supra. si certum pet. l. eius. & sup. eod. l. quis seruo. & l. quod seruus. & l. verò. §. 1. & Instit. mand. §. rectè. Accur.

m *Satisfactio*] id est, datio fideiussoris, vel pignoris: quod accipe creditore volente: vt & supra, quibus modis pignus. vel hypothe. solui. l. item liberatur. §. qui patratus. & de pigno. actio. l. si rem. §. finali. & l. sequen. & Instit. de rerum diuisio. §. vendit. & supra. de re iudic. l. 4. §. ait Prætor.

n *Soluere. Constitutum*] vt supra. de neg. gest. l. soluendo. & supra eodem. l. si pro me. & supra. de except. doli. l. opera. Sed contra. C. de iure deliberandi. l. nec emere. Solui per obliquum potest, vt hic: non directo, vt ibi: & ibi solue. sic supra. de donatio. l. hoc iure. §. non potest. & infra. de reg. iur. l. inuito.

a *Solutio-*

a *Solutionis verbum. Solutionem*] id est, numerationem, & facit ff. de verb signifi. l. liberationis. & l solutionis. & inf. rem ratam haberi. l. amplius. ibi, nam. & si &c.

Qui sic solvit.] CASVS. Debebam tibi centum, ego solvo tibi sub hac conditione, vt iterum à te recuperem, an liberet? Respondetur, quod nō: quia non alienantur nummi, qui sic dantur, vt recuperentur iterum. lex sequēs plana est. Franc. Accur.

b *Vt recipiantur.*] ad quod est su. de donatio. cau. mort. l. non videtur. & su. commod. l. 3. §. fin. & l. sequen. Sed contra. su. de dol. l. qui id quod, §. ea lege. Sol. vt ibi. Item sup. si cer. pet. l. si tibi. Solu. vt ibi. Item contra. su. e. l. si quis duos Solue vt ibi.

ADDITIO. Dic, secundum Bart. hic quod ille cui solvitur, tenetur reddere ex pacto, sed si statim ipse reddidit ex sua liberalitate, translatio dominij nō impedit, vt in l. contraria.

Paulus lib. 56. ad Edic.

LEX LIV.

SOlutionis verbum pertinet ad omnem liberationem quoquomodo factam, magisq. ad substantiam obligationis refertur, quam ad nummorum solutionem. a

Solutio, quæ debet durare momento ex pacto habito inter partes, non liberat solutem. Pau.

Vlpianus lib. 61. ad Edic.

LEX LV.

QVi sic b soluit, vt recuperet, 1† non liberatur quemadmodum non alienantur nummi, qui sic dātur vt recipiantur. b

Paulus li. 62. ad Edic.

LEX LVI.

QVi mandat solui, ipse videtur soluere. c

Contestatio litis tollit facultatem soluendi circa rem adiectam ad solutionem, & circa personam. Bar.

Vlpianus li. 77. ad Edictum.

LEX LVII.

SI quis stipulatus fuerit de cē d in melle, solui quidē, mel potest antequam ex stipulatu agatur, sed si semel actū sit, & petita decem fuerint, amplius mel solui non potest. Item si mihi, aut Titio stipulatus fuero dari, deinde petam, amplius Titio solui non potest, quamuis ante litem contestatam possit. 2†

Post constitutum tollitur facultas solvendi. adiecto à filio potest soluere pater, & ꝙ adiecto solvitur, potest conduci à domino. Bar.

Idem lib. 80. ad Edic.

LEX LVIII

SI quis offerenti se negotijs alienis bona fide soluerit, quæritur 3† quando liberetur? Ait e Iulianus, cū dominus ratum habuerit, f tunc liberari. Idem ait, antequam dominus ratū habuerit, 4† an condici ex ea causa possit? Et ait interesse, qua mente solutio facta esset, vtrum, vt statim debitor liberaretur, an verò cum dominus ratum habuisset. g priore casu confestim posse condici procuratori, & tunc demum extingui condictionē, cum dominus ratum habuisset, posteriore tunc demum nasci condictionem, cum dominus ratum non habuisset.

Facultas habendi ratum, transit in vniuersalem successorem eius, qui debet ratum habere, & sufficit ratihabitio illius. Pau.

¶ Si creditor, cuius ignorantis procuratori solutum est, arrogandum se dederit, h siue ratum habuerit 5† pater, rata solutio i est, siue non habuerit, repetere k debitor potest.

Potestas ratificādi non perditur facto alterius, quā debentis ratum habere. Pau.

SI quis offerenti.] CASVS. Titius erat absens in longinqua regione. Mæuius amicus suus videns negotia sua perire, & possessiones suas, & domos ruinam minari, gessit negotia ipsius Titij, inter quæ recuperauit aliqua debita à debitoribus Titij. hic quæritur, quando liberentur debitores Titij soluendo huic Mæuio negotiorum gestori? Respondetur, quod tunc demum, quando ipse Titius ratam habebit solutionem ab eis factam. Sed dubitatur, vtrum interim, quod ratum nō habet Titius, debitores possint hanc pecuniam solutā condicere? distinguitur. aut ipsi soluerunt eo animo, vt statim liberentur, non expectata ratihabitione domini negotiorum, & tunc poterunt condicere pecuniam solutam. aut soluerunt ea intentione, vt tunc demum liberentur, cum Titius creditor ratū habebit, & tunc non poterunt condicere, nisi cum certum sit Titium non habere ratam hanc solutionem.

¶ *Si creditor.*] Mæuius creditor quorundam habebat procuratorē, cui ignorante Mæuio est facta solutio, postea ille Mæuius dedit se ad arrogandū Sempronio. dicitur hic, quod si pater adoptiuus Sempronius habeat ratam solutionem, debitores liberātur, si verò nō habeat ratam: tunc debitores poterunt condicere pecuniam ab illo procuratore Mæuij, cui soluerunt.

¶ *Et si duo.*] Titius, & Mæuius, stipulati sūt à Seio centū aureos, & sic sunt duo rei stipulandi. vnus eorum: puta, Titius erat absens, cuius procuratori soluit Seius, & antequam Titius ratum haberet, soluit ēt alteri. certè posterior solutio est in pendenti, an sit solutio vel non: Nam si Titius, cuius procuratori primo solutū est, habeat ra à solutionē: alter, puta, Mæuius recipit indebitū. sin autē Titius ratū nō hēat: Mæuius recipit debitū. Frāc. Acc.

c *Ait*] quærendo, & respondendo.

f *Habuerit*] in medio tempore post solutionem ante ratihabitionem.

g *Habuisset*] cesset liberatus, & si non haberet ratum, non erit liberatus. qū aūt dicat hīc ratū, dic, vt ff. rē ratā hab. l. quo. n. §. 1. & facit ī. e. l. vero. §. 1. & de cōd. indeb. l. si pecuratorem. & caue qa tota lex loqtur in eo qui nō hēt mādatū. Itē facit C. de fur. l. falsus. & ꝙ ibi no. & ff. de fur. l. falsus. §. 1.

h *Sed dederit*] antequam ipse ratum habeat, quo facto iam non expectatur sua ratihabitio, sed patris adoptiui, & facit inf. rem ratam habe. l. pe & l. fi. §. fi. Accur.

i *Rata solutio*] alias, ratā solutionem, & tunc subaudi, esse.

k *Repetere*] per condictionem ob causam.

Exegesis.

a Hæc gl. omnino displicet Bart. & Ange. tu eos vide: qm̄ quæ glossa hic affert, ꝑ sus pugnantiā sū absest vt sententiam hāc cōfirmēt

1† Vel solue, vt per Bar. hic.

* Sensus huius l. explicat Cor. sin. l. frater à fratre. ff. de cōd. indeb. n. 13. et Gherar. sing. 26.

1† P. F. reciperet.

2† P. Flo. posset.

3† In P. F. deest q̄ritur.

4† P. Flo. haberet ratum.

5† In vetustis, & scriptis, & impressis exemplaribus legitur, si nec ratum habuerit pater solutionē, siue non habuerit repetere &c.

a *Exegerit*] s.posterior.ad quod est ff.e.l.cum ex plurib.§.fi.

SI *ita stipulatur*] CASVS. Stipulatus sum à te centum mihi aut Titio solui.certum est.q̃ tu potes liberari. soluendo Titio. Sed ponamus.q̃ tu postea cõstituisti te mihi soluturum.& sic competit mihi actio de constituta pecunia.dubitatur. vtrum adhuc possis soluere Titio adiecto? Respondetur.q̃ sic. Item stipulatus sum à Pamphilo filiofami.mihi aut Titio decẽ dari. dicitur hic q̃ pater Pamphili potest soluere Titio ex peculio filij. dummodò suo nomine soluat. & reddit rationem. quia soluendo adiecto in obligatione.videtur debitor soluere principali postea concludit ex prædictis. quod si adiecto I obligatione soluatur indebitum. illud pòt à principali stipulatore condici: quia nihil refert an ego te iubeam adiecto soluere. an verò ab initio stipulatio ita concepta sit Franc. Accurs.

1† P.Flo. datũ antequam.

b *Potest*] sup. de constit.pecu.l. si vero mihi.contra. Sol.ibi non est actum in constituendo. vt soluatur adiecto. & ideo non potest solui adiecto: sed soli mihi: vel ecõtra,vt ibi.

c *Adiecto*] vt vtraque tollatur obligatio. sicut in casu sequenti quoad concurrunt. Accursius.

2† P.Flo. patrẽ posse.

d *In peculio est*] & liberabitur pater insolidum. ff.si suo &c.nam secus si nomine filij soluat.tunc enim nisi totum soluat. non liberatur filius: cum filius in totum teneatur.vt & arg.su de constitu. pecu.l.1. in fi.& l.2.

e *Iulia.*]vt sup. eod.l. qui hominẽ.in princ.

f *Vt nihil*] quantum ad tres prædictos casus huius legis. interest tamen ad alium. vt ff. eod. l. antepe. & sup.eo.l vero.§.1. quæ sunt contra.

3† P.Flo. dedit.

ADDITIO. Dic secundum Bart. hic. q̃ hic nihil interest quantum ad ea. quæ hac lege dicuntur. sed quantum ad alia benè interest.vt legibus contrarijs.

g *Concepta sit*] scilicet.mihi aut Titio.& facit supra.de condic.in deb.l.si procurator.§.1.

IS *qui alienum*] CASVS. Titius promisit mihi hominẽ in genere.ipse solvit mihi hoiem alterũ. quæritur an liberetur? Ñdetur.q̃ si ego vsucepi hominẽ illũ. q̃ Titius liberabitur. sinautẽ non vsucepi. non est liberatus. Fran. Accurs.

h *Hominem*] facit su.de donatio.causa mor. l.qui alienam. & su man.l. Iulianus ait. §.fi.& de euict.l. qui alienum. & de cõdi.indeb.l.indebiti.§.1.& ff.eo.l.si hoiem. Accurs.

QVotes] CASVS. Debebam tibi seruum Stichum in pecie. iste Stichus aliqua ex causa peruenit ad te. Ita q̃ tibi præterea nihil abest. hoc est dicere, quia forte tibi nihil cõstitit. nunc quæritur, vtrum ego sim liberatus à te? Respõdetur. q̃ sic. dummodo id. q̃ ad te peruenit. à nullo possit peti. vel repetitio ex sequens ponit casum ad longum. Fran Accursius.

i *Nihil absit*] propter primum & secundũ contractum.

k *Repeti possit*] id est. quoquo modo auocari. ad quod est sup. de lega.1.l. non quocunque.in princip. & intellige hanc legem. quando causa vtraque erat lucrativa: puta. ex lega. vel ex donatione. secus si neutra. vel altera. vt sup. de actio.& obligat.l.fi is qui Stichum. & l. ex promissione. & concor.ff. sola matrimo. non solum.in fi.& C. de re iudica.l 1 & su. de acti. emp.l.non est nouũ. & de actio. & obligat.l omnes cum suis concordantijs.

4† In ff. incipit In perpetuũ quotiens id.

l *De se fatuum*] i. seruum generaliter in gerendis negotijs. & per hoc debitoribus exigẽdis præpositum. Accurs. m *Adscriberis*] hæreditatis.non serui.

n *Fecit aditam*] quo ipso liber est. vt C. de caducis tollen. §. in nouissimo.

5† P.Flo. pecunias

o *Quæ*, aliàs quia.& alias.quin.

p *Debere*] & per hoc. quod iam liberari cœpit debere. non minuitur peculium. Item quod dicit dẽre. dic actio. negotiorum gestorum. si & nomine creditoris sit solutũ. & ratum habet. quod est eo ipso. quod nesciebat dominũ mortuũ. & non dominus. vel hæres domini cõuenit eum. Accursius.

6† P.Flo. exegit.

q *Solutione*.] quia ignorauerunt mortuum creditorem. & per hoc nomine domini ei soluebant. vt sup. eod. l.si quis seruo. in princ. Alij intelligunt in debitoribus peculiaribus exactis. & hic dicunt eos liberari: scilicet. quia ignorauerũt peculium ademptum. vt d.l.si quis seruo. §.1 quod non placet. quia pro certo ponit hæc lex in princ. quod peculium ei fuit legatum. Quid autem si illi non liberantur vt quia sciuerunt dominum mortuum? Dicam dispensatorem non teneri domino. sed tenetur exactis per condic. indebi. vt sup. de condictione indebiti.l.si procurator. & illi exacti tenentur hæredibus. vt hic. & facit supra. si certum pe.l.eius qui. Accursius.

7† P.F. retineri.

8† In P. Flo. prius legebatur qua.

9† P.Flo. quia. incipit deberi hic hæredi.

r *Liberantur*] s.propter iustam ignorantiam.

s *De peculio*] tradendo ipsi manumisso.

t *Debere*] naturaliter adhuc manet seruus.

u *Hæredi*] immò prius hæreditati.

¶ Et si duo rei stipulandi sunt, quorum alterius absentis procuratori datum est, & ante 1† quam is ratum haberet, interim alteri solutũ est, in pendenti est posterior solutio, ac prior: quippe incertũ est, debitum, an indebitum exegerit. a

Facultas soluendi adiecto non perditur per cõstitutum factum creditori, & competit ei, qui tenetur accessorie, & solutũ adiecto cẽsetur solutum principali, & ab eo repetitur, sierat repetendum tã quam indebitum solutũ. Pa.

Paulus lib.2.ad Plautium.

LEX LIX.

SI ita stipulatus sim, Mihi aut Titio dare spõdes? & debitor constituerit se mihi soluturum, quamuis mihi cõpetat de constituta actio, potest b adhuc adiecto c soluere. Et si à filiofamilias mihi aut Titio stipulatus sim, pater potest 2† Titio soluere, quod in peculio est, d scilicet si tuo non filij nomine soluere velit. dum enim adiecto soluitur, mihi solui videtur, & ideo si indebitum adiecto solutum sit, stipulatori posse condici Iulia. e putat, vt nihil f interfit, iubeam te Titio soluere, an ab initio stipulatio ita concepta sit. g

Vsucapio creditoris pro soluto liberat debitorem soluẽtem. Bar.

Idem lib.4.ad Plautium.

LEX LX.

IS qui alienum hominem h in solutum dederit, 3† vsucapto homine liberatur.

Duæ causæ lucrativæ non possunt concurrere circa idẽ. Bar.

Idem lib.5.ad Plautium.

LEX LXI.

4† QVoties id, quod tibi debeam, ad te peruenit, & tibi nihil absit, i nec quod solutũ est, repeti possit, k competit liberatio.

Debitum in seruitute contractum minuit peculium: secus, si est contractum in libertate. Item quod semel reprobani, postea approbare nõ possum ad actionem consequendam. Bar.

Idem lib.8.ad Plautium.

LEX LXII.

DIspensatorem l meum testamento liberum esse iussi, & peculium ei legaui: is post mortem meam à debitoribus m pecuniã 5† exegit. an hæres meus retinere ex peculio eius, quod exegerit, 6† possit, quæritur? Et si quidem post adiram n hæreditatem exegerit pecuniam, dubitari non debet, quin o de peculio eo nomine retinere 7† nihil debeat, quia 8† liber factus incipit debere, p si liberantur solutione q debitores. Cum verò ante aditam hæreditatem pecuniam accepit dispẽsator, si quidem liberantur r debitores ipsa solutione, nõ est dubium, quin de peculio s id retinendum sit: quia hic incipit debere t hoc 9† hæredi, u quasi negotiorum gestorum, vel mandati actione. Si verò nõ

liberatur,[a] illa quæstio est,[b] cum negotium meũ gerens, à debitoribus meis acceperis,[c] deinde ego ratum non habuero,[d] & mox agere velim[e] negotiorum gestorum actione, an vtiliter agã, si caueã te indemnem[f] futurum? Quod quidẽ ego non puto. [g] nam sublata[h] est negotiorũ gestorum actio, eo quod ratũ non habui, & per hoc[i] debitor mihi constituitur.[k]

Seruus, in quo habeo vsumfructum, potest mihi liberationem acquirere: & eadem solutio potest liberare soluentem a creditore, & creditorem ab altero: & si pater est furiosus, dos debet restitui curatori suo cum consensu filij, vel filiæ, & cum consensu curatoris: & pupillus sine tutoris authoritate non potest liberare suũ debitorẽ, nec se alteri obligare efficaciter. Pau.

Idem lib.9.ad Plautium.

LEX LXIII.

SI debitori sit serui fructuarius,[m] potest is seruus per acceptilationem[n] liberare eum. videbitur enim ex re eius acquirere. Idem & in pacto dicemus.

Idem li.14.ad Plautium.

LEX LXIIII.

CVm iussu[o] meo id quod mihi deberes soluere, solueris[p] †creditori meo, tu à me, & ego à creditore meo liberor. P

a *Non liberatur*]quia for è sciebant obiisse creditorem.
b *Quæstio est*] idest, locum habet alias in libera persona gerente negotium meum.
c *Acceperis*] quod vis.
d *Non habuero*] semel me certiorato.
e *Velim*] quod hic hæres facere nititur retinendo peculium.
f *Indemnem*] aduersus debitores soluentes.
g *Non puto*] inf. tem ratã haberi, l. quo.n. §. j. ff. Solu. illud est q̃ tum ad hoc, vt possit agi, vel non ex illa stipula, de ratoihic quo ad hoc, vt detur mihi actio, nego. gesto. vel non detur contra procuratorem. Accur.
h *Nam sublata*] id non hẽt locum nam si dicerẽ, natam eius voluntate, dicerem nõ tolli vt ff. de neg. gesto. l. Pomponius. quæ est contra. Acc.
i *Et per hoc*] ff quod non habui ratum.
k *Constituitur*] mihi debitor q̃ prius erat, i remanet. sic ff. de iudi. l. Iulia. Alij dãt, et per hoc ff. q̃ habuisse ratũ debitor mihi cõstituitur, i. constituet i. le. qui exegit: siue sit libert hõ. siue sit olim manumissus. Sed q̃ q id dicas: inuenies acti. neg. gesto. nasci, si vult hic ratum ab initio & si non vult, non nasci, pendet ergo eius natiuitas ex voluntate vnius partis tm. & sic est ff. de neg. gest. l. Pomponius. Sol. natiuitas potest esse in suspenso, vt hic: sed ex quo est nata, non potest tolli vnius voluntate, vt ibi. & idẽ dixi ff. sublata. i. ñ nata, vel dic vt ibi diximus. Acc.

SI *debitor*] CASVS. Debitor tuus habebat vsumfructum in aliquo seruo: tu accepto tulisti huic seruo debitoris tui. quæritur, vtrum debitor tuus liberetur? Respon. quòd sic. Franc. Accur.

l *Si debitor*] alicuius extranei.
m *Fructuarius*] q̃ habet vsumfructum in seruo. Et not. q̃ si conditio debeat in pſona pupilli impleri, aut est in facto, & tũc ét sine tutoris authoritate implet aut ff dãdo & tũc nõ.
n *Per acceptilationẽ*, à creditore in seruũ factã ad qã est ff. de pac. l. si debitor. & ff vsuf. l sed sicuti. & ff. d accep l. ipẽs.
o *Cum iussu meo*] CASVS. Tu debebas mihi 100. aureos. iussisti soluere creditori meo. hic fiũt duæ liberationes. primo tu à me liberaris. secũdo ego liberor à creditore meo.
p *Liberor*] vna præstatione. videris enim mihi & meo creditori soluere. secundum R. ad quod est sup. de dona. inter vir. & vxo. l. 3. §. fi. & sup. eo. l. in numerationibus.

SI *filia*] CASVS. Tutus homo mente captus habebat filiam, quæ erat nupta Titio. Titius maritus mortuus est quæritur, cui des solui possit, cum pater filiæ sit furiosus? Rñd. quod potest solui curatori ipsius patris furiosi: dummodo filia consentiat. Franc. Accur.

q *Voluntate*] alioquin ff. vt ff. eo. l. qui hoiem. §. si gener. Ac.

Pomponius lib.1. ex Plautio.

LEX LXV.

SI filia furiosi à viro diuerterit, dicendum est, agnato ††curatori voluntate q filiæ, vel filiæ consentiente agnato solui dotem.

Pupillus non obligatur facto suo, nisi quatenus est factus locupletior. Bar.

Idem lib.6. ex Plautio.

LEX LXVI.

SI pupilli debitor iubente eo[r] sine tutoris authoritate pecuniã creditor eius numerauit, ††pupillum quidem à creditore liberat, & ipse ††manet obligatus, [s] sed exceptione [t] se tueri potest. Si autem debitor pupilli nõ fuerat, nec pupillo cõdicere potest, qui sine tutoris authoritate non obligatur: nec creditori, cũ quo alterius iussu cõtraxit. [u] sed pupillus inquantum locupletior est factus, vtpote debito liberatus, vtili actione [x] tenebitur.

Vnares potest solui ex duabus causis lucratiuis. Item in quantitatibus non habet locũ regula de duabus causis lucratiuis. Bar.

Marcellus lib.13. Digest.

LEX LXVII.

SI quis duos homines [y] promisit, [5] †& Stichum soluit, [6] ‖poterit eiusdẽ Stichi dñiũ postea cõsecutus, [z] dando [a] eũ [7] †liberari. In nummis

SI *pupillo*] CASVS. Titius debebat decem pupillo Mæuio, qui tutorẽ habebat. pupillus sine tutoris sui authoritate, iussit Titium soluere Scio creditori suo. dicitur hic, quod pupillus liberatur à Scio suo creditore: Titius tamen manet obligatus ipsi pupillo. tamen si pupillus petat à Titio, poterit se exceptione tueri. Quid autem erit, si iste Titius non erat debitor pupilli: an poterit condicere pecuniam à pupillo quam soluit iussu ipsius pupilli? Respon. quod non: quia pupillus isto iussu non potuit se obligare, sine tutoris authoritate. An autem à creditore condici possit hæc pecunia? Rñd. ꝙ non: quia debitor videtur cõtraxisse cum ipso creditore iussu alterius: tamen ne pupillus remaneat in lucro cum aliena iactura, potest conueniri actione vtili, in q̃tum factus est locupletior, vtpote debito liberatus. Fran. Acc.

a† P. F. di ctũ ff. vel agnato curatoris.

r *Eo*] ff. pupillo.
s *Obligatus*] debitor ff. pupilli.
t *Exceptione*] si expediat pupillo. creditori suo soluisse. Accu *Contraxit*] idest, quasi contraxit, soluendo creditori pupilli iussu eius, ff. insist. de oblig. ex quasi contractu. §. item is. item not. ꝙ pupillus non obligatur cond. inde. sine tutoris authoritate.

3† P. Flo. numerauit.
4† P. F'o. sed ipse.

x *Actione*] mandati vel neg. gesto. ad qã est sup. de excep. l. in pupillo. & de excep. doli l. apud Celsum. ff. si quis pupillo. & de autho. tuto. l. pupillus & de neg. gest. l. 3. §. pupillus. & de cond indeb. l. interdum.

5† P. F. A miserit.
6† P. Flo. soluerit.
7† In P. F deesti eũ.

SI *quis duos*] CASVS. Tu debebas mihi duos homines in genere. vna vice soluisti mihi vnum. s. Pamphilũ. & sic testabas mihi debitor in alio. iste Pamphilus reuersus est in potestatem. & dñium tuũ. tu iterũ soluis eũ mihi. quæritur an liberaueris? Rñ. ꝙ sic: sicut cõtingit in pecunia numerata. Nam si quis mihi debeat centum. & det mihi viginti, ego q̃ illa viginti ei reddã. & ipse iterũ mihi det: sicq; quinquies faciat vsque ad centum, videbitur mihi soluisse: licet quidam fuerint in contraria opinione, vt in tex. Franc. Acc.

y *Homines*] in genere. Accur.
z *Consecutus*] debitor.
a *Dando*] eum Stichum. Sed nõne. ff. hoc. duæ lucratiuæ causæ concurrunt in eundem semum? & sic est contra sup.

de leg.2.l. Mæuius. §. duorum. Sol. ibi de stricto iure, hic de æquitate, vel melius, ibi debebatur idem ex duobus testamentis, & sic ex duabus lucrativis causis, & iterum solui non potest, ne frangatur regula, at hic ex una sola, & forte non lucrativa, secundum Hug.

a *Mæuius*] dubitatio.

b *Liberare*] s. naturali solutione.

c *Efficere*] vt debitor liberetur naturali solutione. Accur.

d *Etsi*] i. quamuis.

e *Quòd*] ratio est, qua mouebantur qui dicebant prædicta nõ posse fieri, & dicebant s. debitor, & pro eis sup. eod. l. qui sic. Vel contra potest esse ratio contra eos quasi malè dicerent, hoc modo bene dixi, male, quia is, s. creditor, secundum hoc, quia ita accepit, vt reddat, non potest videri soluisse potius debituri, quam dedisse: immò potius videtur donasse, quam soluisse, nec enim creditor se obligauit ad reddẽdũ. & sic non obstat §. eo. l. qui sic, nam ibi ex pacto se adstrinxerat ad reddẽdum: quod hic non fecit. & facit sup. si cer. pet. l. si tibi pecuniam. & sup. de dona. l. qui id quod. §. ea lege.

minor, [a] vel propè nulla dubitatio est. nam & apud Alphenum Seruius ait, eum qui nummos à debitore suo acceperit, & liberare [b] eum velit: posse sæpius illos nummos [1]† accipiendo ab eo, eique retro dando, ac rursus accipiendo, id efficere: [c] veluti si centum debitorem, decem acceptus liberare creditor velit, vt cũ decem acceperit, eadem ei retro reddat, mox ab eo accipiat, ac nouissimè retineat: etsi [d] in dubitationem a quibus dã hoc malè deducatur, qd [e] non possit videri is, qui ita acceperit, vt ei à quo accepit, retro reddat, soluisse potius quã dedisse. [2]†

1† P.F. nã & apud Alphenũ Seruius, eũ q minus à debitore suo accipere, & liberare eũ vellet, respondit posse sæpius aliquot nummos.

2† P.F. de cessisse in quibusdã exẽp. cessisse.

Conditio consistens in dando in persona pupilli sine tutoris, vel curatoris authoritate, non impletur. secus si in faciẽdo consistit. Bar.

Idem lib. 16. Digest.

LEX LXVIII.

3† SI seruus decem dare iussus sit pupillo, & liber esse, siue hæres sit pupillus, siue tantũ cõditio in eum collata sit: an absente quoque tutore pupillo dando, libertatem consequatur? Moueris comparatione condimonis, quæ consistit [4]† in facto: veluti si pupillo seruierit, quæ potest [f] impleri citra interuẽtum quoque tutoris. §

¶ Et quid, inquis, si curatorem habeat, [h] & § † furioso dare iussus sit: [i] an curatori dando liberetur? & finge alicui [k] fundum legatum, si dedisset pupillo, furioso ve.

¶ Et sciendum est, in omnibus illis casibus [l] tutori quidem, vel curatori vtiliter pendi: [m] ipsis autẽ, id est furioso, vel pupillo non rectè [n] persolui; ne datio ex illorum imbecillitate pereat. nec enim hoc egit testator, vt quoquo modo esset datũ, expleta videtur [6]† conditio.

3† P.F. seruus decẽ dare iussus pupillo, et liber esse, si hæres. Huius ät. l. sensum explicat Port Gar. in l. Gallus. §. & qd si tũ. nu. 75. de libe. & post.

4† P.F. cõstituit, pro consistit. sic j. eod. l. 98. C.

Non liberatur quis dando pro noxa seruum pignoratũ: vel in quo habetur vsusfructus. Bar.

Celsus lib. 24. Digest.

LEX LXIX.

SI hominem; [o] in quo vsusfructus alienus est, vel qui erat pignori Titio obligatus, noxæ dedisti, potest is, cui condemnatus es, [p] tecum agere iudicati: [q] nec expectabimus, [r] vt creditor euincat. 7† sed si vsusfructus interierit: vel dissoluta fuerit pignoris obligatio, existimo processuram liberationem. [s]

1 Dic, quo ibi creditio nullo modo effectual. tet præstadimpleri, hic sic, *vt Bar. hic.* §] P.F. & si.

6† P.F. dederit.

7† Sic in P.F. Hal. legit. vt creditor eum vindicet.

a *Mæuius*] dubitatio.

b *Liberare*] s. naturali solutione.

c *Efficere*] vt debitor liberetur naturali solutione. Accur.

d *Etsi*] i. quamuis.

e *Quòd*] ratio est, quã mouebantur qui dicebant prædicta nõ posse fieri, & dicebant is, s. debitor, & pro eis sup. eod. l. qui sic. Vel contra potest esse ratio contra eos quasi malè dicerent, hoc modo bene dixi, male, quia is, s. creditor, secundum hoc, quia ita accepit, vt reddat, non potest videri soluisse potius debituri, quam dedisse: immò potius videtur donasse, quam soluisse, nec enim creditor se obligauit ad reddẽdũ. & sic non obstat §. eo. l. qui sic, nam ibi ex pacto se adstrinxerat ad reddẽdum: quod hic non fecit. & facit sup. si cer. pet. l. si tibi pecuniam. & sup. de dona. l. qui id quod. §. ea lege.

3† P.F. seruus decẽ dare iussus pupillo, et liber esse, si hæres. Huius ät. l. sensum explicat Port Gar. in l. Gallus. §. & qd si tũ. nu. 75. de libe. & post.

4† P.F. cõstituit, pro consistit. sic j. eod. l. 98. C.

SI *seruus*] CASVS. Sempronius moriens iussit seruum suum liberum esse, sub conditione, si decem dederit pupillo: nec refert an pupillus iste hæres sit, an nõ. Quæritur, vtrum absente tutore pupilli, possit iste seruus soluere decem pupillo, & sic libertatem consequi? videbatur quod sic, nã si testator iussit seruum suum liberũ esse, si pupillo seruierit: potest seruus absente tutore seruire pupillo, & libertatem consequi, ergo etiam dando decem tutore absente. Et antequam respondeat Iurisconsultus huic quæstioni, subiungit aliam ibi.

¶ *Et quid in quis*] Quid si testator aliquis, vel alius iussit seruum suũ liberũ esse, si furioso decẽ dederit; an poterit decẽ dare furioso absente curatore? Nunc rõdet vtrum; qõni ibi.

¶ *Et sciendum*] dicens, q in ambobus casibus recte soluitur tutori, & curatori, ipsis autẽ pupillo, & furioso non rectè soluitur, tutore, vel curatore absente, ne forte hoc, quod soluitur, pereat imbecillitate pupilli, vel furiosi. Nec enim fuit mens ipsius testatoris, vt detur quomodocunque, sed vt securè detur, ne res pereat. h. d. hæc lex pulchra & aurea. Fr.

f *Quæ potest*] s. conditio in facto consistens.

g *Tutoris*] vt sup. de cond. & demon. l. cum pupillus.

h *Habeat*] aliquis furiosus.

i *Iussus sit*] seruus, & liber esse.

k *Accur.*] etiam libero.

l *In omnibus istis casibus*] vbi datio vertitur.

m *Depends*] s. si fideliter fiat à seruo, alias non, vt ff. de manu. testa. l. qui filium. & pecunia in rẽ pupilli, vel furiosi vertatur, vt inf. eod. l. Stichum. §. vsum fructum. ibi. idq; ita &c.

n *Non rectè*] s. in dando, secus in faciendo, vt præd. si. Item & si in dando est contra ff. eo. l. si stipulatus fuero mihi. Solu. ibi erat pecunia in vtilitatem pupilli conuersa: vnde ex post facto videtur benè soluisse, vt inf. eod. l. Stichum. §. vsũ fructum. vel ibi erat proximus pubertati. Vel verius ibi erat adiectus: quo casu imputatur stipulanti quare talem adiecit. Item primo modo solue aliud cõmentum. sup. l. in pupillo. Item argum. contra sup. de condi. & demonstr. l. Mæuius cui. Item è contra pupillus potest patere, vt supra. de condi. & demon. l. condicionibus.

o *Si hominem*] CASVS. Stichus seruus meus, in quo Titius vsumfructũ habebat, dedit tibi dãnum. Tu me facis cõuenti, vt aut damnũ resarciã tibi, aut seruum dem pro noxa: dedi tibi seruum pro noxa: qui erat obligatus creditori meo, vel in quo alius habebat vsumfructum: quæritur, qd iuris? Resp. quod tu potes mecũ agere iudicati actione. Nec est inconueniens creditor eum vendicet actione Seruiana, vel qd vsusfructus sit finitus. tamen si causa pignoris sit finita, liberabitur ac. Franc. Accursius.

p *Condemnatus es*] vt emendes damnum, vel noxæ des.

q *Nec expectabimus*] vt sup eod. l. cum quis. §. qui hominem. & sup. eo. l. is qui alienum. cum suis concor.

r *Liberationem*] vt sup eod. l. cum quis. §. qui hominem. & sup. eo. l. is qui alienum. cum suis concor.

Q *Ved in eadem*] CASVS. Si promisi tibi soluere decem in Pascha, possum tibi statim offerre, quia medium tempus apponitur gratia debitoris. Franc. Accurs.

Liberum

a *Liberum*] vt soluat si vult, si non vult, non cogatur, vt sup. de act. & oblig. l. quod quis. & de verb. oblig. l. eum qui. §. quoties. & de re iudi. l. intra. & C. de fideicom. l. post mortem. hoc autem fallit cum gratia eius, cui debetur dies penditur vt sup. de leg. 2. l. si ita. §. Pegasus. & de vsur. l. in fideicommissi. §. cū Pollidius. & sic etiam pōt intelligi sup. de fideiussor. l. quem ille. circa prin. Itē contra. ff. de vsufruc. lega. l. si vsusfructus mihi. vbi ēt ante biennii agitur vel prorpe ante biennium. sed ibi biēnii erat statutum. vt. l. vltra hęres non teneretur dare vsum fructū: non aūt vt vsq; tunc haberet dilationem.

1† P. F. q̄ cessa die.

Cum decem.] CASVS. Planum est hoc principium.

¶ *Si fideiussor.*] Titius debebat mihi cētū: pro quibus dedit mihi fideiussorem, qui fideiussit vsq; ad certum tps, obtulit pecuniam procuratori meo siue verò, siue falso. & soluit. post tēpus fideiussionis finitum, ego habui ratā solutionem. dēq; hic, q̄ iste fideiussor non potest pecuniam repetere, quia soluit eo tpe, quo tenebatur: nec erat finitum tps solutionis. sed & poterit agere mādati aduersus debitorem, quasi mihi creditori ipsi p̄senti soluisset. Sed ponamus, qd ego ignorauī solutū esse procuratori meo. accepto tuli seruo debitoris mei, vel filio ei⁹: post autem cum sciui, q̄ solutum esset procuratori meo, ratum habui: dicitur hic, quod solutio confirmatur, & acceptilatio fit nullius momenti. Item si ego creditor ignorans solutum esse, litem sum contestatus cum debitore meo. & pendente iudicio ratum habuero, debitor debet absolui. si non habuero ratum, debet condemnari. h. d. iste §. Franc.

2† P. F. stipulatus quinque.

3† P. F. soluit.

4† P. F. posterit.

5† P. F. habuit.

b *Si fideiussor*] non debitor. Io.

c *Procuratori*] falso. vel ad alia constituto.

d *Tempus*] fideiusserat enim vsque ad tempus certum.

e *Presenti*] creditori. Sed ff. infr. rem ra. hab. l. fi. §. fi. Solut. hic ratam habuit so. eo tpe quo reus erat obligatus efficaciter: licet fideiussor ipse esset liberatus: tunc cum ratum habuit: ibi cum reus erat liberatus. & facit ad hoc & sequen. respon sup. de constitu. pecu. l. item illa. §. quod adjicitur.

f *Nullius momenti est*] propter solutionem.

g *Confirmatur*] id est, firma ostenditur acceptilatio.

Qui decem debet.] CASVS. Tu debes mihi decē et aliqua cā. venis vna dierū. & offers pecuniam hanc mihi. ego homo superbus non aduerto ad te. & non recipio hanc pecuniam: tu recedis cum his nūmis. & post aliquod tēp perdis istam pecuniam. ego peto à te debitum istud. tu rūdes: dñe mi quid petis? certe nondum in scripto quaristi. ego perdidi hanc pecuniam, quam altera die obtuli tibi. si accepisses, ego essem nunc liberatus: imputa tibi ipsi, quod perdita est pecunia. certè nō dabo aliam. surge & ambula: quia nihil aliud à me consequeris. tolle igitur grabatum tuum, & vade in domum tuam: dubitatur an bene? Respon. quòd sic. Item si mulier dedit seruum in dotem, soluto matrimonio si vir offerat, & mulier non vult recipere, seruusque moritur, liberatur ipse maritus.

¶ *Stichum mihi.*] Tu debebas mihi seruum Stichum: interpellauī te, vt eum solueres: tu non soluis, & sic es in mora, post hanc morā promittis mihi hūc seruum sub conditione si nauis ex Asia venerit. pendente ista conditione seruus decedit. nunc q̄ritur, vtrū debeas mihi seruū? Vī q̄ sic. quia ista non vnquo fieri nō potuit: ergo remanet prior obligatio, in qua tu morā cōmisisti. & sic teneris. Sed ff. rñdetur. q̄ debitor, qui post morā promisit mihi creditori stipulanti: nō vī fuisse in mora, q̄a ēt qui post morā offert, ipse purgat moram: ergo ille ēt eam purgat, qui volēte creditore post morā ei promittit. Sed ponamus. q̄ post morā factam in soluendo Stichō, ego ab alio eum stipulor, q̄ à debitore: an mora sit purgata? Rñdetur q̄ sic. sicut si aliquis alius obtulisset mihi hūc seruū, p̄ debitore meo, nam liberaretur ista obligatione, si ego recipere noluissem.

6† P. F. soluit.

7† In F. F. deest, id.

8† P. F. acceptum.

9† P. F. habuit.

¶ *Idem respondit.*] Fur quidā surripuit mihi seruum quendam: ego stipulor ab eo fore quicquid ipse mihi facere, siue dare dē, licet fur semper sit in mora, tamē si seruum offerat, & nolim accipere. et postea seruus decedat: fur libetat? Sed pone q̄ tpe istius stipulationis seruus à fure promissis sit in prouincia, & prius q̄ ueniret in manus suas, decesserit: cer è fur nō liberat, q̄a nunq̄ obtulit eū mihi, cū facultatē non habuerit eū mihi offerēdi.

10† P. Pl. Marcell.

¶ *Stichum aut Pamphilum.*] Promisisti mihi Stichū aut Pāphilum, cū Pamphilus esset meus. & sic mihi dāri non potuit. Itē ponamus, q̄ meus esse desierit: an liberabitur debitor? soluendo eū? Rñdetur, q̄ non: quia nec obligatio nec solutio, vī in Pamphilo constituisse. cætera huius §. vide per te.

¶ *Qui hominem*] iste §. ponit quos homines soluendo quis liberari non potest. primo si hominem debeo. & soluo statuliberum: non liberor. Item ff. soluo seruum, qui damnum dederat. & non est solutus noxa: non liberor. Item. & ille qui soluit seruum, q̄i fuerat deditus noxę, non liberabitur, quia minus dat, quam ille, qui soluit eum, qui non est solutus noxa. Sed quid si dedit hominem vespertilionem, i. eū qui non videt nisi de nocte? certè seruum quidem dedisse videtur: licet minus bonum: tamen plus dat, quam ille, qui dat eum, qui non est solutus noxa, aut est, qui datus fuit pro noxa. ratio: quia isti possunt auferri ab eo ratione noxæ: vespertilio autem non potest à creditore auferri.

¶ *Promisso.*] Tu debebas mihi seruum aliquem. soluisti talem, qui aliquo casu non potest per me ad libertatem perduci. an liberaris? Respon. q̄ non, quia oportet, q̄ me pleno iure facias dominum ſcrui, quem mihi soluis. Franc. Accu.

h *Obtulerit*] alias, detulit. alias, obculit. & die congruo loco & tempore. vt sup. eo. l. §. solutum.

Debitor in diem certum, potest diem præuenire in soluēdo etiam inuito creditore. Paulus.

Idem lib. 26. Digestorum.

LEX LXX.

QVod in diem certum 1† promissum est, vel statim dari potest: totum enim medium tempus ad soluendum promissori liberum a relinqui intelligitur.

Per partis solutionem factam creditori, non tollitur facultas soluendi adiecto alteram partem. Bar.

Idem lib. 27. Digestorum.

LEX LXXI.

CVm decem mihi, aut Titio dari stipulatus sim, si quinque 2† accipiam, reliquum promissor rectè Titio dabit.

Potest quis ratum habere gestum nomine suo, si eius non erat extinctum contra principalem, licet esset extinctum contra fideiussorem solventem. Pau.

¶ Si fideiusor b procuratori c creditoris soluerit, 3† & creditor potit tps, d quo liberari fideiussor potuerit, 4† ratum habuerit, 5† tamen quia fideiussor, cum adhuc ex causa fideiussionis teneretur, soluerit, 6† nec repetere potest, nec minus agere aduersus reū mandati potest, quàm si tunc præsenti e dedisset.

Actus medius interueniēs facto hominis, negotium geri non impedit, nec ratihabitionem retrotrahit. Bar.

¶ Itē si ignorās creditor, procuratori suo solutū, seruo debitoris, filiove acceptū fecerit, postea ât rescierit, & id 7† ratū habuerit, cōfirmatur solutio, & qd accepto 8† latū sit, nullius momēti est. f Et contra, si ratū nō habuerit, quod acceptū fecerit, cōfirmatur.

¶ Sed si ignorās solutū, litem contestatus est, si pendente iudicio ratum habuerit, 9† absolui oportet illum, cum quo actum est: si ratum non habuerit, condemnari.

Re perempta post obligationē, debitor generis liberatur ope exceptionis: speciei debitor, ipso iure: idem in debitore generis ex causa dotis. Bar.

Martianus lib. 20. Digest. 10†

LEX LXXII.

QVi decem debet, si ea obtulerit h creditori, & seruus à fure promissis sit in prouincia, & priusq̄ ueniret in manus suas, decesserit: cer è fur nō liberat, q̄a nunq̄ obtulit eū mihi, cū facultatē non habuerit eū mihi offerēdi.

¶ *Stichum aut Pamphilum.*] Promisisti mihi Stichū aut Pāphilum, cū Pamphilus esset meus. & sic mihi dāri non potuit. Itē ponamus, q̄ meus esse desierit: an liberabitur debitor? soluendo eū? Rñdetur, q̄ non: quia nec obligatio nec solutio, vī in Pamphilo constituisse. cætera huius §. vide per te.

¶ *Qui hominem*] iste §. ponit quos homines soluendo quis liberari non potest. primo si hominem debeo. & soluo statuliberum: non liberor. Item ff. soluo seruum, qui damnum dederat. & non est solutus noxa: non liberor. Item. & ille qui soluit seruum, q̄i fuerat deditus noxę, non liberabitur, quia minus dat, quam ille, qui soluit eum, qui non est solutus noxa. Sed quid si dedit hominem vespertilionem, i. eū qui non videt nisi de nocte? certè seruum quidem dedisse videtur: licet minus bonum: tamen plus dat, quam ille, qui dat eum, qui non est solutus noxa, aut est, qui datus fuit pro noxa. ratio: quia isti possunt auferri ab eo ratione noxæ: vespertilio autem non potest à creditore auferri.

¶ *Promisso.*] Tu debebas mihi seruum aliquem. soluisti talem, qui aliquo casu non potest per me ad libertatem perduci. an liberaris? Respon. q̄ non, quia oportet, q̄ me pleno iure facias dominum ſcrui, quem mihi soluis. Franc. Accu.

h *Obtulerit*] alias, detulit. alias, obculit. & die congruo loco & tempore. vt sup. eo. l. §. solutum.

ille sine iusta causa ea accipere recusauerit: 1† deinde debitor ea sine culpa sua perdiderit: a doli mali exceptione b pōt se tueri, quamquam aliqñ interpellatus c non soluerit. etenim non est æquum teneri eū 2† pecunia amissa: qui 3† non teneretur, si creditor accipere voluisset. quare pro soluto id, in quo creditor accipiendo moram fecerit, 4† oportet esse. Et sanè si seruus erat in dote, eumq; obtulerit 5† maritus, & is seruus decesserit: 6† aut nummos d obtulerit, 7† eosque non accipiente muliere perdiderit, ipso iure e definit 8† teneri.

Stipulatio cōditionalis animo nouandi tollit effectū more, si erat res præsens: alias secus. Bart.

9† ¶ Stichum mihi cum deberes, & in soluendo moram feciſses, sub conditione eum promisisti, & pendente ea Stichus decesſit: videamus an quia nouari prior obligatio f non potest, petitio serui competat ea, quæ competeret si non interceſſisset stipulatio. Sed in prōptu ‖ contradictio est. debitor enim 10† cum stipulanti creditori sub conditione h promiserit, non videtur 11† in solutione hominis cesſasse. i nam k verum est, eum qui interpellatus dare noluit, l offerentem postea periculo m liberari.

¶ Sed quid si ignorante debitore ab alio creditor eum n stipulatus est? Hic quoque o existimandus est periculo debitor liberatus: quemadmodum si quolibet nomine eius seruum offerente stipulator accipere noluisset.

¶ Idem rūsum est, p si quis cū surreptus sibi seruus esset, sub conditione stipulatus fuerit, quicquid furem dare facere oportet. nam & fur q condictione liberabitur, 12† si dominus oblatum sibi accipere noluit: si tamen, cum in prouincia fortè seruus esset, interceſserit stipulatio. Sed 13† finge priusquam facultatem eius r nancisceretur fur, vel promissor, deceſſisse seruum: non poterit f rationi, q̄ supra reddidimus, esse locus. non enim obtulisse eum propter absentiam intelligi potest.

In stipulatione alternativa, si altera de rebus alternatiue promiſſis erat stipulatoris tempore stipulationis, censetur altera tantum promissa, & ideo nec obligatio, nec solutio tenet in ea, quæ erat stipulatoris, etiā si desinat esse sua. sed in stipulatione generis generalissimi pōt solui illa, quæ erat stipulatoris tempore stipulationis, si postea desinat esse sua. In obligatione vero generis subalterni idem, si desiit esse sua antequam obligatio totaliter extinguatur: secus si postea. Bar.

¶ Stichum * aut Pamphilum stipulatus sum, cū esset meus Pamphilus. Nec si meus esse desierit, t liberabitur u promissor, Pamphilum dando. neutrum enim, videtur in Pāphilo homine conſtitisse, nec obligatio, nec solutio. Sed ei qui hominem dari stipulatus est, vnum etiam ex ijs, qui tūc stipulatoris 14† serui erant, dando promissor liberabitur, vi * quidem ipsa: x ac si is dari

a *Perdiderit*] secus si non perdidit, quia adhuc teneretur, vt C. de vsur. l. receptā. in fi. & sup. de arb. l. sed & si postea, nisi in casu vt C. de condi. inst. l. si ibi. nisi ipse &c.

b *Exceptione*] & nō ipso iure, quia erat obligatus in genere. & quod in genere est, perire non potest, vt sup. ad le. Fal. l. in ratione. §. incertæ. si aūt in specie: interitu speciei liberabit ipso iure: nisi esset in mora, vt sup. de ver. obl. l. si ex legati cā. & l. si seruū. in prin. & facit ad hoc, q̄ debitor generis liberetur per exceptio. si pereat post oblationem. ī. eo. l. si debitor. & sup. de do. except. l. si opera. & ī. eod. l. si soluturus. & de ver. obl. l. interdū. §. fi. sed non vī liberari ēt per except. vt in ℈rio. inf. e. l. creditor. Sol. vt ibi. Item est ℈. sup. de arbi. l. Celsus. in fi. sed ibi in pœna committenda: hic in sorte iam debita.

c *Interpellatus*] verū est ante oblationem: alias contra: vt sup. de peric. & commo. rei vendi. l. illud. Ac. d *Numos*] cū nummi essent dati in dotem. Accursius.

e *Ipso iure*] fauore dotis, vt inuitentur ad offerendam dotem. arg. C. de do. promiſ. l. ad exactionē & ī. q̄d met. cau. l. si mulier. §. si dos. vel die aliud esse in ℈ctu bonæ fidei, quam stricti iuris, vt in bonæ fidei ipso iure: in alijs per except. ar. ī. de leg. 1. l. hmōi. §. 2 vel quod dicit, ipso iure, refertas ad casum qñ ſ. rus erat in dotem: ut qñ pecunia, dic liberationem contingere per exceptionem.

f *Obligatio*] ideo, qa cum exiſtit conditio, nō inuenit vbi figat, vel ponat pedes suos, vt sup. de noua. l. quoties. in prin.

g *Sed in prompta.*] nunc respondet.

h *Sub conditione*] nā non petetur seruus, vt d. l. quoties, circa prin. ibi, vnde &c. & statim reddit hic rationē: debitor. n. &c. sed cōtra huic & illi. l. quoties inf. eo. tit. l. si rem. circa prin. ibi nisi per promissorem &c. sol. vt in vtraque earum dixi.

i *Cessasse*] purgauit autem moram, vt d. l. quoties.

k *Nam*] a simili.

l *Dare noluit*] post interpellationem.

m *Periculo*] ita & hic, vt sup. de verb. oblig. l. sciendum. §. fi. & l. interdum, in fine. & l. si seruum. §. sequitur. & de peric. & commo. rei vendi. l. illud.

n *Eum*] scilicet Stichum.

o *Hic quoque*] non solum superiori casu: sed certè imò hoc casu non videtur liberari à periculo per oblationem alterius, vt sup. de verb. oblig. l. cum quis ita. §. fin. quæ est cōtra. sol. vt ibi.

p *Responsum est*] quod tollatur conditio. vt sup. de condit. furt. l. parui.

q *Nam & fur*] à simili. l. æc. n. duo paria funi stipulari a fure quicquid debet. vt hic & sup. de verbor. oblig. l. scire. § fina. & offerre furem, vt subijcit. & d. l. parui. in prine quod intellige hoc ſecundo casu, si postea pereat res, vt tunc tollatur conditio: sed in primo statim post stipulationē & tunc tenetur ex stipulatione.

r *Rem*, serui.

s *Non potuit*] refert ergo, si absens, vel præsens. sed cōtra in hoc ſ. de condit. furt. l. parui. Sol. ibi facultatem habebat ostendendi seruum, quia propè absens erat: hic nequaquā facultatē habere poterat, ita absens erat, vel plenè dic. vt ibi no.

t *Desierit*] alicno iā mortuo. & sic obligatione soluta. secundū Hu. vtar. ī. in fi. l. vel aliter. vt ibi dicet.

u *Liberabitur*] imò vī. q̄ qui semel creditoris est, amplius ei solui non pōt, etiam si suus esse desierit. vt sup. de le. 2. l. Mquius. §. duobus. sol. ibi loquitur cū duo hominem in genere alicui legauerint: quibus ſibus si vnus soluit, alter eundem soluere non potuit, quamuis desiit esse stipulatoris: ne videantur duæ causæ lucratiuæ in eadem re concurrere, quę possit ad oculum demostrari. secus aūt in d. media fundi prouiſo legata à duobus. & soluta ab vno. quia illa ad oculum ostendi non potest, vt ibidem dī. hic: aūt vna causa erat tantū lucratiua: ibi non. vnde semel homo mil. i solutus. si desinat esse meus, iterū solui potest, quia regula non vitiatur: vna. n. erat obligatio. Azo. Alij hic de æquitate: ibi de rigore. item facit sup. eo. l. si quis duos.

x *Quidem ipsa*] nā promiſſo homine in genere, nullus erat in obligatione. vt sup. de le. 1. l. cum incertus. Sed si Stichū aut Pamphilum, tunc vtrique. vt sup. de verb. oblig. l. si duo rei. in aliquibus tamen consonāt hi promissores. i. generis, & in alternatiuis. vt in contrario sup. de condit. inst. l. cū ita. §. fi. vel die ipsa, id est ipse tunc prædicta species.

1† P.F. recusauit.

2† In P.F. deest. eū.

3† P. F. quia.

4† P. Fl. fecit.

5† P. Fl. obtulit.

6† P. Fl. decessit.

7† P. Fl. obtulit.

8† P. F. desinat.

9† P. Fl. cū Stichū mihi.

10† P. Fl. debitori.

11† P. Fl. promisit, si videti.

12† P.F. liberatur

13† P.F. & finge.

14† P. Fl. stipulatori.

* Desēsu hui⁹. §. vi de Alcia. in l. 2. ſ. & hanū. 21. de verb. obl.

* Vi. i. effectu Alcilib. 1. parei. c. 22.

Stipu-

a *Stipulatus esset*] seruum, puta eius, scilicet stipulatoris.
b *Reliquisset*] futurè legatur: si forte habes relinquet.
c *Fuisset*] tempore stipulationis. Hog. vel dic, postea.
d *Mortuis*] ante stipulationem interpositam: vt non contradicat princip. sed litera videtur tota post stipulationem interpositam: sed, secundum hoc, videtur quodammodo princip. §. repugnare fini, sed die, vt modò dixi. Accursius.
e *Defierit*] antequã fieret stipulatio. Et not. mirabile, quòd refert stipulet Stichum, aut Pamphilum: & tunc si vnus est meus, nec obligatio, nec solutio constat in eo, cum stipulor vnum ex illis: vt in fi. huius, §. secũdũ Az. & sic non est contra principium. §. vt & sup. de verb obl. l. si duo rei, quæ est cõtraria huic fini, sed concor. cum princip. vnde & principium, secundum hoc, est contrarium fini, eadem ratione.
f *Non videtur*.] vt sup eod. l. cum quis. §. qui hominem. & dixi supra, de condit. ind. l. Neratius. & facit sup. de legatis 3. l. qui concubinam. §. si hæres. Accursius.
g *Non liberabitur*] vt supra eod. l. si hominem & de verb. obl. l. vbi autem. §. final. Accursius.
h *Num ergo minus hic*] scilicet qui dedit stichum liberum, minus dat, quàm ille, qui dat noxæ subditum: quia hunc stichum liberum stipulatur tenere non potest existente conditione: sed noxæ legatum potest retinere dando æstimationem litis. vel dic hic, scilicet, qui dat seruum iam noxæ debitum, minus dat, quàm ille, qui dat seruũ noxæ subditum, sed non datum, ratione prædicta: & caue, quod quidam habent, hic minus, in litera.
i *Vespertilionem*.] i qui non videt in sero: vt supra de ædil. edic. l. si homini. vel vespillonem, i. spoliatorem latronum, quasi vi spoliatorem: vel id est in vili arte constitutum: vel id est, sepulchri violatorem: vt sup. ad Trebel. l. sed sciendum.
k *Perducere*] i. vt plenè fiat stipulatoris: vt ff. de leg 1. l. si à substituto. 1. hæres. & de verb. obl. l. vbi aũt non apparet. §. si. Item & plenè dominus quandoq; non potest manumittere: vt C. de his, qui non pot. ad liber. perue. l. 1. & 2. Accur.

1† P.F. & hic ex his dari stipulatus est.

2† P.F. aliquè stipulatoris fuisse, nũ mortuis.

3† In P.F deest, an non.

4† In P.F. desunt hæc, q̃ parenthesi inclusa sunt.

5† P.F. vt.

6† In P.F. Bi. pellione Halo. Vespillonem.

7† P.F. de di. & pignus I de cẽ: ex venditione autem pignoris.

8† P.F. soluturum.

9† P.F. re ferre.

10† P.F. peremit petitionis.

stipulatus esset, [a] 1† qui eius non erat. Fingamus ita stipulatum. Hominem ex ijs quos Sempronius reliquit, dare spondes? cum tres Sẽpronius reliquisset, [b] eorumque aliquis stipulatoris fuisset, [c] 2† an nunc mortuis [d] duobus, qui alterius fuerant, supererit vlla obligatio, an non, 3† videamus. Et magis est deficere stipulationem, nisi ante mortem duorum defierit [e] esse reliquus seruus stipulatoris.

Qui soluit rem, quam habere creditorem non licet, non liberatur: secus si sibi habere licet, quamuis vilem. Bar.

¶ Qui hominem debebat, Stichum, cui libertas ex causa fideicommissi præstanda est, soluit. Non videtur [f] liberatus. (Similiq; modo si soluerit seruum, qui noxa solutus non est, non liberabitur. ‖ Itẽ qui hominem noxæ deditum soluit, non liberatur.) 4† nam & 5† minus hic [h] seruum dedit quàm ille, qui seruum dedit nondum noxa solutum. Num ergo & si vespertilionem, 6† [i] aut aliàs turpem dederit hominem, idem sit? Et sanè datum negare non possumus: sed differt hæc species à prioribus. habet enim seruum, qui ei auferri non possit.

Istum textum inducit Guil. de Cu. in l. quod te. l. si certum petatur, q. qui tenetur quolibet anno dare alteri vnũ par caponum, tenetur eos dare vnos, non mortuos: vt possit eos ad libertatem perducere eo modo, quo seruus. hoc sit loco summarij. Pau.

¶ Promissor serui, cum debet hominem soluere, quẽ si velit stipulator, possit ad libertatem perducere. [k]

Pecuniam redactã ex venditione pignoris, potest creditor vertere in quam causam vult. Bar.

Idem lib. 31. Digestor.

LEX LXXIII.

OB triginta [l] nummos pecuniæ creditę fideiussorem in viginti dedit, pignus in decem: & ex venditione 7† pignoris creditor decem consecutus est. vtrum ex vniuersitate id decedit (vt quidam putant [m]) si in soluendis decem nihil debitor dixisset: an (sicut ego puto) in totis decem fideiussori contingit liberatio? quia hoc dicendo potuit efficere debitor, vt vbi nõ dixit, id potius solutum 8† existimetur, quod satisdato debeatur. magis tamen existimo [n] licuisse creditori in id, quod solus [o] debebat reus, accepto P ferre. 9†

Intentio huius l. est, quod illud, quod soluitur nomine pœnæ, non computetur in sortem: & sic poterat peti sors, alias non diceretur cedere lucro creditoris. Pau.

Modestinus lib. 3. Reg.

LEX LXXIV.

ID quod [q] pœnæ nomine à debitore exactum est, lucro debet creditoris cedere.

Idem lib. 8. Regularum.

LEX LXXV.

SIcut acceptilatio in eum [r] diem præcedentes perimit actiones: ita & confusio. [s] Nam si debitor hæres creditori extiterit, confusio hæreditatis perimit petitoris 10† actionem.

OB triginta.] CASVS. Titius debebat mihi triginta aureos: pro viginti dedit mihi fideiussorem: pro alijs decem dedit mihi pignus. ego vendidi pignus illud: & sum consecutus ex eo decem aureos. Nunc quæritur, vtrum ista decem debeant deduci super tota summa: sicut si quando debitor ex magna summa soluit partẽ, & nihil dicit super qua deducit. nã tunc deducitur super toto. vel an debeant ista decẽ deduci super viginti, pro quibus fideiussor intervenit: vt sic fideiussor liberetur in decẽ, vt potius videatur debitor soluisse in illam summã, pro qua fideiussorem dedit. tamen in fine concludit, q̃ creditor p̃t deducere in illam summã. i. in decẽ quæ solus debebat, hoc est, sine fideiussore. glo. ponit casum in l. seq. Franc.

l *Ob triginta*] aliàs incipit, vbi ob triginta: & aliàs ob triginta.

m *Putant*] fortè non obstaret eis inf. eo. l. cum ex pluribus. & ff. e. l. in his. & l. magis. cum suis concor. quia illæ omnes loquuntur in debitore ex plurib. causis: sed hic debebat ex vna causa tantùm. Accu.

n *Existimo*] de æquitate. vel dic, corrigit seipsum.

o *Solus*] scilicet sine fideiussore.

p *Accepto*] quia & in id pignus acceperat.

q ID *quod*.] ponè exemplũ in pœna legali: vt si debitor surripit pignus creditori: vt sup. de pign. act. l. si pignore. & inf. de fur. l. si debitor. & l. creditoris. & ff. de reg. iur. l. quod à quoquã. & ff. de cõdi. inde. l. penę. Item & in conuentionali, si modo erat actum rato manente pacto: vt sup. de verb. obl. l. ita stipulatus. in fi. si autem hoc non esset dictũ, nõ haberet locũ hæc lex. cũ rẽ excludat pœnæ ꝓsatio quo ad cõcurrit. vt ff. de except. doli. l. apud Cels. f. Labeo. & ff. pro soc. l. si quis à socio. & l. seq & de act. emp. l. prædia. Acc.

r *In eum*] scilicet, quo facta est.

s *Confusio*] s. perimit actiones: vt & inf. eod. l. Stichum. §. adirio. & noli repetere in eum diem.

Sicut acceptilatio.] CASVS. Si tibi fecero generalem acceptilationem, qui es debitor meus omnes actiones quas habeo contra te, perimuntur. Item etiam si instituero te hæredem: omnes actiones dilabuntur. Franc. Accurs.

1† Vespillonem legit Nebrif. in lexico suo iuris ciuilis in dictione. Vespillo. tu fi in mauis. Budęũ sequitur. ff. de cur. c. l. 6 ad. a quis.

Modestinus respondit.] CASVS. Pone casum in pluribus tutoribus, vel in pluribus fideiussoribus. Tres erāt tutores vnius pupilli: vel tres fideiussores vnius debitoris, vn⁹ tutorū soluit id quod debebatur pupillo ratione malè administratæ tutelæ. vel vnus fideiussorum soluit totum debitū pro quo fideiussorant tres fideiussores. in soluendo nihil dixerunt de actionibus cedendis: post vero interuallū soluens vult ꝙ sibi cedātur actiones dī hic, ꝙ nō potest illud petere, post quam eo tempore quo soluit, nihil dixit. si vero ante solutionem, vel in solutione hoc actum est, vt .s. mandarentur actiones, & postea cessæ sunt actiones: cessio valebit. & ita dedit rationem ibi, cū nouissimo &c. Fran. Accur.

a *Modestinus respondit.*] & benè.

b *Post solutionem.*] factam ab vno reo debendi, vel vno fideiussore.

c *Sine vllo pacto.*] facto de actionibus cedendis. Accur.

d *Tutelæ*] malè administratæ Accur.

e *Cessæ sint.*] scilicet, minori qui insolidum satisfecit pupillo.

f *Nulla actio*] sactori. sic sup. de fideiuss. l. cum is. habet tamen tutor in rem vtilem, licet non cessam, vt ff. de tute. & ra dicta. l. j. §. nunc tractemus. ibi, & si forte &c. sed videtur ex interuallo etiam facta cessio valere: vt sup. de administra. tut. l. si minoris. quæ est contra. Solui ibi fuit actum tempore solutionis, vt postea fieret cessio: vt & hic subijcit. Item contra ff. eo. l. Stichum. §. si mādato. vbi etiam ex interuallo cedituꝛ, sed ibi soluerat pro sua obligatione tantùm mādator. & tutor vt ibi no. vel actum fuit vt postea possent cedi & eisdem modis solue. aliud contrarium ff. de pecu. leg. 1. dominus Sticho. in prin. & aliud ff. de tute. & ratio. distra. l. alterius. Item contra ff. mand. l. Pomponius. vbi soluente mandatore vel fideiussore nō liberatur reus & sic superest actio: & potest dici cedi: sed in eis plenè dic. vt ibi no. In minoribus autē & correis secus, quod hic dicitur. Item contra sup. de leg. 1. l. si res obligata. in fi. sed & ibi ante solutionem facta fuit cessio.

ADDITIO. Ista solu. non placet Bar. ideo dic. ꝙ ibi loquitur in duobus reis quorum vnus erat obligatus, alius non: sed soluebat causa liberandæ, & retinendæ rei suæ: sed hic loquitur in pluribus pariter obligatis, sed in eundem Bart.

g *Factum est*] scilicet, cessio.

h *Conuenisset*] ante solutionem, vel in ipsa solutione.

i *Cum nouissimo*] id est, in posteriori casu.

k *Actionum*] sed an in solidum contra correum debendi à creditore sint cedendæ actiones: & an in tutoribus? Ioan. dicit ꝙ non sunt in solidum cedendæ: licet alij contra. sed pro parte tā in correis, quam in tutoribus: arg. ff. de tute. & ratio. distra. l. cum pupillus. & j. de cen. l. cum possessor. & de administr. tut. l. ij plures. & ff. ad leg. Rho. de iactu. l. 1. & 2. §. equissimum. & sup. de pecu. l. quæritur. §. sed si velit, alioquin lucraretur, sed lex illa cū pupillus, aperte vt cōtra lo. sed eam punctā, vt ibi no. Alij dīt aliàs in tutoribus, vt .s. fiat cessio in solidū: quā in correis: qui, fautores, & nō cessa actione habent vtilem pro parte. si enim tutor ex lege habet actionem pro parte: ergo si cessa fuit in solidum nihil cessio operetur: sicut cū primo partem: post ergo alteram par-

Non valet cessio facta post solutionem contra correū pariter obligatum, nisi pactum de cedendo præcesserit. Bar. 10

Idem lib. 6. Responso.

LEX LXXVI.

MOdestinus respōdit, [a] Si post solutionem [b] sine vllo pacto [c] in omne, quod ex causa tutelæ [d] debebat, [1†] actiones post aliquod interuallum cessæ sint, [e] nihil ea cessione actum est: cum nulla actio [f] superfuerit. Quòd si ante solutionem hoc factum est: [g] vel cum conueniret, [h] vt mandarētur actiones, tunc solutio facta est, & mandatum subsecutum est, 10 saluas esse mandatas actiones: cum nouissimo [i] quoque casu pretium magis mandatarum actionum [k] solutum, quàm actio quæ fuerit, [2†] peremptæ videatur.

Idem lib. 7. Pandectarum.

LEX LXXVII.

IN liberto antiquior [l] contractus [m] operarū esse nō potest, sine quibus [3† n] libertas ei data non esset. [o] 20

Commixtione nummorum reconciliatur solutio.

Iabolenus lib. 11. ex Cassio.

LEX LXXVIII.

SI alieni nummi inscio, vel inuito dño soluti sunt, [p] manent eius, cuius fuerunt. [q] Sed si mixti [r] alijs sunt, [4†] ita vt discerni non possint, [5†] eius fieri, qui accepit, [s] in libris Caij scriptum est: ita vt furti actio domino [t] cum eo [u] qui dedisset, [x] competeret. [y] 30

Per aspectum queritur de minium rei solutæ Bar.

Idem lib. 12. Epist. [6†]

LEX LXXIX.

PEcuniā, [z] quam mihi debes, aut aliam rem, si in conspectu meo ponere te iubeam, efficitur, vt & tu ita-

[1†] P.F. Si post solutū sine vllo pacto oē quod ex causa tutelę debeatur.

[2†] P.Flo. fuit.

[3†] P.F. quo.

[4†] P.F. si mixti essent ita.

[5†] P. P. possent.

[6†] P.F. 10

ff. eo. l. si is cui. in prin. & ita non sunt accipientis.

r *Mixti*] cum alijs nummis.

s *Accepit*] quasi sint cōsumpti per immixtionē cum alijs: vt hic & ff. de cer. pet. l. nā & si. in fi. & l. nō oīs. §. fi. & Inst. de vsufruc. §. cōstituitur. Sed ff. de rei vendi. l. si fundū. in prin. & Inst. de cer. diut. §. quod si frumentū. Sol. spāle est hic in pecunia tar. ff. de cer. pet. l. singularia. vt debitū hic dicat suscepisse. Item facit ff. eo. l. is q. nē hoc si bona fide acceperit, quid sūt si mala? Item no. sīn quotidā. q hic est casus, quo sit nē sumiuā dando dñium transferdū quotidā. Acc.

t *Domino*] nummorum.

u *Cum eo*] scilicet, debitore.

x *Dedisset*] id est, soluisset.

y *Competeret*] quando sciens alienos soluit, certi condictio: arg. sup. si cer. pet. l. si cum seruum.

z *Pecuniam*,] CASVS. Titius debebat mihi centum aureos: vult mihi soluere, iubeo, vt ponat ibi ante me: & dimittat ibi, dicitur hic, ꝙ Titius liberatur: quia cum illa pecunia à nullo possideatur, acquiritur mihi, & longa manu tradita esse videtur. Franc. Accurtius.

a *Pecuniam*, aliàs pecuniam: & alias pecuniæm. incipit hæc lex.

Mea

a *Mea esse]* nam cum possessio quæratur, vt sup. a de acquir. possess. l. 1. §. penult. & l. quod meo. § si venditorem. & l. penult. §. fin. ergo. & dominium. quod ab ea, separari non potest. & facit inf. de furt. l. falsus. §. 2. & de iure dot. l. si ego. §. dotis. ibi. quid enim interest &c.

b *Quod]* quia.

c *Mihi]* creditori.

d *Longa,* Nota, aliter dicit breuis manus vt §. de iure do. l. licet §. 1.

p† ¶ F. de rei vind.

* Ad hũc locũ. vid Man. chi. 4. cent. 6. fron. 9.

PRout quisque] CASVS. Ista lex nihil aliud dicit, quã quod omnis contractus soluitur per eam per quę factus est, vel ligari, vt si verbis factus sit, verbis dissoluatur, si re, etiam rei solutione soluatur. si consensu, tũc dissensu soluatur. Franciscus. Accur.

2† ¶ F. Flo. pur. q. dq; cõtractũ est, ita & solui dẽt, vt cũ re Fuerim, re solui debet, veluti cũ mutuũ dedimus, vt retro pecuniæ tãtũdẽ solui debeat, & cũ verbis.

c *Prout quisque]* aliàs prout quisque contractus est, alias prout quidque contractum est, & alio modo celebratum.

f *Solui]* idest resolui. & dic debet, id est, potest. nam potest solui, & aliis modis: vt compensatione. & confusione. & similibus. vnde Ro. dixit, melius dixisset, potest. & sic est supra, de offic. Procons. l. obseruare. §. fin. vel propriè potuit, non enim excludit quin alijs modis fieri possit, & facit ad hanc regulam sup. de acquir. poss. l. quamuis solutus. & inf. d reg. iur. l. militem. & l. ferè.

g *Cum re]* vt in mutuo.

h *Contraximus]* contrahitur enim obligatio quandoque re & quandoq; verbis. & alijs modis vt sup. de actio. & obliga. l. 1. §. 1.

i *Debet]* vt & inf. eo. l. verborum.

k *Vel re]* i. solutione facta.

l *Promissori]* à creditore. Accur.

m *Aequè]* i. similiter: pariquè, idest, sicut.

n *Contrahi potest]* non subnixa re, vel verbis.

o *Potest]* sistes integra est. vt C. quando lic. ab. empt. disced. l. prima.

SI stipulatus] Clarum est hoc principium.

¶ *Si Lancem]* Ista §. ponit pulchram practicam. Titius deposuit apud me lancem, idest, scutellam auteam, vel argenteam, ego decedẽs relinquo quatuor hæredes, duo à me petunt hanc lancem, ista lex dat consilium, quod adeã iudicem, vt eius authoritate, seu præcepto restituam illis duobus & sic liberat or ab alijs duobus hæredibus. si tamen ante præceptũ iudicis restituam illis duobus, & bona fide, potero liberari. consulit tamen tutius esse, quod restitutio fiat authoritate iudicis. Fran.

p *Titius]* adiectus.

q *Heredi]* tacitum enim mandatum ita morte mandantis finitur. vt expressum. vt Inst. mand. §. item si. sed hanc rationem hic adiungere nõ placet, quia hic expressim revocari non potest. vt §. eo. l. vero. ergo nec tacitè deberet revocari. quod falsum est. vt §. l. si quis stipulatus §. item nec tacitum mãdatum hic intercedit: nisi aliud actum sit. vt dicimus ī. eo. l. vero ī prin. & facit ī. de ver. obli. si stipulatus

tim libereris, & mea esse[a] incipiat. nã tunc quod [b] à nullo corporaliter eius rei possessio detinetur, [1]† acquisita mihi, [c] & quodãmodo manu lõga [d] tradita existimanda est.

Qualibet obligatio dissoluitur eo modo, quo ligatur. Bartol.

Pompo. lib. 4. ad Q. Mutium.

LEX LXXX.

2† PRout quisq; [e] contractus est, ita & solui [f] debet, veluti cum re [g] contraximus, [h] re solui debet, [i] & cum verbis aliquid contraximus, vel re [k], vel verbis obligatio solui debet. Verbis veluti cũ acceptum promissori [l] fit. Re veluti cum soluit quod promissum fit. Aequè [m] cum emptio, vẽditio, vel locatio cõtracta est: quoniam consensu nudo contrahi potest, [n] etiam dissensu contrario dissolui potest. [o]

Heres adiecti non potest solutionem recipere. Bar.

Idem lib. 6. ad Q. Mutium.

LEX LXXXI.

SI stipulatus sum mihi, aut Titio dari, si Titius [p] decesserit, hæredi [q] eius soluere non poteris. [r]

Res indiuidua quoad solutionem potest quibusdam ex hæredibus solum mandato iudicis. Bartol.

¶ Si lancem [s] deposuerit apud me Titius, & pluribus hæredibus relictis decesserit, [t] si pars hæredum [u] me interpellet, [u] optimum quidem esse si Prætor adiutus [x] iussisset me patri hæredum [y] eam lancem tradere, quo casu depositi me reliquis cohæredibus non teneri. [z] Sed & si sine Prætore sine dolo malo [a] hoc fecero, liberabor, [b] aut (quod verius est) non incidam [c] in obligationem. Optimum [d] autem est id per magistratum facere. [e]

Pactum de soluendo tertio ex interuallo appositum, idẽ operatur, quod simplex mandatum. Paul.

Proculus lib. 5. Epistola.

LEX LXXXII.

SI cum Cornelius [f] * fundum suũ nomine Seiæ viro eius dotis dedisset, nec de eo sibi [g] † reddẽdo [h] quam

in prine. & l. cum quis. in princ. & l. si. in prin. & ī. eo. l. cũ quis. in pri. & inf. eo. l. Stichum §. vsumfructum. & de cõd. & demon. l. qui hæredis. Sed arg contra sup. de verb. obli. l. 2. ibi. non enim ex persona hæredis. &c.

r *Non poteris]* nisi esset dictum de hærede. & est ratio quia hic certa persona fuit adiecta.

s *Si lancem]* & sic in diuiduum: vt sup. de pos. l. 1. §. si pecuniã.

t *Heredum]* ¶ autẽ omnes dic: vt d. §. si pecuniam.

u *Interpellet]* vt lancem deposuit & reddat.

x *Adiutus]* a me. Accur.

y *Heredum]* interpellantium.

z *Non teneri]* i. ipso iure liberari.

a *Sine dolo malo]* qui solus in deposito venit, & lata culpa: vt supra. depos. l. quod Nerua.

b *Liberabor]* quia tãtum dolum coercet, & *Non incidam]* ratione doli, sed ratione rei restituẽdæ incidam in obligationem, & in actionem depositi: quia nascitur obligatio, & actio ex die depositionis. vt ī. depos. l. 1. §. idem Pomp. ibi, planè si &c. & §. qã autẽ. & ideo liberor quo ad hoc. Sed alij dicunt, q non nascitur actio depositi, nisi dolo commisso, q quibus est ar. ī. de posit. l. 1. §. qui inficiatus, sed ibi ne cond. fur. ad hoc q dicit, q pro dolo depositarij datur, item pro eis hæc lex. sed eam expone vt dixi. præterea cum ij si fatentur obligationem nasci, licet non actionem, quomodo hic exponunt, nõ incidam in obligationem? Sed forte dicunt, non incidam, vt possim convenirí, & ita secundum eos, obligatio nascitur non actio. Item pro eis, quod dicimus in multis alijs casibus, in quibus obligatio nascitur, non actio. vt no. C. de rerum permut. ex placito. Accur.

c *Optimum]* vt omnino deliberem fugias ad quod est sup. de min. l. aut Prætor. non instituat. Accur.

d *Facere]* No, quod aliquid possum per me facere, quod est utilius per Prætorem. vt C. de pig. l. creditores. Accur.

60 SI cum Cornelius] CASVS. Quidam non ine Cornelius vir liberalis, volens Seiam quandam mulierem nuptui tradere, forte quia erat coniuncta personæ ipsi Seiæ, dedit fundum quendam in dotem Sempronio viro ipsius Seiæ: nec aliquod pactum apposuit Cornelius, quod soluto matrimonio reduceretur sibi fundus: procurauit tamen & Sempronius & Seia pacisceretur inter se, et soluto matrimonio fundus ille redderetur sibi Cornelio. hic quæritur, virũ soluto matrimonio, si mulier nolit, fundus ille debeat restitui p matrimõ ipsi Cornelio? Rñ ℣ non. sicut a simili, si nullũ pactum interuenisset de fundo reddẽdo, & soluto matrimonio mulier iussisset fundũ reddi, deinde vetaret reddere, certè maritus nõ deberet reddere. sinautẽ vir reddidisset fundum, & non habuisset cautam existimandi, se inuita muliere hoc facere, benè fecisset fundum reddendo, nec deberet ille fundus redire ad Seiam. Franc. Accur.

f *Si cum Cornelius]* extraneus. Accur.

g *Dare]* fundo.

h *Reddendo]* ibi Cornelio. Accur.

* Dicunt quibus est ar. ī. de hic esse tenũ sir. ad hoc ℣ positũ, ℣ adiectus solutioni, licet non possit agere suo nomine ℣ prio, ín pót agere nole ℣ ratorio domini. de quo ℣ Alex. in l. stipulatio nib. in vlti. colum. ī. de ver. obli. Bal. 31 Sabi. ñ è in P. F.

cauisset,[a] effecit,[1] † [b] vt vir, & Seia[c] inter sese pacisceren-
tur, vt diuortio facto is fun-
dus Cornelio [d] redderetur:
non puto diuortio facto virũ
vetante Seia [e] eum fundum
Cornelio tutò redditurũ esse: sicuti [f] si cum pactum con-
uentũ nullum interceſſiſſet,
diuortio facto mulier iuſſiſ-
set [2]† eum fundum Cornelio
reddi: deinde antequam red-
deretur, vetuiſset: non tutò [g]
redderetur. [h] Sed ſi antequã
Seia vetaret Cornelio eum
fundum reddidiſset,[i] nec cau-
ſam habuiſſet exiſtimãdi in-
uita [3]† Seia ſe facturũ eſſe: [k]
nec melius nec æquius * eſſe
exiſtimaret eum fundum Se
iæ reddi. [l]

Qui ſoluit debitum naturaliter tantum: non repetit. Bar.
Pomp. lib. 41. ex varijs lect.

LEX LXXXIII.

SI tuo ſeruo credidero, eũ
que redemero, & is mana-
miſsus mihi ſoluerit;
non repetet. [m]

Ex duobus obligatis ad idē debitum, vno conuento alter non liberatur: ſed vno ſoluente ſic. Paul.
Proculus lib. 7. Epiſto.

LEX LXXXIIII.

EGiſti de peculio ſerui no
mine cum domino. Non
eſſe liberatos [n] fideiuſsores [o]
eius reſpondi. [4]† At ſi idem
ſeruus ex peculio ſuo permiſ-
ſa [p] adminiſtratione [q] eius [5]†
peculij, nummos ſoluiſſet; [r]
liberatos eſſe fideiuſsores e-
ius rectè legiſti.

Qui tardius dat, minus dare videtur. Paul.
Callistratus lib. 1. edicti monitorij. [6]†

LEX LXXXV.

SOlidum non ſoluitur non
minus quantitate, [s] quam
die. [t]

Procuratori litis non poteſt ſolui, niſi ad hoc datus ſit. hoc dicit Barto.
Paulus lib. 8. ad Sabi. [7]†

LEX LXXXVI.

HOc iure vtimur, vt litis
procuratori [u] non rectè
ſoluatur. [x] Nã abſurdum eſt,
cui iudicati [y] actio non datur,
ei ante rem iudicatam ſolui
poſſe, ſi tamen ad hoc datus
ſit, vt & ſolui ei [8]† poſſit, ſol-
uendo ei [9]† liberabitur.

Generalis procurator ad negotia, poteſt ſoluere creditoribus domini: nec requiritur alia ratihabitio domini. Paul.
Cellus lib. 20. Digeſtor.

LEX LXXXVII.

QVodlibet debitum ſolu-
tum [z] à procuratore [a]
meo non repeto: * quoniam
cum quis procuratorem om-
nium rerum ſuarum conſti-
tuit, id quoque mandare vi-
detur, vt creditoribus ſuis pe-
cuniam ſoluat: neque poſtea
expectandum eſt, vt ratum
habeat.

Ex re pupilli per extraneũ non tutorem ſibi non queritur, niſi in ſubſidium. Bar.

a *Cauiſſet*] ſ. Cornelius, & per hoc videtur mulieri donatum. vt C. de pac. conuen. l. ex morte. in fi. & ſup. ſol. mat. l. ſi cum do. in prin. & C. de rei vxo. actio. ſ. accedit.
b *Effecit*] Cornelius.
c *Seia*] vxor.
d *Cornelio*] tanquam ſuo procuratori. ſ. Seiæ. R. num II vt eidẽ donaret, aliud eſſet dicendũ, ſecundum quoſdã. immò puto idem eſſe. ar. can. ta. C. de actio. & ob i. l. ſi quidem. & ſup. de eo l. 2. ſ. ſi pecuniã. & l. hoc iure ſ. 2.
e *Vetante Seia*] cum ipſa iuſſiſſet.
f *Sicuti*] i. tunc non rectè Cornelio redderetur.
g *Non tutò*] i. non tutè. Accur.
h *Redderetur*] vt. & inf. eo. l. aliud.
i *Reddidiſſet*] vir.
k *Facturum eſſe*] certè benè facit.
l *Reddi*] id eſt, bene feciſſet ſi ei reddidiſſet: nec eſſet æquius, vel melius ſi Seiæ reddidiſſet. ad quod eſt C. de contrahe. ſtip. l. 2. & ſup. de poſi. le. quod ſeruus. & de acquiren. poſſeſſ. leg. fundi.
m *Non repetet*] remanet enim naturaliter debitor: & ideo impeditur repetitio: vt ſ. de condic. indebi. l. frater. & l. naturaliter. & l. ſi id qđ. ſed ciuiliter non: vt ſupra. de noxa. l. ſi alienus.
n *Liberatos*] de eo quod non erat in peculio eius, qui debebat.
o *Fideiuſſores*] quia non ſoluit totum, cum non eſſet totum in peculio. Sed contra. ſupra. de exceptio. rei iudi. l. ſi cum argentum. ſ. ſi. Solu. ubi ſeruus ſoluerat tunc: hic non. Item ſicut ſup. de actio. emp. l. ſi ſeruus. in fi. & ſup. eodem. l. cum quis. ſ. de peculio.
p *Permiſſa*] ſibi.
q *Adminiſtratione*] nam alias nulla ratione ſeruus alienare poteſt &c.
r *Soluiſſet*] in ſolidum.
s *Solidum. Quantitate*] i. ſi nõ ſoluit totũ quod debebat.
t *Quam die*] ſicuti qui decem debet & ſoluit quinque, & ita qui debet hodie, vel cras ſi ſoluit poſt cras nõ ſoluit ſolidum. ad quod ff. de verb. ſignifi. l. ſi cui. in fi. & l. minus. & l. ſi. de fideiuſſ. & antepen. & de act. ſ. plus.
u *Procuratori*] i. procuratori ad litigandum conſtituto. Accurſ.
x *Non rectè ſoluatur*] ad hoc ſup. de pec. l. ſed ſi tantùm. & C. de tranſact. l. tranſactionis.
y *Iudicati*] iudicati tamen agit in caſu. vt ff. de proc. l. actionis. ergo rectè ei tunc ſoluitur Ioan & alijs duobus: ſcilicet, quando in rem ſuam. & quãdo ad hoc habet mãdatum. vt ff. de proc. l. procurator. & hic ſubijcit. & ſup. eo. l. vero. Accur.
z *Soluatur*] de bulla procuratoris.
a *A procuratore*] ignorante me tutum excepiſſe, vt ſu. mand. l. idemque. ſ. generaliter. Sed illud eſt quantum ad act. manda. dandam, vel denegandam procuratori, ſed quantum ad partem iſtam nihil refert, ſi debitum efficax eſt ſolutum, ſi inefficax, hoc eſt, indebitum; obtinet tunc quod dicitur ſup. de cond. indeb. l. ſi procuratori. in prin. Item facit ſup. de pact. l. ſed. & id quoque. Accur.

1 P. F. fecit.
2 † P. Flo. iuſſit.
3 † P. F. id inuita Seia factum eſſe. * Alludit ad formulã, cuius meminit Cic. li. 3. offi. Reliquorũ, inquit, iudiciorũ hęc verba maximè excellunt, in arbitrio rei vxoriæ, melius, æquius &c.
4 † P. F. reſpondit.
5 † Eius, nõ eſt in F. F.
6 † P. Fl.
7 † P. Flo. ad Edic.
8 † In F. F deeſt, ei.
9 † P. F. eo

Cauiſſet, [a] effecit, [1] † [b] vt vir, & Seia [c] inter ſeſe paciſcerentur, vt diuortio facto is fundus Cornelio [d] redderetur: non puto diuortio facto virũ vetante Seia [e] eum fundum Cornelio tutò redditurũ eſſe: ſicuti [f] ſi cum pactum conuentũ nullum interceſſiſſet, diuortio facto mulier iuſſiſſet [2]† eum fundum Cornelio reddi: deinde antequam redderetur, vetuiſset: non tutò [g] redderetur. [h] Sed ſi antequã Seia vetaret Cornelio eum fundum reddidiſſet, [i] nec cauſam habuiſſet exiſtimãdi inuita [3]† Seia ſe facturũ eſſe: [k] nec melius nec æquius * eſſe exiſtimaret eum fundum Seiæ reddi. [l]

Qui ſoluit debitum naturaliter tantum: non repetit. Bar.
Pomp. lib. 41. ex varijs lect.

LEX LXXXIII.

SI tuo ſeruo credidero, eũ que redemero, & is manamiſsus mihi ſoluerit; non repetet. [m]

Ex duobus obligatis ad idē debitum, vno conuento alter non liberatur: ſed vno ſoluente ſic. Paul.
Proculus lib. 7. Epiſto.

LEX LXXXIIII.

EGiſti de peculio ſerui nomine cum domino. Non eſſe liberatos [n] fideiuſsores [o] eius reſpondi. [4]† At ſi idem ſeruus ex peculio ſuo permiſſa [p] adminiſtratione [q] eius [5]† peculij, nummos ſoluiſſet; [r] liberatos eſſe fideiuſsores eius rectè legiſti.

Qui tardius dat, minus dare videtur. Paul.
Callistratus lib. 1. edicti monitorij. [6]†

LEX LXXXV.

SOlidum non ſoluitur non minus quantitate, [s] quam die. [t]

Procuratori litis non poteſt ſolui, niſi ad hoc datus ſit. hoc dicit Barto.
Paulus lib. 8. ad Sabi. [7]†

LEX LXXXVI.

HOc iure vtimur, vt litis procuratori [u] non rectè ſoluatur. [x] Nã abſurdum eſt, cui iudicati [y] actio non datur, ei ante rem iudicatam ſolui poſſe, ſi tamen ad hoc datus ſit, vt & ſolui ei [8]† poſſit, ſoluendo ei [9]† liberabitur.

Generalis procurator ad negotia, poteſt ſoluere creditoribus domini: nec requiritur alia ratihabitio domini. Paul.
Cellus lib. 20. Digeſtor.

LEX LXXXVII.

QVodlibet debitum ſolutum [z] à procuratore [a] meo non repeto: * quoniam cum quis procuratorem omnium rerum ſuarum conſtituit, id quoque mandare videtur, vt creditoribus ſuis pecuniam ſoluat: neque poſtea expectandum eſt, vt ratum habeat.

Ex re pupilli per extraneũ non tutorem ſibi non queritur, niſi in ſubſidium. Bar.

Ad idē eſt lex. in l. Plautius ſupra, de procu. & in l. II. procurat. ſ. ſi ignotãs. ſupra mandã.

Fiſia inteſtato patri] CASVS. Titius moritus eſt inteſtatus, cui ſucceſſit filia ſua Seia. mater ipſius Seiæ geſſit negotia eius. & dedit eius filiæ aliquas res vendendas argentarijs. & hoc ſcripſit in libro rationum. argentarij omnibus rebus venditis ſoluerunt pretium matri huius filiæ. & poſtea mater nouem annis adminiſtrauit bona filiæ, intantum, quod eam etiam marito collocauit. & cæteras res ei tradidit. Nunc quæritur, vtrum iſta filia habeat aliquam actionem contra argentarios, eo quod non ſit ab ipſis pretiũ

tum rerum venditarum stipulata? Respondetur quod argentarij sunt liberati soluendo matri huius Seiæ. si tamen argentarij sciebant matrem non habere ius administrandi res filiæ, & mater non sit soluendo, non liberantur matri soluendo. Franc.

a *Seiæ*] filiæ.
b *Dedit*] mater.
c *Soluerunt*] matri.
d *Quoniam*] aliàs, quando, & aliàs, quoniam.
e *Solutione*] matri puellæ facta per argentarios.
f *Liberatur*] immò non: vt sup. de negg. gest. l. qui alienã. quæ est contra. Solut. ibi soluit, hic ignorauit debitor. vel hic soluit ex posteriori contractu: ibi ex præcedenti. vel ibi loquitur de debitoribus filiæ: hic de matris debitoribus. vel ibi erant debitores hæreditarij: hic non. vel hic ignorabant debitores esse pupillares, vel etiam scientes, cum mater erat soluendo: vel ibi erant scientes, & mater erat soluendo.
g *Claudius*] notans Scæuolam quòd minus sufficienter dixerat.
h *Iurisdictione*] à iudice examinanda.
i *Sciebant esse*] siue habeat, qui, scilicet argentarij: siue quæ, scilicet, pretia: dic sciebant esse pupillæ, scilicet, res venditas. secundum R. vel esse pupillæ, scilicet, pretia prædicta. dic, id est, deberi pupillæ, quia procuratorio nomine erat stipulata: ex qua stipulatione pupilla habet vtilem fortè: vt argum. sup. solu. mat. lege. Caius, & C. de pact. conuen. l. pater. in subsidium tamen, vt hic. sed si ignorabant, liberantur: vt dixi.
k *Sciebant*] scilicet, res fuisse pupillæ. R. vel deberi filiæ pretia.
l *Liberantur*] argentarij à filia.

1† P.F. eo die conscriptum &c.
2† In P.F. non est, pretium.
3† P.F. nuptum.
4† P.F. habet quã.
5† P.F. respondit.
6† P.F. respondet.

Scævola lib. 3. Digest.

LEX LXXXVIII.

Filiæ intestato patri hæredis negotia mater gessit, & res [a] vendendas per argentarios dedit: [b] idque ipsum in Codice rationum [i] † conscriptum est. argentarij vniuersum redactum pretium [2] † venditionis soluerunt, [c] & post solutionem nouem ferè annis quicquid agendum erat nomine pupillæ, mater egit, eamque marito nuptui [3] † collocauit, & rei tradidit. quæsitum est an puella cum argentarijs aliquam actionem habeat, quoniam [d] [4] † non ipsa stipulata sit pretiũ rerum, quæ in venditionem datæ sunt, sed mater. Respondi, [5] † si de eo quæreretur, an iure ea solutione [e] argentarij liberati essent, respondendum [6] † iure liberatos. f Claudius. g Subest enim illa ex iurisdictione [h] pendens quæstio, an pretia rerum, quæ sciebant esse [l] pupillæ, bona fide soluisse videantur matri, quæ ius administrationis non habebat. ideoque si hoc sciebant, [k] non liberentur: [l] scilicet, si mater soluendo non sit.

Clausula generalis restringitur ad specificata tantum, si hoc fieri potest salua ratione recti sermonis. Bar.

Idem lib. 19. Digest.

LEX LXXXIX.

Si [7] † ex pluribus causis, & chirographis creditor ita cauit, Titium [m] Mæuius [n] dicto me accepisse, & habere [o] & accepto tulisse. Caio [p] Titio reliquum [q] post rationem positam [r] eius [8] † pecuniæ, quã mihi Stichus Caij Titij seruus cauerat. quæsitum est, an in cæteris chirographis in [9] † quæ non Stichus cauit, sed ipse debitor, integra maneat [10] † actio, id est [11] † ex reliquis chirographis per ipsum debitorem cautis? Respõdi, [12] † eam solam obligationem dissolutam; [s] ex qua solutum proponeretur. [t]

Ille qui habet mandatum recipiendi solutionem ex certa causa, non potest ex alia causa recipere. Bart.

¶ Lucius [u] Titius ex duobus chirographis, quibus quadringenta ei à Seio debebantur, altero centum altero trecẽta, scripsit Seio, [x] vt vnius [y] chirographi centum per Mæuium, & Septitium sibi mitterentur. quæro, an Seius si Mæuio, & Septitio ex trecentis [13] † quoque soluisse se dicat, liberatus sit? Respondi, [14] † si nec mandauit vt ex trecentis soluerentur, [15] † nec solutum ratum habuit, non esse liberatum. [z]

1† In P.F. manet.
2† P.F. respõdit.
3† P.F. ex trecentum.
4† P.F. respõdit.
5† Solueretur P.F.

lis est. Lucius Titius habebat obligatum Seium quendã in quadringẽtis aureis. de istis quadringẽtis habebat duo chirographa, id est, duas schedulas signatas manu ipsius Seij. vna schedula cõtinebat centum aureos: altera trecẽtos. Lucius Titius creditor mandauit Seio debitori suo vt mitteret sibi centum, quæ in vna schedula erãt per Septitium, & Mæuium quosdam, quos ad eum miserat. ipse Seius debitor, volens deesse sibi bonum virũ ostendere, soluit Septitio & Mæuio non tantũ centum, de quib. mãdabat Lucius creditor, sed etiam soluit trecenta ipsis Septitio & Mæuio. quæritur an liberetur ista solutione? Resp. quod cepto iussi Lucius non mandauit Seio, quòd solueret alia trecenta, non liberatur hac solutione facta ipsis Septitio & Mæuio.

¶ *Lucius Titius*] Ego Titio reliquum omne ratione posita eius, &c. Dua. Si tibi vna die accepto tulisse Lucio Titio reliquum omne ratione posita eius, &c. Dua. Ego promisi tibi vna die xv. aureos sub vsuris maioribus, & viginti aureos sub vsuris minoribus, & pacto appositio, quòd viginti soluerentur in mense Septẽb. xv. vero mense Decẽbri, ego permisi tantũdẽ mẽsem Septembris, & Decẽbris. & sic vtrunque terminum posterio nio, & soluo tibi 26. aureos: & non discerno pro qua summa soluo, an pro ar. an pro 20. Nunc quæritur in quam summã hæc 26. deducantur, an 20. prius soluta esse videantur in illa 20. quæ debebantur sub vsuris minoribus, & 6. pro vsuris? Respond. quod solutio deberet cedere in veriorem obligationẽ. Franc. Accur.

6† P.F. respondit.
7† P.F. ex pluribus.
8† P.F. pecuniæ.
9† P.F. quæ.
10† P.F. manet.
11† Id est, non est in P.F.
12† P.F. respõdit.
13† P.F. ex trecentum.
14† P.F. respõdit.
15† Solueretur P.F.

m *Titius*] ego. Accurs.
n *Mæuius*] creditor. Accur.
o *Et habere*] verborum inculcatio.
p *Caio*] i. domino debitoris. Et no. quòd iure pacti de non petendo accipiuntur hæc verba: vt sup. de pact. l. tale.
q *Reliquum*] quia prius partem acceperat.
r *Positam*] i. redditam.
s *Dissolutam*] i. per pecuniam.
t *Proponeretur*] proponit aũt solutũ ex reliquis rather ib. seruiv. vt ex verbis Titij patet. Iterũ talis confessio extra iudicium facta non videtur præiudicet, nisi post triginta dies. vt C. de non num. pec. l. in contractib. & sup. de pact. l. tale pactum. in prin. & facit C. de transl. fi de certa. & sup. de arbit. l. de his reis. & de transact. cum Aquilianã. Accur.
u *Lucius*] ita constituo. Lucius scripsit Seio, vt vnius chirographi ex duob. chirographis, quibus 400. ei a Seio debebantur, id est centum, altero 300. per Mæuium, &c.
x *Seio*] debitori. Accur.
y *Vt vnius*] non addito ex quo vellet sibi solui.
z *Non esse liberatum*] in centum ex illis 300. si non de hoc mandauit. Sed numquid licuit debitori eligere vt ẽ. co. l. 1. Resp.

Simplex solutio refertur ad causam antiquiorem, si vtraque est vsuraria, licet vna grauioribus prægrauetur vsuris. Bar.

¶ Lucius Titius [a] duabus stipulationibus, vna quindecim sub vsuris maioribus, [b] altera viginti sub vsuris leuioribus, Seium eadem die obligauit: [c] ita vt viginti prius soluerentur, ideſt, Idibus Septembribus. [d] debitor post diem vtriusque stipulationis cedentē solvit viginti sex. neque dictū est ab altero [e] pro qua stipulatione solueretur. [1] †quæro, an quod solutum est, eam stipulationem [f] exoneret, [2]† cuius dies antè cessit, ideſt, vt viginti sortis [g] soluta videantur, & in vsuras eorum [h] sex data? Respondi, [3]† magis id accipi, ex vsu [i] esse.

Solutio facta hæredi, qui postea per in integrum restitutionem est absentus, liberat debitorem. Bar.

Idem lib. 26. Digest.

LEX XC.

Filius, [k] qui administrabat vt hæres paterna bona, pecuniam ex his Sempronio mutuam dedit, & eandē particulatim accepit: [4]† deinde se abstinuit, [m] quia minor annis erat, ab ea hæreditate. quæsitum est, curator bonorum patris constitutus, an aduersus Sempronium [n] vtilem actionem [o] habeat? Respondi, [5]† nihil proponi, cur non is qui solutisset, id quod mutuum ita acceperat, liberatus [p] esset. [q]

Per nouationem debitor inuitus, & contradicens potest liberari. Bar.

Idem. [6]†

LEX XCI.

SI debitor tuus [r] non vult à te liberari, & præsens est, non potest inuitus à te absolui. [s] [7]† Paulus. Immò debitorem tuum, & [8]† præsentem & [9]†inuitum liberare ira poteris, supponendo [t] aliū, [10]† à quo debitum nouandi causa stipuleris: [u] quod etiā si acceptum non feceris, [x] tamen statim, quòd ad te attinet, [y] res [z] peribit. nam & perentem [a] te doli mali præscriptio [b] excludet. [c]

Manumissio similis est morti Bar.

Pomponius lib. 9. Epist.

LEX XCII.

SI mihi alienum seruum [d] dare [11]† promiseris, aut testamento dare iussus [e] fueris: isque seruus antequam per te staret, quò minus dares, à domino manumissus sit, hæc manumissio similis morti est. si autem decessisset, non teneris. [g] Sed & si quis seruum, [h] quem dare, promisit, hæres à domino [i] scriptus, [k] statuliberum dederit, liberabitur. [l]

Obligatio principalis per confusionem extinguit accessoriam: secus in alia æquè principali. Item, cui ad idem competunt duæ actiones, debet exprimere quam intendat. Bart.

1 † P.F. Soluere. 2 † P.F. exonerat. 3 † P.F. respondit. 4 † P.F. accepit. 5 † respondit. 6 † P.F. Libeo lib. 6. Pithanon à Paulo epitomatorum. 7 † P.F. solui. 8 † P.F. & 9 † P.F. & 10 † In P.F. decē alium. 11 † P.F. dari.

a *Lucius Titius*] creditor. Accur.
b *Maioribus*] hoc faciebat dubitationem.
c *Ita obligauit*] diuersis bonis.
d *Septembribus*] i. xv. Kalendas Octobris.
e *Ab altero*] i. neque à debitore soluente, neque à creditore recipiente.
f *Eam stipulationem*] vtrum per stipulationem de quindecim vel viginti.
g *Sortis*] nomine.
h *Earum*] viginti.
i *Ex vsu*] vt in vetustiorem obligationē solutio cedat non inspecta causa vsurarū. & facit ff. eo. l. in his. circa prin. & inf. eod. l. cum ex pluribus. in fi. 1. respon si autem eiusdem essent dieiuel horæ: quia supra positum, quòd eadem die, diuersis tamen horis, inspiceretur causa durior, vt supra eo. l. 1. 2. & 3.
Filius qui] CASVS. Titius mortuus reliquit hæredem filium suum, qui omnia bona paterna administrauit vt hæres: & ex his bonis dedit pecunias mutuas Sempronio: & particulatim eas recipit, postea videns se ipsum hæreditate abstinuit ab ea: quia minor erat. Nunc quæritur, vtrū curator, qui erat datus bonis paternis administrandis, habeat aliquam actionem aduersus hunc Sempronium, qui acceperat pecunias mutuas à filio? Respond. quòd non, quia liberatus est Sempronius soluendo filio, à quo mutuas pecunias acceperat. Fran.
k *Filius*] minor. Accursius.
l *Accepit*] & dic vel cum iudice, vel quòd eam habeat saluam minor: vt quam contra eum defensionem haberet debitor, habeat contra curatorem bonorum, vt Inst. qui alie. licet. §. fin & facit sup. de bon. auth. iudi. poss. l. si non expedierit. ff. eo. & sup. de re iudi. l. ex contractu. sup de minor. l. si mulier. & l. in integrum.
m *Abstinuit*] per in integr restit. à paterna hæreditate.
n *Sempronium*] cui filius mutuauit. Accur.
o *Actionem*] potest enim exercere actionem, vt sup. de curat. bon. dan. l. 2.
p *Liberatus*] hoc verum est si saluam habeat pecuniam, quam cum iudice soluit.
q *Esset*] No. non posse liberari debitorem inuito Procons. per acceptilationem. sed si ab alio stipulatus, quod ipse mihi debet, liberatur inuitus. Accursius.
Si debitor] CASVS. Habeo debitorem, qui gaudet se esse tantę reputationis, q debitor dici potest. volo eum liberare præsentem, ipse non vultum ego possum eum cogere? Videbatur quod non. Paulus tamen dicit, quòd possum debitorem meum præsentem liberare inuitum hoc modo. Nam debeo supponere alium, à quo stipuler debitū illud: & ita liceret ego nō acceptū tulerim debitori meo, tñ quantū ad me attinet, liberatus est à me: quia si petā, potest me repellere doli mali exceptione. Ff.
r *Si debitor tuus*] creditori loquitur. Accur.
s *Absolui*] i. liberari. Accur.
t *Supponendo*] scilicet, aliquem.
u *Stipuleris*] vt & ff. de accep l. & per iusiurandum. ff. eod. & sup. de nouat. l. si Stichum. §. 6. & l. si quis absente, & de negot. l. si ex duob. & ff. de constit. pec. l. virū. sed ff. de reg. iu. l. inuito. cōtra. expone vt ibi: quia non directò, sed per medium. Accur.
x *Non feceris*] i. posse quā stipulatus es ab hoc supposito, non liberas eum. Accur.
y *Attinet*] per stipulationem secundam.
z *Res*] i. obligatio illa prima.
a *Perentem*] à secundo.
b *Præscriptio*] i. exceptio.
c *Excludet*] secundum ergo per exceptionē: quia hoc pacto promisit, quod & deberem eum accepto liberare. primus autē ipso iure liberatus est.
Si mihi] CASVS. Tu promisisti mihi dare seruum Titii: aut tu fuisti damnatus in testamento eum mihi dare. iste seruus antequam tu esses in mora dandi, est manumissus à Titio domino suo. Dicitur hic, quod tu nō teneris dare illum seruum, ac si mortuus esset. Franciscus Accursius.
d *Seruum*] pone Stichum. de ea in specie.
e *Iussus*] ab eo qui te hæredem instituit.
f *Similis*] Nota manumissionem similem morti: vt & inf. de fur. l. inter omnes. circa princip. & inf. de reg. iur. l. seruitutem. sed non quo ad omnia, vt supra de adil. edict. l. si hominem.
g *Teneris*] immò liberaris interitu speciei.
h *Seruum*] f. cenum, pone, Titi. Accur.
i *Ademptus*] i. à Titio.
k *Scriptus*] i. promissor.
l *Liberabitur*] vt & ff. de statuli. l. statuliberum medio. §. illud. Sed contra sup. de cond. indeb. l. Petamus. Sol. hic alienum.

nũ,ibi suũ promlsit& sic ibi statuliberũ suo facto: hic nõ, vt ibi plenè diximus.& facit ff. de ver.obl.l.si seruũ. Accur.

S I *duo rei*] CASVS.Titius & Mæuius stipulati sunt à Seio centũ,& sic duo sunt rei stipulãdi.Titius moritur,& instituit hæredẽ Mæuiũ.an obsto cõfundatur Rũdeo.q nõ.Sed ad quid

Scævola lib.5.quæst.1†

LEX XCIII.

SI duo rei sint stipulãdi, & alter alterum hæredẽ scripserit,videndum, an confundatur obligatio. Et 2† placet non confundi, a quod bonũ est hoc dicere. 3† q si intendat dari sibi oportere, vel iõ dari oportet ipsi, q hæres extitit, vel ideo, q proprio nomine ei debetur. 4† Atquin magna est huius rei differentia.Nam si alter ex reis b pacti conuenti temporali exceptione submoueri potuerit, 5† interierit,is qui hæres extiterit. c vtrumne suo nomine, an hæreditario experiatur,vt ita possit d 6† animaduertere e exceptionis locus sit necne. f

¶ Item si duo rei sint promittendi,& alter alterum hæredem scripserit, non confunditur 7† obligatio.g Sed si reus hæredem fideiussorẽ scripserit, 8† confunditur h obligatio. Et quasi generale q̃d retinendum est, vt vbi ei obligationi, i quæ sequelæ k locũ obtinet,principalis accedit, l confusa sit obligatio. m quo

1† P. Flo. lib. singulari qõ. publicè tractatum.

2† In P. Fl. deest. &.

3† P. Flo. quo bonũ est hoc dicere?

4† P. F. de hoc tract.

5† P. F. potest.

6† P. sist.

7† In P. Fl. deest negatio. & nõ recte. aliàs non consisteret sibi Scævola, cũ subiũgat, quoties duo sunt principales alterũ alteri adijci,nõ cõfundi. Dissentiret præterea à Venuleio in l. si reus promittẽdi sup. de duob. re. & ab Vlpiano in l. generaliter.versi. si reus sub de fideiu. 8† P. Flo. Sed & si reus hæredẽ fideiussorẽ scripserit, non confundi tur. &c. sed rectiꝰ hic,cã in P. F. priꝰ ita lectũ fuerit. & in Vaticano,& manuscr.exẽpl. & pro hoc vidẽdus rex. l. generaliter. in prin. sup. de fide.

a *Non confundi.*] hic subijcit quẽnem secundã.s. an cogatur eligere, agat ppria, vel hẽreditaria? & vr. q non, sed ibi dicit, q sic. & reddit rõnẽ.& dic nõ cõfundi cõmuando. q. pro.sed.si intendat. &c. q.d.si intendat sibi dari oponere, vel quia est hẽs, vel quia ex sua psona dẽtur.& nunc accipe. q bonũ est dicere hoc.i.eligere magis vnã illarũ cãrũ.q alteriã, & ipse in. aquin. &c. & hoc li hẽas.si.si aũt nõ habeas. si.recte lege.& incipit ibi a.qõ.q bonũ est.&c. & inde postea, aqu. &c.

b *Ex reis*] stipulandi.

c *Extiterit*] alteri.

d *Vtrum possit*] aliàs.possis,aliàs.possit.

e *Animaduertere*] debitor.

f *Vtrum*] hic non erant socij,aliàs pactum vnius alteri nocere,vt ff. de arb.l.si duo.nisi ab aliquo iuris cõnectata.& postea alius pactus,vt su.de duob.reis l.ex duobus.& facit sup. eo.ti.de duo.reis.l.si reus pro & su.de pac.l.si vnus. in prin. & de fideiuss.l.si reus.& l.generaliter.i.f. & inst.proxi.

g *Obligatio*] vt sup. de duo.reis.l.si reus promittendi.

h *Confunditur*] & sic interrogatiuè lege.& respon. non omnis.sed fideiussoria tantum.aliàs.non confunditur.

i *Obligationi*] quæ.s. est fideiussoria tantum.

k *Sequela*] vt fideiussoriæ. Accur.

l *Accedit*] per successionem. Accur.

m *Obligatio*] fideiussoria. Accur.

n *Alteri*] l.obligationi.

o *Parcat*] s.videat.& facit ff. proxi.nisi. cã fuit concor. Accursij.

p *Reum*] principalem.

q *Confunderetur*] nisi in casu.vt su.de fideiu.l.hæres à de. §. q si hic.& in alio casu.vt in contrario.ff. eo.l.Stichum. §. aliqui.

r *Obligatio*] accessoria.

s *Preciui*] male & sic aduersatiuè,non correctiuè. Accur.

t *Dissentiat*] aduersando. Accur.

SI *res*] CASVS. Debebam tibi centũ aureos: solui tibi de pecunia aliena.an rectè feci?Rñ q nõ.quia si vis à me iterũ petere centũ aureos, tu dès reddere,nummos alienos,quos tibi solui,as possum se repellere doli mali exceptione. Sed pono. q ego credidi cões nummos. & illos soluam. certè dr hic. q operor duos effectus.obligationem.s. & solutionem, siue isti nummi sint communes, pro singulis corporib. siue inspecta tota quãtitate nummorum. Item si fideiussor Titii erga Seium soluat Seio nummos alienos,potent agere mãdati actione cõtra Titium, si Seius istos cũmos consumpserit. Item si ipse fideiuss. r soluat nummos,quos ipse fuit puit, liberatur, si prius satisfecerit actioni furti, vel condictioni furtiuæ. ¶ *Fuerat tamen*.] Casus pulcher. Titius debebat Sẽpronio cẽtum aureos, qui ex cã fideicommissi peti pñt,vel ex alia cã.nõ curo. Item debebat eidem Sempronio alios centũ aureos ex aliqua cã. ex qua peti non poterant, tamen si soluti fuissent, non potuissent repeti, puta pro vsuris promissis nudo pacto. Stichus seruus Titij, absente dño suo, soluit Sempronio centum aureos. & Sempronius fecit cautionem siue quittantiam huic seruo, qualiter istos centum aureos receperat.pro vniuerso debito Titij.Nunc q̃ri. in quam cãm vr solutum.q datum est ab isto seruo? Rñ. q si creditor fecit cautionem Titio debitori se hanc summã in vniuersum debitum recepisse, deducetur nũ in eã summam, quæ peti põt.non in eam, quæ peti non potest. si verò cum seruus solueret, diceret se soluere ẽt in eam cãm, ex qua peti non põt.nummos creditoris non faceret, quia dñs non vr seruo mandasse,vt in talem cãm solueret, ex qua pecti non põt.sicut nec dominus mandasse videtur seruo. q soluat eos nummos ex causa fideiussionis, quos non suscepit ad vtilitatem sui peculij.Franc.

10 *Numeratio pecuniæ alienæ liberationem vel obligationẽ non parit, nisi ea consumpta, vel domino satisfacto, creditor tamen egens ad restitutionem tenetur.h.d.Bar.*

Paul.lib.3.Quæst.12†

LEX XCIV.

SI is, u cui nũmos debitor soluit alienos, nũmis integris x pergat y petere, z quod sibi debeatur, nec officiat, a quod accepit exceptione doli mali 13† summouebitur. sin autem communes nummos credam, b aut soluam, confestim pro parte c mea nascet d & actio,& liberatio, e siue in singulis nummis communionẽ pro indiuiso, quis esse intelligat, f siue in pecunia non corpora excogiter, g sed quãtitatem. h Sed & si fideiussor alienos nũmos in causam fi-

9† P. Flo. quoties duæ sunt.

10† P. Fl. adijcitur.

11† P. Fl. parere.

12† P. Fl. Papinianus.

13† In P. Fl. decst. mali.

u *Suis*] creditor. Accur.

x *Numeris integris*] i.non commixtis.nam tunc aliud esset. ut su.eo.l.si alieni & facit sup.de pigno.actio. l.eleganter. §. qui reprobes. & sup. si cert. pet. l.non omnis. & sup. eo.l.si cum aurum.

y *Pergat*] id est.tentet.

z *Petere*] adhuc.

a *Nec officiat*] debitori.

b *Credam*] id est.mutuem.

c *Pro parte*] sic sup.si cert.pet.l.si socius.

d *Nascetur*] quando mutuam.

e *Liberatio*] quando solui.

f *Intelligat*] quod est verum de rigore iuris. Azo.

g *Excogiter*] q ẽ verius. Az. vt ff. si cert pe. l.nã. & si fur. ff. & facit ff. e.l.cũ Stichũ. & Paphil. & ad Tre.l.Ducta.l.nemo.

h *Sed quantitatem*] s. vt quantitatis dimidium meum fit. scilicet decem.

Agere

a *Agere potest*] ꝺ debitorē, qa præsumptione fuit liberatus.
b *Soluat*] fideiussori.
c *Mandati aget*] non expectata consumptione.
d *Furti nomine*] i. præstiterit rem, & pœnam, vel ex causa eā dictionis rem tantum, vel pone illud, vel, pro. &. Accur.
e *Cū Titius*] debitor.
f *Caio Seio*] creditori Accur.
g *Quantitatem*] puta centum.
h *Tantundem*] i. alia centum.
i *Quæ peti*] veluti usura ex nudo pacto.
k *Petitionem*] i. repetitionem. Accur.
l *Titij*] debitoris.
m *Actor*] etiam habens liberam.
n *Summam*] scentū Accur.
o *Cautumque*] à Caio Seio. Accur.
p *Solutum*.] dicens confiteor me accepisse, quod debes, non, ꝙ de toto te liberare vellē, sentiens me forte accipere pro rata de vtroq; sed tamen, & verba, & mens solventis est contra, quæ præualent.
q *Appellatio solui*] creditum. n. duntaxat dī, ꝙ exigi pōt, sicut, & creditor dī is cui, qui habet actionem, siue excep. vt inf de verb. signifi. l. creditores, & su. de act. & obl. is cui R.
r *Videtur*.] aliud ī pretio redacto ex vēditione pignoris, vt sup. e. l. ī his, §. Imperator.
s *Non potest*] quia vna sol. nō parit liberationē, & repetitionem.
t *Solueret*.] dicens ex credito vniuerso. Accur.
u *Non deberent*] vt & ā. de pac. l. 3 iuris, §. fi. & de pec. l. Libera. & arg. su. de pig. l. obligatione, & su. de cond. inde. l. si procurator. in prin. nec obst. sup. eo. l. quodlibet, vt tibi dixi.
x *Suscepit*] nec in tē dīcam, qū teneret fideiussio seruī, nō alias, vt ī. de pecu. l. licet, §. pen. & de fideiu. l. seruus inscio.

Stichum] CASVS. Tu promisisti mihi Stichū, aut Pāphilū dare, quē vellē, & sic mea est electio. mortuus ē Stichus, an sol⁹ Pāphil⁹ peti potuit? Rū. q; sic. Sed pono, q; petij à te Stichū, tu fuisti in mora ipsum soluēdi: certē si Stichus moriatur, solus Stichus poterit peti. ac si solus fuisset in obsone. & hoc intellige qñ electio fuit creditoris, nō debitoris si at electio fuit ꝓmissoris, puta, qa simpr promisit Stichū, aut Pāphilū, nō addēdo quē creditor vellet: tunc si vnus moriatur qui promissus est, alter potest peti solus, cætera quæ sunt in hoc princ. gl. optimè declarat, quam vide.

¶ *Adita hereditate*] Tu dēbas mihi centum, tantum fisti me hērem, ego adeo hæreditatē tuā. certe obligatio confunditur. vel è contra tu succedis mihi. certè extinguitur obso. vsque ibi si fortè. pone sic. Quicunq; credit pupillo pecuniam si pupillus non sit factus locupletior, creditor nullā cōtrouersiā pōt intendere ꝺ pupillū. Sed ponamus quod Titius mutuauit centum alicui pupillo: postea succedit ipsi pupillo, hēditas fortè euincitur ab isto creditore. vtrum ipse possit retinere ex hæreditate pupilli, id quod sibi debetur non inspecto an pupillus sit locupletior factus ista pecunia, vel non? Resp. quod potest retinere quicquid sibi debeba: pupillus indistincte.

¶ *Aliquando euenit*] Sunt aliquæ obsones in aliquib. ꝙnis, q̄ tñ sunt innes. & sine effectu, sicut est obso ꝺ hērdē, qui iussus è restituere hēditatē, & restituit fideicōmissario, vel qñ mulier fideiubet, ꝓ aliquo. obso fideiussoria est inutilis prohibēre Senatus. Vell. mulieres intercedere, ꝓ aliquo. Istis ꝓ suppositis, pone sic casum. Titius instituit Mœuium hērdē, & iussit hēditatem restituere Seio, & restituit. hīs iste Mœnius nō pōt cōueniri à creditorib. hēditarijs. licet sit hērs, si tñ Mœuius extiterit hērs Seio fideicōmissario cōuenitur à creditorib. pro debitis Titij. Itē si mulier succedit debitori, pro quo fideiusserat, actio quæ prius erat inutilis, fit efficax vt possit conueniri à creditore apud quem fideiusserat.

Quod valeō.] Dictū est su. de fideiuss. quod quoties fideiussor succedit reo principali, liberatur ab obsone fideiussoria. Iste §. illud dictū limitat, & dicit illud esse verū quoties reus principalis ē obligatus plena obligatione: nā si reus est plenè obligatus, & fideiussor suus ei succedit, ipse fideiussor liberatur. vsque ibi. Et è cōtrario: superior casus erat indubitabilis. iste vero est dubitabilis. tñ dicit Iurisc. quod licet reus principalis hēat aliquam exceptionē, & fideiussor ei succedit, ipse fideiuss. liberat. & ponit tale exēplū. Seius mutuauit pecuniam minori 25. ann. quā ipse minor perdidit, & sic potuit restitui in integrum, tñ minor intra tpa restōnis decessit relicto hērde fideiussore suo. certè difficilè est dicere, ꝙ ius prīorum, ꝙ minorib. subueniit, ꝓ fiet tacere, ꝙ fideiussor teneatur. cū sua obligatio accessit principali obsoni, & sic concludit, ꝙ fideiussor ex persona minoris, cui successit, habet restitutionem in integ. intra tempora præfixta restitutioni in integrum.

¶ *Naturalis obligatio*] Vendidisti mihi aliquam tē, sed non tradidisti: sic sumus inuicē obligati iure gentium ▪▪ cōsensu mutuo, facimus pactū nudum, quod discedimus ab ista venditione, dicit hic Iurisc. qđ ista obligatio qua tu mihi, & ego tibi tenemur est ipso iure nulla: nam vinculum æquitatis quo solo sustinebatur, tollitur cōuentionis æquitate, & ideo ē fideiussor, quem pupillus dedit, liberatur his de causis. b. d. hæc lex cum §. seq. vsque ad §. quæritur est. Fran. Accurs.

Stichum] quatuor ponit casus. primus, & scās plani sunt. Tertio incipit ibi. n. verò. &c. vbi electio erat ꝺ debitoris, ꝙ premoriat Stichū, ꝙ valebat 20. aut Pāphilū, qui valet decem, & occidit Pāphilus: nā remanet Stichus in obsone, nec liberat debitor offerendo prium Pāphili mortui, & hoc ī sui odiū. Quart⁹ casus incipit ibi. tamen si alter, vbi dī, qđ si postea ꝺcedat Stichus, vī debitor liberatus tūc: qa Stichus decessit sine mora, & eius iterum est liberatus: nec ad prium Pāphili revertit, vt dictū est, & hoc de rigore, sed de æquitate tenet vtili ex stipulatu ad prium Pāphili, argumēto debitoris decedētis sine hērde: nā licet liberetur fideiussor a directa, per hoc qđ principalis est extincta, tenetur tñ vtili fideiussor. Accurs.

x *Virum ego*] stipulator.

a Agere potest] 5 debitorē, qa præsumptione fuit liberatus.
b Soluat] fideiussori.
c Mandati aget] non expectata consumptione.
d Furti nomine] i. præstiterit rem, & pœnam, vel ex causa eā dictionis rem tantum, vel pone illud, vel, pro. &. Accur.
e Cū Titius] debitor.
f Caio Seio] creditori Accur.
g Quantitatem] puta centum.
h Tantundem] i. alia centum.
i Quæ peti] veluti usura ex nudo pacto.
k Petitionem] i. repetitionem. Accur.
l Titij] debitoris.
m Actor] etiam habens liberam.
n Summam] scentū Accur.
o Cautumque] à Caio Seio. Accur.
p Solutum.] dicens confiteor me accepisse, quod debes, non, ꝙ de toto te liberare vellē, sentiens me forte accipere pro rata de vtroq; sed tamen, & verba, & mens solventis est contra, quæ præualent.
q Appellatio solui] creditum. n. duntaxat dī, ꝙ exigi pōt, sicut, & creditor dī is cui, qui habet actionem, siue excep. vt inf de verb. signifi. l. creditores, & su. de act. & obl. is cui R.
r Videtur.] aliud ī pretio redacto ex vēditione pignoris, vt sup. e. l. ī his, §. Imperator.
s Non potest] quia vna sol. nō parit liberationē, & repetitionem.
t Solueret.] dicens ex credito vniuerso. Accur.
u Non deberent] vt & ā. de pac. l. 3 iuris, §. fi. & de pec. l. Libera. & arg. su. de pig. l. obligatione, & su. de cond. inde. l. si procurator. in prin. nec obst. sup. eo. l. quodlibet, vt tibi dixi.
x Suscepit] nec in tē dīcam, qū teneret fideiussio seruī, nō alias, vt ī. de pecu. l. licet, §. pen. & de fideiu. l. seruus inscio.

Stichum] CASVS. Tu promisisti mihi Stichū, aut Pāphilū dare, quē vellē, & sic mea est electio. mortuus ē Stichus, an sol⁹ Pāphil⁹ peti potuit? Rū. q; sic. Sed pono, q; petij à te Stichū, tu fuisti in mora ipsum soluēdi: certē si Stichus moriatur, solus Stichus poterit peti. ac si solus fuisset in obsone. & hoc intellige qñ electio fuit creditoris, nō debitoris si at electio fuit ꝓmissoris, puta, qa simpr promisit Stichū, aut Pāphilū, nō addēdo quē creditor vellet: tunc si vnus moriatur, solus Stichus poterit peti. ac si solus fuisset in obsone. & hoc intellige qñ electio fuit creditoris, nō debitoris si at electio fuit ꝓmissoris, puta, qa simpr promisit Stichū, aut Pāphilū, nō addēdo quē creditor vellet: tunc si vnus moriatur, qui promissus est, alter potest peti solus, cætera quæ sunt in hoc princ. gl. optimè declarat, quam vide.

¶ Adita hereditate] Tu dēbas mihi centum, tantum fisti me hērem, ego adeo hæreditatē tuā. certe obligatio confunditur. vel è contra tu succedis mihi. certè extinguitur obso. vsque ibi si fortè. pone sic. Quicunq; credit pupillo pecuniam si pupillus non sit factus locupletior, creditor nullā cōtrouersiā pōt intendere ꝺ pupillū. Sed ponamus quod Titius mutuauit centum alicui pupillo: postea succedit ipsi pupillo, hēditas fortè euincitur ab isto creditore. vtrum ipse possit retinere ex hæreditate pupilli, id quod sibi debetur non inspecto an pupillus sit locupletior factus ista pecunia, vel non? Resp. quod potest retinere quicquid sibi debeba: pupillus indistincte.

¶ Aliquando euenit] Sunt aliquæ obsones in aliquib. ꝙnis, q̄ tñ sunt innes. & sine effectu, sicut est obso ꝺ hērdē, qui iussus è restituere hēditatē, & restituit fideicōmissario, vel qñ mulier fideiubet, ꝓ aliquo. obso fideiussoria est inutilis prohibēre Senatus. Vell. mulieres intercedere, ꝓ aliquo. Istis ꝓ suppositis, pone sic casum. Titius instituit Mœuium hērdē, & iussit hēditatem restituere Seio, & restituit. hīs iste Mœnius nō pōt cōueniri à creditorib. hēditarijs. licet sit hērs, si tñ Mœuius extiterit hērs Seio fideicōmissario cōuenitur à creditorib. pro debitis Titij. Itē si mulier succedit debitori, pro quo fideiusserat, actio quæ prius erat inutilis, fit efficax vt possit conueniri à creditore apud quem fideiusserat.

Quod valeō.] Dictū est su. de fideiuss. quod quoties fideiussor succedit reo principali, liberatur ab obsone fideiussoria. Iste §. illud dictū limitat, & dicit illud esse verū quoties reus principalis ē obligatus plena obligatione: nā si reus est plenè obligatus, & fideiussor suus ei succedit, ipse fideiussor liberatur. vsque ibi. Et è cōtrario: superior casus erat indubitabilis. iste vero est dubitabilis. tñ dicit Iurisc. quod licet reus principalis hēat aliquam exceptionē, & fideiussor ei succedit, ipse fideiuss. liberat. & ponit tale exēplū. Seius mutuauit pecuniam minori 25. ann. quā ipse minor perdidit, & sic potuit restitui in integrum, tñ minor intra tpa restōnis decessit relicto hērde fideiussore suo. certè difficilè est dicere, ꝙ ius prīorum, ꝙ minorib. subueniit, ꝓ fiet tacere, ꝙ fideiussor teneatur. cū sua obligatio accessit principali obsoni, & sic concludit, ꝙ fideiussor ex persona minoris, cui successit, habet restitutionem in integ. intra tempora præfixta restitutioni in integrum.

¶ Naturalis obligatio] Vendidisti mihi aliquam tē, sed non tradidisti: sic sumus inuicē obligati iure gentium ▪▪ cōsensu mutuo, facimus pactū nudum, quod discedimus ab ista venditione, dicit hic Iurisc. qđ ista obligatio qua tu mihi, & ego tibi tenemur est ipso iure nulla: nam vinculum æquitatis quo solo sustinebatur, tollitur cōuentionis æquitate, & ideo ē fideiussor, quem pupillus dedit, liberatur his de causis. b. d. hæc lex cum §. seq. vsque ad §. quæritur est. Fran. Accurs.

Stichum] quatuor ponit casus. primus, & scās plani sunt. Tertio incipit ibi. n. verò. &c. vbi electio erat ꝺ debitoris, ꝙ premoriat Stichū, ꝙ valebat 20. aut Pāphilū, qui valet decem, & occidit Pāphilus: nā remanet Stichus in obsone, nec liberat debitor offerendo prium Pāphili mortui, & hoc ī sui odiū. Quart⁹ casus incipit ibi. tamen si alter, vbi dī, qđ si postea ꝺcedat Stichus, vī debitor liberatus tūc: qa Stichus decessit sine mora, & eius iterum est liberatus: nec ad prium Pāphili revertit, vt dictū est, & hoc de rigore, sed de æquitate tenet vtili ex stipulatu ad prium Pāphili, argumēto debitoris decedētis sine hērde: nā licet liberetur fideiussor a directa, per hoc qđ principalis est extincta, tenetur tñ vtili fideiussor. Accurs.

x Virum ego] stipulator.

videtur: [x] non eam pecuniā, quæ petitionem quidem non habet: solutione autem facta repeti pecunia non potest. [f] Cum verò seruus Titij actor absente domino pecuniam solueret, [t] nè dominium quidem nummorum in eam speciem obligationis, q̄ habuit auxilium exceptionis, translatum foret, si ex ea causa solutio facta proponeretur, qa non est verisimile dominum ad eam speciem soluēdis pecunijs seruū præposuisse, quę solui non debuerint: [u] 6† nō magis, quàm, vt nummos peculiares ex causa fideiussionis, quam seruus non ex vtilitate peculij suscepit, [x] solueret.

In obligatione alternatiua, sine culpa debitoris, altera re perempta, in superstite tantū obligatio durat. idē si vilior periit eius facto, & ꝓ meritū alterius postea contingentē liberatur debitor à directa, sed ad æstimationem prioris vtilis conuenitur. Bar.

Idem lib. 28. Quæst.

LEX XCV.

STichum, [y] aut Pamphilū vtrum ego [z] velim, dare

61 P. Flo. debuerit.

deiussore suo. certè difficilè est dicere, ꝙ ius prīorum, ꝙ minorib. subueniit, ꝓ fiet tacere, ꝙ fideiussor teneatur. cū sua obligatio accessit principali obsoni, & sic concludit, ꝙ fideiussor ex persona minoris, cui successit, habet restitutionem in integ. intra tempora præfixta restitutioni in integrum.

¶ Naturalis obligatio] Vendidisti mihi aliquam tē, sed non tradidisti: sic sumus inuicē obligati iure gentium ▪▪ cōsensu mutuo, facimus pactū nudum, quod discedimus ab ista venditione, dicit hic Iurisc. qđ ista obligatio qua tu mihi, & ego tibi tenemur est ipso iure nulla: nam vinculum æquitatis quo solo sustinebatur, tollitur cōuentionis æquitate, & ideo ē fideiussor, quem pupillus dedit, liberatur his de causis. b. d. hæc lex cum §. seq. vsque ad §. quæritur est. Fran. Accurs.

y *Stichum*] quatuor ponit casus. primus, & scās plani sunt. Tertio incipit ibi. n. verò. &c. vbi electio erat ꝺ debitoris, ꝙ premoriat Stichū, ꝙ valebat 20. aut Pāphilū, qui valet decem, & occidit Pāphilus: nā remanet Stichus in obsone, nec liberat debitor offerendo prium Pāphili mortui, & hoc ī sui odiū. Quart⁹ casus incipit ibi. tamen si alter, vbi dī, qđ si postea ꝺcedat Stichus, vī debitor liberatus tūc: qa Stichus decessit sine mora, & eius iterum est liberatus: nec ad prium Pāphili revertit, vt dictū est, & hoc de rigore, sed de æquitate tenet vtili ex stipulatu ad prium Pāphili, argumēto debitoris decedētis sine hērde: nā licet liberetur fideiussor a directa, per hoc qđ principalis est extincta, tenetur tñ vtili fideiussor. Accurs.

z *Virum ego*] stipulator.

spondes? altero mortuo,[a] qui viuit, solus peretur: [b] nisi [1]† mora facta sit in eo mortuo, quem petitor elegerit: tunc.n. perinde solus ille, qui decessit, debetur, [2]† ac si solus in obligationem deductus fuisset.

In textu ibi, ꝙ si promissoris. ibi, qui supereſt, aquè peti poterit: subaudi, duntaxat, poſt quam debitor non fuit in mora: quia ille solus remansit in obligatione, vt in prin. l. quãdo creditoris erat electio. h.d. secundum Pau. de Cast.

¶ Quòd si promissoris fuit electio, defuncto altero, qui supererit, æquè peti [c] poterit. Enimverò si facto debitoris alter sit mortuus, cũ debitoris esset electio, quamuis [d] interim [e] nõ alius peti possit, quã qui solui ẽt põr, neque defuncti [f] offerri æstimatio põt: si fortè lõgè fuit vilior: qm̃ id [g] pro petitore in pœnam promissoris constitutum est. [h]

Nota istum casum, quòd si debitor, qui habet electionem interficiat vtrum, & sic liberetur ab illo, quia vt dixi, nõ est perpetua obligatio, quia ille non erat præcisè in obligatione: deinde moriatur alter sine mora, & culpa sua, & sic etiam liberetur ab illo, & remaneat ab vtroque liberatus: de rigore tamen, quia non est æquum, ꝙ creditor damnificatus remaneat facto illius, qa si nõ interfeciſset primũ, fortè hodie viueret, & posset peti: licèt extincta fuerit obligatio in eo quousque alter viuebat, quia succurrebatur creditori in illo superstite: nunc verò quia destitutus est omni remedio, de rigore restituitur actio vtilis ad pr. mum interfectum, ne maleficiũ debitoris remaneat impunitum. Pau.

¶ Tametsi [1] alter [3]† reus postea sine culpa debitoris moriatur, nullo modo [k] ex stipulatu agi poterit: cum illo in tempore, quo moriebatur, nõ cõmiserit stipulationem. Sanè [l] quoniam impunita non debent esse admissa, [l] doli actio [m] non immeritò [n] desiderabitur, aliter, [o] quàm in persona fideiussoris, qui promissum hominem interfecerit: [p] quia tenetur ex stipulatu [q] actione fideiussor: quemadmodum tenebatur si debitor [r] sine hærede decessisset.

Successio interdum extinguit obligationem iure confusionis tantũ, vt cum creditor succedit debitori efficaciter obligato. Interdum iure solutionis. vt cum succedit naturaliter tantũ obligato, & bẽ ponere rationem cũ creditoribus, legatarijs: aut fideicommissario vniuersali. Interdũ obligationem directam ineffícacem reddit efficacem: cum ille qui tenetur directa ineffícaciter, succedit ei, qui tenetur vtili, & efficaciter: de quo duo ponuntur exempla. Pau.

¶ Aditio hæreditatis nõnunquam iure confundit obligationẽ, veluti si creditor debitoris, vel cõtra si debitor creditoris adierit hæreditatem. [s] Aliqñ pro solutione cedit, [t] si forte creditor, qui pupillo sine tutoris authoritate nummos crediderat, hãs ei extiterit. non.n. quanto locupletior factus pupillus est, consequitur, sed in solidum creditum tuum ex hæreditate retinet. [u] ¶ Aliqñ euenit, vt inanis [x] obligatio aditione hãditatis confirmetur. [y] nam si hæres [z] qui restituit ex Trebelliano hãditatem, fideicommissario hæres [a] extiterit, [b] vel mulier eadem æquitate. & tunc alia dabitur hic ex stipulatu actio propter dolum, sicut datur contra fideiussorem. nec enim debet esse punctũ inter verbum illud, desiderabitur, & sequens adverbium. aliter licet quidam dicant ibi esse punctandum. & dicunt hunc teneri actione de dolo: sed fideiussorem vtili actione ex stipulatu: sed certè fideiussor actione de dolo tantum tenetur quandoque. s. quãdo ante moram suam occidit. vt sup. de dolo. l. si fideiussor. non ergo hæc esset bona differẽtia.

a *Mortuo*] ante petitionem meam stipulatoris.
b *Petitur*] i. solus remanet in obligatione, & solutione.
c *Aquè peti*] ac si solus in obligationem deductus fuerit, vt & superiori casu. Vel æquè i. sicut dictum est in superiori casu. Quia quãdo stipulatoris erat electio. Item hoc nisi iam promissor alium elegerit. vt ff. de leg. 1. l. huiusmodi. l. Stichũ. & facit ff. de eo quod cer. loco. l. 2. §. qui Stichum. & de leg. 2 l. stanti liberũ. §. fi. & de condi. ind. l. cum is qui. in prin. & de verb. obli. l. ũgs stipulationis. & de cõtrahẽ. emp. l. in vend. & empt. §. pe. & ad l. Aql. l. Stichũ. in prin.
d *Quamuis*] i. quia.
e *Interim*] mihi vr aduersari ad id qđ dicit. defuncti nõ posse offerri æstimationẽ: imò vr esse ratio ad illud. & ideo dic. quamuis. i. quia. & qđ dicit inf. tametsi. i. quãuis alter. &c. liẽ nec respicit hoc. quãuis. illud rũ quod est inf. ea ratione. quia magis esset ratio, vt quia solus viuẽs possit peti. vt liberetur promissor eius interitu. expone ergo ꝙ tametsi. idest quamuis alter. &c. & suspensiuè lege vsq; illoc. constituerit. &c. & tunc accipe. nullo. &c. & postea. quamuis.
f *Neque defuncti*] quẽ se eligisse ad soluendum dicit.
g *Quoniam ipse*] vt non possit offerre æstimationem viliorís.
h *Constitutum est*] si ergo stipulator vult id pretiũ. põt accipere. Sed cõtra ff. de le. 1. l. cum res. §. qua rõne. Solu. ibi decessit sine culpa hæredis. hic cũ culpa promissoris. qa eum interfecit. vel aliter ibi dicit fortassis. non præcisè asserit: quare sic erit dicendum. vt hic dicit.
i *Tametsi*] hoc totum pone pro quamuis.
k *Nullo modo*] de stricto iure sub. de æquitate sic. vt inf. dicit & sic tenebitur vtili actione ex stipulatu. nec dicas. imo vr ipso iure liberatus interitu speciei ab actione ex stipulatu. quia interijt facto suo quando non liberatur. vt ff. de verb. obli l. ũ ex legati. & l. si seruum. & l. mora. ff. fi. & l. cũ filius citra prin. & de vsur. l. mora. §. fi.
l *Admissa*] admissum fuit in eo. quod primus decessit culpa eius. & facit sup. ad l. Aqui. l. ita vulneratus. & de fideiuss. l. si à reo. l. fi.
m *Dolí actio*] i. ex stipulatu vtili ob dolum, vt supra de vsur. l. mora. in fi.
n *Non immeritò*] i. immeritum esset si aliàs desideraretur. & sic aduerbium non adiungitur verbo. desiderabitur. Acco
o *Aliter*] quidã habent aliter. & alij habent aliàs. & dicit.

1† P. F. nũ si.
2† P. F. præbetur.
3† P. F. mensi & alter. & ibi non est §. sed cũ superiori litcõtinuat.

p *Interfecerit*] Post moram suam. tamen agituraliàs. actione de dolo. vt d. l. si fideiussor. quæ est ff. vbi de hoc plenè dixi.
q *Ex stipulatu*] vtili. vt d. l. de ff. s. l. mora. §. fi.
r *Si debitor*] nam & hoc casu tenetur vtili. principali extincta: sicut dictum est si benè vis prosequi similitudinem. Acc.
s *Hæreditatem*] vt C. de pact. l. debitori. & ibi dixi.
t *Cedit*] aditio hæreditatis.
u *Retinet*] cõtra legatarios præter Pal. vel generale fideic. præter quartam Trebellianicã. & facit ff. qñ dies leg. ced. l. cum illud ff. hæres meus & de separatio. l. 1. §. fi. & de peti. hæred. l. si quid possessor. & sup. de eui. l. si ei §. si is. & ad leg. Fal. l. quærebatur. & inf. prox. §. qđ vulgò. Accurs.
x *Inanis*] contra hæredem debitoris. qui rogatus fuerat hæreditatẽ restituere. pone. Seio. Accur.
y *Confirmatur*] postea.
z *Nam si hæres*] extiterit Seio fideic.
a *Hæres*] rogatus restituere fideicõmissum.
b *Extiterit*] qui licet prius hæres erat. ex quo semel fuit: non tamen tenebatur. nisi scirent quantam. & tunc pro rata. sed amodò in solidum. & cum effectu tenebitur. ad quod facit sup. ad Treb. l. 1. 1. Accur.

Inter-

quæ pro Titio interceſſerat,[a] eidem hæres exiterit, incipit obligatio ciuilis propter hæreditatẽ eius, qui iure tenebatur, auxiliũ exceptionis amittere. etenim interdictũ [b] †eſt ſubuenire ſexui mulieris, [c] quæ ſuo nomine periclitet. [d]

Si fideiuſſor ſuccedat debitori efficaciter obligato, extinguitur obligatio fideiuſſoris. Idem ſi erat inefficaciter obligatus: tamen iſta inefficacia non tranſibat ad hæredem eius, qui habebat exceptionẽ mère perſonalem. Idem, ſi tẽpore ſucceſſionis erat efficaciter obligatus: ſed ſperabatur effici obligatio inefficax beneficio reſtitutionis in integrũ: licèt tale beneficium ad hæredem tranſeat. Paul.

Quod vulgò iactatur, fideiuſſorem, qui debitori hæres exiterit, ex cauſa fideiuſſoria [2]†liberari, [e] toties verũ eſt, [f] quoties plenior [g] rei promittẽdi obligatio inuenitur. nam ſi reus duntaxat [h] fuit obligatus, fideiuſſor liberabitur. [i] Et [3]† è contrario [k] nõ poteſt dici non tolli fideiuſſoris obligationẽ, ſi debitor propriam, & perſonalem habuerit defenſionem. [l] nam ſi minori viginti quinque annis bona fide [m] pecuniam credidiſti, [4]† iſque nummos acceptos perdidit, & intra tẽpora in integrum reſtitutionis deceſſit hærede fideiuſſore, [n] difficile eſt [o] dicere cauſam iuris honorarij, [p] quæ potuit auxilio minori eſſe, retinere [q] fideiuſſoris obligationẽ, quę principalis [r] fuit, & cui [s] fideiuſſoris [u] obligatio [5]† acceſſit ſine contemplatione [x] iuris prætorij. Auxilium igitur reſtitutionis fideiuſſori, qui adoleſcenti hæres extitit, intra conſtitutum tempus [y] ſaluum erit. [z]

Naturalis obligatio pacto & iureiurando tollitur ipſo iure: quod prodeſt fideiuſſori. Bart.

¶ Naturalis [a] obligatio, vt [b] pecuniæ numeratione [c] tollitur, [6]† ita iuſto pacto [d*] vel iureiurãdo ipſo iure tollitur, quia [7]† vinculum æquitatis, [e] quo ſolo ſuſtinebatur, conuentionis æquitate diſſoluitur. ideoque fideiuſſor, quem pupillus dedit, ex iiſdem cauſis liberari dicitur. [f]

Tunc pater poteſt adiici à filio ad ſolutionem cum patri actio non quæritur: ſed filius indiſtincte ex patre adijcitur. Bartolus.

¶ Quæſitum eſt an ita ſtipulari quis poſſit, Mihi, aut filio

1 Iſta glo. eſt melior de iure ad hoc, quo cognoſcamus quot ſunt modi fideiubẽdi, ſeu intercedẽdi, palijs, de quo &i vide no. pgl. no. in l. ſi vero, §. ſi poſt creditã ſup. mã. Bolo. ‡ In conditũ. in P. P. aliàs, in creditũ.

a *Interceſſerat*] 1 animo nouandi, & vide modum intercedendi. ſunt. n. plures modi intercedendi. quia per mandatum, per fideiuſſionem, per conſtitutionem, item & per nouationem, & quid ſit proprium cuiuſque eorum, dic vt ſup. man. l. ſi vero non remunerãdi. §. ſi poſt. Porro expromiſſor dẽ, qui nõie alterius ſe obligat illo nõ obligato, vt ſup. de dolo. l. & eleganter. §. ſeruus pactionis. & in quarto mõ hic caſus ponitur: nam in alijs ipſo iure per ſucceſſionem extinguitur acceſſoria obli. vt 5. de fideiuſ. l. gñaliter. & l. hæres. §. quid ſi & ſup. eod. l. ſi duo rei. 1. reſp.

b *Interdictum*] aliàs, inconditum. Accur.

c *Mulieris*] in vtroque caſu, & ſic facit ſup. de cõdi. & dem. l. in facto. 7. fiſcus & de procu. l. ſi quis cũ procuratori. Sed cõtra 7. de reg. iur. l quod in initio. & inſ. de act. & obli. l. omnes. Sol. ibi de reprobatis: hic de nõ approbatis. Acc.

d *Periclitetur*] vt & ſup. ad Velle. l. quamuis. §. ſi mulieri. Acc.

d *Periclitetur*] quia hic cõtenitur. vt hîs, & hîs, & defunctus vna pſona cẽſetur, & ita ex pſona defuncti nõ ſua quæritur. Acc.

e *Liberari*] vt & ſup. de fideiuſſ. l. generaliter Iulianus. niſi vt ſup. proxi. §.

2† P. P. fideiuſſionis.

f *Verum eſt*] indubitanter. Accur.

g *Plenior*] i. plena & efficax, ciuilis, & naturalis: aliud ſi tantũ naturalis, vt ſupra de fideiuſ. l. hæres. §. cum fideiuſſor. & facit 5. de pact. l. niſi hoc.

3† In P. P. deeſt, &.

h *Duntaxat*] i. omninò, vel reus duntaxat. i. reus qui non eſt fideiuſſor: nam fideiuſſor quoq; reus eſt. Io. maximè ſi alium fideiuſſorem dat. Vel dic. l. ſimpliciter vel abſolutè obligatus, vt eius obligationi nõ cohæreat exceptio, vel auxilium Azo. ſed hæc eſt eadẽ cum prima. Acc.

i *Liberabitur*] a ſua obligatione. Accur.

k *Econtrario*] ſup. enim poſuit caſum indubitabilẽ, quare reus nulla tuebatur exceptione, cui fideiuſſor ſucceſſit: hic è contra quando tuebatur exceptione, & nihilominus dicit extingui obligationem fideiuſſo. per in integ. reſtitu. & ſic ſit inf. eo. l. qui res. §. mihi. ſed quidam, vt R. dicunt hic non extingui, quia deeſt eis dictio, non: & habent talẽ literam. è cõtra non poteſt dici tolli, &c. & verbum inferius, retinere, ponitur pro impedire. vel ſecundum eam literã dic, non tolli ipſo iure, ſed per in integrum reſtitutionem.

l *Defenſionem*] quæ non competebat fideiuſſori, vel hæredi: vtpotè perſonalis, non realis, & quod ſubijcit, nam, &c. ſimile adducit.

m *Bona fide*] & ſic non fuit deceptus dolo aduerſarij.

n *Fideiuſſore*] ſ. relicto.

o *Difficile eſt*] i. impoſſibile. ſic è contra. ſup. de his qui decce. l. 2. ſed ſecundum R. ideſt, graue. Accur.

p *Honorarij*] i. in integ. reſt. quæ a Prætore eſt introducta.

q *Retinere*] i. facere eã durare. Io. ſed R. i. facere eã, impedire.

r *Quæ*] ſ. cauſa in integ. reſtitutis honorarij.

ſ *Principalis*] ſ. obligationis.

t *Eius*] principalis.

u *Fideiuſſoris*] aliàs fideiuſſionis, & ſubaudias obligatio. ſi non habeas aliàs, fideiuſſor & tunc nil ſubaudias. Accur.

x *Sine contemplatione*] quia deceptus forte fuit minor facilitate, & ideo nõ reſtituitur fideiuſſor, vt ſup. de excep. l. exceptiones. §. fi. & C. de fideiuſſ. mi. l. 1. & 2. niſi eſſet hæres, vt hic ſubijcit in fi. l. glo. iſta proſequitur dictum domini R. tantum.

4† P. P. hoc nõ dicit pecuniã dedit.

y *Intra conſtitutum tempus*] ſ. quadriennij: hodie à die, quo ſucceſſit, vt C. de tẽp. in integ. reſtitut. l. ea quæ. §. fi.

z *Saluum erit*] vt hæredi, non vt fideiuſſionis, conuento, ſecundum R. cum ſui facilitate fuerit minor læſus, ſed tu dic etiam ſi vt fideiuſſor conueniatur vt hic, & ſic erit ſpeciale, vt reſtituatur fideiuſſor minoris læſi ſui facilitate, quia licet pro ſua obligatione conuentus petat reſtitui, tñ ex perſona minoris hoc petit, cuius hæres eſt, vel dic. quod dolus creditoris interuenit. nec obſt. quod ſupra dicit, bona fide, qa fuit in accipiente, mediam probo. Acc.

5† Obligatio. vide in P. P.

a *Naturalis*] ideſt de iure gentium.

b *Vt*] i. ſicut.

c *Numeratione*] ideſt ſolutione.

d *Iuſto pacto*] nam ſimilia ſunt, vt argum. ſup. de pact. l. ſi vnus. §. ſed ſi ſtipulatus decem. Azo. apparet ergo. ℣ obligatio naturalis per pactũ introducta, ipſo iure per aliud pactũ tollitur. ſed cõtra. ſup. de pact. l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. Sol. aliud eſt tollere obligatorium pactum, quod fieri poteſt vt hic. aliud liberatorium, quod fieri non poteſt ipſo iure, vt ibi, quia prompriores, &c. vt ſup. de act. & obli. l. Arrianus. vel dic vt ibi. Item facit ſup. de iureiu. l. ſi. & C. de pact. l. creditori. & ſup. ad l. Falc. l. ſi pupillus. Accur.

6† Tollitur. nõ eſt P. P.

e *Æquitatis*] vnde etiam ſoluta pecunia repetitur, vt ſupra de condi. indeb. l. qui exceptionem. §. fin.

7† P. P. ℣.

f *Liberare dicitur*] ſi ſupradictis modis tollitur obligatio pupilli, vel ſi talia faciat fideiuſſor. & facit inf. ea. l. §. ſi.

¶ *Quæſitum eſt.*] CASVS. Perſona dñi, & ſerui in cõtractibus cenſetur eſſe eadẽ, ſicut perſona patris, & filij. Queritur ergo his præſuppoſitis, vtrum cum pater ſtipulatur, poſſit perſona filij adiici: vel cũ filius ſtipulatur, poſſit patris perſona adijci in ſtipulone? Item cum dñs ſtipulatur, an poſſit perſona ſerui adijci, vel è ℣. Et diſtinguit Iuriſc. nã ſi filius ſtipulat ſibi ipſi tali ſtipulone, qua patri nihil acquiritur, ſicut qñ ſtipulatur de pecunia ſua cuſtodienda: tunc perſona patris poſſet adijci in ſtipulatione. E contra autẽ ſi pater ſtipulatur, pót perſona filij adijci in ſtipulatione, & perſona filij adijcitur in obligatione magis cauſa ſolutionis, quam obligationis cauſa.

¶ *Vſumfructum*] Caſus talis eſt. Ego ſtipulatus ſum à te mihi

mihi dari vsumfr. aut Titio. Titius capite minuitur. quærit, vtrum ei rectè soluatur vsusfructus? Resp. ℣ sic. quia etiam sic stipulari possumus. Dabis mihi an aut Titio cũ fuerit capite minus? vbi ibi. *Nam & si furiosi.* vbi ponit aliud exemplum. q si quis stipuletur sibi & adijciat pupillum in stipulatione. non tm̃ pupillo rectè solui põt. sed ẽt tutori ipsius pupilli, vel curatori furiosi. ℣ quidẽ est receptum vtilitatis cã. & hoc verũ est, si pecunia, quæ soluta est tutori, sit versa in vtilitatẽ pupilli, vel furiosi. sicut si quis iusserit aliquem dare dño pecuniam, & ille det seruo, vt iste seruus det dño. Sed si qs iussus est dare seruo. & dederit dño. nõ vr impleſſe condõnem, nisi ex voluntate serui dño dederit. Itẽ idẽ est dicendum. si quis stipulatus sit à patrono dari sibi aut seruo alieno, puta, seruo Mæuij: si debitor det pecuniam Mæuio domino, non liberabit, nisi voluntate serui domino dederit.

¶ *Si creditor.*] Titius creditor Mæuij, possedit hæreditatem ipsius Mæuij sui debitoris. & tantũ recuperauit de hac hæreditate. vt consecutus fuerit debitum suum. ita quod si aliquis bonorum possessor tantum ei soluisset, liberasset hæredem à debito. Nunc quæritur, vtrũ fideiussores ipsi? Mæuij liberentur? Rñd. quod nõ: nam iste Titius non videtur sibi fecisse condonationem, cum ipse ex ea hæreditate, quæ ab ipso euincitur, meo decem dari? vel ita, Mihi aut patri? Sed non incommodè potest adhiberi distinctio, vt filio quidem stipulante, patris tũc adijciatur [a] persona, cũ stipulatio [b] ei acquiri non possit. ècontrario aũt nihil prohibet patre stipulante filij personam adijci: cum toties, quod filio pater stipulatur, sibi stipulatus intelligatur, cum ipse [c] sibi [d] stipulatus non est, [e] & in proposito manifestum est non obligationis sed solutionis gratia filij personam adiectam.

Primo loquitur an possit solui adiecto capite minuto. Secundo, an possit solui, vel causa conditionis implendæ dari ei, qui repræsentat personam adiecti ratione administrationis. Tertio, an possit hoc fieri in persona eius, qui repræsentat personam adiecti ratione dominij. Secunda ibi, Nam & si furiosi. Tertia ibi, Cæterum, qui seruo. Bar.

¶ Vsumfructum mihi, aut Titio dari stipulatus sum, Titio capite diminuto, facultas soluendi Titio non intercidit, [f] quia, & sic stipulari possimus: Mihi, aut Titio, cum capite minutus erit, dari? Nam, [1†] si ℣ furiosi, vel pupilli persona adiecta sit, ita tutori, [h] vel curatori [i] pecunia recte ■ dabitur, sicuti [2†] conditionis implendæ [l] causa recte pecunia tutori, vel curatori datur. Quod quidem Labeo, & Pegasus putauerunt vtilitatis causa esse [3†] recipiendum. idque ita recipi potest, [m] si pecunia in rem, vel pupilli, vel furiosi versa est, quomodo si domino dare iussus seruo dedisset, vt domino daret. ■ Cæterum, qui seruo dare iussus est, domino dando non aliter impleſſe conditionem intelligendus est, quàm si ex voluntate serui dederit. [o] Idem respondendum est in solutione, si stipulatus P sit à Sempronio sibi [4†] aut Sticho Mæuij seruo decem dari, & debitor Mæuio domino pecuniam soluerit. [q]

Sola pernentione rerũ ad creditorem, nõ liberatur debitor, vel fideiussor. Bar.

[a] *Adijciatur*] i. adijci intelligatur. & adijci possit, vt sit adiectus.
[b] *Cum stipulatur*] velut si filiusfa. miles de castr. peculio stipulatur. At cũ pri põr quæsi. nulla vr stipulatio, *fm* R. vt fu. de fi. ser. l. item si in fi. & l. sed & si. & in f. eod. l. quæres. ℣. si seruus, hic tamen contradici põt, scilicet, vt valeat, & patri tantum quærat ad obligationem, secundum Azo.
[c] *Ipse.*] pater.
[d] *Sibi*] patri.
[e] *Non est*] sed dixit, promittis filio meo dari? quo casu non rectè soluitur filio. vt su. de verbo. oblig. l. eum. ℣. qui ita. at hic in persona sui posuit. vnde valet. & est adiectus. vt su. de verb. obli. l. cum qui. ℣. qui. sed distinguitur. põt acquiri patri, quando stipulatur filio. tenet: alias non. vt su. de verb obl. l. dominus seruo. & l. quod dicitur. & Insti. de inuti. stipul. ℣. ei verò qui.
[f] *Non intercidit*] sup. eod. l. cum quis, in prin. contra. Sol. hic actum fuit notatim, vt capite minuto solua. vel pãle in vsufru vel hic capite minutus in meliorẽ statũ est deductus. quia emancipatur, vt sup. de verb. obli. l. eum, qui ita, ℣. qui libi. & arg. Insti. de capi. di. ℣. minima. sic ergo adiectio solutionis non tollitur capi. dicet vsusfruc. tollatur. H.
[g] *Nam si*] bene dixi solui posse capite minuto: nam. & alij facta solutio, quam adiecto, parit liberationem, vt si fiat tutori, cum pupillus fuit adiectus.
[h] *Tutori*] pupilli.
[i] *Curatori*] furiosi Accur.
K *Recte*] sed & ipsi pupillo, vel furioso rectè solui põt. ẽt sine tutoris, vel curatoris authoritate, vt su. eo l. si stipulatus. sibi que dẽt imputare, qui suum debitũ tali iussit seruo, vt su. de mu. l. cum mãdato. & su. de insti. l. sed. & si quis. ℣. si & l. seq.
l *Implendæ*] puta, seruo reliquit libertatem, si decem det pupillo, vel furioso. Accur.
m *Recipi potest*] cum datur causa implendæ conditionis, aliud est cum debitum pupillo soluitur tutori: tunc enim statim est liberatus debitor, licet detur in integrum restit. vt su. de adimi. tut. l. Lucius ℣. tutelæ. & ℣. fi. Item secus in casu superiori de adiecto, vt modo diximus. Item huic est cõtra sup. eo. l. si seruus Sol. illa secundum istam.
n *Domino daret*] contingit liberatio, si pecunia est conuersa in domini vtilitatem.
o *Idem est*] quia à persona non est recedendum, vt sup. eo. l. in omnibus.
p *Stipulatus*] pone. Mæuius.
q *Soluerit*] non aliter contingit liberatio, quàm si ex voluntate serui dederit domino, vt sup. eod. l. ff. Stipulatus sum. in prin. & facit su. de cond. & demon. l. qui hæredi. & de verob. l. stipulatio ista. ℣. hi qui.

1† P. Flo. & fi.

2† P. Fl. fi conditionis quoque, &c. al. de est. fi.

3† In P. Fl. desit esse.

4† P. P. fi stipulat. Sempronio sibi.

Solues ut teri, quæ debitori, aut adiecto, an & quandoli beratur à debito.

¶ *Dolo fecisti.*] Tu possidebas ex hæreditate Sempronij quædam fundum videns, ℣ dominus fundi volebat te cõuenire rei vendi. dolo desisti possidere dictum fundum. Si ille, qui possidebat fundum, præstiterit litis æstimationẽ. vel ipsum fundum restituerit. illud tibi proderit. quia liberaberis ab vtili rei vend. Sed si tu, qui dolo desisti possidere, fueris ante conuentus. q ã possessor, & præstiteris aliquid ex prætio dolo tuo. illud nõ proderit aliquid possessori istius fundi.

¶ *Si mandato meo*] Mandaui tibi, vt Titio pecuniam credere. tu mutuasti ei decem. ego soluo tibi hæc decem. vtrum debitor liberetur? Rñd. pro nõ. immò tu debes mihi cedere actionem. quam habes aduersus Titium. vt consequar. ℣ pro eo solui. Nã iste contractus est similis huic contractui. qñ tutor soluit pupillo, pro aliquo debitore suo: nam debitor non liberatur, sed pupillus debet cedere actiones suas tutori contra debitorẽ suum. Et ista cõparatio facta de debitore pupilli, & tutore, est multum similis, & apta huic nostro casui. quod sic probatur. Nam si tutor pupilli alicuius tenetur pupillo, quia neglexit conuenire debitorem ipsius pupilli. & pupillus propter hoc conuenit tutorem, debitor pupilli non liberatur propter iudicium acceptum cum tutore. etiam si tutor condemnatus soluat pupillo. Item plus, quia tutor habet actionem tutelæ contrariam contra pupillum, vt sibi cedat actiones contra debitorem suum.

¶ *Si creditor*] Mandaui tibi, vt Titio x. mutuares. ℣ fecisti. cõuenisti Titiũ in iudicio. & qa malè processisti, perdidisti cã. tua culpa. quæritur, vtrũ me cõuenire possis. qui mãdatu tibi? Rñd. ℣ non. quia tua culpa factum est. ℣ non potes mihi actiones cedere contra debitorem tuum: quare &c.

¶ *Si iste*] Vendidi tibi equum pro centum nõ tradidi, nec tu mihi pretium soluisti. dedisti tamen fideiussorem, nec conuenimus ℣ ab emptione ista discedatur. quæritur. an fideiussor liberetur? Respon. quod sic. Franc.

a *Non pertinentem*] sed ad alium. Accursius.
b *Possedit*] mala fide. Accur.
c *Peruenit*] de hæreditate debitoris.
d *Liberari*] Sed nonne ratione compensationis, quæ potest obijci ab vtraque parte, sunt ipsi liberati, & debitor? Resp. secundum, vetera iura, non liberatur per compensationē, quia ipso iure, nisi implorato officio iudicis, vt Inst. de act. §. in bonæ fidei, & §. sed, & in strictis. & argu. sup. de nego. gest. l. debitor, vel quod dicit, non liberetur, subaudi, eo ipso, q ipse percepit tantū de hæreditate, sed liberatur iure compēsationis, cum ea opponitur. & facit sup. de peti. hær. l. si quid possessor, §. quid tamen, & de inoff. test. l. cum qui. §. fi.
e *Neque enim ipsum*.] sup. eo. l. Titia. contra. solu. vt ibi.
f *Euincitur*.] vnde nō videtur solutum, si nō dotat.
g *Dolo fecisti*] & ita teneris ad litis æstimationem ex dolo clausul.
h *Apprehenderas*] putæ. fundum vnum.
i *Tibi*] qui dolo desijsti possidere.
k *Proderit*] s. vt liberaris ab vtili rei vēd. non vt libereris ab illo edicto de alie. iu. mu. cau. fac. Acc.
l *Si tu*] qui dolo possidere desijsti.
m *Consecutus*] vtili rei vend. nam si per edictum de alie. iud mu. cau. fac. nullum esset dubium. & facit sup. de peti. hære. l. etiam, §. item si quis, & quod ibi no. & su. de tabu. exhib. l. lorum, §. condemnatio. & su. de rei vend. l. is qui dolo.
n *Præstiterit*] litis æstimationem.
o *Soluta sit*] à mandatore.
p *Debitorem*] cui pecuniam mutuauit.
q *Eius*] pupilli. Acc.
r *Cum a tere*] puta, tutore li. contest. idem, & ècontra in hoc casu.
s *Alter*] scilicet, debitor.
t *Debitori*] pupilli. Accur.
u *Agendum*] contra pupillum.
x *Ei*] tutori. Accur.
y *Cedat*.] principio, & fini. §. in eo, q dicit fieri cessionem actionis ex intervallo post solutionē concor. su. mand. l. Papinianus, & de le. 1. l. si res obligata. Sed contra sup. eod. l. Modestinus Sol. ibi loquitur, cum vna sola est actio, qua oēs tutores conueniuntur, at hic plures, & ideo vna solutione vna tantum tollitur, qua tenebatur, qui soluit, & sic alter nō liberatur, vel alter, iste mandator, vel tutor videtur soluisse suo nomine, non nomine illius: inde est, quod ille non liberabitur, vt illa l. Papinianus, cum ipse sua teneatur actione, & ille alia, & ideo benè potest ei cedi postea actio, cum nō sit extincta, & teneatur eam cedere hoc ipso, q eam præstare pōt, vt sup. man. l. hæredem. Quæ solutio in idem, q prima, recidit, vel planius secundum Ro. hic suo nomine tantum soluit, vt se solum liberaret, & plenius dic, vt d. l. Modestinus. Item sīn prædicta, non obest su. de fideiu. l. cum is. Item facit sup. de neg. gest. l. ex facto. & de pecu. leg. l. dominus Sticho.
z *Si creditor*] qui mandato meo pecuniam mutuauerat. Accur.
a *Cesserit*] contra debitorem agendo.
b *Propest*] i. rationabile est. sic su. ad Velleianum. l. tuto. §. quid ergo. Sed contra su. de fide-iussorib. & man. l. si stipulatus. §. si ex duob. Sol. vt ibi. Acc.
c *Ipsius*] creditoris.
¶ *Vitio*] & alia ratio est, quia habet mandator exceptionē rei iudic. ex persona debitoris, & facit sup. de admi. tu. l. si pupillus. & de noxa. l. quemadmodum. & C. arb. tu. l. 2. §. 1. & sup. de fide iu. l. cum is. & su. lo. l. si autem. §. culpæ. Accursius
d *Vitio*] i. culpa.
e *Defectum*] s. contractu consensu. Acc.
f *Acceptus*] à sponte dantis. vt sup. de cuict. l. 4.
g *Liberabitur*] ipso iure. vt Inst. quib. mo. tol. obli. §. fi. & su. de pact. l. abemptione. & C. quando lic. ab empt. dis. l. 1. & 2. sed vī per exceptionem, non ipso iure, vt supra de rescin. vend. l. cum emptor contra. Solut. vt ibi. Item facit sup. de pac. l. nisi.

¶Si creditor debitoris hæreditatem ad se non pertinentem [a] possedit, [b] & tantū ad eum peruenit, [c] quantum si quilibet alius bonorum possessor ei soluerit liberaret hæredem: non potest dici fideiussores liberari: [d] neq; enim ipsum [e] sibi soluisse pecuniā credendum est, a quo hæreditas euincitur. [f]

Perceptione rei omnes liberantur: sed perceptione pretij nō liberatur possessor rei. Ba.

¶Dolo fecisti, & quò minus possideres, quod ex hæreditate ad alium [1]† pertinente apprehenderas. [h] Si possessor corpus aut litis æstimationē præstiterit, ea res tibi [i] proderit: [k] quia nihil petitoris interest. Cæterum, si tu [l] ante cōuentus [m] ex præterito dolo, præstiteris, [n] nihil ea res possessori proderit.

Quando obligationes sunt dispares, solutis ex intervallo, potest petere, vt sibi actiones cedantur. Bar.

¶Si mādato meo Titio pecuniā credidisses, eiusmodi cōtractus similis est tutori, & debitori pupilli, & ideo mandatore conuento, & dānato, quanquā pecunia soluta sit, [o] non liberari debitorem, ratio suadet, sed [2]† præstare debet creditor actiones mandatori aduersus debitorem, vt ei satisfiat. Et ad hoc [3]† pertinet tutoris, & pupilli debitoris nos feciſſe comparationem:

Obligat⁹ dño per seruū stipulantē, an liberetur soluēdo eidem dño. prædicto seruo inscio.

1† P. Flo. ad alienū

2† P. Flo. sed & p̄stare.

3† P. Flo. Et huc.

nam cum tutor pupillo teneatur ob id, q debitorem [p] eius [q] non conuenit, neq. iudicio cum altero [r] accepto liberatur alter: nec si damnatus tutor soluerit, ea res proderit debitori, [s] quinetiam dici solet, tutelæ contraria actione agendum [u] esse, vt ei [x] pupillus aduersus debitorē actionibus cedat. [y]

Si creditor nō potest cedere actionem mādatori, vel fideiussori, exceptione cedēdarum actionum repellitur. B.

¶Si creditor [z] à debitore petens, [4]† culpa sua causa ceciderit, [a] prope est [b] vt actione mandati nihil à mandatore cōsequi debeat, cum ipsius [c] vitio [d] acciderit, nè mandatori possit actionibus cedere.

Cōtractus, qui solo consensu contrahitur, solo cōtrario dissēsu re integra dissoluitur, quo ad naturalem, & ciuilē obligationē, & ideo etiam fideiussor ipso iure liberatur.

¶Si inter emptorem, & venditorem cōuenerit priusquā aliquid ex alterutra parte soluatur, vt ab emptione discedatur, [e] fideiussor eo nomine acceptus, [f] soluto contractu liberabitur. [g]

De egatio tutoris liberat debitorem pupilli, ita demū si fuerit facta bona fide. Bar.

4† Potest nō est in P. F.

Idem lib. 11. Respon.

LEX XCVI.

PVpilli debitor tutore delegante pecuniam creditori tutoris, an liberetur debitor soluēdo illi cui eā delegauit tutor? Respon. q sic, si nō malo consilio hoc fecit, sed si fecit malo consilio, pupillus hēt etiā interdictum fraudatorium contra creditorem tutoris.

¶*Cum pupilla*] Quidam iudex dedit malum tutorem cuidā pupillo, moriensque iudex ille reliquit hæredem pupillam quandam, iste pupillus fecit transactionem cum tutoribus suis, tamen pupilla hæres iudicis non vult transactionem illam ratam habere, tutores pupilli soluerunt pecuniam ipsi pupillo, quæritur, vtrum ipsa pupilla sit liberata? Respon. quod sic nec quidem tutores habent actionem vtilem ad repetendam pecuniam, quam dederunt pupillo, qui suum recepit, si autem pupillus vult restituere pecuniam tutori suo, poterit agere contra pupillam, vel eius tutorem, rescissa transactione facta cum tutore suo.

¶*Soror.*] Titius decedens reliquit hæredem filium suum, & legauit sorori suæ Bertæ fundum. ista Berta mouit fratri suo litem pro isto fundo, & post transegit cum eo, accepto

pro nomine cuiusdam debitoris hæreditarij in solutum: tamen nulla est sibi facta cessio istius debiti à fratre suo, & nulla delegatio. quæritur ad quem spectet periculum istius nominis? Respond. quod ad ipsam filiam. quod si post velit legatū petere obstabit sibi exceptio pacti siue trãsactionis.

¶ *Cum eodem*] Mutuaui tibi centum aureos vna die. item mutuaui tibi alia cẽtum eadem vice: pro quibus summis pignoraui tibi vnum fundum. soluisti mihi centum. & non dixisti super qua summa solueras. certè ego debeo illa centũ deducere super omni debito: nec possum eligere sup qua summa ego deducã illa centum. vsque ibi quod si temporibus pone sic. Mutuaui tibi cẽtum aureos hodie: tu pignorasti mihi fundum valentem ducenta. venis ad me post mẽsem, & petis quinquaginta mutuo. credo tibi illa quinquaginta. & tu mihi obligas illũmet fundum. id est, superfluum, quod valet vltra centũ aureos. venis postea & soluis centum, & viginti quinque: nec dicis in quod debitum, certè ego debeo tibi deducere in debitum primorum centum, quæ à me accepisti: & superfluum, scilicet viginti quinque deducetur super reliquam partem debiti.

¶ *Cum instituatur*] Instituit Titium hæredem. & substituit ei Mœuium. instituto deliberat si velit adire hæreditatem, vel non. interim debitores hæreditarij soluunt substituto, cui soluere non debent. post aliquod spatium temporis instituus repudiat hæreditatem, & sic devoluitur ad substitutum. Dicitur hic, quod condictio deficit. id est condictio indebiti, quam habebant debitores cõtra substituendum: & ab eo tempore, quo substitutus adiuit hæreditatem, debitores liberantur. Franc.

a *Creditoris*] scilicet tutoris.

b *Cum tutore*] & cum debitore pupilli, alioquin ipso iure contingeret liberatio, cum ei licuit sic soluere. ad hoc vt cõperat liberatio ipso iure: vt sup. de admin. tuto. l. Lucius. §. fi. & §. tutelæ sed poterit post dari pupillo in integrum restitutio licèt videatur, quod tunc dari debeat quando solutum est pupillo cum authoritate tutoris, vel ipsi tutori, non alij: vt hic contingit.

c *Probetur*] supple ergo, è contra, si malo consilio non liberatur, sed etiam, &c.

d *Interdicto*] Alibi non inuenitur aliquid de hoc interdicto, vnde dicebam olim fuisse interdictum in hoc casu, secundũ H. immo certè inuenitur, vt ff. ad Trebe. l. si postulante. §. sed & si filius. sed hoc est verum, si aliquis titulus de hoc interdicto non inuenitur, vel dicendum actionem in factum, & secundum hoc edictum illud est ff. quæ in fraud. cred. quia iste tutor videtur alienasse in fraudem sui creditoris, id est pupilli: & sic iste creditor teneretur actione in factum, & secundum hoc illud edictum est sup. quæ in fraud. credi. l. 1. & inuenitur in l. 3. eiusdem tit. ibi, siue numerarit, &c. & sic intelligitur dicta l. si postulante. sup. ad Trebe. hic enim debitor. & is cui solutum est, commisit fraudem.

e *Pupillo teneatur*] in subsidium, debitore & tutore pupilli existente non soluendo. m C. si vendi. pig. ag. l. 1. & l penult.

f *Participasse*] Vt fraudaretur pupilli, qui creditor conuenturus erat tutorem, vt dixi. Iũ facit sup. ff. de emp. l. qui fundũ. §. si tutor. contra. Solu. vt ibi.

g *Tutores*] scilicet, pupillæ.

h *Adolescente*] quõdam. Accurs.

i *Tutore soluente pecuniam*] alias, tutore soluente pecuniã liberata, aliàs, tutorum pecunia liberata. & dic soluente, ex causa transactionis: vel dic ex causa prioris debiti: & idem erit. Sed nunquid per in integrum restitu. repetet pupilla? Respon. non: quoniã nihil egit ipsa, nec soluit. sed tutores.

k *Liberata*] forte per exceptionẽ: alioquin non posset resuscitari. quod dicit statim vt inf. eo. l. qui tes. §. ream.

l *Alienem*] indebiti.

m *Nec vtilem*] non solum directam.

n *Si adolescens*] pupillus quondam, qui tunc aduersus hæredem magistratus intendebat: quoniam per fraudem magistratus sibi dedit tutorem.

o *Resciso*] vtriusque consensu: vt C. de transactio. l. si diuersa.

p *Vtilem*] scilicet in factum subsidiariam: vt Institutio. de satisd. tut. & cur. §. fi.

q *Accepit*] scilicet adolescens.

r *Sorori*] vt nomine sibi cesso à fratre cuiusdam hæreditarij debitoris. Accursius.

s *Delegatio*] scilicet debitoris à fratre, scilicet, quæ fit per stipulationem. vt C. de noua. l. 1.

t *Secuta esset*] ipso iure, sed tantùm cessio. Accur.

u *Ad eam*] quod dicit sup. de hæred. vend. l. si nomen. & l. seq. l. eam facit supra. mandat. l. inter causas §. 2. Sed argum. contra sup. solu. matrimon. l. si cum dotem. §. si mulier. Solue speciale ibi ni dote. Accur.

ADDITIO. Dic aliter, secundum Bart. quod aut loqueris de periculo inopiæ subsecutæ post cessionem, & loquitur iste §. aut loqueris de periculo inopiæ subsistentis tempore cessionis, & loquitur l. contraria.

x *Cum in eodem tempore*, ex venditione debet mihi Titius decem, ex locatione quinque, mutuo pro vtroque debito obligat mihi codicem suum.

y *Pro modo*] id est pro rata. & sic est argum. contra. sup. eo. l. in his. §. Imperator. ibi, si verò summa, &c. & de dam. infec. l. Prætoris. §. 1. Accursius.

fi? P. Flo. sed. & in verdicto. al. sed ét.
** Paulianode his quę i fra. credit.*

e † Sic in ff. P. l. in cipit ¶ pupilla cũ magistratui. & pro intellectu huius ver. vide Curtiũ in l. si diuersa. nu. 10 C. de transa. 3† P. F. eã trãsactionẽ pupilla ratam. 4† P. F. nihilominus erit tutorũ pecunia liberata. nec tutores. &c.

a *Eius*] scilicet creditoris.
b *Omnis*] vtriusque obligationis. Accursius.
c *Discretis*] id est, diuersis. nam cum primò obligasset, & postea secundò obligat, non obligat nisi residuum.
d *Superfluum*] id est, id quod plus esset in pignoris æstimatione, quàm esset debitum prius, pro quo tacitè iam obligata res. Accur.
e *Placuerit*] secundo debito. Accur.
f *Soluetur*] id est, dissoluetur, & quidem totum.
g *Cum instituus deliberaret*] de adeunda hæreditate. Accursius.
h *Soluta est*] à debitore hæreditario.
i *Conditionis*] indebiti, quæ competebat soluenti. ad quod est C. de edic. Diui Adr. l. 1. ex qua enim cessat causa, cessat & condictio. Accur.
k *Vt obligatio*] Not. quòd breuissimò tempore tollitur condictio indebiti, nec mirum: quia & ratihabitione. ad quod facit pra. eod. l. cum quidam. §. qui homine.

Cum ex pluribus] CASVS. Tu debebas mihi centum aureos ex causa mandati eo casu, quo si esses condemnatus, irrogaretur tibi infamia. Item debebas mihi alios centum, quæ promisisti soluere in testo Paleæ sub pœna quinquaginta aureorum. Item debebas mihi quinquaginta, pro quibus obligasti mihi fundum aliquem. Item si debebas mihi centum aureos pro tuo proprio debito, & alios centum ex causa fideiussoria. Nunc venit Iurisconsultus gradatim ostendendo, quòd si soluas nō exprimendo in quam causam soluas, super qua videantur esse soluta: nam semper in grauiorem primò enim videris mihi soluere in eam causam, quæ irrogat condemnato infamiam: eo quod ibi sit maius periculum. Secundo in debitū quod mihi debes sub pœna. Tertio in debitum, pro quo obligasti mihi pignus. Quartò videris mihi soluere pro tuo proprio debito, & non ex causa fideiussoria. Quod quidem rectè statutum est: quia verisimile est, quod diligens debitor deduceret id quod soluit in cautam grauiorem: & si non eligat, debet deduci in causam antiquiorem.

¶ *Si maior*] Debebam tibi pecunias ex pluribus contractibus: possumus rationem inter nos de omnibus quæ tibi debebam: tamen ego solui plusquam debebam. quæritur, in quam summam primò computentur soluta? Respond. quod primò in illum contractum, qui est prior, vel potior: reliquum in alios contractus, qui sunt post illum contractum potiorem, vel priorem.

accepto ferre debet: nec in arbitrio eius [a] electio erit, cū debitor pretium pignoris sorti omni [1]† [b] subiecerit. Quòd si temporibus discretis [c] superfluum [d] pignorum obligari placuerit, [e] prius debitum pretio pignorum iure soluetur, [f] secundò superfluum [2]† compensabitur.

Si debitum solutum sit ei, ad quem non pertinet, non repetitur si postea cepit ad illum pertinere antequam repeteretur. Paul.

¶ Cum instituus deliberaret, & substituto pecunia per errorem soluta est. [h] Ad eum hæreditate postea deuoluta, causa condictionis [i] euanescit. quæ ratio facit, vt obligatio [k] debiti soluatur.

Solutum simpliciter cedit primò in causam duriorem: et si non sit durior, cedit in antiquiorem. hoc dicit. Paulus de Cuil. Hac lex secundum Doct. multum est commendanda. ponit enim ordinem, & typum bonæ fidei, & diligentis ac prudentis patrisfamilias: cum distinguit quam in causam pecunia soluta conuerti debeat, siue a debitore, siue a creditore, ipso debitore nō eligente. nec mirum si quis eam ex fonte philosophiæ œconomicæ hausiam dixerit, tum elegantia sermonis, tum prouisione prudentissimi Iurisconsulti.

Idem lib. 5. diff. §†

LEX XCVII.

CVm * ex pluribus causis debitor pecuniā soluit, vtriusque [l] demonstratione cessante, potior habebitur causa eius pecuniæ, quæ sub infamia [m] debetur: nec eius, quæ pœnam [n] commet: tertiò, quæ sub iure hypothecæ vel pignoris 4† contracta est. post hunc ordinem potior habebitur propria, quam aliena causa, veluti fideiussoris. [o] quod veteres ideo definierūt: quia verisimile videtur diligentem debitorem admonitum [p] ita negotium suum gesturum fuisse. Et si [5]† nihil horum [q] intercesserit, vetustior contractus ante soluetur. [r]

¶ Si maior pecunia numerata sit, quàm ratio singulorum expostulat, nihilominus ex [6]† primo [s] contractu soluta (qui potior erit) superfluum ordini secundo, vel in totum [u] vel pro parte minuendo videbitur datum.

Euicta re pro alio debito in solutum data, prima actione agitur, nisi dolus creditoris imputetur. Item ad liberationē sufficit rem solutam per se fieri ex postfacto creditoris fieri. Bar. Valde singulare est principium istud, & diuiditur in quatuor partes. In prima, quando res data in solutum, euincitur: & recipienti eam non potest dolus, vel culpa imputari. Secundo, quando potest ei imputari culpa. Tertio, quando potest ei imputari dolus. Quartò, quando res data in solutū ab initio creditoris per se fieri non efficitur. Secunda ibi, Diuersum. Tertia ibi, Huic applicatur. Quarta ibi, Rem autem. Et hæc diuisio protenditur vsque ad §. mihi decem. secundum Bar.

l *Vtriusque*] debitoris, & creditoris. Accursius.
m *Sub infamia*] id est, ex ea causa, ex qua si condemnaretur esset infamis & hoc iure succedente in eligendo.
n *Eam*] ex contractu promissam.
o *Fideiussor*] veluti ipse fideiussoris nomine teneretur. Accursius
p *Admonitum*] sua discretione, vel ab amicis. Accursius.
q *Nihil horum*] quod altera habeatur potior altera, & *facit* nihil est. de reg. iur. l. si in tū inter duabus & sup. eod. l. uenia. & magis & l. si quid ex famosa, & leg. in h. s. in princ.
r *Soluetur*] id est, dissoluetur. Accur.
s *Singulorum*] debito rum, nec cautori.
t *Ex primo*] sic lege: primo soluisse videbitur datum ex contractu, qui potior erit quis autem sit ille habes hac lege.
u *Interum*] si tantum est.

Quæ pignori] CASVS. Obligauit tibi ovia bona mea: quia magnam summam pecuniarum tibi debebā. posti hanc obligationem dedi quēdam fundum in dotem filiæ meæ & nūpsi. tu creditor meus venis & vendicas hūc fundū actione Seruiana, vel hypothecæ & obtines: ita quod ubi maritus filiæ meæ cogitur eum tradere. Dicitur hic, quod genet meus potest contra me agere iterum ad dotem filiæ consequendam: licet si statuliberum promisissem, & soluissem, nam in hoc casu patet dās aliquā rem pro dote, non liberatur, nisi sub conditione, si hæc res non fuerit euicta ab ipso cui data. Secus autem est in ea re, quam libertus aliquis promisit, & soluit, quia liberatus, licet patronus postea per Fauianam actionem euincat hanc rem: quia actio Fauiana cum sit noua, & extraordinaria, non potest extinguere obligationem iam quæsitam soluenti. Cætera vide in glossa.

¶ *Qui stipulatur sibi*] Ego stipulor à te viginti mihi dari, aut Titio, si adijciam ita: si Titio non dederis, dabis mihi? ista

1 †C. de condict. indebiti. l. 3. Offi. 2 †P.F. secundū quæ. C. de edic. Diui Adr. l. 1. ex quo penſabit.

3 †P.F. li. 2. Definitio.

4 †P. Flo. sus hypotheca, vel pignore.

5 †P.F. si inſ. de reg. iur. l. si in tū inter duabus & sup. eod. l. uenia. & magis & l. si quid ex famosa, & leg. in h. s. in princ.

6 †Ex. tū est in l. F

* Huius l. intellectū, & materiā cōcinnè explicatā habes p Menoc. de arb. iud. li. 2. cent. 5. casu 493.

ista stipulatio est conditionalis. Item si Festum stipulatus à te: dabis mihi decem, aut Titio quinque? soluendo quinque Titio reus liberabitur. Et hoc debet expressè dici, quod talis stipulatio sit alternatiua, scilicet, quando sic stipulatus: mihi, aut Titio decem: si Titio nō solueris, mihi decem? Si autem simpliciter dicit, promittis mihi aut Titio? Titius tantùm adijcitur causa solutionis. & ideo quinque soluis Titio, alia quinque remanent in obligatione. Cętera sunt clara.

¶ *Mihi Romæ.*] Ego stipulor à te hoc modo: Dabis mihi centum Romæ, aut Titio Ephesi? verū soluendo Titio Ephesi, liberetur reus? Videtur quod non: quia sunt diuersa facta. iō non potest solutio in vno parere liberationem in alio. Sed hoc nō obstat: quia licèt sint diuersa facta, tamen orta sunt ex eadē causa: quæ in hoc inspici debet. Nam etiam si sic stipulatus essem, Dabis mihi Pamphilū, & Titio Stichum? dando Stichum Titio, debitor liberaretur. Sed pone qđ stipulatus sum merum factum hoc modo. Promittis mihi ædificare insulam in solo meo, vel in solo Titij? si in solo Titij ædifices, an liberetis? Respond quod non: quia nemo soluēdo factum pro facto liberatur. Tamē si stipulator dedisset electionem promissori, liberaretur soluendo factum pro facto. §. sequens est planus.

Paulus lib. 15. Quæstio.

LEX XCVIII.

QVi res suas [a] obligauit, postea aliquam possessionem ex his pro filia sua dotem promittendo obligauit, & soluit. [b] Si ea res à creditore euicta est, [c] dicendum est maritum ex dotis promissione agere posse, ac si statuliberum, [d] vel rem sub conditione legatam dotis nomine pro filia pater soluisset. Harum enim rerum solutio [e] nō potest nisi ex euentu [f] liberare, scilicet, quo casu certum erit remanere eas.

Si ab alio, qui habet causam lucratiuā, euincitur res per extraordinariam viam, non agit ille de euictione etiā si donatio cœpit à præcedenti promissione. Paul.

¶ Diuersum respondetur in ea pecunia siue re, quam patronus post mortem liberti per Fauianam [g] aufert. Hæc enim actio cum sit noua, [h] partam liberationem non potest reuocare.

Restituto minore ad rem, non restituitur aduersarius eius ad pecuniam, si fuit in dolo, inducendo minorem ad dandam in solutum. Paulus de Castro.

¶ Huic [i] applicatur minor viginti quinque annis, qui à creditore circumscriptus, in rem ex causa debiti solutam restituitur.

Si detur in solutū res, quæ potest euinci, & etiam potest non euinci, ex futuro euentu apparebit, an debitor fuerit perfectè liberatus, an secus. Paul. de Cast.

¶ Rem autem castrensis peculij soluente patre, perinde accipere debemus, ac si alienam dedisset: [k] quamuis possit residere apud eum, cui soluta est, mortuo prius intestato filio. [l] Sed tunc acquisita creditur, cum filius decesserit: & vtique cuius fuerit, euentus declarat. sic † quod [m] & hic ex postfacto, in præteritum quid fuerit [n] declaretur.

Causa leuior, vel durior adiectionem non vitiat. hoc dicit. Bar.

¶ Mihi decem dari purè, aut Titio [o] Calendis Iulijs [2] † sub conditione, aut Calendis Ianuarijs mihi; Titio Februa-

a *Qui res suas*] scilicet generaliter vniuersas. Accursius.
b *Et soluit*] id est, dedit in solutum possessionem pro dote, quæ erat in pecunia promissa. Accursius.
c *Euicta est*] per hypothecariam. Accursius.
d *Statuliberum*] sup. eod. l. cum quis. §. qui hominem. et l. si rem meam.
e *Solutio*] facta marito, vel alij etiam.
f *Ex euentu*] condit. deficiente legatiue libertatis. Acc.
g *Per Fauianam*] q. d. à principio pleno iure facta est res ei, cui soluit libertus donandi animo in fraudem patroni, vnde licèt patronus quondā extraordinario auxilio rem aduocet pro tertia, non tñ ei cui donauit libertus, vel emptori, cui gratia & pretio remisit, aliqua dat actio: licèt careat fraude acceptor: fraudem. n. liberti exigo tantùm, vt ē. si quid in frau. pat. l. r. §. dolum. & §. si quis in.
h *Nouæ*] id est extraordinaria, & prætoria. Accursius.
i *Huic applicatur*] scilicet, quod dictū est de marito, secūdum quosdam: pro quibus est supra, de cute. l. minor. in princip. & de mino. l. in causæ. j. in fi. l. & l. sed vbi. Ego applico ei, quod dictum est sup. prox. §. in patrono: vt creditori minoris. decipienti minorem, vt rem magni pretij daret in solutum pro modica tūn ma. non restituatur actio propter dolum suum: vt ē. de fideiuss. l. si Titius. alioquin cōtra, vt C. si aduer. transact. l. 1. & 2. & alijs prælleg. legib. Acc.
k *Residisset*] arguit contra inf. de castren. pecul. l. hæreditate. §. pater. in prin. & l. sed &. in fi.
l *Intestato filio*] & patre succedente ei, ad quod inf. de castren. pecu. l. 2. & sup. de exceptio. rei iudic. l. si a Titio. & de leg. 1. l. seruum filij. in princ.
m *Sic quod*] quidam habent, sitque & hoc ex his &c. id est, casus iste cum pater dedit rem filij, sit etiam de illis, in q. b. per futura declaratur quid fuerit in præteritis: vt & superiores, cū res obligata, vel sub cōditione legata, sed statuliber in dotem datur. Sunt autem & alij, qui his leg. b. reperiuntur: vt ē. de vsufr. l. sed & si quis. §. interdum. & de fun. dot. l. erit ergo. & ē. ad legē Aquil. l. huic. §. si seruus. & de distra. pign. l. rescriptum. & de rit. nup. l. si quis tutor. §. qd ergo. & de cond. indeb. l. si nō sortem. §. pe. & §. fi. & de reb. dub. l. quædā sunt. Alij habēt hic inter. & tunc dic hic. casus. Item hūt, ex postfactis, vel postfacto. Item hūt, declaret. (Alij habēt sicq; & hic ex ijs, quæ post facta sunt, in præteritū qd cuiusq; fuerit declaratur.) sed non est vis: qa in idē oīa recidūt. An ātamen possit agi: ex quo nō liberatur hic & superiorib. casib. in prin. l. dic q; sic: vt ē. con. l. et. & l. si hominem. & l. q. decē. § qui hominem. & de ver. obl. l. Iulianus. §. 2. in vē ditione secus: quia tradere tūn tenetur: vt C. de emi. l. qui tē. in fi. nisi in casu, vt ē. de act. emp. l. seruus quem. §. fin. Acco. n. *Quæritur*, scilicet, contingeret liberatio necne. Acc.
o *Aut Titio*, scilicet stipula.

* Iste ter. est singul. ad id, qđ dī in sum mario: sī de isto ad dē videdū Cy. in l. 1. C. si aduc. trāsactio. & in l. 2. eo. titu. & Spec. ī tit. de in integ. restit. §. fi. ver. 2. Bolog.

1 † P. Fl. Sitque & hoc exhis q̄ post factis, in p̄teritū quid fuerit, declarent. Du. āt sic, sicque & hoc ex his q̄ ex post factis sūt, in p̄teritū cuius qđ fuerit, declaret.

2 † P. Fl. aut Titio Kalēdis, vel sub cōdōne &c.

¶ *Aream*] Promisi tibi aream Titij vicini mei, & sic alienam. Titius in ea domum ædificauit. quæritur an tibi dē. l. eam dare aream? Rū Iurisconsl. huic quæstioni per multa argumenta pro & contra. primò per tale argumentū. si promissi tibi alienū seruum, & dñs illū manumittat. ego sum liberatus. Nec teneretur in hoc primo Celsi dicentis q̄ si idē seruus iterū reuersus fuerit in seruitutē, debebitur nā non cēsetur idē homo esse. & in perpetuū est sublata obligatio. quæ restitui non pōt. vtebatur aūt Celsus tali argumēto: q̄ si nauis si promissa ab aliquo, & dñs nauē illā dissoluerit, & postea iterū refecerit: eadem nauis esse vī. sed hoc argm̄ non obst. qa dissipata naue, & postea refecta, nō erat obligatio extincta, sed tm̄ suspensa: quare iterū naue refecta, de facili obligatio vites priores assumit. posset aūt hæc comparatio facta de naue esse similis huic, quæ dicitur facta de homine alieno promisso, & postea à dño manumisso. ſ. si nauis fuerit dissoluta eo animo, vt non reficiatur: quia tūc si refecta fuerit, non censetur esse eadem nauis: sicut seruus iterū redactus in seruitutē tamen non obstantibus his similitudinibus, siue argumentis, concludit Iurisconsul. q̄ postquā dominus aream ædificauerit in area promissa, non eo minus area debetur, vel saltem æstimatio eius: quia area nunquam desijt esse in rerū natura, & sic nunq̄ mutata cēsetur. Aliud est in hoc casu, pone. q̄ promisi seruū, ille postea captus est ab hostibus, nā interim peri non pōt. q̄ si rediens, tūc pōt peri. area autem semper fuit præsens: quare obligatio eius nunquam fuit interrupta. & ponit exemplum de signo alieno

rijs, vtiliter stipulor. Quòd si mihi solui [1]† Calendis Februarijs, Titio Calendis Ianuarijs, potest [a] dubitari. sed rectius dicitur, vtiliter stipulatum. nam cum in diem sit ea quoque obligatio, etiam mihi solui potest ante Calendas [2]† Februarias: igitur & illi solui poterit.

Primò loquitur, quando propter adiectũ stipulatio est cõditionalis: & hoc colligitur ex dictione, si. Secundò, quando est conditionalis: & hoc apparet ex mente expressa. Tertiò, quando de hoc nihil appareret. Quartò ponit vnum casum, quando adiectus adijcitur ad maiorem quantitatẽ, quam principalis. Secunda ibi, Et ideo. Tertia ibi, At vbi. Quarta ibi, Contra. Bar.

¶ Qui stipulatur sibi, aut Titio, si hoc dicit, [b] si Titio non solueris, dari sibi: videtur conditionaliter stipulari. Et ideo etiam sic facta stipulatione, Mihi decem, aut quinque [c] Titio dari? quinque Titio solutis liberabitur [d] reus à stipulatore. quod ita potest admitti, [e] si hoc ipsum expressim agebatur, vt quasi pœna adiecta sit in persona stipulantis, si Titio solutum non esset. At vbi simpliciter sibi, aut Titio stipulatur, solutionis tantùm causa adhibetur Titius: & ideo quinque ei solutis remanebunt reliqua quinque in obligatione. Contra, & si mihi quinque, illi decem stipulatus sim, quinque Titio solutis non facit conceptio stipulationis, [h] vt à me liberetur. Porrò si decem soluerit, [i] non quinque repetet, sed mihi per mandati [k] actionem decem debebuntur.]

Diuersitas locorum, rerũ, aut factorum inter stipulatorem, & adiectum, stipulationem non vitiat: & solutione facta adiecto, liberatur debitor à stipulatione. hoc dicit. Paulus. Et diuiditur in tres partes. Prima loquitur in obligatione mixta dandi, & faciendi. Secunda in obligatione merè dandi. Tertia in obligatione merè facti. Secunda ibi, Liberaretur. Tertia ibi, At vbi.

¶ Mihi Romæ, aut Ephesi Titio dari stipulor. an soluendo Titio Ephesi, à me liberetur, videamus. [m] Nam si diuersa facta [n] sunt, vt Iulianus putat, diuersa [o] res est. Sed cum P præualet [q] causa dandi, [r] liberatur. Liberaretur enim & si mihi Stichum, illi Pamphilum dari stipulatus essem, & Titio Pamphilum soluisset. At vbi merum [s] factum stipulor, putà, insulam in meo solo ædificari, aut in Titij loco, nunquid si in Titij loco ædificet, non contingat liberatio? [t] Nemo enim dixerit facto pro facto soluto [u] liberationem contingere. Sed verius est liberationem contingere: quia non factum pro facto soluere videtur, sed electio [x] promissoris completur.

Stipulatio conceptain personam diuorum alternatiuè non valet, si cuilibet eorum potest obligatio acquiri: sed si vni tantum, voluit, & illi acquiritur, & alter censetur ad solutionem appositus. Pau.

¶ Si seruus fructuarius ex re fructuarij domino proprietatis, aut vsufructuario. [y] stipuletur, inutilis est [z] stipulatio. At ex re proprietarij si ipsi domino, aut fructuario stipuletur, rectè stipulatur. tantùm enim solutionis capax est fructuarius hoc casu, non etiam obligationis. [3]†

a *Potest]* facit sup. de verb. obli. l. 6. §. 6. Sed opponitur, quia plus est in accessoria obligatione, quam in principali: vt Inst. de fideiuss. §. fideiussores. Solu non est plus in accessoria obligatione: nã hic erat adiectus, cui non quæritur obligatio sed tantùm ei potest solui: vt ff. de verb. obli. l. eũ qui. §. qui sibi. Accursius.

b *Hoc dicit]* si hoc dicere intelligitur.

c *Aut quinque]* conditionaliter intelligendo.

d *Liberabitur]* liberatur, qui non fuit obligatus. Ioan. dic ergo, id est, non obligatur reus: vt conditionalis sit. R. sic sup. de verb. obli. decem. Accursius.

e *Potest admitti]* vt talis alternatiua sit conditionalis. R. ad quod est supra, de act. & obliga. l. obligationum fere. §. fin. Accursius.

f *Stipuletur]* retento eodem themate.

g *Contra]* id est, econtra. Accursius.

h *Conceptio stipulationis]* si il est nec fortè secus contra.

i *Decem fuerit]* scilicet Titio.

k *Mandati]* taciti, secundum M. & Ro. pro quibus Instit. de inutil. stipu. §. si quis. & de verb. obli. l. Iulianus. §. 1. sed tu dicas hic præcessisse mandatũ, alias negotio ageretur: vt & dixi ff. eo. l. verò procuratori. & facit sup. de verb. obl. l. fi. §. fi.

l *Debebuntur]* a Titio scilicet sed contra Instit. de fideiuss. §. nec plus. Solu. ibi loquitur in accessoria obligatione: hic in adiecto, in quo plus potest esse tempore, vt supra prox. ff. Item re, vt hic. Item loco, vt infr. eod. l. proxi. §. Item contra. sup. de verb. obli. l. inter stipulantem. §. si stipulante. Solu. ibi eidem decem, aut quinque erant dãda: & sic liberatur quinq; dando. Accursius.

m *Videamus]* & vf. quod non: nam &c.

n *Facta.]* faciendo mihi aut Titio: vt in sequenti casu ibi, aut vbi &c.

o *Diuersa.]* in diuersa datio. vnde quod facit diuersitas facto nam vt non liberetur alij faciendo: hoc facit diuersitas dationũ. sed non est ita: vt subijcit. sed cum dec.

p *Sed cum]* nunc soluit. Accursius.

q *Potentior]* causa faciendi. Accursius.

r *Dandi]* quæ principaliter deducitur in obligationem. q. d. si non liberatur debitor in obligatione factorum, ergo nec in obligatione dandi: quia vbi diuersa sunt dationes, ita diuersa facta: scilicet, cũ stipulor domum mihi vel Romæ, aut tibi Ephesi. Hoc enim videbatur quasi indubitãter verum, quod non contingeret liberatio? Respon. tamen secus in datione, quam facto: præualet enim dandi causa, vipotè cum dati est Titio, quocunque loco mihi expediat: quia ad illud reddendum teneatur Titius adiectus, vel mandati, vel negotiorum gesti cũ. At domũ vel aliquid tale in quolibet loco fieri, nõ expedit mihi: quia cederet solo extanei, cui aliquid fieri mea [1] interest: vt ff. de eo. quod certo lo. l. 2. & ff. si qs in fraud. iuris in cõsultus [Alias] ēt in facto dicit ita contingere liberationẽ: quia mihi satisfactũ est à debitore, qui habebat locorũ electionẽ. Alij dicũt diuersa soluere Romæ & Ephesi Accurs.

s *Merum]* ab omni datione. Accursius.

t *Liberatio]* & certè non contingit.

u *Soluto]* adiecto per fenã: sine voluntate maximè stipulatoris. secus si ipsi stipulatori vnum factum pro alio solutum: vt ff. eo. l. inter. Alij. vt H. sic puta, promisit mihi se aliquid facturũ aut Titio, puta, scribere librum: aliud fecit Titio, puta, domum: nõ illud, quod etiam mihi facere debebat: & fortè etiam eo nolente certè non liberatur. & hic casus nõ corrigitur. Accursius.

x *Sed electio]* quam dedit ei à principio stipulator: alioquin contra. & in hoc differt à datione: vt ff. de eo, quod certo loco. l. 3. ff. item Iulianus & facit sup. de ver. obli. l. §. §. Accursius.

y *Vsufructuario.]* disiunctio stipulatoris, non legis. Accursius.

z *Inutilis est]* qa incertũ efficui acquisitum: vt ff. de stipu. seruo. l. Item si seruus. & sed si nec. vel dic. vt

3 † P. F. & est obligationis quæ-

ibi not. & facit supra, de stipulatione seruorum. l.1. §. penult.contra.& l.si seruum fructuarium.& l.si ex re domini. Accursius.

a *Respondi*] similes casus præmittit.

b *Liberor*]secus est in legatis:vt supra,de lega.3.l.si chorus. §.fin.in fi.quæ est cõtra. vel dicas idem: sed ibi per factũ hæredis peruenit ad libertatẽ, vt quia manumisit: hic non, vt supra, de verborum obligat.l.si seruum. vel ibi viuente testatore redijt in seruitutem: postea ex voluntate noua voluit, vt pertineret ad legatarium. & est argumentum ad hanc solutio. supra, de adimen.leg.l.4 sed quidam ibi habent negationẽ. & tunc concor Accursius.

c *In perpetuum*] potest determinate verbum, sublata, & no. hic regulam, quod actio extincta,&c. vt hic, & infra, de furtis.l.si cum quis. §.fi. & infra, de iure fisci, l.eius qui. §.fi. & supra,de verborũ obligat.l.inter stipulantem. §. nam cũ quis. & de actio. & obligatio. l. seruus. & de adimen.legad.l.si seruus. & de noxalibus. l.si alienus sed fallit sup.eod.l.pupilli. §.1. & de capitis diminutione l.2. §.ei & l.tutelas. §.si libertare.& de seruitu. vrba.prædio. l.si quis ædes. & ad Velleia. l.quãuis. §. si mulier & supra. l.si ex noxali actione. & l.2.§.ũ suum ergo hæc specialia.vel dic regulam veram, nisi subsit iusta causa, ex qua æquitas subuenit. vt

1† P.F.vt si, in prædictis specialibus: quod in idem recidit. Accursius.

d *Nec simili.*] quia non est simile.

e *Visus est.*] Celsus. quod ipse putabat.

f *Sinauem*] ecce argument. & dic nauem alienam. Accursius.

g *Dissoluerit*]ea mente,vt reficiat. aliàs cõtra. infra. proxi. ibi. homini autem &c. Accursius.

2† P Fl. posueris.

h *Cessare*]ad hoc facit supra, de ritu nuptia. l.palam. §. non solùm.& sup de verborum obligat. l.inter stipulantem.§.sacram. & de iudic. l. proponebatur. & de

3† P. Fl. eas dẽ cõpositas. alia.&c.

Exemptio speciei debitæ,de rerum natura, vel communi commercio, obligationem perimit.nec reuiuiscit, impedimento summoto.translatio verò in corpus integrale,obligationem non perimit: sed res ipsa debet peti: æstimatio verò præstabitur creditori. Et no.aliud esse,obligationem extingui,& aliud obligationem cessare: & quòd obligatio extincta nunquam reuiuiscit. Et diuiditur §. iste in quatuor partes. In prima ponit quæstionem. In secũda arguit pro & contra. In tertia respondet.In quarta ponit quendam alium casum. Secunda ibi, Nec admissum. Tertia ibi, Nec simili. Quarta ibi, Diuersum dicemus.

¶ Aream promisi alienam. in ea dominus insulam ædificauit. an stipulatio extincta sit, quæsitum est. Respondi. a Si alienum hominem promisi, & is à domino manumissus est,liberor: b nec admissum est, quod Celsus ait, si idem rursus lege aliqua seruus effectus sit, peti eum posse. In perpetuum c enim sublata obligatio restitui non potest. & si seruus effectus sit, alius videtur esse. Nec simili d argumento vsus est, e si f †nauem, f quam tu promisisti,dominus dissoluerit, g deinde eisdem tabulis compegerit, teneri te. hic enim eadem nauis est, quam te daturum spopondisti: vt videatur magis obligatio cessare, h quàm extincta esse. Homini autem i manumisso simile fiet, k si ea mente dissolutam esse nauem apparuerit, 2† vt in alios vsus conuerterentur tabulæ: deinde mutato consilio eadem composita sit. 3† alia enim videbitur esse posterior nauis, sicut ille alius homo est. Non est his l similis area, in qua ædificium impositũ 4† est. m Nõ enim desijt area in rerum natura esse. n imò & peti potest area,& æstimatio eius solui debebit. Pars enim insulæ area est, & quidẽ maxima: o cui etiam superficies cedit. Diuersum dicemus, si seruus promissus ab hostibus captus est. hic enim interim peti non potest, quasi ante diem. p sed si redierit postliminio, rectè tunc petetur. cessauit enim hic obligatio: area autem extat, sicut cætera, ex quibus ædificium constitit. Denique lex duodecim tabularum tignum ædibus iunctum vendicari posse scisscit: 5† q sed interim id solui prohibuit,pretiumque eius dari r voluit.

Ponè exemplum,si mutuaui centum ducatos Venetos,et vis mihi restituere tot florenos Florẽtinos,qui valent centum ducatos Venetos, non cogor recipere, si aliquod damnum sum passurus: putà sum nauigaturus, & ibi non expenduntur floreni Florentini. Paulus.

Paulus lib.4. Responsorum.

LEX XCIX.

6† PAulus respondit, creditorem non esse cogendum in aliam formam nummos accipere,si ex ea re s damnum * aliquod 7† passurus sit.

Solutio pertinet ad illos,qui habent administrationem loci,vbi est facienda: nec locus contractꝰ obligationis inspicitur,nisi aliud actũ sit. Bar. Per istam legem fundantur duæ opin. Doctorum. Prima est, quod multæ sunt species prorogationis iurisdictionis: quæ ponuntur in l.2. §.sed si iudex. sup. de iudi. sed dubitatur, an possit fieri prorogatio de loco ad locũ. Doc.inducunt

seruitu.vrbano.prædio. l.seruitutes.§.si sublatum. & de le.1. l.quod in rerum.§.fin.& de vsufruc.l.qui vsumfructum. & supra.de pigno.l.Paulus. §.domus.

i *Homini autem*] quasi dicat in superiori casu non fuit argumentum bonum, quando ea mente dissolut. vt eisdem tabulis constitueret: sed nunc est bonum: queniam alia mente:vt supra.de verbo. obligat. l.inter. §.sacram. Accursius.

4† P.F.positum.

k *Fiet*] scilicet, tũc. Accursius.

l *Hæc.*] s.supradictis in seruo. Accursius.

m *Impositum est*]post promissionem.

n *Natura esse.*] constructo ædificio. Acc.

o *Maxima*]ad quod est sup.de leg 1 l.seruum filij.§.si areæ.& ſ.quib.mo. vsusfruc. amit. l.quid tamẽ.§. pe.et de le.2.l.si areę. & l.si ita legatum. §. si domus.& de vsufr. l.qui vsumfructũ. & de pign. l. Paulus. §. domus.& ad Trebel. l ex facto §.ex facto.

p *Ante dicta*] vt. n. obligatio accepisse dilationẽ, donec redijsset ab hostib. Acq *Scisci.*] i. statuit. alias, si sciv.s.alienũ, i. si mala fide iniunxit. & dic q ad interesse procedit condẽnatio per iusiurandum in litẽ: quia dolo desijt possidere:vt arg.ſ.de acq pos.l.qui vi.iuersas.& ſ.de rei vẽd.l. qui restituẽte. nihilominus tñ põt agi actione de tigno iniũcto, qua consequatur in duplũ,si ei hoc placueritne melioris conditionis sit q̃ qui bona fide iniũxit. & ad de quod no. ſ. de rei vendi. l in rem §.tignum.& facit inf de tigno iniuncto.l.1.& de acqui.rerum do l. adeo.§.cum in suo.& ſ. ad exhib l.cõmu. r *Da æquantum in litem iur. fuetit*: ita ergo in area.

5† P.F.iũctũ vindicari posse scit.

6† Apud Duar.& in P.F.additur verbũ rñdit in scriptione: & incipit lex, debitorẽ nõ esse cogẽdũ &c. & ad intellectũ huius l vi de Butigel. in l.cũ qd.n.33. sup.si cert. per.

* Cõco.l. nepos Proculo.in fi. ff. de verb. sig.& adde tex.cũ gl. in c.faciat.22. q.2. in c. q̃ sit. §.cupientes. de electio.in C.in c.statutũ.§.2. de testi. in 6.

7† P. Fl. aliquid.

si cert. pet. l. 2. §. mutui. Sed dices nõ eũ aliud, fictione huius legis, licèt sint diuersæ formæ, vt tres Bonon. pro vno impe[rat]or. de auro & argen. leg. l. 2. §. fi. & l. Titiæ. & sũ hoc vide contra. C. de don. l. si quis argentũ. in prin. quæ est cõtra sũ primos duos intellectus: & ibi pleni⁹ dixi. Itẽ adde qđ no. in d. §. mutui. Itẽ facit sup. de re iudi. l. si se. §. ait Prætor.

Quæro.] CASVS. Pupillus quidã habẽs magnũ patrimoniũ, habebat res multas in Italia, & alias in quincia. dati sunt ei tutores, si rerũ Italicarũ, & qdã alij rerũ quincialiũ. tutores rerũ prouincialium dederũt pecuniã mutuã quibus dã. vt illã Romæ solueret. soluerũt eam Romæ: quæritur. nũquid ipsi debitores liberẽtur? Rñ. qp debitores pupillorũ rectè solu⁹ tunt pecuniã tutoribus eorũ qui eorum negotia administrãt. veruntamẽ tutoribus rerum prouincialiũ nõ rectè soluitur Romæ, qa non administrãt res Italicas: nisi spãliter ita pacti sũt. vt ipsis pecunia quã credunt Romæ soluatur. Franc. Accurs. a *Dari*] & in prouincialibus negotijs tantùm.

b *Ne sustinerent*] sic etiam si nec Romæ.

c *Administrant*] ergo & in Italicis rũ.

d *Sibi*] alias, vt sibi Romæ redderẽt. Ac.

e *Cessaret*] vt in casu huius legis fuit. & facit C. ã adm. tu. l. 2. §. ret. iud. solui. l. si qs apd. §. si tutor.

Paulus respondit.] CASVS. Titius moriẽs instituit duos hæredes: fide quorũ cõmisit, vt restituerẽt quilibet certam summã pecuniæ Mæuio, puta, viginti. vnus hæredũ restituit per errorẽ quadraginta. qr̃itur, vtrũ alius liberetur propter hoc, q̃ iste plus soluit, q̃ deberet? Respõdetur, q nõ. gl. ponit casum §. sequentis. Franc.

f *Vtrique*] puta, plures cohæredes. Accu.

g *Ex collegis*] id est, cohæredibus. vel dic de administratoribus Reipublicæ, quibus cessantibus exigere fideicommiss. Reipubl. relictum, heres desijt esse soluendo: vnde debitores Reipubl constituti sunt: vt sup. de administr. tut. l. Lucius. §. fi. Accursius.

h *Inuenerunt*] potest per condic. indebiti, repeti quod non debitè solutum est. Accursius.

i *In quam causam*] vt sup. eod. l. 1.

*hanc legem, quòd sic. Itaref*ert Cy. C. de episc. audient. l. *si qui ex consensu. Secundò inducitur ad aliud, quòd ibi videtur quis cõtraxisse, vbi est fienda solutio: & ibi potest conueniri: vt l. contraxisse. supra, de act. & oblig. sed dubitatur, vtrum in loco contractus possit conueniri. gl. videtur velle, quod non. C. vbi cõue. qui cer. lo. da. pro. l. 1. veritas est ista, quod locus contractus non inspicitur, & ibi nõ potest conueniri: sed solum locus solutionis faciendæ inspicitur: nisi aliud actum sit. casus est hic. Et hanc legem al. leg. ad hoc Petrus de Bellaperti. in l. contraxisse. de acti. & oblig.*

Idem lib. 10. Responsorum.

LEX C.

QVæro, an curatoribus, vel tutoribus in prouincia datis, [a] Romæ pecunia solui possit, quæ in prouincia ita ab his fœnerata esset, vt Romæ solueretur, cum ijdem curatores, vel tutores rerum Italicarum administrationem non sustinerent: [b] an si soluerit debitor, liberetur? Paulus respondit, tutoribus his, vel curatoribus rectè pecuniam pupillo debitam solui, qui negotia ei⁹ administrãt: [c] eos autem, qui prouincialium rerum curatores, vel tutores sunt, Italica negotia administrare non solere: nisi specialiter tutores prouincialium rerum, vt res sibi [d] Romæ rederentur, [1†] promitti curauerint. [e]

Solutum, quod potest repeti, non parit liberationem. hoc dicit. Bart. Et intellige hanc

2† P.F. vt sibi Romæ redderetur.

legem, quando pignus erat obligatum pro illa naturali obligatione vel non: licet gl. ponat varias de hoc opiniones.

Idem lib. 15. Responsorum.

LEX CI.

PAulus respondit, nõ ideo eos, qui virilem f portionem ex causa fideicommissi inferre debuerant, liberatos videri: quoniam quidam ex collegis g per errorem plus debito intulerunt. h

¶ Paulus respondit, aliam causam esse debitoris soluentis, aliam creditoris pignus distrahentis. Nam cum debitor soluit pecuniam, in potestate eius esse, commemorare in quam causam [i] soluerit. C. cũ autem creditor pignus distrahit, licere ei pretium inde [2†] acceptum referre etiam in eam quantitatem [k] quæ natura tantùm debebatur: & ideo deducto eo debitum peti posse.

Si creditoris vel tutoris culpa non præcessit, periculum pecuniæ pertinet ad debitorẽ, vel pupillum. Bar.

Scęuola lib. 5. Responsorum.

LEX CII.

CReditor oblatam à debitore pecuniã, alia [3†] die accepturus distulit. mox pecunia, qua illa Respublica vtebatur, quasi [l] [4†] ἴδιος, [m] iussu Præsidis sublata est. Itẽ pupillaris pecunia, vt possit idoneis nominibus credi, [n] seruata, [o] ita interempta est. [p] quæsitum est, cuius detrimentum esset. Respondi, secundum ea, quæ proponerentur, nec creditoris, P nec tutoris detrimentum esse.

3† P.F. vt alia.

4† P.Flo. quasi ærosa. Et dẽ ærosa. cui plurimũ æris admixtũ ẽ: sic & Plin. l. 34. natu hist. c. 2. lapidẽ ærosum dixit, cui æris inesset vena. & li. 3. c. 5. aurum ærosam, & argentosum.

* Vid. Alci. li. Dies ipsũ. 2. ea. 25. significat. ἴδιος Græcè mercedẽ tũ ẽt collationem pecuniæ vice cuiusdã tributi idicta.

k *Quantitatem*] licèt pro ea pignus non erat obstrictum, alias non videtur hęc lex notare differentiam aliquam. vel verius dic. cũ pignus in hoc sit obstrictum: & erit differentia, quia primo casu potest eligere debitor, secũdo creditor. & hic est verus sensus. sed si non elegit debitor soluendo in primo casu: tunc seruat, quod dicitur sup. eo. l. in his. §. Imperator. & facit ff. de pig. act. l. eum & sortis. & de fiduciæ l. fideiussores. § pro Aurelio.

Redditi] CASVS. Debebã tibi cẽtum, ego offero ea tibi. tu dicis, non accipiã hodiè, veni cras, & affer mihi ea interim exactor talliarũ auferẽt hanc pecuniã pro filio. Iteru tutor alicuius pupilli seruabat pecuniam pupillarẽ bona fide. vt crederet tutis debitoribus. ista pecunia periit. Nunc quæritur, cuius sit periculum? Rñd. qp neq; creditoris, qui noluit recipere: neque tutoris qui eam seruabat vt magis idoneè crederet.

¶ *Cum de Cris.*] Glo. ponit casum huius §. & sequentis etiam.

l *Titius.*] Titius accepit pecuniam mutuã. puta centum sub vsuris minoribus. soluit vsuras maiores per errorẽ. quæritur, vtrum id. quod plus debito soluit pro vsuris quàm deberet, deducatur ei in sortẽ? Respondetur, quod sic. Franc. Accursius.

Quasi &c.] Quidã habent ęrosa. & tunc mox pecunia iussu Præsidis sublata est: quasi pecunia utebatur Respubl. vel sim. Mæte egens. vel herosa, id est, dominabilis & potens per pecuniam quam tenebat: vt idem potens videretur. argu. sup. commod. l. 3. in fi. & l. seq. de sinẽtia enim in usus, plenitudinẽ notãt: sic enim olim consueuit facere Respublica, cum egeret, vel vellet videri potens. alij habent, heros Respublica. & tũc die eodem modo. i. dominans. nã heros, potens dicitur: vt ff. ad leg. Aquil. l. item Mela. 1. legis. & scias quod alij habent, qua. & alij, quia. quæ idem sunt.

m *Creditoris*] vel fortè in emptionem prædiorum: vt supra, de administr. tut. l. ita autem. in prin.

n *Seruata*] in tuto loco à tutore.

o *Interempta est*] per iussum Reipubl.

p *Nec creditoris*] imo creditoris: vt supra, eod. l. qui decem

ni

in prin.& l.si soluturus.quæ sunt contra.Solu hic fuit oblata non congruo loco,& tempore. vrd.l. si soluturus.secundum Ro.Alij dicunt:quod est speciale cum Respub.auferr. arg.supra.de euict.l.Lucius.

a *Cum de sorte*] Titius mihi centum pro sorte debet : usuras autem nudo pacto: postea me conuenit . & solui pro tribus mensibus.puta: nunc petij usuras pro reliquis trib.mẽsibus; cum tantũ fuerint fors . at debitor dicit se non teneri : immò dicebat indebitas primas solutas . iudicatum est per iudicẽ appellationis de primis non repetendis. de secundis non soluendis. postmodũ debitor soluit quinque simpliciter , de quibus quæritur an sorti cedant? & dicitur quod sic. ad quod est supra.de condict. indeb.l.si nõ sortem. in prin.

1 † P.F. si qui.

b *Debita*] non erat ergo soluta sors .

c *De usuris*] cum creditor diceret eas debitas esse ciuiliter.debitor naturaliter tũd.

d *Ex appellatione*] fuerat enim primo iudicatum in causa principali .

e *Non repeti*] naturali causa inhibente repetitionem .

2 † P.F.in primâ q̃que summ.&c.

f *In futurum*] id est , nomine eius temporis.quod trãsisset post solutionem : non autem dixit iudex in futurum , post sententiã: quia ad iudicem non pertinet tractus futuri temporis.vt ff. de usur. l.1. & secundum hoc dic nõ deberi.f.ciuiliter .

g *Data*] idest. soluta post dictã sententiã .

h *Ferster*] id est.creditor .

i *Defenderet*] idest , allegaret .

k *Dixisset*] idem est. & si simpliciter soluisset; cum usuræ neque ex stipulatione, neque ex pignoris retentione poterant exigi : vt sup. eod.l. in his.& inf.eod.l.cum ex pluribus.licet Scæuola surda aure transiens huic quæstioni non responderit.

l *Valerius*] præpositus pecuniis exigendis .

m *Marino*] qui Marinus erat debitor ex pluribus causis.administrauit enim negotia domini sui Titij per duos annos fortè.& in primo anno factus est debitor ob malam administrationem ex pluribus causis:& sic plures summas debebat: sed ex vna causa debebat maiorem quãtitatem, quam ex alijs.idem fecit in secundo anno Accur.

3 Reliquatores q di c hne ctur pul chre nitus de honesta

n *Superioris*] id est.primi.Accur.

o *Reliquator*] id est.debitor ex mala gestione. s & est aliàs reliquator.alias.reliquatum.id est. debitum contractum ex mala gestione .

p *Proficere*] quasi in vetustiorem : vt supra. eodem. l. cum ex pluribus.in fi.primi respon. & §.fin.& supra.eodem l. in

Pecunia cedit in causam expressam à soluente. Bart.

¶ Cum de sorte [a] debita [b] constaret, & de vsuris [c] litigatum esset,nouissimè ex appellatione [d] pronuntiatũ est, solutas quidem vsuras non repeti: [e] in futurũ [f] verò non deberi. quæro, pecunia data [g] vtrum vsuris cedere deberet, quod petitor [h] defenderet, [i] an verò sorti proficeret? Respondi, si is [j] † qui dabat, in sortem se dare dixisset, [k] vsuris non debere proficere.

Solutum in dubio cedit in causam antiquiorem. Bart.

¶ Valerius [l] Lucij Titij seruus scripsit, Accepi à Mario Marino [m] ex summa maiore tot aureos. quæro, an hæc summa in proximum annum ei accepto ferri debeat, cum superioris [n] anni sit reliquator? [o] Respondi, videri in primam magis, quàm in suprematam summam [2] † liberationem proficere . P

Quod in causam indebitam est solutum,cedit in debitum. Bart.

¶ Titius mutuam pecuniam accepit , & quincunces vsuras spopondit, easque paucis annis soluit: post ea nullo pacto interueniente, per errorem , & ignorantiam semisses [q] vsuras soluit. quæro , an patefacto errore, id quod amplius vsurarum nomine solutum esset , [r] quàm in stipulatum deductum , sortem minuere ? Respondi, si errore plus in vsuris soluisset, quàm deberet, habendam rationem in sortem eius , quod amplius solutum est .

Neratius 3 † *lib.2.Fideicommissorum .*

LEX CIII.

CVm ex pluribus causis debitor pecuniam soluit , Iulianus elegantissimè putat ex ea causa eum soluisse videri debere , ex qua tunc cum soluebat , compelli poterat ad solutionem. [s]

Idem l.8. Fideicommissorũ.

LEX CIIII.

ANte restitutam [t] hæreditatem , [u] solutiones , [x] & liberationes [y] factæ ab hærede , ratæ omnino [4] † habebuntur. [z]

Paulus li. singulari ad legem Falcidiam .

LEX CV.

QVod dicimus in eo hærede , fideiussori [5] † testatoris id, quod ante aditam hæreditatem ab eo [a] solutum est, [b] debere statim * soluere : cum aliquo scilicet * temperamento temporis intelligendum est . [c] nec enim * cum sacco * adire debet . [d]

Ius quæsitum ex conuentione,non tollitur vnius partis reuocatione.secus in mandato. Bart.

fideiussetam . Dicitur. quod hæres debet mihi statim soluere. sed istud statim est intelligendum cum aliquo temperamento . non enim debeo confestim adire cum sacco paratus. & est istud temperamentum. spatium decem dierum. Franciscus .

a *Ab eo*] scilicet . fideiussore.

b *Solutum est*] scilicet ei , apud quem fideiussit pro defuncto .

c *Intelligendum est*] decem dierum fortè ; vt supra. de constituta pecunia.l. promissor. vel quod magis. &c. vt supra. eodem.l.ratum . & facit supra . de legat.2.l.cum quidam. 2.in fi.& de administratio.tut.l. tutor.qui repertorium. §.si tutor.& de legat,1.l. si domus.§. qui confitetur. & Instit.de inuti.stipulat.§.fi.& de collat.bono.l.si quis filium.§. fin.& de nego.gest.l.diuortio.

d *Adire debet*] licet. hæres hæreditatem. vel aliter non debet adire cum sacco.id est.fideiussor.nõ statim debet adire hæredem.seu conuenire. sed cum aliquo temperamento temporis.vt in hac lege dicitur .

Cvm ex pluribus] Casum pone. vt posui supra . eodem. l.tertia. in fine legis. Franciscus. Accur.

f *Ad solutionem*] quia dies venit : vt supra . eodem.l.3.in fin. & facit supra. eodem.l. si quis.& supra proxi. §. & infra. de regulis iuris,l.si in duabus.

3 † P. Florentinus.

Ante restitutam] CASVS. Titius instituit Mæuiũ hæredem : & fideicommisit . quod intra duos annos restitueret hereditatem Caio. Mæuius hæres interim recuperauit plura debita . quæritur, vtrum debitores.qui ei soluerunt , liberati sint? Respon. quod sic . Franciscus Accursius .

t *Ante restitutam*] & post quandoque ; vt supra . de transactio,l. fin.

4 † P.F.idest , omnino .

u *Hæreditatem*] fideicommiss.

x *Solutiones*] factæ hæredi a debitoribus hæreditarijs. vel dic. solutiones obligationum. & facit supra . ad Tertullianum . l. Marcellus.§. tres quæ. & l. mulier.§. sed.ff. & l. si hæres instituatur.§.si hæres.

y *Liberationes*] vel pro eodem . vel quia soluit creditoribus .

z *Habebuntur*] à fide.commissario. scilicet. post restitutionem .

5 † Qui fideiussit. in P F.

* lũge cũ l. 1. §. itẽ si.§. ad l. Falc. vbi interpretatur. statim. i. cũ aliquo tẽperamento.

* Hoc tẽpus ex lege 12. tabul. erat 30. dierũ. Vide Alab Alex. lib.6.Genial.dier. c 10.

* Conc.in simili in cano. institutiõ.in princ. & bi gl.2. q.2. et ille ex. facit ad not. in §. oit stipulatio. Instit. de inuti. stipul.

* Vid Manu.cho.4. cent. 6. puerum.& Ale l. 2. Falc. c.8.

A Liud est] CASVS. Præsuppone quod quando quis adiungitur in stipulatione, rectè ei solui potest. Item quando creditor iubet alicui alteri soluere, recte etiam illi solvitur. tamen est differentia inter ista duo: quia primo casu etiam me inuito rectè soluitur adiuncto: secundo non. si prohibeam. ne ei cui iusseram soluere, soluatur. lex sequens clara est. & legis vtil mx gl. ponit casum. Fran. Accur.

a *Titio*] vt adiecto. Accursius.

b *Solui potest*] lite nõ contest. vt ſ. eo. l. si quis stipulatus. §. itẽ. vel non mutato statu eius. vt sup. eo. l. cum quis.

c *Nisi fuerit*] facit sup. eo. l. l. vero. procuratori. §. 1.

d *Verborum. Si accepta*, alias mota.

e *Desijt*] nihilominus ciuiliter etiã dictis modis obligatio; vt C. de pact. l. creditori.

f *Deuenit*] inter successimus. vt sup. eo. l. Stichum. 9. adicio. & facit supra. de verb. obligat. l. si Stichus certo die. & supra. eod. l. prout quisque.

g *Et qui*] Duo dicit hęc lex. Primò. Titius stipulatus est me mandante. & me viuente, à debitore meo decem Titio dari post mortẽ meã recte et soluitur, vel me viuo. vel me mortuo, vel me volente. vel etiam inuito. & pœnitente: quia talis. &c. id est, quia habet actionem ex sua stipulatione. In secundo, mandatum debitori meo, vt soluat Titio, nam soluendo post mortẽ meã, non liberatur ab hæredibus meis: quia morte soluitur mandatum: vt supra. mandati. l. si quis alicui. §. morte. & l. inter causas. in prin. nec enim creditor fuit stipulatus hoc casu. sed huic secundo casui est contra. supra. de iure dotium. l. si ego. §. si res. Sol. specialiter ibi in dote: vt ibi dicit: & plenius dic vt ibi. Itẽ contra. supra. de donatio. causa mortis. l. mortis causa. §. Titia. Solu. ibi mandaui vt post mortem darent instrumenta debitoribus. hic vt in vita mea: & secundum hoc. hæc verba post mortem meam. determinant verbum. solui. & non verbum. soluere. & hoc eodem modo potest solui aliud contra. supra. mandat. l. si vero non remunerandi. & in. & l. seq. vbi mandaui fieri monumentum post mortem meam. Item & secundum hoc. nec obsta. aliud contra. supra. de leg. 2. l. cum pater. §. hi-

Caius lib. 2. de verb. obligat.

LEX CVI.

A Liud est, iure stipulationis Titio[a] solui posse: aliud, postea permisso meo id contingere. nam cui iure stipulationis rectè soluitur, ei etiam prohibente[1] † rectè soluitur, [b] cui verò alias permisero solui, ei non rectè soluitur, si priusquam solueretur, denuntiauerim promissori ne ei soluerctur. [c]

Pomponius lib. 2. Enchiri.

LEX CVII.

VErborum obligatio aut naturaliter resoluitur, aut ciuiliter. naturaliter, velut solutione: aut cum res in stipulationem deducta, sine culpa[d] promissoris in rebus humanis esse desijt. [e] ciuiliter, [f] veluti acceptilatione, vel cum in eandem personam ius stipulantis, promittentisque deuenit. [g]

Debitor, qui mandato creditoris se obligauit alteri ad soluendum, potest illi soluere, creditore mortuo, vel inuito: quia promissio morte mandãtis, vel expressa conditione non finitur, cum alteri sit ius quæsitum. sed si se non obligauit, sed simplex mãdatum de soluendo recepit, non potest creditore mortuo, vel inuito soluere: quia tale mandatum vtroq; modo finitur, cum ex illo alteri non sit ius quæsitũ. Paul. de Cast.

Paulus lib. 3. [2] † Manualium.

LEX CVIII.

* EIqui § mandato meo post mortem meã stipulatus[h] est, rectè soluitur: [i] quia talis est lex [k] obligationis: ideoque etiam inuito me rectè ei soluitur. Ei autem, cui iussi debitorem meum post mortem meam soluere, non rectè soluitur: [3] † quia mandatum morte dissoluitur.

De acceptilationibus. [4] †

TITVLVS IIII.

In lege ista ponitur potius effectus acceptilationis, quam eius diffinitio. Nam liberatio est effectus: acceptilatio verò est quidam distractus verbis solemnibus celebratus ad similitudinem stipulationis, in qua debet præcedere interrogatio debitoris, & responsio creditoris incontinenti, & per eam tollitur ciuilis, & naturalis obligatio: cum per pactum de non petendo non tollatur, nisi sola naturalis. Hoc tamen verum, si præcedit obligatio verbis contracta. si autem re, vel consensu, tunc acceptilatio non valet iure acceptilationis, vt tollat ciuilem: sed iure pacti, vt tollat solam naturalem. Paul. de Cast.

Modestinus lib. 2. Regul.

LEX PRIMA.

ACceptilatio est liberatio per mutuam interrogationem, [l] qua vtrumque contingit ab eodem nexu[m] absolutio.

In ista lege dicitur, quod pupillus potest per acceptilationẽ liberari, sine tutoris authoritate. Paul. de Cast.

ACceptilatio] CASVS. Ista prima lex diffinit quid sit acceptilatio. lex 2. & 3. clarę sunt. glo. ponit casum l. 4. & 5. Franciscus. Accursius.

a † P. F. hil ente me.

1 † P. F. de acceptilatione.

2 † P. F. li. 2.

3 † In P. F frequentia verba non legebamus.

4 † P. F. de acceptilatione.

* Cõ. tex. § I. an inutilis. §. fi. ff. de acceptilatio. vbi dicit acceptilationẽ esse iuris gentium.

* In hanc legẽ vide Cuiac. li. 2. obseruatio. c. 38. qui ita legit. Ei q mandato meo stipulatus est, post mortẽ meã recte soluitur. Et paulò post. Ei autẽ cui iussi debitorẽ meũ soluere, post mortẽ meam non recte soluitur.

¶ Dixit de naturali liberatione: nunc de ciuili. vel dixit in genere de liberationibus: nunc in specie.

Solutio aut re fit, aut imagine quadã. Quæ re fit, de ea est tit. superior. hic vero de imaginaria. & quis dici posset, acceptilatione verborum obligationẽ dumtaxat tolli: recte tamen dicetur hic et tit. esse omniũ obligationũ cõsensu beneficio stipulationis Aquilianæ. g acceptilatione omnis tollit obligatio. & de ea acceptilatione est titul[s]. & ei[s] diffinitio in initio. Apposita, quæ fit præcedente Aquiliana stipulatione. Acceptilatio est verborum conceptio. q̃bus absoluit se duo vtro citroque. Stipulatio Aquiliana est nouatio obligationis alio genere. q̃ verbis contracta. Cuiac.

l *Interrogationem*] scilicet interrogantis & interrogati. vel inspecta mutatione. quæ etiam plerunque acceptilationem præcedit. Accursius.

m *Nexu*] quo vnus tenetur. & alius tenet. & sic dicitur quilibet absolutus. ff. C. de iure delib. l. cũ antiquorũ quinimmo. & creditum dicitur liberari. vt ſ. de exercitoria. l. 1. §. nõ aũt. & de adim. leg. l. quoties. §. sicut. Alij dicunt. q̃ vterq; debebat. sed non placet. quia sic essent duæ acceptilationes.

a P"pillum. Placet] quia conditio eius melior fit: sed cum præcedere debeat obligatio acceptilationem, nũquid obligatur? Resp. sic, cum fiat ob suum commodum, vt acceptilatio sequatur. Ioan.

b P Et procuratorem. Sine mandato] speciali facto à creditore, vt liberet. idem dicit Azo, si generale cũ libera, nisi donet. argum. sup. de procuratoribus. 1 procurator cui. Alii contra per l. inf. eo. & per iusiuran. §. tutor. sed in seruo creditoris fallit: quia licet habeat mandatum speciale, non põt accepto ferre: vt inf. eo l. penult. è contra in procuratore debitoris videtur idẽ, si habeat speciale mandatum, vt etiam sine nouatione possit acquirere debitori liberationẽ per acceptilationem: vt hic: & hoc quando præcedit obligatio verborum: aliàs promittat. & per nouationem liberet: vt d. §. iutor.

1† P.F. 24.

Seruus creditoris accepto ferre nõ potest.

2† P.F.9.

3† P.F.34

c A Acceptilatio. Non potest] vt habeo acceptum quæ tuli, si Imperator intrauerit Italiam: vt inf. de reg. iur. l actus. sed tacita sic: vt inf. eod. l. in diem. & l. si sub conditione. Accurs.

4† P.F.47

d I N diem. Exemplo] bona similitudo: quia si mihi soluisti, quod debebas: voluit autem te liberare ex die, non valet: quia statim es liberatus, ita & hic secundum quosdam. sed secundũ hoc, videtur valere habita die pro no apposita: quod est falsum: vt inf. de reg. iur. l actus. vnde dic esse similia: quia ne ista statim liberat, plane adueniente die solutio in diem facta liberabit: vt sup. tit. 1. l. sub conditione. sed non acceptilatio: quia in rem habuit vtilitatem: vt d. l. actus. & est ratio: quia in solutione sibi debitum habet, & facit ad hanc similitudinem Instit. quib. modis tol. oblig. §. item per acceptilationem. & sup. de lib. leg. l. non solum. §. 1.

P Luribus stipulationib. s] CASVS. Pro nisi tibi decem ex causa venditionis. l. cum alia decem ex causa mutui. Itẽ alia decem ex causa locationis. postea sic à te rogo, Titi habesne acceptum, quod tibi promisi? vtrum omnes summæ solutæ, vel sublatæ videntur? Et distinguitur. nam si apparet, q̃ non remansisti, nisi duas summas, illæ tm̃ remissæ videntur. q̃ si apparere non põt. oẽs summæ videntur esse remissæ. sed si tu mihi acceptum tulisti id, q̃ debebam tibi ex causa venditionis: ego autem à te rogaui quod tibi debebã ex causa mutui, nihil valet acceptilatio penitus. lex sequens ponit verba, quibus etiam potest fieri acceptilatio. Fr. Acc.

e Sublatum est] vt & inf. eo. l & vno. in prin. & l. si.

f Omnes stipulationes] sic & sup. de tutel. l. qui habet. §. si. & Instit. de inuti. stipu. §. quoties. & sup. de testa. tutel. l. si quis ita. in prin. Sed contra sup. de libe. & posthu. l. 2. Sol. & hic & ibi pro fauore respondetur. & sic respon. sup. de in diem addictio. l. cum duo. quæ est arg. contra.

g Acceptilationem] vt sup. de actionibus. & obligationibus. l. in omnibus.

A Nne inutilis] CASVS. Tu & ego facimus acceptilationem inutilem de aliquo debito, quæritur, vtrum talis acceptilatio habeat vim nudi pacti: vt sic virtute huius tollatur obligatio? Et q̃. Diceret aliquis quomodo potest fieri, q̃ inter nos non fuerit saltem nudus consensus? Resp. quod immò: quia ponamus, quòd ego sciebã nullius momenti fore acceptilationem, quam faciebam: certè non habebit vim nudi pacti: cum nullum consensum habuerim paciscendi, quando sciens fui in hoc. §. seq. planus est.

¶ Accepto] Stichus erat seruus cõmunis Titij, & Mæuij. Titius debebat Mæuio centum. Stichus dicit Mæuio, habesne acceptum, qđ tibi Titius dãs meus debet? vtrũ talis acceptilatio cõis serui valeat pro altero dñorum? Resp. q̃ sic. & probat authoritate: & hoc probat dicto Labeonis: quod clarum est. §. seq. planus est, & allegatur sæpissimè ad hoc, q̃ per quod aliquid ligatur, per illud etiam soluitur.

¶ Filiusfamilias] Filius meus contraxit tecum. & promisit tibi centum. certũ est, q̃ obligatur tibi: tamen me non potest obligare ex suo contractu de iure ciuili. Nunc quæritur, vtrũ ipse filius possit liberari per acceptilationẽ. quæ est de iure ciuili? Resp. q̃ sic, sed ego acceptum mando pro filio meo nihil ago. sed etiã seruus si sit obligatus, põt per acceptilationem liberari: vt plerunque etiam tollantur obligationes honorariæ propter acceptilationem: vt sunt actiones de peculio, de in rem verso, & quod iussu, quæ dantur aduersus patrẽ & aduersus dñm. Et potest acceptilatio fieri etiam lingua Græca, dummodò fiat similibus verbis, quibus fit Latine. vt sic habes accepta viginti? Respondet creditor, accepta habeo. duæ legationes, q. planæ sunt. Fr. Acc.

5† Ille respondit. in P.F.

6† P.F. 43.

h Et nisi in hoc] communis litera est. & nisi in hoc quoque consensum est. non habet pactum. secundum P. est, nisi in hoc quoque contra sensum est. habet pactum. & sic vna est contraria in sensu alteri. Quid ergo dices, an habeat inutilis acceptilatio vim pacti? Resp. secundum R. non. & pro eo est communis litera. sed Azo dicit, quod sic. & pro eo est Pisana litera. sic & pro eo. ff. de pac. l. si vnus. §. si acceptilatio. & resp. Azo ad eam literam quasi hoc semper sensum sit, at Bul. ad Pisanam: quia, nisi legebat pro, si nõ: & omittebat non, hoc modo, si non in hoc contra sensum est, non habet pactum. sic & inf. de capti. l. in bello. in princip. & secundum hoc, idem est sensus vtriusq; literæ. & ad l. si vnus. respondebat quasi id sensum fuerit, vt haberet pactum. Tu dic, quod si est inutilis acceptilatio ratione inceptæ cõceptionis: vt quia inter absentes, vel sub conditione, vel in diem: vt tunc non habeat vim pacti. arg. sup. de consti. pecu. l. 1. §. eum qui. si autem ratione rei, super qua interponitur, vt quia super obliga. iurigentium: tunc habet vim pacti, non acceptilationis: vt inf. eod. l. si acceptilatum. & sup. de rescind. vendi. l. cum emptor. & sic intelligitur illa de pactis. & secundum hoc, est planus sensus huius legis: quia secundum communem literam, dices, quod ratione rei sit inutilis, secundum Pisa. dices, quod ratione inceptæ conceptionis, nisi exponas, nisi pro, si, non, vt dixi: quia sunt etiam Pisanæ literæ portantes eundem sensum quem communis. Tertia habent literam istam, nisi contra sensum est, non habet pactum, & tunc idem locum, quod prima communis.

Acceptilatio inutilis an habeat vim pacti.

* De sensu huius l. vi. Io. Cio. in l. 1. §. si quis ita. nu. 8. de verbo. oblig. & ibid. Butigel. n. 25.

7† P.F. & nisi i hoc quoq; cõtra sensũ est, hẽt pactũ. & rectius: th locum lubricũ esse ait Anto. Aug. li. 1. cap. 2.

8† In P.F. deest, Respon.

ferebat, scientem, [a] prudentemque nullius esse momenti acceptilationem, sic accepto tulisse, quis dubitat non inesse [1]†pactum, cum consensum paciscendi non habuerit? [b]

Seruus communis, qui quaerit obligationem, potest quarere obligationis liberationem. Bart.

¶ Seruus communis, sicut vni ex dominis stipulari [c] potest, ita etiam acceptū rogare vni ex dominis potest, eumque in solidum liberat. & ita Octauenus putat.

¶ Accepto liberare seruus cōmunis alterum ex dominis et ab altero domino potest. id enim & Labeoni placuit. Denique lib. Pithanon scribit, Si à primo domino, secundo domino socio suo stipulatus fuerit, posse & à secundo [2]†accepto rogare, & per acceptilationem primum liberare, quē ipse obligauerat: & [3]† sic fieri, vt per vnum atque eundem seruum, & constituatur, & tollatur obligatio.

¶ Acceptum fieri non potest, nisi quod verbis obligatum [4]† est. Acceptilatio enim verbo rum obligationē tollit: quia & ipsa [d] verbis fit. Neq; enim potest verbis tolli, [e] quod nō verbis contractum est.

Obligatio ciuilis tollitur per acceptilationem, non praetoria. Item sublata principali, tolluntur accessiones undecunque inductae. Bar.

¶ Filiusfamilias promittendo patrem ciuiliter non obligat, [f] sed se obligat. propter quod accepto rogare filiusfamilias potest, vt se liberet: quia ipse obligatus est. Pater autem acceptū rogando, nihil agit: [g] cum non sit ipse obligatus, [h] sed filius. Idem erit, & in seruo dicendum. Nam & seruus accepto liberari potest: & tolluntur etiam honorariæ [i] obligationes, si quæ sunt aduersus dominū, quia [k] hoc iure vtimur, vt iurisgentiū [l] sit acceptilatio, & ideo [m] puto & Græcè acceptum fieri posse, dummodò sic fiat, vt Latinis verbis solet. *

Paulus lib. 12. ad Sabin.

LEX IX.

PArs [n] stipulationis accepto fieri potest, non tantum si sic dicat, Ex nummis decē quos tibi promisi, quinque habesne acceptos? sed & si sic, Quod ego tibi promisi, id pro parte dimidia habes ne acceptum?

Pompon. lib. 26. ad Sab.

LEX X.

SEd & si non numerata pecunia, sed certum corpus, veluti homo in stipulationē deductus est, potest ex parte acceptilatio fieri, quo modo [o] & vni ex hæredibus acceptū fieri potest.

Paulus lib. 12. ad Sabin.

LEX XI.

SPecies acquirendi est liberare dominum obligatione. [p] & ideo fructuarius quoque seruus liberare, acceptum rogando, fructuariū potest; [q] quia ex re eius videtur ei acquirere. Sed & si vsum tantū habemus, idē fiet. [r] Idemque dicemus, & in eo, qui bona fide nobis seruit, & in cæteris, qui nostro iuri subiecti sunt. Sed & si seruo, [s] quod ipse mihi promisit, [t] acceptū fecero, inutiles mihi erunt aduersus dominū honorariæ actiones, [u] quæ de peculio, vel de in rem verso dantur.

a † P. F. posse fm.

b † P. F. non est.

c † P. F. Stipulari.

d † P. F. deest, &.

e † P. F. colligatū.

a *Scientem*] idem & in non sciente, secundum B. sed quia dubitare quis, vel etiam iustè poterat: nam hodie quidam hæsitant: ideo indubitabile ponit exemplum. & facit sup. de hære. ven. l. hoc autem. & C. de iurisdom. iud. l. 2. & sup. de actio. & oblig. l. obligationum. §. penu. & §. fi.

b *Non habuerit*] certè nullus.

c *Stipulari*] vt sup. de stipul. ser. l. proinde. Accur.

d *Et ipsa*] bona ratio: vt inf. de reg. iur. l. nihil. & Instit. eod. §. item per accep.

e *Tolli*] vt liberatio ipsa iure sequatur. Io. vel non potest tolli. s. potestas acceptilationis: tollitur tamen obligatio cōsensu cōtracta potestate pacti: vt sup. de rescinden. vendi. l. cū emptor. & inf. eo. l. si acceptolatum. & l. fi. Item contra. inf. eo. l. & per iusiurandum. §. & si fideiussori. Sol. vt ibi. Item contra. C. de transactio. l. vt reipōsum. Sol. vt ibi.

f *Non obligat*] sed prætorio iure quandoque.

g *Agit*] pacto verò liberatur pater: vt ē. de libe. lega. l. si quis reum. §. idem Iulianus. Accur.

h *Obligatus*] ciuiliter, sed de peculio iure prætorio. Sed non est ratio: quia seruus non est obligatus ciuiliter, accepto tamen rogare potest: vt subijcit. sed dices verbis obligatum seruum naturaliter.

i *Honorariæ*] ergo & quod non verbis cōtractum est. per acceptilationem tamen tollitur? Resp. hoc nō principaliter fieri, sed per quandam consequentiam. nam principali obligatione ciuili sublata, illæ prætoriæ non remanent: & sic in superiori casu erit: vt sup. de verborum obligat. l. cum filius. & facit inf. eodem. l. species. §. sed & si seruo. Item dic, tolluntur hic ipso iure per nouationem: nam obligatio magis dicitur transfundi, quàm tolli: quippe cum alia in locum prioris substituitur, nō tollitur obligatio, cum non contingat liberatio, licet tollatur ex prima causa. & arg. sume hic, quod potest colligi ex duabus legibus: vt sup. de bono. poss. ex testamen. milit. in fi. & de milit. testa. l. antepenult.

k *Quia*] recte accepto feratur seruo: quia hoc &c. Io.

l *Iurisgentium*] per approbationem, vel propter pactum, quòd in se continet. Ioan.

m *Puto*] non est bonum hoc, ideo quia idem esset, si esset de solo iure ciuili. & facit Instit. quib. mod. tolli. obligat. §. sed & Græcè.

n *Pars*] facit Instit. quib. mod. tollitur oblig. §. sicut autem. & de lib. leg. l. non solum. in prin. & sup. l. pluribus.

o *Sed & si non numerata. Quemadmodum*] i. sicut. diuiditur enim obligatio inter cohæredes: & pars vni ex hæredib. competens, accepto ferri potest: vt sup. de verb. obli. l. 2. §. idemque. item facit sup. tit. 1. l. si stipulatus sum. §. qui decem.

p *Species acquirendi*] CASVS. Habeo vsumfructum in Stycho seruo: iste seruus potest me liberare à creditore meo, acceptum rogando: quia potest mihi acquirere. & liberare à debito, quæ est species acquirendi. Idem in seruo, qui mihi bona fide seruit. Item si seruus tuus mihi aliqd promittat, & ego ei acceptum tuleto, ipse liberabitur, & dominus eius ab actionibus prætorijs, quibus pro seruo tenebatur: sicut est actio de peculio, de in rē verso &c. ¶ *Si seruus*] Titius mortuus est, cuius hæreditas nondū est adita. erat autem in eadem hæreditate seruus Stichus, qui ante aditam hæreditatem accepto rogauit aliqua debita Titij dñi sui quondam. quæritur, an hæreditas per hanc acceptilationē liberetur? Resp. q; sic. Itē dñs est apud hostes: seruus eius potest eum liberare acceptū rogādo à creditoribus suis: & liberabitur dñs. cum reuersus fuerit ab hostibus iure postliminij: quia etiā domino, qui est apud hostes, seruus stipulari potest. lex seq. plana est. Fr. Accur.

q *Fructuario*] vt sup. de vsufruct. l. sed sicuti. & de pact. l. si debitor. & de sol. l. si debitor sit.

r *Idem fiet*] vt & sup. de vsu & hab. per seruum. in prin.

s *Sed & si se no*] alieno.

t *Promisit*] ex causa peculiari.

u *Actiones*] vt & sup. l. an inutilis. §. fi.

Possis adhuc finē adijcere, qd in Instit. legit. eod. tit. §. sed etiā Græce. nēpe hoc σχόλιον ἐχεῖ προσθεῖναι, ὅτι χω. i. qd promisi tibi habes ne acceptum? habeo. vel vt in Pandectis-ῥητέον ὅτι χω λάβες. i. habes acceptos denarios tot? acceptos habeo.

a *Dicendum est.*] videtur enim facta, quasi in ciuitate sit is, cuius seruus sit: cum contra eum ex post facto in ciuitate esse credatur.

b *Seruus petest*] & valet si redit dominus, vt sup. de stip. ser. l. si seruus communis §. seruus.

c *Quod in diem.*] incertum, nè fit contra. sup. de nouatio. l. si Stichum §. legata. vel sol. vt ibi. Accursius.

d *Extiterit*] vt simul committatur & tollatur. vt fu. de nouatio. l. si Stichum §. si quis ita. & facit tu de sol. l. sub conditione. & de iure do. l. licet. in pri.

ET per iusiurandum CASVS. Cum fert ut manumittuntur, imponuntur eis operæ certæ, quas iurant se præstaturos ipsis patronis suis. quæritur, vtrum tales operæ possint accepto ferri? Respon. quod sic. §. seq. planus est.

¶ *Illud certum est*] Tu promisisti mihi fundum, ego tibi accepto tuli viam, vel vsumfruct. certè talis acceptilatio non valet: nam qui acceptum fert aliquid debet totum, vel partem eius acceptum ferre. vsusfructus autem, vel via non sunt partes fundi & ponit exemplũ, vt si quis domum stipuletur, & accepto ferat cæmenta, vel fenestras: nam talis acceptilatio non valet. In §. seq. glo. ponit casum.

¶ *Eum qui hominem.*] Promisisti mihi hominem in genere, ego tibi Stichum accepto tuli. vtrum talis acceptilatio aliquid operetur? Respon. q̃ sic: quia tollit totam obligationem, & est ratio, quia si in genere tibi promisi hominẽ, poteram illum Stichum tibi soluendo liberari.

¶ *Eum qui fundum*] Stipulatus sum à te fundum, tu promisisti etiam te nihil in hac promissione doli commissurum. quæritur, vtrum possim tibi accepto ferre dolum comprehensum in hac clausula? Respon. quod non. Si nondum sic commissus. si verò commissus iam sit: tunc possum tibi acceptum ferre. §. seq. planus est.

¶ *Et si fideiussori*] Mutuaui tibi decem, & non sum stipulatus ea mihi reddi, sic tu ea mihi re obligatus, dedisti fideiussorem mihi pro his decem. huic fideiussori acceptum tuli. quæritur, vtrum tu liberatus sis per hanc acceptilationem? Respon. quod sic.

¶ *Si legatarium*] Titius faciens testamentum legauit mihi fundum Semproniano, sub conditione, si Imperator in Italiam venerit, hæres Titij dedit fideiussorem pro his legatis soluendis. ego accepto tuli huic fideiuss. quæritur, vtrũ hæres Titij liberetur à præstatione legati istius? Respon. quod non: immo tenebitur illud soluere cõdicto, existente. & est speciale in legatis, aliàs contra. vt sup. proxi.

¶ *Qui ita stipulatur*] Etamus simul tu, & ego, dixi tibi: Rogo te credi Titio amico meo centum. ego fideiubeo pro eo, posthea statim antequam pecuniam numerares Titio, acceptũ tulisti mihi, si postea Titio credideris, quæritur, an ipse teneatur? Respon. q̃ sic: nam licet ipse fideiuss. non ante liberetur, aut obligetur, quàm reo creditum sit: reus tamen non potest priori, vel antiquiori obligatione liberari, quam sit eius obligatio. Duo §. seq. plani sunt cum l. seq. Fran. Accur.

e *Obligationem.*] quæ verbis fit, non dico stipulatoris: quia tunc non esset dubium, licèt iusiurandum intercedat.

f *Verius est.*] nam, & hæc obligatio quodammodo verbis est, & facit sup. de ope. libe. l. vt iusiurandi. Accur.

g *Partis fundi.*] quia recipit diuisionem, vt sup. de vsufruc. l. 1. sed prædiales seruitutes non, vt hic & sup. de verb. obli. l. 2. §. 1. & ad legem Falcid. l. 1. §. si vsusfruct. Accurs.

h *Si tamen viam.*] quæ, & ipsa diuisionem non recipit, vt & su. de verb. obliga. l. stipulationes non diuid.

i *Momenti*] sup. si ser. ven. l. loci. §. 1. contra. Sol. aliud est à princ. cõstituere separatim, aliud post constitutionem separare, sic & eodem modo soluitur aliud contra supra de seru. rust. prædio. l. qui cella. in princ. & §. qui viam.

K *Partes non sunt*] immò vsusfructus est pars fundi, vt sup. de ver. obli. l. qui vsumfructum, & de fideiuss. l. si à reo. §. si reo. quæ est contra. Solut. hic in obligatione erat causalis, qui non potest separari à proprietate: sed in contrarijs de formali loquitur.

l *Diætam*] i. cenaculum, vt inf. de extra. cri. l. faculatij. §. item, qui diæta.

m *Si quis vsumfructum stipulatus*] i. in quo inest vsus.

n *Vsu*] i. seruitute vsus. deberur. n. vsus, vt commoditas, non vt seruitus constituto vsufructu. & facit su. quib. mod. vsusfruc. amit. l. is, qui vsumfruct.

o *Non contingere*] s. in aliquo.

p *Valere.*] sic argumentatur, potest constitui vsus separatim, ergo etiam remitti separatim. videtur ergo quod remaneat fructus sine vsu, quod non potest esse, vt supra. de vsu. & ha. l. per seruũ §. primo, ibi. & fructus quidem &c. & ibi denique ■ &c. & ibi, sed si de fructu &c. quæ est contra. Solu. non potest dici, quasi hic tollatur seruitus vsusfruct. vel dic, vsusfructus sine seruitute vsus remaneat, sed non sine commoditate, licet ibi sic notent quidam, quia hic non erat, nisi seruitus vsusfruct. sed potes dicere, quod valet hæc remissio, & tu proprietarius iam potes alij dare vsum, & ego habeo commoditatem vsus cum fructu, si superest aliquid, aliàs non, vt in eo. titu. l. fundi. & de vsufru. l. h alij.

Tetam.

¶ Si seruus hæreditarius anteaditam hæreditatem acceptum rogasset, quod defunctus mihi †† promiserit, verius puto contingere liberationem, ut per hoc hæreditas ipsa liberetur. Sed & si dominus apud hostes sit, dicẽdum est [a] iure postliminij confirmari acceptilationem. Nam & stipulari ei, qui apud hostes est, seruus potest. [b]

Pompon. lib. 26. ad Sabin.

LEX XII.

QVod in diem, [c] vel sub conditione debetur, acceptilatione tolli potest. Sed ita id factũ apparebit, si cõditio stipulationis extiterit, [d] vel dies venerit.

Obligatio iuramenti potest per acceptilationem resolui. Baldus.

VIpianus lib. 50. ad Sabin.

LEX XIII.

ET per iusiurandum liberti interpositam operarũ obligationem, [e] per acceptilationem tolli verius est. [f]

¶ Si id, * quod in stipulationem deductum est, diuisionem non recipiat, acceptilatio in partem, nullius erit momenti, vtputa, si seruitus fuerit prædij rustici, uel urbani. Planè si ususfructus sit in stipulatum deductus, puta fundi Titiani, poterit pro parte acceptilatio fieri, & erit residuæ partis fundi & vsusfructus. Si tamen viam [h] quis stipulatus sit, & acceptũ iter, vel actum fecerit, ista acceptilatio [2] †† nullius erit momẽti. [i] Hoc idem est probandum, si actus fuerit acceptolatus. Si autem iter, & actus acceptofuerit latus, consequens erit dicere liberatum eum, qui viam promisit.

¶ Illud certum est, eum qui fundum stipulatus, vlumfructum, vel viam accepto facit, in ea esse causa, vt acceptilatio eius [3] † non valeat. Qui. n. accepto facit, vel totum, uel partem eius, quod stipulatus est, debet accepto facere. Hæ autem partes non sunt, [k] non magis, quàm si quis domum stipulatus, accepto ferat cæmenta, vel fenestras, vel parietem, vel diætam. [l]

¶ Si quis vsumfructum stipulatus, [m] vsum accepto tulerit, si quidem sic tulerit acceptum, quasi ex [4] †† vsu [n] debito, liberatio non continger, [o] si verò quasi ex vsufructu, cum possit vsus sine fructu constitui, dicendum est acceptilationem ualere. [p]

¶ Si is, qui hominem stipulatus est, Stichum accepto tulerit, Iulianus lib. 54. Digestor. scripsit, acceptilationem ali-

Ad tit. huius te. vi. Alc. in l. 1. n. 49. su. de ver. oblig.

1 †† In P. F. de est. mihi.

2 †† P. F. si tamẽ vis quis stipulatus accepto iter vel actũ fecerit, acceptilatio nullius.

3 †† In P. Fl. de est. eius.

4 †† P. Flo. quasi vin debito.

quid egisse, tulisseque †1 totam [a] obligationem. Quod enim inuito [b] stipulatori promissor soluere potest, id & acceptolatum liberationem pariet.

¶ Eum, qui fundum stipulatus est, non posse de dolo malo [c] clausulam accepto ferre [d] constat. non enim in partem debiti id constitit, [e] & aliud est, quod debetur, aliud quod accepto fertur. [f]

Si acceptilatio non valet in expressio, non valet in tacito. h. d. Bar.

¶ Si Stichum, aut decem sub conditione stipulatus, Stichũ aut decem acceptum fecerit, & pendente conditione Stichus decesserit, decem in obligatione [2]† manebunt, & perinde ac si ea [3]† acceptilatio interposita non fuisset.

Acceptilatio interposita super obligatione, per consequẽtiam tollit obligationem alio modo contractam. Bar.

¶ Et [4]† si fideiussori [h] accepto fuerit latum, cũ reus re, non verbis fuisset obligatus, an reus quoque liberetur? Et hoc iure vtimur, ut licet reus non sit verbis obligatus, tamen acceptilatione per fideiussorem liberetur. [i]

Acceptilatio facta fideiussori pendente conditione, cuius existentia non fingit quem retro obligatum, non prodest principali. Bart.

Si legatorum [k] sub conditione relictorum fideiussori dato accepto latum sit, legata debebuntur, [l] postea conditione [m] eorum existente.

¶ Qui ita stipulatur à fideiussore, Quod Titio credidero, fide tua esse iubes? deinde antequam crederet, acceptũ fecit fideiussori, reus non liberabitur. sed quandocunque [n] ei [o] creditum fuerit, tenetur, nam, & si fideiussorem non ante liberatũ esse credimus, quàm cum fuerit creditum reo, [p] non tamen reus antiquiore acceptilatione, quam obligatio eius est, liberari potuit.

¶ Tutor, et curator furiosi, [5]† vel prodigi, acceptum ferre non possunt. nec procurator quidẽ potest facere acceptũ, sed hi omnes debent nouare. Possunt enim, [q] & sic acceptũ facere. nec his [r] quidem acceptum fieri potest, sed nouatione facta poterunt liberari per acceptilationem, nam & in absentium persona hoc remedio vti solemus, cum [6]† stipulamur ab aliquo id nouandi causa, quod absens nobis debet, & ita accepto liberamus eum, [7]† à quo stipulati sumus, & [8]† ita fiet, vt absens nouatione, præsens acceptilatione liberetur. [s]

¶ Hæres quoque, & liberare & liberari accepto potest, & honorarij successores.

¶ Ex pluribus reis [t] stipulandi si vnus acceptum fecerit, liberatio cõtingit insolidũ. [u]

Si in acceptilatione venit aliud, quàm sit in obligatione, non valet. Bar.

Paulus lib. 12. ad Sabi.

LEX XIV.

NIsi consentiat acceptilatio cum obligatione, & nisi verum est, [x] quod in acceptilatione demonstratur, imperfecta est liberatio, quia

---

a *Totam*] sup. de pac. l. si vnus, §. sed si generaliter §. Sol. hic in totum renuntiauit obligationi, sup. non fecit, n. pactum de non petendo Stichum tantum, sed alium petere debebat, vel forte aliud in pacto, aliud in acceptilatione dicendum est, vel hic erat electio promissoris, ibi stipulatoris. Itẽ fm Ir. aliter in seruo legato in genere: quo casu si Pamphilus repudiatur, nihil obest. vt su. de optione legata. l. homine.

†1 P. Flo. tollisseque.

b *Inuito*] ad hoc facit sup. si cer. peta. l. 2. §. 1. Accur.

c *De dolo malo.*] siue fuit expressa in promittẽdo clausula doli, siue non, non potest accepto ferri ante dolum commissũ: quia nihil pro dolo debetur. vt hic dicit. Sed si iam erat commissus, remitti potest, vt su. de pac. l. si vnus, §. illud. & l. pacta quæ turpem. sed videtur etiam pro futuro valere. & expectare eum committi, vt argu. su. eod. l. quod in diem, sed hoc esset contra bonos mores expectare, vt d. l. de pact. & ſ. depositi. l. 1. §. si conuenit. Item dolo commisso fieri potest acceptilatio, etiam si nõ fuerit stipulatus expressè dolum malum abesse, quia ex promissione fundi. & ita verbis tenetur ad non committendum dolum malum, vt argu. sup. eo. l. 3. in prin.

2† P. F. I in obligationem.

3† In P. Fl. desit ea.

4† In P. Fl. desit, &.

d *Accepto fieri*] nihil. n. ex ea debetur ante dolum commissum.

e *Constitit.*] ſ. dolī clausula.

f *Fertur.*] vnde non valet, vt sup. eo. l. pluribus, in fi.

g *Manebunt.*] sup. de pact. l. si vnus, §. sed si stipulatus, contra sed non est contra, quia vbi acceptilatio est in vno facto, & tenet tota facta, tollitur obligatio, vt ibi, quia fuit pura stipulatio, licèt alternatiua, hic autem non tenuit re perempta pendente condi. vnde cum in ea non tenuit, nec in altera, quæ iam inerat tacitè, valet, vt argumen. sup. de seruit. rustic. prædio. l. item, §. qui habet.

h *Et si fideiussori*] efficaciter obligato vel non, vt su. ad Vel. l. quamuis. ſ. Marcellus. & ſ. si mulier. Azo.

i *Liberetur*] hic est ſ. ſ. e. l. an inutilis. ſ. accepto. Sol. consequitur reus per alium. q. per se non pót arg. ſ. quæ res pign. obli. posſ. l. Aristo. vel nõ per acceptilationẽ, sed per cõsequẽtiam. vel per exceptionem. Item ſ. ſ. prox. §. si legatorum. Sol. vt ibi. Item ſ. inf. eod. §. qui ita. sed ibi apparet sol. in fi.

Item facit ſ. man. l. inter causas. §. si is, & l. idemq; §. fi. & l. si verò non remunerandi, in prin. & de transa. l. posſ rẽ. §. 1.

k *Si legatorum*] ſ. nomine.

l *Debebuntur*] à reo. ergo per acceptilationem factã fideiussori, non porrigitur liberatio ad reũ. & sic est ſ. ſ. prox. §. Solu. hic in persona fideiussoris tantũ. & sic personalis. ibi in rem facta fuit acceptilatio. secundum R. & It. vel pone hic casum, vt su. de fideiuss. l. pe. Vel dic speciale in legato conditionali, in quo sicut interĩ legatarius non est creditor, sic nec alius debitor, vt sup. de act. & oblig. l. is cui. & sic non potest accepto ferri, etiam in tem. vt reo proficiat, vt arg. inf. proxi. §. ipse tamen fideiussor. & obligabitur. & liberabitur eodem tẽpore, vt ibi dicetur, siue in personam. siue in rẽ fuit facta, & eisdem modis solue aliud cõtra su. man. l. idemq; §. fi & l. si verò non remunerandi. in princip. Item contra. huic & inferiori. & ref. e. l. si ex plurib. §. fi. Sol. vt ibi.

5† P. Fl. Tutor, curator furiosi, acceptũ ferre nõ potuit.

m *Conditione*] siue legatarius cum remunerare voluerit, siue aliàs donaturus erat. ad quod facit supra mand. l. idemque. in fi. Accur.

6† Cum. non est in P. F.

n *Quandocunque.*] aliàs quandoqi. aliàs quandocunque. Accursius.

7† In P. Fl. desit cum.

o *Ei*] ſ. Titio.

p *Reo*] tunc enim obligatur, & liberatur: vt hic, & sup. de nouatio. l. si Stichũ. §. si quis ita.

8† In P. F. desit &.

q *Possunt enim.*] vt ſ. de neua. l. nouare. §. pupilli.

r *His.*] etiam pupilli, vel domini nomine accipientibus: nisi speciale mandatum procurator habet à domino. vt sup. eo. l. per procuratorem.

s *Liberetur*] vt sup. titu. primo. l. si debitor tuus.

t *Ex pluribus reis.*] ſ. qui sunt socij.

u *In solidum*] vt supra de pact. l. si vnus. primo respon. contra. Sol. aliud in acceptilatione, quàm in pacto. argumen. supra de liber leg. l. si quis reum. §. finali. & inf. proximo respon. & facit supra de duobus reis l. cum duo. & de inofficio. testamen. l. nihil. §. fin. & de nouatio. l. si rem. §. si duo. & est idem è contra vt vno debitore liberato, alter liberetur, si socij sunt in vtroq; casu. Accursius.

x *Nisi consentiat. Ver. nisi est*] id est, nisi id verè debetur, quod &c.

a *Verbis*] acceptilatorijs.
b *Verba*] obligatoria.
c *Persoluj.* dissoluiq; &c. vt ff. l. an inutilis. ff. acceptũ. Ac.

SI ita quis Stichum] CASVS. Titius promisisti mihi Stichum seruum solum, venis ad me & dicis: Stichum quẽ tibi promisi. & Pamphilum habesne acceptum? an talis acceptilatio valeat? Respon. quòd sic. & Paphilus superfluè appositus est in hac acceptilatione. & ponit tex. aliud exemplum. quod planum est. Franc.

1† P.F. re solui.

2† P.F. 27

d *Ita si ferramenta*] sicut in obligando nõ nocet superfluum: ita nec in dissoluendo: vt sup. de verbo. obligatio. l. quæ existimãtur. & l. 3. §. fi. & l. si mihi.

3† P.F. acceptos.

e *Nomine*] nõ solum Stichi in superiori casu. & facit sup. de pac. l. si vnus. §. si cum mihi. & sup pro empto. l. empt. or.

Lex plurib.] CASVS. Titius Mutius. & Seius promiserunt mihi centum aureos: ego acceptum fero Titio. certè alij etiam liberantur: nõ ea ratione, quòd ipsis etiam sit acceptilatum: sed quia illorum cui acceptũ tuli, videtur mihi soluisse pro se. & pro alijs l. seq. plana est. Fran. Accur.

f *Liberatur*] immò contra: vt sup. de verbo. obligatio. l. secunda. §. si tamen. Sol. ibi in personam. hic in rem acceptilationem factam intellige. vel vt ibi. & facit C. de diuer. rescr. l. 1.

g *Soluisse*] solutione eorum ceteri liberantur: vt sup. de lib. leg. l. nõ solum. 3. primo. Accur.

4† P.F. datus acceptus.

h *Et iudicatus*] vt ff. eod. l. & per iusiuran. §. si legatorum. & §. qui ita. contra. Sol. hic etiam ante sententiam erat obligatus: & sic non condẽnatus: ibi non. Vel dic, quod hic fuit fideiussor iudicatis, id est, condemnati hominis: ibi non. prima placet. & facit sup. de leg. 1. l. non quocunque. §. qui Caium.

i *Qui hominem*] Dicas hominem certum: & quod subijcit, aut decem: dic, nõ simul &c. & sic est disiunctio legis, non hominis. & sic vera sunt, quæ sequuntur, vt quinque acceptolatis, tollatur in quinque: & parte Stichi acceptolata, tollatur pro ea parte obligatio. ad quod est sup. tit. 2. l. si stipulatus. §. qui decem. & secundum hoc nil est contra. si autem diceres, hominem in genere promissum, & partem Stichi acceptolatam: tunc non liberaris etiam in parte: ne plus operetur acceptilatio, quam solutio: vt d. l. si stipulatus. 2. quæ esset contra. Sed contra dicere posses, quod licèt verbis [2] ea demum verba [b] persolui [c] [1] † possunt, quæ inter se congruunt.

Adiectio vltra debitum, acceptilationẽ non vitiat. B.

Pompon. lib. 29. [2]† ad Sabin.

LEX XV.

SI is, qui Stichum promisit, sic interroget, Quòd Stichum promisi, Stichum, & Pamphilum habesne acceptum? [3] † puto rectè acceptolatũ, & pro superuacuo [d] Pamphili mentionem factã: quemadmodum si is, qui decem promisit, ita interroget, Quòd tibi decem promisi, viginti habesne accepta? etiam decẽ nomine [e] erit liberatus.

Acceptilatio facta vni ex pluribus reis debendi, cæteros liberat, sicut solutio. Bar.

Vlpianus lib. 7. Disput.

LEX XVI.

SI ex pluribus obligatis vni accepto feratur, non ipse solus liberatur, [f] sed & ij, qui secum obligantur. Nam cum ex duobus, pluribusve eiusdem obligationis participibus vni accepto fertur, cæteri quoque liberantur: non quoniam ipsis acceptolatum est, sed quoniam [g] eius solui esse videtur is, qui acceptilatione solutus est.

¶ Si iudicati fideiussor sit datus, & [4] † acceptus, eique acceptolatum sit, liberabitur, & iudicatus. [h]

Pars vnius ex rebus alternatiuè debitis, potest per acceptilationem ab obligatione subduci. Bar.

Iulianus lib. 54. Digest.

LEX XVII.

QVi hominem [i] aut decẽ stipulatus est, si quinq; accepto fecerit, partem stipulationis peremit, [k] & petere quinque, aut partem [l] hominis potest.

Florentinus lib. 8. Institutio.

LEX XVIII.

ET vno ex pluribus [5] † contractibus, vel certis, [m] vel incertis, vel quibusdam, exceptis cæteris, & omnibus ex causis vna acceptilatio, & liberatio fieri potest. [n]

¶ Eius rei stipulatio quã acceptilatio [6] † sequitur, à Gallo Aquilio talis exposita est, Quicquid te mihi ex quacunque causa dare facere oportet oportebitve, præsens, in diemve, quarumcunque [7] † rerum mihi, tecum actio, [o] quæque aduersus te petitio, [p] vel aduersus te persecutio est [q], eritve, quodve tu meum habes, tenes possides: quanti quæque earum rerum res erit, tantam pecuniam dari? stipulatus est [r] Aulus Augerius: spopondit Numerius Nigidius. quod Numerius [s] Nigidius Aulo Augerio promisit spopondit ve, id habesne acceptum? [8] † Numerius Nigidius Aulum Augerium rogauit: Aulus Augerius Numerio Nigidio acceptum fecit.

ADDITIO. Dic, quod aliud in solutione, vt in contrarijs: aliud in acceptilatione, vt hic. & ratio est, quia solutio partis non parit liberationem: nam si solueretur pars in alia re, sequeretur inconueniens, quod ponitur in l. in executione. §. pro parte. supra de verborum obligationibus, quod inconueniens nõ potest habere locum, quando quis liberatur per acceptilationem, vt hic. Idem in eo, qui à parte absoluitur per sententiam: vt l. 2. §. si tamen homine. sup. de verborum obligationib. Bar. hic.

5† P.F. & pluribus.

k *Peremit*] quantum ad se: quia non potest amplius petere hominem, aut decem, sicut poterat prius: sed non quantum ad reum, quin possit soluere decem ad huc: & sic decem, vel hominem integrum, secundum Hug.

6† Acceptio. in P.F. sed acceptilatio in Varicano legit. vt & in meis manuscript. Insti. qb. mod. toll. oblig. vbi quædã addit Insti. C.

l *Aut partem*] & si partem hominis, quam stipulatus est, acceptam fecit. Accursius.

ET vno] CASVS. Cornasi cum Titio multis vicibus, ita quod mihi tenetur ex pluribus causis. ego possum ei accepto ferre ex vno cõtractu, alijs exceptis, vel ex omnibus si volo. & vna acceptilatione omnes contractus possunt tolli. §. sequen. ponit verba, & formam acceptilationis: quam formam seruare tutum est. quare non indiget casus positione. Fran.

7† Quæ. habesne acceptũ. P. P. habemeadeptum.

m *Certis*] vbi dandum: incertis vbi faciendum continetur in stipulatione.

n *Fieri potest*] ad quod sup. eod. l. pluribus. & sup. tit. 2. l. si ex pluribus.

o *Actio*] in personam.

p *Petitio*] in rem.

q *Persecutio est*] i. fideicommissi.

r *Stipulatus est*] de prima persona transit ad tertiam. & C. de in ius vocan. l. fi.

s *Quod Numerius*] hic finitur stipul. Aquilia: & incipit acceptilatio. sed qualiter nouatur rei vendi. respon. stipulabor pretium rei, vnde quædam venditio intelligitur intercenire, & solum pretium deberi.

SI *acceptolatum*] CASVS. Mutuaui tibi centum, & sum à te stipulatus ea mihi reddi, fic es mihi obligatus re, acceptum tibi fero, certè, tu non liberaris ipso iure: sed tamen si petam à te illa cẽtum, tu poteris mihi opponere exceptionem doli mali, vel pacti conuenti.

¶ *Inter*] Iste §. ponit differẽtiam inter ista duo genera liberationum. vnum est, ꝙ vocatur apocha. & quid sit, vide in glo. aliud est acceptilatio. & est differentia inter ista duo. nã per acceptilationem debitor liberatur, etiã si pecuniã non soluat: per apochã verò non, nisi pecuniã soluat. a *Sed exceptione*] per hoc apparet, ꝙ nõ iure acceptilationis, sed pacti: vt §. de rescinden. l. cum emptor. b *Potest*] distinguitur ergo, quare acceptilatio deficiat. Ioan. vt no. sup. eo. l. an inutilis. in prin. & sup. de pac. l. si vnus. §. pen. c *Apocham*] fit. n. apocha, vt ex ea solutio probetur: qua cõfitetur creditor sibi solutam: & datur debitori: sed antapocha est contra: vt C. de fidei instrum. l. plures. S *Si accepto fuerit*] CASVS. Conuenit te in iudicio, tuus procurator satisfedit iudicatum solui. quæ satisdatio tria in se continet. Primo, vt soluatur iudicatum. Secundo, vt dolus absit. Tertio, vt defendatur res. ego accepto feto tibi clausulam ob rem iudicatam. certè aliæ duæ clausulæ sunt etiam sublatæ. Franc. d *Si accepto*] quod verbum sonat, scilicet, soluete condemnationem. e *Stipulationis*] §. de dolo. & de defensione. Ir. vt inf iudi. sol. Liudicatum solui. S *Si sub conditione*] CASVS. Titius testamento suo legauit mihi fundum sub conditione, si navis ex Asia venerit. ego hoc legatum, stipulatus sum purè mihi dari animo nouandi. postea ante conditionis eventũ acceptum fero hæredi stipulationem. si post conditio extiterit, non possum petere legatum, neque ex testamento, neque ex stipulatione. Ex testamento non: quia actio quam habebam, est nouata per stipulationem, quam interposui animo nouandi. ex stipulatione non: quia sublata est per acceptilationem: & sic nullo iure possum petere legatum, vbique appositis obicibus. l. seq. plana est. Fran. Accur. f *Datum*] i. relictum. g *Nouandi causa*] amphibologia. nam vel legatum purum est, & stipulatio conditionalis. vel è contra legatum conditionale, & stipulatio pura: vt sup. de noua. l. quoties. in princip. & §. primo. vt & illa. verum est canem comedere panem.

* Doctores hic, maximè Bar. dũt iſtũ text. sing. ad hoc propositum, ꝙ exceptio non numeratæ pecu. põt opponi cõfessioni: non aũt acceptilationi. ita in terminis voluit B. in l. si ex plurib. ff. de solu. Bal. & in add. Spe. in ti. de exceptio. versi. 2. Bolog. 1 † P. F. 77. 2 † P. F. interponuntur.

3 † Aliàs Paulus.

Vlpianus lib. 2. Regul.

LEX XIX.

SI acceptolatum fuerit ei, qui non verbis, sed re obligatus est, non liberabitur quidem, sed exceptione [a] doli mali, vel pacti conuenti se tueri potest. [b]

¶ Inter * acceptilationem, & apocham [c] hoc interest, quòd acceptilatione omnimodò liberatio contingit, licet pecunia soluta non sit: apocha nõ aliàs, quã si pecunia soluta sit.

Idem lib. 67. 1 † ad Edict.

LEX XX.

SI accepto [d] fuerit lata ob rem iudicatam clausula, Marcellus ait, cæteras partes stipulationis [e] euanuisse. propter hoc enim tantum interponitur, [2] † vt res iudicari possit.

Venuleius lib. 11. Stipul.

LEX XXI.

SI sub conditione legatum mihi datũ, [f] nouandi causa [g] stipulatus sim, & ante existente conditionem acceptũ fecero, Nerua filius ait, etiam si conditio extiterit, neque ex testamento competituram actionem: quia nouatio facta sit: neque ex stipulatu, quæ acceptilatione soluta sit.

Caius 3 † lib. 3. de verb. oblig.

LEX XXII.

SEruus nec iussu domini acceptum facere potest. [h]

Resoluta vna parte contractus, totus contractus soluitur. Bart.

Iabolenus 4 † lib. 5. Pithanon à Paulo epitomat.

LEX XXIII.

SI ego tibi acceptum feci, nihilo magis ego à te liberatus sum. Paulus, Immo cũ locatio, conductio, emptio, venditio, conuentione facta est, & nondum res interceſſit, vtrique [5] † per acceptilationem, [i] tametsi ab alterutra parte dumtaxat interceſſit, liberantur obligatione.

De prætorijs stipulationibus. † [6]

TITVLVS V.

Hæc lex diuiditur in quatuor partes. Primo ponit diuisionem stipulationum. Secundo quamlibet partem diuisionis. Tertio dicit qualiter debent interponi. Quarto ad cuius iurisdictionem spectat cognitio super eis. Secunda ibi, Iudiciales. Tertia ibi, Stipulationum. Quarta ibi, quòd si sit. Bart.

Vlpianus 7 † lib. 70. ad Edictum.

LEX PRIMA.

PRætoriarum [k] stipulationum tres vidẽtur esse species:

¶ *Fruui. Facere potest*] quod domino debetur, nisi primo sibi stipuletur animo nouãdi: vt sup. eo. l. & per iusiurandum. §. tutor.

Ego tibi] CASVS. Tu & ego contraximus invicem vendendo, emendo, locando, conducendo: & sic sunt mutuæ obligationes, ego tibi acceptum fero, certè tu nõ solus liberaris, sed etiam ego liberor. hoc verum est, si nondum res interuenit, aut ab altera parte tantum res interceſſit. Fran. 4 † P. F. Labeo.

i *Per acceptilationem*] non natura acceptilationis, sed conuentionis: vt sup. de rescinden. vendi. l. cum emptor. & sic nõ ob. sup. eod. l. an inutilis. § acceptum. Itẽ contra huic l. supra, de pact. l. si conuenerit. Sol. hic erat res integra. ibi non. vel vt ibi. Et eodem modo sol. aliud contra. sup. loca. l. si tibi habitationẽ. Item nec contra sup. de cõtrahen. emp. l. sed Celsus. l. si fundus. quia & ibi fuerunt facta pacta in casum illum, quando non esset res integra. Item ibi agebatur, vt ex altera parte tolleretur obligatio. 5 † P. Pto. vtrinque. 6 † P. F. De stipulatio. prætorijs.

DE PRÆTORIIS stipulationibus.

¶ *Dixit sup. de verb. oblig. de stipulatione in genere: nunc in specie, vel ibi de similibus principaliter, hic de prætorijs.*

Stipulationum prætoriarũ species, item ex quæ habeant præcipua. ac alia multa adnotauit hic Cuiac. 7 † Aliàs Paulus. Diuisio Fr. Accur.

P *Prætoriarum*] Ista l. primo diuiditur in duas partes principales. Nam primo facit diuisionẽ stipulationũ prætoriarũ. Secundo declarat, quæ stipulationes exigunt nudã repromissionem: & quæ satisdationem. prima pars in principio. secunda in §. stipulationum istarum. prima pars subdiuiditur in tres: quia primo ostendit, quæ sint stipulationes prætoriæ iudiciales. secundo, quæ conuentionales. tertio, quæ cõmunes. Prima ibi, Iudiciales. Secunda ibi, Cautionales. Tertia ibi, Cõmunes sunt. Secunda pars diuiditur in duas: quia primo ostendit, quæ satisdationem requirunt. secũdo, quæ nudam repromissionem. habita hac diuisione huius legis, de se clara est: quia ponit plana exempla. Fran. Accur. k *Prætoriarum*] in eo, ꝙ hic prætoria vt genus, & iudicialis ponitur vt species: est cõtra Inst. de diuis. stip. in princip. & sup. de verb. obligatio. l. stipulationum. nam in illis legibus, & prætoria, & iudicialis sunt species oppositę, & coæquatæ. & eodem modo ponitur communis vt species coæquata ad prætorianam: hic autem vt sub genere. Solu. prætoria stipulatio dicitur duobus modis: & iudicialis duobus modis: & communis

1 Decimphibologia vide apposit. ad gl. i. l. diẽ. 3. de nouation.

munis ſimiliter duobus modis. Ecce prætoria ſtrictè dicit, quæ à Prætore mortuo inuenta, per officiũ iudicis viuentis interponitur, aditi ob hoc ipſum, & ita ibi. Secundo dicitur prætoria omnis illa, quæ ab initio etiam exigitur, ſiue ſit prætoria inuentione, ſiue ciuilis, ſiue quocunque modo inuenta, ex e.ſ. & Prætor approbat. argu. ĩ. de verb. ſig. l. lege. & in hoc ſenſu cõprehẽdit prætorias, iudiciales, & communes, & omnes, præter conuẽtionales, & ita hoc ti. accipitur. Iudicialis ẽt accipitur duobus modis, vno, illa ĩ qua non aditur iudex ob hoc ipſum, & ita ibi. & dicitur à iudice, quia offic. iudicis interponitur aditi ob aliam cauſam, & ex inde incipit poſſe peti, vt ibi. hic autem illa tantum, quæ in iudicio ſit, vt ſit ratum iudicatum, i. ſententia, vt in exemplis hic ſubiectis, & dicitur hęc à iudicio. & ideo quidam habent in litera iudicionales, ibi, iudiciales. Communis ſtipulatio dicitur duob. modis. Primo tam prætoria, quàm iudicialis: quia aliquando aditur iudex ob hoc ipſum, vt interponatur: aliquando incidenter petitur, & ita ibi. Secundo dicitur communis, ſ. tam iudicialis quàm cautionalis, quæ partim ſententiã, partim aliam iuſtam cauſam reſpiciunt, vt de re defendẽda, & iudicio ſiſtit vt inſ. eod. & communes, vel aliter, vt ibi dices, quæ autem ſit cautionalis, ſtatim dices. ſimiliter ergo patet ex prædictis nõ eſſe mirum, ſi ibi quatuor hic tres ſpecies fecit ſtipulationum.

a *Iudiciales*] aliàs iudiciales, aliàs iudicionales.

b *Cautionales*] aliàs, conuentionales, & aliàs, cautionales.

c *Propter iudicium*] id eſt, ſententiam, i vt & pareatur ei, vt ſic differat à communi, & ita comprehendit tanium. q ſonat verbum, ad quod eſt inſ. iudica. ſoluí. l. iudicatum ſoluí. Accur.

d *Ratum*] ſ. iudicium. a Accur.

e *Ex operis noui nunciatione*] cum caueatur de opere demoliendo, ſi apparuerit. i. ſi iudicatum fuerit iniuſtè ędificatũ: vt ſu. de ope. noui nun. l. ſtipulatio. §. habet, & §. ſiue autem. & ita per hanc ſtipulationem ſtabat firma ſententia.

f *Cautionales*] aliàs, conuentionales: ſed non eſt bona litera, vt patet per exempla, quæ ſupponit, aliàs, cautionales, & hæc bona, & dicuntur cautionales, quæ non interponuntur ratione alicuius ſententiæ, vt ſit firma, in quo differt à iudiciali, nec ratione inſtantiæ alicuius cauſæ, vt differat à communi: ſed ob aliam cauſam interponuntur, vt patet in exẽplis hic ſubiectis. Et no. tria. Primo, quia hic attribuitur ſpeciei nomen generis: nã omnis ſtipulatio generaliter eſt cautionalis, vt ĩ. proxi. §. ſed hic ſtrictè pro ſpecie, vt & aliàs in adoptione dĩ. vt & ĩ. de adop. l. 1. Secundo no. q iſtæ cautionales hũt inſtar actionis, vt hic, & ĩ. de act. & ob. l. actionis verbo, qđ æ ſicut per actiones agimus, vt quid nobis deb. vel fiat, ẽt ab inuitis, ita petimus, vt ſtipulationes iſtæ præſtẽtur nobis ẽt ab inuitis. fallit tñ ĩ vna iſtarũ. ſ. in cautione de rato, q non hẽt inſtar actionis, nec ẽt ab inuitis eã exigimus præciſè, licèt cauſatiuè qnq, iuitus præſtet, ſ. ſi vult agere, vt ĩ. de proc. l. mutus. §. pœna. Quod ergo dr. vt delegati &c. ponit exẽpla ad id q dixerat, q nouatio intercedit, ad q cõmo conueniũt. Itẽ & exẽpla, q ad inſtar actionis hñt. ſ. alia, nõ illa de rato. Tertio no q nouatio intercedat, & põt dici q aliquid noui additur naturæ primi negotij, vt diximꝰ in nouatione, q ſit lite conteſtata, vel in ſnĩa, & ſic nihil deperit, vt arg. ĩ. de nou. l. aliam. vel fortè, qa olim ipſo iure fiebat nouatio, vt tolleretur prima, eo, q aliquid noui addebatur, vt Inſt. quib. mod. tol obli. ſ. præterea, ſic ergo p ſtipulationẽ legati nouatur actio ex teſtõ, quæ pro legato cõpetit, vt C. cõta de lega. l. 1. & cũ interponatur pro legato cõditionali, vel in diem, vt ĩ. vt leg no. ca. l. 1. in euentũ dieĩ fit nouatio, vel conditionis, vt ĩ. de nou. l. in diem, & l. quoties, in tutela ſit nouatio, qa cũ ſtipulatur pupillus rem ſaluam fore, & poſt pupillarẽ ætatem hẽat tamẽ, nouat actionem tutelæ, vt ĩ. de nou. l. ſi pupillus. Vel ẽt ſi dicas cum ſtipulatum ĩã adultum rẽ ſaluã fore. i. ſibi reſtituꝰ, q ex act. tutelæ deberi. nouat actionẽ tutelæ ſtatim, vt diximus in ca. l. ſi pupillus. Per ſtipulationem tamẽ rã haberi qua ſtipulor à procuratore creditoris, cui ſoluo, nouatur cond. inde. q competeret nõ interpoſita hac ſtipulatione vt ĩ. rem ra. ha. l. ſi ſine ĩ prin. & l. ſi. §. ſi. Per ſtipulationẽ dãni infecti nouatur interdictum, q vi aut clã cõpetens, vel competiturũ, ſi opus facias, q ruinã mihi minatur in domũ meã, & ipſum opus ĩ meo facere te dicẽs, q quo cõpeteret, q vi aut clãcũ ſcias, vel ſcire dẽbeas, te, phibitũ, vel phibẽdũ, vt ĩ. q vi aut clam. l. 3. in fi. & l. 4. Vel dic fm M. & Io. & Az. & H. nouari actionẽ l. Aquil ę & ĩ ſtũ, q cõpeteret ſtipulatione nõ interpoſita, ſed ea interpoſita nõ cõpeteret, vt ĩ. ad l. Aqui. l. ſi ſeruꝰ. §. ſi furũ. & arg. ĩ. de tipa mu. l. 1. Alij dicũt, q nouat excep. q cõpeteret dãnũ paſſo ĩ. dãnũ domus ruinoſæ vt non aliter tollat, niſi etiam oĩa inutilia tollat, & de damno futuro. & pterito caueat, nã ſi damnũ fuerit paſſus ſtipulatus, iam non eget dicta exceptione. Alij dicunt nouari quodcã interdictũ, q dat ei, qui damnũ paſſus eſt, p q dñs cogitur tollere ruderа, aut totas ædes pro derelicto hẽre, vt ĩ. de dam. infec. l. Prætor ĩ ſ. Ac.

g *Siſtendi cauſa*] vt in iudicio ſiſti, & de re defendenda. Icã, quæ partim ſententiam, vel iudicium, partim aliam lęſta cauſam reſpicitũ, ſm Azo. vel quia tam ab actore, quã à reo vel tam extra iudicium, quam in iudicio fiunt, ſe. undũ. H.

h *Cautionales eſſe*] vel conuentionales, aliàs, cautionales. & largè accipe vocabulum, vt genus, vt dixi ſu. proxi. §.

i *Interpoſita*] facit ĩ. de verb. ſig. l. ſatisdationis. & Inſt. de fi de iuſ. in prin. Accur.

k *Apparebit*] ſic Inſti. de his, q ſui, vel alie. iur. ſunt. in prin.

l *Namque*] pro certo. Accur.

m *Quod in priuato*] ſ. loco nuncianti & ſic habet nunciatio cauſam naturalem. Vel etiã priuato ſolo ejus cui nũciatur, quia ſit contra ſeruitutem, & habet tunc cauſam poſitiuã: vt ſu. de no. ope. nun. l. de pupillo. §. Sextus. 3 & vtrobiq; eſt priuatum damnum nuncianti. Accur.

ĩ. de proc. l. mutus. §. pœna. Quod ergo dr. vt delegati &c. ponit exẽpla ad id q dixerat, q nouatio intercedit, ad q cõmo conueniũt. Itẽ & exẽpla, q ad inſtar actionis hñt. ſ. alia, nõ illa de rato. Tertio no q nouatio intercedat, & põt dici q aliquid noui additur naturæ primi negotij, vt diximꝰ in nouatione, q ſit lite conteſtata, vel in ſnĩa, & ſic nihil deperit, vt arg. ĩ. de nou. l. aliam. vel fortè, qa olim ipſo iure fiebat nouatio, vt tolleretur prima, eo, q aliquid noui addebatur, vt Inſt. quib. mod. tol obli. ſ. præterea, ſic ergo p ſtipulationẽ legati nouatur actio ex teſtõ, quæ pro legato cõpetit, vt C. cõta de lega. l. 1. & cũ interponatur pro legato cõditionali, vel in diem, vt ĩ. vt leg no. ca. l. 1. in euentũ dieĩ fit nouatio, vel conditionis, vt ĩ. de nou. l. in diem, & l. quoties, in tutela ſit nouatio, qa cũ ſtipulatur pupillus rem ſaluam fore, & poſt pupillarẽ ætatem hẽat tamẽ, nouat actionem tutelæ, vt ĩ. de nou. l. ſi pupillus. Vel ẽt ſi dicas cum ſtipulatum ĩã adultum rẽ ſaluã fore. i. ſibi reſtituꝰ, q ex act. tutelæ deberi. nouat actionẽ tutelæ ſtatim, vt diximus in ca. l. ſi pupillus. Per ſtipulationem tamẽ rã haberi qua ſtipulor à procuratore creditoris, cui ſoluo, nouatur cond. inde. q competeret nõ interpoſita hac ſtipulatione vt ĩ. rem ra. ha. l. ſi ſine ĩ prin. & l. ſi. §. ſi. Per ſtipulationẽ dãni infecti nouatur interdictum, q vi aut clã cõpetens, vel competiturũ, ſi opus facias, q ruinã mihi minatur in domũ meã, & ipſum opus ĩ meo facere te dicẽs, q quo cõpeteret, q vi aut clãcũ ſcias, vel ſcire dẽbeas, te, phibitũ, vel phibẽdũ, vt ĩ. q vi aut clam. l. 3. in fi. & l. 4. Vel dic fm M. & Io. & Az. & H. nouari actionẽ l. Aquil ę & ĩ ſtũ, q cõpeteret ſtipulatione nõ interpoſita, ſed ea interpoſita nõ cõpeteret, vt ĩ. ad l. Aqui. l. ſi ſeruꝰ. §. ſi furũ. & arg. ĩ. de tipa mu. l. 1. Alij dicũt, q nouat excep. q cõpeteret dãnũ paſſo ĩ. dãnum domus ruinoſæ vt non aliter tollat, niſi etiam oĩa inutilia tollat. & de damno futuro. & pterito caueat, nã ſi damnũ fuerit paſſus ſtipulatus, iam non eget dicta exceptione. Alij dicunt nouari quodcã interdictũ, q dat ei, qui damnũ paſſus eſt, p q dñs cogitur tollere ruderа, aut totas ædes pro derelicto hẽre, vt ĩ. de dam. infec. l. Prætor ĩ ſ. Ac.

g *Siſtendi cauſa*] vt in iudicio ſiſti, & de re defendenda. Icã, quæ partim ſententiam, vel iudicium, partim aliam lęſta cauſam reſpicitũ, ſm Azo. vel quia tam ab actore, quã à reo vel tam extra iudicium, quam in iudicio fiunt, ſe. undũ. H.

h *Cautionales eſſe*] vel conuentionales, aliàs, cautionales. & largè accipe vocabulum, vt genus, vt dixi ſu. proxi. §.

i *Interpoſita*] facit ĩ. de verb. ſig. l. ſatisdationis. & Inſt. de fi de iuſ. in prin. Accur.

k *Apparebit*] ſic Inſti. de his, q ſui, vel alie. iur. ſunt. in prin.

l *Namque*] pro certo. Accur.

m *Quod in priuato*] ſ. loco nuncianti & ſic habet nunciatio cauſam naturalem. Vel etiã priuato ſolo ejus cui nũciatur, quia ſit contra ſeruitutem, & habet tunc cauſam poſitiuã: vt ſu. de no. ope. nun. l. de pupillo. §. Sextus. 3 & vtrobiq; eſt priuatum damnum nuncianti. Accur.

1 Sit noua actio. F.F.

2 † P. Fle. Ex qua ceperis nouatione ſatisdari oporteat? quemadmodũ ſatisdetur? Namque de eo opere, quod ĩ priuato factũ erit, ſatisdatio eſt, de qđ &c.

3 Aliàs, c. & bene Sextus.

• Quibuſdã verba hæc ſunt ſuſpecta: quia ſit iudicialis hæc ſtipulatio mihi aliud videt. C. 2 Cõcor. gl. ru. ext. de iud. refert. & ſequuntur no. Gail. de Cu. ĩ l. 1. n. 5. & ibi no. ĩ apo. ad ipſum in ver. iudiciũ accipit multis modis C. de ſacroſ. eccl. 2 Sic etiã aduerſus aliorum ſniam interpretor. C. Cautionalis ſtipulatio, q ſit-

tisdari: de eo, quod in publico, repromitti [a] oportet. Sed & ij [1] †quidem, qui suo nomine cauent, [b] repromittūt, qui alieno', satisdant. [c] Item ex causa damni infecti interdū repromittitur, interdum satisdatur. Nam si quid in flumine publico fiat, satisdatur, [d] de ædibus [e] autem repromittitur. [f]

¶ Stipulatio duplæ & repromissio est, nisi conuenerit, ut satisdetur. [h]

Quando veritur dubiū, an stipulatio pretoria sit de necessitate præstanda, causa est summaria, & pertinet ad Prætorem viuum hoc discernere. Paul. de Cast.

¶ Quòd si sit aliqua controuersia, vtpura, si dicatur per calumniam desiderari, vt stipulatio interponatur, ipse Prætor [i] debet super ea re summatim cognoscere, & cauere [2†] iubere, aut denegare. Sed & si quid, vel addi, [k] vel detrahi, vel immutari in stipulatione [l] oporteat, prætoriæ erit iurisdictionis.

Si pretoria stipulatio cõtinet factum indiuiduum, non diuidetur inter hæredes stipulatoris, vel promissoris, & transit ad quemlibet ipsorū actiuè, & passiuè. secus, si continet quantitatem certam, vel incertam. Paul.

Paulus lib. 73. ad Edict.

LEX II.

PRætoriæ stipulationes, aut rei restitutionem [m] cõtinent, aut incertam quantitatem. restitutionem rei, 3† sicut [n] stipulatio ex operis noui nunciatione, qua cauetur, vt opus restituatur. ideoque siue actor, siue reus decesserit pluribus hæredibus relictis, vno vincēte, [o] vel victo, [p] totum opus restitui [q] debebit. Quamdiu. n. aliquid superest, [r] tamdiu non potest videri opus restitutum.

3† Restitutionem rei. nō est in P. F.

¶ *Incertam quantitatem.*] Vbi ponit aliud membrum diuisionis, dicens, quod incertæ stipulationes prætoriæ sunt, vt stipulatio iudicatū solui, quæ est incerta ante sententiam: quia ignoramus quid iudex li: iudicaturus. Item damni infecti: quia continet interesse, quod quasi semper est incertum. Et istæ stipulationes continentes incertum, diuidūtur inter hæredes promissoris & stipulatoris, vt vnusquisq; teneatur pro parte, licèt allegando possit dici in contrarium, s. quod non mutatur stipulatio in hæredibus, sed sicut ipse promissor tenetur in solidum, ita & hæredes eius, sed non est ita. Item in hæredibus stipulatoris summa ratione sit, quod si vnus vincat, hæredes promissoris teneantur pro partibus, tamen si promissor iudicatum solui moriatur, qui conueniebatur rei vendi, ad fundum restituendum, & vnus hæredum suorū possideat totum fundum, ipse solus conuenietur actione de iudicato soluendo: sicut & fideiussores eius. hoc verum est si possessor moriatur ante lit. contest. si autem moriatur post litem contestatam, tunc hæredes tenentur pro parte ad tum di restitutionem, licet vnus totum fundum possideat. Lex sequens iuncta glo. plana est. Franc.

¶ *Pretoria*] Potest esse diuisio, tunc ibi, Sicut &c. est exemplum primæ partis. Potest etiam totum de vna stipulatione dici, scilicet de operis noui nunciatio. s. licet si contineat hoc, vel illud, vt in exemplo, quod subijcit, vt sup. de operis noui nunciati. l. stipulatio. §. fine autem. primum vetus, cū de vtroque per ordinem ponat exemplum. Accur.

m *Restitutionem*] i. in primum statum restaurationem. 2

n *Sicut*] restitutionem rei, repete, sicut &c. & sic est exemplum primæ partis.

o *Vno vincente*] de hæredibus actoris super opere destruendo.

p *Vel victo*] de hæredibus rei. Accur.

q *Restitui*] facit inf. ea. l. §. fi.

r *Superest*] ex opere destruendo. Accur.

2 Sic restituere aliquid. Element en premiere stat & den. vt late dixi inf. apud Labeonē ff. de ver sig. E. P.

a *Repromitti*] ab ædificatore petenti, & ex tunc cōpetit interdictum, vt liceat ei ædificare, vt su. de oper. nouinuntia l. Prætor. §. deinde. Sed quare plenius prouideretur nuncianti in priuato, quam in publico? Respon. vt sup. de noui oper. nuncia. l. non solum. §. sed si cum iure. sed videtur etiam in publico satisdari, vt sup. de noui ope. nun. l. Prætor. §. proinde, quæ est contra. Sol. vt ibi. Acc.

1† P. Fla. sed hi qui dem.

b *Caueat*] de eo opere, quod in publico fieret, de quo cœperat loqui.

c *Satisdant*] etiam si in publico fiat, ad quē est sup. qui. ex cau. in poss. ea. l. hæc autem. §. f. Accur.

d *Satisdatur*] in decem annos, vt sup. de dam. infec. l. Prætor. §. de eo. Sed contra sup. de stipu. mu. l. 3. in princ. Sol. vt §. 3. in ea. l.

e *De ædibus*] f. publicis, vel priuatis, quę minantur ruinam alicui.

f *Repromittitur*] f. ab his, qui promittunt suo nomine, alias satisdatur, vt sup. de dam. infec. l. Prætor. in prī. & l. qui bona. in prin. §. 1.

g *Stipulatio dupla.*] quæ fit in venditione, vt sup. de ædilitio edic. l. quod si nolit. §. quia assidua. & ex necessitate, vt supra de euic. l. 2.

2† P. Flocauium.

h *Satisdetur*] vt & su. de euict. l. si dictum. Item excipitur cum ante solutum pretium de re moueatur quæstio: sed tunc ad satisdandum non agitur, sed nisi satisfiet. & pretiū petat, excep. repellitur. vt C. de eui. l. si post.

i *Ipse Prætor*] de dupla, vel alia: nam omnium stipulationum est cōmune hoc, vt & su. in possessio leg. l. si is a quo. excipit Azo. nisi quando fit missio ex secundo decre. in causa dam. infec. vt su. de dam. infec. l. 4. §. si forte. Sed certè nō quæritur vbi sit satisdandum, vel non: sed quia non est satisdatum, an fiat missio, vel sit retardanda, quia adhuc fortè non timetur damnum de proximo. & facit ad summariam cognitionem, quod no. sup. ad exhiben. l. 3. §. iciendū est. Accursius.

3 Limita bis hanc glo. dū vi dicit re, quę interlocutoria possit mutari, nisi habeat vim diffinitiuæ, vt p. c. pueniat, & ibi Abb. vide quæ ext. de appel. & ita. quę tēpus, &c. vi. Lanf. de Orta. inc. quin cōtra fiscum. §. interlocutiones. & appe. ver. sed iuxta præmissa & ibi no. tant. in apost. ad cū post Bene. Vadū. sub eo vet sic. ext. de proba.

K *Vel addi*] additur ante eam interpositam, vt si iusserit Prætor caueri, cū debuerit satisdari, vel si iusserit satisdari in venditione, cū debuerit caueri. & mutatur, vt cum iusserat obligari pignus, mutauit in fideiussorē. & vt ī. eo l. prætoriæ, vel in tēpus longius, vt inf. eo. l. Valerianus, & secundum hoc additur, vel detrahitur, vel mutatur de eo, quod dixerat Prætor hoc enim potest, quia est interlocutoria, vt sup. de arbit. l. qualem in fi. & su de re iudicata. l. quod iussit. secus in diffinitiua, vt d. l. quod iussit. Vel dic, ei quod dicebatur per aliquam partium. Quid autem si fiat mutatio in aliam formam quam Prætoriam? Respon. potest consensu partium, non alias, vt su. prox. §. stipulatio duplæ. sed tūc est conuentionalis, non prætoria: cum non fiat ex necessitate. Item quid si eam interpositam velit Prætor immutare? Respon. nec tunc potest, inuitis contrahentibus etiā si velit reducere in formam prætoriæ, cum prius forte non erat, nisi dicatur, quod per errorem fit prius interpositā, vt su. si quis cautio. l. sed & si quis. §. fi. & secundum hoc non obstat sup de verb. oblig. l. in conuentionalib. vbi dicit non posse eis addi, vel detrahi: quia verum est ab alio, quam a Prætore ītē nec a Prætore in aliam formam. Item nec etiam in formā prætoriam, quando iam erat interpositā, nisi volentib. partibus fieret, nec etiā hic dicit, quod Prætor addat, vel detrahat sed dicit, quod est sua iurisdictio, quod ītellige, vt ī. dictū est. Accurs.

l *In stipulatione*] à Prætore inuenta. Accur.

P *Pretoria stipulatione.*] CASVS. Hæc lex facit aliam diuisionem stipulationum prætoriarum. s. quod quædā continent restitutionem rei: quædam continent quantitatem incertam. Restitutionē rei continent veluti noui operis nunciatio, qua cauetur, vt opus restituatur, id est, vt in pristinum statū redigatur. vique ibi. Ideoque vbi innuit ex præcedentibus, quod data cautione de opere restituendo, si actor, qui petijt cautionem de opere restituendo, moriatur, pluribus hæredibus relictis, & vnus hæredū agat, vt opus restituatur, & vincat: totum opus restitui debet. Vel pone è contra, quod stipulator decessit vno hærede relicto, promissor verò de opere restituendo decessit pluribus hæredibus relictis, si hæres stipulatoris agat contra vnum hæredem promissoris, & eum vincat, totum opus debebit restitui. Nam quamdiu aliquid superest de opere restituendo tandiu potest dici opus non esse restitutum, vsque ibi.

a *Solui*] ſtipulatio iudicatum ſolui eſt incerta ratione duarum clauſularum, ſcilicet, de defendendo, & de dolo: ſed ratione tertiæ certa eſſe videtur: vt ff. iudi. ſolui. l. iudicatũ ſolui. quæ eſt contra in eo, quod dicit, expeditam. vel dic etiã pro eo, quod ſonat verbum, eſt incerta ante ſententiam, vt hic: non poſt. vt ibi.

* Intell. hui⁹ §. executiunt Doc. in l. Cat. l. 4. ff. ver. obli. poſt alios ibi Hor. Detus. n. 449. & Maria. So. n. 229 Io. Crot. nu. 69. & Lud. Bologn. nu. 179.

¶ Incertam * quantitatẽ continet ſtipulatio iudicatum ſolui, [a] & rem ratam dominum habiturum, & damni infecti, & his ſimiles: in quibus [b] reſpondetur ſcindi eas in perſonas hæredum: [c] quãuis poſſit dici [d] ex perſona hæredũ p̃miſſoris [e] non poſſe deſcendẽtem à defuncto ſtipulationẽ, diuerſam [f] conditionẽ cuiuſque facere. At in contrarium ſumma ratione fit, [g] vt vno ex hæredibus ſtipulatoris vincẽte, in partem eius committatur ſtipulatio. hoc enim facere verba ſtipulationis, Quanti ea res eſt. [h]

Si poſſeſſor conuentus rei vendicatione decedit ante litẽ conteſtatam, & poſt ſatisdationem præſtitam de iudicato ſoluendo, pluribus hæredib. relictis, & ad vnum tantùm peruenit poſſeſſio, de qua agitur: ille ſolus cõdemnatur ad reſtitutionem totius rei, licèt de ſtipulatione iudicatũ ſolui dubium ſit, an contra eũ committatur. ſi verò deceſſerit poſt litem conteſtatam, nõ condemnabitur, niſi pro parte: licèt rem in ſolidum poſſidebat. Pau. de Caſt.

¶ [1]† Sed, & ſi vnus ex hæredibus promiſſoris [i] totam rem poſſideat, in ſolidum eũ damnãdum [k] Iulianus ſcribit, In quantum [l] aũt ipſe [m] ea ſtipulatione, vel fideiuſſores, & [2]† an omnino teneantur, dubitari poteſt. & videndum eſſe [3]† ait, ne non committatur. [n]

¶ Sed ſi lite cõteſtata poſſeſſor deceſſerit, vnũ ex hrdibus non maiore ex parte [o] dãnandũ, licèt totũ fundũ poſſideat, quàm ex ea qua hæres eſt.

Stipulatio prætoria poteſt interponi per procuratorẽ: & per ipſum quæritur actio domino etiam ſine ceſſione in ſolidum. Pau.

Paul. 4† li. 79. ad edi.

LEX III.

GEneraliter in omnibus p̃torijs ſtipulationib⁹ P & procuratorijs [5]† ſatiſdatur.

---

b *Inquibus*] incertã quantitatem continentibus.

c *Hæredum*] ſtipulatoris & promiſſoris, ſi agitur ex ſtipulatione.

d *Dici*] Allegando, ſecundum Azo.

e *Promiſſoris*] qui cũ conueniretur rei vendicatione, promiſit iudicatum ſolui. Accurſius.

f *Diuerſam*] vt vnuſquiſque teneatur in ſolidum. & pro hoc ſup. de verb. ob. l. 2. §. 2. & ſic dicũt quidã, hoc quãuis, corrigete. & ſecus ſic in hæredibus ſtipulatoris, vt ſubijcit. ſic Inſtit. de exc. tu. §. fin. eos qui literas. ſed tu dic ſecũdum Io. & Azo. quod aduerſatur. non corrigit: & ſic non mutat. quod dixerat. pro quo eſt ſup. de verb. ob. l. eadem. §. Cato. in fi. & f. ſeq. & hoc dicat, at in contrarium &c. & dic vt inf. vt vno etiam &c. & ita incipias de hæredibus ſtipulatoris loquitur, vt vno etiam &c. vt & ibi at in contrarium &c. vt primi dicebant.

g *Ratione fit*] vt diuidatur inter hæredes promiſſoris, vt, id eſt, ſicuti &c.

h *Ea res eſt*] id eſt, ad intereſſe. Azo. quæ verba in ipſa ſtipulatione quandoq; inſeruntur. Accur.

i *Ex hæredibus promiſſoris*] ſ. iudicatum ſolui.

k *Damnandum*] in rei vendi. qua conuenitur. ſed ſi poſt cõdemnationem nolit reſtituere, poteſt conueniri actione ex ſtipulatu in ſolidum. & condemnabitur pro totione hæreditaria. & h. d. inf. in fi. l. ſecundum Io. & Azo. ſic ſu. depo. l. ſi duo. ſed & aliud auxilium eſt, ſcilicet, manus militaris: vt ſup. de rei vend. l. qui reſtituere, & dic quod hic non erat lis conteſtata contra defunctum: licèt ſtipulatio, iudicatum ſolui, fuiſſet interpoſita.

l *In quantum*] interfecit quandam quæſtionem. & non ſoluit: quam in fi. melius potuiſſet. Accur.

m *Ipſe*] ſcilicet, promiſſor.

n *Non committatur*] & reſpon. in ſolidum tenentur fideiuſſores, vt & reus principalis. vt Inſti. de fideiuſ. §. ſi plures. hæredes autem pro parte: licet Paulus, ſurda aure tranſiens, hanc quæſtionem non ſoluit. Accur.

o *Ex parte*] Azo. & Al. hoc vltimum reſponſum intelligũt in vendicatione fundi. & ſic ſecundum eos refert, deceſſerit poſſeſſor ante litẽ conteſt. & tunc ille ſolus hæres teneatur rei vendi. qui poſſidet, vt ſ. l. ſed & ſi vnus. an poſt litis cõte. ſ. ſc. & tunc omnes, etiam ſi vnus de hæredibus tantũ poſſideat: vt hic, & pro eis ſu. de rei ven. l. ſi poſſeſſor. in eo quod notabiliter dicit, ante iudicium. Item pro eis, quod hic dicit. ſed ſi lite cõte. &c. vt ſic bona fit aduerſatio in eodem. Item, vt ait Azo, ante li. conte. poſſeſſor nõ debuit, ſed poſt li. conteſt. debet quaſi ex cõtractu: quod debere inter hĩdes diuidi ſarg. ſ. de pecu. l. licet. §. idẽ ſcribit. Itẽ p̃ eis: quia ſi poſſeſſor dolo deſijt poſſidere, & ſic tenet vtili, et deceſſit. nã diſtinguitur, an ante li. conte. in vtili deceſſit: & hæredes tenentur in factum: an poſt: & ſic tenetur vtili, qui defunctus, licèt ad eos nulla poſſeſſio peruenerit, vt ſ. de rei vẽdi. l. cũ aũt. quod ergo in toto quo ad totũ, qa nullus hrdum habet, & cũ oẽs tenẽtur vtili: ergo idẽ in parte quo ad partẽ; vt in noſtro caſu teneantur etiã illi hæredes, qui non poſſident, & ſecundum hoc oẽs leges quæ dicunt illum hĩdẽ teneri in ſolidum, qui poſſidet, intelligunt eo mortuo ante lit. conte. qui prius tenebatur. quales ſũt iſti: vt ſ. de rei vendi. l. ſi poſſeſſor. & de vi, & vi at. l. ſi plures, & ſ. commo. l. ſed mihi. §. hĩs. cum ſuis concor. Alij, vt Io. Azo. & H. dicũt in primo caſu idẽ ſ. qñ ante litem conteſt. deceſſit poſſeſſor, vt ille hĩs qui ſolus poſſidet, in ſolidum teneatur: & non alij: ſed ſi decedat poſt lit. conteſt. tunc diſcordant à p̃dictis. nam dicunt eum ſolũ teneri & in ſolidum qui poſſidet, ſicut & ante li. conteſt. eo mortuo. Et quod hic in fine dicit, in ſtipulatione iudicatum ſolui, intelligitur. ſic ergo ſecundũ primos, dic damnandum in rei vendi. ſm iſtos damnandũ in ſtipulatione iudic. ſol. Et quod dicit, ſed ſi lite. &c. dicunt aduerſarij ſic: quia ante li. conte. mortuo poſſeſſore ſolus hæres, qui poſſidet, conuenit rei vend vnde & in ſolidũ ſubaudi. & ille idẽ ea ſtip. iudicatum ſolui tenet in ſolidũ eadem rõne, licèt condemnet pro parte: vt arg. ſ. depo. l. ſi duo. ſed lite conteſt. tunc nõ tenet qui poſſidet, nec damnat in actione ex ſtipulatu, niſi pro parte. & ſm hoc, aduerſarij ad ſubaudium. l. idẽ p̃ iſtis. qa ſi poſſeſſor li. cõte. deſijt poſſidere ſine dolo. & culpa. eſt abſoluẽdus: & è cõtra ſi incipit. eſt dãnãdus: vt ſ. de rei ven. l. ſin aũt. §. 1. per quod vſ. q̃ hĩs q eſt eadem perſona cum defuncto, qui incipit poſſidere, in ſolidũ teneat: alij non. quaſi deſierit. Sed huic p̃ dicit. q in partẽ non in totum eſt eadẽ p̃ſona; & quo ad alias partes eſt alia p̃ſona. & ſm hoc, illa l. ſinaute. circa eandẽ perſonã loquitur: hic circa diuerſas quo ad partes. prima placet. Vel poſſet diſtingui an facto teſtõris, vel hrdũ. q nõ poſſidẽt, deuenit poſſeſſio ad alĩũ hrdem: & tunc, quia quaſi culpa deſinunt hære ſua vel defuncti (q̃ ſua reputat.) quæ venit poſt li. conteſt. vt ſ. de rei vend. l. ſi hõ. & tunc oẽs teneantur rei vend. an ſine facto. & tunc non, vt d. l. de rei vendi. l. ſin autem. §. 1. & ſm hoc, vtiliter tenetur hĩs; quia non poſſidet, vt ſ. de rei vendi. l. ſi culpa. In ſtipulatione aũt omnes concordãt, vt ante li. cõteſt. mortuo promiſſore, in ſolidũ teneat q poſſidet. ſed pro parte condemnet. alij qui non poſſidet. & teneantur. & condemnentur pro partibus tm. at poſt litẽ conte. mortuo promiſſore, & omnes teneantur ex ſtipulatione pro partib. & condemnentur pro partibus. Accur.

p *Generaliter. Stipulationibus*] ſ. cum diximus eſſe ſatisdãdũ. ad quod ff. ti. 3. l. 3. §. 4. & ſu. quorũ le. l. 1. §. pen. & ſup.

& sup.de procur.l.si procurator.in princ.& sup.de dam.infe.l.damni infecti.§.fi.Accur.

Pretoria autem] CASVS. Ædificabas in fundo meo.ego nunciaui tibi nouũ opus tu satisdedisti vsq; ad certum tempus de opere restituendo,si appareat malè ædificatum. tempus satisdationis est finitum, nunquid teneris mihi iterum satisdare? Respondetur quod sic:quia prętoriæ stipulationes, si non pereunt culpa stipulatoris, sæpe interponũt. Fran. Acc.

a *Desit*] mortuo fideiussore dato ab eo rei siue hærede, vel cum finitum esset tẽpus, in quo fideiussio facta est. Azo. & facit sup.de ope.no.nũcia.l.Prætor.§.pẽ. & de dam.infec.l. si finita.in princ. & sup.qui satisd.cog.l.si ab arbitrio. in fi.& l de die.§. si fideiuss. & l. quoties. & sup. vt in pos.l.leg.l. planè.& p has leges patet hic exemplum. Accur.

In omnibus] CASVS. Procurator meus põt mihi acqrere stipulatiõe prætoria:similiter & institori,factor meus. Franc.Accur.

b *Stipuletur*] si ipsi domino est stipulatus ad usum tutoris curatoris, & curatoris vt sup. de cõstitu.pec.l.cum quis. si factori alias fideiussor, etiam non ante domini fuit quæsitum: sed domino ac nunc cogitur cedere: vt hic & quorum leg.l.1.§.penũlt.

c *Causa cognita*] expone vt ff. de damn. infe.l.damni.§.fin. Sed regulariter contra.vt C. per quas p. so.l.1. Item facit ff. de actio.emp.l. Iulianus.§.si procurator.& plenè no. Inst.de inuti stip.§. si quis alij.& facit sup.eo.l.generaliter.cum suis concor.Accur.

d *Actio*] vtilis ex stipulatu,vt sup. de procur.l.si procurator. & l.in causæ.in fi.& quod cuiusque vni.l.si in fi.

e *Interposita*] scilicet institoris ad merces vendendas: ergo damnum patior. Vel interposita, i.omissa, seu postposita, quia nihil habet.

f *Remansurus*] alias,rem amissurus.alias remansurus.scilicet.vt teneatur ex contractu institoris dominis alijs,vel alij domino M.

g *Succurrere*] ei dando vtiles actiones ex contractu institoris contra eos cum quibus contraxerunt institores: vt sup. de inst.l. 1.& 2.

In omnibus] CASVS. Stipulatus sum de opere demoliendo: & si non destruas,pœnã promittis. certè ista stipulatio Prætoria committitur etiam ad pœnam,non tantum ad principale.Franc Accur.

h *Aliquid*] supple,conuenit,alias est in textu.

i *Committitur*] Aduenientе conditione. Accur.

Prætoria] CASVS.Domus mea impendebat in ruam.ita vt minaretur ruinam.tu conuenis me de dãno infecto. do tibi fideiussorẽ de damno reiarciẽdo.tu vis me cõpellere,q̃ dẽ tibi pignora, vel q̃ deponam aurũ, vel argentũ, p̃ securitate tua,quæritur,vtrum possis me ad hoc compellere? Rñd. q̃ non:quia stipulationes prætoriæ desiderant personas fideiussorum.Gl.ponit casum l.seq.Fr.Accur.

k *Personas*] supple fideiussorũ per se.&c. facit j.tit.1.l.non quasi.in princ. & in Auth.de exhi.re.§.susceptо. & q satisf. co. l.2.secus si constituerit se satisdaturũ: vt sup.de consti.pec.l.,p missor.§. fi.

l *Pro se*] principali promissore. Accur.

m *Satisfationis fungitur*] i. cogitur fungi: ita p̃ si vult: vt Inst. de re.di.§. vẽditæ. & ff.de col.bo l. 1.§. an pignorib. & ff.quorũ le.l.fin.§. si legatarij. & hoc est ifate. fallit sũt ff. eo.l. 1.§. stipulationũ. sed vẽ qũq; accipi pign⁹ ab inuito in p̃toria: vt Inst. de satisf.§. si vero aliqs.q̃ est j Sol. spãle. vbi ipse dãs p procuratorẽ satisdabat iudic.sol. quasi p̃ ipso: & iõ adiecit hypotheca Vel non est ꝓ: quia hic de pignore dicit q̃ traderet creditori vel alij: vt subijcit.& j.de ver.sig. l.plebs. §. pignus. & Inst. de act.§. nẽ Scriniana. Vel tertiò, aliud est pignus profiteri,sed dari, vt hic ad quod reus nõ cogit aliud adijcere bona hæredi fideiussori vel ibi: quod hic ñ prohibet & sic in eo casu conceditur. Accur.

Pretoria autem] CASVS. Ædificabas in fundo meo.ego nunciaui tibi nouũ opus tu satisdedisti vsq; ad certum tempus de opere restituendo,si appareat malè ædificatum. tempus satisdationis est finitum, nunquid teneris mihi iterum satisdare? Respondetur quod sic:quia prętoriæ stipulationes, si non pereunt culpa stipulatoris, sæpe interponũt. Fran. Acc.

Prætoria stipulatio toties est interponenda, quoties expedit. Paul.

Paulus lib.75.ad edi.

LEX IIII.

PRætoriæ stipulationes sępius interponuntur, cum sine culpa stipulatoris cautũ esse desijt.[a]

Ex stipulationibus prætorijs per procuratorẽ quæritur actio domino sine cessione, causa cognita: sicut in cõtractib. institorum. Bar.

Idem lib.48. ad edict.

LEX V.

INomnibus prætorijs stipulationibus hoc obseruãdũ est, vt si procurator meus stipuletur:[b] mihi causa cognita[c] ex ea stipulatione actio[d] competat. Idem est,& cũ institor in ea causa esse cœperit, vt interposita[e] persona eius dominus mercis remãsurus[f] sit, veluti bonis eius venditis. succurrere[g] enim domino Prætor debet.

In stipulationibus prætorijs potest apponi pœna, licet in edicto Prætoris hoc non dicatur. Paul. de Cait.

Idem lib.14.ad Plaut.

LEX VI.

INomnibus prætorijs stipulationibus, in quibus fieri primò aliquid[h] conuenit,[2†] deinde si factum non sit, pœnam inferimus, pœnæ nomine stipulatio committitur.[i]

In stipulationibus prætorijs tenetur quis dare fideiussores, non autẽ pignora. Paul.

Idem 3† lib.14. ad edic.

LEX VII.

PRætoriæ stipulationes 4† personas[k] desiderant pro se[l] interuenientium. Et neq; pignoribus quis, neq; pecuniæ, vel auri, vel argenti depositione in vicem satisdationis fungitur.[m]

Instituus sub conditione, si ea pendente petat bonorũ possessionem secundũ tabulas, cogitur satisdare substituto vulgari, ad quem conditione deficiente pernenitura est hæreditas, de restituendo, & eriã de bene administrando. Pau.

Papin.lib.5.Quæstio.

LEX VIII.

PAulus notat:[n] Qui sub cõditione institutus est, o agnita[p] bonorũ possessione, cogitur substituto in diem cauere longiorem. Prætor enim beneficium[q] suũ nemini vult esse captiosum. & potest videri calumniosè satis petere, quem alius antecedit.

¶ Cũ sub contrarijs cõditionib.[r] Titio, & Mæuio legatũ

2† Cõuenit,nõ est in F.F.

3† P. Flo. Vlpian⁹.

4† P.F.satisdationes.

[n] Paulus notat esse verũ qd sequit. Et qd dicit, in diẽ longiorẽ,i.in diẽ p̃ dõnis deficientis,si esse restituturũ hĩdita tẽ, si cõdõ defecerit. non .n. vult Prætor bñficiũ suum,i,vt bono.poss,instituto dare,si captiosa substituto. Sed nunq̃d substitutus vi hoc calũniosè petere,q̃ ẽ alius,i.institutus antecedit interrogatiuè.q̃ d.non,sm R.vel non interrogatiuè sic. iste institutus p̃t videri satis calũniosè petere hoc,s.ne satisdet, quẽ substitutus antecedit,i.antecedere p̃t.s. cõdõne deficiẽte. Vel aliter,Paulus notat esse falsũ.qd sequit,& qd dicit,in diẽ longiorẽ.i.si conditio etiã deficiat,vel existat, cauere se restituturũ,non enim vult. &c.i. instituto, & etiam potest videri iste substitutus satis calumniosè.&c.& legas planè. Vel dic, q̃ ibi agnouit bon.poss.non satisdat: vt hic, & dic, Paulus notat falsum esse,quod sequitur.cum enim Prætor dederit, non vult esse captiosum. Si autẽ simpliciter per se accepisset,tunc satisdaret,vt sup,qui satisd.cog.l.inter. quæ est cõtra. sed secundum omnes literas satis apparet esse soluta. Accur.

[r] *Sub contrarijs conditionibus*] in quibus vnius euentus est alterius

* Perperã hoc caput Halo. cũ superiore cõfundebat. Augu. 3. emẽ. c. 2.

o *Institutus vt*] institui Titium hæredẽ. si nauis venerit ex Asia vsque ad annum.& si non venerit.Seium substituo direct⁹,vel per fideicommissum.

p *Agnita*] quod facere potuit,etiam pendente conditione: vt sup.de bon. poss.secundum tab. l.2.§. si sub conditione. & l hi demum.

q *Beneficium*] quod vertitur in danda bon.poss.

r *Sub contrarijs conditionibus*] in quibus vnius euentus est alterius

terius defectus, & econtra: & sub alternatione, non autem simul. & facit sup. vt in poss. le. l. etiam. & sup. quando dies lega. ced. l hoc & ipsis. Accursius.

a *Cauetur*] prætoria stipulatione. Accursius

IN *prætorijs*.] CASVS. Si quis ita ambiguè proferat verba satisdationis, vt faciunt duplices homines, ita vt intelligi vix possit, debet adiri iudex, vt verba stipulationis vel satisdationis interpretetur. Fran. Accu.

b *Æstimanda est*.] siue in eius interpositione, siue postea: vt sup. eodem. l. 1. in fi. & ad hoc sup qui satisda. cog. l. de dic. sed in conuentionalibus contra proferē tem: vt supra. de pactis. l. veteribus. & de verborum obliga. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. & facit infra, de appella. l. ab executore. & C. de sacrosan. eccles. l. omni. & infra. de regul. iur. l. in ambiguis. §. fin. & sup. de verb. oblig. l. in conuentionalibus. Accursius.

*No. q̄ illius est interpretari cuius ē cōstituere, vel cōdere. cōc. tex. & ibi plos. in c. q̄m. à cōstitu. ext. text. in c. ex parte. 3. de ver. sign.

1 † In P. F. addit, Valeriano respondit. Initiūq; legis est, Præses.

V *Alerianus*.] CASVS. Cum domus mea domui tuæ ruinam minaretur, Prætor iussit, vt tibi cauerem in triēnū. postea iussit, vt cauerem in decennium. Dicitur hic, quòd prima stipulatio triēnii non est sublata ipso iure, sed tantum per exceptionem. Fr. Accursius.

2 † P. FL. Actionē.

c *Caueri*] putà, opus restitui, vel aliquid aliud. Accursius.

d *In longum*] decennium.

e *Voluerit*.] Prætor, non dico stipulator: quia tunc ipso iure tolleretur: vt Instit. quib. mo. toll. obliga. §. pen. sed videtur, q̄ etiam vbi pars non nouauit tamen non teneatur, nisi semel promissor ipso iure: vt sup. de verb. obl. l. qui bis, quę est contra. Sol. expone vt ibi: quia nō teneretur amplius, scilicet, solnere: ex vtraque tamen tenetur, vt hic: licèt exceptio compenet, vt hic. & sup. de le. 1. l. huiusmodi. §. cum pater. Et distingue hic: qa aut expressè agit, q̄ fiat nouatio: & fiet. aut nec expressè nec tacitè. & vtraq; remanet: vt ī. de re iud. l. 4. §. si ex conuentione. aut agitur tacitè: & tunc remanet vtraq;: sed prima ope except. remittitur, vt hic: nisi fit actū vt remaneat. arg. sup. qui satisd. cog. l. si fideiussor. in princ. Non tamen dicas tacitè agi, vt olim in nouatione dicebatur, quandocunq; aliquid noui fieret: vt Instit. quib. mo. tol. obligā. §. præterea. Sed ita si hoc sit verisimile, vt hic erat. quid enim si in foro Martij decem mihi promisisti: postea eadem decem in foro Augusti: & vtraque facta fuit ante primum terminum? Certè satis vt competere exceptio contra primam stipulationem, arg huius l. sup. de fideiu. tu. l. si fideiussores. in prin. & sup. de nouat. l. si pupillus. in prin. Itē no. q̄ hic mutauit Prætor primum præceptum, quia interlocutorium: vt sup. de re iudic. l. quod iussit. Accursius.

f *Obligatis*] vel dic, obligatis priori stipul. i. actione primæ stip. vel dic, primæ stip. i. contra primam stipulationem. & dic, obligatis. s. fideiussoribus. & etiam reo. Accursius.

I *Nusmodi*.] CASVS. Ista lex dat consilium illis, qui sibi volunt cauere aliqua stipulatione: vt. s. cōprehendāt certam summā in stipulationib. suis: sicuti, promittis mihi 200. aureos, si domus vel paries tuus meam domū læserit? & melius est sic dicere, quam dicere, promittis damnū. vel interesse refarcire? quia plerunq; ista interesse ad paruam summā reducuntur, cum sint odiosa. Frā. Acc.

g *Habent*] ad interesse, quales sunt prætoriæ: vt sup. eod. l. 2. §. 1. Accursius.

3 † In P. F. decēs. ca.

h *Commodius est*.] s. stipulari: vt statim patet. non aūt dico, q̄n valeat stipso fine pœna: vt ar. ī. s. de arbit. l. non aūt. hic aūt q̄ritur an cogatur p̄mittere pœnā in prætoria stipulatione, si promissor non vult? vī q̄ sic: vt hic. & Instit. de ver. obl. §. pe. ad quid enim diceret esse commodum, cum reus nunquam p̄mitteret, & sic nūquam hoc cōmodo stipulator gauderet? Itē pro hoc, quia in crimine statuit iudex quantitatem: vt ī. de cust. reo. l. 4 Item pro hoc ī. de verb. obli. l. continuus. § fi. Item pro hoc. infr. rem ra. habe. l. procurator ad exhi. §. fi. licèt p. ffet dici, ibi speciale. & sic magis sit arg. contra. vt ibi innuit. Itē pro hoc. vt cogatur, ī. de eui. l. 2. Itē pro hoc ī. si quis cautio. l. 2. in ptin. & l. si seruus §. ‖ pluriū. econtra vī, q̄ non nisi velit promissor: vt ī. q̄ satisd. cog. l 2. § fi. & si quis cautio. l. sed & si q̄s. §. fi & hoc magis placet. Accursius.

i *Interfit*.] qualiter autem interesse probatur: no. C. de sent. quæ pro eo, quod interest. l. i.

K *Dedūcitur*] semper enim iudices sequuntur, quod minus est: ad quod est sup. de verb. obl. l. inter stipulantem. §. diuersa & l. si ita. Et no. q̄ in quantum potest iudex minus condemnare, sic facere debet ad quod sup. de act. & obl. l. Arrianus. & inf. de pœnis. l. [illegible] & sup. de arbit. l. diem. §. fin. & ī. de reg. iur. l. semper in stipulationibus. §. fi. Acc.

Iudex mīnus quā p̄t cōdēnare dēt.

quæ quanti ea 3 † res est, promissionem habent, g commodius est h certam summā comprehendere. quoniam plerūq. difficilis probatio est, quanti cuiusq; interfit: i & ad exiguā summam deducitur. k

Rem pupilli, vel adolescentis saluam fore.

TITVLVS VI.

Hæc stipulatio committitur finita pœna, & non ante. Paul. de Castr.

Paulus lib. 24. ad edict.

LEX I.

CVm pupillo rem saluam fore satisdatū sit, agi ex ea l tunc potest, cum & tutelæ m potest.

Si pupillus potest fari, debet ipsemet stipulari rem pupilli saluam fore. sed si non potest, debet adhiberi seruus eius ad stipulandum, si ipsum habet, vel habere potest: aliàs debet interponi per notarium de mandato iudicis: & tunc acquiretur pupillo vtilis actio. Paulus.

REM PVPILLI VEL ADOLEscentis saluam fore.

¶ *Supra de prætorijs in genere: nunc in specie.*

Prolixiorem continuationem, ac multa ad materiam habes hic ex Cuiac.

CVm pupillo.] CASVS. Cum iudex tutorem daret cuidam pupillo, iussit vt satisdaret, rem pupilli saluam fore. tutor malè administrauit. quæritur, quando possit pupillus agere ex ista stipulatione, rem pupilli salua fore? Respon. q̄ demum finita tutela: quia tunc etiam tutelæ actione agere potest pupillus. Fran. Accursius.

l *Ex ea*] scilicet stipulatione. Accursius.

m *Cum & tutelæ*] vt ī. de iure. & ra. dist. l. si cū adhuc. & ī. eo. l. nō quasi. §. hanc stipulationē, non aūt vtraq; dicas agit vt ī. eo. l. cū pupillus. hoc aūt ipse est finita tutela: vt ī. de tut. & ra. dist. l. nisi finita. Itē hoc verū, q̄ satisder. nisi sit testamentarius vel datus cū inquisitione: vt Inst. de satisd. tu. & cur. §. 1. antea enim administrare non debet: vt C. de tut. &

cura. qui fatis non de.l.1. & 3. & fi.plus hodiè : quia iurat bene administrare : vt in Auth. vt ij. qui. §. fi. Accursius.

Si pupillus.] CASVS Prætor dabat tutorē pupillo absenti vel præsenti: qui ifi fari non pōt. quæritur, qualiter stipulabitur. rem pup. sal. fore? Respond. q̄ seruus suus stipulabitur : si seruū non hēt, debet sibi emi : & nō pōt emi, qa pupillus pauper est, vel nullus seruus emendus inuenitur : tunc tabellio debet stipulari pro pupillo : aut Prætor cōstituet aliquem loco pupilli, cui promittatur. rem pup. sal. fo. h d. cum l. seq. Fran. Accursius.

a *Stipulabitur*] vt ff. de procur. mutus. §. si procurator. & C. de doo. l. si quis in emā cipatum. Accursius.

b *Non fit expeditaem ptio*] quia non inuenitur seruus venalis. Accursius.

c *Dicemus*] alias, dicerem. Accursius.

d *Publicum.*] i. tabularium : vt Instit de adopt. §. cum autem. tabellio autē seruus esse non potest: vt C. de tabel. l. generali. lib. 10.

x † P. F. ne quem. acquirit. sī vtilis. etc.

e *Apud Prætorem.*] procurāte hoc eo magistratu, cuius interest, non dico ipso prætore, ad cuius Prætoris periculū non est : vt Insti. de satisf. tut. & cur. §. fi. Accursius.

f *Vt dare aliquem.*] alium officialem. Accurs.

Non quasi.] CASVS. Dictū est sup l. proxi. q̄ Prætor dēt cōstituere aliquē loco pupilli, cui remittatur. sed q̄ritur, vtrū iste talis acq̄rat pupillo actionem directam ex stipulatu? Rñd. q̄ non, sed vtilem. Secundò dicit q̄ hac stipulatione debet cauere pupillo fideiussoribus datis. ¶ *Illud.*] Sūt quidam veri tutores, qui gerūt tutelam, sunt quidā, qui non sunt tutores, tū gerūt negotia pupilli tanquā tutores. de primis non est dubium, quin teneā-tur hac stipulatione, de alijs verò dicit Iurisc. q̄ etiam tenentur, & fideiussores eorum. Ille verò qui est tutor, tū non gessit negotia pupilli, non tenetur hac stipulatione : quia ēt non tenetur actione tutelæ, sed vtili actione tenetur : quia suo periculo cessauit. Est tū compellendus, vt gerat negotia pupilli: vt possit hac stipulatione teneri. §. seq. planus est.

Proiel. hui⁹ §. vi. For. Gat. in l. Gallus. §. & qd si tñ. n. 122. de li. & po. a † P. F. &

¶ *Si tutor.*] Titius cum tutor esset cuiusdam pupilli, captus est ab hostibus, potest agi ex hac stipulatione, tanquam finita tutela? Respon. q̄ sic. & generaliter ex quib. causis cessat actio tutelæ, ex eisdem cessat stipulatio. rem pup. sal. fo. Cætera huius legis plana sunt. Franc. Accursius.

g *Acquirat*] directam ex stipulatu, sed vtilem sic, vt hic, & sup. de magist. con. l. 1. §. plane vbi scripsimus.

Vlpianus lib. 79. ad edict.

LEX II.

SI pupillus absens fit, vel fari non possit: seruus eius stipulabitur: [a] si seruum non habeat, seruus ei emēdus est. sed si non sit vnde ematur, aut nō sit expedita emptio, [b] profectò dicemus [c] seruum publicum [d] apud Prætorem [e] stipulari debere.

Idem lib. 35. ad edict.

LEX III.

AVt dare aliquem [f] Prætor debet, cui caueatur.

Idem lib. 79. ad edict.

LEX IV.

NOn quasi ipso iure pupillo acquirat [g] (neque enim pupillo acquirit) sed vt [1] † vtilis actio ex stipulatu pupillo detur. Cauetur autem pupillo hac stipulatione per satisdationem. [h]

Qui tutelā administrauit, etiam si nō erat verus tutor, sed vt tutor agebat, hac stipulatione tenetur. sed ille, qui nullo modo gessit, etiā si erat verus tutor, non tenetur hac stipulatione : licèt teneatur vtili actione tutelæ. Pau.

¶ *Illud sciendum est, hac stipulatione teneri tam eū, qui tutor est, [i] quàm eum, qui pro tutore negotia gessit, vel gerat, [k] vel [2] † fideiussores eorū. Sed enim qui non gessit, omnimodò nō tenebitur (nā nec actio tutelæ [l] eū qui non gessit, tenet) sed vtili actione [m] conueniendus est: quia suo periculo cessauit: & tamē ex illi-*

h Per satisdationem] vt & sup. tit. 3. l. prætoriæ. & l. 1. § stipulationum istarum prætorianum.

i Tutor fuit] id est fuit : vt no. sup. eo. l. 1.

k Vel gerat] hic tenetur etiam administratione durante: vt inf. § hanc stipulationem. in fi. §.

l Actio tutelæ] directa : vt & C. si tutor non ges. l. 2. aliud in curatore bonis dato : vt ff. de cur. bo. dan. l. 2. §. fi. quæ est cōtra. m *Sed vtili actione*] ff. tutelæ : quæ in subsidium datur, quando ille qui gessit, est non soluendo: vt ff. de admi. tut. l. tutores qui. posſ ēnē §. in cum. & C. si tutor nō ges. l. 1. Sed an teneatur etiā vtili ex stipulatu, licèt esset directa? M. dicit q̄ sic: & inducit ff. eod. §. si quis tutor. in prin. quod nō placet: quia hic dicit omnimodo. Itē quia cum dixerit dari vtilē tutelæ, statim denegat ex stipulatu: & sic de vtili simpliciter dicit, sed ipse M exponebat, vtili, scilicet, ex stipulatu : & quod subijcit, & tamē, &c. denegat directam.

n *Ad administrationem*] pignoribus captis : vt Instit. de satisda. tuto. & cura. fiendum. Accurs.

o *Cedere*] scilicet, placet. & exponitur cedere hic, vt infra de verb. sign. l. cedere.

p *Aliud est*] vt inf. §. si quis curator. imò statim cū malè quid egerit, poterit agi ex stipulatu. Sed contra. sup. de admin. tut. l. actus. & C. de admi. tu. l. rationes. & l. aduersus. quibus dimissum finita cura posse agi. Solu. de gestione, vt reddat scilicet rationē totius administrationis. act. negest. vtili non potest agi durante cura, vt ibi. pro re tamen una potest conueniri, vt hic, & sup. de admi. tuto. l. cum curatore. & plenè dic. vt no. in d. l. aduersus. & fortè etiam singularis actus nō potest à curatore ratio peti: sed ab alio sic: vt d. l. actus.

q *Aliud*] scilicet, quam in tutore.

r *Committi stipulationem*] vt & sup. de eo, qui pro tut. negest. l. 1. §. cum eo. & sic est in contraria tutelæ: vt finita demum tutela detur contrarium iudicium tutelæ. sed in tutorem, & procuratorem datur contraria etiam statim : vt sup. de contraria act. tu. l. 1. §. finito.

s *Quæ finita*] vt Instit. quib. mod. tu. fi. 4. sed & capitis.

t *Speretur*] iure postlim. vt Insti. de Act. tu. §. ab hostibus.

u *Posse agi.*] Sed contra quem? Resp. contra fideiussorem, & contra defen. ctes, vel curatorem datum bonis, vt ff. de tut. & ra. dist. l. si pupillus. §. fi.

x *Diximus*] in quodam libro, quem non habemus. vel dic-

non finita tutela.vt dixi sup.eo.l.1.vel quia fit satisfactum: vt inf.tit.1.l.cum quæreba tur. §.proinde.

a *Non committi*] sicut nec in tutore:& ideirco cogendus est gerere: vt C.eadem l.§.illud. sed sicut ibi agitur.vtili tutelæ contra non gerentem.in subsidium: sic hic vtili negot.gest. quæ in curatore dat finita cura: vt ibi dixi, per l.C.si tutor nō gef.l.2. & hoc est quod subijcit.sub eadem, &c. & sic etiā diximus in d. §.illud. Alij vt M.exponunt hunc versum, sed eadem, &c.diximus.scilicet.q tenea tur vtili ex stipulatu: sic hic non gerens teneatur vtili ex stipulatu.quod non placet,vt ibi notaui. Hē contra sup de curat. bon.dan.l.2.in fi.sed ibi bonis etiam, hic personæ fuit curator datus Acc.

b *Illud sciat*] in curatore,quàm in tu.q hæc stipulatio, &c. scilicet contra curatorem.quod non fit contra tutorem:quia demum, finita tutela, agitur: vt sup.ea.l.§.1. & sup ea.l. §.hanc stipulationem.

c *Committetur*.] Sed quæ est ratio ibi diuersitatis? Respond. quia maiorē dominationē habet tutor in pupillum, quàm curator in adultum, vel furiosum, vel familes: cū tutor principaliter personę detur: vt Inst.de tut. §.1. & qui da.tuto. poss. §.certæ. curator autem principaliter rebus: vt C.de rem.l. in copulandis & hāc tōnem reddimus. cū quæritur, quare habenti tutorē non potest dari tutor.sed habenti curatorem pōt dari curator. vt Inst.de cur.§ interdum. Itē adde hic quod notaui sup.ea.l.§.hanc stipulationem. Accursius.

d *Cedit*] expone.vt sup.§.hanc stipulationem.

e *Revolvitur*] id est, sæpius committitur. s.stipulatio. Sed contra sup.de arb.l.si duo.in fi Sol.ibi in mera pœna. hic in interesse:vt inf tit.1.l.si ad defendendum procurator. Vel die,revoluitur curatio.seu admnistratio: & per hoc stipulatio sæpius committitur. ad quod est sup de verb.obl.l si sic. Vel die tertio, statim q quid saluum non est, curator tenetur hac stipulatione:& si à se non exigat,quod debet ex hac stipulatione, incipit teneri nego.gesto.maximè si cepit abi facultatibus: ergo & in stipulatione tenetur in id, quod nego gest.incipit teneri. & sic in se revoluitur. & facit sup. de tut.& cur.da.ab his l.si cum adhuc. Accursius

f *Sine impuberibus*] quod fit quandoque: vt Inst.de cura. §. interdum.

g *Absolet*] de quibus habes sup.de privileg.creditor.l.dubimus.§ fina.& l.seq.& sup.de pōs.l.1 in fi.& l.seq. Accurs.

Si filius.] CASVS. Titius cum furiosus esset, datus est ei curator.quæritur.quis stipuletur pro eo? Resp.filius suus, si aliquem habet. Fran.Accursius.

h *Furiosi*] scilicet. patris. Accursius.

i *Rem*] scilicet, patris.

cuique indigenti curatore, potest committi hæc stipulatio, ōt durante administratione: qđ intellige pro emendatione alicuius damni particularis: nō autem pro reddenda ratione administrationis h.d.

¶ Si quis curator datus non gesserit curam, consequens erit dicere stipulationem non cōmitti. a Sed eadē hic erunt dicenda, quæ in tutore diximus. Illud sec' b est, q 1† hæc stipulatio statim, atque quid saluū esse definit, cōmittitur: c & fideiussoribus dies cedit, d sed in se revoluitur. e

¶ Pertinet autem hæc stipulatio ad omnes curatores datos sive puberibus, sive impuberibus f propter ætatis infirmitatem: sive prodigis, sive furiosis, vel quibusdam alijs, vt fieri assolet, g dati sint.

Per filium in potestate patris stipulantem hæc actio quæritur. Bar.

Paulus lib.76.ad edict.

LEX V.

SI filius, qui in potestate furiosi h erit, rem i saluam fore stipuletur, k acquirit patri obligationem. l

Caius 2† lib.27.ad edic.prou.

LEX VI.

SErvum * pupilli ita stipulari necesse est, m si pupillus abest, aut fari non potest. Nam si præsens sit, & fari possit, 3† etiam si eius ætatis erit, vt non intelligat quid agat, tamen propter vtilitatem receptum est rectè eum stipulari & agere. n 4†

Tutor datus cū inquisitione, vel testamentarius, non tenetur satisdare pupillo: sed si offertur satisdatio a cōtutore volente in se totam administrationem recipere, debet eā recipere, vel offerre. Pau.

Modestinus lib.6.Regu.

LEX VII.

DAtivus, vel testamentarius tutor, sive curator non petet satis à collega suo, sed offerre o ei poterit p verū satis accipere velit, an satisdare. 5†

No.hic q potest dari curator ad vnū actum. Pa.de Cas.

Vlpianus lib.2.ad edict.

LEX VIII.

ET si ad species q curator datus sit, rem saluā fore, stipulatio interponetur.

Etiam nomina debitorum comprehenduntur appellatione rerū: & ideo cadit sub verbis ipsius stipulationis. Pau.

k *Stipuletur*] à curatore paterno potest etiam filius curator dari patri furioto.si tamen probus est: vt sup.de cur.fur. l.1.2.3.& 4. alioquin petere debet curatorem: vt C.de cur. fur. l.1.

l *Obligationem*] vt sup.de verb.oblig l.quodcunque. Accur.

Etiam pupilli.] CASVS. Dictum est supra eodem. l.2. quis stipuletur pro pupillo absente, hæc lex dicit, q si pupillus sit præsens, & fari possit, melius est, q ipse stipuletur. Ita et non intelligat, quid agatur. Franc. Accurs.

m *Necesse est*] alàs si pupillus potest stipulari, non in necessitate. sed in voluntate cōsistit stipulatio sec. Accursius.

n *Stipulari & agere.*] Nota, non intelligentem stipulari. & sic est contra quod dicitur, q in stipulatione debet esse consonans intellectus. vt C. de contrahen. stipulatio l. omnes. sed die, q hic est consensus tēstione huius legis. Item contra. sup. de verbor.obligatio. l.1. in prin. & l.mulier. quæ dicunt, infantem non posse stipulari. Sol. secūdum M. hic de matori infante: quod potest qa dicit, q potest fari, ergo non est infans. & q dicit, non intelligat quod videtur ei obstare, exponit. scilicet, plenè. aliquem tamen intellectum habet, sed secundum hoc, nulla esset specialitas: quia sic est in qualibet alia stipulatione: vt Inst. de inutil stipulatio. §. pupillus. dic ergo speciale hic, vt etiam infans, & nullum habens intellectum, in stipulando, dummodo possit loqui, possit sibi hac stipulatione prouidere: cum sic apertè hic dicat, q non intelligat. &c. & sic reprobatur M. opinio. & facit C. de acquiren. possessio. l. conaturum. & C. de donationi. l. si quis in emancipatum. & sup. de acquir. hæredita. l. pupillus.

Datur.] CASVS. Titius & Mœnius sunt dati tutores in testamento, vel a iudice alicui pupil. Titius dicit, Mœnio, Vide q satisdes mihi rem pupilli salvam fore. Mœnius dicit. Non teneor. quæritur quid iuris? Rñ. q Titius nō potest cogere Mœnium, vt sibi satisfaciat, verumtamen si vult Titius potest offerre Mœnio fausta idonea, vel an ipse satisdare velit. Lex sequens plana est. Franc. Accursius.

o *Sed offerre.*] Quid ergo est q dicitur testamentarium tutorem satisdare non cogi? vt Inst. de satisd. tut. §. item. Respon non cogitur scilicet a pupillo.

p *Poterit*] volens administrare solus. Accursius.

q *ET si ad species*] scilicet, administrationis. secundum Azo. vt totius partis, vel vini. Sed quid si ad literā? & tunc dicunt idem per l. iſtam. secundum quotidian.. Et no. quod curator potest dari etiam ad certas res. s. 1 quod non est in tutore: vt Inst. qui dari tuto. possunt. §. certæ. & de curat. §. item inutil.

1† P Filio secus, q hæc &c. & interp.i. illo tñ excepto. C.

2† Aliàs Paulus. Tutorem hñi q̄re tutor dari q̄p: curatorem ät hñi curator dei?

* Ista est casꝰ singlñ Bal in Ldonatarū. C. de acq. hær & Alex. hic ī add. q pupil. vel ifans sibi acq rit sine tutoris authoritate. nē salvā fore stipulando. Et ad intell. hui⁹ l. vi. Crot. in l. 1. nu. 51. d ver. ob. in prin. et ibidē Butigel. nu. 65. Alci. ibidē n. 32. Iac. Nigr. nu. 231. cum multis. seq. Cora. in d.l.1.§. q p̄sens. nu. 9.

3† In Arcbet vpotestate & fati non p̄t, sed negatio ibi fuit expūcta. Anto. Au. emē. lib.1.1.2.

4† In F. F. prius non legebat agere.

5† P F. an dare.

1 Putà ad vnā litē, quem ad nū aliū. d quibus gl. in d.l. fi. § sinat. j. C. ād bo. lib. de sc.o est tes. in l.1. ē. de cur. fo. dā. & in l. sive ei filius. §. de iu. do.

Vm pupillus.] CASVS. Pamphilus pupillus latum habens patrimonium habebat multos debitores. datus est ei tutor qui satisfecit rem pupi. sal. fo. quæritur, verum nomina debitorum comprehendantur hac stipulatione, ita vt etiam salua debeant esse per hanc stipulationem? Respon. q sic: ita q si peream negligentia tutoris, tutor tenebitur ad damnum, sicut si cæteræ res pupilli perijssent. Franc. Accurs. a *Innominibus sunt*] vt exigat. argu. contra. C. arbit. tut. l. nomina. & l. quicquid. b *Videtur* per interesse præstationem. & facit inst. de verb. sign. l. bonorum.

ADDITIO. Bar. fatetur, q nomina sunt in patrimonio: sed ea quæ à debitore debent exigi, non sunt in patrimonio, & eo respectu sic loquitur hæc lex.

c *Venit*] principaliter: secus in vsuris, quæ in actione tutelæ veniunt, non in actione ex stipulatu: quia stricti iuris est. immo si compert deberi, veniunt etiam per actionem ex stipula. et ff. l. proxima. nam videor stipulari omne quod in actione tu. deuenit. vel deueniet. argu. sup. loca. l. quæro Accursius.

Si postea quam.] CASVS. Titius fuit tutor cuiusdam pupilli. finita tutela facit moram in reddendis rationibus tutelæ. ita q pupillus damnum patitur, quæritur, nunquid ipse Titius teneatur refarcire damnum ipsi pupillo. & restituere fructus? Respon. q sic. non enim est æquum, pupillum pati damnũ pp moꝝ tutoris. Fr. Acd *Tutela*] i. est. ratione tutelæ: & eo restituendo, quod ex bonis pupilli habet.

e *Tempus*] inter tutelam finitam, & rationem reddiram. & facit C. de vsu pupil. l. 2 & sup. de vsu. l. 2. in fi. Accursius.

Vm ea lis.] CASVS. Ista lex declarat, qñ cõmittatur stipulatio rẽ pup. sal. fo. & dicit, q tunc demũ committitur, qñ tutor non agit, vel administrat sicut dẽt: ita q substantia pupilli diminuitur, vel deteriorat: aut tutor nõ agit circa personam pupilli id, quod facere debet. Fran. Ac.

f *Committitur* per interpretationem Accursius.

g *Dari*] pars. interesse quod dat de suo.

h *Ei*] scilicet tutori in area. Accursius.

i *Non est*] subaudi, salua aliàs est salua, in textu, & est sensus, i. nõ intelligitur salua: quia &c. & sic committitur hæc stipulatio. & facit ff. mand. l. si procuratorem. & dolo. Accur.

k *Fieri*] vt restitui quod est pupilli, restituitur. n. facti est.

Si plures.] Pulchra lex & elegantissima. & casus eius talis est. Pamphilus pupillus habebat duos tutores. q dederant ei duos fideiussores rem pupil. sal. fo. finita est tutela. pupillus vult cõuenire fideiussores, eo q tutores male administrauerũt. videt q facilius erit sibi litigare cũ vno fideiussore, quã cũ amborũ. nõ vult vnũ eorũ in solidũ conuenire, q̃ timet, vtrũ possit? Rñ q fictitiæ potest fideiussor vti beneficio epistolæ D. Hadriani de diuidẽda obligatione, ita ut fideiussori debeat pupillus cedere actiones ff. alium fideiussorẽ. Sed vt q huic fideiussori, qui in solidũ conuenitur, fiat iniuria: nã tutores conueniuntur ut in pro parte, quã quisq; administrauit: & tunc demũ in solidũ cõueniuntur, qñ res ab alijs seruari non ꝓtergo ẽt in fideiuss. fieri dẽt, vt tunc in solidũ conueniantur, si res ab alio seruari non põt. Item sic est etiam in cæteris ff. lib. vbi fideiussores accipiuntur. vt inter ipsos obligatio diuidatur: ergo hic ẽt fieri debet. Sed tñ. q ab hac forma iuris recessum est in hoc casu summa rõne. nam cum in ff. lib. fideiussores ad habẽtur: ipsi Thentes quodãmodo voluntariè incidunt in fideiussores. & intelligũt benè quid agant: pupillus verò non ipse cõtraxit, sed quodãmodo incidit in tutorem: & non benè intelligebat, q̃d agebatur qñ sibi tutores & fideiussores dabãtur: & inconueniens est ei, q ex vna tutela plures quẽs oriantur. & fortè apud diuersus iudices. quæ res constitutum est, vt fideiussores tantum possint in solidũ conuenti. Fran. Accurs.

l *Dari*] prior pupilli saluam fore. Accurs. *Diuidendum*] id est, diuidendum ius agendi ex epistola Diui Hadriani.

m *Alijs*] scilicet, in solidum.

n *Ita si*] scilicet, quod à cæteris. ad quod est. sup. de fideiuss. l. vt fideiussor & l. cũ is & l. si mandato.

o *Diuisum*] est m. euidens ratio eum, qui administrauerit, prius conueniendũ propter suum factum, quã illum, qui nõ gessit. ille enim, qui gerit, facit cur ipse conueniri possit: at qui non gerit, non ex gestione sua conuenitur, sed collegæ dũtaxat. Sed cur fideiussor prius vnus. q̃ alter conueniri debeat, quis æstimabit? sed videtur æstimabo ibi: nã æquitas arbitrij &c. Sed arg. cõtra. ff. de admi. tu. l. si plures. & sup. de admi. tut. l. tutores qui post fincm. §. in eum. & facit C. de hær. tu. l. pater vester.

p *Postquam*] putauerit, in quã hac tõne ductus, postquã &c.

q *Placuit*] vt sup. de tut. & ra dist. l. 1. §. nunc tractemus. & sup. de admi. tut. l. tutores qui post fincm. §. in eum. & facit C. de hær. tu. l. pater vester.

r *Tutorem*] scilicet tutorem, vt hic, vel dic, vt detegatur. s. tutor in ea culpa. q. &c.

s *Condemnari*] beneficio diuisionis.

t *Cæteris*] qui aliam partem administrauerunt.

u *Non seruetur*] id est, non potest seruari.

x *Et ideo*] in solidum. conueniendum: & est hic casus secundus. Accu. sus.

y *Ideo*] scilicet tutores, vt hic, vel dic, vt detegatur. s. tutor in ea culpa. q. &c.

z *Suspectum*] scilicet, contutorem. Azo.

a *Superseder*] vel tardius querelam mouit, vel sua sponte iura pupilli prodidit: vt C. de dim. tu. l. 1. & 2. 11. & facit sup. de admi. tu. l. cum.

b *Æquitas*] merito. &c. s. diuiditur inter tutores actio.

c *Atque officium*] scilicet, iudicis: quia actio tutelæ bonæ fidei est.

d *Bonis viris*] scilicet quod à bonis duntaxat viris administrari

Pomponius lib. 15. ad Sabin.

LEX IX.

CVm pupillus * à tutore stipulatur rem saluã fore, nõ solùm quæ in patrimonio habet, sed etiam quæ in nominibus sunt, [a] ea stipulatione videntur [b] contineri. Quod enim in tutelæ iudiciũ venit, [c] hoc & ea stipulatione continetur.

Fideiussor simpliciter datus, non solum tenetur ad sortem, sed etiam ad vsuras, quæ veniunt ex natura actionis, super qua interceſſit. Paul. de Castr.

Africanus lib. 3. Quæst.

LEX X.

SI postea quam pupillus ad pubertatem peruenerit, tutor in restituenda tutela [d] aliquãdiu moram fecerit, certum est, & fructuum nomine, & vsurarum medij tẽporis [e] tam fideiussores eius, quam ipsum teneri.

Licèt res pupilli sint salua in se: si tamen sunt, penes tutorem, & nõ restituuntur, committitur contra eum hæc stipulatio: quia nõ videntur salua, quo ad pupillum. Paul.

Neratius lib. 4. Membr.

LEX XI.

CVm rem saluã fore pupillo cauetur, committitur [f] stipulatio, si quod ei ex tutela dari [g] fieri oportet, non præstetur. Nam & si res ei [h] salua sit, ob id non est [i] salua, [1]† quia quod ex tutela dari fieri [k] oportet, nõ soluitur.

Inter plures fideiussores vnius tutoris datos pupillo, nõ est locus beneficio Diui Hadriani. s. vt diuidatur actio. sed locus in plurib. tutorib. existentibus soluendo: & etiã in pluribus fideiussoribus datis alteri, quam pupillo. Pau.

Paulus [2]† lib. 12. Quæst.

LEX XII.

SI plures fideiussores à tutore pupillo dati [l] sint, non esse [3]† distinguendum, [m] sed in vnũ dandam actionẽ, [n] ita vt ei, qui cõuenitur, actiones præstẽtur. [o] [4]† Nec quisquam putauerit à iure dilectum, [p] postquam [q] pro ea parte placuit [r] tutorem condemnari, [s] quam administrauerit: & ita denique, [5]† si res à cæteris [t] nõ seruetur, [u] & iõ [x] in eo [y] culpa [6]† detegat, q suspectũ [z] facere supersederit. [a] nã æquitas [b] arbitrij, [7]† atq; officium [c] boni viri [d] vꝛ eam

1† Inf. f. decisi. Sal.

2† P. F. Papinianus.

3† P. F. de esse eũ distinguendum.

4† P. F. ꝑ narenur.

5† P. F. de ita demũ in solidũ. fi &c.

6† P. F. & idonea culpa. actio. & iõ qui sic in cæteris & si in cod. & Quidã tñ legũt idonei. vt sæpe. baudius tutoris. hoc q̃ asserit Græcorum. C. 7† P. F. arbitrij.

miſtrari debet: & à quo officio tutelæ minus fide idonei, vt ſuſpecti remouentur, ſed in fideiuſſ. non principaliter bonitas, ſed an ſint diuites, conſideratur. Accur.

a *Formam*, vt vnuſquiſque conueniatur pro parte.

b *Cæterùm*] pro, ſed.

c *Cæteris*] maioribus à iure cõmuni.

d *Impetrare poſſunt*] vt C. de cõſt. pec. l. fi. & ff. de fide. l. Iter fideiuſſ. & Inſtit. eod. de fideiu. § ſi plures.

e *Contraxit*] cũ tutore, vel cum fideiuſſoribus, eos accipiendo: vt ff. eod. l. 2. § 4. Idem ſcitè. & ſi ipſe accepit eos, pp rõnem quæ ſequitur.

f *In tutorem*] i. in tutoris potẽtiam, etiã inuitus.

g *Ignorat*] vt ſup. de iur. & fac. ign. l. fi. & C. de fal. mo. l. 1. in fi. h *Beneficiũ*] qđ dat fideiuſſoribus aliàs.

i *Dividendę*] inter fideiuſſores à tutore vno datos, non diuidit actio ex epiſtola: & hoc fauore pupilli. ſed inter fideiuſſores plurium tutorũ, diuiditur: vt ſup. de fideiu. in l. pupillus, contra. Nec obſt. l. ſeq. ibidem: quia adultus ea cautione præiudicat ſibi.

ADDITIO. Die ſecundum Bar. quod ibi erant plures fideiuſſores diuerſorũ tutorum: hic erant vnius tantùm tutoris fideiuſſores.

k *Inueniam*] ſcilicet, ſi detur.

l *Conſtituerentur*] contra fideiuſſores ſingulos in ſuo foro conuentos. In tutoribus. n. illa ratio locum non hẽt, vt ſup. de quib. rebus ad eum iudi. catur. l. 1. Accur.

formã[a] iuris deſideraſſe. Cæterùm, [b] fideiuſſores ciuiliter in ſolidum obligati, cæteris [c] quidem agentibus, vt diuidatur actio, impetrare poſſunt. [d] pupillo verò agente, qui non ipſe contraxit, [e] ſed in tutorẽ ſe incidit, & ignorat [g] omnia, beneficiũ [h] diuidendę [i] actionis iniuriam [k] habere viſum eſt: ne ex vna tutela cauſæ plures, variæque quæſtiones apud diuerſos iudices conſtituerentur. [l]

Iudicatum ſolui.

TITVLVS VII.

Dies huius ſtipulationis cedit lata ſententia, poſtquam tranſiuit in rem iudicatam: licèt exactio differatur in tẽpus, quod datur iudicatis ad ſoluendum. Paul.

IVDICATVM SOLVI.

¶ Aliam ſpeciem prætoriæ ſtipulationis ponit: & ſi hæc ante lit. conteſt. vt ſup. qui ſatiſd. cogā. l. de die. §. Il ſeruus. & olim à quocunque ſuo, vel alieno nomine conuento tali, vel perſonali actione: ſed hodie non præſtatur ab eo, qui ſuo nomine conuenitur; vt Inſtit. de ſatiſd. in prin. & §. ſed hodie. Defenſor ergo rei præſtat etiam ſi habeat mandatum, vt C. de ſatiſd. l. 1. in fi. & ſi dominus eſt præſens, fideiubet pro procuratore ſuo: vt Inſtit. de ſatiſda. §. ſi verò alius ſi abſens, ipſe procurator inuenit fideiuſſores, vt inf. eod. l. ſi ad defendendum. Accur.

Altera eſt iudicatum ſolui, cuius formulam edẽdi ait prætor, qui ex edicto Prætoris de re, vt lite, antequã ea conteſtetur, in caſum quo. ſ. ea res iudicetur, vel non defendatur, ſtipulatur actor à reo, vel defenſore eius, [1] filius ſ. qui ſatiſd. cog. ſed & duabus illis cauſis ſubijcitur de dolo malo clauſula, vt in ſtipulatione ex operis noui nuntiatione. Cuiac.

IN *ſtipulatione*] CASVS. Feciſti conuenire in iudicio adcentum: procurator tuus ſatiſdedit iudicatum ſolui. fuiſti condemnatus. quæritur, quando dies iſtius ſtipulationis cedit? Reſpon. quod ſtatim poſtquam ſententia iudicis tranſiuit in rem iudicatam: tamen exactio non poteſt fieri, niſi poſt tempus reo à iure indultum, ſcilicet poſt quatuor menſ. s. Lex ſequens plana eſt. Franc. Accur.

m *Cedit*, incipit deberi, ſed non venit: vt ff. de ver. ſig. l. cedere & hoc obtinet ex cla. quod verbũ ſonat, cæterũ ex aliis clauſulis ẽt ante cõmittitur, vt ff. eo. l. iudicatũ ſolui. Accur.

n *Prone pals*] quatuor menſium olim, duorũ hodie: vt C. de uſur. rei iud. l. 2. & ſup. de re iud. l. debitoribus.

o *Differtur comes*] fideiuſſores: vt C. de uſur. rei iud. l. fi. § fi.

p *Cum lite mortua*] trienij lapſu: vt C. de iud. l. properandum, vel ſolone, ſeu tranſactione, vel alio ſimili mõ

vt ff. eo. l. cum ſtrebat. §. proinde. & ff. ſi quis cau. l. 2. in prin. vel quia quod petebat rei vendi. mortuũ eſt. non. n. tenent fideiuſſores, vel reus, niſi forte euictio immineret; vt ff. eo. l. ſi ſeruus. nec enim de fatalitate tenẽt: vt ibi. & ff. de pri. hæ re. l. illud. & facit ff. l. prox. in prin. & ff. de iud. l. nõ à iudice. §. fi. Item no. lucar, q finita cauſa triennio, non valeant prima acta. quod dic. vt no. C. de iudi. l. ppetrandum. Acc.

Paul. lib. 24. ad edi.

LEX PRIMA.

IN ſtipulatione iudicatum ſolui, poſt rem iudicatã ſtatim dies cedit: [m] ſed exactio in tempus reo principali [n] indultum differtur. [o]

Peremptæ inſtantia liberat fideiuſſor iudicatũ ſolui. Bar.

Idem lib. 71. ad edi.

LEX II.

CVm lite mortua [p] nulla res ſit, ideo conſtat fideiuſſores ex ſtipulatu iudicatũ ſolui non teneri.

Si ſententia eſt lata per illum iudicem, corã quo non fuit p̃ſtita ſatiſdatio, non cõmittitur hac ſtipulatio. Paul.

Vlpianus lib 77. ad edi.

LEX III.

SI quis ad [1] † aliquem iudicem iturus, ſtipulatus eſt iudicatum ſolui, & egit apud

Paul. lib. 2. ſ. P. Flo.

¶ *Sed & ſi forte*] Sunt certæ perſonæ, quæ pñt agere, p̃ ꝑſonis cõiunctis, vtrũ illæ poſſint ſtipulari iudi. ſoluti? Rñd. q non, quia non ſunt procuratrices tales ꝑſonæ, ſi non hẽant mandatum, licet Prætor permittat eis, q poſſint agere ſine mandato: immo ſi tales ꝑſonæ ſtipulatæ ſunt iudica. ſol. nõ valet ſtipulatio: ſed erit de nouo ſatiſdãdum. Itẽ & tutor ille eſſe debet, qui adminiſtrat, ſi velit ſtipulari iudicatum ſolui. vſque ibi. *Sed. & ſi.* Ponamus q aliquis adminiſtret negotia pupilli qui ſi tutor. & ñ tutor non eſt; vtrũ talis poſſit ſtipulari iu. ſol? Rñ. q non. l. ẽ. & ſi tutor eſſet, non tñ adminiſtrare, non ꝑ ſtipulari iudi. ſol. Nam ſolus ille tutor ꝑ agere pro pupillo & ſtipulari qui eſt datus à ꝑe pupilli, vel cui maior pars tutorum cõmiſit adminiſtrationẽ; vel qui datꝰ eſt à iudice, qui habuit ius dandi tutorem.

¶ *Sed & curatorem*] dictum eſt ſup. ea. l. 1. ſtipulationẽ, qđ curator poteſt ſtipulari iudic. ſol. hic declarat quis curatos illud facere poſſit: & dicit, quod curator furioſi: item pupilli & adoleſcentis, hi omnes poſſunt ſtipulari iud. ſol.

¶ *Si tutor*] Pupillus hẽbat patrimoniũ i Italia & in Gallia, tutores ẽt hẽbat vnum rerũ Italicarũ, aliũ rerũ Gallicarũ, dĩ hic q tutor rerum Italicarum non ꝑ ſtipulari iudi. ſol. ſuper rebus Gallicis; quia nõ habet earũ adminiſtrationẽ.

¶ *Si reus*] Dĩ ff. eo. ti. l. iudi. ſol. q ſtipulatio iudic. ſol. hẽt tres clauſulas prima eſt id, quod verbum ſonat, ſ. q ſoluatur res iudicata, ſecunda eſt, quod reus defendatur, tertia, quod dolus abſit, iſtis præſuppoſitis pone caſum. Reus conuentus ſatiſdedit iudicatum ſolui: qa, ſecundum iura Digeſtorũ, cogebatur ſatiſdare etiam ille, qui conueniebatur nomine proprio. ſatiſdedit ergo reus, poſtea ſe abſentauit. vtrũ committatur clauſula de defendẽdo? Reſpon. quod ſic. ſi nemo ſit, qui eum defendat. ſi verò ſit qui eum defendere velit, interim non committitur ſtipulatio iudicatum ſolui.

¶ *Si reus*] Reus conuentus ſatiſdedit iud. ſol. & dedit tres fideiuſſores, non defendit reus, & ſic commiſſa eſt illa clauſula de defendendo. actor agit contra vnum fideiuſſorẽ ad intereſſe propter rem non defenſam. & item eſt cõ effetus cum fideiuſſore, nunc quæritur, vtrum reus principalis poſſit luere ſuperueniente defenſionem cauſa? Reſpon. q ſic: & fideiuſſor

debet absolui.h.d.cum l.sequen.Franc. Accur.
a *Alterum*]scilicet iudicem. Accur.
b *Stipulatio*]iudicatum solui.& facit ff.l. cum apud.& l.cū quæreba.s.fi.& ff.l. proxima.& de iud.l.nō a iudice §.fi. & ad Macedo.l.si filiusfamilias.in fi.& l.seq.
c *Stipulari pſſit*] id est, exigere stipulationem.& facit C. de fideiuſſ.l.generaliter.
d *Rei*] pro qua agit nunc. Accur.
e *Videtur*] licèt ab initio falsa sit.vt C. de solutioni.l. vero.in fi.& sup. d. iud.l. licet.Accur.
f *Non exigitur*] vt & sup. de procur.l.sed & hæc.& C. de pro.c. l.matritus.
g *Ne committi*] nec stipulanti, quia sua non interest. nec domino.quia alteri stipulari nemo potest.
h *Habitum*, nego iū sine mandato gestā. Sed contra.inf. eo.l. fi ante.in fin. vbi per subsequens mandatum, vel ratihabitionē infirmat. non cōfirmatur quod est factum. Sola. ibi ex parte rei.iuicactoris.vt ibi plenius dices.
i *Prætor*] quod nō habemus.
k *Talis persona*] sine mandato præcedenti, vel ratihabitione sequenti: licèt sit de coniunctis.
l *Interueniat*] & cautum fuerit.
m *Cauendum*]s. domino ad hoc vt committatur. & facit iude fideiuſſ.l. qui sanè date. Accur.
n *Administrabat*]iude sol.l. quod si forte §. fi.
o *Non esset*] & administrabat: & stipulatus fuit iudicatum solui.
p *Dum ignorat*] se datum tutorem.
q *Ex alia causa*] nō scit datum se tutorē: sed non gerit ideo.q tutor esse velit.sed vt amicus, nec vitur excusatione sibi cōpetenti. vel gerebat nomine contutoris, qui solus administrabat sic stipulando.
r *Facultas datur*] & stipulandi. & excipiendi.si vt tutor velit defendere.vide ff. de admi. tu.l.1.§ fi. de l.d.& Inſtit. de satisd. tut.§ sed & si ne fiamus.Si vero nō vt tutor, sed vt ex causa defendere velit, audiunt prætores.

alterum, a non committitur stipulatio: b quia non huius iudicis sententiæ fideiussores se subdiderunt.

Ista stipulatio committitur, si fuerit interposita per verū procuratorem, aut per verū tutorem, aut curatorem, qui poſſit acquirere obligationē, & actionem dominis, quorū negotia admin ſtrant: secus, si per eū, qui non erat verus procurator: licèt haberet potestatem agendi à lege, nisi fuerit secuta ratihabitio domini. Itē secus si non erat verus tutor, vel erat: tamen non habebat administrationem ipse, sed alius, vel non habebat in illo loco, sed ibi. Pau.

¶ Stipulationem iudicatum solui,& procurator, & tutor, & curator, stipulari pōt. c Procuratorem autē eum accipere debemus, cui mādatū est, siue huius rei d tantùm mādatum susceperit, siue etiā vniuersorum bonorum. Sed & si ratum fuerit habitum, procurator videtur. e

¶ Sed & si fortè ex liberis, vel ex parentibus aliquis interueniat, vel vir vxoris nomine, à quibus mādatū nō exigit, f an cōmittatur stipulatio, q̄ritur. Magisq; erit ne cōmitti g debeat: nisi fuerit eis mandatum, vel ratum habitum. h q̄p enim eis agere pmittit edicto Prætoris, i non facit eos procuratores. Itaq; si talis persona k interueniat, l ex integro erit cauendum. m

¶ Sed quod l † de tutore diximus, ita accipiendum est: si is 2 † fuerit, qui tutelā administrabat, n cū tutor nō esset, o tutoris appellatione eum nō continent. Sed & si quidē tutor sit, non tñ quasi tutor negotia administret, vel dum ignorat, p vel alia ex causa, q dicendum erit, non committi stipulationem.

10 ¶ Nā edicto Prætoris illi tutori ius agendi, stipulādiq; facultas 3 † dat, r cui à parēte, maioreve parte tutorum, vel cuius de ea s re iurisdictio fuerit, 4 † tutela permissa erit.

¶ Sed, & curatorē accipiemus furiosi, vel furiosæ, itē pupilli, t pupillęve, cęterorūq; 5 † curatores, puta adolescētis, vel si alterius, cuius u curator sit, committi puto stipulationē.

¶ Si tutor esse ,pponat regionis alicuius, vel ,pnunciæ, vel rerum Italicarū, consequens erit dicere, stipulationem ita demum committi, si ea cā egerit, 6 † quæ ad administrationem earū x 7 † pertinebat.

Si causa non defendatur, committitur hæc stipulatio ꝓpter clausulam de defendendo, licèt diffinitiua non sit ad hoc tuta. Pau.

¶ Si reus postquā iudicatum solui ꝓmisit, ablens y 8 † factus sit, an stipulatio cōmittatur ob rem z non defensam, q̄ritur? magisq; est vt committatur, a si nemo eum defendat.

¶ Ob rē nō defensam stipula io nō cōmittit, quandiu p̄t existere b qui defendat.

Mora commissa in non defendendo potest purgari vsq. ad sententiam: post sententiā verò, vel solutionem purgari non potest. h. d. Bar.

¶ Si plures fuerint fideiussores. postea quam cū vno c lis contestata est, d ex clausula ob rem non defensam, ipse reus potest suscipere defensionem. e

Iulianus lib. 50. Digest.

LEX IIII.

IS autem, cum quo actum fuerit, absolui debet.

t *Pupilli*]facit Inſtit.de cura.§. interdum.
u *Cuius*]s.alicuius. ad quod sup.tit.1.l. non quasi.4.t.
x *Earum*, aliàs rerum, aliàs eorum. & facit C.de au. hon. præstan.l.fin. Accur.
y *Absens*] aliàs demens.
z *Obrem*] id est ob clausulam illam quę inest in stipulatione iudicatum ſolui.
a *Committatur*] alioquin contemni posset hæc stipulatio.
b *Potest existere*] pōt tamen committi ex aliis duabus clausulis etiam si defensor existat. sed si quæratur an denuntiare stipulator debeat an sit qui velit rem defendere? Respon. ficiatque. sup. quib. ex causis in posſeſſ. eat.l. Prætor ait. §. fi.
c *Cum eis*]ex fideiussoribus. Accur
d *Contestata est*] ad interesse. Accur.
e *Defensionem*, secus post cōdemnationē: vt ff.l.4. in princ. Et no. q̄ purgat moratā etiam lite contestata. Argum. contra. sup. de verbo. oblig. l. si insulam. item facit sup. de procur.l. qui pro prio. Accur.

ADDITIO. Die 8m Bart. post Pet. q̄ hoc est ideo quia stipulatio citius committitur, quam debeatur: ideo in alio tempore admittatur purgatio.

I *Si autem*]s. fideiuſſor. Accur.

I *Am tamen*] CASVS. Dictum est sup proxi.l. & §. præceden. q̄ reus pōt suscipere defensionē. Ille tenetur contra fideiussorē. hoc dictū non habet locum, si fideiussor sit iam cōdemnatus. quia si cōdemnato fideiussore datur reo p̄s suscipiendi defensionem. sequens ꝓpter verb. & repetitio: quod esset inconueniēs. ergo &c.

¶ *Vnus*] Reus satisfecit de iudicato solui uēdo: & dedit plures fideiussores, vel sic. Plures erant hēdes. q̄ cōuenichant. aliqui volunt defendere: alii qui veto non. dubitab. virum vnus fideiussorū an vnus habeat dum p̄stit defensionem? Respon. q̄ sic gl. hic & de lit. l. seq.

¶ *Nōnnulli*, Sepe s. dictū est q̄ in stipulatione fieri sūe

2 † P. Flo. sed & qd

2 † P. F. vel sis.

2 Quæritur dicat satisdatio legitima: vide gl. i auth. cui relictū C. de indi. vidu. tol.

3 † P. F. si li tutori agendi facultas data tutori cui &c.

4 † P. F. cō rū re cui? ex iurisdictiō fuit.

5 † P. Flo. cæteroru quoque.

6 † P. Flo. egerint.

7 † P. F. corum.

8 † P. Flo. dem ēs. i altero vero exēplari. dem ēs vel absēs factus sit quam lectionē sū mopere probo. C. ad vel. huius ff. vide Bar. Nig. in l. si insula. nu. 10. s. d. verb. & ibi Bartholus nib. nu. 133.

exiganur defensio vt satis fieri possit stipulationi ne committatur. Item quæ personæ debent defendere. Resp. Iustinianus consul. quod si personæ superius enumeratæ defendant, rectè videtur facta defensio: nec stipulatio committetur. & sunt illæ personæ fideiussorum, hæredum, vel debitorum: item tutores, curatores, & procuratores. Si verò aliæ personæ sint, quàm illæ quæ velint defendere: stipulatio nõ committetur, si defendant arbitrio boni viri, i. cum satisd. nam si satisd. videtur rectè defendere, si autem velit defendere simpliciter, idest, sine satisdatione, & iudex eum repellat, committitur stipulatio. vsque ibi, quòd si quis enim. Si aduersarius talem defensorem sine satisdatione admiserit, stipulatio non committetur: quia sibi debet imputare, qui talem defensorem admisit.

¶ *Si ex fideiussoribus ff.*] vnus ex fideiuss. qui fideiussérunt iudicatum solui, velit defendere: stipulatio non cõmittitur.

¶ *In hac stipulatione*] Pone casum. Vnus fideiussorum iudicatũ solui, cœpit defendere, postea desiit defensionem, an possit agi contra ipsum, actione mandati ad interesse? Respondetur quod non: quia non fideiussit in defensionem, sed tantũ ad quantitatem, scilicet, vt solueret rem iudicatam. Si verò isti fideiussores fideiusserunt, vt etiã defenderent: an tunc possint agere mandati? Distinguitur, aut victi sunt in iudicio, aut vicerunt. Si victi sunt: poterunt agere mandati contra reũ, si soluerunt iudicatũ. verùntamen expensas litis non consequentur. Si autem obtinuerunt in iudicio, tunc poterunt petere lites expensas, quasi secundum mandatum fecerint.

¶ *Si tamen plures fideiuss.*] Quia ergo ita est, q̃ fideiussores possunt defendere vt cuitetur commissio stipulationis ob rẽ non defensam: quæritur, si plures sint fideiussores, & velint defendere: vtrum possint omnes simul defendere, vel an cogantur dare vnũ, qui defendat? Resp. q̃ debent vnum dare pro se omnibus qui defendit, aliàs stipulatio committitur ob rem non defensam. & arguit Iustiniã. à simili. Nã si reos principalis fideiussit iudicatum solui: si moritur pluribus hæredibus relictis, hæredes debent vnum dare, qui defendat: ne si defensio per plures diuisa fuerit, actor incommodo afficiatur. Secus est in hæredibus actoris, qui nõ habent nec possunt vnum ab reo petere dare. Cætera clara sunt. Casus legis [illegible] ad Gl. ponit casum l. 3. §. fin. & pone exponit Fran. Acc. a [illegible] alias tamen & aliis, non tamen Acc.

Vlpianus lib. 77. ad edict.

LEX V.

IAm tamen [a] fideiussore, qui iudicium acceperat, damnato, frustra defensionẽ reus suscipit. Cæterum, [b] & si solutum fuerit postea quã illi [1†] iudicatum est, repetitionem constituemus [2†] [c] eius quod solutum est. [d]

Supra in §. fi. dixit, quòd ipse reus, qui fuit in mora, admittitur ad defensam vsque ad sententiam, vt mora purgetur. hic dicitur, quod etiam vnus ex fideiussoribus datis in hac stipulatione, & etiam si reus decessit, pluribus hæredibus relictis, vnus solus potest suscipere defensionem pro omnibus, & purgare moram. Paulus.

¶ Vnus ex fideiussoribus, vel hẽdibus [e] pluribus, alio cessante, suscipere defensionẽ põt.

Stipulatio semel commissa ad interesse totale, vlterius non committitur. Bar.

¶ In hac stipulatione, [f] quia plures causæ [g] sunt vna quantitate [h] conclusæ, si committatur statim stipulatio ex vno casu, [i] amplius ex alio committi non potest. [k]

Si defendatur causa per aliquem ex illis, qui promiserunt defensionem, vel per aliquem e hæredibus illorũ, non requiritur, quòd detur alius fideiussor: & stipulatio non committitur ex clausula de defendendo: sed si alius à prædictis causam defendat, etiam si non sit ex fideiussoribus datis, requiritur, quòd det fideiussores nouos: alias actor non tenetur eum admittere. si tamen admisit, dicetur causa legitimè defensa. & stipulatio ob rem non defensam non committitur. Paul.

¶ Nunc videamus qualis defensio exigatur, ne committatur stipulatio, & quarum personarum. Et si quidem ex personis enumeratis [l] in defensionem quis succedat, palam est rectè rem defendi, nec committi [m] stipulationem. si verò extrinsecus persona [n] defensoris interueniat, æquè stipulatio non committetur: si modò ille paratus sit rem boni viri arbitratu defendere, hoc est, satisdare. Sic enim videtur defendere, si satisdet. Cæterùm, si simpliciter [o] paratus sit intervenire, nec admittatur, [p] committetur ista stipulatio ob rem non defensam. Quòd si quis cum, vel cum satisdatione, vel sine satisdatione admiserit, q̃ consequens erit dicere, stipulationis [r] illius nullam partem [s] committi: quia sibi imputare debet, [t] qui 3† talem defensorem admisit.

¶ Si ex fideiussoribus, qui iudicatum solui cauerant, exi-

[a] *Tamen iudicium*] aliàs inempti est. Accurs.

[b] *Cæterum*] i. aliàs in si condemnato fideiussore reus admitteretur ad defensionem: eteo & solutione facta daretur repetitio: quod inconueniens est: vt in eo. l. ex quibus. & sup. de solu. l. id quod. & de condi. indeb. l. qui ob rem. Acc.

[c] *Constituemus*] idest, videbimur constituisse.

[d] *Solutum est*] aliàs inempti est. Accurs.

[e] *Vel hæredibus*] scilicet, vel fideiussorum.

[f] *In hac stipulatione*] scilicet, iudicatum solui.

[g] *Causæ*] scilicet, de defendendo, de dolo malo, & re iudicata. R. vt inf. l. proxi. h *Vna quantitate*] idest, vna conceptione verborum, vel quantitatem dicit pecuniam ipsam. nam quantũ continet vna, continet altera. secus si plus, vel aliud in altera contineretur: vt in argum. contra. sup. de verbor obligat. l. si sic. & facit, inf. eod. l. cum quæreretur.

[i] *Vno casu*] veluti ob rem non defensam.

[k] *Non potest*] aduersus eundem: s. vt ex vtraque clausula idẽ exigatur: sed vnus ex vna, alter ex altera exigi potest: vt inf. eod. l. fin. item ex eadem causa. vt ob dolum, pluries potest committi: vt inf. eo. l. accuratissima. in princ. Accur.

[l] *Ex personis enumeratis*] s. fideiussorum, vel hæredum eorum, vel debitorum: vt sup. §. vnus. & tunc satisdabit fideiussor, vel hæres eius, non autem hæres rei. vt inf. §. si ex fideiussoribus. Vel die enumeratis, vt tutores, vel curatores. & procuratores. vt sup. l. 3. §. 1. 3† P. Fio. quia.

[m] *Nec committi*] ex hac causa, quòd rem defendatur.

[n] *Persona*] idest, alia à prædictis.

[o] *Simpliciter*] idest, non satisdans.

[p] *Nec admittatur*] nemo enim cogitur eum admittere: vt Inst. de satisda. si verò reus & ff. de procu. l. qui propio. ff. qui alium. & sup. quib. ex causis in possessionem. l. hoc autem. ff. rectè & supra. de admittendo. l. generaliter.

[q] *Admiserit*] satisdantem admittere tenetur, vt sup. non satisdantem non: vt modò dixi. Accurs.

[r] *Stipulationis*] iudicatum solui.

[s] *Nullam partem*] nec illam de defendendo, quia defensum est, nec illam de re iudicata quia non nocet reo principali: vt sup. de re iud. l. si reus in princ. nec illam de dolo: quia non interuenit dolus: & quia nulla est sententia: cum nec mandauerimus eam haberi sententiam: nec ille satisdedit. Hug. quod est verum in præiudicium. domini, vel nedum si ad nulla se offerens defensionis exceptio: vt sup. l. fin. & de procura. l. Plautius. in fi. Accurs.

[t] *Imputare debet*] ad hoc sup. de [illegible] l. qui satisdare [illegible]

debet absolui.h.d.omn l.sequen.Franc. Accur.

a *Alterum*]scilicet iudicem. Accur.

b *Stipulatio*]iudicatum solui.& facit ff.l. cum apud.& l.cũ quæreba.ff.fi.& ff.l. proxima.& de iud.l.nõ a iudice ff.fi. & ad Macedo.l.si filiusfamilias.in fi.& l.seq.

c *Stipulari pſſit*] id est, exigere stipulationem.& facit ff. tit.a.l. generaliter.

d *Rei*] pro qua agit nunc. Accur.

e *Poterit*] licèt ab initio falsus sit: vt ff. de solutioni.l. vero. in f.& sup d iud.l. licet.Accur.

f *Non exigitur*] vt & sup. de procur. l.sed & hæ.& C. de pro c. l.maritus.

g *Ne committi*] nec stipulanti. quia sua non interest. nec domino.quia alteri stipulari nemo potest.

h *Habitum*]negotiũ sine mandato gestũ. Sed contra.inf. eo l. si ante.in fin. vbi per subsequens mandatum, vel ratihabitionẽ infirmat. non cõfirmatur quod est factum. Sola. ibi ex parte rei.nisi actoris: vt ibi plenius dices.

i *Præterit*] quod nõ habemus.

k *Tertiæ personæ*] sine mandato præcedenti, vel ratihabitione sequenti: licèt sit de communibus.

l *Interueniat*] & cæterum fuerit.

m *Cauendum*]ff. domino ad hoc vt committatur. & facit iunde fideiuss.l. qui satisdare. Accur.

n *Administrabat*]iunde sol l. quod ũ forte §. 1.

o *Non esset*] & administrabat: & stipulatus fuit iudicatum solui.

p *Dum ignorat*] sc datum tutorem.

q *Ex alia causa*] nãtrit datum se tutorẽ: sed non gessit ideo qp tutor esse velit.sed vt amicus, nec vtitur excusatione sibi cõpetenti vel gerebat nomine curatoris, qui solus administrabat sic stipulando.

r *Facultas datur*] de stipulandi, & excipiendi.si vt tutor velit defendere.vide ff. de admi tut.l.1 ff. de l.a.& Instit. de satisd tut.§. sed & si testamento. Sivero nõ vt tutor.sed vt ex causa defendere velit, audiatur præsidis cognitionẽ legitimam allegans.idq; facit quod hic dicit.

s *Vel eum a quo*]ſuppple ab eo iudice cuius de ea &c.

t *Pupilli*]facit Instit.de cura.§. interdum.

u *Curet*]i.alicuius. ad quod sup.tit.1.l.non quæsi.§.1.

x *Earum*, aliàs rerum. aliàs eorum. & facit C.de au hon. præstand.l.fin. Accur.

y *Absens*, aliàs demens.

alterum, [a] non committitur stipulatio: [b] quia non huius iudicis sententiæ fideiussores se subdiderunt.

Ista stipulatio committitur. si fuerit interposita per verũ procuratorem, aut per verũ tutorem, aut curatorem, qui poſſit acquirere obligationẽ, & actionem dominis, quorũ negotia administrant. secus si per eũ, qui non erat verus procurator: licèt haberet potestatem agendi à lege, nisi fuerit secuta ratihabitio domini. Iẽ secus si non erat verus tutor, vel erat: tamen non habebat administrationem ipse, sed alius, vel non habebat in illo loco, sed alibi. Pau.

¶ Stipulationem iudicatum solui, & procurator, & tutor, & curator, stipulari pſſit. [c] Procuratorem autẽ eum accipere debemus, cui mãdatũ est, siue huius rei [d] tantùm mãdatum susceperit, siue etiã vniuersorum bonorum. Sed & si ratum fuerit habitum, procurator videtur. [e]

¶ Sed & si fortè ex liberis, vel ex parentibus aliquis interueniat, vel vir vxoris nomine, à quibus mãdatũ nõ exigit, [f] an cõmittatur stipulatio, quæritur. Magisq; erit ne cõmitti [g] debeat: nisi fuerit eis mandatum, vel ratum habitum. [h] qp enim eis agere pmittit edicto Prætoris, [i] non facit eos procuratores. Itaq; si talis persona [k] interueniat, [l] ex integro erit cauendum. [m]

¶ Sed quod [1] † de tutore diximus, ita accipiendum est: si is [2] † fuerit, qui tutelã administrabat, [n] cũ tutor nõ esset, [o] tutoris appellatione eum nõ continent. Sed & si quidẽ tutor sit, non tñ quasi tutor negotia administret, vel dum ignorat, [p] vel alia ex causa, [q] dicendum erit, non committi stipulationem.

¶ Nã edicto Prætoris illi tutori ius agendi, stipulãdiq; facultas [3] † dat, [r] cui à parẽte, maioreve parte tutorum, vel cuius de ea [s] re iurisdictio fuerit, [4] † tutela permissa erit.

¶ Sed, & curatorẽ accipiemus furiosi, vel furiosæ, itẽ pupilli, [t] pupillæve, cæterorũq; [5] † curatores, puta adolescẽtis, vel si alterius, cuius [u] curator sit, committi puto stipulationẽ.

¶ Si tutor esse [p]ponat regionis alicuius, vel [p]nunciæ, vel rerum Italicarũ, consequens erit dicere, stipulationem ita demum committi, si ex ea cã egerit, [6] † quæ ad administrationem earũ [x 7] † pertinebat.

Si causa non defendatur, committitur hæc stipulatio præter clausulam de defendendo, licèt diffinitum non sit ad hoc tuta. Pau.

¶ Si reus postquã iudicatum solui [p]misit, abiens [y 8] † factus sit, an stipulatio cõmittatur ob rem [z] non defensam, quæritur? magisq; est vt committatur, [a] si nemo eum defendat.

¶ Ob rẽ [b] nõ defensam stipulatio nõ committit, quandiu pt existere [b] qui defendat.

Mora commissa in non defendendo potest purgari vsq. ad sententiam: post sententiã verò, vel solutionem purgari non potest. h. d. Bar.

¶ Si plures fuerint fideiussores. postea quam cũ vno [c] lis contestata est, [d] ex clausula ob rem non defensam, ipse reus potest suscipere defensionem. [e]

Iulianus lib. 50. Digest.

LEX IIII.

IS autem, cum quo actum fuerit, absolui debet.

a *Committatur*] alioquin contemni posset hæc stipulatio.

b *Potest existere*] põt tamen committi ex alijs duabus clausulis. etiam si defensor existat. sed si quæratur an denuntiare stipulator debeat an sit qui velit rem defendere? Respon. fiet arguendo sup. quib. ex causis in posse. cat.l. Prætor ait.l.fi.

c *Cum eo*]ex fideiussoribus. Accur

d *Contestata est*] ad interesse. Accur.

e *Defensionem*]secus post cõdemnationẽ: vt ff.l.4. in princ. Et no. qp purgat moram, etiam lite contesta. Argum. contra. sup. de verbo. oblig l. 6 insulam. item facit sup. de procur.l. qui pro prio. Accur.

ADDITIO. Die 8m Fatt. post Pet. qp hoc est ideo quia stipulatio citius committitur, quam deberatur: ideo in alio relevetur, vt vlteriori tempore administratus purgatio.

f *Si autem*]ff. fideiuſſor. Accur.

Am tamen] CASVS. Dictum est sup proxi.l. & §. præceden. qp reus pòt suscipere defensionẽ: ita te contesta contra fideiussorẽ. hoc dictũ non habet locum, si fideiussor sit tam cõdemnatus: quia si cõdemnato fideiussore datetur reo pãs suscipiendi defensionem. sequens

exigatur defensio vt satis fieri possit stipulationi ne committatur. Item quæ personæ debent defendere. Respondit iureconsul. quod si personæ superius enumeratæ defendant, recte videtur facta defensio: nec stipulatio committetur. & sunt illæ personæ fideiussorum, hæredum, vel debitorum: item tutores, curatores, & procuratores. Si verò aliæ personæ sint, quàm illæ quæ velint defendere: stipulatio nõ committetur, si defendant arbitrio boni viri, i. cum satisd. tam si latisd. t, videtur rectè defendere. si autem velit defendere simpliciter, id est, sine satisdatione: & iudex cum repellat, committitur stipulatio. vsque ibi, quòd si quis enim. Si aduersarius talem defensorem sine satisdatione admiserit, stipulatio non committetur: quia sibi debet imputare, qui talem defensorem admisit.

¶ *Si ex fideiussoribus*] vnus ex fideiuss. qui fideiusserunt iudicatum solui, velit defendere: stipulatio non cõmittitur.

¶ *In hac stipulatione*] Pone casum. Vnus fideiussorum iudicatũ solui, cœpit defendere, postea deseruit defensionem, an possit agi contra ipsum: actione mandati ad interesse? Respondetur quod non: quia non fideiussit in defensionem, sed tantũ ad quantitatem, scilicet, vt solueret rem iudicatam. Si verò isti fideiussores fideiusserunt, vt etiã defenderent: an tunc possint agere mandati? Distinguitur. aut victi sunt in iudicio, aut vicerunt. Si victi sunt: poterunt agere mandati contra reũ, si soluerunt iudicatũ. verumtamen expensas litis non consequentur. Si autem obtinuerunt in iudicio, tunc poterunt petere lites expensas, quasi secundum mandatum fecerint.

¶ *Si eandem plures fideiuss.*] Quia ergo ita est, q̃ fideiussores possint defendere vt cuiuscunq; commissio stipulationis ob rẽ non defensam: quæritur si plures sint fideiussores, & velint defendere: vtrum possint omnes simul defendere, vel an cogantur dare vnũ, qui defendat? Resp. q̃ debent vnum dare pro se omnibus qui defendit: aliàs stipulatio committitur ob rem non defensam. & arguit Iustinianus à simili. Nã si reus principalis satisdedit iudicatum solui: si moritur pluribus hæredibus relictis, hæredes debent vnum dare, qui defendat: ne si defensio per plures diuisa fuerit, actor incommodo afficiatur. Secus est in hæredibus actoris, qui nõ habent necesse vnum dare. Cætera clara sunt. Casus legis [illegible] positus [illegible] eo, in l. 3. §. si reus & de satisdat. clarus est. Gl. ponit casum l. si fideiussore. & planè exponit Franc. Acc. a Bo[illegible]] alias tamen & aliàs, non tamen. Acc.

Vlpianus lib. 77. ad edict.

LEX V.

IAm tamen [a] fideiussore, qui iudicium acceperat, damnato, frustra defensione reus fulcipit. Cæterum, [b] & si solutum fuerit postea quã illi [1] † iudicatum est, repetitionem constituemus [2] † eius quod solutum est. [d]

Supra in §. fi. dixit, quòd ipse reus, qui fuit in mora, admittitur ad defensam vsque ad sententiam, vt mora purgetur. hic dicitur, quod etiam vnus ex fideiussoribus datis in hac stipulatione, & etiam si reus decessit, pluribus hæredibus relictis, vnus solus potest suscipere defensionem pro omnibus, & purgare moram. Paulus.

¶ Vnus ex fideiussoribus, vel hẽdibus [c] pluribus, alio cessante, suscipere defensionẽ põt.

Stipulatio semel commissa ad interesse totale, vlterius non committitur. Bar.

¶ In hac stipulatione, f quia plures causæ g sunt vna quantitate [h] concluæ, si committatur illatim stipulatio ex vno casu, i amplius ex alio committi non potest. [k]

Si defendatur causa per aliquem ex illis, qui promiserunt defensionem, vel per aliquem e hæredibus illorũ, non requiritur, quòd detur alius fideiussor: & stipulatio non committitur ex clausula de defendendo: sed si alius à prædictis causam defendat, etiam si non sit ex fideiussoribus datis, requiritur, quòd det fideiussores nouos: aliàs actor non tenetur eum admittere. si tamen admisit, dicetur causa legitimè defensa, & stipulatio ob rem non defensam non committitur. Paul.

¶ Nunc videamus qualis defensio exigatur, ne committatur stipulatio, & quarum personarum. Et si quidem ex personis enumeratis [l] in defensionem quis succedat, palam est recte rem defendi, nec committi [m] stipulationem. si verò extrinsecus persona [n] defensoris interueniat, æquè stipulatio non committetur: si modò ille paratus sit rem boni viri arbitratu defendere, hoc est, satisdare. Sic enim videtur defendere, si satisdet. Cæterùm, si simpliciter [o] paratus sit interuenire, nec admittatur, [p] committetur illa stipulatio ob rem non defensam. Quòd si quis cum, vel cum satisdatione, vel sine satisdatione admiserit, q̃ consequens erit dicere, stipulationis [q] illius nullam partem [r] committi: quia sibi imputare debet, [s] qui 3 † talem defensorem admisit.

¶ Si ex fideiussoribus, qui iudicatum solui cauerant, exi-

a *Fideiussore*] qui fideiussit de iudicato soluendo.

b *Cæterum*] aliõq; in si condemnato fideiussores reus admitteretur ad defensionem: ergo & solutione facta daretur repetitio: quod inconueniens est: vt inf. eo. l. 5 ex duobus. & sup. de solu. l. id quod & de condi. indebi. l. qui ob rem. Acc.

c *Constituimus*] idest, videbimur constituisse.

d *Solutum est*] aliàs incmpt̃ est. Acc.

e *Vel hæredibus*] scil. vel fideiussorum.

f *In hac stipulatione*] scilicet, iudicatum solui.

g *Causæ*] clausulæ. s. de defendendo, de dolo malo, & re iudicata. R. vt inf. l. proinde. h *Vna quantitate*] idest, vna conceptione verborum, vel quantitatem dicit pecuniam ipsam. nam quantũ continet vna, continet altera. secus si plus, vel aliud in altera contineretur: vt in argum. contra. sup. de verbor obligat. l. si sic. & facit, inf. eod. l. cum quæreretur.

i *Duo casu*] veluti, ob rem non defensam.

k *Non potest*] aduersus eundem: s. vtrq; vtraque clausula icẽ exigatur: sed vnus ex vna, alter ex altera exigi potest: vt inf. eod. l. fin. item ex eadem causa, vt ob dolum, pluries potuit committi: vt inf. eo. l. nouissima. in princ. Accur.

l *Ex personis enumeratis*] s. fideiussorum, vel hæredum eorum, vel debitorum: vt sup. §. vnus. & tunc satisdabit fideiussor, vel hæres eius, non autem hæres rei. vt inf. l. si ex fideiussoribus. Vel dic enumeratis, vt infra, vel curatores. & procuratores. vt sup. l. 3. §. 1.

3 † P. Flo. quia.

m *Nec committi*] ex hac causa, quòd non defendatur.

n *Persona*] idest, alia à prædictis.

o *Simpliciter*] idest, non satisdans.

p *Nec admittatur*] nemo enim cogitur eum admittere: vt Iust. de satisda. l. si verò reus. & l. de procul. qui propriõ. s. qui alium. & sup. quibus ex causis in poss. ea. l. hoc autem. s. tertio & supra. de admi. tut. l. generaliter.

q *Admiserit*] satisdantem admittere teneor, vt sup. non satisdantem non: si modò dixi. Accur.

r *Stipulationis*] iudicatum solui.

s *Nullam partem*] nec illam de defendendo, quia defensum est, nec illam de re iudicata, quia non nocet reo principali: vt sup. de re iud. l. si reum prius. nec illam de dolo: quia non intercessit dolus: & quia nulla est sententia: vt hic. nec mandauerit, nec eam habuerit sententiam: nec ille satisdedit. Hug. quod est verum in præiudicium domini, vel nisi [illegible] ad nullo se offerente defensionis exceptio: vt d. l. huic. & de procur. l. Flaccus. in §. Accur.

t *Imputare deb.*] ad hoc sup. de fideiuss. l. qui [illegible]

a *Ob rem iudicatam*] idest, iudicatum solui ex ea clausula de defensione. & quod subijcit, cæteraq; &c. scilicet, quia iam dabit sicut extraneus defensor: nam pro eo quasi ipse esset litigaturus, non est satisdatum. sed quasi reo litigaturo: vnde non committitur stipulatio: vt inf. eod. l. cum apud. Vel dic verius, secundum Ioannem, ob rē iudicatam, quod verbum sonat: hic n. nō committitur, licet sit iudicatum: quia non fuit persona huius defendentis in stipulatione comprehensa, & quod subijcit, cæteraque: id non mutuo, secundum Ioannem. at R. aliter exposuit. cæteraque, scilicet de defensione: nam quod esset extraneo defendente, quia non committeretur stipulatio, quicunque defenderet, ex quo esset admissus, vt sup. proxi. §. hic fideiussore defendente: at satisdare nō tenetur, secundum eū. Nec obstat ei infra, eodem, l. cum apud. quia in mutatione iudicis dicit, non defendentis, per Ioan. inf. proxi. §. in prin. cuius opin. placet, Accursius.

b *In quantitatem*] quæ fuerit iudicata.

c *Non in defensionem*] scilicet, interuenerūt.

d *Vt defendant*] licèt eis mandatum non sit.

e *Vtiliter*] in defendendo. Accur.

f *Consequuntur*] non quia iudicatum: vt sup. de re iudica. l. si se. nec ideo quia liberassent eum ab illa stipul. iudi. sol. quia nec commissa fuit, cum sententia nō tenuit: vt sup. §. nunc videamus. in fi. dictum est. sed quia liberauerunt eū ab actione qua conueniebatur: & consequenter sumptus in sequenti casu, vtili mandati actione: quia iuxta mandatum factum est. & in prima forte actione neg. ge. quia ipso gestu negotium suum est. Accursius.

g *Petent*] hoc ideo quia in sententia apparet non vtiliter negotium cœptum esse: vnde non agitur: vt sup de neg gest. l. sed en vt ro. §. 1. at in eo, qui cum mandato agit, vel defendit, semper repetit sumptus, siue vincat, siue perdat: vt ſ. de procu. l. qui proprio. §. litis. & C. mandat. l. etiam. Item cōtra. C. de neg. gest. l. ob negotium. Sol ibi vtiliter: hic autem non expedebat domino litigare vel ibi extra ius: hic in iudicio.

Item facit sup. de verbo. oblig. l. venditores. Accur.

h *Lites*] Sed nonne habent per l. properandum. C. de iud. Respon. fuit iusta ignorantia: vt sup. de leg. 3. l. qui solidum. §. etiam. & in Auth. de iudi. §. oportet. Accur.

i *Ex parte sua*] ex beneficio epistolæ Diui Hadriani. Accur.

k *Desiderante*] nisi actor ex variis causis actiones intēdat plures. tunc enim singuli in singulas possunt esse defensores: vt ſ. de procur. l. omnium. Accursius.

l *Haredes*] rei principalis, qui satisdedit iudicatum solui.

m *Per plures personas*] ad quod est sup. famil. ercisc. l. si familiæ. & de tedhibito. l. quod si nolit. §. si plures. & de exercito. l. 2. §. fina. & l. sequen. & sup. de procu. l. non tamen. & l. licèt. §. plane. sed contra in eodem tit. l. si quis cum procuratore. 6. §. vnius. Sol. ibi plures eiusdem principales conuenti: hic vnus satisdans, cuius sunt plures haredes: & sic loco vnius. Item argum. contra sup. de duob. reis. l. 3. §. vbi. Accursius.

n *Aliter*] hoc in haredibus rei. aliud &c.

o *Per vnum litigent*] sicut nec, vt litigent.

p *Ibi*] idest, in eo foro: ad quod sup. de iudi. l. venditor.

q *Vtilium. Tres*] immò vnam: vt infra eod. l. cum quærebatur: quæ est contra. Sol. hic vna est clausula verbo; vt ibi. & trina est intellectu & effectu: vt hic. Accur.

r *Collectas*] aliàs, collatas. aliàs, collectas.

s *Iudicata*] scilicet, soluenda. & hoc est quod verbum sonat.

t *Deve*] idest, causa. & facit ad hoc sup. de ope. no. nunc. l. stipulatio. §. habet.

u *De dolo*] scilicet, vt absit. & has duas per interpretationē, scilicet, ne quid in fraudem huius stipulationis fieri possit, debitore non defendente: vel ne iudicetur, dolosè quid faciente, secundum R. Sed tamen ex vna clausula committitur, non committitur ex alia. sufficit enim, quod ex altera committatur ad hoc, vt possit agi: & sic disiunctiuè habet, collectas in vnum: vt in eo. l. cum quærebatur.

* Hunc tex. non ad hoc, quod procurator cōstitutus ab aliquo, si nō fecit pro ut dicit mandatū sibi datū. sed iuxta illud omnino, hēt actionem mandati cōtra constituentē ad interesse suū. Bulog.

1 † Inclusa hęc verba primo P.F. nō legebantur.

2 † In P.F. deest, hoc.

3 † P.F. defensione.

4 † In P.F. deest, ipsi.

5 † P.F. fecerint.

6 † P.F. hæredes rei.

* Ant. Augu. emē. lib. 3. c. 9. Halcā. reprehēdit. in hanc l. 7 † P. Flo. collatas.

Sed

1 Ad intel. huius §. vi. Cro. in l. 4. §. Cato. nu. 126. de verb. obl. & ibi Gallian. nu. 107. & Dec. nu. 438.

stat defensor, placuit ob rem iudicatam [a] stipulationē non committi: cæteraque eadem esse, atque si extraneus defensor exstat.

Fideiussores dati in hac stipulatione, non tenentur defendere si nolunt: quia nec promiserunt: sed duntaxat pœnam, & interesse, si causa non defendatur. sed si defendant, & succumbant, recuperant sortem, quam soluunt: expensas verò non. si autem obtinent, expensas recuperāt per vtilem actionē mandati, non per directam: quia non fecerunt id, quod mandatum erat, cū defensio non esset eis mandata, vt dictum est, sed fecerūt iuxta mandatū. Pau.

¶ In hac stipulatione * hoc tractatur, an ij, qui fideiusserant, si defensionem omiserint, [1] † mandati iudicio teneantur? & hoc [2] † est verius, non teneri. hi enim in quantitatem [b] interuenerunt, & hoc illis fuit mandatum: non in defensionem. 3 † [c] Quid tamen si & ipsi [4] † hoc sibi assumpserint, vt defendant? [d] an mandati possint agere? Et si quidem victi sint, [e] vtique quod ob rem iudicatam præstiterunt, consequuntur [f]: sumptus tamen litis minimè petent. [g] Sin autem obtinuerint, poterunt sumptus litis [h] consequi, quasi iuxta mandatum, etsi non mandatum fuerit. 5 †

Ad defendendum causam cœptam contra vnum, etiam si de illo peruentū sit ad plures haredes, non admittuntur plures defensores: sed debent vnum constituere: licèt ex parte actoris plures procuratores admittantur. Pau.

¶ Si tamen * plures fideiussores defendere fuerint parati, videamus vtrum vnum defensorem debeant dare, an verò sufficiat, vt vnusquisq; eorum pro parte sua [i] defendat, vel defensorē substituat. Et magis est, vt misi vnum dent procuratorem, desiderante [k] scilicet hoc actore, committatur stipulatio ob rē non defensam. Nam & plures hæredes [l] [m] † necesse habebunt vnum dare procuratorem, ne defensio per plures personas [m] scissa, incommodo aliquo afficiat actorem. [n] Aliud est in hæredibus actoris, quibus necessitas non imponitur, vt per vnum litigent. [o]

Defensor necessarius habet necesse defendere in foro, in quo lis est inchoata. Pau.

¶ Illud sciendum est, ibi [p] rē esse defendendam, vt rectè defendatur, vbi debet agi.

Sed an contineat clausulā de iudicio sisti? videtur quod non, quasi hoc sit superfluum: quia cōprehendatur sub clausula de defendendo. sed certè defensio potest fieri de absente: sed sisterе in iudicio, requirit præsentiam. Pau.

Idem lib. 78. ad Edictum.

LEX VII.

IVdicatum * solui stipulatio tres [q] clausulas in vnum collectas [7] † [r] habet. De re iudicata, De re [s] defendenda, De dolo [u] malo.

Mutata conditione defensoris rei de habente mandatū ad non habentem, vel è contra, vel in ipsum principalem actore sciente, stipulatio iudicatum solui non poterit committi: secus actore ignorante. Bar.

q I *Vdicatum. Tres*] immò vnam: vt infra eod. l. cum quærebatur: quæ est contra. Sol. hic vna est clausula verbo; vt ibi. & trina est intellectu & effectu: vt hic. Accur.

7 Ad §. vltimum. Cro. in l. 4. §. Cato. nu. 126. de verb. obl. & ibi Gallian. nu. 107. & Dec. nu. 438.

Caius lib. 27. ad Edictum prouinciale.

LEX VII.

SI ante [a] acceptum iudiciū prohibitus fuerit [b] procurator [c] à domino, & actor ignorans prohibitum esse [1†] egerit (an stipulatio committatur? [d] Et nihil aliud dici potest, quàm committi. [e] Quòd si quis [f] sciens prohibitum esse egerit,) Iulia. putat [2†] stipulationem nō committi. Et nā vt committatur, non sufficere ait cum ea persona acceptum [h] esse iudiciū, quæ stipulatione [3†] comprehensa est, sed oportere etiā causam personæ [i] eandem esse, [k] quæ stipulationis interponendæ tempore fuit, [l] & ideo si is, qui procurator datus est, hæres extiterit [m] domino, atque ita acceperit iudicium, siue etiam prohibitus [n] acceperit, non committitur stipulatio: [o] nā, & aliàs responsum est, [4†] si quis absentem defendens [p] satisderit, [q] deinde vel procurator ab eo datus, [r] vel postquā hæres ei extiterit, [s†] iudiciū acceperit, fideiussores [t] non teneri. [t]

1† P. Flo. eum esse.

2† Iul. nō putat stipulationem cōmitti. P. Flo.

3† P. Flo. stipulatio nā.

Paulus lib. 74. ad Edictum.

LEX VIII.

SI petitor [u] post satisdationem ante iudicium acceptum hæres possessoris exiterit, extinguitur [x] stipulatio.

Stipulatio iudicatum solui, habet quantitatem certam: quia continet illud, in quod iudex rem condemnauerit. Franc. Accur.

Vlpianus li. 14. ad Edict.

LEX IX.

IVdicatum solui stipulatio expeditam [y] habet quantitatem. in tantum enim committitur, in quantum iudex pronuntiauerit. [z]

Pro defensore cum mandato satisdat dominus, sed defensor sine mandato inuenire debet sibi fideiussores. Paul. de Castro.

4† P. Flo. esse.

a *Si ante*] maximè: nam idem, & si post, cum persona cōditio mutaretur, quod innuit ratio inferius scripta. Alij dicunt, quod post prohibere non potest.

b *Prohibitus fuerit*] scilicet, defendere, & hoc post satisdationem. & die q̄ reus dedit procuratorem, & satisdedit pro eo iudi. sol. & postea prohibuit defendere, & tota hæc lex dicit de procuratore, seu defensore rei.

c *Procurator*] scilicet, rei.

d *Committatur.*] propter rem non defensam. R. vel secundum alios, propter rem iudicatam, vel secundū Hu. de dolo.

e *Committi*] si dicas committi ex clausula de defendendo secundum R. videtur litera contra, quia dicit, egerit, & inf. statim dicam.

f *Quod si quis*] sibi imputatorius.

g *Committi*] quamuis non defendatur, quia non est illud iudiciū, pro quo obligauerint se fideiussores, & sic non videtur defendi in eo iudicio, quo se obligauerunt fideiussores, secundum R.

h *Acceptum*] scilicet, vētilatum iudicium, & sic fuit defensus, quod sufficit, per quēcunque admissum, vt supra l. iam tamen, §. nunc videamus. Sed respon. pro eo, verum est, si personæ conditio, quæ incipit defendere, eadem perseueret, quod hic non fuit, immò fuit mutata de habente mandatum ad non habentem, & sic iam non est illud iudicium pro quo fuit satisdatum. Item si dicas secundum alios, committi propter rem iudicatam, & sic iudicatum fuit, videtur contra, quia sententia non valet in præiudicium domini: cum ipse se obtulisse videtur reuocato mandato, vt su. de re iud. l. si se. sed dicas valere in præiudicium efferentis se, vt su. de procu. l. Plautius in fin. Sed pro certo non fuit satisdatum pro ea sententia, quæ teneret defendentem, sed quæ teneret dominum. sed dices in odiū reuocantis, nè probabilis ignorantia damnum afferat. Item dicas tertio, committi ex clausula de dolo, quia prohibuit dolo procuratorem non certificato actore: alioquin probabilis ignorantia damnum afferret, quod esse non debet, vt Insti. manda. §. rectè, tunc ob. quod subijcit, nam vt committatur &c. vbi dicit committi, quando agit cum persona habente eandem conditionem, quam prius, ad quid. n. tunc committeretur doli clausula? sed dices in eo, q̄ dolum committeret, vt pro se iudicetur, vt diximus su. l. prox. & ita omnes defendi possunt.

i *Causam personæ*] id est, mandatum.

k *Esse*] vt ad defendendum interueniens mandatum haberet, & non defendatur. R.

l *Fuit*] non sufficit hæc ratio: nam eadem posset allegari cum ignorauit actor, sed est alia, quia non dolo prohibuit eum ipse scitet.

m *Extiterit*] quo casu non condemnatur, vt procurator. sed vt reus principalis. non ergo committi potest stipulatio, quę pro eo interposita fuit. & facit su. de excep. rei iu. l. si is qui hæres. Accursius.

n *Prohibitus*] vt in primo casu legis.

o *Stipulatio*] quia vtroque modo desijt procurator esse. ar. cōtra. su. de ijs, qui no. inf. l. seruus, & in vtroque dic dominum scisse, vt sup. quod si quis.

p *Defendere*] sine mandato, vt discreper à casu superiori.

q *Satisfecerit*] iudicatum solui. Sed quid si dominus satisfecerit pro se, & postea procuratorem constituat, nunquid committitur stipulatio? & forte committitur, quia domini causa non mutatur.

r *Datus*] scilicet, ille idem, qui defensor erat. & sic eandem personam ex alia causa exutit. defendit.

s *Petierit*.] s. dati in priori iudicio pro iudicato soluendo.

t *Non teneri*] quia pro hac sententia se non interposuerunt. in eo autem, quod hic dicit, mutationem conditionis personæ defendentis de habente ad non habentē mandatum, vel ēconuerso annihilare stipulationem, est contra su. de procu. l. in causæ, §. fi. Sol. hic ante lit. cont. mutatum est iudiciū, ibi vero post, & sic ante lit. conte. seu in lit. conte. oportet causam personæ esse eandem, quæ fuit tempore stipulationis interpositæ. secus si post vt ibi. & pro hoc est in prin. l. si ante &c. & quod ibi similiter dicitur causam personæ eandem esse, quæ fuit tēpore stipulationis interponendæ, nam nō dicit interpositæ, sed interponendæ, & sic tempore interponendæ, s. ante lit. conte. & tempore accepti iudicij, s. li. conte. st. debet habere eandem conditionem, vel aliter, hic ex parte rei, ibi actoris, vt patet hic, & ibi, & hoc secundo modo soluitur. & aliud contra, ē. qui satisf. cog. l. Iuli. & est ratio diuersitatis, quia huiusmodi persona mutata, non, si legitima. Nō enim legitimè defendit, cum reuocatum est mandatum, & nec dñs tatū habet, sed ibi in l. in causæ, est legitima, & legitimè defendit: qa est ipse dñs, vel ibi in vtraq; ideo cōmittitur, qa non pōt imputari dño, vel eius procuratori, quare iterū non exigit cautionē, quia nimis esset graue reos toties ab eo exigi illā cautionem. sed hic potest ei imputari, quare mutata persona ēt non exigit sibi caueri verus dñs: nā nō esse grave reos cū ei non possit imputari cur mutauit personā. ipse. n. imposuit sibi illam necessitatem. Item contra su. eo. l. 3. §. stipulationē. Sol. vt ibi. Item contra. su. de ind. l. liret, sed ibi ex parte actoris, nec circa satisdationes aliquid dicit. & sa sup. quib. mo. pig. vel hypo. sol. l. 2. §. si. & quod no. in d. l. Iuli. Accur.

u *Si petitor*] CASVS. Petebam à te fundū aliquem rei ven. & tu satisfecisti de iudi. sol. ego instituo te hæredem meū. dñs hic, q̄ stipulatio iudicatū solui nil extincta. Fr. Ac.

x *Si petitor*] ergo agebat rei vendi.

x *Extinguetur*] est nempe iudicium extinctum: quia, & idem si post acceptum iudiciū. & facit su. de iud. l. si à me, & de noxa. l. si communis. in fi. & l. 6 alienus.

y *Iudicatum. Expeditam*] quod ad clausulam de re iudi. sed quo ad alias incertam. sm R. vt ē. de præs. stipul. l. 2. §. incertā. Vel dic, certam, qñ erit iudicatum, vt hic. Interim autem incertam, vt ibi. etiam quo ad clausulam de re iudica. vel dic, quo ad alias clausulas continet certam per iudicem, qui sententiam certam dabit in interesse. ante autem incerta est, vt ibi & Insti. de act. §. cuiatie.

z *Pronuntiauerit*] si agat ex ea clausula. s. de re iudi. ex alijs autem agitur ad interesse.

Si

eremodicio [a] sententiam esset passus. an ob rem iudicatam clausula committatur? dicebam vnam clausulã [b] in stipulatione iudicatum [c] solui, & ob rem non defensam, & ob rem iudicatã, in se habere. Cum igitur iudicatum solui stipulatio vna claudat clausula, [d] siue res iudicetur, siue res non defendatur, meritò quęritur, si ex altera clausula [1] † committatur, [e] an ex altera rursus committi possit. Ecce [f] enim si quis stipuletur, si nauis ex Asia venerit, aut si Titius Cõsul factus fuerit: constat, [g] siue nauis prior venerit, siue Titius ante Consul factus fuerit, cõmitti stipulationẽ. Sed vbi commissa est [h] ex priore causa, ex altera, licèt existat conditio, amplius non cõmittitur: altera.n. causa [i] non vtraq; [k] inerat [2] † stipulationi. [l] Proinde * videndum est, [3] † stipulatio ob rem non defensam, vtrum cõmissa est re non defensa: [m] an nõ prius creditur cõmissa, nisi ex stipulatione [n] lis fuerit contestata. quod magis est. [o] & ideo nec fideiussoribus videt statim dies cedere, vbi res cęperit nõ defendi. Proinde & si fortè lis finita fuerit, ad quã defensio erat necessaria, vel solutione, vel trãsactione, vel acceptilatione, vel quocunq; alio modo: consequenter placuit euanescere, ob rem non defensam, clausulam. [p]

Mutatio actionis, vel rei,

impedit stipulationem iudicatum solui committi. Bart.

¶ Si fuero à fideiussore procuratoris [q] stipulatus iudicatum solui, quasi in rem acturus, & postea in personã egero, vel alia actione [r] acturus, aliam autem dictauero actionem, [s] non committitur stipulatio: quia de alia re [4] † actum, videtur, de alia stipulatio interposita est. [5] †

Licet facta fuerit solutio pro parte de interesse ex clausula de defendendo, potest purgari mora, ne soluatur altera pars: nec propterea repetitur solutum. Pau.

Iulianus lib. 55. Digest.

LEX XIIII.

SI ex duobus fideiussoribus qui iudicatum solui spoponderant, alter ob rẽ nõ defensam partẽ suã [t] soluerit, nihilominus res defendi poterit: [u] nec tñ is, qui soluerit, repetet. [x] stipulatio.n. pro parte eius perempta [y] est, perinde ac si acceptũ ei factum fuisset.

Si agitur ob rem non defensam contra fideiussores: dẽt actor sibi cauere de non prosequendo litem contra principalem: alias non tenetur fideiussor sibi soluere: & si soluit hac cautione non recepta, non repetitur à principali. Pau.

¶ Quoties ex stipulatione iudicatũ solui ob rẽ non defensam agit cũ fideiussoribus. [z] nõ est iniquũ caueri, [a] dñm priore [b] iudicio absolui: [c] q.a omissa cautione [d] fideiuss. [c] mãdati tra. ff. de excep. rei iudi. l. de eadẽ re. vel ff de eadem re agit. tñ ex alia causa: ne fit cõtra. ff. de excep rei iudi. l. & an eadem. §. actiones. quomodo aũt hic libellus fuerit mutatus seu cumulatus, dic vt no. C. de edẽ. edita. & facit ff. de adul. l. denũciasse. §. quid tñ. & si mẽsor tal. mo. dixe. l. 1. §. 1. fi.

[1] † Si altera cã committatur.

[2] † P. Flo. iohannet. * Ad intel. huius l. vide per Doct. & Iter alios per Crot. in l. si in sulã. nu. 48. ff. rer. oblig.

[3] † P. F. non habent, est.

[4] † In P. F. deest. re. [5] † In P. F. non habetur est.

a *Ex eremod cio*] ergo erat lis contestata: vt C. de iudi. l. properandum. §. 1. & 2. Accur.
b *Clausulam*] scilicet, iudicatum solui. Accur.
c *Iudicatum*] & tertiam, vt sup. eo. l. iudicatum solui.
d *Clausula*] idest, committatur: vt sup. l. iam tamen. §. in hac. vel dic, idest cõtineatur quoad verbum, sed quo ad intellectum sunt tres. vt sup. eo. l. iudicatũ solui, quæ est contra in hoc. Accur.
e *Committatur*] scilicet, ob rem non defensam.
f *Ecce*] adducit simile, quãd nõ committatur pluries.
g *Constat*] vt sup. de verb. obli. l. si quis ita stipulatus. §. at si sic.
h *Commissa est*] hoc referunt quidam ad vtrunque casum, sed videtur tantum ad proximum.
i *Causa*] i. conditio.
k *Non vtraque*] conjunctim.
l *Stipulationi*] sic & hic in quæstione quã non soluit: vt ff. l. iam tñ. §. in hac. Sed contra. C. de secun nupt. authen. sed si quis. Sol. ibi non ex pacto, sed ex lege succedit. Item contra inf. ti. 1. l. si procurator. & sup. tit. 1. l. non quasi. §. si quis curator. sed hic totum interesse consecutus erat: ibi non.
m *Non defensa*] ante iudicium. vel postea ante sententiam latã in principali R.
n *Ex stipulatione*] nõ ista ob rem non defensam: sed ex ea stipulatione, propter quã iudicium spectabatur, cum iudicatum solui satisdaretur. R. Sed secundum hoc, contestato nõ posset fieri nisi contra reum: quia ille solus teneretur ex ea stipu. & ille non defenditur. quare dicas lit. contesta. ex stipu. iudi. sol. pro clausula. quia nõ defenditur: & sic continget, quòd conditio impletur ipsa contestatione litis, & acquisiuit actor ius: vt & aliàs sup. de verb. oblig. l. si Titius.
o *Quod magis est*] vt committatur lit. cont. ad interesse: quia non defendit in proposita quæstione, quando ex eremodicio fuit damnatus: quia præualet rei iudi. clausula: vt ar. inf. ea. l. in fi. aliàs autem si re non defensa non sequatur sententia, committitur stipulatio, etiã ante lit. contest. ad interesse: quia non defendit. vel vetius, semper ante committitur: vt ff. l. iã tamẽ. §. in hac. & ff. hac lege. sed in casu prædicto, quã ex eremodicio est damnatus, creditur nõ commissa: nisi fiat lit. conte. in ea: vt hic. & facit ff. de verb obl. l. si insulã.
p *Clausulam*] & facit sup. tit. 2. l. non quasi. §. generaliter.
q *Procuratoris*] rei. Accur.
r *Actione*] personali.
s *Dictauero actionem*] non tamen de eadẽ re: aliàs esset eẽ-

Sed hic parte sua fuit contentus, vel hic intercesserunt fideiussores singuli pro parte virili, vel dic in solidum. sed hic imploratur epistolæ remedium: vt C. de confi. pecu. l. fi. & ita potest intelligi, quod est inf. eo. l. ex iudicatum. & l. fin.
u *Potest*] ab alio.
x *Repetet*] vt & ff. l. iã tñ. in prin. & ff. de cõd. inde. l. q ob rẽ.
y *Perempta*] scilicet, solutione. vnde eadem solu. non debet patere repetitionem, & liberationem.
z *Cum fideiussoribus*] quod fideiussor debet postulare, mandatis sibi aduersus eum actionibus.
a *Causa*] scilicet, à petitore.
b *Priore*] pro quo iudicio satisdatum est iudicatum solui.
c *Absolui*] scilicet, quòd actor absoluet dominum.
d *Cautione*] hac, s. quod actor absoluet dominum.
e *Fideiussores*] qui soluerunt.

Ex eodem] C Assvs. Conueniebam te certa actione, tu fa. ifidedisti iudicatum solui, datis duob. fideiussoribus, non defenderis: quapropter commissa est stipulatio ob rem nõ defensam. vnus fideiussorum earum soluit partẽ suã. Nunc quæritur, vtrum nihilominus alter fideiussor rectè defendere possit? Resp. q sic. sed an ille, qui soluit, possit repetere? Dic q non: quia stipulatio pro parte sua est extincta, ac si sibi acceptum latum esset.
¶ *Quoties*] Titius conueniebat Mæuiũ aliqua actione: exegit ab eo satisd. iudi. sol. nõ est defensus Mæuius. Titius actor vult conuenire fideiussores ob stipulationem commissam rei non defensæ. fideiussores dicunt Titio: nos sumus cõtenti soluere, tñ nos petimus, quòd absoluas Mæuium à priore iudicio: quia si solueremus, & reus non esset absolutus à priore iudicio, nos nõ possemus quicquam ab eo consequi actione mandati pro eo qđ fideiussimus propio, aut si vellemus aliqd consequi, cogeremur rcũ defendere in primo iudicio: & sic essemus multum grauati. quæritur, vtrum petitio ista fideiussorum sit iusta? Resp. quòd sic. gl. ponit casum l. seq. Fr. Acc.
t *Partem suam*] immò & in solidũ committitur stipulatio. & si voluissem in solidũ agere, potuissem: vt inf. eo. l. ex clausula.

a *Non conſequentur*] ab eo pro quo fideiuſſerant.
b *Aut certè*] ideſt ſi velit actione mandati à domino conſequi. Io. & ſic habes, non conſequitur &c. aliàs deeſt, non: & tunc habes, emiſſa cautione.
c *Hæc ſtipulatio*] promittis decẽ ſingulis diebus, quã-

diu reus non defendatur? & ſunt hæc verba ſtipulationis, quandiu &c.
d *Simul*] ideſt, poſt quàm.
e *Deſierit*] fortè in ſatisfactione facta, vel accep-latione, vt ſup. non ſ. cum quæreba-tur. § ſecundo. inde ſi forte Accurſ.

E *Iudicatum.*] CASVS Tu conuenias fi-[illegible] me, & dedero tibi fideiuſſores iudi. ſol. non fal-li. Ex eo, quia conuenire vellem ex fideiuſſoribus tuis, qui paratus eſt ſoluere mihi, quæritur, vtrum cogatur iudicium accipere? Reſp. quòd non. cætera iſtius legis glo. declarat. Fran.
f *Ob rem*] i. pro hac parte ſtipulationis.
g *Non debet*] quanquàm enim pro parte defendere non poſſit, partem tamen ſolum ſoluendo liberatur: vt ſup. de verbor. obli. l. in executione.
2† P.F. is quod pro parte eius ſit ſoluere mihi paratus eſt.
§. in ſolidũ. vel melius dic, vt no. ſup. eo. l. ſi ex duobus, ne ſit contra. inf. l. proxi.
h *Aut iudicio*] ſ. iam cœpto.
3† P.F. di ſtringi.
i *Adſtringi*] ſcilicet, ad eum compellendum.
4† P.F. iudice dare paratus ſ. quo non amplius aduerſarius &c.
k *Aut ad inficiationem*] ſ. iudicij de nouo: vel dic. ad inſtitutionem. ſ. procuratoris: & hoc ſi habeas inſtitutionem. aliàs eſt, inficiationẽ: & quod ſubijcit, quoniam &c. & ſic eſt plana: aliàs eſt, quo non amplius per iu. &c. & eſt idem ſenſus. Aliàs eſt, quoniã plus &c. q. d. licèt per iudicem aliquid plus ſit conſecuturus, fortè iniquum, vel fortè vſuras currentes lite pendente: non ideo eſt compellendus ad iudicium. & ſic non eſt hæc ſufficiens ratio: quod ſit compellendus ad iudicium: & facit ſup. de iudic. l. ſi debitori. & de procura. l. ſi reus. & Inſti. de perpe. & tempo. actio. §. fina.

E *X clauſula*] CASVS. Titius conuenerat Mæuium, & exegit ab eo fideiuſſores iudi. ſol. Mæuius doloſus homo procurauit per dolum, quòd ipſe abſolueretur à iudice. quæritur, vtrum videatur defenſus eſſe, ita vt non committatur ſtipulatio? Reſp. quòd non videtur ſe defendiſſe: ex quo per dolum vicit aduerſarium ſuum. Vel pone caſum in fideiuſſoribus, quòd ſ. ſi non defendatur reus, fideiuſſores tenentur in ſolidum ob rem non defenſam. Franc.
l *Ex clauſula rei*] aliàs eſt, re iudicata, & tunc dic, ex clauſula, ſ. ob rem non defenſam in ſolidum committi ſtipulationem. re iudicata dolo malo ſ. defendentis: quaſi non videatur plenè defendiſſe, qui dolum adhibuit vt vinceret. aliàs eſt, de re iudicata: & tunc pro vnaquaque iſtarum cõmitteretur ſtipulatio in ſolidum contra fideiuſſores ſingulos, quod tamen dic, vt no ſup. eo. l. ſi ex duobus. Item contra reum: quia non poteſt defendere pro parte.
m *Arbitrata*] quod hic euenit, qũ res fuit iudicata dolo malo, ſecundum primam literam, vel die ſecundum aliam planè, ad quam facit ſ. de dam. infe. in ſtipulatione. Acc.

V *Ir bonus*] CASVS. Iudæus quidam conueniebat me, vt darẽ ſibi mancipium Chriſtianum: ſatisfaciebat iudi. ſol. non ſui defenſus. quæritur, vtrum ſtipulatio ſit commiſſa? Rñ. q; non, quia non poterat me ad mancipium Chriſtianum cõuenire. Franc. Acc.
n *Non cogat*] immò & ſi reus non ſit cogendus, committitur tñ ſtipulatio ob rem nõ defenſam contra fideiuſſorẽ, ſi nõ defendatur reus: vt ſ. e. l. ſi reus. quæ eſt contra. Sol aliud eſt, ſi nõ compellat Prætor reſpondere reũ: vt ibi. Aliud, ſi vel actorem agere prohibeat, vel reũ conuenire, vt hic: quia ibi dignitas ſubtrahit à iuriſdictione iudicis: hic litigare actor prohibetur, vt cõtra patronũ libertus actionẽ famoſam inſtituere, vel hæreticũ petere mancipiũ Chriſtianum, ſm R. Idẽ de libris improbæ lectionis: vt ſ. fam. erciſc. l. cæterùm. §. 1. Alij, vt Io. d'ſi, q; hic non cogebatur: quia finita erat lis ſententia, tranſ. vel inre iur. vt ſ. cum quæretebatur. §. proinde. Tertij dicunt, reſpondere à prince. nõ poterat, cogi defendi, quia iuſta cauſa defenſionẽ ſui euitabat, vel per ſe vel per alium: vt hic & ſ. de pec. l. eo ipſe. in princ. aliud ſi ex poſtfacto: vt ibi. Vel quarto, hic interuenit cauſa excuſationis inter ſe, & eum quẽ defendebat: vel iuſta cauſa impediebat: quo caſu nec defenſor cogitur, nec fideiuſſores conueniuntur: vt ſ. de procur. l. mutus. §. fi. & l. non cogendum. Ibi autem illa cauſa ſuperuenerat, quæ eum excuſabat perſonaliter. Nam priuilegium perſonæ ad fideiuſſores non tranſit, vt reſtit. in integ. quæ ad fideiuſſores mi. non porrigitur: vt ſup. de excep. l. exceptiones. §. rei autem. & facit ſup. de iudi. l. non videtur. & inf. de reg. iur. l. nullus. Item per ea, quæ dicta ſunt, ſatis caſus huius legis colligitur. Item potes ponere in legato, qui habet ius reuocandi domum: vt ſup. de iudi. l. 2. §. Legatis.

N *Ouiſſima clauſula*] CASVS. Dictum eſt ſup. eo. l. iudicatum. i. q; tres ſunt clauſulæ ſtipulationis iudi. ſol. quarum vltima eſt de dolo abſuturo, dicitur in hac l. quòd iſta verba, dolum abeſſe, & abſuturum eſſe, non reſpiciunt tantum tempus præſens, imò etiam tempus futurum, ita q; ſi ille, qui dolum commiſit, deceſſerit in hæres ſuus tenebitur: quia refertur ad omne tempus. Secundo dicit, ſi quis ita fuerit ſtipulatus, promittis dolum abeſſe & abſuturũ eſſe; & ſi non abfuerit, promittis pœnã quinquaginta, ſi ita ſtipulatus fuerit, tenebitur promiſſor etiam pro dolo extranei ad pœnam per eum promiſſam. Tertiò dicit, quod ſtipulatio iudicatum ſolui refertur ad principium ſtipulationis. quid hoc ſit dicere, declarat glo. vlt. ſuper ver. ad principium. Franc.
o *Nouiſſima*] ideſt, nouiſſimè à nobis poſita; vt ſ. e. iud. ſol. Vel ſi nouiſſima dẽ; quia donec põ eſſe locus aliis clauſulis.

5† P.F. re iudicata. & ad hãc l. vide Dom Florentinũ, in l. 4. §. Cato. no. 452. de verb. obl.

lis non eſt recurrendū ad iſtā, vt ſu. de verb. obli. l. doli. Azo.

a *In futurum.*] quamuis enim cōperiat ſemel iam dolo commiſſo: nihilominus tamen committitur pro ſequenti dolo, vt ſic ſe reuoluatur, vt ſ. ti. j. l. nō quaſi. §. ſi qs curator

b *Permanens*] aliàs eſt permanens, &c. q. d. venit ille, qui erat commiſſus tempore ſtipulationis interpoſitæ propter verbum abeſſe, & aliàs eſt ſine.

c *Factum*] quod ſcilicet, factum ſit coercendum.

d *Haec enim*] etiam de propoſito dolo.

e *Abſuturum.*] hoc enim facere debet, vt permaneat ſine dolo.

f *Tempus*] poſt ſtipulabens ar. contra. inf. de ver. ſig. l. 3. & l. verbum erit. Azo.

g *Quaeri*] non adiecta pœna non teneretur de extranei dolo: quia factum alienum promittere non debet, vt iu. de verbo. obl. l. ſtipulatio iſta. Azo. & facit in ea. l. §. ſi quis dolum, & l. inter ſtipulantem. 2. reſpon. & infra, de verb. ſign. l. hæc verba. cui rei.

1† P. F. & Bar. hic dicit ſe habere iſtum tex. pro ſing. ad hoc, q̃ fideiuſſor acceptus in prima cauſa nō tenetur ī eo, quod poſtea iudicatur ī eā appellationis, niſi aliud ſit actum Bol.

h *Ad principium.*] vt dolo commiſſo ab initio ſtipulationis agi poſſit, ad quod eſt infra de reg. iur. l. in omnibus, ſicut enim principium ſtipulationis in præſenti tēpore concipitur, ita & ſi in præſenti vetum ſit dolum non abeſſe committitur ſtipulatio propter verbum abeſſe.

2† P. F. reſpondit.

abfuturumq; eſſe, & in futurum [a] tempus permanens [b] factum [c] demonſtrat. itaque & ſi fortè deceſſerit is, qui dolo malo fecerit, tenebitur hæres eius. [d] Verbum enim, ab futurumq. [e] eſſe, pleniſſimū eſt, & ad omne tempus [f] refertur, vt ſi aliquo tempore non abfuerit dolus, quoniam verum ſit non abfuiſſe, committatur hæc clauſula. Sinautem adiectum ſit, Si huius rei dolus malus non aberit, quāti ea res eſt, dare ſpondesne etiam 1† ob extranei dolum promiſſor de pœna tenebitur? [g] Doli autem mali clauſula, ſicut reliquæ ſtipulationes, in quibus tempus nominatim adiectum non eſt, ad principiū [h] ſtipulationis refertur.

Fideiuſſor acceptus in prima cauſa non tenetur in eo, quod iudicatur in cauſa appellationis, niſi aliud actum ſit. Bar.

Scæuola lib. 20. Digeſt.

LEX XX.

CVm apud * Semproniū iudicem datum [i] reus defenderetur, ſtipulatione cautum eſt, vt quod Sempronius iudex iudicaſſet, præſtaretur, à cuius ſententia petitor appellauit, & cum apud competentem appellationis iudicem res ageretur, defenſore rei 2† condemnato, quæſitum eſt, an ſtipulatio commiſſa eſſet. Reſpondi 3† ſecundum ea, quæ proponerentur, non eſſe [k] iure commiſſam. Claudius. Ideo in ſtipulatione adijcitur, Quive in eius locum ſubſtitutus [l] erit.

Hæc ſtipulatio ex duabus clauſulis poteſt committi contra diuerſos, ſed contra eundem non: ſed præualet cauſa iudicati. Bar.

Idē li. ſing. Quæſt. publ. trac.

LEX XXI.

SI vnus [m] ex fideiuſſoribus ob rē non defenſam [n] cōuentus ſit, [o] deinde poſtea ea 4† res defendatur, [p] alter fideiuſſorum ob rem iudicatam conueniri poteſt. [q] Et ſi reus promittendi duobus hæredib. relictis deceſſerit, alter rem nō defendat, alter defendat, is qui non defendit, ob rē non defenſam conueniri poteſt: ille qui defendit, ob rem iudicatam, quoniam in vnius eiuſdemq. perſona non poſſe committi has duas clauſulas creditur, [r] & nos [s] dicimus ſemper præualere [t] rei iudicatæ clauſulam, eamq. ſolam committi.

Rem ratam haberi, & de ratihabitione.

TITVLVS VIII.

Quando conuenitur ille, cui exceptio rei iudicatæ competeret, ſi verus procurator exegiſſet, ſtipulatio de rato committitur. Bar.

Paulus lib. 28. Quæſtio. 5†

LEX PRIMA.

CVm quis [u] de rato ſtipularetur, [x] quāuis non idem, [y] ſed alius pro domino 6† [z] conueniretur, qui conueniri [a] nō poſſet, ſi ratum dominus 7† habuiſſet, [b] committi ſtipulationem placuit, veluti cum fideiuſſor, [c] aut alter ex reis promittendi, qui ſocius eſt, [d]

1 *Subſtitutus*] vt committi poſſit propter ſententiam ſubſtituti iudicis. Accur.

m *Si vnus*] Pone caſum, vt ſ. eo. l. ſi ex duob. Franc. Acc.

n *Non defenſam*] pro parte.

o *Conuentus ſit*] & ſoluit.

p *Defendatur*] id eſt, iudicetur.

q *Conueniri poteſt.*] ſi condemnatus ſit in, pro quo fideiuſſit, & dic hic vt no. ſ. e. l. ex duobus.

r *Creditur.*] quoad exactionem. ſup. eo. l. cum quærebatur.

ſ *Et nos*] aperit, quod obſcurè dixerat. Et no. q̃ aliàs eſt, nos, & hæc bona, aliàs, non, & tunc redimus ad plures perſonas.

4† In F. Fl. deeſt, ea.

t *Præualere*] cum fortè vtraque in eadem perſona concurrit, vt inf. ea. l.

REM RATAM haberi.

¶ *Id eſt quomodo, & quando, quis promittit rem ratam haberi.* Ir. *Et no. a. quod duas partes habet rubrica, vt patebit per exempla, inf. eo.*

¶ *Duas partes habet hæc rubrica. Primo rem ra. h. abe. hoc eſt de illa ſtipulatione rem ra. habe. Secundo dicit de ratihabitione, hoc eſt, qualiter poſſit haberi ratū. Bar.*

¶ *De huius ſtipulationis formula, de ratihabitionis definitione, ac multa ad rem habes hic ex Cuiacio obſeruata. Cuius ſtipulationis verba vulgaria ferè vſurpat Cic. in præam. Brutī, ſeu declamat.*

5† P. Fla. Papinianus.

u *Cum quis*] ideſt aliquis ex reis debendi, vel confideiuſſoribus.

x *Stipularetur*] à procuratore.

y *Non idem.*] qui de rato ſtipulatus fuerit. Io.

6† P. F. à domino.

z *Pro domino*] & de debitore, & creditore loqui poteſt, puta, aliquo agente pro creditore, vel conuento pro curatore debitoris, ſecundum primam expoſitionem.

7† Dominus, non eſt in F. F.

a *Conueniri.*] ab alliquo, qui nomine domini ageret.

b *Habuiſſet*] ſcilicet, dominus.

c *Cum fideiuſſor*] aliàs, ſi cum. aliàs, non eſt ſi.

d *Socius eſt*] ſecus ſi non eſt ſocius, vt ſup. de fideiuſ. l. Vranius, & de arbit. l. ſi duo. & inf. eod. l. ſi quis vni. & ſupra, de libe. leg. l. ſi quis decedens. nunc de effectu. ſi ergo in duobus reis ſocijs, admittitur, hic teſtat, quod vnus pro alio fideiubere non ſemper videatur. Nam hoc admiſſo, ſtipu-

ſemper

semper committitur, nec ob.fu.de duo.re.l.reos.in princip. quæ exponi vt ibi dixi.

a *Conuenitur.*] qui actione pro socio cum sint socij vel mã. seu negot.gest. recuperarent ab eo, qui fuit stipulatus, vt arg. sup.de pact.l.quod dictum, vnde secus si animo donandi fecisset, arg.illius, l.quod dictum.& sup. de atbi.l.aduersus.

b *In stipulatione.*] Duobus modis potest legi hæc lex. Primo, Titius nomine meo petit à te centum, quæ mihi debebas: à quo stipulatus es de rato. ego non habeo ratum. ages cõtra Titium procuratorem non ad centũ, sed ad interesse tuum, quod quandoque plus est quam centum, propter sumptum, vel si erat species petita, in qua singulare interesse habebas, quandoque est minus quam centum, si Titius habuerat mandarum, vnde non possum tẽ exigere, & pro hoc ff. de præto.stip.l.2.§.incertam & l.fi & secũdum hunc casum dicerei promit. & stip.pro vno supponere. & sic promittendi, passiuè accipitur, vel hæc cõiunctio, vel, ponatur correctiuè, vel rei promittendi debiti principalis. & rei stipulandi.ff.de rato. & sic pro eodem his tribus modis ponitur. & secundum has tres expositiones quod dicit, cõpendium, id est, quod ab eo petitur, scilicet debitum principale, vel secundum R. redde proprie singula singulis. sic enim hic scriptis, rei promittendi compendium dicitur, quod ipse petit. Rei stipulandi quod ab ipso petitur, vel quinto dices in duplicibus iudicijs, vbi ab vtraque parte cauetur de rato à procuratoribus, vt sup.de procu. l.si defunctus, §.j. & vt ibidem non inspiciatur compendium rei, vel reorum, sed quantum ab his petatur, sed interesse tam in hac quam in superioribus. & quod dicit in fi. eius, qui stipulationem &c. propriè ponitur, cum ipse principalis reus conuenius de rato fuit stipulatus præterquam in expositione de duplicibus iudicijs, in qua dicit eius qui stipulatus est &c. sper procuratorem. & hæ omnes expositiones sunt secundum primum casum. Secõdo pone casum, quod ex parte mea actoris, & tua rei interuenit procurator, & tuus à meo stipulatus est de rato. ego non habeo ratum. ages quidem ex stipulatu de rato tibi per procuratorem tuum quæsita, vt sup. de præto. stip. l. in omnibus. in qua venit quod tua interest: non quod procur. tui, vt probatur ff. de procura. l.si procurator. & secundum hoc, quod dicit, rei stipulan. vel promittendi ponitur pro procuratoribus, quorum vnus ab alio de rato stipulatur. Item q subijcit eius qui stip. scilicet per procuratorem, vt d.l. omnibus. Accur.

Cum minor]CASVS. Titius minor 25. annis dedit pecuniam mutuam Seio, ad quam petendam fecit procuratorem Mæuium. Seius cum conueniretur, petit à procuratore Mæuio, quod caueret de rato, quod minor ratum haberet id, quod peteretur interesse & procu & sic solait pecuniã non illam pecuniam perdidit, & sic petit restitui in integrum contra istam solutionem, quæ restitutio sibi a Prætore data est. Seius debitor vult conuenire procuratorem minoris propter cautionem de rato, vel vult pecuniam repetere. quæritur, vtrum possit? Respon. q̃ neutrum facere potest. Idem est dicendum si minor habet ratum actum falsi procura. & postea petat restitui, vsque ibi. & ideo ita. Dat consilium reo, vel eius procura. qualiter sit cauendum de rato à procu. minoris, quando mandatum habet procurator. s. sic:

conuenitur. a

Stipulatio ista committitur ad interesse stipulatoris, si dominus nõ habet ratum, quod potest transcendere summam petitam per procuratorem, si omnino erat falsus, & etiam potest esse minus, quam summa petita, si erat verus, et sic sententia lata contra eum, nocet domino, & per consequẽs non committitur, nisi ad expensas litis. Pau.

Idem lib.11.Responso.

LEX II.

IN stipulatione b de rato habendo non est cogitãdum rei promittendi, vel stipulãdi compendium, sed quid interfuerit eius, qui stipulatus est ratum haberi, quod gestũ est.

Petens restitutionem in integrum aduersus actum gestum cum procuratore, non videtur ipsũ impugnare ex defectu mandati: sed potius approbare quantum ad hoc: ideo non facit hãc stipulationem committi ex eo, quod nõ fuit habitus ratus, nisi etiam de hoc fuisset promissum, q̃ restitutio non peteretur, quæ promissionem vtile est eo cõuento fieri facere. Bar.

Idem lib.12.Responso.

LEX III.

CVm minor vigintiquinque annis creditor pecuniam recuperare vellet, interpositus c procurator debitori de rato habendo cauit. d Restitutione in integrum data, e neque indebiti conditionem, f neque stipulationem g committi constabat. Idemque h euenit, si falsi procuratoris actum minor annis ratum habuerit. i Et ideo ita cauendum erit, præcedente k quidem 1† mandato, Si ille in integrum restitutus l fuerit, hæresve eius, aut is, ad quem ea res qua de re 2† agitur, pertinebit, m quanti ea res erit, tantam pecuniam dari. Mandato verò non interueniente, n vulgaribus verbis o de rato habendo, hoc 3† quoq; prudentius q inter consentientes quæritur, vtrum possit? Respon. q̃ neutrum facere potest. Idem est dicendum si minor habet ratum actum falsi procura. & postea petat restitui, vsque ibi. & ideo ita. Dat consilium reo, vel eius procura. qualiter sit cauendum de rato à procu. minoris, quando mandatum habet procurator. s. sic: promittis, q̃ minor ratum habebit. & si in integrum restitutus fuerit, aut hæres eius, siue is ad quem ea res pertinebit. tantam pecuniam dare spõdes? Si vero mandatum procur. non habet, tunc debet ẽt pœna stipulationi de rato inseri. vt declarat glo. magna super verbo. prudentius. Nam si talis pœna non sit adiecta, vel non cõsentiret minor, daretur iterum actio minori. 4 *Falsi procurator.*] Mutuaui Titio centum, quidam, qui nullum mandatum a me habebat, fecit conuenire Titium pro ista pecunia, & cauit de rato, victus est procurator, & ego dominus appellaui. quæritur, vtrum stipulatio de rato sit commissa contra iuramentum procu. Respon. quod non: quia ego videor ratũ habere actum procu. confugiendo ad commune auxilium iuris. Quòd si ego postea pecuniam exegero, nõ habendo ratam sententiam, committetur stipulatio in eam pecuniam, quam exegi. licet procur. nihil accepetit de pecunia à Titio. glo. ponit casum l.seq. Franc. Accur.

1† In P. Fl. desub quidem.

2† P.Flo. de qua agitur.

3† P.Flo. hæc.

a *Interpositus*] ab eo minore qui mutuam pecuniam dederit & forte authoritate tutoris fecit hunc procuratorem: arg.C.de procura.l.neque.vel forte illa in iudicio.

b *Cautij* & ei debitor minoris soluit.

c *Data*] minori cum possilat solutionem procuratori factam rescindi, sibique ex integro solui cum pecuniam petidisset à procuratore restituta.

d *Cond ictionem*] contra minorem: quia ex ea non sit factus locupletior. Item & quia debita.

e *Neque stipulationem*] de rato: quia verus erat procurator, & nunquam contrauenisset, nisi tatione ætatis. & quod facit hic mandatum præcedens. hoc sequẽti casu facit ratihabitio, vel dic, q̃ petendo restitui, videtur habere ratum, vt ff. in proximo casu, quando expresse habet ratum.

f *Idemque*] cum mandato primo casu, secundo sine mandato. & vtrique per ordinem subijcit consilium.

g *Habuerit*] & postea restitui desideret.

h *Præcedente*] id est, vbi mandatum præcessisse constat, vt in primo casu.

i *Restitutus*, facta stipulatione, si ratum habuerit, promittis interesse & ita est adijciendum, vel si ratum habuerit, & restitutionem postulauerit ipse, hæresve eius &c.

k *Interibit*] vt bonorum possessori, vel fideicommissario Accursius.

l *Non interueniente*] i. si dubitetur de mandato.

m *Verbis*] datiui casus. id est, vsitatæ stipulationi de rato habendo.

n *Hoc*] scilicet, si petat restitui, pœnam, vel interesse.

o *Prudentius*] quàm supra, cum habuit mandatum, cum tantum ob id, quod ratum non haberet, cauebatur. & dic, inter

inter consentientes. i. paciscentes: & dic adstruetur. l. adiũ getur: & supple. ſ. stipulatio pœnæ, vel quãti ea res est, si restitutio fuerit postulata. alioquin si non conueniat præter stipulationem de rato pœnam præstari, si minor restituatur. secundum R. Alij, vt Ir. scilicet, creditore non consentiente,

agi nõ possit. Ir. Nec creditor minor consentiat. idest. secundum R. ab initio ratum non habuit iure communi: quemadmodum. ſ. quilibet maior posset nõ habere ratum. non autẽ ideo, quod post ratihabitionẽ in integrum restitutionẽ impetret. R. integra actio est ei. ſ. qui stipulatus est de rato, quam solam interposuit. Sed an cogatur hic procurator falsus cauere de hac adiectione? Quidã. vt Or. quod non: quia sic dicit, si non conueniat. Item dicit inter consentientes. & sic plus verus, quã falsus adstringatur, secundum eum. sed R. dixit, minus intelligunt. qui hoc signant. Ioan. Sic non per omnia rectum consilium dat. Vnde dici potest eum cogi vt verũ procuratorẽ causatiuè, vt ei aliter non soluatur, nisi debitor nõ curet. & ita hic dicit, nisi conueniat, &c. vt supra de noxa. l. non solùm. Alij dicũt, quod hęc est mala litera.

y† Adstruent. P. F. alias, adstringet.

* Scribẽ. hic reputãt istum tex. sing. ꝙ qui appellat à sniã lata ſ falsũ ꝓcuratorẽ, videt rati ficare gesta g eũ, de quo v. de not. g glo. magnã. in ſ. in. l. litẽ. C. de ꝓc. per gl. in l. ſi exꝑſſim. ſ. de appel. Polo. & ad intel. huius ſ. vid. Io. Hãni. ſ. l. nemo põt. nu. 444. ff l. ſ. & Ioa. Ignẽũ in au h. ex cã. n. 146. C. de lib. ꝓæt.

z Als. Paulus respõdit, nõ tãtùm.

2 Appellatio nulli cõdẽnatorũ ẽ denegata. & à illi ſ cui fauorẽ est lata sniа: vide Ant. Corſ. ſin. suis. ſ ver ſi. appellatio. & qd ibi no.

a *Adstruetur*] de iure ciuili.

b *Non conueniat*] sed si non consentiret, cõpeteret in integ. restitu. consentire. n. videtur, petendo in integrum restitu. & non committitur talis stipulatio.

c *Consentiat* jergo commissa erat talis stipulatio: & ita refert simpliciter ex prima causa petat, vel aliàs ratũ nõ habeat: quo casu committitur statim, ex quo debuit habere ratum, & non habet; an competat per in integ. resti. quo casu videtur habere ratum. & sic nõ committitur stipulatio de rato: quia innuit se ratum habuisse: & cum semel habuerit ratũ, iam deficit stipulatio: vt ſ. l. non tantum. ꝛ sic & ſ proxi. ſ.

d *Oportebit*] debitori contra procuratorem falsum ad interesse. Accur.

e *Procuratore uicto*] scilicet, falso: iudicatum enim fuit nihil deberi.

f *Prouocauit*] quo ipso videtur ratum habuisse: quia promisit dominum ratam rem habituruni.

g *Conditionem*] illa fuit conditio, si ratum non haberet.

h *Commune*] ſ. appellationis: quod est commune omnium cõdemnatorum: ꝛ vt C. de appel. l. litigatoribus. vel dic, cõmune tuum, & procuratoris. ſi autem ad suum proprium tãtùm auxilium recurrisset, distinguitur. ſi contra ius commune, & tunc idem: vt sup in hac l. an secundum ius commune, vt quia perijt extra ius, vel nõ iure actione instituta: & tunc non habet ratum, vel hic subijcit, & non repellitur exceptio. rei iudi. qua repellitur in præmissis duobus casibus. dic ergo, exigit extra. ius. vel non iure actionem instituendo, non dico causam appel. prosequendo.

i *Non habuit*] sed ſi ratum habeat; repellitur except. rei iudi. ſi non appellet. Accursius.

k *Acceperit* jin tantum enim interest, non ergo sufficit posse exigere, nisi & exegerit, secundum R. ſ. quo ad hoc, vt in totum committatur: sed tu dic. vt inf. eo. l. procurator. ad exhib. ſ. 2. dices, patet ergo ex præmissis, ꝙ sicut per restitutionẽ, sic per appellationem videtur ratum habere dominus. ad quod C de filijsfa. & quemadmodum. pat. l. cum appellasse li. x. & facit ſ. l. non tantum. Acc.

l *Acceperit*] teo absoluto.

1 P *Procurator. Petijt*] & habuit. m *Tenebuntur*] ex eadem causa.

n *Actionem*] Pactus enim erat reus, cum procuratore, vt alia quinquagima nõ peterentur vsq; ad annum: & super toto cauit de rato. ſ. tam pro solutis, quã pro alijs remissis vsq; ad annum, secundũ Hi. Vel die secundum Azo. ꝙ loquitur tantùm de acceptis, & de eis tantùm fuerat cautio de rato interposita. agit enim debitor ad interesse q̃ti sua interest nõ solui esse. si enim non soluisset, lucratus interim aliquid esset cũ eis: vt inf. eo. l. si cõmissa. in prin. & secũdum hoc, pro alijs quinquaginta non agit: quia nec procurator petijt, nec de rato cauit.

2 † In F. deest, in.

3 † In P. F. adijcitur, respõdit, & l. incipit, ñ tantum. Aliàs, Paulus li. 2. Respõ. respõdit.

P *Aulus respondit*] CASVS. Quidam falsus procurator egit contra Titiũ nomine meo. nõ est data cautio de rato. ego tamen postea litem inceptam ab isto procuratore prosequor. Nunquid videor ratum habere, quod procurator fecit? Respon. quod sic, etiam ſi verbis non habeam ratum. lex sequens plana est. & est speciale in tutore suspecto postulato, quod procur. rei debet cauere de rato. Franc.

o *Paulus respondit non tantùm*] aliàs incipit, Paulus respõdit. aliàs non tantùm. Accur.

p *Verbis*] dicendo, habeo ratum.

q *Comprobans*] Sed nonne hodie semper dicitur comprobare dominus. iurando de calumnia: ergo hodie nunquam committitur stipulatio de rato? Respon. immo quia reclamare potest dominus, ne ille eam causam prosequatur, qui inchoauit. asserendo se alium constituturum procuratorẽ, & tunc ſi reus sponte sisti operit actionem procuratoris, poterit quidem cõmitti stipulatio: de quo etiam notaui supra de procura. l. Pomponius scribit.

r *Persequeretur*] qualiter quis ratam rem habere videatur, habes alibi plura argumen. vt supra. de inofficio. testamento l. ſi pars. ſ. final. & C. de condition. indeb. l. indebitum. & inf. eod. l. amplius. ſ. ſi verò. Sed argumen. contra. supra de inofficio. testam. l. nihil. ſ. ſi. & l. mater. ſ. ceterum & l. eum qui. primo respon. & l. filius. primo. & secundo respon. & ſ. fin. & l. aduersus. ſ. tutores. & l. ſi is qui. ſ. ſi hæres. & ſ. quid ergo.

s *Persequeretur*] non aliam inchoans.

f *Stipulationem*] de rato.

tes adstruetur: a †alioquin ſi non conueniat, b nec creditor minor consentiat, c actionem dari oportebit. d

Nota hic, ꝙ qui appellat à sententia lata contra falsum procuratorẽ ipsius, facit deficere cõditionem, sub qua fuit interposita ista stipulatio. Videtur enim ꝑmisisse interesse, si dominus non habeat ratum: ergo appellans videtur ratum habere: quod est in prõptu: quia si non haberet ratũ, sententia illa non noceret: nec esset sibi necessaria appellatio. Paulus.

¶ Falsus * procurator de rato habendo cauit, atque ita dominus à sententia iudicis procuratore victo e prouocauit. f Stipulationis defecisse conditionem g apparuit, cum ad auxilium commune h superatus confugisset. Quòd ſi dominus, i qui ratum non habuit, k pecuniam exegerit, stipulatio de rato committetur in eam pecuniam, quam dominus acceperit: quamuis nihil procurator acceperit. k

Si falsus procurator exigat partem debiti, dominus verò postea ratum non habens exigat totum, committitur stipulatio rati ad partem exactã, & quatenus interest solutis non solutum illi, etiam in lucro captando. Paul.

Scæuola lib. 13. Quæstio.

LEX IIII.

PRocurator quinquaginta petijt. l Si dominus centum petat, m tenebuntur fide iussores, qui de ratihabitione cauerunt in quinquaginta, & quanti interfuit differri in 2 † quinquaginta actionem. n

Ratihabitio potest fieri tacitè sicut expressè: & utroque casu facit stipulationem istã non committi. Paul.

Idem 3† lib. 5. Respon.

LEX V.

PAulus respondit, non tantùm o verbis p ratum haberi posse, sed etiã actu. Denique si eam litem, quã procurator inchoasset, dominus comprobans q persequeretur, r non esse commissam stipulationem. s

In causa suspecti procurator ex parte rei cogitur cauere de rato. Bar.

P *Aulus respondit*] CASVS. Quidam falsus procurator egit contra Titiũ nomine meo. nõ est data cautio de rato. ego tamen postea litem inceptam ab isto procuratore prosequor. Nunquid videor ratum habere, quod procurator fecit? Respon. quod sic, etiam ſi verbis non habeam ratum. lex sequens plana est. & est speciale in tutore suspecto postulato, quod procur. rei debet cauere de rato. Franc.

o *Paulus respondit non tantùm*] aliàs incipit, Paulus respõdit. aliàs non tantùm. Accur.

p *Verbis*] dicendo, habeo ratum.

q *Comprobans*] Sed nonne hodie semper dicitur comprobare dominus. iurando de calumnia: ergo hodie nunquam committitur stipulatio de rato? Respon. immo quia reclamare potest dominus, ne ille eam causam prosequatur, qui inchoauit. asserendo se alium constituturum procuratorẽ, & tunc ſi reus sponte sisti operit actionem procuratoris, poterit quidem cõmitti stipulatio: de quo etiam notaui supra de procura. l. Pomponius scribit.

r *Persequeretur*] qualiter quis ratam rem habere videatur, habes alibi plura argumen. vt supra. de inofficio. testamento l. ſi pars. ſ. final. & C. de condition. indeb. l. indebitum. & inf. eod. l. amplius. ſ. ſi verò. Sed argumen. contra. supra de inofficio. testam. l. nihil. ſ. ſi. & l. mater. ſ. ceterum & l. eum qui. primo respon. & l. filius. primo. & secundo respon. & ſ. fin. & l. aduersus. ſ. tutores. & l. ſi is qui. ſ. ſi hæres. & ſ. quid ergo.

s *Persequeretur*] non aliam inchoans.

f *Stipulationem*] de rato.

Tutore]CASVS. Qui defendit tutorem absentem accessatum de subiecto satisdare debet de rato. Accur.

a *Tutore*] absente. Accur.

b *Cautionem*] speciale, vt rei procur. hanc cautionē prestet sic, & ſ. de procu. l. nō solu. §. si status. & §. est & alius casus. & §. itē ait. & l. Pomponius. §. si stipulet. c *Dominum*] i. tutorem. & hoc propter solitam cautio. iudi. solui. vt d. l. non solùm. §. Accur.

Hermogen. li. 1. Iuris epitom.

LEX VI.

TVtore[a] suspecto postulato, defensor si velit respondere, cautionem [b] ratam rem dominum [c] habiturum cauere compellendus est.

Heres non potest ratum habere, quod factum est nomine defuncti in iis, quæ ad heredē non transierunt. Bar.

Paulus lib. 3. Sententia.

LEX VII.

SI is, cui [d] ignoranti petita [e] est bonorum possessio, decesserit, hęres eius intra tēpora petitionis ratam eam habere non potest. [f]

Propositio actoris, contra quā exceptio rei iudicatæ non obstaret, si dominus verus egisset, non facit stipulationē de rato committi. Bar.

Venuleius lib. 15. Stipula.

LEX VIII.

PRocurator [g] ad exhibendum egit, & aduersarius absolutus est, quia non possidebat. [h] cū possessionē eiusdem rei nactus [i] esset, agit cū eo dominus ad exhibendum. Sabinus ait, fideiussores [k] nō teneri: quoniam hæc alia res sit. Nam [l] & si dominus egisset, mox absoluto aduersario, quia non possideret, ex integro ageret: [m] non obstaturam rei iudicatæ exceptionem.

Defensor ex necessitate potest exceptionem ex sua persona opponere. Bar.

¶ Si procurator [n] à debitore [o] pecuniam exegerit, & satisfecerit rem ratam haberi: mox dominus de eadem pecunia egerit, & litem amiserit, [p] committi stipulationem, [q] & si procurator eandem pecuniam domino sine iudice [r] soluerit, condicturū [s] Sed cum debitore ex stipulatu agere coperit, potest dici, dominum, si procuratoris defensionem suscipiat, non inutiliter doli mali exceptione [t] aduersus debitorem vti: quia naturale debitum manet. [u]

In causa status cauetur tā ex parte actoris, quam rei: & certa pœna apponitur: qa res est inæstimabilis. Pau.

¶ Si quis à procuratore status controuersiam patiatur, satis accipere debet à procuratore, ne impunè sæpius pro suo statu conueniatur: [x] † & si dominus, venientesq; ab eo personæ, ratum non habuerint, quòd procurator eum in seruitutem [x] petierit, vel aduersus procuratorem [y] ex seruitute in libertatem petitus fuerit, quanti ea res est, ei præstetur, scilicet cum de libertate. & velim venire postea contra. si autem iudicetur seruus, stipulatio de rato efficitur inutilis. Fran. Accur.

¶ *Procurator*] de rato cauens.

b *Non possidebat*] nec dolo desiit possidere.

i *Nactus*] ex eadem vel alia causa.

k *Fideiussores*] ſ. datos à procuratore.

l *Nam*] argumentatur sic, quasi tunc demū deberet cōmitti hæc stipulatio, qū si verus esset procurator, cōpeteret rei iudi. excep. ad quod est ſ. eod. l. est minor. in prin & §. falsus. & ſ. eo tit. l. si sine §. pen. item facit ad l. C. ad exhib. l. neq; & ſ. de noxa. l. quoties. & ſ. ā exce. rei iud. l. si rem. & l. si quis. & de rei vendi. l. sinautē. §. 1. Accur.

m *Agere*] ſ. dās.

n *Si procurator*] ſi. procurans sine mādato.

o *A debitore*] qui se vera debet.

p *Amiserit*] qa sens est absolutus.

q *Stipulationem*] ad expensas tūc iam R. & quo. da absens: ſ. eod. l. sane. § ceterū. & Marcellus hē pro eis ſ. eo. l. minor. in fi. q̄ non placet. immo ad totū, q̄ soluit debitor condēnatus procuratori, nā repeteret eā cōdictione indebiti ab ipso procuratore, cū postea erat absolutus, ergo nunc per stipulationē de rato: vt ſ. l. si sine. in prin. & l. fin. C. si. nec ob. d. t. cū autem. & ſ. Marcellus, quia in illis erat procurator verus: licet satisdetur: quia dubitabatur de manda. hic non. & ideo dixit, procuratori, procurās. & ad illā l. cū minor. dic, acceperit. ſ. maximè.

r *Sine iudice*] aliàs, si cum iudice, non condiceret: vt C. de condi. indeb. l. 1.

s *Condicturum*] cōdictione ob causam, vel sine causa, q̄ dic, vt ſ. de cōd. ob. cau. l. si procuratori. & no. ſ. eo. l. si sine. in prin.

t *Exceptione*] obijciendo cōpensationē naturalis debiti; vt sup. de cōpen. l. etiā nec ob. in eo. tit. l. quæcunq; vt ibi dixi.

u *Manet*] licèt sit debitor absolutus. vt sup. de cond. indeb. l. Iul. verum. & Insti. de excep. §. itē si in iudicio. Et no. hic, quod defendēti domino in stipulatione de rato, datur hoc beneficium, quod nō datur defensio procuratori. sic ſ. de iniu. voc. l. sed si hac. §. fi. & C. de iure do. l. fi. in prin. Sed nūquid inutio procuratore poterit dūs eius defensionem suscipere? Respon. Ioan. non: licèt sit arg. contra sup. de procur. l. si procurator. sed tunc nō repetet procurator à dño, licèt indebitum soluerit, quia culpa sua sensit hoc damnum. vt ſ. de reg. iur. l. quod quis. Ioan. item quod dixi, procuratori nō competere exceptio. probatur. C. de condi. indebi. l. creditoris & facit inſ. eo. l. quod enim. s penultimo.

x *In seruitutem*] ex possessione libertatis.

y *Aduersus procuratorem*] mutat c. sum. qū ille, qui erat in possessione seruitutis aduersus procuratorē se in libertatem petit:

* Ille est §. multū sing. fm Bal. ad q̄ in summario dicitur: & de defensore, quis dicit defensor ex necessitate, vide Bald. in l. 2. C. de pa. & §. ulterō ſi alibi secundò Bald. hic.

† P. F. cō uenitet

perit: & sic est hic speciale, q procurator rei fam̃ dat de rato, vt per omnia habeas ff. de procu. l. non solum. §. fi. latur.

a *Ad infinitum*] vt & ff. de reg. iur. l. non est singularis. §. infinita. & Inst. qui manu. non poss. §. pen. & facit ff. de cass. test. l. 4. & quod no. tibi, de præto. stipu. l. ū.

b *De libertate*] i. pro libertate.

1† P.F. cõstituerit.

Actor.] CASVS. Actor à tutore datus cauet de rato. secus in actore ciuitatis: vel magistro vniuersitatis: vel curatore bonis dato. Fr. Ac.

c *Actor à tutore datus*] i dari peritus.

d *Omnimodò*] etiam si, cõstet eum habere mandatum à tutore, quia tũ nõ est certũ, solemniter fuerit constitutus an non: cauet ei cõtra quẽ agit pro minore: cauet dico de rato. soléniter. n. est constituendus, ff. cum decreto: vt d. l. & Inst. de curat. §. fi. sed si constaret eum cũ decreto constitutum, tunc non caueret. In alijs de quibus hic subijcit non consideratur solemnitas: vel præsumitur solẽnitas. ff. q interuenerit decretum: ideoq. nõ cauetur, dummodo constet de mandato. sic & in tutore, qui non cauetur si cõstet eũ tutorẽ: vt ff. de admin. tut. l. vulgò. si tã probabilis ꝓsumptio esset in ꝓtũ, vel hoc non constaret, cauere deberet. l. actor vniuersitatis. vt ff. quod cuiusq; vniuer. l. itẽ. §. actor. & sic in primo. in actore tutoris duo sunt necessaria cõpetere, si a primo incipias ff. mãdatum tuto. & iudi. decernam. vt videtur satisdatio. In alijs vñ. ff. mandatũ à ciuitate vel ab vniuersitate. vel à creditoribus. Sed de quo cauet hic actor tutoris? Respõ. q minor ratum habebit. vel secũdm Azo. certam summam pecuniæ, si minor restitui petat. arg. ff. eo. l. cũ minor. 2. respon.

2† P. Fl. quasi.

3† In P.F. deest haberi

4† Emat nõ est in F.F.

e *Nec magister*] ad hoc est sup. de pac. l. item magistri.

f *Datus*] de quo dicitur sup. de cura bo. dan. l. 1. in prin.

Interdum.] CASVS. Non solum in iudicio præstatur cautio rati sed etiam extra, vt si hoc conueniret: vt ego si procurator meus vẽdat, aut locet, aut ei nomine meo soluatur, hoc acto, q satisdet de rato. nam satisdare debet: quę satisdatio de rato præstatur, vt magis sit tutus ille cui præstatur. & hoc dicit hæc l. cum seq. & prin. l. seq. Franc. Accurs.

g *Interdum ex conuentione*] in iudicijs ex necessitate præstatur, cũ est perita ab initio: vt ff. de procu. l. Proponius. §. ratihabitio. & Inst. de satisd. tut. & cu. §. sciẽdũ. & ff. eod. in fol. h *Vel fi. Aliud*:] scilicet negotium.

Qui enim] principium continuatur. sup. in casu præcedenti.

¶ *Rem habere*] nunc dicit qualiter dominus videtur habere ratum quod fecit procurator falsus.

¶ *Ipsum.*] Quæritur quãdo dñs debeat habere ratũ quod factum est cum falso suo procuratore, quo ad hoc vt non cõmittatur stipulatio de rato contra procura. & dicit, q statim cũ cepit scire, q fecit falsus procurator: dum tamen arbitrio iudicis aliquod tempus modicũ transeat. Secundò dicit, si dominus non habuit ratum, q procurator falsus exegit, & sic cõmissa est stipulatio de rato contra falsum procura. sed demum habet ratũ an euanescat stipulatio de rato iam commissa? Respon. q de rigore nõ cuanescit, sed de æquitate tenet ope excep. doli mali, quæ præualet. Intellige autem dominũ habere ratum, siue dominus dicat, hoc habeo ratum, q exegit procurator meus falsus, siue exigat à procuratore falso, q ipse falsus procurator exegerat.

¶ *Sine.*] Levis est hic §. Fran. Accurs.

i *Quòenim*] quò, pro vt.

k *Contrahit*] cum procuratore.

l *Comprobare.*] sed non improbare. ratihabitionis pars est. m *Procuratore*] in falso exigitur ratihabitio: in vero non. nam cogimur habere ratum: vt sup. de procur. l. non solùm. circa princip.

n *Iulianus*] differentia est: quia si statim debet habere ratũ, committitur, si non habeat. ergo si statim non debet habere ratum, non committitur. Item potest esse adiectum tẽpus in ratihabitione.

o *Est*] an post aliqđ tempus.

p *Hoc autem*] ratum haberi vel nõ. Alij dicũt hic fuisse Gręcum, quod significat pinguius. & idem sensus sit.

q *Accipiendum*] i. id est, cum primum certior factus est: vt hic, & sup. de solutionib. l. ratum. Sed videtur magis pro tempus: vt sup. de verb. oblig. l. quicquid. §. fi. Solutio. idem esset hoc si in ra aliquod tempus certum ratum haberi caueretur: argumentum inf. de verborum significatione. l. boues. §. hoc sermone. & sup. de iure do. l. stipulationem. & lege sequenti. & lege. dotis. & sup. qui & a quibus. lege. matrimonij.

r *Nihilo magis*] i. non ideo magis. i. si primo dominus ratum non habuerit, quod procurator fecerat: licet postea ratum habeat: tamen nihil prodest ad impediendam, seu tollendam actionem, quam ipse dominus acquisierat. Iulianus habet contra debitorem, ob id quod primo ratum non habuit. ei tamen iterum agenti obstabit exceptio doli

Hermogen. li. 6. Iuris epitom.

LEX XI.

VEl si paciscatur, 5† vel quodlibet aliud h absentis nomine gerat negotiũ. 6†

Vlpianus lib. 80. ad Edict.

LEX XII.

QVòd enim i tutiore loco sit, qui contrahit, k de rato solet stipulari.

¶ Rem habere ratam hoc est, comprobare, l agnoscereque quod actum est à falso procurator e. m

Si dominus ratũ habet statim, quod sit actum suo nomine vel gestum, vel post modicum interuallũ, quod iudicis arbitrio relinquitur, ista stipulatio non committitur. si verò ex interuallo, tunc commissa solvitur ope exceptionis. Paulus.

¶ Iulianus n ait, interesse quãdo dominus ratam habere debeat solutionem in procuratorem factam, an tũc demum cum primum certior factus est. o Hoc autem p *περιμενει* 7† erit accipiendum, q & cum quodam spacio temporis, nec minimo, nec maximo: & quod magis intellectu percipi, quàm elocutione exprimi possit. Quid ergo 8† si quidem primum ratum nõ habuerit, postea habebit ratũ? Nihilo magis r proficere ad impediendam actionẽ: 9† quoniam & ob id, quòd primò nõ habuerit ratum, actionem saluã habere ait. ideoque si quod procuratori fuerat

5† P. Fl. Vel paciscitur.

6† In P.F. deest negotium.

7† *περιμενει* P. F. de quo vid. Manchil. 4. cẽ. 7. pu. 75.

8† P.F. si qđ primo ratũ non habuit, postea &c.

9† P.F. ꝓ nemine subsc. ob io &c.

s Scribẽ. hic maximè Bald. dñt hanc glos. fore singul. ad hoc. q ille dr approbare ea facta ab aliquo non sue incõmẽ. q primũ scit illa & nõ dicit. de qua vi. ff. Bart. in l. 1. §. pena. ff. ith. a. no. Bolog.

doli mali. Vel aliter, Secunda ratihabitio nihil proficit ad impediendum actio. ex stipulatu, quam debitor stipulatus de rato cœpit habere contra procuratorem, ob id ꝙ dominus primò ratum non habuit: licèt exceptione doli mali debitor agens remoueatur: vt hic dicitur, & ff. eo. l. procurator. §. procurator. Ioan.

a *Exegerit*] dominus à procuratore sponte soluente, cum non teneretur, ex qua primò dominus nõ habuit ratũ. ex hoc autem ꝙ modo acceperit, ratum habere videatur. Alij dicunt, exegerit à debitore, quod non placet: licèt possit saluari si dicas, sed ego &c. non ad proximam, sed superius dictũ referri.

b *Poterit*] de rigore.

c *Eum*] scilicet dominum, eundemque creditorem, secundũ primum, vel eum, ſ. debitorem ex stipul. de rato agentem. sed secundum vtrumque est contra. supra, de fil. l. dispensatorem. Solet, non potest habere ratum postea, vt act. negot. gest. habeat vt ibi: potest tamen habere ratum, vt procurator se per exceptionem defendat, secundum vnũ casum: vel debitor, secũdum alium, vel hic sponte soluit procuratori: vnde oritur hic doli exceptio, ibi autem nõ possum modò habere ratum, vt ab eo inuito extorqueam: & sic nulli nascetur doli except. ex quo tũ nõ habuerat ratum. Itẽ dic habere locum exceptionem, si nec stipulationis, nec litis sumptuũ nomine interfuit, secundum Rd. *Habiturum*] si habes repellendum: benè stat glo. aliàs, habitutum: & tunc dicit id est, debitorem, secundum primum, vel id est, procuratorem secundùm secundum.

e *Sine quo*] dominus.

f *Vtatur*] contra debitorem agentem contra. se ex alia causa.

g *Nam qualitercunque*] aliàs, qualiter, id est, qualitercunque: vt sup. eo. l. non tantùm. & l. amplius.

SI *commissa.*] CASVS. Debebam decem Titio, solui falso procuratori eius, & promisit de rato procurator, tandem Titius egit contra me ad illa decem. dicitur, quod agam ex stipula. de rato contra procuratorem ad interesse, quod habeo, eo, quòd Titius non habuit ratum.

¶ *Si fine.*] Hæres institutus grauatus dare legatum Titio puta decem. nunc vult soluere cuidam nomine Titij tanquam procuratori Titij, dicitur, quod debet exigere cautionem de rato. Franc. Accursius.

h *Si commissa est*] debitori contra procuratorem actoris.

i *Interfuit*] vel quia soluit: vel litis sumptus sustinuit.

k *Lucrari*] si non fuissem coactus stare iuri. R. vel si ratum esset habitum. Iter. ad quod est supra, eodem. l. procurator. §. fina. & infra, eod. l. in stipulatione. & l. si fine. t. cum autem. Item ad hoc quod venit lucrum, facit sup. de eo quod

solutum, exegerit, [a] perinde agi ex ea stipulatione poterit, [b] ac si ratum habere se postea non dixisset. Sed ego puto exceptionẽ doli mali eum [c] habiturum. [d] [1] †

Qualitercunque quis impugnet factũ falsi procuratoris, facit hanc stipulationem committi. Paulus.

¶ Siue quis [e] petat, siue compensatione vtatur, [f] committitur statim ratam rem dominum habiturum stipulatio. Nam qualitercunq; [g] quis [2] † eundem actum retractet, qui a procuratore actus est, committi stipulationem oportet.

Ista stipulatio committitur ad interesse consistens etiam in lucro. Paulus.

Paulus lib. 76. ad Edict.

LEX XIII.

SI commissa [h] est [i] stipulatio ratam rem dominum habiturum, in tantum competit, in quantum mea interfuit, [j] id est, quantum mihi abest, quantumque lucrari [k] potui.

¶ Si fine iudice [l] procuratori [m] legatum [n] soluatur, de rato [3] † cauere eum debere, Pomponius ait.

A tẽ videor petere, si peto ab alio, qui soluendo contra te habet regressum, puta à reo, socio, vel fideiussore: ideo facio committi stipulationem hanc, ac si à te peterem. Paul.

Idem lib. 3. ad Plaut.

LEX XIV.

SI quis [o] vni ex reis [p] promiserit ratam rem dominum habiturũ, aut amplius [q] eam non peti: [r] dicendum est, stipulationem committi, [s] si ab eo petatur, qui eiusdem obligationis socius est. [t]

Petitio iudicialis cum contestatione, vel cum solutione subsecuta, facit hanc stipulationem committi de amplius non petendo. Idem in compensatione, vel deductione, quæ dicitur ficta solutio: secus, si nullum istorum adest. Paul. de Castro.

Idem lib. 14. ad Plaut.

LEX XV.

AMplius [u] non peti, [v] verbum, Labeo ita accipiebat, [x] si iudicio peritum nõ [4] † esset. Si autem in ius eum vocauerit, & satis iudicio sisti fẽdi causa acceperit, iudicium [y] tamen cœptum non fuerit: ego puto non committi [z] stipulationem. Amplius non peti. hic enim nõ petit, sed petere vult. si verò soluta esset pecunia, licèt sine iudicio, committitur stipulatio. nam & si quis

cetto loco. l. 2. §. fi. & supra. loc. l. si fundus. & quod no. C. de sent. quæ pro eo, quod interest, l. 1. in fi. Sed arg. contra. sup. de act. emp. l. si sterilis. §. cum ex renditorem.

ADDITIO. Dic quod ibi petitur interesse propter non factum: hic propter malè factum. male enim fecit agendo tãquam procurator, cum nõ esset. ita non. secundum Guil. de Cu. ibi. quem sequitur Bar. hic.

l *Si fine iudice.*] vel etiam cum iudice: vt in. ff. eod. l. non solùm. & sup. de procurat. l. Pomponius. §. 1. sed quando sine iudice, magis dubitabatur.

m *Procuratori*] de quo tamen dubium erat.

n *Legatum*] scilicet domino.

SI *quis.*] CASVS. Duo erant rei debendi, qui promiserant mihi decẽ. nunc Titius nomine meo agens contra vnum reorum exigit ab eo, & promisit habere ratam illam exact. si ego ago contra aliũ correum, dicitur, ꝙ committitur stipulatio cõtra procuratorẽ hoc est verum, si isti rei sint socij. Franc. Accursius.

o *Si quis*] procurator actoris.

p *Ex reis*] debendi.

q *Aut amplius*] alio tempore committitur vna, alio alia, vt infra. proxi. & supra. l. quòd enim. §. 1.

r *Non peti*] verba stipulationis.

s *Committi*] contra procuratorem.

t *Socius est*] aliud si socius nõ esset. quod dic. et ff. l. 1. & facit sup. de duo. re. l. eandem. §. 2. in fi. & de arb. l. si duo. Item secus si ab vno hæredũ stipulatoris petatur de rato: quia nec socii sunt & potest diuidi: vt supra. de verb. obligat. l. eadem. §. Cato. in fi. quæ est contra. Azo.

u *Amplius*] CASVS. Titius nomine meo petijt à te centũ, & promisisti eo quod ego amplius non peterẽ. quæritur, quando committatur hæc stipulatio cõtra Titium? R. fi. Labeo. si ego dominus petam in iudicio: non aliàs. sed author legis clarius dicit: quia si peto, ſ. modò non cõtestet litem, non cõmittitur stipulatio hoc enim casu nõ peto, sed petere volo. sed si sum litẽ contestatus, vel si petij sine iudice, & habeam: vel dum aliquid ei debeã, & petat à me, & ego obiiciam ei compensat. de his centum, videor petere & sic committitur stipulatio prædicta contra procur. & ꝙ his casibus committatur stipulatio prædicta, probat persimile, nam hæres à testatore grauatus ne petat à debitore hæredit. debitũ, quod debebat testatori: si aliquod de prædictis faciat, videtur petere & venire contra testamentum. Franc.

v *Amplius non peti*] id est, petendum: & cum dixit, verbũ melius dixisset orationem.

x *Aiebat*] obscurè tamen. Accursius.

y *Iudicium*] id est, lis contestata.

z *Non committi*] tardius ergo hæc stipulatio amplius nõ petij cõmittitur, q. à illa rem suã hab. quę statim cõmittitur

* P. Flo. c. m. habuerat.

† P. Fl. aliter hic.

* Bal. hic dicit, ꝙ ex ista l. pt colligi diffinitio ipsius interesse. ꝙ est dãnũ emergẽs & lucrũ cessãs. & hẽt hoc iste tex. ꝙ i factis p missis venit interesse nõ solũ in dãno, sed et in lucro. Bal.

3† De rato non est in P. F.

4† Inf. F. non hi nos.

vbi quis ratum nõ habet: vt sup. eo. l. procurator. § si quis. & l. quo enim. §. si Item si dicam quandocunq; à me petieris, tibi dabo decem, aliàs si non dedero decẽ promitto viginti. committo pœnam statim, cum petis etiam extra iudicium. arg. sup. de verb. oblig. l. si decem cum petieto. Item ad hoc sup. de in ius vocan. l. quamuis. & de test. l. si is qui. Sed contra. C. de transac. l. si quis maior. Sol. vt ibi. Itẽ argum. contra. sup. de sol. l. cum mihi. §. 1. & de inoffic. testam. l. Papinianus. §. meminisse. & de bon. lib. l. in fetuitutem. & l. qui cum maior. §. accusasse. & C. de ijs. q. vt indig. l. alia. quibus dicitur. etiã post lit. contest. licere desistere. Item argum. contra. sup. de verb. obligat. l. stipulatio ista. §. sed quatenus. vbi qualis qualis controuersia sufficit in stipulatione, habere licere.

r † In P. F. non habetur est.

ADDITIO. Dic secundum Bar. aliud est in stipulatione habere licere, vt ibi: aliud in stipulatione, amplius non peti, vt hic.

aduersus petentem compensatione, [a] deductioneve vsus fit, rectè dictum est petijsse eũ videri, & stipulationem committi, Amplius non peti. [b] nam & hæres, qui damnatus est [c] † non petere, si horum quicquam feciſſet, [d] ex testamento teneretur.

Si solvitur indebitum falso procuratori, statim potest agi ex hac stipulatione, vt vel restituat, vel faciat dominum ratificare, vt abeo repeti possit. Paulus.

Pompon. lib. 3. ex Plautio.

LEX XVI.

SI indebitum procuratori solutum sit, [e] agi [f] statim ex ea stipulatione [g] aduersus procuratorem potest, vt ratũ habeat dominus, vt possit dignosci, [h] [2] † vtrumne domino condici debeat id, quod indebitum solutum sit, si is ratum habeat: aũ verò procuratori condicendum sit, si dominus ratum non habeat. [i]

Factum eius, qui causam habet à me, censetur factum meum. Paulus.

¶ Si procurator fundum petijsset, & cauisset (vt assolet) ratam rem dominum habiturum: [k] deinde postea dominus vendidisset eundem fundum, [l] eumque emptor peteret, [m] stipulationem ratã rem haberi, committi, [n] Iulianus scribit. [o]

Ratihabitio potest fieri pro parte superveniente diuisibili: & tunc pro illa tantum impedit stipulationem committi: & in alternatiua, si electio pertineret ad creditorem, & aliquis eius nõie petat partem vnius ex alternatiuis, deinde ratificetur petitio, censetur illa res electa: vt sic altera pars debeat peti, nõ autem alterares. Paulus.

Marcellus lib. 21. Digest.

LEX XVII.

CVm [p] debitore [q] decẽ [r] creditoris nomine Titius [s] egit. partem petitionis ratam habuit dominus. [t] dicendum est, obligationis partem cõsumptam: [u] quemadmodum [x] si decem stipulatus [y] esset, aut [z] exegisset, [a] creditorq; non totum, sed partem rei [b] gestæ comprobasset. idcirco [c] si ex stipulatu, [d] decem, aut Stichum, vtrum ego voluero: absente me domino Titius, quinque petijsset, insecuta ratihabitione rectè actum videri. [e]

i *Non habeat*] & certè sic est dicendum hoc si habuisti antea, aliàs plana est. & facit sup. de condi. indeb. l. si procurator. & de neg. gest. l. si pupilli. §. item quæritur.

K *Habiturum*] & facturum tandem.

l *Fundum*] & induxit in possessionem, licèt non vacuã. vt ẽ. de fun. do. l. si fundum. & ibi notaui.

m *Peteret rei vendicatione.*

n *Committi.*] Quid si vendiderit aut̃ certior factus de facto procu. nã & si ratum postea hẽt, non tã vt noceret ei, cui prius tradidit. vnde vt teneri procu. falsus, nisi dicas retro trahi ratihabitionem. Item quid si vendidisset ante sententiam latam inter procuratorem, & eũ à quo petebat? videtur idem.

o *Iulianus scribit*] nihil enim interest, ipse petat, siue alius pro eo, quia vtrobiq; nõ habet ratũ, & est gestũ ad quod est supra de verb obl. l. si seruũ. §. 1. ibi idéq; fiet &c.

p *Cum debitore*] CASVS. Dicit primo, mutuaueratibi decem. tandẽ falsus procurator nomine meo egit cõtra te ad illa decẽ, & promisit me habere ratũ. tandem habeo ratũ in quinque, non in alijs quinque. dic, & pars obligatio consumpta est per meã ratihabitionẽ. idem est si ista decẽ aĩo nouandi sit pulatus est meus procurator. & postea decẽ exegit, & promisit me ratum habiturũ. nã si habeo ratum in quinq; tm, pars obligat. consumpta est. promisisti mihi Stichum, aut decem, & volam absente me Titius tanq̃ meus procurator exegit a te quinque, & promisit me ratũ habiturũ. dic, & si habeo ratũ, extincta est obligatio in quinque. Fra. Accursius.

Casum ponit.

p *Cum.*] Tres sunt casus pares. Primus, qũ procurator falsus egit, & in totum succubuit. Alter, quando animo nouandi totum debitum dñi stipulatus est. Tertius est, qũ totum debitum domini exegit, & in omnibus promisit debitori de rato: & dominus habuit tantùm ratum pro parte. Accurs.

q *Debitore*] i. cum eo, qui debebat decem animo nouandi.

r *Decem.*] Genitiui casus, ac si diceret, cum debitore libri, vel fundi.

s *Titius*] vt procurator sine mandato.

t *Dominus*] aliam petijt in iure à debitore.

u *Consumptam*] scilicet, quam ratam habuit.

x *Quemadmodum*] scilicet pars obligationis consumitur.

y *Stipulatus*] domino debita animo nouandi.

z *Aut*] p &. vel exegisset extrinsecus: vt differat à p̃cedẽti casu.

a *Exegisset*] scilicet procurator.

b *Partem rei*] nouationis, vel exactionis.

c *Idcirco*] quia eadem debet esse ratio totius ad partem. nam ex toto erit facta electio.

d *Ex stipulatu*] i. ea stipulatione, qua fuit stipulatus decem, aut Stichum.

e *Videri*] & electis quinq; non debebitur Stichus. sed alia quinque: vt §. de condictione indebiti. l. si non sortẽ. §. f. &

a *Compensatione*] & sic propter verba, & propter actum committitur: vt hic. & ẽ. eod. l. quo enim. in fi. & sic contra deficit propter vtrunque: vt argum. sup. eo. l. non tantum.

b *Amplius non peti*] stipulationem horũ verborum & facit ẽ. eod. l. quo enim. §. fin. qualiter stipulatio concipiatur, habes inf. eo. l. procurator. in fine.

c *Damnatus est.*] in testamento.

d *Fecisset*] quia compensauit, vel deduxit.

e † Haloã. dicerni. alij, dão condici. Aug. li. 3. emend. c. 9.

Si indebitum.] CASVS. Credens mihi teneri ad centum, soluisti Titio accipienti nomine meo. & promisit quod istam solutionem habeo ratam. tandem vidisti, quod nihil mihi debueras. & sic indebitum solutum vis condicere cũ dic. indebiti. quæritur à quo condicas? & dicitur, quod si habeo ratam solutionem factã Titio, tunc à me condices, si non habeo ratam, tunc à Titio condices. poteris igitur agere contra Titium ex stipula. de rato, vt faciat me habere ratum. & si faciat, tunc teneor condi. indebiti. sed si nõ, tunc ipse tenetur.

¶ *Si procurator.*] Falsus procurator nomine meo petijt fundum à te. & promisit de rato. tandem succubuit. postea istũ fundum vendidi alij: & induxi emptorem in possess. licèt non vacuam. tandem emptor rei vendi. petijt à te fundum. dicitur, q̃ stipulatio de rato cõmittitur contra falsum procuratorem. Fran. Accursius.

e *Sit*] sine iudice.

f *Agi*] aliàs est, an agi &c. aliàs deest, an.

g *Ex ea stipulatione*] promisit enim, q̃ faceret dominũ rem ratam habere.

h *Dignosci*] sic sup. si quis cau. l. si eum. Et no. q̃ quidam libri habent, vt possi: dignosci, vtrumne domino &c. alij, vt possi: domino condici, sed vtrumne domino &c. & vtrunq; est bonum.

de leg. 1. l. si ex toto. §. si. quæ sunt contra. erat enim hic electio stipulatoris: vt sup. de procu. l. si is. & de verb. oblig. l. si quis stipulatus. Item ad legem istam est simile C. re. amo. l. de rebus. Sed arg. contra. sup. de admi. tut. l. cum quæritur. & de pac. l. in causæ. in prin.

ADDITIO. Dic, ibi loquitur in vero procuratore. hic in falso. Vel dic, quòd non potest pro parte ratum haberi procuratore inuito: vt l. contractus. sed eo volente & ad eius commodum fit: vt hic, secundum Bar.

Stipulatio, quæ ad particulare interesse committitur, potest sæpius committi. Bar.

Paulus lib. 26. ad Sabin.

LEX XVIII.

SI procurator [a] * ratam rē dominū hæredemve eius habiturum caverit, & vnus ex hæredibus domini ratum habeat, alter non habeat, sine dubio committitur stipulatio pro ea parte, [b] pro qua ratum non habebitur: quia in id committitur, quod stipulatoris interest. nam & si ipse dominus pro parte ratum habuerit, pro parte non habuerit, non vltra quàm in partem committitur stipulatio. [c] quia in id committitur stipulatio 1† quod interfit agentis. & ideo sæpius [d] ex ea stipulatione agi potest, prout interfit agētis in eo, 2† quòd litigat, quod cōsumit, [e] quòd aduocat, [f] quòd damnatus soluit: & sicut in stipulatione damni infecti accidere potest, vt is, qui stipulatus sit, subinde agat. [h] cavet [i] enim si quid ibi ruet, scindetur, fodietur, ædificabitur. [k] finge. n. eo 3† subinde [m] damnū dari. non erit dubium, quin agere sæpius 4† possit. nam si toto damno computato, tunc agendum est, propemodum [n] non ante aget, quàm dies [o] stipulationis præterierit, intra quem si damnum datum sit, stipulatori 5† cautū erit. quod verum non est. P

Stipulatio de rato continet interesse: sicut stipulatio dolū non committi, quæ interponitur multoties, tam in contractibus, quam in iudicijs. Fran. Accursius.

Paulus lib. 13. ad Sabin.

LEX XIX.

IN stipulatione, qua procurator cavet rem ratam dominum habiturum, id continetur, quod interfit stipulatoris, Idemque iuris est in clausulis [q] omnib. de dolo malo.

Procurator de cuius mandato dubitatur, cavet de rato, etiam cum implorat iudicis officium nobile. Pau.

Vlpianus lib. 1 disput.

LEX XX.

NOn solùm in actionib. quas procurator intendit, verùm in stipulationibus quoque, quas interponi desiderat, si vicem [r] 6† repræsentant actionum, cavere eum de rato oportet. quare si duplæ stipulationes [s] 7† procurator

Si procurator.] CASVS. Titius nomine meo petijt à te centum. & satisfedisti de rato: postea ego decessi. duobus hæredibus relictis: vnus quorum habet ratū, quod fecit Titius, alter non. dicitur, quod pro parte illius, qui habuit ratum, non committitur stipulatio: ero parte alterius fit. secundo dicitur dē esse, si ego dominus pro parte habui ratum, quod fecit Titius: puta in quinquaginta: pro parte non, puta in alijs quinquaginta. nam in parte, quam non habui ratam, committitur stipulatio, in alia non. ratio vtriusque dicti est. quia hæc stipulatio de rato competit ad interesse eius in eo, quod non habui ratum. & colligitur ex dicta ratione solutio talis quæstionis scilicet, an hæc stipulatio tali possit pluries committi puta, cepi agere ego dominus vocando te in ius: & ex hoc te petij damnum confiteri. secundo lit. sum contestata contra te: & interest mea propter aduocatum, vel alias expensas. & respondeo, pluries committi & pluries agi. cùm mea interest, si sim stipulatus a Titio procuratore & ad hoc addicit: simile de stipula. damni infec. si promisisti mihi emendare damnum, quod datur ex domo tua ruinosa vsq; ad decem annos. nam pro damno, quod mihi datur in primo anno, statim agam: & sic de cæteris. si autem dicerem tunc demum me posse agere, cum certum sit me amodo damnum ex illa domo non passurum: & tunc committatur stipulatio damni infecti, & non ante: forte hoc eveniet post decem annos. Fusc. Accursius.

a *Si procurator.*] sine mandato.

b *Pro ea parte.*] pro parte, qua hīs est, qui ratū non habuit.

c *Stipulatio*] vt sup. l. proxi. sed contra. sup. de verb. oblig. l. cæd. §. Cato in fi. sol. sup. pro parte non habet ratum, cū ipse promiserit: hic procurator promisit. Aut vel forte tale erat negotium, quod pro parte poterat haberi ratum ab hærede, nō a defuncto: vt sup. de leg. 1. l. legatarius. vel hic non fuit pœna promissa: ibi sic. Item contra. sup. si quis cau. l. si Titius. §. si plurium. Sol. vt ibi.

d *Et ideo sæpius*] sic sup. rem pup. sal. so. l. nō quasi. §. si quis curator. Sed contra. sup. de arbi. l. si duo. §. fi. & ibi in mora pœna: hic in interesse. Item contra. sup. tit. 1. l. ē quæritur. Sol. iberum consequitur agendo semel. vnde amplius non agit: hic autem non: vt hic. Item facit sup. si cui plus quàm per legem Falcid. l. nisi. §. quæsitum. & de verb. obl. l. si sic stipulatus.

e *Consumit*] in sumptibus litis: vt sup. eo. l. procurator. §. fin. Accursius.

f *Aduocat.*] i. quod aduocatis ministrat. vel dic, q̄ auocat a se a suis negotijs: vt sup. eod. l. si commissa. §. fin. & quemadmodum testa. ape. l. si quis ex.

g *Solvit*] idipsum, quod debebatur: vt sup. eod. l. procurator quinqueginta.

h *Agat.*] i. statim cùm cōmissa est stipulatio, vel damnum datum est: & sic sæpius. vel dic, iterum & iterum.

i *Cavet*] per hāc stipulationem de ijs, quæ sequuntur, vt pro omnibus possit committi: vt hic. & sup. de dam. infec. l. damni infecti.

k *Effodietur*] ex quibus habebā damnum Accursius.

l *Ecce ex eo ædificio* ex quo interposita est stipulatio.

m *Subinde*] id est sæpius. vel statim. vel dic postea, quàm semel. Accursius.

n *Propemodum.*] id est, ferè. nam quandoque posset esse, q̄ etiam ante ageretur, puta, si manifestum esset antequam stipulatio amplius committi non posset: puta, domus tota ruit, quæ damnum mihi dedit: & sic apparet, quod amplius mihi damnum dare non potest.

o *Quam dies*] qui ponitur in stipulatione arbitrio Prætoris, qui considerat intra quantum tempus potest fieri timor damni: vt sup. de dā. infec. l. Prætor. in princ.

p *Non est*] id est, concedatur, quod non possit agi, nisi toto damno dato, quod sperabatur: non videtur esse cautum in stipulatione, nisi pars damni contingat medio tempore: quod falsum est.

q *In stipulatione. In clausulis*] id est, in omnib. promissionibus de dolo malo. nam sive in iudicio, sive in cōtractu quis promittat dolum abesse, & cōmittatur dolus, agitur ad interesse. Et ad quod sup. de dolo. l. arbitrio. §. non tamen. Alij dicunt, q̄ hæc lex dicit, q̄ etiā in stip. rem tacitam habetur contineatur dolum malum abesse: pro quib. est ff. eo. l. si sine. §. si in stipulatione. Item facit sup. de re iud. l. si quis ab alio. §. si. & de ope lib. l. qui libertinus. §. non solum. n. Accurs.

Non solum.] CASVS. Si procurator meus, agat aliqua actio, contra te nomine meo, & dubitetur an sit procurator: debet cavere de rato. Idē si petat sibi nomine meo fieri stipulationem, puta de evictione, vel de damno infecto: & dubitetur an sit meus procurator. nam satisdabit de rato. Fusc.

r *Si vicem*] si prætoriæ sunt: vt sup. de act. & oblig. l. actionis verbo. & de præto. stipu. l. 1. §. 1.

s *Stipulationes*] de evictione: vt sup. de evictio. l. emptori. & sup. de præscr. stipula. l. prima. §. stipulatio duplæ. Accursius.

f *Aduocat.*] i. quod aduocatis ministrat. vel dic, q̄ auocat a se a suis negotijs: vt sup. eod. l. si commissa. §. fin. & quemadmodum testa. ape. l. si quis ex.

g *Solvit*] idipsum, quod debebatur: vt sup. eod. l. procurator quinqueginta.

h *Agat.*] i. statim cùm cōmissa est stipulatio, vel damnum datum est: & sic sæpius. vel dic, iterum & iterum.

i *Cavet*] per hāc stipulationem de ijs, quæ sequuntur, vt pro omnibus possit committi: vt hic. & sup. de dam. infec. l. damni infecti.

k *Effodietur*] ex quibus habebā damnum Accursius.

l *Ecce ex eo ædificio* ex quo interposita est stipulatio.

m *Subinde*] id est sæpius. vel statim. vel dic postea, quàm semel. Accursius.

n *Propemodum.*] id est, ferè. nam quandoque posset esse, q̄ etiam ante ageretur, puta, si manifestum esset antequam stipulatio amplius committi non posset: puta, domus tota ruit, quæ damnum mihi dedit: & sic apparet, quod amplius mihi damnum dare non potest.

o *Quam dies*] qui ponitur in stipulatione arbitrio Prætoris, qui considerat intra quantum tempus potest fieri timor damni: vt sup. de dā. infec. l. Prætor. in princ.

p *Non est*] id est, concedatur, quod non possit agi, nisi toto damno dato, quod sperabatur: non videtur esse cautum in stipulatione, nisi pars damni contingat medio tempore: quod falsum est.

q *In stipulatione. In clausulis*] id est, in omnib. promissionibus de dolo malo. nam sive in iudicio, sive in cōtractu quis promittat dolum abesse, & cōmittatur dolus, agitur ad interesse. Et ad quod sup. de dolo. l. arbitrio. §. non tamen. Alij dicunt, q̄ hæc lex dicit, q̄ etiā in stip. rem tacitam habetur contineatur dolum malum abesse: pro quib. est ff. eo. l. si sine. §. si in stipulatione. Item facit sup. de re iud. l. si quis ab alio. §. si. & de ope lib. l. qui libertinus. §. non solum. n. Accurs.

Non solum.] CASVS. Si procurator meus, agat aliqua actio, contra te nomine meo, & dubitetur an sit procurator: debet cavere de rato. Idē si petat sibi nomine meo fieri stipulationem, puta de evictione, vel de damno infecto: & dubitetur an sit meus procurator. nam satisdabit de rato. Fusc.

r *Si vicem*] si prætoriæ sunt: vt sup. de act. & oblig. l. actionis verbo. & de præto. stipu. l. 1. §. 1.

s *Stipulationes*] de evictione: vt sup. de evictio. l. emptori. & sup. de præscr. stipula. l. prima. §. stipulatio duplæ. Accursius.

1 Bud. in poster. in not. ad Pand. ait verbū advocare cō filiū posse significare. vt et aduocatio q̄ vulgò consultationem dicimus §† P. F. stipulationis

Ad fidei huius l. vi. Al. in l. 4. §. Cato. n. 150 de verb. obl. & ibi ēt Bartol.

1† To P. F. de fidei. stipulatio.

2† To P. F. de sil. eo

3† P. Fl. fingere. ergo subinde.

4† Sæpe non est in P. F.

6† P. F. & vice.

7† P. F. stipulationē

a *Interponat*]i. interponi desideret: ad quod sup. de procu. l. Pomponius. §. si stipuletur.
b *Interponatur*]i. interponi petatur.

NE *satisdatio*] CASVS. Si Titius agat contra te ad centum, possum eum relevare à satisda. de rato: vt si mittam libellū, seu epistolam Principi, dicendo in ea epistola qualiter feci eum meum procuratorē. Secundo dicit, quod procurator rei debet satisdare, iudicatum solui: nec per talem epistolam, de qua dixi sup. releuatur à satisdatione. Franc.

c *Exigatur*] à procuratore actoris.
d *Iis*]]i. pro iis.
e *Eius*, i. domini.
f *Qui*] vel hic punctа.
g *Eum*] s. dominū. Accur.
h *Prodest*]. si. n. habeat, qui eum &c. dic. s. ille dominus, qui sic professus est, s. se fecisse eum procuratorem per libellum, vel per epistolam Principi datā, sub quo erat lis. Idē si detur alij iudici sub quo est lis: vt su. de procu. l. si procurator. prodest, dominus, s. procuratori. s. tali professione, vt iam non satisdet de rato. Alij habent, q eum, &c. & est idem sensus & facit su. de procu. l. si procuratorem, & quod ibi dixi. & C. de satisda. l. 1. in prin.

1† Quis, nō est in F.F.

i *Quòd*]pro sed. & dic. quod mutat casum. nā sup. in procu. actoris sine rei. Vel dic in codē. & dices loqui, vt idē procurator rei satisfiet de rato, & de iudicato, vt ab vna possit euadere aliter per professionem domini: ab alia non.

k *Paratus*] qđ est, vt nemo sine satisdatione admittat, vt l. su. de satisd. §. fi. et si dominus professio intercedat: vt C. de satisda. l. 1 in fi. sed ex parte actoris prodest, vt dictū est. Omnia in duobus casibus: vt sup. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. procuratorio. & su. ad Treb. l. qui ita. §. ē. vel al. rem, vt dictū est ibi, & distingue, vt s. de proc. l. nō solū §. 1. diximus.

S *sine iudice*] CASVS. Falsus procurator nomine meo exegit indebitum, & sine iudice quæritur, qualiter cōsulatur soluenti. Et respon. nam aut ego non habui ratum, aut habui. Primo casu, aut procurator non satisdedit de rato: & tenetur condi. indeb. procurator soluenti, aut satisdedit de rato, & tunc tenetur ipse, & fideiussores ad interesse, & ad impensas. act. ex stipulatu. Secūdo casu. s. si ego habeo ratū, non committitur stipulatio de rato: sed ego dominus teneor soluenti condi. indeb. & hæc sunt vera, quando pecunia erat indebita. Sed quid si erat debita? certe idem: quia si non habeo ratum, tenetur procurator ex cautione de rato, & eius fideiussores. immò tamen differt qđ est debita, a casu superiori. quando est indebita, nam quando est debita, & soluatur falso meo procuratori, & habeo ratū: nulla actio datur contra me causa eius pecuniæ repetendæ, sed quādo est indebita, & soluatur falso meo procuratori, & habeo ratum, teneor condi. indeb. & istum casum habui. nus sup. §. si. hæc omnia vera sunt, quando sine iudice soluta est pecunia procuratori meo falso. Quid autem si per iudicem soluatur falso meo procuratori? tunc distingue, an indebita pecunia sit, an debita. primo casu non videtur stipulatio de rato committi: sive habebam ratum, sive non: quibus rationibus, quia nulla res est, quæ possit habere ratū. Ité quid ad soluentem pertinet, habeam ratum, vel non: cum vtroque casu nō possit repetere, cum sit per iudicem solutū. & hoc de rigore, de æquitate tamen si ego dominus non habeo ratum: fideiussores falsi procuratoris tenentur quanti stipulatoris interest me habuisse ratum. quod dicas in glo. si autē pecunia sit debita, & non habebam ratum: tunc fideiussores tenentur in id ipsum.

interponat, [a] de rato cauere debet. Sed & si damni infecti stipulatio à procuratore interponatur, [b] de rato debet procurator cauere.

Cautio de rato non interponitur, cum est certum de mādato: secus in cautione iudicatum solui. Bar.

Idem lib. 1. Opinionum.

LEX XXI.

NE satisdatio ratam rem dominum habiturum, exigatur [c] in ijs, [d] quæ quis [1]† nomine eius [e] ageret, qui [f] eum [g] se fecisse procuratorē libello Principi dato professus est, prodest. [h] Quòd [i] si iudicatum solui satis ab eo pro curatore postuletur, necesse est, vt iuri manifesto pareatur. [k]

Si dominus non ratificat solutionem factam falsō procuratori extra iudicū, stipulatio ista committitur, sine pecunia erat indebita, sine debita, ad totum id, quod fuit per procuratorem exactū: & ad expensas factas postea in lite mota per dominum. sed si ratificat, non committitur. si tamē pecunia erat indebita, repetitur à domino per condictionē indebiti. si verò debita, non repetitur, sed liberatio contingit. Pau.

Vlpian. [2]† lib. 56. Digestor.

LEX XXII.

SI sine [l] iudice nō debitam pecuniam exegerit procurator, [m] & dominus ratā solutionē non habuerit, sed eandem pecuniam petere instituerit, [n] fideiussores tenentur: & condictio, [o] qua procurator teneretur, si stipulatio interposita non fuerit, [3]† perimitur. [p] Quoties enim procuratori pecunia soluitur, & dominus eam solutionem ratam non habet, existimo [q] ea

¶ *Cum autem*] Procurator verus habēs mandatum egit, & de rato satisfecit. & succubuit. Postea dominus agit, & obtinuit, licèt iniuriosè. quæritur, an cōmittatur stipulatio contra procuratorem, & eius fideiussores? & dicitur, q nō nisi in expensis litis, quas fecit conuentus. Idem dixit Marcellus. & si dominus agens succubuit, nam non cōmittitur stipulatio, nisi in expensis. 2† F.F. Iulianus.

¶ *Si procuratori*] Constitui Titiū procuratorē ad exigendum quoddam legatum mihi relictum. & dā dū à Sempronio hærede cuiusdam. hic Titius exegit hoc legatum me nomine, & satisfecit de rato. dī. qd si hæres meus non habet ratum, nec mittitur stipulatio; 3† F.F. & maximè cum hoc legatum verè debitū fuerit.

¶ *Si in stipulatione*] Pone casū, vt in gl. principit agebas &c.

¶ *Si procurator*] Procurator falsus nomine meo petiit hæreditatem cuiusdam agendo petitio hæreditatis. & promisit de rato, & succubuit. postea ego dominus si peto à te fundū hæreditarium ex ea hæreditate, dī. q̄ committitur stipulatio contra procuratorē.

¶ *Qui patris*] Facta est iniuria filio. & sic oritur actio iniuriarum patris & filio. si procurator patris agat iniuriarum. pro patris nomine, debet cauere non solū, q̄ pater habebit ratum, sed & filius. poterit n. euenire, quod filius poterit agere iniuriarum. Idem dicas si nepoti facta est iniuria. nam si procurator aui agat iniuriarum. & antequam auus sciat procuratorē suū egisse, decedant auus, & filius, modo nepos poterit agere iniuriarum: & ideo procurator aui debet cauere de rato ex persona aui, filij & nepotis. Franc. Accur.

l *Si sine*]secus si cum iudice, vt inf. §. quod si procurator.
m *Procurator*] falsus, qui de rato promisit, vel verum, sed ad alia constitutus, vt sup. de mutuis l. alias.
n *Instituerit*] postea, quamuis non debitam.
o *Et condictio*] indebiti. si soluens ea solutione se liberatum putauit, vt C. de condi. inde. l. creditoris. si verò dedit, vt falsus procurator faceret cū libertate, dabitur ob causam, vt ff. de cōdi. cau. da. l. si procurator, vel si noluit in procuratorē transferre dominium, sed vt ministrum elegerit cū conuenientur rei ven. & furti, si habuit animum furandi. & condictione furtiua. vt C. de fur. l. falsus. & de qualibet illarū potest intelligi, quod hic dicitur, habeo ergo stipulationem de rato supponi loco condictionis, vel indebiti, vel ob causam, vel furtiuæ. sic & ff. eo. l. fi. & facit sup. de pacto. stipul. l. 1. §. 1.
p *Perimitur*]i locū non hēt. sic ff. de sol. l. dispensatorē in fi. nā cū hæc stipulatio interponi. nō nascitur condictio indebiti, sicuti in mutuo nō nascitur cōdic. ex mutuo, cū stipulatio interponitur, vt ff. de nova. l. si ita fuero. §. cū pecuniā & l. seq. nā. & condict. indebiti ex numeratione nascitur, vt Inst. quib. mo. re con. obli. is quoq;. Azo. Alij dūt. perimi q nou. p̄sūp. ā olim, vū hoc dūt hodie corrigi vt C. d nou. l. fi. q. *Existimo*] alias est existimo id agi, &c. & totū aliud deest alias ex existimo ea actione. s. ex stipulatu, quæ est ordinaria, ex quasi contractu.

a *Cum eo]* ſ. debitore.

b *Ex ſtipulatu]* certi condictione ad intereſſe: licèt alij dicunt ex ſtipulatu, vt diximus ſup. ſi quis in ius voc. nō ierit. l. fuali.

c *Hoc amplius præſtant]* pecuniam indebitam ſolutam, hoc amplius, &c.

d *In iudicium]* aliàs quas. ſ. in iudicio feciſſet ſtipulator de ea. aliàs, quæ ſ. in iure factæ fuiſſent. & eſt idem ſenſus. & dic, iudicium. Cum domino nunc habitum.

e *Fuiſſent]* aliàs, quas feciſſent. & aliàs, q̃ factæ fuiſſent.

f *Poteſt poteſt]* i. repeti poteſt *per ſolutionem*: vt ſup. de condic. in deb. l. ſi procurator.

g *Quòd ſi]* ſup. de indebito, nunc intereſt vnum caſum de debito.

h *Eadem eſſet]* interpoſita ſtipu. de rato.

i *Hoc ſecus]* vt fideiuſſores teneantur dominō ratum non habente. ff.

K *Repetitio futura]* quia debitum eſt ſolutum. quod in ſuperiori caſu non eſt. & hoc quando extra iudicium. & facit C. de neg. geſt. l. ſi pecuniam.

l *Nulla res eſſet]* quæ ad dominum pertineat: ſed exactio nulla pecuniæ ad eum non ſpectaret. vt pote indebitæ: vel quia nullum eſt iudicium cum falſo procuratore cōteſtatum: ideo videbatur non poſſe imputari procuratori, ſi ratum non haberet dominus, quod habere ratū non poſſit. vel dic, quod malè aſſignat rationem. nam benè poſſet habere ratum, vt ſ. de neg. geſt. l. ſi pupilli, & nè quæritur.

m *Habet]* nam ſi etiam ratum habeatur, non tenetur pecuniam nec a procuratore, nec a domino propter authoritatem rei iudic. cum ipſe dominus videatur egiſſe. vt. in ād. l. ſi fideiuſſor. ſ. in omnibus. hic autē opponendo dicit Azo.

n *Procuratori]* hoc de rigore: magis tamen dic. ſ. de æquitate, quia ſi ratum habet, tenetur. tamen dominus hoc casu licet non indebitum: vt not. in d. §. in omnib. & facit ſupra de procu. l. licèt. Accurſ.

o *Tenentur]* in id quod ſtipulator actori præſtiterit, vel circa iudicium expendent. nec ob. quod ſequitur fideiuſſores propter iniuriam iudicis non obligari. vbi enim rectè *procurator* egerat non mentitus de mandato, & ideo eius factū domino nocere poterat, ut hic mentitus eſt procurator ſe habere mandatum, vnde ex eius facto nulla domino exceptio poterit opponi. quare iniquum eſt fideiuſſores totum ſtipulatori præſtare, & non præſtitiſſet dñus procuratoris falſi geſtum ratum habere cogere poſſet. Ro. aliter expendas. & tum arg. inferioris. ſ. pro ſocio, et quod ſup. dicitur quando ſine iudicio indebitum eſt exactum: vbi expectandum eſt iudicium ſolutum committi.

p *Cui]* ſ. procuratori. Accurſ.

q *Mandatum]* de præſendo.

r *Rectè]* quia mandatum habet, & verum debitum petit. abſolutus tamen, cum debitor per iniuriam,

f *Perperam]* quam non debebat infringere, quod fieri mandauerat.

t *Ne iniuria]* iniuria. n. fit debitori, ſi dominus aliquid extorqueat ab eo abſoluto, cū egit procurator, cum ex iudicio tali oritur exceptio rei iud. q̃ dīm. vt ſ. de except. rei iud. l. ſi mater. & hoc iure. Idem dicam ſi fuit dānatus vero procuratori, & ſoluit ei, com & de hoc hīet mandatū, vt reciperet ſolutionē: non aliàs; vt ſ. de ſol. l. hoc iure. & qđ ibi dicit, non debet p̃ſtare procurator, ſ. debitori ex ſtipulatione de rato, ꝙ debitor ſoluetet dño conſequēti p iniuriā: vt dixi. vel dic, nō p̃ſtat debitori, ne iniuriā cōſequatur dñs. ſ. in dānū procuratoris. Alij dñs. nō debet p̃ſtare. ſ. dño: ga ſi dñs conſequeretur à debitore, & à procuratore, iniuria eſſet.

u *Hoc caſu]* ſ. cū debitor iniuſtè ſuperatꝰ eſt: ergo multò minus tenebitur verus procurator, vbi debitor nullū dānū paſſus eſt: vi qa inte repulit creditorē obijciēdo exceptionē rei iud. vt dī in proxi. & Marcellus, ſed hoc q̃ hic dico per §. Marcellus, videtur contrariū ijs quæ ſcripſi ſecundū Io. ſ. eo.] procurator ad exhibendum. ſ. 1. ſed ipſe iñ. aliud eſt in vero procuratore. nā vbi vinco verū procuratorē, licèt damnū poſtea patiar victus iniuria: non agitur contra ꝙ curatorē, niſi ad impendia: quia & ſi bona cām habuit, cuita tñ iſt nullo modo potui. foris autem ſolutionē cuitare potui: vnde culpa poteſt mihi obijci, ſicq; mihi imputare debeo; vt inf. de regu. iur. l. quod quis. in fine tit. vel ſi exceptionem obieci. & iniuria eſt mihi facta, non debet alij nocere. argumen. ſup. de euic. l. ſi per imprudentiam. ſic ergo non agitur contra procuratorem, vbi ego ſum victus à domino, vt hic: ita non agitur. & ſi vici, vt hic. ſed vbi falſus procurator eſt à me victus. & à domino ſuperor; cum ei ratum non habenti non debeat præiudicare factum falſi procuratoris, committitur ſtipulatio tem ratam haberi ad omne intereſſe: quæ æquè in ſolidum debet committi, etiam vbi ego dominum ſuperaui iniuſtè: & hoc ad ſimilitudinem veri procuratoris, qui tenetur cum ego ſuperaui dominum, ſicut cum fui victus à domino. Firmus probo. Nōne falſus procurator ex ſtipulatione tenetur ſtatim ad intereſſe, nō habente domino ratum, vt ſup. eo. l. procurator. §. ſi quis à procuratore. & ſtatim commiſſa eſt ſtipulatio ad intereſſe? Pone ergo, tenebar in centum, modo autem teneor in centum: cum me non teneri in centum intereſſē mea, in centum ergo committitur ſtipulatio, ex qua mihi dominus agetur, licet deſierit intereſſe mea interim, quia abſolutus fuit. arg. iup. ſi quis cau. & qui autē. ſ. illud. Aliter autem iniuria creditori facta falſum procuratorē liberaret.

x *Impenſas]* committitur ſtipulatio, etiam ſi non de iure quis agatur vt hic. & alias C. de tranſact. l. vbi. & C. de condic. ob cau. l. ea lege. Accurſ.

lite mora rem amiserit, [a] nihil [b] præter impendia in stipulationem ratam rem [c] haberi deducitur. [1]†

Gestum nomine defuncti, potest ratificari per eius heredem. Paulus.

¶ [2]† Si procuratori [d] eius, [e] qui mortuus erat, sine iudice [f] fuerint soluta legata [g], stipulatio cõmittetur, nisi hæres [h] ratum habuerit: [i] vtique [i] si debita fuerint. tunc enim non dubiè [k] interest stipulatoris ratam solutionẽ ab hærede haberi, ne bis eadem præstet.

Si in stipulatione rati per dolũ cauentis omittatur mentio heredum, agitur ratione doli: secus, si nullus dolus interceſſit. Paulus.

¶ Si in stipulatione [l] ratam rẽ haberi, hactenus comprehẽsum fuerit, Lucium Titium ratum habiturum, cum id apertè ageret, vt hæredis, [m] cæterorumque personæ, ad quos ea res pertineret, omitterentur: difficilè est [n] existimari, doli mali clausulam cõmitti. Sanè [*] cum per imprudentiam [o] hæ personæ omittantur, actio ex dolo clausula competit.

Si dominus petat id, quod petere non poterat, si ille, qui cauit, fuisset verus procurator, committitur hæc stipulatio. Paulus de Cast.

¶ Si procurator [p] iudicium de hæreditate [q] ediderit, deinde dominus fundum ex ea hæreditate petierit, [r] stipulatio ratam rem haberi committetur: quia si verus procurator fuisset, exceptio rei iudicatę dominũ summoueret. [f] Plerunque [t] autem stipulatio ratam rem haberi, ijs casibus committitur, quibus si verus procurator gisset, domino aut ipso iure, [u] aut per [3]† exceptionẽ actio inutilis esset.

Mutatione persona extinguitur cautio rem ratam haberi: & in stipulatione sunt comprehendendæ personæ, ad quas verisimiliter iudicium debet transire. Bart.

¶ Qui patris [x] nomine iniuriarum [y] agit ob eam [z] rem, quòd filius eius verberatus, [a] pulsatusve sit, in stipulatione cogendus est filij quoque [b] personam comprehendere; præsertim cum [c] fieri possit, vt pater antè decedat, quàm scierit procuratorem suum egisse: & ita iniuriarũ actio ad filiũ [d] redeat. Sed etsi nepoti [e] iniuria facta fuerit, & procurator aui propter hanc causam iniuriarum agat, [4]† non solũ filij, sed etiam nepotis [f] persona comprehendenda est.

---

a *Amiserit*] per sententiam: quod iustum fuit, vel dic, quia ius renunciauit. vel dic, quod res perijt sine dolo & culpa in rerum natura esse desijt: vt sup. iudi. sol. l. si seruus.

b *Nihil*] cum procurator habuerit mandatum.

c *Ratam rem*] quam interposuit procurator verus; aliàs aliud erit: vt sup. eod. l. procurator. §. 2. & nota, quòd hic succubuit dominus: superiori proxi. obtinuit: & in hoc differunt.

1† P.F. in stipulatione ratã rẽ deducit.

d *Si procuratori*] & si verus ab initio fuerit procurator, potest tamen non habere ratum, cum mãdatum morte expirauit: vt ff. de acqu. poss. l. fundi. in fi.

2† Ioa. F. incipit Iulianus: si procuratori &c.

e *Eius*] scilicet, legatarij.

f *Sine iudice*] idem si cum iudice: vt sup. eo. l. si commissa. §. 6.

g *Soluta legata*] ignorante hærede de morte.

h *Habuerit*] scilicet, legatarij.

i *Vtique*] aliàs, vtique, aliàs, itaque. & tunc forma: quia generaliter verum est domino non habente ratũ stipul. committi: itaque & i hoc casu, &c. si debita fuerint legata &c. nam tunc præcipuè committitur.

k *Non debuit*] idem si non sunt debita, vt sup. proxi. diximus. Accursius.

l *Si in stipulatione*] Agebas cõtra me nomine Lucij, & promisisti cum ratũ habiturum: de hæredibus aũt eius, si ratum nõ haberent, noluisti teneri: & ego cõsensi vt tantum de Lucio teneteris, scilicet, si ratum ipse non haberet. certè non poterit agi pro dolo tuo, licèt hæredes nõ habeant ratum, cum nullum dolum commiseris: ni consensi: & dolus volenti non infertur.

* No. istũ text. ad hoc propositũ. Q clausula doli subiecta in stipulatione refert ad incognita, & ad omissa. & text. isse hoc optime probat. Bol.

si autem fuisti in dolo, vtpote promisisti Lucium Titium tantum ratum habiturum, & suasisti mihi imprudenti, Q per ista verba contineretur persona hæredis: tunc agam pro hoc dolo: vt dicit hic. quod intelligitur si promiseras dolũ non committere: & postea promisisti prædicto modo: nam tunc ex stipulatu. vel dic, quod non promiseras specialiter: nam & tunc si postea hæredes non haberent ratum, agam ex stipulatu. & si excipias quod fuerit personale pactum, replicabo de dolo. & sic comperit actio, i. replicatio, secundũ hæc: vel actio replicatione munita. sed prima placet: quia dicit hic, doli clausula, & facit sup. de pac. l. iuris gentium. §. pactorum, & sup. de proba. l. si pactum.

m *Hæredis*] in hoc conuenichant ne teneretur promissor: vt faceret hæredes habere ratum. Accur.

n *Difficile est*] id est, impossibile: quia nullus dolus fuit cõmissus hoc casu inter scientes, & consentientes: vt C. de transact. l. cum donationis.

o *Per imprudentiam*] stipulatoris promittentis, & dolum committentis.

p *Si procurator*] falsus, vel ad alia constitutus.

q *De hæreditate*] agendo petitione hæreditatis.

r *Petierit*] ex eadem causa, scilicet hæreditatis, alias contra: vt C. de euict. l. 3.

f *Summouerit*] vt supra, de exceptio. rei iudic. Iuhanus. & l. si quis cum totum, in fi.

t *Plerunque*] ideſt, non omnibus casibus. Fi. Vel, ideſt, pluribus quoq; casibus. Ir. Vel, sm R. dicit, quã plerũq; iõ dicit, quia cõmittitur interdũ, vbi cõ inutilis est actio cũ ab iq; omni ratihabitione, cũ falsus procurator egit: vt ff. R. & intellexit quando indebitũ noĩe meo exegit per iudi. vt sup. §. quòd si procurator.

u *Iure*] vt quia ei scitum sit, cum de hoc habuerit mandatũ: vt sup. de solut. l. hoc iure. & quod subiicit, exceptio ſ. rei iudi.

x *Qui patris*] supple, procurator, qui &c. sm R. volens deducere in iudicium, & filij, & patris iniuriã.

3† P.F. propter.

y *Iniuriarum*] prætoria, non Cornelia: vt ff. de iniur. l. lex Cornelia. §. illud. Azo. licèt ex casib. illis, quibus nascitur Cornelia, vt hic erat.

z *Ob eam*] ideſt, propter iniuriam filij, & patris.

a *Verberatus*] hæc verba expone, vt inf. de iniur. l. lex Cornel. §. inter pulsationem.

b *Filij quoque*] i. de nato filij quoq; nõ solũ patris: qui filius similiter suo nomine agere põt ex l. Cornel. vt d. §. illud. sed vt non caueri: vt ff. de procu. l. nõ solũ. §. si pater. quę est cõtra. Sol. aliud in ipso patre, cui ipsa lex defert actionẽ, vt ibi. aliud in eo, qui procuratorio nomine agit: vt hic. Vel, sm Py. & Ir. possumus dicere, Q agebat nomine patris: scilicet iniur. ex l. Cornel. de iniurijs: & nõ cõpetebat patri: vt ff. de iniur. l. lex Cornel. §. illud. nã si de prætoria velles intelligere, nõ esset necessaria satisdatio nomine filij: vt in ff. tit. cũ pater. ea hæc iure proprio. & si iniuria sit facta filio volente: vt ff. de iniur. l. 1. §. vsq; adeo. Sed tũc ad quid caueret pater rẽ ratã habiturũ? vt hic dicit. prima verior est.

Patri agẽti actione iniuriarũ pro iniuria filio suo illatæ quæ actio cõpetat.

4† P.F. agit.

e *Præsertim cum*] i. maximè: quod ideo dicit, quia si sciret ante, quàm decederet, & ratum non haberet, similiter ad filiũ rediret. Q si ratũ haberet pater, filij actio extincta esset. Azo. cũ eius exercitiũ cõpetat pri. vt ff. de iniur. l. pater. Az.

d *Ad filium*] quantum ad exercitium, quod patri, eiusque procuratori competit. sed & ipsi filio datur, vt inf. de iniur. l. sed si vnius. §. filio. & §. procuratorem. & l. 1. §. fin. & l. lex Cornelia. §. illud.

e *Nepotis*] existenti in potestate aui. Accursius.

f *Nepotis*] Sed nonne sufficit, si hic procurator caueat eum ad quem res pertinet rem ratam habiturum? Respon. non: quia his verbis hæredes continentur: vt supra, de edil. edi. l. sciendum. §. deinde. hic autem agit. etsi nõ ff. l. aliter: vt ff. de iniur. l. sed si vnius. §. fi. Accursius.

5† Hic accipitur pro in vera sua & stricta significatione. & pro filio filij: vt Q glo. in ff. ff. C. ã sue ecc. edic. & in c. 1. §. similiter. in tribus. media seu amitt. in vltimo seu.

a *Patrem*] idest, suum.
b *Filium*] patrem, scilicet, nepotis.

P *Procurator*] CASVS. Procurator agens nomine meo cõtra te, promisit tibi amplius non peti. videtur sensisse de me, & meis hæredibus. Franc.

c *Acceptum*] cum isto procuratore, qui satisfecit amplius nõ peti. quæ verba expone vt supra, l. amplius non peti & forte quando intercessit hic alius: iam finitum erat iudicium cum primo absolutione, vel condemnatione.

d *Procuratorijs*] vt nõ habens mandatum: vt sup. de probat. l. in exceptionib. c. fi. Sed quid si est coniuncta persona, quæ non potest repelli? Respon. idem, vt sup. ledic. fol. l. 3. §. 1. Accursius.

e *Num*] idest, an. Accursius.

f *Per eundem*] ad quod supra, de procurat. l. non solum. §. qui alieno. sed an ad impendia tantum, sicut & supra eodem l. si fine. §. cum autem? Respondeo non. aliud est enim in persona falsi procuratoris, cuius persona non continetur in stipul. rem ratam haberi: vt hic. aliud in domino, cuius persona in stipul. continetur. Azo. licèt nec dominus agere potuerit: vt ibi.

g *Intelligendus est*] ergo de eius ratihabitione cautũ nõ est.

B *Bonorum*] CASVS. Bonorum possess. mihi delatam quidam apprehendit nomine meo. dicitur, quod debeo ratam habere istam apprehensionem intra tempus, quo possem eam petere: nec noceret, si tempore quo habeo ratum, ille qui apprehenderat, sit factus furiosus, vel sit mortuus, vel pœnituerit. Franc.

h *Ab alio*] id est, nomine eius, cui delata fuerat petitio.

i *Peti possit*] aliàs cõmittitur stipulatio: vt inf. eod. l. fi. §. fi.

k *Non potest*] No. non trahitur hic retro ratihabitio: vt hic & sup. quis or. in bo. pos. seruc. l. fi. & de bono. poss. l. 3. §. acquirere. sic & sup. de ijs qui no. infam. l. quid ergo. & inf. eo. l. fi. in fi. Sed arg. contra. C. ad Macedo. l. fi. & l. fi filius. & sup. de solu. l. cum mihi decem. §. 1. Item facit sup. de acquiren. hæredit. l. Pantonius. & l. si quis alicui. & ad Trebell. l. seruo inuito. circa princ.

l *Qui*] procurator. Accursius.

m *Videamus*] verè videndum est, quia sunt quidam, qui da erit in stipulatione. Quid enim prohibet, & patrem [a] & filium [b] ante, quàm scierint procuratorem egisse, decedere? quo casu iniquum est fideiussores non teneri, nepote iniuriarum agente.

Factum falsi procuratoris non facit committi stipulationem de rato ab alio interpositam. Bart.

Idem lib. 5. ex Minicio.

LEX XXIII.

PRocurator cum peteret pecuniam, satisfecit amplius non peti. post iudicium acceptum [c] extitit, qui & ipse procuratorio nomine eandẽ pecuniam peteret. quæritur est, cum is qui postea peteret, procurator non esset, & propter hoc exceptionibus procuratorijs [d] excludi possit: [1]† num [e] fideiussores procuratoris prioris tenerentur. Iulianus respondit. [2]† Verius est non obligari fideiussores. nam in stipulatione cauetur non perituru eum, cuius de ea re actio, petitio, persecutio sit: & ratum habituros omnes ad quos ea res pertinebit. [f] is autem, qui procurator non est, nec actionem nec petitionem habere intelligendus est. [g]

Si superuenit defectus ex parte ratum habentis, ratihabitio impeditur: secus si ex parte petentis. Bar.

Africanus lib. 5. Quæstio.

LEX XXIIII.

BOnorum [*] possessionem ab alio [h] aquitam, ratam haberi oportet [3]† eo tempore, quo adhuc in ea causa sit vt peti possit: [i] itaque post centesimum diem rata haberi non potest. [k]

¶ An autem, & si mortuus fuisset qui [l] petijsset, vel furere cœperit, ratum haberi possit, videamus. [m] nam si in vniuersum perinde haberi debet, ac si tunc cum ratum habet, per eum bonorum possessionem petat, frustra. his casibus [n] ratum habetur. Sed & illud consequens [o] futurum est, etiam si pœniteat illum petijsse, ratum haberi non posse: quod vtique sit absurdum. Rectius itaque dicitur neutram [p] eorum causam [4]† impedire ratihabitionem. [q]

Quando quis succedit ei, quem promisit ratum habiturum, non tenetur. Bar.

Idem lib. 6. Quæstionum.

LEX XXV.

PAter dotem à se datam, absente filia petijt: & ratam rem habituram eam [r] cauit. ea priusquam ratum haberet, mortua est. Negaui cõmitti stipulationem: quia etsi verum sit ratum eam nõ habuisse, nihil tamen mariti interfit dotem restitui; [s] cum patri, etiam mortua [t] filia salua esse dos debeat.

Defectus superueniens ex parte ratum habentis ex legis dispositione, impedit ratihabitionem. Bart.

¶ Procurator cum ab eo res alienum exigeret, qui tempore liberaretur, ratam rem dominum habiturum cauit; deinde post tempus liberato iam debitore, dominus ratam rem habet. Posse debitorem dicere non posse haberi ratum, quasi perinde habendum, ac si non mandaret.

n *Hi casibus*] scilicet, tempore transacto, vel eo mortuo, vel furente.

o *Consequens est*] scilicet, si quod dicitur, me non posse petere, si cœperit furere.

p *Neutram*] siue mortuus sit is, qui petijt, siue pœnitum posset se petijsse, siue furiosus factus sit. dum tamen intra tẽpus possit à domino ratum haberi.

q *Ratihabitionem*] aliter eo mortuo cuius nomine petita est, vt supra, eodẽ. l. fi. Ex prædictis patet, secundum R. quod aliud est, si habeam ratum eo tempore, quo non possem petere, vt in princip. legis, aliud est si tunc cum negotiorum negotiator non posset petere. & facit supra, de vsucapio. l. nunquam. §. si seruus. & de bono. possessio. l. pen. §. fi. Accursius.

4† Sic F & Dua. aliàs legitur, eatẽ causatẽ.

P *Pater*] CASVS. Pater soluto matrimonio petebat sibi reddi dotem à marito quondam filiæ, & filia erat absens. & pater promisit quod filia habebit ratum: antequam haberet ratum, decessit filia. dicitur, quod non committitur stipulatio.

¶ *Procurator*] Venditor meus tenebatur mihi redhibit. intra sex menses. quidam nomine meo egit, & exegit, & satisfecit quod ego haberem ratum. ego non habui ratum. nisi post sex menses, quando iam debitor liberatus erat tẽpore. quæritur, an committatur stipulatio de rato ad repetendum, quod erat solutum procuratori? Et dicitur quod sic. si autem stipulatio non interuenisset: tunc tenebitur procurator condict. ob causam, vel indebiti, vel sine causa ad reddendum retrò, quod accepit. Et. Accursius.

1† P.F. posset.
2† P.F. respondit.
3† P.F. oportere.
Concor. & facit quod no. 10 c. 2. in prin. i gl. super verbo. canonicas: vltra medium. ibi, tu dic. qd aut collat. de ele. in prag. san.
x Dic qd ibi tẽpore quo ratã habere poterat, gessit negotiũ: quia poterat solui pro reo obligato: licèt fideiussor esset liberatus, *Ioan. hic.*

[*] Ager

a *Agere*]ex stipulatu, vt pecuniam restituat. non ergo trahitur retrò ratihabitio, vt su. eo. l. bonorum. & sic est contra. su. de solu. l. cum mihi decem, §. si fideiussor. Solu. vt ibi.

b *Condictio*]s. ob causam datorum, vel indebiti, vel sine causa. vel etiam furtiua, vt no. sup. eod. §. sine. in prin. & no. s hic arg. quod qui tutus est exceptio. 2o. an. si soluat, repetere potest, vt arg. sup. de administra. tut. l. si pupillus.

s Ista gl. pro sing. gnabis ad hoc, q tutus exceptione præscriptionis si soluit, potest solutū repetere. in contratū facit, quia hæc exceptio est odiosa, secundum Bart. hic, & Bal. in l. si. C. de æd. Diui Hadr. col. in 16. oppos. & Bal. i l. si. C. de annal. exce. Belg.

DE PRIVATIS delictis.

¶ *Pœn obligationes ex contractibus ponit delicta.*

Concinnè prolixèque Cuiac. hāc rubr. superioribus cōtinuat: tu eum vide multa pernecessaria obseruantem.

C*luilis.*]CASVS. Regula ciuilis est, vt in delictis defunctorum pœnales act. non detur in hæredes, seu cæteros successores hinc est, quod actio furti non datur in hæredes furis. Secundò dicit, quod actio ad exhibēdum datur in hæredem, siue possideat rem, siue dolo desijt possidere. Item & rei vendicatio. Item condictio furti. datur in hæredem. Tertiò dicit, quod actio furti, item actio legis Aquil. vt actio iniuriarum, nō dat̄ heredi. Quartò dicit. Si seruus meus fecit tibi furtum, vel dedit tibi damnum, vel rapuit tibi rem, hæ actiones, quæ oriūtur ex prædictis delictis, sequuntur seruū, hinc est, si seruus desinat esse tuus me⁹, & efficitur alterius, tenebitur nouus dominus, & non ego. Franciscus.

t Esse. non est i P. F. Ratihabitio nō sē per retro trahitur. u Nō dixit crimi nibus, cū ea publica sint, hæc aut̄ priuata. l. 17. §. nox. ff. de vet. sig. Cuia.

DIGESTORVM
seu Pandectarum
LIBER XLVII.
De priuatis delictis. a
TITVLVS I.

Hæc lex diuiditur in tres partes principales. Primò, loquitur quando actio ex delicto transit contra hæredes. Secundò, quando transit ad hæredes. Tertiò, quando transit contra eundem mutatione cōditionis. secunda ibi, Hæredem. tertia ibi, Non tantum. Prima pars subdiuiditur in duas partes. primò loquitur de actione pœnali. secundò, de persecutoria secunda ibi, Sed quamuis. Bar.

Vlpianus lib. 41. ad Sabi.

LEX PRIMA.

C*luilis* c constitutio est, pœnalibus actionibus d hæredes non teneri, nec cæteros quidem successores. Idcirco nec furti conueniri possunt. e Sed quamuis furti actione non teneantur, attamen ad exhibendum actione eos f teneri oportet, si possideant, aut dolo malo 2† fecerint, quo minus possideant. Sed enim, & vendicatione tenebūtur re exhibita. Item condictio aduersus eos competit.

¶ Hæredem autem furti agere posse, æquè constat. & Executio enim quorundam delictorum hæredibus est data. Itaque 3† & legis Aquiliæ actionem hæres habet, sed iniuriarum actio hæredi non competit. h

¶ Non tantum in furti, verum etiam in cæteris actionibus, quæ ex delictis oriuntur, siue ciuiles i sint, siue honoriæ, k hoc placet, vt noxa caput sequatur.

Glo. diuidit hanc l. in duas partes. sed Bart. in quatuor. Primò ponit regulam. Secundò. probat eam quatuor modis, vel exemplis. Tertiò, format vnam quæstionem circa prædicta. Quartò, redit ad regulam, & eam probat tribus aliis exemplis. Secunda ibi, Qui ergo hominem. Tertia ibi, Item quæsitum. Quarta ibi, Item si quis. Bar.

Idem lib. 43. ad Sabinum.

LEX II.

NVnquam plura delicta concurrentia l faciunt, vt vllius impunitas detur. Neque enim delictum ob aliud m delictum minuit pœnam. Qui ergo n hominem furripuerit, & occiderit, quia furripuit, furti, quia occidit Aquilia tenetur, neque altera harum actionū alteram consumit. Idem dicendum est, o si rapuit, & occidit: nam, & vi bonorum raptorum, & Aquilia tenebitur.

a *Agere*]ex stipulatu, vt pecuniam restituat. non ergo trahitur retrò ratihabitio, vt su. eo. l. bonorum. & sic est contra. su. de solu. l. cum mihi decem, §. si fideiussor. Solu. vt ibi.

b *Condictio*]s. ob causam datorum, vel indebiti, vel sine causa. vel etiam furtiua, vt no. sup. eod. §. sine. in prin. & no.

c *Ciuilis*] nec minus hoc natura dictat, & est hæc cōstitutio Instit. de perpet. act. §. non autem.

d *Actionibus*] ex delictis venientibus, secus si ex contractu, vt sū. de nau. fœn. l. si. Item ex contractu intellige delictum, vt sup. de actio. & obligatio. l. ex contractibus & de his no. C. nè ex delic. defunc. l. 1. Accur.

2† In. P. Fl. deest. malo.

e *Teneri*] ex persona defuncti, sed ex sua contrectatione sic.

f *Eos*] scilicet, successores prædictos, & quod dicit infra. condictio. scilicet, furtiua, siue ad eos peruenerit, siue non. vt supra. de condict. furt. l. si pro fure. §. fin. & l. ex causa. & Instit. de obl. ex delic. §. fi.

g *Confer*] vt Instit. de perpe. act. §. 1. Accur.

h *Non competit*] quia non intelligitur ante in bonis nostris esse, quàm litem contestati fuerimus. vt infra. de iniur. l. iniuriarum. §. 2. Accursius.

i *Ciuiles*] vt actio. l. Aquil. & furti non manifesti.

k *Honoraria*] vt actio vi bo. rap. & act. fur. ma. vt Instit. de noxa. §. sunt autem, & facit sup. de ijs, qui deie. vel effu. l. §. cum seruus. & infra. arbo. fur. cæs. l. furtim. §. pe.

NVnquam.] CASVS. Ponit regulam, quam approbat per octo exempla regula est, quod si plura delicta fiant in vnā eandem rem, & agitur ex vno delicto, nō tolluntur acti. ex aliis delictis orta. Primū exemplum est, seruū meum furripuisti, & occidisti, pro furto agam furti, quia occidisti, agam Aquiliæ, nec vna earum tollitur per aliam. postea ponit alia exempla, quæ omnia plana sūt Franciscus. 3† P. Flo. ita &.

l *Concurrentia*]etiam in eundem hominē & eandem rem, ex diuersis tamen factis, & sunt exempla octo huius regulæ in ista lege.

m *Ob aliud*] id est, ob satisdationem pro altero delicto factā. sed contra. C. de mo. multa. l. fi. sed illud in extraordinarijs, hic in ordinarijs crimin. dicit. Item ad regulā, & exēpla sequētia est ō. ī. de reg. iur. l. nemo ex his. §. quotiens. & sū. de actio. & obl. l. q seruum. in prin. & l. plura. quib. dicitur vna tantum agi. Sol. hic ex plurib. factis plures admittuntur actiones, quarū vnāquāq; sortiri effectū necesse est. Illic enim ex vno facto multæ concurrunt actiones: ideoq; exigi per vnā earū satis est, nisi i id. q plus est in vna quā in alia, vt ī. de actio. & obl. l. cū ex vno. & ī. vi bon. rapto. l. 1. & sic intelligitur. ī. de reg. iur. l. nunquā. Ité ad regulā, & exēpla sequēntia est ō. ī. loc. l. si vulneraueris. & sū. de act. & obl. l. q seruū. §. si is. q. b. dr. vna agi. sed ibi aliter non est ex delicto. sed ex contractu. hic amb̄æ ex delicto. Ité. & ibi amb̄æ persecutoriæ. hic non sed saltem est altera pœnalis. Item intelligi regulam, vt exempla dicunt, quamuis diuersæ sunt species delinquendi aliàs secus, vt infra. tit. 1. l. inficiando. §. in fans. quæ est contra. Item contra. infra. tit. 1. l. sed si furripuit. Solu. vt ibi. & ad hoc facit quod no. supra. nau. cau. stab. l. idem. §. fi.

n *Qui ergo*] primum exemplum.

o *Idem dicendum est.*] secundum exemplum.

Surre-

a *Surreptum*] scilicet, seruum, & est tertium huius legis exemplum.
b *Et si fortè*] quartum exemplum. Accursius.
c *Occiderit*] ex intervallo, & sic intervenit separatio delictorum, & aliàs si plura vulnera intuleris, & ex vltimo sit mortuus, non teneris nisi, vt occisor, vt sup. ad leg. Aqui. l. illud. §. fin. & l. si seruus ante.
d *Si condictus*] seruum primò subtractus, postea occisus, & est quintum exemplum.
e *Agi posse*] in id tantum, quod consecutus est minus per condictio. arg. su. commo. l. inde quæritur. §. fin. & inf. vi bono. rapto. l. 1. arg. contra su. de act. & obli. l. qui seruum. in fi. sed dico, quod in solidum, vt supra in prin. huius l. & illæ leges loquuntur cũ ex vno facto plures nascuntur actiones, hic quando ex pluribus, & tunc aliud dico, secundum H.
f *Accipiendi tempus.*] immò quanti plurimi fuerit à tempore facti furti, vt su. de cõdict. fur. l. in re furtiua. §. 1. & inf. eod. l. inficiando. §. infans, quæ sunt in hoc contra. Sed, & hic intelligitur tempus accipiendi iudicij, id est, quo potuit accipi, & fuit ex tunc, sed in Aquil. inspicitur etiã ante delictum commissum, vt Instit. ad legem Aquil. in prin. Vel dic, quod hic hodie cum agitur, plurimi est, sed prima placet.
g *Adiicue*] furti, vel iniuriarum, vel Aquilia, & facit Instit. de no[illegible]. §. summa.
h *Item si quis*] sextũ exemplum.
i *Vtraque.*] sup. dicta furti, & iniuriarum.
k *Nam & serui*] à simili. Et est septimum exemplum, quando subtrahendo corrupi seruum, vt hic, & sup. de ser. cor. l. Neratius. §. fin.
l *Item si quis*] octauum exemplum.

Si quis] CASVS. Ex delictis priuatis oriuntur duæ viæ agendi, scilicet, ciuiliter, item criminaliter. Ciuiliter, qñ ad bursam meam ago, nec debeo subscribere, & pone exemplũ in act. furti, quæ datur ad duplum, vel quadruplum. Criminaliter, quando ago, vt puniatur ex furto extraordinario, nõ vt mihi aliquid detur, & tunc debeo subscribere. Franc.

m *Ex maleficijs*] priuatis, de quibus hic liber tractat: puta, furti, vi bonor. rapt. iniuriarum, vt inf. de iniur. l. fi. & Instit. de iniur. §. in summa. & idem in similibus, vt infra de extraord. cri. l. 1. & actionatus, sed de furto nocturno videtur cogi hæc lex, vt inf. de furt. bal. l. 1. & 2.
n *Ordinarium*] quod erat secundum legem illam de formulis & accupationibus syllabarum, quod hodie est sublatum, vt C. de formu. l. 1. & 2. Vel ordinarium, intelligo, pœna ordinaria, vt dupli, sed hoc qualiter in actione iniuriarum, & aliis delictis, in quibus nec pecuniaria pœna certa est, intelligimus? Respon. ad arbitrium iudicis, vt Instit. de iniu. §. pœna. vbi dicit de arbitrio iudicis, deferendo iuramentũ cum taxatione super actione iniuriarum.
o *Pœnam*] id est, accusationem, vt pœna imponatur. Et no. quòd primo casu agit, vt sibi habeat hoc. Secundo ad vindictam, non vt aliquid sibi habeat. De subscriptione autem accipe, vt infra de accusa. l. libellorum, dices. Itẽ, & no. quod vna nõ tollitur per aliam: vt C. quã do ciui. act. l. 1. nihil interim, vt inf. vi bono. rapto. l. 2. §. 2. Sed nunquid etiam extranei admittuntur ab huiusmodi accusationem de priuatis delictis, cum criminalis sit? Respon. non, quia priuata est, vt inf. de pu. iudi. l. 1. 1. respon. Nunquid damno dato 2 vbi locum habet Aquil. habet locum accusatio criminalis priuata? publica enim causa quandoque habet locum, vt Instit. ad legem Aquil. §. liberum. & inf. de iniu. Prætor. §. 1. Item an & rapina habeat locum accusatio priuata? de publica constat, vt infra ad leg. Iuli. de vi. publi. & priua. per ambos tit. quidam non, sed ex generalitate huius legis in omnibus habere videtur.

¶ Item si quis furreptum [a] flagello ceciderit, duabus actionibus tenetur, furti, & iniuriarum, & si fortè [b] hunc eundem occiderit, [c] tribus actionibus tenebitur.
¶ Item) 1† quæsitum est, si condictus [d] fuerit ex causa furtiua, an nihilominus ex lege Aquilia agi possit? Et scripsit Pomponius agi posse, [e] quia alterius æstimationis est legis Aquiliæ actio, alterius condictio ex causa furtiua. Namque Aquilia eã æstimationem complectitur, quanti eo anno plurimi fuerit, condictio autem ex causa furtiua non egreditur retrorsum iudicij accipiendi tempus. [f] Sed si seruus sit, qui hæc admisit, ex 2† quacunque actione [g] noxæ deditus fuerit, perempta est altera actio.
¶ Item si quis [h] ancillam alienam surripuerit, & flagitauerit, [*] vtraq; [i] actione tenebitur, nam & serui [k] corrupti agi poterit, & furti.
¶ Item si quis [l] seruum vulnerauerit, quem surripuerat, æquè duæ actiones locum habebunt, Aquiliæ, & furti.

Agens ciuiliter de crimine se non tenetur inscribere, secus autem si accuset. Ange. Idem lib. 2. de offic. Proconsul.

LEX III.

SI quis actiones 3† quæ ex maleficijs [m] oriuntur, 4† velit exequi, si quidem pecuniariter agere velit, ad ius ordinarium [n] remittendus erit, nec cogendus erit in crimen subscribere. *Enim verò si extra ordinem eius rei pœnã [o] exercere velit, tũc subscribere eum in crimen oportebit.

De furtis.

TITVLVS II.

Ponit tres derivationes furti. Prima est à tempore. Secunda ab animo. Tertia ab actu corporeo. Bar.

30 Paulus lib. 39. ad Edictum.

LEX PRIMA.

FVrtum* à furuo, id est, nigro dictum Labeo ait, quod clam, & obscurè fiat, & pleruuque nocte, vel à fraude, vt Sabinus air, vel à ferendo, [p] id est, auferendo, 5† vel à Græco sermone, quo φῶρας appellant fures. ¶ Immò & παρὰ τὸ φέρειν φῶρας dixerunt. 6†
¶ Sola cogitatio furti faciendi non facit furem, sicut is qui depositum suscepit, si abnegat, 7† non statim etiam furti tenetur, sed ita, si id intercipiendi [r] causa occultauerit.
¶ Furtum est cõtrectatio [s] rei fraudulosa [u] lucrifaciendi [x]

DE FVRTIS.

¶ *Dixi supra de priuatis delictis in genere, sequitur videre in specie. Sed quia delictum furti frequentius committitur, ideo de furtis præmittit.*

Furtum.] Diuiditur hæc lex in tres partes. Primò dicit, vnde dicatur furtum. Secundò dicit, quod sola cogitatione furti faciendi non fit furtum. Tertiò dicit, quid sit furtum.

* Subscribere, qd sit, vide Bud. hic. 1 Itaglo. est 00. ad hoc Ang. sitũ, & vbi actio legis Aq. liz cõpetit, ibi pot agi crimi na'i er. & quo hic p Bart. pro hoc facit gl. in l. certi rõdi. ĩ prin. su. si cer. pe. in ver. lex Aquilia. q dicit ergo ex ma ieficio. Bolog.
* De hac derivatione vide Gel li. 1. noc. Att. c. 18. Vid q ĩ hãc le gẽ ãnotauit Ang. Aug. emẽda. li. 4. c. 4. And. Ale. li. 1. dispun. c. 30. & Cuia. hic ad rub. vbi & fororũ genera & eorum pœnas pulchrè explicant.
5† Vel à ferẽdo. & auferẽdo P. Fl. Locũ hũc retinuit Alci. lib. dispũ. 1. c. 10.
6 Qui & fas appellãt furem. Immo & Græci. ἀπὸ τῆς ἐφέρειν φῶρας dixerũt. inde sola cogitatio &c. P. F.
7 P. F. scis, q depositũ abnegando, nõ statim &c.

1† Hic vers. parenthesi inclusus ĩ F. F. collocatus ẽ ante vers. itẽ si qs ancillam q est vlti. vers. hinc. ea. apud Du. est posit⁹ ante versic. Itẽ si quis seruũ. & incipit vers. iste. Quæsitum est &c.
2† In P. F. deest ex.
* i. de stupro infãtiusappellauerit. Bud. hic.
3† P. F. actionem.
4† P. Fl. otitur.
41 P. Fl. otitur.

Franciscus.
p *Auferendo*] sibi enim affert, & alij aufert, & facit Instit. eod. §. furtum.
q *Fures*] sic & inf. de verb. sig. l. fugitiuus.
r *Intercipiendi*] ad lucrum, sed occultat contrectando: nam vtrunque est necesse, vt su. de acq. pos. l. 3. §. si tẽ. & ff. e. l. inficiando in prin. & inf. proxi. §. & iu. man. l. procurator.
s *Contrectatio*] Sine hac non fit, vt inf. prox. §. nisi in casu, vt su. de ædil. edic. l. quis sit fugitiuus. §. idem ait interrogatus. Vel expone, vt ibi.
t *Rei*] mobilis, vt Instit. de vsuca. §. quod autem, nisi vt inf. eo. l. si certæ, & alienæ: nisi in casu, vt Instit. eo. §. aliquando, & corporalis, vt arg. ff. de acq. rer. do. l. seruus. §. incorporalis.
u *Fraudulosa*] vt Instit. eo. §. placuit, & domino inuito, subaudi: nisi in casu, vt Instit. eo. §. sed si credat. Item & animo cetandi, vt inf. eo. l. qui vas. §. qui ex voluntate.
x *Lucrifaciendi*] secus si iniuriæ causa, vt infra, eo. l. qui iniuriæ. & l. verum. & l. si quis fur. sed fallit, vt supra de cond. ob cau. l. pe.

Ipsius

a *Ipsius rei*] vt habeat ipsam rem.
b *Vsus*] vt eius vsum habeat vt inf. eo. l. qui iumenta.
c *Possessionisve*] vt si proprietarius naturalem possessionem auferat fructuario.
d *Naturali*] diuina, vt quod tibi non vis &c. & illud, non furtum facies &c. & hæc eadē habes Instit. eo §. 1.

gratia vel ipsius rei, [a] vel etiā vsus [b] eius, possessionis ve. [c] quod lege naturali [d] prohibitum est admittere.

Diuidit hic Iurisconsul. genera furtorum: dicens quod quoddam est furtum manifestum, quoddam non manifestum. & declarat de qualibet vsque ad legem, si quis furti. litera plana est.

Caius lib. 13. ad Edictum.

LEX II.

FVrtorum * genera duo [e] sunt, manifestum, & nec manifestum.

Vlpianus lib. 41. ad Sabin. [1†]

LEX III.

FVr est manifestus, quem Græci ἐπόφωρον [2†] appellant, hoc est, eum qui deprehenditur cum furto. Et parui refert à quo deprehendatur: verum ab eo, cuius res fuit, an ab alio: [f] Sed vtrum ita demum fur sit manifestus, si in faciendo furto [3†] deprehendatur? an verò & si alicubi fuerit deprehensus? [g] Et magis est, vt & Iulianus scribit, & si non ibi deprehendatur vbi furtum fecit, attamen esse furem manifestum, si cum re furtiua fuerit deprehensus [4†] prius, quàm eo loci rem pertulerit, quò destinauerat.

Paulus lib. 9. ad Sabin.

LEX IIII.

QVò destinauerit quis auferre, sic accipiendum est, quò destinauerit eo die manere cum eo furto.

Vlpianus lib. 41. ad Sabin.

LEX V.

SIue igitur in publico, siue in priuato deprehendatur antequàm ad locum destinatum rem perferret, in ea causa est, vt fur manifestus sit, si cum re furtiua deprehē-

datur. & ita Cassius scribit. Sed si pertulerit quò destinauit, tametsi deprehendatur cum re furtiua, non tamen est manifestus fur.

Paulus lib. 9. ad Sabinum.

LEX VI.

QVamuis enim sæpe furtum contrectando fiat: tamen in initio, [h] id est, faciendi furti tempore, constituere * visum est, manifestus necne fur esset.

Vlpianus lib. 41. ad Sab.

LEX VII.

SI quis * in seruitute furtū fecerit, & manumissus [i] deprehendatur, an fur manifestus sit, videamus. Et ait Pomponius lib. 19. ad Sabinum, [5†] non posse eum manifesti conueniri: quia origo furti in seruitute facti non fuerit manifesti. [k] Idem [6†] Pomponius [l] eleganter scribit, deprehensione fieri manifestum furem. Cæterum, si cum tibi furtum facerem de domo tua, abscondisti te, ne te occidam, etiam si vidisti furtum fieri, attamen non est manifestum. [m] Sed Celsus deprehensioni hoc etiā adijcit, si cum vidisses eum furtum facientem, & ad comprehendendum eum occurrisses, [7†] abiecto furto effugerit, furem manifestum esse. paruiq; referre putat, dominus, an vicinus, [n] aut quilibet transiens apprehendat.

Caius lib. 13. ad Edictum Prouinciale.

LEX VIII.

NEc * manifestum furtum quod sit, apparet. nam quod manifestum nō est, hoc scilicet nec manifestum est.

Pompon. lib. 6. ad Sab.

LEX IX.

EI qui furti actionem ha-

---

* De hac diuisione vide apud Gel. noct. Att. li. 15. c. 18.

1† Al. ad Edictū.

2† *ἐπαυτοφώρου.* P. F. & vide in hūc locū And. Alc. lib. prætet. 2. hoc ipso tit. & Cæliū Rhodiginum lib. lec. antiq. 6. c. 6.

3† In P. F. deest, furto.

4† P. F. adprehensus.

e *Duo*] olim plura: & coniunges sequentes leges cum ista, vsque ad l. ei qui. cum quibus omnibus facit Instit. eod. §. furtorum. vsque ad §. pœna. Accur.

f *Vtrum ab eo*] negotium meum gerente, quod semper fit: quia ipso gestu negotium meum fieri videtur: vt & supra, de vsur. l. si quis solutioni. §. fi. & argum. supra, quod vi, aut clam. l. 3. in princ. & Inst. l. si quis in seruitute.

g *Deprehensus*] siue sit ipse qui furtum fecit, siue alius, qui, sciens rem furtiuam, alicui eam perferat. Accursius.

h *Quamuis. In initio*] Initium appellatur illud totale tempus quo tulit ad locū destinatum: & hoc si fuit ejusdem conditionis fur toto tempore illo: aliàs non. Item & si actio fuit nata: alioquin non tam vt inf. l. proxi. in princ. Accurs.

i *Furti ab eo*] negotium meum gerente, quod semper fit: quia ipso gestu negotium meum fieri videtur: vt & supra, de vsur. l. si quis solutioni. §. fi. & argum. supra, quod vi, aut clam. l. 3. in princ. & Inst. l. si quis in seruitute.

k *Non fecit manifestū*] intellige ergo, cū fecit extraneo furtū. Ille autem domino. ex prima contrectatione non nascitur. & ideo sequens post liberatem inspicitur: vt C. de noxa. l. 1. & facit inst. eo. l. ei qui. in princ.

l *Idem Pomponius*] corrigendo: vel verius, aliam casum: in libero homine ponendo.

m *Nec est manifestū*] vt & inf. eod. l. pen. Sed argum. contra. inf. de regul. iur. l. in omnibus.

n *Vicinus*] vt & supra eod. l. 3. 2. resp. & facit sup. de constitut. pecu. l. & licet.

Nec manifestum] CASVS. Furtū non manifestū quod sit, apparet ex supradictis. nā vide cū sit manifestum: apparet omne ali id est nō manifestum. Franc.

Et qui] Diuiditur hæc lex 3 tres partes. Primò ponit vsū dictū. Secundo aliud: s. q̄ sit officium iudicis: q̄ fuit prius actū condictione. Secundo ibi. Sed si eam. Tertio ibi. Quod si ex condictione. h. d. Bar. CASVS. Hodie surripuisti mihi rē. Si cōtrectes, potes alia die

* Constituere, & cōstitutio iudicij q̄d sit, vide Bud. hic. * Scribent. hic dicūt istū textū sic adhoc apposito. q̄ licèt in causa ciuili quis nō possit capi in domo, per l. plerūque. ff. de in ius voc. tū pro causa criminali pōt quis extrahi ē domo, & inuitus. & gl. de hoc & no. in l. sed hoc ita. inf. de iniur. Bol.

* Nec hoc loco, pro non, ponitur. Bud. hic.

5† P. F. ex Sabino.

6† P. F. Ibidē Pōponius.

7† P. F. ac cæsisset.

die, siue alijs diebus adhuc contrectas. Dicitur quod ex prima contrectatione oritur actio: non autem ex assidua contrectatione in plus oritur actio furti. Secundò dicit. Ego cõtra furem rei vendi. & habui: æstimaui: cui nollet restituere rem, dicitur, quod adhuc competit mihi condictio furtiua: cũ ego rei vendi. sed officio iudicis non est mihi damnandus, nisi cõdic. semitterem. Tertiò dicit, Ego condi. fur. cõtra furem. præstitit li. æstima. nunc ago rei vendi. dic, quod iudex aut absoluet furem à rei vendi. aut cõdemnabit eum: vt restituat rẽ. & si non restituat, condemnabit eum quantum in litem iurauero, si modò reddam æstimationem. Franc.

1 † P.F. in quod creuisset.

a *Habet*] iam. s. ex præterita contrectatione natã: cæterũ ex sequẽti cõtrectatione nasci posset. R. vt C. de noxa. l. 1. & facit ff. de reg. iur. l. omnis hæreditas. §. 1. Sed qd si feci furi pactũ de nõ agendo furti. quod potui. vt sup. de pac. l. si vnus. §. pactus. sed postea contrectarem ex hac sequenti contrectatione datur actio furti? non vt nisi restituto ad dñm redeant. vt hic. Sed cõtra dico. ar. ff. de ver. obli. l. si dari stipulet. & ff. eo. l. si quis vxori. §. si quis iocauerit.

b *Decreuisset*] videbatur quasi aliena res sit: vt ff. de iud. l. proponebatur. & ad ex. hanc l. Iulianus. §. si qs.

c *Vendicasset*] & litis æstimationem consecutus esset: cæterũ si rem condictio non maneret: vt inf. eo. l. si pignore. §. cum furti. & ff. de act. & oblig. l. qui seruum in fi. quæ sunt. §. sic Instit. de leg. §. fin. res.

d *Restituat*] per rei vendicationem.

e *Condictionem*] furtiuam.

f *Rem tenet*] sed cum possit se tueri exceptione si conueniatur: quare superfluè interponitur cautio: vt ff. vt leg. no. ea. l. hæc stipulatio in fi. ? Resp. propter sumptus: vt dixi sup. de rei vendic. l. non solũ. & facit ff. loca. l. si vulneraueris. & de actio. & oblig. l. qui seruum. §. si is. Accursius.

g *Condictione*] f. furtiua. & die è contra: quia primò fuit conuentus condictione furtiua, & condemnatus præstitit litis æstimationem: si postea conuenitur rei vendic. quia res ad eum reuersa est.

h *Sustulerit*] cum non possideret, vel dixerat non posse possidere per mendacium. Accur.

i *Vt aut*] supple. officio iudicis continetur. secundũ Mar. vt aut &c. & facit ff. de rei vẽdic. l. si culpa. in fi. sed arg. ff. in cõtit. l. eius rei. Item facit ff. cõmo. l. in commodato. §. fi. Acc.

k *Absoluat reum*] ab actione in rem.

l *In litem*] iure actionis in rem: vt supra. de in li. iuran. l. in actionibus.

CVIVS] CASVS. in hac lege cum 4. sequenti. vsque ad §. præterea. Is demum habet actio. fur. cuius interest. nõ alius: vt habebis exempla iam in l. itaque. & hoc est verũ. si ex honesta causa eius interest. nõ si ex inhonesta. vt quia fur rem furtiuã amisit. honesta autẽ potest esse, vt quia sit fullonis tunc furtiua vestimenta, quæ debebat aptare. habet enim actio. furti. cũ teneatur emendare hæc vestimẽta domino eorũ quæ vestimẽta fullo amiserat culpa sua, & hæc sunt vera. si hic fullo est soluẽdo, ita q possit emendare dño damnũ hoc. si aut non sit solũendo. tunc dabitur actio furti dño. non fulloni. Tandem dicit. malæ fidei possessori si surripiatur res illa, quã malæ fidei possidebat, nõ dat actio furti. & redditur ratio. sed an creditori. si surripiat res obligata, cõpetit actio furti? dic q sic. siue idẽ debitor, qui obligauerat surripuit, siue alius. & qñ alius surripuit. tũc & dño. & creditori cõpetit actio furti. & qd dico creditori dari actio furti, intellige siue debitor sit solũendo ad debitũ qd dẽt, siue non. & pòt reddi rõ: quia tutius est pignori incũbere. quã in personã agere ad debitũ. sed si promisi tibi statim dare, & fui in mora dandi: idẽ si non fui in mora dandi. & interim mihi surripiatur: an hẽas actio. fur. & dic q non. Tandẽ quæritur de emptore an habeat actio. furti pro re empta surrepta ante quam sibi esset tradita. & dicitur, q non. venditorũ cedit eã act. emptori: & etiã qualibet alias. Vltimò quæritur, si emptor rẽ quã emit. nondũ sibi traditam surripiat: an teneatur furti venditori? & distinguitur. nam aut solutum est pretium emptor venditori. & tunc actio. furti non tenetur, aut surripuit pretio non soluto: & tunc tenetur. sicut qui pignus surripuit. Franciscus.

2 † P.F. Tamẽ is cuius &c.

3 † In P.F. deest. ex.

4 † Al. ad Edictum.

Paulus lib. 9. ad Sabin.

LEX XI.

IS cuius [2] † [m] interest, furti habet actionem, si ex [3] † honesta causa interest.

Vlpianus eodem lib. 29. ad Sabinum. [4] †

LEX XII.

ITaque fullo, [n] qui curanda, polienda que vestimenta accepit, semper agit. [o] præstare enim semper [5] † custodiam debet. si autem soluendo non est, [p] ad dominum actio [q] redit. nam qui non habet quod reddat, [6] † [r] eius periculo nihil est. Sed furti [s] actio malę fidei possessori nõ datur, quamuis interfit eius rem non surripi: quippe cum res eius periculo sit. sed nemo de improbitate sua [t] consequitur actionem: & ideo soli bonæ fidei [t] possessori, non etiam malæ fidei furti actio datur.

Pro re pignorata surrepta, datur actio furti creditori, et etiã domino rei, quia vtriusque interest. Et semper creditoris interest: licèt debitor soluendo sit, cum tutum sit pignori incumbere, propter fallacem hominum fidem. h. d.

a Legẽ de fullonib. vide apud Pli. li. 35. cap. 1ª.

5 † Sæpe non est in P.F.

6 † P.F. perdat.

s No. hũc text. ad hoc pro positũ. q furtũ non dẽ personalis iniuria. sed rapina sic Bolog.

m *Interest*] scilicet. sibi. non autem omnis. Ro. & sic non obst. ff. l. proxi. & l. itaque. §. sed furti. l. in cui. & l. eum qui. in prin. & §. is asit apud. & §. an pater. & l. interdũ accidit. & l. qui iniuriæ. §. qui alienis. & l. si is. §. fin. & l. is cuius interest. in fi. tit. & facit Instit. eo. §. furti. & C. eo. l. fi. in prin. & quod in vtraque no. & adiunge quatuor seq. cum ista.

n *Is cuius*] exemplum inf. eod. l. qui res. §. 2. Sed arg. contra. inf. eod. l. qui vas. §. si ego.

o *Itaque. Semper agit*] si sua interest: aliàs contra. vt infra. eod. l. fullo. Accur.

p *Soluendo non est*] in solidum. vt & inf. de verb. sign. l. soluendo. & Instit. eo. §. item si fullo.

q *Adhuc*] furti. nam de ea dicit non de condictione. vel rei vendicatione. quę domino dantur. vt ff. loca. l. si merces. §. fi. & l. cũ in plures. §. vestimẽta. & ff. nau. cau. stab. l. sed & ipsi.

r *Reddat*] aliàs perdet. & facit sup. de dolo. l. nam is.

s *Sed nemo de improbitate sua*] vt & inf. eod. l. cum qui. §. is autẽ. & inf. eo. l. qui re. ? si quis. & sup. ad exhi. l. 3. §. si mecum. & inf. de reg. iur. l. nõ fraudantur. §. nemo. Sed contra. sup. cõmo. l. ita. & depos. l. 1. §. si prædo. & l. bona fides. §. 1. & de iu. l. non à iudi. sed in illis magis ex contractu quàm delicto consequitur quis actionem: vt & supra. de condict. indebiti. l. si vibana. Item contra. supra. de vi & vi arma. l. 1. §. qui vi a me. sed & ibi ex delicto in se. non à se facto consequitur actionẽ prædo. Accur.

t *Solubeni fidei*] vt Instit. eo. §. sed & bonæ fidei.

a *Damus*] al inet tamen, & aliter, vt ff. eo. l. eum qui. & idem scribit & l. creditores. & su. de pi. act. l. si pignore. in pr. Ac.
b *Non tenent vr*] quando extraneus facit.
c *Vbique*] quia tutius est pignori &c. vt Inst. eo. §. furti autem. & facit ff. de vsuc. l. sequitur, §. si rem pign. & ff. e. l. si is qui rem pign. in prin.

1† P. Flo. Sed & si res pigneratæ.

d *Interest. Non habet*] vt inf. eo. l. is cuius interest.
e *Cum pe debitorem.*] maxime. sed hoc casu perpetua est, lo. & satis cautum est contra ipsum debitorem.

2† P. F. & f *Eam daret.*] nec actione furti cedendo liberatur debitor: at vbi p debitorē nō stetisset, quo minus rem daret: quamquā suo iure similiter actionē haberet stipulator, tamen si debitor condēnationem euitare vellet, oportet eā excedere. R. vt ff. e. l. si vēdidero, in princ. & infra l. proxi. in prin.

3† Qui dam habēt, vt re neat furti, & non recte. Aut. Aug. in emen. 1. cap. 3. Sanè hāc lectionē affirmatiuā habēt Græci li. 60. *Basilic.* tit. 12. c. 82. & qui dā libri manuscr. & ex Paul. in recepta cōfirmat. Sed in P. Flo. vt in hac vulg. legitur.

¶ Sed & si 1† pignori data sit, creditori quoq; damus a furti actionem, quamuis in bonis eius res non sit. Quin immò non solum aduersus extraneum ei 2† dabimus, verùm etiam contra ipsum quoq; dominum furti actionem, & ita Iulianus scribit. Necnon, & ipsi domino dari placet, & sic fit, vt non teneatur 3† b furti, & agat. Ideo autem datur vtrique furti actio, quia vtriusque interest.

¶ Sed vtrum semper creditoris interest, an ita demum, si debitor soluendo non est? Et putat Pompon. semper eius interesse pignus habere, quod, & Papin. lib. 12. Quæstionum probat, & verius est vbique c videri creditoris interesse, & ita Iulianus sæpissimè scripsit.

Paulus li. 5. ad Sabinum.

LEX XIII.

IS cui ex stipulatu res debetur, furti actionem non habet, d si ea surrepta sit, cum per debitorem e stetisset quo minus eam daret. f

Emptor ante traditam sibi rem furti actionem non habet. Quòd si rem emptor ipse surripiat ante pretium solutum, tenetur actione furti. secus verò post pretium solutum. hoc dicit.

Vlpianus li. 29. ad Sabin.

LEX XIV.

EVm qui emit, si non est tradita ei res, furti actionem non habere, sed adhuc venditoris esse hāc actionem Celsus scribit. Mandare eum plānè oportebit emptori furti actionem, & condictionem, & vendicationem, & si quid ex his actionibus fuerit consecutus, & id præstare eū emptori oportebit, quæ sententia vera est, & ita Iulianus ait. Et sanè periculum rei ad emptorem pertinet, dummodo venditor custodiam h ante traditionem præstet.

¶ Adeo autem emptor ante traditionem furti actionem non habet, vt sit quæsitum, an ipse surripiendo rem emptor furti teneatur. Et Iulianus lib. 23. Digestorum scribit, si emptor rem, cuius custodiam venditorem præstare oportebat, soluto pretio surripuerit actione furti non teneri. i Planè si antequam pecuniam solueret, rem subtraxerit, furti actione teneri, k perinde ac si pignus subtraxisset.

¶ Præterea habent actionem furti coloni, quamuis domini non sint, l quia eorum interest.

¶ Is autem apud quem res deposita est, videamus an habeat furti actionem. Et cum dolum dumtaxat m præstet, meritò placet eum non habere furti actionem. Quid enim eius interest si dolo carens eam tu pater cō modatarij habeas fur. ac. q̄ritur. & ff. q̄ nō. Idē de fideiussoribus cō modatarij vt eis nō det ac. fur.
¶ *Is qui*, Concessi tibi libri p̄cario postea tibi surreptus est, dī, q̄ nō habes fur. act. nisi prius intentassem ꝺ te interdictum: nam ex tunc cum teneatis de culpa, habebis fur. act.
¶ *Quod si conduxerit.*] Condoxisti tē à me. postea est surrepta tibi culpa tua, dicitur, quod habes act. fur.
¶ *Si filius*] Pro filio fur repto dat patri ac. fur.
¶ *Si res.*] Commodaui rem Titio. eo mortuo surrepta res fuit. dī, q̄ actio furti mihi cōpetit, non hæredi Titij. Idem est, si ei obligassem, vel locassem rem meam.
¶ *Non solum.*] Cōmodatarius agit fur. non solū p̄ ancilla cōmodata si ei surripiatur, sed & p̄ partu ei⁹. Itē si cōmodauī seruū, & nosse vestis seruī, si ei surripiat, cōpetit commodatario fur. ac. Idē si cōmodaui iumēta, & pullus sequatur eorā & nosse pulli surrepti competit cōmodatario fur. act. Vltimo dicit, q̄ actio furti detur cōmodatario creditori, conductori, at condictio furti detur domino rei.
¶ *Surripstola*] Epistolā tibi misi, & surrepta fuit q̄ritur cui competit act. fur. & antequā tū deat ad istam qēnē. q̄rit, cuius sit dol. Initū istius epīæ, & cī. si dedi epistolam seruo tuo, statim est ef. f. cta tua. Idem si dedi tuo procuratori. si āt eo alio dedi, vt mihi reddat. tūc dñs teneatur. Postea tedit ad primā qēnē. & dicit, q̄ act. furti datur ei, cuius interest epīam nō fore surreptā. i. ei, ad cuius vilitatē pertinebāt ea, q̄ sunt scripta in epīa. Postea q̄rit, an nūtio, q portabat epīam, competat act. fur. & dicitur, quod sic, in duobus casibus. Primus si ad eum spectabat custodia epistolæ. secundus si eius nuntij interest, epistolam non fore surreptam, vt quia in epistola continebatur aliquid debere dari nuntio, vel ei fieri. Franc.

a *Damus*] al inet tamen, & aliter, vt ff. eo. l. eum qui. & idem scribit & l. creditores. & su. de pi. act. l. si pignore. in pr. Ac.
b *Non tenent vr*] quando extraneus facit.
c *Vbique*] quia tutius est pignori &c. vt Inst. eo. §. furti autem. & facit ff. de vsuc. l. sequitur, §. si rem pign. & ff. e. l. si is qui rem pign. in prin.
d *Interest. Non habet*] vt inf. eo. l. is cuius interest.
e *Cum pe debitorem.*] maxime. sed hoc casu perpetua est, lo. & satis cautum est contra ipsum debitorem.
f *Eam daret.*] nec actione furti cedendo liberatur debitor: at vbi p debitorē nō stetisset, quo minus eam daret: quamquā suo iure similiter actionē haberet stipulator, tamen si debitor condēnationem euitare vellet, oportet eā excedere. R. vt ff. e. l. si vēdidero, in princ. & infra l. proxi. in prin.
g *Conferentes*] ff. venditor. & est sic. Inst. de emp. & vend. ff. q̄ si fugerit. & su. de contrahen. emp. l. q̄ sæpè. §. si res. & de petic. & com. rei ven. l. eum qui. & de act. emp. l. si ea res. Sed §. ī. de hær. vel act. vendi. l. venditor ex. in fi. fol. vt ibi.
h *Custodiam*] qualem bonus paterfamilias. vt d. §. si res. & de petic. & com. rei vend. l. custodiam.
i *Non teneri*] non th aperit, an sit p̄do, vel nō, sed hoc dic vt no. C. de acq. poss. l. minus. & su. de acq. poss. l. si ex stipulatione.
k *Teneri*] qa poterat vēditor rē retinere loco pignoris. vt su. de ac. emp. l. Iu. §. offerri. & ī. de acq. poss. l. si ex stipulatione.
l *Non sint*] eorum, quæ à fundo nō sunt separata. his enim perceptis statim efficitur dominus, siue nummis colat, siue partiarius sit colon⁹, vt & ff. e. l. apes. ff. & l. fullo, §. fugitiuum. *Dustaxat*] & latā culpā, vt su. de posi. l. quod Nerua. sed cum

eum aliquando & leuẽ & leuiſſimam culpam præſtaret, vt ſup. depoſi. l. 1. §. ſæpè. aget furti eo caſu, vt inf. ea. l. 3. fin. ibi: & ideo &c. & inf. vi bon. rap. l. 2. §. generaliter.

a *Dolo fecit*] ſcilicet, vtendo, & ſic fecit furtum, vt inſra, eodem. l. fullo. in princip.

b *Actionem*] vt ſupra. eo. l. itaque. §. ſed. & furti. Sed contra, inf. eo. l. qui vas. §. ſi ego. Solu. hic ipſi depoſitario, eidemque furi furrepta fuit. Ibi al.] cui conceſſit, vel hic cõmiſit furtũ vtendo. ibi alijs concedendo. argum. ĩ. ead. l. §. idem Pomponius.

c *Iulianus.*] ratio eſt præcedentis dicti.

2† 22. P. Flo.

d *Fures ſunt.*] niſi ex honeſta antecedenti cauſa interſit furis, vt dixi ſupra. proxi. §. per l. inf. eo. l. qui vas. ĩ. ſi ego. & facit ĩ. de reg. iuris l. cum par. §. illi.]

e *Non habebit*] facit ſupra. ead. l. §. is autẽ apud.

3† P. F. eſſe res experit, qui eam &c.

f *Is*] ſcilicet. depoſitarius.

g *Tutat*] ſcilicet, in decem aureos agi duplicando, vt ſup. eo. l. itaque. in fin. ſed videtur ad totum pign⁹ agi, vt inf. eod. l. creditoris, quæ eſt contra. Solu. vt inf. proxi. §. & facit ſupra, qui. & à quibus. l. cum hæreditas. in fi. Item contra, inf. ead. l. §. idem dicit. Solu. vt ibi.

h *Non competere*] ſecus in domino, vt ĩ. eod. l. inter. §. fin. quæ eſt contra.

5† In P. Fl. deeſt, aureos.

i *Surripiatur*] & ita nec tenetur pignoratitia.

4† In P. Fl. deeſt. aureos.

k *Agit pater.*] in ſolidum in ſummam pignoris. ſic ergo diſtingue, aut debitor ſurripuit, & tunc in ſummam pignoris debiti. vt ĩ. eod. l. creditoris. aut extraneus, & tunc aut intereſt, ſolummodo, vt pignus habeat, vt ſup. eod. l. itaque. in fin. & tunc creditor eius agit, vt ſup. proxi. §. & in princip. huius. §. & ĩ. proxi. §. & ĩ. eod. l. inter omnes. §. hæc actio. & in ſolidum, ſi quis eſt dominus, agit, vt ſubijcit. & d. l. hæc actio. Sed quidam etiam hoc caſu in ſolidum creditorẽ agere dicunt, non vt ſibi partem habeat, ſed debitori reddat, & pro eis ſupra. de pig. act. l. ſi pignore. ſi autem intereſt creditoris in toto pignore,

5† In P. Fl. deeſt, Pŏponi⁹.

reat. Quòd ſi dolo fecit, a iã quidem periculum ipſius eſt: ſed non debet ex dolo ſuo furti quærere actionem. b

Fur non habet actionem rei ſurreptæ, quam ipſe furatus eſt, hoc dicit.

¶ Iulianus c quoque libro 25. 1† Digeſtorum ſcribit. Quia in omnium furum perſona eſt conſtitutum, nè eius rei nomine furti agere poſſint, cuius ipſi fures ſunt, d non habebit e furti actionem is, apud quem res depoſita eſt, quamuis periculo eius eſſe cẽperit, 2† quia eam contrectauit.

In odiũ furis inſpicimus, quod euenire poteſt, licèt veriſimiliter res non tendat ad hoc. hoc dicit. Bart.

¶ Papinianus tractat, ſi duos ſeruos ob decem aureos pignori acceperim, & alter furripiatur, cum alter quoque, qui ſit retentus, non minoris decem valeret, vtrum vſque ad quinque aureos 3† tantum habeam furti actionem: quia in alio habeo ſaluos quinque aureos, 4† an verò, quia mori poteſt, dici debeat in decem fore actionem, etiam ſi magni pretij ſit is, f qui retinetur? Et ita Pomponius 5† putat. ſ non enim debemus reſpicere pignus, quod ſurreptum non eſt, ſed id quod ſubtractum eſt.

Qui ſemel cõſequitur, quod ſua intereſt, non habet amplius actionem furti pro eadẽ re ſurrepta. & diſtingue, vt in verſi. hoc ita. h. d.

¶ Idem ſcribit, ſi cum mihi decem deberentur, ſeruus pignori datus ſubtractus ſit, & actione furti conſecutus fuero decem, non competere h mihi actionem furti, ſi iterum furripiatur: i quia deſijt mea intereſſe, cum ſemel ſim conſecutus. Hoc ita, ſi ſine mea culpa furripiatur: nam ſi culpa mea, quia intereſt mea, eo quòd teneor pignoratitia actione, agere potero. k Quòd ſi culpa abeſt, ſine dubio actio competere domino videtur, quæ creditori non competit, quam ſententiam Pomponius quoque libro decimo ad Sabinum probat.

¶ Idem dicit, etiam 6† ſi duo ſerui l ſurrepti ſint ſimul cõpetere vtriuſque nomine furti actionem creditori, ſed nõ in totum, m ſed pro qua parte in ſingulos diuiſo eo, quod ei debetur, eius intereſt, ſeparatim autem duobus ſurreptis, ſi vnius nomine ſolidum conſecutus ſit, 7† alterius nomine 8† nihil conſequetur.

¶ Idem Pomponius libro 10. ad Sabinum ſcribit, 9† ſi is cui commodaui, dolum 10† fecerit circa rem commodatam, eum furti agere non poſſe. n

¶ Idem Pomponius probat, & in eo, qui rem mandato alicuius acceperit perferendam. o

Nõ omnis cuius intereſt, habet furti actionem: ſed is tantum cuius intereſt, & ſua culpa res ſurrepta eſt. h. d.

¶ An pater, p cuius filio commodata res eſt, furti actionem habeat, quæritur. Et Iulianus ait, patrem hoc nomine agere non poſſe, quia cuſtodiam præſtare non debet, 11† ſicut (inquit) q is, qui pro eo, cui commodata res eſt, fideiuſſit, non habet furti actionem. r Neque enim (inquit) in cuiuſcunque intereſt rem non perire, habet furti actionem, s ſed qui ob eam rem tenetur, t quod ea res culpa eius perierit, quam ſententiam Celſus quoque lib. 22. 12† Digeſtorum probat.

vt quia id ſua culpa amiſit, in ſummam pignoris ager, vt ĩ. eo. l. creditoris. & hic. & ſup. de pig. act. l. ſi pignore. ſed quomodo actio furti datur hic ad decem, immò ad duplũ? ſed dic ad duplum actum, vt patet, quia de actione furti dicit: quæ ad duplum eius, quod intereſt, datur, vt Inſtit. eo. §. pœna. ſed q viginti habet, decem habet, vt ſu. de verb. obli. l. 1. §. ex contrario.

i *Serui*] obligati, ſcilicet. Accurſius.

m *Sed non in totum.*] immò videtur occaſione cuiuslibet in ſolidum, vt ſup. §. Papi. ſed hic ſimul: vã eſt vnum furtum, ibi ſeparatim, quia alter vã tũ, & hoc ſtatim hic probat. ſed quare non tantum operatur ibi alter retentus, quantum. & hic alter amiſſus. vt. ſ. pro parte hic agat? Rñ. ibi ille, qui remanſit, periculo 2 creditoris ex pacto, vel ſaltem ex natura contractus erat, hic vterque tranſiuit in periculum furis. vt ſu. de condi. fur. l. fin. & die, quod creditorem⁹ agit hic, vt ſup. proxi. §. dixi.

1 Illa pl. eſt no. ad hoc prop. 2 ſi pluſ tes reſtue rãt ſimul ſubtracte dr vnam ſolũ ſurtã. Belo. 6† P. Flo. Idem dicunt. & ſi duo &c. 2 Hec opi- nio diſplicet Bart. quare in huius q- ſtionis rõne reddito. vt in §. Papinianus

n *Non poſſe*] ĩ. eo. l. qui vas. §. ſi ego. contra. Sol. vt dixi. ſup. eo. §. is autem apud.

7† In P. Flo. prius deerat. ſit

8† In P. Fl. deeſt nomine.

9† P. Flo. ex Sabino ſcripſit.

10† P. Flo. dolo.

o *Perferendam*] facit. C. de fur. l. ſi is.

p *An pater*] hoc intelligo, cum peculium filij ſoluendo non ſit, ſecundum ea, quæ dicuntur ĩ. l. ſi qs vxori. §. ſi ſeruus tuus, quæ eſt contra. hanc ſolutionem reprobat Io. quia huius reſponſionis, quæ in hac l. fit, talis ratio redditur, qa ipſe pater non debet cuſtodiã, ſicut nec fideiuſſor: vnde non agit. dic ergo contra: nã & pater agit non ſuo (vt ita dixerim) nomine, ſed potius nomine filij. quia peculiaris eſt actio, vt in ea. l. ſi quis vxori. §. ſeruus meus. licèt ei aliquid poſſet obijci. Azo. Vel ſpeciale eſt hic in cõmodato, & facit ſu. commod. l. 3. §. ſi filiofamilias. & ſ. ſeq. Accurſius.

11† P. F. debeat.

q *Sicut ſequit.*] Iulia. & eſt bona ſimilitudo, vt ſu. de verb. obli. l. cum filius.

r *Non habet furti actionem*] licèt ſua intereſt non ſurripi. quia tenetur.

s *Actionem*] ſi culpa eius res ſit ſurrepta.

12† P. Flo. 12.

t *Tenetur.*] ex ſuo

contra-

contractu,non quasi contractu:vt ſ.cod.l.qui in luriæ.§. qui alienis,& de hoc dixi plenè.ſup.eo.l.cuius interfuit.

a *Ciuilis actio*]nominata:vt & ſup.de preca.l.interdictum. Innominata enim eſt præſcriptis verbis: vt ſ.de prec.l.2.§. ſ.& l.duo.§.ſi.quæ ſunt§.vel ſol.vt no.in d.l.interdictũ. Ac.

b *Interdictum*] de precario.

c *Redditum*] ideſt, lite conteſtata in interdicto.

d *Præſtare*] ante ergo, quia de ſolo dolo tenetur. non agit furti:vt ſ. de preca.l. quæſitum. §. ſi ſeruitute.& ſ.ea.l.§. is autem apud.Accur.

e *Habebit furti*] vt ſ.loca.l.is qui rem.

f *Palam eſt*] vt dupletur. vel quadrupletur totum id. pro quanto iurauerit ſe pater noluiſſe carere tanto tempore filio ſuo. vel viſione filij ſui. *ſm Py.* quod nõ placet: quia cum in hac actione non habeatur ratio lucri: vt ſ.e.l. ſi is cui.§.j. nec affectionis dẽt habere rõ:vt ſ.ad l.Aquil.ſi ſeruum meũ occidiſti. dicam ergo.duplicari operas, quibus caruit pater: quia filius non potuit ei operari:quæ veniunt in act. leg. Aquil. vt ſ.ad leg. Aquil.l.qua actione. & ſ.ſi quadrupes pau. feciſſe dica.l.ex hac. Vel æſtimabitur.vt veniat duplandũ quanti vẽdi poſſit. pater enim eum vendere quandoq; poteſt: g vt C. de patri. fil.diſt.l.2. & in actione furti benè ſeruum damnum venit:vt ſup.ea. l.§ Papinianus. Mater autẽ non agit: vt ſ.e.l.mater. Alij hic dicunt aliter, actionem.i. accuſationẽ: vt ſ.ti.j.l. ſi. nõ ciuiliter, cum liberum corpus.&c. vt ſup.de ijs, qui deiec vel effu.l.j.§. ſed cũ liber hõ. & facit Inſti. eo. ſ. interdum. Accur.

g *Non poſſit*] vt inſ. tit 2.l.1.§. Scæuola. & de æſtimat. exp.hæredita.l.2. & ſi. ſa.de noxa.l. ſi ſeruus legatus. Accur.

h *Furti agere*] vt inf. eo.l. hæreditarix. & l.ſeq.

i *Non ſolùm*] facit ſ. cõmo.l.1.§.vt certo.§. viri.aden. & depoſiti.l.j.§.quę depoſitis. & ſup.de preca.l.quàuis Accur.

¶ Is qui precario ſeruum [1]† rogauerat, ſurrepto eo poteſt quæri, an habeat furti actionem. Et cum non eſt contra eum ciuilis actio, [a] quia ſimile donato precariũ eſt, ideoq; & interdictum neceſſarium viſum eſt:nõ habebit furti actionem. Planè poſt interdictũ [b] redditum [c] puto eum etiam culpam præſtare: [d] & ideo,& furti agere poſſe.

¶ Quod ſi conduxerit quis, habebit furti [e] actionẽ,ſi modò culpa ſua res ſurrepta ſit.

¶ Si filiusf. ſurreptus fuerit, patrem furti actionem habere palam eſt. [f]

¶ Si res commodata eſt, & is cui commodata eſt, deceſſerit: quamuis hæreditati furtũ fieri non poſſit, [g] & ideo nec hæres eius, cui cõmodata eſt, poſſit agere: tamen commodator poterit furti agere [h]. Idemq; & in re pignorata,vel in re locata. licet enim hæreditati furti actio nõ acquiratur: tamen alij cuius intereſt, acquirunt.

¶ Non ſolùm [i] autem in re commodata competit ei, cui cõmodata eſt, furti actio: ſed ẽt in ea, q̃ ex ea nata eſt: [2]† [k] qa,& huius cuſtodia ad eã [3]† pertinet. nam [l] & ſi ſeruum ubi commodauero,etiam veſtis eius nomine furti ages: quamuis veſtem,qua veſtitus eſt,tibi non commodauerim.

¶ Item, ſi iumenta tibi commodauero, quorum ſequela erat equuleus, vel pullus, mihi, & tibi [4]† puto competere furti actionem [m] etiam eius nomine, quamuis ipſe non ſit commodatus.

Furti actio datur ei,cuius intereſt:condictio vero furtiua datur domino rei.h.d.

¶ Qualis ergo furti actio detur ei, [n] cui res commodata eſt,quæritum eſt. Et puto omnibus, quorum periculo res aliene ſunt,veluti commodati,item locati, pignorisve nomine [5]† accepti.ſi hę ſurreptę ſunt, omnibus furti actionem [6]† competere:condictio [o] autem ei demum competit, qui dominium habet.

Etiam in re propria quis furtum eſſe poteſt.Ange.

¶ Si epiſtola, quam ego tibi miſi,intercepta ſit, [P] quis furti actionẽ habeat? Et primum quærendum eſt, cuius ſit epiſtola: vtrum eius qui miſit,an eius,ad quem miſſa eſt. Et ſiquidem de li ſeruo eius, ſtatim ipſi q. æſita eſt,cui miſi. ſi verò procuratori, q̃ æquè (qa per liberam perſonam poſſet ſibi fio quęri poteſt [r]) ipſius facta eſt; maximè ſi eius interfuit eam habere. Quod ſi ita miſi epiſtolam, vt mihi remitta tur, dominiũ meum manet: [s] quia eius nolui amittere, vel transferre dominium. Quis ergo [t] furti aget? Is, cuius interfuit eam non furripi;ideſt, ad cuius vtilitatem pertinebant ea, quæ ſcripta ſunt. Vt ideo quæri põt, an etiã is, cui data eſt perferenda,furti agere poſſit. Et ſi [u] cuſtodia eius ad eum pertineat, poteſt. Sed & ſi interfuerit eius epiſtolã reddere,[x] furti habebit actionẽ. finge enim [7]† eam epiſtolam fuiſſe, quæ continebat vt ei quid redderetur, fiereve. poteſt habere furti actionem. vel ſi cuſtodiam eius [8]† recepe rit, vel mercedem perferendæ acceperit. & erit in hunc caſum ſimilis cauſa eius,& cauponis, aut magiſtri nauis. nã his damus furti actionem, ſi ſint ſoluendo; quoniam periculum [y] rerũ ad eos pertinet.

Creditor,cui pignus ſurreptum eſt, tenetur debitori actione pignoraticia in id, qđ plus eſt in pignore: ideo habet furti actionem.h.d.

Digeſtum Nouum.

K *Natæ eſt*]vt partus.

l *Nam*]à ſimili.

m *Competere furti actionem*]ſ.pœnalem.

n *Actio detur ei*]an pœnæ perſecutoria.

o *Condictio*]ſcilicet furtiua: ſed incerti datur ad inſtar creditoris; vt ſupra. de pig.act.l. ſi pignore. in princip. & ſupra. de condic. furti. l. & ideo.in fine. Accur.

p *Intercepta ſit*] ideſt, ſurrepta per aliquem ipſi nuntio. Accur.

q *Procuratori*] ſimiliter eius;vt & ſupra, de acquiren. rerum dom.l. ſi ep.ſolam. in princip. tecta ſi: eſt mandatis: vt argumen. ſupra. de dona.l.2. §. ſi pecuniam.

r *Quæ i poteſt*] vt ſupra de acquiren. rer. dom. l. traditio. in fin. & ſupra. de acquiren. poſſ.l. communis ſeruus.§. 1. & C.per quas perſo. no. acquir.l. prima. Accurſius.

ſ *Manet*] ſic ſup. de ſol.l.qui ſic.

t *Quis ergo*] redit ad propoſitam quæſtionem.& ſic ſup. eo.l. ſi is.

u *Eſſ*] nunc reſpondet. Accur.

x *Reddere*] ideſt.dare. ſic ſupra, de lega.2.l.& Proculo. ſed non eſt hęc ratio neceſſaria: quia interſt.vt dixi ſup.eodem leg.cuius. ſed hic etiã detentationem habebat: vt & in leg. naque.ſup.eodem.§. ſed furti.

y *Quoniam periculum*] vt & infra furti aduerſus nau. cauſta l.1. §. quòd ſi receperit. & ſupra nau. cau. ſta. lege, ſed & ipſi. ſic ergo, & in noſtro caſu. quando periculum erat ſuum: vt & ſup.commo.l.ſi is.§. ſi quem. Acc.

CREDITORIS] CASVS. Culpa creditoris furreptum eſt ei pignus: & ſic creditor vult agere act. fur.dicitur quod debet agere in ſolidũ: & quicquid conſequitur. vltra debitum. reddet debitori pig. actio.ab eo conuenius.

¶ *Demum*] Proprietarius furripuit rem.in qua alius habebat vſumfructum. dicitur quod tenetur ei actio. furti.

Zz Secun-

1 ſ. P. F. ſeruo.

2† P. Flo. actiones.

3† P. Flo. enim.

4† In P. Fl. deeſt, eis tei recepit.

5† noſe.& eſt i P. F.

6† P. Flo.

7 Vẽdere cõgi põt. limitabis hoc dictũ nõ ſecedere in filio clerico. vt plenè per Cardi. in cle. indecorũ. de æt. & qua.

2† P. F. ad gnata. ſt.

3† P. F. eũ

4† Vel pul lus mihi, & tibi. ſi hñt. P. F. & Du. exẽplaria.

Secundo dicit: commodaui tibi Stichum: eundem tibi furripui. non teneor tibi actu. fur cum tua non interest. nisi forte impensas expensas in hoc seruo: quem poteras retinere donec tibi redderem expensas. nam hoc casu si furripio, teneo tibi actu. fur. Franciscus Accursius.

Paulus lib. 5. ad Sabi.

LEX XV.

CReditoris, cui † pignus surreptum est, non credito tenus interest, sed omnino in solidum [a] furti agere potest: sed, & pignoratitia actione [b] id, quod debitum excedit, debitori præstabit. [c]

Vsufructuarius habet actionem furti contra proprietarium: sed cõmodatarius non contra dominum rei commodatæ: nisi impensas in re commodata fecerit. b. d.

¶ Dominus, qui rem furripuerit, in qua vsusfructus alienus est, furti vsufructuario tenebitur: [d] ed eum, qui tibi commodauerit, si eam rem furripiat, non teneri furti placuit, [e] Põponius scribit: quoniam nihil tua interest, vtpote cum nec commodati tenearis. Ergo si ob aliquas impensas, quas in rem commodatam fecisti, retentionem eius habueris: fetiã cum ipso domino, si eam furripiat, habebis furti actionem: quia eo casu quasi pignoris loco ea res fuerit.

a *In solidum*] contra extraneum. & cum sua culpa pignus est amissum: vt plenè dixi supra. eod. l. eum qui. §. idem scribit. & quod amplius debito habet, debitori reddit totum: vt supra. de pign. act. l. si pignore. & supra. de pign. l. si inter. § fin. licet quidam dicãt. debitum. & duplum debiti retinere, & quod vltra sit, reddat.

b *Actione*] scilicet, qua ipse conuenitur.

c *Præstabit*] scilicet, creditori.

d *Tenebitur*] inquãtum habeis infra. eodem. l. inter. §. si seruus fructuarius. & inf. eo. l. cum ex. §. j. Accursius.

e *Placuit*] vt supra commo. leg. tem mihi. sed contraria commodati agi potest: vt in eodem tit. l. in commodato. §. sicut.

f *Habueris*] vt & supra commo. l. in rebus. ff. possunt. & supra. de acquiren. possess. l. si quis rem. in fi. & inf. eodem. si is qui rem. in fi. & argumen. supra. de act. emp. l. Iul. § offerri. Accur.

Idem lib. 7. ad Sabi.

LEX XVI.

NEc cum filiofamil. pater furti agere possit, non iuris constitutio, sed natura rei impedimento est, quod non magis cum ijs, quos in potestate habemus, quam nobiscum ipsi agere possumus.

Cum seruis & liberis nostris furti actionem non habemus: quia aliter eos castigare possumus: nec seruus manumissus tenebitur actione furti: nisi

g NEC *cum filio. Constitutio*] immo videtur ciuilis constitutio vt infra. eod. §. hi qui. & supra. de iudi. legibus nulla. & C. de in ius vocan. lege. qui in potestate. & Instit. de inutil. stipu. §. ei verò qui. Respon. secundũ Regem non directo: sed per medium. nam constituendo patriam potestatem, per consequens prohibet iudicium inter eos. Alij subaudiunt, tãtùm: non tantùm, scilicet, constitutio &c. sed fallit in castrensi. & quasi castrensi peculio. vt infra. eo. l. si quis vxori. ff. sed si filius. vel expone. natura. id est, patria potestas quam in filios naturales. & legitimos habemus. argum. supra. de in ius vocan. lege. adoptiuum.

S *Erui*] CASVS. Serui, & filij nostri, furripiendo nobis. faciunt furtum, non tamen tenemur furti: etiam si seruus postea manumittatur, vel alienetur, nisi tunc de nouo contrectaret.

¶ *Cum autem*] Seruum emi, & traditus est mihi, & furtum mihi fecit, tandem quia hic seruus erat vitiosus, egi redhibitoria contra venditorem quæritur an possim agere furti ac si nunquam meus fuisset? sed tamen dicitur q̃ non possum agere furti. in redhibitoria tamen veniet hoc damnum, quod mihi fecit furripiendo.

Vlpianus lib. 39. ad Sabi.

LEX XVII.

SErui * & filij nostri furtum quidem nobis faciunt: ipsi autem furti nobis [a] † nõ tenentur. [b] Neque enim qui potest in furem statuere, * necesse habet aduersus furem litigare. [i] idcirco nec actio ei à veteribus prodita est.

¶ Vnde est quæsitum, si fuerit alienatus, vel manumissus, an furti actione teneatur. Et placet non teneri. [k] neque enim [l] actio quæ nõ fuit ab initio nata, oriri potest aduersus hunc furem. Plane si manumissus contrectauit, dicendum erit teneri eum. [m] furti iudicio: quia hodie furtum facit.

¶ Cum autem seruus, quem emi & traditus q̃, mihi est, a me redhibetur, id est in ea causa, [n] vt perinde habeatur, atq; si nunquam meus fuisset, [o] sed fuit, [p] & desijt. Idcirco dicit Sabinus, eum, si furtũ fecerit, in ea esse causa, vt furti eius nomine, is, qui redhibuit, agere non possit. Sed & si nõ possit, attamẽ rõ haberi debet eius, quod fecit, cum redhibeti cœpit: idq; actione redhibitoria continetur. ¶

Possidenti seruum alienum datur furti actio cõtra eum, qui seruum fugientem, & furem possidere cœpit, antequã in domini potestatẽ reuersus fuerit. Bar.

¶ Illud quæsitum est, si cum in fuga [r] esset seruus, furtum domino [s] fecisset, an æquè posset [t] furti actionẽ habere aduersus eũ qui in potestatem

a P. Flo. cuius.

* hic Intelligo ff furtoloui rũ. sm Cora. in l. fratri à fratre. n. 70. desõ di. idem. 2 Nobis nõ est in P. F.

* Intelligo ecce no dica cor ctione. & cassiano rior eam Cora. vbi supra.

i *Litem*] pecuniã ei præstit & facit C. de patria potestate. l. quæsitum.

k *Non tenetur*] vt Instit. de noxa. §. si seruus.

l *Neque enim*] vt ff. qã iussu. l. si tutoris. §. fin. & sup. de leg. j. l. cæterùm. l. j. & inf. si quis vsufructum. libe. l. 1. §. j. Accur.

m *Teneri eum*] pro furto non modico: vt j. de pœn. l. respiciendum. §. furta. & inf. eo. l. si libertus. et facit C. de noxa. l. j. & C. an ser. ex suo facto. l. fin.

n *Quemadmodum*] & furtum mihi post emptionem fecit. Accurs.

o *Meus fuisset*] vt ita actio furti cõpetat.

p *Sed fuit*] scilicet, eius loco, qui fuit meus. & desijt. & sic non possit agi furti: vt sup. prox. §. vnde est quæsitum. & inf. eod. l. inficiando. §. cum. seruus in cẽptus.

q *Existimatur*] vt sup. de act. edi. l. cum autem. §. Iulianus & j. eo. l. si seruus communis. §. idem dicendum. & sup. de leg. j. l. si seruus Titij. Accur.

r *In fuga*, nondum ab alio possessus: nec adhuc gerat se pro libero.

s *Domino*] putatiuo. id est. bonæ fidei possessori primo. & sic in toto hoc §. accipe.

t *Posset*] dominus putatiuus.

domini non regressum [a] bona fide possidere cœperit? Mouet quæstionem, ℘ quamuis possidere seruum eo emptore quo in fuga est, videor: [b] attamen furti actione [c] non teneor, quasi non sit in mea potestate. Quòd enim videor possidere seruum, [1] † ad vsucapionem tantùm [d] mihi proficere Iulian. scribit. Dicit igitur Pompo. lib. 17. ad Sabinum, [2] † competere furti actionem huic domino [e] cuius seruus in fuga fuerit. [f]

Quod dicitur, noxa caput &c. aliquando nõ est verum. nam si seruus Titij fecit mihi furtum, & postea factus sum dominus serui, si vendo eum, non habeo actionem furti contra emptorem. h.d. l. seq. planiuscula est.

Paulus lib. 9. ad Sabin.

LEX XXVIII.

QVod dicitur, ℔ noxã caput sequi, tunc verũ est, vt quæ actio ab initio [3] † aduersus aliquem nata est, caput * nocentis sequatur. [h] ideoq; si seruus tuus furtum mihi fecerit, & dominus eius effectus, enim vendidero, non posse me agere cum emptore [4] † [i] Cassiani putant.

Vlpianus lib. 40. ad Sabin.

LEX XIX.

IN actione furti [k] sufficit rẽ demonstrari, vt possit intelligi. [l] De pondere autẽ vasorum nõ est necesse [m] loqui. Sufficiet igitur ita dici lãcem, vel scyphum, [5] † vel paterã, vel discum. Sed describenda [6] † etiam materia est, vtrũ argentea, an aurea est, an alia quæuis. [7] † Quòd si quis argentum infectum [n] petat, & massam argenteam dicere, & põdus debebit ponere, & [8] † signati argenti [o] numerũ debebit cõplecti: veluti aureos tot pluresve [p] furto ei abesse. ¶ De veste quæritur, an color eius dicendus sit? Et verum est colorẽ eius dici oportere: vt quemadmodum in vasis dicitur patera aurea, ita & in veste color dicatur. Planè si quis iuret pro certo se colorem dicere non posse, remitti ei huius rei necessitas debet. [q]

¶ Qui rem pignori dat, eamque surripuit, furti actione tenetur. [r] Furtum autem rei pignoratæ dominus non tantùm tunc facere videtur, cum possidenti, siue tenenti creditori pignus [9] † aufert, verumetiam si eo tempore abstulerit, quo non possidebat: [s] vtputà si rem pignoratam [t] vendiderit. [u] nam & hic furtum eum facere constat. & ita Iulian. scribit.

Pignorans argẽtum, quod aurum esse dicebat, in stellionatum incidit, non in furtũ.

Paulus lib. 9. ad Sabin.

LEX XX.

CVm æs pignori datur, & si aurum esse dicitur, sunt vasa surrepta debeo dicere lancem surreptam: non autem debeo dicere pondus vasorum: sed an argentea an aurea sint. Si autem peram argentum infectum debeo dicere massam argenteam & pondus: & [11] si sint nũmi argentei, debeo declarare numerum. si autẽ est vestis: debeo dicere colorem. & adducit similiter. si autem non recordor de colore, & hoc iurem: tunc non cogor dicere.

¶ *Quæritur.*] Obligaui librum cuidam fœneratori putà Bozolo: eundem surripuit. teneor furti. idem [12] ipsum librum quem obligaueram, vendidissem. nam teneor furti. Franc.

a *Non regress-m*] seruum: & domini. dic putatiui.

b *Videor*] vt sup. de acquir. possess. l. Pomponius. in princ. & l. item quæ nobis: nisi ab alio possideatur. vel pro libero diu se gerat: vt sup. de acquir. rer. domi. l. homo liber. in fi. Azo.

c *Actione*] noxali. si interim seruus alij fecit furtum: & per hoc videtur ℘ agere possit, non obst. prima ratione, ℘ possideat: & per hoc ff. de noxa. l. quoties. §. in potestate. & arg. sup. ad exhib. l. Celsus. §. fi. Sed contra. C. eod. tit. l. apud antiquos. §. finautem desinat. vbi dicit verum dominum teneri noxali. etiam pro eo tempore, quo apud eum verè non est. sed hic in bonæ fidei possidicit, ibi in domino. Itẽ & ibi postea fuit apud dõm: sed hic non proponitur. ℘ re dierit ad primũ possessorem. Item cõtra. sup. ad leg. Aqui. l. si seruus seruum. §. serui. 2. resp. vbi tenetur dominus noxali etiã pro fugitiuo. sed speciale est in Aquil. nã cum grauetur actor, vt non agat nisi dominus: in hoc releuetur, vt hac actione furti quilibet agat cuius interest. vel dic, vt ibi. Accursius.

d *Ad vsucapionem tantùm*] sic supra de vsucap. l. serui nomine. & ff. de rei vendi. l. si à bonæ fidei. in fi. Sed contra. ff. de acq. poss. l. 1. §. per seruum. in fi. vbi dicit etiam poss. mihi per eũ quẽ ti. sed hic [13] in non domino, vt dixi: ibi in domino tantum. vel hæc dictio, tantùm, nõ excludit nisi quãtum ad noxalem actionem. Accursius.

e *Huic domino*] id est bonæ fidei emptori: quod ex eo patet. qa de vsucapione loquitur. si enim esset verus dominus, nõ ageret etiam ex præterita contrectatione: vt sup. ead. l. in principio. Azo.

f *In fuga fuerit*] si seruus iste apud bonæ fidei poss. constitutus rem contrectauit. cæterũ pro eo furtor quod ante quã ab alio possideretur, dño fecit, actio furti oriri non potuit.

Quod dicitur.] CASVS Quod dicitur noxam caput sequi, tunc est verum si hoc fieri potest. nam aliquando non. vt si seruus tuus fecit mihi furtum: eadem effectus sui dominus eius: & vendidi eum alij. nam non possum agere furti contra emptorem. Franciscus.

g *Quod dicitur*] vt Inst. de noxa. §. omnis. & C. de noxa. l. j.

h *Sequatur*] vbi hoc fieri potest: aliàs non. vt subijcit. & hoc in fine.

i *Cum emptore*] alij habẽt cum debitore: & tunc dic, id est, venditore: quia debitor fuerit ex causa noxali. & facit inf. eo. l. falsus. §. fi. & sup. de noxa. l. si alienus.

In actione furti.] CASVS. Si ago condictio. fur. vel act. furti, debeo in libello meo declarare rem furtiuam. & si

1 † In P.F. deest. seruum.

2 † P.F. ex Sabino.

3 † P.F. vt quæ initio &c.

* De hac noxali furti actione. Alcãb Alex. lib. 6. Genial. die. cap. 10.

4 † P.F. cũ debitore.

5 † In P.F. deest scyphum.

6 † Adde ibẽda. P.F.

7 † P.F. Flo. quæ sit.

8 † In P.F. deest, &.

9 † In P.F. deest pignus.

k *In actione furti*] id est actione quæ competit pro furto, id est condictione furtiua. vel dic etiam in furti: quia nec petit si sciri duplum, nisi sciatur simplum: sicut diximus de actione, quod metus causa. vt sup. de do. l. arbitrio. §. ideo. & pro hoc ff. ee. l. qui vas. in prin. Accursius.

l *Intelligi*] sic sup. de cert. pet. l. certum.

m *Non est necesse*] sup. de pec. l. j. & si quis argentum. arg. contra. sed illud in deposito, vbi potuit prouidere quantum sit.

n *Infectum*] i. neque specificatum, neque signatum. & facit ad hæc omnia. ff. de rei vendi. l. si in tem.

o *Argenti*] vt nummi.

p *Plures*] facit sup. de in lit. iuran. l. cum furti.

q *Debet.*] quantum ad eius recipiendum libellum: sed postea debebit exprimere colorem: vt & dixi. ff. depo. l. j. §. sed & si purpura. & facit, vt sic iuranti succurratur: vt hic, & d. §. sed & si purpura. & de arbitr. l. Pomponius. in fin. & C. de fide instr. l. fi. ff. j & sup quod vi aut clam. l. semper. §. in hoc interdicto. & C. vnde vi. l. si quando.

r *Actione teneatur*] vt sup. de vsucap. l. sequitur. §. si rẽ. & Inst. eo. §. aliquando. & C. de vsucap. pro emp. l. cum sit probatum. & sup de pigno. actio. l. si quasi. Accursius.

s *Non possidebat*] sed aliquo tempore possedit: vt quia precario habet debitor à creditore: aliàs non videtur q; agere possit: vt ff. de præscrip. verbis. l. si rem. §. fi. & inf. eo. l. si vendidero. §. fi. vel secundum H. vetus etiam si nusquam habuit. vt hic, & inf. eo. l. si is qui. in prin. & in dictis legibus nullum ius in re habuerat, qui volebat agere.

t *Pignoratam*] 2 l. cõuentione specialiter. vt ff. eo. l. si is q; aliud si gñali: vt C. de ser. pig. da. l. ab eo. vel exponere vt d. l. si is.

u *Vendiderit*] scilicet, debitor.

Cum æs.] CASVS. Obligaui æs loco auri, dicens esse aurum, non tenetur furti, licèt turpiter fecerim. secus est si obligaueram aurum: deinde cum vellet ponderare, posui æs loco

z Ista gl. ẽ not. ad illud ℘ positũ. quã debitor vendẽs pignꝰ spãliter obligatus creditori, cõmittit furtũ: secus si erat gñaliter obligatus. ℘ quo facit ICi. in l. si pignore. sup. de pig. act. Bolog.

es loco istius auri. hoc casu teneor furtiuem enim iam pignori datam interuerti.

¶ *Si bona.*] Emisti à non domino rem meã bona fide, tandẽ eã tibi surripui: dr q teneor tibi act. furti. Idẽ si rem meã in qua habebas vsum fruc. surripui. nã teneor tibi furti: non tñ hæc res efficitur viciosa, quin alius eã postea apprehendens possit eam vsucapere. & adducit simile. Franc. Accurs.

a *Turpiter fit*] vnde stellionatus crimine tenetur, & contraria pignoratitia: vt ff de pig. act. l. j. & l. si qs in pignore. & inf. de cri. stel. l. 3. Accurs.

b *Tenebor tibi*] vt & sup. eo. l. itaque. §. j. & inf. eo. l. furtiuam.

c *Dominus rei fim.*] vt & Inst. eo. ti. §. aliquando. & ẽ l. proxi. §. fi. Sed arg. ẽ. sup. de acqui. poss. l. fi de eo. §. fi. sed in alio casu est. Item arg. ẽ. j. vi bo. rap. l. 2. §. hac actione. Solu. ibi credebat sibi licere. arg. Instit. vi bo. rap. §. 1. Itẽ contra. j. eod. qui iniuriæ. §. fin. sed ibi ex causa lucrationis habebat. Hic cui est surreptum. Accurs.

d *Non impedietur*] vt & sup. de vsucap. l. sequitur. §. si quis enim. & l. fi rẽ. & intellige quod alius vsucaperet. sed tu nõ: quia interrupta est vsucap. vt sup. de vsucap. l. naturaliter. nec ego q dominus sum: vt sup. de vsucap. l. sequitur. §. Iulianus. Accurs.

e *In meam*] vt Instit. de vsucap. §. aliquando.

1 † P. Flo. usi.

2 † In P. F. deest tñ.

3 † P. F. in m[illegible] est

4 † P. Fl. vsucapiebatur.

turpiter fit,[a] furtum tamẽ [1] † non fit. Sed si datum est aurum, deinde cum dixisset se ponderare, aut obsignare velle, ex subiecit, furtum fecit. rem enim pignori datam interuertit.

¶ Si bona fide rem meam emeris, eamque ego surripuero, vel etiam tuus vsusfructus sit, & eam contrectauero, tenebor tibi [b] furti actione, etiam si [2] † dominus rei sim. [c] sed his casibus vsucapio quasi furtiuæ rei non impedietur: [d] quoniam & si alius surripiat, & in meam [e] potestatem 3 † reuersa res fuerit, vsucapietur. 4 †

Ista lex diuiditur in tres partes. Primo ponitur quæstio. Secundo responsio Offilij, & eius ratio, & illatio. Tertio ponitur ratio Iurisconsulti authoris huius legis: & probatio per exempla. Secunda ibi, Offilius. Tertia ibi, Sed verum. Bart. Et sic summatur: Qui ex integralis consistente ex partibus separatis partem abstulit, cum totum ferre non posset, illius solius partis furti tenetur, licet totũ integrale contrectauerit: & si reuertẽs aliã partem sustulit, illius solius partis fur manifestus, & non manifestus erit. Ange.

Vlpianus lib. 40. ad Sabin.

LEX XXI.

VVlgaris est quæstio, an is qui ex aceruo frumenti modium sustulerit, totius rei furtum faciat, an verò eius tantum, quod abstulit? Offilius totius acerui furem esse putat. [f] Nam & qui aurem alicuius tetigit, inquit Trebatius, totum eum videri tetigisse. proinde & qui dolium aperuit, & inde parũ 5 † vini abstulit, non tantũ eius quod abstulit, verũ totius videtur fur esse. [g] Sed verũ est [h] intãtum eum [6] † furti actione teneri, quãtum abstulerit. [7] † [i] Nam & si quis armarium, [k] quod tollere non poterat, aperuerit, & omnes res, quæ in eo erant, contrectauerit, atq; ita discesserit, deinde reuersus vnam ex his abstulerit: & antequam se reciperet, quò desti nauerat, deprehensus fuerit, eiusdem rei [l] & manifestus, & nec manifestus fur erit. [m]

¶ Sed & is, qui segetem ante lucem secat, [8] † & cõtrectat, [n] eius quod secat, manifestus & nec manifestus fur est.

Nota pulcherrum casum, & elegantem textũ & satis planus est, si benè punctetur.

¶ Si is, qui viginti nummorũ saccum deposuisset, alterum saccũ, in quo scit triginta esse, errante eo, qui dabat acceperit, putauerit autem illic sua xx. esse, teneri furti [o] decem nomine placet.

¶ Si quis as surripuerit, dum aurum se surripere putat, vel contra (ex lib. viij. Pomponij ad Sabinum) aut minus esse putat, cũ plus esset, eius quod surripuit, [p] furtũ committit. Idem Iulianus. [9] † [q]

f *Putat*] stricta ratione.

g *Videtur fur esse*] stricta ratione.

h *Verum est*] scilicet de æquitate, vt hic, & ẽ. §. sed & si de nãui. vel ẽ. totum contrectauit, ponẽdo per saeculos, vt minutatim portaret. hic, & d. §. sed si de naui. non nisi quod portauit. vel ẽ. parum erat ita q totum poterat portare. hic, & §. sed si de naui, multum: arg. sup. ea. l. §. item si quis maiotis, vsq; ad §. si duo.

5 † P. Fl. parum.

6 † P. Flcos.

7 † P. F. abstulerunt.

i *Quantum abstulerit*] in hoc enim solo & corporis animiq; actũ plenũ (quo, vt furti actio sit, opus est) adhibuit. R. sed §. infr. de incen. rui. nau. l. 3. § Senatus. sed alius est casus: & totũ petijt ibi dño.

k *Armarium*] locus, vbi libri reponuntur: vt ẽ. de leg. 3. l. librorum. & chartis. Accurs.

l *Et sciens*] nõ dicit omnimodo sed de la totum tantum: vt j. eod. §. proinde. & §. q si totum. Azo.

m *Fur est*] imò vi. q tantum ex prima cõtrectatione dẽt agi, & iñ manifestus fur dici: vt sup. eo. l. fiue igitur in fin. & l. seq Rñ. verum est ex prima cõtrectatione iñ agi: vt ẽ. eo. l. ei qui. & iñ nihilominꝰ plura sunt furta. nam quotiescunq; contrectat, cõmittit furtũ: & sic plura sunt furta cui tenti, si pluries ad alterius vasa accedas: & tũ p. vno adulterio pœna imponitur. posset tñ forte defendi vt nascatur, & agi possit ex prima contrectatione furti, nec manifesti: & ex secunda furti manifesti, quia cum recessit, remansit res in potestate domini: & sic postea iterum contrectando committit furtum: & sic tenebitur furti manifesti. arg. sup. de vsucap. l. sequitur. §. idem Labeo.

8 † P. F. & q segetem luce secat.

9 † P. F. Vlpianus.

n *Contrectat*] §. post: & tunc deprehenditur. & est contra. j. arbo. fur. ex §. furtim. Sol. vt ibi. & facit j. eo. l. si quis per se.

o *Tres sacos*] Sed si putabat tota xxx. aliena esse, omnium xxx. nomine furti tenetur. & facit ẽ. de cond. ex. da. l. dedi. §. subtilius. & j. eo. l. ñ in fu. §. si rem. Sed contra vi ẽ. eo. l. in actione. §. fi. sed ibi creditor, hic depositarius. & facit ẽ. de cond. fur. l. quoniã. & j. de arb. l. j. in fi. & de iniur. l. 3. §. 6.

p *Quod surripuit*] omissa falsa eius opinione. Bl. & facit inf. eo. l. qui saccum. & inf. de iniur. l. eum. §. si iniuria.

q *Idem Iulianus*] scilicet dicit.

Furtum

Qui duas res furripuit, quarum vnã suã putat, alterius tantũ furtum facit. h. d. Bar.

¶Sed & si quis furripuerit furto duos facculos, vnum x. alterum xx. quorum alterum suum putauit, alterũ scit alienum, profectò dicemus tantũ vnius, quem putauit alienum, furtum eũ facere: [2] quemadmodum, si duo pocula abstulerit, quorum alterum suum putauit, alterum scit alienum. nam & hic vnius fit furtum. [b]

¶Sed si ansam [c] in poculo suam putauit, vel verè fuit, totius poculi [d] eum furtum facere Pompo. scripsit.

¶Sed & si [1]† de naui onerata furto, quis sextarium frumenti sustulerit, [2]† vtrum totius oneris, an verò sextarij tantum furtum fecerit? Facilius hoc quæritur in horreo pleno. Et durum [e] est dicere totius furtum fieri. Et quid, si cisterna vini sit: quid dices? [3]† aut aquæ cisterna? quid deinde sit de [4]† naue vinaria? (vt sunt multæ, in quas vinum infunditur) q̃d dicemus de eo, qui vinũ hausit? an totius oneris fur sit? Et magis est, vt hûc non totius [f] furem esse dicamus. [5]† Certè si proponas in apotheca amphoras esse vini, ealq; subtractas: singularum furtum fit, non totius apothecæ: quemadmodum si ex pluribus rebus mouentib. in horreo reclusis, vnam tulerit. [g]

Non tenetur furti, qui cũ furandi domum intrat: nisi furatus fuerit. Item is, qui totum furari proposuit, & partẽ furatus est, tenetur furti partis nomine tantum, & non totius, si totum tollere nõ potuit: secus si potuit. Bar.

¶Qui furti faciendi causa cõclaue intrauerit, nondum fur est: quãuis furãdi causa intrauerit. Quid ergo? qua actione tenebitur? Vtiq; iniuriarũ; [h] aut de vi accusabitur, si per vim intrauerit.

¶Item si quis maioris ponderis quid [i] aperuit, aut refregit, quod tollere non posset, non est omnium rerũ cum eo furti actio, [k] sed earũ tantùm quas tulerit: quia totum tollere non potuit. Proinde si inuolucrum, quod tollere non potuit, soluit vt contrectet, deinde contrectauit quasdam res: quamuis singulares res, quæ in eo fuerant, tollere potuerit: si tamen totum inuolucrum [l] tollere nõ potuit, singularum rerum, quas tulerit, fur est: cæterarum non est. [m] Quòd si totũ vas tollere potuit, dicemus eũ totius esse [n] furem, licèt soluerit, [o] vt singulas vel quasdam tolleret: & ita Sabinus ait.

¶Si duo pluresve vnum tignũ furati sunt, quod singuli tollere non potuerunt, dicendum est omnes eos furti in solidũ p teneri, quãuis id vnus nec [6]† cõtrectaret, nec tollere solus posset. & ita vtimur. neque enim dici potest pro parte furtũ fecisse singulos, sed totius rei vniuersos: & sic fiet singulos furti teneri.

¶Quamuis autem earũ quoque rerum nomine, quas quis non abstulit, [q] furti teneatur: attamen condici ei nõ potest: idcirco, quia condici ea res quæ ablata [r] est, potest. & ita Pomponius scribit.

Paulus lib. 9. ad Sabin.

LEX XXII.

Si qd fur fregerit, aut ruperit, quod nõ ẽt furandi cã contrectauerit, [s] eius nomine cum eo furti agi [7]† non põt. [t]

¶Si eo consilio arca fracta sit, vt vniones putà tollerentur, hique furti faciendi causa cõtrectati sint: eorũ tantummodo furtũ factũ videri. qd verum est. nã cæteræ res, quæ seponuntur, vt ad vniones [u]

---

a † P. Fl. sed si.

2 † P. F. tu fecerit.

3 † P. F. dicet.

4 † In P. F. deest. de.

5 † P. F. vt & hic nõ totius dicamus

6 † P. Fl. quãuis id nec cõtrectare &c.

7 † P. Flo. agere.

a *Furtum eius facere*] vt Instit. vi bo. rap. §. 1. Sed quid si sciebat alterum, sed non certum? dicunt quidam q̃ vtriusq; in dubio: omnis enim &c. vt C. vnde vi. l. fin. vel dic eius tantùm, de quo probabit actor eum sensisse.

b *Fit furtum*] sed quare non & eius, quem putauit suum: cum potius veritas, quã opinio spectãda sit: vt ĩ. ea. l. §. si quis ex? Respon. quia sine affectu furandi non fit furtum: vt hic. sed putare suum, non videtur excusare eum: cum & si suum esset, committeret furtũ, & ĩ. eo. l. in actione. §. fi. sed ibi ius alienum putabat furari.

c *Sed si ansam*] adiunctam per fertuminatioñem, vel applũbaturam. Accursius.

d *Totius pocu*[*li*]: quãdo ansa non sit à poculo separata, vt erãt superiora. Item nec est per se alicuius: sed eius cuius est poculum. sed nonne sup. §. si is qui. erant nummi commixtione cõfusi? nec tamen agit pro eo, quod ibi suũ putauit. sed non sic accedebãt alij alijs: vt hic poculo ansa. prẽterea & ibi depositarius erat.

e *Durum*] & ideo æquitas præualet: vt sup. ead. l. in prin. & §. sed verum est. vbi plenè dixi. Accurs.

f *Non totius*] quantũ ad hoc, vt teneatur furti actione.

g *Vnam tulerit.*] cæteris non contrectatis.

h *Iniuriarum*] vt inf. de iniur. l. is qui in domum.

i *Qui*] vt scrinium in quo erant libri.

k *Furti actio*] scilicet, nec stricto iure. R.

l *Inuolucrum*] id est, torsellum.

m *Cæterarum non est*] scilicet, fur. vel si fur aliqua ratione dicatur, qui eas vbicunque contrectasset, scilicet ratione stricta, ex bono & æquo relaxabitur: vt supra in princ. huius l. & §. sed & si de naui.

n *Totius esse.*] cum eo animo contrectauit, vt omnes tolleret M.

o *Licèt soluerit*] postea ductus pœnitentia. Accursius.

p *Furti in solidum.*] nec vnum soluente, alium liberare: vt & sup. ad le. Aquil. l. ita vulneratus. in fi. & C. de cond. fur. l. j. & in fr. arbo. fur. cæs. l. si plures. & argu. sup. de iurisd. omnium iud. l. si quis id. in fi. & l. seq. & arg. quod vi aut clam. l. semper. § fi in sepulchro. Accursius.

q *Non ablatum*] pœnitentia ductus: cum iam contrectasset. M. vel quia deprehensus ante quam omnia tolleret: vt supra, §. quòd si totum. Vel dicas quod mutat casum, scilicet, quando ope & consilio alicuius fit furtum: vt supra, de condict. furt. l. proinde.

r *Ablata*] non ergo, quæ ablata non est. vel dic tertio teneatur tatione mera. & sic loquitur de eo, qđ supra, eadem. l. in princ. dicitur. Accursius.

s *Si qd.*] CASVS. Si ego fũt aliquid fregi, vel amoui non animo furandi: non teneor pro his furti: & ponè tale exemplum. Scrinium tuũ aperui, vel fregi animo furripiendi anulos, qui ibi intus erant: & alias res, quę erant in superiori parte scrinij, remoui, & posui in terra, ad hoc vt anulos qui erant in fundo scrinij accipiam, & furripiam: & sic abstuli anulos: teneor furti pro anulis tantùm.

¶ *Qui lancem.*] Lancem tuam rasi. dicor fur esse totius lancis. & hoc de rigore: sed de æquitate teneor in tantùm quanti tua interest. Franciscus.

t *Non potest*] sed l. Aquil. vt supra, ad legem Aquiliam l. si seruus seruum, §. 3. sed contra infra, eodem. l. qui saccum. sed ibi etiam saccum portauit. Item contra infra eodem. l. qui tabulas. in fin. sed ibi debitori debenti animus luctandi fuit: vt infra, eodem. l. si quis vxori. §. si quis seruo. quod hic non fuit in rebus fractis. Accursius.

u *Vniones.*] id est, margaritæ: vt supra accipitur, de excepto. l. apud. § nẽ quæritur. & hic dic, vt in princip. huius l. dixi.

a *Tener*[i] scilicet lancis & hoc de rigore: vt supra l. proxim. in principio. sed de æquitate agitur ad interesse: vt subijcit. & sup. l. proxi. sed verum est. & §. sed & de naui.

b *Interesse*] id est, ad singularem æstimationem: vt æstimetur quanti ad hoc cohærens ei à quo ablatum est. & hoc generaliter in similibus: cum & alias si quæ res in solidum furripiatur, veluti equus: ubi verum rei pretium inspicitur: & sic non est contra infra, eodem, l. in furti. in principio.

I *Impuberem*.] CASVS. Impubes doli capax tenetur si faciat furtum. Item & Aquilia, si damnum iniuria alicui dedit: secus, si est infans, vel non proximus pubertati: quia tunc non tenetur furti, nec Aquil. nec si ipse opem tulit furto: tenetur, nec condictione fur. tenetur. & hoc dicit hæc l. & sequens. Frã.

1† P. Fl. qd id furtum.

c *Capax sit*] veluti si sit proximus pubertati: non alias: vt Instit. eodem. §. vltimo. & infra, de regulis iuris. l. pupillum. & l. pupillus. & supra de dolo ex. cepi. l. apud. §. si quis non iuter.

d *Aquilia*] vt & supra ad le. Aquiliam. l. sed & si quemcunque. §. sed & si infans. & idem generaliter in quolibet delicto: vt supra de minor. l. si ex causa. §. nũc videneum.

2† Sequẽtia verba non sunt in P. F.

e *Tenetur eum*] cum non est doli capax: vt infra, eo. l. antepe. §. final.

f *Nec minus*] qua ætate potest furti cõueniri & condictione.

3† In P. F. prius legebatur 40.

V *Erum est*.] CASVS. Si dejecit me de fundo: non teneor furti. condit. tamen triticaria teneor ratione possessionis fundi, quam habeo. sed si abstuli arbores de fundo tuo, vel lapides, vel cretam, teneor furti. Franciscus.

g *Non posse*, vt Instit. de vsucap. §. quod autem.

h *Possessionem*] tantùm per triticariam si non erat dominus dejectus: alias etiam dominium: vt & sup. de condit. tritica. l. 1.

i *Mobili*] vt & sup. de tritica. l. 1. in fine.

k *Nulla dubitatio est*] vt & sup. quod vi aut clam. l. si alius. §. notauimus. & ad leg. Aquil. l. si seruus seruum. §. si oliuã. & inf. l. proxi. §. 1. & arg. inf. ar. fur. cæsã. l. faciendo. §. 1. & inf. eod. l. si cretæ.

S I *apes*.] CASVS. Apes feræ stantes in arbore fundi mei fecerunt alias apes. furripuisti eas, vel fauum earum. non teneris mihi act. furti, cum gneum non fuerit, quod furripuisti.

¶ *Item cum fullo*.] Colonus meus agrum meum colebat nummis: quia pro certa mercede in pecunia consistente mihi danda fructus agri mei debebat facere suos. venit quidam. & fructus huius agri stantes in agro collegit. & furripuit. dicitur, quod teneatur furti huic colono. Franc. Accurs.

l *Si apes*] ad hoc sup. de acquir. rer. domin. l. naturaliter. §. apum. & Instit. de rer. diui. §. apum.

m *Qui nummis*] hoc est, qui mercede constituta in pecunia numerata colit: vt ita omnes fructus percipiendo suos faciat. partiarius verò est, qui partem fructus domino reddit. distingue ergo, aut colit nummis: & tunc habet actionem furti, & condictionem furtiuam, cum sui sint fructus, vt hic. addunt quidam, si ad non modicum tempus conduxit: aliàs contra: vt argumen. sup. si ager vectig. vel emphy. lege j. & 2. & 3. quòd hic non dicitur. Aut partiarius: & tunc ipse solus habet condit. furt. vt in contrario supra loca. l. cum in plures. §. messem. de quo dic, vt ibi. actionem autem furti habet quilibet pro parte fructuum. quæ eum tangit, infra eodem. l. fullo. §. frugibus. nec obst. infra eodem. l. si quis vxori. §. si sulphuratiæ. quia licet ibi agat ex conducto contra dominum, potest tamẽ & furti agere. Sed alij dicunt ibi loqui de eo qui colit nummis ad modicum tẽpus.

4† In P. F. deest nomine: qđ à Iurisc. plerũque subtrahitur. & subaudiunt vt I vocabulo cã. & ipe. Vide Ann. Aug. lib. emend. 2. cap. 1.

5† Inclusa prius i P. F. non legebant.

6† P. Fl. fraudidi.

n *Capiſſent*] fructus, vt bonæ fidei possessoris: non sic in fructuario antequã consumantur: vt supra. de acquirẽdo rerum dominio. l. bonæ fidei. §. denique. & supra. de vsufruc. l. si fur.

7† P. F. si quis.

Q *Ui tabulas*.] CASVS. Tabulas, vel cautiones meas, siue instrumenta aliquis furripuit. dicitur, quod teneatur actione furti. & æstimabitur non solùm valentia tabularum siue chartæ: sed etiam debiti, quod in ea continetur: siue debitum, quod in his continebatur, sit mihi solutum: siue nõ. & redditur ratio. Idem videtur & si alias probationes habeam ad illud debitum. Idem de apocha, si furripiatur. Sed pone, q aliquis delet instrumẽtum meum, teneatur furti. & etiam actio. legis Aquil. Sed pone, q primo furripuit. & postea deleuit: non propter hoc crescit actio furti, sed furti tenebitur. & Aquil. item actio. nil exhibendum. Item: quoad bonorum. si hæc instrumenta essent hæreditaria. Sed & si aliquis imaginem meam, vel librum deleuit, tenetur Aquilia. Vltimo dicit: quæ dicta sunt de instrumentis priuatorum, idem & si essent Reipublicæ alicuius municipij. Item & de cæteris rebus publicis, siue alicuius societatis. & hoc dicit hæc lex cum quatuor sequentibus. Franc.

8† In P. F. non est furto.

9† P. F. de cerptus &

a *Qui tabulas*] ligneas, vel cereas: in quibus olim scribebantur rationes debitorum: vt & sup. commo. l. in commodato §. sicut.

b *Continetur*] fit ergo æstimatio secundum causam cohærentem: vt supra. eod. l. si quid fur. §. fina. & idem quoties in tione dominij agitur furti: vt infra, eodem. l. si vendidero. §. primo. & sic in leg. Aquil. vt & supra. ad legē Aqui. l. proinde.

c *Si tanti*] hoc ideo quia si pars debiti iā esset soluta: non tanti eius interesset, quantum in tabulis continetur. ad quod est C. de transac. l. sub prætextu. quod non potest stare, cum & tota soluta possit agi. vt infra. proxi. necesse ergo habes dicere, quod aliæ probationes erant de parte debiti: vt infra. §. apocha. in fi.

d *Petunt*] per condi. sine causa: vt C. de condi. ex leg. l. penult. vel actione in rem: vt C. ad exhi. l. fin.

e *Debitores*] contra creditores.

f *Ab his*] scil. debitoribus. Accur.

g *Inter esse*] totum, scilicet, quod in eis continetur: vt & infra. eo. l. fullo. §. fin. & sup. ad exhib. l. solutione. etiam si ad hæc hæc non immineant pericula. arg. supra. l. eum §. Papinianus.

h *Mensæ*] idest, pecuniæ traditæ ad mensam.

i *Sed futurum*] hic respondet, secundum H.

K *Chirographo*] mihi subtracto.

l *Sed nihil videtur interesse*] & male, secundum H. nam agere potest in pecunia, quod euenire potest vt supra. eod. l. eum. §. Papinia. sed verius. secundū Pla. supra philosophicè dicta diligenter exponuntur. & pro hoc supra eod. l. ibi. si tātum &c. & facit infra eod. l. quidam tabularum.

m *Non amouit*] scilicet, fur. Accur.

n *Furti actio tecum habet*] immo non habet; vt supra. ad leg. Aquil. l. si quis testamentum. §. fin. quæ est contra. sol. secundum R. hic subauditur non amouit, scilicet, tantùm: & secundum hoc sequens lex idem dicit: sed tu dic, q̄ hic tātum deleuit, vt infra. l. sed & si imaginem. §. si quis. & fecit animo lucrandi; vt quia debitor erat. sed in contrario non fecit animo lucrandi. Accur.

o *Sed si surripuit. Tanti tenetur.*] scilicet, actione furti ad duplum. vt & sup. l. proxi. in prine. Accur.

p *Adjecit*] immo videtur adjecere: vt sup. titu. proximo. l. nunquam. solu. secundum R. hic vno actu deleuit. & surripuit: nec enim potuit delere quin contrectaret: sed ibi, ex intervallo. sed tu dic, quod ex intervallo hic fuit. & dic, ad pœnam, scilicet, furti; sed Aquil. benè datur, cum sint diuersa delicta; vt in contrarijs. Accur.

q *Hoc amplius. Ad exhibendum*] vt & supra. ad le. Aqui. l. qui tabulas. Accur.

r *Quorum bonorum*] licèt qui deleuit, nō contendit se hæredem: quia tenetur ex dolo; vt & in petitio. hæredit. diximus supra. de petit. hæred. l. sed verum, & contra quem datur vnum, & reliquum: vt sup. quo. bono. leg. prima. in principio. sed hoc nō placet. quia interdicto quorum bonorū ad vniuersitatem tātùm agit. & contra hæreditarium debitorem non datur; vt supra, quorum bonorum. l. prima. §. primo. & l. secunda. quę sunt contra. constat autem esse debitorē hæreditarium eum, qui damnum dedit; vt dicta l. sed verum. dic ergo, secundum M dari hic quorum bonorum, idest, interdictum de tabulis exhibendis. quod præparatorium est interdicti quorum bonorum. & pro hoc supra. de tabulis exhibendis. l. j. in princ.

s *Sed. & si imaginem*] facit supra. ad lege Aqui. l. si quis testamentum.

t *Deleuerit*] postea cum iam surripuisset. Vel dic, deleuerit tantùm animo lucrandi. vt sup. eod. l. qui tabulas. in fi.

u *Aut surripuerit*] scilicet, tantum.

x *Furti*] non peculatus, vt in f. eod. l. ob pecuniam.

y *De cæteris rebus publicis*] quæ sunt in patrimonio publico; nō etiam in vsu publico. M. vel dic publicum, scilicet, alicuius municipij.

z *Societatibus*] vt si instrumentum societatis alicuius quis surripiat.

Quidam] CASVS. Habebam instrumentum de decem contra Titium, surripuisti mihi illud instrumentum. nunc ago contra te furti ac. videtur quod non tenearis nisi ad æstima. chartæ siue tabulæ, non autem ad decē, quæ continebantur in instrumento: quia si nunc possum

Vlpianus lib. 41. ad Sabi.

LEX XXVII.

QVi tabulas,[a] vel cautiones amouet, furti tenetur, non tantùm pretij ipsarum tabularum nomine, [1]† verumetiam eius, (quod interfuit: quod ad æstimationem refertur eius) [2]† summæ, quæ in his tabulis continetur: [b] scilicet, si tanti [c] interfuit, vt puta si chirographa aureorum decem tabulæ fuerint. nam [3]† hoc dicimus duplicari. Quòd si iam erant inanes, quia solutum proponebatur, nunquid ipsarum tantùm tabularum pretij videatur esse æstimatio facienda? Quid enim interfuit eius? [4]† Sed potest dici, quia nōnunquam debitores tabulas sibi restitui petunt, [d] quòd [5]† nonnunquam calumniantur debitores [e] quasi indebito soluto ab his, [f] interesse [g] creditoris tabulas habere, ne fortè controuersiam super ea re patiatur. Et generaliter dicendum est, id quod interest, duplicari. [6]†

¶ Inde potest quæri, si quis cum alias probationes mensæ [h] quam [7]† scripturam haberet, chirographi furtum sit passus, an æstimari duplo chirographi quantitas debeat? & nunquid non, quasi nihil interfuit, quanti enim interest, cum possit debitum aliud de probare? quemadmodum si in binis tabulis instrumentum scriptum sit: nam nihil videtur deperdere: sed [8]† futurum [i] est, vt alio chirographo [k] saluo securior sit creditor.

¶ Apocha * quoque si fuerit surrepta, æquè dicendum est furti actionem in id quod interest, locum habere: sed nihil videtur [9]† interesse, [l] si sint & aliæ probationes solutæ pecuniæ.

¶ Sed si quis non amouit [m] huiusmodi instrumenta, sed interleuit, non tantùm furti actio locum habet, [n] verùm etiā legis Aquiliæ. nam amouisse [10]† videtur, qui corrupit.

Paulus lib. 9 ad Sabi.

LEX XXVIII.

SEd si surripuit priusquam deleat, tāti [11]† tenetur, [o] quanti domini interfuit non surripi. delendo enim nihil ad pœnam adjecit. [p]

Vlpianus lib. 41. ad Sabi.

LEX XXIX.

HOc amplius, etiam [12]† ad exhibendum [q] agi potest, & interdicto, Quorum bonorum, [r] agi poterit.

Idem lib. 9. ad Sabi.

LEX XXX.

SI hæreditariæ tabulæ deletæ sint.

Idem lib. 41. ad Sabi.

LEX XXXI.

SEd & si imaginem [s] quis vel librum deleuerit, [t] & hic tenetur dāni [13]† iniuriæ, quasi corruperit.

¶ Si quis tabulas instrumentorum Reipublicæ municipij alicuius, aut surripuerit, [u] aut interleuerit, Labeo ait furti [x] eum teneri. Idemque scribit, & de cæteris rebus publicis, [y] deque societatibus. [z]

1† In P. F. deest. nomine.

2† Inclusa prius & legebantur in. P.F.

3† In P.F deest. nā.

4† P. Flo. huius.

5† P. Flo. quia.

6† P. Flo. duplari.

7† P. Flo. mensæ q̄ scripturā. Rectius fortassis legetur, mēsęque scripturā.

8† P.F.F.

* Apocha quod sit pulchre Alc. li. 3. pīer. 1. in dictione, apocha.

9† P. Flo. mihi videtur.

10† Rupisse in. P.F

11† P. Flo. tanto.

12† P. Flo. &.

13† P. Flo. damno.

probare de illis decem, non videtur mea interesse. sed tamen dicit. quod potest interesse, pone enim, quod nunc facto facto tabulas instrumenta: & sic possum nunc probare interesse per ea: quod non potui tempore, quo egi ad debitum, sed succubai. id multo magis quæritur de lege Aquili. nam si instrumentum meum de decem, quod habebam cõtra Titium, destruxisti, & agam contra te Aquil. videtur, quod non tenearis: quia si probo decem contineri in instrumento: potero agere ad ea contra Titium debitorem meum: & sic nihil mea interfuit, instrumentum fuisse destructum. si autem hoc non possum probare. videtur mea interesse, sed tamen ponit duos casus quibus interest mea. Franc.

1† Sic Du. P. F. quia si. aliàs legitur, quasi.

a *Pecuniam*] in instrumẽto redactam.
b *Non potest*] debitũ in chirographum redactum. sed non valet hoc argumentum. quod fit a destructione antecedentis.
c *Sed potest*] nunc respondet.
d *Non esset*] & sic agitur furti: vt supra de lege Iul. argẽtarius. §. fina. nec per hoc desiit competere, quod interesse definit: vt infra eodem l. inter omnes.
e *Alias probare*] quia licèt postea reciperet tabulas, nihil per eas potest probare, cum deletæ sunt. argumen. supra locutus est cum deletæ non erant.
f *Probare*] furtum debitum.
g *Damnum*] & sic non agit, sed tamen contradicit, ponendo de debito conditionali. & puto. & sic incipit respondere.

2† Nec potuit post furtũ factũ, &c. & malè. Aug. li. 1. emen. c.
3† P. Flo. post furtũ factũ, tabulas nãctus esse, &c.
4† In P. F. deest, sunt.
5† P. F. cõmuni sẽt
6† P. F. vi ctum rẽ amisisse.

Paulus lib. 9. ad Sabi.

LEX XXXII.

QVidam tabularum duntaxat æstimationem faciendam in furti actione existimant: quasi 1† iudici apud quem furti agatur, possit probari quantum debitum fuerit, possit etiam apud eum iudicem eadem probare, apud quem pecuniam a petat. si verò in furti iudicio probare non potest, b nec illud quidẽ possit ostendi, quanti eius interfuit. Sed potest, 2† c post furtum factum si tabulas nactus esset 3† actor, vt ex eo probet quanti sua interfuit, si tabulas nactus non esset. d

¶ De lege Aquilia maior quæstio e est, quemadmodum possit probari quanti eius interfuit. nam si potest aliàs probare, f non patitur damnum. g Quid ergo si fortè pecuniam sub conditione crediderit, & interim testimonia sunt, 4† quorũ probationem habeat, qui possunt mori conditione pendẽte? h aut puta me petijsse creditum: & quia testes, & signatores, qui rem meminissent, 5† præsentes non haberem, victum remansisse: 6† nunc verò cum furti agam, eorum memoria, & præsentia ad fidem creditæ pecuniæ vti possum. i

Cui conceditur administratio rerum, non videtur concessum, vt in eis fraudem cõmittat. Bart.

Vlpianus lib. 41. ad Sabi.

LEX XXXII.

TVtor administrationem quidem rerum pupillarium habet, intercipiendi autem potestas ei non datur: k & ideo si quid furandi animo amouerit, furtum facit, nec vsucapi res potest. sed & furti actione tenetur: l quamuis & tutelæ cum eo agi possit. m Quod in tutore scriptum est: idem erit, & in curatore adolescentis, cæterisque curatoribus. n

Paulus lib. 9. ad Sabi.

LEX XXXIIII.

IS qui opem furtum facienti fert, o nunquam manifestus est. p Itaque accidit, vt is quidem, qui opem tulit, furti nec manifesti: is autem, qui deprehensus est, ob eandem rem manifesti teneatur.

Pomponius lib. 19. ad Sabi.

LEX XXXV.

SI quis quid 7† perferendũ acceperit, & scierit furtiuum esse, constat, si deprehendatur, ipsum dumtaxat furem manifestum esse. si nescierit, neutrum. q hunc, quia fur non sit: r 8† (illum autem nõ esse manifestum) furem, quia deprehensus non sit.

Diuersis respect. bus possunt duo fures eiusdem rei, alter dici fur manifestus, alter nõ manifestus. Bar.

¶ Si vnus seruus tuus hausisset, s & abstulisset, alter hau-

7† In P. F. deest quid.
8† In P. F. desunt seq. parẽthesi inclusa.

1. Diuus. sed ad diuersa datur. Accur.
m *Curatoribus*. sic ff. de neg. gest. l. ex facto. in fi. vt de similibus ad similia procedatur.

I*S quidem*] CASVS. Prohibui opem & auxilium tibi faciẽti furtum. tandem tu fuisti deprehensus cum re furtiua. dicitur, quod ego teneor furti non manifesti, & tu furti manifesti. Franc. Accursius.

o *Fert*] Quis hoc faciat, habes Inst. eo. tit. §. interdum & inf. eod. l. in furti. §. ope. & l. si pignore. §. qui terramenta.
p *Manifestus est*] Item nec est fur: nec est manifestus: licèt teneat actione furti non manifesti. nec enim dici potest committere furtum, vel etiam furem esse, cum rem nõ contrectauerit. & facit inf. de incen. rui. naul. quo naufragium. §. non tantùm.

S*i quis*] CASVS. Rem furripui. & tradidi eam tibi, vt portes eam ad aliquem locum: puta ad domum meam: tunc cum portabas, fuisti inuentus cum re furtiua. dicitur, quod si scibas eam rẽ furtiuam. tu es fur manifestus, & ego non manifestus. si autem ignorabas, hoc casu nec tu nec ego sumus fures manifesti.

¶ *Si vnus*] Vnus de seruis meis hausit vinum tuum, & portabat: alter hauriendo fuit deprehensus nomine primi tenetur furti non manifesti; nomine alterius tenetur furti manifesti. Franc. Accur.
q *Nec furem*] scilicet. ff. eo. l. si is q. §. si tu Titiũ. & l. fallus. §. sed & si is. & ff. eo. l. vulgaris. §. i & § item si quis maioris.
r *Non sit*] facit. ff. eo. l. si is q. §. si tu Titiũ. & l. fallus. §. sed & si is. & ff. eo. l. vulgaris. §. i & § item si quis maioris.
s *Hausisset*] scilicet, vinum.

Q*ui seruo*] CASVS. Seruo tuo persuasi, vt fugeret, & fugit. dicitur quod non sum fur non enim ex mea malo consilio furtum dico facere. & adducit simile. Secundo, persuasi tibi vt fugeres, hoc animo, vt ab alio furriperis. fugisti, & surreptus ab alio fuisti. dicitur & teneor furti. Tertio persuasi tibi vt fugeres: & hoc feci causa inimicitiarũ. tandem fugisti: & surreptus fuisti. dicitur & teneor furti. Quarto, filio, vel seruo tuo, vel vxori tuæ furripienti tibi rẽ, opem tuli. dicitur & teneor tibi furti: licèt filius, vel seruus vel vxor non teneantur tibi furti. Quinto persuasi seruo tuo vt fugeret, & fugit cum quibusdam aliis rebus. teneor furti tam nomine serui, quam rerum: quasi opem videar tulisse.

¶ *Si duo se tui*] Seruus meus cum seruo tuo habuerunt inter se consilia: & cõmuni consilio ambo fugerunt a nobis. vnus eorum non est fur alterius, nisi vnus alii celaret. P. Bo-

riendo deprehensus esset, * prioris nomine nec manifesti, alterius manifesti [1]† teneberis.

Qui præstat opem furto irregulari, nõ tenetur furti: nisi furtũ regulare sequatur. B.

VLpianus lib. 41. ad Sabin.

LEX XXXVI.

QVi seruo persuasit, vt furaretur, fur non est. Nec enim qui alicui malum consilium dederit, furtum facit: non magis quàm si ei persuaserit, vt se præcipitaret, aut manus sibi inferret. [a] hæc enim furti nõ admittunt actionẽ. [b] Sed si alius ei fugam persuaserit, vt ab alio furripiatur, furti tenebitur is, qui persuaserit, quasi ope, & cõsilio eius furtum factum sit. Plus Pomponius scripsit, eum qui persuaserit, [c] quamuis interim furti non teneretur, tunc tamen incipere teneri, cum quis fugitivus [2]† fur esse cœperit: quasi videatur ope, & cõsilio eius furtum factum.

¶ Itẽ placuit eum, qui filio, [d] vel seruo, vel vxori opem ferat furtum [e] facientibus, furti teneri, quamuis ipsi [f] furti actione non conueniantur. [g]

¶ Idem Pomponius ait, si cum rebus aufugerit fugitivus, posse furti actione sollicitatorem conueniri. [h] rerum nomine; quia opem, & consilium contrectatori tulerit. quod & Sabinus significat.

Persuasio inuicem facta ad fugiendum, non facit alterum furem: nisi se inuicem celauerint. Bart.

¶ Si duo serui [i] inuicem sibi persuaserint, & ambo simul aufugerint, alter alterius fur non est. Quid ergo si inuicem se celauerint? (fieri enim potest, vt ambo [3]† inuicem fures sint.) Et potest dici alterum alterius furem esse: quemadmodum si alij singulos furripuissent, tenerentur, quasi alter alterius nomine opem tulisset: quemadmodum rerum quoq; nomine teneri eos furti Sabinus scripsit. [k]

Pomponius lib. 19 ad Sab.

LEX XXXVII.

SI pauonem meum mãsuetum, cum de domo mea effugisset, persecutus sis quo ad is perijt, agere tecum furti ita potero, si aliquis [l] eum habere cœperit.

Paulus lib. 62. ad edict.

LEX XXXVIII.

* SI filiusfamilias furreptus sit, patrem habere furti actionem palam est.

Idem lib. 9. ad Sabin.

LEX XXXIX.

MAter filij furrepti furti actionem non hẽt. [m]

¶ Liberarum [n] personarũ nomine licèt furti actio sit, [o] cõdictio tamen nusquam est. [p]

Voluntas, & propositum distinguunt maleficia. h. d.

VLpianus lib. 41. ad Sab.

LEX XL.

VErum est * si meretricem alienam ancillã rapuerit qui, vel celauerit, furtum non esse; nec enim factum quæritur, sed causa [q] faciendi, causa autem faciendi libido fuit, non furtum. & ideo etiam eum, qui fores [r] meretricis effregerit libidinis causa, si [4]† fures non ab eo [s] inducti, sed aliàs ingressi meretricis res egesserũt, [t] furti nõ teneri. [u] An tamen lege Flauia [5]† teneatur qui supprellit scortum libidinis causa? Et non puto teneri: & ita etiam ex facto cum incidisset, dixi. hic enim turpius facit, quàm qui furripuit. sed quia [6]† secũ facti ignominiam compensat, [x] certè fur non est.

---

* Iste §. vt sentire g ad hoc, q quis dicatur fur manifestus, requiritur q fuerit ĩ furto deprehẽsus: sed in die q de necessitate nõ requiritur, sed sola acclamatio sufficit: vt no. Bar. ĩ l. 2. ĩ prin. sup. eo. g. in §. fur manifestus. Insti. eo. tit. & no. in l. si gs in serui. §. 1. ẽ. eo. & Cy. in l. fals⁹, ĩ 3. op. C. eo. ti. põt aũt & deprehensus dici fur manifestus, vt in l. manifestè. sup. de cond. fur. sicut & q reperitus est: in domo: vt no idẽ B. & Alc. ĩ pręall. l. 2. ĩ. eo. Bald. in auth. quasactiones. C. de sacr. eccl. & Io. An. in add. ad Spec. in ti. de prob. §. 1. vers. quæro. & Spe. in tit. de præsũp. §. 1.

1 In P.F. primus non legebat, alterius manifesti.

2 † P.F. fugitiui.

3 Tu die ẽ per tex. in c. quęrelã. & ibi Inn. ext. de ele. no. Bal. in l. 2. col. 15. C. de seru. & aq. & hoc gl. & ibi Bart. sup

a *Inferret*] id est, detruncaret. Accur.

b *Non admittunt actionem*] immo contra: vt ẽ. de ser. cor. l. Natarius. §. quamuis. sed ibi fuit secuta fuga: vt inf. §. proxi. hic non. Item contra. inf. de reg. iur. l. consilij. vbi dicit, dari de dolo: sed & illud, quando ego mei interesse, & non cadit in speciale nomẽ maleficij. cæterũ hic non fugerat: & si fugisset, caderet in speciale nomen malefitij: vt furti, & serui corrupti. Item cõtra. C. de ser. fug. l. 1. sol. retum est q̃ serui fugitiui sit furtum: & eius nomine detur actio furtiua: tamẽ si alius eum apprehendit: vt inf. supponit. ante enim non: quia cum non sit qui principaliter teneatur, nec qui accessoriè debet esse: vt ar. inf. l. si is §. si tu. sed contra. est in hac lege. §. Item placuit, vel aliter furtum fit quantũ ad impediẽdam vsucapiẽ. vel præscript. vt ibi: sed non vt possit agi, vt hic vel dic. quòd non est contra: quia hic dicit, non facit furtum, qui cõsilium dedit: quia nemo tenetur furti ex solo consilio: vt inf. eo. l. si quis vxori. §. neque. & inf. de verb. sign. l. sæpè. at ibi contrectabat se seruus fugitiuus: vbi aliàs non erat fugiturus. quo etiam modo solent dari duo prima contraria. nam in actione serui corrupti, etiã si aliàs erat fugiturus, teneor: vt sup. de ser. corrup. l. 1. §. persuadere.

c *Eum qui persuaserit*] non vt alius furtum peteret, sed fortè inimicitiarum causa, dum tamen aliquis postea furripiat: vt inf. eo. l. in furti. §. ope. secundum H. vel aliter illum §. expone.

d *Filio*] scilicet, alicuius.

e *Furtum*] scilicet patri, vel marito, vel domino.

f *Ipsi*] fil j. vel seruis, vel similibus.

g *Non conueniantur*] vt & sup. eodem. l. seruij. & filij. & sup. rerum amota. l. 1. & C. rer. amo. l. diuortij. Accur.

h *Conueniri*] vt & ẽ. de ser. cor. l. Natarius. & sup. de condit. fur. l. 3.

i *Si duo serui*] diuersorum dominorum.

k *Sabinus scripsit*] sup. proxi. resp. in fine.

l *Aliquis*] quem suppe fuerias. secundum H. sed idem dico si non supposuisti cũ personaliter, sed impersonaliter, vt dixi sup. l. proxi. §. sed si alius. Accur.

m *Mater. Non habet*] sed pater sic: vt iubijcit.

n *Liberarum*] j. filiorum.

o *Actio sit*] vt & sup. l. cum qui. §. si filius. & ẽ. eod. l. proxima.

p *Nusquam est*] nam illa datur iure proprietatis: vt supra. de condi. furt. l. 1. vel possessionis, vt sup. eo. l. veteum. 2. respon. sed hoc in filijs non habemus. vt sup. de acquir. possess. l. cum hæredes. §. fi.

q *Causa est*] C A S V S. Meretricem alienam ancillã rapuit causa libidinis. dico q nõ facio furtũ. Secundò. ostia meretricis fregi causa libidinis, tandẽ fures ostia sic inuenta surripuerunt. dicitur, q nõ teneor furti. Tertio. ancillam alienã meretricẽ celaui domino. dicitur, quod non teneor l. Flauia. Fran. Accur.

r *Sed causa*] i. voluntas delinquẽdi: vt & j. ad leg. Corn. de fica. l. Diuus. & j. arbo. fortim cæsa. l. faciẽda. §. fina. sed contra. j. eo. l. fullo. §. qui ancillam. Sol. ibi in nõ meretrice. Sed quare non inspicitur in causã Reip. quia dũi interest, cũ minus nocendo valeant. vt ẽ. de act. empti. ex empto. §. si quis virginem. Alij dicunt hic de æquitate: vel ibi causa alienæ libidinis subtraxit. Item quare in meretrice non sic? Resp. quia licèt ibi sit qdã vsus: tñ non fit causa cõmodi pecuniarij, vel damni per hoc domino inferendi.

s *Qui fores*] i. ostia domus meretricis.

t *Ab eo*] qui fregit ostia causa libidinis.

u *Egessissent*] i. secum portauerunt: & sic fecerunt furtum.

x *Non teneri*] vt inf. eo. l. qui iniuria. §. 1.

z *Compensat*] sic sup. de iurei. l. nam postea quam. & l. duobus. & arg. sup. de vsu, Fruct. l. Diuus in fi. Ann.

* Caput illud non est apud Duar. & illud delẽdũ censet Ant. Aug. li. 3. emẽd. c. 1. qd de sumptũ est se ait ex l. eũ qui. §. filiusfamilias sup. eo.

* Ad legẽ istã addo tex. videndũ. & ibi gl. i. canonizatè contingit 50. dist. al. autẽ incipit hæc lex, cenũ est.

4 † P.F. & fures.

5 † P.F. An tamẽ vel Fabia tenetur.

6 † In P.F. desit. qd.

QVi iumenta] CASVS. Iumentum tibi commodaui, vt. ſ. vſque ad certum locum eum ducas. tu duxiſti, eum longius. teneris furti. idem & ſi à principio contra meam voluntatem id duxiſti. Franc. Accur.

a *Furtum facit*] vt Inſti. eo. §. furtum autem: & arg. ī. commo. l. ſi vt certo. §. ſed interdum. Sed nunquid duplamur tantū æſtimatio vſus: an etiam plena proprietas? Rñ. ſecundū H. ſolus vſus. & pro eo eſt, quod de frumento de acerno ſublato dicitur ī. eo. l. vulgatis. §. ſed verum eſt. & §. ſed ſi de naui. Item pro eo ī. eo. l. ſi quid fur. §. qui lancē. vbi non æſtimatur tota lanx. Item pro eo q̄ non iure dñij: ſed vſus agitur: vt inf. eo. l. ſi vendidero. §. cum autē. in fi. §. item pro eo. ī. eo. l. ſi quid fur. in princ. & §. 1. ſed Ioā. & Hu. dicūt plenam proprietatē duplari. & pro eis ī. eo. l. qui tabulas. in prin. Item pro eis: quia dicunt iure dominij, quod habet in re, in qua cōtrectatur vſus, agi, & eius totius furtum fieri. & ſic inducitur inf. eo. l. ſi vendidero. §. 1. nec obſt. quod dictum eſt de frumento. & raſura: quia poſſunt ſeparari: non ſic vſus rei à re: & ita cohærens cauſa æſtimatur: vt no. d. l. qui tabulas. Itē facit pro eis hæc l. quæ aliquid debet addere, non autem addēret ſi de furto vſus diceret, cum ſit dictum ſup. eod. l. 3. de tota ergo re facit furtum, cōtrectando vſum. ſed Azo. inclinat in primam opi. & facit inf. eod. l. qui re.

1† In P.F. alienaue re inuito, &c. In quibuſdā exēplaribus manuſcr. alio ue iumento.

2† In P.F. prius dec. rat. ſi.

3† P.F. nō petit.

4† In P.F. vius decerat, & hoc eſt, quod dicitur.

Paulus lib. 9. ad Sab.

LEX XLI.

QVi iumenta ſibi cōmodata longius duxerit, alio ve modo 1† inuito domino vſus ſit, furtum facit. a

Vlpianus lib. 41. ad Sab.

LEX XLII.

SI cum quis b in hoſtium poteſtate eſſet, furtum ei factum ſit, & poſtliminio redierit, poterit quis dicere eum furti habere actionem. c ¶ Arrogatorem autem poſſe furti agere, ſcilicet eius furti nomine, quod factum eſt, d ei quem arrogauerit, antequam eum arrogaret, certum eſt. Cæterum, ſi 2† poſtea, nulla erit dubitatio.

¶ Quandiu e viuit is, qui furtum fecit, competit 3† furti actio. Aut enim ſui iuris eſt is, qui furtum fecit, & cum ipſo actio eſt. aut alieni iuris eſſe cœpit, & actio furti cum eo eſt, cuius poteſtati ſubiectus eſt. & hoc eſt 4† quod dicitur, Noxa caput ſequitur.

Actio noxalis extincta propter captiuitatem, renaſcitur captiuo reuerſo. Bar.

¶ Si quis poſt noxam f admiſſam hoſtium ſeruus fuerit factus, videndum eſt, an extinguatur actio. Et Pompo. ſcripſit extingui actionē; & ſi fuerit reuerſus poſtliminio, vel quo alio iure, g naſci h 5† eam actionē debere: & ita vtimur.

Coniunge gloſſas, & habebis caſum huius legis.

Paulus lib. 9. ad Sab.

LEX XLIII.

SI ſeruus nauem exerceat non voluntate domini, de eo, quod ibi perijt, vulgaris i formula in dominū danda eſt: vt quod alter k admiſit, duntaxat de peculio: quod ipſe exercitor, l adijciatur, m aut noxæ dedere. 6† Igitur ſi manumiſſus ſit, perſecutio quidem in peculium n 7† manebit aduerſus dominum intra annum: o noxalis ipſum ſequetur.

¶ Interdum & manumiſſus, & qui eū manumiſit, ob furtum tenetur, ſi ideo manumiſſus ſit, p 8† ne furti cū eo agi poſſit. Sed ſi cum domino actū fuerit, ipſo iure manumiſſum liberari, q Sabinus reſpondit, quaſi deciſum ſit.

Vlpianus lib. 41. ad Sab.

LEX XLIIII.

FAlſus creditor, hoc eſt is, qui ſe ſimulat creditorē, ſi quid acceperit, furtū facit:

5† Resci. P.F.

6† P.F. vt noxæ dederet.

7† In peculio.

8† P.F. manumiſit.

Si cum quis] CASVS. Rem capti ab hoſtibus furripui. ītem dñs rei reuerſus eſt. dicitur, q̄ competit ei act. fur. ¶ *Arrogaterem*] Titio furtipui rem eius. tandē Titius dedit ſe in arrogationē Sempronio. dī q̄ Sēpronio cōpetit act. furti. Idē multō magis eſt ▪ poſt arrog. Titio factum eſt furtū. ¶ *Quandiu*] Actio furti durat donec fur viuit: & aut fur eſt ſui iuris: & tunc ipſe cōuenitur act. fur. aut eſt alterius iuris. vt quia filius familias: & tunc conuenitur pater eius. & hoc eſt quod dicitur, noxa caput ſequitur. ¶ *Si quis*] Feci Titio furtum. tandem Titius captus eſt ab hoſtibus. dicitur quod extinguitur actio furti. ſi tamen Titius reuertatur ab hoſtibus, rehabebit act. fur. Fran.

b *Si cum quis*] i. aliquis ſapiens dicet.

c *Actionem*] contra videbatur: quia non fuit cui fieret furtum, ſecundum M. vt inf. eo. l. falſus. §. qui alienum. Itē nec poſtea: cum ex priore contrectatione non ſit nata: vt ſup. eo. l. ſerui. & filij. §. vnde eſt quæſitum.

d *Factum eſt*] cum omnia per arrogationem ſint ei quæſita: vt Inſti. de acquiſ. per arrog. §. 1.

e *Quandiu*] vſq; ad triginta ann. vt C. de præſcrip. 30. ann. l. ſicut. vel reſpicit antiqua tempora, quando erant perpetuæ: vt Inſtit. de perp. & temp. actio. in princ. Accur.

f *Poſt noxam*] i. delictum, puta, furtum.

g *Alio iure*] hoſtib. ſcilicet deuictis: vt Inſtit. quib. mod. ius pat. po. ſol. §. ſed & qui captus. Accurſius.

h *Naſci*] ſic ſup. ſi ex noxa. cau. aga. l. 2. in fi. regulariter contra: vt ſup. de ſolu. l. qui res. §. aream.

SI *ſeruus*] CASVS. Seruus meus exercitor nauis exiſtens non mea voluntate, habebat vicarium in naui. ſi datū eſt dā nū alicui mercatori in naui, datur actio in factū ī me: & ſiquidem vicarius dedit damnū, tenetur duntaxat de peculio. ſi autē ſeruus dedit damnum, tunc in æſtima. damni aut noxæ eum dedere. & ſi iſte ſeruus efficiatur liber, adhuc tenetur de peculio: & ipſe factus liber tenebitur. ¶ *Interdum*] Seruus meus facit tibi furtū. & ego manumiſi cū ne teneat p eo furti. dī. q̄ adhuc tenetur: & et ipſe ſeruus. & ſi ego conueniat, liberatur ſur. Fran. Acc.

i *Vulgaris*] i. actio in factum ex illo edicto nau. cau. quę oritur ex recepto: vt ſup. de noxa. l. ſi in re. §. fin. & ſic eſt ibi. aut. & ī. de exer. l. ſi ſeruus. & ī. nau. cau. l. 3. §. item ſi ſeruus. formula autē dī q̄ id quod hēs. ī. de orig. iur. l. 2. §. omnium, quod hodie eſt ſublatum: vt C. de formulis. Accur.

k *Alter*] vicarius qui erat in cura nauis. vel fortè extraneus. & ſine voluntate exercentis. vt dī. ſi in re. in fi. Azo.

l *Quod ipſe exercitor*] ſ. ſeruus dedit damnum: & ſupple in litis æſtimationē damnetur aut. &c. nec dicas nō dari de peculio, cū detur ex delicto: vt ī. de iis q̄ dec. l. 1. §. cū ſeruus. quia ex contractu ſerui exercentis datur de peculio: vt ī. nau. ca. l. licet et ſi dñs prohibuit: vt ſup. de pecu. l. ſi quis ſeruum. §. etiam. ſed noxalis ex delicto. Acc.

m *Adiciatur*] ſ. in ſententia condemnatoria.

n *In peculium*] propriè, ibi dicimus agi ex contractu. ſi autem ageret actione in factū ex quaſi maleficio, liberaretur dando de peculio vicarium ad noxam: vt dī. l. ſi in re. §. fina. prout eſt ibi litera. ad noxam. Accur.

o *Annum*] vt ſup. quando act. de peculio eſt anna. l. 1.

p *Ideo manumiſſus ſit*] & ita dolo deſijt habere: vt & ſup. de noxa. l. de illo. Accur.

q *Liberari*] vt & ſup. de noxa. l. electio. in princ. non enim ſæpius, &c. vt ſup. nau. cau. l. licet. in fine.

FAlſus] CASVS. Rem quam non debebam, tibi ſcienter accipienti ſolui, facis furtum.

¶ *Falſus*] Falſus procurator accipiendo pecuniam facit furtum. hoc eſt verum, ſi debitor eo animo ſoluit falſo procuratori, vt falſus procurator portaret hanc pecuniam ad creditorem: & non portauit. ſi autem eo animo ſoluit, vt nummi fiant procuratoris, credens eum procuratorem in rem ſuam: tunc licet non domino, non tamen facit furtum.

¶ *Sed & ſi*] Cum indebitum tibi ſcienti vellem ſoluere, tu delegaſti me quod alij ſoluerē: & ſolui. quæritur an teneatis furti? & diſtinguitur. nam aut ſolui re præſente. & tunc teneris: aut te abſente: & tunc non teneris.

¶ *Si quis*] Petebat à me, vt mutuarẽ sibi decem, & mutuanti dicẽdo, q̃ eras locuples, vel te velle dare fideiussores, vel te confestim mihi soluturum pecuniam, & mentitus es, q̃ri tur an teneatis furti, & dicitur, quod non: sed de dolo teneris si alia actio non competat.

¶ *Qui alienum.*] libũ alienum iacẽtem in terra accepi animo lucrandi, dicitur, quod facio furtum, licet ne scierim cuius sit, nisi dominus rei habuerit eum pro derelicto: nã tunc non facio furtũ. Idem si putaui, quod dñs habuit eum pro derelicto; licet ita non sit. Sed pone, q̃ inueni rem alienam iacẽtem in terra, & accepi non aio lucrandi, volebam enim reddere dño rei si inuenirẽ eum, dicitur, quod nõ facio furtum, & quicunque, qui sic inueniunt, faciant scripturam in qua contineatur: Notum sit omnibus, quod ego talis inueni sic & sic, & reddam ei qui petet, & hanc scripturam ponant in aliquo loco, vt possit legi, & hæc sunt vera, etiam si petat aliquod pretium nomine inuentionis: nam propter hoc fur non est.

¶ *Si quis sponte*] Rem à domino habitam pro derelicto, accepi, non teneor furti, siue sciebam eam habitã pro derelicto, siue ignorabam.

1† P. Fl. si is q. &c.

¶ *Si tabulam.*] rem iactatã de naui accepi, quæritur an teneat furti, & distinguitur: nã aut dominus deficiens habuit eam pro derelicto, & tunc non teneor, aut non, & tũc si animo furandi teneo, teneor furti, aliàs non: sed semper reddere debeo eius dño sed si putans simpliciter rem iactatã, accepi, non teneor furti.

2† P. F. si cũ eo, &c. & prius decerat, si vt ẽt quidã habẽt cum eo.

¶ *Etiam.*] Surripui tibi seruum, & sic teneor furti, tandem emi à te partem huius serui, extinguitur actio furti, etiam in alia parte, secus si vsumfr. huius serui cœpi habere; nam propter hoc non extinguitur actio furti. Fran.

a *Nec nummi*] videtur. n. sub quadam condõne solutum, hac. l. si creditor est. argum. su. de acqui. poss. l. si me in uacuam. Sed argu. contra. su. de acquiren. poss. l. quod meo. §. 1. vel melius. secundum Azo. hoc est cum debitor labitur in persona, vt quia filium credebat esse creditoris eum cui soluit: quia & hoc ipse asserebat, vt inf. eo. l. si quis uxori. §. cũ Titio. Si verò non labitur, transfertur dominium, sed repetit condõne indebiti, & facit su. de cond. fur. l. quoniam, & pro suo. l. hominem. in fine.

b *Vera sit*] sed si rata sit habita solutio, cessat actio furti, vt inf. eo. l. si vendidero. §. si Titius. Accur.

c *Manent*] hic est contra ff. de don. l. qui mihi. Sol. vt ibi.

d *Procu ratoris fiant*] putans eum procuratorem in rẽ suam factum, vel aliter volui in eum transferre dominium, & ip se debebat facere contentum creditorem. Accur.

e *Furtum facere.*] sed habet locum condictio indebiti, vt C. de cond. inde. l. creditoris, nisi creditor habeat ratum, vt d. l. si vendidero, §. si Titius, & de hoc plenè dixi. C. eo. l. falsus. in gestore habes sup. de ne. gest. l. si ego, & facit su. de nox. l. quemadmodum. in fin. Itẽ contra. sup. pro emp. l. 2. §. 2. Sol. vt ibi.

f *Accipiebat.*] sciens.

g *Soluendum*] vt sup. eod. tit. l. si quis quid perferendum. Acc.

h *Furtum facit*] quia breui manu, &c. vt su. de dona. cau. mot. l. quod statuliber. & supra. de donat. inter virum, & uxor. l. 3. §. si. & si cer. pet. l. singularia, & sup. de verb. obl. l. si procuratori præsentia. Acc.

i *Mentitus*] vt superiori. §. vel dic. non dicendo se esse aliũ quã sit, vt inf. e. l. si is qui. §. si tu Titium.

k *Locupletem*] vt facilius credatur.

l *Non tenetur*] contra inf. eo. l. si quis uxori. §. cum Titio. sol. vt ibi. secus si non in essentia, sed in conditione persona, vt inf. eod. l. si quis uxori. §. seruus qui se.

m *Actio*] sed nonne semper condictio certi? Respon. non dicit de illa, quia hæc illã non excludit, vt cum condictione indebiti, vt sup. de dolo. l. si legatarius. Sed nonne certi condictio specialis ex mutuo datur? Respon. potest esse. q̃ non, vt q̃a filius familias fuit, qui dixit se in rem patris versurum, vel erat seruus cum accepit versurus in rem domini, nec vertit, nec est liber. & facit sup. de dolo. l. & eleganter. in fi. & l. seq. non placet. vt dicas, quod non sit soluendo. cum nec de dolo tunc esset vtilis.

n *Ignoret*] sic C. vnde vi. l. fi. ibi. omnes autem. &c.

o *Fiat*] vt ff. tit. 2. l. 1. §. Scæuola, & ff. §. si quis sponte.

p *Desinere*] vt & sup. de nox. l. quemadmodum. §. 1. & supra pro derelicto. l. 2. & facit Institu. de rerum diui. §. fi. & ff. de iureco. rui. nau. l. 3. in prin. & l. si quis. & sup. de acquir. poss. l. interdum. &c.

q *Neque putauit*] s. ille qui accepit.

r *Non tenetur furti*] quia non fuit animus.

s *Videamus*] s. plenius prædictam responsionem.

t *Plerique etiam hoc*] id est. plerique hoc faciunt. Sed quid si simpli-

¶ *Qui alienum.*] libũ alienum iacẽtem in terra accepi animo lucrandi, dicitur, quod facio furtum, licet ne scierim cuius sit, nisi dominus rei habuerit eum pro derelicto: nã tunc non facio furtũ. Idem si putaui, quod dñs habuit eum pro derelicto; licet ita non sit. Sed pone, q̃ inueni rem alienam iacẽtem in terra, & accepi non aio lucrandi, volebam enim reddere dño rei si inuenirẽ eum, dicitur, quod nõ facio furtum, & quicunque, qui sic inueniunt, faciant scripturam in qua contineatur: Notum sit omnibus, quod ego talis inueni sic & sic, & reddam ei qui petet, & hanc scripturam ponant in aliquo loco, vt possit legi, & hæc sunt vera, etiam si petat aliquod pretium nomine inuentionis: nam propter hoc fur non est.

¶ *Si quis sponte*] Rem à domino habitam pro derelicto, accepi, non teneor furti, siue sciebam eam habitã pro derelicto, siue ignorabam.

¶ *Si tabulam.*] rem iactatã de naui accepi, quæritur an teneat furti, & distinguitur: nã aut dominus deficiens habuit eam pro derelicto, & tunc non teneor, aut non, & tũc si animo furandi teneo, teneor furti, aliàs non: sed semper reddere debeo eius dño sed si putans simpliciter rem iactatã, accepi, non teneor furti.

¶ *Etiam.*] Surripui tibi seruum, & sic teneor furti, tandem emi à te partem huius serui, extinguitur actio furti, etiam

nec nummi[a] eius fiunt.

Falsus procurator accipiẽdo pecuniam, facit furtum, si accepit eam à debitore eo animo, vt portaret ad creditorẽ, & non portauit. si autem eo animo soluit, vt nummi fiant procura. credens eum procuratorem in rem suam, non facit furtũ procurator, licet eos retineat. h. d.

¶ Falsus procurator furtum quidẽ facere vr. sed Neratius videdum esse ait, an hæc sententia cum distinctione vera sit, [b] vt si hac mẽte ei dederit nummos debitor, vt eos creditori perferret, procurator aũt eos intercipiat, vera sit, nam, & manent [c] nũmi debitoris, cum procurator eos nõ eius noie acceperit, cuius debitor eos fieri vult, & inuito dño eos contrectando, sine dubio furtũ facit. Quòd si ita der debitor, vt nũmi procuratoris fiant, [d] nullo modo eũ furtum [e] facere ait, voluntate domini eos accipiendo.

¶ Sed, & si is, [1]† qui indebitũ accipiebat, [f] delegauerit soluẽdum, [g] nõ erit furti actio, si eo [2]† absente solutum sit. Cæterũ, si præsente, alia causa est, & furtum facit. [h]

Deficiens in solutione pecuniæ, quã voluntate creditoris accepit, furtum nõ cõmittit: sed de dolo tenetur, si alia actio contra eum non est.

¶ Si quis nihil in persona sua mentitus [i] est, sed verbis fraudem adhibuit, fallax est magis, quã furtũ facit, vt puta si dixerit se locupletem, [k] si in mercem se collocaturum, qđ accepit, si fideiussores idoneos daturum, vel pecuniam confestim se soluturum, nam ex his omnibus magis decepit, quàm furtũ fecit, & ideo furti non tenetur, [l] sed quia dolo fecit, nisi sit alia aduersus eum actio, [m] de dolo dabitur.

Surripiens rem, licet ignoret, cuius sit, facit furtũ, nisi habita sit pro derelicto, & prosequere distinctionẽ textus valde pulchram, & satis clarã vsq. adfinẽ legis. h. d.

¶ Qui alienũ [o] quid iacens in terra [3]† lucrifaciendi causa sustulit, furti astringitur. [4]† siue scit cuius sit, siue ignorauit. Nihil enim ad furtũ minuendũ facit q̃ cuius sit ignoret. [n] Quòd si dominus id dereliquit, furtũ non fit eius, etiam si ego animũ furandi habuero. Nec enim furtum fit, nisi sit cui fiat. [o] In proposito aũt nulli fit, quippe cum placeat Sabini, & Cassij sñia, existimantium statim nostram desinere [p] rem esse, quã derelinquimus. Sed & si non fuit derelictum, putauit tamen derelictum, furti non tenetur. Sed si neque fuit, neque putauit, [q] iacens tamen tulit, nõ vt lucretur, sed redditurus ei cuius fuerit, non tenetur furti. [r] Proinde uideamus, [s] si nescit cuius esset, sic tamẽ tulit quasi redditurus ei, qui desiderasset, vel qui ostendisset rẽ suã, an furti obligetur. Et puto non obligari eum.

¶ Solent [t]† pleriq; etiã hoc

1† P. Fl. si is q. &c.

2† P. F. si cũ eo. &c. & prius decerat, si vt ẽt quidã habẽt cum eo.

3† Inferiptis exẽ. non habetur in tex ta, nec etiã i P. F.

4† P. Fl. obstringitur.

5† Sic P. F. Dua. alias legitur, Plerique etiã hoc faciunt. alias Plerique etiã putãt hoc facere.

simpliciter deiectum credidit? Respon. non tenetur furti. vt inf. ea. l. §. si iactum. in fi.

a *Menyrta dicunt*] aliàs Menyrta græcum est, cuius interpretatio rest, pretium inuentionis petat. per Lombardam autem ante iudicem debet portare, vt in tit. de fugacibus. l. Si quis] aurum. Azo. Accur.

b *Iterit*] facit sup. ea. l. §. qui alienum. Azo.

c *Hermogen.*] Immò in dubio præsumitur, & nō vt Inst. de rer. diu. §. fi. & sup. de acquir. do. l. qua ratione. §. fi. & sup. ad le. Rho. l. qui leuādæ. & l. 2. §. fi. sed hic proiecit sic, vt sit verisimile, pro derelicto haberi, vt librum apertum. & facit C. de derelicto. l. si quis merces & de acqui. poss. l. Interdum Acc.

d *Animo*] s. accepit. Accur.

e *Extinguatur actio.*] quia deuenit in eum casum, à quo incipere non potest. & facto meo, aliàs secus, vt sup. de cond. furt. l. & ideo & sup. de ijs, qui sunt sui, vel alie. iur. l. patre, vbi de hoc dixi. Accur.

f *Non poterat*] vt & ff. de nox. l. cum seruus.

g *Non est*] quo ad hoc, sed quo ad quædam, sic su. de bonis author. iud. possid. l. in vendi tione, quæ est contra, & de hoc dixi inf. de verb. sign. l. recte. Accursius.

SI *rem.*] CASVS. Quidam dicēs se meum procuratorem, cum non esset, iuit ad debitorem meum, & petijt quod mihi deberet: at debitor cum non haberet pecuniā præ manibus dixit debitori suo, vt mihi daret, & dedit eo præsente dicitur quod procurator meus tenetur furti.

¶ *Si rem*] Rem meam credens tuam tibi tradidi, & tu bene scie bas meam, & accepisti, teneris furti.

¶ *Si seruus*] Seruus hæreditarius rem hæreditis furripuit, tenetur furti hæredi nunc liber factus. Fran. Acc.

h *Ab ea re*] debitore debitoris.

i *Acceperit*] Præsente, & inbente, vt su. l. prox. §. sed si is qui, facit su. de do. inter vir. & vxor. l. hæc ratio. in fi. & de sol. l. si quis seruo. in fine. Accur.

K *Scienti*] facit ff. e. l. si is, §. si tu Titium. & su. de cond. fur. l. quoniam. item facit su. de cond. cau. da. l. 3. §. subtilius. & distinctio, quam no. su. de off. Procur. Cæs. l. 1. Accur.

l *Hæredi*] de bonis eius, non hæreditarijs quia tunc obtinet inf. eo. tit. l. 1. in prin.

m *Nullo tempore*] vt inf. eo. l. à Titio. & su. de pecu. l. sed si dā-

¶ Immò verò menyrtū significat, & pmiū indicis. et ipsā indicīū. vide Ru. ī An. prio. de off. præf. præ. & hic in poster. annot. & Al. 2. Præter. 2. hoc ipso tit. 2 P. Flo. q d ergo si *supra* qua dicūt &c. alias pro *supra*, legitur *μυρτρα*.

2 P. Flo nō quasi. al. & ideo quasi. &c.

4 P. Flo. habitam

5 P. Flo. derelinquentis.

num. §. sed & credito. sed vt de ser. l. Papi. Sol. hic puto fuit relicta libertas seruo, vnde nullo tēpore fuit dñs hīs. Supra verò erat prædium legatum sub cōditione, quo casu dominium prædij transit ad hæredem. Accur.

SI *seruus*] CASVS. Si socius rem communem furripuit, tenetur furti consocio. Fran. Accur.

n *Competere*] facit sup. pro socio. l. rei communis. & l. meritò.

6 P. Flo. qua vide An. Aug. lib. 1. c. 1.

INTER *omnes.*] CASVS. Actio furti durat etiam re furtiua extincta. hinc est si seruum meum surripuisti, teneris furti etiam eo mortuo, vel manumisso. & etiam condict. furtiua competit. Idem si ista res surrepta deueniat in potestatem hostium, vel si habeam eam pro derelicto, nam adhuc data: act. fur.

¶ *Si seruus*] Habeo vsumfructum in seruo: tu proprietatem quidam tertius eum furripuit. actio furti competit & mihi & tibi. Secundo dicit, actio furti datur etiā vsufructu. Item datur creditori. & datur etiam debitori, & si vnus eorum agat, vel transigat, adhuc alter potest agere. Hoc est si res communis duorum surrepta est à tertio: ambobus dominis competit act. furti, & si vnus eorum agat, non tollitur actio alterius. Item proprietario potest dari actio furti contra fructuarium, si fructuarius consumeret rē in qua habet vsumfructum.

¶ *Rectè.*] Rem tuam accepi, credens de tua voluntate facere, cum non esset verum, non facio furtum, sed si credidi contra tuam voluntatem facere, cum nō esset verum, tum furtum non tamen teneor furti.

¶ *Si furtiua.*] Surripui tibi rem, & eam tibi reddidi, iterum eam surripui. dicitur quod teneor actione furti alia, quam prius. Franciscus Accursius.

7 P. Flo. qua quæritur non habētur in P. Fl. nec apud Da.

8 P. Flo. ad &c.

9 al. aui nes.

o *Inter omnes*] vt inf. eodem l. in furti. §. 1. & sup. de act. & oblig. l. quæcunque. & sup. famil. ercisc. l. in iudicio. in fin. & argum. ff. de aqua quotid. & æstiu. l. 2. §. præterea illud. & C. de fur. l. subtr. cto.

p *Quo ad subtrahendum*] Item. & quo ad actionem de peculio annalem. vt supra quando actio de pecu. est anna. l. 1. & quo ad deductionem, quæ fit de peculio vtriusque. vt supra de pecu. l. sed si damnum. §. idemque est. & Ilegatur. & §.

¶ Immò verò menyrtū significat, & pmiū indicis. et ipsā indicīū. vide Ru. ī An. prio. de off. præf. præ. & hic in poster. annot. & Al. 2. Præter. 2. hoc ipso tit. 2 P. Flo. q d ergo si *supra* qua dicūt &c. alias pro *supra*, legitur *μυρτρα*.

2 P. Flo nō quasi. al. & ideo quasi. &c.

4 P. Flo. habitam

5 P. Flo. derelinquentis.

& §. certè. Item & quod ad id quod habes ff. de solut. l. si mihi alienum. sed quod ad condictionem furtiuam non est similis: cum manumissio extinguat eam, sed non mors: vt ff. prox. & ff. de act. & obl. l. quæcunque. Item nec quod ad redhibitionem: vt sup. de ædil. edict. l. si hominem.

a *Abfuit*] si habes per ad: dic beneficio, id est, maleficio. sic ponitur C. de inoff. test. l. fratres. & sic nō adfuit, sed abfuit. si verò habes, abfuit, & tunc beneficio proprie ponitur, q.d. sed maleficio. sed contra. est ff. e. l. fullo §. actione. in princ. & §. 1. Sol. hic agitur ratione domini: vel quia aliquid sibi abfuit de suo: sed ibi quia alij tenebatur.

b *Hoc idem*] s. vt cōdictio persequeretur etiā re extincta: vt sup. de act. & obl. l. quæcunque. & sup. de condi. furt. l. in re furti. Sed contra, sup. de condi. furt. l. si seruus. vbi dicit eam extingui: si interesse desinat. Sol. vt ibi. Accur.

c *Hoc idem*] s. vt condictio daret.

d *Furti*] actione, & non condictio. quia suo facto dominus est se desijt: vt supra de condi. fur. l. & ideo & d. l. quæcunque. in fi. Accur.

e *Aget de fructibus*] vt supra, de vsufr. l. si homo. & de vsufr. l. si fur.

f *Hic amplius etiam debitor*] & ita pluribus: vt sup. eo. l. 11. aq. l. sed & si ies & arg. ff. de iniur. l. 1. in fi. Sed arg. contra, inf. arbo. fur. ex. l. si plures. Et dic, quod tunc diuiditur actio inter creditorem & debitorē, cum sine culpa creditoris est factum: quia tūc domini interest. sed si culpa, tunc soli creditori competit: nec est per hoc melior conditio creditoris cum culpam commisit, quia totū quod vltra debitum percipit, debitori reddit: vt sup. eodem l. eum. §. idem scribit. & l. creditoris.

g *Plus valeat*] quia in eo sua interest. in residuo agit creditor: quia ex quo à fure percipiet iam à debitore nil petet: vt hic. & arg. sup. ad legem Aquil. l. qui occidit. §. 1.

h *Decideret*] i. transactione componeret.

i *Potest sud cio*] vt & sup. de vsufr. l. si cuius. §. 2. Accur.

k *Non esse furem*] vt infra eo §. placuit. & inf. eo. l. qui re.

l *Facere fingat*] vt & sup. de condictio. ob caus. l. cum seruus. in fine.

cunq; domino seruus sit subtractus, attamē supereſſe aduersus furem furti actionem. eoque iure vtimur. Competit enim actio nō ideo quia nunc abest, sed quia nonnunquam 1† beneficio 2† furis abfuit. a Hoc idem b in condictione quoque placet. Nam condici furi pōt, etiam si res fuerit aliqua rōne extincta. Hoc idē c dicendum est, si res in potestatem hostium deuenerit: 3† nam constat de ea posse furti agi. Sed & si pro derelicto postea à dño habita sit, furti d nihilominus agi poterit.

Pluribus cōpetit actio furti, si plurium interest. Bar.

¶ Si seruus fructuarius furreptus est. vterque, & qui fruebatur, & dominus, actionem furti habet. Diuiditur enim 4† furti actio inter proprietariū 5† & fructuarium. fructuarius aget de fructibus, e vel quanti interfuit eius furtum factum nō esse, dupli. 6† proprietarius verò aget, quod interfuit eius proprietatem non esse subtractam.

¶ Quod dicimus dupli, sic accipere debemus, etiam quadrupli competere actionem, si manifestum furtum sit.

¶ Hæc actio, & si sit qui in eo se, uo vsum tantum habeat, potest ei cōpetere. Et si quis proposuerit hunc seruum et pignoratum esse, eueniet, vt etiam is, qui pignori acceperit, habeat furti actionē. Hoc amplius etiam debitor, f si modo plus valeat g quā pro pignore debetur, furti habet actionem. Vsque adeo autem diuersæ sunt actiones, quæ eis competunt, vt si quis eorum pro fure damnum deciderit, h dici oporteat solummodo actionem sibi competentem amisisse eum, cæteris verò supereſſe. Nam & si proponas communem seruum esse 7† surrepium, & alium ex dominis pro fure damnum decidisse, is, qui non deciderit, habet furti actionem. Proprietarius quoque agere aduersus fructuariū potest iudicio i furti, si quid celandæ proprietatis vel supprimendæ causa fecit.

In delictis licet allegare ignorantiam ad commodum ignorantis, nō ad incommodum. Bar.

¶ Rectè dictum est, Qui putauit se domini voluntate rē attingere, non esse furem. k Quid enim dolo fecit, qui putauit dominum concessurum fuisse, siue falsò id, siue verè putet? Is ergo solus fur est, qui contrectauit, quod inuito domino se facere sciuit. l Per contrarium quæritur, si ego me inuito domino facere putarem, cum dominus vellet, an furti actio sit? Et ait Pomponius, m furtum me facere. Verum tamen est, n vt cū ego velim eum vti, licet ignorem, ne furti sit obligatus.

¶ Si furtiua res ad dominum rediit, & iterum contrectata est, o cōpetit alia furti actio.

Interuentu noui domini assidua contrectatione nascitur actio furti. Bar.

Paulus lib. 9. ad Sab.

LEX XLVIII.

SI dominium rei surreptæ quacunque ratione mutatum sit, p domino q furti actio

m *Et ait Pomponius*] & malè. secundum Azo. & H.

n *Verum tamen est*] id est, verius. & corrigit dictum Pomponij. esset enim contra regulam communem, vt quis iubente domino faciat furtum: vt in princip. huius §. & infra, eod. l. qui vas. §. qui ex voluntate. nisi in casu vt C. de furt. l. si quis. seu quidam dicunt Pomponium in prædicto casu specialiter loqui, & quod subijcit, generaliter dicat fieri furtum: quod non placet. & pro prima facit inf. de incend. rui. na. l. 7† In P.F. §. si suspicio. vel verius dic. fit furtum, sed non agitur furti: vt & aliàs sup. eo. l. serui. & filij. in princip. Sed quid in dubio præsumetur? Respōde eum inuitum: nisi indicia probent contra, vt inf. eo. l. qui vas. §. vetare. Item nonne dicet semper quod credidit eum velle, vt sic nō teneatur? Resp. Consideta- deest, esse. bimus quid debeat credere quantum ad hoc vt alia actione teneatur: sed non furti: vt inf. eo. l. qui re.

o *Contrectata est*] ab eodem, vel ab alio. secus in creditore: vt sup. eod. l. eum qui. §. idem scribit, & facit inf. eo. l. interdum in princip. inf. de verb. signific. l. mulieris. §. penult.

p *Mutatum est*] vniuersali, vel singulari tit. Accur.

q *Domino*] nouo. & ex noua contrectatione. & sic sunt quatuor bona sequentia exempla: & quocunque alio modo transferatur: vt & infra eodem. l. si is qui. & primo. & infra eodem. l. interdum. sed in tribus primis aget nouus dominus etiam ex veteri. & sic pro eadem re habet duas actiones furti: vt supra. eodem. l. si quis cum. §. primo. nec obstat. supra, eodem. l. ei qui: quia illud quando dominium non mutatur, quod ergo fact quando redit ad dominum. vt supra, l. prox. in fine. hoc facit hic domini mutatio. Item si vsurarius suus noua conditione, & noua actione furti teneatur si contrectet: sic & nouo domino res noua dat actionem: vt & sup. de condict. fur. l. si pro fure. & sic alij dicunt vt ro. domino nouo ex veteri contrectatione. quod non

non placet: quia in legatario & fiquibus est falsum: vt inf. eo.l.fi is.§.1. Tertij dicunt dominio veteri & ex veteri contrectatione: quod est contra mentem huius legis: vt patet in exemplis.

a *Patri adoptiuo*] id est arroganti: quia ipse est vnius tantum successor licèt viuentis: vt Inst. de acqui. per arro. & sup. eo.l. si quis cum.§. 1.

b *Legata ei*] pro tempore præsenti: nã pro præterito aget hæres: vt sup. de fer. cor. l. si hæres. sic in similibus: vt sup. eo.l. cum qui. in princ. & sup. de hær. vend l. venditor. in fi. In cõdictione autẽ furtiua quid sit, habes sup. de condi. fur. l. siue. §. fina. & l. seq.

1 † Inf. P. prius non legebat, & patri.

* Ille tex. facit, q vbi est cõtentio de vase aliquo actor pr̃ petere. iudex exhibeat; vt testes illud recognoscãt. & vi deatur de pondere vasis, & qualitate materiæ. ita B. hic. Sed dic vt per eum in l. eũ q exhibuissent. C. de publ.

2 † P. Ideo quæ noie furti egerit.

3 † In P. P. deest, &.

4 † P. F. quæ neque.

Q *Vi vas*] CASVS. Vas meum argenteum furripuisti. egi furti contra te. qđ dicebam esse magni ponderis: quòd negabas. vnde obtulisti vas coram iudice, vt sciretur quanti ponderis esset: & ego abstuli tibi. iudex nihilominus condemnauit te in duplum pretij vasis. dicitur quòd benè fecit iudex. nam in hoc duplo non continetur æstimatio rei: sed totum est pœna.

¶ *Qui furem*] Cognoscis eũ, qui furripuit rem meam, siue indices eũ mihi, siue nõ, non diceris per hoc fur: secus si celabas.

¶ *Qui ex voluntate*] Seruum cum domino suo iratum, & abeo recedentem recepi. quæritur, an sim fur? & dicitur si volũtate domini eum recepi, non sum fur. Si autem domino vetante recepi, tunc aut bono animo volẽs eum tenere donec ita domini recessisset, & non animo celandi vel lucrandi. & tunc non sum fur; secus si animo furandi recepi eum. nam tũc fur sum. Deinde exponit verbũ supra positum, f. vetare; & dicitur, q vetare dicitur eo ipso quòd non expressè consentit, quod seruum suum recipiam.

¶ *Si ego*] Locaui fulloni vestimenta mea ad fulliendum siue poliendum. hic fullo, me ignorante vel inuito commodauit hæc vestimenta Titio; & Titio hæc vestimenta furrepta sunt. dicit, quòd mihi competit act. fur. contra te, quia nõ debueras ea commodare; & tibi etiam datur actio furti eõtra furem, cum vestimenta ista debueris custodire. & hic est casus, quo fur furti agit.

¶ *Si ancilla*] Ancillam furripuisti. hæc ancilla tempore furti erat prægnans, vel cõcepit penes furem, siue penes bonæ fid. possessorem. secus si concepisset, & pareret penes bonæ fid. possessorem. nam hoc casu partus non est furtiuus, & vsucapi poterit. Et quod dixi in ancilla & partu, idem in pecudibus obserua; & de hoc dic vt in gl. Consequẽter dicit. Equa furrepta penes bonæ fidei poss. concepit, dicitur quòd partus est effectus bonæ fidei possessoris. secus esset in partu ancillæ; quia non numeratur in fructu.

¶ *Cum fur*] Fur rem meam furripuit, & eandẽ vẽdidit. num mea quo minus habebo de manu eius ablatuli. dic q facio furtũ, qa nõ mihi rectũ ex re furtiua nõ erãt q hoc furtum fit. Sed

c *Dicere*] ponitur vt sup. eo.l. In actione. in prin.

d *Restituat*] immò male, quia suum amisit, vt ff. quod metus. can. l. etsi. & C. vnde vi. si quis in tantam, quæ sunt ff. Solut. hic fur dño dedit, vt sciretur quantũ esset pondus. Fur Rog. ibi ab inuito abstulit. & sic expone hic abstulit, i. accepit; sic sup. de peti. hær. l. possessor. §. & de leg. 1. l. duobus. & de leg. 2. l. Mæuius. §. cũ. vel hic fuit ante edictum. & ante cõstitutionem, si quis in tantam. vel hic per iudicẽ accepit. vel verius hic dic de act. furti nõ admittenda: contra quam non est delictũ factũ: cum ad metã pœnam detur: vt hic subijcit. & C. eod l. ancillæ. Fran. Accurs.

e *Non celandi*] sed donec ita domini cessaret: vt sup. de ædil. edi. l. quis sit fugitiuus. §. sin autem.

h *Sed si celauerit*] dolo. & animo lucrãdi: quin etiã l. Flauia teneẽ; vt j. ad l. Flauiã. ff. pla. l. & ff flauĩ. §. fi. *Nec celauit*] dolo; vt sup. de fer cor. l. doli. k *Vetare*] exponit verbum, vetare, quod supra posuit.

§ † P. F. & ita eum fus.

l *Ignorat*] qui nõ consentit, dissentit, vt probat & contra hoc dixi ff. de procu. l. filiusfam. §. inuitus. & potes dicere, quòd vbi tacitus sufficit cõsensus, sufficit præsentia: aliàs non, vel quoties lex vetat, vel prohibet aliquid. & certo modo illud fieri concedit, obtineat quod hic dicit, cum suis concordantijs; aliàs contra. vel dic vt dicto §. inuitus.

m *Quia custodia*] bona ratio; vt & sup. eo. l. itaque. & inf. eo. l. fullo vel sarcinator. in fi. Accurs.

n *Admiseris*] vt & inf. eodem. l. fullo vel sarcinator, in princip.

o *Casus, quo fur*] scilicet, cum quis facit furtum eius rei cuius custodiam præstare debet. nõ enim ad solum fullonem referendum est. Reg. & sic non ob. sup. eo. l. eum. §. is autem apud. quia ibi depositarius non debet custodiam. Vel dic, vt ibi solui. sed ob. sup. eo. l. eum. §. idem Pomp. è contra. Sed dic vt ibi. item ob. sup. nau. ca. stab. l. sed & ipsi. contra. sed & ibi de iure communi de custodia non tenetur, sed de dolo tantũ, vt depositarius; sed tenetur specialiter ex illo edicto. vnde quantum ad actionem furti denegandam ius cõmune inspicitur, vt ei non detur; sicut nec depositario. vel solue, vt dixi sup eo. l. eum. § is autem apud.

p *Furtiuus est*] his duobus casib. vbicunque pariat; vt subijcit. & sic habetur pro nato. & sic sup. de statu homi. l. qui in vtero. & quæ in fraudem credit. l. fi. §. Proculus.

q *Vsucapi potest*] vt C. de vsuca. pro emp. l. si mattrem. & sup. de vsucap. l. nõ solũ, in princ. hoc in cũ distinctione accipe vt no. in distõne, C. eo. l. ancillæ. Itẽ secus hic in pecude, qa statim fierent fœtus bonæ fidei poss. vt inf. eod. §. ex furtiuis.

dens, fur dici potest? f Quòd si dominus voluit: & ille suscepit, si quidem non celandi animo, non est fur: sed si celauerit, h eum esse incipit fur. Qui igitur incepit, nec celauit, i etsi inuito domino, fur non est.

¶ Vetare k autem dominum accipimus etiam eũ, qui ignorat: l hoc est, cum qui non consentit.

¶ Si ego tibi polienda vestimenta locauero, tu verò inscio, aut inuito me commodaueris Titio, & Titio furtũ factum sit, & tibi competit furti actio, quia custodia m rei ad te pertinet, & mihi aduersus te, quia non debueras rem commodare, & id faciẽdo furtum admiseris. n & hic est § † casus, quo fur o furti agere potest.

¶ Si ancilla furripiatur prægnãs, vel apud furem conceperit, partus furtiuus est, p siue apud furem edatur, siue apud bonæ fidei possessorem. Sed in hoc posteriore casu furti actio cessat. sed si concepit apud bonæ fidei possessorem, ibique peperit, eueniet vt partus furtiuus non sit; verumetiam vsucapi possit. q

1 † In P. Reo furti agebat.

2 † de pondere vasis controuersia cum esset, & actor vas niuis fuisse diceret, c fur vas protulit. id is cuius erat, ablulit ei, qui furripuerat. dupli nihilominus cõdemnatus est: & 3 † rectissimè d iudicatum est. nam in actionem pœnalem non venit ipsa res, quæ furrepta est, siue manifesti furti, siue nec manifesti agatur.

¶ Qui furem nouit, siue indicet eum, siue non indicet, fur non est: cum multum interfit, furem quis celet, an non indicet. Qui nouit, furti non tenetur: e qui celat, hoc ipso tenetur.

¶ Qui ex voluntate domini seruum recepit, quòd 4 † neq; fur, neque plagiarius fit, plusquam manifestum est. Quis enim voluntatem domini habet

Licet dominus rem recuperauit, nihilominus fur ad pœnam furti siue manifesti, siue non manifesti tenetur. Bar.

Vlpianus lib. 42. ad Sab.

LEX XLIX.

QVi vas* argenteum perdiderat, eo nomine furti agebat. 2 † de pondere vasis controuersia cum esset, & actor vas niuis fuisse diceret, c fur vas protulit. id is cuius erat, ablulit ei, qui furripuerat. dupli nihilominus cõdemnatus est: & 3 † rectissimè d iudicatum est. nam in actionem pœnalem non venit ipsa res, quæ furrepta est, siue manifesti furti, siue nec manifesti agatur.

¶ Qui furem nouit, siue indicet eum, siue non indicet, fur non est: cum multum interfit, furem quis celet, an non indicet. Qui nouit, furti non tenetur: e qui celat, hoc ipso tenetur.

¶ Qui ex voluntate domini seruum recepit, quòd 4 † neq; fur, neque plagiarius fit, plusquam manifestum est. Quis enim voluntatem domini habet

uis.& ideo ceſſaret vſucapio.vt ſu.de vſuc. ſequitur.§.Iana.

a *Id m.& in pecudibus*] ſ. vt pecude prægnante ſurrepta.vel apud furem prægnante effecta.ſit fœtus furtiuus, & ideo nec vſucapi poſſit. etiam apud bonæ fidei poſſ. & ſic corrigitur.quod eſt ſup.de vſuc.l.ſi aliena, §.fin. vbi dicit conceptum fœtum apud furem, & editum apud bonæ fidei poſſeſſ. poſſe vſucapi, vel ibi fuit apud hæredem furis conceptus, non apud furem. non autem ad ſuperiorem proximũ caſum refertur idem: vt ibi modo dixi.

2† Sic in P.F.ſed i quibuſdã exemplatib. legitur.Idem vero in pecudib.ſeruandum non eſt.et in fœtu eorũ, qđ in partu: Nam ex furtiuis equis.etc.

b *Ex furtiuis equis nati.*] & concepti apud bonæ fidei poſſ.vt ſup. prox.reſpon.& ſic et ſ intellige ſup.de acqu. ser. do .l. bonæ fidei §.fin.

2† In P. Fl. deeſt, &.

c *In fœtu*] vt Inſtit. de rerum diu.§. in pecudum.

3† P.Flo. eiq.

d *Non eſt furtiuus.*] vt & ſu.de nox.quemadmodum.§. fi. & argu. ſup.qui po. in pi.hab. .l idẽque.§. fi. & infra eod.l.ſi quis vxori.§. ſi Titius. Sed ar.contra. ſup. de iu.dot.l.res & de hoc dixi ſup. de pe. hæ.l.fi & rem.& pretium Accur.

ADDITIO Dic ſecũdum Bar.hic q̃ in vniuerſalib. iudicijs pretium ſuccedit loco rei: ſicut in petitione hæreditatis.& in fideicõmiſſis vniuerſalibus, vt l.ſi & rem, & pretium, quod & no.ſup. de pet.hær. & l.Imperator.*. fin.cum l.ſeq. ſup.de le.2. ſed dos eſt quoddam vſ.ſicut hæreditas.peculium.& ſi multa, vt l quod dñs.

4† Aliàs, Paulus.

5† P Flo. accidit.

de impen. & ibi no. per eundem Bar. ſup. ſol.mar.ſuper rub.

IN *eadem*.] CASVS. Aliquando euenit, quod intereſt mea furtum non fore factum, & tamen non habeo act. fur. vt ſi rem debitoris mei non mihi obligatam ſurripuiſti, & nihil aliud habet vnde poſſis mihi ſatisfacere:nã non teneris mihi acti. fur. Idẽ in re dotali æſtimatæ quæ furreptæ eſt viro:nam vir habet act. fur.non mulier:licet eius interſit furtum nõ eſſe factum.Fr.

e *Dotal.*] Inæſtimatæ.vt C.de rei vxo.act.§. cum & lex.& facit ad l.Iſtam ſup.eod.l.cuius & quod ibi nota.

IN *furtiuæ*] CASVS. In actio furti venit duplum.vel quadruplum pretij rei:non autem intereſſe ſingulare duplicabitur.vel quadruplicabitur.Secundo dicit act. fur.durat ẽt re furrepta extincta.Tertio dicit tẽpore furti factus res furrepta valebat xo.poſtea cepit valere minus, vel è contra, dr. ſpicitur æſtimatio illius temporis.quo plus valebat.

¶ *Ope*] Opem & conſiliũ p̃buisti vt res tuæ furarentur.dr. te mea furti ſiue id circo præbui opem.vt ſocij mei furarẽtur. ſiue.vt quicunq; alij. & hoc eſt verum. § ego p̃beo opẽ dolo malo.ſicut nec furtũ ſine dolo malo eſſe p̃t. Tandẽ exponit quis dicatur dare conſilium, item quis dicatur dare opem.

¶ *Cum ea*] Pannũ rubeũ oſtẽdi oculis.& ſic eas fugaui.& ſurreptæ ſunt.dr. q̃ ſi hoc feci dolo malo.vt ſurriperentur, teneor furti, aliàs non furti, ſed in factum act.dẽt dari, ſed ſi ex æſtimatione ductæ ſũt præcipitatæ, & ſic mortuæ: teneor vtili Aqui & h.d.hic.§.cũ l.ſeq.Fran.

f *Non quod intereſt.*] ſ. ſingulariter ſubaudi, & ſic non obſt. ſu. eo.l ſi quid fur. §. qui lãcẽ.& l. qui tabulas. vel ſubaudi hic. tñ, & ſic in electione ſua eſt. q̃ vel duplari. vel quadruplari, & hæc prima placet. venit ex go duplandum omne quod per condictionẽ eſt ſimplandum, vt hic l.ſubijcit. & ſ. eod.l. ſi quis vxori. §. pen.& l inficiando.§. 1.& §. infans. & pro hoc ſu. quod me. cau. l. ſi cum excep. §. ſi quis non.& ſ.ad leg. Aqu.l.inde Neratius. §.hæc actio.& hoc ſecũdũ Io. & M.ſed H. dicit, intereſſe extra rẽ non duplari. vt ſ. vi bon. rapt. l.a §. in hac. ſed ſ. rem ſic. vt d.l inficiando. §. 1.& §.infans.

*De hæredi. et quadrupli pœna vi. Crim. lib. 3. de honeſ. di ſtip.c.13.

6† In P. F. deeſt §.

7† Cõdẽnatio. P. F.

g *Verum pretium.*] i. commune quãti vendi p̃t.vt ſ. eo. l.ſi quis vxori.§.fin.& ſuper ea veniunt. quæ modo dixi. & hoc cum agit iure dãij, aliàs non: quia intereſſe illud duplatur.vel quadruplatur.vt ſ.eo.l.ſi vẽdidero. §.cum aũt. Accurſ.

8† P.F.ſi cta ſit.ſue rit.

h *Faciendaeſt*] vt & ſ. eo.l.inter oẽs.in prin. & C.d fur l.ſubiecto i *Prætoſier*] vt & inſ. eod.l.inficiando.§ infans. & ſup. de cond. fur.l.in re furtiua. & ſu.rer.amo.l.pen.

*Vide in hũc locũ Cælium Rhodigi nũ li. le. antiqua. x.c.12.sẽ. 1.de Tra. Taurũ color ſubiecũdus excitat ad umbram aſpis exurgit vrſus, leoneſq; mappa fugat.

9† Io P. Fl. de eſt, tamen.

K *Verum eſt*] augetur ergo pœna.ſed non geminatur.vt ſ e.l.ei q. l *Factum.*] i. conſiliũ p̃ſtitum.vel opẽ. Accurſ.

in *Inſtitutionem*,] poſtea ſecuro ſumo: vt ſ.eo.l.qui ſeruo. §.idem Pomp. Sed contra ſ.eo.l qui iniur.in prin.Sol.hic nõ ſuppoſuit.ſ.certum. ſed aliquos ſciebat accipere.& ſic etiã ſoluitur Inſti.eo.§.ſed & ſi per laſciuiam.arg.inf.eo.l.ſi quis vxori.& ſi quis de manu. Accurſ.

n *Foſſe*] vt teneatur furti.in factum tamen tenetur.vt Inſt. eo.§.ſed.& ſi per laſciuiam.

o *Valet*] vt ſ.eo.l.ſi pignore.§.pen. An ſit de quolibet ſeparatim intelligatur.dic vt ſ.de ver.ſig.l. ſæpe.§.fin.

p *Cum eo*] ad hunc*. & l.ſeq.concor. Inſtit. eo.§. interdum. & ſu.ad L.Aqui.l.item ſi obſtetrix.§.ſi ſeruum. & l.ſi bouem & Inſt.ad l.Aquil.§.ceterum.

¶ 1† Idem, & in pecudibus 2 obſeruandum eſt, & in fœtu earum, quod in partu.

¶ Ex furtiuis equis nati b ſtatim ad bonæ fidei emptorem perrinebunt,& 2† meritò, qa & in fructu c numerantur, at partus ancillæ non numerantur in fructu.

Pretium redactũ ex re furtiua, non eſt furtiuũ, ideo dominus rei furtiuæ vẽditæ id auferẽs, furtum cõmittit. B.

¶ Cum tur rem furtiuam vẽdidiſſet, ei 3† nummos pretij dominus rei per vim extorſit.furtum nũmorum eorum feciſſe rectè reſponſum eſt. Idem ẽt vi bonorum raptorũ actione tenebitur. Quod enim ex re furtiua redigitur, furtiuum nõ eſſe, nemini dubium eſt. Nũmus igitur hic, qui redactus eſt ex pretio rei furtiuæ; non eſt furtiuus. d

Creditor non habet actionẽ furti pro re debitoris ſurrepta, ſi ei non fuit obligata, licet eius interſit. Bar.

Caius 4† lib. 10. ad edi. prou.

LEX L.

INterdum accedit 5† vt non habeat furti actionẽ is, cuius intereſt rem ſaluam eſſe. vt ecce creditor ob rem debitoris ſurreptam furti agere non poteſt, etſi aliunde credi tum ſeruare non poſſit. Loquimur autem ſcilicet, de ea re, quæ pignoris iure obligata non ſit.

¶ Item rei dotalis e nomine, quæ periculo mulieris eſt, nõ mulier furti actionem habet, ſed maritus.

Vlpianus lib. 37. ad edict.

LEX LI.

IN furti actione, non quod intereſt, f quadruplabitur* vel duplabitur, ſed rei verum pretium. g Sed & ſi res in 6† rebus humanis eſſe deſierit cum iudicatur, nihilominus iudicatio 7† faciẽda eſt. h Idẽ que,& ſi nunc deterior ſit, æſtimatione relata in id tẽpus, quo furtum factũ eſt. Quòd ſi pretioſior i ſit facta, eius duplum quanto nunc pretioſior facta 8† fuerit, æſtimabitur, quia, & tunc furtum eius factum eſſe, verius eſt. k

¶ Ope, & conſilio * furtũ factum Celſus ait, non ſolum ſi idcirco fuerit factum, l vt ſocij furarentur. Sed & ſi nõ, vt ſocij furarentur, inimiciarum m tamẽ cauſa fecerit.

¶ Rectè tamen 9† Pedius ait, ſicut nemo furtum facit ſine dolo malo, ita nec conſilium, vel opem ferre ſine dolo malo poſſe. n Conſilium autem dare videtur, qui perſuadet, & impellit, atque inſtruit cõſilio ad furtum faciendum. Opem fert, qui miniſterium atque adiutorium ad furripiendas res præbet. o

¶ Cum eo, p qui pannum rubrum * oſtendit, fugauitque pecus, vt in fures incideret, ſi quidem dolo malo fecit, furti actio eſt. Sed & ſi non furti faciendi cauſa hoc fecit, nõ debet impunitus eſſe luſus tam perniciosus. Idcirco Labeo ſcribit in factum dandã actionem.

Caius lib. 13. ad edi. Prou.

LEX LII.

NAm & si præcipitata sint pecora, vtilis actio damni iniuriæ, quasi ex lege Aquilia, dabitur.

Vlpianus lib. 37. ad edi.

LEX LIII.

SI quis [a] vxori res mariti subtrahenti opem, consiliumve accommodauerit, furti tenebitur. [b] Sed etsi furtū cum ea fecerit, tenebitur furti, cum ipsa non teneatur. [c] Ipsa quoque si opem furi [d] tulerit, furti non tenebitur, sed rerum amotarum, [e] serui verò sui nomine [f] furtiū eam teneri, nequaquam ambigendum est. [h] Idem dicendū est & in filiofam. milite. nam ipse patri non tenebitur furti: [i] serui autē sui nomine castrensis tenebitur, si patri seruus furtum fecerit.

¶ Sed si filius meus, qui habet castrense peculium, furtum mihi fecerit, an possim actione vtili aduersus eum agere, videndum est, cum habeat vnde satisfaciat? Et potest defendi agendum. [k] An autem pater filio teneatur, si res eius castrensis peculij subtraxerit, videamus. Et puto teneri. Non tantum igitur faciet furtum filio, sed etiā furtū tenebitur. [l]

¶ Eum creditorem, qui post solutā pecuniā pignus nō reddit, furti teneri Mela ait, si di furti, vel opem, vt furtum faciat, & non feciti nō sum furnec teneor furti.

¶ *Si quis asinum*] Asinū meum posuisti in equas tuas, vt se eas cooperiret. nō teneris furti si non habuisti asinum contrectandi cū, & de hoc ēt extat rescriptū. sed teneris in factū.

¶ *Cum Titio*] Cum crederem pecuniā mutuare Titio, qui erat locuples & diues hō, subiecisti mihi alsū Titiū pauperem, cui mutuaui, & nūmos mutuatos cō eo diuisisti, dī & teneris furti. & ēt Titius si hoc sciuit.

¶ *Si mensor.*] Cum emerem frumentum à Titio ad pondus, puta, centum corbes. & vellē facere mensurā, commodasti mihi maiora pōdera cum quib. mensurarem. & mēsuraui hic cōmodans tenet Titio act. furti. & ei⟨ui⟩s ego, si scirem maiora fecisse eos mensurari.

¶ *Si quis*] Emi Stichū à dño eius. & de hoc habeo instrūm. quo cōtinetur, q emi Stichū, persuasi filio Stichi, vt nomen suum de hoc instrumento deleret, & deleuit. dī & teneris furti. si aūt persuasisti ei, vt alia mea instrumenta deleret, & fecit teneris serui corrupti. si tamen hoc idem fecisti tuis manibus, teneris de dolo.

¶ *Si linea*] Si lineam margaritarum mihi surripuisti, & agam furti, debeo dicere numerum. sed si agā furti pro vino surrepto, debeo dicere quot corbes. sed si vasa sunt surrepta, debeo dicere numerum.

¶ *Si seruus*] Seruo meo habēti liberā peculij administrationem surrepta est res peculiaris. act. fur. mihi dño est quæsita q̄ tollitur si transigat hic seruus cū fure non animo donādi. idē & si vota pœna dupli, vel quadrupli sit seruo soluta.

¶ *Si quis insanienti*] Iurasti te furtū mihi non fecisse, non teneris furti, nisi amodo contrectes. sed rei persecutio, putarei vendicatio, mihi dabitur. & de hoc dic. vt in glo.

¶ *Si seruus*] Surripuisti mihi seruū, & interim est hīs īstitutus. & antequā meo iussu ediceret vt ea cū mihi nō dabas, decessit hic seruus. agā act. fur. ad pretiū hērēditatis amissæ. & ēt cōdictio furtiua ad hoc datur, non solū ad pretium serui.

¶ *Si seruus liber*] Stichus liber. vel res sub cōdōne legata, surrepta est hērēdi. his habet cōdēnem furtiuam. & æstimabitur quanti res talis valet, existente aūt condi. fur. actiōnē amodo non habet hæres, quia sua defuit interesse. Fran.

a *Si quis*] s. extraneus.

b *Teneatur*] licēt furtū non faciat, vt Inst. eo. §. interdum.

c *Non teneatur*] vt & sup. eo. l. qui seruo. §. item placuit. & ī. eo. l. fi. in fi. & sūp. ret. amo. l. 1.

d *Furi*] furripienti res viri.

e *Sed rerum amotarum*] si cā diuortij amouit, vt sup. rerum amot. l. si concubina. in fi. ff. eo. & l. sed & si. & l. si rem.

f *Nomine*] quia seruus vxoris fecit furtum viro.

g *Furti*] s. noxali.

h *Ambigendum est*] vt supra amot. l. & ideo. 2. ff. Sed contra in eo. vt. l. si mulier. 51. Sol. ibi timens seruus passus est mulieri vel credebat res mulieris.

i *Furti*] hoc statim corrigitur.

K *Arentum*] sic & sup. de fideiuss. l. si dubitetur. in §. & de iudi. l. 1. in fi.

l *Furti tenebitur*] i. de furto, sed agitur actione in factū, vt & ī. de dolo. l. non dūb. & C. de dolo. l. si sup. ff. ē. sīne. ī. Et sup. de his qui in fur. erip. vir. glo. & ibi p hoc fit res insuscapibilis, vt cū extraneus facit furtū, vt Inst. de vsuc. §. furtiuę. Aliqū fuit persona. & sic ff. vsucapibilis vt qū debitor creditori, vt ff. de vsuca. l. sequit. §. si ē qūq; res tū. & sic non est vsucapibilis, vt cū filij & serui faciūt furtum pri. & dūo, vt ī. e. l. seruus. & filius. de de vxore. vt ī. e. in

p. i. a.

pri. huius legis. & ī. rerū amot. l. 1. qñque nec persona, nec res quo ad se: licèt quo ad alīā ficteret ifi furti teneri: vt ille q opem & consiliū dedit: vt Instit. eo. §. interdū.

a *Retineat*] & cōtrectet. alias contra, ī. e. l. inficiando. In prin. & C. de pigno. act. l. ſi nulla.

b *In agro*] conducto ad hoc vt conductor habeat fructum sulphuris. nam fructus est; vt ī. solu. matri. l. diuortio. §. si vir.

c *Terram*] ex qua extrahitur sulphur. & sic est ī. eo. l. si creditor.

d *Dominus furti agit* & nihilominus colonus, fm Ro. vel dic vt dixim⁹ ī. e. l. si apes.

e *Habes*] subtractis vestibus. Accurs.

f *Soluendo*] & sic est periculo peculij: vt & sup. eo. l. itaque.

g *Actionem*] Nomine peculij, non tuo: vt in contratio; vt ī. eo. l. eū q. §. an pater. vbi plene diximus.

h *Imprudens*] aliud ſi sciēs; qa & ipse esset fur, & sic nō ageret furtiue vt & ī. eo. l. itaque. §. sed furti.

i *Actionem*] secus in donatione; nisi & ea⁹ cōtemplatione euictionis interest; vt ī. eo. l. q iniuriæ. §. fi. q̄ est cōtra.

k *Et si siliginario*] i. venditori siliginis.

l *Quis*] emptor.

m *Eius*] scilicet, emptoris.

n *Et accepit*] suo nomine. nō fm siliginarius transtulit dominium: nisi liberaret eum ab emptore: vt ſa. de sol. l. cum quis. §. ſi debitorem.

o *Actionem*] quā cedendo liberatur. & iō ei cōpetit, fm Rog. sed die contra: quia in genere tenetur ad siliginem, quod perire nō potest; & ideo datur ei quia & eius interest.

p *Non mihi*] emptori. et facit ī. eo. l. ſi vē didero. ſi Titi⁹. Sed arg. contra. ī. de solutio. l. ſi quis seruo.

q *De carcere*, vbi custodiebatur vt. & ī. de fer. fugi. l. Limenarchæ.

r *Fideiussores dederit*] Duumuiris de ratio, licèt extra formā iudicij: vt sup. eo. l. ſi quis.

s *Soluendo*] & sic est periculo peculij: vt & sup. eo. l. itaque.

t *Vbi*] Duumuiri⁹. Azo.

u *Mandet*] vel sine cessione habeo vtiles; vt supra. de magist conue. l. 1. §. exigere.

x *Ita furti teneatur*] vt Inſt. eo. §. interdum. & sup. ad le. Aqui. l. ſi seruus seruum. §. interdum. & ar. ſu. eo. l. qui seruo. §. 1. sed cōtra. ī. eo. l. in furti. §. ope. sed ibi dixi.

y *Possum*] contra videbatur quasi dominus esset per specificationem; sed non est, quia bona fides ibi exigitur vt diximus sup. de acquir. rer. dom. l. ades. §. cui quis. & facit sup. de condict. fur. l. ſi seruus. §. boue. & leg. ex argento. & facit sup. ad exhibē. l. de eo. §. Il quis ex.

z *Debitorem*] qui furti non tenetur: vt ſu. eod. l. falsus. §. ſi quis nihil. Sed contra. inf. eod. l. §. cum Titio. Sol. vt ibi.

a *Futurum eum facere*] cum dominium non sit translatum; & etiam mandati tenetur. vt sup. de solu. l. Cassius.

b *Fecisse*] vt supra de act. emp. l. ex empto. §. emptor. & supra. eo. l. qui vas. in §. Accursius.

c *Non habere*] sic. & supra. pro socio. l. Il quis societatem. & C. de pigno. l. & ſi tuus frater.

d *Vel consilium*] ob solum consilium tūc tenetur quis furti, cum non alias erat facturus is, cui consilium datum est, vt & infra. de iniur. l. non solūm. §. ſi mandato. & ne. infra. de verb. significatio l. q pe. §. fin. & facit infra. de iniur. l. item apud. §. ſi curauerit, & sup. eo. l. qui seruo. in prin. & §. 1.

e *In ejus fauc*] ex quo collu nascentur muli. & est hic Græcu⁹. Accursius. Florentinus.

1 ¶ In P. F. sulphuariæ corrupti legit eme dati⁹, sulphurariq; & rectè. vt & sulphu. l. 13. §. 3. ī. de vsuf. et sulphurata l. 55. de l. 3. & l. 167. ī. de ver. signifi. Sulphur fructus dicitur.

2 ¶ In P. F deest. sed. * Ista. te. ē fin. & ñ alibi, fm Bl. hic. et est mirabilis ad hoc & de bitorfiol uit. & rē debitā dedit alteri tertio. do lo. & fraude terrijſ re cōmitentiū furtū & actionē furti hēt debitor. nō dominus rei. Bolog.

3 ¶ P. F. q quis.

4 ¶ In P. F prius ñ legebat. petijſſet.

5 ¶ P. F. q ſuppetet. tia. l. q sic peteret.

6 ¶ P. F. ſiliginario. & paulò post siliginarius.

* Hic habem⁹ bonā tex. & sing. fm Bart. et quo tex. no. q̄ custos tenetur cerā. qui dimittūt aliquos exire de mandato Rectoris, no tenēt. sed tenet Rector eius mādato dimittentem. 7 ¶ P. Flo. Duumuiris.

1 ¶ Pharmacopolæ [1] † sunt in agro, [b] & inde aliquis herbā [c] egeſſiſſet, & abſtuliſſet, dominus furti aget: [d] deinde colonus conducti actione conſequetur, vt idipſum ſibi præſtetur.

¶ Si ſeruus tuus, vel filius polienda veſtimenta ſuſceperit, an furti actionem habeas, [e] quæritur. Et ſi quidem peculium ſerui ſoluendo ſit, potes habere furti actionē. ſed [2] † ſi non fuerit ſoluendo, f dicendum eſt non competere furti actionem. [g]

¶ Sed, & ſi rem furtiuam imprudens [h] quis emerit, & ei furrepta ſit, habebit furti actionem. [i]

¶ Apud Labeonem * relatum eſt: ſi ſiliginario [k] quis [l] dixerit, vt qui [3] † nomine eius ſiliginem petijſſet, [4] † ei daret: & quidam ex trū ſeuntibus cum audiſſet, petijt eius [m] nomine, & accepit: [n] furti actionem [o] aduerſus eum, qui ſuppetijt, [5] † ſiliginario [6] † competere, non mihi. P Non enim mihi negotium, ſed ſibi ſiliginarius geſſit.

¶ Si fugitiuum meum [p] quis quaſi ſuum à Duumuiris, [7] † vel ab alijs, qui poteſtatem habent, de carcere [q] vel cuſtodia dimittere, acceperit, [8] † an is furti teneatur? Et placet, ſi fideiuſſores dederit, [r] in eos ſ domino actionem dandam: vt hi [s] actiones ſuas mihi mandent. [u] Quod ſi non acceperint fideiuſſores, ſed tanquam ſuum accipiēti ei tradiderint, dominum furti actionem aduerſus plagiarium habiturum.

¶ Si quis de manu alicuius nummos aureos, vel argenteos, vel aliam rem excuſſerit, ita furti tenetur, [x] ſi ideo fecerit, vt alius tolleret, iſque iuſtulerit.

¶ Si quis maſſam meam argenteam ſurripuerit, & pocula fecerit, poſſum [y] vel poculorum, vel maſſę nomine [9] † furti agere, vel condictione. Idem eſt, & in vuis, & in muſto, & in vinaceis: Nam, & vuarum, & muſti, & vinaceorum nomine furti agi poteſt, ſed & condici.

¶ Seruus qui ſe liberum affirmauit, vt ſibi pecunia crederetur furtum non facit. Namque hic nihil amplius, quam idoneum ſe debitorem [z] affirmat. Idem eſt, & in eo qui ſe patremfamilias finxit, cum eſſet filiusfamilias, vt ſibi promptius pecunia crederetur.

¶ Iulia. lib. 25. [10] † Digeſtorum ſcribit, ſi pecuniam quis à me acceperit, vt creditori meo ſoluat, deinde cum tantam pecuniam eidem creditori deberet, ſuo nomine ſoluerit, furtum eum facere. [a]

¶ Si Titius alienam rem vendiderit, & ab emptore nummos acceperit, non videtur nummorum furtum feciſſe. [b]

¶ Si ex duobus ſocijs omniū bonorum vnus rem pignori acceperit, eaque furrepta ſit, Mela ſcribit, eum ſolum furti habere actionem, qui pignori accepit, & ſocium non habere. [c]

¶ Neque verbo, neque ſcriptura quis furtum facit. Hoc enim iure vtimur, vt furtum ſine contrectatione non fiat. Quare, & opem ferre, vel conſilium [d] dare tunc nocet, cum ſecuta contrectatio eſt.

¶ Si quis aſinum meum coegiſſet, & in equas ſuas [e] ἐπιτίχεια [11] † duntaxat captum [12] † admiſiſſet, * furti non tenetur, niſi furandi quoque animum habuerit. Quod, & Herennio Modeſtino Proconſuli me de [13] † Dalmatia conſulenti reſcripſit circa equos, quibus eiuſdem rei gratia ſubieciſſe quis equas ſuas proponebatur: furti ſcilicet [14] † ita demum teneri, ſi furandi animo id feciſſet: ſi minus, agendum infactum.

8 ¶ P. F. vt cuſtodia dimitteret. an is furti. &c.

9 ¶ In P. F deeſt. mine.

10 ¶ P. F.

11 ¶ P. Fl. τῆς χοιρᾶς

12 ¶ P. Fl. χοίρου. Vide Budæū ī anno. poſterio. hic. & Alc. li. Diſpunc. 2. c. 13.

* Admittere. eſt marè fœminæ. vel ē. ad coitū admouere.

13 ¶ P. Fl. Modeſtino ſtudioſo meo d Dalmatia, &c.

14 ¶ In P. F. deeſt. ſcilicet.

Error personæ substantia impediat dominij trãslationẽ.

a *Furti manuis*] vt tollas cõtraria dic, aut errot est in substantia personæ debitoris credẽdo alium esse quàm sit: & tunc obtinet quod dicit hic: aut in cõditione personæ, vt quia liberũ, & sui iuris se dicat: & tunc non tenetur furti: vt arg. contra sup. eod. l. §. seruus, aut in qualitate cautelæ, vt an sit idoneus: & tũc cessat furti, & dat̃ de dolo: vt in cõtrarijs ff. eo. l. falsus. §. si quis nihil. & ff. de dolo. l. & elegantes. fin. & l. fi. & qđ hic facit error personæ facit error põdetis vt ff. proxi. §. sed quidam dicunt errorem personæ non esse impedimentũ quominus transferatur dominium. arg. sup. de acquiren. possess. l. quod meo. §. si furioso. Sed arg. contra in a. tit. l. si nec in vacuã. §. 1. prima placet.

2† In P. F deest, si.

2† In P. F deest, cũ

b *Sed, & Titius*] si scisset: vt inf. eod. l. si is qui. §. si tu Titium.

c *Tibi*, emptori. Accursius.

d *Eum*, cõmodantẽ, cum causa lucri tulit operi huc modo. Sed certè minimo de dolo: vt ff. de dolo. l. subitio. 1. de eo. solutio fin Az. hic scies scire si commodauit, in quo furtum factum est: supra scienti ignoranti: nec furtum factum est. & plenè ibi de hoc dixi. Accurs.

3† In P. F. deest, meo.

e *Venditori*] alias, debitoris.

f *Nomen suum*] persuasoria: & tamẽ causa lucri, puta, ne de euictione teneretur. sed Rom. dicit potius scilicet, subtracto instrumento.

g *Agendum*] quasi ope, & consilio.

4† P Flo. habebat.

h *Deseruerit*] idest, deleuerit, vel dicit deest, impiaret: vt ad vsũ iam non essent.

i *Corrupit*] vt & supra de ser. corr. l. Neratius. §. 1.

5† P. Flo. Sed etsi.

k *Fererit*] qui persuasit seruo non corrupto.

l *De dolo actionem*] scilicet, solitam. R. sed Aquil. dari videtur, vt sup. ad legem Aquil. l. si quis testamentum. §. fi. & de his dixi sup. eod. l. qui tabulas. in fi. Accursius.

m *Numerus*] facit inf. eod. l. in actione, & sup. de rei vendic. l. in rem. Accursius.

n *Administrationem*] specialiter concessam, vt supra de pecu. l. quam Tuberonis. §. alia. Accursius.

o *Non deuarierit*] alias secus, vt sup. de pac. l. contra iuris, §. fi. & l. seq. in prin. & §. 1. & sup. de dona. l. filius fam.

p *Non contrectet*] alias secus, vt no. sup. eo. l. ei qui.

q *Seruatur*] imo nec condictio remanet, vt sup. de iureiur. l. si duo. §. eum qui est contra. Solu. hic de rei vendic. dicit sibi de condictione secundum Al. Vel remanet cõdictio, vt hic, sed exceptione remouetur, vt ibi. Vel hic quatenus hæredem facit, qui hæres fecerit furtum, agi intelligitur: vt ibi dicit: & facit supra de cõdict. furtiu. l. si pro fure. in prine. Accursius.

r *Eam pretium*] duplum, vel quadruplum. Io. vel dic vt dixit sup. eod. l. in furem in prine.

s *Idem*] vt & sup. de condi. fur. l. si condicatur. & supra ad exhib. l. sed & si hæreditas. Item est cõtra inf. eo. l. si is cui. in fi. sed illud lucrum cũ alterius iniuria: vt fu. ex quib. cau. maio l. sciendum. & l. denique. & supra de damno infect. l. Proculus.

t *Consequetur*] scilicet, pretium hæreditatis.

u *Antequam adeatur*] si dicas, hæreditas, die. desijt impropriè poni: quia nunquam interfuit cum rei hæreditariæ non fiat furtum: vt inf. titu. 2. l. 1. §. Secunda. sic sup. vsu fruct. quemadmodũ caue. l. 3. §. 1. si dicas, adeatur, scilicet, iudex, tunc propriè ponitur.

6† In P. Flo. deest hæc negatiua.

7† Si seruus furetur. P. F.

x *Desijt*] sed tunc est contra sup. eo. l. 1. in prin. Solu. hic de condic. fur. ibi de actio. fur. dicitur nõ desinat competere, qa desinat interesse. y *Æstimandus est*] si agatur furti pro fure in cõmisso post aditam hereditatem.

8† In P. F deest, certum.

9† Hæditas nõ est in P. F.

z *Emptorem*] nota, tantũ valet, quantum vendi potest. sic sup. de condic. furt. l. si seruus. Sed cõtra videtur inf. eod. l. si vendidero. §. cum autẽ. Solu. ibi in actione furti, hic in condic. vel verius, illa secundum istam, vt ibi sit verum pretium.

10† In P. F deest, si.

¶ Cum Titio honesto viro pecuniam credere vellem, subiecisti mihi alium Titium egenum, quasi ille esset locuples: & nummos acceptos cũ eo diuisisti. furti teneris, [a] quasi ope tua, consilioq; furtum factum sit. sed & Titius [b] furti tenebitur.

¶ Si [1]† maiora quis tibi [c] põdera commodauit, cum emeres ad pondus, furti eũ [d] teneri venditori, Mela scribit, te quoq; si sciuisti. Non enim [2]† ex voluntate venditoris [e] accipis, cum erret in pondere.

¶ Si quis seruo meo persuaserit, vt nomen suum [f] ex instrumento, puta, emptionis tolleret, & Mela scribit, & ego puto, furti agendum. [g]

¶ Sed si seruo meo [3]† persuasum sit, vt tabulas meas describeret, [h] puto, si quidem seruo persuasum sit, serui corrupti [i] agendum. si ipse fecerit, [k] de dolo actionem [l] dandam.

¶ Si linea margaritarum surrepta sit, dicendus est numerus. [m] Sed & si de vino furti agatur, necesse est dici quot amphoræ surreptæ sint. Si vasa, surrepta sint, numerus erit dicendus.

¶ Si seruus meus qui habet [4]† peculij administrationem [n] liberam, pactus sit cum eo non donationis [o] causa, qui rem eius peculiarem surripuerat, rectè transactum videtur. Quamuis enim domino quæratur furti actio: attamen in peculio serui est. Sed si [5]† to-

ta pœna dupli furti seruo soluta sit, non dubiè fur liberabitur. Cui consequens est, vt si fortè à fure acceperit seruus, quod ei rei satis esse videatur, similiter rectè transactum videatur.

¶ Si quis iurauerit se furtum non feçisse, deinde rem furtiuam non [6]† contrectet, [p] furti quidem actio perimitur: rei tamen persecutio domino seruatur. [q]

¶ Si seruus qui surreptus est, [7]† hæres institutus fuerit, furti iudicio actor consequetur etiam pretium [r] hæreditatis: si modò seruus antequã iussu domini adeat, mortuus fuerit. condicendo quoque mortuum seruum [8]† idem [t] consequetur. [t]

¶ Si statuliber surreptus sit, vel res sub cõditione legata: deinde antequam adeatur [u] hæreditas, [9]† extiterit conditio, furti iam agi non potest: quia desijt [x] interesse hæredis. pendente autem conditione tanti æstimandus est, [y] quanti emptorem [z] potest inuenire.

Idem lib. 38.

LEX LIIII.

[10]† SI quis [a] ex domo, in qua nemo erat, rapuerit, [b] actione de bonis raptis in quadruplũ cõuenietur: furti nõ manifesti, videlicet, si nemo eum deprehenderit actione tollenda. [11]† [b]

Si quis ex domo] CASVS. Cum essem in camera Thadæi dilecti mei adscribendos istos casus, dimissa camera mea, in qua nemo tunc erat, quidam rapuit libros meos de camera mea. tenebitur vi bo. rapt. in quadruplum. & furti non manifesti. sed si effregit cameram meã non animo furripiendi per se, vel per alium aliquid, tamẽ alius inuenta camera mea fracta surripuit modo aliquid: non tenebitur effractor furti. & redditur ratio. & hoc dicit hæc l. cum prin. seq. Franc.

a *Rapuit*, non clam: quia sic esset simplex furtum, vt sup. eo. l. 1. sed rapturus esset, si inuenisset ibi aliquem.

b *Tollenda*, hic est specialis casus, secundum P. vt rapt. non teneatur furti non manifesti, alias contra, vt Instit. vi bono rapto. in prin. Vel dic hic tolli act. furti non quo ad naturam actionis, sed quia facta fuit exactio per hanc vi. bono. rapto. vt inf. vi bono. rapto. l. 1. Item dicit P. raptorem eũ si deprehendatur, non teneri furti manifesti, sed non manifesti, vt hic innuit. sed dic contra, scilicet eum manifesti teneri, vt ff. co. l. si vendidero. §. cum raptor. Item no. secundum

11† P. Flo. Rapt. quoq; furti nõ manifesti tenetur.

dum H. quòd in casu huius legis loquitur in f. de publ. iudi. l. infantē. Nam alias semper vi bon. rapt. actione ii agatur criminaliter erit publicum iudicium, scilicet, legis Iuliæ vis publ. vel priua. quæ publica sunt: vt infra de publ. iud. l. 1. & facit infra de incen. rui. naufr. l. 3. §. Labeo.

QVi iniuria.] in princ. casus est planus.

¶ Si seruus.] Cõmodaui Thadęo librum meũ: seruus meus ei furripuit: & Thadęus bene est soluendo in soluẽda æstimatione libri. dí q agã cõmodati actio ad æstimatio. libri: & ipse Thadæus mihi me actio. furti. & ab hac act. fur. liberor reddẽdo Thadæo quod ab eo habui. idẽ & si antequã agã. velim ei remittere act. cõmodati. sed si seruus Thadæi furripuit libraã illũ. Thadæus mihi tenebitur acti. commodati tantùm, non furti.

¶ Qui alienis. Gestor meorũ negociorum culpa sua rẽ meã amisit furtũ. dí q ã habeo acti. furti. sed agã ẽ gestorẽ ad æstimatio. rei meæ: & teneor sibi cedere act. fur. quã habeo ẽ furẽ. idẽ in eo, qui gerit negocia mea, q tutore. idẽ in eo, tutore q oblata satisda. cõmutorit. dol. administrat.

¶ Si ex donatione.] Rẽ meã ibi donatã à Titio tibi furripio, puta, seruum. agis ẽ me furti. ‖ Interest tua rõne possessionis: vt qa dãnũ ab eo datũ alicui emendasti. vel eũ agrum curasti: cum & si eum possideres, & eũ à te vendicarẽ, obstaret mihi exceptio, nisi has expensas tibi redderẽ. Fãa *Non tenetur f. vi.*] vt ẽ. l. verum. & ratio. sed ẽ. eo. l. in furti. §. ope. Solu. vt ibi.

2† P. F. si dominus actionẽ ei cedat.

ADDITIO. Dic q ibi habuit animũ vt furaret res ab alio errore. vel incerto: vt ibi per Bart. aliàs secus. secũdm eundem.

b *Diffringunt.*] No. sic] de iniurijs l. quod Reipubl. & C. de sic. l. 1. & sup. de rab. exhib. l. 3. §. si quis dolo.

c *Rem.*] commodatam.

d *Is.*] commodatarius.

e *Cum eo.*] commodatario.

f *Furti.*] noxalitur vt & ẽ. cõmo. l. rẽ mihi. §. fi. aliàs. l. si seruus.

g *Furti actionem.*] i. condictionem furtiuam. aliud in actione furtiua vt Instit. eod. §. quæ de fullone. & C. eo. tit. l. fi. §. tales. quæ sunt contra quibus dicitur non dari cõmodatario actionẽ furti, si dãs eũ non conueniat cõmodati, sed certè prorsus aliud est ibi casus: s. quia ibi extraneus, hic seruus. cõmodãtus fecit furtũ. Sed quare per cõpensationẽ non confunditur saltem vsq; ad concurrentem quantitatẽ? Respon. propter electionem, quam habet dominus in noxali. Accurs.

h *Sed tantum commodati.*] Sed quare magis si vt contendas: vt Inst. eo. §. placuit. cũ non deberet lucere seruo, quod non licet libero: vt C. si ser. extero fe. l. 1. & facit ad §. sup. nau. cau. sta. l. licet. §. 1. & de excep. do. l. apud. §. si quis pop. versic. quod si is.

i *Non habet.*] facit sup. eo. l. cuius. contra. & quod ibi nota.

K *Eadem sunt.*] vt nomine rerum subtractarum teneatur. sed nõ cõdẽnetur, nisi actiones cedantur.

l *Suscepit.*] facit C. de tut. & cur. q satis non de. l. nõ omniũ.

m *Defendisti.*] & sic æstimationem damni pro eo soluisti.

n *Habiturus.*] Item potest interesse vt referatur sententia in cõdẽnatione: vt sic de euictione agam. si donatio ceperit à promissione. vt C. de iure do. l. 1. alias ergo nõ: vt hic. sed secus si ex venditione possideas vt ẽ. e. l. cũ act. §. 1. & ẽ. si qs vxori. §. sed & si rẽ. q sunt ẽ. Item non obst ẽ. eo. l. enim. vt ibi dixi.

Paulus lib. 39. ad Edictum.

LEX LV.

QVi iniuriæ cã iannã effregit, quãuis inde per alios res amotæ sint, non tenetur furti. [a] Nam maleficia voluntas, & propositum delinquentis distinguunt. [b]

¶ Si seruus commodatoris rem [c] furripuerit, & soluendo sit is, [d] cãi surreptum est, Sabinus ait posse & commodati agi cum eo, [e] & contra dominum furti ẽ serui nomine, sed si pecuniam quam dominus exegit, reddat: euanescere furti actionem. [g] Idem est & si remittat commodati actionem.

¶ Quòd si seruus tuus rem tibi commodatam furripuerit, furti tecum actio non est: quia tuo periculo res sit, sed tantùm commodati. [h]

¶ Qui alienis negocijs gerendis se obtulit, actionem furti non habet, i licet culpa eius res perierit: sed actione negotiorũ gestorum ita damnandus est, si dominus actionem furti ei cedat. [1] † Eadem iunt [k] in eo, qui pro tutore negotia gerit, vel in eo tutore, qui diligentiam præstare debet: veluti qui ex pluribus tutoribus testamento datis, oblata satisdatione solus administrationem suscepit. [l]

¶ Si ex donatione alterius rem meam teneas, & eam furripiam, ita demum te furti agere mecum posse Iulianus ait, si interfit tua retinere possessionem, veluti si hominem damnatum noxali iudicio defendisti, [m] vel ægrum curaueris, vt aduersus vendicantem iustam habiturus [n] sis retentionem.

Caius lib. 13. ad Edictum Prouinciale.

LEX LVI.

SI pignore creditor vtatur, furti tenetur. [o]

¶ Eum, qui quid [p] vtendum accepit, si ipse alij commodauerit, furti obligari responsum est. [q] Ex quo satis appareret furtum fieri, & si quis vsum alienæ rei in suum lucrum conuertat. [r] Nec mouere quem debet, quasi is [2] ẽ nihil lucri sui gratia faciat. Species enim lucri est, ex alieno largiri, & beneficij debitorem [s] sibi acquirere. * Vnde & is furti tenetur, qui ideo rem amouet, vt eam alij donet.

¶ Furem interdiu deprehensum non aliter occidere lex duodecim tabula. permisit, quàm si telo [t] se defendat. Teli autem * appellatione & fustis, & ferrum, & lapis, & denique omne, quod nocendi causa habetur, significatur. [u]

2 † P. F. decessit.

* Iuxta hoc Cic. 1. 2. Offidũ genera largorũ explicat. Iam illud (inquit) non sunt admonendi (est enim in promptu) vt animaduertãt cũ alios adiuuare velint, ne quos offendant. Et paulò post. Extremum præceptũ in beneficijs est, ne quid contra æquitatẽ contẽdas, ne quid pro iniuria.

* Iure tempotest ad hoc allegari q ar morũ appellatio venit oẽ id, quod nocere potest.

k *Eadem sunt.*] vt nomine rerum subtractarum teneatur. sed nõ cõdẽnetur, nisi actiones cedantur.

l *Suscepit.*] facit C. de tut. & cur. q satis non de. l. nõ omniũ.

m *Defendisti.*] & sic æstimationem damni pro eo soluisti.

n *Habiturus.*] Item potest interesse vt referatur sententia in cõdẽnatione: vt sic de euictione agam. si donatio ceperit à promissione. vt C. de iure do. l. 1. alias ergo nõ: vt hic. sed secus si ex venditione possideas vt ẽ. e. l. cũ act. §. 1. & ẽ. si qs vxori. §. sed & si rẽ. q sunt ẽ. Item non obst ẽ. eo. l. enim. vt ibi dixi.

o *Furti tenetur.*] vt Instit. eo. §. furtum autem.

p *Eum qui quid.*] id est aliquid.

q *Responsum est.*] vt & sup. eo l. qui vas. §. si ego.

r *Conuertat.*] vt inf. eo. l. fullo. & argumen. supra de donatio. l. si tibi rem. & supra, commod. l. si vt certo. ẽ. sed interdum. & C. eo l. alienum.

s *Debitorem.*] naturalem: vt & supra de petit. hared. l. sed & si lege. ẽ. consuluit. & in Authent. de hared. & Falc. § fi verò expressim.

t *Telo.*] no. telo: quia nocturnum etiam sine telo: vt sup. ad legem Aquil. l. 4. §. lex. & inf. de sica. l. furem.

u *Significatur.*] & facit Instit. de interd. §. qui autem. & supra de vi & vi arma. l. 3. in. prin. & inf. de verb. significat. l. nomen.

a *Salua* ⁊ *esse*] vt Cæc. Ancillæ. & Inſtit eo. §. 1. & ſup. de condict. furt. l. ſi pro fure. §. fi.

Cõdictio furti rei vẽdi. non tollitur.

b *Condictio*] etiamen vna eligatur: vt C. de nox. l. fi. & no. ſecundum Azo. ꝙ vendicatione nõ tollitur ipſo iure condictio: vt ſ. eo. l. ei qui. quia plus ea cõtinet: vt ſ. de act. & obl. l. qui ſeruum. §. fi. vel dic, vt dixi in d. l. ei qui. Item vi contra ſup. quod met. & cau. l. metum. §. licet. & nau. cau. l. item. §. fi. ſed ibi plenè dixi.

c *Principaliter*] expreſſim: qa forte nihil dixit: ſed hũ ſciebat. ad quid accipiebat. Ité ad id, quod ex ſola opere tenetur, vi contra. ſ. de verb. ſig. l. ſæpè. l. fi. ſed ibi dixi. & ſecus Inſt. eo. §. ope. & ſ. eo. l. in furti. §. ope. & l. ſi quis vxori §. neque.

d *Euaneſcit*] vt & ſ. eo. l. interdum. §. qui tutelam: & ſupra proẽmpto. l. qui fundũ. §. ſi tutor. Accurſius.

Cum creditor.] CASVS. Creditor rẽ ſibi obligatam aufert, non tenetur furti. & intelligo ꝙ erat ei tradita res, & eã poſtea amiſerit: vel à debitore, q eã tenebat, abſtulit. & dic, vt in glo. Franc. e *Contrectare*] immo contra: vt ſup. vi bon. rapt. l. 4. Sol. hic loquitur in dubio: vt ar. ſ. p ſocio l. meritò. ſed ibi ſ. ẽ ium probatur, ſĩm H. vel hic loquitur, qñ fuerat ei tradita. & poſtea poſſeſſionem amiſerat. vel à debitore qui precario tenebat, abſtulit: vel ex conuentione, vel iudicis auctoritate. ibi nullum horũ intercedit: vt arg. C. de pig. act. l. 3.

a† Pareus theſi hic incluſa ñ ſunt in F. F.

2† P. Fl. Vipian⁹.

3† Aliàs Paulus.

Interdum.] CASVS. Aliqñ euenit, vt fur obligetur pluries act. furti, p eadẽ re: vt ſi furripuiſti mihi rẽ, & peruenit ad me, iterum eandem mihi furripuiſti, vel ei cui cõmodauerã: teneris duplici acti. fur. Idẽ ſi furripuiſti mihi rem: tãdem ea res peruenit ad me, & eam vendidi alicui & tradidi. & iterum eandem ei furripuiſti: teneris & mihi & nouo domino act. furti.

¶ *Qui furem.*] Furem deprehenſum cum re mea furtiua duxi ad Præfectũ vigilũ, vel ad Præſidem. videor elegiſſe viã perſecutionis: & ſi iudex cõdemnat eũ mihi in æſtima. rei furreptæ, vi ſublatæ quæſtio furti: ſiue vltra æſtima. eũ condemnauit, ſiue nõ: cũ maiori pœna, ſ. corporali ſit ſubiectus.

¶ *Si res peculiaris.*] Res peculiaris ſurrepta eſt ſeruo meo. tãdẽ reuerſa eſt in poteſtatẽ ſerui. act. fur. ꝙ erat nata, tollit. Ita Io. dicit. ſeruus rẽ ſuã peculiarẽ furripiẽdo nõ dr *fur*: cũ rei cõditio ꝙ hoc nõ mutet. Tertio dicit. Tutor ꝑt uãſgere

Condictio, vel vendicatio rei furtiuæ non tollit pœnam, ſeu pœnalem actionem furti: & econtra. Bar.

¶ Cum furti actio ad pœnæ perſecutionem pertineat, condictio verò, & vendicatio ad rei recuperationem, apparet recepta re nihilominus ſaluam eſſe [a] furti actionem, condictionem verò, & vendicationem tolli: ſicut ex diuerſo poſſit ſolutam dupli, aut quadrupli pœnam, ſalua eſt vendicatio, & condictio. [b]

¶ Qui ferramenta ſciens commodauerit ad effringendum oſtium, vel armarium, vel ſcalam ſciens 1† (cuius rei gratia id faceret,) commodauerit ad aſcendẽdum, licèt nullum eius conſilium principaliter [c] ad furtum faciendum interuenerit, tamen furti actione tenetur.

¶ Si tutor, qui negotia gerit, aut curator tranſegerit, cum fure, euaneſcit [d] furti actio.

Paulus 2† *lib. 3. Diſputat.*

LEX LVII.

CVm creditor rem ſibi pignoratam aufert, non videtur contrectare, [e] ſed pignori ſuo incumbere.

Iulianus 3† *lib. 22. Digeſt.*

LEX LVIII.

INterdum fur etiam manẽte pœnæ obligatione in quibuſdam caſib. rurſus obligatur, vt cum eo ſæpius eiuſdem rei nomine furti, agi poſſit. Primus caſus occurrit, ſi poſſeſſionis cauſa mutata eſſet: veluti ſi res in domini poteſtatem [f] rediiſſet, eandemque idem furripuerit, 4† vel eidem dño, vel ei cui commodaſſet, aut vendidiſſet. Sed & ſi perſona domini mutata eſſet, altera pœna obligatur. g

¶ Qui furem deducit [*] ad Prefectum vigilum, 5† vel 6† ad Præſidem, [h] exiſtimandus eſt elegiſſe viam, qua rem perſequeretur. [i] Et ſi negotium ibi terminatum eſt, & damnato [k] fure recepta eſt pecunia ſublata, in ſimplum videtur furti quæſtio ſublata: maximè ſi non ſolùm rem furtiuam fur reſtituere iuſſus fuerit, ſed amplius aliquid in eũ iudex conſtituerit. [l] Sed & ſi nihil amplius, quàm furtiuam rem reſtituere iuſſus fuerit, nec amplius aliquid in eũ iudex cõſtituerit, eo ipſo, quòd in periculum maioris pœnæ [m] deductus eſt, 7† intelligendũ eſt, quæſtionem furti ſublatam eſſe.

¶ Si res peculiaris ſurrepta in poteſtatem ſerui redierit, ſoluitur [n] furti vitium: & incipit hoc caſu in peculio eſſe: & ita à domino poſſideri. Cum aũt ſeruus rem ſuam peculiarem furandi conſilio amouet, quandiu eam retinet, conditio eius non mutatur. [o] nihil enim domino abeſt. ſed ſi alij tradiderit, furtum faciet. [p]

¶ Qui tutelam gerit, tranſigere q cum fure poteſt: & ſi in poteſtatem ſuam redegerit rẽ furtiuam, deſinit [r] furtiua eſſe: quia tutor loco domini [*] habetur. Sed & circa curatorem furioſi eadem dicenda ſunt: qui adeo perſonam do-

cum fure rei pupilli: & tollit actio furti. Idẽ ſi remota res ſurrepta i poteſtatẽ tutoris: cũ tuit loco dñi fir. Idẽ i curatore furioſi: cũ & alienare rẽ furioſi poſſit: intellige & cũ de creto. & ex cã iuſta. Vltimo dic, tutor itẽ curator furioſi p ſe pupilli vel furioſi ſurrepta habent condictionẽ furtiuã.

¶ *Si duo ſerui.*] Duo ſerui tui mihi furripuerũt veſtẽ & argentũ: egi noie vnius ꝫ te occaſione veſtis ſurreptæ. poſſum agere noie alterius occaſione argenti. Fran. Ac.

4† P. Fl. iubr. pretet.

f *In domini poteſtatem*] vt & ſ. eo. l. inter. §. fi. & argu. C. de ſect. fug. l. quicunque.

g *Obligatur*] ſi in poteſtatẽ noui dñi rẽ redijſſet, & iterũ ei furrepta eſſet, ſĩm R. ſed de hoc nemo dubitat. cũ ſuperius ipſum hoc ſatisdixerit. Dic ergo, vt dixi ſ. eo. l. ſi dñũ. Ité facit ſ. eo. l. inficiãdo. §. ſi ſanus.

h *Ad Præſidem*] facit ſ. de offic. pñſi. l. 3. i *Quæ rem perſequeretur.*] ſ. tantùm remittendo ꝙ eam.

i *Damnato.*] ſ. nõ vt ꝙ debuerit dãnari: quia ius ſuũ amiſit: vt ſ. quod met. cau. l. erat & C. vnde vi. l. ſi qs. & de exhi. reis. l. ſi & C. vi bon. rapt. res. quæ ſunt ſ. Solu. hic fugiſſet. vt C. de Iudæ. l. nullus & ſup. q in frau. red. l. ait Prætor. §. ſi debitor. vel datus fuit mihi à domino. vel ipſe ſe dedit ſi erat liber: vt eam torquerẽ. & crimen inquirerem. nõ iudici datẽ: ſed dic vt ſ. de cõdi. ob cau. l. quod Seruius. vel ſpeciale in fure.

k *Confecerit*] fortè verbera.

l *Conſtituerit*] fortè veibera.

m *Pœnæ*] corporalis, quæ eſt grauior: vt ſ. de pẽ. l. in ſeruorũ. §. ſi quod poſtulaſſe vt dñs ꝑ duplo, vel quadruplo. ſic inſimiliter non modo ordinario eum docẽdo Azo. & ſic non ob. C. qũ ciuilis actio. præſu. cri. l. 1. & facit ſ. de iniur. l. ſed ſi vnius. §. 2.

5† P. F. vigilibus.

6† In F. F. pius deeſt, vel.

7† P. Fl. deductus eſt fur.

n *Soluitur*] vt ſ. de vſuc. l. ſequitur §. Labeo.

* Haberis hic text. net. ad hoc. g eſt licitu capere fuiẽ & eũ dicere: dicẽ licèt dicantur. ꝙ nemo pt ſibi ius dicere ꝑ l. cæſar. §. qd met. ca. tñ ſpeciale eſt i fure. ſecũ dũ Batth. hic d quo tex. faciẽt ſeſſũ Ba. & Bal. in l. ſi ab hoſtib. §. 1. ſup. ſolu. mat. Bolog.

* Sic per ſ. riũ Paul. ad Gal. c. 4. Hidem puerũ q diu ſub tutoribus eſt, nihil à ſeruo differre affirmat.

o *Non mutatur*] ſecus in dominica: vt C. de let. fugit. l. 1. & arg. ſup. de acq. poſſeſſ. l. rem quæ nobis.

p *Furtum faciet*] ſeruus, & accipiẽs ſi fuit ſciẽs: vt & C. qũ eũ eo. l. ſi liberã. in fi. ſic ergo no. ꝙ donec eſt apud eũm poſſeſſio, nõ ꝑt dici furtiua: ſed traditione facta hic, quaſi poſſeſſione amiſſa ſit furtiua ar. ſ. de acq. poſſ. l. 3. §. qũ ſi ſeruꝰ.

q *Tranſigere*] vt & ſ. eo. l. ſi pignore. §. fi. & arg. C. de tranſac. l. Pizicæ. ſed nõ poteſt gratis liquidum debitum remittere vt in contrario: vt C. de pact. l. pactum.

r *Deſinit*] vt & ſ. de vſucap. l. ſequitur. §. ſi pupilli. Mirum ergo eſt, ꝙ non agit furti: vt ſ. eo. l. qui iniuriæ. ſ. qui alienis.

a *Domini*] cum benè geriti, nõ cum malè: vt hic, & ff. eo. l. tutor. & ff. pro emptore. l. qui fundum. §. si tutor. & quod vi aut clã. l. is qui. §. si tutoris. & ff. de admi. tut. l. qui tutelã. & C. de ꝙstio. l. 2. Sed in duob. casib fallit: vt in pacto gratuito, vt modo dixi. Itẽ in cõsti. procu. vt C. de procu. l. neque.

b *Alienare*] cum decreto, & ex causa: vt & C. eo. l. 2. & sup de cur. fur. l. ab agnato. & l. fin.

c *Nomine*] nõ suo: vt ff. c. l. is cuius. & d. l. q iniuriã. §. qui alienis.

d *Nulla exceptio*.] quasi videatur remisisse, pro altero agendo. sed nõ sic: vt hic, & ff. eo. l. si quis ex. §. 1. & facit ff. de cond. fur. l. si seruus. §. boue. & ff. cõmoda. l. in commod. §. duabus.

1 † P. Fl. agetur.

SI *cretæ*] CASVS. Feci specũ: id est, fossam in fundo tuo, & inde amoui cretã. teneor furti: nõ quia caui: sed qa amoui cretam. Franc.

2 † Alias, Vlpianus.

e *Specum*] quid sit specus, dictum supra. de cuis. l. 1. §. specus.

f *Potius*] non animo furãdi: alioquin hoc ipso quòd amouit de loco ad locũ, licèt non abstulerit, tenetur furti: vt ff. eo. l. verum. §. eorum. & hoc patet in eo, qui segetem secat: vt sup. eo. l. vulgaris. vel hic subaudi, tantùm.

3 † Vlpianus.

SI *filiusfamilias*] CASVS. Filiofa. factum est furtum rei castrensis peculij, vel quasi, vel aduentitij, eidem facto sui iuris domuit actio furti. idẽ & si res ei locata, sit ei surrepta. Franc.

4 † P. F. fa dius iudẽ agere.

Patet an hẽat actio nẽ p furto cõmisso filio in peculio suo.

g *Eo nomine agere*] in castrensibus vel quasi, vbi competit actio ei etiã ab initio. hodiè idem in aduentitijs. In profectitijs quoque rectè paterfam. factus ager, si fortè peculium separatũ habet à bonis patris: vt sup. de mino. l. denique. §. sed verum. nam licèt patri statim sit: quæsita actio furti, est tamen in peculio filij: vt sup. eo. l. si quis vxoris. §. si seruus meus Azo.

h *Agere potuit*] quia sua interest & obligatur etiam filiusfam. vt sup. de actio. & oblig. l. filiusfam.

SI *is qui*.] CASVS. Rem tibi cõmodaui, & eam tibi furripuit, non ages furti, cũ liberatus sit ab actio. cõmodati, nisi interfit tua tenere rẽ cõmodatã, putà, pp expẽsas quas in rẽ cõmodata feceris: ꝙ melius sit p retentionẽ seruare, ꝙ hẽre ius agẽdi p acti. cõmodati. nã hoc casu hẽs act. fur. Fi

Liberatus esset] ad hoc sup. cõmod. l. rem mihi. & ad leg. Aquil. l. legis. Sed arg. contra. sup. eo. l. in actione. §. qui rem.

ADDITIO. Dic. secundum Bart. qr ibi habebat retentionem occasione debiti. idem & hic quando habet retentionem ob aliquam causam occasione debiti.

K *Habebit*] vt ff. e. l. creditoris. §. si & ff. vi bo. rapt. 2. §. 1 hac.

ANcilla] CASVS Si ancilla mea fugiat à me, facit furtũ sui. Itẽ si cõtrectat partũ suũ, facit furtũ partus. Franc.

Sua] vt & C. de seruis fugit. l. 1. & erat dfica, nõ peculiaris alterius serui: qa tũc seruates, qũ dr ff. eo. l. interdũ. §. si ser.

a *Domini*] fustinet, vt etiam tradendo rem furioſi ãlienare b, existimetur. Condicere autem rem furtiuam tutor, & curator furioſi eorum nomine c possunt.

¶ Si duo serui tui vestem & argentum surripuerint, & alterius nomine de veste tecum actum fuerit, alterius de argento agatur, 1 † nulla exceptio d dari debebit ob eam rem, quòd iam de veste actũ fuerit.

Alphenus 2 † lib. 4. Digest. à Paulo epitomatorum.

LEX LIX.

SI cretæ fodiendæ causa specum e quis fecisset, & cretam abstulisset, fur est: nõ quia fodisset, f sed quia eam abstulisset.

Vlpianus 3 † li. 4. ad Vrseium Ferocem.

LEX LX.

SI filiofamilias furtum factum esset, rectè is paterfamilias factus eo nomine ager. g Sed & si res ei locata surrepta fuerit, & paterfamil. factus sit idem, 4 † agere poterit. h

Idem lib. 3. ex Minicio.

LEX LXI.

SI is, qui rem commodasset, eam clam abstulisset, furti cum eo agi non põt: quia suum recepisset: & ille commodati liberatus esset. i Hoc tamen ita accipiendum est, si nullas retinendi 5 † causas, is cui commodata res erat, habuit. nam si impensas necessarias in rem commodatam fecerat, interfuit eius, potius per retentionem eas seruare, quàm vltrò commodati agere: ideoq; furti actionem habebit. k

1 † P. Fl. agetur.

2 † Alias, Vlpianus.

3 † li. 4. ad Vrseium Ferocem.

4 † P. F. fa dius iudẽ agere.

5 † P. F. retinendo.

Africanus lib. 7. Quæstio.

LEX LXII.

ANcilla fugitiua quemadmodum furtum facere intelligitur, ità partum quoque contrectando furtum 6 † facit.

6 † P. Fl. furtiuũ.

Hæc lex diuiditur in sex partes. Prima loquitur de seruo communi furripiente. Secunda de seruo pignori dato. Tertia de seruo redhibito. Quarta de seruo empto mandato alicuius. Quinta de seruo depoſito. Sexta de seruo cõmodato. Secunda ibi, His etiam. Tertia ibi, Idem dicendum. Quarta ibi, Quod verò ad mandati actionem. Quinta ibi, Idque euidentius. Sexta ibi, Circa commodatum, vsque ad §. locaui. Bart.

Idem lib. 8. Quæstionum.

LEX LXIII.

SI seruus communis vni ex dominis furtum fecerit, quasi seruo communi furripiente. Obligasti mihi seruum furem ignorans, is mihi furtũ facit, agã ẽtia pignoratitia, vt aut emẽdes furtũ: aut pro noxa eũ relinquas penes me. idẽ & si seruũ quẽ emi à te, tibi reddã ex cã redhibitoria, seruus fecerat mihi furtũ: nã eneberis mihi, vel furtũ emendare, vel seruũ pro noxa dimittere. sed si scienti seruũ furẽ, eũ mihi obligas, & is mihi furripiat: pẽsè teneris emẽdare damnũ. in actio. aũt ex empto spectabitur, qd vẽditor serui promisit: vt ad id quod promisit, teneatur. in actio. ãt mandati aliud seruatur, ꝙ in superiorib. dictũ fit: vt si mãdaui tibi, vt talem seruũ, putà, Stichũ mihi emas, & emisti, & is seruus tibi furripiat: teneor act. mãdati præcisè omne damnũ, quod habes, tibi emendare, ẽt si ignorabã eũ furẽ. Id quod in mãdato dixi, serua in depoſito: & redditor mirabilis rõ. sed in cõmodato aliud seruatur, quando commodatum est factũ gratia accipientis tãtùm: quia si seruus commodatus faciat furtum commodatario, tenetur commodans, vel emendare damnũ, vel dare pro noxa seruũ. hæc sunt vera, si non fuit in dolo commodans, sicut & locator: immò potest dici, quòd in minus teneatur, quam locator: vt sic etiã sciens commodans seruum furem, non teneatur vltra æstimat. serui. Vltimo reuertitur ad casum depoſiti & mandati, vbi est dictum quod mandans & deponens tenentur in solidum. dicens quod hæc sunt vera, quando depoſitarius vel mandatarius non fuit in culpa: secus si depoſitarius aut mandatarius commisit totum aurum, vel argentum huic vilissimo seruo, quod dominus non fecisset: certè hoc casu non tenetur commodans, vel deponens emendare dãnum.

¶ *Locaui*.] Cum locarem tibi fundum pro certa mercede, conuenit, vt fructus qui sint obligati pro mercede, tandem to eos clam exportem. furti teneris, idem & si vendas eos, & emptores exportent. nam fructus efficiuntur furtiui. Secundo dicit: donec fructus cohærent agro, domini dicũtur. remoti autem, si quidem à colono, sua sunt, cum voluntate domini eos accipiat, sed quando emptor, qui emit à colono, percipit, non fiunt coloni, cum emptor suo nomine perceperit, non coloni.

¶ *Seruus liberum*.] Seruus liber esse iussus est, si det decẽ hæredi, interim hic seruus cõmisit delictũ, pp quod hæres tam-

quam dñs conuentus est noxali: & pendente iudicio noxali seruus decit hŕdi decem. & peruenit ad libertatē. nunc hæres petit se absolui à iudicio noxali: cū desijt habere seruū. quæritur, quid iuris sit? & refert de qua pecunia soluit hic seruus decem. hæredi: nā si de pecunia aliunde habita quā ex peculio, tunc debet hæres hæc decē quæ habuit à seruo, agenti noxali: & liberabitur à noxali. nam & si dedisset eum pro noxa antequam dedisset hęc decem hæredi, dedisset hæc decē. seruus enim pro noxa datus esset. si autem seruus dedit decem hæredi de pecunia peculiari: tūc liberabitur hęres à noxali, nullo dato agenti noxali: qñi & si dedisset eū pro noxa ante data decem, hęc decem quæ habebat seruus in peculio nō iuissent inuito hærede ad eum, cui esset datus pro noxa. Franciscus.

1† P. Fl. pare.

2† P. Fl. apparere &.

rit, communi diuidundo [a] agi debere placet, & arbitrio iudicis contineri, vt aut damnum præstet, aut partem [1†] cedat. Cui cōsequens esse vī, vt etiā si alienauerit suam partem, similiter & cum emptore [b] agi possit, vt quodammodo noxalis actio caput sequatur. Quod tamen nō eo, vsq; producendum ait, vt etiā si liber sit factus, cum ipso agi posse dicamus: sicuti non ageretur etiam si proprius [c] fuisset. Ex his [d] igitur apparet [2†] mortuo seruo nihil esse qd actor eo nomine cōsequi possit, nisi si fortè quid ex re furtiua ad socium peruenerit.

¶ His etiam illud consequens esse ait, vt si is [3†] seruus, quē mihi pignori dederis furtum mihi fecerit, agendo pignoratitia contraria, consequar, vt similiter aut damnū decidas, aut pro noxæ deditione hominem relinquas. [e] Idem dicendum de eo est, quē conuenisset [f] in cā redhibitionis esse: vt [4†] quemadmodum accessiones & fructus emptor restituere cogitur, ita & ècōtrario venditor quoq; vel damnum decidere, [g] vel pro noxæ deditione hominem relinque re cogatur, [h] nisi quid [5†] in his [i] amplius sit.

¶ Quòd [6†] sciens quis ignoranti furem pignori dederit, omninò damnū præstare cogendus est. [k] Id enim bonæ fidei conuenire. Sed in actione empti præcipuè spectandū esse qualem seruum venditor promiserit. [l]

¶ Quod verò * ad mandati actionem attinet, dubitare ne ait, num æquū dicendum sit, omnino damnū præstari debere. Et quidē hoc amplius, quā in superioribus causis seruandum est, vt etiam si ignorauerit is, qui certū [m] hominē [7†] emi mandauerit, furem esse: aliud si plus vel tantum desit in damno. quia dominus liberatur noxæ dedendo.

K *Cogendus est*] sine noxa secus in hærede: vt sup. de leg. 1. l. si hæres generaliter. quæ est contra. sed hic sua voluntate ad hoc se obligat, ibi hæres non: arg. sup. de cond. furt. l. & ideo.

l *Promiserit*] promittens enim, vel iubens tenetur. non aliàs: vt sup. de act. emp. l. Iulia. §. nē qui furem. & de ædil. edict. l. qui nolit. §. 1. Azo.

m *Certum*] aliud si in certum: vt s. mandat. l. inter causas. §. sed cum seruus. quæ est cōtra. & facit sup. de le 1 l. si seruus Titij.

n *Decidere*] id est, emendare.

o *Depositi apparere*] nisi apud te cā tui deponam: vt ī. si certum. per. l. si quis ner.

p *Commodi.*] si ergo cā vitiuslet mandatum, idem quod in pignore dicam.

q *Damnosum*] hic nota æquitatē rigori præferri: & aliquid esse bonū, cuius cōtrarium melius est. & ad hoc ī. de iniust. test. l. Flic. & de inoff. test. l. si in 6. & C. de iudic. l. placuit. & de proc. l. exigendi. in fi. & ī. depos. l. bona fides. §. 1. de acq. rerum dom. in l. adeo. §. insula. in fi. Item & no. officiū suū nemini esse dānosum. sic C. de test. l. si qñ. & ī. quemadmodū testa aper. l. sed si quis ex signatoribus. Sed ar. ī. C. de don. l. 1. sed ibi de lucro, hic de dāno vitando cerat.

r *Culpam*] ergo ignorans tenetur: & sic vī cōtra. ī. de pig. act. l. si seruus in fi. sed expone illā, vt ibi dixi.

s *Non ultra pretium*] vt & sup. cōmod. l. si seruus. & sup. loca. l. si quis domum. Accurs. t *Debere*] vt non cōprehendat latam culpam: vt Instit. de suspect. tut. §. suspectus. Accursius.

u *Interueniat*] & sic etiam sciens non videtur teneri vltra pretium. Accursius.

x *Ne teneatur*] vt teneatur mandator, vel depositor. Accursius.

y *Si ipse*] depositarius vel mādatarius.

z *Ei*] s. seruo depositorio, vel empto mandato domini. & sic facit ī. de pig. act. l. vel vniuersitati. & ī. de negot. l. si negotia.

2 Con-

3† P. Fl. vt & si is.

4† P. Fl. vti. Morti similis est manumissio.

5† P. Fl. quoti.

6† P. Flo. quod si.

* Non. Quæstio fuit inter nem. ni dēt eē dānosum. Secūdo no & tene ri: qa alibi non reperies q in actione mādati ṽra venit leuissima culpa, secūdum Bar. hic.

7† In P. F. prius non legebat, hominē.

a *Communi dividundo*] non furti: vt & ī de noxa. l. si seruus communis. & l. cum seruus. & sup. famil. ercis. l. puto. §. fin. & l. si id quod. §. 1. & ī. de min. l. sed si vnius. §. si seruus.

b *Cum emptore*] vt & ī. de noxali. l. de illo. & l. si ad libertatem. ff.

c *Si proprius*] vt & ī. eod. l. serui & filij. §. fi. & sup. de interrog. act. l. si ante. §. 1.

d *Ex his*] quia manumissio similis est morti, vt & sup. eod. l. inter.

e *Redhibitionis*] hoc cū fallit ignorans: secus si sciens: vt ī. proxi. §. quod si sciens. & sup. de pig. act. l. si seruus.

f *Conuenisse*] id est, constaret: vel conuenisset: inter tapētes: vel cum venisset si cū venditus fuisset: & hæc verior. vel i. conueniendus esset.

g *Decidere*] id est, emendare.

h *Cogatur*] ad hoc sup. de ædil. edict. l. cū autem. §. Iulia. & §. seq. & l. quæro. & ī. eo. l. seruī & filij. §. fi.

i *In his*] s. dāni æstimatione. & noxæ deditione. tunc. n. non tenetur emptor pōstare fructus, & accessiones, sicut supra dictū est: cū possit cōpensatione inducere. Idē & si tantum desit in sola noxæ deditione:

a *Conuenit*] causa tollendæ dubitationis; vt & ff. mandat. l. qui mutuam. nam necesse nō est; vt ff. in quib. cau. pi. tac. contra. l. in prædijs. sed certè immo videtur necesse quo ad actionem furti; vt ff. e. l. si is qui in prin. sed ff. vt ff. de acti. & oblig. l. qui seruum. §. si is. & facit su. pro socio. l. idem est.

b *Furtiuam*] quod dic vt sup. eod. l. falsus. §. si is.

c *Cohærent, fundi esse*] vt supra. de rei vendicat. leg. fructus. Accursius.

d *Facere*] cū merces sit soluta; vel fides habita de pretio; vt infra de rerum diuis. §. venditæ.

e *Quod certè*] ff. quòd fiant coloni; licèt soluat mercedem.

f *In proposito*] i. eo casu quando vendidit. Accursius.

g *Cogat*] & ex voluntate coloni: & sic nō obstat su. eo. l. si apes §. fin. & no. ex ijs quę hic dicit, ꝙ fructus non sunt facti coloni; agit ergo locator hic, qa dominus tractuum, non quia obligati. Sed & illa ratione posset agere si nō esset dominus: vt infra. de vsucapio. l. sequitur §. si rem. quæ est contra R.

h *Referre*] nunc respon. Accur.

i *Hæc*] scilicet, decem. vt & supra, de statuliberis l. statuliberi. §. 1. nec ob. sup. de noxali l. si quis à multis. quia ille secundum istam intelligitur. Aliàs autem legitur, hoc.

k *Fuerit*] facit supra de condict. ob. caus. l. 3. §. fi. & sup. de statulibe. l. 3.

Furtum] CASVS. Seruo tuo à te domino fugienti iter ostendi per quod iret, non fum fur. Franciscus Accursius.

l *Monstrauit*] etsi sciam eum fugitiuū, secūdum M. facit ff. eo. l. qui seruum. in prin. Sed argu. ff. de ser. cor. l. 1. in princ. & §. persuadere. vnde potes dicere: aut in odium dominiaut vt sic iram domini euaderet, monstrauit; vt su. eo. l. qui vas. §. qui ex voluntate.

Non potest] CASVS. Damnatus furti est infamis nec potest Præses facere quin sit infamis. Fran. Accur.

m *Infamia*] vt & ff. ad Turpil. §. 1. in fi. Sed contra. C. ex quibus causis infa. irro. l. fi furti. Sol. vt ibi. & no. ꝙ argumento huius legis. & sup. de ritu nupt. l. palam. §. fin. dicit Ioan. sola sententia aliquem effici infamem: licèt non subsit causa. Sed argumen. contra. sup. de ijs qui no. infam. l. actus. & de hoc dixi sup. de ijs qui no. infa. l. Athletas. in fi.

quid fecisset, aliter existimandum est.

¶ Locaui * tibi fundum, & (vt assolet) conuenit[a] vti fructus ob mercedē mihi pignori essent. Si eos clam deportaueris, furti tecū agere me posse aiebat. Sed & si tu alij fructus pendentes vendideris, & emptor eos deportauerit, cōsequens erit, vt in furtiuam[b] causam eos incidere dicamus. Etenim fructus quandiu solo cohæreant, fundi esse: [c]& ideo colonum, quia voluntate domini eos percipere videatur, suos fructus facere. [d]quod certè [e] in proposito [f] non æquè dicitur. Qua enim ratione coloni fieri possint, cum emptor eos suo nomine cogat? [g]

¶ Statuliberum qui si decem dederit, liber esse iussus erat, hæres noxali iudicio defendebat. [1]† pendente iudicio seruus datis decem hæredi, ad libertatem peruenit. quæritur, an nō aliter absolutio fieri debeat, quàm si decem, quę accepisset hæres, actori dedisset? Referre [h] existimauit, vnde ea pecunia data esset: vt si quidem aliunde, quam ex peculio, hæc [i] saltem præstet: quoniam quidem si nondum ad libertatem seruus peruenisset, noxæ deditus, ei cui deditus esset, daturus fuerit. [k] Si verò ex peculio, quia nūmos hæredi [2]† dederit, quos vtiq; is passurus eum non fuerit ei dare, contra statuendū est. [3]†

Martianus lib. 4. Regul.

LEX LXIIII.

FVrtum nō committit qui fugituo iter monstrauit[l]

Sententia sola an infamiā inferat.

Ille §. est solemnis, secundū B. hic.

1† P. Flo. defendebat.

2† P. F. hęredis.

3† In P. F. deest, est.

ATitio] CASVS. Titio hærede instituto, seruus Stichus legatus est Seio. antequam Titius adeat hæredi. seruus Stichus fecit furtū Titio. Postea Titius adiuit hæredi. & Seius vult habere seruum legatum. & habuit. quæritur an Titius habeat act. furti cōtra Seium? & dī ꝙ sic: qa tpe furti Titij non erat seruus Stichus, cum nondū adisset hęredi. & tpe aditæ hīdi, siue post aditam, non fit suus: cum recta via transeant ea, quę legātur ad legatarium. Fran.

Marcellus [4]† libro 2. Publ. iudiciorum.

LEX LXV.

NOn potest Præses prouinciæ efficere, vt furti damnatum non sequatur infamia.[m]

Martianus [5]† lib. 1. Membranarum.

LEX LXVI.

ATitio * hærede homo Seio legatus, ante aditā hæreditatem Titio furtum fecit. Si adita hæreditate Seius legatum ad se pertinere voluerit, furti eius serui nomine aget cum eo Titius,[n] quia nec tunc cum faceret furtum, eius fuerit. Et vt maximè quis existimet, si seruus esse cœperit eius, cui furtum fecerat, tolli furti actionem, vt nec si alienatus sit, agi possit eo nomine: nec post aditam quidem hæreditatem Titij factus est: quia ea quæ legantur, recta via [o] ab eo, qui legauit, ad eū, cui legata sunt, transeunt.

Qui tenetur ex delicto actione originaliter pœnali, non liberatur pœnitentia. Bart.

VIpianus libro 1. ad Edictum Aedilium Curulium.

LEX LXVII.

QVi ea mente alienum quid contrectauit, vt lucrifaceret, tametsi mutato cōsilio id domino postea reddidit, fur est. Nemo enim tali peccato pœnitentia sua nocēs esse desijt. [p]

4† P. Flo. Macer.

5† P. Flo. Neratius.

Nota ex ista l. fm Bar ꝙ dominiū rei legatę trā fit in legatarium directa via. & ad huius l. intellectū vide Vin. à Sala. in Repet. l. filiū quēnu. 7. C. famil. ercisc.

Pœnitere ao, & q̄do licea

n *Titius*] CASVS. Titio hærede instituto, seruus Stichus legatus est Seio. antequam Titius adeat hæredi. seruus Stichus fecit furtū Titio. Postea Titius adiuit hæredi. & Seius vult habere seruum legatum. & habuit. quæritur an Titius habeat act. furti cōtra Seium? & dī ꝙ sic: qa tpe furti Titij non erat seruus Stichus, cum nondū adisset hęredi. & tpe aditæ hīdi, siue post aditam, non fit suus: cum recta via transeant ea, quę legātur ad legatarium. Fran.

o *Recta via*] non statim, sed adita hīditate, vt ff. de leg. 1. l. si tibi homo §. cū seruus, hoc quantū ad veritatē: aliud de fictione; qa ex tēpore mortis est legatarij. nam si hæredis fingeretur, tā hic furti agi non pōt: vt ff. de noxa. l. si alienus. & hic optimè diximus. &, fm hoc, loquitur ff. de pecu. l. sed si damnum. 1 §. idemque & si legatus. & de lega. 2. l. legatum ita. & de leg. 1. l. si seruus Titij & ff. tit. 1. l. 1. §. si seruus. & ff. de iud. l. ꝙ legat in fi. & ff. eo. l. si iussu. §. fi. Sed contra. huic l. ff. de fidei. liber. l. cum verò. §. fi. sol. vt ibi. Itē contra. ff. de serui. l. Papinianus. sed dic vt ibi.

ADDITIO. Dic quia ibi testator legauit rem hæredis, nō ipsius testatoris: tunc enim non transit dominiū in legatariū, nisi traditione facta: vt ibi. & in l. si quis inglinos. §. cū seruus ff. de leg. 1. & no. in l. si hæredis. eod. tit. secundum. Bar.

Vi ea mēte] CASVS. Rem tuā furtiuam & cōtrectauit animo luctandi. licèt postea pœnitēā. & tibi reddam: adhuc tñ fum fur. & adducunt ratio. Franc.

p *Desijt*] sic sup. de adil. edi. l. qs sit fugi. & arg. ff. C. de apo. l. hi qui sanctā. in fi. & ff. depos. l. i. §. fi rem. Sed ff. ff. de vsuca. l. sequitur. §. idē Labeo. Sol, ibi vendidit, non tradidit: & ideo nō contrectauit. Itē ff. ff. de ser. fugit. l. 1. §. 1. ibi ignorauit eum fugitiuū. q recepit: & sic fuit ad pl⁹ in culpa; hic i dolo. vel alius est casus. Itē arg. ff. ff. de in ius vocā. l. quāuis. & ff. de iurisd. omn. iud. l. ii cōuenerit. Vltimò distingue circa pœnitētiā; qa aut in contractibus, aut in delictis. Primo casu in nominatus pœnitere licet; vt ff. de cōdi. ob cām. l. si pecuniā. in nota is. fi qdē vtriusq; gratia sunt celebrata, no licet pœnitere; vt C. de act. & obl. l. licet. & de contrahē. emp. l. no id.

circo. si alterius tātùm pœnitere potest is cuius gratia celebratus est: vt ſ. depoſi. l. 1. §. pe. in delictis. si quidem statum est in finibus voluntatis. & non est processum vltra: licet pœnitere. & tūc pœnā euitare: vt ſ. de pœnit. l. cogitationis. Si processum est ad actum: si quidē cōsummatum est. & perfectum, non pōt postea pœnitere: vt euitet pœnam: vt hic. & ſ. vi bonor. rapt. l. pe. fallit tamen: vt C. ad crimi. stellio l. 1. & ſ. de ſer. fugi. l. 1. §. 1. & de pub. l. 1 §. quod si fecerit. & quod metus cā. l. si cum exce. §. saris. Si autem ad actum non consummatū, nec perfectū: si quidē quia noluit, sed potuit, licet pœnitere: & nō incidit in pœnā. vt ſ. ad legē Cornel. de fal. l. q falſam. Nisi in casu, vt C. ad legē Iuliā maiestā. l. quisquis. Si verò quia non potuit, nihilominus tenetur: vt ſ. ad legē Pompeiam de parri. l. 1. in fi.

Paulus lib. 7. ad Plautium.

LEX LXVIII.

SI is, qui rem pignori dedit, vēdiderit eam, quam is dominus sit, furtum facit: siue eam tradiderit creditori, siue speciali[a] tantum pactione obligauerit: idque & Iulianus putat.

¶ Si is, cui res surrepta fuerit, dum apud furem sit, legauerit eam mihi: an si postea fur eam cōtrectet, furti actionem habeam? Et secundum Octaueni sententiam, mihi soli competit furti actio, cum hæres suo nomine [b] non habeat: qui i quacunque ratione dominium mutatum sit, domino cōpetere furti actionem constat.

¶ Eum, qui mulionem dolo malo in ius vocasset, [c] si interea mulæ periissent, furti teneri veteres responderunt.

¶ Iulia. respondit eum, qui pecunijs exigendis præpositus est, si manumissus [d] exigat, furti teneri. Quod ei consequens dicere est, & in tutore, cui post pubertatem solutum est.

¶ Si tu Titium mihi commēdaueris quasi idoneū, cui crederem, [e] & ego ignorem Titium qui sit, si [f] † deinde tu alium adducas quasi Titium, furtum facies: [g] quia Titium hunc esse credo: scilicet si & ille, qui adducitur, scit quòd si nesciat, non facies [2] † furtum. Nec is qui adducitur, [3] † opem tulisse poterit videri: cū furtum factum non sit: sed dabitur actio in factum [g] in eum, qui adduxit.

¶ Si stipulatus de te [h] sim, p te non fieri quo minus homo Eros intra Calendas Iulias mihi detur: quamuis mea interesset eum non surripi, cum surrepto eo ex stipulatu non tenearis, si tamen per te factum non sit, quo minus mihi daretur: non tamen [i] furti actionem me habere.

Celsius lib. 12. Digestorum.

LEX LXIX.

INficiādo depositum, nemo facit furtum. [k] Nec. n. furtum est ipsa inficiatio, licèt propè furtum sit. Sed si possessionem eius adipiscatur interuertendi causa, facit furtum. Nec refert, in digito habeat anulum, an datus [l] hypothecæ sit, 4† quem cum in deposito teneret, habere pro suo destinauerit.

In actione furti habetur ratio interesse, quod est extra rem. Bar.

¶ Si tibi surreptum est, quod nisi die certa dedisses, pœnam promisisti: ideoque sub conditione erat legatus, vel nō erat hæreditarius. item dic vt no. sup. eo. l. si dominium. & facit ſ. eo. ti. l. à Titio. Accurſ. *Vocasset*] vt ei mulæ subtraherentur: & sic opem præbuit: vt & sup. eo. l. in furti. §. opē.

a *Manumissus*] sciēs se manumittū: secus si ignorās: vt ſ. si cert. petat l. eius. quæ est ſ. & facit ſ. de solu. l. si quis seruo. & l. quod seruus. Accurſ. 2† Alias facies. 3† P. F. adduxit.

e *Credirem*] i. mutuarem. Accurſ.

f *Furtum facis*] vt. & ſ. eo. l. si quis perferēdum. sed contra. ſ. de iurisdict. omn. iud. l. ſi quis id. §. fin. solvet ibi.

g *In factum*] subsidiaria Aquilia: quia de dolo non datur: nam in personam habitus creditor: vnde non transfertur dominium: ideoque cessat de dolo, cum rei veh. detur; & de hoc dicetur dixi ſ. eo. l. si quis uxori. ſ. cum Titio.

h *Si stipulatus de te*] i. à te. Accurſ.

i *Non tamen*] vt & ſ. eo. l. is cui. & ſ. eo. l. is cuius in prin. Accurſ.

k *Inficiādo*] CASVS. Depositarius negat penes se depositū esse. non propter hoc est fur: sed tunc demum, cum incipit contrectare.

l *Hypothecæ*] Promiserat Titio Stichū dare intra certum diem, & sub pœna. tandem interim est ibi surreptus Stichus, & sic quia non potuisti dare Titio intra diē incidisti in pœnā, dicitur, quod hoc totum cōsequeris per ac. furti. 4† P. F. an dactyliotheca quæ &c.

¶ *Infans*] Surripuisti mihi infantē, hic infans penes te furem existens adoleuit. & factus est magnus. dicitur, quod dicens furtum fecisse. & Infans, & adolescentis. vnum tamen furtum est: & vna actione furti agetur, in qua veniet damnum, quāti homo pluris fuit. & sic tēpus adolescentiæ præstatur. cum tūc pluris fuerit quam prius.

¶ *Cum seruus*] Seruus furtivus ipsi furi fecit furtum. tenetur dominus seruī.

¶ *Si colonus*] Colonus qui cōduxerat fundum vsque ad quinquennium finito quinquennio remanſit in fundo inuito domino fundi. & fructus percepit. dicitur tenetur furti nomine fructuum. etiam fructibus consumptis. Franc. Acc.

K *Furtum facere*] vel hoc ſup. de acquir. possess. l. 1. §. 1. si rem. & ad exhib. l. thesaurus. & ſup. eo l. 1. & ſup. mand. l. si procuratorem. & dolo. & l. procurator. & ſup. eo. l. si quis uxori. §. neque. Accurſius.

l *Datus*] ab obligatus. & creditori traditus; vel dic depositus in apotheca: & sic intercessit contrectatio. Vel dic quod erat etiam prius in apotheca. sed tunc quoniam sine

1 † P. F. & ego in Titiū inquisitionem deinde &c.

circo. si alterius tātùm pœnitere potest is cuius gratia celebratus est: vt ſ. depoſi. l. 1. §. pe. in delictis. si quidem statum est in finibus voluntatis. & non est processum vltra: licet pœnitere. & tūc pœnā euitare: vt ſ. de pœnit. l. cogitationis. Si processum est ad actum: si quidē cōsummatum est. & perfectum, non pōt postea pœnitere: vt euitet pœnam: vt hic. & ſ. vi bonor. rapt. l. pe. fallit tamen: vt C. ad crimi. stellio l. 1. & ſ. de ſer. fugi. l. 1. §. 1. & de pub. l. 1 §. quod si fecerit. & quod metus cā. l. si cum exce. §. saris. Si autem ad actum non consummatū, nec perfectū: si quidē quia noluit, sed potuit, licet pœnitere: & nō incidit in pœnā. vt ſ. ad legē Cornel. de fal. l. q falſam. Nisi in casu, vt C. ad legē Iuliā maiestā. l. quisquis. Si verò quia non potuit, nihilominus tenetur: vt ſ. ad legē Pompeiam de parri. l. 1. in fi.

Paulus lib. 7. ad Plautium.

LEX LXVIII.

SI is, qui rem pignori dedit, vēdiderit eam, quam is dominus sit, furtum facit: siue eam tradiderit creditori, siue speciali[a] tantum pactione obligauerit: idque & Iulianus putat.

¶ Si is, cui res surrepta fuerit, dum apud furem sit, legauerit eam mihi: an si postea fur eam cōtrectet, furti actionem habeam? Et secundum Octaueni sententiam, mihi soli competit furti actio, cum hæres suo nomine [b] non habeat: qui i quacunque ratione dominium mutatum sit, domino cōpetere furti actionem constat.

¶ Eum, qui mulionem dolo malo in ius vocasset, [c] si interea mulæ periissent, furti teneri veteres responderunt.

¶ Iulia. respondit eum, qui pecunijs exigendis præpositus est, si manumissus [d] exigat, furti teneri. Quod ei consequens dicere est, & in tutore, cui post pubertatem solutum est.

¶ Si tu Titium mihi commēdaueris quasi idoneū, cui crederem, [e] & ego ignorem Titium qui sit, si [f] † deinde tu alium adducas quasi Titium, furtum facies: [g] quia Titium hunc esse credo: scilicet si & ille, qui adducitur, scit quòd si nesciat, non facies [2] † furtum. Nec is qui adducitur, [3] † opem tulisse poterit videri: cū furtum factum non sit: sed dabitur actio in factum [g] in eum, qui adduxit.

¶ Si stipulatus de te [h] sim, p te non fieri quo minus homo Eros intra Calendas Iulias mihi detur: quamuis mea interesset eum non surripi, cum surrepto eo ex stipulatu non tenearis, si tamen per te factum non sit, quo minus mihi daretur: non tamen [i] furti actionem me habere.

Celsius lib. 12. Digestorum.

LEX LXIX.

INficiādo depositum, nemo facit furtum. [k] Nec. n. furtum est ipsa inficiatio, licèt propè furtum sit. Sed si possessionem eius adipiscatur interuertendi causa, facit furtum. Nec refert, in digito habeat anulum, an datus [l] hypothecæ sit, 4† quem cum in deposito teneret, habere pro suo destinauerit.

In actione furti habetur ratio interesse, quod est extra rem. Bar.

¶ Si tibi surreptum est, quod nisi die certa dedisses, pœnam promisisti: ideoque sub conditione erat legatus, vel nō erat hæreditarius. item dic vt no. sup. eo. l. si dominium. & facit ſ. eo. ti. l. à Titio. Accurſ. *Vocasset*] vt ei mulæ subtraherentur: & sic opem præbuit: vt & sup. eo. l. in furti. §. opē.

a *Manumissus*] sciēs se manumittū: secus si ignorās: vt ſ. si cert. petat l. eius. quæ est ſ. & facit ſ. de solu. l. si quis seruo. & l. quod seruus. Accurſ. 2† Alias facies. 3† P. F. adduxit.

e *Credirem*] i. mutuarem. Accurſ.

f *Furtum facis*] vt. & ſ. eo. l. si quis perferēdum. sed contra. ſ. de iurisdict. omn. iud. l. ſi quis id. §. fin. solvet ibi.

g *In factum*] subsidiaria Aquilia: quia de dolo non datur: nam in personam habitus creditor: vnde non transfertur dominium: ideoque cessat de dolo, cum rei veh. detur; & de hoc dicetur dixi ſ. eo. l. si quis uxori. ſ. cum Titio.

h *Si stipulatus de te*] i. à te. Accurſ.

i *Non tamen*] vt & ſ. eo. l. is cui. & ſ. eo. l. is cuius in prin. Accurſ.

k *Inficiādo*] CASVS. Depositarius negat penes se depositū esse. non propter hoc est fur: sed tunc demum, cum incipit contrectare.

l *Hypothecæ*] Promiserat Titio Stichū dare intra certum diem, & sub pœna. tandem interim est ibi surreptus Stichus, & sic quia non potuisti dare Titio intra diē incidisti in pœnā, dicitur, quod hoc totum cōsequeris per ac. furti. 4† P. F. an dactyliotheca quæ &c.

¶ *Infans*] Surripuisti mihi infantē, hic infans penes te furem existens adoleuit. & factus est magnus. dicitur, quod dicens furtum fecisse. & Infans, & adolescentis. vnum tamen furtum est: & vna actione furti agetur, in qua veniet damnum, quāti homo pluris fuit. & sic tēpus adolescentiæ præstatur. cum tūc pluris fuerit quam prius.

¶ *Cum seruus*] Seruus furtivus ipsi furi fecit furtum. tenetur dominus seruī.

¶ *Si colonus*] Colonus qui cōduxerat fundum vsque ad quinquennium finito quinquennio remanſit in fundo inuito domino fundi. & fructus percepit. dicitur tenetur furti nomine fructuum. etiam fructibus consumptis. Franc. Acc.

K *Furtum facere*] vel hoc ſup. de acquir. possess. l. 1. §. 1. si rem. & ad exhib. l. thesaurus. & ſup. eo l. 1. & ſup. mand. l. si procuratorem. & dolo. & l. procurator. & ſup. eo. l. si quis uxori. §. neque. Accurſius.

l *Datus*] ab obligatus. & creditori traditus; vel dic depositus in apotheca: & sic intercessit contrectatio. Vel dic quod erat etiam prius in apotheca. sed tunc quoniam sine

sine contrectatione? Respon. trahitur retro. quasi tunc contrectauerit cum apprehendit. Quid ergo si medio tempore fuit prosectior res post acceptationem ante interuersionem: nunquid æstimabitur cum retrotrahitur? Resp. non: quia eō ad omnia retrotrahitur. sic & aliàs: vt C. de donationibus inter vir. & vxo. l. donationes. vel si velis dicere hoc casu non fieri furtum, dic quòd hæc litera, nec refert &c. referetur ad principium legis, non ad proximè dicta. quod patet: quia subijcit, quem cum in deposito teneret &c. sed prima lo. placèt.

a *Sufferre*] aliàs sufferre. & tunc plana. aliàs sufficere. & tūc,

*Colligit .i. præstare. vel. l. sup- Bar. hic- positam esse. vel sub- & malè, rogatam in locum il- ex -istorius. sicut & dicitur, rex q' fur Suffecti Consules. i. cō tectās subrogari. An autem rē furti- pœna dupletur. dic vt uā per di sup. eod l. in furti. in nersa ter- prin. & facit inf. pro- rimè. Accur.

vnicā tā- b *Verum tantum*] sic tū furtū sup. de verb. obl. l. qui ex pluri- bis. Accur. bus. & di- c *Alteri*] secus si à do uersis cō- mino ad quem re- tractatio trectatio nibus cō- dijsset, vt sup. eod. l. mittit. de interdum fit. Accur. quo dic- d *Adolescentis*] facit vt posui ī sup. proxi. l. & sup. de add. ad condic. furti. l. ex ar- l. vulga- gento. & sup. eod l. in furti. & quod ibi no- tis. ī prin. ta.

in ver. plu- e *Existimare*] q. d. ni- ra sūt fur- hil. Accur. ta, & ibi- f *Cum seruus*] facit bona glo- sup. eod. furtis & filij. in ver. fur- §. cum autem. erit ī. eo- g *Placet*] contra. sup. quib. ad- eod. l. itaque. ff. sed de sing. fol. vt nota. sup. depo- Alex. de si. l. 1. ¶ si prædo. dmo. cōl. h *Possit*] per condi- obijcitur ctionem furtiuam. & facit sup. si cert. per. l. carcerali. si pus nec. ff. pen. & vol. 4. sup. quod vi aut clam. l. ii alius, §. notauimus. Accur.

¶ P. Fla meo. a] Tantis rō est in l. f.

3 ¶ P. F. posse.

4 ¶ P. Flo. oporteret

5 ¶ P. P. non habent. per Accu.

Heredem] CASVS. Rei hæreditate non dicitur fieri furtum: nec datur actio furti, nisi in tribus casibus. Primus, si defunctus eā obligauerat. Secundus, si cōmodauerat. Tertius, si alius habet vsumfruct. in ea, his enim casibus si res hæreditaria furtiuata efficitur res illa furtiua, vt sic non possit vsucapi. & hæredi postea adeunti datur actio furti. Franc. Accur.

i *Iulianus negabat*] vt & supra de noxa. l. si seruus legatus. & infra. de crimine expila. hæredi. l. secunda. & finali. & infra titulo secundo l. prima. §. Scæuola, idemque si paraueit hæreditatium: vt in fine eodem. l. seruus bonis. secus in Aquil. vt & supra, ad legem Aquiliam. l. ob id. Accursius.

k *Vt in qua vsus fructus alienus est*] vt sup. de vsucap. l. si homo.

l *Hi enim. Heredi quoque*] per alium ergo habet, quod per se habere non potest. sic ff. quæ res pigi. o. oblig. poss. l. Aristo. & sup. de acquiren. hæred. l. cum hæreditate. Sed argum. contra. C. de vsur. l. ecs in fi. sed illud generale: cætera specialia, vel non potest per alium à se submissum. ai hic rō fiat ab eo ff. bonis. argum. supra de admin. tut. l. ita autem. §. gestiūe. Accur.

6 † In ff. f. dicit- lit.

Si cui] CASVS. Commodauit tibi rem, tu malè vsus es ea, tractas eam. ideneris furti. i. conditione furti, item cō. & si agatur furti. i. condictio. furtiua tollitur ipso iure actio commodati. & si agatur primo commodati, tollitur condictio furti. ope. exceptio.

*Cic. l. 4. epist. 25. epist.

¶ *Eius rei*] Aliquis hæres rem alienam possidebat titulo pro hærede: interim est ei furtiua. dicitur, quod non competit ei actio furti, licèt eius interfit, quia vsucepisset eam. sed hoc non dicitur interesse eius, qui lucrum sperat cum dāno alterius: sed potius illius, qui erat eam amissurus per vsucapionem. Franciscus. Accur.

m *Adquirit*] malè vendo. Si rem dānum dando, tunc obtinet ipsa commodati. l. vnde quæritur. in fine.

n *Et commodati*] sic in deposito: vt supra de pecu. l. si furiosum. & in locato, vt supra locati. l. si locatum. Accur.

7 † Aliàs Labeo.

d *Furti*] idest, condictione furtiua. & sic non est contra. supra, pro socio. l. ici communis. & l. sequenti. & supra, de actio. & obliga. l. qui seruum. §. fin. in fine. vbi de actione furti dicit. vel solue vt ibi. sed hæc est veritas: hodie videtur tolli electione etiam actio furti, vt C. eodem. l. finali. nec dicas ibi loqui, quando extraneus fecit furtum in eō commodata.

p *Extinguitur*] ipso iure: cum tantum, & etiam plus contineat condictio furtiua, quam actio commodati, f. extimfecas vtilitates, vt sup. de condi. fur. l. 3. ita solutione eius, quod [illegible] &c. l. fi. quibus modis tollit. obligā. in princ. I. quod habeo. petere non possum. vt sup. de rebus. l. stipulatus. si

¶ Si colonus post lustrū conductionis, anno amplius fructus inuito domino percepe- rit, videndum est, ne messis, & vindemiæ furti cum eo agi possit. Et mihi dubium non videtur, quin fur sit: 6 † & si cōsumpserit rem surreptam, repeti ab eo possit. h

Non habet quis per alium, quod per se habere non potest. Bart.

Marcellus lib. 8. Digest.

LEX LXX.

HÆreditariæ* rei furtum fieri Iulianus negabat, nisi fortè pignori dederat defunctus, aut commodauerat.

Scæuola lib. 4. Quæst.

LEX LXXI.

AVt in qua vsusfructus alienus est. k

Marcellus lib. 4. Digest.

LEX LXXII.

HIs enim casibus putabat hæreditariarum rerum fieri furtum, & vsucapionem impediri: idcirco & hæredi quoque l actionem furti competere posse.

Si is cui commodata res est, malè vtitur ea, tenetur furti, id est, condictione furtiua, & commodati: & vna actione experta, tollitur altera. Bar.

Iabolenus 7 † lib. 15. ex Cassio.

LEX LXXIII.

SI is, cui commodata res erat, furtum ipsius admisit m agi cum eo, & furti, & commodati n pōt; & si furti o actū est, cōmodati actio extinguitur; p si commodati,

a *Actione furti*] i.condi.furtiuæ: & ideo non ipso iure: quia plus continet condictio, vt dixi: non autem actio furti, quæ ad pœnam tantum datur, vt d.l.pro socio.l.rei commu. & l.seq. Sed quidam hic dicunt idem de actio.fur.quia datur ex eo, quod interest: sicut commodati, licèt in duplum: argu.inf.de reg iur.l. nemo.§.quoties. qđ nihil est. & facit C. eo.l.1.

b *Non pertinet*] pro ea æstimatione, ac si esset sua, vt sic non obst. sup.eo.l.itaque. §.1. & l.cum res.§.1. & inf.eo.l.furtiuam.

c *Possit*] est ergo extraneus. aliàs contra: vt C. de vsucap. pro hærede.l.nihil. Azo.

d *Fallitur effect*] hic est contra supra eod. l.si quis vxori.§.neque. Accursius.

e *Sempronia. Centurioni*] sub quo vir eius militabat: quæ cum nollet amplius expectare, libellos remisit fecit.

f *Ad officium*] superioris fortè.

g *Lucius*] tabellio fortè.

h *Commissum esse*] si iterum mulieris eos non legi in publicũ: quia debitor suus, quem ipsa conuenire volebat, aufugit cum in ipsis libellis continebatur de cõmittendo negotio alicui amico gerendo. æquè putatur ergo hæc lectio instrumentorum furto: vt sup.eo.l.qui tabulas.

i *Si quis*] CASVS. Creditor vendidit pignus, cum de vendendo pignore nihil esset dictum: vel si esset dictum, vendidit ante diem appositam de vendendo. dicitur, quòd furti tenetur. Franc. Accursius.

k *Furti*] nisi ter denunciauerit: vt supra de pign.actio.l.si cõuenerit.

Vtinam] CASVS. Emi ancillã furtiuam à fure bona fide, tandem Titius mihi surripuit. dicitur, quod tenetur Titius duob. actio. furti. s. vero domino ancillæ in duplum quãti ancilla fuit, emptori in duplum quanti eius interest. Franc. Accursius.

l *Præstande est*] vt sup.eo.l.inter omnes. §.si seruus. l.cum res. §.1. & l.si is cui. & inf. vi bono. rap. l.2. §. in hac, & sup. vti possid.l.si duo.in fin. Sed in creditore, & debitore quid sit, habes sup.eod.l.cum qui. §. idem scribit. Accursius.

Si quis] CASVS. Titius dicens se procuratorem creditoris mei fecit, quod sibi promitterem, vel executione delegauit, id quod debebã creditori meo, dicitur, quod non est furtum nullum corpus interuenerit, qđ possit contrectari. Franc.

1† In P.F. deest. ratio Aliàs duob. reis.

Contrectaretur] ex solis verbis non fit furtum: vt sup.eod.l. si quis vxori.§.neque. Accursius.

2† P.F.Actius.

Qui e sibi] CASVS. Commodatarius vtitur re cõmodata ad alium vsum quam accepit: vel depositarius vtitur re deposita, credens se non facere inuito domino, dicitur, quod non est fur, nec actione depositi pro hoc tenetur: commodati autem tenetur, si non debuerit existimare dominum, si sciisset, permissurum eã vti ad talem vsum, ad quem vsus est.

3† P.F.respondit.

¶ *Si quis*] Fur rem furtiuam furto amisit, dicitur, quòd domino rei datur actio furti, non furi, licèt interfit eius: quia ex inhonesta causa interest. & hæc sunt vera, etiam si nemo appareat dominus rei furtiuæ, vt quia sit hæreditaria, nec aliquis hæres sit extitutus. nam hoc casu fur nõ habet furti actio, sicut nec ille, qui possidebat rem tit. pro hærede, & interim surrepta est. nam non habet furti actio. licèt si non amisisset, eam vsucepisset. dominus ergo rei habet actio. furti & contra primum furem, & contra secundum: & si agat contra vnum, adhuc competit contra alium. Item condictione furtiua vtet que tenetur. Franc. Accurs.

* Vide q̃ in hãc locũ ex Labeone & Scæuolare fert Gel. noct. Antica. lib.7. c.17.

4† P.F. cõmodati an teneatur.

5† P.F. æstimatio.

6† P.F.id est an nõ

in *Non tenebitur*] vt & sup.eo.l.inter omnes §.rectè.

m *Existimare*] hoc quo ad actionẽ commodati. sed furtum non fit sine affectu: Instit. eod.§.placuit. sic & ſ.depoſi.l.quod seruus. & supra quod vi.aut clam. l.Seruius. & ad l.Aquil.l.ob id. & sup.

* Ad intell. huius §. vi. Rebuf.in l. vni. C. de sent. quæ pro eo, q̃ interest.nu. 597.

* Vt intelligas hãc l. vi. Vcurrũ sup. l.si filiusfam. §. Iulianus. nu. 200. de dã. infec.

n *Furtiuam*] ancillã furtiuam fure bona fide. tandem Titius mihi surripuit. dicitur, quod tenetur Titius duob. actio. furti. s. vero domino ancillæ in duplum quãti ancilla fuit, emptori in duplum quanti eius interest. Franc. Accursius.

a *Actione furti*] exceptio obijcitur.

Actio furti non competit ei, qui de lucro certat: sed ei, qui de damno vitando contendit. hoc dicit. Lex sequens ponit per se casum.

¶ Eius rei, * quæ pro hærede possidetur, furti actio ad possessorẽ non pertinet b: quamuis vsucapere quis possit: c quia furti agere potest is, cuius interest, rem non surripi: Interesse autẽ eius videtur, qui damnum passurus est: non eius, qui lucrum facturus esse. d

Modestinus lib.7.Respon.

LEX LXXIIII.

SEmpronia * libellos compoſuit, quasi datura Centurioni, e vt ad officiũ f transmitterentur, sed non dedit. Lucius g Titius pro tribunali eos recitauit, quasi officio trãditos. Quæro, cum nõ sint in officio inuenti, neque Centurioni traditi, quo crimine subijciatur, qui ausus est libellos de domo subtractos pro tribunali legere, qui non sunt dati? Modestinus respondit, si clam subtraxit, furtum commissum esse. h

Creditor vendens pignus ante quam debeat, furtum committit. Ang.

Iabolenus lib.15. ex Cassio.

LEX LXXV.

SI is, qui pignori rem accepit, cum de vendendo pignore nihil conuenisset, vendidit: aut antequam dies venditionis veniret, pecunia non soluta id fecit, furti i se obligat.

Qui emit ancillam furtiuam ab aliquo, & alius ei surripuit, tenetur surripiens domino ancillæ in duplum, & emptori in duplum quanti eius interest. Bar.

Idem lib.4. Epist.

LEX LXXVI.

FVrtiuam ancillam bona fide duorum aureorum pretio j† emptam cum possiderem, surripuit mihi Titius: 2 † cum quo & ego, & dominus furti agimus. Quæro quãti æstimatio pro vtroque fieri debeat? Respon. 3† Emptori, duplo quanti eius interest, æstimari debet. Domino autẽ, duplo quanti ea mulier fuit. Nec nos mouere debet, quod duobus pœna furti præstabitur: quippe cum eiusdem rei nomine præstetur: emptori, eius possessionis: domino, ipsius proprietatis causa præstanda est. k

Pomponius lib.21.ad Q. Mutium.

LEX LXXVII.

SI is, qui simulabat se procuratorem esse, effecerit, vt vel sibi, vel cui me delegauit, promitterem, furti cum eo agere non possum: quoniam nullum corpus interueniisset, quod furandi animo contrectaretur. l

Idem lib.38. ad Q. Mutium.

LEX LXXVIII.

QVi re sibi commodata, * vel apud se deposita vsus est aliter atque accepit, si existimabat se non inuito domino id facere, furti non tenebitur: m sed nec depositi vllo modo tenebitur; cõmodati autem vt teneatur, 4 † in culpa existimatio 5 † erit, scilicet, quod non 6† debuerit existimare, n id dominum permissurum.

Fur pro re quã surripuit, non potest furti agere contra eum, qui illam surripuit. Bartolus.

¶ Si quis alteri furtum fecerit; & id quod surripuerit, alius ab eo surripuit, cum posteriore fure dominus eius rei furti agere potest, fur

& ſup. de nego. geſt. Sed an vtro, in fi. & inſ. de cri. expil. hę ſed. l. fi. in fi.

a *Non poteſt.*] Imò vt ſu. l. in ſiciando. §. infans. ſed ibi ſine iudicio recuperauit. Accur.

b *Non primis.*] ex honeſta cauſa, vt ſubijcit.

c *Furis.*] ſi interfuit.

d *Si honeſta ex cauſa.*] vt & ſu. eo. l. is cuius. & l. ſeq. niſi in caſu. vt ſu. eo. qui vas. §. ſi ego.

e *Nemo extaret.*] vt hę reditariæ.

f *Lucrum.*] cum alterius iniuria, vt ſup. e. l. is cui. §. fi.

g *Conditionem.*] ſed & ſi ſemel cõditionem fuerit conſecutus, ceſſat poſtea: vt C. de condit. furt. l. 1. & ſup. eo. l. ei qui. Alii contr. vel dic an tem prius conſequar à primo: & tũc nõ tollitur an æſtimationem, & tunc ſic: arg. Inſ. de leg. §. ſi res aliena.

i† P.F. nõ magis. n. tunc eius eſſe intelligitur, q lucrũ &c.

2† P.F. in choat.

Voluntas coacta volũtas eſt.

Furtum quandoque ſine affectu cõmittitur.

prior non poteſt: [a] ideo, quia domini interfuit, non prioris [b] furis, [c] vt id quod ſurreptum eſt, ſaluum eſſet. Hæc Quintus Mutius refert, & vera ſunt. Nam licet interſit furis rem ſaluam eſſe, quia condictione tenetur; tamen cum eo is, cuius intereſt, furti habet actionem, ſi honeſta ex cauſa [d] intereſt. Nec vtimur Seruij ſententia: qui putabat, ſi rei ſurreptæ, dominus nemo extaret, [e] nec exiturus eſſet, furem habere furti actionẽ. non magis enim tunc eius intereſſe intelligitur, [1†] quam qui lucrum [f] faciturus ſit. Dominus igitur habebit cum vtroque furti actionem, ita, vt ſi cũ altero furti actionem inchoet, [2†] aduerſus alterum nihilominus duret. Sed & condictionem; [g] quia ex diuerſis factis tenentur.

Idem lib. 13. ex Varijs lectio.

LEX LXXIX.

QVi ſaccum habentem pecuniam ſurripuerit, furti actione etiam ſacci nomine tenetur, quamuis non ſit ei animus [h] ſacci ſurripiendi.

Papinianus lib. 8. Quæſt.

LEX LXXX.

REm inſpiciendam quis dedit. ſi periculum ſpe-

i *Rem inſpiciendam. Spectat.*] quod quando ſit: habes ſup. commod. l. eum §. 1. & ſup. de præſcrip. verb. l. ſi gratuitam. §. 1. & l. ſi rem.

Si debitor.] CASVS. Debitor ſurripuit pignus creditori: & furti condemnatus ſoluit pœnam creditori. hanc pœnam quam ſoluit, nullo modo recuperat. Fran. Accur.

K *Repetit.*] vt ſu. de pig. act. l. ſi pignore. & die, vt ibi. & fac. ſup. de condi. indeb. l. pœnę. & de ſol. l. id quod pœnę. Accur.

Si vendidero.] CASVS. Vendidi tibi ſeruum: & antequã traderem, eſt mihi ſurreptus ſine culpa mea. dicitur, quod actio furti mihi competit, cum dominium ſerui adhuc penes me ſit.

¶ *Cum autem.*] Cum ago furti ratione dominij, etiam ſi nõ interſit mea, niſi ratione æſtimationis corporis. illud demum veniet. vnde ſi hæredi ſtatuliber eſt ſurreptus, vel res, quæ erat alij ſub cõditione legata; æſtimatio demum rei veniet in hac actio. furti. ſi autem agitur furti non ratione dominii ſed ratione intereſſe. ſiue alterius utilitatis vt cum fulloni ſunt ſurrepta veſtimenta. vel creditori pignora: tunc id quod intereſt, veniet in actio. furti: nec inſpicitur dominium.

¶ *Si ad exhibendum.*] Legaueras mihi quem vellem de ſeruis mis, vnus eorum hæredi tuo ſurreptus eſt, agebam ad exhibendum, petens omnes exhiberi. vt eligam quem volo dicitur, quod hæres habet actionem furti contra furem.

¶ *Cum raptor.*] Dicitur, quod raptor eſt fur manifeſtus. ſed ille, qui præbuit opem raptori, non eſt fur manifeſtus. ſed vi bono. rapto. tenetur.

¶ *Si Titius.*] Credebã debere decem Titio, ſolui ea falſo eius procuratori ſcienti non debere. Titius tamen hoc ratum habet, dicitur, quod Titius habet actio. negotio. geſto. contra illum accipientem. & petam à Titio hæc decem condi. indebi. Item aduerſus falſum procuratorem agam condictione furtiua. & ſi agam contra Titium condictio. indebiti, debeo ei cedere condictio. fur. quam habeo contra falſum procuratorem. Si autem debebam decem Titio. & ratum habuit, quod ille accepit, ceſſat actio furti, cum ſim debito liberatus. Tandem dicit: Falſus procurator tunc facit furtum. ſi nomine veri procuratoris vtatur. Idem in eo, qui dicit ſe hæredem creditoris, cum alius eſſet. & petit pecuniã & habuit.

*Dicit tamen hic Bar. ſe putare, q ſi debitor ſit paratus ſoluere antequã cõdemnet ab actione furti. 3† P.F. recipit.

¶ *Qui rem.*] Non verus procu. Titij eius Titij nomine ſoluit decem falſo procuratori creditoris. & Titius hoc habuit ratũ. dicitur, quod Titius non habet actio. furti, ſed ſoluens, condictionem autem indebiti habet Titius, ſoluens autem condictionem furtiuam cõtra accipientem. Itẽ hic ſoluens habet negotiorum geſtorum contra Titium: quaſi agat contra Titium tenebitur ei cedere condi furtiuam, quam habebat contra accipientem. Fran. Accur.

4† Etiam non eſt in P.F.

5† P. Flo. idqi.

6† P. Flo. quia itaq; tunc &c.

l *Sine culpa mea.*] per quod videbatur mea non intereſſe.

m *Tenetur.*] vt & ſupra eodem. lege, eum qui. in principio. & ſupra, de contrahenda emptione. l. quod ſæpe. §. ſi res. & Inſtitu. de emptione. & venditio. §. quod ſi fugerit.

n *Aliàs.*] ſ. quando non iure dominij.

o *In ſtatuliberis*] contra ſup. eo. l. ſi quis vxori. in fine. Solu. vt ibi.

p *Naſcitur*] vt ſulloni. bo. fi. poſ. & creditori. vt ſup. eo. l. ita que. & commodatario vt l. eum qui. §. non ſolum, & condictione. vt d. l. eum qui. §. præterea.

q *Non poteſt.*] ſed ad ſolam vtilitatem. Nota ergo hic regulam. Quoties iure dominij datur actio furti. æſtimatur dominium. & cohærentes vtilitates. vt hic. & ſu. eodem. l. in furti. vbi autem ratione intereſſe. ſolum id æſtimatur. vt hic dicitur. In vſu autem quid ſit. die vt ſupra eodem. l. qui iumenta.

Opta

a *Optaturus*] cum mea erat electio.
b *Custodiam*] siue conductor, siue sarcinator, siue fullo sit. vt hic est.
c *Existimandus est*] ex sua publicatione, quia publicè, & manifestè facit furtū. non ex deprehensione. vñ est manifestus fur licet furti manifesti nō tenetur, nisi fuerit deprehensus. sm̃ M. vel dic. q̃ hic fuit deprehensus, & tenetur actione furti manifesti, & sic contra Pla. est vt dixi sup. eo. l. si quis ex domo. Accu.
d *Non tenebitur*] s. manifesti, si deprehensus non fuit. Sed non manifestè cur non teneatur, non video: cū a raptore fictū sit, vt j.u: bona. l. 1. licet P. dixerit contrarium, arg. huius litera. s. cū non tenet. furti etiam non manifesti.
e *Sciens*] i. sciens indebitum, & sic in duobus deliquit, quia fallus, & quia sciens accepit.
f *Indebiti condictio.*] vt s. de negot. gest. l. si pupilli. §. item quæritur. & s. fi. & sup. de cond. ob eau. l. si procuratori in prin.
g *Cond. Sit*] & actio furti, vt & su. de condi. fur. l. quoniam. & s. de sol. l cū quis. §. 1.
h *Fallus sarcinator*] conuento condictione indebiti ad quod sa. præd. l. cum quis. §. 1. & inf. prox. §. Acc.
i *Vt.*] prout. Accur.
k *Fuerit debita*] soluta non per iustã ignorantiã, alias esset liberatus, vt su. de sol. l. vero procuratori. §. 1. & l. cum quis. §. 1.
l *Liberatur*] v. & sup. de negot. gest. l. ego. in *Assumpto*] dicens ego tum Titius procurator Seij. cum quidam Titius sit procurator, non tamen iste, & sic debitor labitur in persona, & sic non transfert dominium pecuniæ in procuratorem v. & su. e. l. si quis vxori. §. cum Titio. vel dicit se procuratorem Seij cum nullus sit, vel procuratorem procuratoris, cum nō sit. Tu tamen dicas semper quod non transfert dominiū pecuniæ indebitor. vt sup. eod. l. Titius. & falsus. & l. ego plenè vbi dixerit ibi de facti sup. promit. de cond. indebi. l. ii. & sic procurator.
m *Tuo nomine*] s. Titij. Accur.
n *Falso*] de ea but su.

¶ Si ad exhibendum egissem, optaturus [a] seruum mihi legatum, & vnus ex familia seruus surreptus sit, [1†] hæres furti habebit actionem. eius enim [2†] interest. nihil enim refert, cur præstare custodiã [b] debeat. [3†]

¶ Cum raptor * omnimodò furtum facit, manifestus fur existimandus est. [c] Is autem, cuius dolo fuerit raptũ, furti quidem non tenebitur, [d] sed vi bonorum raptorum.

Primo loquitur, quãdo fallus procurator recipit indebitum. Secundo, quando recipit debitũ. Tertio ponit quasdam quæstiones circa prædicta. Secunda ibi, Quod si pecunia. Tertia ibi, Fallus autem. Bar.

¶ Si Titius, cuius nomine pecuniam perperam [e] fallus procurator accepit, ratum habeat, ipse quidem Titius negotiorum gestorũ aget, ei [4†] verò, qui pecuniam indebitam dedit, aduersus Titium erit indebiti condictio, fadaduersus fallum procuratorem furtiua durabit condictio, & à Titio [h] [5†] non iniquè per doli exceptionem vti [i] præstetur ei furtiua condictio, desiderabitur. Quòd si pecunia fuerit debita, [k] ratum habente Titio, furti actio euanescit, quia debitor liberatur. [l]

¶ Fallus autem procurator ita demum furtum pecuniæ faciet, si nomine quoq; veri procuratoris, quem creditor habuerit, assumpto, [m] debitorem alienum ei cumuenerit. Quod æquè probatur, & in eo, qui sibi deberi pecuniam, dicendo se esse hæredem [6†] Semproni creditoris, assecuratus fuerit, cum esset alius.

¶ Qui rem Titij agebat, eius nomine [n] fallo procuratori creditoris soluit, [o] & Titius ratum habuit. non nascitur ei [p] furti actio: quæ statim cum pecunia soluta est, ei, qui dedit, nata est: [q] cum Titij nummorum dominium non fuerit, neque possessio [r] sed condictionem quidem indebiti Titius habebit: [s] furtiuam [t] autem qui pecuniam dedit: quæ [u] & si negotiorum gestorum actione Titius conueniri experit, [x] arbitrio iudicis ei præstabitur. [y]

Idem lib. 1. Respon.

LEX LXXXIII.

OB pecuniã ciuitati [z] subtractam, actione furti, non * crimine peculatus tenetur. [a]

Qui rei vsum peruertit, furti tenebitur. b. d.

Paulus lib. 2. Sententia.

LEX LXXXIIII.

FVllo, vel sarcinator, qui polienda, vel sarcienda vestimenta acceperit, si fortè his vtatur, ex contrectatione eorum furtũ fecisse videtur: quia non in eam causam ab eo videntur accepta. [b]

¶ Frugibus ex fundo surreptis tam colonus, quam dominus furti agere possunt: [c] quia vtriusque interest rem persequi.

¶ Qui ancillam [d] non meretricem libidinis causa surripuerit, furti actione tenebitur, & si suppresserit, [e] pœna legis Flauiæ [7†] coercebitur. Qui tabulas, [f] cautionesve surripuerit, in ascriptam summã furti actione tenebitur. Nec refert, cancellatæ nec ne fiant, quia * ex his debitũ magis solutum esse comprobari potest.

Neratius lib. 1. Respon.

LEX LXXXV.

SI quis ex bonis eius, quem putabat mortuũ, q̃ viuus

1† In F. Fl. deest. sit.
2† Io P. Fl. deest. enim.
3† P. Flo. præsta custodia dẽat. Bal. hic est bonus in materia furti manifesti, maxime hoc. Præceptor ei o est tur manifestus? vt apes dici ut in tex. qui hoc est clarissimus. Bel.
4† P. Flo. de ei.
5† P. P ad actiones s. l sunt procuratoris furtiua durabit. electo Titio, non iniquè &c.
6† P. P q. pro quod non transfert dominiũ pecuniæ indebitor. vt sup. eod. l. Titius. & falsus. & l. ego plenè vbi dixi ibi de facti sup. promit. de cond. indebi. l. ii. & sic procurator.

p *Ei.*] scilicet. Titio.
q *Nata est.*] si dominiũ non transtulit. vt & sup. prox. §. no.
r *Neque possessio.*] bona ratio. vt & su. de præscr. ver l. si rem. §. fin. & adde i. neq; ius habebat in ea. vt non obst. su. eo. l. in actione furt. §. fi. & l. si is qui in princ.
s *Furtiuam.*] s. condictionem, quæ soli domino datur.
t *Quæ.*] s. condictio furtiua.
u *Caperit.*] ab illo, qui solute pp ratihabitionẽ. alias non tenetur. vt sup. de neg. gest. l. si quis negotia. Accur.
y *Præstabitur.*] ab eo, qui conuenit. Accur.

Pecuniam.] CASVS. Qui surripuit pecuniã alicuius ciuitatis p̃ ereguã Romanæ, furti tenetur non peculatus. Fran.
z *Ciuitati.*] alij quam Romanæ: vt inf. ad l. Iul. pec. l. 4. §. fi. contr. a *Tenetur.*] s. fur.

Fullo.] CASVS. Fullo. & sarcinator. si vtantur vestibus illis, quas acceperunt ad fulliendum, furti tenentur. Secundò dicit, fructibus ex agro surreptis act. furti datur tam domino fundi, quam colono. Tertiò dicit ancillam tuam non meretricem surripui causa libidinis, fur sum: & si eam eclem teneor pœna legis Flauiæ. Quarto dicit, instrumenta tua surripui, teneor furti in tantum, in quantum continebat debitum Fran.
b *Accepta.*] vt Instit. eo. §. furtum autem.
c *Agere possunt.*] de hoc plene habes sup. eo. l. si apes. §. fi.
d *Qui ancillam.*] de hoc dixi su. e. l. verum est. & sa. inf. de plag. l. non statim.
e *Suppresserit.*] i. absconderit.
f *Qui tabulas.*] & de hoc plenè habes sup. eo. l. qui tabulas.

Si quis.] CASVS. Si ego apprehendi p̃ hærede bona alicuius quem credebam mortuũ, cũ adhuc viueret, dicitur p̃ non commisto furtũ. Secundò dicit, surripuisti mihi tẽ. seruus tuus alia rẽ

7† P. Flo. hoc dixi su. e. l. verum Fauiæ. est. & sa. inf. de plag. l. non statim.

* Nec nõ legẽdum hic putat Ale. lib. 1. dispũ. vi. Aug. li. 1. emend. c. 3. ne pugnet cũ l. 4. in fin. inf. ad l. Iul. pec. sed diuersa potius sunt, quã cõtraria, secũdum Augus.

* Hic est bon. §. & ne. dubitet: quæ his debitũ &c. ex quo tex. nc. q̃ per solutionẽ tum cũ ei lata probatur debitum solutum secundum Bar. hic

surrip. it mihi. dicitur quod si agã cont. te furti pro tuo fur te nõ tollitur alia actio furti pro furto facto à seruo tuo F.

a Nec

a *Non facere*] nec tamen vsucapit pro hærede, vt sup. pro hærede. l. 1.

b *De alia re*] quid mirum? immo & de eadem, vt sup. eod. vulgaris. §. pe. & l. inter. §. hæc actio. in fi.

c *Vna*] i. in simul.

QVamuis] CASVS. Res furtiua non potest vsucapi, nisi ad dominũ reuertatur, hoc fallit in casib. primus si dominus rei æstimat. accep., vel eam vendidit iuri. Franc. Acc.

d *Non possit*] vt Inst. de vsuca. §. fur. lux. & sup. de vsucap. l. sequitur, §. quod autem.

e *Iam*] in futuro. erit enim vsucapibilis & facit C. pro emptore. l. sciẽs & ī. de vsuca. l. si fur. & l. sequitur. §. nunc in potestatem.

IS enim] CASVS. Actio furti datur ei cuius interest, hinc est, quod & conductori competit hæc actio. sic & his furtepta: gestori autem, vel procuratori, vel vero tutori, vel vero curatori eius, cui est furrepta res, non datur hæc actio suo nomine, sed nomine pupilli sic. Itẽ ei, cui debebatur res ex causa stipulatio. vel ex testamento, si antequam sit ei tradita, aliquis furtipuerit eam: non habet hãc actionem. Item nec fideiussori coloni datur. Fran. Accur.

f *Locata est*] vt & sup. eo. l. eum qui. §. præterea.

g *Non habebunt*] suo nomine. sic & supra eo. l. qui iniuriã. §. qui alienis. sed nomine pup. sic vt sup. eod. l. interdum. §. qui tutelam.

h *Stipulatus*] vt & sup. eo. l. is cui. & facit l. cuius interest. & quod ibi not. Item contra. sup. eo. l. si is qui rem. in princ. sed ibi habet ius in re.

ADDITIO. Intellige hoc, quòd res erat sibi obligata sub conditione, vel non erat res hæreditaria, vt per Bar. hic.

Sed ad dominum.] CASVS. Res mihi furrepta est, vel vi accepta, reuersa est ad me. & hoc ignoro. tandem desij eam possidere. dicitur quòd nõ desijt esse furtiua: vnde nec vsucapi potest ab aliquo. Fran. Accur.

i *Non videtur*] vt sup. de vsucap. l. sequitur. §. nunc in potestatem. & inf. de verb. sign. l. Labeo. §. 2.

1† Hæreditarias non est in P.F.

2† In P.F. deest. ct.

3† Placet deest in P.F.

erat, pro hærede res hæreditarias [1] † apprehenderit, eum furtum non facere. [a]

¶ Ei, cum quo sine nomine furti actum est, si etiam [2] † serui nomine de alia re [b] aduersus eum agatur, non dandam exceptionem furti vnà [c] facti, placet. [3] †

Paulus lib. 2. ad Nerat.

LEX LXXXVI.

QVamuis res furtiua, nisi ad dominum redierit, vsucapi non possit: [d] tamen si eo nomine lis æstimata fuerit, vel furi dominus eam vendiderit, non interpellari iam [e] vsucapionis ius, dicendũ est.

Idem lib. 2. Manuali.

LEX LXXXVII.

IS, cuius interest nõ surripi, furti actionem habet, si & rem tenuerit domini voluntate, veluti is, cui res locata est. [f] Is autem, qui sua voluntate, vel etiam pro tutore negotia gerit: item tutor, vel curator ob rẽ surrepram sua culpa nõ habebunt [g] furti actionẽ. Item is, cui ex stipulatu, [h] vel ex testamento seruus deberur, quamuis interfit eius, non hẽt furti actionẽ: sed nec is, qui fideiussor pro colono.

Non videtur possidere, qui se ignorat possidere.

Triphoninus lib. 9. Disp.

LEX LXXXVIII.

SI ad dominum ignorãtem peruenerit res furtiua, vel vi possessa, non videtur [i] in potestatem domini reuersa: ideoque nec si post talem domini possessionem bona fide ementi venierit, vsucapio sequetur.

Paulus lib. 3. Decretor.

LEX LXXXIX.

CReditori actio furti in summam pignoris [k] nõ debiti cõpetit. Sed vbi debitor ipse subtraxisset pignus, contra probatur, vt in summam pecuniæ debitæ, & vsurarum eius furti conuenia-tur. [l] 4 †

Idem lib. sing. de concurrentibus actionibus.

LEX XC.

SI quis egerit vi bonorum raptorum, etiam furti m agere non potest. Quod si fur. i egerit in duplum, [5] † potest, & vi bonorum raptorum agere, sic vt nõ excedat quadruplum.

Idem lib. singul. de pœnis paganorum.

LEX XCI.

SI libertus [m] patrono, vel clienS, vel mercenarius ei, qui eum conduxit, furtum fecerit, furti actio non nascitur. [n]

Ille non potest furti agere, cuius non interest: aut si interest, desinit tamen facto furto interesse. Bar.

Labolenus lib. 9. ex Posterio. Labeonis.

LEX XCII.

EVllo si actione locati de domino [o] liberatus est: negat P eum furti recte acturum Labeo. Itẽ, si furti egisset prius, quam ex locato cum eo ageretur, & antequam de furto iudicaretur, locati actione liberatus [q] esset: & furti ab eo absolui debet. [r] Quod si nihil eorum ante accidisset, furem ei condemnari oportere. Hæc idcirco, quoniam furti eatenus habet actionẽ, quatenus eius interest.

¶ Nemo [s] opem, aut consiliũ alij præstare potest, qui ipse furti faciendi consilium capere non potest.

Creditori] CASVS. Creditor cum agit furti, aut agit contra extraneum: & tunc valentia libri æstimatur, quasi tantum interfuit: & hoc intelligas qñ in se creditor fuscepit periculum; si autem agit cõtra ipsum debitorẽ furtipientem: tunc summa pecuniæ debitę, & eius vsura spectatur, & duplabitur. Fran.

k *Pignoris*] hoc est verũ, vbi competit ei soli: quod est cũ fuscepit pignus suo periculo: vel cũ culpa eius subtrahitur: alioquin credito tenus ager, vt ī. e. l. eũ. §. idẽ scribit. vbi plenè dixi. Acc.

l *Conuenitur*] i. in duplum, licèt sua culpa amiserit: quia debitor est in dolo, q præponderat. Et facit ī. eo. l. si debitor. & sup. de pign. l. si inter. ff. & ī. de sol. ld quod. & C. de pign. l. si tibi.

SI q. is egerit] CASVS. Si agatur actione vi bonorũ raptorũ, tollitur actio furti non manifesti. secus è contra in eo, quod excedit. Franc.

m *Furti*] non manifesti. Io. & facit ī. vi bonor. rapt. l. 1. Acc.

SI libertus] CASVS. Libertus patrono leue quid surripuit, vel capsam domino, siue scholari, non habet locum hæc actio. Franc.

n *Non nascitur*] in re vilitori: vt & sup. eod. l. seruiẽ & filij. & Inst. eod. §. hi. & inf. de pœn. l. respiciendum. secus in non vili. si est sui liberis persona, vt C. eodem l. apud. 1. ff. Accur.

FVllo] CASVS. Locauit tibi vestimẽta mea ad fullicndũ. ea sunt tibi furrepta, tibi competit actio furti: quæ tollitur si re liberem ab actione locati, qua mihi teneris: siue te liberaui priusquam cœpisses agere furti: siue postea. Si autem non te liberaui, condemnabitur tibi fur. Vltimo dicit, qui non tenetur furti si facit furtum, vt in puber: ille idem non dicitur dare consilium, vel opem furi: nec tenetur ex hoc. Franciscus.

o *De domino*] i. à domino.

p *Negat*] scilicet Pomponius.

q *Liberatus*] puta per pactum.

r *Absolui debet*] sup. eo. l. inter. in prin. contra. Sol. vt ibi. hẽ facit ī. o[illegible]. q; & sup. loca. & condu. l. 1. mercet. §. fi. Acc.

s *Nemo*] hoc habes sup. eo. l. impuberem. in fi.

No. ibi l. dicit B. ad hoc, vbi ibi de mestici furant, nõ oritur actio furti, qd est verum, si res est modica, vel vilis: vt dicit glo.

Si quis cum sciret] CASVS. Cum scirem mihi surripi rem, nihil dixi, non ago furti. Paulus dixit contra. nam si nō prohibuit, quia nō poterat prohibere, benè agit furti. & hoc sæpè accidit, cum surripit patronus liberto: qui verecundia ductus non dicit aliquid. Franc.

a *Furti*] non manifesti, vt ff. eo. l. si quis in seruitute. §. cæterū. & hic. & facit inf. de neg. inst. l. nullum crimen. Accur.

b *Agere*] sed certè consentire videtur, vt sup. de his, qui no. infa. l. quid ergo. §. si quis alieno. sed hic expressus cōsensus exigitur, vt supra eod. l. qui vas. §. vetare. Accursius.

c *Agere*] ait Labeo, vt patet ex legis inscriptione. Accursius.

d *Prohibere*] quia erat multitudo furū, qui interfecissent eum.

e *Liberto*] qui agat in factum, vt sup. de obsc. l. honori. & l. parens. & l. licet. Accursius.

Labeo lib. 2. Pithanon à Paulo Epitomatorum.

LEX XCIII.

SI quis cum sciret quid sibi surripi, non prohibuit, nō potest furti [a] agere. [b] Paulus: Immò cōtra. Nam si quis scit sibi rapi, & quia non potest prohibere, quiescit, furti agere [c] potest. At si potuit prohibere, [d] nec prohibuit, nihilominus furti aget. Et hoc modo patronus quoque liberto, [e] & is cuius magna verecundia, ei quem in præsentia pudor ad resistendum impedit, furtum facere solet.

Qui agit actione furti criminaliter, debet subscribere se ad pœnam talionis: sicut fit in criminibus publicis. l. d. Tutius sequens. per se patet.

Vlpianus lib. 38. ad Edict.

LEX XCIIII.

MEminisse oportebit nunc furti plerunq; [f] criminaliter [*] agi, & eum, qui agit, in crimen subscribere, non quasi publicum sit iudicium, sed quia vilum est temeritatem agentium extraordinaria animaduersione coercendam. Non ideo tamen minus, si quis velit, poterit ciuiliter agere.

Memini ff.] CASVS. Nunc dicit furem posse accusari de furto, & accusans inscribet: & nihilominus furti ciuiliter potest agere.

f *Plerunque*] propter domesticā. vt ff. de pœn. l. respiciendū. & facit tit. primo. l. finali. & quod ibi no. item facit supra eodem. Interdum. §. qui furem. & inf. a ad Turpil. l. & in pluribus.

[*] Quib. legibus criminaliter in furtis animaduertisum fuerit declarat Alex. ab Alex. li. 6. Genia. dier. c. 19.

DE TIGNO iniuncto.

¶ Supra dictum est de furto in genere. sed quia iniungere tignum alienum suis domibus, est species furti: ideo ponitur rub. de tigno iniuncto. Vel ita, supra dictum est de furtis cuiuscunque rei: hic de furto tigni iniuncti.

2 † P.F. 37.

De tigno iniuncto.

TITVLVS III.

Vlpianus lib. 30. 1 † *ad Edict.*

Labeo. Ex duodecim tabularum neque soluere & permittit tignum furtiuum ædibus, vel vineis iniunctū, 2 † neque vendicare. [h] (quod prouidenter lex effecit, ne [*] vel ædificia sub hoc prætextu diruātur, vel vinearum cultura turbetur,) sic in eū, qui conuictus est iniunxisse, in duplum dat actionem. [i]

¶ Tigni [k] autem appellatione cōtinetur omnis materia, ex qua ædificium constat, vineæ q; necessaria. Vnde quidam aiunt, tegulam quoque & lapidem, & cæmēta, 3 † cæteraque si qua ædificijs sunt vtilia, hac appellatione contineri; tigna autem à tegendo dicta sunt. Hoc amplius, & calcem, & arenam tignorum appellatione contineri.

¶ Sed & in vineis tigni appellatione omnia [*] vineis necessaria continentur; [*] vt puta perticæ, [l] pedamenta. [m]

¶ Sed & ad exhibendum [n] danda est actio. Nec enim par oportet ei, qui sciens [o] alienam rem ædificio inclusit, iniunxitve. 4 † non enim sic eum conueniemus, quasi possidentem: sed ita, quasi dolo malo fecerit, quo minus possideat.

Idem lib. 24. 5 † *ad Sab.*

LEX II.

SEd si proponas tigni furtiui nomine ædibus iniuncti actum, deliberari poterit, an extrinsecus sit rei vendicatio. Et esse non dubito. [p]

Labeo. Ex duodecim tabularum] CASVS. Si tignum meum mihi surreptum in ædificio tuo posuisti, vel in vineis: nō possum petere illud tolli, siue remoueri de ædificio, neque vendicare. & hoc dixit l. sig. tab. & redditur ratio, ne ædificia diruantur, vel vinearū cultura turbetur. sed in eum,

qui iniunxit, datur actio in duplum adhuc tigni. & appellatione tigni omnis materia significatur, ex qua ædificia vel vineæ fiunt: & sic lapides, & tegulæ, & trabes, & similia comprehenduntur, & tignum dicitur à tegendo. comprehenduntur tamen lapis, & cæmenta, & similia. & in vineis tignum comprehendit omne id, ex quo fiunt vineæ: & sic pali, & pertica, & pedamenta. Tandem dicit, quod datur actio ad exhibendum cōtra eum, qui sciens alienum tignum suo ædificio imposuit: nec conuenietur quasi possidens, sed quasi dolo desijt possidere. Vltimo dicit si agitur tigni iniuncti, nō tollitur rei vendicatio. immo intentari poterit, vt saltem iuretur in litem. & hoc dicit hæc lex, & sequens. Franc.

2 † P.F. iunctum. sic & deinc. pt.

3 † P.F. & tegulā, cæteraque si qua ædificijs sunt vtilia. tigna enim à tegendo &c.

4 † P.F. vinxitve.

5 † P.F. 42.

g *Solarre*] i. dissolutre. Accur.

h *Vendicare*] & ita non tenetur rei vendica. sed quasi dolo defierit possidere tenetur ad exhibendum, vel rei vend. & ita solvitur contrarium in §. l.

i *Actionem*] vt & §. de acquir. rer. dom. l. adeo. §. cum in suo: & Instit. de rer. divi. §. cum in suo. Accursius.

k *Tigni*] facit infra de verb. sign. l. pali. & l. tigni. Accur.

l *Vt pala pertica*] quæ ponuntur in longum, vt vites sustineant.

m *Pedamenta*] sunt quæ figuntur in terra.

n *Ad exhibendum*] esse finis videtur tollere quicquid possessum est in principio. quare dic, quod ex posteriori conuenitur actione tigni iuncti ad duplum, vel ad exhibendum, vel rei vendi. nō vt eximas: sed quasi dolo malo desieris possidere. & no. quòd quinque actionibus hic tenetur: furti, & condictione furt. & de trig. iniunct. & ad exhiben. & rei vendi. & de hoc dicit hæc littera, si benè aduertas.

o *Sciens*] secus si ignorans. vt sup. ad exhiben. l. gemma. & l. tigni. quæ sunt contra. Item facit sup. quod vi, aut clam. l. nam origo.

p *Sed si proponas. Non dubito*] vt tamen, & hic iterum licitum. vt sup. de rei. l. qui res. in §. idem si separetur. vt C. de rei ven. l. 2. Sed quid si alius iniunxit, alius habet iunctum? Respon. teneri qui habet iunctum. vt ff. ne quid in lo. pu. l. 2. §. Prætor ait. cætera dixerunt sup. de rei vendi. l. in rem. §. tignum. Idem facit sup. de excep. rei iud. l. si quis cum rem. §. sed in commento.

SI QVIS TESTAMENTO liber esse iussus fuerit &c.

¶ *Habuimus sup. de furtis in genere perpetratis à quacunque persona, & in quacunque re mobili, & de quodam specia. s. de signo iam dicto. Sequitur videre modo de quodam alio. Et no. 1 quod ista rub. non ponitur materialiter, sed ponitur significatiuè, & ponit verba edicti Prætoris habentia plenum intellectum, vel ponit causam totius tituli, vnde quod sequitur in nigro est commendatio rubricæ.*

Cui, contra quem, & quotuplici ex hac actio competat, latè obseruat hic Cuiac.

Idioma.] CASVS. Si seruus cui in testamento domini relicta est libertas incente hæredi, aliqua surripuit de bonis hæreditarijs, vel damnum in eis dederit, tenetur in duplum intra annum, & hoc dicit Prætor. & hoc est, æquum, nè hoc facinus remaneat impunitum, neque enim, vt seruus posset puniri, cum spem habeat libertatis, neque vt liberi cum hæreditati fecit furtum, vel damnum, hoc est dominæ, & domino. Sed dominæ non datur actio furti, nisi seruus liber factus contrectet, vnde æquum fuit hanc actionem dari in duplum, nè eius delictum remaneat impunitum. Et tunc demum hæc actio habet locum, quando dolo dedit, vel culpa lata, & quod post mortem domini det damnum, vel furtum faciat, & quod ante aditam hæreditatem: Sed pone, quod libertas erat ei sub conditione relicta, & interì det damnum, & postea est adita hæreditas ante existentiæ conditionem, non habet locum hæc actio, cum tanquam seruus possit castigari: nisi incontinenti post datum damnum, effectus sit liber: quia euenit conditio: nam tunc hæc actio locum habet.

¶ *Si fer. ait*] Quidam fecit testamentum, & instituit sibi hæredem, & Stichum seruũ alicui puerè legauit, hic Stichus in hæreditate iacente dedit damnum, tandem adita est hæreditas, quæritur, an hæc actio locum habeat? & dicitur, quod sic: nam qualitercunque hic seruus desijt esse hæred. & per consequens hæredis habet locũ hæc actio: siue vsucap. siue legato, siue libertate ei relicta, etiã si sub conditione: dum tamen extiterit conditio ante aditam hæreditatem, vel paulum post. Secundo dicit, si hæres sit regatus seruum Stichũ manumittere, & hic Stichus det damnum interim in hæreditate: quæritur, an hæres non cogatur eum manumittere, nisi primo hoc damnum sibi emendet seruus? & dicitur, quòd bene cogitur eum manumittere. nec obstat rescriptũ Diui Marci, in quo dicitur, quòd debet eligi arbiter, qui rationẽ serui respiciat, & in quo seruus damnificauit dominũ, iubeat primo solui, quàm manumittatur, quia illud habet locum quando seruus gesserat negotia domini, sic ergo in nostro casu hæc actio tenetur liber factus. Vltimo dicit hoc edictũ dare hanc actionem, quando damnum datur à seruo libero esse iusso, ante aditam hæreditatem habet etiam locũ quando nemo hæredum adierat, secus si saltem vnus hæredũ adierat tempore damni dati à seruo libero esse iusso, cũ hoc casu ponatur, vt liber, quia liber erat factus adita hæreditate, saltem ab vno hæredum.

¶ *Si pupillus*] pupillum hæredem mihi instituì, & si decederet intra pupillarem ætatem, eidem substituì Titium, & hoc est grauari Titium, vt manumittat seruum meum Stichum, hic Stichus interim dat damnũ in rebus hæreditarijs antequam Titius adeat hæreditatem, quæritur, an actio locum habeat? & distinguitur: nam aut dedit damnũ viuente pupillo, & tunc non habet locum hæc actio, cum pupillus sit dominus eius, & possit eũ castigare, si aũt dedit dãnũ post mortẽ pupilli, & antequã Titius substitutus adeat, tũc habet hæc actio locũ. Secundo dicit, hæc actio habet locum siue in bonis testatoris, siue in eis, quæ fuerant depositæ, vel cõmodatæ, vel obligatæ testatori, seruus liber esse iussus det damnum, vel furtum faciat, & vbicunque interest hæredis prædictum damnum non esse datum, cũ enim actio furti detur cui interest, sic hæc, quæ successit in locum eius. Idem si damnum dederit fructibus post mortẽ testatoris perceptis ex agro hæreditario, idem si impubes aliqua quæsiuit post mortem patris, & postea decessit, & seruus liber esse iussus dederit damnum in prædictis rebus per impuberem quæsitis antequam substitutus adeat bona. nam & hoc casu hæc actio locum habet. Vltimo dicit hæc actio habet locum siue furtum sit factum siue damnum datum in rebus hæreditariis à seruo libero esse iusso. *Scæuola*] Furtum dicitur fieri, quando res ab alio possessa fuerit, puta, hinc est, quod rei hæreditariæ non potest fieri furtum, & sic hæreditati non quæritur actio furti, cum hæreditas non dicatur possidere, quod furti est nec hæres licet adeat, possidet nisi apprehendat possessionem. Secũdo dicit, hæc actio non habet locum quando alia competit: nisi rei veraque competit cum ista, alia autem datur quando liber factus furripuit rem hæredi, aditæ. Item hæc actio datur hæredi, & alijs similibus successoribus. Item hæc actio datur siue vnus seruus liber esse iussus, siue plures serui liberi esse iussi commiserunt furtum, vel damnum dederũt in rebus hæreditarijs, nec vno consentiente, & cæteri alij liberantur. Franc. Accur.

a *Ante ad tam*] & de hoc fuit quondam specialia dicit.

b *Iussisset*] secus si in bonis hæredis, vt su. tit. 2. l. à Tuio.

c *Factum*] furtum, vel damnum. Accur.

d *Datur*] vsque huc sunt verba edicti, vt su. de manumissis. l. Titia. §. pen.

e *Hæc autem actio*] s. in factum, quia ex quolibet edicto Prætoris ex quo non datur certa, datur in factum, vt C. de damno infec. l. 4. §. an tamen, si dicas vbi est edictum? non repetitæ? Respon. ipsa sub. vel die, quod non habemus verba, sed eius mentem, alij dicunt hæc actio. i. ex lege cõmissio, quia quoties aliqua lege nova inducitur obligatio &c. Accur.

f *Ciuilis*] vt furti non manifesti. idem puto de prætoria, scilicet manifesti, licèt deprehendatur: nam leges indistincte dicunt de furto, & sic de manifesto, & non manifesto, vt hic in principio. & su. de acquirẽ. rerum dom. l. in eo quod, & sup. de noxa. l. cũ seruus legatus. in fi. licèt Azo dixerit contrarium.

g *Immunitatis*] sic sup. si ex noxa. causa. l. pen. §. fi.

h *Furtum fecit*] i. quod alias esset furtum, nec sit contra ff. Scæuola.

i *Contrectauerit*] ad hoc ff. i. a. l. seruí & filij, & C. de noxa. l. 3. & C. an seruus ex suo facto. l. fi.

Repe-

1 P. F. Si is q testõ liber esse iussus erit, post mortem &c.

2 Idẽ gl. pro no. al. Iason in rub. de act. inst. in 2. col. et ante eũ B. l. ĩ ru. C. an seruꝰ ex suo facto &c.

2† P. Flo. corrupisse, quid dicetur.

1† Si quis testamento liber esse iussus fuerit, & post mortem domini ante aditam hæreditatem furripuisse, aut corrupisse, qd dolo malo dicatur. 2†

TITVLVS IIII.

Vlpianus lib. 38. ad Edict.

LEX PRIMA.

SI dolo malo eius, qui liber esse iussus erit, post mortem domini ante aditam [a] hæreditatem in bonis, quæ eius fuerint, qui eum liberum esse iussisset, [b] factum [c] esse dicetur, quo minus ex his bonis ad hæredem aliquid perueniret, in eum intra vtilem annum dupli iudicium datur. [d]

¶ Hæc autem [e] actio in factum 3† (vt Labeo scripsit) naturalem potius, quam ciuilem habet in se æquitatem. si quidem ciuilis [f] deficit actio, sed natura æquum est, nõ esse impunitum eum, qui hæc spe audacior factus est, quia neque, vt seruum se coerceri posse intelligit, spe imminentis [g] libertatis, neque, vt liberum damnari, quia hæreditati furtum fecit, [h] hoc est dominæ, dominus aũt, dominave non possunt habere furti actionẽ cum seruo suo, quãuis postea ad libertatẽ peruenerit, vel alienatus sit, nisi postea quoque eam rem 4† contrectauerit. [i] Itaq. æquum esse 5† prætor putauit, calliditatem, & proteruitatem eorum, qui hæreditates depopulantur, dupli actione in factum 6† coerceri.

3† P. Flo. in factũ, non est in P. F.

4† In P. Fl. deest, eam rem 5† P. F. & in itaque esse prætor &c. 6† In factũ, non est in P. F.

1† In P. Fl. deest autem.
2† In P. Fl. de est malo.

1 *Repræsentat.*] no. se sup. manda. l. si fideiuſ. in princ. & ſu. ſi men. fal. mo. di. l. 1. §. Ideo. & inf. dever. fig. l. magna. item facit ſu. de libera. cau. l. illud. & ad leg. Aquil. l. ſi ſeruus. §. ſi fornacarius.

b *Ceſſabit*] niſi in caſu. vt ſ. proxi. ſecundum R.

c *Nondum liber eſt.*] ſcilicet, tempore adi tionis.

d *Seruus poteſt coerceri.*] à domino: non à iudice, vt infra de pœnis. l. mortis in fin. & de quæſtio. l. ſtatu liber. quæ ſunt contra.

e *Ceſſare.*] pro furto tunc facto. i. poſt aditam hæreditatem. & ante conditionem libertatis.

3† In P. Fl. deeſt domini.

f *Continuò.*] i. ſtatim adita hæreditate. vt quia purè eſt relicta. Et ſecundum hoc eſt contrarium ſuperiori dicto inf. eod. l. fin. Sed dictio. cito. tollit contrarium. vel dic, vt loquatur hic eodem caſu quando ſub conditione, tunc ſi continuo. i. ita cito cõpetat libertas poſt factum delictum. vt dominus eum corrigere non potuerit. habet locum hæc actio. vt inf. proxi. §. & inf. eod. l. ſi. & hoc caſu, ſecundum R. dabitur per interpretationẽ: eum eadem ſpe audaciorem fieri. qui & ante aditam hæreditatem directo manumiſſus &c.

g *Mutatur*] de teſtatore in legatarium relata via. vt ſup. de furt. l. à Titio.

4† P. Flo. vel mutatur.

h *Immutatur*] vt in legato.

i *Amittitur.*] vſuca. vel die lege. vt C. de epiſco. & cler. l. fin. §. his ita. & hoc ante aditam hæreditatem. Accur.

k *Poſt intervallum*] quia ſub conditione fuit relicta, vt ſup. §. proxi.

l *Et caſu.*] dicunt quidam. ſi modo cõpetat ei libertas vndecunque. quia alias contra nouum dominum non poſſet agi. vt Inſtitu. de noxa. §. ſi ſeruus. quod non placet. quia hic non fuit hæreditatis aliquo momento. quando fuit legatus. vel amiſſus: vnde per interpretationem dicas dari his caſibus, ſiue non fiat liber. ſiue fiat poſt aditam hæreditatem eius. cum dominus nõ poterit eum coercere.

4† P. Flo. eſt autem

m *Sæpiſſimè.*] quod videtur. vt ſupra. de leg. primo l. ſi ſeruus Titi. in fine. Accurſius.

n *Ab Imperatore noſtro*] Alexandro.

o *Pertinet ergo actus*] non autem hoc delictum. M. vt ſupra. de fideicommiſ. liber. lege. ſi purè.

p *Hic.*] quia reſcriptum ceſſat. M. & facit ſup. eod. l. in princip. & de manumiſ. teſtamẽ l. Titia. §. penult. & de noxa. l. ſi ſeruus legatus. ſed cõtra. ſupra de liberali cauſſa. l. penult. ſed ibi non pure.

q *Libertas*] vt ſupra de manu. teſtamen. l. ſi legato ſeruo. §. fin. & l. teſtamento. §. 1. & de bo. l. b. l. etiam. §. vt patronus.

r *Subſtituto.*] pupillariter.

ſ *Data*] ideſt. gravatus erat ſubſtitutus dare libertatem ſeruis. ſi euenerit caſus ſubſtitutionis. Accurſius.

t *Admittantur*] ſ. à ſuis.

u *Non eſſe huic actioni.*] quia dominium habuit tempore delicti.

x *Quis*] ſ. ſubſtitutus.

y *Cauſam bonorum.*] id eſt. hoc vocabulum, bona. ſic Inſtitu. ui bono. rapto. §. penult. & ſup. vt in poſſ. le. l. is cui. §. bonorum.

z *Pro utilitate*] hæredum. Accur.

a *Furti actionis*] vel leg. Aquil. vt ſupra. ead. l. §. non autem. & in §. non tantum.

b *Propter ſeruitutem.*] impedientem quominus teneat.

c *In omnibus*] non tamen ſolum.

d *Furti*] vel pro damno dato. vt dixi. Accurſius.

e *Egerit*] ſ. contrectauit. Accur.

*Subroga tũ ſapit natura eius in cuius locũ ſubrogatur cõcor tex. in op. i. §. quem terminãs & ibi gl. in verbo ſubroga re. de auctori. & poteſta. ſacro. geneconcilij. in pragſanc.

¶ Non aũt 1† aliàs tenebitur iſte liber[f], quàm ſi dolo malo 2† quid diſſipaſſe proponatur. Culpa aũt negligentiaq; ſerui poſt libertatẽ excuſata eſt, ſed culpa dolo proxima dolũ repræſentat.[a] Proinde ſi quid damni dederit ſine dolo, ceſſabit iſta actio, quamuis aliàs Aquilia teneatur ob hoc, quod damnum qualitercunque dederit.

¶ Habet itaque certum finẽ iſta actio, vt dolo fecerit iſte, & poſt mortem domini, & ante aditam hæreditatẽ. Cæterum, ſi ſine dolo malo, aut dolo quidẽ, verum viuo domino, nõ tenebitur hac actione. Quinimo, & ſi poſt mortem domini, 3† poſt aditam tamen hæreditatem: ceſſabit [b] hæc actio. Nam vbi adita hæreditas eſt, iam quaſi liber conueniri poteſt. Quid tamẽ ſi ſub conditione acceperit libertatem? Eccenondum liber eſt: [c] ſed vt ſeruus poteſt coerceri. [d] Idcirco dicendum eſt ceſſare [e] hanc actionem. Sed vbi libertas competit, cõtinuo ſdicendum eſt, poſſe, & debere hanc actionem dari aduerſus eum, qui peruenit ad libertatem.

¶ Si ſeruus purè legatus ante aditam hæreditatẽ, quid admiſerit in hæreditate, dicendũ eſt, quia dominium in eo mutatur, g huic actioni locũ eſſe. Et generaliter dicimus, quo caſu in ſeruo dominium immutat,[h] 4† vel amittitur,[i] vel libertas competit poſt in ternallum[k] modicum aditæ hæreditatis, eo caſu[l] hanc actionem indulgendam. Sed ſi fideicõmiſſaria libertas data ſit ſeruo, qui quid in hæreditate maleficij admiſit, nũquid nõ prius cogatur hęres manumittere, quà ſi ſatisfecerit? [m] Et eſt 5† ſæpiſſimè, & à Diuo Marco, & ab Imperatore noſtro [n] cũ patre reſcriptum, non impediri fideicommiſſariam libertatẽ, quæ purè data eſt. Diuus ſanè Marcus reſcripſit arbitrũ ex [o] contenti dandum, apud quem ratio ponatur. ſed hoc reſcriptum ad rationem ponendã pertinet eius actus, [o] quẽ ſeruus adminiſtrauit. Arbitror igitur, & hic P poſſe hanc actionem competere.

Supra expoſita ſunt verba, Si quis teſtamento liber eſſe iuſſus eſt, nunc exponuntur verba, Ante aditam hæreditatem. Bar.

¶ Ante aditam hęreditatem, ſic accipere debemus: antequam vel ab vno adeatur hæreditas: nam vbi vel vnus adijt, competit libertas. q

¶ Si pupillus hæres inſtitutus ſit, & à ſubſtituto [r] eius libertas data, [ſ] medioque tempore quædam admittantur, [t] ſi quidem viuo pupillo, quid fuerit factum, locum nõ eſſe huic actioni. [u] ſin verò poſt mortem antequam quis [x] pupillo ſuccederet, actionem iſtam locum habere.

¶ Hæc actio locum habet nõ tãtum in rebus, quæ in bonis fuerũt teſtatoris, ſed, & ſi hæredis interfuit dolum malum admiſsũ non eſſe, quominus ad ſe perueniret, & ideo Scæuola plenius tractat, & ſi eã rem ſurripuiſſet ſeruus, quã defunctus pignori acceperat, hanc actionem honorariam locũ habere. Plenius. n. cauſam bonorũ [y] hic accipimus pro vtilitate.[z] nam ſi [*] in locum deficientis furti actionis[a] propter ſeruitutẽ, [b] hãc actionẽ ſubſtituerit Prætor, veriſimile eſt in omnibus [c] cauſis eum, in quibus furti [d] agi potuerit, ſubſtituiſſe.

¶ In ſumma, probatur hanc actionẽ in rebus pignoratis, & in rebus alienis bona fide poſſeſſis locum habere. Idẽ, & de re cõmodata teſtatori. Item ſi fructus poſt mortem teſtatoris perceptos hic ſeruus, qui libertatẽ proſpicit, contrectauerit, locus erit huic actioni. Sed & ſi partus, vel fœtus poſt mortem agnatos, [e] tantumdem erit dicendum.

Fraterea

a *Praterea si impubes*] à cuius substituto fuit relicta seruo libertas: vt sup. ea. l. §. si pupillus.
b *Non tantum*] fa. sup. eo. in prin. & §. non autem. Accur.
c *Possessionis* ji. possessæ rei ab aliquo. Accur.
d *Furtum fieri*] quia non est cuius fuit: vt supra. tit. 2. leg. falsus. §. qui alienũ.
e *Non habet*] vt & j. de cri. expi. hære. l. 2. & l. fi. sup. rer. amot. l. contra, & de acqui. rer. dom. l. in cod. sed fallit j. tit. 2. l. hæreditatis. & l. seq. & l. in actione. §. fin. & l. si is. & l. falsus. §. si ita fuum. & l. eum. §. si res. & su. de vsuca. l. si homo.
f *Quæ facti*] habet ergo multum iuris, & multum facti in retinendo: vt hic. & no. C. de acquir. pos. l. 1. Azo.
g *Hæreditatis*] ideſt. dominia, & iura: nõ autem possessiones: vt sup. de acqui. possess. l. cum hæredes. & de acquir. hære. l. gerit. sed contra sup. ex quib. cau. ma. l. cũ miles. Solu. vt ibi. Itẽ hoc fallit in causa peculiari: vt sup. de act. & oblig. l. qui à seruo. in fi. & j. ã ca. l. in bello. §. factæ. non tamen in peculiaribus iacente hæreditate vsucapio incipit: vt & supra de vsuc. l. fi. §. fi. & facit in eo. tit. de vsuc. l. iusto. §. fin. & su. qui. ex cau. ma. l. ait Prætor. §. 1 & §. hi. & su. de fur. l. si vẽdidero. §. final. & de præscri. verb. l. si rem 9. fina. item argu. est lex ista, quod hæc actio post adrogationẽ hereditatẽ ante apprehensam possi. locum habet quod non placet: quia statim adrogato hæreditate seruus est liber: vt C. de ad. toll. § in nouissimo.
g *Hæreditatis*] vt igitur decurrendum est ad hanc actionem.
h *Ad suum*] actione. scilicet, speciali vt furti. & cond. fur. non rei veu. vt infra. proxi. §. & sup. eo §. non autem in fi.
i *Vt in id*] immò ad duplum, vt j. prox. §. & §. fin. sed dic quod ad alias se refert actiones. & facit sup. de dolo. l. 1. §. ait Prætor.
k *Successoribus*] nam sic est in actione furti: vt infra. de perpe. & tempo. act. §. non autem ad cuius similitudinem hæc habetur, vt sup. eo. §. plenius. & inf. §. proximo.
l *Libertatem*] vt & j. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus. in fi. & de fur. l. vulgaris. §. si duo. & arg. j. de iurisd. om. iud. l. si qs id §. fin. & l. seq. Sed an in duplo continetur rei persecutio? quidam sic. arg. su. eo. l. §. illud. sup. quod met. cau. l. si eũ. §. 1.

¶ Præterea si impubes [a] post mortem patris quæsierit rei dominium, eaque antequam impuberis hæreditas a substituto [1]† adeatur, surripiatur, locum habere istam actionem dicendum est.

¶ Sed, & in omnibus quæ interfuerit hæredis nõ esse euersa, [2]† locum habet hæc actio.

¶ Non tantùm [b] autem ad sola furta ista actio pertinet, sed etiam ad omnia damna quæcunq; hrditati seruus dedit.

Dictum est supra proximè, quod ista actio pertinet ad furta: modo quæritur vtrum proprièad furta pertineat: & respondet in textu.

¶ Scæuola ait, possessionis [c] furtum fieri. [d] Deniq; si nullus sit possessor, furtum negat fieri. idcirco autem hæreditati furtum non fieri, quia possessionem hæreditas non habet: [e] quæ facti [f] est, & animi. sed nec hæredis est possessio antequam possideat: quia hæreditas in eum id tantũ transfundit, quod est hæreditatis. [g] non autem fuit possessio hæreditatis.

¶ Illud verum est, si potest aliàs hæres ad suum [h] peruenire: non esse honorariam hanc actionem tribuendam, vt 3† in id [i] quod interfit, cõdemnatio fiet. 4†

¶ Præter hanc actionem esse, & vendicationem rei cõstat: cum hæc actio ad similitudinem furti competat. Item hęredi, cæterisque successoribus [k] competere illam actionem dicendum est.

¶ Si serui plures libertatem [l] iustam 5† acceperunt, & dolo malo aliquid admiserunt, singuli conuenientur in solidũ, hoc est, in duplum: & cum ex delicto conueniantur, exẽplo furti, nullus eorum liberatur, etsi vnus conuentus præstiterit.

Paulus 6† lib. 13. ad edi. prou.

LEX II.

SI paulò ante, quàm statu libertas obtigerit, [m] amouerit aliquid seruus, aut corruperit, ignorãtia domini nõ introducit hãc actionem: ideoque licèt maximè ignorauerit hęres à statulibero, aut quilibet alius dfis à seruo suo amotũ aliquid, corruptũve esse, non impetrat post libertatem eius vllam actionẽ; quamuis in pluribus causis alijs iusta ignorantia excusationem mereatur.

Vlpianus lib. 13. ad edi.

LEX III.

LAbeo putauit sub conditione manumissum res amouentem, si citò [n] conditio extiterit, hac actione conueniendum.

Furti aduersus nautas, caupones, stabularios.

TITVLVS V.

Primò ponit mentem edicti vsque ibi, Nauigãdi. Bar. deinde exponit edictum: postea ponit quæstiones promiscuè vsque in fi. tituli.

Vlpianus lib. 38. ad edi. †7

LEX VNICA.

IN eos, qui naues, cauponas, stabula exercent, si quod a quoſed dic contrarium ad instar furti sit: vt sup. proxi. §.

S *Paulo*] CASVS. Adita hæreditate seruus, cui relicta erat libertas sub conditione, ante euentum condi. dedit damnum in re hæredit. ignorante hoc hærede tandem extitit conditio, & factus est liber. quæritur, an hæc actio locũ habeat? & videtur quod sic; quia hæres non potuit hunc castigare cum duraret post diu eius seruus, cum hoc delictum ignoraret. dicitur tamen contrarium, sed licet, quod hæc actio non habeat locum: & sic ignorantia hoc casu non prodesset: licèt alias contigerit prodesse. & hoc dicit hæc lex. Si ergo post delictum factus est liber, conditio tunc statim venit. nã tunc hæc actio competit. & h. d. l. seq.

m *Obtigerit*] verum dudum post adita hæreditate: ne sit contra. supra. l. 1. §. quid tamen, & §. si seruus. & j. l. proxi.

n L *Abeo. Citò*] vt corrigi à domino non possit; vt supra. l. 1. §. quid tamen. & §. si seruus. & argum. sup. de neg. gest. l. diuortio. ibi. non enim, &c. Sed in superiori proxi. l. diu remansit seruus post delictum. Item non ob. supra l. 1. §. quid tamen. vt ibi dixi.

FVRTI ADVERSVS NAVTAS, CAVPONES, STABVLARIOS.

¶ Differentiam inter hunc tit. & supra. nau. caup. stab. vt ibi in rubrica notaui quidam notant. & aliã, scilicet, quod actio in factum ex quasi maleficio datur tunc demum, quando nõ recipit saluũ fore. si autem recipiat, datur illa quæ est ex contractu. quod non placet, quia si nõ recipit, debet teneri ex quasi maleficio: vt sup. de actio. & oblig. leg. ex maleficio. §. fina.

Quid sit, à præce. differat: item & alia pensilia vide per Cuiac.

IN eos qui naues] CASVS. Exercitor nauis & caupo & stabularius tenetur. si hospitãtes in naui, vel in caupona, vel in stabulo furtum sint passi, vel ab ipso exercitore, caupone, vel à stabulario, vel ab aliquo alio quem in naui tenere, vel exercitor, vel caupona, vel stabulo, habere sit eorũ, q erãt in naui cã nauigãdi, vt sunt nautæ, sunt furtũ passi hospitãtes. Et dat hæc actio in duplũ &

1† In P F non est. à substituto.
2† P. Flo. auersa.
3† P. F. cũ in id.
4† P. Flo. fiat.
5† Iustã, deest, in P. F.
6† P. Flo. Caius.
7† aliàs, ad Sabin.

est furtum passi, vel actione furti agere ? furem, vel hac act. contra exercitorem, & similes. Ipse aũt exercitor, vel caupo actio furti non habet, nisi in suam custodiã recepit res, quæ postea sunt surreptæ. Item exercitor tenet noïe eorum quos tenebat secum causa nauis: si ipsi surripuerunt, vt dictũ est, & hoc est verum, si sint liberi hoïes, vel serui alieni. si autem est seruus exercitoris, & fecit furtũ: tũc sufficit si eum det ℘ noxa: quasi minus sit in culpa, si suum seruum tenet, licèt malum, quàm si liberum hominẽ malum, vel alienum seruum teneat. Itẽ caupo tenetur de furto facto ab aliquo, quẽ tenebant caupones causa tabernæ exercendæ. Item factum eorum, quos tenebat secum causa habitãdi perpetuò, id est non ad modicũ tẽpus, præstat caupo: non autem factum viatorum caupo præstat: nec vectorũ factum siue delictum ℘stat exercitor. F. Ac.

1† P. Flo. exercebũt, si q̃d à quoquo eorũ quosve ibi habebunt.

2† P. F. esset.

a *Eorum*] scil. exercitorũ.

b *Iudicium*] primo casu ciuile, vt furti, & suo nomine. secundo prætorium ex hoc edicto: vt Instit. de obli. ex quasi delicto. §. fi.

* Ant. Augu. li. 2. c. 3.

3† P. F. Q.

c *Exercitoris*] & hic suo nomine tenetur: vt dixi sup.

d *Factum sit*] ab extraneo.

e *Esset*] aliàs esset, scilicet, factum ab extraneo.

f *In potestate*] hoc cũ non accipit res, sed homines: vt differat à sequentibus, secundum quosdam. vel dic vt ib. Accur.

g *Experiri*] puta furti. Accur.

h *Non diminui*] tantùm, alioquin contra: vt sup. nau. caupo. l. idem ait. §. fin. & leg. seq. & per hoc differt à fullone. vt Insti. de oblig. ex delicto. §. furti. vel nõ differt à fullone; quia & hic soluendo erat exercitor; alias secus vt in fullone. Accur.

i *Quia recipiendo*] bona ratio. vt & sup. de fur. l. eum qui §. qualis. & l. fullo. Accur.

k *Noxæ dedendo*] scilicet, seruum qui fecit furtum. Accursius.

l *Dedere*] ff. nau. cau. stab. l. idem. §. si filius. Solu. vt in ep. tit. l. fi. §. seruorum. item arg. contra. ff. loca. l. videamus. sed ibi in aliena domo, inducebat; hic in sua tenebat. Item facit ad hoc quod dicit hic statuere. &c su. de admi. tuto. l. 3. §. si parens. & ad Tertul. l. 2. §. i. donec.

m *Seruum*] & ille fecit furtum. Accur.

n *Non præstat*] contra. sup. nau. cau. l. 1. §. fin. & l. sicut. Solu. hic non recipit saluum fore sibi sic. vel solue vt ibi. & facit in eo. tit. l. licet. §. in factum.

o *Potest*] i. debet: & è contra quandoque ponitur, vt no. ff. de off. Procon. l. obseruate. §. fi.

p *Iter agentes*] tanquam eorum mores agnoscentes. Accur.

q *Perpetuos*] id est non ad modicum tempus. sic supra de pig. l. debitor. & de act. emp. l. fundi. §. Labeo. & ff. pro soc. l. 1. Accur.

r *Eligit*] Not. qui non improbat, probat sic C. de nup. l. si vt proponis. & C. quomodo. & qñ iud. l. ab eo. & sup. qui & à quibus. l. fi. in prin. & ff. de ritu. nupt. l. in eo. §. deinde. & sup. de spon. l. in sponsalib. 2. & su. ad Maced. l. ff. filius fam. Sed arg. contra. ff. de serui. vrba. prædi. l. inuitũ. & de procu. fil. usfam. §. inuitus. & de tribu. l. 3. §. scientiam. & ff. ad Maced. l. item si filius. §. interdum. & ff. de fur. l. qui vas. §. vetare. Accur.

s *Vectorum*] id est, eorum qui nauc vehũtur. nam nec istos potest eligere, vel reijcere, sicut nec viatores.

SI FAMILIA furtum fecisse dicatur.

¶ Specialia quædam de his seruantur.

Superiorib. elegãter contemnens multa annexit vtilia hic Cuiac.

V*Tilissimum*] CASVS. Valde est vtile hoc edictum; cuius verba non habemus: sed mens eius est talis, vt si plures mei serui faciunt tibi furtum, non teneor oẽs dare pro noxa, vel ℘ quolibet soluere pœnã furti: sed sufficit si à tũ præsto noïe omnium, quantũ libet homo ℘stare, si furtum fecisset, & hoc beneficium habeo, si me ignorante deliq̃runt: secus si me sciẽte, & prohibere valẽte, & non ℘hibui, nã hoc casu teneor, & meo noïe, & cuiuslibet serui: nec soluendo pro vno, liberor pro alijs. Postea dicit, qđ dixi in furto, idem in damno dato. Tandẽ dicit, si cõuenior furti ℘ vno seruorum, est in pendenti an possim conueniri noïe aliorũ; & expectabitur qualiter soluam pro isto conuentus, nam si dem eum pro noxa, teneor pro alijs. Si autem soluam pœnã dupli, rem furtiuam, vel eius æstima. & sic tantũ quantum liber, pro furto à se facto præstaret, tunc non teneor ℘ alijs; & etiam qui eos seruos emit, non tenetur. Item ipsi facti liberi, vt quia manumissi, non tenentur. Postea dicit, pone, q̃ nihil solui pro furto facto à seruis, & manumissi vnũ eorum, qui manumissus emendauit furtum, nunquid liberor pro alijs seruis, quæritur? & dĩ q̃ non. Sed quid si vnum de seruis furibus vendidi, & emptor emendauit furtũ noïe serui, quem emerat, an liberor ab actione furti pro alijs seruis, quæritur? & dĩ q̃ sic; cum tenear emptori dare quicquid soluit pro hoc furto. secus si ex causa legati, vel dona. hunc seruum haberet, nam licèt emendet furtum pro eo, adhuc tamẽ teneor pro alijs. Vltimò dicit beneficium huius edicti

TITVLVS VI.

Si familia alicuius furtum fecerit, habet dominus electionem, aut totam familiam dedendi: aut tantum offerre pro furto facto, quantum si vnus liber furtum fecisset. hoc verum, si eo non conscio furtum factum sit. nam si eo conscio, tunc poterit conueniri suo nomine, & nomine singulorum de familia. deinde exponit verbum, scientiam. i. d.

Vlp. lib. 38. ad edict.

LEX PRIMA.

V*Tilissimum* id edictum. Prætor adhibuit seruum, m quasi in libero tenebitur.

¶ Caupo autẽ præstat factũ eorum, qui in ea caupona eius cauponæ exercendæ causa ibi sunt: item eorum, qui habitandi causa ibi sunt: viatorum autem factum non præstat. n Nanque viatorem sibi eligere caupo, vel stabularius non videtur: nec repellere potest o iter agentes. P Inhabitatores verò perpetuos q ipse quodãmodo eligit, r qui non reiecit: quorum factum oportet eum præstare. In nau quoq; vectorum s factum non præstatur.

Si familia furtum fecisse dicatur.

TITVLVS VI.

Si familia alicuius furtum fecerit, habet dominus electionem, aut totam familiam dedendi: aut tantum offerre pro furto facto, quantum si vnus liber furtum fecisset. hoc verum, si eo non conscio furtum factum sit. nam si eo conscio, tunc poterit conueniri suo nomine, & nomine singulorum de familia. deinde exponit verbum, scientiam. i. d.

Vlp. lib. 38. ad edict.

LEX PRIMA.

V*Tilissimum* id edictum. Prætor

fti datur dño seruorum simul furantium: siue dñs eos seruos nunc cum conuenitur possideat, siue dolo desiit possidere. Item siue ill, cui est factum furtum, agat: siue eius hæres agat: habet locum hoc beneficium, vt sufficiat tñ præstare quantum si liber fecisset. & h.d. hæc l. cum tribus seq. Fran.

a *Proposuit.*] cuius mens hæc est, sed verbis caremus Accurs.

b *Quo.*] s. edicto.

c *Prospiceret.*] s. Prætor. Accursius.

d *Furtum*] sup. ad l. Aquil. l. illud. & de noxa. l. in delictis. §.

e *Æstimationem.*] furti & condõnis. vt inf. l. 3. & hoc si noie totius familiæ cõuenitur: alias ẽ nomine vnius, eius pretiũ ei computatur ad tollẽdam actionem nomine aliorum: vt ff. de noxa. l. quod ait Prætor.

1† Dicere. in P.F. alias, addicere.

f *Arbitrium*] s. dño.

g *Si vnus liber*] vt & sup. de iurisd. om. iud l. si familia. in princ. Accursius.

h *Erit danda*] amittit. ergo beneficium propter delictũ suũ: vt & argum. supra de min l. auxilium. in fi. argumen. contra. inf. eo. l. 1. § fin

2† P. Fl. data.

ADDITIO. Dic ℣ hic loquitur, quando dominus deliquit circa ipsum maleficium cõmissum: ibi quando ex postfacto deliquit desinẽdo dolo possidere. secundũ Bar hic.

3† Parenthesis hic inclusa absunt à Dua. exẽplarib. & ẽt desunt in.

i *Suo nomine*] id est. in solidũ: non ex suo maleficio. q̃ nullum est: sed propter maleficium commissum.

4† P.F. si scit, phibuit tñ dicendũ. &c.

sed secus est si iussit: quia tunc ob suũ maleficiũ tenetur: vt ff. de noxa. l. 2. §. 1 & l. si ex duob. in princ. Item est contra. sup. de nox. l. 4. § cum dominus Sol. vt ibi. Ac.

k *Et prohibuit.*] vel prohibere non potuit: vt & sup. de noxa. l. 3 & 4. in prin. & facit l. si communis seruus.

l *Æquissimum.*] eũ eadem fit ratio: vt & sup. ad le. Aquil. l. illud. Idem in ratione: vt nf. vi bon. rap. l. 2. §. hac autem, videtur secus in intuita: vt ff. de iur. omn. iud. l. si familia. in fi. quæ est contra. Sol. vt ibi.

* Intellige in hoc tex. vnicũ esse furtũ & intellectum vi. ℣ Purpur. in l. edita. nu. 194. C. de eden.

m *Consequi*] quod sciemus, quando dominus vel damnum emendabit, vel illum seruum pro noxa dabit. & ad hoc facit sup. de nox. l. quod ait Prætor. & facit sup. de except. l. fundum Titianum. & l. fundi. Accursius.

n *Id est Condictionis*] furtiuæ. & ad hoc ff. de nox. l. quod proposuit, a quo b dominis prospiceret c aduersus maleficia seruorũ: videlicet, ne cũ plures furtum d admittunt, euertant domini patrimoniũ, si omnes dedere, aut pro singulis æstimationem e litis offerre cogatur. Datur igitur arbitrium f hoc edicto, vt si quidẽ velit dedere 1† noxios seruos, possit omnes dedere, qui participauerunt furtum. Enimuerò si maluerit æstimationem offerre, tantum offerat quantũ si vnus liber g furtum fecisset, & reuocet familiam suam.

¶ Hæc autem facultas domino tribuitur toties, quoties ignorante eo furtum factum est. Cæterùm si sciente eo, facultas ei non erit danda. h 2† nam & suo & singulorum nomine i conueniri põt noxali iudicio: 3† (nec vna pœna exacta, altera tollitur:) nec vna æstimatione, q̃ homo liber sufferret, defungi poterit.

¶ Is autem accipitur scire, qui scit, & potuit prohibere. Sciẽtiam enim spectare debemus, quæ habet & voluntatem. Cæterùm si scit, & phibuit, k 4† tum dicendum est viurum edicti beneficio.

¶ Si plures serui damnum culpa dederint, æquissimum l est eandem facultatem dño dari.

Si secundum iudicium ita se habet ad primũ, q̃ condemnatoria lata in primo, & exactione secuta tollatur, secundum interim differtur, & cumulatio impeditur. Bar.

¶ Cum * plures serui eiusdem rei furtum faciunt, & vnius nomine cum domino lis contestata sit, tandiu aliorum nomine actio sustineri debebit, quamdiu priori iudicio postest actor consequi, m quantũ consequeretur, si liber id furtum fecisset.

Iulianus lib. 23. Digest.

LEX II.

ID est, pœnæ noie duplum, & condictionis n simplũ.

Diuiditur in duas partes. Primo loquitur, an solutio domini prosit habentibus causam à domino. Secundo, an solutio habentium causam à domino. prosit domino. secunda ibi. Quod si prius. Bar.

VIpianus lib. 38. ad edict.

LEX III.

QVoties tantum præstat dominus, quantum præstaretur si vn° liber fecisset, o cessat cæterorum nomine actio: non tantũ aduersus ipsum dñm, 5† verumetiam aduersus emptorẽ p duntaxat: si fortè quis eorum, qui simul q fecerant, r venierit. 6† idemq; est & si fuerit manumissus. s Quòd si prius fuerit oblatum 7† à manumisso, t tunc datur aduersus dominum familiæ u nomine. nec enim potest dici, quod à manumisso præstitum est, quasi à familia esse præstitum.

¶ Planè si emptor præstiterit, puto denegandã in venditorẽ actionẽ. quodammodo enim hoc à venditore præstitũ est, ad quem nonnũquam regressus est x ex hac causa: maximè si furtis noxisq; 8† solutum esse promisit. Sed an si legati y serui nomine, vel ei°, qui donatus est, actum sit cũ legatario, vel eo, cui donatus est, z agi possit etiam cum domino cæterorum nomine, 9† quæritur. Quod admittendum puto.

¶ Huius edicti leuamentum nõ tantùm datur ei, qui seruos

o *Quoties. Fecisset*] vsque huc est subiectum.

p *Emptorem*] accipe hominem omnẽ, cui de euictione agere permittitur, id est, qui lucratiuam non habet causam. sic & accipitur sup. de except. doli. l. apud. § si quis aũt ex causa. & de ædi. edic. l. sciẽdum. §. deinde. Nõ ergo aduersus habentem titulũ lucratiuũ, vt aduersus donatarium, vel legatarium: vt & inf. eod. §. sed an si.

q *Simul*] id est, cum alijs.

r *Fecerant*] scilicet, furtum.

s *Manum fuit*] vnus ex his, qui fecerat & dato pretio fuit: vt sic non sit ex lucratiua causa liber. Vel dico etiam si nihil dedit. & dic idem, quod in iubaudito non expresso casu. dixit enim, dũtaxat emptorem sic ergo aliud in eo, q̃ habet lucratiuam causam: & ad hoc refertur, idẽque &c. & sic bene cõuenit cum seq.

5† In P.F. deest, dominum.

t *A manumisso*] gratis. & idem accipe in omni eo, qui lucratiuum habet titulum. & dic, oblatũ & ẽt præstitum. & sic est §. §. de noxa. l. de illo. in fi. & l. seq. Sed hic cũ familia: ibi cũ vnus seruus. & sic alterio soluente, alter liberatur. sed hic cũ mala est delictum: quia a plurib. est cõmissum. nem §. ff. de pet. hær. l. ẽt. §. pen. Sol. vt ibi.

6† P.F. venierint.

7† P. Fl. ablatum.

u *Dominum familiæ*] quia sui delicti tãtũ pœnam soluit. Azo.

x *Regressus est*] sic C. de distr. rei iud. l. fin. sed quid si regressum non hẽt. forte idẽ: vt Insti. ad leg. Aquil. §. his aũt verbis. sed lo. §. vt hẽat regressum.

8† P.F. noxaque.

y *Sed an si legati.*] s. in specie. tunc enim de euict. non agitur. secus si in genere legatus esset: vt sup. de leg. 1. l. si à substituto. §. hæres seruum. Acc.

z *Donatus est*] cuius nomine ã euictione non agitur: vt supra de ædil. edict. l. ad res. secus ergo si agatur: quod quandoque euenit. vt C. de iur. dot. l. 1. & idem quod hic dicas in omni, qui habet titulum lucratiuum. Item nor. quod quidam posuerunt hic distinctionem talem: cum quis promisit mihi rem & pœnam, debeo eligere: vt sup. de pact. l. rescriptum. §. si pacto nisi factum est tacto marcente pacto: vt

9† Noiẽ nõ est in P. Fl. sed subaudit: sicut & alias hi ablatiui cũ grãtia, actione. q̃ plerunq. apud Iurisc. desiderantur.

circo. si alterius tūtium, pœnitere potest is, cuius gratia celebratus est: vt ff. depos. l. 1. §. pe. in delictis. si quidem statutum est in finibus voluntatis & non est processum vltra: licet pœnitere, & tūc pœnā cuitare: vt ff. de pœnis. l. cogitationis. Si processum est ad actum: si quidē cōsummatum est, & perfectum, non pōt postea pœnitere, vt cultet pœnam: vt hic, & ff. vi bonor. rapt. l. pe. fallit tamen: vt C. de crimi. stellio l. 1. & ff. de fer. fugi. l. 1. §. 1. & de pub. l. 1 §. quòd si fecerit, & quod magis cā. l. si cum exce. §. saris. Si autem ad actum non consummatū, nec perfectū: si quidē quia noluit, sed potuit, licet pœnitere: & nō incidit in pœnā. vt ff. ad legē Cornel. de fal. l. q falsam. Nisi in casu, vt C. ad legē Iuliā maiestā. l. quisquis. Si verò quia non potuit, nihilominus tenetur: vt ff. ad legē Pompeiam de parri. l. 1. in fi.

Paulus lib. 7. ad Plautium.

LEX LXVIII.

SI is, qui rem pignori dedit, vēdiderit eam, quamuis dominus sit, furtum facit: siue eam tradiderit creditori, siue speciali[a] tantum pactione obligauerit: idque & Iulianus putat.

¶ Si is, cui res surrepta fuerit, dum apud furem sit, legauerit eam mihi: an si postea fur eam cōrrecter, furti actionem habeam? Et secundum Octaueni sententiam, mihi soli competit furti actio, cum hæres suo nomine [b] non habeat: quia quacunque ratione dominium mutatum sit, domino cōpetere furti actionem constat.

¶ Eum, qui mulionem dolo malo in ius vocasset, [c] si interea mulæ periissent, furti teneri veteres responderunt.

¶ Iulia. respondit eum, qui pecunijs exigendis præpositus est, si manumissus [d] exigat, furti teneri. Quod ei consequens dicere est, & in tutore, cui post pubertatem solutum est.

¶ Si tu Titium mihi commēdaueris quasi idonēū, cui crederem, [e] & ego ignorem Titium qui sit, si [f †] deinde tu alium adducas quasi Titium, furtum facies: [g] quia Titium hunc esse credo: scilicēt si & ille, qui adducitur, scit quòd si nesciat, non facies [2†] furtum. Nec is qui adducitur, [3†] opem tulisse poterit videri: cū furtum factum non sit: sed dabitur actio in factum [g] in eum, qui adduxit.

¶ Si stipulatus de te [h] sim, p te non fieri quo minus homo Eros intra Calendas Iulias mihi detur: quamuis mea interesset eum non surripi, cum surrepto eo ex stipulatu non tenearis, si tamen per te factum non sit, quo minus mihi daretur: non tamen [i] furti actionem me habere.

Celsus lib. 12. Digestorum.

LEX LXIX.

INficiādo depositum, nemo facit furtum. [k] Nec.n. furtum est ipsa inficiatio, licèt, postè furtum sit. Sed si possessionem eius adipiscatur interuertendi causa, facit furtum. Nec refert, in digito habeat anulum, an datus [l] hypothecæ sit, [4†] quem cum in deposito teneret, habere pro suo destinauerit.

In actione furti habetur ratio interesse, quod est extra rem. Bar.

¶ Si tibi surreptum est, quod nisi die certa dedisses, pœnam promisisti: ideoque sufficit.

[a] *Specialiter*] aliud si generaliter: vt C. de ser. pigno. da. manu. l. ab eo. Vel dic specialiter. i. expresse: vt C. de neg. gest. l. negotium. quod est audacius, quia ius habet interuertar. ff. de acquirēdo hære. l. si seruum quis. §. fi. Azo. item videtur contra. ff. de fidei. pigno. l. 1 Sal. verbi. Item facit sup. eo. l. interdū accidit. & l. in actione. §. fin. & quod ibi no. & C. de vsu pro empture l. cum fi probatum. Accur.

[b] *Sed nomine*] sed nomine defuncti ex prima contestatione: vt ff. eo. l. interdum. Item ff. ff. eo. l. is cuius. §. fi. sed ibi sub conditione erat legatus, vel nō erat hæreditarius. item dic vt no. sup. eo. l. si dominium. & facit ff. eo. ti. l. à Titio. Accurs. [c] *Vocasset*] vt ei mulæ subtraherentur: & sic opem præbuit: vt & sup. eo. l. in furti. §. ope.

[d] *Manumissus*] scilicēt se manumittēdū: secus si ignorās. vt ff. de cess. petit. l. eius. quæ est ff. & facit ff. de solu. l. si quis seruo. & l. quod seruus. Accur. [e] *Credidero*] mutuasem. Accur.

[f] *Furtum facis*] vt. & ff. eo. l. si quis perferēdum. sed contra. ff. de iurisdict. omn. iud. l. ti quis id. §. fin. solueris ibi.

[g] *In factum*] subsidiaria Aquilia: quia de dolo non datur: nam in personam habitus creditoris: vnde non transfertur dominium: ideoque cessat de dolo, cum rei ven. duret: & de hoc dicit vt dixi ff. e. l. si quis vxori. §. cum Titio.

[h] *Si stipulatus de te*] i. à te. Accur.

[i] *Non tamen*] vt & ff. e. l. is cui. & ff. eo. l. is cuius. in prin. Accur.

IN *fitiādo*, CASVS. Depositarius negat penes se depositū esse. non propter hoc est fur: sed tunc demum, cum incipit contrectare.

¶ *Scribi*] Promiserat Titio Stichū dare intra certum diem, & sub pœna. tandem interim est tibi surreptus Stichus, & sic qa non potuisti dare Titio intra diē, incidisti in pœnā. dicitur, quod hoc totum cōsequeris per ac. furti.

¶ *Infans*] Surripuisti mihi infantē. hic infans penes te furem existens adoleuit. & factus est magnus. dicitur, quod dicens furtum fecisse. & Infantia, de adolescentia. unum tamen furtum est: & vna actione furti agetur. in qua veniet damnum quāti homo pluris fuit. & sic tēpus adoleſcentiæ spectatur. cum tūc pluris fecerit quàm prius.

¶ *Cum filius*] Seruus meus hic furtum fecit nunc mihi plura furta. & qua nō apparet vitiosus, egi redhibitoria. & sic factus est inemptus. volo agere furti contra venditorem, cui nunc reddidi seruum, pro furtis, quæ fecit seruus penes me existens. dicitur, quod non possum.

¶ *Quid fecit*] Seruus furtivus ipsi fuit fecit furtum. tenetur dominus serui.

¶ *Si colonus*] Colonus qui cōduxerat fundum vsque ad quinquennium finito quinquennio remansit in fundo inuito domino fundi. & fructus percepit. dicit quod tenetur furti nomine fructuum. etiam fructibus consumptis. Franc. Acc.

[k] *Facit furtum*] ad hoc sup. de acquir. possess. l. 1. §. 4. si rem. & ad exhib. l. thesaurus. & sup. eo l. 1. & sup. mand. l. si procuratorem. ff. dolo. & ff. l. procurator. & sup. eo. l. si quis vxori. §. neque. Accursius.

[l] *Datus*] id est obligatus. & creditori traditus; vel dic depositus in apotheca: & sic intervenit contrectatio. Vel dic quod erat etiam prius in apotheca. sed tunc quomodo sine.

[1†] P.F. & ego in Titiū ingressi. deinde &c.

sine contrectatione? Respon. trahitur retro, quasi tunc contrectauerit eum apprehendit. Quid ergo si medio tempore fuit pretiosior res post acceptationem ante inuersionem: nunquid æstimabitur cum retrotrahitur? Resp. non: quia nō ad omnia retrotrahitur. sic & aliàs: vt C. de donationibus inter vir. & vxo. l. donationes. vel si velis dicere hoc casu non fieri furtum, dic quòd hæc litera, nec refert &c. refertur ad principium legis, non ad proximè dicta. quod patet: quia subijcit, quem cum in deposito teneret &c. sed prima lo. placèt.

a *Sufferre*] aliàs sufferre. & tunc plana. aliàs sufficere. & tūc, *Colligit .i. præstare. vel, f. sup. Bar. hic. positam esse, vel sub- & malè, rogatam in locum ilex Ulpiano. sicut & dicitur, tex. qꝫ fur Suffecti Consules. i. cōsecti. subrogati. An autem rē furti- pœna dupletur, dic vt uā per di- sup. eod l. in furti. in uersa ter- prin. & facit inf. protitoria, zimè. Accur.

vnicā tā- b *Vnum tantum*] sic tā furtū sup. de verb. obl. l. qui ex pluri- bis. Accur.

bus, & di- c *Alteri*] secus si à do uersis cō- mino ad quem re- tractatio trectatio dissert, vt sup. eod. l. nibus cō interdum fur. Accur. mittit. de d *Adolescentis*] facit quo dic, sup. proxi. f. & sup. de vt posui i condic. furti. l. ex ar- ad di. ad genio. & sup. eod l. in l. vulga- furti. & quod ibi notis. ī prin. (a.

e *Existimare*] q. d. nihil. Accur.

f *Cum seruus*] facit sup. eod. furti. & filij. §. cum autem.

g *Placet*] contra. sup. eod. l. itaque. f. i. sed fol. vt nota. sup. depo. si. l. 1. & si prædo.

h *Posse*] per condictionem furtiuam. & facit sup. si cert. pet. l. si pais nec. & pen. & sup. quod iussu clam. l. si alius. & notauimus. Accur.

H *Hæreditaria*] CASVS. Rei hæreditariæ non dicitur fieri furtum: nec datur actio furti, nisi in tribus casibus. Primus, si defuncto eā obligauerat. Secundus, si cōmodauerat. Tertius, si alius habet usum fruct. in ea, his enim casibus si res hæreditaria furripiatur, efficitur res alia furtiua, vt sic non possit usucapi. & hæredi postea adeunti datur actio furti. Franc. Accur.

i *Iulianus negabat*] vt & supra de noxa. l. si seruus legatus. & infra. de crimine expil. hæredit. l. secunda. & finali. & infra titulo secundo. l. prima. §. Sed si. idemque si pupillus habuit hæreditarium: vt infra eodem. l. si seruus bonis. secus in Aquil. vt & supra, ad legem Aquiliam. l. ob id. Accursius.

k *Vt in qua usu fructus alienus est*] vt sup. de usufruct. l. si homo.

l *Hæredi quoque*] per alium ergo habet, quod per se habere non potest. sic §. quæ res pignor. oblig. poss. l. Attilo. & sup. de acquiren. hæred. l. cum hæreditate. Sed argum. contra. C. de usur. l. ecce in fi. sed illud generale: cætera specialia. vel non potest per alium à se submissum. at hic nō fuit ab eo libenissus. argum. supra de administrat. l. ita autem. f. gessisse. Accur.

6† In P. F. desunt hæc.

S *Si is cui*] CASVS. Commodaui tibi rem, tu malè vsus es ea, tractas eam, teneris furti. i. condictione furti, item cō. & si agatur furti. i. condictio furtiua tollitur ipso iure actio commodati. & si agatur primo commodati, tollitur condictio furti. ope. exceptio.

*Cic. l. 7. epist. 23. epist.

¶ *Furti rei*] Aliquis habet rem alienam possidebat titulo prohærede: interim est ei furrepta. dicitur, quod non competit ei actio furti, licèt eius interfit, quia usucepisset eam. sed hoc non dicitur interesse eius, qui lucrum sperat cum dāno alterius: sed potius illius, qui erat eam amissurus per usucapionem. Franciscus. Accur.

m *Alienā*] malè vendo. Si autem dānum dando, tunc obtinet supra, commodati. l. vnde quæritur. in fine.

n *Et commodati*] sic in deposito: vt supra depositi. l. si faculum. & in locato: vt supra locati. l. si locatum. Accur.

7† Alias Labeo.

¶ *Furti*] idest, condictione furtiua. & sic non est contra. supra, pro socio. l. rei communis. & l. sequenti. & supra, de actio. & obliga. l. qui seruum. §. si is. in fine. vel de actione furti dicit. vel solue vt ibi. sed hæc est veritas: hodie videtur tolli electione etiam actio furti, vt C. eodem. l. finali. nec dicas ibi loqui, quando castaneus fecit furtum in tē commodata.

o *Furtum*] per conditionem furtiuam. & facit sup. si cert. pet. l. si pais nec. & pen. & sup. quod iussu clam. l. si alius. & notauimus. Accur.

p *Extinguitur*] ipso iure: cum tantum. & etiam plus contineat condictio furtiua, quam actio commodati, ti. extinsecas vtilitates, vt sup. de condi. fur. l. 3. ita solutione eius, quod [illegible] &c. l. Quibus modis. C. de usur. in prin. I. in quod habeo, petere non possum. vt sup. de rei. l. Stipulatus. Ita

ferre a eam necesse fuit, furti actione hoc quoque æstimabitur.

Pro toto tempore vnum furtum est, nisi fuerit possessio interrupta. Item in actione furti inspicitur, quanti plurimi res fuit à tempore furti. Bar.

¶ Infans * apud furem adoleuit. tam adolescentis furtum fecit ille, quàm infantis, & vnum tantum b furtum est: ideoque dupli tenetur tāti, 2† quanti vnquam apud eum plurimi fuit. nam quòd semel dūtaxat furti agi cum eo potest, quid refert propositæ quæstioni? Quippe si surreptus furi foret, ac rursus à fure alius eum recuperasset, etiam si duo furta fecisset, nō amplius quàm semel cum eo furti agi posset. 3† Nec dubitauerim, quin adolescentis d potius, quam infantis æstimationem fieri oporteat. 4† Et quid tam ridiculum est, quàm meliorem furis conditionem esse propter continuationem furti existimare? e

¶ Cum seruus f ineptus factus sit, non potest emptor furti agere cum venditore, ob id, quod is seruus post emptionem antequam redderetur, furripuisset.

¶ Quòd furi ipsi furtum fecerit: furtiuus seruus, eo nomine actionem cum domino furem habiturum placet, g ne facinora talium seruorum non solum ipsis impunitatem præstent, 5† sed dñis quoque eorū quæstui sint. Plerūq; n. eius generis seruorum furtis peculia eorundem augentur.

h *Vt in qua usu fructus alienus est*] vt sup. de usufruct. l. si homo.

l *Hæredi quoque*] per alium ergo habet, quod per se habere non potest. sic §. quæ res pignor. oblig. poss. l. Attilo. & sup. de acquiren. hæred. l. cum hæreditate. Sed argum. contra. C. de usur. l. ecce in fi. sed illud generale: cætera specialia. vel non potest per alium à se submissum. at hic nō fuit ab eo libenissus. argum. supra de administrat. l. ita autem. f. gessisse. Accur.

¶ Si colonus post lustrū conductionis, anno amplius fructus inuito domino percepesit, videndum est, ne messis, & vindemiæ furti cum eo agi possit. Et mihi dubium non videtur, quin fur sit: 6† & si cōsumpserit rem surreptam, repeti ab eo possit. h

Non habet quis per alium, quod per se habere non potest. Bart.

Marcellus lib. 8. Digest.

LEX LXX.

HÆreditariæ* rei furtum fieri Iulianus negabat, i nisi fortè pignori dederat defunctus, aut commodauerat.

Scæuola lib. 4. Quæst.

LEX LXXI.

AVt in qua k ususfructus alienus est. k

Marcellus lib. 4. Digest.

LEX LXXII.

HIs enim casibus putabat hæreditariarum rerum fieri furtum, & vsucapionem impediri: idcirco & hæredi quoque l actionem furti competere posse.

Si is cui commodata res est, malè vtitur ea, tenetur furti, id est, condictione furtiua, & commodati: & vna actione experta, tollitur altera. Bar.

Iabolenus 7† lib. 15. ex Cassio.

LEX LXXIII.

SI is, cui commodata res erat, furtum ipsius admisit m agi cum eo, & furti, & commodati n pōt; & si furti o actū est, cōmodati actio extinguitur; p si commodati; tollitur electione etiam actio furti, vt C. eodem. l. finali. nec dicas ibi loqui, quando castaneus fecit furtum in tē commodata.

6† In P. F. desunt hæc.

S *Si is cui*] CASVS. Commodaui tibi rem, tu malè vsus es ea, tractas eam, teneris furti. i. condictione furti, item cō. & si agatur furti. i. condictio furtiua tollitur ipso iure actio commodati. & si agatur primo commodati, tollitur condictio furti. ope. exceptio.

*Cic. l. 7. epist. 23. epist.

¶ *Furti rei*] Aliquis habet rem alienam possidebat titulo prohærede: interim est ei furrepta. dicitur, quod non competit ei actio furti, licèt eius interfit, quia usucepisset eam. sed hoc non dicitur interesse eius, qui lucrum sperat cum dāno alterius: sed potius illius, qui erat eam amissurus per usucapionem. Franciscus. Accur.

m *Alienā*] malè vendo. Si autem dānum dando, tunc obtinet supra, commodati. l. vnde quæritur. in fine.

n *Et commodati*] sic in deposito: vt supra depositi. l. si faculum. & in locato: vt supra locati. l. si locatum. Accur.

7† Alias Labeo.

¶ *Furti*] idest, condictione furtiua. & sic non est contra. supra, pro socio. l. rei communis. & l. sequenti. & supra, de actio. & obliga. l. qui seruum. §. si is. in fine. vel de actione furti dicit. vel solue vt ibi. sed hæc est veritas: hodie videtur tolli electione etiam actio furti, vt C. eodem. l. finali. nec dicas ibi loqui, quando castaneus fecit furtum in tē commodata.

o *Furtum*] per conditionem furtiuam. & facit sup. si cert. pet. l. si pais nec. & pen. & sup. quod iussu clam. l. si alius. & notauimus. Accur.

p *Extinguitur*] ipso iure: cum tantum. & etiam plus contineat condictio furtiua, quam actio commodati, ti. extinsecas vtilitates, vt sup. de condi. fur. l. 3. ita solutione eius, quod [illegible] &c. l. Quibus modis. C. de usur. in prin. I. in quod habeo, petere non possum. vt sup. de rei. l. Stipulatus. Ita

a *Actione furti*] i.condi.furtiuæ: & ideo non ipso iure: quia plus continet condictio, vt dixi: non autem actio furti quæ ad pœnam tantum datur, vt d.l.pro socio.l.rei commu. in. & l.seq. Sed quidam hic dicunt idem de actio.fur.quia datur ex eo quod interest: sicut commodati.licèt in duplum: argu. inf. de reg.iur.l. nemo. §. quoties. qđ nihil est. & facit C. eo.l.1.

actione furti [a] exceptio obijcitur.

Actio furti non competit ei, qui de lucro certat: sed ei, qui de damno vitando contendit. hoc dicit. Lex sequens ponit per se casum.

¶ Eius rei, * quæ pro hærede possidetur, furti actio ad possessorẽ non pertinet [b]: quamuis vsucapere quis possit: [c] quia furti agere potest is, cuius interest, rem non surripi: Interesse autẽ eius videtur, qui damnum passurus est: non eius, qui lucrum facturus esse. [d]

b *Nec pertinet*] pro æstimatione, ac si esset sua, vt sic non obsit sup.eo.l.itaque. §.1. & l.cum res. §.1. & inf.eo.l.furtiuam. c *Possit*] est ergo extraneus. aliàs contra: vt C. de vsucap. pro hærede.l.nihil. Azo.

* Ad intell. huius §. vi. Rebuf.in l.vni. C. de sent. quæ pro eo, qđ interest.nu. 597.

d *Facturus esset*] hic est contra supra eod. l.6 quis vxori. §. pensol. vt ibi.

e *Empronia. Centurioni*] sub quo vir eius militabat: quæ cum nollet amplius expectare, libellos reoddi fecit.

f *Ad officium*] superioris fortè.

g *Libros*] tabellio fortè.

* Vt intelligas hãc l. vi. vsucapiũ [f] l.si finitas. §. Iulianus. no. 300. de dã. infec.

h *Commissum esse*]: ũ itererat in libris eos non legi in publicũ: quia debitor suus, quem ipse conuenire volebat, aufugit cum in ipsis libellis continebatur de cõmittendo negotio alicui amico gerendo. æqui paratur ergo hæc lectio instrumentorum furto: vt sup.eo.l.qui tabulas.

Si is qui] CASVS. Creditor vẽdidit pignus, cum de vendendo pignore nihil esset dictum: vel si esset dictum, vendidit ante diem appositam de vendendo. dicitur, quod furti tenetur. Franc. Accursius.

i *Furti*] nisi ter denunciauerit: vt supra de pign.actio.l.si cõuenerit.

Vtiuam] CASVS. Emi ancillã furtiuam à fure bona fide, tandem Titius mihi surripuit. dicitur, quod tenetur Titius duob. actio. furti. s. vero domino ancillæ in duplum quãti ancilla fuit, emptori in duplum quanti eius interest. Franc. Accursius.

k *Præstanda est*] vt sup.eo.l.inter omnes. §.si seruus. l.cum æs. §.1. & l.si is cui. & inf. vi bono. rap. l. §. in hac. & sup. vti possid.l.si duo.in fin. Sed in creditore. & debitore quid sit, habes sup.eod.l.eum qui. §. idem scribit. Accursius.

Si quis] CASVS. Titius dicens se procuratorem creditoris mei, fecit, quod sibi promitterem. vel excutere me delegauit, id quod debebã creditori meo. dicitur, quod non est furtum cum nullum corpus interuenerit, qđ possit contrectari. Franc.

l *Contrectatum*] ex solis verbis non fit furtum, vt sup.eod.l. si quis vxori. §. atque. Accursius.

1† In P.F. deest. tertio Alias duob. aureis.

2† P.F. Attius.

3† P.F. respondit.

LEX LXXVI.

FVrtiuam ancillam bona fide duorum aureorum pretio [1]† emptam cum possiderem, surripuit mihi Titius: [2]† cum quo & ego, & dominus furti agimus. Quæro quãti æstimatio pro vtroque fieri debeat? Respon. [3]† Emptori, duplo quanti eius interest, æstimari debet. Domino autẽ, duplo quanti ea mulier fuit. Nec nos mouere debet, quod duobus pœna furti præstabitur: quippe cum eiusdem rei nomine præstetur: emptori, eius possessionis: domino, ipsius proprietatis causa præstanda est. [k]

Pomponius lib.21. ad Q. Mutium.

LEX LXXVII.

SI is, qui simulabat se procuratorem esse, effecerit, vt vel sibi, vel cui me delegauit, promitterem, furti cum eo agere non possum: quoniam nullum corpus interuenisset, quod furandi animo contrectaretur. [l]

Idem lib.38. ad Q. Mutium.

LEX LXXVIII.

QVi re sibi commodata, * vel apud se deposita vsus est aliter atque accepit, si existimabat se non inuito domino id facere, furti non tenebitur: [m] sed nec depositi vllo modo tenebitur; cõmodati autem vt teneatur, [4]† in culpa existimatio [5]† erit, scilicet, quod non [6]† debuerit existimare, [n] id dominum permissurum.

Fur pro re quã surripuit, non potest furti agere contra eum, qui illam surripuit. Bartolus.

¶ Si quis alteri furtum fecerit; & id quod surripuerit, alius ab eo surripuit, cum posteriore fure dominus eius rei furti agere potest, fur

* Vide q̃ in hũc locũ ex Labeone & Sceuolare fert Gel. noct. Attica. lib.7. c.17.

4† P.F. cõmodati an teneatur.

5† P.F. æstimatio.

6† P.F. id est an nõ

m *Non tenebitur*] vt & sup.eo.l.inter omnes §.rectè.

n *Existimare*] hoc quo ad actionẽ commodati. sed furtum non fit sine affectu: Infra. eod.§.placuit. sic & ff. depos.l.quod seruus. & supra quod vi. aut clam. l.Seruio. & ad l. Aquil.l.ob id. & sup.

& ſup. de nego. geſt. Sed an vtro, in fi. & inf. de cri. expil. hę réd. l. fi. in fi.

a *Non poteſt.*] Imimò, vt ſu. l. in ſiciando. §. infans. ſed ibi ſine iudicio recuperauit. Accur.

b *Non prioris.*] ex honeſta cauſa, vt ſubijcit.

c *Furis.*] ſi interfuit.

d *Si honeſta ex cauſa.*] vt & ſu. eo. l. is cuius. & l. ſeq. niſi in caſu. et ſu. eo. qui vas. §. ſi ego.

e *Nemo extaret.*] vt hę reditariæ.

f *Lucrum.*] cum alterius iniuria, vt ſup. eo. l. is cui. §. fi.

g *Condictionem.*] ſed & ſi ſemel cõdictionem ex fuerit conſecutus, ceſſat poſtea vt C. de condit. fur. l. 1. & ſup. eo. l. ei qui. Alii contr. vel dic an rem prius conſequar à primo: & tũc nõ tollitur. an æſtimationem, & tunc ſic: arg. Inſ. de leg. §. ſi res aliena.

prior non poteſt: [a] ideo, quia domini interfuit, non prioris [b] furis, [c] vt id quod ſurreptum eſt, ſaluum eſſet. Hæc Quintus Mutius refert, & vera iunt. Nam licet interſit furis rem ſaluam eſſe, quia condictione tenetur; tamen cum eo is, cuius intereſt, furti habet actionem, ſi honeſta ex cauſa [d] intereſt. Nec vtimur Seruij ſententia: qui putabat, ſi rei ſurreptæ, dominus nemo extaret, [e] nec extiturus eſſet, furem habere furti actionẽ. non magis enim tunc eius intereſſe intelligitur, [1†] quam qui lucrum [f] faciurus ſit. Dominus igitur habebit cum vtroque furti actionem, ita, vt ſi cũ altero furti actionem inchoet, [2†] aduerſus alterum nihilominus duret. Sed & condictionem; [g] quia ex diuerſis factis tenentur.

Idem lib. 13. ex Varijs lectio.

LEX LXXIX.

QVi ſaccum habentem pecuniam ſurripuerit, furti actione etiam ſacci nomine tenetur, quamuis non ſit ei animus [h] ſacci ſurripiendi.

Papinianus lib. 8. Quæſt.

LEX LXXX.

REm inſpiciendam quis dedit. ſi periculum ſpectet [i] eius mis. vnus eorum hæredi tuo ſurreptus eſt, agebam ad exhibendum, petens omnes exhiberi. vt eligam quem volo dicitur. quod hæres habet actionem furti contra furem.

¶ *Cum raptor*] Dicitur, quod raptor eſt fur manifeſtus, ſed ille, qui præbuit opem raptori, non eſt fur manifeſtus, ſed vi bono. rapto. tenetur.

¶ *Si Titius.*] Credebã debere decem Titio, ſolui ea falſo eius procuratori ſcienti non debere. Titius tamen hoc ratum habet, dicitur, quod Titius habet actio. negotio. geſto. contra illum accipientem, & petam à Titio hæc decem condi. indebi. Item aduerſus falſum procuratorem agam condictione furtiua. & ſi agam contra Titium condictio. indebiti, debeo ei cedere condictio. fur. quam habeo contra falſum procuratorem. Si autem debebam decem Titio, & ratum habuit, quod ille accepit, ceſſat actio furti, cum ſim debito liberatus. Tandem dicit: Falſus procurator tunc facit furtum. ſi nomine veri procuratoris vtatur. Idem in eo, qui dicit ſe hæredem creditoris, cum alius eſſet. & perit pecunia, & habuit.

¶ *Qui rem.*] Non verus procu. Titij eius Titij nomine ſoluit decem falſo procuratori creditoris, & Titius hoc habuit ratũ. dicitur, quod Titius non habet actio. furti, ſed ſoluens. condictionem autem indebiti habet Titius, ſoluens autem condictionem furtiuam cõtra accipientem. Itẽ hic ſoluens habet negotiorum geſtorum contra Titium: quaſi agat contra Titium tenebitur ei cedere condi. furtiuam, quam habebat contra accipientem. Fran. Accur.

l *Sine culpa mea.*] per quod videbatur mea non intereſſe.

m *Tenor.*] vt & ſupra eodem, lege, eum qui. in principio. & ſupra, de contrahenda emptione. l. quod ſæpe. §. ſi res. & Inſtitu. de emptione. & venditio. §. quod ſi fugerit.

n *Aliàs.*] ſ. quando non iure dominij.

o *In ſtatuliberis*] contra ſup. eo. l. ſi quis vxori. in fine. Sola. vt ibi.

p *Naſcitur*] vt fulloni. bo. fi. poſ. & creditori. vt ſup. eo. l. ſtaque. & commodatario vt l. eum qui. §. non ſolum, & condictori. vt d. l. eum qui. §. præterea.

q *Non poteſt.*] ſed ad eſdem vtilitatem. No. ergo hic regulam. Quoties iure dominij datur actio furti. æſtimatur dominium. & cohærentes vtilitates, vt hic. & in. eodem. l. in furti. vbi autem ratione intereſſe, ſolum id æſtimatur, vt hic dicitur. In vſu autem quid ſit, dic vt ſupra eodem. l. qui iumenta.

ectet ad eum, qui accepit, ipſe furti agere poteſt.

Idem lib. 9. Quæſtio.

LEX LXXXI.

SI debitor * pignus ſurripuit, quod actione furti ſoluerit, nullo modo repetit. [k 3†]

Idem lib. 12. Quæſtio.

LEX LXXXII.

SI vendidero, neque tradidero ſeruum, & is ſine culpa mea [l] ſurripiatur, magis eſt, vt furti mihi competat actio, & mea videtur intereſſe, quia dominium apud me fuit, vel quoniam ad præſtandas actiones teneor. [m]

¶ Cum autem iure dominij defertur furti actio, quamuis non aliàs, [n] niſi noſtra interſit, comperat, tamen ad æſtimationem corporis, etiam [4†] ſi nihil amplius interſit, vtilitas mea referẽda eſt. Idemque [5†] & in ſtatuliberis, [o] & in legato ſub conditione relicto probatur. alioquin diuerſum probantibus ſtatui facilè quantitas non poteſt, quia [6†] tunc ſola vtilitas æſtimationem facit, cum ceſſante dominio furti actio naſcitur: [p] in iſtis caſibus ad æſtimationem corporis furti actio referri non poteſt. [q]

* Dicit tamen hic Bar. ſe putare, ꝙ ſi debitor ſit paratus ſoluere antequã condemnet ab actione furti. 3† P. F. recipit.

i† P. F. nõ magis. n. tunc eius eſſe intelligitur, q lucrũ &c.

2† P. F. incheat.

Voluntas coacta volũtas eſt.

Furtum quandoque ſine affectu cõmittitur.

i *Rem inſpiciendam Spellet.*] quod quando ſit habes ſup. commod. l. eum §. 1. & ſup. de præſcrip. verb. l. ſi grauitam, §. 1. & l. ſi rem.

SI *debitor.*] CASVS. Debitor ſurripuit pignus creditori: & furti condemnatus ſoluit pœnam creditori. hanc pœnam quam ſoluit, nullo modo recuperat. Fran. Accur.

k *Repetit.*] vt ſu. de pig. act. l. ſi pignore. & dic, ut ibi. & fac. ſup. de condi. indeb. l. pœnę. & de ſol. l. id quod pœnę. Accu.

SI *vendidero.*] CASVS. Vendidi tibi ſeruum: & antequã traderem, eſt mihi ſurreptus ſine culpa mea. dicitur, quod actio furti mihi competit, cum dominium ſerui adhuc penes me ſit.

¶ *Cum autem.*] Cum ago furti ratione dominij, etiam ſi nõ interſit mea, niſi ratione æſtimationis corporis. illud demum veniet. vnde ſi hæredi ſtatuliber eſt ſurreptus, vel res, quæ erat alii ſub cõditione legata; æſtimatio demum rei veniet in hac actio. furti. ſi autem agitur furti non ratione dominii ſed ratione intereſſe. ſiue alterius utilitatis vt cum fulloni ſunt ſurrepta veſtimenta. vel creditori pignora: tunc id quod intereſt, veniet in actio. furti: nec inſpicitur dominium.

¶ *Si ad exhibendum.*] Legaueras mihi quem vellem de ſer-

a *Optaturus*] cum mea erat electio.
b *Custodiam*] siue conductor, siue sarcinator, siue fullo sit. Vt hic est.
c *Existimandus est*] ex sua publicatione, quia publicè, & manifestè facit furtū. non ex deprehensione, vbi est manifestus, vbi furti manifesti nō tenetur, nisi fuerit deprehensus. sm̃ M. vel dic, q̃ hic fuit deprehensus, & tenetur actione furti manifesti, & sic contra Pla. est, vt dixi sup. eo. l. si quis ex domo. Acc.
d *Non tenebitur*] s. manifesti, si deprehensus non fuit. Sed non manifesti tenetur. non video: cū à raptore furtū sit, vt sup. bona. l. 1. licèt P. dixerit contrarium: arg. huius litere. s. cū non teneri furti etiam non manifesti.
e *Perperam*] sciens indebitum, & sic in dubiis deliquit, quia fallus, & quia sciens accepit.
f *Indebita condictio*] vt sup. de nego. gest. l. si pupilli. §. item quæritur. & ff. & sup de cond. ob caus. l. si procuratori in prin.
g *Condictio*] & actio furti, vt & sup. de condi. fur. l. quoniam. & §. de sol. l. cū quis. §. 1.
h *Fraudi*] conuento condictione indebiti ad quod sa. præd. l. cum quis. §. 1. & inf. prox. §. Acc.
i *Vt*] prout. Accur.
k *Facta debita*] soluta non per iustā ignorantiā, alias esset liberatus, vt sup. de sol. l. vero procurator. §. 1. & l. cum quis §. 1.
l *Liberatur*] vide & sup. de nego. gest. l. si ego. in *Assumpto*] dicens ego tum Titius procurator Seij. cum quidam Titius sit procurator, non tamen iste, & sic debitor labitur in persona, & sic non transfert dominium pecuniæ in procuratorem. v. & sup. eo. l. si quis vxori. §. cum Titio. vel dicit se procuratorem Seij cum nullus sit, vel procuratorem procuratoris. cum nō sit. Tu tamen dicas semper, quod non transferatur dominiū pecuniæ debitor. vt sup. eod. l. fallus. §. 1. ibi plenè tract. Sed dicit ibi fecisse sup. de cond. indebi. l. ii procurator.
m *Eius nomine*] s. Titij. Accur.
n *Sciens*] de hoc but. s.

¶ Si ad exhibendum egissem, optaturus [a] seruum mihi legatum, & vnus ex familia seruus surreptus sit, [1†] hæres furti habebit actionem. eius enim [2†] interest. nihil enim refert, cur præstare custodiā [b] debeat. [3†]

¶ Cum raptor * omnimodò furtum facit, manifestus fur existimandus est. [c] Is autem, cuius dolo fuerit raptū, furti quidem non tenebitur, [d] sed vi bonorum raptorum.

Primo loquitur, quādo fallus procurator recipit indebitum. Secundo, quando recipit debitū. Tertio ponit quasdam quæstiones circa prædicta. Secunda ibi, Quod si pecunia. Tertia ibi, Fallus autem. Bar.

¶ Si Titius, cuius nomine pecuniam perperam [e] fallus procurator accepit, ratum habeat, ipse quidem Titius negotiorum gestorū ager, ei [4†] verò, qui pecuniam indebitam dedit, aduersus Titium erit indebiti condictio, [f] sad. aduersus fallum procuratorem furtiua durabit condictio, [g] & à Titio [h] [5†] non iniquè per doli exceptionem vti [i] præstetur ei furtiua condictio, desiderabitur. Quòd si pecunia fuerit debita, [k] ratum habente Titio, furti actio euanescit, quia debitor liberatur. [l]

¶ Fallus autem procurator ita demum furtum pecuniæ faciet, si nomine quoq; veri procuratoris, quem creditor habuerit, assumpto, [m] debitorem alienum sibi cumuenerit. Quod æquè probatur, & in eo, qui sibi deberi pecuniam, dicendo se esse hæredem [6†] Sempronij creditoris, assecuratus erit, cum esset alius.

¶ Qui rem Titij agebat, eius nomine [n] fallo procuratori credi-

1† In P. Fl. deest. sit.
2† In P. Fl. deest. enim.
3† P. Flo. cur præstari custodia debeat. Sed dic. hic est materia furti manifesti, quia si raptor est tur manifestus, & ut agi contra eum dicitur in rex. qui hoc est clarissimus. Bel.
4† P. Flo. & ei.
5† P. P. ad dictus fallus fallū procurato. furtiua durabit. electo Titio, non iniquè &c.
6† P. Flo. & P. Fl. quod non transfertur dominiū pecuniæ debitor. vt sup. eod. l. fallus. §. 1. ibi plenè tract. Sed dic vt ibi. facit sup. de cond. indebi. l. ii procurator.

p *Ei*] scilicet Titio.
q *Nata est*] si dominiū non transtulit, vt & sup. prox. §. no.
r *Neque possessio*] bona ratio, vt & su. de præsc. vet. l. si rem. §. fin. & adde i. neq; ius habebat in ea, vt non obst. su. eo. l. in actione furt. §. fi. & l. fi is qui in princ.

ditoris soluit, [o] & Titius ratum habuit. non nascitur ei [p] furti actio: quæ statim cum pecunia soluta est, ei, qui dedit, nata est: [q] cum Titij nummorum dominium non fuerit, neque possessio [r] sed condictionem quidem indebiti Titius habebit: [s] furtiuam [t] autem qui pecuniam dedit: quæ [u] & si negotiorum gestorum actione Titius conueniri experit, [x] arbitrio iudicis ei præstabitur. [y]

Idem lib. 1. Respon.

LEX LXXXIII.

OB pecuniā ciuitati [z] subtractam, actione furti, non * crimine peculatus tenetur. [a]

Qui rei vsum peruertit, furti tenebitur. h. d.

Paulus lib. 2. Sententia.

LEX LXXXIIII.

FVllo, vel sarcinator, qui polienda, vel sarcienda vestimenta acceperit, si fortè his vtatur, ex contrectatione eorum furtū fecisse videtur: quia non in eam causam ab eo videntur accepta. [b]

¶ Frugibus ex fundo surreptis tam colonus, quam dominus furti agere possunt: [c] quia vtriusque interest rem persequi.

¶ Qui ancillam [d] non meretricem libidinis causa surripuerit, furti actione tenebitur, & si suppresserit, [e] pœna legis Flauiæ [7†] coercebitur. Qui tabulas, [f] cautionesve surripuerit, in ascriptam summā furti actione tenebitur. Nec refert, cancellatæ nec ne fiant, quia * ex his debitū magis solutum esse comprobari potest.

Neratius lib. 1. Respon.

LEX LXXXV.

SI quis ex bonis eius, quem putabat mortuū, [g] viuus

o *Non nascitur*] quia eius nōie solutum est, & ratū hēt, vt & su. de cond. indeb. l. procurator. & de cōd. fu. l. quoniam vbi plenè dixi.
s *Furtiuam*] s. condictionem, quæ soli domino datur.
t *Quæ*] l. condictio furtiua.
u *Caperat*] ab illo, qui soluit pp ratihabitionē. alias non teneretur: vt sup. de neg. gest. l. si quis negotia. Accur.
x *Præstab tur*] ab eo, qui conuenit. Accur.

O *Ob pecuniam*] CASVS. Qui surripuit pecuniā alicuius ciuitatis p̃ ea quā Romanæ, furti tenetur non peculatus. Fran.
z *Ciuitati*] alij quam Romanæ: vt inf. ad l. Iul. pec. l. 4. §. fi. contra *Tenetur*] s. fur.

F *Fullo*] CASVS. Fullo & sarcinator. si vtantur vestibus illis, quas acceperunt ad fulliendum, furti tenentur. Secundò dicit, fructibus ex agro surreptis act. furti datur tam domino fundi, quam colono. Tertiò dicit ancillam tuam non meretricem surripui causa libidinis, fur sum: & si eam celem, teneor pœna legis Flauiæ Quarto dicit, instrumenta tua surripui, teneor furti in tantum, in quantum continebāt debitum Fran.
b *Accepta*] vt Inst. eo. §. furtum autem.
c *Agere possunt*] de hoc plene habes sup. eo. l. si apes. §. fi.
d *Qui ancillam*] de hoc dixi su. eo. l. verum est. & sa. inf. de plag. l. non statim.
e *Suppresserit*] i. absconderit.
f *Qui tabulas*] & de hoc plenè habes sup. eo. l. qui tabulas.

S *Si quis*] CASVS. Si ego apprehendi p̃ hērede bona alicuius, quem credebam mortuū, cū adhuc viueret, dicitur p̃ non committo furtū. Secundò dicit, surripuisti mihi tē. seruus tuus alia tē

7† P. Flo. Fauiæ.

* Hic est bon. s. & nec dū dicit: quæ his debitū &c. ex quo tex. p̃ instrumē tum cāsel latū probatur debitum solutum secundum Bar. hic

a *Non*

a *Non facere*] nec tamen vsucapit pro hærede, vt sup. pro hærede. l. 1.
b *De alia re*] quid mirum? immo & de eadem, vt sup. eo. l. vulgaris. §. pe. & l. inter. §. hæc actio. in fi.
c *Vna*] i. in simul.

QVamuis] CASVS. Res furtiua non potest vsucapi, nisi ad dominũ reuertatur, hoc fallit in casib. primus si dominus rei æstimat. accep. vel eam vendidit iuri. Franc. Acc.
d *Non possit*] vt Inst. de vsuca. §. fur. Inst. & sup. de vsucap. l. sequitur. §. quod autem.
e *Iam*] in futuro. erit enim vsucapibilis & facit C. pro emptore. l. sciẽs & ī. de vsuca. l. si fur. & l. sequitur. & tunc in potestatem.

IS cuius] CASVS. Actio furti datur cuicuius interest, hinc est, quod & conductori competit hæc actio. si res sit surrepta: gestori autem, vel protutori, vel vero tutori, vel vero curatori eius, cui est surrepta res, non datur hæc actio suo nomine, sed nomine pupilli sic. Itẽ ei, cui debebatur res ex causa stipulatio. vel ex testamento, si antequam sit ei tradita, aliquis surripuerit eam: non habet hãc actionem. Item nec fideiussori colони datur. Fran. Accur.
f *Locata est*] vt & sup. eo. l. eum qui. §. præterea.
g *Non habebunt*] suo nomine. sic & supra eo. l. qui iniuriẽ. §. qui alienis. sed nomine pup. sic vt sup. eod. l. interdum. §. qui tutelam.
h *Stipulatus*] vt & sup. eo. l. is cui. & facit l. eius interest. & quod ibi not. Item contra. sup. eo. l. si is qui rem. in princ. sed ib. habet ius in re.

ADDITIO. Intellige hoc, quòd res erat sibi obligata sub conditione, vel non erat res hæreditaria, vt per Bar. hic.

Si ad dominum.] SCASVS. Res mihi surrepta est, vel vi accepta, reuersa est ad me, & hoc ignoro. tandem desij eam possidere, dicitur quòd nõ desijt esse furtiua: vnde nec vsucapi potest ab aliquo. Fran Accur.
i *Non videtur*] vt sup. de vsucap. l. sequitur. §. nunc in potestatem. & inf. de verb. sign. l. Labeo. §. 2.

1† Hæredi arias non est in P.F.

2† In P.F. de: & ct.

3† Placet, deest in P.F.

erat, pro hærede res hæreditarias 1† apprehenderit, eum furtum non facere. a

¶ Ei, cum quo suo nomine furti actum est, si etiam 2† serui nomine de alia re b aduersus eum agatur, non dandam exceptionem furti vnâ c factî, placet. 3†

Paulus lib. 2. ad Nerat.

LEX LXXXVI.

QVamuis res furtiua, nisi ad dominum redierit, vsucapi non possit: d tamen si eo nomine lis æstimata fuerit, vel furi dominus eam vendiderit, non interpellari iam e vsucapionis ius, dicendũ est.

Idem lib. 2. Manuali.

LEX LXXXVII.

IS, cuius interest nõ surripi, furti actionem habet, si & rem tenuerit domini voluntate, veluti is, cui res locata est. f Is autem, qui sua voluntate, vel etiam pro tutore negotia gerit: item tutor, vel curator ob rẽ surreptam sua culpa nõ habebunt & furti actionẽ. Item is, cui ex stipulatu, h vel ex testamento seruus deberur, quamuis interfit eius, non hẽt furti actionẽ: sed nec is, qui fideiussor pro colono.

Non videtur possidere, qui se ignorat possidere.

Triphoninus lib. 9. Disp.

LEX LXXXVIII.

SI ad dominum ignorãtem peruenerit res furtiua, vel vi possessa, non videtur i in potestatem domini reuersa: ideoque nec si post talem domini possessionem bona fide ementi venierit, vsucapio sequetur.

Paulus lib. 1. Decretor.

LEX LXXXIX.

CReditori actio furti in summam pignoris k nõ debiti cõpetit. Sed vbi debitor ipse subtraxisset pignus, contra probatur, vt in summam pecuniæ debitæ, & vsurarum eius furti conueniatur. l 4†

Idem lib. sing. de concurrentibus actionibus.

LEX XC.

SI quis egerit vi bonorum raptorum, etiam furti m agere non potest. Quod si furti egerit in duplum, 5† potest, & vi bonorum raptorum agere, sic vi nõ excedat quadruplum.

Idem lib. singul. de pœnis paganorum.

LEX XCI.

SI libertus n patrono, vel cliens, vel mercenarius ei, qui eum conduxit, furtum fecerit, furti actio non nascitur. o

Ille non potest furti agere, cuius non interest: aut si interest, desinit tamen facto furto interesse. Bar.

Labolenus lib. 9. ex Posterio. Labeonis.

LEX XCII.

FVllo si actione locati de domino p liberatus est: negat Pcum furti recte acturum Labeo. Itẽ, si furti egisset prius, quam ex locato cum eo ageretur, & antequam de furto iudicaretur, locati actione liberatus q esset: & furti ab eo absolui debet. r Quod si nihil eorum ante accidisset, furem ei condemnari oportere. Hæc idcirco, quoniam furti eatenus habet actionẽ, quatenus eius interest.

¶ Nemo s opem, aut consiliũ alij præstare potest, qui ipse furti faciendi consilium capere non potest.

Creditori] CASVS. Creditor cum agit furti, aut agit contra extraneum: & tunc valentia libri æstimatur, quasi tantum interfuit. & hoc intelligas qñ in se creditor fuscepit periculum. si autem agit cõtra ipsum debitorẽ surripientem: tunc summa pecuniæ debitę, & eius vsura spectatur. & duplabitur. Fran.
k *Pignoris*] hoc est verũ, vbi compertum est ei soli: quod est cũ suscepit pignus suo periculo: vel cũ culpa eius subtrahitur: alioquin credito tenus agere, vt ī. e. l. eũ. §. idẽ scribit. vbi plenè dixi. Acc.
l *Conueniatur*] ſ. in duplum, licèt sua culpa amiserit: quia debitor est in dolo, q prępondérat. Et facit ī. eo. l. si debitor. & sup. de pign. l. si inter. §. fi. & ī. de sol. id quod. & C. de pign. l. si tibi.

Si quis egerit] CASVS. Si agatur actione vi bonorũ raptorũ, tollitur actio furti non manifesti. secus è contra in eo, quod excedit. Franc.
m *Furti*] non manifesti. Io. & facit ī. vi bonor. rap. l. 1. Acc.

Si libertus] CASVS. Libertus patrono leue quid surripuit, vel capifer domino, siue scholaris, non habet locum hæc actio. Franc.
n *Non sufficere*] in re vitiosa: vt & sup. eod. l. seruus & filij. & Inst. eod. §. hi. & inf. de pœn. l. respiciendum. secus in non vilis est sit libera persona. vt C. eodem. l. apud. §. fi. Accur.

Ille] CASVS. Locauit tibi vestimẽta mea ad fulliendũ. ea sunt tibi surrepta. tibi competit actio furti: quæ tollitur re liberem ab actione locati, quam mihi teneris: siue te liberauit prius quam cœpisses agere furti: siue postea. si autem non te liberauit, condemnabitur tibi fur. Vltimo dicit, qui non tenetur furti si facit furtum, vt in puberi: ille idem non dicitur dare consilium, vel opem furi: nec tenetur ex hoc. Franciscus.
o *De domino*] i. à domino.
p *Negat*] scilicet Pomponius.
q *Liberatus*] puta per pactum.
r *Absolui debet*] sup. eo. l. inter. in prin. contra. Sol. vt ibi. hẽ facit ī. e. q; & sup. loca. & condu. l. si mercet. §. fi. Acc.
s *Nemo*] hoc habes sup. eo. l. impuberem in fi.

1† F. F. cõuenitur

2† F. F. cõ legerit in duplum agere.

No. infra l. dicit B. ad hoc, vbi infr. de furtis. qđ furanti nõ oritur actio furti, qđ est verum, si res est modica, vel vilis: vt dicit ibi.

Si quis cum sciret] CASVS. Cum scirem mihi surripi rem, nihil dixi. non ago furti. Paulus dixit contra. nam si nō prohibuit. quia nō poterat prohibere. benè agit furti. & hoc sæpè accidit. cum surripit patronus liberto: qui verecundia ductus non dicit aliquid. Franc.

a *Furti*] non manifesti, vt ff. eo. l. si quis in seruitute. §. cæterū. & hic. & facit inf. de reg. iur. l. nullum crimen. Accur.

b *Agere*] sed cerè consentire videtur. vt sup. de his, qui no. infa. l. quid ergo. §. si quis alieno. sed hic expressus cōsensus exigitur, vt supra eod. l. qui vat. §. vetare. Accursius.

c *Agere*] ait Labeo. vt patet ex legis inscriptione. Accursius.

d *Prohibere*] quia erat multitudo furū, qui interfecissent eum.

e *Libertus*] qui ager in factum, vt sup. de obse. l. honori. & l. parens. & l. licet. Accursius.

Labeo lib. 2. Pithanon à Paulo Epitomatorum.

LEX XCIII.

SI quis cum sciret quid sibi surripi, non prohibuit, nō potest furti [a] agere. [b] Paulus: Immò cōtra. Nam si quis scit sibi rapi, & quia non potest prohibere, quiescit, furti agere [c] potest. At si potuit prohibere, [d] nec prohibuit, nihilominus furti aget. Et hoc modo patronus quoque liberto, [e] & is cuius magna verecundia, ei quem in præsentia pudor ad resistendum impedit, furtum facere solet.

Qui agit actione furti criminaliter, debet subscribere se ad pœnam talionis: sicut fit in criminibus publicis. b. d. Titulus sequens. per se patet.

Vlpianus lib. 38. ad Edict.

LEX XCIIII.

MEminisse oportebit nunc furti plerunq; [f] criminaliter [*] agi, & eum, qui agit, in crimen subscribere, non quasi publicum sit iudicium, sed quia visum est temeritatem agentium etiam extraordinaria animaduersione coercendam. Non ideo tamen minus, si quis velit, poterit ciuiliter agere.

M *Eminisse*] CASVS. Nunc dicit furem posse accusari de furto. & accusans inscribet: & nihilominus furti ciuiliter potest agere.

f *Plerunque*] propter domesticos: vt ff. de pœn. l. respiciendū. & facit titu. primo. l. finali. & quod ibi no. item facit supra eodem. Interdum. §. qui furem. & inf. a ad Turpil. l. & in priuatis.

[*] Quib. legibus criminaliter in furtis animaduersum fuerit, declarat Alex. ab Alex. li. 6. Genia. diet. c. 10.

DE TIGNO iniuncto.

¶ Supra dictum est de furto in genere. sed quia iniungere tignum alienum suis domibus, est species furti: ideo ponitur sub. de tigno iniuncto. Vel ita. supra dictum est de furtis cuiuscunque rei: hic de furto tigni iniuncti. Et hæc rub. ponitur materialiter. Vel dic, de furto pro tigno iniuncto, benè est, vt videamus. Vel sic, supra de fur. generaliter dixit: nunc de quadam specie, in qua sunt quædam specialia.

2 † P.F. 37.

Cuiac. ad huius rub. dilucidiorem intelligentiam multa adnotauit, verbaque l. xij. tabul. formalia refert. tu eum vide.

TITVLVS III.

Vlpianus lib. 30. † ad Edict.

Ex duodecim tabularum] CASVS. Si tignum meum mihi surreptum in ædificio tuo posuisti, vel in vineis: nō possum petere illud tolli, siue remoueri de ædificio, neque vendicare. & hoc dixit l. xij. tab. & redditur ratio. ne ædificia diruantur, vel vineæ cultura turbetur. ideo in eum, qui iniunxit, datur actio in duplum. estima tigni. & appellatione tigni omnis materia significatur, ex qua ædificia. vel vineæ fiunt: & sic lapides. & tegulæ. & trabes. & similia comprehenduntur. & tignum dicitur à tegendo. comprehenduntur tamen lapis. & cæmenta. & similia. & in vineis tignum comprehendit omne id, ex quo fiunt vineæ: & sic pali. & pertica. & pedamenta. Tandem dicit, quod datur actio ad exhibendum cōtra eum, qui sciens alienum tignum suo ædificio imposuit: nec cōuenietur quasi possidens. sed quasi dolo desijt possidere. Vltimo dicit & agitur tigni iniuncti. nō tollitur rei vendicatio. Immo intentari poterit, vt saltem interest in litem. & hoc dicit hæc lex, & sequens. Franc.

1 † P.F. iunctum. sic & dein. pa.

g *Soluere*] i. dissolute. Accur.

h *Vendicare*] & ita nec timetur rei vendica. sed quasi dolo desierit possidere tenetur ad exhibendum, vel rei vend. & ita soluitur contrarium in fi. l.

3 † P.F. & tesiā, cæteraque si qua ædificijs sunt vtilia. tignaenim à tegendo &c.

i *Actionem*] vt & ff. de acquir. rer. dom. l. adeo. §. cum in suo. & Inst. de rer. diui. §. cum in suo. Accursius.

k *Tigni*] facit inst. de verb. sign. l. pali. & l. tigni. Accur.

l *Vt puta pertica*] quæ ponuntur in iugum, vt vites sustineant.

m *Pedamenta*] sunt quæ figuntur in terra.

4 † P.F. vinaitve.

n *Ad exhibendum*] iste finis videtur tollere quicquid positum est in princip. quare dic, quod tu possum conuenire actione tigni iuncti ad duplum. vel ad exhibendum, vel rei vendi. nō vt eximas: sed quasi dolo malo deberis possidere. & no. quòd quinque actionibus hic tenetur: furti, & condictum. & de tig. iniun. & ad exhiben. & rei vendi. & de hoc dicit hæc littera, si benè aduertas.

5 † P.F. 43.

o *Sciens*] secus si ignorans vt sup. ad exhiben. l. gemma. & l. tigni. quæ sunt contra. Item facit sup. quod vi, aut clam. l. nam origo.

p *Sed si proponas. Non dubito*] vt tamen. & hic iteretur in litem, vt sup. de sol. l. qui res. in fi. idem si separetur vt C. de rei vend. l. 2. Sed quid si alius iniunxit, alius habet iunctum? respis tenetur qui habet iunctum. vt ff. ne quid in lo. pu. l. 2. §. Prætor ait. cætera dic, vt dixi sup. de rei vendi. l. in rem. §. tignum. Idem facit sup. de excep. rei iud. l. si quis cum tectum. §. sed in cæmentum.

SI QVIS TESTAMENTO liber esse iussus fuerit &c.

¶ *Habuimus sup. de furtis in genere perpetratis à quacunque persona, & in quacunque re mobili, & de quodam specia'i, s. de tigno iuncto. Sequitur vide re modo de quodam alio. Et no. 1 quod ista rub. non ponitur materialiter, sed ponitur significatiuè, & potest verba edicti Prætoris habentia p'enum intellectum, vel ponit causam totius tituli, vnde quod sequitur in nigro est commendatio rubricæ.*

Cui, contra quem, & quotuplici et hæc actio competat, latè obseruat hic Cuiac.

SI dolo ma'o.] CASVS. Si seruus cui in testamento domini relicta est libertas iacente hæredi, aliqua surripuit de bonis hæreditarijs, vel damnum in eis dederit, tenetur in duplum intra annum, & hoc dicit Prætor. & hoc est, æquum, nè hoc facinus remaneat impunitum. neque enim, vt seruus posset puniri cum spem habeat libertatis neque vt liber cum hæreditati fecit furtum, vel damnum, hoc est domino, & domino. Sed dominæ non datur actio furti, nisi seruus liber factus contrectet, vnde æquum fuit hanc actionem dari in duplum, nè eius delictum remaneat impunitum. Et tunc demum hæc actio habet locum, quando dolo dedit, vel culpa lata, & quod post mortem domini det damnum, vel furtum faciat, & quod ante aditam hæreditatem: Sed pone, quod libertas erat ei sub conditione relicta, & interi det damnum, & postea est adita hæreditas ante existentè conditionem, non habet locum hæc actio, cum tanquam seruus possit castigari: nisi incontinenti post datum damnum effectus sit liber: quia euenit conditio: nam tunc hæc actio locum habet.

¶ *S. fer. ar.*] Quidam fecit testamentum, & instituit sibi hæredem, & Stichum seruũ alicui purè legauit, hic Stichus in hæreditate iacente dedit damnum, tandem adita est hæreditas, quæritur, an hæc actio locum habeat? & dicitur, quod sic: nam qualitercunque hic seruus desijt esse hæred. & per consequens hæredis habet locũ hæc actio: siue vsucap. siue legato, siue libertate ei relicta, etiã si sub conditione: dum tamen extiterit conditio ante aditam hæreditatem, vel patum post. Secundo dicit, si hæres sit rogatus seruum Stichũ manumittere, & hic Stichus det damnum interim in hæreditate: quæritur, an hæres non cogatur eum manumittere, nisi primo hoc damnum sibi emendet seruus? & dicitur q̃ bene cogitur eum manumittere. nec obstat rescriptũ Diui Marci, in quo dicitur q̃ debet eligi arbiter, qui rationẽ serui inspiciat, & in quo seruus damnificauit dominũ, iubeat primo solui, quàm manumittatur, quia illud habet locum quando seruus gesserat negotia domini, sic ergo in nostro casu hæc actio nectetur liber factus. Vltimo dicit hoc edictũ dare hanc actionem, quando damnum datur à seruo libero esse iusso, ante aditam hæreditatem habet etiam locũ quando nemo hæredum adierat, secus si fuisset vnus hæredũ adiuerit tempore damni dati à seruo libero esse iusso. cũ hoc casu putetur, vt liber, quia liber erit factus adita hæreditate, saltem ab vno hærede.

¶ *Si pupillus*] pupillum hæredem mihi instituì, & si decederet intra pupillarem ætatem, eidem substitui Titium, & hoc casu grauari Titium, vt manumittat seruum meum Stichum, hic Stichus interim dat damnũ in rebus hæreditarijs antequam Titius adeat hæreditatem, quæritur, an actio locum habeat? & dicitur: nam aut dedit damnũ viuente pupillo, & tunc non habet locum hæc actio, cum pupillus sit dominus eius, & possit eũ castigare. si aũt dedit dãnũ post mortẽ pupilli, & antequã Titius substitutus adeat, tũc habet hæc actio locũ. Secundo dicit, hæc actio habet locum siue in bonis testatoris, siue in eis, quæ fuerant deposita, vel cõmodata, vel obligata testatori. seruus liber esse iussus det damnum, vel furtum faciat, & vbicunque interest hæredis prædictum damnum non esse datum. cũ enim actio furti detur cui interest, sic hæc, quæ successit in locum eius. Idem si damnum dederit fructibus post mortẽ testatoris perceptis ex agro hæreditario. idem si in parte ancillæ hæreditariæ. Idem si impubes aliqua quæsiuit post mortem patris, & postea decessit, & seruus liber esse iussus dedit damnum in prædictis rebus per impubetem quæsitis antequam substitutus adeat bona. nam & hoc casu hæc actio locum habet. Vltimo dicit hæc actio habet locum siue furtum sit factum siue damnum datum in rebus hæreditariis à seruo libero esse iusso.

¶ *Scæuola*] Furtum dicitur fieri, quando res ab alio possessa fuerit, hinc est, quod rei hæreditariæ non potest fieri furtum, & sic hæreditati non quæritur actio furti, cum hæreditas non dicatur possidere, quod furti est nec hæres, licet adeat, possidet nisi apprehendat poss. Secũdo dicit, hæc actio non habet locum quando alia competit: nisi rei vendicatio competit cum ista, alia autem datur quando liber factus furripuit rem hæredi, aditæ. Item hæc actio datur hæredi, & alijs similibus successoribus. Item hæc actio datur siue vnus seruus liber esse iussus, siue plures serui liberi esse iussi commiserunt furtum, vel damnum dederũt in rebus hæreditarijs, nec vno consente, & electo alij liberantur. Franc. Accur.

a *Ante aditam*] & de hoc iuncto quadam specialia dicit.

b *Fecisset*] secus si in bonis hæredis, vt su. tit. 2. l. à Tuio.

c *Factum*] furtum, vel damnum. Accur.

d *Datur*] vsque huc sunt verba edicti, vt su. de manumissis. l. Titia. s. pen.

e *Hæc autem actio*] s. in factum, quia ex quolibet edicto Prætoris ex quo non datur retrà datur in factum. vt ff. de damno infec. l. 4. s. an tamen, si dicas vbi est edictum? non repetit? Respon. ipsa rub. vel dic, quod non habemus verba, sed eius mentem, alij dicunt hæc actio. i. ex lege cõsilio, quia quoties aliqua lege noua inducitur obligatio &c. Accur.

f *Cuius*] vt furti non manifesti. idem puto de prætoria, sed licet manifesti, licèt deprehendatur: nam leges indistinctè dicunt de furto. & sic de manifesto, & non manifesto, vt hic in principio. & su. de acquirẽ. rerum dom. l. in eo quod. & sup. de noxa. l. si seruus legatus. in fi. licèt Azo dixerit contrarium.

g *Immunitus*] sic sup. si ex no. eius. l. pen. s. fi.

h *Furtum fecit*] i. quod alias esset furtum, nec sit contra ff. Scæuola.

i *Contrectauerit*] ad hoc ff. si. 2. l. serui & filij, & C. de noxa. l. 1. & C. an seruus ex suo facto. l. fi.

Rep. a.

1† P. F. Si is q̃ testõ liber esse iussus erit, post mortem &c.

1 Ista gl. pro no. al. Iason in rub. de act. inst. in 2. co. et ante eũ B. l. i ru. C. an seruus ex suo facto &c.

2† P. Fio. corrupisse, quid dicetur.

1† Si quis testamento liber esse iussus fuerit, & post mortem domini ante aditam hæreditatem surripuisse, aut corrupisse, qd dolo malo dicatur. 2†

TITVLVS IIII.

Vlpianus lib. 38. ad Edict.

LEX PRIMA.

SI dolo malo eius, qui liber esse iussus erit, post mortem domini ante aditam a hæreditatem in bonis, quæ eius fuerint, qui eum liberum esse iussisset. b factum c esse dicetur, quo minus ex his bonis ad hæredem aliquid perueniret, in eum intra vtilem annum dupli iudicium datur. d

¶ Hæc autem e actio f in factum 3† (vt Labeo scripsit) naturalem potius, quam ciuilem habet in se æquitatem. si quidem ciuilis f deficit actio, sed natura æquum est, nõ esse impunitum eum, qui hæc spe audacior factus est, quia neque, vt seruum se coerceri posse intelligit, spe imminentis g libertatis, neque, vt liberum damnari, quia hæreditati furtum fecit, h hoc est dominæ, dominus aũt, dominave non possunt habere furti actionẽ cum seruo suo, quãuis postea ad libertatẽ peruenerit, vel alienatus sit, nisi postea quoque eam rem 4† contrectauerit. i Itaq. æquum esse 5† prætor putauit, calliditatem, & proteruitatem eorum, qui hæreditates depopulantur, dupli actione in factum 6† coerceri.

3† In fact. non est in P. F.

4† In P. Fl. decst, eam rem 5† P. F. & re itaque esse prætor &c. 6† In factũ non est in P. F.

* Iste §. 8 no. & fin. in hoc l. ¶ Illa dicuntur esse bona, sunt i dominio habẽtis. & hoc verè, & propriè loquẽdo, aliàs aũt dicuntur, quæ bona fide possidemus, vel ea in quib. aliquod ius vel vtilitatem habem⁹. Bol.

¶Non aũt [2]† aliàs tenebitur iste liber[t], quàm ‖ dolo malo [2]† quid dissipasse proponatur. Culpa aũt negligentiaq; serui post libertatẽ excusata est, sed culpa dolo proxima dolũ repræsentat.[a] Pro inde si quid damni dederit sine dolo, cessabit ista actio, quamuis aliàs Aquilia teneatur ob hoc, quod damnum qualitercunque dederit.

¶Habet itaque certum finẽ ista actio, vt dolo fecerit iste, & post mortem domini, & ante aditam hæreditatẽ. Cæterum, si sine dolo malo, aut dolo quidẽ, verum viuo domino, nõ tenebitur hac actione. Quinimo, & si post mortem domini, [3]† post aditam tamen hæreditatem: cessabit [b] hæc actio. Nam vbi adita hæreditas est, iam quasi liber conueniri potest. Quid tamẽ si sub conditione acceperit libertatem? Ecce nondum liber est: [c] sed vt seruus potest coerceri. [d] Idcirco dicendum est cessare [e] hanc actionem. Sed vbi libertas competit, cõtinuo dicendum est, posse, & debere hanc actionem dari aduersus eum, qui peruenit ad libertatem.

¶Si seruus purè legatus ante aditam hæreditatẽ, quid admiserit in hæreditate, dicendũ est, quia dominium in eo mutatur, [g] huic actioni locũ esse. Et generaliter dicimus, quo casu in seruo dominium immutat, [h] [4]† vel amittitur, [i] vel libertas competit post in teruallum [k] modicum aditæ hæreditatis, eo casu [l] hanc actionem indulgendam. Sed ‖ fideicõmissaria libertas data fit seruo, qui quid in hæreditate maleficij admisit, nũquid nõ prius cogatur hęres manumittere, quã si satisfecerit? [m] Et est [5]† sæpissimè, & à Diuo Marco, & ab Imperatore nostro [n] cũ patre rescriptum, non impediri fideicommissariam libertatẽ, quæ purè data est. Diuus sanè Marcus rescripsit arbitrũ ex quo tinenti dandum, apud quem ratio ponatur. sed hoc rescriptum ad rationem ponendã pertinet eius actus, [o] quẽ seruus administrauit. Arbitror igitur, & hic [p] posse hanc actionem competere.

Supra exposita sunt verba, Si quis testamento liber esse iussus est, nunc exponuntur verba, Ante aditam hereditatem. Bar.

¶Ante aditam hęreditatem, sic accipere debemus: antequam vel ab vno adeatur hæreditas: nam ubi uel unus adijt, competit libertas. [q]

¶Si pupillus hæres institutus sit, & à substituto [r] eius libertas data, [s] medioque tempore quædam admittantur, [t] si quidem viuo pupillo, quid fuerit factum, locum nõ esse huic actioni. ‖ Sin verò post mortem antequam quis [x] pupillo succederet, actionem illam locum habere.

¶Hæc actio locum habet nõ tãtum in rebus, quæ in bonis fuerũt testatoris, sed, & si hæredis interfuit dolum malum admissũ non esse, quominus ad se perueniret, & ideo Scævola plenius tractat, & si eã rem surripuisset seruus, quã defunctus pignori acceperat, hanc actionem honorariam locũ habere. Plenius. n. causam bonorũ [y] hic accipimus pro vtilitate. [z] nam si [a] in locum deficientis furti actionis [b] propter seruitutẽ, hãc actionẽ substituerit Prætor, verisimile est in omnibus [c] causis eum, in quibus furti [d] agi potuerit, substituisse.

¶In summa, probatur hanc actionẽ in rebus pignoratis, & in rebus alienis bona fide possessis locum habere. Idẽ, & de re cõmodata testatori. Item si fructus post mortem testatoris perceptos hic seruus, qui libertatẽ prospicit, contrectauerit, locus erit huic actioni. Sed & si partus, vel fœtus post mortem agnatos, [e] tantumdem erit dicendum.

---

[a] *Repræsentat.*] no. sic sup. manda. l. si fideiuss. in princ. & su. si men. fal. mo. di. l. 1. §. ideo. & inf. dever. sig. l. magna. item facit su. de libera. caus. l. illud. & ad leg. Aquil. l. si seruus, §. si fornacarius.

[b] *Cessabit*] nisi in casu, vt]. proxi. secundum R.

[c] *Nondum liber est.*] scilicet, tempore additionis.

[d] *Seruus potest coerceri.*] à domino: non à iudice, vt infra de pœnis. l. motis in fin. & de quæstio. l. statu. libet. quæ sunt contra.

[e] *Cessare.*] pro furto tunc facto, s. post aditam hæreditatem, & ante conditionem libertatis.

[f] *Continuò.*] i. statim adita hæreditate, vt quia purè est relicta. Et secundum hoc est contrarium superiori dicto inf. eod. l. fin. Sed dictio, cito, tollit contrarium. vel dic, vt loquatur hic eodem casu quando sub conditione, tunc si continuo. i. ita cito cõperat libertas post factum delictum, vt dominus eum corrigere non potuerit. habet locum hæc actio, vt inf. proxi. §. & inf. eod. l. fi. & hoc casu, secundum R. dabitur per interpretationẽ: cum eadem spe audacior fiat, qui & ante aditam hæreditatem directò manumissus &c.

[g] *Mutatur*] de testatore in legatarium re sta uia, vt sup. de fur. l. à Titio.

[h] *Immutatur*] vt in legato.

[i] *Amittitur.*] vsuca. vel die lege, vt C. de episco. & cler. l. fin. §. his ita & hoc ante aditam hæreditatem. Accur.

[k] *Post intervallum*] quia sub conditione fuit relicta, vt sup. §. proxi.

[l] *Et casu.*] dicunt quidam, si modo cõperat ei libertas vndecunque, quia alias contra nouum dominum non posset agi, vt Institu. de noxa. §. si seruus, quod non placet, quia hic non fuit hæredis aliquo modo, quando fuit legatus, vel amissus: vnde per interpretationem dicas dari his casibus, siue non fiat liber. siue fiat post aditam hæreditatem cito, cum dominus nõ potuerit eum coercere.

[m] *Satisfecerit.*] quod videtur, vt supra de leg. primo l. si seruus Titi. s. in fine. Accursius.

[n] *Ab Imperatore nostro*] Alexandro.

[o] *Pertinet enim actus*] non autem hoc delictum. M. vt supra, de fideicommiss. liber. lege ‖ purè.

[p] *Hic.*] quia rescriptum cessat. M. & facit sup. eod. l. in princip. & de manumiss. testamẽ. l. Titia. s. penult. & de noxa. l. si seruus legatus, sed cõtra. supra de liberali causa. l. penult. sed ibi non rare.

[q] *Libertas*] vt supra de manu. testamen. l. si legato seruo. §. fin. & l. testamento. §. 1. & de bo. l. b. l. etiam. §. vt patronus.

[r] *Substituto.*] pupillariter.

[s] *Data*] ideo, grauatus erat substitutus dare libertatem seruis. si euenerit casus substitutionis. Accursius.

[t] *Admittantur*] s. à seruis.

[u] *Non esse huic actioni.*] quia dominium habuit tempore delicti.

[x] *Quis*] s. substitutus.

[y] *Causam bonorum.*] id est, hoc vocabulum, bona. sic Institu. ui bono. rapto. §. penult. & sup. vt in possess. l. 1. is cui. §. bonorum.

[z] *Pro vtilitate*] hæredum. Accur.

[a] *Furti actionis*] vel leg. Aquil. vt supra eod. l. §. non autem, & in §. non tantum.

[b] *Propter seruitutem.*] impedientem quominus teneat.

[c] *In omnibus*] non tamen solum.

[d] *Furti*] vel pro damno dato, vt dixi. Accursius.

[e] *Agnatos*] s. contrectauit. Accur.

[1]† In P. Fl. deest. autem.

[2]† In P. Fl. de est, malo.

[3]† In P. Fl. dest. domini.

[4]† P. Flo. vel mutatur.

[5]† P. Flo. est autem

¶ Tũ dic qualiter intelligitur ista dictio cito per gl. & Ang. in Auth. de mensura ordi. cle. col. 3.

*Subrogatũ sapit natura eius in cuius locũ subrogatur cõcor tex. in op. s. quem terminũ. & ibi gl. in verbo subrogare, de autheri. & potest. sacro. genc. concilij. in prag. sanc.

a *Praterea si impubes*] à cuius substituto fuit relicta seruo libertas: vt sup. ea. l. §. si pupillus.
b *Non tantum*] sa. sup. eo. in prin. & §. non autem. Accur.
c *Possessionis* ji. possessæ rei ab aliquo. Accur.
d *Furtum fieri*] quia non est cuius fuit: vt supra titu. 2. leg. falsus. §. qui alienũ.
e *Non habet*] vt & ĩ. de cri. espi. hære. l. 2. & l. fi. sup. rer. amot. l. contra. & de acqui. rer. dom. l. in eod. sed fallit ĩ. tit. 2. l. hæreditariæ. & l. seq. & l. in actione. §. fin. & l. si is. & l. falsus. §. si ita stum. & l. eum. §. fi res. & su. de vsuca. l. fi homo.
f *Quæ facti*] habet ergo multum iuris, & multum facti in retinendo: vt hic. & no. C. de acquir. pos. l. 1. Azo.
g *Hæreditatis*] idest. dominia, & iura: nõ autem possessiones: vt sup. de acqui. possess. l. cum hæredes. & de acquir. hære. l. gerit. sed contra sup. ex quib. cau. ma. l. cũ miles. Solu. vt ibi. Itẽ hoc fallit in causa peculiari: vt sup. de act. & oblig. l. qui à seruo. in fi. & ĩ. de ca. l. in bello. §. factæ. non tamen in peculiaribus iacente hæreditate vsucapio incipit: vt & supra de vsuc. l. fi. §. fi. & facit in eo. tit. de vsuc. l. iusto. §. fin. & su. qui. ex cau. ma. l. ait Prætor. 1. & §. hi. & su. de fur. l. si vendidero. §. final. & de præscri. verb. l. si rem §. fina. item argu. est lex ista, quod hæc actio post adita hæreditate ante apprehensam possi. locum habet: quod non placet, quia statim adita hæreditate, seruus est liber: vt C. de ca. toll. § in nouissimo.
h *Ad suum*] actione. scilicet, speciali, vt furti. & cond. fur. non rei vend. vt infra. proxi. §. & sup. eo §. non autem in fi.
i *Vt in id*] immò ad duplum, vt ĩ. prox. §. & §. fin. sed dic quod ad alias se refert actiones. & facit sup. de dolo. l. 1. §. ait Prætor.
k *Successoribus*] nam sic est in actione furti: vt Inst. de perpe. & tempo. act. §. non autem ad cuius ĩmilitudinem hæc habetur, vt sup. eo. §. plenius. & inf. §. proximo.
l *Libertatem*] vt & ĩ. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus. in fi. & de fur. l. vulgaris. §. si duo. & arg. ĩ. de iurisd. om. iud. l. si qs id §. fin. & l. seq. Sed an in duplo continetur rei persecutio? quidam sic. arg. su. ea. l. §. illud. sup. quod met. cau. l. si eũ. §. 1.

¶ Præterea si impubes [a] post mortem patris quæsierit rei dominium, eaque antequam impuberis hæreditas a substituto [1]† adeatur, surripiatur, locum habere istam actionem dicendum est.

¶ Sed, & in omnibus quæ inuerfuerit hæredis nõ esse euer sa, [2]† locum habet hæc actio.

¶ Non tantùm [b] autem ad sola furta ista actio pertinet, sed etiam ad omnia damna quæcunq; hẽditati seruus dedit.

Dictum est supra proximè, quod ista actio pertinet ad furta: modo quæritur vtrum proprie ad furta pertineat: & respondet in textu.

¶ Scæuola ait, possessionis [c] furtum fieri. [d] Deniq; si nullus sit possessor, furtum negat fieri. idcirco autem hæreditati furtum non fieri, quia possessionem hæreditas non habet: [e] quæ facti [f] est, & animi. sed nec hæredis est possessio antequam possideat: quia hæreditas in eum id tantũ transfundit, quod est hæreditatis. g non autem fuit possessio hæreditatis.

¶ Illud verum est, si potest aliàs hæres ad suum [h] peruenire: non esse honorariam hanc actionem tribuendam, vt [3]† in id [i] quod interfit, cõdemnatio fiet. [4]†

¶ Præter hanc actionem esse, & vendicationem rei cõstat: cum hæc actio ad similitudinem furti competat. Item hęredi, cæterisque successoribus [k] competere illam actionem dicendum est.

¶ Si serui plures libertatem [l] iustam [5]† acceperunt, & dolo malo aliquid admiserunt, singuli conuenientur in solidũ, hoc est, in duplum: & cum ex delicto conueniantur, exẽplo furti, nullus eorum liberatur, etsi vnus conuentus præstiterit.

Paulus 6† lib. 13. ad edi. prou.

LEX II.

SI paulò ante, quàm statu libertas obtigerit, [m] amouerit aliquid seruus, aut corruperit, ignorãtia domini nõ introducit hãc actionem: ideoque licèt maximè ignorauerit hęres à statu liberto, aut quilibet alius dñs à seruo suo amotũ aliquid, corruptũve esse, non impetrat post libertatem eius vllam actionẽ; quamuis in pluribus causis alijs iusta ignorantia excusationem mereatur.

Vlpianus lib. 13. ad edi.

LEX III.

LAbeo putauit sub conditione manumissum res amouentem, si citò [n] conditio extiterit, hac actione conueniendum.

Furti aduersus nautas, caupones, stabularios.

TITVLVS V.

Primò ponit mentem edicti vsque ibi, Nauigãdi. Bar. deinde exponit edictum: postea ponit quæstiones promiscuè vsque in fi. tituli.

Vlpianus lib. 38. ad edi. [7]†

LEX VNICA.

IN eos, qui naues, cauponas, stabula exercent, si quod a quoſed dic contra: cum ad instar furti sit: vt sup. prox. §.

S *Paulus*] CASVS. Adita hæreditate seruus, cui relicta erat libertas sub conditione, ante euentum condi, dedit damnum in re hæredit. ignorante hoc hærede tandem extitit conditio. & factus est liber. quæritur, an hæc actio locũ habeat? & videtur quod sic; quia hæres non potuit hunc castigare cum durauit post diu eius seruus, cum hoc delictum ignoraret. dicitur tamen contrarium, sed licet quod hæc actio non habeat locum: & sic ignorantia hoc casu non prodesset: licèt alias consueuit prodesse. & hoc dicit hæc lex. Si ergo post delictum factus est liber, conditio tunc statim venit. nã tunc hæc actio competit. & h. d. l. seq. 6† P. Flo. Caius.

m *Obrigerit*] verum dudum post adita hæreditatem: ne sit contra. supra. l. 1. §. quid tamen, & §. si seruus. & ĩ. l. proxi.

n *Labeo. Citò*] vt corrigi à domino non possit; vt supra. l. 1. §. quid tamen. & §. si seruus. & argum. sup. de negot. l. diuortio. ibi, non enim, &c. Sed in superiori proxi. l. diu remansit seruus post delictum. Item non ob. supra l. 1. §. quid tamen. vt ibi dixi.

FVRTI ADVERSVS nautas, caupones, stabularios.

¶ Differentiam inter hunc tit. & supra, nau. caup. stab. vt ibi in rubrica notaui. quandam notant. & aliã, scilicet, quod actio in factum ex quasi maleficio datur tunc demum, quando nõ recipit saluũ fore. si autem receptat, datur illa quæ est ex contractu. quod non placet, quia si nõ recipit, debet teneri ex quasi maleficio: vt sup. de actio. & oblig. leg. ex maleficio. §. fina. 7† aliàs, ad Sabin.

Quid sit, à præce. differat: item & alia pertilia vide per Cuiac.

IN eos qui naues. CASVS. Exercitet nauis, & cerpo & stabularius tenetur, si hospitãtes in nauicula vel in cauponula vel in stabulo furtum sint passi, vel ab ipso exercitore, caupone, vel à stabulario, vel ab aliquo alio quem in naue teneret exercitor, vel caupona vel stabulo, hẽ tenet si ope sua, vel eorũ, q etãt in naui cã naugãdi, vt tunt naute, sunt furtũ passi hospitãtes. Et ai hæc actio in duplũ &

est furtum passi, vel actione furti agere ꝙ furem, vel hac act. contra exercitorem, & similes. Ipse aũt exercitor, vel caupo actio furti non habet, nisi in suam custodiã receperit res, quæ postea sunt surreptæ. Item exercitor tenet noïe eorum quos tenebat secum causa nauis: si ipsi surripuerunt, vt dictũ est, & hoc est verum, si sunt liberi hoïes, vel serui alieni. si autem est seruus exercitoris, & fecit furtũ: tũc sufficit si eum det ,p noxa: quasi minus sit in culpa, si suum seruum tenet, licèt malum, quàm si liberum hominẽ malum, vel alienum seruum teneat. Itẽ caupo tenetur de furto facto ab aliquo, quẽ tenebant caupones causa tabernæ exercendæ. Item factum eorum, quos tenebat secum causa habitãdi perpetuò, id est non ad modicũ tẽpus, præstat caupo: non autem factum viatorum caupo ptẽstat: nec vectorũ factum siue delictum ꝓstat exercitor. F. Ac.

2† P. Flo. exercebũt, si qd à quoquo eorũ quosve ibi habebunt. 2† P. F. esset.

a *Eorum*] scl. exercitorũ.

b *Iudicium*] primo casu ciuile, vt furti, & suo nomine. secundo prætorium ex hoc edicto: vt Instit. de obli. ex quasi delicto. §. fi.

* Ant. Augu. li. 2. c. 1.

3† P. F. ꝙ.

c *Exercitoris*] & hic suo nomine tenetur: vt dixi sup.

d *Factum sit*] ab extraneo.

e *Esset*] aliàs esset, scilicet, factum ab extraneo.

f *In potestate*] hoc cũ non accipit res, sed hominem: vt differat à sequentibus, secundum quosdam. vel dic vt ibi. Accur.

g *Experiri*] puta furti. Accur.

h *Nomine minus*] tantùm, alioquin contra: vt sup. nau. caupo. l. idem ait. §. fin. & leg. seq. & per hoc differt à fullone. vt Instit. de obligat. ex delicto. §. furti. vel nõ differt à fullone; quia & hic soluendo erat exercitor; alias secus vt in fullone. Accur.

i *Bona recipiendo*] bona ratio. vt & sup. de fur. l. eum qui §. qualis. & l. fullo. Accur.

k *Noxa dedendo*] scilicet, seruum, qui fecit furtum. Accurs.

l *Dedere*] ff. nau. cau. tab. l. idem. §. si filius. Solu. vt in eo. tit. l. fi. §. seruorum. item arg. contra. ff. loca. l. videamus. sed ibi in aliena domo, inducebat; hic in sua tenebat. Item facit ad hoc quod dicit hic statuere. &c su. de admi. tuto. l. 3. §. si parens. & ad Tertul. l. 2. §. adeoque.

m *Seruum*] & ille fecit furtum. Accur.

n *Non præstat*] contra. sup. nau. cau. l. 1. §. fin. & l. sicut. Solu. hic non receptit saluum fore; ibi sic. vel solue vt ibi. & facit in eo. tit. l. licet. §. in factum.

o *Potest*] i. debet: & è contra quandoque ponitur, vt no. ff. de off. Procon. l. obseruare. §. fi.

quam eorum, a quos quasve 1† ibi habebunt, furtum factum esse diceturꝫ iudicium b datur: siue furtum ope, & cõsilio exercitoris c factum sit, d siue eorũ cuius, qui in ea nauigandi causa essent. e 2†

¶ Nauigandi autem causa accipere debemus eos, qui adhibentur vt nauis nauiget, hoc est, nautas. Et in duplũ actio est. Cum enim in caupona, vel naui res perierit, ex edicto Prætoris obligatur exercitor nauis, vel caupo: ita vt in potestate f sit eius, cuius res surrepta sit, vtrum malit cũ exercitore honorario iure, an cũ fure iure ciuili experiri. g Quòd si receperit saluum fore caupo, vel nauta, furti actionem non * dominus h rei surreptę, sed ipse habet: quia 3† recipiendo i periculum custodiæ subijt.

¶ Serui verò sui nomine exercitor noxæ dedendo k se liberat. Cur ergo non exercitor nauis condemnatur, qui seruum tam malum in nauẽ admisit? & cur liberi quidem hominis nomine tenetur in solidum, serui verò non tenetur? nisi fortè idcirco, ꝙ liberum quidem hominem adhibens, statuere debuit de eo qualis esset: in seruo verò suo ignoscendum sit ei, quasi in domestico malo, si noxæ dedere l paratus sit. Si autem alienum adhibuit seruum, m quasi in libero tenebitur.

¶ Caupo autẽ præstat factũ eorum, qui in ea caupona eius cauponæ exercendæ causa ibi sunt: item eorum, qui habitandi causa ibi sunt: viatorum autem factum non præstat. n Nanque viatorem sibi eligere caupo, vel stabularius non videtur: nec repellere potest o iter agentes. P Inhabitatores verò perpetuos q ipse quodãmodo eligit, r qui non reiecit: quorum factum oportet eum præstare. In naui quoq; vectorum s factum non præstatur.

p *Iter agentes*] tanquam eorum mores agnoscentes. Accurs.

q *Perpetuos*] id est, non ad modicum tempus. sic supra de pig. l. debitor. & de act. emp. l. fundi. §. Labeo. & ff. pro soc. l. 1. Accurs.

r *Eligit*] Not. qui non improbat, probat sic C. de nup. l. si vt proponis. & C. quemodo. & qñ iud. l. ab eo. & sup. qui & à quibus. l. fi. in prin. & ff. de ritu. nupt. l. in eo. §. deinde. & sup. de spon. l. in sponsalib. 1. & su. ad Maced. l. si filius fam. Sed arg. contra. ff. de seruit. vrba. prædi. l. inuitũ. & de procur. filiusfam. §. inuitus. & de tribu. l. 1. §. scientiam. & ff. ad Maced. l. item si filius. §. interdum. & ff. de fur. l. qui vas. §. vetare. Accurs.

s *Vectorum*] id est, eorum, qui nauem vehũtur. nam nec istos potest eligere, vel reijcere, sicut nec viatores.

SI FAMILIA furtum fecisse dicatur.

¶ Specialia quædam de his seruantur.

Superiorib. elegãter communia multa annectit: vtilia hic Cuiac.

VTilissimum id edictum. Prætor] CASVS. Valde est vtile hoc edictum: cuius verba non habemus: sed mens eius est talis, vt si plures mei serui faciunt tibi furtum, non teneor oẽs dare pro noxa, vel ꝓ quolibet soluere pœnã furti: sed sufficit si à tũ præsto noïe omnium, quantũ liber homo ꝓstaret, si furtum fecisset, & hoc beneficium habeo, si me ignorante deliq̃runt: secus si me sciente, & prohibere valẽte, & non prohibui, nã hoc casu teneor, & meo noïe, & cuiuslibet seruit nec soluendo pro vno liberor pro alijs. Postea dicit, qđ dixi in furto, idem in damno dato. Tandẽ dicit, si cõuentor furti ꝓ vno seruorum est in pendenti an possim conueniri noïe aliorũ; & expectabitur qualiter soluam pro isto conuentus, nam si & eos tabitur qualiter soluam pro isto conuentus, nam si & eos dem eum pro noxa teneor pro alijs. si autem soluam pœnã dupli, item rem furtiuam, vel eius æstima, & sic tantũ quantum liber, pro furto à se facto præstaret, tunc non teneor ꝓ alijs; & etiam qui eos seruos emit, non tenetur. Item ipsi fãti liberi, vt quia manumissi, non tenentur. Postea dicit, pone, ꝙ nihil solui pro furto facto à seruis, & manumisso vnũ eorum, qui manumissus emendauit furtum, nunquid liberor pro alijs seruis, quæritur? & dĩ ꝙ non. Sed quid si vnum de seruis furibus vendidi, & emptor emendauit furtũ noïe serui, quem emerat, an liberor ab actione furti pro alijs seruis, quæritur? & dĩ ꝙ sic; cum tenear emptori dare quicquid soluit pro hoc furto. secus si ex causa legati, vel dona. hunc seruum haberet, nam licèt emendet furtum pro eo, adhuc tamẽ teneor pro alijs. Vltimò dicit beneficium huius edicti

cti datur dño seruorum simul furantium: siue dñs eos seruos nunc cum conuenitur possideat, siue dolo desiit possidere. Item siue ill, cui est factum furtum, agat: siue eius hęres agat: habet locum hoc beneficium, vt sufficiat nñ præstare, quantum si liber fecisset. & h.d. hæc l. cum tribus seq. Fran.

a *Proposuit.*] cuius mens hæc est, sed verbis caremus Accurs.

b *Quo.*] sc. edicto.

c *Prospiceret.*] s. Prætor. Accursius.

d *Furtum*] sup. ad l. Aquil. l. illud. & de noxa. l. in delictis. §.

e *Æstimationem.*] furti & condõnis, vt inf. l. 3. & hoc si noïe totius familiæ cõuenitur: alias si nomine vnius, eius pretiũ ei computatur ad tollẽdam actionem nomine aliorum: vt §. de noxa. l. quod ait Prætor.

1† Dicere, in P.F. alias, addicere.

f *Arbitrium*] s. dño.

g *Si vnus liber*] vt & sup. de iurisdom. iud. l. si familia. in princ. Accursius.

h *Erit danda*] amittit, ergo beneficium propter delictũ suũ: vt & argum. supra de min. l. auxilium. in fi. argumen. contra. inf. eo. l. 1. § fin

2† P. Fl. data.

ADDITIO. Dic ℣ hic loquitur, quando dominus deliquit circa ipsum maleficium cõmissum: ibi quando ex postfacto deliquit desinẽdo dolo possidere, secundũ Bar. hic.

3† Parenthesis hic inclusa absunt à Dua. exẽplarib. & ét desunt in.

i *Suo nomine*] id est, in solidũ: non ex suo maleficio. ℣ nullum est: sed propter maleficium commissum. sed secus est si iussit: quia tunc ob suũ maleficiũ tenetur: vt §. de noxa. l. 2. §. 1. & l. si ex duob. in princ. Item est contra. sup. de nox. l. 4. § cum dominus Sol. vt ibi. Ac.

4† P.F. si scit, phibuit tñ dicendũ. &c.

k *Et prohibuit.*] vel prohibere non potuit: vt & sup. de noxa. l. 3 & 4. in prin. & facit l. si communis seruus.

l *Æquissimum.*] eñ eadem fit ratio: vt & sup. ad le. Aquil. l. illud. Idem in ratione vsufr. vi bon. rap. l. 2. §. hac actione, videtur secus in iniuria: vt §. de iur. omn. iud. l. si familia. in fi. quæ est contra. Sol. vt ibi.

* Intellige in hoc ex. vnicũ esse furtũ & intellectum vi. ℣ Purpur. in l. edita. nu. 194. C. de eden.

m *Consequi*] quod sciemus, quando dominus vel damnum emendabit, vel illum seruum pro noxa dabit. & ad hoc facit §. sup. de nox. l. quod ait Prætor. & facit sup. de except. l. fundum Titianum. & l. fundi. Accursius.

n *Duplum. Condictionis furtiuæ.* & ad hoc §. de nox. l. quod proposuit, [a] quo [b] dominis prospiceret [c] aduersus maleficia seruorũ: videlicet, ne cũ plures furtum [d] admittunt, euertant domini patrimoniũ, si omnes dedere, aut pro singulis æstimationem [e] litis offerre cogatur. Datur igitur arbitrium [f] hoc edicto, vt si quidẽ velit dedere [1†] noxios seruos, possit omnes dedere, qui participauerunt furtum. Enimuerò si maluerit æstimationem offerre, tantum offerat quantũ si vnus liber [g] furtum fecisset, & reuneat familiam suam.

¶ Hæc autem facultas domino tribuitur toties, quoties ignorante eo furtum factum est. Cæterùm si sciente eo, facultas ei non erit danda. [h 2†] nam & suo & singulorum nomine [i] conueniri põt noxali iudicio: [3†] (nec vna pœna exacta, altera tollitur:) nec vna æstimatione, q̃ homo liber sufferret, defungi poterit.

¶ Is autem accipitur scire, qui scit, & potuit prohibere. Sciẽtiam enim spectare debemus, quæ habet & voluntatem. Cæterùm si scit, & phibuit, [k 4†] tum dicendum est vlurum edicti beneficio.

¶ Si plures serui damnum culpa dederint, æquissimum [l] est eandem facultatem dño dari.

Si secundum iudicium ita se habet ad primũ, q̃ condemnatoria lata in primo, & exactione secuta tollatur, secundum interim differtur, & cumulatio impeditur. Bar.

¶ Cum * plures serui eiusdem rei furtum faciunt, & vnius nomine cum domino lis contestata sit, tandiu aliorum nomine actio sustineri debebit, quamdiu priori iudicio potest actor consequi, [m] quantũ consequeretur, si liber id furtum fecisset.

Iulianus lib. 23. Digest.

LEX II.

ID est, pœnæ noïe duplum, & condictionis [n] simplũ.

Diuiditur in duas partes. Primo loquitur, an solutio domini prosit habentibus causam à domino. Secundo, an solutio habentium causam à domino. prosit domino. secunda ibi. Quod si prius. Bar.

VIpianus lib. 38. ad edict.

LEX III.

QVoties tantum præstat dominus, quantum præstaretur si vnus liber fecisset, [o] cessat cæterorum nomine actio: non tantũ aduersus ipsum dñm, [5†] verumetiam aduersus emptorẽ [p] duntaxat: si fortè quis eorum, qui simul furati fecerant, [q] venierit. [6†] idemq; est & si fuerit manumissus. [r]

Quòd si prius fuerit oblatum [7†] à manumisso, [s] tunc dabitur aduersus dominum familiæ [t] nomine. nec enim potest dici, quod à manumisso præstitum est, quasi à familia esse præstitum.

¶ Planè si emptor præstiterit, puto denegandã in venditorẽ actionẽ. quodammodo enim hoc à venditore præstitũ est, ad quem nonnũquam regressus est [x] ex hac causa: maximè si furtis noxijsq; [8†] solutum esse promisit. Sed an si legati [y] serui nomine, vel eius, qui donatus est, actum sit cũ legatario, vel eo, cui donatus est, [z] agi possit etiam cum domino cæterorum nomine, [9†] quæritur. Quod admittendum puto.

¶ Huius edicti leuamentum nõ tantùm datur ei, qui seruos alt Prætor. Item quod dicit, duplum, dic nisi sit manifestũ: quia tunc quadruplum.

o *Quoties. Fecisset*] vsque huc est subiectum.

p *Emptorem*] accipe hominem omnẽ: cui de euictione agere permittitur, id est, qui lucratiuam non habet causam. sic & accipitur sup. de except. doli. l. apud. § si quis aũt ex causa. & de ædil. edic. l. sciẽdum. §. deinde. Nõ ergo aduersus habentem titulũ lucratiuum, vt aduersus donatarium, vel legatarium: vt & inf. eod. §. sed an si.

q *Simul*] id est, cum alijs.

r *Fecerant*] scilicet, furtum.

s *Manum sit.*] vnus ex his, qui fecerat & dato pretio sui: vt sic non sit ex lucratiua causa liber. Vel dic, etiam si nihil dedit. & dic idem, quod in lubaudito non expresso casu. dixit enim, dũtaxat emptorem sic ergo aliud in eo, qui habet lucratiuam causam: & ad hoc refertur, idẽque &c. & sic benè cõuenit cum seq.

t *A manumisso*] gratis. & idem accipe in omni eo, qui lucratiuum habet titulum. & dic, oblatũ & ét præstitum. & sic est §. §. de noxa. l. de illo. in fi. & l. seq. Sed hic cũ familia: ibi cũ vnus seruus. & sic alibi cum soluente, aliter liberatur. sed hic cũ maius est delictum: quia a plurib. est cõmissum. item §. §. de pet. hær. l. ét. §. pen. Sol. vt ibi. u *Dominum familiæ*] quia sui delicti tãtũ pœnam soluit. Azo.

x *Regressus est*] sic C. de rei vxor. iud. l. fin. sed quid si regressum non hũt. forte idẽ: vt Indi. ad leg. Aquil. §. his aũt verbis. sed lo. §. vt hẽat regressum.

y *Sed an si legati.*] s. in specie. tunc enim de euict. non agitur. secus si in genere legatus esset: vt sup. de leg. 1. l. si à substituto. §. hæres seruum. Acc.

z *Donatus est*] cuius nomine & euictione non agitur: vt supra de ædil. edict. l. ad res. secus ergo si agatur: quod quandoque euenit. vt C. de iur. dot. l. 1. & idem quod hic dicas in omni, qui habet titulum lucratiuum. Item nor. quod quidam posuerunt hic distinctionem talem: cum quis promisit mihi rem & pœnam, debeo eligere: vt sup. de pact. l. rescripsit. §. si pacto. nisi factum est rato manente pacto: vt

5† In P.F. deest, dominum.

6† P.F. venierint.

7† P. Fl. ablatum.

8† P.F. noxaque.

9† Notenõ est in P. Fl. sed subaudit: sicut & alias hi ablatiui cãgrátia. actione. q̃ plerumq. apud Iurisc. desiderantur.

sup. de manfac. l. qui fidem. si verò sors fuerit exacta, pœnā non petetur: vt sup. de eo, quod certo loco. l. fin. idem è contra: vt sup. pro socio. l. si quis à socio. idem si duo sunt debitores, & sunt soc j: vt ff. si quis cau. l. si duo. nisi in id quod minus est: vt ff. de act. emp. l. prædia. in non socijs si ab vno

1† P.F. pōtificiū, q̄ū, &c.

pœnam peto, ab alio rem: nihilominus peto: vt hic, & supra, de solu. l. Stichum. §. dolo. & sup. de petit. hæred. l. etiam. §. penultimo. Si rem non agitur ad pœnam: vt d. §. dolo. & argum. sup. si quis cau. l. secunda. in princ. Sed certè quantum ad l. istam non videntur bona hæc distinctio, vt hic: quia ab vtraque parte exigitur pœna furti, & maximè à manumisso, à quo non potest peti condict. furti. aliquid, nisi liber contrectasset: vt supra, de condi. fur. l. quod ab alio. fortè in emptore secus dici posset, cum non aliter detur condict. furti, vt actio furti: vt supra, de condi. furti. l. si seruus.

2† P.F. Iulianus.

a *Possideret*] est enim satis pro possessore haberi hoc casu. & ita nō efficitur aduersarij conditio deterior, sed non melior: vt supra, de noxa. act. l. electio. §. si is. & l. si plurium. in princip. sed argumen. contra. sup. eod. l. 1. §. hæc autem.

3† Initiū huius l. in P. F. familia.

b *Etiam hæredibus*] Datur. n. hæredi actio furti. vt Instit. de perpetuis actionibus. §. 1 & facit infra de iniur. l. sed non esse-

c *Eius*] puta, Titij.

d *Cui*] scilicet, Titio.

e *Omnes*] hæredes.

Si familia.] CASVS Ego Franciscus habebam familiam seruorum communem cum Gerualio. hæc familia fecit furtum Titio, sciente Gerualio. & me ignorante. dī q̄ Gerualius tenebitur nosse singulorum seruorū: & sic pro quolibet præstat suam pœnam, ego autē habeo beneficium huius edicti, nā præstabo quantum liber homo p̄staret pro seipso: & recuperabo partem eius quod solui à Gerualio. Idem est si Gerualij iussu damnum dedit familia seruorum cōis, nā eius, quod præstiti, recupero partem à Gerualio sicuti si cōi rei damnum intulisset. Tandem dicit, ego & Gerualius habemus duos seruos cōes. eo sciente, & me ignorāte, furti fecerunt furtū, teneor non in partē dimidiā tātūm, quod præstiti, sed in dimidiā eius, quod liber homo p̄staret pro furto à se facto. Si aūt Titius vult agere prius contra me, teneor in tm̄ quantum liber homo furtum faciens præstaret. sed me conuento & exacto, an Titius possit agere contra Gerualiū? dico q̄ non: nisi iussu Gerualij esset factum furtum. Franc.

f *Si familia communis*] & non communis.

g *Sciente*] & non iubente. & supple, & altero ignorante. Accursius.

h *Omnium*] id est singulorum.

i *Cum altero*] scilicet, ignorante. & facit ad hoc sup. l. 2. §. hinc autem.

k *Comprehensus*] vt. ff. de tm̄ quantum si vnus liber fecisset.

l *Quid si ille*] qui ignorauit, emendat alij damnum tm̄ quā-

posſidens condemnatus præstiterit, 1† quātum si vnus liber fecisse dicatur: verùm ei quoque, qui idcirco condemnatus est, quia dolo fecerat, quò minus possideret. a

Taulus 2† *lib.* 22. *Digest.*

LEX IV.

ETiam hæredibus b eius, c cui d plures eiusdem familiæ furtum fecerint, eadem actio competere debet, quæ testatori competebat: id est, vt omnes e non amplius consequantur, quàm consequerētur, si id furtum liber fecisset.

Ista lex diuiditur in tres partes. Primò loquitur quando familia plurium deliquit vno sciente, non tamen iubente. Secundò, quando deliquit vno iubente. Tertiò, repetis qđ dixit in principio, & circa illud determinat vnā quæstionem. secunda ibi, Et si seruus. tertia ibi, Ergo. Bar.

Marcellus lib. 8. Digest.

LEX V.

SI 3† familia communis f sciente g altero furtū fecerit, omnium h nomine cū eo qui scit, furti agi poterit: cum altero, i ad eum modum, qui edicto comprehensus k est. Quòd si 4† ille præstiterit nō totius familiæ noie, ob hoc à socio 5† partem consequetur. ¶ Et si seruus communis alterius iussu damnum dederit, etiam quod præstiterit alteri m (si modò cum eo, quoque ex lege Aquilia, vel ex lege duodecim tabul. 6† agi poterit n) repetet à socio: sicuti cum rei communi nocitum o est. p Si ergo duntaxat duos habuerimus 7† seruos communes, cū eo, quo non ignorante q factum est, r agetur f vtrinsque serui nomine: sed nō amplius consequetur t à socio, quàm si vnius u nomine præstitisset. Quòd si cum eo, quo ignorante factū est, agere volet, x duplum y tantùm consequetur. Et videamus, an etiam 8† in socium alterius serui nomine non sit dandum iudicium, quemadmodum si omnium nomine socius z decidisset: a nisi fortè hoc casu b seuerius a Prætore constituendum est, nec seruorum consilio 9† parcendum c est.

4† P. Fl. quod ille. &c.

5† P. Fl. ab hoc loco.

6† P. Fl. vel ex 12. tab.

7† P. Fl. habuerim.

8† P.F. an iam.

9† P.F. cū scio.

nihil possit repetere sciens: vt ff. de noxa. l. si communis familia. Sol. ibi in iubente tm̄. hic in sciente tātūm: inter quos est differentia, vt plene notat in l. si ex duobus. m *Præstiterit alteri.*] qui non iussit.

n *Agi poterit*] quod semper fere est ex delictis serui. & da exēplum Instit. de noxa. §. sunt aūt. Vel da exēplum de Aquil. in leuioribus. Lege 12. tab. in atrocioribus: vt ff. de noxa. l. 2. §. si quadrupes tamen agi non pōt: vt quando ignorans seruum facere furtum, nō possidet, nec dolo fecit quò minus possideat. idcoque si quid tunc solueret, non repeteret: cum sponte, non necessitate soluisset. Vel die, potest agi, cum seruus in atrocioribus paruit, altero domino iubente: alioquin nō, cū nullū sit serui delictum: vt sup. de noxa l. 2. §. is qui. Vel tertiò, est casus vbi non potest agi cōtra ignorantem, puta, si omnino inutilis seruus paruit, periturus si non paruisset. hic enim nullum est serui delictum, & sic dominus ignorans eius nomine non tenetur.

o *Nocitum*] vt damnum omnino seruare: vt sup. de noxa. l. sed & eo nomine. & communi dini. l. 3. & ad l. Aquil. l. fin. & si communem. & l. seq.

p *Est*] culpa socij.

q *Quo non ignorante.*] i. sciente & prohibere valente. non dicas iubente, vt quidam dicunt. Accursius.

r *Factum est.*] furtum ab istis seruis.

s *Agetur*] contra scientem.

t *Consequetur*] scientem ab ignorante socio, quàm si vnius. &c. Sed quidam æquiparant scientem & iubentem: quod non placet: quia iubens nihil agit vt sup. de noxa. l. si ex duobus. §. illud.

u *Vnius*] in tantum enim liberauit eum. Azo.

x *Volet*] is cui damnum datum est. Azo.

y *Duplum*] seruus tei furepti, quod præstaret liber.

z *Socius*] ignorans. Azo.

a *Decidisset*] id est, transegisset de toto.

b *Hoc casu*] cum iussit. &c. & hoc est verum: vt sup. de noxa. l. si ex duobus. in princ. & sic abundat hæc dictio, forte. sic sup. de arbit. l. si duo.

c *Parcendum*] quin puniatur sciens. Accursius.

Labeo putat.] CASVS. Familia seruorum Titij fecit furtum Sempronio. ego & Gerualius successimus Sempronio. circa istud thema duo dixit Labeo. et male. Primū fuit: quia si Gerualius agat furti pro quolibet de seruis, & obtinuit, bene potest agere in solidū: & sic fit status edicto: quia hoc non potuisset facere testator: sed tm̄ consequi poterat quantum liber homo, si furtum fecisset, præstaret. tm̄ dicit ff. g si delinquens egit furti & coāctus est minus duplo.

plo: nos hæredes possumus agere ad residuum nomine singulorum seruorum. Sed vtrunq; dictum corrigitur: nã nos duo hæredes non possumus agere nisi quilibet pro parte. Item non possumus consequi vltra pœnam dupli, comparato in hoc quod defunctus exegit. Franciscus.

a *Labeo putat*] & male: vt patet inf. Accu.
b *Cuius.*] i. alicuius.
c *Duplum*] nomine singulorũ, pro parte tñ hæreditaria. Azo.
d *Dupli*] in solidũ, ac si nihil esset exactum: vt benè conueniat sequentibus.
e *Edicto*] quod vult non vltra præstari quàm si vnus liber fecisset: vt sup. eo. l. 1.
f *Debitoribus*] i. dhis seruorum, qui ex tali causa sunt debitores.
g *Fieri*] putat Labeo.
h *Iniquum*] & tñ ita statuerat Labeo: sic Instit. de testa. §. sed neque.
i *Recte experiri*] nomine singulorum seruorum ad duplum, et hoc, secundũ Labeonem similiter. Accu.
K *Scæuola*] corrigens duo dicta Labeonis per ordinem.
l *Partes*] non ergo aliquis solidum consequetur.
m *Dupl'o.*] computato, qđ accepit defunctus: vt sic non plus iuris hæredes hẽant, quàm defunctus habuit: vt ĵ. de reg. iur. l. hæredes. Accursius.

3† Debitoribus. ñ est i P.F.

2† Pares. non est in P F.

3† P.F. sũt & cũ eo. &c.

* Vid. Pli. li. na. li. 17 c. 1. nam fuit & arborũ cura legib. priscis: cautũq; est i 12. tab. vt q iniuria excidisset lueret in singulas aeris 25.

* Ista lex iũcta seq. l. ẽ no. ad hoc, & de populatoribus, vinea rũ et agrorũ debẽt puniri pœna capitali, sicut latrones: & hmõi personæ possunt capi, propria author. tñ Bart. in l. extat. sup. qđ mercau. & ẽt possunt ĩpunè occidi. p l. 1. cũ ibi plenè no. C. qũ lic. vn. sine iudi. se vindic. Bolog.

4† In P.F. deest, ait.

5† P.F. in posterio. re.

6† P.F. &

7† Aliàs, Paulus.

Scæuola lib. 4. Quæstio.

LEX VI.

LAbeo putat, [a] si cohæres meus, & furtum familiæ cuius [b] fecisset, duplum [c] abstulisset, me nõ impediri quò minus dupli [d] agam, eoque modo fraudem edicto [e] debitoribus [f] [1]† fieri, [g] elseq; iniquũ, [h] plus hæredes nostros ferre, quã ferremus ipsi. Item si defunctus minus duplo abstulerit, adhuc singulos hæredes rectè experiri. [i] Scæuola [k] respondit, verius puto pares [2]† partes [l] eius hæredes persecuturos, vt cum eo [3]† quod defunctus abstulit, vterq; hæres non plus duplo [m] ferat.

Arborum furtim cæsarum. *

TITVLVS VII.

Paulus lib. 9. ad Sabin.

LEX I.

SI furtim * arbores cæsæ sint, & ex lege Aquilia, [n] & ex lege xij. tabularum dandam actionẽ [o] Labeo ait: sed Trebatius ita vtranq; dandam ait, [4]† vt iudex posteriorem [5]† deducat [p] id, qđ ex prima cõsecutus sit, ex [6]† reliquo condemnet. [q]

Caius 7† lib. 1. ad l. 12. tab.

LEX II.

SCiendum est autem, eos, qui arbores, & maximè vites cæciderint, etiam tanquã latrones [r] puniri.

Vlpianus lib. 42. ad Sab.

LEX III.

VItem arboris appellatione contineri pleriq; veterum existimauerunt. [s] Hederæ [t] quoque & arundines, arbores non malè dicentur. Idemque de salicto [u] [8]† dicendum est.

¶ Sed si quis saligneas [x] virgas instruendi salicti [y] causa defixerit: [z] hæq; antequam radices egerint, [9]† succidãtur, aut euellantur, rectè Pomponius scribit, non posse agi [a] de arboribus succisis, cũ nulla arbor propriè dicatur, quæ radicem non conceperit. [b]

¶ Quòd si qs ex seminario, [c] id est, stirpitus arborẽ trãstulerit, [d] eam, quamuis nõdum comprehenderit terrã, arborem tamen videri, [e] Pomponius lib. 19. ad Sabinum probat. Ideo ea quoq; arbor esse videtur cuius radices desinunt viuere, quamuis [f] adhuc terra contineantur. [10]† quã sententiam Labeo quoq; probat.

¶ Labeo etiam eam arborem rectè dici putat, quæ subuersa à radicibus, etiam nunc reponi potest. atq; ita [11]† translata est, vt reponi possit. [g]

¶ Stirpem oleæ, [h] arborẽ esse magis est, siue iam egerit radices, siue nondum. Omnium ergo harum arborũ, quas enumerauimus, noĩe agi poterit.

8† P.F. salicto.

9† P.F. coegerint

1 Tu die Grãmatico post Pli. in natu. hist. li. 5. aliter sentire. & est hædera arbor (vt ait) sp vitescoronis militũ & nouellorum poetarũ, authore Marone Gallo apta.

10† P.F. cõtineat.

11† P.F. aut q̃ ita.

2 Plus Antoninus Ba. in nouis legum interpr. pulchrè quid sit seminarium, explicat.

SI *furtim arbores.*] CASVS. Arbores meas furtim excidisti, teneris legis Aquiliæ actione. & arborum furtim cæsarum & vna actio tollitur altera in eo quo concurrunt. Potes etiam accusari criminaliter tanquam latro. & maximè habet locum hoc in vitibus succisis & appellatione arboris continentur etiam vites. & hedera, & arundo, item salictum, quod iam radices immiserat. Sed in saliginis virgis, id est, in plantationibus quas plantaui, si antequam imponant radices, aliquis incidit: non tenetur hac actione, cum non dicatur arbor. Quid autem si arborem meam cum radicib. euulsi, & eam cu radicib. in alio loco plantaui, licèt nondum cõprehendit terram? si aliquis talẽ arborem incidit, habet locum hæc actio. Item habet locũ in arbore, cuius radices deficerentur: quia si aliquis cã incidit, tenetur hac actione. Item habet locum hæc actio in arbore vento deiecta, quæ in fundo iacebat causa replantandi. Item stirpes oleæ dicuntur arbores. & nomine omnium

supradictarum arborum potest agi hac actione. Id autem quod ita est tenerum, vt sit loco herbæ: non continetur arboris appellatione. & h d. hæc lex. & tres sequentes. Franc.

n *Aquiliæ*] scilicet dandam actionem. Accursius.
o *Actionem*] scilicet arborum furtim cæsarum.
p *Deducat.*] h. extrahat de posterioribus.
q *Condemnet*] sicut ff in cæteris concurrentib. vt inf. eod. tit. l. 1. & no. sup. nau. caup. l. & ita. §. fin. & facit inf. eo. l. si colonus & l. penult. & supra de euict. l. cum fundus. & sup. de ædil. edic. l. & si nolit. l. si quis egerit. et de act. emp. l. ex empto. §. etiam si ignorans. & sup. de noxa. l. quod ait prior. & de act. & oblig. l. cũ ex vno. & l. plura. Sed hęc videtur contra: sed non est, quia secundum prædicta est intelligenda. Accursius.
r *Sciendum. Latrones*] criminaliter: secus si ciuiliter: vt patet ĵ. eo. l. faciendo, in prin. Latrones enim furcis suspendũtur, deinde bestiis subijciuntur: vt sup. de pœnis. l. capitaliũ. Accursius.
s *Vltem. Existimauerunt*] vt & sup. eod. l. 1. in fin. 1 responsi.
t *Hedera*] hæc hedera. huius hederæ impropriè dicitur arbor: 1 sed ex interpretatione: & in vulgari dicitur: hælera: & inhæret plerunq; arboribus. Accursius.
u *De salicto*] quando iã radices immisit.
x *Saligneas*] i. virgas de salicib. quas appellamus plantones.
y *Salicti*] à salice.
z *Defixerit.*] i. detraxerit incidendo, vel euellẽdo, vt subijcit.
a *Non posse agi*] scilicet Aquil.
b *Non conceperit*] ĵ. eod. §. stirpem. contra Solut. vt ibi.
c *Quòd si quis ex seminario*] exponit seipsum. 2
d *Transtulerit*] de loco alieno in suum fundum, alias postea excidit translatam, quæ nondum radices immiserat: ille enim hac actione tenetur, sed non is qui transtulit. sed Aquil. vt inf. eo. l. furtim. §. 1. Azo.
e *Videri.*] Vt habeat locum hæc actio. sed contra, supra prox. respon. sed ibi in virgis plantatis. hic de his quæ cum radicibus plantantur.
f *Quamuis*] hoc quamuis, non aduersatur ad illud verbũ videtur. sed ad illud viuere. Accursius.
g *Reponi possit*] licèt adhuc non sit posita. secus si iam est sicca. vt reponi non proficiat: quia tunc ligni appellatione continetur: vt sup de leg. 3 l. ligni.
h *Stirpem oleæ*] vel syluestris, vel domesticæ. & est contra sup. eo. §. sed & si quis. Azo. fol. speciale in oleis, vel verius aliud in translatis cum radicibus. vt hic. & superioribus responsis: & aliud in virgis plantatis. vt ibi.

Caius lib. 1. ad leg. xij. tabul.

LEX IV.

CErtè non dubitatur, si adhuc adeo tenerum sit, vt viterbæ loco sit, non debere arboris numero haberi.

Paulus lib. 9. ad Sab.

LEX V.

CAedere, est nō solū succidere, [a] sed etiā ferire cædendi causa. Cingere est deglabrare. [b] subiecare, est ferra secuisse. [c] ¶ Nō [d] enim poterat cecidisse intelligi, qui ferra secuisset.

¶ Huius actionis eadem causa est, quæ est legis Aquiliæ. [e]

¶ Is, cuius vsusfructus est in fundo, hanc actionē non habet. [f] Qui autem fundum vectigalem habet, hanc actionē habet: sicuti aquæ pluuiæ arcendæ actionem, & finium regundorum. [h]

Paulus [2]† *lib. 20. ad Sab.*

LEX VI.

SI plures eādem arborem furtim cæciderint, cū singulis in solidum agetur. [i] at si eadem arbor plurium fuerit, vniuersis duntaxat, vna & semel [k] pœna præstabitur.

¶ Si arbor in vicini fundum radices porrexerit, recidere eas vicino non licebit. [l] agere autem licebit non esse eius, sicuti tignum, aut protectum immissum habere. [m]

¶ Si radicibus vicini arbor alatur tamen eius est, in cuius fundo origo eius fuerit. [n]

Vlpianus lib. 38. ad edict.

LEX VII.

FVrtim cæsæ arbores videntur, quæ ignorante domino, celandique [o] eius causa cæduntur. Nec esse hanc furti actionem scribit Pedius: posse eum & sine furto fieri posse, vt quis arbores furtim cædat.

¶ Si quis radicitus [p] arborem euulserit, [q] vel extirpauerit, hac actione non tenetur: [r] neque enim vel cædit, vel succidit, vel subsecat: Aquilia tamen tenetur, quasi rapuerit. [3]†

¶ Et si [4]† non tota [s] arbor cæsa sit, recte tamen agetur quasi cæsa.

¶ Siue autem quis suis manibus cædat, [5]† siue seruo imperet arbores cingi, subsecari, cædi, hac actione tenetur. Idē est & si libero [t] imperet. Quòd si seruo suo non præceperit dominus, sed ipse sua voluntate id admiserit, Sabinus ait, competere noxalem, [u] [6]† vt in cæteris maleficijs. quæ sententia vera est.

¶ Hæc actio etiam si pœnalis sit, perpetua est: sed aduersus hæredem non datur: hæredi, cæterisque successoribus dabitur. Condemnatio autem eius duplum continet. [x]

a *Caedere*] ita vt cadat. & caput a pede sepatent.

b *Deglabrare*] id est, purare ramos, & vltra mundum excorticare, & corticem auferre, vt cortices qui remanēt, quasi arboris cingulū videātur.

c *Secuisse*] sed qualis est hæc expositio? Resp. bona. hoc enim prætor fortè dicit: q̄ secat arborē alienā, soluat tm. vel teneatur act. arborum furtim cæsarum. in duplum. contuentus. n. dicebat nō seco, sed secui, sed certè Prætor intelligebat in præsenti etiā tempus præteriti plusquā perfecti.

d *Nec enim*] benè. n. notauit Prætor seorsum secare, q̄ sub primo verbo cedere non proprie accipietur. q̄ secatū. l. ferta.

e *Est legis Aquiliæ.*] ſ damnum datum. & eic quin. doque concurrunt pro eodem delicto: vt ſ. eo. l. 1. quandoq; non concurrunt: vt inſ. eo. l. furtim. §. 1. & l. facienda. §. fi.

f *Non habet*] vt ſ. ad leg Aqui. l. itē Mela. §. fin. cum. ambæ ex eadē causa dentur: vt ſ. prox. tñ. Et hanc habet vtilem: vt arg. ſup. de aqua plu. arc. l. apud. §. fi Quid ergo differt ab emphyteuta de quo ſubijcit aliud eſſ.? Rñ. ille hēt directā. cum habeat vtile dominiū. ſed fructuarius vtilem: vt dixi.

g *Aquæ pluuiæ*] vtilem. vt dixi ſ. de aq plu. arc. l. apud. §. fi. & l. ſi vſusfructus.

h *Finium regundorum*] vt ſ. fi. regun. l. ſed & loct. §. finium.

i SI *plures. In ſolidum agetur*] ad pœnam duntaxat: vt & ſup. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. in fi. & de furt. l. vulgaris. §. fi duo.

k *Semel.*] i. ſimul agant: aliàs quilibet pro ſua parte, vt & ſup. de furt. l. inter omnes. §. hæc actio. non enim ideo plus deliquit, quia plurium ſit arbor. Accurſius.

l *Non licebit*] niſi prius facta denuntiatione: vt ſ. eo. tit. l. 1. in prin. & §. 1. Vel dic, vt plenè no. C. de interd. l. 1. Accurſ.

m *Immissum habere*] vt & ſup. ad leg. Aquil. l. quemadmodum. Accurſius.

n *Origo eius fuerit*] vt & ſ. quē vicini cīdere poſſe. Sed cōtra. Inſt. de rer. diu. §. fi Titius. & ſ. de acquir. do. l. adeo. §. ſi. Solutio: aliter a ſolo vicini: ſi iſti occupauit: vt quia p̄ latitudinē tāgit. & p̄ longitudinē. Vel ibi nō poterat viuere ex radicib. q̄ erant in ſolo. vnde ducat originē: hic ſc. vel ſ. ārb. meam. ex cuius ſolo nunc viuit. ſed non in ſolidū. ſed pro parte: vel ſup eſt ſecundi de iure gē. hic primi de iure ciui. vel hic de rigore: ibi de æquitate. vel hic maiorē partem radicum habebat in meo. Accurſ.

o *Celandique*] alias ceſſante vi inf. eo. l. facienda. in fi. Accurſ.

p *Pedius*] nō vult. n. hēre arborē. vel eius pot. & ſic nō cōcurrit cū act. furt. ſed ſi poſtea cōtrectet, agit furti: vt ſ. eo. l. faciēda. §. j. & ſ. de furt. l. inficiando. §. fi. & de acq. re. do. l. Pōpo. & ad l. Aq. l. ſi ſeruus ſeruū §. ſi oliuā. & ſic nō à prin. ſed ex poſtfacto eſt furtū. Itē facit ſ. de furt. l. inter oēs. b. recte. Accurſ.

q *Si quis radicitus*] i. cum radicibus.

r *Non tenetur*] contra. ſup. e. l. vitem §. q̄ ſi quis. Sol. vt ibi.

s *Et ſi non tota*] ſic ſ. ad Syll. l. 5. §. ſi autem non totū. & de ſe. t. l. etiam ſi partis. & ſ. de incen. rui. nau. l. 3. §. Senatus.

t *Si libero*] cui ſit ius imperandi sīm quoſdam. tu dic. & ſi nō: vt no. ſ. ad l Aqui. l. liber hō. & p̄ hoc. ſ. de iniu. l nō ſolū. in prin. & §. ſi mādato. & §. Proculus. & ſ. de iuriſ. om. iudi. l ſi quis id. §. pe. Item facit C. de noxalib l. 4. & 5. Accurſ.

u *Noxalem*] idem etiam ſi præceperit, quaſi domino. in hoc re parere non deberet: vt ſup. de nox. l. 2. §. 1. Accurſ.

x *Duplum continet*] an totū ſit pœna. dic vt ſ. l. proxi. in prin.

a *Facion-*

Paulus lib. 39. ad edict.

LEX VIII.

FAcienda æstimatione quãti domini interfit non lędi, ipsarum quoque arborũ [a] pretium deduci oportet: & eius quod supereſt, fieri æstimationem. [b]

¶ [*] Furtim arbores cædit, qui clam [c] cędit. Igitur si cæciderit, & lucrifaciendi causa cõtrectauerit, etiam furti [d] tenebitur. si liginorum causa, [1†] & condictione, & ad exhibendum.

¶ Qui per vim sciente domino [e] cædit, non incidit in hanc actionem. [f]

Caius lib. 13. ad edict. Prou.

LEX IX.

SI colonus sit qui cęciderit arbores, etiam ex locato cum eo agi potest. Planè vna actione [g] contentus debet esse actor.

Vlpianus [2†] li. 3. ex Minicio.

LEX X.

[*] SI gemina arbor esset, & supra terrã iunctura eius emineret, vna arbor videri esse. sed si id quod adiũgeretur, [3†] nõ extaret, [h] totidẽ arbores sunt, quot species earum supra terram essent.

Paulus lib. 22. ad edict.

LEX XI.

SEd si de arboribus cęsis lege [4†] Aquilia actum sit, interdicto, Quod vi aut clam reddito absoluetur, si iatis prima condemnatione iudex grauauerit reum, [i] manente nihilominus actione ex lege duodecim tabularum. [k]

Iabolenus [5†] lib. 15. ex Cassio.

LEX XII.

QVi agrum vẽdidit, nihilominus furtim arborũ cæsarum agere potest. [l]

Vt bonorum raptorum. [6†]

TITVLVS VIII.

Quando duo delicta ex eodem facto descendentia, se habent vt genus, & species, pœna tollitur inuicem, quatenus concurrunt. Bar.

Paulus lib. 22. ad edict.

LEX PRIMA.

QVi rem rapuit, & furti nec manifesti [m] tenetur in duplum: & vi bonorum raptorum in quadruplum. Sed [*] si ante actum sit. Vi bonorum raptorum, deneganda est furti actio. Si ante furti actum sit, non est illa deneganda: vt tantum [7†] id quod amplius in ea est, consequatur. [n]

---

[a] *Arborum*] id est, lignorum quæ habet dominus puta quia arbor non inciſa valebat decem, lignum valet duo: duplamur octo. Et est ad hoc supra, de condict. furti. si seruus. §. boue. & sup. de seruo corru. l. vt tantum. §. fin.

[b] *Æstimationem*] vt illa dupletur. vt ff. l. proui. in fi. sed an erit totum pœnaliquidam sic. vt in furto. tu dic in diplo rei persecutionem contineri: quod patet: quia tollitur persecutoria per hãc. vt inf. l. si colonus: quod nõ fieret, si totum esset pœna: vt sup. de furt. leg. si pignore. §. cum furti.

[c] *Qui clam*] vnde etiam habet locum, quod vi aut clam: vt sup. quod vi aut clã. l. denique in prin. & §. fina.

[d] *Furti*] ex secunda contrectatione: vt & sup. de furt. l. verum est. §. eorum. & sup. eo. l. f ritim. in prin. Item facit sup. de pœnis, delict. l. 2. Accur.

[e] *Sciente domino*] non ergo furtim.

[f] *In hanc actionem*] vt supra, eod. l. furtim. sed incidit in act. vi bono. raptor vt infra. titu. 2. l. 2. in prin. Item, quod vi aut clam interdi. vt sup. quod vi aut clam. l. 1. §. quid sit. & in l. Aquil. vt sup. eo. l. 1. & l. furtim. §. 1. & ad legẽ Aqui. l. si seruus seruum. §. si oliuam. & in l. Iulia. de vi publi. vel priua. vt inf. ad leg. Iul. de vi pub. vel priua. l. 3. in fi. & inf. eit. l. 2. §. fin.

[g] *Vna actione*] ad rem persequendam. Azo. & sic non ob. §. de iniur. l. item apud. §. si quis seruo. Item concor. huic l. §. de act. & obl. l. qui seruũ, & §. de furt. l. si cui. & §. loc. l. si meteret. §. culpæ; & de iurcu. l. duob. §. colonus. & §. eo. l. 3. & inf. eo. l. pen. & sup. comm. Vnde quæritur §.

SI *gemina*] CASVS. Gemino est arbor: an dicatur vna, vel duæ, quæritur & dicitur: aut iunctura apparet supra terram. & tunc vna dicitur. aut non apparet. & tunc dicuntur duæ, vel plures. secus. & separatim stant supra terram. & si diceres quæ sit vilitas hoc fieri? dic vt in gl. domini mei Franc. Accur.

[h] *Non extaret*] supra terram. Sed ad quid prodest hoc scire? Respon. ad l. saltem datam. vt pro arbore soluenda succisa certa pœna præstetur. Item quantum ad translationem. vt vna, vel plures videantur esse translatæ: vt §. eo. l. vltim. §. quod si quis. non autem quantum ad vilitatem huius tit. cum etiam si sic pars esset, locum haberet actio hæc vt sup. l. furtim. §. etsi non tota.

SED *si de*] CASVS. Si actum sit Aqui. nomine arborum furtim cæsarum tollitur interdictum quod vi aut clam; non autem hæc actio in eo quod excedit. Franc. Accur.

[i] *Grauauerit reum*] sc. iudex tantum, quantum, & per secundam modo posset petere, vt inf. tit. 2. l. 1.

[k] *Duodecim tabularum*] sc. arbo. furtim. quia illa plus continet: & illa in eo quod plus est, remanet: vt sup. eod. l. 1. & l. furtim. §. fin. & l. si colonus. & de act. & obl. l. quoties. & l. qui seruum. Accur.

[l] *Agere potest*] de arboribus ante venditionem cæsis. & est sic ff. de aqua quoti. & ęsti. l. 1. §. si fundũ. & de act. & obl. l. q. cõque. & ff. de iniu. l. ii seruũ. & ff. quod vi aut clam. l. is qui, in §. ii postea. & de seruo corr. l. doli. §. fin. sed §. sup. de aqua plu. arc. l. si tertius. §. si quis. sed speciale in ea: vt ibi dixi. Accur.

ADDITIO. Dic q. immo ibi competebat actio de damno futuro. ideo transit ad emptorem: hic, p damno præterito. an te venditionem: & ideo remanet pœna venditoris.

VI BONORVM raptorum.

¶ *Post furta ponit de rapina. quæ manifesta fit.*]

Huius edicti tres sunt partes: vna est de damno dato dolo malo hominibus coactis: altera de bonis ablatis raptoris de damno dolo malo dato. & de arreſto in turba. ex prima, & secunda, est actio mixta in quadruplum: ex tertia in duplum. & communis prima, tertiæ: cum actione l. Aquiliæ: secunda cum actione furti. & integrum tutulus fuisset hoc modo. vt l. 195. §. penult. de verborum signific. De hominibus coactis, & vi bonorum raptorum, & de turba. Cuiac.

QVi rem rapuit] CASVS. Raptor tenetur duabus actionibus, scilicet vi bonorum raptorum in quadruplum: & actio furti non manifesti in duplum. & si agatur vi bonorum raptorum, tollitur actio furti. sed si agatur primo furti, & sic ad duplum adhuc durat actio vi bonorum raptorum in aliud duplũ. quod plus est in ea, quam in furti actione. Franciscus.

[m] *Nec manifesti*] si in rapina non deprehendantur. vt & sup. de furt. l. si quis de domo. aliquin manifestus fur est: vt inde de furt. l. si vẽdidero. §. cum raptor. sed M. & P. aliter illum §. intelligunt; vt ibi dixi. Accur.

[n] *Consequatur*] facit supra de actio. & obligatio. lege. cum ex vno. & lege qui seruum. & l. quoties. lex. §. 1. & l. plura. & l. nunquam. & supra pro socio. sed si ex causa. & de actio. empti. lege prædia. & comm. lege. vnde quæritur. & sup. eo. tit. lege prima. & l. si colonus. & §. penul. & supra nau. caup. l. idem. §. fin. & de quæst. lib. 10. Accur.

*Hal. ppe ii caput l. hunc. §. facit. Anto. Aug. li. 1. c. 1. & P. F. cũ eo cõueniũt.

a] P. F. & furti tenebitur lignorũ cæ. &c.

2† P. F. Iulianus.

* Legem hanc restituit Aug. lib. emẽd. 2. c. 1.

3† Quãlibet geretur. §. P. F.

4† P. F. ex lege.

5† Alias Labeo.

6† P. F. in scriptis exẽplaribus. & apud Dulegium. vi bo. ra. & de turba-

* ad fin. huius vers. vi. Pur. & l. edita. n. 162. C. de eden.

7† P. F. tamen.

Prætor ait] CASVS. Ponit edictũ quod habet duo capita Primum: Qui dedit damnum alicui hominibus coactis. Secundum qui bona alicuius rapit, vterq; istorum tenetur ac vi bono. rapt. intra annum in quadruplum: post annum in simplum. & hæc vera iuris, si liber homo fecit, si autem seruus fecit præ dictã, tenebit eius dominus noxal. nã libe tabrĩ dãdo eũ p noxa. Vltimo dicit, apparet ex p̃dictis qũ Prætor dat auxilium ꝟ eas quæ vi fiant. habet etiam locũ actio legis Iuliæ de vi: & vna tollitur per aliã, secundum quosdam. sed malè dicũt. nam interim donec vna intentatur, altera cessat: vna expedita, altera intẽtari poterit.

¶ *Dolo autem malo*] Nunc exponit verba illa dolo malo. nam siue solus rapiat, siue hominib. coactis ad hoc, vel ad aliud, vtatur tamen his hominib⁹, & damnũ det: tenebit hoc edicto: & etiam si vnum hominem colligat, nec est vis quales sint isti homines coacti, siue liberi, siue serui, & appellatione dolí continẽtur vis, nã quod vi fit, dolo ẽ dicendum: non è cõtra, si dolo detur damnum, non vi, habet locum hoc edictum.

¶ *Damni*] Nunc exponit verbum damni positum in prima parte edicti. Et vide quod omnia damna comprehendat etiã clandestina. sed verius est, vt damna per violentiam tantũ facta comprehendat, ergo si damnũ ẽt datum sine vi, nec coactis hominibus: non habet locum hoc edictũ si aũt coactis hominibus, & sine vi datum est damnum, dolo non intercedente: habet locum hæc prima pars. Vltima dicit benè dixi qũ sine hominibus, & sine vi quis solus delinquit, nõ habere locum hoc edictũ: immo habet locum Aquil. vel furti, & illæ non sunt se coniunctæ cum hoc edicto, vt vbicunq; illæ locum habent, & hoc edictũ habeat locum: sed è contra sic. vt vbi hoc edictũ locũ habet, & illæ vel aliquarum locum habeat; nã raptor improbior fur est, & furti tenetur, non solũ hoc edicto. Item cum quis damnum dat hominibus coactis, habet locum hoc edictum, & ẽt Aquil.

¶ *Vel eorum bona*] Nunc exponit verba secundi capitis, hæc eorum bona rapta esse dicentur, nam quod dicit bona, intelligas etiam si vnum rẽ rapuit, & hac actio tenetur etiam coactus, i. coadunatus ad damnum dãdum, & dedit, vel rapuit. Tandem reuertit ad primum membrũ, & dicit, quod dixi teneri quo dolo malo hominib. coactis dat damnum, si est verum siue à se sint coacti, siue ab alio, ad hoc tamẽ est eis vsus, tenebit ẽt ille qui coegit, & ipsi coactus tenetur. Postea dicit, hæc actio dat intra annum in quadruplum: & verum pretium rei quadruplat, & hãt etiam locum qũ familia tua vi alicuius dat nobis damnum, vel rapit, nec cogor ostendere qui de familia dederũt damnum, vel rapuerunt, & appellatione familiæ continẽtur oẽs de familia, siue liberi sint, vt scutifer, siue serui tui, vel alieni, quos bona fide tenebas, subaudi dum si mala. & sufficit emendari damnũ, vel rapinam, ac si vnus nõ feciſſet, vel dabit pro noxa, qui dolo hæc fecit fieri, & si plures dolo fecerũt, omnes debebũt dari pro noxa, vel vnũ quadruplũ pro his solui, & hæc actio vocatur vi bonorum raptorũ: & is demũ hac actione tenetur, qui dolum commisit, si ergo rẽ meam rapui à possessore, credens hoc mihi licere: non teneor hoc edicto, sed ex cõmi. si quis in tantam, idem si seruum meum fugitivum possideo, & eum rapio, non teneor hoc edicto. si autem [illegible] rem obligatam rapio, teneor hoc edicto, & die de hoc, vt in glo. domini mei Accur.

¶ *Impuberem*, impubes nõ ex pari dolí si rapiat nõ alicuius non tenetur, nec ipse aũt familiæ suæ, vel sexus rapientis bñ tenetur hac actione noxali. Secundo dicit, si publicanus quos rusticus rapuit sine dolo, credẽs rusticũ non soluisse tributũ, dicẽt esse, non tenet hac actio, secus si dolo rapiat sciẽs soluisse tributũ, & eas includat, & pereãt fame, nã tenet hac act. & le ge Aquil. idẽ si aliqs alius oues rustici rapuit, & fecit eas fame perire, nã tenet p̃dictis act. Tertiò dicit, hæc actio dat

Vlpianus lib. 56. ad edict.

LEX II.

PRætor ait, Si cui dolo malo hominibus [a] coactis * damni quid factum esse dicetur, siue cuius bona rapta [b] esse dicentur, in eum, qui id fecisse dicetur, [1] † (de vi bonorum raptorum intra annum in quadruplum, [c] post annum in simplum) iudicium [d] dabo. Item, si seruus fecisse dicetur, in dominum iudicium noxale dabo. [e]

Primo ponit vnũ dictum. Secũdo ponit opinionem quorundam circa vnum dubium desumptum ex edicto. Tertio ponit determinationem illius dubij, secunda ibi, neque debere.

* Coacti homines] q dicant Cic. in oratione pro Cecin.

1 † Hæc quæ sunt parẽthesi inclusa, nõ habentur in P.F.

re. tertia ibi, Sed vtilius. & legitur istæ ff. in glo. tribus modis. & secundũ lecturam Ioã. quæ est verior, hoc intendit: Quando ex eodem delicto oriuntur ciuilis, & criminalis, prohibetur quis eas simul intentare: sed vna peracta, poterit ad aliam redire. Bar.

¶ Hoc edicto contra ea quæ vi cõmittuntur consulit Prætor. Nam si quis se vim passum docere possit, publico iudicio de vi põt experiri: neque debere ff publico iudicio priuata actione iudicari, quidã putãt. [h] Sed vtilius visum est, quãuis præiudicium legi Iuliæ de vi priuata fiat, [i] nihilominus [k] tñ non esse denegandum ciuili actioni. Sed hoc ita, si non sit [l] fugitivus. Item si [m] rerum mutatarum nomine agatur, vel [n] damni iniuriæ, vel [o] seruorum corruptorum, vel [p] iniuriarum, vel [q] de arboribus furtim cæsis, vel [r] de pastu pecoris, vel [s] de pauperie, vel [t] de incendio ruina naufragio rate nauta caupone stabulario, vel [u] de effusis & deiectis, vel [x] de his quæ in nauem, aut cauponam, aut stabulum illata, vel [y] de his quæ in publico, vel [z] de his quæ ex testamento, vel [aa] de his quæ ex lege, vel [bb] de his quæ ex quasi contractu, vel [cc] de his quæ ex quasi delicto, vel [dd] de his quæ ex delicto, vel [ee] de his quæ ex maleficio, vel [ff] de his quæ ex quasi maleficio, vel [gg] de his quæ ex quasi delicto, vel [hh] de his quæ ex delicto, vel [ii] de his quæ ex maleficio, vel [kk] de his quæ ex quasi maleficio, vel [ll] de his quæ ex quasi delicto, vel [mm] de his quæ ex delicto, vel [nn] de his quæ ex maleficio, vel [oo] de his quæ ex quasi maleficio, vel [pp] de his quæ ex quasi delicto, vel [qq] de his quæ ex delicto, vel [rr] de his quæ ex maleficio, vel [ss] de his quæ ex quasi maleficio, vel [tt] de his quæ ex quasi delicto, vel [uu] de his quæ ex delicto, vel [vv] de his quæ ex maleficio, vel [ww] de his quæ ex quasi maleficio, vel [xx] de his quæ ex quasi delicto, vel [yy] de his quæ ex delicto, vel [zz] de his quæ ex maleficio, vel [aaa] de his quæ ex quasi maleficio, vel [bbb] de his quæ ex quasi delicto, vel [ccc] de his quæ ex delicto, vel [ddd] de his quæ ex maleficio, vel [eee] de his quæ ex quasi maleficio, vel [fff] de his quæ ex quasi delicto, vel [ggg] de his quæ ex delicto, vel [hhh] de his quæ ex maleficio, vel [iii] de his quæ ex quasi maleficio, vel [jjj] de his quæ ex quasi delicto, vel [kkk] de his quæ ex delicto, vel [lll] de his quæ ex maleficio, vel [mmm] de his quæ ex quasi maleficio, vel [nnn] de his quæ ex quasi delicto, vel [ooo] de his quæ ex delicto, vel [ppp] de his quæ ex maleficio, vel [qqq] de his quæ ex quasi maleficio, vel [rrr] de his quæ ex quasi delicto, vel [sss] de his quæ ex delicto, vel [ttt] de his quæ ex maleficio, vel [uuu] de his quæ ex quasi maleficio, vel [vvv] de his quæ ex quasi delicto, vel [www] de his quæ ex delicto, vel [xxx] de his quæ ex maleficio, vel [yyy] de his quæ ex quasi maleficio, vel [zzz] de his quæ ex quasi delicto, vel [aaaa] de his quæ ex delicto, vel [bbbb] de his quæ ex maleficio, vel [cccc] de his quæ ex quasi maleficio, vel [dddd] de his quæ ex quasi delicto, vel [eeee] de his quæ ex delicto, vel [ffff] de his quæ ex maleficio, vel [gggg] de his quæ ex quasi maleficio, vel [hhhh] de his quæ ex quasi delicto, vel [iiii] de his quæ ex delicto, vel [jjjj] de his quæ ex maleficio, vel [kkkk] de his quæ ex quasi maleficio, vel [llll] de his quæ ex quasi delicto, vel [mmmm] de his quæ ex delicto, vel [nnnn] de his quæ ex maleficio, vel [oooo] de his quæ ex quasi maleficio, vel [pppp] de his quæ ex quasi delicto, vel [qqqq] de his quæ ex delicto, vel [rrrr] de his quæ ex maleficio, vel [ssss] de his quæ ex quasi maleficio, vel [tttt] de his quæ ex quasi delicto, vel [uuuu] de his quæ ex delicto, vel [vvvv] de his quæ ex maleficio, vel [wwww] de his quæ ex quasi maleficio, vel [xxxx] de his quæ ex quasi delicto, vel [yyyy] de his quæ ex delicto, vel [zzzz] de his quæ ex maleficio, vel [aaaaa] de his quæ ex quasi maleficio, vel [bbbbb] de his quæ ex quasi delicto, vel [ccccc] de his quæ ex delicto, vel [ddddd] de his quæ ex maleficio, vel [eeeee] de his quæ ex quasi maleficio, vel [fffff] de his quæ ex quasi delicto, vel [ggggg] de his quæ ex delicto, vel [hhhhh] de his quæ ex maleficio, vel [iiiii] de his quæ ex quasi maleficio, vel [jjjjj] de his quæ ex quasi delicto, vel [kkkkk] de his quæ ex delicto, vel [lllll] de his quæ ex maleficio, vel [mmmmm] de his quæ ex quasi maleficio, vel [nnnnn] de his quæ ex quasi delicto, vel [ooooo] de his quæ ex delicto, vel [ppppp] de his quæ ex maleficio, vel [qqqqq] de his quæ ex quasi maleficio, vel [rrrrr] de his quæ ex quasi delicto, vel [sssss] de his quæ ex delicto, vel [ttttt] de his quæ ex maleficio, vel [uuuuu] de his quæ ex quasi maleficio, vel [vvvvv] de his quæ ex quasi delicto, vel [wwwww] de his quæ ex delicto, vel [xxxxx] de his quæ ex maleficio, vel [yyyyy] de his quæ ex quasi maleficio, vel [zzzzz] de his quæ ex quasi delicto, vel [aaaaaa] de his quæ ex delicto, vel [bbbbbb] de his quæ ex maleficio, vel [cccccc] de his quæ ex quasi maleficio, vel [dddddd] de his quæ ex quasi delicto, vel [eeeeee] de his quæ ex delicto, vel [ffffff] de his quæ ex maleficio, vel [gggggg] de his quæ ex quasi maleficio, vel [hhhhhh] de his quæ ex quasi delicto, vel [iiiiii] de his quæ ex delicto, vel [jjjjjj] de his quæ ex maleficio, vel [kkkkkk] de his quæ ex quasi maleficio, vel [llllll] de his quæ ex quasi delicto, vel [mmmmmm] de his quæ ex delicto, vel [nnnnnn] de his quæ ex maleficio, vel [oooooo] de his quæ ex quasi maleficio, vel [pppppp] de his quæ ex quasi delicto, vel [qqqqqq] de his quæ ex delicto, vel [rrrrrr] de his quæ ex maleficio, vel [ssssss] de his quæ ex quasi maleficio, vel [tttttt] de his quæ ex quasi delicto, vel [uuuuuu] de his quæ ex delicto, vel [vvvvvv] de his quæ ex maleficio, vel [wwwwww] de his quæ ex quasi maleficio, vel [xxxxxx] de his quæ ex quasi delicto, vel [yyyyyy] de his quæ ex delicto, vel [zzzzzz] de his quæ ex maleficio, vel [aaaaaaa] de his quæ ex quasi maleficio, vel [bbbbbbb] de his quæ ex quasi delicto, vel [ccccccc] de his quæ ex delicto, vel [ddddddd] de his quæ ex maleficio, vel [eeeeeee] de his quæ ex quasi maleficio, vel [fffffff] de his quæ ex quasi delicto, vel [ggggggg] de his quæ ex delicto, vel [hhhhhhh] de his quæ ex maleficio, vel [iiiiiii] de his quæ ex quasi maleficio, vel [jjjjjjj] de his quæ ex quasi delicto, vel [kkkkkkk] de his quæ ex delicto, vel [lllllll] de his quæ ex maleficio, vel [mmmmmmm] de his quæ ex quasi maleficio, vel [nnnnnnn] de his quæ ex quasi delicto, vel [ooooooo] de his quæ ex delicto, vel [ppppppp] de his quæ ex maleficio, vel [qqqqqqq] de his quæ ex quasi maleficio, vel [rrrrrrr] de his quæ ex quasi delicto, vel [sssssss] de his quæ ex delicto, vel [ttttttt] de his quæ ex maleficio, vel [uuuuuuu] de his quæ ex quasi maleficio, vel [vvvvvvv] de his quæ ex quasi delicto, vel [wwwwwww] de his quæ ex delicto, vel [xxxxxxx] de his quæ ex maleficio, vel [yyyyyyy] de his quæ ex quasi maleficio, vel [zzzzzzz] de his quæ ex quasi delicto, vel [aaaaaaaa] de his quæ ex delicto, vel [bbbbbbbb] de his quæ ex maleficio, vel [cccccccc] de his quæ ex quasi maleficio, vel [dddddddd] de his quæ ex quasi delicto, vel [eeeeeeee] de his quæ ex delicto, vel [ffffffff] de his quæ ex maleficio, vel [gggggggg] de his quæ ex quasi maleficio, vel [hhhhhhhh] de his quæ ex quasi delicto, vel [iiiiiiii] de his quæ ex delicto, vel [jjjjjjjj] de his quæ ex maleficio, vel [kkkkkkkk] de his quæ ex quasi maleficio, vel [llllllll] de his quæ ex quasi delicto, vel [mmmmmmmm] de his quæ ex delicto, vel [nnnnnnnn] de his quæ ex maleficio, vel [oooooooo] de his quæ ex quasi maleficio, vel [pppppppp] de his quæ ex quasi delicto, vel [qqqqqqqq] de his quæ ex delicto, vel [rrrrrrrr] de his quæ ex maleficio, vel [ssssssss] de his quæ ex quasi maleficio, vel [tttttttt] de his quæ ex quasi delicto, vel [uuuuuuuu] de his quæ ex delicto, vel [vvvvvvvv] de his quæ ex maleficio, vel [wwwwwwww] de his quæ ex quasi maleficio, vel [xxxxxxxx] de his quæ ex quasi delicto, vel [yyyyyyyy] de his quæ ex delicto, vel [zzzzzzzz] de his quæ ex maleficio, vel [aaaaaaaaa] de his quæ ex quasi maleficio, vel [bbbbbbbbb] de his quæ ex quasi delicto, vel [ccccccccc] de his quæ ex delicto, vel [ddddddddd] de his quæ ex maleficio, vel [eeeeeeeee] de his quæ ex quasi maleficio, vel [fffffffff] de his quæ ex quasi delicto, vel [ggggggggg] de his quæ ex delicto, vel [hhhhhhhhh] de his quæ ex maleficio, vel [iiiiiiiii] de his quæ ex quasi maleficio, vel [jjjjjjjjj] de his quæ ex quasi delicto, vel [kkkkkkkkk] de his quæ ex delicto, vel [lllllllll] de his quæ ex maleficio, vel [mmmmmmmmm] de his quæ ex quasi maleficio, vel [nnnnnnnnn] de his quæ ex quasi delicto, vel [ooooooooo] de his quæ ex delicto, vel [ppppppppp] de his quæ ex maleficio, vel [qqqqqqqqq] de his quæ ex quasi maleficio, vel [rrrrrrrrr] de his quæ ex quasi delicto, vel [sssssssss] de his quæ ex delicto, vel [ttttttttt] de his quæ ex maleficio, vel [uuuuuuuuu] de his quæ ex quasi maleficio, vel [vvvvvvvvv] de his quæ ex quasi delicto, vel [wwwwwwwww] de his quæ ex delicto, vel [xxxxxxxxx] de his quæ ex maleficio, vel [yyyyyyyyy] de his quæ ex quasi maleficio, vel [zzzzzzzzz] de his quæ ex quasi delicto, vel [aaaaaaaaaa] de his quæ ex delicto, vel [bbbbbbbbbb] de his quæ ex maleficio, vel [cccccccccc] de his quæ ex quasi maleficio, vel [dddddddddd] de his quæ ex quasi delicto, vel [eeeeeeeeee] de his quæ ex delicto, vel [ffffffffff] de his quæ ex maleficio, vel [gggggggggg] de his quæ ex quasi maleficio, vel [hhhhhhhhhh] de his quæ ex quasi delicto, vel [iiiiiiiiii] de his quæ ex delicto, vel [jjjjjjjjjj] de his quæ ex maleficio, vel [kkkkkkkkkk] de his quæ ex quasi maleficio, vel [llllllllll] de his quæ ex quasi delicto, vel [mmmmmmmmmm] de his quæ ex delicto, vel [nnnnnnnnnn] de his quæ ex maleficio, vel [oooooooooo] de his quæ ex quasi maleficio, vel [pppppppppp] de his quæ ex quasi delicto, vel [qqqqqqqqqq] de his quæ ex delicto, vel [rrrrrrrrrr] de his quæ ex maleficio, vel [ssssssssss] de his quæ ex quasi maleficio, vel [tttttttttt] de his quæ ex quasi delicto, vel [uuuuuuuuuu] de his quæ ex delicto, vel [vvvvvvvvvv] de his quæ ex maleficio, vel [wwwwwwwwww] de his quæ ex quasi maleficio, vel [xxxxxxxxxx] de his quæ ex quasi delicto, vel [yyyyyyyyyy] de his quæ ex delicto, vel [zzzzzzzzzz] de his quæ ex maleficio, vel [aaaaaaaaaaa] de his quæ ex quasi maleficio, vel [bbbbbbbbbbb] de his quæ ex quasi delicto, vel [ccccccccccc] de his quæ ex delicto, vel [ddddddddddd] de his quæ ex maleficio, vel [eeeeeeeeeee] de his quæ ex quasi maleficio, vel [fffffffffff] de his quæ ex quasi delicto, vel [ggggggggggg] de his quæ ex delicto, vel [hhhhhhhhhhh] de his quæ ex maleficio, vel [iiiiiiiiiii] de his quæ ex quasi maleficio, vel [jjjjjjjjjjj] de his quæ ex quasi delicto, vel [kkkkkkkkkkk] de his quæ ex delicto, vel [lllllllllll] de his quæ ex maleficio, vel [mmmmmmmmmmm] de his quæ ex quasi maleficio, vel [nnnnnnnnnnn] de his quæ ex quasi delicto, vel [ooooooooooo] de his quæ ex delicto, vel [ppppppppppp] de his quæ ex maleficio, vel [qqqqqqqqqqq] de his quæ ex quasi maleficio, vel [rrrrrrrrrrr] de his quæ ex quasi delicto, vel [sssssssssss] de his quæ ex delicto, vel [ttttttttttt] de his quæ ex maleficio, vel [uuuuuuuuuuu] de his quæ ex quasi maleficio, vel [vvvvvvvvvvv] de his quæ ex quasi delicto, vel [wwwwwwwwwww] de his quæ ex delicto, vel [xxxxxxxxxxx] de his quæ ex maleficio, vel [yyyyyyyyyyy] de his quæ ex quasi maleficio, vel [zzzzzzzzzzz] de his quæ ex quasi delicto, vel [aaaaaaaaaaaa] de his quæ ex delicto, vel [bbbbbbbbbbbb] de his quæ ex maleficio, vel [cccccccccccc] de his quæ ex quasi maleficio, vel [dddddddddddd] de his quæ ex quasi delicto, vel [eeeeeeeeeeee] de his quæ ex delicto, vel [ffffffffffff] de his quæ ex maleficio, vel [gggggggggggg] de his quæ ex quasi maleficio, vel [hhhhhhhhhhhh] de his quæ ex quasi delicto, vel [iiiiiiiiiiii] de his quæ ex delicto, vel [jjjjjjjjjjjj] de his quæ ex maleficio, vel [kkkkkkkkkkkk] de his quæ ex quasi maleficio, vel [llllllllllll] de his quæ ex quasi delicto, vel [mmmmmmmmmmmm] de his quæ ex delicto, vel [nnnnnnnnnnnn] de his quæ ex maleficio, vel [oooooooooooo] de his quæ ex quasi maleficio, vel [pppppppppppp] de his quæ ex quasi delicto, vel [qqqqqqqqqqqq] de his quæ ex delicto, vel [rrrrrrrrrrrr] de his quæ ex maleficio, vel [ssssssssssss] de his quæ ex quasi maleficio, vel [tttttttttttt] de his quæ ex quasi delicto, vel [uuuuuuuuuuuu] de his quæ ex delicto, vel [vvvvvvvvvvvv] de his quæ ex maleficio, vel [wwwwwwwwwwww] de his quæ ex quasi maleficio, vel [xxxxxxxxxxxx] de his quæ ex quasi delicto, vel [yyyyyyyyyyyy] de his quæ ex delicto, vel [zzzzzzzzzzzz] de his quæ ex maleficio, vel [aaaaaaaaaaaaa] de his quæ ex quasi maleficio, vel [bbbbbbbbbbbbb] de his quæ ex quasi delicto, vel [ccccccccccccc] de his quæ ex delicto, vel [ddddddddddddd] de his quæ ex maleficio, vel [eeeeeeeeeeeee] de his quæ ex quasi maleficio, vel [fffffffffffff] de his quæ ex quasi delicto, vel [ggggggggggggg] de his quæ ex delicto, vel [hhhhhhhhhhhhh] de his quæ ex maleficio, vel [iiiiiiiiiiiii] de his quæ ex quasi maleficio, vel [jjjjjjjjjjjjj] de his quæ ex quasi delicto, vel [kkkkkkkkkkkkk] de his quæ ex delicto, vel [lllllllllllll] de his quæ ex maleficio, vel [mmmmmmmmmmmmm] de his quæ ex quasi maleficio, vel [nnnnnnnnnnnnn] de his quæ ex quasi delicto, vel [ooooooooooooo] de his quæ ex delicto, vel [ppppppppppppp] de his quæ ex maleficio, vel [qqqqqqqqqqqqq] de his quæ ex quasi maleficio, vel [rrrrrrrrrrrrr] de his quæ ex quasi delicto, vel [sssssssssssss] de his quæ ex delicto, vel [ttttttttttttt] de his quæ ex maleficio, vel [uuuuuuuuuuuuu] de his quæ ex quasi maleficio, vel [vvvvvvvvvvvvv] de his quæ ex quasi delicto, vel [wwwwwwwwwwwww] de his quæ ex delicto, vel [xxxxxxxxxxxxx] de his quæ ex maleficio, vel [yyyyyyyyyyyyy] de his quæ ex quasi maleficio, vel [zzzzzzzzzzzzz] de his quæ ex quasi delicto, vel [aaaaaaaaaaaaaa] de his quæ ex delicto, vel [bbbbbbbbbbbbbb] de his quæ ex maleficio, vel [cccccccccccccc] de his quæ ex quasi maleficio, vel [dddddddddddddd] de his quæ ex quasi delicto, vel [eeeeeeeeeeeeee] de his quæ ex delicto, vel [ffffffffffffff] de his quæ ex maleficio, vel [gggggggggggggg] de his quæ ex quasi maleficio, vel [hhhhhhhhhhhhhh] de his quæ ex quasi delicto, vel [iiiiiiiiiiiiii] de his quæ ex delicto, vel [jjjjjjjjjjjjjj] de his quæ ex maleficio, vel [kkkkkkkkkkkkkk] de his quæ ex quasi maleficio, vel [llllllllllllll] de his quæ ex quasi delicto, vel [mmmmmmmmmmmmmm] de his quæ ex delicto, vel [nnnnnnnnnnnnnn] de his quæ ex maleficio, vel [oooooooooooooo] de his quæ ex quasi maleficio, vel [pppppppppppppp] de his quæ ex quasi delicto, vel [qqqqqqqqqqqqqq] de his quæ ex delicto, vel [rrrrrrrrrrrrrr] de his quæ ex maleficio, vel [ssssssssssssss] de his quæ ex quasi maleficio, vel [tttttttttttttt] de his quæ ex quasi delicto, vel [uuuuuuuuuuuuuu] de his quæ ex delicto, vel [vvvvvvvvvvvvvv] de his quæ ex maleficio, vel [wwwwwwwwwwwwww] de his quæ ex quasi maleficio, vel [xxxxxxxxxxxxxx] de his quæ ex quasi delicto, vel [yyyyyyyyyyyyyy] de his quæ ex delicto, vel [zzzzzzzzzzzzzz] de his quæ ex maleficio, vel [aaaaaaaaaaaaaaa] de his quæ ex quasi maleficio, vel [bbbbbbbbbbbbbbb] de his quæ ex quasi delicto, vel [ccccccccccccccc] de his quæ ex delicto, vel [ddddddddddddddd] de his quæ ex maleficio, vel [eeeeeeeeeeeeeee] de his quæ ex quasi maleficio, vel [fffffffffffffff] de his quæ ex quasi delicto, vel [ggggggggggggggg] de his quæ ex delicto, vel [hhhhhhhhhhhhhhh] de his quæ ex maleficio, vel [iiiiiiiiiiiiiii] de his quæ ex quasi maleficio, vel [jjjjjjjjjjjjjjj] de his quæ ex quasi delicto, vel [kkkkkkkkkkkkkkk] de his quæ ex delicto, vel [lllllllllllllll] de his quæ ex maleficio, vel [mmmmmmmmmmmmmmm] de his quæ ex quasi maleficio, vel [nnnnnnnnnnnnnnn] de his quæ ex quasi delicto, vel [ooooooooooooooo] de his quæ ex delicto, vel [ppppppppppppppp] de his quæ ex maleficio, vel [qqqqqqqqqqqqqqq] de his quæ ex quasi maleficio, vel [rrrrrrrrrrrrrrr] de his quæ ex quasi delicto, vel [sssssssssssssss] de his quæ ex delicto, vel [ttttttttttttttt] de his quæ ex maleficio, vel [uuuuuuuuuuuuuuu] de his quæ ex quasi maleficio, vel [vvvvvvvvvvvvvvv] de his quæ ex quasi delicto, vel [wwwwwwwwwwwwwww] de his quæ ex delicto, vel [xxxxxxxxxxxxxxx] de his quæ ex maleficio, vel [yyyyyyyyyyyyyyy] de his quæ ex quasi maleficio, vel [zzzzzzzzzzzzzzz] de his quæ ex quasi delicto, vel [aaaaaaaaaaaaaaaa] de his quæ ex delicto, vel [bbbbbbbbbbbbbbbb] de his quæ ex maleficio, vel [cccccccccccccccc] de his quæ ex quasi maleficio, vel [dddddddddddddddd] de his quæ ex quasi delicto, vel [eeeeeeeeeeeeeeee] de his quæ ex delicto, vel [ffffffffffffffff] de his quæ ex maleficio, vel [gggggggggggggggg] de his quæ ex quasi maleficio, vel [hhhhhhhhhhhhhhhh] de his quæ ex quasi delicto, vel [iiiiiiiiiiiiiiii] de his quæ ex delicto, vel [jjjjjjjjjjjjjjjj] de his quæ ex maleficio, vel [kkkkkkkkkkkkkkkk] de his quæ ex quasi maleficio, vel [llllllllllllllll] de his quæ ex quasi delicto, vel [mmmmmmmmmmmmmmmm] de his quæ ex delicto, vel [nnnnnnnnnnnnnnnn] de his quæ ex maleficio, vel [oooooooooooooooo] de his quæ ex quasi maleficio, vel [pppppppppppppppp] de his quæ ex quasi delicto, vel [qqqqqqqqqqqqqqqq] de his quæ ex delicto, vel [rrrrrrrrrrrrrrrr] de his quæ ex maleficio, vel [ssssssssssssssss] de his quæ ex quasi maleficio, vel [tttttttttttttttt] de his quæ ex quasi delicto, vel [uuuuuuuuuuuuuuuu] de his quæ ex delicto, vel [vvvvvvvvvvvvvvvv] de his quæ ex maleficio, vel [wwwwwwwwwwwwwwww] de his quæ ex quasi maleficio, vel [xxxxxxxxxxxxxxxx] de his quæ ex quasi delicto, vel [yyyyyyyyyyyyyyyy] de his quæ ex delicto, vel [zzzzzzzzzzzzzzzz] de his quæ ex maleficio, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaa] de his quæ ex quasi maleficio, vel [bbbbbbbbbbbbbbbbb] de his quæ ex quasi delicto, vel [ccccccccccccccccc] de his quæ ex delicto, vel [ddddddddddddddddd] de his quæ ex maleficio, vel [eeeeeeeeeeeeeeeee] de his quæ ex quasi maleficio, vel [fffffffffffffffff] de his quæ ex quasi delicto, vel [ggggggggggggggggg] de his quæ ex delicto, vel [hhhhhhhhhhhhhhhhh] de his quæ ex maleficio, vel [iiiiiiiiiiiiiiiii] de his quæ ex quasi maleficio, vel [jjjjjjjjjjjjjjjjj] de his quæ ex quasi delicto, vel [kkkkkkkkkkkkkkkkk] de his quæ ex delicto, vel [lllllllllllllllll] de his quæ ex maleficio, vel [mmmmmmmmmmmmmmmmm] de his quæ ex quasi maleficio, vel [nnnnnnnnnnnnnnnnn] de his quæ ex quasi delicto, vel [ooooooooooooooooo] de his quæ ex delicto, vel [ppppppppppppppppp] de his quæ ex maleficio, vel [qqqqqqqqqqqqqqqqq] de his quæ ex quasi maleficio, vel [rrrrrrrrrrrrrrrrr] de his quæ ex quasi delicto, vel [sssssssssssssssss] de his quæ ex delicto, vel [ttttttttttttttttt] de his quæ ex maleficio, vel [uuuuuuuuuuuuuuuuu] de his quæ ex quasi maleficio, vel [vvvvvvvvvvvvvvvvv] de his quæ ex quasi delicto, vel [wwwwwwwwwwwwwwwww] de his quæ ex delicto, vel [xxxxxxxxxxxxxxxxx] de his quæ ex maleficio, vel [yyyyyyyyyyyyyyyyy] de his quæ ex quasi maleficio, vel [zzzzzzzzzzzzzzzzz] de his quæ ex quasi delicto, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaaa] de his quæ ex delicto, vel [bbbbbbbbbbbbbbbbbb] de his quæ ex maleficio, vel [cccccccccccccccccc] de his quæ ex quasi maleficio, vel [dddddddddddddddddd] de his quæ ex quasi delicto, vel [eeeeeeeeeeeeeeeeee] de his quæ ex delicto, vel [ffffffffffffffffff] de his quæ ex maleficio, vel [gggggggggggggggggg] de his quæ ex quasi maleficio, vel [hhhhhhhhhhhhhhhhhh] de his quæ ex quasi delicto, vel [iiiiiiiiiiiiiiiiii] de his quæ ex delicto, vel [jjjjjjjjjjjjjjjjjj] de his quæ ex maleficio, vel [kkkkkkkkkkkkkkkkkk] de his quæ ex quasi maleficio, vel [llllllllllllllllll] de his quæ ex quasi delicto, vel [mmmmmmmmmmmmmmmmmm] de his quæ ex delicto, vel [nnnnnnnnnnnnnnnnnn] de his quæ ex maleficio, vel [oooooooooooooooooo] de his quæ ex quasi maleficio, vel [pppppppppppppppppp] de his quæ ex quasi delicto, vel [qqqqqqqqqqqqqqqqqq] de his quæ ex delicto, vel [rrrrrrrrrrrrrrrrrr] de his quæ ex maleficio, vel [ssssssssssssssssss] de his quæ ex quasi maleficio, vel [tttttttttttttttttt] de his quæ ex quasi delicto, vel [uuuuuuuuuuuuuuuuuu] de his quæ ex delicto, vel [vvvvvvvvvvvvvvvvvv] de his quæ ex maleficio, vel [wwwwwwwwwwwwwwwwww] de his quæ ex quasi maleficio, vel [xxxxxxxxxxxxxxxxxx] de his quæ ex quasi delicto, vel [yyyyyyyyyyyyyyyyyy] de his quæ ex delicto, vel [zzzzzzzzzzzzzzzzzz] de his quæ ex maleficio, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaaaa] de his quæ ex quasi maleficio, vel [bbbbbbbbbbbbbbbbbbb] de his quæ ex quasi delicto, vel [ccccccccccccccccccc] de his quæ ex delicto, vel [ddddddddddddddddddd] de his quæ ex maleficio, vel [eeeeeeeeeeeeeeeeeee] de his quæ ex quasi maleficio, vel [fffffffffffffffffff] de his quæ ex quasi delicto, vel [ggggggggggggggggggg] de his quæ ex delicto, vel [hhhhhhhhhhhhhhhhhhh] de his quæ ex maleficio, vel [iiiiiiiiiiiiiiiiiii] de his quæ ex quasi maleficio, vel [jjjjjjjjjjjjjjjjjjj] de his quæ ex quasi delicto, vel [kkkkkkkkkkkkkkkkkkk] de his quæ ex delicto, vel [lllllllllllllllllll] de his quæ ex maleficio, vel [mmmmmmmmmmmmmmmmmmm] de his quæ ex quasi maleficio, vel [nnnnnnnnnnnnnnnnnnn] de his quæ ex quasi delicto, vel [ooooooooooooooooooo] de his quæ ex delicto, vel [ppppppppppppppppppp] de his quæ ex maleficio, vel [qqqqqqqqqqqqqqqqqqq] de his quæ ex quasi maleficio, vel [rrrrrrrrrrrrrrrrrrr] de his quæ ex quasi delicto, vel [sssssssssssssssssss] de his quæ ex delicto, vel [ttttttttttttttttttt] de his quæ ex maleficio, vel [uuuuuuuuuuuuuuuuuuu] de his quæ ex quasi maleficio, vel [vvvvvvvvvvvvvvvvvvv] de his quæ ex quasi delicto, vel [wwwwwwwwwwwwwwwwwww] de his quæ ex delicto, vel [xxxxxxxxxxxxxxxxxxx] de his quæ ex maleficio, vel [yyyyyyyyyyyyyyyyyyy] de his quæ ex quasi maleficio, vel [zzzzzzzzzzzzzzzzzzz] de his quæ ex quasi delicto, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] de his quæ ex delicto, vel [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] de his quæ ex maleficio, vel [cccccccccccccccccccc] de his quæ ex quasi maleficio, vel [dddddddddddddddddddd] de his quæ ex quasi delicto, vel [eeeeeeeeeeeeeeeeeeee] de his quæ ex delicto, vel [ffffffffffffffffffff] de his quæ ex maleficio, vel [gggggggggggggggggggg] de his quæ ex quasi maleficio, vel [hhhhhhhhhhhhhhhhhhhh] de his quæ ex quasi delicto, vel [iiiiiiiiiiiiiiiiiiii] de his quæ ex delicto, vel [jjjjjjjjjjjjjjjjjjjj] de his quæ ex maleficio, vel [kkkkkkkkkkkkkkkkkkkk] de his quæ ex quasi maleficio, vel [llllllllllllllllllll] de his quæ ex quasi delicto, vel [mmmmmmmmmmmmmmmmmmmm] de his quæ ex delicto, vel [nnnnnnnnnnnnnnnnnnnn] de his quæ ex maleficio, vel [oooooooooooooooooooo] de his quæ ex quasi maleficio, vel [pppppppppppppppppppp] de his quæ ex quasi delicto, vel [qqqqqqqqqqqqqqqqqqqq] de his quæ ex delicto, vel [rrrrrrrrrrrrrrrrrrrr] de his quæ ex maleficio, vel [ssssssssssssssssssss] de his quæ ex quasi maleficio, vel [tttttttttttttttttttt] de his quæ ex quasi delicto, vel [uuuuuuuuuuuuuuuuuuuu] de his quæ ex delicto, vel [vvvvvvvvvvvvvvvvvvvv] de his quæ ex maleficio, vel [wwwwwwwwwwwwwwwwwwww] de his quæ ex quasi maleficio, vel [xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx] de his quæ ex quasi delicto, vel [yyyyyyyyyyyyyyyyyyyy] de his quæ ex delicto, vel [zzzzzzzzzzzzzzzzzzzz] de his quæ ex maleficio, vel [aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa] de his quæ ex quasi maleficio, vel [bbbbbbbbbbbbbbbbbbbbb] de his quæ ex quasi delicto, vel [ccccccccccccccccccccc] de his quæ ex delicto, vel [ddddddddddddddddddddd] de his quæ ex maleficio, vel [eeeeeeeeeeeeeeeeeeeee] de his quæ ex quasi maleficio, vel [fffffffffffffffffffff] de his quæ ex

priuato dãno non est denegãda actio, scilicet, vi bonorum rap. & secundum hoc, nihilominus proprie ponitur, prout habet non esse &c. Si verò habes, sine non dices nihilominus pro nihilo magis. & est sic. C. de studi. l. properãdum. §. fina immò etiam habent quidam hic nihilo magis. sed tu dic, secundum Ioan. simpliciter, quòd licèt præiudicetur interim, vt dixi: non præiudicabimt finito ciuili, & dic act. idest acc. vt infra de sepul. vio l. 2. §. pen. & priuatam persecutionem, idest, ac. vi bonorum rapto, & nihilominus expone, vt prius. cætera quæ desiunt, dic vt no. C. ad legem Aquil. l. ex morte. & C. quando ciuilis actio. l. 1.

a *Eligentibus*] & ad finem deducentibus.

b *Is qui*] scilicet rapuit non coactis hominibus.

c *Videtur*] sic supra de his qui detec. l. si verò. §. ait Prætor. & §. sequen. & supra so. mat. sim l. etiam. §. licèt.

d *Neque additur*] non pro generalitate, sic supra, de lega. præstan. l. 1. §. & generaliter.

e *Sed si vnus*] per hoc differt ab inferiori edicto, vt infra eodem. l. Prætor. §. 1. sic & supra, de vi & vi arma. l. 1. §. familiæ. Sed argum contra. infra, de verbor. signific. l. detestatio. §. fina.

f *Solum*] hominem vnum.

g *Damnum dedisse*] cum tamen ad damnum plures fuerunt coacti, non aliter. nec enim locum habet hæc actio aliter, vt j. ea. l. 1. etiam.

h *Ipse*] vt genus suã speciem.

i *Dolo malo facit*] vt hoc edictum locum habeat. ■ autem vis esset sine dolo, habet locum l. si quis in tantam. vt Instit. eo. §. 1. & sic non obstat sup. ne quis eum qui in ius vocat. l. quod si quis. in fin. Vel solu. vt ibi. Accur.

k *Continebitur*] sub doli mentione: non tamen hoc edicto coercendum: & sic facit simplicem demonstrationem hoc edicto. vel dic. vt inf. eod. §. etiam.

l *Sed non puto*] corrigit seipsum.

m *Non vi*] nec coactis hominibus à se. vel absolu.

n *Sine vi*] de facto coacti tamen sunt homines. vt non possint inuenire scribere voluntatem. & sic potes intelligere sup. §. doli. in fi. propositum ergo inspicitur, vt dicatur esse vis vbi non fuit: vt sup. de fur. l. qui iniuriæ. in prin.

o *Caterum*] pro certè. q. d, benè dixi vbi solus deliquit quis non vi, non habere locum hoc edictum, sed Aquilianum vel furti: & illæ non sunt sic contributæ, vel commixtæ in hoc edicto, idest cũ hoc edicto, vt vbicunque illæ locum habeant, vel aliquatenus habeat locum hoc edictum, sed è cõtra vbi hoc edictum habet locum, vna illarum locum habet, vt subiicit. Vel dic, non sunt cõmixtæ per hoc edictum, vt tenet l. Aquil. & furti, sed cum edicto hoc è cõcurrunt. & secundum hoc, dic in hoc edicto. §. per hoc edictũ.

p *Improbiorem*] vt de sup. de fur. l. si vendidero. §. cum tapor. & instit. eo. in prin. & C. ex qui. cau. infa. irroga. l. fin.

q *Vel cuius*] hæc sunt verba secundi capitis. Accur.

r *Vna res*] vt Instit. eo. in princ. sic & inf. de iniur. l. item apud. §. si quis bona. §. quod fa. tu. aut. l. 1. §. item hoc. & sup. de secun. tab. l. 1. §. si quis. in duob. & sup. de negot. gest. l. 3. §. negotia. & Instit. de legi. ag. suc. §. si plures.

s *Quod dolo malo*] i. siue ipse idem coegit, & damnum cum eis dedit: siue ab alijs coactis vsus est, tenetur. Accur.

t *Coactus est*] si ipse damnum dedit: vt in princ. §. sed qui coegit. tenetur etiã alio damnũ dante: vt hic aperè dicit. & ita est arg. ff. Comes Albertus non teneatur ex damno dato à baronibus & cõ. si ipse nõ dedit. sed arguo contra inf. ad leg. Iul. de vi pub. l. 3. §. sed & qui.

u *Quadruplabitur*] vt & C. eo. l. 1. & Instit. eo. in princ. & facit sup. de furt. l. in furti actione. & l. si vendideto. §. 3. & inf. eo. l. Prætor. §. hæc autem actio.

x *Competit*] & facit ff. de verb. sig. l. detestatio. §. fin. & sup. de vi, & vi arma. l. 1. §. familiæ. Accur.

y *Non imposita necessitate*] secus in actione furti. & damni iniuriæ, vt sup. nau. cau. l. licet. §. possumus. contra. vt dic. vt sup. de publi. l. 3. §. ante. quæ est contra. item contra. §. ex hac. Sol. vt ibi.

z *Duos vel*] cum tantum recipiatur, quantum si libet fecisset. vt inf. §. hac actione.

gandam actionem eligentibus [a] priuatam persecutionẽ.

Hic incipit exponere verba edicti Prætoris.

¶ Dolo autẽ malo facere potest (quod edictum ait) nõ tantũ is qui rapuit, sed & is qui [b] præcedente consilio ad hoc ipsum homines coegit [1]† armatos, vt damnũ det, bona ve rapiat. Siue igitur ipse quis cogat homines, siue ab alio coactis vtatur ad rapiendum, dolo malo facere ~videtur. [c]

¶ Homines coactos accipere debemus ad hoc coactos, vt damnum daretur: neque addit [d] quales homines: qualescunque, siue liberos, siue seruos. Sed & si vnus [e] homo coactus sit, adhuc dicemus homines coactos esse. Item si proponas solum [f] damnum dedisse, ■ non puto deficere ~verba edicti. [2]†Hoc [3]†enim quod ait, hominibus coactis, sic accipere debemus, vt siue solus vim fecerit, siue etiam hominibus coactis, vel armatis, ~vel inermibus, hoc edicto teneatur.

Vbicunque est violentia, ibi est dolus: sed non è contra. hoc dicit.

¶ Doli mali mentio hic, & ~vim in se [h] habet, nã qui vim facit, dolo malo facit: non tamẽ qui dolo malo facit, [i] vtique, & vim facit. & ita dolus habet in se & vim. Et sine vi si quid callidè admissum est, æquè continebitur. [k]

¶ Damni quid [4]† Prætor inquit. Omnia ergo damna cõtinentur, [5]† & clandestina. Sed non puto [l] clandestina contineri: [6]† sed ea, quæ violentiæ permixta sunt.

¶ Etiam quis rectè definiet, si quid dolo malo [7]† solus admisit quis, non vi, [m] non contineri hoc edicto: & si quid hominibus coactis, etiam si sine vi, [n] dummodo dolo sit admissum, ad hoc edictum ~spectare. Caterum, [o] neque furti actio, neque legis Aquiliæ cõtributæ sunt cum hoc edicto: licèt interdum communes sint cum hoc edicto. nam Iul. scribit, eum qui rapit, furem esse improbiorem. [p] & si quid damni coactis hominibus dederit, ~vtique etiam Aquilia poterit teneri.

¶ Vel cuius [q] bona rapta esse dicentur. Quod ait Prætor, Bona rapta, sic accipiemus, etiam si ~vna res [r] ex bonis rapta sit.

¶ Si quis [s] homines non ipse coegerit, sed inter coactos ipse fuerit, & quid aut rapuerit, aut damni dederit, hac actione tenetur. Sed [t] ~vtrum hoc soliũ contineat edictum, quòd dolo malo hominibus à reo coactis damnum datum sit, vel raptum, an verò, & dolo malo [u] rei raptum, vel damnum datũ sit, licèt ab alio homines sint coacti, quæritur. Et melius esse dicetur, etiam hoc contineri, vt omnia hæc cõtineantur. & quod ex coactis ab alio damnum datũ sit, vt & is, qui coegit, & is qui coactus est, [x] cõteneri videat.

¶ In hac actione intra annũ ~vtilem verum pretium rei quadruplabitur, [u] non etiam quod interest.

¶ Hæc actio etiam familiæ nomine competit, [x] non imposita necessitate [y] ostendendi, qui sunt ex familia homines qui rapuerunt, vel etiã damnum dederunt. [z]

1† Colligit. P. F.

2† In P. F. deest, edicti.

3† P. F. hoc enim quã ait hominibus coactis, vt siue solus vim fecerit, siue ẽt hoĩb. coactis, sic accipere debemus, ẽt hominib. coactis &c.

4† In P. F. deest, quod.

5† P. F. cõtinet.

6† P. F. nõ habet, contuncti.

7† P. F. malo. nõ est in P. F.

No. q ille qui est principalis, & homines coadunauit. & nec. qui dedit ipse, & de dãno, qui dedit alius. sed nõ Bar. hic.

a *Familiæ*] & fuit inf. de verb. sig. l. pronunciatio. §. 1. & l. de testario. §. familiæ. & de ædil. edic. l. Aediles. §. familiæ. & sup. de vi & vi arma. l. 1. §. familiæ. & de publi. l. 1. familiæ.

b *Bona fide*] vel etiam mala. vt sup. de noxali. l. non solum.

c *Sufficit*] sciũ domino sciente factum esse vt sup. si fam. fur. fe. d. l. 1.

d *Fieri debet*] ergo videtur necessariũ ostẽdi rapienté. sed contra sup. eod. l. §. hæc actio. l. d nõ est probo enim hãc ibi fuisse, non tamen hunc rapuisse.

e *Rapuerit*] credens sibi licere, nõ aliter.

f *Non tenebitur*] vt & Instit. eo. §. 1. & arg. sup. ne vis fiat ei. l. 1. §. si quis ideo. & de lib. ho. exhib. l. 3. § quis eum. & §. si cũ. & sup. de furt. l. eum qui. §. adeo. & l. creditoris. §. fi. & sup. de acq. poss. l. si de eo. §. §. & ad leg. Aquil. l. quemadmodum. §. magistratus.

g *Mulctabitur*] scilicet, criminaliter. vel dic per constitutionem. vt C. unde vi. l. si quis in tantam. & sic fiet hic mentio noui iuris.

h *Debebit teneri*] si accepit, vt sibi habeat, vt C. eod. l. tenaliàs sit, vt in pignore teneat, locum habet edictum D. Marcì, vt sup. quod met. cau. l. extat. & hoc si non fuerit hoc actũ, vt C. de pign. l. 3. vel illa l. extat. loquitur quando vult, licèt coactè, ille cui auferatur, & sic nec furtum nec rapina: vt in eod. tit. l. si cum ex. §. qui vim.

i *In impuberem*] quidam habent §. vi bo. rap. & tunc habeat, actio. aliàs impuberem. & tunc habeas actione. Acc.

k *Non dabitur*] ad hoc supra de furt. impuberem. & Instit. de obli. quæ ex delic. §. fi. & inf. de reg. iur. l. pupillus. & ẽ. de trib. l. 3. §. fin. & C. de fai. mo. l. 1. §. fina. & sup. de rei vend. l. quod infans. sup. ne vis fiat ei. l. 1. §. hoc edicto. & inf. de sepul. vio. l. 3. §. 1. his enim legibus distinguitur an sit capax doli, vel nõ. Accur.

l *Si publicanus*] qs sit dic vt ẽ. de publi. §. item Ex. *averit*] bona ratio. vt & sup. eo. §. hac actione. & facit C. de h. s qui no. infa. neque furti. Sed contra. C. de furt. l. nam. Sol. vt ibi.

m *Aquiliæ teneri*] q. d. non solum vi bona rap. vt & sup. ad leg. Aquil. l. quemadmodum. §. magistratus. Accur.

o *Per vim*] facit C. ad leg. Aquil. l de pecoribus. & ẽ. ad leg. Aquil. l. quemadmodum. §. magistratus. Accur.

p *In bonis*] i. dominio. vt supra de acquir. ter. domi. l. rem in bonis. & ẽ. de ver. sign. l. bonorum. Acq *Ex bonis*] de hoc ponit exempla.

r *Non auferri*] quod põt contingere multis ex causis. & intellige non tamen dolo. vt ẽ. de furt. l. eum qui. §. is autem apud. *Non dominium*] id est. dominij æstimationem. vt sup. quod met. cau. l. si mulier. §. qui possessionem. Accur.

s *Illud solum*] hoc nõ excludit pœnam tripli vsque ad annum: sed dominij æstimationem. & facit ad hunc §. Instit. eod. §. fi. & ẽ. nau. cau. l. 1. §. item Pomponius. & infra de iniur. l. lex Cornelia. §. 1. & sup. de re. eo. l. magis. §. 1. & sup. de vi & vi arma. l. 1. §. quod autem. & de peti. hæred. l. & non tantum. & de neg. gest. l. liberto. §. inter.

t *Et generaliter*] quidam habẽt §. & quidam non. Accur.

u *Non habemus*] quia non interest nostra, si dolum non commiserimus: sed & si commiserimus, ex improbitate consequi actio. non debemus, vt sup. de furt. l. eum. §. is autem apud. Accursius.

x *Non quasi mercedem*] quia tunc esset locatio: vt sup. de posi. l. 1. §. si quis seruum. & adde hucalios casus, quos habet sup. depos. l. 1. §. fa pẽ.

y *Cesset*] vel quia nõ interest. vel dic vt in liberto. & similibus, vt inf. de pœn. l. respiciendum. & sup. de fur. l. si libertus. Acc.

z *Publicet*] plus ergò delinquit, qui facit palam. sic C. de sum. Trini. l. nemo clericus. Sed arg. contra. sup. de ri. nupt. l. fin. & de aedil. edic. l. pupillus. §. sanè. & ẽ. de iu. fisci. d. nõ intelligitur. & supra. de admini. tut. l. nõ existimo.

a *De intel. huius* §. vi. Rui. in rub. de noui op. nunc. nu. 18 vbi ẽt Niconius, nu. 176. & Cr. num. 34.

6† In P.F. dicit. sed & ibi. si tamen sit vel.

7† P.F. accipiamus

8† In P.F. dicit. quæ.

¶ Familiæ [a] autem appellatio seruos continet, hoc est eos qui in ministerio sunt etiá si liberi esse proponantur, vel serui alieni bona fide [b] nobis seruientes.

¶ Hac actione non puto posse actorem singulorum seruorum nomine agere aduersus dominum eorũ: quia sufficit [c] dominum semel quadruplum offerre.

¶ Ex hac actione noxæ deditio non totius familiæ, sed eorum tantum vel eius, qui dolo fecisse comperietur, fieri debet. [d]

¶ Hæc actio vulgò vi [1†] bonorum raptorum dicitur.

¶ Hac actione is demum tenetur, qui dolum malum adhibuit. Si quis igitur suã rem rapuerit, [e] Vi quidem bonorum raptorum non tenebitur, [f] sed aliter mulctabitur. [g]

¶ Sed & si quis fugitiuũ suum quem bona fide alius possidebat, rapuerit, æquè hac actione non tenebitur: quia [2†] rem suam aufert. Quid ergo si sibi obligatam rapuit? Debebit teneri [h] Vi bonorum raptorum actione. [3†]

¶ In impuberem, [i] qui doli mali capax non est, non dabitur: [k] nisi seruus ipsius vel familia eius admisisse proponatur. Sed & serui, & familiæ nomine noxali iudicio, & vi bonorum raptorum actione tenebitur. [4†]

¶ Si publicanus [l] pecus meum abduxerit, dum putat contra legem vectigalis aliquid à me factum, quamuis errauerit, [m] agi attamen cum eo Vi bonorum raptorum non posse, Labeo ait. sanè, si dolo caret. Si tamen ideo incluserit ne pasceretur, & vt fame periret, etiam vtili lege Aquilia teneri. [5†] [n]

¶ Si per vim [o] pecus abductũ inclulerit quis, vtique Vi bonorum raptorum conueniri poterit.

Actio vi bonorũ raptorum datur ei, cuius interest, sicut actio furti: non inspecto, vtrũ dominus rei sit, an non. h. t.

¶ In hac [x] actione non vtiq; spectamus rẽ in bonis [p] actoris esse: sed [6†] siue in bonis sit, siue non sit, tamen ex bonis [q] sit, locum hæc actio habebit. Quare siue commodata res sit, siue locata, siue etiam pignorata proponatur, siue deposita apud me sit sic, vt interfit mea eam non auferri, [r] siue bona fide à me possideatur, siue vsumfructum in ea habeam, vel quod aliud ius, vt interfit mea eam non rapi, dicendum est competere mihi hanc actionem; non vt dominium [7†] accipiam, sed illud solũ, [s] quod [8†] ex bonis meis, hoc est ex substãtia mea res ablata esse proponatur.

¶ Et generaliter [u] dicendũ est, ex quib. causis furti actio mihi competit in re clam facta, ex eisdem causis habere me istam actionẽ. Dicet aliquis, At quin ob rem depositam furti actionẽ non habemus. [x] Sed ideo addidi, si interfit nostra non esse raptam. nam & furti actionem habeo.

¶ Si in re deposita culpã quoque repromisi, vel pretiũ depositionis non quasi mercedem [y] accepi, vtilius dicendũ est, & si cessiet [z] actio furti ob rem depositã, esse tamẽ vi bonorũ raptorũ actionem; quia non minima differẽtia est inter eum, qui clam facit, & eũ qui rapit, cum celet ille suum delictum, hic publicet: [a] & crimen etiam publicum ad-

ADDITIO. Dic secundum Bar post Dy. q vt id quod fit omnino prohibitum per legem. vt furtum. & similia tãc magis punitur palam faciens, quàm clam. vt hic. nec

nō eſt omnino prohibitum, vt matrimonium, & venditio & tunc magis punitur clam faciens, vt in cōuentis. Vel dic. lazius, vt no. Cy. C. ſum. Trin. l. nemo in fi.

a *Vel modicè*] ſubaudi, maximè: nam idem ſi nihil: aliàs non differt a furto, vel dic, vt modo proxi. §. dixi.

b *Inſtruendi*] aliàs inſtituendi, & aliàs inſtruēdi. ſ. ad fugam, vt equū, & facit ſup. de ſol. l. fugitiuus, & de pub. l. ſi quē ac. l. ſi ſeruus.

c *Rerum raptarum.*] & deterioratarum.

d *Condictione*] tritic. aria, vel furtiua, vt ſup. de cond. fur. l. ſiue §. ei quoque, & ad hoc ſup. eo. §. damni, & §. cæterum.

e *Non datur*] vt infra. de perpe. act. §. eſt enim.

f *Condictionem*] ſ. furtiuam, vt ī. prox. §. & eſt ſic ī. de calum. l. I hīdem in fi. vbi tollitur in facti, quia ſufficit condictio. ſic ergo no. act vi bonorū non dari in hæredes, ēt in id q̄ peruenit. ſic in interdicto vnde vi & ſup. de vi & vi ar. l. j. §. fi. ſecus in alijs ex delicto, vt ſu. quod metus cau. l. quod diximus. §. hæc actio. & de calum. l. in hæredem. in princi. & ſup. ad le. Aqui. l. inde Neratius. §. hanc actionem. ſed contra. C. ex delic. def. l. 1. vbi etiam in rapina videtur idē ſtatui, quod in alijs, ſed ſolue, vt ibi.

2† P. Fl. hæc ſunt res poſtū de his vi bonorū raptorū actione agere.

3† In P. Fl. deeſt. quid.

S *I ſeruus.*] CASVS. Seruus meus rapuit tibi rem. tandem eū manumiſi, dicitur, quod contra eum factum liberum poteſt agi, non ſolum mecum, poſt annum tamen, à die rapinæ cōputandum, non poteſt agi, & intelligas ad pœnam. Item ſi mecum eſt actum intra annum, & ſolui, vel fui abſolutus, libertatur manumiſſus. Franciſcus.

g *Cum libero.*] ſ. facto poſt.

h *Cum domino*] non ſolum cum ſeruo manumiſſo.

i *Poſt annum*] à die rapinæ computandum, in pœna ergo dicit, ſecus in re vt Inſti. eo. in princ.

k *Actum ſit*] & exactum, & tunc eſt ſimile ſup. de excep. rei iudi. l. ſi quis, §. planè, vel dic. & abſolutus: nam & tunc idem, vt & ſup. de fur. l. ſi ſeruus rauem. §. fi. & nau. cau. l. licèt, §. fi. & de condi. fur. l. quod ab alio. & inf. de ſepul. vio. l. ſepulchri violati. Az. & de noxa. l. in delictis. C. cum domi nos. & C. de his qui à non domi. l. fi. Sed arg. contra C. de inoffi. teſta. l. contra maiores. & ſu. de alie. iud. mu. cau. fa. l. item. in princ.

PRætor ait] CASVS. Ponitur edictum, cuius ſenſus eſt, ſi quis commiſit dolum, vt in turba damnum daretur, tenetur intra annum in ſimplum. Secūdo loquitur Vlpia. & dicit, habet locum hoc edictum cum damnū datur in turba. turba aūt dī, vbi eſt tumultus, vt decem hoīum, vel quindecim, non duorum, vel trium, vel quatuor: nā illa dicitur rixa. Tertio dicit, tenetur hoc edicto, qui dat damnū in turba. Item is, qui damnum dari fecit, ſiue fuerit præſens in turba, ſiue non. Quarto dicit, hoc edicto tenetur ēt, qui in turbam venit occaſione dāni dādi, & in dolo fuit, vt dānū daretur, licet nō fuerit presēs in loco, quo dat damnū. Quinto dicit, q̄ tur bā concitauit clamore, vel ſimili modo, vt ponitur in l. fa & dolo malo eius datum ſit dānū. ēt ſinon habuit conſiliū turbæ cogendæ. i. coadunandæ tenetur hoc edicto. erit ergo dſia inter hoc edictum, & ſuperius ī. e. l. 1. poſitū, quia exigit Prætor dolo malo turbam coadunatam, & tunc dānum datū, vel eriā ſine turba raptū. hoc aūt, vt dolo malo damnum ſit datum in turba, exigit ēt ſi non turbā quis coadunauit, & iō in illo edicto imponitur pœna quadrupli, in hoc dupli. vtrunq; autem poſt annum imponit pœnam ſimpli. & hāc locū hoc edictū cum dānū dat in turba. Itē in amiſſ. De rapto aut ē habet locū primū edictum. Amiſſum ſit dī, & corruptum eſt, vt ſuffa. itē fracta. Item hæc actio, quæ datur ex hoc edicto, datur ī duplum, quanti ea res eſt. & inſpicitur tēpus dāni dati. probare tū debet actor damnum in turba datum.

4† Aliàs ad

¶ *Si cum ſeruum*] Cum ſeruum meū verbera re in turba, aliquid p̄didit teneris hoc edicto. ſi ideo verberaueris, vt turba colle-cta dānū daret. ſi aūt alia de cā verberaueris, ceſſat hoc edictū. Secundo dicit, turbā coadunaſti, vt in turba ſeruum meum verberares, non animo ei dandi damnum, ſed datum eſt ei damnū.

*Vide Budæum in anno. poſte. hoc ipſo tit. & qui illū reprehendit Aug. li. 4. emē. c. 16.

Dōq; teneris hoc edicto & nota verba in fine huius. ſ. Tertio dicit, ſi a dño ſeruus vel familiæ alicuius datū eſt dānū in turba, tenetur dñs ſeruus vel familia. Vltimo dicit ea q̄ dixi in actione vi bonorū raptorū, vt detur hīdi nō in hæredē, hñt locū & i hac actione ex hoc edicto deſcēdere. F. A.

5† In P. Flo. deeſt puta.

*Vide in hunc locū Laur. Val. li. elegan. 6. ca. 61.

l *Datur*] ab aliquo, vel eius dolo ab alio, vt ī. §. hoc autē edicto. & q̄ dicit, dicetur. ſupple. & probabitur, nec exigit vt ad hoc ſit conuocata turba, vt inf. eo. §. ſi quis aduentu. licet ſecus ſit in ſuperiori edicto, vt ſup. eo. l. 2. §. homines.

m *In ſimplum tantum dabo*] in factum, vt inf. eod. §. hoc autem. Sed quare non in quadruplum? Rñ. vt inf. ea. l. §. ſi quis aduentu. Accur.

n *Autem*] ſic inf. de abigeis. l. oues.

o *Non erit*] ſed collegium etiam ex tribus fit, vt ī. de vet. ſign. l. Neratius Priſcus.

Durum.

mittat. Si quis igitur intereſſe ſua, vel modice [a] docebit, debet habere vi bonorū raptorum actionem.

¶ Si fugitiuus meus quaſdam res inſtruēdi [b] ſui cauſa emerit, hæq; raptæ ſint, q̄a in bonis meis hæ ſunt, reſponſum eſt de his vi bonorum raptorū actione poſſe me [1] tagere.

¶ Rerum raptarū [c] nomine, etiam furti, vel damni iniuriæ, vel condictione [d] agi poterit, vel certè ſingulæ res vē dicari poſſunt.

Hæc actio datur hæredibus, & ī hæredes, de hoc quod ad eos peruenit. h. d.

¶ Hæc actio hæredi, cæteriſq. ſucceſſoribus dabitur, aduerſus hæredes autem, & cæteros ſucceſſores non dabitur: quia pœnalis actio in eos nō datur. [e] An tamen in id, quo [2†] locupletiores facti ſunt, dari debeat, videamus. Et ego puto Prætorem ideo non eſſe pollicitum in hæredes in id, quod ad eos peruenit, quia putauit ſufficere condictionem. [f]

Quando actio una numero datur contra diuerſos, negligentia adhibita contra primum, præiudicat cōtra alīū. Bart.

Paulus lib. 54. ad Edic.

LEX III.

SI ſeruus quid [3†] rapuerit, & cum libero [g] agatur, & ſi cum domino [h] experiundi poteſtas fuerit, nō rectè cum manumiſſo poſt annum [i] agetur, quia cum quocūq. experiundi poteſtas fuerit, excluditur actor. [4†] & ſi cum domino intra annum actum ſit, [k] deinde cum manumiſſo agatur, rei iudicatæ exceptionem nocere, Labeo ait.

Hic ponitur aliud edictū huius tituli vſque ibi, Turbam, vbi exponi verba præſentis edicti. vide per te: quia planus eſt textus.

Vlpianus lib. 56. ad Edic.

LEX IIII.

PRætor ait, Cuius dolo malo in turba damnum, quod factum eſſe dicetur, [l] in eum in anno quo primum de ea re experiundi poteſtas fuerit, in duplum: poſt annum in ſimplum iudicium dabo. [m]

¶ Hoc edictum de eo damno proponitur, quod quis in turba dedit.

¶ Turbam aūt [n] appellatam Labeo ait ex genere tumultus, idque verbum ex Græco tractum. *ἀπὸ τοῦ θορυβεῖν.*

¶ Turbam autem ex quo numero admittimus? Si duo rixam commiſerint, vtiq. non accipiemus in turba id factū, quia duo, turba non propriè dicuntur. Enimuero ſi plures fuerint, puta [5†] decem, aut quindecim homines, turba dicetur. Quid ergo, ſi tres, aut quatuor? Turba vtique non erit. [o] Et rectiſſimè Labeo inter turbam, & rixam multum intereſſe [*] ait. Namq. turbā

a *Duorum*] sic C. de fi.instru. comparationes. & ff. de testib. l. vbi numerus, & inf. de cust. reo. l. fi. & inf. de pol. l. pactum, & ff. de assig. lib. l. verū ei. & Instit. de assi. li. §. datur. sed arg. contra. Instit. de iu. perso. in fine, vbi multitudinē dicit fieri ex duobus.

ADDITIO. Dic. secundum Barto. quod hic exponitur, quid sit turba, ibi vero exponitur quid sit multitudo, quæ pōt esse maioris, & minoris numeri. vt ibi no.

b *Dolo malo*] sic ff. de fur. l. si vēdidero. §. cū raptor.

c *Sive illò*] vbi est datum damnum, & sic est aduerbium loci, & est contra, infra proxi. §. Accur.

d *Absentis*] & absenti fieri, vt & inf. de iurijs. l. item apud Labeonē. §. conuicium, & ad hoc ff. ne qs eū, qui in ius voc. l. si per alium in princ. & ad Syl. l. 1. §. hoc autē, & quod ui aut clam. l. si alius. §. est. & alia.

e *In turba*] licet non eo loco vbi fit nocitū, vt sup. proxi. §. qui est contra: nā turba magnum spatiū loci cōprehendit, sed damnum etiam paruum.

f *Non habuerit consilium*] non ponitur tātum secundum affectum, sed secundum effectum, arg. contra ff. ex qui. cau. ma. l. j.

g *Superius*,] ff. eo. l. 2. in princ.

h *Datum est*] in primo capite.

i *Vel raptum*] hoc secundo eius capite.

k *Dilata*] f. eius.

l *Ne amissis*] non per rapinam, sed per casum: quia facit vi caderet, vt inf. dicit.

m *Agi potest*] de rapto, & etiam de damno dato, & de amisso hominibus coactis, & facit inf. de verbo. sig. l. Marcellus. Accursius.

n *Restituat*] sic inf. de verbo. sig. l. inter hæc. & sup. eo. l. 2 §. in hac actione, sed arg. contra in eod. l. §. in hac actione non vtique.

ADDITIO. Dic. secundum Bar. quod hic agitur ratione dominij: ibi ratione alterius iuris, quod quis habet in re, vel ex re, arg. l. si vendidero. §. j. de fur.

o *Præsentis*] quo nocitum sit, & non retrotrahitur, vt lex Aq. vi sup. ad leg. Aquil. l. ait lex. & sic ergo collige, quod extra turbam non habet locū hæc actio. sic supra nau. coup. fitabu. l. debet. in princip. & de insti. §. quicunque. f. non tantum, & l. sed & si pupillus. §. condictio. & de exer. l. j. §. non autem. & sic igitur, item no. hoc §. infra. quod tempus & cuius temporis habeatur ratio, & pro quo damno. Accurs.

p *Sic tamen*] f. potest agi. Accurs.

q *Habet edictum*] ex interpretatione.

r *Dedisse*] sic sup. ad leg. Aquil. l. qui occidit. §. in hac. opor. et ergo, vel ad hoc esse turbam conuocatam, vt iniuria fieret, vel damnum, vel iniuriam esse causam dāni, etsi non ad hoc turba esset conuocata. secundum Azo.

s *In seruum*] i. in dominum nomine serui. sic sup. tit. 1. l. 1. §. item in seruum. & ff. de iurisdict. omn. iud. l. si quis id. §. serui. sed quidam dicunt, ipsū seruum conuenire. & quibus est infra de lepul. vio. l. 3. §. pe. sed ibi in accusatione dicit.

t *Cæterisque successoribus*] quibus datur: nō his aduersus quos datur: nam licet superior non detur, vt sup. eod. l. 2. §. fin. hæc tamen datur.

u *Non prodest. Ante iudicium.*] vt, & supra. de fur. l. qui ea mente. & arg. supra de ædil. edic. l. quis sit fugitiuus. in prin. & depos. l. j. §. ij rem, sed contra. supra quod met. cau. l. si cū. §. 1. sed illa est arbitraria. vt Inst. de act. §. præterea.

x *Quod vi possessum. Lex vetat*] vt & Inst. de vsu cap. §. furtiuæ. & sup. de vsuca. l. sequitur. §. nunc. & l. vbi lex. §. j & de acquir. dom. l. bonæ fidei. circa principium.

¶Hæc autem actio in factum est, & datur in duplum, quanti ea res erit, quod ad pretiū verum rei refertur, n & præsentis o temporis fit æstimatio, & semper in duplum intra annum est, docere req. actor in turba damnum datum esse debet. Cæterum, si alibi datum sit, quàm in turba, cessabit hæc actio.

¶Si cum seruum meum Titius pulsaret, turba fuerit collecta, isq; seruus in ea turba aliquid perdiderit, cum eo, q̄ pulsabat agere possum, quippe cum in turba dolo malo damnum datum sit, sic tamen, P si ut damnum daret, ideo cœperat cædere. Cæterum, si alia causa uerberandi fuerit, cessat hæc actio. Sed, & si quis ipse turbam conuocasset, ut corā turba seruum uerberaret et iniuriæ faciendæ causa, non damni dandi consilio, locum habet edictum. q Verum est enim eum, qui per iniuriam uerberat, dolo malo facere, & eum, qui causam præbuit damni dandi, damnum dedisse. r

¶In seruum s autem, & in familiam quoque Prætor dat actionem.

¶Quæ de hæredibus cæterisque successoribus t ī ui bonorum raptorum actione diximus, & hic erunt repetita.

Qui rapuit rem aliquam, non liberatur à pœna, licèt restituat rem. Franc.

Caius lib. 11. ad Edi. prouin.

LEX V.

NOn prodest ei, qui ui rapuit, ad euitandam pœnam, si ante iudicium u restituat rem, quam rapuit.

Raptares, vel ui possessa, nō possunt vsucapi antequā in potestatē domini, vel eius hæredis redeant. Fr. Acc.

Venuleius lib. 17. Stipulat.

LEX VI.

QVod ui possessum, raptumue sit, ante, q̄ in potestatem dñi, hæredisue eius pueniat, usucapi lex uetat. x

¶Loquitur autē hoc edictum de damno dato, & de amisso, l de rapto nō: sed superiori edicto vi bonorum raptorū agi potest. m Amissa autem dñr ea, quæ corrupta alicui relinquūtur, f ciſſa forte, vel fracta multitudinis hominum esse turbationem, & cœtum, rixâ etiam duorum. a

¶Hoc aût edicto tenetur nō solū, qui damnū in turba dedit, sed etiam is, qui dolo malo b fecit, vt in turba damni quid daretur, siue illò c venerit, siue non fuerit præsens. Dolus enim malus etiam absentis d esse potest.

¶Hoc edicto dicendū est, ĉt eū teneri, qui venit, & in turba fuit author damni dandi: si tñ, & ipse in turba e fuerit cū damnum daretur, & dolo malo fuerit. Nā & huius dolo malo in turba damni, q̄d factū esse, negari non potest.

¶Si quis aduentu suo turbā concitauit, vel contraxit, vel clamore, vel facto aliquo, vel dū criminatur aliquē, vel dū misericordiā prouocat, si dolo malo eius datū sit dānū, ĉt si non habuerit consiliū f turbæ cogendæ, tenetur. Verum est. n. dolo malo eius in turba dāni q̄d datū. Neq;. n. exigit Prætor, vt ab ipso sit turba cōuocata, sed hoc, vt dolo malo alicuius in turba damnum datū sit. Eritq; hæc differētia inter hoc edictū, & superius; g q̄ ibi de eo damno Prætor loquitur, q̄ per dolum malū hominib. coactis datū est, h vel raptum, i & non coactis hominib°, at hic de eo dāno, q̄ dolo malo in turba datum est, ĉt si nō ipse turbā coegit, sed ad clamorem eius, vel dicta, k vel misericordiā turba contracta est, vel alius contraxit, vel ipse ex turba fuit. Idcirco illud quidem edictū propter atrocitatē facti, quadrupli pœnam cōminatur, at hoc dupli. Sed & hoc & illud intra annum tribuit experiūdi facultatem, post annum in simplum competit.

¶Loquitur autē hoc edictum de damno dato, & de amisso, l de rapto nō: sed superiori edicto vi bonorum raptorū agi potest. m Amissa autem dñr ea, quæ corrupta alicui relinquūtur, f ciſſa forte, vel fracta

DE INCENDIO, RVINA, NAVFRAGIO, rate, naue expugnata.

¶ *Quæ hic disponuntur Labeo ait ad villam, & domum expugnatam. vt & in l. in eum. C. ad l. Iul. Quid etiam hic sit, à sup. dissert. & pœna quæ adijciatur, habes hic obser. à Cuiac.*

De incendio, ruina, naufragio, rate, naue expugnata.

TITVLVS IX.

Diuiditur in quatuor partes. Primo ponitur edictum. Secundo commendatio edicti. Tertio expositio verborum edicti. Quarto promiscuæ quæstiones Iurisconsulti. Secundaibi, Huius edicti. Tertiaibi, Ex incendio. Deinde cætera.

Vlpianus lib. 56. ad Edict.

LEX PRIMA.

PRætor [a] ait, In eũ, qui ex incẽdio, ruina, naufragio, rate, naue expugnata quid rapuisse, recepisse dolo malo, dãnive quid in his rebus dedisse dicetur: in quadruplum in anno quo primum de ea re experiundi potestas fuerit, post annum in simplum iudicium dabo. Item in seruum, [b] & familiã noxale [1†] iudicium dabo.

¶ Huius edicti Vtilitas euidens est, & iustissima seueritas est. si quidẽ [c] publicè interesset, nihil rapi ex huiusmodi casibus. Et quanquam sint de his facinoribus etiam criminum [d] executiones, attamen rectè Prætor fecit: qui forenses [e] quoq; actiones criminibus [f] illis proposuit. [2†]

¶ Ex incendio * quemadmodum accipimus, vtrum ex ipso igne? an verò ex eo loco vbi incendium fit? Et melius sic accipietur, propter incendium, hoc est propter tumultum incendij, vel propter trepidationem incendij rapi: [3†] quemadmodum solemus dicere [g] in bello amissum, quod propter causam belli amittitur. Proinde si ex adiacentibꝰ prædijs vbi incendium fiebat, raptum quid sit, dicendũ est edicto locum esse, quia verum est ex incendio rapi.

¶ Item ruinæ appellatio refertur ad id tempus, quo ruina fit, non tantũ si ex ijs quæ ruerunt, tulerit quis, sed etiã si ex adiacentibus.

¶ Si suspicio fuerit incendii, vel ruinæ, & incendium vel ruina nõ fuerit, videamus an hoc edictum locum habeat. Et magis est, ne habeat, [h] quia neque ex incendio, neque ex ruina quid raptum est.

Hoc edicto tenetur qui eo tempore rapit, quo naufragiũ fit, non si postea: sed furti tenetur. b. d. usque ibi, Deinde ait Prætor. & ibi exponit iterum verba edicti.

¶ Item ait Prætor, Si quid ex naufragio. Hic illud quæritꝰ, vtrũ si quis eo tẽpore tulerit, quo naufragium fit, an verò & si alio tempore tulerit, hoc est, & post naufragium? nanque res ex naufragio etiã esse dicuntur, quæ in litore post naufragiũ iacent. Et magis * est vt eo tempore. [4†] [i]

Caius lib. 21. ad edict. provin.

LEX II.

ET loco. [k]

[a] *Prætor*] hæc verba infra exponuntur per ordinem. & facit C. de fur. l. in eum. & in authen. ibi posita. & sup. de acquir. do. l. Pomponius contra. §. idem ait. & C. de naufra. l. 2.

[b] *In seruum*] idest, in dominum nomine serui: sic & sup. tit. ll. Prætor. §. in seruum.

[c] *Si quidem*] idest, certè. Accur.

[d] *Criminum*] idest criminales accusationes. Ioan. quas habes C. eod. l. in eum.

[e] *Forenses*] idest pecuniarias. Accur.

[f] *Criminibus*] idest ad hæc crimina coercenda.

[g] *Solemus dicere*] vt inf. de cad. l. in libello. in princip. & facit sup. tit. 1. l. Prætor. §. si cum seruum. & de vulg. & pup. l. sed si plures. §. in arrogato. & C. de leg. & const. l. non dubium. ibi ex eo. vel ob id. & de pact. l. pen. in fi.

[h] *Habeat*] non ergo fiatur falsæ suspitioni. sic & sup. de fur. l. in rem. §. pen. in fi. & ff. quod vi aut clam. l. si alius. §. est & alia. Secus ar. cõtra. in Aut. vt. liceat ma. & aliæ. §. his quoq; & ff. ad leg. Aquil. l. si quis furio. §. quod dicitur. & C. de adult. l. si quis. & l. quãuis. §. in primis. Item contra inf. eo. quæ in fine &c.

[i] *Vt eo tempore*] vel ẽt incontinenti post. vel ante. cũ iam naufragij trepidatio immineret. R. vt inf. eo. l. Pedius. & l. si quis ex naufragio. Accur.

[k] *Et loco*] sic accipitur et exponitur. l. si quis Azo.

Quo] CASVS. principio huius legis vsq; ad §. Labeo. cõtinuatur cũ præc. casu.

¶ *Labeo scribit*] Hoc edictum extenditur ad eum, qui de domo expugnata, vel villa aliquid rapuit. Item hoc edicto tenetur et recipiens res amotas ex causis suprascriptis. & hoc est verum si dolo malo scientis recepit. Item nõ solũ qui rapuit ex causis ff. positis tenetꝰ hoc edicto: sed etiã qui abstulit, vel amouit, vel dãnum dedit, vel recepit. Postea assignat differentiam inter rapere, quod fit tantum cum vi & amouere, quod fit etiã sine vi. subsequenter dicit, qui rapuit res de nauiciecta vento, tenetur hoc edicto.

¶ *Quod ait Prætor*] Dictum est in edicto, qui damnũ dat in rebus naue expugnata, vel rate, ꝙ tenet. additum est idem in domo expugnata. & hoc est verum, si dolo malo dedit damnum, secus si sine dolo: vt si orto incendio iuxta meam domum, timens ne ad meam domum veniret ignis, destruxi domum vicini, vt sic ignis ad meam domum non veniret. nam non teneor hoc casu hoc edicto: nec etiam lege Aquil.

¶ *Senatusconsul.*] Senatusc. de quo habetur hic mẽtio, punit eum, qui remouit clauum, vel clauos de naui, per ꝙ nauis fuit in periculo: vt iste remouẽs teneatur emendare ea, res quæ in naui erant. Itẽ alio Senatusconsulto est dictũ, quod dolo committunt ne mercatores, qui sunt in naui naufragiũ patiente sibi nauiq; cõsulant, pœnis legis Corneliæ de sicariis tenentur. illi aũt qui leuati sunt ex naufragio, tenẽtur in quadruplũ damnũ passis: de in rem verso à fisco teneatur. Fr. Accurs.

1† Noxale, nõ est in ff.

2† P. F. posuit.

* No. sm Bart. ex isto rex. de distinc. ex. q. licèt reprobatiue significet eãm propinquã, & proximã. l. nõ dubium. C. de legi. tñ hic denotat eãm remotã. & dic. ex incẽdio id est propter incendiũ.

* No. dicit hic Bar. & tenet mẽti. ꝙ quoties ad aliquẽ actũ requiritur locus, & certũ tẽpus, illa probari debẽt.

3† P. F. vt de eo tẽpore.

Vlpianus lib. 56. ad Edict.

LEX III.

QVo naufragium fit, vel factum est, si quis rapuerit, [a] incidisse in hoc edictum videatur. Qui autem rem in litore iacentem postquã naufragium factum fit, abstulerit, in ea cõditione est, vt magis fur sit: [1†] quemadmodum is, qui quod de vehiculo excidit, tulit. nec rapere [b] videtur qui in litore rem iacentem tollit.

¶ Deinde [c] ait Prætor, rate * naue expugnata. Expugnare videtur, qui in ipso quasi prælio, & pugna aduersus nauẽ, & ratem aliquid rapit, siue expugnet, siue prædonibus expugnantibus rapiat.

¶ Labeo scribit [d] æquũ fuisse, vt siue de domo, siue de villa 2†expugnatis [e] aliquid rapiatur: huic edicto locus sit. [f] Nec enim minus [g] quam in mari, in villa per latrunculos inquietamur, [h] vel infestari possumus.

¶ Non tantum autem qui rapuit, verum is quoque, qui recepit ex causis suprascriptis, tenetur: quia receptores non minus delinquunt, quam aggressores. [h] Sed enim additum est, [i] dolo malo: quia non omnis, qui recepit, statim etiam deliquit, sed qui dolo malo recepit. Quid enim si ignarus rem 3† recepit? aut quid si ob hoc recepit, vt custodiret, saluamque 4† faceret ei, qui amiserat? Vtique non debet teneri.

¶ Non solum autem qui rapuit, [k] sed etiam [5†] qui abstulit, [l] vel amouit, vel damnum dedit, vel recepit, hac actione tenetur. Aliud autem esse rapi, aliud amoueri, palam est. si quidem amoueri aliquid etiam sine vi potest: rapi autem sine vi nõ potest.

¶ Qui eiecta [m] naue quid rapuit, hoc edicto tenetur. Eiecta, hoc est, quod Græci aiunt ἐκκλυζόμενα. [6†]

¶ Quod ait Prætor de damno dato, ita demum locum habet, si dolo malo damnum datum sit. Nam si dolus malus absit, cessat edictum. Quẽadmodũ ergo procedit quod Labeo scribit, si defendendi mei causa, vicini ædificium orto incendio dissipauerim, & meo nomine, & familiæ iudicium [n] in me dandum? Cum enim defendendarum [o] mearum ædium causa fecerim, vtique dolo careo. Puto igitur verum non esse, quod Labeo scribit. [p] An tamen lege Aquilia agi cũ hoc possit? Et non puto [q] agendum. Nec enim iniuria hoc fecit, qui se teneri voluit, cum aliàs non posset. [r] & ita Celsus scribit.

¶ Senatusconsultum Claudiani temporibus factum est, vt si quis ex naufragio clauos, [s] vel vnũ ex his abstulerit omnium [t] rerũ nomine teneatur.

¶ Item alio Senatusconsulto cauetur, eos, quorum fraude, aut consilio naufragi [u] suppressi [x] per vim fuissent, ne naui, sibiue? †periclitantibus opitulentur: [y] legis Corneliæ, [z] quæ de sicarijs lata est, pœnis afficiendos. Eos autẽ qui quid ex miserrima naufragorum [8†] fortuna rapuissent, lucrative fuissent dolo malo: in quantum [a] edicto Prætoris actio daretur, [b] tantum & fisco dare debere. [c]

Hac lex distinguit quomodo cuiuslibet cõditionis homines sunt puniendi propter delictum suũ. & satis plana est.

Paulus lib. 54. ad Edict.

LEX IIII.

PEdius posse etiam dici ex naufragio rapere eũ, qui perenturum: vt sup. ad leg. Aquil. l. si quis fumo, §. 1. & quod vi, aut clam. l. si alius §. est & alia. Accur.

r *Non posset*] s. se teneri, sic & sup. ad leg. Aquil. l. scientiam. §. qui cum.

s *Clauos*] gubernacula nauis, duo enim claui sunt in naui, qui eam rectam tenent. Accur.

t *Omnium*] & meritò: quia his ablatis, res omnes in periculum deducuntur. & est sic sup. ad Sylla. l. si quis in graui. §. si quis tabulas. Sed contra, sup. de fur. l. vulgaris. in princ. sed ibi soluitur. Accur.

u *Naufragi*] id est, opem contra naufragium præstantes.

x *Suppressi*] ipsi.

y *Opitulentur*] ipsi suppressi. i. opitulari possint.

z *Legis Corneliæ*] quia homicidæ sunt: vt & inf. ad leg. Cornel. de sica. l. eiusdem. §. alio. Accur.

a *In quantum*] i. in quadruplum: vt sup. eo. l. 1. in princ.

b *Dare tur*] ei, cuius res est. Accur.

c *Dare debere*] sic & C. de sepul. vio. l. 4. & facit C. eo. l. in eum.

P *Edius*] CASVS. Ex naufragio dicitur rapere, qui rapit etiam antequam naufragiũ fiat, cum in trepidatione erant gentes nauis, subsecutum tamen fuit postea. & subsequenter dicit, quòd Diuos Pius Antoninus rescriptum fecit de his, naufragio qui prædam ex naufragio faciunt: tractando de pœna criminali imponenda rapiẽtibus in naufragio. Et dicitur, quòd si raptores rapuerunt magnas res, & quæ non erant tempore naufragij perituræ: si sunt liberæ personæ, fustibus cæduntur, & in triennium relegantur (si autem sunt sordidiores plebeij, ad opera publica in triennium pariter damnantur.) si autem serui, verberantur.

7† P. Flo. ibi, alibi ve.

8† P. Flo.

1† In P. F. additur, quã hoc edicto tenetur, inquit, quemadmodũ &c.

2† In P. F. villa.

3† P. F. deest, rẽ.

4† P. F. falsaque.

5† P. F. & furtum.

6† P. Flo. vide in hunc locũ Bud. in Annot. posteriores. hoc ipso, ait, & Alex. lib. Præterea. ij. hoc ipso ẽt titulo. & de naui. non exc. l. iubemus. li. C. 11. & Ant. Aug. li. 4. emẽ. c. 16.

* De his verbis re. vi. Io. Hãniba. in rub. solu. matr. nu. 25.

a *Rapuerit*] eo tempore & loco, quis autem fur sit: de hoc die. vt ff. ad leg. Rho. de iac. l. 2. in fi. Item intelligo hoc ex interuallo: vt inf. eod. l. si quis ex & ad hoc Iustit. de rerum diui. §. fina.

b *Nec rapere*] nunquid ergo de raptu tantum loquitur hoc edictum? Quidam vtique dicunt, quod non placet: nam, secundum hos, iam nõ teneretur edicto qui amouit. Dico ergo principaliter rapientem teneri hoc edicto, sed per interpretationem conuenitri potest etiam qui abstulit, vel amouit: vt inf. eo. l. §. nõ solum. Accur.

c *Deinde*] ad hoc inf. eo. l. expugnatur.

d *Labeo scribit*] interpretãdo edictum.

e *Expugnatis*] domo, & villa. Accur.

f *Locus sit*] ex interpretatione.

g *Nec enim minus*] id est, non minus, in villa, quam in mari: vt ff. de don. causa mor. l. Senatus. §. mortis causa. & sic est hic by steron proteron. sic ff. de rerũ diui. l. riparũ. & ff. de pact. l. mutuãtium. §. verum. Accur.

h *Quam aggressores*] sic inf. de recc. l. 1. & supra de seruo corru. l. doli in prin. & de fur. l. si quis per. & l. falsus. §. qui alienũ. & §. si tectũ. & C. de fur. l. eos. & l. in eum. & C. de his qui latro. vel alijs cri. reos. l. 1.

i *Additum est*] scilicet, in edicto.

k *Qui rapuit*] s. de nauibus abstulit per vim, ad quod est sup. ne quis eum, qui in ius vocatus. l. sed eximendi. in princ.

l *Abstulit*] non de manibus, sed aliàs ei inuito. Item facit sup. de fur. l. qui vas. in princip.

m *Qui eiecta*] sunt vi ventorum.

n *Iudicium*] i. actio ex hoc edicto.

o *Defendendarum*] cũ ergo gratia suarum ædium, ergo gratia sui iuris conseruandi: & ideo excusatur, nec est quod ei imputetur: vt supra. de leg. 2. l. cum pater. §. Titio fratri. & de acquir. hæredi. l. Iulianus. in princ. & ff. de negot. gest. l. 21. qui. §. cum me. & de actio. empt. l. 1. in fi. & de excep. do. l. pusi. §. si cui. & de bo. liber. l. si quis libertum paternum. & de aqua plu. arcen. l. 1. §. denique & l. 2. §. idem Labeo. & argu. sup. de iusti. & iure. l. 2. Accur.

p *Labeo scribit*] s. vt detur in me iudicium.

q *Et non puto*] nisi certum esset, iniquum non esse ad ædes

berantur,& in metallum damnãtur. si verò res raptæ sunt modicæ,si sunt liberi raptores, fustigantur : serui flagellis traduntur Vlt. dicit, hæ actiones hæredibus dantur,non in hæredes,nisi in quantum ad eos peruenit ex rapina defuncti. Franciscus.

a *Fiat.*] fuit tamen postea factum,vt inf. eo.l.6 quis ex.§.quod ita,aliàs contra,vt supra, eo. l.j. §.si suspicio. Accur.

2† P.F.ex naufragio rapere,qui dũ naufragiũ fiat.i. illa trepidatione.

b *Quæ pœna*]crimina li : nam pecuniaria certa est statuta,vt supra eod.l.1. & de hac criminali dicit C. eo. l.in eum.

c *Grauior*] vt quia res non erant perituræ, & magnæ erant, vt subijcit.

d *Eiusdem temporis.*] id est, quod erit eo tẽpore, vel in trienniũ.

2† P.F.interest. e *Fustibus.*] ad hoc inf. de pœ. l. capitalium.§.non omnes & de accu. l. Ieuia. Accursius.

f *Conditione.*] Nota conditionem personæ inspici, vt plus minor, quàm maior puniatur ex eodem delicto extra ordinem. vt C de ordin. cog. l. 3. & ad legem Iul. de vi publi. l. seruos. & inf. de pœnis, l. in seruorum. Et argu. sup. de neg. gest. l. Pomponius, & C. de nauf. l. de submersis, & infra ad legem Iuliam de vi priua. l. j. §.fina. Sed argu. contra. C. de Episco. & cle. l. presbyteri. Itẽ & qualitas rei sit magna res vel parua, vt inf. de abige. l j. l. sed & qui.

3† In P. Fl. de est & in.

g *Aut remissius.*] sic inf. de pœ l. respiciẽdum. Accur.

*Vide Cic. 7. in Verr. iter cæteras crimina ei ob ieiug candè [illegi] in seruos & ciues Rom. statueret.

h *Perueniet*] quia ex delicto.vt C. ex delic. defunc. l. 1.

4† P. F. & diligẽter sunt æstimandæ.

Si quis.] CASVS. Rem furtiuã ex naufragio, vel incendio, eandem surripui, vel rapui, teneor ac furti, vel vi bonorum raptorum. Idem si rem iectam per ventum ex naui rupta surripiam, vt non habeat locum hoc edictum, sed actio furti, & hoc est verum si ex intervallo post naufragium accipiam rem. secus si incontinenti: nam tunc haberet locum hoc edictum, & eadem distinctio est seruanda, si raptæ sunt res, naue expugnata, & qualiter dicatur nauis expugnari, exponit in l. sequen. &

cum nondum naufragium fiat,[a] in ipsa trepidatione 1† rapiat.

¶ Diuus Pius Antoninus de ijs,qui prædam ex naufragio diripuissent, ita rescripsit : Quod de naufragijs nauis,& ratis mihi scripsisti, eo pertinet,vt explores, qua pœna [b] afficiendos eos putem,qui diripuisse aliqua ex illo naufragio probantur. Et facilè (vt opinor) cõstitui potest: nam plurimum interesse, 2† peritura collegerint, an quæ seruari possent, flagitiosè inuaserint. ideoq, si grauior[c] præda ui appetita videbitur, liberos quidem fustibus cæsos in triennium relegabis, aut si sordidiores erunt,in opus publicum eiusdem temporis [d] dabis. seruos flagellis cæsos in metallum damnabis. Si non magnæ pecuniæ res fuerint, liberos fustibus, [e] seruos flagellis cæsos dimittere poteris. Et omnino,vt in cæteris, ita & in 3† huiusmodi causis ex personarum conditione, [f] & rerum qualitate diligenter pœnæ sunt æstimandæ, 4† ne quid aut durius,aut remissius[g] constituatur,quàm causa postulabit.

¶ Hæ actiones etiam hæredibus dantur. at in hæredes eatenus dandę sunt, quatenus ad eos peruenerit. [h]

Caius li. 21. ad Edict. prouin.

LEX V.

SI quis ex naufragio, vel incendio, ruinave seruatã [i] rem, & alio loco positã subtraxerit, aut rapuerit, furti scilicet,aut aliàs vi bonorum raptorum iudicio tenetur, maximè si non intelligebat ex naufragio, vel incendio, ruinaue eam esse. Iacentem quoque rem ex naufragio, quæ fluctibus [k] expulsa sit,si quis abstulerit, pleriq; idem putant,[l] quod iuris esse,si aliquod tempus post naufragium intercesserit. Alioquin si in ipso naufragij tempore id acciderit, [m] nihil interest utrũ ex ipso mari quisque rapiat, an ex naufragio, an ex litore.

¶ De eo [*] quoque, quod ex rate,naue expugnata raptum sit, eãdem interpretationem adhibere debemus. [n]

Callistr. li. 1. ad. Monitorij.

LEX VI.

EXpugnatur nauis, cum spoliatur,aut mergitur, aut d soluitur,aut perundatur, [o] aut funes eius præciduntur,aut uela conciduntur, [p] aut anchoræ de mari inuolantur. [q] 5†

Prouidet hic misera fortuna naufragorũ, vt nullus res eorũ causa surripiendi colligat, cum ad litus iectæ sint, vel adhuc in mari fluctuent, & imposuit pœnas contra facientibus: vsque ibi, Sed nec. vbi iterũ ponit prohibitionẽ Senatus vsque ad finẽ legis.

Idem lib. 2. Quæstio.

LEX VII.

NE quid ex naufragijs [r] diripiatur, uel ne quis extraneus interueniat colligendis eis, multifariã [s] prospectum est. Nã & Diuus Hadrianus edicto præcepit,vt ij qui iuxta littora maris possident,scirent quãdo nauis,uel infixa, uel fracta intra fines agri cuiuscunque 6† fuerit, nè naufragia [t] diripiant, in ipsos iudicia Præfides ijs,qui res suas direptas queruntur, reddituros, vt quicquid probauerint ademptum sibi naufragio,id à possessoribus [u] recipiant. De ijs autem, quos diripuisse probatum sit,Præ-

hoc dicit hæc l.& seq. Franciscus Accur.

i *Seruatam*] ab alio.

k *Fluctibus*] id est, vndis.

l *Putant*] vt furti non hoc edicto teneatur: vt supra, de furtis.l.Falsus.§.si iactum. Accursius.

m *Acciderit*] ad hoc sup.eo l.1. in fi. & l.2. & 3. in prin. & sup.si cer.pet.l.lecta. & C. de pac.l.petens.

n *Debemus*] vt in ipsa expugnatione habeat locum hoc edictum:aliàs furti.

o E *Xpugnatur. Perfunditur* id est, perforatur. Accur.

p *Conscinduntur*] quibus ablatis nauigare non poterit. Acc.

q *Inuolantur.*] id est, furantur, vt & ibi. Cæsaris inuolet arcus, & sic etiam in vulgari dicimus, aliàs inuoluuntur : pro quo est supra ad l. Aqu. l. quẽadmodum. §. idemque Labeo scribit,facit ff.eo.l.3. §.deinde.

*Ne quid.] CASVS. Multis modis prospectum est nè rapiantur res ex naufragio : nam, & Diuus Hadrianus de his scripsit. Item raptores, vel acceptores taliũ rerum puniuntur, vt latrones. Item, qui amisit res per rapinam prædicto modo,vadat ad Præfectum, qui Præfectus faciat venire de hoc inculpatos. Item dominus fundi in quo hæc dicuntur facta, satisfaciat iudicio fisci. Vltimò prohibet neminem debere accedere ad colligendas res, per naufragium amissas. Franc.

r *Ne quid ex naufragijs.*] id est. rebus ex naufragio amissis, & facit inf.eo.§.fin. Accursius.

s *Multifariam*] id est, multis modis, sic sup. de in integ restitu. l. & in Epistola Pauli, Multifariam &c.

t *Naufragia*] i. res amissas propter naufragium.

u *A possessoribus.*] rapientibus. & tunc in quadruplum, vt sup.eo.l.1. in princip. Quid si is ij, quorum opera vtitur? fortè idem, vt infra. de obligat. ex quasi delict. fin. Sed quid si extraneus est? distinguitur.fortè fuerit ignorans.& tunc non teneatur possessor, vel si sciens, teneatur in simplum, non in quadruplũ. & sic quasi

* Bar. hic reputat istum text. singu. & mirabilẽ ad hoc, qp participium præteriti tẽporis veri ficatur ex tpe ipsentis, vel incontinẽti elapso. Bolo.

5† Inuoluuntur, legit Sypontinus.quo loco significationẽ verbi extinguatur declarat, nisi mendosus sit locus.

6† P.Flo. fuerit si quãdo nauis, vel infixa, vel fracta intra fines agri cuiusque fuerit &c.

quasi ad custodiam tenetur, vt C. de fal. mo. l. 1. §. fin. & de his qui la. vel al. crim. l. 2. §. domini etiam prædiorum.

a *De latronibus*] sic sup. arbo. fur. cæsa. l. 2.

b *Facilior*] sic C. de hæret. l. quoniam multi. Accur.

c *Testari*] id est, testibus præsentibus notificare.

d *Remittantur.*] No. speciale, vt actor trahat reum ad suum iudicem: licet quandoque ex vrbanitate fiat vt inf. de custo. reo. l. non dubium, vt quidam dicunt, & ad hoc C. de fide instr. l. iudices.

1† P. Visacilior.

2† P. Plo. ad.

e *Accipi*] scilicet, ei fideiussoribus, vt supra. de verbo. oblig. l. 5. §. satisacceptio. Sed contra supra, qui sarisde. cog. l. sciẽdum. Sed hic speciale, vt possessor immobiliũ satisdet. Accur.

f *Senatus*] vt & supra. l. in prine. & ff. commo. l. fin. in prin. & C. de naufr. l. 1.

3† P. F. libertum.

R *Ratis*.] CASVS. Ratem tuam eiectam vi fluminis in meum fundum non potes extrahere, nisi prius de damno, per eam mihi illato caucas. Fr.

g *Faciendam*] auferẽdi, & petendi.

h *Præterito quoque*.] non solum de futuro, vt su. de dam. infec. l. hoc amplius. §. Neratius. & ad exhiben. l. Celsus. §. sed. & si ratis, & facit supra, si certum pet. l. si quis nec causam. in fi. Accursius.

Q *Vi ædes*.] CASVS Qui combussit domum, vel aceruum frumenti iuxta domum positum, si studiosè hoc fecit, & hoc constet: verberatus

4† P. Plo. noxiam. igne concremabitur. si casu, id est, negligentia hoc fecit, emendabit damnum, sed si non potest, leuiter castigatur. Vltimo dicit, quod dictum est in domo, idem in omni ædificio est seruandum. Franc.

i *Iubetur*] Item l. Cornelius. de sica. accusari potest. vt inf. ad l. Corn. de sic. l. j. in princ. & C. qui accu. non po. l. data, & inf. de pœnis. l. capitalium. §. qui ob inimicitias.

K *Casu id est negligentia*.] talis expositio fit inf. ad l. Corn. de sica. l. 1. §. Diuus. nisi enim sic exponeretur, essent contra inf. eo. l. si fortuitò.

l *Noxam*] id est, damnum. vt Instit. de noxa.

m *Leuiter*] si dolo fecisset, & no. supplebit corpore, & pecunia deest. sic & ff. de iurisd. om. iudi. l. si quis id. §. in seruos & de in ius voc. l. fi. §. fi. & ff. de pœn. l. 1. Item contra huic l. ff. eo. l. fi. §. fi. Sol. hic effectum habuit incendium, ibi non.

fidem, vt de latronibus [a] grauem sententiam dicere. Et quo facilior [1†] [b] sit probatio huiusmodi admissi, permisit eis, qui quid passos se huiusmodi quæruntur, adire Præfectum, & apud [2†] eum testari, [c] reosq; petere, vt (pro modo culpæ) vel vincti, vel sub fideiussoribus ad Præsidem remittãtur. [d] A domino quoque possessionis, in qua id admissum dicatur, satis accipi [e] ne cognitioni desit, ꝓcipitur. ¶ Sed nec interuenire naufragijs, colligendis, aut militem, aut priuatum, aut liberũ, [3†] seruumve Principis, placere sibi ait Senatus. [f]

Neratius lib. 2. Responso.

LEX VIII.

RAtis vi fluminis in agrũ meum delatæ nõ aliter tibi potestatem faciendam, [g] quàm si de præterito quoq. [h] damno mihi cauisses.

Caius l. 4. ad leg. xij. tab.

LEX IX.

QVi ædes, aceruumve frumẽti iuxta domum positum combusserit, vinctus verberatus igni necari iubetur, [i] si modò sciens prudensque id commiserit. Si verò casu, id est, negligentia, [k] aut noxam [4† l] sarcire iubetur: aut si minus idoneus sit, leuius [m] castigatur. Appellatione autem ædium, omnis species ædificij continetur.

Vlpianus lib 1. Opinionum.

LEX X.

NE piscatores noctu lumine ostẽso fallant nauigantes, quasi in portum alium delaturi, [n] eoq; modo in periculum naues, & qui in eis sunt, deducãt, sibiq; execrandam prædam parent: Præsidis prouinciæ religiosa constantia efficiat. [o]

Hæc lex, & §. qui data. in l. sequen. tractant de alia parte rubrica, scilicet, de pœna incendiariorum, & clarus est textus.

Martianus lib. 14. Institu.

LEX XI.

SI fortuito incendium factum sit, venia indiget: Nisi tam lata culpa fuit, vt luxuriæ [5†] & aut dolo [l] sit proxima.

Vlpia. lib. 8. de Offi. Proconf.

LEX XII.

LIcere, vnicuiq; naufragium suum impunè colligere constat, idque Imperator Antoninus cum Diuo patre suo rescripsit.

¶ Qui data opera in ciuitate incendium fecerint, si humiliore loco sint, bestijs subijci [6†] solent, si in aliquo gradu existentes [7†] id fecerint, capite puniuntur, aut certè in insulam deportantur. [t]

De iniurijs, & famosis libellis. *

TITVLVS X.

Hæc lex prima huius tituli in sui principio ponit derivationem vocabuli, iniuria, vsque ibi, Iniuriam autem. vbi ponit quandam diuisionem iniuriarum, quam sequitur, per quæstiones vsq. ad finem l. & §§. huius legis sunt breues, & plani: nec indigent sũmary: quia nõ posset succinctius dici, quam textus ipse facit.

N *Episcatores*] CASVS. Præses prouinciæ debet prouidere, ne piscatores fallant nauigantes, imponendo lumẽ de nocte in loco periculoso maris, vt sic nauigantes ad illud lumen veniant credentes ibi esse portum, & veniendo ibi periclitentur. Franciscus.

n *Delaturi*] s. piscatores, vt putent ibi esse portum vbi lumen vident, cum tamen ibi sit locus periculosus. Accur.

o *Efficiat.*] tenentur etiam hi piscatores ac si ipsi raperent. ar. C. de fam. libel. l. 1. in princ. & C. de hæret. l. quicunque. §. penul. & sup. de fer. cor. l. 1. §. fi. & ad le. Aqu. l. qui occidit. §. pe. Arg. contra. sup. de fur. l. furtum non. & de acqui. poss. l. quod nr eo. §. si venditorem. Accursius.

5† Aliàs, lasciuiæ, & al. loco ria. vt Halo. legitui. Anto. Aug. emendi. 4. c. 11.

S *I fortuito*] CASVS. Qui fortuito commisit incendium, non tenetur, nisi esset in lata culpa, vel dolo. Franciscus.

p *Venia indiget*] scilicet, ne comburatur, damnum verò resarciet, vel castigabitur, vt su. eo. l. qui ædes secundum Ie. Accur.

q *Luxuriæ*.] i. latæ culpæ. Accur.

r *Dolo*] sicque coercere mabitur, vt su. e. l. qui ædes. Sed argum. contra infra ad leg. Corn. de sica. l. in lege. Alij dicunt, quod damnũ sarciet, vel leuius castigabitur, vt su. eo. l. qui ædes. sed illa magis dicit contrarium. Accur.

6† P. Plo. obijci.

7† In P. Pl. deest. exist ẽtes.

L *Licere*.] CASVS. Quilibet potest naufragium suum colligere, id est, res quas amiserat naufragio. Secundo dicit, qui studiosè ignem posuit in ciuitate, si humilis est, bestijs subijci solet, si in dignitate est, capite punitur, aut deportatur. Franciscus Accur.

*Cor. Tasi. lib. 1.

s *Licere*.] facit supra. eod. l. ne quid in princip. & in fin. Sed argum contra su. ad le. Rhodiam de iac. l. domine Imperator.

t *Deportantur*] aut igne concremantur, & sic non ob stat contra su. eo. l. qui ædes, vel solue, vt ibi. Accursius.

DE INIVRIIS, ET famosis libellis.

¶ *Si in rebus meis deliquisti, dixit, nunc si in meipso. Accur.*

¶ *Similem cum innatorem, elegantiorem tamen annectit hic Cuiac. quo, & alia obserua.*

Iniuria

Vlpianus lib 56. ad edict.

LEX PRIMA.

INiuria ex eo dicta est, quòd nõ iure fiat. Omne enim quod non iure [a] fit, iniuria fieri dicitur. hoc generaliter. Specialiter autẽ iniuria dicitur contumelia. [b] * interdum iniuriæ appellatione damnum culpa datum significatur: vt in lege Aquilia [c] dicere solemus. Interdũ iniquitatem [d] iniuriam dicimus. Nam cum quis iniquè ■ vel iniustè [f] sententiam dixerit, ex eo iniuriam dicam, quod iure, & iustitia caret, quasi non iuriam.

¶ Contumeliam autẽ à contemnendo dicimus. [1] †

¶ Iniuriam autem fieri Labeo ait, aut re, aut verbis. Re, quoties manus inferuntur. Verbis autem, quoties nõ inferuntur manus: vt cum [2] † conuitium [g] fit.

¶ Omnem autem [3] † iniuriã, aut in corpus inferri, aut ad dignitatem, aut ad infamiam pertinere. In corpus fit, cum quis pultatur. [h] Ad dignitatem, cum comes matronę abducitur. [i] Ad infamiam, cum pudicitia attentatur. [k]

¶ Item aut per semetipsum alicui fit iniuria, aut per alias personas. Per semetipsum, cum directò ipsi patrifamilias vel matrifamilias fit iniuria. Per alias, cum per consequentiam [l] fit: vt 4 † cum fit liberis meis, vel seruis meis, [m] aut vxori, nutrui ve: Spectat enim ad nos iniuria, quæ ijs fit, qui vel potestati nostræ, vel affectui [n] subiecti sunt.

¶ Et si forte * cadaueri defuncti fiat iniuria, cui [o] hæredes bonorum ve possessores extitimus, iniuriarum nostro nomine actionem habebimus. P Spectat enim ad existimationem nostram, si qua ei fit iniuria. Idemque est, & si fama eius, cui hæredes extitimus, lacessatur. [q]

¶ Vsque adeo autem iniuria quæ fit liberis nostris, nostrũ pudorem perstringit, 5 † vt ét si volentem filium quis vendiderit, patri suo quidem nomine competat iniuriarũ actio, filij verò nomine non competat: quia nulla iniuria est, quæ in volentem [r] fit.

* Hinc illud Paciani. Patior facilè iniuriã si est vacua à contumelia.

2 † Dicim⁹, non ẽ in P.F.

2 † In P. F. nõ est vicium.

3 † P. Flo. omnemque.

4 † Deest vt in P.F

* Tex. iste est not. ad hoc q infamia illata, & ꝛ de succẽ facta est iniuria ipsi hęredi et potest his ꝓ ea agere. & ꝓbat istud idẽ text. ī ista eadẽmet l. §. quoties. versꝰ sẽper. n. interest. & tex. in l. si tra isto eo. ti. Bolog.

5 † Pertingit. P.F.

* Vide in hanc sententiã Arist. li. 5. Ethi. c. 9. & 11.

a *Non iure*] i. contra ius: sicut ꝙ non est ex fide peccatum est, vt C. de Iudæis. l. extricolarum. Accur.

Peccatũ est ꝙ ex fide non est.

b *Contumelia*] & sic hoc titu. accipitur. Accur.

c *Vt in lege Aquilia*] vt sup. ad leg. Aquil. l. sed & si quemcunque. §. 1.

d *Iniquitatem*] i. ius iniquum. quod sit ex sententia: vt ff. de iusti. & iu. l. pe. & inf. eo. l. iniuria: ũ actio. §. idẽ Labeo. Ac.

e *Cum quis iniquè*] quando ex certa sciẽtia.

f *Iniustè*] quando ignorans. & facit Instit. eod. in prin.

g *Conuitium*] vt inf. eod. l. item apud Laboncm. §. conuitiũ. fit etiam literis: vt inf. eod. l. lex Cornelia. §. si quis libtum. & illud dicitur fieri verbis. Sed contra Instit. de obliga. ex deli. in princip. vbi dicit omne maleficium esse ex re. sed ibidem exponitur. i. ex ipso maleficio: & ita dictio, re. omnia comprehendit.

h *Pultatur*] vt infra eodem. l. i ex Corn. in prin. & §. 1.

i *Abducitur*] vt & inf. eod. l. item apud §. comitem. & ad idem. inf. eo. l. iniuriarum. §. si quis de honoribus.

k *Attentatur*] vt de pudico impudicus fiat: vt inf. eodem. l. attentati. Et argumen. supra, de ter. cor. l. prima. §. finali. & facit inf. eod. l. itẽ apud §. si quis libello. Et not. quod imperfecto flagitio deportatur: perfecto autem capite punitur, vt infra, de extraordina. crimi. l. prima. Item hic stricte, largè quicquid fiat ad infamiam, fit ad dignitatem: vt infra, de varijs cog. l. penul. Accur.

l *Cum per consequentiam*] no. tantum fieri per consequentiã, quantum directò: vt sup. de his qui no. infa. l. athletas. §. siue autem. & de procu. l. qui proprio. §. procurator. vt in cæteris. & sup. ad leg. Aquil. l. proinde. §. item. & sup. qui. & à quo. l. si quis hac. s. 1. & de vi. & vi ar. l. 1. §. quod seruus. itẽ facit sup. de pac. l. in personam.

m *Seruis meis*] & hoc si est atrox. vel ad contumeliam domini facta. vt Instit. eo. §. seruus.

■ *Vxori*] vt vxori. & nutui. & hoc sup. de lib. cau. l. 2. & 3. & inf. de app. l. non tantum. Accur.

■ *Cui*] sc. defuncto.

n *Habẽmus*] vt. & sup. de teli. l. ossa. in princi. Et no. quod hæc actio iniuriarum hæreditati quæritur. & per eam hæredi soluto: vt sup. de petitio. hæredi. l. si a domino. §. si possessor. & ad legem Aquiliam l. ob id. & quod vi aut clam. l. denique. §. quæritur. & facit supra, de seruo cor. l. vt tantum. §. 1.

o *Cui*] sc. defuncto.

p *Habẽmus*] vt. & sup. de teli. l. ossa. in princi. Et no. quod hæc actio iniuriarum hæreditati quæritur. & per eam hæredi soluto: vt sup. de petitio. hæredi. l. si a domino. §. si possessor. & ad legem Aquiliam l. ob id. & quod vi aut clam. l. denique. §. quæritur. & facit supra, de seruo cor. l. vt tantum. §. 1.

q *Lacessatur*] i. ab aliquo diminuatur. & ad hoc Instit. qui manumitt. non. possi. 1. Accur.

r *Sed quæritur nunquid*] vt. & inf. l. pater. & l. si quis seruum.

s *Iuxta enarrata*] no. sic sup. de aqua plu. arcen. l. in diem. & ff. de fur. l. inter omnes. §. pen. & sup. de in ius voc. l. quamuis. & de libe. ho exhi. l. 3. §. si quis volentem. & inf. eod. l. sed si vnius. in prin. & sup. de reg. iur. l. nemo. Sed ff. C. de epp. vir. ibi. siue volentib. siue nolentib. &c. & in Auth. de sep. mulie. in princ. & sup. de ser. cor. l. 1. §. si.

a *Purgare.*] vt & sup.proxi.§. Accur.
b *Acquir.*] vt & sup.ad leg. Aquil.l.ob id.& sup. de nouat.l. nouatio.& Instit.de stipu.ser. in princ.& supra de leg.2. l. si mihi.& Titio.§.1.& quod vi aut clã.l.denique.§.quæsitũ. & inf.de reg.iur.l.nemo plus iuris.& l.nemo plus cõmodi.

sed si transit de hæreditate in hæredẽ, est contra. Instituo de perpe.& temp.act.§. non autem omnes. Sol. ibi erat transire de persona ad personam: hic una videtur fuisse persona.s. hæredis: quia fingitur ex tempore mortis fuisse hæres: vt sup.de stip.ser.l. si ex re.§ fin. & ĵ. de reg. iur.l.omnia quę & l. omnis hæreditas. & de acquir.hære.l. hæres quisq; hæreditatem: &c. iam ergo non est quæstio, an hic hæres in suum hæredem transmittat: quia non, vt patet ex prædictis.licèt quidam cõtra, quasi hæreditaria sit facta. vi.ĵ. quod met. ca.l.videamus. Acc

c *Denique*] procedit ac ipsum de genere: vt clarius dicat. Acc.

d *Hæreditario*] à seruo hæreditario, vel eo qui tunc hæres fuit: si seruisset: alias secus: vt ĵ.eo.l.illud. in fi. & l.cum quid.§. inter & fin. sup. quidam. qd non placet: quia in

volunt. & sup. l. eum. §. si iniuria. & facit sup de pecu.hære.l.sed verum.§ debitor. & sup. ad leg. Aquil.l. liber homo. §. si seruus. Accur.

1 P. Flo. ait Neratius.

c *Actiam hæreditarem*] ex iure enim est liber: vt C. de cadu. tol. §. in nouissimo. Accur.

2 P. Flo. negat hæres actionem aliis cõsumi.

f *Sui ipsius*] no. errorem esse in passo iniuriam, non in inferẽte. & sic nõ sunt contra inf eo l. item apud.§ interdum. & l.cum.§.pen.& l.fin. Accur.

g *Sui ignorat*] si tamen is qui fecit iniuriam ipsum liberum sciebat: vt inf.l.3.§. fin. secundum quosdam.quod non placet: vt sup.proxi.§. dixi.

h *Habere me*] hic est contra inf.eo.l. item apud.§. interdũ. & l.cum.§.fin. & l. sed si vnius.in princip. Sol. hic factutus erat etiam si scisset.vel hic tenebat vxorem, vel filium fam.l. sed nesciebat cuius: ibi nec filium.vel similem esse credebat.& facit sup.ad legem Aquil.l. scientiam §.j.& infra eo.l. eum qui.§.fi iniuria.

¶ Quoties autem funeri testatoris, vel cadaueri fit iniuria, si quidem post aditam hæreditatem fiat, dicendum est hæredi quodammodo factã. Semper enim hęredis interest, defuncti existimationem purgare. [a] Quoties autem ante hæreditatem aditam, magis hæreditati: & sic hæredi per hæreditatem acquiri. [b]

¶ Denique [c] Iulianus scribit, si corpus testatoris ante aditã hæreditatem detẽtum sit, acquiri hæreditati actionem, dubium non esse. Idemq; putat, & si ante hæreditatẽ aditam seruo hæreditario [d] iniuria facta fuerit. Nam per hæreditatem actio hæredi acquiritur.

¶ Labeo scribit, si quis seruum hæreditarium testamento manumissum ante aditam hæreditatem [e] verberauerit, iniuriarum hæredẽ agere posse. At si post aditam hęreditatem verberatus sit, hoc scit se [f] liberũ esse, siue ignorat, [g] ipsum agere posse.

¶ Sine ãt sciat, seruũ filiũ meũ esse, vel vxorem meã, siue ignorauerit, hic me [h] meo nomine actionẽ Neratius scripsit.

¶ Idem ait, [1] [†] ex vna iniuria interdum tribus [i] oriri iniuriarum actionem: neq; vnius actionem per aliã cõsumi: [k] [2] [†] vtputa vxori meæ [l] filiæfamilias iniuria facta est: & mihi, & patri eius, et ipsi iniuriarum actio incipiet cõpetere.

Paulus lib.50.ad Edict.

LEX II.

QVod si viro iniuria facta sit, vxor non agit: quia defendi vxores à viris, non viros ab uxoribus, æquũ est. [m]

Vlpian.lib 56.ad Edict.

LEX III.

ILlud relatum peræquè est, eos qui iniuriam pati possunt, & facere posse. [n]

Furiosus, & impubes non dolum capax possunt iniuriã pati: facere autem nequaquã, cum affectum habere non videantur. h.d.

¶ Sanè sunt quidam, qui facere non possunt: vtputa furiosus, & impubes, qui doli mali [3] [†] capax non est: [o] nanque hi [p] pati iniuriam solent, non facere. Cum enim iniuria ex affectu [q] facientis constitat. consequens erit dicere hos, siue pulient, siue conuitium dicant, iniuriam fecisse non uideri. Itaque pati quis iniuriã, etiam si non sentiat, potest: facere nemo, nisi qui scit se iniuriam facere, etiam si nesciat [r] cui faciat. Quare si quis per iocum percutiat, aut dum certat, iniuriarum non tenetur.

Error in persona cui fit iniuria, facit vt non oriatur actio iniuriarum.

¶ Si quis hominem liberum ceciderit, dum putat [s] seruum suũ, [u] in ea causa est, ne iniuriarum teneatur.

Paulus lib.50.ad Edict.

LEX IIII.

SI quum seruo meo pugnũ ducere vellem, in proximo te stantem inuitus percusserim, iniuriarum non teneor. [x]

i *Tribus*] quandoq; etiam quatuor, vel quinq;. vt si habet patrem.& auum.item patrem, & socium, nam omnibus.& sibi fit iniuria. Accur.

k *Per iocum*] & hoc probatur, cum contra eum probetur ipso facto: vt C.ad leg. Cornel.de si.a.l.1.& C.eodem tit.l.si nõ conuitij. & facit supra.de actio.& obligat. l. obligationum substantia.§.fin. Accursius.

l *Vxori mea*] vxor ergo mea est in potestate sui patris: vt & C.de condi.inser.l. si vxor. Accur.

m *Quod si. Æquum est*] vt Instit.eo.t. patiet. & facit ĵ. ad Velle l.2. & inf.de reg.iur.l.2. & sup de ĩa.homi.l. in multis.

n *Illud. Posse*] sed non omnes, vt subijcit.

o *Non est*] vt inf. de regu iur.l. pupillam. Accur

p *Namque hi*] errant ergo qui dicunt non fieri iniuriam, nisi ad animum reuocet: vt not. Instit. eodem §.fin. patiuntur ergo & pater, & mater per eos; vt argumen. sup. de vsucapieni.l. nũquam.§. si seruus. & sup. de acquiren. hæredita.l.more nostræ §. finali.

q *Ex affectu*] vt sup. de fur.l. qui iniuriæ. & l.verum est. & sup. ad legem Aquiliã. l. sed. & ĩ quemcunque. §. igitur. & ĩ. si magistet. in fine §. & inf ad legem Cornel. de fica.l. Diuus. & sup.de rei vendic. l.quod infans. & argum sup. de acquiren. hæred.l. si is ad quem.

r *Nesciat*] exemplũ infra eodem l.eum. §. si iniuria. & supra eodem.l.1.§. siue autem.& argumen. sup. ad legem Aquil. l. scientiam. §. sed si defendendi.& supra quod vi, aut clam. l. denique. §. quæsitum.

s *Per iocum*] & hoc probatur, cum contra eum probetur ipso facto: vt C.ad leg. Cornel.de si.a.l.1.& C.eodem tit.l.si nõ conuitij. & facit supra.de actio.& obligat. l. obligationum substantia.§.fin. Accursius.

Iniuriarũ actio cõperat iniuriatoq; qui post illatam iniuriam non reuocauit ad animum suum.

3 † Mali non est in P.F.

t *Dum putat*] sic sup. de fur.l. si quis vxori §. cum Titio. & sup.de iurisd.omn.iud.l.si per errorem. & C.si à non compe. iu.d.l.1.& sup.de op.leg.l.2.§.1.arg.contra sup.ad le.Aqui.l. scientiam.§.1.

u *Seruum suum*] secus si putet alienum: vt sup. eo.l. prima. §. Labeo.& facit inf.ad leg. Iuliam peculatus.l.antepen.& quod not.inf.eod.l.eum qui.§. si iniuria: & inf. eo.l. si quis seruum meum. Accur.

x *Seruo meo. Non teneor*] sed Aquil. vt supra ad legem Aquiliam.scientiam.§. sed ĩ defendendi. Accursius.

Lex

L *Ex Cornelia.*] CASVS. Lex Cornelia de iniurijs facta, habet locum cum quis se pulsatum, vel verberatũ, vel domum suam introitam per vim esse dicat. Secũdo prohibet certas personas coniunctas actori posse esse iudices in his causis, vel aliqua earum. Tertio dicit, hæc lex Cornelia habet locum in trib. casibus: & eos dicit. & sic comprehendit omnem iniuriã, quæ fit manu. postea assignat differentiam inter pulsationem, & verberationẽ. postea exponit hæc verba. Domum suã introitam vi &c. & domũ intelligas, siue sit propria inhabitantis, siue conducta, siue gratis concessa: siue habiter in ciuitate, siue in villa, siue in hortis. Item si colonus meus partiarius extitit in fundo, & in eũ fundum aliquis per vim intrauit, ipse habet hanc actionem, non ego: secus si esset simplex colonus. Et vt breuiter dicam: si scholaris Romæ existens causa studiorum, in domum quã habitabat, introitum sit per vim, competit ei hæc actio. Postea dicit: verberatus est filius meus, habet ipse hanc actionem, non ego: sed prætoriam habeo: & illam actio. potest filius intentare me absente, nec debet cauere, q̃ habebo ratum. Item qui hac actio. legis Corneliæ agit, potest deferre sacramentũ reo. idem est permissum in iniuriarum prætoria. Item qui facit librum ad infamiam alicuius: euenit iniuriarum: siue expresserit nomen illius, ad cuius iniuriã faciebat, siue non: vt euenit in honorabili viro doctore Grammaticæ magistro Ambrosio, meo magistro, qui fecit libtum ad infamiam magistri Boni, qui & fuit meus magister. Idem est seruandum in eo, qui fecit carmina ad infamiam alicuius, vel simile quid. quod dic, vt in glo. Idem seruandum in eo, qui emi curauit talem librum: & quicunque põt indicare, siue accusare hoc facientem: siue liber sit, siue sit seruus habebit præmium, & si seruus est, habebit libertatem. & hoc est verum siue in illo libro, siue in cãtione erat expressum nomen infamati siue non. vt quilibet possit accusare. Item agere poterit infamatus actio. iniuriarũ ciuiliter. & si agatur vna tollitur alter. & h. d. hæc l. & seq. Fr. Ac.

1† P.F.q ei.q &c.

2† P.F.p priusue eorũ quemquã ea cognatione &c.

3 † P.Fl. eius.

* Vide in hñc locũ Lau. Val. lib. eleg. 6. c. 1. p. 47.

a *Dicat*] vt Instit. eo. §. sed & lex. Sed nunquid his casib. agi poterit prætoria actione iniuriarum? Respon. ita. arg. inf. ea. l. §. illud. Cur ergo lex Cornelia facta est? Respon. vt ostendaret curam esse maximè de his casibus. arg. ff. eo. l. ité apud. §. hoc edictum. Item erit hic perpetua: ubi annalis. vt Instit. de perpe. & tempo. actio. in prin. Ité non tu ratus, sed officio iudicis damnum æstimatur: vt ff. eod. l. constitutionibus. Acc.

Vsq; ad finem.

Vlpianus lib. 56. ad Edict.

LEX V.

LEx Cornelia de iniurijs competit ei, qui iniuriarum agere volet ob eam rem, quòd se pulsatum, verberatumve, domumve suam vi introitam esse dicat. a Qua lege cauetur, vt non iudicet b ei qui 1† agit gener, socer, vitricus, priuignus, sobrinusve, propiorve eorum, c qui in ea 2† cognatione, affinitateve attinget, quive eorum cuius, 3† parentisve cuius eorum patronus erit.

¶ Lex itaque Cornelia ex tribus causis dedit actionem: q̃ quis pulsatus, verberatusve, domusve eius vi introita sit. Apparet igitur omnem iniuriam, quæ manu fiat, lege Cornelia contineri.

¶ Inter pulsationem, & verberationem * hoc interest, vt Offilius scribit: Verberare est cum dolore cędere: pulsare, sine dolore.

¶ Domum accipere debemus, non proprietatem d domus, sed domicilium. e Quare siue in propria domo quis habitauerit, siue in conducta, vel gratis, siue hospitio f receptus, hæc lex locum habebit. Quòd si quis in villa g habitet, vel in hortis, idem erit h probandum. Et si dominus fundum i locauerit, inque eum k impetus factus sit, colonus l aget, non dominus.

Isle §. diuiditur in tres partes. Primò ponit dictum Labeonis. Secundò ponit reprehensionem dicti. Tertio ponit veram determinationem generalem circa præmissa. secũda ibi, Ego puto. tertia ibi, Tantùm igitur. Bar.

¶ Si tamen * in fundum alienum, m qui domino colebatur, n vi 4† introitum sit, Labeo negat esse actionem domino fundi ex lege Cornelia: quia non possit, o vbique domicilium habere, hoc est, per omnes villas suas.

¶ Ego puto ad omnem habitationem, in qua paterfamilias p habitat, pertinere hanc legem: licèt ibi quis domicilium non habeat. q Ponamus enim studiorum causa Romæ agere: Romæ vtique domicilium non habet: & tamen dicendum est, si ui domus r eius introita fuerit, Corneliam locum habere. Tantùm igitur ad meritoria, s vel tabula nõ pertinebit. Cæterùm ad hos pertinebit, qui inhabitant non momẽti causa, sed perpetuò: licèt ibi domicilium non habeant.

¶ Sed si dominus fundum t locauerit, inque eum u impetus factus sit, colonus x

rantes lucrantur: vel quia ipsa meretur mercedem ab operantibus in eis quæ domino dantur.

a *Prætoria*] vt & ſ. rem ra. hab. l. ſi ſit e. §. fin. & facit ſup. de procu. l. non ſolum. §. ſi pater. & ſup. de fur. l. cum. §. an pater.

b *Filio*] quam pater exerceat vt & prætoriam filij: vt inſ. eo. l. pē. & l. ſed ſi vnius.

§. ait Prætor, licèt quidam dicant contrarium: pro quibus eſt inſ. proxi. ¶ Item facit ſup. ad Treb. l. cogi. §. ſi pater. Accurſ.

c *In lege Cornelia*] l. in actione, quæ deſcendit ex lege Cornelia.

d *Agere poteſt*] patre abſente: vt in prætoria, ſed quidam etiã eo præſente in hac Cornelia.

e *Ex omni cauſa*] quę ſunt tres: vt ſup. ea. l. §. lex itaque.

f *Nec cauere*] non arg. pro eis, qui dicunt Corn à filio exerceri: cum non caueat de rato, ſed dic. q' patre abſente agit: nam & de prætoria dicit ibi nam nec alias, &c. quo caſu filius agit: vt inf. eodem. l. ſed ſi vnius. §. filiofamil. & ideo non cauet, quia ſuo nole agi: alias caueret: vt ſupra de neg. geſt. l. ſinautem. & de compen. l. ſi cũ filio. Accurſius.

1† P. F. ſecuturos.

g *Hac lege*] Cornelia. & facit C. de rebus cred. l. in bonæfidei. Accurſius.

h In *Aſſeſſorio* ideſt, dum eſſet Aſſeſſor illius Prætoris.

* Hæc injuria capitalis erat ſm le. 12 tab. cuius meminit Alex. ab Alex. li. 6. Genial. dier. c. 10.

i *Sectari*] in actione, quæ iure prætorio datur. Azo.

K *Res ſe habet.*] vt etiã in prætoria poſſit deferri iuramentum, & neceſſe habeat reus iurare: ſicut & cum ſacramentũ à lege defertur: vt C. de iure delib. l. fin. §. licentiam. & ſup. re. a no. l. Marcellus. & C. de his, qui ad eccl. confu. l. præſenti. §. ſicubi. Accurſius.

l *Alterius nomine*] quaſi non ipſe, ſed alius componat. Vel dic è contra, cum intendere. Titium infamare, alterũ nominabat, de quo conſtabat eum non exiſtere: vt inf. eo. l. proxi.

m *Sine nomine*] facientis: vel eius fiebat iniuria.

n *Liceret*] illi ad cuius iniuriam factus eſt: & ſubaudi, voluit Senatus: vt innuit inf. l. proxi.

o *Qui id fecit*] etiam ciuiter. illud autem conſtat, q' criminaliter accuſari poteſt: & imponitur pœna capitalis: vt C. de famo. libel. l. 1. Accurſius.

p *Ex lege eſſe iubetur.*] hoc expone, vt ſ. de teſti. l. obtinuit. in prin. & de teſt. l. is cui. §. fi. & l. cum lege.

q *Epitheſin.*] Græcum eſt: cuius interpretatio eſt epitheta, hoc epigrammata quaſi mortem alicuius ſignificans: vt ſ. de extraord. crim. l. pen. §. plerique. Accurſius.

r *Sive ſcripſerit &c.*] vt cautiones ſunt. & alia exempla inſr. eo. l. item apud. §. generaliter.

ſ *Curauerit*] talem libram. Accurſius.

1 *Pramium*] aliàs pretium. & facit C. de famo. libel. l. 1.

¶ Illud quæritur, an paterfamilias filio iniuriam paſso, ex lege Cornelia iniuriarum agere poſſit? Et placuit non poſſe: deque ea re inter omnes conſtat. Sed patri quidem prętoria [a] iniuriarum actio cõpetit, filio [b] uerò legis Corneliæ.

¶ In lege Cornelia [c] filius familias agere poteſt [d] ex omni cauſa, [e] nec cauere [f] debet ratam patrem habiturũ. Nam nec aliàs agẽtem filium iniuriarum ad cautionem de rato compellendum Iulianus ſcribit.

¶ Hac lege [g] permittitur actori iuſiurandum deferre, ut reus iuret iniuriam ſe non fecilse. Sed Sabinus in Aſſeſſorio [h] etiam Prętores exemplum legis ſecutos [i] 1† ait. & ita res ſe habet. [k]

Hic ponitur de ſecũda parte rubrica. Primo ponuntur verba Iuriſconſulti. Secundò exponit aliqualiter illa verba in l. quod Senatus. Bar.

¶ Si quis librum * ad infamiã alicuius pertinentem ſcripſerit, compoſuerit, ediderit, dolove malo fecerit, quo quid eorum fieret, etiam ſi alterius nomine [l] ediderit, uel ſine nomine, [m] uti de ea re agere liceret: [n] & condemnatus ſit, qui id fecit, [o] intellabilis [p] ex lege eſſe iubetur.

¶ Eadem pęna ex Senatuſconſulto tenetur is, qui ἐπίθεσιν [q] 2† aliudve quid, ſiue ſcripturam [r] 3† in notam aliquorum produxerit. itẽ qui emendũ, uendẽdum ve curauerit. [ſ] Et ei qui indicaſset, ſiue liber, ſiue ſeruus ſit, pro modo ſubſtantiæ accuſatę perſonæ, æſtimatione iudicis præmium [t] conſtituitur, ſeruo forſitan etiam libertate præſtanda. [u] Quid enim ſi publica utilitas ex hoc emergit?

Paulus lib. 55. ad Edict.

LEX VI.

QVod Senatuſconſultũ [x] neceſſarium [y] eſt, cum nomen adiectum non eſt eius, in quem factũ eſt. Tunc. n. 4† quia difficilis probatio eſt, uoluit Senatus publica quæſtione [z] rem uendicare.) 5† Cæterum ſi nomen adiectum ſit: & iure communi [a] iniuriarũ agi poteſt. Nec enim prohibendus eſt priuato agere iudicio, quo 6† publico iudicio præiudicatur, quia ad priuatam [b] cauſam pertinet. Planè ſi actum ſit publico iudicio, denegandum eſt priuatum. [c] ſimiliter ex diuerſo.

Vlpianus lib. 57. ad Edict.

LEX VII.

PRætor edixit, Qui agit iniuriarum, certum dicat quid iniuriæ factum ſit: quia

u *Præſtanda*] dando pretium domino à fiſco: vt C. de quibus cau. ſerui pro præmio acci. li. 1, 2. & facit ſ. ad Syl. l. ſi quis in graui. §. vtrum. Accurſius.

x Q *Vod Senatuſconſultum*] ſuper accuſatione factum.

y Q *Neceſſarium*] maxime ſubaudi. nam & qũ eſt certum, locum hẽt accuſatio: vt ſ. proxi. l. in ſi dixit. & ſ. ſubijcit.

z *Publica quæſtione.*] i. querela, ſiue accuſatione cuiuslibet de populo. Et ſic no. criminaliter quẽ puniri, licèt non appareat ad cuius iniuriam fecerit. ſic & ſ. ad leg. Aquil. l. item Mela. §. ſi plures. & l. ita vulneratus. Accurſ.

a *Iure communi.*] i. ciuiliter. & pro eo. nam & hic criminaliter agi poteſt, prout vult iniuriã paſſus: vt ſubijcit Accurſius.

b *Priuatam*] ę. d. pro ſequitur ſuã iniuriã: vnde maximè auditur, licèt præiudicet in criminali. & ſic omittit publica vindicta. Accurſius.

c *Ex diuerſo*] vt & ſ. l. pai. §. 1. & facit ſ. de publi iud. l. interdũ. & C. ne tutor. vel cura vice cõ iud. l. & de ext. ſtellio. l. 1. & ſ. vi bo. rapto. l. 2. §. 2. Sed ſ. C. de ord. iud. l. fin. vbi vnũ p alind non tollit. ſed ibi vicißim reconueniendo: hic vnus ſ alium vtrũq; proponebat. Item ſ. C. qñ ciuilis actio crimi. præiudi. l. 1. Solue, hic vetus. vel verius hic vtrũq; ad vindictã. ibi qñ pp dãnũ rei familiaris agitur. vt ſ. l. proxi. §. 1. & eodẽ modo ſoluitur ſ. ad le. Aquil. inde Neratius. §. ũ dolo quæ eſt ſ. Acc.

4† P. F tũ ei.

5† P. Fl. vindicari

Vnũ per aliud ſm tellatur ĩ vicißitudinaria ſtenſione.

6† P. F. ꝙ

PRætor dixit. Qui agit iniuriarum actio, debet nominare perſonã, de qua conqueritur. Item debet dicere quã iniuriam ſit paſſus. Secundo dicit: ſeruum meũ in mei contumeliã occidiſti, quæritur, an poſſim agere actione iniuriarum priuata. Item accuſare lege Cornelia de ſicariis. Idẽ ſi veneno eum occidiſti. dñ. ꝙ ſi ago vna, non poſſum alia agere. & licet aliàs dici cõſueuit, ꝙ ciuilis via per criminalem non tollitur. vel è contra non obſtat, quia illa ciuilis datur ad burſam priuatam, ſiue ad damnum emendandum: hæc ãt iniuriarũ dat ad vindictã. hinc eſt, ꝙ ſi lege Aquilia velim agere occaſione dãni mortis ſerui mei, non tollitur accuſatio legis Corneliæ: qua Aquilia ad datur dãnũ emẽdandũ. Sed ſi volo agere actione iniuriarũ eo, ꝙ caput ſerui mei percuſſiſti gladio, cũ iam accuſaſſem te lege Cornelia: dñ. ꝙ non poſſum agere, licet Labeo ꝓdixit. Item benè dixi, quod qui agit iniuriarũ, debet dicere iniuriam: quia ſm quantitatem iniuriæ quandoq; puniet iudex, quandoq; non: vt euenit in liberto & filio, qui dicunt ſe paſſos iniuriam à patrono, vel à patre. nam debent dicere quam iniuriam. nã ſi erit atrox iniuria, tenetur pater & patronus, alias non. Filius ãt in poteſtate etiam pro atroci iniuria non poteſt agere ꝓ patre.

Item

Item qui agit iniuriarũ debet dicere certum. i. debet dicere quam iniuriam ſi paſſus: non alternatiuè illam, aut illã. Sed pone, ꝙ plures iniurias mihi feciſti, putà, gente coadunata domum meam intraſti per vim, & opprobrium mihi dixiſti, & me verberaſti. dĩ, ꝙ de omnibus iniurijs debeo ſimul agere, non ſeparatim de qualibet. Item de omni iniuria põt ciuiliter agi, etiam de atroci. Poſtea dicit, ꝙ iniuria atrox ſit quandoque ratione perſonæ, quãdoq. ratione rei, quãdoq. ratione tẽporis. & dat exempla, nec refert, cui fiat iniuria atrox, filiofamil. an patrifamilias. Item ſi ſeruus tuus fecit iniuriam atrocem, & te præſente: teneris noxaliter: ſi te abſente, caſtigetur ſeruus. Vltimo dicit, qui attentauit liberum, vel ſeruum, maſculum, vel fœminam, tenetur iniuriarum actio. Poſtea exponit, quid ſit attentare. & hoc dicit hæc lex, & tres ſequentes. Fran. Acc.

a *Actionem*] iniuriarum, quam conſtat infamare, vt ſubijcit: & ſup. de his qui no. infa. l. j. idẽ de actione de dolo: vt ſup. de dolo. l. ſed ſi ex dolo. §. ſi. & l. & elegantèr. in ſi. Accurſ.

b *Diſcrimin-*] i. periculo, ſic ponitur, C. de pœna iudi. l. 2.

c *Deſignare certum*] ſ. hominem iniuriam inferentem. ſed hoc quandoque fallit: vt ſup. l. proxima. vel ibi in accuſatio. e criminali. Vel ſecundo exponas certum ſ. genus iniuriæ. & facit ſupra de rei vend. l. ſi in tẽ. & de interrog actio l. de ætate. §. nihil & de confeſſis. l. certum. in prin. & inſ. de iure fiſc. l. ita fidei. & inf. ea. l. §. præterea. & §. quod autem Prætor. & ſup. de fur. l. in actione furti.

d *Si dicatur homo*] ſ. ſeruus tuus. & in tuam contumeliam.

e *Occiſus*] & propter hoc ciuiliter iniuriarum, vel criminaliter ex lege Cornelia agatur. poteſt etiam lege Aquilia agi ciuiliter: vt ſ. ad leg. Aquil. l. vnde Neratius. §. ſi dolo. Accu.

f *Iudicio*] ſcilicet iniuriarum.

g *Legi Corneliæ*] ſcilicet de ſicarijs.

h *Præiudicari*] i. dicere, ſi actum fuerit vno, an poſſit agi poſtea altero: & è conuerſo. Accurſius.

i *Idemque*] ſ. quæritur.

k *Occidendi cauſa*] eius cauſa poteſt agi iniuria. ciuiliter. & l. Corne. de ſicarijs & veneficijs: vt inf. ad leg. Corne. de ſica. l. 1. & 3. §. fin.

l *Rectius*] reſponſio, ſecundum Ioan.

m *Actionem*] id eſt accuſationem, ſi prius ciuiliter fuerit actum: ſic ponitur in Authen. de ſanct Epiſc. §. 1. ſed ſi prius fuerit crimina ter actum, propriè ponitur. Sed contra. ſup. vi bono. rap. l 2. §. 2. Sol. vt ibi.

n *Atquin*] oppoſitio reſponſionis, ſecundum Ioan.

o *Solemus dicere*] ſecundum generalem regulam, quæ eſt C. quando ciuilis actio. l. 1. Accurſius.

p *Publica.*] i. criminalia. non autem propriè vocantur hæc publica, cum non cuilibet de populo competat, ſecundũ R.

qui famoſam actionem [a] intendit, non debet vagari cum diſcrimine [b] alienæ exiſtimationis, ſed deſignare certum: [c] & ſpecialiter dicere quam ſe iniuriam paſſum contendat.

Iſte §. diuiditur in quatuor partes. Primò ponit duas quæſtiones, & reſponſionẽ. Secundò opponit, & ſoluit. Tertiò ponit aliam quæſtionem, & reſponſionem. Quartò ſimiliter ponit aliam quæſtionem, & reſponſionem. Secunda ibi, Atquin. Tertia ibi, Quid ergo. Quarta ibi, Quid ergo ſi quis. Prima pars loquitur vno modo ſecundum gl. alio modo ſecundum Iacobum de Are. Secunda, & tertia pars legũtur vniformiter ſecundũ omnes. Quarta pars legitur duobus modis ſecundum gl. tertio modo ſecudum Iacob. de Arena. & ſecundum gl. iſte §. hoc intendit: Si actum eſt actione ciuili, quæ competit ad vindictam, tollitur criminalis accuſatio. ſecus, ſi ad rem familiarem ciuiliter ſit actum. Bart.

¶Si dicatur homo [d] iniuria occiſus, [e] nunquid non debeat permittere Prætor priuato iudicio [f] legi Corneliæ § præiudicari? [h] Idemque [i] & ſi ita quis agere velit, ꝙ tu venenum dediſti hominis occidendi cauſa. [k] Rectius [l] igitur fecerit, ſi huiuſmodi actionem [m] non dederit.

¶Atquin [n] ſolemus dicere: [o] ex quib. cauſis publica [p] ſunt iudicia, ex his cauſis non eſſe nos prohibendos, quò minus & priuato agamus. hoc eſt verum: q ſed vbi [r] non principaliter de ea re agitur, [ſ] quæ [t] habet publicam executionem.

¶Quid ergo de lege [u] Aquilia dicemus? [x] Nam & ea actio principaliter [y] hoc continet: [z] hominem autem [a] † occiſum non principaliter. Nam ibi principaliter de damno agitur, quod domino datum eſt: at in actione iniuriarum de ipſa cæde, vel veneno, vt vindicetur, nõ vt damnum ſarciatur.

¶Quid ergo ſi quis idcirco velit iniuriarum [c] agere, quòd gladio caput eius perculſum eſt? Labeo ait, [d] non eſſe prohibendum. Neq; enim vtique hoc [e] (inquit) intẽditur, quòd publicam habet, animaduerſionem. quod verum nõ eſt. [f] Cui.n. dubium eſt ẽt hunc dici poſſe Cornelia § cõueniri.

k *Occidendi cauſa*] ſcilicet quia dixit, occidi te volo.

l *Igitur*] nam hæc datur ad pœnam, & continet rei perſecutionem.

m *Actionem*] ideſt cum in actione non vertitur eadem quæſtio, quæ in accuſatione, ſecundum M. vt in noſtro caſu. nã in ciuili iniu. vt in criminali. l. Cornel. de ſica. & veneſ. agitur ad vindictã tantum: & quod tibi nõ abeſt, peti videtur: & quod alteri nõ adeſt: & ita ceſſat regula prædicta. vbi ergo ꝓ re familiari. vel propter rem familiarem agitur, habet locum prædicta regula: vt hic, & C. quando ciuilis actio. l. 1.

n *Solemus dicere*] ſecundum generalem regulam, quæ eſt C. quando ciuilis actio. l. 1. Accurſius.

o *Publica.*] i. criminalia. non autem propriè vocantur hæc publica, cum non cuilibet de populo competat, ſecundũ R. & ſic vt faciat pro Plat. ad id, quod not. C. quando ciuilis actio. l. prima.

q *Et hoc eſt verum.*] i. prædicta regula per allegatam l. C. quando ciuilis actio. l. 1. Accurſius.

r *Sed vbi*] ſcilicet in eo caſu vbi, &c. Accurſius.

ſ *De ea re agitur.*] i. de eo maleficio.

t *Quæ.*] i. quod.

u *Quid ergo de lege.*] nam hæc datur ad pœnam, & continet rei perſecutionem.

x *Dicemus*] an idem dicemus, qđ in hac actione dicimus? certè non: nam &c, ſecundum M. & Azo.

y *Principaliter*] ideſt cum in actione non vertitur eadem quæſtio, quæ in accuſatione, ſecundum M. vt in noſtro caſu. nã in ciuili iniu. vt in criminali. l. Cornel. de ſica. & veneſ. agitur ad vindictã tantum: & quod tibi nõ abeſt, peti videtur: & quod alteri nõ adeſt: & ita ceſſat regula prædicta. vbi ergo ꝓ re familiari. vel propter rem familiarem agitur, habet locum prædicta regula: vt hic, & C. quando ciuilis actio. l. 1. r† In P. F. deeſt, ãt.

z *Hoc continet*] ſcilicet damnum: vel hoc quod facit locum dictæ regulæ. quod idẽ eſt. Accurſius.

a *Occiſum.*] i. crimen non agitur principaliter cũ ciuiliter agitur Aquilia: licet mẽtio eius fiat & probatio: ſed cum ſit accuſatio, principaliter agitur de crimine.

b *Sarciatur*] & ideo ceſſet dicta regula, cum enim dicitur, cõuenio te lege Aquilia, qui hominem occidiſti: oportet damnum exprimi, ſ. conuenio te ad decem, quia in tantum me damnificaſti: ſed ſecus in actione iniuriarum. Item & quod dicit, damnum non venire in actione iniuriarum: eſt contra. C. eo. l. dominis, ſed non venit principaliter, vt hic: ſed ſecundario ſic, vt ibi. & inf. eod. l. item apud §. ſi quis ſeruo verberato, vel dic. vt in contrario notaui.

c *Iniuriarum*] ciuiliter, cum prius egiſſet criminaliter l. Cornelia de ſicarijs: vel è conuerſo. Accurſius.

d *Labeo ait*] & bene, ſecundum Iacobum, & M. ſed Ioan. & nos malè.

e *Hoc*] crimẽ quod. ſ. pub. habet animaduerſionem. i. vindictam in vtraq; via agendi imò in ciuili etiam damnum impenſatum venerat: propter quod videbatur vtraq; via licere agi. ſecundum Labeonem.

f *Non eſt*] ex hac ratio, non ſententia Labeonis corrigitur ſecundum quoſdam, nos ſecundum Io. contra. ſ. ꝙ vtrunque corrigatur.

g *Cornelia*] de ſica. vel de iniurijs? Reſpon. certè poteſt cõueniri, dummodo criminalis tollat ciuilem, ſecundũ noſt & è contra. Alij cõtra: & eſt ratio ſpecialitatis ſecundũ eos, quod de expenſis dixi: & quia in capite vt arg. iup. de relig. l. cum in diuerſis. & quia gladio. Ex prædictis notatia cæpla, quib. vtraq; via agit ad vindictã: & ſic vna tollit aliã: vt occiſo venenato, & capite percuſſo. & eſt rõ: quia cũ de

eodem agitur.exceptio.rei iud.repellitur: vt sup.de excep. rei iud.l.si quis eum. §.planè. secus ergo vbi alterum est de refamiliari.& facit sup l.proxi.in fi. Accursius.

a *Praterea*]i.non solum. quia non debet vagari: vt sup.in prin.sed etiam hac secunda ratione: vt ex qualitate.

b *Si seruilis.*]i.talis, quę seruo facta pateret actionem iniuriarũ domino: vt quia atrox: vt Instit.eod. §.seruus.

c *Dabimus.*]i. non denegabimus.

d *Eum.*]s. Prætorẽ. Accursius.

e *Heri seruum*]sic in Authent. quomodo opor. Episcopos. §. 1. & facit infr.eo.l.non solum. §. quamquã.

2† P.F.ve & supra de iniuriarum inter can.l.sed si. §.Prætor dum iniuriarum da- l.honori. si argum. si iudicũ sup.de vi & vi arma. si atrox sit l.1. §.interdictum. & de excepti. doli. l. apud Celsum. §.aduersus. & inf.ad leg. l.[illegible] doli.l.si adulterium. §. penult. & ff.de furtis. l.si libertus. Accursius.

f *Non temerè*]i.indistinctè.q.d non dabitur. Accursius.

g *Atrocitas*]& tunc non iniuriarum sed in factum eius loco: vt C.de dolo. l.si superstite. Vel ibi in actione doli: hic iniuriarum.

h *Fuerit*]vt & ff. de iud.l.iis. sed potest cogi, vt emãcipetur: vt sup. si a parente. quis ma fu.l. §.item facit inf.eo.l.item apud. §. quæstionem. Accurs.

i *Quod autem Prætor ait*]vt ff.ea.l.in prin. K *Neque sub alternatione*]no.alternationem facere incertitudinem: vt ff de pact. l.veterib. & notetur vt hic. & sup. de fi pu. seruo.l.sed si ita. & de reb.eo.l.si pupillorũ. §. si Prætor. & de testamentis. iure l. utor ira rectè. & sic de ff.lis.l. certum. circa crimen. & de op.lib.l. ff. mus. §. fin quando quę nõ nocet: vt quia sic est voluntas legãtis. vel paciscentis: vt sup. de le primo. l. nõ quocunque. §. fin. & l. cum res. §. sed si Stichus. & C. de verbo. signi. l. cum quidam. & sup de ver. oblig. l. vbi autem. qui illud. & supra de iure dot. l. plerunque. & de arbi. l. itẽ si vnus. §. idem Pomponius.

Alterna. tio facit incertitudinẽ: quę qñq. nocet. qñq; nõ nocet. * Istetex. est not. & fin. adhoc q deiecti ex atrox pcõcar. Iam multorũ delictorũ q tex. hoc ñ probat de atroci iniuria. sed q iniuria facta à turba hominũ. vel à cętu cõiũcti. & reputatur vna iniuria. ñ plures. Bolo.

¶Præterea [a] illò spectat dici certum de iniuria, quã passus quis sit, vt ex qualitate iniuriæ sciamus, an in patronũ liberto reddendum sit iniuriarum iudicium. Etenim meminisse oportebit, liberto aduersus patronum, non quidem semper, verum interdum iniuriarum dari iudicium. s. si atrox sit iniuria, quam passus sit, putà si seruilis [b] est. 1† Cæterùm leuem coerctionem 2† vtiq; patrono aduersus libertum dabimus, [c] nec patietur eũ Prætor querẽtem, quasi iniuriam passus sit, nisi atrociter 3† eum [d] mouerit. Nec enim fere Prætor debet heri seruũ, [e] hodie libertum, conquerẽtem q dominus ei conuitium dixerit, vel q leuiter pulsauerit, vel emendauerit. Sed si flagris, vel verberibus vulnerauerit non mediocriter, 4† æquissimum erit Prætorem ei subuenire.

¶Sed & si quis ex liberis, qui non sunt in potestate, cum parente velit experiri, non temerè [f] iniuriarum actio danda est, nisi atrocitas [g] suaserit. Certè ijs, qui sunt in potestate, prorsus non competit, etiã si atrox fuerit. [h]

Hic exponit verba Edicti Prætoris.

¶Quod autem Prætor ait, [i] Quid iniuriæ factum sit, certum dicat: quemadmodum accipiẽdum sit? Certum eum dicere Labeo ait, qui dicat nomen iniuriæ. neq; sub alternatione, [k] putà, illud aut illud. sed illam iniuriam se passum.

¶Si mihi * plures iniurias feceris, putà turba [l] & cętu facto domum meam introieris, & hoc facto efficiatur, vt simul & conuitium patiar, & verberer, an possim separatim tecum experiri de singulis iniurijs, quæritur? Et Marcellus secundum Neratij senten- tiam hoc probat, cogendum iniurias, quas simul passus est, coniungere. [m]

¶Posse hodie de omni iniuria, sed & de atroci ciuiliter agi, [n] Imperator noster rescripsit.

¶Atrocem iniuriã, quasi contumeliosiorem, & maiorem accipimus.

¶Atrocem autem iniuriam, aut persona, aut tempore, aut re ipsa fieri Labeo ait. Persona atrocior iniuria fit, cũ magistratui, [o] cũ parenti, patrono fiat. Tempore, si in ludis, & in conspectu Prætoris. 5† Nam in Prætoris conspectu, an in solitudine p iniuria facta fuerit, multum interesse ait: quia atrocior est, quæ in conspectu fit. Re atrocem iniuriam haberi Labeo ait, [p] Vt putà si vulnus illatum, [q] vel os alicui percussum sit.

Paulus lib.55.ad Edict.

LEX VIII.

VVlneris magnitudo atrocitatem facit: [r] & non nunquam [s] locus vulneris, [t] veluti oculo percusso.

Vlpianus lib.57.ad Edict.

LEX IX.

SEd est quæstionis, q dicimus re iniuriam atrocẽ [u] fieri, vtrum si corpori inferatur, atrox sit an & si non corpori, vt putà vestimentis scissis, comite abducto, vel conuitio dicto? Et ait Pomponius etiam sine pulsatione posse dici atrocem iniuriam, personam atrocitatem faciente.

¶Sed & si in theatro, vel in foro cędit & vulnerat, quamquam non atrociter, atrocem iniuriam facit. Parui autem refert, vtrum patrisfamilias, an filiofamilias iniuria talis facta sit. nam & hæc [x] atrox existimabitur. [y]

¶Si atrocem iniuriam seruus fecerit, si quidem præsens sit [z] dominus, potest agi de eo. [a]

quibus casibus & libellus. & confessio. & sententia poterit sub alternatione dari: vt Instit. de offic. iudi. in principio. Accursius.

l *Turba*] quæ fit ex decem: vt sup. vi bono. rapto. l. Prætor. §. 1. Accursius.

m *Coniungere*] sic ff. pro socio. l. cum duobus. §. si plures. & sup. famil. ercisc. l. hæredes. & de pluribus. Sed arguit en. contra sup de actio. emp. l. non est noua. Accursius.

ADDITIO. Die secundum. Bartol. q cogitur omnes proponere in vno libello: tamen ex qualibet sequitur condemnatio. ac si proponerentur in diuersis libellis: vt d.l. non est nouum. & quod ibi not.

n *Ciuiliter agi*] vt & inf. eo. l. constitutionibus. ciuã. & Inst. eod. § in summa.

o *Magistratui*] ratione ergo patitur iniuriam pulli & sic è contra ratione personæ inferentis, vt inf. eodem. l. sed si vnius. s. quædam. & argum. sup. de re iud. l. 2. & inf. eodem. l. item apud. s. quod ait Prætor. Sed argument. contra. inf. eo. l. cum qui. s. 1. & facit Instit. eodem. §. atrox. & sequenti. Accursius.

p *In solitudine*]id est, quando est solus.

q *Illatum*]scilicet sit. Accursius.

r *Vulneris. Atrocitatem facit*] maiorem. & facit Instit. eod. §. atrox. & sequ. Accursius.

s *Et nonnunquam.*] sed multoties.

t *Vulneris.* facit scilicet. maiorem atrocitatem.

u *Sed est. Atrocem.*]i. atrocissimam. sic personalis. id est. personalissima: vt sup. de collatio bonorum. l. 1. §. si impubeti. Accursius.

x *Nam & hæc.*]s. filiofamilias facta.

y *Existimabitur*] ex ceteris prędictis. vt & Instit. eo. § atrox.

z *Præsens sit.* & vult eum defendere.

a *Dari*] noxaliter. vel etiam non noxaliter. si dominus potuit prohibere. & nõ prohibuit: vt sup. de noxa. l. 3. & 4.

Si

3 Si fratres.

5† P.F. ẽpete filiadus. & in cõfilio. Nã &c.

a [*Si abfuerit*] dominus ſeruo præſente. & eſt ad hoc ſup. ſi ex noxa.cauſa aga. l.2.§.6. & §.penul. & ad hoc ſup.de mino l.quod ſi minor.§.quod ſi ſeruus.& inf.eo.l. ſed ſi vnus. §.cum ſeruus.& ſup.de.ijs qui deiec.l.1.§.cum ſeruus.& ſupra de fur.l.interdum.§.1. Accur.

b *Flagris*] deeſt. flagellis.

c *Tam fœminam, quam maſculum*] vt & inf.eo.l ſi ſtuprũ. & continua l. prox.

d *Tentari. Aggreſſus*] blanda oratione: vt & infra eo.l.item apud.§. tenetur. Accur.

e *Impudicus*] vel ex impudico impudicior: vt & ſup.de ſer. corrup l.1.§. fi. & hoc niſi erat in ea forma, quæ hunc excuſet vt inf eod.l. item apud.§. ſi quis virgines.& facit Inſt.eo. §.1. Accur.

NO*n ſolum*] CASVS. Non ſolum tenetur actione iniuriarum, qui facit iniuriam: ſed ẽt qui dolo fecit, vel qui curauit, vt aliqs percuteretur, ſeu aliqua iniuria fieret. Secundo dicit quod actio iniuriarum ex bono & æquo eſt: & quod diſſimulatione aboletur. vnde ſi ſeruo tibi iniuriam, & tu ad animum non reuocaſti: licèt poſtea velis ad animũ reuocare, non competit actio idem ſi tranſactum ſit ſuper iniuria, ſeu pactum factum. idem ſi iniuriam remiſſam. Tertio dicit, quod actio iniuriarum poteſt incæpta etiã per procuratorem, & tutorem, & curatorem, & ſimiles. Quarto dicit ſi mandato meo eſt facta alicui iniuria, & ille qui fecit, & ego mandans tenemur. idem eſt ſi te conduxi, i. pretium tibi dedi, vt cuidam faceres iniuriam. idẽ eſt ſi filio meo mandaui vt tibi iniuriam faceret: nam teneor. idem ſi perſuaſi tibi, vt faceres alicui iniuriã, & feciſti, maxime ſi non alias eras facturus.

¶ *Quamquam*] Si patronus leuem iniuriam faciat liberto, vt leuiter eum verberando: non pòt agere libertus iniuriarũ a.l. contra patronum. Sed quid ſi libertæ patronus leuẽ iniuriam faciat, an vir libertæ agat iniuriarum? Quidam ꝙ ſic. Violatus autem dicit ꝙ non. Si autem vtrique eſſet libertus illius, qui eam leuiter verberauerat: tunc ſm omnes, neuter agit iniuriarum. Ex his apparet ꝙ ſi patronus filio libertæ, vel vxori liberti faciat leuem iniuriam, quod libertus nõ poſſit hac actione agere cõtra patronum: ipſe autem filius, vel vxor poterunt agere hac actione.

¶ *Et qui ſeruum*] Si dico aliquem eſſe meum ſeruum: ſiue agendo, vt petendo eum in ſeruit. ſiue defendendo, vt cum petat ſe in libertatem, ego dicam eum eſſe meum ſeruũ. & ſciam eum eſſe liberum, teneor ex actione iniuriarum; niſi peterem eum in ſeruitutem ad hoc, vt haberem regreſſum cõtra venditorem ſeruũ. & hoc dicit hic §. & ſequent. Pe. Accur.

f *Maxilla*. hic, n. prætoria, non Cor. tenetur, argum. ff.eo.l.lex.§.illud. & eſt idem Inſti.eo. §.nõ ſolùm. & ff.ea.l. §.ſi mãdato. & §. Proculus. & C. de accuſa.l.non ideo. Et argu. ſu. de vi & vi arma.l.1.§.deieciſſe & §.quoties. & l.3.§. cum procurator. & de admin. tuto. l. ita autem. §. geſſiſſe. & inf.eo.l.item §. feciſſe. & ſup. de iuriſd. omn. iud.l.ſi quis id. §.pen. & inf de regu. iur.l. hoc iure.§.1. & quod vi. aut clam. l. ſi ego. & Inſti. man. §. & ideo. Sed vt qui fecit, non teneri: vt ff. ad leg. Aquil.l. liber homo. in princ. ſed ibi in Aquilia, in qua ſola culpa erat: quia tenebatur pare re: hic non vbi eſt dolus, etiam ſi de illis eſſ. qui aliàs deberẽt parere: vt ibi plenè dixi. Accur.

g *Ex hoc, & æquo eſt*] immò ex delicto: vt Inſti. de oblig. ex deli. in princ. ſed illud ex parte rei. hic actoris. ſed etiam ex parte rei eſt æquitas, ff. cum puniri, non pro eo. & eſt ſic ff. de ſepul. viola. l. quæſitum. Accur.

h *Aboletur*] dicunt quidam dixiſſe Bulga. hanc actionẽ nõ naſci, niſi dicat iniuriam paſſus ſtatim, ad animum reuoro. quod nõ credo eum dixiſſe. cũ hic dicat aboleri. & Inſt.eo. §. ſi. quod nõ eſſet, niſi iam eſſet nata; vt argu. ff. de iniuſto teſt. l.nã. & ſi.§.poſt defectum. & de verbor. obl.l.decẽ. Sed argu. contra. ff. eod.l.iniuriarũ. ſed il ud quoad tranſmiſſionẽ ad hæredem. Accur.

i *Abſtinuit*] iniuriæ remiſſæ.

k *Metum*] quem reus haberet.

l *Contra æquum*]i. propriam remiſſionem.

m *Non tenebit*]facit ſup.de pac.l.ſi tibi.§ quædam. & ff. ad Syl.l. Diuus. & C. de pac.l. pacta nouiſſima. & inf eo.l.ſed ſi vnius.§.ſi ante. Accur.

n *Agere*]per procuratorem. vt inf.eo.l ſed ſi vnius.§. idem Iulianus. & ff. idem ait. & ſup. de procu.l. licet.§. ad actionem. & hoc ſi ſimiliter, non ſi criminaliter: niſi in caſu. vt C.eo.l.iniuria. & l. ſi.

o *Aiunt*]& bene: vt ſup. in prin. huius legis.

p *Suſceperit*]ſc. mandatum. Accur.

q *Cum vtroque*]vt. & ſup in prin. huius legis.

r *Idemque ait*]vt ego. & filius teneamur. Ro. vt & ſup. arbo. furtum ex ſa.l.furtum.§ ſiue.

ſ *Nolenti*]aliàs nolenti: & ſubaudi maximè. & aliàs volenti. & bene. nam oportet laudando augere. &c. vt & ſup. de ſer. corru. l.1.§.fi. Sed quidam dicunt, quod ſi alias facturus erat non tenetur contumens. vt in furto. vt Inſtitu. de oblig. ex deli. cæpe. in fi. Sed quid ſi credat eum non aliàs facturum. & mandauit ipſe autem aliàs facturus erat?

t *Non datur*]pro nõ datur. vt ff. eo.l. Prætor. §. præterea. Acc.

a Quod ſi abfuerit, [2] Præſidi oferendus eſt: qui eum flagris [b] rumpat.

¶ Si quis tam fœminam, quã maſculum, [c] ſiue ingenuos, ſiue libertinos impudicos facere attentauerit, iniuriarum tenebitur. Sed & ſi ſerui pudicitia attentata fuerit, iniuriarum actio locum habet.

Paulus lib.55.ad Edict.

LEX X.

ATtentari pudicitia dicitur, cum id agitur, [d] vt ex pudico impudicus [e] quis fiat.

Vlpi.lib.57.ad Ed.tit.

LEX XI.

NOn ſolum autem is iniuriarum tenetur, qui fecit iniuriã, hoc eſt, qui percuſſit: verum ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel qui curauit, vt cui mala [f] pugno percuteretur.

¶ Iniuriarum * actio ex bono, & æquo eſt, [g] & diſſimulatione aboletur. [h] Si quis enim iniuriã dereliquerit, hoc eſt, ſtatim paſſus ad animum ſuũ nõ reuocauerit, poſtea ex pœnitentia iniuriam remiſſam non poterit recolere. Secundum hoc ergo æquitas actionis omnẽ metum [k] eius abolere videtur, vbicunque quis contra æquum [l] venit. Proinde, & ſi pactum de iniuria interceſſit, & ſi tranſactum, aut iuſiurandum exactum erit, actio iniuriarũ nõ tenebit. [m]

¶ Agere [n] quis iniuriarum, & per ſe, & per alium poteſt, vtputa per procuratorem, tutorẽ, cæteroſq; qui pro alijs ſolent interuenire.

Iſte §. diuiditur in quatuor partes. Primo loquitur in eo, qui mãdauit extraneo, quod delictum committeretur. Secundò loquitur in conducẽte. Tertiò in mandante ſubditis ſibi perſonis. ſecunda ibi, Proculus. tertia ibi, Idemq;, quarta ibi, Attilicinus. Bartolus.

¶ Si mandato meo facta ſit alicui iniuria pleriq; aiunt, [o] tam me qui mandaui, quam eum, qui ſuſcepit, [p] iniuriarum teneri.

¶ Proculus rectè ait, ſi in hoc te conduxerim, vt iniuriam facias, cum vtroq; [q] noſtrum iniuriarũ agi poſſe: quia mea opera facta ſit iniuria. Idéq; ait, [r] & ſi filio meo mandauero, vt tibi iniuriam faciat. Attilicinus autem ait, & ſi perſuaſerim alicui aliàs nolẽti, [ſ] vt mihi ad iniuriam faciendam obediret, poſſe iniuriarum mecum agi.

¶ Quamquam * aduerſus patronũ liberto iniuriarũ actio non detur: [t] verũtamen marito libertæ nomine cum patrono actio competit. Mari-

Vltra ea ꝙ no. Fa. hic i qõne ſua in cipiente. ꝙro addo gl. i c.1.§. cui rei. in ver. iãcores 3 col. ĩ pragm. ſanc. vl addo tex. in ãſtra illam no. ican. in q.4.gl in ſtatum. de cõſc.diſt.2.

Hic habetis tex. ſing. ad hoc ꝙ qs non pòt ꝓſequi iniuriã factã alteri, ſi ille qui paſſus é, agere nõ poſſet. ꝓ ea. & ponit exemplũ ĩ iniuria cuiuis vt ibi in ver. ego ãt amid eum. &c. Bolog.

a *Admittit*] & malè. cum de non atroci dicat.
b *Apud eum notaui*] i. reprehendi. fm R. vnde malè videtur hic scripsisse Azo: pro leuissima agit alius, non ipsa: pro atroci, & ipsa, & alius.
c *Non de omni iniuria*] libento facta.
d *Putare*] vt suo nomine maritus agat.
e *Cur patrono*] pro ea ergo iniuria duntaxat marītus aget, p qua liberta. Acc.
f *Omnino*] s. vbi non est atrox iniuria. Vel omnino. i. omnes dicimus, nemine reluctante. Vel subaudi, stricta ratione.
g *Marito*] liberto, si sibi, vel vxori facta sit iniuria. Accur.
h *Non pari*] & hoc verum quando suo nomine ageret. sed si nomine fil.j, vel vxoris, qui vel quæ est ingenuus, vel ingenua, benè potest: & hoc si ciuiliter. secus si criminaliter: vt probatur hoc sup. de in ius vocād. quęsitum. & C. si tu. vel cura. nō gesserit. l. j. & C. de obseq. l. 1.
i *Filius*] qui reuerentiam debet: vt C. de in ius vocan. l. venia. & C. de obsequijs. l. fi. licè sit ingenuus: vt Instit. de ingen. sed non tantā quantam pater: vt in hoc exemplo patet. Vel dic, viuo patre præstat reuerentiam, vt ibi; non eo mortuo, vt hic. & sup. de obseq. l. hæres.
k *Aduersus dicentē*] eum sciat liberum: vt inf. l. proxi. Accur.
l *In seruitutem*] hæc bona videbatur distinctio: vt C. de asser. tol. l. 1. in princ. Accur.
m *Indistinctē*] quantum ad hoc, vt agat vel conueniatur. distinguit tamen, sciat vel non liberum. argumen. sup. eod. l. 3. §. fin. & in f. l. proxi.
n *Si quis. Patiar*] quia tunc secus, vt argu. ī. de rei vēd. l. vtiq. & de cure. l. sed. & si. de neg. gest. l. atqui. §. cum me. & de bo. lib. l. si quis libertum. & l. qui cum maior. ī. si patris. arg. ī C. de asser. tol. l. fi. sed ibi decesserat seruus. Acc.
o *Teneri*] vt & C. de libe. cau. l. si tibi. & C. e. l. q liberos. Ac.
p *Iniuriarum*] CASVS. Actio iniuriarū non datur hæredi nec in hæredē. vnde si seruo meo facta est iniuria: si decedam postea non vadit hæc actio ad hæredem meum. lite autem contestata super hac actione, vadit. & in hæredes. & hæredibus dabitur. Secundò dicit, qui iure publico vtitur, nō facit iniuriam, & ponitur exemplum. Tertiò fecisti me citari, vt ad iudicem quendam vadam. & hoc fecisti causa me vexādi. dicitur, q teneris iniuriarū actione. Quartò dicit, cum velles ponere statuam in honorem Titij, prohibuit te ne id faceres. nō teneor hac actione. Si cū ad quendam debebat spectare onus locādi stationes publicas. Duumuiri: istud onus mihi dederunt: non teneor hac actione. idē in similib. muneribus, siue oneribus. idem si iudex iulit falsā sententiam. nam nō tenetur hac actione. idem si iudex fecit C. ex delic. defunc. l. 1. & sup. de priua. delic. l. 1. & C. de reuocan. do. l. fi. in fi.
q *Successores*] i. contra successores, non solū successoribus, & sup. de aqua plu. arcen. l. quāquam. & facit ī. proxi. Accur.
r *Non vsucpat*] præsumitur enim iusta sententia. sicut aliàs ius æquum. vt ff. de iust. & iu. l. pen. Et no. hic quod tubo conceditur alicui ratione officij si illi. cito non fiat, vt & alias ī. de rei ven. l. qui restituere & ī. quod met. cau. l. continet & ī. ad leg. Aqui. l. quemadmodū. §. pe. & ī. locati. l. item quæritur. §. ū quis mensuras. & de peri. & cō. rei ven. l. lectos. & l. eum qui. & in Lēbarda. de iniur. & dam. da. l. si quis mohi. & de his qui in consultando. & subdito suo ursa. l. 1. & 2.
s *Executor*] vt inf. prox. §. dicitur. & arg. ad hoc. C. ad le. Iul. repe. l. fi. §. & licèt neminem. & inf. eo. l. nec magistratibus. & inf. de reg. iur. l. nihil consensui. §. nō capitur. & inf. eo. l. §. quæ iure. Accursius.
t *Propter Prætoris præceptum*] authoritas maioris excusat. vt & sup. de aqua plu. arcen. l. quāquam. & facit ī. proxi. Accur.
u *Ad iudicem*] ad iudicem aliquem.
x *Non potest*] si etiam faceret. Accur.
y *Exceptis*] vt & ī. eod. l. item apud. §. si quis libello. & sup. eo.

1† P. Plo. Leuis, n. coercitio est in nuptā, vel cōuitij non impudici dictio cur patrono, &c.

2† P. Plo. exequi.

3† P. Plo. ad successores.

tus enim vxore sua iniuriam passa, suo nomine iniuriarum agere videtur. quod & Marcellus admittit. [a] Ego autem apud eum notaui, [b] non de omni iniuria [c] hoc esse dicendum, me putare. [d] Leuis enim coercitio etiam in nuptam, vel conuitiū non impudicum [1†] cur patrono [e] denegetur? Si autem cōliberto nupta esset, dicemus omnino [f] iniuriarum marito [g] aduersus patronum cessare actionem. & ita multi sentiunt. Ex quibus apparet, libertos nostros non tantùm eas iniurias aduersus nos iniuriarum actione consequi [2†] non posse, quæcunq; fiunt ipsis: sed ne eas quidem, quæ eis fiunt, quos eorum interest iniuriam nō pati. [h] Planè si fortè filius [i] liberti, vel vxor velint iniuriarum experiri, quia patri, marito ve nō datur, denegandum non erit: quia suo nomine experiuntur.

Qui pro libertate litigat, ratione incertitudinis status habet actionem iniuriarum. hoc dicit.

¶ Et, qui seruus dicitur, seq; asserit in libertatem, iniuriarum actionem aduersus dicētem [k] se dominum, competere, nulla dubitatio est. Et hoc verū est, siue ex libertate in seruitutem [l] petatur, siue ex seruitute in libertatē pro-

clamet. nam hoc iure indistinctè [m] vtimur.

Caius lib. 12. ad Edict. prou.

LEX XII.

SI quis de libertate aliquem in seruitutem petat, quem sciat liberum esse, neque id propter euictionem, vt cā sibi cōseruet, faciat: [n] iniuriarum actione tenetur. [o]

Vlpianus lib. 57. ad Edict.

LEX XIII.

INiuriarum actio neque hęredi, neque in hęredem datur. Idem est, & si in seruum meum iniuria facta sit. nam nec hic [p] hæredi meo iniuriarū actio dat. Semel autem lite contestata, hanc actionem etiam aduersus successores [q] [3†] pertinere.

¶ Is qui iure publico vtitur, non videtur [r] iniuriæ faciendæ causa hoc facere. Iuris.n. executio [s] non habet iniuriā.

¶ Si quis quod decreto Prætoris non obtemperauerit, ductus sit, non est in ea causa, vt agat iniuriarum propter Prętoris præceptum. [t]

¶ Si quis per iniuriam ad tribunal [u] alicuius me interpellauerit [x] mei vexandi causa, potero iniuriarum experiri. [y]

Ille tenetur actione iniuriarum, qui facto facit iniuriā: non ille, qui prohibet ne quis ad honorem aliquem promoueatur. Bar.

aliquem contumacem capi, non tenetur hac actione. Sed ſi aliquis me prohibet in mari piscari, vel in riuiculo iuxta mare ducere retia, tenetur hac actione. Idem in eo, qui prohibet me lauare pānos in publico flumine: vt in Rheno, vel in Aposa. idem in eo, qui prohibet me sedere in curia cōmunis, vel in palatio, vel in cāpo mercā: ſ nā tenetur hac actione. idem in eo qui prohibet me equare equum meum, vel alia re mea vti. Si autem aliquis cōduxit campum Rheni, vel alium locum publicum, habet interdictum, ne quis vetet loco publico. Sed pone, habet cōmunitā iuxta Rhenū, vel iuxta mare: vt ibi piscari, vel lauare in Rheno aut fricā domus meæ. dicitur, q non possim ei prohibere: cōsuetudine tamen obseruabatur contrarium. tamen rejecta consuetudine, qui prohibet, tenetur hac actio. in lacum tū meum p. optimum possum prohibere ne aliquis piscetur. Item si per privilegium alicui est concessum, vt habeat vsum maris, habet, vt possideris, interdictum, ne impediatur vsum suum, sicut ius suū exercere. & hoc dicit hæc lex, & seq. Franc. Accur.

p *Iniuriarum. Nec hic*] videbatur, quod sicut seruus transit ad hæredem, sic & iniuria ei facta: sed contra est. & est ratio hic & superiori respon. quia nō est in bonis meis ante litem cōtestatam, vt ī. eod. l. iniuriarū. & quia ad vindictā datur. vt ī. eo. l. Pegasianū. l. 1. & Inst. de perp. & temp. act. l. non ā. sic & ī. de in ius voc. l. per.

q I fatisfd cog.l.ſi vetò pro condem. ſ.fi.& facit C.de iuriſdict.om.iud.l.neſtiminalibus.ſed contra.ſ.eo.ſ.dē Labeo.
a *Imaginis* quam alij ad eius honorem ponere voluerint.
b *Contumeliæ*] generaliter accipe, R. vt & ſup. eod. L1. in princ. Accurſius.
c *Quid faciat*] ad diminuendam dignitatē: quia nunc quandoque iniuriarum actio datur, ſecundum Azo.
d *Non patiatur*] hoc enim caſu lem⁹ hæc actio ceſſat, ſecundū R. & facit ſupra de condit. & demonſtr. L. Titio. 1. & ſup. de his quę in fra cred. l. qui autem. in princ. item facit ſup. eo. l. 1. ſ. omnem.
e *Locaris*] l. onus locādi ſtipulationes publicas, vel domos: alias eſt locator. Acc.
f *Iniuriam*] id eſt, contumeliam.
g *Cæteris*] quæ multa ſunt ſub tribus generib⁹ ſ. vt inf. de muner. & honor. l. munerum.
h *Et oneribus*] aliàs, honoribus. & alias, oneribus. pro prima. inf. de muner. & honor. l. honor.
i *Per iniuriam*] id eſt, contra ius. alias eſſet ſibi contrarius iſte ſ.
k *Sententiam*] id eſt, contra ius & iuſtitiā: vt ſup. eo l. 1. 1. citra princ. & Inſtit. eo. in prin. huic ſ. eſt conſta. ſ. eo. l. ſi quis per iniuriā. ſed non obſt. quia ibi animo inferendæ contumeliæ ſi ue iniuriæ fecit: hic non: ſed vt aliam fortè releuet: tenetur tamē hac actione in factum: vt inf. de var. cog. l. ſi iudex.
l *Idem*] vt non teneatur iniuriarum: ſed in factum, vt dixit. & facit C. de pe. iudi. l. ſi.
m *Non pertinent*] vt dixi ſup. ea. l. ſ. 1.
n *Cucurbitulum*] aliàs cucurriculum, 1 aliàs diuerticulum.
o *Poſſe agere*] contra ſup. de diuer. præſcript. l. quiſquam. Sol. v. ibi.
p *Causa publica*] locus erat in theatro, ſecundum quoſdam.
q *Nam & hoc iniuriarum*] vt inf. eo. l. ſi quis proprium. & ſ. de act. emp. l. qui pendentē. & ſi ſerui. vend. l. ſicuti. ſ. Ariſto. in fi. Item ad hoc inf. ne quis in lo. publ. l. 2. in princ. & ſ. 1. & de vſuc. l. ſi. & de vi. & vi armo. l. vim. & facit ſup. vti poſſid. l. ſi duo. ſ. 1. & 3. & ſ. Labeo. Accur.
r *Conductori*] quidam habent hic ſ. ſed non debet eſſe: quia pendet ex ſuperioribus. & dic. conductori, loci publici.
ſ *Interdictum*] vti poſſidetis vtile, ſecundum Azo. vel dic. de loco publico fruendo: vt ſupra de loco publico fruendo. l. 1. in prin. iniuriarum etiam agi poteſt.
t *Quo agrum alienum*] vt & ſup. de ſer. ruſt. prædi. l. Diuus. & Inſtit. de rer. diuiſio. ſ. apum. & ſup. de acquir. rer. domi. l. naturalem. ſ. apum. Accurſius.
u *Vſu patum*] i. conſuetudine obtenſu: vt ſup. de vſuca. l. 2. vel cōtra rationem introductum. Item no. quod tenetur iniuriarum, qui ſciens iniuſta vtitur conſuetudine. 2

¶ Si quis in 1† honoribus decernendis alicui paſſus nō ſit decerni, vt puta imaginem a alicui, vel quid aliud tale, an iniuriarum teneatur? Et ait Labeo non teneri, quamuis hoc contumeliæ b cauſa faciat. Etenim multum intereſt (inquit) contumeliæ cauſa quid faciat, c an verò fieri quid in honorem alicuius quis non patiatur. d

¶ Idem Labeo ſcribit, ſi cum aliū contingeret locanō, 2† e alij hoc onus Duumuiri iniunxerint, 3† non poſſe agi iniuriarum ob laborē iniunctum. Aliud enim eſt laborē iniungere, aliud iniuriam f facere. Idē ergo erit probandum, & in cæteris g muneribus, & oneribus, h quæ per iniuriam i iniunguntur. Ergo ſi quis per iniuriam iniam k dixerit, idem l erit probandū.

¶ Quæ iure poteſtatis à magiſtratu fiunt, ad iniuriarum actionem non pertinent. m

¶ Si quis me prohibeat in mari piſcari, vel euerriculū n (quòd Græcè σαγήνη 4† dicitur) ducere, an iniuriarum iudicio poſſim eum conuenire? Sunt qui putent iniuriarū me poſſe agere. o Et ait Pomponius, & plerique, eſſe huic ſimilem etiā, qui in publico lauare, vel in cauea publica p ſedere, vel in quo alio loco agere, ſedere, conuerſari non patiatur: aut ſi quis re mea vti me non permittat. nam & hic iniuriarum q agi 5† poteſt.

Conductori r autem veteres interdictum ſ dederūt, ſi fortè publicè hoc conduxerit. nā vis ei prohibenda eſt fieri, 6† quò minus conductione ſua fruatur.

¶ Si quem tamen ante ædes meas, vel ante prætorium * meum piſcari prohibeam, quid dicendum eſt? me iniuriarum iudicio teneri? an nō? Et quidem mare commune omnium eſt, & littora: ſicuti eſt aer. Et ſæpiſſimè reſcriptū eſt, non poſſe quem piſcari prohiberi, ſed nec aucupari, niſi eò ingredi quis agrum alienum t prohiberi poteſt. Vſurpatū u tamen & hoc eſt, tametſi nullo iure, vt q̄s prohiberi poſſit ante ædes meas, vel prętorium meum piſcari. Quare ſi quis x prohibeatur, adhuc etiam 7† iniuriarū agi pōt. ¶ In lacu tamē, qui mei dominij z eſt, vtiq; piſcari aliquem prohibere poſſum.

Paulus lib. 13. ad Plautium.

LEX IIII.

SAnè ſi maris propriū ius ad aliquem pertineat. a Vti poſſidetis interdictum ei competit, ſi prohibeatur ius ſuum exercere: quoniam ad priuatam iam cauſam pertinet, nō ad publicam hæc res: vtpote cum de iure fruendi agatur, quod 8† ex priuata cauſa contingit, non ex publica. Ad priuatas enim cauſas accommodata interdicta ſunt, b non ad publicas.

2 Conſuetudine iniuſta ſciēter vtens, iniur. tenetur: imò videt ꝙ ei ſatisfaciat: ꝙ ea q̄ no. Frā. Cre. & ſup. cōmu. prædi. l. mē. ſing. vendit. ſ. ſi conſtat. z *Mei dominij*] quod eſſe pōt: vt ſ. gb. mo. vſuſr. amit. l. qdā. Bononiæ. ſ. 1. & ſ. vt in flu. pu. na. li. l. 1. ſ. ſi priuata.
a *Sanè. Pertinet*] per priuilegiū, vel per longam conſuetudinem: vt ſupra de diuer. præſcrip. l. ſi quiſquam. Azo.
b *Interdicta ſunt*] vti poſ. & vtrobi. & pluza alia multa: tamen cauſa publici iuris introducta ſunt: vt ſup. de interdi. l. 1. & l. 2. ſ. hominum quæ ſunt contra. Actur.

ITem apud Labeonem] CASVS. Qui medicamenta alicui dedit, vt eum alienaret à mente, vel qui alio modo hoc fecit, & ſic factum eſt: tenetur hac actione. Secundò dicit, elevauit manū contra te quaſi tibi alapam daturus, & non dedi, teneor hac actione.
¶ *Ait Prætor*] Ponitur edictum cuius ſenſus eſt, qui aduerſus bonos mores conuitium alicui fecit: cuius ſi opera hoc factū eſſe dicetur: in eum Prætor dat actionem. Poſtea loquitur Vlpianus & dicit, conuitium eſt iniuria. Et dicitur conuitium à concitatione, vel à collatione vocum, quando plures vnā vocē ponunt: vt cum dicunt, Titius eſt cucurbita, eo præſente: vel ad domū Titij vadunt, & ibi dicunt ante domū, vel aliquid aliud dicunt, quod ſit contra mores huius ciuitatis, & non ſolum qui poſuit vocem, tenetur hac actione, ſed & is qui induxit alium, vel alios ad concitandū. Et benè dictum eſt in edicto, cui. ſi enim non nominaren: perſonā, ſed dicerent, quis cucurbita, non teneretur hac actione. Subſequenter dicit, procuraui vt tibi cōuitium diceretur per aliquem, puta, per Barbacam de porta noua, qui habet malam linguam: nō tamen dixit conuitiū dī ꝙ nō teneor. ex his apparet conuitium cum vociferatione fieri, ſiue ab vno, ſiue a pluribus, i. ſi in cętu dicatur. ſi aūt aliquis aſtrologus, vel diuinus dicat aliquē furem, cū non eſſet, nō tenetur hac actione. ſed per conſtitutio. punitur. Item hac actio iniuriarū, quæ naſcuntur ex cōuitio, nō datur hęredi, nec in hęredē.

7† In P. F. deeſt, ōtiſ.

8† P. F. quo-

1† P. F. de.
2† P. F. legatio.
3† P. F. Duumuir indixerit
4† P. F. vide Alc. li. 2. Diſp. c. 23.
5† P. F. cū nemini.
1 Vide Ba in anno. poſterio. hic quod ſit cuerriculum.

Vlpianus lib. 77. ad Edict.

LEX XV.

ITem apud Labeonẽ quæritur, si quis mentem alicuius medicamento, aliove quo modo 1† alienauerit, an iniuriarum actio locum habebit? 2† Et ait iniuriarũ aduersus eum agi posse. a

¶ Si quis pultatus quidem non est, verum manus aduersus eum leuatæ, & sæpè perterritus est 3† quasi vapulaturus, b non tamen percussus, 4† c vtili iniuriarum actione d tenetur.

¶ Ait Prætor, Qui aduersus bonos mores conuitium e cui fecisse, cuiusve opera quid 5† factum esse dicetur quo aduersus bonos mores conuitium fieret, in eum iudicium dabo. Conuitium autem iniuriam esse Labeo ait.

¶ Conuitium * autem dicitur, vel à concitatione, vel à conuentu, hoc est, à collatione vocũ. Cum enim in vnum complures voces conferuntur, conuitium, quasi conuocium dicitur.

¶ Sed quod adiicitur à Prætore, aduersus bonos mores, ostendit nõ omnem in vnum collatã vociferationem Prætorem notare: sed eam quæ bonis moribus improbatur, quæque ad infamiam, vel inuidiam alicuius spectaret.

¶ Idem ait: aduersus bonos mores, sic accipiendum est, non quicquid eius 6† qui fecit, sed generaliter accipiendum, aduersus bonos mores huius ciuitatis.

¶ Conuitium autem 7† non tantum præsenti, verum absenti quoque fieri posse Labeo scribit. Proinde si quis ad domum tuam venerit te absente, f conuitium factum esse dicitur. Idem & si ad stationem, vel tabernam venerit, probari oportere. g

¶ Fecisse conuitium h non tantum is videtur, qui vociferatus est: verum is quoque, qui concitauit ad vociferationem alios, vel qui tum misit, vt vociferetur. 8† Si fuum & alterius verberat, non tenetur hac act. Idem si fui seruarius: nam non tenetur hac act. & bene dictũ est in edicto. Verberet seruum in quo habet vsumfr. Idem si proprietarius: nam non tenetur hac act. & bene dictum est in edicto. Aduersus bonos mores. quid enim si causa corrigendi seruum meum, eum verberes? nõ teneris. item si magistratus. Postea exponit verbum, verberasset, positum in edicto nem verbum, quæstionem. Postea exponit vltima verba edicti, hæc scilicet. Item si quid aliud factum esse dicetur &c. nam si seruus alienus verberetur, vel quæstio eius habeatur sine causæ cognitione, tenetur hac actione ne qui hoc faciat. si autem alia iniuria fiat, facta ó semper tene vt qui fecerit iniuriam. sed cum causæ cognitione: qui enim scienter seruum alienum percussit, vel maledixit, non tenetur. Si autem aliquis infamauit eum carmine, vel alio modo: bene tenetur cũ causæ cognitione. nam inspicitur cõditio rei: vt in litera declaratur. Postea dicit, facta iniuria seruo, domino erit hæc actio: quãdoque non. quid enim si seruus dicebat se liberum, & cũ verberem? vel quid si alterius credebã seruum, quam esset? Vltimò dicit, verberasti seruum meum, ita quod ei rupisti brachium: egi hac actione iniuriarum, possum adhuc agere Aqui. & redditur ratio.

¶ *Si vsumfructum*] Habebã vsumfru. in seruo, & tu proprietatem, si aliquis ei seruo facit iniuriam, tibi competit hæc actio, nõ mihi. idem si cum seruum alienum bona fide possidebam. Secundò dicit, possidebam liberum hominem tãquam seruum: ei est facta iniuria, si in me odiũ, ego habeo: alias nõ. Idẽ in seruo alieno, quẽ bona fide possideo. Idẽ in fructuario serui est dicendũ. Tertiò dicit, seruũ pluriũ verberauit: ob. domini datur hæc actio, & cuilibet sum condẽnando pro parte quã hẽt in seruo. Sed si vtẽte vno ex cõis seruũ verbero: si quidẽ eius nõ credebã seruum, non tenetur hac actio, si aũt seruũ eius, & aliorum sciebam eũ esse, tunc aliis tenetur: ei qui voluit, non tenetur. Vltimò dicit, institutoris, vel curatoris seruum pupilli, vel adulti posui quæstionẽ, non teneor, & hoc dicit hic §. cum l. seq. & princ. tertiæ. Ff.

1† In P.F. deest, modo.

2† P.F. haberet?

3† P.F. & sæpè territus.

4† P.F. percussit.

5† In P.F. deest, qd.

6† P.F. sic accipiendum rei cuiusq; &c.

7† In P.F. deest, autem.

8† P.F. vt vociferetur.

* Bart. hic dicit, &c. tex eẽ ne. & se nesci re alibi alium: cõcord. & Alex. ad Bart. in l. respiciendũ. §. de litẽ. §. de pœ. eũ ẽt reputat singul ad hoc, & si quis non fuit actu verberatus, sed manu elevata in eũ cõminatus sępius, & ex hoc attonitus, & perterritus fuerit, põt agere actione iniuriarũ, quasi vapulatus.

* Vide in hũc locũ Lau. Valli. elegãt. c. 52.

a *Agi posse*] criminaliter etiam accusatur: vt C. de malefic. l. multi. arg. contra. sup. si quis alienum. pro. l. fi.

b *Vapulaturus*] id est, verberandus est. Azo.

c *Peressus*] efficaciter.

d *Actione*] Prætoria, id est, non Cornelia: vt sup. eod. l. lex Cornelia, in prin. & §. Inter.

e *Conuitium*] differt inter conuitiũ, & nudũ dictũ cã infamandi: vt §. ex his, & vsq; illuc est expõ horum verborũ.

f *Te absente*] fit ergo dolus absenti. sic & absens dolum facere potest: vt sup. vi bon. rapt. l. Prætor. §. hoc autem edicto.

g *Operæ vt*] esse conuitium.

h *Fecisse conuitium*] vt & sup. eo. l. non solum. in prin. & inf. eod. l. §. abduxisse. & sup. de ser. cor. l. 1. §. persuadere. & de vi & vi arma. l. 1. §. detersisse. & de mino. l. in causę. 1. §. in summa. & inf. eod. l. sed si vnius. §. seruus meus.

a *Aduersus*

¶ Cui, non ſine cauſa adiectum eſt. [a] Nam ſi incertæ perſonæ conuitium fiat: nulla executio eſt. [b]

¶ Si curauerit, quis conuitiũ alicui fieri, non tamen factũ ſit, non tenebitur. [c] Ex his apparet non omne maledictum conuitium eſſe: ſed illud ſolum, quod cum vociferatione dictum eſt. Et ſiue vnus, ſiue plures dixerint, quod in cœtu dictum eſt, conuitium eſt. Quod autem non in cœtu, nec cum vociferatione dicitur, conuitium non propriè dicitur, ſed infamandi cauſa dictum.

Aſtrologi diuinantes ſunt puniendi gladio vltore, h.d.

¶ Si quis aſtrologus, vel qui aliquam illicitam diuinationem pollicetur, conſulius alicui furem dixiſſet, qui non erat, iniuriarum cum eo agi non poteſt, [d] ſed conſtitutiones [e] eum [1†] tenent.

¶ Iniuriarum actio, quæ ex conuitio [f] naſcitur, in hæredes non eſt reddenda, ſed nec hæredi. [g]

Talis quiſque eſſe præſumitur, in quali habitu reperitur. Bart.

¶ Si quis [h] virgines appellaſſet, [i] ſi tamen ancillari veſte veſtitas, minus [k] peccare videtur, multò minus, [l] ſi meretricia veſte fœminæ, non matrumfamilias veſtitæ fuiſſent. Si igitur non matronali habitu fœmina fuerit, & quis eam appellauerit, [m] vel ei comitem abduxerit, iniuriarum non [2†] tenetur. [n] Comitem [o] accipere debemus eum, qui comitetur eam, & ſequatur, & (vt Labeo ait) ſiue liberum, ſiue ſeruum, ſiue maſculum, ſiue fœminam, P & ita comitem Labeo definit, qui frequentandi cuiuſque cauſa, vt ſequeretur deſtinatus, in publico, priuatoue abductus fuerit. Inter comites vtique, & pædagogi [q] erunt.

¶ Abduxiſſe uidetur (vt Labeo ait) non, qui abducere comitem cœperit, ſed qui perfecerit, [r] vt Comes cum ea 3† non eſſet.

¶ Abduxiſſe autem non tantum is videtur, qui per uim abduxit, verum is quoque, qui perſuaſit comiti, vt eam deſereret.

¶ Tenetur hoc edicto non tantum, qui comitem abduxit, uerumetiam ſi quis eorũ quem [s] appellauiſſet, aſſectatusue eſſet.

¶ Appellare eſt blanda oratione alterius pudicitiam attentare. Hoc enim non eſt cõuitium facere, ſed aduerſus bonos mores attentare.

¶ Qui turpibus uerbis utitur, non tentat pudicitiam, ſed iniuriarum tenetur.

¶ Aliud eſt appellare, aliud affectari. Appellat enim, qui ſermone pudicitiam attentat. Affectatur, qui tacitus [u] frequenter inſequitur. 4† Aſſidua etenim frequentia quaſi præbet nonnullam [x] infamiam.

¶ Meminiſſe autem oportebit, non omnem, qui affectatus eſt, nec omnem, qui appellauit, hoc edicto conueniri poſſe. Neque enim ſi quis colludendi, [y] 5† ſi quis officii [z] honeſtè faciendi gratia id fecit, ſtatim in edictum incidit, ſed qui contra bonos mores hoc facit.

¶ Sponſum quoque ad iniuriarum actionem admittendum puto. Etenim ſpectat ad contumeliam eius iniuria quæcunque [a] ſponſæ eius fiat.

Non eſt ſuperfluum poſt generalem clauſulam ſubijcere ſpeciales, cauſarei elucidã da. h.d.

¶ Ait Prætor, Ne quid infamandi cauſa fiat. [b] Si quis aduerſus 6† fecerit, prout quæque res erit, animaduertam. [c] Hoc edictum ſuperuacuũ eſſe Labeo ait, quippe cum ex generali clauſula 7† [d] iniuriarum agere poſſimus. Sed uidetur, & ipſi Labeoni, & ita ſe habet, Prætorem eandem cauſam ſecutum uoluiſ-

---

a *Adiectum eſt*] in edicto Prætoris, vt ſup. §. ait Prætor.

b *Nulla executio eſt.*] aliud in famoſo libello. vt ſup. eod. l. quod Senatus. & facit Inſt. de leg. §. tutor. & inſt. e l. eum. §. ſi iniuria. & arg. contra. Inſt. de rerum diuiſio. §. hoc amplius. Accur.

c *Non tenebitur.*] non ſufficit conſilium, vel conatus, ſi delictum non habeat effectum. vt ſup. quod quiſque iuris. l. 1. §. fin. & ſup. de fur. l. ſi quis vxori. §. ſi quis de manu. & §. neque verbo & de ope. lib. l. ſicuti. & de verb. ſignifi. l. ſæpe. in fi. & l. fugitiuus. & ſupra de his, qui not. infa. l. qui autem. & ſupra, quæ in fraud. cred. l. ait Prætor. §. ita demum. ſed arguim. contra ſupra, de negot. geſt. ſed an vltrò. §. is autem. & de contra. iudi. in. l. 3. §. ſufficit. & inſtitut. t. l. 1. Accurſius.

d *Non poteſt.*] quia non dolo, ſed ſuæ artis cauſa fecit. Acc.

2† P. Flo. eos.

e *Conſtitutiones*] vltore gladio puniendos. vt & C. de mathe. l. nemo haruſpicem.

f *Ex conuitio.*] immo ex bono. & æquo. vt ſupra eod. l. non ſolam. §. 1. contra. ſed ſo. vt ibi.

g *Nec hæredi.*] vt & ſup. l. iniuriarum. in prin. Accurſius.

h *Si quis virgines*] id eſt, eas quæ erant virgines. Accurſius.

i *Appellaſſet*] id eſt, earum pudicitiã blando ſermone attentaſſet vt inſ. eod. §. appellare.

k *Minus*] id eſt, nullo modo. Ioan. vel minus, quam ſi id libere feciſſet. R. pro quo facit, quod ſubiicit multo minus. ſed nõ placet, cum non ſit ateor. vt Inſt. t. eo. §. ſeruis.

l *Multò minus*] id eſt, nullo modo. Ioan. ſic & ſup. loca. l. ſi quis ignorans.

m *Appellauerit.*] id eſt, blando ſermone earum pudicitiã attentauerit.

n *Non tenetur.*] nullo modo, & hoc certo caſu, ſecundum Ioan.

o *Comitem*] ſcilicet virginis.

p *Feminam.*] ſcilicet comitem accipere debemus.

3† P. Flo. cum eo.

q *Et pædagogi*] id eſt, magiſtri, qui pede ad pedem ſequuntur. Azo.

r *Perfecerit*] ſic ſupra. quod quiſque iur. l. 1. in fi. & ne quis eum, qui in ius vocat. l. ſi per alium. §. primo.

s *Perſuaſit.*] ſic & ſupra, de ſer. corru. l. 1. §. perſuadere. & ſupra, eodem. §. feciſſe.

t *Eorum quem.*] ſcilicet, comitum, & ſic iniuria facta comiti videtur fieri ſocio itineris, & facit ſupra, eodem. l. ſed eſt quæſtionis. §. fina. & l. 1.

u *Tacitus*] hic melius aperit, quàm aliàs, quid ſit affectatio.

x *Nonnullam.*] id eſt, aliquam.

y *Colludendi.*] vel ſolatiandi, vt faciunt milites Domando.

4† P. F. ſequitur.

z *Officij*] in viatores præcedentes.

a *Quæcunque.*] an ergo de adulterio accuſet? Reſpon. vt dices infra, de adulteriis. l. ſi vxor. §. primo. & facit ſupra, eodem. l. 1. §. fin. Accurſius.

b *Fiat.*] manibus, ſcilicet, ſcribendo, vel pingendo. vel ſcribendo. Azo. ſed ſi aliter dices: videtur cautum, per ſuperius edictum ſupra, eodem. l. §. ait Prætor, qui. Verum ad hanc expoſitionem videtur contra inſtia. §. proxi. & §. generaliter. vnde poſſet dici, generaliter hoc intelligi. Accurſius.

5† Aliàs colendi.

c *Supernacuum.*] prima frontè. Accurſius.

d *Ex generali clauſula.*] l. ex generali edicto. Sed quæro ex quo? nam nullum aliud propoſitum eſt, niſi id, quod eſt ſupra ea. l. 1. ait Prætor. Q ex illo autem conſtat hic nõ agi? ſed reſpondeo, vetus fuit edictũ, quod non habemus, de quo fit mentio. ſupra eo. l. Prætor edixit, vel ſi intelligas ſuperiorem. §. generaliter. ſupplanum eſt, quod dicit. Accurſius.

6† P. Flo. aduerſus ea.

7† In P. F. non eſt clauſula.

Nota-

a *Notabiliter*] id est generaliter & regulariter, & generalibus verbis dicuntur: nam talia notabiliter notanda sunt, vel dic notabiliter, id est, quæ fiunt ad notam, & infamiã alicuius vel notat id est, mandat.

b *Notentur*] id est, specialibus verbis notentur ad vindictam imponendam.

c *Neglecta*] à Prætore, sic & Nauta caupo stabularius. l. & ita, §. j. & de publi. l. j. §. dixerit aliquis. plus ergo q̃ specialiter fit, vel dr̃, valet, vt & ſ. de acq hæred. l. si quis mihi bona §. sed virum, & de auro & argento leg. l. Quintus, §. sed quod. Quintus. & in Authent. de nup. §. soluto. ibi. vnde donec, & C. de fer. pi. da. l. 2. & de ac. emp. l. quæro. arg. cõtra ſ. de reg. iur. l. expressa Az. d *Fieri*.] generaliter ergo hic accipiendum est. & hoc subijcit, proinde &c. sic sup. de lega. præstan. l. 1. & de lega. 3. l. si plures in fi. tituli.

d *Quis fecerit*] hoc ex verbis edicti.

e *Vel dixerit*.] hoc ex sententia. Azo.

f *Ad infamiam*] id est, iniuriam.

g *Vestis*] facit Inst. e. l. vestẽ. & in Auth de sanc Episc. §. pe. & C. de his, qui notan. infam. l. decreto.

h *Si carmen*] facit su. eo. l. lex Cornel. in fin. & l. seq. & inf. eod. §. Prætor ait. Accursius.

i *Quod ait Prætor*] vt sup. eo. §. ait Prætor ne quid &c.

k *Moueris*.] ne debeat audire agentem.

l *Adhuc*] vt quia talis est cui facta sit iniuria, cui famæ damnum non est iniuria: vt C. vt intra certum tempus l. 1.

m *Aduersus quem*.] vt quia libertus aduersus patronũ pro leui iniuria, vt su. e. l. Prætor, §. præterea. & §. pe.

n *In re ipsa*, sta in se exponit, i. in qualitate etiam, vt est cũ fit seruo non atrox. vt ſ. eo. l. ait Prætor.

o *Agit*] ſ actione iniuriarum, vel agit contra id, quod Prætorem mouet, vel tertio agit, i. facit iniuriam. audita tamen eũ qui actionem proposuit vel agit, id est, excipit dicendo se non tenere: quæ duæ vltimæ in idem recidũt, & alium ordinem dãt, quam dixerim exponendo, & facit, vt ex qualitate agatur. inf. de ter. moto. l. 2. §. de pœna, & supra, de nego. gest. l. Pomponius. 2. & de leg. 1. l. si seruus plurium in fi. & sub eo l. Prætor edixit. §. pe. & §. fi.

p *Si quis libello*] infamatorio. & facit su. eo. l. lex Corn. §. fi. & l. seq. vel dic in ciuili etiam ex causa vexandi. vt sup. eo. l. iniuriarum. §. 2.

q *Idem ait eum*] Assessorem. vel Comitem.

r *Vendidit*] alias, vendidit. & alias. indicauit. & alias. iactauit. & punitur æquali pœna dans. & accipiens. vt C. de acc. l. qui explicandi. vbi plenè di xi. arg. in Authen. de sanct. Episc. §. si quis autem erit. & §. præoĩb. & C. de Episc. & cle. l. si quenquam. in fi. facit sup. de susp. tu. l. tutor. & tutor. qui ad alimenta. Accursius.

s *Vnam*] facit sup vi bon raptor. l. 2. §. vel cuius. Accursius.

t *Si quis non debitorem*] vt in fra. l. si creditor. & l. si iniuriæ.

u *Quæstionem*, hoc expone vt in fra. eo. §. quæstionẽ. & §. q̃stionis.

x *Vt domino faceret*.] i. ad eius suggillationem, vt eum cruciaret. facta est. sic Inst. de excus. tut. §. item si propter inimicitias.

y *Maximè*] hoc ideo, quia idem dicitur ẽt si aliàs atrociter cruciet eum. & sic con cor. Inst. eo. §. seruus. & ſ. si communi.

z *Sentire*] ergo ipsemet agit. & hoc quidam concedunt, & pro eis su. vi bon. rap. l. Prætor. §. pe. & ſ. de sepul viol. l. 3. §. si seruus. sed quamlibet earum expone, vt suo loco dictum est. & hic dicas dominum, non seruum agere, vt C. de iudi. l. seruus licèt sentiat, vt dicit. inspecto iure naturali, vt supra de his, qui sui iur. sũt, vel alie. l. 2. §. dominorum. & facit infra. eo. §. interdum. Accurs.

a *Idem ait eum*] Assessorem. vel Comitem.

b *Vendidit*] alias, vendidit. & alias. indicauit. & alias. iactauit. & punitur æquali pœna dans. & accipiens. vt C. de acc. l. qui explicandi. vbi plenè di xi. arg. in Authen. de sanct. Episc. §. si quis autem erit. & §. præoĩb. & C. de Episc. & cle. l. si quenquam. in fi. facit sup. de susp. tu. l. tutor. & tutor. qui ad alimenta. Accursius.

c *Vnam*] facit sup vi bon raptor. l. 2. §. vel cuius. Accursius.

d *Si quis non debitorem*] vt in fra. eo. l. si creditor. & l. si iniuriæ.

e *Quæstionem*, hoc expone vt in fra. eo. §. quæstionẽ. & §. q̃stionis.

f *Vt domino faceret*.] i. ad eius suggillationem, vt eum cruciaret. facta est. sic Inst. de excus. tut. §. item si propter inimicitias.

g *Maximè*] hoc ideo, quia idem dicitur ẽt si aliàs atrociter cruciet eum. & sic con cor. Inst. eo. §. seruus. & ſ. si communi.

h *Sentire*] ergo ipsemet agit. & hoc quidam concedunt, & pro eis su. vi bon. rap. l. Prætor. §. pe. & ſ. de sepul viol. l. 3. §. si seruus. sed quamlibet earum expone, vt suo loco dictum est. & hic dicas dominum, non seruum agere, vt C. de iudi. l. seruus licèt sentiat, vt dicit. inspecto iure naturali, vt supra de his, qui sui iur. sũt, vel alie. l. 2. §. dominorum. & facit infra. eo. §. interdum. Accurs.

i *Domini*] Notabilis præsumptio. vt & su. pro so. l. meritò. nisi contra probetur, vt in arg. cõtra su. de ser. corru. l. si quis seruũ. & ad legem Aqu. l. sed si communem.

k *Contendit*] repete negationem, & facit inf. eo. l. ſ. si vsumfr.

l *Adjicitur*] in §. Prætor ait, qui est in eo. l. e *Animo*] in hoc facit C. de emend. propinquo. & de emend. ser. & ſ. ad Turpi. l. 1. §. ca lumniatoribus Accu.

Absol-

1† In P. Fl. deest, autem.

2† In P. F. deest, si quis.

3† P. F. &

4† Id est, non est. P. F.

5† In P. F. non adest negatio.

6† P. Flo. velut daturus pecuniam, vendidit.

7† P. Flo. vendidit. i. qui à veteribus dicebat famũ vẽdere. Dd. l. 1. Dist. c. 25.

8† P. Flo. verberauisse.

9† P. Flo. vidco.

10† P. Fl. vel qõnifferet. Ha loan. vel qõnit. affecerit.

11† P. F. hãc erĩ. al. hoc enim, & Seruium sentire &c.

12† P. Fl. domini.

13† In P. Fl. deest, verberauerit.

derit, absoluendum [a] eum.

¶ Verberasse dicitur abusiuè, & qui pugnis cæciderit.

¶ Quæstionem [b] intelligere debemus, & [1] † tormenta, & corporis dolorem ad eruendam veritatem. Nuda ergo interrogatio, vel leuis territio non pertinet ad hoc edictum.

¶ Quæstionis verbo etiam ea, quam malam manſionem Græci [2] † dicunt, [c] continebitur. Cum igitur per vim & tormenta habita quæstio est, tunc quæstio intelligitur. Sed & si iussu domini quis quæstionem habeat, modum tamen [d] excesserit, [e] teneri eum debere Labeo ait.

¶ Prætor [f] ait: Si quid aliud factum esse dicetur, causa cognita iudicium dabo. Proinde si quidem verberatus sit seruus, vel tormentis de eo quæstio habita est, sine causæ cognitione [g] iudicium in eum competit. Si verò aliam iniuriam passus sit, non aliter competit, quàm causa cognita: quia [3] † Prætor non ex omni causa, iniuriarum iudicium serui nomine permittit. [4] † Nam si leuiter percussus sit, vel maledictum ei leuiter, non dabit actionem. At si infamatus sit, vel facto aliquo, vel carmine scripto, puto causæ cognitionem Prætoris porrigendam, & ad serui qualitatem. Etenim multum interest, qualis seruus sit, bonæ frugi, [h] ordinarius, dispensator, an verò vulgaris, vel mediastinus, an qualiqualis. & quid si compeditus, vel malè notus, vel notæ extremæ? Habebit igitur Prætor rationem tam iniuriæ, quæ admissa dicitur, quàm personæ serui, in quem admissa dicitur: & sic aut permittet, aut denegabit actionem.

¶ Interdum iniuria seruo facta ad dominum redundat, interdum non. Nam si pro libero se gerentem, aut cum cum alterius potius, quàm meum existimauit quis, cæciderit, [5] † non cæsurus, [i] eum si meum sciisset, non posse eum, quasi mihi iniuriam fecerit, [k] sic conueniri, [l] Mela scribit.

¶ Si quis seruo verberato in iuriarum [m] egerit, deinde postea damni iniuriæ agat, i. a. beo scribit, eandem rem [n] non esse: quia altera actio ad damnum [o] pertinet culpa datum, altera ad contumeliam. [p]

¶ Si [q] usumfructum in seruo habeam, tuque proprietatem, & is verberatus sit, vel quæstio de eo habita, iniuriarum actio magis [q] proprietario, quàm mihi competit. Idemque probatur, & si seruum eum, quem bona fide possidebam, cæciderit. domino enim magis competit iniuriarum actio.

¶ Item, si liberum hominem, qui mihi bona fide seruiebat, quis cæciderit, distinguendum est, vt si in meam contumeliam pulsatus sit, competat mihi iniuriarum actio. Idem ergo, & in seruo alieno bona fide mihi seruienti: vt toties admittamus iniuriarum actionem, quoties in meam contumeliam [r] iniuria ei facta sit. Nam ipsius quidem serui nomine domini dabimus [s] iniuriarum actionem. Si autem me [t] tangat, & pulset, iniuriarum mihi quoque actio est. Ergo & in fructuario idem distinguendum est.

¶ Si seruum plurium cæciderò, competere iniuriarum actionẽ omnibus, plus quàm manifestum est.

Paulus lib. 45. ad Edictum.

LEX XVI.

SEd non esse æquum [u] pro maiore parte, quàm pro qua dominus est, damnationem [x] fieri, Pedius ait: &

a *Absoluendum*] Iudicem.

b *Quæstionem*] facit inf. proxi. §. & sup. ad Syllan. l. 1. §. quæstionem. & C. de iurisd. omn. iud. l. 1. in fi. & de fer. ven. l. cũ super veris. c *Dicunt*] vt si ponitur in carcerem, vt nõ comedat donec dicat id, de quo quæritur. & facit sup. de posit. l. si hominem. Accur.

1 † Et nõ est in P. F.

d *Modum tamen*] facit C. de emenda. ser. & de emend. propinquo. & §. de seruit. l. si cui & §. solut. matr. l. si constante. §. si maritus & sup. de condi. ob caus. l. cum seruus. e *Excesserit*] ad iniuriam domini. Accur.

2 † Græci nõ est in P. F. Quæ nõ dicatur mala manſio, vide Bud. quam hic in Annot. posterio.

f *Prætor*] vt sup. ea. l. §. Prætor ait qui.

g *Causa cognitione*] vt & sup. ea. l. §. quod ait Prætor.

h *Bonæ frugi*] sunt enim diuersæ qualitates in seruis: vt sup. de vsufr. l. sed & si quid. §. mancipiorum. & de ædil. edic. l. fi. §. fi. & l. 1. in fi. cum seq. & §. de offic. Præt. l. fi. & Inst. eo. §. pœna. in fi. §.

i *Non cæsurus*] cæcidit non cæsurus. Acc.

3 † P. F. Itaque.

k *Iniuriam fecerit*] at conueniretur a domino pro iniuriã atroci facta quasi seruo non quasi sibi. alias esset contra. sup. ea. l. §. si quis sic fecit. nec obstat ei quod dico non agi. inf. eo. l. cum. §. fi. in prin. quoniam licet ibi nõ agat pater vel maritus: agit tamen ea persona quæ passa est iniuriam, at hic si non ageret dominus, nemo alius posset agere: & sic iniuria esset inulta, quod esse non debet. Item arg. contra. sup. de ser. cor. l. duo. §. 1.

4 † P. F. Patietur.

l *Conueniri*] contra §. eo. l. cum. §. si iniuria. sed ibi aliud in seruis: aliud in liberis, vel plenè ibi dices. Item arg. contra. sup. de nego gest. l. item si cum. & sup. de acquir. l. is qui putat. in eo quod hic nõ inspicitur nec quod in opinione, nec quod in vero est omnino. Ac.

* Vide in hũc locũ Bud. §. ã ser. cor. l. 1. de ser. aũt ordinario vide Cæliũ Rhod. lect. antiqua. 6. c. 32.

m *Iniuriarum*] ex eodem facto.

n *Eandem rem*] id est, eãdem causam: quia ãa interuenirent, quæ dicuntur §. de except. rei iud. l. cum quæritur. & & an eadem. t

o *Ad damnum*, Aquilia. Accursius.

p *Alia a ad contumeliam*; vt iniuriarum. sed si primo egit in iur. ciuiliter, postea nõ agere criminaliter: vt sup. eod. Prætor edixit. §. 1. Item videtur huic l. contrarius Labeo. Sur. cæl. l. 1. Solutus ibi, lis contra sup. de actio. & obli. l. qui iussum. in prin. Ibi fundum inquit. Item contra C. eo. l. dominũ. sed dico ibi loqui in actione legis Aquiliæ: & de ea dico nõ continere damnum. Alij dixerunt de actione iniuriarum, vt contineat damnum non principaliter, sed secũdario, sicut ibi. sed secundum eos non video quare si egit vna non debeat repelli ab agat alia: nisi dixerit hoc tunc esse cum noluit rationem damni haberi in actione iniuriarum. Item facit ad legem vltimam §. de priua. delic. l. 2. Sed arg. contra §. de acq. hæred. illud dubitatio.

q *Magis*] electiuè positum. 2

2 Gl. est similis in l. 2. §. 1. §. sicer. per. & in l. in cõmodato. §. sic §. cõmod.

r *In meam contumeliam*] vt & Inst. eo. sed si libero. & facit sup. proxi. §. & §. si quis sic. Accur.

s *Dabimus*] si læsus est in eius contumeliam: si autem sit ea si nõ sit læsus in eius contumeliam: vt differat a fructuario.

t *Si autem me*] possessorem.

u *Sed non esse æquum*] alias, æquum: & hæc est bona. & alias iniquum: & tunc Pedius male dixit. & ideo corrigitur statim.

x *Damnationem*] sic & §. de leg. 1. l. si seruus pluriũ. in princ. & de stipul. seruo. l. proinde. in prin. Sed §. Inst. eod. §. si cõmuni. vbi dicit, plus vnius iniuriã æstimari, quã alterius, si nobilior vel

x Lex est, nõ aũ. b. §. 1. P F. cæciderit.

vel dignior est. Sol. hic corrigitur: vel hic sunt ęquè nobiles & boni: vel illud cum ad flagellationē dominorum fit iniuria: hic non: sed atrociter est seruus tractatus. Vel verius: hic nō negat vnū plus pro sua dimidia petere, quā alterū: si totus esset nobilioris, peteret viginti: nūc petit decem: si è cōtra totus eēt vilioris dñi, peteret decē: nūc petit quinq;. Ac. a *Portiones*] alias, petitiones.

Sed si vnius] CASVS. prin. huius satis declaratur in fine casu præcedentis.

¶ *Seruus meus*] Querela tua falsa, vel instigatione tua seruū meum Potestas fecit flagellari. teneris hac act. sed si est mortuus seruus: ob hoc agam Aquil. contra te.

¶ *Quadam*] Leuis iniuria facta à libero, leuiter punitur: à seruo aūt facta, graviter punitur. Secundò dicit, ꝙ iniuria facta à seruo oritꝫ passo actio iniuriarū noxalis: & est in electione dñi serui, vel tradere seruum verberandū: vel dare seruū pro noxa: vel emēdare iniuriā: & iudicis arbitrio imponetur modus verberū, qñ seruus traditur verberādus. Tertiò dicit, si exhibitus est seruus cōtā iudicem, vt verberetur iudicis arbitrio pro iniuria quam fecerat: & verberatus est; amodò si passus iniuriā velit agere iniuriarum, non poterit. idem si iniuriam remisisset nuda voluntate. Idem si tempore extincta sit actio iniuriarum: vt his casibus non possit esse iniuriarum actio.

¶ *Si iussu*] Seruus meus me iubente fecit tibi iniuriā, teneor act. iniuriarū etiā meo nomine. seruus aūt manumissus postea ipse tenetur. non enim debebat dño patere vnde & si occidit hominem meo iussu: licèt sit postea manumissus, tamē tenetur. si tamen causa defendendi dominum seruus alicui iniuriā fecit: non tenetur factus liber, nec ego pro eo.

¶ *Si seruus*] Seruus in quo habebam vsumfr. fecit mihi iniuriam; competit mihi actio iniuriarum noxalis cōtra proprietarium. secus si esset seruus communis mei, & alterius; nam pro iniuria quam mihi facit, non habeo actio, cum si extraneo fecisset, teneret pro eo.

¶ *Ait Prætor*] Ponitur edictum, cuius sensus est, facta iniuria alicui, qui sit in alterius potestate; si is qui habet eum in potestate, non sit præsens, neque procurator aliquis existat, qui velit agere pro eo; ipsi passo iniuriam Prætor permittit agere act. iniuriarum, causa cognita. Secundò loquitur Vlpia. facta iniuria filio Titij, & Titius sit præsens, non pōt ipse agere, quia furiosus est, vel alio iusto impedimento; dr ꝙ ille filius aget hac actio. cum pater eius pro absente sit. Sed pone, ꝙ Titius est sanæ mentis, & præsens; nō vult tamen agere iniuriarum; sed remittit hanc act. Dicitur ꝙ filius nō pōt agere; & redditur ratio; nisi persona patris sit vilis; persona filij actoris habilis; nā hoc casu remissio patris non nocet filio. Sed pone, ꝙ pater cępit agere, & lite cōtestata incipit abesse, vel negligit ꝓcedere, cū sit vilis ꝑsona. hoc casu filius procedit i causa ēt si nō sit emācipatus. Postea exponit verbū edicti illud, s. neq; procurator &c. scias enim, ꝙ si procurator patris vult agere, filius nō possit agere; si is ipse procurator negligat, aut colludat, tūc filius agere pōt. & procuratorē intelligo ēt generalē. Postea exponit alia verba edicti, si causa cognita. nā inspicitur si pater à longè abest, & si citò est reuersurus, vt sic expectetur. Itē quæ persona sit filij, vt si nō idonea ad agendū, vt sic nō admittatur. postea exponit alia verba edicti, s. ei qui iniuriā accepit, & dicit ꝙ comprehendūt ēt patrē passū iniuriā vbi facta est iniuria nepoti, & pater est præsens, auus abest: patri dabit actio. Postea dicit, dictū est patre absēte, filio dari actionē, plus dico, ꝙ & filius pōt hoc casu agere ꝑ procuratorē. Itē si nepoti facta est iniuria, & nō sit auus pōs: pt passū iniuriā poterit agere per procuratorē. & ibi ponitur notabilis regula. Postea dicit, filius absēte patre egit iniuriarū actio, patet reuersus nomine filij agere nō poterit. Vltimo dicit, filio datur hęc actio quoties nemo agit ꝓ patre. i. cū est seruātū sive sit in pātē sive emancipatus: sive mortuus sit pater, & filius sit exhæredatus: vel ex parte seripsus hæres, & eā adiuit: sive abstinuit se à paterna hæreditate: nam semper his casibus filio prædicto passo iniuriā datur hæc actio. Franc. *Non competit*] quia nō fit iniuria volēti: vt s. eo. l. 2. §. vsque & ī. §. proxi. & argu. sup. solu. matrim. l. cū mulier. & ī. cōmodati. l. si vt certo. §. planè si sic. & ad hoc ī. de seruit. rustic. prædiorū. l. per fundū. & de lega. 2. l. cū pater. §. libertis. & manda. l. si præcedente. in fi. & de ope. noui nuncia. l. de pupillo. §. si plurium. & quor. lega. l. 1. §. si alter. & de sepata. l. 1. §. quæsitum. & ad Senatusconl. Syllanianum l. fi. Accurs. e *Aut procuratoris*] habentis generalem, & liberam administrationem. Accurs.

d *Cessare*] facit hic tutor ne pupillo quæratur actio; vt & aliàs C. de admin. tut. l. pupillorū. nō vt q̄sita pereat; vt ī. de admin. tut. l. Lucius. in fi. & sup. de fur. l. tutor. quæ sunt arg. contrā. & facit sup. quod vi. aut clam. l. aut. §. similiter. Accurs.

e *Vel querela*] scilicet, falsa. Accursius.

f *In quantum*] facit Instit. eo. § pœna.

g *Agere posse*] actione l. Aquiliæ; vt probat sequens litera; quia &c. non autem in actione iniuriarum venit damnum; vt sup. eod. l. item apud. §. si quis seruo. & competunt etiam seruo mortuo; vt & sup. de actio. & obligatio. l. quæcunque. & facit sup. eo. l. item. §. fecisse. & C. de accusat. l. non ideo. & sup. de condict. ob causam. l. pen.

h *Videntur*] & ita modicè coercendæ.

i *Eadem tamen*] aliàs, tamen eadem; & aliàs, enim vero. & facit sup. eod. l. Prætor. §. atrocem. & l. item apud Labeonem. §. quod ait Prætor. & §. Prætor ait si quid & C. de Episco. & cler. l. si quis in hoc. & de liber. & eorum lib. l. 2. Item facit sup. solu. matr. l. si cum dotem. §. eo autem tempore. & inf. ea. l. §. interdum tamen. & §. quod autem ait. & sup. si ex noxa causa agatur. l. si seruum. Accursius.

k *Alio dabitur*] vt & Instit. de noxa. in princ. & §. sunt autē. in actione autem de dolo distinguitur; vt & supra. de dolo. l. si oleum. §. hæc de dolo actio. Accurs.

l *Sed in arbitrio*] actore scilicet, pro vindicta postulante, secundum Bart.

m *Præstare*] vt iniuriam passus habeat seruum apud se. sic & in Lōbarda. de libero homine exhib. l. si seruus cum voluntate. & l. si quis liber homo. Accursius.

n *Facultas*] iniuriam passo hoc postulante. Accursius.

o *Non satisfiet*] amittit ergo electionem propter moram; vt sup. de pecu. leg. l. 1. in fi. Accurs.

p *Sufferendam*] alternativa est ergo sententia; vt Instit. de offic. iudi. in princ. & sup. de re iudic. l. miles. §. decem. & de

ideo officio iudicis portiones [a] æstimandæ sunt.

Vlpianus lib. 57. ad Edict.

LEX XVII.

SEd si vnius permissu id fecero, si quidem solius eius esse putaui, nulli cōpetit iniuriarū actio. Planè si sciui esse plurium, ei quidem qui permisit, iniuriarum actio non competit, [b] cæteris competit.

¶ Si iussu tutoris, aut procuratoris, [c] vel curatoris quæstio habita sit, cōsequens erit dicere, cessare [d] iniuriarum actionem.

¶ Seruus meus opera tua, vel querela [e] tua flagellis cæsus est à magistratu nostro. Mela putat mihi dandam iniuriarum actionem aduersus te in quantum [f] ob eam rem æquū iudici videbitur. Et si seruus decesserit, dominum eius agere posse, [g] Labeo ait: quia de damno quod per iniuriam factum est, agatur. & ita Trebatio placuit.

¶ Quædam iniuriæ à liberis hominib. factæ, leues, & nullius momenti esse videntur: [h] eædem tamē [i] à seruis factæ, [l] † graues sunt. Crescit enim contumelia ex persona eius, qui contumeliam facit.

¶ Cum seruus iniuriam facit, maleficium eum admittere, palam est. Igitur meritò sicut ex cæteris delictis, ita & ex hoc iniuriarum noxalis actio datur. [k] Sed in arbitrio [l] domini est, an velit eum verberandum exhibere, vt ita satisfiat ei, qui iniuriam passus est. Neque enim erit necesse domino vtique eum verberandum præstare: [m] sed dabitur ei facultas [n] præstare seruum verberandum: aut si de eo verberibus satis non fiat, [o] noxę dedendum, vel litis æstimationem sufferendam. [p]

† P. F. leuis nōnullius momēti esse videntur enim vero à seruis, graues sunt. Duo. aurē sic. leues nonnullis momenti videntur; enim vero à seruis, graues sunt.

& de confeſſ.l.certum.§.2.& facit ſu.de mino.l.quod ſi minor.§.ſi ſeruus, & ſup.de iuriſdict. omn. iud.l.ſi quis. §. in ſeruos.& de his,qui deiec.vel effu.l.1.§.cum ſeruus. & ſu.ſi ex noxa.cau.agatur. l.ſi ſeruum.

1 dde gl.ſi.concor. in l. 2.de tranſac.& in l. Lucius Titius. in fi cum in hanc.de re. cre. & in l. ſi verò.ante. ſu.fol ma ttimo.

a *Quaſi*] aſſenio veritatis eſt: 1 nam iudex bonus vir dicitur, vt hic, & ſup. de verb.obligat.l.continuus.§.cum ita, & in hoc facit ſ.pro ſocio. l. in propoſita, & de lega. 3.l. fideicom. §. ſic fidei.

b *Verberum*] cum verberandus traditur ex cauſa, quæ ſup. proxi. §. dicitur, & hoc edictum non habemus, cui hoc adiungitur.

c *Iudicet*] vt ſup.proxi. §.alias.alicuius.

d *Remiſit*] ſic ſup. de admin. tut. l.ſi pupillus alterum.

e *Nuda voluntate.*] vt per abolitionem, vt Inſtit.cod.in fi. & ſu. eo l.non ſolum.§.1.

f *Si tempore*] anni, vt C.e. l.ſi non conuitij.

g *Suo nomine*] ſ.domini. Accurſius.

h *Noxa caput*] vt Inſtit.de noxa. §.omnis.

i *Cæterum.*] id eſt, ſi noxa caput non ſequatur.

k *Eximemus*] reſpon. non. & ſic interrogatiuè lege. & ad hoc ſ. de noxa. l. 2. & quod vi, aut clã. l. is qui. §. ſi tutoris. & de actio. & obli. l. ſeruus non in. & ſ. de reg. iu. l. ad ea. & C. ad leg. Iul. de vi. l. ſeruos.

21† P.Flo. Cornelia

l *Apparet*] vt non teneatur, vt ſup. ad Syllan l. cum dominus occiditur. & arg. ſu. de bono lib. l. Qui cũ maior. §. ſi pater

m *Experiri poterο.*] ſic ſup. de noxali. l. qui vſumfructum.

n *Conditionis*] ſic inf. de capt. l. in bello. §. ſi quis ſeruum. ibi rurſus conſtitutio &c Accurſius.

o *Tenetur*] ſi extraneo fecit iniuriam & eſt bona ratio, vt & ſu. de noxa. l. cum ſeruus communis. in prin. & ad l. Aquil. l. ſi ſeruus ſeruum. §. 1. & ſu. de fur. l. ſi ſeruus cõmunis. in princ. & l. apud antiquos. & ſu. famil. erciſc. l. & puto. §. fin. & arg. ſup. de nego. geſt. l. ſiue hæreditaria.

¶Prætor ait, Arbitratu iudicis, vtique quaſi a uiri boni, ut ille modum uerberum b imponat.

¶ Si ante iudicem dominus uerberandum ſeruum ſuum exhibuerit, ut ſatis uerberibus ei fieret, & erit factum arbitratu iudicis, c poſtea actor agere iniuriarum perſeueret, non eſt audiendus. Qui enim accepit ſatisfactionem, iniuriam ſuam remiſit. d Nam, & ſi nuda voluntate e iniuriam remiſit, indubitatè dicẽdum eſt extingui iniuriarum actionem, non minus, quàm ſi tempore f iniuria fuerit abolita.

¶ Si iuſſu domini ſeruus iniuriam fecerit, utique dominus conueniri poterit etiam ſuo nomine. ¶ Sed ſi proponatur ſeruus manumiſſus, placet Labeoni in eum dandam actionem, quia & noxa caput h ſequitur, nec in omnia ſeruus domino parere debet. Cæterum, i & ſi occiderit iuſſu domini, Cornelia 21† eum eximemus. k

¶ Planè ſi defendendi domini gratia aliquid fecerit, rationem ei conſtare apparet, l inque eam rem aduerſus agentem exceptio obijcienda erit.

¶ Si ſeruus in quo vſusfructus meus eſt, iniuriam mihi fecerit, aduerſus dominum noxali iudicio experiri potero, m neque debeo deterioris conditionis n ob hoc eſſe, q vſumfructum in eo habeo, quam ſi non haberem, aliter atque ſi communis eſſet. tunc enim non daremus ſocio actionem, ea propter, quia & ipſe iniuriarum actione tenetur. o

¶ Ait Prætor, p Si ei qui in alterius poteſtate erit, iniuria facta eſſe dicetur, & neque is cuius in poteſtate eſt, præſes erit, neque procurator quiſquam exiſtat, qui eo nomine agat, cauſa cognita ipſi, qui iniuriam accepiſſe dicetur, iudicium dabo.

¶ Filiofamilias q iniuriã paſſo, ſi præſens ſit pater, agere tamen non poſſit propter furorem, uel quem alium caſum demẽtiæ, puto competere iniuriarum actionem. nã & hic pater eius, abſentis loco eſt. r Planè ſi præſens agere nolit, vel quia differt, uel quia remittit, atque condonat iniuriam, magis eſt, ut filio actio s non detur: nam & cum abeſſet, idcirco datur actio filio, quia ueriſimile eſt patrem, ſi præſens fuiſſet, acturum t fuiſſe. Interdum tamen putamus, & ſi pater remittat, iniuriarum actionem filio dandam, vtputa ſi patris perſona uilis abiectaque ſit, filij honeſta. Neque enim debet pater uiliſſimus, filij ſui contumeliam ad ſuam uilitatem u metiri. Ponamus eum eſſe patrem cui iure meritoq; curator à Prætore conſtituatur. x†

¶ Sed & ſi lite 31† conteſtata cœperit abeſſe, x uel etiã negligere executionem pater uilis, dicendum eſt cauſa cognita y translationem filio cõpetere. Idem eſt etſi emancipatus z filius eſſe proponat.

¶ Procuratorem patris præ tulit Prætor ipſis perſonis, q iniuriam paſſæ ſunt. Si tamen procurator aut negligat, aut colludat, aut non ſufficiat a aduerſus eas per-

& ſ. de iud. l. ſi longius. §. j. & de procu. l. filiusfa. & l. non ſolum. §. ſi pater Item facit ad hoc. vt pater iniuriam filij remittat. ſ. ad le Iuliã de vi. l. qui cœtu. § fi. & ſ. ad Syl. l. Diuus, & C. de reuo. do. l. fi. & in Auth. de iureiuran. à mo. §. 1.

s *Filio actio*] ſecus in filio. qui in patris præiudicium non remittit. vt ſ. de pact. l. in perſona. item ſecus in bono. poſſeſſ. quam pater non remittit in præiudicium filij vt C. de repud. bon. poſſeſſ. l. 2. Item hæc vera, etiam ſi ex lege Corn. actio iniuriarum oriatur, ſecundum H. alij contra. ſ. eo. tit. l. lex Cornelia. §. illud. & §. ſeq. Item ſecus in querela inoffic. teſta. vt ſupra. de inoffic. teſta. l. Papin. in prin.

ADDITIO. Dic ſm Bart. & ibi erat iniuria ſoli filio, quæ non tranſibat ad patrem: ideo per patrem non poteſt remitti. vide circa hunc §. quod no. per gl. in l. in perſonam. ſup. de pac. & per Inn. extra. de ſen. excommun. c. non dubium.

t *Alturum*] facit ſup. de verb. obli. l. continuus. §. cũ ita ſup. in fi. Sed arg. §. ſ. fol. matri. l. 2. §. voluntatem.

u *Vilitatem*] alias vilitatem: aliàs. vtilitatem, & ad hoc ſ. ſol. matri. l. ſi cũ dotem. §. eo autem tempore.

x *Abeſſe*] nec ſit procurator patris, qui agat.

y *Cauſa cognita*] hoc expone, vt ſ. eod. §. 9 autem. & facit inf. eo. l. §. idem ait filio. Accurſius.

z *Si emancipatus.*] poſt litem conteſt. à patre: in poteſtate tamen erat cum ſibi facta fuit iniuria, alioquin ſine diſtinctione ageret. & facit ad hanc translationem C. de rei vxo. act. l. 1. §. videamus. & de vſufr. l. ſed. & ſi quis. §. ſi operas. & C. communia de lega. l. fin. §. 2. ibi, ſancimus itaque &c. & de legat. 2. l. cum res. & infra. de ſepul. violа. l. 3. §. non perpetuæ. & infra. eod. l. §. fin. & ſupra. de iudicijs. l. tam ex contractibus. ſed an de nouo incipiat agere filius. an procedet in inſtantia patris? dic quod in prima inſtantia procedet. vt argumen. d. l. tam ex contractibus. de rei vxo. act. de cauſa mi. tamen mutabit filius. vt C. de iura. calum. cuiuſ. principales.

21† P.Flo. conſtituetur.

31† P.Flo. Sed ſi pater lite. &c.

a *Non ſufficiat*] vel quia non poteſt probare mandatum? vel quia pauper argumen. ſupra. man. l. ſi procuratorem. §. ſi ignoran-

ignorantes. Vel quia aliàs habet tot administrare, vt huic non possit supersedere. argum. sup. de procur. l. filiusfam. §. a. & l. seq vel forte propter potentiam aduersarij, argu. sup. de ali. iudi. l. 3. in princ. vel quia nescit talia facere, quia est simplex, vt inf. cod. 6. quod autem ait.

a *Procuratorem*] sa. sup. de sol. l. vero & ſ. de administr. tut. l. si duo. in fi. & sup. de pactis, l. nam, sed argu. contra. ſ. de procura. l. Pompo. in princ. cū suis concord.

b *Non vtique*] scilicet, tantum.

c *Sit fore ventarus.*] vt sup de iudi. l. si Ioannes in princ.

d *Is qui*] scilicet, filius.

e *Admodum*] id est, valde.

f *Ad actionem*] intentandam.

g *Quod deinde ait.*] ei dandam, actionem. Accurtius.

h *Patri potius*] vt procuratori ait. & facit sup. de procur. l. filius. i *Interdèc.*] quādo ipse accepit iniuriā, vt sup. de act. & obligat. l. filius. Accu.

k *Facia tatem.*] ad hoc sup. de procur. l. j. ſ. vltim. & C. de procur. l. 1. c. fin. & sup. fam. erc. l. plane, & in. e. l. non solum ſ. agere, quandoque etiam est necesse per procuratorem agere. vt C. de procur. l. pe. quandoque etiam nō potest, etiā si vult: vt in crimin. l. bis, vt in f. de public. iudic. l. pe. & ad crimen. n. si quādoqi in crimine iniuriarum, vt C. de iniur. l. fi. extra iudicium autem constat quemlibet posse ordinare procuratorem in sua re: vt sup. de procur. l. j in princ. Accur.

l *Sed numquid*] ergo hoc casu de calumnia iurabit, cum legitimā habeat administrationem, vt C. de iuramento calumniæ. l. 2. ſ. quod obseruari.

m *Pater*] & exegerit. Idem tamen videtur & si non egerit in casu licito. Accursius.

n *Patri actio.*] volenti agere post de iniuria filij nomine, actione iam intentata per filium: at suo potest, vt sup. eo. l. 1. ſ. fi. & in f. eod. l. pater. Accursius.

o *Hoc casu*] facit sup. ea. l. ſ. filio. Acc. Flor.

p *Ad hæredes patris.*] cū fortè pater iam nomine filij esset litem contestatus, secundum R. & facit ſ. de operis liberto. l. si operarum. & C. de rei vxo. actio. ſ. vlt. amus. & ſ & hoc. Item facit ſ. solu. matrimo. l. si matrimo. ſ. si voluntate. & C. de vsufruct. l. fi. Accursius.

Eum qui nocentem.] CASVS. Dixi de aliquo multa mala & erant vera: non teneor hac actione, & redditur ratio in litera. Secundo dicit, seruus tuus fecit iniuriā seruo meo, habeo hāc actionem, patri ade ac si mihi fecisset iniuriam, quod exponit in glo. domini mei Accur. Tertiò, filiam tuam duxi in vxorē, facta est ei iniuria, dicitur, & orit actio patri, item mihi viro. & in quantū dicit, si autem erat sui iuris, & ego agā. & ipsa: nec vna tollitur per alteram. Quartò dicit, quidam me non cognoscens, iecit mihi iniuriā, benè tenetur. icē si credebat me esse aliū: nam & hoc casu mihi tenet hac actione, si aūt, qui facit mihi iniuriā credit me esse patremfamilias hoc casu non vt ficti iniuria viro: secus si faciens iniuriā sciat me filium esse, licèt ignoret cuius, vel sciat Bertam nuptā, nec sciat cuinam his casibus fit iniuria patri. Item viro, & eis cōpetit hæc actio. Franc.

q *Infamauit.*] Non tamen libello famoso, vt C. de fa. libel. l. 1. Itē hoc siue in iudicio agendo iniuriarum, siue alio modo etiam extra ius. vt patet generali ratione, peccata eni &c. & ad hoc C. eod. l. si non es, & l. si non conuitij, & l. pe. & sup. ad Syllania. l. lege. & C. de offic. Rect. Prouinc. l. iustissimos. & in Decretis. 2. qu. 1. c. si peccauerit Accursius.

r *Perinde agendum est.* & ita iniuriarum nascitur actio, sed non in tantum, vt supra eod. l. Prætor. ſ. penul. & supra, de pericu. & commodo rei venditæ, l. custodiam, & facit supra, eodem l. item apud. ſ. ait Prætor. sic econtra mater dicitur, quæ à seruo fit, vt sup. l. proxim. ſ. quædam. Accur.

s *Iniuriarum*] vt sup. eo. l. 1. in fi. & C. eod. l. 2. & Institut. eodem. ſ. patitur. Accursius.

Quod

Ista tex. est valde no. & sin. ad hoc, q̄ quēad modū ꝓcurator constitutus a ne gotiū, siue negotia, pōt p con sequētiā ēt dedu cere rem in iudi cium, per plo. no. in l. cum mi nor. ff. de ēd. & ēt cōstitu t⁹ hoc no de. Cōstituto pro curatorē meū mea sum: rā videtur cōstituens ad recupe randa, & exigenda nomina debitorū Bolog.

a1 P. Flo. legitio re.

*Scriber. licet maxi mè Bar. dicū hīc tex. no. ad hoc, q̄ ne possit debet suo nō au tē rbam, & hoc dā dicit tex. in omnibus tueri. Bolog.

2† P. F. potestatem.

3† P. F. intelligi.

Igitur si filiusfamilias iniuriarum egerit, m patri actio n non competit.

¶ Si filiusfamilias iniuriarum egerit, m patri actio n non competit.

Filiofamilias datur actio iniuriarum existēti in patris potestate, & etiam emancipato, vel aliàs liberato à patria potestate. Bar.

¶ Idem ait, filiofamilias iniuriarum nomine actionem dari, quoties nemo est, qui patris nomine experiatur, & hoc casu o quasi patremfamilias 4† constitui. Quare siue emancipatus sit, siue ex parte hæres scriptus, vel etiā exhæredatus, siue paterna hæreditate abstinuerit, executionem litis ei dandā. Esse enim perabsurdum, quem Prætor mānēte patria potestate ad actionem admittendum putauerit, 5† ei patrifa. facto 6† vltionem iniuriarum suarū eripi, & trāsferri ad patrem, qui eam, 7† quantum in ipso est, omiserit, aut (quod est indignius) ad hæredes patris, p ad quos non pertinere iniuriam filiofamilias factā, proculdubio est.

Paulus lib. 55. ad Edictum.

LEX XVIII.

EVm qui nocentem infamauit, q non esse bonū, & æquum ob eam rem condemnari. Peccata enim nocentium nota esse, & oportere, & expedire.

¶ Si seruus seruo fecerit iniuriam, perinde agendum est r quasi si domino fecisset.

¶ Si nupta filiafamilias 8† iniuriam acceperit, & uir & pater iniuriarum s agent. Pomponius etiam 9† rectè putat, tanti patri cōdemnandū esse reū, quāti condēnaretur, si ea vidua ēt. Viro tāti, quāti cō-

4† P. Flo. patrēfamilia.

5† P. F. p bauerit.

6† In P. Fl. decīs, facto.

7† P. Flo. eum.

8† P. F. filiafamilias.

9† In P. Fl. decīs etiam.

demnaretur, si ea in nullius potestate esset: quod sua cuiusque iniuria propriã æstimatione haberet. Et ideo si nupta in nullius potestate sit, non ideo minus eam iniuriarum agere posse: quod [a] & vir suo nomine [b] agat.

Quando iniuria infertur in aliquẽ principaliter, veritas inspicitur potius quã opinio: & cum infertur in aliquem per consequentiam, inspicitur opinio potius quam veritas. Bartolus.

¶ Si iniuria mihi fiat ab eo, cui sim ignotus, aut si quis putet me Lucium Titium esse, cum sim Caius Seius, prætaleter quod principale est, iniuriam eum mihi facere velle. nam certus sum ego, [c] licèt ille putet me [d] alium esse, quã sim: & ideo iniuriarum habeo actionem. [1] †

¶ At cum aliquis filiumfa. [e] patremfami. putat, [f] non potest videri iniuriam patri facere: non magis quàm viro, si mulierem viduã esse credat: quia neque in personam eorum [g] confertur iniuria: nec trãsferri personæ putatio [2] † ex persona filiorũ ad eos potest, cum affectus [h] iniuriam facientis in hunc tanquam in patremfa. consistat. qd si sciset [i] filiumfamil. esse, tamen si nesciisset cuius filius esset, dicerem (inquit) patrem suo nomine iniuriarum agere posse, nec minus virum, [k] si ille nuptam esse sciret: [l] Nam qui hæc non ignorat, cuicunque patri, cuicunque marito, per filium, per vxorem * vult facere iniuriam.

Caius lib. 22. ad Edic. prouin.

LEX XIX.

SI creditor meus, cui paratus sum soluere, in iniuriã meam fideiussores meos interpellauerit, iniuriarũ mihi tenetur. [m]

Idem lib. 12. Respon. 3†

LEX XX.

SI iniuriæ faciendæ gratia Seia domum absentis debitoris signasset sine authoritate eius, qui concedẽdi ius, potestatemve habuit, iniuriarum actionem intendi posse responsum [n] est.

Iabolenus li. 9. Epistol. 4†

LEX XXI.

INiuriarum æstimatio [o] nõ ad id tempus, quo iudicatur, sed ad id quo facta est, referri debet.

Vlpia. li. 5. ad Edict. Prat. 5†

LEX XXII.

SI liber pro fugitiuo apprehensus P erit, iniuriarum cum eo agit. [q]

Paulus lib. 4. ad edict.

LEX XXIII.

IS, qui in domũ [6] † [r] alienam inuito domino introierit, quamuis eum in ius vocat, [7] † actionem iniuriarum in eum competere Offilius ait.

Vlpia. li. 15. ad Edic. Prat. 8†

LEX XXIIII.

SI quis proprium serum distrahere prohibeatur à quolibet, iniuriarum experiri potest. [s]

---

a *Quia*] id est, quia.

b *Nomine*] scilicet, viri, id est, pro iniuria, quæ videtur viro fieri, cum eius vxori fiat.

c *Certus sum ego*] & sic non obst. sup. eo. l. item apud. §. cui. vbi dicitur incertæ personæ non fieri iniuriam.

d *Putet me*] ad §. istum facit sup. quod vi, aut clam. l. aut q. §. si quis dum. & ad leg. Aquil. scientiam. §. qui cum alter. & de fur. l. falsus. §. qui alienum. & de neg. gest. l. item si cũ putaui. §. fin. & de ser. cor. l. doli. et ī. d. ad adul. l. si postulauerit. §. si liber. & ī. prox. & in fi. sed contra. inf. proxi. §. in prin. Sed ibi extra personam patientis producitur: & sic duo contra propositum inferentis: quod non potest esse. & sic etiã potest tolli aliud contra. sup. eo. l. item apud. §. interdum. itẽ non obstat. sup. eo. l. illud. §. fi. quia ibi nõ habuit animum inferendi iniuriam alicui. & eodem modo respondeo ad l. si cũ seruo. ī. eod. Itẽ facit ar. contra. ī. quib. ex caus. in pos. ea. l. Fulcinius. §. quod si aduersus. & C. de hær. inst. l. si pater. & ī. de iurisd. om. iud. l. si ꝙ errorem. sed in hoc exigebatur cõsensus duorum: quod hic non est.

e *Cum aliquis filiumfam.*] ex parte suppositi patremfa. ex parte appositi. Acc.

f *Putat*] id est credit patremfa. qui filiumfam. est. Accur.

g *In personam eorum*] s. parentum.

h *Affectus*] qui inspicitur. vt sup. eo. l. illud in prin.

i *Sciret*] mutat casum, & sicut hic subijcit, loquitur ī. eo. l. j. in princ. & §. siue autem.

k *Virum*] posse agere.

l *Sciret*] licèt ignoret cuius esset. aliud est in seruo. nam si fiat iniuria ab ignorante, cum esset nõ facturus si dominũ cognouisset, non tenetur: vt in contratio. ī. eo. l. itẽ apud §. interdum. Vel dico ꝙ licèt non crederet eius filium, vel vxorem: tamen animus eius erat, vt cuiuscunque esset filius, vel vxoris, idem facturus esset: vt subijcit. secus si nullo modo sciisset si Titij puta filium, vel vxorẽ cognouisset esse: vt ibi. potest tamen tũc agi filij, vxorisve nomine: arg. ī. eo. l. itẽ apud. §. si quis sic, & facit ī. ad Mace. l. sed Iulianus §. itẽ si duos.

SI *credi tor*] CASVS. Creditor meus cum vellem ei soluere, interpellauit fideiussores meos causa me iniuriandi. Dicitur quod habeo hanc actionem contra eum. Franc.

m *Tenetur*] sup. qui satisda. cog. l. si verò pro. §. qui pro. Accursius.

n *Iniuriæ*] CASVS. Domum debitoris absentis in iniuriã eius signaui quasi debitoris mei, sine authoritate eius qui potest hoc cõcedere, dicitur, ꝙ teneor hac actione. Fran.

Posse respon.] & facit ī. de furtis. l. qui vas. in princ. & §. fi. & l. qui iniuriæ. & C. vt nemini licere sine iudi. auctor. sig. impo. l. j. & 2. & inf. de pœnis. l. 2. & inf. de regu. iur. le. nemo de domo. & C. ad l. Iul. de vi publi. l. in possess. & l. is. qui in domum. inf. eo.

o *Iniuriarum æstimatio*] aliàs actio, aliàs æstimatio. & dic referri ad tempus illatæ iniuriæ: cũ fortè postea sit facta vilior persona, vel è contra honestior: & fiet hæc æstimatio per sacramentum agẽtis, qui iuret, quod tantum de suo potius amisisset, quam hanc iniuriam esset passus. & non se passurum iniuriam pro tãto, vel nolle esse tantum lucratum. argu. infra de pœnis. l. penul. & sic intelligitur Insti. eo. §. pœna. sed cum hæc actio descẽdat ex lege Cornel. non iniuriam passus, sed iudex æstimat; ut infra eod. l. constitutionibus §. fina. & est sic ad legẽ. sup. si quis eau. l. qui autem. §. illud. & sup. si ta. te. ex. l. j. in fi. & de eden. l. vbi, §. j. & ā ser. cor. l. doli. §. fi. Sed arg. cõtra. sup. man. l. si procuratorem. ī. mandati. & inf. de iu. fisc. l. 3. §. Diui fratres.

SI *liber*] CASVS. Cepi liberum hominem, sciens eum liberum, quasi fugitiuum seruum meũ; teneor ei hac actione. Fran.

p *Apprehensus*] à sciẽte liberum, & causa inferendæ iniuriæ: ne obsit sup. eod. l. illud. §. si quis. at seruũ fugitiuum capere licet: vt supra, de fugitiui. l. prima. §. vnusquisque.

q *Ait*] apprehensus. Accursius.

I *S qui in domum*] CASVS. Qui domum alienam inuito domino domus intrat; licèt intret causa vocandi eum in ius, actione iniuriarum tenetur. Franc.

r *Si qui in domum*] vt & sup. de in ius voc. l. plerique. & in Auth. vt. defun. seu fune. §. j. & sup. de furtis. l. vulgatis. §. q furti. & inf. de reg. iur. l. nemo. & sup. eo. l. si iniuriæ.

SI *quis*] CASVS. Si quis prohibet me vendere seruum meum, iniuriarum actione tenetur. Franc.

s *Experiri potest*] vt sup. eo. l. iniuriarum. §. pen. & §. fin.

SI *ancillam*] CASVS Supràdixi ancillam meam teneris mihi hac actione. si autem seruum meum celasti: furti teneris. si autem ancillam meam nondum viri potentem stuprasti, teneris etiam actione legis Aquiliæ. Franc.

---

* Adde iniuriã filio illatã pater remittere possit. vide ī. l. sed si vnius. §. filiusf. sup. eo. gl. & Bar. in l. in pſonã sup. de pac. vbi ꝙ sic: nisi fit illata per cõiunctã pſonã. l. Lucius. fm Bart. sup. solut. matri. & Al. in pal lega. §. filiusfa.

1† Actionẽ nõ cõmittit P. F.

2† P. F. putationẽ.

3† P. Flo. Modestinus.

4† P. F. respondit.

5† Quãti ꝑ l. xij. tab. æstimarẽtur iniuriæ declarat Aul. Gel. lib. 20. noct. Attic. c. 1.

6† P. F. q in domũ.

7† Quãuis in ius vocati. P. F.

8† Aliàs Plaut.

a *Etiam furti*] cum non erat meretrix: aliàs cessat furti: vt sup: de fur. l. verum, & l. fullo. §. qui ancillam. quæ sunt cõtra, & facit sup. eo. l. sed est quæstionis. § fin. & inf. de adul. l. inter liberas. in princip.

b *Actionem*] sed si matura, cessat Aquil. vt supra, ad legem Aqui. l. si seruus seruum. §. si oliuã. Accu.

Idem lib. 18. ad Edict.

LEX XXV.

SI stuprum serua passa sit, iniuriarum actio domino [1]† dabitur: at si [2]† celauerit mancipium, vel quid aliud furandi animo fecerit, etiam furti: [a] vel si virginem immaturam stupraverit, etiã legis Aquiliæ actionem [b] cõpetere quidam putant.

Caius lib. 19. ad Edict. 3†

LEX XXVI.

SI quis seruum meum, vel filium ludibrio habeat, licèt consentientem: [c] tamen ego iniuriam iam [4]† videor accipere: veluti, si in popinam duxerit illum, si alea [5]† luserit. [d] Sed hoc vbicunque. [6]† [e] locũ habere potest, quoties ille qui fundet, animum iniuriæ faciendæ habet. Atquin potest malum consilium dare ei, [7]† qui dominum ignorat: & ideo incipit serui corrupti actio necessaria esse. [f]

Idem lib. 27. ad Edict.

LEX XXVII.

SI statua * patris tui in monumento [g] posita saxis [h] cæsa est, sepulchri violati agi non posse, iniuriarum posse, Labeo scribit.

Vlpianus lib. 34. ad Sabi.

LEX XXVIII.

INiuriarum actio in bonis nostris [i] non computatur ante quam litem cõtestemur.

Paulus lib. 10. ad Sabi.

LEX XXIX.

SI seruũ, cuius nomine iniuriarum actio tibi cõpetit, manumiseris, aut alienaueris, supererit tibi iniuriarum actio. [k]

Vlpianus lib. 42. ad Sabi.

LEX XXX.

SEruo [l] autem manumisso non competere actionem ob iniuriã, quam in seruitute passus est, q̃s dubitet? [m]

¶ Filio [n] si iniuria facta sit, cum vtrique tam filio, quam patri acquisita actio sit, non eadem vtique facienda æstimatio est.

Paulus lib. 10. ad Sabi.

LEX XXXI.

CVm possit propter filij dignitatem maior ipsi quam patri iniuria facta esse.

Vlpianus lib. 42. ad Sabi.

LEX XXXII.

NEc magistratibus licet * aliquid iniuriosè facere. Si quid igitur per iniuriam fecerit magistratus, vel quasi priuatus, vel fiducia magistratus, iniuriarũ potest conueniri. Sed vtrũ deposito magistratu? an verò, & quandiu est in magistratu? Sed verius est, si is magistratus est, q̃ sine fraude [o] in ius vocari non potest, expectãdum esse quoad maior sit, quã per alios exercea-

---

1† In P.F. dederit dominio.
2† P. Flo. aut ſ.
3† P. Flo. Paulus.
4† In P.F. nõ est. 5† P.F. si ſleam.
6† P.F. vt cunq; tũc locũ. Al. vbicũque.
7† P. Flo. & qui.

a *Iste tex. &* [illegible] *iniuriarum actione: & ibi apostillauit eum, & m Bolo. in l.* 1. §. & si forte. *iu. eo.*

b *Actionem*] sed si matura, cessat Aquil. vt supra, ad legem Aqui. l. si seruus seruum. §. si oliuã. Accu.

c *Consentientem*] sic sup. eodem l. 1. §. vlt. & inf. ad l. Falc. l. pœnales. in princi. & de lega. 1. l. si pluribus. in fi. & C. ex delic. defun. l. 1. Accur.

d *Luserit*] dedit ludere scr.

e *Hoc vbicunque*] aliàs vbicunque: & alias vbicunque.

f *Necessaria esse*] quæ cessat iniuriatum, vt supra l. item apud §. interdum. & facit sup. de fer. cor. l. doli verbum. §. si quis dolo. & l. 3. §. fin. Accursius.

g *In monumento*] id est iuxta monumentum: alioquin si in ipso monumento affixa, vel ponã sua est, secus esset. vt infra de sepulcho violato leg. 2. contra. vel ibi erat sepulchrum. hic monumentum nondum religiosum. Item nec ibi dicitur dari sepulchri violati: sed interdictum quod vi aut clam. Accursius.

h *Saxis*] id est percussione lapidum.

i *Iniuriarum*] CASVS Actio iniuriarum mihi competens non dicitur in bonis meis: & ideo non transmittitur ad hæredes ante litem contestatam. Franc.

j *In bonis nostris*] quo ad hoc vt transmittamus ad hæredes, vt Inst. de perpe. & temp. actio. §. sed heredibus. sed dum viuimus, est in bonis, vt tam per nos, quã per alios exerceamus: vt ſ. eo. l. sed si vnus. §. idẽ ait. & si nepoti. vnde. & vendere eam possum, vt C. de hæred. vendi. l. fin. licèt quidam contra per hiatum. est autem ratio quare non transmittamus: quia ad solam vindictam datur. vt ſ. de collat. bono. l. cũ emancipati. §. cæterum. & facit ſ. eo. l. iniuriarũ actio in prin. & ſ. eo. l. item apud §. iniuriarũ. & de ver. sig. l. si cui. §. 1. & de popula. actio. l. pen. & ſ. si quis cau. l. si eum. §. qui iniu. & de his qui deiec. vel effu. l. si verò. § hæc autẽ. & su. ad l. Falc. l. pœnales. in princi. & de lega. 1. l. si pluribus. in fi. & C. ex delic. defun. l. 1. Accur.

k *Si seruum*] CASVS. Seruo meo facta est iniuria: & sic mihi nata est actio iniuriarum, hanc actionem non perdo, licèt seruum illum vendã, vel manumittam. & hoc dicit hæc lex, & princ. sequen. Secundò dicit. filio facta est iniuria: & sic nata patri, quàm filio nata est hæc actio: non tamen fiet æstimatio eadem. potest enim esse maior iniuria ratione filij, cum sit fortè in dignitate, non pater. & hoc dicit hæc l. & duæ sequen. Franc.

k *Actio*] adiungitur legi sequenti. & facit ſ. arbo. fur. cæſ. l. fin. & quod vi, aut clam. l. is qui in puteum. §. si postea. & de op. lega. l. si Pamphilo. & si quid in frau. patrõ. l. 1. §. si seruo. Accur.

l *Seruo*] facit sup. de act. & obli. l. quæcũque. & de fer. cor. l. dolo. in fine. sed arg. contra. sup. quãdo dies le. ce. l. si vsũ fructum. in fi. Accur.

m *Quis dubitet*] quasi dicat, nullus dubitat quin competat etiam post manumissionem, vel alienationem.

n *Filio*] facit sup. de procurator. l. 1. non solum §. si pater. & inf. eo. l. pater. & sup. eod. l. sed & si. §. interdum. & supra de pac. l. in personam.

o *Ne magistratibus*] CASVS. Si magistratus facit alicui iniuriam: tenetur hac. actio. & si est de magnis magistratibus conuenitur finito officio. si autẽ est de minimis magistratibus conuenitur etiam durãte officio. Fran.

o *Qui sine fraude*] idest, pœna, vt ſ. de ædil. edi. l. cũ autem. §. excipitur. vt qui habet merum imperiũ: vt hic. & ſ. de in ius voc. l. 2. & sup. quib. ex cau. ma. l. sed. & si per Prætorẽ. §. ait Prætor. & hoc casu loquitur ſ. de iudi. l. pars. quæ videtur contra fi. huius leg. hoc autem fallit quando in officio delinquunt: vt C. ad legem Iuliã repetund. l. iubemus & quando actio tempore peritet, vsque ad contest. lit. vel hodie ad executionẽ: vt ſ. de offi. Prætii. l. Senatusconsulto. & C. de anna. excep. l. vt per factum. sed hodie dicunt quidam indistinctè eos conueniri etiam durante magistratu coram Episcopo locorum, vt in Auth. vt diffe. iu. §. si tamen. sed Ioan. dicit ibi quando in officio delinquunt; vt hic erat. minores autem dic. qui habent simplicem iurisdictionem: tamen hi possunt cõueniri: vt subicit. & ſ. quod met. cau. l. continet. & ad leg. Aqu. l. quemadmodum. §. magistratus. & facit ad primã par ẽ tantùm ff. de adul. l. si adulterium. §. si. & ff. l. proxi. & ſ. de ope. no. nunc. l. de pupillo. §. si quis ipsi. & ſ. de tute. & tuto. distra. l. nisi. §. si. & l. seq. & ad totã l. facit ſ. eo l. iniuria. ẽ.

* Pulchrè in hãc sẽtẽtiã Cic. li. 1. Epist. ad Q. fratrẽ. 1. epist.

§.1.& 2.& C.de offi. Præfec præto Orie.& Illyri.l.de ordinario.apparet ex præmissis, q̃ in casu huius legis indistincte conuenitur etiam durante magistratu : cum in eo deliquerit. Accursius.

a *Abeat*] id est, recedat. Accursius.

Quod Reipublicæ] CASVS. Cum quidam miles se male habuerat in prælio : iudex, siue Potestas terræ fecit scutum prædicti militis perforari : & hoc fecit, vt alij milites sint fortes in prælio. dicitur quòd iste Potestas nõ tenetur hac act. Franciscus.

Vide Budeũ hic Annot.posteri.signi ficat esse hoc loco vindicandę, i. asserendæ ab improbis, et facinorosis. al. veneranda: vt in P.F. † P. Flmanifestatur.

b *Ad contumeliam*] vt si alicuius scutum perforet, quia in bello male se habuerit. Azo. & facit supra eodem. l iniuriarũ, §.1.& 2.& 4.quæ iure.& de fur. l.qui iniuriæ. in princip. & infra, de termino moto, l.2.§. de pœna. & supra si omiss. caus.testa. l.quia autem.§.si patronus. in fi.§. & sup.l.proxim. Accursius.

Si plures serui.] CASVS. Plures serui aliquem verberauerunt. quilibet dicitur delinquere. & tot sunt iniuriæ, quot sunt personæ facientes iniuriam, quod expone, vt in glos. Franciscus.

c *Maleficium*] vt supra. ad legem Aquiliam. l.ita vulneratus. in fi.

d *Quot & personæ*] si sunt plurium seruis vel dic, quod vnius. sed tunc sufficeret tantum præstari, quantum si liber præstaret : vt supra. si famil.fur. fecisse dicatur. l.1.& ad leg.Aquil. l.illud. licèt sint plura facta: vt supra de iurisdict. omn. indic. l.si familia.

Si quis.] CASVS. Quidam fecit mihi iniuriam : & nihil habet : & sic non potest mihi satisfacere. Dicitur quod punitur corporaliter. Franc.

e *Contemnere*] contemnit, quia emendare iniuriam pecuniariter non potest. Item nec nocet ei infamia. ad quod C. vt in.cet.temp.l.3. infamatur enim iniuriarum damnatus: et sup.de his qui not.infam.l 1.

f *Coercere*] corporaliter. al quod inf.de pœnis.l.1.§.fi.& 3.eo.l.fi.& sup de admin.tut.l.Alphenus. & de in ius vo.l.fi.

Si filij nomine.] CASVS. Filius tuus fecit mihi iniuriam. volo agere contra te patrem nomine filij tui. tu ordinas quendam procuratorẽ qui defendat filium tuum: qui procurator non vult satisdare iudicatum solui. Dicitur q̃ non dicitur defendi hic filius: & ideo ipse filius se debet defendere. Franciscus.

g *Satisfietur*] vt sup.qui satisd.cog.l.si filius.& 3.qui.ex cau. in possess.eat.l.hæc autem, §.fina.& C.de tuto. & cura. qui satis non de.l.fin.

h *Danda erit*] si ergo defensio filij in subsidium cõceditur filio: vt hic & sup.de noxa.l.noxalis.& l.quoties. sic & aliàs

GIstratu abeat. a Quod si ex minoribus magistratib. erit, id est, qui sine imperio, aut sine potestate sunt magistratꝰ, etiam in ipso magistratu posse eos conueniri.

Paulus lib.10.ad Sabin.

LEX XXXIII.

QVod, Reipublicæ * vindicandæ causa secũdum bonos mores fit, etiam si ad contumeliam b alicuius pertinet; quia tamen non ea mente magistratus facit, vt iniuriam faciat, sed ad vindictam magistratus † publicè respiciat, actione iniuriarum non tenetur.

Caius lib.13.ad Edic.prouin.

LEX XXXIV.

SI plures serui aliquem simul cæciderint, aut conuitium alicui fecerint, singulorum propriũ est maleficiũ; c & tanto maior est iniuria, quanto à pluribus admissa est; immò etiam tot iniuriæ sunt, quot & personæ d iniuriam facientium.

Vlp.lib.3.de omnib.tribunal.

LEX XXXV.

SI quis iniuriam atrocem fecerit, qui contemnere e iniuriarum iudicium possit ob infamiam suam & egestatem, Prætor acriter exequi hanc rẽ debet; & eos qui iniuriam fecerunt, coercere. f

Iulianus lib.45.Digest. 2 †

LEX XXXVII.

SI filij nomine cum patre iniuriarum agere velim, & is procuratorem det, non intelligitur filius defendi, nisi iudicatum solui satisdetur; g & ideo actio aduersus filium, tanquam à patre non defendatur, danda erit. h

Marcianus lib.14.Institu.

LEX XXXVII.

COnstitutionibus principalibus cauetur, ea quæ infamandi alterius causa in monumenta publica posita sunt, tolli de medio.

¶Etiam ex lege Cornelia i iniuriarum actio ciuiliter moueri potest, condemnatione æstimatione j iudicis faciẽda.

Scæuola lib.4.Regula.

LEX XXXVIII.

SEnatusconsulto cauetur, ne quis imaginem Imperatoris in iniuriam 3 † vel inuidiam alterius portet; m & qui contra fecerit, in vincula publica mittatur.

Venuleius lib.2.Publ.iudi.

LEX XXXIX.

VEstem n sordidam rei nomine in publico habere, capillumve o submittere, nulli licet; nisi ita coniunctus sit affinitate, * vt inuitus in reum testimonium p dicere cogi non possit.

Martia.lib.2.Publ.iudi. 4 †

LEX XL.

DIuus Seuerus Dionysio Diogeni ita rescripsit; Atrocis iniuriæ damnatus, in ordine Decurionum esse non potest; q nec prodesse tibi debet error r Præsidum, aut

g *Satisfietur*] vt sup.qui satisd.cog.l.si filius.& 3.qui.ex cau. in possess.eat.l.hæc autem, §.fina.& C.de tuto. & cura. qui satis non de.l.fin.

h *Danda erit*] si ergo defensio filij in subsidium cõceditur filio: vt hic & sup.de noxa.l.noxalis.& l.quoties. sic & aliàs appellandi tẽpus indulgetur seruo. Item not. q̃ licet patri recusare defensionem, cum nullũ vsum fructũ ei afferat lex: vt C.de bo.quæ lib.l.fi. §.fin aut̃ patre. Accursius.

Constitutionibus.] CASVS. Carmẽ famosum de aliquo est positum sup. quoddã monumentum. Dr, q̃ tolli debeat, siue remoueri: & qui imposuit, tenetur act. iniuriarum ciuili, non solũ lege Cornelia prætoria: & fit condẽnatio arbitrio iudicis. Franc.

i *Posita.*] i. publicè posita, vt carmen famosum.

k *Etiam ex lege Cornelia*] non solum prætoriæ & facit Instit. eo. §.sed & lex. & §. in summa. & 3.eo.l. Prætor § posse.

l *Æstimatione.*] q̃ dic, vt sup.eod.l.iniuriarum æstimatio. sed si criminaliter: tunc dic, vt 3.eo.l.fi.

3 † In P.F. deest, in iniuriarũ

Senatusconsulto.] CASVS. Portabã quandam statuam Principis: ideo (vt dicebam) quia timebã Titium, qui me volebat occidere: vt dicebã. & hoc faciebã in iniuriã Titij. dr, q̃ teneor Titio hac actione. Franc. Accursius.

m *Portet*] inf.de pœnis.l capitalium. §. ad statuas.

Vestem. CASVS. Cum quidã esset accusatus de aliquo crimine: portare volebã vestes nigras, vel barbam longam, quasi in signum tristitiæ futuræ de accusato dicitur. quod nõ possum, nisi essem de coniunctis. Franc. Accursius.

n *Rei*] id est accusati.

o *Capillumve.*] Sic dictum in signum tristitiæ: & causa inferendæ iniuriæ faciebat.

p *Testimonium*] quæ istæ sint. habes 3.de test. l.lege Iulia. li.8.hoc facere permittitur propter dolorem: & sic rõ sanguinis tollit præsumptionẽ inferẽdæ iniuriæ. sic C.de adul. l.si quis adulterij. & de Episc. & cle.l.cum qui. & quod falso tuto. auctore. l.pe. & facit sup.l.item apud. §.generaliter.

q *Non esse*] quia est infamis: vt C.de dignit.l 2.& C.de inf. l.Decurriones. & C.de Decur.l.infamia. Accursius.

r *Error*] in iure. Azo.

Ad legis huius intelligẽtiã vi. Bud. in Annot. posterior. hic.

* Rõ autẽ huius text. est, quia animus iniuriãdi non præsumitur inter coniunctos vsque ad septimum gradũ. gl. est no. i l. vt vim 3. de iusti. et iu. q̃ limitabis, vt p Bar. ibi. l. nisi latro cissimis delictis.

4 † P. Fl. Marcell. alias Marcellus.

eius, qui de te aliquid pronuntiauerit, [a] aut eorum qui contra formam iuris mauisse te in ordine Decurionum putauerint. [b]

Neratius lib. 5. Membrana.

LEX XLI.

PAter, cuius filio [c] facta est iniuria, non est impediendus, quò minus duobus iudicijs & suam iniuriam persequatur, & filij.

Paulus lib. 5. Senten.

LEX LXII.

IVdici ab appellatoribus [d] conuitium fieri non oportet: alioquin infamia notantur. [e]

Caius lib. 3. Regul.

LEX XLIII.

QVi iniuriarum actione [f] per calumniã instituit, extraordinem [g] damnatur: id est, exilium, aut relegationem, aut ordinis amotionem patitur. [h] †

Iabol. li. 9. ex Posteriorib. La.

LEX LXIV.

SI inferiorum dominus ædium, superioris vicini fumigandi causa fumum fecerit, aut superior vicinus in inferiores ædes, quid aut proiecerit, aut infuderit, negat Labeo iniuriarum agi posse: quod falsum puto, si tamen [h] iniurię faciendę causa immittitur.

Hermog. lib. 5. Epitomarum.

LEX XLV.

DE iniuria nunc extra ordinem ex causa & ex persona [i] statui solet: Et serui quidem flagellis cæsi dominis restituuntur: liberi verò humilioris quidem loci fustibus subijciuntur: cæteri autẽ vel exilio tẽporali, [k] vel interdictione [k] rei certæ coercentũ.

De extraordinarijs criminibus. *

TITVLVS XI.

Paulus lib. 5. Senten.

LEX I.

SOlicitatores alienarum nuptiarum, [l] itemque matrimoniorũ interpellatores, [m] etsi effectu scelleris potiri nõ possunt, pp voluntatem [n] tamẽ perniciolæ libidinis extra ordinẽ puniũtur.

¶ Fit iniuria cõtra bonos mores, veluti si quis fimo corrupto aliquem perfuderit: [o] cæno, luto oblinierit: aquas spurcauerit: [p] fistulas, lacus, quidve aliud ad iniuriam publicã cõtaminauerit: [q] in quos graviter animaduerti solet.

¶ Qui puero * stupri, abducto [r] abeo, vel corrupto comite, pstuaserit: aut mulierẽ puellãve interpellauerit: qdve impudicitiæ gratia fecerit: domũ

DE EXTRAORDINARIJS CRIMINIBVS.

¶ *Supra de primatis & nominatis criminibus, nunc de innominatis, secundum Az. Vel dic secundum Ro. De primatis delictis, ex quibus etiam cruces nascuntur alt. ante posuimus: alibi infra. de his criminibus ex quibus solã criminales exurentur actiones. publicanorum ordina sanque pœnam irrogantes: premittemus de his criminibus ex quibus sunt executiones criminales, & extraordinariæ, & priuatæ.*

SOlicitator] CASVS. Qui solicitat vxorem alienam volens cum ea iacere, vel dicit, q vult eam accipere in vxorem: licet non habuit effectum hoc delictum, ad aliquẽ tamen peruenit actum: extraordinem punitur. Secundò enumerat quædam delicta, quæ puniuntur extra ordinem: vt si quis fimum corruptum in aliquem dereciit: vel aquas vel lacum destruxit, vel quid aliud ad iniuriam publicam contaminauit. Ter. ibi enumerat, quædam alia delicta, quæ puniũtur extra ordinẽ. Franciscus.

l *Nuptiarum*] scilicet vxorum. vt cũ eis rem habeant.

m *Interpellatores*] qui eas volunt ad vxorem ducere: licèt hoc esse non possit. Accursius.

n *Propter voluptatem*] sic C. de Epis. & cleri l. si quis non dicam. & de fur. l. qui persuaserit. & ad leg. Iul. maiest. l. quisquis, & C. si quacunque prædi. pote. l. j. in prin. Sed arg. contra sup. de his qui no. infa. l. qui autem. Item argum. contra sup. quod quisque iur. l. j. in fi. sed hic speciale propter enormitatem criminis. sed an hic peruenerunt ad aliquẽ actum? Respon. sic. vt ad colloquium, vel basia, quæ sunt præcedentia Veneris: vt inf. de adul. l. quod ait lex. alias contra. vt ff. de pœnis. l. cogitationis. & adde hic, quod no. C. de his, qui ad Ecc. confu. l. præsenti. circa prin. & facit sup. tit. j. l. ità apud. §. si quis virgines. & C. de sica. l. fin.

o *Perfuderit*] id est, si quid comburatur cum aliquo cuius fumus est pestifer, vt sulphur: quo casu fumus dicitur corruptus: alias est fimo corrupto, & tunc eam turpitudinem in aliquem dereciit. Accursius.

p *Spurcauerit*] id est contaminauerit, spurca tamen propriè est quod ab hoc porci cadit.

q *Contaminauerit*] facit C. de re mili. l. eum supra.

r *Abducto*] scilicet comite.

Quo

a *Pronuntiauerit*] super iniuria: non autem aliquid dixit de remotione ab ordine: sed putauit se posse remanere. Alij dicunt q̃ expressè pronuntiauit, q̃ in ordine remaneret.

b *Putauerint*] immò minorata pœna minoratur infamia: vt C. de his, qui no. infa. l. & si fecerint. Solu. ibi causa cognita fuit minorata: hic non: vt hic. & ff. ad municip. l. ordine. circa prin. Vel dic, q̃ hic non fuit minorata: sed hoc dicit hæc lex. Alij vt P. dicunt, in hoc crimine pœna minorata non tollit infamiã, vtpotè atrocissimi: sed aucta sic. Item nec obst. inf. de pœn. in seruorum, quia & ibi fuit aucta: quod hic non fuit.

PAter.] CASVS. Facta iniuria filio, pater potest suo nomine agere iniuriarum: item & nomine filij. Francisc. Accursius.

c *Pater cuius filio*] facit sup. eod. l. 1. §. fin. & l. sed si vnius. §. fin. & de procu. l. non solum. & si pater. & sup. eod. l. 1. in fi. §. filio. & l. cum possit.

IVdex.] CASVS. Qui appellat à sententia iudicis, nõ debet iniuriam dicere ipsi iudici, à quo appellat. & si dicit, tenetur hac actione. & cõdẽnatus fit infamis. Franc. Accursius.

†P. F. puniatur.

d *Iudici ab appellatoribus*] vt ff. de appel. l. illud idem. & econtra: vt C. de appel. l. & in maioribus. & l. si quis prouocatione.

e *Notatur*] post condemnationem in actione iniuriarũ de eis factam.

QVi iniuriarum] CASVS. Qui accusat per calumniã criminaliter Titium de iniuria, & non probat: extra ordinem damnatur, & datur in exilium, vel similem pœnam patitur. Franc. Accursius.

f *Qui iniuriarum actionem*] id est, accusationem.

g *Extraordinem*] i. criminaliter. & facit inf. ad Turpil. l. si quis repetere, §. si flellionatus.

SI *inferiorum*.] CASVS. Dominus inferioris domus facit fumum causa me iniuriandi in alta domo. dicitur quod tenetur hac actione. Item si proijcio aquam, vel aliquid aliud in inferiorem domum iniuriæ causa, teneor hac act. Franciscus Accursius.

h *Si tamen*] facit sup. si ser. vend. l. sicuti. §. Aristo. l. sed quidam signant contra. sed non est. Accursius.

DE *iniuria*.] CASVS. Iniuriam faciens potest puniri extra ordinem, secundum qualitatem personæ, quæ facit iniuriam, & quæ sustinet. hinc est, quod seruus faciens iniuriam verberatur, & domino redditur. liber verò si est vilis persona, fustibus subijcitur. cæteri autem homines vel in exilium dantur, vel certo loco interdicuntur. Franc. Accursius.

i *Ex persona*] dic, vt sup. l. Prætor. §. atrocem. & l. sed si vnius. §. quædam. & facit sup. l. lex Cetn. §. fin. & Instit. eo. §. in summa. & sup. eod. l. si quis iniuriam. & de suspect. tut. l. si tutor. §. sed sciendum.

k *Vel interdictione*] quia interdicetur forte ei alia sua. Accursius.

ad hanc text. vide Ant. Rub. l. 1. seruũ. §. publice. nu. 16. de procu.

* *Multa obseruat Cuia. quẽ si videris, plenioré, ac elegantiorẽ huius rei hẽbis explicationem.*

li. 5. sen. Paul. legebatur præceato stuprum aliudve flagitium abducto, Ant. Augeli. 3. emend. 19.

a *Quo id*] aliàs, is.
b *Punitur*] hic ergo de ordinario crimine tractat, scilicet de adul. & stupro. vel dic punitur id est, puniri solet. & facit Insti. de pub. iudi. §. item lex Iulia.
c *Deportatur*] erant enim corrupti comites: & sic aliquod conamen interuenit. Accursius.
d *Summo supplicio.*] quod mors est, &c. vt Insti. de pœnis. l. vltimum supplicium.
e *Vb pretextu.*] *Licitos*] quales omnes sunt: nisi specialiter contra probetur: vt infra. de coll. illi. l. 3. §. 1. & facit C. de sacrosan. eccle. l. qui sub prætextu.
f *Ner à veteranis.*] non solùm à iuuenibus.
g *Tellionatus. Non sunt publica*] vt supra. de insa. l. quid ergo. §. final. & infr. de crimi. stellio. l. 1. & 3. §. pen. & C. de cri. stel. l. 3.
h *Dum. Abegerit*] id est, abortum fecerit.
i *Exilium*] ante quadraginta dies: quia ante non erat homo: postea de homicidio teneretur, secundum legem Mosi, vel legem Pompeiam de parricidijs: vt infra. ad l. Pompeia. de parric. l. 1. & facit C. ad legem Cornel. de sica. l. pen. & infr. ad legem Cornel. de sicar. l. si mulierem. Accursius.
k *Armaduertitur.*] facit supra. de seruo corrup. l. corrumpitur. & infr. de pœ. l. capitalium. §. ad statuas.
l *Dardanarij.*] qui sic a quodam Dardano fanctionum auctore dicebantur: qui maximè dabat operam, vt annona carior fieret, emendo omnem quam inuenire posset: vt postea solus venderet sicut vellet.
m *Debebit.*] O Præses prouinciarum.
n *Mercis sint*] scilicet comparatores, vel negotiatores, i. interdicas eis negotiatoribus, quales sunt Tricoli. & facit infr. de pœnis l. mortis.
o *Coemptas.*] Quia plures simul emunt, vt sic annonam cariorem faciant: & sic habeas coemptas. aliàs est emptas.
p *Supprimunt*] supple, vt annona oneretur, quod est infra.
q *Prouentus*] id est, vt plus vendatur: & caue, quia non cogit locupletes vendere: nec punit, si non vendant: vt & infra ad legem Iulian. de an. l. 2. sed illos, qui emunt, vt carius vendant. nam per illos etiam locupletes seruant.
r *Humiliores*] id est, inferiores, quales sunt, vt C. de incest. nup. l. humilem. & facit sup. titu. j. l. fina. & de incend. l. Pedius.
s *Scatera.*] id est, mensuræ, vel instrumenta quædam, quibus fit mensura.
t *Cornelia*] de Falsis, quæ est infra. de falsi. l. penultima.
u *Relegauit*] vt & infra. ad leg. Cornel. de falsi. l. penultim. §. final. & facit infra de pœnis. l. in Dardanarios. & quod nota. supra, de dolo. l. arbitrio. §. de eo.
x *Accularij.*] CASVS. Præcipit puniri saccularios. & qui sint dic, vt in glos. domini mei Accurs. Item præcipit puniri directarios, & exponit qui sint directarij, & dicit quæ pœna eis imponatur. Secundo dicit, qui instrumentum meum alicui recitauit, ex quo dolco & passus sum damnum, punitur extra ordinem. Tertiò iubet puniri capite eos, qui ponunt lapides in aliquo fundo. & per hoc dat intelligere, quod si quis colat illum, quod occidetur ab eis. Quartò dicit, cum in Ægypto non pluat, aqua Nili spargebatur certo tempore anni per fundos: & quilibet includebat de illa aqua in fossatis suorum fundorum. si ergo aliquis istos fossatos rumpat, vel destruat, & sic aqua recedat, puniter extra ordinem. Item cum arbores plantentur in riuis illorum fossatorum, vt ripæ non tument: siquis illas arbores inciderit, grauiter punitur. Item cum sint aliqua instrumenta, sine cuchæ per quas diuiditur aqua Nili, quæ veniebat in fundos: de stercoribus siquis ea obstruat, grauiter punitur. Franc. Accur.
x *Saccularij.*] qui saccos ferunt plenos mercib. falsis & fal-

Digestum Nouum. Ddd 3 sis

Ta expone s. vltimo uppli cio. & isle tex. allegatur p Ro. suis sin. q mulier recipiens pecuniã, vt amasiã suã in domo cõducat. & recepter punitur talis mulier pœna capitali: ñ isle tex. si restè intueatur, hoc ñ probat: qa solũ loqtur in comite. & ñ Ialio Bol. 1 No. gl. singu. ad hoc. q mulier duos o9 tã ad sustẽtãdũ filiũ, quẽ hẽt in vtero iã per 40. dies: tenet de homicidio, idẽ i quocunq; alio operãte. Bol. 2‡ Seuer9. P. F.

2‡ Partũ non est in P. F.

** Dardanarij qui dicantur, pulchrè Nebrit. in lexico iuris ciuilis, in dictione, Dardanarius & Lazi. cõ. Reip. Rom. lib. 2. c. 15.*

** Vide in hũc lecũ, q de Thalete Milesio. & Syracusano quodã refert Aristi. lib. 1. Politi. c. 7.*

3† Sic in P. F. expũctũ, & in Du. exẽplar. prius ñ legebat, ne annona oneretur.

4† Traianus. P. F.

** Vide in hanc l. Petrũ Crinitũ lib. de ho. disci. 17. c. 8. & Cœlium Rho. lib. lect. an. q. 18. c. 5. et Bud. i anno. postetio. nec.*

LEX I.

Qui id [a] persuaderet, dederit, perfecto flagitio, punitur [b] capite: imperfecto, in insulam deportatur: [c] corrupti comites summo * supplicio [d] afficiuntur.

Cœtus illicitos prohibet fieri etiam à veteranis sub prætextu religionis. h. d. Franc.

Vlpianus lib. 4. Opinio.

LEX II.

SVb prætextu religionis, vel sub specie soluẽdi voti, cœtus illicitos, [e] nec à veteranis [f] tentari oportet.

De stellionatus crimine, vel expilatæ hereditatis põt, quis accusari: non tamen publica accusationes sunt. Franc.

Idem lib. 3. de Adul.

LEX III.

STellionatus, vel expilatæ hereditatis iudicia accusationem quidem habent, sed non sunt publica. [g]

Fœmina, quæ studiose facit abortum, in exilium temporale damnatur. h. d. Franc.

Martianus lib. 1. Regul.

LEX IV.

DIuus Verus [1†] & Antoninus rescripserũt, eam quæ data opera partum [2†] abegerit, [h] à Præside in temporale exilium [i] dandam. Indignum enim videri potest, impunè eam maritum liberis fraudasse.

Vlpia. lib. 5. de Offic. Proconf.

LEX V.

IN eum, cuius instinctu ad infamandum dominũ seruus ad statuam confugisse cõpertus erat, præter corrupti serui actionem, quæ ex edicto perpetuo competit, seuerè animaduertitur. [k]

Idem lib. 8. de Offi. Proconf.

LEX VI.

ANnonam attentare, & vexare, vel maximè Dardanarij [l] solent: * quorum auaritiæ obuiam itum est, tam mandatis, quàm constitutionibus. Mandatis denique ita cauetur: Præterea debebis [m] custodire, ne Dardanarij vllius mercis sint, [n] ne aut ab ijs, qui coemptas [o] merces supprimunt, [p] autà locupleterioribus, qui fructus suos æquis pretijs vendere nolunt, dum minus vberes prouentus [q] expectant, [3†] annona oneretur. Pœna autem in hos variè statuitur. nã plerunque si negotiantes sunt, negotiatione tan ùm eis interdicitur: interdum & relegari solent: humiliores [r] ad opus publicum dari.

¶ Onerant annonam etiam stateræ [s] adulterinæ: de quibus Diuus Hadrianus [4†] edictum proposuit: quo edicto pœnam legis Corneliæ [t] in eos statuit, perinde ac si lege testamentaria, quòd testamẽtum falsum scripsisset, signasset, recitasset, damnatus quis esset. Sed et Diuus Hadrianus eum, qui falsas mensuras habuit, in insulam relegauit. [u]

Idem lib. 9. de Offi. Proconf.

LEX VII.

SAccularij [x] * qui vetitas artes exercentes, in saccu-

sis nummis, & cum eis soluitur pro merce pecunia, partem pecuniæ furantur, negantes se accepisse quantũ acceperant, & quod redditur ex parte fuit dantis, ex parte eorum tantũ, & ideo filiunt retenta bona pecunia, cum sibi cambiri traditam poscunt. Azo. Vel saccularij, id est, oculatores, vel tertio, secundum H. id est, qui in saccis portant merces desuper bonis, & sotelitus malas in eisdem saccis. a *Subtrahunt*] veritas supponentes bonis mercibus, quas offendunt. Hug. ad hoc & supra, primum respon. facit inf. de effra. l. 1. §. simili modo. & C. de princ. agen. in reb. l. j. in fi. b *Executionem* aliàs, persecutionem.

c *Quod ea esse dicat*] i. manifestata esse, ex quo est lex, argum. inf. de pœnis, l. di quis aliquid. §. instrumenta.

d *Executi*] aliàs persecutio

e *Arabia*] sequitur Græcum. & facit j. de pœnis, l. autores facta. §. fin.

f *Per eique*] vt est in illo Græco.

g *Latrocinij*, id est, vi in diceretur, quod si quis &c

h *Sepulcri*, id est, lapides.

i *Quæ res*] id est, delicta vel facta.

k *Hanc rem*] i. delictum, & facit C. vt nemi. li. sine iudic. aut ita l. 1. & 2.

l *Quæ chomata*] id est, aggeres: vt statim ponit. chomata enim præcipuè dicuntur diuisiones, quæ diuidantur, scilicet, aggeres, seu chomata loca ab inuicem. dicitur etiam fieri choma vocis: cum in fine vox exaltatur. sima vero cum in eodem statu retinetur: periodus vero cum desinitur.

m *Hesiodus*] melius diceret, hæ sunt: & exponit chomata.

n *Aggeres*] id est, chomata. Accursius.

o *Niloticam*] in Ægypto non pluit: & ideo certis temporibus anni egreditur aqua Nili per prædia: & quilibet in suo præd. quo facit aggeres vt aquam contineat: & de his dicit hic: Sunt & alij aggeres, qui sunt iuxta flumẽ Nili: & si quis eos rumpere, flammis ibi comburitur: vt C. de Nili aggeri. l. j. Accursius.

p *Quidam*, scil. prædictorum rumpentium dictam aquam.

q *Et metallo*] id est, in opus metalli. & est differentia inter hanc pœnam, & metallum, de quo subjicit: vt inf. de pœn. l. aut damnum. §. inter eos. Accursius.

r *Stramentum* ficus est Ægyptia prædulcis sine granis.

s *Colligunt*, id est, retinent ne fluant.

t *Coercentur*] ne fluant. Accursius.

u *Commata etiam & diacopi*] hæc duo idem significant, & dicitur diacopi a dia, quod est duos & copos quod est diuisio: quia in duas partes aquæ diuidebantur, sunt ergo hic chomata, instrumenta quibus aqua diuidebatur, & detinebatur. t

lo partem subducunt, a partem subtrahunt: item qui directarij appellantur, hoc est, ij, qui in aliena cœnacula se dirigunt furandi animo, plus quam fures puniendi sunt: id circoq; aut ad tẽpus in opus dantur publicum, aut fustib. castigantur, & dimittuntur: aut ad tempus relegantur.

¶ 1 † Sunt præterea crimina, quæ ad executionẽ 2 † b Præsidis pertinent, vtputa si quis instrumenta sua prodita esse dicat. c Nam huius rei executio d Præfecto vrbi à Diuis fratribus data est.

¶ 3 † Sunt quædam * quæ more prouinciarum coercitionẽ solent admittere: vt in prouincia Arabia e σκοτελισμον crimen appellant: cuius rei admissum tale est: pleriq; f inimicorum solent in prædium inimici σκοπελίζειν, id est, lapides ponere, in dicio g fururos, q is qui 4 † cum agrum coluisset, malo letho periturus esset insidijs eorum, qui scopulos h posuissent. Quæres, tantum timoris habet, vt nemo ad eum agrum accedere audeat, crudelitatem timens eorum, qui scopelismon fecerunt. 5 † Hanc rem k Præsides exequi solent grauiter, vsq; ad pœnam capitis: quia & ipsa res mortẽ cõminatur.

¶ 6 † In Aegypto, qui chomata l rumpit, vel dissoluit (hi sunt m aggeres, n qui solent aquam Niloticam o continere) æquè plectitur extra ordinem. Sed 7 † & pro conditione sua, & pro admissi mensura quidam p opere publico, aut metallo plectuntur: & metallo q quidem secundum suã dignitatem.

10 ¶ 8 † Si quis arborem sycomorum 9 † r exciderit. Nam & hæc res vendicatur extra ordinem, non leui pœna: idcirco, q hæ arbores colligant s aggeres Nilotic s, per quos incremen a Nili dispẽdantur, & diminutiones aquæ coercentur 10 † t Chomata u ẽt & diacopi, qui in aggeribus x fiunt, plecti efficiũt y eos, qui quid in his admiserint. 11 †

Paulus lib. 1. Sentẽ.

LEX VIII.

IN circulatores, 2 qui serpẽtes circumferunt, & proponunt, a si cui ob eorum metũ damnum datum est, pro modo admissi actio dabitur. b

De sepulchro violato. *

TITVLVS XII.

Condemnatus act. in factũ de sepulchro violato, est infamis. Franc. Accurs.

Vlpianus lib. 2. ad Plaut. 12 †

LEX I.

SEpulchri violati actio c infamiam irrogat. d

Iacin lib. 18. ad Plaut. 13 †

LEX II.

SI sepulchra quis diruat, e cessat Aquilia: f quod vi tamen, aut clam g agendum erit. Et ita de statua de monumento h euulsa Celsus scribit. i Idem quærit, si neque

x *In aggeribus*] iuxta aggeres. Accurs.

y *Efficiunt*] i. faciunt eos puniri. Azo.

1 Vide Sadæum in Anno. post fest. hic, q̃ dicãtur hic cõmata & diacopi.

8 † In P. F. & apud Dan. cõstituunt hoc cũ prædictis, & minùs clarè facit ibi. Et metallo.

9 † P. Fl. Syamimonẽ. Hallo Syaminon.

10 † P. F. dispẽsant & coercẽtur & diminutiones æquè coercent.

11 † P. F. qui id admittunt.

IN circulatores.] CASVS. Quidam portant secum serpentes siue biscas: & faciunt timorem aliquibus: qui ducti timore fugiunt, & sua dimittunt, quæ ibi habebant: & alij veniunt, qui ea furantur. dicitur q̃ isti portantes serpentes grauiter puniuntur. Ita. Accursius.

z *In circulatores.*] à circunfero: & est impræpositio. Accursius.

a *Et proponunt*, scilicet si subito alicui, vi metu serpentino fugiat quid. dimittat vt interim alius occupet.

b *Actio dabitur*] id est accusatio, de qua pœna est extraordinaria.

DE SEPVLCHRO violato.

¶ *De actionis huius natura, & in quantum detur, quomodo cum primum, extraordinaria quæ, pœna, & publicatio, & quid si par recipere compendium boni viri.*

c *Sepulchri. Actio*, scilicet, in factũ: vt j. l. 3. in princ. non solùm accusatio.

d *Irrogat*] condemnatione facta.

12 † P. F. ad Edict. Prætο.

SI sepulchra.] CASVS. Destruxi sepulchrum tuum, diruendo ipsum, teneor quod vi aut clã. idem si statuam supra sepulchrum tuũ positam destruxi: siue sit affixa, siue sit applumbata sepulchro, siue non. nam teneor interdicto quod vi aut clam. non Aquil. Franciscus Accursius

13 † P. F. ad Edict. Prætο.

e *Dirues*] sine iudicis authoritate: vt sup. de aqua plu. arcẽ. l. quanquam. §. 1. Accursius.

f *Cessat Aquilia*] quia non possum me dicere dominum sepulchri, alias Aquil. l. actio competit hero: vt sup. ad leg. Aquil. l. item Mela. §. legis. Accursius.

g *Aut clam*] scilicet, ad opus restituendum.

h *De monumento*] quæ affixa fuerat monumento: vt differat à sequenti. Accursius.

i *Scribit*] s. vt non agitur Aquilia: sed interdicto quod vi aut clam, & de sepulchro violato.

Fuerit]

applumbata fuerit,[a] neque affixa: an pars monumenti effecta sit, an verò maneat in bonis nostris? Et scribit, [1]† sic esse [b] monumenti, vt ossuariam: [c] & ideo. Quod vi aut clam interdicto [d] locũ fore.

1† P. F. & Cels[9] scribit.

Idem lib. 25. ad Plaut. [2]†

LEX III.

PRætor ait, Cuius dolo malo sepulchrum violatum esse dicetur, in eum in factum iudicium dabo: vt ei, ad quem pertineat, quanti ob eam rem æquum esse videbitur, [e] condemnetur. Si nemo erit ad quẽ pertineat, siue agere nolet, [f] quicunq; agere volet, ei centum aureorum [g] actionem dabo. Si plures agere volent, cuius [h] iustissima [i] causa esse videbitur, ei agendi potestatẽ faciam. Si quis in sepulchro dolo malo habitauerit, ædificiumve aliud, quàm quod sepulchri causa factum sit, habuerit, in eum si quis agere eo nomine volet, [k] ducentorum aureorum iudicium dabo.

¶ Prima verba ostendunt eũ demum ex hoc [l] edicto [3]† plecti, qui dolo malo violauit. Si igitur dolus abfuit, cessabit in eiusdem [m] persona pœna. 4† [n] Igitur doli non capaces, quemadmodum impuberes, [o] item omnes, qui non animo violandi accedunt, [p] excusati sunt.

2† P. F. ad Edi. Prætor.

3† Edicto nõ est in P. F.

¶ Sepulchri autem appellatione omnem sepulturæ locum contineri existimandum est. [q]

¶ Si quis in hæreditarium [r] sepulchrum inferat: quamuis hęres, tamen potest sepulchri violati teneri, si forte contra voluntatem testatoris intulit. Licet enim cauere testatori, ne quis eo inferatur, vt rescripto Imperatoris Antonini cauetur. seruari etenim voluntatem eius oportere. Ergo & si cauit, vt vnus tantùm hæredum inferat, seruabitur, vt solus inferat.

¶ Non perpetuæ sepulturæ tradita corpora posse transferri, edicto Diui Seueri continetur: [t] quo mandatur ne corpora detinerentur, aut vexarentur, aut prohiberentur per territoria [u] oppidorum transferri.

¶ Diuus tamen [x] Marcus rescripsit, nullam pœnam meruisse eos, qui corpus defuncti in itinere per vicos, aut oppida transuexerunt: quamuis talia fieri sine permissu [y] bitat, vel ibi ædificauit, dicitur & potest accusari, noxalis autem nõ datur. sed si domum habeat seruus in sepulchro, nõ tamen habitat ibi, noxali datur. Vltimo dicit, hęc actio quæ ex hoc edicto datur est popularis. Franc. Accur.

e *Æquum esse videbitur*] ad interesse, nunquam in minoris, quam extraneo: vt ff. ea. l. §. qui de sepulchri. & §. item. & §. nũquam. & in hoc potest esse procurator: vt sup. de procu. l. licet. in princ.

f *Natus*] ad hoc C. de adul. l. quãuis. 2. & inf. eo. l. sepulchri violati. & de fun. & funer. l. i. §. quibus. & ad Tertul. l. i. §. si nemo. Accurs. *Centum aureorum*] immo videtur decẽ pondo auri: vt C. eod. l. qui sepulchra. sed ibi criminaliter. & infertur ff. sic hic similiter. & datur priuato in iudicio. ergo in negligente punitus est pœna viginti lib. auri. vt C. eo. l. si quis sepulchrum.

g *Actionem*] nunc respõdetur.

h *Iustissima*] ad hoc ff. de l. b. ho. ea. hi. l. 3. §. si tamen plures. & inf. de accus. l. si plures. & ff. de fideicom. lib. l. 4. §. creditoribus. & de admin. tuto. l. 3. §. pen. & de pac. l. ut gentium. in fi. & l. ma. orem. & inf. de popula. l. 2. & 3. Item hoc accipe, quando non interest hominis qui agere volebat: alias omnes agerent: vt ff. ea. l. 6. si ad plures.

i *Causa*] No. cautose in primo edicto haberi delectum personarum in hoc non.

k *Ducentorum*] hoc, scilicet edicto. Accur.

l *Edicto*] scilicet statuam. Accur.

m *Eiusdem*] alias in eandem personam, alias, in eiusdem persona pœna.

n *Igitur*] idest non erit ea persona quæ teneatur.

o *Impuberes*] quidam sed non omnes: vt sup. de excep. doli. l. a pud. §. quæ in tutore.

p *Accedunt*] quos ignorantia consilij tuetur. Accur.

q *Existimandum est*] vt & ff. quod vi aut clam. l. fi. § si quis.

r *Si quis in hereditarium*] quod hæreditarium. & quod familiare sit habes sup. de religio. l. familiaria. & l. seq.

s *Inferat*] ad hoc C. de religio. l. si nec dum. & arg. ff. de leg. 3. l. ũ ita legatum. & ff. de religio. l. si quis eo animo. Sed arg. contra. sup. de transac. l. cum hi. §. sed si non fuerint.

t *Prohiberentur*] facit sup. de religio. l. ne corpora.

u *Per territoria*] quid sit, dic vt inf. de verbo. signifi. l. pupillus. §. territorium.

x *Diuus tamen*] quanquam Diui Seueri sufficiat decretum. Ro. vel de his. quæ non perpetuæ sepul tradita sunt, dixit. vel de his. quæ tradita sunt perpetuæ. vt hic. vel hic nulli sepulturæ traditum.

y *Sine permissu*] vt omnis euitetur suspitio. ad quod C. de religi. l. fi. & sup. de religio. l. ossa. in princ. Et no. hic delictũ sine pœna. vt ff. de religi. l. ac si quis. §. idem Labeo. & C. de pignor. & sup. quod iuc. cau. l. ni. §. fin. & inf. quando appellandum. & de inoffi. & rele. l. relegatorum. & ad tempus. & sup. de fun. l. a.

1 An ff. de inst. de act. i. prin. dicit hic egl. fin. in 6. col. mihi circa med. ad hoc quod hic pœna sit pecuniaria: si ita applicet fisco. nõ in dr criminalis. sed criminaliter intentata.

d *Forum* scilicet Pontificum, vel Principum: vt sup. de religio. l. ossa. in prin. Accur.
b *Quam]* sc. pœnam quadraginta aureorum.
c *Fisco]* vt C. de commer. l. 2. item facit supra de religio. l. mortuorum.
d *Sepeliri]* quidam hic colligunt, quod consuetudo nō vincit legem quasi primo fuerit lex Hadriani. & postea superuenerit consuetudo pro quibus est C. de vsu l. eos in fi. & sup. ad leg. Rho. de iac. l. domine Imperator Antonine. i secundam quod vno modo legitur. Tu dic, q consuetudo superueniēs vincit legem: siue sit generalis, & tunc generaliter: vt hic & ff. de leg. & sena. l. de quibus 4. in vetera. siue specialis, & tunc specialiter: vt hic & ff. comm. præd. l. ventitor. §. si constat. & ff. quod cuiusq; vniuer. l. item. 2. & secundum hoc fuit hic pactum interrogatiuè post dictionem sepulti. & de his dixi in dicta leg. de quibus. Accur.
e *Principalia rescripta]* facta post legem municipalem.
f *Abhoc]* rescripto Hadriani. R. sed caute in plurali de reser. loquitur. vnde dic, ab hoc. & quod statuitur in rescrip. Hadriani.
g *In omni loco]* ad hoc C. de tempo. in integ. restit. l. supernacuam.
h *Aggrauantur]* hic crimina aliter aguntur.
i *Quæ eorum interfuit]* quod qualiter probetur, dic vt C. de sentē. quæ pro eo, quod interest. l. 1.
K *Extraneo agente]* quod est centum aureorum cōtra violantem. Item 100 aureorum contra habitantem: vt sup. eo. §. si nemo. & §. si quis in sepulchro. & est sic Instit. de exc. tut. §. qui autem. & C. de tempo. in integ. restit. l. ea quæ. 2. respon. Accursius.
l *Occupauit]* sic licet dabitur actio. Accur.
m *Agitur]* quid ergo si vnius interest in x. alterius in xx. Respon sit condemnatio in 100. vt bis tantum consequatur is cuius interest in xx. quàm alius. non enim ideo plus delinquit violans. Item 100. quod dicit omnibus dari: quia omnium interest. aliàs eligitur vnus: vt sup. eo. l. §. si ad plures. Item facit inf. de adulte. l. si maritus. in princip. & §. 1. & §. 2. Item instit. de cap. dimi. §. fin.
n *Non]* siue dicas nolit dissimulando; siue expressè remittendo: est contra. sup. de minori. l. auxilium. sed facilius iniuria actio tollitur. vt sup. tit. 2. l. non solum. §. 2. Item contra. ff. de adulter. l. si maritus. §. si negauerit. Sol. vt ibi. Item contra C. qui accusare non poss. l. accusationem. & l. si ea. Sola, vt in ea habet accusationem. Item contra. C. de pact. l. postquam. sed ibi est lis contestata: hic nō. vel ibi crimen. Vel dic, secundum alios, nolit agere tunc, nec tamen remittere ibi sic vt argum. sup. de iudic. l. desistisse. Sed quid si iste expresse & prorsus remisit? Respond. Iac. & P. adhuc eundem audiēdum. & idem in omni crimine publico dicunt: vt nota sup. de pac. l. inuisgentium. §. si quis accusat. excepto adulterio: vt in dict. §. si negauerit. dicēta pœnitentia remittendo expresse remittuntur. & facit ad hoc quod hic de pœnitentia dicitur. inf. de famil. quæ fal. am. & sup. de iurisdi. omni. iudi. l. si conuenerit. & quod quisque iur. l. 1. in fi. & de repu. l. 6. pœnitentia. & C. de l. Iul. maie. l. quisquis in fine & ff. ad l. Iul. de adulte. & C. de pœnis iudicū aut. nouo iure. argum. contra sup. de furt. l. qui eam nō. & vi bonor. rapto. l. non prodest. 2. Item argum. contra Inst. de leg. 1. l. huiusmodi. §. Sichem.
ADDITIO. Dic, quibus fiat statim iure quasi ex sola electione: hic non, nisi secuta renunciatione secundum Bar.
o *Cessat]* quia quæ sit publica est accusatio. & pro priuato crimine tantùm sclet noxalis actio dari: vt sup. de actio. ed. §. 1. quis sit fugitiuus. §. noxas.
p *Extraneum]* scilicet, seruum.
q *Abeunte]* idest accusatione. sic in Authen. de sanctiss. Episco. §. si quis autē pro pecuniaria. nam. & sup. eadē l. §. aduersus. de accusatio. locutus est. & ad sit. vt eadem actionem ciuilē dari in seruum secundum Ioan. & Inter. Al. j dicūt. Item speciale: vt sup. vi bonorum raptorum. l. antepenul. §. & per. vel dic etiam ciuilē: & dices in seruum: scilicet, factum liberum, vel in seruū, idest in dominum nomine serui. sic supra. de iurisdic. omn. iudi. l. si familia. & sic intelligitur vi bonorum. supra.
r *Ibi]* idest in sepulchro.
s *Noxale iudicium]* quia non est tam graue delictum. vt criminaliter si puniendus. H.
t *Posse]* sunt enim quædam sepulchra adeo parua, vt in eis domunculam habere non possit.
u *Sepularis]* veruntamen eius interest, primo competit vt sup. l. 1. in princip. sic & ff. ne quid in lo. publ. l. 2. §. aduersus eum. & §. hoc interdictum. & sup. de lib. hom. exhi. l. 3. §. hoc interdictum. & C. de adul. l. quāuis. & inf. de popu. act. l. 3. item facit ad hunc §. sup. ad Syll. l. 1. in fi.
S *Epulchra]* CASVS. Sepulchra hostium, quæ cepimus, non sunt apud nos religiosa. vnde qui destruit ea, non tenebitur hac act. Franc. Accur.
x *Non sunt]* nec nostra eis, vt ff. de reli. l. cum Idea. in fi.
V *Tumen]* CASVS. In fundo meo habebam sepulchrum: vendidi fundum excepto sepulchro, dicitur quod possum agere contra emptorem, vt det mihi iter ad sepulchrū. Franc. Accur.

1 ¶ Diuus Hadrianus rescripsit, & pœnā [1] statuit quadraginta aureorum in eos, qui in ciuitate sepulchū faciant: quam [b] fisco inferri iussit. Et in magistratus eandē statuit pœnā qui passi [c] sint: [2] & locum publicari iussit, & in locum corpus transferri. Quid [d] tamen si lex municipalis permittat in ciuitate sepeliri [d] post principalia rescripta [e]? an ab hoc [f] discessum sit, videbimus: quia generalia sūt rescripta. Et oportet imperialia statuta suam vim obtinere, & in omni loco [g] valere.

¶ Si quis in sepulchro habitasset, ę delictum ve habuisset, ei qui velit, agēdi potestas sit.

¶ Aduersus eos, qui cadauera spoliant, Præsides seuerius intervenire solent, maximè si manu armata aggrediātur: [h] vt si armati more latronū id egerint, etiā capite plectātur: vt Diuus Seuerus rescripsit. Si sine armis, vsque ad pœnam metalli procedet. 3 †

¶ Qui de sepulchri [i] violati actione iudicant, æstimabunt quatenus interfit, [l] f. ex iniuria, quæ facta est: item ex lucro eius, qui violauit: vel ex damno quod contigit, vel ex temeritate eius, qui fecit. Nunquam tamen minoris debent cōdēnare ijs, quorū interest, q̄ solēt [4] † extraneo agente. [k]

¶ Si ad plures ius sepulchri pertineat, vtrū omnibus damus actionē? an ei, qui occupauit? [l] Labeo omnibus dandam dicit. rectè: quia in id quod interest vniuscuiusque, agitur. [m]

¶ Si is [n] cuius interest, sepulchi violati agere nolit, [n] potest pœnitentia acta, antequā is ab alio contestetur, dicere se velle agere: & audietur.

¶ Si seruus in sepulchro habitet, vel ædificauerit, noxalis actio cessat: [o] & in eū [p] Prætor hanc actionem [q] pollicetur. Si tamen non habitet, sed domunculam ibi [r] habeat seruus, noxale iudicium [s] erit dandum: si modò habitare posse [t] videatur.

¶ Hæc actio popularis [u] est. *Caius li. 17. ad Edic. Prat.* 5 †

LEX IIII.

SEpulchra hostiū, religiosa nobis non sunt: [x] ideoque lapides inde sublatos in quēlibet vsum conuertere possumus: nec sepulchri violati actio competit.

Pomponius lib. 6. Epistо. 6 †

LEX V.

VTimur eo iure, vt dominis fundorum, in quibus sepulchra fecerint, etiam

1 ¶ P. F. rescripto pena &c. & ad in fi. huius §. vide Rep. incerti authoris sup. l. ē qb. nu. 39. de legib. & Io. Anniba. & le. nemopōt nu. 158. de leg. 1.

2 Alias, de precatio.

2 ¶ P. F. ea de q passi sint.

3 Et quāquā pena nēs cōfessio nāl cōstitutioni Pene pia & specialis statutū municipale derogari: vt no. in c. 1. de consti. Et hoc vex. tamē in iudicio phas Triū, vbi potissimū agit de re, quę Reip. nō parū soleat exitiosa.

3 ¶ P. Flo. precedent.

4 ¶ P. F. cōdēnare. ¶ solēt &c.

* pœnitentia hui⁹ l. vide de Signore. in Repet. l. post quā. o. & C. de pac.

5 ¶ P. Flo. Paulus.

6 ¶ P. Flo. ex Plaut.

a *Eundorum*] quod est verum si in venditione excipit sepulchrum: vel si est ibi publicum iter: alioquin transit cū prædio: vt sup. de relig. l. si venditor. & de act. empt. l. si accedem. §. si eum fundū. & facit, de contrab. empt. l. qui fundum. §. in lege. quidam tamen dicunt tacitè semper exceptum. quod nihil est.

b *Legibus*] i. pactis. sic sup. depos. l. 1. §. si conueniat.

c *Cauetur*] i. caueri solet, quod si non fuerit cautum, dic idem: si modo sepulchrū fuerit exceptum: vt modo dixi.

d *Ambitus*] i. circuitus. vel abitus, scilicet ad redeundū: & aditus scilicet ad veniendū: & uer comprehendit vtrunque, quasi duo sequentia expanans primum.

Epulchri] CASVS. Actio sepulchri violati datur in primis ei, ad quē id spectat: sed si ille abest, & alius egit, & obtinuit: amodo ille cuius interest reuersus si velit agere, non auditur. Franc. Accur.

e *Dominus*] id est, is ad quem ea res pertinet.

f *Sustulerit*] i. soluerit, vel etiam accepesit: vel etiam tantum iis confessa, fuerit: vt sup. l. 3. §. si is. nec. n. in petitione pœnarū auxilium prodituum est: vt sup. de min. l. auxilium. Sed contra. ff. ex quib. cau. maio. l. si quam litis. Solu ibi tempore debebatur: hic per hoc, q̄ alius egit, & exegit, facit inf. de pec. pun. act. l. 3.

g *Ad uitionem*] & nō in bonis nostris non est ante li. contest. vt hic. & ff. de verb. sign. l. fem. & sup. tit. 2. l. iniuriarū. & de acq. hæred. l. pro hærede. in fi. sic in actione iniuriarum: vt sup. tit. 2. l. iniuriatum. sed videtur huic contra ff. l. 3. §. qui de sepulchri vbi dicit dari ad interesse. sed certè licet venia: ad interesse non tamen ad interesse datur tantum. vt ibi: vel dic. venit secundariò.

Sepulchri] CASVS Sepulchrum deteriorari prohibitū est. corruptum autem siue destructum potest quis reparare, siue reficere corporibus quæ ibi sunt non contrectatis. Acc.

h *Prohibitum est*] vt C. eod. l. qui sepulchra. & sup. eod. l. 2. in prin. Accur.

i *Non contrectatis*] aliàs contractis: & aliàs contrectatis. & facit sup. de mor. infer. l. 2. § Prætor. vsque in fi. & facit C. de relig. l. 1 in fi. Accur.

Sepulchri] CASVS. Crimen sepulchri violati ptinet ad l. Iul. de vi in ea parte eius, qua cauet, qui fecit quo minus aliqs funeretur, sepeliaturve: cū & violando sepulchrū fit quo minus quis sepultus sit: & sic ea lege pōt accusari. Ff. Acc.

k *Pertinet*] vt sup. de iniu. l. Prætor. §. 1. & inf. ad leg. Iul. de vi pub. l. qui cœtu. & sup. eo. l. 2. §. aduersus. Accur.

l *Sepulchri*] sup. de mor. infer. l. 1. in fi.

m *De sepulchro.*] Prætoria vt sup. eod. l. 3 §. aduersus. in prin. & l. 1. & 4 non solum criminalis.

LEX IX.

DE sepulchro violato actio quoque pecuniaria mi datur.

Papinianus lib. 8. Quæstio.

LEX X.

QVæsitum est an ad hęredem necessarium, cum se bonis non immiscuisset, n actio sepulchri violati pertineret? Dixi rectè eum ea actione experiri, quę in bonū & æquum o concepta est. Nec tamen si egerit, p hæreditarios creditores timebit: cum & si q per hæreditatem obtinuit r hæc actio, nihil tamen ex defuncti capiatur voluntate: neque id capitur, quod in rei persecutione, s sed in sola vindicta sit constitutum.

Paulus 5 † lib. 1. ad edi.

LEX XI.

REi sepulchrorum t violatorum si corpora ipsa extraxerint, vel ossa eruerint, humiliores quidem fortunæ summo supplicio afficiuntur: honestiores in insulam u deportantur; alias autem relegantur, aut in metallum damnantur.

De concussionibus. 6 †

TITVLVS XIII.

Vlpianus lib. 1. ad Edict. 7 †

LEX PRIMA.

SI simulato x Præsidis iussu concussio interuenerit, ablatum eius-

n *Actio sepulchri violati*] quod simili ratione agitur actione in factum ad centum, vel ducentos aureos: vt sup. l. 3. in princ. & §. 1. item criminaliter. & tunc secundum qualitatem personarum. & sacrorum: vt hic. & sup. l. 3. §. aduersus. & l. sepulchri violati crimen. sed & alibi dicitur, q decē pondo auri dat fisco: vt C. eod. l. qui sepulchra. vnde potest dici, quod quando ipsa corpora extraxit, vel contrectauit, habeat locum quod hic dicitur: alias quod in illa l. qui sepulchra. vt ibi plenè diximus.

o *Cæpit*] Cū se tot annis negexisset. Loris ita eod. l. 3. in prin. & ff. mi scuisse sup. de iniur. l. nec ser. legit solum. §. 1. & de cap. Italo, quē d. m. l. eos. Accur.

p *Egerit*] seu quidā Ant. Aug. li 4. emē. c. 23 habet agerit.

q *Ex fi.* i. quatenus.

r *Obtinuit*] scilicet, fisco.

s *In persecutione*] vel ff in hæreditate æstimatur. cum ad hæredes transeunt hæc iura, & non ad hæredes: vt sup. de relig. l. vel quod. & facit ff. de acq. hæred. pro hærede. l. 1. de ff. & sup. eo. l. sepulchri violati. in fi. & inf. de sepul. actio. l. pen. & inf. de verb. sign. l. si cui.

5 † P. F. li. 5. Sen. tit.

t *Rei sepulchrorum*] id est, sepulturarum.

u *In insulam*] hic nequod simili ratione agitur actione in factum ad centum, vel ducentos aureos: vt sup. l. 3. in princ. & §. 1. item criminaliter. & tunc secundum qualitatem personarum. & sacrorum: vt hic. & sup. l. 3. §. aduersus. & l. sepulchri violati crimen. sed & alibi dicitur, q decē pondo auri dat fisco: vt C. eod. l. qui sepulchra. vnde potest dici, quod quando ipsa corpora extraxit, vel contrectauit, habeat locum quod hic dicitur: alias quod in illa l. qui sepulchra. vt ibi plenè diximus.

6 † P. F. de concussio nc.

DE CONCVSSIONIBVS.

¶ De concussione autem id est de terrore iniecto, pecuniæ vel rei alicuius extorquendæ causa, priuata, est actio ex edicto de calumniatoribus, & ex hoc tit. extraord. crimen, & quibusdam casibus publicum. vt declarat l. 2. Cuiac.

x *Si simulato*] Quod non est, simulo: dicimulque quod est. Dixit ergo officialis, quod Præsidis iussu debeat quendam capere: & non dixit verum; & propter hu iusmodi: aliquid fuit ei datum; vt faciunt nu. 3. communis. Accur.

7 † P. F. lib. 5. opinionum.

Abi-

modi [a] terrore, restitui Præses prouinciæ iubet, [b] & delictum coercet. [c]

Martianus lib. 1. Dig. [1†]

LEX II.

CConcussionis iudicium publicum non est. [d] Sed si ideo pecuniam quis acceperit, ꝙ crimen minatus sit, potest publicum iudicium [e] esse ex Senatusconsultis, [f] quibus pœna legis Corneliæ teneri iubentur, qui in accusationem innocentium coierint, quive ob accusandum, vel etiam non accusandum, denuntiandum [g] vel non denuntiandum testimonium, pecuniam acceperint.

De abigeis.

TITVLVS XIIII.

Vlpianus lib. 77. ad Edict. [2†]

LEX PRIMA.

DE abigeis puniendis ita Diuus Hadrianus Consuli [3†] Beticæ rescripsit: Abigei cũ durissimè puniuntur, [h] ad gladium damnari solent. Puniuntur autem durissimè non vbique, sed vbi frequentius est id genus maleficij: [i] alioquin [k] & in opus nonnunquam temporarium dantur.

¶ Abigei autem propriè ij habẽtur, qui pecora [l] ex pascuis, vel armentis subtrahunt, & quodammodo deprædantur, & abigendi studium quasi artem exercent, oues [4†] de gregibus, vel boues de armentis abducentes. Cæterum, si quis oues [m] oberrãtes [5†] vel equos in solitudine relictos abduxerit, non est abigeus, [n] sed fur potius. Sed & qui porcum, [6†] vel capram, vel verrecẽ [n] abduxerint, [o] non tam grauiter, quàm qui maiora animalia abigunt, plecti [p] debẽt. Quanquam autem Diuus Hadrianus metalli pœnam, itẽ operis, vel etiam gladij præstituerit: ꝙ tamen qui honestiore loco nati sunt, non debent ad hanc pœnam pertinere: sed aut relegandi erunt, aut ordine amouendi. [q] [7†] Sanè quicunque gladio abigunt, non iniquè bestijs obijciuntur. [s]

¶ Qui pecora, de quorũ proprietate faciebat controuersiam, abegit, vt Saturninus quidem scribit, ad examinationem ciuilem remittendus est. [t] sed hoc ita demum probandum est, si non color [u] abigeatus quæsitus est, sed verè putauit [x] sua, iustis rationibus [y] ductus.

De abigeis] CASVS. Hadrianus rescripsit de pœna abigeis imponenda, & dixit: eũ abigei puniũtur grauissimè, damnantur ad gladium, & non semper hæc pœna imponitur. sed quoties hoc crimen frequenter cõtingit. cum aũt non cõtingit frequenter, in opus metalli ad tẽpus damnãtur. & illi dñr abigei, qui pecora ex pascuis, vel ex armentis surripiunt, quasi hanc artem habentes. si enim oues errantes abducã: fur sum non abigeus. Itẽ qui abducit capram, vel ouem, hanc artẽ habens: minus punitur, quàm si maiora animalia abduxisset. Itẽ licet Hadrianus pœnam gladij, vel operis metalli imposuit: hoc verum est in humilibus. si enim de honestioribus sunt, debent relegari, aut aberdine moueri: nisi cum gladio abigerent, nam tũc bestijs subijciuntur. Vltimo dicit: si cũ esset quæstio inter me & te de proprietate ouium, interim pecora abegi cessat hoc crimen: nisi callidè, siue dolosè hoc fecissem ad hoc vt postea ea abigerem. Fr. Acc.

1† P. F. Mater. li. 1. Publi. iud.

2† P. F. li. 2. de off. Procõsul.

3† P. F. consilio.

4† P. F. quos.

5† P. F. oberrãtem] oũ non abduci sed domino reseruari iubet Deuteron. 22.

6† P. F. porcam.

7† P. F. aut mouẽdi ordine. Sanè qui cũ gladio &c.

a *Ablatum eiusmodi*] aliàs ablatum huiusmodi terrore: & tunc plana. aliàs ablatũ est in omni re. & tunc speciale, vt præscriptione nõ tollatur: vt C. ad l. Cor. de fal. querela. ablatũ hmõi re. i. hoc, quod auferatur. Et no. ꝙ hoc crimine tenetur, qui occasione alicuius dignitatis, quã habet, vel officij, aliquos premit: vt arg. C. de cõd. obtur. cau. l. quod cui tandi. & quandoque sine officio: vt inf. l. prox. a. resp.

b *Iubet*] actione in factum. Accur.

c *Coercet*] extra ordinem: & hoc accusatione instituta. ad qã supra, de priu. deli. l. fin. & de fur. l. fi. Accursius.

CConcussionis] CASVS. Accusatio de concussione nõ est publica, si autem quis accepit pecuniam à me, ne me accusaret de quodam delicto, puta accusari l. Cornel. de fal. qua cauetur, ne eius accipiat pecuniam ob accusandum, vel non accusandum. & hæc accusatio est publica. Fran. Accur.

d *Publicum non est*] scilicet semper: sed aliquando sic. & hoc est sed si. &c. Est ergo priuatum, vt tantum ille qui passus est cõcussionem, possit etiã criminaliter accusare: nisi in casu qui sequitur, secundũ Azo. & H. & omnes. Vel potes dicere ꝙ semper est priuatum, etiã si detur ex causis sequen. nec enim ibi dicit, quòd hoc sit publicum. sed si accusatio. l. Cornel. de fal. instituatur: quæ põt instituti, vt ibi dicit, publicum est: quia illa accusatio publica est: vt ff. de publ. iud. l. 1. Accur.

e *Ind cium*] s. cõcussionis. & hoc ex Senatusc. iar. horũ Senatusc. quæ inducunt aliam accusationem publicam: vt per hoc etiam sit hæc publica. vel dic, iudicium, scilicet legis Cornel. de fal. vt non dicat de crimine concussionis, ꝙ sit publicum. licèt habeat locum: sed erit priuatum, vt modo dixi.

f *Ex Senatusconsultis*] Libaniano & Volusiano: vt inf. ad l. Corn. de fal. l. 1. in prin. secundum quosdam. sed certe ibi non est mentio horum Senatusc. sed habetur inf. ad l. Iul. de ui priu. l. ex Senatusc & no. hunc teneri hoc crimine: vt hic; item crimine fal. vt hic, & inf. de fal. l. 1. §. 1. & l. Iul. repe. vt inf. ad l. Iul. rep. l. eadem. Item l. Remmia si accepit, vt non accusaret; vt inf. ad Turp. l. 1. in prin. Item edicto de calum. vt sup. de calum. l. 1. §. 1. an autem vna per aliam tollatur, dic vt ibi. Item ad hanc legem in eod. tit. l. si ab eo.

g *Denuntiandum*] i. dicendum.

DE ABIGEIS.

¶ *Dicit hic Bart. quòd quidam habent de ambigeis: sed secundum eum melius stat, de abigeis: quia venit de abigo, gis, quod idem est quod subtrahio, subtrahis.*

Licèt extraordinarium sit crimen istud, ordinaria tamen actio datur, si ea quis vti malit. & quid sit abigeatus, & quo modo admittatur. Cuiac. hic.

h *Vel armentis subtrahunt, & quodammodo deprædantur, & abigendi studium quasi artem exercent*] secundum Io. alioquin contra. inf. eo. l. fi. §. equum. & facit sup. de incen. l. Pedius. §. 1. & inf. de pœnis. l. aut facta. §. quantitas.

m *Vernecem*] aliàs, verbicem. & aliàs, herbicem.

o *Abduxerint*] quasi artem exercendo: ne obsit superioribus, & ei quod dicitur inf. eo. l. oues.

o *Abduxerint*] animo doloso, non vt domino reddant.

p *Plecti*] inf. de accu. l. Iuuia.

q *Transtulerit*] vt sup. ea. l. in prin.

r *Amouendi*] aliàs, amoueri. & aliàs, mouendi. Accur.

s *Obijciuntur*] ad hoc quod secundum conditionem personæ. sup. de incen. l. Pedius. §. 1. & de extraord. cri. l. annonã. & sup. de sepul. vio. l. 3. §. qui de sepulchri.

t *Remittendus est*] cessante criminali. quia dolo caret. & facit C. de plag. l. Præfer.

u *Color*] i. nisi velit delictum occultare occasione talis quæstionis; sicut quæuis res occultatur colore.

x *Putauit*] tunc enim quia dolo caret, non tenetur hoc crimine.

y *Iustis rationibus*] idem si non iustis, sed quoquo modo sua credit etiam extorcitis, cum cessit dolus; vt sup. de lib. cau.

eau.l.igitur.6,2.& sic etiam expone, quod est C. de plagi.l. plagij criminis 2.& facit ff.loc.l.vt puta, & de separa.l.1.§. penult. 1 Sed arg.contra Insti.vi bo.rap.§.quia tamen.

1 Aliàs ff. l.si vno §. interdū.

ADDITIO. Dic, q̃ hoc ideo, quia ista accusatio requirit dolum: ibi secus,& dic,vt per Bar.hic,& su, si quis testi.lib. esse iust.fuc.

a *Bigeatus. Gratiæ*] quia bestijs subijcientur, vt sup.l.1.§. quanquam. Item no. quo fine inscriptione agitur hoc iudicio, vt C.eod.l.1.

1 ¶ F'o Mace. & alias V.p. lib 1. ad edic.

Crimen abigeatus non est publicum, si tamen cum gladio quis abigit oues, vel pecora, bestijs damnatur. Fran.

Marcellus 1†lib.1.Publ.iud.

LEX II.

ABigeatus crimen publici iudicij non est: quia furtum magis est. Sed quia plerunque abigei, & ferro vtuntur, si deprehendantur, ideo grauiter[a] puniri eorum admissum solet.

Callistratus lib.1.ad edi. 1†

LEX III.

OVes ℘ numero abactorum, [b]aut abigeũ, aut furem faciunt. [c] Quidam decẽ oues gregem esse putauerũt: porcos etiam quinq; vel [d]quatuor abactos, equũ vnum, vel bouem 3† abigeatus crimen facere. Eum quoque plenius coercẽdum, qui à stabulo abegit domitum pecus, non à sylua, vel grege.

¶ Qui sæpius abegerunt, licèt semper vnum, vel alterũ pecus surripuerint, tamẽ abigei sunt.

¶ Receptatores abigeorum, qua pœna ꝓ lecti debeant, epistola Diui Hadriani 4†ita cauetur, vt extra terram Italiam e decem annis relegentur.

De præuaricatoribus. 5†

TITVLVS XV.

Vlpianus lib.6.ad edi.præto.

2 ¶ F.F.li. 6. de Cognitionibus.

3 ¶ F.F.equũ bouem, vel vnum abigeatus, &c.

4 ¶ Traiani. F.F.

5 ¶ Flo. de quæstione.

a *Abigeatus. Gratiæ*] quia bestijs subijcientur, vt sup.l.1.§. quanquam. Item no. quo fine inscriptione agitur hoc iudicio, vt C.eod.l.1.

b *Abactorum*] i. eorũ quæ abducuntur, seu subtrahuntur. Neutra litet enim ponitur. Vel dic, animalium, hoc est, ouium: nam improprie vt loquimur cũ de ouibus inceperit in fœminino, & transit ad neutrum. Acc. c *Faciunt.*] & hoc cũ non exerceat quasi studium, quo casu crimine abigeatus non tenetur, nisi decem surripuerit.

d *Vel.*] pro saltem, vel pro etiam, pone. & hoc etiam is qui furtiparit, velut alitè exercet, licquin contra sup.eod.l.1.§. abigei. Alij dicunt, quod hic de equo tantum, vel armento, ibi non, & caue, quia non dī, ℘ vnus equus sit grex, sed tñ ẽt sortè, quod in pecudibus scilicet quod quinque, vel quatuor faciunt gregem. Acc.

e *Extra terram Italiam*] si ergo non sit de Italia, extra prouinciam suam. & facit inf.de recept l.1.

DE PRÆVARICATORIBVS.

¶ *Præuaricatio est collusio accusatoris, vel nunciatio cũ reo, vt absoluatur, publicam criminis accusatorem, qui à iudicio publico non excusatus, vel excusationis causam (quæ prodita veluti præuaricatio est) in accusatorem tamen frequentius hodie extraordinarium. Cuiac.*

PRæuaricator] CASVS. Primo dicit, quis est præuaricator, & propriè præuaricator est, qui accusat aliquem, & falsitates probat. inducit & veras omittit. aduocatus autem alterius, qui prodit causam suam, siue criminalem, siue ciuilem, & qui talis est animo, non propriè dicitur præuaricator: punitur tamen extra ordinem. & h. d. hæc l.& seq. Fran. Accur.

f *Ex aequo*] s. potius: quia præualet animus. vt hic, & su. de his qui no. infa. l. athletas. §. pen. & arg. inf. de cap. l. nihil. •

f *Accusauerit*] fictitiè admittendo falsas defensiones, & bonas probationes dissimulando. vt ff. ad Turpil. l.1. §. præuaricatorem.

LEX PRIMA.

PRæuaricator est *qua si varicator, qui diuersam partem adiuuat prodita causa sua, quod nomen Labeo à varia cessatione [6]† tractum ait. nam qui præuaricatur, ex vtraq. parte consistit, [7]† quinimmò ex altera. f Is autem præuaricator propriè dī, qui publico iudicio accusauerit. g Cæterũ aduocatus nõ propriè præuaricator [h] dī. Quid ergo de eo si et? Siue priuato iudicio, siue publico præuaricatus est, hoc est, ꝓdiderit causam, [i]hic extra ordinem solet puniri.

Vlpianus lib.1 ad edi. 8†

LEX II.

SCiendum est, quod hodie ijs, q̃ præuaricati [k]sũt, pœna iniungitur extraordinaria. [l]

Marcel. lib.1. iudi. 9†

LEX III.

PRæuaricationis iudicium aliud publicũ, aliud moribus [m]inductum est. nã si reus accusatori publico iudicio ideo ſcribat, q̃ dicat se eodẽ crimine ab alio accusatum & absolutũ, cauetur lege Iulia publicorũ iudiciorũ, vt non prius accusẽt, q̃ de prioris accusatoris præuaricatione constiterit, [n]& pronunciatum fuerit. Huius ergo præuaricationis ꝓnunciatio [o] publici iudicij [p] intelligitur. Quod si aduocato præuaricationis crimẽ intendat, publicũ iudiciũ non est, nec interest publico, an priuatim se purgauit? Rñd. vt ibidem no. & facit su. de iureiur. l. eum qui. §. in popularib. & C. de accu. l. si quis homicidij. & supra de lib. hom. exhibend. l. quod. & lex. si tamen posita.

1 *Extraordinaria*] & infamia, vt ff. l. fin.

6 ¶ al. à vaticatione

7 ¶ P. Flo. Instit. vi. Lau. Val. ad locum hunc lib. elegan. 6. ca. 50.

8 ¶ P. Flo. lib. 9. de offic. Proconsul.

9 ¶ P. Flo. Mace. li. 1. Publi. iudicio.

Præuaricationis] CASVS. Iudicij præuaricationis est publicum quandoq; vt si absolutus de aliquo delicto velo eũ adhuc accusare. & ille dicat se absolutum, & ego replicem, & dicam primum accusantem præuaricatum fuisse, hoc enim iudicium publicum est. Item quandoque est moribus introductũ, id est, priuatum, si aduocatus de præuaricatione accusetur, sive in causa priuata, siue criminali fuerit præuaricatus. Vltimo dicit, quidam accusauit quendam de aliquo delicto & destitit, nõ est publica accusatio contra eum inducta, sed 5. lib. auri punitur per Turpillianum. F. Accur.

m *Moribus*] quod est priuatum.

n *Constiterit*] vel nisi suam, vel sortũ iniuriã prosequatur. vt ff. de accus. l. si cui. §. ipsi dẽ. Item quid si suo

o *Pronunciatio*] hoc est speciale, vt de incidenti quæstione pronuncietur: ea ratione, quia per eam leoenti imprudicatur omnibus omnino cum nullus postea possit admitti si pronuncietur non præuaricatum, quod non tenet in aliqua excep. vel dic non speciale, quia hic principaliter secundus accusator obiecta exceptione est reiiciendus propter absolutionem, & quia dicebatur non est ille præuaricatus, qui primo accusauit. Secundus verò an. & ego accuso eum de præuaricatione, & sic facit, vnde differtur accusatio, donec pronuncietur. vt alias inf. de ad. l. denunciasse §. quæritur. Azo. & adde hic quæ no. sup. de iud. l. de quæ re.

p *Publici iudicij*] imitio non publici, vt su. de ri nup. l. palam, §. si qua calumnia. quæ est contra Sol. vt ibi.

Dicatus

a *Dicatur*] scilicet, aduocatus, facit sup. l. 1. in fine & quod ibi no.

b *Destitisse*] i. non instituisse. nam si institutum deseruisset, non video quo Turpil. euitaret, vt ff. de Decu. l. spurij, §. qui iudicij, vel dic, q alius omnino est sēsus huius, s. s. q accusatio Turpil. non est publica accusatio, sed benè hēt locum Turpil. sed sm hoc dicas eum incepisse, & post destitisse, vt C. ad Turp. l. 1. Item no. hic pœnam Turpi. s. 5. librarum auri. Item infamia. Item pœna promissa pro exhibitione, & extra ordina. pœna, vt C. e. l. 2. & ff. de cust. reo. l. 4. & C. qui accu. non pos. l. qui crimen. sed vide in quarta parte bonorū puniti, vt C. vt intra cer. tem. l. 1. contra. sed ibi desistit tacendo, & permittendo labi biennium, hic expresse.

1† P. Flo. li. 2. pub. iud.

a *Neque lege aliqua*.] s. publicorum iud. & est bona tō, vt inf. de publ. iud l. 1.

2† P. T. li. 2. pu. iud.

d *Senatusconsultum*.] s. Turpilianum.

e *Statuitur*] s. regulariter: nam fallit in muliere, ac minore, vt inf. ad Turpil. l. 1. §. accusationem.

3† P. F. li. fin. de iudicijs pu.

S*I is*,] CASVS. Mater si accusat aliquos, quos dicit culpabiles de morte sui filij, licèt nō probet, nō pōt de calūnia accusari, si tū damnata est de præuaricatione, infamis est, idem in similibus, qui sine metu calumniæ accusare pūt, q dic, vt in gl. Ff. s *Si quis de crimine*, fi. i. quamuis. Sunt autē quædam pōnæ, quæ licet videātur accusationes calumniosas instituere, non tū pōt de calumnia accusari, vt mater mortem filij. Item vir adulterium uxoris vt C. de cal. l. mater. & de adul. quāuis, sum. & alia, vt no. sup. de his, qui no. infa. l. athletas. §. fi.

4† P. F. de Centibus

Calūnias nō ip de calūnia accusatur

g *Infamis*] multo magis ergo alius, de cuius cal. quæri pōt: vt d. l. athletas. in fi. Accur.

h A *Cesare*. N*o accusat*.] vt & ff. de accu. l. qui iudicio, & ff. ad Turp. l. 2. & est tō qua infamis est, vt ff. de pœ. & infames non accusant, vt ff. de accu. l. qui accusare.

A *Imperatore*, CASVS. Si accusoaliquē & probationes bonas omitto & fictitias dico & sic absoluitur accusatus: teneor eadem pœna, qua teneretur, si illud crimen commisisset, de quo illum accusauerant. Fr. Accur.

i *Eadem pœna*] i. simili. s. extra ord. non autem dicas, q in extraord. sit certa pœna.

k *Reus*] hoc est apertum si crimē erat ordinariū, sed etiā si extraordinarium erat idem est, vt similis pœna, q solet imponi accusato & convicto tali crimine, imponatur isti, sm Az ad quod ff. ad Turp. l. & in privatis, & l. si quis repetere & facit C. de cal. l. fi. & de accus. l. fi.

I*N omnibus causis*] CASVS. Accusatus corrupit accusatorē, ita q non fuit probatum crimen. dic, q hic corrūpens p victo hr. & hoc verum in omni crimine, ex quo imponitur pœna minor sanguine. Fran.

l *In sanguine*] i. in quorum vindicta est pœna sanguinis.

m *Delatorem*] i. criminis accusatorem.

n *Habetur*] nisi appareat ab innocente extortā pecuniam vt C. de adul. l. serui. & ff. de cal. l. si ab eo, idē in cā fiscali, vt ff. de iu. fis. l. cinq. in princ. & l. in fisci. & facit ff. de bo. eor. l. 1. & 2. in prin. & C. de transa. l. transigere.

10 natusconsulto pro victo habetur.n

De receptatoribus. 5†

TITVLVS XVI.

Martianus lib. 2. Publ. iud.

LEX PRIMA.

PEssimum o genus est receptatorum, sine quibus latere nemo diu potest, & præcipitur, vt perinde puniantur, atque latrones. p

¶ In pari causa habēdi sunt, qui cum apprehendere latrones possent, pecunia accepta, p vel furreptorum parte, q dimiserunt.

Paulus ad edict. m. 6†

LEX II.

EOs, apud quos affinis, vel cognatus latro conseruatus est, neque absoluendos, neque seuerè admodum puniendos. Non enim par est eorum delictum, & eorū qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt. r

De furibus balneariis. *

TITVLVS XVII.

Vlpianus lib. 8. ad edi. 7†

LEX I.

FVres nocturni extra ordinem audien-

5† Sic in P. F. Hal. in scripſit de receptoribus.

DE RECEPTATORIBVS.

¶ *Latronum occultatores, & receptator extra ordinē coercetur. sed & priuata actione ex tit. de inc. ru. & nau. & receptator seruorum fugitiuorū ex tit. de fur. cae. & de fugit. & ex Constitō b. potest irrogari pœna extraord. ad exemplum aliorū criminum rei recipiūt dolo malo Cuia.*

o *Pessimum*.] CASVS. Crimen receptatorum pessimum est, & teddit rōnem, & iubet eos puniri, vt latrones, idem in eis, q poterāt capere latronem. & pecunia accepta, vel parte rerū subtractarū, cum non ceperunt. Fr. Ac.

p *Latrones*,] immō r. an. à sua terra debent exulare, licèt receptus aliter erat puniendus, vt ff. de abig. l. 6. §. fin. Sol. ibi spāle in recipiente abigeū, hic aliū furē, vel die pena de punitur, nō tamen simili pœna, sic sup. de peri. & cōm. rei ven. l. custodiā, & facit sup. q me cau. l. nec timore. & de offi. præfi. l. ō grauit, & de incē. rui. nau. l. 3. §. non tātum, & ad Syll. l. 3. §. si quis quā. & C. de his, qui latro. l. 2. & C. de fabri. l. 3. & inf. de pœ. l. Metrodorū, & sup. de fur. l. qui vas. §. qui furem, & C. de hær. auth. credentes. & oēs intellige q fuit sciens, & ignorantia præsumitur, vt sup. de prob. l. retius, nisi sit notorium, s vt C. qui. & aduer. quos. l. 1.

6† P. Flo. lib. sing. de pœnis paganorum.

*Vi. Ari. in Probl. parti. 18. de his q ad mores & ius ciuile pertinent, & Alc. li. 2. Parc. ca. 38. & Fe. Vic. lect. var. li. 7. c. 17.

p *Accepta*] aliud si gratis.

q *Parte*] accepta.

7† P. Flo. de off. Proconſ.

r *Eos*] CASVS. Qui cognatum suū, vel affinem furem conseruauit, minus punitur, q si extraneum cōseruasset. Fr.

s *Accepta*] no. aliquid fieri rōne sanguinis, q alias nō fieret, & sic C. de cod. l. fi. §. pe. & de adul. l. quamuis. & inf. ad le. Iul. repe. l. 1. & de re mil. l. 4. §. fi. & l. milites prohibētur, in princ. & l. milites agrū. §. pen. & su. de iniu. l. lex Corn. in prin. & de iurisd. omn. iud. l. qui iurisdictioni. Accur.

DE FVRIBVS BALNEARIIS.

¶ *Facit supra. de offic. præsi. vbi. l. penult.*

Aduersus interdiarios fures, & nocturnos, aut balnearios quæ coercitio detur. Cuia. hic eleganter, qui etiā Rhodgeus ad hunc locum meminit, & capsariorum vsus.

F*ures*.] CASVS. Quæstiones de furibus nocturnis extra ordinem cognoscuntur, & puniuntur non vltra opus publicum vtij ad tempus. Idem est seruandum in su-

ribus balnearijs.sed si fures se telo defendãt vel effractores, vel his similes,non tñ percusserunt aliquem,in metallũ dãnantur: honestiores aũt relegantur. fures aũt diurni conueniuntur ciuiliter, & die de hoc vt in gl. Vltimo dicit, miles qui furtum in balneo,siue stupha fecit,puta, vestitũ alterius surripuit,remittitur à militia cum ignominia, & h.d. hæc lex cum duab.seq. Fran.

a *Audiendi sunt*] aliàs, audiẽdi. & tunc dic. i. de eis, vel, i. si volebãt facere aliquã defensionẽ, quia negent, aliàs, puniendi. & tunc plana est.

b *Relegationis*] pœna.

c *Sed si interdiu*] id est, in die.

d *Ordinarium*]s.vt ciuiliter agatur in duplum,vel quadruplũ: vt ff. de priua.delic.l. fin.1.tñ.Sed nunquid etiam diurnus fur poterit accusari de crimine extraordinario? certè sic,vt ff.de fur.l. fi. & d.l.de priua.delic.in fi. sed ideo hoc dicit, quia minius punitur, vt arg.inf.tit.1. l.fi. sic & alibi est inter eos differentia, vt ff.ad leg. Aquil.l.itaque. & ff.de fic.l.furẽ.

e *Mittuntur*] id est, remitti à militia.

1† P.F. li.2.publ. iud.

2† P.F.li. singul. de pœ. militum.

* Vi. Budæ.hic in posterior. annot. q dicantur expilatores.

3† Aliàs. P.ad edi.

* Plato in Phædrone.ait,nõ esse discendum carcere.l 3. sup. de offi. præf. vigil.

4† P. F. Ieulius.

5† P.F. Expilatores,q sunt atrociores fures, hoc .n. est expilatores, in opus, &c. Neq; illũ appareret vestigiũ Græcè dictionis, quã esse desiderari dixerit Alc. li.1. Prætermiss. li. 2. Paret.& Bud. hic in posteriorannot. illos tñ reprehẽdit: Ant. Aug. li.4 emẽd. c.16. alij ẽt habẽt, vel *Λωποδύτας*.

di sunt,[2] & causa cognita puniendi: dummodò sciamus in pœna eorum operis publici temporarij modum non egrediendũ. Idem est,& in balnearijs furibus. Sed si se telo fures defendunt, vel effractores, vel exteri his similes, nec quemquam percusserunt,metalli pœna, vel honestiores relegationis [b] afficiendi erũt.

Martianus ad edictum. [1]†

LEX II.

SEd si interdiu [c] furtum fecerint, ad ius ordinariũ [d] remittendi sunt.

Paulus ad edictum. [2]†

LEX III.

MIles qui in furto balneario deprehẽsus est, ignominia mitti [e] debet.

De effractoribus, & expilatoribus. *

TITVLVS XVIII.

Vlpian.li.8.de off.Procõs. 3†

LEX PRIMA.

DE ijs qui carcere effracto euaserunt, * sumendum supplicium Diui fratres Æmilio Tyroni rescripserunt. Saturninus etiam probat eos qui de carcere eruperunt, [f] siue effractis foribus,[g] siue conspiratione cũ cæteris, qui in eadem custodia erant, capite [h] puniendos. Quòd si per negligentiam custodum euaserint, mitius 4† puniendos.

¶ Expilatores, [i] qui sunt atrociores [k] fures (hoc enim est *συλλαγωγοι* vel *συληται*. 5†) in opus publicum, vel perpetuum, vel temporarium dari solent: honestiores autem ordine ad tẽpus moueri, vel patriæ fines iuberi excedere: quibus nulla specialis pœna rescriptis principalibus imposita est. Id circo [*] causa cognita liberum erit arbitrium [l] statuendi ei,qui cognoscit.Simili modo, & sacularij, [m] & directarij [n] erunt puniendi. itẽ & effractores. [o] Sed enim Diuus Marcus effractorem equitem Romanum:qui effracto [p] pariete pecuniã abstulerat, quinquennio abstinere iussit prouincia Africa vnde [q] erat,& vrbe,& Italia. Oportebit aũt æquè,& in effractores,& cæteros suprascriptos causa cognita statui, prout admissum suggerit: [r] dum 6† ne quis in plebeio [s] operis publici pœnã, vel in honestiore relegationis [t] excedat. [u]

Paulus ad Edict. 7†

LEX II.

IN 8† effractores variè animaduertitur. Atrociores [x] enim sunt nocturni effractores: & ideo hi fustibus cæsi in metallum damnari 9† solẽt; diurni verò effractores post fustiũ colligationem in opus perpetuum, vel temporarium dandi sunt.

De crimine [10] expilatæ hæreditatis.

TITVLVS XIX.

Martianus li.5o.Quæst. 11†

LEX PRIMA.

SI quis alienam hæreditatẽ expilauerit, extra ordinem solet coerceri per accusationem [z] expilatæ hæreditatis, sicut [12] † oratione Diui Marci cauetur.

i *Expilatores*] hæreditarum. & ideo melius staret in titulo sequent.

k *Atrociores*] quàm fures. nec enim propriè sunt fures, vt sup.de fur.l.hæreditariæ. & inf tit.1. l.2. sed raptores sunt atrociſſimi: vt C de insa.l.fi te. Accur.

l *Arbitrium*] facit ff. de pœ.l. hodie. & sup. de iure delib.l.2.f.ait Pratet.

m *Sacularij*] exponevt ff. de extraord. cri. l.sacularij. in prin.

n *Et directarij*] aliàs, dictarij. ad quæ sup de extraord cri.l.sacularij.

o *Effractores*] effrangitur,vt fortiꝑatus,vt hic:& inf.effringitur, vt euadatur: & tunc maioris pœnæ, vt sup. eo. in prin.

p *Effracto*] aliàs,effracto: alias, perforato.

q *Vnde*] adhoc C. si seruus expor. ve.l.fin.

r *Suggerit*] ad quod inf. de pœ.l.aut facta, §.qualitate. Accur.

s *In plebeio*] non tũ nocturno effractore. R. vt inf. l. proxi.

t *Relegationis*] s.pœnam. Accur.

u *Excedat*]nisi in casu, vt inf.l.p.ex.

x IN *effractores...Atrociores*] quam diurni. Accur.

y *Flammari*] sup. de bo, lib.l.quæsto.

DE CRIMINE expilatæ hæreditatis.

¶ Expilatoribus statim adiungit speciale crimẽ expilatæ hæreditatis: quod iudicio furti subditur succedaneum propterea, quòd hæreditati furtum non fit. Hæreditas autem hic est,quę nondũ adita, vel possessa est. Nec puto ex hoc crimine aliud esse iudicium priuatũ, vel publicum. Cuiac.

z *Si quis...Accusationem*] & est pœna,vt sup.de effr.l.1. §.1. Et no. q actio ciuilis ex hoc crimine non datur: quod non est in aliis criminibus.sic potest dici actionem in factum dari ad recuperandum possessionẽ. arg.ff.de præscr. ver.l. quoties. Item ex eo probatur,quia lex dicit negari hoc iudicium, quia datur farcisso,quod non diceret,nisi aliqua ciuilis daretur. qua rem perarentur res.ff C.familerciscun.l.aduersus.ciuilis enim fam.ercisc.per hanc criminalem. vel è contra, tolli nó possit: vt C.quando ciuil.act.l.1.

1† P.F. ficut de oratione.

* No.istũ tex. Icũm Bar. & pœna nõ iimmiscata in iure temere imponẽda officio iudicis, addetex. in c. de causis. de off. & pote iud. dele. tex. ff.l.hodie. & l. sanctio legũ. ff. de pœ.

6† P.F. dũmodo.

7† P.F.li. sing &c. eff. Præf.vig.

8† P.F. intel.

9† P.F. datur.

10† In P. F. nõ est de crimine.

11† P.F. li.3.Instit.

f *Eruperunt*] i. qui fugerunt rupto carcere.

g *Foribus*] i. ostijs domus vbi erant in captiuitate.

h *Capite*] ad hoc. inf. de custo. re.l.in eos.& inf.de re mil. l.milites.2.§.cius.

Vlpianus li. 9. de off. Procõs.

LEX II.

SI expilatæ [a] hæreditatis crimen intendatur, Præses prouinciæ cognitionem suam accommodare debet. Cum enim furti agi nõ põt, solum supereſt auxilium Præsidis. ¶ Apparet autẽ expilatæ hæreditatis crimen eo casu intẽdi posse, quo furti agi non poterit, scilicet ante aditã hæreditatem, vel post aditam, ante quàm res ab hærede possessæ sint. [b] nam hoc casu furti actionem non cõpetere, [c] palam est: [d] quamuis ad exibendum agi posse eum qui vendicaturus exhiberi desideret, palàm sit.

Martianus ad edict. 3 †

LEX III.

DIuus Verus † & Antoninus rescripserunt electionem esse, vtrum quis velit crimen expilatæ hæreditatis extraordinem apud Præfectum vrbi, vel apud Præsidem agere: [e] an hæreditatem à possessoribus iure ordinario [f] vendicare.

Paulus lib. 3. Responſ.

LEX IIII.

RES [g] hæreditarias, omniũ hæredum fuisse communes: & ideo eum, qui expilatæ hæreditatis crimen obiecit, & obtinuit, [h] etiam cohæredi profuisse videri.

Hermog. li. 2. Iuris epitoma.

LEX V.

VXor expilatæ hæreditatis crimine idcirco nõ accusatur, quia nec furti cum ea [i] agitur.

Paulus lib. 1. ad Neratium.

LEX VI.

SIrem hæreditariam, ignorans in ea causa esse, surripuisti; furtum [k] facere resp. Pau. rei hæreditariæ furtum nõ fit, sicut nec eius, quæ sine domino [l] † est: [l] & nihil mutat existimatio [m] surripientis.

De crimine [6] † stellionatus.

TITVLVS XX.

Papinianus lib. 1. Respon.

LEX PRIMA.

ACtio [n] stellionatus neque publicis iudicijs, neq; priuatis [o] actionibus continetur. [p]

1 † P. F. Quã in hunc casum.

2 † P. F. si qui vind.

3 † P. F. li. 2. pub. iu.

4 † P. F. Seuerus.

5 † P. F. domina.

6 † In P. F. nõ est de crimine.

a *Si expilatæ*] scilicet ante aditam hæreditatem: vt & C. eod. l. 3. in fi. & ff. ver. amo. l. contra nurum. §. finiſi in casibus: vt sup. de fur. l. hæreditariæ. & l. seq. & l. eum. §. si res.

b *Possessa fuit*] vel ab alio: quia tunc posset agi furti: vt ff. de vsucapio. l. si homo. in fi. Accur.

c *Competere*] nec alia accusatio pro hoc crimine: secus si aliqua ciuilis detur pro hoc crimine, vt d. l. aduersus C. fami. ercisc. hæ autem quæ sequuntur, ratione possessionis dantur, non delicti: vt hic, & inf. l. proxi.

d *Palam est*] vt & ff. de vsuca. l. si homo. & de furt. l. si is. §. 1. & l. si vẽdidero. & de acq. poss. l. cum hæredes. & ad Trebel. l. facta. in prin. Sed est contra. C. de fur. l. de his. Sol. vt ibi.

e *Dubium Verus. Agere*] qui de talibus cognoscunt.

f *Ordinario*] alias, ordinario. & alias, hæreditario. s. petitio. nempe si possideant pro hærede, vel pro possessore: qã hic erat. Sed ff. C. eod. l. fin. vbi dr dari in locũ deficientis actionis huius criminis accusatio. hic autẽ erat alia actio; vt dicit. Sol. vt ibi. Item ff. C. fam. erc. l. aduersus. vbi dicitur cessare hanc actionem, si hẽt locum alia. Sol. ibi cessabat hæc actio, nõ quia alia actio cõpetebat; sed quia hoc crimen cõmissum non erat; cũ cohæs magis suo iure vti, quã crimini consilio videatur inijsse; vt ff. pro socio. l. merito. vel aliter vt ibi. Itẽ ff. ff. de min. l. in causæ. vbi nõ hẽt locũ extraordinariũ, si hẽt locũ ordinariũ. ar. hic dr ff. Sol. hic non ad idẽ; cũ vnum ciuiliter, aliud criminaliter detur. Item quæritur, si egi criminaliter, an possim agere ciuiliter? P. non; quia intellexit l. C. qñ ciui. act. qñ est publica accusatio. & ciuilis actio; nõ qñ priuata ordina. vel extra ordin. pro quo sup. de fur. l. interdũ. §. qui furẽ. & sup. vi bon. rapt. l. 2. §. hoc edicto. & Inſtit. de iniur. §. in summa. & quod hic; dr. quod nobis non placet; vt no. in d. l. a pleriſque. & alij dicunt idem quod dicit P. sed alia ratione. s. specialitatis, vt in crimine stellio.

7 Quæ est lex 1. C. qñ ciuilis act.

8 No. istũ text. ad hoc, quòd probatio non facit ius. & hoc clarè probat iste text. iungendo gl. suã cũ co. alter nõ. Bolo:

g *Res*] hæreditarias, communes: vt C. de cri. stel. l. 1. vel verius dicas, vnam per aliam nõ tolli. arg. d. l. quando ciuilis act. l. 1. & etiam dixi ff. co. l. 1. Ac-

h *Et hæreditarias. Communes*] videri dicimus: vt ff. l. 1. Prima enim facie sic præsumitur, nõ tamen est præsumptio, cui omnino sit standũ, vt C. res inter alios act. l. 1. & ff. de app. l. à sniã. Item acta inter aliquos adeo non præiudicant inter alios, vt nec præiudicant inter eos, nisi testes præsente aduersario sint producti. vt C. de test. l. si quando. in fi.

i *Et obtinuit*] probãdo res fuisse hæreditarias, amodo enim si alius agat, non habebit necesse probare Azo. Sed H. cõtra. & facit in ff. de appel. l. si qui separatim. §. fi. & ff. fam. erci. l. hæredes. §. idem scribit. & si ser. vendi. l. loci. §. si fundus. & C. de diu. te l. 1. & sup. de bono. auto. iud. poss. l. cum vnus. in prin. & de re iud. l. sæpè.

k *Vxor. Cum ea*] ad hoc sup. de neg. gest. l. hãs viri & C. de fur. l. quãuis. & ff. rer. amo. l. 1. & C. e. l. aduersus. & hoc si viri hæreditatẽ dr expilasse: non aliãs in qua sunt hides filij viri, vt C. eo. l. si aui. Acc.

l *Sine domino est*] nec enim fit, nisi sit cui fiat; vt sup. de fur. l. falsus. §. qui alienum.

m *Existimatio*] qua credebat alicuius, quod est nullius adhuc. In alio autem prodesse potest etiam existimatio furripientis. quod dic, vt d. §. qui alienum. & in eo. tit. l. inter. §. rectè. & l. vulgaris. §. si quis 25. & l. qui re sibi quæ sunt arg. contra. Item est arg. contra. sup. de acq. hær. l. is qui.

n *Sirem. Facere resp.*] aliàs respon. s. quidam iurisconsul. aliàs deest sed subauditur Paulus, corrigendo dicit, reis, &c. vel lege interrogatiuè, & resp. Paulus. Item quod subijcit, furtum non fit: quidam dicũt, quod sic, & benè, vt ff. eod. l. 2. alias, vt Pis. deest non. & tunc lege interrogatiuè. & respon: sicut. &c.

o *Neque priuatis*] i. pecuniarijs, vel criminalibus specialibus.

p *Continetur*] i. cõnumeratur, ad quod ff. de extraor. crimi. l. stellio-

ſtellionatus, & C. eo. l. ſtellionatus, & inf l. proxi. & l. fi.

a *Stellionatus*] dr̃ ſic à quodam animali, quod ſtellione catur, & eſt varij, & diuerſi coloris, vt cęlũ ſtellis appa ret oculis tinctum: cuius varietatem imitantur deceptores, quia varia agunt, & aliud ſimulant, & aliud dicunt. Itẽ ẽ. ſu. de infamib. l. quid ergo. §. fi. Sol. vt ibi.

b *Stellionatus. Præſidis.*] qui eſt clariſſimus & ſic habet merum imperium, vt ẽ. de off. Præſi. l. illicitas, §. qui vniuerſas, quod eſt hic neceſſe.

c *De dolo actio.*] quæ datur in ſubſidium ciuilis actionis dolo cõmiſſo. vt ẽ. de dolo l. 1. ſic & hic in ſubſidium accuſationis criminalis, vt hic. Item vbicunque poteſt agi de dolo ciuiliter, ibidem poteſt agi hoc crimine criminaliter, vt ſup. de do. l. ſi legatarius.

d *Deficit*] & certũ eſt crimen commiſſum.

e *Vel permutauit.*] aliud ſi diuerſis vendidit. tunc enim pœna legitima eſt, vt ĩ. de fal. l qui duob. ſm Az. Item idem quod hic, ſi alij obligauit, & non ſufficit vtrique debito. vt ſup. de pig. act. l. ſi quis in pr.

f *Supprſſerit.*] in locum earũ quas obligaturum ſe dixerat. & offendat creditori futuro, & ſic malas in locum bonarum poſuit.

g *Auerterit*] vt quia iam obligauera bonas ſed non tradiderat: poſtea aũt tradidit malas. dicens eas eſſe, quas obligauerat. & facit ad hoc & ſuperius ſup. de pign. act. l. 1. & l. tutor. §. 1. & l. ſi quis in pignore. & ſup. de ſtatulib. l. ſtatuliberum. ĩ. 1. & alij dicunt, auerterit, vt quia ſubtraxit mihi, & alij non obligauit.

h *Corruperit.*] antequam tradantur: arg. ẽ. de dolo. l. & elegan ter. §. non ſolũ. ſi autem poſt traditionẽ, tunc habet locũ vtilis Aquilia, vt ſup. de pig. l. ſeruum.

Impoſtura q̃d ſit. vi. Duar. li. 2. diſp. c. 37.

i *Impoſturam*] id eſt, bonis viris mendacia impoſuit.

k *Legitima.*] id eſt, ordinaria per legem.

l *Nec legitimum*] id eſt, pœna criminis non eſt ordin. nam nullum crimẽ legitimum eſt, vel dic legitimũ, id eſt, publicum. & facit ſup. eo. l. 1.

m *Remittenda*] id eſt, mitiganda.

n *Qui merces*] obligatas, vt cum in fuci vitium non incidit: alioquin ceſſat hoc crimen.

De periurio.] CASVS. Obligaui tibi rem, quam iuraui meam, cum non eſſet mea: teneor hoc crimine Fr.

o *Stellionatus*] nec ergo eſt infamis, vt ſu. eo. l. 2. Sed contra. C. de tranſac. l. ſi quis maior. Sol. vt ibi.

p *Et ideo*] non quia peierauit, ſed quia crimen ſtellionatus commiſit. & ſic non ob. C. de reb. cre. l. 2. Vel ſol. vt ibi. An autem quilibet periurus teneatur hoc crimine? ẽ ſatis videtur, cũ crimen ſit. & deficiat titulus criminis, vt ſup. l. prox. §. item ſiquis hoc. nec ob. d. l. de reb. credit. quia non periurat, ſed quia periurando incidit, punitur, vt dixi.

Vlpianus ad edict. 21†

LEX II.

STellionatus [a] iudicium fa moſum quidem non eſt, ſed coercitionem extraordinariam habet.

Idem li. 8. de off. Proconſul.

LEX III.

STellionatus accuſatio ad Præſidis [b] cognitionẽ ſpectat. Stellionatũ aũt obijci poſſe ijs, qui dolo, quid fecerint, ſciendum eſt: ſcilicet ſi aliud crimen non ſit, quod obijciatur. Quod enim in priuatis iudicijs eſt de dolo actio, [c] hoc in criminib. ſtellionatus perſecutio. Vbicunque igitur titulus criminis deficit, [d] illic ſtellionatus obijcie mus. Maximè autem in his locum habet, ſi quis fortè rem alii obligatam diſſimulata obligatione, per calliditatem alii diſtraxerit, vel permutauerit, [e] vel in ſolutum dederit: nã hæ omnes ſpecies ſtellionatum continent.

¶ Sed & ſi quis merces ſuppoſuerit, [f] vel obligatas auerterit, [g] vel corruperit, [h] æq; ſtellionatus reus erit.

¶ Item ſi quis impoſturam [i] fecerit, vel colluſionem in necem alterius, ſtellionatus põt poſtulari. Et, vt generaliter dixerim, deficiente titulo criminis, hoc crimẽ locum hẽt, nec opus eſt ſpecies enumerare.

¶ Pœna autem ſtellionatus nulla legitima [k] eſt, cũ nec legitimum [l] crimen ſit. Solent autem ex hoc crimine extra ordinẽ plecti, dummodo nõ debeat opus metalli hæc pœna in plebeiis egredi. in iis autem, qui ſunt in aliquo honore poſiti, ad tempus relegatio, aut ab ordine motio remittenda [m] eſt.

¶ Qui merces [n] ſuppreſſerit, ſpecialiter hoc crimine poſtulari poteſt.

Modeſtinus lib. 3. de Panis.

LEX IV.

DE periurio, ſi ſua pigno ra eſſe, quis in inſtrumẽto iurauerit, crimen ſtellionatus [o] ſit, & ideo [p] ad tempus exulat.

De termino moto. *

TITVLVS XXI.

Modeſtinus lib. 8. Regul.

LEX PRIMA.

TErminorum auulſorum non mulcta pecuniaria [q] eſt, ſed pro conditione admittentium coercitione [r] tranſigendum eſt. [s]

Calliſtratus lib. 3. de Cognit.

LEX II.

DIuus Hadrianus in hæc verba reſcripſit, Quin peſſimum factũ ſit eorũ, qui terminos finium cauſa poſitos propulerunt, dubitarinõ poteſt. de pœna tamen eorũ modus ex conditione perſonæ, & mente facientis magis ſtatui poteſt. Nam ſi ſplendidiores perſonæ ſunt, quæ cõuincuntur, non dubiè ſi occupandorum alienorum finiũ cauſa id admiſerint, poſſunt ad tempus, [2]† vt cuiuſq; patietur ætas, relegari. id eſt, ſi iunior, in longius: ſi ſenior, in reciſius. [t] ſi uerò alii negotium geſſerint, & miniſterio functi ſint, caſtigari, & ad opus publicum [3]† biennio dari. Quòd ſi per ignorantiam, aut fortuitò [u] lapides furati ſum, ſufficiet eos uerberibus cædere. 4†

* In hũc tractatũ multa grauiter, & copioſè diſſerit Plato Dialo. 8. de legib. Fedẽt lib. 8. & Dion. Hal. li. 2.

Terminorum] CASVS. Qui terminum de loco alieno auellit, non tenetur ad pecuniã, ſed corporaliter punitur. pro condõne perſonæ delinquentis, & iſtud delictũ peſſimũ ẽ. & ſi eſt nobilis, mitius punitur. quã plebius, vt declarat in litera, ſi autem quis amouit fines per ignorantiam, ignorans eos fines, verberatur, & h. d. hæc l. & ſeq. Fran.

q *Pecuniaria.*] contra inf. eo. l. 3. in prin. Sol. vt ibi.

r *Coercitione*] perſonali. vt inf. l. proxi.

s *Tranſigendum eſt.*] id eſt, puniendum. vt C. de acc. l. 1.

t *Diuus. Hadrianus. In reciſius*] l. breuius rẽp. & facit ĩ. de iu. immu. l. ſẽper & ĩ. ad l. Iul. pec. & d. lact. l. ſacrilegij ĩ pr. & ẽ l. 1. & C. d. acc. l. 1.

u *Aut fortuitò*] quia cũ alios lapides furaretur, fortuitò lapis, q erat terminus inter eos, ſublatus eſt. & ſic per ignorantiã & leges. aut, p. & ĩ. ſic eſt. de pę. l. abſentẽ. §. ſi. vel dic ignorãtia, negligẽtia iſti vt ẽ. de incẽ. tut. nau. l. q rides. & hoc nè ſit ẽ. de iur. om. iu. l. ſi qs id. §. doli. & ſic furati impropriè dicit.

2† *P. Flo.* nõ dubiè occupandorũ alienorum finium cã id admiſerũt, & poſſunt ĩtẽs. &c.

3† *Publicum*, non eſt ĩ P. F.

4† *P. Flo.* decidere.

Grama.] CASVS Ponit pœnam. 50. aureorũ in eum, qui amouet terminũ. & pro quolibet termino amoto hęc pœna imponitur. & hoc ſi eſt liber. ſi autem ſeruus eſt, qui

nesciente domino eius, terminũ alicuius amouit, de capitatur, nisi cũ eius velit soluere 50 libras. ꝑ eo. Vltimo dicit: qui cũ obscurandi fines faciem agri mutauit, vel vineã extirpauit, vel syluam terram aratoriã fecit, punitur pro qualitate suæ personæ, & inspecta qualitate delicti. Fran.

a *Et qui volet.*] i. cuilibet de populo. nec enim fisco datur iudicium in eum, licèt obuiare videatur sup. ad Syll. l. ꝑpter hoc. & erit actio, de qua hic subijcit, condic. ex l. Agraria, vel dicas fisco dari, & dic actionem, i. accusationem: nam criminis est accusatio, vt su. fi. re. l. 4. §. si dicatur, alij dant conditionem ex l. nomine fisci, item dicũt quidam medietatem nomine præmij ei dari, cuius opera conuictus fuerit quis, vt arg. sup. ad Syll. l. lege. §. fi. sed in eo, ꝙ pecuniaria pœna hic imponitur, est contra sup. eo. l. 3. Sol. distingue tempora, & omnia concordabunt, à principio enim non fuerat statuta, sed post ea per Cæsarem statuta est, vel hic pro suo commodo amouit: quia prædiũ confine erat suum: ibi non, primo placet. item per Lombar. qui amouit de loco in 50. solidis, qui remouit, & in alio loco posuit, tunc in quadr. vt in Lombar. de serui l. si quis pro. & l. si seruus.

b *Mulctam.*] prædictam 50. aut eorum, ad quod su. de iurisd. om. iud. l. si quis id. §. in seruos.

c *Ex sylua*] facit infra de verborum signi. l. syluæ.

d *Factorum*] aut igitur mouit, vt lapides sibi furaretur, & tunc de facto, vt alias, aut causa oppugnandorum finium. & habetur gratis discretio, vt su. l. proxi. aut causa seminandarũ litium. & tunc pro factorum veritate, vt hic, & facit Instit. de off. iudi. §. eo quoque, vbi etiam dicitur agi fi. re. pro hoc crimine, si habemus agros confines.

DE COLLEGIIS.

ꝙ Quæ sic dicta sunt, quia simul colligantur.

Videnda hic quæ adnot. Cuiac.

e *Collegij*] tres constituunt collegium. vt inf. de verbo. sig. l. Neratius.

f *Coierint*] cum simul cohabitant, aliàs non.

Mandatis] CASVS. Prohibet fieri collegia sodalitia, de quibus dic, vt infra l. fin. Item omnia alia collegia prohibet, permittit tamen vilioribus hominibus fieri collegia causa adiuuandi aliquem pauperem: non tamen in mense vltra semel conueniant, & hoc habet locũ in Italia, & in prouincijs, non in Roma. Item causa religionis permittit fieri collegia, vt Fratrum. Item in pluribus collegijs licitis non potest quis esse, sed in vno tantum. & si in pluribus fuit, eligat in quo vult esse, & partem rerum communium, quæ erant in alio collegio, repetat. Item, qui illicitum collegium fecerit, tenetur ea pœna, qua tenetur, qui hominibus armatis intrauit loca publica, vel templa per vim, & est capitalis. & h. d. hæc lex. & seq. Fran.

g *Sodalicia*] sodales sunt. &c. vt inf. l. fin.

h *Militet*] nedum priuati.

i *In castris*] vel propriè, vel die in exercitu. & hoc nisi permissa ducis belli, vt legio, cuneus, alia.

Idem lib. 5. de Cognitionib.

LEX III.

AGraria lege,[1]† quã Caius Cæsar tulit aduersus eos, qui terminos statutos extra suũ agrum [2]† finesve mouerint dolo malo, pecuniaria pœna constituta est: nã in terminos singulos quo eiecerit, locoue mouerint, quinquaginta aureos in publicum dare iubentur, & eius actionis petitionem [3]† ei, qui volet,[a] esse iubet.

¶ Alia quoque lege agraria, quam Diuus Nerua tulit, cauetur, si seruꝰ, seruaue nesciẽte domino, dominaue dolo malo fecerit, ei capitale esse: [4]† nisi dominus, dominaue mulctã [b] sustinere maluerit. Hi quoq; qui finalium cõnum obscurandarum causa, faciẽ locorum conuertunt, vtex arbore arbustum, aut ex sylua [c] cædua [5]† nouale, aut aliquid eiusmodi faciunt, pœna plectendi sunt pro persona, & conditione, & factorum [d] violentia.

De collegijs, [e] & corporibus [f] illicitis. [5]† *

TITVLVS XXII.

Martianus lib. 3. Instit.

LEX PRIMA.

MAndatis principalibus præcipitur Præsidibus prouinciarum, ne patiantur esse collegia sodalitia, [g] ne ve milites [h] collegia in castris [i] habeant, sed permittitur tenuioribus [k] stipem menstruam conferre, dũ tamen semel in mense coeant, ne sub prætextu huiusmodi illicitum collegium coeat, quod non tantũ in vrbe, [l] sed & in Italia, & in prouincijs locum habere Diuus quoque Seuerus rescripsit. Sed religionis causa coire non prohibentur, dum tamen per hoc non fiat contra Senatusconsultum, *quo illicita collegia [m] coercent. [7]†

¶ Non licet [n] autem amplius quam vnum collegium licitum habere, vt est constitutũ etiam à Diuis fratribus, & si quis in duobus collegijs fuerit, rescriptum est eligere eum oportere, in quo magis esse velit, [o] acceptarũ ex eo collegio à quo recedit, id qd ei competit [p] ex ratione, quæ communis fuerit.

K *Tenuioribus*] id est. vilioribus. & die quid sit stips. vt inf. de ver. sig. l. ager. §. 1. & dic conferre ad sui sustentationem, vel alicuius, qui incidisset in paupertatem. & ꝙ dicit, semel, & ad plus, ne sub ꝓtextu. &c. si sæpius coeant, & non ꝙ magis pauperi, ꝙ diuiti subueniatur. l vt su. de transa. l. cum hi. §. si in annos.

l *In vrbe*] Romana, per excellentiam. vt Instit. de iu. nat. §. sed ius.

m *Illicita collegia.*] Collegia ergo ꝯa illicita sunt, nisi licita probẽtur. vt & ff. l. 3. §. in summa. permittũtur autem cã religionis, vt hic, & alibi. vt su. quod cuiusq; vniuer. nom. l. 1. nisi fiat fraus, quia fingant religionem, sed non est, vt hic, & sup. de extraor. cri. l. 2. & C. de sacrosanct. eccl. l. qui sub prætextu.

n *Non licet*] alicui, & ad hoc inf. ad mun. l. liberius. §. 3. & C. qui mili. non pos. l. eius. qui in ꝓnac. & C. de assess. tol. l. fi. in prin. & quod ibi no.

o *Esse velit*] non ꝓt esse in diuersis collegijs, & sic non valet de iure. sed tamen postea permittitur ei eligere: vt hic, & inf. de adul. l. si maritus §. fi.

p *Competit*] quod ergo erat collegij, erat singulorum, vt ff. e. l. collegia. in prin. & in Authen. de ius. epis. §. fi vero plura. & arg. ff. de verb. sig. l. rectè & de leg. 1. l. serui electione. §. fi. sed contra. ff. de re. diu. l. in tũ. §. vniuersitatis. & de in ius vo. l. sed si hac. §. qui manumittitur. Sol. quidam. dñi, ꝙ quæ collegij sunt, vel populi, vel plurium, singulorũ sunt. vnde, & facta demonstratione ciuium concedunt, isti sunt populus Rom. & isti sunt dñi huius ꝓdij. non tñ concedunt si isti morituntur. ergo populus moritur: quia alij substituti fungunt vice illorũ. & idẽ fallit in voce emissa, quæ perijt. non tñ extincta, est vox tua. quod autem dñ in contrarijs non est singulorum, est verũ. vt postulare possit ius pa. vel seruum non torqueri. & ad similia. sed cũ recedit ex collegio, vel ciuitate, partẽ suã, vt in ꝓprio obtinebit. & fortè illud est statutum de liberto, nè alioquin nimium esset impedimentum aliquem ciuem cõueniri dũ est in ciuitate. sed si esset extra debitor liberti, iam habebit causam cum eo, cui non debet reuerentiam. & sic tunc nulla esset dubium. Item in seruo magnum est impedimentum veritatis inquirendæ, si non torqueatur, vel dic ꝙ collegia. & vniuersitates aliquid habent proprium. & singulorũ est. & quicunque recedit, partem suam petit. s. cum ex collatione singulorum habent aliquid cõmune, vt sup. ne quid in lo. pu. l. 2. §. viarum. sed vbi collegio, vel ciuitati legatur non legatur nisi his, qui sunt in collegio, & qui de collegio sunt, habent partẽ. ergo cũ qs recedit, nihil vendicabit. qa rõ est, singulorũ, sed ciuiũ, vel collegiatorũ. & facit ad hoc ff. ꝙ cuiusq;

1† P. F. lege Agraria.

2† P. Flo. gradum.

3† P. F. & eius actionem, petitionem, &c.

4† Caput amittit, alias, ei capitale esse. Aut vt ff. Capitale esse Capitale aut interpretari Nonius Marcelli. capitis periculum, aut crimẽ capite vindicandũ. Anto. Augu. li. emẽ. 3. c. 9.

5† Cædua nõ est in P. F.

6† In P. F. nõ est illicitis.

*Copiosè Lud. Ro. li. 12. c. 4. Plu. ét Numa.

7† P. Flo. arcentur.

cuiusque vniuer. l. sicut. §. si qd. & ad Treb. l. 1. §. si aũt collegiũ. & ff. de qõ. l. 1. §. ferũ. & ff. de aegr. rec. domi. l. statuas.

a *Qui illicitum. Tenetur*] vt maiestatis. vt inf. ad leg. Iul. maiest. l. 1. ibi, quove cœtus &c. vel alio capite. vt C. de his qui ad eccles. confug. l. denunciamus.

Vlpia. li. 6. ad offic. Proconf.

LEX II.

QVi [1] †illicitum collegiũ vsurpauerit, ea pœna tenetur, [a] qua tenentur ij, qui hominibus armatis loca publica, vel templa occupasse iudicati sunt.

Martianus libro 2. Publi. iudiciorum.

LEX III.

COllegia si qua fuerint illicita, [b] mandatis, & constitutionibus, & Senatusconsultis dissoluũtur, sed permittitur eis cum dissoluũtur, pecunias communes, si quas habent, diuidere, [c] pecuniãque inter se partiri.

¶ In summa autem, nisi ex Senatusconsulti authoritate, vel Cæsaris, collegium, vel quodcunque tale corpus coierit, contra Senatusconsulta, & mandata, & constitutiones collegium celebratur. [2] †[d]

¶ Seruos quoque licet [e] in collegium tenuiorum [f] recipi, volentibus tamen dominis: vt curatores horum corporum sciant, [g] ne inuito, aut ignorante domino, in collegium tenuiorum recipiant: & in futurum pœna teneantur in singulos homines [h] aureorum centum.

Primo ponit qualiter vocentur, qui sunt de vno collegio. Secundo dicit, quid possunt facere inuicem collegiati. Tertio dicit, vnde praedicti habuerunt originem, scilicet, à lege Solonis Graca. Quarto ponitur interpretatio illius legis Graca. Secunda ibi, His autem. Tertia ibi, Sed hac. Quarta ibi, Si autem plebs. Bart.

Caius lib. 4. ad leg. duodecim tabu. scribit. [3] †

LEX IIII.

SOdales sunt qui eiusdem collegij sunt: quam Græci ἑταιρείαν vocant. [i] His autem potestatem facit lex, pactionem quam velint, sibi ferre, [k] dum ne quid ex publica lege corrumpant. Sed hæc lex videtur ex lege [l] Solonis trãslata esse. nam illic [m] ita est: [4] † Ἐὰν δὲ δῆμος, ἢ ὀρεάτορες, ἢ ἱερεῦς [5] † ὀργίων, ἢ ταῦται, ἢ δύαιτοι, ἢ ὁμογάλωι, ἢ διασῶται, ἢ ἐπὶ λίαν ἰόντες, ἢ εἰς ἐμπορίαν, ὅτι ἂν τούτων διαθῶνται πρὸς ἀλλήλους, κύριον εἶναι, ἐὰν μὴ ἀπαγορεύσῃ δημόσια γράμματα. [6] † idest, Si autem plebs, vel fratres, [n] vel sacrorum sacramẽtales, [o] vel nautæ, vel confrumentales, [p] vel qui in eodem sepulchro sepeliuntur, vel sodales, qui & multùm simul habitãtes sunt: enim vero ad negotiationem, aut quid aliud, quicquid hi ¶ disponent adinuicem, firmum sit: nisi hoc publicæ leges prohibuerint.

De popularibus actionibus.

TITVLVS XXIII.

Paulus lib. 8. ad edict.

LEX PRIMA.

POpularem [7] † actionem [q] dicimus, quæ iuũ ius populo tuetur. [r] Eius autem potestatem habent omnes ex populo, quemadmodum ad rem diuinam vocare, & de loco publico deturbare prohibere. Sed & si quid aliud tale fieri videbit, quod populo noceat, hoc genus actionis habet. Quæ actio ad ius publicum tuendum pertinet. Sed & si quis ædificium in publico vel flumine publico fecerit, vel prominere passus fuerit, ita vt populo damnum detur, hac actione tenetur. Sed & si quis in via publica vel in ripa fecerit, quo minus populus ea vti possit, hac actione tenetur. Sed & si quis in mari aliquid fecerit, quo portus deterior fiat, hac actione tenetur. Sed & si quis in flumine publico ripam reficere prohibeat, quo minus id fiat, hac actione agi potest. Sed & si quis in flumine publico navem adversus ripam ad ripam alligare prohibeat, hac actione agi potest. Sed & si quis in flumine publico navem adversus ripam ad ripam alligare prohibeat, hac actione agi potest. Sed & si quis in flumine publico navem adversus ripam ad ripam alligare prohibeat, hac actione agi potest.

Digestum Nouum. Eee Si

---

cuiusque vniuer. l. sicut. §. si qd. & ad Treb. l. 1. §. si aũt collegiũ. & ff. de qõ. l. 1. §. ferũ. & ff. de aegr. rec. domi. l. statuas.

a *Qui illicitum. Tenetur*] vt maiestatis. vt inf. ad leg. Iul. maiest. l. 1. ibi, quove cœtus &c. vel alio capite. vt C. de his qui ad eccles. confug. l. denunciamus.

1 P. F. qui.

b *Illicita*] qualia sũt omnia nisi probẽtur licita. vt ff. §. in summa. & ff. quod cuiusque vniuer. leg. 1. in prine. & C. de hæret. instit. l. collegium.

c *Diuidere*] de hoc die vt ff. eod. l. 1 in fi. *Celebratur*] argumentum contra sup. de procura. l. manus. §. cum quæritur. hoc tamẽ varie, quia hoc tanquã illicitũ generaliter prohibetur: illud tanquam licitũ cõceditur: vt ff. de iur. l. sed si. §. idẽ ait. in fi. & sup. eo. l. 1. in prin. & sect. ff. de iu. immu. l. semper. §. q buidã. Idẽ eodẽ modo soluitur argu. ff. ex q. caut. maior. l. nec non. §. quod eis.

2 P. F. celebrat.

e *Seruos quoque licet*] id est licitum est.

f *Tenuiorum*] hoc expone vt ff. l. 1. in prin.

g *Sciant*] vel superiora determinat vel hũ sciant. & tunc expone ff. quod serui sint. & q dominj voluntate vel inferiora. & tunc nil subaudiẽdum est.

h *In singulos homines*] Licitus receptus domino inuito vel ignorante, quæ ignorantia semper præsumitur. vt arg. C. qui mil. nõ post. super seruis.

i *Sodales. Vocant*] id est societatem

k *Velint sibi ferre*] i. sibi inuicẽ facere. sic dic qd tenet hoc casu societas: alias nec pactũ teneret. & hoc subijcit: dũ ne qd &c.

l *Ex lege*] qã est si pactũ illicitũ est, licet societas licita sit siue pactũ sit ẽt dicendũ: dũ modo societas illicita. ergo principale nõ tenet. nec accessoriũ. vt ff. de reg. iu. quũ principalis. in *Nam si*] alias licita est ea lex. vel talis societas. ff. sod. licita alias illicitam esse. talem societatem. vel lex illa alias illicita est. & tunc habeas verba quædã quæ interpretatur d. l. Solonis. de Græco in Latinum. & dic. illicita. ita l. Solonis ita conuenerunt. & incipit. Nam illic ita est. &c.

m *Vel fratres*] alicuius corporis. vel collegij. Accurs.

n *Sacramentales*] id est, custodes sacrorum vasorum.

p *Confrumentales*] id est, qui simul vendunt frumentum.

q *Quicquid h.*] his quibus permissum est habere collegiũ: non dico collegium approbari eo ipso, quod non reprobatur: immò è contra: vt supra ff. proxi. §. in summa. & not quod in quibusdam libris deest hæc interpretatio Græca.

3 P. F. deest. scribit.

4 Al. nil ibi citata è cadẽ. P. F. illicita est. videtur hãc l. Alci. h. Præterea hoc ipso litu. & li. Dispu. 2. ca. 14. & Budæũ in Annot. poste rio. hic. Aul. Gell. li. 1. emẽ. cap. 8. ad hãc Solo. legẽ pertinet quod Aelius Lãpri. refert Alc. Seuerũ Imperatorem omnium artiũ cõstituisse.

5 P. F. ἱερέων.

6 Seqq. desũt in P. F. alij iam verũ. Idẽ, q si populus. vel eiusdẽ religionis cultores. vel ergiorũ sacrificuli, vel nautæ. vel sodales. vel cõe sepulchrũ habẽtes. vel publicani. vel in societatẽ cõmẽdoꝝ pecorũ, aut negotiationis. vel cuiuscunq; alterius rei. coeũtes. facisse. inter se. tamen æqualiter publica id monumenta non prohibent.

7 P. Flo. Eã popularem.

a SI *plures. Idoneiorem*] quis sit idoneior. die vt sup. de lib. ho. exhi. l. 3. §. si tñ plures. & ff. eo. tit. 2. l. si plures. & fac. t sup. de fide instrum. l. fin. & de his qui dete. l. si vero. §. hæc autem. & de sepul. viol. l. Prætor. §. si plures.

b *Ed si. Opponitur*] vt. & ff. de procur. l. nõ cogendũ. §. qui ita. tamẽ datur replicatio si de prævaricatione primi doceat: vt ff. de li. ho. exhib. l. 3. §. si ita postea. & de iureiu. l. eũ q. 6. in popularibus. in fi. itẽ ad hoc est ff. ille t. sed ibi speciale. itẽ no. ꝙ exceptio obijcitur. secus in trãsactione: vt no. ff. de pac. l. iuris gẽ. §. si pacificat. et sic habet in hoc res iudic. maioꝛẽ authoritatẽ. & ꝙ transactio. ad hoc est ff. ad l. Iuliam de vi pu. l. qui cęm. t. fi. & supra de tra. & tra. dit. l. si ex duobus.

1† P. F. li. 3. ad Edictum.

c *Præfertur*] vt. & ff. de sepul. viol. l. sepulchri. & de lib. ho. exhib. l. 3. §. hoc interdictum.

d *Popularis*. *Interea*] id est. qui non sit infamis.

e *Edicto*] de postulando.

f *Qui popularem. Dare potest*] etiã ante li. contestatam. g *Non potest*] vt. supra de pop. l. licet. in pr. nisi suã priuatũ cõmodũ persequatur. vt ibidẽ. & l. non cogendũ. §. qui ita. & §. no. quid in lo. pu. l. pe. & sic vt. ꝙ quandocũq; quis agat popularĩ actione. quia sua interest. põt dare procu. vt d. ll. & facit ff. de procur. l. mutus. §. in popularibus.

2† P. F. li. 25. ad Edictum.

h *Mulieri. Pertinet*] i. cõtra interest. ad quod est C. qui accus. nõ pos. l. de crimine. & ff. de accus. l. hi tamen. & ff. de oper. no. nunc. l. de pupillo.

i *Popularis. Ad eum cui*] quia nec ét ad hęredẽ. sed aget hæres vt qlibet de populo: vel fortè est verũ ét li. cõte sic ff. ad Trebel. l. qa per inde §. restituta.

3† P. F. li. 1. ad Edictum.

k *Locupletior*] Nisi post litẽ contest. vt ff. de verb sig. l. si cui.

l *Omnes populares. Dantur*] nisi li. contest. vt arg. ff. de ve. b. ff. l. si cui. item nec hæredibus. vt sup. de his qui dei. vel effu. l. si vero. & hæc autẽ actio. in fi. & §. fi. Accurs.

m *Supra annum*] ex ordine. R. nam fallit quan loque. vt sup. ne quid in lo. pu. l. 2. ff. fi. & §. hoc interdictum perpetuum. & in collu. detег. vt sup. de collu. detег. l. 2. & sup. de libe. ho. exhib. l. 3. in fi quæ sunt contra.

Idem lib. 1. ad Edictum.

LEX II.

SI plures simul agant popularĩ actione, Prætor eligat idoneiorem. a

Vlpianus ad Sabinum. 1†

LEX III.

SEd si ex eadem causa sæpius agatur, cum idem factum sit, exceptio vulgaris rei iudicatæ opponitur. b

¶ In popularibus actionibus is cuius interest, præfertur. c

Paulus lib. 3. ad Edict.

LEX IIII.

POpularis actio integræ d personæ permittitur, hoc est, cui per edictum e postulare licet.

Idem lib. 8. ad Edict.

LEX V.

QVi popularĩ actione cõuenitur, ad defendendum procuratorem dare potest. f Is autem qui eam mouet, procuratorem dare non potest. g

Vlpianus ad Sabinum. 2†

LEX VI.

MVlieri, & pupillo popularĩ actiones non dantur, nisi cum ad eos res pertineat. h

Paulus lib. 41. ad Edictum.

LEX VII.

POpulares actiones nõ trãseunt ad eum, cui i restituta est hæreditas ex Trebelliano Senatusconsulto. Item qui habet has actiones, non intelligitur esse locupletior. k

Vlpianus ad Sabinum. 3†

LEX VIII.

OMnes populares actiones neque in hæredes dantur, l neq; supra annum m extenduntur.

DE PVBLICIS IVDICIIS.

Dictũ est de accusationibus. quæ pecuniariter mouẽtur: itẽ de priuatis criminibus. vt furto. iniuria. rapina. rerum qa quandoq; fiunt de criminib. accusationes. & inscriptiones ponit primo de criminib. publicis. & q̃ sint. & potes exponere. de publicis iudicijs. idest. legibꝰ publicorũ iudi. vel pub. iud. id est. accusationibus pub. iud. quorũ accusatio est terribilis ad vindictam. & publ. id est populica. quamuis quandoq; idoneior admittatur.

Proinde oĩno videndũ q̃ hic obser. Cur. n *Iudicia*] terribilis est hic liber: vt C. de vet. iu. enucl. l. 2. §. ieprimus. Et dicuntur publica. qa cuilibet de populo &c. vt Inst. de publ. iud. ĩ. pri.

Non omnia] CASVS. Dicit. ꝙ nõ oĩa iudicia qb. puniunt crimina. sunt publica. sed quædã tm sũt publica. & ea enumerat. Secundo dicit. ꝙ publicorũ iudiciorũ q̃dã sunt capitalia: q̃dam nõ: & dat exẽpla de his. Tertiò dicit. accusatio publica perimit mortuo accusante. vel accusato. & hoc dicit hæc lex. & duæ seq. Franc.

o *Iudiciorum*] vt ff. de prævaricat. l. prævaricationis. §. f.

4† P. Flo. venc. ciis.

p *Iulia maiestatis*] sub. lex. & sic ĩ sequẽtibus. & subaudi hic. ff. m P. cõprehendere sacrilegia. et residua.

q *De testamentis*] falsus. vt Inst. eo. §. item lex Corn. Sed quid si aliquod instrumentum dicitur falsum: an erit publica accusatio? Respon. P. nõ: vt hic. & ff. de fal. l. Paulus. 1. respõ. & ff. tit. ff. l. 2. §. 1. sed Azo ꝙ sic. & pro eo Inst. de pub. iud. §. item lex Corn. ex eo qđ ibi dicitur &c. quasi coniungat præcedẽtibus. quæ constat esse publ. item pro eo. sup. de cõcus. l. 2. nec ob. hic: qa suppletur vel alijs instrumentis. item nec illa. Paules. qa per surreptionẽ solam nõ est publi. accusatio ff. Isi. ni fi in testamento: sed pro alio falso fic. quę multa sunt: vt ea. l. & inf. de fal. l. 1. ad hoc quod no. C. de fal. l. eum qui.

* Vid Anton. Augles. li. 3. c. 16.

r *Secundo*] superiora publica. & ordinaria. hæc duo publica. sed extraordinaria M.

s *De annona*] quid dicemus de Flauia. & Viscel. & Turpil. & de cri. suspectu. de Flauia dicit P. quod est priuata: cum non

non dicat hic q̃ sit publica. & hoc nisi quãdo libet homo qui nõ sit in alicuius potestate abduceretur: vt C. ad l. Fla. de pla. l. plagij. sed Az dixit semper publicam per l. iij ã C. In secunda verò vr pub. quia in C. ponitur inter pub. eõ q̃ nõ: quia hic non dicit de ea. In tertia vr pub. ad instar prævaricationis: vt & ĩ. de præua. l. 3. in prin. eũ in pu. crimine ĩm eõmittatur Turpil. vt C. ad Turpil. l. 1. sed tutius est q̃ non: vt ĩ. de præuar. l. 3. in fi. & quia non inuenitur hic. De quarta dic vt infti. de iuspetut. §. consequens. Itẽ facit ad hãc l. Inst. e. §. 1. vsq; ad fi. tit. Ac.

[a] *Publicorum. Mors*] naturalis, vel ẽt ciuilis, q̃a seruus pœnæ. Item exiliũ quia perdit ciuitatem. tria enim sunt quę habemus, &c. vt supra. de rapi. dimi. l. fi.

[b] *Nam cætera*] s. quãdo non eximitur caput de ciuitate: non sunt exilia propriè, vt dicit, sed impropriè. quandoque etiã illa dicuntur exilia: vt C. de Episc. audi. l. nemo. in fi. & ĩ. de inter. & rele. l. exiliũ, & ĩ si quis cau. l sed & si quis. ibi, aut si fortè &c. Et facit Inst. eo. §. publicorũ. Item fa. ĩ. de bo. pos. edict. § rei. & ĩ si qs caut. l. 4. §. rei. & ĩ de pę. l. 2. & l. capitaliũ. in prin. & ĩ. de verb. sign. l. licet capitalis.

vt P. F. pmittitur. Haloã. legit. nõ pmittitur. Fl. lectionẽ rectiorem dicit Ant. Aug. li. 1. emẽ. c. 2. de intel. huiꝰ l. vi. Fab. Anton. Rer. l. naturali ter §. nihil cõe. n. 30 d acq. poss. vbi. ibid. per Rub. nu. 276. & p Purpur. in l. extra. n. 157. C. de eden.

¶ Capitalia sunt, ex quibus pœna, mors, [a] aut exilium est: hoc est, aquæ & ignis interdictio. Per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate. nam cætera, [b] non exilia, sed relegationes propriè dicuntur. tunc enim ciuitas retinetur.

¶ Non capitalia sunt, ex quibus pecuniaria, aut in corpus aliqua coercitio [c] pœna est.

Quidam habent in litera, perimitur. Alij habent, permittitur. Secundum primam lecturam, dicitur, quod mortuo accusato vel accusata, accusatio extinguitur. Secundum aliam literam, dicitur, quod reo seu accusato, vel rea defunctis, accusatio non perimitur: & sic durat. & sic ista litera sunt contraria. Bar.

Vlpianus lib. 35. ad Sabin.

LEX III.

PVblica accusatio reo, [d] vel rea [e] ante defunctis, perimitur. [f] †

Pendente iudicio super actione ciuili, non potest proponi accusatio criminalis super eodem crimine. Bar.

Paulus lib. 37. ad Edictum.

LEX IV.

INterdum [g] euenit, vt pręiudicium iudicio publico fiat: sicut in actione legis Aquiliæ, [h] & furti, & vi bonorum raptorum, & interdicto vnde vi, & de tabulis testamenti exhibendis. nam in his [i] de re familiari agitur.

Diuiditur in duas partes. Primo loquitur, vtrum accusatus possit accusare suum accusatorem pendente iudicio. Secundò, vtrum possit accusare post sententiam. Secunda ibi, illud. Item secunda subdiuiditur in alias duas partes: quia primo loquitur vtrũ post condemnationem possit reaccusare de nouo. Secundò, an possit prosequi accusationem iam inchoatam. Secunda ibi, Inchoatas planè & breuiter hoc intendit: Recepius inter reos non potest suum accusatorem reaccusare, si fuerit condẽnatus pœna, quæ aufert ciuitatem, vel libertatẽ: poterit tamen accusationes inchoatas perficere. Bar.

Vlpianus lib. 8. Disput.

LEX V.

IS qui reus [k] factus est, purgare se debet, nec ante potest accusare, [l] quàm fuerit excusatus. Constitutionibus enim obseruatur, vt non relatione [*] criminum, sed innocẽtia reus purgetur. [m]

¶ Illud incertum est, vtrum ita demum accusare potest, si fuerit liberatus, an & si pœnam subierit. Est enim constitutum ab Imperatore nostro, & Diuo patre eius, post damnationem accusationem quem inchoare [n] non posse. sed hoc puto ad eos demum

[c] *Pœna est.*] Quidam habent in litera, perimitur. Alij habent, permittitur. Secundum primam lecturam, dicitur, quod mortuo accusato vel accusata, accusatio extinguitur. Secundum aliam literam, dicitur, quod reo seu accusato, vel rea defunctis, accusatio non perimitur: & sic durat. & sic ista litera sunt contraria. Bar.

[d] *Publica. Reo*] i. accusato.

[e] *Rea*] id est accusato. Accursius.

[f] *Perimitur.*] aliàs perimitur: & ĩc dicq̃ siue ante in. conte. siue ẽt post, perimit: & hæredes accusatoris vel accusati nõ habent necesse crimẽ exequi: nisi in casibus, vt hic, & ĩ. e. l. defuncto. & ĩ. de fal. l cũ falsi. & C. si reus vel ac. mor. fuc. l. 2. & 3. & ĩ. de accu. l. ex iudiciorũ. Item nunquid hoc dices ẽt post latam sniam ap. suspensam? Rñ. sic in persona accusatoris. In reo aũt distingues qualis snĩa fuit: vt C. si pẽd. ap. l. 2. & C. si reus, vel ac mor. fue. l. fi. aliàs est in litera, pmittitur. & tunc subaudi, s. catu aliter: vt d. l. ex iudiciorũ. Acc.

[g] *Interdum.*] CASVS. Qui agit Aquil. pro morte serui, non potest interim agere iudicio publico pro eodẽ delicto, vt lege Cornelia. Itẽ si agit act. furti ciuiliter, interim non potest accusare de eodem furto. Idem in similibus delictis. & da exemplum, vt In gl. sed finita via ciuili, cum de re familiari fit actum, intentabitur criminalis. Franciscus.

[h] *Interdum euenit*] s. vt interim, dñi agitur ciuiliter, nõ possit accusari criminaliter. & ẽ ĩ. sic nõ ob. ĩ. vi bo rap. l. 2. §. hoc edicto. & ĩ. ad le Aq. l. inde Neratius. l. si dolo. & C. qñ ciui. ac. cri. l. 2. & ĩ. de iniu. l. p̃tor. §. 2. & C. ad l. Aq. l. ex mul

[i] *Exhibendis.*] nam in his de re familiari agitur. Bar. ĩ. de tab. exhib. l. locũ. §. si q. q̃ sunt §. & hoc no. ĩ. vi bo rapt. l. 2. & hoc edicto, Item vr ĩ. C. de ord. iu. l. fi. sed hic vtraq; qõ ab eodẽ intẽditur. vbi p̃t eligere vtrũ primo ciuiliẽ vr criminaliẽ voluerit intẽdere: ibi qã ex diuersis partib. putà ego aduersus te ciuiliter: tu eõ. vis me criminaliter accusare: vt tuã qõ tanquã maior, p̃iudicet meæ tanquã minori. h. Aquilia] pro dãno. s. pro morte serui agẽtur ciuiliter. & criminaliter: vt ĩ. ad legẽ Aq. l. inde Neratius. §. si dolo. Itẽ pro furto. vt ĩ. de priuat. delic. l. fi. Itẽ melius in plagio: vt C. de pla. l. si qs serũ. Itẽ p̃ rapina, vt C. vi bo. rapt. l. 1. Itẽ p̃ inuasione. vt C. qã ciui act. l. 1. Itẽ p̃ testãe celato. vt ĩ. de tabu. exhib. l. 3. §. si quis dolo. Accur.

[k] *Reus factus*] s. qui habitꝰ est iniectus reo, secundum Ioann. sic ponitur inf. de adul. l. 1 §. extraneus.

[l] *Accusare*] s. accusatorem suũ de pari vel minori crimine: nisi prosequatur suam, vel suorum iniuriam: vt C. qui accusare non poss. l. neganda. quod accipe. nisi accusator suam, vel suorum iniuriam prosequatur: alioquin quod secundo daretur, priori denegaretur: quod esse non debet: vt C. qui poti. in pign. ha. l. assiduis. de maiori autẽ potest: vt C. qui accusare non poss. l. 1. quæ est contra. maius enim minori præfertur: vt C. de adult. l. in adulterij. sed hoc habet locum quando non est receptus inter reos: alioquin non potest etiam de maiori: vt inf. de adult. l. 1. §. extraneus. & l fi maritus. ĩ. præscriptiones. Item & de minori potest interim deponere inscriptionem: vt d. l. neganda.

[m] *Reus purgetur.*] No. secundum l de purgatione. ad quod ẽ C. de fide. l. si qs teũ. & C. d fal. l. vbi falsi l prin. & l. maiores. ĩ. e. ti. & C. de his. q ad ecc. cõfu. l. fi. ĩ. sic vbi. & C. de requir. reis. l. 1. & 2. Itẽ no. q̃ nõ dẽt qs aliũ inculpare prius q̃ se lauet: vt & C de pę. l. reũ. & de accus. l. fi. ibi obiectu cuiuslibet &c. & ĩ. i prĩ. l. & ĩ. de adul. l. si vxor. iuuen. A.

[n] *Inchoare*] nisi vt inf tit. 2. l. qui iudicio.

* Relatio criminis est, cũ iõ iure factũ dicit, q̃ alius ante iniuria lacesserit. C. li. 1. & Inuent.

a *Amiserunt*] si enim qui se accusauit, velit accusare: non pt
§ libertatem, vel ciuitatē amiserit: vt hic. nā si aliū. ſ. velit
accusare: qualiter publico iudicio dānatus poterit accusare?
& ſi non talē pēnā. ſ. libertatis, vel ciuitatis, vel nullā fuerit
passus cū est infamis: vt ff. tit. 2. l. 4. & ff. de iniuſ. rup. testa. l.
ſi qs filio exhēdato. §.
irritū. certè nō pote-
rit, vt ff. ti. j. q accusa
re: & l. q iudicio. Sic
ego qđ hic dicit, intel-
lige. ſi velit accusa
re accusatorē ſuū: &
sic sequitur. ergo si non
amisit ciuitatē, vel li
bertatē, vt quia fit re
legatus: poterit illum
accusare: nec poterit
illud ei dici, q sit in-
famis. & sic nō possit
accusare, nisi forte vel
suorū &c. vt ff. tit. 2. l.
q accusare. & l. hi. qa
licitum est huic quo
quo modo se vlciſci: t
vt ar. inf. de bon. eo-
rū. l. 2. & de bon. lib.
l. qui cum maior. §. ſi
libertus. & de iure fi-
ſci. l. 2. in fin. Item nec poterit dici q iſte videatur calum-
niator. licèt in prima causā apparear. q calumniosè resiſte-
bat: quia aliud est ſi cessātēdo & aliud est ſi accusando cōmi
sit calumniā: vt ff. tit. 2. l. ſi cui. §. ijſdē. At aliſ extraneū ac-
cusare nō posset. obstante eo q est infamis, niſi prosequatur
suā vel suorū iniuriā. & facit ff. de iniuſ. l. deferre. §. 1. & 2.

b *Inchoatas plane*] ſ. aduersus extraneos secundum quoſdā:
vt differat a precedentibus vel ſm Azo. & aduersus quem-
cunq;. & contrariū. C. ſtatim ſolues. & secundum hoc, gene
alius hic dicit, quam ff. proxi. tit. & hoc verū. qđ libertatē
vel ciuitatem. nō vero vitam naturalem debeat perdere. nā
tunc quomodo moriens accusare? Itaq; ergo dixit ciuitatē
vel libertatem. Ad plus adde hic distinctionē R. quam ſit di-
cit: ſi accusatus fueris. sic vt nomen tuū iam ſit inter reos re
ceptum: eum qui te accuſauit. de nullo crimine: poteris accu
ſare. ſi abſolut' fueris. cū 3 quolibet accusabis: niſi ob aliud
impediaris. Si cōdēnatus fueris. dubitauit: nā ſi nec ci-
uitatē nec libertatē amiſeris. idē erit. Item ſi amiſeris liberta
tē vel ciuitatē. distingue: nā ſi ante condemnationē cū ac-
cusatorem detuleris: ſiue antequā te accuſaſſet. ſiue postnō
distinguas; adhuc ſimiliter cū accusabis. ſ. vero nō ante cū
detuleris, nō audieris. vt hic. nec ob. primo dicto distinctio
nis. qđ dicit C. de calū. l. 1. vbi dicit calū. corpe coercēdā quo
iudicatur de cā. per quod vī q ēt lītē cōte. aculet: ſed coer-
cet eū iudex. & nemine accuſante. vel deſiderante. item eo
deſiderante, nō accuſante: vt ibi dī & ff. de bo. liber. l. q cū
maior. §. ſi libertus. Postò ſi aliū de maiori crimine tūc ac-
cusare velis. audieris: ſi de pari vel minori. non, niſi tuā vel
tuorum iniuriā prosequaris: vt C. q accuſ. nō poſſ. l. negādo.
inſcribere tū & inc. ſqđ es receptus inter reos de maiori cōtra
a. iū: nā de maiori ꝺ aliū nō est potestas denegāda tibi: &
prosequeris, siue abſolutus fueris, siue cōdēnatus. ſed non
infamatus niſi in causa tua tuorūve: vt ff. tit. 2. l. 4. ſi tñ fue-
ris delatus ab aliquo. ſed nōdū inter reos receptus: aliū cer
te deferes ſed. vt puto. ñ accuſas ēt alterū. niſi de maiori cri-
mine: vt C. q accuſ. ñ poſſ. l. 1. Sed & ꝑ crimine qnq; obijcies
excipiēdo: vt delatus de adulterio. obijcias de lenocinio: vt
ff. de adul. l. 2. §. lenocinium. hoc tñ non est accuſare: ſed tñ
aduersus alium rectiſſimè inferibes ēt de maiori. ſm Azo.

c *Perm ſſum eſt*] imò vī ex euentu iudicij non permittit: vt
C. q accuſ. nō poſſ. l. 1. & l. negāda. quæ sunt ꝺ. Sol. hic ꝺ ex-
traneū. contra quē nullā calumniā cōmiſit, permittit: ibi ꝺ
accusatorē. contra quē cōmiſit calumniā. nō permittit. arg.
ff. tit. 1. l. ſi cui. §. ijſdē ſm quoſdā. vel dic q ibi erat accuſa-
tio talis. q pertinebat ꝑ aliā: vt qa te accusabā de furto ſer-
ui mei. facto tali die: tu āt me accusabas. q in ꝑcedēti die-
ē interfeci. hic vna ꝑ aliā nō tollit. ſm Az. ſed ſm H. nōne
est dāna' infamis? R. ſi. vt ff. eo. l. infamē. ergo ñ accuſare
ff. tit. j. l. q accuſare? R. ñ. hic in inchoatis añ infamiā. Alij
q hic ꝑ. q. qui suā vī ſuorū iniuriā: vt ff. ti. 1. l. q iudicio. et l.
hi tñ tedium ſit differēca pēna ciuitatis, vel libertatis, vel ēt
mortis. donec ipleuerit accusationē antea inchoatā. qđ vīs
quis ex dispensatione quadā ꝑmittitur infami in accusatio-
ne prima ꝑſiſtere: ergo largiſſimè. vt ff. de ōſti. Prin. l. 6. Item
vt veritas delicti inueniatur. vt ff. de ꝑſ. l. q vltimo. Item ñ fuit
negligēs. vt C. de inoff. teſt. l. 5 maiores. Item ñ potuit. vt C. ñ
anna. exce. l. 1. ſi. Item ñ authoritate legis dissuaſit. vt ff. ad iud. l.
in oīb. Item nō ꝑmitti
tur desistere: vt ff. de
eſt. l. ſi. Item ꝓp patrū
alias differt: vt ff. de
ꝑſ. l. ꝑgnātis. cō q cō
egit: vt C. de ꝑſn. l. o
cō reis & l. ſi vendica
ri. & de custo. re. l. 2. † P. Pl.
& ff. de ꝑſn. l. ſi forte. Macer. n.
Sol. ī libertate. & ciui 2. iudi-
tate prōptū ē dicere. c. o. publ.
vt seruus accuſet, vel
ñ ciuis. q l. illā. ſ. l. inchoatis. sed in morte
no puto differri. q le
ge ꝓdicta. 2. Nec bō
prima ar. vī ſingulis
eis ꝑ de facili rūdere.
Sed qūm nō ciuis
ſit habitus in ciuitate. idic
q interim ꝑmittit ei
stare ī ciuitate. ar. hu
ius legis. vī dic. ſi Prę
ſes inerit ad terrā. vbi erat in deportatione. vt ff. de minor. l.
Papi. ſi āt esset crimē. qđ imponeret pēnā minorē. facere
procuratorem: vt ff. an per alium eau app. l. 1. & in d. l. Papi.

Damnatus publico iudicio est infamis, secus ſi priuato: niſi ſit tale crimen, vnius ciuis alios infamaret. Bart.

Marcellus ad Edictum. † †

LEX VII.

INfamē non ex omni f crimine ſententia facit, ſed ex eo qđ iudicij publici causam habuit. Itaq; ex eo crimine qđ iudicij publici non fuit, dānatum g infamia non ſequitur: niſi id crimen h ex ea actione fuit, quæ etiā in priuato iudicio i infamiam cōdēnato im-

Defuncto.] CASVS. Aliquo damnato pœna corporali eo
decedente finitur pœna. Secundo dicit. accuſatus de
falſo decessit: potest agi contra hæredem eius ad id quod
peruenit ad eum de falſitate defuncti & de hoc cognoſcet
iudex qui de pecuniarijs causis cognoſcit. Franc.

d *Pœna.*] ſ. corporalis: nam ſi in pecunia condemnatus eſt. hīs eius tenetur. In iudicio aūt repetundarū. & de ambitu. & quibuſdā alijs. ſēt lit. non conteſt. tenetur hīs. vt ff. tit. 2. l. ex iudiciorum. & facit ſup. eo. l. 3. & inf. ad Turpil. l. in Senatus. §. ſi propter. & C. ſi reus vel ac. mor. ſue l. 2. & l. ſi. in
prin. Item hoc ſi caſu moritur: ſecus ſi mortem ſibi conſci-
uerit poſt lit. conteſt. vel poſtquam fuerit in crimine depre-
hensus: vt C. ſi reus vel accuſ. l. defunctis. & ff. de bo. eo. l. ſi.

e *Recognoſcere* ſcilicet, vbi aliquid ad hæredem peruenit: vt
inf. de fal. l. cum falſi & ſup. de cess. bo. l. in hærede. & ar. C. ſi
reus. vel ac. l. 4. & hoc ſiue accusatum crimen, ſiue poſt de-
cesserit: cognoſcet ergo etiam qui merum imperiū non ha-
bet: & agetur actione in factum. vt arg. inf. de fal. l. qui no-
mine. ſed ſi in parte bonorum certa debeat cōdemnari. &
etiam corpore puniri. licet mortuo crimini reo poſt litem
conteſt. pœna extinguatur corporalis. de pecuniaria tamen
agitur, iecundum H. ad inſtar priuatorum: vt ſunt ad du-
plum, quibus agitur tunc lite conteſt. contra defunctum, ēt
ſi nil peruenerit: vt inf. tit. 2. l. ex iudiciorum. §. f. nā & hic
in causa appel hoc ſeruatur: vt C. ſi pendente appel. l. 2. &
C. ſi reus vel accu. l. f. §. ſi. Alij vt Itm. dicunt quod non, niſi
condemnatio ſit ſecuta: vt d. l. ex iudiciorum. in prin.

Infamem.] CASVS. Non ex omni crimine damnatus fit
infamis. ſed cum damnatur ex publico crimine fit infa-
mis. ſi autem quis damnetur de crimine priuato. vt puta de
bitor, qui rem alienā obligauit. & sic tenetur crimine ſtel-
lionatus. & ex eo damnatur: non fit infamis. ſecus ſi dāne-
tur ex crimine furti, vel iniuriarum, vel ſimili: quia tūc bet
infamis, cum ex priuatis actio talium criminū dānatus fit
infamis, vt dict. furti damnatus. & idem in ſimilibus. Fran.

f *Non ex omni*] id est, non ex publico vel priuato: ſed pu-
blico tantum, vt ſubijcit. & ſup. de min. nup. l. palam. §. quæ in
adulterio. licèt ſit argu. contra. in §. ſi qua. in ea. l. ſed dic vt
ibi. & hoc ſine ciuiliter ſiue criminaliter agitur de pub. cū
hic non distinguitur, niſi in caſu: vt inf. l. ñ.

g *Damnatum*] vt est ex priuato delicto. quando criminali-
ter de eo agitur: vt ſup. de priua. delic. l. fin. Et no. damnatū
non puniunt: quia tunc ſicus est. sunt enim quædam quæ
infamant executione pœnæ: & no. ſupra. de infam. l. iſtus.
ſic potest dici in omnibus his priuatis. secundum Hug.

h *Niſi id crimen*] id est. ècontra actio ex crimine. vel dic. e-
crimē. id est. criminalis accuſatio venerit ex actione. id est.
crimine quod parit actionem talem. quæ &c.

i *In priuato iudicio*] id est. ſ. ciuiliter agetur.

a *Imputat.*

portat,[a] veluti [b] furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum.

Paulus lib. sing. de iudicijs Publ.

LEX VIII.

ORdo [c] exercendorum publicorum iudiciorũ capitalium in vſu eſſe deſijt, durante tamen pœna legum, cum extra ordinem [d] crimina probantur.

Seruus de capitali crimine condemnatus, ſi tamen non efficitur ſeruus pœnæ, remanet ſui domini. Angel.

Marcellus [1] † lib. 1. de Iudic. public.

LEX IX.

SCiendum [e] eſt, ſi in capitali cauſa ſuum ſeruum reum crimine factum quis non defenderit, [e] non eum pro derelicto haberi: & ideo ſi abſolutus fuerit, [f] non liberum fieri, ſed manere domini. [g]

Hæc lex habet duas lectu. ſecundum primam, diuiditur in duas partes. Primò ponit vnum dictum. Secundò ponit aliud dictum diſtinctum, & ſeparatum à primo. ſecundum aliam lectu. etiam diuiditur in duas partes. Primò ponit vnum dictum. Secundo ponit effectum illius dicti: & ſecundum hoc, debet habere litera, ne per triduum. & ibi eſt ſecunda pars. Bartolus.

Papinianus lib. 2. Definitio.

LEX X.

INter accuſatorem & reum cognitione ſuſcepta, [h] excuſatio pro abſente [i] iuſtis rationibus admittitur: ne [2] † per triduum [k] per ſingulos dies ter citatus reus damnetur, vel de accuſatoris [l] abſentis, præſente reo, calumnia [m] pronuntietur.

Martianus 3 † lib. 10. de Iudic. public.

LEX XI.

SEruus [n] etiam * per procuratorem domini æquè ac per dominum defendi poteſt. [o]

Diuiditur hæc lex in duas partes. Primò loquitur, qui debent adeſſe examinationi reorum. Secundò loquitur, quo tempore debet fieri examinatio reorum. ſecunda ibi, Et feriatis. Bart.

K *Ne per triduum.*] aliàs, nec: & aliàs, ne. pro, nec. & ſemp ſubaudi, etiam ſecũdum Ioan. vt ſit ſenſus, quòd ſit citatus: vt hic dicit, nec damnatur etiam pecuniaria pœna, vel vſq; ad relegationem, quæ in abſentes cõſueuit ferri: vt ff. de pœnis, l. abſentẽ. §. 1. ſiue interuenerit prædicta excuſatio, ſiue non. alij propriè ponunt, ne, vt ſic dicta excuſatio faciat, vt non condemneretur, qui condemnaretur. ſecundum eos, ſi dicta excuſatio nõ eſſet in pœna ſcilicet pecuniaria. Itẽ quod dicit, triduum. dic ꝙ immò triduo citetur nouem vicibus, ideſt qualibet die ter. vel dic. ꝙ intra nouem dies citetur ter: ſcilicet, omni die ſemel: hoc modo, ne per triduum, ſcilicet, quilibet citatus: ter, ſcilicet, per ſingulos dies ſemel. Itẽ an hodie ſint ſic citandi accuſati? Reſp. non: immò per interualla triginta dierum ter: vt in ciuilibus: vt C. de iudi. l. properandum. §. 1. & C. quomodo & quando iud. authen. qui ſemel. nec ob. qđ hic dicit. non enim ponit ſic faciendum, ſed quod ſic fuerit factum, ſecundum Ioan. imò innuit non faciendum: vt modò no. nec enim poteſt ferri ſententia: vt ff. de pœnis. l. abſentem. §. ſi. in princ. ſed annotantur bona: vt C. de requir. reis. l. 1. Alij dicunt fieri cõdemnationem: vt hic &. ne, propriè ponunt. & ſic intelligunt C. de accuſa. l. ſi accuſatorib. & facit pro eis C. quomodo & qã iudex. l. tres. & aliud dicunt in ciuili accuſatore: quo non veniente prædicto modo fiat citatio: vt in ciuili: vt d. authen. qui ſemel. ſed etiam imponi poteſt pœna: vt C. qui accuſ. non poſſ. l. qui crimen. & C. vt intra certum tempus cri. quæſtio. l. 2. & ad Turpil. l. 2. Azo.

2 † P. Fl. Marcianus.

3 † P. Fl. Marcianus.

* ad inteſ. huius l. vide Ant. Rubeum l. 1. pe. §. 2. n. 74. inf. eo.

* Vi. ſtel. iſtius l. p Ant. Rub. in l. pe. §. 2. nu. 74. inf. eo.

a *Importat.*] Si quæritur, an damnatus criminaliter de crimine priuato ſit infamis, diſtinguitur. qa aut ciuilis actio, quæ ex eo crimine deſcendit, infamat: vt furti ciuilis, & vi bo. rapt. & de dolo, quæ infamant: vt Inſtit. de pœna teme. lit. §. ex quibuſdam. hic ſi criminaliter agitur, infamatur eõdemnatus: vt hic. ſi autem ciuilis, non infamat: vt cõtraria pignoratitia (nã nulla cõtraria infamat, vt ſupra, de infam. l. furti. §. contrario.) tunc nec ſtellionatus crimen, quod ex eo deſcendit, infamat: vt ſup. de pignoratitia actione. l. tutor. §. contrariam. & de crimine ſtellionatus. l. 2. ſecus ſi ſtellionatus deſcenderet ex dolo, pro quo ciuiliter agitur de dolo: quia & tunc infamat: cum & ciuilis infamet, vt hic, & ſupra, de infam l. quid ergo §. ſi. Item de crimine cõcuſſionis poteſt dari exemplum, vt non infamet: quia nec ciuilis infamat, ſcilicet, in factum: vt ſup de concuſſ. 1.

b *Furti*] exemplificat quorum criminũ priuatorum actio ciuilis ſit famoſa. Sed & quomodo vi bon. rapt. crimen, de quo hic dicit, numeretur inter priuata iudicia: cum ſemper vim publicam, vel priuatam contineat: ergo eſt publicũ: vt ſupra, eod. l. 1. ¶ Reſpond. hoc poſuit gratia exempli: non quod ſit priuatum. vel dic. ꝙ in caſu eſt priuatum: vt ſupra, de furtis. l. ſi quis ex domo. & ex eo caſu hic dicit. item eſt exẽplum crimen expi. hæreditatis. quia ex furto deſcendit: vt C. de inſa. l. ſi te. *Rub.*] CASVS. Ordo, id eſt, ſolemnitas, qua proponebantur olim accuſationes, deſijt eſſe in vſu: pœnæ tamen criminum durant, vnde extra illam ſolemnitatẽ omnes accuſationes hodiè proponuntur. Franc. Accurſius.

c *Ordo*] id eſt, ſolemnitas, quia formabatur accuſatio à Pontifice, vt & actio: vt ſup. de orig. iur. l. 2. §. omnium. ſolẽniter autem hodiè fieri debet libellus: vt inf. tit. 1. l. libellorum. quia ſic fit in ciuili. vt in authen. offeratur. & no. C. de eden. l. edita. Accurſius.

d *Extra ordinem*] id eſt, ſine ſalemnitate. omnia enim iudicia ſunt extraord. vt Inſtitu. de interdi. §. fin. & C. de form. l. 1. & 2. & ideo extraordinariè probari dicuntur: quia in iudicijs, quæ extraordinaria ſunt, probantur. & facit C. de his, qui not. infam. l. decreto.

e *Sciendum eſt.*] CASVS. Dominus ſeruum ſuum accuſatum de aliquo delicto non defendit. non propter hoc amittit dominium ſeruꝰ. Franc. Accurſ.

e *Non defenderit*] quod poteſt: vt dices inf. l. ſeruus.

f *Abſolutus fuerit*] idem ſi condemnatus: niſi ſeruus pœnæ fuerit factus. vt inf. de pœnis, l. aut damnum. §. ſi. & C. de pœnis. l. ſeruo. & inf. de quæſtioni. l. 1. §. ſi. Accurſius.

g *Dominus*] vt ſup. qui & à qui. l. ille. Sed ar. contra. C. de la. li. lib. 10. l. 6. ſancimus. Accurſius.

I NTer *accuſatorem.*] CASVS. Accuſatione cœpta reus cœpit ſe abſentare. venit nũc aliqs. & allegat cauſas abſentiæ. interim licet citetur reus nõ dẽt dãnati. idẽ ff. Fiã. Ac.

h *Suſcepta*] ſcilicet, litè conteſtata.

i *Tui abſentia*] id eſt, eius abſentia: vt & inf. eod. l. penult. §. ad crimen. in fi & C. de accuſat. l. reos & ſup. de procur. l. ſeruum. §. publicè. & inf. l. prox. non autem in cauſa principali: vt d. §. ad crimen.

l *Accuſatoris*] conuertit caſum, quando acculator eſt abſens.

m *Calumnia.*] No. calumniari &c. vt no. C. de aduoc. diuer. iudi. l. 1. & facit C. de calumnia. l. 1.

n *Seruus*] ſcilicet, accuſatus: de quo poteſt. quod dic vt ff. tit. 1. l. hos. §. omnibus.

o *Poteſt*] contra infra. l. accuſatore. §. ad crimen. ſol. vt C. de accuſat. l. ſi cuiuſdam & facit infra. de appell. l. Lucius. & inf. tit. 1. l. ſi ſeruum. & ſup. eod. l. ſciendum.

C *Viſediat.*] CASVS. Poteſtas cum vult audire cauſas captorum. & qui ſunt in turri communis Bonon. debet habere conſilium ſuper his à Doctoribus legum, qui ſunt in hac terra. Item ab alijs ſapientibus viris, vt ab aduocatis bonis: vt eſt Palmerius de terra Focolis: & Guilelmo Pancone, & alijs. & etiam feriatis diebus de his debet cognoſcere: ita vt innocentes ipſe liberet. eos autem, qui videntur culpabiles, & qui indigent maiori animaduerſione conſeruet & differat. Franc.

Modestinus lib. 3. de pœnis.

LEX XII.

CVstodias [a] auditurus, [1]† tam clarissimos viros, [b] quam patronos causarum, si omnes in ciuitate, vel in prouincia [2] † quam regit, agunt, adhibere debet. [3] †

¶Et feriatis [c] diebus custodias audiri [d] posse rescriptũ est: ita vt innoxios [e] dimittat: & nocentes, qui duriore animaduersione indigent, differat. [f]

Hic habentur tres lectura. vna habet, iudicante alia habet, inchoata. alia, iudicata. secundum duas primas lectu ras, hoc intendit: Accusatore defuncto iudex potest processum prosequi, & ipsum finire, & terminare. secundam tertiam lecturam, dicit, quòd res iudicata ab alio potest executioni mandari per Præsidem, etiam accusatore defuncto, & non petente. hoc dicit. Bar.

Papinianus lib. 15. Respons.

LEX XIII.

ACcusatore defuncto, reus [4] † ab alio, iudicante [g] [5] † Præside prouinciæ, peragi potest.

Hic §. diuiditur in duas partes. Prima loquitur de eo, qui venit ad prosequendum crimen publicum. Secunda loquitur de eo, qui venit ad allegandum causas absentiæ. Secunda ibi, sed excusationes.

Item secunda subdiuiditur in duas partes. Primò ponit dictum. Secundo effectum illius dicti. secunda ibi, Et si iustam. Item prima principalis subdiuiditur in duas partes. Prima loquitur de procuratore ex parte actoris. Secunda de procuratore ex parte rei. secunda ibi, Multoque magis. & breuiter hoc intendit. In crimine publici iudicij non potest interuenire procurator ad allegandum causas causæ, sed ad allegandum causas absentiæ admittitur. Bar.

¶Ad crimen iudicij publici [h] persequendum frustra * procurator [i] interuenit: multòque magis [k] ad defendendum: sed excusationes absentium ex Senatusconsulto [l] iudicibus allegantur: & si iustã rationem [m] habent, sententia differtur. [n]

Sententia iniusta patrem prosequentem necem filij non infamat. Bar.

Idem lib. 16. Respons.

LEX XIV.

GEneri seruis à socero veneficij accusatis, Præses prouinciæ patrem calumniã intulisse pronuntiauerat. [o] Inter infames patrem defunctæ non habendum, respondi: quoniam & si publicum iudicium inter liberos [p] de morte filiæ constitisset, citra periculum pater vindicaret. [6] † [q]

1 *Custodias*] id est custoditas personas: vel etiam propriè: vt sup. de offic. Proconsl. l. solent. in prin. Accursius.

b *Viros*] qui sunt prudentes iuris: non tamen aduocatos eius causæ. nec patronos: scilicet qui aduocant alibi: de quibus omnibus habes C. de postul. l. quisquis. hoc autẽ ideo, vt veritas melius inquiratur, & sic obiciat Potestas Bonon. in capitulis de carcere. & hoc est denunciãdum ante, vt possit deliberari sup defensione: vt ff. de quæstio. l. vnius. §. pen.

3† P.F. auditurum.

c *Et feriatis*] festis, vel vindemiarũ: nõ festorum. Az. vel dic, etiam festorum: vt C. de feriis. l. prouinciarum & facit sup. de feriis. l. Diuus. in fi. & inf. de quæstio. l. vnius. §. fi.

2† P.F. in ciuitate prouinciæ.

d *Audiri*] volẽte reo.

3† P.F. ad hoc peti debere.

e *Innoxios*] id est, innocentes.

f *Differat*] sic C. de pœn. l. si vindicari.

A *Accusatore*] CASVS. Accusatore defuncto causa põt peragi per alium. Secũdo dicit, q̃ in causa publici criminis non põt interuenire procurator ex parte accusatoris, vel defensor ex parte rei, nisi ad allegandum causas absentiæ: & si iustæ videbũtur, differtur interim sententia. Franciscus.

g *Iud cante*] aliàs, iudicãte Præside. aliàs, inchoata per Præsidem. & dic q̃ potest agi ista triginta dies: vt inf tit. 1. l. libellorum. §. fin, alij habẽt, ab alio iudicata: & sic dic ante mortem accusatoris.

4† P. Flores.

5† al. res ab alio iudicata ꝙ Præsidem prouinciæ peragi pt. Tu vi. Budæum in Anno. poss. hic.

h *Iudicij publici*] seu si priuati, secundum quosdã. sed tu dic, vel priuati: quod sic probo. constat qd accusatio iniuriæ est priuata: vt C. de iniur. l. iniuriarũ, 2. sed in illa prohibetur procura nisi pro illustri: vt in eo. tit. l. fi. §. licere. & §. ita tamen. sic ergo in alijs. item alia ratione: quia regulariter prohibetur in quolibet crimine, in quo imponitur pœna maior relegatione: vt inf. an per alium caus. appel. l. 1. nec distinguit publicas a priuatis. Itẽ ita in priuatis, vt in publicis imponitur pœna talionis accusanti: vt inf. ad Turpil. l. & in priuatis. hoc tamẽ tu si petatur pœna corporalis per accusationem, secus si pecunia, vel aliud quod est infra relegationem: quia tũc potest esse procurator: vt sup. de procur. l. sed & hæ. §. 1. & l. non solum. §. fin & inf. an per alium causa appel. l. 1. §. 1.

i *Procurator*] ex parte accusatoris, vel etiam rei: vt subijcit. Item etiam cum mandato: qui propriè dicitur procurator: vt ff. de procu. l. 1. de non habeate autem mandatum planũ est in ciuili, q̃ nõ admittatur ex parte actoris: & facit C. de ff. l. de fide. & ff. an per aliũ. l. 1 & C. qui accus. nõ pos. l. 2. sed contra. C. de accus. & inscrip. l. 3. Solu. vt ibi. Item contra ff. de procurat. l. seruum §. publicè. Sol. causam absentiæ põt allegare, vt ibi: nõ in facto principali defendere: vt hic. ad quod ff. de neg ge. l. liberto. §. fi. de proc. Absens. & ff. prox. & plenè dic, vt d. §. publicè. Item eodem modo sol. ff. eo. l. inter. quę est contra. Itẽ an ad testes producendos tantùm vel alium articulum, cum non sit tunc damnandus? sed dic vt not. C. de accusat. l. si cuiusdam. Item contra. C. de fideiussoribus. l. sancimus. Solue ibi in ciuili: vel si in criminali, de ea dices, quæ imponat pœnam, id est, relegationem.

k *Multoque magis*.] Cur magis, cum ecõtra magis liceret reo, quàm accusatori videatur? Respon. quia cum per procuratorẽ litigatur: procurator ipse dãnatur vel absoluitur: quod non posset in criminalibus fieri.

l *Ex Senatusconsulto*] Turpill. vel cuius nomen non habemus: aliàs est decretio. Acm *Et si iustam rationem*.] Quid si nõ fuerit ratio iusta, vt quia voluptatis causa abest? Respon. eodem pabitur, vt dixi ff. eo. l. inter. & de procura. l. seruum. §. publicè. & infr. an per alium causa appel. l. 1. & de pœ. l. absentem. §. 1.

* Cũ hoc dicto, q̃ in iudicijs publicis nõ admittit procuratio cõcordo, veniẽs, extra. de accusat. nisi posit cõclusum ff. ca. ꝙ tex. fin. in l. quis indubitati. C. ad legẽ Iul. de adul. Barba. i. tepe. c. pastoralis. ext. de cã poss. & ꝓpriet. & Ant. Cotse. in sing. suis, i. verbo procurator, 2. inciditcet qs in cã criminali. et ad tex. huius intel. vid. Rube. in l. seruũ. §. publicè ff. de procu. nu. 26.

6† Vindicaret. P.F

n *Differtur*] sic C. de procurat. l. exigendi. in fine.

G *Eneri*.] CASVS. Socer accusauit seruos generi de morte filiæ. & non probauit. iudex in sententia, qua absoluit seruos, dixit accusantẽ calumniam commisisse. dicitur, quòd propter hoc non est infamis. Idem si liberos homines accusauit de morte filiæ. Franciscus.

o *Pronuntiauerat*] vt in ipsa sententia absolutionis. vt & C. de calum. l. 1. & dic non iure, vt statim dicetur.

p *Inter liberos*] id est, libertas personas cum hic accusatus esset seruus.

q *Vindicaret*] per iudicem, parte accusante: & hoc ratione proximitatis: vt & C. de calum. l. mater. & l. calumniæ. Et nota q̃ M. hanc legem inducit pro se in quæstione, qua dicitur: si aliquis damnetur in delicto famoso, vt furti & simili: & in veritate non deliquerat: an sit infamis? Et dixit q̃ non. nam licet quo ad alia præiudicet, non tamẽ quo ad famam. arg. huius legis. & C. de his qui no. infa. l. si furti. Sed tu dic contra: vt ff. de fur. l. non potest. nec ob. hæc lex. imò prodest. nam hic est speciale in patre. ergo pater q̃ secus est in alio: ar. ff. ad munic. l. 1. in fi. & sic contra M. & dicas, iudicem non iure iudicasse. cum sit in eo speciale, vt citra metum calũniæ liberum. & seruũ possit accusare de morte filiæ. Itẽ non ob l. si furti, vt ibi no. Itẽ no. plus cõiuncto, quã nõ cõiuncto subueniri, sic ff. de recep. l. eos. & de iniur. l. vestẽ. & ff. nau. 1. l. 1. & 2. & ff. vt in pos. leg. l. quæ legatorũ. & ff. de adult. l. patti. Sed cõtra. ff. de adul. l. pater. hæc. Sol. vt ibi.

DE ACCVSATIONIBVS, ET inscriptionibus.

Supra dictum est de publicis iudicijs. verũ quia publica iudicia exercent per accusationes: ideo ponitur rubrica de accusationibus. Itẽ quia in accusationib. ponit inscriptio: ideo in rubrica sequitur, de inscriptionibus: de quibus inscriptionibus habetis ff. eo. l. libellorũ. & l. fi cui in princ. Batt.

Quid accusatio, qd item inscriptio sit, quo etiã ordine res agatur, hic concinnè Cuiacius.

Non est permissum] CASVS. Fœmina nõ potest aliquè de publico crimine accusare, nisi accuset occisores patris, & similiũ, qui in litera enumerãtur hac l. & seq. Item pupillus põ: ac curiare tutore authore in casibus, qui in litera enumerantur. & hoc dicit hac l. & seq. Franc.

a *Neptisve*] itè aliorum: vt C. qui accus. non pos. l. Senatus. & l. vxor. Itẽ facit l. de crimine. eo. ti. C. qui acc. nõ pos. & ff. l. ex. & ff. tit. 2. l. mulieri, et de lib. ho. exhi. l. qã & lex 5. hoc interdictum. sed an incidat in Turpil. si desistat? dic vt no. C. qui accus. non pos. l. 6. ea. Item excipe. vt dicet inf. l. proxi.

b *Certis, Publicorum*] scilicet iudi. & determinat dictionem testimonium: vel dic procedens ex l. &c.

c *Testamentaria*] vt quia accuset mulier aliquem le. Corn. de fal. qui commiserat falsum circa testamentum. licèt ad eã vel ad alios suos nõ pertineat: & sit speciale propter immanitatem criminis. sic in crimine maie. vt ff. ad l. Iul. maie. l. in quæstionibus. & in l. Iulia de anno vt ff. ad le. Iuliã de anno. l. 1. Item in crimine suspecti tutoris: vt sup. de suspec. tut. l. 1. §. consequẽs. sed in falso nõ: vt C. de fal. & si ad te, & sic facit hoc pro eo, qđ no. ff. tit. 2. l. 1. In casu aũt sequẽti interat mulieris. sed alia rõ videbatur eã repellere. vt ibi dices.

d *Paternos libertos*] quos mulieris pater vel mater manumisit; quos suos dicere potest, etiã viuente patre vel matre: vt inf. de verb. sig. l. licet. §. paternos. & ff. de excusat. l. libertũ. illius ergo liberti potest dicere falsum. Sed qđ mirũ? qa cuiuslibet põt. vt sup proxi. rãso. sed dic, hic videbatur repelli eo quod inuita in eum ferre testimonium non cogitur: vt sup. de testi. l. 4. in fi. nihilominus accusat, quia spõte facit.

e *Pupilli*] non quod pupillus accuset, sed tutor; vt C. qui accus. non poss. l. 2. vel dic, accusat pupillus cum tutor accusat. vel si fari potest, tunc pupillus tutoris authoritate, vt hic: aliàs tutor, vt in ciuilibus, vt sup. de admin. tut. l. 1. §. sufficit. secundum ff. hæc vltima placet. Et no. quod pupillus regulariter prohibemur, vt sup. tit. 2. l. mulieri, & ff. eo. l. qui accusare sed fallit in casibus istis. in adulto autem patet, qđ potest authore curatore, ex eo quod in pupillo tantùm prohibetur. Itẽ patet C. de auth. præstan. l. clarum. nisi in accusatione adulterij, quando quæritur de alieno, non de suo marito. vt ff. de adulter. l. si maritus sit in magistratu, §. lex. item secus in testimonio minoris: vt sup. de testi. l. in testimoniũ. secũdum Azo sed H. non admittit minorem viginti annis, sicut nec testem in arg. sup. de bon. lib. l. qui cum maior. §. sed si nõ accusauerit. Item qđ subijcit, patris subaudi, vel auo. Item quod dicit, auo subaudi, vel patris mul ò magis. Item & quod dicit, testamentaria, dic q̃ lex Corn. l. testamẽtaria licet de falso principaliter tractaret, vel forte specialia aliqua circa id diceret in psona pupilli fortè, vt ff. proxi. §. adiecit, & incidẽter hoc speciale in pupillo circa legem Corne. de fal. & hoc probat, nam de patris, &c. & dicit testamento, scilicet, celato, vel suppresso. ff vi. qđ facto agitur ciuiliter interdicto de tab. exhiben. vt subijcit, & ff. eod. tabu. exhibẽ. l. locum. §. si quis dolo. & adde quod de falso agitur quatuor modis: vt no. C. de transact. si ex falsis.

f *Per interdictum*] de tabu. exhiben.

Libellorum] CASVS. Nunc dicit quæ debet continere libell⁹ accusationis. Secundo dicit, mortuo accusatore abolerur accusatio postulante hoc reo: poterit tamen accusari ab alio intra triginta dies. Fran.

g *Consul*] Item nomẽ Imperatoris scribi debet: vt argu. in Authen. vt præpo. nomen Imperatoris. sic ergo Cõsul. & dies ponitur in initio libelli, secundũ R. & dico Consul apud quẽ fit accusatio. vel ff. est Imperator, qui quandoque in signũ humanitatis vtebatur veste Consulari. & secundum hoc fit in instrumentis: & deinde sequitur narratio libelli, apud illũ &c. Sed quidam dicunt, annos Domini, vel nomen Imperatoris non apponi in his libellis accusatorijs: sed tantùm in instrumentis in quibus habetur memoria temporis. vel dic tertiò, Consul istius anni. Accursius.

h *Er dies*] quo datur, non quo scribitur libellus: vt in Authen. de exhi. & introdu. §. suscepto. & idem in ciuili, sed à reo, non ab actore vt d. authe. Alij hic exponunt, dies, scripti libelli, quod nihil est, nisi dixerint, & dati, quando eodem tempore scriberetur, & daretur.

i *Tertius*] loquitur in tertia persona: idem si in prima.

k *Ex persona*] vtraque, scilicet. sic sup. de dolo. l. sed si ex dolo. §. fi. arg. inf. de appel. l. 1. in fi. & l. scio. 1. respon.

l *Neque autem diem*] commissi criminis, scilicet: sed dati libelli sic. Item est contra sup. quod vi, aut clam. l. aut. §. 1.

m *Neque horam*] admissi criminis, & hoc, ne quid &c. arg. sup. de edendo. l. 1. §. editionem.

n *Non fuerint*] sc. vt hic dictum est: vt no. C. eo. l. in causis.

o *Abolebitur*] id est, cancellatur accusatio, postulante reo: vt inf. §. si accusator.

p *Rep endi*] solemniter. & legitimè, si tempora accusationis tarziãtur. vt ff. de adult. l. accusatum. & dicet ff. proxi. §.

q *Subscribere*] dicendo, huic meæ accusationi subscribo. &

De accusationibus, & inscriptionibus.

TITVLVS II.

Pomponius lib. 1. ad Sab.

LEX PRIMA.

NOn est permissum mulieri publico iudicio quemquã reũ facere: nisi scilicet parentum, liberorumque, & patroni, & patronæ, & eorum filij, filiæve, neporis, neptisve[a] mortẽ exequatur.

Papinianus lib. 1. de adulter.

LEX II.

CErtis ex causis concessa est mulieribus publica accusatio: veluti si mortem exequantur eorum, earũque, in quos ex lege testimonium publicorum[b] iudiciorum[1]† inuitæ non dicunt. Idem & in lege Cornelia testamẽtaria[c] Senatus statuit. Sed & de testamento paterni liberti,[d] vel materni mulieribus publico iudicio dicere permissum est.

¶ Pupillis[e] ex consilio tutorum patris mortem, item pupillæ aui sui mortem exequi concessum est: lege testamentaria. nam de patris quidẽ testamẽto pupillis agere Diuus Vespasianus permisit. Sed & si[2]† non exhibeantur tabulæ, per interdictum[f] possunt experiri.

Paulus lib. 3. de adulteriis.

LEX III.

LIbellorum inscriptionis conceptio talis est, Consul[g] & dies.[h] Apud illum Prætorem, vel Proconsulem Lucius Titius[i] professus est se Mæuiam lege Iulia de adulteriis ream deferre, quòd dicat eam cum Caio Seio in ciuitate illa, domo illius, mense illo, Consulibus illis, adulterium commisisse. Vtique enim, & locus designandus est, in quo adulterium commissum est, & persona,[k] cum qua admissum dicitur, & mẽsis. Hoc enim lege Iulia publicorum iudiciorum 3† cauetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui reum aliquẽ deferunt. Neque autem diẽ,[l] neque horam[m] inuitus comprehendet.

¶ Quod si libelli inscriptionum legitimè ordinati non fuerint,[n] rei nomen abolebitur,[o] & ex integro repetendi[p] reum potestas fiet.

¶ Item subscribere[q] debe-

1† Iudiciorũ. nõ est l. F.F.

2† P. Flo. sed quasi

3† nõ est iudiciorũ in F.F.

* Nunqd in interdicto vnde latet. vel suppressio. ff vi. qđ facto agitur ciuiliter interdicto de tab. exhiben. vt subijcit. & ff. eod. tabu. exhibẽ. l. locum. §. si quis dolo. & adde quod de falso agitur quatuor modis: vt no. C. de transact. si ex falsis.

f *Per interdictum*] de tabu. exhiben.

Libellorum] CASVS. Nunc dicit quæ debet continere libell⁹ accusationis. Secundo dicit, mortuo accusatore abolerur accusatio postulante hoc reo: poterit tamen accusari ab alio intra triginta dies. Fran.

g *Consul*] Item nomẽ Imperatoris scribi debet: vt argu. in Authen. vt præpo. nomen Imperatoris. sic ergo Cõsul. & dies ponitur in initio libelli, secundũ R. & dico Consul apud quẽ fit accusatio. vel ff. est Imperator, qui quandoque in signũ humanitatis vtebatur veste Consulari. & secundum hoc fit in instrumentis: & deinde sequitur narratio libelli, apud illũ &c. Sed quidam dicunt, annos Domini, vel nomen Imperatoris non apponi in his libellis accusatorijs: sed tantùm in instrumentis in quibus habetur memoria temporis. vel dic tertiò, Consul istius anni. Accursius.

h *Er dies*] quo datur, non quo scribitur libellus: vt in Authen. de exhi. & introdu. §. suscepto. & idem in ciuili, sed à reo, non ab actore vt d. authe. Alij hic exponunt, dies, scripti libelli, quod nihil est, nisi dixerint, & dati, quando eodem tempore scriberetur, & daretur.

i *Tertius*] loquitur in tertia persona: idem si in prima.

k *Ex persona*] vtraque, scilicet. sic sup. de dolo. l. sed si ex dolo. §. fi. arg. inf. de appel. l. 1. in fi. & l. scio. 1. respon.

l *Neque autem diem*] commissi criminis, scilicet: sed dati libelli sic. Item est contra sup. quod vi, aut clam. l. aut. §. 1.

m *Neque horam*] admissi criminis, & hoc, ne quid &c. arg. sup. de edendo. l. 1. §. editionem.

n *Non fuerint*] sc. vt hic dictum est: vt no. C. eo. l. in causis.

o *Abolebitur*] id est, cancellatur accusatio, postulante reo: vt inf. §. si accusator.

p *Rep endi*] solemniter. & legitimè, si tempora accusationis tarziãtur. vt ff. de adult. l. accusatum. & dicet ff. proxi. §.

q *Subscribere*] dicendo, huic meæ accusationi subscribo. &

Subscriptio accusatoris in libello, per quę verba fiat. & qd cõtineat.

vsque ad finem. vel sententiã perseueraturũ promitto. super hoc ꝛt fideiussorẽ dabit: vt C. ad Turpil. l. 1. & ff. l. si cui. Vel dic. subscribit dicens. & profiteor me dedisse talem libellũ. per quem statim intelligitur esse ligatus ad talionẽ: vt hic. & d. l. si cui. Tertij dicunt. ꝙ exprimat. vos scribo me paratũ subire eãdem pœnã. vt dices in l. si cui. & sit hęc subscriptio ante li. contest. vt ff. ad Turpil. l. Senatus. §. qui post.

a *Vel aliud*] ad quod C. de testa. l. hac cõsultissima in princ.

b *Quod domum*] inf. de adul. l. qui domũ.

c *Dimiserit*] infra, de adulter. l. mariti. in prin.

d *Compertę*] vt d. tit. l. mariti. §. plectitur.

e *Simile*] vt supra de mino. l. auxilium. §. 1. & not. ꝙ hic dicit Azo ex hoc 9. ꝙ vnus accusari vnum simul de diuersis delictis: licèt secus sit de vno: vt C. eo. l. 1. & l. de crimine. sed potest dici ꝙ aliꝰ sit hic sensus, scilicet. si libellus adulterij male scriptus est. & de his dicere nõ simul, sed primò de vno, & sic alternatiuè. vel dic sicut in accusatione adulterij ponuntur plura in libello: vt ff. sic & in his criminib. vel dic. finita prima accusatione, sed nõ interim. & sic potest intelligi quod Azo dixit. arg. supra tit. 7. l. interdum.

f *Causa*] sic. & illa comprehẽditur, quã dixit in superiori ff. puta, si male cõcepta libellos: de qua loquitur ff. de adult. l. accusaturus. vel intellige hunc §. li. contest. quando alia de causa. puta. morbo. vel simili qs. impeditur. sed si impedia mat mala cõceptione libelli, poterit iterũ accusare intra viginti annos: tãto enim tollitur tẽpore criminalis accusatio: vt C. d fal. l. querela. H. nisi. & prima minori tempore tolerabatur. vt adulteriũ per quinquennium: de quo loquitur superius responsum.

Hodies obseruauit Augustus. Suet. in Augu. c. 32.

g *Simile*] vt feriæ repentinæ: alias videtur abundare. H.

h *Abolebitur*] id est. cancellatur: & ita à iudicij obseruatione absoluitur.

h *Abolebitur*] nomen rei: non quidem absolutè, sed ita, &c. à *Alij*] supple. etiam. nam idem potest. ſ. si viuit, & cessat impedimẽtum intra idem tempus triginta dierum: vt hic. & ff. ꝙui. tñ. & ff. ad Turpil. l. aut priuatim. in pri. & §. 30. & l. in Senatu. §. fi. & C. de generali abo. l. 1. & ff. eo. l. hi tñ. §. fi. nisi sit priuata abolitio: quo casu ũ põt. nisi de hoc supplicet Principi. vt C. de aboli. l. 1. & facit C. si reꝰ. vel accu. l. fi. §. 1.

K *Quod tempus*] ſ. alius accusare poterit: & certè vsque ad triginta dies: vt hic. & inf. eo. l. hi tamen. in fi.

Qui iudicio] CASVS. Hæc lex enumerat quosdam qui accusare non possunt. quos videas in litera. Franc.

l *Non habet*] quia infamis est: vt ff. tit. 1. l. infamem. & hoc si extraneum de nouo vult accusare. secus si nõ de nouo. Hõ

bit is, qui dat libellos, se professum esse: vel alius[a] pro eo, si literas nesciat.

Iste §. legitur duobus modis, ſ. cũdum vnam lectu. hoc intendit. Eodem modo debet formari libellus in alijs crimibus similibus, ſcilicet in adulterijs. ſecundum aliam lectu. hoc dicit. Non ſolum de crimine adulterij, ſed & de plurib. alijs ſimilibus poterit quis accuſari. Bart.

¶ Sed, & si aliud[e] crimen obijciat, veluti quod domũ[b] suam præbuit vt stuprum materfamilias pateretur: quòd adulterum deprehensum dimiserit: [c] quòd pretium pro comperto[d] stupro acceperit: & si quid simile, [e] idipsum libellis comprehendendũ erit.

Accusatore defuncto, vel aliter impedito, rei nomẽ abolebitur, & intra triginta dies repetitio conceditur. Bart.

¶ Si accusator decesserit, aliaue causa [f] eum impedierit quò minus accusare possit, & si quid simile ▪ est: nomen rei aboletur[h] postulante reo: idque, & lege Iulia de vi, & Senatusconsulto cautum est: ita vt liceat alij [i] ex integro repetere reum. sed intra quod tempus? [k] videbimus. Et vtique triginta dies vtiles [*] obseruandi sunt.

Vlpianus ad Edictum. [1]

LEX IIII.

QVi [2] † iudicio publico damnatus est, ius accusandi non habet,[l] nisi liberorum, vel patronorum suorum mortem[m] eo iudicio, vel rem suam exequatur. Sed & calumnia notatus, [n] ius accusandi ademptũ est. item ijs [n] qui cum bestijs depugnandi causa in arenam intromissi sunt: quive artem ludicram vel lenocinium[p] fecerint: quive pręuaricationis calumniæve causa quid fecisse iudicio publico pronuntiatus fuerit: quive ob accusandum, negotiumve [q] cui faciendum [3] † pecuniam accepisse iudicatus[r] erit.

Idem ad Edictum. [4]

LEX V.

SEruos quoq; adulterij posse accusari nulla dubitatio est. [s] Sed qui prohibentur adulterij liberos homines accusare, [t] iidem seruos quoque prohibebuntur. Sed ex rescripto Diui Marci etiam aduersus [u] proprium seruum accusationẽ instituere dominus potest. Post hoc igitur rescriptum accusandi necessitas [x] incumbet domino seruum suum. Cæterùm, iustè mulier nupta, [y] præscriptione vtetur. [z]

mulierem. vbi in accusatione annonę in famis recipitur. 2 † P. F. ff. 2. ff ad l.

n *Notatus*] i. qui per calumniã alicui accusauerit. nã sunt infames. sicut & infectores: vt ff. de insa. l. 1. & facit ff. de prævari. l. accusator. Accurs.

o *Item qui ff.* ius accusandi ademptũ est, q &c. & dic itromissi ff. ꝙ infam dãnatio nis vnde est ciuiliter sem pœna: vt ff. de pę. l. q vltimo. Itẽ si sua sponte ꝙ merce de: secus si gratia virtutis. vt ff. p. de postu. l. 1. §. bestias.

p *Lenocinium*] De eo dicit quod est sup. de insa. l. Athletas. ff. ait prætor. qđ ipso iure infamat. sed & de illo de quo dr ff. de adult. hã. ff. 2. loq põt: vt licet aũ infam nõ fit infamis, ipse repellatur ob accusatione adulterij si obijciat ante l. cõtest. vt C. de adul. l. ita pudor. & l. qm nõ põt. & ff. de adult. le. 2. §. qui hec dicit. & §. si publico.

3 † P. F. ff. cessendã.

4 † P. F. ff. 3. de adul.

q *Negotiumve*] vt calumnioſum.

r *Iudicatus*] vel conuictus. sm Alb arg. ff. de testi. l. testõ. §. pe. licet ibi ꝙ testimoniũ. hic ꝙ accusatio nẽ faciẽdã. vel nõ faciendã pecuniã accepit. ita eadẽ ęqtas ẽ hic: qđ ff. & tenet lege Iulia repet. vt ff. ad l. Iul. repet. l. eadẽ §. 1. & sic infamat. cã fit publi. iudicio: vt ff. ti. j. l. j. & l. infamẽ.

Seruus] CASVS. Serui etiã põt de adulterio accusari: q tñ nõ põt accusare liberũ hominẽ: vt de his habuisti ff. l. proxi. ille nec etiã seruum põt accusare. Vltimò dicit. Dominus potest seruum suũ de adulterio accusare. & si non accusat. & nupta, cum qua commisit seruus adulterium, separet se à viro, & nubat alij: eo modo ipsa non poterit accusari, nisi prius adul. et accusetur. Franc.

s *Dubitatio est*] vt inf. eo. l. hos. §. omnibus.

t *Accusare*] quod euenit in casibus superioris l. & inf. eo. l. qui accusare. & facit l. hos. §. si seruus.

u *Aduersus proprium seruum*] q d. non solùm aduersus alienum, vel dic. non solùm aduersus liberum. Accur.

x *Necessitas*] non præcisè. sed die solemniter: vel dic. si vult eum pœnam subire legitimam: vel immò si vult accusare adulteram iam alij nuptam, vt subijcit.

y *Nupta*] à qua diuerterat prior vir propter adulterium cõmissum antequam accusaretur de adulterio seruus, & antequam denuntiaretur ne nubat: vt inf. de adul. l. a. in prin. & l. denuntiasse. Accurs.

z *Præscriptione vtetur*] vt ff. vt ab adultero ſcipiat: vt d. l. denũtiasse. & l. a. in pri. & l. nuptã. & l. q vxori. & l. vim passã. §. nupto.

Lenia

Idem lib. 2. de offi. Procon.

LEX VI.

LEuia [a] crimina audire, & discutere de plano [b] Proconsulem oportet, & vel liberare eos, quibus obijciuntur, vel fustibus castigare, vel flagellis cęsos [c] liberare. [1] †

Idem lib. 7. de offi. Procon.

LEX VII.

SI cui crimen obijciatur, præcedere debet in crimẽ subscriptio. [d] quę res adid inuenta est, ne facilè quis prosiliat ad accusationem: cũ sciat inultam sibi accusationẽ non futuram. Caueant itaque singuli, quod crimen obijciant: & præterea perseueraturos [e] se in crimen vsque ad sniam.

Absolutus nõ potest de eodem crimine accusari ab eodem, vel ab alio: nisi fuerit ignorans, & suam iniuriam prosequatur. Item idem accusator non potest eundẽ de alio crimine accusare: nisi suam prosequatur iniuriam. secus in filio eius. Bar.

¶ Isidem * criminibus quibus quis liberatus est, non debet Præses pati eũdem iterum [2] † accusari. [f] Et ita Diuus Pius Saluio Valenti rescripsit. Sed hoc verum ab eodem, an nec ab alio accusari possit, videndum est. Et putem, quia res inter alios iudicatæ, alijs non præiudicant: [g] si is qui nunc accusator extitit, suum dolorem persequatur, doceatque [h] se ignorasse accusationem ab alio institutam, magna ex causa [i] admitti eum ad accusationem debere. Si tamen alio crimine postuletur ab eodẽ, qui in alio crimine eum calumniatus sit, puto, nõ facilè admittendum eum, [k] qui semel calumniatus sit: quamuis filiũ accusatoris admitti oportere aliam accusationem instituentem aduersus eum, quem pater accusauerat, [l] Diuus Pius Iulio Cãdido rescripsit.

Ibi debet quis puniri, vbi deliquit. Bar.

¶ Idem Imperator rescripsit, seruos ibi puniendos, vbi deliquisse arguantur: dominũq; eorum, si velit eos defendere non posse reuocare in prouinciam suam: sed ibi oportere defendere, vbi deliquerũt. [m]

---

a *Leuia*] CASVS. Leuia crimina potest Proconsul de plano i. licèt non sedeat pro tribunali cognoscere. & quæ sint leuia, dic vt in glo. hic posita. Fran. Accur.

a *Leuia*] vt l. Iul. de anno. vel leuia, i. priuata crimina, secundum Alb. & crimen de nauib. submersis, vt C. de naufra. l. de submersis. & crimen abigeatus: vt C. de abige. secundum H. vel cognitio custodum: vt inf. de quæstio. l. vnius. §. fi.

b *De plano* 1] i. sine libello: vt d. l. de submersis. & sup. de offi. Proconsul. l. nec quicquam. §. de plano, secundum Alb. vel ẽm alios, sine inscriptione, cum libelli tamẽ oblatione: nam dicunt, in istis non esse necessariam inscriptionem: vt C. eod. l. si quis se. Sed certè immò in omnibus tam publicis, quam priuatis dico necessariam inscriptionem: vt sup. de priuat. delict. l. fin. & de fur. l. fi. & C. de iniur. l. fi. nisi in crimine abigeatus: vt C. de abig. vel etiã in alijs specialib. quæ not. C. qui accu. non poss. l. q crimen. Sed ibi benè appello leuia quæ dixi, & alia, quæ non sunt ita magna vt crimen lenocinij: & similia: & alia de gb. fit mentio sup. de offi. Proconsul. l. nec quicquã. §. de plano. & ep hic dicit, de plano: licèt non sedeat pro tribunali, potest discutere iudex: vt inf. de quæstio. vnius. §. fi. & de adult. milea. t. sexagenaria. & facit in Authẽ. de mandatis Principũ. §. si tibi.

1 Quid importat ista clausula *de plano*, in rescriptis & per quem possit concedi; vide glo. in ex. trauag ad sepri. in ver. de plano. glo. in c. fi. I ver. figura ex. de hæreti. 6 & in cle. fæpè. sub eod. ver. & ibi no. ĩ apo. ad Lanfran. de Ori. sub eo. ẽt ver. de ver. fig. 1 † P. F. seruos verberare.

c *Cæsos*] alias, cæsos. alias non. & facit inf. de inceo. nũ. cum l. Pedius. §. 1.

d *Subscriptio*] CASVS. Qui accusat debet subscribere se ad talionem si non probauerit: debet etiam dicere se perseueraturũ in accusatione. Secundò dicit, de quo crimine quis est absolutus, non potest iterum accusari ab eodem, sed ab alio sic, si sua interfit, & probet se ignorasse de accusa. prima. Item probet primũ accusantem fuisse prævaricatũ. Tertiò dicit, qui accusauit calumniosè, & succubuit: non põt eundem de alio crimine accusare. filius tamen eius posset accusare nõobstante calumnia patris. Quartò dicit, seruus in ea ciuitate, in qua deliquit, puniendus est: & dominus serui in eo loco, in quo seruus deliquit, debet eum defendere. Vltimo dicit, sacrilegium cõmisit Titius in ciuitate Mutinæ. Item aliud delictum minus primo cõmisit idem Titius in hac ciuitate Bon. cum hic sit, debet primo de delicto hic facto cognosci. postea remittitur ad ciuitatem Mutin. Præc. d *Subscriptio*] nedum inscriptio. primo enim fit inscriptio, postea subscriptio.

Accusans de crimine qualiter dẽt libellũ formare.

e *Perseueraturum*] (adijcere debet se perseueraturum: & hic fortè sumitur subscriptionis forma, secundũ R. debet enim scribere se perseueraturum vsq; ad finem: & super hoc præstare fideiussorem dare. vel si tabellio scripsit accusationem, satis est, si hic (vel alius pro eo si nescit scribere) subscribat se ita professum: vt sup. l. libellorum. Sed etsi ipse accusator scripsit libellum dicens, profiteor me accusare illum: benè fiet si subscribat, & profiteor me ita professum esse. Quidam tamen dixerunt, q̃ subscribere debet se velle pati eandem pœnam, si non probauerit de crimine, quã passurus erat reus si probauerit. vel subscribere dẽt se ita professum esse, & velle pati. & de hoc dic hic loqui, ad quod vtrum etsi. C. de arbit. l. ne in arbitris. & etsi pro eis C. de fide instr. l. 2. & fin. & C. de adult. l. ita pudor. & l. fin.

2 † In F. F. deest iterum.

Item facit C. eo. l. per. & fi. & qui accu. non poss. l. 2.

f *Accusari*] ab eodẽ, vel ab alio. Sed quid si transegerit accusatus? Resp. vt no. C. de transact. l. transigere. siue in crimine, de quo potest transigi, siue nõ. & sine de publico, siue de priuato: vt in diuersis glo. ibi dixi. Item quid si delato sacramẽto se purgauit? Respon prodesse: vt arg. sup. de iureiur. l. cum qui. §. in popularibus. nec ob. sup. de iure patro. l. si iurauero. quia fauor ingenuitatis ibi est. Item facit C. de fide instrum. l. 3.

2 Bal. in l. 2. §. fi. ff. si quis caution. & scribendo, vbi esse istã gl. reputãt singul. ad hoc, q̃ si quis petit sibi dari nouã dilationẽ, eo qa dicit ignorasse primã, quia fortè non fuit sibi personaliter data, seu notificata, sed ad domũ tm̃; & ita iurat; sufficit tale iuramentũ. Bolog.

g *Non præiudicant*] regulariter. sed fallit hic: vt & aliàs. vt no. C. qui. res iud. nõ nocet. l. 1.

h *Docuerque*] quod est eo ipso, quod contrarium non probatur. sic C. q mil. nõ poss. l. super seruis. nã quilibet ignorare præsumitur: vt sup. de probatio. l. verius. vel die doceat suo sacramento: argum. inf. de re mili. l. non omnes. l. à barbaris.

i *Magna ex causa*] scilicet si doceat de prænaticatione prioris accusatoris: non aliter, secundum Ioan. vt sup. de præua. l. prævaricationis. Azo. sed secundum alios subaudi, maximè si doceat. Idem tamen etsi non doceat, secundum eos; & se dicunt alicrum horum sufficere; sed in die vtrunque necesse si à primo incipias; secus fortè si à secundo; sic C. de iu. delib. l. potuit & facit ad hoc supra, de fid. homi. exhiben. l. 3. §. fi. tamen. & C. eodem. l. fi quis homicidij. & supra de prævaricato. l. 3. in principio. & inf. de adulter. l. 3. in fine.

k *Admittendum eum*] no. qui semel malus est, & postea præsumitur; vt hic. & supra, de suspectis tut. l. 3. §. si autem. & §. si curator. & inf. eodem l. alij. & supra, de testib. l. producti. & supra de pub. l. locatio. §. hi autem.

3 Alliã. reliquatores.

3 *Vestigalium* ad iterandam. & è contra qui semel bonus &c. vt & inf. de re mili. l. non omnes. t. à barbaris. & sic de præterito ad præsens &c. sic sup. quib. mod. pigno. vel hypo. sol. l. sicut. §. superuacuum. argum. contra. C. de probat. l. cum te. Item qui semel diues. & hodie; vt C. de probatio. l. ex persona. q semel pauper. & modo; vt sup. de probatio. l. nõ est. qui semel dominus. & nunc, sed in poss. dicit Ioan. secus, vt no. C. de proba. l. siue possidetis.

l *Pater accusauerat*] calumniosè; vt ex postfacto apparuit. & sic no. quod delictum patris non nocet filio; vt inf. de re mili. l. crimen. sed argum. contra. C. ad leg. Iuliam maiest. l. quisquis.

Patris delictũ filio nõ nocet.

m *Dirigendum*] vt sup. de noxa. l. fin. & C. vbi de crimi. agi oportet. l. 1. & authen. qua in prouincia, & sup. de indic. l. venditos. & in eo. tit. &c.

a *Remit-*

Quis debet ſuum proceſſū expedire antequam reum ēt pro maiori crimine ad iudicem alterum remittat. Bar.

¶ Cum ſacrilegium admiſſum eſſet in aliqua prouincia, deinde in alia minus crimen, Diuus Pius Pōtio Proconſuli 1† reſcripſit, poſtquā cognouerit de crimine in ſua prouincia admiſſo, vt reum in eam prouinciam remitteret, a vbi ſacrilegiū admiſit.

Cognito vno de cōtrarijs, cognoſcitur aliud: & contrariorum eadem eſt diſciplina, vel aliter: Omnes regulariter poſſunt accuſare, niſi perſonæ prohibita. Bar.

Marcel. 2† lib. 2. de pub. iud.

LEX VIII.

QVi accuſare b pōt intelligemus, ſi ſcierimus, qui non poſſunt. b Itaq; prohibētur accuſare alij propter ſexum, vel ætatē: vt mulier, c ~vt pupillus. Alij propter ſacramentum, vt qui ſtipendia merent. Alij propter magiſtratū, poteſtatemve, in quæ agētes ſine fraude in ius euocari nō poſſunt. Alij propter delictum proprium, vt infames. Alij propter turpē quæſtum, vt qui duo iudicia aduerſus duos reos ſubſcripta habent: nummosve ob accuſandum, vel non accuſandum acceperunt. Alij propter conditionem ſuam, vt filij d contra parentes, 3† & liberti contra patronos.

Paulus lib. 5. Sentent.

LEX IX.

ALij propter ſuſpicionem calumniæ, vt illi, qui falſum teſtimonium ſubornati dixerunt.

Hermogenianus lib. 6. iur. Epitomarum.

LEX X.

NOnnulli propter paupertatem, ~vt ſunt qui minus quam quinquaginta aureos e habent.

Marcel. 4† lib. 2. de Pub. iud.

LEX XI.

HI tamen omnes ſi ſuam iniuriā exequātur, mortemve propinquorum defendant, ab accuſatione non excludūtur. f

¶ Liberi, libertique non ſunt prohibendi ſuarum rerū defendendarum gratia de facto parentū, patronorumve queri: veluti ſi dicant vi ſe à poſſeſſione ab his expulſos, ſcilicet non vt crimen g ~vis eis intendāt, ſed vt poſſeſſionem recipiant. h Nam & filius nō quidem prohibitus eſt de facto matris queri, i ſi dicat ſuppoſitum ab ea partū, quo tertium accuſare: vt hic. & C. eod. l. cum rationibus. & hoc propter quæ ſum turpem vitandum: ſed ſicut qui aliàs non poteſt, admittitur tamen ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur: ſic poteſt hic tertium accuſare: vt hic. & d. l. cū rationibus. Item qui accepit nō mos ob accuſandum, vel non accuſandum, vel non accuſandum acceperunt. Alij propter conditionem ſuam, vt filij d contra parentes, 3† & liberti contra patronos.

3† P.F. vt liberini cōtra patronos cetera deſunt.

1† P.F Pōtio Proculo.

a *Remitteret*] hoc ſi latitabat vt in Authen. vt nulli iudi. §. ſi vero quis vel hoc ſpeciale: vt in naufragio: vt ſup. de incen. rui. nau. l. ne quid. vel hoc facere debet ex vibanitate. & facit inf. eo. l. fi. & ſup. proxi. 9.

Qvi accuſare] CASVS. Viſo qui non poſſunt accuſare, per conſequens ſcimus. qui poſſunt accuſare. & enumerat quaſdam perſonas, quæ nō poſſunt accuſare: & in caſu iſtis perſonis permittitur accuſare, vt ſuam iniuriam exequantur. Item liberi & liberti in caſu pōt conqueri de patre. & de patrono. Itē & filius de facto matris pōt conqueri in caſu quē ponit in littera. Vltimò dicit, Accuſatum ab alio accuſare nō poſſum: & hoc intelligas pendente accuſa prima. ſi autem primus non finis deſiſtat, abolit. petita, vel non. benè poſſum accuſare eundem. & hoc dicit hæc lex cum tribus ſeq. F. anc.

b *Non poſſunt*] nam quilibet poteſt qui nō prohibetur; vt ſup. quibus ex cau. maio. l. nec nō. §. quòd eis. & no. quòd hæc. & ſeq. ll. ſunt. 2. q. 1. c. prohibetur. Accur.

2† P.F. Macer.

c *Vt mulier*] mulier non proſequendo ſuā iniuriā repellitur. vt hic. & C. qui accu. nō poſſ. l. de crimine. ſed fallit in crimine maieſt. vt inf. ad leg. Iul. maieſt. l. in quæſtionibus. & annonæ: vt ff. ad leg. Iul. de anno. l. fi. §. fi. & l. Contra teſtamentaria: vt ſup. eo. l. 2. Item in crimine ſuſpe. tut. vt Inſtit. de ſuſpec. tut. §. conſequens. Item in pupillo: dic ſecus ſi eſt adultus maior 20. ann. ad inſtar teſtis: non autem minor. arg. contra. ī. de bon. lib. l. qui cū maior. §. ſed ſi non. & de his qui. vt indig. l. poſt leg. §. his verò. vel dic *fm* Azo. & minor: vt no. ī. eo. l. 2. §. pupillus. & dic q̄ etiam pupillus in caſibus admittitur. vt ibi no. Item per ſacramentum. ſ. in quo iurant non euitare mortē cauſa Reipub. vt ſubijcit: vt C. eo. l. ſi crimen. & l. nō prohibentur. niſi vt j. tit. 2. l. famoſi. Item qui habet magiſtratū. l. merum imperium. q̄ dicitur poteſtas: vt ī. de iuriſd. omn. iud. l. imperium. nō poteſt accuſare dum durat magiſtratus: vt hic. & ī. de iniur. l. nec magiſtratibus. & j. de adult. l. ſi maritus ſit in magiſtratu. quia nec accuſari, vt ſubijcit hic: & ī. de in ius voc. l. 2. & dic ſine fraude. i. ſine pœna. ſic ī. de ædil. edic. l. cū aūt. §. excipitur. vel fraus fieret Reipub. ſi ab eius cura auocaretur, qui pro eius vtilitate quotidie dēt eſſe ſolicitus. Ideo. a. magiſtratus dicitur. quia magis inſtar vtilitati pub. ad qđ j. de ver. ſig. l. quibus. & facit ī. de iud. l. pars. & ad Treb. l. ille à quo. §. rempeſtiuū. Item infamis nō accuſat: vt C. eo. l. criminis. & ſup. de popul. ac. l. populares. niſi vt inf. tit. 2. l. famoſi. & inf. eo. l. mulierem. & niſi vt j. l. hi tamen. nam in pecuniaria cauſa poteſt agere pro ſe; vt ſup. ad Tertul. l. 2. §. ſi mulier ſit famoſa. Item qui accuſauit duos: quod poteſt: vt dicas in l. hos accuſare. §. lege Iul. nec poteſt

Accuſare plures prohibentur.

quia incidit in leg. Iul. repet. vt inf. ad l. Iul. repet. l. eadem. §. 1. & 2. & facit ſup. l. qui iudicio. in fine. Itē liberti patronos nō accuſant: vt ſubijcit. immò pœna imponitur: vt C. eod. §. & ſic eſt in ſeruis. & familiaribus. cū non poſſint. & puniantur ſi contra fecerint: vt C. eo. l. iniquum. & l. ſi quis ea famil. & facit C. de teſtibus. l. liberorum. & de fal. l. fal. §. Item propter ſuſpicionē cal. vt quia falſum teſtimonium ſubornati dixerint: perqđ & aliàs præſumūtur malefactores: vt ſup. l. ſi cui. §. ſi tñ. in fi. §. & ſup. de teſti. l. produci. & in Auth. quemodo opor. Epi. §. quanta. & ſup. de peti. hære. l. poſtquā. 4† P.F. in fi & arg. ī. de offi. Macer. Præf. i. illicitas. §. ne potētiores. Item ſocij criminis. vt C. de lib. cau. l. ſi filium. Item qui commiſit ſimile crimen: vt vir propter lenociniū: vt inf. de adult. l. 2. §. lenocinij. Item qui deſtitit: vt inf. ad Turpil. l. 2. Itē iure canonum repelluntur alij: quia ſunt cōſpiratores: alij quia anathematizati: alij quia ſacrilegi: vt 6. q. 4. c. cōſpiratores. & ca. eos. & ca. nulli. Item inimici: vt 3. q. 5. c. qui ſuſpecti. & cap. canonica. & cap. omnes.

d *Vt filij*] alij nō habent in litera. vt filij.

e *Nonnulli. Aurei*] ſi tamen diligens ſit. & fidelis, admittitur. ſicut ad tutelam: vt arg. Inſti. de ſuſpec. tutor. in ſi. tit. & in Auth. de teſti. §. 1. & ī. de adop. l. nec ſi. §. 1.

f *Hi tamen. Non excludantur*] ad quod eſt ſup. eo. l. qui iudicio. & C. in qui. cau. eo. vel cen. l. 2. in fi. lib. 12. ſed hoc fallit in liberis. & liberis: quia etiam ſuam iniuriā proſequendo non poſſunt accuſare. ſed ciuiliter agere: vt j. proxi. §. ſed alias prohibitus etiam graue delictum poteſt proſequi proſequendo ſuam iniuriam: vt C. eo. l. propter.

g *Non vt crimen*] contra ſup. proxi. reſpon. Sol. hic ſpeciale in liberis. & liberis: vt ibi dixi. alij cōcedunt in graui etiā liberis. & libertis; vt C. eo. l. propter. quod non placet. niſi in exceptis criminibus; vt læſæ maieſtatis. & adulterij; vt inf. de adulter. l. ſi adulterium. §. liberto. nec obſt. ſup. de iniur. l. Prætor. §. præterea. quia ibi ciuiliter. Item facit C. qui accu. non poſſ. l. fin.

h *Recipiant*] per interdictum vnde vi. ſi vis fuerit armata: alias agitur actione in factum; vt ī. de vi. & vi arma. l. 1. §. interdictum. hoc quia atrocitatē facinoris. & de obſe. l. qui honori. Accur.

i *Queri*] per actionem in factū. arg. inf. de fal. l. qui nomine. ſ. ad intereſſe. vel excipiendo.

a *Non eſt*] propter reuerentiam, quod aliàs liceret cuicunq; intereſt, vt inf. de fal. l. 1. § 1. Accur.

b *Ab alio delatum*] i. accuſatum, & die pendente accuſatione prima, & plenius dic. vt C. e. l. qui de crimine in princ. Item §. ſ. de adul. l. 1. in fin. Sol. ibi ſpeciale, & eſt ſic ſup. de in ius voc. l. 1. in prin.

c *Vel priuata*] quæ iſta ſint, dic. vt infra ad Turpil. l. abolitio. & l. ſeq. in fi. & ſic quod ſubiecit de deſiſtente, dic. q; qũq; impune peteretur, qũq; non, vt C. de abol. l. abolitio. & ſ. e. l. libellorũ. ī fi. d *Non prohibetur*] intra triginta dies, vt ſup eo. l. libellorũ. §. fi. & ī. tit. 2. l. pen. in prin. ſed an eſt opus docere de præuaricatione prim⁹? die non, vt hic. ſed alij dicunt in publica ſic: ſed in priuata abolitione nõ, vt argu. ſup. de præuar. l. 1.

H *Oſ accuſare*] CASVS. Numerat quaſdam perſonas, q̃ non poſſunt accuſari. aliqui propter dignitatem: alij quia Legati: alij propter aliàs cauſas ſimiles. Item ſi accuſatus ſit abſolutus, & nunc cepit habere aliquam de dignitatibus ſuperioribus, & velit de eodẽ crimine iterum accuſare intra triginta dies, repellendus eſt accuſãs. Tertiò dicit, non poſſum duos in eodem libello accuſare, niſi p̃iniuria mea. Quarto dicit, cum ſeruus accuſator, eadem ſunt ſeruanda, quæ ſeruarentur, ſi liber accuſaretur, vt & de hoc habuiſtis ſup. eo. l. ſeruos. Quinto dicit, ſeruus de qualibet lege pót accuſari, excepta l. Iulia de vi priuata: cum ea lege imponatur pœna tertiæ partis bonorũ, quæ pœna in ſeruum non poteſt cadere. idem in exteris legibus, in quibus imponitur pœna bonorum, vel capitis, quæ in ſeruũ non cadit, ſicut nec relegatio. lege autem Pompeia parricidij poteſt ſeruus accuſari. Idem Cornelia iniuriarũ ſeruus non poteſt accuſari, ſed extra ordinem punitur. Franc.

1† P. Flo. Sulla, & Trione.

2† Retra ctandæ legis P. Flo.

e *Hos*] alias, hos, aliàs, eos.

f *Præſidem*] ſi habes, i. Præſidem, benè eſt. vt ſup. de offic. Præſi. l. pe. nam quandoq; vicem Præſidis gerebat, vt C. de peda. iu. l. 1. aliàs eſt, item Præſidem, & facit inf. de adul. l. ſi maritus. 2. in princip.

g *Ante commiſerit*] vt ſup. de iudi. l. 2. §. legatis.

h *Magiſtratum populi*] vt & ī. de in ius voc. l. 2. ſed licet nõ accuſetur, vetum eſt, vt procedatur: ſatiſdatur tamen iudicio ſiſti poſt honorem depoſitum. vt ī. de adul. l. ſi adulterium. §. fin. Accur.

i *Leges*] ex quibus ſperatur accuſatio. ad quod ī. de adul. l. ſi maritus. 2. §. 1. & ſup. de teſti. l. inuiti.

k *Hoc beneficio*] quod dictum eſt in princ. huius leg. vt quis præſcribat propter dignitatem ſuam.

l *Repeti*] dicitur receptum poſt lit. conteſt. ī. de adul. l. ſi maritus. § præſcriptiones.

m *Repeti*] poſt triginta dies, ſecũdum quoſdam, immo nec intra triginta dies, alioquin nullum eſſet beneficium, ſecundum Al. & probatur. ſup. eo l. libellorum, §. fi. H.

n *Contendant*] vt quia abolitione habita accuſatus in aliqua dignitate prædictarum fuerit electus. ſed an alio accuſãte, an verò ipſo eodẽ? H. d. alio accuſante, nõ primo: nã primo non põt obijci. vt inf. ad Turp. l. ſi quis repetere. Vel dic. qñ ſuperuenit dignitas, etiam primo. ſed qñ primò non habuerat dignitatẽ cum primo accuſabatur, tunc primo non obeſt. ſed alij, vt d. l. ſi quis repeteret. arg. C. de conſor. l. 2. & ſu. de proc. l. Põponi⁹. §. ratiha. Itẽ eodẽ modo reſpon. ad l. ī. de adul. l. ſi maritus. § præſcriptiones, vel ſubaudi ibi, niſi abolitione habita de nouo redincipiant, vt hic dicit.

o *De duabus reis*] ſ. in vno libello. ſed vnum prius in vno libello, alium alio benè poteſt. vt in cõtrario. ſu. eo. l. qui accuſare, & C. eo. l. cum rationib. ſm Al. & nos. Alij dicunt q̃ nec ēt duos. & etiam diuerſis libellis. & quod in illis legibus dicitur, dicunt fuiſſe admiſſum, ſed non admittendum. prima placet. Alij hic de diuerſis criminibus, ibi ex vno. ſed vr. q̃ etiam vno libello duos poſſit. vt inf. de adult. l. qui pupillam. §. fi & l. vim paſſam. §. inceſti. ſed dic. vt d. l. pupillam. Item adde, quod no. C. qui accu. non poſ. l. cum rationibus. Accur.

p *Poſtulabitur*] in cauſis illis, quibus poteſt. vt inf. proxi. §.

q *Liber*] vt inf. eod. l. ſeruos. Sed hoc fallit inf. ad Turpil. l. Domitianus. Item in eo, quod ſeruus nõ excipit de lenocinio, ſed liber ſic. vt C. de adult. l. quoniam Alexandrum. Item in eo, q̃ poteſt defendi per dominum, vel procuratorem domini, quod non eſt in libero homine, vt ſup. tit. 1. l. ſeruus. Accu.

r *Legibus*] publicorum iudiciorum.

s *Rei*] i. accuſari poſſunt. Sed econtra non accuſant, niſi in caſibus, vt C. de preci. Imper. offe. l. 1. & inf. ad leg. Iu. male. l. famoſi. & inf. eod. l. mulierem in fi. & ī. de po. act. l. popularis actio. & C. de adul. l. quoniam Alexandrum. & ſup. de iudi. l. vlt.

t *Vi priuata*] i. quando ſine armis.

u *Quia ea lege*] ſ. vis priuatæ, vt Inſtitu. de pub. iud. §. item. l. Iul. ſed videtur hac lege ſeruum accuſari, vt C. ad leg. Iul. de vi. l. ſi criminis. ſed dic, quod ibi corporaliter punitur, vt in e. tit. l. ſeruos, non pecuniariter, vt ibi dixi. & hic dicitur. Item quid de publica, ſtatim dices.

x *Publicatione*] & relegatione, vt Inſtit. de public. iud. §. item, lex.

y *Pœna*] tertiæ partis bonorum.

z *Non cadit*] eum nihil habeat, vt Inſti. per quas perſo. no. acquir. §. item quod ſeruus: nam delinquendo non aufert peculium ſeruus domino, vel filius patri, vt C. de bo. proſcri. l. 1. & l. ſi filius. Accur.

Diui Hadriani ad Glabrionem Conſulem ſcriptam.

¶ Lege Iulia iudiciorum publicorum cauetur, ne eodem tempore de duob. reis o quis queratur, niſi ſuarum iniuriarum cauſa.

¶ Si ſeruus reus poſtulabitur, p eadem obſeruãda ſunt, quæ ſi liber ¶ eſſet, ex Senatuſconſulto Cotta, & Meſſala Conſulibus.

Iſte §. diuiditur in tres partes. Primo ponit quando pœna non cadit in ſeruum, ideo, quia non poteſt priuari bonis, qua non habet, quando pœna non cadit in ſeruum, quia nõ poteſt priuari ſtatu, quem nõ habet, quando pœna non cadit in ſeruum, quia in eum verba legis non cadunt. Iſtis tribus caſibus loquitur l. Iſta. Secunda ibi, Idemque dicendũ. Tertia ibi, Itẽ nec lex Pompeia. Quarto redit ad primum, ibi, Item Cornelia. Quinto cõſulit in omnibus prædictis, ibi, Sed durior, & ſic quinq; particulas habet. Bar.

¶ Omnibus autem legibus r ſerui rei s fiunt, excepta lege Iulia de vi priuata, t quia ea lege u damnati, partis tertiæ bonorum publicatione x puniuntur, quæ pœna y in ſeruum non cadit. z

Venuleius Saturni. lib. 2. de iud. publ.

LEX XII.

HOs a accuſare non licet, Legatũ Imperatoris, id eſt, Præſidem f prouinciæ, ex ſententia Lentuli dicta Sylla, & Tyrone b† Conſulibus. Item Legatum prouincialem eius duntaxat criminis, quod ante commiſerit, g quàm in Legationem veniret. Itẽ magiſtratum populi h Romani, eumve qui Reipub. cauſa abfuerit, dum non retractandi leges i 2†cauſa abeſt.

¶ Hoc beneficio k etiam inter reos recepti l vti poſſunt, ſi abolitione interueniẽte repetij m ſe non debere contendant, n ſecundum epiſtolam

a *Quibus*] vt l.Iul.de ambitu. vt ff.ad l.Iul.de ambi.l.1.itẽ de annona.vt inf.ad l.Iul.de anno.secundum.Al.

b *Capitis*] hæc est in tribus.vt ff.de pẽn.l.2.in princ. sed hic non comprehẽdit ciuitatis amissionem, quia seruus nõ est ciuis.secundum Azo.

c *Quæ*] s.capitis, non conuenit &c. & dic. q̃ quidam habent.nõ conuenit, & tũc contradicit principio huius.§.& C. de bo.proscri.l.2.sed dices quãtum ad bona. vt quia etimẽ personæ.& bonorum pœnam inferebat. quo ad personã non conuenit: quo ad bona non cõuenit seruo. & differt à proxi. superiori respon.quia ibi pecuniaria tantũ pœna inferebatur ex crimine. alij habent sine non. & dic. conuenit quo ad corporalem: non tamen quoad pecuniariã. & erit idem exemplũ. qñ p eodem delicto pecuniaria, & corporalis pœna imponitur.vt est in omni crimine. q̃ imponit pœnã mortis naturalis, vel etiã ciuilis.vt seruis pœne. vt C. de bon. proscri. l. in metallum. quæ pœnæ inhabitanter conueniũt seruis quo ad corpus, vt infra de pœn.l.aut damnum.§. fin. Etì. & tertium genus criminum, vbi etiam bona tacitè auferuntur.vt quia ciuitatem. quis perdit. puta.quia deportatur.vt C.de bo.proscri.l.deportari.non dico relegari.quia eis.vel alijs quibus alia pœna, quam vna de prædictis imponitur,non auferuntur bona: vt C. de pœn.l. deportatorum.quæ relegatio.an seruo conueniat. statim dicet. Item q̃ subijcit.sicut relegatio. dicunt, s. non cõuenit, prout ff.habuisti.non conuenit.& tunc est ff.C.de sepul.vio. l.2.& ff.qui.& a quib.l.2.quibus dic. seruum relegari. Sol. non potest.sic.s.vt bona aliqua perdat. quod euenire potest in relegato in perpetuũ. vt ff.de inter. & releg.l.4. in fi. vel sm Azo.verius.non potest.vt simpliciter illa pœna imponatur.sed grauior imponitur ẽt vbi relegatio in libero esset imponenda.vt C.ad leg.Iul.de vi.l.seruos.& inf.eo.l.fi.sed & hoc est in omni crimine.ex quo ẽt seruus non põt accusari. vt s. recipiatur accusatio. sed durior ei pœna imponit. quàm libero.sm Azo.Alij.vt Io.vt dicẽs. pria non obst. dicunt.sicut relegatio.s.conuenit, & sic dicunt seruum posse relegari.vt in contrarijs.& hic.vt tñ ei durior quam libero imponatur pœna.& caue: quia cum diximus hic de pœnis capitalibus,oportet exponi.relegatio.i.deportatio:nam relegatio non imponit pœnam capitalẽ: cum ciuitatem.& bona retineat relegatus. ff.de interdic.& releg. l.relegatorum. §.fine.& f.ad tempus.sed in simplici relegatione dic. q̃ seruo non conuenit.nisi vt grauior pœna ei imponatur. Tertij. vt Al. referunt hanc literã.sicuti relegatio.ad id q̃ s.dicit. pecuniaria &c.sic relegatio. quæ imponit pœnã pecuniariã qñ fit in perpetuum.vt d.l.de inter.& releg.l.4.in fin. In opus autem publicum nõ dant seruus. vt ff.de pœn.l.seruus.

d *Non conuenit*] quia non est ciuis.

e *Parricidij*] s.conuenit pœnis seruorum.

f *Occiderint*] vt inf.ad l.Pompe.de parri.l.1.

g *Non cadunt*] quia nullam cognationem habẽt. vt Inst.de ser.cog.in prin.& inf.de reg.iur.l.quod attinet. nisi quo ad matrimonium impediendum.vt Instit.de nup.§.illud certum est &c. Accur.

¶ Idemque dicendum est in cæteris legibus, quibus [a] pecuniaria pœna irrogatur, vel etiam capitis, [b] quæ [c] seruorum pœnis non conuenit, [d] sicut relegatio. 10

¶ Item nec lex Pompeia parricidij, [e] quoniam caput primum eos apprehẽdit, qui parentes, cognatosve, aut patronos occiderint, [f] quæ in seruos, quantum ad hæc verba pertinet, non cadunt. [g] Sed cum natura communis est, [h] similiter, [i] & in eos animadvertitur. 20

¶ Item Cornelia [k] iniuriarum, seruum non debere recipi reũ, Cornelius Sylla author fuit: sed durior ei pœna extra ordinem imminebit. [l] 30

Qui hac lege enumerãtur, licet prohibeantur de alijs criminibus accusare, tamen permittuntur accusare lege Iul. de annona.h.d.

Martianus lib.1. de pub.iud.

LEX XIII.

MVlierem propter publicam vtilitatem ad annonam pertinentem, audiri à Præfecto annonæ deferentẽ Diui Verus [l] & Anton. rescripserunt. [m] 40

¶ Famosi [n] quoque accusantes, sine vlla dubitatione admittuntur. [o]

¶ Milites quoque, qui causas alienas deferre non possunt, qui pro pace [p] excubãt, [q] vel [r] maximè ad hanc accusationem admittendi sunt.

¶ Serui quoque deferentes [s] audiuntur. [t] 50

Paulus lib.2.de offi. Procon.

LEX XIV.

SEnatus [u] censuit, ne quis ob idem crimen plurib. legibus reus fieret. [x]

Non cogitur, quis omittere actionem ciuilem, & proponere criminalem descendẽtem ex eodem facto. Bar.

Vlpianus lib.56. ad Edict.

LEX XV.

INeum [y] cuius dolo malo hominibus coactis damni

h *Commune est*] tam liberorum, quàm seruorum, quantũ ad moriendum.

i *Similiter*] s.vt in liberos. & quæ sit eius l. pœna habes in d.l.2.ff.ad l.Pompe. de parrici.

k *Cornelia*] sed econtra denunciat quandoq; alterius iniuriam, vt in argu cõtra fu de iniu l.lex Cornelia.§. fi. & hæc est ratio: quia plerunque pecuniaria pœna ponitur, pro iniuria, vel amissione ciuitatis, q̃ non conuenit seruis.

l *Imminebit*] arbitrio iudicantis. l ff.l. Flo. Seuerus.

m *Vlierem. Rescripserunt.*] vt ff.ad l.Iul.de anno. l.fi.l fi.nec.b.C.ũ his q̃ ac.nõ po.l.de crimine, quia specialia sũt quæ hæc l.dicuntur.

n *Famosi*] id est, infames.

o *Admittuntur.*] facit ad l.Iul. maiest. l. famosi. Sed contra sup. eo.l.qui accusare. Sol. hic speciale.

p *Pro pace.*] s. aliorum, vt su.de testa.milit.l.1.

q *Excubant*] i. vigilant.

r *Vel*, pro etiã. Sed arg. contra C.qui.accu.nõ poss. l. non prohibentur. Sol. hic speciale.

s *Deferentes*] i. accusãtes de annona fraudata.

t *Audiuntur*] vt inf. ad l.Iul. de anno. l.1. etiam contra dominum, vt sup. de iudi. l.vlt.

u *Senatus*] cuius nomen non habemus, & da exẽplũ de eo.qui filiũ occidit, qui veteri Cor.de sica. & nouo.l. de parricidijs.teneatur.non aũt vetus per nouã tollitur. vt ff. de act.& obl.l.quoties. Vel dic de eo, qui fecit societatem ẽ innocentẽ.qui l.Iul.de vi priua.tenetur.vt ff. ad l.Iul. de ui priua.l.1.3 & 4.& l.Cor.de fal.vt ff.de fal.l.1.§.1.q̃ non placet, sed tñ ex vi priua.per Senatusc.Volusianũ, vt ff.ad l.Iu. de ui priua.l.ex Senatusc.& ff. de concuss.l.2. Vel dic tertio de eo.qui accepit pecuniam ob negotiũ faciendũ, vel non faciendũ.qui tenetur l.Iul.repet.vt ff.de calu.l.1.§.1.& Cor. de fal.vt ff.de fal l.1.§.1.Item dic. q̃ nec accusatio admittatur ex quo iam est factus reus.i.accusatus. alia l. nec ab eodem.vt hic:nec ab alio:vt C.eo.l.qui de crimine.1.resp.vel sm alios põt accusari ab eodẽ diuersis legib.sed secuta condemnatione ex vno.non consequetur ex alio. Idẽ si fiat absolutio. Tertij dicunt. q̃ non põt. s. in eo q̃ pœna concurrit: sed in eo. q̃ maior esset pœna.in altero secus dicunt: ad instar ciuiliũ.vt ff.ui bonorũ rap.l.1.& facit ff.de actio.& obli.l.pe. & ff.nau.caupo.stabu.l.idem.§.penul. Sed contra su.de act. & oblig.l.cum ex vno. sed ibi cum agitur ciuiliter.per prædictam l.vi bon.rapto. Item contra C. de accusa.l.qui de crimine.1.respon.Solu. ibi diuersis personis permittit, hic in vna prohibet.secundum quosdam.vel ibi erant diuersa delicta.hic vnum.vt ibi plene no. Item contra C. quando ci. actio.l.1.Sol.ibi altera ciuilis.altera criminalis.hic vtraque criminalis. Item contra C.ad leg. Fla.de pla.l.1. sed & ibi diuersa erant crimina.s.violentia.& plagium &c. Accur.

x *Fieret*] & est ratio, quia de commisso eiusdem hominis non debet amplius quæri, vt sup.nau.cau.sta.l.licet.

y *In eum*] CASVS. Hominib. coactis.i.coadunatis dedisti mihi damnum res meas rapiendo. volo agere contra te actio.vi bono.rapto. bene possum. nec cogor ad accusationem venire omissa via ciuili. Fran.Accur.

Ciuili

a *Civili*] vi sup. vi bon. rapt. l. 2. in princ. & fac. in ea. l. 5. 1. & C. qñ ciuilis actio. l. 1. & de fal. l. damus. & l. præbemus.

S I plures.] CASVS. Plures volunt quendam accusare de eodem delicto. iudex debet vnum ex his eligere causa cognita, quæ specificatur in litera Fran. Accur.

b *Volunt*] & sic ad omnes concurrunt.

c *Interest*] quia suæ, vel suorum iniuriam prosequatur: vt supra eo. l. si cui. §. 1.

d *De causa*] affinitatis, vel cognationis. arg. sup. de his qui defer. l. si verò. §. quæ autem. & ad hoc sup. de fide instru. l. fin. in fi. & de col. detect. l. fin. & inf. de adult. l. 2. §. si simul. & sup. de libe. ho. exhib. l. 3. §. hæc interdictum. & de sepul. viol. l. sepulchri. & de popula. act. l. 2. & sup. de libe. cau. l. interest. & de excu. tuto. l. si duas. & de dam. infec. l. in reficiendo.

†† P. F. qñ in publicis iudicijs.

S I seruum] CASVS. Dñs qui vult seruũ defendere de crimine capitali: debet satisdare iudicio cũ fisci. Franc. Accur.

e *Iubetur*] vt inf. ti. proxi. l. 2. & facit sup. eod. l. hos accusare. §. si seruus. & C. de accusa. & inscrip. l. 2. & sup. tit. proxi. l. seruus.

T Itia] CASVS. Titia proposuit libellum, quo accusabat testamentum fratris sui de falso: & qa libellum ineptè compositerat, iudex interloquendo dixit, o fœmina vade, & libellũ rectius ordina intra tale tempus, puta intra Pascha, illa intra tempus statutum nõ venit: & sic iudex tulit diffinitiuam, in qua dixit fœminam istam non admitti amodò ad accu. falsi. & ista non appellauit, dicitur quod ista si vult amodò accusare de falso repellitur. Fran. Accur.

†† P. F. erroditur Cũ Titia.

† P. F. impleuit.

†† Posse non est ita P. F.

f *Minaretur*] dato libello accusationis minabatur se falsum &c.

g *Non implesse*] & non probauit testamentum factum falsum.

h *Definitum*] hic no. quòd iudex tam actori, quam reo dat tempus ad excep. proponendas.

i *Iterum*] apparet ergo, quod prius pronuntiauerat eam nõ posse dè falso agere: & dicunt quidam vtranque diffinitiuam: & eo, quod ineptè erat libellus factus: & habẽt infra aduersus quas sententias &c. Sed secundum hoc, quis bis iudicat? Resp. quia prima cum secunda concordat: vt no. C. sen. resciss. non posse. l. 2. vel quia prima fuit adiecta causa libelli malè concepti: vt sup. si mensor. l. 1. §. 2. Alij vt Al. dicunt primam interlocutoriã: & dicunt ab ea appellari: quia effectum habet diffinitiuæ, nam cũ dicitur istam agere non posse, per consequens videtur absolui accusatus, & habent infra quas sententias. Tu dic primam interlocutoriam: & ab ea non potuisse appellari: vt inf. de appel. l. 2. §. quæritur.

quid datum esse dicatur, non debet cogi actor omissa actione ciuili [a] crimen intendere.

Ex pluribus accusatoribus iudex debet idoneiorem eligere ex causis hac lege enumeratis. h. d.

Idem lib. 2. de offi. Consul.

LEX XVI.

SI plures existant, qui eundem publici iudicij [†] accusare volunt, [b] iudex eligere debet eum, qui accuset, causa scilicet cognita, æstimatis accusatorum personis, [c] vel dignitate, vel ex eo, quod interest, [c] vel ætate, [c] vel moribus, [c] vel alia iusta de cã. [d]

Modestinus lib. 16. Differen.

LEX XVII.

SI seruum dominus in crimine capitali defendat, fidei sibi satisdatio promittere iubetur. [e]

Hæc lex ponit casum longum in terminis.

Idem lib. 17. Respon.

LEX XVIII.

TItia cum [2] †testamentum Caij fratris sui falsum arguere minaretur, [f] & solemnia accusationis non impleret [g] 3 †intra tẽpus a Præside prouinciæ definitum, [h] Præses iterum [i] pronuntiauit non posse illam amplius de falso testamento dicere, aduersus quas sententias Titia non prouocauit, sed dixit [k] se posse 4† post finitum tempus de irrito testamento dicere. Quæro, an Titia, quæ nõ appellauit aduersus sententiam Præsidis, possit ad falsi accusationem rotta reuerti? Respondi, †† nihil apertè propositum, propter quod aduersus sententiæ authoritatem de falso agens audienda sit. [l]

Callistratus li. 5. de Cognitio.

LEX XIX.

DUi fratres rescripserũt, non debere cogi hæredes accusatorum [m] exequi crimina. [n] Item non oportere compelli accusatorem plures reos [o] facere, [p] Diuus Hadrianus rescripsit.

Diuidit hæc lex in quatuor partes. Primò ponit vnã regulam in accusationibus. Secundò ponit exceptionem. Tertiò ponit vnam determinationem dubij precedentis ex præmissis. Quartò & vltimo ponit vnam regulam in ciuilibus. Secunda ibi, Exceptio. Tertia ibi, Adeo. Quarta ibi, Ex caeteris. Bar.

Modestin. lib. 2. de Pœnis.

LEX XX.

EX iudiciorum [q] publicorum admissis q nõ aliàs transeunt aduersus hæredes [r] pœnæ bonorum ademptionis, quàm si lis contestata, & condemnatio fuerit secuta: [s] excepto repetundarum, & & C. quo. appella. non recip. l. ante. & ideo de nouo redintegrat causam: & sic habeas in ista, quam sententiam. Et secundum omnes dic, quod post primam iudex statuit certũ tempus intra quod habeat libellum formare, & causam ad finem perducere: quod potest fieri: vt C. qui accusa. non poss. l. si ea. Item no. in hac lege ab interlocutoria appellari? secundum Al. Item quid si diffinitiua male fuit ex eã male concepti libelli? Respon. posse retractum accusationem ferre: sed in secunda sententia non fuit adiecta causa ad quod est sup. de cuict. l. minor. §. 1. & sup. de excepti. rei iudic. l. fi mater. §. primo.

1 Appellare ab interlocutoria quãque licet. de quo dicetur notaui in au. ff. ad Lasc. an. de Orla. ĩ c. qñ contra falsã §. interlocutorię. & appellationes. numero 50. versi. prædicti oẽs. & nu. 60. versic. ex his oĩbus ext. de Probatio.

5 † P. F. Respõdit

k *Sed dixit*] per quod magis confirmare, quam infirmare sententiam de falso videtur.

l *Audienda sit*] sed de irrito sic: vt C. de inofficioso testamen. l. eum.

D Iui fratres] CASVS. Hæres accusatoris non tenetur exequi crimina à defuncto incepta. Itẽ non compellitur quis plures accusare. quod expone vt in glo. Fiã. Accur.

* Ad intel. huius l. vi. Ign. in l. necessarios. & nõ aliàt. ad S. C. Syllan. nu. 23.

2 Bal. in l. 1. C. ne ex del. defũ. vers. sed hic restat. reputat istã gl. fin. ad hoc. q. in cã criminalide bet esse eiusdẽ naturæ tps decennij. q. est ipsa appellatio interposita. idem Dyn. hic sed nõ restrictiuè: vt idem Bal. in c. veniẽtes. de in. iur. & Anton. Cons. fin. 27. in ver. appellati. 2. & nota ui ĩ l. post 5ctum. in ver. cõdemnatio. sup. de cons.

m *Accusatorum*] l. eorum, qui accusabant. & est tunc argumen. contra. sup. pro fecio. l. hæres fecit. & sup. de fideiuss. tut. l. 1. vel. l. eorum qui accusabantur & tunc adhibe distinctionem, quam habes infra si pen. appella. l. prima. & C. si reus, [vel accu. l. fi.

n *Crimina*] sed ab alio poterunt accusari: vt sup. eo. l. libello rum. in fi.

n *Crimina*] quia crimina prodita sunt ad vindictam.

o *Reos*] quia & si vellet, non posset, nisi cum determinatione. vt sup. eod. l. hos. §. lege. & facit C. vt nemo inuitus age. vel accu.

p *Facere*] s. eodem crimine.

EX iudiciorum] CASVS. Pœna bonorum ademptionis descendens ex crimine publico, non transit in hæredẽ delinquentis: nisi sententia fuerit lata ante mortem accusati. fallit in quibusdam criminibus in litera positis. de crimine autem priuato pœna transit in hæredes, si lis fuerit contestata cum delinquente ante eius mortem: licèt nõ sit adhuc secuta condemnatio. Franc.

q *Admissis*] i. delictis.

r *Aduersus hæredes*] reorum defunctorum.

s *Secuta*] qua secuta si est appellatum ante mortem, distingue, expresse, vel tacitè bona sint adempta: vt primo casu teneantur hæredes, nisi defendant: in alio non: vt C. si pendẽ. appel. l. 3. idem dicam a si non est appellatum, vt non transeat, qua ad hæredes, quãdo est facta bonorum ademptio: quia in pœnis mollitendus debemus nitu: vt inf. de pœnis. l. interpretatione.

a *Mar.* sta-

a Si plures. Idoneiorem] quis sit idoneior. die vt sup. de ſſb. ho. exhi. l. 3. §. ſi ſi plures. & ſ. ait. 2. l. ſi plures. & fac t sup. de fide inſtru. l. fin. & de his qui dete. l. ſi vero. §. hæc autem. & de ſepul. viol. l. Prætor. §. ſi plures.

b Ed ſi. Opponitur] vt. & ſ. de procur. l. nō rogandū. §. qui ita. tamē datur repli cano ſi de præuarica tione primi doceat: vt ſ. de li. ho. exhib. l. 3. §. ſi ſi poſtea. & de iureiu. l. eū q. §. in popularibus. in fi. itē ad hoc eſt ſ. ille §. ſed ibi ſpeciale. itē no. q exceptio obijcitur. ſe cus in trāſactione: vt no. ſ. d pac. l. iuriſgē. §. ſi paciſcat. et ſic ha bet in hoc res iudic. maiorē authoritatē. q̄ tranſactio. ad hoc eſt ſ. ad l. Iuliam de vi pu. l. q̄n eq̄u. §. fi. & ſupra de tu. & ta. dit. l. ſi ex duobus.

1† P. F. li. 3. ad Edictum.

c Præſentur] vis & ſ. de ſepul. viol. l. ſepulchri. & de lib. ho. ex hib. l. 3. §. hoc interdictum.

d Popularis. Interea] id eſt. qui non ſit infamis.

e Edictum] de poſtulando.

f Qui popularem. Non poteſt] cuiā anteli. conteſtata m. g Non poteſt] v. iupra de pcu. l. licet. in pe. niſi ſuū priuatū cōmodū perſequatur. vt ibidē. & l. non cogendū. §. qui ita. & §. ne quid in lo. pu. l. pe. & ſic vi. q̄ quandoq; quis agat popularī actione. quia ſua interſit. pōt dare procu. vt d. l. l. & facit ſ. de procur. l. mutus. §. in popularibus.

2† P. F. li. 5. ad Edictum.

h Mulieri. Pertinet] i. cuiā interſit. ad quod eſt C. qui accuſ. nō poſ. l. de crimine. & ſ. de accuſ. l. hi tamen. & ſ. de oper. no. nunc. l. de pupillo.

i Popularis. Ad eum cui] quia nec ēt ad hęredē. ſed aget hæres vt q̄libet de populo: vel fortè eſt verū ēt li. cōre ſe ſ. ad Trebel. l. qa per inde §. reſtituta.

3† P. F. li. 1. ad Edictum.

k Locupletior] Niſi poſt litē conteſt. vt ſ. de verb ſig. l. ll cui.

l Omnes populares. Dantur] niſi li. conteſt. vt arg. ſ. 3 ve. h. ſi. l. ſi cui. Item nec hæredibus. vt ſup. de his qui de ie. vel effu. l. ſi vero. ſ hæc autē actio. in fi. & §. ſi. Accur.

m Supra annum] ex ordine. R. nam fallit quam loque. vt ſu. ne quid in lo. pu. l. 2. §. fi. & §. hoc interdictum perpetuum. & in collu deteg. vt ſup. de collu. deteg. l. 2. & ſup. de libe. ho. exhib. l. 3. in fi quæ ſunt contra.

Idem lib. 1. ad Edictum.

LEX II.

SI plures ſimul agant popularī actione, Prætor eligat idoneiorem. a

Vlpianus ad Sabinum. 1†

LEX III.

SEd ſi ex eadem cauſa ſæpius agatur, cum idem factum ſit, exceptio vulgaris rei iudicatæ opponitur. b

¶ In popularibus actionibus is cuius intereſt, præfertur. c

Paulus lib. 3. ad Edict.

LEX IIII.

POpularis actio integræ d perſonæ permittitur, hoc eſt, cui per edictum e poſtulare licet.

Idem lib. 8. ad Edict.

LEX V.

QVi popularī actione cōuenitur, ad defendendum procuratorem dare poteſt. f Is autem qui eam monet, procuratorem dare non poteſt. g

Vlpianus ad Sabinum. 2†

LEX VI.

MVlieri, & pupillo populares actiones non dantur, niſi cum ad eos res pertineat. h

Paulus lib. 41. ad Edictum.

LEX VII.

POpulares actiones nō trāſeunt ad eum, cui i reſtituta eſt hæreditas ex Trebelliano Senatuſconſulto. Item qui habet has actiones, non intelligitur eſſe locupletior. k

Vlpianus ad Sabinum. 3†

LEX VIII.

OMnes populares actiones neque in hæredes dantur, l neq; ſupra annum m extenduntur.

DE PVBLICIS IVDICIIS.

Dictū eſt de accuſationibus quæ pecuniariter mouētur: itē de priuatis criminibus. vt furto. iniuria. rapina. verūm ga quandoq; fiunt de criminib. accuſationes. & inſcriptiones ponit primo de criminib. publicis. & q̄ ſint. & poteſ exponere. de publicis iudicijs. deſt. legib. publicorū iudi. vel pub. iud. id eſt. accuſationibus pub. iud. quorū accuſatio eſt terribilis ad vindictam. & publ. id eſt. populica. quamuis quandoq; idoneior admittatur.

Proinde oīno vidē da q̄ hic obſer. Cur. n *Iudicijs*] terribilis eſt hic liber. vt C. de ver. ſu. enucl. l. 2. §. ſeptimus. Et dicuntur publica. q̄a cuilibet de populo &c. vt Inſti. de publ. iud. ī prī.

Non omnia] CASVS. Dicit. q̄ nō oīa iudicia q̄b. puniunt crimina. ſunt publica. ſed quædā tm̄ ſūt publica. & ea enumerat. Secundo dicit. q̄ publicorū iudiciorū q̄dā ſunt capitalia. q̄dam nō. & dat exē pla de his. Tertiò dicit. accuſatio publica perimit mortuo accuſante. vel accuſato. & hoc dicit hæc lex & duæ ſeq. Franco. *Iudiciorum*] vt ſu. de præuaricat. l. præuaricationis. §. f.

4† P. Flo. veneficijs.

p *Iulia maieſtatis*] ſub. lex. & ſic ī ſequē tibus. & ſubaudibilis ſm P. cōprehendere ſacrilegia. et reſidua.

q *De teſtamentis*] falſis. vt Inſti. eo. §. item lex Corn. Sed quid ſi aliquod inſtrumentum dicitur falſum: an erit publica accuſatio? Reſpon. P. nō: vt hic. & ſ. de fal. l. Paulus. 1. reſpō. & ſ. tit. ſ. l. 2. §. 1. ſed Azo q̄ ſic. & pro eo Inſti. de pub. iud. §. item lex Corn. ex eo q̄ ibi dicitur ē &c. quaſi coniungat præ. cedē tibus. quæ conſtat eſſe publ. item pro eo. ſup. de cōcuſ. l. 2. nec ob. hic: q̄a ſupplerur vel alijs inſtrumentis. item nec illa. Paulus. q̄a per ſurreptionē ſolam nō eſt publi. accuſatio f. Iſti. ni ſi in teſtamento: ſed pro alio falſo ſi c. quę multa ſunt: vt ea. l. & in f. de fal. l. 1. ad hoc quod no. C. de fal. l. eum qui.

* Viſ Anton. Aug. li. 3. c. 16.

r *Reperundarum*] ſuperiora publica. & ordinaria. hæc duo publica. ſed extraordinaria M.

ſ *De annona*] quid dicemus de Flauia. & Viſcel. & Turpil. & de cri. ſuſpe. tu. de Flauia dicit. P. quod eſt priuata: cum

DIGESTORVM, ſeu Pandectarum.

LIBER XLVIII.

De Publicis iudicijs. n

TITVLVS I.

Hac lex diuiditur in duas partes. Primo ponit regulam, ſine quadam verba, ex quibus colligitur regula. Secundò ponit exceptionem à regula, & breuiter hoc intendit: Omnia delicta priuata ſunt, exceptis quibuſdam hic enumeratis. Bar.

Macer. lib. 1. de Publ. iud.

LEX PRIMA.

NOn omnia iudicia, in quib. crimen vertitur, publica ſunt, ſed ea tantùm, quæ ex legibus iudiciorum publicorum o veniunt: vt Iulia maieſtatis, p Iulia de adulterijs, Cornelia de ſicariis, & veneficis, 4† Pompeia de parricidis, Iulia peculatus, Cornelia de teſtamentis, q Iulia de vi publica, Iulia de vi priuata, Iulia ambitus, Iulia repetundarum, r Iulia de annona. ſ

Iſta ſunt iudicia capitalia, ex quibus perditur libertas, vita, vel ciuitas: aliàs non. h. d. & diuiditur in tres partes. Primò ponit diuiſionem bimembrem. Secundò proſequitur primum membrum. Tertiò proſ. quitur ſecundum. Secunda ibi, Capitalia. Tertia ibi, Non capitalia. Bar.

Paulus li. 15. ad Edict. Præto.

LEX II.

PVblicorum * iudiciorum quædam capitalia ſunt, quædam non capitalia.

non dicat hic q̃ sit publica. & hoc nisi quãdo liber homo qui nõ sit in alicuius potestate abduceretur: vt C. ad l. Fla. de pla. l. plagii. sed Az dixit semper publicam, per l. illã C. In secunda verò vr pub. quia in C. ponitur inter pub. eã q̃ nõ: quia hic non dicit de ea. In tertia vr pub. ad instar prævaricationis: vt & ff. de prævar. l. 3. in prin. eũ in pu. crimine ibi cõmittatur Turpil. vt C. ad Turpil. l. 1. sed rutilus est q̃ non: vt ff. de prævar. l. 3. in fi. & quia non invenitur hic. De quarta dic vt Instit. de suspect. §. consequens. Itẽ facit ad hãc l. Inst. e. §. 1. vsq; ad §. fit. Ac.

a *Publicorum. Mors*] naturalis, vel ẽt ciuilis. q̃a servus fit nex. Item exiliũ quia perdit ciuitatem. tria enim sunt quę habemus, &c. vt supra. de capi. dimi. l. fi.

b *Nam cætera*] s. quãdo non eximitur caput de ciuitate: non sunt exilia propriè, vt dicit, sed impropriè. quandoque etiã illa dicuntur exilia: vt C. de Episc. audi. l. nemo. in fi. & ff. de inter. & rele. l. exiliũ. & ff. si quis cau. l. sed & si quis. ibi, aut si forte &c. Et facit Instit. eo. §. publicorũ. Item fa. ff. de bo. pos. edict. §. rei. & ff. si qs caut. l. 4. §. rei. & ff. de pę. l. 2. & l. capitaliũ. in prin. & ff. de verb. sign. l. licet capitalis.

c *Aliqua coercitio.*] s. modica: ne alioquin necesse habeas dicere, q̃ etiam vbi mors infertur, non sit capitale: quod esset falsum: vt sup. proxi.

d *Publica. Reo.*] i. accusato.

e *Rea.*] id est accusata. Accursius.

f *Perimitur.*] aliàs perimitur: & tũc dico q̃ siue ante lit. conte. sine ẽt post, perimitur & hæredes accusatoris vel accusati nõ habent necesse crimẽ exequi: nisi in casibus, vt hic, & ff. e. l. defuncto. & ff. de fal. l. cũ falsi. & C. si reus vel ac. mor. fue. l. 2. & 3. & ff. de accu. l. ex iudiciorũ. Item nunquid hoc dices ẽt posse latam sniam ap. suspensam? Rñ. sic in persona accusatoris. In reo aũt distingues qualis snia fuit: vt C. si pẽd. ap. l. 2. & C. si reus vel ac mor. fue. l. fi. aliàs est in litera. pmittitur. & tunc subaudi, s. casu aliter: vt d. l. ex iudiciorũ. Acc.

¶ Capitalia sunt, ex quibus pœna, mors, [a] aut exilium est: hoc est, aquæ & ignis interdictio. Per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate. nam cætera, [b] non exilia, sed relegationes propriè dicuntur. tunc enim ciuitas retinetur.

¶ Non capitalia sunt, ex quibus pecuniaria, aut in corpus aliqua coercitio [c] pœna est.

Quidam habent in litera, perimitur. Alij habent, permittitur. Secundum primam lecturam, dicitur, quod mortuo accusato vel accusata, accusatio extinguitur. Secundum aliam literam, dicitur, quod reo seu accusato, vel rea defunctis, accusatio non perimitur: & sic aurat. & sic ista literæ sunt contrariæ. Bar.

Vlpianus lib. 35. ad Sabin.

LEX III.

PVblica accusatio reo, [d] vel rea [e] ante defunctis, perimitur. [f] †

Pendente iudicio super actione ciuili, non potest proponi accusatio criminalis super eodem crimine. Bar.

Paulus lib. 37. ad Edictum.

LEX IV.

INterdum [g] euenit, vt præiudicium iudicio publico fiat: sicut in actione legis Aquiliæ, [h] & furti, & vi bonorum raptorum, & interdicto vnde vi, & de tabulis testamenti exhibendis. nam in his [i] de re familiari agitur.

Diuiditur in duas partes. Primo loquitur, vtrum accusatus possit accusare suum accusatorem pendente iudicio. Secundò, vtrum possit accusare post sententiam. Secunda ibi, Illud. Item secunda subdiuiditur in alias duas partes: quia primo loquitur vtrũ post condemnationem possit reaccusare de nouo. Secundò, an possit prosequi accusationem iam inchoatam. Secunda ibi, Inchoatas planè & breuiter hoc intendit: Recepimus inter reos non potest suum accusatorem reaccusare, si fuerit condẽnatus pœna, quæ aufert ciuitatem, vel libertatẽ: poterit tamen accusationes inchoatas perficere. Bar.

Vlpianus lib. 8. Disput.

LEX V.

IS qui reus [k] factus est, purgare se debet, nec ante potest accusare, [l] quàm fuerit excusatus. Constitutionibus enim obseruatur, vt non relatione [m] criminum, sed innocẽtia reus purgetur. [n]

¶ Illud incertum est, vtrum ita demum accusare potest, si fuerit liberatus, an & si pœnam subierit. Est enim constitutum ab Imperatore nostro, & Diuo patre eius, post damnationem accusationem quem inchoare [o] non posse. sed hoc puto ad eos demum te. & ff. de fab exhi. l. locũ. §. si q̃s. q̃ sunt ff. & hoc no. ff. vi bo. rapt. l. 2. §. hoc edicto. Item vt ff. de ord. iu. l. fi. sed hic vtraq; qõ ab eodẽ intẽditur. vbi pt eligere vtrũ primo ciuilẽ vr criminalẽ voluerit intẽdere: ibi qñ ex diuersis partib. putà ego aduersus te ciuiliter: tu ẽ. vis me criminaliter accusare: vt tot qõ tanquã maior. iudicet me tanquã minorith *Aquilæ* pro dãno. ff. pro morte serui agitur ciuiliter. & criminaliter: vt ff. ad legẽ Aql. l. inde Neratius. §. si dolo. Itẽ pro furto. vt ff. de priuil. delic. l. fi. Itẽ melius in plagio: vt C. de pla. l. si qs seruũ. Itẽ p rapina. vt C. vi bo. rapt. l. 1. Itẽ p invasione. vt C. qñ ciui act. l. 1. Itẽ p testiõ celato. vt ff. de tabu. exhib. l. 3. §. si quis dolo. Accurs.

i *Nam in his*] iõ interim tñ fit præiudiciũ, nã &c. si n. de re familiari, p petuo fieret præiudiciũ. vt ff. vi bo. rapt. l. prior. §. 1. & de iniur. l. prætor. §. 1.

k *Si qui reus.*] CASVS. Accusatus nõ pr accusatorẽ suũ accusare, nisi primò expẽdiat se de prima accusa. facta ẽ cu Sẽo dicit, qualiter dẽt se expedire, vt possit reaccusare. certè si è absolutus. planũ est. q̃ põt reaccusare. sed si est cõdẽnatus, an possit reaccusare, dubiũ est: & in quadã ꝓstit. vt dici. q̃ nõ possit reaccusare dãnatus. qđ est intelligẽdũ si ciuitatẽ vel liber. amisit vt non possit reaccusare. prosequi tamen potest accusat. quam prius fecerat. Franc. K *Is qui reus*] is qui habit̃ est inter reos, secundum Ioann. Fac. ponitur inf. de adul. l. 1. §. extraneus.

l *Accusare*] s. accusatorem suũ de pari vel minori crimine: nisi prosequatur suam, vel suorum iniuriam: vt C. qui accusare non poss. l. neganda. quod accipe. nisi accusator suam, vel suorum iniuriam prosequatur: alioquin quod secundo daretur, priori denegaretur: quod esse non debet: vt C. qui poti. in pign. ha. l. assiduis. de maiori autẽ potest: vt C. qui accusare non poss. l. 1. quæ est contra. maius enim minori præfertur: vt C. de adult. l. in adulterij. sed hoc habet locum quando non est receptus inter reos: alioquin non potest etiam de maiori: vt inf. de adult. l. 1. §. extraneus. & l. si maritus. §. præscriptiones. Item & de minori potest interim deponere inscriptionem: vt d. l. neganda.

m *Reus purgetur.*] No. secundum l. de purgatione. ad quod ẽ C. de fica. l. si qs teũ. & C. ad fal. l. vbi falsi. l. prin. & l. maiores ẽ. ti. & C. de his. q̃ ad eccl. cõfu. l. fi. t. sic vbi. & C. de requir. reis. l. 1. & 2. Itẽ no. q̃ nõ dẽt qs aliũ inculpare priusq̃ se lauet: vt & C. de pœ. l. reũ. & de accus. l. 6. ibi obiectu cuiuslibet &c. & &c. & ff. l. prĩ. l. & ff. de adul. l. si vxor. Iuc. ex. A.

n *Inchoare*] nisi vt inf. tit. 1. l. qui iudicio.

* Relatio criminis est, cũ iõre facti dicit, q̃ alius ante iniuria lacesserit. Ci. li. 1. & Inuent.

pertinere, qui vel ciuitatem, vel libertatem amiserunt. [a] Inchoatas plane [b] delationes ante damnationē, implere eis & post damnationem permissum est. [c]

Martianus lib. 14. Institutio.

LEX VI.

DEfuncto eo, qui reus fuit criminis, & poena [d] extincta est.

¶ In quacunque causa criminis extincti debet, is cognoscere [e] cuius de pecuniaria res est cognitio.

Damnatus publico iudicio est infamis, secus si priuato: nisi sit tale crimen, cuius ciuilis actio infamaret. Bart.

Marcellus ad Edictum. [f]

LEX VII.

INfamē non ex omni [g] crimine sententia facit, sed ex eo qđ iudicij publici causam habuit. Itaq; ex eo crimine qđ iudicij publici non fuit, damnatum & infamia non sequitur: nisi id crimen [h] ex ea actione fuit, quæ etiā in priuato iudicio i infamiam cōdēnato im-

quia ex dispensatione quadā permittitur infami in accusatione prima pristere: ergo largissimè vt ff. de offi. Prin. l. fi. Itē vt veritas delicti inueniatur vt ff. de pœn. l. q vltimo. Itē ñ fuit negligēs vt C. de inoff. test. l. 3 maiores. Itē ñ potuit vt C. ad anna. exce. l. 1. fi. Itē authoritate iegis dissuasit vt ff. ad iud. l. in cīb. Itā rō ymittitur desistere: vt ff. de rest. l. fi. Itē pp partū aliàs differt: vt ff. de pœn. l. pgnātis. ē ff q rō agit: vt C. de pœnis. l. oē reis & l. si vindicari. & de custo. re. l. a. & ff. de pœn. l. si forte. Mace. ff. Sol. l. libertate. & ciuitate prāptū ē dicere. vt seruus accusat, vel ñ ciuis. g. l. fi. & l. fi. inchoatis. sed in morte no puto differri. p le gē prædictā. Nec bs. prima ar. vī singulis eis pī de facili rīdeti. Sed qūo nō ciuis habet in ciuitate idic. q interim permittit ei stare i ciuitate. ar. huius legis, vī dic. si Præses inerit ad terrā vbi erat in deportatione: vt ff. de minor. l. Papi. si at esset crimē, qđ imponeret pœnā minorē facere procuratorem: vt ff. an per alium eau app. l. 1. & in d. l. Papi.

Defuncto.] CASVS. Aliquo damnato pœna corporali eo decedente finitur pœna. Secundo dicit. accusatus de falso decessit: poterit agi contra hæredem eius ad id quod peruenit ad eum de falsitate defuncti & de hoc cognoscet iudex qui de pecuniarijs causis cognoscit. Franc.

Poena.] scilicet corporalis: nam si in pecunia condemnatus est, hīs eius tenetur. In iudicio aūt repetundarū & maiestatis & quibusdā alijs, et lit. non contest. tenetur hīs: vt ff. tit. 1. l. ex iudiciorum. & facit sup. eo. l. 3. & inf. ad Turpil. l. in Senatus. ff. propter. & C. si reus vel ac. mortue l. 2. & l. fi. in prin. Item hoc si casu moritur: secus si mortem sibi conscierit post lit. contest. vel postquam fuerit in crimine deprehensus: vt C. si reus vel accus. l. defunctis. & ff. de bo. eo. l. fi. e. *Hæredem*] scilicet, vbi aliquid ad hæredem peruenit: vt inf. de fal. l. cum falsi & sup. de cessū. l. in hærede. & ar. C. si reus. vel ac. l. 4. & hoc siue ante illatum crimen, siue post defecerit: cognoscet ergo etiam qui merum imperiū non habet: & agetur actione in factum: vt arg. inf. de fal. l. qui nomine. sed si in parte bonorum certa debeat condemnari. de eriam corpore puniri. licèt mortuo crimine reo post. Item contra fi. pœna extinguitur corporalis, de pecuniaria tamen agitur, secundum H. ad instar priuatorum: vt sunt ad duplum, quibus agitur tunc lite contest. contra defunctum, etsi nil. peruenerit: vt inf. tit. 1. l. ex iudiciorum. §. f. nā & hic in causa appel hoc seruaretur: vt C. si pendente pet. l. 2. & C. si reus vel accu. l. fi. §. fi. Alij vt Iul. dicunt quod non nisi condemnatio sit secuta: vt d. l. ex iudiciorum. in prin.

Infamem.] CASVS. Non ex omni crimine damnatus fit infamis, sed cum damnatur ex publico crimine fit infamis. si autem quis damnetur de crimine priuato, vt puta debitor, qui rem alienā obligauit, & se tenetur crimine stellionatus, & ex eo damnatur: non fit infamis. secus si damnetur ex crimine furti, vel iniuriarum, vel similium: quia tūc fiet infamis, cum ex priuatis actio talium criminū damnatus fuit infamis: vt est. furti damnatus. & idem in similibus. Fran.

Non ex omni] id est, non ex publico vel priuato sed publico tantum, vt subijcit. & sup. de rit. nup. l. palam. §. quæ in adulterio. licèt sit argu. contra. in §. fi. qua. in ea. l. sed dic vt ibi. & hoc siue ciuiliter siue criminaliter agitur de pub. cū hic non distinguatur, nisi in casu: vt inf. fi.

Damnatum] vt est ex priuato delicto, quando criminaliter de eo agitur: vt sup. de priua. delic. l. fin. Et no. damnatū non pœnium: quia tunc secus est. sunt enim quædam quæ infamant executione pœnæ: & no. supra. de infam. l. iste. sic potest dici in omnibus his priuatis, secundum Hug.

Nisi id crimen] id est, è contra actio ex crimine, vel dic, crimē id est criminalis accusatio venerit ex actione, id est crimine quod parit actionem talem, quæ &c.

In priuato iudicio] id est, si ciuiliter agitur.

[a] *Amisérunt*] si eum qui se accusauit, velit accusare: non pōt si libertatem, vel ciuitatē amiserit: vt hic. nā si alīū. s. velit accusare: qualiter publico iudicio dānatus poterit accusare? & si non talē pœnā. s. libertatis, vel ciuitatis, vel nullā fuerit passus cū est infamis: vt ff. tit. 1. l. 4. & ff. de inius. rup. testa. l. si qs filio exhēdato. §. iterūm. cer. è nō posse, vt ff. ti. j. q accusare: & l. q iudicio. Sic ergo qđ hic dicit, intellige si velit accusare accusatorē suū: & sic legitur. ergo si non amisit ciuitatē, vel libertatē, vt quia fuit relegatus: poterit illum accusare: nec poterit illud ei dici, q sit infamis, & sic nō possit accusare, nisi sua vel suorū &c. vt ff. tit. 1. l. q accusare. & l. hi. qa licitum est. huic quoquo modo se vlcisci: vt ar. ff. de bon. eorū. l. 1. & de bon. lib. l. qui cum maior. §. fi. libertus. & de iure fisci. l. 2. in prin. Item nec poterit dici q iste videatur calumniator. licèt in prima causa appareat, q calumniosè resistebat: quia aliud est si resistēdo & aliud est si accusando cōmittat calumniā: vt ff. tit. 1. l. fi. cui. §. ijdē. At alīū extraneū accusare nō posset. obstante eo q est infamis, nisi prosequatur suā, vel suorū iniuriā. & facit ff. de in. fi. l. deferre. §. 1. & 2.

[b] *Inchoatas plané*] s. aduersus extraneos secundum quosdā: vt differat à præcedentibus vel sīm Azo. & aduersus quemcunq;. & contrariū. C. statim solues. & secundum hoc gena alius hic dicit, quam ff. proxi. rū. & hoc verū, qū libertatē vel ciuitatem. nō vero vitam naturalem debeat perdere. nā tunc quomodo moriens accusare? Itaq; ergo dixit ciuitatē vel libertatem. Ad plus adde hic distinctionē R. quam sit dicit: si accusatus fueris, sic vt nomen tuū iam sit inter reos receptum: cum quis te accusauit de nullo crimine poteris accusare. si absolutus fueris, eū à quolibet accusabis: nisi ob aliud impediaris. Si cōdēnatus fueris, subsiluidiatur: nā si nec ciuitatē nec libertatē amiseris, idē eri. Itē si amiseris libertatū vel ciuitatē, distingue: nā si ante condemnationē eū accusatorem detuleris, siue ante quā te accusasset, siue post nō distingues; sed hoc similiter eū accusabis. s. vero nō ante eū detuleris, nō audieris. vt hic. nec ob. primo dicto distinctionis, qđ dī C. de calū. l. 1. vbi dicit, calūniatorē posse coercēdā quo iudicatur de eā, per quod vī q ēt liū cōie. accuset: sed coercet eū iudex, & nemine accusante, vel desiderante. item reo desiderante, nō accusante: vt ibi dī & ff. de bo. liber. l. q cū maior. §. si libertus. Porro si aliū de maiori crimine tū accusare velis, audieris: si de pari vel minori, non, nisi tuā vel tuorum iniuriā prosequaris: vt C. q accus. nō possit. l. negādo. in fi. cubet. tū & tūc. s. qñ es receptus inter reos de maiori cōtra aliū. nā de maiori ē aliū nō est potestas denegāda tibi & prosequeris, siue absolutus fueris, siue cōdēnatus, sed non infamatus nisi in causa tua tuorūve: vt ff. tit. 1. l. 4. si ñ fuerit delatus ab aliquo, sed nōdū inter reos receptus: aliū certe deferes. sed. vt puto, ñ accusas ēt alterū, nisi de maiori crimine: vt C. q accu. ñ pos. l. 1. Sed & pcrimine qōq; obijcies excipiēdo: vt delatus de adulterio, obijcias de lenocinio: vt ff. de adul. l. 2. §. lenocinium. hoc tñ non est accusare: sed tū aduersus alium rectissimè inferibes ēt de maiori. sīt Azo.

[c] *Ferm ſſum est*] imò vī ex euentu iudicij non permittit: vt C. q accus. nō pos. l. 1. & l. negādo. quæ sunt ff. Sol. hic ff. extraneū. contra quē nullā calumniā cōmisit, permittit: ibi ff. accusatorē. contra quē cōmisit calumniā. nō permittit. arg. ff. tit. 1. l. si cui. §. ijdē. sīm quosdā. vel dic q ibi erat accusatio talis, q timebat pauperiā: vt qa te accusabā de furto serui mei. facto tali die: tu ait me accusabas. q in præcēdēti die eū interfeci. hic vna pœna nō tollitur. sīm Az. sed sīm H. nōne est pœna infamia? sī. sic vt ff. ei infamē. ergo ñ accusare vt ff. ti. j. l. q accusare? Nō. hic in inchoatis nō infamiā. Alij q hic p. s. quæ tuā vī suorū iniuriā: vt ff. ti. 1. l. q iudicio. et l. hi tū. sed an sit differēcia pœnæ ciuitatis, vel libertatis, vel ēt mortis donec ipse cum accusationē antea inchoatā. qđ vī

[d] *Impetrat.*

portat,[a] veluti [b] furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum.

Paulus lib. sing. de iudicijs Publ.

LEX VIII.

ORdo [c] exercendorum publicorum iudiciorũ capitalium in vſu eſſe deſijt, durante tamen pœna legum, cum extra ordinem [d] crimina probantur.

Seruus de capitali crimine condemnatus, ſi tamen non efficitur ſeruus pœnæ, remanet ſui domini. Angel.

Marcellus [1†] lib. 1. de Iudic. public.

LEX IX.

SCiendum [e*] eſt, ſi in capitali cauſa ſuum ſeruum reum crimine factum quis non defenderit, [e] non eum pro derelicto haberi: & ideo ſi abſolutus fuerit, [f] non liberum fieri, ſed manere domini. [g]

Hæc lex habet duas lectu. ſecundum primam, diuiditur in duas partes. Primò ponit vnum dictum. Secundò ponit aliud dictum diſtinctum, & ſeparatum à primo. ſecundum aliam lectu. etiam diuiditur in duas partes. Primò ponit vnum dictum. Secundo ponit effectum illius dicti: & ſecundum hoc, debet habere litera, ne per triduum. & ibi eſt ſecunda pars. Bartolus.

Papinianus lib. 2. Definitio.

LEX X.

INter accuſatorem & reum cognitione ſuſcepta, [h] excuſatio pro abſente [i] iuſtis rationibus admittitur: ne [2†] per triduum [k] per ſingulos dies ter citatus reus damnetur, vel de accuſatoris [l] abſentis, præſente reo, calumnia [m] pronuntietur.

Martianus 3† lib. 10. de Iudic. public.

LEX XI.

SEruus [n] etiam [o*] per procuratorem domini æquè ac per dominum defendi poteſt. [o]

Diuiditur hæc lex in duas partes. Primò loquitur, qui debent adeſſe examinationi reorum. Secundò loquitur, quo tempore debet fieri examinatio reorum. ſecunda ibi, Et feriatis. Bart.

---

a *Importat.*] Si quæritur an damnatus criminaliter de crimine priuato ſit infamis, diſtinguitur. qa aut ciuilis actio quæ ex eo crimine deſcendit, infamat: vt furti ciuilis, & vi bo. rapt. & de dolo, quæ infamant: vt Inſtit. de pœna teme. lit. §. ex quibuſdam. hic ſi criminaliter agitur, infamatur cõdemnatus: vt hic. ſi autem ciuilis, non infamat: vt cõtraria pignoratitia (nã nulla cõtraria infamat, vt ſupra, de infam. l. furti. §. contrario.) tunc nec ſtellionatus crimen, quod ex eo deſcendit, infamat: vt ſup. de pignoratitia actione. l. tutor. §. contrariam. & de crimine ſtellionatus. l. 3. ſecus ſi ſtellionatus deſcenderet ex dolo, pro quo ciuiliter agitur de dolo: quia & tunc infamat: cum & ciuilis infamet, vt hic, & ſupra, de infam l. quid ergo. §. fi. Item de crimine cõcuſſionis poteſt dari exemplum, vt non infamet: quia nec ciuilis infamat, ſcilicet in factum: vt ſup de concuſſ. l. 1.

2† P. Fl. Marcianus.

b *Veluti*] exemplificat quorum criminũ priuatorum actio ciuilis ſit famoſa. Sed & quomodo vi bon. rapt. crimen, de quo hic dicit, numeretur inter priuata iudicia: cum ſemper vim publicam, vel priuatam contineat: ergo eſt publicũ: vt ſupra, eod. l. 1. ℣ Reſpond. hoc poſuit gratia exempli: non quod ſit priuatum. vel dic. ꝙ in caſu eſt priuatum: vt ſupra, de furtis l. ſi quis ex domo. & ex eo caſu hic dicit. item eſt exẽplum crimen expi. hæreditatis, quia ex furto deſcendit: vt C. de infa. l. ſi te.

* Vi. ſtel. iſtius l. p An. Rub. in l. pe. §. 3. nu. 74. inf. co.

Ordo.] CASVS. Ordo, id eſt, ſolemnitas, qua proponebantur olim accuſationes, deſijt eſſe in vſu: pœnæ tamen criminum durant, vnde extra illam ſolemnitatẽ omnes accuſationes hodiè proponuntur. Franc. Accurſius.

c *Ordo*] id eſt, ſolemnitas, quia formabatur accuſatio à Pontifice, vt & actio: vt ſup. de orig. iur. l. 2. §. omnium. ſolẽniter autem hodiè fieri debet libellus: vt inf. tit. 1. l. libellorum. quia ſic fit in ciuili, vt in authen. offeratur. & no. C. de eden. l. edita. Accurſius.

d *Extra ordinem*] id eſt, ſine ſolemnitate. omnia enim iudicia ſunt extraord. vt Inſtitu. de interdi. §. fin. & C. de form. l. 1. & 2. & ideo extraordinariè probari dicuntur: quia in iudicijs quæ extraordinaria ſunt, probantur. & facit C. de his, qui not. infam. l. decreto.

Cæſum eſt.] CASVS. Dominus ſeruum ſuum accuſatum de aliquo delicto non defendit. non propter hoc amittit dominium ſerui. Franc. Accurſ.

e *Non defenderit*] quod poteſt: vt dices inf. l. ſeruus.

f *Abſolutus fuerit*] idem ſi condemnatus: niſi ſeruus pœnæ fuerit factus, vt inf. de pœnis, l. aut damnum. §. fi. & C. de pœnis. l. ſeruo. & inf. de quæſtioni. l. 1. §. fi. Accurſius.

g *Dominꝰ*] vt ſup. qui & à quo. l. ille. Sed ar. contra. C. de la. lib. tol. §. ſancimus. Accurſius.

Inter accuſatorem.] CASVS. Accuſatione cœpta reus cœpit ſe abſentare. venit nũc aliqs. & allegat cauſas abſentiæ. interim licèt citetur reus, nõ dẽt dãnari. idẽ ℣. Fiã. Accurſius.

h *Suſcepta*] ſcilicet, litè conteſtata.

i *Pro abſente*] id eſt, eius abſentiæ: vt & inf. eod. l. penult. §. ad crimen. in fi & C. de accuſat. l. reos & ſup. de procur. l. ſeruum. §. publicè. & inf. l. prox. non autem in cauſa principali: vt d. §. ad crimen.

K *Ne per triduum.*] aliàs, nec: & aliàs, ne, pro nec. & ſemp ſubaudi, etiam ſecũdum Ioan. vt ſit ſenſus, quòd ſit citatus: vt hic dicit, nec damnatur etiam pecuniaria pœna, vel vſq; ad relegationem, quæ in abſentes cõſueuit ferri: vt ℣. de pœnis, l. abſentẽ. §. 1. ſiue interuenerit prædicta excuſatio, ſiue non, alij propriè ponunt, ne, vt ſiu dicta excuſatio faciat, vt non condemnetur, qui condemnaretur, ſecundum eos, ‖ dicta excuſatio nõ effect, in pœna ſcilicet pecuniaria. Itẽ quod dicit, triduum. dic ꝙ immò triduo citetur nouem vicibus, ideſt qualibet die ter. vel dic, ꝙ intra nouem dies citetur ter: ſcilicet, omni die ſemel: hoc modo, ne per triduum, ſcilicet, quilibet citatus: ter, ſcilicet, per ſingulos dies ſemel. Itẽ an hodie ſint ſic citandi accuſati? Reſp. non: immò per interualla triginta dierum ter: vt in ciuilibus: vt C. de iudi. l. properandum. §. 1. & C. quomodo & quando iud. authꝝ qui ſemel. nec ob. qđ hic dicit, non enim ponit ſic faciendum, ſed quod ſic fuerit factum, ſecundum Ioan. imò iuuit non faciendum: vt modò no. nec enim poteſt ferri ſententia: vt ℣. de pœnis. l. abſentem. §. fi. in princ. ſed annotantur bona: vt C. de requir. reis. l. 1. Alij dicunt fieri cõdemnationem: vt hic &. ne, propriè ponunt. & ſic intelligunt C. de accuſa. l. ſi accuſatorib. & facit pro eis C. quomodo & qñ iudex, l. tres. & aliud dicunt in ciuili accuſatore: quo non veniente prædicto modo fiat citatio: vt in ciuili: vt d. authꝝ qui ſemel. ſed etiam impoñ poteſt pœna: vt C. qui accuſ. non poſſ. l. qui crimen. & C. vt intra certum tempus cri. quæſtio. l. 2. & ad Turpil. l. 2. Azo. l

2† P. Fl. nec.

3† P. Fl. Marcian.

Accuſatoris] conuertit caſum, quando accuſator eſt abſens.

Calumnia.] No. calumniari &c. vt no. C. de aduoc. diuerſi iudi. l. 1. & facit C. de calumnia. l. 1.

n *Seruus*] ſcilicet, accuſatus: de quo poteſt, quod dic vt ℣. tit. 1. l. hos. §. omnibus.

o *Poteſt*] contra infra. l. accuſatore. §. ad crimen. ſol. vt C. de accuſat. l. ſi cuiuſdam & facit infra. de appell. l. Lucius. & inf. tit. 1. l. ſi ſeruum. & ſup. eod. l. ſciendum.

ad inteſ. huiꝰ l. vi Ant. Rubeo. l. pe. §. 1. n. 74. inf. co.

Viſtatis.] CASVS. Poteſtas cum vult audire cauſas eorum, & qui ſunt in turri communis Bonon. debet habere conſilium ſuper his à Doctoribus legum, qui ſunt in hac terra. Item ab alijs ſapientibus viris, vt ab aduocatis bonis: vt eſt Palmerius de terra Focolis: & Guilelmo Pancone, & alijs. & etiam feriatis diebus de his debet cognoſcere: ita vt innocentes ipſe liberet. eos autem, qui videntur culpabiles, & qui indigeant maiori animaduerſione conſeruet & differat. Franc.

Modestinus lib. 3. de pœnis.

LEX XII.

CVstodias [a] auditurus, [1]† tam clarissimos viros, [b] quam patronos causarum, si omnes in ciuitate, vel in prouincia [2] † quam regit, agunt, adhibere debet. [3] †

¶ Et feriatis [c] diebus custodias audiri [d] posse rescriptũ est: ita vt innoxios [e] dimittat: & nocentes, qui duriore animaduersione indigent, differat. [f]

Hic habentur tres lecturæ. vna habet, iudicante alia habet, inchoata. alia, iudicata. secundum duas primas lecturas, hoc intendit: Accusatore defuncto iudex potest processum prosequi, & ipsum finire, & terminare. secundam tertiam lecturam, dicit, quòd res iudicata ab alio potest executioni mandari per Præsidem, etiam accusatore defuncto, & non petente. hoc dicit. Bar.

Papinianus lib. 15. Respons.

LEX XIII.

ACcusatore defuncto, reus [4] † ab alio, iudican ıı § [5] † Præside prouinciæ, peragi potest.

Hic §. diuiditur in duas partes. Prima loquitur de eo, qui venit ad prosequendum crimen publicum. Secunda loquitur de eo, qui venit ad allegandum causas absentiæ. Secunda ibi, sed excusationes.

Item secunda subdiuiditur in duas partes. Primò ponit dictum. Secundo effectum illius dicti. secunda ibi, Et si iustam. Item prima principalis subdiuiditur in duas partes. Prima loquitur de procuratore ex parte actoris. Secunda de procuratore ex parte rei. secunda ibi, Multoque magis. & breuiter hoc intendit. In crimine publici iudicij non potest interuenire procurator ad allegandum causas causæ, sed ad allegandum causas absentiæ admittitur. Bar.

¶ Ad crimen iudicij publici [h] persequendum frustra * procurator [i] interuenit: multòque magis [k] ad defendendum: sed excusationes absentium ex Senatusconsulto [l] iudicibus allegantur: & si iustã rationem [m] habent, sententia differtur. [n]

Sententia iniusta patrem prosequentem necem filij non infamat. Bar.

Idem lib. 16. Respons.

LEX XIV.

GEneri seruis à socero veneficij accusatis, Præses prouinciæ patrem calumniã intulisse pronuntiauerat. [o] Inter infames patrem defunctæ non habendum, respondi: quoniam & si publicum iudicium inter liberos [p] de morte filiæ constitisset, citra periculum pater vindicaret. [6] † q

---

1† P.F. auditorum.

2† P.F. in ciuitate quinciæ.

3† P.F. ad habeti de bere.

4† P. Flores.

5† al. res ab alio iudicata Præsidem prouinciæ peragi pt. Tu vi. Budæum in Anno. poſtici. hic.

a *Custodias*] id est custoditas personas: vel etiam propriè vt sup. de offic. Præsid. l. solent. in prin. Accursius.

b *Viros*] qui sunt prudentes iuris: non tamen aduocatos eius causæ. itẽ patronos: scilicet qui aduocant aliàs: de quibus omnibus habes C. de postul. l. quisquis. hoc autẽ ideo, vt veritas melius inquiratur, & sic obseruat Potestas Bonon. in capitulis de carcere. & hoc est denuntiãdum ante, vt possit deliberari sup defensione: vt ff. de quæstio. l. vnius. §. pen.

c *Et si feriatis*] messiũ vel vindemiarum: nõ festorum, Az. vel dic etiam festorum: vt C. de feriis. l. prouinciarum. & facit sup. de feriis. l. Diuus. in fi. & inf. de quæstio. l. vnius. §. fi.

d *Audiri*] volẽte reo.

e *Innoxios*] id est, innocentes.

f *Dimittat*] sic C. de pœn. l. fi. vindicari.

Accusatore.] CASVS. Accusatore defuncto causa põt peragi per alium. Secundo dicit, q̃ in causa publici criminis non põt interuenire procurator ex parte accusatoris, vel defensor ex parte rei, nisi ad allegandum causas absentiæ: & si iustæ videbũtur, differtur interim sentẽtia. Franciscus.

g *Iudicante*] aliàs: iudicãte Præside. aliàs, inchoata per Præsidem. & dic q̃ potest agi intra triginta dies: vt inf. tit. 1. l. libellorum. §. fin. alij habẽt, ab alio iudicata: & tũc dic ante mortem accusatoris.

h *Iudicij publici*] secus si priuati, secundum quosdã. sed tu dic. vel priuati: quod sic probo. constat qd accusatio iniuriæ est priuata: vt C. de iniur. l. iniuriarũ. 2. sed in illa prohibetur procura nisi pro illustri: vt in eo. tit. l. fi. §. licere. & §. ita tamen. sic ergo in alijs. item alia ratione: quia regulariter prohibetur in quolibet crimine, in quo imponitur pœna maior relegatione: vt inf. an per alium caus. appel. l. 1. nec distinguit publicas a priuatis. itẽ ita in priuatis. vt in publicis imponitur pœna talionis accusanti: vt inf. ad Turpil. l. & in priuatis. hoc tamẽ tra. si petatur pœna corporalis per accusationem. secus si pecunia, vel aliud quod est infra relegationem: quia tũc potest esse procurator: vt sup. de procur. l. sed & hæ. §. 1. & l. non solum. §. fin & inf. an per alium causa appel. l. 1. §. 1.

i *Procurator*] ex parte accusatoris, vel etiam rei: vt subijcit. Item etiam cum mandato: qui propriè dicitur procurator: vt ff. de procu. l. 1. de non habente autem mandatum planũ est in ciuili, q̃ nõ admittatur ex parte actoris: & facit C. de fid. l. de fide. & ff. an per aliũ. l. 1 & C. qui accus. nõ pos. l. 2. sed contra. C. de accus. & inscrip. l. 3. Solu. vt ibi. l. ẽ contra ff. de procurat. l. seruum. §. publicè. Sol. causam absentiæ põt allegare, vt ibi nõ in facto principali defendere: vt hic. ad quod ff. de neg. ge. l. liberto. §. fi. de proc. l. absens. & ff. prox. & plenè dic, vt d. §. publicè. Item eodem modo sol. ff. eo. l. inter. quę est contra. Itẽ an ad testes producendos tantùm, vel aliũ articulum, cum non sit tunc damnandus? sed dic vt not. C. de accusat. l. si cuiusdam. Item contra. C. de fideiussoribus. l. sancimus. Solu. ibi in ciuili: vel si in criminali, de ea dices, quæ imponat pœnam, id est, relegationem.

k *Multoque magis.*] Cur magis cum ecõtra magis liceret, quàm accusatori videatur? Respon. quia cum per procuratorẽ litigatur: procurator ipse dãnatur vel absoluitur: quod non posset in criminalibus fieri.

l *Ex Senatusconsulto*] Turpill. vel cuius nomen non habemus: aliàs est decreto. Acm *Et si iustam rationem.*] Quid si nõ fuerit ratio iusta. vt quia voluptatis causa abest? Respon. eandem habiturus vt dixi ff. eo. l. inter. & de procura. l. seruum. §. publicè. & infr. an per alium causa appel. l. 1. & de pœ. l. absentem. §. 1.

m *Habent*] sic C. de procurat. l. exigendi. in fine.

n *Differtur*] sic C. de procurat. l. exigendi. in fine.

Generi.] CASVS. Socer accusauit seruos generi de morte filiæ. & non probauit. iudex in sententia, qua absoluit seruos, dixit accusantẽ calumniam commisisse, dicitur, quòd propter hoc non est infamis. Idem si liberos hominis accusauit de morte filiæ. Franciscus.

o *Pronuntiauerat*] vt in ipsa sententia absolutionis. vt & C. de calum. l. 1. & dic non iure, vt statim dicens.

p *Inter liberos*] id est, liberas personas cum hic accusatus esset seruus.

q *Vindicaret*] per iudicem, parte accusante: & hoc ratione proximitatis: vt & C. de calum. l. mater. & l. calumniæ. Et nota q̃ M. hanc legem inducit pro se in quæstione, qua dicitur: si aliquis damnetur in delicto famoso, vt furti & simili: & in veritate non deliquerat: an sit infamis? Et dixit q̃ non. nam licet quo ad alia præiudicet, non tamẽ quo ad famam. arg. huius legis. & C. de his qui no. infa. l. ſ furti. Sed tu dic contra: vt ff. de fur. l. non potest. nec ob. hæc lex. imò prodest. nam hic est speciale in parte. ergo pater q̃ secus est in alio: ar. ff. ad munici. l. 1. in fi. & sic contra M. & dicas, iudicem non iure iudicasse. cum sit in eo speciale, vt citra metum calũniæ liberum. & seruũ possit accusare de morte filiæ. Itẽ non ob l. si furti, vt ibi no. Itẽ oo. plus cõiuncto, quã nõ cõiuncto subueniri, sic ff. de recep. l. eos. & de iniur. l. vestẽ. & ff. tit. 1. l. 1. & 2. & ff. vt in pos. leg. l. quæ legatorũ. & ff. de adult. l. patri. Sed cõtra. ff. de adul. l. pater ſ hoc. Sol. vt ibi.

* Cũ hoc dicto q̃ iudicij publici nõ admittit curatio cõcordi. venies, extra. de accusat. nisi post cõclusum in cã. ſ tex. fin. in l. ſquis indubitati. C. ad legẽ Iul. de adul. Barba in repe. c. pastoralis. ext. de cã poss. & ppriet. & Ant. Corse. in singulis, in verbo curator. 2. inciditer qs in cã criminali. et ad tex. huius intel. vid. Rube. in l. seruũ. §. publicè ff. de procu. nu. 26.

6† Vindicaret. P.F

DE ACCVSATIONIBVS, ET inscriptionibus.

Supra dictum est de publicis iudicijs, verũ quia publica iudicia exercent̃ per accusationes: ideo ponitur rubrica de accusationibus. Itẽ quia in accusationib. ponit inscriptio: ideo in rubrica sequitur, de inscriptionibus: de quibus inscriptionibus habetis ff. eo. l. libellorũ, & l. fi cui in princ. Bart.

Quid accusatio, qd item inscriptio sit, quo etiã ordine res agatur, hic concinnè Cuiacius.

De accusationibus, & inscriptionibus.

TITVLVS II.

Pomponius lib. 1. ad Sab.

LEX PRIMA.

NOn est permissum mulieri publico iudicio quemquã reũ facere: nisi scilicet parentum, liberorumque, & patroni, & patronæ, & eorum filij, filiæve, neporis, neptisve [2] mortẽ exequatur.

Papinianus lib. 1. de adulter.

LEX II.

CErtis ex causis concessa est mulieribus publica accusatio: veluti si mortem exequantur eorum, earũque, in quos ex lege testimonium publicorum [b] iudiciorum [1]† inuitæ non dicunt. Idem & in lege Cornelia testamẽtaria [c] Senatus statuit. Sed & de testamento paterni liberti, [d] vel materni mulieribus publico iudicio dicere permissum est.

¶ Pupillis [e] ex consilio tutorum patris mortem, item pupillæ aui sui mortem exequi concessum est: lege testamentaria. nam de patris quidẽ tristamẽto pupillis agere Diuus Vespasianus permisit. Sed & si [2]† non exhibeantur tabulæ, per interdictum [f] possunt experiri.

Paulus lib. 3. de adulteriis.

LEX III.

LIbellorum [g] inscriptionis conceptio talis est, Consul [h] & dies. [i] Apud illum Prætorem, vel Proconsulem Lucius Titius [k] professus est se Mæuiam lege Iulia de adulteriis ream deferre, quòd dicat eam cum Caio Seio in ciuitate illa, domo illius, mense illo, Consulibus illis, adulterium commisisse. Vtique enim, & locus designandus est, in quo adulterium commissum est, & persona, [k] cum qua admissum dicitur, & mẽsis. Hoc enim lege Iulia publicorum iudiciorum [3]† cauetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui reum aliquẽ deferunt. Neque autem diẽ, [l] neque horam [m] inuitus comprehendet.

¶ Quod si libelli inscriptionum legitimè ordinati non fuerint, [n] rei nomen abolebitur, [o] & ex integro repetendi [p] reum potestas fiet.

¶ Item subscribere [q] debet accusatio. vel si est Imperator, qui quandoque in signũ humanitatis vtebatur veste Consulari, & secundum hoc fit instrumentum: & deinde sequitur narratio libelli, apud illũ &c. Sed quidam dicunt, annos Domini, vel nomen Imperatoris non apponi in his libellis accusatorijs: sed tantùm in instrumentis in quibus habetur memoria temporis, vel dic tertio Consule istius anni. Accursius.

1† Iudiciorũ non est P.F.

2† P. Flo. sed quasi

3† nõ est iudiciorũ in P.F.

Libellorum] CASVS. Nunc dicit quæ debet continere libell⁹ accusationis. Secundo dicit, mortuo accusatore abolebitur accusatio postulante hoc reo: poterit tamen accusari ab alio intra triginta dies. Fran.

Non est permissum] CASVS. Fœmina nõ potest aliquẽ de publico crimine accusare, nisi accuset occisores patris, & similiũ, qui in litera enumerãtur hac l. & seq. Item pupillus põt accusare tutore authore in casibus qui in litera enumerantur. & hoc dicit hæc l. & seq. Franc.

a *Neptisve*] itẽ aliorum: vt C. qui accus. non pos. l. Senatus. & l. vxor. Itẽ facit l. de crimine. eo. ti. C. qui acc. nõ pos. & ff. l. pr. & ff. ti. 2. l. mulieri, et de lib. ho. exhi. l. qd & lex §. hoc interdictum. sed an incidat in Turpil. si desistat? dic vt no. C. qui accus. non pos. l. e. si ea. Item excipe. vt dices inf. l. proxi.

b *Ex iis. Publicorum*] scilicet iudi. & determinat dictionem testimonium: vel dic procedens ex l. &c.

c *Testamentaria*] vt quia accuset mulier aliquem le. Corn. de fal. qui commiserat falsum circa testamentum. licèt ad ea vel ad alios suos nõ pertineat: & sit speciale propter immanitatem criminis. sic in crimine maie. vt ff. ad l. Iul. maie. & in quæstionibus. & in l. Iulia de anno vt ff. ad le. Iuliã de anno. l. 1. Item in crimine suspecti tutoris: vt sup. de suspect. tut. l. 1. §. consequẽs. sed in falso nõ: vt C. de fal. & si ad le. & sic facit hoc pro eo qđ no. ff. tit. 2. l. 1. In casu aũt sequẽti interat mulieris. sed alia rõ videbatur eã repellere. vt ibi dices.

d *Paterni liberti*] quos mulieris pater vel mater manumisit; quos suos dicere potest, etiã viuente patre vel matre: vt inf. de verb. sig. l. licet. §. paternos. & ff. de excusat. l. libertũ. illius ergo liberti potest dicere falsum. Sed qđ miri? qa cuiuslibet põt. vt sup proxi. rñso. sed dic, hic videbatur repelli. eo quod inuita in eum ferre testimonium non cogitur: vt sup. de testi. l. 4. in fi. nihilominus accusat, quia spõte facit.

e *Pupillis*] non quòd pupillus accuset, sed tutor; vt C. qui accus. non poss. l. 2. vel dic, accusat pupillus cum tutor accusat. vel si fari potest, tunc pupillus tutoris authoritate, vt hic: aliàs tutor. vt in ciuilibus, vt sup. de admin. tut. l. 1. §. sufficit. secundum Ir. hæc vltima placet. Et no. quod pupillus regulariter prohibetur. vt sup. tit. 2. l. mulieri, & ff. eo. l. qui accusare sed fallit in casibus istis. in adulto autem patet, qđ potest authore curatore. ex eo quod in pupillo tantùm prohibetur. Itẽ patet C. de auth. præstan. l. clarum. nisi in accusatione adulterij, quando quæritur de alieno, non de suo matrimonio pupillis agere Diuus Vespasianus permisit. Sed & si non exhibeantur tabulæ, per interdictum possunt experiri.

Paulus lib. 3. de adulteriis.

LEX III.

Libellorum inscriptionis conceptio talis est, Consul & dies. Apud illum Prætorem, vel Proconsulem Lucius Titius professus est se Mæuiam lege Iulia de adulteriis ream deferre, quòd dicat eam cum Caio Seio in ciuitate illa, domo illius, mense illo, Consulibus illis, adulterium commisisse. Vtique enim, & locus designandus est, in quo adulterium commissum est, & persona, cum qua admissum dicitur, & mẽsis. Hoc enim lege Iulia publicorum iudiciorum cauetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui reum aliquẽ deferunt. Neque autem diẽ, neque horam inuitus comprehendet.

¶ Quod si libelli inscriptionum legitimè ordinati non fuerint, rei nomen abolebitur, & ex integro repetendi reum potestas fiet.

¶ Item subscribere debet accusatio. vel si est Imperator, qui quandoque in signũ humanitatis vtebatur veste Consulari, & secundum hoc fit instrumentum: & deinde sequitur narratio libelli, apud illũ &c. Sed quidam dicunt, annos Domini, vel nomen Imperatoris non apponi in his libellis accusatorijs: sed tantùm in instrumentis in quibus habetur memoria temporis. vel dic tertio Consule istius anni. Accursius.

---

f *Per interdictum*] de tabu. exhiben.

g *Consul*] Item nomẽ Imperatoris scribi debet: vt argu. in Authen. vt præpo. nomen Imperatoris. sic ergo Cõsul. & disponitur in initio libelli, secundũ P. & dic, Consul apud quẽ fit accusatio. vel si est Imperator, qui quandoque in signũ humanitatis vtebatur veste Consulari, & secundum hoc fit instrumentum: & deinde sequitur narratio libelli, apud illũ &c. Sed quidam dicunt, annos Domini, vel nomen Imperatoris non apponi in his libellis accusatorijs: sed tantùm in instrumentis in quibus habetur memoria temporis. vel dic tertio Consule istius anni. Accursius.

h *Et dies*] quo datur, non quo scribitur libellus: vt in Authen. de exhi. & introdu. §. suscepto. & idem in ciuili, sed à reo, non ab actore vt d. authe. Alij hic exponunt, dies, scripti libelli, quod nihil est, nisi dixerint, & dati, quando eodem tempore scriberetur, & daretur.

i *Testis*] loquitur in tertia persona: idem si in prima.

k *Ex persona*] vtraque, scilicet sic sup. de dolo. l. sed si ex dolo. §. fi. arg. inf. de appel. l. 1. in fi. & l. scio. 1. resp. on.

l *Neque autem diem*] commissi criminis, scilicet: sed dati libelli sic. Item est contra sup. quod vi, aut clam. l. aut. §. 1.

m *Neque horam*] admissi criminis, & hoc. ne quid &c. arg. sup. de edendo. l. 1. §. editiones.

n *Non fuerint*] sc. vt hic dictum est: vt no. C. eo. l. in causis.

o *Abolebitur*] id est, cancellatur accusatio, postulante reo: vt inf. §. si accusator.

p *Repetendi*] solemniter, & legitimè: si tempora accusationis largiãtur. vt ff. de adult. l. accusatum. & dices ff. proxi. §. q.

q *Subscribere*] dicendo, huic meæ accusationi subscribo, &

vsque ad finem, vel sententiâ perseuerantũ promitto. super hoc ꝛt fidemissorẽ dabit: vt C. ad Turpil. l. 1. & ff. l. 6 cui. Vel dic, subscribit dicens & profiteor me dedisse talem libellũ, per quem statim intelligitur esse ligatus ad talionẽ: vt hic, & d. l. 6 cui. Tertij dicunt, ꝙ exprimat, vt scribo me paratũ subire eãdem pœnã, vt dices in l. 6 cui. & sic hæc subscriptio ante li. contest. vt ff. ad Turpil. l. Senatus. §. qui post.

Subscriptio accusatoris in libello, p quę verba fiat. & qd cõtineat.

a *Vel alius*] ad quod C. de testa. l. hac cõsultissima in princ.

b *Quod domum*] inf. de adul. l. qui domũ. c *Dimiserit*] infra de adulter. l. mariti. in prin.

d *Comperto*] vt d. tit. l. mariti. §. plectitur. e *Simile*] vt supra de mino. l. auxilium, § 1. & not. ꝙ hic dicit Azo ex hoc §. ꝙ vnus accusat vnum simul de diuersis delictis: licèt secus sit de vno: vt C. eo. l. 1. & l. de crimine. sed potest dici, ꝙ alio sit hic sensus, scilicet, si libellus adulterij malè fecerit, potest. & de his dicere nõ simul, sed primò de vno, & sic alternatiuè. vel dic, sicut in accusatione adulterij ponuntur plura in libello: vt ff. hic & in his criminib. vel dic, finita prima accusatione, sed nõ interim. & sic potest intelligi quod Azo dixit. arg. supra. l. 1. l. interdum.

* de stell. huius temp. vid. Parp. in l. edit. n. 212. C. de eden.

f *Causa*] sic, & illa comprehẽditur, quã dixit in superiori §. puta, si male cõcepta libellos: de qua loquitur ff. de adult. l. accusaturus. vel intellige hunc §. li. contest. quando alia de causa, puta, morbo, vel similis qs impeditur. sed si impediatur mala cõceptione libelli, poterit iterũ accusare intra viginti annos: tãto enim tollitur tẽpore criminalis accusatio: vt C. d fal. l. querela. H. nisi. & prima minori tempore tolebatur, vt adulteriũ per quinquennium: de quo loquitur superius responsum.

* Hodie obseruauit Augustus. Suet. in Augu. c. 32.

g *Simile*] vt feriæ repentinæ: alias videtur abundare. H.

h *Abolebitur*] id est, cancellatur: & ita à iudicij obseruatione absoluitur.

i *Alij*] supple, etiam. nam idem potest. ff. si viuit, & cessat impedimẽtum intra idem tempus triginta dierum: vt hic, & ff. 4 nouis. & ff. ad Turpil. l. aut priuatim. in pri. & §. 30. & l. in Senatu. 1. ff. & C. de generali abo. l. 1. & ff. eo. l. hi tñ. §. fin. nisi sit priuata abolitio: quo casu sic pot, nisi de hoc supplicet Principi. vt C. de aboli. l. 1. & facit C. si re, vel accu. l. si §. 1.

k *Quod tempus*] ff. alius accusare poterit: & certè vsque ad triginta dies: vt hic. & inf. eo. l. hi tamen. in fi.

Qui non debent] CASVS. Hæc lex enumerat quosdam qui accusare non possunt, quos videas in litera. Franc.

l *Non habet*] quia infamis est: vt ff. tit. 1. l. infamem. & hoc & extraneum de nouo vult accusare, secus si nõ de nouo. Hõ bit is, qui dat libellos, se professum esse: vel alius[a] pro eo, si literas nesciat.

Iste §. legitur duobus modis, scilicẽt vnam lectu. hoc intendit. Eodem modo debet formari libellus in alijs criminibus similibus, sicut in adulterijs. secundum aliam lectu. hoc dicit. Non solum de crimine adulterij, sed & de plurib. alijs similibus poterit quis accusari. Bart.

¶ Sed, & si aliud[e] crimen obijciat, veluti quod domũ[b] suam præbuit vt stuprum materfamilias pateretur: quòd adulterum deprehensum dimiserit: [c] quòd pretium pro comperto[d] stupro acceperit: & si quid simile, [e] idipsum libellis comprehendendũ erit.

Accusatore defuncto, vel aliter impedito, rei nomẽ abolebitur, & intra triginta dies repetitio conceditur. Bart.

¶ Si accusator decesserit, aliaue causa [f] eum impedierit quò minus accusare possit, & si quid simile ff. est: nomen rei aboletur[h] postulante reo: idque, & lege Iulia de vi, & Senatusconsulto cautum est: ita vt liceat alij[i] ex integro repetere reum. sed intra quod tempus? [k] videbimus. Et vtique triginta dies vtiles * obseruandi sunt.

Vlpianus ad Edictum. 1 †

LEX IIII.

QVi [2] † iudicio publico damnatus est, ius accusandi non habet,[l] nisi liberorum, vel patronorum suorum mortem[m] eo iudicio, vel rem suam exequatur. Sed & calumnia notatus,[n] ius accusandi ademptũ est. item ijs [o] qui cum bestijs depugnandi causa in arenam intromissi sunt: quiue artem ludicram vel lenocinium[p] fecerint: quiue pręuaricationis calumnięve causa quid feciſſe iudicio publico pronuntiatus fuerit: quiue ob accusandum, negotiumve [q] cui faciendum 3 † pecuniam accepisse iudicatus[r] erit.

Idem ad Edictum. 4 †

LEX V.

SEruos quoq; adulterij posse accusari nulla dubitatio est.[f] Sed qui prohibentur adulterij liberos homines accusare, [t] ijdem seruos quoque prohibebuntur. Sed ex rescripto Diui Marci etiam aduersus [u] proprium seruum[u] accusationẽ instituere dominus potest. Post hoc igitur rescriptum accusandi necessitas[x] incumbet domino seruum sunum. Cæterùm, iustè mulier nupta, [y] præscriptione vtetur. [z]

l *Non habet*] quia infamis est: vt ff. tit. 1. l. infamem. & hoc & extraneum de nouo vult accusare, secus si nõ de nouo. Hõ

secus si suum accusatorem etiam de nouo, nisi ciuitatẽ, vel libertatem amiserit per damnationem: vt sup. tit. 1. l. is qui. m *Mortem*] si ergo non sic exequatur suam, vel suorũ iniuriã, non admittitur. licèt alij infames qñq; admittantur, q non sunt iure publico damnati: vt ff. tit. 2. l. famosi. & ff. eo. l. mulierem, vbi in recusatione annonę in famis recipitur. 1 † P. F. ff. 2. ff adul.

n *Notatus*] i. qui per calumniã aliquẽ accusauerũt. nã sunt infames, sicut & infra eo. tit. de infa. l. 1. & facit ff. de præuari. l. accusator. Accurs. o *Item ijs*] ff. ius accusandi ademptũ est, q &c. & dic intromissi ff. p fetam dãnationis: vnde efficitur secundum pœnæ: vt ff. de pę. l. q vltimo. Itẽ si sua sponte, p mercede: secus si gratia vitandæ: vt ff. de postula. l. 1. §. bestias.

p *Lenocinium*] De eo dicit quod est sup. de infa. l. Athletas. c. ait prætor. qđ ipso iure infamat. sed & de illo de quo dr ff. de adult. l. 2. l. 2. log põt: vt liceat ab infam nõ fit infamia. ita repellitur ab accusatione adulterij si obiiciat ante l. cõtest. vt C. de adul. l. ita pudor. & l. qm nõ põt. & ff. de adult. l. 2. §. qui hęc dicit. & §. si publico. 3 † P. F. faciendũ. 4 † P. F. li. 3. de adul.

q *Negotium ve*] vt calumniosum.

r *Iudicatus*] vel conuictus fm Alb. arg. ff. de testi. l. testũ. §. pe. licet ibi pp testimoniũ. hic pp accusatiõnẽ faciẽdã, vel nõ faciendã pecuniã accepit. ita eadẽ ęqtas ẽ licẽ: qđ ff. de tenet lege Iulia repet. vt ff. ad l. Iul. repet. l. eadẽ §. 1. & sic infamat. cũ sit publi. iudiciũ: vt ff. tit. 1. l. 1. & l. infamẽ.

Seruos] CASVS. Serui etiã pñt de adulterio accusari: q tñ nõ põt accusare liberũ hominẽ: vt de his habuisti ff. l. proxi. ille nec etiã seruum põt accusare. Vltimò dicit, Dominus potest seruum suũ de adulterio accusare: & si non accusat, & nupta, cum qua commisit seruus adulterium, separet se à viro, & nubat alij: eo modo ipsa non poterit accusari, nisi prius adulter accusetur. Franc.

s *Dubitatio est*] vt inf. eo. l. hos. §. omnibus.

t *Accusare*] quod euenit in casibus superioris l. & inf. eo. l. qui accusare, & facit l. hos. §. si seruus.

u *Aduersus proprium seruum*] q d. non solùm aduersus alienum, vel dic, non solùm aduersus liberum. Accur.

x *Necessitas*] non præcisè, sed die solemniter: vel dic, si vult eum pœnam subire legitimam: vel immò si vult accusare adulteram iam alij nuptam, vt subijcit.

y *Nupta*] à qua diuerterat prior vir propter adulterium cõmissum antequam accusaret de adulterio seruus, & ante quam denuntiaret ne nubat, vt inf. de adul. l. 2. in prin. & l. denuntiasse. Accurs. Franc.

z *Præscriptione vtet*] vt ab adultero scripsit, vt d. l. denũciasse. & l. 2. in pri. & l. nupta. & l. q vxori. & l. vim passũ. §. nupta.

Lenia

Idem lib. 2. de offi. Procon.

LEX VI.

LEuia [a] crimina audire, & discutere de plano [b] Proconsulem oportet, & vel liberare eos, quibus obijciuntur, vel fustibus castigare, vel flagellis cęsos [c] liberare. [1] †

Idem lib. 7. de offi. Procon.

LEX VII.

SI cui crimen obijciatur, præcedere debet in crimẽ subscriptio. [d] quę res adid inuenta est, ne facilè quis prosiliat ad accusationem: cũ sciat inultam sibi accusationẽ non futuram. Caueant itaque singuli, quod crimen obijciant: & præterea perseueraturos [e] se in crimen vsque ad finiam.

Absolutus nõ potest de eodem crimine accusari ab eodem, vel ab alio: nisi fuerit ignorans, & suam iniuriam prosequatur. Item idem accusator non potest eundẽ de alio crimine accusare: nisi suam prosequatur iniuriam. secus in filio eius. Bar.

¶ Isidem * criminibus quibus quis liberatus est, non debet

1 Quid importat ista clausula à plano, in rescriptis & per quem possit concedi: vide glo. in extrauag ad repti. in ver. de plano. glo. in c. fi. in ver. figura ex. de hæreti. li. 6. & in cle. fæpè. sub eod. ver. & ibi no. Ioã apo. ad Lanfran. de Ori. sub eo. ét ver. de ver. sig. ¶ P. F. seruos verberare.

* Hanc locũ diffusè explicat M. Cic. actio. 4. in Verrẽ & ad huius tex. intel. poteris videre Rui. in l. hoc edicto. 4. nũtiatio. nu. 235. de nou. ope. nun.

Accusans de crimine qualiter dẽt libellũ formare.

a *Leuia*] CASVS. Leuia est ea crimina, quæ possit Proconsul. de plano i. licèt non sedeat pro tribunali cognoscere. & quæ sint leuia, dic vt in glo. hic posita. Fran. Accur.

a *Leuia*] vt l. Iul. de anno. vel leuia, i. priuata crimina, secundum Alb. & crimen de nauib. submersis, vt C. de naufra. l. de submersis, & crimen abigeatus: vt C. de abige. secundum H. vel cognitio custodum: vt inf. de quæstio. l. vnius. §. fi.

b *De plano*] i. sine libello: vt d. l. de submersis. & sup. de offi. Proconsul. l. nec quicquam. §. de plano. secundum Alb. vel ẽm alios, sine inscriptione, cum libelli tamẽ oblatione: nam dicunt, in istis non esse necessariam inscriptionem: vt C. eod. l. si quis se. Sed certè immò in omnibus tãm publicis, quam priuatis dico necessariam inscriptionem: vt sup. de priua. delic. l. fin. & de fur. l. fi. & C. de iur. l. fi. nisi in crimine abigeatus: vt C. de abig. vel etiã in alijs specialib. quæ not. C. qui accu. non poss. l. q crimen. Sed ista hodiè appello leuia quæ dixi, & alia, quæ non sunt ita magna vt crimen lẽnocinij: & similia: & alia de q̃b. fit mentio sup. de offi. Proconsul. l. nec quicquã. §. de plano. & q̃ hic dicit, de plano licèt non sedeat pro tribunali, potest discutere iudex: vt inf. de quæstio. vnius. l. fi. & de adulte. miles. & sexagenta. & fiet in Authẽ. de mandatis Princip. §. fi. ubi.

c *Cæsos*] aliàs, cæsos, aliàs non. & facit inf. de incen. rui. naui. l. Pedianus. §. 1.

d *Subscriptio*] nedum inscriptio. primo enim fit inscriptio, postea subscriptio.

e *Perseueraturos*] s. adijcere debet se perseueraturum: & hic fortè sumitur subscriptionis forma, secundũ R. debet enim scribere se perseueraturum vsq; ad finem: & super hoc paratum fideiussorem dare. vel si tabellio scripsit accusationem, satis est, si hic (vel alius pro eo si nescit scribere) subscribat se ita professum: vt sup. l. libellorum. Sed etsi ipse accusator scripsit libellum dicens, profiteor me accusare illum: benè fit si subscribat, & profiteor me ita professum esse. Quidam tamen dixerunt, q̃ subscribere debet se velle pati eandem pœnam, si non probauerit de crimine, quã passurus erat reus si probauerit. vel si subscribere dẽt se ita professum esse, & velle pati. & de hoc dic hic loqui, ad quod vltimum est. C. de arbit. l. ne in arbitris. & est pro eis C. de fide instr. l. 2. & fin. & C. de adult. l. ita pudor. & l. fin.

1 Item facit C. eo. l. pe. & fi. & qui accu. non poss. l. 1.

Præses pari eũdem iterum [2] † accusari. [f] Et ita Diuus Pius Saluio Valenti rescripsit. Sed hoc verum ab eodem, an nec ab alio accusari possit, videndum est. Et putem, quia res inter alios iudicatæ, alijs non præiudicant: [g] si is qui nunc accusator extitit, suum dolorem persequatur, doceatque [h] se ignorasse accusationem ab alio institutam, magna ex causa [i] admitti eum ad accusationem debere. Si tamen alio crimine postuletur ab eodẽ, qui in alio crimine eum calumniatus sit, puto, nõ facilè admittendum eum, [k] qui semel calumniatus sit: quamuis filiũ accusatoris admitti oportere aliam accusationem instituentem aduersus eum, quem pater accusauerat, [l] Diuus Pius Iulio Cãdido rescripsit.

Ibi debet quis puniri, vbi deliquit. Bar.

¶ Idem Imperator rescripsit, seruos ibi puniendos, vbi deliquisse arguantur: dominũq; eorum, si velit eos defendere non posse reuocare in prouinciam suam: sed ibi oportere defendere, vbi deliquerũt. [m]

f *Accusari*] ab eodẽ, vel ab alio. Sed quid si transegerit accusatus? Resp. vt no. C. de transact. l. transigere. siue in crimine, de quo potest transigi, siue nõ: & siue de publico, siue de priuato: vt in diuersis glo. ibi dixi. Item quid si delato sacramẽto se purgauit? Respon. prodesse: vt arg. sup. de iureiur. l. cum qui. §. in popularibus. nec ob. sup. de iure patro. l. si iurauero. quia fauor ingenuitatis ibi est. Item facit C. de fide instrum. l. 3.

2 † In P. F. deest iterum.

2 Bal. in l. 2. §. fi. ff. si quis cautio. & scribendi. vbi quæ ista singul. reputãt singul. ad hoc, q̃ si quis petit sibi dari nouã dilationẽ, eo qa dicit ignorasse primã, quia fortè non fuit sibi personaliter data, seu notificata, sed ad domũ tm̃; & ita iurat; sufficit tale iuramentũ. Bolog.

g *Non præiudicant*] regulariter, sed fallit hic: vt & aliàs, vt no. C. qui ita iud. nõ nocet. l. 1.

h *Docuerque*] quod est eo ipso, quod contrarium non probatur. sic C. q mil. nõ poss. l. super seruis. nã quilibet ignorare præsumitur: vt sup. de probatio. l. verius. vel dic doceat suo sacramento: argum. inf. de semili. l. non omnes. §. à barbaris.

i *Magna excusa*] scilicet si doceat de præuaricatione prioris accusatoris: non aliter, secundum Ioan. Andr. vt sup. de præuar. l. præuaricationis. Azo. sed secundum alios subaudi, maximè si doceat. Idem tamen etsi non doceat, secundum eos; & se dicunt alterum horum sufficere; sed tu die vtrunque necesse si à primo incipies; secus fortè si à secundo; sic C. de iu. delib. l. potuit. & facit ad hoc supra, de lib. homi. exhiben. l. 3. §. fi. tamen. & C. eodem. l. 6 quis homicidij. & supra de præuaricato. l. 3. in principio. & inf. de adulter. l. 3. in fine.

k *Admittendum eum*] no. qui semel malus est, & postea præsumitur, vt hic, & supra, de suspect tut. l. 3. §. si autem. & §. si curator. & inf. eodem l. alij. & suprà de testib. l. producti. & supra de pub. l. locatio. §. heuatores. 3 vestigandum ad iterandam. & è contra qui semel bonus &c. vt & inf. de semili. l. non omnes. §. à barbaris. & sic de præterito ad præsens &c. sic sup. quib. mod. pigno. vel hypo. sol. l. sicut. §. superuacuum. argum. contra. C. de probat. l. cum te. Item qui semel diues. & hodie, vt C. de probatio. l. ex persona. q̃ semel pauper. & modo, vt sup. de probatio. l. nõ est. qui semel dominus. & nunc. sed in poss. dicit Ioan. secus, vt no. C. de proba. l. siue possideris.

3 Aliàs. reliquatores.

l *Pater accusauerat*] calumniosè, vt ex postfacto apparuit. & sic no. quod delictum patris non nocet filio, vt inf. de pœnis. l. crimen. sed argum. contra. C. ad leg. Iuliam maiestat. quisquis.

Patris delictũ filio nõ nocet.

m *Deberunt*] vt sup. de noxa. l. fin. & C. vbi de crimi. agi oportet. l. 1. & authen. qua in prouincia. & sup. de iudic. l. venditor. & in eo. titulo.

a *Remit-*

a *Remitteret*] hoc si latitabat vt in Authen. vt nulli iudi. §. si vero quis, vel hoc speciale: vt in naufragio: vt sup. de incen. rui. nau. l. de quid. vel hoc facere debet ex vrbanitate. & facit inf. eo. l. si. & sup. proxi. §.

Qvi accusare] CASVS. Viso qui non possunt accusare, per consequens scimus. qui possunt accusare, & enumerat quasdam personas, quæ nō possunt accusare: & in casu istis personis permittitur accusare, vt suam iniuriam exequantur. Item liberi & liberti in casu pūt conqueri de patre, & de patrono. Itē & filius de facto matris pōt conqueri in casu quē ponit in litera. Vltimò dicit, Accusatum ab alio accusare nō possum: & hoc intelligas pendente accusa prima. si autem primus accusans desistat, abolit. peccata, vel non bene possum accusare eundem, & hoc dicit hæc lex cum tribus seq. F. ane.

b *Non possunt*] nam quilibet potest qui nō prohibetur; vt sup. quibus ex cau. maio. l. nec nō. §. quòd eis. & no. quòd hæc, & seq. ll. sunt. 2. q. 1. c. prohibetur. Accur.

c *Vt mulier*] mulier non prosequendo suā iniuriā repellitur, vt hic. & C. qui accu. nō poss. l. de crimine. sed fallit in crimine maiest. vt inf. ad leg. Iul. maiest. l. in quæstionibus. & annonæ: vt ff. ad leg. Iul. de anno. l. fi. §. fi. & l. Cor. testamentaria: vt sup. eo. l. 2. Item in crimine suspe. tut. vt Instit. de suspec. tut. §. consequens. Item in pupillo: die secus si est adultus maior 20. ann. ad instar testis: non autem minor. arg. contra. ff. de bon. lib. l. qui cū maior. §. sed si non. & de his qui vt indig. l. post leg. §. his verò. vel die *sm* Azo. & minor: vt no. ff. eo. l. 2. §. pupillus. & dic. q̄ etiam pupillus in casibus admittitur, vt ibi no. Item per sacramentum. s. in quo iurant non euitare mortē causa Reipub. vt subijcit: vt C. eo. l. si crimen. & l. nō prohibentur. nisi vt ff. tit. 2. l. famosi. Item qui habet magistratū, l. merum imperium. q̄ dicitur potestas: vt ff. de iurisd. omn. iud. l. imperium. nō potest accusare dum durat magistratus: vt hic. & ff. de iniur. l. nec magistratibus. & ff. de adult. l. si maritus sit in magistratu. quia nec accusari, vt subijcit hic: & ff. de in ius voc. l. 2. & dic sine fraude. i. sine pœna. sic ff. de ædil. edic. l. cū aūt. §. excipitur. vel fraus fieret Reipub. si ab eius cura auocaretur, qui pro eius vtilitate quotidie dēt esse solicitus. Ideo. n. magistratus dicitur, quia magis instat vtilitati pub. ad q̄d ff. de ver. sig. l. q̄bus. & facit ff. de iud. l. pars. & ad Treb. l. ille à quo. §. rempestiuū. Item infamis nō accusat: vt C. eo. l. crimīnis. & sup. de popul. ac. l. populatis. nisi vt inf. tit. 2. l. famosi. & inf. eo. l. mulierem. & nisi vt ff. l. hi tamen. nam in pecuniaria causa potest agere pro se; vt sup. ad Tertul. l. 2. §. si mulier sit famosa. Item qui accusauit duos: quod potest: vt dices in l. hos accusare. §. lege Iul. nec potest

Quis debet summ processū expedire antequam reum ēt pro maiori crimine ad iudicem alterum remittat. Bar.

¶ Cum sacrilegium admissum esset in aliqua prouincia, deinde in alia minus crimen, Diuus Pius Pōtio Proconsuli 1† rescripsit, postquā cognouerit de crimine in sua prouincia admisso, vt reum in eam prouinciam remitteret, a vbi sacrilegiū admisit.

Cognito vno de cōtrarijs, cognoscitur aliud: & contrariorum eadem est disciplina, vel aliter: Omnes regulariter possunt accusare, nisi personæ prohibitæ. Bar.

Marcel. 2† lib. 2. de pub. iud.

LEX VIII.

QVi accusare* pōt intelligemus, si scierimus, qui non possunt. b Itaq; prohibētur accusare alij propter sexum, vel ætatē: vt mulier, c vt pupillus. Alij propter sacramentum, vt qui stipendia merent. Alij propter magistratū, potestatemve, in quæ agētes sine fraude in ius euocari nō possunt. Alij propter delictum proprium, vt infames. Alij propter turpē quæstum, vt qui duo iudicia aduersus duos reos subscripta habent: nummosve ob accusandum, vel non accusandum acceperunt. Alij propter conditionem suam, vt filij d contra parentes, 3† & liberti contra patronos.

Paulus lib. 5. Sentent.

LEX IX.

ALij propter suspicionem calumniæ, vt illi, qui falsum testimonium subornati dixerunt.

Hermogenianus lib. 6. iur. Epitomarum.

LEX X.

NOnnulli propter paupertatem, vt sunt qui minus quam quinquaginta aureos e habent.

Marcel. 4† lib. 2. de Pub. iud.

LEX XI.

HI tamen omnes si suam iniuriā exequātur, mortemve propinquorum defendant, ab accusatione non excludūtur. f

¶ Liberi, libertique non sunt prohibendi suarum rerū defendendarum gratia de facto parentū, patronorumve queri: veluti si dicant vi se à possessione ab his expulsos, scilicet non vt crimen g vis eis intendāt, sed vt possessionem recipiant. h Nam & filius nō quidem prohibitus est de facto matris queri, i si dicat suppositum ab ea partū, quo tertium accusare: vt hic. & C. eod. l. cum rationibus. & hoc propter quæstum turpem vitandum: sed sicut qui aliàs non potest, admittitur tamen si suam, vel suorum iniuriam prosequatur: sic potest hic tertium accusare: vt hic. & d. l. cū rationibus. Item qui accepit nūmos ob accusandum, vel non accusandum, quia incidit in leg. Iul. repet. vt inf. ad l. Iul. repet. l. eadem. §. 1. & 2. & facit sup. l. qui iudicio. in fine. Itē liberi patronos nō accusant: vt subijcit. immò pœna imponitur: vt C. eod. §. & sic est in seruis, & familiaribus. cū non possint, & puniantur si contra fecerint: vt C. eo. l. iniquum. & l. si quis ex famil. & facit C. de testibus. l. libertorum. & de fal. l. fal. §. Item propter suspicionē cal. vt quia falsum testimonium subornati dixerint: per quā & aliàs præsumūtur malefactores: vt sup. l. si cui. §. si tñ. in fi. ff. & sup. de testi. l. produci. & in Auth. quemodo opor. Epi. §. quanta. & sup. de peti. hære. l. postquā, 4† P.F. in fi & arg. §. de off. Macer. Præs. l. illicitas. §. ne potētiores. Item socij criminis. vt C. de lib. cau. l. si filium. Item qui commisit simile crimen: vt vir propter lenocinio: vt inf. de adult. l. 2. §. lenocinij. Item qui desistit: vt inf. ad Turpil. l. 2. Itē iure canonum repelluntur alij: quia sunt cōspiratores: alij quia anathematizati: alij quia sacrilegi: vt 6. q. 4. c. cōspiratores. & ca. eos. & ca. nulli. Item inimici: vt 3. q. 5. c. qui suspecti. & cap. canonica. & cap. omnes.

1† P.F. Pōtio Proculo.

2† P.F. Macer.

3† P.F. vt liberini cōtra patronos cætera defuncto.

4† P.F. in fi & arg. §. de off. Macer.

a Elegan. ret a Cic. de crimin. act. 1 Verrem.

Accusare plures prohibentur.

b *Non possunt*] nam quilibet potest qui nō prohibetur; vt sup. quibus ex cau. maio. l. nec nō. §. quòd eis. & no. quòd hæc, & seq. ll. sunt. 2. q. 1. c. prohibetur. Accur.

c *Vt mulier*] mulier non prosequendo suā iniuriā repellitur, vt hic. & C. qui accu. nō poss. l. de crimine. sed fallit in crimine maiest. vt inf. ad leg. Iul. maiest. l. in quæstionibus. & annonæ: vt ff. ad leg. Iul. de anno. l. fi. §. fi. & l. Cor. testamentaria: vt sup. eo. l. 2. Item in crimine suspe. tut. vt Instit. de suspec. tut. §. consequens. Item in pupillo: die secus si est adultus maior 20. ann. ad instar testis: non autem minor. arg. contra. ff. de bon. lib. l. qui cū maior. §. sed si non. & de his qui vt indig. l. post leg. §. his verò. vel die *sm* Azo. & minor: vt no. ff. eo. l. 2. §. pupillus. & dic. q̄ etiam pupillus in casibus admittitur, vt ibi no. Item per sacramentum. s. in quo iurant non euitare mortē causa Reipub. vt subijcit: vt C. eo. l. si crimen. & l. nō prohibentur. nisi vt ff. tit. 2. l. famosi. Item qui habet magistratū, l. merum imperium. q̄ dicitur potestas: vt ff. de iurisd. omn. iud. l. imperium. nō potest accusare dum durat magistratus: vt hic. & ff. de iniur. l. nec magistratibus. & ff. de adult. l. si maritus sit in magistratu. quia nec accusari, vt subijcit hic: & ff. de in ius voc. l. 2. & dic sine fraude. i. sine pœna. sic ff. de ædil. edic. l. cū aūt. §. excipitur. vel fraus fieret Reipub. si ab eius cura auocaretur, qui pro eius vtilitate quotidie dēt esse solicitus. Ideo. n. magistratus dicitur, quia magis instat vtilitati pub. ad q̄d ff. de ver. sig. l. q̄bus. & facit ff. de iud. l. pars. & ad Treb. l. ille à quo. §. rempestiuū. Item infamis nō accusat: vt C. eo. l. crimīnis. & sup. de popul. ac. l. populatis. nisi vt inf. tit. 2. l. famosi. & inf. eo. l. mulierem. & nisi vt ff. l. hi tamen. nam in pecuniaria causa potest agere pro se; vt sup. ad Tertul. l. 2. §. si mulier sit famosa. Item qui accusauit duos: quod potest: vt dices in l. hos accusare. §. lege Iul. nec potest

e *Nonnulli. Aureos*] si tamen diligens sit, & fidelis, admittitur, sicut ad tutelam: vt arg. Inst. de suspec. tut. in fi. sit. & in Auth. de testi. §. 1. & ff. de adop. l. nec ei. §. 1.

f *Hi tamen. Non excludūtur*] ad quod est sup. eo. l. qui iudicio. & C. in qui. cau. co. vel cen. l. 2. in fi. lib. 12. sed hoc fallit in liberis, & liberis: quia etiam suam iniuriā prosequendo non possunt accusare, sed ciuiliter agere: vt ff. proxi. §. sed aliàs prohibitus etiam graue delictum potest prosequi prosequendo suam iniuriam: vt C. eo. l. propter.

g *Non vt crimen*] contra sup. proxi. respon. Sol. hic speciale in liberis, & liberis: vt ibi dixi. alij cōcedunt in graui etiā liberis, & libertis; vt C. eo. l. propter. quod non placet, nisi in exceptis criminibus; vt læsæ maiestatis, & adulterij; vt inf. de adulter. l. si adulterium. §. liberto. nec obst. sup. de iniur. l. Prætor. §. præterea. quia ibi ciuiliter. Item facit C. qui accu. non poss. l. fin.

h *Recipiant*] per interdictum vnde vi. si vis fuerit armata; aliàs agitur actione in factum; vt ff. de vi, & vi arma. l. 1. §. interdictum. hoc quia atrocitatē facinoris. & de obse. l. qui honoti. Accur.

i *Queri*] per actionem in factū. arg. inf. de fal. l. qui nomine. l. ad interesse. vel excipiendo.

magis cohæredem haberet: sed eam ream lege Cornelia facere permissum ei nō est. [a]

¶Ab alio delatum [b] alius deferre non potest, sed eum, qui abolitione publica, vel priuata [c] intertueniente, aut desistē te accusatore, ex reis exemptus est, alius deferre non prohibetur. [d]

Visum est qualiter accusatio debet formari. Item quæ personæ possunt accusare, & quæ non. hic autem incipit dicere, quæ personæ possunt accusari, & quæ non. Bar.

Venuleius Saturni. lib. 2. de iud. publ.

LEX XII.

HOs [e] accusare non licet, Legatū Imperatoris, id est, Præsidem [f] prouinciæ, ex sententia Lentuli dicta Sylla, & Tyrone [1†] Consulibus. Item Legatum prouincialem eius duntaxat criminis, quod ante commiserit, & quàm in Legationem veniret. Ité magistratum populi [h] Romani, eumve qui Reipub. causa abfuerit, dum non retractandi leges [i] [2†] causa abest.

¶Hoc beneficio [k] etiam inter reos recepti [l] uti possunt, si abolitione intercueniēte reperiūt [m] se non debere contendant, [n] secundum epistolam Diui Hadriani ad Glabrionem Consulem scriptam.

¶Lege Iulia iudiciorum publicorum cauetur, ne eodem tempore de duob. reis [o] quis queratur, nisi suarum iniuriarum causa.

¶ Si seruus reus postulabitur, [p] eadem obseruāda sunt, quæ si liber ¶ esset, ex Senatusconsulto Cotta, & Messala Consulibus.

Iste §. diuiditur in tres partes. Primo ponit quando pœna non cadit in seruum, ideo, quia non potest priuari bonis, quæ non habet, quando pœna non cadit in seruum, quia nō potest priuari statu, quem nō habet, quando pœna non cadit in seruum, quia in eum verba legis non cadunt. Istis tribus casibus loquitur l. Ista. Secunda ibi, Idemque dicendū. Tertia ibi, Itē nec lex Pompeia. Quarto redit ad primum, ibi, Item Cornelia. Quinto cōsulit in omnibus prædictis, ibi, Sed durior, & sic quinq; particulas habet. Bar.

¶Omnibus autem legibus [r] serui rei [s] fiunt, excepta lege Iulia de vi priuata, [t] quia ea lege [u] damnati, partis tertiæ bonorum publicatione [x] puniuntur, quæ pœna [y] in seruum non cadit. [z]

[a] *Non est*] propter reuerentiam, quod alias liceret cuicuius interesset, vt inf. de fal. l. 1. § 1. Accur.

[b] *Ab alio delatum*] i. accusatum, & die pendente accusatione prima, & plenius dic, vt C. e. l. qui de crimine in princ. Item 5. ff. de adul. l. 1. in fin. Sol. ibi speciale, & est sic sup. de in ius voc. l. 3. in prin.

[c] *Vel priuata*] quæ ista sint, dic. vt infra ad Turpil. l. abolitio. & l. seq. in fi. & sic quod subiecit de desistēre, dic, q; qñq; impunè petetur, qñq; non, vt C. de abol. l. abolitio. & 5. e. l. libellorū, ī fi.

[d] *Non prohibetur*] intra triginta dies, vt sup eo. l. libellorū, §. fi. & 5. tit. 2. l. pen. in prin. sed an est opus docere de præuaricatione primi? die non, vt hic. sed alij dicunt in publica sic: sed in priuata abolitione nō, vt arg. sup. de præua. l. 3.

[e] *Hos*] alias. hos. alias eos.

[f] *Præsidem*] si habes. i. Præsidem, benè est. vt sup. de offic. Præsi. l. pe. nam quandoq; vicem Præsidis gerebat, vt C. de peda. iu. l. 2. alias est. item Præsidem, & facit inf. de adul. l. si maritus. 2. in princip.

[g] *Aut cum miserit*] vt sup. de iudi. l. 2. §. legatis.

[h] *Magistratum populi*] vt & 5. de in ius voc. l. 2. sed licet nō accusetur, verum est, vt procedatur: satisdatur tamen iudicio sisti post honorem depositum, vt j. de adul. l. si adulterium. §. fin. Accur.

[i] *Legis*] ex quibus speratur accusatio. ad quod j. de adul. l. si maritus. 2. §. 1. & sup. de testi. l. inuiti.

[k] *Hoc beneficio*] quod dictum est in princ. huius leg. vt quis præscribat propter dignitatem suam.

[l] *Repeti*] dicitur receptum post lit. contest. j. de adul. l. si maritus. § præscriptiones.

[m] *Reperi*] post triginta dies, secūdum quosdam, immò nec intrà triginta dies, alioquin nullum esset beneficium, secundum Al & probatur. sup. eo l. libellorum, §. fi. H.

[n] *Contendant*] vt quia abolitione habita accusatus in aliqua dignitate prædictarum fuerit electus. sed an alio accusāte, an verò ipso eodē? H. d. alio accusante, nō primo: nā primo non pōt obijci, vt inf. ad Turp l. si quis repetere. Vel dic, qñ sup uenit dignitas, etiam primo, sed qñ primò non habuerat dignitatē cum primo accusabatur, tunc primo non obest. sed alij, vt d. l. ſ quis repetere. arg. C. de consor. l. 2. & su. de proc. l. Pōponi°. §. ratiha. Itē eodē modo respon. ad l. j. de adul. l. ſ matitus. §. præscriptiones, vel subaudi ibi, nisi abolitione habita de nouo redincipiant, vt hic dicit.

[o] *De duobus reis*] ſ. in vno libello, sed verum prius in vno libello, alium alio benè potest, vt in cōtrario. su. eo. l. qui accusare, & C. eo. l. cum rationib. ſm Al. & not. Alij dicunt q; nec ēt duos & etiam diuersis libellis. & quod in illis legibus dicitur, dicunt fuisse admissum, sed non admittendum. prima placet. Alij. hic de diuersis criminibus, ibi ex vno. sed vī q; etiam vno libello duos possit. vt inf. de adult. l. qui pupillam. 4. fi & l. vim passam. 5. incesti. sed dic, vt d. l. pupillam. Item adde, quod no. C. qui accu. non pos. l. cum rationibus. Accur.

[p] *Postulabitur*] in casibus illis quibus potest, vt inf. proxi. §.

[q] *Liber*] vt inf. eod. l. seruos. Sed hoc fallit inf. ad Turpil. l. Domitianus. Item in eo, quod seruus nō excipit de lenocinio, sed liber sic, vt C. de adult. l. quoniam Alexandrum. Item in eo, q; potest defendi per dominum, vel procuratorem domini, quod non est in libero homine, vt sup. tit. 2. l. seruus. Accu.

[r] *Legibus*] publicorum iudiciorum.

[s] *Rei*] i. accusati possunt. Sed econtra non accusant, nisi in casibus, vt C. de preci. Impe. offe. l. 1. & inf. ad leg. Iu. maie. l. famosi. & inf. eod. l. mulierem in fi. & 5. de po. sect. l. populatis actio. & C. de adul. l. quoniam Alexandrum. & sup. de iudi. l. vir.

[t] *Vi priuata*] i. quando sine armis.

[u] *Quia ea lege*] i. vis priuatæ, vt Institu. de pub. iud. §. item. l. Iul. sed videtur hac lege seruum accusari, vt C. ad leg. Iul. de vi. l. si criminis. sed dic, quòd ibi corporaliter punitur, vt in e. tit. l. seruos, non pecuniariter, vt ibi dixi. & hic dicitur. Item quid de publica, statim dices.

[x] *Publicatione*] & relegatione, vt Instit. de public. iudi. §. item. lex.

[y] *Pœna*] tertiæ partis bonorum.

[z] *Non cadit*] cum nihil habeat, vt Instit. per quas perso. no. acquir. §. item quod serui: nam delinquendo non aufert peculium seruus domino, vel filius patri, vt C. de bo. procti. l. 1. & l. si filius. Accur.

[1†] P. Flo. Sulla, & Trione.

[2†] Retractandæ, legis P. Flo.

Qui-

a *Civili*] vt sup. vi bon. rapt. l. 2. in princ. & sæpe in eo. l. 5. 1. & C. qñ ciuilis actio. l. 1. & de fal. l. domus. & l. præbemus.

S Lemnius. CASVS. Plures volunt quendam accusare de eodem de ícto. iudex debet vnum ex his eligere causa cognita, quæ specificatur in litera Fran. Accur.

b *Velint*] & simul omnes concurrunt.

c *Interest*] quia suæ vel suorum iniuriam prosequatur: vt supra eo. l. si cui. §. 1.

d *De causa*] affinitatis, vel cognationis. arg. sup. de his qui defe. l. si verò. §. quæ autem. & ad hoc sup. de fide instru. l. fin. in fi. & de col. deteg. l. fin. & inf. de adult. l. 2. §. si simul. & sup. de libho. exhib. l. 3. §. hoc interdictum. & de sepul. viol. l. sepulchri. & de popula. act. l. 2. & sup. de libe. cau. l. interest. & de excus. tuto. l. si duas. & de dam. infec. l. in reficiendo.

† P. F. qñ in publicis iudicijs.

S *Si seruum*] CASVS. Dñs qui vult seruũ defendere de crimine capitali: debet satisdare iudicio cũ sisti. Franc. Accur.

e *Iubetur*] vt inf. ti. 1. l. 2. & facit sup. eod. l. hos accusare. §. si seruus. & C. de accusa. & inscrip. l. 2. & sup. tit. 1. l. ieiunus.

T *Titia*] CASVS. Titia proposuit libellum, quo accusabat testamentum fratris sui de falso: & qa libellum ineptè compositerat, iudex interloquendo dixit, o fœmina vade, & libellũ rectius ordina intra tale tempus, puta intra Paschã. illa intra tempus statutum nõ venit: & sic iudex tulit diffinitiuam, in qua dixit fœminam istam non admitti amodò ad accu. falsi. & ita non apellauit, dicitur quod ista si vult amodò accusare de falso repellitur Fran. Accur.

† In P. F. exordium Cũ Titia.

† P. F. implenit.

† Posse non est in P. F.

f *Minaretur*] dato libello accusationis minabatur se falsum &c.

g *Non implesset*] & non probauit testamentum factum falsum.

h *Definitum*] hic no. quòd iudex tam actori, quam reo dat tempus ad excep. proponendas.

i *Iterum*] apparet ergo, quod prius pronuntiauerat eam nõ posse de falso agere: & dicunt quidam vtranque diffinitiuam. & ex eo quod ineptè erat libellus factus: & habẽt infra aduersus quas sententias &c. Sed secundum hoc, quis bis iudicati? Resp. quia prima cum secunda concordat: vt no C. sen. resciss. non posse. l. 2. vel quia prima fuit adiecta causa libelli malè concepti. vt sup. si mensor. l. 1. §. 1. Alij vt Al. dicunt primam interlocutoriã: & dicunt ab ea appellari: quia effectum habet diffinitiuæ. nam cũ dicitur istam agere non posse, per consequens videtur absolui accusatus. & habeni infra, quas sententias. Tu die primam interlocutoriam: & ab ea non potuisse appellari: vt inf. de appel. l. 1. §. quæritũ. & C. quo. appella. non recip. l. ante. & ideo de nouo redincipit causam: & sic habebas in ista, quam sententiam. Et secundum omnes dic, quod post primam iudex statuit certũ tempus intra quod libellum formaret, & causam ad finem perduceret: quod potest fieri: vt C. qui accusa. non post l. si ea. Item no. in hac lege ab interlocutoria appellari. secundum Al. Item quid si diffinitiua dicit falso fuit ex eã malè concepti libelli? Respon. posse retineri accusationem ferri sed in secunda sententia non fuit adiecta causa: ad quod est sup. de euictio. l. mmer. §. & sup. de excep. rei iudic. l. si mater. §. primo.

k *Sed dixit*] per quod magis confirmare, quam infirmare sententiam de falso videtur.

l *Audienda sit*] sed de irrito sic: vt C. de inofficioso testamen. l. eum.

D *Iuri fratres*] CASVS. Hæres accusatoris non tenetur exequi crimina à defuncto incepta. Item non compellitur quis plures accusare. quod exponit vt in glo. Pisã. Accur.

m *Accusatorem*] i. eorum, qui accusabant. & est tunc argumen. contra. sup. pio fecio. l. hæres scit. & sup. de fideiuss. tut. l. 1. vel. 1. eorum qui accusabantur & tunc adhibe distinctionem. quam habes infra si pen. appella. l. prima. & C. si reus, vel accu. l. si.

n *Crimina*] sed ab alio poterunt accusari: vt sup. eo. l. libello sum. in fi.

n *Crimina*] quia crimina prodita sunt ad vindictam.

o *Res*] quia & si velles, non posset, nisi cum determinatione: vt sup. eod. l. hos. §. lege. & facit C. vt nemo inuitus age. vel accu.

p *Facere*] s. eodem crimine.

E *X iudiciorum*] CASVS. Pœna bonorum ademptionis descendens ex crimine publico, non transit in hæredẽ delinquentis nisi sententia fuerit lata ante mortem accusati, fallit in quibusdam criminibus in litera positis. de crimine autem priuato pœna transit in hæredes, si lis fuerit contestata cum delinquente ante eius mortem: licèt nõ sit adhuc secuta condemnatio. Franc.

q *Admisit*] i. delictis.

r *Aduersus hæredes*] reorum defunctorum.

s *Secuta*] qua secuta si est appellatum ante mortem, distingue, expresse, vel tacitè bona sint adempta: vt primo casu teneantur hæredes, nisi defendant: in alio non: vt C. si penden. appel. l. 3. idem dicam a si non est appellatum, vt non transeat, qua ad hæredes, quãdo est tacita bonorum ademptio: quia in pœnis mollendus debemus nisi: vt inf. de pœnis. l. interpretatione.

a *Mar. sto-*

---

quid datum esse dicatur, non debet cogi actor omissa actione ciuili [a] crimen intendere.

Ex pluribus accusatoribus iudex debet idoneiorem eligere ex causis hac lege enumeratis. b.d.

Idem lib. 2. de offi. Consul.

LEX XVI.

SI plures existant, qui eundem publici iudicij [1] † accusare volunt, [b] iudex eligere debet eum, qui accuset, causa scilicet cognita, æstimatis accusatorum personis, [c] vel dignitate, vel ex eo, quod interest, [c] vel ætate, vel moribus, [c] vel alia iusta de cã. [d]

Modestinus lib. 16. Differen.

LEX XVII.

SI seruum dominus in crimine capitali defendat, fidẽdum fidedatò promittere iubetur. [e]

Hæc lex ponit casum longum in terminis.

Idem lib. 17. Respon.

LEX XVIII.

TItia cum [2] † testamentum Caij fratris sui falsum arguere minaretur, [f] & solemnia accusationis non implesset [g] † intra tẽpus a Præside prouinciæ definitum, [h] Prætes iterum [i] pronuntiauit non posse illam amplius de falso testamento dicere. aduersus quas sententias Titia non prouocauit, sed dixit [k] se posse [4] † post finitum tempus de irrito testamento dicere. Quæro, an Titia, quæ nõ appellauit aduersus sententiam Præsidis, possit ad falsi accusationem postea reuerti? Respondi, † nihil aperte proponi, propter quod aduersus sententiæ authoritatem de falso agens audienda sit. [l]

Callistratus li. 5. de Cognitio.

LEX XIX.

DIui fratres rescripserũt, non debere cogi hæredes accusatorum [m] exequi crimina. [n] Item non oportere compelli accusatorem plures reos [o] facere, [p] Diuus Hadrianus rescripsit.

Diuiditur hæc lex in quatuor partes. Primò ponit vnã regulam in accusationibus. Secundò ponit exceptionem. Tertiò ponit vnam determinationem dubij precedentis ex præmissis. Quartò & vltimo ponit vnam regulam in ciuilibus. Secunda ibi, Excepto. Tertia ibi, Adeo. Quarta ibi, Ex cæteris. Bar.

Modestin. lib. 2. de Pœnis.

LEX XX.

EX iudiciorum [q] publicorum admissis [q] nõ aliàs transeunt aduersus hæredes [r] pœnæ bonorum ademptionis, quàm si lis contestata, & condemnatio fuerit secuta: [s] excepto repetundarum, & [5] cum determinatione, vt sup. eod. l. hos. §. lege. & facit C. vt nemo inuitus age. vel accu.

† P. F. Respõdit

[1] *Appellare* ab interlocutoria aliquæ licet. de quo dicetur inf. ad Laur. an. de Orta. i. c. qñ contra falsã, § interlocutorię, & appellationes. numero 50. versi. prædicti oẽs. & nu. 60. versic. ex his oĩbus ext. de p. batio.

[2] *Ad intel.* huius l. vi. Ign. in l. necessarios. §. nõ aliàs. ad S. C. Syllan. nu. 21.

a Bal. in l. 1. C. ne ex del. defũ. versi. sed hic restat reputat istã gl. fin. ad hoc, q. in cã criminalide bet esse eiusdẽ naturæ tẽs decennij. & est ipsa appellatio interposita. idem Dyn. hic, sed nõ restrictiuè: vt idem Bal. in c. veniẽtes. de iu. iur. & Anton. Cors. fin. 17. in ver. appellati. 2. & nota ui i l. post 5ctum. in ver. cõdẽnatio. sup. de bona.

maiestatis [a] iudicio: quæ etiã mortuis reis, quibus cum nihil actum est, [b] adhuc exercere placuit, vt bona eorum fisco vendicentur: adeo vt Diui Verus, [1] † & Anto. rescripserint, ex quo quis aliquod ex his causis crimen contraxit: nihil ex bonis suis alienare, [c] aut mutare [2] †eum posse. Ex cæteris verò delictis pœna [d] incipere ab hærede, ita demum potest, si viuo reo accusatio [e] mota est, licèt non fuerit condemnatio secuta. [f]

Papinianus lib. 15. Resp.

LEX XXI.

CApitis reus [g] suspenso crimine cautam [h] fisco deferre non prohibetur.

Idem lib. 16. Respon.

LEX XXII.

ALterius prouinciæ reus apud eos accusatur, & condemnatur, apud quos crimen cõtractum ostenditur. [i] quod etiam in militibus [k] esse obseruandum optimi Principes nostri generaliter rescripserunt.

a *Maiestatis*] hoc in duobus casibus tantum est, vt quando contra Principem, vel Rempub. vt inf. tit. 2. l. fi. & Instit. de pub. iud. §. 2. Item adijcit repetundarum. Est & tertius, peculatus. Item quartus de residuis: vt hic, & inf. ad leg. Iul. repetund. l. 2 & ad leg Iul. pec. l. fi. & ſ. ad Turp. l. in Senatusconſ. §. ſi propter. Item quintus, crimẽ hæreſeos: vt C. de hæreſ. l. 4. Item ſextus, apoſtatarus: vt C. de apoſt. l. 2. & l apoſtatarum. Item ſeptimus quando vxor de morte viri accuſata deceſſit. vt inf. de iure fiſc. l. Lucius. nam non ſecuta condemnatione imminet pœna bonorum ademptionis hæredibus mulieris. Item octauus, eſt crimen deſertę militiæ: vt C. de re mili. l. 4. fi. 12. Nec obſtat prædictis ſup. de iud. l. de qua re. §. cum abſentem. quia hæc ſpecialia; vel alio prorſus caſu ibi loquitur. Item alius: vt inf de bo. eo l. fi. Item vt in prædictis falſis: vt ſup. de iniuſto rup. l. ſi quis ex. §. eius qui. Item obſt. ſupra de ſolu. l. reo. ſed ibi in crimine alio non excepto.

b *Adhuc eſt*] etiam non dato libello.

c *Alienare*] i no. ex die commiſſi criminis; ſed in alijs non exceptuatis tantum ante lit. conteſta vt ſup de manu. l. qui pœna. & facit ſup. de dona. l donationes §. fi. & l. poſt contractum. & C. ad leg. Iul. maieſt. l. fin. & ſ. qui & à quib. l. quæſitum.

d *Pœna*] pecuniaria; vt pro furto dupli, vel quadrupli.

e *Accuſatio*] i. actio. & ſic facit C. ex delic. defun. l. 1. Alij propriè ponunt. quod non placet. & ſecundum hoc, dicas idem in priuato delicto ſ. criminaliter agitur. quod in publico. ſ. prout eſt in princ. huius l. ad quod eſt inf. ad Turpi. l. & in priuatis. Accur.

f *Secuta*] & intellige quando reus moritur pendente cauſa principali.

g *Capitis reus*] CASVS. Accuſatus de crimine capitali poteſt interim petere deferri bona aliqua in fiſcum ex aliqua de cauſis poſitis inf. de iure fiſci. l. prima. Franc. Accurſius.

g *Capitis reus*] i accuſatus de crimine capitali.

h *Cauſam*] aliquam ex ijs quæ ſunt inf. de iure fiſci. l. 1. vel ſimilem. Putabatur autem cõtra argum. C. de procu. l. reum. Item quia dictum eſt regulariter accuſatum accuſare non poſſe: vt ſup. tit. 2. l. is qui.

h *Cauſam*] i. bona vacantia.

A *Literius*] CASVS. Mutin. deliquit in hac terra; poteſt hic accuſari, & puniri; & hoc non ſolum in priuatis, ſed & in militibus eſt obſeruandum. Franc. Accur.

i *Oſtenditur*] vt C. vbi de crimine. l. 1. & auth. qua in prouincia. & vbi Sen. l. 1. & in Auth. vt nulli iudi. §. ſi verò quis. & ſup eo. l. ſi cui. §. pe. & ſi.

k *In militibus*] vt inf. titulo primo. l. de militibus. & C. ad exhiben. l. prima. & C. de iuriſdictio. omnium iudicum. l. penultima.

DE CVSTODIA, ET EXHIBITIONE reorum.

¶ Dictum eſt ſupra de accuſatio. verum quia accuſati cuſtodiuntur. & exhibentur: ideo ponitur hic iſta rub. Bar.

Adnotat hic Cuiac. nõ aſpernanda multa: ac etiam quæ ſint carcerum optiones, explicat.

De cuſtodia, & exhibitione reorum. [a]

TITVLVS III.

Accuſatus cuſtoditur arbitrio iudicis, cauſis inſpectis, quæ hac lege ponũtur. B.

Vlpian. lib. 2. de offi. Procon.

LEX PRIMA.

DE cuſtodia reorum Proconſul æſtimare ſolet, vtrum in carcerem recipiẽda [1] ſit perſona, [m] an militi [n] tradenda, vel fideiuſſoribus [o] committenda, vel etiam ſibi. P Hoc autem vel pro criminis, quod obijcitur [q] qualitate, vel propter honorem, [r] vel propter ampliſſimas facultates, [ſ] vel pro innocentia [t] perſonæ, vel pro dignitate [u] eius, qui accuſatur. facere ſolet.

In cauſis capitalibus ſeruus ex vinculis cauſam dicat, niſi pro eo dominus, vel extraneus ſatisfecerit: ad quod admittendus poſtquam ſeruus fuerit vinculatus. Bar.

DE cuſtodia. CASVS. De accuſato quid ſit faciendum, vtrum ponendus in carcere, an dandus cuſtodiæ militum i. nuntiorum, (vel aliter expone, vt in glo. dñi mei Acc.) an ſub fideiuſſoribus ſit dandus. an verò ſine fideiuſſore ſit dimittẽdus: hoc debet æſtimare iudex cauſæ ex qualitate delicti: item perſonæ accuſatæ. Item videre debet ſit culpabilis, vel non: vt aliter in vno caſu ſe habeat quàm in alio, & expone literam: vt in glo. habes. Franc.

* Huius rei apud Platho. de legi. & in Phædone. Macrob. lib. 1. de ſom. Scip. cap. 13.

1 *Recipienda*] ſic diſtingue: aut accuſatus confitetur de crimine: & tunc eſt ponendus in carcerem: vt ſ. l. ſi confeſſus. & ex tunc cito condemnetur: vt tamen iterum. & iterum confiteatur: vt C. eo. l. ſi qs in ea. & l. fi. aut diffiteatur: & tunc aut eſt valde graue ſcelus: & tunc penitus in carcere; vt ſ. eo. l. Diuus. & interim cuſtoditur ſm formã quam hẽs C. eo. l. 1. & l. quoniã. ſi autem non valdè graue. committitur cuſtodiendus. vt hic ſubijcit. & inf. eo. l Diuus Pius. in prin. m *Perſona*] ſ. accuſata.

n *An militi*] vel propriè vt inf. eo. l milites. vſq; ad §. fi. vel pro nuntio communis. qui miles dicitur; vt C. vbi quis Decurio. vel cohor. l. 1. & ſic expone. inf. eo. l. Diuus.

o *Fideiuſſoribus*] quando leue eſt crimen.

p *§ hi*] ad quod eſt C. de Epiſc. & cler. l. cum clericis. §. 1.

q *Obijcitur*] accuſato.

r *Propter honorem*] quem habet cum adminiſtratione; vt inf de munc. & hon. l. honor. in princ.

ſ *Facultates*] vt in Authen. de teſti. §. 1.

t *Pro innocentia*] quia talis eſt perſona, quæ prima facie videtur innocẽs; vt C. de adult. l. ſi qui & C. de ſic. l. 1 vel quia in alijs erat innocẽs; vt ſ. de re mili. l. nõ oẽs. §. à barbaris.

u *Vel pro dignitate*] quã hẽt ſine adminiſtratione; vt in Authen. vt or. Præfec. eoi. §. & C. de Epiſc. & cler. l. ad ſimilitudinem. & facit ad l. ſ. ti. 1. l. ſi ſeruũ. & C. de app. l. minimè. & de pœn. l. ſi vindicari. & C. de eu. re. l. 3. & de digni. l. ſi grauius. & l. quoties. & de app. l. cor. l. ſuper. Item no. q huius legis prouiſio non habet locum quando eſt graue ſcelus; vt inf. eo. l. Diuus. nam tunc in carcerem mittitur. in hoc erit tamen cognitio. quod ſit graue; vt hic & ibi dicitur. Accur.

S *Si quis*] CASVS. Si dñs. vel alius vult defendere ſeruum de crimine capitali accuſatum, debet ſatisdare iudicio ſiſtendi alias ponitur ſeruus in carcere. Secundo dic. cũ ſeruus accuſaret de crimine capitali. dñs erat abſens; vel ſi præſens erat. nõ potuit ſatisdare propter inopiam; & ſic ſeruus poſi-

tus est in carcere, nūc dominus vult satisdare, & sic vult seruum eximi de carcere, & defendere seruū dicitur, q̄ auditur, si nō multum tardauerit. Tertiò dicit, accusatus de vno delicto in hac ciuitate, non potest interim accusari de alio delicto, vt vadat in ciuitatem Mutinen. idem in actio. priuatis, & da exemplum, vt in glo. nisi secunda actio esset temporalis Franc.

Papinianus li. 1. de Adult.

LEX II.

SI quis seruus [1]† capitali [a] crimine postuletur, lege Iulia publicorū iudiciorū [2]† cauetur, vt sistēdum, vel [b] ab extero [c] satisdatò promittatur. Quòd si non defendatur, in vincula publica conijci iubetur, vt ex vinculis causam dicat. *Solet itaq; tractari, an postea domino [d] permittendum sit, oblata satisdatione, seruum suum vinculis liberare. dubitationem auget edictum Domitiani, quo cautū est abolitiones ex Senatusconsulto [e] factas, ad huiusmodi seruos non pertinere. [f] Nam & ibi [3]† lex [g] ipsa prohibet eum absolui [h] priusquam de eo iudicet, Sed hæc interpretatio prædura, [4]† & periniquum leuera est in eo, cuius dominus absens fuit, vel qui per inopiam illo momento temporis satisdationem implere non potuit. Neque. n. pro indefenso derelictus rectè dici potest, qui dominum præsentem nō habuit, vel habuit paratum defendere, pauperem tamen. Quod vtique facilius admitti poterit, [i] si non post longum temporis [k] spatium hoc desideretur.

Qui propter vnum crimē detinetur, vel ad iudicium vocatur, propter aliam causam reuocari non debet Bar.

¶ Qui exhibendi [l] postulati sunt propter aliā causam, alterius criminis, quod ante admissum [m] est, rei non recipiuntur [n] ex Senatusconsulto. Quod in priuatis quoque causis, [o] & omnibus [5]† sub fideiussore factis obseruatur: nisi ex hoc temporalis actio in periculum cadat.

Accusatus de modico delicto, sub fideiussoribus debet dimitti, secus si ex graui. Fr. Accur.

Vlpia. lib. 7. de offi. Procon.

LEX III.

DIuus Pius ad epistolam Antiochensium Græcè rescripsit, non esse in vincula conijciendum eum, qui fideiussores [p] dare paratus sit, [q] nisi tam graue scelus ipsum admisisse constet, vt neque fideiussoribus, neq; militibus [r] committi debeat, verum hāc ipsam carceris pœnam [s] ante supplicium sustinere [t] debere.

Idem lib. 9. de offi. Procon.

LEX IV.

SI quis reum [x] criminis pro quo satisdedit, nō exhibuerit, [u] pœna pecuniaria plectitur. puto tamen si dolo nō exhibeat, etiā extra ordinem esse damnandum. Sed si neque cautione, neque decreto Præsidis quantitas certa comprehensa est, ac nec consuetudo [x] offenditur, quæ certam formā habeat, Præses de modo pecuniæ [y] quā inferri oporteat, statuet. [z]

Confessus de crimine debet in carcere stare, donec sententietur. Fran. Accur.

[a]† P.F. Si seruus.
[1]† In P. Fl. de est. iudiciorū
[2]† In P. Fl. de est. ibi.
[3]† In P. Fl. de est. ibi.
[4]† P.F. Ø dura.
[5]† P. Flo. hominibus.

[a] *Si quis seruus capitalis.*] seruus ergo capite accusatur. & sic est contra. su. tit. proxi. l. hos. §. fin. ibi. vel etiā capitis &c. Sol. vt ibi. li *Vel*] pro etiam. q. d. non solum dominus si defenderet, satisdaret, sed etiam si extraneus.

*Ex viculis causā dicere q̄d sit, v. d hic ex Bud.

[b] *Ab extero*] id est extraneo, qui nomine domini defendat, vt sup. tit. 2. l. seruus: nā vterque satisdat, vt hic. Alij autem dicunt dominum cauere tantum, sed extraneum satisdare, quod non placet, vt sup tit. 2 l. si seruum. Dic ergo, vel ab extraneo, idest, non solum a domino, sed etiam ab alio potest defendi cum satisdatione, & sic etiam per extraneum defendatur, vt hic & inf. de pœn l. si non defendantur, & de app. l. fetus. Et accipe hic prout no. C. de accu. l. 2. Et caue quia hic non dicit, quod dominus, vel extraneus defendat, sed satisfaciat de præsentatione personæ, vt in carcerem non ponatur. Accur.

[d] *Domino*] scilicet post vinculationem.

[e] *Ex Senatusconsulto*] Turpiliano.

[f] *Non pertinere.*] q̄ à vinculis interim eximantur.

[g] *Lex*] li. Domitiani edictum, vt infra ad Turpil Domitianus.

[h] *Absolui.*] a vinculis.

[i] *Admitti poterit.*] vt ante, & post vincula admittatur dominus satisdans. Accursius.

[k] *Temporis*] i. longo tempore, facit inf. de cap. l. in bello. in prin. & ff. de ver. obli. l. si ita, §. Seia. & ti quis cau. l. & sipost tres, & inf. de re milit. l. non omnes. §. a barbaris. & su. de priui. ete. l. si ventris. fi. & sup de ritu nup. l. plerique. & C. de ordi. cog. l. fi. & de arbi. l. li cum dies. §. fi. Item facit ad leg. ff. si ex noxa. causa aga. l. 2. §. fi. & sup. n. an. l. si procuratorē. §. si ignorantes.

[l] *Qui exhibendi*] coram iudice.

[m] *Quod ante admissum*] i. ante accusationem instituta, secus si post, vt su. si quis cautio. l. sed & si quis. §. illud. & ibi plenius nota.

[n] *Non recipiuntur*] scum in prima causa necesse habeāt stare. l. eodem die. vt sup. de in ius voc. l. 2. in fi. & l. quique. in prin. in alijs autem diebus respondere debeant, vt C. de acc. l. qui de crimine. & hic, nisi forte ad maius auditorium vocantur, vt in ciuili. arg. sup. de re iudi. l. contra pupillum. §. fin. *Caue.* Si aliquis tenetur alteri cauere cum fideiussore iudicio sisti, siue erat ciuilis, siue criminalis. & nūc vocet ad ius in aliqua prouincia, non tenetur ire, vt hic & d. l. quique. & in eod tit. l. 2. in fin. & de iudi. l. 2. §. legatis. hoc autem fallit, quando actio periret, vt subijcitur. & sup. de iud. l. secunda. §. in omnibus. & l. sed & si restituatur. §. sed si dies. & de feriis. l. prima. in fi. Item fallit quando ad maius auditorium vocatur, vt modo dixi. & dic. quod quidam habent, hominibus, aliàs nominibus, quod in idem recidit. Accursius.

[o] *Omnibus*] *Etiam Pisc. Fideiussoribus.*] iudicio sisti.

[p] *Paratus sit*] vt sup. l. prima.

[q] *Neque militibus.*] hoc expone, vt supra eo. l. 2.

[r] *Tenam*] i. custodiam.

[s] *Sustinere.*] hoc in muliere hodie corrigitur, vt in Authen. vt nulli iudi. §. necessarium.

Si reus.] CASVS Qui promisit accusatum iudicio sisti, & non fecit sisti, pœna pecuniaria punietur, nisi dolum commiserit in non exhibendo. Nam tūc extra ordinem punitur. Sed pone, quod non erat certa pœna promissa si non exhibeat: neque fit consuetudo quanta pœna sit imponenda, tunc arbitrio iudicis imponitur, quod intelligas, vt in glo. Francis cus.

*Iste rex. est singula. ad hoc. q̄ fideiussor qui promisit præstare aliq̄d reum mortis, si nō præstet cū nō punit pœna mortis qua ille veniebat puniēdus qui testa. hoc probat optimè. & quo facit gl. i. c. cū homo. 23. qu. 5. Boleg.

[u] *Non exhibuerit.*] sed in mora exhibendi fuit vsque ad sententiam, non vltra, vt sup. de fide iusso. l. Græcè. §. an ergo.

[x] *Consuetudo.*] ad hoc supra, de aqua plu. arcen. l. si priu. & de restit. l. tertia. §. finali.

[y] *Pecunia*] scilicet ad interesse, vt ff. de verb. oblig. l. quoties. & su. si quis in ius voc. non ierit l. 1. immò non, quia in his criminibus interesse spectari non potest, vt sup. ad exhib. l. si libere die ergo. cetera.

[z] *Statuet*] ita tamen, vt modū non excedat, vt C. de modo mulc. l. eos. & sic tenet inf. de reg. iur. l. semper in stipulationibus. & de constitu. pecu. l. qui autem. circa principium. & C. de fideiuss. l. si Barsaroram. & l. sancimus. & C. de appella. l. eos. §. super his. & supra. de arbit. l. diuus. §. fin. & fi. de in ius voc. l. cum pro quo. & inf. de verborum significa. l. antepenult. ad fin. & l. fi. in principio & sup. de ser. cor. l. vltimo. & 1. Sed contra C. ad Turpil. 2. Sol. illa secundum ista. Accursius.

Si confessus. Pronunciatur.] non ergo cõfessus habetur p iudicato. & sic est contra sup. de confessis. l. 1. & C. de confessis l. 2. sed illa in ciuili. hæc in criminali. ad q̃ inf. de quæstio. l. 1. §. Diuus Seuerus. & §. si quis vitro & dixi in d. l. C. vel hic extra ius. vel cum dubia est vindicta. ad q̃ C. de pœnis. l. qui sententiam. Item aliud contra. sup. ad legem Aquil. l. proinde. §. fin. Sol. vt ibi. Item contra est prædictis. vt supra de confessis. l. Iul. sed ibi extra ius. & facit inf. titu. 1. l. 3. in fine.

Diuus.] CASVS. Magistratus ciuitatium cum apprehendissent aliquem de delicto aliquo inculpatum, mittebant eum ad Præsidem. & epistolam mittebant Præsidi in qua continebatur quod isteerat confessus de delicto. dicitur quod huic epistolæ non est credendum. item nec epistolæ Irenarchæ. & hoc etiam continetur in vno capitulo de lib. mandatorum Principis. & hoc etiã Diuus Pius. & alij Principes dixerunt. si ergo Præses vult inquirere de facto illius missi ad eum. mittat pro ipso magistratu. vel Irenarcha. & aut magistratus. vel Irenarcha probat quod in epistola mandauit. & laudandus est in hoc alias vituperãdus. immò quandoque puniẽdus. Franc.

b *Eorum*] puta. magistratuum. qui ad Præsidem remittunt. vt in Authen. de defen. ciui. §. audient.

c *Damnatos.*] i. confessos.

d *De Irenarchis.*] qui corrigendis moribus. & publicæ disciplinæ præficiuntur. vt inf. de mune. & hono. l. fi. §. Irenarchæ. & C. de Irenar. l. 1 lib. 11. & facit sup. de offic. Præfec. vrb. l. j. §. & sane. & quod ibi nota.

e *Elogia*] id est epistolas. & literas in quibus talia notificant. vt infra statim. quod no. contra nummos mendacium referentes. quod dic. vt 4. q. 3. c. ieiunes. Accur.

f *Caput.*] id est. vnum capitulum de libro mandatorum huius Principis. sic in Auth. de mandat. Principum. in fi.

g *De fugis*] ad quod C. ad l. Iu. maie. l. quisquis. in fi. & ī. ad leg. Aqu. l. inde Nerarius. §. sed si seruus. & ſũ. ad exhib. l. fi. & ī. de iu. fis. l. 2. §. Diuus Pius. & no. C. de accusa. l. fin. in fi. Item facit sup. ad Syl. l. prius. & l. & si percussor. & infra de quæstio. l. 1. §. si quis vitrò.

h *Adsignationem*] ex hoc infertur. igitur &c. & facit C. de accu. l. singuli. & l. ea quidem. Accur.

i *Arguat* id est accuset. vt ī. de verb. sign. l. indicasse. & facit C. de accu. l. absentem.

k *Anacrisin*] i. id est. condemnationẽ. secũdum Pis. & secundũ hoc dic. faceret. i. facere vellet. sed sm̃ Bal. i. inquisitionem.

l *Venire.*] fortè ad Præsidem. cum hic esset minor magistratus. vel dic ad collegam. vt inf. eo. l. solẽt.

m *Exequi*] i. probare.

n *Denotare. Irenarchã*] repete. oportet.

o *Malignè*] subaudi. cum comperierit. &c. alias. interrogasset.

p *Vindicet*] Præses. & repete oportet. vt no. in exemplo. sic C. ad leg. Iul. repet. l. 1. & ī. depos. l. bona fides. cir. prin. & C. de hær. l. quicunque. §. quod si fecerint.

S*olent.*] CASVS. Titius deliquit in vna prouincia. & in aliam prouinciam fugit. Præses prouinciæ. in qua est cõmissum delictum solet mittere ad Præsidem alterius prouinciæ. vt delinquens remittatur. & ita quibusdam rescriptis continetur. Idem in militibus si deliquerunt: nam debent remitti ad magistratum militum. Item is. qui accepit exercitum. potest punire milites caligatos. & hoc dicit hæc lex. & seq. Franc.

q *In quibus*] s. prouincijs.

r *Delictum est*] scilicet. commissum. vt ī. eo. l. non est. in princ.

s *Agere.*] i. esse Accusatorem.

t *Cum perferatoribus.* i. fidis custodibus. vt in Auth. vt nulli iud. §. si verò quis. & facit sup. tit. 1. l. fi.

u *Ad eum.*] i. magistratũ militum. vt s. tit. j. l. fi. & ī. eo. l. nõ est. 4. fi. & C. ad exhi. l. j. & in Auth. vt nul. iud. §. si vero quis. & i Decr. 4. q. 6. c. fi. & c. accusatus. & c. quis.

x *Caligatos habet.*] i. infimos. & obscuros. vt in Auth. quib. mod. na. effi. leg. §. quæs. & ā his ut mitio ī. de insa. l. 2. & C. de nup. l. à caligato. Cæterũ.

Venuleius Saturninus lib. 2. de Iud. publ.

LEX V.

Si confessus fuerit reus donec de eo pronuncietur, a in vincula publica conijciendus est.

Denunciationibus non est credendum quo ad cõdemnationẽ: sed ex his potest procedi ad inquisitionẽ, & veritate comperta absoluet, vel condemnabit denũciatũ, vel denunciantẽ. h. d. Diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, q̃ denunciatio nõ prodest ad condemnationem, & hoc probat duobus exemplis. Secũdo dicit, q̃ denunciatio prodest, vt perueniatur ad inquisitionẽ, & hoc probat duobus r. scriptis. Tertiò dicit, quale debet esse iudicis officium super processu, quem facit super inquisitione. Secũda ibi, Sed & caput. Tertia ibi, Et ideo cum quis. Bar.

Martianus li. 2. de Iud. publ.

LEX VI.

Diuus Hadrianus Iulio Secundo ita rescripsit, Et aliàs rescriptum est, non esse vtique epistolis eorum b credendum, qui quasi damnatos c ad Præsidem remiserunt. Idem, & de Irenarchis d præceptum est: quia non omnes ex bona fide elogia e conscribere compertum est.

¶ Sed & caput f mandatorũ extat, quod Diuus Pius cum prouinciæ Asiæ præerat, sub edicto proposuit, vt Irenarchæ cum apprehenderint latrones, interrogent eos de sociis, g & receptatoribus, & interrogationes literis inclusas, atq; obsignatas ad cognitionem h magistratus mittat. Igitur, qui cum eo i †elogio* mittuntur, ex integro audiendi sunt, * etiam si per literas missi fuerint, vel etiam per Irenarchas perducti. Sic & Diuus Pius, & alij Principes rescripserunt, vt etiam de ijs, qui requirendi annotati sunt, non quasi pro damnatis, sed quasi re integra quæratur, si quis erit, qui eos 2† arguat. i Et ideo cũ quis *ἀνάκρισιν* k faceret, iuberi oportet venire l Irenarcham, & quod scripserit, exequi. m Et si diligenter, ac fideliter hoc fecerit, collaudandum eum. Si verò parum prudenter, non exquisitis argumentis, simpliciter denotare Irenarchã n minus retulisse. Sed si quid malignè o interrogasse, aut non dicta retulisse pro dictis eum compererit, vindicet p 3† in exemplum, ne quid, & aliud postea tale facere moliatur.

Potest iudex vnius prouinciæ scribere prouinciæ alterius iudici, vt remittat sibi eum, qui in sua prouincia deliquit, vt ib. puniatur. h. d.

Marcel. 4† li. 2. de offi. Præsi.

LEX VII.

Solent etiam Præsides prouinciarum, in quibus q delictum est, r scribere ad collegas suos ubi factores agere s dicũtur, & desiderare, vt cũ perscrutatoribus t 5† ad se remittantur. Et id quibusdam quoq; rescriptis declaratur.

Milites delinquentes puniuntur à Duce, sub quo militauit.

Venuleius Saturnin. lib. 1. de offi. Proconsu.

LEX XIII.

6† De militibus ita seruatur, vt ad eũ u remittãtur, si quid deliquerint, sub quo militabant. 7† Is autem qui exercitum acceperit, etiã ius animaduertendi in milites caligatos habet. x

a Vide Bu deũ ī anno poster. hic & Alli. Præterea. l. hoc ipso etiã. ff. de testi. & li. 1. Pater. c. 9

2† P. F. cũ * id est. examinatione negotij. qui per delati interrogationẽ fũ. L. B.

3† P. F. vt vindicet.

4† P. Flo. Macer.

5† P. F. p secutoribus.

6† Lex hæc in P. F. & apud Dus. posita est post seq. vide An. Aug. li. 3. emẽ. c. 1

* Hæc lex trahitur ī argu. ad scholares vt puniantur. & cõueniãtur sub eorũ rectore vt in authẽ. habita. vbi scribit C. ne filius p patre.

7† P. Flo. militabant.

Paulus li. sing. de pœnis milit.

LEX IX.

CArceri præpositus, si prætio corruptus, sine vinculis agere custodiam, [a] vel ferrum, venenumve in carcerem inferri passus est, officio iudicis puniendus est: [b] si nescit, ob negligentiam remouendus est ab officio.

Si maior magistratus coercetur propter dolu, vel negligẽtiam, à fortiori minor magistratus. b. d.

Idem li. 2. de off. Procon.

LEX X.

NE quis [c] receptam custodiam [d] sine causa dimittat, mandatis ita cauetur: Si quos ex his qui in carceribus sunt, celeriter, & sine causa solutos à magistratibus cognoueris, [e] eos vinciri iubebis: & his, qui soluerint, multam dices. Nam cum scierint tibi [1†] quoque molestiæ futuros magistratus, si facile soluerint vinctos, non indifferẽter de cætero facient. [f]

Celsus lib. 37. Digest.

LEX XI.

NOn dubium est, quin cuiuscunque prouinciæ est homo, qui ex custodia producitur, cognoscere debeat is, qui ei prouinciæ præest, in qua agitur. [g]

¶ Illud à quibusdam obseruari solet, vt cum cognouerit & constituerit, [h] remittat illũ cum elogio [i] ad eum, qui prouinciæ præest, vnde is homo est. Quod quidem ex causa [k] faciendum est.

Delicta commentariensium sunt punienda pro mensura culpæ. b. d.

Callistratus lib. 5. de Cog.

LEX XII.

MIlites [l] si amiserint custodias, [m] ipsi in periculum [n] adducunt. [2†] Nã Diuus Hadrianus Statilio Secundo Legato rescripsit, quoties qs custodiam militum euaserit, [3†] exquiri oportere vtrum nimia [o] negligentia militũ euaserit, an casu: & vtrum vnus ex pluribus, an vnà [p] plures: & ita demum afficiendos supplicio q milites, quorum custodiam euaserit, [4†] si culpa eorum nimia deprehendatur: alioquin pro modo culpæ in eos statuendum esse.

¶ Saluio quoq Legato Aquitaniæ idẽ Princeps rescripsit: in eam, qui custodiam dimisit, aut ita sciens habuit, vt possit custodiam [5†] euadere, animaduertendum. [r] Si tamẽ per vitium [6†] aut desidiam [s] custodis id euenerit, castigandum eum, & in deteriorem militiam dandum. [7†] Si verò fortuitò id [8†] amiserit, nihil in eum statuendum.

¶ Si pagani [9†] euaserit custodiam, tidẽ puto exquirendũ, quod circa militum personas explorandum retulit. [10†]

Supra visum est, qualiter puniuntur personæ, quæ nõ custodierunt bene: nunc sequitur videre de personis custodiis. Bartol.

Idem lib. 6. de Cognit.

LEX XIII.

IN eos, qui cum recepti essent in carcerem, conspira-

---

a *Custodiam*] id est, custoditã personã.

b *Puniendus est*] de officio huius custodis habes C. eod. l. 1. & pen. & fi. & de episcop. audien. l. iudices. Item in eo, q̃ remouetur ab officio. facit C. de offic. Præfec. prætor. l. si quos. & C. de procu. l. eam. & de an. leg. l. fin. in princi. & de fer. fugi. l. mancipia. & sup. de suspec. tut. l. tutor. Item in negligenti mõ parci [sed] mitius puniri: vt hic. & inf. de adulter. l. si adulterium. l. si ipsum. & facit in Decret. 15. quæstio. 1. c. si episcopus. & 21. d. fine. capitulare mentum.

c *Nequis*, CASVS. Nullus sine causa dimittat captum. & si magistratus dimiserit sine causa, Præses puniet magistratum: & dimissum faciet capi: & sic de cæteris timebant alij magistratus. Fran.

d *Custodiam*] vel dic, id est custoditã personam, vel dic, idest, officium custodiæ.

e *Cognoueris*] ò præses. ei enim loquit.

f *Faciant*, vt. & C. de agricol. & censit. lib. 11. [2†] P. F. de duriùs. Ad hunc fit tex. vlpian. Iuu. ile. Impeciũ. n. 15. d in. om. iud. [3†] P. Flo. quotiens custodia militibus euaserit. [4†] P. F. quibus custodia euaserint. [5†] P. F. custodia. [6†] P. F. & vinum. [7†] P. Flodare. abondari. [8†] In P. F deest, id. aliàs, id admiserint. [9†] Aliàs paganus. & in P. F. et apud Duar. Si paganos euaserit custodia, idẽ, &c. [10†] P. F. ceruli.

f [†] P. F. sibi quoq; & rectè, vt finis huius l. ostendit. a immo est.

g *In qua agitur*] dũmodo delictum fit ibi commissum: vt sup. l. solent. & inf. de re mil. l. 3. in prin.

h *Et constituerit*] aliàs, constituerit. i. pronuntiauerit: aliàs constitit. i. pronuntiatum est. & primo executio, secundo ét sententia remittitur.

i *Cum elogio*] id est, scriptura quæ declarat eum esse reum: vt sup. eo. l. Dinus.

k *Ex causa*] puta, si miles est. vt supra, eodem. l. de militibus. & supra, titu. primo. l. fin. vel vicinitatis. vel consimili. & facit in Auth. vt nulli iudi. §. si verò quis. & de testi. §. & quoniam. & inf. de re milit. l. 3. & de reb. eor. l. magis. §. illud quæri.

l *Milites*] CASVS. Imponit pœnam militibus, qui custodiunt captos, si dimittant eos fugere. & aliter puniantur si nimia negligentia militum fugiant, aliter si casu: & vtrum vnus, vel plures dimiserũt fugere. Item si vino oppressi fuerunt. & de hoc tractat tota lex. idem in pagano custode. Fran.

l *Milites*] expone, vt sup. l. 1.

m *Custodias*] idest, custoditas personas.

n *In periculum*] quasi statim dicitur.

o *Nimia*] quæ est lata culpa: vt l. de vet. signi. l. magna. & ff. de act. & obl. l. 1. § item quoque. in fine. f.

p *Vnà*] id est, simul plures. &c. alij dicunt, de militibus: quia refert vnus amiserit, vel plures.

q *Supplicio*] vltimo: vt infra, eod. l. fin. circa princip. & de pœnis. l. vltimum. sed contra C. eod. ad cõmentariensem. quare melius dices, supplicio, scilicet, quo erat afficiendus accusatus: vt ibi dicit: siue sit princeps carceris. siue ab eo præpositus: vt d. l. & sic hæc secundum illã. Alij dicunt, ibi vilis persona: hic non vilis erat custos.

r *Animaduertendũ*] expone: vt sup. ea. l. in ver. supplicio.

s *Desidiam*] quæ nõ fit lata culpa.

t *Custodiam*] i. si is qui custodiebatur, euaserit pagani custodiam, aliàs, custodia, idest, q custodiebatur à pagano. & sic vsque hic de milite custode dixit: vel hucusque de officiali. hic nõ erat. vel miles, vel officiales cui fuit custodia cõmissa. & facit supra, eodem lege, carceris. & infra, eodem le. finali. & supra, de termino mo. leg. secunda. & infra de pœnis. l. aut factã. ff.

---

uerint, [a] vt ruptis vinculis effracto carcere euadant, amplius quam causa, ex qua recepti sunt reposcit, cõstituendum est: [b] & quamuis innocentes ex eo crimine inueniãtur, propter quod impacti [c] sunt in carcere, tamen puniẽdi sunt. [d] Eos verò qui conspirationem eorum detexerint, releuandos. [e]

Neratius [f]† *lib. 4. de Pœnis.*

LEX XIIII.

NOn est facilè tyroni [f] custodia credenda. nã ea prodita, § [2]† is culpæ reus est, qui eam ei commiserit. [h] Nec vni, sed duobus [i] custodia cõmittenda est, qui si negligentiam commiserint, [3]† pro modo culpæ, vel [k] castigantur, vel militiam mutãt. * Quòd si leuis persona custodiæ [l] fuerit, castigati [m] restituuntur. Nã & si miseratione custodiam quis dimiserit, [n] [4]† militiam mutat. Fraudulenter autem si fuerit versatus in dimittenda custodia, vel capite [o] punitur, vel in extremum gradum militiæ datur. Interdum ei * venia datur. Nam cum custodia, cum altero custode simul fugisset, alteri venia data est. Sed si custodia se interfecerit, vel præcipitauerit, militis culpæ adscribitur, id est, castigabitur. Quòd si ipse custos custodiam interfecerit, vel præcipitauerit, [5]† homicidij reus est. Ergo si casu custodia [p] defuncta fuisse dicatur, tessationibus id probandum est: [q] & sic venia dabitur. Solet præterea, si amissa culpa custodia est, [r] si tamen interfuit eam apprehendi, tempus causa cognita militi dari ad eam requirendam, applicato [s] ei alio milite. Quod si fugitiuum [t] domino reddendum perdiderit, [6]† si facultates habeat, domino pretium reddere iuberi Saturninus probat.

Ad legem Iuliam maiestatis. *

TITVLVS IIII.

Primò ponit comparationem criminis læsæ maiestatis. Secundò diffinitionem. Tertiò in quibus contrahitur crimẽ læsæ maiestatis. Secundo ibi, Maiestatis autem. Tertio ibi. Quo tenetur is: vsque ad §. hoc crimine. qui est inf. eo. l. 4. nec indiget summarijs. h. d.

Vlpianus lib. 7. de off. Procõ.

LEX PRIMA.

PRoximum * sacrilegio crimen est, quod maiestatis dicitur.

¶ Maiestatis autẽ crimen est illud, quod aduersus populũ Romanum, vel aduersus securitatem [u] eius cõmittitur; quo tenetẽ is, cuius opera dolo malo consiliũ initũ erit, quo obsides iniussu [x] Principis intercidерent: [y] quo armati homines cum telis, lapidibusve in Vrbe sint, [z] conueniantve ad

a *Conspirauerint*] id est, se inuicem sub silentio adstrinxerint: vt probatur inf. Azo.

b *Constituendum est*] in lib. R. custodiendum est: in li. Bul. statuendum, & tacit sup. de effrac. l. 1. in princ.

c *Impacti*] immissi, vel impulsi. sic sup. ad leg. Aqu. l. quemadmodum. § 2.

d *Puniendi sunt*] non aperit qua pœna: sed videtur referre se ad pœnam eius criminis pro quo erat ibi: vt sic habeatur pro confesso: ad quod in Auth. de collator. §. prohibemus. col. ix.

e *Releuandos*] à pœna, si de illis erant: vel, id est, à præstatione munerum. similis expositio. C. de iur. mo. l. 1. §. 1. & C. de deser. mili. l. 1. lib. 12. Item no. patet se offerenti. sic C ad legem Iul. maie. l. quisquis. in fine. & inf. ad legem Iul. de ambitu. l. 1. & infra, de re mili. l. milites agrum. §. penult. & C. de pe. iudi. auth. nouo iure. nec ob. inf. de pœn. l. aut damnum §. solẽt. quia hic non ad pœnam erãt in carcere: sed ad custodiam.

f † P. F. Hæren. Mode. Se offerenti pariẽ. 2 † Sic in P. F. Hal. legit, perdita. Hoc loco perdita interpretari pro culpabilitate, seu ablegata, aut delicta. 3 † P. F. si negligentia amiserint. * Quod & inst. ea. l. §. nã & si & inf. de re mili. l. milites. §. irrenuntiabiliter. si vt ilem capiatur. 4 † P. F. militet. * Ale. hic in apo. ad Bar. dicit hic textus ne dũ fiat, sed singulariter, ad hoc vt custos careat pœna tenet de facto iuris; & hoc ideo quia iuste erat de suo officio confisus. qd est notandum pro illis castellanis. Bolog. 5 † Vel præcipitauerit, non est in P. F.

NOn est facilè] CASVS. Tyroni, id est, nouo militi non debet tradi custodia alicuius: & qui tradidit punitur. Item vni non debet tradi custodia, sed duobus & si non bene custodierunt, punitur secundum qualitatem debiti, & si custos est leuis persona: castigatus restituitur. si autem custos misericordia ductus dimisit eum fugere, tenentur custos a militia. si autem fraudulenter dimisit, grauius punitur. Item si vnus custos fugit cum capto: alter custos non punitur. si autem captus se occidit, castigatur custos quasi hoc debuerit præuidere. si autem custos occidit captum, vt homicida punitur. si autem casu captus decessit, hoc debet probari: & absolutur custos. Item si captus fugit, & custos vult eum apprehẽdere: assignatur ei tempus a iudice intra quod inquirat: & dabitur ei socius qui cum eo vadat. Item qui seruũ alicuius fugitiuum iussu magistratus custodiebat; & dimisit eum fugere: condemnabitur custos ad æstimationem serui domino dandam. Fran. Accur.

f *Tyroni*] id est nouo militi; forte quia vagantur tunc, vel nimium sunt curiales; vt C. de tyronibus. l. 1. & fin. hoc autem fiebat si est diligentia in eis si alij deseruunt; vel alias sit cõsuetudo; vt inf. de Decur. l. generaliter. §. spurios. & l. nõ tantũ. 9. fin. & C. qui ætate. l. 2. lib. 10. & ibi hic dicit facilè. Acg *Prodita*] id est, data.

h *Commiserit*] sic 3. de offic. Præs. l. Diuus. in fi. & pro soc. l. si id quod. in fi. maximè si est commẽtariensis hic, qui præposuit: vt C. eo. l. ad commentariensem.

i *Sed duobus*] sic C. de testi. l. iurisiurandi.

k *Vel*] pro, idest, ne sit cõtra supra eodem. l. milites. vbi dicit castigãdum eum, & in deteriorem militiam dandum. & facit C. de offic. Præf. præto. l. si quos.

l *Custodia*] id est, custodis: vt C. eod. l. ad commentariensem: vel, i. custoditæ personæ.

m *Castigati*] scilicet, custodes.

n *Dimiserit*] vt Instit. ad leg. Aquil. §. finali.

o *Capite*] si taliter erat puniendus incarceratus: vel aliter vt dixi supra, eod. l. milites.

p *Custodia*] id est, custodita persona.

q *Probandum est*] à custode: & est contra ius commune, secundum M. quòd primo culpa deberet probari contra eum: sed est speciale ideo, quia speciale officium suũ erat custodire. sic & in argentario est: vt sup. de eden. l. si quis ex argentariis. §. fin. vbi plenè dixi. & facit C. de testi. l. 2.

r *Custodia est*] id est, custodita persona.

s *Applicato*] id est, dato ei alio milite, vt secum vadat.

t *Fugitiuum*] seruũ, qui à magistratu debet detineri: quod hic faciebat per custodem; vt sup. de fer. fug. l. 1. §. vnusquisque. sed hic perdidit, id est, recedere permisit: quare emendat, si habet vnde.

6 † P. F. perdiderit. * Hæc olim fuit Cornelia, & à Cic. cõtra Pisonem lex Cornelia maie. vocatur. postea à C. Iul. Cæsare renouata, teste M. Cic. Philip. 1. Quidam principes hæc crimina nõ admiserunt, vt Adria. Spar. in Seuero. Portò elegãs maiestatis descriptio extat apud Ouid. 1. 5. Fast. * In quantum Bar. hic in 1. col. loquitur de securitate Ambasiatorũ, qui nõ debẽt offendi et missi ab hostib. ego addo ad hoc pl. videndã inc. 1. §. itẽ circa. in vet. Ambasiatores. d can. in prag. san.

AD LEGEM IV.

Iam maiestatis.

¶ Dictum est supra in genere de publicis iudicijs: nunc sequitur in specie: & primo incipit dicere de criminib. grauioribus. Accur.

Elegantius cõtinuat hic Curac

PRoximum] CASVS. Primò dicit, q crimen læsæ maiestatis est proximum, siue simile sacrilegio. Secundo dat exempla multa de crimine læsæ maiestatis. dicit etiã quosdam casus in quibus non habet locum hoc crimen. & hoc d. hæc lex cum seq. vsque ad l. famosi. Fran.

u *Securitatem*] i. eos, qui acceperint securitatem, ne vexarentur à populo Romano: vel i. eos, qui eiecerunt securitatem cum eo.

x *Iniussu*] i. sine permissu.

y *Intercidерent*] i. fugerent.

z *In vrbe sint*] Romana, per excellentiam; vt Instit. de iure natu. §. sed ius. non ergo in alijs ciuitatibus; argum. inf. ad

uersus Rempublicã: * locave occupẽtur vel templa: [a] quove cœtus, [b] conuentusve fiat: homines ve ad seditionẽ conuocentur: cuiusve opera & consilio dolo malo consilium initũ erit, quo quis magistratus populi Romani, quive imperiũ ptãtemve habeat, occidatur: quove quis cõtra Rẽpublicam arma ferat: quive hostibus populi Romani nũtiũ, literasve miserit, signumve dederit, fecerit ve dolo malo, quo hostes populi Romani consilio iuuentur aduersus Rempublicã, quive milites [c] solicitauerit, concitauerit ve, quo seditio, tumultusve aduersus Rempublicam fiat.

Idem lib. 8. D. sput.

LEX II.

QVive e prouincia, cũ ei successum esset, non decesserit, [d] 1† aut, qui exercitũ deseruerit: aut priuatus ad hostes profugerit: 2† quive sciẽs falsum conscripserit, vel recitauerit in tabulis [e] publicis. nam & hoc [f] capite primo legis maiestatis enumeratur.

Martianus lib. 14. Instit.

LEX III.

LEx duodecim tabularum iubet eũ, qui hostẽ [g] concitauerit, [h] quive opem 3† hosti tradiderit, capite puniri. Lex aũt Iulia maiestatis præcipit eum, qui maiestatem publicã læserit, teneri qualis est ille, qui imbecillis cesserit, [i] aut arcem non 4† tenuerit, [k] aut castra concesserit. [l]

¶ Eadem * lege tenetur, & qui iniussu Principis bellum gesserit, * delectumve [m] 5† habuerit, exercitumve compara uerit: [n] quive cum ei in prouincia successum esset, exercitum successori non tradiderit: [o] quive imperium, exercitumve populi Romani deseruerit: quive priuatus pro potestate, magistratuve quid sciens dolo malo gesserit: P quive quid eorum quæ suprascripta sunt, facere curauerit.

Scaeuola lib. 4. Regul.

LEX IV.

CIuisq; dolo malo iureiurando quid adactum est, [6] † quod aduersus Rẽpublicã faciat, cuiusve dolo malo exercitus populi Romani in insidias deductus, hostibusve proditus erit, factũve dolo malo cuius dicetur, quò minus hostes in ptãtem populi Romani veniant: [q] cuiusve opera dolo malo hostes populi Romani cõmeatu, armis, telis, equis, pecunia, aliave aliqua re adiuti erunt: [r] vtve ex amicis hostes populi Romani fiant: cuiusve dolo malo opera 7† factũ erit, quo Rex exteræ nationis [s] populo Romano minus [t] obtemperet: cuiusve dolo malo opera factum erit, quò magis obsides, pecunia, iumenta hostibus populi Romani dentur aduersus Rempublicam: item qui confessum * in iudicio reum, [u] & propter hoc in uincula coniectum, emiserit.

¶ Hoc crimine liberatus est [x] a Senatu, q statuas Imperatoris reprobatas [y] conflauerit.

Martianus lib. 5. Regul.

LEX V.

NOn cõtrahit crimẽ maiestatis, qui statuas Cæsaris uetustate corruptas reficit. [z] Nec qui lapide iactato [a] incerto, [b] fortuitò statuam attigerit, crimen maiestatis cõmisit. & ita Verus 8† & Antonin. Iulio Cassio 9† rescripserunt. Idem Pompeio 10† rescripserunt, non uideri contra maiestatem fieri ob imagines Cæsaris nondũ consecratas [c] venditas.

Venulei⁹ Sat. li. 2. de Iud. pu.

LEX VI.

QVi statuas, aut imagines Imperatoris iã cõsecratas [d] cõflauerint, aliudve qd simile admiserint, * lege Iulia maiestatis tenentur.

Certæ personæ hac, & sequ. l. enumeratæ, licet non admittantur ad accusat. onem in reliquis criminibus: tamen admittũtur in crimine læsæ maiestatis. h. d.

---

* Hoc pti net exemplũ quod tractat Cic. li. 2. de Inuentio. de cõstõne difinitiua differens. & in Partitio. ora.

ad leg. Iul. pecu. l. 4. in fi. & sup. de fur. l. ob pecuniam.

a *Vel templa.*] facit sup. de coll. illi. l. 2. & C. de hæret. l. 3. & de ijs, qui ad eccl. conf. l. denũtiamus. Accursius.

b *Cœtus*] inf. ad leg. Iul. de vi publ. l. qui cœtu. Accursius.

c *Milites*] populi Romani. Accursius.

d Q *Vive e prouincia. Non decesserit*] post quinquaginta dies: vt C. vt omnes tam ciu. quã militares. l. 1.

e *In tabulis*] in lęsionem publicam.

f *Et hoc*] scilicet lege. nus falsi.

g L *Ex duodecim tabularum. Hostem*] populi Romani.

h *Concitauerit*] scilicet, contra Rempublicam.

i *Cesserit*] id est, retrocesserit: aut victoriam hostibus dederit.

k *Tenuerit.*] aliquis priuatus contra publicam quietem in confinibus: quod nõ licet: vt C. de fundis limi. l. 2. vel dic tenuerit non tradendo Principi petenti, cum ab eo habuerit in custodiam

l *Aut castra concesserit*] scilicet, hostibus quæ pro Imperatore custodiebat, vel, id est, milites de castris suis aliquis Magister militum ad alterius Magistri militũ castra miserit, & concesserit sine iussu Imperatoris: vt C. de re milit. lib. 12. l. contra Rempublicam.

m *Delectumve*] id est, electum de alijs habuit. Magister, putà, militum: nam neminem sine iussu Principis potest eligere militem: vt C. de re milita. l. nemine. & C. de off. magistri, offic. l. iubemus

n *Comparauerit*] id est, præparauerit sine iussu Principis.

o *Non tradiderit*] id est, dimiserit. Accursius.

p *Gesserit*] hoc dic, vt inf. de fals. l. qui nomine.

q C *Viusque. Venerint*] sic inf. de pœna. l. Metrodorum.

r *Adiuti erunt.*] id est, auxilium habuerunt.

s *Exteræ nationis.*] Rex Bocchus. Io. vel Iugurtha.

t *Minus*] id est, nõ.

u *Reum*] de alio crimine. vel dic de hoc læsæ maiestatis. & facit supra, titul. primo. lege si confessus.

x *Hoc crimine liberatus est*] vt nec dicatur incidisse: sed tamen extra ordinem potest puniri, qui facit, vt argumen. sup. de acquiren. possess. l. fundi.

y *Reprobarit*] id est, sine permissu factas: vt C. de statu. & ima. l. penultim. & l. fina.

z N *On contrahit. Reficit* argument. supra, de sepulch. violat. l. sepulchri deteriorem. Accursius.

a *Iactato*] in certum locum proiecit. sed fortui ò attigit statuam. argum. sup. de iniu. l. si cum seruo. Accursius

b *Incerto*] scilicet, loco.

c *Consecratas*] aliàs secus: vt infra, lege proxim. & facit C. de fur. l. si nondum. & inf. de pollicitat. l. 2. §. final. Accursius.

d Q *Vi. Consecratas*] alioquin aliud erit: vt supra l. proxim.

F *Amasi.*] CASVS. Numerat quasdam personas, quæ possunt de hoc crimine accusare, quæ aliàs non possunt accusare. Secundo dicit, quod iudices de hoc crimine cognoscentes cum deliberant in hac causa, iudicent & inspiciant personam accusati, an potuerit hoc crimen commisisse: & an simile quid fecerit, aut cogitauerit: & an sanæ mentis fuerit. Vltimò dicit, quod si milites destruant statuas, vel imagines Principis: grauiter sunt puniendi, & plus quàm priuati. Franc.

6† P. F. qs adactus est, quo aduersus, &c.

7† Onera. nõ est in P. F.

* Iste text. est mentis tenẽdus, sm B. hic. ad hoc. q eximens captũ cõdẽnatũ, vel cõdẽnãdũ, cũ esset confessus erimẽ, talis eximens incidit i legẽ læsæ maiest.

8† P. F. Seuerus.

9† P. Fl. Cassiano.

10† P. F. Pontio.

* Vetuit lapidibus imperiestur: quod stari⁹ Cõstãtini cõstitit: Chryso. conc. ad pop. Antioch. refert.

a *Famosi*] id est, infames.
b *Non habent* jvt sup. tit. 2. l. qui accusare. & facit in eo. tit. l. mulierem.
c *Non possunt*] vt d. l. qui accusare. & facit in eo. tit. l. mulierem. Accursius.
d *Pro pace*] i. vt populus habeat pacem.
e *Excubant*] id est, vigilant.
f *Deferentes*] i. accusantes.
g *Dominos suos*] vt ff. de ind. l. vix.
h *Patronos*] vt C. qui accus. non poss. l. pen. & C. eo. l. pen. in fi.
i *Facere*] ad hoc sup. de dolo. l. hæredibus. in fi. & l. seq.
k *Quid.*] f. simile. ad quod. sup. de acc. l. fi cui. fi. ijsdem.
l *Cogitauit si*] ad hoc C. eod. l. qui fquis.
m *Lineam*] sic C. qui bo. ceſſ. poſſ. l. 2. f. d arg. contra. C de epiſc. & cler. l. omnes qui. f. fin.
n *Parcendum est*] aut ergo verbis tantum contra Principem delinquitur: & tunc si ex leuitate, vel furore, parcitur. si ex iniuria: tunc ad Principem remittatur: vt hic. & C. si quis imperatori maledixerit. l. 1. Si autem facto. fi ex scriptura legis. vt quis sit de capitulis dictis. sup eo. l. 1. 2. & 3. tenetur. Si autem ex sententia: tunc idem: vt hic. & sup. eo. l. qui statuas. & argum. inf de parrici. l. 3. in fi. Alij hic exponit scripturam: vt quia famosum libellum de Principe scripsit ex sententia: vel qua fine scriptum famosum carmen de eo fecit: pro qu. b. supra. de iniur. l. lex Corn. f. fin.
o *Exercebatur* jaliàs, exercebant milites: quia audaciores. alias exercebantur in milites id est per milites: & sic idem sensus: vel. i. maximè puniebantur. f. acrius milites. Alij dicunt, hic loqui de statuis militū. qui sunt iuxta latus Principis: vt C. eod. l. quisquis. in princ. & tunc in milites. i. contra milites. quibus frequēter insidiant populares: vt C. de statu. l. fi. sed non placet: quia non nisi pro statua Principis iam consecrata agitur hoc crimine: vt sup eo. l. qui statuas. Item dic differentiam inter statuam & imaginem: vt no. C. de stat. & ima. in rub.
p *Quæstionibus. Mulieres*] vt ff. de accus. l. Mulierē. Acc.
q *Eorum. Emisset*] imò prima fronte fisco. vt C. de bo. liber. l. 1. & ff. de interdic. & relegat. l. 4. quę sunt cōtra fol. huc in alijs capitulis. ibi contra Principem, vel Reipublic. arg. ff. l. fi. vel hic de æquitate: arg. ff. de bon. damna. l. 6. Alij vt H dicūt q hic decapitatur: in contrarijs deportatur vel relegatur. arg. in Auth. de man. Prin. 6. oportet hoc non placet: quia & ille perdit libertatem vt inf. de pœn. l. qui vltimo. Et plenius die vt in contrarijs no. prima placet. & ista hoc intelligitur ff. de bar. ab intest. f. per contrarium. & sic sup. de iure pat. l. eum. & ad Treb. l. si patroni. in princ.

Modestinus lib. 12. Pandect.

LEX VII.

FAmosi [a] qui ius accusandi non habent, [b] sine vlla dubitatione admittuntur ad hanc accusationē: sed & milites, qui causas alias defendere non possunt. [c] nam qui pro pace [d] excubant, [e] magis magisq; ad hāc accusationem admittendi sunt. Serui quoque deferentes [f] audiuntur, & quidem dominos suos, [g] & liberti patronos. [h] Hoc tamē crimen à iudicibus non in occasione [i] † ob principalis maiestatis venerationem habendum est, sed in veritate rei. Nam & persona spectanda est, an potuerit facere: [j] & an ante quid [k] fecerit, & an cogitauerit, [l] & an sanæ mentis fuerit. nec lubricum linguę, [m] ad pœnam facilè trahendum est. Quanquam enim temerarij digni pœna sint: vt insanis tamen illis parcendum est, [n] si non tale sit delictum, quod vel ex scriptura legis deiecendit, vel ad exemplum legis vindicandum est.

¶ Crimine [z] † maiestatis facto, vel violatis statuis, vel imaginibus, maximè exacerbatur [o] in milites.

Papinianus lib. 13. Resp.

LEX VIII.

IN quæstionibus *læsæ* maiestatis etiam mulieres [p] audiuntur. Coniurationem denique Sergij Catilinæ Fuluia 3 † mulier detexit, & Marcū Tullium Consulem in iudicium 4 † eius instruxit.

Bona damnatorum ex hoc crimine vadunt ad filios eorum, aliàs ad Fiscum. Franc. Accursius.

Hermoge. lib. 5. iu. epito.

LEX IX.

EOrum, qui maiestatis crimine dānati sunt, libertorum bona liberis damnatorum conseruari Diuus Seuerus decreuit: & tunc demum fisco vendicari, si nemo damnat: liberorum existat. [q]

Idem lib. 6. iuris epitom.

LEX X.

MAiestatis crimine accusari [r] potest, cuius ope, consilio, dolo malo prouincia, vel ciuitas hostibus prodita est.

Morte rei extinguitur crimen. excipitur crimē læsæ maiestatis, scilicet, perduellionis: non in alijs capitulis. h. d.

Vlpianus lib. 8. Disput.

LEX XI.

IS qui * in reatu decedit, integri status decedit. Extinguitur enim crimen mortalitate: nisi quis forte maiestatis reus fuerit. Nam nisi hoc crimen [s] a successoribus purgetur, hæreditas fisco * vēdicat. Planè non quisquis legis Iuliæ maiestatis reus est, in eadē cōditione est: sed qui perduellionis [u] reus est, * hostili animo aduersus Rempublicam [x] vel Principem animatus. Cęterum, si quis ex alia causa legis Iuliæ maiestatis reus sit, morte crimine liberatur.

Ad legem Iuliam de adulteriis, & stupro. [1] †

TITVLVS V.

Continua rubricā: quia crimē adulterij est crimen ēgrauā:

a † P. F. Crimē in. l. f.

b † P. F. Iulia. Sallust. nō & alij historiographi Fuluiā vocant, vid. Bud. in Annot. poste. hic.

4 † P. F. iudiciū, & decē. in.

a *Crimen*] i. maiestatis.
b *Accusat*] al. à. est appellari: & tunc expone, appellari, id est, accusari.
c *Si quis*] CASVS. Accusatus de aliquo delicto, si interim decedat, extinguitur delictum, nisi de crimine læsæ maiestatis esset accusatus: nam accusato de crimine hoc, nisi hæredes eius probēt de purgatione, bona defuncti ad fiscum ibunt. & hoc est tantùm in duobus capitulis læsæ maiestatis. Franciscus.
[*Si quis in reatu.*] quocunque: vt supra ce dona. l. post contractum.
d *Nam hoc crimen.*] præmitte, nisi. & facit in fr. de iure fisci. l. res quæ. in fi. & C. eod. l. fi. & pen. & Inst. de hære. quæ ab intesta. o. § per contrarium. & C. de hære. l. 4. § in mortē & sup. de accus. l. ex iudiciorum. & infr. ad Turpil. l. in Senatus. §. ¶ propter. & supra de dona. l. donationes. § si & C. de bo. eorum, qui mor. sibi con. l. fina. & de bon. damn. l. final. in fine. & Inst. de pub. iud. § publica.
e *Perduellionis.*] id est, criminis maiestatis: ideo sic dicti, quia per duellū probatio recipitur. quod non est aliàs secundum quosdam. vel verius ideo, quia perduelles dicuntur hostes: vt inf. de verbor. sign. l. quos nos.
x *Rempublicam*] hæc continet multa: vt patet sup eod. l. 1. 3. & quarta. in quibus aliqua sunt ad hæc pertinentia: aliàs non, sed simpliciter maiestatis: non vero perduellionis.

AD LEGEM IVLIAM de adulteriis, & stupro.

¶ *Quæ sint præcepta traduntur sup. de mun. l. auxiliam. § fin. & ff. eorum. alia: cum omne peccatum sit extra corpus, nisi fornicatio.*

* Ale. hic i addit. ad B. q̄ si eam cadauer pēdēte dilectatione crimi-nis, dēat mitti ad furcas, put vitā veniebat mitēd⁹: & refert Bal. dicēs hoc cē in arbitrio iudicis: et dat multas remissiones.
Ego adduco An. in f. inter dū. inst. de hæ. q̄ ad intest. de fe. lig. no. qui negat dimitti. sed dicatis. q̄ ē tolerabile. q̄ no. ibi Ar. in cā mulieris. § q̄ & i l. 1. C. ad L. Iul. repet. f. ad terrorem & in exēplum.
* ad hunc tex. vi. Io. Hann. in l. post ff. de bo. n. 140. de don.
* In hunc locum vi. Ci. in Ora. p. C. Rabirio perduellionis reo.
5 † P. F. ad l. Iul. de adulteriis coercēdis

tatio, secundum Apostolum, hinc est, quod non licet transigere: vt C de transact. l. transigere & ideo de hoc præmittit, & dicit ad leg. Iul. si licet, suppleandus, interpretandus, & emendandus sunt legis huius tituli. A ẽo.

quia omne crimen committitur extra corpus: fornicatio verò cõmittitur in corpus: vt inf. ad leg. Cornel. l. 6. circa fi. ideo ponitur hic rubr. ad legẽ Iuliam de adulterijs. Bar.

Vlpianus lib. 1. de Adul.

LEX I.

HAec lex (*Hæc lex.*] CASVS. Primò dicit à quo hæc lex Iulia sit lata. Secundo dicit, Si mulier ante denũciationẽ sibi factã nupsit secundo: dẽt adulter prius, quàm ipsa, accusati, & dãnari. Tertiò dicit, si maritus de adulterio accusauit: amodò amplius accusare non potest. Quartò dicit, certum capitulũ est factum circa lenociniũ. punitur n. vir, qui pretiũ accepit ab adultero vxoris suæ, puta, à scholari. Itẽ punitur, qui vxorem suã inuenit in adulterio & eã retinuit. Itẽ punitur, qui scit vxorem suã cũ alio ire, & hoc patit. Quintò dicit, maritus Bertæ accusabat scholarẽ de adulterio cũ Berta cõmisso, scholaris obijcit, ꝙ vir fuit leno eius: nõ excusatur ꝙ hoc scholaris, sed si scholaris vult virũ de hoc accusare: nõ põt nũc, cũ sit ipse accusat⁹. Itẽ si vir accusat vxorẽ suã de adulterio & vxor obijcit, ꝙ vir fuit lenot: & ꝺ hoc eũ accusat: nõ excusatur per hoc vxor: punietur si vir ob hoc: imo ẽt sine accusatore poterit iudex punire de lenocinio. Extraneꝰ aũt à viro Bertæ accusatus de adulterio, iuxtà nõ põt lenocinij crimẽ obijcere accusanti, nec ex hoc punietur vir. & hoc dicit hæc lex & pars sequens.

Nota huius rõnẽ vid apud Ant. Aug. lib. emẽ. 3. c. 8. & hic ꝙ Cuia. q multa adnotauit ī li. primo.

Hãc le. diffusè explicat Alexã ab Ale. lib. 4. Genial dier. c. 1. 2 ī P. F. deest. nõ. vi. Ba. hic

2† *P. F. eũ punit in eũ. Alias, cũ sit in eum dẽ mariti, &c.*

¶ *Si simul.*] In accusatione adulterij præfertur vir patri mulieris: adeo ꝙ si pater libellum accusa. dederit: & vir nunc veniat accusare volẽs, pferatur vir si prius nõ fuerat negligẽs, sed se prẽparabat, de alijs aũt excepto viro & pfe mulieris, accusare volẽtib. præfertur idoneior. iudicis arbitrio eligẽdus. Itẽ benè dixi, virũ præferendum patri mulieris: nisi pr probet virũ mulieris infamẽ: aut probet ꝙ colludere vult. nã his casib. præfertur pater, & h. d. hic ſ. cum l seq. Fr. Ac.

3† *Cõtaminationi. P. F.*

4† *aliàs pœna adulterij nõ affligit. P. F. sed rectius, vt cõueniat eũ l. mariti ſ. qui ḡtũ. vers. ꝙ si patiatur. ſ. eo. Pœna adulterij in eũ non infligitur.*

a *A Diuo Augusto.*] *Idem lib. 8. Disp.*

LEX II.

EX lege Iulia * seruatur, vt cui necesse est ab adultero incipere, quia mulier ante denunciationem nupsit: nõ alias ad mulierem possit peruenire, nisi reum [b] peregerit. Peregisse autem nõ aliàs quis vr, nisi & condemnauerit. [c]

¶ Marito [d] iure mariti accusanti illa ſscriptio obijcitur: Si non [1]† legem prodidisse dicatur ob hoc, ꝙ aggressus accusationem adulterij, accusare desistit.

¶ Lenocinij quidẽ crimini lege Iulia de adulterijs præscriptum est: [e] cum sit eadem [2]† in eum maritum pœna statuta, qui de adulterio vxoris suę quid acceperit: item in eũ, qui in adulterio deprehẽsam retinuerit. Cæterum, qui patitur vxorem suam delinquere, [f] matrimoniumq; suum contemnit, quiq; contaminatione [g] [3]† non indignatur, pœna adulterij in eum infligitur. [h] [4]† Qui hoc dicit, [i] lenocinio mariti se fecisse, releuare quidem vult crimen suum: sed non est huiusmodi compẽsatio admissa. [k] Ideo si maritum velit reus [l] adulterij, lenocinij reum facere, semel delatus [m] non audietur.

Exceptio lenocinij opposita à muliere inter reos recepta, maritum: non repellit: sed eũ puniri facit. sed si obijcitur ab extraneo, nihil importat. hoc dicit. Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit vnum dictum. Secundò illationem ex dicto. Tertiò determinat vnã quæstionem dependentem ex prædictis. Quartò ponit aliud dictum. Secundo ibi, Lenocinium. Tertio ibi, Vnde quæri potest. Quarto ibi, Extraneus autem. Bar.

¶ Si publico iudicio maritus suam vxorem ream faciat, an lenocinij allegatio repellat maritum ab accusatione? Et putem non repellere. [n]

¶ Lenocinium igitur mariti ipsum onerat: non mulierem excusat.

¶ Vnde quæri potest, an is qui de adulterio cognoscit, statuere [o] in maritum ob lenociniũ possit? Et puto posse. Nam Claudius Gorgonius [5]† vir clarissimus vxorem accusans, cum detectus esset vxorem in adulterio deprehensam retinuisse, etiam sine accusatore p lenocinij damnatus est à Diuo Seuero.

¶ Extraneus autem nequaquã lenocinium obijciens, postea quàm reus factus est crimi-

a *Augusto*] aliàs à Diuo Augusto, aliàs ab Octauiano Augusto: vel a Caio Augusto. sed si lata est ab Octauiano Augusto. vel ab aliquo istorũ duorũ: cur ergo dr Iulia? R. quia primo Iulius Cæsar eã induxit: sed nõ perfecit. Caius perfecit, & maluit eam noĩare noie auũculi sui Iulij: vt ī. de origine iu. l. 2. ſ. deinde Caius. vel dic eã originaliter à Caio traditam: sed eã nominari Iuliam a suo auunculo, qui primus fuit Imperator: vt in Auth. vt præpo. no. Imperatores.

b *Nisi reum*] aliàs rem, i. causam, & aliàs reum.

c *Condemnauerit*] i. condemnari fecerit: vt ī. de insa. l. furti. ſ. mandati. & hoc iõ, quia si absoluitur adulter, ꝺdest adulteræ: sed nõ nocet condẽnatio: vt ī. eo. l. denũciasse. ſ. pe. d *Marito*] vt C. eo. l. abolitionem. & inf. ad Turp. l. qui desistit. & inf. eod. l. quæsitum. & l. miles. ſ. fo cer. Accursius.

d *Marito*] vt C. eo. l. denũciasse. ſ. pe. d *Marito*] vt C. eo. l. abolitionem. & inf. ad Turp. l. qui desistit. & inf. eod. l. quæsitum. & l. miles. ſ. fo cer. Accursius.

e *Trascriptum est*] id est, de eo certum capitulum est: vt sup. de mino. l. auxilium. ſ. fi. vel dic. i. exceptio inducitur.

f *Delinquere*] cum non deprehendetit.

g *Contaminatione*.] subaudi, de. Accurs.

h *Infligitur*] in lib. B. est non, & tunc dic ꝙ põt excusare ignorantiam: vt inf. eo. l. mariti. & sic dic exterũ pro, sed, alij nõ habent hic, non: vt quia scit committi adulterium & dicet, cæterũ pro, certè: vel dic pro, sed, sed subaudi, &. vt non aduertitur, & facit sup. soi. mat. l. cũ mulier. & C. eo. l. crimen. & l. ita nobis & inf. eo. l. mariti. ſ. 1. 2. & 3.

i *Qui hoc dicit*] s. extraneus de adulterio accusatus à marito.

k *Admissa*] vt ī. de pub. iud. l. is q reus. & ī. de re in rẽ verſo. l. si filius. sed arg. contra. inf. eo. l. si vxor. ſ. iudex. & ſ. fi.

l *Velut reus.*] i. accusatus extraneus.

m *Delatus*] i accusatus, vt lis sit contestata: vt inf. prox. ſ. in fi. sed ante sic & vterque punitur.

n *Non repellere*] si nõ ẽ vxoris receptum esset inter reos, alioquin est contra: vt ī. solu. mat. l. cum mulier. & ī. e. l. si maritus. ſ. præscriptionem. & C. eo. l. ita nobis.

o *Statuere.*] s. pœnã.

p *Sine accusatore*] speciale, sic C. de episcop. & cle. l. si quis in hoc. Idem in crimine suspect. tut. vt sup. de suspect. tut. l. tutor quoque. ſ. præterea. Idem in charta falsa: vt C. de probat. l. pen. Idem in testib. vt C. de testi. l. nullum. Idem in calumniatore: vt C. de cal. l. 1. & ff. de bon. lib. l. qui cũ maior. ſ. si liberius. Idem in falso: vt C. de falsis. l. vbi. sed nos dicimus ꝙ ibi fuit principaliter accusatio de falso instituta. Idem in notorio: vt C. de acc. l. ea quidẽ. sed regulariter contra: vt ī. de mu & ho. l. rescripto. ſ. si quis accusationem. Item quæro an quod hic dr. vt puniatur ille contra quẽ excipitur, sit in crimine falsi & similib. vt excepti. repulsus puniatur? Respon. non potest esse ratio. secundum Hug. quia per exceptionem lenocinij tollitur accusatio lenocinij: sed per exceptionem ī falsi non tollitur accusatio falsi.

5† *Gorgus. P. F. a Bal. in l. falsã. C. si ex fal. infirm. post Dy. hanc gl dicit ũ repertis alibi, ad hoc, ꝙ si sup falso deducto p viã exceptionis fuit nũtiatũ p iudicẽ: non potest ille iudex punire nisi fiat noua accusatio. ꝙ gl. quoquo facto ñ legitur de nũtiatione. iõ cogitabus. Bolog.*

a *Nec maritum*] imò objicitur: vt C. eo. l. qũ. quæ est cõtra. Sol. hic extraneus obijciebat lenocinij qõnem postquã nomen suũ redactũ est inter reos, qđ non licet: vt ĩ. eo. l. si maritus. l. p̃scriptiones. ibi verò ante, vel aliter: lenocinij illius exceptio repellit maritũ quolibet accusato: quia dicat vxori adulterę consensisse: vel post adulterium ipsius factum approbasse: vt ibid. & obij cietur hæc exceptio, vt sit peremptoria, quandocunque ante sententiam fortiatur: & hic maritus repulsus subijcitur pœnæ. Exceptio aut lenocinij, q̃ dicatur, datur viro cum damnatã de adulterio: nõ prodest extraneo accusato, nec nocet marito: aut vxori accusatæ non prodest: nocet tamen marito, vt hic distinguitur.

1 † Crimis. nõ est in P.F.

b *Magis est*] ad hoc C. eo. l. quamuis. & ĩ. eod. l. si maritus prævenerit. in prin. & §. fin. & argum. C. qui admit. ad bon. poss. l. fi. in fi. Item facit ĩ. de iu. fisc. l. edicto. §. exeat. & ĩ. de dam. infec. l. si finita. §. elegantes. Accursius.

2 † P. F. instituente, atq; muniente, vt facilius, &c.

c *Possunt*] de quibus dĩ C. eod. l. quamuis. licet. n. ordinatè potuerint: non tñ hic seruatur ille ordo. Acc. d *Constituat*] sup. de accus. l. si plures.

e *Nisi. Infamem*] qui iure mariti non accusabit: vt inf. eo. l. marito. in fi. sed iure extranei, cũ suam iniuriam persequatur: vt ĩ. de accu. l. 1. & facit sup. tit. 2. l. fam. fi. in princ.

3 † P. Fl. quo. aliàs quoad.

S I *maritus*.] CASVS. Si vir accusat, nõ currunt tempora patri mulieris. si vterq; differt, currit tẽpus vtriq;. Item q accusat adulterũ: non currit tempus ĩ. adulteram idem ẽ. Item post patrem & maritum mulieris, qui habent sexaginta dies vtiles, si extranei volunt accusare, habent quatuor menses vtiles. Item si extraneus accusat de adulterio, & nunc veniat vir accusare volens: præfertur vir si nõ fuit negligẽs. Vltimò, extraneus accusauit mulierẽ đ adulterio: & absoluta est. nũc vir accusare vult, auditur si probet se iusta de cã fuisse hucusque impeditũ. F. Ac.

nis, † se releuabit, nec maritum [a] pœnæ subijciet.

Maritus præfertur patri vxoris suæ ad accusandum de adulterio vxoris, si nõ fuerit negligens ad causam instituẽdam & prosequendam. h. d.

¶ Si simul ad accusationem veniant maritus & pater mulieris, quem præferri oporteat, quæritur. Et magis est, [b] vt maritus præferatur. Nam & propensiore ira, & maiore dolore executurum eum accusationem, credendum est: in tantum vt etiã si pater pręuenerit, & libellos inscriptionum depositerit, marito non negligente, nec retardante, sed accusationem parante, & probationibus instante, atque imminente, [2] † vt facilius iudicantib. de adulterio probetur, idem sit dicendum. Sed & quoties alij, qui post maritũ, & patrem accusare possunt, [c] ad accusandum prosilierint, lege expressum est, vt is cuius de ea re notio est, de iusto accusatore constituat. [d]

Idem lib. 2. de Adult.

LEX III.

NIsi igitur pater maritũ infamem [e] aut arguat, aut doceat colludere magis cum vxore, quàm ex animo accusare, postponetur marito.

Viro accusante non currũt tempora patri. vtroq; differẽte, vtriq; currunt tempora. Item accusanti adulterũ non currunt tempora contra adulteram. Item extranei admittuntur post accusationem patris, & mariti: & habẽt quatuor menses. h. d.

Idem lib. 8. Disputat.

LEX IV.

SI maritus prævenerit, accusareq; instituerit, tempora non cedũt patri: quia [3] † accusationẽ instituere non potest: sic ũ, vt quoad vnus occupet, [f] vtriq; tempora cedãt. Vbi verò maritus occupauit, residua tempora ei, qui occupare non potest, non cedant. quod & in eo dici potest, qui ab adultero, vel ab adultera cępit. Nam aduersus eum aduersus quem non cępit, desinunt ei tempora cedere. [g]

¶ Hæc in maritis, & patribus dicta sint. Extraneis autẽ, qui accusare [h] possunt, accusandi facultas post maritum, & patrem cõceditur. Nam & post sexaginta vtiles 4 † dies, [i] quatuor menses extraneis dãtur, & ipsi vtiles.

Licèt extraneus prævenerit accusare, tamen maritus præfertur: licèt mulier sit absoluta ab accusatiõe extranei. h. d.

¶ Si ante extraneus instituerit accusationẽ, an superuenienti marito pmittatur accusatio, quæritur. Et magis arbitror hoc quoq; casu maritum audiendum, si non negligẽtia [k] pręuentus est. Et ideo si accusatione instituta, absoluta sit mulier extraneo accusante: tamen marito debet permitti instaurare accusationem, si idoneas causas allegare possit, quibus impeditus non instituit accusationem.

Maritus potest accusare vxorem suã de adulterio, quod commisit in primo matrimonio hoc dicit.

Iulianus lib. 86. Digest.

LEX V.

NVptam [l] mihi, adulterij ream postulari posse in priore matrimonio commissi, dubium nõ est: cum apertè lege Iulia de adulterijs coercendis caueatur, vt 5 † siquidẽ vidua sit, de cuius adulterio agitur, accusator liberum arbitrium [m] habeat, adulterũ, an adulteram prius accusare malit. Si verò nupta sit, vt prius adulterum peragat, & tunc mulierem.

f *Occupet*] & sic ambo sunt in mora. Accursius.

g *Cedere*] cum non possit eodem tpe alium accusare: vt C. eo. l. reos. & ĩ. eo. l. nihil. §. fi. Itẽ nota negligenti nõ currere tps ad qđ ĩ. e. l. si maritus & l. quinquenniũ. & C. de inoffi. test. l. ĩ. maiores. & ĩ. de min. l. intra & ĩ ad Tertul. l. 2. §. si mĩ. & C. ĩ his qb. vt indig. l. sororẽ. et C. ĩ an. excep. l. 1. in fi. & ĩ. qũ act. de pec. est an. l. 1. §. 1. Accursius.

Negligẽti tps non currit.

h *Qui accusare*] nam quidam repelluntur: vt ĩ. de acc. l. qui accusare. vel admittuntur: vt hic: nisi sit pũ vel vir. qui accusare velit: tũc. n. extranei non admittuntur: vt C. eo. l. quis. Ac. Flor.

i *Post sexaginta vtiles dies*] præstituuntur autem ad accusandum adulterium patrono. patri. & matito sexaginta dies vtiles: post quos extranei habent quatuor menses vtiles. & hoc à pe diuortij: vt inf. eod. l. is cuius. §. penul. sed quinquennium continuũ vniuersis statuitur. qui volunt accusare: & hoc in die commissi criminis: vt inf. eo. l. m les [adulterij] & C. eod. l. adulter post quinquennium. & hæc est vna præscriptio, seu exceptio, licet temporis: alia est lenocinij: quod die vt sup. eod. l. 1. §. lenocinij. Item alia: vt sup. eod. l. 3. §. 1. Accurs.

4 † Vtiles nõ est in P.F.

K *Non negligentia*.] ad hoc sup. l. 1. §. fin. & l. 2. & argum. sup. de procur. l. procurator. & de acqui. hær. l. cum filius. in fine. & sup. de sepul. viola. l. sepulchri violati. & sup. de acc. l. fi cui. §. pen. Accurs.

NVptam.] CASVS. Quandã viduam accepit in vxorem. quidam vult eam accusare de adulterio commisso, cum erat cum primo viro. benè auditur, cum in lege Iulia sit cautum, q̃ in electione accusantis sit. velit prius accusare adulterũ, quàm adulteram, si sit vidua. si autem iam sit nupta secundo: prius adulteret sit accusandus, & postea ipsa. Franc.

5 † In P. F. deest, vt.

l *Nuptam*] aliàs, nuptutam.

m *Arbitrium*] facit ĩ. e. l. 1. ĩ pri. & C. e. l. si dũ in tuo & ĩ. eo. l. si maritus. a. §. pe. Acc.

Papinianus lib. 1. de Adult.

LEX VI.

INter liberas tantùm personas [a] adulterium stuprum ve passas lex Iulia locum habet. [b] Quod autem ad seruas pertinet, & legis Aquiliæ actio facilè tenebit: & iniuriarum quoque competet. [c] nec erit deneganda prætoria quoq; actio de seruo corrupto. [d] nec propter actiones plures parcendum erit [e] in huiusmodi crimine reo.

¶ Lex * Iulia [1] † stuprum, & adulterium promiscuè [f] συμπαῖς [2] † appellat. Sed propriè adulterium in nuptam [g] committitur, propter partũ ex altero conceptum composito nomine. [h] Stuprum verò in virginem, viduamve [i] committitur: quod Græci φθορὰν appellant. [k]

Filiusfamilias potest inuito patre accusare de adulterio uxoris suæ. Item maritus potest accusare uxorem de adulterio, licet alios duos de aliis criminibus accuset. h. d. usq; ad l. qui pupillam.

¶ Filiusfamilias [3] † igitur maritus ab eo, qui sui iuris est, in ea lege nõ separat. [l] Diuus quoque Hadrianus Rosiano Gemino rescripsit, & iuito prẽ filiũ hac lege reũ facẽ posse. [m]

¶ Marius, & si duos reos ex alio crimine [n] haberet, poterit iure viri tertium accusare: [o] quoniam ea causa non cedit in numerum cæterarũ [p] accusationum. [4] †

Illicitum matrimoniũ non excusat quem à pœna stupri. Angel.

Marcellus [5] † lib. 10. Instit.

LEX VII.

QVi pupillam suam duxit in uxorem contra Senatusconsultum, nec matrimonium est. [q] & potest adulterij accusari, qui tutor, vel curator fuerit, & intra vigesimum sextum annum [r] duxerit uxorem non à prẽ desponsatã, vel destinatam, vel in testamento denominatam.

Duo possunt simul ab uno accusari crimine incestus. h. d. l. sequens plana est.

¶ In libro secundo de adulterijs Papiniani Martianus notat, Incesti [s] commune crimen aduersus duos simul intentari potest [u].

Papinianus lib. 2. de Adulte.

LEX VIII.

QVi domum suã præbuerit, vt stuprum adulterium ve cum aliena matrefamilias, [x] vel cum masculo fieret, sciens: vel quæstũ ex adulterio uxoris suę fecerit, cuiuscunq. sit conditionis, quasi adulter punitur. [y] Appellatio-

---

Inter liberas] CASVS. In liberis fœminis adulteratis, vel stupratis lex Iul. locũ habet: in ancillis nõ, sed actio Aquil. & iniur. & serui corrupti. Secundo dicit lex Iul. stuprum, & adulterium promiscuè appellat: proprie autẽ adulterium in nuptam cõmittitur, stuprum in virginem, vel viduam. Tertio dicit, & filiusfamil. potest accusare de adulterio uxoris suæ, & et inuito patre suo, Quarto dicit. duos accusaui de diuersis criminibus: possum tertium accusare de adulterio cum uxore commisso. Fran.

a *Inter liberas tantùm personas*] inter seruos enim non tenet matrimonium: vt C. de incest. nup. l. cum ancillis.

b *Locum habet*] vt C. eo. l. serui ob.

c *Competet*] vt supra de iniur. l. si stupũ.

d *De seruo corrupto*] vt sup. de ser. corrup. l. si quis seruum. in fi. Accur

e *Erit*] ne etiã extra ordinem puniat: vt ff. de off. Præt. l. fin. vel dic, q licèt una conueniatur, poterit & aliis conuenire in id quod est plus: cũ ex uno facto competãt: aliàs si ex diuersis, tunc in solidum: vt sup. vi bon. rapt. l. 1. & de act. & obli. l. qui seruum. & de tut. & ra. distr. l. 1. §. in tutela.

f *Promiscuè*] vt infra de verb. signi. l. inter stuprum.

g *In nuptam*] vel spõsam alienã: vt C. eo. l. propter. & ff. eo. l. si uxor. §. Diuus. Accuh. *Nomine* id est. dictione. s. adulterium. nam dr quasi ad alterius thorum accessus: vel quasi ad alterum accessus. & dicunt q magis significatione. quà voce fit compositio: sed certe. & voce. s. ex corruptione: & est pœna in fœmina. & mare C. eo. l. quamuis. 2. in fi. in stupro est qualis dicitur Instit. de pub. iud. §. 2. Itẽ in incestu dices. inf. eo. l. si adulterium cum. §. nonnunquã. & de lenocinio punitur vt adulter: vt inf. eo. l. qui domum.

h *Viduam ve*] non meretricem. vel illicitam concubinam: vt C. eo. l. si ea. & sup. de concub. l. antep. & supple, vel puerum. vt C. eo. l. cum vir. & inf. eo. l. stuprum. §. 1.

k *Inferam appellant*] i. corruptionem, quasi societas turpis, vel consortium turpe dicatur stuprum.

l *Non separatur*] quia sic accusat, ac si esset sui iuris: vt subijcit.

m *Posse*, fortè hoc est correctum: vt C. de bon. quæ libe. l. fi. §. necessitate. vel illud in ciuili, & pro hoc C. qui accus. nõ poss. l. 2. vbi tutor, qui est legitimus administrator, non accusat nomine pupilli. nec ergo pater. & facit inf. eodem l. filium.

n *Crimine*] & alio subaudi: nam eiusdem criminis duos reos eodem tempore facere non potest, fm Py. nec obst. C. si reus, vel accusator. l. 1. quia ibi prosequebatur suam iniuriam: quod non placet, immo etiam decem potest quis eodem tempore accusare: dum tamen diuersis libellis: quod plenè dic. vt C. qui accus. non poss. l. cum rationibus.

o *Accusare* iure speciali: quia suam iniuriam prosequitur: vt d. l. cum rationibus.

p *Cæterarum*] scilicet causarum: & aliàs, cæterorum, scilicet, criminum, siue accusatorum. Accur.

Qui pupillam] CASVS. Tutor pupillam suam duxit in uxorem. dicitur q non tenet matrimonium: & põt tutor de adulterio accusari. Idem in curatore. intra viginti quinque ann. duxit adultam in uxorem non à patre desponsatam vel destinatam, vel in testamento eius nominatã. Vltimo dicit. de incestu potest tam masculus, q fœmina eodem tempore accusari. Fran.

q *Non matrimonium est*] vt supra de ritu nup. l. non est. & C. de excu. mu. l. amplissimi. & supra retum amo. l. si concubina.

r *Adultrij*] id est, stupri: cum non sit matrimonium: et est pœna C. si quis cum cuius tutor, &c. l. 1. ad quę est ff. de don. inter vir. & uxo. l. 3. §. 1. & in Auth. de resti. & ea quæ parit. §. vnum.

s *Annum*] & insuper quadriennium: vt C. de interdi. mal. si patris.

t *Incesti*] sed non adulterij: vt C. eod. l. reos. & inf. eo. l. vim passam. §. duos. & §. incesti.

u *Intentari potest*] & diuersis Pla. vel dic et ab eodem. diuersis iñ libel. fm Al. vt ff. de accusa. l. hos accusare. §. lege.

Qui domum] CASVS. Qui præbet domum, vt stuprum, vel adulterium cum aliena matrefamilias aliquis faciat, vel cum puero. item qui accipit prętium à scholari. vel alio quem inuenit cum uxore sua: quasi adulter punitur: cuiuscunquẽ sit conditionis. & appellatione domus omnis habitatio continetur: nec est vis etiam si amico suo præbuit domum ob hoc. idem si agrum suum, vel alienum ob hoc alicui præbuit. idem si præbuit domũ ad colloquium ibi faciendum cum aliqua matrefamil. ob hoc factum: nam tenetur. Item materfamil. intelligitur non tantùm nupta: sed etiam vidua. Item non solum masculus tenetur, qui domum præbuit. vel qui prętium accepit pro stupro: sed etiam fœmina, quę aliquid de prædictis facit. Vltimo dicit. quædam materfami. non nupta timebat, q si haberet rem cum aliquo. quod accusaretur de stupro: vnde facta est lena, aut operas suas in scænam locauit, vt sic euitaret pœnam stupri. & sic postea habuit rem cum aliquo. dicitur q hæc fraus sibi non prodest. vnde de stupro põt accusari. & hoc dicit hæc lex cũ duab. sequẽt. Frac.

x *Matrefamil.*] hoc expone. vt inf. eo. l. mater.

y *Punitur*] sup. de min. l. auxilium. §. 1. & de extraor. crim. l. 1. in fi. & l. prox. & l. maritis in prin. & §. 1. 2. & 3.

4† Accusationũ. nõ est in P.F.

5† P. Flo. Martianus.

* Vide in hunc §. Laurent. Val. lib. elect. 6. ca. 45. & Alex. li. Dispunc. 1. ca. 26. & Budæ in An. post. hic.

1† In P.F. decest. Iul.

2† P. Flo. κατ' ἐξοχὴν stuprum appellat.

3† P.F. filiusfamilias. & de est igitur.

a *Appellatione damus.*] sic sup. de iniur. l. lex Cornelia. §. damus. & ff. eo. l. nec in ea, § 2.

b E T *si amicis, Tenetur.*] contra videbatur: vt sup. de exerc. l. 2.

c P. *abuiss. r.*] i. permisisset: vt C. de male. & ma. l. 3.

d *Sine.*] facit ff. de auro, et arg. leg. l. & si nō sint, §. quid ergo. 1

e *Non committeretur.*] facilè. ad quod ff. de verb. sign. l. Nepos Proculo.

f M *Mater autem. Significatur.*] sup. e. l. qui domum. & facit ff. de vet. sig. l. pronūtiatū. §. matrem. Accur.

g *Pœna.*] si propriè ponas adulterij: dic ꝙ hæc fraus sibi nō proficiebat, vt ff. e. l. si vxor. in pri. Si dicas (quod est verius) ꝙ impropriè pro stupro: vt quia nō erat nupta, bene dicit: qa pœna stupri non tenet eas inhonestas. C. eod. l. quæ adulterium. & plenè dic vt ibi. & facit C. eo. l. si mulier.

h *In scenam.*] ꝙ hæc duo sit infamis ipso iure: vt ff. de infa. l. 1. i *Adulterij.*] si propriè: vel. i. stupri: vt modo notaui.

M *Iles.*] CASVS. Miles pactus è cum adultero vxoris suæ; remouet à militia, & deportat. Item miles, qui iacuit cū filia sororis; de incesto accusari pōt. Item accusata d adulterio & recepta inter reos, non pōt defendi per aliū, ēt si sit absens. Vltimo dicit, socer volēs accusare nurū de adulterio, est protestatus coram pside se velle dare de hoc libellum. postea desistit; volens lucrari dotem quasi eius nurus culpa solutū sit matrimonium. dī ꝙ volens iterum accusare, non auditur.

¶ *Adulterij.*] De adulterio pōt accusari adulter intra quinquennium à tempore commissi criminis etiam muliere defuncta. Secundò dicit, ꝙ dies 60. qui dantur marito ad accusandum, item quatuor mēses, qui dantur extraneo, sunt vtiles; & ideo nō eorum accusare volenti, donec est captus, & sic in custodia sit, in prędicto tamen tēpore computani etiam feriati dies, si Prædis fuit copia. Sed pone, ꝙ desponsaui quandam, & pf eius alij eam nupsit, & tradidit. dī ꝙ non possum eum qui eam duxit, de adulterio accusare, postea dicit, defuncto viro eius vxor de adulterio accusabat. ipsa dicebat debere differri causam istam, donec filius suus impubes erit magnus, quasi, hæc causa tangat eum dī ꝙ non auditur hæc femina; cum hæc causa non præiudicet filio eius.

¶ *Volenti.*] Non potest vxor donec perseuerat in matri. accusari de adulterio. sed nec adulter potest interim accusari. Secundo dicit, mulier nupta est secundo, de quo erat iudicium, quod viuo primo viro habebat & cum ista. nō potest ista accusari de adulterio ante adulterum. & adducitur pulchra ratio. Tertio dicit, cum Berta audisset ꝙ vir qui iuerat vltra mare vel alibi decessisset: nupsit Titio. deinde vir reuersus est, quæritur an ista puniatur? & dicitur, quod si longo tempore expectauit primum virum; & audito quod decesserat, nupsit secundo; non punitur. si aūt finxit se audisse virum decessisse, & nupsit; hoc casu punitur.

¶ *Reum.*] Accusatam de adulterio sciens duxi eam in vxorem; & cum sit damnata, eam repudio, dicitur quod culpa mulieris dicitur factum diuortium; vt sic patiatur pœnas, quę mulieribus ob hāc causam imponuntur a lege C. de repudijs. l. consensu. Fran.

K *Factus est.*] gratis, vel non gratis. nā virūque prohibitū est; vt C eodem. l. de crimine & de transacto. l. transigere. & dic vtibi. Accursius.

l *Sacramento.*] militiæ. ꝙ dic vt sup. de insa. l. 2. § miles. & facit inf de re mili. l. qui cum vno. §. adulterij.

m *Adulterij.*] i. stupri. ad quod sup. de ijs quibus. vt indi. l. mulierem.

n *Recepta est.*] hoc aūt posset fieri de absente. s. recepti inter reos, vt C. eo. l. adulteram. Accur.

o *Non potest.*] hic dic vt sup. de publ. iud. l. penul. §. 1. sed fallit in casu; vt C. eo. l. quamuis indubitati. Accur.

p *Fuisset.*] ꝙ propriè fit apud Prædem, vel magistratum; vt C. de cano. fin. vtib. Ro. l. 1. & nō. quod hic libellum nō dedit nam tunc nulla esset dubitatio; vt ff. l. 1. §. 1.

q *Commeatum.*] aliàs commercium.

r *Culpa.*] quo casu vir dotem luctatur; vt C. de repu. consensu.

s *Repellitur.*] ab accusando iterum. non autem incidit in Turpil. vt C. ad Turpil. l. 1. contra. sed non incidit in Turpil. ante li. contest. vt ibi. sed denuo accusatum non repetuit; vt hic. & ff. eo. l. 2. §. marito. Accur.

t *Commodum.*] sic ff. de iure do. l. cum post. §. & patrona. Item C. de dona. inter vir. & vxo. l. ſ maritus. & C. de inſt. & substi. l. reprehendenda.

u *Adm. sit.*] facit ff. eo. l. mariti. §. præterea. & §. quinquennium. & l. quinquennium. & ff. ad Syll. l. in cognitione. Accursius.

x *Defuncta.*] infra, eodem. l. nam passam. §. in matrimonio. & l. fina.

y *Posse.*] s. maritum, vel alium ex parte subiecti.

a † quoque. P. F. b vbi dī in gl. facti, quod ecptū hī ꝙ facto. c † amici. P. F. d † P. F. in argo balneo ve stuprum, &c.

* Pacto tēporib. Tyberij, Syllani, & Norbano Coss. Tacit. li. 2.

ne domus [a] habitationē quāque significari palam est. [1] †

Qui est causa causæ, est causa causati. h. d.

VIpianus lib. 4. de adul.

LEX IX.

ET si amicis [2] †quis domū prębuisset, tenetur. [b] Sed & si quis in agro suo alienove [3] stuprū fieri prębuisset, [c] comprehendi debet. Sed & si in domum aliquā soliti fuerint conuenire ad tractandū de adulterio, & si eo loco nihil admissum fuerit: veruntamen videtur is domum suam vt stuprum adulteriumve cōmitteretur, prębuisse: quia sine [d] colloquio illo adulteriū non committeretur. [e]

Papinianus li. 2. de Adul.

LEX X.

MAter autem familias significatur [f] non tantū nupta, sed etiam vidua. Mulier quoque hoc capite legis, ꝙ domum suam prębuerit, vel pro comperto stupro aliquid acceperit, tenetur.

Qui se vilem personā facit, vt effugiat legū laqueos, non euitabit pœnā legis. h. d.

¶ Mulier quæ euitandæ pœnæ [g] adulterij gratia lenocinium fecerit, aut operas suas in scenam [h] locauerit, adulterij [i] accusari, damnariq; ex Senatusconsulto * potest.

Idem lib. sing. de Adult.

LEX XI.

MIles, qui cum adultero vxoris suę pactus est, [k] solui sacramento, [l] deportari que debet.

¶ Militem qui sororis filiam in contubernio habuerit, licèt non in matrimonium, adulterij [m] pœna teneri rectius dicetur.

¶ Ea quę inter reas adulterij recepta est, [n] absens defendi non potest. [o]

Lucrum pecuniarium non est præferendum honestæ vindictæ. h. d.

¶ Socer * cum nurū adulterij accusaturū se libellis Præsidi datis testatus fuisset, ꝑ maluit ab accusatione desistere, & lucrum ex dote magis petere. Quæritur, an huiusmodi cōmentum [q] eius admitti existimes? Respōdi, [4] † Turpissimo exemplo is qui nurum suam accusare instituisset, postea desistere maluit, contentus lucrum ex dote retinere, tanq culpa [r] mulieris dirępto matrimonio. Quare non iniquè repellitur [s] qui commodum dotis, vindictæ domus suæ præponere non erubuit. [t]

¶ Adulterij reum, intra quinque annos cōtinuos à die criminis admissi, [u] defuncta [x] quoq; muliere postulari posse, [y] palam est.

Dies constituti ad accusandum de adulterio, sunt vtiles. hoc dicit.

¶ Quidā accusare volebat adulterij mulierem: & postulabat ne sibi computarentur

* Bar. hic al'e. istū tex. not. ad hoc ꝙ cōminatio de accusando, & desistat ab illa cōminatione. ita repellit qđ ab accusatione, sicut si accusasset, & postea desitisset. Bolog.

1 † P. F. respōdit.

a *In custodiam*] s.publicam : vt inf. de verb. sign.l.vinculorum.& sup. ex qui.cau.ma.l.fi.vtitur. Accur.
b *Fuisset*] scilicet ipse accusator.
c *Vtiles dies*] sexagenia: vt C. eo.l.iure mariti . & quatuor menses: vt sup.eo.l.si maritus.§.hæc in maritis.
d *Non debuit*] vt C. eod.l.commissa.& l. si quondam. & sup de diuer. præscr. l. 1. & sup. qui. ex cau. ma. l. si qua. & inf. proxi. §.dixi.
e *Vtiles computantur*] vt sup.proxi.§.
f *De plano*] i.non sedente iudice pro tribunali. ꝛ Sic in aliquibus bon.pos. in aliis non : vt sup. quis ex in bon.poss.l.2. §.1.cõtra. Item q dicit de die feriato: est speciale. sic C.de fer. l.1. & de dilatio.l.sine §.1. contra. sup.si quis in ius vo. nõ ierit.l.2.§.fi. & facit §. de condi. & demon. l. quibus diebus . in princ. & de offi. Proco.l.nec quicquam. §.de plano. Accur.
g *Defuit*] facit C. eo. l.iure mariti.
h *Nouam rem*] & iõ non auditur . aliud si à non viro sit cognita : vt in contrario infra. eod.l.si vxor.§. Diuus.
i *Postulatur*] facit ꝺ. eo.l.fin.in fi.
k *Impetrare*] hoc autem petebat ad instar Carbon.edic. vt sup. de Carbon.edic. l.1. in prin. & ad instar vētis: vt de ven. in pos.mit.l.1.§.si ea. Accursius.
l *Non videtur mihi*] immo videtur differri : vt sup. de ven. in possess. mit. l. antepenult. contra. Solu. hic de iam nato : ibi de nasciturο. vel ibi male respondit, & scripsit Hadrianus : vel personaliter . Ioan. vel ibi dum nascitur: vt inf. de pœ. l.3. vel vt no. C. de fal. l. 1. & facit sup. de Carb. edic. l. Titia. & inf.eod.l.in crimine.
m *Cum post*] ergo à contrario cum mater accusatur de partu suppositio , debet differri quæstio propter puerum . sed l. dicit contra. supra de Carbon. edic. l.1. §. fina & l.2. & C. de fals. (1. si enim constat in causa matris partum subiectum , in præiudicium filio,

Ad quod dic,quòd ideo nõ differtur, quia matri constantia se defendere:nec dicas præiudicium fieri filio. & quod dicitur in dicto §. fina. quòd filio denegatur actio de hæreditate, verum est si sententia contra se fuerit lata, non contra matrem: vt sup. de iureiuran.l.3.§.pen.nec ob.prædicta de Carbon. edic. l.3. §. ibidem. vbi etiam in pubere frater differtur quæstio propter impuberē : quia ibi in illo pubere cessat ratio , quam in matre dixi. nam non est constans , cum sit minor viginti quinque ann. Item nescit veritatem rei, vt mater.
n *Non posse mulierem*] iure ipso prius debet vir uxorem dimittere , & tunc accusare : vt hic & inf.eo.l. constante & C. eod. l.crimen.nec est contra inf. eo.l.vim passam. §. nupta. vt ibi no. sed hoc videtur corrigi etiam iure Codicis: vt C. eod.l. quamuis . sic enim dicit , connubia , vel ibi in personis certis . hic in extraneis. vel dic ibi, connubia secundo contracta , cum iam alij nupserat. Vel dic , futura, vel etiam præterita. at iure Authent. est expeditum , vt constante matrimonio accuset , & conuictam deferat : vt in Authen. vt liceat mu. & auix. §.quia verò plurimas . collat.8. & in auth. sed nouo. C. eodem .
o *Luxuriosa* ideſt,quamuis: & est aliàs ei: & ita, qui & est planalias est , ea : & ita , quæ : & tunc supple , nupsisse dicatur , scilicet,suspecto.& facit ꝺ.eo l.quæsitũ. Item argumen. contra. in Authen. de rap. mulier.coll.ix. Accur.
p *Potest*] posset ergo fieri vt C.eo.l.commissum .
q *Conuictus*] hoc si nupserit ante denunciationem: vt sup.eo. l.2.in prin.
r *Concordatum*] ad hoc ꝺ. eo. l. cõstante & sup. de lib. ho. exhi.l.1.in fi.
s *Si longo*] ideſt,decennio:vel vicennio vt Institut. de vsucap. in princip.
t *Nuptas secundis*] quantũ ad vtriusque propetitum. vnde dico filios interim natos legitimos esse:sed vir

dies , quos in custodiã [a] fuisset [†] [b] me autem [2]†hoc admittente, extitit qui mihi cõtradiceret : cuius opinionem an tu probes , rogo maturius mihi rescribas . Respondit, Opinionem quidem [3]† tuam & verba legis , & sententia adiuuant , cui placuit [c] vtiles dies [c] accusatori computandos esse, ideſt , quibus potuit accusationis solemnia implere . Quare sine dubio dies quibus quis in custodia fuerit,extra computationem vtilium dierum existimanti tibi constitutos , contradici non debuit. [d]

¶Sexaginta [*] dies qui marito accusanti [c] vtiles computantur,[c] feriatis quoque diebus, si modò facultatem Præsidis adeundi accusator habuerit, numerari certum est : quoniã de plano [f] quoque libellus dari potest . Quod priuilegium si amiserit , non prohibetur,intra alios quatuor mẽses querelam suam apud iudicem deferre. [g]

¶ Quærebatur,an iure mariti posset accusare vir eam fœminam , quæ cùm ei desponsata fuisset , alij in matrimonium à patre tradita fuisset ? Respondi , Nouam rem [h] instituere huiusmodi accusatorẽ existimo, qui adulterij crimen obijcere desiderat propter hoc tantum , quòd priori sibi desponsata puella, à patre in matrimonium alij fuerit tradita .

¶ Defuncto [*] marito,adulterii rea mulier postulatur : [i] quæ propter impuberem filium vult dilationem ab accusatore impetrare: [k] an debeat audiri ? Respondi, Non [l] videtur mihi [l] confugere ea mulier ad iustam defensionem, quæ ætatem filii prætendit ad eludendam legitimam accusationem . Nam non vtique crimen adulterii , quod mulieri obiicitur, infanti præiudicat : cum possit [m] & illa adultera esse , & impubes defunctum patrem habuisse .

Vxor non repudiata non potest de adulterio accusari . Bartolus .

¶ Volenti mihi ream adulterii postulare eam , quæ post commissum adulterium , in eodem matrimonio perseuerauerat , contradictum est . Quæro,an iustè respõsum sit? Respondi, Ignorare non debuisti , durante eo matrimonio , in quo adulterium dicitur esse commissum , nõ posse mulierem [n] ream adulterii fieri , sed nec adulterum interim accusari posse .

Adultera secundo nubens non potest accusari, nisi prius conuicto viro de adulterio . Bartolus .

¶ Licèt [o] mulier ei, qui in suspicionem adulterii incidit , nupsisse dicatur, non ante accusari poterit , P quàm adulter fuerit conuictus. [q] Alioquin ad hoc maximè viri confugient volentes benè concordatum [r] sequens matrimonium dirimere , vt dicant cum adultero mulierem nuptias contraxisse .

Fama excusat à dolo , nisi habeat originem ab eo , qui propter famam se vult excusare. Bart.

¶ Mulier cum absentem virum audisset vita functum esse , alii se iunxit : mox maritus reuersus est . Quæro , quid aduersus eam mulierem statuendum sit ? Respondi,tã iuris, quàm facti quæstionem moueri. Nam si longo [s] tempore transacto , sine vllius stupri probatione , falsis rumoribus inducta , quasi soluta priore vinculo, legitimis nuptiis secundis [t] iuncta est ,

1† P.Flo. quos in custodiã fecisset.
2† In P.F. deest, autem.
3† In P.F. deest, quidem.
ꝺ vltra vulgatas traditiones , dilatè per Geor.Na. in clẽ. sæpè. de verb. sig. Card. ibi. Lanf. & alios , hoc ĩ ver. ad intel. huius §. vt Io. Annib. in l. naturaliter. num. 325.de vsucap. & per Seisel. ibi. n.48.

* Casum hic habes no.ad hoc quod mulier meretrix habẽs mariti um, si pariat , partus natus ex ea præsumitur ex matrimonio na Bol

vir reuersus recuperat vxorem suam: vt in Authen. vt liceat matri, & auiæ. §. quod autem. & in Decre. trigesima, quæstione 1. cap. 1. & facit supra de repu. l. vxorem. & C. de repudijs. l. vxor.

a *Quòd verisimile*] quòd, id est, quia: & est ratio sequentis. Accursius.

b *Vxorem duxi*.] sciens, vel ignorans eam accusatam: sed non credens eam cõmisisse crimen, alias essem leno: vt C. eo. l. sine metu, & l. castitati.

x† P. F. laboretur.

c *Prohibearis*] scienter vt modo dixi.

a† P. Flo. vindicare, alias vindicati

d *Diuortio*] vt habeat locũ lex C. de repud. l. consensu.

HÆc verba] CASVS. Exponit quædam verba, quæ [illegible] etant talia: ne- [illegible] iudex [illegible] impunitum adulte- [illegible] eorum fa- [illegible] post hanc legẽ. [illegible] verba spectant [illegible] eum puniendum, qui fecit stuprum, vel adulterium. Item ad eum qui suasit hæc facta. Franc.

e *Tollat hæc*] vel hoc, idest, in posterum.

f *Dolo malo*] defectiua sunt. forte enim erant talia: nemo iudex dimittat impunitum adulterium, vel stuprum factũ post hanc legẽ: & licet si habeas, factum, alias est, facito: & tunc est sic supra eodem. l. miles. §. pen. & inf. eod. l. penult. aliàs est, stupro vel adulterio facto: sed non est bona.

Si vxor] CASVS. Patronus habebat libertam suam in concubinam. Titius iacuit cum ea, dicitur quòd patronus potest eam accusare de stupro tanquam extraneus, non vt vir, cum non sit vir. Secundo dicit, habebas vxorem bonam, vel malam, ipsa iacuit cum scholari, competit tibi accusatio adulterij. nõ enim soli Atridæ vxores suas amant. & hoc est verum etiam si ipsa vxor sit meretrix. nam adulterium committit, qui cum ea iacet, secus si esset vidua, & meretrix. nam qui cum ea iacet, non committit stuprum: sed si quis iacet cum sponsa mea, stuprum committit: & de hoc potest accusari. si iacet cum concubina mea, possum cum de stupro accusare: non de adulterio, cum vir non sim. Vltimo dicit, in causa adulterij cum vir accusat vxorem suam de adulterio, debet iudex inspicere, an iste vir sit pudicus, an verò fuerit leno, & puniat eum.

¶ *Si quis planè vxorem*] Accuso vxorem meam de adulterio ob id, quod antequàm mihi esset nupta, iacuit eum scholari, dicitur quod non audior. Idem & si tunc temporis fuerit concubina. Idem si filia mea nupsit alicui sine mea voluntate, & postea consensi illis nuptijs: nam cessat accusatio adulterij ob præcedens factum. Vltimo dicit, aliquis iacuit cum vxore mea capta ab hostibus. possum eam recuperatam ab hostibus de adulterio accusare, nisi per vim hostium illud passa fuit.

¶ *Si minor*] Minorem duodecim annis desponsaui, & eam in domum meam duxi. ista iacuit cum scholari. postea facta maior duodecim annis est, & sic vxor mea esse cœpit. volo eam de adulterio accusare cõmisso ab ea intra minorẽ ætatem, dicitur & non audior: sed de stupro possum eam accusare. Secundo dicit, cũ vxore mea iacuit scholaris eandem repudio: & aliquo tempore elapso eandem reduco in vxorem. dicitur, quòd amodo non possum eam de adulterio prius commisso accusare. & redditur ratio in litera. Vltimò dicit: quandã puellã accepi in vxorem: nunc volo eam de stupro accusare, quod commisit antequàm esset mihi nupta. dicitur & non audior: & redditur in litera ratio. Franc.

3† Alias in adulterio deprehensa.

g *In adulterio*] id est, stupro adulterium enim propriè esse non potest: vt sup. eod. l. inter libertas. §. 1. alij contra.

h *Concubina*] Non fecit stuprum cum erat vxor, sed cũ erat concubina.

i *Accusationem*] scilicet, stupri: sed alij, idest, adulterij. & adde quod dicitur C. eodem. l. si ea. & l. quæ adulterium. itẽ & quod est supra de concubi. l. prima. in princip. & §. cum Atilicino. & l. in concubinatu. & infra eod. §. Diuus. & §. si quis vxorem.

k *Si modò*] aliàs, si modo. & infra est, non. aliàs, si non: & dicit infra, nec.

l *Concubina*, hæc non amisit honorem matronæ: vt argum. supra de ritu nupt. l. stuprum.

m *Iniusta*] idest, bona. & iniusta, id est, mala: i. vxor tamen, vel dic, iniusta: quia erat talis, quæ impunè poterat dimitti: ad qd. est C. de repud. l. consensu. & de sponsa. l. mulier. §. his quoque. vel dic, iusta, idest, legitima: iniusta, idest, non legitima: vt quia de facto erat vxor, iure tamen prohibita: vt inf. §. Diuus. in fi. & argumen. sup. ad Sylla. l. si quis in grani, §. si quis codicillos. Accursius.

* Iusta vxor, iniustare, quæ dicatur: Item quæ vulgaris, de qua paulo post mẽtio fit, docet Budæus hic. * li. 1. Iliados. * Vide Manut. Chil. 4. cent. 6. prou. 14. * Alci. li. præter. 2. hoc ipsum tit. hãc nobis lacunã opplenit: indicauit, & locũ Budæus i annotationibus posterio. hoc ipsum tit.

n *Inquit Atridæ*] idest, nobilissimi: sic dicti à genere, immò etiam parui: vel, idest, legitimi viri, secundum H. vnde Virgilius. Coniuge præreptam, nec solos tangit Atridas. Iste dolor, solitisque &c. Accur.

* Vulgaris vxor quæ dicatur, vide Alc. lib. 2. Pater. c. 40.

o *Vindicare*] iure extranei: non iure mariti: vt inf. eo. l. marito in fi. & argum. inf. proxi. §.

4† Seuerus. P. F.

p *Vulgaris*] hoc est contra C. eod. l. quæ adulterium. & l. si ea. Solu. neutra erat ibi vxor: hic sic: & ideo ibi adulterium pro stupro dicitur. Sed alij dicũt hic verè meretrix, in l. quæ adulterium. præsumptiuè, vt quia vinum propinat. vel dic, hic de ea, quæ desijt esse vulgaris, & accepit virum: secus si vidua remansisset, vel vulgaris, nam impunè stuprum &c. Item nota hic delictum remanere impunitũ. & sic est arg. contra sup. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus.

ADDITIO. Dic secundum Bar. quòd propter villitatem vitæ, delictum hic habetur pro non delicto.

q *Vindicandum*] scilicet, iure viri: si modò vxor esse poterit: aliàs non de adulterio, sed de stupro, quasi sponsam: vt inf. ea. l. §. si minor. & C. eo. l. propter. vel dic vt ibi Trẽ contra. sup. eo. l. miles. §. quæ rebatur. Solu. vt ibi. item facit sup. de iniur. l. item apud. §. sponsum.

Tamen

ea, quæ quamuis vxoris animo haberetur, vxor tamen [a] esse non potest, dicẽdum est, iure mariti accusari [b] eam nõ posse, iure extranei [c] posse.

Nemo iure ab alio virtutem exigere conatur, quam ipse non habet, iuxta illud Iuuena. Nil iudæus Iudæo, nil Catilina Cethego. Et, Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum. hoc dicit.

¶ Iudex adulterij ante oculos los habere dẽt, & inquirere, an maritus pudicè viuẽs mulieri quoque bonos mores colendi author fuerit. Periniquum enim videtur [d] esse, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse nõ exhibeat. [e] Quæ res etiam potest virum damnare, non rem ob compensationem mutui criminis inter vtrosq; communicare.

¶ Si quis vxorem suam velit accusare, dicatq; eam adulterium commisisse ante, quàm sibi nuberet, iure viri accusationem instituere non poterit, [g] quia non cum [h] ei nupta est, adulterium cõmisit. Quod & in concubina [i] dici potest, quam vxorem quis postea habuit, vel in filiafamilias, [k] cuius conuinctioni pater postea consensit. [1†]

Non coinquinatur corpus, nisi de consensu mentis. hoc dicit.

¶ Si quis planè vxorẽ suam cum apud hostes esset, adulterium cõmisisse arguat, benignius dicetur, posse eum accusare iure viri, [l] sed ita demum adulterum maritus vindicabit, si vim hostium passa non esset. Cæterum, quæ vim patitur, non est in ea causa, vt adulterij, vel stupri damnetur. [m]

¶ Si minor duodecim annis in domũ deducta, adulteriũ cõmiserit, mox apud eum ætatẽ excesserit, cœperitq; esse vxor, non poterit iure viri accusari ex eo adulterio, quod in minori ætate antequàm nupta esset, [2†] commisit, sed quasi sponsa [n] poterit accusari ex rescripto Diui Seueri, quod supra [o] relatum est.

Quod approbo, non reprobo, hoc dicit vsque in finem legis.

¶ Sed & si qua * repudiata, mox reducta sit, nõ quasi eodem matrimonio durãte, sed quasi alio interposito, videndũ est, an ex eo delicto, [p] in priore matrimonio admisit, accusari possit. Et puto non posse. Aboleuit enim prioris matrimonij delicta reducendo eã. Idem dicendum est, si stupri velit accusare eã, [p] quã postea duxit vxorem. ferè enim accusat mores, quos vxorem ducendo probauerit.

Scæuola l. 4. Regul.

LEX XIV.

IS, cuius [q] ope, & consilio dolo malo factũ est, vt vir fœminave i adulterio deprehensi, pecunia, aliaue qua pactione se redimerent, eadem pœna [r] damnatur, quæ constituta est in eos, qui lenocinij crimine damnantur.

¶ Si vir infamandæ vxoris suæ causa adulterum subiecerit, vt ipse deprehenderet, & mulier, & uirs adulterij crimine tenentur. [t]

¶ Ex Senatusconsulto [u] de ea re facto, [3†] marito primũ, vel patri [x] eam filiam, quã in potestate habet, intra dies sexaginta diuortij accusare permittitur, nec ulli alij intra [4†] id tempus agẽdi potestas datur, ultra eos dies neutrius [y] uoluntas expectatur.

[S cuius.] CASVS. Qui opem præstitit, item, qui dolum commisit, vt scholaris, vel fœmina in adulterio sit inuenta, & se pecunia redimat tanquam leno punitur. Secundo dicit: subieci quẽdam scholarem i camera mea, vt sic eum inueniam cum vxore mea, & hoc feci causa eam infamandi. dicitur quod ego punior, & etiam ipsa, & dic de hoc, vt in glo. domini mei Accur. Tertiò dicit, vir, vel pater mulieris potest primo accusare adulteram, & hoc intra sexaginta dies, nec aliquis alius interim admittitur, sed post sic. Quartò dicit, qui iure mariti accusat, si committat calumniã, punitur, & hoc declara, vt in glo. domini mei Accur. quæ incipit maritus &c. Frã. Accur.

q *Cuius*] expone, vt sup. de fur. l. in furti, §. ope. & §. rectè, & facit su. eo. l. hæc verba.

r *Eadem pœna*] ergo adulterij, vt ff. l. qui domũ. ergo gladij. vt C. eo. l. quamuis 2. in fi. & facit quod æqualiter teneantur, C. de accu. l. non ideo, & supra de dolo. l. & eleganter. §. si quadrupes. & supra de iniu. l. sed si vnius. §. si iussu. & infra de iure fis. l. 2. §. Diuus Pius.

s *Et vir.*] quia suasit, vt sup. eo. l. hæc verba.

t *Tenentur*] hæc videtur ex sola deprehensione damnata. vt supra de rito nup. l. patiam. §. qui in adulterio, vel illud quo ad prohibitionem nuptiarum cum præditis dignitate.

u *Ex Senatusconsulto*] cuius nomen non habemus.

x *Vel patri.*] Immò pater non, vt inf. eod. l. nec in ea. §. j. Solu. vt ibi. Accur.

y *Neutrius.*] nec patris nec viri, sed de iusto accusatore constituetur, & poterit esse. q. etiam vir, vel pater præferatur, vt sup. eod. l. 2. §. fin. & facit supra eodem. l. 4. & C. eod. l. iuste. & l. quamuis 2.

a *Tamen*] alia causa, quam consanguinitatis.

b *Accusari*] de adulterio.

c *Iure extranei*] non iure mariti, vt inf. eo. §. fina. & sup. ea. l. in princip.

d *Videtur*] vt sup. de publ. iud. l. is qui. & de eden. l. si quis, §. prohibet.

e *Non exhibeat.*] committendo lenocinium. & dic, quod postquã est recepta inter eos, & sic non extinguitur accusatio adulterij: sed vterque punitur: secus ff. ante, vt supra eod. l. 1. §. qui hoc dicit, & §. si publico. contra. Alij dicunt, quod hic etiam ante litem contest. obijcitur. & quod dicit, virum damnare, exponunt, alio accusante, non viro, vel etiam viro non vt viro, vt ibi. sed extranei iure, vt hic.

f *Iure vtrosq;*] hoc aliquando fit, scilicet, si ante litis contest. obijcit. argu. sup. solu. matr. l. viro. de compensa. l. si ambo. in princ. & de dolo. l. si duo. & de eo per quẽ factum erit. l. fi. §. j.

g *Non potest.*] nec iure extranei, vt inf. eo. l. fina.

h *Non cum*] aliàs, non cum & aliàs antequã ei nupta esset.

i *In concubina.*] vt si aliquis habeat concubinam, & alius eam violet, licet celebretur postea matrimonium, inter concubinam. & amasiũ, non tamen accusari poterit de adulterio violator, sed iure extranei, vt ff. in princip. l. nisi, quia eam approbat, vt in fi. huius legis.

k *In filiafamilias.*] Sic pone, quod filiafamil. nupserat sine consensu patris, vnde cum matrimonium non valeret: vt Instit. de nupt. in princ. nec adulterij accusatio locum habet. Accursius.

l *Vim.*] contra videbatur, quia non est vxor, vt in Auth de nup. §. sed etiam captiuitatis, & sol. matri. l. si quis sic.

m *Damnetur.*] vt C. eo. l. fœdissimam. & inf. l. vim passam, & ff. de postulã. l. 1. §. remouet. Accur.

n *Sponsa.*] nam potest esse sponsa, licèt non vxor à septem annis, vt supra de spons. l. in sponsalibus.

o *Quod supra*] in §. Diuus.

p *Eam*] vt ff. eo. l. quæsitum, in fi. & ff. rer. amo. l. fin. & C. de test. l. si quis, & ff. nau. caup. l. penult. §. ho. & sup. de ædil. edic. l. quod si nolit. §. in factum. Sed arg. contra, ff. mand. l. qui mutuam. §. non ideo. & de neg. gest. l. Pomponius. & ff. l. 2. §. qui hoc. Accur.

1† P. Flo. cõcessit.

2† P. F. ante ætatẽ nupta cõmisit.

3† In P. Flo. & apud Du. hic incipit. 4. & præcedẽtia verba superioribus connectitur. 4† P. F. in id.

* No. ℣ semel est approbatum amodò nõ potest reprobari. concor. text ĩ cano. in istis. 4. d. tex. in cano. dilectissimi. 8. q. 2. in cano. hoc rendus. 32. q. 5.

*Nã non nisi volũtate peccatur, iurasse vulgaria per May. in l. in totũ. nu. 46. & 47. inf. d. rep. in. & Do. Nau. in Ma. super cõcepto de iuramento, vbi eõino videndũ M.

¶ Iure mariti, q accusant, calũniæ periculũ non euitant. [a]

Quando duo habent æquale ius, & est locus præoccupationi, si vnus est impeditus, impeditur socius. Bar.

Vlpianus lib. 2. de Adult.

LEX XV.

SI maritus sit ĩ magistratu, spõt præueniri à patre: 1† [b] atquin [c] non oportet. Et putat Pompouius debere dici, quoad maritus magistratum gerit, patris quoq. accusationẽ impediendã, 2† ne præripiatur marito ius, quod cum eo æquale habet. [d] Igitur nõ cedent sexaginta dies patri, cum accusare non potest. [e]

Qui Reipub. causa absunt sine fraude, non vt accusationem criminis euitent, nõ possunt interim accusari adultery: secus est in militibus, qui sunt in eadem prouincia. Itẽ quis debet puniri ĩ ea prouincia, in qua adulterium cõmisit: nisi esset talis persona, in quam Præses prouinciæ non habet iurisdictionem. h.d. vsque ad §. si negauerint. Bar.

¶ Legis Iuliæ de adulterijs capite septimo ita cauetur, Ne quis inter reos referat eum, qui tunc, sine detrectatione [f] Reipublicæ causa aberit. Ne que enim æquum visum est, absentes Reipublicæ causa, inter eos referri, dum Reipublicæ g operantur. 3† Necessariò adiicitur, sine detrectatione. Cæterũ, si q̃s euitandi criminis sui causa id egerit, vt Reipublicæ causa abesset, nihil illi cõmentum hoc proficie. Quòd si q̃s presens sit, uice tamẽ absentis habet, vtputa, qui in uillis 4† uel * urbanis castris militat, [h] dicendũ est deferri [i] hunc posse. neque enim laborare habet, [k] ut se repræsentet.

[a] *Non euitant.*] Maritus habet quædã p̃elpua iura in accusando. Primũ, quia habet ix. dies quib præfertur alijs, vt ĩ. prox. §. Itẽ sine metu calumniæ. Item ex sola suspicione. Itẽ aũ P. sine inscriptione, seu libello, vt C. eo. l. quãuis. 2. sed in hoc vlt. dic, vt ibi no. hæc cadẽ hẽt p̃. præterq̃, quia vir ei præfertur, nisi colludat, vel sit infamis, vt ĩ. prox. §. & ĩ. eo. l. 2. §. fi. & præterquã, quia non accusat ex sola suspicione sine libello, q̃ vtro licet, secundũ quosdã. Sunt & alij q̃ habent aliqua de prædictis, s. q̃ anteponantur alijs, sed cætera non habẽt, vt colligitur ĩ. proxi. §. & C. eo. l. quãuis. 2. Itẽ in eo, quod dr, sine metu talionis hos accusare non posse, est contra. C. eo. l. quamuis. 2. & l. iure mariti in fin. & inf. l. proxi. §. lex Iulia. in fi. & sup. de min. l. auxilium. in prin. Sol. si euidens calumnia est, obtinet, q̃ hic: aliàs, q̃ in contrarijs. arg. sup. de petit. hær. l. postquam. in fi. & C. qui accu. non poss. l. 2. in fi. & C. de adm. tut. l. non est, & C. de ijs, qui, vt in dig. l. tutorẽ, vel illæ in vtro, hic in patre, & alijs iure mariti accusantibus, vt arg. ĩ. e. l. pater & sm̃ hoc die non euitant, s. q̃nq;. Vel dic, non euitant si probentur calumniari: non aũt præsumuntur eo ipso, q̃ non probant, vt in ĩijs. secundum Io. vel refert accuset vir, vel pater intra sexaginta dies, & sic euitant: an post, & tunc non. Et sm̃ hoc dices, accusant, i. accusare solẽt. Ac

[b] *Si maritus.*] CASVS. Vxor Titij, qui erat magistratus alicuius ciuitatis, iacuit cũ scholari dicitur, q̃ pater huius fœminę non potest interim accusare, donec Titius sit in magistratu, & interim non currunt sexaginta dies patri.

¶ *Legis Iulia.*] Non potest accusari de adulterio, qui causa Reipublicæ abest sine detrectatione, id est, q̃ nõ dedit operam, vt abesset causa euitandæ accusationis. Item præsens non accusatur quandoque de adulterio, vt si oporteat eũ vigilare circa custodiam turris, vel castri. Vltimo dicit, Bononiẽsis quidam erat absens causa Reipublicæ, vtputa in ciuitate Neapolitana, vbi nunc est Papa Alexãder Quartus, ibi commisit adulterium. dicitur q̃ ibi potest accusari, nisi sit talis persona, quæ non possit sub Præside conueniri, quod declara, vt in glossa domini mei Accursij.

¶ *Si negauerint.*] Si pater fœminæ, quæ iacuit cum scholari, & vir eiusdem dicit se nolle accusare de adulterio, statim currunt tempora extraneis accusare volentibus, & patet, & vir amodo accusare non possunt.

¶ *Lex Iulia.*] Minor viginti quinq; ann. non potest de adulterio accusare, nisi suum matrimonium vindicare velit, vt vxorem suam, item eum, qui iacuit cum ea, accusare poterit, dicẽt sit minor viginti quinque ann. & hoc casu cũ admittitur ad accusandum minor, non facilè de calumnia damnatur, & quod dixi, regulariter minorem non accusare, intelligo minorem etiam si viginti quinque ann. sit, nõdum tamen eos compleuerat.

¶ *Præscriptiones.*] Præscriptiones, siue exceptiones, quæ obijciuntur accusantibus de adulterio, vt non admittantur ad accusat. vt est ista, quia minor est accusans, vel similis, vt ĩ. proxime habuisti notatum: debent opponi antequam nomen accusat. sit receptum inter reos, non post. Secundò dicit, volo accusare quandam viduam de adulterio, quod cõmisit cum erat nupta, dicitur, q̃ est in mea electione, velim ab ea incipere, an ab adulterio, sed simul vtrunque accusare non possum, & accusatio facta de vtroque irritatur, & interim incipere possum à quo volo. Tertiò dicit: inueni vxorem meam cum scholari, repudiaui vxorem, & ei denunciaui nè nubat alij, possum & ab ea incipere, si volo, & dicit qualiter sit denunciandum. Quartò dicit, pone, q̃ non denũciaui, libellum ĩs accusationis de ea dederam antequam ipsa alij nuberet, & hoc scito ipsa nupsit, dicitur, q̃ nunquam ab ipsa incipiam hoc casu. Quintò dicit, denunciaui ei nè nuberet, cum velim eam de adulterio accusare, nec dixi pro quo adulterio, nec qñ facto, dr q̃ satis est, vnde si ipsa amodò nupsit, possum ab ea incipere, sed si specifico in denũciatione, de quo adulterio velim eam accusare vt de eo, q̃ commisit cum Titio, nunc volo eam accusare de adulterio cum Caio commisso, cum iam alij nupta sit, dicitur, quod non prodest mihi denunciatio. Sextò dicit, quod per procuratorem potest fieri denunciatio, & per scriptum, & hoc dicit hic §. cum l. sequ. & parte tertiæ vsque ad §. quæritur. vbi dicitur, quod vxor potest adulterum accusare, alius adulteram, mulier tamen si est prius nupta ante denunciationem sibi factam, non potest accusari prius quam adulter, sed prius accusatio facta de adulterio expediri debet, & si absoluitur adulter ipsa amodò non accusatur, si autem condẽnatur, non præiudicat mulieri, sed accusatio eius fiet. Sed pone, q̃ adulter decessit ante accusationem de eo factam, vel post accusa. ante condemna. dicitur, q̃ statim adultera potest accusari. idẽ si adulter sit relegatus. Sed pone, q̃ tempore, quo accusaui adulterum, adultera non erat nupta. dicitur, q̃ bene potest ipsa accusari non obstante absolu. adulteri hoc casu. Vltimo dicit, absoluto adultero, adultera nupta non potest accusari ab eodem, qui accusauerat adulterium, nec ab alio, etiam si adulter per collusionem sit absolutus. sed si adultera desijt esse nupta, potest, & ipsa accusari etiam absoluto adultero, & hoc dicit hic §. cum duabus legibus sequen. Franc. Accur.

[c] *Aliter.*] imo iure, vel lege interrogatiuè. Et no, q̃ maritus repellitur dum est in magistratu. cui est contra. inf. eod. §. lex Iulia. ibi nec enim Solu, vt ibi. Item eidem contra. ĩ. de accu. l. hi tamen. in prin. so. excipe illes, qui sunt in magistratu cum cura in ciuili parcissimè ius dicatur, vt ĩ. de offi. Præt. l. Senatuscons. I cui si dices cum esse in tali magistratu, vt nõ possit vocari ĩ ius sine pœna, vt su. de in ius voc. l. 2.

[d] *Æqua habet.*] quo ad aliqua inæquale. vt sup. proxi. §. fi.

[e] *Non potest.*] vt so. l. si maritus. in prin. & l. 2. §. fi. & l. seq.

[f] *Detrectatione.*] facti ĩ. quib. ex cau. ma. l. 4. & 5. & inf. de re mili. l. fin. & ĩ. de accu. l. hos accusare. circa prin. & arg. ĩ. de testi. l. inuiti. secus autem si alias abest, quia põt recipi inter reos, vt C. eo. l. adulteram, quæ receptio fit postea, contestatam. sed an accusari possit absens? Respon. sic, vt C. de exhiben. reis. l. pen. §. ex longinquo. sed non vt procedatur vt C. de accu. l. absentem. & C. eod. l. si quondam.

[g] *Reipublicæ.*] non data opera.

[h] *Castris militat.*] vt ĩ. quibus ex cau. maio. l. vt sunt. & l. milites. & l. qui mittuntur. §. sed & in vrbanis. & l. ij. qui.

[i] *Deferri.*] id est, accusari.

[k] *Habet.*] scilicet, accusatus.

Cogni-

a *Cognitionem*] vt C. si quacunque præ. pol. 1. vel pone, q̃ habet priuilegium indultum à Principe, vt sub illo Præside non teneatur respondere: vt C. de veteranis. l. fina. in fi. lib. xij. sed hoc hodie non valeret, nisi esset dictum, non obstante auth. qua in prouincia. Vel tertiò pone exemplum in milite armato. ad q̃d C. vbi quis Decu. vel co. l. 2. & C. quibus cau. mili. fo. præ. l. 2. sed tunc obstat supra. de custo. reo. l. nõ dubium, vbi saltem est cognitio Præsidis. Sed dices ibi in milite inermi, secundum quosdam. si velis hãc expositionem tueri. sed non placet: cum grane delictum sit adulterium: 1 vt inf. de re milit. l. 3. in princ. & sup. de accu. l finali.

¶ Et generaliter dicendum est eorum demum absentiam excusatam esse, qui in alia prouincia Reipublicæ causa absunt, quàm in ea, in qua deferuntur. Proinde si quis in ea prouincia, in qua agit, adulterium commiserit, vindicari † & accusari poterit: nisi sit ea persona, quæ ad Præsidis cognitionem [a] non pertinet.

Renuntiante aliquo iuri suo, non immeritò sequẽs admittitur: nec erit renuntiãti regressus ad id, cui renuntiandum putauit. hoc dicit.

¶ Si negauerint [e] se pater, & maritus accusaturos intra diem sexagesimum, an statim incipient ipsa tempora extraneo cedere? [e] Et primum Põponius putat, admitti ad accusationem extraneum posse statim atque isti negauerint: cui assentiendum [b] puto. Fortius enim dicitur eum, qui se negauerit acturum, postea non audiendum. [c]

Minor non potest accusare de adulterio, nisi de cõmisso cum vxore sua: & in eo de facili calumnia non præsumitur. Bart.

¶ Lex Iulia de adulterijs specialiter [d] quosdam adulterij accusare prohibet: vt minores annis [e] vigintiquinque. Nec enim vilus est idoneus accusator, qui nondum robustæ ætatis est. Quod ita verũ est, si non matrimonii sui iniuriam exequatur. Cæterùm, si suum matrimonium vindicare velit, quamuis iure extranei [f] ad accusationem veniat; tamen audietur. g Nec enim vlla præscriptio obijcitur [h] suam iniuriam vindicanti. Sanè si iuuenili facilitate ductus, vel etiam feruore ætatis accensus ad accusationem prosilit, accusanti ei non facilè [i] calumniæ pœna irrogabitur.

¶ Minorem vigintiquinque annis etiam eum accipimus, qui annum vigesimumquintum ætatis [k] agit. [l]

¶ Præscriptiones quæ obijci solent [m] accusantibus adulterij, antè solent tractari, [n] quã quis inter reos recipiatur. [o] Cæterùm, [p] postea quàm semel receptus est, non potest præscriptionem obijcere.

¶ Si in viduitate mulier perseuerat, [p] in accusatoris est arbitrio, à quo velit incipere, vtrũ ab adultero, an ab adultera.

¶ Si quis adulterũ, & adulteram simul detulerit, nihil agit. ¶

minor, etsi non prosequatur suam iniuriã: non pupillus: vt sup. de accu. l. qui accusare. Accur.

e *Minores viginti quinque an.*] secus in testificatione: vt sup. de testi. l. in testibus.

f *Extranei*] puta, post sexaginta dies.

g *Tamen audietur*] cũ authorita curatoris: vt C. de authori. præstan. l. clarum. & sup. de accu. l. 2. & l. qui accusare. & l. hi tamen. in princip.

h *Obijcitur*] minoris ætatis, de qua dicebat Item nec illa, quæ non obijcitur maioris, vt lenocinij, postquam esset inter reos recepta: vt sup. l. 2. §. si publico. sed aliæ, quæ aliis opponuntur, etiã huic opponuntur, vt quod sit magistratus: vt sup. in princip. l. Item viginti ann. vt C. de fal. l. querela. Itẽ quinquennij. & sex mensium. & sexaginta dierum: vt inf. eo. l. mariti. & l. quinquennium. Item secundum Al qui habet duos reos delatos eodem tempore: vt C. qui accu. non pos. l. cum rationibus quod nõ placet: cum suam iniuriam prosequatur: vt in dicta l. & supra. de accusa. l. hoc accusare. §. lege in fine. Item & aliæ sunt, quæ possunt opponi: vt no. C. eo. l. ita nobis.

i *Non facilè*] sup. l. proxi. in fi. contra. sol. vt ibi: & illa quæ fuerunt ibi contraria. hic concordant.

k *Ætatis*] idest, compleuit. vel dic, idest, inchoauit. & sic non sunt argumenta contraria glo.

l *Agit*] sic sup. de mino. l. 3. §. minorem. & sup. de condi. & demon. l. nõ putabam, sed argum. contra. inf. de mo. & ho. l. ad Rempublicam. & sup. ad Treb. l. qui filium. §. 1.

m *Obijci solent*] quæ istæ sint, dixi sup. proxi. §. & ex illis apparet quæ dilatoriæ, quæ peremptoriæ sint.

n *Tractari*] hoc de dilatorijs fortè verum est: vt si dicat nupta, ab adultero incipiendum est: vt sup. eo. l. 2. in prin. secus in peremptorijs: vt in ciuili causa: vt C. sen. rescin. nõ posse. l. peremptorias. & facit C. de procu. l. ita demum. Sed contra. sup. eo. l. 2. §. si publico. in fi. §. sed ibi speciale in lenocinio, vt tantum in prin. opponatur, licèt sit peremptoria. Alij dicunt, in criminalibus etiã peremptorias opponi in princ. quod dic. vt no. sup. eo. l. 2. §. si publico. Accur.

o *Recipiatur*] quod fit post li. contest. vt C. eod. l. adulteram.

p *Perseuerat*] facit sup. eod. l. nuptam. & l. 2. in princip. & l. miles. §. volenti.

q *Nihil agit*] sed quantum ad abolitionem aliquid agit. vt infra. l. vim passam. §. penult. & infra. ad Turpil. l. 1. §. accusatus.

---

a *In P. F. dec.* vindicari.

1 *Concor.* tex. in c. si Ejus. 50. dist. & in c. Apostolus 81. dist. & in c. tuæ. discretioni. cũ ibi no. p Pa. & q̃ ad eũ addidit ibi vet. si magnis criminibus. nu. 1. extra. de pœnis.

* Huius §. intell. vi. apud Cur. in l. transigere. nu. 36. C. de transact.

* Dua. & primus.

b *Assentiendum puto*] vt C. qui admit. ad bono. possess. l. fi. cum suis concordan.

c *Non audiendum*] cũ ista concordant C. ad Turpil. l. quamuis. & infra. ad Turpil. l. qui desistit. & l. in Senatus. §. si propter. in fi. & sup. de inoffic. testam. l. Papinianus. §. 2. & inf. ad legem Iul. de vi publ. l. qui cœtu. §. 2. & C. de repu. hæte. l. sicut. & de ædi. edi. l. quæritur. C. si vẽditor. & de iudi. l. sed etsi susceperit. in princip. & C. qui accusa. non pos. l accusationem. & de pac. l. postquam. & de condi. inter. l. fi. & supra. quis or. in bon. possess. seruc. l. si cohæredi. & C. de rebus credi. l. si quis. Sed cõtra. C. de transac. l. transigere. Solu. hic nec transactio nec pactum est. sed repudiatio quædam illicita. nam facit eum incidere in Turpil. scilicet, si accusatio erat instituta. aliàs non incidit: vt C. ad Turp. l. 3. & est ratio: quia per negationem videtur confiteri se non habere ius: vt C. de fide instrum. l. si aduersarius, quod non fit per transactionem ex parte trãsigentis. vel dic. quod non tenet transactio, vel pactio. vt ibi: ipse tamen qui fecit, non potest contrauenire: vt ar. supra. de seruit. rusti. prædio l. per fundum. quæ nõ placet. Item contra supra, de sepul. vio. l. 3. §. si is. Solu. ibi distulit, hic desistit. Vel verius. hæc secundum illam: quia hic iam ab alio erat accusatio cœpta, quando pater vult accusare de nouo: aliàs audiret pater: vt ibi. Vel secundum Ioan. dic etiam patrem interim non audiri antequam lis ab alio contestetur. & sic speciale in adulterio. In alijs enim criminibus, & idem ipse qui remisit, auditur, vt in contrario: vt sup. de pact. l. si vnus. §. item ne experiar. & l. iurisgentium. §. si paciscar. secundum eum. sed contra se facit infra, ad Turpil. l. qui desistit. Sed ipse respondet, quòd ibi iam cœpta accusatio deseritur. hic incipienda. vel potest dici, quòd ibi in crimine, in quo licet transigere, vel pacisci: hic nõ. vel ibi in alio iam erat lis contestata. Et eisdem modis potest responderi ad has duas, quibus dicitur eundem nõ audiri. scilicet C. ad Turpil. l. quamuis. & infra. ad Turpil. l. in Senatus. §. si propter. & etiam C. qui accus. non poss. l. seruis.

eusationem. & arg. de fer.rust.prædl.per fundum. & facit C. eo.l.1.eos.

a *Deuenerit*] facit inf. de Decu. l. Imperatores. §. fina. & sup. de ædil. edic. bouem. §. fin. & de oper. lib. l. 2. Accur.

b *Delatione*] idest, accusatione.

c *Qui vxori. denuntiare*] sic ff. de eden. l. quædam. §. sed si ante. & C. eo. l. dum. & l. ita. & inf. l. proxi.

¶ P. Pio. potest ei.

d *Denuntiasse. Et si non denuntiauit*] vel præcedentibus. vel sequentibus iunge. & facit sup. l.

Esse tex. [illegible] est notan- [illegible] quia sequitur [illegible] & [illegible] Inst. autem [illegible] quæ scien- [illegible] fieri dēt scienti, nō ignorāti. Bol.

e *Ad intel.* huius §. vi. Rub. in l. vnū. nu. 166. si cet. pet. a ¶ P. F. vel.

Vi vxori repudiū misecit, pōt [1] ¶denuntiare, [c] ne scio nubat: & si denūtiauerit, & ab ea incipere potest.

Idem li. 2. ad l. Iul. de Adult.

LEX XVII.

Denuntiasse qualiter accipiamus? verum ad iudicem, an verò simpliciter? Ergo, etsi non denunciauit [d] iudicem, sufficere credo, si adulterij se acturū [e] denūtiauerit. Quid ergo [f] si non quidē denuntiauerit, verū libellos accusatorios dederit, antè quam nuberet: eaq;, cū id cognouisset, nupsit ne [2] ¶ ignorans? Puto non videri fei denuntiatū: & idcircò non posse accusatorem ab ea incipere. Quid ergo si tantū denuntiauit ne nuberet, sed non addidit, quareg? num rectè nupsisse [g] videatur? Sed melius est illud sequi, vt eius denuntiatio videatur electionem accusatori reseruare, qui crimen [h] denuntiauit. Omninò igitur si fecit adulterij crimis cōmemorationem in denuntiatione, etsi iudicem non monstrauerit, i magis putamus mulierem, quasi denuntiatio [3] ¶ præcesserit, posse accusari. Quid tamen si specialiter cum, cum quo adulteriū fecit, denuntiatione [4] ¶ complexus est, mox velit eam ex alterius persona accusare? Magis est, vt non debeat [k] audiri. neque enim crimen quod denuntiauit, obijcit.

¶ Sed & si per procuratorem denuntiauerit, puto posse eū, si velit, accusationē instituere, sufficereque procuratoris denuntiationem. [l] Ergo & si per actorem denuntiauerit, idest, per seruum dominus denuntiauerit, rata erit denuntiatio.

Licet vnus nō possit adulterum, & adulteram simul accusare: vt sup. eo. l. si maritus §. vlt. tamen duo possunt accusare, vnus adulterum, alter adulteram. item absoluto reo, mulier vltra nō poterit accusari: sed si condemnetur reus, mulier propter hoc non erit condemnata. & reddit huius dicti elegātes rationes vsque ad §. vlt. cætera duæ leges seq. planæ sunt.

¶ Quæritur * an alius adulteram, & alius adulterum postulare [m] possit: vt quāuis ab eodē ambo simul postulari non possint, [n] à diuersis tamē singuli possint? Sed non abs re est [o] hoc probare, diuersos accusatores admitti posse: dū, si ante denuntiationē nupserit, prior mulier accusari non possit. Expectabit igitur mulier sententiā de adultero latam. Si absolutus fuerit, mulier per eū vincet, nec vltra [p] accusari pōt. Si condemnatus fuerit, mulier per eum nō est condemnata, [q] sed aget causam suam: vt fortassis obtinere vel gratia, vel iniuria, vel legis auxilio [r] possit. Quid enim si adulter inimicitijs oppressus est, vel falsis argumentis, testibusque subornatis apud Præsidem grauatus, qui aut noluit, aut non potuit prouocare: mulier verò iudicem religiosum sortita pudicitiam suam defendat? [5] ¶ [s]

¶ Sed & si [6] ¶ antequam condemnetur.

Marcellus li. 1. de Publ. Iudi.

LEX XVIII.

Vel antequam cū eo agi potuerit. [7] ¶ [t]

Vlpia. li. 2. ad l. Iul. de Adul.

LEX XIX.

Adulter diem suum obierit, constitutum est etiā mortuo adultero, fine præscriptione [u] mulierem posse accusari. Sed & si non mors, sed pœna alia [x] reum subtra-

3 ¶ F. F. de nūtiationem.

4 ¶ F. F. de nūtiationi.

a *Deuenerit*] facit inf. de Decu. l. Imperatores. §. fina. & sup. de ædil. edic. bouem. §. fin. & de oper. lib. l. 2. Accur.

b *Delatione*] idest, accusatione.

c *Qui vxori. denuntiare*] sic ff. de eden. l. quædam. §. sed si ante. & C. eo. l. dum. & l. ita. & inf. l. proxi.

d *Denuntiasse. Et si non denuntiauit*] vel præcedentibus. vel sequentibus iunge. & facit sup. l.

e *Ad intel.* huius §. vi. Rub. in l. vnū. nu. 166. si cet. pet. a ¶ P. F. vel.

f *Non addidit quare,*] quia non dixit pro quo delicto, nec pro quo adulterio. & sic no. admitti denuntiationem sine causa: sicut sup. ad Tebel l. quia. & l. sed & si alio. & sup. de inspec. tut. l. hæc enim. & de iud. l. solemus, sed argu. contra. sup. de accus. empt. l. 1. in fine.

ADDITIO. Dic quod hæc denuntiatio est de substantia, secundum Bart. hic.

g *Videatur*] id est, crimis memoriam habuit. Accur.

h *Non monstrauerit*] vt de op. nou. nunc. l. 1. §. 2.

i *Non debeat*] quia expressa secerit sic sup. de iudi. l. non à iudice. fin. & C. de eden. l. cūcta. & de procurat. l. melius. infi. arg. contra. inf. de appell. l. scio.

k *Denuntiationem*] ad l. oc. quòd per alium: vt sup. pro socio. l. actione. § renuntiare: & si mensor fal. modi. l. 1. §. fina. & de peti. hæredita. l. item. veniunt. §. à quo. & de vsu. l. si quis solutioni. in fine. & l. mora. in princip & C. de preci. Imper. offe. l. vniuersis. Accursius.

l *Ergo & si per actorem*] C. eod. l. 1. eos. Accur.

m *Postulare*] idest, accusare. Accur.

n *Postulari non possint*] C. eod. l. 1. eos. Accur.

o *Sed non abs re est*] idest, absurdum.

p *Nec vltra*] id est, nisi desinat esse nupta: vt, infra. eod. l. adulter. in fine. & not. quod res inter alios acta aliis prodest: nō nocet. quod no. plenè. vt C. quibus res iudi non noc. l. 2. & facit sup. nau. caup. l. licèt. §. fi. & C. de procura. l. mōneo. & sup. de lib. cau. l. si vsum fructum. §. fin.

q *Condemnata*] scilicet. ideo: vt C eodē. l. & si crimine.

r *Auxilio*] vt præscriptione temporis à lege indulta: qua etiā adulter vti potuit. sed nō fuit vsus: vel quia crimē ei muliere supplicanti est remissū: vt C. de precibus Imper. offe. l. rescripta. vel quia accusator ex persona sua poterat repelli.

s *Defendat*] quod cū contingit: quæro an proficiat adultero iā damnato? Respon. non, vt supra. de libe. can. l. si pariter. in fine. & l. duobus. & infra. de appellatio. l. si qui separatim. §. fina. & supra. de inofficio. test. l. filio quidem.

5 ¶ F. F. cō dēnetur.

6 ¶ P. Pio. sed si.

t *Vel agi. potuerit*] aliàs comperit.

7 ¶ F. F. cō perit.

u *Adulter. Sine præscriptione*] scilicet. illa vt ab adultero sit incipiendum: vt C. eod. l. crimen.

x *Pœna alia*] vt relegationis, vel similis.

* Probatur hic. & vbi est cōnexitas respectu eiusdē delicti. soja contra vnū nō prę iudicat alteri. concor. text. i. c. significasti. de adul. & si de glo. in c. 1. §. itē placuit. i verbo. otio d cell. in prag. sanct.

a *Adultera nupta*] aliàs secus, vt sup.l.denunciasse,§. quæritur.

b *Nupta inuenitur*] post diuortium, & ante denunciationem,& facit ſ. de aqua plu. arc.l. quanquam,§.j. & de iurisd.om.iudi.l pen.& ad Maced.l.1.§.certè.

c *Nupta.*] post diuortium, & ante denunciationem.

d *Omnes*] nisi prius de præuaricatione doceatur primi accusatoris, vt arg. inf. eo.l. constante, & sup. de diuer. præscr. l. inter quatuor.& C.de accus. l. si quis, vel secundũ Al. etiam commisto isto de præuaricatione, non poterit tamẽ statim istam accusare, nisi incipiat ab adultero, & eum accuset prius de adulterio.

e *Quand u.*] Cessante causa &c. vt C. de Epis. & cler. l. generaliter, & sup.de ope. libe.l.planè,& de iniur. l. nec magistratibus, & in Authen.de mona.§.si verò,& infra de iure immuni. l. semper,ſ. negotiatores, & in Auth. de nup. §. & non permittimus. & de san. Epis. §. sed neque curialem, & §.si seruus, & sup. de excu. tu. l. Geometræ. Item cõtra. sup.r,l. denuntiasse,§. quæritur. Sol. vt ibi. Accur.

P*atri.*] CASVS. Pater adulterum inuentum cum filia sua, quam habet in potestate potest occidere. si ergo hic pater non habet eam in potestate, non potest eam occidere, & per consequens nullus alius, vt quia hic pater filiæ sit in potestate sui patris. Item non est vis, sit verus pater filiæ, siue adoptiuus: nam quilibet horum potest occidere adulterum inuẽtum cum filia,quam habet in potestate. Secundò dicit. scholaris iacuit cum filia mea vidua dicitur,q; quilibet extraneus admittitur ad accusationem stupri,nec ego præfector eis. Tertiò dicit,ille adulter potest occidi a patre puellæ,qui est inuentus cum ea in domo patris puellæ,vel in habi.patris puellæ,vel in domo generi. Item hic pater puellæ potest adulterum contumelijs afficere,& bene dico,q; pater puellæ potest occidere adulterum, & filiam adulteratam: non autem vir fœminæ adulteratæ potest hoc facere,cum paternus furor refrenetur quandoq; vt non occidat:non sic viri furor, & ille demum adulter occidi potest a patre puellæ,qui est inuentus cum ipsa in ipsis rebus Veneris,vt in lecto cum ea,vel oculando eam,& ille demum pater puellæ potest occidere adulterum, qui eam nunc habet in potestate licèt prius aliquo tempore non habuerat,& illum demum adulterum occidit, quem inuenit cum filia in domo sua pater: siue in ea habitet pater, siue nõ:vel in domo generi:nõ si alibi inueniat, & redditur ratio in litera,& debet incontinenti occidere vtrunque,& filiam& adulterum: non ex intervallo: nisi cum occideret adulterum,filia fugit,& pater persecutus filiam, occidit eã postea:nam hoc poterit quasi incontinenti videatur occidere,& hoc dicit hæc lex cum tribus sequentibus. Franc.

f *Adulterum simul cum filia*] s. inuentum,vt ſ. eo.l.nihil,& l. quod ait, in princ. vel eum,& filiam,nõ adulterum tantum,vt dicta l.nihil.

g S*ic eueniet. Nec auus*] aliàs nec auus, & est bona, aliàs,alius, & tunc scilicet, qui non habet in potestate, nec etiã pater habet in potestate.

h *Qui non est.*] sed nõ ne filiusfamil. potest esse tutor, & ita habet alium in potestate? vt Instit. qui dati tuto. post in princ. & Iosti. de legi. tuto. §. j. sed ibi aliter dicitur potestas. Item cõtra inf. de mun. & hono. l. 2. sed illud quo ad honores argu. sup. ad Trebel.l.ille à quo §.fina & l.sequen.ut& facit sup. de acquir. rerum do.l. homo liber.in fi.& C. de legi. tut.l.fina.

i N*ec in ea lege naturalis.*] & legitimus, subaudi, vt Inst. de adopt. in princ. hodie autem in adoptiuo habet locum, quando datur non extraneo, vt dicto tit. §.1.qui potest adulterum quemlibet occidere,vt hic dicitur.

K I*n accusatione uiduæ filiæ*] cum qua stupri commissum est.Et sic non ob. sup. e.l.in cuius,§.marito.

l *Præcipuum.*] nam extraneus sicut ipse pater statim poterit accusare.

m *Domi suæ*] in qua habitat. vt ſ.l.prox.§. sed si pater.

n *Et pro domicilio.*] id est,habitatione.

o *De iniurijs*] sic ſ.de iniu.l.lex Cornel.§.domum,& ſ.de ædeato.l. j §.domum.

p *Multò magis*] vt inf.de regu. iur.l.non debet, & de in lit. iuran.l.vt ædeamus.in fi. Accur.

q *Omnem*] sed marito turpem tantum, vt inf l. marito. sed certè immo videtur, quod mulierem occidere liceat viro, vt sup.ad Syllan.l. si quis in graui. §.si maritus contra. Sol. subuenitur.vt puniatur minus,vt ibi,& C.eod. l.Gracchus, & ſ.eo.l.si adulterum. Imperatores,& ſ.de sica.l.1.§.sin. non vt prorsus ei parcatur,vt hic.

r *Pietas*] sic ſ.de patri.l.Diuus,& C.de pat.potesta.l.3.

s *Casu*] vt non occidat eam.

t *Patris*] ad quod ſ.ad Velle.l.4.& C.eo.l.quamuis.

u Q*uod ait lex*] ſ.eod.patri.

x C*ompetere*] sed an filio adulterum matris, vel fratri fororis,scilicet,adulterum liceat occidere,vt marito,vel patri,quidam q; sic, vt extra,ia Decret. de adulte.cap.sicut,§. fin.alij contra.Item pater,& vir si nolunt occidere, possunt eum seruare,vt ſ.eod.l.capite.

LEX XXII.

NEc in ea lege naturalis[i] pater ab adoptiuo separatur.

¶In accusatione viduæ filiæ[k] nõ hẽt pater ius p̃cipuũ.[l]

¶Ius occidendi patri conceditur domi suæ,[m] licèt ibi filia non habitet, uel in domo generi.

¶Sed domus,& pro domicilio[n] accipienda est, vt in lege Cornelia de iniurijs.[o]

¶Sed qui occidere potest adulterum, multò magis[p] contumelia poterit eum iure afficere. Ideo autem patri nõ marito mulierem,& omnẽ[q] adulterum permissum est occidere, quod plerunque pietas[r] paterni nominis consilium pro liberis capit.[s] Cæterum mariti, & calor,& impetus facilè[t] sæuientis fuit retrenandus.

Licitum est patri filiam, & adulterum occidere, si eos in flagranti crimine deprehendat, & in domo sua, vel generi sui, non in aliena, & redditur ratio in tex. ibi. quia maiorem, &c.

Vlpianus lib.1. de Adult.

LEX XXIII.

QVod ait lex,[u] Cum 4† in filia adulterum * deprehenderit, non otiosum uidetur. Voluit enim ita demũ hanc potestatem patri competere,[x] si in ipsa turpitudine

Papinianus lib.1. de Adult. LEX XXI.

SIc eueniet, vt nec pater, nec auus g possint occidere.nec immeritò, in sua enim potestate non videtur habere, qui non est h suæ potestatis.

Pomponius li.1.de Adul. 2† LEX XX.

PAtri datur ius occidendi adulterum simul cum filia, f quã in potestate habet. Itaque nemo alius ex parentibus idem iure faciet, sed nec filiusfamilias pater.

Vlpianus lib.1. de Adult.

LEX XXI.

SIc eueniet, vt nec pater, nec auus g possint occidere.nec immeritò, in sua enim potestate non videtur habere, qui non est h suæ potestatis.

Papinianus.li.1.de Adul.3†

xerit, adhuc dicimus posse mulierem conueniri. 1†

¶Si eo tempore,quo eligebatur reus, adultera nupta,[a] nõ fuerit, quo autẽ absoluatur, nupta inuenitur, [b] dicẽdum est hanc absoluto quoq; adultero posse accusari, quia eo tempore,quo adulter eligebatur,nupta [c] non fuit.

¶Nupta * non põt accusari, non tantũ ab eo,qui adulterũ accusauit, nec obtinuit, sed nec ab alio quidẽ, si adulter absolutus est. Proinde si per collusionẽ cũ adultero cõstituerit,fueritq; absolutus,dedit mulieri nuptæ aduersus omnes [d] securitatẽ. Planè si nupta esse desierit, accusari poterit, neq; enim aliam lex tuetur,quàm eam,quæ nupta est,quandiu [e] nupta erit.

2† P. Fl. Papinianus aliàs. Vlp.aliàs Pãonius

*Iste ter. ad hoc p̃t allegari: & deficiẽte cã defi cit effectꝰ

3† al. Paulus.

1† Dicit. cũ in P. Fl.

*Vide Budeũ hic.

4† Dicit.

filiam deprehendat. Labeo quoq; ita probat,& Pomponius scribit in ipsis rebus a Veneris deprehensum occidi. Et hoc est, quod Solon, b & Draco dicunt ἄμβροτα ἐν ἄμβροτοις ἔχοντα. 1†

¶ Sufficit c patri si eo tempore habeat in potestate, quo occidit, non quo in matrimonium collocauit. Finge enim postea redactam in potestatem. Quare non vbicunque deprehenderit pater, permittitur ei occidere, sed domi suæ, generive sui tantum. Illa ratio redditur, quia maiorem iniuriam putauit legislator, q in domum patris, aut mariti ausa fuerit filia adulterũ inducere. Sed si pater alibi habitet, d habeat autem, & aliam domum, in qua non habitet, deprehẽsam illic filiam vbi non habitat, occidere nõ poterit.

Interposito die, nõ dicitur aliquid fieri incontinenti. Itẽ quæ incontinenti fiũt, inesse videntur. hoc dicit usq. ad finem l.

¶ Quod e ait lex f Iulia, Incontinenti filiam occidat, sic erit accipiendum, ne occiso hodie adultero, reseruet, & post diem filiam occidat, vel contra. Debet enim propè vno ictu, & vno impetu vtrũque occidere, æquali g ira aduersus vtrũq; sumpta. Quod si non affectauit, h sed dum adulterum occidit, profugit filia, & interpositis horis apprehensa est à patre, qui persequebatur, i incontinenti videbitur occidisse. k

Hac lege enumerãtur personæ, quæ possunt à marito occidi, si deprehendantur in adulterio cum vxore sua.

Martian. li. 1. Publicorum. 2†

LEX XXIV.

MArito l quoq. adulterum vxoris suę occidere permittitur, m sed nõ quẽlibet, vt patri. n Nã hac lege cauetur, vt liceat viro deprehensum domi suæ, o non ẽt soceri, si adulterio vxoris suæ occidere p eum, qui leno fuerit, quive artem ludicram fecerit, 3† uel in scænam saltandi, cantãdive causa prodierit, iudicio ve publico damnatus, neque in integrum restitutus erit, quive libertus eius mariti, vxorisve patris, matris, filij, filiæ vtriusque 4†° eorum fuerit, nec interest proprius cuius eorum, an cum alio cõmunis fuerit, quive seruus erit. Et præcipitur, ut is maritus, qui horũ quẽ occiderit, vxorem sine mora dimittat. q Cæterũ sui iuris, an filiusfamilias sit maritus, nihil interesse, à plerisque dictum est. r ¶ Illud in vtroque s ex sententia legis quæritur, an patri magistratum t occidere liceat? u Item si filia ignominiosa sit, aut uxor contra x leges nupta, an id ius nihilominus pater maritusve habeat? & quid si pater, maritusve, leno, vel aliqua ignominia notatus est? Et rectius dicetur, eos ius occidendi habere, qui iure patris maritive accusare possunt. y

Vlp. li. 2. ad le. Iul. de Adul.

LEX XXV.

CApite quinto legis Iuliæ ita cauetur, vt uiro adulterum cũ 5† uxore Y sua deprehensum, quẽ aut nolit, aut

---

Veneris res, quæ sint.

a *In ipsis rebus*] sunt enim res Veneris antecedentia ipsum scelus, scilicet apparatus, colloquia, vt su. c. l. & si amicis in fi. locus instructus, conuiuia, basia, tactus. Nam ab ipsis argumentum sceleris inducitur, vt in Topicis Marcij Tullij. Vnde versus, Visus, & alloquium, tactus post oscula factum.

b *Solon*] propria nomina, de quorum legibus dicitur Inst. de iure naturali, §. sed ius. & sic de his mentio sup. fin. reg. l. fin.

c *Sufficit.*] postea ex ingratitudine, vt C. de ingratis lib. l. j.

d *Habitet.*] alibi, in lib. R est, sed in lib. B. deest, alibi. & facit sup de ritu nuptia. l. palam, §. pen. & fin.

e *Quod ait lex.*] in loco, quem non habemus.

f *Æquali.*] ad hoc §. de vi & vi arma l. 3. §. eum igitur, & l. qui possessionẽ, & ll cer per l. lecta, & de verbo. oblig. l. continuus, in princ. & de duo. reis. l. duos. in fi. & de reiu. l. hæredes, §. fin. aliàs aliter accipitur, vt supra ad leg. Falc. l. j. §. item si ita, & C. de erro. ad uoca. l. fin.

g *Non affectauit.*] scilicet, fugam filiæ, & habeas hic, non. & in fine sine, non, & sic plana. alij hic sine, non: quasi pater affectauit fugam filiæ: sed eam postea occidit mutato proposito, & habent in fin. non videtur, vel si habent hic, non. dicunt non affectare, scilicet, occidere, cætera dicunt vt dixi, prima verior.

h *Per quæm.*] subaudi, & tunc pater occidit. Accur.

i *Occidisse.*] scilicet, & sic non tenebitur pater. Accur.

Viri.] CASVS. Maritus potest occidere adulterum vxoris suæ inuentum cum ea in domo sui viri: non inuentum in domo soceri. nec quemlibet adulterum occidit, sed vilem personam, de quibus vilibus dat exempla multa, & cum occidit vir aliquem ictum, statim debet vxorem dimittere, nec refert sit sui iuris hic vir, an non. Vltimò dicit, quid si inuenio magistratum cum filia mea: nũquid eum possum occidere? Itẽ quid si filia mea est ignominiosa, aut contra leges nupta? vel quid si vir sit leno, vel turpis persona, an possum adulterũ occidere? & ad omnia respondet, dicẽs, quod ille pater, & ille vir potest occidere, qui & posset accusare, nõ ergo turpis persona patris, & mariti potest occidere magistratum, & sic hoc exponendum est, vt in glo. domini mei Accursij hic posita, quæ incipit, ergo. &c.

Permittitur.] Immò non, vt infra, de fide. l. j. in fi. secundum quosdam, sed certè immò sic, vt inf. statim determinat. Sed an adulteram quidam sic, vt supra ad Syll. l. si quis in graui, §. fi maritus in fine. sed ut de ea dic, vt sup. eo. l. nec in ea. §. fin. no. Acc.

l *Viri patri*] vt supra, quod metus causa. l. nec timorem, §. fin. & l. sequen.

m *Domi suæ.*] & etiam alibi quandoque hodie, vt in Authen. ut licet. ma. & auiæ. §. his quoque.

n *Occidere.*] Scilicet, eum qui &c. & non sit hic §. alij habent hic §. & malè. Item. & hodie quandoque quemlibet occidere licèt, vt dicta authentic. Accursius Florentinus.

o *Vtriusque.*] aliàs, vtrisq; aliàs vtriusque Accur.

p *Dimittat*] diuertendo ab ea.

q *Dictum est.*] quod secus est in patre, & filiofamilias, vt supra eo. l patri.

r *Illud in vtroque.*] scilicet, marito, & patre.

s *Magistratum.*] scilicet, si inueniat eum: scilicet, cum filia sua.

t *Liceat*] scilicet, marito & patri.

u *Vxor contra.*] vt supra eodem, l. si vxor. §. 1.

x *Accusare possunt.*] ergo ll filia ignobilis est, vel matrimonium contra legem, vel pater, vel maritus turpis persona sit, non potest magistratum occidere, cum eum iure viri, vel patris accusare non possit: cum talis persona est, vt supra, l. ll maritus. 2. in princip. Accursius.

Capite.] CASVS. Adulterum inuẽtum cum vxore mea si nolo eum occidere, vel non possum eum de iure occidere, & volo eum retinere per aliquas horas, vt ostendam eum alijs, qui postea testificentur contra eum, bene possum retinere. per horas saltem viginti. nec est vis vbi eum inuenerim: siue in domo mea, siue alibi, & quod dicitur in vizo, idem in patre. sed si dimisi eum ire, non possum petere, vt reducatur. sed si fugit, benè reducetur, si hoc volo, ad hoc vt aliqui videant eum ibi, vt sic ferant postea testimonium. Franc.

y *Cum vxore*] id est, cum vxore, & aliàs, in vxore.

1† P. Flo. ἔξοχον. Vide Budẽum in anno. poste. hic. & interpretat. Alc. li. 2. Paret. ca. 25. i. in actu, in opere, in ipsa Veneris re.

2† P. Flo. Macer. Ex l. Romuli apud Dio. Hal. & ex l. Solonis vide ad hunc locũ & M. Caton. refert Gel. li. 10. Noct. Att. c. 23. & elegantem cõstitutionem Theodosij Regis apud Cassio. li. 1. ca. 37. qua pœna exilij remittebatur ei qui ambos occidebat.

3† P. Flo. ante fecerit.

4† P. Flo. vtrius.

5† P. Flo. in vxore.

Retinere

non liceat occidere, retinere [a] per horas diurnas, nocturnasque cõtinuas non plus quam uiginti testandę [b] eius rei causa, ut uti fine fraude [c] suo iure [d] possit, liceat. [1] † Ego arbitror etiam in patre id seruandum, quod in marito expressum est. Sed & si non in domo sua deprehenderit maritus, poterit retinere. [e] Sed semel remissus adulter, reduci non potest. [f] Quid ergo si euaserit? [g] An reductus custoditi uiginti horis possit? Et putem hic magis dicendum, reductũ retineri posse, testandæ eius rei gratia.

¶ Quod adijcitur, Testandæ eius rei gratia: ad hoc pertinet: ut testes inducat testimonio futuros accusaturo [h] [2] †deprehensum reum in adulterio.

Constante matrimonio nõ debet mulier accusari de adulterio, nisi prius accusetur maritus de lenocinio. h. d.

Idem lib. 3. Disput.

LEX XXVI.

COnstante matrimonio, ab eo, qui extra maritum [i] ad accusationem admittitur, accusari mulier adulterij non potest. Probatam. n. à marito uxorem, & quiescés matrimonium, nõ debet alius turbare, atque inquietare, [k] nisi prius lenocinij maritũ ac cusauerit. Derelictam uerò à marito accusationem etiã ab alio exerceri [3] † utile est.

Hæc lex concatenata de quæstionibus seruorum loquitur: nec succinctius potest summari, quã tex. loquatur. vide eã per te: quia est valde philosophalis. i. rationibus æquis falta: & præcipuè ibi, Ratio autem publicandorum seruorũ.

Idem lib. 3. de Adult.

LEX XXVII.

SI postulauerit accusator [l] ut quæstio habeatur de seruo adulterij accusato, [m] siue ipse adesse noluerit, [n] siue interesse noluerit, iubent iudices eum seruum æstimari: & ubi [o] æstimauerint, tantam pecuniam adulterum, [p] quantam eum, [q] qui nomen eius serui detulerit, [r] ei ad quẽ ea res pertinet, dare iubebunt. Sed dispiciamus cui ista pęna [4] † præstanda sit: quia lex eum nominauit, ad quem ea res pertinebit. Igitur bonæ fidei emptorem quamuis ab eo emerit, qui dominus non est, rectè dicemus eũ esse, ad quẽ ea res pertinet. Eũ quoque [s] pignori acceperit, ma-

---

1† P. Si mine fraude sua, iure liceat.

2† P. Ac accusatori.

a *Retinere*] f. liceat.

b *Testanda*] f. ostendendo eum testibus.

c *Sine fraude*] i. sine pœna Accur.

d *Suo iure*] f. iure viri. Accur.

e *Poterit retinere*] ad hoc, vt ostẽderet aliquibus, qui possint postea testificari, qualiter viderant eum. Accur.

f *Reduci non potest*] vt C. de remiss. pig. l. fin.

g *Si euaserit*] ita qđ tunc nõ potuit capi.

h *Accusaturo*] sed hoc dicere. f. q̃ inuenerint captum, non pdest accusanti: sed si in rebus Veneris: vt sup. l. quod ait. Sic & aliàs in pecuniarijs: vt sup. de testib. l. testium. vnde dicit P. hoc genus testimonij non multùm approbo: vt C. quod metus cau. l. metum. Alij, quod est speciale, vt valeat testimonium de auditu. ad quod su. de proba. l. arbiter. & in Auth. de fide instrumen. §. si quis igitur. Tu dic quod duo audient. & probabunt. f. hunc confessum de crimine. item. & q̃ pro hoc est captus: quod prodest ad indicia, vt torqueatur. & stetur confessioni factæ in tormẽtis: cui aliàs non staretur: vt inf. de quæstio. l. 1. §. Diuus. & 3. pen. Sed si in iudicio nõ confitetur, hoc factũ extra ius non valet, vt sup. de in ter. act. l. 1. in fine. nisi ad liberandum: vt C. de testib. authorogati. Et est sic C. de agric. & censi. l. cum scimus. in prin. & in Authen. vt lic. mat. & auiæ. §. ijs quoq;. vbi similiter adhibetur, vt possit de adulterio probari. Item sic C. de annona. exce. l. vt perfectius. §. finaliter. & sup. quę in frau. cred l. ait Prætor. §. si quis particeps. Item no. sic de hac acclamatione sup. ad legem Aquil. itaque. §. 1. sic sup. de libero homi. exhib. l. 3. & 4.

Constante] CASVS. Vxorem tuam non possum accusare de adulterio constante matrimonio inter te & eã. nisi te virum de lenocinio accusauerim. & conuicerim. Franc. i *Extra maritum*] sed nec maritus: vt sup. eo. l. miles. §. volẽti. & C. eo. l. crimẽ. nec obst. inf. eo. l. vim passam. §. 1. vt ibi dices: sed hodie contra in viro: vt in Auth. vt lic. mat. & auiæ. §. quia verò plurimas.

k *Inquietare*] C. eo. l. quamuis. 2. & fu. de libe. homi. exhib. l. j. §. 1. in fine.

Si postulauerit] CASVS. Accusaui quendam de adulterio: peto quendam seruum torqueri. siue velim quæstionem esse præsens, siue nõ, iudex æstimabit seruũ. & cõdemnabit me. & accusatum in quantitatem pecuniæ in quantum deteriorabitur seruus. & hæc æstimatio deteriorationis dabitur ei, ad quem seruus pertinet. Postea dicit, ad quem seruus dicitur pertinere. postea dicit, de quibus seruis habeat quæstio in crimine adulterij. Item dicit, seruos accusati, qui torquẽtur iubet lex Iulia publicari, vt sic serui scute dicãt veritatem, ex quo sciunt se non debere reuerti in dominũ dominorum antiquorũ. Item serui accusatoris, qui torquẽtur debent publicari. Item accusatus, vel accusata de adulterio si absoluatur, debet emendari damnum seruorũ eius, q̃ erant deteriorati propter torturam, & debet emendari simplum damni dati. si autem seruus tuus accusetur de adulterio, & torqueatur, & sit laxus ex hac tortura, in duplum hoc dãnum emẽdatur dño eius à me accusante. Vltimò dicit, q̃ cõdictio ex lege datur ad petendã deteriorationem seruorum aduenientẽ pp tormenta. & hoc dicit hæc lex. & seq.

l *Accusator*] adulterij alicuius.

m *Accusato*] aliquo non seruo: vt inf. eo. §. si. & sic sunt ablatiui absoluti.

n *Voluerit*] f. accusator. Accur.

o *Vbi*] i. postquam.

p *Adulterum*] i. illum, qui dicebatur adulter. & not. quod aliàs, adulterũ: aliàs, adulterã: aliàs dicit, adulterum. & facit inf. de quæst. l. certo. Accur.

q *Quantam eum*] qa ambo conferunt ad simplum deteriorationis præstandum, quãdo seruus extranei erat, ad quod C. de reb. credit. l. generaliter. f. his de præsentib. & secundum hoc nõ est contra j. ead. l. §. fin. vt ibi no. & sup. de calum. l. fi. sed secundum hoc, quare adulter aliqd præstat? Respon. qa pro vtroq; dicit. arg. C. de Episco. & cler. auth. sed iudex. Sed Ioã. exposuit prædicta. & habet secundũ hoc, adulterij accusato. & hic habet, adulterum. Alij habent, adulterã: quasi dicat non adulterũ accusatũ: quia forte absolutus est: seu eum, qui nomen serui detulit. hoc non placet. Alij dicunt, adulterum. f. quando condemnatur quãtũ. &c. f. quando absoluitur adulter: & ita totam præstabit alteritantum. Alij dicunt, duplum æstimari: & sic dicit, iubet iudex æstimari, idest, quantum lex iubet, idest, duplũ: vt inf. §. fin. & quod ibi dicit, hoc capite non cauetur: dic, de quo lex; sed alio benè cauetur, vt hic. Vel potest legi lex ista, quod seruus adulterij accusabatur: & quod dicit, detulit, idest, accusauit. Sed tunc opponit, quomodo potest duos reos simul de adulterio accusare: vt C. eod. l. reos. scilicet, adulteram, siue alium adulterum: vt hic videtur dicere? Respondeo, erat iste seruus adulter: non quod adulterasset, sed quia opem & consilium dedit adulterio committẽdo: tunc ipse simul cum adultera potest accusari, vt inf. eodem. l. nihil. f. finali. Accur.

r *Detulerit*] i. petierit, vt habeatur quæstio.

s *Pignori*] contra arg. §. ad Syllã. l. 1. §. 1. & de ædi. edic. l. sciendum. §. dictum. & argum. sup. de procu. l. non solum. §. quæritur.

ADDITIO. Dic secundum Bar. hic, quod ibi actio quæritur per hominem, hic verò datur per legem.

1† P. Florentinus.

2† P. Florentinus.

3† Aliàs pecunia.

4† Aliàs pecunia.

a *Dividi debet*]idem dicas inter bonæ fidei poss.& verum dominum.arg.ff.de fur.l.furtiuam ancillam.Et idē inter creditorem.& debitorē. Vel illud in duobus casibus tm.s. cum debitor est nō soluēdo.vel cum tempore accusatio expirauit:vt ff.ad leg.Aquil.l.qui occidit.§.1.vel dicas,creditori dandū creditotenus: superfluū debitori.vel melius,totū creditori:sed reddi debitori,quod superfluum est, pignoris actio.vt sup.de fur. creditoris. Idē facit ff.eo tit.l.interdōes.

b *Vtilem*] condi. ex lege: vt inf.l.proxi. sed videtur in factu. quasi ea re iudicata, quia iudex æstimauerit:vt sup.de fidei com.lib.l.cum quasi.§. Si pluries. ad quod.dicunt quidā, eas cōcurrere: vt arg. ff. de actio. & oblig. l.quoties. Vel dic.ꝙ diuersi sunt casus:& sic sola condictio habet locum. Item hēt etiam locū act. iniuria.cum calumniosè petit:vt hic dicit.ad quod ff. de iniur l.si libet. & facit sup.ad leg.Aqui.l. liber homo.in prin.& not.ꝙ sola calumnia hoc casu agitur, quā qui obijcit debet probare:vt sup. de proba.l. quoties.ff. qui dolo.

c *Ea enim*] iusti dū taxat: vt C.eo.l.3.

d *Si ea mancipia*] hoc non ad seruos adulteræ.vel: adulteri referitur: ne sit cōtra su. qui. & agb.l. prospexit. Alij quod hęc illā corrigit. Ac

e *Quæstionē haberi*] & si ipsi sint in vsu mulieris:vel alias verisimile est eos scire veritatem:vt su. qui & agb.l. prospexit. Alij dicunt, etiam si non sint in. vsu. pro quib.est quod de extraneis dicitur ff. de quæstio. l. extraneo. & l. Duos. & qđ no. C.eod.l.verba.

f Aliàs ff. nō solū verba.

sed lex illa, *pspexit*, videtur cōtra quo ad qđ: in eo. ꝙ extranei hic torquent. Quare dic, ꝙ hic supplet: licēt alij. ꝙ hic corrigat. Item facit C.eo.l. in adulterij.& C. de repud.l.consensu.t.pe.

f *Quæstionē interesse iubentur*] sic in Authen. de testib. 1. & hic verò.

g *Reus*]qui accusatur.

h *Patroni*]i.aduocati. Accur.

i *Detulerit*]s. accusator. Accur.

k *Interrogandique*]sup.de interrog.actio.l.si fine.§.1.

gis admittimus in eadem causa esse scilicet quia intererat eius, quæstionem non haberi.Sed & si vsusfructus in seruo alienus sit, inter dominū, & fructuarium diuidi debet a æstimatio. Et si communis plurium erit seruus, vtiq. inter eos quoq; erit æstimatio diuidenda.

¶ Si liber homo dum seruus existimatur,tortus sit,quia & ipse conditionem suam ignoret, magis admittit Cæcilius actionem vtilem b ipsi dandam aduersus eum, qui per calumniam appetit, ne impunita sit calumnia eius ob hoc, quòd liberum hominem quasi seruum deduxerit in quæstionem.

¶ Haberi quæstionem lex Iulia iubet de seruis, ancillisve eius,de quo, vel de qua quæritur, parentisve c vtriusque eorum, si ea mancipia d ad vsum ei à parētibus data sint. Diuus autem Hadrianus Cornelio Latiniano rescripsit, & de exteris seruis quæstionem haberi. e

¶ Quæstioni interesse iubentur reus,g reave,& patroni h eorum, & qui crimen detulerit:i interrogandique k facultas datur patronis. l

¶ De eo quoq; seruo, in quo vsumfructum reus habuerit, magis est, vt quæstio haberi possit. Licēt enim seruus eius non fuerit, in seruitute tamen fuisse videtur. Nec tam proprietatis causa ad quæstionē, quàm ministerij pertinet. Ergo, & si bona fide seruiat m reo seruus alienus, admittit quis interrogari eū per quæstionem posse.Sed & si seruus is sit, cui fideicommissaria debetur libertas, vel statuta n

l *Patroni*,sic inf. de exhib reis.l.2.in fi.

m *Seruiat*]ad hoc,& superius responsū est arg.ff.ad Syl. l.1.§.qui seruum.sed concordat ff.de noxa.l quoties.§.1.

n *Vel fratuta*]vt in statuliberis:vt ff. de quæst.l.edictū.§. fi.

o *Magis est*]argu.ff.ad Sylla.l.1.§. Serui appellatione. & §. sed in eo. Idē facit inf.de quæst.l. is cui & l.patre.& l. extraneo in prin.& su.qui & à quib. l. pspexit.

p *Publicos esse*] sed an fiscus debit pretium? Respon.sic.argu. C. pro quib.causis serui pro præmi.li.acq.l.2.sed cui æstimatur. & cauetur.vt hic. & inf.§ si reus. & C.e.l.verba? Resp. demum torti, & deteriorati publicātur. vnde in deteriorationem committitur stipulatio, fm Ioan.

q *In communi*]accusati,& accusantis,& extranei.

r *A seruis seruum*] bona fide possessum. vt sup.proxi.6.vel verius, extranei omnino: vt sup.§. Diuus. ratio est, vt inf prox. §. Accur.

s *Regressuros*] i. remansuros.

t *Habita fuerit*] & si nihil: quia postea cū essēt publici, nō torquentur. Alij dicunt, inchoata tantùm.

u *Rursus futuros*] i. remansuros. sic ff. vsufru.quēad.ca.l.3.§. j.

x *Recedunt*] sed an redeant, hic nō aperit: sed satis innuit, ꝙ non.arg.ff.de pœnis.l. aut damnū. §. fin.sed Ro.& B.contra. Accur

y *Absoluti*]serui erāt accusatæ,vel accusati,vt pīs.s.& sic emē dat demū secuta absolutione: vt C.ec.l. verba.in fi. sed si extranei, tūc indistincte: vt ff.in prin. hui⁹ l. & plenè dic, vt no. C.eo.l.verba.in fi.illius gl.nō aliter,& c. sed an è contra si seruus accusatoris petatur torqueri? Respō. B. idē vt caueatur.& demum condemnato reo emendetur.

z *Fallumve*]non ergo publicationis dignū:qa id à fisco: vt ff dixi.secūdum B. sed R. contra. & facit ff. de quæstionib. l. patre. Accur.

a *Nono cauetur*] quod lex aliàs iubet.s.duplum domino præstari.&c.quod est inf.ea.l.§.si seruus.& facit sup.de calum. l.fi & C.de calum.l.dominus.& C.eo.l. verba.

b *At hic simplum*]quando non seruus, sed alius accusatur: & dimidiū huius simpli accusator,& dimidium accusatus præstat:

præstat: vt sup. ea. l. in princip, sic est extranei seruus. Alij dicunt, accusati.

a *Quod ex his. Petitur*] de hoc dic, vt sup. de conditio, ex lege. l. 1.

Marcellus 1 † *lib. 1. de Publ. iud.*

LEX XXVIII.

QVod ex his causis debetur, per condictionem, quæ ex lege descendit, petitur. a

Continuat expositionẽ suã verborum legis Iuliæ de adulteriis.

Idem 2 † lib. 4. de Adult.

LEX XXIX.

MAriti lenocinium b lex coercuit, qui deprehensam c vxorem in adulterio, retinuit, adulterumque dimisit. debuit enim vxori quoque irasci, quę matrimonium eius violauit. Tunc autem puniendus est marius, cum excusare ignorantiam suam non potest, vel adumbrare patiẽtiam prætextu incredulitatis. 3 † Idcirco enim lex ita locuta est, Qui 4 † adulterum in domo deprehensum dimiserit ꝙ voluerit in ipsa turpitudine deprehendentem maritum coercere.

¶ Quod ait lex, Damnatam adulterij si quis duxerit vxorem, ea lege teneri, an & ad stuprum referatur, videamus. quod magis est. d Certè si ob aliam causam e ea lege sit condemnata, impunè vxor ducetur.

¶ Plectitur f & qui pretium pro comperto stupro g accepit. nec interest, verum maritus sit qui acceperit, an alius quilibet. Quicunque enim ob conscientiam stupri acceperit aliquid, pœna erit plectendus. Cæterùm si gratis quis h remiserit, ad legem non pertinet.

¶ Qui quæstum ex adulterio vxoris suæ fecerit, plectitur. Nec enim mediocriter i delinquit, qui lenocinium in vxore exercet. 5 † Quæstum autẽ ex adulterio vxoris suæ facere videtur, qui quid acceperit, vt adulteretur vxor. Siue enim k sæpius, siue semel acceperit, non est eximendus. Quæstum enim de adulterio vxoris facere propriè ille existimandus est, qui aliquid accepit, vt vxorẽ pateretur adulterari meretricio quodam genere. Quòd si patiatur vxorem delinquere, non ob quæstum, sed ob negligentiam, vel culpam, vel quandam patientiam, vel nimiam l credulitatem, extra legem positus videtur.

¶ Sex mensium m hæc fiet separatio, vt in nupta n quidem ex die diuortij o sex menses computentur: in vidua verò ex die commissi criminis. P quod significari videtur rescripto ad Tertyllum, & Maximum Consules.

¶ Præterea, si ex die diuortij sexaginta dies q sint, ex die verò commissi criminis quinquennium præterierit, debuit dici, nec mulierem posse accusari: ut quod dicitur, 6 † Dantur sex menses r utiles, sic sit accipiendum, ne crimen quinquennio continuo sopitũ excitetur.

1 † P. Fl. Marcianus.

2 † P. Fl. Vlpianus.

3 † P. Fl. in credibilitatis.

4 † In P. Fl. deest. q.

5 † P. Fl. exercuit.

6 † In P. Fl. deest. dr.

Supra] l. adulterio: vt sup. eo l. inter liberas. §. lex Iul.

h *Gratis quis*] vir, vel alius, & facit ff. si qs om. cautela. l. si quis pecuniã. & de ijs qui no. infa l. furti. §. pactus. & ff. de postu. l. 1. §. bestias. & C. ad Vell. l. antiquæ. & ff. ad leg. Iul. de vi pub. l. qui cętu, sed quia vxorẽ retinet, puniri põt: vt ff. in pr. nc. Accursius.

i *Delinquit*] l. non parum, sed multùm.

k *Siue enim*] ad hoc C. de seruis fugi. l. quicunque. & inf. de pę. l. capitalũ. §. grassatores. & C. ad leg. Iul. de vi l. seruos. §. 1. & facit C. eo. l. 2. & l. castitatis. & l. serui. & l. de crimine.

l *Vel nimiam*] argu. contra sup. de eo per quem fac. erit. l. 1. §. 1.

m *Sex mensium*] quorum duo iure mariti, quatuor iure extranei dantur: vt sup. l. 4. Accursius.

n *In nupta*] secundo viro renuntiata à primo.

o *Diuortij*] à primo viro. Accursius.

p *Commissi criminis*] de adulterio constato, ꝙ vltra quinquẽniũ continuum non accusat: vt C. e. l. adulter. nisi in tribus casibus sup. eod. l. 4. & inf. eod. l. quinquennium. & ff. e. ad. l. §. fi. sed in adultera videtur hic distinguere inter nuptam secũdo, & viduam, ad hoc vt quilibet vsq; ad sex menses vtiles. & non vltra: sed in nupta incipiunt à die diuortij: in vidua à die commissi criminis. & est ratio, quia facilius accusatur vidua: ideoque facilius præscribit. & ad hoc insta ad Turpil. l. prima. §. accusationem. hi tamẽ sex menses vtiles nõ excedunt quinquennium continuum: vt inf. proxi. §. alij exponunt crimini, scilicet cõputetur quinquẽnium. vel dic sex menses. sed ad quid? Respond. vt qui repudiauit ex delicto commisso, postea iure mariti accuset. vel fortè loquitur de stupro, quod in viduam committitur. Vel verius, loquitur de muliere, quæ commisso adulterio diuerterat. si enim interim nupta est, tuetur se sex mensibus à die diuortij. si vidua, quinquennio à die commissi criminis. prima placet: vt nota. C. eadem lege, adulter. Sed quid si tribus annis continuis in adulterio perseuerauerit? Respondetur, à die primo commissi, secundum quosdam: argumentum supra, de furt. l. ei qui. sed absurdum est: vt notatur inst. de pœnis, lege. si diutino.

q *Sexaginta dies*] qui dantur marito: vt sup. eo. l. si mariti. §. si negat erit.

r *Sex menses*] duo iure mariti, quatuor iure extranei.

a *Similes*] vt sup. de min. l. auxilium. §. fin. & sup. eod. l. qui domum. Accursius.
b *Et ad eum*] id est, vsque ad eum.
c *Et non ad eum*] sufficit ergo accusationem incipere ante quinquennium. nō autem est necesse perficere. ad quod est C. de rei vendi. l. mo- rx. & ẽ. de collu. de- te. l. 2. §. quinquẽniũ.
d *Postulationis*.] in scriptis factæ. Io.
e *Exigatur*] vt fiat in tra quinquennium.
f *Spectet*] aliàs, expe ctet. s. intra quinquẽ- nium fieri.
g *Non alienos*.] nec enim ei prodest, vt accusare possit. sed contra inf. eo. l. quin- quennium. Solu. hic vnus in accusatione præcesserat: non ta- men in litem proces- serat, secundum Ioã. Item no. hic, quod in terruptio ciuilis non prodest alij. ad quod sup. de diuer. præscri. l. intra. & nec ẽ ita. de fun. l. 2 §. præscriptio.
h *Huius temporis*.] quinquennij. & ca- ue, quia loquitur si accusetur. l. Iul. de vi, & non Iul. de adult. Duplex est enim de- lictum, & facit inst. titu. 1. l. qui cẽiu. §. fi. secundum N. vel for tè l. Iul. de adul. vt be nè conueniat prædi- ctis. & aduersetur cõ iunctio, autem, ibi, eum autem &c. & fa cit C. de apost. l. qui apostatarum.

Pater.] CASVS. Patet adulteratæ accusans de adulte- rio, si committat ca- lumniam, euidẽtem, pu- nitur. Item in se- xaginta diebus, qui dantur viro, vt inte matiri accuset: com- putatur & sexagesi- mus dies. Item qui quennium quod da- tur ad accusationem adulterij continuum est: non tamen com- putatur tempus accu sare volenti intra qđ adulter esset accusa- tus, vel intra quod alius egerat. & præua ricatus fuerat. & h. d. hæc l. & seq. Fran.
i *Calumnia*] euiden- tis: vt ẽ. eo. l. is cuius. in fine sit cõtra. sup. de pub. iud. l. fi.
k *Sexaginta dies à di uortio*] hoc dic, vt ẽ. l. proxi. §. sex mẽsium.
l *Dies est*] inf. de reg. iur. vbi lex. Accurs.

¶ Hoc quinquennium obseruari legislator voluit, si reo, vel reæ stuprum, vel adulterium, vel lenocinium obijciatur. Quid ergo si aliud crimen fit, quod obijciatur, quod ex lege Iulia delcẽdit: vt sunt qui domum suã stupri causa præbuerint, & alij similes? a Et melius est dicere omnibus admissis ex lege Iulia venientib. quinquenniũ esse præstitutũ.
¶ Quinquennium * autem ex eo die accipiendum est, quo quid admissum est: & ad eũ b diem, quo quis postulatus, po stulatave est: & non ad eum c diem, quo iudicium de adulte rijs exercetur.
¶ Hoc amplius Senatusconsulto adiectum est, vt si plures eundem postulauerint: eius qui perseueraverit reũ reamue facere, postulationis d dies prima exigatur: e scilicet, vt qui accusat, suos libellos accu satorios spectet, nõ alienos.
¶ Eum autem, qui per vim stu prum intulerit vel mari, vel fœminæ, sine præfinitione huius temporis h accusari posse dubium non est, cum eum publicam vim committere, nulla dubitatio sit.

Paulus 1 † *lib.* 1. *de Adult.*

LEX XXX.

PAter sine periculo calumniæ i agere non potest.
¶ Sexaginta dies à diuortio k numerantur. In diebus autem sexaginta & ipse sexagesimus dies est. l

Idem lib. 2. *de Adult.*

LEX XXXI.

QVinquennium non vti- le, sed continuum m 2 † numerandum est. Quid ergo, si prior mulier rea facta fit, & ideo adulter eodem tempore reus fieri non potuit: n & diu tractalite quinquẽnium tran- sierit? o Quid si is, qui intra quinquennium quem postu- lauerat, p non peregerit, aut præuaricatus est, & alius eun- dem repetere q velit, & quin- quennium transactum sit? Æquum est cõputationi quin quennij eximi id tẽpus, quod per postulationem præceden- tem consumptum sit.

Marcellus 3 † *lib.* 1. *de Publ. iud.*

LEX XXXII.

NIhil interest, adulteram filiam prius r pater oc- ciderit, an non, dum utrumq; occidat. Nam si alterum occi- dat, s lege Cornelia reus erit. Quòd si altero occiso, alter t vulneratus fuerit, uerbis qui- dem legis non liberatur, u sed Diui Marcus, & Commodus rescripserunt, impunitatem ei cõcedi: quia licèt interempto adultero mulier superuixerit post tam grauia x vulnera, quæ ei pater inflixerat, magis fato, quàm voluntate eius y seruata est: z quia lex parem in eos qui deprehensi sunt, in- dignationem exigit, & seueri- tatem requirit.

Vno electo adultero ad accusandũ, expectatur de alio, donec iudicium primum finitum sit. potest tamen simul cũ adultero accusari, qui domũ concessit, vt adulterium com- mitteretur. h. d.

¶ Cum alterum ex adulteris elegerit maritus, a alterum non antè accusare potest, quâ prius iudicium finiatur: quia duos simul ab eodem accusa- ri non licet. b non tamen pro- hibetur accusator simul cum adultero, uel adultera eum- quoq; accusare, qui domum e suam præbuit, uel consilio d fuit, ut crimen redimere- tur. 4 †

m *Non potuit*] vt sup. denuntiasse. §. quæri- tur. & infr. l. proxi. §. cum alterum.
o *Transierit*.] certè benè potuit accusa- ri adulter, non ob- stante, q̃ lapsum sit quinquennium.
p *Postulauerat*.] i. accu sauerat.
q *Repetere*] i. accusa re. Accursius.

NIhil.] CASVS. Pater si occidat adulterum fil. æ suæ, & filiam debet occi- dere: nec est vis, quẽ prius occidat: dũ ta- men vtrumque occi- dat. Item satis est si occidat adulterum, & vulneret filiam: si- cèt filia non decedat ex his vulneribus. Item si vir accusa- vxorem de adulterio, interim alium accu- sare non potest: eum tamen, qui præbuit domum vt adulte- rium ibi fiat: vel qui cõsilium in hoc dedit, potest accu- sare simul cum vno de adulterio. Fran- cisc.
s *Prius*] quam adul- terum.
t *Alterum occidat*.] nõ deprehensum in c pere Veneris: vt sup. eo. l. quod ait. vel. id est, adulterũ tantùm, quasi sit in dolo, cum hæc filia occidat. iõ. l. Corne. de sica. tene tur: vt hic, & sup. eo- dem l. patri. & facit sup. eodem. l. nec in ea. §. fi.
v *Alter*] scilicet adul tera.
u *Non liberatur*] scili cet pater.
x *Tam grauia*.] his collige maritum vul- nera sustinere fœmi- nam, quam marem sic supra, ad legem Aquil. l. qua actione. §. fi. quis.
y *Voluntate eius*] scili cet patris.
z *Seruata est*] id est, vixit.
a *Maritus*] litẽ con- testando.
b *Accusari non licet*] vt supra, de accusa- tio. l. hos. §. lege. & facit C. eod. l. reos.

2 † P. F. cõ tinuũ.

3 † P. F. Marc.

4 † Aliàs cõmitte- retur.

m *Quinquennium. Continuum*] ex hoc colligit Ioã. q̃ vtile est quo ad sui initium: sed continuum quo ad pro- cessum: vt & aliàs j. quando appel. l. d. 3. §. biduum. & sup. & infr. l. vim pati. §. duos. Accursius.
c *Domum*] vt sup. eo. l. qui domum.
d *Vel consilio*] ad hoc sup. eo. l. 2. is cuius. in prin.

Marcellus [1] † *lib.1.de Publ.iud.*

LEX XXXIII.

SI quis adulterium a ſeruo ſuo commiſſum eſſe dicat in eam quam vxorē habuit, Diuus Pius reſcripſit accuſare potius mulierem eum debere, quàm in præiudicium eius [a] ſeruum [2] † torquere.

¶ Si quis adulterum non dimiſerit, ſed retinuerit (forſitā filium [b] in nouercam, vel [c] etiam libertum, vel ſeruum ſuum in vxorem) ex ſententia legis [d] tenetur, quamuis verbis [e] non continetur. quæ autem retinetur, punitur. [f] Sed & ſi dimiſſam reduxerit, verbis non tenetur: ſed tamē dicendum eſt, vt teneatur, ne fraus fiat. [g]

¶ Si vxor ex adulterio viri præmium [3] † acceperit, [h] lege Iulia quaſi adultera tenetur. [i]

Qui filium, vel ſeruū, qui commiſerunt adulterium in vxorem ſuā, retinet, punitur quaſi leno, & mulier etiā retenta punitur. & ſi eam dimiſſam poſtea maritus reduxit, tenetur etiam ipſe. l.d.

Modeſtinus lib.1.Regul.

LEX XXXIV.

STuprum committit, qui liberam mulierē [k] conſuetudinis cauſa, non matrimonij retinet: excepta videlicet [l] concubina.

¶ Adulterium in nupta admittitur: ſtuprum in vidua, [m] vel virgine, uel puero committitur.

Per porrectionem libelli male concepti, non interrumpitur præſcriptio adulterij. B.

Idem lib.8.Regul.

LEX XXXV.

ACcuſaturus adulterij, ſi quid circa inſcriptionē errauerit, ſi tempora [n] largiantur, emendare non prohibetur: ne cauſa criminis aboleatur.

Papinianus lib.3.Quæſt.

LEX XXXVI.

SI minor annis adulterium commiſerit, lege Iulia tenetur: quoniam tale crimen [o] poſt pubertatem incipit.

Idem lib.5. Quæſtio.

LEX XXXVII.

FIliumfamilias publico iudicio adulterium in uxore ſine uoluntate patris arguere poſſe, conſtitutum eſt. uindictam enim proprij doloris conſequitur. [p]

Si committatur adulterium cum inceſtu, mulier punitur vt vir. Idem ſi committatur ſtuprum, & inceſtus: ſed ab inceſtu excuſatur propter ignorantiam: quæ præſumitur in muliere, minore, & ſtatim pœnitente. h.d. vſq; ad §. Imperatores. Diuiditur principaliter in quinque partes. Primò loquitur, quādo committitur adulterium cum inceſtu. Secundò loquitur, quando committitur ſtuprum, & inceſtus à maſculo. Tertiò quando cōmittitur ſtuprum, & inceſtus à muliere ſub colore matrimonij. Quartò quando maſculus aliqualiter excuſatur. Quintò quādo in totum liberatur. ſecunda ibi, Stuprum. tertia ibi, Quare mulier. quarta ibi, Nonnunquam. quinta ibi, Fratres denique. Bart.

---

[1] P.Flo. Marcianus.

[2] P.Flo. ſeruū ſi.ū

[3] P.F.p cium.

a † *In præiudicium eius*] ſ.mulieris, ſeruo aliquid in ſe confitēte: & eſſet mulieri præiudicium qualequale: ad §. ſ. de app. l. à ſolia. H. vel dic ei⁹. ſ.dominū: quia forsè in tormentis peteret. & ſic incipit ab adultera etiā ſecundo nupta. contra generalē regulam: vt C eo.l.ſi dūm. & facit ſup. de ritu nup.l.ſtuprum.

b *Ex ſtupro filium*] ſ.e. l.ſi a adulterio. i prin.

c *Vel*] puta ſi filiam.

d *Legis*] quæ eſt ſup. l.mariti. Accurſius.

e *Verbis*] quæ ſunt ſ. l.mariti. in prin.

f *Punitur*] hoc accipe vt ſup.l.conſtante. in fine.

g *Ne ſ. aut fiat*] l.Iulia. & ad hoc C.eo.l. caſtitati. Accurſius.

h *Acceperit*] à viro vel ab adultera.

i *Tenetur*.] ſic ergo pœna lenocinij eſt eadem, quæ adulterij.

k *Stuprum. Mulierem*] viduam, vt §. proxi §. & facit §. de verb ſig. l.inter. & C.eo.l quæ adulteriū. & §.e.l.inter §.i.

l *Concubina*] in qua proteſtatio eſt neceſſaria: vt ſup.de concubi.l.1. §.cum Antilicino. & l.in concubinatu.

m *In vidua*] honeſtè viuente: vt Inſti.de pub.iud. §. ītē lex.

n *Conſaturus*] CASVS. In libello accuſationis adulterij erraui. poſſum emendare, ſi ſum intra tempus. ſ.triginta dierum, & hoc habuiſti ſup.de accuſ.l libellorum. in fi. potes & aliter hanc l.exponere. vt in glo. Fran.

m *Et tempora*] ſtatuta à iudice: ar. ſup.de accuſ.Titii. & C.qui accuſa.non poſſ l.ſi ea. vel à lege. ſ.triginta dierum: vt ſ. de accuſ.l.libellorum. §.fin. vel quinquennij: vt ſup.eodem. l.quinquennium. & facit inf ad munic. l.libertus. §.error. Sed arg.contra. ſup.de arbi.l.quia arbiter. & de leg.2. l.ſi is cui. Accurſius.

ADDITIO. Die ſecundum Bar. quod ibi totum ius ſuum cōſumpſerat ille, qui ſolebat mutare, & variare: hic verò ſecus.

o *Crimen*.] ſ adulterij. ſed ſtuprum etiā prius: vt ſup.eo.l ſtuprum. in fin. & facit ſup. de minor. l.aurilium. §. ſed vt ad. & l.ſi ex cauſa. §. nunc videamus. & §.ſi mulier. & C. de pœn.l.impunitas. Accurſius.

p *Vlciſci familiæ*.] CASVS. Filiusfamil. ſcholatē, qui iacuit cū vxore ſua, poteſt de adulterio accuſare, etiam ſine voluntate patris ſui, Franc.

p *Conſequitur*] ad hoc ſup. de iniur. l.ſed ſi vni⁹. §.filiofamilias. & ſup.eod.l.inter. §. pen. & quod ibi not. Accurſius.

S I adulterium] CASVS. Titius iacuit cum priuigna ſua alij nupta, vel cum nuru ſua, vel cum nouerca: & ſic commiſit adulteriū, & inceſtum. dicitur, quod ipſa mulier poteſt accuſari de adulterio: & punietur ſicut Titius. hoc idem eſſet. ſi de ſtupro accuſaretur. nā puniretur ſicut vir. Secundò dicit: Titius iacuit cum filia ſororis ſuæ nupta cuidam. quæritur, an ſufficit ſi puniatur pœna ſtupri? & certè duo ſunt delicta: vnde augenda eſt pœna: quia hic & in ſequenti caſu vbi duo ſunt: delicta maior imponitur pœna. ſi. n. filiam ſororis meæ accipio in vxorem, refert in errore hoc feci, an nō vt magis vno caſu puniar, ſcilicet, qñ ſciens reus & factum hoc feci, quàm ſi neſcirem: & quia plus delinquitur vbi eſt contumacia iuris. apparet quod mulier inceſtum cōmittēs minus dicitur delinquere: quia in ea non dicitur eſſe cōtumacia iuris: vt ſi adoptiua filia cum fratre contraxit matrimonium: nam hoc caſu ei non parcitur, cum ius gentium, id eſt naturale, non debeat ignorare. Item qui per matrimonium cōmittit inceſtum, humanius tractatur ꝙ adulter. &

---

* Innuit iſte tex. adulteriū nō cōmitti cū concubina. nō ſalti ſi cōcubina patris: vt ꝙ Authēt. vt cum de app. cog. §. cauſas. collā. 8 & in c. Quia cauſa lis ext. de inoffic.

dat exemplum.iubet tamen dirimi tale matrimon.mulier tamen in iure erranssà crimine incestus liberatur,ab adulterio non liberaretur. Item si accepi nouercam meam in vxorem bona fide.& cum sciui hoc esse illicitum, separaui me ab ea: amodò nõ possum accusari de crimine incestus. & hoc idem subijcit in sequenti §. generalius tamen. Vltimo dicit: incestu per adulterium commisso, parcitur mulieri ignoranti ius. Item parcitur minori ætati masculi,vel fœminæ: vel etiam quandoque modicè puniuntur, si error allegatur: & hoc cum accusatore: & facilius puniuntur sine accusatore.

¶ *Imperatores.*] Vxorem meam in adulterio deprehensam occidi:non puniori. Cornelia, de sicarijs. mitius tamen, nam si humilis sum, in opus perpetuum trador,si honestus sum, in insulam relegor.

¶ *Liberto.*] Libertus non admittitur de facili ad accusandũ patronum suum: sed de adulterio, quid committit patronus cum [illegible] libertipotest libertus [illegible] patronum suum: sicut de [illegible] sibi [illegible] patrono posset cum accu[illegible] Libertus si inte[illegible] patronum suum [illegible] vxore sua in lecto eam possit cum occidere, cum sit persona patroni vilis? & dicitur, quod non. Vltimò dicit: Titius commisit adulterium.postea in aliquo officio publico est, vocatus. debet interim differri accusatio: sed promittere stare iuri cum erit officium finitum. Franciscus.

a † l. 71. matri.

Idem lib. 36. Quæstio.

LEX XXXVIII.

SI adulterium [a] cum incestu committatur, vtputà cum priuigna, [b] nuru, nouerca, mulier quoque similiter [c] punietur. [d] id enim [e] remoto etiam adulterio eueniret. [f]

Hæc secunda pars legitur duobus modis. Primò, quod hic loquitur finaliter de adulterio, & incestu. Secundò, q̃ loquitur de stupro, & incestu. & q̃ hæc lex loquitur de incestu, & adulterio, primo facit tex. qui dicit, an adulterij pœna sufficiat. item quod loquitur de stupro, & incestu, facit text qui dicit stuprum. prima lectura applaudit glos. super verbo, adulterij. & super verbo, duplex. & super verbo, errore. Bart.

¶ *Stuprum* [g] in sororis filiam [h] si committatur, an adulterij [i] pœna sufficiat marito, [l] † considerandum est. Occurrit, [k] quod hic duplex l admissum est: quia multum interest, errore iuris [m] matrimoniũ illicitè contrahatur, [n] an cõtumacia iuris, & sanguinis contumelia concurrant: [o] quare [p] mulier tunc demum eam pœnam, [q] quam mares, sustinebit, [q] cum incestum iure gentium [r] prohibitum admiserit. [f] Nam si sola iuris nostri [t] obseruatio interueniat, mulier ab incesti crimine erit excusata. Nonnunquam tamen & in maribus incesti crimina, quanquam natura sunt grauiora, [u] humanius quàm adulterij tractari solent: si modò incestum per matrimonium illicitum contractum sit. [x] Fratres denique [y] Imperatores Claudiæ crimen incesti [z] propter ætatem [a] remiserunt: sed distrahi coniunctionem illicitam iusserunt: cum alias adulterij crimẽ, quod post pubertatem delinquitur, [z] † nõ excusetur ætate. [b] nam & mulieres in iure errantes, incesti crimine non teneri, supra dictum est: [c] cum in adulterio commisso nullam habere possint excusationem.

z † Quod pubertate delinquitur. P. F.

a Si adulterium] potest ergo adulterium & incestus esse simul.& quodlibet separatim: vt hic.& est incestus cum his fœminis de quibus hic dicit, & sup. de ritu nup. l. fi. & est eadem pœna, quæ est adulterij: vt hic colligitur.

b *Cum priuigna*] alij nupta.& sic de sequentibus.

c *Mulier quoque similiter*] sc licet, vt vir.

d *Punietur*] scilicet de adulterio.

è *Id enim.*] i. vt mulier sicut vir puniatur, remoto &c.

f *Eueniret*] scilicet, si de stupro argueretur.

g *Stuprum*] id est incestus. Accursius.

h *Filiam*] scilicet nuptam alij

i *An adulterij*] i. stupri. seu incestus. plerunq; enim vnum pro altero ponitur: vt sup. eo. l inter. §. 1. Accursius.

k *Occurrit*] vt non sufficiat pœna.

l *Duplex*] scilicet stuprum & incestus.

m *Errore iuris*] facti iustissimi & continui: vt C. de incest. nup l. qui contra. vel dic iuris ciuilis: quia tunc de incestu tantum, non de stupro punitur: cum stuprum non proponat in contumeliam iuris &c. sicut in nostro casu. vnde de vtroque, scilicet stupro & incestu, accusatur: vt C. de accus. l. qui de crimine. licèt sit argum. en contra. sup. de accu. l. Senatus.

ADDITIO. Die secundum Bar. quod ibi dicit, ob id crimen: hic verò sunt diuersa delicta, licèt ex eodem facto descendant.

n *Contrahatur*] vt cum filia sororis.

o *Concurrant*] quia sciuit ius & factum, quando erat alij nupta: vt in nostro casu.

p *Quare*] quia plus delinquitur vbi est contumacia iuris. ergo & mulier minus: quia ibi non est contumacia quandoque, vt subijcit. & dic mulier incestum committens.

q *Sustinebit*] scilicet de incestu.

r *Iure gentium*] i. naturali: quod ignorare non licet: vt C. de iur. vocand. vent.

f *Admiserit.*] sciens delinquere, & nolẽs matrimonium contrahere. Accursius.

t *Nostri*] vt in adoptiua: quod ignorare licet. & facit sup. de verb obligat. l. si stipuler, vel dic quia iuratores: vt C. de interdict. mat. per totum. Sed est contra in eod. tit. l. 1. sed ibi clam: vnde scientia præsumitur: vt supra de ritu nup l. fin. & ad hoc vt error ciuilis iuris profit, vel non noceat, facit sup. vt in possessorio. l. prima. in princip. & ad Syllan. l. tertia. §. si quis ignorans. & de legat. 2. l. qui fideicomm & de petit hæred. l. sed & si legetur. §. licite. item facit. C. de iur. & facto ignor. l. nuall. & ff. de iure fisc. l. 2. in fi. & C. si aduer. vect. l. 1. & final.

u *Grauiora.*] id est, grauiora vel id est, grauiora quàm adulterij. Accursius.

x *Illicitum contractũ sit*] errore forte iuris: quia hic contumelia forte sanguinis non continetur: vt sup. & sic no. quod parcitur in delictis, si bonam habuit originem, id est, causam fauorabilẽ: argum. sup. de fur. l. qui vas. §. si ego. & de re iud. l. inter pares. & de don. l. inter virum, & vxorem. l. si donatæ. in principio. & §. finali. Accursius.

y *Fratres denique*] exemplum superioris.

z *Incesti*] per matrimonium contractum: vt subijcit.

a *Propter ætatem*] maximè, subaudi, cum alias mitius se habet lex cum incestuosis, quàm cum adulteris. H. & potes dicere, quod vbi coniuges sciunt factum, id est, consanguinitatem: & ius, id est, non licere, habent locum pœnæ. C. de incest. nup. l. qui contra. si verò errant in facto, iustè excusantur: vt ea. l. si in iure. in adulterij pœna nec mares nec fœminæ excusantur: vt hic. ubi. cum in adulterio &c. sed in incestu, si quidem ignorantia iuris naturalis, vel gentium, neuter excusatur in totum, sed releuantur, vt hic. vel etiam puniendi &c. si ciuilis: si masculus releuatur in aliquo: mulier in totum. Item minor excusatur in totum: vt sup. ea. l. §. 1. & hic. & inf. eo. §. Imperatores. & §. incestum. Item no. in hoc speciale, q̃ si quis distrahit illicitam coniunctionem antequam accusetur, non punitur: vt inf. eo. §. idem Pollioni. Sed quid si vnus sciat, alter non? Resp. in scientem quod dixi: & in ignorantem, quod de ignorante dixi: vt dictæ pœnæ habeant locum, vel non habeant.

b *Ætate*] etiam iuris ignorantia. & facit C. de pœnis. l. impunitas. & sup. de mino. l. auxilium. in fi. Accursius.

c *Supra dictum est.*] vt sup. eodem. §. stuprum. in fi. & ad §. sup. de ritu nup l. qui in prouincia. in fine. & de condictione sine causa. l. fin. & inf. eod. l. fin. & inf. de iure fisci. l. 2. in fine. Accursius.

a *Cum*

¶ Idem Imperatores reſcripſerunt, poſt diuortium, quod cum nouerca [a] bona fide priuignus fecerit, non eſſe crimen inceſti admittendum.

¶ Idem Pollioni * in hæc verba reſcripſerunt: Inceſtæ nuptiæ confirmari non ſolẽt: & ideo abſtinenti à tali matrimonio, pœnam præteriti delicti ei, qui nondum reus poſtulatus eſt, [b] remittimus.

¶ Inceſtum autem quod per illicitam matrimonij coniunctionem admittitur, [c] excuſari ſolet ſexu, [d] vel ætate, [e] vel etiam puniendi [f] correctione, [g] quæ bona fide interuenit: vtique ſi error [h] allegatur: & facilius, ſi nemo reum poſtulauerit.

Qui vxorem deprehenſam in adulterio occidit, non tenetur lege Cornelia de ſicarijs: tamen aliter, & aliter, ſecundum conditionem perſonæ punitur. hoc dicit.

¶ Imperatores Marcus, * & Antoninus, & Commodus filius [i] reſcripſerunt, Si maritus vxorem in adulterio deprehenſam, impetu tactus [l] † doloris interfecerit, non vtique legis Corneliæ de ſicarijs pœnam excipiet. [k] nam & Diuus Pius in hæc verba reſcripſit Apollonio, Ei qui vxorẽ ſuam in adulterio deprehenſam occidiſſe ſe nõ negat, vltimum ſupplicium remitti poteſt. difficillimũ enim eſt iuſtum dolorem temperare, & magis [12] † quia plus fecerit, quam quia ſe vendicare non debuerit, puniendus ſit. Sufficit igitur, ſi humilis loci ſit, in opus perpetuum eum tradi, ſi qui dem honeſtior, in inſulam relegari. [m]

¶ Liberto patroni famam lacerare non facilè [n] concedi. tur. Sed ſi iure mariti velit adulterij accuſare patronum, permittẽdum eſt, quomodo [o] ſi atrocem iniuriam paſſus eſſet. Certè ſi patronum, [q] qui ſit ex eo numero, qui deprehenſus ab alio interfici poteſt, [r] in adulterio vxoris deprehenderit, deliberãdum eſt an impunè poſſit occidere. qđ nobis durum eſſe videtur. nã cuius famæ, multo magis vitæ parcendum eſt.

¶ Si quis in honore miniſterioue publico ſit, reus quidẽ [s] poſtulatur: ſed differtur eius accuſatio, & cautione [t] iudicio ſiſtendi cauſa promittitur in finem honoris. & hoc ita Tyberius Cæſar reſcripſit.

Violentia excuſat ab adulterij pœna, licèt celetur marito hoc factũ. §§. ſeq. breues ſunt, ideo non ſummantur.

Idem lib. 15. Reſpon.

LEX XXXIX.

VIm paſſam eſſe * mulierem ſententia Præſidis prouinciæ continebatur. In legem Iuliam [3] † de adulteris non commiſiſſe reſpondi, [u] licèt iniuriam ſuam protegendæ pudicitiæ cauſa confeſtim marito renuntiari prohibuit. [x]

[a] *Cum nouerca*] ſi accepit nouercam in vxorem. licè: eã cognouerit: ſi tamen cum ſcit eſſe illicitum, eam dimittit; nõ tenetur inceſti. & idem dicit §. ſeq. generaliter tamen. & ita remittit alicui delictum, ſi pœniat in ſatisfactione. ſic C. ne tut. vel curat. l. 1. & de crimine ſtellion. l. 1. & de fal. l. ſi falſos codicillos. & ſi ijs. q ſibi adſcri. l. 2 & de plus petit. l. 1. & ſupra de public. l. hoc edicto. & C. de inceſt. & inutil. l qui cõtra. & C. ad legem Iuliã maieſtat. l. quiſquis. in fi & inf. de fal. l. q fallam Accur.

[b] *Poſſe arguit eſſe*] qa in iure errauit: nam ſi in facto, nec ante, nec poſt poteſt accuſari. Accur.

[c] *Remittitur*] per errorem iuris.

[d] *Sexu*] quia mulieribus eſt permiſſum ius ignorare: vt inf. de iure fiſc. l. 2. in fi. & C. de iur. & fac ignor. l. finali.

[e] *Vel ætate*] vt C. de inceſt. nup. l. qui cõtra. & ſup. proxi.

[f] *Puniendi*] Genitiui caſus.

[g] *Correctione*] ſ. corporis. & ſi nẽs. coercitione. alias, correctione. quia corrigerent ſe delinquentes abſtinẽdo à delicto: vt d. l. qui contra.

[h] *Si error*] qui præſumitur ſi palã matrimoniũ ſ̃hatur: vt ſup. de ritu nup. l. fin.

[i] *Commodus filius*] vt & ſup. de admini. tut. l. à tutoribus. §. 2. alibi fratres dicuntur vt ſup. de ma. l. 4. & C. ſi mã. ita fuerit alie. vt ma. l. 2. ſed forte fratrem, & filium habuit, qui ſic fuerunt nominati.

[k] *Iuuam excipiet*] aliàs autem mediocriter punitur: vt ſ. proxi. & inf. de ſica. l. 1. §. fi. & ſu. ad Syll. 3. ſi quis in graui. §. 3 Sed contra. C. eod. l. Gracchus. Item facit. C. de ſica. l. 1. & ſup. ſol. matri. l. ſi ab hoſtibus. §. 1.

[l] *Magis*] i. melius eſt, vt puniatur: quia plus deliquit.

[m] *Relegari*] cum aliàs pœna parricidij teneatur.

[n] *Non facile*] i. temerè. & dicunt quidam non eſſe neceſſe in accuſationibus ventam edicti petere. alij contra: cũ non permittatur accuſare, niſi in certis caſibus, vt ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur: vt C. qui accu. non poſſ. l. ſi. ſed certè hoc non eſt verum: vt ſup. de accuſa. l. hi tamen. §. 1. vt. ibi dixi.

[o] *Quomodo*] i. ſicut Accur.

[p] *Paſſus*] ſu. de iureiu. l. Prætor. §. præterea. & de in ius voc. l. ſed. & ſi. §. ſi. & eſt ſpeciale, vt in crim. maie. vt ſup. ad leg. Iul. maieſt. l. famoſi, aliàs cõtra. ſup. de accuſa. l. hinc tamen. §. vel dic. vt ibi.

[q] *Si patronum*] ſ. adulterum.

[r] *Interficere poſſit*] qui ſunt habes. ſup. eodem. l. marito. Accurſius.

[s] *Reus quidem*] de adulterio ante commiſſo. Sed quid ſi durante officio? Reſpõ. ſecus, ſecundum P. ad inſtar Legati, vt ſupra, de iud. leg. ſecunda. Legatis. aut ſi in officio deliquit: tunc diſtingue, ſit de maioribus, vel minoribus. Sed tu dic, quod omnes indiſtinctè: vt ſupra. de iniur. l. nec magiſtratibus. & de iudi. l. pars literarum. itẽ facit ſupra. de accuſ. l. 1. §. 1.

[t] *Cautione*] non ſatisdatione: vt C. de verborum ſignificatione. l. ſancimus. & de iudic. l. ſecunda. §. ſed ſi dubitetur. & ſupra de offi. Præfi. l. Senatuſconſulti. item facit ſupra, eodẽ l. ſi maritus. §. primo. & de libe. cau. l. ordinata. in fi.

[u] *Impaſſam*] CASVS Vxor Titij per vim ſtuprata eſt. non tenetur lege Iulia de adulterio: licèt hoc prohibuit nunciari viro cauſa protegẽdæ ſuæ pudicitiæ. Secundo dicit. mulier cum miſit adulterium cũ Titio, tandem hæc mulier diuertit à viro, & nupſit ſecundo. poteſt Titius accuſari de adulterio, licèt primus vir non ſit de lenocinio accuſatus. Tertiò dicit, poteſt vir etiam mortua vxore in matrimonio adulterũ accuſare. Quarto dicit, Berta commiſit adulterium: tandem ſeparauit ſe à primo viro, & nupſit ſecundo. non poteſt ipſa de adulterio accuſari, priuſquam adulter, niſi antequam nuberet ſecundo, denuntiatum ſibi fuerit. Quintò dicit: vxor Titij damnata eſt in exilium: quia ſocia latronum erat. dicitur, quod adhuc remanet vxor. Sexto dicit, accuſatio inceſtus, licet cum nupta ſit commiſſus, tollitur quinquennio. Septimo dicit, vir non ſemel poteſt, & eodem tempore maſculum & fœminam de adulterio accuſare: in crimine autem inceſtus ſecus eſt. Vltimo dicit, ſi aliquis de crimine inceſtus accuſatur commiſſo cum nupta, poſſunt ſenus eius accuſati torqueri. Franciſcus.

[x] *Prohibuit*] expreſsè, vel tacendo.

[1] † *Doloris*] P. Pio. tractus.

[2] † In P. F deeſt. magis.

[3] † P. F. in lege Iul. * Iſtã l. in duce ad poſitionẽ teſtis, p bãsuim fuiſſe illatã. vt non dicat Titiũ violẽter cognouiſſe Bertã. qa ei depoſitio eſſet nulla p verbũ violẽter, qđ facilè; & paſſiue põt accipi. vt p Bar. in l. 2. col. fi. verſ. circa ſecundã partẽ. & ibi Ale. oĩno ĩ. 3 duo reſq; ẽt vide in l. ſi ita ſcriptũ ĩ. de manu. teſta in l. ſi vxor. §. pe. verſi. volò vos ſcire ſup. eo. qđ eſt verũ, niſi cõſuemdo aliter diſponatẽm. Alex. vbi. ſup.

a *Nupta*] secundo viro facto diuortio à primo, cuius matrimonium adulterauerat. & secundum hoc, nihil est cõtra. vel dic de eodem viro loqui. Et quod dicit, prior. i. primo. sed tunc est contra sup. eod. l. constante. sed ibi vxorẽ: hic adulteram. Item est contra sup. eo. l. miles. §. volenti. sed ibi virum prohibet accusare: hic extraneũ permisit. & facit ff. eod. l. adulter. §. fi. & C. eo. l. fi dum.

b *Postulat*] sic infra eo. l. fi. & ff. e. l. miles. §. adulterij. Accur.

c *Nupta*] f. secundo viro.

d *Damnetur*] facit sup. eo. l. adulter. §. fi. & l. denunciasse. §. fi. in princ. & l. si maritus. §. fi. & l. qui vxori. & C. eodem. l. fi dum.

e *Addomum*] supra de dam. infec. l. 4. §. sed si. ties.

f *Adulterij*] vel stupri: vt sup. eo. l. mariti. §. 1.

g *Incestum adulter.*] nec forte adulterij iuncti incesto: vt ff. l. proxi. §. 1. & facit sup. eo. l. mariti. §. fi. sed separatim tollitur: vt sup. eo. l. mariti. §. hoc quinquẽnio. h *Propter commune*] alioquin secus esset. & facit su. de accu. l. hos accusare. §. lege. & C. eo. tit. l. reos. & sup. eo. l. si maritus. §. fi. & l. nihil. §. fi. & ff. ad Turpil. l. 1. §. accusationem.

i *Postulari*] i. accusari. Accur.

k *Tamen duobus*] adultero, et adulteræ. l *Intentari potest*] de hoc dic vt sup. eod. l. qui pupillam. §. fi. & C. si reus, vel acc. l. fin. m *Per adulterium*] secus in adulterio: vt C. eod. l. adulterij §. fin. & l. 3. & C. de quæstio. l. 1.

n *Dicatur*] aliàs nõt eum de domo accusatæ, vel accusantis non debeant produci serui ad torquendum: vt inf. de quæstio. l. 1. §. 1. & l. de incestu.

Quæsitum est] CASVS. Dixi vxori meæ, quod eam volebam de adulterio accusare, quod commiserat cum Titio: & eam non accusaui. postea separauit se à me, & nupsit Titio, dicitur, q̃ bene tenet matrimoniũ. Sed pone, quod postquam à me separauit se, eam accusauit de adulterio: & interim eam reduxi in vxorem. dicitur quod videor desiisse ab accusa. & amplius eam accusare non possum ex eadem lege. Franc.

o *Extraneo*] extranei.

p *Destinauerit*] maritus.

q *Nihil impedire*] alias leu. & facit ff. e. l. miles. §. licet. & C. eo. l. commissum. sed arg. cõtra in Auth. de sup. nu. collat. 9.

r *Videri*] nec iõ crimen lenocinij ẽhere vẽ. vt C. eod. l. sine metu. & l. seruis. §. 2. s *Non superesse*] vt C. eo. l. abolitionem. in fi. & s. eo. l. si vxor. §. sed si qua. & inf. ad Turp. l. q. desiit. & ff. eo. l. 2. §. 1. & no. de tacita reconciliatione. similia ff. de min. l. si filiusfa. & C. de in. do. l. a. & si de se. cõmis. l. post diẽ. ff. do. ma. l. 2. & ff. rer. amo. l. fi.

Nec mirum est CASVS In accusa. adulterij nulla dat dilatio, nisi personę exhibeãt. nec nisi hoc videatur iudici. Franc.

t *Hæc dilatio*] hæc dilationẽ, aliter ergo. vel nulla dãda. vel vna tali. ẽh. & est speciale. ff. si quis. vt ff. de fer. i. fi. & fac. quæ not. sup. de pu. l. in s. item fac. sup. eod. l. miles. §. quæ propter.

Si is] CASVS. Liberus filius annorũ aureorũ impetrauit: si iaceat cum vxore patroni. vel cũ patrona, vel cũ filia, filiaue patrona, & inueniat in lecto cũ ea: põt eam occidi vel liberi, & sic vis vilis plona. Fran.

u *Aut in eius*] si habeas, ei, bene stat. ff. vxore si eius vel eam, beneè stat. nam semper dic eorũ, vel eius vxorem. & quod subijcit eum, vel eam: non est vis.

x *Eamve*] ff. vxorem.

y *Patris*] præmitte, patris cuius. &c. & ad omnes genitiuos sequentes suppone, cuius. & facit sup. de testi. l. 3. & ff. eod. l. marito. §. 1.

z *Occidatur*] à viro: vt d. l. marito. §. 1.

a *Placere*] quo ad hoc, p libello habet. sic C. qui accus. poss. l. pen. & fi. & ff. de inoff. testa. l. 1. & de cõd. & demon. l. falso. §. 1. sed arg. contra. ff. de excusa. tut. l. cumex oratione.

¶ Nupta [a] quoque muliere, tametsi lenocinij vir prior nõ postuletur: adulterij tamen crimen contra adulterum ab extraneo potest inferri.

¶ In matrimonio quoq; defuncta vxore, vir iure adulterũ inter reos recipi postulat. [b]

¶ Nupta [c] priusquam adulter damnetur, [d] adulterij non postulatur, si nuptias denuntiatio, vel ad domum [e] mulieris missa non præcessit.

¶ Mulierem ob latronum societatem exulare iussam, citra pœnæ metum in matrimonio retineri posse, respondi: quia non fuerit adulterij [f] dãnata.

¶ Præscriptione [*] quinq; annorum crimen incesti iũctum adulterio [g] non excluditur.

¶ Duos quidem adulterij marem, & fœminam propter cõmune [h] crimen simul non iure, nec à viro postulari [i] conuenit: cum tamen duobus [k] denuntiatum fuisse ab eo, qui postea desistere volebat, abolitionem esse necessariam in vtriusq; persona, [l]† respondi.

¶ Incesti commune crimen aduersus duos simul intentari potest [l].

¶ De seruis quæstionem in dominos incesti postulatos ita demum habendam respondi, si per adulterium [m] incestum esse contractum dicatur. [n]

Mulier repudiata à viro potest nubere illi, quem maritus suspectum habet de adulterio: dumtamen non accusauit. h. d.

Paulus lib. 19. Respon.

LEX XL.

QVæsitum est, an ea, quã maritus adulterij crimine se accusaturũ minatus est, nec quicquam egit, vel iure mariti, vel iure publico [o] nubere possit ei, quem in eam [z]† reum adulterij destinauerit. [p] Paul. respondit, nihil impedire [q] quo minus ei, quem suspectum maritus habuit, ea de qua quæritur, nubere possit.

Qui desistit ab accusatione vxoris, eam reducendo, non potest iterum eam accusare. hoc dicit.

¶ Item quęritur, an idem maritus destitisse videatur, vel lenocinium commisisse, qui eandem reduxit uxorem. Paulus respondit, eum qui post crimen adulterij intentatum, eandem uxorem reduxerit, destitisse uideri: [r] & ideo ex eandem lege postea ius accusandi ei non superesse. [s]

Idem lib. 1. Sententia.

LEX XLI.

IN crimine adulterij nulla danda dilatio est, nisi ut personæ exhibeantur, aut iudex ex qualitate negotij motus hoc [t] causa cognita permiserit.

Tryphoninus lib. 2. Disput.

LEX XLII.

SI is qui ius aureorum anulorum impetrauit, adulterium commiserit in patroni uxorem, aut in patronam suã, aut in eius, [u] eamve [x] [3]† cuius libertus patris, [y] aut matris filij filiæve fuit, an ut libertus puniri debeat? & si deprehensus fuerit in adulterio, an impunè occidatur? [z] Et magis probo pœnæ [4]† subijciẽdum libertinorum, quoniam lege Iulia de adulterijs coercẽdis, ad tuenda matrimonia pro libertinis eos haberi placuit: [a] & deteriorem eorum causam per istud beneficium patronorum haberi non oportet.

Qui vxorem non legitimè repudiatam duxit vxorẽ, credens eam repudiatam, adulterium non commisit. h. d.

1 † P. F. Ius. 2 † P. F. Ius ca.

3 † P. F. eive.

4 † P. Tiã pœnas.

Caius lib. 3. ad l. 12. tabul.

LEX XLIII.

SI ex lege [a] repudium missum non sit, [a] & idcirco mulier adhuc nupta esse videatur: [b] tamen si quis eam vxorem duxerit, [c] adulter non erit. idque Salvius Iulianus respondit; quia adulterium (inquit) sine dolo malo non committitur. [d] quamquã dicendum est, ne is, qui sciret eã ex lege repudiatam non esse, dolo malo committat. [e]

Paulus †† *lib. 4. Respons.*

LEX XLIIII.

DEfuncta quoque socru [f] gener incesti postulabitur, ut & adulter [h] post mortem mulieris.

Ad legem Iuliam de ui publica.

TITVLVS VI.

Hic titulus planus est, nec indiget summarijs: quia succinctè ponit in quibus casibus tenetur quis lege Iulia de vi publica: & pœnam describit in l. qui dolo. §. vlti. & pauca verba legis exponit: vt in l. armatos. & in l. ij qui ædes. §. telorum.

Martianus lib. 14. Instit.

LEX PRIMA.

LEge Iulia de ui publica tenetur, qui arma, tela, domi [i] suæ, in agrove, [k] in villave [l] præter usũ [m] uenationis, uel itineris, uel nauigationis coegerit. [n]

Vlpianus †† *lib. 4. Regul.*

LEX II.

EXcipiuntur [o] autem armatura, quæ quis commercij causa habuerit, hæreditatéve ei obuenerint.

Martianus lib. 14. Instit.

LEX III.

IN eadem [p] causa sunt qui turbæ, seditionisve faciendæ consilium iniecerint, seruosve, aut liberos homines in armis habuerint. [q]

¶ Eadem lege tenetur, qui pubes [r] cum telo in publico fuerit. In eadem causa sunt, qui pessimo exemplo, conuocata seditione villas expugnauerint, & cum telis, & armis bona rapuerint. Item tenetur qui ex incendio rapuerit [s] aliquid præter materiam. [t] Præterea punitur huius legis pœna, qui puerum, vel fœminam, uel quemquam peruim [u] stuprauerit. Sed & qui in incendio cum gladio, aut telo rapiendi causa fuerit, vel prohibendi [x] dominum res suas seruare, eadem pœna tenetur. Eadem [y] lege tenetur qui hominibus armatis [z] possessorem domo, agroue suo, [a] aut naui sua [b] deiecerit, concusserit, [c] expugnauerit. 3 †

Vlpianus li. 59. ad Edictum.

LEX IIII.

VIve id [d] fieret, [e] homines accõmodauerit. 4 †

Martianus lib. 14. Instit.

LEX V.

QVi cœtu, concursu, 5 †† turba, seditione incendium fecerit, quique hominem dolo malo incluserit, [f] obsederit, quive fecerit quò minus [h] sepeliatur, quò magis funus diripiatur, distrahatur, [i] quive per vim

---

a *Ex lege*] CASVS. Repudiauit vxorem non legitimè: & sic adhuc vxor manet. qui eam duxit in vxorem. si quidem sine dolo credens eam iustè repudiatam, nõ committit adulterium: alias sic. Accur.

a *Non fit*] ex lege mittitur prout hẽs sup. de diuor. l. 2. quod hic non fuit legitimè. sed missum fuit de facto.

b *Videatur*] nam si ipso iure fieret diuortiũ per adulterium, frustra diceretur, quòd vir debet eam repudiare: vt sup. eo. l. constante.

c *Duxerit*] credens eam repudiatam legitimè.

d *Non committitur*] i. conscientia maritalis thori: vt C. de repu. l. vxor. in fi. Item nec stuprum sine dolo cõmittitur: vt C. eo. l. eũ qui. & fa. sup. eo. l. hęc verba. & l. is cuius. in princ. & l. miles. §. mulier & C. de fid. l. 1.

e *Committat*] adulterium, vt communiter pœna statua debeat imponi. nam non debet imponi: quia per qualequale matrimonium commissum est adulterium: vt sup. eo. l. si adulterium. §. nõnunquam. Vel dic ¶ non cõmittitur adulterium hoc ipso, quòd duxit vxorem, nisi eã cognouerit. & secundum hoc habeas, ne. & facit sup. de condi. sine causa. l. auunculo. & ĩ. vnde vir & vxor. l. 1. in fi. alij habẽt sine, ne: & tunc est sensus, quòd committit adulterĩũ quia sciens: in primo casu non, quia ignorans.

Efuncta, CASVS. Gener incestum cũ socru, etiam mortua socru potest generi accusari de incestu, sicut adulter post mortem mulieris. Franc.

f *Quoque socru*] cum qua gener concubuit.

g *Vi*] id est, sicut.

h *Adulter*] vt sup. eo. l. vim passam. §. 1.

AD LEGEM IVliam de vi publica.

¶ Quid vis publica, qd priuata significet, elegantes hic docet Cuiac. ex Demosth. & ante eum Duar. lib. 1. Disp. cap. 22.

i *Lege Iulia. Domi*] no. mirabile quòd reputatur vis solum habere arma domi, vel portare.

k *Agrove*, fortè vbi erat vna domus.

l *In villave*] vbi plures.

m *Præter usum*] sic sup. eo. l. qui dolo. §. 2.

n *Coegerit*] id est, habuerit.

o *Excipiuntur*] quædã enim &c. vt sup. de aeq. ter. domi. l. quædam. & inf. de Decurion. l. Decurio. Accur.

p *In eadem*] vt hęc l. teneatur.

q *Habuerint*] C. eod. l. fin.

r *Qui pubes*] maximè. nam impubes tenetur si sit doli capax: vt arg. C. de aucto. præst. l. clarum. & inf. de reg. iur. l. pupillum. sed arg. contra. C. de fal. mo. l. 1. in f.

s *Rapuerit*] vt C. eo. l. fi. Accur.

t *Præter materiam*] qua vtitur ad ædificandũ: vt ff. de leg. 3. l. ligni. in princip. & supra. de vsufruct. l. arbo, ribus. in princip. & hoc ideo, quia aliàs comburetentur.

u *Peruim*] vt sup. tit. 1. l. maritus. §. fi.

x *Vi prohibendi*] repete fuit causa prohib.

y *Eadem*] id est pœna eiusdem l. quæ est Instit. de publ. iudi. §. Item lex.

z *Armatis*] sed sine armis locum habet sequens tit. vt infra, tit. 1. l. si quis. & l. 1. §. 1.

a *Suo*] scilicet. domini facientis vim. Accursius.

b *Nauifua*] pro alijs datur interdictũ vnde vi: sed pro naui non: vt supra. de vi. & vi arma. l. 1. §. si quis de naui. & facit C. eod. l. si quis.

c *Concusserit*] aliàs, concusserit. & aliàs, excusserit.

d *Vt id*] P. vtiue distraheretur.

e *Fieret*] scilicet, aliquod de supradictis. Accursius.

Qui cœtu] CASVS. huius princ. est planus.

¶ *Si de vi*] Dico me deiectum per vim de domo, quam dico esse meam: vnde peto te puniri. Item peto domum mihi restitui, cum sim dominus. tu te dicis dãm. dicitur, q prius cognoscitur de vi. Secundò dicit. vidnam, vel nuptam rapui. vltimo supplicio damnor. sed si pater mulieris hanc iniuriam remisit mihi: quilibet extraneus potest me accusare, etiã vltra quinquennium: cũ maius sit hoc delictum, quam adulterium. Fran.

f *Concursu*] aliàs, conuersõ. & tunc dic cętu conuersõ, id est, conuocato. vel dic propriè.

g *Incluserit*] sic sup. quod met. cau. l. qui in carcerem. & C. eo. l. 3. & inf. eo. l. & eum. Accursius.

h *Quo minus*] Sicut B. sed R. quo magis.

i *Distrahatur*] aliquid, quod sit necessarium funeri sepeliendo. Azo. vel dic, distrahatur, id est, auferatur funus, vt portetur ad sepeliẽdum. sic supra. depos. l. bona fides. & facit supra. de sepul. viola. l. sepulchri.

a *Rescin-*

---

3 †† P. F. Papianus.

4 † P. F. Scæuola.

3 †† P. F. deiecerit, expugnauerit cõcursu.

4 † P. F. Vtiue id fieret, homines cõmodauerit.

5 † P. F. conuersu.

* 12. tab. l. vt inscriptio indicat. vide lib. 9. sup. de diuor. & Cic. 1. de orat.

* De coercenda seditione. Arist. li. 5. Pol. c. 4.

a *Rescindit*] vt supra, quod met. cau. l. metum. §. sed quod, & §. ex hoc.

b *Si de vi, & possessione*] id est, de re possessa: & sic vel, pro. id est, & adde quod no. sup. de iudi. l. si de vi.

c *De vi*] id est, de crimine: quod potes intelligere cum accusatio prius fuerit instituta, secundum quosdam. vel die, scilicet si hoc voluerit accusator. & sic non est contra. C. quando ci. act. præ. cri l. 1. & facit C. eo. l. si quis. Item cõsta C. de app. l. 1. Solu. pro eodem hic accipitur, dñium, & possessio, secundũ Hug. ibi secus. Vel solu. vt ibi. & eodẽ modo solue C. de rei vẽdi. l. ordinarij.

d *Sed & decreuit*] nõ solum rescripsit, consultus pura, sed & decretum, proprio motu fecit.

e *Sine possessionis*] hoc ponit pro expositione dominij, i. de iure rei possessæ: sic ergo hæc duo ad idem referũtur: vt & ibi Alexander siue Paris. vel die. dominij propriæ possessionis. i. tutis qđ habet in re possessa, puta. vsum fr. vel emphyteuticum ius: vel simile. Accur.

f *Qui vacantem*] id est. viduam.

g *Vltimo supplicio*] vt C. de rap. vir. l. 1. & Instit. de publ. iud. §. si autem.

h *Exoratus*] id est, rogatus.

i *Remiserit*] non apetit, valeat remissio. vel non: sed hoc dic. vt sup. de adult. l. si maritus. §. si negauerit. item facit C. de transac. l. transigere. & inf. de iure fis. l. in fisci. Accur.

k *Extraneus*] cui per patrem non fit præiudiciũ. ad quod sup. de pact. l. si vnus. §. & in summa. & C. de inge. manu. l. ingenui.

l *Excedat*] i. non finitur quinquennio, vt crimẽ adulterij: vt ff. tit. 1. l. mariti. §. fi.

m *Exequaris*] vt sup. l. qui cœtu. 2. respon.

n *Prouocationem necauerit*] quia appellabat ab eius iniuria: vt C. de ap. l. si quis. & inf. de ap. recip. l. 2.

o *Vt torqueatur*] facit in Extr. 1. l. legis. sed contra. in consti. l. hac lege. sed hic armis, ibi non: vt sup. l. 3. in fi.

p *Ad Legatos*] Proconsulis. vel dic. hostium: vt inf. de Legationibus. l. fi. in prin. prout habes. quem. Accur.

q *Oratores*] id est, Doctores 1 artium. dicuntur enim & ipsi aliquam habere dignitatem: quod patet: quia à muneribus quãdoque excusamur: vt C. de profes. l. 2. & 2. & l. medicos.

r *Comitesve*] de his fit mẽtio sup. l. 1. sed addes. in fi. vel Comites, i. Assessores.

s *Si quis*, id est, si qs supradictorum Legatorum, vel oratorum, vel Comitum.

t *Eorum*] i aliquem alium pulsasse, &c. vel aliter, si quis in dignitate aliqua positus quem prædictorum, scilicet, Legatorum, Comitum, oratorum pulsasse &c & hoc si habeas. si quis quẽ alias. est si quisquam: & tunc serua primam expositionẽ.

L *Lege Iulia*] CASVS. Lex Iul. prohibet impediri aliquem accusatũ quo minus Romam vadat ad excusandum se. & ad se defendendum. Franc.

u *Reum*, id est, accusatum aliquem, vel condemnatum.

x *Roma*] vel alibi, vbi necesse habeant se excusare. & hoc si cum armis, si autem sine armis, tunc obiiset in fata. tit. 1. l. legis. & Instit. de publi. iudi. §. item l. x.

y *Armatos. Non vtique*] scilicet. tantum. & facit Instit. de interdi. §. qui autẽ. & de publ. iudi. Item lex. & infra, de verborum signific. l. si calumnietur. §. telum. & l. armorum. & supra, de vi. & vi arma. l. 3. §. armis. & ff. eo. l. ii. §. Qui dolo] CASVS. Qui dolum cõmisit vt iudicia non procedant iurè. vel vt iudex male iudicet, vel vt Potestas aliter, quàm fit ius, decernat: tenetur hac l. Iul. Item hac lege tenetur, qui per iniuriã exegit ab alio pollicitationem de ludendo, vel de pecunia danda. Item hac lege tenetur litigator, qui coram iudice, vel ibi iuxta stabat cum lancea ad terrendum iudicem. sed ille, qui habet secum homines, & ministros causa pugnandi cum bestijs, non tenetur hac lege. Item hac lege tenetur qui conuocatis hominibus vim fecit, vt aliquis verberetur, & pulsetur. licèt non fit occisus. Item damnato hac lege interdicitur el aqua, & igni. Franc.

z *Quàm*] subaudi, aliter.

a *Eius*] aliàs, ius erit. & aliàs, iusserit.

b *Faciat*] scilicet, tenetur l. Iul. de vi. & semper repete, quominus. Accursius.

c *Qui ludi*] supple, idem tenetur lege Iul. qui exegerit polliceri ludos faciendos, vel pecuniam.

1 Immò verò oratores hoc loco intelligendi sunt Legati, vt apud Virg. in 11. Itaque oratores aderãt ex vrbe Latina. Veniramis oleę, venitque rogitates. Budæus hic.

2 ff. Si quis quẽ cotã pulsasse & iniuria affecisse arguatur. alias, aut iniuria &c.

3 ff. P. F. Si quis quẽ pulsauerit. Accursius.

4 ff. P. F. habuerint.

5 ff. P. F. ejusmodi.

Idem lib. 8. de offic. Proconsul.

LEX VII.

LEge Iulia de vi publica tenetur qui cum imperium potestatemve haberet, ciuem Romanum aduersus prouocationem necauerit, n verberauerit, iusserit ve quid fieri, aut quid in collum iecerit, vt torqueatur. o Item quod ad Legatos, p oratores, q comitesve r attinebit, si quisquam s eorum t pulsasse, siue iniuriam fecisse arguetur. 3 †

Martianus lib. 5. Public.

LEX VIII.

LEge Iulia de vi publica cauetur ne quis reum u vinciat, impediatve, quo minus Romæ x intra certum tempus adsit.

Paulus lib. 7. ad Edictum.

LEX IX.

ARmatos non vtique * y eos accipere debemus qui tela habuerint: 4 † sed etiã eos, qui habẽt aliud, quod nocere potest.

* Subaudi tantum. Ant. Aug. lib. 2. c. 1.

Vlpianus li. 68. ad Edictum.

LEX X.

QVi dolo malo fecerit quo minus iudicia tutò exerceantur, aut iudices, vt oporteat iudicent, uel is qui potestatem, imperiumve habebit, quàm z eius a erit 5 † decernat, imperet, faciat. b

¶ Qui ludos, c pecuniamve ab aliquo inuito polliceri publicè, priuatimve per iniuriã exegerit: item qui cum telo

Vlpian. lib. 7. de offic. Proc.

LEX VI.

ET eum, qui puerum ingenuum rapuit, puniendũ Diuus Pius rescripsit, in hæc verba, i Exemplũ libelli dati mihi à Domitio Syluano, nomine Domitij Syluani patrui, subijci iussi, motus querela eius, qua significauit filium suum ingenuum, iuuenẽ admodum, raptum atque conclusum, verberibus ac tormentis vique ad summum periculum afflictum. Germane 2 † charissimè velim audias eum: & si compereris hæc ita admissa, rem seuerè exequaris. m

ET eum] CASVS. Qui puerum ingenuum rapuit, grauiter punitur, & hoc Diuus Pius rescripsit: verba cuius rescripti ponuntur in litera, cætera sunt plana.

L *Lege Iulia*] CASVS. Si Potestas Bonon. aliquem condemnat morti, vel vulneribus, vel simili pœnæ: & cum appellaret, iussit Potestas has pœnas imponi spreta appellatione: tenetur Potestas hac l. Iul. idem in Legato Procõsulis, & in oratore. i. Doctore artiũ. Et idem in Comite: vt si aliquẽ isti pulsauerunt, siue iniuriã fecerunt, teneantur hac l. Frãc.

i *Vt sequatur*] subaudi, aliter.

k *Extraneus*] cui per patrem non fit præiudiciũ. ad quod sup. de pact. l. si vnus. §. & in summa. & C. de inge. manu. l. ingenui.

l *Excedat*] i. non finitur quinquennio, vt crimẽ adulterij: vt ff. tit. 1. l. mariti. §. fi.

m *Exequaris*] vt sup. l. qui cœtu. 2. respon.

n *Prouocationem necauerit*] quia appellabat ab eius iniuria: vt C. de ap. l. si quis. & inf. de ap. recip. l. 2.

o *Vt torqueatur*] facit in Extr. 1. l. legis. sed contra. in consti. l. hac lege. sed hic armis, ibi non: vt sup. l. 3. in fi.

p *Ad Legatos*] Proconsulis. vel dic. hostium: vt inf. de Legationibus. l. fi. in prin. prout habes. quem. Accur.

q *Oratores*] id est, Doctores 1 artium. dicuntur enim & ipsi aliquam habere dignitatem: quod patet: quia à muneribus quãdoque excusamur: vt C. de profes. l. 2. & 2. & l. medicos.

r *Comitesve*] de his fit mẽtio sup. l. 1. sed addes. in fi. vel Comites, i. Assessores.

s *Si quis*, id est, si qs supradictorum Legatorum, vel oratorum, vel Comitum.

t *Eorum*] i aliquem alium pulsasse, &c. vel aliter, si quis in dignitate aliqua positus quem prædictorum, scilicet, Legatorum, Comitum, oratorum pulsasse &c & hoc si habeas. si quis quẽ alias. est si quisquam: & tunc serua primam expositionẽ.

L *Lege Iulia*] CASVS. Lex Iul. prohibet impediri aliquem accusatũ quo minus Romam vadat ad excusandum se. & ad se defendendum. Franc.

u *Reum*, id est, accusatum aliquem, vel condemnatum.

x *Roma*] vel alibi, vbi necesse habeant se excusare. & hoc si cum armis, si autem sine armis, tunc obiiset in fata. tit. 1. l. legis. & Instit. de publi. iudi. §. item l. x.

y *Armatos. Non vtique*] scilicet. tantum. & facit Instit. de interdi. §. qui autẽ. & de publ. iudi. Item lex. & infra, de verborum signific. l. si calumnietur. §. telum. & l. armorum. & supra, de vi. & vi arma. l. 3. §. armis. & ff. eo. l. ii. §. Qui dolo] CASVS. Qui dolum cõmisit vt iudicia non procedant iurè. vel vt iudex male iudicet, vel vt Potestas aliter, quàm fit ius, decernat: tenetur hac l. Iul. Item hac lege tenetur, qui per iniuriã exegit ab alio pollicitationem de ludendo, vel de pecunia danda. Item hac lege tenetur litigator, qui coram iudice, vel ibi iuxta stabat cum lancea ad terrendum iudicem. sed ille, qui habet secum homines, & ministros causa pugnandi cum bestijs, non tenetur hac lege. Item hac lege tenetur qui conuocatis hominibus vim fecit, vt aliquis verberetur, & pulsetur. licèt non fit occisus. Item damnato hac lege interdicitur el aqua, & igni. Franc.

z *Quàm*] subaudi, aliter.

a *Eius*] aliàs, ius erit. & aliàs, iusserit.

b *Faciat*] scilicet, tenetur l. Iul. de vi. & semper repete, quominus. Accursius.

c *Qui ludi*] supple, idem tenetur lege Iul. qui exegerit polliceri ludos faciendos, vel pecuniam.

a *In conuentu*] In lib. B. est in cõuentu, i. in loco prope iudiciũ, quod dic, vt ff. de procu. l. præsens, & l. qui in foro, & de verb. sig. l. 2. & l. vt Alphenus, & l. ædificia, & l. qui in cõtinentibus, sed in lib. R. est conuentu, aliàs, concione.

b *Exercebitur*] sub. tenebitur hac lege.

c *Adeat*] s. bestias, vt ff. eo. l. 2. Accursius.

d *Vim fecerit.*] cum armis, aliàs locum habet infra. tit. 1.

e *Aqua & igni.*] cuius loco est hodie deportatio, vt ff. ad legẽ Iuliã peculatus. l. 3. Et sic non obst. Instit. de publicis iudicijs, § item lex. vbi dicitur, quod omnia bona perdit, & hoc in libero. At si seruus fecit dolo domino, vim fecerit, vltimo supplicio, si iubente, in metallum damnatur. vt C. eo l. seruos.

HI qui *ædes*.] CASVS. Qui initat domũ alienã p vim, & eã frangunt, & destruunt, item qui cãnũ dã turba, puniuntur capite. Sed dicit, qd contineatur appellatione telorũ, vltimò dicit, qui telũ portat causa se defendendi, nõ tenetur, & ita rusticis nostri Comitatus portãt pro maiori parte eorum. *Franc.*

f *Telorum*] contra supra. de furtis. l. si pignoti. § 2. & sup. eo. l. armatos. Accursius.

g *Tuendæ*] sic sup. de iust. & iure l. 3. & dic hoc, vel ab homine, vel ab alio animali.

h QVI *noua. Exercent*] per vim exigẽdo plus nõ ẽt tributorum. Item lege Iulia de ambi vt inf. ad legem Iul. de ambi. Item constitutionibus. vt C. noua vectigalia. l. fi. Accur.

AD LEGEM IVliam de vi priuata.

¶ *Quando sine armis est, continet tamen publica iudicia, vt supra. de publ. iud. l. 1.*

Non abs re erit, si quæ hic adnot. Cuiacius videantur.

De vi priuata.] CASVS. Numerat pœnas, quas patitur damnatus lege Iul. de vi priuata, vt in sequenti vers. eadẽ &c. dic, vt in gl. ibi posita. Item, q rapuit aliquid ex naufragio, punitur hac pœna, sed hodie secus, quia extra ordinem punitur, cætera sunt plana vsque ad l. ctediziores. Fran.

i *De vi priuata.*] vt C. eo. l. tutoris. & Instit. de publ. iudi. § item lex, hẽ amittio dignitatis, & infamia, vt subijcitur hẽ

dolo malo in conuẽtu [a] fuerit, aut vbi iudicium publicè exercebitur. [b] Excepti est, q propter venationem habeat homines, qui cum bestijs pugnent: ministrosque [1]† ad eas [c] habere conceditur.

¶ Hac lege tenetur, & qui conuocatis hominibus vim fecerit, [d] quo quis verberetur, & pulletur, & si [2]† neque homo occisus sit.

¶ Damnato de vi publica, aqua, & igni [e] interdicitur.

Paulus lib. 5. Sententiarum.

LEX XI.

HI, qui ædes alienas aut villas expilauerint, effregerint, expugnauerint, si quidem in turba cum telis fecerint, capite puniuntur. Telorum [f] autem appellatione omnia, ex quib. singuli homines nocere possunt, accipiuntur.

¶ Qui telum tuendæ [3]† [g] salutis suæ causa gerunt, non uidentur hominis occidendi causa portare.

Idem lib. singulari ad Senatusconsl. Turpill.

LEX XII.

QVi noua vectigalia exercent, [h] lege Iulia de vi publica tenentur.

Ad legem Iuliam de vi priuata. [*]

TITVLVS VII.

Primò ponit pœnam l. Iul. de vi priuata, deinde casus quibus, quis tenetur l. Iul. de vi priua. vsque in fi. tit. & planus est tex.

Martianus lib. 14. Institu.

LEX PRIMA.

DE vi priuata [i] damnati [k] pars tertia bonorum ex lege Iulia publicatur, [l] & cautum est, ne Senator sit, aut Decurio, aut ullum honorem capiat: neve in eum ordinem sedeat: neve iudex sit, & vi delicet omni honore quasi infamis [m] ex Senatusconsulto carebit. [n] Eadem pœna [o] afficiuntur qui ad pœnam legis Iuliæ de ui priuata redigũtur, & si quis ex naufragio dolo malo, quid rapuerit. Sed ex [4]† constitutionibus Principum extra ordinem, qui de naufragiis aliquid diripuerint, [p] puniuntur: nam & Diuus Pius rescripsit, [q] nullam vim nautis fieri debere, & si quis fecerit, ut seuerissimè puniatur.

Scæuola lib. 4. Regul.

LEX II.

HAc lege [r] tenetur, qui conuocatis hominibus vim fecerit quò quis uerberaretur, pulsaretur, neque homo occisus erit.

Martianus [5]† *lib. 1. Public.*

LEX III.

NEc interest, liberos an seruos suos, an alienos quis ad uim faciendam conuocauerit. Nec minus ij, qui conuocati sunt, eadem lege [s] Iulia tenentur. Sed, & si nulli conuocati, nullique pulsati sunt, pecuniariam tamen ex bonis alienis, quid ablatum sit, hac lege teneri cum, quid id fecerit.

Paulus lib. 55. ad Edictum.

LEX IIII.

LEgis Iuliæ de ui priuata crimen committitur, cũ cœtum aliquis, & concursum fecisse dicitur quò minus qs in ius produceretur, [t] & si quis quæstionem de alterius seruo habuisset, & ideo moderatius [u] edicto Prætoris de iniurijs utendum esse, Labeo ait.

1† Aliàs, ministros enim.

2† In P. Flo. deest, esse.

3† P. F. tuendæ.

4† P. Flo. honore carebit is, qui non criminaliter ex hac lege, sed ciuiliter cõuentus dãnatur ad tertiã partẽ bonorũ, & dicas ad bona dari rei iud. vel cõd. ex lege: si dicas, ipso iure fieri publicationẽ bonorum tertiæ partis. Sed certè neutra talium actionum infamat, sed dicã de facto infamari, vel dicam speciale, vel aliter, eadẽ pœna, i. q punit alia ex alio edicto, s. ex hoc si quis &c sic, vt hic efficitur infamis si extra ordinem pecuniariter cõdemnat. Sed nonne ex illo edicto est pœna quadrupli, vt ff. de incen. l. j. & C. de fur. l. ĩ eũ. & nõ infamat? Rñ. dices, vt l. Pedius. § j. ĩ fi. ex. i. ĩ. de incen. vel tertiò, eadẽ pœna afficit q. ff. ex naufragio &c. qñ. f. fecit vi, nã si redigitur ad pœnã huius legis, nihilo minus ciuiliter, & in quadruplũ, & hoc si sine armis: nã si cũ armis, tenetur l. Iul. de vi publi vt ĩ. tit. j. l. 3. in fi. quæ vi contra.

5† P. Flo. Macer.

[*] Hæc vis priuata, vis sine armis dicitur, ff. sed & constitutionib. Instit. de interd. § 1. hẽ lex Iulia. Instit. de publ. iud. de hoc tamen, & vide nomẽ sampserin, vide Duar. lib. 2. Disp. c. 22.

[a] *In conuentu*] In lib. B. est in cõuentu, i. in loco prope iudiciũ, quod dic, vt ff. de procu. l. præsens, & l. qui in foro, & de verb. sig. l. 2. & l. vt Alphenus, & l. ædificia, & l. qui in cõtinentibus, sed in lib. R. est conuentu, aliàs, concione.

[b] *Exercebitur*] sub. tenebitur hac lege.

[c] *Adeat*] s. bestias, vt ff. eo. l. 2. Accursius.

[d] *Vim fecerit.*] cum armis, aliàs locum habet infra. tit. 1.

[e] *Aqua & igni.*] cuius loco est hodie deportatio, vt ff. ad legẽ Iuliã peculatus. l. 3. Et sic non obst. Instit. de publicis iudicijs, § item lex. vbi dicitur, quod omnia bona perdit, & hoc in libero. At si seruus fecit dolo domino, vim fecerit, vltimo supplicio, si iubente, in metallum damnatur. vt C. eo l. seruos.

[f] *Telorum*] contra supra. de furtis. l. si pignoti. § 2. & sup. eo. l. armatos. Accursius.

[g] *Tuendæ*] sic sup. de iust. & iure l. 3. & dic hoc, vel ab homine, vel ab alio animali.

[h] QVI *noua. Exercent*] per vim exigẽdo plus nõ ẽt tributorum. Item lege Iulia de ambi vt inf. ad legem Iul. de ambi. Item constitutionibus. vt C. noua vectigalia. l. fi. Accur.

[i] *De vi priuata.*] vt C. eo. l. tutoris. & Instit. de publ. iudi. § item lex, hẽ amittio dignitatis, & infamia, vt subijcitur hẽ

[k] *Damnati*] genitiui casus.

[l] *Publicatur*] ipso iure, quod est hic speciale, vel per sententiam, vt ff. de interdic. & releg. l. relegatorum, §. ad tempus.

[m] *Quasi infamis.*] expressiuum veritatis, vt ff. depu. iud. l. infamẽ & ff. e. l. fi. Alij dicunt qp de facto, nõ de iure est infamis, & secundum vtrumq; est sic. C. de dignit. l. 2.

[n] *Carebit*] semper supple, hac l. damnatus.

[o] *Eadem pœna.*] q. d. sic erit infamis. & of honore carebit is. qui non criminaliter ex hac lege, sed ciuiliter cõuentus dãnatur ad tertiã partẽ bonorũ, & dicas ad bona dari rei iud. vel cõd. ex lege: si dicas, ipso iure fieri publicationẽ bonorum tertiæ partis. Sed certè neutra talium actionum infamat, sed dicã de facto infamari, vel dicam speciale, vel aliter, eadẽ pœna, i. q punit alia ex alio edicto, s. ex hoc si quis &c sic, vt hic efficitur infamis si extra ordinem pecuniariter cõdemnat. Sed nonne ex illo edicto est pœna quadrupli, vt ff. de incen. l. j. & C. de fur. l. ĩ eũ. & nõ infamat? Rñ. dices, vt l. Pedius. § j. ĩ fi. ex. i. ĩ. de incen. vel tertiò, eadẽ pœna afficit q. ff. ex naufragio &c. qñ. f. fecit vi, nã si redigitur ad pœnã huius legis, nihilo minus ciuiliter, & in quadruplũ, & hoc si sine armis: nã si cũ armis, tenetur l. Iul. de vi publi vt ĩ. tit. j. l. 3. in fi. quæ vi contra.

[p] *Diripuerint*] vi priuata. Accursius.

[q] *Rescripsit*] vt sup. de incendi. l. Pedius. § 1.

[r] *Hac lege.*] continuatur sequẽti l. nec interest. Acc.

[s] NEc interest. *Eadem lege.*] Hic no. similia ff. ad Turpil. l. j. ĩ fi. incidit. & C. de ac. l. non ideo, & ff. vi bon. rap. l. 2. § si quis non, & l. Prætor. § si quis adoctu. Item facit C. e. l. [illegible]

[t] *Egis. Produceretur*] sup. tit. 1. l. legis.

[u] *Moderatius*] id est, mitius agitur ciuiliter iniuriarũ, qa postea põt hac l. accusari [illegible] quod est ff. de ini. l. ĩ apud

contra ff. de mi. l. cum mandato. Item facit C. e. l. [illegible]

§. Prætor.

§. Prætor, sed ob.in e.tit.]. Prætor edixit, in prin. sed th. iniuriarũ ciuili, & cfiali nõ agitur: sed diuersam habet naturã.

a *Si quis aliquem. Vis priuata.*] aliàs publicæ, vt su. tit. 2. l. in eadem, in fine.

b *Postulari*] id est, accusari. Accur.

c *Ex Senatusconsulto. Ex condemnatione.*] innocentium, vt sup. de concus. l. 2. d *Ipsius*] i. eorum quid habuerint, cõmunicent.

e *De vi priuata.*] item crie falsi, vt ff. de fal. l. 1. §. 1. Item l. Cornelia de sica. inf. ti. 1. l. 1. §. 1. & l 3. § alio in fi. §. Itẽ crie concussionis, vt ff. de concus l. 2. nec tñ ibus. sed vna accusatur. Accurs.

Creditores.] CASVS. Creditor debet coram iudice petere quod sibi debetur: nõ aũt sua authoritate in rẽ debitoris debet intrare, alioquin ius crediti perdit. Itẽ creditor qui res debitoris sui occupat sine parabola iudicis, tenetur hac lege, & tertia parte bonorum multatur, & fit infamis. & hoc dicit hæc lex, & sequens. Franc. *Nullo concedente*] iudice, vt ff. l. fin. vel debitore etiam à princ. vt C. de pig. l. 3.

g *Credita eos non habere* in illa re quam acceperint. Quid § aliam pro alia? Rñ. vt no. su. ꝙ me. caus. l. extat. Itẽ no. ꝙ quidã dicunt ꝙ edictum Diui Marcii tñ in eo casu loquit. in quo si non esset credit. qui vim adhibuerit, teneretur, ꝙ me. eau. s. qñ voluntas fuit, licèt coacta. sed Ioan. §. at. huius l. et i rñ. fit, quia licèt nullo contedente interim, voluntas tñ debitoris intercessit, licèt coacta. Itẽ §. ẽ. de fur l. q vas. Item contra. sup. quæ in frau. cre. l. ait Prætor. §. ñ debitorẽ. §. C. de iudæ l. nullos. prout ibi fœmitur à contrario sensu. Item cõtra. §. quorum leg. l. 1. §. tedigũtur. Solu. vt d. l. extat. in glo. fine vllo. Item contra. C. vnde vi. l. si quis in tantam. Sol. illa generalis, vel hoc speciale in re, in qua actor habet ius. Item §. C. vi bo. rapt. l. 3. Sol. vt modo dixi. Item facit §. ad l. Aquil. quemadmodum. §. 1. & de acq. poss. l. si ex stipulatione. Sed arg. contra. C. de Decur. l. generaliter.

ADDITIO. Dic quòd speciale est ibi, quando non potest habere copia iudicis. Bar.

Vlpianus li. 69. ad Edictum.

LEX V.

SI quis aliquem deiecerit ex agro suo, hominib. congregatis sine armis, vis priuata [a] postulari [b] poterit.

Modestinus lib. 8. Regul.

LEX VI.

EX Senatusconsulto Volusiano, qui improbè coeunt in alienã litem, vt quicquid ex condemnatione [c] in rẽ ipsius [d] redactũ fuerit, inter eos cõmunicetur, lege Iulia de vi priuata [e] tenentur.

Callistratus li. 5. de Cognitio.

LEX VII.

CReditores si aduersus debitores suos agant, per iudicem id, quod deberi sibi putant, reposcere debẽt: alioquin si in rẽ debitoris sui intraverint, id nullo concedente, [f] Diuus Marcus decreuit ius crediti eos non habere. § verba Decreti hęc sunt, Optimũ est, vt si quas te putas habere petitiones, actionib. experiaris. interim ille in possessione debet morari, tu petitor esse. 1† Cum 2† Martianus diceret, Vim nullã feci, Cæsar dixit, Tu vim putas eẽ solum si homines vulnerentur: [h] Vis enim est, & tũc quoties, quis id quod deberi sibi putat, non per iudicem reposcit. Non puto aũt nec verecundiæ, nec dignitati, nec pietati tuæ cõuenire, quicquam non iure facere. Quisquis igitur probatus mihi fuerit rem villam debitoris, non ab ipso sibi traditam, sine vllo iudice temere possidere, eumq; sibi ius in eam rem dixisse: ius crediti non habebit. [i]

Modestinus lib. 2. de Pœnis.

LEX VIII.

SI creditor sine authoritate iudicis res debitoris, occupet, hac lege tenetur, & tertia parte bonorum multatur, & infamis fit. [k]

Ad legem * Corneliam de sicarijs, & veneficis. 3†

TITVLVS VIII.

Martianus lib. 14. Institu.

LEX PRIMA.

LEge Cornelia de sicarijs, & veneficis 4† tenetur, qui hominẽ occiderit, cuiusve dolo malo incendium factum erit, [l] quive hominis occidendi, furtive faciendi causa cum telo ambulauerit, [m] quive cum magistratus esset, publicove iudicio præesset, operam dederit quo quis falsum iudicium [n] profiteretur, [o] vt quis innocens circumueniretur, 5† condemnaretur.

¶ Præterea, tenetur, qui hominis necandi causa uenenũ confecerit, dederit, quiue falsum * testimonium dolo malo dixerit, quo quis publico iudicio [p] rei capitalis damnaretur, quiue magistratus iudexue quæstionis * sub capitalem [q] causam pecuniam [r] acceperit, ut publica lege reus fieret, & qui hominem [s] occiderit, punitur, non habita differentia cuius conditionis hominem interemerit.

Nullus tenetur l. Corn. de sicar. nisi qui dolo occiderit. Item, qui ex iusta causa occiderit lege permittente, non tenetur. h. d. vsq; ad l. inauditũ

¶ Diuus Hadrianus rescripsit eum, qui hominem occiderit, si non occidendi animo hoc admiserit, absoluipossit: [t] & qui hominem non occide-

1† P. es. 2† P. F. & cum.

h *Vulneretur*] interrogatiuè, & planè legi potest.

i *Non habebit.*] immò tantum actione vi bon. rapt. debent teneri, vt C. vi bo. rap. l. 3. cõtra. Sol. ius crediti amittit, & vi bo rap. tenetur, vel aliter, hic nõ erat res obligata. M.

k *Si creditor. Infamis fit*] vt sup. co. l. 2. §. 1. & fa. C. eod. l. in fi.

3† De interpretatione huius l. Corne. dic. adde videdam glo. in ca. quisquis. d pę. dis. 1 *Quæ in punitis circumstantijs sint obseruandæ differẽtiæ, grauiter Platone dialogo d legib. Huius l. authore fuit se L. Cornelio Sylla, Põ. in l. 2. su. de ori. iu. testatur.

4† P. F. veneficijs.

5† P. F. cõueniretur * No. hic tex. valde sl. ad hoc, ꝙ testis falsidic⁹, & periur⁹ in cã capitali & homicidij, si ꝓposuit cõtra innocẽtẽ dolo malo, vt homicida ẽ puniendus, ad hoc dici; hunc tc. fin. Ba. in ca. 1. §. iniuria. ff. de pace iura. fir. ff sub. feudo. post eũ Al. hic ī apostil. ad B. istũ tenet. dicit egregiũ Corse. in suis fin. ī ver. testis n. 12.

1 Immò verò iudiciũ ꝓfiteri, è vltrò sese cõfortes; cũ deferre. author Bal. de. hic. * i. Prætor vrban⁹. q capitalib. ẽrat cau sis Ba. hic

Ex

a *Exre*] id est, ex causa.
b *Percussserit*] vt occidat, repete. quid enim si cum ferro percutere potuit, hasta percusserit? Accur.
c *Casu*] culpa tñ præcedente: & ideo punitur casus: argum. sup. commod. l. in rebus. Vel casus id est, negligentia, sic exponitur ff. de incen. l. qui ædes. §. 1 alias casus non esset puniendus: vt C. eo. l. 1. & l. eum qui. & facit sup. de iniur. l. illud. & C. de iniur. l. si nõ conuicij Accur.
d *Dimittendum*] ad hoc supra, quod met. cau. l. isti quidem. in fi. & de incend. rui. naufr. l. 3. §. quod ait Prætor.
e *Deprehensam*] vlem. Vel dic, quod in adulterio habetur ista distinctio, vt sup. de adulter. l. mario. in princ.
f *Rescripsit*] nõ enim hac lege tenetur, vt C. de adulter. l. Gracchus. & sup. de adul. l. si adulterium. cum. §. Imperatores. sed mitius punit, vt hic. sed videtur in nihilum: vt supra ad Syll. l. si quis in graui. in §. si maritus. Sol. ignoscitur, vt ibi. sed non omninò, vt hic.
g *Nanditum*] id est, suppositũ, i & tunc de falso potest accusati. Si erit doli capax: vt C. de falsis. l. 2. vt fuit in Esau quodammodo. Vel dic, inauditũ, id est, non accusatum. sic ff. de re milit. l. 3. in prin. Vel dic, inauditum, idest, committentem aliquid inauditum, & sic contra patrem deliquit. Sed quid si contra alium, vel si contra patrem, sed leuiter? Respon. non accusat pater: vt C. qui accus. non poss. l. si magnũ. & l. propter. & ff. de patric. l. Diuus. §. fin. & C. de pat. pot. l. 3. in fi. & ff. de pœn. l. capitalium. §. omnia. Accur.
h *Eiusdem legis. Qui in publicum*] maximè nam idẽ si in priuato: minus tamen punitur qui in priuato. puta, extraordinẽ. Et sic est arg. contra. sup. de itu aqu. l. fi. vel subau. hic etiam, vt non ob.
i *Paratum est*] vt inf. de verb. sign. l. qui venenum & sup. de cõtrahen. empt. l. quod sæpe. §. veneni.
k *Appellatur*] id est, hoc solum notatur in ea lege, quod hominis necandi causa habet. Sed ex Senatusconsulto l relegari iussa est ea, quæ non quidem malo animo, sed malo exemplo m medicamẽtum ad conceptionem dedit, ex quo ea, quæ acceperat, decessit.
¶ Alio Senatusconsulto n effectum est, vt pigmentarij o si cui temerè cicutam, salamandram, aconitum, pityocampas, buprestim, 6† mandragoram, & id quidem vlceramenti 7 † causa, dederint cantharides, p pœna teneantur huius legis.
¶ Item is, cuius familia sciente q eo adipiscendæ, & recuperandæ r possessionis causa arma sumpserit.
¶ Item, qui author seditionis s fuerit, & qui naufragium suppresserit, quive falsa indicia t professus fuerit, profitẽdave curauerit, quo quis innocens circunuenireturu
¶ Qui 8† hominem libidinis, x vel commercii causa captauerit, ex Senatusconsulto pœna legis Corneliæ punitur. y
¶ Legis Corneliæ de sicariis, & veneficis pœna, in insulam 9† deportatio est, & omnium bonorum ademptio. z sed solent hodie capite a puniri, nisi honestiore loco positi fuerint, quàm 10† vt pœnam legis sustineant. humiliores enim solent, vel bestijs subiici, altiores verò deportantur b in insulam.
¶ Transfugas c ff. 11 † vbicunque inuenti fuerint, quasi hostes interficere licet.

l *Ex Senatusconsulto*] cuius nomen non habemus.
m *Malo exemplo*] vt d. §. si qui abortionis.
n *Alio Senatusconsulto*] cuius nomen non habemus.
o *Pigmentarij*] id est, speciarij.
p *Cantharides*] subaudi. scilicet.
q *Sciente*] & prohibere valente: vt sup. de noxal. l. in delictis. Accursius.
r *Recuperandæ*] ex interuallo: aliud si incontinenti: vt sup. de vi & vi armata. l. qui possessionem.
s *Item qui author seditionis*] ad hoc sup. de sect. corrup. l. in hoc iudicio. & C. ad l. Iul. de vi. l. si quoniã. & C. de seditio. per totum.
t *Falsa indicia*] vt si dixit, vade hinc. & non hinc scit eum sciat homicidas ibi esse, qui eum occidere volunt.
u *Circumueniretur*] aliàs, circunueniretur, aliàs conueniretur.
x *Libidinis*] quia luxuriosus erat. dic ergo, s. refrenandæ. ad quod inf. l. prox. §. 1. & C. de eunuchis. l. a. Accursius.
y *Punitur*] supra ad leg. Aquil. l. si seruus seruum. §. & si puerum contra sed licet esset Aquil. non tamen hac accusatio.
z *Ademptio*] hodie contra: vt C. de bonis proscr. seu damna. auth. bona.
a *Capite*] hoc statim expone, quòd subiiciatur bestijs.
b *Deportantur*] hoc verum, si non aliqua specialis pœna imponitur. & facit, ad legem Iuli. peculat. l. sacrilegij pœnã. & infra de pœnis l. respiciendum. §. fi. & inf. eo. l. pen.
c *Transfugas*] contra. C. de iur. fugitiu. l. 3. Solus ibi in bello: hic perfecto flagitio. & facit infra, de pœnis l. si quis. §. 2. & inf. de re milit. l. proditores.

*Hic Treboni[an]o adolescẽs laudatus, & Centurionem sibi vim inferentẽ occiderit. Itẽ Paulinias, qui Philippũ à quo ius in stupratũ obtinere non potuit, interfecit.

1 † claui. sic P. F. & ita legit Bud. hic.
2 † P. F. leniendum
3 † P. F. causa.
4 † P. F. Martianus.
5 † P. F. pœnæ.
6 † P. F. pl tuo campas, aut bubastũ. vide Alc. ab Alex. li. 2. Gen. die. c. 10.
7 † P. F. id quã lustramẽti. sed quoniam nec Plinius nec Dioscorides vsquã lustrationis memi nerint, de cantharidib. loquẽtes, malui mus hic Ruellij cõsilium seq, vt vlceramẽti legamus: cum præcipua cantharidũ vis sit exulcerare. Nisi cui magis placeat, inscrutamenti lepræ. vide Bud. hic. Quidã tamẽ legitmãdragorã, cãtharidas, aut quid lustramenti causa dederint, pœna &c.
8 † P. F. & qui.
9 † P. F. insulæ.
10 † In P. F. deest, quam vi. Ant. Augusti. emend. 4. c. 8.
11 † In P. F. deest, scilicet.

Vlpianus lib. 1. de adulter.

LEX II.

INauditum * filium pater occidere non potest: sed accusare eum apud Præfectũ, Præsidemve prouinciæ debet.

Marcellus 4 † lib. 3. Instit.

LEX III.

EIusdem legis Corneliæ de sicarijs, & veneficis capite quinto, qui malum venenum necandi hominis causa fecerit, vel vendiderit, vel habuerit, plectitur. Eiusdem legis Corneliæ pœna 5 † afficitur, qui in publicum b mala medicamenta vendiderit, vel hominis necandi causa habuerit.
¶ Adiectio autem ista, veneni mali, ostendit esse quædam & non mala venena. ergo nomen medium est: & tam id quod ad sanandum, quàm id quod ad occidendum paratũ est, i continet: sed & id quod amatorium appellatur. k sed

Vlpian. lib. 7. de offic. Proc.

LEX IIII.

LEge Cornelia de sicariis tenetur, qui cum in magistratu esset, eorum quid fecerit contra hominis necem,

inde transiens percussus, & occisus est: in quinquennium relegandus est, & sic fuit de facto. Item qui spadones faciunt siue seruos, siue liberos, l. Cornel. puniuntur: & si sunt serui, morti dantur. Item in absentem potest haec sententia l. Cornel. ferri. vnde conquerentem quia sit spadatus à Titio, & sic petit Titiũ puniri, audiet Praeses prouinciae. punitur enim medicus qui castrauit: item punitur qui se faciendi sponte castrari, & vtrique capitaliter punitur. Franc.

a *Non sit*] vt sup. l. 1. in prin. & §. 1.

b *Per lasciuiam*] ergo per culpam. 1 sic sup. ad l. Aquil. l. si putator. & ff. de re milit. l. omne. §. per vinum. & inf. l. in lege. & ff. l. 1. §. sed si clauus.

c *Constitutum*] aliàs est §. cõstitutum quidem &c. aliàs est §. idem.

d *Eos*] scilicet, liberos.

e *Crimine*] scilicet, quòd fecit spadones.

f *Arguerentur* id est, accusarentur.

g *Teneri*] sup. eod. l. 3. §. qui hominem. & contrarium ibi signatum, & hic signa. item facit C. de eunu. l. 3. & 2.

h *Bona*] hodie contra: vt no. sup. l. proxi. §. pen.

i *De absentibus*] qui non veniunt ad ius.

k *Pronuntiandum esse*] infra de pœn. l. absentem. contra. Solu. hic speciale, vel hic non pronũtiatur in l. Cornel. de sica. sed pronuntiatur in eo, in quo ibi conceditur, scilicet vsque ad relegationem.

l *Sinentemve*] sic sup. de iniur. l. 1. §. vsque adeo. & l. si quis seruũ. & C. de rap. virg. & C. de meta. l. decurionum. & C. de furt. l. si quis. & C. de nup. l. si contra mandata. & C. de re milit. l. fina. & in Authent. vt nulli iudi. §. 1. item facit ad hoc C. de eunuchis, per totum.

m *Præbuerit*] scilicet, erit capitale.

quod legibus permissum non sit. a

¶ Cum quidã per lasciuiam b causam mortis præbuisset, comprobatum est factum Ignatij Taurini Proconsulis Betycæ à Diuo Hadriano, quòd eum in quinquennium relegasset.

¶ Idem Diuus Hadrianus rescripsit, Constitutum c quidem est, ne spadones fierent: eos d autem qui hoc crimine e arguerentur, f legis Corneliæ pœna teneri, g eorumque bona h meritò fisco meo vendicari debere. Sed in seruos, qui spadones fecerint, vltimo supplicio animaduertẽdum esse: & qui hoc crimine tenentur, si abfuerint, i † de absentibus i quoque, tãquam lege Cornelia teneãtur, pronuntiandum esse. k

¶ Planè si ipsi qui hanc iniuriam passi sunt, proclamauerint, audire eos Praeses prouinciæ debet, qui virilitatem amiserint. Nemo enim liberum, seruumve inuitum, sinentemve l castrare debet: nec quis se sponte castrãdum præbere debet. * At si quis aduersus edictum meum fecerit, medico quidem, qui excid erit, capitale erit: item ipsi qui se sponte excidendum præbuerit. m

Paulus lib. 2. de offic. Procon.

LEX V.

II quoque, qui thlibias n † faciunt, ex constitutione Diui Hadriani ad Iunium 2 † Hastam in ea causa sunt, qua ij qui castrant. o

Venuleius Saturnin. lib. 1. de offic. Proconf.

LEX VI.

IS qui seruum castrandum tradiderit, pro parte bonorum dimidia multabitur P ex Senatusconsulto, quod Neratio Vero, & Annio Prisco Consulibus factum est.

In pœnis corporalibus lata culpa non comparatur dolo, sed mitius punitur. hoc dicit Bart.

Paulus lib. sing. de Publ. iudicijs.

LEX VII.

IN lege Cornelia dolus q pro facto accipitur: nec in hac lege culpa lata r pro dolo accipitur. quare si quis ab alto se præcipitauerit, & super alium venerit, eumque occiderit: aut putator ex arbore cum ramum dejceret, non proclamauerit, & prætereuntem occiderit, ad huius legis coercitionem non pertinet. * s

Vlpianus lib. 33. ad Edictum.

LEX VIII.

SI mulierem visceribus suis vim intulisse, quò partum abigeret, t constiterit, u eam in exilium x Praeses prouinciæ exiget.

Idem lib. 37. ad Edictum.

LEX IX.

FVrem nocturnum * si quis occiderit, ita demum impunè feret, si parcere ei sine suo periculo y non potuit.

n *Thlibias*] id est, instrumentum cum quo quis leuiter castratur, vel venæ sunt, quibus incisis virilia emittuntur: vnde instrumentum quo incidunturs sic dicitur. vel aliter, vt inf. de verb. sign. l. spadonum. aliàs est, tibias.

o *Castrant*] in qua autem hi sunt, habes sup. l. proxi.

I *S qui*] CASVS. Qui seruum tradidit castrandum: in dimidia parte bonorum punitur. Franc. Accur.

p *Multabitur* inf. de bon. dam. l. 1. in fi. & de infam. l. quid ergo. §. pœna. Accursius.

I *N lege*] CASVS. Dolus pro facto habetur, vt puniatur quis ex hac lege: & da exemplum, vt in glo. hic possit. & qui per culpam occidit alterum, non tenetur: vt si quis in arbore existens iuxta viam non proclamauit. & sic se dejecit in terram. & super transeuntem cecidit: vel ramum dejecit. & prætereuntem occidit: non tenetur hac l. Franc.

q *Dolus*] id est, dolosum propositum. vt si ambulauerit cũ telo causa occidendi, tenetur ac si occidisset: vt sup. l. 1. in prin. Accur.

r *Culpa lata*] vt in tantum puniatur culpa vt dolus: 2 punitur tamen culpa: vt sup. eo. l lege §. 1. & l. 1. §. sed si clausa. & in l. 3. § fi. de ex Senatusco. idem puto in aliis criminibus: vt patet ex hac litera in eo quod dicit, nec in hac l. q. d nec in alia l. & facit sup. de incen. rui. nau. l. 3. §. nõ tantum. & de ædil. edi. l. cũ autem. §. excipitur. Sed arg. contra. supra, si men. falso. dic. l. 1. §. 1.

2 No. glo. cum tex. q licet lata culpa, & dolus in ciuilibus æquiparẽtur: ferus est tñ in criminalib. Bolo.

ADDITIO. Dic secundum Bar. quòd in pœnis corporalib. lata culpa non æquiparatur dolo: in alijs autem quid iuris sit, vide eundem Bar. in l. 1. §. 1. fi. sup. si quis tessa. lib. esse iuss. fue.

s *Non pertinet*] hoc dicit] de pœn. l. respiciendum. & sup. ad leg. Aquil. l. si putator. & Iosius ad leg. Aquil. §. iniuria.

* Pla. li. r. de legib.

t *Abigeret*] id est, faceret abortum. Accu.

u *Constiterit*] id est, fecerit abortum. Accursius.

x *In exilium*] facit C. eo. d. l. penult. & ff. de pœn. l. Cicero. & supra, de extraordin. crimi. l. Diuus. vbi plenè dixi. Accur.

y *Periculo*] immò indistinctè permitti videtur occidi: dũmodo clametur: vt sup. ad leg. Aquil. l. itaque. §. lex 3. resp. quæ est cõtra. Solu. secundum B. sub. hic maximè. & sic hæc secundum illam. vel secundum alios ibi secũdum l. duodecim tabul. hic secundum æquitatem iurisconsultorum, quæ præualet. vt C. de iud. l. placuit. cum eam interpretentur. & reducant ad formam diurni furis. & secundum hoc nõ differt diurnus à nocturno, vt ibidem. 2. resp. & supra, de fur. l. si pignore. § furem. Vel verius dic, quòd nocturnum possumus etiam recedentem, & fugientem cũ rebus occidere: licèt se non defendat telo. vnde dic, periculo, scilicet personæ, vel rerum suarum. sed diurnum non ita facilè, sed ita demum, si telo

* Thlibiæ quidicantur, pulchrè Alc. lib. Præter. 2. hoc ipso tit. & Nebriss. in lexico iuris. in dictione Thlasiæ.

2 † P. F. Minium.

2 Quid proprie hoc loco significet lasciuia. vide Bar. hic.

si resistat telo, & ita pro timore personæ tantum, & potest esse ratio, quia nocturnum, si recedat cum rebus, postea non recognoscam, quod secus est in diurno, qui poterit accusari, & sic non facile occidit: argumen. sup. ad leg. Iul. de vi priu. l. lege. Item quia tempus aggrauat delictum, vt C. de adul. l. Gracchus. & secundum hoc, ille secundum istam intelligatur, & non ad modum diurni reducitur, & facit C. eod. l. fin. vt allegas, & supra, quod me. cau. l. nec timorem. §. 1. Accursius.

Tempus delictũ aggrauat.

Idem lib. 18. ad Edictum.

LEX X.

SI quis dolo malo insulam meam exusserit, capitis pœna plectetur, [a] quasi incendiarius.

Modestinus lib. 6. Regul.

LEX XI.

CIrcuncidere [b] Iudæis filios suos tantum, rescripto Diui Pij permittitur, at in non eiusdem religionis hominem, qui hoc fecerit, castrantis pœna [c] irrogatur.

¶ Seruo sine iudice ad bestias dato, [d] non solum, qui vendiderit, pœna, [e] verum, & qui comparauerit, tenebitur. [f]

¶ Post legem & Petroniam, & Senatusconsulta ad eam legem pertinentia, dominis potestas ablata est ad bestias depugnãdas suo arbitrio seruos tradere, oblato tamen iudici seruo (si iusta sit domini querela) sic pœnæ tradetur.

Idem lib. 9. Regul.

LEX XII.

INfans, [h] vel furiosus si hominem occiderit, lege Cornelia non tenetur, [i] cum alterũ innocentia consilij tueatur, alterum fati [k] infelicitas excusset.

Idem lib. 12. Pandect.

LEX XIII.

EX Senatusconsulto [l] eiusdem legis pœna damnatur, qui mala sacrificia [m] fecerit, habuerit.

Callistratus lib. 6. Cognitio.

LEX XIIII.

DIuus [n] Hadrianus in hæc verba rescripsit, In maleficiis voluntas spectatur, non exitus. [o]

Vlpianus li. 8. ad le. Iuliam, & Papiam.

LEX XV.

NIhil interest [o] occidat quis, an causam mortis [p] præbeat.

Modestinus lib. 3 de Pœnis.

LEX XVI.

QVi eædem admiserint [q] sponte, dolove malo, in honore aliquo positi deportari solent, qui secundo gradu sunt, capite [r] puniuntur. Facilius hoc in Decuriones fieri potest, [s] sic tamen, vt & consulto prius [t] Principe, & iubente, id fiat: nisi forte [u] tumultus aliter sedari non possit. [u]

Paulus lib. 5. Sentent.

LEX XVII.

SI in rixa percussus homo perierit, ictus vniuscuiusque [x] in hoc collectorum cõtemplari oportet.

---

a *Plectetur*] hac l. quasi enim occidit, qui incendit. & dic. vt. l. 1. in prin.

b *Circuncidere*] id est pellem, quæ est in summitate virgæ, incidere: non autem alijs personis hoc permittitur: immo si faciunt, vt castrantes puniuntur. Item, qui seruum suum vendit hoc pacto, vt ad bestias detur, punitur pœna huius l. tam vẽditor, quam emptor. & ad hoc concordat lex Petronia, cuius sententia statim subijcitur in litera. Fran.

c *Castrantis pœna.*] quæ sit, dicitur supra eodem, l. lege. in fine.

d *Dato.*] id est, vendito l. hac, vel dic ad pœnam huius l. necesse esse dari. & no quod secundum hanc l. possit intelligi Inst. de ijs, qui sunt sui, vel alie. iur. ibi, bonis &c.

e *Pœna*] scilicet huius legis. Accur.

f *Tenebitur*] facit sup. de contrahen. emp. l. domini.

g *Post legem*] alias, legem: alias rem.

h *Infans*] C. de iure deliberan. l. si infanti.

i *Non tenetur*] vt pupillus C. si aduer. delictum. l. 1.

k *Fati*] casus, vel morbi & facit C. e. l. 1. & su. de rei ven. l. quod infans. & ff. de adm. tu. l. fi & ff. de offi. Præt. l. Diuus. & l. congruit. in fi. & ad le. Aqu. l. sed. & fi. §. penul. & inf. ti. 1. l. penul. in fin.

l *Ex Senatusconsulto*] CASVS. Qui mala facit sacrificia, punitur pœna l. Corn. & da exemplum, vt C. de paga. sacri. & rem. l. 2. & 3. Franc.

l *Ex Senatusconsulto*] l. Corn. de sica. & da exemplum, C. de paga. sacrifi. l. 2. 3. & 4. §. pe. & fi.

m *Sacrificia*] vt faciunt Pagani.

n *Diuus*] vt sup. eo. l. 1. §. Diuus. & dic, voluntas, vt si deliquisti, sed noluisti, nõ tenearis, vt ff. de iniu. l. illud. & de furt. qui iniuriæ. in prin. & l. verum. & l. qui ea. vel dic, voluntas, quia delinquere voluisti, sed non perfeciſti, & tũc est sic C. ad le. Iul. maiest. l. quisquis. & C. si quacunque præpotestate. l. 1. & inf. tit. 1. l. 1. in fi. & secundum hoc, est cõtra inf. de pœnis. l. cogitationis, & sup. quod quisq; iur. l. 1. in fin. Solu. vt no. C. de ijs, qui ad eccles. confu. l. præsenti in princip. & de Episcop. & cler. l. si quis non dicam, & supra, de extraordin. crim. l. 1. & de furtis. l. qui ea mẽte item sic supra, de neg. gest. l. sed antistro. §. primo, & inf. a. de re milit. l. tertia, §. is qui. Item argumen. contra infra. de fal. l. qui falsam, item facit C. eodem. l. fina. & supra, eod. l. infans. & infra. tit. 1. l. 1. in fin. & supra, quod quisque iur. l. 3.

ADDITIO. Dic secundum Bart. quod in l. contraria potuit delictum perficere, & noluit, hic non potuit.

n *Hoc attinet illud Cice. in orat. pro Milone. Interitum cãm non interitũ spectari oportet.*

o *Interest*] quantum ad hanc accusationem, sed quantum ad Aquil. interest, vt supra, ad legem Aquil. l. item si obstetrix. in princip. quia altero casu vtili Aquil. altero directa teneatur. Accursius.

o *Nihil*] CASVS. Siue occidã aliquem, siue causam mortis præstiti, vt dando cultellum in manu furiosi, qui se occidat, vel alium: teneor hac l. Fran. cis.

p *Mortis*] vt si gladium furioso dederis, vt se occidat, vel alium, & facit supra eod. l. 3. in princip. & §. 1. & vi bon. raptor. l. Prætor. §. si cum. & supra, ad leg. Aquil. l. qui occidit. §. penult. Accursius.

No. quæ propter tumultum & scandalum, alia ponuntur & fiunt, & aliter nõ fierent, cõcor. te. in can. de his verò. 50. dist. tex. in ca. placuit. & consecra. dist. 1.

q *Qui eadem admiserint*] id est, commiserint.

r *Capite*] vt bestijs subijciantur, vt sup. l. 3. §. pe.

s *Fieri potest*] vt deportentur.

t *Principe*] de hoc dic, vt inf. de pœn. l. Diui fratres. §. 1. & de bonis eo. l. 2. §. 1 & de leg. 3. l. 1. ff. hi. & de iniuf. rup. testam. l. si quis ex. §. eius. & inf. quando appel. sit. l. 1. in fi. 1. respõ. & inf. de pœnis. l. moris. ff. hic. & l. 2. §. 1.

u *Non possit*] quam hominis occisione, qui tunc punitus erit iudicio populi.

SI *in rixa*] CASVS. In quadam rixa percussus Titius fuit, & decessit. ictus cuiuslibet inspicitur, vt præsumatur q̃s percusserit animo occidendi, vt ille teneatur. Franc.

x *Vniuscuiusque*] vt præsumatur, quis occidendi animo percusserit, quis non: vt sup. l. 1. l. Diuus, vt ille. & non alij teneantur, quod si non potest apparere, tunc omnes, vt sup. ad l. Aqu. l. item Mela. sed si plures. & supra. de ijs, qui de iec. l. 1. §. fin. & l. 2 & sup. ad leg. Iul. de vi priua. l. 3. & vi bo. no. rapto. l. 2. ff. si quis. & l. Prætor ait. §. hæc autem. & §. hoc edicto. & §. si cum seruum. cautè ergo dixit, rixa. nam si ex proposito, tunc etiam si non percussisset, vt supra l. 1. in principio.

AD

AD LEGEM POMPEIAM
de parricidijs.

¶ *Pompeius statuit pœnam, sed accusationem inuenit Cornelius Sylla, vt sup. de orig. iur. l. 2. §. deinde Cornelius.*

Quare tit. hic à superiore separetur, Cuia. hic vide.

Ad legem Pompeiam [1]† de parricidijs. *

TITVLVS IX.

Marcellus [2]† *lib. 14. Institut.*

LEX PRIMA.

LEge * Pompeia de parricidijs cauetur, [a] vt si quis patrem, matrẽ, auum, auiam, [b] fratrem, sororem, patruelem, matruelem, [c] patruum, auunculum, amitam, materteram, [3]† consobrinum, consobrinam, [d] virum, vxorem, generum, nurum, socerum, [4]† [e] vitricum, priuignum, priuignam, patronũ, [f] patronam occiderit, cuius ve dolo malo id factum erit, vt [g] pœna [h] ea teneatur, quæ est legis Cornelię de sicarijs. Sed si mater quoq; filium [i] filiãve occiderit, huius legis pœna afficitur, & auus, qui nepotem occiderit, & præterea, qui emerit [k] venenum, vt patri daret, [l] quamuis non potuerit dare.

Scæuola lib. 4. Regul.

LEX II.

FRater autem eius, qui cognouerat tantum, nec patri indicauerat, relegatus est, & medicus [m] supplicio affectus.

Martianus lib. 14. Institu.

LEX III.

SEd sciẽdum est lege Pompeia de consobrino comprehensum esse, [5]† [n] non eos etiam [6]† pariter complecti [o] qui pari, [p] prioreve [7]† gradu fuerint. Sed & nouercæ, & sponsæ personæ omissæ sunt: sententia tamen legis continentur.

Idem lib. 1. de Publ. iudicijs.

LEX IIII.

CVm pater, & mater spõsi, & sponsæ, socerorum vt [q] liberorum sponsi, generorum appellatione contineantur.

Idem lib. 14. Institut.

LEX V.

DIuus Hadrianus fertur, cum in venatione filiũ suum quidam necauerit, qui nouercam suam adulterabat, in insulam eum deportasse, [r] quod latronis magis, quàm patris iure eum interfecisset: nam patria potestas in pietate debet, non in atrocitate consistere. [t]

Vlpianus 8† *lib. 8. de offic. Procons.*

LEX VI.

VTrum, qui occiderint, [t] parentes, an etiam conscij [u] pœna parricidij afficiãtur, quæri potest. Et ait Mætianus, etiam cõscios eadem pœna afficiendos, non solum parricidas. Proinde conscij etiam extranei eadem pœna afficiendi sunt. [x]

Idem lib. 29. ad Edictum.

LEX VII.

SI sciente * creditore ad scelus [y] committendum pecunia fit subministrata, vtputa si ad veneni mali comparationem, vel etiam, vt latronem, non vt filiũ occidit, vt iubijcit. [s]

1† P. F. ad l. Põpeia. * Quã sit detestandum hoc crimen, quãq; acerbè vindicandũ, præclarè M. Cic. p Rosc. Amerino.

2† P. Flo. Marcian. * Lata à Cn. Põpeio Magno l. 2. su. de orig. iuris nã ante eũ de eo dẽ crimine lege tulerat Corn. Sylla.

3† In P. Fl. de est materteram.

4† P. F. socerum.

5† P. F. cõprehendi

6† P Flo. sed nõ ẽt eos.

7† *p* prioreve. P. F.

8† Aliàs, Marcian.

a *Lege. Cauetur*] non expressim de omnibus, quæ sequuntur, sed ex sententia: nam de solo patre, & matre in ea exprimitur. Ioan.

b *Aniam*] idem' præto. & in infinitum, ar gu. sup. de in ius vocã. l. quique. §. parentes. Accur.

c *Matruelem*] i. amitinam, vt Insti. de gradi. §. 4. cum inf. dicatur de consobrina.

d *Consobrinam*] no. q̃ non excedit quartum gradum ex latere.

e *Socerum.*] aliàs, socerum, & benè, & cõprehendit etiam socrum, vt ſ. de verb. signi. l. 1. aliàs, socrum.

f *Patronum*] expone, vt supra, de in ius voc. adoptiuum, §. 1.

g *Vt*, hoc vt abundat propter aliud, vt quod est in principio. l. sic C. de agric. & cen. l. litibus.

h *Pœna*] no. quod primo dicit de linea ascẽdẽte, & dicit in infinitũ. secundò de transuersali, & ponit de tertio, & quarto gradu, idẽ in secundo, vt ſ. eo. l. sed sciendum. tertiò, de q̃busdã affinibus, de quib. adijcit in l. sed sciendum, & l. cum pater. quarto de linea descendenti, & hoc in infinitum. Sed duo obstant, primò, quia dicit q̃ l. Corne. de sica. hẽt locum, sed alibi dr aliam pœnã habere locũ, & hanc, & oẽm solemnitatẽ cessare, vt Insti. de pub. iud. §. alia, & C. e. l. 1. quæ sunt ſ. Sol. hæc p illas corrigitur, vel secundũ Io. hic tenetur, sed non accusatur, vel dic, q̃ tenetur pœna l. Corn. id est, capitis: nã vtraq; est pœna capitis. l. cèt diuerso modo ſponatur, vel dic, nulla alia, si primo illa l. Corne. l. accuſetur, vt sup. de accus. l. Senatus. Vel dic, q̃ contraria habent locum in patre, & in matre, & in alijs personis hic enumeratis, arg. inf. eod. l. proxi. Secũdò obijcitur, quia non istæ personæ omnes hac l. videntur contineri, sed solũmodo pater, mater, auus, & auia, vt ſ. eo l. pe. Sol. vt ibi.

i *Filiũ*, hoc in infinitum, vt sup. de in ius vocan. l. sed si hac, §. liberos. idem de patre, vt C. eo. l. 1. & Insti eo. §. alia.

k *Qui emit*] vt daret, hic plus punitur, quàm si ipsemet daret, vt inf eo. l. vtrum.

l *Daret*] de hoc dic, vt sup. tit. 1. Diuus.

m *Frater. Et medicus*] in lib. B medicus, qui dedit venenum filio, vt patri daret, sub. tenetur l. Corne. de sica. vt sup. tit. l. 3. §. 1. sed in libro Al. est, medicari, & tunc, id est, relegatione, vt de filio hic dicitur. Accur.

n *Ed sciendum. Comprehensum esse.*] quod ad sententiam.

o *Cõplecti*] quo ad verba, nec quo ad sniam aũ Senat⁹ M.

p *Qui pari*] ſ. gradu in quo est cõsobrinus. ſ. in quarto, qualis est patruus magnus, & alij q̃ sunt Inst. de gra. cognatic. §. quarto gradu. Item, prioretẽ. i. primioretẽ, cõsobrinus, qualis est frater, soror, q̃ sunt in secundo, vt Instit. de gradi. cogna. §. secundo gradu, de quib. nõ est dictum in l. 1. sed tñ de patruelib. Itẽ qualis est filius fratris q̃ est in tertio, sed licèt nec verbis nec sententia ante Senatuscõ. Mar. istæ pſonæ comprehẽdãtur, ex interpretatione tñ l. nius Martiani cõtinebunt amodo snia. Alij dicũt, has pſonas nõ cõtineri verbis, nec sententia, & q̃ dicit in fi. ad nouercas tantũm. & sponsas referunt. Itẽ continual sequẽtem cum ista. Accur.

q *Vt pater. Vt.*] i. sicut. liberorũ. i. filiorum. vt su. de gradib. l. Labeo. & ſ. de testi. l. in legibus.

r *Insul.*] CASVS. Qui filiũ occidit quẽ cũ nouerca iacere credebat, & erat fortè verũ, deportatur in insulam. Fran. t *Deportasse*] videbatur excusari pater ▮▮ adulteriũ, cum filius erat vilis, vt ſ. d adul. l. marito, sed non in opere Veneris. Itẽ secũdò, quia patri licet occidere filiũ, ut ſ. de liber. & posthu. l. in suis, sed illud q̃n. vt pater sed hic, vt adulterũ, & extraneũ latronẽ. relegatur ergo, qa accusare, non occi deredebuit, vt su. ti. 1. l. inauditũ, à Põpeia excusatur propter iustũ dolorem. vi su. de adul. l. ▮ adulterium. §. Imperatores. Item, & quia meruit filius perdere filij priuilegium, cum deliquit nõ. vt filius, vt in Auth. vtcũ de app. cog. §. causas. Itẽ, quia vt latronem, non vt filiũ occidit, vt subijcit.

s *Consistere*] vt & sup. de adul. l. nec in ea. §. pe.

t *Vtrum*] CASVS. Non solum filius, qui occidit patrem, punitur hac l. sed etiam si fuit tantum conscius. idẽ in extraneo. itẽ creditor, qui mutuat pecuniã ad venenũ cõparãdũ, vel vt detur alicui, qui occidat patrẽ, punitur hac l. Itẽ proxeneta, qui hoc sciens inuenit pecuniam ad hoc. itẽ qui fideiusserunt pro hac pecunia, & hoc dicit hæc l. seq. Fran.

t *Occidissent*] tantum.

u *Conscij*] subaudi & participes. i nam ex sola scientia nõ punitur.

x *Afficiendi sunt*] ut plus puniuntur, quàm si ipsi occidissent cum extranei l. Corne. teneantur si occidant.

y *Si sciente. Ad scelus*] id est, delictum.

8† Aliàs. Marcian.

*Gl. in ista l. in verbo cauerint est fin. ad hoc, q̃ proxeneta ad restitutionem vsurarũ tenetur, quas debitor soluit creditori, perinde ac si eas recepisset Bo.

1 Hic hẽtis gl. valde no. & singu. ad hoc, q̃ cõscius delicti nõ debet plus lucrari nisi procurauerit l. de licto. & in istud vetũ nisi delictũ cõmitatur eius vindicta ob iniuriã cicatrizatã. & cõmittatur eo tacẽte, sm gl. no. in c. pen. extra. de hom. licet aliqui contradicãt in hoc vlti. Bolo.

Aqui.

a *A quo*] ideſt, ei à quo data eſt pecunia.
b *Cauerint*] i. fideiuſſerint, aliàs curauerint. Et no ar. contra proxenetas, vt teneantur reddere vſuras ſecundum eccleſiam, ac ſi ipſi acceſſiſſent, & ſa. inſ. tit. 1. l. lege Corn.

Parricidij] CASVS. Accuſatus parricidij interim deceſſit ſibi intulit: fiſcus ei ſuccedit. ſi naturaliter deceſſit, & teſtatus: inſtituti ſuccedunt. ſi inteſtatus deceſſit: & agnati eius ei ſuccedunt. Franciſcus.

Ab aliquo cauere, eſt cautionē ab eo exigere. Bud. hic.

c *Poſtulatus*] ideſt, accuſatus.
d *Debebit*] vt C. qui teſtamen. fa. poſſ. l. 2. & inf. de bo. eorū, qui ante ſententiā. l. fina.
e *Quem voluit*] finitur ergo hic crimen morte: vt & aliàs regulariter: vt ſup. de accu. l. ex iudiciorū, & facit C. ſi reus, vel accu. mor. fuer. l. defunctis.

Pœna] CASVS. Hic dicit, quæ ſit pœna parricidij. Secundo dicit, qui aliquā perſonam occidit, excepti ijs, qui nominantur in l. 1. huius tit. capite puniuntur, aut vlti. ſupplicio damnat. Tertio dicit: filius furioſus ſi occidat patrē, non punitur. Fr.

Vide in hāc l. Cæliā Rhodi. lib. lect. anti. 6. c. 21. et Cice. p Roſcio Amerino, & in Oratore.

f *Sanguinis*] i. de ligno illo, vel dic de quocunq; dummodo ſanguis exeat, i. ſic verberetur.
g *In culeo*] de corio cocto.
h *Gallinaceo*] i. cum gallo, qui non habet teſticulos, quia fortius pugnat cum ſerpente: vel gallo qui habet teſticulos, & gallinaceo, qui non habet ſecundum alios, vnde dicimus in vulgari, iſte eſt gallus gallinaceus, ideſt fœmineus. vel dic gallinaceus, qui diligit gallinas: qui fortior eſt: vt vir vxori, qui diligit vxorem.

Beſtijs obiecti, ſeu ſubiecti: & ad beſtias dānati, differūt; illi nāq; vtpote inermes, à beſtijs cōfeſtim laniabantur. hi verò cū his pugnabāt armati. Bud. ad l. aut damnū §. q̄cūque. ff. de pœnis.

i *Beſtijs*] immò videtur in proximū amnem: vt C. eo. l. j. & Inſt. de pub. iudi. §. alia. Solu. hic non erat. vel dic, mare comprehendere etiā amnem: & flumen: cum mare ſit congregatio aquarum multarum.
k *Qui alias*] quæ non continentur appellatione parentum, ſcilicet, prout probatur Inſt. eo. tit. §. alia. & ſup. l. 1. Alij dicunt, quæ appellatione parricidij continentur.
l *Et auiam*] & alias ſimiles, quas habes ff. l. 1. & C. eod. l. 1. quæ ſunt cōtra. vel illi ſoli verbis, & ſententia: alij ſententia tantùm: vt ff. eod. l. ſed ſciendum. ſed prima placet. ſimilis expoſitio fit. C. de adult. l. ita nobis, & ſup. de noxa. l. cui.
m *Capitis*] ſcilicet, mitatis: vt ſup. l. Diuus.
n *Supplicio*] forte in metallū, vel deportatione, quæ ſunt ſimiles morti: vt ff. de pœnis. l. capitalium. in princip. vel dic proprie: vt ff. tit. 1. l. 3. §. penul. & optimè dicitur Inſt. eo. §. 1.
o *Puniri*] ſic ff. tit. j. l. ifans. & dic vt ibi.
p *Coercendum*] ſup. de off. Præſi. l. Diuus.
q *Eorum . Semper*] ideſt, in perpetuum eſt accuſatio parricidij. ſic ff. tit. 1. l. qui falſam. in fin. & ſup. ad l. Iuliā de adul. l. mariti. §. fi. & ad Syl. l. in cognitione. & de accu. l. j. regulariter contra. C. de fal. l. querela.

1 ¶ P. F. de lege Cor.

AD LEGEM Corneliam de falſis: & de Senatuſc. Libo.

¶ Facto, ſcilicet, ad eam ſuppliendam.

Quomodo l. iſta proceſſit, item quare S. C. Libonianſi, Claudianum etiam quidam appellauerunt, Cuiac. hic explicat.

2 ¶ al. & od Senatuſconſc. Libonia.

r *Pœna legis Cornelia*] ſcilicet, de falſis. Accur.
ſ *Faciendas*] ſ. vt aliter ſcriberētur dicta teſtium, quàm dixiſſent. Item curauit, vt iudex inſpiceret ea falſa dicta tāquā vera. & hoc ſubijcit, & facit inf. eo. l. falſi.
t *Cumit*] aliàs, conieceit, ideſt, procurauerit. Accur.
u *Aduocationem*] accepit q̄s pecuniam, vt falſam aduocationem faceret. Item vt faceret falſum teſtimonium: vel etiā verum redderet per pecuniam: vt diximus de iudice, qui accepit, vt etiam bonam ſententiā det: vt ſup. de condi. obtur. cau. l. 2.

3 ¶ P. F. el

4 ¶ P. F. co ceſſit. Sed legendo in fal. teſti. fac. teſtim fal. inu. dic. coeriit. ſic ff. eo. l. 3. pœna legitur. Cont.

x *Ex Senatuſconſulto*] Voluſiano. vt ſup. tit. 3. l. ex Senatuſcō. & dic vt ibi.
y *Ob denuntiandū*] officialis, puta notarius, retulit iudici talē tuliſſe teſtimoniū, qui non tulerat: & hoc per pecuniam. vel idem notarius pecuniā accepit, vt remitteret dicendum, vel non dicendum. nam etiam quē gratis debet relaxare, ſi pecunia accepta relaxet, ex hac l. tenetur ar. eius quod de iudice diximus. Vel dic, nō dicēdū, idē ſignificare, quod etiam dixerat, remittendum. Vel dic quod accepit ob non dicendum aduerſario producentis.

5 ¶ P. Flo. ob renuntiādum.

Parricidij poſtulatus ſi interim deceſſerit, ſi quidem ſibi mortem conſciuit, ſucceſſorem ſibi fiſcum habere debebit. d ſi minus, eum quem voluit: e ſi modò teſtamentum fecerit. ſi verò inteſtatus deceſſerit, eos hæredes habebit, qui lege vocantur.

Modeſtinus lib. 12. Pandect.

LEX IX.

*Pœna parricidii * more maiorū hæc inſtituta eſt, vt parricidia virgis ſanguineis f verberatus, deinde culeo g inſuatur cum cane, & gallo gallinaceo, h & vipera & ſimia: deinde in mare profundum culeus iactetur: hoc ita ſi mare proximum ſit: alio quin i beſtijs obijcitur, * ſecundum Diui Hadriani conſtitutionem.*

¶ *Qui alias k perſonas occiderint, præter patrem, & matrem, & auum, & auiam, l quos more maiorum puniri ſupra diximus, capitis m pœna plectantur, aut vltimo ſupplicio n mactentur.*

Nemo debet duplici contritione conteri, quia afflicto nō eſt danda afflictio. h. d.

¶ *Sanè ſi per furorem aliquis parentem occiderit, impunitus erit: vt Diui Fratres reſcripſerunt ſuper eo, qui per furorem matrem necauerat: nā ſufficere furore ipſo eum puniri: o diligentiuſque cuſtodiendum eſſe, aut etiam vinculis coercendum. p*

Paul. li. ſin. de Pœnis om. leg.

LEX X.

EOrum qui parricidii pœna teneri poſſunt, ſemper q accuſatio permittitur.

AD LEGEM Corneliam r † de falſis: & de Senatuſconſulto Liboniano. 2 †

TITVLVS X.

Diuiditur in tres partes. Primò loquitur de eo, qui verè falſū cōmiſit, & in hoc ponunt ſeptem, vel octo caſus. Secūdò loquitur de eo qui commiſit quaſi falſum. Tertio ponit pœna falſi, & quaſi falſi. Secundaibi, Ad teſtamenta. Tertiaibi, Pœna, loquitur in ſcribente falſū: vel in eo, qui tradidit dicta teſtiū falſa iudici. Barto.

Martianus lib. 14. Inſtitu.

LEX PRIMA.

PEna legis Cornelię r irrogatur in eū, 3 † qui in falſas teſtationes faciendas, f teſtimoniave falſa inuicem dicenda dolo malo coierit. 4 † t

¶ *Item qui ob inſtruendam aduocationem u teſtimoniave pecuniā acceperit, pactuſve fuerit, ſocietatem coierit ad obligationem innocentiū: ex Senatuſconſulto x coercetur. Sed & ſi quis ob denuntiandum, 5 † y remittendumve*

testimonium, dicendum, vel non dicendum, pecuniam acceperit, pœna legis [a] Corneliæ afficitur: & qui iudicem corruperit, corrumpendumve curauerit. [b] Sed, & si iudex constitutiones Principum neglexerit, punitur. [c]

¶ Qui in rationibus, [d] tabulis, [e] cereis, [f] † vel alia quare [f] siue [g] † consignatione falsum [h] fecerint, vel rem amouerint, & perinde ex his causis, atq; si essent falsarij, [h] puniuntur. Sic & Diuus Seuerus lege Cornelia de falsis damnauit Præfectum Aegypti, quod instrumentis suis, cũ præerat prouinciæ, falsum fecit.

¶ Is qui peruerterit [3] † [i] uiui testamentum, legis Corneliæ pœna tenetur.

¶ Is qui deposita instrumenta apud alium, ab eo [k] prodita esse aduersarijs suis, dicit, accusare eum falsi potest. [l]

Hic incipit secunda pars, in qua incipit tractare de crimine quasi falsi. Bar.

¶ Ad testamenta militũ Senatusconsultum pertinet: quo lege Cornelia [m] tenẽtur, qui sibi legatum, fideive commissum adscripserint.

¶ Inter filium, & seruum, [n] & extraneum, testamentum scribentes hoc interest, quòd in extraneo [o] si specialiter subscriptio facta est, [p] Quod illi [q] dictaui, & recognoui. [r] pœna cessat, [s] & capi potest. in filio, vel seruo, vel generalis [t] subscriptio [u] sufficit, & ad pœnam euitandam, [x] & ad capiendum. Ex illa [y] quoq; causa falsi [z] pœnæ quis subijcitur, vt Diui quoq; Verus [4] † & Antoninus constituerunt.

¶ Tutores, & curatores, & ij qui officio depositio non restituerunt tutelam, vel curationem, cũ fisco contrahere non possunt. [a] At si quis aduersus hanc legem Præfecto [5] † [b] ærario obrepserit, perinde puniatur, ac si falsum commisisset. Sed ad illos [c] non pertinet (vt ijdem Principes rescripserunt) qui antequam tutelam susciperent, hoc gesserunt: [d] nec enim excusationem [e] admisisse, sed fraudem exclusisse videntur.

¶ Ijdem Principes rescripserunt, ita demum eum, qui rationem tutelæ, vel curæ nondum reddiderit, cum fisco contrahere non debere, si viuat is, cuius tutela administrata est. nam si decesserit, licèt nondum hæredi eius rationem reddiderit, iure eum cõtrahere. [f] Sed, & si iure hæreditario successerunt in fiscalem contractum tutor, vel curator, & licèt ante rationem

[a] *Pœna legis*] quæ est inf. ead. §. fin.
[b] *Curauerit*] vt inf. eo. l. qui duobus. 2. respon.
[c] *Punitur*] hac l. & alijs etiam: vt no. C. ad le. Iul. maie. l. 1. Et not. q̃ secundum il. debet iudicare. 1 ad quod est quod no. C. de iud. tem nõ nouam, aut ibi posita, & facit j. e. l. f.
[d] *Qui in rationibus*] quid sit ratio. dic vt s. de eden. l. si qs ex. §. rationem. & dic in membranis vt differat à seq. Accurs.
[e] *Tabulis*] scilicet, ligneis, vel lapideis: vt sup. de fesun. tabu. l. 1 Accurs.
[f] *Alia quare*] vt cũ subscribitur pro quã to det liber: vel alia signa: quia alio signo quandoque aliquis signat tot sestellum, vel alias res: in quibus potest committi falsitas.
[g] *Vel rem amouerint*] id est, veritatẽ amouerint, id est, fecerint, vt verum appatere nõ possit: vt inf. eo. l. Paulus. & j. vnde dicimus, ita est in te. id est, in veritate. & hic est bonus nomine, & te. Accurs.
[h] *Falsarij*] ex alio falso, de quo constaret.
[i] *Is qui peruerterit*] aliàs, peruerterit, aliàs aperuerit, & facit j. de pœnis. l. si qs aliquid. §. qui viui. Accursius.
[k] *Ab eo*] scilicet, depositario.
[l] *Falsi potest*] & est ff. de pœnis. l. si quis tabulas. & sic instrumenta. Item inijur. vt C. depositi l. 1. & si quis tabulas. & act. in fac. subsidiaria Aquil. vt C. ad legem Aquil. l. si quis testamentum. §. sed. & si quis. facit sup. de tabu. exhib. l. locus. §. si quis.
[m] *In Lege Cornelia*] de falsis. ad quod est C. de ijs, qui sibi adscrip. l. penultima.
[n] *Inter filium & seruum*] siue extraneus, siue filius, vel seruus, sine iussu adscribant sibi, vel alij qui rogit eos per potestatem, iuncti sunt in Cornel. & legatum non habent. sed si iussu: filius vel seruus à pœna Corn. excusantur: licèt legato careant: extraneus in nullo excusatur. Vltra si filius, vel seruus, vel extraneus sibi adscribant, & postea testator recognouit: ti quidem specialiter, prodest filio, & seruo, & etiã extraneo quo ad vtrunque. si vero generaliter: tunc filio, vel seruo prodest quoad vtrunque: & etiam extraneo quo ad pœnam legis Corn. tantum. & probantur hæc hic, & j. eo. l. filius. & l. Diuus. Et facit ad hoc quod plus specialis quã generalis recognitio valeat. sup. communi. prædio l. in tradẽdis. & sup. de acquir. hæred. l. si quis mihi. § iussum. Accurs.
[o] *In extraneo*] ergo in emancipato, qui extraneus est: vt j. eo. l. filius. sed contra. C. eo. l. 3. Sol. vt ibi Accurs.
[p] *Facta est*] postea à testatore.
[q] *Quod illi*] verba subscriptionis.
[r] *Et recognoui*] id est, illud recognoui: & placet mihi, & confirmo.
[s] *Pœna cessat*] sed quoad pœnam euitandam etiam generalis sufficit: vt inf. eo. l. Diuus. planè.
[t] *Vel generalis*] vel pro saltem: vel pro etiam.
[u] *Sufficit*] specialis est si dico, decem quæ tibi adscripsisti recognosco, & confirmo, generalis quando recognoscit quæ tibi Titio adscripsisti (vel etiam rõ nominando personam) confirmo.
[x] *Euitandam*] immò sine subscriptione pœnam euitant: vt j. eo. l. filius. & C. eo. l. fin. & dic, vt C. eo. l. 2.
[y] *Ex illa*] aliàs est §. & aliàs non est §.
[z] *Falsi*] i. si aliquis hãc subscriptionem falsificauerit, vel dicetiam si verum scripsit: sed testator generaliter, vel specialiter non recognouit, vt prædixi. Item an in nuncupatiuo habeat locum? 4 † 5 Seuerus. P. F.
[a] *Non possunt*] nec contrahere matrimonium cum pupilla: vt C. de inter. ma. l. si patris. videtur enim velle fraudare fiscũ, quasi asserant se nulli teneri: vt C. ne tut. vel curat. nec. con. l. 1. 5 † P. F. fiscus.
[b] *Præfecto*] in lib. Al. Præfecto: & benè sed in lib. R. Præfectus. sic q̃ videtur puniri Præfectus, si obrepserit contrahẽdo cum tutore. & est Præfectus i. Procurator fisci: vt & sup. de fideicommis. lib. l. 4. §. si bona.
[c] *Sed ad illos*] s. tutores, vel curatores.
[d] *Gesserunt*] i. cum fisco contraxerunt.
[e] *Excusationem*] i. dicere, licèt tutor qui prius cum fisco contraxerat, non excusat se à tutela postea ei delata. cũ possit ex aliqua causa: nõ ideo tenetur crimine falsi. sed quando fraudẽ cõmitteret: quod esset si prius fuisset tutor, & tunc contraheret cum fisco. & sic admisisse. & exclusisse ad tutores referatur. vel fraudem exclusisse, quo ad pupillũ fictione huius l. & sic in veritate in fraudẽ pupillorum sit factum, tenetur tamen crimine stellionatus: vt ff. de pig. act. l. tuto. §. cõtrariã. An autẽ hęc sit iusta excusatio à tutela, quia cũ fisco cõtraxerat? quidam sic: vt C. ne tu. vel cu. l. 1. in fi. vel dic contra: vt C. de excu. tu. l. coloni. & illã ne tu. vel cur. expone, vt ibi dixi. Alij dicũt q̃ admisisse, & exclusisse referatur ad Principes, q. d. Principes non admittunt excusationẽ à tutela, quia tenetur fisco. sed excludunt fraudem quæ esset in contrario casu. s. quando prius fuisset tutor, & facit C. de inter. ma. l. 4. aliàs 3. & de iure fisc. l. 1. item no. ex hoc § q̃ fraus facta fisco inducit, hoc crimen. sed facta pupillo non. & sic fiscus fauorabilior est. 2 Accurs.
[f] *Eum contrahere*] facit sup. de ritu nup. l. nõ solum. §. si puella. & de admi. tuto l. ex pluribus.
[g] *Vel curator*] quia successerunt eis, qui fisco tenebantur. & facit inf. de D. e. t. l. Decurio q̃n. & inf. de te mil. l. milites prohiben. ver. §. fina. & ff. quod cum eo l. 4. §. soli. & C. de cur. ct.

[1] Fallit ī iudice, q̃ est su. leges, vt Papa, & Imperator. q̃a debẽt ēnt conscientiã iudicare, vt not. in l. j. C. vt q̃ nesũt ad ucc. ēm Patt. ibi. & in ve nerabile. de cõstit. Jn. 6. in a Jris ãt iudicibus, ao. & q̃n procedat ad ī glo. ff. q̃ est materia brocardica. remitto te ad Feli. post Tino. & alios Ic. passo. ex tra. de off. delega. & Cardicle. sæpè. §. 1. de ver. ligni.
[2] Alias, cuiusve.
[3] P. Flo. fine.
[4] Et cetera si tabulæ consignatæ ñ sint, quo maximè falsũ admitti debatur.
[5] P. Flo. aperuerit.

euict. l. fi. & sup. quæ res pig. ob. pos. l. Aristo & ff. de inoffic. test l. filius, §. multo. Sed argu. contra in Auth. vt ij qui ob. se he. perhi. res soluti. §. sed & si quis.

a *Pœnam*] scilicet leg. Corn. de falſ Accursius.

b *Pœna falſi*] vt ſi vtitur falſo inſtrumento ſcienter, quod non fecit: vt C. eo. l. ſi falſos, quod non vſ bonum exemplũ: vt ff. eo. l. falſi. ordine. ſed hic exẽplũ ff. ea. l. §. tutores. Itẽ in eo qui ſibi adſcribit: vt ff. §. ad teſtamenta.

c *Publicatio*] hoc hodiè corrigitur: vt in Auth. vt nul. iud. §. fi. colla. iii.

d *Eorum*] quę prohibentur leg. Corn. Et no. hic pœnam falſ. vel quaſi: vt C. eod. l. vbi. in fi. & Inſt. eod. §. item lex. ſed qñq; grauior, quandoque mitior imponitur ex ſualiter: vt C. eod. l. maiorem, & inf. e. l. quicũque. & l Diuus. §. j. & l. hodiè. §. j. & l. qui duobus. Accurſ.

e *Qui teſtamentum. Interleuerit*] hoc in hoc vt eſſe cõtra. inf. eo l. falſi. §. j. Sol. hæc ſecundum illã. Itẽ contra. inf. de pœnis. ſi quis aliquid: §. qui vitii. ſed ibi ipſo iure non valebant, quia nõ erãt ſignatæ tabulæ. ad quod ff. eo. l. ſi quis ſegatum. & facit ff. eo. l. j. §. q in rõnib. & § ſeq & inf. eo. l. ii quis patris. & l. Paulus. §. j. & C. de Iuſſin. Cocon. §. hunc igitur, & C. eo. l. eum. & ff. de dolo. l. ii qs affirmauerit. in fine. Accurſ.

Qui ignorans aut.] CASVS. Hæres, qui adiuit hæreditatem, vel qui accepit legatum credẽs teſtamentum valere, poteſt accuſare teſtamentum de falſo. Franciſcus Accurſ.

f *Adyt.*] Quomodo potuit adire: vt ſup. de aequi. hæred. l. cum fallum? Reſpon. erat falſum in aliquo legato, non in inſtitutione hæredis. Vel die ignorans adire poteſt. vt C. de edic. Diui Hadriani tol. l. j. at ibi ſciebat: quia quæſtio iam erat mota. Accurſius.

g *Non prohibetur*] facit ff. de inoffic. teſta. l. Papinianus. §. ſi conditioni. & l. nihil, §. ſi cum filius. & l. mater. & C. eod. l. licet. & ff. de his quib. vt indig. l. poſt legatum. hic tamen poſt legatum videtur facere diſtin. inter agentem primo de inoffic. teſtam. & agentem de falſo. & die vt ibi. Accurſius.

Si quis.] CASVS. Qui falsò ſibi legatum adſcribi curauit, & deceſſit: ab hærede eius hoc legatũ extorquetur. Secundò dicit, filius hæres inſtitutus grauatus in codicillis reſtituere hæreditatem alicui, hos codicillos deſtruxit, & deceſſit apud fiſcum quæſtio remanet. Franc.

h *Extorquendum eſſe*] turpia enim &c. vt ſup. de calum. l. in hæredem. & quod met. cau. l. quod autem. & inf. eod. l. cum falſi. & l. ſi quis patris. & C. ex deli. defunc. l. j. & confiſcantur: vt inf. proxi. §. Sed arg. contra inf. eo. l. filius. §. fin. ſed ff. proxi. §. ſolues. Accurſius.

i *Codicillos*] quibus rogatus erat reſtituere alij hæreditatẽ.

k *Fiſco*] ſi habes. fiſco. dic vendicandum efficaciter, de eo quod ſupereſt. vt ff. de iure fiſci. l. dicitur. & ſic quæritur ſibi retinet: vt dixi. nec obſt. inf. eod. l. filius. §. fin. & ſupra. de ijs quæ pro non ſcrip. l. fin. vbi remanet hæredi: quia hic deliquit hæres, ibi non. Ad quod eſt ff. ad Trebel. l. Paulus reſpondit ſi certa. & de ijs quib. vt indig. l. reſcriptum.

l *Extorqueri*] id eſt, retineri Accurſius.

Senatus.] CASVS. Filius ſcripſit teſtamentum patris, in quo eſt hæres à patre inſtitutus, & legata plurib. relicta, poſtea filius idẽ ſcripſit codicillos patris, in quibus legata omnia à patre in teſtõ relicta erant reuocata. dicitur hic, & remittitur filio pœna falſi. eo q̃ erat minor xxv. annorum. & fecerat iuſſu patris: & erit hæres patris, hoc dicit. Franciſcus.

m *Ei*] ſcilicet filio.

n *A ſe*] hærede inſtituto.

o *Data*] id eſt. danda relicta.

p *Adimerat*] per qđ videtur adſcribere in codicillis.

q *Annorum*] i. in his annis. non enim eos compleuerat. alias magis eſſet ratio in contrarium.

r *Capere*] vt C. eo. l. j.

Si quis.] CASVS. Qui adſcripſit ſibi legatum, tenetur pœnæ leg. Corn. licèt ſit inutile legatũ: vt quia tel ſacræ. idem ſi teſtamentũ. in quo ſibi adſcripſit eſt poſtea ruptum. ſecus ſi teſtamentum non ſit perfectum: vt quia non ſignatum: nam qui in tali teſtamento adſcripſit, non punitur cum nec teſtamentum ſit, nec interdictum de tabulis exhibendis competat. Item hæres inſtitutus ſi adſcribit exhæred. filij vel aliarum perſonarum punitur per hanc legem. idem ſi ademit ſua manu libertatem relictam ſeruo. Vltimo dicit, patronus in teſtamento liberti adſcripſit ſibi legatum: & impetrata venia, vt remittatur pœna falſi, abſtinuit à legato. dicitur. q̃ non habet bonorum poſſeſſ. contra tabu. teſtamenti liberti prædicti. ſecus ſi vxor ſcribit in teſtamento viri dotẽ ſibi putè reſtitui vel creditor id quod in diem ſibi debetur, & venia impetrata abſtinet ab huiuſmodi legato. nam mulier benè poterit petere dotem tempore à lege ſtatuto, & creditor debitum die veniente: cum non eſſet bonum debito eos carere. Prãſ.

s *Legatum ſit*] putà rei ſacræ, vel fundi Albani: vt ff. de leg. 3. l. apud Iul. §. 2. Et no. pœnã licèt non habeat effectum de iſtum ſic C. de adult. l. eum. & ſup. de calum. l. & generaliter. Sed arg. contra. ſup. quod quilibet iur. l. 1. in fi.

t *Ruptum eſt*] natiuitate poſthumi: vt inſtit. quib. mod. teſtam. infir. §. j. idem de irrito: vt § alio. item ſi aliud ſecundum feci. arg. inf. de tabu. exhib. l. 2. §. ſiue autem. Accurſius.

u *Non iure*] putà præterito filio iam nato, vel non ritè exhęredato: vel præterito. Accurſius.

x *Perfectum*]

a *Perfectum*] ea perfectione quæ dicitur Instit. de testa. scilicet vij. testiũ præsentia, & quod signent, & ꝙ subscribãt: licèt quo ad prætitiones, vel exhæredationes non sit perfectè factum: quia non sic ritè factum. & secundum hoc intelligitur etiam de tab. exhi. l. 1. §. hoc inter. quæ est contra. & quemadmo. testa. aper. l. 2. §. j. quibus dicitur, ꝙ etiam pro imperfecto testamẽto datur interdictũ. Nam dicitur imperfectum quo ad prætitiones, vel exhæredationes: aliàs autem erat perfectum: vt hic dicitur. Cæterùm ‖ nec quo ad ista esset perfectum, nec illud Interdictũ daretur: vt hic subijcit. & facit infra de pœ. l. si quis aliquid. §. testamenta. Alij dixerunt, ꝙ pro falso, & imperfecto nõ habet locũ lex Cornel. nec interdictum de tabul. exhib. nec illud, quemadmodũ test. aper. pro falso vel imperfecto, vel pro vero & imperfecto, omnia hæc locã habent. & hæc colliguntur ex hac lege. Accursius.

b *Vel*] pro etiam: & non iure, expone vt supra. Vel pro, saltẽ. Accursius.

c *Adulterinum*] id est, falsò fabricatum. ad quod facit inf. de verb. signific. l. Paulus.

d *Nominatim filij.*] scilicet testatoris, nõ suiipsius: vt supra de contra tab. l. non putauit. §. si quis. sua manu. & infr. eod. l. impuberem. in fin.

e *Personarum*] quas necesse hẽt exhæredare, vel instituere, vt Inst. de exhær. li. §. fi.

f *Heres*] hæres instituatur. & facit sup. l. proxi. & inf. eo. l. impuberem. §. qui codicillos.

g *Impetrata*] vt remittatur pœna falsi: sicut dicitur in multis legibus. C. eo. l. 2. & 3. & penult. & scias, quod illis casibus tantùm datur venia, in quibus expressè dicitur: & non aliàs.

h *Non posse*] secus in filio: vt C. eo. l. 2. quia magis debetur hæreditas filio. nam & aliàs patronus per contra tabu. irritat testa. pro parte filij in totum: vt Inst. de succ. li. §. si verò. & de leg. præst. l. j. & sic ex quamus filium cuilibet creditori de æquitate, licèt secus sit de rigore: vt j. eo. l. filius.

i *Detem*] sibi debitam, annua bima trima die.

k *Debito*] est enim magis debitũ, quàm id, quod patrono: quia ex cõuentione & lege: sed patrono ex lege tm. & facit 3. quæ in fraud. cre. l. qui aũt. §. si quid. & C. de codicil. l. fi.

N *Vllo.*] CASVS. Seruus non potest esse in iudicio contra dominum, nisi accusaret eum de testamento suppressi, quo libertas erat ei relicta. Franciscus.

l *Competentur*] inter homines. vel die pro aliquo: vt inf. de reg. iur. l. quod attinet.

m *Quereretur*] id est, conquereretur.

n *Admittendum*] & in quibusdã alijs: vt no. F. de in. j. vi.

*Scribẽt. hic dicũt hunc tex. valde no. ad hoc, ꝙ licèt notarius nõ possit sibi adscribere i testõ alterius. nec cẽ rogatus ad sui utilitatẽ: tñ põt sibi adscribere mercedẽ suã, & pẽ esse togat⁹ de hoc. x † P. F. verũtamẽ. z † P. F. dicetur.

3 † P. Fl. ferui.

4 † P. Fl. dotis.

Q *Vicunque.*] CASVS. Qui nummos aureos imminuit, vel qui tingit putà æs auro, vel fingit, i. ex toto falsa fabricat: si est liber hõ, ad bestias datur: si est seruus, vltimo supplicio afficit. Fran. *Referunt.*] & adunt minuendo: tinguntꝫ putà æs auro, vel aureo colore, fingũt qui ex toto falsos fabricant: quibus parcitur si non peregerint: vt inf. eo. l. qui falsam. ꝙ *Ad bestias.*] ſpãli pœna ꝙ hoc falso, & hoc nõ ob. tñ. e. l. j. ff. fi. nã hẽt multa capitula falsum. Itẽ ꝙ C. de fal. mon. l. 1. & 2. ubi alia pœna imponitur falsatorib. monetæ, sed die vt ibi ne. Ac. ADDITIO. Dic. tñ. Bar. ꝙ si aliqs falsat monetã ciuitatis, punitur vt ibi: si falsat monetam Principis, aliter punitur: vt in eod. tit. l. 2. illi. n. qui aliter tradunt, vel tinguni, puniuntur vt hic dic. & c. quamo. ext. de iureiuran.

5 † P. Fl. summo.

L *Ege Cornelia.*] CASVS. Qui in auro aliquid vitij addit: itẽ qui argẽteos nũmos facit adulterinos: pœna falsi tenetur. eodẽ modo punitur, qui potuit prohibere ne aliquid tale fiat, & nõ prohibuit. Item prohibetur ne quis nũmos ãneos, plũbeos emat, vel det dolo malo. Item pœna le. Cornelia irrogatur ei, qui aliqd factum signauit, vel signari fecit, etiã in alio quam in tes tõ. Item ei, qui procurauit falsam attestationem fieri, vel falsum testimonium. Item qui delatorem submisit in causa, eadẽ pœna tenetur, qua tenentur aduocati, qui ob instituendas lites falsas pecuniam acceperunt. Franciscus.

6 † P. F. vel qui.

7 † P. Fl. flauerit.

8 † P. Fl. flaneos.

q *In aurum*] primatũ, de publico enim cauetur leg. Iul. peculatus: vt j. ad leg. Iul. pecu. l. j. & l. sacrilegij. §. qui cum.

r *Non prohibuit*, sic s. tit. j. l. si sciente creditore. & l. frater. Item qui cepit accusare cum non poterat, si desistat, Turpil. punitur: vt inf. ad Turpil. l. 1. §. accusationẽ. Item facit sup. de nox. l. in delictis. & inf. de re mili. l. non omnes. §. fi. & l. deferentem. §. fin. & sup. de rece. l. 1. & sup. lece. l. si fundus. in Auth. de non alie. §. 1. Accursius.

s *Quid eius*] supple. etiam: vt j. eo. l. Paulus. & facit ẽ. eo l. in gra. & §. 1. & Inst. de pub. iudi. §. item lex Cornelia.

Cum.

malo falsum signauerit, signa rive curauerit: item qui ad fal fas [1] † testationes faciendas, testimoniaue falsa inuicem di cenda dolo malo coierunt. * [a]

¶ Qui delatorem submisit in causa pecuniaria, [b] eadem pœna tenetur, [c] qua tenentur ij, [d] qui ob instruendas lites [e] pecuniam acceperunt. [f]

Marcellus lib. 1. Public. [2] †

LEX X.

DE eo, qui ei, [g] cuius in po testate est, eique qui in eadem potestate est, adscripse rit, nihil Senatusconsulto ca-uetur: sed hoc quoque casu committitur [h] in legem: i quia eius rei emolumentum ad patrem, dominumve perti net, ad quē pertineret si filius seruusve sibi [k] adscripsissent. ¶ Illud constat, si extraneo quis adscripserit legatum, li-cèt postea viuo testatore in potestate eum habere cœpe-rit, [l] Senatusconsulto locum non esse. [m]

Martian. lib. 1. de iudi. Publ.

LEX XI.

SI pater filio suo militi, quē habet in potestate, testa-mento commilitonis filij ali-quid adscripserit, quem com-militonem in militia nouit: [a] quia patri non acquiritur, ex-tra pœnam est. Et cum matri filius adscripserat, Diui Fra-tres rescripserunt, cum iussu [n] testatoris hoc scripserit, impu nitum eum esse, matremque capere posse.

Turpia lucra sunt ab hæredibus extorquenda. b. d.

Papinianus lib. 13. Respon.

LEX XII.

CVm falsi reus [p] ante cri-men illatum, aut senten-tiam dictam, è vita decesserit, cessante [q] lege Cornelia, qđ scelere quæsitum est, hæredi [r] non relinquitur.

Idem lib. 15. Respon.

LEX XIII.

FAlsi nominis, vel cogno-minis assertio pœna falsi coercetur. [s]

Spoliatus dignitate ad tem pus, finito tempore restituitur ad suam dignitatem. Bar.

¶ Ordine [*] Decurionū x. an-nis aduocatū motum, qui fal-sum [t] instrumentum cogno-scēte [u] Præside recitauit, post finem tēporis [x] dignitatem [y] recuperare, [z] respondi: quo-niam in Corneliam, falso re-citato, non facto, [a] non inci-dit. 3 † eadem ratione plebeiū ob eandem causam exilio tē-porario punitum, Decurio-nem post reditū rectè creari.

---

a *Coierint*] i. pecuauerint idē §. l. 1. sed mutuis qbusdā. A.

b *In causa pecuniaria*] sub. etiam: vt probatur inf. de iure fisc. l. Senatus. §. 1. & supra de calum. l. 1. in princip. & §. 1. & facit inf. ad Turpil. l. 1. & incidit & §. verum.

c *Pœna tenetur*] falsi: vt sup. l. j. in princ.

d *Is*] scilicet, aduo-cati.

e *Lites*] scilicet, fal-sas.

f *Acceperunt*] ad hoc facit sup. l. 1. §. 1.

1† P. F. itē q falsas, aliàs q in falsas.

DEo.] CASVS. Qui legatum adscripsit fratri suo, & erant ambo in po-testate patris eorum, incidit in legē Cor-neliam: & redditur ratio in litera secus si extraneo adscripsit quem postea in pote state habere cœpit. Item secus si pater scribens testamētum cuiusdā militis, ad-scripsit legatum filio suo militi, qui erat socius testatoris: nam non punitur hoc casu pater, cum hoc lega tum non acquiratur patri: quia ex causa castrensi filio est quæ situm. Item cum fi-lius adscribit legatū matri suæ iussu testa toris, nō punitur per hanc l. & hoc dicit hæc l. & sequ. Franc. Accursius.

* Vid. Bu. in l. 1. C.

g *Ei*] putà, fratri.

h *Committitur*] scilicet, l. Cornel. de falsis. sed quis incidit? fi-lius, vel seruus ad-scribens? & in filio potest tolerari quo-quo modo: quia vi-detur dominus etiā patre viuente, in ser-uo potest esse ratio: quia & ipse a domi-no habet substētatio-nem sui, & quia ab eo sperat præmium, vel posset dici, vt hic pater dominus-ve incidant: cum eorum voluntate filius & seruus adscri-bant eis, vel alij in eorum potestate constituto: vt inf. eo. l. Diuus. §. scribere autem. non autem filius, vel seruus inci-dunt in Corn. Accursius.

i *In legem*] scilicet, Corneliam de falsis.

2† P. Flo. Macer.

SI pater.] Notat hic declarat quod sit castrense: vt inf. de castren. pecu. l. miles. & l. ij. forte & castrense.

k *Sibi*] facit sup. de inoffic. testam. l. nihil.

l *Cæperit*] sed si tunc esset in potestate incidit: vt inf. eod. l. filius in princip. nisi in casu: vt inf. eo. l. proxi. Accursius.

m *Non esse*] nam non vitiatur, licèt ad eum casum perue-niat à quo incipere non potest: vt ff. de noxa. l. in delictis. §. si extraneus. & C. de interdi. ma. l. 3. & ff. de donat. l. dona-tiones. in princip. & ff. de ritu nupt. l. si qua. & ff. vnde lib. l. fin. & sup. quod iussu. l. si furiosus. §. final & inf. de te. iur. l. in ambiguis. §. non est. Sed arg. contra. inf. de Decur. l. 2. §. in filijs. Et no. q tribus modis tangit, quis alium per potestā-tem: vt sup. de dona. inter vir. & vxo. l. 3. §. qui in eusdē.

n *Si pater. Notat*] hic declarat quod sit castrense: vt inf. de castren. pecu. l. miles. & l. ij. forte & castrense.

o *Cum iussu*] idem si sine iussu: quia non est in potestate. vt Institu. de adop. §. fœminæ. vel forte secus si sine iussu: cum sperat ad se peruenturum per successionem.

CVm falsi.] CASVS. Accusatus de falso, decessit an-te crimen probatum. dicitur quod cessat hæc les. ha-

p *Reus*] id est, accusatus: & illatum, id est, probatum. vel dicitur reus, id est, nocens: quia commiserat falsum, sed non erat accusatus. & illatum, scilicet, ante quam accusaretur.

q *Cessante*] vt sup. de publ. iudi. l. 3. & l. defuncto.

r *Hæredi*] de hoc di-xi supra eod. l. si quis cum. in princip.

FAlsi.] CASVS. Qui sibi mutat nomen, vel cogno-men, pœna falsi pu-nitur. & dic de hoc, vt in glos. Item ad-uocatus, qui falsum instrumentum reci-tat coram Præside, ob hoc remotus decen-nio ab ordine Decu-rionum: finito tem-pore dignitatem De-curionat⁹ recuperat. Item plebeius prædi-ctam pœnam passus, finito tempore pote-rit creari Decurio Franciscus.

s *Coercetur*] in seruo, in quo fraus præsu-mitur, in libero con-tra. vt C. de muta-no. l. 1. Vel ibi sine fraude, hic cum ea. Alij dicunt, q aliud est mutare generali-ter: aliud in casu as-serere.

t *Qui falsum*] subau-di, ideo.

u *Cognoscente*] de quo cunque negotio.

x *Tolli finem tempo-ris*] aliàs, finitum tē pus.

y *Dignitatem*] est. n. dignitas Decuriona-tus: vt C. de Decur. l. 2. & intellige si locus vacet. aliàs expectat donec vacet: vt infra, de Decurio, l. secun-da §. alia.

z *Recuperare.*] Innuit hic, & infra, proxi-mo respon. quod statim recuperat. & sic videtur contra. infra. ad municip. l. ordine. in princ. vbi dicit, quod tanto tē-pore debet expectare postea, quantum fuait in pœna. Sol. hæc secundum illam: & sic post reditum & non statim. sic supra. de verborum obligat. l. si stipulatus sum Damam. in fi. l. in verbo, continuo. Alij distinguunt, aut damnatur ex crimine, quod irrogat infamiam: quo casu licèt finita sit infamia: vt C. de infam. l. & si seuerior. adhuc tamen de-bet abstinere: vt ibi. Azgum. C. de Episco. & cler. auth. sed neque curia. aut non famoso: & tunc statim: vt hic, & in-fra de Decur. l. ad tempus. & de re mili. l. qui cum vno §. ad tempus. hoc non valet: quia hic ex famoso, cum enim sit publicum crimen falsi: vt supra, de public. iudic. l. 1. ergo infamat: vt eodem titu. l. infamem. sed ipsi dicunt, quod non est publicum, nisi pro testamento: vt infra eo. l. Paulus. quod non placet: vt no. d. l. 1. de publ. iudi. Tu ergo dic, q ibi ad nouum honorem volebat aspirare: hic ad veterem: quia vacabat: ad quem statum admittitur cum vacet: vt j. de Decur. l. 2. §. 1. & adde si vis, quod no. C. de insa. l. si Possidonium. & l. & si seuerior. & sup. de inf. l. quid ergo. §. pœna grauior. Accursius.

a *Vt falsi*] ja se. & sic minus cum ego agitur: vt aliàs. C. eo. l. si falsos. Accursius.

* Tex. in l. 2. C. de diuer. off. lib. 12. vt huic esse Stius. Sed tu dic, q ibi loquit in spolia-to dignita-te pp delictū. q illud restituere non pōt. hic ꝛ nō: maxi mè, si delictum illud irroget infa-miam. de quo per Gem. de Petrasancta, singu. suo 1. vers. facit. sed m Bal.

3 † Aliàs, sm Halo. nō facto uicdit. negatiuā detrahen do: sd ma lè. sm Au gust. li. 4. emend. c. vlt.

Filius emancipatus adscribens legatum sibi, & Titio, vel seruo suo, & Titij in testamento patris, non excusatur a pœna falsi, licet iussu patris fecerit: & legatum nulli acquiritur.

Paulus lib. 22. Quæstio. [1] †

LEX XLV.

FIlius emancipatus cum scriberet patris testamentum, iussu patris seruo communi Titij, & suo [2] †[a] legatũ adscripsit. quæro, quis exitus quæstionis sit? Respondi: [3] † Plures quæstiones coniunxisti. & quidem quantum [b] ad Senatusconsultum, [c] quo prohibemur nobis, vel ijs, quos in potestate habemus, adscribere legatum: [d] emancipatus quoque filius eadem pœna [e] tenebitur: licèt iussu [f] quoque patris scripserit. Excusatus [g] enim is [h] videtur, qui in potestate est: sicut [i] seruus: [k] si tamẽ iussus ex subscriptione testatoris appareat. sic enim inueni Senatum censuisse.

¶ Sequens quæstio est, an quoniam placet id, quod illicitè scriptum est, pro non scripto esse: quod seruo communi scribentis, & alterius adscriptum est, vtrum in totum pro non scripto sit, an quantum ad eum tantùm, qui adscripsit: cæterùm socio totum debeatur? Et inueni Marcellum apud Iulianum adnotasse. [m] nam cũ Iulianus scripsisset, [n] si sibi, & Titio adscripsisset, [o] aut seruo communi, cum pro non scripto sit, facillimè quæri posse quantum Titio, & socio eius acquiratur: ita adijcit ipse § † Marcellus, Quemadmodum socio debebitur, si quasi falsum nomen serui subducitur? [p] quod & in præsenti quæstione [q] obseruandum est.

Iste §. diuiditur in quinque partes. Primo ponit thema, & quæstionem. Secundò, ponit duo euidentialia ad solutionem. Tertio ponit solutionẽ quæstionis. Quartò ponit vnũ dictum cõtra solutionẽ, & illud soluit. Quintò ponit aliud dictum, & illud determinat. secunda ibi, Respondi. tertia ibi, Ergo. quarta ibi, An ideo. quinta ibi, An ideo non. Bar.

¶ Maritus seruum dotalem manumisit, & in testamento eius [r] legatũ sibi adscripsit. [s] quæsitum est, quid mulier ex lege Iulia [t] consequi possit? Respondi, & patronum [u] incidere in pœnam edicti [x] Diui Claudij dicendũ esse, [y] 6 † & filium emancipatum (licèt præteriri possit) petere bonorum possessionem. Ergo si nihil habeat patronus ex bonis libertis, [z] non tenebitur mulieri. An ideo teneri potest, quòd adiectum est in lege, [a] aut dolo fecit, quò minus ad eum perueniat? Sed nihil fecit [7] † in fraudem mulieris. non enim aduersus illam hoc excogitauit. [b] An

1 *Fil. emanc.*] CASVS. Filius emancipatus scribens testamentum patris, iussu patris adscripsit legatum seruo suo, & Titij, quæritur, quis exitus sit huius legati? Et certè duæ quæstiones ex hoc nascuntur, nam hic filius incidit in hoc Senatusconsultum: nec excusat eum iussus patris, cum non esset in eius potestate.

Secũda dubitatio est, quid de hoc legato sit? an totum acquiratur Titio, an pars? Et certè Iulianus dixit, si quis adscribat legatum sibi & Titio, vel seruo communi, cum pro non scripto sit, facilè potest quæri quãtum Titio, vel socio quæratur vnde dicendum est, q nihil quæratur Titio, vel socio.

2 † al. Papius. ¶ *Maritus.*] Maritus seruum dotalem manumisit, & illius manumissi testamẽtum scribens adscripsit sibi legatum. quæritur ad quid vir teneatur vxori, cum lex Iulia vult virũ teneri vxori restituere quicquid ad eum peruenit? Et certè hic maritus, q est patronus ad manumissum, punitur per hanc legem. sed filius emancipatus scribens se hæredem patris, non punitur de æquitate, sed petet bono. poss. secundum tabul. hic ergo vir cum nihil habet de bonis liberti, cum legatum sibi adscriptum non teneat, in nihilo tenetur suæ vxori: nec ob hoc tenetur quasi dolo desijt habere, cum nullum dolum excogitauit, quo ad eam. sed cur vir non habet petit. legati sibi adscripti, cum alij, scilicet, mulieri debeat restituere? certè non propter hoc petet: cum ille, qui sibi adscribit legatũ iussu testatoris. & grauatur alij restituere, non potest petere legatum: sed apud hæredem remanet cum onere fideicomm. Franciscus Accursius.

2 † P. Flo. fui.

3 † P. Flo. respondit.

a *Et suo*] scilicet, filij. Accursius.

b *Et quidem quantum*] ad euidẽtiam huius l. dic, vt no. sup. l. 1. §. inter. in princ.

c *Ad Senatusconsultum*] scilicet, pertinet.

d *Legatum*] vel et in cuius sumus potestate: vel ei, qui est nobiscum in potestate eiusdem: vt sup. eo. l. de eo. Accurs.

e *Eadem pœna*] s. legis Corneliæ & amissionis relicti. secus si est extraneus. sed certè imò iussus videtur eum excusare ab vtroque: vt C. eo l. 1. quæ est contra. Sol. vt ibi. Accursius.

f *Licèt iussu*] est. n. extraneus: vnde iussus nihil ei prodest.

g *Excusatus.*] s. à pœna l. Corn. vt habeat commodum. sed hoc non propter iussum, sed propter subscriptionẽ, vt subijcit. & facit §. de ijs quib. vt indign. l. in fraudem. Accurs.

h *Is*] filius. Accursius.

i *Sicut*] similitudinariè.

k *Seruus*] hoc verum, q isti excusentur, si tamen &c.

l *Ex subscriptione*] etiam generali. secus in extraneo.

m *Adnotasse*] id est, reprehendisse. hoc scilicet, q hoc totum socio debeatur.

n *Scripsisset.*] bene qõnem: si sibi &c.

o *Adscripsisset*] quia legatum &c.

4 † P. Flo. scripsisset.

p *Subducitur.*] q. d. nihil, seu nullo mõ.

q *Quæstione*] secus si scribẽ mihi & Titio adscripsi: quia Titij nomen quasi falsum non subuertitur. s. d totũ habet: ad quod est sup. qui. ad l. procla non licet. l. finali. & C. de cadu. tol. l. prima. §. in primo. & de leg. j. l. planè §. & coniunctim. & de le. 2. l. si Titio. & argu. sup. de do inter vi. & vxo. l. si sponsus §. 1. & de autho. tut. l. si seruus communis. Sed argu. contra. sup. de leg. 2. l. & Proculo. & l. si duobus seruis. & de vsufruc. accrescen. l. 2. §. si communi. & §. idem.

5 † P. Flo. ille.

r *In testamento eius*] scilicet, manumissi.

s *Adscripsit*] scilicet, marito.

t *Lege Iulia.*] quæ vult, quod quicquid ad virum peruenerit, restituat mulieri, vt sup. solu. matr. l. si verò. in prin.

u *Et patronum*] hæc copula, &, continuatur cum illo, quod sequitur, & filium.

6 † P. Flo. & quitur, & filium.

x *Edicti*] quod sequitur Cor. vt inf. l. proxi. in princ.

y *Dicendum esse*] hic not. quòd hic duo dicenda sunt, scilicet, quòd patronus sibi adscribens in testamento liberti, incidat in edictũ: vt hic, & supra. eod. l. si quis legatum. §. final & quod filius adscribens se hæredem in testamento patris, nõ incidat de æquitate, sed petat bono. poss. secundum tabu. vt subijcit, & C. eodem. l. 1. licèt secus sit de rigore: vt sup. ea. l. in prin. licèt præteriri possit: quia aliàs erat ingratus: vel possit: quia nihilominus valet testamentum, licèt haberet contra tabul. & sic petitur bon. possess. in bonis patris ab emancipato. vel dic, quod loquitur de illa bono. possess. quæ datur in bonis liberti. nam licèt filius, scilicet, patroni, poterat præteriri, habet tamen bon. possess. contra tabul. in bonis liberti. Idem si fuit exhæredatus, sed non mala mente, vel præteritus: vt sup. sol. matr. l. si verò. §. si filium. & de bo. lib. l. Paulus.

6 † P. F. & 7 † P. F. fecit.

7 † P. Flo. fecit.

z *Ex bonis libertis*] quia quod sibi adscripsit, sibi aufertur.

a *In lege*] prædicta Iul. vt d. l. si verò. §. adijcitur.

b *Excogitauit*] ad hoc supra, quæ in frau. cred. l. elit Prætor. §. 1. & supra. solu. matrim. l. etiam. §. 1. & qui, ex cau. in poss. ea. l.

ea. l. Fulcinius. §. quòd si aduersus.
a *Huic*]scilicet pastoni.
b *Vt*]idest, vt.
c *Remanere*]contra. sup. eo. l. si quis cum. in fi. fol. vt ibi. Itē arg. contra. ff. de inoffi. testa. l. Papi. b. memineris. & ff. de exc. tut. l. legatarius. & sup si quis ali. testa. pro l. 2. §. sed, & si legatum. sed similia sunt sup. de ijs qui vt indign. l. fin. & C. de cadu. tollendis. §. in primo.
d *Fideicommissi*] q̃stionē nō soluit. sed satis remanet soluta. q̃ sint denegandæ.

ideo non denegamus huic [a] actiones, quoniam alij restituturus est? Arqui cum quis sibi iussu testatoris legatū adscripsit, etiam si fidei suæ similiter iubente testatore committeret, uti [b] id alij restitueret, Senatus iussit eū nihilominus à legato se abstinere: idq; apud hæredem remanere [c] cū onere fideicommissi. [d]

Callistratus lib. 1. Quæst.

LEX XV.

Diuus [*] Claudius edicto præcepit adijciendū legi Corneliæ, ut si quis cum alterius testamentum, uel codicillos scriberet, legatum [e] sibi sua manu adscripserit: perinde teneatur, ac si committisset in legem Corneliam, & ne [f] uel ijs uenia detur, [g] qui se ignorasse edicti seueritatem prætendant.

¶ Scribere autem sibi legatum uideri non solùm eū, qui manu sua id facit, sed etiam eum, qui per seruū suum, uel filium, quem in potestate [h] habet, dictante testatore, legato honoratur.

¶ Planè constitutionibus principalibus cauetur, ut si testator specialiter [i] subscriptione sua [k] declarauerit se dictasse seruo alicuius, ut domino eius legatū ab hæredibus suis daretur: id ualere, nec generalē subscriptionem testatoris ualere aduersus Senatusconsulti authoritatem: & ideo legatum pro non scripto [m] habendum: & ei qui [n] etiam sibi legatum adscripsit, ueniam dari. [o] ego tutius esse puto, ueniā ab Imperatore petendam, [p] scilicet eo, quod relictum est [q] abstinentibus.

¶ Item Senatus censuit, ut si seruus domini sui iussu, testamento, codicillisve libertatē sibi adscripserit: ob eam rem quòd ipsius manu adscriptum est, non ideo [1] † minus liber sit, sed libertatis ei ex fideicōmissi causa prætetur: si modò post eam [2] scripturam manu sua testator testamento, codicillisve subscripserit. Et quatenus [r] de sola specie fideicōmissariæ libertatis hoc Senatusconsulto continebatur, Diuus Pius rescripsit, [s] sententiā magis sequendam esse huius Senatusconsulti, quàm scripturam. nam seruos cum dominis suis parent, necessitate potestatis excusari, [t] si tamen accedat domini authoritas, subscribentis [u] se ea [x] dictasse, & recognouisse. uideri enim, ait, ipsius domini manu scripta, cuius uoluntate ea scripta sunt. Quod tamen [y] † (inquit) ad liberas personas, in quas nullum ius testator habuit, extendi non debet: quæri tamen debet, an æquè subsequendi [3] † necessitas, & honesta excusatio est non facientibus, [z] quod non sit concessum. Matri quoque, cui per seruum suum, dictante filio, legatum adscriptum esset, uenia [a] tribuendam [b] legis Corneliæ placuit. Idem [c] in filia, quæ dictante matre sua per ignorātiā iuris legatū sibi scripserat, [d] Senatus censuit.

[*] Vide Sueto. in Nerone. c. 17.

¶ Item Senatus] seruus in testamēto domini adscripsit sibi libertatem. Senatus censuit non competere ei libertatē directā: sed hæres testatoris manumittat eum: & hoc est uerū si testator in subscriptione sua cōfirmauerat ea quæ in testamento sunt scripta. Diuus tamē Pius plus dixit: & dixit libertatē purè cōpetere, si testator postea subscripsit. sed alijs personis, quæ nō sunt in potestate testatoris, si adscribant sibi legatum, vel libertatem, non prodest eis generalis subscriptio testatoris. nam per hanc non habent legatum, vel libertatē. de quibus dā autem personis, quæ nolentes adscribere legatum quasi cōpulsæ scripserunt. dubitatur an puniantur: vt ecce scimus Bertæ scribens testamentum filij Bertæ adscripsit legatum Bertæ, benè valet tale legatum: nec punitur talis seruus. Itā & filia scribens testamentum matris, adscripsit sibi legatū matre iubente, ignorans hæc iura. benè fecit hæc filia.

¶ *Si quis duobus*] Quidam testatur sibi duos hæredes: & decem, si alteruter eorū decedat sine filijs. ei qui superest & habebit filios restituatur hæreditas. vel si cōtingat virūque mori sine liberis hæreditas restituatur Titio. & Titius ꝺ̄dictus tale testm̄ scripsit. dr, ꝙ nō punitur Titius. immò habebit hæreditatem prædicto casu contingente. Franc.

a *Legatum*]quod testator ei legabat. Accur.
b *Detur*] immò vt dari venia: vt C. de ijs, qui sibi adscrip. in testa. l. pe. sed ibi non sola ignorantia, sed & iniuriæ priuilegium intercessit. Item contra, in eod. diu. l. 3. Sol. vt ibi. Itē cōtra. ff. ad Syll. l. si quis ingrati. §. si qs ignorans. contra. & ff. de decre ab ord. fa. l. fin. contra. & de iu. om. iud. l. ii quis id. §. dolo. Solu. con sic licet ignorate hoc e licitum. vt illa cum offendere hic mains delictū est: ga punit. & perdit relictum.
c *In potestate*] quod non possum per me. nec per alium: vt ff. eo l. de eo. & inf. de admini. rerum ad eui. perti. l. 2. §. 1.
d *Speciatim*] seu specialiter: vt infra proxi. §.
e *Subscriptione sua*] licet superiore proximo casu non subscripsit.
f *Senatusconsulti*] vt in prædicto casu.
g *Ignorantiæ*]facta generali subscriptione tantum.
h *Et qui*] supple. ei seruo scribenti. Et sic no. ꝙ per generalem cōfirmationē remittitur pœna in extraneo sic & C. eo. l. 2. et no. ff. eo. l. 1. §. inter.
i † al. tamesi.
o *Dari*] hucusque erant verba edicti. Accursius.
p *Petendam*] quando generalis subscriptio erat.
q *Tollam eam*] non ergo abiecit vt C. eod. l. h. & inf. eo. l. impubem. §. item non cōtinetur.
r *Quatenus*]i. quia.
s *Rescripsit*] hoc modo. Accur.
t *Excusari*] vt & sup. l. proxi. circa prin. & C. de his qui sibi adscri. l. fi. & sup. quod vi aut clam. l. is qui in pupillum. §. si tutoris. Accur.
u *Subscribentis*]etiam generaliter: vt sup. l. 1. §. inter.
x *Ea*]scripta. nisi specialis recognitio intercesserit. vt sup. ea. l. 1. plane. & facit ff. de vi. & vi arma. l. 1. §. decerni. Accur.
y *Quod tamen*] idest, similiter.
z *Non facientibus*]i. nolentibus facere, nisi compulsis.
a *Veniam*]nunc respondet: & subaudi. &. Accur.
b *Tribuendam*]idest, dandam, vel tuendam.
c *Idem*, subaudi, respondit.
d *Scripserat*] iubente ergo obedit filio seruus matris: item filia

1 † In F. F. deest non iō.
2 † al. tamesi.
3 † A'ilis. obsequēdi.

filia matri Item iustè fœmina erat in iure: ad quod C. de iu. & facti ignoran. l. §. & inf. de iure fisci. l. 2. in fine. & sup. de eden. l. 1. in fine.

a *Si quis*] alias §. Senatus censuit si quis. aliàs §. si quis. &c. Accursius.

b *Testamentario*] id est, scriptori prædicto.

c *Remitti*] criminaliter nõ punitur. nec ciuiliter: vt sequitur. Accur

d *Scriptasunt*] in testamento. & est ratio: quia per alium consequatur. argum. ff. de hæred. instit. l. si is qui. Item quia nõ pure, sed sub plurimis conditionibus est restituenda hæreditas ei. Vel forte erat filius testatoris: vt C. eo. l. 1. vel forte testator specialiter recognouit: vt ff. eod. l. 1. §. inter.

1† In P. F. adijcit: inscriptionis l. quæ incipit, instrumẽtorũ, &c.

Paulus] CASVS. Qui subripuit publicum instrumentum non committit crimen publicum: nam furti tenetur. quod est priuatũ crimen: secus si surripuit testamentũ alicuius: cum crimine falsi teneatur, quod est publicum. Secundo dicit: pœna falsi tenentur qui etiam extra testamẽta alia falsa signarunt. Item qui in tabulis vel rationibus, vel in similibus falsum fecerũt vel vt non apparerat, celauerũt pœna falsi tenentur. Franc. Accur

2† P. Flo. esse.

e *Paulus*] alias Paulus. aliàs incipit, instrumentorum.

f *Crimen*, furti, nam falsum non est, nisi testamentum subtrahatur. & sic non est pro Pa. in eo quod no. Sal. pub. iudi. l. 1. aliud fecisse signasse: vt inf. proxi.

g *Alicuius*] vt & C. eod. l. eum qui. & supra eo. l. 2.

h *Signasse*] sigilla alterius. sic ponitur. ff. de test. l. ad testiũ. §. postea. vel alias signatione, vt dicit Auth. de testa. instr. §. oportet.

i *Rationibus*] ad hoc ff. l. j. in prin. & §. qui in rationibus.

k *Surripuerint*] aliquidem supposuerint vel non simplici et furtiposito: sed sic vt non essent, vt veritas appareret non posset aliàs contradicere ad id quod in prin. dixit.

Cum quidam] CASVS. Vnus hæres duminio testamento testatoris adscripsit sibi seruum legatum: & cum hoc erat rogatus eum manumittere. certè hic seruus est manumittendus ab omnibus hæredibus testatoris: & sic legatũ seruo non tenet. Franc. Accur.

l *Cum quidam*] de hæredibus.

m *Manumittendum*] & sic non valet legatum primum. & facit sup. eo. l. filius in fi.

Vxori] CASVS. Scribens testamentum alicuius, non prohibetur adscribere legatũ suæ vxori scribẽtis. itẽ si adscribat se tutorem filio impuberi testatoris licèt ex hoc suspectus præsumitur, tamen si aliàs est idoneus, datus est à iudice; nec potest se excusare à tutela. Franc. Accur.

n *Non prohibemur*] nos mariti.

o *Adscripserit*] sic ergo si fideicõmissarium eadẽ ratione,

p *Præsumitur*] vt ff. de procu. l. quę omnia. & C. de Epis. & cle. l. fi quẽquam. & de offic. Præd. Prætor nec.

q *Viro*] spontaneè.

r *Approbetur*] ad hoc sup. de condi. instit. l. Quidam. 2. respon. & de iudic. leg. obtemperare.

s *Decreto*] idest à iudice.

t *Admittetur*] quam excusationem aliàs habeat: vt Instit. de excusa. tuto. §. item si propter. & §. de testa. tut. Ex sententia. & facit sup. de contrahen. i. non putauit. §. si quis sua manu. & de leg. 2. l. cũ patet. §. filius matrẽ. & infra de iure immu. l. sempet. §. cõductores. & infra eod. l. impuberem. §. fin. & sup. de interrog. actio. l. de ætate. §. j. & depos. l. prima. §. sed. & si quis. Accursius.

Qui falsum] CASVS. Qui percussit falsam monetam, non tamen perficere eam vult, idest, formare, absoluitur, idest, non punitur. Secundo dicit. Accusatio suppositi partus perpetuò cõpetit etiam si decesserit mulier, quæ dicitur supposuisse partum. nam possunt adhuc accusari qui fuerunt conscij, & participes illius delicti. Franc.

u *Percusserint*] sed nondum formauerint. nam formare, idest perficere: & facit sup. de adult. l. si adulterium. §. idem Imperator. & C. eod. l. si falsos. & de appel. l. si quis. & de hær. & Manich. l. Manicheos. & §. de iniust. vol. l. quãuis & quod quisque iuris. l. 1. in fi. & de in fa. l. qui autem. & C. de his qui vt indig. l. alia. & de mone. l. fi. l. Papinianus. §. meminisse. & inf. de bo. eorum. l. fi. §. si autẽ. & sup. de fur. l. j. Sed arg contra. C. de apost. l. j. qui. & de rit. edic. l. quisquis. & sup. de fur. l. ei qui.

x *Depellitur*] no. speciale regulam erit contra C. eod. l. querela. sic habet. l. fi. & §. de adulte. l. marit. §. fi. Item facit C. eo. l. j. & §. de Carthagi. l. j. in fi. & inf. eo. l. lege. §. j. Accur.

y *Contrahitur*] quia participes puniuntur: vt supra. de Carthagi. l. licet.

Falsi] CASVS. Pœna falsi coercentur, qui acceperunt pecuniam: vt hinc falsam testificandam. i. mouendam ꝙ aliquem: vel ob aduocat. falsam. vel ob testimonium falsum dicẽdum: vel ob aliquid simile, quod in litera subijcit. Franc.

z *Instrumentum*] sc. ipso.

a *Testibus*] no. quod ad instruitur duobus: scilicet, aduocato, & testibus. sup. eo. l. 1. in prin. & §. 1.

Si quis] aliàs §. Senatus censuit si quis. aliàs §. si quis. &c.

b *Pœna legis*] criminaliter. & ciuiliter.

c *Sed benignius*] ad hoc ff. de iure fisci. l. 2. in fine. & sup. de eden. l. 1. in fine.

d *Simili modo*] vt ff. de iure fisci. l. 2. in fine. & sup. de eden. l. 1. in fine.

e *Paulus*] alias Paulus. aliàs incipit, instrumentorum.

f *Crimen*, furti, nam falsum non est, nisi testamentum subtrahatur. & sic non est pro Pa. in eo quod no. Sal. pub. iudi. l. 1. aliud fecisse signasse: vt inf. proxi.

g *Alicuius*] vt & C. eod. l. eum qui. & supra eo. l. 2.

h *Signasse*] sigilla alterius. sic ponitur. ff. de test. l. ad testiũ. §. postea. vel alias signatione, vt dicit Auth. de testa. instr. §. oportet.

i *Rationibus*] ad hoc ff. l. j. in prin. & §. qui in rationibus.

k *Surripuerint*] aliquidem supposuerint vel non simplici et furtiposito: sed sic vt non essent, vt veritas appareret non posset aliàs contradicere ad id quod in prin. dixit.

Cum quidam] CASVS. Vnus hæres duminio testamento testatoris adscripsit sibi seruum legatum: & cum hoc erat rogatus eum manumittere. certè hic seruus est manumittendus ab omnibus hæredibus testatoris: & sic legatũ seruo non tenet. Franc. Accur.

l *Cum quidam*] de hæredibus.

m *Manumittendum*] & sic non valet legatum primum. & facit sup. eo. l. filius in fi.

Vxori] CASVS. Scribens testamentum alicuius, non prohibetur adscribere legatũ suæ vxori scribẽtis. itẽ si adscribat se tutorem filio impuberi testatoris licèt ex hoc suspectus præsumitur, tamen si aliàs est idoneus, datus est à iudice; nec potest se excusare à tutela. Franc. Accur.

n *Non prohibemur*] nos mariti.

o *Adscripserit*] sic ergo si fideicõmissarium eadẽ ratione,

p *Præsumitur*] vt ff. de procu. l. quę omnia. & C. de Epis. & cle. l. fi quẽquam. & de offic. Præd. Prætor nec.

q *Viro*] spontaneè.

r *Approbetur*] ad hoc sup. de condi. instit. l. Quidam. 2. respon. & de iudic. leg. obtemperare.

s *Decreto*] idest à iudice.

t *Admittetur*] quam excusationem aliàs habeat: vt Instit. de excusa. tuto. §. item si propter. & §. de testa. tut. Ex sententia. & facit sup. de contrahen. i. non putauit. §. si quis sua manu. & de leg. 2. l. cũ patet. §. filius matrẽ. & infra de iure immu. l. sempet. §. cõductores. & infra eod. l. impuberem. §. fin. & sup. de interrog. actio. l. de ætate. §. j. & depos. l. prima. §. sed. & si quis. Accursius.

Qui falsum] CASVS. Qui percussit falsam monetam, non tamen perficere eam vult, idest, formare, absoluitur, idest, non punitur. Secundo dicit. Accusatio suppositi partus perpetuò cõpetit etiam si decesserit mulier, quæ dicitur supposuisse partum. nam possunt adhuc accusari qui fuerunt conscij, & participes illius delicti. Franc.

u *Percusserint*] sed nondum formauerint. nam formare, idest perficere: & facit sup. de adult. l. si adulterium. §. idem Imperator. & C. eod. l. si falsos. & de appel. l. si quis. & de hær. & Manich. l. Manicheos. & §. de iniust. vol. l. quãuis & quod quisque iuris. l. 1. in fi. & de in fa. l. qui autem. & C. de his qui vt indig. l. alia. & de mone. l. fi. l. Papinianus. §. meminisse. & inf. de bo. eorum. l. fi. §. si autẽ. & sup. de fur. l. j. Sed arg contra. C. de apost. l. j. qui. & de rit. edic. l. quisquis. & sup. de fur. l. ei qui.

x *Depellitur*] no. speciale regulam erit contra C. eod. l. querela. sic habet. l. fi. & §. de adulte. l. marit. §. fi. Item facit C. eo. l. j. & §. de Carthagi. l. j. in fi. & inf. eo. l. lege. §. j. Accur.

y *Contrahitur*] quia participes puniuntur: vt supra. de Carthagi. l. licet.

Falsi] CASVS. Pœna falsi coercentur, qui acceperunt pecuniam: vt hinc falsam testificandam. i. mouendam ꝙ aliquem: vel ob aduocat. falsam. vel ob testimonium falsum dicẽdum: vel ob aliquid simile, quod in litera subijcit. Franc.

z *Instrumentum*] ipso.

a *Testibus*] no. quod ad instruitur duobus: scilicet, aduocato, & testibus. sup. eo. l. 1. in prin. & §. 1.

¶ Si quis [a] duobus hæredibus institutis, adiecerit, vt si alteruter hæres sine liberis decessisset, ei qui superesset, & liberos haberet, hæreditas redderetur: vel si sine liberis vterque decessisset, vt hereditas deinde alia manu scriptori testamenti restitueretur: placet testamentario [b] pœna legis Corneliæ remitti: [c] sed benignius est, vt ea, quę supra scripta sunt, [d] simili modo consequatur.

Paulus lib. 3. Respon.

LEX XVI.

PAulus [e] respondit [f] † instrumentorum surreptorum crimen [f] non esse publici iudicij, nisi testamẽtum alicuius [g] surreptum arguatur.

¶ Paulus respondit, legis Corneliæ pœna omnes teneri, qui etiam extra testamenta cætera falsa signassent. [h] Sed & cæteros, qui in rationibus, [i] tabulis, literis publicis, aliaue qua re, sine consignatione falsum fecerint, vel; vt verum non appareat, quid celauerint, surripuerint, [k] deleuerint, subiecerint, resignauerint, eadem pœna affici solere dubium non est. [2] †

Idem li. 3. Fideicommissorũ.

LEX XVII.

CVm quidam [l] sua manu seruum sibi legatum scripsisset, & eum manumittere rogatus esset, Senatus cẽ fuit, ab omnibus hæredibus eum manumittendum. [m]

Idem lib. 5. Sententiarum.

LEX XVIII.

VXori [n] legatum in alieno testamento scribere non prohibemur. [n]

¶ Qui se filio testatoris impuberi tutorẽ adscripserit, [o] etsi suspectus esse præsumitur, [p] quòd vtrò [q] tutelam videbitur affectasse: tamen si idoneus esse approbetur, [r] nõ ex testamento, sed ex decreto [s] tutor dandus est: nec excusatio eius admittetur: [t] quia consensisse videtur voluntati testatoris.

Idem lib. 5. Sententiarum.

LEX XIX.

QVi falsam monetã percusserint, [u] si in totum formare noluerint, suffragio iustæ pœnitentiæ absoluuntur.

¶ Accusatio suppositi partus nulla temporis præscriptione depellitur: [x] nec interest decesserit necne ea, quæ partũ subdidisse contendit. [y]

Hermogenia. li. 6. Iuris Epit.

LEX XX.

FAlsi pœna coercentur, & qui ad litem instruenda [z] aduocatione, vel [3] † testibus, [a] pecuniam acceperunt, obligationem, pactionemve fecerunt, societatem inierunt, & [4] † vt aliquid eorum fieret, curauerunt.

1† In P. F. adijcit: inscriptionis l. quæ incipit, instrumẽtorũ, &c.

2† P. Flo. esse.

3† In P. F. dicit, vel.

4† In P. F. dicit &.

[1] Nota ac hoc, ꝙ maritus potius põt facere instrumẽtũ ad vtilitatẽ vxoris suæ: licèt nõ possit pro ipso facere. & adde. ꝙ maritus non põt esse curator vxoris minoris xxv. ann. l. marit. C. qui dare tut. poss. & ibi Bar. l. si quis. 9. Iul. i fi. sup. de pecu. Bolo.

QVi duobus] CASVS. Titius vendidit eandem rem duobus cuique in solidum diuersis cõtractibus pœna falsi punitur. Item qui iudicem corrupit, pœna falsi punitur. solent tamen prædicti mitius puniri. solent enim ad tempus relegari: nec bona eis auferuntur. Fran. Accur.

a *Coercetur*] sed si obligatum vni, vendat alij: tũc crimine stel. vt sup. de cri. stel. l. 3. An autem illud cum isto concurrat, dic vt Inst. eod. l. si à debitore. & facit C. de rei vendi. l. quoties.

b *Corruperit*] sup. eo. l. 1. §. & qui iudicem.

c *Auferantur*] quæ alias regulariter auferuntur: vt sup. eod. h. t in fi.

IMpuberem] CASVS. Impubes cõ dicitur posse cõmittere hoc crimen falsi. Secundo dicit, in testamento alicuius adscripsi legatum filio meo, qui erat captus ab hostib. eo filio reuerso, incido in pœnam Senatusconsulti: nam de falso punior. si autem ibi decedat, non punior: cum legatum nõ valeat. Item si filio meo emancipato, vel in adoptionem dato legatum adscribo, non punior. Item si seruo meo legatum adscribo cui debebã libertatem ex causa fideicom. & sim in mora dandi, non punior. Idem si seruo alieno quem bona fide possidebam, legatũ adscribo: nam non punior. & redditur ratio in litera. Idem si seruo meo adscripsi legatum sub conditione cum liber erit. idem in filio.

* Intelligemino. tẽ 7. annis ab eo anno vsque 14. Bal. ad Nocom. ti. 4. t. 13.

¶ *Si scripserit*] Set psi codicillos Titij in quib. confirmat ẽ est testũ, quod primo fecerat Titius: in quo tenui mihi erat legatum relictum. Dic q in Senatusconsultum incido. punior enim de falso. Sed quid si in testamento erat mihi seruus legatus. & rogatus sum de manumittendo in codicillis. autem quos scripsi ademptum est onus manumittendi? certe punior de falso: & si hæc scripsi voluntate testatoris, non debitur libertas: aliàs sic. Idem si in codicillis ademptus fideicommissi mihi legatario impositũ in testamento. nam punior de falso. Idem si adscripsi ea manu assignationem libertati mihi adtemptam: nam incido in sententiã Senatus. Item si seruus Titij scribens testamentum alterius adscripsit sibi libertatem per fideicõmissum dandam à Titio nõ suo. nihil prodest relictum, punitur hic seruus de falso. sed si scribens testamentum alterius, scripsit seruum suo deberi libertatem, nõ punitur, nisi hoc fecerit magno pretio seruus redemptus. Item qui scribens testamentum cum esset legatus Titio fundus, adiecit sibi scripto dentur decem, punitur de falso. Illos autem scribens testamentum partis suæ voluntate eius scripsit, sibi fideicommissum vel sibi legatum ad modum quod erat ei onus relictum non punitur. Fran. Accur.

d *Vix*] id est nullo modo, sic sup. ad Vellei. l. tutor. alitèr sup. de iud. l. vix.

e *Testamento*] nisi sit filius proximus pubertati: vt ff. de leg. iur. l. pupillum. Accur.

f *Adscripserit*] In testamento alterius. Accur.

g *Pater*] scilicet, qui erat tabellio.

h *Senatusconsulti*] s. quo tenetur ac si commisisset falsum: vt sup. eo. l. Diuus. in princ.

i *Existimetur*] quia non valet legatũ, vt ff. de leg. 1. l. si seruo meo §. 2 sed obst. ff. eo. l. si quis legatũ. in prin. sed hic quasi cõdonale. l. si redierit: ibi purũ inutile. vel ibi directò sibi: hic per obliquum. Item hic videtur mortuus ante captiuitatem.

k *In adoptionem dato*] qui iure nõ est in potestate adoptiui: vt ff. de adop. l. 1. sed hodie distinguit: vt C. de adop. l. cũ in adoptiuis. Itẽ facit ff. eo. l. de eo. & l. Diuus. §. 1. & 2. & l. si pr. Item vt hodie distinguendum de eo, qui est in potestate, cũ ei quæritur aduentitia: sed dico ff. quia faciem vsusfru. quæritur patri.

l *Manumisso*] vt inf. de leg. 2. l. si quis seruo. in fi. & C. ad Syl. l. pe. & facit ff. de pec. le. deniq. §. fin. & de ali. leg. l. cum vnus §. verbis. Accur.

m *Adscribit*] sin alio testamento.

n *Cogitationem*] id est scientiam suam.

o *Acquiritur*] nisi cõtemplatione bonæ fidei possessori relinquatur: quo casu caderet in legẽ dñs si scriberet: arg. ff. de vsufru. l. sed & si quid. Accur.

p *Eximendum*] no. pœnam affectũ. sic sup. de iur. & fac. ig. l. regula. §. q ignorauit. Instit. de ob. quæ ex de. §. placuit. & sup. de fur. l. iter oẽs. §. rectè. & facit sup. de acquire. do. l. liber homo. & de acq. hær. l. si quis mihi. in prin. Sed arg. contra. sup. ad leg. Corn. de fic. l. Diuus.

* Eximere pœnæ aliquem, est à pœna subita here. immunẽque facere. Bal. hic in ann.

ADDITIO. Dicas Bar. quod hic loquitur de quasi falso quod non potest committi adscribendo alij, nisi adscribẽti quæratur: & ideo cum ad perfectionem delicti requiratur euentus acquisitionis: ideo inspicitur euentus, non animus. sed in l. contraria ad perfectionem illius delicti sufficit animus cum aliquo actu, vt colligitur ex verbis l. Corne.

q *Postea emancipato*] vt si adscribat filio legatum dandum cum erit emancipatus. & facit quod dixi sup. §. itẽ si seruo. item facit sup. de manumissis testa. l. si quis locuples. Accur.

r *Qui codicillos*] quis sc. legatarius.

s *Confirmat*] nam per frequens testamentum erant immutati codicillis secundum P. sed hodie contra: vt Instit. de codicil. sed cum.

t *Manumisso*] i. manumittendo per fideicom.

u *Hoc ita*] quidam non habent hunc versum, hoc ita, & ex vsque illuc nam si &c. & tunc dic ignorante eo. l. seruo: quid si sciente eo, non valeret libertas. sed tu habeas. & die si volente testatore, incidit in falsum: & non erit liber. Si verò ignorante, incidit, sed tamen seruus erit liber. ad quod supra de ijs quæ in testatu. delen. l. 1. Sed videtur, quod etiam volente testatore cum onere remaneat apud hæredem: vt sup. eod. l. 3. in fi. sed hic ademit quod valet in præiudicium sui: licet non ad vltimatem scribentis.

Paulus li. sin. ad S. C. Turpil.

LEX XXI.

QVi duobus in solidum eandem rẽ diuersis contractibus vendidit, pœna falsi coercetur. a & hoc Diuus Hadrianus constituit. His adiungitur, & is qui iudicem corruperit: b sed remissius puniri solent, vt ad tempus relegentur, nec bona illis auferantur. c

Idem li. sing. ad Senatusconsultum Libonianum.

LEX XXII.

IMpuberem * in hoc edictũ incidere, dicendum non est: quoniã falsi crimine vix d possit teneri: cum dolus malus in eam ætatem e nõ cadat. ¶ Si ei filio, qui apud hostes est adscripserit f pater & legatũ, dicendum est, reuerso eo, incidere in pœnam Senatusconsulti. h Quòd si ibi decesserit, innocens pater exilimetur. i Sed & si emancipato filio adscribat, rectè id faciet: item in adoptionem dato. k ¶ Item, si seruo, cui moram fecerint in fideicommissaria libertate præstanda, adscripserit, dicendum est extra sententiam Senatusconsulti eum esse: quoniam placet, omne quod per huiusmodi seruum acquisitum est, restitui oportere manumisso. l ¶ Sed l † & si ei seruo, qui bona fide seruit, aliquid adscribit, m quo ad l † cogitationẽ n animi nocens est, quia ei adscribit, quem suum putat. sed quoniam neque legatum, neque hæreditas bonæ fidei possessori acquiritur, o dicimus eum pœnæ eximendũ esse. * ¶ Si dominus adscripserit certo legatum, cum liber erit, dicimus Senatusconsulto dominum excusatum esse, qui compendio suo nullo modo prospexerit. Eadem & de filio postea emancipato q dici possunt. 3 † ¶ Qui codicillos r ante testamentum factos, in quibus legatum ei adscriptum erat, cõfirmat, s in Senatusconsultum incidit. quod & Iulianus scribit. Adimendo quoque aliquid, in pœnam incidere debet, quasi sibi aliquid dederit: veluti si seruo legato sibi, eidemq; manumisso t libertatem sua manu ademerit. hoc ita, u si voluntate testoris ademerit, dicendum est extra sententiam Senatusconsulti eum esse: quoniam placet, omne quod per huiusmodi seruum acquisitum est, restitui oportere manumisso. l ¶ Sed l † & si ei seruo, qui bona fide seruit, aliquid adscribit, m quo ad l † cogitationẽ n animi nocens est, quia ei adscribit, quem suum putat. sed quoniam neque legatum, neque hæreditas bonæ fidei possessori acquiritur, o dicimus eum pœnæ eximendũ esse. * ¶ Si dominus adscripserit certo legatum, cum liber erit, dicimus Senatusconsulto dominum excusatum esse, qui compendio suo nullo modo prospexerit. Eadem & de filio postea emancipato q dici possunt. 3 † ¶ Qui codicillos r ante testamentum factos, in quibus legatum ei adscriptum erat, cõfirmat, s in Senatusconsultum incidit. quod & Iulianus scribit. Adimendo quoque aliquid, in pœnam incidere debet, quasi sibi aliquid dederit: veluti si seruo legato sibi, eidemq; manumisso t libertatem sua manu ademerit. hoc ita, u si voluntate testoris ademerit, dicendum est extra sententiam Senatusconsulti eum esse: quoniam placet, omne quod per huiusmodi seruum acquisitum est, restitui oportere manumisso. l ¶ Sed l † & si ei seruo, qui bona fide seruit, aliquid adscribit, m quo ad l † cogitationẽ n animi nocens est, quia ei adscribit, quem suum putat. sed quoniam neque legatum, neque hæreditas bonæ fidei possessori acquiritur, o dicimus eum pœnæ eximendũ esse. * ¶ Si dominus adscripserit certo legatum, cum liber erit, dicimus Senatusconsulto dominum excusatum esse, qui compendio suo nullo modo prospexerit. Eadem & de filio postea emancipato q dici possunt. 3 † ¶ Qui codicillos r ante testamentum factos, in quibus legatum ei adscriptum erat, cõfirmat, s in Senatusconsultum incidit. quod & Iulianus scribit. Adimendo quoque aliquid, in pœnam incidere debet, quasi sibi aliquid dederit: veluti si seruo legato sibi, eidemq; manumisso t libertatem sua manu ademerit. hoc ita, u si voluntate testoris ademerit,

1 † In P. F. deest. sed. 2 † P. F. quod ad.

2 † In P. F. deest dici possunt.

a *Fideicommissum ademerit*] ipse legatarius. & coner. cum superiori respon.
b *Qui*] scilicet, filius.
c *Sed sententia*] quia liberti non sunt res æstimabiles. Acc.
d *Non continetur*] verbis edicti, vel Senatusconsulti Libboniani. Accur.
e *Adscripserit*] cum forte dominus aliquid ex eo testamento percipiat. Accur.
f *Hæsitari*] id est, dubitari.
g *Diximus*] sup. eo. l. Diuus. §. item Senatus.
h *Hunc*] scilicet, seruum.
i *Qui*] s. seruus.
k *Si testamentarius*] id est, tabellio qui scripsit testamentum.
l *Abeo*] scilicet, hærede.
m *Et manumittatur*] quo casu videtur legatum, quod alias venditæ quod sup. de fideicom. lib. l sed si alienate.
n *Sibi*] scilicet, tabellioni.
o *In voluntatem*] s. constituentem.
p *Neque sententia*] de effic. testamentar. non agit: vt sup. de bonis poss. contra tabul. l. non putauit. §. si quis. & facit ad hoc, quòd qui scribit sibi bonus non incidit. sup eo. l. vxori. §. 1. & de inter. ac l. de ætate. §. 1.

¶ *Quid sit falsum. Imitetur*] sic in Auth. de fide instrum. in prin.

q *Mentiatur*] verũ est hunc mentiri: sed nõ incidit in Senatusc. Fal. quia non omnis mendax tenetur falsi. & sic non obst. C. si contra ius, vel vti publi. l. 2. nam & secundum iura canon. multa sunt genera mendaciorum.

Athaletus] CASVS. Vetitus Callimachus instituit filiam suam hæredem in vna vncia, & quosdam alios instituit hæredes in vndecim vncijs, & eos dẽ grauauit, vt Athaleto seruo suo dent libertatem, & duas vncias hæreditatis. nunc ille seruus præsente filia testatoris, & ea interroganie coram iudice professus est posse probare testamentũ Vetiti Callimachi esse falsum: & sic ad instigationem istius accusauit testamentum de falso filia testatoris. & succubuit: & sic amisit vnciam, in qua fuerat institutus: & fisco accreuit. Quæritur an Athaletus seruus cui per fideicommissum relicta erat libertas cum parte bonorum, aliquid de his perdat? Et dicitur, quod non: cum ipse non accusauerit. Fran.
f *Portio*] forte dua vnciæ.
t *Apud*] id est, præsente Maximilla.
u *Interrogatus*] Athaletus seruus.
x *Ei crimen*] id est, contra. Accur.
y *Maximillæ*] cũ vellet accusare.
z *In scripturem*] id est, contra tabellionem.
a *Cogi*] quod iustum est, quia accusando succubuit: vt C. eo. l. qui falsas. & facit ẽ. de acquir. hæredi. l. quæsitum. sed argum. contra. C. eo. l. maiorem Accursius.
b *Iussit*] quòd fiscus haberet.
c *Proponeretur*] hoc est contra sup. de his qui. vt indig. l. post legatum. §. an libertas. sed ibi fuit testimonium: quod plus fuit: hic autem tantum quædam verba dixit. Item secundũ hoc contra infra, ad Turpil l. 1. §. incidit. Sed speciale in hoc crimine, vt non prosequẽdo parcatur infligẽti: quia & accusanti. & desistenti parcitur: vt C. de his qui. vt indigni. l. alia. & sup. de inoff. test. l. Papinian. §. meminisse. Item cõtra sup. de his qui. vt indign. l. post legatum. §. sunt qui putãt. sed hic non pertinuerunt seruus, licèt ab initio verba fecit: sed pœnituit ibi pertinerunt.

Q*Ui nomine*] CASVS. Quædam literas præsentaui alicui ex parte Potestatis, cum ipse eas non misisset: vel edictum falsum proposui ex parte Potestatis, cum non esset verum. Dicitur, quod teneor actione in factum ad interesse: licèt & accusari possim ex lege Cornel. Franc.
d *Reddidisse*] id est, alicui præsentasse quasi Prætor misisset: vt C. eodẽ. l. maiorem. & dic, vt ibi.
e *Proposuisse*] scilicet, in edicto ad quod infra, eodem l. hodie. §. primo. sed in lib. Al. est, edictum. Accursius.
f *Pœnali*] ad interesse: vt infra, eodem. l. hodie. §. primo. sed contra infra, ad municip. l. Titio. Solut. vt ibi. Accursius.

bellum, vel rationes intercidat, vel describat; non qui alias in computatione, vel in ratione mentitur. r † †

A crimine falsi potest quis liberè desistere ante sententiam, secundum glo. Bar.

Scævola lib. 22. Digest.

LEX XXIIII.

ATHaletus a † seruus cui testamento Vetiti Callimachi domini per fideicommissum libertas, & portio f hæreditatis relicta erat ab ijs, qui ex vndecim portionibus hæredes erant instituti; professus est in iudicio s † apud t Maximillam filiã testatoris, ex parte duodecima hæredẽ scriptam, se posse probare falsum testamentũ Vetiti Callimachi; & apud magistratũ interrogatus u à Maximilla, professus est probaturum se, quemadmodum sit falsum testamentum factum. & cum x crimen 4 † falsi subscripsisset Maximilla y in scriptorem z testamenti, & Proculum cohæredem, acta causa, Præfectus urbi falsum testamentum non esse pronuntiauit, & Maximillam partem duodecimã fisco dare cogi a iussit. b 5 † quæsitum est an Athaleto 6 † libertas, & fideicommissum post hæc facta debeãtur. Respondi, 7 † secundum ea, quæ proponerentur, c deberi.

r † F. Vmentiatur.
2 † P.F. Athales ser. cui test. Veiti Callinici. alias Callicini.
3 † P.F. in dicium.
4 † P.F. in crimẽ, ita ẽt legere vi gl. alij in crimine.
* Ita ex est singul. ad hoc. Q mandata delictũ. & mãdatarius, pũt accusati ĩ eodem libello. Adde ad hoc, Q si mãdas & mandatarius diuersis libellis fuissẽ accusati, possent mẽ vna cõdẽnari. sic Cy. in l. nõ minus C. de acc. & Ang. Ale. in §. inter dã. Instit. de obl. Q ex quasi de li. nasc. Pan. & Doc. in c. ad audiẽtiam. ext. de hom. Fel. in c. sicut dignum. in prin. eod. ti. & Rip. de Mat. fing. 181.
5 † P.F. fisco cogi iussit.
6 † P. F. Athaleti
7 † P.F. re ipsa.

Vlpianus lib. 7. ad edict.

LEX XXV.

QVi nomine Prætoris literas falsas reddidisse, d edictumve falsum proposuisse e dicetur, ex hac causa actione in factum pœnali f tenetur, quanquam lege

Idem lib. sing. de pœnis Pag.

LEX XXIII.

QVid sit falsum, quæritur. Et videtur id esse falsum, si quis chirographum alienum * imitetur, q aut li-

* Bud. hic docte exponit verbum imitetur.

Si quis] CASVS. Patris mei teſtamentum abolui, & bona eius poſſedi quaſi inteſtati, & deceſſi relicto hærede. Dicitur quod bona patris mei auferuntur hæredi meo. Fiſcus.

a *Obierit.*] filius.

b *Eripietur.*] vt ſup. eod. l. ſi quis cum. in prin. Et ſic no. quod etiã nepoti auferetur hæreditas propter factum aui, ſic & in feudo, ad quod C. de queſt. l. Diuo. & de bo. lib. l. quærimur. Sed argum. contra, ſupra de Senato. l. emancipatum. §. 1. in fin. & de in ius vocando. l. adoptiuum. in fi. l.

Eos qui.] CASVS. Qui diuerſa præbuerunt teſtimonia inter ſe, id eſt, falſa, vel varia, puniuntur lege Corn. Item, qui dixit falſum teſtimonium contra figillũ ſuum, de falſo punitur. Item qui in eadẽ lite teſtificatus eſt p actore, & poſtea pro reo, ¶ ſic contraria dixit: de falſo punitur. Item, qui ſe geſſit pro milite, cum non eſſet: vel qui falſo diplomate vſus eſt, qũ expone. vt in gl. punitur pro qualitate delicti. Fran. Accur.

c *Diuerſa.*] id eſt falſa, vel varia: vel, i. aduerſa, ad quod in Aũthen. de teſtibus §. ſi verò. & ſup. de teſti. l. qui falſo.

d *Præbuerunt.*] ſ. in eodem negotio.

e *Legi.*] ſcilicet Cornel.

f *Signum.*] id eſt, ſigillum, vel etiam aliud ſignum, quod ſecerat.

g *Præbuit.*] vt & ſup. prox. reſpon. dixi.

h *Duobus.*] ſ. actori, & reo Accur.

i *Pro milite geſſit.*] cũ non ſit miles.

k *Vſus eſt.*] vt cum Centurio non ſit, fixit ſe in capite legionis.

l *Commeauit.*] id eſt, iuit cum ſocijs: vtcũ deberet equitare cũ decem equis, equitaturus iuit cum viginti per aliquem locum, vel cum per ſingula viginti milliaria deberet habere certum ſalarium, dixit, q̃ vna die iuerat per quadraginta milliaria, & ſic percepit ſalarium quaſi duorum dierum, cum non tñ iuiſſet, ſecus ſi tantũ iuiſſet, vt ſup. de verb. obl. l. continuus, §. cũ ita, vel cum deberet ire per viam ſecuram ad cuſtodiendũ caſtra, iuit per magis curtam, & minus ſecuram.

m Si *à debitore.*] Cum debitor, qui antea obligauerat fundum, nunc eum venderet, aſſeruit nulli obligatum. nec obſt q̃ hoc caſu videtur teneri crimine ſtell. quod demum in ſubſidium datur, vt ſup. de crimi. ſtell. l. 3. quia hic aſſeruit nulli obligatum, ibi tantum diſſimulauit, ſic etiam

Cornelia reus ſit.

Marcellus lib. 30. Dige.

LEX XXVI.

Si quis patris ſui teſtamentum aboleuerit, & quaſi inteſtatus deceſſiſſet, pro hærede ſe geſſerit, atque ita diem ſuum obierit, [a] iuſtiſſimè tota hæreditas paterna hæredi eius eripietur. [b]

Diuiditur in tres partes. Primo loquitur de eo, qui dixit varia, & diuerſa teſtimonia eodem tempore, & coram eodem iudice, & in eadem cauſa. Secũdo loquitur de eo, cuius teſtimonium variat ab eo, quod aliàs dixit extra iudicium. Tertiò de eo, cuius teſtimoniũ variat ab eo, quod aliàs dixit in alio iudicio. ſecunda ibi, Et eum, qui contra ſignum. tertia ibi, De impudentia. hoc dicit, vſq. ad §. qui ſe. Bar.

Modeſtinus lib. 8. Reg.

LEX XXVII.

Eos, qui diuerſa [c] inter ſe teſtimonia præbuerũt, [d] quaſi falſum fecerint, præſcripto legis [e] Corneliæ teneri pronunciatum eſt. [1]†

¶ Et eum, qui contra ſignũ [f] ſuum falſum præbuit [g] teſtimonium, pœna falſi teneri pronunciatum eſt.

¶ De impudentia [2]† eius, qui diuerſa duobus [h] teſtimonia põbuit, cuius ita anceps fides vacillat, quin [3]† crimine falſi teneatur, nec dubitandum eſt.

¶ Qui ſe pro milite geſſit, [i] vel illicitis inſignibus vſus eſt, [k] vel falſo diplomate [4]† vias commeauit, [l] pro admiſſi qualitate grauiſſimè puniendus eſt.

Idem lib. 4. Reſpon.

LEX XXVIII.

Si à debitore [m] prolato [5]† die pignoris obligatio mentiatur, falſi crimini locus eſt.

Idem lib ſin. de enucle. caſib.

LEX XXIX.

Si quis [n] obrepſerit [o] Præſidi prouinciæ tam per acta, [p] quàm per libelli interpellationem, nihil agit, immò ſi acculatus fuerit, pœnã temeratoris [q] luit. perinde [6]† enim punitur, atq. ſi falſum fecerit. ſunt enim reſcripta de ea re, [r] ſufficit autem vnum argumenti cauſa referre, cuius verba hæc ſunt, Alexander Auguſtus Iulio Marillo. Si libello dato [s] aduerſarius tuus veritatem in precib. ab eo datis non adiecit, ſubſcriptione [t] vti non poteſt, immò ſi accuſatus fuerit, etiam pœnam ſuſtinere [u] [7]† debet.

Idem lib. 12. Pandect.

LEX XXX.

Lege Cornelia [x] teſtamẽtaria obligatur, qui ſignum [y] adulterinum [z] fecerit, vel ſculpſerit.

¶ De partu ſuppoſito ſoli accuſant parentes, [a] aut ij ad quos ea res pertinet, non qui libet ex populo, vt publicã [b] accuſationem intendat.

Calliſtratus lib. 3. de Cog.

LEX XXXI.

Diuus Pius Claudio reſcripſit, pro menſura [c] cuiuſque delicti conſtituendum in eos, qui apud iudices inſtrumenta protulerunt, quæ

[n] *Obrepſerit.*] id eſt antecedentib. diebus facta, ſecundum primum caſum.

[o] Si *quis obrepſerit.*] i. tantum perſuaſit Præſidi, q̃ habuit ſententiam pro ſe Titius qui me conueniebat in centum dolosè obrepſit ſententiã contra me à Præſide, oſtendens ei libellum ſuæ petitionis. & quãdam confeſſionẽ falſam, quam dicebat me feciſſe apud acta, nihil egit, quia reſcindit. vt ſup. de iudic. l. ſi Prætor. & tenetur de falſo. & facit ſup. de fideicom. li. l. cũ verò. §. hoc Senatuſconſ. & C. de diuer. offic. & appar. iudic. l. 2. lib. 12. & ſup. de nata. re. l. 1. Accur.

[p] *Per acta*, quæ iudici dixit

[q] *Temeratoris*] id eſt, falſatoris, vt ſubijcit.

[r] *De re*] i. ſuper ea quæſtione.

[s] *Libello dato.*] Præſidi.

[t] *Subſcriptione*] id eſt ſententia Præſidis, quam facit ad libellum: nam in ſententijs libellus proponitur, & facit C. ſi contra ius, vel vti. publi. l. 2. & 1.

[u] *Suſtinere*] id eſt, ſuſtinere.

Lex *Cornelia.*] CASVS. Qui ſignum falſum fecerit, vel ſculpſerit, tenetur l. Corn. teſtamentaria. Item accuſatio de ſuppoſito partu, non eſt publica, ſed ad certos ſpectat. vt in litera dicitur. Franc.

[x] *Lege Cornelia.*] ſ. de falſis.

[y] *Signum.*] ſigillando, vel etiam ſubſcribendo, de quibus dicitur Inſti. de teſt. §. 1. & 2. & facit ſup. eo. l. Paulus. ſ. 1.

[z] *Adulterinum*] id eſt falſum.

[a] *Parentes*] non tamen filius matrem, vt ſup. de accuſat. l. hã tamen.

[b] *Vt publicam.*] ſpeciale in hoc falſo, vt non ſit publica accuſatio, aliàs contra, vt ſupra, de publicis iudic. l. 1. no. & facit C. eod. l. cum ſuppoſiti, & ſup. eod. l. qui falſam. §. 1.

Dluus.] CASVS Qui coram iudice producit inſtrumenta ſuſpecta, nec poteſt probare ea eſſe vera: punitur iudicis arbitrio, quandoque multum, quandoque parum, ſeu modicè. & ſi Præſes videat eum debere deportari, mandabit hoc Imperatori, qui imponet pœnam prout ſibi videbitur. & de hoc etiam Diuus Mantus dixit. Fran. Accur.

[c] *Pro menſura*] i. qualitate, ſeu magnitudine. Accur.

5† P. Flo. Prælato. ſic ſup. de eden. l. 1. §. 1. q̃ ſi df. repetita die, ſu. de fi. inſtr. l. repetita die. nec legẽdum eſt, prolatio. L. R. * Scribẽ. hic reputant iſtũ tex. ſic & ad hoc, q̃ ſi fia lata ex falſis actis, eſt ipſo iure nulla hoc addito, q̃ idẽ eſt ſi ſit lata ex falſo teſtimonio. vt in c. olim ext. de priui. per B. in l. ſi veritas. C. de fideic.

6† P. Flo. proinde.

7† P. F. in fine.

9† P. F. & deſcripto legis teneri pronũciat.

2† Aliàs, Imprudẽtia.

3† P. F. q̃

4† P. Flo. duplomate. & qd ſit diploma. Bud. hic declarat.

Casũ ponit.

a *Non possint.*] cum suspecta essent: vt C. eo. l. præbemus. & de prob. l. iubemus. Accur.

b *Pati possunt.*] vt quia deportari: quod Præses non potest: vt inf. de pœ. l. 2. §. 2. vel dic plus quàm sit forma iuris. i. iurisdictionis; id est plus quàm sit pœna ordinaria falsi, vt alij tractantur: vt C. ad leg. Iulia. rep. l. 1.

c *Aestimaturo.*] Imperatori dico.

d *Ignoscatur.*] si tamē suam innocentiā probant, & ostendant à quo acceperant: vt C. eod. l. maiorem. & secundum hoc ponitur casus in falsi relatione, quod tamen dic vt ibi: vel dic in alio instrumento, si desinat vti: vt C. eod. tit. l. si falsis. & infr. ad munic. l. libertus. §. error.

1† In P. Fl. decret. Diuo.

Hodie.] CASVS. Qui corrupit edictum: punitur de falso. Item qui corrupit mensuras frumenti, vel vini, in duplum condemnatur, item in insulam relegatur. Fran.

e *Proposita.*] in albo: vt sup. de iurisd. omn. iud. l. si quis id. per totum.

f *Condemnatur.*] quæ ostendit responsionē ex hac l. vel dic actione in factū quæ aliàs datur pro simplo eius, quod interest vt ff. ad l. qui nomine. Alij dicunt, quod per auth. l. Corn. de fal. qd non placet. & facit ff. de dolo. l. arbitrio. & de eo. & quod ibi no. & sup. de extraord. crim. l. annona. § fi. & infr. de verb. signifi. l. Paulus resp. & sup. de fur. l. si quis vxori. §. fi. maior. Accur.

2† P. Flo. dupli.

vera probare non possunt: [a] aut si plus eos meruisse videatur, q̄ ex forma iurisdictiōis pati possint, [b] vt Imperatori describatur, æstimaturo [c] quatenus coerceri debeant: Sed Diuus Marcus cum Diuo [1†] fratre suo pro sua humanitate hāc rem tēperauit: vt si (q̄ plerunque euenit) per errorē huiusmodi instrumenta proferantur, ignoscatur [d] eis, qui talē quicquam protulerint.

Modestinus lib. 1. de Pœn.

LEX XXXII.

HOdie qui edicta proposita [e] dolo malo corrūpunt, falsi pœna plectuntur. ¶ Si venditor mensuras publicè probatas frumēti, vini, vel cuiuslibet rei, autemptor corruperit, dolove malo fraudem fecerit, quanti ea res est, eius duplo [2†] condemnatur, [f] decretoq; Diu. Hadriani præceptū est in insulam eos relegari, qui pondera aut mensuras falsassent.

Idem lib. 3. de Pœnis.

LEX XXXIII.

SIquis falsis cōstitutionib. nullo [g] authore habito vtitur, [h] lege Cornelia aqua & igni [i] ei interdicitur.

Si quis.] CASVS. Qui falsis constitutionibus, siue legibus vtitur, quæ nullum habent authorem. i. iussum, aqua & igni interdicitur. Fran. Accur.

g *Nullo.*] nullum habent authorem etiam quæ habent, sed reprobatæ sunt: vt C. de Iussi. Codi confir. §. hunc igitur. ille ergo habet authorem, qui hēt talem, qui habet ius condendi legem, vt Principem, vel Senatum, vel Præfectum. vel dic aliter authorē, à quo accepit rescriptum quasi constōnes, ut tamen non sunt. & concor. tunc. C. eo. l. maiorē.

h *Vetus.*] vt Galgotius Papien.

i *Igni.*] id est, deportatione, vt sup. eo. l. 1. §. fi.

AD LEGEM IVLIAM repetundatum.

Hodie dicemus, repetundarum, scilicet, pecuniarum.

Quid hac l. coerceatur, in quos detur, & quot habeat capitalitatē hic. Cuiac.

Lex Iulia.] CASVS. Lex Iulia repetun. pertinet ad eas pecunias, quas quis existens in magistratu, vel officio publico accepit ab aliquo priuato. vel aliquis de eius famil. permittit. tamen posse accipere à quibusdam personis, scilicet à sobrinis, & ab eis, qui propiore gradu, & à cognatis, & ab vxore. qui contra facit, tenetur in duplum hac l. intra annum. item hac l. tenetur qui cū haberet aliquā ptātem, ff. officium. accepit pecuniā ob iudicā dū: vel ob nō iudicādū, vel ut faceret aliquid vltra officiū

Ad legem Iuliam 3† repetundatum.

TITVLVS XI.

Marcellus 4† lib. 14. Instit.

LEX I.

LEx Iulia * repetundarum pertinet ad eas pecunias, quas quis in magistratu, potestate, curatione, [k] Legatione, vel quo alio officio, munere ministeriove publico acceperit, [l] 5† vel cum [m] ex cohorte [n] cuius eorum est [o].

¶ Excipit lex à quibus licet accipere, à sobrinis, [p] propioreve gradu cognatis suis, vxoreve. [6†]

Scæuola lib. 4. Regul.

LEX II.

DAtur ex hac lege, & in hæredes actio [q] intra annum duntaxat à morte eius, qui arguebatur.

Marcellus 7† lib. 1. Publ.

LEX III.

LEge Iulia repetūdarum tenetur, qui cum aliquā potestatem haberet, pecuniam ob iudicandum, vel nō

3† P. Fl. de lege Iulia.

4† P. Fl. Marcianus.

* huius l. aust. fuit Pise, ut refertur Cic. for. pro C. Rabir. post. & act. 5. in ver. & lib. 5. ep. fam. 20.

5† P. Fol. cepit.

6† P. Flo. vxore.

in idem recidit.

k *A sobrinis.*] qui sunt in sexto gradu: ut Instit. de gradi. §. sexto. & ab omnib. proximioribus, ut subijcit, nā tō sanguinis tollit suspicionem: l. ut arg. su. de recep. l. 2. & in Aut. de eccl. tit. §. interdicimus. Et dic qd in infinitum ab istis, dummodo non rōne officij. ab alijs autem usq; ad centū aut. per annum inter omnes, & non ratione officij: ut infr. eo. l. eadem. §. fin. & l. lex. §. 1. licèt quidam dicant ab his usque ad centum aut. ab alijs nihil: quod est contra l. illā expressè. Eiculentum autem potest accipere, secundū l. vt sup. de offic. Proconsul. l. solent. & de off. Præsid. l. plebiscito.

7† Suspicionē tollit sanguinis tō de quo vide gl. in l. ue fle. & qā ibi no. in apostil. in uer. affinitate. sup. de iniur.

q *Datur. Actio.*] Ex hac l. datur actio in factū uel condictio ex hac lege contra iudicem, vel officialē pro eo, quod ipse uel ministeri accepit: ut C. e. l. 1. & intra annū à tempore depositi offic. ut C. eo. l. pen. licet quidam dicāt ibi speciale in comite domorum: quod nō placet, ut ibi, & l. iubemus. & fortè intra annum in quadruplū: post annū in simplū: ut su. de cal. l. 1. in prin. & hoc quadruplum dat totum fisco quādo turpiter dedit. nam sibi retinere at, suæ turpitudo obstat: ut inf. de iu. fisci. l. Lucius. & hoc casu est popularis accusatio, si aūt fuerit extortū, tunc remedio est spoliato: ut C. de Asse. l. 3. Itē in casu punit ēt qui dat: vt C. e. l. fi. In hīs dēāt qualiter dat. triplex est opinio in hac l. nā quidā dūt dari intra annū post li. contest. ff. contr. de fum. in quadruplum: quod est spāle. ut non detur ppetuò: ut C. ex delic. defun. Alij, ut hi, dicunt teneri hīdem etiā si

non

nō peruenit: sed intra annū: vt hic & C. eo. l. sciant. l. 1. Vel dic fm Azo. dari in hac de. sed intra annū: & erit sp spāle: quia fm regulā de eo, quod peruenit, datur perpetuō. & hoc vltimum speciale toleratibilius est. sed siue dicat annū correxe defuncto durante officio, siue demū finito, vt absurdum: quia si ponas eū mori qñ iam sex menses cucurrerūt: tenebitur hæres in vlterius tempus, quā teneretur defunctus si viueret. sed hoc toleratur qñque in quantitate: nō mirum si hoc in tpe: vt s. de cuict. l. si per imprudentiam. §. nō mirum. sed si dicas li. cōte. vel in id, q̄ peruenit: non obst. dicta oppositio. Item ꝛ. C. vt oēs tam ciui. quam mil. l. 1. vbi per quinquaginta dies debet morari, & lis inchoari, & finiri intra xx. dies. sed illa non hēt locum cū in sua patria postea conueniatur, & accusatur. præterea hic loquitur ēt de his, qui in sua pria exercuerūt officium. Itē facit ſ. de popu. ac. l. 6. & de ac. l. ex iudiciorum. ꝛ. sed hic speciale. Item facit ꝛ. tit. 2. l. fin. itē hic de ciuili, de criminali habes ꝛ. l. lex. §. fina.

a † Mace. P. F. alias Martianus.

* Qui comitu iudicū nomine hic veniant, Bud. hic differit.

a *Lege Iulia. Decernendumve*] aliquem honorem, vel munus. Et no. hūc teneri hac l. item de concuss. vt ꝛ. de cōcuss. l. 2. Item de falso: vt ꝛ. de falsi. l. 1. §. 1. item de sicar. vt ꝛ. de sic. l. 1. in princ. & §. 2. & l. 3. §. 2. & l. 4. in prin. Item lege Iulia de vi pubi. vt sup. ad l. Iul. de vi pub. l. lege Iulia de vi.

2 † P. F. Macer.

b *In comites*] i. criminis huius cōscios, & socios. vel di. solus comes iudicis deliquit. ad quod C. eo. l. 1. & C. de acc. l. qui explicandi.

c *Eadem lege tenetur*] iudices. l. qui denuntiant testib. vt veniant etiā inuiti: vt in Auth. de testib. §. quia verò. & C. de testib. l. si quando. vel in teste loquitur. & facit ꝛ. de cal. l. 1. & sup. de concuss. l. 2. & §. l. lege.

d *Postulareve prohibetur*] ideo prohibetur ab his trib. quia damnatus publico crimine est infamis: vt sup. de pub. iud. l. infamem. sed infames à testimonio repelluntur: vt sup. de testi. l. §. §. lege. & à iudicando: vt sup. de iudic. l. cum Prætor. §. fin. & a postulando: vt sup. de postu. l. 1. §. ait Prætor. & facit sup. de testi. l. repetundarum. & de testa. l. in cui. §. fi. & l. cum lege. & de Senat. l. 2.

e *Legendum*] id est, eligendum, qui eligi non debet.

f *Mittendum*] forte in aliquā legionē. l. immo. i. dimittendū.

g *Accipiat*] Hoc largè accipe: vt sup. de cal. l. 2. §. 2.

h *Consilive*] qui ergo accipit pecuniam, vt asserget in consilio Bon. tenetur hac lege.

iudicandum, decernendumve [a] acceperit.

Venuleius Sat. li. 3. pub. iud.

LEX IIII.

VEl quo magis, aut minus qd ex officio suo faceret.

Marcellus [1]† lib. 1. Public.

LEX V.

IN comites [b] quoq; iudicū * ex hac lege iudiciū datur.

Venuleius Sat. lib. 3. pub. iud.

LEX VI.

EAdem lege tenētur, [c] qui ob denunciandum, vel non denunciandum testimonium pecuniam acceperint.

¶ Hac lege damnatus testimonium publicè dicere, aut iudex esse, postulareve prohibetur. [d]

¶ Lege Iulia repetundarum cauetur, ne quis ob militem legendum [e] mittendumve [f] res accipiat: [g] neve quis ob sententiam in Senatu, consiliove [h] publico dicendam pecuniam accipiat, vel ob accusandum, vel nō accusandum: vtque vrbani magistratus ab omni sorde se abstineant: neve plus doni, muneriue in anno accipiant, quàm quòd sit aureorum [i] centum.

Marcellus [2]† lib. 1. Publ. iud.

LEX VII.

LEx Iulia de repetundis præcipit, ne quis ob iudicem arbitrumve [k] dandum, vel mutandum iubendumve vt iudicet: neve ob nō dandum, non mutandum, nonve iubendū, vt iudicet; neve ob hominem in vincula publica conijciendum, vinciendum, vinciriue iubendumve, vel ex vinculis dimittendū, neve quis ob hominem condemnandum, absoluendumve, neve ob litem æstimandam, [l] iudiciumve capitis pecuniæve [m] faciendum, vel non faciēdum, aliquid accipiat. Apparet aūt, q̄ lex ab exceptis [n] quidem in infinitum capere permittit; ab ijs [o] autem qui hoc capite enumerantur, [p] nullo neque vllam quantitatem capere permittit.

¶ Illud quoque cauetur, ne in acceptum [q] feratur opus publicū faciendum, frumentūve publicè dandū, præbendum, approbandum, [3]† sarta tecta tuenda, ante quàm perfecta, probata, [r] præstita legerūt. [4]

¶ Hodie ex lege repetundārū extra ordinem [s] puniuntur, [t] & plerunq; vel exilio puniuntur, vel etiā durius, prout admiserint. [u] Quid enim * si ob hominem necandum pecuniam acceperint? vel licēt nō acceperint, calore [x] tamē inducti interfecerint, vel innocentē, vel quē punire non debuerāt? Capite * plecti debēt, vel certè in insulam deportari, vt plerique puniti sunt.

Paulus lib. 54. ad edict.

LEX VIII.

QVod contra legem repetundarū Procōsuli, vel Prætori [y] donatum est, non poterit vsucapi. * Eadem lex venditiones oēs, locationes, eius rei cū pluris minoper imponitur: immò quandoque maior: vt subiscit. & dic quod etiam alijs modis potest accusari: vt dixi sup. eo. l. lege Iulia.

l *Admiserint*] i. deliquerint.

t *Calore*]: d est, itacundia.

u *Quid contra*] CASVS. Quod datur Proconsuli, vel Præsidi contra legem Iuliam repetundarum: non potest vsucapi. Item venditio, vel locatio facta Præsidi minoti pretio, ad hoc vt faciat plus, vel minus in officio, nō tenet: nec talis res potest vsucapi priusquam redeat in potestatem eius, à quo descenderat. Fran.

x *Vel Prætor*] vel alij iudici.

y *Vsucapi*] vt sup. de acq. rer. domin. l. bonæ fidei. circa princip.

1 *Aureorum*] nisi esculentum & poculentum, quod intra proxi. dies consumitur: vt sup. de offi. Præsid. plebiscito.

k L. *Ex Iulia. Ablatumve*] i. delegatum.

l *Æstimandam*] scilicet vt sit coram æstimatoribus cōmunis Bonon. aliàs instituendam. ad qd sup. de calum. l. 1. & facit sup. de acc. l. ex iudiciorum. in fi. & l. qui accusare.

m *Pecuniave*] igitur & in ciuili habet locum hoc crimen. qd est contra ff. qui in criminali tantum locū habere dixit, vel dic vt no. C. eod. l. 3. Acc.

n *Ab exceptis*] qui dicuntur sup. l. 1. in fi. & die vt ibi.

o *Ab ijs*] scilicet ex exceptis, scil. accipientibus, vt faciant, vel non faciant. &c. ratione ergo dicti permittitur accipere. & dic hoc capite, scilicet. l. repetundarum. & quod dicit permittit insolicendicta lege.

¶ *Illud quoque*] Dicta sum vt in glo. hic posita proxima seq.

p *In acceptum*] id est, ne accepto ferat alicui, qui debet opus publicum facere, vel frumentum præstare publicè. Item cū aliquis debet ex publica vtilitate facta, recta habere nō debet iudex accepto ferre, vt hic. & C. de edict. rti. l. singuli. in fi. & facit inf. de oper. pu. homines. Accur.

q *Legerunt*] alias, legerūt, alias legerint, alias lege erunt.

¶ *Hodie*] CASVS. Datus extra ordinem punitur hodie, & quandoque grauiter, & quandoque modicè secundum modum delicti. Franc.

r *Extra ordinem*] id est, extra antiquam solennitatem: vt dixi. sup. de publ. iudi. l. ordo. & facit inf. de pœn. l. hodie. vel extra ordinem, id est, non imponitur ordinaria pœna, quod vna semper imponitur: immò quandoque maior: vt subiscit. & dic quod etiam alijs modis potest accusari: vt dixi sup. eo. l. lege Iulia.

s *Admiserint*] i. deliquerint.

t *Calore*]: d est, itacundia.

u *Quid contra*] CASVS. Quod datur Proconsuli, vel Præsidi contra legem Iuliam repetundarum: non potest vsucapi. Item venditio, vel locatio facta Præsidi minoti pretio, ad hoc vt faciat plus, vel minus in officio, nō tenet: nec talis res potest vsucapi priusquam redeat in potestatem eius, à quo descenderat. Fran.

x *Vel Prætor*] vel alij iudici.

y *Vsucapi*] vt sup. de acq. rer. domin. l. bonæ fidei. circa princip.

1 Vide in hāc locū Alc. li. Di spū. 3. c. 9.

Accipere permittitur tōne domi.

* Litē æstimare, qd si: vi. Bud. hic.

3 † P. F. adprehendendum.

* Opus, p bath. qd habes hic ex Bud.

4 † P. F. lege erunt.

* Lex 12. tab. pœnā monis irrogabat, teste Gell. lib. 20. Noc. Att. c. 1.

* Hic est tex. sing. & vnicus in iure ad hoc, vt index faciēs executionē corporalē i cū, qui appellauit ante tpa appellationis, vel durante tpe appellationis, est puniēdus pœna mortis: qa facia sūt occidere innocentem, vel nocentem, q tamē habet iustā cām defensionis. Bol.

* Hoc ex l. 12. tab. refert, Aul. Gell. li. 20. c. 1.

a *Facta*] Præsidi vt faciat plus, vel minus in officio, vel die à Præside de rebus sibi datis ob causam prædictam. & facit Instit. de vsucap. §. aliquando. & no. quòd desinit esse vitiosa, licèt redeat in potestatem delinquentis.

b *Qui munus*] i. aliquod officium publicum.

c *Publicè*] id est, a Republica.

d *Ruperunt*] i. malè se in eo habuerunt.

AD LEGEM IVliam de annona.

1* Aliàs, Vlp.

Hac tenetur, cuius dolo malo factum est, vt arctior annona, id est minus abundans annonæ copia, vel carior esset: quod crimen dicitur fraudatæ annonæ. Cuiac.

e *Constituitur*] aliàs, cõstan. & alias, cõstituit. Et no. spãle, vt & aliàs d. iudi. l. vlt. & de accu. l. mulierẽ. infi. regulariter ꝛ: vt C. de iud. l. seruus. & facit ff. de fal. l. nullo. & C. de quæstio. l. 1.

f *Dicat*] f. seruum.

3† P.F. de Iul.

g *Pœna statuitur*] quæ est sup. de extraordi. vel. l. annona. in fi. respon. & facit sup. de fer. l. 3. §. liberalia. Accur.

h *Quò*] pro, vt. Acc.

i *Navem*] f. ferentem annonam.

k *Viginti aureorum*] & etiam pœna criminis, quæ qualis sit, dixi modò in principio huius l.

4† P.F. Papirius Iustus.

l *Imperatores*] CASVS. Decuriones non coguntur vilius vẽdere annonam ciuibus suis, quàm annona exigat. Itẽ non debet statui vt certus ordo hominum, puta, mercatorum vendat frumentum certo pretio. Item & fœmina potest accusare de crimine fraudatæ annonæ. Fran.

5† P.F Imperatorij Seuerus & Ce.

m *Vendere*] vt & inf. ad munic. l. non debere. & inf. de admin rerum ad ciui. pertin. l. Decuriones.

n *Ordini*] sicut nec alicui priuato: vt C. de iud. l. nemo. & ff. rei. amo. l. non enim. Sed contra. sup. de off. Præfec. vrb. l. fi. Secus carnis. & C. de epis. audi. l. 1. vbi de hoc dicit.

risve factas, f irritas facit: impeditque vsucapionem priusquàm in potestatem eius à quo profecta res sit, hæredisve eius veniat.

Papinianus † *lib.* 15. *Resp.*

LEX IX.

QVi munus h publicè c mandatum accepta pecunia ruperunt, d crimine repetundarum postulantur.

Ad leg. Iuliam 2† de annona.

TITVLVS XII.

Martianus lib. 2. *Instit.*

LEX PRIMA.

COnstituitur e 3† inter seruum, & dñm iudicium, si annonã publicam fraudasse dicat f dominum.

Vlpian. lib. 9. *de offic. Procons.*

LEX II.

LEge Iulia de annona pœna statuitur & aduersus eum, qui contra annonam fecerit, societatemve coierit, quò h annona carior fiat. Eadem lege continetur ne quis nauem, i nauamve retineat, aut dolo malo faciat, quo magis detineantur: & pœna viginti aureorum k statuitur.

Papinianus 4† *lib.* 1. *de Const.*

LEX III.

IMperatores Verus 5† & Antonimus Augusti in hęc verba rescripserunt, Minimè æquum est Decuriones ciuibus suis frumentum vilius, quàm annona exigit, m vendere. l

¶ Item rescripserunt, ius non esse ordini n cuiusque ciuitatis pretium grani, quod inuehitur, n statuere.

¶ Item in hæc verba rescripserunt, Etsi non solent hoc genus nunciationis o mulieres exercere: quia tamen demonstraturam te ea, quæ ad vtilitatem annonæ pertinent, polliceris, p Præfectum annonæ docere potes.

Ad legem Iuliam peculatus, & de sacrilegijs, & residuis.

TITVLVS XIII.

Tenit quid spectet ad legem Iuliam peculatus.

Vlpianus lib. 44. ad Sabin.

LEX PRIMA.

LEge Iulia peculatus cauetur, ne quis ex pecunia sacra, q religiosa, r publicave auferat, neve intercipiat, neve in rem suã vertat: neve faciat quò s quis auferat, intercipiat, in rem 6† suam vertat: nisi cui vtique lege licebit: u neve quis in aurum, argentum, æs publicũ, quid indat, neve immisceat, neve quo quid indatur, x immisceatur, faciat sciens dolo malo, quo id prius fiat.

Paulus ad edictum. 7†

LEX II.

LEge Iulia de residuis tenetur, qui publicam pecuniam delegatam y in vsum aliquem retinuit, neque in eum vsum z consumpsit.

Vlpianus lib. 1. *de adulter.*

LEX III.

PEculatus pœna, aquæ, & ignis interdictionem, in quam hodie successit a deportatio, continet. Porrò qui in eum statum b deducitur, sicut omnia prittina iura, ita & bona amittit. c

ADDITIO. Dic. Im Bar. q non põt statuere pretiũ nõ iustum, vt hic: pretiũ aũt iustum põt statuere, vt in contrarijs. n *Non debent*] secũdum morẽ loci. arg. ff. de fal. l. hodie. §. fi. o *Nunciationis*] f. accusationis publicæ: vt C. q acc. nõ pos. l. de crimine. sed hoc speciale: vt ff. de accusa. l. mulierem. Acc. p *Polliceris*] o mulier.

AD LEGEM IVliam peculatus, & de sacrilegijs, & residuis.

Quid peculatus, & quid sacrilegium sit, quid item residuorũ crimen, habes hic ex Cuiac.

L *Ege Iulia peculatus*] CASVS. Lege Iul. pec. cauetur, ne quis auferat ex pecunia sacra, religiosa, vel publica, neve intercipiat, neve in rem suã conuertat, neve faciat, siue procuret, q hæc fiant ab aliquo. Item eadem l. præcipitur, ne quis adiiciat quid ferri, vel immisceat in aurum, vel argentum publicum, neve procuret, vt hæc ab alio fiant. Fran. Acc.

q *Sacra*] largissimè pone nomen, vt pro sacris valis. ad quod est Instit. de publ. iud. §. item lex Iul. sic & aliàs, vt no. C. de cõstit. pe. l. 2. v. pen. Et quod dicit, sacra, expone, vt inf. l. 4. in prin. Accur.

6† P.F. vel in rẽ.

r *Religiosa*] vt in ornamentis sepulchrorum.

s *Publicave*] fisci, vel ciuitatis Romanæ: vt inf. l. 4. in fi.

t *Quò*] pro, vt.

u *Lege licebit*] vt sacerdoti de re sacra, & officiali de re publica, cuius periculo est: vt C. l. sacrilegij. in prin.

7† P.F. ad Sab. l. 11.

x *Indatur*] id est, adijciatur ferrum, vel aliquid simile. & facit sup. ad legem Cornel. de fal. l. le. Cornel.

y *Delegatam*] i. destinatam. ad quod inf. l. 4. §. sed & qui. Accur.

z *In eum vsum*] f. in quem esset delegata.

L *Ege*] CASVS. Qui pecuniam puoli eam destinatã ad aliquod factũ, puta, ad clusam: retinet eam, nec eam expendit in vsum, in quem debebat, punitur le. Iul. de residuis. Fr. Accur.

a *Peculatus. Successit*] vt in Auth. de nupt. §. deportatio. & no. inf. de pœn. l. 2. §. constat.

b *Statum*] i. in pœnam supradictam. Accur.

c *Amittit*] hoc hodie contrarium in Auth. vt nulli iud. §. fi.

* Aurelianus Imperator peculatus reos vitra militarẽ modũ esse sectatus, vt eos ingentibus supplicijs, cruciatibusque puniret. P. o. Top. in eod.

Lege

Martianus lib. 14. Institu.

LEX IIII.

LEge Iulia peculatus tenetur, qui pecuniam sacram,[a] religiosam abstulerit, vel intercepterit. Sed & si donatũ[b] Deo immortali abstulerit, peculatus pœna tenetur.

¶ Mandatis[c] autem cauetur de sacrilegijs, vt Præsides sacrilegos, latrones, plagiarios conquirant,[d] & prout[e] quisque deliquerit, in eum animaduerrant, & sic constitutionibus cauetur, vt sacrilegi extra ordinem[f] digna pœna puniantur.

¶ Lege Iulia de residuis tenetur is, apud quem ex locatione, & emptione, alimentaria ratione, ex pecunia, quã accepit, aliaue qua ex causa pecunia publica resedit.

¶ Sed & qui pecuniam publicam in vsum aliquem[h] †[4] acceptam retinuerit, nec erogauerit, hac lege tenetur: qua lege[i] damnatus, amplius tertia parte,[k] quàm debet, punitur.

¶ Non fit locus religiosus vbi thesaurus[l] inuenitur. Nã & si in monumento inuentus fuerit, non quasi religiosus tollitur. Quod enim sepelire, quis prohibetur, id religiosum facere non potest. at pecuniam sepelire, quis 2†nõ potest,[m] vt & mandatis principalibus cauetur.

¶ Sed & si de re ciuitatis[n] aliquid surripiatur, 3†constitutionibus Principum Diuorum Traiani, & Hadriani cauetur, peculatus crimen committi,[o] & hoc iure vtimur.

Idem lib. 5. Regul.

LEX V.

DIui Verus, 4† & Antoninus Cassio Festo rescripserunt, res priuatorum si in ædem sacram depositæ, furreptæ fuerint, furti[p] actionem, non sacrilegij esse.

Vlpianus li. 7. de offi. Procon.

LEX VI.

SAcrilegij pœnam debebit proconsul * pro qualitate personæ, proque rei conditione, & temporis, & ætatis, 9& sexus, vel seuerius, vel clementius statuere, & scio multos etiam ad bestias damnasse sacrilegos, nonnullos etiã viuos exussisse, [r] alios verò in furca suspendisse. Sed moderanda pœna est vsque ad bestiarum damnationem eorum, qui manu facta templa effregerunt, [s]† & dona Dei noctu tulerunt.

¶ Cæterum, si quis interdiu[t] modicum aliquid ex templo tulit, pœna metalli [u] coercebit.

Sacrilegij]CASVS. Hic dicit, q̃ Proconsul imponit pœnam sacrilegij pro qualitate personæ quandoq; acriter, quandoque leuiter.

¶ *Quicum.*] Qui nomine ciuitatis faciunt pecuniam publicam, & partem pecuniæ sibi retinent, partem assignant ciuitati, non sunt falsarij, sed fures, & ideo peculatus crimine tenentur. Secundo dicit, qui ex metallis Cæsarianis aurum, vel argentum surripuit: in exilium, vel in metallum damnatur, secundum qualitatem personæ. Tertiò dicit, qui auxilium præstitit inuenti pecuniam publicam, punitur in quadruplum, vt manifestus fur, & infamis fit. Item qui ex metallo Cæsaris aurum accepit illicitè, & conflauit, in quadruplum punitur. Fran. Accur.

a *Sacram*] priuatim, secus si publicè, vt ff. l. 6. & l. sacrilegi capite. Accur.

b *Donatum*] fortè ad eius donantis honorem in loco publico, & sic quando ad decorem publicum pertinet habet locũ hec lex. & facit sup. ad l. Fal. l. 1. ad municip. & quod no. C. de fur. l. nondum.

c *Mandatis*] Principum.

d *Conquirant*] i conquiri faciant, sic ff. de infamib. l. furti. §. mandati. & facit sup. de off. Præsid. l congruit.

e *Prout*] sic sup. de offi. Præsi. l. Diuus Marcus in princ.

f *Extra ordinem*] vt inf. eo. l sacrilegij pœnam, sed contè immo ordinat. a pœna, vt ff. eo. l sacrilegij. Sol. vt ibi.

g *Ex locatione.*] à publico facta, & hic exigebat noie publico, vel erat ei data à publico, vt emeret fundum fisco, vel vt aleret aliquem à Republica alendum. Vel dic, q̃ ipse locabat nomine publico, & vẽdebat, & sic emptione ab aliquo perfecta pro quo inf. eo. l hac lege.

h *In vsum aliquem*] i. alium, quam superioribus casibus.

i *Lege*] scilicet. de residuis.

k *Tertia parte*] id est, in triplo eius, quod accepit, & plus & sic in quadruplum, secũdum P pro quo est inf. l. sacrilegij. §. fi. & l. pen. & Instit. de actio. § tripli. Alij dicunt extraordi. & amplius tertia parte. s. suorum bonorũ, tu dic in eo, quod accepit, & tertia eius plus, ad quod C. de inoff. test. l. si quis in suo. & C. de lit. l. hn. Accur.

l *Thesaurus*] sup. de acq. rer. dom. l. nunquam. §. r.

m *Non potest*] vt sup. de reli. l. at si quis. §. functis, nisi cã custodiæ, vt sup. de acq. poss. l. peregre.

n *Ciuitatis*] Romanæ, non alterius, vt sup. de furt. ob pœnam, contra.

o *Committi*] aliàs, committi. & aliàs, committat.

p *Furti*] immò sacrilegij: nam facit locus, vt sacrilegiũ sit, vt ff. de pp. aut facta. 9. locus, qui est 5 Sol. secundũ R. & Al. hic subaudi furti actionem, s. etiam, non sacrilegij, s. tm̃. & sic vtraque via locum habet. Similè subauditum est sup. de acquir. possess. l. possideri. §. si rem. & de furt. lasi is. & de verb. obl. l. cum stipulatus. & l. in filia. & C. de abol. l. a. & sup. quo. leg. l. 2. & de iud. l. tolerans. & de cuist. l. si ✱ accipium. § fin. & C. de testi. l. j. & sup. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. 2. & sup. de re. per. l. 1. in fin. vel secundum Azo. & H. hic dic nihil subauditi, & sic non erit hic sacrilegium. Idem, & si sacrum auferatur de re facto: nam locus. &c. vt ibi oportet ergo, & quod sacrum de facto loco auferatur, secundum hoc, ad quod supra de incend. ruina naufrag. l. & loco. Sed quando, quod incipit esse sacrum, dic, vt C. de fur. l. si nondum. sed secundum eum. est secus: vt 17. quæst. 4. c. quisquis. Item facit supra de vi & vi arma. l. 1. §. il lud. & §. si quis, & §. primo. sed argumen. contra. C. de epis. & cleric. l. si quis in hoc. vel dic tertio hic res priuata de facto, ibi res sacra de facto, & sic locus facit sacrilegium, vel furtum, quod in idem recidit.

q *Et ætatis*] videtur ergo extraordin. & sic est contra ff. e. l. sacrilegij capite. sed & illæ sunt capitales. vel dic, vt ibi. Item quod dicit, moderandam pœnam pro ætate, & sexu, facit sup. de adul. l. si adulterium. fratres. & de termino moto. l. 2. de minoribus. l. auxilium. item ✱ hoc fu. de incẽ. rui. naufra. l. Pedius. §. 1. & l. ne quid. §. 1. Accur.

r *Exussisse*] id est, combussisse.

s *Interdiu*] id est, ex die.

t *Pœna metalli*] quæ minor est quàm bestijs subijci. vt hic colligitur, nam grauius pro nocturno punitur. dis est. vt sup. de extra. t.

1 ¶ Non fit locus religiosus vbi thesaurus inuenitur. Nã & si in monumento inuentus fuerit, non quasi religiosus tollitur. Quod enim sepelire, quis prohibetur, id religiosum facere non potest. at

2† P. F. nec pecuniam sepelire non põt.

3† P. Flo. surripiat. vide hic Alc. li. Disqunc. 2. c. 3.

4† P. Flo. Scæuola.

4† P. F. in vsu aliquo.

5† P. F. in plõ effugerunt.

* Adde q̃ non tm̃ procõsul. s. iudex laic⁹. sed & ecclesiasticus de sacrilegio cognoscit. vt ca. cũ sit generale. & ibi notaui in apparati. ad Pã. num. 1. in ver. tã secularis. & ecclesiastic⁹. ext. à so. cõp. & in l. si quis i hoc genus. C. de epis. & cler.

effract.l.fin. Item no.modicum,vt pro modica re magna pe na.arg.contra.sup.de dolo.l.si oleum,in fi.

a *Honestiore*]ad hoc ī.de ter.mo.l.2. & de arbit.l.2,§.2.in fi.& C.de sacrosan.eccl.l.placet,in fi.& sup.ad leg.Corn.de sicarijs,l.3,§.penul.& ī.de pœn.l.capitalium,in fi.& ī.de remil.l.3,§.is qui ad hoc fines,& ī.prox.§.l.si qs ex metallis.

b *Extrinsecus*] i.extra eam, quā de publico faciunt in alia manu, vt sibi habeant, & faciant, publica forma tñ, vt subijcit: aliàs tenentur crimine falsi, vt C.de falsa moneta, l.2.& sup.de falsi.l.lege Cornel. & l.qui falsam. Accur.

c *Quasi ad peculatus.*] R.hic habet,§.alij nō, sed inf.si quis, &c.

d *Punitur*] per hanc l.vt sup.l.3,in fine primi casus.& facit ī. de pœn.l.si quis, in prin. e *Signum* alias finum. ad quod C. ad legem Flaui.de pla.l.si quis.§ *Condemnatus esset.*] id est, punitur in quadruplum eius, quod ablatum est, & datur fisco proposita actione huius l. vel actio. in factum, & pro hoc ī.l.pen.& ī.proxi. respon. nam & aliàs, q epem præstat fur, fur tenetur, vt Instit.de ob quæ ex delic.§.interdum furti. sed op. manifestus fur tenetur condictione fur. sed iste, qui opem tulit, non: vt sup. de condic.fur.l.proinde, ergo non est idem. item, qui præbet opem furto manifesto: non tenetur furti manifesti, sed non manifesti, vt sup.de fur.l.is, qui opem, ad quod dic, quod perinde habetur: non tamen per omnia idem, sic sup. qua.rerum actio non datur.l.1,§.in summa, sic & aliàs nihil interest: nō tamen per omnia nihil, vt sup. de inter.act.l. de ætate,§.nihil.& Instit.de vsuf.§.nam ex tanco. & sup. de compen.l. postquam,& C.de procur.l.nihil.& de erro.adhuc.l.1.& ī. de pig.act.l.solutum,§.si quasi.& sup.de statulib.l.statuliberi a cæteris,in princ.& Instit.qui.mo.ius pa.po.so.§.nostra. & C.de iure do.l.vbi in me,& sup. de accu.l. hos accusare, §.fi seruus,& inf.de pœ.l.capitalium.& su.de acquir. poss.l. naturaliter §.1.& de vsuc.l.nunquam.§.si seruus.& p emp. l.qui fundum.§.fi.& de sol.l.si ita stipulatus, & arg. sup. de iureiu.l.sed & si §.fi.

1† Aliàs, pro dignitate personæ.

2† P.F.forum.

g *Famosus*] condemnatione facta, ad quod sup. ad le. Iul. de vi.pri.l.1. Alij q de facto tantum non facta condēnatione. Alij ipso iure condemnatione ēt non facta, sed hoc non est in furto, sed demum posi sententiam.1 vt sup.de ijs, qui no, infa.l.furti.& l.2.§.qui furti.

h *Ex metallo*] Cæsaris, vt sup.proxi.§.

i *In quadruplum*] proposita actione huius l. vel actione in factum, ar ī. de fal.l.qui nomine. verum hic datur fisco. q dic, vt inf.l.pen

K *Peculatus Admissum*] i. commissum.

l *Non oportet*] sic in adulterio, vt ī.de adul.l.quinquēnium.regulariter contra, vt C.de fal.l.querelam.

m *Qui tabulam Aeneam*] alias, æneam, alias æream, & dic publicam, vt inf.l.hac lege. Accur.

n *Ager*] pro eodem ponit, vt campus fori sunt tornearum rot.

o *Continentem*] vt mensuræ vlarum, vt circa curiam.

p *Induxerit*] i.durendo pennam subtus.

Sacrilegi.]CASVS. Primo dicit, qualiter puniātur sacrilegi. Secūdo dicit, qui sint sacrilegi. Tertiò punit eos, q intrauertunt res sacerdotum, vel ædes eorū p vim, aliq d accipiendo.& puniuntur minus, q̄ sacrilegi. & plusquā fures: iudex ergo inquirere debet, q̄ sit sacrum verum, vel quasi, & q̄ crimen cadat in crimen sacrilegij.

¶ *Labeo.*] Labeo definit peculatū. Secūdò dicit, q̄ i casu, qui surripit pecuniā priuatā, cōmittit peculatum, & ponitur exemplū ī litera. Tertiò dicit, q pecuniā publicā traijciendā suscepit, vel similis persona, ad quā spectat periculū, non cōmittit peculatum. Quartò dicit, qui fecit p̄ātem tabularū publicarum inspicien darum, & describendarū sine parabola eius, qui præerat his factis, commisit peculatū. Quintò dicit, q pecuniā publicā hēbat ad expēdendum in certos vsus, & eam retinuit nec expendit vbi debebat, crimine peculatus tenetur. Vltimò dicit, debitor fisci dedit mihi pecuniam, vt eam soluerē rario, siue fisco, & ego coram procurat. confessus sum eā habere. recessi aliqua de causa in prouinciam, & non solui. Dī, quod non teneor de residuis, sed fisci debitor sum. & coger me procurator Cæsaris ad soluendum, pignora exigendo, & me detinendo, & mulctā indicendo, & si per annum stem, q̄ non soluam, de residuis teneor Et hoc dicit hic⁴. & lex. Fran. Accur.

§† P.Flo. ream legis, vide Bu. hic.

* De hac definitione tractat Rhetores in cōstitutione definitiua. Ci.lib.2. de Inuē. Quintil. li.7. Inst. orat.

4† P.Flo. compilauerunt.

* Aedicula est tabellū hoc est ædis sacræ appendix, quādoq; est loculamentū fi mulacti. E.P.

q *Capite*]immò extra ordi.vt ī.eo l.lege.§. mandatis. & l. sacrilegij Sol.& illæ sunt capitales. *Sm* Azo. vel dic triplex sacrilegiū. Primum verū: de quo subijcit, sunt aūt, &c.& sic sicrum de sacro. Secundum quasi sacrilegiū. de quo subijcit, atqui, &c. & tunc extraord vt ibi.

r *Compilauerint*] aliàs, compilauerunt, sic ī. loc. l. dūs sed in lib B, conflauerint, sic C. de sacrosanc. eccl. amb. p̄terea, & q̄ dicit publica sacra, vt consecrata per Pōtifices, vt Instit. de rer. di.§.nullius. priuata sacra, ī quib. cōmittit quasi sacrilegiū appellat consecrata per Principē, vt ī. de re. di. l. sacra, vel appellat sepulchra, & quis facit priuatim inferēdo mortuū, vt Instit. de re. di. §. religiosum, vbi quasi sacrilegiū cōmittitur si cōtingantur, vt C. de sepul. vio. l.1. vel priuata sacra, appellat res sacerdotū, quas pro se, vel ecclesia habent. argu. C. de episc. & cle. l.2. Item q̄ subijcit, ædiculas, diminutiuū est, vt & alias, succuli. & hedulii. vt Inst. de re. di. §. in pecudū. et dic cē domūculas ñ sacras, sed sacerdotib. relictas. & pp vilitatē custodiras. vel dic domūculā, q est iuxta eccl̄ā, i qua sacerdos morat, quas vocam⁹ canonicas, vt illa, i qua sacra vasa reponūt & dic tūc custoditas: qa tūc ibi ñ erat custos. & sic ponit ī. p ñ, vel ēt ī. p valde, vt s. de li. & post. l. Gall⁹. §. ille. Est, & tertiū q̄ si sacrilegiū. d quo tractat C. e. l. 1. 2. 3. et 4.

s *Sacrum*] aliàs, factum. & tunc verum, vel quasi.

t *Sacrilegij*] s. veri, vel quasi.

u *Considerandum est*] vt sic capitis, vel extraord. pœna imponatur, vel dic, vt sic maior, vel mediocris pœna imponatur.

x *Aedituum*] i. qui ædes tuetur. sic Instit. de tut. §. 1.

y *Non admittere*] vt ī. §. prox. in fi.

LEX VIII.

QVi tabulam æneam m leges, 3† formā ve agrorum, n aut quid aliud continentem o refixerit, vel quid inde immutauerit, lege Iulia peculatus tenetur.

¶ Eadem lege tenetur, qui quid in tabulis publicis deleuerit, vel induxerit. p

Paulus lib. sing. de Iud. publ.

LEX IX.

SAcrilegi capite q puniuntur, Sunt autem sacrilegi, * qui publica sacra compilauerint. r 4† At qui priuata sacra, vel ædiculas incustoditas tentauerint, amplius, quàm fures, minus, quàm sacrilegi merentur. Quare, quod sacrum, s quodve admissum, in sacrilegij t crimen cadat, diligenter considerandum est. u

¶ Labeo li. 38. Posteriorum, peculatum definit, pecuniæ publicæ, aut sacræ furtum, non ab eo factum, cuius periculo fuit, & ideo æditui x in ijs, quæ ei tradita sunt, peculatum non admittere. y Eodem

Venuleius Saturn. li. 2. in pu.

LEX VII.

PEculatus crimen ante q̄n quennium admissum k obijci non oportet. l

Idem lib. 3. publ. iudic.

1† Et ista est veritas: vt in c. super e. & ibi no. in apostil. ad Pan. ī ver. Ipedit. ext. d elec. & ī l.1. vbi ēt nota. in addi. ad Iaco. Rebuf. ī ver. ob honoribus, & dignitate. nu. 1. C. de īfa. li. 8.

capite inferius ſcribit, [a] non ſolùm pecuniam publicam, ſed etiam priuatâ crimen peculatus facere: [b] vt ſi quis, quod fiſco debetur, ſimulans ſe fiſci creditorem acceperit, quamuis priuatam pecuniam abſtulerit. Is autem qui pecuniam [c] traijciendam [d] ſuſcepit, [e] vel quilibet [f] alius ad cuius periculum pecunia pertinet, peculatum non committit. [g]

¶ Senatus iuſſit lege peculatus teneri eos, qui iniuſſu [h] eius, qui ei rei præerit, tabularum publicarum inſpiciendarum, deſcribendarúmque poteſtatem fecerint. [i]

¶ Eum quoque, qui pecuniâ publicam in vſus aliquos [k] retinuerit, nec erogauerit, * hac lege teneri, Labeo [l] lib. 36. [1†] Poſteriorum ſcripſit.

Labeo lib. 38. Poſteriorum.

LEX X.

[2†] CVm eo [m] autem, qui rum in prouinciam abiret, [n] pecuniam [o] quæ penes ſe eſſet, ad ærarium profeſſus, [p] retinuerit, non eſſe reſiduæ pecuniæ actionem, quia eam priuatus [q] fiſco debebat: & ideo inter debitores [r] eum fieri: [3†] eamque ab eo is, qui hoc imperio vtitur, exiget, id eſt, pignus capiendo, corpus retinendo, [s] multam [t] dicendo. Sed eam [u] quoque lex Iulia reſiduorum poſt annum reſiduam [x] eſſe iuſſit.

Martianus lib. 1. Publ. iudiciorum.

LEX XI.

HAc lege teneturꝙ qui in tabulis publicis minorem pecuniam, quam quid venierit, [y] aut locatum fuerit, [4†] ſcripſerit, aliudve quid ſimile commiſerit.

¶ Diuus Verus, [5†] & Antoninus quendam clariſſimum iuuenem, cum inuentus eſſet arculam [z] in templum deponere, ibique hominem includere, qui poſt clauſum templum de arca exiret, & de templo multa ſubtraheret, & ſe in arculam iterum referret: conuictum [a] in inſulam deportauerunt.

Vlpianus lib. 68. ad Edictum.

LEX XII.

QVi perforauerit [b] muros, uel inde aliquid abſtulerit, [c] peculatus actione [d] tenetur.

Marcellus lib. 25. Digeſt.

LEX XIII.

PEculatus nequaquam cõmittitur, ſi exigam ab eo pecuniam, qui & mihi, & fiſco debet. [e] non enim pecunia fiſci intercipitur, quæ debitori eius auferetur: ſcilicet, quia manet debitori fiſci nihilominus.

Modeſtinus lib. 2. de Pœnis.

LEX XIIII.

IS qui prædam ab hoſtibus captam [f] ſurripuit, lege peculatus tenetur, [g] & in quadruplum damnatur.

Papinianus lib. 36. Quæſtio.

LEX XV.

PVblica iudicia peculatus, & de reſiduis, & repetundarum ſimiliter aduerſus hęredem [h] exercentur: nec immeritò: cum in his quæſtio quadruplum pœna. & extra id rei perſecutio. Vel dic quod ſolùm triplum erit pœna. arg inf. de pę. l. interpretatione.

PVblica] CASVS. Accuſatio criminis peculatus, item de reſiduis, item repetundarum, licet inf publica crimina: competunt tamen aduerſus hæredes delinquentium, cum in qualibet earum quæſtio abiatæ pecuniæ moueatur. Franciſcus.

[h] *Hæredem*] eſt hic ſpeciale, vt inchoentur contra hæredes. ad quod ſu. de accuſ. l. ex iudiciorum. & ſ. ad Turpil. l. in Senatus. §. ſi propter. & ſup. ad l. Iul. repetundarum. l. 2.

[a] *Inferius ſcribit*] idem Labeo, de quo ſup. proxi. §. dixi.
[b] *Facere*] ſcilicet, quandoque: vt ſi quis. &c. & ideo malè ſtaret hic §. quia ſic contradiceret ſup. l. lege. §. fin. & quod ibi dixi. Item contra inf. eo. l. peculatus. Sol. vt ibi.
[c] *Qui pecuniam*] publicam.
[d] *Traijciendam*] i. quę traijci debebat.
[e] *Suſcepit*] ſcilicet, in ſuos vſus.
[f] *Quilibet*] cuſtos pecuniæ publicæ.
[g] *Non committit*] vt & ſ. §. Labeo. ſed lege de reſiduis teneri; vt ſ. eo. l. 2. & 4. §. lege. & §. ſed. & qui.
[h] *Qui iniuſſu*] id eſt, ſine iuſſu.
[i] *Fecerint*] ſ. alicui.
[k] *Aliquos*] ſubaudi, deſtinatam. & ſic ad præcedentia reſpicit. & quod ſubijcit, hac lege, ſ. de reſiduis: vt diximus ſup. §. is autem &c.
[l] *Labeo*] conſtrue. Labeo ait ſi cẽ actionẽ reſiduæ pecuniæ eum eo. &c. Fr. Acc.
[m] *Cvm eo*] alias §. cum eo, & aliàs lex. Labeo.
[n] *Abiret*] propter aliquod ſuum negotiũ. ſi aũt nuntius publicꝰ eẽt: æquũ eẽt fiſco tradẽte hoc gerẽte: vt ſ. de do. l. qui mihi donatũ. nec ob. ſ. de acq. rer. do. l. res qa ibi neuter geſſit, vt mihi ſtetiſſet. Acc.
[o] *Pecuniam*] ſ. datã ab alio, vt ad ærariũ deferret.
[p] *Profeſſus*] ſe hẽre apud ærariũ cõfeſſꝰ fuit priuatã: & iõ nõ adhuc publica erat.
[q] *Priuatus*] qui ſoluit iſti.
[r] *Debitore*] fiſci.
[ſ] *Retinendo*] ad hoc C. qui bo. ced. poſſ. l. 1. & ſup. quæ in fraud. credi. l. ſi. in ſi.
[t] *Multam*] hęc enim ſunt remedia cogendi: vt ſ. de ven. inſpicien. l. 1. §. quid ergo.
[u] *Sed eam*] ſcilicet, pecuniam.
[x] *Reſiduam*] i. vt reſiduũ, ſi tanto tẽpore differat haberi.
[y] *Venierit*] id eſt, cum venditur aliquid à fiſco. vel locatur. & dic l. hac. ſ. peculatus: vt ſ. l. qui tabulã. alij de reſiduis: vt ſ. l. 4. §. lege Iul. & erat venditor, & locator noĩe publico. & redigebat in ſcriptis. ſi aũt alius notarius, tenet crimẽ falſi: vt ſ. de falſ. l. j. §. q in cõmunibus. ſed certè, & ille, p eandã legẽ.
[z] *Arculam*] id eſt, paruam arcam.
[a] *Conuictum*] iuuenem prædictum.

QVi perforauerit] CASVS. Qui frangit muros eccleſiæ, vel de eccleſia aliquam rem ſacram aufert, peculatum commiſit. Franciſcus.

[b] *Qui perforauerit muros*] publicos, puta, maſſatię ciuitatis Romanæ: vel dic muros eccleſiæ alicuius. 4† P. F. Ie cauerit.
[c] *Abſtulerit*] pecuniam publicam, vel ſacram, vel religioſam, vel lapides.
[d] *Actione*] ſic è contra in Auth. de ſanc. Epiſc. §. ſi quis autẽ pro pecuniaria. 5† P. F. Seuerus.

PEculatus] CASVS. Debebas mihi decẽ, itẽ fiſco debebas aliquã pecuniã, exigi àte decẽ. mihi debebas, nõ cõmitto peculatum quia pecuniam fiſci accipiã, cũ adhuc ſis debitor fiſci. Franc.
[e] *Et fiſco debet*] aliã quantitatem fiſco, & aliam mihi debet, et dic exigo meo nomine tantum. aliàs contra. ſ. eod. l. ſacrilegi. §. eo. & C. de era. tri. l. quoties. li. x. q ſunt contrar. vel hic ignorabat fiſci debitorẽ: ibi ſcirebat. Item hic erat cõmunis debitor: ſed ſ. fiſci tantũ. hoc tamẽ caſu fiſcus auocat à me: vt ſ. de iure fiſ. l. deferre. §. fi.

IS qui prædam] CASVS. Prędã captã ab hoſtibus virtute militũ fiſci, et ſic erat publica effecta, furtum fui. Dicitur, q crimẽ peculatus teneor. & in quadruplũ punior. Franc. Accurſ.
[f] *Captam*] virtute militũ noſtrorum, & ſic fiſci factã: vt ſ. de capt. l. ſi captiuus. §. j.
[g] *Tenetur*] & ſic accuſatus deportatẽ: vt ſu. l. 3. Item ciuiliter actione in factũ, vel cõdi. ex hac. l. in quadruplũ fiſco. ad quod ſ. e. l. ſacrilegii pœnã. §. fi. Vel dic, q ſolam quadrupli pœnã patitur. quocunque modo contra eum agatur. ad quod ſ. de fal. l. pe. §. j. & erit totum quadruplum pœna. & extra id rei perſecutio. Vel dic quod ſolùm triplum erit pœna. arg inf. de pę. l. interpretatione.

Accuſatio quandoq; ſ hęredes ichoari debet.

a *Principalis*] est, & alia ratio: quia turpia lucra. &c. vt sup. de calum. l. in hæredem, & inf. de iure fisc. l. Lucius.

AD LEGEM IVLIAM DE AMBITV.

Ambire quid sit, & quando locum habeat huius l. prohibitio. Cuiac. hic ex Varr. docet.

Hæc lex] CASVS. Hæc lex in vrbe non habet locum, vbi Princeps dat magistratus. si autem in alia ciuitate pecuniã quis petierit magistratum, aut sacerdotiũ: (& hoc exponere vult in gl.) punitur tanquam iudex, & infamis fit. Et si damnatus hac lege accusat alium de simili delicto, & eum conuincat, restituitur in pristinum statum: pecuniam tamen non recuperat. Item qui instituit nouum vectigal: hac pœna tenetur. Item si accusator, vel accusatus intrat domum iudicis rogando eum, vt iudex faueat ei postea: in centum aureis punitur. Franc. Accurs.

b *In vrbe*] Romana, per excellentiam, vt Instit. de iure natur. §. sed ius quidem ciuile. Accurs.

c *Fauorem*] est enim quasi fauor, vel honor habere electionẽ magistratus.

d *In municipio*] large etiam pro Ciuitate vbi Princeps non erigebat, sed populus: vt in Auth. de defens. ciuit. §. interim.

e *Contra hanc legem*] s. per pecuniã, vt C. eod. l. fi. & hoc sic dicã: secus si palam: vt ff. de public. in. §. 1. & l. si quis ob. & ff. de Dec. l. eos. & sup. de no. h. hoc iure. in prin. & de offic. Præt. l. Barbarius. quæ sunt 3. arg. ad hoc sup. de admin. tut. l. non existimo. Item qui Episcopatum desiderat, &c. non vt præsit, sed vt prosit. S. d quid si Præses tantum? videtur idem si clam: vt C. ad leg. Iul. repetun. l. fi. in prin. ibi, ambitum vel prece. Item quid si alius eo ignorante pecuniam dedit: fortasse non incidit ille in legem: licet Decretistæ dicant secus.

f *Sacerdotium*] dic esse dignitatem secularem: vt & C. de natur. lib. l. 1. multo magis esset idem in ecclesiastica: vt C. de Epis. & cler. l. fi quenquam.

g *Per Senatusconsultum*] scilicet, factum ad interpretandum hanc legem.

h *Cum infamia*] & sic non admittitur ad postulandum: vt sup. de postulan. l. 1. §. ait Prætor.

i *Commisit*] alias, conuenerit: alias, conuenerit. & dic alio crimine, secundum quosdam, immo dic simili crimine. & est mirum. sic inf. de re milita. l. non omnes. §. fi. & C. ad legem Iul. maiestat. l. quisquis. in fi. & tu. de custo. reo. l. in eos. & C. de pœnis. qui male iud. auth. non iure. & C. de falso l. fi. accusatoribus. sed contra. sup. de minor. l. auxiliũ. in pri. sed ibi, vt alium accuset; hic vt se excuset restituitur.

k *Recipit*] immo adhuc in quadruplum dans. & accipiẽs fisco damnatur: vt C. ad leg. Iul. repetun. l. fi. §. fin. & facit ff. de ture. l. in eos. ità fact. su. ad l. Iul. de vi priua. l. 1. in prin. sed in quo restituitur si pecuniam non accipit? Respon. in fama. sic C. ad Tertul. l. si quis.

l *Inferuerit*] etiam si id non exerceat. nam si exerceat lege Iulia de vi fieret reus: vt sup. ad l. Iul. de vi pub. l. fi. item facit C. not. vest. instit. non pos. per totum. m *Et si quis reus*] i. accusat⁹. & sic de criminali causa tantũ. n *Ingrediatur*] s. studio, vt iudex faueat ei postea. sic C. de offic. ciuit. iudicum. l. fi. o *Ingrediatur*] item quarto casu, cũ quis suscepit iterũ dignitatem, vel officiũ in quo semel fuit: & ei imponitur pœna deportationis. v. C. eo. l. fi. & dic vt ibi. Et dic q hæc lex iudiciaria fuit lata sup. l. Iul. de ambitu. Ac

AD LEGEM Flauiam de plagiarijs.

Titulum superioribus communis. hic Cuiac. quid sit plagium: oportet nemini aliquid de Senatusconsulto legis Iuliæ facere. l. 20.

Si liberum] CASVS. Qui sciens liberum hominem vendit, item qui sciens emit, punitur ex lege Iuliæ: & est pœna capitis. Item qui sciens seruum suum absentem vendidit, non punitur. Item si tibi mando, vt seruum meum fugitiuum persequaris, & vendas: non punior hac lege. Idem si tibi mandaui, vt seruum meum fugitiuum deprehendas, & eum deprehensum habeas emptum pro decem. nam non punior. si autem seruum meum in fuga constitutum vendo, punior hac lege. & hoc dicit hæc lex. & seq.

p *Sciens*] secus si seruum credens, vt inf. l. legis.

q *Capitale*] hoc dic vt C. eo. l. fi. & inf. eo. l. fi.

r *De plagio*] a plaga dicitur, id est, dolore. infligit enim. & ext. vt C. eod. l. fi. alias, plaga. id est, vulnus, vt supra. ad leg. Aquil. l. fi. ex plagis. & facit C. eo. l. liberum. & C. vbi de crimin. agi oport. l. sciens. Accurs.

s *Qui*] id est, hoc crimine legis Fabiæ de plagiarijs.

t *Vendiderit*] Sed an idem, si quis sciens vendat, vel emat seruum alienum, vel alias contrectet? Respon. sic, si animum celandi domino habuit: vt infra, eodem. l. penultima. §. lege. & nihilominus furti, & ser. corrup. vt C. eodem. l. 1. alias si non habuit animum celandi, non nisi ser. corrup. vt infra. l. penultimi. §. planè. vbi autem exportatur liber, vel seruus; indubitanter habet locum hæc l. vt C. eod. leg. quoniam.

u *Secundum Senatusconsultum*] facit C. eodem. l. in fuga. & dic vt ibi. & facit supra. de contrahen. emp. l. quod sæpe. §. 2. Accursius.

x *Seruorum*] id est, seruos in fuga constitutos.

Legis

Ad legem Iuliam de ambitu. [1]†

TITVLVS XIIII.

Modestinus lib. 2. de Pœnis.

LEX VNICA.

HAec lex in vrbe [b] hodie cessat: * quia ad curam Principis magistratuum creatio pertinet, non ad populi fauorem. [c] Quòd si in municipio [d] contra hanc legem [e] magistratũ, aut sacerdotium [f] quis petierit, per Senatusconsultum [g] in centum aureos [2]† cum infamia [h] punitur. qua lege damnatus si alium: commiserit, [i] in integrum restituitur: non tamen pecuniam recipit. [k]

¶ Item is, qui nouum vectigal instituerit, ex Senatusconsulto hac pœna plectetur. Et si quis reus, [m] vel accusator domum iudicis ingrediatur, [n] per legem Iuliam iudiciariam [o] in legem ambitus commisit, id est, aureos [3]† centum fisco inferre iubetur.

Ad legem Flauiam [4]† de plagiarijs.

TITVLVS XV.

Vlpianus lib. 1. Regul.

LEX PRIMA.

SI liberum hominẽ emptor sciens [p] emerit, capitale [q] crimen [r] admisit. eum ex lege Flauia [5]† de plagio [s] nascitur: quo [t] venditor quoque fit obnoxius, si sciens liberum esse vendiderit. [x]

Idem lib. 9. de offic. Proconsul.

LEX II.

SCiendum est, legem Flauiam ad eos non pertinere, qui cũ absentes seruos haberent, eos vẽdiderunt: aliud enim est abesse, aliud in fuga esse. Item non pertinere ad eum, qui mandauerit seruum fugitiuum persequendum, & distrahendum. nec enim fugam vendidit.

¶ Hoc [6]† amplius dicendũ est, si quis mandauit Titio seruum fugitiuum apprehendẽdum, vt si eum apprehendisset, eum emptum haberet, cessare Senatusconsultum. [u] Hoc autem Senatusconsulto omnes quoque continentur, qui fugam seruorum [x] suorum vendiderunt.

1†P.F. de leg. Iulia ambitus. Cicero alia ante tulerat, vt fact. pro Mare. Iata Accio & Pisone Coss. Suet. in Aug. Paul. lib. 5. sent. c. 32.

* Nõ dicit l. ambire esse Rom. ne abrogata, sed ambitum iudicium exercere cessasse sub Principib. tyrannis, omnia arbitrium suo administrantib. sublatis videlicet antiquæ Reip. vestigijs. P. F.

2†P.F. cẽ tu aureis.

3†P. Flo. autorũ.

4†P. F. de lege Fabia de pla. Alias ad l. Fauii. Sed Flauiã appellat Pomponius Leg⁹ in libello de Roma nerũ legibus Syllã quoque, qd sit plagiũ explicat. Fãniã vocat. Cui Oza. pro Caio Rabirio, appellat legẽ Fabiam. alij Fa. ff. Vt de Alcid. l. Fauii. Sed Flauiã appellat Pomponius Leg⁹ in libello de Romanor

Martianus lib. 1. Publ. iudiciorum.

LEX III.

LEgis Flauiæ [a] crimine suppressi mancipij bona fide possessor non tenetur, id est, qui ignorabat seruum alienum: & qui voluntate domini id putabat eum agere. & ita de bonæ fidei possessore ipsa lex [b] scripta est. nam adijcitur: [c] Si sciens dolo malo hoc fecerit. & ita pissimè à Principib. Vero [1] † & Antonino constitutum est, vt bonæ fidei possessores hac lege non teneantur.

¶ Illud non est omittendum, quòd exẽplo legis Aquiliæ, [d] si is propter quem quis in Flauiam commisit, decesserit. adhuc accusatio, & pœna legis Flauiæ supereſt: vt Diui Veri [2] † & Antoninus rescripserunt.

Vlpianus 3 † lib. 22. ad Edict.

LEX IV.

LEge Flauia tenetur, qui sciens hominem liberum donauerit, vel in dotem dederit. Item qui ex earum, quæ [e] causa sciens liberum esse accepit: in eadem causa esse debet, qua venditor & emptor habentur. Idem est etiam si pro eo [f] res permutata fuerit.

Modestinus lib. 17. Respons.

LEX V.

EVm, qui fugitiuum alienum fuscepisse, & celasse doceatur, ex eo quòd proprietatis quæstionem referret, crimen, [g] si probetur, euitare minimè [h] posse.

Callistratus lib. 6. Cognitio.

LEX VI.

NOn statim plagiarium esse, qui furti crimine ob seruos alienos interceptos tenentur, Diuus Hadrianus in hæc verba rescripsit: Seruos alienos, qui solicitauerit aut interceperit, crimine plagij quod illi intenditur, teneatur necne, facti quæstio est: 4† & ideo [i] non me consuli de ea re oportet: sed quod verisimum in re præsenti cognoscitur, sequi iudicem oportet. Planè autem scire debet, posse aliquem furti [k] crimine ob seruos alienos interceptos teneri: nec idcirco tamen statim plagiarium esse existimari.

¶ Idem Princeps de eadem re in hac verba rescripsit: Apud quem vnus, aut alter fuerit fugitiuus inuentus, qui operas tuas locauerit, vt pasceretur: vtique si idem area apud alios opus fecerit, hunc suppressorem non iure quis dixerit.

¶ Lege Flauia cauetur, vt liber [m] qui hominẽ ingenuũ, vel libertinum inuitum celauerit, & vinctum [5] † habuerit, emerit sciens dolo malo, quive in earum quæ re [n] locius erit, quique seruo alieno seruæve persuaserit, vt a domino, dominaue fugiat: vel eũ, eam ve inuito, vel insciente domino, dominaue celauerit, vinctum [6] † habuerit, emerit sciens dolo malo, quive in ea re locius erit, eius pœna [o] teneatur.

Hermogenianus lib. 6. † Iur. epitom.

LEX VII.

POena pecuniaria statuta [p] lege Flauia, in vsu esse desijt. nam in hoc crimine detecti [q] pro delicti modo coercentur: & plerunque in metallum [r] damnantur.

Lex Flauia.] CASVS. Si sumpsi siue celaui seruum alienum credens meum, vel credens domini sui voluntate facere: non teneor l. Flauia: cum lex Flauia puniat tantùm dolum. Secundò dicit, cum venderes liberum hominem hoc sciens, vel aliter in l. Flauiam incidisti, licèt decedat is homo, cuius occasione incidisti in l. Flauiam: adhuc tamen teneris pœna l. Flauiæ. Franciscus Accursius.

a *Legis Flauiæ.*] expositio superioris. ad quod infra. de verb. signific. l. bonæ fidei. & supra. de contrahen. empt. l. qui à quolibet. & adde quod no. C. eo. l. plagij crimine. Item facit C. eod. tit. l. comparantem.

b *Lex*] Flauia. Accursius.

c *Adijcitur*] in l. Flauia. Accursius.

d *Legis Aquiliæ.*] si seruum meum vulnerasti, & seruata est mihi Aquilia: non liberatus. licèt postea decesserit: vt sup. de action. & obligat. l. quæcunque. sic si in eo plagium commisisti: vt hic: vel corrupisti: vt supra de ser. corrup. l. doli. §. final. Accursius.

1† P. Fl. Seuerus.

2† P. Fl. Seuerus.

3† P. Fl. Galus.

Lex.] CASVS. Qui sciens liberum hominem donat alicui, vel in dotem dat: item qui accipit ex aliqua de prædictis causis sciẽs liberum, punitur, vt vẽditor, vel emptor. Idem in eo, qui ex causa permutationis dat. Franciscus. Accursius.

e *Quæ*] id est aliqua. de facit. pœna. l. proxi in princip. & quod ibi no.

f *Res*] scilicet, liberto homine.

Eum qui.] CASVS. Seruum alienum fugitiuum celaui. & cum a me petitur, dico eum esse seruum meum. teneor pœna l. Flauiæ. Franciscus.

g *Crimen.*] l. Flauiæ.

h *Minimè*] quia negat agentis: non tamen suum asserit. alias secus: vt C. eod. l. Præses. Vel dic quòd etiam suum asserit: sed celauit: nosè commodi illi velandi causa: vt ead. l. probatur. & facit C. eo. l. 2. & l. eum qui. & sup. de fur. l. fullones. §. quæ ancillam. Accursius.

Non statim.] CASVS. Non eo ipso, quòd seruum alicuius furtiue intercepisse teneor pœna plagij: sed quandoque furti actis tantùm: quandoque etiam crimine plagij: & hoc videat iudex coram quo agitur.

¶ *Lege Flauia.*] Qui hominem ingenuum, vel libertum inuitum celauit: vel vinctum habet: vel emerit sciens liberum, l. Flauia tenetur. Item qui socius fuit huius facti. Item qui seruo alieno, vel seruæ alienæ persuasit, vt a domino discedat, vel domina: vel qui eum celauit inuito domino vel nesciente: vel vinctum habuerit: vel emerit sciens dolo malo: vel qui fuit socius eius in hoc pacto: pœna legis Flauiæ tenetur. & erat olim pœna pecuniaria: hodiè pro mõ delicti coercemur: & plerunque in metallum damnantur: si baudi. si est nobilis si alterius cõditionis est homo, die vt in gio domini mei Accursij hic posita. & hoc dicit hic s. eum l. seq. Franc. Accursius.

4† P. F. sancit cõtra.

i *Est ideo*] bona ratio: vt & supra. de iudic. l. eum. §. 1.

k *Furti.*] vt si opem ad furtum præstitit: vel quia, etiam corrupit, vt fugeret: nec furripuit, vt expectatione dominum celaret, vt dixi sup. l. 1. & facit supra. de fur. l. fullo. §. qui ancillã. Accursius.

l *Pasceretur*] alias, pasceretur: alias pasciberetur, ad quod est C. de ser. fugit. l. quicunque. §. qui.

5† P. F. in vinculis. alias, in vinculis.

m *Liber*] alias, vt liberum. & tunc transit de singulari ad plurale. ad quod C. de iniust. voc. l. fi.

n *Earum quæ re.*] id est aliqua. Accursius.

o *Eius pœna*] scilicet legis Flauiæ, & etiã lex. Iul. de vi. vi C. eo. l. 1. & de interdict. de lib. ho. exhib. vt supra de li. ho. exhib. l. 3. & facit C. eo l. 2.

6† P. F. in vinctum.

p *Pœna pecuniaria statuta*] vt C. eodem. l. in fuga. & dic vt ibi. Accursius.

7† P. Fl. quinto.

q *Detecti*] id est, conuicti. Accursius.

r *In metallum*] quãdo nobilis est. si autẽ ignobilis gladio: seruus. vel libertus bestijs subijcitur: vt C. eod. l. fin. & sic no. ex hac l. & C. eo. l. quoniam. quòd ordinaria pœna imponitur in quolibet plagio. Sed quidam dicunt esse extraordinariam. tam ràm. quando committitur in filio: vt C. eod. l. fi. in fine. quod publica est accusatio. vt C. eo l. fin. sed †. contra. vt ibi no.

AD SENATVSCONSVLTVM TVRPILIANUM, & de abolitionibus.

Superioribus elegantèr annexit Cuiac. hic, qui de Senatusconsulto multa adnotat, quid etiam sit tergiuersatio, & vnde dicatur: quid item abolitio, demonstrat.

Ad Senatusconsultum Turpilianum, & de abolitionibus criminum.

TITVLVS XVI.

Primò dicit, accusatores tripliciter delinquere. Secundò illa tria delicta enumerat. Tertiò illa prosequitur per ordinem. secundò ibi, Calumniari. tertiò ibi, Calumniatoribus. & ibi vsque ad versic. prævaricatorem. ponit de calumniatore, & prævaricatore. deinde vsque ad §. si quis autem. ponit de tergiuersatore vsque ad finem legis. & ista pars, quæ incipit, Calumniatoribus, diuiditur in tres partes. Primò dicit, calumniatorem puniri. Secundò ponit modum procedendi. Tertiò modum, & effectum pronuntiandi. secundò ibi, Sed non vtique. tertiò ibi, Nam si quidem. in §. quæri præsit. Bart.

Marcianus lib. sing. ad Senatusconl. Turpillia.

L E X I.

ACcusatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis subijcitur. Aut enim calumniantur: aut prævaricantur: aut tergiuersantur.

¶ Calumniari, est falsa crimina intendere. [a] prævaricari verò est, vera crimina abscondere. [b] tergiuersari, in vniuersum ab accusatione [c] desistere.

¶ Calumniatoribus pœna [d] lege Rhemnia [1] † irrogatur. [e]

¶ Sed non vtique, qui nõ probat [f] quod intendit, protinus calumniari videtur. nã eius rei inquisitio & arbitrio cognoscentis committitur: qui reo absoluto, de accusatoris incipit [h] cõsilio quærere, quæ mẽte ductus ad accusationẽ processit. & si quidẽ eius iustum errorem [i] repererit, absoluit eũ. si verò in euidenti calumnia eum deprehenderit, legi. ¶ incipit. dic ꝙ &c.

¶ *Incidit.*] Qui desistit ab accusatione, alium submittẽdo vel instigãdo: vel qui instruit alium ad accusationem: vel mãdat alicui & instruit eũ ad accusã capitalem dando proba. & simili modo incidit in hoc Senatusconsultũ. nisi supponatur probet crimen. Item nõ est vis per se quis mãdet accusat alĳ: an per alium. Item qui fuit nuntius ad istam accusa. ex sententia Senatusconsulti punitur. Item qui suscepit hoc officium accusandi: punitur hoc eodem Senatusconsulto.

¶ *Reus condemnatus.*] Accusaui Titium de quadã delicto. & sue cubuntãdem appellauit. ego desitit in cã appellationis. dicit ꝙ punior pœna Turpiliani cum pronuntiatu sit crimiñ per appell. Franc. Accurs. a *Crimina intendere*] scire tenetur ad quod ff. de iur. fam. l. Athletas. § calumniator. Accurs. b *Abscondere*] facit inf. de verb. sig. l. prævaricatores. & d. l. Athletas. § prævaricator & sup. de prævaric. l. 1. & qualiter punitur prævaricator. dic vt sup. de prævaric. l. a. & l. accusator. & l. ab Imperatore. Accursius.

c *Ab accusatione*] dic publici non priuati: vt inf. eod. l. si quis repetere. §. 1. & incidit in Turpilianum: vt C. ad Turpilia. l. 1. & est pœna eius vt dixi supra de prævaricat. l. 3. §. final. Accursius.

d *Calumniatoribus pœna*] pro publico iudicio similitudo supplicij. sed extraordinaria pro modo iudicis: vt C. de accus. l. fi. & de calum. l. fi. & inf. eo. l. & in privatis. & sup. de prævaric. l. ab Imperatore & de iur. l. fi.

e *Irrogatur*] est ergo publica accusatio. cum ex publico crimine veniat. vt sup. de prævaric. l. prævaricationis. §. 1. & 2. respondeam pro priuato non habet locum hoc Senatusconsultum. vt inf. eo. l. si quis repetere. §. 1. & hoc debet fieri seruato ordine iuris, scilicet accusatione facta, & productis probationibus ab eo qui calumniatorem dicit.

f *Non probat.*] pronuntiatur non probasse. sic enim videtur eius iudex remisisse pœnam calum. vt apparet ex sequentibus. & sic intellige C. de calum. l. qui non probasse. secundum H. vel secundum Ioã. loquitur. in illis casibus, in quibus est speciale: vt in matre. & matre. & similibus. quod plenè no. sup. de infam. l. Athletas. §. pe. alioquin videtur cõtra Ioan. qui dixit. eo ipso quod non &c. vt C. de aduoc. diuers. iud. l. 1. ac si dicat. nõ est vera illa regula semper: imo fallit in prædictis casibus: & sic pdit officiũ suũ: vt ff. de re. iur. l. 1.

g *Inquisitio*] an sit calumniator, vel non. Accursius.

h *Incepit*] incontinenti, non ex intervallo: vt C. de calum. l. 1. contra: vel absoluto reo. s. destinatione. arg. inf. de verb. significat. l. fugitiuus. & dixi in d. l. Athletas. §. pen. Accursius.

i *Errorem*] accusantis sine metu calum. id est, suspicione: non ergo de præsumpta, sed de euidenti: vt sup. de adulter. l. is cuius. §. fi. & ibi no. & facit sup. de iniur. l. item. §. adijcitur. & supra de falsi. l. antepenult.

1 ff. F. & probatorum exẽpl. Rhemnia. aliàs, Mẽmia. quã de calumniatorib. laudã esse ex oratione Cic. p. Sex. Rosc. apparet.

Athletas. §. prævaricator & sup. de prævaric. l. 1. & qualiter punitur prævaricator. dic vt sup. de prævaric. l. a. & l. accusator. & l. ab Imperatore. Accursius.

Paul. 2.

a *Poenam*] quæ ſit modò not. Accurſius.
b *Pepercit*] deliquerat ergo. Ioan. & ſic intellexit C. de calum. l. qui non probaſſe.
c *Condemnauit*] quoniam de eius calumnia pronuntiatum eſt. ad quod ſupra, de publi. iudi. l. fin.
d *Falſi quidem quæſtio*] nam poteſt iudicare, & non iudicare de quæſtione, & ſi non iudicat iudex de facto: nec pronũtiat de pœna, ſed ſi de facto pronũtiat iudex, nec de pœna aliquid decernit, ius pronuntiat de pœna: poteſt tñ iudex in ipſa ſñia pœnam minuere: ſed cauſa cognita: vt C. de ijs, qui no. infam. l. & ſi ſeuerior. non aliàs: vt ff. de pœ. l. hodiè. quæ eſt contra. & ſic no. quod ſufficit in crimine adulterij ſi dicat iudex: pronuntio te adulterũ. Idẽ in alijs crimi nibus, q certã pœnã continent. Item pro hoc q pronũtiato de principali videtur de pœna pronuntiaſſe. facit ff. ſi quis cau. l. 2. in prin. & C. de vſur. l. eos. in prin. Itẽ ad hoc ff. de furtis l. non poterit. & de ritu nuptiarũ. l. palam. §. pe. & ſi. & facit C. plus va quod agi. l. 2. & ff. ad munici. l. ordine. & de ver. ſig. l. ſi qua.
2 † In P. F. deeſt. reſpondit.
Sed oppono: iudicare vel non, nõ eſt de poteſtate, cum poſſit cogi per ſuperiorem: vt ff. de munerib. & honorib. l. ſi. §. iudicandi. ſed dic. eſt de poteſtate donec cogatur. Item eſt in poteſtate ſua abſoluere, vel cõdemnare, etiã cõtra ius litigatoris: & valeret ſententia. ſed ipſe poſſet puniri ſi faceret dolo: vt ſup. de falſ. l. 2. §. ſed & ſi iudex. Accurſ.
3 † P. Fl. translatiuè.
4 † P. Fl. falſas vero rei.
e *Eius.*] ſ. iudicis.
f *Authoritati*] facit in Auth. in me. li. nõ fieri ſacras iuſſiones. circa princ. Accurſ.
5 † P. Fl. præſens.
g *Interloquutus* iudex.
h *Sub se* alias ſubire, alias ſuſtinere. & facit infr. de ſeg. int. l. quicquid. & ſup. de iniur. l. Diuus. & C. de iniur. l. ſi non convicij. & C. de infa. l. interlocutio. & l. verbũ. & C. ſi quis Imperato. ma. l. 1.
6 † P. Fl. quid.
i *Offendimus*] ſup. in princ. huius l. ſed poſtea hucuſque de calum. dixit.
k *Diſſimularet*] dando teſtes de nihilo.
l *Excuſationes*] aliàs actiones, id eſt, exceptiones: ſic dixit ſupra de except. l. 2.
m *Admitteret*] id eſt, reciperet tanquam bonas.
n *Si quis*] nunc autem de tergiuerſatione.
o *Punitur*] pœna Turpil. quæ eſt vt no. ſupra de præuarica. l. 3. in fi. & facit C. de abolit. l. abolitio.
p *Abolitio*] nunc de ſecunda parte rubricæ. Accurſius.
q *Priuatim*] nã publicè datur, ſed nõ à Præſide: vt ff. l. abolitio. & l. ſeq. & facit C. de abolit. l. 1. & 2. & inſt. de iure fiſc. l. Senatus. in princ.
r *Cognitionem*] quia cũ cauſæ cognitione fit. quod dic. vt C. eo. l. fallacites. & l. pe. & facit ff. quis ordo in bo. poſſeſſ. l. 2. §. dies. & §. in bonorum. & §. ſi Præſes. Accurſius.
ſ *Intulerit*] qđ quæſt fiat. hãs ff. de accuſ. l. hos accuſare. ſ. lege.
t *Patietur*] quæ eſt vt ff. de præuar. l. 3. in fi. & facit ff. de euic. l. ſi tẽ. l. 1. & de coll. bono. l. 1. §. ſi cũ duobus. & ff. ſi quis cau. l. ſi ſeruus. §. 1. & de opo. nũr. l. de pupillo. §. ſi plurium do. & l. qui viã. in prin. & l. ſtipulatio. §. ſi. Accur.
7 † P. Fl. deſiſterit.
u *Adulterij*] ſubaudi crimen inferens.
x *Diuortij*] de his hẽs ff. de adulc. l. mariti. §. ſex menſ. cum ſeq.
8 † In alijs plecti dẽt accuſator. bene dubitatur. Sed in P. F. de eſt. accuſator.
y *Deſiſteret*] non pe cunita abolitione.
z *Necne*] aliàs, nec ne: aliàs, bellè: id eſt, bellißimè.
9 † P. F. permitteret.
a *Penè*] id eſt, ferè. & facit inf. de regul. iur. l. nihil intereſt.
b *Virium.*] quod ab accuſando repellit. vt infames & ſimiles: id quib hẽs ff. de accuſ. l. qui accuſare. Accurſ.
c *Permitteret*] ſcilicet, ſpatium tẽporis,
d *Qualiſcunque*] ſiue vera, ſiue falſa. ad quod ſupra, de infam. l. quid ergo. §. cum autem.
e *Maritoque*] quàm ipſe, qui ſuo nomine ad accuſandum acceſſit, & poſtea deſiſtit.
f *Proceſſiſſet*] ſubaudi. verius erit &c. alis eſt in textu. Accurſ.
g *Loquimur*] qui cũ poſſet exceptione remoueri, deſiſtit. Accurſ.
h *Non admitteretur*] vt C. de fal. l. etſi.
i *Reſponſurus.*] Et videtur idem reſpondere debere, quid enim &c.
k *Sit*] ſcilicet, Papinianus.
l *Quid enim*] confirmatio oppoſitionis, & ad hoc ſupra, de accuſat. l. qui accuſare. Accurſius.

Primò ponit vnum dictũ. Secundò ponit dictum Papiniani, quod videtur ſibi aduerſari. Tertiò ponit aliud dictum Papiniani, quod videtur ſibi conſonare. Quartò ponit determinationem, & concluſionem omnium precedentium. ſecunda ibi, Atquin. tertia ibi, Atquin idem. quarta ibi, Meritò. Bar.

¶ Accuſationem is intulit, qui præſcriptione ſubmoueri poterat, vt quilibet adulterii, [u] maſculo poſt quinque annos continuos ex die commiſſi adulterij, vel fœminæ poſt ſex menſes vtiles ex die diuortij. [x] An ſi deſiſterit, [7] † [y] hoc Senatuſcõſulto plecti debeat, necne? [8] † [z] dubitatur. mouet, quòd penè [a] nulla erit accuſatio, quam temporis ſpatium, aut perſonæ virium [b] omnimodò remoueret, reoq; ſecuritatẽ timoris, ac periculi permitteret. [9] † [c] contra mouet, quòd qualiſcunque [d] accuſatio illata, cognoſcentis authoritate, non accuſantis voluntate aboleri debet, maioreque [e] odio dignus exiſtimaretur, qui temerè ad tam improbam accuſationem proceſſiſſet. [f] Ergo verius eſt, eum quoq; de quo loquimur, [g] in Senatuſconſultum incidere oportere. Atquin Papinianus reſpondit, mulierem, quæ idcirco ad falſi accuſationem non admitteretur, [h] quòd ſuam ſuorumve iniuriam non perſequeretur, deſiſtentem, Senatuſconſulto Turpilliano non plecti. Num ergo & in cæteris, idem reſponſurus [i] ſit? [k] Quid enim [l] intereſt propter ſexus infirmitatem, an propter ſtatus turpitudi-

¶ Quæri poſſit, ſi ita fuerit interlocutus, [g] Lucius Titius temerè accuſaſſe videtur, an calumniatorem pronuntiaſſe videatur. Et Papinianus, temeritatem, facilitatis veniam continere: & inconſultum calorem calumniæ vitio carere: & ob id hunc nullam pœnam ſubire [h] oportere, reſpondit. [2] †

¶ Prævaricatorem eſſe eum oſtendimus, [i] qui colludit cũ reo, & translatiue [3] † munere accuſandi defungitur, eo quòd proprias quidem probationes diſſimularet, [k] falſas verò [4] † excuſationes [l] admitteret. [m]

¶ Si quis [n] autem ab accuſatione citra abolitionem deſiterit, punitur. [o]

¶ Abolitio [p] priuatim [q] à Præſidibus poſtulari, ac impetrari ſolet: item pro tribunali, non de plano: nec Præſes [5] † hanc cognitionem [r] alteri demandare poteſt.

¶ Si plura crimina idem eidem inulerit, [ſ] ſingulorum abolitionem debet petere: alioquin prout quidc [6] † omiſerit, eius nomine Senatuſconſulti pœnam patietur. [t]

a *Excludendi*] à pœna Senatusconſ. quàm mulier. hi. ſcilicet, qui ſubmouentur præſcriptione, vel etiã vitio perſonæ.
b *Vel*] pro, ſaltem.
c *Peruerit* ſi perſequeretur ſuam, vel ſuorum iniuriam. Ac.
d *Voce*] non etiam effectum habere potuit.
e *Atquin idem*] ſci
ſicet, Papi. & obiicit
author legis eundem
Pap. ſibi in eo, quod
de muliere dixit, con
tradicere. Vel ſic oſtẽ
dit Papin. in aliis idẽ
ſentire: licèt diuerſum ſentiat in mulie
re: & ſic non eſt ſuperiorum obiectio.
f *Et fœminam* vt C.
de adult. l. reos.
1 † P. Fl. ſenum.
g *Debere* vt ſupra, de adulte. l. vim paſſam. t. duos.
h *Quid*] confirmat oppoſitionem proxi. l poſitam.
i *Supe ſcriptas*] ſcilicet, propter præſcriptionẽ temporis: vel propter vitium perſonæ. Accurſius.
2 † P. F. vtrique. alias, vtũque.
K *Inciſi*] inter hæc duo, quæ ſequuntur.
l *Conjunctionem*] vt frater fratrem: libertus patronum, & cognatus proximũ cognatum: vt C. qui accuſare non poſſ. l. ſi magnum. & l. pe. & ſup. de accuſ. qui accuſare, & l. i. §. 1.
m *Itaque*] in *Merito* nũc ſoluit.
3 † In P. F. dele, hac.
n *Itaque*] ipſa Papi. in fine, merito &c. & hic concludit vtãque Papiſententiam. & ſi nulla remanet exceptatio: & ad illicitum eorum de minore, vt ad alios beneficium iuuenis & cum muliere ſexum ſcire habet. ſed in muliere eſt contra. C. ad Turpil. l. ſi fœmina. Solu. vt dices inf. eo. l. mulier. & eodem modo ſolue. l. eod. l. mulier. Item contra. inf. eo. l. quæritabatur. Solu. vt ibi. Item in minore eſt contra ſup. de mi. l. auxilium. Solu. ibi poterat teſtimonium vt poſſet accuſare: quod nõ licet: hic vt non puniatur, qui deſiſtit: quod poteſt: vt hic. & ſup de adult. l. ſi maritus. §. 1.
4 † In P. F. deeſt pro uinciæ.
o *Pro tribunali*] & nõ de plano. Accurſius.
p *Præſes*] ſ. de offic. eius cui man. eſt iur. l. cognitio. cõtra. Solu. vt ibi. & eodem modo. ſ. de ſuſpec. tuto. l. 1. §. an aũt. Alij dicit. q cognoſcit de remouẽdo, ſed nõ remouet, quod nõ placet: vt Inſti. de ſuſpec. tu. in prin. Item per hoc quod dicit Præſes, qui eſt clariſſimus, multo magis ſpectabilis. vt no. ſ. de offi. Præſ. l. illicitas. §. q vniuerſas. A.
5 † P. Fl. dicat.
q *Non tenetur*] quia non eſt publicũ, ſed extraordi. ad quod ſ. eo. l. ſi quis repetere. §. 1. ſed certè imò videtur publicum. deſcendit enim ex l. 12. tab. vt Inſtit. de ſuſpec. tut. in prin. ergo publicum: vt ff. de præſcri. l. 1. In fi. è contra videtur nõ vere: ſed quaſi publicum: vt Inſt. de ſuſpec. tut. §. conſequẽs.

nem, temporisve finem ad accuſationem aliquam non admittatur? Multoque magis excludendi [a] ſunt, quòd mulieris, quidem accuſatio, vel [b] propter proprium eius dolorẽ effectũ habere potuerit: [c] illorum autem accuſatio voce [d] duntaxat hactenus [1 †] interuenit. Atquin idem [e] aliàs ſcribit, non poſſe aliquẽ duos eodem tempore adulterij accuſare, marem & fœminam. [f] & tamen ſi vtroſque [2 †] ſimul denuntiauerit, in vtriuſque perſona abolitionem eum petere debere, [g] ne in hoc Senatuſconſultũ incidat. Quid [h] porrò refert, propter cauſas ſupraſcriptas [i] accuſatio non valuerit, an propter numerum perſonarum nõ tenuerit? an hoc interſit, [k] plenam habuerit aliquis accuſandi facultatem, ſed propter perſonarum coniunctionem [l] ab hac [3 †] accuſatione ſubmouea tur: an verò ſi dicta ratione quibuſdã accuſandi facultas non cõpetat? Meritò [m] itaq; [n] dicendum eſt, omnes, excepta muliere, & minore, niſi abolitionem petierint, in hoc Senatuſconſultum incidere.

Licèt accuſatio ſuſpecti tutoris importet infamiam, ſi remotus ſit à tutela: tamen deſiſtens ab accuſatione, non incidit in Senatuſconſultũ Turpil. hoc dicit.

¶ Suſpecti tutoris accuſatio pro tribunali [o] tantùm examinari poteſt: & nullus alius de huiuſmodi quæſtione, quã Præſes [p] prouinciæ [4 †] pronũciare poteſt: & tamen qui ab ea deſiterit, Senatuſconſulto non tenetur. [q]

¶ Item ſi dicatur [5 †] [r] aliquis in Senatuſconſultum incidiſſe Turpilianum, Præſidis erit ſuper ea re notio: & tamen contra deſertorem Senatuſconſulti non interuenit coercitio. Qui autem dicit, quem in hoc Senatuſconſultum incidiſſe, accuſator non eſt. [s]

Qui deſiſtit ab accuſatione, alium ſummittendo, vel inſtigando, vel mandando: vel inſtruit alium ad accuſationem capitalem, ſi ille, qui ſummiſſus eſt, non probat: ſummittens incidit ſimilimodo in hoc Senatuſconſultum cum illo, qui ſummiſſus eſt. Item nuntius ad hoc miſſus incidit. hoc dicit.

¶ Incidit * in hoc Senatuſconſultum, & qui accuſatorem [t] ſummittit, aut qui inſtigat, [u] aut qui mandat alicui, & inſtruit eum ad accuſationem capitalem, dando probationes, allegando accuſationes: & meritò. Nam diffidendo crimini, [6 † x] quod mouet, & eximendo ſe periculo calumniæ, vel deſertionis, meritò calumniantis, & deſiſtentis pœnæ ſubijci [7 †] debuit, niſi ſubornatus [y] accuſator probauerit crimen, quod intendere ſuſcepit. Nec intereſt, per ſe mandauerit accuſationem, an per alium. [z] verùm hunc, qui hoc miniſterio vſus eſt, ad mãdandam accuſationem, nõ ex verbis, ſed ex ſententia Senatuſconſulti puniri, Papinianus [a] reſpondit. Summiſſus enim accuſator ſimiliter eodem Senatuſconſulto plectitur: id eſt, propter hoc ſolùm punitur, quòd miniſterium alieni timoris receperit. [b]

Qui ab accuſatione deſiſtit in cauſa appellationis, incidit in hoc Senatuſconſultum. hoc dicit.

s † Inſtituit.
t *Summittat*] vt ſupra. de falſ. l. Athaleus. contra. Solu. vt ibi. Item ſupra. de ijs qui not. infam. l. ob hoc. contra. Solu. vt ibi. & facit ſupra. de bo. lib. l. qui cũ. §. ſed ſi.
u *Inſtruat*] vt ſupra. de falſ. l. Athaleus. contra. Solu. vt ibi. Item ſupra. de ijs qui not. infam. l. ob hoc. contra. Solu. vt ibi. & facit ſupra. de bo. lib. l. qui cũ. §. ſed ſi.
x *Crimini*] id eſt, de crimine. Accurſius.
y *Niſi ſubornatus.*] ſ. de calũ. l. pe. & de bo. lib. l. qui cum manet. §. fin.
z *Ab ipſo*] ad quod ſup. ne quis eũ qui in ius l. penul. in prin. & ſup de vi. & vi arma. l. 1. §. deinde ſi. & quod vi aut clam. l. aut qui. §. fi. & l. ſi ego. Accurſius.
a *Papinianus*] vt & C. de accu. l. nõ ió. & C. de calũ. l. niſi.
b *Receperit*] & ſic ter punitur. Accurſius.

7 † P. F. pœna ſubijci.

Cæſus ponit.

* Scribẽ. hic dicũ iſtũ ter. ſingul. ad hoc q ũ ſit mandãs alicui aliq illi citus, ſi ille poſſet mãdet alteri, & ille vltim. ſociat, obligetq primũ, mandãs & non ſin: tũ hoc eſt vetũ in ſequentibus: ſic in grauioribus: quia ſtet q obligatur. Bolog.
6 † Alias diffidendo crimine.

a *Videatur*] ad hoc C. de his qui vi indig. l. minoribus.

b *Extinguitur*] propriè accipe, scilicet si res fuisset iudicatum: vt hic, & sup. qui satisda. cog. l. sciẽdum. §. pe. & de iniusto testa. l. si quis filio ex. §. hi autem. & de his qui no. infam. l. furti. 2. respon. vbi dicitur quod interim nõ est infamis damnatus furti.

Item pro hoc sup. de cõdi. indeb. l. elegantiet. §. 1. & de bo. liber. l. qui cũ maior. §. accusasse. & inf. de pp. l. 2. in fi. Sed è cõtra videtur tenere: nec extinguitur omnino, sed suspenditur. & hic expone, extinguitur, idest, suspenditur: quod patet, quia si non prosequatur, retro habet effectum: vt ead. l. furti. §. 1. ibi, finaugem. &c. & C. de tẽpo. appel. l. fi. §. illud. sed illud est cum fictione. nam verè interim est extincta. Accursius.

¶ Reus condemnatus prouocauit: deinde accusator desistit. an in hoc Senatusconsultum incidit? Propè est, vt incidisse videatur: a quia prouocationis remedio, condemnationis extinguitur b pronuntiatum. †

Paulus lib. singul. de Pœnis omnium legum.

LEX II.

QVi desistit, c agere amplius, & accusare d prohibetur. e

Idem lib. 1. Sententiarum.

LEX III.

ET in priuatis, f & in extraordinarijs g criminibus, omnes calumniosi extraordinem pro qualitate admissi h plectuntur.

Papinianus lib. 15. Responsorum.

LEX IIII.

MVlier, quæ falsi crimen iniuriæ h propriæ post interpositam denũtiationem desistens omisit, Senatusconsulto i † Turpiliano teneri nõ videtur. i

¶ Post abolitionem k idem crimen ab eodem in eundem instaurari non potest.

Licet quis in libello Principi porrecto dicat se velle aliquem de publico crimine accusare, non incidit in Senatusconsultum, licet non accusset. hoc dicit.

Paulus lib. 2. Respon.

LEX V.

QVæsitum est an is, qui libello Principi dato falsum se obiecturum minatus est, si non obiecisset, Turpiliano Senatusconsulto teneretur. Paulus respondit, verbis l Senatusconsulti Turpiliani eum, de quo quæritur, non contineri.

Idem lib. 1. Sententiarum.

LEX VI.

AB accusatione desistit, qui cum aduersario suo de compositione eius criminis, quod intendebat, fuerit locutus. m

¶ Animo ab accusatione desistit, qui affectum, & animũ accusandi deposuit. n

¶ *Videatur*] ad hoc C. de his qui vi indig. l. minoribus.

b *Extinguitur*] propriè accipe, scilicet si res fuisset iudicatum: vt hic, & sup. qui satisda. cog. l. sciẽdum. §. pe. & de iniusto testa. l. si quis filio ex. §. hi autem. & de his qui no. infam. l. furti. 2. respon. vbi dicitur quod interim nõ est infamis damnatus furti.

Item pro hoc sup. de cõdi. indeb. l. elegantiet. §. 1. & de bo. liber. l. qui cũ maior. §. accusasse. & inf. de pp. l. 2. in fi. Sed è cõtra videtur tenere: nec extinguitur omnino, sed suspenditur. & hic expone, extinguitur, idest, suspenditur: quod patet, quia si non prosequatur, retro habet effectum: vt ead. l. furti. §. 1. ibi, finaugem. &c. & C. de tẽpo. appel. l. fi. §. illud. sed illud est cum fictione. nam verè interim est extincta. Accursius.

c *Quidesistit*] hoc exponitur l. desistisse. & l. ab accusatione. in princ. & §. 1. & l. quæsitum. & sup. de adul. l. quæsitũ. & d. iudi. l. desistisse. & ff. mi. l. desistisse: l. ẽ quod dicit agere: dic, scilicet ciuiliter, ad quod C. de pac. l. postquam. d *Accusare*] scilicet, criminaliter. quod potest verũ esse, quãdo ex eodem crimine ciuilis, & criminalis oritur actio: vt C. quando ciu. act. l. 1. vel dic agere, id est, accusare: sic sup. ad legẽ Iul. pecul. g perforauerit. Idem est in eo qui præuaricatus est: vt supra. de præuarie. l. accusator & ff. eo. sup. de adulter. l. 2. §. 1. & l. si maritus, § negauerit. & C. qui accusare nõ possunt. l. accusationem, & de adulter. l. abolitionem. & inf. eod. l. mulier. §. 1. Accursius.

c *Prohibetur*] hoc etiam ab alio cœpta est accusatio. aliàs contra. sup. de sepul. viol. l. 3. §. antepe. Vel hic in totum: vbi non: vt nõ. d. l. accusationem.

f ET *in priuatis*] dic priuata crimina nominata, & ordinaria: vt furtum, & similia. Extraordinaria scilicet innominata extraordinaria. de primis habes supra, de priuatis delict. de alijs in titu. de extraordin. crim. cum seq. Alij dicunt, & prouide est: vt omnia prædicta comprehendat. Tertij dicunt priuata, quando pro calumnia commissa in ciuili causa agitur iniur. quod potest etiam hodie: vt hic, & C. de lib. cau. l. si tibi argumen. supra. de iniut. l. si creditor. Erat & alia actio prodita pro calum. quod hodie non est: vt Inst. de pœn. temer. li. §. hæc autem. Sed si committatur in causa liberali, vt C. de calum. l. qui calumniatores. Quarti dicunt, priuata ordinaria, scilicet, de famoso libello, quod est falsum: vt C. de fa. libel. l. 1. & supra. de iniur. l. quod Senatus. & de suppositio partu: vt supra. de fal. l. lege. § 1. Sed nec hoc placet. vt not. supra. de public. iudi. l. 1. Item ponunt in accusationibus de seditiosis, & in eo qui accusat illicitum collegium: quod vltimum stare potest. Accursius.

g *Admissi*] id est, delicti: quia & sic accusati damnarentur: vt supra. de priua. delic. l. fina. & de præuarica. l. secunda. ergo & iste eadem, vt hic, & supra, de præua. it. l. penultima. & de iotur. l. qui iniuriam. & l. si quis repetere. §. Accursius.

h *Iniuriæ*] vt quia de falso instrumento scripto in sui præiudicium: vt C. qui accusare nõ possunt. l. de crimine. & facit supra. de accusationem. in fi. l. sed videtur incidere in Turpil. vt C. eo. l. si ignorãs. quæsitum. Sed vide ibi pacto: hic simpliciter loquitur. nam præsumitur eum delinquere, cum pacto desistit. vel hic petijt abolitionem. quod facilè ei conceditur: ibi non. Sed alijs quod honõ potuit accusare sibi sic. quæ est falsa: quia hic suam iniuriam prosequebatur. Item quia ei non posset, tamen tunc deberet incidere: vt sup. l. 1. §. accusationem. vbi dicit maior eodem. &c. Iste alij, quod hic non accusat inchoando. & sic cõmuniter dicunt cessare Turpil. per l. C. ad Turpil. l. 1. & vt mira certũ. l. r. & infra. eod. l. quæsitum. Accur.

i *Non videtur*] hoc propter sexus fragilitatem. Azo.

k *Post abolitionem*] priuatã. secus ll publicã, vt C. de abolit. l. 1. & facit sup. eo. l. qui desistit & C. ad Turp. l. 1. si is. & l. quamuis. Accursius.

l *Verbis*] sed sententia sic secundum Io & Azo. vt inf. eo. l. in Senatusconsulto qui post. & C. de calum. l. pe. sed H. dicit nec etiam sententiam. vt C. ad Turpil. l. pe. sed eam exponet. vt. bi. nec enim accusat, sed accusare vult. vt dicit H. vt supra tamẽ hab. l. amplius. & pro eo sup. de adulter. hostes. §. tercer. sed hic, vt ibi. Itẽ pro eo supra. de in ius voc. l. libertus. & l. quãuis. & C. de adulter. l. fine meu. Sed oppo. huic l. C. quando lib. Princ. da. l. 1. & 2. sed illud quo ad perpetuationem in quibusdam casibus; hic quo ad aliud. Item pro Ioan. sup. de adulter. is. l. quæsitum. Accursius.

m *Locutus*] cum effectu, scilicet, tranigendo. nec distinguitur sit tale crimen, super quo poterat tranigi, vel non, quia illud quo ad reum; vt C. de bo. eo. l. 2. & supra. de præsu. l. in omnibus. at accusator semper incidit in Turpil. vt hic. & C. eo. l. quamuis. & l. si fœmina. & de adulter. l. ferui. §. 1. & de abolit. l. abolitio.

n *Deposuit*] vt. & C. eo. l. fin. & in l. desistisse. aliud si impedit. dicit vt. l. desistisse. & l. in Senatus. §. qui post. & sicut sup. eo. l. qui desistit. Accur.

a *Non peregerit*] i. accusationem ad finem non perduxerit: vt C. qui accus. non poss. l. si ea. & C. vt infra cert. tem. p. l. 2.

b *Nuntiatores*] i. qui ioco exemplum in curiosis, vel alijs officialibus, qui licèt sine inscriptione deferant, debent tamen probare: vt hic, & C. de accusat. l. ea. & de Decur. l. 1. & arg. sup. de accu. l. Iuuia. Accu.

c *Per notoria*] id est, manifesta. aliàs per notata: id est, valde nota aliàs notoria.

d *Indicia*] aliàs iudicia: id est, accusationes in iudicio. 1

e *Assistere*] aliàs assistere. q.d. aliàs incidunt in Turpil. vt arg. l. de curiosis. & l. de custos. reor. l. Diuos. aliàs abstinere, & die scilicet cũ abolitione, ne incidant. Alij dicunt etiã sine abolitione non incidere in Turpilia. ad quod dicit, notorijs: id est, notis, scilicet nũtiatoribus. Accurs. *Calumnia*] hic tractat de calumnianti-bus. dic etiam in iniu. vt ff. de iniur. l. lex Cornel. §. ii. & l. quod Senatus. Sed quid ad hunc titulum? Respõd, vt talis, qui de hoc crimine accusaret, scilicet famosi libelli, incidat i Turpil. ex quo dicit esse publicũ crimen famosi libelli: vt diximus ff. eod. l. & in priuatis. Accur.

g *Iniuriarum*] id est, iniuriam

h *Conscripsisse*] i. ordinasse. Accursius.

Si quis] CASVS. Publica abolitione interueniẽte, qui desistit ab accusatione prius inceptaiamnõ vult repetere illud idẽ crimẽ. dicitur quod potest repetere illud idem crimen. hæc tamẽ exceptiones q̃ nõ poterãt opponi accusatori i tẽpore abolitionis: vt quia erat tunc lis contestata: nec nũc possunt opponi. Secundò dicit: qui de crimine stellionatus, vel crimine expilatæ hæreditatis accusauit aliquẽ & desistit, nõ punitur pœna Turpiliani: officio iudicis cũ punit. Fran. Accu.

i *Si quis repetere*] intra triginta dies vtiles: vt inf. l. aut primum. §. triginta. & hoc in publicis: secus in priuatis: vt C. de abolit. l. 1. & sup. l. mulier. §. 1.

k *Quæ sint*] si habes responsum: vt fit ablationi casus. Si egerat his contestata: & nõ poterat opponi præscriptio: vt sup. de adult. l. cũ maritus. §. præscriptiones. nec nũc oppone tur idem si ob aliam causam: vt inf. eo l. aut. §. abolitione. sed cõtra supra de accusatio. l. hoc accusare. §. hoc beneficio etiam. aliàs obijci ei, quæ ante reorum abolit. &c. Accur.

l *Si stellionatus*] scilicet crimen.

m *Nec*] subaudi hoc est. &c. Accursius.

n *Vel iniuriarum*] nec aliud delictum priuatum: multò minus in pecuniaria causa: vt C. de calu. l. qui calũniatores. Sed an iniuri. potest conueniri qui in ciuili commisit calũ. fatè non: cum de calum. iuret: vt Instit. de pœ. temer. lit. §. hæc autem. quod sacramentum est loco antiquæ actionis pro calũ. Sed certè & in criminali iurat. quare dicũt alij, quod habet locum in iniu. sed non illa in factum, quæ dabat pro decima parte litis: vt dixi sup. l. & in priuatis. Accur.

¶ Destitisse videtur, qui intra præfinitũ accusationis à Præside tempus reum suum non peregerit. a

¶ Nuntiatores, b qui per notoria c indicia d produnt, e notorijs suis assistere c iubentur.

¶ Calumniæ f causa puniuntur, qui in fraudem g alicuius librum, vel testimoniũ, aliudve quid conquisisse, vel conscripsisse, h vel in iudicium protulisse dicuntur.

Vlpianus lib. 8. Disputa.

LEX VII.

SI quis repetere i velit crimẽ publica abolitione interueniente, eo iure repetit, quo accusauit. neq; enim † possunt ei præscriptiones obijci, quæ a reo k ante abolitionem † non sunt obiectæ. & ita Diuus Hadrianus rescripsit.

¶ Si stellionatus † l quis obiecerit, vel expilatæ hæreditatis crimen, & desistit, pœnam Senatusconsulti Turpiliani non subiit, nec m furti † vel iniuriarum, n sed officio iudicis culpa eius coercebitur. o

Paulus † lib. 2. de adulter.

LEX VIII.

ABolitio p aut publicè fit ob diem insignem, ¶ aut ob publicam gratulationem. r

Martianus † lib 2. Public.

LEX IX.

VEl ob rem prosperè s gestam.

Papinianus lib. 2. de adulteriis.

LEX X.

AVt priuatim actore t postulante. u Tertio genere fit ex lege abolitio, mortuo accusatore, vel ex iusta causa impedito, x qun minus accusare possit.

¶ Abolitione autem publicè facta non retractabitur y in iudicio repetendo de maritali iure. Triginta dies repetendi rei z Diuus Adrianus † vtiles esse interpretatus est: ex die scilicet, quo feriæ finitæ sunt. & Senatus censuit eos dies cedere, quibus quisque reum a suum repetere possit. Hoc autem repetendi rei tempus non aliter cedit, quàm si accusator b quoque c potuit adire.

Quando quis accusationem non prosequitur, quia iudex exceptionem temporis obstare pronuntiat, in Turpilianum non incidit. Bart.

o *Coercebitur*] relegatione. vel simili: vt sup. de iniur. l. qui iniuriarum.

Abolitio] CASVS. Abolitio quandoque fit publicè. & de hac dicit hæc l. & seq. quandoque priuatim. s. ad postulationem accusantis, quandoque fit abolitio ex l. vt accusante mortuo. vel ex iusta causa impedito, quo minus possit accusare. & d hac dicit hæc l. & seq. & principium sequentis.

¶ *Abolitione*] Dic ex-sum. vt in gl. quæ incipit. id est. dicere. Secundò dicit: abolitione publicè facta. finitis feriis potest accusator intra triginta dies vtiles repetere accusationẽ. Fiã. Accurs. p *Abolitio*] incid. t enim in repetitas feias: vt C. de feriis. l. à nullo & concedit. vt ois q accusare aliquẽ inceperãt. fine meta Turpi. possint desistere. hæc quidẽ est publica: & cõceditur à solo Principe. vt hic: & nõ refert ad quæ crimina. in quibus vterq; probat. vt C. ad l. Falsi. ter. & ff. ad l. Luciã. priuata verò à quolibet indice ord. de cã cognoscente concedit, vt C. de abolitio. l. 1. & 2. & ff. l. 1. de abolitio. & ff. eo. l. si interueniente. Accur.

¶ *Ob diem insignem*] qa natus est ei filius.

r *Gratulationem*] qa per ludos debet fieri.

s *Vel ob rem prosperè*] quia deuicit hostes.

t *Aut priuatim actore*] id est accusatore. de supra, eod. l. qui desistit.

u *Postulante*] à Præside. vt supra. l. 2. ff. abolitio.

x *Impedito*] & tantũ quod biennium sit elapsum. ad quod inf. eod. l. in Senatus. § pen. & C. de accusatio. l. 4.

y *Non retractabitur*, id est. dicere. si tempore concessæ abolitionis ille accusator erat in eo statu, vt iure mariti accusaret: & nunc erit: & non obijcitur ei. quod media tempora dum durauerunt feriæ. nocuerint ei. ad quod supra. eod. l. si quis repetere. vel contra si iam tempus illud erat finitũ: nec nunc illud habebit: nam in eodem statu reponitur, vt d. l. si quis repetere. in princ. & facit supra. de damno infecto. l. hoc amplius. in princ. Accur.

y *Non retractabitur*] id est non auferetur ei.

z *Rei*] licentia redeundi ad accusationem datur quando fuit publica abolitio. sed si priuata. non nisi petat abolitionem. vt C. de abol. l. 1. in fi. & post hos dies non datur; vt C. de gene. abol. l. 1. nisi ex causa: vt statim dicit. Et nota. quod non omnino extincta fuit prima accusatio, cum ad eandem instantiam redeat.

a *Reum*] quia potuit citatus & adesse. & idem de accusatore subijcit mortuo. vel accusatore. vt ff. de pub. iudic. l. defuncto. & C. si reus. vel accus. l. 2. 3. & 4. & facit inf. eod. l. Diuus.

b *Si accusator*] sic sup. de damno infec. l. hoc amplius. in prin. & sup. de diuers. & temp. præsc. l. 1. & inf. l. in Senatus. § fi. & facit sup. de accus. l. libellorum. in fi. Accur.

c *Accusator quoque*] non solùm reus.

Quare.

a *Quærebatur. Non patior*] si dicta causa iam exclusus nunc vult accusare, & non incipit, quia videt se præscriptione excludendum planum est: vt sup. l. quæsitum. Si dicas hunc cœpisse, & postea desitisse: tunc est contra sup. l. 1. §. accusationem. Sol. hic impetrauit, obtit. & eodem modo sol. C. vt intra certum tps. l. 1. & 2. Vel ibi de tempore instantis, s. biennij: hic de tpe accusationis. Vel dic q̃ in pœnam talionis non, vt hic, sed Turpil. sic: vt ibi. & fm hoc. dic perfecte: & ita succubuit. & facit ad l. 5. depo. l. 1. §. est aũt. & in Decret. 22. q. 2. l. ne quis. & 5. de acq. poss. l. si quis rem. & sup. de cond. instit. l. filius. & qui satisd. cog. l. 6.

2 † P. F. Respõdit

S I *intercedente*.] CASVS. Propter publicam abolitionẽ desitit ab accusatione: & finitis feriis nõ repetit accusationẽ. nõ punitur pœna Turpiliani. & redditur ratio in litera. Secundo dicit reus eximitur abolitione facta. Fran. Accur.

b *Præfinitos*] xxx. vt l. eod. aut priuatim. §. 6. nec est contra. 5. eod. l. mulier. §. 1. q. ibi in priuata. Accur.

c *Exemptum*] ab accusatione per abolitionẽ generalem, ad quod est etiam. inf. l. proxi. in fi. Accur.

d *Desitisse. Accusationem*] 5. de min. l. desitisse: de iud. l. desitisse. & C. eo. l. 6. & sup. eo. l. ab accusatione. §. 1.

3 † P. F. eximitur autẽ reo ex abolitione &c. aliàs reus.

e *Permissu*] vel publi. abolli. vt sup. l. prox. vel etiam per priuilegium ex certa scientia: ne sit contra. C. eo. l. 2. & facit in Authen. quomodo oport. Epis. §. illud. Accur.

D *Iuus Adrianus*] CASVS. Tutor pupilli accusauit quẽdam causa pupilli: & mortuo postea pupillo vult desistere ab accusatione: dicitur, quòd potest sine pœna. Fran. Accur.

f *Certa*] i. Asilea.

g *Pupilli causa*] non nomine: quia hoc nõ potest: vt C. qui accu. non poss. l. 2.

h *Cœperat*] hoc est pro opi. H. sed sic de facto hoc erat. quod dic. vt sup. eo. l. quæsitum. & facit sup. l. si quis cau. l. fi. & de his quibus vt indig. tutorem. §. etsi tutorem.

Idem lib. sing. de Adult.

LEX XI.

QVærebatur, an ij, qui ab accusatione tẽpore exclusi essent, in Senatusconsultum Turpilianum inciderẽt? Respondi. 1 † non oportere dubitari, de calumnia nõ puniri a eos, qui præscriptione tẽporis exclusi causam adulterij perferre non potuerunt.

Qui reum non repetit publica abolitione intercedente, in Senatusconsultum non incidit. Bart.

Vlpianus lib. 2. de Adult.

LEX XII.

SI intercedente publica abolitione ex Senatusconsulto, vt fieri assolet, vel ob lætitiam aliquam, vel ob honorem domus diuinæ, vel ex qua alia causa, ex qua Senatus censuit abolitionem reorum fieri, nec intra dies præstitutos b reum reperierit, dicendum est, cessare Turpillianum Senatusconsultum. Nec enim videtur desistere, qui exemptum c reum non defert. eximitur autem reus publica abolitione 2 † intercedente.

2 † P. F. Permissu

Nunc exponit quis dicatur desistere ab accusatione. Item qui ex licentia Principis desistit ab accusatione, nõ punitur. Fran. Accur.

Paulus lib. 3. de Adult.

LEX XIII.

DEsitisse eũ accipimus, qui in totum animum agendi deposuit, non qui distulit accusationem. d Sed qui permissu e Imperatoris ab accusatione desitit, impunitus est.

Vlpian. lib. 7. de offic. Proc.

LEX XIV.

DIuus Adrianus Flauio Caro Proconsuli Cretæ f rescripsit, tutorem, qui pupilli causa g instituerat accusationem, defuncto pupillo, cuius causa accusare cœperat, h non esse cogendum accusationem implere.

Marcellus 3 † lib. 2. Public.

LEX XV.

IN Senatusconsultum Turpilianum incidunt, qui subiecissent accusatores, aut subiecti postulassent, nec peregissent reos: aut aliter quã abolitione facta destitissent: quique chirographum i ob accusandũ dedissent, pactionemve aliquam interposuissent. Hoc autem verbum, Nec peregissent, k ad vniuersos suprascriptos l pertinere dicendum est.

Hodie de omni crimine cognoscitur extraordinem, & ideo de omni crimine, qui accusat, & desistit, incidit in hoc Senatusc. exceptis his, qui sine periculo calumniæ accusant. nam tales non incidunt in Senatusc. qui autem sint illi, gl. ponit. h. d. cũ l. seq.

¶ An ad eos, qui hodie m de iudicijs publicis extra ordinem cognoscunt, n Senatusconsultum pertineat, quæritur? Sed iam hoc iure ex sacris cõstitutionibus vtimur, vt pertineat: ita, vt 4 † ex singulis causis singulæ pœnæ irrogentur.

¶ Eos, de quorum calũnia o agi non permittitur, si desiterint, nõ incidere in pœnam huius Senatusconsulti, constitutionibus cauetur.

1 † P. F. Quærebatur

a *Quærebatur. Non patior*] si dicta causa iam exclusus nunc vult accusare, & non incipit, quia videt se præscriptione excludendum planum est: vt sup. l. quæsitum. Si dicas hunc cœpisse, & postea desitisse: tunc est contra sup. l. 1. §. accusationem. Sol. hic impetrauit, obtit. & eodem modo sol. C. vt intra certum tps. l. 1. & 2. Vel ibi de tempore instantis, s. biennij: hic de tpe accusationis. Vel dic q̃ in pœnam talionis non, vt hic, sed Turpil. sic: vt ibi. & fm hoc. dic perfecte: & ita succubuit. & facit ad l. 5. depo. l. 1. §. est aũt. & in Decret. 22. q. 2. l. ne quis. & 5. de acq. poss. l. si quis rem. & sup. de cond. instit. l. filius. & qui satisd. cog. l. 6.

b *Præfinitos*] xxx. vt l. eod. aut priuatim. §. 6. nec est contra. 5. eod. l. mulier. §. 1. q. ibi in priuata. Accur.

c *Exemptum*] ab accusatione per abolitionẽ generalem, ad quod est etiam. inf. l. proxi. in fi. Accur.

d *Desitisse. Accusationem*] 5. de min. l. desitisse: de iud. l. desitisse. & C. eo. l. 6. & sup. eo. l. ab accusatione. §. 1.

e *Permissu*] vel publi. abolli. vt sup. l. prox. vel etiam per priuilegium ex certa scientia: ne sit contra. C. eo. l. 2. & facit in Authen. quomodo oport. Epis. §. illud. Accur.

f *Cretæ*] i. Asiæ.

g *Pupilli causa*] non nomine: quia hoc nõ potest: vt C. qui accu. non poss. l. 2.

h *Cœperat*] hoc est pro opi. H. sed sic de facto hoc erat. quod dic. vt sup. eo. l. quæsitum. & facit sup. l. si quis cau. l. fi. & de his quibus vt indig. tutorem. §. etsi tutorem.

In Senatusconsultum] CASVS. Qui subiecit accusatorem. Item subiectus ad accusandum, qui desitit. & nõ peregit. quique pecuniam ob accusandum promisit. vel aliquam pactionem ob hoc fecit: incidũt in Senatusconsultũ. Quod autem dictum est, & non peregissent, referunt ad vtrumque

i *Chirographum*] in quo continebatur pecuniam se debitum, si accusaret illum: vel quo posset probari delictum. Accur.

4 † In f. F. deest, vt

k *Peregissent*] supra positum.

l *Suprascriptos*] subijcientes, & subiectos: vt sup. l. 1. §. pen. & hoc si crimen esset publicum, non aliàs, vt sup. l. si quis repetere. §. fin.

m *Hodie*] sup. de pub. iudi. l. ordo.

n *Cognoscunt*] i. cognosci postulant.

o *Eos de quorum calumnia*] in accusando commissa: & da exemplum de tutore. vt C. qui accu. non poss. l. 2. & alia specialia, quæ diximus sup. l. 1. §. 1. sed op. de marito. qui licèt sine metu calũniæ accuset. vt C. de adul. l. iure mariti. tamẽ incidit in Turpil. vt C. de adul. l. abolitionem quę est cõtra. Sol. vt ibi. Item op. quia patronus accusando libertũ nõ potest

uest de calūnia accusati vt ff. de obseq. l. patrē. & de bo. lib. l. qui cum. §. si pactis. & tamē incidit in Turpil. desistēs: vt in ea. l. §. sed & minor. sed forte incidit si est in euidēti casum. Et sic in omnibus prædictis dicas in quib. dixi dari exemplum. & etiam in inatito. & secundum hoc habet locum. & hic dicitur. vel dic, vt dixi in d. §. sed si minor. Item dicunt quidam Azo. posuisse exemplum è contra in liberto qui non potest patronum accusare etiam prosequendo suam iniuriā: vt ff. de accu. l. bi. §. quasi si destiterit, nō incidat in Turpil. & non est verum, vt sup. l. 1. §. accusationem. Sed certè hoc non dixit: sed dixit, & non potest patronus accusare de alio: & idcoueè de hoc & patronus in aliqua accusatione in Turpil. inciderer: & sic benè dixit. Accur.

a *Desisterit*] etiam nō petita abolitione.

b *Non potest*] aliàs, non puto. & aliàs nō potest.

c *Soluitur*] vt sup de pub. iud. l. defuncto. & C. si reus vel accusator fuer. l. 1. & si.

d *Alio*] i. accusatione.

e *Maiestatis*] in duobus casib. vt ff. ad leg. Iul. maiest. §. fi.

†† P.F. Seuerus.

f *Reperundarum*] vt ff. de accu. l. ex iudiciorum. & C. ad leg. Iul. repet. l. 2. & l. fi. in fi. & C. de hæret. l. Manicheos. Accu.

g *Non idem*] superueniens crimen non excusat precedens delictū: sic ff. de fur. l. interomnes. in princ. & sup. de cōdi. fur. l. qui furium. & C. de spō libris. & sup. qui satisd cog. l. fi decesserit. & de vi, & vi ar. l. 1. §. restissimè. & communi. l. in reb. & C. de fideiuss. l. sanctimus. Sed arg. contra sup. de rei vend. l. finautem. §. si homo. & sup. quod vi aut clā. l. 1. alius. §. est & alia. & ad leg. Iuu. de iac. l. fi. §. 1. Accur.

h *Non est*] no. remittentib. &c. vt sup. de rei vend. edic. l. quæritur. §. si venditor. & ff. eo. l. qui desistit. & l. mulier. §. 1. & sup. ad leg. Iul. de adul. l. 2. §. 1. & l. si maritus. §. si negauerit. & C. de adul. l. abolitionem. & C. de pac. l. post quam. & C. eo l. 1. §. 1. Accu.

i *Non præcesserat*] maximè secūdum H. sed Io. nil subaudit, quasi aliàs non incideret in Turpil. licèt lis non sit contest. quod dic, vt sup. eo. l. quæsitum.

Qui post mortem rei desistit ab accusatione, non incidit in hoc Senatusco. sed ille, qui prius desistit, licet reus postea moriatur .. euadet pœnam huius Senatusc. exceptis criminibus hic positis. h. t.

¶ Si propter mortem rei accusator desiterit, [a] nō pōt [b] hoc Senatusconsulto teneri: quia morte rei iudicium soluitur: [c] nisi tale crimen fuerit, cuius actio [d] etiam aduersus hæredes durat: [e] veluti maiestatis. [e]

¶ Idem in accusatione repetundarū [f] est, quia hæc quoque morte non soluitur. Cæterum, si postea quam accusator desiit, reus decesserit, non ideo [g] magis delictum accusatoris releuatur. Nam eum, qui semel desiit, si postea accusare paratus sit, non esse [h] audiendū, Diui Verus, [i] †† & Antoninus statuerunt.

¶ Qui post inscriptionem ante litem contest. vel anno, vel biennio agere nō potuerūt, [i] [k] varijs Præsidum occupationibus, vel etiam ciuilium officiorum necessitatibus distracti, in Senatusconsultum non incidunt.

Abolitione publicè concessa antequam reus iterum accusetur, alia abolitio est concessa: dicitur quod triginta dies incipiunt currere accusatori finita secunda abolitione, intra quos poterit iterum accusare.

¶ Quamquam prius reum quis detulerit, & post abolitionem [k] antequam reus repeteretur, intra triginta dies alia abolitio [l] superuenerit, non tamen ex superiore, sed ex secunda abolitione [m] dies triginta computantur.

Paulus lib. sing. de Adult.

k *Post abolitionem*] publicam.

l *Abolitio*] aliàs intra xxx. dies. & si non habeas subaudi. m *Abolitione*] vtraque fuit publica. & facit sup. l. eum priuatim. §. fin. Item facit C. de tempo. in integ. resti. l. 1. 2. 3. & 4. Accursius.

LEX XVI.

DOmitianus rescripsit, [n] de feriis, & de abolendis reis dicitur, [o] non pertinere ad seruos, [o] qui accusati, in vinculis esse iubentur, ne [p] †† iudicium finiatur. [p]

Ad crimina, in quibus ex utraque parte incumbit onus probandi, abolitio non porrigitur. Bar.

Modestinus li. 17. Respon.

LEX XVII.

LVcius Titius Seiū reum falsi fecit, & priusquam persequeretur, [q] indulgentia reorum crimina abolita sunt. quæro, [r] si postea eum iteratò reum non fecerit, an in Turpilianum Senatusconsul. inciderit? Modestinus respondit, abolitionem reorum, quæ publicè [s] indulgetur, ad hoc genus criminis non pertinere. [t]

Non valet abolitio impetrata sine cōsensu aduersarij, si diutis est ventilata. Item nec impetrata sine causæ cognitione: immò si accusator desistit, aut non probet, punitur. h. t. ea lex.

Papinianus. 3 ††

LEX XVIII.

IMperatores Verus, & Antoninus 4 †† Augusti Iulio Seuero 5 †† rescripterunt, cum satis diu litem traxisse diceretur, inuito aduersario nō posse eum abolitionem [t] accipere. Item rescripserunt, si reuidenter [u] probetur consentire aduersarium, abolitionē non dari. Item rescripserunt, cum in crimine capitali abolitionem, vt in re pecuniaria [x] petitā esse diceretur, instaurandam [6] †† esse nihilominus cognitionem, & [7] †† si non probasset hoc, quod proponeret, non impunè eum laturum.

n *Domitianus. Dicitur*] sup. eo. l. aut priuatim. Accu. o *Ad seruos*] nā interim dū feriæ durant, nō libertātur. vt ff. de cust. reo. l. 2. cit. princ. Sed ar. ff. ff. & acc. l. hoc accusare. §. si seruus.

p †† *Finiatur*] finietur aūt: quia si ille exiret, forte fugeret, & sic frustra amodo procederetur in accusando. & hoc si habeas. finiatur, aliàs puniat. nam punitur iudiciū quodammodo cum deseritur, vel pro deserto habetur. Accur.

†† Alias donec. sed cum hac cōcordat lectio Fl.

q *Indulgentia*] CASVS. Accusaui quendā de falsō: & antequam sniam obtinere abolitione publicè facta oportuit me desistere. ei. q finitis feriis si non reaccuso eū, incido in Turpil. Et sic no. hoc speciale. & die, vt in gl. dāi. n. ei Accur. Fran.

r *Persequeretur*] vsq; ad sententiam. Accur. s *Publicè*] id̄ de priuata: vt C. de aboli. l. fallacitet. §. fi. sed in vtraq; ff. C. de fal. l. si docueris. Solent certa festa fuisse ibi cōcessa gūalis, vel spālis.

t *Non pertinere*] incidit ergo in Turpil. post feriarum ad accusationem non redierit: quod non est in aliis vt sup. l. si interueniente. Accur.

3 †† P.F. Papyrus Iustus. l. de Cōstit.

4 †† Antoninus. & Seuerus. P.F.

5 †† P.F. Vero.

I *Mperatores*] CASVS. Accusani quendā. non possum petere abolit. vt desistam inuito aduersario, vel eo ignorante. sed si expresse cōsentiat, possum. Secundo dicit: in accusatione capitali abolit impetraui, & sine causæ cognitione habui aboli. dicit non tenet. vñ si non probaui, quæ in accusatione deduxi: punior. Fr. Accur.

u *Abolitionem*] priuatam: de qua loquitur tota hæc l. & facit C. de abolit. l. fallacitet. §. quando autem. ar. *Nisi euidenter*] circa eundem casum. & sic nec contradicentem nec etiam tacentem: sed oportet, quòd expressè consentiat. ad quod sup de procu. l. filius. §. inuitus.

6 †† P.F. diceret, restaurādi.

7 †† P.F. ita vt.

x *In re pecuniaria*] i. non causa cognita: quòd est quasi vt sup. l. 1. §. abolitio. & C. de aboli. l. fi.

DE REQVIRENDIS REIS.

¶ De reis absentis, sub intelligendum actionibus esse dixit. Quia dixi nonnulli etiam absentes utilia.

De requirendis reis, †1 vel †2 absentibus damnandis.

TITVLVS XVII.

Dictum est supra de variis, & diuersis delictis. Item dictum est qualiter contra eum procedatur non persequentem, vel persequentem calumniose procedatur: sequitur videre qualiter procedatur contra reum sed quia reus quandoq; est contumax, ideo premittit, qualiter procedatur contra reum contumacem, vt in hoc ti. quandoque vero, quia reus est presens, ponit qualiter procedatur contra reum ad criminis examinationem, vt inf. ti. de eō. post maleficium vero inuentum ponit qualiter procedatur contra reum ad pœne impositionem, vt inf. tit. de pœnis. Bartolus.

Marcian. lib. 2. Publ.

LEX PRIMA.

Diui a Veri, & Antonini Magni a rescripserunt, †3 ne quis absens puniatur. b & hoc iure vtimur, ne absentes damnentur. Nec enim inaudita causa, quem damnari æquitatis ratio patitur. c ¶ Si autem d grauius, quis puniatur, puta in opus metalli, vel similem e pœnam, siue capitalem, f hoc casu non est irrogãda in absentem pœna, g sed absens requirendus h annotandus †4 est, i vt copiam sui præstet. Præsides autem

1† Reis, non est in F.

2† Alias, nec.

a Sicut appellatur in l. vt gradatim. §. reprobari. inf. de minor. & hono.

* Vide in hac l. Fr. Dur. li. 1. disp. c. 2. 3† P. Flo. Diui Seueri & Antonini Magni rescripto, est.

* Hic Cl. actio 4. Veri ci manasse obijcit 9 multos absentes, & innocentes damnasset. 4† P. Flo. adnotare est.

* Ex dictis tuber adnotate requirendũ remanere decernere, & in actis seu cõmentarijs referendũ, ac prescribendum curare, vt is requiratur, vt ex Pis. li. 10. vsi docet Dom. li. 1. disp. c. 8.

b Puniatur.] etiam lite contest. vt C. eod. l. 1 Sed an accusari? Respon. vt dixi inf. de pœ. l. absentem. 2. respon.

c Ratio patitur.] nisi in casu. vt C. de pe. l. ne diu. & fa. inf. de pœn. absente in prin. & C. de ac. l. absente, & si per vim, vel alio modo l. 2. & in Authen. de Nup. §. omnem. & imponitur pena relegationis vel minor. vt infra de pœn. l. absentem, §. 1. & 2.

d Autem] pro certe. Accur.

e Vel similem] quæ faciunt aliquem seruũ pœnæ.

f Siue capitalem.] vt deportationem quæ facit perdere ciuitatem.

g Pœna] ab hoc d. l. absentem. §. primo & secundo.

h Requirendus.] i. requiritur. alias, requirendus §. antequam requiratur, quod in idem recidit. primo ergo debet requiri ad instar ciuilis. vt dixi sup. de publ. iud. l. inter. Secundò bona annotantur dicendo, omnia bona pono in bonno fisci, nisi venerit intra annum. & describentur. vt inf. l. fin. & ab hac sententia conditionali appellatur. vt C. si pen. appella. l. eius qui. secundũ vnum intellectum illius l. nec tamẽ fiscus de facto occupat, nisi post annum. vt inf. l. 2 & l. 6. Tertiò iterum requiritur per edictum. vt subijcit, Præsides &c. & ex quo innotescere potuit, computatur annus, vt inf. eo. l. annus, vt subijcit. Item

i Annotandus est.] i. bona describuntur in publicum.

k Facere] tertio loco. l Edictis.] §. in albo positis. Accur.

m Iubeant.] edictis: ideo vt possit &c.

n Innotescere.] i. eos fieri certos.

3† P. Flo. cit.

o Penes.] §. magistratus.

p Exhinc.] i. ex quo edicta posuit. Hugo. & illi innotuit. Azo. vel fortè satis est publicè innotescere: vt inf. eo. l. annus. & expressum videtur Authen. vt nulli iud. §. si quid vero. quia nõ si inuenitur, statim capitur & reducitur vt ibi.

* Fortè non malè ita legas, vt p eos hic possit innotescere requirendos se esse annotatos &c.

q Purgandos.] quantum ad bona. vt infra l. proxi.

4† P. Flo.

r Requirendum.] edictis vel literis.

s Si prouincie Præsidem.] sit hic caput versus. si Præsidẽ &c. vel sub. & si Præ. &c. Accur.

t Obtulerit] de stando iuri. Accur.

u Mandatis.] §. Principum Diui Seueri & Antoni. vt su. in prin. huius l.

5† P. Flo.

x Transmittantur.] vt C. eod. l. 1. & C. si pen. ap. l. eius qui. nisi sit crimen. quod morte non extinguatur. vt sup. ti. l. l. in Senatusc. §. si propter.

6† P. Flo.

ANni. CASVS.

Annus datur, vt intra annum non occupentur bona à fisco, & si fiscus fuerit per xx. ann. post annota. & non occupauit bona, remanent amodò præscrip. hæc n. præscrip. xx. ann. regulariter currit contra fiscum, nisi minor quandoq; reperiatur. & da de hoc exemplum. vt in glo. & hoc dicit hæc lex

7† Propria non est 1 P. F. & sequens. Franciscus. Accur.

LEX SECVNDA.

ANni spatium ad occupanda a bona eius, qui requirendus annotatus est, pertinet: sed si, per vigintiannos b bona eius fiscus non occupauerit, postea præscriptione, vel ab ipso reo, vel ab hæredibus eius summouebitur.

Marcianus lib. 2. de Publ. iud.

LEX TERTIA.

QVacunque enim quæstionem apud a fiscũ (si non alia sit propria †8 præscriptio b) viginti annorum silentio præscribi Diui Principes voluerunt.

y Ad occupanda.] vt interim non occupet, sed annotet. Accur.

z Per viginti annos] post annotationem. vt inf. de iure fisci. l. prima & C. de fol. Quercla. & inf. eod. l. annum. & sup. de diuer. præs. l. in omnibus. & inf. l. proxi. quæ huic continuatur. Accur.

a Quacunque. Apud] l. contra. Acc. r.

b Præscriptio] l. minor. l. contra fiscum pertinens. vt quadriennij, vt C. de quæst. præscrip. c. totum. & facit sup. proxi. cum suis concor.

8† Propria non est 1 P. F.

Acvvr

ANNVS.] CASVS. Hic dicit à quo tempore computandus annus, post quē non recuperat bona accusatus, sed quādocunque teneretur, etiam post annum potest de crimine se defendere. Fr. Accur.

a *Nulla temporis præscriptione.*] etiam centum annorum: vt C. eo. l. 3. est enim exceptio, & sic non tollitur tempore: vt sup. de exceptio. do. l. penè, §. fi.

1† P. Bio. Macer.

b *Defensione.*] ipsius criminis Accur.

Marcellus 1† *lib. 2. de Publ. iud.*

LEX IIII.

ANnus exinde computandus est, ex quo ea annotatio facta est, 2† quæ vel edicto, vel etiam literis ad magistratum factis publicè innotuit. Ergo & viginti annorū tempus exinde fisco numerandum est, ex quo annotatio publicè innotuit. In summa, sciendū est, nulla tēporis præscriptione a à causæ defensione b sum moueri eum, qui requirēdus annotatus est.

Reus habet annū ad se purgandum. Quod si non venerit intra annum, bona eius transeunt ad fiscum, & fiet vēditio, vt in literæ dicitur. h. d.

Modestinus lib. 12. Pandect.

LEX V.

MAndatis cauetur, intra annum, requirendorū bona obsignari, c vt si redierint, & se purgauerint, d integram rem suam habeant: si neq; redierint, 3† neq; qui se defendāt habuerint, tūc post annum bona in fiscum cogantur: e & intra annum medio tēpore mouēda, si qua sunt, ne autē mora deteriora fiant, aut aliquo modo intereant, venire debere, f pretiumque eorum in depositō esse, Diui Verus, 4† & Antoninus sanxerunt. Sed & Diuus Traianus inter mouentia g fructus quoq; haberi rescripsit.

¶ Curandum est autem ne quid ei, qui profugit, medio tempore à debitoribus eius soluatur: ne per hoc h fuga eius instruatur.

MANDATIS.] CASVS. Nunc dicit, quod intra annū post requisitionem possunt bona accusati obsignari, vt sic nō diminuantur, & si intra annum reuertatur accusatus, ea recuperet, si autem non reuerit, bona eius confiscantur. & si qua bona mobilia sunt, quæ ex mora possunt fieri deteriora, possunt vendi intra annum, & pretium deponi & appellatione mobilium continetur etiam fructus. Item iudex debet cauere ne debitores illius accusati, qui fugit, soluant debita ei. Franciscus Accursius.

2† Facta est, nō est in P. F.

c *Obsignari.* id est, publico assignari, vel vetius quasi sub sigillo poni, vt non diminuātur, vt statim innuit. sic ergo sententia de annotandis, bonis fertur sub conditione, vt no. sup. l. 1. in prin.

d *Purgauerint.*] qualiter purgatur? Respond. excusando, & satisdando de standō iuri. ad quod est sup. de publ. iud. l. penult. §. 1. & sup. l. 1. §. fi. prouincia Præsidē, quia sic est in ciuili, vt in Auth. de exhib. §. fi. vero quædam. Sed quidam dicunt, quod demum lata sententia absolutoria, tūc habeant bona, ad quod Insti. de suspect. tutor. §. si quis autem. Accursius.

3† P. F. respōderit.

e *Cogantur*] licèt postea de crimine velit incipere se excusare, vt C. eo. l. 2. in fi & sul. proxi.

f *Debere*] ad hoc sup. de pet. hær. l. Diuus. & C. de admin. tut. l. fi. in fin.

4† P. Flo. Seuerus.

g *Mouentia*] i. mobilia. Accur.

h *Hoc*] facit §. de sol. l. reo. contra. Sol. hic fugit, ibi non. Itē facit C. ad leg. Iul. maie. l fi.

DE QVAESTIONIBVS.

Tit. continuationem hic habes ex Cuiac. qui nonnulla obseruat, & pene definitionem tradit.

De quæstionibus. *

TITVLVS XVIII.

Hæc lex diuiditur principaliter in tres partes. Primò loquitur quādo perueniatur ad quæstionem, seu torturam. Secundò loquitur, quæ personæ debeant torqueri, & quæ non. Tertiò de effectu quæstionis, seu cōfessionis habitæ per tormenta. secunda ibi, Idem Diuus Adrianus. tertia ibi, Diuus Seuerus. Item quælibet pars in plures partes diuiditur: ideo prosequitur per particulares, & in ista prima parte primo Iurisconsultus dicit quædam generalia, postea descendit ad specialia.

Vlpian. lib. 8. de offic. Proc.

LEX PRIMA.

IN criminibus seruandis 1† 5† quæstio k adhiberi solet: sed quando, vel quatenus id faciendum sit, videamus. Et non esse l à tormētis incipiendum, Diuus Augustus constituit, neque adeo fidem quæstioni adhibendā, q 6† & epistola Diui Adriani ad Sennium Sabinum continetur. m verba rescripti n ita se habent. Ad tormenta seruorum ita demum veniri oportet, cum suspectus est reus, & alijs argumentis ita probationi admouetur, o vt sola confessio p seruorum deesse videatur.

¶ Idē Diuus Adrianus Claudio Quartino rescripsit, quo rescripto illud expressit, à iuspectissimo incipiendum, q & à quo facillimè posse verum sciri iudex crediderit.

IN CRIMINIBVS.] CASVS. Causa inuestigandorum criminum qō adhiberi solet, & quando fiat quæstio, & inquantum credatur quæstioni, est videndum, & certè quæstio non fit cum indicia non præcedunt. si ergo præcedunt indicia, quæstio potest fieri. Item quæstioni soli fides scilicet, plena nō adhibetur. & quod non fit à quæstione, siue à tormentis incipiendum, rescripto Diui Adriani cauetur, verba cuius rescripti ponuntur in littera. Item cum multi sunt torquendi, incipiendum est ab eo, de quo sit verisimile veritatem melius aperiri.

* Memorabilia exempla ad hūc tiptinentia refert Va. Max. li. 8 c. 4.

¶ *Ad quæstionem.*] Cum accusem Titiū de aliquo delicto: & quem sunt aliqua indicia, & volo facere torqueri aliquos, quos produco de mea domo: non audior. Item si Titius, & eius vxor tenuerunt aliquam sicut filiam eorum, & nunc dicat aliquis non esse filiā eorum: non de facili ei creditur. Franciscus Accursius.

5† Ernendis. P. Fl. Dua. Bu. placet vt scrutandis legatur. Scrutari autē crimē est argumenta sceleris inquirere.

l. *In criminibus seruandis.*] l. inuestigandis. Accur.

6† P. Flo. fed.

k *Quæstio*] quid quæstionis verbo continetur, dicitur sup. de iur. l. item apud Labronem. §. quæstionem. & ad Syll. l. 1. §. quæstionem.

ſ Nā confessio facta in tortura, etiā perseuerans, sine indicijs, nō nocet cōfesso, vt plenè per Ale. cōsi. 94. vol. 1. vbi dicit esse cōem opi. & sic. multis quotes. q opi. sū secutus in apost. ad Lāsrā. de Ori. inc. qm cōtra falsam. & cōfessiones. nu. 6. in ver. neque tenet ext. ā pb. q fallit i trib. casibus p gl. positis in c. cōsuluit. 32. q. 1.

l *Et non esse*] docet qñ sit facienda per cōtrarium, dicendo quādo non: quia tunc cum non sunt indicia, non facienda est, & sic est sup. de his qui sunt sui, vel alien. iur. l. 1. Item quatenus docet inf. cum dicit, neque adeo &c. & dic adeo. ſ vt ei soli creditur, vt inf. eod. §. quæstioni. Vel dic, adeo scilicet vt ab ea incipiamus. & ad hoc C. eodem. l. milites. & l. prima. & inf. eod. l. vnius. §. in ea. & C. de fal. l. sicut. Sed contra sup. ad Syll. l. prius. Sed certè non dicit prius, i. ante indicia, sed prius quam alij. Accur.

m *Continetur.*] ſ. non esse à tormentis incipiendum.

Admouere reū probationi, est ita argumentis cū cōpellere, vt penè conuictus videatur. Bud. hic.

n *Rescripti*] i. epistolæ.

o *Admouetur*] de innocentia ad nocentiam. ſ reus.

p *Confessio*] ſ. per tormenta. Accur.

q *Incipiendum*] vbi multi accusabantur, qui torquendi erāt cum præcederent indicia, vt ſ. eo. l. vnius. Vel dic, q vno accusato contra quem erant indicia, & multi petebantur torqueri: ab eo, qui minus timeat illum, in quem torquetur, est incipiendum. Accur.

Prædu-

a *Produxerit*] facilè enim pro eo dicerent. ad quod C. de testib. l. 2 & ff. de testi. l. pater. & l. pen.

b *Subiectam*] i. quòd sit suppositia. ad quod sup. de lib. agno. l. 1. §. Iulianus. in fi. §. licèt si. arg. contra sup. de Carb. edict. l. 1. §. si quis in fi. §. Accur.

¶ *Idem Cornelio*] CASVS. Quæstioni vnius serui, i. dicto eius non creditur plenatiè: sed alia argumenta requiruntur. Secundò dicit serui dicuntur autũ alicuius exportasse cũ domino eorum, & de hoc torquentur, dicitur quòd non debent interrogari de domino. & si sponte dicunt de eo, non credetur.

¶ *Diui fratres*] Quæstio aliqua est inter hæredes de reb. hæreditarijs. seroi eorũ cõmunes ex alia causa, quàm hereditatis, vel seruꝰ vnius eorum tantum non sunt super hoc torquendi: etiam si dicatur vnum hæredum quæsisse dominium fictitiè in illo seruo.

¶ *Seruum*] Seruus municipũ potest torqueri in caput cuiusque ciuis. Idem in seruo cuiuscũque corporis, siue societatis, vt possit torqueri cõtra quẽlibet de illo corpore, siue societate. Itẽ ille, qui mihi seruit bona fide tanquam seruus, siue esset seruus alienus siue liber homo esset, non potest contra me torqueri. Item libertus contra patronum non potest torqueri. Item nec frater contra fratrem. & omnes illæ personæ quæ contra certas personas non coguntur dicere testimonium, nec contra eas torquendæ erunt.

¶ *Seruum mariti*] Seruus mariti potest torqueri contra vxorem eius. Item aliquo damnato possunt serui eius quoidam torqueri contra eum, cum desierint eius esse. Item si manumitto seruum meum, hoc facto ne torqueatur contra me, potest torqueri contra alium. & intelligas eo casu quo liberi homines torquentur. Item seruus qui nunc est tuus, tempore autem accusationis inceptæ cõtra te non erat tuus: benè potest torqueri contra te. Item seruus quem dicis te emisse, si probo vendi non tenuisse aliqua de causa, vt quia venditum tibi à pupillo sine tutore, vel alia de causa, & sic non tuum esse: potest torqueri contra te, cum tuus non sit: hoc tamen prius probato. Vltimo dicit serui non sunt torquendi contra dominum: & si torti sint de facto, nulla fides habetur dictis eorum.

¶ *Diuus Seuerus*] Confessio accusati non habetur pro probatione, si nulla alia sit probatio. & hoc intelligas quando non perseuerat in confessione: vel quando in tormentis fuit cõfessus. & die de hoc vt in glo. Domini mei Acc. hic posita.

¶ *Cum quidam*] Cum te accusarem de aliquo delicto, petebam seruum tuum torqueri contra te, volens serui pretium deponere vt tibi detur: dicitur quꝰ nõ audior. Secundò dicit, serui cui torquentur occasione cuiusdam delicti, quod dicitur eos commisisse, si aliquid contra dominum dicunt, dominus ex hoc grauatur, i. nocet domino. & hoc dicebat quoddam rescriptum: sed hoc rescriptum correctum est: nam nullo modò præiudicat domino.

¶ *Ad quæstionem*] non esse prouocandos eos, quos accusator de domo sua produxerit: [a] nec facilè credendum [b] subiectam eam esse, quam ambo parentes dicuntur charam filiam habuisse, rescripto Diuorum Fratrum ad Luciũ Tyberianum emisso declaratur.

¶ Ijdem Cornelio Proculo rescripserunt, nõ vtique in leui vnius [c] quæstione fidem rei cõstituendam, sed argumentis [d] causam examinandam.

¶ Diuus Antoninus, & Diuus Adrianus Seruio [1]† Sabino rescripserunt, cum serui pariter cum domino aurum, & argentum exportasse [e] dicerentur, non esse de domino interrogandos, nec quidem si vltrò aliquid dixerint, [f] obesse hoc domino.

¶ Diui Fratres Leliano Longino rescripserunt, de seruo hæredum [g] non esse habendam quæstionem in res hæreditarias, quamuis suspectum fuisset, qꝺ imaginaria venditione [h] dominium in eo quæsisse hæres viderentur. [i]

¶ Seruum municipum posse in caput ciuium [k] torqueri, sæpissimè rescriptum est, quia non sit illorum [l] seruus, sed Reipublicæ. Idemque in cæteris [m] seruis corporum dicendum est. nec enim plurium seruus videtur, sed corporis.

¶ Si seruus bona fide mihi seruiat, etiam si dominium in eo non habeam, [2]† potest dici torqueri eum in caput meum non debere. Idem est & in libero homine, qui mihi bona fide seruit. Sed nec libertum torqueri in patroni caput, constitutum est, [n] nec quidem fratrem in fratris, [o] Imperator noster cum Diuo patre suo rescripsit: addita ratione, quòd in quem [3]† quis inuitus testimonium dicere non cogitur, [p] in eũ nec torqueri debeat.

¶ Seruum mariti in caput vxoris posse torqueri, Diuus Traianus Seruio [4]† Quarto [q] rescripsit.

¶ Idem Nummio Iuliano [5]† rescripsit, damnati seruos, qui desierunt esse ipsius, [r] posse in eum torqueri.

¶ *In causa*] Dic casum, vt in gl. D. mei Accur. hic posita: quæ incipit, negotiator &c.

¶ *Qui quæstionem*] Docet quasi est interrogãdus, q torquetur.

¶ *Diuus Adrianus*] Seruus agricola Põpeij accusatus de aliquo delicto, positus ad tormenta, de se potest interrogari, de alio autem si dicat, est rei iudicium, i. vt reus iudicaretur, vt fateatur qui alij fecerunt delictum.

¶ *Quæstio*. Nunc dicit, quando creditur tormentis, & quando non. Item inter cetera quæstioni quãdoque habetur fides qñque non: vtrũ est inimicitia magnas eis nõ credatur: aliàs ficti me habes in glo. 2 † P. F. nõ habui.

¶ *Cum quidam*] Latrones quosdam cepi, & eos iudici assignaui, vt eos faciat torqueri ad sciendum, si sint latrones, vel non. ipsi tori dicunt se latrones fuisse mecum. dicitur, quòd quantum est contra eos, credit quantũ cõtra me est, nõ. & dicit in littera.

¶ *Si quis vltrò*] Licet quis sponte confitea tur se homicidiũ fe cisse: non semper eius cõfessioni fatur quidam enim ob metũ, vel similem causam, dicunt, quod non est verum: immo extat epistola quorundam, qua est cautum, quod seruus cuiusdam cõfessus se homicidiũ fecisse, & ex hac confessione damnatus: apparuit postea non cu'pabilem fuisse. & sic testis tum & dño quondam eius pretiũ 3 † P. F. Quod in eum, in quẽ &c. 4 † P. F. Sernio. 5 † Mummio Lolliano. F. F.

assignatum vendito alij ipso seruo. sed Præses prouinciæ nõ põt mutare sententiã suã, sed hoc Principi mittere, & exponere literã. vt in gl. Domini mei Accur. hoc dicit tota lex. Fr. Acc.

a *Nec facilè credendum*] ad quã l. eo. l. in causis. sed certè nec in plurib. nisi præcedant alię pręsumptiones iudicia: vt l. ea. l. in prin. de *Argumentis*. facit sup. de custo. reo l. Diuus.

b *Eam esse*] p torũ. & facit. c. l. §. si serui. & l. vlt. §. seruo.

c *Quæstione*] i. sine quæstione. Accur.

d *Hæredum*] pura cõ. seruo ex alia causa, vel alicuius eorũ. & no. hæredum. & sic duorum: quia secus in hæreditario cũ alter negatur coheres: vt ff. eo. l. hæreditarij. & C. eo. l. si & l. hoc quod. nam non constat. qꝺ seruus sit ibi in l. hæreditarij.

e *Exportasse*] p torũ. & facit. c. l. §. si serui. & l. vlt. §. seruo.

f *Dixerint*] i. sine quæstione. Accur.

g *Hæredum*] pura cõ. seruo ex alia causa, vel alicuius eorũ. & no. hæredum. & sic duorum: quia secus in hæreditario cũ alter negatur coheres: vt ff. eo. l. hæreditarij. & C. eo. l. si & l. hoc quod. nam non constat. qꝺ seruus sit ibi in l. hæreditarij.

h *Venditione*, i. emptione. Accur.

i *Hæres videretur*] nisi hoc constet prius: vt inf. ca. l. §. si quis dicatur.

k *Ciuium*] singulorum.

l *Non singulorum*] singulorum. Accur.

m *In cæteris*] hic no. arg. ad similia. quæ sunt sup. de test. diui. l. in tantũ. §. vniuersitatis. & ad idem sup. de reb. dub. l. cũ Senatus. & ff. quod cuiusq; vniuer. l. 2. & in Decre. 34. dist. c. fraternitatis. aliàs in c. super. 14. q. 2. Accur.

n *Constitutum est*] C. eo. l. pridem.

o *In fratris*] C. caput. & facit C. qui acc. nõ poss. l. si magnã.

p *Non cogitur*] quos habes sup. de testib. l. 4. & 5. Accur.

q *Seruo Quarto*] arg. sup. ad Syll. l. 1. §. si vir.

r *Ipsius*] i. per damnationem: quod fit. vt inf. de bon. dam. l. 1. in prin. secus si alio modo: vt inf. l. proxi. & ff. l. extraneo. 6. fi. & l. vnius. §. seruus in eius caput. & C. eo. l. seruos noxiolum. quæ sunt contra.

¶ Si seruus ad hoc erit manumissus, ne torqueatur, [a] dummodò in caput domini [b] non torqueatur, posse eum torqueri [c] Diuus Pius rescripsit. Sed & eum, qui cognitionis [d] susceptæ tempore alienus fuit: licèt postea rei [e] sit effectus, [f] torqueri in caput eius, [g] posse. Diui fratres rescripserunt.

¶ Si quis dicatur nullo iure [h] emptus: non prius torqueri poterit, quàm si constiterit, [h] venditionem non valuisse. & ita Imperator noster cum Diuo patre suo rescripsit.

¶ [i] † Antoninus Seuerus Septitio Antigono ita rescripsit, Cùm quæstio de seruis cótra dominos neq; haberi debeat, neque si facta sit, dicturi sententiam consilium instruat, [l] multò minus [k] indicia seruorum contra dominos admittenda sunt.

¶ Diuus Seuerus rescripsit cõfessiones reorum pro exploratis [l] facinoribus haberi nõ oportere, [m] si nulla probatio religionem cognoscentis [n] instruat.

¶ Cum quidã deponere pretium [o] serui paratus esset, vt seruus torqueretur cótra dñm, Imperator noster cum Diuo patre suo id non admisit.

¶ Si serui quasi sceleris participes in se torqueantur, deq; dño aliquid fuerint confessi apud iudicem, prout causa exegerit, ita pronuntiare eum debere, Diuus Traianus rescripsit. Quo rescripto ostenditur, [p] grauari dominos confessione seruorum: sed ab hoc rescripto recessum, constitutiones posteriores ostendunt.

Iste §. potest legi tribus modis. Vno modo dicit sic: Seruus cuius est omissa professio, potest torqueri contra obtinentem, etiam si sit seruus Reipublicæ. Secundò sic: Seruus Reipublicæ potest torqueri contra omittentem professionẽ alicuius rei. Tertiò sic: Seruus potest torqueri si ipse dicatur omisisse professionẽ alicuius rei. & per oes istos casus intellige esse omissam istam professionem in causa tributorum, & sic seruus est capitaliter puniendus. Bart.

¶ In causa tributorum, [q] in quibus esse Reipublicæ neruos [r] nemini dubium est, periculi quoque ratio, quod [s] seruo fraudis conscio capitalem pœnam denuntiat, eiusdem professionẽ [t] instruat. [z] †

¶ Qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare, [u] an Lucius Titius homicidium fecerit: sed generaliter quis id fecerit. alterũ enim magis suggerentis, [x] quàm requirentis [y] videtur. & ita Diuus Adrianus [3] † rescripsit.

¶ Diuus Adrianus Calphurnio Celeriano in hæc verba rescripsit, Agricola Pompeij Valentis seruus de se [z] potest interrogari: etsi dum [4] † quæstio habebitur, [5] † amplius [y] dixerit, rei fuerit indicium, non interrogantis [6] † culpa.

¶ Quæstioni [a] fidem nõ semper, [2] nec tamen nunquam habendam, constitutionibus declaratur. Etenim res est fragilis, & periculosa, & quæ veritatem fallat. nam plerique patientia, siue duritia tormentorum, ita tormenta cõtemnunt, vt exprimi ab [7] † eis [a] veritas nullo modo possit. alij tanta sunt impatientia, vt in [8] † quouis potius mẽtiri, quàm [a] pati tormenta velint: & ita fit, vt etiam vario modo fateantur: vt non tantum se, verum etiam alios criminentur. [9] †

¶ Præterea, inimicorum quæstioni fides habeti nõ debet, quia facilè mentiuntur. [b] nec

---

a *Ne torqueatur*] nam liberi non torquentur nisi vt inf. eo. l. ex libero.

b *In caput domini*] antiqui: vt dixi in superiori §.

c *Torqueri*] in his quibus liber torquetur.

d *Cognitionis*] s. accusationis.

e *Rei*] i. accusati.

f *Effectus*] s. seruus.

g *In caput eius*] s. domini, i. rei, cuius nũc est seruus effectus. & facit sup. de arbi. l. nõ distinguemus. §. facet dotio. oportet ergo, quod ic in pote accusationis, vel antea fuerit rei, vt in eum non torqueatur.

h *Constiterit*] per eũ qui dicit hoc §. venditionem non valere, licet fit arg contra ff. de Pub. l. quęcunque. §. fin. & facit sup. ea. l. §. Diui fratres.

i *Inſtruat*] s. dictum seruorum in quęstione pessorum.

z † P. F. Tiẽ Seuerus Spicio Antigono &c.

k *Multò minus*] ad hoc inf. l. Diuus §. ex quibus & C. eod. l. 2. & de testib. l. seruos. Accur.

l *Non exploratis*] i. probatis. Sed arg contra sup. de custo. reo. l. si confessus. & C. de pœn. l. qui sententiã. & sup. de minori l. auxilium. §. sed vt ad leg. Iul. Solu. valet si perseueret: vt ibi. alias non: vt hic, arg. inf. ead. l. §. si quis vltro. Alij, vt Ro. quòd hic in tormentis: ibi sine tormentis: vt argumen. eiusdem §. si quis vltro. Item certus: C. de confess. l. 2. Sol. ibi in ciuili. Et no. q̃ domines seruũ confitentem & inuitum potest defendere: vt ff. de appella. l. non tantum. & sup. de libe cau. l. 2. ff. & 4. & certe in. l. sępè. Inscientib. & C. de lib. cau. l. principaliter.

m *Non oportere*] alias non oportet. & facit Inf. eo. l. pen.

n *Cognoscentis*] iudicis. Accur.

o *Pretium*] domino dandum. & facit C. eo. l. 1.

p *Ostenditur*] ad hoc sup. eo. l. 6. Diuus Antoninus. & inf. eo. l. vnius. §. ferme. & C. de testi. l. seruos.

q *In causa tributorum*] negotiator seruorum præstat vestigal pro seruis etiam si sint alicuius ciuitatis: & debet eos profiteri: & quod hoc faciat, instruit eum pœna capitalis, quæ sibi celanti & seruo conscio imponitur: vt C. de vect. l. vniuersi. §. fi. & l. 1. & dic Reipub. alicuius ciuitatis non Romanæ: vt sup. de pub. l. locatio §. fiscus. & incipit constructio ibi quoque &c.

r *Quod*] s. periculum. vel quæ. s. ratio. &. in quibus. s. tributis. i. sub quibus: vel dic. seruos alicuius ciuitatis torquendos in causa tributorum: nõ dico ciuitatis Romanę: vt ff. de adult. l. si postulauerit. §. iubet. & §. ratio. & cõstrue vt sup. & quod dicit. seruos. s. torquẽdos. quib. i. sub quibus tributis.

s *Professionem*] i. manifestationem seruorum delatorum: vt C. de vect. l. omnib. secundum primum casum. vel i. del. diuisue testimonium. secundum alium. in primo fit professio a deferente. in secundo a seruo.

t *Instruat*] nisi in se torqueatur: vt inf. proxt. §.

u *Suggerentis*] quòd Lucius fecerit.

x *De se*] sup. proxi. §. contra. Solu. vt ibi.

y *Amplius*] quàm de se. quod de alijs dixit. certè hoc fuerit, idest, erit, vel est indicium rei, si in dicatur reus: non tamen culpa interrogatoris, idest, interrogationis: quia bene sic debuit interrogari.

z *Non semper*] imò semper: vt inf. eodem. l. edictum contra. Solu. illa secundum istam. Item facit C. quando appel. fit. l. 2.

a *Ab eis*] aliàs, ab eis: aliàs ab eius. scilicet criminis in quo torquetur. Etenim. qã varijs ex causis formatur quis suam opinionem. & mutat: vt hic. & ad Trebel. l. qa poterat. & de collatio. bonc. lege vnonunquam. & de manumissio. l. cum hi. §. in persona. & inf. de pœn. l. Diui.

b *Mentiuntur*] facit ad hoc in Authen. de testibus §. si vero ostiolus. & sup. de adim. leg. l. 3. §. fin. & sup. de testib. l. restitui. in princip. & de suspect tutor. l. tutor. §. si tutor. & C. de inoffic. testam. l. liberi. & de testibus. l. si quis.

1 In P. F. Tiberius esse Reipublicæ necessarios cet Cic. & lege Manilia.

2 † P. F. struat.

3 † P. F. Traianus.

4 † P. F. dum.

5 † P. F. haberetur.

6 † P. F. interrogationis.

* Hoc pertinet locũ cõtra à cõmunibus contrahentes: de quo elegãter disserit Quintil. lib. 5. Inst. Oratoria circa principium. Cic. l. 2. de inuẽt. Rhet. in Part. Oratoriis. & lib. 2. Rhetoricorum ad Herenn.

7 In P. F. deest ab.

8 In P. F. deest, in aliàs, vt quoduis.

* Quam propositionem quã. Aug. lib. emendat. cap. 8.

9 † P. F. ô mittendus.

Cogni-

a *Cognita.*] distinguendo inter inimicitiam magnam, vel paruam: vt in d.auth.h.si verò odiosus.

b *Tradiderit.*] iudici puniendos. pura, duxisti ad iudicem latrones, vt eos torqueret, an hoc esset verum. & ipsi tortis vel non tortis dicunt, quod tu es latro cum eis.

c *Habeatur.*] latronibus

d *Quibusdam.*] i. cōtra eos.

e *Quibusdam.*] i. scriptis.

f *Hoc.*] s. vt non credatur eis, nam quandoque creditur.

g *Plerique.*] quod potuit facere ille qui eos tradidit.

h *Prodidores suos.*] ergo de se confesso creditur quoque de alio: vt ff. de custo. reo. l. Diuus. & ff. ad l. Syl. per. Sed contra C. de accu. l. fi. Sol. vt ibi.

i *Creditur.*] q. d. hodiè est, vt eos prodamus: quia postea non sic eis credetur.

k *Eis*] prodentibus. Accur.

l *Transmittenda.*] i. admittenda, H. vel. i. omittenda.

m *Allegatio.*] non debet haberi inualidū. arg. hic quod dicunt prodidores. s. vt latrones mentiantur, siue calumnienter in se, s. prodidores, Ioan. posset etiam econtra tota legi: vt hæc dicant produi. & facit C. eo. l. 4.

n *De maleficio.*] à se commisso.

o *Nonnunquam.*] i. plerunq;.

p *De causa.*] vt sup. ſ. quæstioni

q *Confiteatur.*] lure Longobar. sic: nā prius confitetur postea negare volenti non auditur: vt in Longob. qualiter qui se def. l. fi pro quacunque.

r *Primitum.*] proprium nomen serui.

s *Reuertendo.*] cum dominus præcepisset seruo, vt aliquem occideret: quod dicebat seruus se fecisse: ne dominus in eum sæuiret.

t *Suspectus.*] i. confessus.

u *Perseuerante*] alias non esset damnādus: vt supra. ſ. Diuus.

x *Permanses.*] vt alijs præiudicares: vt C. de accusa l. fi.

y *Constiterit.*] idest, certū fuerit hoc duplex dictum, quod sequitur.

z *Commentum.*] i. confessum.

a *Decreto.*] i. sententia.

b *Reuertatur.*] vt Insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. ſ. fi.

c *Quem.*] ſ. dominum.

d *Quasi.*] alias, quasi & alias, quia. & inf. si fuisset &c. damnaretur. ad hoc sup. de fideicommiſ. liber l. generaliter. ſ. ſi seruus. Sed contra inf. de pœn. l. aut damnum. ſ. seruos. & C. de sen. pas. l. frustra. Solebat restitutus fuit. ad quod inf. de sent. pas. l. fi.

e *Restituta.*] quando verò commiserat delictū, de quo fuit confessus.

f *Non posset*] neque in criminali, neque in ciuili: vt hic, & supra, de re iudica. l. acta. ſ. de ampliand. & l. iudex. & l. Paulus, & inf. eod. primo. l. aut damnū. ſ. finali. C. sententia rescind. non pos. l. prima, & C. de sent. l. post sententiam, & sup. de re iudic. l. qđ iussit. & inf eod. primo. l. Diui fratres. in princip. & ſ. primo. l. moris. ſ. istæ & de offic. Proconſ. l. scien. ſ. sicut. & de offi. Procura. Cæſ. l. fin & ff. de fur. l. non potest. Sed contra sup. de minor. l. in causæ. ſ. fin. sed ibi ratione ætatis. ad quod sup. de postu. l. prima. ſ. de qua. vel illud in ciuilibus. Item secus in multis: vt sup. de offi. Præſ. l. illicitas ſ. fi.

g *Sententiam suam.*] nisi ratione ætatis: vt sup. de minor. l. in causæ. ſ. fi.

h *Principi.*] multa enim Principi licet, quæ non licent alij: vt sup. si quis inge. esse di. l. 2. ſ. fin. & de fideicommiſ. libert. l. itaque. & de adoptio. l. adoptio.

i *Constiterit.*] alias, constitit. Accur.

H *Aereditarij.*] CASVS. Cum quæstio sit quis succedat Titio, an ego vel tu: interim seruus hæreditarius non dicitur esse alicuius notium. vnde potest torqueri contra quemlibet notium Franc. Accur.

K *Tuus.*] hæreditarius: quia vnus negat alium cohæredem. & concor. C. eo. l. hæc quod placet. & l. cum te. sed hodie etiam si constet ad quem seruus pertinet: vt C. eo. l. fi. vbi erat speciale. scilicet hoc, vt seruus in caput domini torqueatur: vt ibi dixi. & facit sup. eod. l. 1. ſ. Diui fratres.

C *Onstitutione.*] CASVS. Tres vel quatuor habemus seruum communem, hic seruus non potest torqueri contra aliquem notium. Fran. Accu.

a *Primum.*

1† P.F.f. Dua sub.

2† P.F. vt neq. distri. de nō habeatur qđ dicēdi ge. nus Gre. & rū est cū duę negationes pro vna vsurpātur. I. R. Dua. vt neque de stricto.

3† P.F.Pr mitiuā.

4† P.F.P. seuerātē.

5† P.F.cō mūtatus.

6† P.F.re cepto.

7† P.F. quasi seruus dānatus si fuisset.

8† In P.F. deest, eius.

9† P.F. constitit.

10† Posse nō est in P.F.

tamen sub 1† prætextu inimicitiarum detrahenda erit fides quæstioni: sed causa cognita a habenda fides, aut non habenda.

¶ Cum quis latrones tradiderit, b quibusdam rescriptis continetur, non debere fidem haberi eis c in eos, d qui eos tradiderunt. Quibusdam e verò, quæ sunt pleniora, hoc cauetur, vt neque districtius hoc f habeatur, 2† vt in cæterorum persona solet, sed causa cognita æstimetur habenda fides sit, necne. Plerique g enim, dum metuunt ne fortè apprehensi eos nominēt, prodere eos solent: scilicet, impunitatem sibi captantes, quia non facilè eis indicantib. prodidores suos h creditur. i Sed neque passim impunitas eis k per huiusmodi prodiciones concedenda est, neque transmittenda l est allegatio m dicentium, idcirco se oneratos, quòd eos ipsi tradidissent. Neque enim inualidum argumentum haberi debet mendacij, siue calumniæ in se instructæ.

Si post sententiam ex prima confessione latā de innocentia rei constiterit, debet condemnatus restitui à Principe, non ab inferiore. Bar.

¶ Si quis vltrò de maleficio n fateatur, non semper ei fides habenda est. nonnunquam o enim aut metu, aut aliqua alia de causa p in se cō fitentur, & extat epistola Diuorum fratrum ad Voconiū Saxam, qua continetur liberandum eum, qui in se fuerat cōfessus, q cuius post damnationem de innocentia constitisset, cuius verba hæc sunt: Prudenter, & egregia ratione humanitatis, Saxa charissime Primitium r 3† seruum, qui homicidium in se confingere metu ad dominum reuertendi f suspectus t esset, perseuerante u 4† falsa demōstratione damnatū, quæsiturus de conscijs, quos eque habere se commentus y 5† fuerat, vt ad certiorem ipsius de se confessionem peruenires. x nec frustra fuit tam prudens consilium tuum, cum in tormētis constiterit, y neq; illos ei conscios fuisse, & ipsum de se temerè commentum. z Potes itaque decreti a gratiam facere, & eum per officium distrahi iubere, conditione addita, ne vnquam in potestatē domini reuertatur, b quem c pretio accepto 6† certum habemus libenter tali seruo cariturum.

¶ Hac epistola significatur, q si d seruus damnatus fuisset 7† restituendus, ad eum pertinebit, cuius fuisset ante, quam damnaretur. Sed Præses prouinciæ eum, quē damnauit, restituere e nō potest, f cùm nec pecuniariam sēteniam suam g reuocare possit. Quid igitur? Principi h eum scribere oportet, si quando ei eius, 8† qui innocens videbatur, postea ratio innocentiæ constiterit. 9†

Vlpianus lib. 39. ad Edict.

LEX II.

H Aereditarij serui, quandiu incertū est ad quem bona k pertineant, non possunt videri in caput domini toqueri posse. 10†

Idem lib. 50. ad Edict.

LEX III.

C Onstitutione Imperatoris nostri, & Diui Seueri

a *Plurium.*] nisi sit collegium: vt ff.l.1.§.seruum. Accur.
b *In nullius.*] vt & C.eo.l.hoc quod placet. nisi in casu: vt ibi in fi.& ff.eo.l.extraneo.§.pen.

D *incestu.*] CASVS. Titius accusatur de incestu: vt quia iacuit cum quadam vidua, vel virgine: nō possūt torqueri serui Titij contra eum: cum lex Iulia de adul. cesset, qa non est adulterium. Franc. Accur.

c *Cessant.*] s. contra dominos.

d *Lex Iulia.*] hoc est verū ex capite adulterij: sed tamen incestus est vnū de capitulis eius: vt sup. de minor. Lauxilium. §.fi. vbi ergo est adulterium, torquetur in dominum: vt hic innuit, & inf. eo.l.extraneo. in princ. Itē vbi incestus cum adulterio, idem: vt inf. eo.l.proxi. & ff. de adul.l.vim passam.§.fi.

e *Cessat.*] pro simplici incestu.

Si quis viduam.] CASVS. Titius iacuit cum quadam vidua, vel cum vxore alterius, quæ erat sua cognata, deportādus est in insulam, cùm duplex sit delictum, s. incestus, quia cognata: & adulterij, quia nupta erat alij: vel stupri, cùm esset viduæ: hoc ergo casu, s. quando cum cognata sua alij nupta iacuit, torqueri possunt serui Titij contra Titium. Fr. Acc.

f *Deportandus est.*] saltem. sic Ioan. nam vbi erat vidua, olim est deportandus, vbi supra: saltem ad minus hęc eadem pœna debebit imponi. nec obst. C. de adulter. l. quamuis. 2. in fi. l. potest enim esse, quod ex dignitate & nobilitate deportatio sufficit: vt sup. de ficar. l. eiusdem. §. pen. & adde quod no. su. de adult. l. si adulterium cum incestu. in prin. Accur.

g *Admisit.*] delinquens.

h *Hoc casu.*] adulterij tantùm, non stupri solius. alioquin contra supra l. proxi.

Pater.] CASVS. Vir, vel pater Bertę accusauit Titium de adulterio: & petijt seruos Titij torqueri: & torti sūt, & aliqui ex seruis ob tormenta decesserunt. quæritur, an sit hoc damnum Titio emendandū? & distinguitur. aut enim Titius est absolutus: & tunc æstimatio seruorum mortuorū dāda est Titio, si autem Titius est cōdemnatus; tunc nihil ei dabitur: imò serui, qui remanserunt, publicantur. Secundò dicit, cum quæritur de falso testamento: serui hæreditarij poterunt ob hoc torqueri. Fr. Accur.

i *Rei.*] i. accusati.

k *Peruenta.*] si causa fuit probata: quomodo fuit absolutus? Respon. fortè per errorem, vt dicunt quidam: vt & C. si minor se ma. di. l. fin. & ff. de test. tutel. l. iure nostro. vel hic non dicit, quod fuerit probatum.

l *Habetur.*] & emendatur, absoluto, non condemnato. imò si quod superest, publicatur: vt hic. & no. sup. de adulter. l. ū postulauerit. §. si reus.

m *Torqueri.*] vt C. eo. l. cū testamentum. & facit ad hoc l. fi.

Q *Væstionis.*] CASVS. In arbitrio iudicis est, quem modum teneat in quæstionib. & cū seruus accusatur, quæstio habeti poterit, vt sic seruus sit salous, vel innocentiæ, vel &c. Fr. Accur.

n *Oportere.*] ad hoc facit ff. eo. l. de minore. §. tormenta. & ff. de iniur. l. item apud. §. quæstionis. Acc.

E *Dictū.*] CASVS. Ponitur edictum Diui Augusti, cuius sensus est, Quæstio tormentorū non sēper, non in omni causa, non in omni persona habenda est, sed cum capitale crimen est, vel aliud delictū atrox, & veritas non potest aliter sciri, quā per seruorum quæstiones: hoc casu seruis torquentur, & eis credetur. Secundò dicit, accusato aliquo de adulterio, petio quendam seruum torqueri, cui relicta erat libertas à domino suo sub condi. ille se excusare vult, dicens se liberum: dicitur, q̄ hæc excusatio non recipitur, cum interim seruus hæredis est. Fran. Accur.

o *Maleficia.*] imò & in ciuili: vt inf. l. proxi.

p *Efficacissimas.*] nā tormentis, verberib. & igne fatigati, quæ dicunt, veritas ipsa videt dicere: vt Tullius in Topicis. Sed contra sup. eod. l. 1. §. quæstioni. Solu. hic perseuerauit: ibi nō: vt sup. l. 1. §. si quis vltrò. vel hic torquebatur in alium, vt testis: ibi in se.

q *Statuliber in adulterio.*] à quocunque commisso, sed non in causa ciuili, vt ff. eo l proxi. in fi. & facit ad hoc C. eo. l. nec si mort.

r *Quia.*] i. quia.

s *Hæredis.*] q. d. non est liber, vt per hoc euitet tormenta, sed seruus quidem hęredis. vt hic. & d. l. nec si mors. Sed arg. cōtra. inf. eo. l. statuliber. & sup. ad Sylla. l. 1. §. serui. & sup. de adulte. l. si postulauerit. §. quæstioni. & sup. de statulibe. l. statuliberi.

D *Inter.*] CASVS. In causa pecuniaria potest quæstio seruorum haberi, si veritas facti aliter sciri nō potest, & hoc Diuus Pius rescripsit. & etiam aliorum rescriptis cōtinetur. Secundo dicit, quo casu seruus non potest torqueri contra dominum, eodem casu si torqueatur de facto, dicto eius non est credēdum, nec indicium aliquod inde colligendū. Tertio dicit, seruus Titij deportatus est in insulā ob aliquod delictum, non pōt torqueri contra dōm antiquum, s. Titium. Vel dic casum, seruus deportatus non pōt torqueri in causa aliquorum. & est secūdum hoc ratio, quia quodlibet diceret, vt euaderet. Quarto dicit, statuliber non potest torqueri in causa pecuniaria, nisi defecerit conditio, sub qua relicta erat libertas. Fran. Accur.

t *Dessuus.*] scilicet alienis, quasi dicat, non solùm de suis.

& sic

1† P.F. In incesto.

*Sed Cic. pro Milo. De seruis nulla quæstio est in dominū, nisi de incestu.

2† P.F. Papinianus.

3† P.F. innocentię. & testibus mei sententia li. 2. de adult.

4† P.F. Vinio.

* Dion. meminit horū Cōsulum. li. 46. anno Vrb. 711.

5† Negi nō est in P.F.

6† P.F. & cum.

7† Tantisper. non cōi P.F.

& sic innuit seruum torquẽdum in dãm in cã pecuniaria. & sic est ℈. C. eo. l. 1 in fi. Sol. hic loquit cũ contra alium, nõ contra dominum seruus in pecuniaria causa torquet. vt innuitur in hac litera. vel dic. vt ibi. & facit ad hoc sup. de testi l. serui. & C. de iur. cal. l. 1. in fi.

a *Valere*] q. d. seruus non debet torqueri: ergo tortus quod dixit, non valet: vt C. de leg. & con. l. non dubium. & adhuc minus si sine tormentis aliquid dicat: vt sup. l. 1. ℣. idem Cornelio. & ℈. Antoninus Seuerus. vt hic subiecit.

b *Habenda non est*] in præteritũ dominũ: vt inf. eo. l. extraneo. ℈. fin. Vel dic de liberto. & est ratio: qa & si lex de quolibet diceret, nõ suaderet.

c *In pecuniariis*] at in criminibus sic cũ distinctione: vt sup. l. proxi. ℈. fi.

Minorem] CASVS. Minor 14 ann. non põt torqueri: nemo autem excusatur, quin possit torqueri in crimine læsæ maiestatis, quod contra Principem dicitur cõmissum. Secundo dicit, filiusfa. in castrensi peculio hãt seruos, dr. quisti serui non possunt torqueri cõtra patrem domini eorum: sicut nec serui patris contra filiũ domini possent torqueri. Tertio dicit cum iudex facit aliquas torqueri, non debet per omnia facere ad voluntatem actoris: sed modum in tormentis adhibeat. Item non debet iudex inc pere à seruis vel liberis accusati, vt faciat eos torqueri. Item iudex inspiciat qua voce loquatur in testificando, qui torquetur: & qua constantia: & qua trepidatione loquatur. Quarto dicit, cum quæritur sis meus, vel sis liber: non debes in hac causa torqueri. & dic de hoc, vt in glo. domini mei. Accur. Fran.

d *Diuus*] vt inf. eo. l. ex libero. ℈. 1. & sup. de testi l. 3. ℈. lege Iul. & l. in testimonium.

e *Principum*] ad hoc facit sup. ad le. Iul. maie l. famosi. & C. ad le. Iul. mai. l. nullus & su. de testi. l. ob carmen. ℈. fi. ca.

f *Nam patris*] scilicet seruos.

g *Torquendos*] alias, interrogandos. & facit sup. ad Sylla. l. 1. ℈. si pater.

h *Temperamenta*] vt sup. eo. l. quæstionis. & facit sup. de testi. l. 1. in fi. & de in lit. iu. l. videamus. ℈. iurare. & de minu. l. sed si vnius. ℈. ait Prætor, arbitratu.

i *Sumere dum*] C. de testi. l. nimis. & de eden. l. 1. & l. qui accusare.

k *Existimationis*] i. famæ. ad quod ℣. de fun. inst. & instru. le. Item de lanionis. ℈. asinam. & de testib. l. 3. in prin. & inf. de re mil. l. nõ omnes. ℈. à barbaris. & sup. de transl. cũ hi. ℣. sed, & personatum. & sup. solu. matr. l. si cum dotem. ℈. eo tempore. & in Auth. de testi. ℈. 1.

l *Veritatem requiri*] Quatuor modis fit mihi controuersia de seruo: vno per rei vendicationem: quia ego ab alio, vel alius à me vẽdicat: & tũc torquet: vt C. eod. h quæstiones. & de rei vẽ. l. cũ sup. & de ser. fugi. l. quicunq; ℈. fin. & l. cũ seruũ. ℣ sunt ℈ Secundo de possessione cius, vel inter me, & eũ quod fit vt officio iudicis, vel vtrobiq; C. vbi cã fiat. l. 1. & tũc similiter torquet: vt C. de lib. cau. l. cã quę ℣ est ℈. Tertio de libertate: ℣ qõ ãr præiudicialib. act. & tũc nõ: vt hic: fortè pp tam proximè apparituræ libertatis: arg ℈. eo. l. statuliber. Quarto per petitionem hæreditatis, vel quia ipse solus, vel vnà cum alijs hæreditarijs rebus petit per petitionem hæreditatis: & tunc torquetur super omni tẽ hẽditate: vt sup. eo. l. hæreditatis. & C. eod. l. ſi. quia vnus dicit se in solidũ hẽdẽ, alius è cõtra: alias si seruũ cõfiterentur cõem, & se cohẽdes. sed si de vna alia re fit qõ, nõ torquet, vt C. eod. l. hoc quod placet. Item si de alijs nõ de hæreditarijs reb qõ ãr licèt dubium sit cuius sit seruus hẽditarius, non torquet; vt ℈. eod. l. ex libero. vel verius illa ex libero, & illa, hoc quod placet, corrigũtur per l. C. eod. l. fi. Accur.

Etiam] CASVS. Redhibito seruo non potest seruus torqueri contra dñm quondã. s. cõ tra emptorem. Franc. Accurs.

m *Etiam si redhibetur*] inf. eod. l. vnius. ℣. seruus.

n *Emptoris*] accusari de aliquo crimine.

Si quis] CASVS. In causa quam habeo contra Titium, peto seruum cuiusdã torqueri qui dicit se liberũ. prius debet inquiri sit liber, vel non; & si iudicatur seruus, poterit torqueri. Fran.

o *Experiatur*] seruus. vel dic, id est, agatur à domino. vt C. de adul. l. quoniam Alexandrum, & facit sup. l. 1. ℈. si quis dicatur.

Certo] CASVS. Cum peto seruum cuiusdam torqueri; ita demũ audior, si hanc æstimatio serui, & hanc æstimationem dare promittam domino serui & quando committatur hæc stipulatio: de vt in glo. Franc.

p *Stipulatione*] id est, petitione ne torqueatur.

q *Receptum est*] de hoc dicet su. de adul. l. si postulauerit. in prin. & ℈. penul. & C. de adult. l. 3.

non facilè in re pecuniaria qõ habeatur: sed si aliter veritas inueniri non possit, nisi p tormenta, licet habere qõnem: vt Diui Verus, & Antoninus rescripserunt. 1† Licet itaq; & de seruis alienis haberi quæstionem, si ita res suadeat.

¶ Ex quib. causis quæstio de seruis aduersus dominos haberi non debet, ex his causis nec quidem interrogationẽ * valere: a & multò minus indicia seruorum contra dominos admittenda sunt.

¶ De eo, qui insulã deportatus est, quæstio habenda non est. b vt Diuus Pius rescripsit. Sed nec de statulibero in pecuniarijs c causis quæstio habenda est, nisi deficiente conditione.

Arcadius qui, & Charisius lib. sing. de testib.

LEX X.

DE minore quatuordecim annis qõ habẽda nõ est, vt Diuus d Pius Cæcilio Iubẽtiano rescripsit: sed oẽs omni nò in maiestatis crimine (qđ ad personas Principum e attinet) si ad testimonium prouocentur, cum res exigit, torquentur.

¶ Potest quęri, an de seruis filij castrensis peculij in caput patris quæstio haberi possit. nam patris f non debere torqueri in filium, constitutum est. Et puto rectè dici, nec filij seruos in caput patris esse torquendos. g 2† 2| Interrogandos. P. F.

¶ Tormenta autẽ adhibenda sunt, non quanta accusator postulat, sed vt moderatæ 3† rationis temperamenta h desiderant: nec debet iniuiũ p̃bationũ de domo rei accusator sumere: dum i aut liberos 4† eius, quẽ accusat, aut seruos in testimoniũ vocat. Plurimũ quoq; in excutienda veritate etiam vox ipsa, cognitoris 5† tubulis diligentia affert. Nam & ex sermone, * & ex eo qua quis constantia, qua trepidatione quid diceret, * vel cuius existimationis k quisque in ciuitate sua est, quædã ad illuminandam veritatem * in lucem emergunt.

¶ In causis quoq; liberalibus non oportet per eorũ tormẽta, de quorum statu quæritur, veritatem requiri. l

Paulus lib. 2. de off. Proconſ.

LEX XI.

ETiam si redhibitus m fuerit seruus, in caput emptoris n non torquebitur.

Vlpianus lib. 54. ad edict.

LEX XII.

SI quis, ne quæstio de eo agatur, liberum se dicat, Diuus Adrianus rescripsit, non esse eum ante torquendum, quàm liberale iudicium experiatur. o

Modestinus lib. 5. Regu.

LEX XIII.

CErto pretio seruũ æstimatum in quæstionem dari interposita stipulatione, p receptum est. q

3| P. Flo moderatè.

4| P. P. liberos.

5| P. P. & cognitionis.

* Adde gl. videdã i ca. hoc habetur 46. dist. Nouissimũ tex. cũ tex. ff. pæi. ibi, & tor ipsa, & tã Lu. Ro. i suis sing. 8. refert Bal. & Ru. d iure in. ff. tenuisse p istũ tex. qualiter testis nõ põt iurare p nũ tiũ, siue procuratorem; ibi Bal. ibi fi. alleg. istũ tex. sed tex. l. 3. ℈. idẽ Diuus. sup. de testi. qui bene facit in rõne sua cũ gl. sup. verbo, testimonijs. & Bar. in l. q bonã fid. ℈. fi alieno. ℣. de dã. infe. studie nẽdo allegat d. ℈. idẽ Diuus &c.

* Vide in hũc locũ q̃ plane dicit Cicero in Ora. p P. Sylla. paulo ante finem orationis.

* Ita locutus sũt. Imperatores. l. 10. C. e.

S*Tatuliber*] CASVS. Statuliber, deliquit, puniendus est vt homo liber. Franc. Accur.

a *Puniendus est*] vt & ff. tit. 1. l. moris. §. fina. Sed contra. supra de statulib. l. statuliberi à cæteris. Sol. vt ibi. Item argu. contra sup. si quis test. li. esse iussi. 1. §. quid tamen. Solu. vt ibi. & facit ad hoc ff. si ex noxa cau. agat. l. fi.

E*X libero*] CASVS. Liber homo testificans, & nõ vacillans, non debet torqueri. Item minor 14. ann. non potest torqueri in causa alicuius. & si sine [illegible] dicat testimonium [illegible] ditur ei. Vltimò dicit: petebam à te seruum, promisisti iudicatum solui. interim hac cautia pẽdente pro domino habe[illegible]. vnde talis seruus non potest torqueri contra te in aliqua alia causa. & hoc. et Diuus Pius rescripsit in hæc verba, causam. &c. Franc.

b *Non vacillante*] nũc ergo posset torqueri: vt inf. eod. l. vnius. §. testes. & C. de testi. l. nullius. & in Auth. de test. §. 1. & C. de abo. l. falsarios. sed an etiam hoc in crimi. non solùm in crimi. dicam hic. vt sup. eod. §. Diuus. 1. resp. Accur.

c *Eidem*] alias, eiusdem, & facit ff. eo. l. de min. in princ. & ff. ad Syll. l. 1. §. impuberi. & l. excipiuntur. & sup. de transa. l. cum hi. §. in pœnam. *Caut.* si iudicio sisti. vel iudicatũ solui vt Instit. de satisd. in prin.

d *Seruos*] in alia causa quã sui ipsius; vt no. sup. eo. l. de minore. §. fin.

e *Halcatur*] vt supra qui satisd. cog. l. penul. §. penul. Sed contra. C. eod. l. fin. Solu. hic corrigitur; vel hic loquitur, cum de aliis rebus, non de hæreditarijs, erat controuersia. tunc enim seruus torqueretur.

1† P.F. eiusdem.

2† P.F. facultatẽ.

3† P. Flo. instituere.

Idem lib. 8. Regul.

LEX XLIIII.

STatuliber in delicto repertus, sperandæ libertatis prorogatiua, non vt seruus, ob ambiguum conditionis, sed vt liber puniendus est. a

Callistratus lib. 5. de Cogn.

LEX XV.

EX libero homine pro testimonio non vacillãte b quæstionem haberi non oportet. ¶ De minore quoq; quam decim annis in caput alterius quæstionem habendam nõ esse, Diuus Pius Mecilio rescripsit: maximè cum nullis extrinsecus argumentis accusatio impleatur: nec tamẽ consequens esse, vt ẽt sine tormẽtis eidem c 1† credatur. nam ætas (inquit) quæ aduersus asperitatẽ quæstionis eos interim tueri videtur, suspectiores quoque eosdem facit ad mentiendi facilitatem. 2†

Lite pendente super dominio serui, non potest torqueri interim in eum, a quo seruus petitur. Bar.

¶ Eum qui vendicanti seruũ cauit, d domini loco habendũ, & ideo in caput eius seruos e torqueri non posse, Diuus Pius in hæc verba rescripsit: Causam tuam alijs probationibus instruere 3† debes. nam de seruis quæstio haberi non debet: cum possessor hæreditatis, qui petitori tabulas dedit, interim domini loco habeatur. f

Modestinus lib. 3. de Pœnis.

LEX XVI.

REpeti g* quòd posse Diui Fratres rescripserũt. ¶ Is qui de se cõfessus est, in caput aliorum non torquebit: vt Diuus Pius rescripsit. h

Papinianus 4† lib. 16. Resp.

LEX XVII.

EXtraneo 5† quoque accusante seruos in adulterij quæstione contra dominum interrogari placuit. i qd Diuus Marcus, ac postea Maximus Principes 6† iudicantes secuti sunt. Sed in quæstione stupri k serui aduersus dominum non torquentur.

¶ De quæstione suppositi partus, vel si petat hereditatẽ, l quòd cæteri filij non esse fratrẽ suum contendunt: quo de seruis hæreditarijs habebit: quia non contra dominum m 7† cæteros filios, sed pro successione domini defuncti quærit. n quod cõgruit ei, quod Diuus Adrianus rescripsit. cũ enim in locum cædis socius postularetur, o de communi seruo habendam quæstionem rescripsit, quod pro domino p fore videretur.

¶ De seruo in metallum damnato, q quæstionem contra eũ qui dominus fuit, nõ esse habendam, respondi: nec ad rẽ pertinere, si ministeriũ se facinoris fuisse confiteatur. r

3† P. Flo. instituere.

4† al. Vlp.

5† Extrario P. F.

6† P. Flo. Princeps.

7† P. Flo. dominos

i *Placuit*] vt C. eod. l. 1. immò. & de statulib. vt sup. eod. l. edictum. §. fi.

k *Sed in quæstione stupri*] non de incestu simplici: vt ff. eod. l. de incestu. & l. seq.

l *De quæstione*] quæ per accusat. fal. exercetur: vt sup. de fal. qui falsam. §. accusatio. & C. de fal. l. 1. & facit ff. de Carbo. edic. l. 4. §. duæ.

m *Ille editorem*] scilicet ille quem, &c. Accur.

n *Contra dominum*] subaudi. cæteros. &c. o *Quæritur*] aliàs, quæritur: aliàs quæritur. & facit C. eo. l. hoc quod placet. & l. super. & cõmuni diui. l. communi.

p *Tollatur*] i. accusaretur.

q *Pro domino*] ad hoc ff. ad Syll. l. & si certo percussor. §. vnus.

r *Damnato*] seruus si è contra dñs fuisset damnatus: vt sup. l. 1. §. item Nummio. & facit ad hoc C. eo. l. seruos. 2. & de sen. pass. frustra. & ff. eo. l. vnius. §. seruos. & sup. eo. l. Diuus. §. fi.

s *Confiteatur*] f. seruus iste.

VNus] CASVS. Plures accusati de vno, & eodem delicto. si fint torquendi: incipiendũ est à timidiore, & qui magis teneræ ætatis sit. Secundo dicit: reus toties semel, iterum ẽt torqueri. t argumenta apertiora sint contra eũ nunc. Tertio dicit: cum nulla indicia sunt 5 reum, siue accusatũ nõ possum incipere à tormentis. Quartò dicit: testis tunc torquetur, cum falsum dixerit, & cum dixerit se interfuisse facto, sup quo tulit testimonium. hæc. n. duo sunt necessaria. Quinto dicit: cũ quæritur an quis sit filius defuncti, vel non, poterunt serui hæreditarij super hoc torqueri. Sextò dicit: seruus si sponte dixit aliquid contra dñm suum: non creditur ei. Septimo dicit: seruus venditus non potest torqueri contra dominum suum quondam. Octauo dicit: seruus etiam ad postulationem domini non torquetur in causa domini. Nono dicit: cum peto quendam torqueri contra te, & ille dicit se tuum seruum esse, & sic non torquendum: de hoc prius inquirit. Decimo dicit: Præses cũ vult cognoscere de quibusdã delinquentib. qui erant in turri detusi, debet eis nunciare aliquod dies ante, vt ipsi præparent se ad defensionem. & reddit rõ in litera. Vltimò dicit: si custos captos amittit: de hoc delicto potest cognosci de plano, i. sine libello, & etiam cum eo. Fran. Accur.

t *Semel*] CASVS. Semel in tormentis positus, potest iterum torqueri. Secundo dicit. confessus de se, non dẽt torqueri. vt de alijs dicat. Franc. Accur.

u *Repeti*] arg. ad reuersionem testium. sic C. de testi. l. fin. & sup. de opt. lega. l. 2. & inf. eod. l. vnius. §. 1. Sed arg. contra. sup. de testi. l. produci.

x *Rescripsit*] Sed arg. contra. sup. ff. ad Syll. l. ptius. Solu. ibi speciale: vt & alia quæ no. C. de accu. l. fi. in fi.

EXtraneo] CASVS. Etiam extraneo accusante quẽdam de adulterio possunt serui accusati torqueri, & sic contra dominum. secus si accusaretur de stupro. Secundo dicit: motuo patre plurium, quidam dicit se filium defuncti, & se debere, & velle succedere cum fratribus, qui sũt filij defuncti. at illi negant illum filium esse defuncti, & sic non debere succedere, sed se tantũ debere succedere, dicit,

* Limitabis hic le gẽ ff. legatis. §. reus. in pri. ff. eo. vt præcedat, si non ita dicta subsequentia. limitationẽ nerã limitabis per l. & si certus. & quod ibi no. Ang. & Doc. ad Syll. ff. si possit torqueri nullis subsequentibus indicijs: vt manifestet mãdatorẽ, et socios criminis.

a *frꝰ*]id eſt iſto ordine ſunt torquendi ad veritatem eruendam.
b *Videtur*] ſup.eod.l.1.§.1.
c *R perꝰ*] iterum torqueri, vt ſup.eo.l.repeti.
d *Adhibenda ſunt*] vt ſup.eo.l.1. in princ.
e *Teſtes*] liberi.
f *Cum facto*] i. negotio, ſuper quo teſtificantur. & ih nõ teſtẽ dicunt. & ſic duo exiguntur, ſcilicet, q ſe interfuiſſe dicant, & q vacillẽt: vt ſup.eo.l.ex libero. facit C. de Epiſc. & cler.l.preſbyteri. & in Auth.de teſtib.§.ſancimus.
g *Habere quæſtionẽ*.] vt C.eo.l.ſuper ſtatu.
h *Seruo qui vltrò*] id eſt.ſine tormentis.ad quod facit ſup. de in ius voc. l.ex quibus. vel.l. voluntate etiã domini ad quod eſt ſup. de poſtul. l. quos prohibet. & C.de iura. calumn.l.1. §.ſed quia. & C. de teſt.l. ſeruos. & C.eo.l.ſeruos. & de procur. l.filius.§.Veteranꝰ.
i *Committi*] licèt dominorum ſalutẽ ſuæ anteponere debeant: vt ſup. ad Syl. l.1. §. iuxta hæc.
k *In memoriam*.] vt & C.eod.l.ſeruos §. non ſolum. & facit ff. de Decu. l.ſi. & C. eo.l.penul.& ſup.eod. l.extraneo.§.fin. Sed contra. ff.eo.l.1.§.itẽ Mummio. Sol.vt ibi.
l *Interrogandus eſt*] vel pro ſe: vt C.eod.l. ſeruos qui. & l.priden *Inquirꝰ*] vt & ſup. eo.l.1. §.ſi quis dicens. & ſi quis. Aerum *Ante diem*] fortè vnum: vel ante diem illum. quo allegationes debet audientia tamen quod ſuos poſſit habere aduocatos. ad quod facit C. de exhi. reis. l.2. § ſi. & de publ.iud. l.cuſtodias.
m *Quæſtiones*] ideſt cuſtodias. quod tas perſonas. ſic ſup.de offic. Proconſul.l.ſolent ſecũdum vnum ſenſum.
n *Quicunque*.] ante ſententiam.
o *Proferantur*] ſcilicet cuſtodiæ aliàs eſſ in textu.
p *Pro tribunali*] dic. libello & inſcriptione depoſita. ſed etiam ſine his. ad quod facit ſup.de accuſa.l.decuria & C.de caſtr.rec.l.6.& dicas, hic de cuſtodibus qui reos affixerãt: vt C. de cuſto. re. l. 1. § fin. Accurſius.

Paulus lib.5. Sententia.

LEX XVIII.

VIrius facinoris plurimi rei ita [a] audiendi ſunt, vt ab eo primùm incipiatur, qui timidior eſt, vel teneræ ætatis videtur. [b]

¶ Reus euidentioribus argumentis oppreſſus, repeti [c] in quæſtionem poteſt: maximè, ſi in tormenta animus [f] corpuſque durauerit.

¶ In ea cauſa in qua nullis rei argumẽtis vrgebatur, tormenta non facilè adhibẽda ſunt: [d] ſed inſtandum accuſatori, vt id quod intendit, comprobet, atque conuincat.

¶ Teſtes [e] torquendi nõ ſunt, conuincendi mẽdacij, aut veritatis gratia, niſi cum facto [f] interuenſſe dicuntur.

¶ Iudex cum de fide generis inſtrui non poteſt, poterit de ſeruis hereditarijs habere qõnem. [g] Seruo qui vltrò [h] aliquid de domino confitetur, fides non accommodatur. Neque.n. oportet ſalutẽ dñorũ, ſeruorum arbitrio cõmitti. [i]

¶ Seruus in eius caput, à quo diſtractus eſt, cuique aliquando ſeruiuit, in memoriam [k] prioris dominij interrogari non poteſt.

¶ Seruus nec ſi à domino ad tormenta offeratur, interrogandus eſt. [l]

¶ Sanè quoties quæritur, an ſerui in caput domini interrogandi ſint, prius de eorum dominio oportet inquiri [m].

Iudex debet dare terminũ parti ad faciendum ſuam defenſionem, licèt poſſit fieri defenſio ſine termino. Bar.

¶ Cogniturum de criminibus Præſidem oportet, ante diẽ [n] palam facere, cuſtodias [o] ſe auditurum: ne iſ, qui defendendi ſunt, ſubitis accuſatorum criminibus opprimãtur: quamuis defenſionẽ quocunque Ptempore poſtulante reo negari non oporteat: adeo vt propterea & differantur, & proferantur [p] cuſtodiæ.

¶ Cuſtodiæ non ſolũ pro tribunali, [q] ſed & de plano audiri poſſunt, atque damnari.

Tryphoninus lib.4. Diſput.

LEX XIX.

IS cui fideicommiſſaria libertas debetur, non aliter vt ſeruus quæſtioni applicetur, niſi aliorum [r] quæſtionibus oneretur.

Teſtis, qui non debet examinari propter partis reuerẽtiã, examinatus, non facit indicium, nec probationem. Ba.

Paulus lib.3. Decret.

LEX XX.

MAritus, quidam hæres vxoris ſuæ petebat à Surro [s] † pecuniam, quam apud eum depoſuiſſe defuncta ſe abſente [t] dicebat: & in eam rem vnum teſtem liberti ſui filium produxerat apud Procuratorem, u deſideraueratque quæſtionẽ haberi de ancilla. [x] Surrus negabat ſe accepiſſe, & teſtimonium non oportere vnius hominis admitti, [y] nec ſolere à quæſtionibus [z] incipi, etiam ſi aliena eſſet ancilla. Procurator quæſtionem de ancilla. & ipſa torta concordauit cum teſte primo: & ſic iudex condemnauit Surrum. poſtea Surrus appellat ad Principem. Imperator dixit, q ancilla non debuit torqueri cõtra dominum ſuũ: & ſic dictũ eius pro nihilo eſſe, non ergo potuit iudex condemnare Surrum ex dicto vnius teſtis tantùm. & ſic recte appellatum. *Fraciſcus. Accurſius.*

t *Abſente*] ſcilicet, marito. hoc non ſine myſterio poſitum fuit. hic enim maritus veritatem ignorabat, & ideo ſic iuiſſe iurare non poterat: vnde dictum totius vnius teſtis non erat ſufficiens. ſi vero & ipſe, & teſtes iurarent, id eſt, iurare vellent, deferretur eis iuramentum, niſi reus ſic non eſſe iuret. tunc enim quia iuſiurandum actoris elidit reus. non deferetur ei actori ſecundum cõſuetudinem. Azo. ſed hoc dic vt not. C. de iureiuran. l. in bonæ fidei. vel illud in ciuilibus: at in criminalibus etiam inopia probationum non defertur.

u *Procuratorem*.] Cæſaris vel fiſci, vicem Præſidis agentem, vel ex conſenſu partium audientem: vt C. de iuriſdict. omnium iudic. l. 1. & de pedane. iudi. l. prima.

x *Ancilla*] ſcilicet, defuncti.

y *Admiſi*] vt C. de teſtib. Liuriſiurandi. Sed argument. contra. infr. de re mil. l. non omnes. §. à barbaris.

z *A quæſtionibus*] niſi præcedant indicia: vt ff.eo.l.1.in prin. ſed poſtea. vt hic ſubjicit. re probatur qõ ergo non præcedit indicium: ergo vnus teſtis non inducit præſumptionem. ſimilo. Sed contra. ff. de ac præleg. l. Theopompus nõ enim hic fuit reprobata ſententia quasi quæſtio eſſet habita nõ præcedente indicio: licèt hoc Surrus allegaret: ſed malè: ſed quia ancilla in cauſa pecuniaria cõtra dominum torta eſt: vt C. de quæſtionib. l. 1. Vel melius. quæſtio fuit habita antequam libertus diceret teſtimonium: & ideo allegabatur bene, ſibi non. vel ideo non fuit facienda quæſtio: quia talis teſtis ſic familiaris non inducit indicium: cum in teſtimonio à producente poſſit reuocari, vt C. de lib. & eo. lib. l. 1. in.

a *Habuit*] sed malè: vt statim dicitur.
b *Illicitè*] non illa ratione quia vnus testis tñ præcedebat, qui non facit indicium, vel præsumptionē: sed illa, quia in caput dñi torta fuit, in primam expositionē: vel quia ipsa prius fuit torta, quam de eius testimonium redidisset, secundum

nem de ancilla habuit. [a] cum ex appellatione cognouisset Imperator, pronuntiauit quæstione illicitè [b] habita, vnius testimonio non esse credendum, [c] ideoque rectè prouocatum.

Idem lib. sing. de Panis pag.

LEX XXI.

QVæstionis habendæ [d] cā neminem esse damnandū, Diuus Adrianus rescripsit.

Idem lib. 1. Sententiæ.

LEX XXII.

QVi sine accusatoribus [e] in custodiam recepti sunt, quæstio de eis habenda non est, nisi [1†] aliquibus suspitionibus [f] vrgeantur.

De pœnis.

TITVLVS XIX.

In imponendis pœnis tempus delicti non sententiæ inspicitur. h. d. Superius dixit in genere: hic in specie. Bar.

Vlpianus lib. 8. Disput.

LEX I.

QVoties de delicto [g] quæritur, placuit non eam pœnam subire quem debere, quā conditio eius admittit eo tempore, quo sententia de eo fertur, sed eam causam [h] sustinere [2†] quam sustineret, si eo tempore esset sententiam passus, cùm deliquisset. [i] Proinde [k] si seruus crimen commiserit, deinde libertatem consecutus dicetur eam pœnam sustinere debere, quam sustineret, si tunc sententiam passus fuisset, cum deliquisset. Per contrarium quoque, si in deteriorem conditionem fuerit redactus, [l] eam pœnam subire eum oportebit, quàm sustineret, si in conditione prior durasset.

Qui non habet in ære, dabet luere in corpore. h. d.

¶ Generaliter placet in legib. publicorum [m] iudiciorum, vel priuatorum [n] criminum, qui extra ordinē cognoscūt [o] Præfecti vel Præsides, vt eis qui pœnam pecuniariā egentes eludunt, [p] coercitionem [q] extraordinariā [r] indicāt. [3†]

Quicunque damnatur ad mortem naturalem, vel ad amissionem ciuitatis, vel ad seruitutē, dicitur damnatus rei capitalis. hoc dicit. Franc. Accursius.

Idem lib. 48. ad edict.

LEX II.

REi capitalis [s] dānatū sic accipere debēmus, ex qua cā damnato vel mors, [u] vel etiam ciuitatis amissio, [x] vel seruitus [y] contingit.

Loco pœnæ, aqua & ignis, successit pœna deportationis: & cum Princeps statuit aliquem deportandū, ille statim amittit ciuitatem. Præses autem hoc non potest facere: sed Præfectus vrbis sic. & damnatus statim amittit ciuitatē. Item prouocatione extinguitur pronuntiatum. h. d. cū §. seq. Franc. Accursius.

¶ Constat, postquam deportatio in locum aquæ, & ignis [z] interdictionis successit, [2] non prius amittere quem ciuitatē, quàm Princeps deportandū eum [4†] in insulam statuerit. Præsidem enim deportare non posse, nulla dubitatio est: sed Præfectus vrbi ius habet deportandi: [a] statimq; post sententiam Præfecti amittere ciuitatem videtur.

---

a † P. Fl. nisi ſ.

*Tres puniendis peccatis dēre esse ēs. declarat elegāter Gell. li. 6. Noc. At. ca. 14.

* Pōt ad hoc allegari. q. in ſtā est ſpectandum tōc. ſunt l. e. dudū. d. cle. ex. in gl. ſup verbo. electionis

a † In F. deē. cāri ſuſtinere.

b † P. F. in ducant.

Pœna diſſinitio.

Quæ ſint delicta, vel delictorum ſatisfactio: quæ à lege, vel magiſtratu legi imponatur.

Quid ſit pœna, elegantiſſimis verbis ex Senecā & Platone docet hic Cuiac.

QVæritur. ICASVS. Cum quæritur quæ pœna imponatur delinquenti, inſpicitur conditio delinquentis, cuius conditionis erat tempore quo deliquit: non autē inſpicitur cuius conditionis ſit tempore, quo ſententia datur, ſi ergo tempore delicti erat ſeruus: nunc ſcilicet, tempore ſententiæ incipiatur liber: punietur vt ſeruus, idē

---

c *Credendum*] plenè vel dic talis hois: vel die etiam ad iudicii præmissorū tormentorum. Accurſius.

d *Quæſtionis habendæ.*] dici. habitæ q.d. confeſſus in tormentis non damnatur: vt ſ. l. 1. §. Diuus. vel i. habitę non præcedente indicio: vt ſ. l. proxi. vel die. habendæ ſ. priè. q.d. nemo dānatur, quia tormenta recuſet: ſed remedijs Prætoris aſſiſtatur: vt ſ. de ver. inſpic. l. 1. §. quid ergo, vel dic non debet quis damnari, vt quoties opus eſt, torqueatur in pœnam alicuius delicti, de quo nō ſit conuictus. ſunt enim certæ pœnæ inter quas hęc nō eſt: vt j. tit. 1. l. 6. & l. ſeq. in prin.

Q. *ſitum*] CASVS. Cum de quibuſdam delictis cognoſcatur, ēt ſine accuſatore (quæ dic vt in gl. hic poſita) quæritur an eiſdem caſib. poſſit peti ſeruos alicuius torqueri nō præcedēt. indicijs? Et dicitur, q non: niſi enim præcedant aliqua indicia, non poſſunt ſerui torqueri, Franc. Accurſius.

e *Qui ſine accuſatoribus*] quod euenit in caſibus: vt no. ſup. de adult. l. 1. §. vnde quæri poteſt.

f *Suſpitionibus*] ſed præcedente ſuſpicione torqueantur: non dico damnentur: vt j. ſit prox. abſentē. quæ eſt argu. contra.

DE PŒNIS.

g *Quæſtio eſt delicti, vel delictorum ſatisfactio: quæ à lege, vel magiſtratu legi imponatur.*

---

h *Causam*] id eſt, pœnam.

i *Cum deliquiſſet*] niſi ſit ſtatuliber. vt ſ. tit. 1. l. ſtatuliber. Sed huic legi eſt cōtra. ſ. ſi ex noxa. eam. l. penul. Sol. hæc illā corrigit. Vel Sol. vt ibi. & facit C. ad legem Corn. de fal. l. ſi quis. & ſup. de teſt. l. ad teſtium. §. 1. & ſup. de iniu. l. iniuriarum æſtimatio. & de iuriſd. omn. iud. l. cum quædam. § quoties. & in prin. legis.

k *Proinde*] exemplifica: prædicta.

l *Redactus*] ex libero ſeruus: vt per ingratitudinē vel venditionem ad prætiū participandum.

m *Publicorū*] qualia ſunt ſ. d pub. iud. l. 1.

n *Priuatorum*] vbi criminaliter agitur: vt ſ. de priu. delic. l. 1. fin. Accurſius.

o *Cognoſcunt.*] vt ſit hodiè in quolibet publico crimine: vt ſ. de pub. iudi. Lordo.

p *Eludunt*] quia non poſſunt ſoluere. & facit ſ. de in ius voc. l. 1. & de off. Præſi. l. illicitas. §. 1. & facit C. de ſer. fu. lequicū que. §. q ſi. & ſ. de iuriſd. om. iu. l. ſi qs id qđ. §. in ſeruos. & C. de ſepulc. viol. l. 1. in fi.

q *Coercitionem*] ſcilicet in corpore.

r *Extraordinariam*] id eſt, extra antiquā ſolennitatem.

ſ *Indicat*] id eſt, imponant.

t *Rei capitalis.*] Quia plerunq. hoc tit. habetur mentio pœnæ capitalis: ideo hic exponit.

u *Mors*] naturalis.

x *Amiſſio*] quæ eſt mors ciuilis: vt de cō. tract. l. 1. §. 1. & ſeruitus dr mors ciuilis: vt ſubijcitur. & ſ. de leg. iu. l. ſeruitus. & facit ſup. de iure patro. l. eum. §. 1. & ſi quis cau. l. 1. §. fin. & de bon. poſſ. l. edictū §. fin. & inſ. de verbi ſign. l. licet. 1. & ſup. de pub. iud. l. 1.

4† P. F. de portatū in ſinuam.

y *Vel ſeruitus*] vt quia damnatur in metallum.

z *Succeſſit*] vt ſup. ad l. Iuliam pecul. l. 3. in prin.

a *Deportandi*] ſed & Præfectus prætorio, & qui vicē Præfecti ex Principis mandato cognoſcit: vt ſup. de legat. 3. l. 1. §. hinc. Item magiſtratus municipes nec etiam ſeruum ad mortem damnare poteſt: vt ſ. de iuriſd. omn. iud. l. magiſtratibus. & adde

adde q̃ no.ff.de off.Præfi.l.illicitas. § qui vniuersis. & de off.Præfe.vrb.l.1.§.relegandi. & sup.de iniust.test.l.si quis ex.§.eius. & facit inf.de interdic.& releg.l.inter.

a *Damnatus*] vt sup.ad Turpil.l.1. in fi.& quod ibi no.

b *Causa*] vt non videatur damnatus: vt arg.ff.quod cuiusq; vniuer.l.1. in fi.& ff. quod quisque iu. l.1. in fi.& de re iud. l.4. § condemnatum. & ff.de contratab. l.nõ putauit. §. non quis. Item facit inf eod.l. in metallum.

¶ Eum accipiemus damnatũ, qui non prouocauit. † cæterùm, si prouocat, nondum dãnatus a videtur. Sed & si ab eo, qui ius damnandi non habuit, rei capitalis quis damnatus sit, in eadem causa b erit: damnatus enim ille est, vbi damnatio tenuit.

Idem lib.14.ad Sabin.

LEX III.

PRægnantis mulieris consumendæ c damnatæ pœna differtur, quo ad pariat. * Ego quidem, & ne quæstio de ea habeatur, scio obseruari, quandiu prægnans est. d

Qui iussus est relegari, & non obtemperat, aut citius reuertitur, mittitur in exilium. & qui iussus exulare non obedit, pœna capitis plectitur. & nemo potest exulẽ reuocare, nisi Princeps. h.d. tota lex.

Marcellus 2† lib.13.Iuſti.

LEX IV.

RElegati, siue in insulam deportati, debent locis interdictis abstinere. & hoc iure vtimur, vt relegatus interdictis locis non excedat: e alioquin in tempus quidem relegato, perpetuum exilium relegationis, f in insulam relegato g deportationis, 3 † in insulam deportato, pœna capitis h irrogatur: 4 † & hæc

¶ Eum accipiemus damnatũ, qui non prouocauit. † cæterùm, si prouocat, nondum dãnatus videtur. Sed & si ab eo, qui ius damnandi non habuit, rei capitalis quis damnatus sit, in eadem causa erit: damnatus enim ille est, vbi damnatio tenuit.

Idem lib.14.ad Sabin.

LEX III.

PRægnantis mulieris consumendæ damnatæ pœna differtur, quo ad pariat. Ego quidem, & ne quæstio de ea habeatur, scio obseruari, quandiu prægnans est.

Qui iussus est relegari, & non obtemperat, aut citius reuertitur, mittitur in exilium. & qui iussus exulare non obedit, pœna capitis plectitur. & nemo potest exulẽ reuocare, nisi Princeps. h.d. tota lex.

Marcellus 2† lib.13.Iuſti.

LEX IV.

RElegati, siue in insulam deportati, debent locis interdictis abstinere. & hoc iure vtimur, vt relegatus interdictis locis non excedat: alioquin in tempus quidem relegato, perpetuum exilium relegationis, in insulam relegato deportationis, 3 † in insulam deportato, pœna capitis irrogatur: 4 † & hæc

† P.F.p mucabit.

Diod.li.1.air eãdẽ l.eẽ apud Aegyptios. & ab his Solonẽ simile trãstulisse Athenas.

2 † Martianus.

5 † P.F.in ipsis quidẽ relegato, ppetuum exilium: in perpetuũ relegato, insulæ relegationis: in insulã relegato. &c.

4 † P.Fl. adrogat.

c *Pragnantis mulieris consumendæ*] putà, quæ debuit comburi.

d *Prægnans est.*] ad hoc ff. de statu hom. l. Imperator. & ff. de mor.infer.l.negat. & sic prodest partus alij antequam nascatur. & ita fit contra. ff. de verb.sig.l.quod dicimus. & ff. de stat.ho. l.qui in vtero. Solue hic speciale: vel hic non principaliter. Itẽ nunquid quadraginta dies post partum? ad quod sup. si quis cau.l.2. §.si non pp.

ADDITIO. Dic sm Dy. q̃ in hac lege ponuntur duo casus. Primus, q̃ differtur executio: & in hoc non dẽt differri executio intra illos quadraginta dies: quia cessat rõ. q̃ hic ponitur pp partu. Secundus est de torturata: & tunc dẽt differri: qa tunc cũ sit debilis, moreret: & iõ iudex excedens modũ puniret. dẽt ergo differre, donec sit fortis ad torturam, secundum Bar. hic.

R *Elegati.*] CASVS. Relegati in deportati in insulam dñt abstinere locis interdictis. si aũt non abstineant: tunc auget pœna. nã si erat relegatus ad tps: nũc in perpetuũ exiliũ relegatur. Itẽ si erat relegatus in perpetuũ: nũc deportabitur. Itẽ si erat in insulã deportatus: pœna capitis nũc imponit. Vltimo dicit, nemo pt cõcedere cõmeatũ vel remeatũ exuli, nisi Princeps. & est cõmeatus licẽtia de loco ad locũ eundi. sed remeatus est licẽtia domũ reuertendi. Fr. Ac.

e *Non excedat*] præceptum iudicis.

f *Relegationis*] irrogatur. quod est inf.

g *Relegato*] in perpetuum. Accursius.

h *Capitis*] sed nonne deportatio est pœna capitis: vt sup.de publ.iud.l.a. & inf.eo.l.capitalium. in prin.1. respon.? sed hic dicit ad literam capitis amputatio. Item ad hoc q̃ augeatur pœna, si non pareatur minori, facit inf.eo.l capitalium. § in exulib. & C.de pa.po.l.3. & de Epis.& cler.l.quicunque. & ff.eo.l.aut damnum. §.inter. & in Auth.de sanc. Epis. §.si monachus. & in Auth. vt lic.mat. & auiæ. §.his quoque. & in Decret.11 q.3 c.si quis Episcopus.

i *Excesserit*] aliàs non. & tunc dic, i. accesserit aliàs sine non: & tunc dic, excesserit, i. recesserit de exilio. & secundũ hoc debuit, scilicet, stare.

k *Commeatum*] eundi: sed remeatum domi.

l *Ex aliqua causa*] magna. & iusta causa est eius voluntas. & facit sup.tit.1.l.1. in fi & quod ibi no.

A *Bsentem.*] CASVS. Absens de crimine non dãnatur. Itẽ ex suspicionib. aliquis nõ dẽt dãnari: & reddit mirabilis rõ. satius. n. ẽ &c. Itẽ aduers̃ absentes contumaces, qui citati nõ obediũt iudici põt sñia ferri, sicut in priuatis iudicijs. sic & in publicis. sed hęc vũr ꝓtia. nã primo dixit absentẽ nõ dãnati. nũc dicit posse damnari. sed certè non sunt ꝓtia. nã in absẽtẽ pt pecuniaria pœna imponi, vel quę infamiam cõtineat. Itẽ vsq; ad relegat. pœna põt imponi in absentẽ. maior putà metalli, vel capitis & pt in absentem ferri.

¶ *In accusatorem*] Qui accusat & desistit, punitur quãq; vltra pœnam Turpilliani. Itẽ magis punitur q̃ scienter delinquit, quam qui casu. Frã. Accurs.

m *Absentem.*] No. ab sentẽ non damnari: vt hic. & C.de accus. l. absentẽ. & de adul. l. si quondam. & ff. de requi. re. l.1. et li. cõtest ꝑ eum ante absentiam: vt C.de requir. re. l.1. qã secus est in ciuilib. vt C. ad iud. l. properandũ. §. 1. Sed ꝑ. ff. de proc. l. seruũ. §. publicè. ibi. vbicunque. &c. & ff. ea. l. §.1. sed ibi solmes. Item ꝑ. C. eo. l. nec diu. Sol. ibi spãle. Itẽ ꝑ. C. de adult. l. quãuis indubitati. Solue vt ibi. Item ꝑ ff. tit. 1. l. fi. Solu. vt ibi. Item an libellus põt dari. vel accusatio recipi? Vi q̃ non: vt C. de accu. l. absentem. quod quidã dñt, tu dic q̃ sic: vt C. de exhib. re. l.2. §. ex lõginquo. sed nõ procedatur: vt d. l. absentẽ. Itẽ nec ꝓcur. ꝓ eo adueniat: vt posset dãnari eius nõe: vt ff. de publ. iud. l pen. §.1.

n *Damnari.*] No. ex sola præsumptione quem non grauari. sic ff. de min. l.3. §. idẽ ñ cõfitetur. & ff. de vẽ. in poss mit. l. 1. §. sed & si incertum. & arg. C. de prob. l. sciant. Sed arg. ꝑ. C. de adul. l. si hiq adulterij. & in Auth. vt lic. ma. & auiæ. §. his illud. sed in illis est præsumptio legis: hic hominis.

o *Satius*] id est. melius

p *Aduersus contumaces*] absentes, vt subijcit. illi is contesta. r vel non: vt dices inf. l. proxi.

q *Denunciationibus*] preconum.

r *Nec edictis*] in albo: vt in Auth. de litig. §. omnẽ. & facit ff. de re iud. l. contumacia. §.1. & C. quo, & qũ iud. l.2.

s *Pronunciari*] id est. proferri.

t *Iudicium*] i. in priuatis pronunciatur in absentem: & sic in his publicis. Et sic no. pro nobis. vt eodem modo sint faciendæ citationes: vt no. sup. de publ. iud. l. inter. licet ibi plures: vt sup. de fer. l. fina. nec forte in confessum pronunciatur in crimine: vt sup. tit. 1. l. 1. §. Diuus. & quod subijcit, potest quis. supple. tamen: & soluitur contra. quod est in princip. l. & superiori respon. alij habent sup. sed secundum. &c. & legitur hic, sed potest. &c

5 † P. Fl. Aufiduo. Dua. Absidio.

6 † Aliàs. Sanctius.

7 † P. F. & absentes.

8 † In P. F. deest. ſd.

Præsumptione sola q̃ non grauatur.

1 Sing. est ista gl. ad hoc ꝓpositũ. q̃ licet sñia & possit ferri regulariter, nisi li. cõt. l. fi. §. illud. ñ ibi plenè not. C. de tẽp. ap. nũ. secus est in causis criminalib. Bolog.

sest de calūnia accusati vt ff. de obseq. l. patēs. & de bo. lib. l. qui cum. §. si pactis. & tamē incidit in Turpil. de fisiēs: vt in ea. l. §. sed si minor. sed fortè incidit si est in euidēti calum. Et sic in omnibus prædictis dicas in quib. dixi dari exemplum. & etiam in inarito, & secundum hoc habet locum. q hic dicitur. vel dic, vt dixi in d. §. sed si minor. Item dicunt quidam Azo. posuisse exemplum è contra in liberto qui non potest patronum accusare etiam prosequendo suam iniuriā: vt ff. de acc. l. hi. §. 1. quasi si desistente nō iocidat in Turpil. q non est verum vt sup. l. 1. §. accusationem. Sed certè hoc non dixit: sed dixit, q non potest patronū accusare de alio: & ideo nec de hoc. q patronus in aliqua accusatione in Turpil. incideret: & sic benè dixit. Accurs.

a *Desisterit*] etiam nō petita abolitione.

b *Non potest*] aliàs, non puto. & aliàs, nō potest.

c *Soluitur*] vt sup. de pub. iud. l. defunctis. & C. si reus, vel accusator. fuer. l. 1. & ff. d *Alio*] i. accusatio.

e *Maiestatis*] in duobus casib. vt s. ad leg. Iul. maie. l. fi.

¶ P.F. Severus.

f *Repetundarum*] vt ff. de accu. l. ex indiciorum. & C. ad leg. Iul. repe. l. 2. & l. fi. in fi. & C. de hæret. l. Manicheos. Accurs.

g *Non idem*] superueniens casus non excusat precedens delictū: sic ff. de fur. l. inter omnes. in princ. & sup. de cōdi. fur. l. qui furtum. & C. de spō liatris. & sup. qui fauſd cog. l. fi. decesserit. & de vi, & vi ar. l. 1. §. rectissimè. & eo. mo. l. in reb. & C. de fideiuſ. l. sanctimus. Sed arg. contra sup. de rei vend. l. si autem. §. si homo. & sup. quod vi aut clā. l. fi. alius. §. est & alia. & ad leg. Tho. de iac. l. fi. §. 1. Accurs.

h *Non est*] no. remittendo &c. vt sup. de edēd. edic. l. quæritur. §. si venditor. & ff. eo. l. qui desistit. & l. mulier. §. 1. & sup. ad leg. Iul. de adul. l. 2. §. 1. & l. si maritus. §. si negauerit. & C. de adul. l. abolitionem. & C. de pac. l. post quam. & C. eo l. 3. §. 1. Accurs.

i *Non præcesserit*] maximè secūdum H. sed Io. nil subaudit, quasi aliàs non incideret in Turpil. licèt lis non sit contesta. quod dic. vt sup. eo. l. quæritur.

k *Post abolitionem*] publicam.

l *Abolitio*] aliàs intra xxx. dies & si non habeas. subaudi. m *Abolitione*] vtraque fuit publica. & facit sup. l. ami priuatim. §. fin. Item facit C. de tempo. in integ. resti. l. 1. a. 3. & q. Accurſius.

Qui post mortem reu desistierit ab accusatione, non incidit in hoc Senatusco. sed ille, qui prius desistit, licèt reus postea moriatur .. euadet pœnam huius Senatusc. exceptis criminibus hic positis. h. d.

¶ Si propter mortem rei accusator desiluerit, a nō pōt b hoc Senatusconsulto teneri: quia morte rei iudicium soluitur: c nisi tale crimen fuerit, cuius actio d etiam aduersus hæredes durat: e veluti maiestatis. c

¶ Idem in accusatione repetundarū f est, quia hæc quoque morte non soluitur. Cæterum, si postea quam accusator desiluit, reus decesserit, non ideo g magis delictum accusatoris releuatur. Nam eum, qui semel desiluit, si postea accusare paratus sit, non esse h audiendū, Diui Verus, i † & Antoninus statuerunt.

¶ Qui post inscriptionem antē litem contest. vel anno, vel biennio agere nō potuerūt, k varijs Præsidum occupationibus, vel etiam ciuilium officiorum necessitatibus distracti, in Senatusconsultum non incidunt.

Abolitione publicè concessa antequam reus iterum accusetur, alia abolitio est concessa: dicitur quod triginta dies incipiunt currere accusatori finita secunda abolitione, intra quos potest iterum accusare.

¶ Quamquam prius reum quis detulerit, & post abolitionem l antequam reus repeteretur, intra triginta dies alia abolitio m superuenerit, non tamen ex superiore, sed ex secunda abolitione n dies triginta computantur.

Paulus lib. sing. de Adult.

LEX XVI.

DOmitianus rescripsit, q de feriis, & de abolendis reis dicitur, n non pertinere ad seruos, o qui accusati, in vinculis esse iubentur, ne p † iudicium finiatur. P

Ad crimina, in quibus ex utraque parte incumbit onus probandi, abolitio non porrigitur. Bar.

Modestinus li. 17. Respon.

LEX XVII.

LVcius Titius Seiū reum falsi fecit, & priusquam persequeretur, q indulgentia reorum crimina abolita sunt. quæro, si postea eum iteratò reum non fecerit, an in Turpilianum Senatusconsul. inciderit? Modestinus respondit, abolitionem reorum, quæ publicè r indulgetur, ad hoc genus criminis non pertinere. f

Non valet abolitio impetrata sine cōsensu aduersarij, si diu lis est ventilata. Item nec impetrata sine causæ cognitione: immò si accusator desistit, aut non probet, punitur. h. d. tota lex.

Papinianus. 3 †

LEX XVIII.

IMperatores Verus, & Antoninus 4 † Augusti Iulio Seuero 5 † rescripserunt, cum satis diu litem traxisse diceretur, inuito aduersario nō posse eum abolitionem s accipere. Item rescripserunt, nisi euidenter t probetur consentire aduersarium, abolitionē non dari. Item rescripserunt, cum in crimine capitali abolitionem, vt in re pecuniaria x petitā esse diceretur, instaurandam 6 † esse nihilominus cognitionem, & 7 † si non probasset hoc, quod proponeret, non impunè eum laturum.

n *Domitianus. Dicitur*] sup. eo. l. aut priuatim. Accurs. o *Ad seruos*] nā interim dū feriæ durant, nō liberātur. vt ff. de cust. reo. l. 2. circ. princ. Sed ar. ff. d. acc. l. hos accusare. §. 1. seruus.

p *Finiatur*] finiretur aūt: quia si ille exiret, forte fugeret, & sic frustra amodo procederetur in accusando & hoc si habeas. finiatur. aliàs poniat. nam punitur iudicio quodammodo cum deseritur, vel pro deserto habetur. Accurs.

q *Vtrum*] CASVS. Accusaui quendā de falso: & antequam sententiam obtinerē abolitione publicè facta oportuit me desistere. an. q finitis feriis ff. non reaccuſo eū. incido in Turpil. Et sic no. hoc speciale. & die, vt in gl. ff. si in ea. Accurs. Pran.

q *Persequeretur*] vsq; ad sententiam. Accurs. r *Publicè*] id. de priuata: vt C. de aboli. l. fallaciter. §. fi. sed in vtraq; ff. C. de fal. l. si docueris. Solet certa scientia fuit ibi cōcessa gūalis, vel spālis.

f *Non pertinere*] incidit ergo in Turpil. post feriasi ad accusationem non redierit: quod non est in alio vt sup. l. si intercedente. Accurs.

s *Impetrata*] CASVS. Accusaui quendā. non possum petere abolit. vt desistam inuito aduersario, vel eo ignorante. sed si expresse cōsentiat possum. Secundo dicit: in accusatione capitali abolit impetrata. & sine causæ cognitione habui aboli. dē. q non tenet. vñ si non probaui, q in accusatione deduxi: punior. Pr. Accurs.

t *Abolitionem*] priuatam: de qua loquitur tota hæc l. & facit C. de abolit. l. fallaciter. §. quandò autem.

u *Nisi euidenter*] circa eundem casum. & sic nec contradicente nec etiam tacente: sed oportet, quòd expresse consentiat. ad quod sup de procu. l. filius. §. inuitus.

x *In re pecuniaria*] i. non causa cognita: quòd est operæ vt sup. l. 1. §. aboliti. & C. de aboli. l. §.

1 † Aliàs donec. sed cum hac cōcordat lectio Fl.

3 † P.F. Papyrus Iustus. l. 1. de Cōstit.

4 † Antoninus. & Seuerus. P.F.

5 † P.F. Vero.

6 † P.F. diceret: restauādi.

7 † P.F. ita vt.

DE

DE REQVIRENDIS REIS.

¶ De reis absentis, sub intelligendum, statutum esse edidit Cæsar, qui nonnulli etiam observant vtilia.

Diui Veri.] CASVS. Nemo absens punitur, & si quis de quo quis absens accusatur, de quo deberet imponi pena operis metallici vel similis, vel capitalis, tunc non debet damnari absens: sed requiritur, & secundo annotari. Item tertio requiritur per edicta. & etiam literæ demandantur magistratui illius ciuitatis, in quam aufugit, vt hoc illi innotescat. & ex tunc per annum expectatur, & intra annum veniens & satisdans offerens, bona sua recuperat, nec fiscus ea habet. Item si intra annum decedat, & sic accusatio est extincta, eius heredes percipiunt bona defuncti, & habebunt. Franc. Accurs.

a *Magni*] scil. Imperatores.

b *Puniatur.*] etiam literæ consentit. vt C. eod. l. 1 Sed an accusari? Respon. vt dixi inf. de pœn. Absentem. 2. respon.

c *Recte facitis.*] nisi in casu. vt C. de pœ. l. ne diu. & fa. inf. de pœn. l. absentē in prin. & C. de ac. l. absentē, & si per vim, vel alio modo l. 2. & in Authen. de litig. §. omnem, & imponitur pena relegationis vel minor. vt infra de pœn. l. absentem, §. 1. & 2.

d *Animo*] pro certè. Accurs.

e *Pro simplem*] quæ facit aliquem seruū pœnæ.

f *Suæ capitalem.*] vt deportationem, quæ facit perdere ciuitatem.

g *Pœna*] ab hoc d. l. absentem. 1. primo & secundo.

h *Requirendus.*] i. requisitus. aliàs requirendus f. antequam requiratur, quod in idem recidit. primo ergo debet requiri ad instar ciuilis. vt dixi sup. de publ. iud. l. inter. Secundò bona annotantur dicendo, omnia bona pono in bonis fisci, nisi venerit intra annum. & describentur. vt inf. l. fin. & ab hac sententia conditionali appellatur. vt C. si pen. appella. l. eius qui. secundū vnum intellectum illius l. nec tamē fiscus de facto occupat, nisi post annum. vt inf. l. 2 & l. 6. Tertiò iterum requiritur per edicta. vt subijcit, Præsides &c. & ex quo innotescere potuit, computatur annus, vt inf. eo. l. annus, vt subijcit. Item

i *Annotabitur est.*] i. bona describuntur in publicum.

k *Facere*] tertio loco.

l *Edictis.*] f. in albo positis. Accurs.

m *Iubeant.*] edictis: ideo vt possit &c.

n *Innotescere.*] i. eos fieri certos.

o *Per eos.*] f. magistratus.

p *Exhinc.*] i. ex quo edicta posuit. Hugo. & illi innotuit. Azo. vel forte satis est publicè innotescere: vt inf. eo. l. annus. & expressum videtur Authen. vt nulli iud. §. si quid verò quis rē si inueniatur. statim capiatur & reducatur: vt ibi.

q *Purgandos.*] quantum ad bona, vt infra l. proxi.

r *Requirendum.*] edictis vel literis.

s *Si præsens præsidem.*] sit hic caput versus. si Præsidē &c. vel sub. & si Præ. &c. Accurs.

t *Obtulerit*] de standō iuri. Accurs.

u *Mandatis.*] f. Principum Diui Seueri & Antoni. vt su. in principio huius l.

x *Transmittuntur.*] vt C. eod. l. 1. & Cæs per. ap. l. eius qui. nisi sit crimen. quod moriū non extinguatur. vt sup. ti. 2. l. 1. in Senatusc. §. si propter.

ANni.] CASVS. Annus datur, vt intra annum non occupentur bona à fisco. & si fiscus fecerit per xx. ann. post annota. q non occupauit bona: remanent amodò præscrip. hæc n. præscrip. xx. ann. regulariter curia contra fiscum, nisi minor quandoq; repetiatur. & da de hoc exemplum. vt in glo. & hoc dicit hæc lex & sequens. Francisc. Accurs.

y *Ad occupanda.*] vt interim non occupet, sed annotet. Accurs.

z *Per viginti annos*] post annotationem. vt inf. de iure fisci. l. prima & C. de fol. Querela. & inf. eodem. l. annus. & sup. de diuer. præ. l. in omnibus. & inf. l. proxi. quæ huic continuatur. Accurs.

a *Quacunque...apud*] l. contra. Accurs.

b *Præscriptio*] l. minor. l. contra fiscum pertinens. vt quadriennij. vt C. de quadri. præscrip. e. totum. & facit sup. proxi. cum suis concor.

Annus

De requirendis reis, [1]† vel [2]† absentibus damnandis.

TITVLVS XVII.

Dictum est supra de variis, & diuersis delictis. Item dictum est qualiter contra accusatorem non persequentē, vel persequētem calumniosè procedatur: sequitur videre qualiter procedatur contra reum sed quia reus quandoq; est contumax, ideo præmisit, qualiter procedatur contra reū contumacem, vt in hac ti. quandoque verò, quia reus est præsens, ponit qualiter procedatur contra reum ad criminis examinationem, vt inf. ti. de quō. post maleficium verò inuētum ponit qualiter procedatur contra reum ad pœnæ impositionem, vt inf. tit. de pœnis. Bartolus.

Martian. lib. 2. Publ.

LEX PRIMA.

DIui [a] Verus, & Antoninus Magni [a] rescripserunt, [3]† ne quis absens puniatur. [b] & hoc iure vtimur, ne absentes damnentur. Nec enim inaudita causa, quem damnari æquitatis ratio patitur. [c]

¶ Si autem [d] grauius, quis puniatur, puta in opus metalli, vel similem [e] pœnam, siue capitalem, [f] hoc casu non est irrogāda in absentem pœna, [g] sed absens requirendus [h] annotandus [4]† est, [i] vt copiam sui præstet. Præsides autem prouinciarum circa requirendos annotatos hoc debent facere, [k] vt eos, quos annotauerint, iudicijs [l] adesse iubeāt, [m] ne possint innotescere [n] eos, [5]† qui annotati sunt. Sed & literas ad magistratus, vbi consistunt, mittere, vt per eos [o] possint innotescere, requirendos [p] reos [6]† esse annotatos, & ex hoc [p] annus computetur ad se purgandos. [q]

¶ Sed & Papinianus lib. xvj. Responsorum scribit, requirendum [r] annotatum, si prouinciæ Præsidem [s] intra annum adierit, & sui copiam obtulerit, [t] non esse locum mandatis, [u] vt bona fisco vendicentur: nam, & si intra annum mortuus sit, crimine scā expirat, & perit, & bona eius ad successores transmittuntur. [x]

Anno præscribitur contra fiscum ante annotationē: sed annotatione facta præscribitur contra fiscum viginti annis. h. dicum l. seq.

Marcellus [7]† lib. 2 Public.

LEX II.

ANni spatium ad occupanda [y] bona eius, qui requirendus annotatus est, pertinet: sed si, per viginti annos [z] bona eius fiscus non occupauerit, postea præscriptione, vel ab ipso reo, vel ab hæredibus eius summouebitur.

Martianus li. 2 de Publ. iud.

LEX III.

QVacunque enim quæstionem apud [a] fiscū (si non alia sit propria [8]† præscriptio [b]) viginti annorum silentio præscribi Diui Principes voluerunt.

1† Reis, non est in P. F.

2† Alias, nec.

3† P. Flo. Reis.

4† P. Flo. adnotari est.

5† P. Flo. eis.

6† P. Flo. requirendos se esse annotatos &c.

7† P. Flo. Macer.

8† Propria non est in P. F.

ANnus.] CASVS. Hic dicit à quo tempore competatur annus, postquê non recuperat bona accusatus, sed quãdocunque reuertatur, etiam post annum potest de crimine se defendere. Fr. Accur.

a *Nulla temporis præscriptione.*] etiam centum annorum, vt C. eo. l. 3. est enim exceptio, & sic non tollitur tempore, vt sup. de exceptio. do. l. penè, §. fi.

2† P. Flo. Macer.

b *Defensione.*] ipsius criminis Accur.

Marcellus 1† *lib.* 2. *de Publ. iud.*

LEX IIII.

ANnus exinde computandus est, ex quo ea annotatio facta est, 2† quæ vel edicto, vel etiam literis ad magistratum factis publicè innotuit. Ergo & viginti annorũ tempus exinde fisco numerabitur, ex quo annotatio publicè innotuit. In summa, sciendũ est, nulla tẽporis præscriptione a à causæ defensione b sum moueri eum, qui requirẽdus annotatus est.

Reus habet annũ ad se purgandum. Quod si non venerit intra annum, bona eius transeunt ad fiscum, & fiet vẽditio, vt in tutela dicitur. h. d.

Modestinus lib. 12. Pandect.

LEX V.

MAndatis cauetur, intra annum, requirendorũ bona obsignari, c vt si redierint, & se purgauerint, d integram rem suam habeant: si neq; redierint, 3† neq; qui se defendãt habuerint, tũc post annum bona in fiscum cogantur: e & intra annum medio tẽpore mouẽtia, si qua sunt, ne autẽ mora deteriora fiant, aut aliquo modo intereant, venire debere, f pretiumque eorum in depositio esse, Diui Verus, 4† & Antoninus sanxerunt. Sed & Diuus Traianus inter mouentia g fructus quoq; haberi rescripsit.

¶ Curandum est autem ne quid ei, qui profugit, medio tempore à debitoribus eius soluatur: ne per hoc h fuga eius instruatur.

Andatur.] CASVS. Nunc dicit, quod intra annũ post requisitionem possunt bona accusati obsignari, vt sic nõ diminuantur, & si intra annum reuertatur accusatus, ea recuperet, si autem non venerit, bona eius confiscantur, & si qua bona mobilia sunt, quæ ex mora possunt fieri deteriora, possunt vendi intra annum, & pretium deponi & appellatione mobilium continentur etiam fructus. Item iudex debet curare ne debitores illius accusati, qui fugit, soluant debita ei. Franciscus Accursius.

2† Facta est, nõ est in P. F.

c *Obsignari.* id est, publico assignari, vel vetius quasi sub sigillo poni, vt non diminuãtur, vt statim innuit. sic ergo sententia de annotandis bonis fertur sub conditione, vt no. sup. l. 1. in prin.

d *Purgauerint.*] qualiter purgatur? Respond. excusando, & satisdando de standoiuri. ad quod est sup. de publ. iud. l. penult. §. 1. & sup. l. 1. §. 6 prouinciæ Præsidẽ, quæ lic est in ciuili, vt in Auth. de exhib. §. si verò quædam. Sed quidam dicunt, quod demum lata sententia absolutoria, rehabeant bona, ad quod Insti. de suspec. tuto. §. si quis autem. Accursius.

3† P. F. respõderit.

e *Cogantur*] licèt postea de crimine velit incipere se excusare, vt C. eo. l. 2. in fi & sul. proxi.

f *Debere*] ad hoc sup. de pet. hær. l. Diuus. & C. de admin. tut. l. fi. in fin.

4† P. Flo. Seuerus.

g *Mouentia*] i. mobilia. Accur.

h *Hoc*] facit §. de sol. l. reo. contra. Sol. hic fugit, ibi non. Ita facit C. ad leg. Iul. maie. l. fi.

DE QVAESTIONIBVS.

Tit. continuationem hic habes ex Cuiac. qui nonnulla obseruat, & pœne definitionem tradit.

IN crimínibus.] CASVS. Causa inuestigandorum criminum qõ adhiberi solet, & quando fiat quæstio, & inquantum credatur quæstioni, est videndum, & certè quæstio non fit cum indicia non præcedunt. si ergo præcedant indicia quæstio potest fieri. Item quæstioni soli fides scilicet ipsa nõ adhibetur. & quod non fit à quæstione, siue à tormentis incipiendum, rescripto Diui Adriani cauetur. verba cuius rescripti ponuntur in litera. Item cum multi sunt torquendi, incipiendum est ab eo, de quo sit verisimile veritatem melius aperiri.

¶ *Ad quæstionem.*] Cum accusem Titiũ de aliquo delicto: 5† quem sunt aliqua indicia, & volo facere torqueri aliquos, quos produco de mea domo: non audior. Item si Titius, & eius vxor tenuerunt aliquam sicut filiam eorum, & nunc dicat aliquis non esse filiã eorum: non de facili ei creditur. Franciscus Accursius.

5† Eruendis. P. Fl. Dua. Bu. placet vt scrutandis. legatur. Scrutari autẽ crimẽ est argumenta sceleris inquirere.

6† P. Flo. fed.

l *In criminibus seruandis.*] i. inuestigandis. Accur.

k *Quæstio*] quid quæstionis verbo continetur, dicitur sup. de iniur. l. item apud Labeonem, §. quæstionem. & ad Syll. l. 1. §. quæstionem.

Et non esse] docet qũ fit facienda per cõtrarium, dicendo quãdo non: quia tunc cum non sunt indicia, non facienda est, & sic est sup. de his qui sunt sui, vel alien. iur. l. 1. Item quatenus docet inf. cum dicit, neque adeo &c. & dic adeo. l. vt ei fides creditur, vt inf. eod. §. quæstioni. Vel dic, adeo scilicet, vt ab ea incipiamus. & ad hoc C. eodem. l. milites. & l. prima. & inf. eod. l. vnius. §. in ea. & C. de fal. l. sicut. Sed contra sup. ad Syll. l. prius. Sed certè non dicit prius. i. ante indicia, sed prius quam alij. Accur.

m *Continetur.*] s. non esse à tormentis incipiendum.

n *Rescripti*] i. epistolæ.

o *Admouetur*] de innocentia ad nocentiam. s. reus.

p *Confessio*] s. per tormenta. Accur.

q *Incipiendum*] vbi multi accusabantur, qui torquendi erãt, cum præcederent indicia, vt j. eo. l. vnius. Vel dic, q' vno accusato contra quem erant indicia, & multi petebantur torqueri: ab eo, qui minus timebat illum in quem torquebatur, incipiendum. Accur.

7† Memorabilia exempla ad hãc tã pertinentia refert Val. Max. li. 8 c. 4.

8† Nã confessio facta in tortura, etiã perseuerata, fine indicijs. nõ nocet cõfesso, vt plenè per Ale. cõs. 94. vol. 1. vbi dicit esse cõem opi. & Ale. multas quotas. ¶ opi. sũ secutus in apost. ad Lãsiã. de Ori. inc. qm cõtra falsam. cõfessiones. nu. 6. in ver. neque tenet ext. ã pb. ℣ fallit i trib. casibus p gl. positis in c. cõnem 33. q. 1.

9† Admouere reũ probationi. est ita argumentis eũ cõpellere, vt pene conuictus videatur. Bud. hic.

Prædu-

¶ *Produxerit*] facilè enim pro eo dicerent. ad quod C. de testib. l. 2 & ff. de testi. l. patet. & l. pen.

[b] *Subiectam*] i. quòd sit supposita. ad quod sup. de lib. agno. l. 1. §. Iulianus. in fi. §. licèt fi. arg. contra sup. de Carb. edict. l. 1. §. si quis in fi. §. Accur.

¶ *Idem Cornelio*] CASVS. Quæstioni vnius serui, i. dicto eius non creditur plenariè: sed alia argumenta requiruntur. Secundò dicit serui dicuntur aurũ alicuius exportasse cũ domino eorum, & de hoc torquentur. dicitur quòd non debent interrogari de domino. & si sponte dicunt de eo, non credetur.

¶ *Diui fratres*] Quæstio aliqua est inter hæredes de reb. hæreditarijs. serui eorũ cõmunes ex alia causa, quàm hereditatis, vel serui vnius eorum tantum non sunt super hoc torquendi: etiam si dicatur vnum hæredum quæsisse dominium fictitiè in illo seruo. v ¶ P. Sennio. vt & Paulò 5.

¶ *Seruum*] Seruus municipũ potest torqueri in caput cuiusque ciuis. Idem in seruo cuiuscũque corporis, siue societatis. vt possit torqueri cõtra quẽlibet de illo corpore, siue societate. Item ille, qui mihi seruit bona fide tanquam seruus, siue esset seruus alienus, siue liber homo esset, non potest contra me torqueri. Item liberus contra patronum non potest torqueri. Item nec frater contra fratrem. & omnes illæ personæ quæ contra certas personas non coguntur dicere testimonium, nec contra eas torquendæ erunt.

¶ *Seruum mariti*] Seruus mariti potest torqueri contra vxorem eius. Item aliquo damnato possunt serui eius quodam torqueri contra eum, cum dicitur eius esse. Item si manumisso seruum meum, hoc facto ne torqueatur contra me, potem torqueri contra alium. & intelligas eo casu, quo liberi homines torquentur. Item seruus, qui nunc est tuus, tempore autem accusationis incepta cõtra te, non erat tuus, bene potest torqueri contra te. Item seruus, quem dicis te emisse, si probo vendi, non tenuisse aliqua de causa, vt quia venditum tibi à pupillo sine tutore, vel alia de causa, & sic non tuum esse: potest torqueri contra te, cum tuus non sit: hoc tamen prius probato. Vltimo dicit, serui non sunt torquendi contrà dominum: & si torti fiant de facto, nulla fides habetur dictis eorum.

¶ *Diuus Seuerus*] Confesso accusati non habetur pro probatione, si nulla alia sit probatio. & hoc intelliges quando non persecutat in confessione: vel quando in tormentis fuit cõfessus. & die de hoc vt in gl. Domini mei Acc. hic posita.

¶ *Cum quidam*] Cum te accusarem de aliquo delicto, petebam seruum tuum torqueri contra te, volens serui pretium deponere vt tibi detur. dicitur, q nõ audior. Secundò dicit, serui tui torquentur occasione cuiusdam delicti, quod dicitur eos commisisse. si aliquid contra dominum dicunt, dominus ex hoc grauatur, i. nocet domino. & hoc dicebat quoddam rescriptum: sed hoc rescriptum correctum est: nam nullo modo præiudicat domino.

¶ *Ad quæstionem*] non esse prouocandos eos, quos accusator de domo sua produxerit: [a] nec facilè credendum subiectam [b] eam esse, quam ambo parentes dicuntur charam filiam habuisse, rescripto Diuorum Fratrum ad Luciũ Tyberianum emisso declaratur.

¶ Idem Cornelio Proculo rescripserunt, nõ vtique in ceteris vnius [c] quæstione fidem rei cõstituendam, sed argumentis [d] causam examinandam.

¶ Diuus Antoninus, & Diuus Adrianus Seruio [1] † Sabino rescripserunt, cum serui pariter cum domino aurum, & argentum exportasse [e] dicerentur, non esse de domino interrogandos, nec quidem si vltrò aliquid dixerint, [f] obesse hoc domino.

¶ Diui Fratres Leliano Longino rescripserunt, de seruo hæredum [g] non esse habendam quæstionem in res hæreditarias, quamuis suspectum fuisset, q imaginaria venditione [h] dominium in eo quæsisse hæres videretur. [i]

¶ *Incausa*] Dic ea sum, vt in gl. D. mei Accur. hic posita: quæ incipit, negotiator &c.

¶ *Qui quæstionem*] Docet qualis est interrogãdus, q torquetur.

¶ *Diuus Adrianus*] Seruus agricola Põpeij accusatus de aliquo delicto, positus ad tormenta, de se potest interrogari, de alijs autem si dicat, est rei iudicium, i. vt reus iudicaretur, vt scitur qui alij fecerunt delictum.

¶ *Quæstio*. Nunc dicit, quando creditur tormentis, & quando non. Item in istorũ quæstioni quãdoque habetur fides quãque non: vt si est inimicitia magna, eis nõ creditur: aliàs sic, vt hic habes in gl. 2 † P. F. nõ habui.

¶ *Cum quis*] Latrones quosdam reos & eos iudici assignaui, vt eos faciat torqueri ad sciendum, si sint latrones, vel non. ipsi tortis dicunt se latrones fuisse mecum. dicitur, quòd quantum est contra eos, creditur quantũ cõtra me est, nõ. & die vt in litera.

¶ *Si quis vltrò*] Licet quis sponte confitea tur se homicidium fe 3 † P. F. Quod in cisse: non semper eius confessioni fatur quidam enim ob metũ, vel similem causam, dicunt, quod non est verum: immo extat epistola quorundam, qua est cautum, quod seruus cuiusdam cum fassus se homicidium fecisse, & ex hac confessione damnatus: apparuit postea non culpabilem fuisse. & sic testium tum & dño eorundem eius pretiũ eum, & quẽ &c.

4 † P. F. Sennio.

5 † Mummio Lolliano. P. F.

assignatum vendito alij ipso seruo. sed Præses prouinciæ nõ põt mutare sententiã sua. sed hoc Principi mittere, & exponere literã. vt in gl. Domini mei Accur. hoc dicit nota lex. Ff. Acc.

[a] *Seruus omnis*] sed qu. C. eo. l. manus, sed certè nec in plurib. nisi præcedant alię præsumptiones. i. indicia: vt C. eo. l. in priu. d. *Argumentis*] facit sup. de custo. reo. l. Diuus.

[e] *Exportasse*] p furtũ. & theut. C. d. §. si serui. & l. vlt. §. seruo.

[f] *Dicerent*] l. sint quæstione. Accur.

[g] *Hæredum*] puta cũ si seruo ex alia causa, vel alienus eorũ. & no. hæredum. & sic duorum: quia secus in hæreditario. eũ alter negatur coheres: vt C. eo. l. hæreditatij. & C. eo. l. si & l. hoc quod. nam non constat, q seruus sit ibi in l. hæreditatij.

[h] *Venditione*] i. emptione. Accur.

[i] *Hæres videretur*] nisi hoc constet prius: vt inf. ea. l. §. si quis dicatur.

[k] *Ciuium*] singulorum.

[l] *Non sit vtilium*] singulorum. Accur.

[m] *In ceteris*] hic no. arg. ad similia, quæ sunt sup. de rei. diui. l. in tantũ. §. vniuersitatis. & ad idem sup. de reb. dub. l. cũ Senatus. & C. quod cuiusq; vniuer. l. 2 & in Decre. 34. dist. c. fraternitatis. alias in c. super. 14. q. 2. Accur.

[n] *Confitentium est*] C. eo. l. prædem.

[o] *In seruos*] ff caput. & facit C. qui acc. nõ poss. l. si magnã.

[p] *Non cogitur*] quos habes sup. de testib. l. 4. & 5. Accur.

[q] *Seruus Quarto*] arg. sup. ad Syll. l. 1. §. si vir.

[r] *Ipsius*] i. per damnationem: quod fit. vt inf. de bon. dam. l. 1. in prin. secus si alio modo: vt inf. l. præsi. & C. l. cattaneo. 6. li. & l. vnius. §. seruus in eius caput. & C. eo. l. seruos nõ solum. quæ sunt contra.

¶ Seruum municipum posse in caput ciuium [k] torqueri, sæpissimè rescriptum est, quia non sit illiorum [l] seruus, sed Reipublicæ. Idemque in ceteris [m] seruis corporum dicendum est. nec enim plurium seruus videtur, sed corporis.

¶ Si seruus bona fide mihi seruiat, etiam si dominium in eo non habeam, [2] † potest dici torqueri eum in caput meum non debere. Idem est & in libero homine, qui mihi bona fide seruit. Sed nec libertum torqueri in patroni caput, constitutum est, [n] nec quidem fratrem in fratris, [o] Imperator noster cum Diuo patre suo rescripsit: addita ratione, quòd in quem [3] † quis inuitus testimonium dicere non cogitur, [p] in eũ nec torqueri debeat.

¶ Seruum mariti in caput vxoris posse torqueri, Diuus Traianus Seruio [4] † Quarto [q] rescripsit.

¶ Idem Nummio Iuliano [5] † rescripsit, damnati seruos, qui dixerunt esse ipsius, [r] posse in eum torqueri.

a *Ne torqueatur*] nam liberi non torquentur, nisi vt inf. eo. l. ex libero.
b *In caput domini*] antiquis: vt dixi in superiori §.
c *Torqueri*] in his quibus liber torquetur.
d *Cognitionis*] s. accusationis.
e *Rei*] i. accusati.
f *Effectus*] s. seruus.
g *In caput eius*] s. domini, i. rei, cuius nūc est seruus effectus. & facit sup. de arbi. l. nō distinguemus. §. facere dotio. oportet ergo, quod tempore accusationis, vel antequam fuerit rei, vt in eum non torqueatur.
h *Constiterit*] per eū, qui dicit hoc (venditionem non valere. licet fit arg. contra ff. de Pub. l. quicunque. §. fin. & facit sup. ea. l. §. Diui fratres.
i *Instruat*] s. dictum seruorum in quæstione positorum.
† P. F. Item Seuerus Spicio Antigono &c.
k *Multò minus*] ad hoc inf. l. Diuus §. ex quibus & C. eod. l. 2. & de testib. l. seruos. Accur.
l *Pro exploratis*] i. probatis. Sed arg. contra sup. de custo. reo. l. si confessus. & C. de quæst. l. qui sententiā. & sup. de minor. l. auxilium. §. sed vt ad leg. Iul. Solu. valet si perseueret: vt ibi. alias non: vt hic. arg. inf. eod. l. §. si quis vltro. Alij, vt Ro. quòd hic in tormentis: ibi sine tormentis: vt argumen. eiusdem §. si quis vltro. Item contra C. de confess. l. 2. Sol. ibi in ciuili. Et no. q̄ dominus seruū confitentem & inuitum potest defendere: vt ff. de appella. l. non tantum. & sup. de libe. cau. l. 1. 2. 3. & 4. & vere in his, qui scientib. & C. de libe. cau. l. principaliter.
m *Non aperte*] alias non oportet. & facit Inf. eo. l. pen.
n *Cognoscentis*] iudicis. Accur.
o *Pretium*] domino dandum. & facit C. eo. l. 1.
p *Offenditur*] ad hoc sup. eo. l. §. Diuus Antoninus. & inf. eo. l. vnius. §. seruc. & C. de testi. l. seruos.
q *In causa tributorum*] negotiator seruorum præstat vectigal pro seruis, etiam si sint alicuius ciuitatis: & debet eos profiteri: & quod hoc faciat, inducit eum pœna capitalis, quæ sibi celanti & seruo conscio imponitur: vt C. de vect. l. vniuersi. §. fi. & l. 1. & dic Reipub. alicuius ciuitatis non Romanæ: vt sup. de pub. l. locatio. §. fiscus. & incipit constructio ibi quoque &c.
r *Quod*] s. periculum. vel quæ. s. ratio. & in quibus, s. tributis. i. sub quibus: vel dic, seruos alicuius ciuitatis torquendos in causa tributorum: nō dico ciuitatis Romanæ: vt ff. de adult. l. si postulauerit. §. iubet. & §. ratio. & cōstrue vt sup. & quod dicit seruos. s. torquēdos, quib. i. sub quibus tributis.
s *Professionem*] i. manifestationem seruorum delatorum: vt C. de vect. l. omnib. secundum primum casum, vel i. del. diuisue testimonium. secundum alium, in primo fit professio a deferente, in secundo a seruo.
t *Interrogare*] nisi in se torqueatur: vt inf. proxi. §.
u *Suggerentis*] quòd Lucius fecerit.
x *De se*] sup. proxi. §. contra. Solu. vt ibi.
y *Amplius*] quàm de se, quod de alijs dixit. certè hoc sequitur, ideſt, sentit, vel est indicium rei, si in die reatur reus: non tamen culpa interrogationis, ideſt, interrogationis: quia bene fit debuit interrogari.
z *Non semper*] imò semper: vt inf. eodem. l. edictum contra. Solu. illa secundum istam. Item facit C. quando appel. fit. l. 2.
a *Ab eis*] aliàs, ab eis: aliàs ab eius scilicet criminis in quo torquetur. Et no. q̄ aliquis ex causis formabit quis suam opinionem. & mutat: vt hic, & ad Trebel. l. quæ potest. & de collatio. bonc. lege non nunquam. & de manumissio. l. cum his. §. in persona. & inf. de pœn. l. Diui.
b *Mentiuntur*] facit ad hoc in Authen. de testibus. § si vero odiosus. & sup. de adim. leg. l. 3. §. fin. & sup. de testib. l. testium. in princip. & de suspect. tutor. l. tutor. §. si tutor. & C. de inoffic. testam. l. liberi. & de testibus. l. §. quis.

¶ Si seruus ad hoc erit manumissus, ne torqueatur, [a] dummodò in caput domini [b] non torqueatur, posse eum torqueri [c] Diuus Pius rescripsit. Sed & eum, qui cognitionis [d] susceptæ tempore alienus fuit: licèt postea rei [e] sit effectus, [f] torqueri in caput eius, [g] posse, Diui fratres rescripserunt.

¶ Si quis dicatur nullo iure emptus: non prius torqueri poterit, quàm si constiterit, [h] venditionem non valuisse. & ita Imperator noster cum Diuo patre suo rescripsit.

¶ [z †] Antoninus Seuerus Sepricio Antigono ita rescripsit, Cùm quæritur de seruis cōtra dominos neq; haberi debeat, neque si facta sit, dicturi sententiam consilium instruat, [i] multò minus [k] indicia seruorum contra dominos admittenda sunt.

¶ Diuus Seuerus rescripsit cōfessiones reorum pro exploratis [l] facinoribus haberi nō oportere, [m] si nulla probatio religionem cognoscentis [n] instruat.

¶ Cum quidā deponere pretium [o] serui paratus esset, vt seruus torqueretur cōtra dūm, Imperator noster cum Diuo patre suo id non admisit.

¶ Si serui quasi sceleris participes in se torquearentur, deq; dño aliquid fuerint confessi apud iudicem, prout causa exegerit, ita pronuntiare eum debere, Diuus Traianus rescripsit. Quo rescripto offenditur, [p] grauari dominos confessione seruorum: sed ab hoc rescripto recessum, constitutiones posteriores ostendunt.

Iste §. potest legi tribus modis. Vno modo dicit sic: Seruus cuius est omissa professio, potest torqueri contra obtinentem, etiam si sit seruus Reipublicæ. Secundò sic: Seruus Reipublicæ potest torqueri contra omittentem professionē alicuius rei. Tertiò sic: Seruus potest torqueri si ipse dicatur omisisse professionē alicuius rei. & per oēs istos casus intellige esse omissam istam professionem in causa tributorum, & sic seruus est capitaliter puniendus. Bart.

¶ In causa tributorum, [q] in quibus esse Reipublicæ neruos [*] nemini dubium est, periculi quoque ratio, quod [r] seruo fraudis conscio capitalem pœnam denuntiat, eiusdem professionē [s] instruat. [z †]

¶ Qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare, [t] an Lucius Titius homicidium fecerit: sed generaliter quis id fecerit. alterū enim magis suggerentis, [u] quàm requirentis videtur. & ita Diuus Adrianus [3 †] rescripsit.

¶ Diuus Adrianus Calphurnio Celeriano in hæc verba rescripsit, Agricola Pompeij Valentis seruus de se [x] potest interrogari: etsi dum [4 †] quæstio habebitur, [5 †] amplius [y] dixerit, rei fuerit indicium, non interrogantis [6 †] culpa.

¶ Quæstioni [*] fidem nō semper, [z] nec tamen nunquam habendam, constitutionibus declaratur. Etenim res est fragilis, & periculosa, & quæ veritatem fallat. nam plerique patientia, siue duritia tormentorum, ita tormenta cōtemnunt, vt exprimi ab [7 †] eis [a] veritas nullo modo possit. alij tanta sunt impatientia, vt in [8 †] quouis potius mēntiri, quàm [*] pati tormenta velint: & ita fit, vt etiam vario modo fateantur: vt non tantum se, verum etiam alios criminentur. [9 †]

¶ Præterea, inimicorum quæstioni fides haberi nō debet, quia facilè mentiuntur. [b] nec

† P. F. Item Seuerus Traianus. 4 † P. F. iudicium. 5 † P. F. habetur. 6 † P. F. interrogationis. * Huc pertinet locus cōis à cōmunibus contra qōnes: de quo elegāter differit Quintil. lib. 5. Inst. Orat. circa prin. Cic. li. 2. de inuēt. Rhet. in Partit. Orat. & lib. 2. Rhet. ad Heren. 7 † In P. F. deest. ab. 8 † In P. F. deest, in aliàs, vt quodnis. * Quam propotius quā. Aug. lib. emend. cap. 8. 9 † P. F. ō mittēdi.

Cogni-

a *Cognita.*] distinguendo inter inimicitiam magnam, vel paruam: vt in d. auth. §. si verò odiosus.
b *Tradiderit.*] iudici puniendos. puta, duxisti ad iudicem latrones, vt eos torqueret, an hoc esset verum. & ipsi tortis vel non tortis dicunt quod tu es latro cum eis.
c *Habeatur.*] latronibus
d *Inuenti.*] i. contra eos.
e *Quibusdam.*] i. rescriptis.
f *Hoc.*] s. vt non credatur eis, nam quandoque creditur.
g *Plerique.*] quod potuit facere iste qui eos tradidit.
h *Proditores sui.*] ergo de se confesso creditur quinque de alio: vt ff. de custo. reo. l. Diuus. & ff. ad l. Syl. pul. Sed contra C. de accu. l. fi. Sol. vt ibi.
i *Creditur.*] q. d. benè est, vt eos prodamus: quia postea non sic eis creditur.
k *Per proditores.*] Accur.
l *Transmittenda.*] i. admittenda. H. vel. i. omittenda.
m *Allegatio.*] non debet haberi inualidū. arg. hic quod dicunt proditores, s. vt latrones mentiantur, siue calumnientur in se, s. proditores. Ioan. posset etiam econtra tota lege: vt hæc dicant prodit. & facit C. eo. l. 4.
n *De maleficio.*] à se commisso.
o *Nonnunquam.*] i. plerunque.
p *De reo sua.*] vt sup. §. quæstioni.
q *Confessus.*] lege Lōgobar. secus nā prius confitens postea negare volens non auditur: vt ibi Longob. qualiter qui se def. l. si pro quacunque.
r *Primitium.*] proprium nomen serui.
s *Reuerendi.*] cum dominus præceperat seruo, vt aliquem occideret: quod dicebat seruus se fecisse: ne dominus in eum sæuiret.
t *Suspectus.*] i. confessus.
u *Perseuerante.*] aliàs non esset damnādus: vt supra §. Diuus.
x *Perueniret.*] vt aliis præiudicaret: vt C. de accusa l. fi.
y *Constiterit.*] idest, certū fuerit hoc duplex dictum, quod sequitur.
z *Commentum.*] i. confessum.
a *Decreti.*] i. sententiæ.
b *Reuertatur.*] vt Inst. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. fi.
c *Quem.*] s. dominum.
d *Quasi.*] aliàs, quasi. & aliàs, quia. & Inf. si fuisset &c. damnaretur. ad hoc sup. de fideicommiss. liber l. generaliter. §. si seruus. Sed contra inf. de pœn. l. aut damnum. §. seruos. & C. de sen. pas. l. frustra. Sol. hic restitutus fuit. ad quod inf. de sent. pas. l. fi.
e *Restituere.*] quando verè commiserat delictū. de quo fuit confessus.
f *Non potest.*] neque in criminali, neque in ciuili: vt hic, & supra, de se iudica. l. acta. §. de ampliand. & l. iudex. & l. Paulus. & inf. titu. primo. l. aut damnū. §. finali. C. senten. rescind. non pos. l. prima. & C. de sent. l. post sententiam. & sup. de re iudic. l. qđ iussit. & inf titu. primo. l. Diui fratres. in princip. & §. primo. l. moris. §. illæ & de offic. Procon. l. solent. §. sicut. & de offi. Procura. Cæs. l. fin. & ff. de fur. l. non potuit. Sed contra sup. de mino. l. in causa. §. fin. sed ibi ratione ætatis. ad quod sup. de postu. l. prima. §. de qua, vel illud in ciuilibus. Item secus in mulris: vt sup. de offi. Præfi. l. illicitas §. fi.
g *Sententiam suam.*] nisi ratione ætatis: vt sup. de mino. l. in causa. §. fi.
h *Principi.*] multa enim Principi licet, quæ non licent alij: vt sup. si quis inge. esse dī. l. 2. §. fin. & de fideicommiss. libert. l. itaque. & de adoptio. l. adoptio.
i *Constituit.*] aliàs, constitit. Accur.
k *Pertineant.*] hereditaria: quia vnus negat alium cohæredem. & concor. C. eo. l. hæc quod placet. & l. cum ve. sed hodie etiam si constet ad quem seruus pertinet: vt C. eo. l. fi. vbi erat speciale. sm hoc. vt seruus in caput domini torqueatur: vt ibi dixi. & facit sup. eod. l. 1. C. Diui fratres.
C *Constitutione.*] CASVS. Tres vel quatuor habemus seruum communem. hic seruus non potest torqueri contra aliquem nostrum. Fran. Accu.

1† P.F.f. Dua sub.

2† Fl. vt req. fiscri de nō habeatur qđ dicēdi ge nus Græcorū est cū dicę negationes pro vera vsurpātur. I. R. Dua. vt neque de stricto.

3† P.F.P.t mitiū.

4† P.F. P. seuerātē.

5† P.F. cō mūtatus.

6† P.F. re cepto.

7† P.F. quasi seruus dānatus si fuisset.

8† In P.F. deest, eius.

9† P.F. constitit.

10† Posse nō est in P.F.

tamen sub 1† prætextu inimicitiarum detrahenda erit fides quæstioni: sed causa cognita a habenda fides, aut non habenda.

¶ Cum quis latrones tradiderit, b quibusdam rescriptis continetur, non debere fidem haberi eis c in eos, d qui eos tradiderunt. Quibusdam e verò, quæ sunt pleniora, hoc cauetur, vt neque districtius hoc f habeatur, 2† vt in cæterorum persona solet, sed causa cognita æstimetur habenda fides sit, necne. Plerique g enim, dum metuunt ne fortè apprehensi eos nominēt, prodere eos solent: scilicet, impunitatem sibi captantes, quia non facilè eis indicantib. prodiotores suos h creditur. i Sed neque passim impunitas eis k per huiusmodi prodiciones concedenda est, neque transmittenda l est allegatio m dicentium, idcirco se oneratos, quòd eos ipsi tradidissent. Neque enim inualidum argumentum haberi debet mendacij, siue calumniæ in se instructæ.

Si post sententiam ex prima confessione latā de innocentia rei constiterit, debet condemnatus restitui à Principe, non ab inferiore. Bar.

¶ Si quis vltrò de maleficio n fateatur, non semper ei fides habenda est. nonnunquam o enim aut metu, aut aliqua alia de causa p in se cōfitentur, & extat epistola Diuorum fratrum ad Voconiū Saxam, qua continetur liberandum eum, qui in se fuerat cōfessus, q cuius post damnationem de innocentia constitisset, cuius verba hæc sunt: Prudenter, & egregia ratione humanitatis, Saxa charissime Primitium r 3† seruum, qui homicidium in se confingere meru ad dominum reuertendi s suspectus t esset, perseuerante u 4† falsa demōstratione damnatū, quæsiturus de conscijs, quos eque habere se commentus 5† fuerat, vt ad certiorem ipsius de se confessionem perueniret. x nec frustra fuit tam prudens consilium tuum, cum in tormētis constiterit, y neq; illos ei conscios fuisse, & ipsum de se temerè commentum. z Potes itaque decreti a gratiam facere, & eum per officium distrahi iubere, conditione addita, ne vnquam in potestatē domini reuertatur, b quem c pretio accepto 6† certum habemus libenter tali seruo caritурum.

¶ Hac epistola significatur, q si d seruus damnatus fuisset 7† restitutus, ad eum pertinebit, cuius fuisset ante, quam damnaretur. Sed Præses prouinciæ eum, quē damnauit, restituere e nō potest, f cùm nec pecuniariam sētentiam tuam g reuocare possit. Quid igitur? Principi h eum scribere oportet, si quando ei eius, 8† qui nocens videbatur, postea ratio innocentiæ constiterit. i 9†

Vlpianus lib. 39. ad Edict.

LEX II.

HAereditarij serui, quandiu incertū est ad quem bona k pertineant, non possunt videri in caput domini toqueri posse. 10†

Idem lib. 50. ad Edict.

LEX III.

COnstitutione Imperatoris nostri, & Diui Seueri

e *Restituere.*] quando verè commiserat delictū. de quo fuit confessus.
f *Non potest.*] neque in criminali, neque in ciuili: vt hic, & supra, de se iudica. l. acta. §. de ampliand. & l. iudex. & l. Paulus. & inf. titu. primo. l. aut damnū. §. finali. C. senten. rescind. non pos. l. prima. & C. de sent. l. post sententiam. & sup. de re iudic. l. qđ iussit. & inf titu. primo. l. Diui fratres. in princip. & §. primo. l. moris. §. illæ & de offic. Procon. l. solent. §. sicut. & de offi Procura. Cæs. l. fin & ff. de fur. l. non potuit. Sed contra sup. de mino. l. in causa. §. fin. sed ibi ratione ætatis. ad quod sup. de postu. l. prima. §. de qua, vel illud in ciuilibus. Item secus in mulris: vt sup. de offi. Præfi. l. illicitas §. fi.
g *Sententiam suam.*] nisi ratione ætatis: vt sup. de mino. l. in causa. §. fi.
h *Principi.*] multa enim Principi licet, quæ non licent alij: vt sup. si quis inge. esse dī. l. 2. §. fin. & de fideicommiss. libert. l. itaque. & de adoptio. l. adoptio.
i *Constituit.*] aliàs, constitit. Accur.

HAereditarij] CASVS. Cum quæstio sit quis succedat Titio, an ego vel tu: interim seruus hæreditatis non dicitur esse alicuius nostrum. vnde potest torqueri contra quemlibet nostrum Franc. Accur.

K *Bona.*] hereditaria: quia vnus negat alium cohæredem. & concor. C. eo. l. hæc quod placet. & l. cum ve. sed hodie etiam si constet ad quem seruus pertinet: vt C. eo. l. fi. vbi erat speciale. sm hoc. vt seruus in caput domini torqueatur: vt ibi dixi. & facit sup. eod. l. 1. C. Diui fratres.

CConstitutione.] CASVS. Tres vel quatuor habemus seruum communem. hic seruus non potest torqueri contra aliquem nostrum. Fran. Accu.

a *Plurium.*] nisi sit collegium: vt ff.l.1.§.seruum. Accur.
b *In nullius.*] vt & C.eo.l.hoc quod placet. nisi in casu: vt ibi in fi.& ff.eo.l.extraneo.§.pen.

placuit pluriũ [a] seruũ in nullius [b] caput torqueri posse.

Idem lib.3. Disputa.

LEX IV.

De incestu, [1]† vt Papinianus respondit,& est rescriptum, seruorum tormenta cessant, [c] quia & lex Iulia [d] cessat [e] de adulterijs.

Martian. lib.2. Institu.

LEX V.

SI quis viduam, vel alij nuptam cognatam, cum qua nuptias contrahere non potest, corruperit, in insulã deportandus est, [f] quia duplex crimen est, incestum, quia cognatam violauit contra fas, & adulterium, vel stuprum adiungit. [g] denique hoc casu [h] serui in personam domini torquentur.

Vlpian. [2]† lib.2. de Adult.

LEX VI.

PAtre, vel marito de adulterio agente, & postulãte, vt de seruis rei [i] quæstio habeatur, si verè causa perorata, [k] testibus prolatis absolutio secuta fuerit, mancipiorum, quę mortua fuerint, æstimatio habetur, [l] secuta verò damnatione, quæ superiunt publicantur.

¶ Cùm de falso testamento quæritur, hæreditarij serui possunt torqueri. [m]

1 *Incestu.*] CASVS. Titius accusatur de incestu: vt quia iacuit cum quadam vidua, vel virgine: nõ possũt torqueri serui Titij contra eum: cum lex Iulia de adul. cesset, qa non est adulterium. Franc. Accut.

c *Cessant.*] s. contra dominos.

d *Lex Iulia.*] hoc est verũ ex capite adulterij: sed tamen incestus est vnũ de capitulis eius: vt sup. de minor. Lauxilium. §.fi. vbi ergo est adulterium, torquetur in dominum: vt hic innuit, & inf. eo. l. extraneo. in princ. Itẽ vbi incestus cum adulterio, idem: vt inf. eo. l. proxi. & ff. de adul. l. vim passam. §.fi.

e *Cessat.*] pro simplici incestu.

2† P.F. Papinianus.

I quis viduam.] CASVS. Titius iacuit cum quadam vidua, vel cum vxore alterius, quæ erat sua cognata, deportãdus est in insulam, cùm duplex sit delictum. s. incestus, quia cognata: & adulterium, quia nupta erat alij: vel stuprũ, cum esset viduata: hoc ergo casu. s. quando cum cognata sua alij nupta iacuit, torqueri possunt serui Titij contra Titium. Fr. Acc.

f *Deportandus est.*] saltem. Fin loan. nam vbi erat vidua, omnino est deportandus, vbi supra: saltem ad minus hęc eadem pœna debebit imponi. nec obst. C. de adulter. l. quamuis. 2. in fi. l. potest enim esse, quod ex dignitate, & nobilitate deportatio sufficit: vt sup. de ficar. l. eiusdem. §. pen. & adde quod no. su. de adult. l. si adulterium cum incestu. in prin. Accur.

g *Adiungit.*] delinquens.

h *Hoc casu.*] adulterij tantùm, non stupri solius. alioquin contra supra l. proxi.

i *Rei.*] i. accusati.

k *Perorata.*] si causa fuit probata: quomodo fuit absolutus? Respon. fortè per errorem. vt dicunt quidam: vt & C. si minor se ma. di. l. fin. & ff. de test. tutc. l. iure nostro. vel hic non dicit, quod fuerit probatum.

l *Habetur.*] & emendatur, absoluto, non condemnato. imò si quod superest, publicatur: vt hic. & no. sup. de adulter. l. si postulauerit. §. si rem.

m *Torqueri.*] vt C. eo. l. cũ testamentum. & facit ad hoc l. fi. *Vafrities.*] CASVS. In arbitrio iudicis est, quem modum teneat in quæstionib. & cũ seruus accusatur, quę stio haberi poterit, vt hic seruus sit saluus, vel innocentiæ, vel &c. Fr. Accut.

Idem Vlp. lib.3. de Adult.

LEX VII.

QVæstionis modum magis est iudices arbitrari oportere. [n] Itaq; quæstionẽ haberi oportet, vt seruus saluus sit uel innocentia, [3]† vel supplicio.

n *Oportere.*] ad hoc facit ff.eo.l.de minore. §. tormenta. & ff. de iniur. l. item apud. §. quæstionis. Acc.

3†P.F. In nocentię, & testimonia sententiæ l. de adult.

Paulus lib.2. de Adult.

LEX VIII.

EDictum Diui Augusti, & proposuit Iunio [4]† Auito, & Lucio Aproniano Cõsulibus, [o] in hũc modum extat, Quæstiones neq; semper, neque [5]† in omni causa, & persona desiderari debere arbitror, sed cum [6]† capitalia & atrociora maleficia [p] non aliter explorari, & inuestigari possunt, quàm per seruorũ quæstiones, efficacissimas eas esse ad inquirendam veritatem existimo, & habendas censeo.

4† P.F. Vinio.

o *Maleficia.*] imò & in ciuili: vt inf. l. proxi.

p *Efficacissimas.*] nã tormentis, verberib. & igne fatigati, quæ dicunt, veritas ipsa videt dicere: [m] Tullius in Topicis. Sed contra sup. eod. l. 1. §. quæstioni. Solu. hic perseuerauit: ibi nõ: vt sup. l. 1. §. si quis vltrò. vel hic torquebatur in alium, vt testis: ibi in se.

m *Dion.* meminit hoũ Cõsulum. li. 46. anno Vrb. 711.

5† Neq; nõ est in P.F.

6† P.F. & cum.

¶ Statuliber in adulterio [q] postulari poterit, vt quæstio ex eo habeatur, [r] tantisper [7]† seruus hæredis [s] est, sed spem suam retinebit.

q *Statuliber in adulterio.*] à quocunque commisso, sed non in causa ciuili, vt ff. l. proxi. in fi. & facit ad hoc C. eo. l. nec si mort.

7† Tantisper. non est in P.F.

Martian. lib.2. de iud. pub.

LEX IX.

DIuus Pius rescripsit, posse de seruis [t] haberi quæstionem in pecuniaria causa, si aliter veritas inueniri non possit, quod & alijs rescriptis cauetur. Sed hoc ita est, vt

r *Quod.*] i. quia.

s *Hæredis.*] q. d. non est liber, vt per hoc euitet tormenta, sed seruus quidem hęredis. vt hic. & d. l. nec si mort. Sed arg. cõtra. inf. eo. l. statuliber. & sup. ad Syll. l. 1. §. serui. & sup. de adulte. l. si postulauerit. §. quæstioni. & sup. de statulibe. l. statuliberi.

t *De seruis.*] scilicet alienis, quasi dicat, non solùm de suis. & sic

Diuus.] CASVS. In causa pecuniaria potest quæstio seruorum haberi, si veritas facti aliter sciri nõ potest, & hoc Diuus Pius rescripsit, & etiam aliorum rescriptis cõtinetur. Secundo dicit, quo casu seruus non potest torqueri contra dominum, eodem casu si torqueatur de facto, dicto eius non est credẽdum, nec indicium aliquod inde colligendũ. Tertio dicit, seruus Titij deportatus est in insulã ob aliquod delictum, non põt torqueri contra dñm antiquum. s. Titium. Vel dic casum, seruus deportatus non põt torqueri in causa aliquorum. & est secũdum hoc ratio, quia quodlibet diceret, vt euaderet. Quarto dicit, statuliber non potest torqueri in causa pecuniaria, nisi defecerit conditio, sub qua relicta erat libertas. Fran. Accur.

& sic innuit seruum torquẽdum in dñm in cã pecuniaria. & sic est ℈.C. eo.l.1 in fi. Sol. hic loquit cũ contra alium nõ contra dominum seruus in pecuniaria causa torquet. vt innuitur in hac litera. vel dic. vt ibi. & facit ad hoc sup. de testi l. serui. & C. de iur. cal. l. 1. in fi.

a *Valere*] q.d. seruus non debet torqueri: ergo tortus quod dixit, non valet: vt C. de leg. & con. l. non dubium. & adhuc minus si sine tormentis aliquid dicat: vt sup. l. 1. ℈. ijdem Cornelio. & ℈. Antoninus Seuerus. vt hic subijcit.

x ¶ P.F. vt & D. Seuerus rescripsit.

b *Habenda non est*] in præteritũ dominũ: vt inf. eo. l. extraneo. §. fin. Vel dic de libero. & est ratio: qa & ℈ lex de quolibet diceret, nõ suaderet.

* Idẽ, & Tacitus. Impe. in ora. apud Senatum habita, cauit, vt serui in dñorũ capita si interrogarẽtur, ne in cã maiestatis qdẽ. F. Vo pis. in eo.

c *In pecuniarijs*] ut in criminibus sic cũ distinctione: vt sup. l. proxi. §. fi.

Minore] CASVS. Minor 14 ann. non põt torqueri: nemo autem excusatur, quin possit torqueri in crimine læsæ maiestatis, quod contra Principem dicitur cõmissum. Secundo dicit. filiusfa. in castrensi peculio hãt seruos. dic. q. isti serui non possunt torqueri cõtra patrem domini eorum: sicut nec serui patris contra filiũ domini possent torqueri. Tertio dicit. cum iudex facit aliquos torqueri, non debet pro omnia facere ad voluntatem actoris: sed modum in tormentis adhibeat. Item non debet iudex inspere à seruis vel libertis accusati, vt faciat eos torqueri. Item iudex inspiciat qua voce loquatur in testificando, qui torquetur: & qua constantia: & qua trepidatione loquatur. Quarto dicit. cum quæritur fis meus, vel fis liber: non debet in hac causa torqueri. & dic de hoc vt in glo. domini mei. Accur. Fran.

2 ¶ Interrogãdos. P.F.

d *Diuus*] vt inf. eo. l. ex libero. §. l. & sup. de testi l. 3. §. lege Iul. & l. in testimonium.

e *Principum*] ad hoc facit sup. ad le. Iul. maie. l. famosi. & C. ad le. Iul. mai. l. nullus & su. de testi. l. ob carmen. §. & ca.

f *Nam patris*] scilicet seruos.

g *Torquendos*] aliàs interrogandos. & facit sup. ad Sylla. l. 1. §. si pater.

h *Temperamenta*] vt sup. eo. l. quæstionis. & facit sup. de testi. l. 1. in fi. & de in lit. iu. l. videamus. §. iurare. & de minu. l. sed si vnius. §. ait Prætor. arbitratu.

i *Sumendum*] C. de testi. l. nimis. & de eden. l. 1. & l. qui accusare.

k *Existimationis*] ℈. famæ. ad quod ℈. de fun. inst. & instru. le. ℈. cum de lanionis. ℈. asinam. & de testib. l. 3. in prin. & inf. de re mil. l. nõ omnes. ℈. à barbaris. & sup. de transl. cũ hi. ℈. sed. & personatum. & sup. solu. mat. l. si cum dotem. §. eo tempore. & in Auth. de testi. §. 1.

l *Veritatem requiri*] Quatuor modis fit mihi controuersia de seruo: vno per rei vendicationem: quia ego ab alio, vel alius à me vẽdicat: & tũc torquet: vt C. eod. l. quoties. & de rei vẽ. l. cũ sup. & de ser. fugi. l. quicunq; §. fin. & l. cũ seruũ. ¶ sunt ℈ secundo de possessione eius, vel interme. & cũ quod fit vi officio iudicis, vel vtrobiq; C. vbi cã sta tus. l. 1. & tũc similiter torquet: vt C. de lib. cau. l. cã quę q̃ est ℈. Tertiò de libertate: ¶ qõ fit præiudicium libertatis: arg ℈. eo. l. statuliber. Quarto per petitionem hæreditatis; vel quia ipse solus, vel vna cum alijs hæreditarijs rebus petit per petitionem hæreditatis; & tunc torquetur super omni rẽ hẽditaria: vt sup. eo. l. hæreditarij. & C. eod. l. fi. quia vnus dicit se in solidũ hẽdẽ; alius è cõtra: alias si seruũ cõfiterentur cõem, & se cohẽdes. sed si de vna alia re fit qõ, nõ torquet. vt C. eod. l. hoc quod placet. Itẽ si de alijs nõ de hæreditarijs reb. qõ sit licèt dubium sit cuius sit seruus hẽditarius, non torquet; vt ℈. eod. l. ex libero. vel verius illa ex libero, & illa hoc quod placet, corrigũtur per l. C. eod. l. fi. Accur.

3 ¶ P. Flo moderatè.

4 ¶ P.F. libertos.

5 ¶ P.F. & cognitionis.

* Addeglvidẽdã ĩ ca. hoc hẽt dist. No. istũ tex. cũ tex. ℈. ibi, ẽt vox ipsa. & ne nã Lu. Ro. ĩ suis sing. 8. refert Bal. ĩ Ru. ã iure in. ℈. tenuisse g istũ tex. quãliter testis nõ p̃t iurare p nũtiũ, siue p procuratorem; tã Bal. ibi ñ. alleg. istũ tex. sed tex. ĩ l. 3. §. idẽ Diuus. sup. de testi. qui benè facit in rõne sua cũ gl. sup. verbo, testimonijs. & Bar. in l. q bona fide. §. si alieno. ℈. de dã. infe. istud tenẽdo allegat d. §. idẽ Diuꝰ &c.

* Vide in hũc locũ q̃ plane d. fierit Cicero in Ora. p P. Sylla. quam ante finem orationis.

* Ita loquuti sũt. Imperatores. l. 10. C. e.

¶ Tormenta autẽ adhibenda sunt, non quanta accusator postulat, sed vt moderatæ ³ † rationis temperamenta ʰ desiderant: nec debet initiũ probationũ de domo rei accusator sumere: dum ⁱ aut liberos ⁴† eius, quẽ accusat, aut seruos in testimoniũ vocat. Plurimũ quoq; in excutienda veritate etiam vox ipsa, cognitoris ⁵† tubulis diligentia affert. Nam & ex sermone,* & ex eo qua quis constantia, qua trepidatione quid diceret, * vel cuius existimationis ᵏ quisque in ciuitate sua est, quædã ad illuminandam veritatem * in lucem emergunt.

¶ In causis quoq; liberalibus non oportet per eorũ tormẽta, de quorum statu quæritur, veritatem requiri. ˡ

Paulus lib. 2. de off. Proconſ.

LEX XI.

ETiam si redhibitus ᵐ fuerit seruus, in caput emptoris ⁿ non torquebitur.

Vlpianus lib. 54. ad edict.

LEX XII.

SI quis, ne quæstio de eo agatur, liberum se dicat, Diuus Adrianus rescripsit, non esse eum ante torquendum, quàm liberale iudicium experiatur. °

Modestinus lib. 5. Regu.

LEX XIII.

CErto pretio seruũ æstimatum in quæstionem dari interposita stipulatione, ᵖ receptum est. ᑫ

h *Existimationis*] fama. ad quod ℈. de fun. inst. & instru.

i *Aut liberos*] accusati de aliquo crimine.

k *Sed si*] CASVS. In causa quam habeo contra Titium, peto seruum cuiusdã torqueri qui dicit se liberũ. prius debet inquiri sit liber, vel non; & si iudicatur seruus, poterit torqueri. Fran.

l *Experiatur*] seruus. vel dic. id est, agatur à domino. vt C. de adul. l. quoniam Alexandrum, & facit sup. l. 1. §. si quis dicatur.

Certo] CASVS. Cum peto seruum cuiusdam torqueri; ita demũ audior, si fiat æstimatio serui. & hanc æstimationem dare promittam domino serui & quando committatur hæc stipulatio dic vt in glo. Franc.

m *Redhibitus*] de hoc dicet ſu. de adul. l. si postulauerit. in prin. & §. penul. & C. de adult. l. 3.

n *Emptori*] accusati de aliquo crimine.

o *Si quis*] CASVS. In causa quam habeo contra Titium, peto seruum cuiusdã torqueri qui dicit se liberũ. prius debet inquiri sit liber, vel non; & si iudicatur seruus, poterit torqueri. Fran.

p *Stipulatione*] id est, petitione, ne torqueatur.

q *Receptum est*] de hoc dicet ſu. de adul. l. si postulauerit. in prin. & §. penul. & C. de adult. l. 3.

Statuliber] CASVS. Statuliber, deliquit, puniendus est vt homo liber. Franc. Accur.

a *Puniendus est*] vt & ff. tit. 1. l. moris. §. fina. Sed contra. supra de statulib. l. statuliberi à cæteris. Sol. vt ibi. Item argu. contra sup. si quis test. li. esse inst. l. 1. §. quid tamen. Solu. vt ibi. & facit ad hoc ff. ex nox. cau. ag. l. fi.

Idem lib. 8. Regul.

LEX XIIII.

STatuliber in delicto repertus, sperandæ libertatis prorogatiua, non vt seruus, ob ambiguum conditionis, sed vt liber puniendus est. a

Callistratus lib. 5. de Cogn.

LEX XV.

EX libero homine pro testimonio non vacillante b cognitionem haberi non oportet. ¶ De minore quoq; quatuordecim annis in caput alterius quæstionem habendam nō esse, Diuus Pius Mecilio rescripsit: maximè cum nullis extrinsecus argumentis accusatio impleatur: nec tamè consequens esse, vt ēt sine tormētis eidem c 1† credatur. nam ætas (inquit) quæ aduersus asperitatē quæstionis eos interim tueri videtur, suspectiores quoque eosdem facit ad mentiendi facilitatem. 2†

Lite pendente super domino serui, non potest torqueri interim in eum, à quo seruus petitur. Bar.

¶ Eum qui vendicanti seruū cauit, d domini loco habendū, & ideo in caput eius seruos e torqueri non posse, Diuus Pius in hæc verba rescripsit: Causam tuam alijs probationibus instruere 3† debes. nam de seruis quæstio haberi non debet: cum possessor hæreditatis, qui petitori tabulis erat controuersa, tunc enim seruus torqueretur.

REpeti] CASVS. Semel in tormentis positus, potest iterum torqueri. Secundo dicit, confessus de se, non dēt torqueri, vt de alijs dicat. Franc. Accur.

g *Repeti*] arg. ad reuersionem testium, sic C. de test. l. fin. & sup. de opt. lega. l. 2. & inf. eod. l. vnius. §. 1. Sed arg. contra. sup. de test. l. produci.

h *Rescripsit*] Sed arg. contra. sup. de Syll. l. prius. Solu. ibi speciale: vt & alia quæ no C. de accu. l. fi. in fi.

EXtraneo] CASVS. Etiam extraneo accusante quēdam de adulterio possunt serui accusati torqueri, & sic contra dominum. secus si accusaretur de stupro. Secundo dicit, motuo patre plurium, quidam dicit se filium defuncti & se debere & velle succedere cum fratribus, qui sunt filij defuncti. at illi negant illum filium esse defuncti & sic non debere succedere, sed se tantū debere succedere, dicit, quod serui hæreditarij poterant torqueri super hoc. Idē si socius dicatur sociū occidisse. nā seruus communis eorum poterit super hoc torqueri. Vltimò dicit: seruus damnatus in metallum, & sic desit prioris domini esse, non potest torqueri contra dominum quondam. Fran.

Modestinus lib. 3. de Pœnis.

LEX XVI.

REpeti g* qōnē posse Diui Fratres rescripserūt. ¶ Is qui de se cōfessus est, in caput aliorum non torquebit: vt Diuus Pius rescripsit. h

Papinianus 4† lib. 16. Resp.

LEX XVII.

EXtraneo 5† quoque accusante seruos in adulterij quæstione contra dominum interrogari placuit. i qd Diuus Marcus, ac postea Maximus Principes 6† iudicantes secuti sunt. Sed in quæstione stupri k serui aduersus dominum non torquentur.

¶ De quæstione suppositi partus, vel si petat hereditatē, l quē cæteri filij non esse fratrē suum contendunt: qō de seruis hæreditarijs habebit. quia non contra dominum 7† cæteros filios, sed pro successione domini defuncti quærit. m quod cōgruit ei, quod Diuus Adrianus rescripsit. cū enim in locum cēdis socius postularetur, n de communi seruo habendam quæstionem rescripsit, quod pro domino o fore videretur.

¶ De seruo in metallum damnato, p quæstionem contra eū qui dominus fuit, nō esse habendam, respondi: nec ad rē pertinere, si ministeriū se facinoris fuisse confiteatur. q

dedit, interim domini loco habeatur. r

1 *Placuit*] vt C. eod. l. 1. immò. & de statulib. vt sup. eod. l. edictum. ff.

k *Sed in quæstione stupri*] non de incestu simplici: vt ff. eod. l. de incestu. & l. seq.

l *De quæstione*] quæ per accusat. fal. exercetur: vt sup. de fal. qui falsam. §. accusatio. & C. de fal. l. 1. & facit ff. de Carbo. edic. l. 4. §. dux.

m *Ne ætatem*] scilicet ille quem, &c. Accur.

n *Contra dominum*] subaudi. cæteros. &c.

o *Quæritur*] aliàs, quæritur: aliàs quæri. & facit C. eo. l. hoc quod placet. & l. super. & cōmuni diui. l. communi.

p *Tabulas erat*] i. accusaretur.

q *Pro domino*] ad hoc ff. ad Syll. l. & ff. de cest. petitor. §. vnus.

r *Damnatus*] secus si è contra dñs fuisset damnatus: vt sup. l. 1. §. item Nummio. & facit ad hoc C. eo. l. seruos. 2. & de sen. pass. frustra. & ff. eo. l. vnius. §. seruus. & sup. eo. l. Diuus. §. fi.

s *Confiteatur*] s. seruus iste.

VNius] CASVS. Plures accusati de vno & eodem delicto. si fint torquendi: incipiendū est à timidiore. & qui magis teneræ ætatis sit. Secundò dicit: reus totus semel, iterum ne torqueri, si argumenta aperiora sint contra eū nunc. Tertio dicit: cum nulla indicia sunt ꝯ reum, siue accusatū nō possum incipere à tormentis. Quartò dicit: testis tunc torquetur, cum falsum dixerit. & cum dixerit se interfuisse facto, sup quo tulit testimonium. hæc. n. duo sunt necessaria. Quintò dicit: cū quæritur, an quis sit filius defuncti, vel non, poterunt serui hæreditarij super hoc torqueri. Sextò dicit: seruus si sponte dixit aliquid contra dñm suum: non creditur ei. Septimò dicit: seruus venditus non potest torqueri contra dominum suum quondam. Octauo dicit: seruus etiam ad postulationem domini non torquetur in causa domini. Nono dicit: cum peto quendam torqueri contra te, & ille dicit se suum seruum esse, & sic non torquendum: de hoc prius inquirit. Decimo dicit: Præses cū vult cognoscere de quibuscūq; delinquentib. qui erant in carcere detrusi, debet eis nunciare aliquod dies ante, vt ipsi præparent se ad defensionem. & redditur rō in littera. Vltimò dicit: si custos captos amiserit: de hoc delicto potest cognosci de plano, l. sine libello, & etiam cum eo. Fran. Accur.

* Limitabis hāc le gē p leg. vnius. §. reus. in pri. ff. eo. vt præcedat, si no ua indicia sugueniant. q limitatiōnē nerō limitabis per l. & si certus. & quod ibi no. Ang. & Doc. s. ad Syll. ff. vt possit contra re peti nullis sugueniētibus indicijs: vt manifestet mādatorē, et socios eius criminis.

4† al. Vlp.

5† Extrario P. F.

6† P. Flo. Princeps.

7† P. Flo. dominos

1† P. F. eisdem.

2† P. F. facultatē.

3† P. Flo. instituere.

Paulus lib. 5. Sententia.

LEX XVIII.

VIuus facinoris plurimi rei ita [a] audiendi sunt, vt ab eo primùm incipiatur, qui timidior est, vel teneræ ætatis videtur. [b]

¶ Reus euidentioribus argumentis oppressus, repeti [c] in quæstionem potest: maximè, si in tormenta animus [f] corpusque durauerit.

¶ In ea causa in qua nullis rei argumẽtis vrgebatur, tormenta non facilè adhibẽda sunt: [d] sed instandum accusatori, vt id quod intendit, comprobet, atque conuincat.

¶ Testes [e] torquendi nõ sunt, conuincendi mẽdacij, aut veritatis gratia, nisi cum facto [f] interuenisse dicuntur.

¶ Iudex cum de fide generis instrui non potest, poterit de seruis hęreditarijs habere qõnem. [g] Seruo qui vltrò [h] aliquid de domino confitetur, fides non accommodatur. Neque enim oportet salutẽ dñorũ, seruorum arbitrio cõmitti. [i]

¶ Seruus in eius caput, à quo distractus est, cuique aliquando seruiuit, in memoriam [k] prioris dominij interrogari non potest.

¶ Seruus nec si à domino ad tormenta offeratur, interrogandus est. [l]

¶ Sanè quoties quæritur, an serui in caput domini interrogandi sint, prius de eorum dominio oportet inquiri [m].

Iudex debet dare terminũ partis ad faciendum suam defensionem, dicẽs posse fieri defenso sine termino. Bar.

¶ Cogniturum de criminibus Præsidem oportet, ante diẽ n palam facere, custodias [o] se auditurum: ne is, qui defendendi sunt, subitis accusatorum criminibus opprimãtur: quamuis defensionẽ quocunque tempore postulante reo negari non oportet: adeo vt propterea & differantur, & proferantur ¶ custodiæ.

¶ Custodiæ non solũ pro tribunali, [r] sed & de plano audiri possunt, atque damnari.

Tryphoninus lib. 4. Disput.

LEX XIX.

IS cui fideicommissaria libertas debetur, non aliter vt seruus quæstioni applicetur, nisi aliorum [s] quæstionibus onereretur.

Testis, qui non debet examinari propter partis reuerẽtiã, examinatus, non facit indicium, nec probationem. Ba.

Paulus lib. 3. Decret.

LEX XX.

MAritus, quidam hæres vxoris suæ petebat à Surro [z] † pecuniam, quam apud eum depositisse defunctã se absente [t] dicebat: & in eam rem vnum testem liberti sui filium produxerat apud Procuratorem, u defiderauerat & quæstionẽ haberi de ancillã. [x] Surrus negabat se accepisse, & testimonium non oportere vnius hominis admitti, [y] nec solere à quæstionibus [z] incipi, etiam si aliena esset ancilla. Procurator quæstionem de ancilla. & ipsa torta concordauit cum teste primo: & sic iudex condemnauit Surrum. postea Surrus appellat ad Principem. Imperator dixit, q ancilla non debuit torqueri cõtra dominum suũ: & sic dicto eius probatio nihil esse, non ergo potuit iudex condemnare Surrum ex dicto vnius testis tantùm. & sic recte appellatum. Fulcisius. Accursius.

a *Audiendi*] id est, isto ordine sunt torquendi ad veritatem eruendam.

b *Videtur*] sup. eod. l. 1. §. 1.

c *Repeti*] iterum torqueri, vt sup. eo. l. repeti.

d *Adhibenda sunt*] vt sup. eo. l. 1. in princ.

e *Testes*] liberi.

f *Cum facto*] i. negotio, super quo testificentur. & tñ nõ rectè dicunt. & sic duo exiguntur, scilicet, q se interfuisse dicant, & q verũ dicãt: vt sup. eo. l. ex libero. facit C. de Epis. & cler. l. pref. vlti. & in Auth. de testib. §. sancimus.

g *Habere quæstionẽ*] vt C. eo. l. super statu. h *Seruo qui vltrò*] id est, sine tormentis. ad quod facit sup. de in ius voc. l. ex quibus. vel. i. voluntate etiã domini ad quod est sup. de postul. l. quos prohibet. & C. de iniu. calumn. l. 2. §. sed quia. & C. de test. l. seruos. & C. eo. l. seruos. & de procur. l. 6. Iius. §. Veteranis.

i *Committi*] licèt dominorum salutẽ suæ anteponere debeant: vt sup. ad Syl. l. 1. §. iuxta hæc.

k *In memoriam*] vt & C. eod. l. seruos 4. non totum. & facit ff. de Decu. l. fi. & C. eo. l. penul. & sup. eo. l. extraneo. l. fin. Sed contra ff. eo. l. 1. §. itẽ Nummio. Sol. vt ibi.

l *Interrogandus est*] vel pro se: vt C. eod. l. seruos qui. & l. prideñ. m *Inquiri*] vt & sup. eo. l. 1. §. si quis dicens. & §. si quis. Accursius. n *Ante diem*] fortè vnum: vel ante diem illum. quo allegationes debet audire. tamen quod suos possit habere aduocatos. sed quod facit C. de exhi. reis. l. 2. §. fi. & de publ. iud. l. custodias.

o *Custodias*] id est custodiendos. quod tas personas. sic sup. de offic. Proconsul. l. solent secũdum vnum sensum.

p *Quocunque*] ante sententiam.

q *Differantur*] scilicet custodiæ. aliàs est in textu.

r *Pro tribunali*] dic. libello & inscriptione deposita. sed quam fiat hic. ad quod facit sup. de accusa. l. diuus & C. de cust. reo. l. 6. & dicas hic de custodibus qui captos affixerint: vt C. de custo. reo. l. 1. §. fin. Accursius.

s *Quorum*] CASVS. Seruus, cui per fideicommissum relicta est libertas: non potest interim torqueri, nisi quæstionibus aliorum onereretur. Franc. Accursius.

t *Absente*] scilicet, marito. hoc non sine mysterio positum fuit. hic enim maritus veritatem ignorabat. & ideo sic fuisse tutare non poterat: vnde dictum totius vnius testis non erat sufficiens. si vero & ipse, & testes iurarent, id est, iurare vellent, detegetur eis iuramentum. nisi reus sic non esse iuret. tunc enim quia iusiurandum actoris elidit reus. non deferetur actori. secundum cõsuetudinem. Azo. sed hoc die. vt not. C. de iureiuran. l. in bonæ fidei. vel illud in ciuilibus: at in criminalibus etiam inopia probationum non defertur.

u *Postulaverit*] Cæsaris vel fisci vicem Præsidis agentem, vel ex consensu partium audientem: vt C. de iurisdict. omnium iudic. l. 1. & de pedane. iudi. l. prima.

x *Ancilla*] scilicet defuncti.

y *Admisi*] vt C. de testib. l. iurisiurandi. Sed argument. contra. inst. de re mil. l. non omnes. §. à barbaris.

z *A quæstionibus*] nisi præcedant indicia: vt ff. eo. l. 1. in prin. sed postea. vt hic subjicitur probatur. ergo non præcedit indicium: ergo vnus testis non inducit præsumptionem. simo. Sed contra. ff. de ac. præleg. l. Theopompus. nõ enim hic fuit reprobata sententia qua quæstio esset habita nõ præcedente indicio: licèt hoc Surrus allegaret: sed malè: sed quia ancilla in causa pecuniaria cõtra dominum torta est vt C. de quæstionib. l. 1. Vel melius, quæstio fuit habita antequam libertus diceret testimonium: & ideo allegabatur bene, sed non. vel ideo non fuit facienda quæstio: quia talis testis tã familiaris non inducit indicium. cum in seruilibus à producente possit reuocari, vt C. de lib. & eo. lib. l. 1. in.

adde ꝙ no.ſ. de off. Præſi. l. illicitas. § qui vniuerſas. & de off. Præfc. vrb. l. 1. §. relegandi & ſup. de iniuſt. teſt. l. ſi quis ex. §. eius. & facit inf. de interdic. & releg. l. inter.

a *Damnatus*] vt ſup. ad Turpil. l. 1. in fi. & quod ibi no.

b *Cauſa*] vt non videatur damnatus: vt arg. ſ. quod cuiuſq; vniuer. l. 1. in fi. & ſ. quod quiſque iu. l. 1. in fi. & de re iud. l. 4. §. condemnatum. & ſ. de contrab. l. nō putauit. §. non quis. Item facit inf eod. l. in metallum.

¶ Eum accipiemus damnatū, qui non prouocauit. [1] † cæterùm, ſi prouocat, nondum dānatus [a] videtur. Sed & ſi ab eo, qui ius damnandi non habuit, rei capitalis quis damnatus ſit, in eadem cauſa [b] erit: damnatus enim ille eſt, vbi damnatio tenuit.

Idem lib. 14. ad Sabin.

LEX III.

PRægnantis mulieris conſumendæ [c] damnatæ pœna differtur, quo ad pariat. [*] Ego quidem, & ne quæſtio de ea habeatur, ſcio obſeruari, quandiu prægnans eſt. [d]

Qui iuſſus eſt relegari, & non obtemperat, aut citius reuertitur, mittitur in exilium. & qui iuſſus exulare non obedit, pœna capitis plectitur. & nemo poteſt exulē reuocare, niſi Princpes. h. d. tota lex.

Marcellus [2] † lib. 13. Inſti.

LEX IV.

RElegati, ſiue in inſulam deportari, debent locis interdictis abſtinere. & hoc iure vtimur, vt relegatus interdictis locis non excedat: [e] alioquin in tempus quidem relegato, perpetuum exilium relegationis, [f] in inſulam relegato [g] deportationis, [3] † in inſulam deportato, pœna capitis [h] irrogatur: [4] † & hæc ita, ſiue quis non exceſſerit [i] in exilium intra tēpus intra, quod debuit: ſiue etiam aliàs exilio non obtemperauerit. nam contumacia eius cumulat pœnam: & nemo poteſt commeatum, [k] remeatumve dare exuli, niſi Imperator, ex aliqua cauſa. [l]

Primò ponit vnum dictū. Secundò ponit aliud dictum, quod videtur primo contrarium. Tertiò ſoluit contrarietatem. Secunda ibi, Sed nec de ſuſpicionibus. Tertia ibi, poteſt quis. Bar.

Vlpia. lib. 7. de off. proc.

LEX V.

ABſentem [m] in criminib. damnari non debere, Diuus Adrianus Iulio Frontoni reſcripſit.

¶ Sed nec de ſuſpicionibus debere aliquem damnari, [n] Diuus Traianus Aufidio [5] † Seuero reſcripſit. Satius [o] [6] † enim eſſe, impunitum relinqui facinus nocentis, quam in nocentem damnari.

¶ Aduerſus contumaces [p] verò, qui neque denunciationibus, [q] neq; edictis [r] Præſidum obtēperaſſent, ſnīam in abſentes [7] † pronuntiari [ſ] oportet, ſed [8] † ſecundū morem priuatorum iudiciorum. [t] Poteſt quis defendere hæc non eſſe quidā dāt. tu dic ꝙ ſic: vt C. de exhib. re. l. 2. §. ex lōginquo. ſed nō procedatur: vt d. l. abſentē. Itē nec ꝓcur. ꝙ eo adueniat: vt poſſet dānari eius noīe: vt ſ. de publ. iud. l. pen. §. 1.

a *Damnatus*] No. ex ſola præſumptione quem non grauari. ſic ſ. de min. l. 3. §. idē ñ coſitetur. & ſ. de vē. in poſſ. mit. l. 1. §. ſed & ſi incertum. & arg. C. de prob. l. ſciant. Sed arg. ſ. C. de adul. l. ſi hiq adulteriū. & in Auth. vt lic. ma. & auiæ. §. his illud. ſed in illis eſt præſumptio legis: hic hominis.

b *Cauſa*] vt non videatur damnatus: vt arg. ſ. quod cuiuſq; vniuer. l. 1. in fi. & quod ibi no.

c *Damnatæ*] No. ex ſola præſumptione quem non grauari. ſic ſ. de min. l. 3. §. idē ñ coſitetur. & ſ. de vē. in poſſ. mit. l. 1. §. ſed & ſi incertum. & arg. C. de prob. l. ſciant. Sed arg. ſ. C. de adul. l. ſi hiq adulteriū. & in Auth. vt lic. ma. & auiæ. §. his illud. ſed in illis eſt præſumptio legis: hic hominis.

d *Prægnans eſt.*] ad hoc ſ. de ſtatu hom. l. Imperator. & ſ. de mor. infer. l. negat. & ſic prodeſt partus alij antequam naſcatur. & ita eſt contra. ſ. de verb. ſig. l. quod dicimus. & ſ. de ſtat. ho. l. qui in vtero. Solu. hic ſpeciale: vel hic non principaliter. Itē nunquid quadraginta dies poſt partum? ad quod ſup. ll quis cau. l. 2. §. ſi non pp.

ADDITIO. Dic ſm Dy. ꝙ in hac lege ponuntur duo caſus. Primus ꝙ differtur executio: & in hoc non dēt differri executio intra illos quadraginta dies: quia ceſſat rō. ꝙ hic ponitur pp partu. Secundus eſt de tortura: & tunc dēt differri: qa tunc cū ſit debilis, moreret: & rō iudex excedens modū puniret. dēt ergo differre, donec ſit fortis ad torturam, ſecundum Bar. hic.

e *Non excedat*] præceptum iudicis.

f *Relegationis*] irrogatur. quod eſt inf.

g *Relegato*] in perpetuum. Accurſius.

h *Capitis*] ſed nonne deportatio eſt pœna capitis: vt ſup. de publ. iud. l. 2. & inf. eo. l. capitalium. in prin. 2. reſpon. ? ſed hic dicit ad literam capitis amputatio. Item ad hoc ꝙ augeatur pœna, ſi non patcatur minori, facit inf. eo. l. capitalium. ſ. in exulib. & C. de pa. po. l. 3. & de Epiſ. & cler. l. quicunque. & ſ. eo. l. aut damnum. §. inter. & in Auth. de ſanc. Epiſc. §. ſi monachus. & in Auth. vt lic. mat. & auiæ. §. his quoque. & in Decret. 11. q. 3. c. ſi quis Epiſcopus.

i *Exceſſerit*] aliàs non. & tunc dic. i. acceſſerit aliàs ſine non: & tunc dic. exceſſerit. i. receſſerit de exilio. & ſecundū hoc, debuit, ſcilicet ſtare.

k *Commeatum*] eundi: ſed remeatum domi.

l *Ex aliqua cauſa*] magna. & iuſta cauſa eſt eius voluntas. & facit ſup. tit. 1. l. 1. in fi. & quod ibi no.

A *Abſentem.*] CASVS. Abſens de crimine non dānatur. Itē ex ſuſpicionib. aliquis nō dēt dānari; & reddit mirabilis rō. ſatius. n. ē. &c. Itē aduerſ⁹ abſentes contumaces, qui citati nō obediūt iudici pōt ſnīa ferri. ſicut in priuatis iudicijs, ſic & in publicis. ſed hęc vīt ꝓria. nā primo dixit abſentē nō dānari. nūc dicit poſſe damnari. ſed certè non ſunt ꝓria. nā in abſētē pt pecuniaria pœna imponi, vel quę infamiam cōtineat. Itē vſq; ad relegat. pœna pōt imponi in abſentē. maior putà metalli, vel capitis ſi pt in abſentem ferri.

m *Abſentem*] No. abſentē non damnari: vt hic. & C. de accuſ. l. abſentē. & de adul. l. ſi quondam. & ſ. de requi. re. l. 1. ēt li. cōtreſt ſ. eum ante abſentiam: vt C. de requir. re. l. 1. qā ſecus eſt in ciuilib. vt C. de iud. l. properandū. §. 1. Sed ſ. ſ. de proc. l. ſeruū. §. publicè. ibi. vbicunque. &c. & ſ. ea. l. §. 1. ſed ibi ſolues. Item ſ. C. eo. l. nediu. Sol. ibi ſpāle. Itē ſ. C. de adult. l. quāuis indubitati. Solu. vt ibi. Item ſ. ſ. tit. 2. l. fi. Solu. vt ibi. Item an libellus pōt dari, vel accuſatio recipi? Vī ꝙ non: vt C. de accu. l. abſentem. quod

n *Damnari*] No. ex ſola præſumptione quem non grauari. ſic ſ. de min. l. 3. §. idē ñ coſitetur. & ſ. de vē. in poſſ. mit. l. 1. §. ſed & ſi incertum. & arg. C. de prob. l. ſciant. Sed arg. ſ. C. de adul. l. ſi hiq adulteriū. & in Auth. vt lic. ma. & auiæ. §. his illud. ſed in illis eſt præſumptio legis: hic hominis.

o *Satius*] id eſt. melius.

p *Aduerſus contumaces*] abſentes, vt ſubijcit. ſit lis contēſta. 1 vel non: vt dices inf. l. proxi.

q *Denunciationibus*] preconum.

r *Nequedictis*] in albo: vt in Auth. de litig. §. omnē. & facit ſ. de re iud. l. contumacia. §. 1. & C. quo, & qū iud. l. 2.

ſ *Pronuntiari*] id eſt. proferri.

t *Iudiciorum*] s. in priuatis pronunciatur in abſentem: & ſic in his publicis. Et ſic no. pro nobis. vt eodem modo ſint faciendæ citationes: vt no. ſup. de publ. iud. l. inter. licet ibi plures: vt ſup. de fer. l. fina. nec forte in confeſſum pronunciatur in crimine: vt ſup. tit. 1. l. 1. §. Diuus. & quod ſubij cit. poteſt quis. ſupple. tamen: & ſoluitur contra. quod eſt in princip. l. & ſuperiori reſpon. alij habent ſup. ſed ſecundum. &c. & legitur hic, ſed poteſt. &c

¶ *In accuſatorem*] Qui accuſat & deſiſtit, punitur qūq; vltra pœnam Turpilliani. Itē magis punitur ꝙ ſcienter delinquit, quam qui caſu. Frā. Accurſ. m *Abſentem.*] No. abſentē non damnari: vt hic. & C. de accuſ. l. abſentē. & de adul. l. ſi quondam. & ſ. de requi. re. l. 1. ēt li. cōtreſt ſ. eum ante abſentiam: vt C. de requir. re. l. 1. qā ſecus eſt in ciuilib. vt C. de iud. l. properandū. §. 1. Sed ſ. ſ. de proc. l. ſeruū. §. publicè. ibi. vbicunque. &c. & ſ. ea. l. §. 1. ſed ibi ſolues. Item ſ. C. eo. l. nediu. Sol. ibi ſpāle. Itē ſ. C. de adult. l. quāuis indubitati. Solu. vt ibi. Item ſ. ſ. tit. 2. l. fi. Solu. vt ibi. Item an libellus pōt dari, vel accuſatio recipi? Vī ꝙ non: vt C. de accu. l. abſentem. quod

1 † P. F. Aufidio. Dua. Abſidio.

2 † Marcianus.

3 † P. F. in ipſo quidē relegato, ꝓpetuum exiliū: in perpetuū relegato, inſulæ relegationis: in inſulā relegato. &c.

4 † P. Fl. adrogat.

5 † P. F. Aufidio. Dua. Abſidio.

6 † Aliàs. Sanctius.

7 † P. F. ēt abſentes.

8 † In P. F. deeſt. ſſ.

Præſumptione ſola qs non grauatur. 1 Sing. eſt iſta gl. ad hoc ꝓpoſitū ꝙ licēt ſnīa poſſit ferri regulariter, niſi li. cōt. l. fi. §. illud. ſi ibi plenè not. C. de cēp. ap. ſecus eſt in cauſis criminalib. Belog.

a *Contraria*] id est, quem absentem damnati, & non damnari.
b *Existimationem*] id est, famam: vt infra, de vac. vacui. l. penult.
c *Stetur*] id est, sententiari. Accursius.
d *Vsque.*] inclusiuè ponitur: vt no. inf. an per alium cau. appel. l. 1. §. 1.
e *Ad relegationem.*] si tamen sit tale crimen, cuius nomine accusatus est is, qui est absens, quod non irrogaret in præsentem capitalem pœnam, sed relegationem, vel minorem pœnam: si autem irrogaret capitalem, nullo modo damnabitur absens: sed annotabuntur bona, & accusabitur: vt supra de requiren. rei. l. prima, circa princip. & habet hoc locum etiam lite non contestata per hunc §. & C. superiorem. & per l. supra de requirend. rei. l. prima. circa princip. quod secus est in ciuilibus: vt detur sententia lite nõ contesta. vt C. de iudic. l. properandum. §. 1. & de tempo. appel. l. 1. Illud. Sed quid si lis est contesta? H. & Azo. dicunt idem per omnia, scilicet, vt capitalis pœna nõ imponatur absenti: vt argumen. C. de requir. reis. l. 1. de his dic, vt not. in summa per Azo. de requirend. rei. l. prima. sed alij dicunt contra. nam dicunt posse sententiari in principali: vt argum. C. de adulter. l. adulteram. sed ibi non dicitur, q damnetur, sed recipitur inter reos. quod fiebat lite contesta. Item adde hic, quod no. sup. de procu. l. 1. versum. publicè. Accursius.
f *Pœna.*] quæ autem hæc sit, dic vt sup. de præua. l. 3. §. fin. idem facit C qui accus. non poss. l. 3. §. fina.
g *Et in maioribus.*] non solum in minoribus. & facit ad hoc infra, eodem. l. respiciendum. §. final. & C. de sicar. l. prima. & l. eum. & supra, de sica. l. prima. §. Diuus Hadrianus. & de incen. l. qui ædes. & de custo. reo. l. milites. & sup. de testa. nuo. l. 2. §. final.
h *Hæc*] scilicet dolo, vel casu.

contraria? [a] Quid igitur est? Melius statuetur, in absentes pecuniarias quidem pœnas, vel eas, quæ existimationem [b] contingunt, si sæpius monitu, per contumaciam desint, hactenus [c] posse, & vsq; [d] * ad relegationem [e] procedi. Verùm si quid grauius irrogandum fuerit, puta in metallum, [1] † vel capitis pœna, [2] † non esse absentibus irrogandum. [3] †

¶ In accusatorem autem absentem nonnunquam grauius statuendum, quàm Turpilliani Senatusconsulti pœna [f] irrogatur, dicendum est.

¶ Refert & in maioribus [g] delictis, consultò aliquid admittatur, an casu. Et sanè in omnibus criminibus distinctio hæc [h] pœnam, aut iustam eligere debet, aut temperamentum admittere.

Qui damnatus est ad mortem, non debet vltra audiri, quicquid dicere velit: licet etiam de salute Principis se dicturum dicat. hoc dicit.

Idem lib. 9. de off. Proc.

LEX VI.

SI quis fortè, * ne supplicio afficiatur, dicat se habere quod Principi referat salutis ipsius causa, an remittendus sit ad eum, videndum est. Et sunt plerique Præsidum tam timidi, vt etiam post sententiam de eo dictam pœnam sustineant, [i] nec quicquam audeãt. alij omninò non patiuntur, quicquam tale allegantes. [k] nonnulli neque semper, neq; nunquam [4] † remittunt. sed inquirunt quid sit quod allegare Principi velint, [3] † quidque pro salute ipsius habeãt dicere, propter quod [m] aut sustineant pœnam, aut non sustineant: [6] † quod videtur habere meram [7] † rationem. [n]

Cæterùm, vt mea fert opinio, prorsus eos non debuisse, posteaquàm semel dãnati sunt, audiri, quicquid allegẽt. Quis enim dubitet eludendæ pœnæ causa ad hoc eos decurrere: magisque esse puniendos, qui tandiu cõticuerunt, quod pro salute Principis habere se dicere iactant? nec enim debebant, tam magnam rem tandiu reticere.

¶ Si quos comitum [o] suorum, [8] † vel Legati sui [p] eos Procõsul inuenerit, vtrum punire eos debeat, an successori seruare, quæri potest: sed multa extant exempla, quæ non tantùm officialium suorum, [q] vel [9] † sub se agentium, [r] verùm seruos quoq; suos pœna affecerũt. quod quidem ideo [10] † faciendum est, vt exemplo deterriti minus [s] delinquant.

¶ Nunc genera pœnarum [t] nobis enumeranda sunt, quibus Præsides afficere quemquam [11] † possint. Et sunt pœnæ, quæ aut vitam adimant, aut seruitutem iniungant, aut ciuitatem auferant, aut exilium, [t] aut coercitionem corporis contineant.

Callistratus lib. 6. de Cogn.

LEX VII.

VEluti fustiũ admonitio, flagellorũ [u] castigatio, vinculorum [x] verberatio.

i *Sustineant*] id est, differant.
k *Allegantes*] & ibi benè.
l *Habeant.*] & de sententia postea dicere.
m *Propter quod*] in libro R. est, per quæ.
n *Meram rationem*] aliàs, mediam. & facit ad leg. infra, de re militar. l. nõ omnes §. final. & supra, de sponsal. l. furor. & C. eodem. l. si vindicari. & l. ne diu.
o *Si quos comitum.*] id est, eorum qui eos comitantur: vt seruitores, idem in iudice.
p *Sui*] scilicet, comites.
q *Suorum*] scilicet, seruitores. C. eod. l. ne diu. & quorum app. l. nulli.
r *Agentium*] scilicet, tantùm.
s *Minus*] sic C. de fur. l. si quis seruo in fi. & inf. eo. l. aut fact. §. fin. & C ad l. Iul. repe. l. 1.
t *Exilium*] hoc est triplex, vt inf. de interdi. & relega. l. exilium.
u *Veluti. Flagellorum*] grauior pœna, quàm fustium.
x *Vinculorum.*] quia vinculati verberantur fustibus.

Principem ob hoc, cum causa differendæ pœnæ hoc videatur dicere damnatus. Item ob hoc quod nunc dicit, magis deberet damnari, cũ tantũ distulerit manifestare consilium proditionis contra Principem factum. ¶ *Si quos.*] Proconsul potest punire comites suos, item Legati sui comites si inueniat eos delinquere. Item & seruos suos punire potest, si viderit eos delinquere. & de hoc extant multa exempla. & redditur ratio in fi.

¶ *Nunc genera.*] Nunc enum. exatgerata pœnarum quas Præsides imponere possunt. quandoq. enim imponitur pœna mortis, quandoque seruitus imponitur. sunt & aliæ pœnæ, quæ subijciuntur in litera.: & dat exempla de omnibus, vt ex litera infra patebit, quæ satis est plana cum lege, moris, vsque ad §. sed enim sciendũ Franciscus Accursius.

5 † P. Fl. velit.
6 † P. Fl. quidque qđ pro salute ipsius hẽat dicere. post q̃ aut sustineat pœnã, aut non sustinent.
7 † P. Fl. medii. & testiũ, pro ea quæ se quuntur.
8 † Suorũ, non est in P. F.
9 † P. Fl. nec.
10 † Ideo, non est in P. F.
11 † P. F. quéque.

Exilium triplex.

* Inclusiue. vt j. an per alium cau. appel.
1 † P. F. in metallo.
2 † P. F. pœnam.
3 † P. F. irrogandã.
* De techui? l. vi. Crot. in l. q Roma. §. duo fratres. n. 38. de verb. obl.
4 † P. Fl. si nunquã.

Vlpianus lib. 9. de off. Proc.

LEX VIII.

AVt damnum [a] cum infamia: aut dignitatis alicuius [1] † aliquam depositionem, aut alicuius actus prohibitionem. [b]

¶ Vita adimitur, vt puta, si damnatur aliquis, vt gladio [c] in eum animaduertatur. sed animaduerti gladio oportet, non securi, vel telo, [d] vel fustibus, vel laqueo, [e] vel aliquo alio modo. [f]

¶ Proinde * nec liberam mortis facultatem concedendi ius ipsi Præsides habent: [g] multò magis [h] [z] † nec veneno [3] † necandi. Diui tñ Fratres rescripserunt contra, [4] † permittentes [i] liberã mortis facultatẽ.

¶ Hostes autem, item transfugæ hac pœna [k] afficiuntur, vt viui exurantur. [l] Nec ea q̃dem pœna damnari quẽ oportet, vt verberibus necetur, vel virgis interimatur, nec tormẽtis: quamuis plerique dum torquentur, deficere solent.

¶ Est pœna quæ adimat libertatem, huiusmodi: puta, si q̃s in metallum, vel in opus metalli [m] damnetur. Metalla autem multa numero sunt: & quædam quidẽ prouinciæ habent, quædã non habẽt. sed q̃ non habẽt, in eas prouincias mittunt, quæ metalla habent.

¶ Præfecto planè urbi speciali [n] dãnandi, ex epistola Diuorum Veri, & Antonini ad Fabiũ Cillonem [5] † exprimitur.

¶ Inter eos autem, qui in metallum, & eos qui in opus metalli damnãtur, differentia in uinculis tãtũ est: q̃ qui in metallum damnantur, grauioribus [o] uinculis premuntur: qui in opus metalli, leuioribus. q̃q; [6] † refugæ ex opere metalli, in metallum damnantur, ex metallo [p] grauius [q] coercentur.

¶ Quisquis autẽ in opus [r] publicum [s] damnatus refugit, duplicato tempore damnari [t] solet: [u] sed duplicare [x] eum id tempus oportet, quod ei superesset cum refugit. [7] † scilicet ne illud duplicetur, quo apprehẽsus [y] in carcere [z] fuerit. [a] & si in decem annos damnatus sit, aut perpetuari dẽt ei pœna, aut in opus metalli trãsmitti. Planè si decennio damnatus fuit, & in initio statim fugit, uidendũ est utrum duplicari ei tempora debeãt: an uerò perpetuari: uel transferri in opus metalli. Et magis est, ut transferatur, [b] aut perpetuetur. [c] Generaliter.n. dicitur, quoties decenniũ excessura est duplicatio, non esse tempore pœnam arctandã. [d] In ministerium [e] metalli eorum fœminę [f] in perpetuum, uel ad tempus dãnari solent: simili modo, et in salinas. & si quidem in perpetuum fuerint damnatæ, quasi seruæ pœnæ constituuntur. si uerò ad tempus damnentur, amittunt [g] ciuitatem. [8] †

¶ Solent ẽt Præsides in carcere cõmẽdos dãnare, vt in uinculis perpetuis [h] cõtineantur, [9] † sed in eos facere nõ oportet: nam huiusmodi pœnæ interdictę sunt. Carcer enim ad continendos homines, non ad puniendos haberi debet.

¶ In calcaria [k] quoq;, uel sulphuraria dãnari solẽt, sed hæ pœnæ metalli magis sunt.

¶ Quicunq; in ludum * uenatorium sunt dãnati, uidendum est, an serui pœnæ efficiatur. solent enim iuniores [l] hac pœna affici. Vtrum ergo serui pœnæ illi efficiantur, an permaneant in libertate, uidendum est. Et magis est, ut hi quoque serui efficiantur. hoc enim tãtùm [10] † differat a cæteris, q̃ institutum ut uenatores, aut pyrrhicharij, [m] [11] † aut [n] in aliam

---

a *Vt damnum*] pecuniarium. & die, vt si furti. vel iniuriarum damnetur ciuiliter, quod hic ciuiliter agatur: sed die pecuniariter fisco Accur.

b *Prohibitionem*] semper repete, contineant.

c *Gladio*] animo subtili sunt dñam inter gladiũ, & telũ.

d *Telo*] id est, sagitta.

e *Laqueo*] nisi quis damnatus esset ad furcã: vt inf. eo. l. capitaliũ. §. famosos.

f *Alio modo*] vt igne quandoque, vt in tiproni.

g *Præsides habent*] vt dicam: damnato elige qua morte vis mori. sed Princeps habet, vt subijcit.

h *Multò magis*] id est, minus.

i *Permittentes*] personaliter, & specialiter alicui, vel aliquibus damnatis eligere mortem.

k *Hæc pœna*] alij quoque multi: vt C. de Iudæ. l. 2. & C. de mulieribus quæ seruis proprijs l. 1. & C. de fal. mo. l. si quis.

l *Exurantur*] vt inf. eo. l. si quis aliquid. 6. 2. vel si velimus seruare erunt serui nostri. vt sup. de acquiren. re. dom. l. transfugã. hoc nisi sit seruus transfuga, vt inf. de cap. l. postliminium. §. transfugæ.

m *In opus metalli*] differentiã inter hæc dicit vt inf. proxi. l. & facit supra de contrab. l. 1. in fin. & Instit. qui. mo. iuspa. po. sol. §. pœnæ. & §. de iu. fisc. l. in metallũ. sed hodie nemo liber fit seruus ex supplicio: vt in Auth. de nupt. §. qd autem Item arg. contra. sup. de verb. obl. l. ex eo. §. bifulam.

n *In metallum*] cur ergo nõ relegat Præses in insulam: v. §. de interdi. & releg. l. relegatorum. §. sicut? Respon. v. sup. de offi. Præfi. l. illicitas. §. qui vniuersas. & facit sup. de offic. Præfec. vr. l. 2. §. relegãdi. & sup. eo. l. 2. §. 2. Acc.

o *Grauioribus*] habebat ergo vterque in vinculis. Item seruiebat, quia portabat de loco ad locũ metalla pu. vt inf. e. l. in metallũ. & l. in seruorum. §. qui ex cã. & §. in calcariam quoq; male ergo dicit Acc. quod opus metalli erat seruire damnatis in metallum: sed illa erat q̃dam specialis pœna, vt inf. §. in ministerium.

p *Ex metallo*] scilicet relegat. & facit ad hoc inferius tñ. sup. eo. l. relegati. Accur.

q *Grauius*] puta capite: vt §. eo. l. capitaliũ. §. in exulibus. & facit §. de extraordi. cog. l. pen. §. fin.

r *In opus*] hoc differt à superioribus vt inf. eo. l. quidam. & l. capitalium. in prin.

s *Publicum*] quod faciebat cum erat in carcere.

t *Damnari*] ad ẽpus.

u *Solet*] ad hoc sup. proxi.

x *Duplicare*] eum in iudicem. vel verius dãnatum, qui duplicat patiendo.

y *Apprehensus*] scilicet modo.

z *In carcere*] scilicet, pati.

a *Fuerit*] id est, dicere, non totum, quod fuit in carcere etiam ante sententiam, sed residuũ duplicatur, sed si peregerit, statim relaxatur postea: vt C. eod. l. antep. & penul.

b *Transferatur*] in opus metalli.

c *Perpetuetur*] à pœna operis publici.

d *Arctandam*] sed perpetuandam. vel in metallum dãdã: vt sup. l. proxi.

e *In ministerium*] vt seruiant existentibus in metallo.

f *Fœminæ*] nisi nobiles: vt C. eo. l. si matrem.

g *Amittunt*] si hęc amittunt ciuitatẽ: subau. im. & est bona. si hab. s retinẽt: vt est Py. dict. §. libertatem: at ciuitatem perdunt: vt §. eo. l. capitalium. §. Diuus.

h *Perpetuis*] alias non habetur. sed intelligitur.

i *Ad contemnendos*] donec de delicto cognoscatur. & facit C. de exac. tri. l. 2. & inf. de verbo. sign. l. verum est.

k *In calcariam*] i. in opus calcandi terram ad faciendum murum: vel die de calcaria.

l *Iuniores*] qui bene possunt currere per montes. nam senes non ita currunt, vt iuniores. alias vilio, res, & alias iuuenes.

m *Pyrrhicharij*] genus est venationis.

n *Aut*] subaudi actum aliam voluntatem.

7 † P. F. id est pis oportet, qd ei cũ superesset fugit.

8 † P. F. retinẽt ciuitatẽ. Hal. retinẽt libertatẽ.

9 † P. Flo. aut vt in vinculis continẽatur.

10 † In P. F. deest, distant.

11 † Puriẽ charij. P. F.

1 † P. F. id est, ciuitatẽ.

2 † Imò vero pyrrhẽ charij dicebant & faltabãt armati. Bud. in annota. post. hic

3 † P. Flo. vel veneno.

4 † Cõtrariũ est in P. F.

5 † Seuero ad Fabium Cilonẽ P. F.

6 † P. Flo. quodquę.

* Lu. Ro. in suis sin. so. 5. sing. 133. dicit hunc text. sing. ad hoc, q̃ iudex ũ põt morituro dare electionẽ pœnæ, q̃ tex. si bene videat. hoc nõ vult: vt dẽ hic in primis interpretatio. Bolo. † alias. multo minus, vel veneno. &c.

tatem, vel voluptatem. sunt enim multa officia, quæ gerãt & in quibus mouentur venatores. nam aliàs cum canibus, aliàs cum auibus, vel in alijs ministerijs sunt.

a *Dubitatur est*] vt C. eod. l. metalli. ergo seruus sit plus seruus. sed immò alterius duriori seruitio adstrictus. sic excommunicatus potest plus excommunicari: sed infamis non infamari: vt C. vt intra cert. temp. l. 2. item hoc in seruo non corrigitur per Auth. de nup. §. quod autem.

b *Pœna*] non per alium: vt sup. tit. 1. l. 2. §. fin.

c *Reddendus*] vt C. de sen. pas. l. frustra. & sup. de fideicõ. li. l. generaliter. §. si seruus, & argum. sup. de adi. leg. l. si seruus. §. fin. & sup. de rei vẽdi l. in rem. §. item quæcunque. Sed argu. cõtra inf. de sen. pas. l. fi. licèt ibi testi tui ut in integrum. Item argu. in Auth. de san. Episcop. §. cõtra si seruus sciente. & facit C. eodem. l. seruo.

d *In perpetuum*] quæ pœna vix in seruo recipitur: non autem in libero: vt C. eod. l. incredibile. & l. seruus.

MORIS] CASVS. In hac lege litera est satis plana: vt diximus in casu præcedenti vsque ad §. sed enim sciendũ vbi sic accipe: Prædictæ pœnæ sunt illæ, quæ imponi solẽt delinquentibus, sed quædam prædictarũ pœnarum non cadunt in omnem personam. nã Decuriones non possunt in metallum damnari: nec in opus metalli? nec furcæ subijci: nec viui exuri: & si de facto fuerit talis sententia lata in eos: annihilatur Principis authoritate idem priuilegiũ datur patribus Decurionũ, & liberis susceptis patre existente decurione vel prius: siue pater duret Decurio, siue definat esse Decurio. filijs autem natis post finitum Decurionatum patris, non prodest hoc priuilegium.

e *Statu liberum*] Si statu liber deliquit, punitur vt liber. Itẽ si seruus delinquat exemplo humilis punitur. & subaudi, ad minus: plus autem punitur, q̃ humilis: vt in exemplis subijcit. Item seruus damnatus, vt domino suo reddatur sub pœna vinculorum: & dominus non vult eum recipere: seruus vendendus est: & si non inuenitur emptor, tradetur in opus publicum. Item damnatus in metallum si delinquat ante quam ad pœnam vadat, puniendus est, perinde ac si iam ad pœnam iuisset: sic grauissimè punitur. Vltimò dicit: cũ iudex imposuit maiorẽ pœnã loco minoris: remissa est infamia damnato, quasi compensata cum maiori pœna. & dic circa hoc vt in gl. domini mei Accur. ibi posita, q̃ incipit, si pro pecuniaria &c. & hoc dicit hic §. cum l. seq. Francis.

quam voluptatẽ, gesticulãdi, vel aliter se mouendi gratia.

¶ Seruos in metallum, vel in opus metalli, item in ludum venatorium dari solere, nulla dubitatio est. a Et si fuerint dati, serui pœnæ efficiuntur: nec ad eum pertinebunt, cuius fuerint, antequã damnarentur. Deniq; cum quidam seruus in metallum dãnatus, beneficio Principis esset iam pœna b liberatus, Imperator Antoninus rectissimè rescripsit, quia c † semel domini desierat esse pœnæ seruus factus, non esse eum in potestate dñi postea reddendum. c Sed siue in perpetua d vincula fuerit dãnatus seruus, siue in temporaria, eius remanet, cuius fuit antequam damnaretur.

Idem lib. 10. de off. Procon.

LEX IX.

MORIS est aduocationibus quoque Præsides interdicere: & nonnunquã in perpetuum e interdictum, 2† nõnunquam ad tempus, vel ad annum 3† mensurant, vel ẽt tempore quo pronunciam regunt. Necnon ita quoque interdici potest alicui, ne certis locis adsit, potest & ita interdici, cui, h ne apud tribunal Præsidis postulet: & tamen apud Legatum, vel Procuratorem i non prohibetur agere. si tamẽ apud Legatũ prohibitus fuerit postulare, credo per consequentiam, k nec quidem apud Præsidem relictam illi postulandi facultatem.

¶ Nonnunquam non aduocationibus cui interdicitur, sed foro. Plus est autem foro, quàm aduocationib. interdicere. siquidem huic m oĩ modo forensibus negotijs accõmodare se non permittitur. n Solet autem ita, vel iuris studiosis interdici, vel aduocatis, * vel tabellionibus siue pragmaticis. o * Solet, & ita interdici, ne instrumenta omninò formẽt: neve libellos concipiant: vel testationes cõsignẽt. p Solet, & sic, ne eo loci iedeant, quo in publico instrumenta deponuntur, archiuo 9. 4† forte, vel grammatophylacio. r Solet & sic, vt testamenta ne ordinẽt, vel scribant, vel signent. Erit, & illa pœna, nequis negocijs publicis interueniat. hic enim priuatis quidẽ interesse poterit, publicis prohibetur: vt olentibus quibus sententia præcipitur ſ†. ſ† ſ† t †.

¶ Sunt autem, & aliæ pœnæ, scilicet si 7† negociationes quæ abstinere iubeatur, vel ad cõductionem eorum, quę publicè locãtur, accedere: vt ad uectigalia publica. Interdici autem negotiatione plerunque, vel negotiationib. solet. Sed damnari quis ut 8 † negotiet, an possit, uideamus. Et sunt quidem hæ pœnæ, si quis generaliter tractare u uelit, inciuiles, inuitum hominem iubere facere, quod facere nõ potest. sed si quis specialiter tractauerit, u potest esse iusta causa compeliendi cuius x ad negotiationem. quod si fuerit, requenda erit sententia.

f *Ad annum*] aliàs, ad annum; aliàs, annis. tũc intellige duobus: vt sup. de manumissis. l. libertas. §. fi. et ff. testi. l. vbi numer⁹.

g *Moreantur*] i. fiant per Præsides. Azo.

h *Cui*] alicui.

i *Vel Procuratorem*] fisci vel Cæsaris. Accurs.

k *Per consequentiã*] nam cui magis interdicitur, multò magis minus. ad quod facit sup. de sect. exper. lect. per. & infra de interdi. & relegat. l. constitutum. & §. fin. & 5. de Senat. l. 4. & in Decr. 5. quæst. 7. c. Episcopũ & C. de princ. agen. in rebus, l. ex eo. & in Authen. de defens. ciui. in princ. Accurs.

l *Nonnunquam*] sed multotiens.

m *Huic*] cui est interdictum foro.

n *Non permittitur*] neque procuratorio nomine, vel suffragio, vel alio modo.

o *Pragmaticis*] scilicet, qui consueuerũt scribere pragmaticas sanctiones: vt C. de appell. l. præcipimus. Immo verò sunt iuris interpretes. Bud. hic.

p *Confirmet*] i. scribant dicta testium.

q *Archiuo*] aliàs dicitur archinũ vbi sacra vasa reponuntur: vt in Auth. quia mater. efficiat. legi. §. illud. in fi. §. sed hic, p loco, vbi scripturæ publicæ reponuntur: vt ſ Auth. de his q̃ indigent. ad ep. §. illud.

r *Grammatophylacio*] à phylattein, quod est custodire. & grãma, quod est littera. Idem ẽt gazophylacium à gaza, quæ est diuitia. q. d custodia diuitiarum, vel repositorium. Accurs.

s *Præcipitur*] ſ ſ ſ ſ. i. publicis abstinere. & hodie dñi Bononienses publicati de officijs.

t *Testari*] id est, intelligere.

u *Tractauerit*] pura in eo, qui scit id facere, in quod de natura alias si nescit sunt inciuiles: vt sup. & facit sup. de pub. l. cotem. §. fin. Accurs.

x *Cuius*] id est alicuius. Accurs.

y *Quis ſi aduocet*] patronus, procurator cognitor, vide hic Bud.

* Vid gl. ſ tit ā cõc. eccl. Gal. in pragm. ſan. ī prī. super verbo. pragmaticã. & ibi gd dicatur pragmã sanctio.

4 † Archio, P. P. de qua dictione vi. Bud. Ian. pone. hic.

5 † ἀπαιτῶν non ε in P. P.

6 † ἀπέχεσθαι. Bud. Alij scribunt μὴ δὴ μετέχειν.

* id est à publica functione abstinere. Vid Ant. Aug. lib. emẽ. 4. c. 16. & ad hoc et Cæsaris orationẽ apud Dionẽ li. 53. 7† al. puta si. &c. al. deest, ſ. vt apud Dua.

8† Sed dãnare, vt quis, &c. ſ Archiũ qd dicat quid itẽ grammatophylacium, pulchrè Ian. ann. p. ſ. hic.

a *Iſtæ*] de quibus dixit ſup. l. ſi quis fortè. §. fi. huceuſque.
b *Non poſſunt*] ad hoc facit ff. quando ap. fiſc. l. 1. §. ſimili. & ſup. ad legem Cor. de fica. l. pen. & C. eo. l. Decurionum. & l. Decutionē. & C. de quæſtion. l. antepen. & fi. & inf. de priuil. veter. l. 3. Accur.
c *Brunt*] qua pœna ſint damnandi? Reſpon. deportatione, vel relegatione propter capitalia crimina: vt inf. de interdi. L. inter pœnas. in fi.
d *Aut permutetur*] aliàs, pmutetur: aliàs, permiſcetur, ideſt, imponetur ſi placuerit Principi. Accur.
e *Liberetur*] tenuit ergo ſententia: aliàs ipſe idem iudex cognoſceret: vt C. de accuſa. l. 4. ſed hic ad Principem itur. Sed argum. contra, ſup. de iniuſto teſt. l. ſi quis ex §. quod ſi quis fuerit. aliàs expone, vt ibi. & facit. C. eo. l. penam. & ff. tit. 2. l. 1. §. fina.
f *Omnes liberos*] vſque ad pronepotes. niſi precedentem perſonā aliqua macula pudoris aſpergat: vt C. de quæſtio. l. Diuo. & dic, vt ibi. Sed argu. contra. inf. de verbor. ſignif. l. liberorum. & facit C. eo. l. 6 matrem.

ADDITIO. Die, ſecundum Bart. quod in lege contrāria agitur de iure communi: hic agitur de priuilegio.

g *Debere*] vt & inf. de Decur. l. 2. §. in ſi. lijs.
h *Decurione*] exiſtente.
i *Plebeio*] & facit ff. de Senat. l. emancipatū.
k *Puniendum*] ſi deliquit in ſtatu libertatis: vt & ſup. tit. 2. l. ſtatuliber. ſed ſi poſt, tunc vt ſeruus: vt ſup. de ſtatulib. l. ſtatuliberi à cæteris. & iuſp. l. 1. quæ eſt contra. & facit ſup. ſi ex noxa. cau. l. fi. Accur.
l *IN ſe nouum. Humiliorem*] humilem. & c. vt C. de inceſt. nup. l. humilem. & ſubaudi hic, ad me Diuum Pium vt ſeruus puniretur. l. 29. ſup. de ſtatulib.
m *Flagellis*] Flagella, plus dolent: quaſi parata ad plus dolendum. Accurſius.
n *Flagellis*] maior pœna eſt ſtare in vinculis, quàm laborare in agro ſeu opere publico. & facit C. eo. l. ſeruus. Acc.
o *In opus publicum*] datur ergò ſeruus in opus publicum. Sed contra, infra, eodem l. ſeruus. Solu. hic non inuenitur cum, tanquam ſub pœna vinculorum: vel forte ſine pœna. & ſic in ſubſidium hic datur in opus publicum. & facit ſup. de incen. l. Pedius. §. 1. & de accuſatio. l. Iulia.
p *In metallum*] non tamen in locum illum peruenerunt adhuc.
q *Tanquam*] ideſt, quaſi veniſſent iam ad metallum, durius puniuntur.

¶ Iſtæ [a] ferè ſunt pœnæ quæ iniungi ſolent.

Superius à §. nunc genera pœnarum. qui eſt in l. ſi quis fortè, vſq; huc tractauit, quæ ſunt genera pœnarum: nunc incipit tractare, quæ pœna diuerſis perſonis ſecundū ſuum ſtatum ſint infligenda. b. d.

¶ Sed enim ſciendum eſt diſcrimina eſſe pœnarum: neq; omnes eadē pœna affici poſſe. nam in primis Decuriones in metallum damnari non poſſunt, [b] nec in opus metalli: nec furcæ ſubijci, vel viui exuri. & ſi forte huiuſmodi ſententia fuerint affecti, liberandi erunt. [c] ſed hoc nō potell efficere, qui ſententiam dixerit: verū referre ad Principem debet: vt ex authoritate eius pœna, aut permutetur, [d] aut liberetur. [e]

¶ Parentes quoque, & liberi Decurionum in eadem cauſa ſunt. Liberos non tantum filios accipere debemus, verum omnes liberos. [f] Sed vtrum hi ſoli, qui poſt Decurionatum ſuſcepti ſunt, his pœnis non afficiantur: an verò omnes omninò liberi. eiā in plebeia familia ſuſcepti, videndum eſt. Et puto magis omnibus prodeſſe debere. [g] Planè ſi parens Decurio eſſe deſierit, ſiquidē iam Decurione [h] fuerit editus, proderit ei ne afficiatur. Enimuerò ſi poſtea quam plebeius factus eſt, tunc ſuſcipiat filiū, quaſi plebeio [i] editus ita erit plectendus.

¶ Statuliberum quaſi iam liberū puniendū [k] Diuus Pius Saluio Iuliano [l] † reſcripſit. [m]

Marcel. li. 2. de Publ. iud. [z] †

LEX X.

IN ſeruorū perſona ita obſeruatur, vt exemplo humiliorum [l] puniantur. Sed ex quibus [2] † cauſis liber fuſtibus cæditur, ex ijs ſeruus flagellis [m] cædi, & domino reddi iubetur: & [n] ex quibus delictis [4] † liber fuſtibus cæſus, in opus publicum damnatur, ex ijs ſeruus ſub pœna vinculorum ad eius temporis ſpatium flagellis [n] cæſus domino reddi iubetur. Si ſub pœna vinculorum domino reddi iuſſus non recipiatur: à domino, [5] † venundari: etſi emptorem non inuenerit, in opus publicum, [o] & quidem perpetuum tradi iubetur.

¶ Qui ex cauſa in metallum [p] dati ſunt, & poſt hoc deliquerunt, in eos tanquàm [q] metallicos conſtitui [r] debet: quāuis nondum in eum locum perducti fuerint, in quo operari habent. nam ſtatim, vt ſententia de his dicta eſt, conditionem ſuā permutant. [s] In perſonis tā plebeiorū, quàm Decurionū illud cōſtitutum eſt, vt qui maiore pœna afficitur quàm legibus ſtatuta eſt, infamis [t] non fiat. Ergo & ſi opere temporario quis mulctatus [u] ſit, vel tātum fuſtibus cæſus, licet in actione famoſa, veluti furti, dicendum erit infamem non eſſe, quia ſolus fuſtiū ictus grauior eſt, quàm pecuniaria [6] † damnatio.

Hæc lex eſt philoſophica, & dat doctrinam iudicibus, quomodo in cauſis criminalibus procedere debent. & vide elegantem tex.

RESPICIENDUM] CASVS. Docet hæc lex qualiter iudex ſe debeat habere in cognoſcendo, & iudicando circa crimina. Secundo dicit, quòd furta domeſtica ſi de vilibus rebus ſunt: non ſunt vindicanda ſiue punienda per iudicem: ſed ipſe pater vel dominus intra domum caſtigabit. & dat exemplum de furto domeſtico. Tertiò dicit, qui delinquit aut delinquit ex ſubito propoſito, aut impetu. & de omnib. dat exemplum. Vltimò dat exemplum de pœna expulſi. Fran.

a ſ. emitto-

q *Quaſi*] ideſt, quaſi veniſſent iam ad metallum, durius puniuntur.
r *Conſtitui*] vt grauius puniantur: vt ff. eo. l. aut damnum. §. inter.
s *Permutant*] vt inf. eodem, l. quod ad ſtatum. & l. qui vltimo. & ſup. eod. l. 2. §. 1. Sed contra ſupra, de iniu. teſta. l. ſi quis ex hæredato filiu. §. eius. Solu. ibi non à competenti iudice, puta Præſide, fuit deportatus: hic à competenti, puta Præfecto, vel ſimilibus: vt dixi ſupra, eodem tit. l. 2. §. 1.
t *Infamis*] ſi pro pecuniaria imponitur corporalis, remittitur infamia: vt ſupra, de infa. l. quid ergo. ſ. pœna grauior. Si pro corporali minori, imponitur maior: tunc idem. & his duobus caſibus poteſt hic loqui. ſi verò minor corporalis pro maiori: aut cauſa cognita: & tunc idem: vt C. de infa. l. & ſi ſeuerior. & in ſua, ad muni. l. ordine. ſed ſi ſine cauſæ cognitione, tunc non idem: vt dicta l. quid ergo. ſ. quantum. Interim tamen dum durat pœna aucta, vel minuta cum cauſæ cognitione, durat infamia: vt dicta l. & ſi ſeuerior. quæ eſt contra & facit infra de re milita. l. qui cum vno. ſ. ad tempus: & adde quod no. in dicto §. pœna grauior. & facit ad hoc ſupra, de fur. l. interdum §. primo. & C. de ſacroſ. ſan. eccleſ. l. ſancimus. in fi. & infra de regul. iur. l. ſi in duabus.
u *Mulctatus*] qui in nullo debuit mulctari: quod non niſi ex cauſa facere deberet: vt inf. eod. l. aut facta. §. fin. & C. ad leg. Iul. de vi. l. ſeruos. in fi. & ſic accipe. in eo. l. hodie.

2 † P.F. Marcel.

3 † P.F. & ex quib.

4 † delictis, non eſt in P.F.

5 † à domino, nō eſt in P.F.

6 † P.F. pœnis.

a *Clementia*] idest, pietatis.
b *Res expostulat*] vt sup. de incen. l. Pedius §. 1.
c *Seueritatem*] etiam in extraordi. cri. habito respectu ad id quod fieri solet: vt & sup. de dam. infec. l. finita. in prin. & C. de epi. aud. l. 3. & sup. de pigno. act. l. vel vniuersorum. & ad Mac. l. sed Iulia. l.

Marcel. lib. 2. de Publ. iud. †

LEX XI.

RE spiciendum 2† est iudicanti, * ne quid aut durius, aut remissius constituat, quàm causa deposcit - nec enim aut seueritatis, aut clementiæ [a] gloria affectanda est: sed perpenso iudicio, prout quæque res expostulat, [b] statuendum est. Planè in leuioribus causis proniores ad leuitatē iudices esse debent: in grauioribus pœnis seueritatem [c] legum cum aliquo temperamento benignitatis sublequi.

Furta domestica de vilibus rebus non sunt vindicanda per iudicem, sed paterfamilias domum suam vindicabit. h. d. Cætera plana sunt.

¶ Furta domestica, si leuiora sint, [d] publicè [e] vindicanda non sunt - nec admittenda est huiusmodi accusatio, cum seruus à domino, vel libertus à patrono, in cuius domo moratur, vel mercenarius [f] abeo, cui operas suas locauerat, offeratur [g] quæstioni - [h] nam domestica furta vocantur, quæ serui dñs, vel liberti patronis, vel mercenarius ijs 3† apud [i] quos degũt, surripiũt. ¶ Delinquunt 4† [j] autem aut proposito, aut impetu, aut casu - [k] Proposito delinquunt latrones, qui factionem [l] habent - Impetu autem, cum per [m] ebrietatem ad manus, vel ad ferrum venitur. Casu [n] verò, cum in venando telum in feram missum hominem interficit.

¶ Capitis pœna est, vel bestijs obijci, [o] vel alias similes pœnas pati, vel animaduerti. [p]

1† P. Flo. Mattian. 2† P. F. prospiciẽdũ. * Huc spectant quę de imagine iustitię ex Chrysippo refert Gel. l. 14. noct. Att. c. 4. in eandẽ sententiã præclarè Cic. 2. epist. ad Brutum & 1. Offi. 10. & Famil. 5.

d *Leuiora sint*] aliàs, leuiora: aliàs, viliora. Accur.
e *Publicè*] i. per iudicem, sed domi: vt hic, & C. an ser. ex fac. l. fi. & ff. de fur. l. seruis & filij. & C. de pa. po. l. cõgruentius. sed si grauia sint, potest agi ciuiliter & criminaliter: vt ff. de iniur. l. Prætor. § præterea. & de acq. re. do. l. homo liber. in prin. & C. de fur. l. apud. in fi. nisi contra seruũ, contra quẽ ciuiliter agi non potest, vt C. de acq. poss. l. fin.
f *Vel mercenarius*.] No. personas familiares, vt à testimonio repellantur. vt C. de his qui ad eccles. confu. l. fi. §. sanè. vt ibi dixi. Item facit ff. de testg. l. familiaria. & sup. de testi. l. pen.
g *Offeratur*] i. fiat de eo quæstionia, vel quæstio.
h *Apud*] subaudi, his apud &c.
i *Delinquunt*] scilicet homines.
k *Aut casu*] aut quis deliquit sine animo, vt casu & non punitur: vt hic, & sup. de prætu. l. pe. aliqñ culpa levi, vel leuissima: & tunc punitur propter culpam, vel propter malum exemplum, sed leuius: vt hic, & ff. l. absentẽ. in fi. & l. si quis aliquid. §. qui abortionis. & ff. de sicar. l. 3. §. sed ex Se. cõ. & l. 4. §. cum quidam. & l. in lege. sed etsi præcedat signorum iuris ciuilis excusatur in incestu: vt ff. ad l. Iul. de adul. l. si postulauerit ff. i Sena. cõ. Liboniano: vt C. de his qui sibi in te. ad ferì. l. Senatus aut naturali vel quasi: & nõ patitur: vt C. de ius. vo. l. venia. aut dolo: & tunc secundum legem punitur: vt hic, sed ibi distingue procedat ad vltimum, vel nõ: vt no. ff. eo. tit. l. cogitationis. l *Factionem*] i. societatẽ cũ alijs. in malã enim partẽ punit.
m *Cum per*] aliàs, cum: alias, cum. & inf. venit. sed certè tũc subintelligitur, qui.
n *Casu*] i. non dolo, vel culpa: lata vel leuissima tamen immunis videretur Aquil. vt ff. ad l. Aquil. si tiemium. §. pen. & l. in lege. & facit sup. habentem. §. fi.
o *Obijci*] hoc expone: vt in fi. eo. l. qui vltimo.
p *Animaduerti*] ad hoc sup. eo. l. 2. in prin.

Q*Vod ad statum*] CASVS. Siue ex accusa. priuata, siue publica, siue ẽ extraordinem quis dãnatur ad bestias, vel ad similẽ pœnã: statim fit seruus pœnæ. Fran.

Quacunque accusatione sine publ. siue priuati criminis, siue extraordinem quis damnatur ad bestias, siue similem pœnam, statim fit seruus pœnæ. Bart.

Marcel. li. 2. de Offi. Præfi. §†

LEX XII.

QVod ad statum damnatorum pertinet, nihil interest, iudicium publicum fuerit, necne. ¶ nam sola sententia, nõ genus criminis spectatur. Itaque ij, in quos animaduerti iubetur, quive ad bestias dãnantur, confestim [r] serui pœnæ fiunt. [s]

Vlpian. lib. 1. de Appellatio.

LEX XIII.

HOdie licet ei, qui extraordinem [t] de crimine cognouit, quam vult sententiam ferre, vel grauiorem, vel leuiorem: ita, tamen, [u] vt in vtroque moderationem. 6† [u] non excedat.

Quod delictum plerunque omnis impunè fert, alterius rei mortis infligit pœnã, secundum diuersitatem personarũ. h. d. l. sequ. vide per te, & est pulchra, & clara, ex ipsam distinguens per membra.

Marcellus li. 2. de re milit. 7†

LEX XIV.

QVædam delicta pagano aut nullam, aut leuiorẽ pœnam irrogant, militi verò grauiorem. [x] Nam si miles artem ludicram [y] fecerit, vel in seruitutem se venire passus est, capite puniendum Menander scripsit.

Vennleius Saturninus. lib. 1. de Offic. Procons.

LEX XV.

DIuus Hadrianus eos, qui in numero, vel ordine

r *Seruiorem*] vt C. de Epis. & cle. l. presbyteri. in fi. & ff. de re militari. l. 2. & l. omne. §. 1. argum. contra. sup. de incen. l. Pedius. §. 1. & de fica. l. 3. §. pen. & C. de testa mil. l. frustra.
s *Ludicram*] de qua habes sup. de inst. l. 2.
t *Diuus Hadrianus*] CASVS. De curio non potest punire

pœ. & l. in lege. & facit sup. habentem. §. fi.
o *Obijci*] hoc expone: vt in fi. eo. l. qui vltimo.
p *Animaduerti*] ad hoc sup. eo. l. 2. in prin.

Q*Vod ad statum*] CASVS. Siue ex accusa. priuata, siue publica, siue ẽ extraordinem quis dãnatur ad bestias, vel ad similẽ pœnã: statim fit seruus pœnæ. Fran.
q *Necne*] vt quia priuatum, vel extraordinarium: vt sup. de priua. delict. l. fin.
r *Confestim*] vt inf. eo. l. qui vltimo.
s *Fiunt*] nõ inspecto an ex eo crimine talis pœna debuerit imponi: cũ ex eã possit augeri vt inf. l. proxi.

HOdie] CASVS. Qui extraordinẽ de crimine aliquo cognouit, pòt pœnam imponere quam vult leuẽ, vel grauẽ, dũ tñ nõ excedat rõnem, i. consuetam pœnarum impositionem. & dic de hoc, vt in gl. domini mei Accursij Frãt *Extraordinem*] vel ordinariè: vt sup. ad l. Cor. de fal. l. ante pe. & de fic. l. 3. §. legis. & de minor. l. auxiliũ. fi. & de bo. li. l. qui cũ maiore. is de mũ. & ff. fi. ñ. & inf. l. aut facta. in fi. & l. pe. & ff. e. respiciẽdũ. Sed ff. ad Turpil. l. 1. §. finauem. sed non licet post sententiã, vt ibi. sed in ipsa sententia fice causa: vt no. in d. §. pœna grauior. sic & pœnis in extraordi. cti. seu priua. qñ dãnatur, vel minuit ff. quidam. de pœna scripta dicit, nemo ambigit. imò de non scripta: vt dixi ff. eo. l. respiciẽdũ circa prin. Pòt & hæc ita leq. ordinario crimine: & qã dicit extraordi. ideſt, extra antiquam solẽnitatẽ: vt ff. de pœ. iud. l. ordo. Idẽ ff. ad Turpil. l. 2. §. finautẽ. sed dic, vt in ipsa sententia possit augere, & minuere ex causa: vt modo dixi: non autẽ postea, vt modo no. u *Moderationem*] aliàs modo rationẽ, i. consuetam pœnarũ impositionẽ: nisi ex causa, aliàs moderationem.

6† P. F. moderationem.

7† P. Flo. Mace.

Q*Vædam*] CASVS. Si miles autem ludicram facit, vel patitur in seruitutem se venire, capite punitur. secus si alius homo hoc faceret. Fran.
x *Grauiorem*] vt C. de Epis. & cle. l. presbyteri. in fi. & ff. de re militari. l. 2. & l. omne. §. 1. argum. contra. sup. de incen. l. Pedius. §. 1. & de fica. l. 3. §. pen. & C. de testa mil. l. frustra.
y *Ludicram*] de qua habes sup. de inst. l. 2.

DIuus Hadrianus] CASVS. De curio non potest puni-

milti capite, nisi parentem occidisset: potest etiam puniri lege Corne. de sica. Franc.

a *Et sent.*] vel eorum filij, vel parentes: vt supra. l. moris. §. iste.

b *Capite.*] non capite patricidij, sed de sicarijs.

c *Qui.*] scilicet, Decuriones.

d *Mandatis.*] scilicet Principum: vt ff. de sica l. 4. in prin. & l. penul.

Decurionũ essent, [a] capite [b] puniri prohibuit, nisi si qui [c] parentem occidissent. Verũ pœna legis Corneliæ punien dos mandatis [d] plenissimè cautum est.

Claud. li. de sing. Pœn. paga. [1] †

LEX XVI.

A Vt facta puniuntur, vt furta, cædes q. aut dicta, vt conuicia, & infidæ aduoca tiones, aut scripta, vt falsa, & famosi libelli, aut consilia, [e] vt coniurationes, & latronũ conscientia, quosq. [f] alios ℞ suadendo inuisse, [h] sceleris est instar.

¶ Sed hæc quatuor genera consideranda [i] sunt septem modis, causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantita te, [k] euentu.

¶ Causa, vt in verberibus, q̃ impunita sunt à magistro illata, [2] † [k] vel parẽte, quoniã emendationis, non iniuriæ gratia videntur adhiberi. Puniũtur, cum quis per iram ab extraneo pullatus est.

¶ Persona dupliciter spectatur, eius qui fecit, & eius qui passus est. Aliter enim punitur ex ijsdem facinoribus ser ui, [l] quàm liberi, & aliter q. quid in dominum parentẽve ausus est, quam qui in extraneum, in magistratum, [3] † [m] quàm in [4] † priuatum. In huius rei consideratione ætatis quoque ratio habetur. [n]

¶ Locus facit, vt idem, uel furtum, [o] vel sacrilegium sit, & capite P luendum, vel minore supplicio.

¶ Tempus discernit emansorem à fugitiuo, q & effractorem, vel furem diurnum à nocturno. [r]

¶ Qualitate, cum factum, vel atrocius, vel leuius est, vt furta manifesta à non manifestis discerni solent: rixæ à graslaturis, [s] expilationes [t] à furtis, à violentia petulantia. [u] qua de re maximus apud Græcos orator Demosthenes sic ait. *

ὁ γὰρ ἁπλῶς πληγὰς παρέσχηται καὶ ὕβρεις, ἀλλ' ἠτιμίαν· ὁ δὲ τοῦτο τοῖς ἐλευθέροις ἐπιτιθεὶς δεινὸν (κἂν μικρὸν ὀν δεινὸν) ἀλλὰ τὸ ὕβρει πολλαχοῦ δὲ ποιοῦσι τοῦτον, ὦ ἄνδρες δικασταί, καὶ ἀπαγγέλλουσι δίκαιόν ἐστι φρονήματι, τῷ βλάμματι, τῷ φωνῇ ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων, ὅταν κερδαίνειν, ὅταν εἴ τι κόμπος. Ταῦτα κινεῖ. ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους αὐτῶν ἀνθεῖς ὅταν τὸ προπηλακίζειν † *ἐλεύθερος ἀνὴρ ἀκούσῃ ἄτιμος ὢν ἔπαθες ἀθηναῖοι ταῦτα ἀπαγγέλλων δίκαιόν ἐστι τὸ δεινὸν παρασῆσαι τοῖς ἀκούσιν ὅταν ὡς ὑπὸ τῆς ἀληθείας καὶ τῷ πράγματος τῷ πάσχοντι καὶ τοῖς ὁρῶσιν ἐναργὴς ὕβρις φαίνεται.* idest.

(Non enim [x] plaga representat contumeliam [y] fieri: neq. verberari, liberis est malũ, quamuis [z] est malũ, [a] si in contumeliã. Multa enim vtique facit, qui verberat, ò viri Athenienses: quorũ, qui patitur, quædã neque annuntiare poterit alij, schemate, aspectu, voce, cum [b] verberat, vt contumeliã inferens, cũ vt [c] inimicus existens, cum verberat [d] fustibus, [e] cum in pupilla, [f] hæc mouent, hæc extra [g] se constituunt homines eorum [h] non assueros exilẽtes, [i] vt conuinarentur. Nemo enim, ò viri Athenienses, denuntians hoc, quod aggrauat, audientibus repræsenta-

1 P. Flo. Claudius Saturnius.

Et sciendũ q Bal. in auth. sed nouo iure. C. ad ser. fugid. dicit, q cõmittẽs vnũ magnũ furtum, q trib. patuis æquipolleat, põt talis suspendi. & Lud. Ro. alibi in suis singu. Bald. dicit esse tex. in l. si quis testẽ. §. cæterorum fa. & excus. tut. & per Aldob. & Mising. i. §. fœtũ uta. Instit. de excu. tut. q̃ tute ad illud adaptari possunt, sed non condo q mẽdicata suffragia habemꝰ hic.

2 P. Flo. allata.

3 † P. Fl. ĩ magistr. sed ita emendandum dicit Taur. in adno.

4 † P. Flo. vel in.

a Vt facta.] CASVS. Quandoque punitur factũ, vt furta, & cædes: quandoque dictum, vt conuicia, & infidæ aduocationes: quandoque scriptum, vt falsa, & famosi libelli, quandoq; consilia, vt coniurationes, & latronum conscientia. & circa ista quatuor genera criminum leuiter, vel acriter puniendo septem sunt considerãda, scilicet causa, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, euentus. & aliter punitur vno casu quam alio, & de omnibus dat exempla, quæ per te videas in litera. Item scias, quod aliter vnum delictum in vna prouincia factum punitur, & si fieret in alia, aliter puniretur. & nominat prouincias. Vltimò dicit, cum frequens vsus delinquẽtium sit in vna terra, potest iudex vnũ delinquentem punire vltra modum vsitatum, ad hoc vt terreantur alij. Franciscus.

b Consilia.] fraudulentia, vt ibi quis fecit, quod alias facturus non erat, quamquam consilia & propere accipiuntur, vt inf. de verbo. sig. l. sæpe. in fi. & de regu. iur. l. consilij. & de hoc dixi supra, mandata. L.

f Quosque.] idest, aliquos ad quod supra de sen. con. l. 2. §. persuadere.

g Alios.] & est instar sceleris. C. huius de consilijs.

h Inuisse.] aliàs mouisse, idest, compulisse ad aliquod maleficium faciendum, vt sup. ad leg. Aquil. l. sed & si quemcũque, & alias innuisse.

i Considerandæ sunt.] scilicet aggrauandæ, vel leuiandæ.

k Vtilata.] moderata. ad ℣ C. de emẽda. propinquorũ. l. vn. & ff. ad leg. Aqui. l. sed & si quemcunque. §. fi. & ff. loc. l. c. itẽ quæritur. §. item. & de iniur. l. Prætor. §. præterea. & §. seq. & de libe. homi. exhiben. l. 3. §. si eũ. & ff. de fur. l. qui iniussu. in princ. & l. verum est. & de aqua plu. arc. l. 1. §. denique. & ff. si ex noxa. causa ag. l. penult. & de iniur. l. sed si vnus. §. 3. & Inst. de iniur. §. atrox.

l Seruis.] vt ff. ad l. in seruorũ in prin. & ff. eo. l. capitaliũ. §. fi. & ff. de reg. iur. l. fere in omnibus.

m In magist. rarum.] ad hoc supra de iniu. l. Prætor. §. præterea. & §. seq & §. pen.

n Ratio habetur.] vt & supra de sica. l. in fam. & de mi. l. auditium. §. j. & l. si ex causa. §. nunc videndum. et su. de adul. l. si adulterio cũ incestu.

o Furtum.] solum, vel sacrilegium, scilicet, & furtum. & est contra supra ad le. Iul. pec. l. Diuus. Sol. vt ibi.

p Capite.] cum est sacrilegium, vt supra ad l. Iul. pec. l. sacrilegij. & ad hoc supra. de ædi. ed. l. quis sit fugitiuus §. antepenult.

q Fugitiuum.] .i. de fœtore. & dic quid sit emansor, & desertor. vt ff. de re mil. l. 3. §. emãsor. & l. qui cum. §. 1. alias furtiuo.

r A nocturno.] supra de furt. bal. l. j. & 2. & de effra. l. fi. & de cõdi. fur. l. qui furtum.

s A grassaturis.] grassatores sunt oientes ad malum, qui aliena subtrahunt, vt & ff. ea. l. in fi. Acc.

t Expilationes.] vt ff. de cri. expi. hære. per unum. & de effra. l. 1.

u Petulantia.] .i. contumacia quædam. & facit supra de sica. l. j. §. Diuus. Accur.

x Non enim.] quam interpretationẽ quidã non habent. Ac.

y Contumeliam.] sub. sed iniuriam.

z Quamuis.] .i. aliquod speciale, vel dic: lege non punitur, vtputa si percussum. Accur.

a Malum.] generaliter, vel dic: malum, qua affligit, vel ét specialiter. & dic sic & &c. als sed. & sic, si.

b Cum.] aliàs vt cũ, & aliàs, cũ verberat. vt contumeliam &c.

c Cum ut.] subaudi, & vel punctus sit loco copulæ.

d Verberat.] scilicet, fustibus.

e Cum fustibus.] sub. vel & cum &c.

f Pupilla.] scilicet oculi, vel in ea oculi.

g Hæc.] .i. facta. extra sen. extra mẽtem. q. d. facit eos extra.

h Eorum.] scilicet, conuiciorum.

i Existentes.] homines dico, repete &c.

** Quid grassatura sit: & qd grassator exponit. Bud. hic.*

** Vide in hoc locũ Alcia. li. Dispũ. 2. cap. 16. & Bud. in annota. poste. hic.*

3 ¶ Sequẽtia desũt in P. F.

6 ¶ Sequẽs expositio porẽth ẽs inclusa. deest ĩ P. F. alij ita verunt. Nõ. n. plaga contumeliã cõcitauit, sed ipsa facti indignitas. neque tam ingenuis graue est cœdi (q̃quã graue sit) q̃ per cõtumeliã cẽdi si qdẽ multa ĩ q alium cẽdit, ad mouere pt quorũ magnam partem in quę verberibus affectus ẽ habitu corporis, vultu, vociferatione, nũc vt cõtumeliã inferẽs, nunc vt inimicũ se gerens, nũc pugnũ dicẽs, nunc in malã ẽdẽs, alteri tenũtiate, ac tepresẽtare nequit, hæc ipsa mouent. hęc de statu ẽ ẽs deturbãt hoẽs, pudij ac fugillationis nõ assueros. Nemo enim &c.

Qui

re potest ita, vt rei veritas se habet: cũ tamen ipsi perpesso, & videntibus manifesta iniuria apparuerit.)

¶ Quantitas discernit furem ab abigeo, nam qui vnũ suẽ surripuerit, vt fur coercebitur, qui gregem,[a] ut abigeus.

¶ Euentus [*] [b] spectatur, ut à dementissimo [c] quoq. [1†] facta, quanquam nõ minus lex eum, qui occidendi hominis causa cum telo fuerit, quam eum, qui occiderit, puniat, & ideo apud Græcos exilio voluntario [d] fortuiti casus luebantur, [e] vt apud præcipuũ poetarum scriptum est.[*]

Εὖτ' ἐμὲ τυτθὸν ἐόντα Μενοίτιος ἐξ Ὀπόεντος,
Ἤγαγεν ὑμέτερον δ' ἀνδρακτα σὺν ὑπολυγρῆς,
Ἤματι τῷ, ὅτε παῖδα κατέκτανον Ἀμφιδάμαντος,
Νήπιος ἐκ θέλων, ἀμφ' ἀσραγάλοισι χολωθείς.

¶ Euenit, vt eadem scelera in quibusdã prouincijs grauius plectantur, vt in Africa messium incensores, [f 2†] in Mysia vitiũ, [g] vbi metalla sunt, adulteratores monetæ.

Multis delinquentibus pœna vnius debet esse metus multorum.

¶ Nõnunquam euenit, vt aliquorum maleficiorũ supplicia [h] exacerbentur, quoties nimirum [3†] [i] multis [k] latronis grassantibus [l] exemplo opus sit.

In metallum damnatis nihil potest relinqui in testamẽto: spoliatibus verò, id est, qui ciuitatem perdunt, auferuntur ea, quæ sunt iuris ciuilis, vt testari: sed non ea, quæ sũt iurisgentium, sicut emere, vẽdere. Bar.

Martianus lib. 1. Institu.

LEX XVII.

QVidam sunt [4†] serui pœnæ, vt in metallum dati, & in opus metalli,[m] & si quid eis testamento datum fuerit, pro non scripto [n] est: quasi nõ Cæsaris seruo datum, sed pœnæ. itẽ quidã ἀνώλεθρος [o] sunt, hoc est, sine ciuitate, vt sunt in opus publicum perpetuò [p] dati, & in insulam deportati, vt ea quidem, quæ iuris ciuilis sunt, non habeant, [q] quæ verò iurisgentium [r] sunt, habeant.

Vlpianus li. 3. ad Edictum.

LEX XVIII.

COgitationis [s] pœnam nemo patitur.

Idem lib. 57. ad Edict.

LEX XIX.

SI non defendantur serui à dominis non vtiq; statim ad supplicium deducuntur, sed permittetur eos [5†] defendi, vel ab alio, [t] & qui, [u] cognoscit, debebit de innocentia eorum quærere.

Pœna imposita delinquẽti non transit in eius hæredem. ratio est in textu. Franc. Acc.

Paulus lib. 18. ad Plaut.

LEX XX.

SI pœna alicui irrogatur, receptum est commẽtitio [*] iure, [x] ne ad hæredem transeat, cuius rei illa ratio videtur esse, quia pna constituitur in emendationem hominum, [y] quæ mortuo eo, in quẽ constitui uidetur, desinit.

Celsus lib. 37. Digest.

LEX XXI.

VLtimum supplicium, mortẽ solã interpretamur. [z]

Modestinus lib. 1. Differen.

LEX XXII.

IN metallũ damnati, si valetudine aut ætatis infirmitate inutiles operi faciendo deprehendantur, ex rescripto Diui Pij à Præside dimitti poterunt, qui [a] æstimabit de

---

a *Qui gregem.*] de hoc dic. vt sup. de abige. l. fin. in prin.

b *Euentus.*] idest, effectus.

c *A dementissimo.*] non solùm à sapienti, nam interest habuerit euentũ crimen, vel non: quãquam interdum hoc nõ cõsideretur: vt subijcit. & ī. ad le. Corne. de sica. l. Diuus. & C. ad le. Corn. de sic. l. is qui. & Institu. de pub. iud. §. item lex Cor. Accur.

d *Voluntario.*] .i. ad arbitrium iudicis.

e *Luebantur.*] ad hoc sup. de sica. l. 3. §. j.

f *Incensores.*] quia multum nascitur ibi de frumento, vt appareat in metallis.

g *Vitium.*] incensores. Accur.

h *Supplicia.*] idest, pœnæ etesiunt ex ꝓfonis quorundã maleficorum siue malefactorum, vt alij reteanntur. ad quod ī. ad l. Iul. maiest. l. famosi. in fi. & C. de epi. au. l. 3. in fi. & ī. de abig. l. j. §. puniuntur. & ī. eo. l. hodie. & j. e. l. capitalium. §. famosos. arg. contra. j. ti. j. l. cũ ratio. §. si plures. & ī. ad l. Cor. de fal. l. antepenult. in fi.

i *Nimirum.*] aliàs, nimium: aliàs, nimirum.

k *Multis.*] plures tamen remanent alij non delinquentes: aliàs sit isti sunt plures, detrahẽdũ est seueritati, vbi multorũ strages iacet. arg. supra de sica. l. qui eẽdem. & facit j. eod. l. capitalium. & famosos. & ī. grassatores.

l *Grassantibus.*] .i. ad malum tẽdentibus: vt d. §. grassatores. & §. solent. & facit C. de hæret. l. quicunque. §. quod si fecerint. & C. ad leg. Iuliam re. l. 1.

m *Vidam, Meretrix.*] hi sunt serui: vt & ī. eo. l. aut damnum. §. est pœna. & C. de bon. proscript. l. in metallum. & Inst. quib. mo. ius pat. po. tol. §. pœnę. & de capi. dimi. §. j. & j. de var. cog. l. pe. §. consumitur.

n *Pro non scripto.*] vt C. de hære. instit. l. j. & supra de acq. hæ. l. si quis mihi. §. si quis planè. nisi in cã alimentorum. vt ī. de his quæ pro non scri. l. si in metallum. & de cap. dim. l. legatum. & facit j. de iure fis. l. in metallum.

o *Ἀνώλεθροι.*] Græcum. hoc est exortes, seu caules ab à. quod est sine. & polis, quod est ciuitas.

p *Perpetuò.*] secus si ad tempus: vt j. capitaliũ. in fi. j. rñ.

q *Non habeant.*] vt testari: vt ī. de lege. 3. l. 1 §. hi. Item nec eis legari: vt ī eo. ti. l. si deportati seruil. §. j. Itẽ nec filios retinent in ptate: vt Insti. quib. mo. ius pat. po. sol. §. cẽ autẽ. quæ potestas est iuris ciuilis: vt Insti. de pa. po. ar emere. & alia

r *Iurisgentium.*] vt & sibi acquirant: vt d. l. si deportati. in prin. & §. j.

s *Cogitationis.*] hoc verũ est, si est statum in finib. cogitationis: vt & j. de verb. sign. l. fugitiuus. & de insa. l. qui autem. & j. de verbo. sign. l. sæpe. in fi. & de fur. l. inficiando. in prin. & sic omnia cõtraria tolluntur. sic supra de extraor. cri. l. 1. & C. de Epis. & cle. l. si quis non dicam. & de fur. l. si quis. & si quacunq; præ. poe. l. j. & de his q ad eccle. cõfu. l. fi. §. j. et de sica. l. Diuus & dixi supra de fur. l. qui ea mente.

t *Ab alio.*] vt & supra de cust. reo. l. 2. i. pri. & facit j. de ap. l. serui. & sup. de sta. ho. l. seruus.

u *Qui.*] .i. iudex.

x *Si pœna. Commentitio iure.*] contracto ex cõmentis. ad q̃ Insti. in pœ. §. cunq;. Alij .i. opinione sapiẽtũ. & fac. j. eo. l. crimen. & ī. de priu. deli. l. j. in prin. & C. eo. l. sancimus. & C. ex deli. defun. l. vnica.

y *Hominum.*] vt & C. ad le. Iul. repe. l. j.

z *Vltimum. Interpretamur.*] sic vltima volũtas, q̃ nõ tedet: vt C. de sacrosc. eccl. l. j. & facit j. e. l. capitaliũ. in princ.

a *Qui.*] Princeps & habeas, æstimauit. vel vetius, qui. s. Præ-

Locũ ex antiqs codicib⁹ Pisanis restituit Alcia. vbi sup. Bu. autem in anno. poste alios substituit ex vltimo Iliados.

Alcia. li. 1. Disp. 27. & li. 2. præter. hoc in loco.

1† P. F. à clementissimo quoque.

2† Incensores.

3† P. F. nimium.

4† In P. F. incipit. sunt qdã.

5† P. F. eis.

ideõ. fictio. al. cõmentitiũ. .i. nouũ, et recens excogitatũ. non trãslatitium nec aliunde sumptũ. Bud. hic.

ses: & habeas æstimabit. Sed tunc est contra. inf. eo. l. Diuus. Solu. in metallum dati, cum in opus aliquod destinentur, inutiles facti operi abiolui̇untur. vt hic. Exules vero qui nulli certæ rei præscribuntur, hoc tamen modo coercentur merito: nec absque Principis conscientia liberantur. P. vel hæc secundum illū, nam nec hic dicit, quòd Præses dimittat: sed quòd æstimet; & sic ad Principem remittat.

1† P. F. pœnæ sunt. de Dua. li. 1. Disput. q. 14. pœnā passi fuerint.

a *Habeant*] qui pro eis impetrent: vt & sup. de procur. l. sed & hæc. Accur.

b *Sine præfinito.*] Ponesita dixit: in metallū te ad tempus esse iudico. indefinitum enim tēpus, decennio determinatur. Si vero temporis mentionem non habuisset, vel in perpetuum damnasset, contra esset: quia perpetuò esset in pœna: vt C. eo l. seruus, & inf. de lega. l. fina. §. fina. Item facit inf. de interdi. & releg. l. relegatorum. §. hæc est differentia. contra. Solue vt ibi. Item cōtra, inf. eo. l. capitalium. §. Diuus, sed ibi ad tempus certum.

c *Dato*] aliàs: dato: aliàs: damnato.

EOrum] CASVS. Relegati, vel deportati ex causa maiestatis, statua eius qua erat posita in ciuitate removēda est: & da exemplum, vt in glo. Fran.

d *Eorum qui relegati*] vt si, hostem occultari passus est, vel cum, scilicet, hostem occultauit: vt in fra. eod. l. Metrodorum, in quibus casibus acculetur lege Iul. maiest. vt. ad leg. Iuliam maie. l. cuius. Accur.

e *Sunt debemus*] quæ honoris fuerunt in vtilitatem vt sup. de acquir. rer. domi. l. statuas. & de priuil. cre. l. Ausilium. vel die vt adeas non confugiant vt inf. l. capitalium. ad statuas.

Si *diutius*] CASVS. Qui heri fecit homicidium magis est puniendus quàm qui fecit iam est decennium. & hanc positionem habet Bar. sine magna glo. hic posset. vel aliter vt ead. glo. Item nō potest quis damnari vt de falso se defendat & fieri debeat. Fran.

f *In reatu*] i. in perceptione pœnæ tenetur qui non recipit iterationem vt hostem. Diuus est enim tunc pena subleuanda, id est differenda, cum ei diu quid iuris ponenda. crimine autem commisso adhuc flagrante iactus quibuslibet ei crimen ponendi habuit potestatem. vt Cod. rep. vir. l. 1. vbi autem quis longo tempore fuit in reatu qui recepit iterationē, maiorem partem pœnæ, quasi semel iam commisit, vtrum fugitiuo, & ultimum supplicio & desertore, & multis aliis: vt. eo. l. aut facta. §. tempus. & §. de re mil. l. nonnulli. Bartolus in. §. & l. qui cōmunem. & l. 3. §. si plures. & C. de cōmu. l. 2. & §. in fi. inst. & §. de publ. dic. l. quis fit fugitiuus. & Cod. epi. au. l. 3. in fi. & ad leg. Iul. de vi. l. sernos. & §. e. l. expeditum. §. solent. & §. graffatores. & C. de superexact. l. in fi. lib. 12. & C. de abig. l. 6. §. qui sæpius. Alij ponūt hūc casum per l. C. eod. omnes, quod non placet: quia ibi imposita, non imponenda erat pœna. Tertij dicunt, quòd hic diu iteranit delictū: vnde pœna est subleuanda. i. augenda: vt in pœna quę leuatur. i. augetur. & maioratur. cū debet fieri pœna. Quarti dicunt. in reatu. i. in carcere propter reatū minus puniendum, quam si ex recenti tibi fuerit: quasi ex quadam misericordia. ad quā sup. eo. l. respiciendum. in prin. & C. de custo. reo. l. 1. & sup. de iureiu. l. eū qui. vel die quinto, vt primo dixi, quòd plus est puniendus qui heri fecit homicidiū, quàm qui fecit iam est decennium. & sic facit sup. de ritu nupt. l. quòd in prouincia. §. fi & de fur. hei qui & in l. inficiando. l. infans. Accur.

2† Paternūne ē in P. F.

g *Pœna*] aliàs: pena. aliàs: pœnæ eius.

h *De facto*] facit sup. eo. l. aut damnat. §. r. Accursius.

i *Carere*] nisi in crimine maiest. l. vt C. ad leg. Iul. maiest. §. 1. quisquis. & nisi in causa primipil. vt C. de primipil. fin. vel nisi circa vltimā cap. vt sup. de diuer. præscript. l. cū diuersis. & nisi C. de quæstionib. l. Diuus Marcus. & nisi C. de libe. & eo. lib. l. 2. cū hoc autem concor. C. de inoffic. testa. l. si quis in fin. §. fi. & sup. de in ius voc. l. adoptiuum. iuncta. Bar. in Decre. 47. dist. per totā. & inf. de Decurio. l. 2. §. nullū. & sup. eo. l. si pœna. & sup. de opē. no. nunc. l. pen. & sup. de Sena. l. filium.

Dui fratres] CASVS. Non solent Præsides mutare sententias suas, imo quòd plus est, non possunt mutare. si tamen quis dicat se secundum illa instrumenta pro se facientia non potuit habere. & nunc ea inuenit, potest restitui in integrū contra primā sententiam. vel potest ob hoc minui pœna. & hoc solus Princeps potest facere. Secūdò dicit si Decuriones & principales ciuitatum eam mittunt capitale crimen, vel aliud crimē propter quod relegandi sunt, hoc Imperatori scribatur. sīnia à Præsidibus scripta. hē alio rescripto cauetur, vt si quis ex principalibus ciuitatum latrocinij commisit, vel simile delictū per quod fit capitaliter damnatus, & Præses eos ligatos custodiat. & hoc referibat ad Principē narrādo Principi delictū cuiusq;. F.

k *Verina*] nomen Præsidis.

l *Neminem*] sup. proxi. & C. eod. l. penult. & sup. de re iudi. §. iudex. & C. de sentē. ex breui. recit. a. & sup. de quæstionibus. l. nimis. fi. vbi de hoc dixi.

m *Affectus sit*] id est condemnatus: sed quod sup. de iureiu. l. ad monendi.

n *Immunita*] aliàs: immunitas aliàs: immutata. Accur.

o *Posse sted*] mutia per Principē fiunt, quæ nō aliàs fierent: vt & §. ver. l. 1. nov. in fi. hīc si inia tenuit ipso iure. aliàs ipse idem: vt C. de pecu. & si accusatore bus. de. l. eo. l. 2. in hoc.

Callistratus lib. 1. de Cognit.

LEX XXVI.

CRimen paternum, 3† vel pœna paterna nullam maculam filio infligere i potest. nam quisque ex suo admisso sorti subijcitur, nec alieni criminis successor constituitur. idque etiam Diui Fratres Hieropolitanis rescripserunt.

Præsides non possunt mutare sententias suas, sed Princeps ex causa dat in integrū restitutionem. Bart.

Idem lib. 5. de Cognition.

LEX XXVII.

DIui Fratres k Atilio Siloni 4† rescripserunt, nō solere Præsides prouinciarū ea quæ pronuntiauerunt, ipsos rescindere. l Verina k quoque Italicensi rescripserunt, suam mutare sententiam neminem l posse: idq; insolitū esse fieri. Si tamen de se quis mentitus fuerit, vel cum non haberet probationum instrumenta, quæ postea repererit, pœna afflictus sit, m nonnulla extant principalia rescripta, quibus vel pœna eorum imminuta n est, vel in integrum restitutio concessa. sed id dūtaxat à Principibus fieri potest. o

3† Paternūne ē in P. F.

* Pan. in c. de his ex. de accus. & Alex. in l. à Diuo Pio. in princ. in vl. col. in fi. ff de re iu. istā tex. reputant sing. ad hoc & in crimin. lib. sentētia transit in rem iudicatā: sed si benè aduertatur. hoc nō dicit, sed qd iudex pronuntiādo super criminali. semel functus est officio. vt re tractare nō possit. vt in ciuili: vt ff. de re iud. l. iudex. postea quā Bolog.

4† P. Flo. Hatrēsio Siloni.

* Huc pertinet exempla, quæ de Decio Syllano Sueto. in Iulio Cæsare. & Plutar. de Philippo Macedonū Rege in Agesi. referuntur.

sis dimittendis, si modò vel cognatus, vel affines habeant, a & non minus decem annis pœna sua b † functi fuerint.

Idem lib. 8. Regular.

LEX XXIII.

SIne c prefinito b tempore in metallum dato, c imperitia dantis, decennij tempora præfinita videntur.

Idem lib. 11. Pandect.

LEX XXIV.

EOrum qui relegati, d vel deportati sunt ex causa maiestatis, statuas detrahendas scire debemus. e

Qui heri, aut nudiustertius commisit adulterium, magis punitur, quam qui commisit quinq; annis elapsis. vide gl.

Idem lib. 12. Pandect.

LEX XXV.

SI diutino tempore aliquis in reatu f * fuerit aliquatenus pœna g eius subleuanda erit. * Sic etiam constitutum est, non eodem modo puniendos eos esse, qui longo tempore in reatu agunt, quo a † eos, qui in recenti sententiam excipiunt.

¶ Non potest quis sic damnari, h vt de falso præcipiatur.

Pœna imposita patri non trāsit ad filium: quia ex delicto patris filius nō punitur. B.

a *Habeant*] qui pro eis impetrent: vt & sup. de procur. l. sed & hæc. Accur.

b *Sine præfinito.*] Ponesita dixit: in metallū te ad tempus esse iudico. indefinitum enim tēpus, decennio determinatur. Si vero temporis mentionem non habuisset, vel in perpetuum damnasset, contra esset: quia perpetuò esset in pœna: vt C. eo l. seruus, & inf. de lega. l. fina. §. fina. Item facit inf. de interdi. & releg. l. relegatorum. §. hæc est differentia. contra. Solue vt ibi. Item cōtra, inf. eo. l. capitalium. §. Diuus, sed ibi ad tempus certum.

c *Dato*] aliàs: dato: aliàs: damnato.

EOrum] CASVS. Relegati, vel deportati ex causa maiestatis, statua eius qua erat posita in ciuitate removēda est: & da exemplum, vt in glo. Fran.

d *Eorum qui relegati*] vt si, hostem occultari passus est, vel cum, scilicet, hostem occultauit: vt in fra. eod. l. Metrodorum, in quibus casibus acculetur lege Iul. maiest. vt. ad leg. Iuliam maie. l. cuius. Accur.

e *Sunt debemus*] quæ honoris fuerunt in vtilitatem vt sup. de acquir. rer. domi. l. statuas. & de priuil. cre. l. Ausilium. vel die vt adeas non confugiant vt inf. l. capitalium. ad statuas.

Si *diutius*] CASVS. Qui heri fecit homicidium magis est puniendus quàm qui fecit iam est decennium. & hanc positionem habet Bar. sine magna glo. hic posset. vel aliter vt ead. glo. Item nō potest quis damnari vt de falso se defendat & fieri debeat. Fran.

f *In reatu*] i. in perceptione pœnæ tenetur qui non recipit iterationem vt hostem. Diuus est enim tunc pena subleuanda, id est differenda, cum ei diu quid iuris ponenda. crimine autem commisso adhuc flagrante iactus quibuslibet ei crimen ponendi habuit potestatem. vt Cod. rep. vir. l. 1. vbi autem quis longo tempore fuit in reatu qui recepit iterationē, maiorem partem pœnæ, quasi semel iam commisit, vtrum fugitiuo, & ultimum supplicio & desertore, & multis aliis: vt. eo. l. aut facta. §. tempus. & §. de re mil. l. nonnulli. Bartolus in. §. & l. qui cōmunem. & l. 3. §. si plures. & C. de cōmu. l. 2. & §. in fi. inst. & §. de publ. dic. l. quis fit fugitiuus. & Cod. epi. au. l. 3. in fi. & ad leg. Iul. de vi. l. sernos. & §. e. l. expeditum. §. solent. & §. graffatores. & C. de superexact. l. in fi. lib. 12. & C. de abig. l. 6. §. qui sæpius. Alij ponūt hūc casum per l. C. eod. omnes, quod non placet: quia ibi imposita, non imponenda erat pœna. Tertij dicunt, quòd hic diu iteranit delictū: vnde pœna est subleuanda. i. augenda: vt in pœna quę leuatur. i. augetur. & maioratur. cū debet fieri pœna. Quarti dicunt. in reatu. i. in carcere propter reatū minus puniendum, quam si ex recenti tibi fuerit: quasi ex quadam misericordia. ad quā sup. eo. l. respiciendum. in prin. & C. de custo. reo. l. 1. & sup. de iureiu. l. eū qui. vel die quinto, vt primo dixi, quòd plus est puniendus qui heri fecit homicidiū, quàm qui fecit iam est decennium. & sic facit sup. de ritu nupt. l. quòd in prouincia. §. fi & de fur. hei qui & in l. inficiando. l. infans. Accur.

g *Pœna*] aliàs: pena. aliàs: pœnæ eius.

h *De facto*] facit sup. eo. l. aut damnat. §. r. Accursius.

i *Carere*] nisi in crimine maiest. l. vt C. ad leg. Iul. maiest. §. 1. quisquis. & nisi in causa primipil. vt C. de primipil. fin. vel nisi circa vltimā cap. vt sup. de diuer. præscript. l. cū diuersis. & nisi C. de quæstionib. l. Diuus Marcus. & nisi C. de libe. & eo. lib. l. 2. cū hoc autem concor. C. de inoffic. testa. l. si quis in fin. §. fi. & sup. de in ius voc. l. adoptiuum. iuncta. Bar. in Decre. 47. dist. per totā. & inf. de Decurio. l. 2. §. nullū. & sup. eo. l. si pœna. & sup. de opē. no. nunc. l. pen. & sup. de Sena. l. filium.

Dui fratres] CASVS. Non solent Præsides mutare sententias suas, imo quòd plus est, non possunt mutare. si tamen quis dicat se secundum illa instrumenta pro se facientia non potuit habere. & nunc ea inuenit, potest restitui in integrū contra primā sententiam. vel potest ob hoc minui pœna. & hoc solus Princeps potest facere. Secūdò dicit si Decuriones & principales ciuitatum eam mittunt capitale crimen, vel aliud crimē propter quod relegandi sunt, hoc Imperatori scribatur. sīnia à Præsidibus scripta. hē alio rescripto cauetur, vt si quis ex principalibus ciuitatum latrocinij commisit, vel simile delictū per quod fit capitaliter damnatus, & Præses eos ligatos custodiat. & hoc referibat ad Principē narrādo Principi delictū cuiusq;. F.

k *Verina*] nomen Præsidis.

l *Neminem*] sup. proxi. & C. eod. l. penult. & sup. de re iudi. §. iudex. & C. de sentē. ex breui. recit. a. & sup. de quæstionibus. l. nimis. fi. vbi de hoc dixi.

m *Affectus sit*] id est condemnatus: sed quod sup. de iureiu. l. ad monendi.

n *Immunita*] aliàs: immunitas aliàs: immutata. Accur.

o *Posse sted*] mutia per Principē fiunt, quæ nō aliàs fierent: vt & §. ver. l. 1. nov. in fi. hīc si inia tenuit ipso iure. aliàs ipse idem: vt C. de pecu. & si accusatore bus. de. l. eo. l. 2. in hoc.

a *Capitale*] scilicet, crimen: si non habes in litera.
b *Commisserint*] ad hoc sup. de iniu. rescind. si quis 6. eius. & de leg. 3. l. 6. hi. & inf. quando ap. sit. l. 1.

Capitalium] CASVS. Numerat quasdam pœnas capitales. Item quasdam alias, quas videas per literam. Secundò dicit, q honesti homines non sunt fustibus damnandi: sed tenuiores homines. Tertiò dicit, qui se accumulant clamoribus populi, vt cum populares essent in magna ira, acceperunt Titium qui esset dux, & dominus huius iræ ducendæ: dicitur q hic Titius, si hoc fuscepit, punitur. & pro prima vice minus punitur, pro secunda, vel tertia acrius punitur. Quarto dicit, seruus cętus ob aliquod delictum, domino suo redditur. Quinto dicit, q prohibentur fustibus cædi, vt sunt homines honestiores, eandem reuerentiam debent habere, quam & Decuriones: & sic nec in metallum damnati possunt.

1 ¶ Crimen. deest in Du. exēplari bus alias capitale quid.

2 ¶ P. F. et si quis id admisisse &c.

3 ¶ P. Flo. principalibus.

¶ De Decurionibus principibusque ciuitatum, qui capitale [a] crimen [1] † admiserunt, mandatis cauetur, vt si quis eorum quid [2] † admisisse videatur, propter quod relegandus extra prouinciā in insulā fit, Imperatori scribatur, adiecta sententia à Præside. Alioquoque capite mandatorum in hæc verba cauetur: Si qui ex principibus [3] † alicuius ciuitatis latrocinium fecerint, aliudve quod facinus, vt capitalem pœnam meruisse videantur, commiserint, [b] vinctos eos custodies, & mihi scribes, & adijcies, quid quisque commiserit.

Idem lib. 6. de Cognitionibus.

LEX XXVIII.

CApitalium quoq; [4] † pœnarum fere [c] illi gradus sunt. Summum suppliciū videtur esse ad furcam damnatio: item viui crematio, [d] quod quanquam summi supplicij appellatione merito cōtineatur: tamen eo quòd postea id genus pœnæ adinuentū est, posterius primo visum est. Item capitis amputatio. Deinde proxima morti pœna metalli coercitio, [e] deinde in insulam deportatio. [f] Cæteræ pœnæ ad existimationē, non ad capitis periculū pertinent, vt si deportati, vel in metallum damnati, vel in insulam relegati, vel cum in opus quis publicum datus ad tempus, [h] [5] † vel cum fustiū ictus [i] † subijcitur. [k]

¶ Non omnes fustibus cœdi solent, sed ij duntaxat, qui liberi [k] sunt, & quidem tenuiores homines, honestiores verò fustibus non subijciuntur. Idq; principalibus rescriptis specialiter exprimitur.

Magis punitur admonitus, vel cum semel parcitum est, si in delicto perseuerat, vel ad idem delictum reuertitur. B.

¶ Solent quidam, qui vulgò se iuuenes appellant, in quibusdam ciuitatibus turbulentis [7] † se acclamationibus popularium accōmodare, [l] qui si nihil amplius admiserint, nec ante sint à Præside admoniti, [m] fustibus cæsi dimittuntur, aut etiam spectaculis eis interdicitur, quod si ita correpti, [8] † in eisdē deprehendantur, exilio puniendi sunt, nonnunquam capite plectendi, si cum impius [n] seditiose, & turbulēter se gesserint, & aliquoties apprehensi, tractati clementius, in eadē temeritate propositi perseuerauerint. Serui cæsi [o] solēt dominis reddi.

Cui minor pœna non debet infligi, nec maior potest imponi. Bart.

4 quoq; non est in Ff.

¶ *Diuus Hadrianus*] In opus metalli ad tēpus non debet quis damnari: si tamen damnetur ad tempus in opus metalli, & sustinet pœnam metalli, adhuc libertatem retinet: sicut & qui damnatur in perpetuum opus, & si est fœmina, liberos interim parit. Secundò dicit, prohibitum est atiquē fugere ad statuas, vel ad imagines Principum, in iniuriam alterius. cum enim leges securitatē omnibus promittāt, merito iussū est eos, qui ad statuas confugiunt, dicentes se rimete de Titio: hoc facere videri eos in iniuriam Titij: nisi detenti essent à potētioribus, & tunc fugissent ad statuam, nam non puniuntur hoc casu. In fine imponit pœnam fugienti ad statuam in iniuriam alterius.

¶ *Omnia*] Qui deliquit in patronum suum, vel eius patrē, vel in filium, vel in similes personas numeratas in litera, grauius punitur, quàm si deliquisset in extraneū. Item venenatij, idest, qui venena conficiunt, capite puniuntur: vel si erant in aliqua dignitate, deportantur: & sic hoc habes in litera, venenatij, alij libri aliter habent, expone vt in glo.

¶ *Grassatores*] Grassatores, idest, qui nituntur ad malum, & causa prædæ id faciunt, proximi sunt latronibus. & si cum ferro aggrediuntur, & spoliant homines, puniuntur capite. & hoc est verum, si sunt consueti talia facere maximè in itineribus: aliàs in metallum damnantur, vel in insulam relegantur. Item serui, qui insidiantur vitæ domini, igne concremandi sunt. Item liberi homines plebeij, si sunt incendiarij, sæpè puniuntur capite, nam quandoque viui exuruntur: vt cum intra ciuitatem imponunt ignem in domibus aliquorum causa inimicitiæ, vel causa prædæ, & veteres illis imponant ignem: leuius puniuntur. Item qui ortum incendium in domo sua leuiter poterat extinguere, & negligentia ductus non extinguit, & sic illatum est damnum, tenetur eis Aquil. vel modicè castigatus.

¶ *In exhibendo*] Relegatus ad tempus, si non obseruet pœnam, grauius punitur. & de his dat plura exēpla & primo loquitur de omnibus accusatis, & damnatis, exceptis custodibus. Secūdo loquitur de custodijs, i. custoditis personis dānatis, vel propriè ipsis custodib.

¶ *Famosi*] Famosi latrones furca suspendantur in eo loco, vbi grassati sunt, vbi fieri crebrius deliquerint, & redditur ratio in dicitur. Item latrones qui aliquem occiderunt, puniuntur eodem loco, quo deliquerunt. Vltimo dicit, ex simili delicto grauius punitur seruus, quam liber. Itē grauius punitur infamis quam homo bonæ famæ. Franc.

¶ *Fere*, fere dicit, quia aliæ sunt capitales, vt bestijs subijci: vt sup. l. respiciendum. §. fi. Item aquæ & ignis interdictione: sup. de pœn. iud. lic. Item & alia pœna de qua dicitur. C. de maleficijs. l. & si exceptam. Item & alia, vt ff. ad l. Fomp. de parri. l. penult.

d ¶ *Concremari*] non in vultu. Item nec in cruce passio fuit grata. C. eo. l. ii. gr. in met. Ac. d. *Concremari*] vt & C. de Nili ag. nō rūpen. ff. de sup. ad leg. Iul. peculatus. l. sacrilegij pœnam.

e *Deportari*] hæc induxit seruitutē, vt ff. eo. l. aut damnum. §. 2.

f *Deportatio*] hæc amissionem ciuitatis: vt ff. l. quidam. Acc.

g *Ad tempus*] hæc infamat, vt hic. & C. de infamibus. l. ad tempus.

h *Datus ad tempus*] ne fit contra. sup. eo. l. quidam. & hic infamatur, sicut & plures similes, vt inf. de var. & extraord. cogni. l. penul. §. minuitur. & facit in fide instrumēt. & relig. l. relegatorum, in fi.

i *Subijcitur*] hæc infamat, vt sup. de infa. l. iidem.

k *Qui liberi*] serui verò flagellis, vt supra eo. l. in seruorum. & facit inf. l. & vt generaliter. & sup. l. motis. fi. Accur.

l *Accommodare*] Vt Bergolius Pisanus noster Ioseph Bonon. Decurio.

m *Admoniti*] nam tunc grauius. & fa. ad hoc C. de pa. po. l. 3. & C. de excep. l. penult.

n *Cum sæpius*] ad hoc est, quod diximus, supra eo. l. & diuino. item facit C. de his quibus ecclesiam confu. l. decernimus. & sup. de ff. ca. l. 3. §. alio. & inf. de re mili. l. 3. §. qui seditionē. & inf. l. si quis aliquid. §. 1. sed cōtra. C. de seditiosis. l. 1. Solu. illa. Secundam istam. Accur.

o *Seruicæsi*] ex causa superioris §. & nota, quòd quidam hic habent hic §. sed ibi, & vt generaliter.

Fabri-

a *Prohibentur.*] quales sunt honestiores: vt sup. eod. l. §. non omnes. Vel dic, quales sunt, qui se accõmodant &c. etiam, vt sic continuetur cũ superiori. §.

b *Intelligi debet.*] quo ad omnia huiusmodi. d *Quandiu.*] idest, sicut: & subaudi, retinent &c. vt inf. eod. l. quidam. Accur.

c *Pariunt.*] secus si in metallum: vt supra. de fideicommiss. libet. l. generaliter. §. ex damnato. & facit supra, eod. l. aut damnum. §. in ministerium.

1† P.F. ad.

e *Alterum.*] nam dicebat, quod Titius volebat eum occidere, cum non esset verum.

2† al. quẽ admodũ etiã I his qui &c.

f *Prohibitum est.*] vt C. de his qui ad statuas confu. l. j.

3† Deest prius negatio hæc I P. F. fuit tamen ex Duare. exemplaribusalioquin probatiss. addita.

g *Confugere.*] præsumitur ergo contra confugas: vt C. de Iudæis. l. nullus. & l. cum verisimile. & C. de his qui per metum iudic. l. 1. & in Authen. de mandat. Princ. l. patrocinia. at si quis ad imaginem summi Regis, idest, Dei confugiat: tunc dic, vt C. de his qui ad eccl. confu. l. fi. §. fane. Accur.

h *Iussit.*] ad hoc supra de tum. l. Senatus. & C. de extraordi. crim. l. in omn.

i *Graviter.*] ad hoc supra de minist. l. Pretor. §. penul.

k *Venerarij.*] alias, venenatij, idest, qui colant planetas: de quibus dicitur C. de pag. per totum alias venenatij, qui venena cõficiunt. ad quod sup. ad legem Corne. de sica. l. 1. §. j. & l. eiusdem.

* Vide in hũc §. Io. Bap. Pũ in annota. post. c. 1. x. quã quã in P. F. in scriptis nostris exẽplaribus. & apud Duar. omnino, venenatij, legatur.

l *Oportuerit.*] ad hoc fac. sup. de iur. imo. l. 2. & de estimi. stel. l. 2. §. pen. Accur.

4† P. Flo. respectũ.

¶ Et vt generaliter dixerim, oẽs, qui fustibus cẽdi prohibẽtur, eãdẽ habere honoris reuerentiã debent, quã & Decuriones habent. Est enim inconstans, dicere eũ, quẽ principales constitutiones fustibus subijci prohibuerunt, a in metallum dari posse.

¶ Diuus Hadrianus in hæc verba rescripsit: In opus metalli ad tempus nemo dãnari debet, sed q in 1† tẽpus dãnatus est, ẽt si faciat metallicum opus, nõ in metallũ dãnatus esse intelligi debet. b Huius enim libertas manet, quãdiu c 2† etiã ij, qui nõ 3† in perpetuũ opus damnantur. Proinde & mulieres hoc modo dãnatæ, liberos pariunt. d

¶ Ad statuas confugere, vel imagines Principum in iniuriam alterius, e prohibitum est. f Cũ enim leges omnib. hominibus æqualiter securitatem tribuant, meritò visum est in iniuriã potius alterius, quàm sui defensionis gratia ad statuas, vel imagines Principũ confugere, g nisi si quis ex vinculis, vel custodia detentus à potẽtioribus, ad huiusmodi præsidium confugerit, his enim venia tribuenda est. Ne autem ad statuas, vel imagines quis confugiat, Senatus censuit, eumq. qui imaginem Cæsaris in inuidiam alterius prætulisset, in vincula publica coerceri, Diuus Pius h rescripsit.

¶ Omnia admissa in patronum, patronive filium, patrẽ, propinquum, maritum, vxorem, cæterasque necessitudines, grauius i vindicanda sunt, quàm in extraneos.

¶ Venerarij k * capite puniẽdi sunt, aut si dignitatis respectu 4† agi oportuerit, l deportandi.

¶ Grassatores m qui prædæ causa id faciunt, proximi latronibus habentur, & si cum ferro aggredi, & spoliare instituerunt, capite puniuntur, vtiq. si sæpius, n atque in iisdem facinoribus hoc admiserunt, cæteri in metallum damnantur, vel in insulas relegantur.

¶ Igni cremantur plerunq. serui, qui saluti dominorum suorum insidiati erunt, 5† nõnunquam etiam liberi plebeij, & humiles personæ.

Qui ex proposito incendunt domos, puniuntur pœnis hic enumeratis. cuius autem negligentia, & non dolo ignis damnum vicinis dedit, punitur ciuiliter, vel modice castigatur. Barto.

¶ Incẽdiarii o capite puniunt.

¶ 6† Qui ob inimicitias, vel prædæ causa incenderunt intra oppidũ, plerunq. 7† viui exurũtur, p qui verò casam, aut villam, q aliquãdo leuius. Nam fortuita incendia, si cũ euitari possent, per negligentiam eorum, apud quos orta sunt, damno vicinis fuerint, ciuiliter exercẽtur, vt q iactura affectus est, damni discepter, r vel modicè vindicetur.

¶ In exulibus * gradus pœnarum constituit edictum 8† Diui Hadriani, vt qui ad tẽpus relegatus est, si redeat, in insulam relegetur. s qui relegatus in insulam, excesserit, in insulam deportetur, qui deportatus euaserit, capite puniatur. Et ita 9† in custodiis, t gradũ seruandũ esse idẽ Princeps rescripsit, ideſt, vt qui in tẽpus dãnati erant, in perpetuũ damnarentur, qui in perpetuũ damnati erant, in metallũ damnarentur, qui in metallũ damnati id admiserint, summo supplicio afficerentẽ.

Iste §. intelligitur duobus modis. Vno modo intelligitur, vt latro dicatur fur, qui clã furatur, Alio modo intelligitur de latronibus, hoc est, derobatoribus stratarum, qui hoc faciunt publicè. Bar.

¶ Famosos latrones in iis locis vbi grassati sunt, u furca x figendos cõpluribus placuit, vt & conspectu deterreantur alii ab iisdem facinoribus, & solatio sit cognatis, & affini-

q *Aut villam.*] Extra oppidũ. ad q C. de incest. nupt. l. 3. in fine.

r *Distemet.*] agendo Aquil. vt supra ad l. Aquil. l. si seruus sectuum. §. si fornacarius. & §. si quis alteri. & §. si quis insulam. & dic. vel. pro, &. vt C. quando ciui. actio. l. 1. & facit supra de sica. l. si qs dolo. & sup. de incen. rui. l. qui ædes. & l. si fortuito. & l. fina. & sup. ad leg. Aquil. l. si quis. Item & facit sup. de abigeis. l. 1. in fi. Accur.

7† Insidiati sunt. P. F.

s *Relegetur.*] s. in perpetuum: vt & supra eo. l. relegati. & facit ff. eo. l. aut damnum. §. inter. & ff. de semili. l. qui cum vno. §. 1. & §. 2. Accur.

6† Hæc in P. F. præcedentibus continuãtur, vt sit sẽsus, eos incẽdiarios capite puniri, quem ob inimicitias &c. 7† P. F. & plerũq.

t *In custodijs.*] idem videtur reperire: nisi dicas ff. de alijs accusatis: hic de custodibus. ad quod ff. de pub. iud. l. custodias. u *Grassati sunt.*] i. consueuerunt aggredi cum armis, vel sine armis. & violenter: vt in Auth. vt nulli iu. §. p furto. vel grassati. i. vbi frequẽter obsederint itinera publica nã si semel venia meretur à furca: vt ff. §. grassatores. & C. de epis. au. l. 3. in fine.

* Vide hic Bud. 8† P. F. cõstituti edicto. Vide Bud. hic.

x *Furca.*] aut clam aliquis furripuit. & non est famosus. & fustigat: vt in Auth. vt nulli iu. §. pe. aut palã, & est famosus: & tunc furca: vt hic. aut palam. sed non est famosus: & tunc lege Iul. de vi publi. vel priua. vt Institu. de publ. iu. fatem lex. sed hodie hoc casu pœnis legalibus: quod exponunt pœna huius legis: vt d. auth. vel posset dici d. l. Iul. de vi. si modò tantũ semel fecit: aliàs pœna huius §. vt supra. §. grassatores. aut est famosus: sed ſm Longobardam pro prima culpa oculum, pro secunda nasum perdat: pro tertia moriatur: vt in Longobarda de furtis. l. de latronibus. Item facit ff. de incendiarijs. l. ne quid. §. j. & sup.

9† P. F. ita & in

ad

ad leg.Iul.pec.l.sacrilegij. & supra ea.l.in princ.

a *Interemptorum.*] i. eorum quos interemerunt latrones.

b *Liberos.*] quandoque æqualiter seruus, vt liber in priuatis crimini bus, vel delic. vel dic vt ff.eo.l. 1.in princip.& ff. eit C.de ord.cog.l.3.& ff.eo.l.in seruorũ.& si ex noxa.causa agat. l.penul. & ff. de dolo.l. non debet. & ff.ad leg.Iul. pecu. la.l.sacrilegij in prin. Sed argu.contra.C.de Epi.co.& cle. l pſby teri. & sup. eod. l.aut facta. §. persona.

QVi vltimo.] CASVS. Vltimo supplicio damnatus statim perdit ciuitatem, & libertatem: licèt dudum post differatur pœnæ impositio: quod plerumque euenit: vt in litera dicit. Francisc. Accursius.

c *Perdunt.*] antequam interficiantur. & intra x. dies. sed appellatione facta extinguitur hic effectꝰ: vt sup de iniusto testa.l.si qs filio exhæred. §. hi autem.

d *Casus.*] id est, à libertate, & ciuitate. Accur.

e *Ad bestias.*] qui ergo damnatur ad bestias, debet mori: vt hic: & supra de iniusto test.l si quis filio exhæred. §. sed & si quis. vnde trahebatur fortè ad caudam equi, donec moreretur: vel vetius, ponebatur inter feras bestias, nam cum dico bestiam, intellige feram: et supra de postu.l. j. §. bestias. Et no. damnatum ad mortem, statim fieri seruum: vt hic, & d.§. sed & si quis, & sup. eo.l.quod ad statum. Idẽ si in metallum, vt sup.eo.l. in seruorum.§.qui ex causa. quia illa est proxima morti: vt sup. l.proxi.in princ.sed hoc hodie corrigitur in benè nato. nõ sic in spurio puto: vt in Auth. de nup.§.quod ãt. In deportatis verò dic, quod ipsi statim post sententiam perdant ciuitatẽ: vt ff.de leg 3.l.1.§.deportatos. in fi. sic ergo dictæ sẽtentiæ trahunt secũ executionẽ: vt sententia excõmunicationis. vnde sicut ab hac appellauit, sic ab illa. nec obst. qꝺ ibi casu non infligit: quia.& hic lex, vel ibi Deus.qa.& hic Princeps. vel quia ibi terror, quia sic.& hic. Sed tamen Decretistæ dicunt.& de hoc dixi C.si à non comp. iud.l. fin.

f *Solent.*] scilicet damnati in metallum.

g *Habeatur.*] & propter alia quandoque, vt sup. eo.l. prægnantis.& hoc quod hic dicitur, dic in casib. præmissis vt C.de accus.l fi. vel ibi in confesso: hic in conuicto. vel ibi in non damnato: hic in iam damnato.

SI quis.] CASVS. Qui aliquid facit per quod leuis animi hominis terreantur, vt mortem, vel simplem timorem habeant: in insulam relegatur. Franc.

h *Rese ipsis.*] sed & pœna capitis patietur, si ipsa territio mortis minabatur: vt ff. de extraor.cri.l.pe.§. sunt quædã.

AD bestias.] CASVS. Damnatos ad bestias Præses non debet eos dimittere ad clamorẽ populi: si hoc videat expedire populo, nam tunc dimittere potest. cũ Principis tamen consilio. Item non licet damnatum trahi duci de ꝓ-

1 † P. Fl. Gaius.

bus interemptorum,[a] eodem loco pœna reddita, in quo latrones homicidia fecissent. Nonnulli etiam ad bestias hos damnauerunt.

¶ Maiores nostri in omni supplicio seuerius seruos, quàm liberos, [b] famosos, quàm integræ famæ homines puniebant.

Paul.li.1.ad l.Iul.& Pap. 1 †

LEX XXIX.

QVi vltimo supplicio dãnatur, statim & ciuitatem & libertatem perdunt. [c] itaq. præoccupat hic casus [d] mortem: & nonnunquã longum tempus occupat: quod accidit in personis eorum, qui ad bestias [e] damnantur. sæpe etiam ideo seruari solent [f] post damnationem, vt ex his in alios quæstio habeatur. E

Qui alicui incussit timorem mortis, vel alium magnum timorem, debet in insulam relegari. Bart.

Idem. 2 †

LEX XXX.

SI quis [a] aliquid fecerit, quo leues hominum animi superstitione numinis terrẽtur, Diuus Marcus huiusmodi homines in insulam relegari rescripsit. [b]

Idem lib. 3. de Pœnis.

LEX XXXI.

AD bestias * [f] damnatos, fauore populi Præses dimittere non debet: sed si eius roboris, vel artificij sint, * vt dignè populo Romano exhiberi * possint, Principem cõsulere debet.

¶ Ex prouincia autẽ in prouinciam traduci damnatos sine permissu Principis [k] nõ licere, Diui Seuerus & Antoninus rescripserunt.

Sententia debet cõformari petitioni, vel accusationi facta in libello, & secundum hoc pœna statui. Bar.

Vlpianus lib. 6. ad Edict.

LEX XXXII.

SI Præses * vel iudex [l] ita interlocutus sit, Vim fecisti, si quidem ex interdicto, [m] non erit notatus, [n] nec pœna legis Iuliæ sequetur. si verò ex crimine, [o] aliud est. [p] Quòd si non distinxerit Præses [q] verum Iulia publicorũ, an Iulia priuatorum: tunc ex crimine [r] erit æstimandũ. sed si vtriusque legis crimina obiecta sint, mitior [s] lex, idest, priuatorum, erit sequenda.

2 † P. Fl. Modestinus. li.1. de Pœnis.

* Vide Gel. lib. 5.c.14.

a *Aliquid.*] scilicet, propositio fuit interlocutus.

b *Aliud est.*] scilicet, quia erit infamis. sed opp. quia interlocutio non infamat. vt sup. de infa. l. quid ergo. §. cum autem. & C. de infa. l. verbum. & l. interlocutio. quæ sunt cõtra. Sol. hic ponitur pro definitiua sententia, qua sola talia crimina diffiniuntur, vt C. de fal. l. vbi. vel hic causa cognita, in contrariis non.

c *Præses.*] in sententiando.

d *Ex crimine.*] propositio. Et no. qꝺ H. dicit. qꝺ si ex l. publica. erit infamis. si verò l. Iul. de vi priua. nõ. qꝺ probat. quia descendit ab interdi. vnde vi. accusatio l. Iul. vis priuatæ. qꝺ interdictũ non infamat. nec hoc ergo infamet, vt sup. de publ. iudi. l. infamem. Sed opinio eius grauatur. & sic intelligitur sup. ad l. Iul. de vi priua. l. 1. in princip. & l. fina. quod non placet, quia illa distinctio descendit à ciuili famosa, vel nõ habet locũ in priuato delicto, non publico, vt dicta l. infamem. at hęc accusatio vis priuatæ est publica. vt sup. de publ. iudi. l. 1. præterea expresse dr sup. ad l. Iul. de vi priua. l. 1. in princ. & l. fina qꝺ infamet, quod de infamia iuris est intelligendũ. & quod hic dicit. est intelligendum, quo ad pœnam imponendam. quæ statim lata sententia intelligitur. vt sup. ad Turpil. l. 1. §. sin autem. nã alia est pœna vnius legis. alia alterius. vt Insti. de pub. iudi. §. item lex.

e *Mitior.*] ad hoc ff. de reg. iur. l. semper. & l. 6 in duob. & ff. de

3 † P. Fl. Gaius.

a *Aliquid fecerit.*] scilicet damnatus ad bestias.

b *Rescripsit.*] Hæc est memorabile exẽplum cuiusdã serui ad bestias dãnati apud Gellium. 1. noct. Attic. 14 Ignatius quoque tertius a B. Petro in Antiochena Sede dãnatos est ad bestias.

* No. ꝙ excellẽti in arte sua decapitãdo parcẽdũ est. si ꝺ mortis sit optimus artifex. & val de vtilis Reipu. ꝙ istũ tex. concor. ff. simi. tex. in eo. l. §. sint viri de nume ro. & quę Card. in prag. sãc.

* No. per gratiã relaxati, vt vulgò malè interpretatur. sed Romam trãsmitti vt populo Ro. spectaculo sint. Alcia lib. 2. Parer. ca. 28.

* Iste tex. reputat hic. sing. ꝙ scriben. ad hoc ꝙ posita. ꝙ sola simpliciter lata. declaratur fm originẽ libelli, seu petitionis, hoc addito. ꝙ pòt ei declarari ꝙ iudex. ꝙ eã tulit. ꝙ gl. no. in l. ab executore. de appel. in ff.

k *Sine permissu Principis.*] ad hoc & superius respon. est supra. eod. l. Diui & l. 4. in fi. & quod no. supra. j. l. j. in fi. sed argu. cõtra. C. de reli. l. j.

l *Præses.*] CASVS. Præses vel alius iudex tulit sententiam definitiuã, in qua dixit, Titium vim commisisse. quæritur, an sit infamis: & inspicitur forma petitionis: nam aut super interdicto vnde vi effectu conuentus, & tunc non erit infamis. si autem de crimine leg. Iuliæ esset accusatus, tunc erit infamis. sed qua pœna puniatur, an pœna legis Iuliæ de vi priuata, an de vi publica? & certè inspicitur de qua fuerit accusatus, & illius pœnam patietur. si autem de vtraq. esset accusatus. & sic simpliciter iudex tulit sententiam, vt dictum est, tunc significatur damnatus de vi priuata. Franciscus.

m *Ex interdicto.*] proposito.

n *Non erit notatus.*] vt supra, de vi & vi arma. l. neque. Accursius.

o *Ex crimine.*] scilicet, proposito fuit interlocutus.

p *Aliud est.*] scilicet, quia erit infamis. sed opp. quia interlocutio non infamat. vt sup. de infa. l. quid ergo. §. cum autem. & C. de infa. l. verbum. & l. interlocutio. quæ sunt cõtra. Sol. hic ponitur pro diffinitiua sententia, qua sola talia crimina diffiniuntur, vt C. de fal. l. vbi. vel hic causa cognita, in contrariis non.

q *Præses.*] in sententiando.

r *Ex crimine.*] proposito. Et no. qꝺ H. dicit. qꝺ si ex l. publica. erit infamis. si verò l. Iul. de vi priua. nõ. qꝺ probat. quia descendit ab interdi. vnde vi. accusatio l. Iul. vis priuatæ. qꝺ interdictũ non infamat. nec hoc ergo infamet, vt sup. de publ. iudi. l. infamem. Sed opinio eius grauatur. & sic intelligitur sup. ad l. Iul. de vi priua. l. 1. in princip. & l. fina. quod non placet, quia illa distinctio descendit à ciuili famosa, vel nõ habet locũ in priuato delicto, non publico, vt dicta l. infamem. at hęc accusatio vis priuatæ est publica. vt sup. de publ. iudi. l. 1. præterea expresse dr sup. ad l. Iul. de vi priua. l. 1. in princ. & l. fina qꝺ infamet, quod de infamia iuris est intelligendũ. & quod hic dicit. est intelligendum, quo ad pœnam imponendam. quæ statim lata sententia intelligitur. vt sup. ad Turpil. l. 1. §. sin autem. nã alia est pœna vnius legis. alia alterius. vt Insti. de pub. iudi. §. item lex.

s *Mitior.*] ad hoc ff. de reg. iur. l. semper. & l. 6 in duob. & ff. de

de verb.obli.l.si ita stipulatus fuero.& de dona.cau.mor.l. mortis causa capitur.§. fi. & sup.ad l.Rhod.de ia.l.2.§.portio.& de suspe.tut.l.hæc enim.in prin.& inf.co.l.pe.& sup. de leg.1.l.apud Iulianum.§.scio.

Fratres] CASVS. Stichus seruus meus commisit delictum, propter qđ est damnatus, vt in metallis siet vsq; ad tempus, interim reli qui ei libertatem, & hĩditatẽ, vel legatũ quoddã. dicitur, ꝙ finito tẽpore pœnæ, & libertatẽ habebit, & hĩditatem, vel legatũ si antẽ eũ interim manumittã inter viuos, non valet. sed si in testamento manumitto cum: & tpe quo aditur mea hæreditas, inuenitur liberatus à vinculis: tenet datio libertatis: sicut si debitor seruũ specialiter pignori datum manumittit in testamẽto: deinde inuenit seruus liberat⁹ à pignore ante aditam hęreditatem domini. nã & hoc casu tenet datio libertatis. Fr. Acc.

a *Explenerint*] quia post completam pœnam cedit dies legati. ad quod sup. de manu.testa.l. Atilio. Item facit C. de inf.l. & si seuerior.

b *Constitutioni*] C. ꝙ ad libet. perue. non poss.l.1.

c *Data*] specialiter & expressim, ꝙ manumittere non possunt. secus si generaliter. vel tacitèt vt ff. qui & à quib. l.4. & C. de seruo pign. da. ma.l.2. & 3. Sed videtur, ꝙ debitor possit manumittere seruum pignori datũ: vt ff. de fideicõ. lib. l. generaliter. §. fi. qs seruo.quę est contra. Sol. verum est per fidejcom. nõ directã, nisi cedat dies iã eo liberato: vt hic erat. vel dic, vt ibi. cedit ergo dies ab adita hæreditate: vt hic, & C. de cad. tol. §. in nouissimo.

Papinianus lib.2. Quæst.

LEX XXXIII.

FRatres Imperatores rescripserunt seruos in tẽporaria vincula damnatos, libertatem, hæreditatem, siue legatum, postquam tempus expleuerint, [a] consequi quia temporaria coercitio, quę descendit ex sententia, pœnæ est abolitio. si autem beneficium libertatis in vinculis eos inueniat, [1]† ratio iuris, & verba constitutionis [b] libertati refragantur.

¶ Planè si testamento libertas data [c] sit, & eo tempore quo aditur hæreditas, tempus vinculorum solutum sit, rectè manumissus intelligitur: non secus ac si pignori datum seruum debitor manumisisset, eiusq; post liberatum pignus adita fuisset hæreditas.

Idem lib.16. Respon.

LEX XXXIIII.

SEruus in opus publicum perpetuum, ac multò magis temporarium non datur. [d] Cum igitur per errorẽ in opus temporarium fuisset datus, expleto tempore, domino seruum esse reddendũ, respondi. [e]

¶ Eos quoq; [f] delatoris pœna ex sententia Senatusconsulti teneri respondi, qui per suppositam personam delatori causam dederunt.

1†P.F. in vinculis veniat.

a *Explenerint*] quia post completam pœnam cedit dies legati. ad quod sup. de manu.testa.l. Atilio. Item facit C. de inf.l. & si seuerior.

b *Constitutioni*] C. ꝙ ad libet. perue. non poss.l.1.

c *Data*] specialiter & expressim, ꝙ manumittere non possunt. secus si generaliter. vel tacitèt vt ff. qui & à quib. l.4. & C. de seruo pign. da. ma.l.2. & 3. Sed videtur, ꝙ debitor possit manumittere seruum pignori datũ: vt ff. de fideicõ. lib. l. generaliter. §. fi. qs seruo.quę est contra. Sol. verum est per fidejcom. nõ directã, nisi cedat dies iã eo liberato: vt hic erat. vel dic, vt ibi. cedit ergo dies ab adita hæreditate: vt hic, & C. de cad. tol. §. in nouissimo.

d *Non datur*] ff. eo.l.in seruorũ.3. respon. contra. Sol. vt ibi.

e *Respondi*] vt C. eo. l. seruo.

f *Eos quoque*] non solùm ipse qui incidit per se: vt sup. ad Turpil.l. 1. §. incidit.

Ædilitius lib.1. Edict.

LEX XXXV.

MAndatis principalib., quæ Præsidibus dantur, cauetur, ne quis perpetuis, vinculis damnetur. idq; ẽt Diuus Hadrian⁹ rescripsit.

Hermogenianus lib. 1. iuris Epitomarum.

LEX XXXVI.

IN metallum, & in [2]†ministeriũ metallorum [3]† damnati, serui efficiuntur, [h] scilicet pœnæ. [4]†

Paulus lib.1. Senten.

LEX XXXVII.

IN Dardanarios propter falsum mensurarum modũ, ob vtilitatem popularis annonæ, pro modo admissi extra ordinem [i] vindicari placuit.

Idem lib.5. Senten.

LEX XXXVIII.

SI quis aliquid ex metallo Principis, vel ex moneta sacra furatus sit, pœna metalli, vel exilij punitur. [k]

¶ Transfugæ ad hostes, vel consiliorũ nostrorum renuntiatores, aut viui exurantur, aut furca [l] 5†suspendantur.

¶ Authores [m] 6†seditionis, & tumultus, populo concitato, pro qualitate dignitatis, aut in furcam tolluntur, aut bestijs obijciuntur, aut in insulam deportantur.

¶ Qui nondum viri potentes virgines corrũpunt, humiliores in metallum damnantur, vel in insulã ꝑm qualitatẽ personæ. Item transfuga .i. qui ad hostes vadit: item qui renuntiant hostibus nostra consilia, viui comburi debẽt, aut furca suspendi. Itẽ fautores, siue authores seditionis, & tumultus populo cõcitato, furca damnãtur: aut bestijs, aut in insulam, secundum qualitatem personę. Item qui corrũpunt virgines nondũ viri potentes, grauiter puniuntur: quod dicit in litera. Itẽ seruus, qui vocat dominum suum in ius, dicens se ab eo emptũ suis nummis, & sic petit se manumitti: si hoc non probet, domino suo redditur sub pœna vinculorum: aut in metallum damnatur, si hoc domino suo placebit. Itẽ qui dat poculum abortionis, aut amatorij poculum, grauissimè punitur: licèt non in fraudem dederit, & magis punitur, si ex hoc poculo homo, vel fœmina perierit, qđ dic, vt in litera. Item qui supprimit testamentum, quod ipso iure non valet: nõ dicitur delinquere. Itẽ qui testamentum viuentis aperuit, citauerit, & resignauerit, pœna legis Corneliæ tenet. Itẽ procurator meus, si instrumẽtũ litis meę prodidit aduersario, grauiter punit. ꝙ dic vt in litera. Itẽ si duo deposuerũt instrumẽ in penes Titium, & Titius restituit vni eorum altero absente: vel ostẽdit aduersario litis eorum: grauiter punitur. Itẽ iudices pedanei. i. qui negotia humiliora disceptant: si corrupti dicãtur, & hoc inueniat: grauiter puniuntur. qd dic vt in litera. Itẽ miles, ꝙ de carcere fugit, cultello sibi dato, & ense extracto, capite punitur. Itẽ custos, qui dimisit captum: eadem pœna tenetur. Item miles, qui sibi manus infert, volens se occidere, non tamen se occidit: capite punitur: nisi ob impatiẽtiã doloris, vel morbi, vel simili de causa hoc fecisset. tunc enim cum ignominia remittitur. Franc.

2†P. Flo. sed. & in. 3†P. Flo. metallicorũ. & al. metalariorũ. 4†P. Flo. sed pœnæ. 5†P. Flo. furcæ. 6†P. Flo. actores. al. fautores.

Callistratus lib.1. Quæst.

LEX XXXV.

MAndatis principalib., quæ Præsidibus dantur, cauetur, ne quis perpetuis, vinculis damnetur. idq; ẽt Diuus Hadrian⁹ rescripsit.

Hermogenianus lib. 1. iuris Epitomarum.

LEX XXXVI.

IN metallum, & in [2]†ministeriũ metallorum [3]† damnati, serui efficiuntur, [h] scilicet pœnæ. [4]†

Paulus lib.1. Senten.

LEX XXXVII.

IN Dardanarios propter falsum mensurarum modũ, ob vtilitatem popularis annonæ, pro modo admissi extra ordinem [i] vindicari placuit.

Idem lib.5. Senten.

LEX XXXVIII.

SI quis aliquid ex metallo Principis, vel ex moneta sacra furatus sit, pœna metalli, vel exilij punitur. [k]

¶ Transfugæ ad hostes, vel consiliorũ nostrorum renuntiatores, aut viui exurantur, aut furca [l] 5†suspendantur.

¶ Authores [m] 6†seditionis, & tumultus, populo concitato, pro qualitate dignitatis, aut in furcam tolluntur, aut bestijs obijciuntur, aut in insulam deportantur.

¶ Qui nondum viri potentes virgines corrũpunt, humiliores in metallum damnantur,

2†P. Flo. sed. & in. 3†P. Flo. metallicorũ. & al. metalariorũ. 4†P. Flo. sed pœnæ. 5†P. Flo. furcæ. 6†P. Flo. actores. al. fautores.

*Ædilitius lib.1. Edict

honestiores in insulam relegantur, aut in exilium mittuntur. [a]

¶ Qui se suis nummis redemptum [b] non probauerit, libertatem petere non potest: amplius, eidem domino sub pœna vinculorum redditur: vel si ipse dominus malit, in metallum [c] damnatur.

¶ Qui abortionis, aut amatorium [d] poculum dant, etsi dolo non faciant, tamen quia mali exempli [e] res est, humiliores * in metallū damnantur, honestiores in insulam, amissa parte [f] bonorum, relegantur. ¶ Quod si ex eo [h] mulier, aut homo perierit, summo supplicio afficiuntur.

¶ Testamentum, quod nullo iure [i] valet, impune supprimitur. nihil est.n.quod ex eo aut petatur, aut consistere possit.

¶ Qui viui testamentum aperuerit, recitauerit, resignauerit, pœna legis [l] † Corneliæ [k] tenetur: & plerunq; humiliores aut in metallum damnantur, aut honestiores in insulam deportantur.

¶ Si quis instrumentum litis suæ à procuratore aduersario proditum esse conuicerit: [l] procurator si humilior sit, in metallum damnatur: si honestior, adempta bonorum parte dimidia, in perpetuum [m] relegatur.

¶ Instrumenta [2] † duorum penes se deposita, [n] quicunq; alteri altero absente reddiderit, vel aduersario prodiderit, prout personæ conditio est, aut in metallum damnatur, aut in insulam deportatur.

¶ Iudices pedanei, [o] * si pecunia corrupti esse dicantur, plerunque a Præside, aut curia [3] † sumpouentur, aut in exiliū mittuntur, aut ad tempus relegantur.

¶ Miles qui ex carcere dato gladio erupit, pœna capitis punitur. Eadem pœna tenetur, & qui eum [4] † quem custodiebat, deseruit. [p]

¶ Miles qui sibi manus intulit, nec factum peregit, nisi impatientia doloris, aut morbi, luctusve alicuius, veli alia causa fecerit, capite puniendus est: aliàs cum ignominia mittendus est. ¶

Triphonin.lib. 10. *Disputa.*

LEX XXXIX.

CIcero in oratione pro A. Cluentio Habito [5] † scribit, Milesiam quandam mulierem, cum esset [r] in Asia, [s] qđ ab hæredibus secundis [t] accepta pecunia partum sibi [u] ipsa medicamentis abegisset, rei capitalis esse damnatam. [x *]

¶ Sed, & si qua viscerib. suis post diuortiū, quia [6] † prægnas fuisset, vim intulerit, ne iam inimico marito [y] filium procrearet; vt temporali exilio coerceatur, ab optimis Imperatorib. nostris rescriptū est.

Qui hostē fugientem scies susceperit, in insulam relegatur. h.d. Fran. Accur.

Paulus lib. 3. Decretor.

LEX XL.

METrodorum, * cum hostem fugientem sciens suscepisset, in insulam deportari. [z] Philoctetem, qꝑ occultari eum non ignorans, diu dissimulauerit, in insulam relegari placet.

Glo. prima ponit casum.

Papinian.lib.2.Definitio.

LEX XLI.

SAnctio legum, [a] quæ nouissimè [b] certam pœnam [c] generaliter [7] † irrogat ei, qui legis præceptis [d] non obtemperauerit, ad eas species pertinere non videtur, [e] quibus

a *Mittuntur*] facit sup.de iniur.l.si stuprum, & de incen.l. fi.§ pœn & de iure patro.l.adigere.§.quamuis.

b *Redemptum*] & supet hoc dominum vocat in los: vt sup. de iudic.l.vlt.

c *In metallum*] vt.& sup.de manu.l.si quis.

d *Amatorium poculum*] vt supra ad leg. Cor.de sica.l.3.§.sed id. Accur.

e *Exempli*] ad hoc ff.de sica.l.3.§.fi.d ex Senatusconsul & l.si mulierem. & sup. de iud.l.obseruare.& ad Maced.l. 1. & C. de prob.l.exemplo.et ff. de re iu.l. Diuus. i fi.

f *Amissa parte*] dimidia: vt inf. de verb. sig. l. nomen filiatū. §. portionis.

g *Relegantur*] & in perpetuum, ex quo de bonis auferetur: vt ff. ti.2.l 4.& l.relegatorum.§.ad tempus.

h *Secuta*] scilicet, poculo.Acc.

i *Non valet*] hoc accipe, vt diximus sup. de fal. l. si qs legatū. & sic nō obst. quod ibi dicitur: ad quod est sup.de tabu.exhi. l.1.§.hinc. & ad Syl. l.3 §. si quis codicillos.quæ sunt contra. Item contra sup. de fal.l.2.Sol.vt ibi.

k *Legis Corneliæ*] de falsis, vt sup. de fal. l 1. §. in qui. & facit sup.quemadmodum testa.ape.l.2.§.fi dubitetur.

l *Conuicerit*] i. probauerit.

m *In perpetuum*] ad hoc sup. de extraor. cri.l.seculariti.§ 2.& de fal.l.1.§. is quidē. & inf. proxi.§. item facit inf. tit.1. l.1. & tit.3.l.4.

n *Deposita*] à duobus, ad quod facit ff. depos. l.1 §. si pecunia.& facit sup. prox.§. & quod ibi no.

o *Iudices pedanei*] i. delegati, vel etiā ordinarij qui humiliora negotia diceptāt: vt C. de peda. iudic. l 3 & facit C.d pœn. iud. qui malè iudi. l.1.& 2. & in authē. ibi posita. Accur.

p *Desiuit*] ad primū facit ff. de re mili. l. milites 4.eius in fin. ad secundum sup.de custo.reo.l. finali.

q *Mittendus est*] ad hoc inf. de re mili.l. omne.§.qui se. Item facit inf tit.2.l.fi. Item arg.contra sup. de fal.l. qui falsam.

r *Cum esset*] ff. mulieri vel dic. Cicero.

s *In Asia*] prouincis.

t *Ab hæredibus secundis*] f. substituris.

u *Sibi*] alias.filijs: & alias.si bi. Accur.

x *Damnatam*] vt & ff.de sica.l. ff mulierē.& quod ibi not.

y *Marito*] C. de diuor.l.fi.§. inter.

z *Metrodorū. Deportari*] sup. eo.l eorum. Accur.

a *Sanctio legum*] i. legalis, sic C. de leg.& cō.l.nō dubium. Et dic si alicui delicto imponit certa pœna per legē: non cumulari. vt imponatur extraord.arbitrio iud.sed ibi tātùm vbi non est certa pœna legis. Acc.

b *Nouissimè*] f. per generalem doctrinā, vel per regulam, qđ nouissimè fieri solet: vt sup. ad legem Aquil.l. Si seruus seruum.§. inquit. vnde regulæ in fine Digestorum ponuntur.

c *Penam*] f iudicis arbitrio inductam. ante tamē si est incerta.i.extraordi. vtpote in crimine stellionatus accusatione ꝺ ficiente.specialis accusatio locum habet contra eum, qui legi non paret: vt supra de crimi. stellio. l.3. si autem vtraque esset certa: neutra alteri derogaret, & iō male sequeretur: nec ambigitur, &c. pōtest tamen dici extraordi. fieri certam per arbitrium iudicis. & illam pœnam, quam iudex imponit, lex imponere videtur; vt sup. de hæred. instituē.l. esse.

d *Legis præceptis*] ideſt, legale præceptum.

e *Non videtur*] i. locum sibi in his specialibus non vendicat, pertinet tamen ad generalitatē ver

borum, qua etiam species continetur: vt diximus inf. de reg.iur.l.prima, alioquin non posset dici derogatio. Sunt autem hæc generalia verba: quicunque legi non paret ex tra ordinem coerceatur.

f 1 P.F. & quicū eo

g † P.F. & Auito. P.F.

* Bud. in anno.posse. hic adijciendū hoc loco putat ex Cice. neq; in ira, q ſpē parentes, memoriā nois, subsidiū generis, hīdē familiæ, & designatū Reip. ciuē sustulisset.

6 † P.F. ¶ * Nos [illegible] m⁹ tit.de receptatoribus, qui punit receptores malefactores. de quo ff. scribit l. 3.§. is cuius. in. ad leg. Cor. ꝺ sica. quid dicendū de eo, qui nō indicauit rebellē ciuitatis, vel hostē fugiētē. & occultatū? & dicendū primā facie ex q pœna est relegatiōis. & est benè notāde tex. Bolo

7 † In P. F. deest, generaliter.

* Contrā Areopagitarū sniam refert Arist. li.1. mag. mo. cap. 16.

1 † In P. F. deest, legis.

2 † Duorū. nō est in P.F.

* Pauli I. interpres li. 5.tit.4.l. 1.el. repe. & Alc. li. 2.Paterg. c.41. Ant. Aug. Au li. 1.c. 8. interpretātur delegatos.

3 † P.F. cuiusdā.

C *Icero*] CASVS. Vir Milesiæ fecit testamentum, & instituit sibi hæredem ventrem Milesiæ suæ vxoris, erat enim grauida ex eo vt dicebatur. & si non pareretur ali-

quis vel aliqua ex Milesia sua vxore, substituit quosdam: postea hæc Milesia, accepta pecunia à substitutis, fecit abortum aliquibus medicamentis factis. dicit Cicero. hāc Milesiam capite damnandam. Item mulier, quæ postquā dinoscit se à viro, & erat prægnās, vim intulit vētri, vt sic abortum faceret: in exilium temporarium damnatur. Franc.

a *Omni iure.*] sicut in supradicto respon. ad quod ff. de leg. 3. l. seruis vtb. §. fi. & de pec. l. l. fero manum. & de tritico lega. l. 2. & de verb obl. l. doli clausula. & inf. de reg. iur. l. in toto. & de leg. 2. l. Titio centum aureos. & sup. de fun. instr. & instru. leg. l. quæsitũ. §. pe. & l. cum de lanionis. §. cui fundum. & sup. de manu. testa. l. ii peculiũ.

b *Eadem lege.*] in genere hoc accipe. Acc. c *Interpretatione.*] facit sup. eod. l. hodiè. & l. respiciendum. & j. de Decur. l. generaliter. & inf. de reg. iur. l. factum. §. fi. & sup. de pign. l. in quorum.

Imperator.] CASVS. Die casum huius prin. vt io glos. posita. quæ incipit, hoc intelligit Io. &c. in secunda parte dic: filius Decurionis ex delicto suo amisit honorem debitũ filijs Decurionum, amodo sustinebit pœnas plebeiorum Franc.

d *Administrationis.*] hoc intelligit Ioan. si non lite cõtest. in iudicio solenniter dãnaret aliquem de crimine capit. sed extra iudicium pro aliquo excessu, quantumcunque dicat, prohibeo te vti arte tua: hæc enim interlocutio vltra suum tẽpus non extenditur. & secundum hoc, non est contra. C. de postulã. l. 1. quæ signatur contra. Alij aliter soluunt. vt ibi. Item facit ad hanc legem ff. de arbit. l. si cum dies. 1. si intra. & de offic. Præfect. vrb. l. 1. §. pe. & de postul. l. puto. §. h. & sup. cod. l. motis. & sup. de iurisd. omn. iud. l. cum qui. §. 1. de pignor. l. in quorum.

e *Vindicare.*] vt C. de quæstionibus. l. Diuo & sup. de Sena. l. emancipatum. & inf. de Decur. l. 2. Accursius.

DE BONIS DAMNATORVM.

¶ *Multa obserua. hic Cuiac. prænde tu eum vide.*

Supplicij.] CASVS. Cum quis damnatur ad mortem naturalem, vel cum ciuitatem perdit, vel cum seruitus imponitur, his tribus casibus perdit bona. Secundo dicit, q etiam filij damnati patris, ante damnatio. patris concepti, nati tamen post, accipiunt partem dimidiam bonor. patris: & eam retinent. & hoc est verum, si sunt ex iustis nuptijs nati: secus autem si pater tantum partem bonorum amisit: quia hoc casu filij nihil accipient. Franciscus.

f *Supplicij.*] supplicium dr vbi mors naturalis, vel ciuitatis, vel libertatis amissio accidit: vt hic. & ff. ti. 1. l. capitalium. in prin. & perduntur bona his tribus casib. vt hic. & C. eo. l. in metallũ & l. deportati. nisi in duob. casib. vt hic. & C. de mu lieribus. q̃ seruis proprijs. l. 1. & C. de rap. vir. l. 1. & perduntur ẽt tacitè. vt C. si pẽd. app. mort. l. 3. sed hodiè ꝺ: vt in Auth. vt nulli iud. §. fi. & hoc si dãnatus erat sui iuris. Si vero seruus non publicatur peculiũ: vt C. eo. l. 1. Item si filius fa. nõ publicatur peculiũ ẽt castrense. vt C. eo. l. si filius & facit ff. de test. l. cum. §. si cui. itẽ villa nõ publicatur: vt j. e l. Diuus.

g *Sed cum ait.*] quia deportatur in insulam

h *Portionem.*] aut erat curialis damnatus: & tunc filio mari oia. fil. q dimidia: mixtis. mari dimidia. & alia dimidia inter mares. & fœminas diuidit. si vero non est curialis: tũc oia publicãtur: sed Princeps ex benignitate dimidiã liberis concedit: vt hic. & C. eo. l. fi. in fi. nisi sint plures: tunc oia. vt inf. eo. l. fi. §. si plures. Item hoc nisi dimiex insula est eis seruata: vt hic dr. & hoc ẽt in adoptiuis, vt j. eo. l. fin. §. ex bonis. De matre damnata dicvt C. e. l. de bonis matris. Item liberto dãnato non imminuitur portio patroni. vt inf. eo. l. fi. §. fi in libertinum. De vxore dicvt j. eo. l. quinque. & facit ff. ti. 1. l. si quis aliquid. §. si quis. & de lica. l. is q̃ seruũ. & Inst. de pub. iud. §. item lex Iul. de vi. Sed quid de quæstiis post publicationem?

i *Nuptijs.*] inf. eo. l. fi. §. pen. j. Sol. vt ibi.

Non vt quis.] CASVS. Cũ delinquẽs capiti. & in carcere ponitur. nõ statim bona eius auferũtur: sed demũ post cõdẽnationẽ. Fr. Ac.

K *Spoliari.*] f. bonis. vel dic. vestib. & sic est ff. nuntiat. Bon.

l *Sed post.*] vt statim. *Vinque legibus.*]

QCASVS. Vno de quinque delictis muliere dãnata, dos eius, quæ erat penes pia. li. 3. virum publicatur: & ea delicta numerat in litera. Si aũt mari tus hẽt aliquod ius in reb. dotalib agat contra fiscum: & ius quod habet, saluum erit ei. de hoc dic. vt in gl. si autem ex alio delicto punitur, ex quo dos non publicatur, semꝑ tñ pœnæ fit dos lucro viri cedit, quasi sit mortua. Sed si est deportata hæc vxor filia Titij, tunc matrimonium durat, si retinent affectionẽ inter se viri & vxoris, si aũt mulier deportata desinat hẽre animum ad maritũ discedere ab eo volẽs, tũc pater eius mulieris repetet dotẽ. si aũt esset sui iuris hæc mulier, & cõstante matrimonio fuit deportata, dos penes virum stabit: & soluto postea matrimonio ipsa petet dotẽ. & h. d. hæc lex cũ duab. seq. Fr.

m *Quinque.*] q ẽt intelligẽdũ cũ marit̃ nõ erat pactus de dote lucrãda, alioquin vt lex proxi. dicit, maritus q̃ fiscũ oẽs actiones, imo hẽt: & multo magis oẽs exceptiones hẽt saluas. si verò mulier dãnaretur alia lege, non aliqua p̃dictarũ quinq; vt ff. q ea amittat libertatẽ: dotẽ lucrat̃ marit̃, quasi culpa mulieris tali casu fol. matr. vel quasi ea mortua. arg. ff. ti. 1. l. capitalium in prin. si verò amittat ciuitatẽ solã: nõ lucrat̃ dotẽ maritus, siue mulier sit filia, siue mater fa, sed tũc retinebit eã maritus, donec cõstat matrim. & hæc p̃bantur j. l. px. & alia seq. sed hodie nec fœmina amittit p̃p delicta libertatẽ: nedũ masculꝰ. Vñ nec solueret matrimoniũ, nec ita maritus lucraretur dotẽ: vt in Auth. de nup. §. qd aũt prius. Az & facit ff. sol. matr. l. si maritus. Itẽ ex his colligo q̃ pro debito vsu res fit missio in reb. dotis ex aliis causis. q̃ ff. is.

n *Et omnes omnino.*] ad res dotales, cum eas lucratur, vt vir: vt dixi. Alij dicũt ad impensas quod non placet.

---

1 Sic mollire seueritatẽ. in l. fin. C. ad Velleian. Quo nomine laudat Mar. Antonin. philosop. cui mos erat, vt oia crimina minore supplicio, q̃ legib. plecti solẽt, puniret, Iul. Capitol. ĩ eo. Gracci ad hũc locũ citant Ilæi rhetoris simila hãc seueras leges esse ponẽdas: sed eas lati. i. mitius coercere dẽre q̃ p̃cipiant.

2 † P. Pl. Decurionũ honorem.

3 † Suppl cij. non est in P. F. & testꝰ. August. li. 1. Einẽ. c. 4. aduersus Taur. opi. in adnot.

4 † P. Pl. portiones

5 † P. F. Vlpia. li. 3. ad Edict. 6 † P. Fl. in litera. mulieri.

7 † P. Fl. Papi. li. 2. de Adulte

cum vir lucretur: vt C. eod. l. si vt proponis. & sup. de capi. dimin. l. eas, contra.

a *Sed si alia lege. Mortua sit*] vt sup. de contrab. l. prima. §. filium.

b *Quòd si deportata*] & sic ciuitatem tantùm perdit. & facit in Authen. de nup. §. deportatio. & C. de dona. inter vir. & vxo. l. res. & supra de do. inter vir. & vxo. l. sed si mors. Itē contra sup. de capi. dimi. l. eas. Sol. vt ibi.

c *Matrimonium*] aliàs contra. quod dic vt ff. pro socio. l. actione. §. publicatione.

d *Mansum*] in ciuitate existentem. secus è contra si ipse deportatur: quia mulieri redditur: vt C. de repud. l. 1. in fi.

e *Aliter*] sic hic ex humanitate demum soluto matrimonio datur actio: ergo alibi meto iure etiam constante matrimonio est nata. sed dici potest humanitatem esse in hoc, quod per pœnam non diuiditur: vel quod non perdat dotē. & sic dicimus communiter nasci demum solu. matrimo. vt C. de iure do. l. in rebus. §. omnis. Accursius.

D. Iust.] CASVS. Aliquo damnato tali pœna, q & bona debet amittere, debent bona eius describi. & confiscari. pannicularia, vel vilesres non confiscantur. & quæ sint pannicularia declarat in litera. prohibet etiā Præsides, & nuntios communis hæc pannicularia acciperc. & quid de eis pannicularijs fieri debeat. declarat in litera. Franciscus.

f *Ex ipso nomine.*] quia vilis est res: vt inf. ea. l. pannicularia. & sic argumentatur ex nomine. Institut. de dona. §. est & aliud. & hæc non publicantur, vt in hac lege: & item inuentario cum cæteris non conscribuntur. vt C. eo l. si quis intra.

g *Zonam*] magni pretij.

h *Adijcit.*] Præses, vel alius, tanquam pannicularia.

i *Vellem*] supple, si vendicet quis pannicularia vellem &c.

k *Inueterales*, id est vilis. & non aptos ad

vetetandum: quia non sunt ex toto aurei, vel argentei.

l *Leues*] id est, viles.

m *Audet*] non signatories: vt inf. de ver. sig. l. signatorias. & facit sup. ad leg. Rhod. de iac. l. 2. §. cum in eadem.

n *Hanc rationem*] sc. pannicularium: nec etiam de alijs rebus potest intelligi: cum alias fisco describantur non aliquib officialib. vt C. eod. l. si quis intra. & l. in metallū. sed hodiè nec officialibus, nec fisco aliquid datur: vt in Authen. vt nul. ind. §. fin.

o *Abuti*] contra nuntios Bono.

p *Corrasas*] id est, acceptas.

Ulpianus lib. 33. ad Edict.

LEX V.

SEd si alia lege capite 1† punita sit, quæ lex dotem nō publicat: quia prius serua pœnæ efficitur, verum est dotem mariti lucro cedere, quasi mortua sit. a Quòd si deportata b sit filiafamilias, Marcellus ait (quæ sententia vera est 2†) non vtique deportatione diffolui matrimonium. c nam cum libera mulier remaneat, nihil prohibet, & virum mariti affectionem, & mulierem vxoris animum retinere. Si igitur eo animo mulier fuerit, vt discedere à marito velit, ait Marcellus, tunc patrem de dote acturum. Sed si materfamil. sit, & interim constante matrimonio fuerit deportata, dotem penes maritum d remanere: postea verò soluto matrimonio, posse eam agere: quasi humanitatis intuitu, hodiè nata actione. e

Idem lib. 10. de offic. Procon.

LEX VI.

DIuus Hadrianus Aquilio Braduę ita rescripsit, Pannicularia 3† causa * quemadmodum intelligi debeat, ex ipso nomine f apparet. Nō enim bona damnatorum pannicularia significari, quis probè dixerit: nec si zonam g circa se habuerit, protinus aliquis h sibi vendicare debebit: sed nec 4† vellem, i quæ is fuerit indutus, aut nummulos inueterales k 5† quos victus sui causa in promptu habuerit, aut leues l anulos, in id est, qui rem non excedunt aureorum quinque. alioquin si quis damnatus 6† in digito habuerit, aut sardonycha, 7† aut aliā gemmam magni pretij, vel si quod chirographum magnæ pecuniæ in sinu habuerit, nullo iure illud in pannicularia ratione tenebitur.

¶ Pannicularia sunt ea, quæ in custodiam receptus secum attulit spolia, quibus indutus erat quis, cum ad supplicium deducitur: vt & ipsa appellatio ostendit. Itaque neq; Speculatores ultrò sibi vendicēt, neq; Optiones ea sibi desiderent, quib. spoliatur quo momento quis est punitus. Hanc rationem n non in compendium suum 8† debent Præsides uertere: sed nec pati Optiones, siue Commentarienses ea pecunia abuti: o sed debent ad ea seruari, quæ iure Præsidum solent erogari: ut puta carciaticum 9† quibusdam officialibus inde subscribere: uel si quid 10† forsitter fecerint milites, inde eis donare. Barbaros etiam inde munerari uenientes ad se, uel Legationis, uel alterius rei causa. Plerunque etiam inde corrasas p pecunias Præsides ad fiscum transmiserunt: quod perquam nimiæ diligētiæ est; cum sufficiat si quis non in usus proprios uerterit, sed ad utilitatem officij patiatur deseruire.

11† De portionibus, quæ liberis damnatorum conceduntur.

TITVLVS XXI.

Paulus lib. sing. de portionib. quæ liberis damnator. conceduntur.

LEX I.

CVm ratio * naturalis, quasi lex quædam tacita liberis parentum hæreditatem adijceret, q* uelut ad debitā successionem eos uocando, propter quod & in iure ciuili suorum hæredum nomen eis inditū 12† est; r ac ne iudicio qdē

DE PORTIONIBUS, quæ liberis damnatorum conceduntur. 8† P. F. nō compendio suo.

9† P. Fl. charitatiū. a. charitatiū.

10† P. Fl. vel si qui forsitan.

11† Tit. hic nō hab. † P. F. nec apud Dar. nec Hal. edit. sed hab. seq. cū 7. tit. præcedente.

* Iste text. est fin. ad hoc q legitima succedat loco alimentorum. idē voluit Cy. † in fin. cū. C. de nup. Belo.

* Videin hunc locū Epist. Antonini Imper. de Hercla-mone ad Mallium Chilonem & notat Flau. Vopiscus. in eo. Hucit pinetorio Matth. Antonij ad Senatum cuius meminit Vlpianus in Auditio Cassetis † P. Fl. indicē [illegible] alimentorum

a Parens

a *Parentis.*] Quæ à iure alicui dãtur, priuatus non auferri: vt hic. & C. de inoffic. testa. l. quoniam. & l. scimus. §. sancimus. & in Authẽ. de exhi. §. primũ. & de nup. §. sed hoc quidem. & §. percipient. Item quę à genere, vel alia persona, alius nõ auferret. ff. de serui. expor. l. pen. & C. com. de leg. l. si duob. §. sed quia. & supra quibus modis vsufruct. amit. l. si sub conditione. Ea enim quæ ex genere descendunt, filius per notã patris non perdit: vt supra. de iure patro. l. Diui. §. sed & Volusius, & supra de Senatoribus. l. emancipatum. §. fin. & de bon. lib. l. si ex patroni. §. 1.

b *Desuetis*] quæ hodiè sunt in Authen. vt cum de app. cog. §. causas.

c *Possunt.*] sc. vbi sunt ingrati. Accursius.

d *Existimarũ*] aliàs tum aliàs agendum.

e *Concessa*] hoc dic vt sup. l. 1. item facit sup. de pœn. l. crimen.

f *Esset*] quanta autem sit, habes Instit. de succes. lib. in fi. & in princ. tit. & §. 1. & 2. & § sed nostra, siue secundum legem duodecim tabul. siue ex edicto Prætoris, siue secundum ius legis Papiæ, siue secundum nouum. & facit C. eo. l. 5. & de codic. l. 1. & in Authen. de hæred. & Falc. §. 1. & C. de Episc. & cler. l. si quis presbyter.

g *In reatu*] i. post accusationem, reatus: vt patet ex seq. litera. & facit C. de reiudicand. vend. l. hi.

h *Si plures*] imo minus: nec obst. sup. l. 1. §. 1. alij dicũt ibi fuisse vnum, dicèt in plurali dicat: pro quibus inf. de verb. sign. l. non est.

i *Exempla*] sic inst. de rer. diuis. l. qui cum vno. in prin. Sed arg. contra C. de sen. l. nemo. sed dic vt ibi.

k *Ampliare*] facit ff. de pœn. l. aut facta. in fi. et C. ã Decur. l. si qs Decurio. & C. q numero libe. l. j. & C. cõ. de ma. l. 2. in fine.

l *Non augentur*] cum ea bona sint fisco applicanda: vt inf. de iure fisci. l. Lucius. & ff. de falsi. l. si quis cũ. & l. cũ falsi. & facit ff. famil. erc. l. 4. §. pe. & pro socio. l. cũ fratres. §. fi. & l. seq.

m *Idem*] vt portiones liberorum non augeantur.

n *Iussu*] sc. cum necauerit. & no. q̃ patris iussus nõ excusat. argu. ff. de insa. l. 2. §. fi. & l. quid ergo. & sup. de fal. l. si patet.

o *In potestate.*] sc. necauerit.

DE

parentis,[a] nisi certis causis [b] † submoueri ab ea successione possunt:[c] æquissimum existimatum[d] est, eo quoque casu, quo propter pœnam parentis aufert bona damnatio, rationem haberi liberorum, ne alieno admisso grauiore pœnam luerent, quos nulla contingeret culpa, interdum in summam egestatem douolui: quod cum aliqua moderatione definiri placuit: vt qui ad vniuersitatem venturi erant iure successionis, ex ea successione portiones sibi cõcessas[e] haberent.

¶ Si in libertinum animaduersum erit, patrono eius id qđ in bonis illius habiturus esset, [f] si is, in quem animaduersum est, sua morte decessisset, eripiendum non erit: reliqua pars bonorũ, quæ ad manumissorem non pertinebat, fisco erit vendicanda.

¶ Ex bonis damnatorum portiones adoptiuis liberis, si nõ fraudis causa facta est adoptio, non minus quàm naturalibus concedi æquum est.

¶ Fraudis autem causa adoptio facta videtur etiam si nõ in reatu, [g] sed in desperatione rerum per conscientiã metũ imminentis accusationis, quis adoptet in hoc, vt ex bonis, quę se amissurum cogitat, portio detrahatur. Si plures à liberos [h] † damnatus habeat, feruntur exempla, [i] per quæ pluribus liberis omnia bona damnati concessa sunt. Sed & Diuus Hadrianus in hæc verba sententiam [j] † rescripsit, Fauorabilẽ apud me causam liberorum Albini, filiorũ numerus facit: cum ampliari [k] imperium hominum adiectione potius quàm pecuniarum copia malim. Ideoq, illis paterna sua cõcedi volo, quæ manifestabunt tot possessores, et si acceperint vniuersa.

¶ Præterea, ex ijs, quæ per flagitium damnatus acquisiuit, portiones liberorum non augentur: [l] † veluti si cognatum suum interimi curauerit, & eius hæreditatem adierit, vel bonorum possessionem acceperit. nam ita Diuus Pius rescripsit. Cui consequenter illud idem [m] Princeps constituit, cum filiafamilias veneno necasse conuinceretur eum à quo hæres instituta erat, quãuis iussu [n] patris, cuius in potestate [o] esset, [5] † (adierit hæreditatem, vindicari eã fisco. Post cõdemnationem adquisita, si is, cuius bona publica [6] † sunt, relegatus sit, ad hęredes eius pertinent testamento scripto, vel ad hæredes ab intestato. nam relegatus in insulam testamenti factionem habet, sicut reliqua iura. Quòd si deportatus sit, quia ciuitatem amisit, hæredem habere non potest, & adquisita fiscus accipit.

Marcianus libro

LEX II. 7†

Liberis etiam patronorum integrum ius patronatus seruatur in bonis paterni liberti: cuius bona publicata sunt. Si filius patroni existat liberto, fisco locus non est in partem filij patroni. sed si patroni filius existente filio liberti, excludator, facilius dicemus, fisco locum non esse: quoniam patroni quidem filium excludit liberti filius: ipse autem excludit fiscum. Sed & si nolit filius patroni petere bonorum possessionẽ, constat fiscum excludi in partem ei debitam in bonis paterni liberti. Bona relegari non publicantur, nisi ex sententia specialiter: sed iura libertorum nec speciali sententia adimi possunt: quia solus Princeps relegato ea adimere potest. Si pater, qui pro filia dotem dedit, damnetur, nihil competit fisco, etiam si in matrimonio postea filia decesserit: quo casu aliàs dos profectitia rediret ad patrem. manebit ergo penes virum.

Callistratus libro

LEX III.

Nisi probetur patrem meum condemnationis, in fraudem fisci, filiæ prospexisse.

Marcianus libro

LEX IV.

Sed & si dotem pro filia promiserit, & damnatus sit, viro dotis exactio aduersus fiscum ex bonis patris datur. Si soluto filiæ matrimonio pater dãnatus sit, si quidem postea quã filia ei consensit, vt dotem repeteret, fiscus eam repetet à marito. sin verò antequam consentiret, ipsa filia dotis repetitionem habet.

1† P. Fl. nisi meritis de causis.

2† P. Fl. filios.

3† P. F. in hac sola rescripsit.

4† P. F. in remi.

5† P. Fl. in P. V. nõ est cert. Portiò eo loco remanet vacuũ spatiũ semipaginæ membranę eũ significans quasi debeat aliqua. vt et Cuiac. in rub. ff. de bo. dãnator. adnotauit. quę ex lib. Basil. à paretheſi j. vsq; ad tituli finẽ supplemimus.

6† Publicata.

7† Quæ eo ordine efreiij.

DE BONIS EORVM
qui ante sententiam, &c.

¶ *Multa observat hic Cuiac, tu eum vide.*

Martianus 1 † *lib.*

LEX V.

COndemnatus si appellauit, & decessit pendente appellatione, bona eius non publicantur: nam & huius secundum testamentum valet. Idem dicendum est, & si appellatio eius non recipiatur. Reus, præterquam maiestatis bona sua administrare potest, & debita soluere, & accipere, si bona fide ei soluantur. post condemnationem verò reuocantur, quæ in fraudem fisci alienauit.

De bonis eorum, qui ante sententiam mortem sibi consciuerunt. 2 †

TITVLVS XXI.

De prima parte rubrica tractatur in l. fin. de secunda tractatur in l. 1. & 2. Nihil pretiosius vita: ideo parcitur ei, qui quoquo modo sanguinem suum redemerit. Bar.

Vlpian. lib. 8. Disput.

LEX I.

IN capitalibus [a] criminibus à Principibus decretum est, non noceri ei, [b] qui aduersarium corruperit: sed in ijs demum, quę pœnam mortis continent. nam ignoscendum [c] censerunt ei, qui sanguinem suum qualitercunque [d] redemptum voluerit.

Martian. 3 † lib. 2. de Publ.

LEX II.

IMperatores Verus, & Antoninus Aulo Iuliano rescripserunt, Eos, qui in latronib. [e] 4 † nominati, corruptis accusatorib. diem suum obierint: vt confessos de crimine, non relinquere defensionē [f] hæredibus, rationis est.

¶ Si is de cuius pœna Imperatori scriptum est, veluti ℘ Decurio fuerit, vel ℘ in insulam [g] deportari debuerit, antequam rescriberetur decessisse, potest quæri, num ante sententiam decessisse [h] videatur. argumento [i] est Senatusconsultum, quod factum est de ijs, qui Romam transmissi, ante sententiam decessissent: cuius uerba hęc sunt, Cùm damnatus nemo uideri possit in hunc annum, antequam de eo fortè iudicium Romæ redditum, & prouintiatum esset, neq; cuiusquam mortui bona ante, quàm de eo Romæ pronuntiatum sit, publicanda [5] † sunt, eaque bona hæredes possidere debent. [k]

Martian. li. sing. de delatorib.

LEX III.

QVi rei postulati, uel [l] qui in scelere deprehēsi metu criminis imminentis mortem sibi consciuerunt, [6] † hæredem non habent.

1 † Fortè Macer.

2 † In P. F. & apud Dn. addit. vel accusatoris corruperunt.

a *In capitalibus*] non omnibus sed in his, quæ pœnam sanguinis infligunt: vt in fi. & sup. de pœnis. l. fi. & inf. l. proxi. in princ. quæ sunt contra.

b *Non nocere ei*] accusato.

c *Ignoscendum.*] hic distinguit supernus dictum, secundum Ioan. vt non sit contra in fi. l. proxi.

d *Qualitercunque.*] scilicet per pecuniā, non dic as, per calūniam, cum de calumnia iuret: vt C. de iuram. calum. l. 1. licèt quidam contra. argum. hūius legis. Item nonne iurat quod nihil dabit vt C. eod. tit. authen. principales? Respon. non iurat hoc capitulum. vel dic, q lex dare permittit: vt hic & C. de transac. l. transigere.

e *Imperatores. In latronibus*] i. inter latrones numerati: & tūc plana. & sic hēs latronib. sed in lib. R. est latrones.

f *Defensionem*] ac si dicat, bona auferuntur hæredib. Sed contra C. de hæret. l. Manichęos. vbi bona hæredibus relinquuntur: vt ff. de iure fis. l. eius qui. Sol. secundum Iac. speciale hic in latronib. vt & in crimine læsæ maiestatis: vt C. ad legem Iul. maiestā. l. quisquis. & dic. latrones. i. fures nā & latrones, qui suspenduntur furca, vt sup. tit. 1. l. capitalium. §. famosus. possunt redimere sanguinem suum: vt ff. l. proxi. quæ est contra. & facit C. de pœn. qui malè iudi. l. 1 & ff. de † Turpil. l. in Senatusconsultum. §. si propter. Item contra ff. l. proxi. in fi. Solvt ibi. Accursius.

g *In insulam*] facit ff. quando appel. fit. l. 1. & de leg. 3. l. 1. §. hi. & sup. de excus. l. qui eqdē. & infra. ff. l. 8. & 6. & sup. tit. 2. l. 2. §. 1. & l. Diui. §. Decurionibus. & sup. de iniust. testam. l. si quis filio. ff. eius qui.

h *Videatur*] quod proderit: vt ff. de excus. l. ex iudicium. i *Argumento.*] ff. ℘ ante sententiam.

K *Debent*] ff. l. proxi. §. si quis autem.

Qui rei. CASVS. Qui se occidit metu pœnæ in duobus casib. bona eius confiscantur. vnus, quando iam erat accusatus: alius quando inuentus fuit in crimine, & nondum accusatus se occidit metu delicti, quod commiserat. Si verò non fuerit accusatus, nec in scelere deprehensus, reus remen crimini mortem sibi intulerit, bona eius non confiscantur sed ad hęredem eius vadunt. Item cum accusatus se occidit, ad hoc vt bona eius confiscentur: oportet esse tale delictum, ex quo damnatus perderet vitam, aut deportaretur. secus si esset accusatus de furto modicæ rei: vel inuentus in tali delicto se occidat. nam bona eius vadunt ad suum hæredem, non ad fiscum. Item si quis se occidit tædio vitæ, vel impatientia alicuius doloris, vel simili modo finiuit vitam: bona eius vadunt ad suum hæredem, non ad fiscum. Item si pater cum occidisset filiū suum, se occidit: præsumitur, quod ob dolorem filij amissi se occiderit, non metu pœnæ: & ideo bona eius vadūt ad suum hæredem, non ad fiscum. Item secundū quod distinguitur in eo, qui occidit se, qua de causa se occiderit: ita est distinguendum in eo, qui voluit se occidere, sed genies non permiserunt: nam talis homo puniendus est, nisi tædio vitæ, vel impatientia alicuius doloris se occidere voluerit: & redditur ratio mirabilis in litera. Item si accusatus interim decessit morte naturali: bona eius non confiscantur. Vltimò dicit: accusatus de graui delicto, credens se deliquisse, se occidit: si hæredes eius volunt probare eum non deliquisse, audiuntur: & hoc probato habebunt bona defuncti. & non fiscus. Franciscus.

l *Metu*] quem metum habere videtur demum postulatus, vel in crimine deprehensus. & facit ad leg. supra. de infam. l. liberorum. §. non solent. & sup. tit 2. l. si quis aliquid. §. fi. & C. si reus, vel accu. mor. fue. l. defunctis. & C. eod. l. 1. & 2. & qui testa. fa. poss. l. 2. & ff. de iure fis. l. in fraudem. §. 1. 2 & 3. & sup. de iniust. testam. l. si quis ex. §. eius qui. in fi. & sup. ad Sylla. l. 2. §. si quis.

3 † P. Fl. Macer. alias Marcellus.

4 † P. F. Seuerus, & Ant. Iulio Iuliano. Eos, qui à latronib. &c.

5 † P. F. publicata.

* Iux. hoc est, ℘ scribit Arist. li. 5. Ethi. cap. 11. & Pla. Dial. 9. de legib. & Tac. li. 2. de quodam Libone.

6 † P. F. cōsumerūt.

2† P. Flo Papin. in lib. &c.
3† Aliàs. est lex.
3† P.F. vt qui rei.
4† P. Flo. vindicãtur.
5† P.F. facit eccle-siasticum.

a *Postulati*] i. accusati.
b *Deprehensi*] sup. de ritu. nup l. palam. §. quæ in adulterio. Accur.
c *Affirmandus esset*] facit ad hoc. & infectus responsum: inf. de iur. fis. l. in fraudem §. 2.
d *Pepercerit*] i. ipsemet suspenderit se.
e *Furtum*] s. in casu sequenti. cum, &c. Accur.
f *Fustes*] sed castigaturi vt in Auth. vt nul. iud. §. pen.
g *Diuus Antoninus*] sup. de testa. milit. l. eius militis.
h *Occidisse*] i. occisum esse. Accur.
i *Non perpetrauit*] & facit inf. de re mili. l. §. 4. is qui. & supra de fisca. l. Diuus. Sed argu. contra sup. de fid. l. qui fulsam. & de inoffi. testa. l. Papin. l. meminisse. & quod dicit. non perperauit. i. se non occidit: quia fuit detentus ab hominibus.
k *Manus*] supra de pœn. edic. l. eum autẽ. §. inadus.
l *Caueret*] sup eod. l. 2. in fi. & inf. de iure fisc. l. in fraudem. §. bona.
m *Reatu*] i. in suspicione reatus.
n *Probarent*] contra C. qui testa. fac. possit. l. 2. ibi ibi innocentia probatur eo ipso. quod contrarius non offenditur: & sic habes. quid in dubio præsumatur: & distingue. vt ibi. hæ contra sup. eo. l. 2. in prin. sed ibi accusatorem corrupit. hæ contra sup. eod. l. fi. videtur.

6† P. Flo. nex° fuit.
7† P. Flo. careat.

8† P. Flo. Sic autẽ hoc.
9† P. Flo. detulit.

¶ Papinianus 1† lib xvj. Digestorum ita scribit. 2† Qui rei 3† criminis nõ postulati, a manus sibi intulerunt: bona eorum fisco nõ vendicentur. *†non enim fati celeritatẽ 5† esse obnoxiam, sed conscientiæ metum in reo veluti confesso teneri placuit. Ergo aut postulati esse debẽt, aut in ipsa deprehẽsi, b vt si interfecerint, bona eorum confiscẽtur. Vt autẽ diuus Pius rescripsit, ita demum bona eius, qui in reatu mortem sibi conscierit, fisco vendicanda sunt, si eius criminis reus fuerit, vt si dãnaretur, morte aut deportatione afficiendus esset. c

¶ Idem rescripsit eum, qui modici furti reus fuisset, licet sulpendio vitam finierit, d nõ videri in ea causa esse, vt bona eius hæredibus adimenda essent: sicuti neque ipsi adimerẽtur, si compertum in eo furtum e fuisset † Ergo ita demum dicẽdum est, bona eius, qui manus sibi intulit, fisco vẽdicari, si eo crimine innexus fuerit, 6† vt si convincerentur, bonis careret. 7†

¶ Si quis autem vitæ tædio, f vel impatientia doloris alicuius, vel alio modo finierit vitam, successorem habere Diuus Antoninus g rescripsit. Videri autem, & patrem qui sibi manus intulisset, quod diceretur filiũ suum occidisse: h magis dolore filij amissi mortem sibi irrogasse: & ideo bona eius non esse publicanda, Diuus Hadrianus rescripsit. Sic autem 8† distinguitur, interesse qua ex causa quis sibi mortem conscivit: sicuti cumque iur, an is, qui sibi manus intulit, & non perpetrauit, i debeat puniri quasi de se sententiam tulisset. 9† nam omni nõ puniendus est, nisi tædio vitæ, vel impatientia alicuius doloris coactus est hoc facere. & meritò, si sine causa sibi manus k intulit, puniẽdus est. Qui n. sibi non pepercit, multò minus alij parceret.

¶ Si quis autem sub incerto causæ euentu in vinculis, vel sub fideiusorib. decesserint, horum bona non esse confiscanda, mandatis cauetur. l

Si accusatus de graui crimine se occidit, credens se delinquisse: si hæredes eius volũt probare innocentiam defuncti, audiũtur: qua probata habebunt bona defuncti, non fiscus. Bar.

¶ De illo videamus, si quis conscita sibi 10† morte, nulla iusta causa præcedẽte, in reatu m * decesserit, an si parati fuerint hęredes causam suscipere, & innocentem defunctum ostendere, audiẽdi sint? nec prius bona in fiscum cogenda sint, quam si de crimine fuerit probatum: n an verò omnimodò publicãda sint? Sed Diuus Pius Modesto Taurino rescripsit, si parati sint hæredes defensionem suscipere, non esse bona publicanda, nisi de crimine fuerit probatum.

De interdictis, & relegatis, & deportatis. *

TITVLVS XXII.

Olim bona relegatorum à fisco vendicabantur. hodie secus est. Bar.

Papinian. lib. 9. 11† ad Sabin.

LEX PRIMA.

CApitulum o 12† ex rescripto Diui Traiani ad Aufidium Secundum: Scio relegatorum p bona auaritia superiorũ temporum q fisco vendicata, sed aliud clementiæ visum est: qui inter cætera, r quibus s innocentiã t rationum meorum temporum tueor, 13† hoc quoque remissi exemplum.

Marcellus. 14†

LEX II.

MAnumittere deportatum u non posse, Diuus Pius rescripsit.

Filij eius, qui amittit ciuitatem, debent perdere bona ipsius, quæ haberent ab intestato, nõ ea, quæ alunde ipsis obuenissent. h. d. & ponit exempla in textu.

Alphenus. 15†

LEX III.

EVm qui ciuitatem amisit, nihil aliud iuris adimere libens, nisi quod ab ipso peruen-

a *Postulati*] i. accusati.
b *Deprehensi*] sup. de ritu. nup l. palam. §. quæ in adulterio. Accur.
c *Affirmandus esset*] facit ad hoc. & infectus responsum: inf. de iur. fis. l. in fraudem §. 2.
d *Pepercerit*] i. ipsemet suspenderit se.
e *Furtum*] s. in casu sequenti. cum, &c. Accur.
f *Fustes*] sed castigaturi vt in Auth. vt nul. iud. §. pen.
g *Diuus Antoninus*] sup. de testa. milit. l. eius militis.
h *Occidisse*] i. occisum esse. Accur.
i *Non perpetrauit*] & facit inf. de re mili. l. §. 4. is qui. & supra de fisca. l. Diuus. Sed argu. contra sup. de fid. l. qui fulsam. & de inoffi. testa. l. Papin. l. meminisse. & quod dicit. non perperauit. i. se non occidit: quia fuit detentus ab hominibus.
k *Manus*] supra de pœn. edic. l. eum autẽ. §. inadus.
l *Caueret*] sup eod. l. 2. in fi. & inf. de iure fisc. l. in fraudem. §. bona.
m *Reatu*] i. in suspicione reatus.
n *Probarent*] contra C. qui testa. fac. possit. l. 2. ibi ibi innocentia probatur eo ipso. quod contrarius non offenditur: & sic habes. quid in dubio præsumatur: & distingue. vt ibi. hæ contra sup. eo. l. 2. in prin. sed ibi accusatorem corrupit. hæ contra sup. eod. l. fi. videtur.

DE INTERDICtis, & relegatis, & deportatis.

¶ Quis sit interdictus, quis iure dicatur relegatus, & deportatus. & quæ quis eorũ expedire possit, late Cuiac. hic.

o *Capitulum*] CAVS. Aliquo relegato ad tẽpus: bona eius confiscabantur: & hoc ultimo hodie sec°. Fr.
p *Relegatorum*] ad

tempus vt inf. l. relegatorum. §. ad tempus. non si in perpetuum: vt inf. l. relegati. Accur.
q *Superiorum temporum*] sic B. & R. sed alias. Imperatorum.
r *Inter cætera*] i. qa inter cætera hominibus quib. ir nocentia rationum meorũ temporum. i. nos qui sumus innocentes, lucrari fisco, quod nõ debemus, & sup. remisi, & hoc quoque &c.
s *Quibus*] alias. qđ. alias quibus. Acc.
t *Innocẽtiam*] alias, innocentiã: alias. innocentia. itẽ alias. rõnes; & alias. rõnem.
u *Manumittere deportatũ*] id est. deportatus nõ potest manumittere seruum. ad quod ff. de manumiss. l. qui pœnæ. sed alienare videtur posse: vt sup. de leg. 3. l. si deportati. in princ. sed die, vt ibi. Accur.

10† Sibi nõ est in P. F. nec apud Dn.
* Vid Bu. in l. si diutino. sup de pœn.

* De istorũ differẽtia vid Cuiac. li. de hone. discipl. 22. c. 5. & Cœlium Rhod. li. lec. antiq. 27. c. 15.
11† P. Fl. Pompon. lib. 4.
12† P. F. caput.
13† Sic P. P. F. præter ꝙ ꝙ in illo deest verbum. meor. Ha lo. abit legit, cætera qdẽ innocẽtia, ac rõne meorũ tẽporũ. hoc quoque, &c.
14† P. Fl. Marcianus li. 13. Inst.
15† Li. 1. Epitomarũ, alias Pompo-

a *Et liberos*] sup. de iure patro. l. 4. contra. Sol. ibi de æquitate, cum dixit, benignius rescrip. contra de rigore iur. vel ibi loquitur de libertis prouenientib. à genere. l. ab auo. vel proauo, hic verò de proprijs ipsius damnati, vel ibi loquit secundum ius naturale. s. secundum hoc, quod libertus dēt præstare reuerētiam patrono: hic secundū ius artificiale. s. de iure successionis. Illud enim recte potest adimere (vt nō succedat libertis, vel verius, iura successionis auferre non possint: quia illa nō possunt ad illū trāsire, sicut nec ad hæredem extraneum: vt C. de La. liberto l. 1. § fi. & si sub conditione, vnde apud filios remanēr. ad quod est sup. ad Treb. l. quia perinde. 3. t. & l. si patroni filius, vnde solu. vt no. C. de bon. lib. l. 1. Item eisdem modis sol. tit. de bon. libert l. si necem. 5. si deportatus. & C. de obsequ. liberis. & l. ad leg Iuliam. l. eorum, quæ sunt contra. vel hanc vltimā solue vt ibi. Accur.

b *Itaque*] vt sic potius prior patronus, quàm secundus inspiciatur. sic sup. de fer. exper. l. Tutius. & sup. ne quid in flumi. pub. l. 2. 6. æstas. & C. de quæst. l. Diuo.

c *Et fratres*] filios damnati. & facit C. de proxi. sacro. scri. l. si quis. & de filijs of fi. l. prima. & secunda. & in Authen. de exhiben. reis. §. optimum.

d *Relegati*] CASVS. Relegatus in insulam retinet libertos, & potestatem, & bona sua retinet: nisi in sententia aliter dicatur. bona essent ei ablata. quæ tamen tunc illa tantum amittit: cætera retinet. Franciscus.

e *Retinent*] Institu. quibus mod. ius patr. por. sol. §. relegati.

f *Non licet*] vt supra de pœn. l. relegati.

g *Retinent*] vt infra de iure fisci. l. bona. & sup. ex quib. caus. maio. l. si qua mulier. in fi.

h *Si qua*,] aliqua.

i *In perpetuum*] secus si ad tēpus: vt inf. l. relegatorum. § ad tempus. & sic sup. de pœnis. l. si quis aliquid. 3. si quis instrumentum.

k *Relegati*] pro eodem ponit. s. pro relegato in perpetuū. Accursius.

l *Exilium*] exilium proprie dicitur deportatio, sed relegatio improprie. vt sup. de publi. iudi. l. 2. hic ergo improprie dicitur: quia alias est in perpetuum, & tunc perdit ciuitatem: alias temporalis. & tunc non: vt sup. si quis eum. l. sed & si quis circa prin.

m *Aut lata fuga*] vbi nō fiat cū hominibus. s. vt P. Flo. Marci. li. 2. Instit.

n *Certum locum*] puta, vt flare Mutinæ tantùm: vt inf. eo. l. relegatorum. §. item in parte.

o *Insulam*] vbi nō fiat cū hominibus. s. vt P. Flo. cum suo tex. è no. ad hoc, q ille, q dēt relegari, dēt mitti in insulā, vbi non sunt homines. & adde, q relegatio æquiparatur fu spēsioni, sm Spe. Titu. à suspen. c. 6. versa. Bo lo.

p *Non est datum*] nisi habeat sub se prouincias: vt insta. l. proxi. in principio. quæ est contra. vel ibi in relegatione, hic deportatione. et facit supra de pœn. l. secunda. §. primo. & l. Diui. & sup. tit. 3. l. 2. §. primo. & inf. quando app. sit. l. 1. & sup. de offi. Præf. vrb. l. 1. §. relegandi. Accursius.

q *Prouincia*] scilicet vt cuiuslibet. Accursius.

r *Amouere debent*] condemnando eum in insulam: vt inf. l. proxi. in prin.

s *Nominatum*] i. accusatum.

t *Relegatorum*. *In eam relegare*] sed deportare non: vt sup. de pœn. l. 2. & sup. l. prox. cum suis concor. & de iniusto test. l. si quis ex. 6. eius.

u *Præsse*] quia ext. territorium &c. vt sup de iurisd. omn. iud. l. fin. & facit sup quod quisq; iur. l. 1. in fi. & sup. de bo. aut. iud. poss. l. cum vnus. 3. pen. & sic iudex huius terræ non potest narrare in possessionem alterius districtus. Item secus in fisco, secus. Accur.

x *Præfectum vrbi*] expressū est ¶ Præsides itaq; prouinciæ, quoties aliquem in insulam deportandum putant, hoc ipsum annotare debēt: nomē verò eius scribendū est Principi, vt in insulā deportetur: sic deinde Principi scribere, nulla plena opinione, vt Princeps æstimet, an sequenda sit eorum sententia, deportariq; in insulam debeat: medio autem tēpore dum scribitur, iubere eū debēt in carcere esse. ¶ Decuriones ciuitatum pp capitalia crimina deportādos vel relegandos, Diui Fratres relegerūt. Deniq; Pritcum in homicidio & incendio nominatum, 3 † ante quæstionem confessum, in insulam deportari iusserunt.

Idem lib. 10. de offi. Procon.

LEX VII.

RElegatorum duo genera sunt. Sunt quidam, qui in insulam relegantur: & sunt qui simpliciter, vt prouincijs eis interdicatur, non etiam insula assignetur.

¶ In insulam relegare Præsides prouinciarum possūt: sic tamen, vt si quidem insulam sub se habeant. i. ad eius prouinciæ formam pertinentem, quam administrant, etiā specialem 4 † insulam assignare possint, inq. eam relegare. t Si verò non habeant, pronūticent quidem in insulam se relegare: scribant autem Imperatori vt ipse insulā assignet. Cæterū, non possunt damnare in eā insulā, quā in ea prouincia cui præsunt, u non habeant. Interim quoad insulā Imperator assignet, militi tradendus est relegatus.

Idem lib. 1. Regul.

LEX V.

EXilium l triplex est: aut certorum locorū interdictio: m aut lata fuga, * vt omnium locorum interdicatur præter certum locum: n aut insulæ z † vinculum. i. relegatio in insulam. o

Vlpian. li. 9. de offi. Procon.

LEX VI.

INter pœnas est etiam insulæ deportatio: quæ pœna adimit ciuitatem Romanam. ¶ Deportandi autem in insulam ius Præsidibus prouinciæ non est datum, p licet Præfecto vrbi detur: hoc enim epistola Diui Seueri ad Fabiū Cilonē

3 † P. Flo. ac nominatim.

4 † P. F. & eam specialiter.

a *Quis potest*] quasi diceret non deportationis nisi in perpetuum: & sic est contra ad hoc subauditum sup. de pœn. l. sine præmio. Sol. non debet quis deportari ad tempus, vel damnari ad tempus in metallum: vt hic. Si tamen comprehendatur tempus in sententia minuit vi ibi. & facit inf. ea l. ad tempus. & facit sup. de pœnis. l. capitalium. in princ. Accurs.

b *Retinet*] Imò perdit. vt supra de capitis dimin. l. amissione. §. sed & hi. Solu. ibi exponitur, id est, deportati. vel vt ibi.

c *Non amittit*] vt & sup. de testamen. l. eius. §. pen.

d *Ad tempus*] secus si in perpetuum: vt patet in damnato l. Iul. de vi pub. vt Insti. de publ. iudi. §. item lex. & sup. eod. l. relegati. & facit §. de pœ. l. capitalium. in princ. & inf. de iure fis. l. bona. in princ. & sup. ad l. Falci. l. in ratione. §. cum quidam.

e *Debere*] nisi lex dicat specialiter: vt C. de Episc. audien. l. nemo. in fi. & C. de pub. Iul. l. fi. quæ est §. f *Ire*] scilicet ademptione bonorum. & dic prolatæ. scilicet tempore huius legis: sed q̃ ferendæ postea infringantur: vt C. de legib. & constit. l. non dubium. vel quia licèt fieri non debeat, factum tamen tenet. ad quod sup. de pœnis. l. mortis. §. illæ. & inf. quando app. sit. l. 1. §. biduum. & §. de condic. indeb. l. eleganter. §. si quis poss. & quod met. caus. l. fi.

g *Non potest*] sup. ea. l. in prin. & 2. q. 2. c. nullus potest.

h *Potest relegare*] forte si prius Imperator assignasset: & sic pot intelligi sup. in prin. huius l. per hoc quod est sup. l. inter pœnas.

i *Non excedat*] i. non recedat. vel excedat pœnas. Accurs.

k *Aliquam*] ad quod sup. eo. l. exilium.

l *Ea provincia*] in qua sunt incolæ.

m *Ad reseripti*] i. vt scilicet possint interdici ei a qua sunt oriundi. ab eo Præside, qui præest provinciæ, in qua sunt incolæ: vt & inf. proxi. §. Et sic no. quòd accusatur quis de delicto in ea provincia, vbi habet incolatũ. licèt alibi deliquerit: vt C. vbi de crimin. oportet. l. 1. Et no. hic, quem esse incolam. & habere domicilium. idẽ est: vt & inf. de verb. significat. l. pupillus §. incola. quid ergo differt à superiori §. f Resp. ibi deliquit, vbi habitabat: hic alibi.

n *Oriundus*] id est, ortus. Accurs.

o *Incolæ*] i. habitat.

p *Sua*] id est, ea provincia, cui præest.

q *Italia*] in qua est ortus. Accurs.

r *Patria*] in qua habitat: & in qua est Præses.

s *Si quis eam sententiam*] quam habet §. §. sed & eos. Accurs.

t *Admiserit*] id est, receperit. Accurs.

u *In alia provincia*] ab ea quam incolit, vel vnde est oriundus. Ioan.

x *Committat*] id est, deliquerit.

y *Provincia*] quam incolit.

z *Præter Italiam*] innuit Italiam esse provinciam. sic supra, de manumissis. l. etiam. §. fi. Accurs.

a *Pertinere*] ad quod §. ad municip. l. assumptio. §. fi. & l. eius qui manumisit.

b *Patria*] scilicet sua propria.

c *Roma*] *ab vrbe* Roma per excellentiam: vt Insti. de iur. natur. §. sed ius. quæ & ibi patula est. & quidem maior: vnde abstinet ab ea: sed non idem in cõtrario casu: quia non ideo videatur interdicta minora: vt infra ad municip. l. Roma. & sup. de seruis expor. l. 2. & l. cui pacto. & inf. eod. l. 3. potest. & sup. de Sena. l. qui indignus. & C. si certus expor. l. fi.

d *Patria sua*] vrpote minori.

e *Non videtur*] tacitè: expressim autẽ interdici debet: quia licet non sit maior quo ad alios, tibi tamẽ videtur esse maior. vt sup. de

¶ Hæc est differẽtia inter deportatos, & relegatos: * quòd in insulam relegari, & ad tempus, & in perpetuum quis potest. a

¶ Siue ad tempus, siue in perpetuum quis fuerit relegatus, & ciuitatem Romanam retinet, b & testamenti factionem non amittit. c

¶ Ad tempus d relegatis neque tota bona, neque partem adimi debere c relegatis quibusdam manifestatur; reprehensæque sunt sententiæ eorum, qui ad tempus relegatis ademerunt partem bonorum, vel bona, sic tamen, vt non infirmarentur sententiæ, quæ ita f sunt prolatæ.

¶ Est quoddam genus quasi in insulâ relegationis in provincia Aegyptô, in nouas insulas g † relegare.

¶ Sicut autem relegare in insulam quisquam, quæ non est sub se, non potest, & ita nec in prouinciam quidem relegandi habet ius, quæ non est sub se, forte Præses Syriæ in Macedoniam non relegabit, sed intra h † prouinciam suam potest relegare. h Item in partem certam prouinciæ moraturum relegare potest, vt forte non excedat i ciuitatem aliquam, vel regionem aliquam k non egrediatur. Sed & in eas partes prouinciæ, quæ sunt deteriores, seu Præsides solitos relegare.

¶ Interdicere autem quis ea prouincia l potest, quam regit, alia non potest. & ita Diui Fratres rescripserunt. Vnde eueniebat, vt qui relegatus esset ab ea prouincia, in qua domicilium habuit, morari apud originem suam posset. Sed Imperator noster cum Diuo fratre 3 † suo huic rei prouidit. Mæuio 4 † enim Probo Præfidi prouinciæ Hispaniæ rescripsit, etiam ea prouincia interdici, vnde quis oriundus est, ab eo qui regit eam prouinciam, vbi quis domicilium habeat. Sed & eos, qui cum incolæ essent, non in ea prouincia, quid admiserint, æquum est ad rescripti m authoritatem pertinere.

¶ Dubitatum est an interdicere quis alicui possit prouincia, a qua 5 † oriundus n est, cum ipse ei prouinciæ præsit, quam incolit, o dum sua p non interdicat, 6 † vt solent Italia q 7 † interdicere, qui patria r non interdicunt, vel an per consequentiam videatur etiam ea prouincia 8 † interdixisse, cui præest. Quod magis erit probandum. Per contrarium autem is, qui originis prouinciæ præest, non est nactus ius interdicendi ea prouincia, quam incolit is, qui relegatur.

¶ Si quis eam sententiam s admiserit, t vt is, qui in alia prouincia u commiserit, x possit relegari ab eo, qui ei prouinciæ y præest, euenier, vt relegatus ille tribus prouincijs præter Italiam z debeat abstinere & in qua deliquit, & quam incolit, & originis. & si ex diuersis prouincijs oriri videntur propter conditionem, vel suam, vel parentis, patronorumve, a pluribus etiam 9 † prouincijs consequenter interdictum ei dicemus. Quibusdam tamen Præsidibus, vt multis prouincijs interdicere possint, indultum est, vt Præsidibus Syriarum, sed & Dacarum.

¶ Constitutum est, 10 † eum, cui patria b interdictum est, etiam Vrbe c abstinere debere. Contra autem si cui Vrbe fuerit interdictũ, patria sua d interdictum non videtur. e & ita multis constitutionibus cauetur.

¶ Si cui planè non patria sua, sed aliqua ciuitate interdictum sit, videndum est, an etiam patria sua, itemq; Vrbe interdictum dicamus. quod magis est.

¶ His, qui relegantur dies

5 † P.F. in quæ.

6 † P.F. interdici.

7 † al. vt absolent Itali.

8 † P.F. et prouincia.

9 † P.F. patronorũ: vel pluribus prouincijs &c.

10 † In P. F. deest. est.

de offic. Præfect. vrb. l. 1. §. fin. vel hic patriæ ibi ciuitate, vel dic, non videtur communi opin. secundū quam est minor; & hoc hic respexit: sed respectu suæ propriæ opinionis, secundum quam est maior, est interdictum: vt ibi is quæ præualet. & secundum hoc hic non soluit plenè.

1† P.F. Principi. & deest etiam.

a *Excedendi*] id est, recedendi.

b *Relegatum*] si habes relegatus: legas cum superioribus. si relegatum, tunc cum inferioribus. & dic, quod Præses dat libellum continentem modum relegationis ipsi relegato.

c *Dare*] scilicet, Præsides.

d *Ne excedat*] id est, ne accedat in patriā. sic sup. de pœnis l. relegati. vel pone etiā propriè. & facit sup. de pœnis l. moris.

e *Ad honores*] alioquam & Decurionatus honor est: vt C. de Decurio. l. 1.

f *Non admittatur*] sa ait inf. de Decur l. 2. & inf. de variis cog. l. penult.

2† P.F. nō repetere. 2 † Vno honore.

g *Non petere*] aliàs, petere. & sa. ait inf. de Decur. l. 4. aliàs, repetere. ad quod C. ad l. Iul. de ambi. l. 1.

h *Nec eos*] scilicet, honores.

i *Perquam*] id est, valdè.

k *Aspirare*] ad quod sup. 9. constitutum. adde concor. & inf. de reg. iur. l. non debet. & C. si seruus expor. vel. fin. & sup. de seru. expor. l. cui pacto.

l *Et si honoribus*] quibus inest sumptus: vt habes inf. de muner. & honor. in prin.

m *Et infamiam*] quæ infertur ex sententia, qua prohibetur honor.

n *Ad hoc*] scilicet, vt euiteret onera, licèt careatur honore: nisi onera erant grauia: inne enim esset iniquum, quod careret honore, & tam grandia onera subiret: hoc, nisi &c. lex tamen sequens, & in grandi onere idem statuit: & secundum hoc, facit C. de sacrosan. eccl. l. qui sub pretextu. & C. de fal. l. si excedendi a à Præsidibus dari, & potest, & solet. Etenim moris est ita pronuntiari, Illum prouincia illa, insulisque illis relego. excedereque debebit intra illum diem.

¶ Relegatum b planè libellū dare c posse Principibus, etiā 1† Diui Fratres rescripserunt.

Cui interdicitur minus officium, non potest accedere ad maius: sed non habet locum econuerso. Bart.

¶ Solet præterea interdici sententia quibusdam, ne intra patriæ territorium, vel muros morentur, ne excedant d patriam, vel in vicis quibusdam morentur.

¶ Solet Decurionibus ordine interdici, vel ad tempus, vel in perpetuum.

¶ Item potest alicui pœna iniungi, ne honores adipiscatur: nec ea res facit, vt Decurio esse desinat: cum fieri possit, vt quis Decurio quidem sit, ad honores e autem non admittatur. f Nam & Senator quis esse potest, & tamen honores non petere. 2† g

¶ Potest alicui, & vnus honor 3† interdici: sic tamen, vt si cui honore vno interdictum sit, nō tantum eum honorem petere non possit: verum nec eos h quoque, qui eo honore maiores sunt. est enim perquam i ridiculum, eum qui minoribus pœnæ causa prohibitus sit, ad maiores aspirare. k maioribus tamen prohibitus, minores petere nō prohibetur. Sed muneribus si qs pœnæ causa fuerit prohibitus, nihil valebit sententia. Neque enim * immunitatem pœna tribuere debet. Ergo & si honoribus l quis in pœnam fuerit prohibitus, poterit dici, nisi honores isti habuerint mixtā muneris grauem impēsam, infamiam m illi ad hoc n non profuturam.

Marcellus. 4†

LEX VIII.

SEd honore quidem illum arceri puto: cæterum impendia debere o præstare.

* Notā. quis propter delictum sūs. vel pœnā, nō debet esse immunis cōcor. 16. q. 1. c. legi. text. in c. intelleximus. de iudi.

o † P. F. Marcian. l. 2. Publ. iudi.

Vlpia. lib. 10. de offic. Procons.

LEX IX.

POtest Præses quendam damnare, ne de 5† domo sua procedat. p

Marcianus lib. . . . 6†

LEX X.

NOn etiam ne vtatur necessarijs impensis.

Vlpianus libro . . .

LEX XI.

INterdum pecuniariter dānantur, qui relegatos suscipiunt.

Marci. lib. . . . . .

LEX XII.

SVa ciuitate relegatus si nō excedat, ad tempus prouincia relegatur.

Paulus lib. . . .

LEX XIII.

MAnumissus à relegato non potest Romam accedere: quod nec patrono eius licet.

Vlpianus lib. . . .

LEX XIIII.

RElegatus est is, cui prouincia, vel Roma, vel continentibus eius, perpetuò, vel ad tempus interdicitur. Magna differentia est inter deportationem, & relegationem. nam deportatio ciuitatem, & bona adimit: relegatio vtrumque conseruat, nisi specialiter bona publicentur. Relegatur quis à Principe, Senatu, Præfectis, & Præsidibus prouinciarum, non à Consulibus. Qui ciuitatem amisit, & bona dennet, vt ibus actionibus tenetur.

Marc. lib . . . .

LEX XV.

DEportatus ciuitatem amittit, nō libertatem: & speciali quidem iure ciuitatis nō fruitur: iure tamen gentium vtitur. emit enim & vendit, locat, conducit, permutat, fœnus exercet, & cætera similia. & postea quæsita pignori dare potest, nisi in fraudem fisci, qui ei mortuo est successurus, ea obliget. priora enim bona, quæ publicata sunt, alienare non potest. Deportatus à Præsidе, siue Principe, & hæres existere, & legata ex testamento capere potest.

Idem.

LEX XVI.

CVm Vlpianus Damascenus rogasset Imperatorem, vt sibi permitteret matri relinquere ad victum necessaria: & mater perlibertum, vt quædam sibi liceret filio deportato relinquere: Imperator Antoninus eis rescripsit in hunc modum. Neque hæreditas, neque legatum, neque fideicommissum, contra mores,

p † In P. F. deest. de. 6† Sequētia ex libro *Basil.* vsq; ad titul. fin. adfectimus. erat enim in P. F. lacunā, quæ vacuum, quod ibi erat, repleri notabatur: & q deerint sup. Cuiac. in rub. de bon. dā. admonuit. extant aūt in libro citato *Basilicōn* li. 60. tit. 34.

quis Decurio. & de his qui nō imple. stipen. l. 1. & inf. de reg. iur. l. nemo.

q *Ed. hinc. Debere*] no, quod ex eodem facto pœnam & præmiū non debet quis pati. sic sup. de excep. rei iudic. l. cuidēter. & C. de leg. & constit. l. quod fauore. & sup. de capti. dedit. l. 2. §. nemo. & l. meeles. 6. iniur. & de contrahenda. nō putauit. §. Si quis sua. Sed argum. contra. sup. de his quibus vt indig. l. 1. & l. post legatum. in fi. Et hoc nō. plenius supra. de nego. gest. l. sue hereditario.

r † P. *Quæst. Præcedat*] ff. de pœnis. & ff. de iniuriis. l. qui domum. & de fatuis expos. l. alti.

DE

DE SENTENtiam passis, & restitutis.

Non aspernanda Cuiacij admonitione hic, si quidem nonnulla declarat, quæ ad rem faciunt.

AD successionem.] CASVS Patronus cuiusdam commisit delictum propter quod est deportatus, vel est in metallū damnatus: postea restitutus est. dicitur, quòd ius patronatus integrū habet: & sic succedere liberto poterit. Franciscus.

a *Seruitus pœna.*] quæ cōtingit pro damnatione in metallum: vt sup. de pœnis. l. qui damnū. §. est pœna. b *Seruitus.*] patrono superueniens & facit supra de iure patron. l. siue. in princ. & de in ius voc. l. sed si hæc. §. sed & si per. & de bonis libe. l. 4. §. si deportatus.

SI deportatus.] CASVS. Qui deportatus est, deinde restitutus quo ad dignitatem recuperandam, non ad bona: non tenetur creditorib. suis antiq. nec Reip. si aliqd ei prius debebat. si autem Princeps iussit bona ei restitui. si vellet ea. & ipse noluit: bene tenebitur creditoribus antiqs, ac si hæret bona. Fla. c *Non est.*] nec in quota parte: vt C. eo. l. si debitor.

d *Fuerat.*] ad hoc C. eo. l. si deportationis. et de act. & oblig. l. seruus. l. sed contra. ff. de reg. iur. inuito. Item ff. quod cum eo. l. 2. sed hic in primum statum reponitur.

IN insulam.] CASVS. Deportato in insulam pœnam ei Princeps remisit retentis bonis. non tenetur creditorib. antiquis. cum non habeat bona, nec habere possit. G autem bona recuperat. tenebitur directa act. Franc. e *Competunt.*] facit sup. l. proxi. & quod ibi notaui.

IN metallum.] CASVS. Mulier existens grauida, damnata est in metallū. & nunc edidit. deinde restituta est. dicitur quod & rogatior quo ad filiū est ei restituta. Franc.

f *Concepérat.*] ante damnationem: secus si post. quia partit seruum: vt s. de fideicō. liber. l. generaliter. §. ex damnata. nisi cum matre restituatur: vt Instit. de ser. cog. in prin. sed quidam dicunt: etiam postea conceptum liberum esse: arg. supra ad Tert. l. x. §. filio qui mortis. quod nō placet. Item facit Insti. de cap. di. §. quod autem. contra. Solu. hic restituitur ibi simpliciter manumissus: vt d. §. filio qui mortis. sed h*æc* solonem est Insti. de ser. cog. sed ibi semper seruus: vnde manumissi accipiunt cognas. & sic sup. de iu. pat. l. siue. & sup. eo. l. 1.

g *Restituta.*] mulieri: & per consequens filio. Accur.

DE CADAVERIbus punitorum.

CORPORA.] CASVS. Aliquo decapitato. si cognati eius, vel alij petant à Principe, vt eis liceat corpus eius accipere. & sepelire. concedēdum est eis: nec aliter pōt corpora eorum sepeliri. nisi de Principis licentia. & hoc Princeps quādoque non concedit: vt si erat dānatus ob crimen læsæ maiestatis. Item corpora eorū, qui sunt combusti, non licet sepeliri sine Principis parabola: vtpota ossa, quæ remanserunt, vel cinis collectus. Fran. h *Cognati.*] & alijs petentibus. vt ff. l. fi. & Ioseph petijt à Pilato corpus Christi. & fa. C. de relig. l. obnoxios. i *Petitum.*] à Principe. vt ff. l. proxi.

DE SENTENtiam passis, & restitutis.

Non aspernanda Cuiacij admonitione hic, si quidem nonnulla declarat, quæ ad rem faciunt.

AD successionem.] CASVS Patronus cuiusdam commisit delictum propter quod est deportatus, vel est in metallū damnatus: postea restitutus est. dicitur, quòd ius patronatus integrū habet: & sic succedere liberto poterit. Franciscus.

a *Seruitus pœna.*] quæ cōtingit pro damnatione in metallum: vt sup. de pœnis. l. qui damnū. §. est pœna. b *Seruitus.*] patrono superueniens & facit supra de iure patron. l. siue. in princ. & de in ius voc. l. sed si hæc. §. sed & si per. & de bonis libe. l. 4. §. si deportatus.

SI deportatus.] CASVS. Qui deportatus est, deinde restitutus quo ad dignitatem recuperandam, non ad bona: non tenetur creditorib. suis antiq. nec Reip. si aliqd ei prius debebat. si autem Princeps iussit bona ei restitui. si vellet ea. & ipse noluit: bene tenebitur creditoribus antiqs, ac si hæret bona. Fla. c *Non est.*] nec in quota parte: vt C. eo. l. si debitor.

d *Fuerat.*] ad hoc C. eo. l. si deportationis. et de act. & oblig. l. seruus. l. sed contra. ff. de reg. iur. inuito. Item ff. quod cum eo. l. 2. sed hic in primum statum reponitur.

IN insulam.] CASVS. Deportato in insulam pœnam ei Princeps remisit retentis bonis. non tenetur creditorib. antiquis. cum non habeat bona, nec habere possit. G autem bona recuperat. tenebitur directa act. Franc. e *Competunt.*] facit sup. l. proxi. & quod ibi notaui.

IN metallum.] CASVS. Mulier existens grauida, damnata est in metallū. & nunc edidit. deinde restituta est. dicitur quod & rogatior quo ad filiū est ei restituta. Franc.

f *Concepérat.*] ante damnationem: secus si post. quia partit seruum: vt s. de fideicō. liber. l. generaliter. §. ex damnata. nisi cum matre restituatur: vt Instit. de ser. cog. in prin. sed quidam dicunt: etiam postea conceptum liberum esse: arg. supra ad Tert. l. x. §. filio qui mortis. quod nō placet. Item facit Insti. de cap. di. §. quod autem. contra. Solu. hic restituitur ibi simpliciter manumissus: vt d. §. filio qui mortis. sed h*æc* solonem est Insti. de ser. cog. sed ibi semper seruus: vnde manumissi accipiunt cognas. & sic sup. de iu. pat. l. siue. & sup. eo. l. 1.

g *Restituta.*] mulieri: & per consequens filio. Accur.

DE SENTENTIAM PASSIS, & restitutis.

Non aspernanda Cuiacij admonitione hic, si quidem nonnulla declarat, quæ ad rem faciunt.

AD successionem.] CASVS Patronus cuiusdam commisit delictum propter quod est deportatus, vel est in metallū damnatus: postea restitutus est. dicitur, quòd ius patronatus integrū habet: & sic succedere liberto poterit. Franciscus.

a *Seruitus pœna.*] quæ cōtingit pro damnatione in metallum: vt sup. de pœnis. l. qui damnū. §. est pœna. b *Seruitus.*] patrono superueniens & facit supra de iure patron. l. siue. in princ. & de in ius voc. l. sed si hæc. §. sed & si per. & de bonis libe. l. 4. §. si deportatus.

SI deportatus.] CASVS. Qui deportatus est, deinde restitutus quo ad dignitatem recuperandam, non ad bona: non tenetur creditorib. suis antiq. nec Reip. si aliqd ei prius debebat. si autem Princeps iussit bona ei restitui. si vellet ea. & ipse noluit: bene tenebitur creditoribus antiqs, ac si hæret bona. Fla. c *Non est.*] nec in quota parte: vt C. eo. l. si debitor.

d *Fuerat.*] ad hoc C. eo. l. si deportationis. et de act. & oblig. l. seruus. l. sed contra. ff. de reg. iur. inuito. Item ff. quod cum eo. l. 2. sed hic in primum statum reponitur.

IN insulam.] CASVS. Deportato in insulam pœnam ei Princeps remisit retentis bonis. non tenetur creditorib. antiquis. cum non habeat bona, nec habere possit. G autem bona recuperat. tenebitur directa act. Franc. e *Competunt.*] facit sup. l. proxi. & quod ibi notaui.

IN metallum.] CASVS. Mulier existens grauida, damnata est in metallū. & nunc edidit. deinde restituta est. dicitur quod & rogatior quo ad filiū est ei restituta. Franc.

f *Concepérat.*] ante damnationem: secus si post. quia partit seruum: vt s. de fideicō. liber. l. generaliter. §. ex damnata. nisi cum matre restituatur: vt Instit. de ser. cog. in prin. sed quidam dicunt: etiam postea conceptum liberum esse: arg. supra ad Tert. l. x. §. filio qui mortis. quod nō placet. Item facit Insti. de cap. di. §. quod autem. contra. Solu. hic restituitur ibi simpliciter manumissus: vt d. §. filio qui mortis. sed h*æc* solonem est Insti. de ser. cog. sed ibi semper seruus: vnde manumissi accipiunt cognas. & sic sup. de iu. pat. l. siue. & sup. eo. l. 1.

g *Restituta.*] mulieri: & per consequens filio. Accur.

& ius publicum, huiusmodi personis relinqui potest. nec conditio harum personarum mutari debet. Quod verò piè rogastis, liceat vobis vltima voluntate eis ad victum, & alios vsus necessarios sufficientia relinquere, eiusque ex hac causa relicta capere.

Pomponius.

LEX XVII.

RElegatus statuis, & imaginibus honorari non prohibetur.

Idem.

LEX XVIII.

RElegatus integrum suū statum retinet, & dominium rerum suarum, & patriam potestatem: siue ad tēpus, siue in perpetuum relegatus sit. Deportatio autem ad temptus non est.

Callistratus.

LEX XIX.

RElegatus nō potest Romę morari, licèt hoc sē. tentia comprehensum nō sit: quia omnium est patria. Sed neque in ciuitate, in qua versatur Princeps, vel per quam transit. eis enim dumtaxat Principem intueri licet, qui Romam ingredi possunt. est enim Princeps pater patriæ. Cum in liberos homines ea sententia fertur, quæ publicat eorum bona, qualis est in insulam deportatio, statim à sententia priorem conditionem mutant, & suæ pœnæ traduntur: nisi quid maiestatis insit, quod pœnam exasperari flagitet.

De sententiam passis, & restitutis.

TITVLVS XXIII.

Deportatio & damnatio in metallum non extinguit ius patronatus, patrono restituto. hoc dicit.

Vlpianus li. 38. ad Edictum.

LEX I.

AD successionem liberti patronus deportatus, & restitutus admittitur. Sed, & si † in metallum damnatus, restitutus est, nunquid seruitus pœnæ [2] extinguat ius patronatus, etiam post restitutionem? Et magis est, vt non extinguat seruitus [b] ius patronatus.

Idem lib. 5. Opin.

LEX II.

SI deportatus restitutus dignitatem quidem indulgētiam Principis recuperauerit, [2] † in sua autem omnia bona non est [c] restitutus, nec à creditoribus, nec Reipublicæ nomine [3] † conueniri potest. Sed si cum [4] † ei facultas oblata esset à Principe ad bona quoq; sua recuperanda, [5] †. maluerit ea relinquere, & actionibus exuere se, quibus ante sententiam subiectus fuerat, [d] non poterit.

Papinianus li. 16. Responso.

LEX III.

IN insulam deportati bona fiscus pœna remissa retinuit. Creditores ex ante gesto non habere cum eo, qui debitor quondam fuit, actiones, constitit. Quòd si bona cum dignitatis restitutione concessa recuperauerit, vtiles actiones necessariæ non erunt, cū & directæ competant. [e]

Paulus lib. 17. Quæstio.

LEX IIII.

IN metallum damnata mulier eum, quē conceperat, [f] edidit: deinde à Principe restituta est. Humanius dicetur, etiam cognationis iura huic restituta § videri.

De cadaueribus punitorum.

TITVLVS XXIIII.

Vlpian. lib. 8. de offi. Procon.

LEX PRIMA.

COrpora eorum, qui capite damnantur, cognatis [h] ipsorum negandā non sunt. & id obseruasse se etiam Diuus Augustus libro decimo de vita sua scribit.

¶ Hodie autem eorum, in quos animaduertitur, corpora non aliter sepeliuntur, quàm si fuerit petitum [i] & permissum: & nonnunquam non permittitur, maximè maiestatis cā damnatorum.

Si quis]CASVS. In insulam deportatus, aut relegatus ibidem decessit, nō potest sepeliri extra illam insulā, nisi de Principis licentia; & sic pœna ēt post mortē durat. Frā.

Corpora]CASVS. Corpora damnatorum ad mortem quibuslibet petentibus ad sepeliendum Princeps concedit Franciscus.

a *Animaduersorum*] id est, eorum in quos animaduertitur, & qui damnantur ad mortem: & facit supl. proxi. in prin.

b *Danda sunt*]a Princ. vt supl. proxi. Accur.

DE APPELLATIONIBVS.

Non minus elegā-
ter quā copiosè hūc tractatū superioribus annexuit hic Cuiac. proinde quid sit appellatio, quid item relatio, vtiliter declarat.

Appellandi]CASVS. Vsus appellandi frequens est, & necessarius. Per appellationem enim corrigitur quod male iudicatū erat siue dolo, siue imperitia, licèt quādoque deterius iudicetur in causa appellationis, quam in prima.

¶ *Quæritur*] si Princeps respondet alicui iudici de quadā quæstione: & iudex secūdum illam responsionem iudicat, potest appellari à sententia dicta: potest enim cē & iudex in consulendo Principē fuit mētitus: & sic contra responsionē, siue rescriptū Principis appellari vī. & dic de hoc vt in gl. Domini mei Accur. q̄ incipit, non dicas appellare &c.

¶ *Sæpè*]A sententia quadā appellauit ad quēdam iudicē, cū deberem ad aliū iudicem appellare. q̄ritur, an mihi error meus prædictus noceat. & distinguitur. nam si appellaui ad minorē iudicem quàm fuerit iudex, sic mihi nocet. si autem cum deberem appellare ad quendā, qui erat aliquantulū maior iudice, appellaui ad quēdam magis maiorem, non nocet mihi: & de hoc dat exēplum, nam cum iussu Principis Consules iudicem delegarūt in causa mea, quam habebam cum Titio, deinde à sententia istius delegati appello ad Principem, cum deberem ad Consules appellare, non nocet mihi: & ipsi Consules de causa appel. cognoscerent, ac si ad eos esset appellatum.

¶ *Libelli*] Nunc docet qualiter fiat libellus appellatorius. Secundò dicit, quod si in ipsa die qua lata est sententia, volo appellare: sufficit si dicam, appello. Tertiò dicit, quod in appellatione non est necesse declarare contra quem aduersarium appellet. Item si in appellatione quosdam ex aduersariis nominauit quosdam non, vt cum essent plures mei tutores quondā, contra quos egi propter malam administrationem, & secubui nunc appello. & quosdam ex eis nominatis est contra omnes videar appellasse. secus si ipsi tutores fuerunt condemnati mihi. & quidam eorum appellant, quorū nomina in libello appellationis sunt posita, nō non prodest alijs, quorum nomina non sunt apposita. Item licèt in appellatio. & apposita causa, quare appellet: poterit tamen in processu causę aliam causam allegare, & aliam omittere, & prosequi appellat. quibuscūq; modis poterit. & hoc dicit hic l. cū duabus ll. seq. Franciscus.

c *Nesciat*] & ideo plenus est attingendus, vt supra, de hib. leg. l. legaui.

d *Inquisitorem*] eum dolo: imperitiā sine dolo, ad primū est ff. de minori. l. Præfecti. ad secundum C. eo. t. 1 ad vtrunque. Instit. de iniur. ¶ 1. & vbicūq; facit litem suam: vt Inst. de obq; ex quasi delic. in prin. si autem contra cōstitutiones, ipso iure non valet, & non est opus appellatione, vt inf. quæ sentē. sine appell. l. 1.

e *Corrigat*] vsus appellā di. i. appellatio. seu appellationis iudex.

f *Pronuntiat*] scilicet. quandoque.

g *Aduersus rescriptum*]quo respon. alicui iudici consulenti ad aliquam quæstionem de iure; nō dico de facto; vt supra. de iudic. l. eum quem. ¶ 1. & hoc casu Princeps non dat dilationē. vt C. de dilationi. l. cū à nobis.

h *Transeari oportet*] Non dicas, appellari à literis, in quibus mendacia sunt inserta, quia iam sunt approbatę, vt inf. quando appellan. sit, l. fin. quæ est contra. nec à rescripto; licèt hoc videatur dicere, non enim à sententia Principis appellatur. vt infra. à quibus appella. non licet. l. 1. in princ. Sed dic appellari à sententia iudicis, quam fert secundum consilium Principis quod consilium fuit secundum relationem. & sic quodammodò appellatur contra rescriptum, & contra literas consultationis, & hæc probantur in Græco quod est hic. ¶ scripserit &c. & sic intelligi potest. C. de appellatio. l. secunda. & in Authen. in med. li. 6. super hoc. Sed oppo. quia sicut non appellatur à sententia Princip. ita nec ab eius iudicis sententia, qui iudicat secundum quod ipse mandat, vt in Authen. in medio li. ¶. primo quæritur contra. Solu. ibi à princip. Princeps audiuit causam, & rescripsit iudici; ¶ sic probabitur tibi, ita iudices. sed hic iudex post causam discussam consuluit Principem vel ibi secundum ius commune rescripsit; hic contra ius commune. vel ibi Princeps iudicauit.

¶ Eorum quoque corpora, qui exuriendi damnantur, peti possunt, scilicet vt ossa, & cineres collecta sepulturæ tradi possint.

Marcellus. †

LEX II.

SI quis in insulam deportatus, vel relegatus fuerit, pœna etiam post mortē manet, nec licet eum inde transferre alicubi, & sepelire, inconsulto Principe, vt sæpissimè Verus, ² † & Antoninus rescripserunt, & multis petentibus hoc ipsum indulserunt.

Paulus lib. 1. Sententiarum.

LEX III.

COrpora animaduersorum ª quibuslibet petentibus ad sepulturam danda sunt. ᵇ

DIGESTORVM, seu Pandectarum.

LIBER XLIX.

De appellationibus, & relationibus.

TITVLVS I.

Istud principium diuiditur in duas partes. Primò ponit causam inducēdæ appellationis. Secundo respondet cuidā tacitæ quæstioni. Secunda ibi, Licèt nonnunquam. Bart.

Vlpianus libro 1. de Appellat.

LEX PRIMA.

APpellandi vsus quā sit frequens, ³ † quamque necessarius, nemo est qui nesciat ᶜ quippe cum iniquitatem ᵈ iudicantium, vel imperitiam corrigat, ᵉ licèt nonnunquam etiam ⁴ † benè latas sentētias in peius reformet. neq. enim vtique melius pronuntiat ᶠ qui nouissimus sententiam laturus est. Quæsitum est an aduersus rescriptum ᵍ Principis prouocari possit, fortè si Præses prouinciæ, vel quis alius consuluerit, & ad consultationem eius fuerit rescriptum. Est enim quæsitum, an appellandi ius supersit. Quid enim si in consulendo mentitus est? De qua re extat rescriptū Diui Pij, πρὸς τὸ κοινὸν τῶν ἐθνῶν, ʰ quo ostēditur prouocari oportere. ᵇ Verba rescripti ita se habent. ⁵ †

Ἐὰν ἐπιστείλῃ τις ὑμῖν, αἰτιᾶται καὶ ἀντιγράφωμεν ἡμεῖς ὑμῖν, ὑπάρξει τοῖς βουλομένοις ἐπικαλεῖσθαι πρὸς τὴν ἀποφασιν. εἰ γὰρ διημάρτηται, ἢ ψευδῶς ἢ ὑφ' ἑτέρου ἔχειν τὰ ἐπεσταλμένα, οὐδὲν ὑφ' ἡμῶν εἶναι δόξῃ προδιειλεγμένον, τῶν δὲ ἑτέρους ἔχοντι τοῖς χρωμένοις ἀντεπικαλεῖσθαι. ⁶ † (id est, Si scripserit, quisquam ad nos, & illi aliquid rescripserimus, volēti à sententia Principis appellare, non licet. l. 1. in princ. Sed dic appellari à sententia iudicis, quam fert secundum consilium Principis quod consilium fuit secundum relationem. & sic quodammodò appellatur contra rescriptum, & contra literas consultationis, & hæc probantur in Græco quod est hic. ¶ scripserit &c. & sic intelligi potest. C. de appellatio. l. secunda. & in Authen. in med. li. 6. super hoc. Sed oppo. quia sicut non appellatur à sententia Princip. ita nec ab eius iudicis sententia, qui iudicat secundum quod ipse mandat, vt in Authen. in medio li. ¶. primo quæritur contra. Solu. ibi à princip. Princeps audiuit causam, & rescripsit iudici; ¶ sic probabitur tibi, ita iudices. sed hic iudex post causam discussam consuluit Principem vel ibi secundum ius commune rescripsit; hic contra ius commune. vel ibi Princeps iudicauit.

¶ 1 P. Flo. Marcianus li. 2. Publicorum.

¶ 2 Seuerus. P. F.

¶ 3 Vetus habet alij.

¶ 4 Hæc speciat quā à Milesiorū Rep. refert Aristo. lib. 2. Polit. c. 6. ¶ 4 † etiā à cōmone Textum.

¶ 5 Vid Alcia. li. Disput. 4. c. 16.

¶ 6 P. Flo. *ibid.* ¶ ἐπιστείλῃ . & sequentia patent thesi inclusa desunt in P. F. Alij tñ sic verūt Si quis ¶ epistolā nos consuluerit, simulque nos illi ¶ dpiā rescripserimus omnibus ¶ volent, aduersus rescriptū ¶ uocandi copia erit. Nisi quæ epistola comprehensa sunt, vel falsa, vel aliter se habere docuerit nihil per nos ꝓiudicij factū esse putetur, ¶ ita rescripserimus, quasi scriptis ad nos relata aliter se habuerint.

tibus ad sententiam nostram [a] prouocare, permissum erit. Si enim docuerint, vel falsa, vel non ita se habere, quæ scripta sunt, nihil à nobis videbitur iudicatum prius, quã cõtra scriptum fuerit, quemadmodũ aliter res se habeat, quàm nobis insinuatum sit.)

¶ Hinc †consequenter videtur rescriptum, à consultatione iudicis non esse appellandum, [b] si quis fortè interlocutus fuerit, Principem se cõsulturum, cum possit post rescriptum prouocare.

Error in appellando iudicem maiorem, vel parem, appellationem non vitiat: secus, si minorem appellauerit. h.d. Primò ponit quæstionem. Secundo solutionem. Tertio eam probat per rescriptum. Secundo ibi, Et si quidem. Tertio ibi, Denique. Bart.

¶ Si quis in appellatione erraverit, vt puta cum alium appellare deberet, alium appellauerit: videndum est an error ei nihil officit. Et si quidẽ cum maiorem iudicem [c] appellare deberet, ita erravit, vt minorem [d] iudicem prouocauerit, error ei nocebit. [e] si verò maiorem iudicem prouocauerit, error ei nihil obierit: [f] & ita multis constitutionibus continetur.

¶ Denique cum quidam iudicem ex rescripto Principis, à Consulibus accepisse, & Præfectum vrbi appellasset, errori eius subuentum est rescripto Diuorum fratrum: cuius verba hæc sunt, Cum per errorem factum esse dicas, vt à iudice, quem ex rescripto nostro [g] ab amplissimis Consulibus acceperas, ad Iulianum Faustinum [2] †amicum nostrũ Præfectum vrbi prouocares, Consules [h] amplissimi perinde cognoscant atque si ad ipsos facta esset prouocatio. [i]

¶ Si quis ergo, vel parẽ, [k] vel maiorem [l] iudicem appellauerit, alium tamen pro alio, in ea causa est, vt error ei non noceat: sed si minor est, [3] †nocebit.

Libellus appellatorius debet continere personam appellantis: personam iudicis à quo appellatur: & sententiã à qua appellatur. personam verò eius contra quam appellatur, de necessitate non debet continere: & tempore sententia potest quis solo verbo appellare, dicendo, appello. h.d. cum l.seq. & prin. l.seq. Bart.

¶ Libelli qui dantur [m] appellatori, [4]†ita sunt concipiendi, vt habeant scriptum, & à quo dati sunt, hoc est, qui appellet: & aduersus quem, [n] & à qua sententia. [o]

Martianus. [5]†

LEX II.

Sed si apud acta [p] quis ipso die voce [6]†appellauerit, satis erit si dicat, Appello.

Vlpianus lib. 1. de Appellat.

LEX III.

Scio quæsitum, si quis non addiderit in libellis contra quem aduersarium appellet, an præscriptio [q] subijciatur. Et puto nihil oppor-

---

a *Ad sententiam nostram*] vetus lectio. Ab enuntiatione id. est. à mendacij relatione. Principi facta: vt hic subijcit.

b *Non esse appellandum*] Io. & Azo dicunt ab hac interlocutoria appellandum: vt infra, quãdo appel. sit. l. 1. in princ. & C. de relationibus. l. 1. in fi. quæ sunt contra. & hic exponunt non esse appellandum de necessitate; sed potest, si vult. Vel, secundum alios, in illa inf. quãdo appell. sit, ideo appellatur, quia iam erat lata sententia. hic ferẽda: & in illa C. vocat refutatorias preces, non appellationem, sed cõtradictionem, quæ fit contra consultationem. Et secundũ hoc, hic nullo modo appellatur. & sic fm hoc, ab interlocutoria non appellatur: qđ dic. vt ff. de app. reci. l. 2. Vel tertiò, contra interlocutoriam, qua pronuntiat Principẽ consulendũ, non appellatur. sicut nec ab aliis vt hic. sed à grauamine, quia infert mẽdacia, vel interloquitur inferendo, põt appellari: vt d. l. C. sic enim hic dicere vî.

c *Iudicem*] scilicet ad maiorem.

d *Vt minorem*] scilicet minorem eo, qui iudicauit: vt colligit ff. eod. l. deniq; & c. vel dic verius fortè, minorem eo, qui iudicaturus est. & facit ff. de mino. l. minor autẽ.

e *Et nocebit*] videtur q̃ non. quia in damno vitando etiam iuris error non dẽt obesse: vt ff. de iur. & fa. ignor. l. error. Sed speciale, vt hic noceat error facti, vel iuris: quia ad ripam iuris confugiendũ hoc statutum, vt in sequentibus: vt no. eod. tit. l. iuris ignor. Item sic est in confessione: vt sup. de confes. l. non fatetur.

f *Nihil officit*] quia non aliũ, sed magis plus: vt supra, quemadmodum sec. amitt. l. is cui. in prin.

g *Ex rescripto nostro*] manifestat enim Princeps Consulibus, vt dent iudicem: vt infra, quis & à quo. l. fi.

h *Consulibus*] ad hos fuit appellandum: vt inf. quis & à quo. l. fi. & in fi. eo. l. Imperator. 2. resp. & idẽ ■ ad Imperatorem appellasset: vt inf. eo. l. Imperatores. in prin. nonne Consul est maior: quia superillustris, & Præfectus illustris tantum: vt in Auth. vt cum de appel. §. illud. coll. 8. & vt ab illustri. & qui sup. eam dign. §. 1. & in Auth. cõsti. quæ de di. col. 6. Ad hoc dic. q Consul maior est quo ad dignitatem, non quo ad administrationem: quia nõ habet nisi voluntariã iurisdictionem: vt colligitur ff. de offic. Consulis. l. 1. quod non placet: quia imo habet & contentiosam: vt supra, de arbit. l. 3. in fi. & l. seq. Alij dicunt, quòd hic dicit de illis Consulibus, qui dignitatem habent, non administrationem, arg. d. l. de arbit. Vel die, scilicet, minorem, scilicet eo qui iudicauit.

i *Prouocatio*] non ergo opus est noua appellatio.

k *Vel parem*] parem vel maiorem accipe, vt supra dixi. Item facit infra, l. 3. & de appellat. re. l. et cuius. & de censi. l. forma. §. fin. sed argumen. contra, supra, de iurisdictione omnium iudicum, l. ii per errorem. & de aqua plu. arcenda, l. sed hoc.

l *Vel maiorem*] ordinarium tamen, vel quasi ordi. vt delegatum à Principe. Quid ergo est quod dicitur, non debere appellari, nisi ad delegantem, nec etiam ad Imperatorem: vt infra, eo. l. Imperatores? Respond. verum est, vt ipse cognoscat.

m *Libelli qui dantur*] aliàs, appellatorij. & ita planum est: vt subaudias, dantur, scilicet iudici. sed in libro Al. est, appellationis. & tunc dic, scilicet faciendæ. & dic dantur iudici, à quo appellatur, si fieri potest: aliàs eius ad quem appellatur: vt. quando appellan. sint. x. fo. dies. & §. si quis. & intra decem dies hodie.

n *Aduersus quem*] scilicet, iudicem nec enim ei nocet si non dicat in libello appellationis aduersus quem aduersarium: vt infra, l. 3. in princip. vel dic, est dicendum, vt hic: non tamen nocet, si non dicatur, vt ibi.

o *A qua sententia*] puta, quam tulit contra me de tali re. ad qđ infra. de lib. di. secundo respon. & est addendum. apostolos peto. & instanter. secundum quosdam: vt infra. de lib. di. l. fin. sed fortè nõ est opus poni in libello appellationis.

p *Sed si apud acta*] Quid si iudex sui tex erat? videtur in scriptis appellandũ. arg. supra. de in integ. restitu. l. Diuus. sed ibi contra ius cõmune volebat admitti. vnde hic potest dici, tota ea die dũmodò sit iudex ibidem in eadem iudicij figura, possit viua voce appellari: cæterum sequenti die in scriptis: vt hic & infra. l. à sententia. § fin. & arg. C. eod. l. litigatoribus. sed an cum appellatur ab interlocutoria, quod est quandoque, sit appellandum in scriptis die seq? resp. non puto, cum nec sententiator in scriptis ex necessitate: quod iocus est in diffi. vt C. de sent. ex breuicu. re. l. 1.

q *Si quæsitum. Præscriptio*] id est, exceptio.

1 P.F. ad Iuniũ Rufticum.

2 † P.F. huic.

3 † P.F. sed si minorẽ, nocebit.

4 † P.F. pellatoeri)

5 † P.F. Macer. ll. 1. de Appellat.

6 † In P.F. deest, ipso die voce. Aliàs, viua voce.

Præsidi

a *Præscribi*] non obst. sup. l. 1. in fi. vt ibi exposui.
b *Et cum vna*] puta, plurium tutorum relinquatur: ergo secus esset si diuersæ causæ sunt, arg. inf. proxi. resp. Accur.
c *Hi soli*] hic est cõtra. C. si vnus ex pluribus appel. l. 1. & 2. Solu. hic videntur soli illi appellare, victoria tamen eorum alijs prodest, vt ibi.
1† Sed illud. P.F.
vel dic, ex diuersa cã ibi ex vna, vt ff. l. si qui separatim. ff. fin. ad quod sup. de ope. no. nunc. l. de pupillo. §. si plurium. Alii dicunt, quòd hic alijs absentibus, ibi alijs præsentibus appellauit. vel hic alij acquiescunt sententiæ, ibi non, quæ duæ non placẽt: quia diuisa res est, & facit ff. l. qui separatim. in princ. & per totam l.
2† P.F. plena. alias cõplexa.
3† Deest. in P.F.
d *Sunt comprehensa*] vt infra. l. qui separatim in princ.
4† P.F. certò.
e *Reddere*] hic no. quòd a. iã proponit, licèt primò vnam allegauerit. ad quod Instit. de exc. tut. §. qui autem. & de suc. edic. l. 1. §. sed videndum. & de bon. lib. l. si vero. §. sed & si mortis. & C. de edẽ Ledicta. & supra, de inoff. test. l. mater & C. de inoffic. test. l. contra maiores. & de anna. exce. l. fi. sed arg. contra. supra, de adul. l. denuntiasse. §. quid tamen. & C. de cod. l. vlt. in princ. & §. illud. Sed an teneatur dicere causam? hic enim non benè aperit, sed certè satis innuit quòd non, cum dicit, quibuscunque
5† P.F. dicitur.
tere præscribi. Sed & illud 1† cecidit in quæstionem, si plures habuerit aduersarios, & quorundam nomina in libellis sint comprehensa, 2† quorundam non, an æquè præscribi a ei possit ab ijs, quorũ nomina in libellis comprehensa non sunt, quasi aduersus eos 3† ipsos acquieuerit sententiæ. Et cum vna b causa sit, arbitror non esse præscribendum. Cæterum, 4† si plures hi sunt, aduersus quos pronuntiatur, & quorundam nomina in libellis sint comprehensa, quorundam non, hi soli c appellasse videbuntur, quorum nomina in libellis sunt comprehensa. d Quid ergo si causam appellandi certam dixerit, an liceat ei discedere ab hac, & aliam causam allegare, an verò quasi forma quadam obstrictus sit? Puto tamen, cum semel prouocauerit, esse ei facultatem 5† in agendo etiam aliam causam prouocationis reddere, e prosequique prouocationem suam quibuscunque modis potuerit.

Ab executore non appellatur: sed ab iniqua sententia interpretatione sic: & tunc solum de iustitia interpretãtis quæritur. hoc dicit. Tres partes ex summario colligun tur: secunda ibi, sed ab eo. tertia ibi, ita tamen. Bart.

Martianus. 6†

LEX IIII.

AB executore f sententiæ appellare nõ licet, g sed ab eo, qui malè sententiam interpretari * dicitur, appellare licet, si tamẽ is interpretandi potestatem habuerit, velut Præses prouinciæ, h aut Procurator Cæsaris, ita tamen vt in causa appellationis reddenda hoc solum quæratur, an iure i interpretatum sit, id quod 7† etiam Diuus Antoninus rescripsit.

Alio condemnato non appellante, vel appellationem non prosequente, alius, cuius interest, poterit appellare: & appellationem interpositam ab alio prosequi. Bar.

6† P.F. Macer. l. 1. de Appellat.
*No q licet iudex suã sentẽtiã diffinitiã nõ possit reuocare, tamen eam declarare & interpretari potest.
Ad qd cõ cor. c. oli. & cap. ex par. 1. de verb. sign. facit l. in prætorijs. & ibi cõcordata gme sup. de prætest. stipular.
7† P.F. idque.

f *Ab executore*] scilicet, ab ipsa executione facti, est enim executor &c. vt & C. de exec. rei iudica. l. executorem. Sed si pronuntiat exequendã, sic, vt C. de appell. l. & in maioribus.
g *Non licet*] vt C. eo. l. quoniam iudices. & inf. de verb. sign. l. si qua pœna. vbi dicit de pœna nõ proueeandum, secundum vnũ intellectum. hoc autem verũ est, nisi executor excedat modũ: quod multis modis fieri potest, vt C. quorum appellatio. l. ab executione. 2. respon.
h *Præses prouinciæ*] qui Præses sententiã duorum delegatorũ interpretatur, vt sup. de re iud. l. duo. vel etiam vnius. sed ad suã propriam possit interpretari? quidam dicunt, quòd non. vt C. sententiã rescindi non pos. l. 1. Nec dicas ibi non interpretatum, sed retractat: quia per interpretationem ad idem posset veniri, quod esse non debet. arg. supra, de rebus eo. l. magis. §. si pupillus. Item pro eis supra, de re iudic. l. iudex. alij. & etiam suam. & pro eis, quòd Princeps. ff. C. de le. & constit. l. 1. & fin. & de reg. iur. l. Neratius. & in Auth. de sap. mul. in princip. & supra, de vulg. substit. l. ex facto. in princip. Item testator. vt supra, de test. l. hæredes. §. si quid. Item Prætor. vt supra, de præto. stipul. l. 1. §. fin. & l. antepenult. Item in bellio. vt C. de fal. l. si quis Decurio. & in Auth. de fide instrumen. §. si verò moriantur. Item pro hoc supra, de re iudic. l. actorum. Item an quilibet iudex secundũ hoc poterit? Rñ. non minor maioris. vel paria. arg. supra, l. 1. §. si quis. & in Auth. de app. §. fi. item nec delegatus etiam suam. vt d. l. iudex. De simplici ordinario potest dubitari: nam hic de Præside dicit, qui merum habet imperium. vt supra, de offic. Præsid. l. illicitas. §. qui vniuersas. sed potest dici, quòd sui delegati poterit. vt supra, de re iud. l. duo. sed suam non. vt hic innuit. si tamen &c. arg. d. l. iudex. & C. de sent. l. post sententiam. & C. quando prouoc. non est necess. l. 1.
i *An iure*] Sed quomodo aliter scire conscientiam interpretantis? Resp. quia forte omnia contra verba sententiæ interpretatus erat, vt cũ dixerat in nouem boues, fuit interpretatus in nouũ bouẽ, à quibus verbis nõ licet recedere fit omninò. vt ff. de le. 3. l. nõ aliter. & sic coram iudice appellationis approbabitur qualiter de nouem bobus & qualiter de eis probatũ fuerat in causa principali, & qualiter se fuerit sententiũ in iudicando. arg. ff. de except. rei iudic. l. si ex testamẽto.

a *Appellare*

a *Appellare poteſt.*] intra triduum, vt in propria cauſa, vt ſ. quando appellan. ſit. l. 2. §. 1. & facit C. de appell. l. dominus. & ſ. de appel. recipi. l. 1. & quãdo app. ſit. l. ſi procuratorio. & ſupra. de iure do. l. quamuis.

b *Vtilius eſt.*] defendẽdo. vel agendo. vt ſ. de euic. l. euicta. §. 1 & facit ſup. quar. rer. act. non da. l. 1. §. 2. & ſ. l. prox. in prin. & §. 1. & ſ. de iniur. l. ſed ſi vnius. §. filio.

c *Suo.*] i. dominio. vel ſuo proprio peculiaris.

d *Poterit.*] niſi emptor. vt contumax eſt damnatus. nam tunc non intereſt venditoris. vt ſ. de euic. l. ſi ideo. & C. de pig. l. 5. licet quidam contra. etiam in hoc caſu & facit C. de euict. l. ſi parentes.

e *Sine ipſo.*] ſ. emptor.

f *Cauſam defenderet.*] ſcilicet. auctor.

f *Defenderet.*] ſcilicet. ſi creditor abſit. aliàs præſens patitur præiudicium. vt ſubijcit. vt ſup. de re iudic. l. ſæpe. §. 1. de pigno. l. ſi ſuperatus. & ſup. de except. rei iudic. l. ſi matet. §. ſi. & C. de pig. l. Præſes.

g *Ipſe.*] ſcilicet procurator.

h *Litis efficitur.*] vt & C. de procur. l. 3. & l. nulla. & l. procuratoribus. & l. quod q̃s. & C. eo. l. ſi actor. & ſ. de procurat. l. ſi cui. & ſ. mãd. l. ſi procuratorem. §. 2. & de do. except. l. ſi procurator. §. 1. & no. quòd etiam dominus litis dicitur, qui nũquam fuit in iudicio. ſic & C. e. l. dominus. & de ſententijs. l. 1. Acc.

i *A Sententia. Præiudicium.*] ſiue in odium cohæredum, vt hic. fuerit vnus de cohæredibus damnatus. ſiue non in odium. quodcunque præiudicium facit alijs: vndè appellat, vt hic: non tamen eſt firmum præiudicium, vt ſubijcit hic quamuis &c. & in contrarijs. vt ſupra de re iudic. l. ſæpe. & de exceptio. rei iudica. l. ſi cum vno. & C. de liber. cau. l. Atticus. Item quod ſubijcit, ſimilẽ cauſam: ſunt exempla ſupra. de peti. hæred. l. ſi q̃s in prin. & de Carbo. edic. l. 3. §. ibidem. & de ventre in poſſ. mit. l. antepe. & de Carb. edic. l. Tutia. itẽ ſimiliter ad qualecunque præiudicium. ſunt exempla ſupra. de iureiuran. l. ſi deo. & de interrog. act. l. & quia. §. interdum. Sed argumen. contra. ſupra. de infam. l. Lucius. in fi.

k *Pro eo.*] aut pro principali appellauit fideiuſſor. & habet triduum. aut pro ſe. quaſi ſibi fiat præiudicium. & habet biduum: vt infra. quando appel. ſit. l. 1. §. in ppria. & l. 2. §. 1. Acc.

l *Et venditor.*] ſup. de ſeparatio. l. 1 §. ſed ſi quis ſuſpectem. in fi. in *Acceperunt.*] deſignatione.

m *Permittendum eſt appellare.*] præiudicaretur enim eis, cũ ius ex ſententia fiat: vt ſup. de inof. teſta. l. Papinia. in fi. & facit ſ. eo. l. ſi perluſorio. in prin. & ſ. de inof. teſta. l. ſi ſuſpecta. ſ. ptſ.

n *Si querantur.*] ſ. deſit, dicant.

o *Ab eo.*] inſtituto hærede.

p *Dicerent.*] ſcilicet. legatarij.

q *Idem dicendum eſt.*] niſi in cãm teſtamẽti agant petentes legata: non dico quod à tranſac. appelletur. ſic ſ. proxi. reſpon. & de inoffic. teſta. l. ſi ſuſpecta. §. quamuis. & facit ſup. de tranſac. l. 3. in prin.

r *Sufficit.*] hoc die vt ſup. eo. l. 2.

s *Computandum eſt.*] vt C. eod. l. eos. §. pe. ſed hodie decẽ dies. vt in auth. ibi poſita.

t *Non tantum.*] CANVS. Aliquis eſt damnatus ad ſupplicium, poteſt ipſe appellare. item alius ẽt extraneus pro eo. etiã inuito eo. Franc.

u *Ducitur.*] poſt ſententiam.

x *Neceſſarius.*] id eſt. coniunctus.

y *Humanitatis ratione.*] qua ratione quilibet homo alij dẽt benefacere. vt ſup. de ſer. expor. l. ſeruus ea. Nam natura conſtituit cognationẽ inter nos. vt ſ. de iuſtit. & iure. l. vt vim. & pro hac cognatione ponitur hic humanitas. aliàs pro ægritudine: quia naturaliter homini conuenit. vt ſ. q. ex eau ma. l. ſi cui. §. fi. aliàs pro mitte. vt Inſtitu. de do. §. 1. itẽ quod ſubijcit. nec quærimus cuius interſit &c. ſ. pecuniarier. vel ratione veræ conſanguinitatis. intereſſe rñ rõne prædictæ cognationis. ꝙ eſt intereſſe. vt dictum eſt.

¶ Alio condemnato, is cuius intereſt, appellare poteſt: a qualis eſt, qui per procuratorem expertus victus eſt, b nec procurator ſuo c nomine appellat. Item ſi emptor de proprietate victus eſt, eo ceſsante auctor eius appellare poterit: d aut ſi auctor egerit, & victus ſit, non eſt deneganda emptori appellandi facultas. Quid enim ſi venditor, qui appellare noluit, idoneus non eſt? quinetiam ſi auctor appellauerit, deinde in cauſæ defenſione ſuſpectus ſit viſus, perinde defenſio cauſæ emptori committenda eſt, atque ſi ipſe e appellaſſet. Idque ita conſtitutum eſt in perſona creditoris, cum debitor victus appellaſſet, nec ex fide cauſam defenderet. f Quæ conſtitutio ita accipienda eſt, ſi intereuenente creditore debitor de pignore victus prouocauerit. nam abſenti creditori nullum præiudicium debitor facit, idque conſtitutum eſt. g †.

Procurator qui litem conteſtatus eſt, ſi vincatur, per procuratorem appellat. Bar.

¶ Si procurator * qui iudicio interfuit, victus ſit, an ipſe & quoque per procuratorem appellare poſſit, videamus, quia conſtat procuratorem alium procuratorẽ facere non poſſe. Sed meminiſſe oportet, quòd procurator lite conteſtata dominus litis efficitur, h & ideo per procuratorem appellare poteſt.

A ſententia inter alios data poteſt appellare is, cuius intereſt ratione pleni, vel qualiſqualis præiudicij: & cauſam appellationis a vitio interpoſitæ poteſt proſequi, hoc dicit cum duobus ff. ſequen. Bart.

Martianus lib. 1. de Appellat.

LEX V.

A Sententia * inter alios dicta appellari non poteſt, niſi ex iuſta cauſa: veluti ſi quis in cohæredum præiudicium l ſe condemnari patiatur, vel ſimilem huic cauſam, quamuis & ſine appellatione tutus eſt cohæres. Itẽ fide uſſores pro eo, k pro quo interuenerunt. Igitur & venditoris fideiuſſor, emptore victo, appellabit, licèt emptor & venditor l acquieſcant.

¶ Si hæres inſtitutus victus fuerit ab eo, qui de inofficioſo teſtamento agebat, legatarijs, & qui libertatem acceperunt, m permittendum eſt appellare, n ſi querantur o per colluſionem pronuntiatum, ſicut Diuus Pius reſcripſit. Idem reſcripſit, legatarios cauſã appellationis agere poſſe. Sed & ſi in fraudem ſuam tranſactionem factam ab eo, p qui appellaſſet, dicerent, q idem dicendum eſt. r Sed & ſine appellatione ſi fuerit tranſactum, ſimiliter reſcriptum eſt.

¶ Si quis ipſo die inter acta voce appellauerit, hoc ei ſufficit. s Si autem hoc non fecerit, ad libellos appellatorios dandos biduum, vel triduum computandum eſt. t

Cuilibet licet prouocare pro eo, qui ad ſupplicium ducitur, etiam eo inuito. Bar.

Vlpianus lib. 2. de Appellationibus.

LEX VI.

NOn tantùm * ei, qui ad ſupplicium ducitur, u prouocare permittitur, verũ alij quoque nomine eius: non tantùm ſi ille mandauerit, verùm quiſquis alius prouocare voluerit. Neque diſtinguitur, vtrum neceſſarius x eius ſit, necne. Credo enim humanitatis ratione, y om-

* Scribẽtes hic reputãt iſtũ iex. fing. ad hoc ꝙ quilibet põt appellare ſententia. ẽt ſi non ſit lata cõtra ſe. dũmodo eius intereſſit. Bolog.

* Lud. Rom. in ſuis ſing. ſing. 502. iſtũ tex. ſing. reputant ad hoc. ꝙ procurator ẽt ſi non habet poteſtatem ſubſtituẽdi. poteſt ſubſtituere alium ad appellandum.

† P. P. ſtatutum eſt.

* De hac intell. vide Anto. Rub. in l. pen. ſ. ad crimen. nu. 25. 26 27. de pub. iud.

est. & hac ratione, quia audiur, quia sua interest, appellabit intra biduum, vt in sua causa, vt ff. quãdo app. sit. l. 2. §. 6. & §. 1. & de app. reci. l. 1. nec obst. quod in causis criminũ non auditur procurator in principali causa, vel appell. vt ff. an per alium causæ appell. l. 1. §. planè. versic. & generaliter, quia vt dixi, hic nõ vt procurator, sed vt p̃ suo facto venit. Sed an in principali poterit sic defendere? Respon. nõ: quia nõ est ibi sic promptũ periculũ: vt arg. inf. de app. reci. l. 1. in fi.

a *Acquieuit sententiæ.*] scilicet audietur alius appellans & sic ei inutto fit bonum: ad quod est C. de natur. liber. l. quoniam. & C. eõd. l. addictos. & C. de episcop. aud. l. addictos. & Insti. qb. mo. tol. obl. in princ. & sup. de quæst. l. 1. §. Diuus & de libe. caus. l. 3. sed hic contra. C. quorum app. non recip. l. 2. sed ibi loquit vbi ante sententiã est cõfessus: vnde nõ põt appellare. sed hic cũ postea, fm Ioan. & eodẽ modo solue C. de pœnis l. qui sententiam. Item contra ff. de verbo. sig. l. si qua pœna. in fi. iit. Item contra inf. de te. iu. l. inuito. sed hoc magis pro se: & quia vt dixi, sua interest. vel illa i principi. vt no. sup. de neg. gest. l. soluendo. Item cõtra sup. de procu. l. Pompon. §. fi. Sol. hic speciale ratione prædicta. Accut.

b *Prouocantem.*] altetum pro se.

c *Differendum.*] si tamen persueret durante causa app. supplicium patietur: nisi forte appellans probet contra.

d *Cum quidam.*] CASVS. Tutore & minis iudicis, qui tulerat sententiam: non fuit ausus appellationis libellos ei dare: sed cotam vicinis obtuli appellationem meam: satis est. Fran.

e *Publicè.*] id est. coram vicinis. sic ff. de ope. no. nuntia. l. de pupi. §. si qs ipsi. & ff. quod vi aut clam. l. aut q. §. & 6 fortè. & facit C. de his qui per me. iudic. non app. l. 2. & infra, de reg. iur. l. in omnibus causis profecto.

f *Iudici.*] sed nec iudex appellãti. vt ff. de iniur. l. iudici. nõ. n. est iniuria iudici. vt C. eo. l. & in maioribus.

g *Illud.*] CASVS. Respublica, vel pupillus dicunt Stichum seruũ suum. latæ est sententia pro Sticho, p̃ lit liber. non

nem prouocantem audiri debere. ergo & si ipse acquiescit sententiæ. a nec quærimus cuius interfit. Quid ergo * si refiltat qui damnatus est, aduersus prouocãtẽ, † b nec velit admitti eius appellationem, perire festinans? Ad huc putem differendum c supplicium.

Martianus. 2 †

LEX VII.

CVm * quidam propter violentiam iudicis non ipsi à quo appellauit, d dedisset libellos, sed publicè e proposuisset, Diuus Seuerus veniam ei dedit: & permisit ei causam appellationis agere.

Appellans non debet iniuriari ei, à quo appellat, alias punitur. h. d. Bar.

Vlpianus lib. 4. de Appel.

LEX VIII.

j ILlud sciẽdum est, eum, qui prouocauit, nõ debere conuitiari f ei, à quo appellauit. cæterùm oportebit eum plecti. & ita Diui fratres rescripserunt.

A sententia lata pro libertate, potest appellari: non in integrũ restitutio peti. Bart.

Marcellus. 3 †

LEX IX.

ij ILlud sciendum est, neque pupillum, neque Rempublicam, cum pro libertate g iudicatur, in integrum restitui posse: sed appellationem esse necessariã. Idquè ita rescriptum est.

Si plures sunt diuersis sententijs condemnati, pluribus appellationibus opus est: nisi vna probatio esset contra eos conuenienter. hoc dicit istud principium cum versic. sed cum aduersus, qui cum isto debet iungi. Bart.

Vlpianus lib. 8. Disputat.

LEX X.

SI qui separatim fuerint cõdemnati, h quãuis ex eadem causa, pluribus eis appellationibus opus est.

Plures summæ ex diuersis speciebus, quæ eadem actione comprehenduntur, debent inspici cumulatæ, non separatæ. Bart.

¶ Si quis cum vna i actione ageretur, quæ plures species in se habebat, pluribus summis sit condẽnatus, quarum singulæ notionem Principis non faciunt, k omnes autem coniunctæ faciunt, 4 † (quid faciat, videndum est. Et) poterit l ad Principem appellare. Sed cum aduersus plures m prolatę essẽt rationes, quæ eis nocerent, n sufficit eis vna appellatio: o quia vno titulo comprobatarum rationum omnes conueniebantur. p

Si plures vna sententia condemnantur, quilibet in viriles tenetur. Bart.

¶ Quoties autem plures in vnam summam condemnantur, vtrum vna sententia est, & quasi plures in vnam summam sint rei promittendi, vt vnusquisq. eorum in solidum teneatur, q an verò scinditur in personas eorum 5 † sentẽtia, quæritur. Et Papinianus respondit, scindi sententiam in personas; r atque ideo eos, qui condemnati sunt, viriles partes debere s.

potest Respu. vel pupil. rest. petere: sed potest appellare. Fiã.

g *Pro libertate.*] competenti: vt & C. de dolo. l. fi dolo. Ang. secus si competitura: vt C. si aduersus lib. l. 2.

Si qui.] CASVS. Plures tutores separatim condẽnati sunt ex mala gestione vni⁹ eorũ. oẽa debẽt appellare: nec sufficit vnũ appellasse. Itẽ si actũ est ꝯ vnum tutorẽ p̃ plurib. speciebus male administratis: & p̃ vnaquaq; specie condemnatus est: & appellauit: & simul coadunatę ascẽdunt 20. lib. au. dī. ꝙ Princeps de cã appellationis cognoscet. Itẽ si egi ꝯ plures quõdã meos tutores pro mala gestione eorũ, & cõdemnati sint in cent. sufficit vnum ex his appellare. & prodest alijs. sed nunqd qlibet eorũ exiget in cẽtũ? & dī ꝙ non. sed p̃ partes qlibet soluet cõdemnationẽ. Vltimò dicit, qd dī alĩs, plurib. in cõi cã condemnatis, sufficit ſi vnus appellet. est itademũ verũ, si ex vna cã fuerint cõdemnati. qd. n. si vnus fuit cõdemnatus, eo ꝙ non gesserat tutelã: alter eo qa male gesserat; vnius appellatio alteri nõ prodest. Fran. Accursius.

4 † Parẽthesi hic inclusa desũt in P. F. & Dua. cẽ pla.

h *Condemnati.*] vt multi tutores ex gestione vni⁹ tutelæ: vt ff. eo. l. scio. §. certè. & arg. ff. eo. l. cũ in vna.

i *Si quis cum vna.*] vt tutelæ.

k *Non faciunt.*] quia 20. libras excedũt: vt C. eo. l. in offerendis. l *Et poterit.*] i. debebit. sic C. de peda. iudi. l. 2. Inspicitur ergo quasi cõiũctę sint. ad ꝙ ff. de pac. l. si plures. §. 2. & C. de do. l. sãcimus. §. fi. & sic est ff. de iurisd. om. iud. l. si idẽ ibi. vt singulæ. Solu. ibi plurib. actionib⁹. hic vna. vel ad idẽ tẽdit, vt potius tes si. iurisdictio valeat, quã nõ. vel ibi ī cã principali: hic appellationis

5 † Eorũ nõ est ī P. F. nec apud Dua.

m *Aduersus plures.*] tutores, puta: vt ff. eo. §. fi. itẽ si vnus condẽnatus fuit ex diuersis causis, & simpliciter appellat. secus si ab vna. vt ff. eo. l. cũ in vna. & ff. de minor. l. etiam. §. ex causa.

n *Nocerent.*] & ita sunt omnes condemnati simul.

o *Appellatio.*] etiam ab vno ex his facta.

p *Conuenichãtur.*] puta, quia omnes gesserunt, & malè, vel quia nullus.

q *Tenetur.*] & ita vna sit necessaria appellatio, vt faciat ad tit.

r *In personas.*] & ideo sunt plures appellationes necessariæ.

s *Partes debere.*] facit C. si plures vna sententia. l. 1. & quod ibi not.

* Allegatur, ꝙ nõ audit pertinaces. addo ꝙ iste tex. facit pro vno d. Bal. in c. ar si clerici de iud. extra. ꝙ refert. Ias. in l. error. de iur. & fac. igno. C. videlicet quod si qs fatur confessus se occid. ff. se homine, tamẽ ꝙ hoc nõ debet puniri prætextu suæ cõfessionis, nisi cõstet de corpore occiso, hoc est ideo, quia nõ auditur &c.

† P. F. ꝙ vocationem.

a † P. F. Macer. li. 1. de Appell.

* Scribh. hic istũ tex. ad hoc sing. reputant, ꝙ vbi iudex non vult recipere appellationem, potest appellari cotã vicinis. Idẽ vult Bar. in l. 1. §. si qs sup. eo. Dol. ꝛg.

3 † P. F. Macer. li. 2 de Appel.

a *Quod eſt reſcriptum*] vt C. ſi vnus ex pluribus appella. l. 1.

b *Obtinere*] hic diſtingue an res de qua eſt quæſtio, eſt corporalis, & communis: & tunc vnius app. alteri prodeſt: non reſtitutio in integrum: vt C. ſi vnus ex plu. l. 1. & è contra idem ſi contra vnum appellatur; vt ſup. eo. l. ſcio. §. ſed illud, aut eſt incorporalis: & tunc diſtinguitur ſit indiuiſa ſeruitus, & vni per alterum nõ prodeſt, aliàs ſic vt ſup. ſi ſeruit. ven. l. loci. §. Fundus. & quemad. ſeruam. l. ſi communẽ. Sunt autem indiuiſa præter vſumfructum: vt ſup. ad l. Falc. l. 1. §. ſi vſusfructus. Si autem nõ eſt aliquid cõmune corporale, vel incorporale: ſed ſola cauſa cõmunis: tunc aut eſt eadẽ cauſa defenſionis, aut non: vt hic, & ſecundum hoc intelligitur C. ſi vnus ex plu. l. 1. & ſup. de excep. rei iudi. l. ſi cũ vno, & facit ſup. de manu. teſt. l. ſi ita fuerit. §. quæſtio. & C. de diuer. re. l. j. & ſ. de neg. ge. l. qui alienas. §. fin. & ſ. ead. l. ſed cum aduerſus. & ſ. de mi. l. etiam. §. ex cauſa. Quid ergo ſi de vſufru. communi duo contra tertium litiganti non prodeſt app. vnius alij, ſecundum Azonem patet ex prædictis, ſed certè imò videtur idẽ multò magis quàm in incorporali: vt ſupra de vſufr. accreſ. l. 1. in fin. licèt non ſic in cauſa principali: quia nec in re corporali proficeret ſententia vnius aliter in cauſa principali.

¶ Quod eſt reſcriptum, a In communi cauſa, quoties alter appellat, alter nõ, alterius victoriam etiam ei proficere, qui non prouocauerit: ita demum probandum eſt, ſi vna eademq; cauſa fuerit defenſionis. cæterũ, ſi diuerſæ, alia cauſa eſt: vt in duob. tutorib. procedit, ſi alter tutelã geſſerat, alter non attigerat: & is qui non geſſerat, prouocauerit. Iniquum eſt enim eũ, b † qui idcirco agnouerat ſententiam quoniam geſtiſſe ſe ſcit: propter appellationem eius, qui non geſſerat, obtinere. b

Idem li. 3. de Omnib. tribuna.

LEX XI.

CVm ex cauſa iudicati ſoluta eſſet pecunia ex neceſſitate c iudicis ab eo qui appellatione interpoſita meruerit meliorem ſententiam, recipere eum pecuniam, quã ſoluit, oportet.

Si electio, & confirmatio eſt inualida, appellatio nõ eſt neceſſaria. Bart.

Idem lib. 2. Opin.

LEX XII.

SI conſtat nullo actu ex lege habito Duumuirũ creatum, ſed tantùm vocib. * populariũ poſtulatum, eiſque tunc Proconſulem (quod facere non debuit d) conſentiſſe, appellatio in re aperta ſuperuacua fuit. e

* Concor. tex. in cã. licet. 8. q. 3. tex. in can. miramur. 61. diſt. gl. in c. 2. §. itẽ nec. d elec. in prag. ſan. in verbo, pcib. tex. & ibi gl. in c. Oſius. de elect. extra.

Cum ex cauſa] CASVS. Condemnatus ad c. appellauit: pendente appellatione primus iudex coegit me ad cõdemna. ſoluendam: & ſolui poſtea in cauſa appellationis obtinui. facies iudex mihi reſtitui quod ſolueram. Præc.

c *Ex neceſſitate*) Nota quia ex neceſſitate, ad quod ſupra, quod met cauſa. l. fin. in fi. ſecus enim ſi ſpõtè; vt ibidem: & ſup. mandati. l. ſi fideiuſſor. §. in omnibus. & de condi. indeb. l. Iul. verum. nam ſoluendo appellationi videtur renunciaſſe. vt C. de re iudi. l. ad ſolutionem. Item ſecundo fit repetitio prætextu falſitatis; vt C. ſi ex fal. inſtrum. l. fi. item tertiò qui rehabuit victor tem. pio quo ſibi ſoluta fuerat litis æſtimatio. vt ſup. commo. l. in commodato. §. fina. & l. item mihi. in princip. & de condi. ſine cau. l. ſi fullo. item prætexto reſtitutionis, vt ſupra. de minor. l. ſi ex cauſa. in principio.

SI conſtat] CASVS. Quidam eſt electus in Duumuirum extra ſolemnem ordinem; & appellat; fruſtra appellat. cum ſuo iure electio non tenuerit.

d *Non debuit*] vt C. de pœnis. l. Decurionum.

e *Superuacua fuit*] quia cum non tenuit electio, non fuit appellandum; vt hic, & C. eod. l. nominationes. nec obſt. §. de re iudi. l. Præſes: quia ibi tenuit ſententia. cõtra ſup. rem ratam habe. l. cũ minor. §. fina. quia ibi nec fuit neceſſe domino appellare. & ſa. inf. l. ſi expreſſim. & infra. quãdo ap. ſint. l. §. ſi quis. & C. quando prouoc. non eſt neceſſ. l. ſi vt ponis. & l. ſi pater. item facit C. de filio ſam. contra. Acc.

Idem lib. 2. Reſponſo.

LEX XIII.

APpellanti nihil obeſt, ꝙ in libellis à qua parte ſnię appellaret, ſi ſignificauit. f

¶ Non ſolere improbari appellationes eorum, qui vel g vnã cauſam appellandi probabilem habuerunt. h

Aduerſus ſententiam cõtra teſtamentum legitimè latam permittitur legatarijs appellare. Bart.

Idem lib. 14. ad Edicto.

LEX XIIII.

SI proluſorio 2 † iudicio actũ ſit aduerſus teſtamẽtũ, i an ius faciat iudex, k videndum eſt. Et Diuus Pius cũ inter coniunctas l perſonas diceret per colluſionẽ in necẽ legatariorũ, & libertatũ actũ, appellare eis permiſit. & hodie hoc iure vtimur, vt poſſint appellare: ſed & agere cauſã m apud ipſum iudicẽ, q̃ de teſtamento cognoſcit, ſi ſuſpicantur nõ ex fide cohæredem 3 † cauſam agere. n

Sententia lata contra teſtamentum in contumaciam hæredis non facit ius, niſi contra ipſum hæredem. Bart.

¶ Quoties hærede non reſpõdente, ſecundum aduerſariũ ſententia datur, reſcriptũ eſt, nihil nocere neque legatis, o neque libertatibus. & hoc Diuorum Fratrum epiſtola

A *Appellanti*] CASVS. Appellanti à ſententia quadam, in qua plura comprehenſa erant. tenet appellatio, licèt nõ expreſſi à quo capitulo appellatem. Itẽ licèt vnam cauſam tantùm appellandi habeam. tenet appellatio mea. Ità.

f *Non ſignificauit*] nã in quouis capitulo exercebit; cum & ab vno appellans in alio exercere poteſt. vt ſupra. eod. l. ſcio. §. fina. & facit. C. de annali. excep. l. fina. in fine.

g *Vel*] pro ſaltem.

h *Habuerunt*] non tàmen in appellando neceſſe habent dicere; vt not. ſup. l. ſcio. §. vlti.

SI *proluſorio*] CASVS. Cum agitur querela contra ſcriptum hæredem. & ſententia datur contra ſcriptum; poſſunt legatarij, & ſerui, quibus erat in teſtamento prædicto libertas relicta, appellare ab illa ſententia. ſi colluſum fuiſſe in prima cauſa dicant. Item in querela, quæ mouetur contra ſcriptum, poſſunt legatarij, & ſerui prædicti adeſſe in dicta cauſa, ſi ſuſpicantur aliquid mali de hærede ſcripto. Item cum agitur querela contra ſcriptum hæredem, & eo abſente data eſt ſententia contra eum: non præiudicat hæc ſententia libertatibus, nec legatis relictis in teſtamento; imò legatarij, & ſerui, quibus erat libertas relicta, petent legata, & libertates ab eo, qui obtinuit contra ſcriptum hæredem, Franciſcus.

1 † P. P. C. perluſorio, iudicio 'antẽ pluſoriũ eſt, in quo partes in necẽ alterius colluſerũt. Alcia. lib. 8. Parer. ca. 24.

i *Teſtamentum*) per filium exhæredatum agentem querela inoffi. teſta. vt ſup eo. l. à ſententia. §. ſi hæres.

k *Iudex*) ex tali ſententia.

l *Inter coniunctas*] quo ad iudicium.

m *Agere cauſam*) ideſt, defendere cauſam, ſcilicet, de inoffic. alias præiudicat; vt ſupra. de pign. leg. ſi ſuperatus. §. aliquin.

n *Cauſam agere*] ſcilicet; permiſit Diuus Pius. ad quod ſu. l. à ſententia. §. j. & de inoffi. teſt. l. ſi ſuſpecta.

2 † hæredem. P. F.

o *Neque legatis*] ad hoc ſupra. de lega. i. l. ſi ſecus plurium. §. 1. & de excep. rei iudi. l. 1. & de inoffic. teſta. l. qui repudiantis. in fi. Sed contra in eod. tit. l. Papinianus. §. fin. Solu. hic hæres eſt abſens; vnde non facit ius; vt hic. & d. l. qui repudiãtis. in fi. alias faceret; vt ibi, & alijs caſibus ibi notatis in l. Papinianus.

a *Possessore*] id est scripto hærede.
b *Neglexerit*] per contumaciam. ad hoc sup. de re iudi. l. si Prætor. & de re. iudi. l. de vnoquoque. & de procu. l. qui absentem. & C. quo. & quan. iud. l. ea quæ. & Cæs inter alios acta. l. 1. 2. & 3.
c *Acceperunt*] spe.
d *Quæ vicit*] quod dic. vt no. sup. de trib. fac. l. 3. in princ. & l. controuersia. & d. l. qui re. in fine.
e *Ea*] legatarijs, & similibus.

Simil] CASVS. Ser suo meo damnato possum appellare. Item quilibet alius meo nomine appellare potest, & si nullus appellet, ipse seruus appellare potest. Franc.
f *Seruus*] damnati in causa capitali.
g *Auxilio*] quia eorum interest. & ideo eorum videtur causa: vnde quasi in causa sua appellant: vt inf. eo. l. Lucius.
h *Et alia*] puta procurator dñi: vt d. l. Lucius. vel dic, etiã extraneus: vt sup. de custo. reo. l. 2.
i *Triste*, alias, triffet: & aliàs, tristem, f. sniam: & sub cõtra. & f. ī. de pœn. l. si nõ defendatur. & ī. de publ. iud. l. sciẽdũ. A.

Constitutiones.] CASVS, Constit. quæ dicunt, nil noui fieri appellatione pendente, non habent locũ in quibusdam psonis dãnatis, quæ statim si condẽnant, debent pati pœnã: & nominat eas in litera. Fr.
k *Nihil noui fiat*] donec deliberet si appellandũ, vel nõ. quas constitutiones habes C. eo. l. 4. & ī. nil noui. app. pen. l. 1. in prin. & de ap. rec. l. sciendum. & argu. sup. de iniu. test. l. si quis. 9. hi autem.
l *Vel duces*] si modò sint conuicti, & confessi: vt C. quo. appel. l. 2. alij dicunt his casibus etsi sint conuicti tãtũ. sunt & alij, vt inf. de ap. re. l. si.

Cum in vna] CASVS. Condemnat⁹ sum tibi ad decem nomine tortus: in alia snia sum dãnatus ad quinque nomine vsurarum per stipulatum promissarum, volo appellare. non sufficit vna appellatio p vtraq; snia. Secũ dò dicit. Tutor dat⁹ à pupillo excusabat se: rejecta fuit excusatio, vult tutor appellare: potest

continetur ad Domitium, in hæc verba. Qđ absente possessore, a nec quoquam nominẽ eius respondente pronuntiatũ est, non habet rei iudicatæ authoritatẽ, nisi aduersus eũ solũ, qui adesse neglexerit. b Quare ijs, qui testamento libertates, vel legata, vel fideicommissa acceperunt, c saluæ sunt actiones, si quas habuerint, perinde ac si nihil esset iudicatum: & ideo aduersus eum, qui vicit, d permittimus eis c agere.

Dominus, vel alius potest appellare a condemnatione facta de seruo, & etiam ipse seruus in subsidium. Bar.

Martianus. e †

LEX XV.

SErui f appellare non possunt: sed domini eorũ ad opem seruo ferendã possunt vti auxilio g appellationis: & alius h domini nomine id facere potest. Sin verò neque dominus, neq; alius pro domino appellauerit, ipsi seruo, qui sententiam passus est, tristi e †2 i auxilium sibi implorare non denegamus.

In tribus casibus hic expressis nõ auditur appellans. Bar.

Modestinus lib. 6. Differen.

LEX XVI.

COnstitutiones quæ de recipiendis necne 3 † appellationibus loquũtur, vt nihil noui fiat, k locum non habẽt in eorum persona, quos damnatos statim puniri publicè interest: vt sunt infignes latrones, vel seditionum concitatores, vel duces l factionum.

Vbi duplex fertur sentẽtia, ibi duplex appellatio est necessaria. Bartol.

Idem lib. 8. Regular.

LEX XVII.

CVm in vna causa separatim duplex sententia diuersa datur, veluti vna sortis, alia vsurarum, m duplex appellatio necessaria est, ne alterã agnouisse, de altera prouocasse intelligatur.

Exceptione tutoris, seu appellatione interposita interim datur curator pupillo: & curatoris pupilli authoritas ad adeundam hereditatem non sufficit: ideo ad id ex causa specialiter tutor datur. Bar.

¶ Tutor pupillo datus n si prouocet, o interim pupillo curator dabitur: sed si tutoris authoritas fuerit necessaria, veluti ad adeundam hæreditatem, tutor ei necessariò dabitur: quare curatoris authoritas ad hoc inutilis est. p

Dominus appellationem, quam interposuit pro seruo, potest prosequi per procuratorem. Bart.

Idem lib. 17. Respons.

LEX XVIII.

LVcius Titius pro seruo suo qui ad bestias datus est, q prouocationem interposuit: quæro, an huiusmodi appellationis causas per procuratorẽ reddere possit? Modestinus respondit posse. r

Sententia, quæ continet expressum iuris errorem, est nulla, & appellatio ab ea, non est necessaria: & si appellatur, et desideratur appellatio, sententia nõ confirmatur: hoc dicit. Primò ponit vnum dictũ. Secundò illud declarat. Tertiò illud infert ad declarationẽ nonæ quæstionis. secunda ibi, Non iure. tertia ibi, Vnde si quis. Bar.

Idem lib. sing. de enucl. casib.

LEX XIX.

SI expressi snia cõtra iuris rigorẽ data fuerit, valere nõ dẽt: & iõ, & sine appellatione sẽ denuo induci põt.

interim cum datur curator, & alius tutor & dabil, & nõ fuit ciat curatori, vt cũ pupillo prædicto delata est hæreditas, ad quam adeundã non sufficit authoritas curatoris. Fran. Acc.
m *Vsurarum*] g stipulationem promissarũ: vt ī. de eo quod cert. l. centũ sec⁹ si g officiũ iudicis vt C. depositi. l. 4. Sed ar. ī. C. d iud. l. nulli.
n *Datur*] i. dari pronuntiatur.
o *Simul*] de hoc dic. vt inf. qui do appellat. l. 1. 4.
p *Ad hoc inutilis est*] Sed quare? rñ. qa tutoris iussus est necessari⁹ ī adeũda hæreditate: & iubere debet pũ nisi dñs: vt ī Auth. vt nulli iud. §. & hoc. & tutor quasi dñs est: vt ī. d vsuc. p empt. resp. q fundũ. §. ũ tutor, & ei⁹ potestas dr violenta: vt Inst. de tute. §. j. vnde præstat authoritatẽ: vt hic. et ī. d act. & obl. l. obligari. & Inst. de auth. tuto. §. neq;. & ī. de tuto. & cura. da. ab his. leg. impuberi. in prin. & ī. de autho. tut. l. curatorẽ. sed ẽ arg. q; etiã tutor non põt tubere: vt sup. de acq hære. l. ũ qs mihi bo. §. iussum. sed in eo differũt. vt possit ẽt subseq: vt ibi dr. curator nũc pfunx ũ instítit: sed patrimonio: vt C. de nup. l. ī copulã dis. fm lo. Item hoc ũ est pupillus: ũ aũt est adultus, sufficit curatoris authoritas: vt C. de admi. tu. l. eũ qđ. Alij distingunt: vt ũ curator ad alia non põt: vt hic. si ad hoc, vel generalis. sic: vt ibi.

Primo] CASVS. Ser no meo damnato appellaui: possum ordinare, procurat. vt, procedat ī cã. F.
q *Datus*] idest. dati pronuntiatus.
r *Posse*] sup. de pub. iud. l. pen. §. j. ī. Sol. hic dñs instituit. cuius pecuniariter interest: & sic nõ ẽ criminalis quo ad eũ. vt ī. de pub. iud. l. seruus. & ī. eo. l. serui.

Si expressim] CASVS. Snia lata expressim ī iuris rigorẽ i. ī legẽ. app. non valet ipso iure: & iõ non est opus appellare. sed si quis appellet, & nõ prosequatur, nõ cõfirmat per hoc prima snia. & dr exẽplũ in hac lege, vt si iudex pnuntiet minorẽ 14. an. posse testari. nõ. n. valet ipso iure hæc sentẽtia.
s *Appellatione*] vt ī. de re iu. l. præs. ter. cũ glossis ī. §. ver. vbi

Tutor

a *Prolata*] vt pronuntio minorem 14. non posse testari, vel C. quando prouo. non est necess. l. 2.

b *Præscriptione*] anni vel biennij hodiè vt in Auth. de his qui ingr. ad appel. col. 5. Sed pone de facto appellatũ & à iudice appellationis confirmatã primam sententiam: an potest adhuc nulla dici prima? Vt ff. non quasi alius fit effectus, si cõfirmet expressè: & alius si pro ipsius cursu: vt ff. de inoffi. test. l. furti. §. 3. Vel dic verius, non confirmari: ad quod C. de inof. testa. l. cũ. Item eligit appellare errãdo: cum nullam dicere potuerat, non ergo sibi præiudicat vt C. de inoffic. testa. l. mater. & de petit. hær. l. legitimã. Item vt contra, ff. rem rat. hab. l. cum minor, ff. falsus. Sol. ibi valuit iudicium inter litigantes, licèt non in præiudicium dominiised hic nullo modo: & ideo confirmari in hoc non potuit: vt arg. extra, de app. c. inter cæteras.

c *Ab initio*] an de nouo ab initio fieri lit. pôtest an verò ex eisdem actis sententiabitur? & quidẽ vt. ab initio: vt hic in fi. & C. de sen. l. 1. in fi. maximè si alij iudici committuntur: vt C. quo. & quã iud. l. fi. vt proponis. sed ẽt vt ex eisdem actis: vt ff. de iudic. l. mortuo. Item expressum vt. C. de accusat. l. 4. qd puto verum. & quod dicit hic ab initio: & alibi, quasi re integra. s. quo ad sententiã quæ non valeret arg. ff. de pecu. l. quoties. §. 2 & sic vtile per inutile nõ vitiatur. vt ff. de ver. obl. l. 2. §. sed & si mihi.

¶ Non iure profertur sententia, si specialiter contra leges, vel Senatusconsulta, vel constitutiones fuerit prolata. [a] Vnde si quis ex hac sententia appellauerit, & præscriptione [b] summotus sit, minimè confirmatur ex hac præscriptione sententia: vnde potest causa ab initio [c] agitari.

Idem lib. sing. de Præscriptio.

LEX XX.

QVi suspectum [d] tutorem facit, & qui de non recipienda [e] tutela excusationem agit, [f] † alieno nomine [g] agere intelligendus est. Is verò, qui in rem suam procurator datus est, intra biduum appellare debet, qui suam causam agit. [h]

¶ Militibus appellandi tempora [i] non remittuntur: & victi si non prouocauerint, & solemnia [k] fecerint, postea non audiuntur. [l]

Primò loquitur, quando fuit appellatum à magistratu municipij ad Principẽ, omisso Præside in medio. Secundò, quando fuit appellatum à delegato Præsidis ad Principẽ. Bart.

10 Papyrius Iustus li. j. de Cõsti.

LEX XXI.

IMperatores Verus & Antoni. rescripserunt, appellationes, quæ retrò [1] † ad Principem factæ sunt omissis ijs, ad quos debuerunt fieri, [m] ex imo ordine [n] ad Præsides remitti. Ijdem rescripserunt, à iudice, quem à Præside prouinciæ quis acceperat, nõ rectè [o] ad Imperatorem appellatum esse: ideoque reuerti eũ ad Præsidem debere.

¶ Si magistratus creatus appellauerit, collegam eius interim vtriusq; [p] officium sustinere debere. Si vterque [q] appellauerit, alium interim in locum eorum creandum: & eum [r] qui non iustè appellauerit, damnum agnituru, [s] si quod Respublica passa sit. Si verò iusta sit appellatio, & hoc [t] pronuntietur, eum æstimaturum, cui hoc adscribendum sit.

1† Agitat P. F.

2† P. Flecto.

Vi suspectum.] CASVS. Quidam amicus pupilli, dicit tutorẽ pupilli suspectum: & sic petit eum remoueri à tutela. Item cum quidã tutor datus pupillo excuset se: & alius quis nomine pupilli defendat in hac causa pupillum, volens tutorẽ illum posse excusari: in vtroque casu ille dî alienam causam agere: vt si succumbat, habeat triduum: sed procurator in rem suam constitutus, si succumbat in causa, habet biduum ad appellandum: quia suam causam litigat. Item miles si in causa sua succubuit, potest appellare intra tempora quæ priuatis dantur ad appellandum. & si non appellet intra tempus statutum, postea non auditur. Franc.

a *Prolata*] vt pronuntio minorem 14. non posse testari, vel C. quando prouo. non est necess. l. 2.

b *Præscriptione*] anni vel biennij hodiè vt in Auth. de his qui ingr. ad appel. col. 5. Sed pone de facto appellatũ & à iudice appellationis confirmatã primam sententiam: an potest adhuc nulla dici prima? Vt ff. non quasi alius fit effectus, si cõfirmet expressè: & alius si pro ipsius cursu: vt ff. de inoffi. testa. l. furti. §. 3. Vel dic verius, non confirmari: ad quod C. de inof. testa. l. cũ. Item eligit appellare errãdo: cum nullam dicere potuerat, non ergo sibi præiudicat vt C. de inoffic. testa. l. mater. & de petit. hær. l. legitimã. Item vt contra, ff. rem rat. hab. l. cum minor, ff. falsus. Sol. ibi valuit iudicium inter litigantes, licèt non in præiudicium dominiised hic nullo modo: & ideo confirmari in hoc non potuit: vt arg. extra, de app. c. inter cæteras.

c *Ab initio*] an de nouo ab initio fieri lit. pôtest an verò ex eisdem actis sententiabitur? & quidẽ vt. ab initio: vt hic in fi. & C. de sen. l. 1. in fi. maximè si alij iudici committuntur: vt C. quo. & quã iud. l. fi. vt proponis. sed ẽt vt ex eisdem actis: vt ff. de iudic. l. mortuo. Item expressum vt. C. de accusat. l. 4. qd puto verum. & quod dicit hic ab initio: & alibi, quasi re integra. s. quo ad sententiã quæ non valeret arg. ff. de pecu. l. quoties. §. 2 & sic vtile per inutile nõ vitiatur. vt ff. de ver. obl. l. 2. §. sed & si mihi.

Qui suspectum.] CASVS. Quidam amicus pupilli, dicit tutorẽ pupilli suspectum: & sic petit eum remoueri à tutela. Item cum quidã tutor datus pupillo excusetse: & alius quis nomine pupilli defendat in hac causa pupillum, volens tutorẽ illum posse excusari: in vtroque casu ille dî alienam causam agere: vt si succumbat, habeat triduum: sed procurator in rem suam constitutus, si succumbat in causa, habet biduum ad appellandum: quia suam causam litigat. Item miles si in causa sua succubuit, potest appellare intra tempora quæ priuatis dantur ad appellandum. & si non appellet intra tempus statutum, postea non auditur. Franc.

d *Qui suspectum*] putà, amicus pupilli, nam ipse pupillus non potest: vt Insti. de suspect. tut. §. consequens. facit inst. quando app. sit. l. 1. §. pen. & de app. rec. l. intra.

e *Non recipienda*] alias, de non repudianda: quia iam cœperat tutelam, quæ dimitti non potest nisi ex causa: vt no. sup. de min. l. vetũ §. ex facto alias, non recipienda: quia adhuc nõ erat assumptum officium tutelæ: quod facilè fit: vt de excus. tut. ff. & C. & Inst. & dicas, q̃ egit dictam causam excusationis aliquis pro pupillo contra illum, qui se excusat, arg. superioris responsi. Vel dic, quod aliquis pro excusante: non autem ipse se excusans alienam causam agit: & secundum hoc agit defendendo pupillum. sic sup. de eden. l. 1.

f *Alieno nomine*] sic intra triduum: vt C. eo. l. eos qui. §. apostolos.

g *Agit*] vt & inf. quando app. sit. l. 1. §. in propria.

h *Tempora*] bidui, non tridui, cum alienam causam agere non possint: vt C. de procura. l. mobilem.

i *Et solemnia*] in formatione libelli de nominatione iudicis ad quem appellauerit. ff. l. 1. §. pen. & fin. & repete, nõ.

k *Non audiuntur*] in appellando, scilicet: & sic non ob. C. de int. & fac. iuuen. l. 1. quæ est contra: quia in alio ibi auditur. Item & in hoc auditur si petat restitutionem ex iusta causa, quod dicit ff. de in integ. rest. l. fin. & hoc etiam modo quidam intelligunt cõtrarium. Alij hoc vetus ius, illud nouũ. Alij, q̃ refert agar. vt hic an cõueniatur vt ibi. Alij, quod ibi erat in castris, hic domi, prima placet.

l *Imperatores*.] CASVS. Cum deberet appellari ad Præsidem, appellatum est ad Principem, dicitur q̃ hæc causa appellationis mutatur ad Præsidem. Item si Præses deleget iudicem in quadam causa: & appelletur à sententia delegati ad Principem: nõ rectè est factũ. remitti ergo causa debet ad Præsidẽ. Subsequenter dicit. Duo magistratus electi sunt, vnus appellat: interim alter subit onus vtriusque officij. sed si vterque appellet, alius ponitur in locũ vtriusque: & qui illorum apparuerit iniustè appellasse, ei dẽbit Reipublicæ ob damnũ, quod ex appellatione eius habuit. & si vterque iniustè appellauit, tunc Præses, vel Princeps æstimabit, cui hoc sit adscribendum, forte ad nominantem. Item electus ad annonam administrandam. si appellet, dabitur alius interim loco eius. Vltimò ponitur casus, in quo sequestrantur fructus agri petiti, pendente appellat. vt si depopulabantur ab aduersario qui condemnatus ad restituendũ appellauit. Franc.

1 Ale. lib. dispon. j. cap. xv. rectò legem dũ putat.

b *Retro*.] 1 i. ante hanc l. vel verius, i. ordine transuerso.

m *Debuerunt fieri*] quod dicit vt inf. quis & a quo. l. 1. §. fi.

n *Ex imo ordine*] præmitte. Præsides, qui sunt de vno ordine. Est latissimorum, cum multi sint ordines magistratuum: vt in Auth. vt ab illu. §. 1. Vel dic ex vno ordine: quia multi sunt ordines in diuersis negotijs, inter quos hic est vnus, vt à minore appelletur ad superiorem proximum. Et no. apud nõ fieri per alium. sic & in Auth. de defen. ciu. §. & iudicate. & ff. l. j. §. pe. & in Auth. de mãd. Pri. §. si tibi. & ff. de offic. Procõ. l. solẽs. Legatus & in Auth. de iud. §. verus, in fi. Itẽ & no. de ordine. vt in Auth. de hæred. & Fal. §. inordinatã.

o *Non rectè*] vt ipse cognoscat. tenet tamen appellatio: vt sup. l. 1. §. pen. quæ vide contra. habes ergo hic quod delegatus appellatur, sic C. eo. l. præcipimus. §. hoc. & inf. tit. 2. l. 1. in pnn. & l. fin. Sed contra. inf. quis & à quo app. l. 2. §. fin. Sol. hic ordinarius est delegatus: ibi delegatus ad vniuersitatẽ causarum. Item contra extra. de app. c. nos in eminenti, vbi distinguitur, reseruet sibi aliquid de iurisdictione: & tunc ad eum an non: & tunc ad superiorem. Sol. alia in ecclesiasticis hæc in secularibus causis. Vel ibi quando ante sententiam appellatur. vel solue, vt solui modo aliud contrarium.

p *Vtriusque*] arg. contra. sup. de pact. l. si plures. Item contra inf. eod. l. 3. in locum. sed ibi vnus solus erat.

q *Si vterque*] magistratus.

r *Et eum*] à Præsidẽ vel Principẽ: vt ff. si tut. vel cu. vel ma. l. j.

s *Agnituru*] ad qđ ff. de act. nup. l. si qs tutor. 1. quid ergo.

t *Hoc*] scilicet omen.

a *Assumendum*] ff.ea.l.§.si magistratus.contra.Solu.vt ibi.
b *Depopularentur*]i.deuastarentur,vel consumerentur.
c *Ab aduersario*] qui condemnatus nihilominus remanet possessor pendente appel.vt ff.qui satisf.cog.l.sciendum.§.fi. & C.quo app.l.ab executione.& per hoc non videbatur.sequestrandos fructus.
d *Apud sequestrum*] nor. propter dissipationē fieri sequestrationem:vt C.quo.ap. l. ab executione. & fac ff.de priui.cred.l. si magistratus. & de usu. & ha l.plenum. & qui satisf.cog.l.fide iuss. §.vl & ff.sol.matri.l.si cum dotē. § si verò dotē in fi. §. & C.de capti & postlim. re.l.cum cognatos.& de cōtrahē. l.si emā eiparatus. & C.de colla.athen.quod locum. l.sed contra.C.de probi.sed 1. Sol.hic speciale. vt & aliàs in multis: vt ibi no. pp causas prædictas. Et ead.modo respon.ad l.j.ff.vt no.ap. l.pen.

¶ In locum autem curatoris, qui annonā administraturus est, alium interim assumendum [a] quoadusque appellatio pendeat.

¶ Idem rescripserunt, quamuis vsitatum non sit, post appellationem fructus agri de quo disceptatio sit, deponi: tamen cū depopularentur [1] † [b] ab aduersario, [c] æquum sibi videri fructus apud sequestrū [2] † [d] deponi.

Hæc lex legitur duob. modis: Vno modo secundum gl. secundum quam breuiter hoc dicit: Qui reperit se iudicem incompetentem, potest causam ad iudicem competentem remittere: & acta apud se habita circunducere hoc dicit. Secundo legitur secundū Guliel. de Suza: Iudex qui causam cognoscendam remisit ad Principem, potest remissionem circunducere, & ipse de ea causa cognoscere.

Papinianus lib 2. Respon.

LEX XXII.

AD Principem remissa [e] cognitio, [f] ab eo circunduci potest, qui remisit. [g]

A iudice delegato ex consensu partiū pōt appellari. Ba.

Idem lib. 19. Responso.

LEX XXIII.

EX consensu litigantium citra [3] † [h] compromissum à Præside prouinciæ iudice dato, victus prouocare potest.

¶ Cum Procurator Cæsaris, qui partib. Præsidis non fungebatur, [i] in lite priuatorum ius dandi iudicis non habuisset, frustra prouocatum ab ea sententia [k] constitit, quæ non tenebat.

In profectitijs filius potest tantum nomine patris appellare. Bar.

¶ Filiumfamilias, cum aduersus patrem eius [l] de bonis, quæ per ipsum poterant acquiri, pronuntiatum esset, respondi non nisi patris [m] nomine potuisse prouocare.

Verus contumax non appellat.

¶ Eum, qui cognouit [n] edictum peremptorium, secundum ordinis [o] causam datū, [4] † P. placuit non rectè prouocasse: [q] cum in eius potestate fuerit, ante diem præfinitū pro tribunali respondentem, [r] aut defensum edicti denuntiationem rumpere.

Scæuola lib. 5. Respon.

LEX XXIV.

NEgotiorum * gestor, [s] vel tutor, vel curator bona fide [t] condemnati [u] appellauerunt: & diu negotium tractatum [5] † est. [x] quæsitum est, appellatione eorum iniu-

1 † P.F. populari-n tur, aliàs populare tur.
2 † P. Fl. apud sequestres.
3 † P. Fl. circa.

e *Ad Principem remissa*] ab eo, qui putatus ad se pertinere cognitionem, postea comperit, q non pertineret.
f *Cognitio*] appellationis. Azo.
g *Remissa*] cum non ipse, sed Princeps eam debuit cognoscere. & facit C.eod.l.fi quis libellos. & infr. eod. l.ad Imperatorem. & ff. ad Turpil. l.Diuus. & dic, antequam remittat, & post.
h *Compromiserint*, quod quando fit, dic vt C.de pedan.iud.l. 1. & ad l.Plautius.de pla.non valet. fa. C.qui pro sua iu.l.1.
i *Sententia*, scilicet lata à legatus.
k *Patrem eius*] vt de profectitio, vel aduentitio peculio.
l *Filiumfamilias*] vt ff.de min.l.3. §.sed virum.in fi.ergo appellat: vt ff.eo.l.2 sentbotius? sed hæc est coniuncta persona: vnde potest filius patris facilè appellare & sine mādato vel propter hoc quia est in pōte.erubescit enim &c. vt in Auth.de nup. §.& ita.
m *Non nisi patris*] sed nonne filij interest habere peculium vt ff.de min.l.3. §.sed virum.in fi.ergo appellat: vt ff.eo.l.2 sentbotius? sed hæc est coniuncta persona: vnde potest filius patris facilè appellare & sine mādato vel propter hoc quia est in pōte.erubescit enim &c. vt in Auth.de nup. §.& ita.
n *Eum qui cognouit*] aliàs ipso iure nō valeret sententia: nisi edictum in sui notitiam peruenisset. secundum quosdam. Nos contra: vt infr. quæ sententiæ sine app.l.j. §.penult.
o *Ordinis*] aliàs contra: vt C.quomod.& quan.iud.l ea.
p *Datum* jal.datl.
q *Non esse prouocasse*] si dixit se nolle ire: vbi nō est locus coniecturæ: vt ff. de verb. obl.l.continuus. §.fi & ita. Alias q̄s esset ille fictus contumax, qui appellat: vt ff.de iudi. l.& post.§.finem. nisi fictile. qui inuenus nihil dixit: ad quem tñ est nuntiandum. vt præsumatur contumax? ff.de re iud. l.contumacia. (contumax?) sed dices: ille qui conuenitur & inuenitur. Sed respō. hic non sic expeditum. an sufficiat citari ad domum. vel sic citari. q̄ non inuenitur. nam de hoc sub iudice lis est vt eo.d. §. item cum ex edicto. in dubio tamen vī vere contumax in uenitus non censetur: vt inf.de reg.iur.l.nemo vī dolo. vnde nō appellat, nisi iudex sedēte pro tribunali renuntiet ff.de in integ resti.l. Diuus. vel nisi probet nō contumacē. per hoc q̄ alioqui iusta cā non remi. forsā per debilitatē, vel quia nō credebat sic iudicem festinare, vel sīmilia. & sic intellige ff. de iu. l.& post.§.sciendū. & C.quo & qñ iud.l.ab eo. ita H.si aut esset cā necessaria: tunc dic vt no.ff.de in integ.resti.l.f. vel dic inuentū q̄ verū cōtumacē: vt dices j.q̄ ap.fu l.j. §.fin.
4 † Dub. P.F.
q *Negotiorum gestor*] Dic casum huius prin. vt dixi ff. de re iudi.l.fi vbi est hoc princ.p.de verbo ad verbum.
r *Bona fide*, ji.iustè.vel determinat verbum appellauerunt.
s *Curator*] Curator iuuenis egit contra heredes tutoris iuuenis.& succubit: deinde appellauit.& iuuenis complenit 25. an.& cepit exequi causam appellationis: deinde in militiā iuit. nunc reuertitur debet exequi causam appellationis. non contra curatorem suum quondam ob hoc agere. Franc.
t *Negotiorum gestor*] aliàs, gestor: aliàs, gestorum: & uno sub. actione.
u *Condemnati*] nomenarius pluralis num eri
x *Tractatum est*] sc. ratione. nā quamuis bona fide appellauerint
5 † P. Fl. tractatum.

Ang hic reputat istum tex. no. vtarū l. tuer. j. e. ad hoc. q̄ reditio infra memorā facta dicas pane curatoris. inducit exceptionē mādati. Bol.

iuuetint.frustratoriè tamen causam differebat. imò aliter. vt no.ſ.de re iud.l.fi.per quam tollitur cõtra. C.de vſur.rei iud.l.fi.& facit ſup.de rit.nup.l.ſi quis tutor.§.quid ergo.ſic & ſup.de vſur.l.tutor.

a *Iudicatum ſit*] de ſorte,& vſuris, etiam medij temporis, ſecundum quoſdam. & dicunt etiam hãc eſſe dubitationem: quia iudex app. non potuerit de eis iudicare: vt C. de app. l. eos §.j.& C.quando prouo. nõ eſt neceſſ. l. fi. ſed tamen poteſt: vt hic. & ℘ eis C.de ſen.quę ſine cer.quã. l.j.Sed quare dicit vtilem act. dandã, cũ iam iudicatum ſit? ſed dices dãdam coram iudice app. vel verius dic, vt no.ſup. de re iud. l. vlt. in fi. Item oppo.C.depoſ. 4.Sol. hic fuit appellatum: vnde non videtur iudicatum: vt C.de vſuris, l.in bonæ fid. & ad Turp.l. 2.in fi.& ibi no.

b *Pecunia*]quę debetur ex morã: vt C.de vſu.l.in bonæ fidei.

c *Iudicis*] tutelæ.

d *Exequi debere*]quaſi non curatorem. & ſic eſt contra. inf. eo. l.tutor. Sol.hic nõ poterat imputari curatori: quia iuuenis fortè habebat inſtrumẽta cauſæ, vel probationes, quas iſte non poterat exhibere: & ideo non erat in culpa. Vel dic, ℘ & curator teneatur: vt ibi. & ℑ.eo.l.vlt. §.fin. vel dic, factus maior cepit exequi, vt hic innuit: ibi non. Itẽ faciet cum hac l. ſup. de admi.tut. l.tutor pro pupillo. & C.de at.l. tutor poſt. Item eodem modo ſolue illas ll. quæ cõcordant ad illam l.tutor.

e *Imperator.*] in multis libris deeſt hæc lex,q̃ incipit, Imp. Alexander &c. & nullius vtilitatis, nec legenda eſt.

AD Imperatorem.] CASVS. Præſes cauſam appellationis remiſit ad Principem parib. volentib. deinde Princeps hanc cauſam remittit ad Præſidem. poterit Præſes cognoſcere. Franc.

f *Cauſam remiſſam*] à Præſide.

g *Conſentientibus.*] hoc determinat, remiſſam, vel aliud qđ ſequitur. & facit ℑ.e. l.ad Principẽ.& ℑ.quib.ex cau.in poſſeſſ. l.ad cognitionem.

h *Audire poteſt*] ſi denuo permittat Princeps quaſi mandato eius, quia à ſe eius cauſæ abdicauit iuriſdictionẽ: quod potuit, vt ſup.de orig.iur.l.2. §.& cum placuiſſet.

1† P.F.reſpondit, ſed dices dãdam coram iudice app. vel verius dic, vt no.ſup. de re iud. l. vlt. in fi. Item oppo.C.depoſ. 4.Sol. hic fuit appellatum: vnde non videtur iudicatum: vt C.de vſuris, l.in bonæ fid. & ad Turp.l. 2.in fi.& ibi no.

2† P.P.reſpondit.

3† P.F.Item.

4† P.Flo. Pau.li.20. Reſpõſo.

* Significat vniuerſitatẽ illã Græcorũ, q̃ ab vno Procõſule cogebat. An. Aug. ad Mode ſti.Alc.li. Diſpũct. 2.c.16.legẽ hãc expandect. Flo.reſtituit,ſimul & vertit, cuius interptationẽ textui inſeruimus,q̃ vetus ne legẽda ipſi q̃dẽ Ac. videatur.

* i.Imperator Alexãder vniuerſitati Græcorũ in Bithinia. Quãquam nõ

TVtor] CASVS. Tutor in cauſa pupilli appellauit, vel curator in cauſa adulti. deinde deceſſit hic tutor, vel curator. dicitur ℘ hæres eius debet complere cãm appellationis. & hoc eſt verũ, niſi ſint tedditæ rationes. Franc.

i *Debet*] facit C.de admin.tut.l.ſi bonã. & ℑ.ſi tutor, vel cur. l.fi.& ſi pen. app. l.j. §.fin. & ſi quis cau.l. fi.& de admin. tut.l. tutores q̃ poſt. §. qui ſe. & l.ita aũt. §. fin. & C.vt can. poſt.pup. ad tut.l.1. ſed cõtra. ℑ.eo.l.negotiorũ.§.fi. ſol.vt ibi.In procuratore dic, vt inf.an per aliũ cauſa app.l.fin.

Reditor]CASVS. Creditor egit cõtra fideiuſſores: deinde citatus ad cauſam peragendã nõ venit. & ſic abſoluti ſunt fideiuſſores: nunc ſeruus creditoris appellat. dĩ℘ nõ tenet appella. Secundo dicit. Iuſſus vt exhibeas inſtrũ.q̃ fueras cõfeſſus penes te eſſe, non exhibes: & delato mihi ſacro iurauit quãti mea intereſt, & in eo fuiſti condemnatus. dĩ℘ potes appellare à tali ſententia. Tertiò dicit, tutore legitimo remoto, vt ſuſpecto, dati ſunt alij tutores iuuenibus: qui tutores egerunt cõtra remotum act.tutelæ: & iudex condemnauit eum in minus, q̃ debuit: tutores appellauerunt, interim iuuenes facti ſunt adulti. dicitur ℘ ipſi adulti poſſunt ,proſequi cauſam appel. ét inuito aduerſario. idem ſi curator in cauſa adulti appellauit, deinde adultus cõpleuit xxv. ann. nam factus perfectæ ætatis poterit proſequi cauſam appellationis inceptã à curatore ſuo quondam. Franc.

k *Cum fideiuſſoribus*] debitoris.

l *Non adfuit*] ſtatus tamen fuit legitimus, aliàs ſententia non valeret ipſo iure: vt ſup. de re iud. l. de vno quoque.

m *Eius*] ſcilicet, creditoris.

7† P.F.reſpondit.

dicentibus prohibeatur, non video, cum aliam viam capeſſentem, idem facere liceat, & ad me celerius deuenire. Iniuria autem & vi aduerſus prouocãtes vti, & cuſtodiam militarem circumimittere, & (vt ſimpliciter loquar) eis ad nos acceſſum huc præcludere prohibemus, ſuggerentes Procuratoribus noſtris, & populorum magiſtratibus, vt quam protulimus, noſtræ huic iuſſioni obediant, illudque ſibi proponant, non minorem ſubditorum ſecuritatis curã nobis eſſe, quàm eorũ, vel benevolentiæ, vel obedientiæ ſit.

Paulus. 5†

LEX XXVI.

AD Imperatorem cauſam remiſſam f partibus conſentientibus, g Præſes (ſi ad eius notionem pertinet) audire poteſt. h

Idem. 6†

LEX XXVII.

TVtor ſi in negotio pupilli prouocauerit, vel curator in adulti, hæres eius antequam reddat rationes, appellationis cauſam proſequi debet. i nam poſt redditas rationes nec ipſe tutor, nec curator appellationis merita probare cogetur.

Seruus pro domino non poteſt appellare. Bar.

Scæuola lib.25. Digeſt.

LEX XXVIII.

CReditor cum fideiuſſoribus k egerat: ſed poſt iudicium acceptum ad agendam cauſam ipſe non adfuit, l & cum abſoluti eſſent fideiuſſores, ſeruus eius m appellauit. quæritur an appellatio quam ſeruus interpoſuit nomine domini, nullius momenti eſſet. Reſpondi, 7† huiuſmodi appellationem non eſſe obſeruandam.

5† P.Flo. Hermog. li.2. iuris epitomarum.

6† lib.5. iuris epitomarũ.

a *Iussus*] per interlocutoriam sententiam ante diffinitiuã, cum sit arbitraria actio ad exhi. vt Iusti. de act. §. præterea. & ideo in litem iuratur: vt subijcit. & C. de exhiben. l. non ignorabit.

b *Cauerat*] id est, confessus fuerat.

c *Iurasset.*] scil. in litẽ.

Accursius.

d *Appellandi auxilium*] hoc est contra. C. de iu. l. properandum. §. sinautem. & ff. de iu. l. & post. §. fi. sed ibi in non veniendo: hic in non exhibendo fuit contumax. & est ratio: quia plus deliquit non veniens: quia ibi in duobus, hic in vno. Item no. q hic colligitur solu. quæstionis, quæ est C. de inta. calum. l. 2. §. q si actor. vt scilicet, contumax in non iurando de calum. appellet. Alij contra, quasi sit confessus, per id, quod est ibi, & C. quo. ap. l. 2. Sed nunquid confessus, & condemnatus appellare potest? Respond. sic, nisi in casibus, vt not. C. quo appe. l. 2. potest enim esse, q per error in facto confitendo, & sic vsque ad sententiam potest corrigere: vt C. de iur. & fac. igno. l. error. & ideo appellat. vt corrigatur: vt sup. ad Turp. l. 2 in fin. & sup. l. 1. in prin. Item in hoc casu an iudex appellationis faciet iterum iurare? Resp. non sed confirmabit vel infirmabit primam sententiam: vt C. de appel. l. eos. Sed quid si videtur minus esse iuratum? Resp. n. taxat: vt sup. de in lit. iur. l. videamus. § penult. & l. in actionibus.

1† P.F. respondit.

2† P.F. desunt hæc, ideſt aliter.

3† P.F. respondit.

e *Legitimi*] remoti, vt suspecti forte.

f *Cum eo*] tutore legitimo.

g *Condemnauit*] tutelæ iudicio, non admittendo ipsum, scilicet, iudicium.

h *Quam*] scilicet, tutelam, id est, tutelæ rationem &c. vel dic, q condemnauit aliter quàm &c. puta, minus quam debuit: & tunc est sic C. de iud. l. properandum. §. fin.

i *Huius*] appellationis, dicebant enim malè appellasse. vel si habeas, accusatio, vel executio, planum est. Azo.

k *Eorum*] id est, eius.

l *Contra quos*] i. quẽ. sic C. de in ius voc. l. qui in potestate.

m *Dicentium*] i. dicentis prohibendos. sic inf. an pretium. l. fi. & C. eo. l. si actor. & sup. eo. l. tutor, cum suis concor.

Etiam contumax in non exhibendo auditur appellans.

¶ Iussus [a] à iudice exhibere secundum præceptum Præsidis prouinciæ rationes, quas apud se esse cauerat, [b] instrumentorum gratia data dilatione, nec postea exhibuit: ideoq; secundum constitutionem recitatam, quia instrumenta per contumaciam non exhibuerat, cum petitor quanti sua interesset exhiberi iurasset, [c] facta erat condẽnatio. quæsitum est an post iusiurandum appellationem interponere posset? Respondi, [1] † nihil proponi cur denegandũ esset appellandi auxilium. [d]

Finito officio tutoris ad petitionem eorum, contra quos litigabat, ex causa litem exercere cogetur. Bart.

¶ Substituti tutores in locum legitimi [e] tutoris, experti cum eo [f] tutelæ iudicio, cum arbiter iniq; condẽnauit, [g] id est, aliter [2] † quàm [h] rei æquitas exigebat, à sententia eius prouocauerunt. pendente causa appellationis iuuenes adoleuerunt. quæsitum est, cũ omnis executio huius [i] ad adultos pertineat, & cautam ad se pertinentẽ idoneè tueri possint, an postulatio eorũ [k] contra quos [l] appellatum erat, dicentiũ [m] illos debuisse causas appellationis reddere, qui primi sunt experti, admittenda non sit. Respondi, [3] † eos, quorum tutela gesta esset, si vellent causam exequi, non prohibendos. Idem & in curatoribus obseruandum est, si interim adultus ad legitimam ætatem peruenerit.

A quibus appellare non licet. *

TITVLVS II.

A Principe, vel à Senatu non appellatur. Bar.

Vlpianus lib. 1. de Appellat.

LEX I.

TRactandum est à quibus appellare non licet. Et quidem stultum [n] est illud admonere, à Principe appellare fas non esse: cum ipse sit, qui prouocatur. [o]

¶ Sciendum est appellari non posse à Senatu [p] ad Principẽ. idq; oratione Diui Adriani effectum est.

¶ Si quis ante sententiam professus fuerit se à iudice non prouocaturũ, indubitatè prouocandi auxilium perdidit. [q]

Imperator potest delegare causam, appellatione remota, non alius. Bar.

¶ Interdum * Imperator ita solet iudicem dare, vt non liceat ab eo prouocare: [r] vt scio sæpissimè à Diuo Marco iudices datos. An & alius ita possit iudicem dare, videamus. [5] † Et puto non posse.

Ad reprobandum arbitros à delegato potest appellari, & potest ex officio delegationis, quod factum est per eos corrigi. Bart.

4† P.F. appellari.

* In hunc ti. vi. Alc. ab Alex. lib. 6. Genia. dier. c. 20.

n *Stultum.*] i. super vacuum: quia omnes sciũt: sed ab eius rescripto potest: vt sup. tit. 1. l. 1. §. 1. & C. eod. l. non est nouum &c.

o *Prouocatur*] sic in Auth. de sanctiss. Episcop. §. 1.

p *A Senatu*] sub. ẽt. sic & sup. de postu. l. 2. §. de qua. & de leg. & Senatusc. l. non ambigitur. & sup. de fium. l. quo minus.

q *Perdidit*] hoc si in iudicio, secus si extra: vt C. de iur. & fac. ign. l. cum falsa. nisi extra ius paciscoretur cum aduersario: vt C. de temp. app. l. fin. in fin. item facit C. de fide instr. l. si aduersarius. & C. de pact. l. si quis in conscribendo. Item arg. contra. sup. quorum leg. l. 1. §. quod ait. sed ibi ideo, quia quod sequitur, non est legitimum, scilicet possessionis apprehensio. hic sic, scilicet sententia. Item arg. contra sup. de acquir. hæred. l. qui superstitis. & de succedi. l. 1. §. decretalis.

r *Ab eo prouocare.*] & tunc non appellat. secus inter cano. nam nihilominus appellat. & est ratio: quia nisi hoc operetur hic, nihil operatur. at ibi cum poterat appellari à quocunque grauamine, operatur illud, vt ab alijs non appellet, nisi iusta causa: & sic solum friuola remouet: vt arg. ff. de le. 2. l. si qs. sed quare facilius iure canonum? Respon. mitius eo modo agitur. Inde est, q hoc iure punitur temerè appellans, non illo: vt C. quorum ap. l. ab executione. §. fi. Item nunquid hoc casu poterit recusari ante lit. contest. Respon sic: vt C. ne in vna eademq; causa. l. 1. & de sententijs. l. fi. & de iud. l. apertissimi. in eo enim tantùm nocet, in quo est prohibitum: vt C. ad Velle. l. iubemus. & de suc. edi. l. 1 §. quib. Decretalis tamen dicit contra. extra. de app. c. super eod. nisi in casu: vt ext. de app. c. ad aures. In hac igitur l. no. quatuor casus in quibus non appellatur. Est. 1. à Præfecto. vt C. de sen. Præfec. præto l. 1. Est & sextus ab arbitro: vt C. de arb. l. 1. & est ratio: quia est nulla. Est septimus supra. de iniu. test l. si quis ex. §. hi. in fi. Item alius. C. quorũ appel. l. Et alij qui sunt in co. tit. Sed non sunt propter iudicem,

* Pro intelligẽtia not. & scias istud, q remota appellatiõe nõ intelligitur vsq; remota, nõ finis é euidenter nulla & iniqua: vt in c. inter cæteras. de re iudicata. & ibi plenè no. Domin. & Can. & sic ex conquestione. de restitut. spol. Bol.

5† P.F. videbatur.

¶ *Rubr. continuat Cuiac, hic, & multa obseruat.*

cem.sed propter causa naturam.

Quæsitum est] CASVS. Arbiter.i. iudex delegatus ad fideiussores probandos. si iudicet super hoc, potest appellari ab eius sententia. quidam tamen dicunt.quod delegans sine appellatione possit eam corrigere.Franc.

a *Licear*] Respon. sic vt sup.g satisd. cog.l. arbitro.quamuis &c. sed sic est contra. C. de arbit.l. 1. Solu. vt dicta l.arbitro. Item fa. supra qui satisda. cog.l. si ab arbitro.

b *Quidam putent*] & bene. secundū quosdam: imò malè. secundum nos: vt C. sententiā rescin. non pos.l.1. & plenè dic, vt not. supra qui satisda. cogan. l. arbitro.

2† Paul⁹ lib. fin.d app. P.F.

2† Du. in arbitris.

3† eum. F.F.

* Olim omniū prātū, & dignitatū appellationes ad Præfectū vrbi erant, vt refert Flavius Vopiscus in Floriano Imp.

4† In F. F. deest, Prætorio.

Papinianus. 1†

LEX II.

QVæsitū est in arbitros 2† qui ad fideiussores probandos dantur, an appellare liceat: a quamuis hoc casu,& sine appellatione quidam putēt b ab eo, qui eos 3† dedit, sententiam eius corrigi posse.

Quis,& à quo appelletur.*

TITVLVS III.

A iudice appellatur ad eū, qui eum dedit: vel ad successorem suum. Bart.

Vlpianus lib.1. de Appell.

LEX PRIMA.

QVod dicitur, c eum appellari, qui dedit iudicem, sic accipiēdum est, vt & successor d eius possit appellari.

¶ Proinde e & si Præfectus vrbi iudicem dederit. vel Præfectus 4† prætorio, f ipse erit prouocandus, qui g eum iudicem dederit.

A delegato non appellatur ad proximum subdeleganiē, sed ad ordinarium. h. d. secūdum lect. gl. vel aliter: A vicario non appellatur ad eum, qui eum dedit vicarium, sed ad superiorem ipsius dantis. Bartolus.

¶ Ab eo h cui quis i mandauit iurisdictionem, non ipse k prouocabitur. Nam,& generaliter is l erit prouocandus ab eo, m cui mandata est iurisdictio, qui n prouocaretur ab eo, o qui mandauit iurisdictionem.

Venuleius Saturni. lib. 2. de offi. Proconf.

LEX II.

APpellari à legato Procōsulis potest, & si multā indixerit, 5† potest de iniquitate eius Proconsul cognoscere: & quod optimum putauerit, statuere. p

Modestinus lib. 8. Regul.

LEX III.

DAto iudice à magistratibus Populi Romani cuiuscunque ordinis, etiam si ex authoritate Principis licēt nominatim iudicem declarantis dederint, ipsi tamen magistratus appellabuntur. q

* De stel. huius 9. vi. hic & Bat. Soc. nu. 12. vique 20.

5† P. Flo. appellari à legatis Procōsul pōt: & si multā dixerit &c.

d *Et successor*] in officio, ad quod supra. de offi. Procon. leg. meminisse.

e *Proinde*] id est, igitur.

f *Praf. Vrbi præterea*] quod dic, vt in Authen. de appella. §. fi. & de sanctiss. Episc. §. si quis contra aliquem.

g *Qui*] vel eius successor.

h *Ab eo*] delegato ad vnam causam. Et pone casum, secundum Ioan. Præses prouinciæ delegauit vniuersitatem causarum Titio, quæcunque contingeret moueri in tali castro; qui Titius subdelegauit vnam de dictis causis Seio. si igitur appelletur à Seio, cognoscet Præses. dic ergo ab eo, scilicet, Seio: cui quis, scilicet, Titius, non ipse, scilicet, Titius, &c. posito sic casu non ob. C. qui pro sua iur. l. 1. in fi. quia ibi fuit Princeps primus delegans. Item non est contra. C. de iudi. l. à iudice, quia simplex delegatus non subdelegat; vt ibi, & sup. de iur. omn. iudi. l. more. sed delegatus ad vniuersitatem causarum sic vnā; vt hic, & supra. de iurisd. omnium iudi. l. solet. & de iudi. l. cum Prætor. §. 1. non autem ipsam vniuersitatem, vt supra. de offi. eius cui man. est iur. l. fina. Alij retento prædicto casu, dicunt lit. contest. coram primo delegato, ad instar procuratoris, vt C. de procu. l. neque, quod fiare potest. Tertij vt Al. dicunt, vnum tantùm delegatum à Præside; in quo distinguunt, aut mandata est ei causa cognoscenda, & tunc delegans, vt in princ. huius l. aut iurisdictio, & tunc ille, qui appellaretur à delegante; vt hic, quasi delegans non reseruauerit sibi iurisdictionem, cuius præterea poterat ad eum redire etiam iure appellationis, quib. ob. supra. de offi. Præsi. l. Legatus. sed possunt dicere, quòd alius modus est ille definendi habere iurisdictionem, quia hoc secundum l. ibi contra. item obst. quia sic semper ad Principem: quod est falsum: vt supra. de appella. l. Imperatores. Quartò vt P. dicunt retenta prima positione, quod ad vnū que appellatur: & ¶ hic dicit, non ipse, scilicet, tantùm. Et quod subijcit, erit, subau. etiam: nō autem ponas in delegato Principis, qui subdeleget. Et vt omnia comprehendas, dic, cum appellatur ab ordinario: tunc ad maiorem, non parem: vt C. de appel. l. præcipimus. §. hæc si. & in Authen. de appella. §. fina. aut à sententia delegati ab ordinario: & tunc ad delegantem tantùm: vt in princip. huius legis cum concor. aut à sententia subdelegati: & tunc si primus fuit Princeps, ad eum: vt C. qui pro sua iurisdi. leg. 1. in fi. si ab alio, (quod potest esse post litem contestatam, vel quando ad vniuersitatem causarum) tunc obtinet quod hic dicitur. quod autem dixit, quòd à delegato debet appellari ad delegantem, fallit cum Princeps delegat: quod dic, vt C. de appellatio. l. præcipimus. §. huic. & in alio casu: vt eodem titu. l. eo casu. Item ex prædictis patet solu. contra. sup. titu. 2† Imperatores: ga possumus hic subdelegari à delegato. Iō contra extra. de appellia. cap. nos. soi. vt ibi. Alij dicunt, quod non est hic §. ab eo. &c & contiguant cum præcedentibus, & tenent tertiam positionem, qi od vnus tantum sit delegatus, & dicunt, ipse, quem. scilicet, Præfectus, dedit iudicem, sed hoc est contra l. prædictam. Imperatores. quia sic semper ad Principem, quā facit ordinarios, appellatet, &c.

i *Quis*] delegatus ad vniuersitatem causarum.

k *Non ipse*] delegatus ad vniuersitatem causarum, subsed primus delegans.

l *Is*] scilicet, primus delegans.

m *Ab eo*] delegato ad vnam causam.

n *Qui*] scilicet, primus delegans.

o *Ab eo*] delegato ad vniuersitatem causarum.

Appellari] CASVS. A sententia legati Proconsulis potest appellari, & ipse Proconsul de appellatione cognoscit. Franciscus.

p *Statuere*] facit inf. de verbo. sign. l. si qua pœna. & ī. de offi. Proconf. l. solent. §. legatos. & C. de appella. l. & in multis. & quando prouoc. non est necess. l. citra.

Dato iudice] CASVS. Magistratus populi Romani delegauerunt iudicem iussu Principis, qui Princeps fortè mandauit eis certum iudicem dari, dicitur quod à sententia delegati appellari debet ad ipsos magistratus Roma. Franciscus.

q *Appellabuntur*] ad hoc in Auth. de iudi. §. illo. in fin. & C. eo. l. non est. & l. etiam eos.

QVANDO APPELLANDVM SIT, ET intra quæ tempora.

¶ Intra quæ tempora antiquitus appellandum erat, habes hic ex Cuiac.

Quando appellandum sit, & intra quæ tempora.

TITVLVS IIII.

Potest appellari cum Principi scribitur, & cum secundum eius rescriptum sententiatur. Bart.

Vlpia. lib. 1. de Appel.

LEX PRIMA.

Si quem] CASVS. Præses iudicauit Titiũ in insulam deportãdum, tandem cum nõ haberet insulã, rescripsit Imperatori, vt insulam assignaret, quæritur, quando ille possit appellare: an statim: an etiã post responsũ Principis? Et dicit, q̃ vel statim, vel post responsionẽ Principis, potest appellare, quo istorum ipse vult. Secundo dicit, Præses tenet in carcere Decurionẽ, qui deliquerat, non tamen potest eũ punire: misit literam ad Principem, vt cognosceret de hoc, & mandaret ei quã pœnam imponeret: & Princeps de hoc tenet. P. F. * Videin hũc locũ Aug. li. 3. Emend. c. 8. 4† Scribẽ dũ. P. F.

¶ *Solent*] Dic casum vt in glo. quæ incipit ordo. &c.

¶ *Bidui*] *Duo*, vel tres dies, qui dantur ad appellandũ, currere incipiunt ex die sententiæ latæ. Sed quid si est sententia lata sub cõditione? certè non debet dari sub condi. & lata non tenet: & incipiunt dies currere à tempore latæ sentẽtiæ, & quod de diebus qui dantur ad appellandum in sententijs dicitur, idẽ intelligas vbicunque appellatur, vt ab elec. alicuius muneris, vel simili de causa; & isti dies qui dantur ad appellandum, quo ad quid sint vtiles; & de hoc dat exemplum. Postea dicit in propria causa datur biduum ad appellandum; in aliena triduum. & quæ dicatur propria causa, declarat item quæ dicatur aliena causa. Vltimò dicit, si aduersus absentem est lata sententia, dies intra quos potest appellare, incipiunt currere à tempore quo sciuit sic sentẽtiam latam; & hoc est verum, nisi procuratorem haberet in causa; qui procurator si non appellet, nocet domino. Franc.

a *Si quem* aliàs, si quidem; aliàs, si quem.

b *Annotauerit*, i. sententiauerit annotandum: vt & sup. de inter. & relega. l. relegatorum. in princ. nam, & inf. hoc dicit, cum prolata sententia, &c.

c *Iubet*] In carcerem, vel in vincula, vt inf. simili modo, &c. & sup. de pœnis. l. Diui Fratres. §. fi. & de inter. & rele. l. relegatorum. 2. respon. & l. inter pœnas. vel recipi. i. in exilium trahi, secundùm quosdam.

d *Sententia prolata*] s. de deportando. & habeas, scribendo Imperatori, vt deporteatur, id est, vt insulam assignet, & q̃ subijcit cæterùm, idest, certè ne, &c. & sic prosequitur quasi tunc non autem postea appellaretur.

e *Solet*] Imperator.

f *Rursus*] i. contra illum, &c. nisi prius non appellauit, durum est, & postea appellet. alij habent, Imperatores, & dicunt, q̃ demum lata sententia Imperatoris, scilicet, qua comprobatur sniã Præsidis, appelletur, & nõ prius: & tunc dicit cæterùm, pro sed. & sic allegat in cõtrariũ. & si habeas, scribendum: dic, idest, scribendo, idest notificando, secundũ viãque lecturam: & secundum secundam lect. dicas secundum Azo. quod hic dicitur, naturali ratione probari potest. nam antequam Princeps scribat, non tenet sententia: quod ex eo patet: quia non amittit ideo ciuitatem: quod dico vt ff. de iniu. iest l. si quis filio. §. cios. & §. sed & si de Decurione. et ff. de pẽ. l. qũ ad statum. & l. qui vltimò. non est ergo necesse appellari ante. Azo. item pro hoc sup. de bo. eor. leg. 2. §. 1 Sed contra. in. ff. ea. l. §. biduum. in fi. tamen ibi solet quod vtroque tempore appelletur.

g *Ille tempore*] imò videtur tẽpore quo Principi scribit non appellari: vt su. de appel. l. 2. §. 2. fol. vt ibi. Item videtur, quod nec hoc tẽpore cum Imperator rescribit; vt inf. eo. l. fin. fol. illa quæst. sed nõ definit, vel vt ibi.

h *Non aduersus*] No. colorem appellationis. & facit supra à quibus appell. non licet. l. 1. in princ.

i *Aduersus iudicis calliditatem*] potest enim esse, quod mentitus sit Principi malis lueris, secũdum Io. & facit C. si cõtra ius, vel vti. pub. l. & si non cognitio.

k *Punire*] aliqua pœna, sibi. s. Præsidi de causa cognoscẽti. ad quod sup. de pœ. l. diui. §. 1. vsq; in fi. l. & de bo. eor. l. 1. §. 1. nisi tumultus. &c. vt sup. de fisca. l. qui eædem.

l *A quouis alio*] idest, ab aliquo alio.

m *Frustra*] sup. de app. l. cum in vna. §. tutor. contra. Sola. illam secũdum istam. & eodem modo sol. sup. de ritu nup. l. si quis tutor §. fin. & facit Insti. de excus. tut. §. qui autem. & sup. de excu. tut. l. quinquaginta. & C. de excu. tut. l. tutores nominatos. & l. quinquaginta.

n *Interp fuerint*] vt C. de app. l. hi. & l. si ad scribatũ. & hoc intra duos menses, secundũ quosdam, vt arg. C. de tẽp. ap. l. 1. sed ista aliter expone, vt ibi. & hic die biduum, vt ff. e. l. §. quod in sententijs. Item quod hic dicitur fallit in quibusdam, vt C. quando prouo. nõ est ne. l. veteranis. item in alio casu, vt ff. de appel. l. si confiat. & C. eo l. nominationes.

Nemi-

¶ Intra quæ tempora antiquitus appellandum erat, habes hic ex Cuiac.

Si quem] CASVS. Præses iudicauit Titiũ in insulam deportãdum, tandem cum nõ haberet insulã, rescripsit Imperatori, vt insulam assignaret, quæritur, quando ille possit appellare: an statim: an etiã post responsũ Principis? Et dicit, q̃ vel statim, vel post responsionẽ Principis, potest appellare, quo istorum ipse vult. Secundo dicit, Præses tenet in carcere Decurionẽ, qui deliquerat, non tamen potest eũ punire: misit literam ad Principem, vt cognosceret de hoc, & mandaret ei quã pœnam imponeret: & Princeps de hoc tenet. P. F. * Videin hũc locũ Aug. li. 3. Emend. c. 8. 4† Scribẽ dũ. P. F.

¶ *Solent*] Dic casum vt in glo. quæ incipit ordo. &c.

¶ *Bidui*] *Duo*, vel tres dies, qui dantur ad appellandũ, currere incipiunt ex die sententiæ latæ. Sed quid si est sententia lata sub cõditione? certè non debet dari sub condi. & lata non tenet: & incipiunt dies currere à tempore latæ sentẽtiæ, & quod de diebus qui dantur ad appellandum in sententijs dicitur, idẽ intelligas vbicunque appellatur, vt ab elec. alicuius muneris, vel simili de causa; & isti dies qui dantur ad appellandum, quo ad quid sint vtiles; & de hoc dat exemplum. Postea dicit in propria causa datur biduum ad appellandum; in aliena triduum. & quæ dicatur propria causa, declarat item quæ dicatur aliena causa. Vltimò dicit, si aduersus absentem est lata sententia, dies intra quos potest appellare, incipiunt currere à tempore quo sciuit sic sentẽtiam latam; & hoc est verum, nisi procuratorem haberet in causa; qui procurator si non appellet, nocet domino. Franc.

a *Si quem* aliàs, si quidem; aliàs, si quem.

b *Annotauerit*, i. sententiauerit annotandum: vt & sup. de inter. & relega. l. relegatorum. in princ. nam, & inf. hoc dicit, cum prolata sententia, &c.

c *Iubet*] In carcerem, vel in vincula, vt inf. simili modo, &c. & sup. de pœnis. l. Diui Fratres. §. fi. & de inter. & rele. l. relegatorum. 2. respon. & l. inter pœnas. vel recipi. i. in exilium trahi, secundùm quosdam.

d *Sententia prolata*] s. de deportando. & habeas, scribendo Imperatori, vt deporteatur, id est, vt insulam assignet, & q̃ subijcit cæterùm, idest, certè ne, &c. & sic prosequitur quasi tunc non autem postea appellaretur.

e *Solet*] Imperator.

f *Rursus*] i. contra illum, &c. nisi prius non appellauit, durum est, & postea appellet. alij habent, Imperatores, & dicunt, q̃ demum lata sententia Imperatoris, scilicet, qua comprobatur sniã Præsidis, appelletur, & nõ prius: & tunc dicit cæterùm, pro sed. & sic allegat in cõtrariũ. & si habeas, scribendum: dic, idest, scribendo, idest notificando, secundũ viãque lecturam: & secundum secundam lect. dicas secundum Azo. quod hic dicitur, naturali ratione probari potest. nam antequam Princeps scribat, non tenet sententia: quod ex eo patet: quia non amittit ideo ciuitatem: quod dico vt ff. de iniu. iest l. si quis filio. §. cios. & §. sed & si de Decurione. et ff. de pẽ. l. qũ ad statum. & l. qui vltimò. non est ergo necesse appellari ante. Azo. item pro hoc sup. de bo. eor. leg. 2. §. 1 Sed contra. in. ff. ea. l. §. biduum. in fi. tamen ibi solet quod vtroque tempore appelletur.

g *Ille tempore*] imò videtur tẽpore quo Principi scribit non appellari: vt su. de appel. l. 2. §. 2. fol. vt ibi. Item videtur, quod nec hoc tẽpore cum Imperator rescribit; vt inf. eo. l. fin. fol. illa quæst. sed nõ definit, vel vt ibi.

h *Non aduersus*] No. colorem appellationis. & facit supra à quibus appell. non licet. l. 1. in princ.

i *Aduersus iudicis calliditatem*] potest enim esse, quod mentitus sit Principi malis lueris, secũdum Io. & facit C. si cõtra ius, vel vti. pub. l. & si non cognitio.

k *Punire*] aliqua pœna, sibi. s. Præsidi de causa cognoscẽti. ad quod sup. de pœ. l. diui. §. 1. vsq; in fi. l. & de bo. eor. l. 1. §. 1. nisi tumultus. &c. vt sup. de fisca. l. qui eædem.

l *A quouis alio*] idest, ab aliquo alio.

m *Frustra*] sup. de app. l. cum in vna. §. tutor. contra. Sola. illam secũdum istam. & eodem modo sol. sup. de ritu nup. l. si quis tutor §. fin. & facit Insti. de excus. tut. §. qui autem. & sup. de excu. tut. l. quinquaginta. & C. de excu. tut. l. tutores nominatos. & l. quinquaginta.

n *Interp fuerint*] vt C. de app. l. hi. & l. si ad scribatũ. & hoc intra duos menses, secundũ quosdam, vt arg. C. de tẽp. ap. l. 1. sed ista aliter expone, vt ibi. & hic die biduum, vt ff. e. l. §. quod in sententijs. Item quod hic dicitur fallit in quibusdam, vt C. quando prouo. nõ est ne. l. veteranis. item in alio casu, vt ff. de appel. l. si confiat. & C. eo l. nominationes.

Nemi-

3† P. F. Si quẽ vide Dua. li. 1. disp. c. 8.

3† P. F. & Imperatori scripserit.

5† P. Flor. vel tella. rnẽto, vel quo alio, qui &c.

Casum ponit.

¶ Solent plerunque Præsides remittere ad ordinem nominatum,[a] scilicet,[1] †vt Caium Seium creent magistratum, vel alius quis honor, vel munus in eum conferatur. Vtrũ igitur tunc appellandum est cum ordo decretum interposuerit, an verò à remissione, quam Præses fecerit, appellatio sit interponenda? Et magis est, vt tunc sit appellandũ, cum ordo decreuerit. magis enim consilium dedisse Præses videtur quis sit creandus, quàm ipse constituisse. [b] denique ipse erit appellandus, [c] non ab eo prouocandum.

¶ Sed & si Præses in ordine [d] fuerit (ita vt assolet fieri) cum ab ordine crearetur [e] quis, ipse erit prouocandus, quasi ab ordine, non ab ipso fiat appellatio.

Tempus appellationis interponendæ currit à tempore sententiæ latæ, etiam si sententia fuerit conditionalis. Bar.

¶ Biduum [f] vel triduũ appellationis, ex die sententiæ latæ [g] computandum erit. Quid ergo, si sententia fuerit sub conditione dicta: vtrũ ex die sententiæ latę tempus computamus ad appellandum: an verò ex die, quo conditio sententiæ extiterit? Sanè quidem nõ est dicenda sub conditione [h] sententia. Sed si fuerit dicta, quid fiet? Et est vtile statim [i] tempora ad appellandum computari debere.

Tẽpus appellationis interponendæ est uniformè à quocunq; actu interponatur. Bar.

¶ Quod in sententijs receptũ [2] †est, vt vel altera die, vel tertia prouocetur, hoc etiam in cæteris obseruandum est, ex quibus sententia quidem non profertur, appellari tamen oportere, & posse, supra [E] relatum est.

Tempus appellationis interponendæ est vtile quo ad initiũ, continuum quo ad processum. h.d. Vel aliter: Tempus appellationis interponendæ currit à die sententiæ, si est facultas adeundi iudicem à quo, vel ad quem: & tunc videtur esse facultas, cum index in publico se ostẽdit. Bar.

¶ Dies autem istos, quibus appellandum est, ad aliquid [l] vtiles esse, oratio Diui Marci voluit: si fortè eius à quo prouocatur, copia non fuerit, vt ei libellus detur. ait. n. Is dies seruabitur, quo primum adeundi eius facultas erit. Quare si fortè post sententiam dictam statim copiam [m] sui non fecerit is, qui pronũtiauit, vt fieri assolet: dicendum est nihil nocere appellatori. nam vbi primum copiam eius habuerit, prouocare poterit. Ergo si statim se subduxit, similiter subueniendum est. [n] Quid ergo si conditio horæ effecerit, vt se reciperet? Si fortè dicta sit sententia iam suprema hora. [o] vtiq; nõ videbitur se subtraxisse? [p] Adeundi autem facultatem semper accipimus, si in publico [q] sui copiam fecerit. Cęterum, si non fecerit, an imputetur alicui, [r] quòd ad domum eius non venerit, quodque in hortos nõ accesserit, & vlterius, quòd ad villam suburbanam? [s] Magisq; est, vt non debeat imputari. Quare si in publico eius adeundi facultas nõ fuerit, melius dicetur facultatem non fuisse adeundi.

¶ Si quis ipsius quidem à quo appellauit, [t] adeundi facultatem [u] habet, tamen factum tenet. sic sup. quod me. cau. l. fi. in fi. & de iureiur. l. nam postea. §. si damnetur. & de fideiuss. l. Græce. §. à tutore. & sup. de re. eo. l. si pupillorum. §. si Prætor. & de nop. l. & si contra. & de iure pat. l. 4. & de fideicom. l. 2. & sup. de sepul. viol. l. 3. §. non perpetuæ. & de re iudic. l. Præses. & de fer. l. 4. & de dona. inter vir. & vxo. l. cum hic status. §. oratio. & ad Treb. l. seruo iussu. §. cũ Prætor. Sed arg. contra. sup. de interd. & rele. l. relegatorũ. §. ad tempus 2. & sup. de excus. tut. l. qui testamẽto. & de fer. l. 2. in princ.

---

a *Nominatum*] ordo Decurionum scripsit Præsidi: Caius esse bonus in tali officio. Præses non eligit, sed eis remittit, vt eligant, & sic ordo interponit decretũ electioni. s. à quo appellatur, vt subijcit. à prædicta quidem nominatione, seu nuntiatione nõ appellatur: cum grauamen non inferat. ad quod ff. de tu. & cur. da ab his. l. Diuus. & sic potest intelligi ff. de app. l. si constat. dicèt & aliud impedimẽtũ ibi fuerit. quãdoq; tamen nominatio pro electione ponitur: vt C. de Decur. l. nominationum.

b *Constituisse*] ad hoc C. si cõtra ius vel vtil. pu. l. & ff. non cognitio.

c *Appellandus*] aliàs. postulandus.

d *In ordine*] scilicet, Decurionum.

e *Crearetur*] ad hoc sup. quod cuiusvni. l. item eorum.

f *Biduum*] biduum in sua, triduum in aliena: vt C. eo. l. eos. §. pe. & si ff. de app. l. qui suspectum. hodie semper decem dies: vt in Auth. de appel. §. 1. Accur.

g *Sententia lata*] diffinitiõe: nam cum dico, sententiam, simpliciter intellige diffinitiuam. item hoc in præsente: in absente ex quo scit: vt inf. §. fin.

h *Sub conditione*] ẽm consuetudinem. q.d. non cõsueuit dici. sic & exponitur sup. de hæred. inst. l. 1. §. resp. non dicit. q nõ possit dari: & sic non obest C. de le. & cõ. l. nõ dubium. & hoc sub cõdi. extranea, sed sub condi. quæ tangit negotium, sic: & valet: vt C. de senten. l. cum iudex. & sup. de in io. l. à Diuo. §. quòd si nulla. quæ sunt arguta. contra. vel in illa, à Diuo, dic vt ibi.

i *Statim*] facit sup. de re iud. l. 4. §. si quis condẽnatus. sed certè videtur. q nõ statim. nam quod nondũ tenet, quomodo rescindi pot? vt ff. de minu. l. ff. l. nũ & si sub cõdi. sed fortè dices. cã tenere, vt puram: & tantum conditio vitietur. ad quod Inst. de hære. instit. §. impossibilis. & quod dicitur de eã, quæ nubit intra tempus luctus: vt in Auth. de testi. & ea quæ pa. §. vnum. quod probabiliter dici potest. vel die, quod tenet cõditio, vt ante non possit agi iudicari: potest tamen & debet ante appellari. & sic vnum pro condemnato, & aliud cõtra eum: arg. sup. de iureiu. l. eum qui. No. hic, quod fieri nõ debet tamen factum tenet. sic sup. quod me. cau. l. fi. in fi. & de iureiur. l. nam postea. §. si damnetur. & de fideiuss. l. Græce. §. à tutore. & sup. de re. eo. l. si pupillorum. §. si Prætor. & de nop. l. & si contra. & de iure pat. l. 4. & de fideicom. l. 2. & sup. de sepul. viol. l. 3. §. non perpetuæ. & de re iudic. l. Præses. & de fer. l. 4. & de dona. inter vir. & vxo. l. cum hic status. §. oratio. & ad Treb. l. seruo iussu. §. cũ Prætor. Sed arg. contra. sup. de interd. & rele. l. relegatorũ. §. ad tempus 2. & sup. de excus. tut. l. qui testamẽto. & de fer. l. 2. in princ.

k *Supra*] vt in prin. l. §. alia. & §. solent. & hoc quo ad tempus. sed non fortè quo ad hoc vt in scriptis. Sed In tempore contra. C. de tempo. app. l. 1. Solu. expone vt ibi.

ADDITIO Dic secundum Bar. quòd ibi sequitur de tempore appellationis exercendæ.

l *Ad aliquid*] ideo dicit ad aliquid: quia si in persona litigatoris aliquid contingit. q non potuit appellare: currit tempus. sed restituitur: & sic vtile quo ad quid, continuum quo ad aliud. sic sup. ad legem Iul. de adult. l. quinquennium.

m *Copiam*] etiam die festato. vt C. de dila. l. 1. & ad idem. sup. de adult. l. miles. §. sexaginta.

n *Subueniendum est*] in quinquennium: vt non incipiat currere tempus, & non. similia vbi stat per iudicem, & non nocet. supra, quibus ex cau. maio. l. sed & si per Prætorem. §. ait Prætor sicut &c. & §. si ferix. & de diuer. præscrip. l. 1. & sup. de arbit. l. arbiter calendis. & in Auth. vt spon. larg. §. hoc quoque. Accursius.

o *Hora*] diei.

p *Subtraxisse*] vnde biduum ex illa hora computabitur. fauore iudicatæ: ergo de momento ad momẽtum: quod est nota. vt aliàs nota. supra, de minio. l. tenia. §. minorem.

q *In publico*] id est, in loco vt publicè possit videri, & ei loqui.

r *Alicui*] condemnato.

s *Suburbanam*] non accessit.

t *Appellauit*] i. appellare debuit. ad neutrum enim appellauit:

a ¶ Scilicet. nõ est I. F. nec apud Dur.

1 ¶ Ego addo gl. simil. in l. qd iussit. sup. de re iud. in glo. ff. aliam gl. ampliorẽ. Tc. 1. §. itẽ placet. ff. i ver. sentẽtiã. in tit. de cau. in pragma. ẽ bonus tex. cũ gl. in c. cũ olim. ext. ff test. & in c. si quem ext. de sen. excom.

2 † F. F. præceptũ est

b Imò nõ est cõtra, sed cõcor. fm Bar.

lauit: alias adquid curreret biduum, vel triduum.

a *Ad eum appellauit*] i. vult appellare.

b *Præscriptio*] biduj, vel triduj.

c *Suo nomine*] ex hoc apparet, q̃ non facit contra ff. in eo q̃ dicit C. de iura. calum. l. 2. nam cum intẽdit procurator, qui est in rem suam, directas: nomine domini non suo agit. & facit ad hoc ff. 4. biduũ. & C. de app. l. eos. in fi. & de procur. l. qui stipendia. & sup. de appel. l. qui suspectũ, & de damno infec. l. qui bona §. fine. & sup. ad Velleia. l. aliquando. & inf. l. prosi. §. sed si alius. Sed arg. contra. sup. si ex nox. cau. agatur. l. si cũ vno. hodie verò in sua, & aliena decem dies: vt in Auth. de app. §. 1.

ADDITIO. Die secundum Bar. quod ibi ex nec ssitate litigat: & ideo tota dicitur sua illo respectu. sed quo ad hunc §. fortè habet tertiam diem pro parte socij. nam esse in iudicio alieno nomine dicitur multis modis: vt ff. de his qui no. inf. l. furti. §. qui alieno.

d *Procurat r*] simplex. Accur.

e *Alteram*] id est, biduum.

f *Litigat*] vt cohæres. Accur.

g *Causam egerit*] i. defendit. sic ff. de eden. l. 1. sed si non habet mandatum, ergo fit in eum executio: vt sup. de proc. l. Plautius. ergo suum damnum: & sic biduum: vt sup. prox. §. Solue. & si damnum, non tamen proficuum. vel dic, nec damnũ: quia recuperat à domino: vt sup. iudicatum solui. l. iam tamen. §. in hac. Item no. q̃ defensor quandoque vt defensor, quandoque suo nomine intercenire: quod esset quando animo nouandi: vt sup. de sol. l. solutionem. & sic facit ad id, quod no. sup. de procu. l. non solum. §. qui alieno. Accur.

h *Suam causam*] suam dico li. contest. sit enim dominus procurator li. contesta. vt C. de procurat. l. procuratorib. & l. nulla Accur.

i *Triduum debere*] infra, tit. 2. l. 3. & de appellat. l. qui suspectum.

k *Computandum est*] sed in quo casu intelligendũ est, quod hic dicitur? nam cum absente ante lit. contest. non cũ tunc non possit ferri diffinitiua, secundum nos: vt C. de temp. appellat. l. fi. §. illud. Item nec de absente post, quia si fuit defensus, tamen in nullo restituitur: nisi sit absens causa reipublicæ. s. q. iad appel. tũ restituitur: vt sup. de in integ. restit. l. fin. & C. quo. & qñ iudex. l. ab eo. si aũt non fuit defensus: aut legitimè citatus: & sic contumax: vt ff. de re iud. l. contumax non hẽt locum appellatio: vt l. & post. §. fi. ff.

tem non habuit, eius autẽ ad [1]†quem appellauit, [a] copiam habeat, videndũ est an ei præscribi possit, quòd eum non adierit. Et hoc iure vtimur, vt si alterutrius adeũdi fuerit copia, præscriptio, [b] locũ hẽat.

¶ In propria causa biduum accipitur. Propriam causam ab aliena quemadmodum discernimus, quæritur. Et palam est eam propriam esse causam, cuius emolumentũ, vel damnum ad aliquem suo nomine [c] pertinet. Quare procurator, [d] nisi in rem suam datus sit, tertium diem habebit. In suam autẽ rem datus, magis est, vt alteram [e] diem obseruet. at si in partem proprio nomine, in partem alieno [2]† litigat, [f] ambigi potest, [g] vtrum biduum an triduum obseruetur. Et magis est, vt suo nomine biduum, alieno triduum obseruetur.

Tutores, & defensores videntur esse in iudicio nomine alieno, & ideo in eis constituitur triduum ad appellandum. Bart.

¶ Tutores, item defensores rerum publicarum, & curatores adolescentium, vel furiosi, tertium diem habere debent: idcirco, quia alieno nomine appellant. Ex hoc apparet, tertio die prouocandum defensori: si modò quasi defensor causam egerit, [g] non suo nomine: cum obtentu alieni nominis suã causam [h] agens, tertio die appellare possit.

¶ Si quis suspectum tutorem faciens, non obtinuerit, appellare eum intra triduum debere, [i] Iulianus lib. x. [3]† Digest. scribit, profectò quasi pupilli defensorem.

¶ Si aduersus absentem fuerit pronũtiatum, biduum, vel triduum ex quo quis scit, cõputandum est: [k] non ex quo pronuntiatum est. Quod autem dicitur, Absentem posse prouocare ex quo scit, sic accipimus, [4]† si non in causa per procuratorẽ defensus est. nam si ille [l] non prouocauit, difficile est, vt hic audiatur. [m]

Marcellus. [5]†

LEX II.

SI procuratorio nomine egeris, & victus appellaueris, deinde iniusta appellatio tua fuerit pronuntiata, potest dubitari, num [n] secundo die appellare debeas: quia cum de tua iniusta appellatione pronuntiatum sit, tua interfuisse [o] videtur. Sed rectius dicetur tertia die appellare te posse: quia nihilominus alienã causam defendis.

¶ Sed si alius quàm qui iudicio [p] expertus est, appellet, qualis est is, cuius interest: [q] an ẽt tertia die appellare possit, videamus. Sed dicendum est secunda die appellare eũ debere, quia [6]†verum est [r] eũ de iud. nisi venerit adhuc sedente iudice pro tribunali; vt sup. de in integr. restit. l. Diuus. aut nõ fuit legitimè citatus: & tunc ipso iure sine appellatione non valet sententia: vt ff. de re iudic. l. de suo quoque. & inf. quæ senten. sine appel. l. 1. §. item cum ex edicto. & ad hoc respondeo, q̃ loquitur de absente post litẽ contestatã. & citato: non tamen venit in eius notitiam citatio: nã tunc verè contumax diceretur. ad domum ergo tãtum fuit missum: quod sufficit: vt sup. de dam. infec. l. 4. §. toties. & dices in d. §. item cum ex edicto. in prædicto ergo casu appellabitur intra biduum, vel triduum: & recte demum ex quo scit. vt hic dicitur. & dicta l. ab eo. item est hic argumentum, quòd si heres emphyteutæ nõ soluat debitum canonem per triennium, vel biennium, non cadat à iure suo. secundũ Ioan. Sed arg. contra sup. de verb. ob. l. ad diem, quod dic vt no. C. de iure emphyteut. l. 2. in fi. & facit ad hoc sup. quod vi, aut clam. l. semper. §. sed & is. & supra, de excusat. tut. l. quinquaginta. & sup. de calum. Lamus. Accur.

l *Si ille*] qui defendebat absentem.

m *Audiatur*] a nam auditur, procuratore non existente soluendo: vt argum. C. de iudic. l. properandum. §. fina. & aliàs no. C. eod. authent. hodie.

SI *procuratorio*] CASVS. Procurator meus pro me egit, & succubuit: deinde appellat, & iterum succubuit, vult nunc appellare, potest intra triduum. Secundò dicit: lata sententia cõtra vnum, alius cuius interest, potest appellare intra biduum. & redditur ratio in littera. Tertiò petebar in libertinitatem: dico me ingenuũ, & succubui. pater meus intra biduũ potest appellare. Item aliquo iusso decapitari, aliquis de suis coniunctis vult appellare, potest intra biduum. Franciscus.

n *Num*] id est, an.

o *Interfuisse*] videtur enim, quod quia iniustam exercuisti appellationem: teneatis actione mandati.

p *Iudicio*] collige ergo, quod qui in iudicio interfuit, & appellat etiam si non interfit: vt quia iustè succubuit. Accursius.

q *Interest*] exempla sunt supra, de appellatio. l. ab executore. §. primo. vsque ad §. si procurator. & lege, à sententia. in principio. & §. primo. & sic est argum. quod hi non possunt esse testes, quod dic. vt no. C. de testib. l. omnibus. in princ.

r *Quia verum est*] bona ratio: vt sup. l. primi. §. in propria.

[1]† In P. F. deest, ad

2† P. F. patrẽ pro alieno.

3† In P. F. deest, ad

4† P. F. accipit.

5† Marcell. li. 2. de appell. P. F.

6† P. F. qua sed ita emendandum.

a [10]a glo. est valdè notabilis ad hoc, q̃ reus pòst appellare, & post decem dies, q̃ eius procurator appellauit in tpe debito: & nõ fit soluendo. Bolog.

b Limitabis hanc pl. vt non procedat in absente cà Reipubl. affectato aĩo: per l. & q data. ex quib. cau. ma. & l. vltimo. ff. de legat. li. 2. & l. procuratores. & ibi notant Iaponitil. ad Iac. Reb. in vers. ip si aũt absentes habẽt. C. de exc. mu. li. x. ã quo p Lu. Ro. si quid suo sor. in 1. habes.

a *Quoniam.*] id est, quia.
b *Excludit.*] No. qui dicit contraria, non auditur. sic C. de fut. l. 1. & de codic. l. fina. & de hæte. act. l. vt debitum. & de condit. institut. l. si Titius & de condicio. & demonstratio. l. Titio.
c *Appellare.*] nisi de nouo fiat procurator, vel nisi gerat negotiũ domini: vt j. tit. 1. l. 1.
d *Probatur.*] vt possit appellare, scilicet. Accur.
e *Appellare.*] suo nomine, non quasi defensor: vt sup. de appel. l. nõ tantum. & sup. l. 1. §. in propria. & sup. de libe. cau. l. 1.
f *Necessaria.*] maximè, vt l. non tantum. vel secundum quosdam vbi necessaria persona, tunc biduum: vbi non, tunc triduum: quod non placet.
g *Defendit.*] ad quod sup. de appell. l. non tantum.

x † P. F. quãdo fi.

z † P. F. nõ liceat.

ILud.] CASVS. Iudex causæ nostræ cũ scribere vellet ad Principem tenorem causæ & actorum, & ab eo habere consilium, ostendit literas partibus, in quibus acta, & tenor causæ continebãtur: & partibus hoc placuit: deinde Princeps rescripsit, dicitur, quod non potest appellari per aliquam partium ab illis literis. Fran.
h *Editum sit.*] quod faciendum est: vt C. de tela. l. 1. & 2.
i *Consensisse.*] arg. qp satisdatione iudici præstita, non possit obijci literas. sic C. de re iudic. l. absolutionem. & sup. de sepa. l. 1. §. illud. Sed arg. contra infra eod. fin. & sup. de re iudic. j. non videtur.
K *Nec audiendus.*] C. eo. l. 1. 2. respon. contra. solu. non conceditur ei appellare à literis, quia eis consensit, vt hic dicitur, sed potest appellare à sententia, quasi mendacijs referentis, non literis sibi editis fuerit oneratus. Io. vel hic quærendo, non respondendo loquitur. H. & eodem modo solue sup. de appel. l. 2. §. 1. in princ. vel sup. eo. loquitur quando post sniam, hic anteconsulitur Principi.

* Hic est melior tex. de iu. ad hoc. qp pars vt cõsentire actis factis p iudicẽ, si nõ contradicat. & in eis actis pſumit obstare ois solẽnitas. hoc verũ in his, q̃ sunt parui p̃iudicij, secus E magni. Bolog.

* Et dicit qp nõ. qa. &c. vt sequit Dy. & Iac. de Are. & Gratian. 2. q. 6. ca. 16. addit. non põt, quia, &c.

DE APPELLATIONIBVS RECIpiendis, vel non.

¶ *Multa admonuit hic Iul. Cuia. ad rem attinentia, tu cũ vide.*

INon solent. Interest.] vel pecuniariter, vt ſ de appel. l. 4. §. 1. vel affectione. m sup. de ap. l. non tantũ. & hoc in eis, qui non interfuerunt in lite, alias etiã si non interfit, appellat, vt quia iustè condemnatus est, vt sup. tit. 1. l. penult. §. sed si alius.
m *Quod mox.*] .i. intra biduum, vt sup. rem rat. hab. l. bono-

suã causam defendere: & cõtrarium est ei, si dicat idcirco sibi licere intra triduũ appellare, quia videtur quasi alieno nomine appellare, quoniam a 1 † si velit causam suã alienam videri, semetipsum excludit, b quia in aliena causa ei, qui iudicio expertus nõ est, appellare c non licet. 2 †

¶ Si is, qui ex libertinitate in ingenuitatem se defendebat, victus appellare omiserit, an pater eius appellare possit, maximè si dicat eum in sua potestate esse, quæritur. Sed si põr, quod magis probatur, d secunda die, vt in propria causa, appellare c debet.

¶ Si pro eo, qui capite puniri iussus est, necessaria f pſona appellet, an tertia die audiri possit, Paulus dubitat, sed dicendũ est, hanc quoque personam, vt in propria causa, secunda die appellare debere, quia qui sua interesse dicit, propriam causam defendit. g

Idem lib. 2. de appellat.

LEX III.

ILlud * videamus, si cũ Imperatori scriberetur, exẽplum literarũ litigatori editum sit, h neque is appellauerit, & postea contra eum rescriptum sit, an appellare à literis pridẽ sibi editis possit, * quia qui tunc non appellauit, vera esse, quæ scripta sunt, consensisse i videtur, nec audiendus k est, si dicat euentum rescripti sacri sustinuisse. 3 †

De appellationibus recipiendis, vel non.

TITVLVS V.

VIpianus lib. 29. ad edi.

LEX I.

NOn solent audiri appellãtes, nisi ij quorum interest, l vel quibus mandatũ est, vel qui negotium alienũ gerunt, quod mox m ratum reus habeat. n 4 † Sed & si cum mater rem o filij per sententiam versam p 5 † animaduerteret, prouocauerit, pietati operam dando, 6 † dicendũ est, & hanc audiri debere, & si litem præparandam curare q maluerit, intercedere nõ videtur, licèt ab initio defendere non potest.

Ab interlocutoria, quæ infert grauamen, quod non potest reparari per appellationem a diffinitiua, appellatur. b.d. secundum lect. Ioan. quæ placet sola. Bar.

Scæuola lib. 4. Regul.

LEX II.

ANte sententiam r appellari potest, si quæstionem s in ciuili negotio habendam iudex interlocutus

n *Habeat.*] si enim ratum non habetur, iudicium nullum est. & controuersiæ nullæ: ideoq; appellatio nulla. vt C. de procu. l. licet.
o *Rem.*] id est, vtilitatem filij.
p *Versam.*] .i. amissã.
q *Curare.*] id est, exequi pro filio conueniente. alium. duo enim videntur huic matri attribui. s. quod appellet: & quod exequatur appellationẽ. quod si filius erat cõuentus. & damnatus, ibi necesse habes, vt dicas eã intercedere. quia necesse habet satisdare iudi. sol. vt Iustit. de satisd. §. fi. Respon. verè intercedit. sed nõ habet Velleiani auxilium. quasi non videatur intercedere in causa appellationis, aliud in principali, vt subiungit. vt sup. ad Velleia. l. 2. §. fina. nisi in casu quando parentes, vel liberi morbo, aut ætate impediantur, vt supra de procu. l. fœminæ.

3 † P. F. se subtinuisse.

4 † P. F. mox ratũ hꝫ. Sed et cũ. &c.

5 † P. F. snĩa euersam. al. legitur, aduersã. sed malè.

7 † P. F. pietati dans.

ANte.] CASVS. Iussit iudex seruum torqueri in causa ciuili vel in causa criminali, non ea tamen præcesserat, per quæ posset, vel deberet torqueri, dicitur, quod ab ista interlocutoria potest appellari. Fran.
r *Ante sententiam.*] scilicet, diffinitiuam. Accur.
s *Quæstionem.*] seruorum .s. per tormenta. Io. alij verò exponunt de quæstione principali, quam iudex interlocutoria sẽtentia definit. quod Io. non placet. Item hoc dictũ quidam esse dictum gratia exẽpli, vnde dicunt idẽ esse, si vellet sententiam executioni mãdare ante diffinitiuã sententiam. Item vbilibet, vbi sententia interlocutoria tuetur executionẽ. i. statim mandatur executioni, vt no. ſ de min. l. intra. & sup. de præu. l. præuaricationis & sup. qui satisd. cog. l. arbitrio. & sic secundum eos, potest appellari secundum legem sicut secũdum canones. scilicet quoties grauatur aliquis contra ius litigatoris, nos autem, sũ Az. & H. tantũ hoc casu intelligimus hanc l. regulariter: autem contra. vt C. de Epiſc. aud. l. 2. & C. quo. app. l. ante. & idde quod ibi no. sed tunc ob. sup qui satisd. cog. l. arbitrio. Solu. hic speciale, vt ibi. prout ponis ibi. qp causam principalem commisit. & incidenter de fideiuſ. cognouit. Si autem ponas. qp specialiter illa cognitio sola fuerit ibi mandata tunc nõ est interlocutoria. sed diffinitiua eius. de quo ille cognouit. vt ibi no. Item oppo. sup. de min. l. intra. sed dic vt ibi. Item oppo. sup. de præmiari. l. 3. sed ibi, etsi non pronuntietur, non tamen dr̃ qp appelletur. Item opp. C. de app. l. siquis p̃uocatione. qp ideo non appellatur, quia interlocutoria per ipſã. sed tu dic diff. & alia est ratio quia cito potest recuperare

rare per petitorium si habet ius is, qui succubuit in primo, & facit ext. de app. c. suggestum. Item cum appellatur ab interlocutoria, nunquid intra biduum? Resp. sic, vt sup. quando app. sit. l. 1. §. quod in sententijs. Item nūquid potest mutare eam iudex ex officio sine appellatione ante biduum, vel post, eo casu, quando appellari ab eo pōt? Respond. vt sup. de re iudi. l. quod iussit. Itē nunquid in scriptis sicut in diff. Sed dic vt sup. de appel. l. 1. in fi. & l. 2.

1 † In P. F. deest, iudex.

a *Si contra.*] sed tunc quomodo appellat? cum ipso iure non valeat: vt ff. quæ sen. sine appell l. 1. item cū contra sacras constitutiones? Respond. nō expresse, vt quia dixit, pronuncio, vel interloquor, hūc Stichum torquēdum in Scium. sec⁹ si dixisset in dūm. nā dominus erat Scius. In dominum enim non debet torqueri: vt C. de quæstio. l. 1. nisi in casib. vt ibi: vel nisi de facto serui q̄ratur: vt in co. tit. C. de q̄st. l. interrogari. sed cōtra alium regulariter potest. vt ff. de quæst. l. Diuus. ī prin. stē pone q̄ dixit simpliciter torquendum. cum non præcederent indicia. secus si dixisset, pronūtio torquendum non præcedentibus incidijs: vt d. §. item. & C. q̄s prouo. non est necess. l. 2. Non enim à quæstionibus est inchoandum nisi præcedentibus incidijs: vt sup. de quæstio. l. 1. in prin. nisi secūdum quosdam in quibusdam casibus vt no. C. de quæst. l. 1.

2 † Macer. lib. 1. de appel. P. F.

3 † P. F. quaqua.

Intra.] CASVS. Petij quendam tutorē remoueri vt suspectum. & succubui. possum appellare intra triduum. Franciscus.

‖ *Intra triduum.*] sic sup. tit. 1. l. 1. §. ī quis suspectum.

Et hoc.] CASVS. Quidā appellauit, & differt, prædere in cā. eo q̄ de hoc rescripsit ad Principē, & eius risum expectat. nō audiens volens ob hoc differre: & si appellet ob hoc, non recipitur eius appellatio.

c *Torqueatur.*] vt & C. de appel. l. ex illo. secus quandoq; si ob alias causas supplicat li. pen. vt C. vt lit. pen. l. 2.

d *Vetatur.*] & quia lit. pen. supplicatur. vt dixi. & quia est interlocutoria, si dicat non expecto ut propter hoc: vt no. Bar. in auten.

Et cum.] CASVS. Cum appellare vellem à sententia iudicis, obtuli ei libellū appellationis iudex nō recipit eū, dicitur q̄ mea appellatio ꝓ recepta est: & debeo ire ad iudicē, qui de appellatione cognoscet, & si aliquod impedimentum interueneret, q̄ nō potuit interim iri ad iudicem appellationis, impedimento cessante ibitur. si aūt cum iudex nō recepit appellationē meam, iui ad Principē vt cognosceret de appellatione, cū ad aliud iudicem ire deberem: non mihi nocet, secus si ad minorem iudicem iui quàm esset ille, qui de appellatione mea cognoscere deberet, nam non mihi prodest. Vtrimò dicit, non recepta mea appellatione debeo ire coram iudice causæ appellationis intra tempora ad hoc statuta, quod die vt in glo. Fran.

e *Dicere.*] .i. probare, vt subiicit. solùm enim dicere nō sufficit. sic sup. de dolo. l. 1. §. 1.

f *Principi.*] i. ad Principem.

4 † Macer. lib. 2. de appel. P. F.

g *Quam.*] .f. directò.

h *Alium pro alio.*] fortè minorem, vt supra de app. l. 1. §. pen. & facit C. de appell. l. à Proconsulibus in fi. & de his qui per metum iud. l. 1. & 2. in fi.

i *Intra constituta.*] scilicet, anni vel sex vel quatuor mensiū, vt C. de appel. l. si appellationem oblatā. Ioan.

5 † In P. F. deest, eius.

Siue fit recepta, siue non, debet offic. iud. conquiescere: & attentata reuocantur per superiorem. hoc dicit vsque ad versi. planè. Bar.

Vlpianus lib. 4. de appel.

L E X V.

EI, cuius appellatio nō recipitur, sufficit si possit dicere c appellationem suam non esse receptam, quod q.-a cunque 3 † ratione doceat, admittetur eius appellatio. Nō recepta autem appellatione, si quidem Principem appellari oportuerit, Principi ferit supplicandum. Sin verò alius appellabatur, q̄ ‖ Princeps, ille erit adeundus. sed & siqd aliud post receptam appellationem impedimenti factum fuerit, eum adiri oportet, quē appellare quis debet. Planè si appellatione non recepta, non ipsum adierit, quem debuit, sed Principē, pro eo habebitur atque si is aditus esset, qui adiri debuit, idq. rescriptis Imperatoris nri Antonini declaratur. Planè si aliū pro alio h adijt, nō Principem, nihil ei hic error proderit, licèt non videatur cessasse. Intra constituta i autem appellatoria tempora debet is, cuius appellatio non est recepta, vel competērem iudicem, vel Principem adire.

In appellatione nō recepta nil debet innouari. Item apostoli, etiam refutatorij, debēt dari, ita q̄ partes quid in eis continetur, intelligant. Bart.

Marcellus. 4 †

L E X VI.

SCiendū est, cum appellatio non recipit, k præcipi sacris constitutionib. oia in eodem statu esse, nec quicquā nouari, etiam si contra fiscū appellatum sit, eumq. qui appellationem non receperit, opinionem l suam confestim per relationē manifestare, m & eius 5 † causam pro qua nō recepit appellationem, eiusque exemplū litigatori edere debere, mandatis cauetur.

Primò ponit vnam regulam, quod in his, quæ non recipiunt dilationem, nō potest appellari. Secūdò hanc declarat per tria exempla. Tertiò ponit duos casus, in quibus, nō licet appellare: qui non ponūtur in dicta regula. secunda ibi, Veluti. tertia ibi, Item si ex perpetuo. Bartol.

Paulus lib. sing. de app.

L E X VII.

SI res dilationem non recipiat, non permittitur appellare, n veluti ne testamen-

Aperia-

k *Non recipitur.*] aliàs est, non. & aliàs deest, & nunc debet deesse similiter in medio & in fi. huius l. & facit C. de app. l. appellatione. & infra ti. 2. l. 1. & quod ibi no. & 23. q. 1 c. 1.

l *Opinionem.*] .i. sententiam. ad hoc C. de appel. eos. §. sup & de rela. l. 1. & 2.

m *Manifestare.*] iudici, ad quem est appellandum.

Si res.] CASVS. Ponit quinque casus, in quibus non appellatur, & est ratio in omnibus, quia non recipiunt dila. quod appareat ex littera. Fran.

n *Appellare.*] supra de appel. l. constitutiones.

tum [1]† aperiatur: [a] vt Diuus Adrianus constituit: ne frumentum in vsum militum, in annonæ [b] subsidia contrahatur, neve scriptus hæres in possessionem inducatur.

¶ Item si ex perpetuo edicto [c] aliquid decernatur: id quo minus fiat, non permittitur appellare. Item quo minus pignus vendere [d] liceat, appellari non potest.

De libellis dimissorijs. [2]†

TITVLVS VI.

Marcellus. [3]†

LEX VNICA.

POst appellationem interpositam literæ dandæ sunt ab eo, à quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cognituros est, siue Principem, siue quem alium: quas literas, dimissorias, siue apostolos appellant. Sensus autem literarum [e] talis est: appellasse, puta, Lucium Titium à sententia illius, quæ inter illos dicta est. [e] Sufficit [*] autem petisse intra tempus [f] dimissorias inflanter, & expias: vt si [4]† non accipiat, ipsam contestetur. § nam in-

1† P. P. vel testamentum.

a *Aperiatur*] C. eod. l. quisquis.
b *In annonam*] ad hoc sup. de ædi. iudi. l. 2. & sup. de fer. l. eadem. & C. quo. app. l. fi.
c *Ex perpetuo edicto*] sup. de app. l. ex consensu. § fi.
d *Vendere*] ab ipso scilicet, venditore, cum nulla sit ibi sententia: vel etiã à sententia, s. quam fecit creditor denũtiari ei postquam expectauit biẽnio: vt C. de iu. do. in pe. l. fi. § fin autẽ.

DE LIBELLIS dimissorijs.

¶ Qui sint libelli dimissor. j, q appellationi declarat hic Cuia.

Post appellationẽ] CASVS. Nunc dicit, q iudex à cuius sentẽtia appellatur, debet epistolã mãdare iudici cognituro de causa appellationis: & illa epistola vocatur litera dimissoria, siue apostoli. Secũdò dicit, quid debeat continere illa epistola. Tertiò dicit: pars, quæ appellare debet petere intra tempus ad hoc statutum, quod est 30. dierum, à iudice à quo appellauit, istam epistolã fieri, & demandari: & sufficit si petijt, licèt non sit facta, nam sibi non nocet. Franc. *Dicta est*] ideoque à meo iudicio dimitto, & ad vestrũ examen dirigo, ad quod inf. de verb. sign. l. dimissoriæ.

2† P. E. additi qui apostoli dicuntur.

3† Marc. lib. 2. de app. P. E.

* De huiusmodi apostolis, literisq; qualiter formentur, ac concipiantur, vide Spec. de ap. § sequitur videre de apost. & 2. q. 6. c. post ap. & 72. dist. c. Epũs. & Card. in cle. 2. de appel.

e *Intra tempus*] triginta dierũ à die latæ sententiæ: vt C. eo. l. iudicibus, quæ punit iudicem nõ dantem intra tempus dictum. § *Contestetur*] intra aliud tempus, de quo habes. sup tit. 2. l. si cuius. in fi. & C. de app. l. si appellationem. & ad hoc C. de iis qui per me. in. l. 2. quæ cum metuat. si fuerit decretum, videtur appellatio deseri: vt C. eod. l. quoniam nonnulli. in fi. dicè: iudex à quo appellatur, dare debet etiam non petenti: vt C. de app. l. eos. § apostolos.

f *Accipiat*] in accipere volenti. ad quod in Authent. vt exac. instante do. 9. fi. coll. 7.

4† P. vt & si.

NIHIL NOVARI APPELLATIONE interposita.

¶ Optimam dat huic tubr. Cuiac. declarationem: nonnihil etiam adnotauit.

Appellatione] CASVS. Appellatione interposita: siue est recepta, siue nondum est recepta: nil interim est nouandum quandiu iudicetur super causa appellationis, & dat exemplum de iusso per sententiam relegari, qui appellauit. nam interim non relegabitur. idem de iusso deportari. idem de iusso remoueri ab ordine. qui si appellent, interim non procedetur contra eos. Vltimò dicit, ex pluribus delictis Titius fuit accusatus & cõdemnatus: & appellauit propter quædam, se minus dicens condemnatum: propter quædam non quæritur, an interim puniatur propter illa delicta propter quæ non appellauit: & distinguitur. nam si hæc delicta, propter quæ non appellauit, sunt grauiora aliis: tunc non differtur executio. Franc.

1 Scribh. hic dicũt hãc gl. singu. ad hoc propositum. q iudex nõ ẽt exequi sẽtiã suã intra tempus datũ ad appellandum. idẽ est in causis criminalibus licèt aliud de cõsuetudine observet. Bolo.

5† Repetẽtus. P. F.

i *Nouari*] puta executio. vel simile. Sed quid si non est facta appellatio: an intra biduum possit fieri executio? Resp. non. argu. contra C. communia de leg. l. fi. § finautem.

6† In P. F. deficit.

k *Recepta est*] vt in Auth. vt cum de app. cog. in princ & in Auth. vt nulli iudi. in prin. & l. illas verũ. & sup. de in fa. l. furti. § 1. & inf. hac l. sed contra. in Auth. vt spon. lar. § aliud. ad hoc sol. illud speciale in supplicatione. & aliàs: quod dicit no. C. de appel. l. 4. & facit sup. ad Turpil. l. 1. in fi. & C. in integ. restit. pe. ne quid noui fi. l. 1. & C. de bo. pos. secundum tab. l. 1. & C. quo. ap non reci. l. ab executione. § à quo & sup. qui sanid cog. l. sciendum. § fi. & 3. de pœnis. l. 2. in fi. hic opp. quia videtur appellans fer factor. & si prius erat reus: qd est verum, secundum P. sed nos contra: vt no. C. eod l. hi qui.

l *Fiant appellationi* quoad. &c. vt ff. tit. 6. l. sciendum. Sed apud quem deliberabitur? Rñ apud Principem, non apud eum à quo appellatur, vt sup. de inoff. testam. l. si quis filio ex. hi autẽ oẽs. & de admin. tut. l. ex chirographis. & l. fi. in pri. vel apud eũ, qui de appellatione est cogniturus: cum pro eo habeatur ac si iis recepta quo ad cõmodum appellantis: vt C. de appel. l. à proconsulibus in fi. & l. si appellauerit. & l. si quis. sed iudex qui nõ recipit. in triginta pondo auri & eius officio interdum punitur: vt C. eodem l. quoniam iudices. Item quid si patenter appareat non recipienda, quod potest esse frequenter: vt sup. tit. 2. l. fin. & sup. de appell. l. constitutiones. & C. quo. app. per totum? Respon. non punitur iudex non recipiens. imò appellans in quinquaginta lib. argenti. & in corpore, & in fama: vt C. eodem. l. eos. § super his. & quo. appellatio. non recip. l. ab executione. § fina. & C. eodem. l. à Proconsulibus. & sic poterit statim exequi si talis sit iudex, qui alias hoc posset sic. ergo hic loquitur, cum dubium est sit recipienda, an non. Accursius.

7† P. F. fuerit.

m *Pronunciatum*] sit iusta vel non. Idem tamen & si lapsa sint fatalia: quia tunc est firma sententia prima: vt C. de temp. app. l. fin. § illud.

8† P. F. neque in Italia neque in prouincia.

n *Si quis*, ponit exemplã.
o *Deportatus*] verbo tenus.
p *Deportandi ius est*] vt Imperator, & Præfectus prætorio, & vrbis, non Præses prouinciæ. vt supra. de pœn. l. secunda. & primo de iniusto testam. l. si quis filio ex. § eius. & de legat. tertio. lege prima. § hi. & de interd. & relegat. l. inter venas. § primo. sed videtur aliquam dubium: quia autem specialiter inhibita à iure. & sic certum est non posse

posse appellari, aut nõ & certũ est posse: vt C. de app. l. & in maiorib. Resp. negatione fit dubium: vt C. qui. ad lib. pro. non licer. l. 3. in pen. Vel dic. quòd aliquis casus est vbi non est prohibita expressè: tamen est prohibita in eius simili: vt in condi. ex l. si quis in tantam. & in infinitis similibus.

a *Adnotatus*] subaudi, appellauit.

b *Non acquieuerat*] nec appellauerat. posset autem etiam aliter legi.

c *Participare*] inf. de mun. & ho. l. reus. ff. eum. in fi. contra. sed hic habuerat honorem à quo per sententiã deponebatur. vnde appel. pen. remanet in eodem: ibi de nouis honorib. nõ de habitis per sententiã prohibebatur. vnde si appellat, interim abstinet: & sic vbique est eadem ratio: quia pen. app &c. vt in princ. huius legis.

d *Differenda*] hic nõ dimnatum ex multis causis, in aliquib. posse appellare: in aliis omittere. ad qã ff. de app. l. appellãti. & de mi. l. cũ. §. ex eã. & de inoff. test. l. si nõ mortis. §. fin. & l. pen. §. fin. in princ.

QVÆ SENTENTIÆ sine appellatione rescindantur.

¶ Huius tit. dispositionem ratione comprobat hic Cuiac. cũ vide.

Illud] CASVS. Quatuor casus ponit, in quibus sententia rescissatur sine appellatione: qã videas in littera. Vltimo dicit: pero à te decem, & tu à me petis decem. condẽnat me iudex, vt tibi dẽ x. & nondũ te mihi condẽnat. dicebatur olim, q̃ non erat necesse me appellare à tali sniã: quia nõ cogebat mihi soluere ex tali sniã, cũ possem rõpensãre, opponere. sed certè tener sniã, & appellare possum, si non iussè me condẽnatũ dico. Fr. Acc.

e *Si quaratur*] cum fortè victor peteret coram præside executioni mandari: victus dixit non esse iudicatum. & adde hic quod no. C. quando pronoc. non est necess. l. 1.

f *Iudicatum*] alii aũt super iudicato frustra iudicari: vt C. de sent. l. post sniam. sic & trãsactio: vt C. de trã. l. si cã cognita.

g *Rescinditur*] prima sententia.

h *Etsi*] i. quamuis. Accur.

i *Corrigitur*] secus si non sit expressum: vt C. de re iud. l. 2. & facit C. de iure fisci. l. 2. Accur.

k *Quæstionis*] qua petebatur corrigi dicta erronea sententia, relicum petentis executio, exsipiebatur in caetatum.

l *Putauerit*] non tollitur ergo qõ erroris calculi per primã vel secundã sniam: & sic est ff. C. de erro. cal. l. 3. fol. ibi fuit sniatum super errore habito extra ius: & in snia non fuit error expressus. hic autẽ primus error fuit in snia: similiter & vtrobiq; expressus: vel saltem in prima: quod sufficit. Sed quæ dã. & sic expressi nocent. &c. vt supra de condi & dem. l. nonnunquam. cum suis concor. Item no. q̃ fatua opi. nil operatur. 1 arg. ff. de fur. lege. qui re. putauit. n. (qã nullo modo esse poterat) f. quinquaginta. & xxv. esse centum. & ita nil valet: vt hic, & ff. de supel. leg. l. Labeo. & ff. de vsufr. leg. l. Galij. sic etiã distinguitur inter expressum. & non expressum errorẽ iuris. vt inf. proxi. §.

m *Remittitur*] vt & ff. de app. l. si expressim. sed fallit ff. de pœ. l. moris. §. ide. item ff. de interd. & releg. l. relegatorũ. §. ad ipsã. item C. de appel. l. 1. quibus dã. q̃ contra præceptũ l. pronuntiat. & tũ non est pronihilo. sed per Principem in primo casu. in alijs per appel. sed in omnib. dic. q̃ nõ expressim contra legem pronũtiauit ideo vt in alio: vt ff. de re iud. l. Præses. sed ibi dicas contra ius litigatoris pronuntiatũ. ideo in alio, vt qñ putauit causam legibus iuuari. q. d. bona fide facit iudex: vt sup. de re iud. l. cũ prolatis. vel dic. q̃ ibi in l. cũ prolatis. rã. tacitæ obiectioni. q. d. quis est iudex ita fatuus, qui ẽt contra ius litigatoris pronũtiet? & sic tacite contra ff. respon. qa putabat causam legibus iuuari. &c. Alij dixerunt in oib. prædictis casib. q̃ putabat causam legibus iuuari. ideo facit sup. proxi. §. & C. quando prouo. non est necess. l. 2. & l. circa. Accur.

o *De iure*] id est, contra ius.

p *Propositum*] solennitet vt debuit: fuit tamen interposita: alioquin sine causa poneret de notitia: illud tamen ad maiorem exaggerationem intelligo positum, quòd nõ peruenit in notitiam: secus si solennitet fuit propositum: sed nõ peruenit in notitiam: vt C. quomodo & quando iud. l. ab eo. & C. si min. ab hæred. se abst. auth. l. si omnes. & C. de iud. l. properandum. §. 1. quæ videntur contra. item nec ob. prædict. C. de accusat. l. absentem. quia secus in criminalibus: vt nota. supra. de pœnis. l. absentem. Accur.

q *Notitiam*] hoc ponitur, vt dixi, ad maiorẽ & euidentiorẽ iniquitatẽ sniæ ostendendã. vt dicẽda sit ipso iure nulla. Et

1 P. F. notetur.

*No. cautelam ex isto tex. P differenda executione in cã criminali. vt. C. condẽnatus de aliquo maleficio accusetur de alio maiore maleficio: quo casu *fm eum retardat executio mortis eius quousque pẽdet ac. secunda no. Bar. in l. 2. §. fi. ff. de cust. reo. ff. Macer. l. 2. de appel. P. F.*

2 ff. P. F. fi.

3 ff. P. F. cõ

4 ff. P. F. deest. in.

5 ff. P. F. deest. in.

* Hic aliter punie batur, vt Paul. ff. sent. tit. 27. sicut C. l. 1. C. ad leg. Iul. maiest.

6 ff. alias cõsimo.

7 ff. P. F. cõ stimo.

* Ille tex. facit ad id. qd vobiscũ gl. in c. 1. 4. lit. aũt ff. ver. controuer sias. de pa uif. post in prag. san.

die fie. q̃ ſi ſolennit̃ fuit propoſitũ. licẽt nõ peruenerit in notitiam. tenet ſnĩa. vt ff. de dam. infec. l. 4. §. tories. & ff. qũ vi aut clam. l. aut q. §. 1. & C. de an. excep. l. vt p̃fectius. & eſt expreſſum. C. q̃o. & q̃ſi iud. l. ab eo. Itẽ facit ff. de ope. no. nunt. l. de pupillo. §. nuntiationem. & ſi quidẽ erat per contumaciã abſens, non auditur poſtea, niſi veniat iudice ſedente p̃ tribunali: vt ff. de in int. reſt. l. pe. & de iud. l. & poſt i fi. & C. de iud. p̃terãdũ. §. cũ autem. ſi aũt p̃habill & iuſta de cã: ſerua diſtinctionẽ, q̃ fit de abſentib. Alij dñt eſſe neceſſe peruenire ĩa notitiam abſentis: vt hic, & ſup. de ap. l. ex conſenſu. §. fi. & in Auth. de litigio. §. oẽm. & ff. de requir. reis. l. 1. & ad idẽ quod no. d. l. ex conſenſu. §. fi. & quãdo ap ſit. l. 1. §. fi.

a *Abſentis*.] quia non fuit propoſitum.

b *Sine vſura*.] maximè: vt ſupra de compẽ. l. cum aliter.

c *Priorem*.] id eſt, prius.

d *Me condemnatum*.] quàm ego te. & facit ff. de iuriſ. om. iud. l. ſi idem. §. 1. & C. de compen. l. neq. item ff. familerciſ. l. in hoc iudicio. contra ſed ibi in individuis.

e *Iudicatum*.] oppoſita cõpen. & ideo videbatur nulla ſententia, cum ex ea efficaciter agi non poſſit, non ergo neceſſe eſt appellari: ſed non eſt verum, quia ipſo iure tenet: imò quia opponitur compenſatio agentis, apparet valida.

PAulus.] CASVS. Sententia data aduerſus Titium, qui tẽpore ſententiæ erat mortuus, non valet ipſo iure. Item iudex delegatur contra Titium, quem volebat conuenire: & Titius erat iam mortuus, non tenet delegatio: & ſententia à tali delegato lata non tenet. Fran. Accurſ.

f *Condemnatum*.] No. non valere ſnĩam in mortuũ: vt hic, & ff. de re iud. l. in ſumma. §. fi. etiam ſi per viuũ defenditur: vt ſup. de iud. l. de qua re. §. cum abſentem. ſed econtra, p eo ſic: vt ff. de fideicom. li. l. cum quaſi. vel ſpãle ibi in priuilegio aũt conceſſo procuratori mortui dic vt ff. de reg. iur. l. Notarius. Item factum pro mortuo vel contra valet: vt ſupra de pac. l. tale. §. fi. & facit ff. de acc. l. ex iudiciorum.

PAulus.] CASVS. Preceptũ iudicis impoſſibile de iure non tenet. vt ſi iuſſit partes quadã die adeſſe in quadã taberna. & dic de hoc vt i gl. idẽ ſi eſt impoſſibile de facto: vt ſi iuſſit cuidã, q̃ promiſerat Titiũ facere ſtare iuri, vt eũ Titium exhibeat in iure: cum Titius iã deceſſerat. nã hoc preceptum non tenet. & de hoc dic vt in gl. Fran. Accurſ.

g *Impoſſibile*.] de iure: vt ff. de arb. l. ſi cum dies. §. antep. & pen. hoc aũt contingit q̃q̃ ex repugnãtia: vt ff. de re iud. l. duo. & C. de fide inſtr. l. ſcripturę. & ſup. de cõd. & dem. l. Titię ſi non ſupleris. Sed arg. contra. de inoffi. teſta. l. Papi. §. ſed nec

---

1 ¶ ſil. incipit, cũ qui.

2 ¶ P. F. te nũ natura non potuit.

---

neuerit, abſentis f condemnatio fit, nullius momenti eſſe ſententiam, conſtitutiones demonſtrant.

¶ Si apud eundẽ iudicem inuicem petamus, ſi & mea petitio et tua ſine vſuris b fuerit, & iudex me priorem c tibi condemnauit, quo magis tu prior me condẽnatũ d hẽas, non eſt mihi neceſſe pro hac cã appellare: quoniã sm ſacras conſtitutiones iudicatũ e à me petere non poſſis prius, quã de mea quoque petitione iudicetur. Sed magis eſt vt appellatio interponatur.

Paulus lib. 3. Reſpon.

LEX II.

PAulus reſpondit, 1 † eum, qui in rebus humanis nõ fuit ſententiæ dictæ tempore, inefficaciter cõdemnatũ g videri. Idem reſpondit, aduerſus eum, qui in rebus humanis non eſſet, cum iudex datus eſt, neq. iudicis dationem valuiſſe, neque ſententiam aduerſus eum dictam vires habere.

Idem lib. 16. Reſponſ.

LEX III.

PAulus reſpondit, impoſſibile h præceptum iudicis nullius eſſe momenti. Idem reſpõdit, ab ea ſnĩa cui pareri per rerũ naturam non poſſit, h 2 † ſine cauſa appellari.

---

3 ¶ P. F. te nũ natura non potuit.

An per alium cauſæ appellationis reddi poſſint. 3 †

TITVLVS IX.

Quando principalis cauſa poteſt agi per procuratorem, tunc etiam cã appellationis p procuratorem agi poteſt. Bar.

Vlpianus lib 4. de appel.

LEX PRIMA.

QVæri ſolet, an per alium cauſæ appellationis reddi poſſint. quę res in rebus pecuniarijs, & in criminibus agitari conſueuit. Et in rebus pecuniarijs ſunt reſcripta, poſſe agi. verba reſcripti ita ſe habent: Diui fratres Longino: Si tibi appellauit, mandauit vt eum de appellatione, quã Poſſa 4 † ad eum i fecit, defenderes, & res pecuniaria eſt, nihil prohibet nomine eius te iuſtè reſpondere. Sin autem k non ſit pecuniaria cauſa, ſed capitalis, per procuratorem agi non licet. k Sed, & ſi ea cauſa ſit, ex qua ſequi ſolet pœna vſque ad relegationem, l non oportet per alium cauſas agi: ſed ipſum adeſſe auditorio debere, ſciendum eſt.

¶ Planè ſi pecuniaria cauſa eſt, ex qua ignominia m ſi talis ſit cã. per quam poſſit imponi pœna maior releg. in cauſa ãt pecuniaria, ex qua imponit pœna infamiæ, poteſt conſtitui procurator. & hæc habent locum tam ex parte appellantis, quàm ex parte eius contra quem appellatur. & vt generaliter dicã, omnis cã que non põt per alium exerceri, nec eius appellatio exercebitur per alium. Franc. Acc.

i *Ad eum*.] contra eum. & ſic vterq; appellauit. Vel dic, appellatione, i conuentione. ſic C. de procu. l. cum rem.

k *Non licet*.] vt inf. de publ. iud. l. pe. §. ad crimen.

l *Relegationem*.] deſcenſiuè incipiendo à capitali: nõ aſcenſiuè incipiendo à minima. Accipe etiam incluſiuè, ſecundum quoſdam; quod non placet, ſed excluſiuè ponitur. ſi ergo relegationem, vel numerẽ pœnam relegationi contingat, poterit dari procurator: quia & in relegatione, & in minori pœna, vt in remotione ab ordine, dimittitur abſens, vt in ciuili cauſa: vt ſup. de pœn. l. abſentẽ. ergo in eadem conſtituitur procurator: quia hæc duo ſimul debent reſidere: vt ſup. de procu. l. ſeruum. §. publicè.

m *Ignominia*.] In omni cã, in qua pœna corporalis nõ imponit, per procuratorem in cuilibet agere licet, ſponte non ex neceſſi-

---

Iuris, & naturæ impoſſibilitas, æquiparatur.

3 ¶ P. F. appellationũ reddi poſſunt.

5 ¶ P. Fla. Poſſa.

*Ad ſtel. hui⁹ text. vid. Ant. Rubeũ in l. ſeruum quoq; §. publicè. de procuratoribus nu. 45. & in l. pen. §. ad crimẽ num. 79. ff. pub. iud. & ibi dẽ p Bened. de Plũbi nu. 33. & 32.

necessitate. Idem. sed huic regulæ in quatuor derogat casib. In primo tñe personarum illustrium, aliæ verò personæ si volunt, pñt: aliæ verò personæ qñq; etiam si volunt, nõ possunt: vt in crimine, s. de suspectu. Item in interdicto de libe. exhib. & in tertio generali: vt Cõde procur. l. fin. Vel melius ẽ, de procur. l. licet in princ. sed primus caius. s. de susp. tut. paritur duas excep. secundus de interdicto, vaam. tertius nullam. qã dic, vt C. de procur. l. quicunque. & l. fin. & ẽ. de procu. l. nõ solum. §. fin. & l. Pomponius primo sñso. In criminib. vero pub. vel priuat. per procura. non agitur, si mõ pœna saltẽ relegationem contineat: alioquin licebit. Excipit illustris, qui indistinctè super actione iniuriarum procuratorem constituit. 1 vt hic, & C. de iniur. l. ii. & sic patet ex prædictis, q̃ prima pars l. in pecuniarijs, secunda in criminalibus loquitur. Item ad secundam partem est cõtra ẽ. de appel. l. Lucius. sed ibi dominus non vt procurator, sed vt in rem suam recipitur, cum eius interfuit. Item facit quod no. sup. de pe. l. seruum. §. publicè.

1 Cõcor. text. in c. venientes. ext. d. accus. Ro. decis. 6 inci. q̃ist. est in ant. & Spec in tit. de p. cu. §. 1. ver. sed p̃ cedẽs rõa. 2 † P. F. Macer. li. 2. de app.

a *Sequitur.*] vt in pro socio, & mandati actione.

b *Hoc agi.*] vt & supra de ijs, q. no. infra. l. furti. §. 1. Accur.

c *Et generaliter.*] No. in fi. huius legis *primã* regulã, q̃ in limine ponẽdi cui est contra ẽ. de appel. l. non tantum. Sol. vt ibi d. *Causa*] s. principalis.

Si procurator.] CASVS. Procurator meus appellauit. deinde tõnem administrationis suæ mihi reddidit: & sic desijt esse procurator. dic, q̃ potest procedere ipse idẽ in cã appellationis. & eo cessante, possum ego procedere. sñi quod & de adolescente dicitur supra de appel. l. fi. Fran. Accur.

m *Si procurator.*] simplex procurator ad cãm victus appellare tenetur. secundum oẽs: vt C. de procur. l. inuitus. sed an exercere, sub iudice lis est. vt ibi no. vbi dicimus, q̃ non tenetur. & hunc l. ñ. q̃ non simplex procurator, sed omnium negotiorum dñi erat procurator. sic & de cã appel. vel dic quo l. s. aliter erat constitutus ad principalẽ cãm, & ad cãm appel. vel iudicio dẽt. i. potest. sic sup. de off. Procõs. l. obseruare. §. fi. & secundum primos duos intellectus tenetur domino act. mandati, nisi responderit ipse procurator. Accur.

f *Appellauerit.*] facit sup. de app. l. fin. §. fi. & C. de app. l. fi actor. & l. dominus. & in Auth. de app. §. 1.

g *Reddiderit.*] s. dño suæ administrationis & sic est contra. sup. de app. l. tutor. s. sed ibi in tuto vel cur. in quo duo conueniunt, s. finiri officium & tõnẽ reddi. hic aũt vnum tm. s. tõnẽ reddi. vel si dicas hic dẽt, pro pẽ, non est ẽ. vel dic, ratione reddi. s. quia appellauerit. ad quod sup. d. appel. scio. & quod subijcit. respondere. s. prosequendo. Accur.

SI TVTOR, VEL CVRATOR, VEL magistratus creatus, &c.

¶ *Elegantiã non tamẽ pulchri verbi mutat dicendo hic Cuiac. proinde videndus.*

Si qui.] CASVS. Electus ad aliquod munus appellauit, & successit ei qui. 2 † Alius.

huic omne damnum quod interim accidit Reipub. ipse debet emendare. si autem obtinuit: tunc Præses vel Princeps æstimabit, ad quem damnum hoc redundet. fortè ad eum, qui dolo malo illum elegit. & si interim pendẽte appellatione decessit, hæres eius debet prosequi causam appellationis, propter periculum medij tẽporis. & h. d. hæc l. & seq. Accur.

h *Nominati.*] id est, electi.

3 † P. F. retentus.

i *Æstimabit.*] scilicet, nominato vel cuius dolo facta est nominatio. vt C. lib. 11. quo quis ord. con. l. quoties. & l. fi. & facit sup. de appel. l. Imperatores. §. si magistratus. & quando ap. sit. l. 1. §. alia. Accur.

k *Tutor. Detentus.*] id est, in tutelam datus. & dic hic, vt supra quãdo appel. sit. l. 1. §. fi. quis. tutor. & Instit. de excusa. tut. §. qui autem.

l *Medij temporis.*] si pateat tutorem per malitiam causã egisse, spectat ad eum periculum. alioquin contra: vt sup. de excus. tut. l. qui reclamante. & C. de excusa. tut. l. quanquam. & de tut. nup. l. fi. & tutor. §. quid ergo.

4 † P. F. Decimo.

EVM QVI APPELLAVERIT, IN prouincia defendi.

¶ *Rationem distrahit, quare non idem iuris tribuatur Romam profecto appellationis causa, quod profecto Reipub. causa, prosequitur hic Cuiac.*

Evm qui.] CASVS. Appellaui à quadam sententia & ob hoc sũ extra prouinciam, interim aliquis vult me cõuenire ad aliquid in prouincia, debeo ibi defendi, secus si sim absens extra prouinciam causa Reipub. nam interim non cogor me in prouincia defendere. h. d. cum l. seq. Franc. Accur.

m *Rescripserunt.*] Romæ enim, vel alibi vbi peregrinetur causa exercendæ ap. non habet necesse respondere: vt ẽ. de iu. l. 2. §. legatis. quæ est contra. sed in sua prouincia vbi appellauit, sic: vt hic. & est ratio, quia ibi facilè habet per quem defendatur. aliàs si non defenditur ibi, fit missio & venditio bonorum eius: vt sup. quib. ex cau. in pos. ea. l. ad cognitionem.

Hoc

Reipublicæ de damno, quod interim acciderit. h. d.

Vlpi. lib. 3. de off. Cons. 10

LEX I.

Si qui [2] † ad munera publica nominati [h] appellauerint, nec cãs probauerint, sciãt ad periculum suum pertinere, si quid damni per moram appellationis Reipublicæ acciderit. Quòd si apparuerit eos necessariò prouocasse, cui adscribendũ sit id dannũ, Præses vel Princeps æstimabit. [i]

Hermog. lib. 5. iur. Epitom. 20

LEX II.

Tutor, vel curator detentus [k] 3 † si prouocauerit, & ante causam actã moriatur, propter periculum medij temporis [l] successores eius causas appellationis necesse habent reddere. 30

Eum, qui appellauerit, in prouincia defendi.

TITVLVS XI.

Vlpianus lib. 4. de appel.

LEX I.

Evm qui appellauerit, oportere in prouincia defendi in alijs suis causis, etiam si appellationis causa peregrinetur, Diui fratres Decio 4 † Philoni rescripserunt. [m] 40

Si tutor, vel curator, vel magistratus creatus appellauerit.

TITVLVS X.

Qui ad publicũ munus vocatus frustratoriam interposuit appellationem, tenetur

1 Cõcor. text. in c. venientes. ext. d. accus. Ro. decis. 6 inci. q̃ist. est in ant. & Spec in tit. de p. cu. §. 1. ver. sed p̃ cedẽs rõa. 2 † P. F. Macer. li. 2. de app.

a *Hoc enim. Defendere*] bona tamen eorũ possidebantur, si nõ defendantur, non tamen distrahuntur: vt supra, quibus ex caus. in possess. ea. l. in possess. §. 1. & supra, quibus ex caus. maior. l. item ait Prætor. §. 1. nisi ante absentiam sit negotium motum: nam tunc debet defendi: vt inf. de Leg. l. eũdẽ. §. 1. & ibi no. & facit supra, de dam. infec. l. eorum. & supra, ex quibus causis maior l. sed. & si per Prætorem. §. fina. & de arbit. l. non distinguemus. §. item si quis Rom. Accur.

Martianus lib. 2. de Appel.

LEX II.

HOc enim illis præstatur, ne necesse hẽant se defendere, [a] qui Reipublicæ causa absunt.

APVD EVM, A quo appellatur, aliam causam agere compellẽdum.

Apud eum, à quo appellatur, aliam causam agere compellendum.

Huius dispositionis rationem iure cõprobat hic Cuiac.

TITVLVS XII.

Index propter appellationem ab eo factam non efficitur suspectus in alia causa. Bart.

Vlpianus lib. 4. de Appell.

LEX VNICA.

SI quis] CASVS. Appellaui à sententia Domini Scacauelli iudicis Domini Richardi de Villa Potestatis Bonon. nunc conueniot coram eodem Domino Scacauello ab alio. ego dico, quòd eum offendi ob hoc quod appellaui ab eius sententia, vt sic sit suspectus. dicitur quod nõ audiorum mò teneor agere, & defendere me in alijs meis causis coram eo. Franc. Accur.

SI quis ex alia causa [b] appellauerit à iudice, an in alia causa eundẽ iudicem habere necesse habeat, videamus. Et hodie hoc iure vtimur, vt [1]† tametsi appellatio interposita sit: tamen apud eundem iudicem, à quo quis prouocauit, cõpellatur alias causas, si quas habet, agere: [c] nec vietur hoc prætextu, quasi apud [2] † offensum [d] iudicẽ non debeat experiri, cum possit denuo prouocare.

1† P. F. & ad.

b *Ex alia causa*] ex eadem nullo modo: vt C. de appell. l. eos. in princ.

c *Agere*] cum habet in domicilium, aliàs contra, vt supra, de iudi. l. 2. §. ei quoque.

2† P. Flo.

d *Offensum*] nec enim debet reputare se offensum, vt C. de appellatio. l. & in maioribus. Accur.

Si pendente appellatione mors interuenerit.

TITVLVS XIII.

SI PENDENTE appellatione mors interuenerit.

Marcellus. [3] †

3† Macer. lib. 2. de Appel. P. F.

Concinnè Cuiac. hic breuibus verbis huius tit. materiam explicat & declarat.

APpellatore] CASVS. Appellaui à sententia lata contra me. nunc decessi sine hærede. dicitur quod appellatio est extincta, cuiuscunque generis causa fuerit id est, siue ciuilis, siue criminalis. si autem reliqui hæredem, qui adiuit hæreditatem meam, si nullius interest causam appellatio. expediri, tunc non cogitur hæres meus prosequi causam appellatio. & ponitur exemplum infra in litera ibi, nullius autem. &c. & est ale. Si sententia lata contra me, iudicabat me relegandum, de bonis autem meis nihil dicebat. & ego appellaui & decessi interim, relicto hærede: non cogitur hæres meus prosequi causam appellatio. hoc enim casu nullius interest causam prosequi. si autem interesset alicuius, scilicet, fisci, causam appellationis expediti: tunc cogitus hæres meus prosequi, & ponitur exemplum, quando interest fisci: vt si in sententia dictum est me deportandum, vel relegandum, bonis ademptis: vel in metallum dandum: & appellaui ab ista sententia: & interim decessi, relicto hærede. hoc casu hæres meus tenetur prosequi causam appellationis, & non aliter bona mea habebit hæres, nisi prima sententia retractetur: aliàs haberet fiscus. quando autem interesset priuati appellationem exerceri, non habes in litera exemplum: sed ferè omnes causæ appellationũ sũt tales, quòd interest aduersarij procedi in causa appellationis. ¶ *Tutor*] Tutor in causa pupilli appellauit: tandem decessit relicto Titio hærede. hæres prædictus reddidit rationem pupillo de eo, quod gesserat tutor. dicitur, quòd cogitur reddere causam, quare appellauerat tutor in causa pupilli: sed Diuus Seuerus dixit, quòd tutor postquam reddidit rationes, nõ cogitur causam appellationis reddere: & sic multò magis, nec eius hæres cogitur. Fran.

LEX VNICA.

APpellatore defuncto, si quidem sine hærede, cuiuscunq; generis [e] appellatio fuerit, euanescit. Quòd si appellatori hæres extiterit, si quidẽ nullius alterius interest causas appellationis reddi, cogẽdus non est peragere appellationẽ. [f] si verò hici, vel alterius, contra quem appellatum est, interest, hęres causas appellationis reddere necesse hẽt. [g] Nullius autem interest, veluti cum sine ademptione [h] bonorum relegatus est. Nam si adẽptis [i] bonis relegatus, vel in insulam deportatus, vel in metallum datus, prouocatione interposita decesserit, Imperator noster Alexander Pletorio 4 † militi ita rescripsit. Quamuis pendente appellatione morte rei crimen extinctum sit, data tamen etiam de parte bonorum eius sententia proponitur: aduersus quam non aliter is, qui emolumetum successionis [k] habet, obtinere potest, quàm si in reddendis [l] causis appellationis iniquitatem sententiæ detexerit. [m]

¶ Tutor quoque in negotio pupilli appellatione interposita si decesserit, hæredem eius cautas interpositæ appellationis reddere necesse

4† al. Pileatorio.

e *Generis*] vel ciuilis, vel criminalis cã.

f *Peragere appellationem*] de hoc statim ponit exẽplũ. & subhic, & tamẽ habetur pro eo, ac si obtinuisset appellator.

g *Necesse habet*] & quatuor hẽt menses plus quã defunctus: vt C. eo. l. fin. & subhic, vel statutis aequescere: vt C. eo. l. 1.

h *Ademptione*] expressa: nam si ẽt tacita fuit, nihilominus extinguitur, vt C. eo. l. si is, & sup. de seruit. prædio. l. item. §. qui habet. & facit C. si reus, vel accu. mort. fue. l. fin.

i *Ademptis*] expressè.

k *Successionis*] hæres.

l *In reddendis*] aut interijt res, sup qua appellatũ est: & tũc si est ad aliquẽ vsum, tenet exeq. vt s. de cõd. fur. l. si seruus §. bonæ. & subaudi, si erat i mora. si aũt ad nullu vsu, nõ tenet, nisi propter peculiu. vt C. d. libera. cau. l. principaliter vel pp morã. vt si persona caluit vt s. de verb. obli. l. interrogatione. §. pe. Si aut iniga. or interijt, aut cã erat ciuilis & durat post mortem vt C. eo. l. 2. aut criminalis, & tũc nõ propter pẽnã corporalẽ q̃ cũ mortuo appellãti imponi nõ potest, sed propter bona sic. l. capisse in fine. cõmebat. alias nec in bonis durat. vt C. eo. l. 3 vbicũq; dixi hęredẽ appellãtis prosequi. sub. vt acquiescat statutis. vt ibi nõ aliter. &c. & C. d. l. vbi ãt à fisco oneris. vel muneris appellat dic. vt C. eo. l. si patrem.

m *Detexerit*] quod fecit eo ipso quod aduersarius nõ probat. quod dic. vt C. de appell. l. qui. Acc.

necessitate. Ioan. sed huic regulæ in quatuor derogat casib. In primo tõne personarum illustrium, aliæ verò personæ si voluntis pñt: aliæ verò personæ qñq; etiam si voluntis nõ possunt. vt in crimine ff. de suspec. tut. Item in interdicto de libe. exhib. & in tertio generali: vt C. de procur. l. fin. Vel melius ſ. de procur. l. licet in princ. sed primus casus. ff. de suspitut. patitur duas excep. secundus de interdicto, vnam. tertius nullam. qđ dic, vt C. de procur. l. quicunque. & l. fin. & ſ. de procu. l. nõ solum. §. fin. & l. Pomponius. primo nõso. In crimin. vero pub. vel priuat. per procura. non agitur, si mõ pœna saltẽ relegationem contineat: alioquin licebit. Excipit illustris, qui indistinctè super actione iniuriarum procuratorem constituit. 1 vt hic, & C. de iniur. l. fi. & sic patet ex prædictis, & prima pars l. in pecuniarijs, secunda in criminalibus loquitur. Item ad secundam partem est cõtra ſ. de appel. l. Lucius. sed ibi dominus non vt procurator, sed vt in rem suam recipitur, cum eius interfit. Item facit quod no. sup. de pe. l. seruum. §. publicè.

1 Cõcor. tet. in c. veniens. ext. & acc. Ro. decis. 5. inci. qñtũ est in ant. & Spec. in tit. de pec. §. 1. ver. sed pẽ eedẽs rta.

2 † P. F. Macer. li. 2. de app.

a *Sequitur.*] vt in pro socio, & mandati actione.

b *Hoc agi.*] vt & supra de ijs, q. no. infa. l. furti. §. 1. Accur.

c *Et generaliter.*] No. in ſ. huius legis primã regulã, q̃ in limine ponit: cui est contra ſ. de appel. l. non tantum. Sol. vt ibi. & d. *Causa.* ſ. principalis.

Si procurator.] CASVS. Procurator meus appellauit. deinde rõnem administrationis suæ mihi reddidit: & sic desijt esse procurator. dr. q̃ potest procedere ipse idẽ in cã appellationis. & eo cessante, possum ego procedere. sñ quod & de adolescente dicitur supra de appel. l. ſi. Fran. Accur.

d *Si procurator.*] simplex procurator ad cãm victus appellare tenetur secundum oẽs: vt C. de procur. l. inuitus. sed an exercere, sub iudice lis est. vt ibi no. vbi dicimus. q̃ non tenetur. & huic l. rñ. q̃ non simplex procurator, sed omnium negotiorum dñi erat procurator. sic & de cã appel. vel dic quod ff. aliter erat constitutus ad principalẽ cãm, & ad cãm appel. vel secus dẽ dici, potest. sic sup. de off. Procõs. l. obseruare. §. fi. & secundum primos duos intellectus tenetur dominus act. man. nisi responderit ipse procurator. Accur.

e *Appellauerit.*] facit sup. de app. l. fin. §. fi. & C. de app. l. ſi actor. & l. dominus. & in Auth. de app. §. 1.

f *Reddiderit.*] ſ. dño suæ administrationis & sic est contra. sup. de app. l. tutor ſi, sed ibi in tuto vel cur. in quo duo conueniunt. ſ. finiri officium & rõnẽ reddi. hic aũt vnum tm. ſ. rõnẽ reddi. vel ſi dicas hic dẽt, pro. pñ. non est ẽ. vel dic. rationem diuersificat, quare non idem iuri tribuatur Romæ profecto appellationis causa, quod profecto Reipub. causa, prosequitur hic Cuiac.

Eum qui.] CASVS. Appellaui à quadam sententia. & ob hoc sũ extra prouinciam. interim aliquis vult me cõuenire ad aliquid in prouincia. debeo ibi defendi. secus ſi sim absens extra prouinciam causa Reipub. nam interim non cogor me in prouincia defendere. h. d. cum l. seq. Franc. Accur.

m *Rescripserunt.*] Romæ enim, vel alibi vbi peregrinetur causa exercendæ ap. non habet necesse respondere: vt ſ. de iu. l. 2. §. legatis. quæ est contra. sed in sua prouincia vbi appellauit, sic: vt hic. & est ratio, quia ibi facilè habet per quem defendatur. aliàs ſi non defenditur ibi, fit missio & venditio bonorum eius: vt sup. quib. ex cau. in pos. ea. l. ad cognitionem.

Hic

sequitur,[a] potest & p procuratorem hoc agi.[b] Idque erit probandum & in ipso accusatore si appellauerit, vel si aduersus eum sit appellatum. Et generaliter, [c] quæ causa [d] per alium agi non potest, eius nec appellationem per alium agi oportet.

Licet procurator, qui voce appellauit, reddẽdo rationes domino, desinat esse procurator: tamen poterit in causa appellationis pro domino respondere: & procuratore cessante, potest dominus respondere. hoc dicit.

Marcellus. [1] †

LEX II.

SI procurator [e] absẽtis appellauerit, [f] deinde rõnes reddiderit: & nihilominus ipse respõdere debet. Sed an eo cessante dominus litis respõdere possit exemplo adolescentis, videamus. Magis tamẽ obseruatur, vt audiri debeat in causis appellationis reddendis is, cuius absentis procurator appellauit.

Si tutor, vel curator, vel magistratus creatus appellauerit.

TITVLVS X.

Qui ad publicũ munus vocatus friuolatoriam interposuit appellationem, tenetur

Reipublicæ de damno, quod interim acciderit. h. d.

Vlpi. lib. 3. de off. Cons.

LEX I.

SI qui [2] † ad munera publica nominati [h] appellauerint, nec cãs probauerint, sciat ad periculum suum pertinere, si quid damni per moram appellationis Reipublicæ acciderit. Quòd si apparuerit eos necessariò prouocasse, cui adscribendũ sit id damnũ, Præses vel Princeps æstimabit. [i]

Hermog. lib. 5. iur. Epitom.

LEX II.

TVtor, vel curator detentus [k] 3 † si prouocauerit, & ante causam actã moriatur, propter periculum medij temporis [l] successores eius causas appellationis necesse habent reddere.

Eum, qui appellauerit, in prouincia defendi.

TITVLVS XI.

Vlpianus lib. 4. de appel.

LEX I.

EVm qui appellauerit, oportere in prouincia defendi in alijs suis causis, etiam si appellationis causa peregrinetur, Diui fratres Decio 4 † Philoni rescripserunt. [m]

EVM QVI APPELLAVERIT, IN prouincia defendi.

¶ *Elegantib. non tamẽ placent verba multa dat. aut hic Cuiac. proinde videndus.*

Si qui.] CASVS. Electus ad aliquod munus appellauit, & succubuit. omne damnum quod interim accidit Reipub. ipse debet emendare. si autem obtinuit: tunc Præses vel Princeps æstimabit, ad quem damnum hoc redundet. fortè ad eum qui dolo malo illum elegit. & ſi interim pendẽte appellatione decessit, hæres eius debet prosequi causam appellationis propter periculum medij tẽporis. & h. d. hæc l. & seq. Accur.

2 † Alibi hi qui.

h *Nominati.*] id est, electi.

3 † P. F. retentus.

i *Æstimabit.*] scilicet, nominato vel cuius dolo facta est nominatio. vt C. lib. 11. quo quis ord. con. l. quoties. & l. fi. & facit sup. de appel. l. Imperatores. §. si magistratus. & quando ap. sit. l. 1. §. alia. Accur.

k *Tutor. Detentus.*] id est, in tutelam datus. & dic hic, vt supra quãdo appel. sit. l. 1. §. si quis tutor. & Instit. de excusa. tut. §. qui autem.

l *Medij temporis.*] si pareat tutorem per malitiam causã egisse, spectat ad eum periculum. alioquin contra: vt sup. de excus. tut. l. qui testamento. & C. de exc. tuto. l. quanquam. & de tiu nup. l. siqs tutor. §. quid ergo.

4 † P. F. Decimo.

a *Hoc enim. Defendere*] bona tamen eorũ possidebuntur, si nõ defendantur, non tamen distrahuntur: vt supra, quibus ex caus. in possess. ea. l. in possess. §. 1. & supra, quibus ex caus. maior. l. item ait Prætor. §. 1. nisi ante absentiam sit negotium motum: nam tunc debet defendi: vt inf. de Leg. l. eũdẽ. §. 1. & ibi no. & facit supra, de dam. infec. l. eorum. & supra, ex quibus causis maior l. sed. & si per Prætorem. §. fina. & de arbit. l. non distinguemus. §. item si quis Rom. Accur.

Martianus lib. 2. de Appel.

LEX II.

HOc enim illis præstatur, ne necesse hẽant se defendere,[a] qui Reipublicæ causa absunt.

APVD EVM, A quo appellatur, aliam causam agere compellendum.

Apud eum, à quo appellatur, aliam causam agere compellendum.

Huius dispositionis rationem iure cõprobat hic Cuiac.

TITVLVS XII.

Index propter appellationem ab eo factam non efficitur suspectus in alia causa. Bart.

Vlpianus lib. 4. de Appell.

LEX VNICA.

SI quis ex alia causa[b] appellauerit à iudice, an in alia causa eundẽ iudicem habere necesse habeat, videamus. Et hodie hoc iure vtimur, vt [1]† tametsi appellatio interposita sit: tamen apud eundem iudicem, à quo quis prouocauit, cõpellatur alias causas, si quas habet, agere:[c] nec vtetur hoc prætextu, quasi apud [2] † offensum[d] iudicẽ non debeat experiri, cum possit denuo prouocare.

SI quis] CASVS. Appellaui à sententia Domini Scacauelli iudicis Domini Richardi de Villa Potestatis Bonon. nunc conueniot coram eodem Domino Scacauello ab alio. ego dico, quòd eum offendi ob hoc quod appellaui ab eius sententia, vt sic fit suspectus. dicitur quod nõ audiorum imò teneor agere, & defendere me in alijs meis causis coram eo, Franc. Accur.

1† P. F. & 2† P. Flo. ad.

b *Ex alia causa*] ex eadem nullo modo: vt C. de appell. l. cos. in princ.

c *Agere*] cum habet in domicilium, alias contra, vt si pta. de iudi. l. 2 §. ei quoque.

d *Offensum*] nec enim debet reputare se offensum. vt C. de appellatio. l. & in maioribus. Accur.

Si pendente appellatione mors interuenerit.

TITVLVS XIII.

Marcellus. 3†

3† Macer. lib. 2. de Appel. P. F.

SI PENDENTE appellatione mors interuenerit.

Concinnè Cuiac. hic breuibus verbis huius tit. materiam explicat & declarat.

Martianus lib. 2. de Appel.

LEX II.

HOc enim illis præstatur, ne necesse hẽant se defendere, [a] qui Reipublicæ causa absunt.

Apud eum, à quo appellatur, aliam causam agere compellendum.

TITVLVS XII.

Index propter appellationem ab eo factam non efficitur suspectus in alia causa. Bart.

Vlpianus lib. 4. de Appell.

LEX VNICA.

SI quis ex alia causa [b] appellauerit à iudice, an in alia causa eundẽ iudicem habere necesse habeat, videamus. Et hodie hoc iure vtimur, vt [1]† tametsi appellatio interposita sit: tamen apud eundem iudicem, à quo quis prouocauit, cõpellatur alias causas, si quas habet, agere: [c] nec vtetur hoc prætextu, quasi apud [2] † offensum [d] iudicẽ non debeat experiri, cum possit denuo prouocare.

Si pendente appellatione mors interuenerit.

TITVLVS XIII.

Marcellus. 3†

SI PENDENTE appellatione mors interuenerit.

Concinnè Cuiac. hic breuibus verbis huius tit. materiam explicat & declarat.

APpellatore] CASVS. Appellaui à sententia lata contra me. nunc decessi sine hærede. dicitur quod appellatio est extincta, cuiuscunque generis causa fuerit. id est, siue ciuilis, siue criminalis. si autem reliqui hæredem. qui adiuit hæreditatem meam, si nullius interest causam appellatio. expediri, tunc non cogitur hæres meus prosequi causam appellatio. & ponitur exemplum infra in litera ibi. nullius autem &c. & est ale. Si sententia lata contra me. iudicabat me relegandum, de bonis autem meis nihil dicebat. & ego appellaui & decessi interim. relicto hærede: non cogitur hæres meus prosequi causam appellatio. hoc enim casu nullius interest causam prosequi. si autem interesset alicuius, scilicet, fisci, causam appellationis expediri: tunc cogitur hæres meus prosequi, & ponitur exemplum, quando interest fisci: vt si in sententia dictum est me deportandum, vel relegandum, bonis ademptis: vel in metallum dandum: & appellaui ab ista sententia: & interim decessi, relicto hærede. hoc casu hæres meus tenetur prosequi causam appellationis. & non aliter bona mea habebit hæres, nisi prima sententia retractetur: aliàs haberet fiscus. quando autem interesset priuati appellationem exerceri, non habes in litera exemplum: sed ferè omnes causæ appellationũ sũt tales. quod interest aduertarti procedi in causa appellationis.

LEX VNICA.

APpellatore defuncto, si quidem sine hærede, cuiuscunq; generis [e] appellatio fuerit, euanescit. Quòd si appellatori hæres extiterit, si quidẽ nullius alterius interest causas appellationis reddi, cogẽdus non est peragere appellationẽ.[f] si verò fisci, vel alterius, contra quem appellatum est, interest, hæres causas appellationis reddere necesse hẽt. [g] Nullius autem interest, veluti cum sine ademptione[h] bonorum relegatus est. Nam si adẽptis [i] bonis relegatus, vel in insulam deportatus, vel in metallum datus, prouocatione interposita decesserit, Imperator noster Alexander Pletorio 4† militi ita rescripsit. Quamuis pendente appellatione morte rei crimen extinctum sit, data tamen etiam de parte bonorum eius sententia proponitur: aduersus quam non aliter is, qui emolumentum successionis [k] habet, obtinere potest, quàm si in reddendis [l] causis appellationis iniquitatem sententiæ detexerit. [m]

¶ Tutor quoque in negotio pupilli appellatione interposita si decesserit, hæredem eius cautas interpositæ appellationis reddere necesse

¶ *Tutor*] Tutor in causa pupilli appellauit: tandem decessit relicto Titio hærede. hæres prædictus reddidit rationem pupillo de eo, quod gesserat tutor. dicitur, quòd cogitur reddere causam, quare appellauerat tutor in causa pupilli: sed Diuus Seuerus dixit, quòd tutor postquam reddidit rationes, nõ cogitur causam appellationis reddere: & sic multò magis, nec ei[3] hæres cogitur. Fran.

4† al. Pisletorio.

¶ *Appellatore*] Fuerat ergo dãnatus in causa ciuili, vel criminali.

e *Generis*] vel ciuilis, vel criminalis cã.

f *Peragere appellationem*] de hoc statim ponit exẽplũ. & sub. hic. & tamẽ habetur pro eo, ac si obtinuisset appellator.

g *Necesse habet*] & quatuor hẽt menses plus quã defunctus: vt C. eo. l. fin. & sub. hic, vel statutis aeque scere: vt C. eo. l. 1.

h *Ademptione*] expressa; nam si ẽt tacita fuit, nihilominus extinguitur. vt C. eo. l. fin. & sup. de iust. prædict. l. item. §. qui habet. & facit C. si reus, vel accusatore fuer. l. fin.

i *Adempti*: expresse.

k *Successionis*: hæres.

l *In reddendis*, aut interijt res, sup qua appellatũ est: & tũc si est aliquẽ vsum. tenet exequi. vt s. de cõd. furt. l. si seruus §. boue. & subaudi, si erat; mora, si aũt ad nullu vsu, nõ tenet, nisi ꝓpter peculiu. vt C. de libera. caul. principaliter vel ꝓp morã. vt si petitori caluit. et s. de verb. obli. l. inter stipulãte. §. pe. Si aut ingãor interijt, aut cã erat ciuilis & durat post mortẽ. vt C. eo. l. 2. aut criminalis. & tũc si ꝓpter pẽnã corporalẽ q̃ cũ mortuo appellãti imponi nõ potest, sed ꝓpter bona sic. t. capẽse in fiscũ cõsuebat. alias nec in bonis durat. vt C. eo. l. 3 vbicũq; cum hærede appellatis ꝓsequi. sub. vt acquiescat statutis. vt ibi nõ aliter. &c. & C. eo. l. 1. vbi ãt à fisco onetis. vel muneris appellat dic. vt C. eo. l. si pater. m *Detexerit*, quod facit eo ipso quo aduersarius nõ probat. quod dic. vt C. de appell. l. qui. Acc.

a *Tutorem*] nec hæredem. vt plenè dixi supra, de appellatio. l. tutor.

DE IVRE FISCI.

Iura priuatorũ dixit, nũc audi fiscalia. vel dixit in lib. superiori de criminib. p q̃ bona veniũt ad fiscũ. iõ de hoc & alijs iuribus fisci dicit, vt inf. eo. l. 1.

Prolixius cõm. hic Cuiac. & quid sit fiscus explicat.

b 3† P F Seuerus. **Vam.** *Sequit*] Si ipse fi capax se deferat hẽr p̃mũ, siue sit hæres, siue sit legatarius, siue fideicom. vt j. eo. l. Senatus. 4. Senatus. Item & si non capax præueniatur ab alio, vt ab hærede capace, vel ab extraneo: & tunc similiter habet præmium deferẽs: vt C. de his. qu. se de. l. 1. & plenè j. eo. l. edicto. 1. extra. Sed quis nó est capax? Relpõ. deportatus. vt C. de hæret. instit. l. 1. Itẽ hæreticus. vt C. de apost. l. hi qui sanctam. & de hæret. l. Manichæos. Item damnatus in metallũ: vt ff. de his quę pro nõ script. l. fi. in metallum. Itẽ nati ex damnatis. enim: vt i Auth. quib. mo. nat. effic. sui. ff. fi. & C. de incest. nup. l. si quis. & de natu. lib. l. 1. & hi vltimi deferendo se, lucrantur, nõ primi: verũm in his omnibus locum habet, vt fi eo possit deferri. Accurs.

c *Tacitè*] vel nõ tacitè. vt j. eo. l. edicto. §. 1.

d *Non vindicetur*] vt C. vbi causæ fiscl. 1. & C. de his quibus vt indig. l. 1.

e *Indignus*] aliis modis, quàm superioribus. & est exemplũ sup. de his qui vt indig. l. indignum. & alijs multis in eo. tit. nam, & superiores modi sunt indignorum.

f *Susceperit*] quo casu si priuatus esset hæres, ipse accusaret, & hæreditatẽ peteret, vt sup. de fal. l. qui testamentũ. nunc quia fiscus est hæres, ipse petit hæreditatem, & accusat.

g *Intra quinquennium*] scilicet, in loco publico, vel fiscali, secus si aliàs, id est, in loco priuato: quia cessat delatio: vt vt Instit. de rerum diuis. §. thesauros. & j. eo. l nõ intelligimur. §. fi. Accurs.

h *Magni pretij*] si dicas abesse: dolum vtriusque, vel gratiã. dices de deceptione vltra dimidiam iusti pretij: vt C. de rescin. vendi. l. 2. si dicas illa adesse, tũc etiam pro minori deceptione: vt C. eo. l. si minori. & l. qui in contractibus. & sic iure priuati: vt C. de perit. hæred. l. 1.

i *Ex prævaricatione*] quia procura. fisci, vel aduocatus prævaricatus est. vt C. de sent. aduer. fis. la. l. 1. lib. 10.

k *Capitali crimine esset*] scilicet, damnatus, & bona expressè adẽpta. vt sup. tit. ad. l. 1. & C. de bo. proscrip l. fi. vel dic, esset, scilicet, postulatus, vel deprehensus, & postea se occidit timore futuræ pœnæ. vt inf. eod. l. in fraudem. §. 2. & 3. & sup. de bon. eo. l. fi. Accursius.

l *Reum esse*] quod dic per exemplum. vt supra, de accusat. l. ex iudiciorum.

m *Deprehensam esse*] per vim publi. vel priuatam. vt sup ad legẽ Iuliã de vi public. l. hi qui. vel causa negotiandi destructa fuit. vt j. de cõtrahen. empt. l. Senatus & de dã. infec. l. fi.

n *Recessum*] & ob id de calum. seu tergiuersatione damnatum esse. aliter enim nõ deferentur bona in fiscũ: vt C. vbi cau. fiscales. l. 1. & vt intra certũ tẽpus. l. 1. & sic eẽt vbicũq; viueret criminosus, nã primò deberet, & accusari, & cõuinci corã Præside antequã Procurator Cæsaris se intromitteret. vbi decessit, vt in præcedentibus casibus, sola pecuniaria quæstio superest. nisi se statim intromitteret Procurator Cæsaris vt index. et Procurator fisci. vt actor, vel aliꝰ notę fisci nõ clans, & prosequẽs, vt no C. vbi caus. fis. l. 1. in fi. Accur.

2† P. F. & testimẽtum.

o *Rem litigiosam*] pone exemplũ C de litigio l fi. Accur.

3† In P. P. desi. ex.

p *Venundari*] vbi p̃tium perditur. vel fisco datur.

q *Contractu priuato*] quia ex officio quod administrat. emit. vt j. eo. l. auferẽ. 4. qđ à Præside & j. de ẽm. & emp. l. nõ licet. & C. quod met. cau. l. si q impressionẽ. & sic ẽ pœna legalis. Vel dic, q̃ fiscus succedit alicui priuato. cui debebatur aliqd notę pœnæ, vel sontis ẽt: vt j. eo. l. fisc⁹. & sic est ẽt pœna cõuentionalis.

4† P. P. in diuisa.

r *Aduersus leges*] sub. vel pro eo, quod &c. & quod subiicit aduersus leges factũ esse. est exemplũ C. d Affect. l. cõsiliarios. & ad le Iul. rep. l. 1. Itẽ quod subiicit, vel cõmissum factũ eẽ, s. in fiscũ. & est exẽp'ũ ff. de publ. l. certẽ ferro. §. dẽs. & l cõmissa. vel secundò, non subaudias, s. factũ esse sed repete, vel aduersus cõmissum. &c. & in idem recidit. Alij non habent ibi vel aduersus. &c. & tunc est vnus tantùm casus, scilicet, de commisso & no quòd ex alijs causis fit nũciatio, vt C. de sacrosanc. eccl. ff. l. iubemus nullam. in fi Item si quis falcem. vel arma vẽdidit hostibus. vt supra, de pu. l. coriẽ. & C. quæ res exportari nõ de. l. 1. & 2. Item si quis incestas nupt. contraxerit. vt C. de incest. nupt. l. qui contra legem. Item alibi. vt C. de ijs qui à non do. l fi Item C. ad le. Iul. de vi. l. 2. & l. fi quis in fi. Itẽ si quis seruos fis. occultauerit: vt supra, de public. l. fi. §. quoties. Item C. de sepul. viola. l. secũda. sed hodie in his, & similibus bona non auferuntur hæredibus, nisi in crimine maiest. vt in Authen vt nulli iudicum. §. fi. col. 9.

s *An bona*] puta, hæreditas, vel patrimonium alicuius, aliqua ex prædictis causis; vel etiam quia sit institutus fiscus: vt infra, eodem. l. non possunt. & supra, de offic. Procurat. Cæsaris. l. secunda. fisco obuenit. Item quod dicit, ipso iure: nunquid ergo sine additione erit hæres, quando est institutus? Respon. non; vt supra, de offic. Procurat Cæsaris, l. prima. in fi. sed additione factus erit hæres, si bona sint soluendo. aliàs non etiam si adierit. si autem diceres, sine additione esse dominum: specialissimum est: quod enim in Cæsare dicitur, & in fisco regulariter est dicendum: vt infra, eod. l. fiscus. in fi.

t *Fuit*] Labeonis. Accursius.

u *Quòd*] id est, quia, aliàs quò. Accur.

x *Venerunt*] à creditoribus.

y *Nihil acquiri*] hoc si centumuiratus etiam non fuerit Præfectus ærarij. alias etiam si soluendo essent, venirent: vt sup. de fideicom. lib. l. 4. §. si bona.

De iure fisci.

TITVLVS XIIII.

Sexdecim casus enumerat, in quibus bona deferuntur in fiscum.

Callistratus libro 1. de iure fisci.

LEX PRIMA.

VAriæ causæ sunt, ex quibus nuntiatio ad fiscum * fieri solet. Aut enim se quis, b quod tacitè c relictum est, profitetur capere non posse. vel ab alio prævenitus defertur. vel quòd mors ab hæredibus non vindicetur, d vel quòd indignus e quis hæres nũtiatur, vel quòd Princeps hæres institutus est: vel quòd 2† testamentum, siue codicilli surrepti f esse nuntiantur: vel quòd dicatur quis thesaurum inuenisse: g vel magni pretij h rem minoris ex fisco comparasse, vel ex 3† prævaricatione i fiscum vi. ctum esse: vel eum decessisse: qui in capitali crimine esset: k vel etiam post mortẽ aliquẽ reum esse, l vel domũ destructã 4† esse: m vel ab accusatione recessũ, n vel rẽ litigiosam o venundari: p vel pœnã fisco ex contractu priuato q deberi: vel aduersus leges r commissum factum esse.

¶ An bona * s quæ soluendo non sunt, ipso iure ad fiscum pertineant, quæsitum est. Labeo scribit, etiam ea, quæ soluendo non sunt, ipso iure ad fiscum pertinere. Sed contra sententiam eius t edictum perpetuum scriptum est, quòd u bona ita veneunt, x si ex his fisco nihil acquiri y possit.

Huius §. & seq. glo. ponit casum.

* Scribit Iul. Capito. M. Anto. Philosophum Imperatorẽ delationes, quibus fiscus ageret, cum eum posse.

a Limita his hanc gl. nec l. 1. cũibi no. C. d thesau li. 10. nisi essẽt excepti tales thesauri arte magica: qa tunc cõpetunt fisco. vt p glo. i ver. arte. in p̃. alleg. l. 1.

a *Diuus*] deiuli bona Titij mortui pertinere ad fiscum, quę possidet Seius sine titulo. certè si duo intercedant, s. ꝙ vere vacent fisco, & sunt nũtiata fisco: quadriennio præscribitur: vt hic. s. si nõ agnoscat, alias ꝫ eũ nõ præscribitur quadriennio sed 20. annis. dic ergo, nuntiationẽ, i. petitionẽ nuntiatorum bonorũ. ipsa enim nũtiatio fit vsque ad 20. annos, vt sequẽtibus duob. §§. & cũ hoc facit ſ. de diuer. pręscri. l. intra. §. j. & C. de quadri. pscrip. l. 1. si ãt bona vacẽt fisco, nõ tã sunt nũtiata: tũc possessor pscribit 20. an. à die quo cęperunt vacare ꝓp delictum: vt quia delinquens fugit, & sic reqritur, & bona annotantur: siue alia ex causa, vt subijcit, & hoc si nõ hẽr titul. possessor: alias enim possess. 10. vel 20. an. præscribitur: vt ſ. de vsup. l. quamuis. Acc.

b *Finiri*] sup. si quis omiſ. cau. test. l. quia. §. quod ergo tempus. & quis ordo in bon. poſſ. ſer. l. 2.

c *Haredem*] scilicet, aliquem.

d *Bona*] primò describuntur, postea si fiet fiscus 20. ann. ꝙ nõ reperat. repellitur. vt hic. & ſ. de requi. re. l 2. & 3 & 4. & qđ dicit. etiã: ideo quia alis bonis delatis idẽ est: vt d. ti. l. 3. & ſ. de diuer. pscri. l. in oib.

e *Causa autem*] duo dicit. Primò. detuli quædã bona cuiusdã requisiti pro derelicto fisco. antequã possessor eorũ teneret 20. an. puta. cum iam tenuerat 19. an. potero ẽt vltra 20. annos prosequi. & sic interrũpo mihi pscriptionẽ, nõ aũt alij: vt ſ. de diuer. præſcr. l. intra 2. rñſo. Secundò. detuli quædã in fiscũ, & desitit corruptus pecunia à possessore: post ꝙ denũtiationẽ possessor tenuit quadriennio: & si deberet esse tutus si bona essent vacantia. certè hoc casu non erit tutus: nã alius poterit nuntiare ét post dictũ quadriennĩ, dicendo de prævaricatione mea & corrumpens habetur pro confesso. vt & d. l. intra 2. responso. & inf. eo. l. in fisci. literam aũt expone.

f *Statim*] id est, infra 20 annos. & sic perpetuat sibi nuntiationem, non alij: vt d. l. intra quatuor. Accursius.

g *Mota sunt*] à nuntiatore. & nuntiationem prosequente. ad quod inf. eo. l. in fisci. Accursius.

h *Vigesimum annum*] quidam habent hic. differri possunt. alij subaudiunt. sed certè neutrum opus: quia est in ſ. nuntiare possunt: quod ad vtrunque referri potest.

i *Predita*] vt C. de sen. aduer. fiſ. l. 1. & ſ. J adu. l. quęnĩſi.

k *Post tempora*] ſ. 20. an. in primo casu. Itẽ post quadriennĩ in secundo. Sed quid si desitit non corruptus, sed gratia. vt non hĩ pro confesso dela us: vt ſ. eo. l. in fiſci? Rñ. idẽ quod hic dicitur. Sed an eo casu admittitur alius delator post 20. an. Rñ. non puto. nec. n. minus ideo præscribit sic delatus. ſ nullo modo. Alij dicunt etiam vltra 20. an. alium admitti. cum autem fuit corruptus pretio, planum est: vt hic dicitur.

E *X quibusdam*] CASVS. Ponit tres casus in quib. deferens bona in fiscum. licet non probet, non infamatus. & dicetur. vt in litera habes. & expone literam. vt in glo.

¶ *Diuus*] Cum fiscus haberet causam cum Titio: puta. sum-

¶ Diuus [2] Pius * Cælio Aromanto [1] † ita rescripsit, Vacantium bonorum nuntiationem quadriennio finiri, [b] idque tempus ex die, quo certum esse cęperit, neque hæredem, [c] neq; bonorum possessorem extare, computari oportere.

¶ Præscriptio autem viginti annorum, quę etiam circa requirendorum annotatorum bona [d] obseruatur, ex constitutione Diui Pij Anto. [2] † soleret ex eo numerari, ex quo quid ad fiscum pertinere potuit.

¶ Causæ autem, [e] quæ statim [f] motæ sunt, [g] & tractæ vltra vigesimum annum, differri possunt, & post vigesimum annum. [h] Illæ quoque causæ, quæ à priore nuntiatore prodita [i] dicantur, etiam post tempora, [k] quibus præscribi diximus, fisco nuntiari possunt.

Idem lib. 2. de iure fisci.

LEX II.

EX quibusdam [l] causis delationes [m] suscipientium fama non læditur: veluti eorum, qui non præmij consequendi, item eorum, qui vlciscendi gratia aduersarium suum deferunt, vel ꝙ nomine Reipublicæ [n] suæ quis exequitur [o] causam. [3] † & hoc ita obseruari, pluriſariam [p] principalibus constitutionib. præcipitur.

¶ Diuus * Adrianus Flauio Arriano in hæc ¶ verba rescripsit. Quin [r] ei, qui instrumenta ad causam fisci pertinentia cum possit exhibere, non exhibeat, nocere debeat: si verum aliter nõ inuenitur, & [4] † ea subtracta esse credãtur, quæ nocitura causæ eius fuerint, dubitandum [5] † non est: sed nec aliàs dubitari oportet, quin non in aliam rem nocere debeant, quàm in eã, in quam [6] † desiderata sunt.

Licèt in causis ciuilib. quãdoque quis compellatur edere instrumenta: tamen hoc locũ non habet in causis criminalibus. Bar.

¶ Item Diui fratres ad libellum Cornelij Rufi rescripserunt, toties edenda esse instrumenta, [s] quoties de iure capiendi, [t] vel de iure dominij, vel de alia simili 7 † re [u] nummaria quæratur: non si de capitali causa agatur. [x]

Secundò dicit, in quibus casibus fiscus habens causam cũ vno, possit petere ab alio sibi exhiberi instrumenta spectantia ad hanc causam.

¶ *Senatus.*] Deferre cępi quędã bona possessa à Titio in fiscũ: tandẽ iudex fecit me citari. vt procederem in hac causa: nec veni coràm iudice: & ét Titius citatus nõ venit. dſ. ꝙ ego & mei fideiussores tenemur fisco ad oẽ damnũ, quod ex hoc habet. Itẽ Titius debet absolui ab ista delatione: & apponi dẽt causa quare absoluitur, ſ. ob culpam & cessa. delatoris. eadẽ pœna imponitur. et. q mandauerat mihi, vt deferrem bona illa in fiscum: & ob hoc cogor mandatorem nominare.

¶ *Imperator.*] Prohibetur seruus deferre aliquid contra dominum suum. Itẽ libertus prohibetur mandare aliquid deferẽdũ ꝫ patronum suũ.

¶ *Compara.*] Dic casum vt in gl. quæ incipit, quidam Titij &c. Fran. Accursius.

] *Ex quibusdam.*] Cõstrue fama suscipientium delationes, non læditur ex quibusdã. &c. i. delatores non infamantur. subaud. licèt non probant. regulariter ergo delator non probans infamatur: vt hic & C. de delat. l. ex varia. sed hoc fallit. quãdo non sperat præmium forte à fisco: vt inf. eo. l. edicto. vel à delato vt desistat. Item & fallit in eo, qui vlciscendi &c. vt subijcit: quia forte alius eum defert, vnde ipse delatus suum defert delatorem ex alia causa. ad quod sup. de bon. lib. l. qui cum. ſ. si libertus. & C. de meta. l. deuotum. sed in hoc est arg. contra supra. ad legem Aquil. l. scientiam. §. pen. sed hic ciuiliter coram iudice. ibi facto volebat se vlcisci.

m *Delationes*] id est, qui suscipiunt vt defendat.

n *Reipublicæ*] pro hæreditate, puta. Decurionum & similiũs vt C. de hæred. Decur. per totum. alias non. vt C. de bon. vac. l. 1. idem in eo, qui defert causam sibi cum fisco communem: vt inf. eo. l. deferre. §. sed & communem.

o *Exequitur*] non pro præmio. Accursius.

p *Pluriſariam.*] i. pluribus similibus modis: vt in epistola Pauli. Multifariam. & facit ſ. eo. l. fiscus in quæstione. & l. delator. vel dic. pluriſariam. id est, constitutionibus multis.

q *In hac*] scilicet, quod ea &c. Accursius.

r *Quin*] pro, vt.

ſ *Esse instrumenta*] fisco.

t *Capiendi.*] i. vsucapiendi, vel. i. acquirendi: vt quia habet instrumentum, quod fiscus emit, vel alio modo dominium acquisiuit, vt per testũ. & quod dicit, nummaria. puta. de mutuo. Alij ponũt exemplũ per leg. C. ad legẽ Iul. peculat. l. 1.

u *Similis*] subaudi, scilicet, vel abundat. rc.

x *Agatur*] imo videtur ꝙ etiam in capitali: vt C. de eden.

dũm petebat fiscus à Titio rei ven. & petebat fiscus à Sẽpronio exhiberi quædã instrumenta, quæ rebat ad hãc causam spectare, qui Sempronius non exhibet: dſ. ꝙ præsumitur Sempronĩ subtraxisse ea instrumenta, quæ sunt nocitura huic causæ fisci, nõ alijs eius causis præsumitur nocere.

*Lu. Ro. 1 suis sing. fol. 2. sin. 301. dicit hic eẽ casum sing. de hoc ꝙ licèt confesso in vno iudicio facta ꝑiudicet i alio: hoc est verũ i confessione vera: secus in ficta. Bolo.

3 † Amasãto. P. P.

2 † P. Fl. Diui Titi.

3 † P. Fl. causas al. suas quis exequitur causas.

*De testi. huiꝰ §. vi. Io. de Vicomercato in l. 2. post gl. C. de eden. nu. 46. & 48. & ibidem per Gozad. n. 15.

4 † In P. F. decst. &.

5 † P. F. dubitatum.

6 † P. F. in eam. quę.

7 † P. F. vt de alia cũ simili, re nummaria, &c.

l.is apud.quæ est contra. Sol.primus iudex.qui tulit sniam. vel iudex appel.indifferenter acta publica ciuilia.vel criminalia iure cõi exhibere cogitur:vt C.vt lite pẽd.l.supplicare,& ita loquitur lex Cod.sed alia instrã non cogitur in cã criminali.sed in ciuili:vt hic.& ſ.de eden.l.ne quisquã.nã nec cogitur acti. ad exhibẽdũ pro instrumentis in criminalibus actionibus fortè nec actio.in factum: qa pecuniariter non interest. vt ſ.ad exhib.l.si liber.si ñ fiscus essent, est certũ q̃ potest inẽdere rei ven. Vel dic, in cã pecuniaria tm̃ hoc ipso q̃ quis ei non interpellatus non exhibet fisco instrã ei necessaria, patitur pœnam, quia creditur, eũ instrã ei subtraxisse:& ita furti conuenitur. sed in cã criminali, quã fiscus mihi moueat:fecerã non patior pœnã hoc ipso q̃ nõ exhibeo: possum ñ arctari, vt exhibeã vt ibi.põt & hæc regula intelligi in cõuẽto a fisco vt in pecuniaria cã fiscalẽ q̃ licèt sit reus, exhibet ñ ſſi iud actori instia ad eũ pinẽtia:vt ſ.de eden.l.ne q̃squã.sec' in criminali.sed q̃libet alius, q̃ non est conuentus, acta ciuilia & criminalia exhibere tenetur:vt ibi Az.vel ibi in rationibus hic in instrumẽtis. Vel hic quidã tertius hẽbat: ibi aduersarius, prima & secũda placẽt.

1† Defendi.F.F. 2† P.Fl. idẽ esset, quã si delatus.&c.

Primò loquitur quando delator, & possessor est contumax. Secundò, quando delator tantum. secunda ibi, quoties tamen. In prima parte fit absolutio ab instantia iudicij: in secunda ab impetitione. Bar.

¶ Senatus censuit, vt si neque delator neque possessor tribus [a] edictis euocati affuerint, delatoris quidem fideiussores teneantur, [b] & ei postea publicam causam defendendi [1†] ius adimatur: [c] possessoris autem ius idem sit, quod foret, si [2†] delatus omninò non esset. [d]

¶ Quoties tamen delator accise iussus, cessat, nec hoc fraude possessoris factum esse probabitur, Diuus Hadrianus rescripsit, secundum possessorem pronuntiari oportere, ita vt sententia comprehendatur etiã delatores edicto id comprehendisse. [e]

¶ Diuus Pius Cæcilio Maximo rescripsit, constitutionem patris sui, qua compelleretur [f] delator edere mandatorem, ac nisi edidisset, vt in vincula deduceretur, eò pertinere, nõ vt delator pœnæ 3† subduceretur, [g] si mandatorem haberet: sed vt mandator quoque perinde ac si ipse detulisset, puniretur. [h]

¶ Imperator noster Seuerus Augustus constituit, ne serui delatores dominorum audiantur, sed vt pœna coerceantur. [i] libertos quoque causæ mandatores cõtra patronos, à Præsidibus prouinciarum pœna 4† plectendos. [k]

¶ Complura [l] sunt rescripta principalia, quibus cauetur non obesse errorem cuiquã, quòd ignarus 5† iuris sui ipse se detulerit. sed extat eorundem Principum rescriptum, ex quo videtur posse defendi, ita demum non nocere cuiquam se detulisse, si ea persona [m] sit, quæ ignorare propter rusticitatem, [*] vel propter sexum fœmineũ ius suum possit. [n]

Idem lib.3.de iure fisci.

LEX III.

NOn intelligitur fraudem

a *Trahat*] qui ter citatus habetur pro confesso: vt inf.eo.l.Senatus.§.Senatus.& l.Arrianus.

b *Teneantur*] in summam petitam: vt ſ.eo l.Senatus.§.Senatus.vel ad damnum: vt C.de lit contest.auth.libellum.

c *Adimatur*] sic C qui accus.non pos. l.si ea, & de iudic.l. in peremptorio. & C.de procur.l.cum.

d *Omnino non esset*] quia absoluitur:vt d.§.Senatus.& ſ.ex.

e *Ita comprehendisse*] debet in sententia dici qualiter delatores vocauit per edicta.& cõstitue sic.Sententia.s.absoluto ita ẽt delatores cõprehẽdisse, i fecisse.id scilicet.vt absolue retur possessor:fe.erunt:dico.edicto, i.per edictũ quo fuerũt citati.i.propter contumaciam.quæ colligitur pp illam citationem ternã:vt ſ.de re iudic.l.contumacia.§.1.& no.hic duo arg.primum.q̃ etiã absente actore absente contrahatur etiamo dicit:quod dicit vt ſ.l.Senatus.§.Senatus. Item q̃ in sententia continetur causa absolutionis.vt nõ obstet al j exceptio rei iudicatæ vt sup.l.1.in fi.& ad hoc C.de iud.l.properandum.§.illo.

f *Compelleretur*] ad hoc ſ.ad Syll.l.& si census fi. percussit. & l.prius.sed contra.ſ.de eden.l.si quis.§.rationem.vbi nõ compellitur edere vnum mandatum.Sed ibi ideo:quia nõ erat liber rationum.sed rationis.Præterea hic mandatorem edit.ibi mandatum: i.scripturã mandati non edit. Accurſ.

g *Subduceretur*] i.euaderet: quæ pœna est ſ.d Senatus.& ſ.eo l.Senatus.& Diuus.& facit ſ.de vi & vi arma.l.1.§.quoties.& ſ.e.l.de eo. & l.non tantum. & l Senatus.§.1. & C.de accus.l.non ideo.& ſ.ad Turpil.l.1.§.incidit. Item hoc fallit C.de dila.l.2.sed ibi procu.fisci suppositus delatorem. Item arg contra.C.de fur.l.ciuile. & C.de fal.l.maiorem.

h *Puniretur*] vt inf eo l.Senatus.§.1.

i *Coercentur*] Seuerissimo etiam si probentur vt C.de delat. l.fina.lib.10.

k *Plectendos*] scilicet constituit Imperator. ad quod sup.de fal.l.Diuus.§.pe.& die pœna.scilicet.metallis:vt ſ.de offic. Præfec.vrb.l.1.§.cum patronus.& ad hoc C.qui accus.non poss.l pen & l.fi.& sup.de accus.l.hi tamen.§.1.

l *Complura*] quidam Titij filius ex Berra, quam reiecerat vir,& tenebat Seiam pro vxore, institutus ab illo Titio detulit se errans in facto:qa nesciebat matrẽ esse vxorem verã.nec ob. qã dicit matris: qa ignorabat factũ,& q cõsequẽs ius. Vel dic, q̃ in iure:quia credebat posse reijci vxorẽ vnã,& accipi aliã: vel desinere esse vxorem eo ipso q̃ nõ cohabitabat cum viro: qã nõ nocet: vt ſ.de do.inter vir. & vxo. l.cum hic status. §.si mulier, licèt ergo si vera esset professio, haberet dimidiã tãtũ: nunc totũ hẽbit: quia est legitimus.& potuit instituí. & facit ſ.eo.l.edicto. §.fin *Si ea persona*] his p̃sonis exceptatis nõ nocet error facti vel iuris ẽt in hoc vt mobret se dignã: vt ſ. de p̃b.l.cũ de indebito. §.1 sed alijs noceret: vt à ſ.tio sẽsu hic colligitur. & sic est ſ. ſ. eo.l.edicto. §.fin sed die illam secundum istam loqui in personis exceptis. vel die etiam in alijs:& nocet ei, vt hic, quo ad onus probandi se dignã.s.error facti: quo probato, non nocet: vt ibi. In errore iuris non põt contra probari:vt sup.de confes.l.nõ fatetur. nisi dicas illam habere locum, quando in iure.& præsente aduersario qui non fuit hic præsumpsit.& hic potest contra probari. Alij dicunt facti errorem simpliciter neminí nocere. sed iuris sic alijs: sed personis exceptis non. & sic hic de errore iuris: in l.edicto.de errore facti. Accurſius.

1† P.Fl. pœna.

2† P. Fl. ignotus.

* Al. in textu hẽ tertiũ mẽbrũ.s.vel ꝓp paupertatẽ. sed qa in nullo exẽplarium scriptorũ quę mihi q̃dẽ videre contigit, legiũ expũgendũ putauimus (similiter quia nusquã in iure ciuili memini paupertate ignoscãtiã excusari.

n *Possit*] vel etiam propter ætatem.vt inf.de reg.iur.l.ferè in omnibus. item facit sup de adult. l si adulterium cum incestu.§.fratres.& inf.ad munic.l.libertus.§.error. & sup. de eden.l.2. §.fin.& C.de iu. & fac.ignor.l.fina.& supra.ad Syllanianum.l.si quis in graui. §.si quis ignorans. & C.qui admit.ad bon.poss.possunt l.pen.sed argu.contra. C.de ius vocã.2 Accurſius.

Ne intelligatur.] CASVS. Instituí quendam capacem hæredem:& eũ palam rogauí vt talem meum fundũ det Titio.qui erat non capax.nõ punitur hic hæres.sed si in eodem testamento dixi postea.de eo quod te rogaui:ego vt compleas. Iuli.dixit.hunc hæredem perdere hæreditatem. sed malè dixit:& hoc subijcit infra ibi.ideoque &c.postea dicit, quando quis dicatur in fraudem legis fidem accommodare. subsequenter dicit: hæres rogatus est tacitè dare centum cuidam non capaci: deinde illud idem, & eidem palam est rogatus dare. præualet quod palam dictum est: vt sic non videatur contra l.fidem accommodare. Postea dicit, grauatus est hæres dare centum cuidam non capaci, qui factus est postea capax tempore mortis testatoris, vel econtra.dicitur eatum spectandum: vt si tempore mortis testatoris sit capax legatarius, habeat legatum: aliàs non. Quid autem sit de pœna imponenda hæredi vel non: dic vt in glo hic posita.quæ incipit.si eroque tempore &c. Subsequenter dicit, qualiter ostendatur tacitum fideicommissum.

missum. Vltimò dicit, quoties bona auferuntur hæredi ob hoc, q̃ tacitam fidem accõmodauerat de dando legato cuidam non capaci: & sic hæc bona ad fiscum pertinent: fiscus tenetur soluere omnia, quæ vtiliter in testõ sunt relicta.

¶ *Diui fratres.*] Cum procurator vendit rem fiscalem, debet eam vendere iusto pretio, & dicit, qd sit iustum.

¶ *Cum quinquennium*] Conduxisti prædium à fisco vsque ad quinquennium: & pro te fideiussi. nunc finito tp̃: p̃dicto remanes in eadẽ cõduc. dr̃, q̃ nõ teneor pro futuro tpe. Item nec ipse cõductor cogitur reconducere finito tẽpore.

¶ *Si pos esseri.*] Fiscus succedit posteriori creditori Titij, dr̃ q̃ fiscus vti debet eodem iure, quo priuatus vteretur si viueret. Secundo dicit, fiscus habet debitorem, nõ potest cõuenire debitorem debitoris, nisi in casibus, quos ponit in litera. & eos dic, vt in glo. quæ incipit, quia non soluendo &c.

3 † Sic in P.Fl. Sed Duare. id p̃standũ.

¶ *Diuus.*] Hæreditate delata ad fiscum, quidam, qui dr̃ seruus illius hæred. petit se in libertatẽ. dicitur, q̃ in hac causa debent esse præsentes illi, q̃ sunt consueti agere causam fisci: & sententia lata contra fiscum absente fisci aduocato, non tenet.

¶ *Si in loco.*] Si in loco fiscali, vel alio in litera numerato inueniatur thesaurus, medietas fisco debetur. Idem si in Cęsaris fundo: & qui inuenit in prædictis casib. thesaurũ, dẽt deferre: aliàs nõ. si aũt qui inuenit thesaurum in loco fisci, non detulit partem fisco, imò celauit totũ thesaurũ inuentum: cum alio tantundem cogitur fisco soluere. Fran. Acc.

a *Legi*] indefinitè dicit, vt ff. de pę. l. sanctio legum. sunt. n. multæ leges, quæ prohibẽt relinqui alicui: vt no. ff. eo. l. 1. in prin. & quod dicit palam, cautè dicit, si q̃ intelligi possit: vt ff. de testa. l. hæredes. Sed est cõtra. ff. de probat. l. qui testm. Sol. hic quo ad rogatũ qui est capax: ibi, quò ad nõ capacẽ legatarium: qui ergo palam rogatur, non pòt non audire: & ita non punitur & si forte dicat, bene faciã. sed si tacitè, tũc delinquit, vt subijcit: & punitur vt perdat Fal. & non capax perdat dodrantem: siue sit hæreditas, siue res singularis, vel quantitas: & datur fisco vt ff. de vsur. l. cũ quidam. §. in tacito & de ijs quib. vt indig. l. hæres. & l. eum qui. & ff. de pet. hær. l. prædonis & C. ad leg. Fal. l. ẽt. nisi rogatus erat in testate rogantis, vt filius: vt ff. de ijs quib. vt indi l. in fraud. §. fi. Et idem in seruo: vt ff. ad le. Fal. l. si tacitũ. & sic ista excusant togatum: s. quia palã, vel quia filius, vel quia seruus. Item habet locum prædicta pœna, si vtroque tempore fuit non capax. s. tempore mortis & tempore testamenti. Si aũt altero eorum fuit capax: cessat pœna. Sed an valeat relictũ, dices statim infra. §. quæri autẽ. Item hæres aliquando perdit quartam. & ifi fideicom. habet dodrãtẽ: quia est capax, sed hæres indignus. vt sup. ad Treb. l. Marcellus. in fi. Accur.

b *Terij*] in hoc testamento: & ita palam, petierat enim vt daret decem, vel fundum certum Titio, qui erat nõ capax. & sic non est contra. ff. eo. l. ita fidei. vbi erat scriptum fundus in testõ. & dicit hæc verba, quæ hic: quia fundi appellatio est incerta: vt ibi dicitur: & ita pòt esse in testõ. & esse certum, vel incertum relictum. & secundũ hoc, malè dixit Iul. hic statim: & ideo corrigitur, ideoq. &c. Vel dic, q̃ allegando dixit. Quod aũt in medio interferit, quęri aũt &c. interpositio est sed R[illegible]r dixit, quod à vobis petij &c. qd est tacitũ. & sic hæredes patiuntur pœnam, quã dixi s. proxi, responso. & secundum hoc, Iuli. bene dixit: & id, quòd dixit, ideoq; &c. exponit, & supplet ita, nisi persona cui prædictis verbis prospiciebat, sit talis vt eius iudicio ex testõ eius prohibeatur accipere. Item ex prædictis no. aliquid posse fieri palam, & non puniri, & non clam, scilicet posse fieri: vt sup. de ritu nupti. l. fin & de admin. tut. l. non existimo. & supra. de auth. tut. l. pupillus. §. pupillus.

Inspicitur id, quod prodest: non id, quod nocet. Bar.

¶ Si quis palam rogatus, h & tacitè i esset, agitabatur quid magis prævaleret: & vtrum idipsum noceret, quòd tacitè rogatus esset, an prodesset, q̃ palam petitũ esset. Diuus 2 † Adrianus rescripsit in eo, qd cuiusq; fidei palam commissum est, non esse existimandum, fidem suam in fraudem legis accommodasse. k

¶ Quando autem fraus interposita l videatur, agendum est: m id est, vtrum exitus spectari debeat, 3 † an consilium: fortè si tunc cum tacitè fideicommittebatur, non capiebat n is, cui restitui iubebatur: mortis verò tempore capere poterat: vel contra. Et placuit exitum o esse spectandum. P

c *Iulianus respondit*] vel dic, malè, vel allegando: vt modo no.

d *Rogaretur*] apertè & clarè. si vero obscurè rogaretur ẽt in testamento, cõtra est, s. vt videatur fieri fraus legi: vt inf. eo. l. ita. & ad hoc ff. de ijs, quib. vt indig. l. in fraudẽ. & ff. eo. §. tacita. & ff. de leg. 1. l. in tacitis.

2 † et Diuus P.F.

e *Obligarit*] vel etiã pollicitus est: vt supra de ijs, quib. vt indig. l. in fraudem.

f *Non potest*] secus si poterat: vt C. de dela. l. 1. vel expone vt ibi secundum Rog.

3 † P.F. deberet.

g *Ex supradictis.*] i. quæstione facta: vel expone, vt dixi secundum R. nisi persona &c. Accursius.

h *Si quis palam rogatus*] scilicet primò.

i *Tacitè*] s. postea.

k *Accommodasse*] eligendum est bonum, & fugiendum malũ: vt in Auth. quib mod. nam. effic. fui. in prin. & ad hoc sup. de condit. & demonstr. l. si quis. & de admin. tut. l. si pupillus. & ad Macedon. l. sed Iulia. §. item si duos. & C. mãd. l. fin & de Sena. l. emancipatum. in fin. Sed argumen. contra, supra. nau. cau. l fin. §. sed & si quis sit naura. & quibus ex cau. in possess. eatur. l. Fulcinius. §. quod ergo. & ad Syllanianum. l. si quis in graui. §. fin.

l *Interposita*] & tacitè rogato hærede. Accursius.

m *Ac dicendum est*] id est, videndum est.

n *Non capiebat*] quo casu palam relictum esset pro non scripto: vt supra. de ijs quib. vt indig. l. si in metallum. & l. seq. & C. de caduc. toll. l. 1. §. ea autem.

o *Exitum*] id est, tempus mortis. Accursius.

p *Spectandum*] si vtroq. tempore, scilicet testamenti & mortis fuit non capax, non valeret relictum: & habet locũ pœna, quam dixit in princ. Item contra, si vtroq. tempore capax fit, valet relictũ. & cessat pœna. si verò altero sit capax, altero non, cessat pœna. sed an valeat relictum? & si quidẽ tempore testamenti fuit capax, non peccauit hæres, si etiam tacitè se adstrinxit: nisi in futurum casum fidem accommodauerit: vt & si legibus capere prohiberi poterit, restituat: & tunc remanet apud hæredem: vt sup de ijs, qui. vt indig. l. in fraudem. §. 1. hoc ergo casu inspicitur exitus vt non debeatur, vt hic dicit: vel econtra: non autem vt pœna habeat locum. si autem econtra tempore testamenti fuit nõ capax, sed tempore mortis capax, hic peccauit hæres: sed tamẽ de benignitate patitur ei inspecto exitu vt cesset pœna: rõ autem debeatur relictum: vt Inst. de hæred. qual. & diffe. §. in extraneis. & sup. de ijs, quib. vt indig. l. fi. §. 1. & sic exitus diuersimodè accipitur alio, & alio casu. Alij dicunt, & benè hoc casu valere relictum. ad quod sup. de le. præst. l. interuenit. & Inst. de hæred. qual. & differ. intelligunt in hærede non capace. & facit ad tex. sup. de fund. l. si quis vxori. §. neq; verbo. & inf. de verb. signific. l. sæpe. in fi & sup. quod quisque iur. l. 1. §. ait Prætor. & §. fin. & sup ne quid in flu. publ. l. 1. & sup. de iniu. l. item apud Labronem. §. abduxisse. & de fideicom. libe. l. generaliter. §. si libero. & de minori. l. 3. §. 1. & ad Macedo. l. si filius. in fi. & l. seq. Accursius.

Exitus diuersimodè accipitur.

¶ Tacita autem fideicommissa frequenter sic deteguntur, [a] si proferatur chirographũ, [b] quo [c] se cauisset is, cuius fides eligitur, quod ad eum ex bonis defuncti peruenerit, restituturũ. [d] Sed & alijs probationibus [e] manifestissimis idem fit. [f] Cum ex causa taciti fideicommissi bona ad fiscum pertinent, & omnia, quæ in testamento vtiliter data sunt, valent. & ita Diuus Pius rescripsit.

¶ Diui fratres rescripserunt in vẽditionibus fiscalibus fidem & diligẽtiam a procuratore [h] exigendam, & iusta pretia nõ ex præterita emptione, sed ex præsenti [i] æstimatione constitui. Sicut enim diligenti [k] cultura pretia prædiorum ampliantur: ita si negligentius habita sint, minui ea necesse est.

Finito tempore locationis, soluitur contractus ipsius locationis. h.d.

¶ Cum quinquennium in quo quis pro publico conductore se obligauit, excessit, sequentis temporis nomine non tenetur. [l] idque principalibus rescriptis exprimitur. Diuo [m] etiam Adrianus in hæc verba rescripsit, Valde inhumanus mos est iste, quo retinentur conductores [n] vectigalium publicorum, & agrorum, si tãtidem locari non possunt. [o] Nam & facilius inuenientur conductores, si sciuerint [p] fo-

a *Deteguntur*] id est, manifestantur. Accursius.
b *Chirographum*] manu priuati factum.
c *Quo*] scilicet, chirographo.
d *Restituturum*] scilicet, non capaci: vt sup. l. quæri autem. plenè no. Accursius.
e *Probationibus*] vt p confessionem rogati.
f *Fit*] i. manifestant tacita fideicõmissa. A.
g *Pertinent*] quidam notant hic, quòd ex quacunque causa bona debitoris mei veniant ad alium possessorem, conuenio eum qui sit hæres tenet hoc quod est hic, & sup. ad Syl. l. cũ fisco. & sup. tolu. matrimo. l. si marito publico. & C. ad l. Falcid. l. 1. & ff. eo. l. dicitur & ff. de ijs quib. vt indig. l. cũ quidã. & l. cum tabulis. & ff. ad Treb. l. Marcellus. §. fin. & de fideicommiss. lib. l. Imperator. §. fi. & de le. 1. l. si seruus plurium. §. 1. & in Lombarda, de ijs qui a pa. vel à te. l. si quacunque. & g aliàs leges, quæ aliæ magis dicunt contra. supra, scilicet, de iure dot. l. mulier. & quæ in frau. cred. l. omnes. §. Lucius & de vsufr. leg. l. fin. & de hæred. ven. l. 2. §. fi. & de pecul. le. l. si peculium. §. pe. & superiores in fisco loquuntur, qui quasi personam hæredis sibi assumit suo priuilegio: vt C. ad leg. Iul. de vi. l. 2.
h *Procuratore*] aliàs negligens in simplũ, fraudans in duplum ipse non hæres teneatur, vt hic, & inf. de admi re. ad ciu pert. § p. fi. item rescripserunt. Accursius.
i *Ex præsenti*] ad hoc C. de rescin. ven. l. ad rescindendam. Sed arg. contra. sup. de iur. l. iniuriatum æstimatio. Accursius.
k *Sicut enim diligenti*] sic ff. de orig. iur. l. 2. §. post originem.
l *Non tenetur*] scilicet fideiussor: vt C. loc. l. si cum Hermes. nec alterius pignus: vt sup. loc. l. item quæritur. §. fin. & facit inf. eo. tit. l. qui fideiussor.
m *Diuo*] aliàs §. aliàs non.
n *Vectigalium*] sup. de publ. l. eotem. §. fi. contra. Sol. vt ibi.
o *Non patiuntur*] scilicet, alijs.
p *Vt sciuerint*] si hoc cõtingeret, vt si &c. vel illi, qui sunt facilius, i. facilioribus pactis & conuentionibus.
q *Is fundus*] variatio hæredis nõ variat ius: vt sup. de edẽ. l. quædam. §. 1 & de re. eo. l. magis. §. si pupillus. & ff. de Dec. l. Decurio qui. & ff. de vsur. l. cum quidã. §. fiscus. & de iud. l. hæres. & C. de e. caic. pig. non de. l. 1. & inf. eo l. fiscus. Acc.
r *Defecerint*] quia sunt non soluendo. tunc enim conditione ex lege, vel illa vtili, quam debitor idemque creditor habet dicitur actam exigere: vt C. quando fiscus vel priua. lege. nõ prius. & de cond. ex lege. l. 1. Item eodem modo agit in proximo casu, quando ex pecunia fisci factus fuit hic secũdus debitor. In tertio dic q̃ agit fiscus ex cõtractu fiscali prius, scilicet condemnato debitore. & sic offic. iud. vt C. quando fiscus vel priua. l. si debitum. in fi. & hoc in prædictis tribus casib. si fatetur: aliàs dic vt no. C. quando fis. vel priua. l. 2. Item ad quartum quando esset delegatus fisco: vt C. de noua l. 1. & sic apparet, q̃ duo primi sũt speciales. Tertius est de iure cõi. Sed Azo. & H. dicunt etiam tertium specialem: & sic debitore cõdemnato, sed si ita posset semper fiscus: ad quid prædiceret hoc qũ esset non soluendo, vel quando ex pecunia fisci &c.
s *Proclamat is*] quis sit iudex in tali casu, dic ar. C. vbi cau. fiatus. l. pen. Accursius.
t *Restituuntur*.] i. ex integro cognoscitur, nil valere quod actũ est: vt inf. eod. l. si fiscus. & arg. C. in quib. cau. in integ. restitut. non est ne. l. pe & qui satisd. cog. l. d die. §. si seruus. & ff. de adult. l. si maritus. §. fi. secus vbi prætextu falsi. qa tunc per in integ. resti. vi ff. de te iudic. l. Diuus. Sed an sit idẽ in alijs causis fisci? videtur quod non, per hoc quod dicit, & huiusmodi &c. & per l. illã ff. l. si fiscus. licèt plures aliæ dicãt aduocatum eius debere adesse: vt C. de aduoca. fis. l. fi. & si aduersus fis. l. 2. & de delato. l. oẽs. lib. x. non ita dicunt si contra fiat, q̃ non valeat sententia: sed satis puto esse idem. ad quid enim exigeretur adesse si absentia nihil noceret? Itẽ per hoc quia in priuato dicitur secus: vt C. de postul. l. velamento. Item hæc vera sunt, si cõtra fiscum pronũtietur: secus si pro eo: vt arg. C. de procur. lege non eo. & sup. de arbit. l. pupillus. & de re iud. l. acta. §. fi. & sunt similia vbi pro eo valet, sed contra nõ valet: vt sup. de inoffic. testa. l. posthumus. §. si quis ex his. & de adult. l. denuntiasse. §. fin. Quod dixi in aduocato, idẽ in procuratore: cum & ipse aduocatus dici possit: & è contra.
u *Vendicaretur*] in eo quod dicit religiosus, est contra Instit. de rer. diu. §. thesauros. vbi dicit totum inuentori cedere. Solu. ibi Adrianus fuit secutus naturalem æquitatem: hic Diui fratres ciuilem authoritatem, & publicam vtilitatem, cuius ratione quandoq; derogatur æquitati communi. Vel (quod in idem recidit) hic loquitur de iure ciui. nam licèt sacra, & religiosa sint in bonis Dei, tamen quodammodo & in bonis Imperatoris per constitutionẽ hominum sunt. & hic præiudicatur iuri naturali per iu[illegible]ile: sicut & in vsucap. secundum Ioan. vt sup. de vsucap. [illegible]. & inf. de reg. iur.

¶ Si posteriori creditori fiscus successerit, eo iure vtitur, quo is vsurus [q] erat, cui successit.

Tres ponit casus, in quibus fiscus potest conuenire debitorem sui debitoris: quos vide per te.

¶ Multa principalia sunt rescripta, quibus cauetur, non aliter fiscum debitorum suorum debitores conueniri, nisi principales debitores defecerint, [r] vel ex ratione fisci nomina facta liquidò approbentur, [s] † vel ex contractu fiscali debitores conueniãtur.

¶ Diuus Adrianus Flauio Proculo rescripsit, cum in libertatem proclamat is, [t] [2] † qui ex bonis ad fiscum pertinentibus esse dicitur, iudicium dari præsentibus & agẽtibus etiam ijs, qui negotijs fisci solent interuenire. Et huiusmodi liberales causæ, si nõ interueniente fisci aduocato decisæ sunt, in integrum restituuntur. [t]

Ponit casus, in quibus thesaurus inuentus partim pertinet ad fiscum, partim ad inuentorem.

¶ Si in locis fiscalibus vel publicis, religiosisve, * aut in monumentis thesauri reperti fuerint, Diui fratres constituerunt, vt media [3] † pars ex his fisco vendicaretur. [u]

g *Pertinent*] quidam notant hic, quòd ex quacunque causa bona debitoris mei veniant ad alium possessorem, conuenio eum qui sit hæres tenet hoc quod est hic, & sup. ad Syl. l. cũ fisco. & sup. tolu. matrimo. l. si marito publico. & C. ad l. Falcid. l. 1. & ff. eo. l. dicitur & ff. de ijs quib. vt indig. l. cũ quidã. & l. cum tabulis. & ff. ad Treb. l. Marcellus. §. fin. & de fideicommiss. lib. l. Imperator. §. fi. & de le. 1. l. si seruus plurium. §. 1. & in Lombarda, de ijs qui a pa. vel à te. l. si quacunque. & g aliàs leges, quæ aliæ magis dicunt contra. supra, scilicet, de iure dot. l. mulier. & quæ in frau. cred. l. omnes. §. Lucius & de vsufr. leg. l. fin. & de hæred. ven. l. 2. §. fi. & de pecul. le. l. si peculium. §. pe. & superiores in fisco loquuntur, qui quasi personam hæredis sibi assumit suo priuilegio: vt C. ad leg. Iul. de vi. l. 2.

† F. Fl. probetur.

† In F. P. deest.

* Vide in hũc locũ Alci. lib. 7. Paret. cap. 1. & Aug. lit. Emẽd. c. 3 aduert. eos, q̃ legendũ putant, nõ ẽt religiosi.

† P. F. vt dimidia. Procurator aduocatus dici potest.

Ius

Item, si in Cæsaris possessione repertus fuerit, dimidiam æquè partẽ fisco vendicari. [a] ¶ Deferre [b] autem se nemo cogitur, qui thesaurum [1] † inuenerit, nisi ex eo thesauro pars fisco debeatur. [c] Qui autem in loco fisci thesaurũ inuenerit, & [2] † partem ad fiscũ pertinentem suppresserit, totum [d] cum altero tanto cogitur soluere.

Vlpianus lib. 6. ad Edictum.

LEX IIII.

IN fisci causis pacti cum delatoribus, [e] pro confessis [f] habentur, & si modò [h] pretiũ, vel [i] modicum [k] dederunt.

Idem lib. 16. ad Edictum.

LEX V.

SI Procurator [3] † Cæsaris rem aliquam vendiderit, quamuis duplum, vel triplum pro euictione promiserit, tamen fiscus [l] simplum præstabit.

¶ Si ab eo, cui ius distrahendi res fisci datum est, [m] fuerit distractum, quod fisci fuit, [4] † statim fit emptoris, [n] pretio tamen soluto. [o]

Idem lib. 63. ad Edictum.

LEX VI.

FIscus cum in priuati ius succedit, priuati iure pro anterioribus suæ successionis temporibus [5] † vtitur. ¶ Cæterùm, postea quàm successit, habebit priuilegium [q] suũ. Sed vtrum statim atque cœperit ad eum pertinere nomen, [r] an verò postea quàm connenit [s] debitorem: an postea quam relatum est inter nomina [t] debitorum, quæritur. Et quidem vsuras exinde petit fiscales, [u] etsi breuiores debeãtur, ex quo conuenit [x] certum debitorem, & confitentem. At in priuilegio variè [y] relatum est. puto tamen exinde priuilegio [z] esse locum, ex quo inter nomina debitorum relatum nomen est.

¶ Quodcunq; priuilegiũ [6] † fisco competit, hoc idem, & Cæsaris ratio habere solet, [a] & Augustæ.

Idem lib. 54. ad Edictum.

LEX VII.

SI fiscus alicui statu controuersiam faciat, fisci aduocatus adesse debet. Quare si sine fisci aduocato pronuntiatum sit, Diuus Marcus rescripsit, nihil esse actum, & ideo ex integro cognosci oportere. [b]

Modestinus lib. 5. Regul.

LEX VIII.

BOnorum fisco vendicatorum [c] actores [d] euendari à procuratoribus [e] non possunt: & si distrahantur, irritam fieri venditionem rescriptum est.

a *Vendicari*] scilicet, iure dominij.
b *Deferre*] alias. f. & alias non est.
c *Debeatur*] quod quando sit sup. proxi. dixi.
d *Totum*] perdit ergo partem suam, & iterum quantum est totum: & est mirabilis pœna f. simpli, & dimidiæ simpli, vel verius in triplo, quia in dimidia fisci tantùm deliquit: nec de fetre poterit cũ iam in pœnam incidit.

IN fisci] CASVS. Cum quandã hæredi, à te possessam in fiscum deferrem; dedisti mihi aliqd pretium: vt desisterẽ, dicitur quod pro cõfesso haberis. Fran.

e *Delatoribus*] vt occ fisarent. Accur.
f *Pro confessis*] illi delati.
g *Habentur*] & ideo tantùm dant, vt cõmicti: vt ff. l. Adrian⁹, in fi. & insuper quingentos solidos: vt ff. l. Imperat. Verus Acc.
h *Si modò*] nõ aliter fm Ioan. vi sup. ad l. Iu. de vi publ. l. q ctu. §. qui vacantẽ 2. respon. & secundum hoc intellige sup. de diuer. & tẽp. præscr. intra 2. respon. & facit sup. de insa. quoniã. & l. furti. §. pat⁹, & ff. eo. l. eius qui. & sup. de præua. l. fi.
i *Vel*] pro saltem.
k *Modicum*] ad hoc supra. de ædil. edict. l. si quid, in fi. & de dam. infect. l. si proprietarius. in fi. Accur.

SI procurator] CASVS. Procurator Cæsaris vendidit quandam rem: & duplum, vel triplũ pro euictione promisit, licèt euincatur res emptori; fiscus tamen simplũ præstabit. Secundo dicitt procurator fisci vendendo rem fiscalem, & tradendo emptori, tunc emptoris fit cum pretium soluerit. Franciscus.

l *Fiscus*] Sed an procur. teneatur? Respon. quidã sic: sed Azo non. & est sic sup. ad le. Falc. l. cum emptor. & C. communia de leg. l. fi. §. fi & de euict. l. non tamen, nec ob. sup. de euict. l. si dictum. in prin. Sol. hic speciale.
m *Datum est*] vt procuratori fisci: vt C. de ven. re. fis. l. 1. lib. xj. & inf. l. bonorum. & l. auferetur. §. actores.
n *Ex emptoris*] vt C. de quadrien. præscr. l. fi.
o *Soluto*] vel aliter satisfacto; vt C. de cõtraben. emptio. l. quod vendidi. & Instit. de rer. diui. §. vendit. nõ autem fide habita de pretio. & est speciale contra ll. prædi. & not. F pro minoribus: & pro ecclesijs. Accursius.

Fiscus] CASVS. Fiscus succedit priuato pro antiquo tempore iure priuati vtitur; sed postquam successit, vtitur priuilegio suo. & de primo da exemplum, vt in glo. quæ incipit, vt & C. cred. euic. &c. De secundo da exemplũ, vt ff. de vsur. l. cum quidam. §. si debitores, &c. Secũdo dicit: fiscus succedit creditori Titij, qui Titius ad vsu. modicas tenebat, ex tunc incipient deberi fiscales, idest, semisses, ex quo fiscus conuenit in iudicio Titiũ debitorem. priuilegijs autem alijs, vt in hypotheca, & alijs, ex tunc vtitur fiscus, ex quo nomen Titij receptum est inter nomina debitorum fisci. Vltimò dicitque priuilegia competũt fisco, eadem competunt, & patrimonio Cæsaris, item Augustæ vxori Principis. Franc. Accur.

p *Vtitur*] vt. & Cod. cred. euic. pig. nõ debe. l. 1. & fi. de vsur. l. cum quidam. §. fiscus. & sup. de ser. rustic. prædio. l. via. §. si fundus. & de fisca. vsu. l. 2. & fin. in fi. & de condit. & den õ. l. in facto §. 1. & de iudi. l. hæres in princip. & sup. eod. l. non intelligitur. §. cum ex causa. & §. si posteriori.
q *Priuilegium*] vt d. l. cum quidam. §. si debitores.
r *Pertinere nomen*] quod est quando successit.
s *Conuenit*] extra ius, vel in iure. ad quod est C. de nouatio. l. 3. Accursius.
t *Inter nomina*] quod postea fit in aliquo quaterno.
u *Fiscales*] id est, semisses; vt supra. de vsur. l. cum quidam. §. si debitores.
x *Conuenit*] in iudicio.
y *Variè*] id est, aliter.
z *Priuilegio*] scilicet alio ab vsuris; vt in hypotheca, & in priuilegio personalium actionum: & in alijs de quibus habes in summa de priuile. fisci. Accursius.
a *Solet*] vt C. de quadrien. præscri. l. fi & sup. de leg. & senato. l. Princeps. & dic contra, vt ibi Accur.

SI fiscus] CASVS. Fiscus dicit aliquem seruum suum; ille se liberum dicit. in hac causa debet adesse aduocatus fisci; & si iudiceiur contra fiscum absente eius aduocato, non tenet. Fran Accur.

b *Oportere*] hoc dic vt no. sup. l. non intelligitur. §. Diuus. Accursius.

BOnorum] CASVS. In hæred. fisco quæsita inter cætera, quæ ibi sunt, sunt serui castaldiones. prohibet ne procurator vẽdat eos & si fiat contra, dicit nõ valere. Fran.

c *Vendicatorum*] qui vacantia.
d *Actores*] i. castaldiones seruos & ad hoc ff. eo. l. ne procuratores. & l. auferet. §. actores. & facit ff. de offi. proc. Cæsa. l. 1. in prin. & ibi accipitur actor C. quod cu eo. l. fi. Item ratio huius l. in promptu est per l. sup de offi. Præfi. l. fi.
e *Procuratoribus*] fisci. Accursius.

1 P. F. ¶ thesaurũ.
2 † In P. P expuncta est, &.
3 † P. F. si Curator.
4 † P. Flo. fuerit distractum qd fisci, statim, &c.
5 † P. F. tẽ postis.
6 † P. Flo. priuilegij
1 Ista gl. est no. ad hoc ¶ posit ũ. ¶ sicut ꝑcurator vẽdẽs rẽdñi sui, si põt hẽre hdẽ de pretio ita idẽ ẽ ipso mi note. & I ecclesia. Bolog.

L. *Veius*] CASVS. Lucius instituit sibi hæredem ex dodrante sororē suam: in reliquo instituit Mæuiam vxorem suam, & socerum suum. deinde mortuo Lucio natus est posthumus ex Mæuia: & sic ruptum est testamentū: q posthum⁹ intra paucos dies decessit: & sic mater eius s. Mæuia succedens huic puero habet omnia bona. nunc soror testatoris accusat Mæuiam de morte testatoris, qd veneficauit eum. in hac accusatione succubuit ista soror testatoris, & appellauit, pendente: appellatiōe decessit: Mæuia. dicitur q̄ appellatio est extincta: fiscus tamē poterit p̄sequi bona, quæ scelere sunt quæsita: & hoc probato habebit illa bona. Frā. Accu. a *Brevi*] tempore. post mortem tamen partis: alias de q̄ritare pietatis valet: vt sup. de iniust. testa. l. posthumus.

b *Deniegatur*] olim per Tertul. hodie per auth. de sanct. C. ad Tertull.

c *Accusauit*] de quo si fuisset conuictus, poterat etiam primam institutionē filio non nato: vt C. de ijs qb. vt indig. l. sororem. Item hoc potest prosequēdo iniuriā: vt C. qui. accu. ñ poss. l. de crimine. d *Prouocauit*] intra triduum: vt ff. q̄ſi appellat. l. 1. §. pe. & l. 2. §. fi. & ante triginta dies intra quos apostoli dātur: vt ff. de lib. dis. l. 1. e *Decessit* hæc mulier.

f *Inducendam*] s. in iudicio: qd vt propter hæredi. &c. vel die inducendā. l. cancellandam. quod nō vt propter hæredi. &c. Sed Modest. respon. q̄ alia ratione auferrur ei hæreditas. s. quia sceleste quæsita, non autem propter crimen: quia si propter crimen auferatur eodem modo alia sua bona, vt hæc hæreditas auferentur. & sic patet quod non est contra. C. si pē appel. l. 3. & C. si reus, vel ac. mor. fuerit l. fi. quia ibi fuit cō demnatus accu. vnde distinguitur in bonis expressè vel tacite: hic autem absolute. vnde non distinguitur: imò indistincte dimittuntur bona hæredibus eius. verum quia hæc hæreditas est cum scelere q̄sita: auferrur hæredibus. ad q̄d ff. de ca. l. in hæredem. & ff. quod me cau. l. quod diximus. §. fi. & de ob. dam. l. fi. §. fi. & sic patet, q̄ non potest prosequi appellationem. Item no. ex hac l. q̄ omnia turpiter q̄sita, vel q̄ indigne possidētur, confiscantur apud quencunq; inuentantur, siue apud quærentem, siue apud hæredem. per hanc legem. & per prædictas. & ad idem ff. de donatio. inter virū. & vxorē. l. cū hic status. §. fi. & de inoffi. testame. l. Papinianus. §. meminisse fallit tamen hæc regula: vt C. de lega. l. si legatarius. & ff. de ijs quib. vt indig. l. post legatū. §. amittere. & C. de hæ. instit. l. si patet. & l. nec apud. Item opp. q̄ nō vt hæc mulier scelere quæsisse. nam filium à quo hēt, nō occidit. à viro non habet. sed respondeo cū posthumus in breui decesserit, creditur Lucius vixisse post mortē posthumi; nisi ab vxore fuisset interfect⁹. & sic bona ñ haberet immediate.

Post mortem rei, qui de crimine aliquo accusatus est, licet sit extinctum, tamen potest adhuc quæri de bonis, quæ apud reum sunt per scelus acquisita, & ea auferri, si probatum fuerit. h. d.

Idem lib. 17. Respons.

LEX IX.

LVcius Titius fecit hæredem sororem suā ex dodrante: vxorem Mæuiam, & socerum ex reliquis portionibus instituit. eius testamentum posthumo nato ruptum est. qui posthumus breui, [a] & ipse decessit. atque ita omnis hæreditas ad matrem posthumi deuoluta est. [b] soror testatoris Mæuiā veneficij in Luciū Titiū accusauit. [c] cum non obtinuisset, prouocauit. [d] Interea decessit [e] rea: nihilominus tamē apostoli redditi sunt. quæro, an putes, extincta rea, cognitionem appellationis inducendam [f] propter hæreditatem quæsitam? Modestinus respondit, mortua rea [g] crimine extincto [h] persecutionē eorum, quæ scelere acquisita probari possunt, fisco competere posse.

Idem lib. sing. de Præscr.

LEX X.

NOn puto ꝺlinquēre. [a] ſh eum, qui in dubijs quæstionibus contra* fiscum facilè responderit.

Iabolenus lib. 9. Epistol.

LEX XI.

NOn possunt vlla bona ad fiscum pertinere, i nisi quæ creditoribus superfutura sunt. Id enim bonorū cuiusq; esse intelligitur, quod æri alieno supereſt. [k]

In metallum damnati nihil possunt fisco quærere: cū omnino sint alicuius rei incapaces. hoc dicit.

Callistratus lib. 6. de Cognit.

LEX XII.

IN metallum [l] damnatis libertas adimitur, cum etiā verberibus seruilibus [m] coerceantur. ʒ ſ Sanè per huiusmodi personas fisco nihil acquiri, Diuus Pius rescripsit: & ideo quod legatum erat ei, qui postea in metallum [n] dānatus erat ad fiscum nō pertinere, [o] rescripsit: magisque ait pœnæ eos, quàm fisci P seruos esse.

Parcitur sponte confitenti. hoc dicit cum §. seq.

Paulus lib. 7. ad leg. Iuliam, & Papiam.

LEX XIII.

EDicto Diui Traiani, qd proposuit, significatur,

a) Crimine extincto quæritur de bonis propter crimen.

b) Non puto delinquere] loquitur de his, à quorum sententijs vel respōsis recedere nō licet: vt Instit. de iure natu. §. responsa. & fortè est ratio; quia dies est: vt in Auth. de non alie. §. si minus. & ff. de fun. do. l. 2. et hac tōne ñ satisdat: vt ff. vt leg. no ca. l. 1. §. ad fiscum. è contra in muliere: vt ff. de iure do. l. in ambiguis. posset ēt intelligi hæc lex in iudice, & Doctore, qui & ipsi interpretantur: vt sup. de le. & Senatusconſ. l. nam. vt ait Podius. Accur. ʒ ſ P. Flo. coercēdi.

c) Non possunt] CASVS. Illa bona dicuntur ad fiscū pertinere cum effectu. q̄ supersunt satisfactis creditoribus. Franci. Pertinere] perseuerantēr: pertinēt ūi ex quo soluēdo sunt. & fiscus soluit: vt. & ff. eo. l. dicit. & C. ad. l. Iul. de vi. l tutoris. secus si non sunt soluendo: vt sup. l. 1. §. an bona.

k) Superest] non est contra ff. l. deferre. §. fi. quia ibi fiscus creditor erat: hic nō. facit ff. de vsuf. lega. l. f. de collat. bo. l. cū emancipati. §. 1 & inf. de verb. signifi. l. sub signatū. §. 1. & sup. de leg. 2. l. si quis seruum. §. fi. & l. seq.

l) IN metallum] CASVS. Damnatus in metallum fit seruus; & quod relictum erat ei, qui postea damnatur in metallum, non vadit ad fiscum: & dicitur seruus pœnæ, non fisci. Franciscus.

m) In metallum] perpetuum. secus si ad tempus; quia non adimitur eis libertas; vt ff. de pē. l. capitalium. §. Diuus, vel ibi in opus metalli: quod est aliud: vt in eod. tit. l. aut damnat. § inter. at metallum semper est perpetuum: vt sup. de fideicom. lib. l. generaliter. §. si seruus.

m) Seruilibus] quia flagellantur.

n) In metallum] de relicto postea minus dubij est.

o) Non pertinere] vnde euanescit qua ratione causa caduci. ad quod ff. sup. de pēn. l. quidam. & de ijs, quæ pro non scrip. l. 3.

p) Quin fisci] imò fisci; vt C. de senten. pas. l. frustra. cōtra. Sol. vt ibi. Item contra. C. de bonis pro. l. 2. Solu ibi in deportato; hic in damnato in metallum. & eodem modo sol. sup. mand. l. si mandauero. §. is cuius.

E *Dicto*] CASVS. Relictum est legatum non capaci masculo, vel fœminæ. antequàm alius hoc legatū deferat in fiscum. ipse legatarius defert hoc legatū in fiscum. dicēs se non capacē: & hoc p̄bat. f legatum. Dicitur q̄ dimidia legatū

f) Facilè delinquere &c. Anto. Aug. li. i. emē. c. 3. vide ad tex. huius intell. Doct. & Rep. in rub. ff. solu. matri. Alc. de p̄sūpt. reg. 3. p̄sūp. 41. nu. 3. & Couar. var. re. sol. lib. 1. c. 26 nu. 1. necnō & Ba. Nou. de dote, & par. prin. in 2. part.

g) Crimine extincto] & sic appellatione extincta.

h) Crimine] & sic mortuo ꝺque ꝺ crimine q̄ritur.

i) Vel sic datur M. Ant. Philo. Impe. q̄ in causis cōpendij iudicans fiscum nunq̄ fauit. Iuli. Capitolino.

legati accipit fiſcus, & aliam dimidiam retinet legatarius, vel legataria: nec eſt vis, qua ex cauſa ſit non capax, vt quia inceſtuoſus, vel alia ex cauſa ſub. dum tamen non propter ſuum delictum: quia tunc ſecus, quod dic, vt in eod. §. pen. & ſi ille, qui ſic detulit, decedat antequam hoc legatum vadat ad fiſcũ: hæredi eius hoc idem præmium dabitur, quod defunctus habuiſſet ſi vixiſſet. Sed quid ſi deceſſit legatarius non capax antequam ſe deferat? Certè hæres eius deferendo (ſi quidem animum deferendi habuiſſet defunctus: non tamen detulit morte præuentus) illud idem conſequetur, quod defunctus eſſet conſecuturus ſi vixiſſet, & detuliſſet: ſecus ſi non habuit animum deferendi defunctus. nam tunc hæres eius deferendo cõſequitur vulgare præmium. i. tertiam eius, quod detulit. vel aliter expone vt in glo. quæ incipit, tertiæ partis &c. & hoc etiam Diui Fratres reſcripſerunt.

1 † P.F. inferret.

¶ *Cum ante*] Hæres legatus in teſtamento tacitum fideicõ. dare cuidam non capaci, ante apertum teſtamentum hoc manifeſtauit fiſco. poſtea aperto teſtamento legatarius hoc idè manifeſtauit. ſibi non capacem. quod fecit hæres, non ſibi prodeſt. quod autem legatarius fecit, prodeſt ſibi. ſ. vt dimidiam legati retineat. Secundo dicit: qui ſe detulit non capacem: habet beneficium Traiani. i. dimidiam legati retinet. qui autem defert alium nõ capacem etiam filium. vel ſ. rem: ſ. cui erat aliquid legatum non poteſt deferre. ſ. vt habeat dimidiam legati: ſ. d tertiam habebit. Tertiò dicit: qui quaſi indigni propter eorum delictum repelluntur à legato: licet deferant fiſco ſe non eſſe capaces, non habent aliquod præmium. & de his dat exempla in littera. Vltimo dicit: legatarius credens ſe non capacem, detulit hoc legatum fiſco poſtea ſcitur, quod eſt capax, dicitur, quod non præiudicat ſibi quod fecit. i. quòd detulit. Franc. Accur.

2 † P.F. antequam.

a *Ad ærarium*] i. ad Præfectum ærarij. i. fiſci: vt ſup. de fideicom. li. l. generaliter. §. ſi bona. Accur.

b *Deferatur*] per alium.

c *Capere*] cum effectu. vt retinere poſſit: vt inf. de verb. ſign. l. aliud. erat enim non capax ille, cui erat legata, vel relicta hæc, ſcilicet, res.

d *Partem*] ſ. dimidiam: vt ff. eo. l. Senatus. § 1. & ff. proxi. reſpon. & datur ſibi electio: vt C. de ijs qui ſe de. l. 1. & facit in Auth. vt iuſq. iur. §. ſi quis. & inf. de re milit. l. nõ omnes. §. qui in deſertione. & C. ad leg. Iul. maie. l. 9 ſquis. in fi. Acc.

e *Quæcunque*] ſ. mulier. nam ſup. de mare, non de fœmina dicit. vt inf. eo. l. an Diuus.

f *Et probaſſet*] quomodo probat contra ſe? Reſpon. probat ſibi relictum, & fatetur ſe non capacem. Sed an infametur, ſi non probat? Reſpon. ſic: niſi ſi. de excep. iuris. vt ſup. l. 2. in prin. Accur.

g *Poſſideret*] ſcilicet: fiſcus. ad quod ſup. de pu. l. cõmiſſa. vel die ſecundum H. ideſt, deferens. Accur.

h *A Præfecto*] i. procuratore fiſci.

i *Ferat*] & alia mulier deferens. nec ob. C. de ijs qui ſe de. vbi dat tertiam: quia ibi negatio. & datur illi qui prius detulit, non alteri: vt ſup. in prin. huius l. & in f. eod. §. id autem. niſi in caſu: vt inf. ſ. cum ante.

k *Quæ cauſa*] quia inceſtuoſus, vel quocunque modo illegitimus. & reſtringe dummodo nõ ſit propter ſuũ delictum: vt ſup. de iis quib. vt indig. poſt legatum. in fi. & inf. eo. l. pen.

l *Fiſci eſt*] da exemplum in primo reſpon. huius l. & 2. & inf. eo. l. in ſtaudem. §. eius.

m *Quam*] aliàs antequam, ſed eſt cancellatum in lib. R. & facit ſup. de inoff. teſta. l. poſthumus. in f. & l. ſeq.

3 † P.F. deferre ſe poſſe.

n *Deferre*] ſiue non capax, ſiue fidem accommodans.

o *Conſequatur*] quòd defunctus conſecuturus erat, quod erat dimidia in eo, cui relictum erat: ſed in accommodante fidem intentia: vt inf. eo. l. Senatus. §. Senatus.

4 † Deeſt tabulas, in P.F.

p *Deferre*] arg. contra ſup. de reb. eo. l. 1. §. ſi defunctus.

q *Vulgare*] tertiæ partis: etiam ſi non capacis ſit hæres. quæ tertia datur ei, cuius fides erat cõmiſſum: vt C. de ijs qui ſe de. l. 1. & cuilibet deferenti bona in fiſcum: vt ex hac l. & ſup. l. 1. in princ. & inf. eod. l. Senatus. §. 1. cum enim tertiam habeat is, qui deliquit, ideſt, cuius fidei erat commiſſum: multò ergo magis habet, qui non deliquit. Argum. ſup. de noxa. l. non ſolum. Vel die remuneratã pro arbitrio fiſci, vel erat certum præmium ſtatutum cuilibet qui deferret. ſic & ſup. de pecu. l. & ancillarum. 1. reſpon. Vxor autem defuncti conſequitur medietatem: vt C. de ijs qui ſe de. l. 1. Si verò non hæres, vel extraneus, ſed is, cui non erat relictum, ſe deferat, habet dimidiam: vt inf. eo. l. Senatus. §. 3. ſ. dodrantes. vt ff. eo. l. cum tacitum. & quis primo admittitur ſi ambo nuntiant, habes inf. eo. §. cum ante. Accur.

5 † P.F. aliud.

r *Conſecuturus*] nam nec conditionem appoſitam à defuncto poteſt implere hæres: vt ſup. de condi. & demonſtra. l. à teſtatore.

ſ *Quibus*] ſ. defunctis.

t *Si non potuerit*] ſup. quib. ex cau. ma. l. non enim. Acc.

u *Abijs*] rogatis. Accur.

x *A fideicommiſſario*] cui erat reſtituẽdus. & nõ erat capax.

y *Præſentem*] refert an poſt apertas tabu. an ante. ſi poſt. qui primo nuntiat, præterit: vt ſup. ea. l. in prin. & l. 1. in princip. ſiue rogatus, ſiue non capax, ſiue extraneus. ſi autem ante, non nocet ei capaci dummodo poſtea deferat. vt hic. nec puto infamari. cum per eum non ſtat: vt ſup. eo. l. 2. ibi. & hæc ita &c.

z *Eius*] qui erat reſtituendum. Accur.

a *Dignam eſſe*] ſic ſup. de bon. lib. l. ſi filius. §. cum filius. & C. de ijs quib. vt indig. l. ſolutem.

b *Præmio*] quod eſſet tertia. vt inf. eo. l. Senatus. §. 1.

x *Capere*

a *Capere non possunt*] non sibi quasi non seruo, vel filio: vt subijcit. sic & sup. de leg. præst. l. 3. §. hoc solum. & de adi. leg. l. legatũ. & de inter. ac. l. si defensor. §. illud. & quod ibi not. sic tanquam extraneus vulgatæ præmium habeat: vt sup. ea. l. §. extat.

b *Potero*] ad hoc vt habeam dimidiam: sed tertiam habebo. c *Indigni*] facti suo facto. nec obst. ff. ea. l. §. nihil.

d *Testamentum*] idẽ in similib. indignis: vt sup. de his quib. vt indig. l. post legatum. in fine.

e *Oppugnauerunt*] & succubuerunt. & ad hoc sup. de bon. lib. l. qui cũ. §. antepen. & de inoffi. testam. l. Papinianus. §. meminisse. & C. de his quibus vt indig. l. alio.

f *Referipserunt*] hic dic, vt sup. eod. l. 3. in fi. quæ est contra. & facit inf. ad municip. l. libertus. §. error.

g † Diui, deest, in F. F.

Datur] CASVS. Ex quacunque causa ad fiscum deuenit hæreditas alicuius, vt quia institutus erat non capax, vel aliter indignus; tenetur fiscus ad legata relicta à testatore, item ad libertates; licèt quidam contradixerint, & male. Franc. Accur.

g *Dicitur*] à quibusdam, & malè, vt subijcit. & construe, cũ fiscus &c.

h *Tueatur*] fiscus &c.

i *Causis*] quibus hæreditas auferetur indig. vt & C. de ijs qb. vt indig. l. hæreditas. in fi. & sup. de fideicom. lib. l. Imperato. & sup. ad Syllan. l. cum fisco. & sup. si quis alt. te. pro. l. 2. in fi. & sup. ad Treb. l. 3. in fi. & de leg. 1. l. quidam. §. quoties. & sup. eo. l. non intelligitur. §. cum ex causa.

k † P. F. Iunius Mauricianus l. 2. ad l. Iul. & Papiam.

Suetus] CASVS. Bona, quæ erant penes Titium, deluli in fiscum, volo desistere à delat. & sic peto abolitio. dicitur, quod ex causa sit concedenda, si erraueram in deferendo, credens me iustè deferre, aliàs non conceditur; sed si non prosequor: teneor fisco in tantum, quantum haberet si delationem meam probassem. Item qui supposuit delatorem calumniose, in tantum tenetur fisco, quantum haberet deferens si probasset; & aliam pœnam patitur; quod dic, vt in glossa. Item delator qui citatus non venit, perinde punitur, ac si persistens in delatione eam non probauit. de qua pœna sup. proxi. habuisti. Item qui detulit quædam bona in fiscum, quæ ipse capere non poterat, partem dimidiam retinet: alia ad fiscum vadunt. si autem bona à Titio possessa defero in fiscum, & non prosequor; Titius absolui debet, & ego in tantum teneor fisco, quantum habuisset si delatio. meam probassem.

¶ *Senatus*] Dic casum, vt in gl. quæ incipit, si cõuersiuè &c. ibi, si igitur rationes &c.

¶ *Si quis*] Hæres instituitur cum non esset capax, detulit hæc bona in fiscum; & librum rationum in quo erant multæ falsitates, detulit similiter in fiscum. Præfectus ærarij, inspiciens an hæres fecit fraudem in illis rationibus, puniendo eum. Franc. Accur.

l *Abolitionem*] i. licentiam desistendi impunè. quod aliàs non liceret: vt inf. eo. l. tres. §. fi. Accur.

m *Errasse*] hæc enim & similia inducunt, vt detur abolitio: vt C. de aboli. l. 2.

n *Imprudentiæ*] id est, ignorantiæ. Accursius.

n *Calumnia*] s. causa detulisse videbitur: ad quod sup. ad Turpil. l. 1. §. calumniatoribus. & facit sup. de acquir. hæredit. l. si seruum. §. amouere.

o *Accusatori perinde*] i. ad damnum accusatoris.

p *Perdidisset*] tunc enim tantum daret, quantum delatus si fuisset victus: vt inf. §. Senatus. sic sup. de accu. l. fi.

q *Si quis delatorem*] extraneum ergo.

r *Subiecerit*] i. supposuerit. nam mandatum alicui, vt deferret.

s *In ærarium*] imò plus: quia tantum quantum penes fiscum remansurum foret si probasset: vt ff. ea. lege. §. Senatus. nam mandator, & is cui mandatur, tenetur pariter: vt sup. eo. l. 2. §. Diuus. sed dic, verè tantum: quia plus: & maiori summæ minor inest: vt sup. de verb. obli. l. 1. §. si stipulanti. & facit inf. l. tres. §. fin. Item facit sup. quod vi aut clam. l. si ego.

t *Præmij*] scilicet, tertiæ: quod est vulgatæ præmium: vt sup. eodem. l. edicto. §. extat. sed cet è imò plus: vt modo not.

u *Delator*] subiectus.

x *Secutus*] s. fuerit. vt inf. proxi. §. Accur.

y *Si causam*] quod dic, vt inf. proxi. & facit inf. eodem. l. Arrianus. & de re mili. l. 3. §. si ad diem. & facit C. de censi. l. 3. lib. 11.

z *Non potuerit*] siue sit hæres non capax, siue legatarius, siue fideicommissarius. nec obst. quod dixi sup. eodem. l. edicto. §. extat. scilicet hæredem retinere tertiam, per l. C. de ijs qui se de. l. 1. l. 2. quia de hærede capace. & fidem facilè accommodante (quod est maius delictum) ibi dixit; hic non capax est hæres. Item facit sup. eod. l. edicto. primo. & secundo resp.

a *Quòd si tribus*] vel mutat casum; quando alium s. defert. Vel si dicas, quod se, dic quòd fideicommissarius se defert & hæres possidet.

b *Pronuntiandum*] collige hic speciale, vt actore absente cõtrahatur eremodicium; vt inf. eo. l. Arrianus. §. primo. & sup. eod. l. 2. §. quoties. sicut & in liberali causa. vt & C. de libe. caus. si is. & sup. de inoffic. testam. l. Papinianus. §. meminisse. sed regulariter contra, vt l. & post edictum. §. primo. sed hodie est expeditum, vt C. de iud. l. properandum. §. primo.

c *Quam detulerat*] sup. eod. l. 2. §. Senatus. & inst. proxi. §. & inf. eo. l. Arrianus. §. 1.

a *Eadẽ*

¶ Senatus cenſuit, vt perinde rationes ad ærarium deferat is, à quo tota hæreditas fiſco euicta eſt, [a] vel vniuerſa legata, atque [b] is deferre deberet, à quo [c] pars hæreditatis, vel legati euicta ſit. [d]

¶ Si quis arguatur falſas rationes detuliſſe, [e] de eo [f] Præfectus ærario [g] cognoſcat: & quantam fraudem inuenerit, tantam pecuniam [h] in ærarium iubeat inferri.

Hoc verbum, Quicunque, maſculinum, comprehendit etiam fœminam, quæ poteſt etiam ſe in fiſcum deferre: & alij homines cuiuſcunque ſint ætatis. Fran. Accur.

Vlpianus lib. 18. ad leg. Iul. & Papiam.

LEX XVI.

AIt Diuus [i] Traianus, Quicũque * profeſsus fuerit. Quicunque accipere debemus tam maſculũ, quàm fœminam. [k] Nam fœminis quoque, quamuis delationibus [l] prohibentur: ex beneficio tamen Traiani deferre ſe permiſſum eſt [m]. Necnon illud æquè non intererit, cuius ætatis ſit is, qui ſe defert, vtrũ iuſtæ, [n] an pupillaris. Nam pupillis etiã permittitur deferre ■ ſe, ex quibus non capiunt.

Modeſtinus lib. 2. de pœn.

LEX XVII.

IN ſumma ſciendũ eſt omnium fiſcalium pœnarum petitionem creditorib. poſtponi. [p]

Hic ponit, qui poſſint in fiſcum deferre, & qui non, & eſt plana.

Martianus lib. ſingulari de Delatoribus.

LEX XVIII.

DEferre nõ poſsũt [q] mulieres propter ſexus infirmitatem: & ita ſacris conſtitutionibus cautũ eſt. Item clariſſimi viri deferre nõ poſſunt. Item damnati deferre non poſſunt: vt Diui Fratres de eo reſcripſerunt, qui fuſtibus cæſus in opus publicum erat datus.

¶ Item conſtitutionib. Principum prohibentur illi deferre, qui in metallum damnati ſunt. hoc ideo, ne deſperati ad delationem [r] facilè poſſint ſine cauſa confugere. ſed eas cauſas, quas ante damnationem cœperunt deferre, poſſe eos etiam poſt damnationem exequi, reſcriptum eſt. [s] Veterani quoque ſacris conſtitutionibus delatores eſſe prohibentur, propter honorem vtique, & merita militiæ. Itẽ milites propter honorem ſtipendiorum, quæ merent, deferre [t] prohibẽtur. Sed communem cauſam ſibi cum fiſco quiuis deferre poteſt, hoc eſt vindicare: [u] nec per hoc famoſus eſt, licèt in cauſa ſua non obtinuerit. [x]

¶ Item eos, qui tutores, vel curatores fuerint, non oportere deferre cauſam [1] † pupillorum, vel adoleſcentium ſuorum, Diui Verus [2] † & Antoninus reſcripſerunt. [y] qđ conſequẽs eſt obſeruari, & in eo, qui quaſi procurator negotia geſſit. & ita hoc ijdem Diui Principes reſcripſerunt. Ijdẽ decreuerunt nulla conſtitutione prohibitum eſſe, procuratorem interrogari, [2] ſed accuſare [a] eum, cuius negotia geſſit: & tutorem qui, aut detulit, aut mandauit, ſeueriſſimè puniendum reſcripſerũt. Sed nec quidem is, qui aliquã vendidit rem, eandem deferre debet, [b] vel per ſe, vel per ſubiectam perſonam, ne aliquis [3] † pœnam [c] patiatur dignam ſuę perſonę, vt & conſtitutum eſſe refertur.

Si debitor fiſcalis creditori ſuo ſoluit, fiſcus poteſt hãc pecuniã à tali creditore repete-

a *Euicta eſt.*] quaſi non capaci.

b *Atque.*] ſi cõuerſiuè dixiſſet mihi plus placuiſſet. ſic ff. de pac. l. iuriſgẽ. §. pactorũ. Si igitur rõnes. i. libertationũ (vt ff. de eden. l. ſi quis ex agentarijs. §. tationum) erant in bonis: apud fiſcũ eſſe debent: ſiue tota ſubſtantia, ſiue pars cõfiſcetur: ſiue vſe: quia inter alia etiam rõnes erãt relictę forte nõ capaci, vel aliàs indigno: vt ff. de edẽ. l. quædã. §. nihil. ſaltem quia dignior: vt ff. de fi. inſtru. l. fi. & C. de eden. l. procurator. & patet ibi intellectus huius & ſeq. §. & ff. eod. l. in fraudem. §. ex his.

c *Atque.*] ff. in prin. §. qñ tota hæreditas eſt euicta: hic qñ pars. & ſic idẽ in toto quo ad totum, qđ eſt in parte quo ad partem.

d *Euicta ſit.*] vt ff. cum parte oneris.

e *Detuliſſe.*] quæ erãt in hæreditate, quæ ab eo eſt euicta: vt ſup. proxi.

f *Deeo.*] quib. conſtinebatur aliquos eſſe debitores, qui non ſunt.

g *Ærario.*] ſ. Cæſaris: hoc eſt cõnalis: vt C. vbi cau. fi. l. ad fiſcum. & ff. ne quid in loco publ. l. 2. §. hoc interdictum. aliàs fiſci: vt ff. de fideicom. l. 4. §. ſi bona. & ſupra eo. l. edicto. 2. reſpon.

h *Pecuniam.*] .i. pro qualitate delicti pœnam imponit.

i *Ait Diuus.*] vt ff. eo. edicto. 1. & 2. reſpon.

k *Fœminam.*] ſic ff. de verbo. ſig. l. 2. & ff. de neg. geſt. l. 3. §. 1.

l *Delationibus.*] ſ. extraneorum: vt ff. eo. l. deferre. in princ. niſi de annona: vt ſu. de accu. l. mulierẽ. & nihil proſequendo ſuam iniuriam: vt ff. de accu. l. hi tamen.

m *Permiſſum eſt.*] vt ſupra eo. edicto. 2. reſpon. & C. de iſ qui ſe deferunt. l. 1. nam in rem ſuam aguat. arg. C. de procuratoribus. l. qui abſente.

n *Iuſtæ.*] .i. adultæ. ſed arg. contra. ſupra de minor. l. 1. in fi.

o *Deferre.*] ſic ſu. de no. ope. nun. l. de pupillo.

IN ſumma.] CASVS. Fiſcus petẽdo hæredi, quæ auferuntur nõ capaci: poſtponitur creditoribus hæreditarijs, qui petunt ſibi ſatisfieri. Fran. Accur.

p *Poſponi.*] vt & C. pœ. fiſ. cred. præ. l. 1. lib. 10. & inf. eod. l. quod placuit. & l. Statius in fine. & ſup. l. 1. §. an bona. & l. non poſſunt. Accurſius.

D*Eferre.*] CASVS. Perſonas quaſdam numerat, quæ non poſſunt deferre alium, i. bona ab alio poſſeſſa.

¶ *Papinianus.*] Debitor fiſcalis cum ẽt mihi deberet pecuniam: eam ſoluit mihi. dicitur, q̃ fiſcus poteſt eam à me repetere. nec diſtinguitur vt olim. non aũt ad vſuras pecuniæ teneor. ipſe autem debitor meus, & eius fideiuſſores. item pignora ab eo mihi data tenentur mihi perinde ac ſi nihil vnquam mihi fuiſſet ſoluti. & hoc dicit hic §. cum tribus legibus ſeq. Franc.

q *Non poſſunt.*] ſ. alios: ſed ſe ſic, vt ſupra eo. l. ait. cũ ſuis concor. Et no. hæc l. qui repellantur à deferendo.

r *Ad delationẽ.*] aliàs ad declarationem.

ſ *Reſcriptum eſt.*] ff. de pub. iud. l. 5. in fi.

t *Deferre.*] ſ. à ſuprà dictis.

u *Vindicare.*] aliàs indicare, ad qđ eſt inſ. de verbo. ſign. l. indicaſſe. & ſup. eo. l. 2. in princip.

x *Non obtinuerit.*] q ergo propriã defert: quia pg præmium, infamatur ſi nõ probat: vt & ff. eod. l. fiſcus. §. delatoris. & l. delator. & inf. eo. l. bona. §. 1.

y *Reſcripſerunt.*] ad hoc C. q acc. nõ poſ. l. pe. & in Auth. vt hẽ qui ob. §. quod ſi qs. & §. vt autem. coll. 6.

z *Interrogari.*] pertineãt ad dãm bona, an ad fiſcũ. ad qđ ff. de pœn. l. oĩum. & l. nõ ſolũ. Et no. hic qdã argu. q̃ procurator põt eſſe teſtis in cã q̃ procurat. q̃ nõ placet: vt ff. de teſt. l. fi. & hoc ſi vt teſtis interrogat.

a *Accuſare.*] ſ. prohibitum eſſe.

b *Deferre debet.*] & ſic veniat contra ſuũ factum: vt ſupra de adop. l. poſt mortẽ. erat enim res illa ad fiſcum pertinens ob aliquam cauſam.

c *Pœnam.*] dupli, vel tripli nomine euictionis premiſſã omiſſa doli exceptione vt ſupra de euictio. l. vendicamenta. & l. ſequen.

1 † P. Flo. cauſa.

2 † P. Flo. Seuerus.

3 † P. Flo. ne alio quin.

* Colligo ex hac l. poſt Bar. & hęc dictio, qui, cõprehẽdit maſculinũ. & fœmininũ. eſt tamẽ dictio maſculina. no. in l. quicunque. C. de ſer. fug. & in l. hoc arti culo. ſupra de hæreditatis inſti.

a *Publicam.*] i. fisco debitam: vt ff. de eo quod cert. lo. l. 5. aliter enim non diceretur debitori vt Insti. de act. in prin. & præterea re consumpta liberatus esset. Azo.

b *Creditor.*] s. posterior.

c *Accepit.*] i. solutum est ei.

d *Sed placet.*] doleo & cõtradicit Papi. Ioan.

e *Auferendam.*] per hypothecariam si extat. alias condictio. ex lege, quæ est extraord. vt C. de priuil. fisci, l. pecunia. & de condi. ex lege. l. 1. nec commisi: peculatum ille creditor: vt sup. ad leg. Iul. pe. l. antepen. sic & alius priuilegiatus reuocat: vt sup. quod cum eo. l. 3. & de pecu. l. ex facto in fi. Ité iste reddit cum altero tanto ff antequam consumat, sciat fisci debitorem: vt inf. eo. lege auferetur. §. j. Accursius.

f *Directam.*] scilicet, pristinam, suscitatã, scilicet, creditori primo, id est, qui primò erat creditor, nunc desierat per solutionem sibi factam cõpetere in ipsum debitorem, & in fideiussorem, & in pignora: vt inf. eo. l. sed reuocata. & l. Titius. Sed oppo. quod directa non competat quasi sit sublata, & debitor ab eo liberatus: ideo detur vtilis: vt inf. eod. l. sed reuocata. sed dic ibi liberatũ quo ad opinionem, vel liberatum quondam. & vtilis, id est, efficax. & pro hoc inf. eo. l. Titius. Alij dicunt primam omnino sublatam: sed vtilis modo suscitatur, vel cõdictio. ex lege, vel in factum, vt C. ff adner. transf. l. prima, & secunda. & de euictio. l. minor. in princip. & si ex nox. cau. l. secunda. in fine. & quod dicit directam: exponunt fisco in debitorem. cui est ablata pecunia per creditorem priuatum. Accur.

g D *Enique. Præstandas.*] fisco à debitore cum primo soluta est.

h *Res.*] i. ratione rei. quæ peruenit Accur.

i *Non persona.*] ex suo contractu, scilicet. tunc enim præstaretur vsura. C. de priuil. fisci. l. pecuniam. & sup. de vsu. l. cum quidam. §. si debitores. & facit sup. de publi. l. Imperatores.

k S *Ed reuocata. Liberatum.*] quo ad opinionem. Accursius.

l *Vtilis.*] i. efficax: vt no. ff. eo. l. deferte. ff. licèt alij sec⁹: vt ibi dixi. & facit ff. de inoffi. test. l. mater & ff. l. pai. & 3. §. fi.

m T *Itius.*] facit supra eo. l. deferte. §. fi. & quod ibi. no. & superioribus proximis legibus duabus.

re: & sic remanebit debitor obligatus creditori suo, et eius fideiussores, et pignora[a], *ac si nihil soluisset. h. d. cum trib. ll. seq.*

¶ Papinianus tam lib. vj. quã xj. Responsorũ scribit, ita demũ publicam [a] auferri pecuniã ei, qui cũ erat creditor, [b] in solutũ pecuniam accepit, [c] si aut sciebat cum accipiebat, publicum quoq; debitorẽ esse, aut postea cognouit ante, quàm consumeret pecuniam. Sed placet [d] omnino ei pecuniam auferendam [e] esse, etiã si ignorauit cum consumeret. & postea quidam Principes directam [f] actionem competere ablata pecunia, rescripserunt: vt & Marcellus li. vj. [1]† Digestorum scribit.

1 † P. F. vij.

Papinian. lib. 10. Respon.

LEX XIX.

DEnique non esse præstãdas [g] vsuras, cum pecunia reuocatur, conuenit: quoniam res, [h] non persona [i] conuenitur.

Idem lib. 11. Respon.

LEX XX.

SEd reuocata pecunia, in fideiussorem liberatum [k] vtilis [l] actio dabitur.

Paulus lib. 3. Quæstio.

LEX XXI.

TItius, [m] qui mihi sub pignoribus pecuniã debebat, cum esset fisci debitor, soluit mihi quæ debebat. postea fiscus iure suo vsus, abstulit mihi pecuniam. quærebatur, an liberata essent pignora. Marcellus rectè existimabat, si id, quod mihi solutum est, fiscus abstulit, non competere pignorum liberationem. Neque differentiam admittendam esse existimo interesse putantium, vtrum idipsum quod solutum est, an tantumdem repetatur.

Rem litigiosam non potest procurator fisci vendere, nec alij obligatã: sed sibi obligatã bene. h. d. vsque ad §. Item. cuius casum dic, vt in glo.

Marcellus. [2]†

LEX XXII.

RE*s, quę [*] in cõtrouersia sunt, [n] nõ debent à Procuratore Cæsaris distrahi: sed differenda est earum venditio: vt Diui quoque Verus [3]† & Antoninus rescripserunt. Et defuncto maiestatis reo[o], parato hærede purgare innocentiã mortui, distractionem bonorum suspendi iusserũt: [o] & generaliter Prohibuerunt rem distrahi à procuratore, quæ esset in controuersia.

¶ Res autem nexas pignori, [p] distrahere Procuratores [q] possunt. Sed si ante alij res obligatæ sunt iure pignoris, [r] non debet Procurator ius creditorum [s] lædere, sed si quid superfluum [t] est, iure [4]† permittitur Procuratori vendere, ea lege, vt in primis creditorib. præcedentibus satisfiat, & si quid superfluum est, fisco inferatur, aut si acceperit [u] rorum fiscus, soluat ipse: [x] non potest procurator fisci lædere ius æquum. si tamen eas vendat, & de pretio faciat solui creditoribus, vel ipsemet soluat eis: tenet venditio.

¶ *Litis.*] Dic casum, vt in glo. quæ incipit. si quis, &c.

¶ *Sicut.*] Nemo cogitur fisco nuntiare alium. id est. bona ab alio possessa. ex quo tamen denuntiauit, debet persistere: aliàs punitur. & hoc est verum etiam si mandato alterius nuntiauit. si tamen iste qui mandato alterius nuntiauit, velit abolitio. petere: auditur, si mandatorem sibi subtractum queratur, id est, mandator qui secum detulerat, discessit à lite. secus si solus iste denuntiauit: quia tenetur compiere, licèt mandator interim decessit. aliàs si non persistat, punitur. si tamen viuat mandator, & delator non probet: punitur vterque. & hoc dicit hic §. cum duabus legibus sequentibus. Franciscus. Accursius.

2 † P. Pl. Marcian⁹ li. sing. de Delatorib.

* Scrib. hic dicũt istã tex. esse no. ad hoc ff. posità ℣ fiscus nõ põt alienare bona, quæ sũt in cõtrouersia. q tex. ad hoc declarus & nõ eget aliqua interpretatione. Bolog.

3 † P. F. vt & Diuus quoq. Seuerus.

4 † P. F. sed si quidẽ superfluum est in repermittitur. &c.

a *Res quæ in controuersia sunt.*] fisci, vel alterius, immo nec interim capienda, sed apud possessorem consistere, vt C. eodem. l finali. & facit sup. de re iudi. l. à Diuo. §. si super. & C. de litigio. lege secunda & C. quando & vel priore secunda. & tertia. & de solutio. lege prima. & de bonorum autho. iud. poss. l. quamuis. Accursius.

o *Offerunt.*] supra. de accusa. l. ex iudiciorum. & ad leg. Iul. maiest. l. fi.

p *Pignore.*] fisco, vel ei. cuius bona sunt in fiscum delata.

q *Procuratores.*] i. Cæsaris. vel fisci.

r *Pignoris.*] s. specialiter. vt C. qui po. in pig. hab. l. eos. nam si generaliter, potior est fiscus secũdum quosdam. vt inf. eo. l. si ie qui mihi. quæ distinctio non placet. vt supra qui po. in pig. hab ff. l. sed pignus.

s *Creditorum.*] priorum.

t *Superfluum.*] i. plus valeant pignora, quàm id quod debetur creditoribus primis.

u *Acceperit.*] s. ea lege, vt soluat.

x *Soluat ipse.*] i. fiscus creditoribus. alijs. & facit ff. eo. l. quod placuit. & C. pœ. fis. cred. præferri. l. i. lib. 10. Accur.

a *Vel*

a *Vel simpliciter*] idest, vendidit tantum: non autem pecuniam accepit.

b *Lites*.] si quis vult fisco cedere act. non suscipit vt hic. & C. de alie. iu. mu. rau. fac. l. pe. & C. ne fi. vel Resp. l. 2. & Inst. quib. mod. tol. obli. §. per. & sup. de hære inst. l. pen. nec ēt

1† P.F. vendidit.

recipit pollicitationē illius, qui pollicetur se delicturum bona sua fisco, vel partem, & facit C. de test. l. ex imperfecto.

2† P.F. & ita Diuus Seuerus.

c *Se quis*] s. donator. in quibus erat fortè, vel non erat his: & hoc ideo, quia futuræ successionis &c.

d *Non suscipere*] rescripsit Diuus Pius.

e *Commento*] s. voluntate inspecta: qa per eum non stetit quo minus delinqueret.

3† P.F. bonorū donatam.

f *Durum*] inspecto exitu qui non fuit secutus: sed dignū inspecta voluntate: quia non erat atrox delictum.

g *Videatur*] publico consilio.

h *Statuere*] s. dignum fuisse.

i *Nemo cogitur*] vt C. vt nemo inuitus. & facit C. de actio. & oblig. l. sicut. & §. de arbit. l. 3. §. tametsi.

4† P.F. renuntiare.

k *Audiendum*] vt nō puniatur.

l *Subtractum*] sponte non coacte: vt sup. eo. l. 2. §. Diuus. sic. & sup. de alie. iud. l. 3. §. fi. Item hoc casu solus mandator colludens tenetur.

m *Deest. Mandaterit*] nam tunc secus est: vt sup. l. proxi. §. fi.

n *Puniendum*] nihilominus. Accur.

o *Non tantum*] faci sup. eo l. 2. §. Senatus & §. Diuus. & l. Senatus. §. 1. & a. l. Turpil. l. 1. §. pen.

Callistratus li. 2. de Iure fisci.

LEX XXIII.

DE eo delatore, qui causam solus agere instituerat non habita mentione mandatoris, m si postea desistat prætendens mandatorem cautæ decessisse, puniendum n Diui Fratres rescripserunt.

Martianus lib. singul. de Delatoribus.

LEX XXIIII.

NOn tantū o delator punitur, si non probauerit: sed & mandator, quem ipse 6† exhibere dēt delator.

Vlpian. lib. 19. ad Sab.

LEX XXV.

EST & 7† decretum ab Imperatore Seuero & constitutum, nullo modo exigendum quem p probare ex unde habeat, circa delationes fiscales: sed delatorem probare debere ea, quæ intendit. q

Idem lib. 31. ad Sabin.

LEX XXVI.

CVm * quidam r capitis reus s emancipasset filium, vt hæreditatem t adiret, rescriptum est, non videri in fraudem fisci factum, quod acquisitum non est.

Idem lib. 34. ad Edict.

LEX XXVII.

CVm mortem vxoris necatæ maritus non defendit, u Diuus Seuerus rescripsit, dotem fisco vendicandam, prout ad maritum pertineat. x

Licet priuatus habeat hypothecam generalem anteriorē in tempore: tamen fiscus præfertur in bonis post suam obligationem quæsiti. h. d. Bar.

Idem lib. 3. Disput.

LEX XXVIII.

SI is, qui mihi obligauerat quæ habet, habiturus ve esset, y cū fisco contraxerit, z sciendum est, in re postea acquisita fiscum potiorem esse debere, Papinianum respondisse: a quod & constitutum est. Præuenit enim causam pignoris fiscus.

o *Non tantum*] CASVS. Accusatus de crimine ex quo damnatus amittet bona: interim prudente causa emancipat filium suum, qui erat à quodam hæres instituus, qui filius emancipatus adiuit hæred. Dicitur quòd non videtur in fraudem fisci factum. Plane.

p *Cum quod. m.*] cuius bona erant publicanda.

q *Quæ intendit*, vt C. de eden. l. qui accusare. & de peti. hære. l. cogi. & de proba. l. 2. & l. actor. quamquam contra: vt C. de proba. l. siue possideris. & de dona. inter v. & vxo. l. 1. iam. & C. de præscr. lon. temp. l. empror. & l. pen. & in Auth. de rest. §. si verò dicatur, & sup. si fer. vend. l. si quis diuerso.

Cum quidam] CASVS. Accusatus de crimine ex quo damnatus amittet bona: interim prudente causa emancipat filium suum, qui erat à quodam hæres institutus, qui filius emancipatus adiuit hæred. Dicitur quòd non videtur in fraudem fisci factum. Plane.

r *Reus*] s. accusatus. Accur.

s *Hæredem*] alicuius. s. deliquerat contra hanc l. inf. eo. l. 10 fraudem. in prin. sed hic intendum erant bona fiscalia. nam non erat damnatus. & facit sup. qui testamenta. l. qui autem. & ff. de reg. iur. l. qui fraudandi. & hi fendi usurpatur.

t *In eam*. Accur.

u *Non defendit*, i. non vindicat accusando occisores.

x *Pertineat*] per pactū dotis: ad quod sup. de iis qui vt indig. l. ei quoque. & C. de iis quib. vt indig. l. 1. & sup. ad Trebel. l. Marcellus. §. fi. & sup. sol. mat. l. si ab hostibus §. 1. Accur.

Si quis] CASVS. Accepi à Titio cētum mutuo: eidem obligaui ea, quæ habeo. & quæ habiturus sum: tandem cōtraxi cum fisco, & sum ei obligatus: & sic tacitè sunt obligata ei omnia mea bona, in reb. quas amodò acquiro præferatur fiscus. Franc Accur.

y *Habiturus esset*] hoc superflue fuit dictum: vt C. quæ res pigno. oblig. pos. l. fi. Accur.

z *Contraxerit*] & sic generaliter fisco tacitè sunt omnia bona obligata: vt inf. eod. l. 10 saluertur. §. fiscus.

a *Respond. ff.*] si primatus habet generalē prius, & postea fiscus similiter generalem: præfertur fiscus in posteà quæsitis, vt hic. Sed contra C. qui pot. in pig. hab. l. fin. & respon. vbi etiam in postea quæsitis præfertur prior. Sol. vbi prior duplex privilegium habebat tuitionis & tēporis: hic temporis tantum. Vel illa secundum istā, vt prior præferatur in postea quæsitis, scilicet vsq; ad tempus, quo cum fisco contractum est: non post. Vel tertio dicas hic cum fisco contraxit antequam mecum. & secundum hoc, quod dicit in postea quæsitis, subau. etiam, nā idem de ante quæsitis, sed de postea quæsitis plus dubitabatur. Item cōtra. C. de rem. iur. pig. l. si ignorante. vbi prior generalis præfertur Resp. sed illa secundum istam. s. in quæsitis ante obligationem fisci. Item si tā fiscus, quam privatus habeat idem speciale pignus præfertur qui prior est in tempore: vt C. qui pot. in pig. hab. l. si fundum. Sed quid in ante quæsitis? Resp. quidam distinguunt hic. a. habeat prior specialem, & præfertur fisco etiam generalem. & tunc non, vt sup. qui pot. in pignor. l. si pignus. quod non placet.

* De intell. huius l. vide qđ no. j. eod. ad l. in fraudē.

Priuatus hypothecā habēs an & qñ fisco præferatur.

6† Ipse nō est in P.F.

7† Aliàs extat decretum.

placet: vt ibi no. per leg. prędictam, si ignorãte. Sic ergo siue specialem siue generalem habeat priuatus ante fiscum: præfertur. & secundum hoc accipe ff. eo. l. res. §. 1. multo magis è contra, si fiscus sit prior, præfertur: vt d. l. si fundum. Item quid si duobus priuatis obligo bona mea præsentia & futura: nũquid erit prior potior in postea quæsitis an simul concurrent? Videtur priorẽ præferendum: vt sup. qui pot. in pig. l. qui generaliter. & l. qui balneum. §. fi. & l. fi. in prin. & hoc in eo ff. quia si esset priuilegiũ fisci, vt posterior præferatur, ergo secus in alio: vt inf. ad municip. l. 1. in fi. E contra videtur, quòd concurrant: vt eo. tit. qui po. in pig. ha. l. id quod; in fi & l. qui generaliter. & in ante quęsitis dicit. Item nec ob illa, qu balneum. in fi. vt ibi not. nec finalis in eod. titu. quia propter priuilegium tutelæ. Idẽ nec hic, quia in hoc est priuilegiũ, vt præferatur, non vt concurrat: sed totum occupat. Accur.

*Nouissimè pulchrũ hẽs huius l. in tel. per Flam. Vbeuer. in tract. sen. cont. capto bannito. c. 1. num. 43.

Idem lib. 8. Disput.

LEX XXIX.

EIus qui delatorẽ * corrupit, ea cõditio est, vt pro conuicto 1† habeatur. a nam in fiscalibus b causis id constituum est. Sed enim hæc pœna magis est, vt aduersus ipsum locum habeat, qui delatorem redemit: cæterum c 2† aduersus hæredẽ eius transire d non debet. Nec enim exinde c perit causa, ex quo redempta f est, vel actio g perimitur, vel condemnatio facta uiderur: verum oportet constare h prius, & de crimine i pronuntiari. 3† Planè si fortè de retractanda causa agatur, quæ semel iudicata est per delatoris corruptelã: eo pœnam ab hærede: sed tantum quia prius deferebam. ad quod C. si pen. appella. l. 1. sed certè non potest palliari quin esset pœna si hanc admitto probationem. f. corruptelam defuncti. quid enim si ius habeat delatus? nonne esset ei pœna si propter corruptelam eius vel hęredi auferatur? vt inf. eo. l. Imperator idcc prima placet. Accur.

1† P. F. vt pro victo.

2† Cętero quin. P. F. Vide Ant. Aug. li. 2. c. 2. hoc verbo, & Cic. vsũ, dicentẽ.

3† P. F. pronuntiare.

Ista lex diuiditur in quatuor partes. Primo ponit vnũ dictum. Secundo determinat vnam quæstionem dependentem ex dicto. Tertiò respondet cuidã tacitæ obiectioni. Quartò responsionem illam determinat, atque declarat. Secunda ibi, Sed enim. Tertia ibi, Nec enim. Quarta ibi, Planè. h. d. Bar.

¶ *Eum qui*] Ego Franciscus testamentũ patris mei, in quo eram institutus hæres, accusaui de falso, & succubui: nihilominus possum adire hæred. tamen bona mihi vt indigno auferuntur: & vadunt ad fiscum etiã actio. hæreditariæ. Si quid tamen pater meus mihi debebat, & sic per meam adi. confusum est ius petendi: non mihi restituitur ius petendi. & adducit simile in litera. Franc.

a *Pro victo habeatur*] de hoc dic. vt sup. eo. l. in fisci. & facit sup. de bon. eor. l. 2. & inf. eo. l. Imperator.

b *In fiscalibus*] in priuatis dic, vt C. de pę. iud. l. prima. Accursius.

c *Cæterum*] pro sed.

d *Transire*] vt pro victo habeatur hæres: etsi velit quis probare corruptelam. sed videtur contra hoc sup. de bo. eor. l. 2. Sól. vt ibi.

e *Exinde*] vt non audiatur hæres postea in iure.

f *Redempta est*] & fortè absolutus corruptor.

g *Vel actio*] competens corrumpenti, puta non capaci: quam actionem deferebat in fiscum. Accur.

h *Constare*] tunc ergo prædicta pęna transibit.

i *De crimine*] præuaricationis: vt sup. de præua. l. præuaricationis.

k *Agi possit*] facit sup. de interd. l. eum qui. §. in popularib. & de po. ac. l. 4.

l *Non pœna*] i. non vt hæres habeatur pro conuicto, vt dictum est: sed vt plenè discutiatur causa, ac si nulla corruptela facta fuerit. Alij dicunt, si ago contra hæredem: satis est probare corruptelam defuncti: quia per hoc apparet meam delationem fuisse validam. & quod dicit non pœna est sensus; adeo sufficit probari delictum defuncti, quia non pe-

mortuus corruptor non efficiet quo minus agi possit, k atque retractari causa, hæc 4† enim non pœnæ, l sed causæ restitutio est.

¶ Eum, qui falsum testamentum dixit, m posset adire hæreditatem constat: sed denegatis ei actionibus, n fisco locus erit: & obligationes, quas adeundo confudit, non restituẽtur. nam & in eo, qui post aditam hæreditatem defuncti mortem non defendit, Imperator noster cum patre rescripsit, obligationes o confusas non resuscitari. p

4† P. F. hic.

Martianus li. 3. Instit.

LEX XXX.

NE Procuratores Cæsaris bonorum actores, q quæ ad fiscum deuoluta sunt, alienent, r Imperatores Verus, s † & Antoninus rescripserũt. Et si manumissi fuerint s reuocantur ad seruiturem.

5† P. F. Seuer.

Idem lib. 4. Instit.

LEX XXXI.

DIuus Commodus rescripsit, obsidum bona, t sicut captiuorum, u omnimodò in fiscum esse cogenda.

m *Dixit*] & succubuit: vt C. de ijs qui. vt indi. l. alia. & no. quod nihilominus hęres est, & ideo si quis habeat actiones contra defunctum: ex his factæ sunt, licèt ei auferatur hęreditas. vt indigno: & actiones hæreditariæ denegãtur: & sic nomine non remanet hæres: tamen actiones confusæ non suscitantur: vt hic, & sup. de vulg. sub. l. ex facto. §. Iul. & de ijs quibus vt indig. l. qui Titij. in fi. & l. hæredem. & l. eum qui. ff. si quid tamen.

n *Actionibus*] f. hæreditarijs.

o *Obligationes*] aliàs actiones & subaudi. & alias est ſ.

p *Resuscitari*] hæreditate ei, vt indigno ablata: vt no supetiori responso.

q *Ne procuratores*.] CASVS. Hæreditate delata ad fiscũ, in qua erant serui cum aldiones bonorum, Procurator Cæsaris nõ debet eos alienare manumittendo, vel alio modo. si tamen manumittat eos, reuocantur in seruitutem. Fran. Accur.

r *Alienent*] manumittendo, vel alio modo. vt subijcit. & facit sup. eo. l. bonor. & quod ibi no. Accur.

s *Si manumissi fuerint*] de facto, & reuocantur quatenus de facto sunt manumissi sic sup. de fer. l. 1. §. 1. vel si dicat tenere. reuocantur per in integ. restitut. ad quod sup. de minori. l. nisi.

t *Bona*] CASVS. Bona obsidum confiscantur sicuti captiuorum. & qui sint obsides, dic vt in glo. quę incipit, vt puto &c. Item de quibus captiuis loquatur; dic vt in alia gl. quę incipit, potest intelligi &c. Si autem captiui, vel obsides cum essent iuris doctores, impetrauerunt, vt togati dicerentur, i. aduocati, bona debent habere propria isti tales; & instituere possunt sibi aliquos hæredes. & hoc dicit hæc lex. & sequen. Franc.

u *Bona*] vt puto, post mortem obsidum debet hæc lex examiniri, secundum R. arg. inf. l. proxi. secus in alijs, de quib. dicitur inf. eo. l. in fraudẽ. §. 1. Vel dic, quæ sita in obsidatu, siue viuant, siue moriantur. nam ea, quæ domi obsides reliquerunt, in fiscum nõ coguntur, quia nec captiuorum. & dic obsides, qui commissi erant Imperatori pro aliquo pacto seruando, vel præcepto, vel pro aliquo capto, qui recessit eo dimisso. & hos constat non posse testari; vt sup. de testa. l. obsides. nec tamen capite minuti sunt. Alij dicunt, quòd etiam bona, quæ ante habebant, amittunt.

m *Captiuorum*] potest intelligi de hostibus, qui per virtutem bellicam deuicti, cũ agris suis capiuntur, hi enim quamuis fiant serui capiẽtium. & res mobiles, quæ cũ his captæ sunt: vt sup. de acquir. ter. domi. l. transfugam. & ad leg. Iul. pecu. l. penult. quæ sunt contra: prædia tamen eorum non sunt capien-

capientium: sed fisci: vt inf. de capti. l. si captiuus. §. expulsis. & hæ sunt res, quæ limitatæ dicuntur: vt sup. de acquirenter. do l. in agris. vel dic loqui de ijs, qui ob causam capti & detenti sunt, sola ciuitate non libertate amissa. cum enim hi liberi remaneant, sibi acquirunt: sed eis detentis bona eorum pulicantur: vt C. de bo. proscri. l. deportati. quod autem subijcit in lege proxi. potest referri tam ad obsides, quam ad captiuũ, de quo proxi. exemplum posui: si ponas eos iurisperitos: & ita acceperunt vsum togæ, vt dicerentur togati, id est, aduocati: vt C. de aduo. di. iu. l. ne quis. Aut impetrato ab Imperatore vsu cuiusdã vestis, quæ toga dicitur. Vnde dicitur Italia Gallia togata. & fortè de huiusmodi captiui bonis loquitur Vlpian. sup. de bon. pos. l. nõ est ambigendum. secundum Ro.

a *Ed si accepto.*] ab Imperatore, quia Imperator permisit vt Romana toga vterentur. Ro. cætera dic, vt sup. l. proxi. Accur.

b *Eorum.*] qui impetrauerũt vsum togæ.

c *Eis.*] qui ab ipsis fuerunt hæredes instituti. R. s. ab obsidibus. H. ad quod sup. de bo. l. poss. l. nõ est.

Vm qui] CASVS Qui successit debitori fisci, vt ad vsuras maiores teneatur quàm priuato debebantur, et in alijs multis fisci priuilegijs subijcitur. Fran.

d *Subiectum esse.*] ad hoc sup. de vsur. l. cũ quidam. §. si debitores.

Imperatores.] CASVS. Quidã deferebat in fiscum quædam bona à te possessa cum corrupisti, vel iudicem causæ. de hoc fuisti accusatus, in quingentos solidos fuisti condemnatus, dicitur quod rectè fuisti condemnatus. Franc.

e *Subdidisti.*] & pro cõuicto debes haberi. vt sup. eodem. l. eius. & l. in fisci. & C. qñ prouo. non est necess. lege. venales.

Apud Iulianum.] CASVS. Quandam hæreditatem à Titio possessam deferebas in fiscum. & ego eam à te petebam, dicens ad me spectare. quæritur, an mea quæstio sit differenda propter illam fisci, non autem peti. creditorum hæreditariorum differatur? Et dicitur, ꝙ mea quæstio & petitio creditorum differendæ sunt. Franc.

f *Sustinendæ.*] i. differendæ.

g *Actiones.*] vniuersales. Accur.

h *Cæterorum.*] i. vendicantium hæredi. & non singulorum credi. an &c. Acc.

i *Expressum est.*] Vt actiones etiam creditorum differantur: quæ non differentur, si inter duos priuatos de hæreditate ageretur: vt in contra. C. de peti. hæredi. l. fi. & facit sup. de exceptio. rei iud. l. qui cum hæred. Item contra sup. si cui plus quàm p. l. Fal. l. si hæres. Sol. hic iam erat lis. s. mota pro fisco: ibi non. Accursius.

Idem lib. 14. Institu.

LEX XXXII.

Sed si * accepto a vsu togæ Romanę, vt ciues Romani semper egerint, Diui Fratres procuratoribus hęreditatũ rescripserunt, sine dubitatione ius eorum b ab obsidum conditione separatum esse beneficio principali, ideo que idem ius eis c seruãdum esse, quod haberẽt, si à legitimis ciuibus Romanis hæredes instituti fuissent.

Vlpianus lib. 1. Respon.

LEX XXXIII.

Eum qui debitoris fisci adijt hæreditatem, priuilegijs fisci cœpisse subiectum esse. d

Qui corrupit delatorem pecunia, condemnatur in quingentis solidis. h. d.

Martianus. 1 †

LEX XXXIIII.

Imperatores Verus 2 † & Antoninus ita Asclepiadi rescripserunt, Tu qui defensione omissa, redimere sententiam maluisti, cum tibi crimen obijceretur, non immeritò quingẽtos solidos inferre fisco iussus es. omissa enim ipsius causæ inquisitione, ipse te huic pœnæ subdidisti. e Obtinendum est enim vt ij, quibus negotia fiscalia mouẽtur, ad defensionem causæ bona fide veniant, non aduersarios, aut iudices redimere tentent.

Priuato & fisco mouentib. causam super vnare, prius tractatur causa fisci.

Pompon. lib. 10. 3 † Epi.

LEX XXXV.

Apud Iulianum scriptum est, Si priuatus ad se pertinere hæreditatem Lucij Titij dicat, altero eandem hęreditatem fisco vẽdicante, quæritur vtrum ius fisci ante excutiendum sit, & sustinendæ f actiones g cæterorum, h an nihilominus inhibendæ petiones creditorum singulorum, ne publicæ causæ præiudicetur. Quod etiam 4 † Senatusconsultis expressũ est. i

Papinian. lib. 3. Respon.

LEX XXXVI.

Prædijs à fisco distractis k præteriti temporis tributi 5 † eorundem prædiorum onus ad 6 † emptorem spectare placuit. l

Idem lib. 10. Respon.

LEX XXXVII.

Quod placuit, m fisco n pœnam non esse petendam, nisi creditores suum o recuperauerint, eò pertinet, vt priuilegium in pœna contra creditores non exerceatur, non vt ius cõmune p priuatorum fiscus amittat.

Idem lib. 13. Respon. 7 †

LEX XXXVIII.

Fiscus q in quæstione falsi testamenti non obtinuit. Priusquam autem quæstio ea decideretur, alio nũtiãte bona postea vacare r constitit. Fructus post primã litẽ absumi s non oportuisse, respõdi.

P *Prædijs.*] CASVS. Qui emit prædia tributaria à fisco, etiam ad præteritorum annorum tributa tenetur. Franc. Accur. 3 † P. F. 11

K *Distractis.*] cũ suo onere. Accur.

l *Placuit.*] facit sup. de hæred. vend. l. 2. §. si quid. & §. pen.

Q *Vod placuit.*] CASVS. Hæred. t. fisco delata. fiscus non potest per priuilegium auferre ius creditorum hæreditariorum, sed iure communi poterit vti contra eos. & de hoc vltimo dat exemplum, vt inf. eo. l. Statius. in fine. Franciscus. 4 † P. Flo. Idem.

m *Quod placuit.*] supra eodem. l. in summa. & l. prima. §. an bona & l. non possunt. & inf. l. Statius. §. fin. & C. de pœn. fisc. l. 2. aliàs est de priuile. fis. l. 2. & inf. eodem. l. Arrianus. in princ. Acc. 5 † P. F. tributum. 6 † In P. F. de est ad.

n *Fisco.*] id est, ad vtilitatem fisci. aliàs à fisco.

o *Suum.*] d. sibi debitum.

p *In commune.*] quod est, vt in sortis pet. præferatur cæteris. vt C. de pœn. fis. l. prima. vel verius da exemplum inf. eo. l. Statius. §. fin. item sunt exempla. C. de testa. l. ex imperfecto. & C. ne fiscus rem quã vendi. cuin. l. 2. item sup. eodem. l. res. §. 2. & sic communia iura tenent in præmissis. ad quod etiam est C. de petitio. hæred. l. prima. Accur. 7 † Aliàs ad l. dictum.

F *Iscus.*] Dic casum in hoc princip. vt in glo. quæ incipit, quidam delator &c.

¶ *Delatoris.*] Legara erant decem fisco in diem. ego rũ esset Procurator Cęsaris. petij hãc pecuniã nomine fisci, credens diẽ venisse, non tamen venerat, & sic succubui. non punior pœna delatoris. cum nec delator dicat. Frãc. Accus.

q *Fiscus.*] Quidã delator pro fisco, seu pro vtilitate fisci accusabat testamentum de falso. si obtinuerit, habet propositum. si succubuerit, non habet fiscus. vt C. de ijs quib. vt indig. l. alia. si autem pendet lis, & ex alia causa bona vacãt. quæ causa constat, nec est ambigua, veniunt fructus ex die motæ primæ litis.

r *Vacare.*] ex alia causa. vt quia non sit capax hæres institutus in testamento falso.

s *Absumi.*] i. consumi ad damnum fisci.

Neque

* Hic hẽtis tex. in iure vnicum ad hoc, quis dicatur ciuis, & ad de. ꝙ pro prie ẽ ille qui est ex origine: non autẽ ex priuilegio. l. ciues. C. de inco. lib. 10. Bolo. * Togam d sit, vide hic ex Budæo.

a † P. Flo. Mace. li. 2. Publicor.

2 † P. F. Seuerus.

neque enim [a] ad Senatusconsulti beneficium scriptum hæredem pertinere controuersia mota. [b]

¶ Delatoris opera non esse functum [c] respondi, qui fisci pecuniam, quam alius tenebat, ad sui temporis administrationem pertinere, [d] quâuis probare nō potuisset, contendit: quoniam propriam causam egerat. [e]

Idem lib. 16. Respon.

LEX XXXIX.

BOna fisco citra pœnam exilij [f] perpetuam adiudicari sententia non oportet.

¶ Eum, qui periculum communis condemnationis diuidi postulauit, [g] quòd participes iudicati soluendo essent, reuocatis alienationib. quas fraudulenter [h] fecerant, non videri causam pecuniæ fisco vendicasse [i] [1†] respondi.

Paulus lib. 21. Quæstio.

LEX XL.

ITa fidei hæredis cōmisit, Rogo, fundum Titio des, de quo te rogaui. [k] Si Titius capere non possit, non euitabit hæres pœnam taciti fidei commissi, non est enim palam relinquere, quod ex testamento sciri non potest, cum recitatum est, quemadmodū nec ille palam dat, qui ita scribit, Rogo vos hērdes meos, [2†] in eo, qd à vobis petij, fidem præstetis. Imò in priori specie maiorem fraudem excogitasse videtur, qui non tantum legem circumuenire voluit, [l] sed etiam interpretationem legis, quæ circa tacitum fideicommissum habetur. Quamuis enim fundum nominauerit, non tamē eo [m] cognosci potest, de quo sit rogatus hæres: cum diuersitas rerum [n] obscurum faciat legatum.

¶ Patronus si tacitè in fidem suam recipiat, vt ex portione [o] sua prætter, [p] cessare fraudē dicitur, quia de suo largitē.

Idem lib. 21. Respon.

LEX XLI.

EVm, qui bona vacantia à fisco comparauit, debere actionem, quæ contra defunctum competebat, excipere. [q]

Labeno. 31

LEX XLII.

ADrianus [r] Seuerus Præfectus ærario, cum eius q tacitè rogatus fuerat non capienti fideicommissum reddere, bona publicata [s] erant: pronuntiauit nihilominus ius deferendi ex cōstitutione Diui Traiani habere eum, cui fideicommissum erat relictū. [t]

¶ Quia autem nonnulli ingrati aduersus beneficium Diui Traiani, [u] post professionem quoque de tacito fideicommisso factam, cum possessoribus transigunt, [x] atque

---

a *Neque enim*] no. quod dicitur bonæ fidei pos. non teneri, nisi inquantum locupletior est. vt ī. de peti. hære. l. item veniunt, §. cum antequam. non habet locum post controuersiam motam. vt hic fuit. & su. de peti. hæred. l. sed & si lege, §. si autem. & §. consuluit, & de ijs quib. vt indig. l. hæredē, & l. eum qui. in principio.

b *Controuersia mota.*] in secunda lite. Accu.

c *Non esse functum.*] & sic non infamari.

d *Pertinere*] proponendo diem soluendæ pecuniæ venisse: & suum tempus: quia legata erat Reipubl. in diem, non tamen venerat, & erat procuratot fisci iste, & facit inf. eod. l. delator. & sup. eod. l. deferre. & l. 2. in princ. & inf. eod. l. proxi. §. fin. alij ponunt per l. C. de delato. l. nulla. lib. x. Accursius.

e *Egerat.*] non pro præmio, vt sup. l. 2. in prin.

BOna.] CASVS Bona alicuius damnati, vt relegati, non debent per sententiā auferri ei, & fisco dari, nisi esset in exiliū perpetuum datus, id est, deportatus, vel in aliam pœnam capitalem damnatus.

¶ *Eum qui*] Dic casum vt in glo. quæ incipit, duo vel plures.

f *Exilij.*] i. deportationis, vel alterius capitalis pœnæ, non relegationis, vt sup. de pub. iud. l. 2 & de interdict. & releg. l. relegatorum, §. hæc est differentia, & §. ad tempus, & l. 4. & C. si pendēt. appel. l. si is.

g *Postulauit*] duo, vel plures magistratus erant condemnati simpliciter. vnde alter eorum petit separari condemnationem, q potest. vt C. si plu. vna sententia. l. 1. & 2. dic, quod iudicati participes sunt soluendo, si reuocentur alienata per eos. Accur.

h *Fraudulenter*] licet non probet, quæ sunt in fraudem alienata, non ideo infamatur. Accur.

i *Vendicasse.*] i. detulisse bona in fiscum, vt ob hoc si non probet, fiat infamis. & facit sup. l. proxi. §. fi.

ITa fidei] CASVS. Ego Fran. habens filium spurium, cui nihil poteram relinquere: hæredem meum rogaui clā. vt fundum quēdam daret ei. in testamento autem meo palā eum rogaui. vt daret fundū. dī q talis hæres punitur cū fidem accōmodauerit de dando non capaci: sicut si rogasset eum tacitè de certo fundo dando non capaci. & in testamē to dixissem: rogo hæredē. vt adimpleat. quod ei dixi. & maior fraus est in primo casu quā in secundo. & dic. vt in liter. Sed quid si patrimo meo relinquo tertiam. quā debet habere de bonis meis. & cum tacite rogo de dando aliquid de portione sua cuidam non capaci. non punitur ille patronus rogatus. cum de suo dare sit rogatus. Franc. Acc.

k *Rogaui*] & verè rogauerat. sed nō dixerat. de certo fūdo. Ac.

l *Voluit*] legem circūuenit. dum non capienti aliquid restituere debuit. at legis interpretationem. l. circūuenit: dū voluit, nè quid certum appareret. quod fideicommissar. petat, & plenè dic. vt sup. l. 3. in prin.

m *Eo*] id est, ideo.

n *Rerum*] ad quod ī. contra præd. l. in tradendis. & de iniu. l. Prætor. in princ. & §. q̄ air. Item. & generalitas ambiguum parit. 1 vt sup. de solu. l. cum Stichus. & no. ī. de pac. l. veteribus.

1 Dic. mia generalitas est reprobanda. cōcor. tex. & ibi gl. in c. ad hæc. de rescrip. et gl. in c. q nōnulli. i ver. indeterminatè. e. ū. extra.

o *Ex portione*] quæ est tertia. vt Insti. de suc. lib. §. sed nostra. & dic sua. i. sibi debita. Acc.

p *Præstet.*] non capaci: in qua non poterat grauari etiam capaci. vt ī. de leg. 2. l. cum patronus. & si q̄s omis. cau. testa. l. qui autem. §. si patronus, & facit sup. de inoffi. testa. l. Papinianus, §. quis impu. Sed arg. contra sup. de fal. l. ū quis legatum. §. fi. Ac.

EVm qui.] CASVS. Qui emit bona vacantia à fisco: actionibus, quæ competebāt contra defunctū, ipse tenetur. Fran. Acc.

q *Excipere.*] i. suscipere. vt & C. de hær. vend. l. 1. Sed contra. C. de quadrien. præscrip. l. benè à Zenone. Sol. vt d. l. C. de hære. ven. Item secus in eo, qui à priuato emit: quia venditor creditori, & emptor venditori tenetur, vt d. l. C. de hære. vend. l. 2. §. fi. Item facit su. de pet. hæred. l. nec vllam. §. item si quis à fisco.

3† P. Flo. Valens li. 5. Fideicommissum.

ARianus.] CASVS Hæres accommodauit fidem de dando fundo Titio non capaci. iste hæres cōmisit delictum, propter quod omnia bona eius sunt obligata, nunc Titius defert hoc fideicommissum fisco. Dicitur, quod habet beneficium Diui Traiani, vt pars tem fundi retineat. & pars alia ad fiscum vadat.

¶ *Qui autem.*] Qui fideicommissum sibi relictum detulit fisco, dicens se non capacem: tandem cū hærede possidente hoc fideicommissum transigit, & sic in delat. nō procedit: & tercitatus nō venit. dicitur, q̄ in tantum tenetur, quantum ad fiscum peruenisset si processum esset in delat. & probatum. Item possessor in tantumdem tenetur, si fraudem in hoc commisit. Fran. Accur.

r *Arrianus*] alias Adrianus, aliàs Arrianus. Accur.

s *Publicata*] ex aliquo delicto alio. vt inf. eo. l. Statius. §. fi.

t *Relictum*] & habebit præmium. vt no. sup. eod. l. edicto. §. extat. 1. & 2. respon.

u *Diui Traiani*] quod est sup. eodem. l. edicto. §. extat. 1. & 2. respon.

x *Transigunt*] puta cum hæredibus rogatis. idem tamen, & cum alius detert alium. vt su. eo. l. 2. §. Senatus. & l. Senatus. Accursius.

2† Meos, non est in F. F.

3† P. Flo. nuntiasse

Quid

a *Quod conuictus*] aliàs qui. sed melius quod. & no. simplũ exigi ab vtroque. sed contra infra eod. l. auferetur. §. fin. vbi quadruplum. Sol. vt ibi. Accur.

I *Imperator*] CASVS. Qui accommodat fidem de damno fundo nõ capaci. dũtaxat ipsius fundi ipso iure trãsit ad fiscum: & sic fiscus habet act. in rẽ pro fundo. Fran.

b *Fiscum*] sic ergo ipse qui tacitum fideicommissum præstandum suscepit. pp suum delictũ ab eius dominio cadit ipso iure: vt hic. & sup. de pub. l. commissa. & s. l. 1. tan bona. nec obst. inf. eo. l. in fraudẽ. §. ei⁹. quia, & hic constat relictum nõ capaci. Accur.

D *Elator*] CASVS. Ego Franciscus pono casum in hac lege. vt litera stat: & da exemplum. vt in gl. Fran.

c *Denuntiat*] quod dic. vt §. l. defertor. §. sed cõmunem. & l. 2. in prin. & l. fiscus. §. fin. & C. de dela. l. nulla. & faci. sup. de lib. cau. l. qui ex libertate. & de aqua. plu. arcẽ. l. 1. §. denique. & de bo. lib. l. qui cũ maior. §. si libertus. Acc.

1† P. Flo. nuntiat.

* Pro intellectu huius l. & l. cũ quidã. ff. eo. vi. Pa. de Mõtepico. in leg. post Scẽu. in fin. de don. & ibi dẽ Io. Hannib. nu. 321. vsque ad nu. 325.

IN *fraudem*] CASVS. Debitor fisci res quasdã suas donauit in fraudẽ fisci, vel alio modo alienauit, vel actio. suas amisit cursu tẽporis non intentando eas. Dicit ꝙ fiscus hæc oia reuocabit. Sũo dicit. Aliquis in custodia, vel in vinculis, vel in cõpedib. existẽs decessit. bona eius vadũt ad hẽdẽ suum. siue testatus, siue intestatus decessit. Tertiò dicit. Aliquis malefactor propter delictum, quod commiserat, timens de hoc puniri, seipsum occidit. hoc ꝙbato bona eius ad fiscũ vadũt. si aũt tædio vitæ vel impatiẽtia doloris alicuius, vt simili de cã se occidat: hoc casu bona eius ad fiscũ sed ad hẽdẽ defuncti. Quarto dicit. à debitore fisci dicẽ libertates in fraudẽ fisci reuocant. debitor aũt fisci pt seruũ emere hoc pacto, vt manumittat: & manumittere poterit, & tenet manumissio.

¶ *Ex ꝙ*] Die casum. vt in gl. quæ incipit. vel quia cõmunia. &c.

¶ *Neque*] Die casum. vt in gl. quæ incipit. aliàs edi. & c. ibi cum dicit quare dic. quod &c.

¶ *Quæsiui*] Coram procuratore fisci ago contra quendã. lite pendente peto actorum copiam mihi fieri. Dicit ꝙ manu cõmétarium fit, i. notarij huius cãx sunt scribenda. & reddit ratio in glo. Secundò dicit procurator fisci existens iudex in causa mea iudicauit contra me. cum essem minor, petij restitui. & ipse idem cognoscit: peto nunc copiam priorum actorum factorum in prima causa audior. Tertio dicit, cum essem fideiussor pro Titio petij pœnes fiscum solui debitum pro eo. dicitur quod procurator fisci debet mihi cedere omnia iura quæ habet contra Titiũ et in bonis Titij.

¶ *Fiscalium*] Debitor fiscalis conuenit. potest petere dilationem ad inueniendam pecuniam: & si est modicæ summæ debitor, vsq; ad duos menses: si magnæ summæ est debitor, vsq; ad tres menses dilatio pt dari per iudicem causæ: non maior, nisi à Principe hoc concederetur.

¶ *Si principalis*] Titius debebat fisco cẽtũ. & dederat fideiussores. cum Titius nõ solueret, bona eius sunt à fisci procuratore occupata. Dicit ꝙ liberãtur fideiussores, nisi illa bona non sunt sufficiẽtia ad debitum. nã tunc in residuum remanent obligati. si aũt procurator fisci vendidit hæc bona, & habuit vltra quã sit debitũ: qd pl⁹ habuit, restituat Titio.

¶ *Conduxit*] Qui fundũ fiscalẽ conduxit: nec expressum, nec olimam non substituit aliis vendere pt: nec arbores pomiferas cędere. et si cõtra facit: facta æstimatio. eius quod vendidit, in quadruplũ tenet. Verũmò prohibet ne procurator fisci locet fundũ, vel vectigalia minoribus 25. ann. & redditur rõ in litera. Franc.

d *Alienata*] à debitore fiscali.

e *Non quæratur*] hic est contra. §. eo. l. cum quidã. Sci. hic non ꝙrit qui parũ litem moueri, vel liti pœnitebit: quia non cõquerit, i. lit. non contestatur ad quod §. q̃ in fraud. cred. l. vel ei. §. 1. & fm hoc non ꝙrat. i. non conquerat. vel secundo ꝙratur. i. acquirat. & sic non erit par conditio fisci, et aliorũ creditorũ: vt §. q̃ in fraud. cred. l. qui autem. in prin. Et ad l. cõtrariã dic, ꝙ hic iam erat delatũ lucrum: pura mortuo iã testatore q debitori fiscali legauerat. arg. §. ad Aquil. l. inde Neratius. §. idem Iulianus. quod legatum debitor fisci in fraudem fisci repudiat. Vel dic non quæratur. i. acquirat. quia ex his reb. quę fisco sunt delatæ patitur alios percipere fructus. Vel sol. vt ibi.

2† P. Flo. sed suæ successioni relinquuntur.

f *Punitur*] in hoc vt reuocet. & quandoque plus: vt inf. l. auferetur. §. 1. & facit supra qui. & à qui. l. in fraudem. & l. si cum. §. Atilio respondit à debitore.

1† Scilicet ei, in quã alienatio facta est. Alci. li. 3. Paret. ca. 19.

g *Bona eorum*] & facit inf. proxi. §.

h *Coguntur*] id est inuadentur.

i *Admissum*] i. commissum.

k *Æris*] i. pecuniæ quam debebat dare alij.

l *Impatientia*] nam forte habebat talem infirmitatem, quã non poterat sustinere: vnde se occidit.

3† P. Flo. possit.

m *Non inquietabuntur*] sc. eius bona.

n *Relinquentur*] sed hic distingue. vt no. C. qui testa. face. pos. l. 2. Item facit sup. de bon. eo. l. 3. & C. eo. l. 1. & 2. infra de re mil. l. omne delictum. §. qui se volneravit, & sup. de inoff. testa. l. si quis filio ex. §. proinde. & §. quod. & C. ii rei vel accu. mor. fu. l. defunctis.

o *Placuit*] supra qui & a quibus. l. si cum fideicomm. §. Aristo. & l. in fraudem.

p *Pertinentia*] vel quia communia. vel alio modo tali quo poterãt peti ab eo: hoc est alius pt petere ab ipsius fisci debitore. cui⁹ bona sunt fisco delata: qd multis modis cõtingit vt no. sup. de eden. l. 1. §. editionem. Et quod subijcit restitui

tribus edictis euocati non respondent: placuit Senatui tãtum ab eo, qui id fecisset, exigi, quantum apud ærarium ex ea causa, quam detulerat, remanere oporteret, si professionem suam implesset: & si possessoris quoq; fraus apud Præfectum conuicta fuisset, ab eo quoq; quod cõuictus a inferre debuisset, exigi.

Vlpianus lib. 6. fideicom.

LEX XLIII.

IMperator noster rescripsit, fiscũ b in rem habere actiones ex tacito fideicommisso.

Paulus lib. 1. Sententia.

LEX XLIIII.

DElator nõ est, qui protegendæ causæ suæ gratia aliquid ad fiscũ denũtiat. c 1†

Idem lib. 5. Sententia.

LEX XLV.

IN fraudem * fisci non solũ per donationem, sed quocunque modo res alienatæ d reuocantur. Idemq; iuris est & si non quæratur. e Aequè enim in omnibus fraus punitur. f

¶ Bona eorum, g qui in custodia, vel in vinculis, vel cõpedibus decesserint, hæredibus eorum non auferuntur, siue testatò, siue intestatò decesserint.

¶ Eius bona qui sibi mortem conscierit, non ante ad fiscũ coguntur, h quàm prius confiterit cuius crimmis gratia manus sibi intulerit.

¶ Eius bona, qui sibi ob aliquod admissum i flagitiũ mortem conscisciuit, & manus intulit, fisco vẽdicant. Quòd si is tædio vitæ, aut pudore æris k alieni, vel valetudinis alicuius impatiẽtia id amisit, non inquietabuntur, m sed suo successori relinquentur. n 2†

Libertates datæ à debitore fisci in fraudem ipsius fisci, reuocantur. Potest autem debitor fisci emere seruum, vt eũ manumittat, quem. manumisso tenebit. hoc dicit. §. sequen. gl. casum ponit.

¶ A debitore fisci in fraudem datas libertates retrahi placuit. o Sanè ipsum ita ab alio emere mancipium, vt manumittat, non est prohibitum: ergo tunc, & libertatem præstare poterit. 3†

¶ Ex ijs bonis, quæ ad fiscũ delata sunt, instrumenta, vel chirographa, acta etiam ad ius priuatorum pertinentia, p restitui postulantib. cõuenit. Fiscalium q debitori fiscali legauerat. arg. §. ad Aquil. l. inde Neratius. §. idem Iulianus. quod legatum debitor fisci in fraudem fisci repudiat. Vel dic non quæratur. i. acquirat. quia ex his reb. quę fisco sunt delatæ patitur alios percipere fructus. Vel sol. vt ibi.

f *Punitur*] in hoc vt reuocet. & quandoque plus: vt inf. l. auferetur. §. 1. & facit supra qui. & à qui. l. in fraudem. & l. si cum. §. Atilio respondit à debitore.

g *Bona eorum*] & facit inf. proxi. §.

h *Coguntur*] id est inuadentur.

i *Admissum*] i. commissum.

k *Æris*] i. pecuniæ quam debebat dare alij.

l *Impatientia*] nam forte habebat talem infirmitatem, quã non poterat sustinere: vnde se occidit.

m *Non inquietabuntur*] sc. eius bona.

n *Relinquentur*] sed hic distingue. vt no. C. qui testa. face. pos. l. 2. Item facit sup. de bon. eo. l. 3. & C. eo. l. 1. & 2. infra de re mil. l. omne delictum. §. qui se volneravit, & sup. de inoff. testa. l. si quis filio ex. §. proinde. & §. quod. & C. ii rei vel accu. mor. fu. l. defunctis.

o *Placuit*] supra qui & a quibus. l. si cum fideicomm. §. Aristo. & l. in fraudem.

p *Pertinentia*] vel quia communia. vel alio modo tali quo poterãt peti ab eo: hoc est alius pt petere ab ipsius fisci debitore. cui⁹ bona sunt fisco delata: qd multis modis cõtingit vt no. sup. de eden. l. 1. §. editionem. Et quod subijcit restitui

die ad explificandum: vel etiam omnino, vt ibidem not. hoc pacto, q̃ fiscus sunt, vel habet ibi partē: hac conditione edit, q̃ alius non vtetur eis aduersus fiscum: vt inf. prox. §. vbi ponit exemplum quomodo acta possunt pertinere ad fiscum & priuatum, & facit sup. eodem. l. Senatus. §. penul. & fi. fina.

a *Neque acta*] s. publica, puta interfecto me facta, cum te de homicidio accusarē, postea ego, vel alius defert bona tua tanquam noxentis, & damnati in fiscum. & habet illa acta in quibus de innocentia continetur: non cogitur ea tibi exhibere. vel die acta, i. sententias. Azo.

† P.F. ipse.

b *Edi*] alias edi. s. in li. Bu. & alias reddi. Et nō, q̃ q̃tūcunq; est ad instrumenta, est contra C. de eden. l. procurator. & l. in stipulatum & l. non est nouum. & C. de fide instru. l. illiterat, quib. dr̃ q̃ fiscus edit instrumenta etiam s̃ scivt ēt q̃ hoc cōtradicāt interroti respon. Solu ibi erat controuersia inter fiscum, & priuatos, hic inter duos priuatos, quo casu ab alio nullo modo a fisco non fit necessitas. & hoc vide. Item P. ne ti postea opponat cū fisco his rationibus vtere tur s̃ cū eo casu, quo non posset postulare fiscus edi. si est cū eo actor. sed si hoc est fisci priuile, ergo alias priuatus tenere tur edere aliis inter se litigantibus. vt inf. ad munici. l. 1. in fi. Sed dices, q̃ hic dicit de instrumentis, quæ etiā pertinent ad petentem: sed tunc esset iniquum si ei s̃ fiscum eo non iuuaret vt suo. Quare dic in 1. respon. hic erat causa inter fiscum & priuatum: & non edun. acta a tertio contra fiscum quia non cogit, nec sponte debet, sed in ea priuatorum potest tertius licet nō cogat. & sic expone non oportet. oportet, q̃ non. In secūdo ñ. duo priuati litigant maxime apud procuratore fisci. & fiscus edit si vult; & si non vult, non cogitur: quia nec priuatus: sed si contingat, q̃ edat procurator fisci edit cum cautione prædicta. & ex prædictis etiā patet, q̃ non est s̃ C. eo. l. 2. Aze s̃ fi. editio. quod dic vt sup. eo. l. 2. §. fin. Accur.

c *Ne*] scilicet cui fit editio.

d *Aduersus se*] scilicet fiscum.

e *Vel Rempublicam*] pro eodem ponit fiscum, & Rempu. vt inf. de verb. signi. l. cum qui vectigal. vel non pro eodem: vt inf. ad munic. l. simile.

f *Hic alt*] id est, hac editione, non ita si quandocunq; in alijs articulis.

g *Vtatur*] licèt enim probatio plena ex his expensis non esset, præsumptio tamen contra fiscum esset, si constarent eadē l. cum autem. Azo. & si non obst. in Auth. vt ipon. lar. §. & C. de eden. l. procurator, & de fide instru. l. 2. Vel dic qd hic erant publica. vt in Auth. vetera. fil. § illud vero. vbi scilicet originalibus. ad quod C. de eden. l. procurator. Accur.

h *Illis*] actis. vel is cui fit editio.

i *Quoties apud fiscum*] s. apud fisci procuratorem.

k *Postulanda est*] ab ijs, qui inter se agunt. & de actis illius tantū dic vt C. vt lite pend. l. supplicare. & C. de euic. l. is apud. nō autem dicit de actis fisci, de quibus dixi sup. prox. §. & die potestas, id est editio: vt possit videre aperta.

l *Commentariensis*] sic dictus quia ei sunt acta commissa. Aliter autem ponitur C. de custo. reo. l. ad Commentariensem.

m *Adnotanda sunt*] vt significet quam, & in qua parte habeat literam admissam. ad qđ in Auth. vt diuinæ inflictiones.

n *Afferant*] quam sint scripta. Accur.

¶ Neque instrumenta, neque acta [a] à quoquam aduersus fiscum edi [b] oportet. Idem [†] autem fiscus actorum suorum exempla hac cōditione edit, ne is [c] cui describendi sit potestas, aduersus se, [d] vel Rempublicam [e] his actis vtatur: & de quo cauere compellitur: vt si vlus his [h] contra interdictum fuerit, causa cadat.

¶ Quoties apud fiscum [i] agitur, actorum potestas postulanda est, [k] vt merito his vti liceat: eaque manu commentariensis [l] adnotanda sunt. [m] Quòd si ea aliter [n] proferantur, is, qui ita protulit, causa cadat. [o]

¶ Quoties [*] iterum apud fiscum P eadem causa tractatur, priorum actorum, quorum vlus non fuerat postulatus, q̃ ex officio recitatio iure petetur.

Soluendo fisco pro alio habet priuilegium fisci de prosequēdis bonis eius pro quo soluit. h.d. seq. plena sunt.

¶ Qui pro alio a fisco conuēctus, debitum exolut, non iniquè postulat persecutionē bonorum eius, pro quo [r] soluit: in quo etiam adiuuari per officium solet.

¶ Fiscalibus debitoris petentibus ad comparandam [s] pecuniam dilationem negari nō placuit. Cuius rei æstimatio ita arbitrio iudicantis conceditur, vt in maioribus nummis non plus quam [t] tres menses: in minoribus verò non plus quam duo prorogentur: prolixioris autem temporis spatiū ab Imperatore postulandū est. [u]

¶ Si principalis [x] rei bona ad fiscum deuoluta sunt, fideiussores [y] liberantur: nisi fortè minus idonei sint, & in reliquum non exolutæ quantitatis accesserint.

¶ Si plus seruatum est ex bonis debitoris a fisco distractis, [z] iure ac merito restitui [a] postulatur. [b]

¶ Conductor ex fundo fiscali nihil transferre potest, nec cypressi materiam [c] vendere vel oliuas, non substitutus [d] alijs, cæteraq; arbores pomiferas cædere, [e] & facta eius

* Scribē. hoc dicit ideò, quia ad hoc quæditio actiū est facienda de manu notarij, nō aūt alterius. Ad de fide, q̃ notarius, qui incidit scribere acta, non pōt ipse mutare. Bolog.

n *Proferantur*] s. in iudicio. Accur.

o *Cadat*] qui falsitatem commisit in cā perdit eam. nec est contra C. de fornic. l. 1. quia in alio casu dicit. Accur.

p *Apud fiscum*] ex causa restitutionis: vt sup. de minor. l. Præfecti. Azo.

q *Priuatus*] i. denūtiatus per aliquem, q̃ aliqua ad fiscum pertinentia teneat, vel die peritus, scilicet vsus actorum. & facit C. de tempo. appell. l. per hanc.

r *Soluit*] ad quod infra, de censu. l. cum possessor. in prin. & sup. de fideiuss. l. fideiussores. & sup. de solu. l. Stichus. §. pe & C. de sentē. l. cum eorum.

s *Ad comparandam*] quia soluit vsuras p dilatione, quod est pretium dilationis. imo planè potest iegi. & die comparandam, id est, inueniendam.

t *Plus quam*] minus ergo esse potest: vt sup. de vsur. l. si benè. & facit C. de dil. l. 1. item facit sup. de tes tiud l. 2.

u *Postulandum est*] ad hoc sup. de pœ. l. Diui fratres. §. 1.

x *Si principalis*] die bona occupata, quia non soluebat. si aut fuisset missus reus: ipso iure liberati essent fideiussores fisci, quos fiscus accipiebat ex contractu. & si reus nō esset soluendo: quia sibi hēdi cī soluendo: vt §. ad l. Fal. l. quæ recedat. Item habeas infra, nisi fortè. &c. & die idonei. s. rei sint. vel die vt idonei sint fideiussores, vel die bona, vt hic verbum idoneus sit genitiui casus. hoc est, q̃ nō idoneo intercesserunt. Alij dicunt idonei nolatiuū: & supponere. i. debitores principales. qđ in idē recidit: sed tunc de singulari numero ad plurale mutaret. Et quod dicit accesserūt: dic q̃ tūc si fisco non satisfit ex bonis, incidunt in obligationē: aliàs non incidunt: vt s. de ver. ob. l. decē. aliàs nō est nisi, &c. sed est ibi & si forte &c. & tunc dices fideiussores datos alicui ab eo cui fiscus extitit his, hoc ideo, q̃ non p̃ timent q̃ fiscus desinat esse soluēdo: licèt timeret de tempore vt §. de iud. do. l. 2. & ponit liberant impropriè. i. non incidunt in obligationem. & die si. quāuis; & idonei est genitiuus: vt s. vel pro pr. & forte dices idē si idonei. nam vtrobiq; liberant.

y *Liberati sunt*] quos fiscus acceperat ex contractu, qui hēs nihil non illi qui intercessissent apud alios creditores: vt C. de fideiuss. l. 1. contra. vel vt ibi.

z *Distractis*] i. plus vendidit quam deberet exigere.

a *Restitui*] s. aliud plus.

b *Postulatur*] a debitore. ad quod C. de iu. do. imp. l. fin. s. fi. alias postulantur, i. quæ sunt seruata, vtra debitum.

c *Materiam*] quia materia, quid lignum, dic vt supra de leg. 3. l. ligni. in prin.

d *Non substituatur*] arboribus.

e *Cadere*] id est, incidere.

Æsti-

a *Æstimatione*] scilicet si contra fecerit.
b *Conuenitur*] facit sup. tolu. matri l. diuortio. §. si fundum. & locati. l. si merces. §. culpæ.
c *Vtantur*] etiã contra fiscũ. ad quod ff. de mino. l. si ex causa. §. pe. & de pub. l. Imperatores. & C. si aduer fisc. l. 1. & 2.

A *Vfertur*.] CASVS. Testator instituit quendam, vt filium suum, post mortẽ testatoris apparet. q̃ iste non fuit filius eius. dicitur. q̃ huic instituto auferuntur bona. vt indigno. & ad fiscum vadunt. Secundò dicit: qui in fraudem fisci emit aliquid à debitore fisci, rem illam perdit: & tantũdem de suo.

¶ *Quod à præside*.] Si præses prouinciæ. vel procurator fisci, vel Cæsaris, vel quilibet alius in prouincia, quam administrat. à sibi subdito emit aliquam rem per interpositam personam: ille, qui vendidit. vẽdicare potest rẽ suã: & qui emit. æstimat. rei dat fisco. nam nec nauem in prouincia, quã administrat fabricare potest.

¶ *Fiscus*.] Ex omni contractu habet fiscus tacitè obligata bona contrahẽtis secum. Secundò dicit. Debitor fisci conuentus à fisco potest opponere compẽsatio. de eo, quod fiscus ei debet, ũ hoc debitũ ꝓbet intra duos mẽses. fallit autem in casibus. vbi nõ obijcitur cõpensatio contra fiscum, quos nominat in littera. Item accusatus de aliquo delicto, interim potest bona sua administrare. & debitor eius soluendo ei liberatur. Item actor institutus a Procuratore Cæsaris, vel fisci non potest vendere absque scientia Principis. seruos castaldiones aliquorum bonorum fisco delatorum. Item seruus Cæsaris si iussu Procuratoris Cæsaris adijt hæredi Cæsari delatam: Cæsari volenti acquiritur. Vltimo dicit: plures simpuerunt rem fisci. omnes non tenentur vltra quadruplum: & qui sunt idonei. pro non idoneis tenentur. Franc.

d *Indigno*] non tamen fisco applicatur: sed agnatis: vt C. de hæred instit. l. si pater. & l. nec apud. §. fin. quæ sunt contra. nam nec hic dicit fisco applicari, vel versus. vt faciat ad titulum. dic hic applicari fisco, & eum non habere aliquos agnatos. & facit C. de fideicom. l. eam quã & de testamen. l. neque professio. & de inge. ma l. 1. & quod nota. C de ijs qui. vt indig l. hæreditas. sed secundum primum intellectũ fallit hæc regula. quæ auferuntur indignis. applicari fisco. vt & no. sup. eo. l. Lucius.

e *Declaratus est*] per accusationem de partu supposito. de quo die. vt no. C. de fal. l. 2. vel per petitionem hær. agente legitimo: cum non valeat institutio ipso iure. vt C. de hær. instit. l. nec apud. & de fideic. l. eam quam. Accursius.

f *Suscepit*] a debitore fisci forte. alias ff. vt ff. eo. l. 1. §. fi. & de admin. ad ciui. perti. l. fi. §. 3. & ff. eo. l. in fraudẽ in prin.

g *Vel Cæsaris*] scilicet Cæsaris. Et dic q̃ ff. omnia

h *Vendicatur*.] quia priuatus. qui vendidit vẽdicat, & officialis de suo dat fisco eiusdem rei æstimationem: sed vt in quadruplũ: vt ff. de ẽh. emp. non licet. ff. Sol. dic æstimationem. ſ. in quadruplũ. vel hic à priuato aliquo de sua iurisdõne emit: ibi ab ipsa Repub. q̃ administrat. vel dic q̃ hãc æstimationẽ præstat vẽditor: puta pretiũ qđ habuit: vt arg. ff. de contrahen. emp. l. Senatus. & de dam. inf. l. vlt. & secundũ hoc nihilominus fiscus habebit quadruplũ. & facit C. de ff. iud. l. 1. & ff. de re mil. l. milites. et de admi. re. ad ciui. pertin. l. 2. §. 1. & C. quod met. cau. l. ũ per impressionẽ. hoc autẽ fallit in esculentis: vt ff. de of. Proconsul. l. solẽt. Item quãdo paterna erãt: vt no. sup. de cõtrah. emp. l. qui offic. ff. vel nisi in casu quando cõsimatur quinquẽnio: vt C. de condit. ind. l. 1. in prin.

i *Et nauem*] facit ff. de vac. mu. l. hi qui. K *Ædificare*] id est, facere.

l *Pignoris*] ex suo ff. ctu: vt C. qui ceat. pignus. con. l. 2 non si petat 1 maleficij pœnam: vt ff. eod. l. quod placuit. vel pro alio succedit: vt ff. eod. l. fiscus. sed tunc cã interueniã habet hypo. vt ibi dicit. Accessio *Duo menses*, facit C. de compen. l. vlt. & inf. eo. §. proxi.

m *Constitutum est*] vt sup. de comp. l. 1. & l. idem. nisi in casibus, qui hic ponuntur: vt C. de compen. l. 2. & l. in ea. & l. fi. ea vendit. nec.

n *Interea non constitutus*] etiam post accusationem inchoatã. & dic vt no. sup. de fal. l. reo. sic ponitur reus, vt accusatus: vt sup. de pub. iud. l. v & sup. eod. l. cum quidam. Accursius.

o *Actores*] instituti a procuratore fisci vel Cæsaris: vt dicitur Instit. de cura. §. fin. Accursius.

p *Procuratores*] ff. castaldiones seruos. ad quod sup. eo. l. bonorum. & l. ne procuratores. Accursius.

q *Adijt hæreditatem*] dic vt sup. de acquir. hæred. l. si quis mihi bona. §. fi fisci. & de off. Procu. Cæsa. l. 2. §. vlt. & l. seq. Accursius.

r *Fecerint*] furtipiendo: non ita si alio modo: vt sup. eod. l. Attianus. ſ. qui autẽ. & ff. eo. l. §. 2. Et sic no. q̃ in hoc est deterior cã fiscus. q̃ priuatus. qui forte ageret ad duplũ. vel quadruplũ cõtra ff. nec vnus per alĩ liberatur: vt C. de cõd. fur. l. 1. sic & alias. ff. de diuer. præscr. l. in rebus. Præterea dñe quidam. vt Azo, hanc pœnam habere locũ. vbi non est alia pœna spãlis à l. statuta. Item huic ſ. est cõtra. ff. de pub. l. hoc edicto. §. fi. & l. si multi. vbi duplicãdũ dicit: sed ibi in quærendis fuit fraus: vt C. eo. l. facultas. hic in quæstus tã fisco: vt ff. de ijs qui ex pu. ta. l. 1. & C. de assess. l. consiliarios. Et ar. C. de acq. poss. l. vlt. nam in eo quod iam quæsitũ est. non sic fit fraus. ar. ff. eo l. cum quidam. Item in cõtractibus priuatus agit in duplum contra publicanum: hic ipse fiscus. Accursius.

s *Solidum*.] in duplum, vel quadruplum.

t *Communiter*] in hoc est sic sup. de pub. l. si multi.

¶ Minoribus viginti quinque annis neque fundus neq; vectigalia locanda sunt: ne aduersus ea beneficio ætatis vtantur. c

Hermog. lib. 6. iuris Epitom.

LEX XLVI.

A Vfertur d ei, quasi indigno d successio, qui cum hæres institutus esset vt filius, post mortem eius, qui pater dicebatur, suppositus declaratus est. e

¶ Qui aliquid sciens in fraudem fisci suscepit, f nõ solum rem, in qua fraudis ministeriũ suscepit, sed & aliud tantundẽ restituere cogitur.

¶ Quod à Præside prouinciæ, vel Procuratore, g vel quolibet alio in ea prouincia in quã administrat, licèt per suppositam personam comparatum est, infirmato contractu vẽdicatur, h & æstimatio eius fisco infertur. nam & nauem i in eadem prouincia, in qua quis administrat, ædificare k prohibetur.

¶ Fiscus autem l † semper habet ius pignoris.

¶ Qui compensationem opponit fisco, intra duos menses m debitum sibi docere debet.

¶ Vt debitoribus fisci, quod fiscus debet, compensetur, sæpè constitutum est, n excepta causa tributoria, & stipendiorum, item pretio rei à fisco emptæ, & quod ex causa annonaria debetur.

¶ In reatu constitutus o bona sua administrare potest: eique debitor rectè bona fide soluit.

¶ Actores p qui aliquod officium gerunt, in bonis quæ distrahunt, Procuratores q venundare inconsultis Principibus prohibentur: & si veneant, venditio nullas vires habebit.

¶ Seruus Cæsaris si iussu Procuratoris adijt hæreditatem, r Cæsari volenti acquirit.

¶ Si multi fisco fraudem fecerint, f non, vt in actione furti, singuli solidum, s sed omnes simul quadrupli pœnam pro virili portione debẽt. Sanè pro non idoneis, qui sunt idonei conueniuntur. u

Si debitor fisci reliquit hæredes, illi sunt prius conuenẽdi à fisco, quam ii, qui ab hæredibus bona aliqua emunt: & si hæredes non sufficiunt, tunc peruenitur ad emptores. hoc dicit.

¶ Ista gl. ẽ not. ad hoc, q̃ fiscus ſ. hẽt tacitã hypothecã ĩ bonis delinquentiũ. d quã materia habes ff. in l. reiteriptũ. in verbo. hypothecas. ſ. de pac. q̃ idẽ tenuit. vid. Bart. in l. post ff. ũ. ſ. de don. Bolog.

¶ ad intel. huiꝰ l. vi. Io. Hannib. in l. post ff. ũ. nu. 305. ff. de don.

¶ In P. F. deest. ãtq̃ hic p. perã ad di. nõnulli dicunt.

Moschis.] CASVS. Moschis conduxerat vectigal à fisco: deinde tenebatur fisco ad pensionem aliquotum annorum, vel vnius anni: & decessit relictis hæredib. qui hæredes adita hæreditate quædam prædia hæreditaria vendiderunt plurib. personis. nunc fiscus vult agere contra emptores illos. Dic, q primo cõueniendi sunt hæredes Moschidis: & in residuum emptores. Secũdo dicit Æmilius conduxit quãdam possessionẽ à fisco centũ, eãdem Æmili⁹ locavit aliis per partes istam possessionem pro centum & viginti. D. cõ. q. im in cẽtũ tenetur fisco. F. A. *Vectigalia*, q hoc bona eius fisco tenẽtur: vt sup. prox. §. fisco. b *Convenirentur*] extranei possessores hypothecæ pro bonis, vel prædiis quõdam conductoris, non dico per hæredem quæsitis: vt sup. de pign. a. l. Paulus in princ. licèt hoc quidam dicant. Accursius.

c *Convenire*] imò videtur quod hoc emptor allegare nõ possit: vt infra de constitut. l. cum possessor. & si contra Sol. hic in prædio conductricis non vectigali: ibi in vectigali. & cum eo concor. sup. de pub. l. Imperatores. & sup. eo. in l. prædijs. Item no. in hoc tacito pignore principales debitores primo debere conueniri, quàm possessores reipsius: vt expresso: vt C. de pign. l. persecutione. sed hodiè idem in expresso: vt in auth. ibi posita. Item facit inst. de admini. tut. ad quem. pertinen. l. 3. §. fi. & qã ibi no. Accd *Possessorem emptorem*] id est, quælibet. Alij dicunt collectiue: vt quisque virtutem teneatur: quod hic probari videtur, nam duo dicebant emptores, scilicet hæredes idoneos: & alios esse emptores. & ad vtrunque respond. sed prima verior. nam etiam pro parte debito tota res quammis magna tenetur: vt C. de distractio pignor. l. quandiu.

e *Susceperat*] à fisco. Accursius.

f *Cæsaris*] id est fiscique & Cæsaris sunt vt C. de quadr. præscrip. l. vltim.

g *Percepisset*] à suis conductoribus.

h *Videbatur*] quia nemo accederet ad conductionem fiscalium prædiorum: vt supra. l. 3. §. cum quinquennium. Accursius.

i *Solam*] nam si minoris locasset, non esset fiscus contrarium postulaturus: vt C. de solu. l. penultim. Item quia hic non conuenit: vt supra, loca lege, ea lege, primo respondo. Item quia sustinet periculum: ergo & lucrum si intercederet, vt supra, commoda. lege si is. §. primo. Item colonus aliis locare põt, vt C. loc. l. nemo & si plus locauerit quam ipse præstat, suum erit vt sup. de actio. empt. l. si mercedem & loc. l. si tibi. & l. fina. & l. qui insulam. Accursius.

S *Tatius Florus.*] Pone casum in hoc principio prout habes in gl. quæ incipit, Pompeius, &c.

¶ *Cornelia.*] Filius instituit matrem suam hæredem, & rogauit eam, vt post mortem suam matet restituat hanc hereditatem Flauio: & ista fœmina commisit delictum, propter quod omnia bona sua fuerunt confiscata. & sic hæc hereditas. nũc Flauius petit hæc bona à fisco quasi debita. Dicitur, quod non audiuntur interim, cum nondũ venerit dies, sub qua erant ei relicta, cum & ipse posset prius mori quam illa fœmina. & sic deficeret prædictum fideicom. missum. vel alias res acquirere posset illa fœmina. Accursius.

K *Cautionem.*] domesticam. quod dico vt supra l. tertia. §. quarti.

l *Per præceptionem*] igitur cohæredem habet, Faustinum, scilicet, vt subijcit.

m *Quòd*] pro quia.

n *Diffidebat*] apud iudicem appellationis.

o *Oportere.*] Pompeius se restituturum, quasdam res non capienti cauerat: & easdem res per præceptionem à cohærede acceperat: & sic hoc legato totam hæreditatem onerauerat non solum partem Pompeij, qui damnatus volebat onus legati, etiam nunc ad totam hæreditatem pertinere. volebat enim per præceptiones consequi à cohærede, vt in primo testamento scriptum erat. hac allegatione: quia non potest videri pro parte, &c. sed contra cum merito pronuntiatum est: nam cum per secundum testamentum ruptum est primum, & sic præceptiones interciderint: ex postremo peti nequeunt, cum non sint in eo relictæ. vnde quia ipse solus cauerat, ipse solus soluere oneratur. Si quæras, cum totum sit testamentum ruptum per posterius, cur solum tacitum fideicommissum durat? Respon. hoc supra. de probatio. l. tenia. explicatur.

p *Non acceperat*] in secundo testamento.

q *Pro parte*] vt ita præstetur de parte sua tantum, scilicet vt onus sentiat, lucrum non habeat.

r *Pronuntiauit*] iudex appellationis.

s *Extare*] alias constare in lib. R. in B. extare.

t *Destituerit*] reliquisset testator, scilicet præceptiones.

u *Repetitum esset*] in secundo testamento.

x *Placuit*] mihi Paulo: & est responsio.

y *Non probabat*] non expressum. Sed contra sup. de probat. l. cum tacitum. sed ad aliud hic probat, vt etiam ex testamento

Paulus lib. 1. Decretor.

LEX XLVII.

MOschis, quædam fisci debitrix ex conductione vectigalis, [a] hæredes habuerat, à quibus post aditam hæreditatẽ Faria Semilla, [1†] & alij prædia emerant. cum conueniretur [b] propter Moschidis reliqua, dicebant [2†] hæredes Moschidis idoneos esse, & multos alios ex ijsdẽ bonis emisse. Æquum putauit Imperator nostr [3†] prius hæredes conueniri [c] debere: deinde [4†] in reliquum possessorem omnem: [d *] & ita pronuntiauit.

Qui conducit à fisco, potest alijs plus locare: & soluet tantum, quanti à fisco conduxit, non plus. b. d. Bar.

¶ Æmylius Prætolinus [5†] cõduxerat à fisco possessionem: eamq; paulatim plurib. locauerat maiore quantitate, quã ipse susceperat. [e] Conueniebatur à Procuratoribus Cæsaris [f] in eam quantitatem, quam ipse perciperet. [g] Hoc iniquum & inutile * fisco videbatur, [h] vt tantum [6†] suo periculo ipse eos, quibus locauerat, conueniret: ideoq; pronuntiauit in eã solam [i] quantitatem eum conueniri debere, qua ipse conductor extiterat.

Renocato testamento non videtur renocatum fideicommissum tacitè inuunctũ. Bar.

Idem lib. 2. Decretor.

LEX XLVIII.

STatius Florus testamento scripto, hũdis sui Pompeij tacitè [7†] fidei commiserat, vt non capienti, fundum & certe pecuniæ quantitatẽ daret: & eo nõe cautionem [k] à Pompeio exigi curauerat, se restituturum ea, quæ ei per præceptionem [l] dederat. postea idẽ Florus facto secundo testõ, & eodem Pompeio & Faustino hæredib. institutis, nullas præceptiones Pompeio, dederat. hæc persona, q̃ [m] [8†] capere non poterat, le detulerat. constituti Imperatores a Procuratoribus rescripserunt, si non probaretur mutatam voluntatem esse, præstandum fideicommissum. atque ita Pompeius condemnatus desiderabat [n] idonus esse hæreditatis oportere, [o] quia præceptiones non acceperat. [p] nec [9†] posse videri pro parte [q] in prima voluntate testatorem perseueraſſe, sed in vniuerso pronuntiauit: [r] nec testamentum prius extare: [s] nec si dedisset [t] in primo testamento, ex posteriore peti potuisse, nisi repetitum esset. [u] Placuit, [x] quia non probabat [y]

1† P. Fl. Semilla.

2† P. F. & dicebãt.

3† noster, nõ est in P. F.

4† In P. F. non est, dem te.

* De ista distinctione vide, Ois. ad to. vi. tex. Bart. hic. gl. in c. 1. § ipsas oẽs. J. reliqui in pra. fan.

5† Ptolemæus. P. F.

* Quo hic accipiat inutile, vi. Dudi. 2. disputa. c. 11.

6† P. F. tamen.

7† P. F. tacita.

8† Quidã hic legũt Faustinus nec posse &c.

9† P. F. quia

mento agat: ibi non probat. vt videatur repetitum: quia præsumitur: nisi hæres contra probet. Item facit sup. de hæred. instit. l. vlt. & sup. de leg. 3. l. si iure testamento. Accursius.

a *Sibi*] scilicet Pompeio.

b *Ex sola*] hoc est contra ff. de prob. l. 3. in eo quod hic dicit ex sola cautione.

Item in eo quod dicit hic, f. dedit in primo, non vt repetitū in secundo. Sol. hæc secundum illā: vt videatur repetitū fideicom. tacitū. & quod hic dicit, nec si dedisset, f. p̄legationes & quod dicit ex sola cautione, sub. ēt. Vel dic secundo, q̄ hic fuit interposita cautio animo nouandi actio ex testamento: & sic non potest agi ex fideicomm. sed ex sola cautione. & secū dū hoc quod hic dicit, nec si dedisset, potest intelligi etiā in fideicomm. vt primo dixi. Vel sol. vt ibi.

1 † P. F. cō dēnata est à fisco & omnia, &c.

c *Fideicom.*] quasi dicat, non præceptiones: quia eas à cohærede percipere non potest ex secundo testamento gratis, vt voluit testator in primo testamēto fideicom. autem præstare: quia de bursa sua voluit testator in primo testamento eum præstare.

d *Hæres*] scilicet à filio. Accursius.

e *Post mortem suam*] scilicet matris.

f *Condemnata*] de alio quo crimine.

g *Ante*] id est, se esse admittendum antequam fiscus ad pœnā. Accursius.

h *Constitutum est*] vt sup. l. quod placuit. cum suis concor. sed hęc allegatio non videtur bona: cum non dicatur creditor ille cui sub condi. debetur, ante condi. vt sup. de act. & obl. l. is qui, licèt sit arg. contra. inf. de verb. sign. l. creditores.

sibi [a] datas præceptiones, ex sola [b] sua cautione solum fideicommissum [c] præstare debere.

Fideicommissum relictum in diem mortis, non cedit ante diem mortis naturalis. hoc dicit. Bar.

¶ Cornelio Felici mater scripta hæres [d] rogata erat hæreditatem restituere post mortem suam. [e] cum hæres scripta condemnata [f] esset, & à fisco [1] † omnia bona mulieris occuparentur, dicebat Felix se ante [g] pœnam esse. Hoc enim constitutum est. [h] Sed si nondum dies fideicom. venisset, [i] quia posset prius ipse [k] mori, vel etiam mater alias res acquirere, repulsus est interim à petitione. [l]

Is, cui restituta est hereditas ex tacito fideicommisso, cum esset incapax, se detulit in fiscum. dicitur hic, q̄ debet habere dimidiam dodrantis illius hereditatis pro præmio: quia se detulit.

Idem li. fin. de tacitis fideic.

LEX XLIX.

CVm tacitum fideicōmissum [m] is, cui datū [n] erat, se capere nihil posse detulisset, in qōnem venit, dodrātis, an totius assis parte dimidiā [o] ex beneficio Diui Traiani recipere debeat. de qua re extat

i *Venisset*] adeo vt etiam ad præsens restitui non possit, et si vellet, vt sup. ad Treb. l. sed & ante, nec obst. C. de fideicō. l. post mortem vt ibi no.

k *Ipse.*] Felix. & sic deficit fideicō. vt sup. de min. l. in causa. §. Pomponius.

l *A petitione*] tria not. primum, quia non debet esse quis solicitus de hæred. viuentis. ad quod sup. de vulg. substit. l. §. interdum. Item quia non videtur mori, licèt condemnata & deportata. ad quod sup. de verbor. obligat. l. ex ea. §. insulam & de leg. 2. l. cum pater. §. hæreditatem. Item tertio quia dicit interim. cū ergo erit naturaliter mortua, peteret. à fisco fideicom. vt sup. ad Treb. l. ex facto. §. ex facto. & ff. eo. l. dicitur. Item quia dicit, alias res, &c.

CVm tacitum.] CASVS. Hæres fuit rogatus de restituenda hæreditate Titio non capaci. Titius hoc detulit fisco, dicens se non posse capere. & sic debet habere dimidiā ex beneficio D. ni Traiani. quæritur de quanto debet esse hæc dimidia: an totius hæreditatis: an dodrantis tm̄? Et dic, dodrantis. quarta enim quæ deberet remanere alias

penes hæredem confiscatur. & hoc apparet ex quodam rescripto. cuius verba in litera ponuntur. Franc. Accurs.

m *Fideicommissum*] totius hæreditatis. Accursius.

n *Datum*] id est, relictum, quod qualiter fiat, & quando hoc inspicitur, dic vt no. sup. eo. l. non intelligitur. 1. 2. & 3. respond. Accursius.

o *Dimidiam*] dimidiam enim constat eum habere sm̄ edictum Traiani: vt sup. eod. l. edicto in prin. & §. 1. & l. Senatus. §. Senatus. nec obst. C. de ijs, qui se de. l. 4. quia plenè not. supra eo. l. edicto. §. erat.

p *Transferatur*] vt & sup. ad le. Fal. l. beneficio. & ad Syl. l. si sequēs. & C. ad legem Fal. l. etiam si tacitū.

2 † P. Fl. imponit ipsius etiā. &c. Hinc est pitiū vocat. Vlp. i Fragm. tit. 19.

q *Vnde*] colligitur ex supradictis.

r *Semissem*] scilicet relicti.

f *Detulit*] nam tantum erat suum relictum. & non plus.

VAlerius Patroinus procurator Imperatoris Flauio Statilio [3] † prædia certo pretio addixerat. [t] deinde facta licitatione, idem Statilius recepta ea licitatione [u] prædia obtinuerat, [x] & ita in vacuam possessionem inductus erat. [y] de fructibus medio tēpore perceptis quærebatur. Patroinus fisci esse volebat. Planè [z] si medio tempore inter primam licitationem [a] & sequentem addictionem [4] † percepti fuissent, ad venditorem [b] pertinere: sicut solet aliàs videri, cum in diem addictio facta est, deinde melior conditio allata est. [c]

Fructus percepti inter primam, & secundā citationem, pertinent ad venditorē: extantes aūt ad emptorem: vel pensio locationis fundi venditi.

Idem lib. 3. Decret.

LEX L.

VAlerius Patroinus procurator Imperatoris Flauio Statilio [3] † prædia certo pretio addixerat. [t] deinde facta licitatione, idem Statilius recepta ea licitatione [u] prædia obtinuerat, [x] & ita in vacuam possessionem inductus erat. [y] de fructibus medio tēpore perceptis quærebatur. Patroinus fisci esse volebat. Planè [z] si medio tempore inter primam licitationem [a] & sequentem addictionem [4] † percepti fuissent, ad venditorem [b] pertinere: sicut solet aliàs videri, cum in diem addictio facta est, deinde melior conditio allata est. [c]

3 † Statilio P. F.

4 † P. Fl. Adiectionem. vide Ant. Aug. li. 2. Emē. c. 3.

Vsi erunt.] CASVS. Valerius Procurator Imperatoris vendidit prædium Flauio Statilio pro certo pretio hoc pacto, q̄ si alius offerat plus vsque ad annum, posset discedi ab ista venditione. nūc cum alius offert plus pretio antiquo, idem Statilius inductus fuit in vacuam possessionem prædij. cuius erāt fructus medio tempore percepti. quæritur? Resp si medio tpe inter licitationem & sequentem addictionē percepti sunt, ad venditorem pertinēt. si autem intra vindemias vtraq; addictio facta est. tunc fructus interim pcepti sunt emptoris: nisi hæc prædia colebantur per colonum, qui nūmis colat. cui locauerat fiscus. nam tunc fructus coloni sunt. & hoc fauore fisci pensionem tamen debet emptori. si autem fiscus faceret ea prædia coli per suos rusticos, fructus essent emptoris.

¶ Typhonis.] Dic casum vt in gl. quæ incipit, iudicio meo. &c. Franc. Accursius.

t *Addixerat.*] i. sub addictione in diem vendiderat.

u *Licitatione*] ab alio. Accursius.

x *Obtinuerat*] nam emptori primo licuit addicere, vt supra, de in diem addictio. l. item quod. §. final. & l. necesse.

y *Inductus erat*] vel tunc quando primo emit, vel tunc cum secundo obtinuit in licitando.

z *Planè*] i. cerne & incipit determinare.

a *Licitationem*] id est emptionem. Accursius.

b *Ad Venditorem*] nisi prædia erant sub colono: vt in fi. huius legis.

c *Allata est*] cum. n. vēdo tibi fundū sub addic. in diem, & alius interim meliorē conditionem attulerit: & fructus interim percepti ad me venditorem pertinent. Idem etiā si tu ipse meliorem conditio. ab alio oblatam præstiteris: vt ff. de in diem addi. l. item quod dictū. & l. licet. & l. seq.

a *Intra tempus.*] citra. & sic medio tempore non est perceptus fructus: ergo pendentes fructus cedunt emptori, vt ff. de act. emp. Iulianus. §. si fructibus.

b *Ab hoc tractatu*] id est, ab hac sententia, quæ est vt fructus venditori cedant.

c *Papinianus*] debentur fructus emptori nulla licitatione facta. idem si vtraque addictio intra tempus vindemiarum processit. Papinian. autem & Messius nouam sententiam induxit. quãdo nõ per dominum, sed per colonũ, cui fiscus locauerat hæc prędia excoluntur. & hoc propter fisci priuilegium. quasi tacitum de recipiendo colono pactum inter emptorem & venditorem intercesserit.

d *Sententiam*] cum enim sub colono est prædium locatum: licet venditum a domino, nõ debet cum emptor expellere de æquitate: et pensionem ab eo accipere fauore fisci: ne colono teneatur. sic C. de vend. re. fi. l. 1. §. fin. libro. 10. & ff. de hon. aut. iud. poss. l. in venditione. § j. & in decre. Alex. c. quæstionem. de iur. pat.

e *Quia*] hanc scilicet, quia &c.

f *Ei*] colono. & applicatur emptori.

g *Erat*] tantum. si ergo colonus esset partiarius. partem tantum acciperet emptor vt verus dominus.

h *Ne*] & hoc ideo, ne. &c.

i *Conueniret*] vt colonus staret vsq; ad tempus conductionis finitum.

k *Secundum illorum opinionem*] s. Papinian. & Messij: licet noua & contraria communi: vt sup. loc. l. si merces. §. 3. & Cod. loca. l. emptorem, sed hoc propter priuilegium fisci, ne teneatur colonus: vt hic dicit: sic sup. eo. l. cum qui.

l *Nec esset fructus habere*] s. emptorem, cũ licitatio p emptorem primum non est addicta, vel si facta est antequam fructus percipiantur, res est secundo addicta, licitatione ab emptore admissa, alioquin licitatione facta fructus medio tempore percepti ad venditoris spectant compendium.

m *Suggerente*] i. consulente.

n *Deffuncta arida*] Iudicio meo de aridis fructib. erat maior qõ. fuerant. n. percepti ante p. addictionis & ppea videbãtur ad venditorem pinere ad instar vẽditionis facer. sub addictione in diẽ. Sed ibi, q̃ non tps perceptionis, sed soluendæ pensionis dies spectatur, sicut ergo fructus qui post addictionem percipiuntur, ad emptorẽ pertinẽt: i a & pensio. cum dies post addictionẽ venit: licet fructus, pp quos debet solui pẽsio ante percepti sunt: quos emptor percipere dr. dũ eorum noie pensionem percipit. Sed argumentum cõ ra. s̃ de vsufru. l. defuncta. Quod aũt in aridis dicitur. & in liquidis p omnia dicas: vt patet ex prędictis.

ADDITIO. Dic secundũ Bar. q̃ aliud in vsufructuario, vt ibi, qui nõ restituit fundum de voluntate sua: aliud in emptore & in venditore, vt hic.

o *Fuissent*] aliàs venissent.

p *Cum addicta*] i. vendita. & sic nõ est pactũ addic. in diẽ. Vel dic, q̃ hic fuit aliud pactũ. & sm hoc ĩtellige ab illo §. Papin. vsq; in §. §. q̃ vel fuerit pactũ adiectũ ĩ diẽ vel nõ.

q *Eos quoque*] i. pro eis debitam pensionẽ: vt declarat litera. loquitur. n. de colono, qui colit nũmis. si vero partiarius esset, & ante perceptu essent, vt posuit in casu: sine dubio erant emptoris. & est rõ: quia cedit & venit dies contracta iam emptione. si vero ante venissent: essent venditoris. aliud in prædio dotali locato: vt s̃. solu. ma. l. diuortio. Ac.

DE CAPTI. ET postlim. reuer.

¶ *Rub. istam superior. continuat hic Cuia. quo in loco quid sit postliminium: & de redemptione aliqua eleganter explicat.*

Quod seruus] CASVS. Seruus capti ab hostibus aliqua acquirit interim ex causa stipulationis, vel ex causa legati. Dicitur, q̃ licet decedat ibi dominus, tamen hæc acquisita vadunt ad hæredes defuncti. Fran.

r *Perueniat*] viuit tamen adhuc naturaliter. Accur.

s *Hæredes*] eo postea quo ipse moriente. Ac.

t *Decessisset*] ante stipul. vel legatum. & est bona ratio: quia prima hora captiuitatis videtur decessisse: vt ĩ. eo l. pẽ. in fi. s. respon. & facit ad hanc l. s̃. de stip. ser. l. si seru. cõis. §. fer. Iauolenus capto. & ĩ. l. in bello. §. 3. & l. bona. in princ. Accur.

Nauibus] CASVS. Nauis longa & deputata ppter bellum vsũ. si capiatur ab hostib. fit hostiũ. si tñ recuperatur, le legitur primo domino redditur, secus in naui piscatoria, vel in præcipuis scapha. Idem quod in naui magna, est in equo, vel equa: dũ tamen sint domi: secus in armis: quæ si capiãtur ab hostib. deinde recuperentur, non redduntur primo domino. Idem in veste quod in armis. & h. d. hæc l. cum seq. Fran.

u *Nauibus*] No. q̃ in agris aliud est, q̃ in reb. mobilib. mobilia. n. sunt hostiũ. & postliminiũ habent. at agri nõ fiũt alicuius spãliter. ga. nec dñr occupari, sed inuadi: & q a potius vniuersi dñr inuadere, vel vniuersitas, quã aliquis: & iõ dicẽdũ est, qd sunt vniuersitatis hostiũ. Azo. Sed certe et ĩmobilia dñr recipi iure postliminii: vt ĩ. e. l. si captiu. §. 1.

x *Postliminium*] i primo domino restituuntur: vt inf. eo. l. postliminium est in prin. & Insti. eod. §. si ab hostibus.

y *Actuarias*] id est agiles ad agendum, id est, ducendum: vt sunt scaphæ.

z *Quod*] id est, quia.

a *Turpiter*] ad quod inf. de re mili. l. 3. §. miles qui in bello. Accur.

b *Item vestis*, scilicet, denegatur habere postliminium quia turpiter, &c.

Ex

De captiuis, & postliminio reuersis, & de redemptis ab hostibus. 8 †

TITVLVS XV.

Marcellus libr. 12. Dig.

LEX I.

Quod seruus eius, qui ab hostibus captus est, postea stipulatus est: aut si legatum sit seruo eius postea, quam ille ad hostes peruenit, [t] hoc habebũt hęredes eius: quia etsi captiuitatis eius tempore decessisset, [s] acquisitum foret hæredi.

Idem lib. 39. Digest.

LEX II.

Nauibus [u] longis atq; onerarijs propter belli vsum postliminium [x] est, nõ piscatorijs, aut si quas actuarias [y] voluptatis causa parauerint. Equus item, aut equa frœni patiens recipiuntur [9] [z] postliminio. nam sine culpa equitis prosipere [*] se potuerunt. Non idem in armis iuris est: quippe quæ non sine flagitio amittuntur. Arma enim postliminio reuerti negãtur, quòd [a] turpiter [a] amittantur.

Põponius li. 37. ad Q. Mut.

LEX III.

Item vestis. [b]

q *Eos quoque*] i. pro eis debitam pensionẽ: vt declarat litera. loquitur. n. de colono, qui colit nũmis. si vero partiarius esset, & ante perceptu essent, vt posuit in casu: sine dubio erant emptoris. & est rõ: quia cedit & venit dies contracta iam emptione. si vero ante venissent: essent venditoris. aliud in prædio dotali locato: vt s̃. solu. ma. l. diuortio. Ac.

9 † P. F. recipitur.

* id est, prius se cõsperse cum eius auferre. Hoc nercit ad hanc l. s̃. de stip. bo nius est Vlpianus capto. & ĩ. l. in bello. §. 3. & l. bona. in princ. Accur. l. quis fugitiuus §. idẽ ait. s̃. de xdi. edi. vbi vulgo male legitur

1 † P. F. habere.

2 † P. F. accipere.

3 † P. F. Tryphonino.

4 † P. F. putaret.

5 † P. F. pcepti.

6 † P. F. Respondit.

7 † P. F. fuit.

8 † P. F. de captiuis, et de postliminio & redemptis ab hostibus.

EOs qui] CASVS. Captum ab hostibus, vel deductum ab hostib. arte nō bello, postliminio reuerti antiquitus placuit. Item transfuga ad nos reuersus nō à nobis receptꝰ, ciuitatem non recuperat. Fran. Accur.

a *Deducuntur*] arte. non etiam bello. Accur.

b *Hostibus deditus*] vt eorū esset seruus, fortè qa Legatū hostium pulsasset: vt ff. de Leg.l fi.§. pe. Vel pone in trāsfuga, vt fu.quib. ex cau. mā.l.item ei. Accur.

c *Receptus*] contra voluntatem hostiū: qui receperūt eum, alioquin contra: vt inf.de Legationib.l. fi.in fine.

d *Non adipiscatur*] sed libertatem sic, secundū P. de æquinocte. Sed contra eum sup.de acq. rer. dom. l.transfuga. Accur.

e *Postliminij*] CASVS. Ius postliminij quāque in bello, quando quis in pace competit & dat exēplū de vnoquoque.

¶ *Captiuus*] Cepimus hostē puta Cremonensem: deinde manumisimus eū: & reuersus ē ad suos, ita demū habet postliminium, si non habet animū reuertendi. & adiungit exēplum de Marco Regulo capto à Carthaginensibus, qui est reuersus Romā, & iurauerat se reuersurū Carthaginē: nam non dicitur habere postliminiū, nisi habeat animū Romæ stāndi. Item & aliud exemplū de Menandro adiungit. Fran.

f *In pace*] non in bello.

g *Ceperunt*] in bello. *Fi*] vel alij. Accursius.

h *Aut intra præsidia*] ꝓmitte si. Acc.

i *Ceperit*] facit ad hoc Institu. quibus modis ius pa. po. solui. §. si ab hostibus, & de rerum diui. §. item ea quæ.

K *In pace*] i. non in bello. Accur.

l *Cum gente*] non subdita nobis.

m *Hospitium*] quia nec ipsi apud nos, nec nos apud eos hospitamur: solumque differunt ab hostibus, quia non est indictum bellum: sed tamen guerram habemus. & sic patet quod à latrunculis differunt, qui non habēt inimicitias patentes. & ideo non est postliminium: vt inf.eo.l. hostes. & l. postliminium. §. a. quæ videtur contra.

n *Hi*] nec tamen est indictum bellum.

o *Non sunt*] vt inf.eod.l hostes. Accur.

p *Captiuus*] liber, non seruus alicuius de hostibus: vt infra eo.l.in bello. §. certè apud hostes. &c.

q *Manumissus*] & per consequens dimissus. & sic exponē inf.eo. in fi.l.

r *Regulus*] qui fuerat Romanus, & captus à Carthaginensibus.

Modestinus lib.3. Regul.

LEX IIII.

EOs qui ab hostib. capiūtur, vel qui ab hostib. deducuntur, a † iure postliminij reuerti antiquitus placuit.

¶ An qui hostibus deditus, b reuersus, c nec à nobis receptus est, ciuis Romanus sit, inter Brutum, & Scæuolam varie tractatum est. Et consequens est, vt ciuitatem non adipiscatur. d

Pompo.lib.37. ad Quin.Mut.

LEX V.

POstliminij ius competit, aut in pace, e aut i bello. f In bello cum ijs, qui nobis hostes sunt, aliquē ex nostris ceperunt, g & intra ꝓsidia sua ꝓduxerunt. Nam si eodem bello is reuersus fuerit, postliminium habet, id est, pinde omnia restituuntur ei h iura, ac si captus ab hostibus non esset. Antequam in præsidia deducatur. i † hostiū, manet ciuis. Tunc autem reuersus intelligitur, si aut ad amicos nostros perueniat, aut intra præsidia h nostra esse cęperit. i

¶ In pace k quoque postliminium datum est. Nam si cum gente l aliqua, neq; amicitiā, neq; hospitium, m neq; fœdus amicitiæ causa factum habemus, hi n hostes quidem non sunt: o quod autem ex nrō ad eos peruenit, illorum fit: & liber homo noster ab eis captꝰ, fit seruus eorum. 3† Idēq; est, si ab illis ad nos aliquid peruenit. Hoc quoque igitur casu postliminium datum est.

¶ Captiuus p autem, si à nobis manumissus q fuerit, & peruenerit ad suos, ita demum postliminio reuersus intelligitur, si malit eos sequi, quam in ciuitate nra manere. Et iō Marco Attiliū Regulum, r 4† quem Carthaginenses Romā miserunt, respōsum est non esse postliminio reuersum: quia iurauerat Carthaginem se reuersurum, & non habebat s animum Romæ remanendi. t & ideo in quodā interpte Menādro, qui postea, q̄ apud nos manumissus erat, missus est u ad suos: non est vlla necessaria lex, quæ lata est de illo, x vt maneret ciuis Romanus. Nam siue aius ei fuisset remanendi apud suos, desineret y esse ciuis Romanus, siue animus ei fuisset reuertendi, maneret ciuis: & ideo lex esset superuacua.

Idem lib.1. ex variis lect.

LEX VI.

MVlier in opus salinarū ob maleficium data, z & deinde à latrunculis exterę gentis capta, & iure commercij vendita, ac redempta, in causam suam a recidit. b Coccio c autem Firmo Centurioni pretium ex fisco d reddendum est. c

Proculus lib.8. Epistol.

LEX VII.

NOn dubito quin fœderati, f & liberi, g * nostri, & similes nobis sunt extranei. & non habet locum postliminiū inter nos. & eos: cū & ipsi huc venientes retineant libertatem, & dominium rerum suarum, ac si in suis ciuitatib. essent. & idem nobis eueniat. Postea dicit, quod liber populus dicitur, qui non est subiectus potestati alterius populi: siue est fœderatus, cum alio populo, siue non: & si fœderatus cum alio populo, siue equali fœdere, siue non: vt Mutinen. populus nobiscum. & sicut clientes nostri sunt liberi: & hi qui maiestatem Principis comiter conseruant, vt Bononienses, & Mutinenses, liberi dicuntur. & qui sunt clientes: expone, vt in glo. Si autem aliquis de ciuitatibus fœderatis nobiscum delinquat: puniam eum. Franc. Accursius.

s *Animum*] per quem.

t *Remanendi*] non ita in seruo, secundum Io. vt probatur inf.eo.l.in bello. §. manumittendo.

u *Missus est*] fortè vt esset eorum seruus: quia Legatū hostium pulsasset: vt ff. de Legatio. l. fin. vel dic. id est, remissus libere.

x *Deillo*] Menandro interprete. Acc.

y *Desineret*] quia domicilium sola constituit, & mutat voluntate: vt inf.ad municip.l.placet. & l.seq. sed aliud in originem vt in eo.tit.l. a filium ptio. & in eo non est lex superuacua. Azo. & facit inf. ad municip.l.eius qui. §. penult. & fina. Accur.

z *Data*] CASVS. Berta damnata est in opus salinarum propter delictū quod commiserat, deinde capta est à latrunculis, & vendita est Cocceio. Dī, quod reuerti debet in antiquam pœnā, & pretium eius dabit fiscus Cocceio. Fran. Accur.

a *In causam suam*] id est, in pœnam: vt inf.eo.l.in bello. §. si deportatum. Alij dicunt redit impuptè.

b *Recidit*] alias tedit, alias incidit.

c *Cocceio*] redemptori.

d *Ex fisco*] id est, à fisco.

e *Reddendum est*] quia negotium fisci vtiliter gessit.

NOn dubito] CASVS. Fœderati homines, i. qui nobiscum fecerūt treugas, vt Mutinenses. item alij liberi homines, vt Florentini, & similes nobis sunt extranei. & non habet locum postliminiū inter nos. & eos: cū & ipsi huc venientes retineant libertatem. & dominium rerum suarum, ac si in suis ciuitatib. essent. & idem nobis eueniat. Postea dicit, quod liber populus dicitur, qui non est subiectus potestati alterius populi: siue est fœderatus, cum alio populo, siue non: & si fœderatus cum alio populo, siue equali fœdere, siue non: vt Mutinen. populus nobiscum. & sicut clientes nostri sunt liberi: & hi qui maiestatem Principis comiter conseruant, vt Bononienses, & Mutinenses, liberi dicuntur. & qui sunt clientes: exponē vt in glo. Si autem aliquis de ciuitatibus fœderatis nobiscum delinquat: puniam eum. Franc. Accursius.

f *Fœderati*] l. cum quibus fecimus treugas 3. vt inf. eod.l. postliminium. §. induciæ.

g *Et liberi*] scilicet alij homines, qui non habēt nobiscum treu-

* Liberi erant suis olim legibus relicti, quales Actolia apud Liu. Populi ītō Romani maiestatē comiter cōseruare tenebant. Alc. lib.1. Paer. c. 14.

3 Imo vero fœderati dicēbā tur ij, cūqbus po. Ro. amicitiā coierat societatē que appellabat.

treugas, vel habent: vt inf §. liber.

a *Siue non foederatus est*] aliàs non habetur in tex. hæc particula, sed intelligitur.

b *Æquo*] æquali hinc inde obseruatione ob treugas custodiẽdas, vel inter se tantùm, vel eos, & alios, vt vtrinque, vel ab altera parte tantùm habita consideratione. Ro.

c *Fœdere*] i. fœderis pacto. Azo.

d *Comiter*] aliàs comiter, aliàs communiter.

e *Clientes*] id est, rusticos, quibus in causa patrocinamur: vt C. de iudi. l. rem non nouam. Vel dic, id est, seruientes: vt su. de vsu. & had. sed & clientes.

f *Neque auctho itate*] hoc tale est: licèt ciues nostri non præsint nobis, id est, cõparentur, nec subsint nobis, vt boni viri: nec per authoritatẽ, vel dignitatem: ih liberi sunt: sic, &c. Ro. sed quidam habent cancellatum boni viri. Accur.

g *Non, vt à patre*] CASVS. Pater ab hostib. captus si reuertatur, recuperat filium in ptãte iure postliminij, velit nolit filius. Sed secus in viro, qui captus ab hostib. & reuersus nõ recuperat vxorem, nisi ip'a velit: cũ non est ei alij nupta. & cum ipsa non vult eum non iusta ex causa, punitur pœnis statutis cõtra eas, quæ sine causa repudiant virũ: quæ sunt. C. de repu. l. ũ. Fran. Accur.

h *Filius*] vt Instit. quib. mod. ius pa. potest. solu. §. si ab hostibus.

i *A marito*] reuerso.

k *Potest*] vt inf. eo. l. cum duo. in fin. Sed argum contra. sup. de ritu nup. l. in eo iore §. fin. sed ibi in patrono.

l *Constitutum tempus*] scilicet, triennij: vt in Auth. de nupt. §. sed etiam capitur. coll. 4.

m *Pœnis de furtis*] quæ sunt C. de repu. l. fi. Accur.

1† P.F. nobis extranei sint. Bud. si hic hoc loco placet: apud q' ẽ vid. q populi fœderati dicerent: q itẽ liberi.

2† Parentheſi hic inclusa. si abſit i P.F.

* Cic pro Cor. Bal. Adiectũ illud ẽt ẽ. qđ nõ est in ofb. fœderibus. mai. P.R. comiter cõseruẽt. Il habet hic vim &c.

3† P.F. cõseruaret.

* à puinciales: vt Italicos populos. q se in eliẽtelã dabãt pecuniã. Ro. Bud. hic.

4† P. Flo. neq; viri boni nobis præsunt: sic eos, &c. Duar. ãt neq; viribus nobis pares. &c. q̃ probabilior Fl. videtur.

5† P. Flo. Ac sunt bis extranei non sint, [1] † nec inter nos, atque eos postlimi nium esse. Etenim quid inter nos, atq; eos postliminio opus est? cũ & illi apud nos, & libertatem suã, & dominium rerum suarum æquè, atque apud se retineant, & eadem nobis apud eos contingant?

¶ Liber autẽ populus est is, qui nullius alterius populi potestati subiectus est. siue is fœderatus est [2] † (siue non fœderatus est, [a]) item siue æquo [b] fœdere [c] in amicitiam venit, siue fœdere comprehensum est, vt is populus alterius populi maiestatem comiter [d] * conseruet: [3] † hoc enim adijcitur, vt intelligatur alterum populum superiorẽ esse, non vt intelligatur alterum non esse liberum. Et quemadmodum clientes [e] * nostros intelligimus liberos esse, etiam si neque authoritate, [f] neq; dignitate, neq; iure omni nobis pares sunt: * † sic & eos, qui maiestatem nostram comiter conseruare debent, liberos esse intelligendum est. At si [5] † fiunt apud nos rei ex ciuitatibus fœderatis, & in eos damnatos animaduertimus.

Paulus lib. 3. ad l. Iul. et Pap.

LEX VIII.

NOn vt à patre [g] filius, [h] ita vxor à marito [i] iure postliminij recuperari põt: [k] sed tunc cum, & voluerit mulier, & adhuc alij potit cõstitutum tempus [l] nupta non est. [m]

Panis de furtis] quæ sunt C. de repu. l. fi. Accur.

A Patre fuit] CASVS. Filius susceptus apud hostes, & reuersus recuperat iure postliminij iura filiationis, vt succedere possit patri, & agnatis suis. Fran. Accur.

n *Nulla dubitatio*] facit sup. ad Tertul. §. sed & si apud hostes. & C. eo. l. 1. & sup. ex quib. cau. ma. l. ab hostib. §. 1. & sup. de suis. & legit. hæ l. pen. §. pen. & sup. de iniu. test. l. si quis filio §. fine autem. & dices inf. eo. l. Diuus. Accur.

Pater] CASVS. Pater filium suum impuberem instituit hæredem, & substituit ei Titium, si cõtingeret eũ mori in pupillari ætate. nunc pater captus ab hostibus ibidẽ decessit in pupillari ætate. Dicitur quod substitutus habet bona, perinde ac si testator prima hora captiuitatis decessisset. Secundò dicit, pater filio instituto, vel exhæredato reliquit substitutum, si contingeret filium mori in pupillari ætate. nunc filius mortuo patre captus ab hostibus ibidẽ decessit. Dicitur, q̃ substitutus habet bona de æquitate, & vtiles actiones in hæreditatem dabuntur substituto: licèt de rigore videretur secus: quia hic puer decessit in tali statu, quo testari non poterat: & sic substitutio sibi facta quasi testamentum suum non videbatur valere: sed secus est, vt dixi. Tertiò dicit. Pone, quod filius decessit in ciuitate ante captiuitatem patris, amodò substitutus eius nihil potest habere, siue pf reuertatur ab hostibus, siue non, & sic filius non erat in potestate patris tempore mortis patris: quod est necesse, vt pupillaris substitutio teneat. Sed si ambo fint capti ab hostibus, et pater primo decedat, & filius reuersus postea decedat, substitutus admittitur ad bona. & h. d. hæc lex. & seq. Franc. Accur.

6† P.F. nolueris. sed hic testis. meo iudicio.

7† P.F. Vlpia. ad leg. Iul. et Papi.

8† P.F. ad Quintũ Tertullũ.

9† P. Flo. ibi decessit.

* Ad hæc hui' l. vi. Hieron. Veriũ in tex. facto. no. 1 jo. 2 vul. & pi.

10† Nihil locuta. eius. &c. P.F.

o *Legitimum*] id est, agnatũ, & non substitutum.

p *Neque tabulas*] in quib. facta fuit substitutio pupillaris. Accur.

q *Refragatur*] id est, contradicit. Acc.

r *Capus est*] vt supra de viucap. l. penult. §. fina.

s *Tenet*] infra. leg. proxi. contra. in princip. Sol. vt ibi. Sed conc. sup. de vulg. substi. leg. lex Cornelia. in fine.

t *Si mortuo*] in ciuitate: secus si eo viuo impubes capitur: vt sup. de vulg. substi. l. lex Corne. l. si verò viuo. & §. quatenus. Accur.

u *Instituto*] cui pupillariter alius è substituit; quæ substitutio appellatur secundæ tabulæ.

x *Vel exhæredatus*] cui etiam potest substitui pupillariter: vt Instit. de pupil substi. §. non solùm.

y *Testamenti factionem*] quam hic impubes non habuit in actiua significatione: sed in passiua sic: vt Instit. de hæred. qualit. & differ. §. testamenti. qui est contra. Item nec obst. eo. l. bona. in princip. ibi. siue testi factionẽ, &c. quia confirmat legitimam, non testamentariam: vt hic statim subijcit. vel de æquitate, vt hic statim dicit. Et ex prædictis distingue sic, an pater capiatur filio in ciuitate mortuo. an è contra filius capiatur patre in ciuitate defuncto. an vterque capiatur. ibique ambo decedant. In primo casu vbi pater capitur, aut primo pater capius moritur. & postea filius non captus: & sic confirmatur prima. & secunda

secundæ tabulæ: vt supra. hac lege. in princip. & supra. de vulg. substi. lege. lex Corne. 1. resp. aut è contra primo moritur filius non captus, & tunc nihil est tractandum de secundis tabulis: vt infra. lege proxi. in principio. In secundo verò casu vbi filius capitur, pater non: aut capitur patre viuo: & non est locus legi Corneliæ, seu secun. tabu. etiam si ante patrem decedat: sed legitimi succedunt patri: vt ff. de vulg. substi. lege. lex Cornel. §. si verò. & §. quare. aut capitur mortuo patre: & tunc secun. tabu. irritantur capi. di. vt sup de iniusto testa. l. si quis filio. §. irritum. In hoc itaque casu lex Corn. nihil locuta est: nec cõfirmãtur secundæ tabu. vt hic, sed ex æquitate Prætor indulget secundas tabu. vt hic in fi. & sup. de iniusto testam. l. posthumus. & lege. filio. & Insti. quib. mo. testa. infir. §. non tamen. Sed videtur quòd etiam per legem Corn. deferatur substituto: vt supra. de vulgari substitu. l. lex Cornel. §. sed si pater. Solu. deferatur ea lege, idest iure Præto. quod eam legem imitatur, vel ea lege inducta per Prætorem ad tabu pupillares: sicut lex Falcid per edictum Prætoris inducitur: vt sup. ad legem Falcid. 1. §. ad eos. vel ea l. non ex verbis, sed per interpretationem Iurisconsul. Alij dicunt ad substituros hic, & ibi. f. in hæreditate. idest ad legitimos. Et quod ibi dicit ea lege, sub. scilicet non impediente: quod non placet. In tertio, vbi vterque capitur, aut simul. vel incontinenti: & neutræ tab. confirmantur: vt sup. de vulg. substitu. lege. si pater capius. nimirũ cum patris hæreditas adita non fuerit. si verò post patris captionem filius ex intervallo capitur, vtræque tab confirmantur: vt inf. l. proxi. secundum Ro. vel secundum Azo. & B non refert incõmenti. vel ex intervallo: quia nunquam confirmantur, nisi filius redeat: vt inf. l. proxi. & d. l. si pater captus.

a *Factionem*] actiuè. Accursius.

b *Subsequi*] de æquitate. & sic intellige inf. eod. l. bona. & sup. de vulga. substi. l. lex Corne. §. sed & si pater. Et no. quod vbi lex non distinguit, nos tamen sic. vt sup. de testa. l. quæsitum. Accursius.

c Qvòd] pro sed. Accursius.

d *Filius*] non captus. Accursius

e *Moriatur*] quàm pater ab hostibus captus: & sic non est contra sup. l. proxi. in fi. 1. respon & est ratio: quia hic pendet fictio adhuc: vt statim dicam.

f *Potest*] quantum ad leg Corn. & sic substitutus nihil habet. Accursius.

g *Mori intelligitur*] patre reuerso: & sic nullæ sunt secundæ tabu. vt sup. de vulg substi. l. si pater filium. in fi. nam nec primæ: vt C. de cad. toll. §. pro secundo.

h *Eo*) scilicet patre.

i *Exinde*] & sic non esset potestate patris tempore mortis patris: qđ est necesse. vt teneat pupillaris substitutio: vt Insti. de pupil. substi. in princ. sed certè tunc qua ratione fingitur filius fuisse sui iuris ex tunc, eadem ratione. & hic pater præmortuus. & sic erat in potestate: & ita videtur valere substitutio: quod est falsum: quia si valeret, per fictionem Corn. oporteret, quòd valeret. & sic tractaremus de secundis tabulis, quo ad Cornel. quod non est faciẽdum: vt hæc l. dicitur. quære dic, q̃ hic debet esse nõ, scilicet nõ videtur fuisse &c. secundum B. & sic non habet locum fictio l. Corn. hic: quia cum pater moritur naturaliter, tam filius erat mortuus: & sic non potest fingi super eo, qui erat mortuus, q̃ videatur fuisse, vel nõ fuisse sui iuris tempore captionis patris: sed tunc tantum si viueret filius: vt fuit in superiori l. in principio. quæ est contra. hic ergo tempore mortis filij pendebat fictio: ibi iam habebat suum effectum. Si verò non habeas non tunc die primam rationem positiuam: & hanc secundam remotiuam, hoc modo: si pater redit, non habent locũ secundæ tabulæ quoniam fil. &c. si verò non redit: non habent locum primæ tabulæ ea ratione attenta, quoniam &c. quia non est vera hoc casu præmortuo filio quo ad secundas tabulas. Et secundum hoc est argumentum contra sup. de suis & legitimis. l. si pater. in princip. Solu. ibi quo ad hoc, vt ab intestato habeat hæredẽ. Acc.

k *Videtur fuisse*] in lib. B. est non. sed in lib. R. deest.

l *Subditus est*] aliàs potestate hostiũ subditus est, aliàs hostiũ potitus est: vt inf. eo. l. in bello §. codicillis in fine.

m *Subsistat*] reuerso in ciuitatem filio. Io. vt statim subijcit. & sic non est contra sup. de vulg. substi. l. si captus pater.

n *Decessisse*] & sic secundæ tabulæ tenent, & verè etiam sine auxilio l. Corne. Sed quid si ambo ibi moriantur. Resp. vt no. sup l. proxi. Acc.

1 † ff. ff. qsñ. Hal. autem legit, quod non verũ est impubere &c.

2 † Sic in ff. ff. licèt Hal. legerit. sui iuris nõ vĩ fuisse. vi. Ant. Aug. l. 4. Emẽc. 10.

3 † Ita legit Bud. hic. verũ in ff. ff. & Dua. hostium potius est. i. captus ab hostib. vi de apud Ant. Aug. l. 4. Emẽc. 10. Alc. lib. 1. Parer. c. 33.

4 † sint. nõ est I B. B.

IN *bello*] CASVS. Captus in bello, si recuperetur in bello habet postliminium. Idem si recuperetur per pacẽ, nisi esset hoc casu factum pactum in contrarium. f. quod nõ haberet postliminium. nam hoc pactum valeret. & redditur ratio in litera. Item si tempore pacis quis iuit ad ciuitatem quondam inimicam: & subito nata est discordia inter eos: & sic est ibi captus: efficitur seruus hostium. & si recuperetur per bellum, vel per pacem, habet postliminium: nisi pactum esset factum in contrarium.

¶ *Si quis*] Capto patre fa. ab hostib. filij interim sunt dubij status. nam patre ibidem mortuo filij præsumuntur semper sui iuris fuisse: & id quod interim quilibet filiorum acquisiuit, proprium eius dicitur. Si autem pater reuertatur: tempore filij eius dicuntur fuisse in eius potestate. Serui autem istius patris capti, idest, defuncti, quod interim domino eorum capto acquisierunt, ad filios defuncti domini communiter vadit. & quare secus in acquisitis per seruos quàm in acquisitis per filios, redditur ratio in litera.

¶ *Falsa*] Vsucapiebam aliquam rem: interim captus sum ab hostibus dicitur, quòd vsucapio interrumpitur. Si autem seruus meus qui emit peculiari nomine, vsucapiebat aliquã rem tempore quo fui captus. vel post cœpit vsucapere, non nocet mea captio, quin in vsucapione procedatur licèt Marcellus dixerit secus: sed male dixit.

¶ *Medio tempore*] Filius capti vxorem potest ducere: nec pater captus potest consentire, vel dissentire, & puer natus ex hoc matrimonio erit nepos capto reuerso: & suus hæres erit: Vltimò dicit capto viro soluitur matrimonium etiam si vxor quondam velit remanere vxor.

¶ *Codicilli*] Feci testamentum, in quo confirmaui codicillos, quos postea faciam: postea captus fui & in captiuitate existens feci codicillos. nunc reuersus sum ab hostibus, & decessi. dicitur, quòd codicilli valent inspecto, quod fuerãt confirmati in testamento. & hoc de æquitate, perinde ac si nunquã fuissem captus: cũ etiam quo ad bona mea perinde habeat reuersus ab hostibus, ac si nunquam fuissem captus.

¶ *Si quis*] seruum Titij captum ab hostib. ab eis emi, sciens eum alienum. Dñs q̃ meus sit: si tamen Titius det mihi pretium, quod pro eo dedi, postliminio dñ redijsse: aut receptus virtute militari: & sic Titio redditur. si autem ignorãs eum captum, credens vendentis, emi eum bona fide. & triennio tenui eum: præscripsi: nihil offerẽdi: vt si Titius offerens mihi pretium, & petens hunc seruum reddi, non audiatur. sed si manumisso eũ. & sic meus esse desinit: an Titio reddatur? an verò sit liber quo ad oẽs? & certè si esset manumissus ab hostib. & postea reuersus esset intra præfidia nostra: Titius iure domínij recuperat eum. Nec distinguitur quo animo rediret: siue ad standi, siue non, licèt secus in libero homine capto ab hostib. qui si reuertatur ab hostib. ad eos non reuertẽdi ad hostes, dicitur postliminio reuersus: alias nõ. sed hoc non multũ facit ad nostram qõnem. hostium enim mens

missio non debet præiudicare domino serui. sed in nostra quæstione ego manumittens dominus eram serui. sic ergo dico, quod si Titius nõ obtulit mihi pretium serui, potui cũ manumittere, & fit plenè liber quo ad omnes, nam & iure veteri si emi bona fide seruum à te, quem tu sciens alienum redemisti ab hostib. & eum vsucepi, possum amodo eum manumittere: & per hoc prior dominus ius dominij perdit. si autẽ sciuissem alienũ ante vsucap. nõ possum eum manumittere.

¶ *Si statu liber*] Seruus cui relicta est libertas sub conditione, interim captus est ab hostibus, & redemptus est ab aliquo. Dicitur Pisin. in statura libertate reuertitur, vt veniente conditione sit liber. Sed quid si erat ei relicta libertas, si decẽdaret, & captus est ab hostibus, & ab aliquo redemptus? Nisi dabit hæc decem, vt sic fit liber? Et dicitur, q̃ de eo, quod acquisiuit ex opera sua, vel ex rebus redimentis, redimenti quæritur: & de eo dando non fit liber, quod autẽ aliũde acquisiuit, suum est: & de hoc dando decem fit liber.

¶ *Si pignori*] Obligaui seruum Stichum Titio: deinde seruus est ab hostib. captus, & à Sempronio redemptus. Dicitur, quòd ex quo suus factus erit Sempronio, Titio restituitur actio in seruum. & si hic Titius soluisset de suo redemptori, habebit seruum obligatum pro vtroque debito. Et adducit simile de posteriore creditore, qui priori satisfecit, nam habet pignus obligatum pro vtroque debito. in facto tantum est dissimilitudo: quia in primo casu, qui redemit seruum ab hostibus, vltimus est tempore: tamen prior iure, sed in casu simili, qui prior est tempore, prior erat iure.

¶ *Si seruus*] Seruum plurium captus est ab hostibus, & redẽptus est: dicitur, quòd si soluatur redemptori nomine omnium dominorum, reuertitur hic seruus sub dominio omnium dominorum. si autem nomine quorundam ex dominis soluatur redemptori: illis tantum restituitur pro partib. eorum: pro partibus aliorum remanet penes redemptorem.

¶ *Si fideicommissaria*] Per fideicommissum relicta est libertas Sticho, hic Stichus postea fuit ab hostibus captus, & redemptus est, dicitur, quòd non potest petere libertatem priusquam satisfaciat redemptori.

¶ *Si deportatum*] Liber homo deportatus in insolam captus ab hostibus, tandem redemptus est, dicitur, quòd deportandus est: & sic in priorem statum reuertitur. intelligas tamẽ, quòd pretium à fisco dabitur redimenti. Secundo dicit, seruus qui non poterat manumitti vsque ad tempus (de quo dantur exempla in litera) captus est ab hostibus deinde redemptus est. dicitur, quòd non mutatur eius conditio: & sic nõ poterit manumitti: perinde ac si nunquam esset captus. Item damnatus in metallum, deinde captus ab hostibus, & redemptus, in pristinam pœnam reuertitur: nec vt transfuga punitur. redimens tamen pretium à fisco recipit.

¶ *Si natum*] Titius legauit mihi partum nasciturum ex Pamphila. tandem Pamphila capta est ab hostibus, & eam redemit: & peperit penes me existens. dicitur, quòd non videor ex causa lucrativa partum habere: & ideo æstimationẽ partus petere possum ab hærede Titij, perinde ac si Pamphilam, & partum emissem per se. Sed quid si partus natus est apud hostes, & redemi vtrunque? Dicitur, quòd æstimationem partus petam ab hærede Titij, quantum ex pretio totali partum contingit. Idem multò magis si alius redemit ancillam, alius partum eius. sed si vnus emit vtrunque separatim, id dandũ est redemptori, quod pro vtroque dederit. Franc. Accur.

Triphoninus lib. 4. Disput.

LEX XII.

IN bello [a] postliminium est: in pace autẽ ijs, qui in bello capti erant, de quibus [b] nihil in pactis erat cõprehensum. [c] Quod ideo [d] placuisse Seruius scribit, quia spem reuertendi ciuibus in virtute bellica magis, quàm in pace Romani esse voluerunt.

¶ Item [1] † in pace, qui peruenerunt ad alteros, si bellum subitò exarsisset, [e] eorum serui efficiuntur, [f] apud quos iam hostes suo fato [2] † deprehenduntur: quibus ius postliminij est tam in bello, [h] quàm in pace: nisi fœdere cautum [i] fuerit, ne esset his ius postliminij.

Qui moritur apud hostes, fingitur mortuus prima hora captiuitatis. hoc dicit.

¶ Si quis capiatur ab hostibus, ij quos in potestate habuit, in incerto [k] sunt, vtrum sui iuris facti, an adhuc pro filijsfamil. computentur. nam defuncto illo apud hostes, ex quo captus est, [l] sui iuris fuisse videbuntur. patre verò fami. [m] reuerso, [3] † nunquam non [n] in potestate eius fuisse credentur. Ideoque & de ijs, quæ medio tempore acquiruntur stipulatione, traditione, legato (nam hæreditate [o] an possint, [4] † tractatum est) vbi non est reuersus: si forte alij, vel in totum, his [p] exhæredatis testamento, vel in partem [q] instituti sunt hæredes: [r] vtrum in hæreditate captiui, [s] quæ lege Cornelia inducitur, [t] an propria ipsorum sint? Quod verius est. [u] Diuersum in ijs, quæ per seruos acquiruntur: [x] & meritò: quoniam hi, [y] bonorum fuerunt, & esse perseuerant: illi, [z] sui iuris, exindeque sibi ideo acquisisse intelligũtur.

¶ Factæ [5] † [a] autem causæ [b] infectæ [6] † nulla constitutione fieri possunt.* Ideoque eorũ,

1† P.F. verũ in pace.

2† sui fa ctus. P.F.

3† P.F. ar quo capt est. pater familiarũ: reuerso. nõquã non &c.

4† P.F. nã hereditate nõ pos sunt, tractatũ est.

5† P.F. facti.

6† P.F. in factæ.

* Plato li. 11. de leg. Pyth. in Olym. od. 2.

a *In bello*] idest, propter bellum. vel ijs qui recuperantur in bello. Accur.

b *De quibus*] scilicet captis. Accur.

c *Comprehensum*] contrarium, vt statim sequitur. si ergo tempore pacis fit pactũ, quòd capti in bello non habeant postliminium, valet pactum.

d *Quod ideo*] in bello recuperatis, semper: in pace recuperatis, non, cum est pactum in contrariũ, quod ideo &c. ergo si est pactum, quod recuperati in bello non habeant postliminium: non valet pactum, per hanc legem.

e *Exarsisset*] idest inceptum esset. Accursius.

f *Efficiuntur*] nisi causa Legationis ibi erant: vt inf. de Legat. finali.

g *Suo fato*] aliàs facto: quia, scilicet, interunt.

h *In bello*] idest, si recuperentur in bello. Accursius.

i *Cautum*] quod pactum valet, etiam si in bello recuperetur: quia non fuit in bello captus. Accur.

k *Incerto*] hoc dicit vt Instit. quib. mod. ius patriæ potest. solvitur. §. si ab hostibus. & facit sup. ad Macedonianum. l. 1. §. si pendrat. Accur.

l *Captui est*] scilicet, præsumuntur sui iuris.

m *Patrefa.*] scilicet, fuisse credentur, quod est inf. & facit sup. de iuris, & leg. 1. si patet.

n *Nunquam non*] sed semper.

o *Nam hæreditate*] interpositio est vsque illuc, tractatum est &c. vbi ad omnia se refert dicens, tractatum est &c. sed alij habent hic, nam hæreditatem non possunt quæ est falsa litera. Accursius.

p *His*] scilicet filijs.

q *Vel in partem*] subaudi, si in partem &c.

r *Captiui*] scilicet, sit quæstium: & sic diuidat cum hæredibus.

s *Inducitur*] quia nisi per fictionem esset nulla: vt inf. de verb. sign. l. 2. in fi.

t *Verius est*] quòd sint eorum propria: vt sup. de stipu. seruo. l. si seruus. §. seruus. & inf. eo. l. bona. §. quòd si filius. & §. 2. & de vsuca. l. iusto. §. fi. & sup. eo. l. 2.

u *Acquirantur*] nam totum cedit hæredibus.

x *Quoniam hi*] scilicet serui. Accur.

y *Illi*] scilicet filij. Accur.

z *Acquisisse*] aliàs non acquisisse: & tunc dic, scilicet ut capto. aliàs sine non: & tunc dic ipsis, scilicet filijs.

a *Factæ*] & aliàs facti. & aliàs factæ.

b *Causæ*] i. interruptiones possessionum per captiuitatem, quæ sunt causæ desinendi vsucapere: non possunt fieri infectæ vlla constitutione postliminij, vel alia: vt ff. quib. ex caus. l. denique. & sunt sic ff. de acq. poss. l. 1. §. si vir. & in Auth. de æquali. do. §. quæ igitur prius & in fi. de reg. iur. l. verũ est. Sed arg. contra. C. de leg. & const. l. non dubium. Accur.

Respon-

quæ vsucapiebat per semetipsum possidens, [a] ei qui postea captus [1]† est, interrumpitur [b] vsucapio, quia certum est, eum possidere desijsse. eorum verò, quæ per subiectas iuri suo personas possidebat, vsuq; capiebat, [c] vel si qua postea [d] peculiari nomine [e] comprehendûtur, Iulianus scribit, [f] hæredi [2]†[g] suo tẽpore [h] impleri vsucapionem, remanentibus ijsdem personis in possessione. Marcellus [i] scribit, nihil interesse, an ipse possedisset, an subiecta ei persona, [k] sed Iuliani sententia sequenda [3]† [l] est.

¶ Medio tempore filius quẽ habuit in potestate sua captiuus, vxorem ducere potest, [m] quamuis consentire nuptijs pater eius nõ possit, [n] nam vtique nec dissentire. Suscepitus ergo nepos, in reuersi captiui potestate ita est, [o] vbi [4]† redierit, iusque hæres ei quodammodo imitato, [p] cum nuptijs non consenserit. Nec mirum, quia illius temporis cõditio, necessitasque faciebat, & publica nuptiarum vtilitas exigebat.

Sed captiui vxor tametsi maximè [q] velit, [r] & in domo eius sit, non tamen in matrimonio [s] est.

¶ Codicilli, si quos tempore captiuitatis scripserit, non creduntur iure subtili [t] confirmati testamento, quod in ciuitate fecerat. [u] Sed nec fideicõmissum ex eis peti potest, quia [x] non sunt ab eo facti, qui testamenti factionem habuerit. [5]† Sed quia merum principium [y] eorum [z] in ciuitate constituto captiuo factum est, & in eo [6]† testamẽto confirmatio codicillorum, & is postea reuersus est, & postliminio ius suum recepit, humanitatis rationi congruum est, eos codicillos ita suum effectum habere, quasi in medio nulla captiuitas intercessisset. [a] Cætera, quæ in iure sunt, [b] postea quã postliminio redijt, pro eo habentur, ac si nunquam ille hostium potestati [c] subditus fuisset. [7]†

¶ Si quis [d] seruum e captum ab hostibus redemerit, [f] protinus est redimentis, quamuis scientis alienum

1† P.Flo. possidens q postea nactus ẽ.

2† P.Flo. credi.

3† P.Flo. sententiã sequendã est.

4† P.Flo. potestate est, vt redierit.

5† P.Flo. habuit.

6† P.F. id est testõ.

7† Hostiũ peritus fuisset. P. P. vide ad no. ad l. 11. sup. e. fic. & in l. 22. inf. eo.

a *Possidens*] aliàs possidens, qui postea captus est aliàs possidens, & ei qui postea nactus est, & distingue sm H cũ aliqs capitur ab hostibus: aut vsucapit per se, vel per seruum non nomine peculiari: aut per seruum, & nomine peculij, si per se, vel per seruum non nomine peculiari, aut est reuersus aut ibi decessit primo casu interrũpitur: nec poterit cõtinuari vsucap. Si verò decesserit: dicunt quidam idẽ esse, s. quia non cõplebitur vsuca. quasi non plus operetur fictio Cor. quã postliminium. sed H. dicit vsucapionẽ impleri, & est rõ: quia fingitur ea hora, qua captus est, decessisse: quare ẽt hæreditas sine possessione vsuca. completur vt & ẽ. de vsuc. l. nunquam, §. vacuum. Si verò per seruum, vel filiũ nomine peculiari: siue reuertatur, siue ibi decedat, completur vsuc. & hoc cũ erat inchoata ante capti. si autem postea filius, vel seruus aliquã rem per traditionem acciplant: distingue, aut nomine patris, vel domini aut peculiari, primo casu siue reuertatur, siue ibi decedat: non incipit vsuca. ante reuersionem, vel ante aditam hereditatẽ? siue succedat suus, siue extraneus: primo videtur cõpiciat ĩ suo hærede, vt ẽ. de vsuc. l. iusto, §. fi. Si verò nomine peculiari sub distingue: quia aut est reuersus suus, & intelligitur vsuca. incepta in capti. aut ibi decessit, & tunc aut successit suus, & tunc intelligitur cepta in cap. aut extraneus, & tunc adita hereditate, vt iup. de vsuc. l. si is qui. & l. iusto. §. fi & hic, & ẽ. e. l. bona. §. pen. & l. pen. secundum H. Accurs.

b *Interrumpitur*] ẽ. de vsuc. l. si is qui. §. i. contra. Solu. hic per se: ibi per subiectam personam ex causa peculiari, vt & hic subijcit, & ẽ. quib. ex cau. ma. l. ait Prætor. §. 1. & 2. Accurs.

c *Vsque capiebat*] ex causa peculiari, & erat inchoata vsuca. ante cap. ut differat à sequenti respon. Vel dic etiam ex causa non peculiari cum ante capt. incepetat, & in cap. decesserat, vt modo no. in distinctione.

d *Postea*] id est, postea quam captus est.

e *Peculiari nomine*] quasi dicat in peculiaribus, cum finitur vsuca. domino illic decedente, vtique hæredi prodesset. in his autem, quæ per se possidebat, nõ ita: nec hæredi prodest tempus medium, vt hic, & ẽ. de vsuc. Iusto, §. fi. secundũ R.

f *Iulianus scribit*] licèt primo dubitauit, vt sup. ia. de vsuca. l. si is.

g *Hæredi*] & aliàs credi.

h *Tempore*] id est, vt initium sumat vsucap. demum hæreditate adita, vt ẽ. de vsuca. l. fi. in fi. secundum quosdã. imò die tempore, id est in ii mobili triennio, & in immobili decem, vel viginti ann. domino enim apud hostes cõstituto inchoatur, & finitur vsuca. vt sup. de vsuca. l. iusto. §. fin. & ĩ. eo. l. penult. secundum R. nam plurimum iuris habet vt d. l. denique.

i *Marcellus*.] Marcellus in ijs, quæ per se captiuus possidebat, scripsit vsuc. interrumpi: nec hæredi prodesse, & in hoc benè: sed quia hoc extenditur in peculiaribus, refutatur, vt hic, & ĩ. de vsuca. l. si is qui. & l. pen. & fi. R. Vel dicebat Marcellus non interrumpi: sed hæredi proficere indistinctè etiã in causa non peculiari, & in eo corrigitur. Accur.

k *Persona*] vt sic nunquam, vel semper in neutro, vel vtroque casu vsucapio procedat. Quid enim Marcellus senserit: ex his verbis colligi non potest. Ego autẽ puto Marcellũ in his casibus, sensisse vsucapionem nullatenus currere. Iulianus autem (cuius sententia tenenda est) non inquiètè distinguitã duobus casibus vsuca. procedere: hoc est, cũ quid dominus per seruum possidebat ante capt. etiã non peculiariter, vel si seruus quædam apprehẽdit post captiuitatem peculiariter, in alijs duobus non procederet: hoc est per se cum dominus, quid possidebat, vel si seruus, quid postea apprehendit non peculiariter.

l *Sequenda est*] scilicet, vt hoc verum sit totum in peculiaribus, vt modo no. indistinctè & adde quod no. in l. sup. de vsuca. l. si is qui. Accursius.

m *Potest*.] post triennium, vel etiam antea, vt su. de ritu nup. l. si nepos. in §. & l. si filius. Accur.

n *Non posset*.] vtpote seruus hostium constitutus. R.

o *Ita est*.] s. statim vbi, id est, postquam redierit, &c.

p *Inuito*.] sic Insti. de adop. §. licet. & infra de contra tab. l. j. §. si emancipatus.

q *Maluerit*.] No. quale matrimoniũ sic C. quod met. cau. l. 3. Azo.

r *Velit*] remanere vxor, sed secus ea deportata, vt supra de bon. dam. l. sed si.

s *In matrimonio*.] finitur enim cap. vt hic, & in Auth. de nup. §. sed & captiuitatis, & ẽ. e. l. nõ vt à patre, & ẽ. sol. ma. l. si quis sic stipuletur, nisi ad hoc, vt alij non nubat, vt su. de diuor. l. vxores. contra hoc tamen fallit in patrona, vt ẽ. de ritu nup. l. in eo. §. si ab hostib. sed hodie non soluit matrimoniũ capt. vt in Auth. de nup. §. sed & captiuitatis ĩ fi. Accurs.

t *Iure subtili*] id est, de rigore.

u *Fecerat*] ante captiuitatem, in quo comprobauerat, si quos codicillos postea faceret.

x *Quia*] bona ratio, vt sup. de codi. l. Diuus. §. codicillos.

y *Principium*] id est, testamentum quo dictum est, codicillos, quos faciam confirmo, & no. de princip. sic su. de leg. 2. l. cum filius. §. hæres.

z *Eorum*] scilicet, codicillorum.

a *Intercessisset*] secus in testamento ibi facto, licèt redierit, vt Insti. quibus non est permissum face. testa. §. fi. Accur.

b *In iure sunt*] id est, quorum petitio, vel retentio iure sibi competebat ante captiuitatem, & sic puncta in iure sunt, vel sunt in rerum natura, vt sic iure possint peti, vel actione, ad quod C. eo. l. ab hostibus.

c *Subditus*] simile sup. quod ii filius. Accur.

d *Si quis*] nunc de redemptis.

e *Seruum*.] alienum.

f *Redemerit*] non tamen quærit ei, nisi ex duab. causis forte, vt inf. ea. l. §. statuliberis. Accur.

Obiit.

a *Oblato*] quandocunque, si fuit scient: aliàs intra triennii tantum, vt ff. proxi. Sed cum sit redimentis: quomodo potest dici eidem obligatus, vt ff. de leg. 1. l. Senatus. §. fi. Resp. toleratur: quia liber redemptus, est liber, & tamen est obligatus iure pignoris, vt C. eo. l. fin. Accurs.

b *Receptus esse.*] receptos esse dicimus, qui virtute militari sunt liberati, vt C. eo. l. ab hostibus. Accurs.

c *Post legitimum tempus.*] s. triennium, vt subijcit.

d *Videamus*] & videatur. quod sic tus offerẽdi: nam &c.

e *Intelligi non potest.*] Hic tria not. quia dominus non vsuca. sic supra de vsuc. l. sequitur. §. Iana Secundò, quia non debet deterioris conditionis esse dominus, quàm nõ dominus, vt sup. quibus modis vsusfruct. amit. l. si vsusfructus. & de iniurijs. l. sed si vnus. §. si seruus in quo. Sed ar. contra. supra. de don. l. qui debitori. & de except. rei iudi. l. fin. §. j. Tertiò, quod præscribitur iurisluendi. ad quod C. quod me. can. l. iij.

f *Tempore.*] scilicet, triennio, ad quod est supra de collat. bon. l. nonnunquam in fin. & ad Velle. l. debitris §. fin.

g *Recte*] sic vsucapio dicitur in casu proposito.

h *Manumittendo.*] ille qui ignorãs redemit: nam scienti non potest, vt in fine huius §. dicetur.

i *Abeo*] scilicet, redemptore.

k *Iuris*] domini. in li. R. est cancella. in ius prioris domini. Vel dic domini, scilicet, redimentis, qui est prior, habito respectu ad inuentem: sed, & posterior quãtum ad eundem, vt subijcit.

l *Prioris.*] scilicet, veteris.

m *Eum*] scilicet, iste redimens, eum manumittendo.

n *Translatio*] scilicet, de redimente in verum dominum: vt olim erat in iure accrescendi in seruo communi ab vno ex dominis manumisso, vt Instit. de donation. §. finali.

o *Certè.*] omissa solutione primæ quæstionis transit ad aliam similem.

p *Manumissus.*] ab eis hostibus.

q *Ipsius*] serui.

r *Intra præsidia*] id est, territoria.

s *Ad illos*] scilicet, hostes.

t *Retinet*] s. dominus verus infra eod. l. fi. contra. Solue. illa hanc determinat.

u *In liberis*] scilicet, hominibus captis.

x *Reuertebatur*] scilicet, liber homo captus.

y *Illisque*] scilicet, hostes.

z *Quia*] ratio quare aliud in liberis.

a *Cuique*] libero.

b *Facultas libera est*] facit ff. ad munici. l. nihil. & l. nõ vtique. & l. 1. & l. domicilium. & l. eius. §. pen. & sup. de cond. & dem. l. Titio. §. 1. & C. de testamen. l. testandi. & ff. e. l. nihil. & sup. de acquir. hæred. l. filium. in fine.

c *Domini.*] quod est alterius non domini.

d *Verum.*] scilicet, postquam manumissus ab hostibus recipitur à nobis iure postliminij, quia hostium iure &c.

e *Inspectionem*] i. primam quæstionem, vt si manumittatur à redimente, quod redeat in potestatem veteris domini.

f *Cui nostro*] s. domino serui, vt subijcit.

g *Domino.*] vero.

h *Ab eo.*] scilicet, redimens.

i *Lege nostra*] in primo.

k *Quem*] scilicet, redemptorem.

l *Constitutio.*] de redemptis, vt su. ibi: l. nam occurrit. &c.

m *Abeo*] scilicet, redimente.

n *Tractamus*] & si dicamus, quod non sequitur absurdum. qd enim &c. Dyo.

o *Ille*] scilicet, verus dominus.

p *Conueniendi.*] extra iudicium pro pretio redemptionis.

q *Eius.*] s. veri domini. Accurs.

r *Facultas*] redemptionis. Accurs.

s *Liber erit*] Resp. certè liber &c. & lege planè, & quod sequitur, qui &c. à domino scilicet, veteri: nam non potest ei seruire, vt merito suo libertatem assequatur, quod est iniquum. & ideo peruenit ad libertatem per manum redimentis, vt hic. & supra de acquiren. hæredit. l. si seruum. Alij legunt interrogatiuè, & eodem proxim. resp. vsque ad finem, vbi exponunt, iste, scilicet, redimens. & respon. certè manumittere potest per d. l. si seruum, pretium autem dominus debet restituì, vt d. l. si seruum.

t *A domino*] redimente.

u *Quod est iniquum*] scilicet, eum non posse consequi libertatem per suum seruitium. Accurs.

x *Fauore*] vt supra de condition. & demonst. l. Titio. §. secundo. facit & l. Titio. 3. in fi. eo. tit.

y *Ab hoc*] scilicet, redimente.

z *Ad libertatemque*] post vsucapionem tamen.

a *Potuit*] scilicet, secundus emptor.

b *Iste*] scilicet, qui emit à redimente sciente alienum, scilicet, ante vsucap. fortè: nec redimens propter scientiam manumittere potest: aliàs posset, vt sup. de acqui. hæred. l. si seruum. Alij interrogatiuè legunt, vt dixi.

fuisse, sed oblato [a] ei pretio, quod dedit, postliminio redijsse, aut receptus esse [b] seruus creditur. [1†] Et si ignorans captiuũ, existimans venderis esse, redemerit, an quasi vsucepisse videatur, scilicet, ne post legitimum tempus [c] offerendi pretij priori dño facultas sit, videamus. [d] Nam occurrit, quòd constitutio, quæ de redemptis lata est, eum redimentis seruum facit, & quòd meũ est, iam vsucapere me, intelligi non potest. [e] Rursus, cum constitutio non deteriorem causam redimentium, sed si quo meliorem effecerit, perinde ius bonæ fidei emptoris vetustissimum, & iniquum, & contra mentem cõstitutionis est. ideoque transacto tempore, [f] quanto (nisi constitutio eum proprium fecisset) vsucapi potuisset, nihil ex constitutione domino [2†] supereresse rectè [g] dicetur. ¶ Manumittendo [h] autem verum definit dominus tantum esse, & relictus ab eo [i] seruus in ius [k] prioris [l] domini redit? an & liberum eum [m] facit, ne præstatio libertatis, dominij fiat translatio? [n] Certè [o] apud hostes manumissus [p] liberatur, & tamen si eum nactus dominus ipsius [q] verus intra præsidia [r] nostra fuisset, quamuis non secutum res nostras, sed cum [3†] eo consilio venisset, vt ad illos [s] reuerteretur, seruum retinet [t] iure postliminij, quod in liberis [u] aliter erat. Nõ enim postliminio reuertebatur, [x] nisi qui hoc animo ad suos veniisset, vt corũ res lequeretur, illosque [y] relinqueret, à quibus sabrisset, quia [z] (vt Sabinus scribit) de sua quaque [4†] ciuitate cuique [a] constituendi facultas libera est, [b] non de dominij [c] iure. Verum [d] hoc non multum onerat præsentem inspectionem, [e] quia hostium [5†] manumissio obesse ciui nostro [f] domino [g] serui non potuit, at is [h] de quo quæritur, lege nostra, [i] quem [6†] [k] constitutio [l] fecit ciuem Romanum, dominum habuit, & an ab eo [m] possit libertatem assequi, tractamus. [n] Quid enim si nunquam ille [o] pretium eius offerat? si nec conueniẽdi [p] eius [q] sit facultas? [r] liber erit, seruus, qui nullo merito suo poterit à domino [t] libertatem consequi? quòd est iniquum, [u] & contra institutum à maioribus libertatis fauore [7†] [x] Certè, & veteri iure, si ab hoc [y] qui sciens alienum esse redemisset, alius bona fide emisset, vsucapere, ad libertatemque [z] perducere potuit, [a] & isto quoq. modo prior dominus, qui ante captiuitatem fuerat, ius suũ amittebat. Quare igitur iste [b] non habet ius manumittendi? [8†]

1† P. Flo. credetur.

2† P. F. domini.

3† P. Flodum.

4† P. F. & sua quaciuitate.

5† P. F. in spectatione, quia in hostili iure manumissio &c

6† P. F. lege nostra, quia constitutio facit. Alij sic interpungũt, lege nostra, & cõstitutio fecit ciuẽ Romanũ dominũ habuit.

7† P. F. fauore.

8† Sic in P. F. Hal. nãt cum interrogatione ab solutè legi: igitur iste nõ habet ius manumittẽdi. Sed hic, & in P. Flo. rectius.

¶ Si statuliber fuerat antequam ab hostibus caperetur, redemptus pendente conditione [a] suam causam retinebit. [b] Quid ergo, si ita libertatem acceperat, si decem dederit? quæritur, vnde danda ea [1†] debebit: quoniam & si concessum esset statulibero de peculio daret, [2†] hoc tamen quod apud hunc, qui redemit, habet, nunquid vice illius sit, quod apud hostes quæsiuisset? [c] Vtique, si ex re illius, aut ex operis suis quæsitum est. Ex alia autem causa parto peculio, potest dari, [3†] ita vt conditioni benigne [d] eum paruisse credamus.

¶ Si pignori seruus datus fuerat ante captiuitatem, [e] post dimissum redemptorem, in [e] veterem [f] obligationem reuertitur: & si creditor obtulerit ei, qui redemit, quanti redemptus est, habet obligationem, & in priorem [4†] debiti causam, & in eam summam, qua eũ liberauit: quasi ea obligatione quadam constitutione inducta, vt cum posterior creditori priori satisfacit, confirmat sui pignoris causam; [5†] [g] nisi [q] in hoc [h] diuersa [6†] [i] res est: & potierior, qui apud nos esset prior, quia [k] eum seruum, vt apud nos esset, effecit; ab eo qui tempore prior fuit, vt infirmior [7†] dimittendus est. [l]

¶ Si seruus complurium fuerat, [m] & omnium nomine ei qui redemit, restitutum pretium erit, in communionem rediit. si vnius tantum, vel quorundam, [n] nec omnium, ad eum, eosve, qui soluerunt, pertinebit, ita vt in portione sua prillinum ius obtineat, [o] & in partes cæterorum is qui redemit, succedat. [8†]

¶ Si fideicommissaria libertas debita captiuo fuerat, redemptus nondum eam petere [p] potest, nisi redemptori satisfecerit.

¶ Si deportatum [q] ab insula hostes ceperunt, redemptus is quib. casibus redijt, in eam causam veniet, in qua futurus esset, si captus non fuisset. deportabitur [r] igitur. Sed si in captiuo seruo talis præcesserat causa, quæ eius, vel ad tempus, vel in perpetuum libertatem impediret, nec redemptione ab hostibus mutabitur, [s] veluti si in legem Flauiam [9†] commissit eũ [t] contulerit, [10†] vel ita [u] venierit, ne manumitteretur, habebit autem interim sine pœna [t] sua cum [11†] qui redemit. Ergo de metallo captus, redemptus in pœnam suam reuertetur, nec tamen [x] vt transfuga [u] metalli puniendus erit, sed redemptor à fisco pretiũ recipiet, [x] quod etiam constitutum est ab Imperatore nostro, & Diuo Seuero.

¶ Si natum [y] ex Pamphila legatum tibi fuerit, tuq; matrẽ redemeris, & ea apud te peperit, non videtur te partũ ex causa lucrativa [z] habere, sed officio [a] iudicis æstimandum, constituto pretio partus, perinde atque [b] si quanti mater est empta, simul & partus venisset. [c] Quòd si iam [d] natum apud hostes, quod eo tempore mater, quo capiebatur, in

a *Pendente conditione*] statuæ libertatis.
b *Retinebit*] remanet statuliber, etiam reddito pretio seruitii. ad quod inf. eo. l. postliminium. §. si statulib. Accur.
c *Quæsiuisset*] quod esset hostium, & nõ posset dare pro implenda conditione libertatis. vel si vna cum seruo haberet id redimens, similiter non posset dare: vt sup. de statulib. l. non videbitur.
d *Benignè*] cum hoc respiciat primum dominum, in quo est benignitas? respon. vt quanquam pleno dominio sit redimẽtis iste seruus: vt sup. §. si quis seruum. non tamen quærat, nisi ex re, vel ex operis. Vel dic acquiri vndecunque redimẽti. & sit in hoc benignitas. quod permittitur dare ex alterius peculio, quam eius qui libertatem reliquit: contra regulam sup. de statuliberis l. non videbitur. Accursius.
e *Captiuitatem*] sub. & postea fuit captus.
f *In veterem*] sicut proprietas ad dominum, sic pignus ad creditorem: ad quod sup. proxi. 4. & sup. quib. mod. pign. vel hypo. sol. l. voluntate. & de vi. & vi arma. l. si de fundo. & quemadmodũ ser. amit. l. si locus per quem. & §. quib. mod. vsus fr. amit. l. si ager cum. & §. de fi. instru. l. 3. Sed arg. contra sup. de actio. & obliga. l. seruus.
g *Causam*] habet in primam, & secundã causam: vt arg. C. qui pot. in pign. l. 1. & sup. de distrac. pign. l. cum secundus. & sup. qui pot. in pigno. hab. l. si prior. & ibi dum. & C. de pign. l. secundus.
h *In hoc*] scilicet casu cum posterior offert pignus, est diuersa res ad præcedentem alium casum. Accursius.
i *Diuersa*] alias conuersa. & alias diuersa. & dic quod differt in facto: quia alterocasu posterior offert primo, & alter prior tempore offert: posteriori prior creditor redemptori qui postea redemit. vtrobique tamen est idem iuris: quia semper offerens confirmat pignus. & est ratio: quia ille qui redemit, quanquam posteriori tempore, potior tamen est iure. & hoc dicit posterior, scilicet tempore redimens, qui apud nos est prior, id est potior in iure: nisi fuisset ei oblatum à primo: & qui scilicet redimens effecit sua redemptione eum seruum, vt esset apud nos: ab eo qui tempore prior fuit, infirmior tamen iure. Accurs.
k *Quia*] alias qui.
l *Dimittendus est*] scilicet, qui redemit. id est, necesse est. vt sibi redimenti satisfiat a primo. vt ille primus confirmet sibi pignus.
m *Fuerat*] sub. & est captus ab hostibus. & quidam redemit eum.
n *Vel quorundam.*] scilicet nomine pretium fuerit solutum.
o *Obtineat*] id est, retineat. Accur.
p *Petere*, cũ nec ante redemptionem fuerit primi domini: vt sup. §. si seruus. & facit sup. §. si statul. l. b.
q *Si deportatum*] liberum. Accur.
r *Deportabitur*] sed redemptor pretium à fisco habet: vt in fine huius §.
s *Commisserit*] seruum, per quod intra decem annos prohibetur manumitti: vt sup. de manumiss. l. lege Fal. Acc.
t *Sine pœna*, nam nõ est pœna seruo non posse à domino manumitti: cum & si non esset hæc pœna, tamen nõ posset manumitti à primo domino, nisi offerat pretium redimenti. Sed an ipse redimens credens vendentis fuisse, potuit manumittere? Videtur quod sic: vt sup. eo. l. manumittendo. Sed dico contra: quia in causam postliminii redditur: arg. in princ. huius §. & sup. §. si statuliber. Accurs.
u *Transfuga.*] qui grauius coercetur: vt supra, de pœn. l. aut damnum. 7. inter. Accurs.
x *Recipiet*] vt & sup. eo. l. mulier. & C. pro quib. cau. ser. p. o. pign. l. 2.
y *Natum*] i. nasciturum. Accur.
z *Lucrativa*] & ideo eum, vel eius æstimationem peres: vt Instit. de leg. §. fines. & de leg. 1. l. si quod ex Pamphilia. & facit sup. de leg. 1. l. quicunque. in pr. ne. & ibi dum.
a *Officio*] alias arbitrio. alias esto. Accurs.
b *Perinde atque*] nam intuitu partus plus matrem emit.
c *Venisset*, per se.
d *Quòd si iam* construe, sic: quòd si iam natum apud hostes redimatur ab eodem cum matre vno pretio: natum dico, quod gerebatur in vtero eo tempore quo capiebatur: videtur is, scilicet partus postliminio reuersus: & hoc dico oblato tanto ex pretio, quod pro vtroque vnum datum est, id est datum communi vocabulo, quam duo concingerent æstimationem partus.

1† In P.F. deest, ea.
2† P. F. dare.
3† P. F. dare.
4† P. F. & in proprio seu Hal. aũt. & in proptiorẽ
5† P. F. cõfirmandi sui pignoris causa.
6† P. F. cõuersa res est.
7† P. F. vt infimior.
8† P. F. obtineãt. & in parte cæterorũ ei qui redemit eo cedant.
9† P. F. Faulam.
10† P. F. cõstiterat.
11† eum. ó. elt in P. F.

a *Redimatur*] statuliber.
b *Is*] scilicet, puer.
c *Qui neque*] alias quoque, alias pro quo eorum.

Si mihi tibi] CASVS. Permisi mea te arrogari: nam de emancipasti. Dicitur quod si filius meus captus ab hostibus reuertitur est nepos tibi natus. Franc. Accursius.

d *Dedissem*] qui habebam filium in potestate. Accur.

e *Emancipato*] filio adoptiuo. Accurs.

f *Reuersum*] ante captiuitatē filij mei vel post: dum tamen ante ingressum. nam si post. non iure postliminij, sed iure communi.

g *Tibi*] idem ergo fieret si nepos semper in ciuitate fuisset: vt inf. eod. l. retro. quia postlimi. fingit eum semper in ciuitate fuisse. & sic facit pro eo, quod no. sup. de adopt. l. sed etiam. Item contra sup. de coniung. cū eman. lib. l. penult. Sol. licèt non coniungatur tibi patri non est. quia nō fit nepos adoptiuus in potestate aui: sed quia rō remanet ipsi suo patri ex liberis. nec hēt vim naturalis nepotis in illa conjunctione. & facit inf. l. proxi. §. fin. Accursius.

Cum duæ] CASVS. Duæ species sunt postliminij. nam reuersus ab hostibus recuperat sua bona. Item si erat filius famil. recuperat eum pater suus. Secundo dicit filius famil. captus ab hostibus reuertitur, reuertitur sub potestatem patrum. Secus in vxore capta ab hostibus. nam reuersa nō redintegratur matrimoniū, nisi de nouo consentiat. Fran. Accur.

h *Redintegratur*] fuit ergo finitum: vt sup. eod. l. non vt à patre. & dic, vt no. in l. in bello. §. medio.

Si patre] CASVS. Patrefam. capto. & redempto. & ante luitionem sui defuncto: filius eius offerendo quantitatē redimenti qua fuit redemptus pater suus, poterit succedere patri suo. sed verius dicas, vt etiam non offerendo aliquid succedere possit. Franc. Accur.

i *Si patre redempto*] à quodam alio redemptore, non filio. Accursius.

k *Luitionem*] à filio faciendam.

l *Defuncto*] scilicet, patre.

m *Offerat*] redemptori.

n *Suum*] scilicet, hæredem.

o *Hunc*] scilicet patrem.

p *Dabit*] dandi redemptori.

q *Possit*] aliàs poterit, aliàs possit.

r *Suum*] scilicet, hæredem.

f *Habe ej* & non tenetur offerre quantitatem, vt prædixi. & ad hoc sup. de fuis. & leg. l. 2. §. si filius. & sup. de probat. l. Procula.

Patre capto ab hostibus, & à quodam redempto, si moritur pater, potest filius offerre pretium redemptori patris, & esse hæres patris, vel etiā nihil offerendo. hoc dicit. seq. plana sunt.

Vlpianus lib. 12. ad Sabin.

LEX XV.

SI patre redempto, [1] & ante luitionem [k] defuncto, [l] filius post mortem eius redēptionis quātitatem offerat, [m] dicendum est suum [n] ei posse hæredem [4†] existere: nisi fortè quis subtilius dicat, hunc [o] dum moritur, quasi iure pignoris finito nactum esse [5†] postliminium, & sine obligatione debiti [p] obijsse, vt possit [q] suum [r] habere. [f] quod non sine ratione dicetur.

Idem lib. 13. ad Sabin. [6†]

LEX XVI.

RETRÒ creditur in ciuitate fuisse qui ab hostib. aduenit. [t]

Paulus lib. 2. ad Sab. [7†]

LEX XVII.

POstliminio carent, qui armis [u] victi, hostibus [x] se dediderunt. [8† y]

Vlpian. lib. 35. ad Sab.

LEX XVIII.

IN omnibus partibus iuris is, qui reuersus non est ab hostibus, [z] quasi tunc decessisse [a] videtur, cum captus est.

Paulus lib. 16. ad Sab.

LEX XIX.

POstliminiū est ius [*] amissæ rei recuperandæ [9†] si amodò existat conditio, sub qua relicta erat ei libertas, liber efficitur. secus si extitit conditio existente in captiuitate. nam reuersus non fit liber, neque hæredi domini quondam redditur, cum extiterit conditio, sub qua relicta erat ei libertas, sed fisci seruus fiet. Item filius famil. transfuga non potest reuerti postliminio viuo patre. Vltimò dicit, quis dicatur transfuga.

¶ *Si quis*] Emi captum ab hostibus pro decem, pro viginti eodem ex causa emptionis. Dicitur, quod dando decem redemptus liberatur, emptor tamen agit contra venditorem actio. ex empto. Vltimo dicit, quòd postliminium locum habet in omni persona capta ab hostibus, libera, vel seruili reuertatur ab hostibus. & redditur ratio in litera. Franc.

Retrò creditur] CASVS. Qui ab hostibus reuertitur, præsumitur semper in ciuitate fuisse. & hoc ex fictione postliminij. fallit in illis qui armis victi hostibus se dediderunt. Item captus ab hostib. si ibi decedat: præsumitur mortuus prima hora captiuitatis. & hoc dicit hæc l. cū duabus. seq. Franc.

t *Aduenit*] vt Instit. quib. mo ius pat. pot. sol. §. si ab hostibus. Accur.

u *Postliminio. Armis*] hostium. Accursius.

x *Hostibus*] licèt non spōtè: quia coacta voluntas. voluntas est.

y *Dediderunt*] vt sup. eo. l. 2. Accur.

z *Non videtur. Ab hostibus*] scilicet mortuus.

a *Decessisse*] quia per momentum prius: & sic liber. ad quod facit Instit. quib. rō est permiss. fac. test. §. fi. & ff. de vulg. substi. l. lex Cor. & ff. eo. l. bona. in princ. Accur.

Postliminium est] CASVS. Primò dicit, quid sit postliminium. Secundò dicit quid sint induciæ. Tertiò dicit, quòd capti à piratis. aut à latronibus liberi permanent. Quarto dicit, quando quis dicatur reuersus postliminio. Quinto dicit trāsfuga reuersus nō habet postliminium. & dicit quid sit trāsfuga. & hæc sunt vera in libero transfuga. si verò seruus meus ad hostes transfugit, & nunc reuersus est: mihi reddendus est. si statuliber transfuga reuersus fit: hic hæredi domini redditur. si amodò existat conditio, sub qua relicta erat ei libertas, liber efficitur. secus si extitit conditio existente in captiuitate. nam reuersus non fit liber, neque hæredi domini quondam redditur, cum extiterit conditio, sub qua relicta erat ei libertas, sed fisci seruus fiet. Item filius famil. transfuga non potest reuerti postliminio viuo patre. Vltimò dicit, quis dicatur transfuga.

¶ *Si quis*] Emi captum ab hostibus pro decem, pro viginti eodem ex causa emptionis. Dicitur, quod dando decem redemptus liberatur, emptor tamen agit contra venditorem actio. ex empto. Vltimo dicit, quòd postliminium locum habet in omni persona capta ab hostibus, libera, vel seruili reuertatur ab hostibus. & redditur ratio in litera. Franc.

1† P. F. verum datū est. æstimatione eōtingere partus. & ff. & cal. deest v. nū. & legitur, qd pro vtroq; datū est.

2† aliàs. ad Edict.

3† recipere. P. F.

4† hīdē non est in P. F.

5† Inf. F. deberesse

6† aliàs. ad Edict.

7† aliàs. ad Edict.

8† P. F. dederunt.

9† P. F. recipiende.

* De hac diffinitione differit Cic. in Topicis i loco ab etimologia.

ab extraneo,[a] & in statũ pristinum restituendæ, inter nos ac liberos oẽs 1† populos, regesque moribus, ac legibus constitutũ.[b] Nã quod bello[c] amisimus, aut etiam cirea 1† bellum, hoc si rursus recipiamus, dicimur postliminio recipere. idq; naturali æquitate[d] introductum est, vt qui per iniuriã ab extraneis[e] detinebatur, is vbi [f] in fines suos redijsset, pristinum ius suum reciperet.

¶ Inducię sunt, cum in breue, & in præsens tempus conuenit, ne inuicem se lacesserent. 3† [g] quo tempore non est postliminium.[h]

¶ A piratis aut latronibus capti, liberi permanent.[i]

¶ Postliminio redijsse videt quis, cũ fines nostros intrauerit: sicut vbi [k] fines nostros excessit, amittitur. Sed & si in ciuitatem locià amicã ve, aut ad regem socium, vel amicũ venerit, statim postliminio redijsse vr: quia ibi primũ noie publico tutus esse incipiat.

¶ Transfugæ nullum postliminium [l] est. Nam qui malo consilio, & proditoris animo patriã relinquit, hostium numero habendus est. Sed hoc in libero transfuga iuris est, siue fœmina, siue masculus sit. Si verò seruus transfugerit ad hostes, qm̃ & cum causa [m] captus est, dns in eo postliminium habet. Rectissimè[n] dr̃ etiam ei [o] postliminium esse, [l.] vt dominus in eo pristinum ius recipiat, ne contrarium [p] ius non tam ipsi iniuriosum sit, qui seruus semper maneat: quàm domino damnosum constituatur.

¶ Si statuliber transfuga reuersus sit, q̃ existente conditione postquam redijt, liber efficitur. Diuersum est, si conditio extitisset, dum apud hostes est. In eo enim casu neq; sibi reuerti põt, vt liber sit, [q] neque hæredi in eo ius postliminij est, quia non potest quæri, [r] cum nullum damnum patiatur, libertate iam obtingente,[u] si non impediret, quod trãsfuga factus est.

¶ Filius quoq; familias transfuga non potest postliminio reuerti, neq; viuo patre: quia pater sic illum amisit, [x] quẽadmodum patria: [y] & quia disciplina [z] castrorum antiquior* fuit parẽtibus Romanis, quã charitas [a] liberorũ.

¶ Transfuga autem nõ is solus accipiẽdus est, qui aut ad hostes, aut in bello transfugerit: sed etiam, qui per induciarum [b] tempus ad eos, quibus cum nulla amicitia [c] est, fide [d] incepta transfugit.

¶ Si is qui emerat 4† [e] ab hostib. pluris alij ius pignoris, quod in redempto habet, cesserit, [f] non eam quantitatẽ, [g] sed priorẽ [h] redemptus reddere debet, [i] & emptor [k] habet actionem aduersus eum, qui vendidit, ex empto.

¶ Postliminium est omnibus 5† cuiuscunque sexus conditionisve sint: nec interest, liberi, an serui [l] sint. Nec enim soli postliminio recipiuntur, qui pugnare [m] possunt, sed, & [6†] omnes homines, qui [7†] eius naturæ sunt, vt vtilitas esse vel consilio, vel alijs modis possint.[n]

a *Ab extraneo*] id est, hoste.
b *Constitutum*] ipso facto ex vsu nostro & nostrorũ subiecto rum, & ex vsu populorũ qui non sunt nobis subditi, & reges similiter non subditos, [s.] pro se, & suis populis, & sic à toto mundo: nã aut sunt de imperio nostro, aut non: & tunc aut
1† In P. F. nonest, omnes.
subiecti alicui regi, aut nõ, sed sunt populus liber, vt ſ. l. nõ dubito, & sic predictus
2† Citra. P. F.
vsus est ius gentiũ, vt est bellũ, vt hic subijcit. moribus &c. & Instit. de iure nat. § ius aũt. vel dic, q̃ etiam pacto hoc fuit ab initio statutum inter nos & prædictos, & tunc facit ſ. de pac. l. conuẽtionum. & secundum hoc dic liberos populos. & reges, [s.] hostes.
c *Belli*] i. in ipso conflictu.
d *Æquitate*] quæ ius gentium induxit, vt sup. de iust. & iu. l. omnes, §. quod verò.
e *Detinebatur*] [scilicet] hostibus.
f *Vbi*] postquam.
3† P. F. Iacessant.
g *Quo tempore*] i. ad bellum prouocarent, sed treugæ in longũ, & dicuntur fœderatæ vt ſ. e. l. non dubito. & ſ. eo. l. hostes Acc.
h *Postliminium*] quia nec seruus fit, vt su. l. non dubito. & infra eo. l. hostes
i *A piratis permanent*] & ideo &c vt ſ. l. hostes, sed contra ſ. eo. l. postliminij ius. §. in pace. sed dic vt ibi & inf. eo. l. hostes. & facit ſ. e. l. si qs. §. fi. Acc.
k *Vbi*] i. postquam, & facit ſ. eo. l. postliminij ius. in prin. & Instit. quib. mod. ius patr. pot. solui. §. si ab hostibus.
l *Nullum postliminiũ*] nec restituitur in integrum, vt olim erat lapsus. vt ſ. quib. ex cau. ma. l. itẽ si remanet tamen tutor, quia liber, vt supra de tut. l. si quis tut. & facit ſ. ti. j. l. non omnes. §. antepen. & penul. & si & ſ. de acqu. re. do. l. transfugã. & ſ. e. l. si quis in fi. & ſ. de fi. se. l. & seruus. & C. e. l. si quis in fi.
m *Causa*] scilicet, seruitutis.
n *Rectissimè*] aliàs iustissimè.
o *Ei*] ſ. seruo ad suum proficuum, & hoc probat necessarium &c. sed contra ſ. de pœnis. l. si quis aliquid. §. 1. Sol vt ibi plenè no. & facit ſ. de inter. actio. l. si seruus ab hostib. Item hoc si sine voluntate domini transfugit, vt argu. sup. de publi. l. fin. §. serui qui in fuga.
p *Contrarium*] i. si contrarium statueretur.
q *Reuersus sit*] & sic hæredes habent eum iure postlimi. vt ſ. proxi. & l. in bello. §. si statuliber. & facit sup. de condi. & demonst. l. eum qui.
r *Vt liber fit*] quia non est capax tpe existentis cõditionis.
s *Hæredi*] qui togatus fuit manumittere.
t *Quæri*] id est, conquiri: scilicet hæres.
u *Obtingente*] i. cõpetente nisi &c. ergo erit fisci seruus, vt arg. ſ. de iure fisci. l. Lucius. quasi nõ capax tẽpore existẽtis condi. quod est ca. si, vt hic, & dd. eũ. si. puto, dic, vt dixi ſ. de iure fisc. l. 3. §. quæri. Acc.
x *Amisit*] quo ad patriam potestatem, vt per deportationem, vt Instit. quib. mod. ius pa. pot. sol. §. cum aũt. iure ergo belli cũ recipimus, vt sup. de acq. re. do. l. trãsfugã. y *Patria*] definit ergo esse ciuis, vt sup. de capi. di. Lamissione. §. qui deficiunt. & sic est media capi. dimi. vt end. tit. l. §. ergo debet desinere esse tutor, vt Instit. quibus mo. tu. fi. & similiter, sed contra supra de tut. l. si quis tutor. Sol. ibi remanet tutor in sui preiudiciũ non verè, vel verius ibi nẽ animo oreditorio, hic sic: ideo ibi non desinit esse ciuis, hic sic, vel dic, vt ibi.
z *Disciplina*] quæ est, vt nullus transfugiat.
a *Charitas*] id est, patria potestas, quæ fuit inducta propter affectionem liberorum iure ciuili Romanorum, vt Instit. de pat. pot. §. j. prius enim data fuit opera bello: postea iuri, vt Instit. in princi. & facit sup. de ven. in pos. mit. l. j. §. & generaliter.
b *Inducias*] hoc expone, vt sup. ea. l. §. induciæ.
c *Amicitia*] hoc dic, vt sup eod. l. postliminij ius. §. in pace.
d *Fide*] id est, fiducia, vel securitate.
e *Emerat*] id est, redemerat, pro decem.
f *Cesserit*] id est, pro viginti vendiderit.
g *Quantitatem*] id est, viginti.
h *Priorem*] qua fuit tedempt. ad quod C. quæ res pignor. ob. possunt. nomen.
i *Debet*] sic ergo emptori, vt venditori potest offerri, ad quod C. quod met. cau. l. si vt sic in vero seruo, vt su. de statuli. e. l. si statulib. §. j. & §. fina. & l. statuliberum mes. §. fina. & §. j. & C. si quis ignorem mt. l. penult.
K *Emptor*] qui emit pro viginti.
l *Serui sint*] vt & sup. ea. l. §. transfugæ.
m *Pugnare*] vt sunt homines qui vadent ad bellum.
n *Possint*] nam omnia sunt occasiones belli, ad quod sup. ad leg. Aquil. l. qui occidit. §. in hac. Accur.
*i. potior. & venerabilior. nõ prior. Aegi. Per. vt per Bud. hic in anno postetio. & qua rõne hæc dictũ sit, vi. p For. Gaiz. in l. veluti. n. 33. sup. de iusti. & iu.
4† P. F. emat.
5† P. Flo. hominibus.
6† In P. Fl. deest, &.
7† P. Flo. quia.

SI *capiuus.*] CASVS. Tempore pacis factæ inter nos & Mutinenses cõuenit, ꝙ omnes captiui redirent. tandẽ quidam captus noluit reuerti, non competit amodo ei postliminiũ. Secundo dicit, hostes occupauerũt nostros agros: nos eos recuperauimus. Dicitur, ꝙ ad priores dominos reuertuntur, si autem occupauimus agrum hostium, publicatur. Vltimo dicit captus si redimatur: habet facultatem redeundi, nec mutatur ius postliminij, & dic, vt in gl. Franc.

Pompo. lib. 36. ad Sabi.

LEX XX.

SI captiuus, [a] de quo in pace [b] cautũ [c] fuerat, vt rediret, sua voluntate apud hostes mansit, [d] non ei postea postliminiũ esse, verũ est. [1†] ¶ Expulsis hostibus ex agris quos receperant, dominia eorum agrorum ad priores dominos redire, [e] nec aut publicari, aut prædæ loco cedere. Publicatur enim ille ager, si qui ex hostib. captus est. ¶ Redemptio facultatem redeundi præbet, non ius postliminij mutat. [g]

Vlpianus lib. 5. Opinio.

LEX XXI.

SI quis ingenuam ab hostibus redemptã, eo animo secum habuerit, [h] vt ex ea susciperet liberos, & postea ex se natũ sub titulo naturalis * filij [k] cum matre manumiserit, [l] ignorãtia mariti [m] eiusdemq; patris neque ſtatui eorum, quos manumississe visus est, officere debet, [n] & exinde intelligi oportet remissũ matri vinculum pignoris, ex quo de ea suscipere liberos optauerat. [o] ideoq. eam, quæ postliminio reuersa erat, liberam, & ingenuã [2†] ingenuũ peperisse constat. Quod si publicè præda virtute militum recuperata, [p] nulli pretium matris pater numerauerit, protinus postliminio reuersa, nõ cum domino, sed cum marito [q] fuisse declaratur.

In ciuilib. discordijs si ali qui capiuntur ab aliqua partium, non fiunt serui, & ideo frustra fit manumissio, et frustra petunt ingenuitatem à Principe. hoc dicit.

¶ In ciuilibus dissentionibus, [r] quãuis sæpe per eas Respublica lædatur: non tamen in exitium [s] Reipublicæ contenditur. [t]

¶ Qui in alterutras partes descendunt, [3†] [u] vice hostium non sunt eorum, inter quos iura captiuitatũ, aut postilimiorũ fuerint, & ideo captos & venundatos, posteaq. manumissos, [x] placuit superuacuò [y] repetere à Principe ingenuitatem, quam nulla captiuitate amiserant.

Mortuo capto apud hostes omnia restituuntur in eũ statum, ac si captus non fuisset, & hoc per legem Corneliam. exempla vide in rex.

Iulianus lib. 62. Digesto.

LEX XXII.

BOna eorũ, qui in hostiũ potestatem peruenerint,

a *Si captiuus*] captus eo tempore, quo erat guerra.

b *Pacem*] facta postea.

c *Cautum*,] id quod conuenit.

d *Manet*,] ergo seruus manſit sua voluntate, vt & quis manumiserit sua voluntate, secundum P. g.] arg. contra C. de testa. manu. l. fi. in f. & facit, supra de hæred. vendit. l. 5. facesse. & ſ. fin. l. non omnes. ſ. qui captus.

e *Redeunt* & receptos non captos dicimus, vt cum eo cum hostibus, & facit ſ. p. de ser. di. l. in tantum.

f *Aut*,] imò occupanti, vt ſ. de acquir. ser. dom. l. transfugam. contra. Solue vt dixi ſupra de iure fisci. Diuus. Item non obſt. inf. l. ſi quis, in princ. quia ibi de mobili. hic de immobili dicit. & facit ſup. de acqui. rer. dom. l. in agris.

g *Manet*] habetur et postliminium ac si esset reuersus sine redemptione: nam & redempta patrit ingenuum. & alteri succedit & alteret: vt C. e. l. Fratres prouinciæ & l. commercio. & l. is qui nec ob. in eod. tit. l. liber captus, statim enim habet postli. præterquam in vinculo pignoris quo tenetur, & ita vt per omnia pristinum statum recipiat, debet soluere pretium, vt ibi dicitur. Accur.

Si quis ingenuam.] CASVS. Quandam ingenuam ab hostibus captam redemi, & eam mecum tenui, & ex ea habui filios, & eam, & filios manumisi. Dicitur, ex hoc ius pignoris remissum videtur, & ipso iure postliminij reuersa dicitur, & sic ingenua ingenuos peperit: filios, & hæc manumissio nihil eis nocuit. ſi autẽ captam ab hostib. recuperauimus virtute militum, & eam tenui mecũ, & habui ex ea filios: vxor mihi dicitur. Vltimo dicit inter ciues nata discordia, vt hi qui sunt ciuitatis Apolãm, habent discordiã cum ijs, qui sunt ciuitatis Apolãm: in exitium, id est, in damnum Reipublicæ non contenditur, hoc est dicere, licet capiantur aliqui non fiunt serui, & capti si manumittantur, frustra fit manumissio, & frustra petunt ingenuitatem, cum eam nunquam perdiderint. Franc.

h *Habuerit*] non tamen præsumitur matrimonium. erat enim quasi seruus. vt ſ. de testa. l. qui testamento. ſ. 1. non ergo contraxit matrimonium nec econtra fuit protestatus, ꝙ esset concubina, & ideo] dicit marit: quia sic credebatur, non tamen erat.

i *Mariti*] scilicet, tantum. putabat enim eos esse seruos: non tamen erant etiam si vinculum pignoris nõ intelligeret remissum, vt dixi sup. l. proxi. in ſ.

k *Filij*] aliàs soboles aliàs filij.

l *Manumiserit*] scilicet. de facto.

m *Mariti*] opinione hominum.

n *Debet.*] vt Instit. de inge. ſ. fin. & C. de manumiſ. vin. l. 2.

o *Optauerat*] non tamen contrahendo cũ ea matrimonium, vt dixi, remittitur ergo vinculum pignoris, si cum ea contrahat, vt C. eo. l. si is, & arguin. C. de ope. liber. l. libertæ. Item si teneat eam in forma vxoris, vt hic. Item ſ. vt concubinam: argum. sup. de ope. lib. l. libertæ: nam sufficit quælibet cunque iudicium, vt C. eodem. l. liber captus.

p *Recuperata.*] ad hoc C. eod. l. ab hostibus.

q *Cum marito.*] quia illico ingenua est: nec quasi seruæ tenentur, & ideo matrimonium cum illa ex sola consuetudine præsumitur, vt supra de ritu nupt. l. in libertæ.

r *In ciuilibus discordijs*] id est, cum ciues inter se committunt, id est, prælliantur, & alij de alijs capiunt, vt infra proxi. ſ.

s *In exitium.*] id est, damnum.

t *Contenditur*] principaliter.

u *Descendunt*] vel ciues contra ciues, vel vna ciuitas contra aliam, & facit sup. l. postliminium. ſ. à piratis. & inf. l. hostes. Accursius.

x *Manumiſſi*] de facto. vt Instit. de ingen. ſ. fina. & C. de manu. vin. l. 2.

y *Superuacuò*] de thes. l. 1. & C. arb. tut. l. cum interdictæ. Accursius.

Bona.] CASVS. Captus ab hostibus, ibidem decessit, siue haberet testamenti factionem, vt quia pubes: siue non, vt quia impubes: bona eius habebunt illi, qui haberẽt eo mortuo ante captiuitatem, & ea bona habebunt, quæ haberet captus si esset reuersus, & sic etiam quæsita per seruum capti siue per stipulationem, siue ex causa legati, siue institu. habebunt hæredes capti: & si nullus vult succedere, fiscus habebit bona. Sed quod filius capti interim stipulatur: capto in captiuitate mortuo, postea sibi filio quæsitum dicitur. & si interim decessit filius patre capto, & postea decessit pater post reuersionem: ad hæredem patris omnia vadunt etiam quæsita per filium. Item ea, quæ seruus capti acquisierit & possidet nomine peculiari: interim in ſuſpenſo sunt: nam si dominus captus reuertatur, ei sunt acquisita, si autem dominus captus in captiuitate decedat, ad hæredes eius pertinent. Vltimo dicit quidam fecit testamentum, in quo præteriit ventrem vxoris suæ: deinde est captus & interim eo capto exiſtente est venter natus, & intra paucos dies decessit, postea captus in captiuitate decessit. Dicitur, ꝙ testamentum eius ruptum est, perinde ac ſi

1† nõ est ei postea postliminium. Verum est, expulsis hostibus ex agris quos ceperint. domini eorum agrorum &c. T. F. vide Ant. Aug. l. 1. Emend. cap. 9.

2† P. Florat libera, & ingenua, ingenuum, &c.

3† P. F. discedent, hoc autẽ ex Solonis lege introductũ fuit, cuius meminit Plutarchus in eius vita & Gellius.

ac [E] in ciuitate decessisset prius quàm posthumus. Franciscus.

a *Sine non*] quia pupilli, vt sup. l. postl. §. fin. Accur.

b *Ius*] habendi. l. bona.

c *Constituebatur*] i. quærebatur vel dic cõstit. Cius aliquod. l. tractabatur. & facit sup. de iur. l. muto. §. fi. & sup. de leg. 1. l. 1. §. si ab hostibus.

d *Adierint*] facit fu. l. in bello. 1. t. & de acceptila. species. §. fin. & adde qd not. fu. l. in bello. l. factæ.

e *Quæque*] relicta. Accur.

f *Diu*] s. parè.

g *Decesserit*] scilicet filius.

h *Pertinebit*] imò filij, vt inf. de castren. §. peculio. l. proponebatur. in fi. quæ est contra. Solutio hic deest non: vel l. interrogatiuè. & respõ. non pertinebit, vt ibi. pro quo est quod sequitur, nam &c. vel dic. & si aliquamuis. & sic iunge præcedentibus, quod autem se iungit. ad hæredẽ patris, &c. mutat casum. s. quod si pater rediit post mortem filij, & decessit in ciuitate. vel planè. vel dicas hæredẽ patris, s. reuertentem in ciuitatem. & decedentis post mortem filij. Item. & eodem modo solue sup. de suis, & legit. hæred. leg. si pater. quæ est contra.

i *In pendenti*] hoc dic. vt Instit. quib. mod. ius pat. po. sol. §. si ab hostibus.

k *Fuisse*] s. æ limatur: & facit sup. de verb. obli. l. si filius.

l *Intelliguntur*] facit supra de vsuca. l. si is qui. in prin. §. 1.

m *Pertinebunt*] alias redigunturt.

n *Et mortuo*] filio eodem.

o *Decesserit*] pater.

p *Testamentum*] qđ antea in ciuitate fecerat. & in quo posthumum præterierat. & hoc quo ad institutionẽ. cætera nanque, &c. vt C. de liber. præter. authen. ex causa.

q *Hoc casu*] s. nato filio post mortem patris: licet etiam moriatur. Sed quid si viuo patre in ciuitate decedit pater? Respon. vt dixi supra de iniust. testa. l. posthumus. & hic differt filius captiui: cum pater videatur mortuus prima hora captiuitatis: vt hic. & supra, de iniusto testamen. l. qui vxorem. vel vt ibi.

1 Et infti. quib. mod. ius pa. po. so. §. si ab hostib.

1† P. F. in eadem.

2† P. F. in hoc tit.

3† P. F. esset.

4† P. Flo. potestate.

5† P. F. q hostium potiũ est.

6† P. F. q si filius.

7† P. Flo. hominũ.

8† P. Flo. esset.

9† In P. F. deest, patre.

atque ibidem decesserint, siue testamenti factionem habuerint, siue non [a] habuerint, ad eos pertinẽt, ad quos pertinerent si in potestatem hostium nõ peruenissent. idemq; ius, [b] & eadem causa [1†] omnium rerum iubentur [2†] esse lege Cornelia, quæ futura essent, [3†] si ij, de quorum hæreditatibus, & tutelis constituebatur, [c] in hostium potestatem, [4†] non peruenissent, Apparet ergo eadem omnia pertinere ad hæredem eius, quem ipse qui hostiũ potestati subditus est, [5†] habiturus esset, si postliminio reuertisset. Porrò q̃cunq; serui captiuorum stipulantur, vel accipiunt, acquiri dominis intelliguntur, cum postliminio redierint: quare necesse est ad eos pertinere, qui ex lege Cornelia hæreditatem adierint. [d] Quòd si ex lege Cornelia nemo hæres extiterit, bona publica fient. Legata quoque [e] seruis eorum prælenti die, [f] vel sub conditione, ad hæredes pertinebũt. Itẽ si seruus ab extraneo hrs institutus fuerit, iussu hęredis captiui adire poterit.

¶ Quod [6†] filius eius, qui in hostium potestate est, accipit, aut stipulatur, id, patre priusquã postliminio redierit mortuo, ipsi acquisitum intelligitur: & si viuo patre decesserit, [g] ad hæredem patris pertinebit. [h] nam status omniũ, [7†] quorum patres in hostium potestate sunt, in pendenti [i] est. [8†] reuerso quidem patre existimatur nunquam iuæ potestatis fuisse: [k] mortuo patre, [9†] tunc paterfamil. fuisse, cum pater eius in hostium potestatem [10†] peruenisset.

¶ Quæ peculiari nomine serui captiuorum possident, in suspenso sunt. nam si domini postliminio redierint, eorum facta intelliguntur. [l] si ibi decesserint, per legem Corneliã ad hæredes perunebunt. [m]

Mortuo hærede ante testatorẽ, testamentũ rũpitur. h.d.

¶ Si quis cum prægnantem vxorem haberet, in hostium potestatem peruenerit, natoque deinde filio, & mortuo, [n] ibi decesserit, [o] eius testamentum [p] nullum est. quia & eorum, qui in ciuitate remanserunt, hoc casu [q] testamenta rumpuntur.

Idem lib. 69. Digest.

LEX XXIII.

SI quis prægnante vxore relicta, [r] in hostium potestatem peruenerit, mox natus filius eius, vxore ducta [s] filiũ, vel filiam procreauerit, ac tũc postliminio auus reuersus fuerit, omnia iura nepotis nomine perinde capiet, ac si is filius natus [11†] in ciuitate [t] fuisset.

Hæc lex diuiditur in quatuor partes: quia primò dicit, qui sunt hostes. Secundò, qui sunt latrunculi. Tertiò, quid iuris sit de captis à latrũculis. Quartò, qd iuris sit de captis ab hostibus. Secunda ibi, Caeteri. Tertia ibi, Et ideo. Quarta ibi, Ab hostibus. Bar.

Vlpianus lib. 1. Institu.

LEX XXIIII.

HOstes [u] sunt [x] quibus bellũ publicè populus Roman [y] decreuit, [x] vel ipsi populo Rom. cæteri [y] verò latrunculi, vel prędones [z] appellant.

10† P. F. potestate.

r *Redacta*] in ciuitate.

s *Nulla*] s. aliqua: aliàs directa. s. vxore capta.

t *Incolatu*] s. existente auo.

u *Hostes*] s. in quib. habet locum postlim. alij enim. & si sint hostes hoc ius tamen locũ nõ habet: vt sup. eo. l. si quis ingenuam. §. pen. & l. fi.

x *Decreuit*] etiam subditur: vt sup. de capi. dimi. l. amissione. §. qui deficiunt.

y *Cæteri*] sed non omnes: vt statim dices.

z *Vel prædones*] quæ sunt genera gentium. Primum hostes, de quib. hic dicit, in quib. s. postl. locum habet. item alij, cum quibus non habemus vsum: & in his idem: vt ĩ eo. l. postliminij ius. §. in pace. Tertium populi liberi, qui nec nobis, nec alicui sunt subditi; siue sint nobis fœderati, cũ prius erant forte hostes, siue non, & in his non est opus postli. vt sup. eod. l. non dubito. & idem dico de ijs, qui non sunt liberi, sed subsunt Regib. non subditis Romano Imperio: si modò cum eis amicitiã habuimus: vt ih d. l. nõ dubito. & leg. postliminium. in prin. Quartũ populus Romanus: vt hic: q̃ accipe pro toto imperio Romano: vt inf. ad munic. l. Roma. Quintũ sunt latrunculi: de quib. hic dicit, & sup. de leg. 3. l. 1. & de verb. signi. l. hostes. & sup. de testamen. l. qui à latronibus. sub quibus possunt comprehendi si ciuitas de nostris contra ciuitatẽ aliam de nostris. vel si eiusdem ciuitatis ciues inter se. vt Fauentia, vel Aretium: vel si castrum cũ castro de nostris, vel aliquis tyrannus caperet: vt sup. eo. l. postliminium. §. à piratis. & idem si nõ de nostris similia inter se faciant: vt sup. l. si quis ingenuam. §. pen. & si idem si ciuitas de nostris, cum alia ciuitate de nõ nostris, cum non sit de licentia publica; vt hic dicitur. quid autem si latro hostium capiat de nostris. & ad hostes deducat? Respon. seruus ni hostium: & habet locum postlim. vt sup. eo. primo respon. & de dolo. l. 1. §. non fuit. & infl. proxima. & l. latrones.

11† P. F. ac si filius. in aliis q̃ busdem exẽp. ac si ni. eũ filius nasceretur, in ciuitate fuisset.

* Bar. hic ĩ 2. co. ad med. vult q̃ q̃ caret iudicis facultate, possit manu armata, & authoritate propria rẽ suã recuperare. addo Inno. in c. olim. 1. de testi. spo. extra. Pa. in c. 1. & c. qualiter. de in. extra.

a *Necessarium*] restituitur tamen læsus: vt sup. quib. ex cau. restituitur.

b *A Germanis*] nomen est quarundam gentium.

Nihil] CASVS. Quantumcunq; reuertatur captiuus, habet locum postliminium, & dat exemplum in litera. dum tamen nō habeat animum reuertendi ad hostes. Franc.

c *Aut vi*] C. eo. l. ab hostib. capti, ité fallacia, quæ est licita: vt sup. de dolo, l. 1. §. non sunt.

d *Reuerteretur*] aliud in seruo: vt su. l. in bello §. manumissi dō. e *Reuertisse*] etiā si nauigasset redire: ad quæ facit sup. l. 5. §. fin. & de præscr. l. 1. & qbus ex cau. in poss. ex. l. Fulcinius. §. quid si. & de acq. poss. l. 3. §. in amissa, & de cap. & postl. l. 1. l. quis sit. §. idem Celsus. & in Decret. 01. distin. c. 1. & 11. q. 1. c. antecessor.

f *Existimant*] vt Inst. quib. mod. ius patriæ pot. sol. §. sed diuersum.

Et ideo] CASVS. Et ideo, qui à latronibus captus est, seruus latronum nō est: nec postliminium illi necessarium [a] est.

¶ Ab hostibus autem captus, puta à Germanis, [b] seu Parthis, & seruus est hostium, & postliminio statum recuperat pristinum.

Florentinus lib. 6. Instit.

LEX XXV.

Nihil [x] interest quomodo captiuus reuersus est: vtrum dimissus, an vi, [c] vel fallacia potestatem hostium euaserit: ita tamen, si ea mente venerit, vt non illò reuerteretur. [d] Nec enim satis est corpore domum quē redijsse, [e] si mente alienus est. Sed, & qui victis hostibus recuperantur, postliminio redijsse existimantur. [f]

Marcellus. 1†

LEX XXVI.

Diuus Verus 2† & Antoninus rescripserunt, si vxor cū marito ab hostibus capta sit, & ibidem ex marito enixa sit, si reuersi fuerint, iustos esse, & parentes, & liberos: & filium in potestate patris: quemadmodum si 3† iure postliminij inde reuersus sit. g Quòd si cum matre sua sola reuertatur, quasi sine marito natus, spurius [h] habebit.

Non purgatur vitium rei subreptæ, eo quòd in potestatē hostium peruenit, & post ab aliquo empta est, & ideo vsucapere eam emptor non potest. hoc dicit.

Iabolenus lib. 9. ex posteriorib. Labeonis.

LEX XXVII.

Latrones tibi seruum eripuerāt: [i] & postea is seruus ad Germanos [k] peruenerat. inde bello 4† victis Germanis, seruus venierat. [l] Negant posse vsucapi eum ab emptore Labeo, Offilius, & Trebatius: quia verum esset eum subreptum esse: nec p̄ hostium fuisset, aut postliminio redijsset, [m] ei rei impedimento esse.

Primò ponit vnum dictum. secundò ponit limitationē Iurisconsulti circa illud. Bar.

Labeo lib. 4. Pithanon à Paulo epitomatorum.

LEX XXVIII.

Si quid bello [n] captum est, in præda est, non postliminio redit. Paulus: Imò si in bello captus pace facta domum rediit, [5†] deinde renouato bello capitur, postliminio redit [o] ad eū, à quo prior bello captus erat, [p] si modò non conuenerit in pace, [q] vt captiui redderentur. [r]

Capere alibi, nisi per se nihil non habere, & per seruum suum fit, si seruus aliud possideat peculiari nomine: & ponit simile in fine. h. d.

Idem lib. 6. Pithanon a Paulo epitomatorum.

LEX XXIX.

Si postliminio redisti, nihil dum in hostium potestate fuisti, vsucapere potuisti. [s] Paulus: Imò si quid seruus tuus peculij nomine, dū in eo statu, [t] eses, possederit, id eo [u] quoque tempore vsucapere [x] poteris: quoniā eas res etiam inscientes [y] vsucapere solemus; & eo modo etiam hæreditas [z] nondum nato posthumo, aut nōdum adita, augeri per seruum hæreditarium [a] solet.

Seruus captus ab hostibus, licèt intra fines populi Romani venerit, non tamen intelligitur postliminio reuersus: nisi venerit in potestatem domini, vel alicui seruiat. h. d.

---

a *Necessarium*] restituitur tamen læsus: vt sup. quib. ex cau. restituitur.

b *A Germanis*] nomen est quarundam gentium.

Nihil] CASVS. Quantumcunq; reuertatur captiuus, habet locum postliminium, & dat exemplum in litera. dum tamen nō habeat animum reuertendi ad hostes. Franc.

c *Aut vi*] C. eo. l. ab hostib. capti, ité fallacia, quæ est licita: vt sup. de dolo, l. 1. §. non sunt.

d *Reuerteretur*] aliud in seruo: vt su. l. in bello §. manumissi dō.

e *Reuertisse*] etiā si nauigasset redire: ad quæ facit sup. l. 5. §. fin. & de præscr. l. 1. & qbus ex cau. in poss. ex. l. Fulcinius. §. quid si. & de acq. poss. l. 3. §. in amissa, & de cap. & postl. l. 1. l. quis sit. §. idem Celsus. & in Decret. 01. distin. c. 1. & 11. q. 1. c. antecessor.

f *Existimantur*] vt Inst. quib. mod. ius patriæ pot. sol. §. sed diuersum.

Et ideo] CASVS. Et ideo, qui à latronibus captus est, seruus latronum nō est: nec postliminium illi necessarium [a] est.

¶ Ab hostibus autem captus, puta à Germanis, [b] seu Parthis, & seruus est hostium, & postliminio statum recuperat pristinum.

Florentinus lib. 6. Instit.

LEX XXV.

Nihil [x] interest quomodo captiuus reuersus est: vtrum dimissus, an vi, [c] vel fallacia potestatem hostium euaserit: ita tamen, si ea mente venerit, vt non illò reuerteretur. [d] Nec enim satis est corpore domum quē redijsse, [e] si mente alienus est. Sed, & qui victis hostibus recuperantur, postliminio redijsse existimantur. [f]

Marcellus. 1†

LEX XXVI.

Diuus Verus 2† & Antoninus rescripserunt, si vxor cū marito ab hostibus capta sit, & ibidem ex marito enixa sit, si reuersi fuerint, iustos esse, & parentes, & liberos: & filium in potestate patris: quemadmodum si 3† iure postliminij inde reuersus sit. g Quòd si cum matre sua sola reuertatur, quasi sine marito natus, spurius [h] habebit.

Non purgatur vitium rei subreptæ, eo quòd in potestatē hostium peruenit, & post ab aliquo empta est, & ideo vsucapere eam emptor non potest. hoc dicit.

Iabolenus lib. 9. ex posteriorib. Labeonis.

LEX XXVII.

Latrones tibi seruum eripuerāt: [i] & postea is seruus ad Germanos [k] peruenerat. inde bello 4† victis Germanis, seruus venierat. [l] Negant posse vsucapi eum ab emptore Labeo, Offilius, & Trebatius: quia verum esset eum subreptum esse: nec p̄ hostium fuisset, aut postliminio redijsset, [m] ei rei impedimento esse.

Primò ponit vnum dictum. secundò ponit limitationē Iurisconsulti circa illud. Bar.

Labeo lib. 4. Pithanon à Paulo epitomatorum.

LEX XXVIII.

Si quid bello [n] captum est, in præda est, non postliminio redit. Paulus: Imò si in bello captus pace facta domum rediit, [5†] deinde renouato bello capitur, postliminio redit [o] ad eū, à quo prior bello captus erat, [p] si modò non conuenerit in pace, [q] vt captiui redderentur. [r]

Capere alibi, nisi per se nihil non habere, & per seruum suum fit, si seruus aliud possideat peculiari nomine: & ponit simile in fine. h. d.

Idem lib. 6. Pithanon a Paulo epitomatorum.

LEX XXIX.

Si postliminio redisti, nihil dum in hostium potestate fuisti, vsucapere potuisti. [s] Paulus: Imò si quid seruus tuus peculij nomine, dū in eo statu, [t] eses, possederit, id eo [u] quoque tempore vsucapere [x] poteris: quoniā eas res etiam inscientes [y] vsucapere solemus; & eo modo etiam hæreditas [z] nondum nato posthumo, aut nōdum adita, augeri per seruum hæreditarium [a] solet.

Seruus captus ab hostibus, licèt intra fines populi Romani venerit, non tamen intelligitur postliminio reuersus: nisi venerit in potestatem domini, vel alicui seruiat. h. d.

---

1 *Venierat*] ab eo, qui eum cepit: vel ab alio non domino.

m *Redijsset*] per hoc p̄ erat factus hostium, erat dubiū. sed tñ redijt in pristinā causā: vt ī. l. in bello. §. si deportatū. an tea aūt nō poterat vsucapi: quia furtiuus: ergo nec nūc.

Si quid] CASVS. Seruū meū, vel equū hostes ceperūt: īdem cū Bononiēses essent in exercitu, recuperauit eū aliquis. Dic. p̄ nō reddet mihi Fräciſco iure postliminij. sed efficit illi. q eū recuperauit ab hostib. sed hoc fallit i casu ‖ seruū hostiū cepi. deinde facta pace reuersus est ad domū. tūdē renouata guerra, ille idē seruus captus est ab aliquo Bononiēsi. mihi reddēdus est. nisi ge pacis conuenisset, vt redderētur captiui. Fr.

n *Si quid bello*] mobile: vt ī. de acq. rer. do. l. trā. fugā. & C. eo. l. ab hostib. & dixi ī. l. si captiuus. §. 1.

o *Redijt*] nisi prius alicuius nostrū fuerit.

p *Erat*] ne si. præda duorū. & sic no. p̄ fit mius occupata prius. quā sua propria seruā tur ei. & ita magis ē meū. quod mea. pbi tatem quæro. quā id quod p̄ antecessores ad quod ī. de interd. & releg. l. 3. Accur.

5† P. Florentinus refugit.

q *Pacē*] facta de primo bello ante sūm.

r *Redderentur*] facit ī. eo. l. In bello §. fact. & de pac. l. conuentionum. Accur.

Si postliminio] CASVS. Captus ab hostib. & reuersus nihil potuit interim vsucapere, nisi p̄ seruū. q nōe peculiari aliq̄d possedisset: cū & eo modo. ſ. p̄ seruū etiā ignorans dñs vsucapit, & hērditas capti capto defuncto, & nondū nato posthumo, per talē seruum potest augeri. Fran.

s *Potuisti*] ad hoc ī. de re. iur. l. qui in seruitutē. & su. l. in bello. §. fact.

t *Status*] i. in captiuitate.

u *Id eo*] aliàs medio.

x *Vsucapere*] vt ī. de vsuc. l. iusto. §. fi. & ī. l. in bello. §. fact. & q. ex ca. m. a. l. ait Prætor. §. hi planè.

y *Ignorantes*] i. ignorates: vt ī. de vsuc. l. Labeo. & p̄ ēptore. l. a. §. Celsus. & p̄ sol. l. a.

z *Hæreditas*] ſcapi. & facit sup. de vsucap. l. iusto. §. nondū. & sup. eo. l. bona. §. pen. & l. in bello. §. 1.

a *Hæreditarium*] in quosdā loquit de inchoata ante captiuitatē. nec ob. ī. de vsucap. l. fi. §. fi. contra. quib. obst. in eo tit. iusto.

---

1 *Venierat*] ab eo, qui eum cepit: vel ab alio non domino.

m *Redijsset*] per hoc p̄ erat factus hostium, erat dubiū. sed tñ redijt in pristinā causā: vt ī. l. in bello. §. si deportatū. an tea aūt nō poterat vsucapi: quia furtiuus: ergo nec nūc.

Si quid] CASVS. Seruū meū, vel equū hostes cepetūt: īdem cū Bononiēses essent in exercitu, recuperauit eū aliquis. Dic. p̄ nō reddet mihi Fräciſco iure postliminij. sed efficit illi. q eū recuperauit ab hostib. sed hoc fallit i casu ‖ seruū hostiū cepi. deinde facta pace reuersus est ad domū. tūdē renouata guerra, ille idē seruus captus est ab aliquo Bononiēsi. mihi reddēdus est. nisi ge pacis conuenisset, vt redderētur captiui. Fr.

n *Si quid bello*] mobile: vt ī. de acq. rer. do. l. trā. fugā. & C. eo. l. ab hostib. & dixi ī. l. si captiuus. §. 1.

o *Redijt*] nisi prius alicuius nostrū fuerit.

p *Erat*] ne si. præda duorū. & sic no. p̄ fit mius occupata prius. quā sua propria seruā tur ei. & ita magis ē meū. quod mea. pbi tatem quæro. quā id quod p̄ antecessores ad quod ī. de interd. & releg. l. 3. Accur.

5† P. Florentinus refugit.

q *Pacē*] facta de primo bello ante sūm.

r *Redderentur*] facit ī. eo. l. In bello §. fact. & de pac. l. conuentionum. Accur.

Si postliminio] CASVS. Captus ab hostib. & reuersus nihil potuit interim vsucapere, nisi p̄ seruū. q nōe peculiari aliq̄d possedisset: cū & eo modo. ſ. p̄ seruū etiā ignorans dñs vsucapit, & hērditas capti capto defuncto, & nondū nato posthumo, per talē seruum potest augeti. Fran.

s *Potuisti*] ad hoc ī. de re. iur. l. qui in seruitutē. & su. l. in bello. §. fact.

t *Status*] i. in captiuitate.

u *Id eo*] aliàs medio.

x *Vsucapere*] vt ī. de vsuc. l. iusto. §. fi. & ī. l. in bello. §. fact. & q. ex ca. m. a. l. ait Prætor. §. hi planè.

y *Ignorantes*] i. ignorates: vt ī. de vsuc. l. Labeo. & p̄ ēptore. l. a. §. Celsus. & p̄ sol. l. a.

z *Hæreditas*] ſcapi. & facit sup. de vsucap. l. iusto. §. nondū. & sup. eo. l. bona. §. pen. & l. in bello. §. 1.

a *Hæreditarium*] in quosdā loquit de inchoata ante captiuitatē. nec ob. ī. de vsucap. l. fi. §. fi. contra. quib. obst. in eo tit. iusto.

---

† Capitisdiminutio. & sequitur in P. F. in fine. si a Gui. & ... ...

Iusto. §. fi. vbi dicit inchoari, vnde dic. vt no. ff. l. in bello. §. fact. x. vel ibi de hæreditate non capit hic capti. Accursius.

Si id quod.] CASVS. Seruus meus captus ab hostib. indè aufugit. statim cum exiuit manum hostium, & intra fines nostros venit, dicitur postliminio reuertius. sed Paulus § si. n. seruus meus captus ab host. b. fugit ab eis, & iuit Romã: neque sub potestate mei domini sit, neq; vlli seruiat: non dicitur reuertisus postliminio. Franc.

1† P. Fl. nostrum.

a *Redire*] nam aliqua sunt, quæ non possunt: vt sup. l. 3. & l. postliminium. §. transfugæ. & aliàs in multis legibus huius tit. Accursius.

2† P. Fl. cœpit.

b *Potestate sit*] tunc enim esset postlim. reuersus: vt sup. eo. l. in bello. §. manumittendo, contra. habet postliminio, vt liber: vt C. eo. l. sicut. quæ est contra. sed non tam cito, vt liber. Accurs.

3† P. F. ciuis nostri

4† P. F. & vel in vrbe.

DE RE MIlitari.

5† P. Fl. existimãdum.

** Tit. hunc superioribus continuat Cuiac. hic.*

* In hunc trac. Ale. ab Ale. li. 3. Genial. dier. c. 22.

Idem li. 8. Pithanon à Paulo epitomatorum.

LEX XXX.

SI id, quod nostri 1† hostes ceperunt, eius generis est, vt postliminio redire a possit, simul atque ad nos redeundi causa profugerit ab hostibus, & intra fines Imperij nostri esse cœperit, 2† postliminio redijsse existimandum est. Paulus: Imò cum seruus cuiusuis nostrum 3† ab hostibus captus inde aufugit, & in vrbe 4† Roma ita est, vt neque in domini potestate sit, b neque vlli seruiat, nondum postliminio redisse existimandus 5† est.

De re militari. *

TITVLVS XVI.

Vlpianus li. 6. ad Edict.

LEX I.

MIles qui in cõmeatu agit, c non videtur Reipublicæ causa abesse.

Miles.] CASVS. Delicta militum, aut sunt propria, ut communia: & sic pœna aut propria est, aut communis. & proprium delictu militare est, quod quis vt miles facit. Secundo dicit: miles si det se cui non licet, i. deputari, vel conducendo agros, vel similia inhibita militibus faciat: grauiter punitur. Tertio dicit, delictum proprium militare est, militare augetur qualitate personæ: vt magnus miles grauius puniatur, quam paruus. Accursius.

d *Et persecutio*] i. pœna. & est propria: vt inf. hac l. & inf. l. proxi per totum.

e *Vti*] pro vt. Accursius.

f *Dare*] pone: vt sup. tit. 1. l. postliminio carent. & l. postliminium. §. transfugæ. vel vt inf. eo. l. qui cum. §. 1. 2. & 3. vel largè. i. deputare. ad quod C. loca. l. milites. & l. fi. & de condict. ob cau. l. si militem. & per totum hunc titu. C.

g *Augetur*] s. hoc crimen, vt det se cui non licet. & quod subijcit, vt in cæteris. s. militaribus delictis, vel dic delictum militare, siue proprium augetur qualitate personæ: sicut & cõmunia variantur qualitate personæ, illa tamen minuuntur: vt sup. de pœn. l. aut facta. §. persona. hæc augentur, vt hic. & arg. C. de episcop. & cler. l. presbyteri. & facit inf. eo. l. non omnes. in princip.

h *Gradu*] nam tyroni parcitur: vt inf. eodem. l. tertia. §. si plures.

Desertorem.] CASVS. Miles desertor accusatus coram Præside remittendus est ad iudicem suum: nisi graue sit delictum. tunc enim ipse Præses puniet eum. Secundò dicit, quæ pœnæ possunt imponi. Tertiò dicit, quis sit emansor. & quis sit desertor. Quartò dicit, qui iuit videre hostes contra prohibitionem, sine dolo tñ aut qui à fossato recedit, capite punitur. Quintò dicit, qui murum, siue officium stationis reliquit, pro modo delicti punitur. & stationis officium habet miles depuratus ad tuendam popularium quietem: qui per ciuitatem discurrit ad sciendum in qua parte ciuitatis sit tiza. Sextò dicit, qui non obedit præcepto Præsidis, vel Potestatis: pœna desertoris tenetur.

Enumerat militum delicta, vsque ad l. qui cum vno. & plana est litera.

Furius. 6†

LEX II.

MIlitum delicta, siue admissa, aut propria sunt, aut cum cæteris communia: vnde & persecutio, d aut propria, aut communis est.

¶ Proprium militare est delictum, quod quis vti e miles admittit.

¶ Dare f se militem cui non licet, graue crimen habetur, & augetur g (vt in cæteris delictis) dignitate, gradu, h specieque militiæ.

Modestin. lib. 4. de Pœnis.

LEX III.

DEsertorem i auditum k ad suum Ducem l cum elogio m Præses mittet: præterquam si quid grauius ille desertor in ea prouincia, in qua repertus est, admiserit. n Ibi enim eum plecti pœna debere, vbi facinus admissum est, o Diui Verus 7† & Antoninus rescripserunt.

6† P. Fl. Arri. Menãder li. 1. de re mil. alias Vlpian.

7† P. Fl. Seuerus.

Si ad diem.] Dic casum, vt in gl. quæ incipit, id est, die posito &c. Secũdo dicit, miles, qui certo tempore stetit, emerito, id est, stipendio priuatur. Tertiò dicit, si plures milites simul primipilum deseruerint, & postea intra certũ tempus reuersi fuerint: dignitate priuatis in diuersa loca mandantur: parcitur autem tyronibus, nisi bis hoc admiserint.

Is qui.] Qui ad hostes confugit, & rediit ad bestias damnatur, vel ad furcã. & hoc in paganis. Item qui cepit fugere ad hostes, & apprehensus fuit in via capite punitur. si autẽ aliquis cum iret ad villam suam, captus est ab hostibus, inspicitur si antea erat bonus homo: vt sic non sit verisimile, quod studiosè fecerit se capi, & parcitur ei. & si redeat ab hostibus expleto tempore, intra quod erat assumptus ad militiam: vt veteranus dicetur, & priuilegia veteranorum habebit. & emerita accipiet.

Miles.] Miles, qui in bello arma amisit illicitè, vel ea alienauit, capite punitur. & hoc de rigore: sed de æquitate militiam perdit. Item miles furtipiens aliena arma, perdit militiam. Item miles, qui Duci belli non obedit, aut eius mandata non seruat, capite punitur: licèt benè ei succederit. Item miles, qui agmen excesserit, vel fustibus ceditur, vel mutat militiam. Item qui vallum transcendit, aut per murum castra ingreditur, capite punitur. Item qui fossam transiuit, perdit militiam.

¶ *Qui seditionem.*] Dic casum, vt in gl. Domini mei Acc. quę incipit, id est, milites &c.

¶ *Si inter.*] Dic casum, vt in gl quæ incipit, per aliquem militem &c.

¶ *Qui Præpositum.*] Qui non defendit Ducem belli, aut qui deseruit eum: eo occiso, capite punitur. Franc.

i *Desertorem*] militem.

k *Auditum*] i. accusatum. sic & sup. de fica. l. inauditum.

l *Ducem*] alias iudicem, & alias Ducem.

m *Elogio*] i. literis designantibus qualiter deliquit: vt sup. de cust. re. l. Diuus. & hoc est crimen militare. & est ad hoc in Auth. vt nulli. iud. §. si verò quis. & sup. de accusat. si cui. §. fi. idem si commune. sed leue: vt innuit statim. & C. eo. l. fi. in prin. sed si graue, tũc Præses: vt subijcit. & C. vbi de cri. agi opor. l. 1. & auth. qua in prouin. & sup. de accus. l. fi. & no. C. de iurisd. omn. iudi. l. pen.

n *Admisserit*] commune crimen tamen committendo. Alij dicunt, si aliter tumultus leuari non potest: vt sup. de fica. l. qui cædem. quod in leui communi posset dici non graue. vt patet ex prædictis.

o *Admissum est*] vt C. vbi de cri. agi opor. l. 1. & auth. qua in prouincia.

a *Pœna militum*] etiam pro communi crimine.
b *Castigatio*] fustium quandoque, vt infr. §. in bello. item verberum quandoque: vt inf. l. qui commeatus. §. fi.
c *Torquentur*] nec alias similes pœnas, quæ plebeijs conueniunt: vt sup. de pœn. l. moris. §. illæ & C. de pœn. l. honor & C. de quæstio. l. milites, & ideo hodiè de consuetudine nõ suspenduntur etiam ex delicto ex quo plebeius suspenditur.
d *Per prolixum*] breuius est diu, quam tẽs prolixum, secundum Ioan. vtrunque tamen iudicis arbitrio: vt ff. de iure delib. l. 1. & ita est maius crimen desertoris: vt inf. l. qui cum vno. §. leuius itaque. Sed nõne & hæc posset esse differẽtia inter reduci, & redire, vt hic, & in d. §. leuius? Respon. non: vt in ea. l. § edictum.
e *Is qui in exploratione*] dic, q̃ insistentib. hostibus. i. eorũ precibus ille, quem misimus pro exploratione, steterit, & non cito redijt. vel dic, q̃ sine fraude ibat videre hostes: contra prohibitionem tamen: vt inf. § in bello.
f *Munus*] de hoc munere habes ff. de offi. Præfec. vrb. l. 1. §. fi.
g *Ab executione*] id est præcepto. & est arg. contra subditos, qui nõ obediunt prælatis, vt pœna desertionis teneantur: quæ est inf. eodem. l. non omnes. §. qui in pace.
h *Si ad diem commeatus*] id est, die posito in commeatu, vt vadat forte ad custodiã alicuius castri, vel loci: vel dic, vt redeat domum intra diem statutum à licentiante, vel a lege, scilicet viginti milium diurnorum: vt ff. si quis caut. l. 1. & ad hoc infr. eod. l. qui commeatus. & ff. ex quio. causis maio. l. si cui. §. finali. Sed ad quid curatur vadat cito, vel non? Respond quia interim percipit salaria, quæ perdet si negligat redire: vt infra. proximo §.
i *Docendi*] alias docendi: & alias ducendi. i. retinendi se domi. alias dicendi. Accursius.
k *Emerito*, i. stipendio: vt inf. l. sed & si. Emerita enim dicuntur commoda veteranorum.
l *Primum*] puta primipilarium: vel aduerbium temporis si habes primò. Accursius.
m *Parcendum est*] ad hoc inf. l. proxi. in fi. & l. qui commeatus. in fine.
n *Iterato*, ad hoc C. de epis. audien. l. 3. in fi. & inf. eo. l. nõ omnes. §. desertor. & in Auth de Sanc. Episc. §. antepen. & sup. de pœ. l. capitalium. §. solent. & §. grassatores.
o *Quamuis*] q. d. hoc in paganis secus in militib. vt ff. eo. l. 2. §. 1. vel alias subaudi, scilicet in alijs criminibus.

¶ Pœna militum [a] huiusmodi est, castigatio, [b] pecuniaria multa, munerũ interdictio, [1†] militiæ muratio, gradus deiectio, ignominiosa missio. Nã in metallum, aut in opus metalli non dabuntur: nec torquentur. [c]

¶ Emansor * est, qui diu vagatus ad castra reuertitur.

¶ Desertor est, qui per prolixum [d] tempus euagatus [2†] reducitur.

¶ Is, qui in exploratione [e] emanet, * hostibus insistentibus, aut qui à fossa [3†] recedit, capite puniendus est.

¶ Qui stationis munus [f] relinquit, plus quam emansor est: itaque pro modo delicti aut castigatur, aut gradu militiæ deijcitur.

¶ Si Præfidis, aut cuiusuis præpositi ab executione [g] [4†] quis desistat, peccatum desertionis subibit.

¶ Si ad diem commeatus [h] quis non veniat, perinde in eum statuendũ est, ac si emansisset, vel deseruisset, pro numero temporis: facta prius copia docendi, [i] num fortè casibus quibusdam detentus sit, propter quos venia dignus esse videatur.

¶ Qui militiæ tempus in desertione impleuit, emerito [k] priuato.

¶ Si plures simul primum [l] [5†] deseruerint, deinde intra certum tempus reuersi sunt, gradu pulsi, in diuersa loca distribuendi sunt. sed tyronibus parcendum est: [m] qui si iteratò [n] hoc admiserint, pœna competenti afficiuntur.

¶ Is, qui ad hostes confugit & redijt, torquebitur, ad bestiasque, vel in furcam damnabitur: quamuis [o] milites nihil eorum patiantur. Etis, qui volens [p] transfugere, apprehensus est, capite punietur. Sed si ex improuiso, dum iter quis [q] facit, capiatur ab hostibus, inspecto vitæ eius præcedentis actu, [r] venia [s] ei dabitur. & si expleto tempore militiæ [t] redeat, vt veteranus restituetur, [u] & emerita accipiet.

¶ Miles, qui in bello arma amisit, [x] vel alienauit, capite punitur: humanè [y] militiam mutat.

¶ Qui aliena arma surripuit, * gradum militiæ pellendus est.

¶ In bello, qui rem à Duce prohibitam fecit, aut mandata non seruauit, capite punitur, etiam si res bene cesserit. [z]

[6†] Sed qui agmen [7†] excessit, ex causa vel fustibus cẽditur, vel mutare militiã solet. Necnon & si quis vallum trãscendat, aut per murũ castra [a] ingrediatur, capite punitur. Si verò quis follam transiuit, [8†] militia reijcitur.

¶ Qui seditionẽ atrocem militũ [b] cõcitauit, capite punitur.

1† P. F. in dictio.

* Habes hic gs di cat emansor: de eo ff. habes tex. & ibi gl. in can. aut facta. de pœni. distin. 1.

2† P. Fl. vagatus.

* Vide hic Bud.

3† P. Fl. à fossato.

4† P. F. à excubatione.

5 Limitabis hanc gl. per tex. ff. c. cũ non liceat. & ibi bo. gl. & Doctor. ff. d. pœ. videlicet, nisi esset notorius criminosus, vel excõicatus, sm Inn. ff. cap. j. de schism.

Itẽ nisi ff. nõ observãte canones, sed m Inn. in c. 1. ff. ext. de consti. Paly post Abb. in c. scisciat? n. 9. & ibi no. in apostil. ad ipsum. in ver. sacerdotes. ex, ff. rescrip. & Alex. ff. l. ita stipulatus. col. 5. sup. de verb. obl.

6† P. Fl. primo.

7† P. F. in excessu.

8† P. Fl. transiuit.

p *Volens*] l. voluntariè transfu. sic sup. de rer. diui. Cl. 6. & sic non c. b. sup. de pœn. l. cogitationis. vel dic, q̃ non profugit, sed tamen ad aliquem actum processit: vt & alias sup. de fisca. l. Diuus & de patric. l. 1. in fi. & de bo. ec. qui mor. sibi consciue. l. fi. §. sic autem.
q *Quis*] pro aliquo facto forte, vt natura seruiat.
r *Alias*] ad quod C. de prin. agen. in re. l. pen. lib. 12. & sup. de lib. exhi. l. 3. §. Iulia. & inf. eod. l. non omnes. §. à barbaris.
s *Venia*] deliquit. n. quia fuliè ibat. & facit sup. de ædil. edic. l. quis sit fugitiuus. §. idem ait.
t *Militia*] erat enim assumptus in decem annis, intra quos fuit captus: & rediit post eos elapsos: aliàs si intra eos, militiæ restituitur: vt inf. eo. l. nõ omnes. §. à barbaris.
u *Restituetur*] Et ha beat priuileg. veteranorum, & emerita: sed nõ stipendia medij temporis: vt inf. l. penul. & l. non omnes. §. pen. contra C. eo. l. 1. vel dic, vt ibi. Item secus in desertore: vt sup. §. qui militiæ.
x *Amisit*] illiciè: vt supra titul. 1. l. 2. & l. * Hue spe fissilimino carent. si autem ad ludum, tunc comprehenditur sub verbo alienauit de quo verbo dic, vt in ff. eo. l. qui commeatus. ff. fi.
y *Humanè*] id est humanius est, vt sic puniatur: & sic propriè dicitur mutare. vel hic de æquitate, sed sup. de rigore sic punitur sup. de appell. l. non tantùm. & est aduerbium, aliàs humerale, quod est genus armorum: vt inf. l. qui commeatus. §. finali.
z *Cessit*] aliàs gesserit, magna ill virtus obedientiæ: & sic est contra subditos pro prælatis, ad quod in decre. 3. q. 2. c. 2. & sup. man. l. si remunerandi. § si passus. & l. sed Proculus. & ad Marc. l. sed & si. §. 2. & ad leg. Aquil. l. si seruus seruum. §. & si puerũ. & C. de neg. gest. l. fi. & sup. de condi. ob tur. cau. l. 2. §. pe. & in Authẽ. vt defun. seu fu. §. 1. C. de infan. exp. l. 2. & C. si contra ius. vel vti. pub. l. & si legib. sup. de iu. dot. l. 1. & Instit. de autho. tut. §. neque. & C. de sacr. sanc. eccl. authen. qui rem. & sup. de ope. no. nun. l. Prætor. §. interdictum hoc. Sed arg. contra. C. de appel. l. quoniam iudices. & quod vi. aut clam. l. fi. alius. §. antepen.
a *Castra*] sic sup. de rer. diui. Cl. fi. Accursius.
b *Atrocem militum*] id est, milites, qui sunt atroces in hostes, seditiosè concitauit in aliquem, non in hostem: vel dic: seuientes in hostes concitauit, id est, remouit ab illo proposito: vel dic concitauit etiam in hostes, sed non ex præcepto Ducis belli: vt supra. §. in bello.

Si intra vociferationem, aut leuem querelam seditio mota est,[a] tũc gradu militiæ reijcitur. [b]† Et si multi milites in aliquod flagitiũ conspirent, [b] vel si legio [c] deficiat, auocari [d] * militia solent.

¶ Qui præpositum [e] suum protegere [f] noluerint, vel deseruerint, occiso eo, capite [g] puniuntur.

Incipit numerare eos, qui militare possunt, vel non.

Arrianus. [a]†

LEX IV.

QVi cum vno testiculo natus est, quive amisit, iure militabit, secundũ Diui Traiani rescriptum. Nam & Duces Sylla, & Cotta memorantur [h] eo habitu fuisse naturæ. ¶ Ad bestias datus si profugerit, & militiæ se dederit, quandocunque [i] †3 inuentus, capite puniendus est [k]. Idemque obseruandum est in eo, qui passus est, legi se [l].

¶ In insulam deportatus, si effugiens militiæ se dedit, lectusve [m] dissimulauit, capite puniendus est.

¶ Temporarium [n] exilium voluntario militi insulæ relegationem assignat, dissimulatio perpetuum exilium.

¶ Ad tempus relegatus si expleto spatio fugæ [o] militiæ se dedit, causa dãnationis quærenda est, vt si contineat infamiam perpetuam, [p] idem obseruetur. ¶ si tranſactum de futuro sit, [q] & in ordinem redire potest, & honores [r] petere militiæ non prohibetur.

¶ Reus [s] capitalis criminis voluntarius [u] miles secundũ Diui Traiani rescriptum capite [x] puniendus est: nec remittendus est eò, vbi reus postulatus est: [y] sed vbi 4† accedente causa militiæ audiẽdus est, si [z] dicta causa sit, [a]

¶ *Exilium.*] Desertor dicitur miles, qui diu aufugit à militia, vt sic inter emansores habeatur. si autem se offerat postea Duci belli, vel si deprehensus offeratur: pœnã desertoris in casib. euitat, quos infra proximè dices. Itẽ etiam emãsoris leuius est, vt virium ettonis in seruis: desertoris crimẽ maius est, vt virium fugitiui in seruis. Vltimò ponit causas propter quas subueniatur emansori. Franc.

h *Memorantur*] passiuè. & sic Cotta & Sylla fuerunt Duces cum vno teste. [2] vel deponens: & dices q̃ fuerunt Iurisconsulti, qui referunt quosdam Duces fuisse carentes altero teste. & quod subijcit natu, vel naturæ, dic id est natiuitate.

[2] Vide in hũc locũ Cœlium Rodig. li. lect. anti. 4. c. 7.

i *Quandocunque*] aliàs q̃nq̃, i. quãdocũque.

k *Puniendus est*] facit sup. de pœn. l. capitalium. §. in exulib. & l. aut damnum. §. inter.

l *Legi se*] hoc expone, vt inf. l. proximis duobus ff. vbi ponitur lego pro eligo, vel lectus pro electus.

m *Lectusve*] i. electꝰ: & dissimulauit deportationem, vel non electus dissimulauit dando se militiæ, vt subijcit. vel dic vtroque casu sponte fuit miles electus, vel nõ electus. sed primo dixit qualiter erat deportatus, sponte tñ recepit militiam: & altero dissimulauit: vt & j. proxi. §. & sic expone ẽ. proxi. §.

4† P. F. si accedẽte.

n *Temporarium*] i. dicere, si ad tempus erat relegatus, & excessit ante præfinitum tempus, & factus est voluntarius miles: dicendo tamen qualiter fuerat relegatus, debet relegari perpetuò in insulam. si dissimulando passus est se eligi in militem, tunc in perpetuum exilium. i. deportationem ad quod sup. de pœ. l. capitalium. §. in exulibus. & l. rei capitalis. & l. aut damnum. §. inter. sed si deportatus fiat miles, tunc capite: vt sup. prox. §. & est sic de Episcopo, qui est indignus, nisi fuerit ordinatus inuitus: vt C. de epis. & cler. l. si quenquam, & facit in f. §. reus.

o *Fugæ*] i. relegationis, quæ lata fuga quandoq; dicitur: vt sup. de interdic. & releg. l. exilium.

p *Perpetuam*] ergo aliqua est temporalis. quod dic, vt sup. de pœn. l. in seruorum. § fi. & facit inf. de Decu. l. ad tempus.

q *Idem obseruetur*] quod plenè dicitur sup. proxi. §.

r *Sit*] i. esse intelligitur. & dic de futuro. i. de infamia futuri temporis: quod est si corporalis pro pecuniaria: vt sup. de ijs. qui no. infa. l. quid ergo. §. pœna & ibi no. al. de furtor vt quia relegatus fuerat propter furtum. sed certè non videtur inquiri debere hanc causam: vt sup. de postu. l. Imperator. contra. Sol. vt ibi.

f *Et honores*] veteres statim: alios non statim: vt inf. de Decur. l. 2. & inf. ad municip. l. ordine. Accursius.

t *Reus* id est. accusatus.

u *Voluntarius*] secus si coactus. & hoc fuit pendente accusatione. Accursius.

x *Capite*] ob hoc ipsum accusatus, q̃ passus est fieri, vel eligi miles. arg. sup. ea. l. f. ad bestias. vel dic ex crimine probato quo accusatur. quod capitale erat.

y *Postulatus est.*] i. accusatus de primo crimine, sed vbi est causa militiæ.

z *Si*] id est quamuis Accursius.

a *Dicta causa sit.*] i. verum sit eum primo accusatum, vel si dicta ex cã. s. militiæ sit. bi. aliàs si abest à loco militiæ, requiritur: vt ff. de requi. reis. l. 1. sed ꝑ ff. de iud. l. si quis post.

¶ *Mota est*] per aliquem militem facta est seditio, dũ quidam alij quoquo modo rixarentur: hic quidem deijcietur militia. ad quod sup. de iniur. l. item apud. §. feciſſe.

b *Conspirent*] accipe auocari &c. & dic vel pro etiam.

c *Si legio*] i. qui præst. legioni [1] deficiat ad maleficiũ puniendum, & sic per Præsidem: ad quod C. de ijs, qui latro. vel all. crim. l. 2.

d *Auocari*] aliàs auocare, scilicet Præsides.

e *Qui Præpositum.*] puta Ducem belli.

f *Protegere*] i. defendere.

g *Capite*] vt inf. eo. l. omne delictum: in fi. & sup. ad Syll. l. 2. §. cum dominus.

Qvi cum vno.] CASVS. Qui tantum vnum testiculum habet, potest esse miles, & extant exempla de Cotta, & Sylla: quorum quilibet habens vnum testiculum fuit Dux.

¶ *Ad bestias.*] Ad bestias datus, deinde profugit, & militiæ se dedit, vel passus est se eligi militẽ: quandocũque inueniatur, capite punitur. Item in insulam deportatus si inde fugit, & militiæ se dedit, vel passus est se eligi in militem dissimulando deportationem: capite punitur.

¶ *Temporarium.*] Dic casum, vt in gl. quæ incipit, id est dicere si ad tempus erat &c.

¶ *Ad tempus.*] Ad tempus relegatus finito tempore relegationis dedit se militiæ. dicitur, q̃ est inspicienda causa dãnationis: vt si contineat perpetuam infamiam, repellatur à militia: aliàs non repellatur.

¶ *Reus*] Accusatus de crimine capitali, pendente accusatio, factus est miles. si probabitur illud crimẽ punietur capite: nec remittendus est ad iudicem coram, quo cepta fuit accusatio: sed vbi est causa militiæ, auditur: si dicta causa sit, i. verum sit eum primo accusatum, & si à militia reijcitur ignominiosè: ad iudicem suum, coram quo fuit cepta accusatio, remittitur, nec ad militiam amodò admittitur.

¶ *Adulterij.*] Accusatus de adulterio, vel de aliquo iudicio publico, non potest interim effici miles. Item non omnis homo habens litem prohibetur effici miles, sed ille tãtum qui eo animo se dedit militiæ, vt præcipuorem se aduersario faceret in lite. nam talis remouetur à militia. pareitur autem ei, si nõ stigat in illa lite: & prædicta de causa remotus non fit infamis: & lite finita poterit se militiæ dare.

¶ *Qui post desertionem.*] Miles desertæ vnæ militiæ in aliam militiam se contulit. Dicitur, quod militari pœna puniendus est: & grauius delictum est detrectare militiam, quàm nouam illicitè appetere. Item miles, qui non respondebat præceptis factis à Duce belli: in seruitutem olim reducebatur sicut proditor libertatis: & sic fit hodie: & militiam perdit, & pœna capitis cessat hoc casu: nec ad militiam reuertitur, cum alius loco eius in numero militum sit positus.

¶ *Qui filium.*] Pater subtrahit filium suum militem à militia tempore belli, dandus est iste pater in exilium, & in parte bonorum mulctatur. sed si tempore pacis subtrahit filiũ à militia, fustibus cæditur: filius autem requisitus, vel a patre postea exhibitus, dandus est in deteriorem militiã. non enim debebat pati se corrumpi à patre. sed si pater debilitauit filium suum militem, vt sic sit inhabilis militiæ, deportandus est talis pater.

Solutio. speciale hic in milite armato, ne audeatur pp communem causam militię. q publicè prodest. vel hic vocatus, licet ipsorte acceperit: ibi nō vocatus. vel ibi in eadē re vocatus: hic in alia. sed aut succūbit in ista, & non remittitur in prima aut absoluitur: & tunc remittitur in prima. sed m quoidam, sed prima placet, in casu ē remittitur ēt in nova. vt in proximo §. Acc. a *Loco remendus.*] s. de sect. crimine. secundum quosdā. Ac. b *Annotatus* ji. bona sequestrata.

vel requirēdus [a] annotatus. [b]

¶ Ignominia missus, ad iudicem suum [c] remittendus est: nec recipiendus postea militare volens, licèt fuerit absolutus. [d]

¶ Adulterij,* vel aliquo iudicio publico damnati, inter milites non sunt recipiendi. [e]

¶ Non omnis, qui litē habuit, & ideo militauerit, exauthorari iubetur: sed qui eo animo militiæ se dederit, vt sub obtentu militiæ pretiosiorem * se aduersario faceret. [f] Nec tamen facilè indulgendū est [g] extraordinē [h] iudicationis, [i] qui [k] negotium [l] ante habuit: sed si in transactionem recidit, [m] indulgendum est. [n]

¶ Exauthoratus [o] eo nomine [p] non vtique infamis erit, nec prohibēdus lite finita militia eiusdem ordinis se dare: alioquin & si relinquat litē, [q] vel transigat, retinendus est. [r]

¶ Qui post desertionem [s] in aliam militiam nomen dederunt, legitimè [t] se passi sunt, Imperator noster rescripsit, & hos militariter [u] puniendos. Grauius autem delictum est detrectare [x] munus militiæ, quā appetere. [y] Nam & qui [z] ad edictum [a] [1†] olim non respondebant,* vt [b] proditores libertatis in seruitutem redigebantur. [c] sed mutato statu militiæ, recessum [d] à capitis pœna est: quia plerunque [e] volūtario milite numeri supplentur.

¶ Qui filium suum subtrahit militiæ belli tempore, exilio, & bonorum parte mulctandus est. Si in pace, fustib. cædi iubetur: & requisitus iuuenis, vel à patre postea exhibitus, in deteriorem militiam dandus est. Qui enim se [2†] solicitauerit ab alio, [f] veniam non meretur.

¶ Eum qui filium debilitauit delectu [g] per bellum [h] indicto, vt inhabilis militiæ sit, præceptum Diui Traiani deportauit.

¶ Edictum [3†] Germanici Cęsaris militem desertorem [i] faciebat, [4†] qui diu abfuisset, [k] vt is inter emansores [l] [5†] haberetur. Sed siue adeat [6†] qs, & offerat se. siue deprehensus offeratur, pœnam desertionis euitat: [m] nec interest cui se offerat, vel à quo [n] deprehendatur. Leuius itaq; delictum emansoris [7†] habetur, vt erronis in seruis, desertoris [o] [8†] grauius, vt in fugitiuis. [p]

¶ Examinātur autem semper causę emāsionis, id est, & cur, & vbi fuerit, & quid egerit: & datur uenia ualetudini, affectioni parentum, [q] & affinium, & si seruum fugientem persecutus est, uel si qua huiusmodi causa sit. Sed & ignoranti adhuc disciplinam tyroni ignoscitur. [r]

• Memorabilē cō missi à milite adulterij vindictā retulit Fabricius Veiento in Aurelianō Imperatore. • Budæus. sit praciosiorē. l. duriorem. et intactabilem. ornem.

s† P. F. ad delectū.

• Quanta seuertiate vsi fuerit veteres in delectu militū habendo, vide Du. Ii. 1. Disput. cap. 4.

a *Requirēdus*] s. de ijs qui no. infa. l. 2. §. miles. & 3. de adu. l. miles. Sed quid mirum, cū capite puniantur? sed dico, ex lege huius loci non erat pœna gladij pro adulterio, licet hodie sic: vt C. de adul. l. quāuis. 2. vel ex alio cap. l. fuit damnatus. cū multa sint, vt 6. de minori. l. auxilium. vt stupro. vbi in publicatio bonorum fit: vt Inst. de publ. iud. §. 2. nisi in casu ibi excepto. & C. si quis eam cuius tu. fu. cor. l. 1. & de mulier. quæ seruis propijs. l. 1.

b *Annotatus*] ji. bona sequestrata.

c *Recipiendi*] s. de ijs qui no. infa. l. 2. §. miles. & 3. de adu. l. miles. Sed quid mirum, cū capite puniantur? sed dico, ex lege huius loci non erat pœna gladij pro adulterio, licet hodie sic: vt C. de adul. l. quāuis. 2. vel ex alio cap. l. fuit damnatus. cū multa sint, vt 6. de minori. l. auxilium. vt stupro. vbi in publicatio bonorum fit: vt Inst. de publ. iud. §. 2. nisi in casu ibi excepto. & C. si quis eam cuius tu. fu. cor. l. 1. & de mulier. quæ seruis propijs. l. 1.

d *Facerent*] sic C. qui milit. non post. l. 1.

e *Indulgendum est.*] scilicet illis, qui dicunt se non malo animo militasse. Accursius.

f *Qui post desertionem*] quis sit desertor, dic vt inf. eodem. l. edicto.

g *Extraordinem*] duæ partes i. extra iudicium: vel aliter, vt sup. de his, qui dere. vel effu. l. 1 §. cum seruus q. d. puniendi sunt nec eis parcitur, nisi per iudicium sed quia non animo malo militauerunt, tunc parcitur iure communi: quia absoluitur: idem si transigat. & sic est arg. ℣ qui transigit, vincere videtur. de quo dic, vt sup. mand. l. fi.

h *Indicationis*] id est, sine cognitatione iudicis.

i *Qui*] illi scilicet, qui &c.

k *Negotium*] id est, litem.

l *Recidit*] scilicet, negotium illud.

m *Indulgendum est*] de iure communi.

n *Exauthoratus*] id est, à militia depositus.

o *Eumdem nomen*] i. eadem causa: quæ fuit dicta in superiori §. secundū ea alia: vt sup. de ijs qui no. infa. l. 2. §. sed & si.

p *Relinquat item*] pacisscendo, vel transigendo, vt subijcit, aduersario desistente. Accursius.

q *Retinendus est*] in prohibitione, quod est iniquum: vt sup. §. non omnis.

r *Ignoscitur*] ad hoc inf. l. prox. in prin. & l. qui commeatus. in fi. & sup. l. 12. in fi. Accursius.

s *Qui post desertionem*] quis sit desertor, dic vt inf. eodem. l. edicto.

t *Legitimè*] id est, eligi.

u *Militariter*] id est, pœna militiæ.

x *Detrectare*] sic 5. de admi. tu. l. tutores. qui primo. 6. tutor datus. & 7. ad muni. l. fi. 1. respon. & C. de cōdi. ob tut. cau. l. qui euitandi. & C. quod metus cau. l. cum te.

y *Appetere*] etiam illicitè. nam licitè petere non est delictū: vt 5. §. ad tempus. in fi. vel vbi veterē: nouam autē petere delictum est: vt sup. ex quib. causis maiores. l. qui data. & ad leg. Iul. de ambi. l. 1.

z *Et qui.*] s. milites. Accursius.

a *Ad edictum.*] s. factum à Duce belli.

b *Vt.*] ji. sicut.

c *Redigebantur*] hodiè etiam hoc cōtingit in causa liberali: vt C. de asser. tollen. l. 1. §. scientes. sed in alijs vt cōtin. ax punitur: vt 5. de re iud. l. cōtumacia. in prin. & §. 1. & de iur. l. & post. §. sciendum.

d *Recessum*] quia hodie redigitur in seruitutem: & sic recessum est à pœna capitali, sm quosdam. s. quando mutauit militiam, vt hic fuit. Vel die recessum à pœna capitali s. & seruitutis: & mutat militiam. i. reijcitur de vtraque: vel ponitur in deteriorem.

e *Reuertuntur*] vnde benè deijcitur, & non admittitur: quia alius iam impleuit numerum, qui eius loco suppositus est: et secundum hoc voluntas: quia voluntariè recessit.

f *Solicitauerit ab alio*] & se subtrahi à patre passus est. ad ℣ in fi. eo. l. miles. §. pen.

g *Delectu*] aliàs delectum. Delectum. l. electum. sic sup. eo. l. 2. §. 1. vel dic propriè.

h *Per bellum*] i. propter timorem belli indicti hostibus, vel ab hostib. & facit inf. ad municip. l. fi. §. antep.

i *Desertorem*] impropriè.

k *Abfuisset*] aliàs abfuisset, aliàs aufugisset.

l *Emansores*] qui non diu stabant: vt inf. dicit. & sup. l. 3. §. emantor. qui ergo diu emanebat, desertor erat: vt hic dicitur.

m *Euitat*] ex causis, vt statim subijcit 7. §. examinantur &c. & inf. l. proxi. Accursius.

n *A quo*] non refert à quo: vt sup. de verb. obl. l. cum seruus.

o *Desertoris*] scilicet delictum.

p *Fugitiuis*] sic sup. de ædil. edic. l. quis sit fugitiuus. in prin. & §. ceterum.

q *Ignauum*] no. propter consanguinitatem aliquem excusari. sic sup. de excep. l. 2. & de lib. ho. exhi. l. 3. §. si eum.

1† P. F. Edicti.

2† P. F. solicitauerit ab alio.

3† P. F. Edicti.

4† P. F. fuerant.

5† P. F. remissores.

6† P. F. redeat.

7† Emansionis. P. Fl.

8† P. F. de desertionis.

Cōsanguinitas excusat.

Non

Idem lib. 2. de re milit.

LEX V.

NOn omnes desertores 10
similiter[a] puniẽdi sunt. sed habetur, & ordinis, & stipendiorum ratio, & gradus militiæ, vel loci, ac muneris deserti, & ante actæ vitæ. [b] Sed & numeri, si solus, vel cũ altero, vel cum pluribus deseruit, aliudve quod crimen desertioni [c] adiunxerit. Item temporis, quo in desertione fuerit, & eorum, quæ postea gesta fuerint. Sed si [1†] fuerit vltrò reuersus, non cũ necessitudine, nõ erit eiusdẽ sortis. [d]

¶ Qui in pace deseruit, eques 30
gradu pellendus est, pedes militiam mutat. In bello idem admissum [e] capite puniendum est.

¶ Quid desertioni aliud crimen adiungit, grauius puniẽdus est: & si furtum factum sit, veluti [f] alia desertio habebitur: vel si [2†] plagiũ factum est, [3†] vel aggressura, seu abigeat[g], vel qd simile acceserit.

¶ Desertor si in vrbe inuenia 50
tur, capite [g] puniri solet, alibi apprehensus, ex prima desertione restitui potest: iterũ deserendo, [h] capite puniendus [i] est.

¶ Qui in desertione fuerit, si se obtulerit, [k] ex indulgentia Imperatoris nostri in insulã deportandus est.

¶ Qui captus, cum posset 10
redire, nõ rediit, pro transfuga habetur. [l] Item eum, qui in præsidio [m] captus est, in eadem conditione [n] esse certum est. Si tamen ex improuiso dum iter facit, aut epistolam fert, capiatur quis, veniam 20
meretur. [o]

¶ A barbaris[p] remissos* milites ita restitui [q] oportere Hadrianus rescripsit, si probabũt se captos euasisse, non transfugisse. Sed licèt hoc liquidò constare non possit, argumentis tamen cognoscendum est. & si bonus miles [r] ante existimatus [4†] fuerit, prope est, vt affirmationi eius credatur. [s] si emansor, [t] [5†] aut negligens suorum, [u] aut segnis, [x] aut extra contubernium agens, non creditur ei, si post multum temporis redit. [y]

¶ Qui ab hostib. captus est, & captum eum non transfugisse constiterit, vt veteranus erit restituendus: [z] & præmium [6†] emeritum [a] capiet.

¶ Qui trãsfugit, & postea multos latrones apprehendit, & trãsfugas demonstrauit, posse ei parci Diuus Hadrianus rescripsit: [b] ei tamen pollicenti ea, [c] nihil permitti oportere.

Non omnes] CASVS. In desertorem non semper eadem pœna imponitur, sed habetur ratio ordinis, & stipendiorum, & gradus militiæ, & vitæ eius præcedentis. Item inspicitur, si solus recessit, vel cum alijs. Item quanto tẽpore fuit in desertione. Itẽ si vltro, i. sponte reuertatur: mitius punitur. nam tantũ in insulam deportatur. Item qui in pace deseruit militiã eques, gradu repellitur. pedes militiam mutat, sed si tempore belli deserat militiam, capite punitur. & si deserendo militiam, aliud delictum faciat: veluti furtum, aut plagiũ, vel simile: grauius punitur. Item desertor militiæ si in vrbe, s. Romana inueniatur: capite punitur. si autem alibi apprehendatur: ex prima desertione potest restitui: ex secunda non, imo penitus capite punitur. Item desertor militiæ si se offerat: ex indulgentia Principis in insulam deportari solet. Item captus ab hostibus si cum posset redire non rediit, pro transfuga habetur. Item cum quis iuisset ad hostes, vt spia, ibidem captus est, et cum posset redire, non rediit, pro trãsfuga habetur. si tamen cum iter Seius faceret, vel epistolã ferret captus est, non committẽdo in hoc dolum, deinde reuertatur: veniã meretẽ, & emerita accipiet.

¶ *A Barbaris*] Cum aliquis miles esset captus ab hostib. reuertitur, ita demum restituitur suę militiæ, si probabit se captũ ab hostib. euasisse, non transfugisse, & si hoc non potest liquidò probari, inspicitur si antea bonus miles fuit: vt sic eius dicto in hoc stetur. si autem fuit malus: vt quia emansor, aut negligens suorum, aut segnis: non creditur ei, si post multum temporis rediit. Item captus si reuertatur finito tempore militiæ, vt veteranus habetur: & præmium emeritũ habet. Vltimo ponit casum, in quo parcitur transfugæ, vt si transfuga multos latrones apprehendit, & si transfugas plures demonstrauit, potest. n. parci. si autem promittat se prædicta facturum, non ei creditur, & sic ei non parcitur. Franc.

1† P. Flo. sed, & si.

2† P.F. vt si.

3† In P.F. deest, est.

a *Similiter*] i. æqualiter.

b *Vitæ*] vt inf. ea. l. §. à barbaris.

c *Desertioni*] furtum, vel plagium.

d *Sortis*] i. conditionis. nam tantùm in insulã deportatur: vt ff. §. qui in desertione, & sic no. q; in aliquo parcitur sponte se offerenti: vt C. de pœn. iud. authen. nouo. & facit ff. §. in frau. cred. l. pupillus. & ad Senatusc. Tert. l. 2. §. si mater. Ac.

e *Admissum*] s. delictum desertionis.

f *Velut*] i. quasi alia a simplici, cum qua non est admixtum aliud delictum. vel i. secunda, quasi bis deserat, qui de inquendo deserit.

g *Capite*] inspecta sua vita priori: vt sup. in prin. huius legis.

h *Iterum deserendo*] secundò: & sic ex consuetudine: vt ff. eo. l. desertorẽ. §. si plures. & facit ff. de pœn. l. capitaliũ. §. solẽt. & in Auth. de litig. § antepen. alias dicit litera differendo.

i *Puniendus*] alias est in litera quandoq; quod expone: vt sup. in prin. huius l. alias deest. Accur.

k *Si se obtulerit*] sic sup. de iure fisci. l. edicto. & sup. in prin. huius legis.

l *Pro transfuga habetur*] ff. tit. l. l. postlimi. §. captiu⁹. & l. si captiuus. in prin. Item facit sup. quib. ex cau. maio. l. itẽ hi. §. 1. & l. si cui. §. tandiu. & de ædil. edi. l. quis sit fugitiuus. §. idẽ ait. & in Decre. 11. q. 3. §. præmissis. & 2. q. 1. c. in primis. & §. deserto ris. & ita qui nõ facit quod debet cũ possit punitur. vt ff. eo. l. omne. §. fi. & argu. inf. de verb. sig. l. alienationis. §. 1. Accur.

m *Qui in præsidio*] i. exploratione, vel spia: & poterat redire. & debebat. & nõ rediit. per tales. n. habemus præsidium. i. insidias hostiũ præscimus. sic punitur sup. de leg 3. l. si chorus. §. 1. & de capti. l. in bello. §. manumittendo.

n *Conditione*] vt sit ꝓ transfuga: vt sup. proxi. respon.

o *Meretur*] & emerita accipiet, vt ff. eo. l. desertorẽ. § is qui. ibi sed si ex improuiso. & inf. §. qui ab hostibus.

p *A barbaris*] i. hostibus.

q *Restitui*] suæ militiæ. Accur.

r *Bonus miles*] si bonus fuit, & bonus præsumitur. sic etiã si malus. ad quod facit sup. de probatio. l. cum tacitum. & leg. eum. & de transact. l. cum hi. §. in persona eius. de testib. l. testium. in princip. & C. de in integ. restitu. mi. l. si minorem. & sup. de libe. exhib. l. 3. §. Iulianus ait. & de accusat. l. si cui. & in Authen. de mo. §. si verò intra. & qui fatuida. cogan. l. de die. §. fin. & de actio. emp. l. pen.

s *Credatur*] quantum ad præsumptionem: probabitur ergo in contrarium: vt C. de incest. nup. l. qui contra legum.

t *Si emansor*] sup. eo. l. 3. §. emansor.

u *Suorum*] commilitonum, vel id est suæ partis.

x *Segnis*] in suis propriis negotijs. quo casu ex fatuitate captus videtur, ad quod sup. de pæ. l. 1. in fi.

y *Redit*] secus videtur ergo si post paruum. argum. sup. de arbi. l. item. §. si multo. & hic est multum quinquennium. vt inf. eo. l. milites. §. fi.

z *Restituendus*] si explcto tempore militiæ rediit. vt sup. l. 3. §. sed si ex improuiso. & dic. vt ibi. Accur.

a *Et præmium emeritum*] alias præmia. & meritum.

b *Rescripsit*] parcitur sponte confitenti. sic C. ad l. Iul. maiest. l. quisquis. in fi. & C. de his qui se. def. l. 1.

c *Ea*] i. apprehendere latrones. & demonstrare transfugas: & sic no. ff. contra doct. promittentes maria. & montes. vt non sit eis credendum.

*Quæ militaria delicta, quę ité multæ militares fuerint, pulchrè Ale. ab Alex. lib.2. Genia. dier. cap.13. *Conc.c. homo Christianus 40. dist.& istex. facit ad Bal.in c.1.§.iniuria.ẽ pa. iu. fit. in vsi. feud. vbi videtur inferentẽ alapã potestati alicuius terræ, posse capitaliter puniri. ℣ refert. & sequit Ias. in l. 1. C. de preci. Imp. offer.

Omne delictum] CASVS. Delictum militare appellatur, quod committitur contra disciplinam militarẽ: vt delictum pigritiæ. Item cõtumaciæ, vel desidiæ. Item si manum intulit in Præpositum, i. in Ducem belli, capite punitur: & dignitate Præpositi augetur crimen. Item contumacia aduersus Ducem, vel Præsidem commissa capite puniendа est. Item miles, q de plin primus aufugit, capite punitur. & hoc ideo quia malum exẽplum. s. fugiendi dedit alijs militibus. Item exploratores, qui secreta nuntiãt hostibus: tanquam proditores capite puniuntur. Itẽ miles caligatus infirmus, & obscurus, qui fingit se infirmum, vt sic in exercitum non vadat, capite punitur. Item miles, qui commilitonem vulnerat: si eũ lapide: militia reijcitur: si cum gladio, caput perdit.

¶ *Qui se vulnerauit*] Miles, qui se vulnerauit, vel alijs voluit se occidere: si hoc fecit ob impatiẽtiam doloris, aut tædio vitæ, vel simili de causa: cum ignominia remittet à militia: si autem metu pœnæ criminis commissi prædicta fecit, puniatur capite. si autem per vinum motus, vt quia ebrius, vel per lasciuiam prędicta fecit: perdit militiam, nec aliam pœnam patitur. Item miles, qui Præpositũ suum, i. Ducem belli non protexit, i. non adiuuauit cum posset, punitur eadem pœna, qua occisor Ducis. si autem resistere non potuit: paretur ei. Item milites, qui dereliquerunt Præfectum eorum captũ à latronibus capite puniuntur. Item proditor transfuga capite punitur. & hoc dicit hic §. cum i. seq. *Franc.*

Idem li. 3. de re militari.

LEX VI.

OMne[a] delictum est militis, quod aliter quàm disciplina communis exigit, [b] committitur: veluti segnitię [b] crimen, vel contumaciæ, vel desidiæ.

¶ Qui manus intulit Prępositо,[c] capite puniẽdus est. augetur [d] autem petulantiæ crimen dignitate Præpositi. [d]

¶ Contumacia [e] omnis militis aduersus Ducẽ, vel Præsidem, capite puniенda est.

¶ Qui in acie fugam prior fecit (spectantibus militibus, (propter exemplum [f]) capite puniendus est.

¶ Exploratores, [g] qui secreta nuntiant [h]† hostibus, proditores [h] sunt, & capitis pœnas luunt. Sed & caligatus, [i] qui metu [k] hostium lasciuiorem simulauit, in pari causa est. [2]†

¶ Si quis cõmilitonem vulnerauerit, si quidem lapide, militia reijcitur: si gladio, caput amittit. [l] 3†

¶ Qui se vulnerauerit, vel aliàs mortem sibi conciuerit. Imperator Hadrianus rescripsit (vt modus eius rei statuatur [m] sit) vt si impatientia doloris, aut tædio vitæ, aut morbo, aut furore, aut pudore mori maluerit, non animaduertatur in eum, sed ignominia mittatur. [n] si nihil tale prætẽdat, [o] capite puniatur. [p]

¶ Per vinum, aut lasciuiam lapsis, [q] capitalis pœna remittenda est, & militiæ mutatio irroganda.

¶ Qui præpositum suum non protexit, [r] cum posset, in pari causa factori habendus est. [s] si resistere non potuerit, parcendum est ei. Sed & in eos, qui Prætectum centuriæ [t] à latronibus [u] circumuentum deseruerunt, animaduerti placuit. [x]

Marcianus. 4†

LEX VII.

PRodidores, [y] uel §† transfugæ plerunque capite puniuntur: & exauthorati torquentur. nam pro hoste, non pro milite habentur.

Vlpianus lib. 8. Disputa.

LEX VIII.

QVi status controuersiam patiuntur, licèt re uera liberi sint, non debent per id tempus nomen militiæ dare, maximè [z] lite ordinata, siue ex libertate in seruitutem, siue contra, petantur: nec ij quidem, qui ingenui bona fide seruiunt: sed nec qui ab hostibus redempti sunt, priusquam se luant. [a]

Marcianus lib. 3. Institu.

LEX IX.

MIlites prohibentur prędia cõparare in ijs pro-

a *Omne*] quia nolebat pugnare, vt Crimaldus.
b *Segnitiæ*] pigritiæ.
c *Præpositо*] puta Duci belli.
d *Dignitate Præpositi*] sic sup. de pę. l. aut facta. §. persona, & Insti. de iniur. §. auox. & sup. l. 2. & 3. & inf. l. milites. §. missionum. in fi.
e *Contumacia*] s. ex animo. & facit sup. l. 3. §. in bello. Et no. argu. contra clericos contumaces. Accur.
f *Propter exemplum*] malum, s. vt fugiãt. sic §. de pę. l. aut facta. §. fi. & C. si ser. expor. l. moueor. & in Authen. vt iud. sine quoquo suffra. §. eos. in fi. §. & C. ad leg. Iul. repe. l. 1. & sup. de bo. eo. qui sub tu. l. quamuis. & C. de hære. l. quicunque.
g *Exploratores*] sup. de pę. l. si quis aliquid. §. 1. & 3. si quis. & §. instrumenta. & ad leg. Iul. maiest. l. 1. Accur.
h *Proditores*] & ideo puniuntur: vt inf. l. prox.
i *Caligatus*] expone, vt in Auth. quib. mod. na. effi. legiti. §. quisquis.
k *Metu*] quia nolebat pugnare, vt Crimaldus.
l *Caput amittit*] sic C. ad leg. Iul. maiest. l. quisquis in prin.
m *Statuat*] alias statutus, aliàs statuendus.
n *Mittatur*] i. remittatur.
o *Prætendat*] sed metu pœnæ criminis.
p *Puniatur*] facit fu. de iu. fi. l. in fraudẽ. §. ei⁹. & de pę. l. si ga aliquid. §. fin. & l. respiciendum. §. 2. & ad l. Pompe. de parric. l. pen. & de iniu. fo testamen. l. si quis filio. §. q si quis. & §. q si tædio. & C. q testa. fa. pos. l. 2. & de bon. eo. l. 1. & 2. & 3. de fica. l. lege. § 1. & sup. de pecu. l. peculium. l. si ipse seruus.
q *Lapsis*] culpa præcedens non omnino punitur.
r *Non protexit*] non adiuuauit.
s *Factori habendus est*] & facit sup. l. nõ omnes. s. qui captus. Item facit fu. ad Syl. l. prima. §. occisorum. & §. si filius. & sup. l. 3. §. si Præfectis, & §. sequen. & supra loca. l. ité quæritur. §. exercitu. & in Decre. 37. distinctio. capitu. ergo si quis. & 88. distinctio. capitu. culpa.
t *Centurię*] ideſt, Centurionem.
u *Latronibus*] hoc expone, vt sup. titu. l. hostes.
x *Placuit*, capite, vbi Præpositus est occisus, vt sup. l. 3. §. fi. sed qui manum intulit, capite punitur, etiã si non occidit. supra ead. l. §. primo.
y *Proditores*] quilibet transfuga est prodior: sed non è contra: vt sup. tit. primo. l. postlimi. §. transfugæ. & sup. l. proxi. §. exploratores. & de pœn. l. si qs all. §. 1. & de lijs q no. infa. §. Athletas. §. fi. & no. quod aliàs est proditores vel: aliàs deest vel.
z *Maximè*] pro etiam: nam tunc magis videbatur, quod posset: vt sup. de lib. cau. l. qui de libertate.
a *Luant*] ad hoc sup. rit. 1. l. si patre. 1. respon. Accur.

p. Flo. Tamunonus Patermus li. 2. de re mili. alias Nersius. § In P. F. deest vel.

Q*Vi status*] CASVS. Qui patitur quæstionem seruitutis: licèt in veritate sit liber, interim non potest effici miles, siue ex serui. in libertatem se petat, siue è contra. Itẽ ingenuus, qui bona fide seruit: non potest interim fieri miles. Item redemptus ab hostibus non potest effici miles prius, quàm soluat. Franc.

M*ilites*] CASVS. Prohibetur miles prædia comparare in ea prouincia, in qua militat, præterquam si bona patris eius fiscus venderet. nam tunc emere potest. si autem durante militia emat prædium contra interdictum nostræ legis, confiscatur tale prædium, & fiscus potest illud vendicare, si delatum sit. si autem nondũ delato prædio in fiscũ, finita sit militia, non potest amodò deferri. Item miles iure successionis potest acquirere prædia in prouincia, in qua militat. Franc.

a *Si paterna*] prædia. & facit supra, de contrahen. emptio. l. qui officij. & de iure fisci. l. ſufertur. §. quod à Præſide. & de inoffic. teſta. l. filius. Accurſius.

b *Permittuntur*] ſupra, eo. l. quicum vno. §. exauctoratus. & ſupra, de adult. l. ſi adulterium. §. idem.

c *Fiſco*] i. a fiſco.

d *Comparatum*] à milite. Accur.

e *Delatum*] ſcilicet prædium illud fiſco.

f *Cauſa*] prædij comparati.

g *Non eſt locus*] quia peruenit ad eum caſium, à quo incipere non poteſt: vt §. proxi. teſp. & inſt. milites. ibinis autem. & c.

h *Non prohibentur*] quia quod nō poteſt per ſe, pōt per alium: vt inf. de Decur. l. Decurio qui. & ſup. de acquiren. rer. do. l. quædam. & de iis quib. vt indig. l. poſt legatum. §. qui accuſauit. & de fal. l. 1. §. pen. in fi. & de lib. can. l. ſi ſeruus. & ſup. qui. & à qui. l. ſi ſerno. & C. de pet. hær. l. hæreditas. & de le. 3. l. pater filiū. §. quindecim. & de excepti. l. inter. & ſup. quę res pign. l. Arilio. ſed ar. cōtra. ſup. de ope. lib. l. cum patronus. §. 1.

Qui excubias] CASVS. Cuſtos noſturnus palatij regij ſi deſerat cuſtodiam: capite punitur. Item miles, qui deſeruit militiā. deinde reſtitutus eſt in militiā: non recuperat ſaria medij temporis, niſi Princeps hoc ſpecialiter indulſerit. Franc.

i *Qui excubias*] id eſt, nocturnas vigilias ad cuſtodiā palatij Principis, vel Dñs beati. ſic §. de offic. Præfec. vrb. l. 2.

k *Deſertionis*] alias deſpectionis. & alias determinis, vt quia deſpexit, vel deſeruit ſuum Præpoſitū: vt §. eo. l. omne. §. ſi. vel militiam deſeruit.

l *Accipit*] vt C. eo. l. 1.

A *Bonis*] ad hoc C. de tabularijs. l. generali. ſed cōtra. C. qui mili. non poſ. l. ſi. & l. ſuper ſeruis. Solu. hic corrigitur: vel ibi authoritate Principis non obſtāte, vt hic. vel ibi electus: hic apperit. H. vel ibi nō militat ſeruus, ſed propter domini ſcientiam ſit liber: & ſic militat liber, non ſeruus.

Officium] CASVS. Officium eius, qui regit exercitum, conſiſtit. & in danda. & in obſeruanda diſciplina. Ité parciſſimè debet commeatum dare. Item equum militarem extra prouinciam duci non permittat. Item non dimittat militem ire piſcatum, vel venatum: nec fabrilibus operibus militem immiſceat. Item & in alijs conſiſtit officium Tribunorum, vel eorum qui exercitui præſiunt: quæ declarantur in litera. Franc.

m *Diſciplina*] quæ eſt in militibus: vt ſup. eo. l. 3. §. in bello. & in alijs multis. Accur.

n *Conſiſtit*] proprium nomen.

o *Armate*] id eſt, armatis, ſcilicet militibus. & ſic ſingulare pro plurali: vt inf. de verb. ſignif. l. in vſu. vel determinetur armato à verbo dare, quod eſt infra, & tunc dic præeſſe: ſcilicet militiæ, vel exercitui.

p *Parciſſimè*, ſed tempore expeditionis nullo modo. vt C. de cōmea. l. 1 lib. 12.

q *Et ſi*] i. quamuis. hæc ſunt verba Auguſti. Accur.

r *Alienum*] à iure, id eſt, non eſt contra ius.

s *Tuum fiat*] id eſt, aliquod opus alicuius priuati.

t *Tolerandus*] & ideo non concedam. ad hoc ſupra, nau. cau. ſtabul. l. 1. & ſupra, de ſuſpec. tut. l. 2. §. ſed ſi pater.

u *Frumentariis*] vt abundet frumentum & annona.

x *Frumentum*] ſit bonum vel malum.

y *Modum*] id eſt militaribus modis.

z *Principū*] cum milites aſſumuntur: vel cum aliqua ſixa naſcitur: vt §. l. 3. §. pen. & ſic facit in Auth. de non alien. §. ſi minus. Accur.

a *Inſpicere*, vt ſic ſint licentiandi: vel non: vt C. eod. l. ſemel.

Milites] CASVS. Milites prohibentur agrum comparare in ea prouincia, in qua militant. ſicus in domo & redditur ratio in litera. in alia autem prouincia poſſunt comparare agros. ſed in ea prouincia in qua militant: nec nomine alieno agrum debent comparare. aliquam aget cōtra ſi deferatur fiſco an equam miles miſſionem id eſt licentiam redeundi accepit. poſtquam enim miles reuertitur eſt de militia. nō poteſt deferri in fiſcum. & hoc eſt verum ſi ex honeſta cauſa eſt reuerſus. idem ſi ex cauſaria. ſecus ſi ex ignominioſa. Vltimò dicit miſſionum tres ſunt cauſæ ſcilicet honeſta. item cauſaria. item ignominioſa. & dat exempla. & de effectu earum dicit.

¶ *Irreuerens*] Miles irreuerens. i. qui non reuerebatur Ducem belli: coercendus eſt. & dicit à quibus eſt caſtigandus. Item miles, qui non patitur ſe caſtigari à Centurione. eidem reſiſtendo infamatur: ſi autē vitem. i. virgam tenet. ita quod non patitur ſe verberari: mutat militiam. ſi autem frangat virgam. vel manum Centurioni infert. capite punitur.

¶ *Eius fugam*] Miles ſub cuſtodia. vel in carcere exiſtens inde deceſſit ſiue aufugit. non dicitur deſertor militiæ. qui autem carcere effracto fugit. licet ante non fuerit deſertor militiæ, capite punitur. Item ſi filius familias miles deſeruit militiam: & erat eius cōditionis. q ſi apprehenderetur, deberet decapitari. & pater eum obtulit Duci belli: nō decapitabitur hoc caſu. ne videatur pater filium ad ſupplicium obtuliſſe. ſed in duriorem militiam dabitur. Item quæ-

1 † P.F. militiam ſup. exercent.

a † Seuerus. P.F.

3 † P.F. ſed & ſtipendijs.

4 † P.F. ſi delatus fuerit.

5 † P.F. Sed etſi.

6 † P.F. ſi prædium, & donatiua. Donatiuum autē eſt largitio Imperatoris in milites. Donatiū eſt oblatio, ſeu dōnū, quod Diuis dicatur. Aegi. Per. ex Bud. in l. pe. C. eo.

7 † P.F. Macer. li. 1. de re milit.

* Quā exactē obſeruata fuerit à Romanis hæc diſciplina cōpluribus exemplis docet Vale. Max. lib. 2. c. 2.

8 † P.F. cōſtituit.

9 † P.F. ſcripſit.

* vide Bud. in l. munerū. §. eleemoſyna. ad fi. inf. de mune. & honor. & Laz. li. 4. c. 10. Aegid. Per.

* Principia in noſtris erāt vbi ius reddebatur, ſedentibus ibi ordinum Principibus hisdicit hic Iuriſcon. debere Tribunos ſæpe intereſſe. Aegid. Per.

quennium stetit in desertione: si offerat se duci belli: per quinquennium debet deportari. & sic fuit de facto iudicatum à Diuo Vero & Antonino. Franc. Accur.

a *Peregerint*] nisi &c. vt sup. eo. l. milites. & facit. C. locati. l. milites, & de iure fisci. l. auferur. §. quod à Præside. & supra de auth. tutor. l. pupillus. & de contrahen. emptio. l. non licèt. & l. qui officij. Accur.

b *Domum*] quia in ea non exercet culturam: sed aliàs dicit hic versus. & ideo nõ prohibentur. pro quo est C. de contra. iudi. l. t. Accur.

c *Alieno quidem nomine*] i. est, per interpositam personam: vt d. §. quod à Præside. & C. quod met. cau. l. si per impressionem.

d *Quæstione mota*.] quæstio ergo ante missionem mota, etiam post missionem dabit quamuis ad eum casum peruenit, a quo incipere non posset. a] quod supra de noxa. l. si alienus. & C. de vsuca. transfor. l. 1. & sup. si ta. test. nul. ex. l. 1. & qui satisd. cog. l. peo. §. fin. & qd vi aut clam. l. si alius. §. est & alia. & de donat. l. donationes. in princ. & facit sup. eo. l. milites. ibi, sed si nõdum. & C. de nupt. l. & si contra.

provincia, in qua bellica opera peragunt, [a] scilicet ne studio culturæ à militia sua auocentur: & ideo domum [b] cõparare non prohibentur. Sed & agros in alia prouincia cõparare possunt: cæterũ in ea prouincia, in quam propter causam belli venerunt, ne sub alieno quidem nomine [c] eis agrum comparare licet, alioquin fisco vendicabitur.

Qui miles contra legẽ emerit agrum, debet deferri in fiscum, scilicet ante missionem de militia. post vero missionem, non defertur. hoc ita, si honestè missus fit: aliàs si ignominiosè, non minus in fiscum defertur ager ille. b.d.

¶ Is etiam, qui contra disciplinam * agrum comparauerit, si nulla de ea re quæstione [d] mota missionem acceperit, inquietari prohibetur.

¶ Illud constat præscriptionis huius commodum [e] ad eos, qui ignominiæ causa missi sunt, non pertinere: quod [f] præmij loco veteranis concessum intelligitur. ideo [g] & ad eum, qui causarie [h] † missus est, potest dici pertinere: cum huic quoque præmium [i] præstetur.

¶ Missionum generales causæ sunt tres, honesta, causaria, ignominiosa. Honesta est quæ tempore militiæ impleto datur. Causaria, cum quis vitio animi, vel corporis minus idoneus militiæ renuntiatur. [k] Ignominiosa causa est, cum quis propter delictũ sacramẽto soluitur. Et is qui ignominia missus est, neque Romæ, neque in sacro comitatu agere potest. [l] Sed & si sine ignominiæ mentione [m] missi sunt, nihilominus

* Addit Tacitus li. 18. promissum.

b *Commodum*] vt prius non delati, postea nõ deferantur: vt sup. proxi. respon. & sup. eo. l. milites.

f *Quòd*] idest, quia. & est bona ratio: qa vbi pœna, non præmium: vt sup. de negot. gest. l. siue hæreditaria.

† P. F. causaria.

g *Ideo*] benè infert. quia quod habet honestè missus, habet & causariè missus: id est propter ægritudinem: vt sup. de testa. tute. l. testamenta. & inf. proxi. §.

h *Causariè*] id est. cũ causa: puta infirmitatis.

i *Præmium*] omne quod præstatur honestè missis: vt dixi.

k *Renuntiatur*] à medicis. aliàs, renuntiat.

l *Agere potest*] supra de excus. tut. l. sed & milites. §. qui autem. & de infam. l. 3. §. penult. & C. eod. l. 3.

m *Intell. fuerunt*] imò videtur semper causa inferenda: vt in cõtrario sup. de in ius. l. 2. §. ignominiæ. ibi semper enim &c. Solu. hic exauthorauit: vt ibi sequitur. & hic subijcit. Vel solue vt ibi. Item quid si neque exauthorauit, neque causam dixit cur mitteret? Respond. vt ibi plenè no. ne sit arg. contra supra. de suspe. tu. l. hæc. n. & de pœnis. l. si Præses.

n *Irreuerens*] id est, qui non reueretur dominum.

o *Notauerunt*] infamia. Accursius.

p *Vitem*] qua castigantur, id est, flagellum. & facit supra. ad leg. Aquil. l. quemadmodum. §. fin. Accur.

† ignominia missi intelliguntur. [m]

¶ Irreuerens [n] milites, non tantum à Tribuno, vel Centurione, sed etiam à Principe [3] † coercendus est. nam eum qui Centurioni, castigare se volenti, restiterit, veteres notauerunt. [o] Si vitem [p] tenuit, militiam mutat. si ex industria fregit, vel manum Centurioni intulit, capite punitur.

¶ Eius fugam, qui cum sub custodia, vel in carcere esset, discesserit, in numero desertorum non computandam, Menander scripsit, quia custodiæ refuga, nõ militiæ desertor est. Eum tamen, qui carcere effracto fugerit, etiã si ante non deseruerit, [q] capite [r] puniendum, Paulus rescripsit. 4 †

¶ Desertorem [s] qui à patre suo fuerat oblatus, in deteriorem militiam Diuus Pius dari iussit, [t] ne videatur (inquit) pater ad supplicium filium [5] † obtulisse. [u] Item Diui Verus, [6] † & Antoninus, eum, qui post quinquẽnium [x] desertionis se obtulit, deportari iusserunt, quod exemplũ, & in cæteris sequi nos debere, Menander scripsit.

q *Deseruerit*] facit supra. l. non omnes. §. desertor.

r *Capite*] vt supra. de pœn. l. si quis aliquid. §. miles. & de effra. l. 1. in princip. & supra. de custo. re. l. in eos.

s *Desertorem*] etiam aliàs decapitandum: vt sup. l. non omnes. §. desertor.

t *Ipse*] non autem capite punitur: ne &c. & facit sup. eod. l. qui cum §. qui filium. & l. non omnes. §. qui desertioni.

u *Obtulisse*] non enim est verisimile patrem velle mori filium: vt C. de pat. potest. l. 3. in fi. & ad idem C. de fidei. l. cum acutissimi. & quod fal. tut. author. l. falsus. §. Iulianus. & de re. co. l. si pupillorum. §. si pater. & quod met. cau. l. isti quidem. in fi. & Lombar. de prohib. nu. l. 3. & C. de Episc. & cler. l. orphanotrophos.

x *Post quinquennium*] sup. l. non omnes. § à barbaris. in fi. Accur.

LEX XIIII.

QVi cõmeatus * spatium excessit, emãsoris, [y] vel desertoris loco habendus est. habetur tñ ratio dierũ, quib. tardius reuersus est, itẽ temporis, nauigationis, vel itineris, & si se probet valetudine impeditũ, vel à latronib. de-

* Ad tit. huius l. vide Io. Ign. in l. necessarios. §. non aliàs. nu. 103. ad Senatusc. Syl.

Quis commeatus] CASVS. Miles habuit commeatum à duce belli vsque ad certum tempus. deinde intra tẽpus non redijt. dicitur quod emansor siue desertor dicitur. tamen inspiciendum est per quot dies steterit post. & an fuit impeditus in redeundo propter infirmitatẽ, vel propter tempus: vel propter nauigationem. vt in his. & similibus sei parcatur. dũ tamen incepetat iter tam tẽpestiuè, quod potuisset redijsse intra tempus statutum, nisi impedimentum euenisset. Secũdo imponit pœnam militi alienanti arma, vel partem armorũ. parcitur tamen tyroni si arma alienet. & punitur quandoque custos armorũ. si arma commisit militi non suo tempore. Franc.

y *Emansorem*] differunt: vt sup. l. 3. §. emansor. & facit supra. l. 3. §. si ad diem. & l. 1. & quib. ex causis maior. l. si cui §. fina. & si quis cau. l. 2. §. quod diximus. & §. si quis tamen. & de verborum obligatio. l. continuus. §. cum ita. & l. eum stipulatus sum mihi à Titio, & de solu. l. ratum. & de

2 ¶ Nihilo magis legit Hal. Aug. l. 1. emẽ. c. 3.

3 † P. F. à principali.

* De hoc ipso vide apud Pli. nat. hist. li. 14. c. 1. & Ale ab Ale. li. Genia. dier. 6. cap. 18. Erat amẽ vitis Centurionum gestamẽ, quo tardos milites ad aq. las perdu cerẽt. vel si quid cõmisissent, punirent. Moris erat namque militaris, vt à Centurionib. vite cæderẽtur milites. ¶ pœna manus infamabat. ¶ quæ à licitore effecta illata. Aegi. Per.

4 † P. F. scripsit. & recte, al. respondit.

5 † In P. F. deest, filium.

6 † Seuerus. P. F.

de eden.l.si quis ex argentarijs,& de arbit.l.prima.§.fin.& l. sequen.

a *Graue*] vt sup.l.3.§.miles.& sup.tit.2.l.3.& l.postliminio carent.

b *Tibiale*] genus armorum ad tibias.

c *Humerale.*] aliud genus ad humeros.

d *Gladium.*] plus punitur, qui maiora arma alienauit, sic supra.ad Syllanianũ.l.si quis in graui.§ si quis ea. & de abig. l. prima.§.sed, & qui porcum.

e *Imputatur.*] supra, de custo. reo.l.fina in princ.

f *Tempore.*] sic supra, loc.l si merces.§ conductor. & l.item quæritur.§.1. & de solu. l. si solutum.

1† P.F.nisi quod interest, alii legitur sed & si partem eorum, idē est, nisi q̃ interest.

EX causa.]CASVS. Miles damnatus ex causa desertionis, deinde restitutus non recuperat salariũ medij temporis, quo in desertione fuit. si autem pronuntietur desertorem non fuisse: tunc salaria medij tẽporis benè recuperat. Franc. Accur.

g *Expungitur*] id est, repellitur ab eorum petitione. & exponẽ id est, cancellantur, quæ ei debebantur, vt supra.l.3.§.qui militiæ. & C.eod.l.cum allegatis. sic accipitur infra. de verborum significat. l.cognoscere.§.1.& supra, de diuer. præscrip.l.in omnibus.§.1. & de bonis autho. iud.poss.l. fina.

2† P.F'o. Papinia. li.19.Respon.

h *Reddantur*] hoc dic vt sup.l.3.§. sed si ex improuiso.

Qui metu] CASVS Aliquis accusatus de aliquo crimine metu eius fecit se fieri militem, dicitur, quòd repellitur à militia, & à sacramento, quod in militia deferat, liberatur. Item miles turbator pacis capite punitur. Franciscus Accursius.

i *Postulatus*] id est, accusatus.

k *Soluendus est*] facit sup.de adul.l.si maritus,§.1. & C.de re.po.l.1.& de ijs, qui ad eccle.confu.l.1.

tentum, simileve casu morã passum, dum tamen non tardius à loco profectũ se probet, quàm vt occurrere posset intra commeatum, restituendus est.

¶ Arma alienasse graue [a] crimen est, & ea culpa desertioni exæquatur: vtique si tota alienauerit. Sed & si partem eorum, nihil quidem [1†] interest: nam si tibiale, [b] vel humerale [c] alienauit, castigari verberibus debet. si verò loricam, scutum, galeam, gladium, [d] desertori similis est. Tyronibus in hoc crimine facilius parcetur, armorumque custodi plerunque ea culpa imputatur, [e] si arma militi cõmisit non suo tempore. [f]

Glo. benè declarat hanc legem.

Paulus. [2†]

LEX XV.

EX causa desertionis noratus, ac restitutus, temporis, quo in desertionis causa fuerit, stipendijs expungitur, [g] quòd si ratio constiterit, [a] neque desertorem fuisse apparuerit, omnia stipendia circa [3†] temporis finem redduntur. [h]

Paulus lib.5.Senten. [4†]

LEX XVI.

QVi metu criminis quo reus iam fuerat postulatus, [i] nomen militiæ dedit, statim sacramento soluendus est. [k]

DE CASTRENSI PECVLIO.

Et superioribus continuat Cæsar. & multa adnotat: breuiterq. peculium definit.

Filijfamilias] CASVS. Filiusfamilias miles decessit ab intestato, pater occupat peculium filij, non autẽ eius hæres dicitur, sed eius hæres dicitur, cui successerat ille filius. Si autem testamento facto decessit, tunc pro hæreditate haberur peculium castrense, & hoc dicit hæc lex, & sequens. Franciscus Accursius.

¶ Miles turbator pacis, capite punitur.

De castrensi peculio.

TITVLVS XVII.

Vlpianus lib.14.ad Edictum

LEX PRIMA.

FIlijfamilias militis si peculium apud patrẽ remansit, [l] sine testamento filio defuncto, pater ipsi [m] hæres non fit: sed tamẽ hęres ijs fiet. [n] q.b. filius fuit.

Filiusfamilias non habet hæredem ab intestato, secus si fuerit testatus, hoc dicit cum l.seq.Bar.

Idem lib. 67. ad Edictum.

LEX II.

SI filiusfamilias * miles decesserit, si quidem intestatus, bona eius non quasi hæreditas, [o] sed quasi peculium patri deferuntur. Si autem testamento facto: hic pro hæreditate habetur castrense peculium. [p]

* Ad text. huius l. vi de Bald. Nouel, in l.1.n.268 sup. solut. matri.

Idem lib.8. ad legem Iul. & Papiam.

LEX III.

SI mulier filio viri [q] militi ad castrẽses, vel fortè militares res comparandas reliquerit pecuniam, vtique castrensi peculio ea, quæ comparantur, adnumerari incipiunt. [r]

l *Remansit*] remanere dicitur vbicunque sit, eo ipso, quòd intestatus decedit, vt in f.l.proxi.

m *Pater ipsi*] filio, vt plenè dicetur inf.l.proxi.

n *Fiet*] scilicet, pater: nam, & aliàs hæres hæredis, &c. vt C.de hæredib.instituen.l.fi.& de vsufruc.l.ambiguitatem. & supra de petit. hæred.l.3.§.1. & quære vt ibi. Item argu. sup. de vulga. substitutio. l.qui duos, sed hic nec filius, nec pro eo alius testatus fuit, ibi pater fuit testatus pro filio impubere vltimo morienti.

o SI *filiusfamilias. Non quasi hæreditas.*] vt supra l. proxi. & C. eod. l.penult. & de nego.gest.l.successori, & de minor. l.3.§. Pomponius, & ad Macedon.l. sed Iulia. §. quanquam, & inf. eo.l. pater. & l. proponebatur, & l. filius. 1. respond. sic supra, de petit. hæredi.l.item veniunt. §. non solum, & C. de bon. quæ liber. l.quæcunque, §. eo videlicet in fin. & Institut. qui. non est permis. facere testa. §. si verò intestati. Sed in duobus casibus habet hæredem etiam intestatus. vt C. de Episco. & cler.l. sacrosanctæ. & supra, si à parente quis fu. manu. l. 1. §. nepos. hodie etiam quasi hæreditas. vt in Authent. de hæred. ab intesta. §. si igitur defunctus. Item qualiter olim hoc superiori casu pater tenebatur post mortem filij, habes inf.eo.l.pater. in princ.

p *Petitum.*] si aditur. alias contra, vt supra, de stipulatio. seruorum. l. si seruus communis meus, & supra, de acquirend. rerum domin. l. in eo. Sed quid si codicillos faciat? Respon. non valet, vt supra, ad legem Falcidiã. l. filius familias, nisi in casu vt d.l.sacrosanctæ.

Si mulier.]CASVS. Nouerca mea mihi militi reliquit pecuniam ad res militares comparãdas, vt equum, arma, & similia: & comparaui ex illa pecunia res prædictas, dicitur, quòd istæ res sunt castrensis peculij. Secundo dicit, quòd filius res castrenses debet habere præcipuas, & actiones & persecutiones circa castrenses res etiam inuito patre intentare potest. Item si miles sui iuris existens cum esset in militia, vel post missionem dedit se in arrogationem, omnia, quæ in castris prius quæsierat, habere penes se debet velut castrensia, & administrationem in his habebit: licèt constitutiones loquantur tantum de filijfamilias, qui existentes milites castrensia lucrantur, & hoc dicit hæc lex, & sequen. Franciscus Accursius.

q *Si mulier filio viri*] scilicet, priuigno.

r *Incipiunt*] vt C.eod.l.1.

Miles

a *Milles præcipua*] id est, ante petita. Accur.

b *Detulit*] mobilia, vt arma, vt C. eod. l. 1. & famil. erciscun. l. si filius fam.

c *Patrem habet*] quia, & contra patrem: vt supra, de furt. l. si quis vxori, in prin. & supra, ad Trebellianum. l. Imperator. ibi, post decreti.

d *Admittendum est.*] vt sit permissa administratio prædictorũ.

Milles filiusfamilias.] CASVS. Filiusfamilias miles hæres institutus à cõmilitone, vel ab eo, quem cognouerat in militia, potest adire hæreditatem etiam sine iussu patris. Item si vxor eius legat ei seruum causa manumittendi, dicitur, ꝙ non fit hic seruus castrensis peculij, & reddatur ratio in litera, & sic manumittere non potest sine permissu patris. si autem ei eunti ad castra vxor eius ei donat seruum, vt eum manumittat, & eum liberum habeat secum in militia: potest eum manumittere sine permissu patris. Item ex castrensi peculio tenetur vir soluere dotem mulieri in quantum facere potest: nam ex castrensi peculio tenetur, quis etiam non creditoribus castrensibus. Item si vxor militis, vel cognatus eius, vel quis alius nõ ex causa militiæ notus donauerit, vel legauerit aliquid filiofamiliti militi hoc expresso, vt in peculio castrensi illud habeat: non propter hoc erit castrensis peculij, secus si ex causa militiæ notus esset legatus, vel donatus. & hoc dicit hæc lex cum tribus seq. Franc.

3† P.F. Vlpian. li. 6. ad Sabinum.

*Nota. ꝙ notitia militaris prodest & multũ operatur, dic adde de notitia scho Iustica. vide gl. quę soliet ad hoc allegari in c. annotauit. de elect. extra. Saperuen. in scholis.

e *Institutus*] vt C. eo. l. 1. & 3. & infra eo. l. dotem. in princip. & §. 1. & 3. eod. l. si fortè. & l. castrensi. & ff. de fal. l. si patet.

f *Sed mirari. Nota est*] bona ratio, vt sup. l. proxi. cum suis concor. tenet tamen donatio. vt sup. de donat. inter vir. & vxor. l. quod autem. §. pe. & §. fi. & l. lecum. §. 1. & C de don. inter vir. & vxo. l. maritus.

g *Mihi*] Iurisconsulto.

h *Eunti*] sup. eo. l. miles. in prin.

i *Perducere*] ad l. quod sup. de iure pat. l. seruum.

K *Sed castrensis. Condemnabitur*] vxori de dote agenti, vel alia actione: nam quacunque actione & a quocunque miles conuenitur, sic conuenitur. vt sup. de re iudi. l. miles. in prin. & l. item miles.

l *Castrensibus*] non solum castrensibus, & ita mulieri, & cuilibet alij satisfacit ex eo.

m *Si forte. Quid*] id est. aliquid. & facit C. eo. l. cum ali-

Tertullianus lib. singul. de castrensi peculio.

LEX IIII.

Milles præcipua [a] habere debet, quæ detulit [b] secum in castra concedente patre.

¶ Actionem, persecutionemque castrensium rerum semper filius, etiam inuito patre, habet. [c]

¶ Si paterfamilias militiæ tẽpore, vel etiam post missionem arrogandum se præbuerit, videndum erit, ne huic quoq; intelligatur earum rerum permissa administratio, quas ante arrogationem in castris acquisierit, quamuis cõstitutiones principales de ijs loquantur, qui ab initio, cum essent filijfamilias, militauerint, quod admittendum est. [d]

Idem. 1†
LEX V.

Milles filiusfamilias à cõmilitone, vel ab eo, quem per militiam cognouit, [e] hæres institutus, [f] etiam citra iussum patris suo arbitrio rectè, pro hærede gerit. [2]§

Quæ ab vxore dantur viro, non causa militiæ, non sunt castrensis peculij: secus si dentur causa militiæ. h. d.

Idem Vlpianus lib. 32. ad Sabinum.

LEX VI.

Si militi filiofamilias vxor seruũ manumittendi causa donauerit, an seruum libertum fecerit, videamus: quia, & peculiares 3† seruos & libertos potuit habere. Et magis est, vt hoc castrensi peculio non adnumeretur, quia vxori ei non 4† propter militiam nota est. [f] Planè si mihi [g] proponas ad castra eunti [h] marito uxorem seruos donasse, vt manumittat, & habiles ad militiam libertos habeat, potest dici, sua voluntate sine permissu patris manumittentem ad libertatẽ perducere. [i]

Idem lib. 33. ad Edictum.

LEX VII.

Si castrense peculium habeat maritus: in quãtum facere potest, condemnabitur, [k] quia etiam non castrensibus [l] creditoribus ex eo peculio magis est cum cogi respondere.

Idem lib. 45. ad Edictum.

LEX VIII.

Si fortè vxor, vel cognatus, vel quis alius non ex castris notus, filiofamilias donauerit quid, [m] vel legauerit, & expressérit nominatim vti in castrensi peculio habeat, an possit castrensi peculio aggregari? Et non puto. [n] veritatem [o] enim spectamus, [p] an verè [q] castrensis notitia, vel affectio fuit, non quod quis finxit. *

Legem illam rumina per te, & cuius saporis sit, gustabis.

Idem lib. 4. Disputa.

LEX IX.

Proponebatur [r] filiusfamilias miles testamento

n *Non puto*] sup. de admi. tut. l. quidam. & de pecul. leg. l. si peculium. & C. si quis alteri, vel sibi. l. multum. Sed arg. cõtra in Auth. vt lic. ma. & anix. in princ.

o *Veritatem.*] C. de dedititia lib. tol. l. 1. & supra. de adimen. legatis. l. 3. §. conditio. & de off. Pręt. l. sed licet. & Inst. de leg. §. si tem.

p *Spectamus*] scilicet, an &c.

q *Verè*] alias, verò.

Reprobatus.] CASVS. Filiusfamil. miles habens castrense peculium instituit sibi quendam extraneum hęredem, & decessit relicto patre viuo: qui pater & ipse decessit hærede instituto à filio deliberante: deinde institutus hæres a filio repudiat hæreditatem, quæritur ad quem hoc castrense peculium filijfamilias perueniat? & certè alias iure cauetur, quòd si filiusfamilias miles testatur super castrensi peculio, illud pecul. ad institutũ venit: quo eiusdem sit institutus, scilicet pater, vel extraneus. si autem ab intestato decedit, tunc penes patrem dicitur remanere, quasi ab eo patre non separatum. *hinc est*, quòd si pater manumittit seruum castrẽsis peculij sui: deinde filius viuo patre decedat ab intestato: non impeditur libertas præstita à patre, secus si filius impetrauit patri, vnde si pater decedat post mortem filij. & instituat seruum castrensis peculij filij hæredem, hic seruus hæres necessarius erit patri defuncto. Item si pater legauit rem castrensis peculij filij: deinde filius prædecedat: cõfirmatur legatum: secus si pater præmoritur. His ergo præmissis dicamus in nostra quæstione, quòd ex quo hæres filij non adiuit, bona patris dicantur aucta, & sic ad hæredem patris hæc omnia vadant. nec est novum, vt ex post facto aliquis videatur habere successorem: nam hoc, & alio casu euenit. filius capti ab hostibus decessit parte existente in captiuitate: si pater reuertitur, occupat bona filij. ut peculium: si autem in captiuitate decedat pater, tunc bona filij etiam quæsita interim patre existente in captiuitate, vadunt ad agnatum proximiorem tanquam ad hæredem. Franciscus Accursius.

3† Si qa peculiares, & seruos &c. P.F.

4† Sic in P.F. Hal. abest negatio nẽ hic fustulit. Aug. li. 2. emẽ. c. 17

* Vide ꝙ no. Bar. et Rep. l. filius. ꝙ em prore. ff. de vsufca. Ia. Men. de arb. iud. li. 1. cen. 1. casu 76. n. 8 & Arm. Cran. de ann. tẽp. 1. par. nu. 30. & seq. & in sess. inci. proposito nũ. 64 & Gom. cons. 6. n. 84.

x *Proponebatur*] præmitte, filiusfamil. &c. proponebatur testamento &c.

Deest.

a *Decessisse*] scilicet, proponebatur filius.
b *Dixerit*] aliàs dixerit, aliàs decreuerit. & facit sup. l. 2. cum concor.
c *Ab eo*] s. patre.
d *Profectum*] i. non recessit ab eo.
e *Libertas*] quæ non valeret si domino succederet manumissor. sup. qui & à quibus. l. si seruo. & inf. eo. l. hæreditate. s. pater.
f *Superuixerit*] infra eod. l. ex castrensi. 2. respon. Accur.
g *Competere*] vel non competere.
h *Impeditur*] ex postfacto igitur declaratur: vt inf. subijcit. ad quod sup. si cert. peta. l. proinde. & de reb. dub. l. quædam. & s. de acq. rer. dom. l. in eo. Accur.
i *Habebit successorem*] s. filius. Sed cõtra. sup. de cap. & postli. reuer. l. bona. §. quod filius. Solu. vt ibi. Item facit sup. de suis. & legit. l. si pater.
k *EX nota. Deberi*] C. de bon. quæ liber. l. cum oporteat. §. exceptis. & C. eo. l. 3. & sup. eo. l. miles. cum suis concor.
l *Castrense. Acquisiuit*] ab alijs non cognatis. & facit C. eod. l. 4. & l. 1. & s. eo. l. miles. cum suis concor.
m *Non fuisset*] ad hoc sup. quib. ex cau. maio. l. in qui rei. Accur.
Pater] CASVS. Pater filium suũ dat alij in adoptionem. non potest peculium eius castrense auferre. Itẽ nec mancipando eum potest ei auferre. Franc. Accursius.
n *Peculium*] castrense, secus in profectitio, vel aduentitio iure isto: vt sup. de dolli exceptio. l. apud Celsum. s. fina. quæ est contra.
o *Quòd*] id est, quia.
p *Dicunt. Fieri*] erit ergo hæreditas castrensis peculij: vt inf. eod. l. dotem. 2. respon. Sed contra. C. eod. l. 1. non placet quòd hic erat in militia: quia & ibi. Sed die, quod hic affectione militiæ instituebat eum, ibi non: vt sup. l. si forte. & inf. eo. l. hæreditate. in

1† defuncti. nõ est in P. F.

2† P. F. de cernit.

3† P. F. Hæc interrumpitur.

4† P. F. Macer. li. 2. de re milit. alter Marianus.

5† agentis P. F.

to facto extraneum hęredem scripsisse, patre deinde superstite decessisse: [a] pater deliberante hęrede instituto, & ipse diẽ functus, deinde hæres institutus repudiasse hæreditatem defuncti. [1]† quærebatur ad quem castrense peculium pertineret. Dicebam castrẽse peculiũ filijfamilias, si quidẽ testatus decessit, quasi hæreditatem deferri hæredi scripto, siue extraneum scripsit hęredem, siue patrem. Sed cũ nihil de peculio dixerit [2]† [b] filius, non nunc obuenisse patri, sed non esse ab eo [c] profectum [d] creditur. Denique si seruo filij castrẽsi libertatem pater adscripserit, moxque filius viuo patre defunctus sit, non impeditur libertas: cum si filius patri superuixerit, impediatur libertas. [e] Vnde Marcellus putat, necessariũ quoque hæredem seruum filij peculiarem patri existere posse, si filio pater superuixerit. [f] Idem referebam, & si rem peculiarem filij pater legauerit. nã eodem casu, quo libertatem competere [g] diximus, legatum quoque, vel debebitur, vel impedietur. [h] Quibus ita pręmissis, in proposito dicebam, cum hæres non adijt hæreditatem, retrò peculium patris bonis accessisse. Vnde potest dici etiam patris bona aucta per hanc repudiationẽ. Nec est nouum, vt ex postfacto aliquis successorẽ habuisse videatur. nam & si filius eius, qui ab hostib. captus est, decesserit patre captiuo ⌐viuo, si quidẽ pater reuertere- 60
tur, quasi filiusfamilias peculiũ haberet. enimvero si ibidẽ pater decesserit, quasi paterfamilias legitimum habebit successorẽ, [i] & retrò habuisse credetur eius successor. 3† Ea quoque, quæ medio tempore filiusfamilias ita quæsiuit, nec hæredi patris, sed ipsi filio quæsita ⌐videbuntur. 70

In castrensibus bonis filij, nullum ius habet pater. hoc dicit. Franc. Accur.

Pomponius lib. sing. Regul.

LEX X.

EX nota Marcelli constat, nec patribus aliquid ex castrensibus bonis filiorum deberi. [k]

Hic dicitur, quid sit castrense peculium. hoc dicit. Franc. Accur. 10

Idem. 4†

LEX XI.

CAstrense peculium est, quod à parentibus, vel cognatis in militia degenti [5]† donatum est: ⌐vel quod ipse filiusfamilias in militia acquisiuit: [l] quod nisi militaret, acquisiturus non fuisset. [m] nam quod erat etiam sine militia acquisiturus, id peculium eius castrense non est. 10

Papinianus lib. 14. Quæstio.

LEX XII.

PAter, qui dat in adoptione filiũ militem, peculiũ [n] ei auferre nõ põt, quod [o] scilicet iure militiæ filius tenuit. quarõne nec emancipando filiũ, peculiũ ei aufert: quia nec in familia retento põt auferre. 40

Filiusfamilias miles institutus hæres ab vxore sua, affectione militia, potest adire hæreditatem citra iussum patris, & seruos hæreditarios manumittere. h. d. Frã. Acc.

Idem lib. 16. Quæstio.

LEX XIII.

DIuus Adrianus rescripsit in eo, quem militantem vxor hẽrdem instituerat, filiũ extitisse hẽrdẽ, & abeo hæreditarios seruos manumissos, proprios eius libertos fieri. [p] 50

Idem lib. 27. Quæstio.

LEX XIIII.

FIliusfamilias miles, si captus apud hostes vi- ▭ fungatur, lex Cornelia subuenit scriptis hæredibus, quibus cessantibus, iure pristino peculium pater habebit. Proxima species [q] ⌐videtur, vt scriptis hæredibus deliberantibus, quod seruus interim stipulatus est, vel ab alio sibi traditum accepit (quod quidem [r] ad patris ⌐personam attinet) si forte peculium apud eum resederit, [s] nullius momenti ⌐videatur: cum illo tempore non fuerit seruus patris. quod autem ad scriptos hæredes, in suspenso fuisse traditio, itemque stipulatio intelligatur. ⌐Vt enim hæreditarius fuisse credatur

princ. Item hic ex testamento, ibi ab intestato, vnde ibi nulla potest assignari affectio. Item facit supra. l. si militi. in fi. Accursius.

Filiusfamilias. CASVS. Filiusfamilias miles fecit testamentum, in quo aliquos sibi instituit hęredes. tandem captus est ab hostibus, & ibi decessit. bona eius vt dunt ad institutos si volunt bona. si autem nolunt: tunc penes patrem remanet peculium. sed si hæredibus scriptis deliberantibus seruus castrẽsis peculij aliquid stipulatur, vel aliquid ex alia causa acquisiit: postea hæredes scripti adeunt hæreditatem, eis est hoc acquisitũ, quasi per hæreditarium seruum. si autem eam non adeant, & sic penes patrem peculiũ est: hoc quod acquisierunt serui, nõ redit ad patrem, cum eo tempore nõ essent eius. & hoc de rigore: sed de æquitate secus: vt patri hoc quęratur, quod serui peculiares quæsierant.

Legatum] pone casum, vt in glo. q. incipit legatum. & cit ea medium. glo. ibi, aut non adeunt &c. Franc. Accur.

q *Proxima species*] alias species, id est, quæstio. aliàs specie, id est, quæstione.

r *Quod quidem*] hoc totum ponitur pro in quantum.

s *Resederit*] quod est etiam hæreditate nõ adita: vt sup. de stipulat. seruo. l. si seruus communis.

a *Post*

tur, post aditam hæreditatem fit. [a] Sed paterna verecundia nos mouet, quatenus, & in illa specie, vbi iure priſtino, [b] apud patrem peculium remanet, etiam acquisitio ſtipulationis, vel rei traditæ per ſeruum fiat. [c]

¶ Legatum, quod ei ſeruo [d] relictum eſt, quamuis tunc propter incertum nulli ſit acquiſitum, omiſſo teſtamento, patri tunc primùm [e] per ſeruum acquiritur, [f] cum ſi fuiſſet exemplo hæreditatis & peculio acquiſitum, ius patris hodie non conſideraretur.

Idem lib. 35. Quæſtionum.

LEX XV.

PAter militi filiofamilias reuerſo [1] † quod donat, caſtrenſis peculij [h] nõ facit, ſed alterius peculij, perinde ac ſi filius numquã militaſſet. ¶ Si ſtipulanti filio ſpõdeat, [i] ſi quidem ex cauſa peculij caſtrenſis, tenebit ſtipulatio. cæterum ex qualibet alia cauſa non tenebit. Si pater à filio ſtipuletur, eadem diſtinctio ſeruabitur. [k]

Quicquid ſeruus peculij, quod ad filium fam. pertinet, ab extraneo ſtipulatur, vel per traditionem accipit, hoc filiofamilias acquirit. in ipſo filio tamen diſtinguitur: aut ſtipulatur ex cauſa peculij ſui, & tũc ſibi acquiritur: aut ex alia cauſa, & tunc patri quærit. idem in peculiari ſeruo ſi ſtipuletur à patre: quia tunc etiam filio quærit. hoc dicit.

¶ Si [2] † ſeruus peculij, quod ad filium ſpectat, ab extero [l] ſtipuletur, aut per traditionẽ accipiat, ſine diſtinctione caſtrorum [m] res ad filiũ pertinebit. Nõ enim vt filius duplex ius ſuſtinet, & patris, [n] & filijfamilias: [o] ita ſeruus, qui caſtrenſis peculij [p] eſt, quique nullo iure quandiu filius [q] viuit, patri [q] ſubiectus eſt, aliquid acquirere ſimpliciter ſtipulando, vel accipiẽdo patri poteſt. quę ratio ſuadet, vt ſi ab ipſo patre ſeruus qui ad filium pertinet, ſtipuletur ex quacunque cauſa, vel traditum accipiat, ſic acquiratur filio res, & ſtipulatio, quemadmodum ſi extero [3] † promiſiſſet: [r] quoniã perſona ſtipulantis, & accipientis ea eſt, [s] vt ſine differentia cauſarum, quod per eum [4] † [t] agitur, ad emolumentum filij ſpectet.

¶ Si ſerui pater vſumfructum amiſerit, cuius proprietatem in caſtrenſi peculio filius habebat, plenam proprietatem habebit filius. [t]

Idem lib. 19. Reſpon.

LEX XVI.

DOtem filiofamilias datam, vel promiſſam, in

[a] *Poſt aditam hereditatem fit*] id eſt, contingit id per quod creditur tutò hæreditarius, ſcilicet, per additionem: quæ ſi non fiat, non fuit hæreditarius: vt d. l. ſi ſeruus communis. & ſupra ad legem Falcid. l. filius. & de ſtipulatio. ſeruo. l. ſi ſeruus communis. Accur.

[b] *Priuilegio* id eſt antiquo: quod eſt cum hæreditas nõ additur.

[c] *Fit*] vt & ſupra de acquir. rerum domi. l. in eo. & quæritur qñ vtrè? Reſp. cum conſtat non aditã: vt ſtatim dicit.

[d] *Seruo* caſtrenſis peculij mortuo filio, & hæredibus deliberantibus: vt & ſupra proxi. dicit de alijs acquiſitionibus.

[e] *Primùm*] aduerbium.

[f] *Acquiritur*] legatum. & dic, cum legatur ſeruo peculij caſtrenſis deliberantibus inſtitutis aut poſtea adeunt & tunc legatum fuit acquiſitum peculio ſtatim cum cẽſſit dies eius: ſicut cũ legatur cui libet hæreditario ſeruo qui quærit ſtatim: hæreditatis & hæreditas poſtea hæredi. cum adita: vt & de lega. ſecundo. l. debitor. in fi. & Inſtitut. de ſtipulatio. ſeruo. in princ. nam & peculium eſt hæreditas, cũ adeunt inſtituti: vt ſupra, de ſtipulatio. ſeruorum. l. ſi communis. & retrò fingitur fuiſſe: vt ſupra de acquiren. rerum domin. l. in eo. aut non adeunt: & tunc ſeruus non quæſit peculio, nec peculium domino: ſed recta via per ſeruum domino quæritur ex die omiſſi teſtamenti verè vt hic, tetrò fictitiè: vt inf. l. hæreditate. §. patet. ibi, quid ergo &c. niſi dicas ſic, ius patris hodie non conſideratur, quod eſt conſiderandum. Eſt autem ius patris, vt omnia tetrò ſua fuiſſe videantur: vt ſup. l. proponebatur. in fi. primi reſpon. & ſi eſt ſeruus legatarius: ergo directò per eum debet quæri: quia ſic fieret per ſeruum peculiatem peculij profectitij: non autem per obliquum. & idem dic de aliis acquiſitionibus, quæ per eum fierẽt, quod eſt in legato dictum: vt ſupra proxi. Ipſum autem peculium cuius interim ſit, habes, inf. eod. l. hæreditate. §. patet. ibi, quid ergo &c.

[g] *Hæreditatis*] quaſi dicat, hæreditas videtur acquiſita à die captiuitatis: & per conſequens videbatur ex tunc hæredi quæſita: ſi tamen hæres ſcriptus eam noluerit, ex tunc patri quæſitam crederem. M. F.

PAter] CASVS. Pater filio ſuo militi reuerſo de militia donauit aliqua. hæc non ſunt caſtrenſis peculij: ſed profectitij perinde ac ſi filius nunquam militaſſet. Item ſi pater filio militi ſtipulanti promittat aliqua: ſi quidem ex cauſa caſtrenſis peculij: tenet ſtipulatio. ſi ex alia cauſa, non tenet ſtipulatio. Idemè contra. ſcilicet, ſi pater ſtipuletur a filio. Item ſi ſeruus caſtrenſis peculij filij ſtipuletur aliqua ab extraneo: vel per traditionem aliquid acquirat: ad filium hoc quæritur: non diſtincto ex qua cauſa ſtipuletur, ſcilicet, ex caſtrenſi, vel alia quacunque: licèt ſecus eſſet in ipſo filio per ſe acquirente. ſuſtinet enim filius miles ius ſeruorum. nam ſi ex cauſa caſtrẽſi quæſit, ſibi acquirit ſi autem ex alia cauſa quæſit, ſecus, ſed ſi ſeruus caſtrẽſis peculij filij aliquid ſtipuletur à patre militis, vel ex alia cauſa aliquid quærat: acquiritur hoc filio perinde ac ſi ab extraneo ſeruus acquiſiſſet. Vltimo dicit, pater habebat vſumfruc. in ſeruo. filius eius miles ex caſtrẽſi pecul. habebat proprietatem. pater vſumfruc. amiſit: dicitur ęp filio acquiritur: & ſic filius habet plenam proprietatem in ſeruo. Franc. Accur.

[h] *Peculij* ſcilicet, profectitij. vt C. de bon. quæ libe. l. eum oportet. §. 1.

[i] *Spondeat*] ſcilicet, pater.

[k] *Seruabitur*] vt Inſtitut. de inutil. ſtipulatio. §. item. & §. ei qui. & ſupra, de verborum oblig. l. dominus ſeruo. Et dic idẽ in quaſi caſtrenſi: vt ſupra, de collat. bon. l. 1. §. nec caſtrenſe. & facit ſupra, de iudic. l. is. & de in ius vocan. l. adoptiuum. & C. de bon. quæ liber. l. cum oportet. §. exceptis.

[l] *Ab extero*] id eſt, extraneo. Accur.

[m] *Caſtrorum*] id eſt, ex cauſa caſtrenſi, vel alia quacunque. Accurſius.

[n] *Patris*] quo ad caſtrenſe. vel quaſi: vt ſupra, ad Macedon. l. 2.

[o] *Filiifamilias*] quo ad omnia alia alliunde, patri quærat: ex caſtrenſi vel quaſi, ſibi.

[p] *Peculij*] ſcilicet, ſuſtinet duplex ius.

[q] *Patri*] ſcilicet, filij: vel in cuius peculio caſtrenſi eſt ſeruus, qui ſtipulatur. & ad hoc inf. eod. l. hæreditate. 2. reſpon. Accurſius.

[r] *Promiſiſſet*] ſcilicet, pater, alias extero, ſcilicet promiſſet ſeruo prædicto.

[s] *Per eum*] ſcilicet, ſeruum caſtrenſem.

[t] *Filius*] inf. eod. l. ex caſtrenſi. §. ſeruos.

DOtem] CASVS. Dos data filiofamil. militi non eſt caſtrenſis peculij: ſecus ſi vxor eius inſtituit eum hæredem affectione militiæ, & hanc hæreditatem adiit hic filiusfamil. miles. caſtrenſis peculij dicitur hæreditas. & quare ſecus in dote, redditur ratio in litera. Secundò dicit, frater patruelis militans in vna prouincia inſtituit ſibi hæredem fratrem ſuum patruelem militantem in alia prouincia:

[1] † P. F. militare filio reuerſo.

[2] † P. F. ad ſenatuſconſ. Macedon.

[3] † P. F. & ſenat.

[4] † P. F. qñ remum agitur.

ille glonõ reperitur in antiquis libris.

uincia: qui institutus hanc hæreditatem adiuit, dicitur, & non videtur ex causa castrensi quæsium, imò ratione sanguinis. Franc. Aceur.

a *Temporibus*] placuit, quod est inf. vt sup. l. Diuus. Et dic contra, vt C. eod. l. 1. & sol. vt d. l. Diuus.

b *Conferatur.*] à filia fratribus, & fratrum filijs: vt supra, de collat. dot. l. 1. §. 1. & §. filiam. quod ergo dicit onus, scilicet, matrimonij. Item quod dicit communibus, scilicet patri & matri mulieris. Et quod dicit aui: Ideo dicit, quia aliqui erant filij filiorũ quibus, & à quibus confertur vt C. de col. l. si marius. & secundum hoc verbum cõferetur, diuersimodè ponitur. sic supra, de offic. Proconſ. l. 2. alij dicunt conferetur à filio, & hoc cum decessit vxor viuente patre: vt supra, p soc. l. actione, §. fi. & l. seq. quia cum subijciantur eius oneri, quia tenentur ad reddendum, & lucrũ eius participare debẽt cum isto filio. secus autem si non prædecessisset vxor: quia non conferret hic filius, vt C. famil. erciscun. l. 2. & supra, famil. erciſc. l. si filia, §. j. & l. si marius. & hoc si non lucretur vir. Si autem lucretur, quid tunc? Respond. nec tunc confert. tu dic. quod hic non dicit de tali collatione: sed dic confertur, idest, ad vsum datur, vel subijcitur, vt cætera profectitia, vel aduentitia etiam hodie quantum ad vsum fruc. Accur.

c *Patruelis*] vt Instit. de gradi. §. 4.

d *Militauit*] alias secus, vt C. eo. l. cum allegas. & sup. e. l. si forte. & l. miles. cum concor.

e *Meritum*] ideò sic dictum, quia plerunque merenti relinquitur, vt sup. pro soc. l. nec adiecit.

Pater qui castrense.] CASVS. Filiofamilias milite mortuo ab intestato, apud patrem remanet peculium castrense, & debita filij debebit intra annum vtilem soluere, in quantum patitur peculium. si autem successit pater filio ex testamento: tunc perpetuò tenetur ad debita filij. Si autem pater institutus à filio, omittat ex testamento succedere, & velut peculium occupat bona filij, tanquam legitimus hæres, id est, sicut si adijisset, tenetur perpetuò ad debita filij soluenda in quantum patitur peculium, id est, non deducta Falcid. Si autem filius famil. miles postquã per annum desierat militare, fecit testamentum iure communi, in quo instituerat patrem, & reliquit legata: debebit pater ea soluere rerenta quarta ratione Falcid. si autem pater omisit hæc bona accipere ex testamento, cum non essent hæc bona soluendo creditoribus, & ea occupat, vt peculiũ: nihil dolo fecit, & tenetur intra annum soluere debita. Frã ciscus.

f *Intra modum*] id est, quatenus patitur peculium detracta Falcidia.

g *Vtilem*] quasi nunquam fuerit castrense, vt sup. l. 2. cum concor. & l. proponebatur. & de fal. l. filius.

h *Testamento*] No. hanc distinctionem, quam fecit hæc l. sed an viuo filio, qui habet tale peculium, teneatur pater de pecul. occasione talis peculij? Respon. non, vt infra. l. ex castrensi. §. fina. nam nec agit. vt supra l. miles. §. 1. & l. ex nota. & vt pater fam. l. habetur. vt supra, ad Macedonian. l. 2. idem in aduentitio hodie: nam non vt de eo peculio, sed vt legitimus administrator conuenitur pater. Sed an nihilominus de peculio profectitio? Respon. sic, vt ergo olim in castrensi non poterat agi de peculio, ita nec hodie pro aduen. Item vnde nascitur hic de peculio, de qua hic dicit? Respon. ex contractu facto dudum: sed demum filio mortuo. vt & aliàs C. de rerum permuta. l. ex placito. cum enim filius non testetur, retrò creditur profectitium fuisse, non castrense, vt sup. l. 2. & l. proponebatur. in fi. primi respon. Sed quomodo cum succedat accessorium principali, non extinguitur obligatio peculij. vt supra. de fideiuss. l. hæres à debitore. §. quod si hic. Respond. nullo tempore cõcurrunt duæ in persona patris: nam vico filio tantum filius tenetur: eo mortuo tantum pater, filij verò obligationis rei: quiæ nullæ remanent: vt supra. de fideiuss. l. qui contra. nec obst. quod hic in castrensi loquitur: quia fingitur non castrense, cum intestatus decedat, si autem prima duraret: tolleretur secunda, scilicet, de peculio, si esset nata: vt dic. l. hæres. Item impediretur nasci. si prima duraret, vt infra. prox. respon. Item quomodo durat accessorium principali extincto? Respon. de æquitate. Prætoris. Item quomodo datur restitutio patri de peculio conuento hoc primo casu, vt supra. de minor. l. 3. §. Pomponius. cum alibi dicitur patrem de peculio conuentum non restitui, vt eadem. l. §. sed vtrum? Respon hic loco principalis successit: vnde eius natura vti debet. vt sup. si quis cau. l. si eum. §. qui iniur. sed in fi. sed vtrum. non: quia viuente filio conueniebatur. Item hoc primum respon. hodie corrigitur, cum pater habet, vt hæres. vt in Authent. de hæred. ab intest. §. si igitur defunctus. vnde perpetuò tenetur, vt hæres. vt secundo respons. huius l. in aduentitio autem, cum in eo quoad proprietatem habeat hodie hæredem, vt d. authen. vnde perpetuò tenetur hæres filij, vt hæres: vt hic. & dict. de pecu. annali. vt hic. sed accessoria hoc casu tollitur. vt d. l. hæres à de. Et poterit secundum Ioan. restitui pater hæres. vt hæres. si ille fuerat minor. & sic potest intelligi. §. Pomponius in princ. Si autem loquaris de profectitio, vel etiã de aduentitio iure veteri, secundum quod omnia habent naturam profectitiam. vt Instit. per quas personas nobis acquir. §. 1. ibi tenetur pater act. de pecul. annali post mortem filij. vt supra. quando act. de pecul. est anna. l. 2. §. 2 & ei potest accedere fideiussor. vt sup. de fideiuss. l. hæres. §. seruo. & si eo conuenitur pater, non restituitur. vt d. §. sed vtrum, sed de obligationibus filij nullæ remanent reliquiet vt supra. ad Macedo. l. creditorem. & ideo eius nomine nõ accedit fideiussor, vt ibidem. non ergo præiudicium filij videtur posse restitui: cum nec conuenitur ex eius persona: sicuti nec ex persona serui. vt d. l. denique. §. fi. & l. seq. §. de mi. Ecõtra videtur. quod sic possit restitui pater. ob istas rationes: quia castrense pecul. reputatur. vt profectitium: filio intestato. vt supra. proponebatur. 2. respon. & sic intelligimus. §. Pomponius. §. in princip. & pro hoc quod quilibet successor restituitur: vt supra. de in integr. restit. l. non solum. Sed dices quod ibi, scilicet in l. proponebatur, dum contraxit, licebat poterat contrahere. & illis, quæ erat contra filium, alteratur eo mortuo. & sic de peculio, vt supra. de iudic. l. nam ex contractibus. quod hic non sit, sed prius fit de pecul. vnde non videtur, quod posset pater restitui, sed hodie cum habeat hæredem, non dico in profectitio, quia id pater potest etiam viuente filio dare cui vult. vt C. de bo. quæ lib. l. cum oporteat in princ. & sic multo magis eo mortuo. sed in alijs suis bonis, tenebitur hæres etiam ex contractibus huius peculij profectitij. & secundum hoc potest intelligi dict. §. Pomponius.

Idem lib. 2. Definitio.

LEX XVII.

PAter, qui castrense peculium intestati filij retinebit, æs alienum intra modum [f] eius, & annum vtilem [g] iure prætorio soluere cogitur. Idem si testamento [h] scriptus hæres exiterit, perpetuò ciuiliter, vt hæres conuenietur.

Si filius famil. facit testamentum iure militari patre instituto, & pater omittit hereditatem ex causa institutionis, peculiumq; filij possidet, ipse tenebitur ad legata præstanda, non deducta Falcidia. si autem fecerit filius testamẽtum non iure militari, tũc pater potest detrahere Falcidiam. cætera vide in glo.

¶Pater à filio milite, vel qui militauerat, [a] hæres institutus, testamenti causam omisit, & castrense peculium possidet, legitimi hæredis [b] exemplo cogetur ad finem peculij [c] perpetuò [d] legata præstare. Quòd si filius post annum quàm militare desierat, iure communi testamento facto vita decesserit, ratione Falcidiæ retinebitur [e] quarta. Cæterum, si testamenti causam pater omisit, cum peculium creditoribus soluendo non esset, nil dolo videbitur fecisse, quamuis temporis incurrat compendium. [f]

Martianus. [1†]

LEX XVIII.

EX castrensi peculio seruus [g] à patre hæres instituì non potest, [2†] [h] & filium necessarium [i] hæredem patri facit. Et in summa, eius rei [3†] [k] actus patris, qui ad præsens [l] alienationem alicuius iuris de castrensi peculio præstant, impediuntur. ij verò, qui nõ statim quidem, sed postea efficere solent, [m] eo tempore animaduertentur, quo habere effectum consueuerunt, vt si sit filius familias [n] cui auferatur, [o] nihil agatur. si ante decesserit, [p] actus patris non impediatur. Itaque negabimus patrem filio saluo [q] communi diuidundo agentem, proprietatem alienaturum, [r] exemplo dotalis [s] prædii. Sed nec si socius vltrò cum eo agat, quicquam agetur, veluti [t] si cum eo agatur, [4†] cui bonis interdictum [u] est.

¶Seruos ex eo peculio, vsufructu, [x] itè prædia tam vsufructu, quàm cæteris seruitutibus pater liberare poterit. sed, & seruitutes iisdem acquirere potest. [5†] id enim, & eum, cui bonis interdictum est, uerum est consequi posse. [y] neque autem seruis ex eo peculio, neque prædiis vsumfructum, vel seruitutem imponere potest [z] pater.

¶Si quando ex eo peculio filiusfa. rem alienam bona fide tenebit, an pater eius in rem, vel ad exhibendũ actionẽ pati debeat, vt cæterorum filiorum nomine, [a] quæritur.

a *Qui militauerat*] sic est veteranus, qui & ipse testatur: sed attamen tunc iure communi, vt Instit. de mil. testam. §. 1. nec expugnatur querela, vt C. de inoffi. testa. l. fi. in fi.

b *Hæredit.*] id est, sicut quasi adiisset, perpetuò teneretur hæres, vt sup. prox. respon. esset enim tunc legitimus, vt inf. de verb. significatio. L. lege. sic, & hic tenetur perpetuo: quia est hæres interpretatione Prætoris ex edicto sup. si quis omiss. eau. testamẽ. l. j. & ad idem supra, de testa. milit. l. si certatum, §. si pater. Vel dic, si adiuit perpetuò: sed si non ex testamento, tunc de pec. intra annum, vt sup. in 1. resp. Falcidiam autem non deducit, vt hic no. quia non adiuit, vt supra si quis omiss. cau. test. l. duo. §. fi. sed quia militis testamentum, si in militia est factum, aliàs non, vt C. de testa. milit. l. in testamento 2. & l. nec quidam, & inf. proxi. respon.

1† P. Flo. Mætian⁹ lib. 1. Fideicom.

c *Perpetuò*] hoc si intra annum filius miles decedit, si autem post annum, tunc locum habet infra, cæterum.

2† In P. Flo. de est negatio Cõiunge tamẽ cũ hac lectione negatiua l. filiusfami. 93 infra, de reg. iu

d *Legata*] à patre hærede existente, vt su. ad leg. Falc. l. si miles testamento.

3† P. Flo. ea res.

e *Retinebitur*] à patre hærede existente, vt su. ad leg. Falc. l. si miles testamento.

f *Compendium.*] quia non tenetur nisi intra annum. vt fu. in prin. l. sed si adiisset, teneretur perpetuò, vt ibi. & facit sup. de lega. 1. l. filio pater, & de inoffi. testa. l. Papirianus. §. quarta, & de leg. 2. l. cum pater. §. Titio. Et no. quod dictio compendium, potest esse accusatiui & nominatiui casus.

E *X castrensi.*] CASVS. Si pater instituat sibi hæredem seruum castrensis peculij filij sui militis, non tenet statim institutio, scilicet, q̃ ille sit liber, & hæres, sed si filius prædecessit antequam pater, tenet institutio, & erit seruus liber, & hæres, si autẽ pater primo prædecessit, fit filius per se necessarius hæres patri, & vt breuiter de hoc dicam, actus patris facti circa res castrensis peculij filij, si statim præstãt alienat. rei castrẽsis peculij filij, vt quia pater vendat, vel donet alicui rem castrensis peculij filij: non valent. si autẽ nõ statim præstant præiudicium filio, & tunc pendent, vt quia rem castrensis peculij filij pater vendat sub cond. nã si condi. veniẽte filius sit præmortuus, valet quod pater fecerat: aliàs nõ hinc est quod pater non potest prouocare ad diuisionem socij filij sui militis, & alienatio ob hoc facta non tenet. Item nec socius filij familias militis potest prouocare patrem militis ad diuisionem rerũ quas habet cõmunes cum filio eius, sicut nec cui bonis esset interdictũ. Item patri filij familias, si remittatur vsusf. uc. quem habet aliquis in seruo filij, vel in agro filij, vel seruitus remittatur: acquiritur per patrem filio liberatio, sicut & per eũ, cui esset bonis interdictum, non autem potest pater imponere. Item si filiusfamilias miles in peculio castrẽsi rem alienã habebat: an ipse filius, an eius pater debeat respondere in rei vend. quæ mouetur à domino rei pro ista re? & dicitur, quòd filius debet se defendere. Itẽ nec pater conueniri potest de peculio occasione debiti castrensis à filio cõtracti, & si pater velit defende te filium, potest: dum tamẽ in solidũ defendat, & hoc permittat. Item nomine prædicti talis filij nõ potest agere pater actionibus filio cõpetentib. nisi satisfiet de rato Fr. Acc.

g *Seruus*] peculij castrensis institutus à patre non fit hæres liber indistinctè, sed facit filiũ necessarium hæredẽ aliquando. nã si superuixit filius, fit necessarius per seruum, si pater superuixerit, erit hæres, & liber. & sic ex post facto considerabitur, vitietur actus patris, vel non, quia cõsiderabitur, quis superuixerit. At in his, in quibus actus ptis statim recipiunt effectum, in rebus castrensib. indistinctè statim vitiantur, & hoc probat itaque &c. & facit ff. l. ꝑponebatur. §. deniqꝫ. & §. vnde Marcellus, & §. idem referebam, & ff. eo. l. hæreditate. §. pf. dicergo, excã &c.

4† ageret P F.

h *Non potest*] vt statim fit hæres & liber, qa actus patris pendet.

i *Necessarium*] aliqñ, s. si pater præmoritur. nã aut iubet, & erit p eũ hæres, aut nõ, & erit p se necessarius. Et no. sm̃ hoc, q̃ aliquis erit necessarius filio, q nõ poterat esse necessarius instituenti, & sic est ff. de acq. hære. l. qui in alien. §. interdũ. in fi. Sol. ibi loquitur de prorsus extraneo. quẽ post mortẽ patris filius arrogauit, qui siue p̃moritur filius, siue superuiuit, nõ põt eẽ necessarius instituenti, hic aũt potest esse aliquo casu. s. si filius præmoriatur.

5† In P. Fl. desit. potest.

k *Actus*] aliàs est rei, & est plana, & aliàs est res, id est, effectus. & dictio actus, secundum hoc est, genitiui casus. Accursius.

l *Ad præsens*] aliàs ad præsens, aliàs apprehensus actus &c. vt quia vendidit, vel donauit pater rem peculij castrensis: vel etiam prouocat socium filij ad diuisionem: vt infra subijcit, itaque &c.

m *Solent*] parere seu præstare liberationem, vel alienationem rei peculiaris, vt vendere sub conditione, vel legare: vt supra proponebatur. §. idem. & de lega. 1. l. seruum. in prin. & in nostro casu.

n *Si sit filiusfamilias.*] id est, supersit, quia præmoritur pater.

o *Auferatur*] fallit in libertate, vt ff. eo. l. hæreditate. §. pater. ibi, non tamen &c. in fine legis.

p *Decess. rit*] scilicet, filius. sic ergo pendet, & ex postfacto apparet. ad quod supra, de testa. tut. l. si hæredibus. §. 2. & de lega. 1. l. seruum. §. fi. in prin.

q *Saluo*] id est, viuo.

r *Alienaturum.*] aliàs alienare, per diuisionem enim peruenitur ad alienationem, vt C. de prædi. minorum. l. inter.

s *Dotalis*] vt C. de fundo dot. l. 2.

t *Veluti*] id est, sicut.

u *Interdictum*] vt sup. de verb. oblig. l. is cui. Accur.

x *Vsufructu*] sibi patri debito: vt sup. eo. l. pater. §. fi.

y *Posse*] quia acquirere potest, vt d. l. is cui.

z *Potest*] sed promittere, quod constituet, benè potest: quia pendent: vt sup. proxi.

a *Filiorum nomine*] vt supra, de pecul. l. depositi.

Ex-

a *Separetur*] supra de separa. l. 1. §. si filij.
b *Contraxisse*] aliàs concessisse, id est, promisisse.
c *De peculio*] vel de eo peculio, vel alio, vt no. sup. l. proxim. hoc filio viuo, sed eo mortuo sic, vt sup. prox. in princ.
d *In solidum*] ff. de pc. l. seruũ. §. pe. & si Inst. de satisd. §. pe. & sup. qui satisda. cogan. l. si filius.
e *Habiturum*] sup. de neg. gest. l. sinautem.

Sed verius est, cum hoc peculiũ à patris bonis separetur, [a] defensionis necessitatẽ patri non imponendã. Sed nec cogendus est pater propter [1]† æs alienũ, quod filius peculij nomine, quod in castris æqui fuit, contraxisse [2]†[b] dicetur, de peculio [c] actionẽ pati. Et si sponte pariatur, vt quilibet defensor, satisdato, filium insolidum, [d] non peculio tenus, defendere debeat. sed & eius filij nomine nõ aliter mouere actiones potest, quam si satisdederit, eum ratam rem habiturum. [e]

Si agnatus alicuius ante militiam instituit agnatum militem heredem, non efficitur hereditas castrensis peculij. si autem post militiã instituat, tunc secus. in seruo castrensis peculij non distinguitur: quia semper quærit peculio. h. d.

Tryph. lib. 9. Dispu. [3]†

LEX XIX.

HAereditate [4]† ab agnato cõmilitõe data, Scæuola noster dubitabat: quia potuit, & ante notus, & amicus dare, potuit & nõ dare, nisi commilitium charitatem auxiliet Nobis ita videtur, si ante commilitium [f] factum sit testamentum, non esse peculij castrensis eã hæreditatem. si postea, contra. Sed si seruus peculij castrensis [g] à quocunque sit hęres scriptus, iussu militis adire debebit hæreditatem: eaque fiet bonorum castrensis peculij.

Miles potest pro parte testatus, & pro parte intestatus decedere: sed paganus nequaquam. h. d.

¶ Filiusfamilias paganus [h] de castrensi peculio fecit testamentum: & dum ignorat patri se suum hæredem extitisse, decessit. Non potest videri pro castrensibus bonis testatus, pro paternis intestatus decessisse: quamuis id in militeetiam nunc rescriptum sit: quia miles ab initio [i] pro parte testatus, & pro parte intestatus poterat mori: quod ius iste [k] non habuit: [l] non magis quàm si sine obseruatione legũ faceret [5]† testamentũ. [m] Necessariò ergo castrensis peculij hęres scriptus vniuersa bona habebit, [n] perinde ac si pauperrimus [o] facto testõ decessisset, ignorãs se locupletatũ p seruos alio loco agẽtes.

Hunc §. diuide in tres partes, vsque ad finẽ tit. primo, quãdo pater manumisit in testamẽto seruum filij: & filius intestatus decessit. Secundò, quando instituit extraneũ q non adiuit. Tertiò, quãdo pater fuit institutus. Secunda ibi. Non tamensi, vt hæres. Tertia in l. fin. quæ continuatur cum ista. Bart.

¶ Pater peculij castrensis filii seruũ testamento liberum esse iussit. intestato defuncto filiofamilias, [p] mox patre, quæritur, an libertas seruo competat? [q] occurrebat [r] hæreditas adita? nõ sic dicas cõtinuatũ dominiũ peculij à filio ad patrẽ. sicut si intestatus decessisset filius: & sic medio tpe. deliberãtib. scriptis hæredibus, dominiũ peculij nõ fit patris: sed in pẽdẽti. si autẽ diceres dominiũ esse interim patris: si scripti hæredes à filio aditẽt, trãsiret dominium peculij à patre ad hæredes filij: qđ esset absurdum, dicamus ergo interim dominium peculij esse in pendenti, vt si hæredes scripti à filio nõ adeãt, pius dicaꝛ retrò fuisse dñium peculij. si adeant, sit secus & sic dicas esse in pẽdẽti dñium peculij. Quid si seruo peculiari aliquid ab extraneo legatur, ex cuius testõ pater nihil posset capere, an per hunc seruum quæret, eũ ad hẽdes filij pertineret si aditent? Pacilior tñ respõsio est, cum ab intestato decessisset filius, dicamus ergo in vtroque casu libertatem à patre relictã seruo peculiarij filij tenere. multò magis tenebit libertas, si ponas filiũ testatsse, & patrẽ hæredem instituisse, vt libertas, quam primò pater reliquerat seruo filij, teneat, quasi ab initio fuerit setus. & secus sit in eo, qui seruum alienum manumittit, deinde postea effectus est dominus huius serui. nam non confirmatur libertas, & h. d. hic §. cum l. seq. Frã. Accursius.

1† Propter non est in P. F.

2† P. F. fecisse.

3† P. Flo. 28.

4† P. F. de hẽditate. Vide Alci. lib. 4. Dispunc. c. 17.

5† P. Flo. ñ habuerit, magis q̃ fine obseruatione legũ facere testamentũ.

¶ *Pater peculij*] Pater in testõ suo seruũ castrẽsis peculij liberum esse iussit, postea decessit filius ab intestato. deinde pater decessit, quæritur an libertas seruo cõpetat? Et vt quod non. nã dominiũ eiusdẽ rei apud duos in solidũ esse non põt. filius. n. si viueret, posset manumittere, cum sit dñs eius. ergo pr eius nõ potuit hoc facere. Itẽ si filius in testõ reliquisset liberratẽ seruo suo, sicut & pr eius reliquerat; pualeret libertas à filio relicta. sed certè p̃dicta vñr vera. s. quod non sit liber ex testamento patris tunc, qñ filius vtitur iure sibi concesso. i. testatur. & relinquit libertatem seruo, vt tunc non valeat, quod pr fecit. si autẽ filius ab intestato decedit, & sic non vtitur iure suo. vt quasi iure postlimi. nij patrem antiquo iure habere peculium, & retro dominium peculij habuisse. & sic manumissionem ab eo factam prædicto modo tenere, secus si vindicta manumitteret. Sed quid si filius decessisset testatus, & non sit eius

a *Separetur*] supra de separa. l. 1. §. si filij.
b *Contraxisse*] aliàs concessisse, id est, promisisse.
c *De peculio*] vel de eo peculio, vel alio, vt no. sup. l. proxim. hoc filio viuo, sed eo mortuo sic, vt sup. prox. in princ.
d *In solidum*] ff. de pc. l. seruũ. §. pe. & si Inst. de satisd. §. pe. & sup. qui satisda. cogan. l. si filius.
e *Habiturum*] sup. de neg. gest. l. sinautem.
f *Ante commilitium*] id est cõmilitonẽ, i aliàs commilitium.
g *Castrensis*] hoc sine distinctione. Io contra, nam distinguitur. vt sup. l. miles. & l. si forte. & l. castrense. & l. dotem. §. fin. & C. eo. l. 1. & l. cum allegas.
h *Paganus*] i. veteranus. quia desijt militare, vt ibi dicitur.
i *Ab initio*] sub etiã, vt Inst. de hæred. ab intesta. §. hæreditas. & no. sup. de testa. milit. l. 6. & l. si duobus.
k *Iste*] s. veteranus.
l *Non habuit*] s. priuilegium.
m *Testamentum*] vt & sup. eo. l. pater. §. 1.
n *Habebit*] ad hoc sup. de hæred. instit. l. 1. §. si ex fundo.
o *Pauperrimus*] quo ad opinionem.
p *Defuncto filiofamilias*] s. postea.
q *Competat*] & respondeo sic de æquitate, sed de rigore, non, vt in fine legis.
r *Occurrebat*] i. obstabat nobis volentib. fieri liberum. hoc quod subijcit, non posse. &c. nam si tenet manum ipsius patris, ergo ipse dominus. Item si filij, ergo ipse, quia tanium dominus manumittit, vt C. de ijs, qui à non domino. l. si non proprietatem.
s Imo verò cõmilitiũ est societas militare, & cõtubernalis amicitia. Bud. in an. posset, hic, & Alc. li. Dispunc. 4. c. 17.

duobus. a *Pro solido*] vt sup. de leg. 2. l. Mæuius. § duorum. 1 & sup. commo. l. si vt certò. §. si duobus. & idem in possessione, vt ibidem. & sup. de acq. pos. l. 3. §. ex contrario.

b *Constituit*] vt sup. de iure. pa. l. seruum. & ſ. eo. l. Diuus.

c *Et si testamento*] mutat casum.

d *Liberum esse*] quia siue dicas filium præmortuum, siue post; idem est. Quis autē præsumat prior mori? dic vt ſ. de reb. du. l. q. duos. §. cū in bello. & l. cum pubere. & l. si mulier.

e *Dici possunt*] ſ. vt valeat hoc nūq̄d. &c.

f *Eousq; ve*] q. d. non vltra. Et dic cōcesso in alienando, & manumittendo; & testando; quæ omnia vt paterfam. potest.

g *Rerum dominia*] hæc allegatio est bona; vt ſu. eo. l. proponebatur. et l. ex castrē si & de leg. 1. l. seruum. §. fi. et ar. sup. de acqui. rerum domin. l. seruus. §. fin.

h *Vindictam*] i. libertatem per vindictā; quasi statim habeat effectū; vt ſ. l. ex castrensi in princip. & ſu. qui & à quibus l. si seruo. Sed arg. contra. ſ. de solu. leg. qui res. §. rem autem. in fin. f. vbi prima alienario confirmatur. Sed dic, q̄ vbi trahit retrò; vt videatur fuisse patris, non vt ex illa sol. facta olim liberetur. Item hoc de rigore; de æquitate immutatur; vt ſ. in fi. huius legis.

i *Non tam facile*] vt & quando decessit intestatus. Accur.

k *Medium tempus*] præsit ne tiq̄d est ſ.

l *Successionis*] in hoc vt alius ab intestato non veniat; vt inf. de regu. iur. l. quandiu. item, & ipse deliberans interim aliquid facit quandoq; vt sup. de iure delib. l. ait Prætor. Accur.

m *Alioquin*] i. si dicas medio tempore dominium esse patris, & si adita sit, ſ. postea puta anno inter mortem filij, & additionem.

n *Ad eum*] ſ. filium. & sic ambulare.

o *Impediens*] aliàs nisi. & bene. alias si. & tunc dic. absurdum est, si sic dicamus; dicimus tamen, quia non possumus aliud.

p *In alijs*] ſ. de vſufr. sed & ſi. §. j. & ſi acq. re. do. l. seruus. §. fi.

q *Credamus*] hoc est verum, q̄ sunt in pendentij; quod pater ēt ſ. eod. l. filius fa. per totum. & l. proponebatur. & hoc propter spem, quæ est de futuro. in veritate tñ patris sunt; vt ſ. de stip. ser. l. si seruus cōis. in fi. j. respon. Sed eis adcūtibus fingitur nō quæsitū; vt no. ſ. de vſufr. l. sed. & si quis. §. l.

r *Secundum quod*] ſ. si dicimus esse in pendenti.

s *Hæres*] a filio milite institutus.

t *Dari*, idest, relicti ab aliquo extraneo testante.

u *In testamento eius*] scilicet, extranei testantis.

x *Ad ipsum*] scilicet patrem.

y *Pertineat*] i. pertinere potest si adiret; quia est ei pax; nulli tñ interim acquireretur, vt ſ. eo l. filius. §. fin. Alij dñt. q̄ hic omisit sol. sed in fin. legis soluitur. & dic, quod sic. Accur.

z *Ratio respondēdi*] ſ. stricta: vt in prin. ſ. ibi occurrebat. &c.

a *Patris*] quod fuit tam in primo casu, quā in §. non tamen.

b *Vtroque casu*] tam in eo, qui ponitur in princ. ſ. q̄ in eo, qui ponitur in §. non tñ &c. & cū primo concord. ſ. l. proponebat. §. denique. & sup. de le. j. l. seruum. cū suis concor. & ſ. de condi. instit. l. mulier. §. pen. & de opti. leg. l. si cum. Ex quibus colligo, quod ab initio non valet, ex postfacto confirmatur. Sed argum. contra. ſ. quis. & à quib. l. si seruo. Alij dicunt in vtroque casu, scilicet, libertatis primæ. & legati, de quo dixit difficilè expediti. sed si dicas valere *id* legatum; ius patris nō consideratur. Et sic est contra, sup. l. filius fam. in fi. si enim ei legare nō potest, nec eius seruo. vt de leg. 2. l. debitor. §. seruo. & de lega. 1. l. ſ mihi. & tibi. §. regula.

c *Sed si ponas. Testamento suo*] scilicet patris.

d *Dedisset*] idest, reliquisset.

e *Acquisitus est*] quo casu non valet: vt. & sup. qui, & à quibus l. si seruo.

f *Admittere*] idest valere.

enim non potuisse dominium apud duos pro solido[a] esse. Deniq; filiū posse manumittere talis peculij seruū, Adrianus cōstituit.[b] Et si testamento[c] tam filij, quàm patris idē seruus accepisset libertatem, & vtriq; pariter decessissent, non dubitaretur, ex testamento filij liberū eum esse. [d] Sed & 1† in superiori casu pro libertate à patre data illa dici possunt, [e] nunquid quoad 2† vtatur iure concesso filius in castrensi peculio, eousq; ſius patris cessauerit: q̄ si intestatus decesserit filius postlimini cuiusdā ſimilitudine pater antiquo iure habeat peculiū, retroq; videatur habuisse rerum dominia: [g] non tamen si vt hæres viuo filio vindictam[h] seruo imposuit, dicatur eum post mortem intestati filij ex illa manumissione liberum factum esse.

¶ Quid autem si testamentū fecerit filius, & nō sit eius adita hæreditas? Nō tam facilè[i] est dicere continuatum patri post mortem filij rerum peculij dominium: cum medium tempus, [k] quo deliberabant 3† instituti hæredes, imaginem successionis 4†[l] præstiterit. alioquin[m] & si adita sit ab instituto filij hæreditas, dicetur à patre ad eum [n] transisse proprietatem: quod absurdū est, nisi 5† in pendenti, [o] vt in alijs,[p] & in hac specie habeamus dominia: vt ex postfacto[6]† retrò fuisse, aut nō fuisse patris credamus. [q] secundum quod [r] difficile erit expedire, si dum deliberat hæres, [7]† ſ dies cesserit legati seruo illius peculij dati [t] in testamento eius, [u] ex quo pater nihil capere potuisset: an id ad ipsum[x] pertineat, [y] cū vtiq; ad hęredem filij pertineret. facilior tamen de libertate serui deliberatio est in specie, in qua intestatus filius decessisse proponitur. Non est ergo ratio respondendi,[z] competere libertatem eo tempore datā, quo non fuit in dominio patris: [a] fauorabilē tamen sententiam contrariam vtroque casu [b] non negamus.

Paulus li. sing. de Regu. Catō.

LEX XX.

Sed si ponas filiū testamentum fecisse, & patrem hęredē instituisse, cū vtiq; pater testō suo [c] seruo filij libertatem dedisset, [d] qui ad eum ex testamento filij pertinere cęperit, videndū est, nunquid ei cōparari debeat, qui cum manumitteretur, alienus erat, deinde postea acquisitus est. [e] Sed fauorabilius est, libertatem à patre relictam admittere, [f] & ab initio patris eum esse videri, ex hoc quod postea contingit, ostenditur.

De priuilegiis veteranorū. 8†

TITVLVS XVIII.

Arrius Menan. li. 3. de re mi.

LEX PRIMA.

VEteranorum priuilegiū inter cætera etiā in delictis habet ꝓrogatiuam, vt separentur à cæteris in pœnis. Nec ad bestias iraq; veteranus datur, nec fustib. [ß] cæditur.

Vlpianus lib. 3. Opinio.

LEX II.

HOneste sacramento so-

1† In. P. F. dec. ſ. & 2† P. Flo. quod ad

3† P. F. de liberant.

4† P. Flo. successioni. alias, successori

5† P. F. si in.

6† P. Flo. vt ex facto.

7† P. F. de liberatione hęredes.

8† P. F. de veteranis

¶ Tit. istū superioribus continuat Cuia. Veteranū definit, & eius specialia enumerat.

V *Veteranorum*] CASVS. Veterani habent priuilegium etiam in delictis, vt non patiantur pœnas, quæ alijs conueniunt, scilicet, vt bestijs dentur, vel fustibus cædantur. Franc. Accur.

ß *Nec fustibus*] vt inf. eod. l. 3.

H *Onestè*] CASVS. Veterano concessa immunitas tenet etiam in ea ciuitate, de qua est incola; nec perdūt priui-

priuilegium, licèt sponte aliquod munus susceperint. Secũdo dicit, & onera vectigalia, & patrimonialia omnia debẽt sustinere. Franc. Accurs.

a *Immunitas.*] in quib. sunt immunes, habet. C eo. l. j. Acc.

b *Valet*] ex differ. enim loci, &c. vt C. de temp. in integ. restit. l. sup. quacũq. q. d. nõ solum vbi habet originẽ: vt C. de munic. & orig. l. j. lib. x.

c *Labefactatur.*] quòminus ipsi & eorum liberi perseuerẽt immunes in alijs: vt C. de ijs, qui spon. mu. sub. l. 3. & pro constãti ponas, & fuerat ibi Decurio: aliàs non daretur ei honor: vt inf. de Decurio. l. honores. Sis qui & postea fiat veteranus, vnde accipiendo vnum honorẽ, in alio non præiudicat. secus si hodie postquã est veteranus penitus se fecit Decurionem: quia tunc omnibus renuntiare videtur: vt ibi contrarijs not. l. fin. in fi. & C. de ijs qui spon. mu. sub. l. 3. & infra, de Decur. l. 2. §. fin. & de iur. immu. l. j. & ibi gl. men. inf. hic tit. 1. l. 3. Item facit. C. de excusat. mu. l. voluntarię. Sed argum. contra. sup. ex quib. cau. maio. l. & qui data.

d *Vectigalia*] contra. C. de vect. l. 1. ibi, nec a vectigalib. &c. Solut. vt ibi. Accursius.

e *Sustinere.*] vt C. de mu. pa. l. 2. & 3. lib. x. & infr. eodem. l. vlt. & facit. inf. de mun. & hon. l. rescripto. §. fin. & l. fin. §. patrimoniorum. ibi, ab huiusmodi.

f *Veteranis.*] CASVS. Idem honor debetur veteranis, & filijs eorum, qui & Decurionibus igitur, nec in opus publicum, nec ad bestias, vel fustibus dabuntur. Francis. Accursius.

§ *Veteranis & liberis*] vsque ad primum gradum tantùm: vt C. de quæstio. l. Diuo. Et no. aliquod priuilegium dari filijs, non tamen alijs hæredibus. sic sup. solu. matr. l. matrimonium & l. etiam. in princip. Item supra. de excus. tut. l. diximus. §. si pater.

g *Iterum*] benè infert: vt sup. de pœnis. l. moris. §. illæ. & §. liberos.

h *Via sternenda*] facit ad l. C. de cursu publ. l. nullus. penitus. lib. xij. & C. de sac. san. eccle. l. ad institutiones. & inf. de vac. mune. l. sunt munera.

i *Exactores.*] CASVS. Veterani excusantur à nauium fabrica. Item nec coguntur esse exactores tributorum. veterani autem qui passi sunt se eligi Decuriones, coguntur suscipere munera. Franc. Accurs.

i *Hoc est ne exactores.*] Noluit incidere in contrarium. inf. de mun. & hon. l. 3. §. exactionem quæ est contra.

k *In ordinem.*] Decurionum, ad quod C. de excusat. tut. l. voluntariè. & C. de ijs, qui sponte mun. l. 2. lib. x. & infr. de vac. mu. l. penul. §. fin. & de. u. immu. l. 5. §. fi.

l *Legi*] id est, eligi.

1† P. Fl. cædùtur.

2† P. Fl. Sossiano.

*Angaria quid sit, vi. Rhod. li. lect. ſan tiqua. v. c. 8. & Alc. in lib. C. xij. de põ. poſſ. cu bi. l. hac noſtræ.

3† P. Fl. Ælio Fiſmo.

DIGESTORVM, seu Pandectarum.

LIBER L. ET XII. huius voluminis.

Ad municipalem, * & de incolis.

TITVLVS I.

Primò ponit, qualiter efficiantur municipes ipso facto. Secundò, qualiter fiant ex dispositione ciuitatis. Tertiò, quid importat nomẽ municipis largo modo, & impropriè sumendo. Quartò inducit prædicta ad determinationem vnius quæstionis. Quintò à determinatione prædicta ponit vnam exceptionem, quã probat per rescripta Principum. Sextò circa prædicta ponit quorundam falsam opinionẽ, quam reprobat. Secunda ibi, Et propriè. Tertia ibi, Sed nunc abusiuè. Quarta ibi, Qui ex duobus. Quinta ibi, Nisi fortè. Sexta ibi, Quod beneficium. Bart.

Vlpianus lib. 2. ad Edict.

LEX PRIMA.

MVnicipem, aut natiuitas [m] facit, aut manumissio, [n] aut adoptio. [o] & propriè [p] quidem municipes appellantur muneris participes, recepti in ciuitatẽ, vt munera nobiscum facerent.

¶ Continua fit rubrica, Quatuor sunt genera cognitionũ, scilicet, de re pecuniaria: aut de æstimatione: aut de crimine capitali: aut de muneribus & honoribus: vt l. cognitionum. in princip. inf. de variis. & extraor. cog. & de primis tribus dictũ est supra. sequitur videre de quarta, scilicet, de mun. & hon. verùm quia prædicta indicuntur ciuibus & incolis: ideo præmittit tit. ad munic. & de incolis. Bar.

Quis sit municeps. & quis incola. Quis item huius tituli finis. vide Cuiac. ſ.

MVnicipem.] CASVS. Primò dicit municipem fieri vno de tribus modis: & nominat eos. Secundò dicit, qui propriè dicantur municipes. Tertiò, qui dicantur municipes in larga significatione. qui ergo ex duobus Campanis natus est, Cãpanus dicitur. sed [q] ex patre Campano, & ex matre alterius loci: Campanus est inspecto patre: nisi priuilegium habeat materna origo: vt filij sint eius ciuitatis ciues, vnde est mater: vt Ilienſibus concessum est, item Delphis concessum fuit. Item Ponticis concessum fuit, vt qui ex matre Pontica nascatur, & ex patre qui aliunde sit, Ponticus dicatur filius hic. & hoc priuilegium intelligitur in veris filijs, id est in ijs, qui nascuntur ex legitimo matrimonio. nam in vulgò quæsitis filijs hoc idem seruatur & sine priuilegio. vt matrem sequantur. licèt quidam in vulgò quæsitis tantùm dicebant priuilegiũ locum habere. sed malè dicebant: quia superfluum esset priuilegium: vt dictum est. Franc. Accurs.

Subaudi (inquit Budeus ī annot. poſteriorib. hic) legem: vt Politian. prudẽ animaduerterit. Alijs ãt legitur sic hęc rubrica. de municipibus & de incolis. Qui ãt dicãtur municipes, pulchrè Gel. lib. noc. Attic. 16. ca. 13. & Crinitus li. 7. c. 8. Cęterũ in hũc titulum vid. Alex. ab Alex. li. Gen. die. 4. ca. 10.

m *Natiuitas*] propria, vel paterna: vt j. eo. l. assumptio. j. respon. & §. 1. & inf. de verb. sign. l. municipes. & C. eod. l. j.

n *Manumissio*] vt eius originem sequatur, à quo fuit manumissus: vt j. e. l. eius. nõ illi. & iussit manumitti: vt C. e. l. 2.

o *Aut adoptio*] dum datur: vt inf. eo. l. sed si ita. & hic retinet primam: vt inf. eo. l. ordine. §. fin.

p *Propriè*] inspecta significatione verbuli. sic sup. de acq.

priuilegium, licè: ſponte aliquod munus ſuſceperint. Secũdo dicit, & onera veſtigalia, & patrimonialia omnia debẽt ſuſtinere. Franc. Accurſ.

a *Immunitas.*] in quib. ſunt immunes, habet. C eo. l. j. Acc.

b *Valet*] ex differ. enim loci, &c. vt C. de temp. in integ. reſtit. l. ſupuacuã. q. d. nõ ſolum vbi habet originẽ: vt C. de munic. & orig. l. j. lib. x.

c *Labefactatur.*] quòminus ipſi & eorum liberi perſeuerẽt immunes in alijs: vt C. de ijs, qui ſpon. mu. ſub. l. 3. & pro conſtãti ponas, & fuerat ibi Decurio: aliàs non daretur ei honor: vt inf. de Decurio. l. honores. Sis qui & poſtea fiat veteranus, vnde accipiendo vnum honorẽ, in alio non præiudicat. ſecus ſi hodie poſtquã eſt veteranus penitus ſe fecit Decurionem: quia tunc omnibus renuntiare videtur: vt ibi contrarijs not. l. fin. in fi. & C. de ijs qui ſpon. mu. ſub. l. 3. & infra, de Decur. l. 2. §. fin. & de iur. immu. l. j. & ibi gl. men. inf. hic tit. 1. l. 3. Item facit. C. de excuſat. tut. l. voluntariæ. Sed argum. contra. ſup. ex quib. cau. maio. l. & qui data.

d *Veſtigalia*] contra. C. de vect. l. 1. ibi, nec à veſtigalib. &c. Solut. vt ibi. Accurſius.

e *Suſtinere.*] vt C. de mu. pa. l. 2. & 3. lib. x. & infr. eodem. l. vlt. & facit. inf. de mun. & hon. l. reſcripto. §. fin. & l. fin. §. patrimoniorum. ibi, ab huiuſmodi.

f *Veteranis.*] CASVS. Idem honor debetur veteranis, & filijs eorum, qui & Decurionibus igitur, nec in opus publicum, nec ad beſtias, vel fuſtibus dabuntur. Franciſ. Accurſius.

§ *Veteranis & liberis*] vſque ad primum gradum tantùm: vt C. de quæſtio. l. Diuo. Et no. aliquod priuilegium dari filijs, non tamen alijs hæredibus. ſic ſup. ſolu. matr. l. matrimonium & l. etiam. in princip. Item ſupra. de excuſ. tut. l. diximus. §. ſi pater.

g *Iterum*] benè infert: vt ſup. de pœnis. l. moris. §. illæ. & §. liberos.

h *Via ſternenda*] facit ad l. C. de curſu publ. l. nullus. penitus. lib. xij. & C. de ſac. ſan. eccle. l. ad inſtructiones. & inf. de vac. mune. l. ſunt munera.

i *Exactores.*] CASVS. Veterani excuſantur à nauium fabrica. Item nec coguntur eſſe exactores tributorum. veterani autem qui paſſi ſunt ſe eligi Decuriones, coguntur ſuſcipere munera. Franc. Accurſ.

i *Hoc eſt ne exactores.*] Noluit incidere in contrarium. inf. de mun. & hon. l. 3. §. exactionem quæ eſt contra.

k *In ordinem.*] Decurionum, ad quod C. de excuſat. tut. l. voluntariè. & C. de ijs, qui ſponte mun. l. 2. lib. x. & infr. de vac. mu. l. penul. §. fin. & de. u. immu. l. 5. §. fi.

l *Legi*] id eſt, eligi.

1† P. Fl. cædùtur.

2† P. Fl. Soſſiano.

*Angaria quid ſit, vi. Rhod. li. lect. ſan tiqua. v. c. 8. & Alc. in lib. C. xij. de põ. poſſ. cu bi. l. hac noſtræ.

3† P. Fl. Ælio Fiſmo.

DIGESTORVM, ſeu Pandectarum.

LIBER L. ET XII. huius voluminis.

Ad municipalem, * & de incolis.

TITVLVS I.

Primò ponit, qualiter efficiantur municipes ipſo facto. Secundò, qualiter fiant ex diſpoſitione ciuitatis. Tertiò, quid importat nomẽ municipis largo modo, & impropriè ſumendo. Quartò inducit prædicta ad determinationem vnius quæſtionis. Quintò à determinatione prædicta ponit vnam exceptionem, quã probat per reſcripta Principum. Sextò circa prædicta ponit quorundam falſam opinionẽ, quam reprobat. Secunda ibi, Et propriè. Tertia ibi, Sed nunc abuſiuè. Quarta ibi, Qui ex duobus. Quinta ibi, Niſi fortè. Sexta ibi, Quod beneficium. Bart.

Vlpianus lib. 2. ad Edict.

LEX PRIMA.

MVnicipem, aut natiuitas [m] facit, aut manumiſſio, [n] aut adoptio. [o] & propriè [p] quidem municipes appellantur muneris participes, recepti in ciuitatẽ, vt munera nobiſcum facerent.

¶ Continua ſic rubricam, Quatuor ſunt genera cognitionũ, ſcilicet, de re pecuniaria: aut de æſtimatione: aut de crimine capitali: aut de muneribus & honoribus: vt l. cognitionum. in princip. inf. de variis. & extraor. cog. & de primis tribus dictũ eſt ſupra. ſequitur videre de quarta, ſcilicet, de mun. & hon. verùm quia prædicta indicuntur ciuibus & incolis: ideo præmittit tit. ad munic. & de incolis. Bar.

Quis ſit municeps. & quis incola. Quis item huius tituli finis. vide Cuiac. ſ.

MVnicipem.] CASVS. Primò dicit municipem fieri vno de tribus modis: & nominat eos. Secundò dicit, qui propriè dicantur municipes. Tertiò, qui dicantur municipes in larga ſignificatione. qui ergo ex duobus Campanis natus eſt, Cãpanus dicitur. ſed [q] ex patre Campano, & ex matre alterius loci: Campanus eſt inſpecto patre: niſi priuilegium habeat materna origo: vt filij ſint eius ciuitatis ciues, vnde eſt mater: vt Ilienſibus conceſſum eſt, item Delphis conceſſum fuit. Item Ponticis conceſſum fuit, vt qui ex matre Pontica naſcatur, & ex patre qui aliunde ſit, Ponticus dicatur filius hic. & hoc priuilegium intelligitur in veris filijs, id eſt in ijs, qui naſcuntur ex legitimo matrimonio. nam in vulgò quæſitis filijs hoc idem ſeruatur & ſine priuilegio. vt matrem ſequantur. licèt quidam in vulgò quæſitis tantùm dicebant priuilegiũ locum habere. ſed malè dicebant: quia ſuperfluum eſſet priuilegium: vt dictum eſt. Franc. Accurſ.

m *Natiuitas*] propria, vel paterna: vt j. eo. l. aſſumptio. j. reſpon. & §. 1. & inf. de verb. ſign. l. municipes. & C. eod. l. j.

n *Manumiſſio*] vt eius originem ſequatur, à quo fuit manumiſſus: vt j. e. l. eius. nõ illi. & iuſſit manumitti: vt C. e. l. 2.

o *Aut adoptio*] dum datur: vt inf. eo. l. ſed ſi ita. & hic retinet primam: vt inf. eo. l. ordine. §. fin.

p *Propriè*] inſpecta ſignificatione verbuli. ſic ſup. de acq.

possess.l.1. in prine.& secundum hoc, qui non subeunt munera, licèt sient in municipio, non sunt tamen municipes: sed largè, & illi sunt municipes: vt inf. prox.& no.hic ciuitatem dici municipium: vt hic,& sup.de re.diui.l.antepenult. Item dicitur ciuitas oppidum: vt in proœmio Digest. §.hæc autem. & §.illud autem.

¶Sed nunc abusiuè municipes dicimus, suæ cuiusque ciuitatis ciues, [a] vtputà Campanos, [b] Puteolanos.

¶Qui ex duobus igitur Campanis parentibus natus est, Campanus est. Sed & si [1]† ex patre Campano, matre Puteolana, æquè municeps Cãpanus est: nisi fortè priuilegio [c] *aliquo materna origo censeatur. tunc enim maternæ originis erit municeps: vtputà Ilienſibus cõcessum est, vt qui matre Ilienſi est, sit eorum municeps. Etiam Delphis hoc idem tributum, & conseruatum est. Celsus etiã refert, Ponticis * ex beneficio Pompeij Magni competere, vtqui Pontica matre natus esset, Põticus esset. Quod beneficium ad vulgò quæsitos solos pertinere quidam putant: quorum sententiam Celsus non probat. [d] neque enim debuisse caueri, vt vulgò quæsitus matris conditionem sequeretur (quam enim aliam originem hic habet?[e]) sed ad eos, qui ex diuersarum ciuitatum parentibus [f] orirentur. [2]†

Pater videtur consentire nominationi filij ad munus, si præsens fuit, & non contradixit electioni: ideo pro filio obligatur. postea exponit quædam verba: & ponit in quibus pater tenetur, & filius si minus idoneè magistratum gesserit, vsque ad §. Is qui vltra.

Idem lib.1. Disputatio.

LEX II.

QVoties filiusfamilias [g] voluntate patris Decurio creatur, vniuersis [h] muneribus, quæ Decurioni filio iniunguntur, obstrictus est pr, * quasi [i] fideiusor pro filio.

¶Consensisse autem pater Decurionatui filii videtur, si præsens nominationi filii non contradixit. [k] Proinde quicquid in Republica filius gesserit, pater vt fideiusor præstabit.

¶Gestum autem in Republica sic 3† accipere debemus pecuniam publicam habere, debitam tractare, 4† siue erogandam decernere.

¶Sed & si curatores operum, vel alicuius alterius negotii 5† [l] Reipublicæ creauerit, [m] tenebitur. [n] Sed & si succesorẽ sibi nominauerit, [o] patrẽ obstringet. Sed & si vectigalia publica locauerit, pater erit obstrictus. [p] Sed & si 6† filius tutores dare non curauerit, [q] vel minus idoneos elegerit, nec pupilli rẽ saluam fore satis exegerit, vel nõ idoneum acceperit, [r] ipse [s] quidem quin sit obstrictus, nulla dubitatio est: pater verò ita demum obligatur, sicut 7† fideiusores [t] hoc nomine obligari solent.

a † P. Fl. sed si.

*Ar.sumptũ p locũ à spãlies.est vall dũ in iure. cõcer. tex. l.c.p̃senti.ver. loca, ibi spãliter d p̃b.l.6. & ad intell. huius l.in fi.vid. Io. Annib.in l. nemo p̃t. nu.29. ff. de le.1. *Vide ad hũc locũ Plin. Sec. li.epist.10. epist.117. & 119.

b *Campa es*] est ergo ciuitas Campaniæ, sicut & Puteolanum. Sic ponitur supra, qd metus cau. l.metum. §.sed qã Prætor. Est & prouincia: & sic ẽt posset hic exponi: licet non sic benè.

c *Priuilegio*] priuilegio ergo municeps fit, vt hic, & C.de incol.l.priuilegio.

d *Non probat*] id est, improbat. & ita minus dicit: & plus intelligitur.

e *Habet*] interrogatiuè, certè nullam: vt inf.eod.l.eius qui iussum.

f *Parentibus*] scilicet, legitimis sic ergo vulgò quæsius matrem, legitimus patrem sequitur: vt sup.de ita. ho. l.cum legitimè. Sed q d de legitimato per Principem? Respon. patrem etiam sequitur, vt adoptiuus: vt inf. eod. l.ordine. in fin. Item no hic, q non debet aliquid sic intelligi, vt sit superuacuum, si aliquis intellectus sanus possit ei dari. Item not. & illud, q superuacuum est precibus impetrare, quod iure communi concedatur &c. ad quod facit supra, de cap. l. postliminium. §.fin. & sup. de condit.institu. l.verba hæc. & de vsur. l.si stipulatus. & de lega. j. l.si quando quis. & l. si creditori. & de Carbo. edic. l. quod Labeo. & de minorl. l.in causæ.j.respon. & de ver.obl. l.doli. & C.de in.delib.l.j. & de thesau. l.1.& C.arbi.tute. l.cum interdictæ. & de verb.obl. l.si sic stipulatus. & l.si dari. Sed ar.contra: sup. de aur. & arg. le. l. pediculis. §. Labeo. & sup. man. l.qui mutuam. Accursius.

ADDITIO. Dic. secundum Bar. q hæc verba possunt ibi operari: vt no. sup pro soc. l. sed & si adiiciatur.

g *Voties*.] CASVS. Cum filiusfamilias sit Decurio patris voluntate, pro oibus muneribus, quæ filio, vt Decurioni iniungũtur, pr tenetur, vt fideiussor filij. Secũdò dicit, qualiter pater dr cõsentire Decurionatui filij, & quicquid talis filius in Republica gessit, pr tenetur, vt fideiussor filij. & ex posito, qñ dicatur filius aliquid gerere in Republ. Sed quid si filio, vt Decurioni cõmissum est dare tutores pupillis, & eos nõ dat, vel minus idoneos dat, nec satis exegit ipse q dẽ filius tenet. pr ãt tenetur pro eo sicut fideiussor: sed fideiussor non tenetur, cũ rẽ pup. sal. fo. p̃mittat. hoc ãt casu nõ interest Reipub. dederit tutorem vel non: vel minus idoneũ dederit: sic ergo nec pater tenetur hoc casu.

¶*Is qui*.] Dic casum, vt in gl. quæ incipit, aliquo &c. ibi, putà, &c. Franc. Accursius.

g *Quoties filiusfamilias*] aliud si emãcipat⁹: vt C. de filijsfa. & quemadmod. l.1. li.x. & fac. j. de mu. l.1. & l. sponte. §.1.

h *Vniuersis*] ergo tutelæ, & curæ ratione consequentiæ: vt C. quod cum eo. l.j.

i *Quasi*] j. eod. l. Lucius. §. idẽ rñ. hñdes. l. fi. contra. Sol. vt ibi.

k *Non contradixit*] ꝺdicere ergo debet: vt j. tit. 1. l. honores. §. fin. & l. spurij. §. pr. & C. ne fil. pro par. l. si filius. & facit ad hoc vt filio videatur consentire. C. de Decur. l. 1. & j. de admi. re. ad ci. p. l. fin⁹. & ꝺ. fa. er. l. si fil a. §. idẽ scribit. et j. e. l. Lucius. §. idẽ ñs. & j. de mr. & ho. l. spõte. §. 1. sed qua actio. cõueniet? Rñ. ex stipulatu, vel qã iussu: cũ dicat eũ quasi fideiuss. teneri: vt hic, & ꝺ. de hære. fil. mentu. l. 4. §. fi. & sic aliàs in multis articulis fingit stipulatio vbi non est: vt & sup. de ado. l. his verbis. & l. Gemi. in fi. Itẽ no hic: qui tacet, consentit. 1 pro quo sũt p̃dictæ leges, & ꝺ. loc. l. itẽ q̃ritur. §. fi & de cuict. l. qui dã. & man. l. qui patitur. & l. qui fide. & sol. mat l. 2. §. voluntate. & de adop. l. in adoptionib. & de cu. fu. l. consilio. §. fin. & de spons. l. in sponsalib. Itẽ nc. hic dist. q aut fit tutor filius, aut Decur. primo casu si i testõ, indistincte tenet pr de peculio ĩm, ẽt si agnouit: vt ꝺ. de admi. tu. l. Lucius. Si aliter: tunc si agnouit, in solidum. alias de pecu. vt ꝺ. de tute. l. si filius. Enimuero si fiat Decurio ex consilio quo ad publicã causam cõtingit, in solidum: quo ad priuatã, peculio tenus: vt hic, & ꝺ. de magist. cõ. l. j. §. fi & C. de pecu. l. 3. in fi. & l. seq. Et no. q primũ mẽbrũ est, qñ authoritate publicũ, 2 vtilitate priuatũ munus est: vt Inst. de excu. tut. in princ. In secundo vtroque modo est publicũ, ideo facilius, & plenius obligatur pater.

* Ad hãc l. vid. Ias. Cur. in l. j. nu. 26. solu. mat.

1† Inf. F. deest, sic. 1 Tu dic q regula tam mirabilis cũ semina, hãc p̃sensu: vt l. j spõsalib. ff. & spons. de quo brocardo vi, Pa. ĩ c. re mirabili. nu. 28. & ibi in apostil. meus j. vet. consentiat. fingit stipulatio vbi non est legit ado. l. Gemi. in fi. fi. posset. n. j. vbi ex posui ĩ ad dit. ad eũ ĩ ver. uicissitudinis. ex. de cõsti. præbẽd. li. 6. Ite adoptionib. & de cu. buf. i. l. n. a. & qã ibi posui ĩ apostil. ad eũ in vet., q consentiẽre. C. ꝺ filiusfamil. & quẽmad. pr teo. q eis. lib. 1. Ro. singu. 485. inci. inferiorà Principe. & Const. sing. fini. in ver. vicissitudinis.

2† P. Fl. erorẽtur.

3† P. Fl. Sed si.

4† P. F. pecuniã publicã tractare, siue &c.

5† P. F. vt cuius alterius Reip. &c.

6† P. Fl. Sed si.

7† P. F. si & fideiussores.

a *Sed non solent*] vt sup.de magi.con.l.1.in princip.& inf. eod. l.libertus.

b *Nihil*] scilicet,principaliter. secundariò sic: vt Institut. de his qui sunt sui,vel alie.iur.§.fina.& hac ratione in pœna non tenetur:vt infra.l.Lucius.§.Paulus.& supra,de fideiuſ.l.fideiussores. & supra,de admini.tuto. l.Lucius. §. Paulus. Accurſ.

c *Commeatum*]id est vltra tempus,in quo habet commeatum.

d *Abest*]aliquo personali munere: quæ multa sunt: vt infra, de mune. & hono. l. municipum. In princ. puta à custodia castri licen iatus erat ad tempus, & fortè sub forma, scilicet,quod interim opus aliquod non aggrediatur : certè excedens modũ reuocatur ad munus.

e *Ad munera*] non autem ad honores.

Sed non solent [a] (hoc etenim relatum & rescriptum est.) quia fideiussores rem pupilli saluam fore promittunt: Reipublicæ autem nihil, [b] quod ad Rempublicam [1] † pecuniam attinet, interest pupillis tutores dari.

¶Is qui vltra commeatum [c] abest, [d] vel vltra formã commeatui datam, ad munera [e] reuocari poterit. [2] †

Idem lib.25.ad Sabin.

LEX III.

PLacet [f] etiam filiusfamilias [3] † domicilium habere posse.

Idem lib.39.ad Edict.

LEX IV.

NOn vtique ibi, vbi pater habuit, [g] sed vbicunq; ipse domicilium constituit. [h]

Non est à iure dissonum, quem pluribus locis habere domicilium. hoc dicit.

Paulus lib.45.ad Edict.

LEX V.

LAbeo iudicat, eum, qui pluribus locis ex æquo [i] negotietur, nusquam [k] habere domicilium: quosdam autem dicere refert, pluribus locis eum incolam esse, aut domicilium habere.* quod verius est. [l]

Propter nostrum affirmare, aut negare, nihil mutatur in re. hoc dicit.

1† In P.F. deest,publicam.

2† P.F.vocari põt.

3† P.F.filiosfami.

*Concor. tex.ic,statutũ. c.cũ vero.iuncta is notatis p Phi. Frã.et qđ ibi posui ſ apostil. ad ipsũ. nu. 5. in ver.domicilia pruza.ex. de rescrip.li.6.

f *Placet*] non solum patrem. Accursius.

g *Non vtique. Habuit*] scilicet tantùm.

h *Constituit*]animo: vt & supra.de capt.l. v. in fi & infra eodem. l.si quis.& l.nihil.facto etiam opus est : vt inf.eod.l.domicilium. & quid sit : dic vt C. de inco.l. ciues. in fi.

Labeo.] CASVS. Titius in diuersis locis negotiatur æqualiter. in nullo loco dicitur domicilium habere,sed falsum est.nam de omnibus locis incola siue ciuis dicitur. Franciscus.

i *Ex æquo*] id est non plus in vno loco, quàm in alio.

k *Nusquam*] id est, nullo prædictorum locorum.

l *Quod verius est*]vt ff.l.prox.§.iuris prudentibus.& inf.eo. l.si quis. cum concor.& C.de adop.in adoptione.

Aſſumptio.]CASVS. Si natus Florentiæ dicat se nõ esse ibi natum,sed Bononiæ:non potest mutare veritatem. Item ego Franciscus dicor ciuis Florentinus : cũ ibi pater meus Ac.fuerit natus.non àt sequor domicilium patris mei: vt si staret Muti.non sum per hoc ciuis Muti. Itẽ si domum habeo Mutinæ.& domum Boñ.& vtrobiq; morer diuersis temporib. dicor ciuis vtrobiq; esse. Item libertus sequitur originem. vel domicilium patroni.idem in descendẽtibus libertorum. Item manumissus à pluribus dominis omniũ patronorum sequitur originem. & h.d.hæc lex.& seq.

m *Natura*] sic sup. de contra tabu. l.non potuit. §. si quis emancipatus. vtg.contra.sup.de postul.l.1. bestias.

ADDITIO. Dic tñ Bart.ꝙ hic est quædã qualitas propter quã qs obligatur alteri, scilicet ciuitati suæ ad munera subeũda: ideo mutari nõ pt sine ciuitatis cõsensu. In ẽm est quædã qualitas, p q̃ quis alteri nõ obligatur : vt bestiã esse feroc.

n *Non amittit*] id est perdit.

o *Deponitur*] ſ.veritas originis,id est abscondit.

p *Oriundus*] id est, ortus sic.C.de Episc.& cle.l.nulli.

q *Mutare potest*] vt vel desinat esse vnde est,vel incipiat esse vnde nõ est,& ad hoc.C.de incol.l.2.in fi.& de mu.& ori. l.origine.& l.fi.& ſ. eo.l.ordine.§.ius originis.& ſ.d of.Præſ. ſ.Legatus.& l.illicitas.§.veritas. C.de li be.cau. l.nec omissa. & sic non nocet mentiri:quia veritati fit iniuria: vt d.ll. & C. de iu.& fac.igno. l.cum falsa.& ſ.q & à qb. l.si priuatus.§. j.& ſ. de qõ.l.j.§.si quis vltrò. arg.ſ.sup. de rei ven.l.fi.& C.de non nu. pecu.authen.contra. qui propriam.

4† P.Fl. peremit.

*Vid.Valer.Maxi. li.9.c.16.

ADDITIO. Dic, ꝙ mẽdaciũ nõ nocet: qa ꝑ hoc non mutat veritas:vt hic cũ cõco.sed bñ nocet mẽtiẽti: qa ipse punietur vt in ẽtijs,sed m Bar.

r *Non domicilium sequitur*] ſ.patris:vt ſ. e.l.libertus. §.patris, cũ ipse filius sua voluntate sibi cõstituit vbi vult: vt ſ. l.placet. & l. seq. sic ergo no.ꝙ filius suam propriã originẽ sequitur, quã nec mutare põt vt ſ. proxi. rñ. Itẽ & patris sui : vt hic. & ẽt illã non põt mutare:vt ff.l.prox,cum cõcord. quod accipe in eã quã pater habuit ex se,nõ ex origine sui patris. alioquin oportet nos quærere. vbi natus fuit Adã. ſagrũ Damascenũ. sed ꝑ Deo.in quo sequitur originẽ sui patris, vel suam ? Rñ. quantũ ad honores, & quãtum ad tutelas, quas in illis locis habet necesse agnoscere : vt C. vbi pe.tu.vel eu.l 1.non quãtũ ad alia munera:vel vt ibi cõueniat: sicut dr in municipe trãslato ad dignitatẽ Senatoriã:vt ſ.eo.l.municeps.& sic ẽt intelligit ſ.de Senat.l.pe.nõ ergo patrimonialia munera, vel alia personalia ibi subit, nisi alibi habeat domicilium.& eadẽ pũt dici in co.ꝙ per manumissionẽ fit municeps:vt nõ sequatur nisi in præmissis,q̃ dixi rõne originis. Alij dicũt pũcta vera, nisi in origine propria:quo casu oña ibi subit:vt dãt.& sic intelligitur ſ.de Sena l.pen. Tu dic ꝙ in oĩbus subit munera rõne suæ, vel paternæ originis, vel manumissionis,vt hic:nisi habeat alibi domicilium:qa tunc nihil ibi subit oneris,vel honoris : vt C.de mun. & orig.l. filios. Nec ob.de Senatore: quia in eo est speciale propter dignitatẽ,vt liberetur a muneribus municipij sui, Sed hoc reprobatur C.de muni.& orig.l.fin.vnde prima placet.

5† P. Fl. viris prudentib.

ſ *Aut eo*.ji.alios.& facit ſ.eo.l.si quis.& ſ.e.l.Labeo. Ac

t *Vel domicilium*, hoc quando patronus ibi habet domicilium,vbi est eius origo:alioquin cõtra:vt inf.eo.l.eius qui. vel verius subaudi interim. Ax.& facit inf.eo.l.filij.in prin. & l.municeps & sup l.1. in princ.& inf.l.proxi.

u *Ex his*] scilicet,libertinis.

x *Si quis à pluribus*, sup.l.proxi.§.final.

Vlpianus lib.2.Opinio.

LEX VI.

ASsumptio originis, quæ non est, veritatem naturæ [m] non perimit. [4] † Errore enim veritas originis nõ amittitur: [n] nec mendacio dicentis se esse, vnde non sit, deponitur: [o] neq; recusando quis patriam, ex qua oriundus [p] est, neque * mentiendo de ea, quam non habet, veritatem mutare potest. [q]

Hic habes duo. Primò, ꝙ filius sequitur originẽ patris, quantum ad ciuitatem. Secundò, ꝙ filius non sequitur domicilium patris. Bart.

¶Filius ciuitatem, ex qua pater eius naturalem originem ducit, non domicilium sequitur. [r]

¶Iuris [5] † prudentib. placuit duobus locis posse aliquem habere domicilium, si vtrobique ita se instruxerit, vt non ideo minus apud alteros [s] se collocasse videatur.

¶Libertini originem patronorum, vel domicilium [t] sequuntur : item qui ex his [u] nascuntur.

Idem lib.5.de offic.Proconſ.

LEX VII.

SI quis à pluribus [x] manumissus sit, omnium patronorum originem sequitur.

a *Non debere. Frumentum*] pro omni blado ponitur: vt inf. de verb. sign. l. frugem.
b *Cautum est*] ad hoc sup. ad leg. Iul. de anno. l. fin. & inf. de admin. tut. & ad ciuit. pertin. l. Decuriones.
c *Lex. Editus est*] sup. de sta. ho. l. lex.
d *Simile. Iubemur*] tacite obligatis, quæ fiscus habet: vt hic. & ff. de iur. fis. l. auferri. §. fiscus. l. nō ciuitas: vt C. de iure Reipu. l. 1. lib. xj. Itē fiscus habet personale priuilegium: quia primo de bonis ei satisfit: vt hic. & ff. de priuil. credit. l. qd quis. Non ciuitas alia, nisi per priuilegium, vel nisi Romana: vt hic subijcit, & supra de priuil. credit. l. pen. 9. j. & nisi Antiochena, vt in eo. tit. l. antepen. & facit inf. de verb. sign. l. eum qui vestigal. & ff. de vlu. l. eum & qui po. in pign. hab. l. si pignus. & inf. eod. Lucius. & sup. ad Macedo. l. nihil. & C. de bo. va. l. 1. & dic vt no. de debit. ciuit. l. 2. lib. x.
e 1 † P. Fl. eoqi die. *Mutuatur.*] C AIVS. In ciuitate Mutinę sunt duo Potestates: quibusdam in solidum est commissum officiū Potestatię simul gerendum. ipsi inter se diuiserūt regimen. dic, q officium & periculum est cōmune: hoc tamē ordine, vt ex mala administratione vnius, alter. ſ. collega teneatur. si ille qui male gessit, nō est soluēdo tempore finiti officij, nec fideiussores eius. item nec ille, qui eum nominauerat siue elegerat, nam aliquo istorum existente soluendo: collega non conuenietur. Item if nominator conuentus soluat, non aget contra collegam eius, pro quo soluit. & quod dixi, quando ambo gesserunt: idem est seruandū & si vnus tantùm gessit & male. nam primo ipse conuenitur, secundò eius fideiussores: tertiò nominatores eius: vltimò collega. nec conqueratur nominans, cum scire debeat eum, quē nominat, indiuiduum officium, & commune periculum susceperunt. idem seruatur, & cum ambo gesserunt: vt ff. l. Imperator. & hoc dicit hæc lex cum duab. sequen. Franc.
f *Magistratuum*, idic, q simul gerendum fuit iniunctum: sed ipsi sua authoritate diuiserunt.
g *Indiuiduum*] & teneretur in solidū: sed ordine, qui sequitur: vt ff. eo. l. quid ergo. j. respō. & dic vt ff. eo. l. magistratus.
h *Collega*] datiuus casus.
i *Adscribatur*] ita vt teneatur vnus pro administratione alterius.
k *Interuenerunt*] i. fideiusserunt. ad quod ff. de adminis. re. ad ciuit. per. in. l. 2. & 3. in princ. & §. antepen. & §. fin. & C. de conue. fil. de. l. quoniam. & quo quis or. con. l. 3.
l *Seruari possit.*] Reipublicæ. priuatus. n. non tenetur: vt ff. l. quoties. §. pen. & de magistra. conue. l. j. in princ. Accurs.
m *Honore*] alias honore, alias onere. & facit C. de probat. l. ex persona. & ff. eo. l. ordine. §. 1. & C. de peric. & cō. rei ven-

Decuriones non coguntur frumentum, vilius ciuibus vendere, quàm annona exigit. Franc. Accurs.

Martianus li. 1. de Iudi. publ.

LEX VIII.

NOn debere cogi Decuriones vilius præstare frumentum [a] ciuibus suis, quàm annona exigit, Diui Fratres rescripserunt: & alijs quoque constitutionibus principalibus id cautum est. [b]

Qui non habet iustum patrem, sequitur originem matris. hoc dicit. Franc. Accurs.

Neratius lib. 3. Membranarū.

LEX IX.

EIus qui iustum patrē nō habet, prima origo à matre, exque eo [1 †] die, quo ex ea editus est, [k] numerari debet.

Bona debitoris fisci sunt fisco tacitè obligata: secus in debitore cuiusque ciuitatis: nisi Princeps hoc concederet. Frā. Accursius.

Martianus li. sing. de Delato.

LEX X.

SImile priuilegiū fisco nulla ciuitas habet in bonis [d] debitoris, nisi nominatim id à Principe datum sit.

In hac lege, & duabus. seq. ponitur, quo ordine sint cōueniendi magistratus, qui malè gesserunt: aut is, qui eos nominauit: aut fideiussores. & est tex. planus.

Paulus. [2 †]

LEX XI.

IMperator Titus Antoninus Lentulo Vero rescripsit, magistratuum [e] officium indiuiduum, [f] at [3 †] periculū esse commune. quod sic intelligi oportet, vt ita demū collegæ [g] periculum adscribatur, [h] si neq; ab ipso qui gessit, neque ab ijs, qui prō eo interuenerūt, [i] res seruari possit, [k] & soluendo non fuerit honore [l] depositō: alioquin si persona eorum, [4 †] vel cautio sit idonea, [m] vel soluendo fuerit, [n] quo tempore conueniri potuit, vnusquisque [o] in ijs, quæ [5 †] administrauit, tenebitur.

¶ Quòd si fortè is, qui periculo suo nominauit [p] magistratum, soluendo sit, vtrum in eum prius actio reddi quasi in [6 †] fideiusorem debeat, an verò non aliàs, quàm si res à collega seruari non possit? [7 †] Sed placuit fideiusoris exemplo priorem conuenien dum, qui nominauerit: quoniam collega quidem negligentiæ, ac pœnæ causa, [q] qui verò nominauerit, fidei ratione conuenitur. [r]

dit. l. 1. & 7. de fideiuss. l. fideiussores. quis autē probet hoc dic vt sup. de prob. l. non est. & sup de magi. con. l. 2. §. si magistratus. & de admini. tut. l. Titium. §. Lucius.
m *Sit idonea*] scilicet, nunc.
n *Fuerit*] persona magistratuum, vel fideiussorum.
o *Vnusquisque.*] magistratuum.
p *Nominauit*] quod est ergo, quod dī C. de magistratibus cōueniēdis. l. aduersus. ſ nominantem oc a teneri antequam b- na principalis & fideiuss. & collegæ excutiantur? Rñ. aliud fortè in tuto. vt ibi: & aliud in magistratib. vt hic. vel hic fortè expressè fuit dictū tpe nominationis. vt possent conueniri antequam collega conueniatur: ibi ſ. simul. Vel verius, hic fortè separatim gesserunt. sed huic solutioni ob. sup. de ma. con. l. duo. Sed dic, q ibi erat tutor in lata culpa, q non administrauerit in totum, cum sciebat aliū tutorem morituū. Vt ff. hæc. & alia contraria solua. distinge. qa aut magistratus Reipubl. gesserūt omnes simul aut diuisim. & tunc aut ab eis facta fuit diuisio, aut a iudice, aut etiam vnus tm gessit primo casu qñ omnes simul: cū & indiuisim fuit eis iniunctum officium: non prius ad nominatores porrigei manus, quā omnes qui gesserunt, & eorum fideiuss. solēnitet fuerint excussi: vt C. quo quis ord. con. l. 2. in princ. li. xj. idem in tutoribus: vt C. de ma. con. l aduersus. sed si diuisim gesserunt: cum & diuisim fuit eis iniunctum officium: tūc vnus non conuenitur propter administrationem alterius, nisi demum excusso nominatore: vt C. quo quis or. con. l. 2. §. 1. & fortè demum cum & collegam debuit suspectum facere: vt ff. de administratione rerum ad ciuitatem pertinentium. l. pen. §. antepen. & idem fit in his, quod in tutorib. vt arg. sup. de admini. tut. l. Lucius. §. pen. Si verò diuisim gesserunt diuisione facta ab ipsis, non à iudice: tunc nō conuenitur vnus propter administrationem alterius, nisi demum nominatore excusso: vt hac l. in princ. sed aliud est in tutoribus tunc: vt C. de administra. tuto. l. 2. in fi. & ff. de administratione tutorum. l. Lucius. §. 1 sed si vnus gessit tātum: si omnibus fuit iniunctum indiuisim, idem est quod in superiori proxim. casu: vt ff. l. quid ergo. Idem in tut. vt ff. de tute. & ra. distr. l. 1. §. nunc tractemus. Et sic no. esse duos tractatus: vnus quando Respub. agit contra magistratus & eorum fideiussores, vel nominatores: & de hoc principaliter dicit hic. alius quando priuatus, scilicet, pupillus vel adultus agit contra tutorem, & curatorem eorum. vel fideiussores, vel magistratus: de quo principaliter not. C. de dini. tute. l. 2. & C. de transactionibus. l. 1.
q *Causa*] scilicet, conuenitur.
r *Conuenitur*] ad quod sup. de dolo. l. Sabinus.

1 † P. Fl. Si ante.
2 † P. Fl. Pœnam. l. 2. Q. fin.
3 † P. Fl. ac.
4 † cōf. ff. eō. l. 1. P. F.
5 † P. F. in id quod.
6 † In P. F. decē. in.
7 † P. Fl. potest?

Et

Idem lib. 1. Respon.

LEX XII.

ET ei, qui nominauerit, cõtra [1] † collegam vtilem actionem dari non oportet. [a]

Idem lib. 2. Quæstio.

LEX XIII.

QVid ergo si alter ex magistratib. toto anno [b] ab fuerit, aut fortè præsens per cõtumaciam, siue ignauiam, vel ægram valetudinem Reipublicæ negotia nõ gesserit, & omnia collega solus administrauerit, nec tamẽ tota res ab eo seruari possit? Talis ordo dabitur, vt in primis qui Reipublicæ negotia gessit. & qui pro eo cauit, [2] † in solidũ conueniantur: mox peractis omnib. [c] periculũ agnoscat, qui non idoneum nominauit: postremò alter ex administratoribus, [3] † [d] qui Reipublicæ negotijs se nõ immiscuit. Nec iustè, qui nominauit vniuersum periculum recusat: [4] † cũ scire deberet, eum qui nominaretur, indiuiduum officiũ, & commune periculum susceperunt. [e] Nam, & cum duo gessercunt, & ab altero seruari quod deberetur, non potest, qui collegam [f] nominauit, in [g] vniuersum [5] † conuenitur.

Idem lib. 15. Quæstio.

LEX XIV.

MVnicipes intelliguntur scire, quod sciunt ij, g quibus summa Reipublicæ commissa est.

Si grauior pœna imposita sit alicui Decurioni, non cogitur abstinere ab honorib. tanto tempore quanto fuit relegatus: secus si non grauior pœna imposita fuit. hoc dicit.

Idem lib. 1. Respon.

LEX XV.

ORdine Decurionũ ad tẽpus [h] motus, & in ordinẽ regressus, ad honores, [6] † [i] exẽplo relegati tanto tẽpore nõ admittitur, quãto dignitate [k] caruit: sed in vtroq; [l] placuit examinari, quo crimine [m] damnati huiusmodi fniam meruerũt: duriorib. etenim pœnis affectos, [n] ignominia, velut trãsacto negotio, postea [o] liberari: minoribus verò, quã leges permittunt, subiectos, [p] nihilominus inter infames haberi: [q] cũ facti [r] quidem quæstio sit in potestate iudicãtiũ, iuris autem authoritas nõ sit.

¶ In eum, [s] qui successorem [t] suo periculo nominauerit, si finito magistratu successor idoneus fuerit, actionem dari non oportet. [z]

a *Et ei. Non oportet*] idest, nominator vnius cum prius conuenitur quàm collega, non aget contra aliũ collegam, scilicet nominatũ. & sic iungitur cum l. superiori, sed collegæ in collegam datur: vt supra. de tute. & ra. distra. l. 1. §. nunc tractemus.

b *Quid ergo, Toto anno*] alias tot annis, i. multis.

c *Penes omnes*] de duobus dicit.

d *Ex administratoribus*] aliàs ex administratoribus. aliàs ex magistratibus. Et est contra. C. quo quis or. con. l. 2. j. respon. Solu. ibi ambo administrabant: vt sup. l. Imperator.

e *Susceperunt*] in solidum: vt sup. l. Imperator. in prin.

f *Collegam*] qui est non soluendo, & sic est idem casus, qui est sup. l. Imperator. & so. contra. C. quo quis ordi. conue. l. 2. vt modo in distin. notaui in l. Imperator. vel sic collegam qui est solu. endo. Sed tunc qualiter primò nominauit quã magistratum? Respon. qui soluendo est in parte sua: non in eo quo à primo nõ potuit seruari. sic ergo ipse primò exigitur in toto quod potest soluere. & cane: quia nihil hic dicit de ordine conuentionis; sed solummodo nominantẽ in solidum teneri. licet alterũ tãtùm nominauit.

g *Maiores. Sed maior*] vel maior pars: vt inf. eod. l. quod maior. & facit C. de aduo. di. iudi. l. restituendæ. circa princip. ibi, nam vniuersis redditur, &c. & sup de condi. & demonstr. l. municipib. & quod cuiusque vniuer. nomine. l. item. §. 1. & de acquiren. possess. l. 3. in fin. & l sequen.

h *Motus*] CASVS. Remotus ab ordine Decurionatus vsque ad tempus: tandem tempore finito reuersus in ordinem, ad nouos honores aspirare non potest: nisi tanto tempore nunc stet, quanto steterat remotus à Decurionatu, ad exemplum relegati. sed in vtroque casu inspiciendum est, quod crimen commiserat: vt si minor pœna, quàm deberet tanto crimini imponi, imposita est, tunc habeat locum quod dictum est. si autem maior pœna sit imposita quàm deberet, tũc liberatur à pœna. & ita videnti remissa.

¶ *In eum*] Cum domino Richardo de Villa Potestati Bonon. commissa esset à ciuib. huius terræ electio de Potestate sequentis anni eligẽdo: elegit quendam, qui electus male gessit Potestariam: & tempore finiti officij erat soluẽdo. dicitur, quod dominus Richardus non tenetur pro isto: ex quo soluendo fuit tempore finiti officij. Item si Bon. causa euitandorum munerum fictitiè vendidit prædia sua alicui: dicitur q prædia confiscantur. Item venditor pretium sibi solutum fisco cogitur assignare. Item Bon. si patiatur se adoptari ab aliquo Mutinẽ. & remanet ciuis de Bononia & efficitur de Mutina ratione patris adoptiui: & cum emã cipatur ab adoptante, non datur filius, nec est amodò ciuis de Mutina. & b. d. hic §. & l. seq Franc.

i *Ad tempus*] puta ad decem annos.

k *Ad honores*] nouos. sed veteres statim recuperat post reuersionem: vt C. de ijs, qui in exilium da. vel or mo. sunt. l. 2. non ob. §. fin. l. 2. in princip. & l. ad tempus. quia statim hic distinguitur. & hoc etiam modo soluitur sup. de fal. leg. falsi. §. ordine. qui est contra. vel sol. vt ibi.

l *Placuit*] quam habebat, vt Decur. nam Decurionatum statim recuperat, vt prædixi.

m *Sed in vtroque*] [7] relegato. & ab ordine moto.

n *Quo crimine*] scilicet virum crimine tali, cui conueniret talis pœna: aut non. nam hic secũdò distinguitur, si maior imponatur, & tunc locum habet princ. l. aut minor: & tũc aut causa cognita. & tũe similiter. aut causa non cognita: & tunc cum remaneret infamis, non habet locum princ. huius le. Sed videtur non distingui: vt supra. de postul. l. Imperator. Sol. vt ibi. Sed quid si conueniens imponitu? Respon. remanet infamis etiã postea. ad quod supra, de re militari. l. qui cum vno. §. ad tempus.

o *Affici*] siue pro pecuniaria corporalis, siue pro corporali alia corporalis maior: nec exquiritur causa cognita, vel non. secus autem si pro pecuniaria alia pecuniaria. licèt maior: vt de ijs qui no. infam. leg. quid ergo. §. pœna. & supra. de pœnis. l. in seruorum. §. finali.

p *Postea*] finito tempore pœnæ. interim ergo est infamis, vt hic. & C. de infam. l. & si seuerior. & hoc cum ad tempus pœna durat: aliàs si statim imponitur. & finitur tunc non interim est infamis: vt d. l. in seruorũ. l. in fi. & adde quod no. in d. §. pœna grauior.

q *Subiecti*] sine causæ cognitione: alioquin contra. vt C. de infam. l. etsi seuerior. quæ est contra. & hoc modo intelligitur sup. de iniur. l. Diuus. vt ibi no.

r *Habeti*] & sic nec ad Decurionatum, vel ad aliam dignitatem, admittitur: vt C. de dignit. l. 2. & infra. de Decur. l. ad tempus.

s *Cum facti*] quasi dicat potuit relegare, vel non relegare, sed ex quo relegauit, non potest facere, quin sequatur effectus: ad quod facit sup. ad Turpil. l. 1. §. calumniatorib. vel aliter, videre sit probatum, vel non. potest: sed hoc viso non potest absoluere damnandum, vel è contra: nisi in certis rationibus: vt C. de infa. l. etsi seuerior. hoc nõ valet: quia valet sententia. licèt contra ius litigatoris: vt sup. quæ sen. sine appel. l. 2. §. 1.

t *Eum*] magistratum successeris. ad quod sup l. Imperator. in prin. cum suis concord.

z *Non oportet*] sic. co. l. liberius. §. pen.

1 P. Flo. Et ei contra nominanti collegam. &c.

2 † P. Flo. cauetũr.

3 † P. Flo. magistratibus.

4 † P. Flo. vniuersi periculũ susceperunt

5 † P. F. in vniuerso

6 † P. Flo. ad honorem.

a *Per tacitam*] idest. clam: vt C. de rescin. vend. l. pen.
b *Minister*] emptor, si pretium non soluerat. vel idest venditor, si solutum fuerat. ad quod ff. de contrahen. emp. l. Senatus. & de dã. infe. l. fi. & C. de iu. fi. l. auferetur. §. ꝙ si a Præside. & ff. eo. l. fi. §. antepen. vel die ministeri, i. proxeneta. sic ponitur in Auth. de fi. instrum. §. si verò omnes.
c *Non mutatur*] vt C. de adop. l. 1 adop. sed nec voluntate: vt ff. l. assumptio. in prin. & facit inf. tit. 1. l. 1. & de mu & hono. l. & qui originẽ. alias cõtra. C. ne fan. bap. iteretur. l. 3. et inf. eo. l. municeps. Accur.
d *Sed & fit. Desinit*] sic & sup. de adop. l. in omni. & l. sequen. & C. de adop. l. penult. §. sed
1 & hæc oĩa. & sic no. ꝙ ambulat fatus. similia sunt inp. de admi. tut. l. 4. & de fur. l. si quis vxori. §. fin. & in Auth. de san. Epis. §. si verus. & sup. de Sena. l. Senatores. in fi. & inf. de in. immu. l. temper. §. negotiatores. & ff. de aqua. l. a tuler diem. in fi. & sup. de re. diu. l. in tantũ. & ff. quemadmo. ser. amit. l. si locus & de ope. lib. l planè. & de in ius voc. l. sed. & si. l. parentes
1 Al. sed hoc manere.
2 † P. Flo. obeũdis.
2 † In P. F. deest, is.

Libertus] CASVS. Libertus nõ excusatur à muneribus ciuilibus propter patronũ: licèt patrono suo capto luminibus operas, vel ministerium præstet. fallit in liberto Senatoris: q si gerat negotia sui patroni, à tutelis aliorum excusatur. Secũdò dicit, pater voluit filium Decurionem creari: qui filius factus Decurio malè gessit, dicitur ꝙ primò ipse filius est conueniendus, quàm pater. Tertiò dicit, cum lege quadam cauetur, qui habuit officium ad id officium non debet eligi vlque ad quinquennium: hoc est verum in eadem ciuitate: secus in alia. Item non debet qs eodem tempore duo officia habere in diuersis ciuitatibus sed debet recipere in ea, vnde est ciuis. Item licèt habeam aliqua prædia in ciuitate Mutinæ: non propter hoc cogor ibi suscipere munera personalia, nisi de hoc ciuitas Mutinæ haberet priuilegium. Item reuersus postliminio debet subire munera in patria sua, licet moretur alibi: & subaudi, non causa constituendi ibi domicilium. Item Decuriones possunt eligi ad exigenda tributa, cum non sit sordidũ munus. Item manumissus ex causa fideicommissi, sequitur originem manumittentis: vt ibi cogatur munera ciuilia subire, non originem eius, qui libertatem reliquerat. Item natus ex filio adoptiuo sequitur originem sui naturalis. nõ solum adoptiui quoad munera subeunda: perinde ac si ipse in adoptionem dedisset.
¶ *Error*] Credens me municipem Mutinensem, protestatus sum ibi me velle munera ciuilia subire. dicitur, ꝙ errore compertο nõ præiudicat mihi. Item si pater meus cœpit habere domicilium in Mutina: non dicor inde ciuis, si nolim esse. Item accusatus de crimine capitali, ad nouos honores interim nõ admittitur: pristinam tamẽ dignitatem retinet. Item eo ipso, quod habeo domum Mutinæ, non dicor per hoc domicilium habere ibi.
¶ *Nominati*] Si aliquis magistratus nominauit sibi successorẽ, qui gessit malè: tenet nominans, non fideiussores nominantis. Itẽ illi, quì fideiubẽt penes Rẽpublicam pro aliquo officiali, promittentes Rempublicã seruari indemnem, itã nominatores magistratuũ tenent emendare dãnum ciuitati illatum per cum. non autẽ ad pœnam tenentur. Fran. Acc. e *Non excusatur*] non autem à ciuili munere: vt C. de excus. tut. l. nec Senatorũ. in prin. Vel hic diuisim accipe: quia singuli singulariter singulorũ gerunt negotia: vt ibi no.
f *Ex persona*] sic est in fideiussoribus: nouo. vt in Auth. de fideiuss. §. i. etiam contra: vt C. de fideiuss. iure nostro. & facit sup. eod. l. quoties. cum suis concor. & de Decur. l. 1. & ff. de admin. re. ad ciui. pti. l. 4. §. fin. & sup. de magistra. conue. l. 1. §. fi. & ff. fam. ercis. l. ex patre. §. filius. & C. de murile. l. quæsitum. lib. xi.
g *Possidet*] cũ de eo creditorib. satisfacere debet: vt ff. ad castrens. pecu. l. castrense.
h *Militasset*] quem is erat Decurio.
i *Præscriptio*] i. defensio. vt non teneatur subire.
k *Data est*] quæ est quinquennij ad eosdem: triennij ad alios honores. In Legatis biennium. C. de hono. non conti. inter patrem. & filium. l. a. & facit inf. eod. l. Diuus.
l *Apud eosdem*] scilicet, qui administrauerunt. ideoque si pater frater ve fuerit functus munere: filio patrive debet epitulari præscriptio. nisi pater cum deberet gerere, per filium fuerat functus munere. vt dicitur in Legatione. tunc quippe vertur vacatione: vt C. de hono. non conti. inter patrẽ & filium. l. 1. in fi. & inf. de Leg. l. filio. & l. filius R. vel dic apud eos, f. municipes. q. d. non in alia terra: cum in. vna habeat originem, in alia domicilium. vt l. proxi. in fi.
m *In duabus*] hic dic similia, quæ no. C. de assess. l. fin.
n *Potior est*] prævalet originale, sic sup. tit. 1. l. 1. & in fra. de mune. & hono. l. & qui originem. & sup. eod. l. assumptio. in principio.
o *Muneribus*] personalibus. & sic intellige inf. §. sola. & C. de inco. l. cum neque. & l. priuilegio. secus in patrimonialibus: vt C. de mulie. & in quo lo. mu. l. 1. lib. x. & inf. de centũ. l. forma. §. is vero. & inf. eo. l. filij. in fine.
p *Datum*] alias donatum.
q *Ciuitatis*] de nostris.
r *Consistant*] non tamen causa domicilij retinendi. vt ff. de cap. l. in bello. § manumissi. & l. postliminium. §. postliminio. & sic loquitur C. de inco. l. est verum. lib. x.

¶ In fraudem ciuilium munerum per tacitam [a] fidem prædia translata, fisco vendicantur: tantumq; alterum inducta rei minister [b] de suis bonis cogitur soluere.

Adoptio non liberat à muneribus, quæ imponuntur ratione originis: imò plus adstringit: vt in litera habetur. quod si emancipetur, non amplius erit ciuis illius ciuitatis, ex qua est pater adoptiuus. h. d. cum l. sequen.

¶ Ius originis in honoribus subeundis, [1] † ac muneribus suscipiendis, adoptione nõ mutatur: [c] sed nouis quoq; muneribus filius per adoptionem patrem adstringitur.

Hermogen. lib. 1. Iur. Epito.

LEX XVI.

SEd si is [2] † emancipetur ab adoptiuo patre, non tantũ filius, sed etiam ciuis eius ciuitatis, cuius per adoptionẽ fuerat factus, esse desinit. [d]

Papinianus lib. 1. Respon.

LEX XVII.

LIbertus propter patronũ à ciuilibus muneribus nõ excusatur. [e] nec ad rem pertinet, an operas patrono, vel ministerium capto luminibus exhibeat.

¶ Liberti verò Senatorũ, qui negotia patronorum gerunt, à tutela decreto patrum excusantur.

¶ Filium pater Decurionem esse voluit. ante filium ex persona [f] sua Respublica debet conuenire, quàm patrem [3] † ex persona filij. Nec ad rem pertinebit, an filius castrense peculium tantùm possideat, [g] cum ante militasset, [h] vel postea.

Lege quadam dicitur, quòd qui habuit vnum officium, nõ debet in quinque annis ad illud officium eligi. certè hæc lex habet locum in illa ciuitate, vbi gessit officium, non in alia. hoc dicit.

¶ Præscriptio [i] temporum, quæ in honoribus repetẽdis, vel in alijs suscipiendis data est, [k] apud eosdem [l] seruatur, non apud alios. sed eodem tẽpore nõ sunt honores in duabus [m] ciuitatibus ab eodem gerẽdi. Cũ simul igitur vtrobique deferuntur, potior est, [n] originis causa.

¶ Sola ratio possessionis ciuilibus muneribus [o] possessori iniungendis, citra priuilegium specialiter ciuitati datum, [p] idonea non est.

¶ Postliminio reuerſi, muneribus patriæ obtẽperare cogũtur, quamuis in alienæ ciuitatis [q] finibus consistant. [r]

3 † P. P. ff. pater.

ADDI-

ADDITIO. Die ſecundum Bar. hic, quòd ibi loquitur in eo, qui voluit recuperare ciuitatem Romanam. aliàs de neceſſitate recuperaret domicilium ratione originis, quod mutari non poteſt: vt l. aſſumptio. in prin. ſup. eo. & ibi Bar.

a *Decurionibus quoque*] ſed veteranis remittitur: vt ſup. de pri. veter. l. ſi.

b *Originem*] vt C. de mun. & orig. l. 2. li. x. & dic. vt 3. eod. l. aſſumptio. §. filius.

c *Suſceptum*] i. natũ ex filio in adoptionẽ dato.

d *Aui quoque*] non ſ lũ adoptiui de cuius eſt familia. ad qđ facit 3. eod. l. ordine. §. fin. & ſup. 6. proxi.

e *In iſto*] nepote.

f *Error*] facit ſup. de fil. l. antepen. & ſup. de interro. act. l. de ætate. §. qui iuſto. & §. ex cauſa. & §. fin. & ſup de in. ſil. l. edicto. §. ſi. & l. 2. in ſi.

g *Non excusat*] hoc dic, vt inf. de iu. immu. l. 2. Accur.

h *Filium*] alias filiũ, aliàs filiorum, ſcilicet aliquem.

i *Ciuitatis*] vnde neuter ducit originem: vt inf. eod. l. cives. & ſup. eod. l. aſſumptio. §. filius. & quod cuiuſq; vniuerſit. l. planè. & l. ſeq.

k *Temporaria*] quia poteſt mutare quãdo vult: vt inf. eod. l. ſi quis. & l. domicilio. & ſup. eod. l. non vtique. & l. Labeo.

l *Non oportet*] facit inf. de mun. & hon. l. reſcripto. §. ſi quis accuſatorem. & l. reus. & l. 3. §. quod pater. & C. de procur. l. reũ. & C. de reis po. l. 1. & inf. eod. l. Lucius. §. idem reſpondit: item ſup. de poſtu. l. 3. §. caſum.

m *Non facit*] ad ſubeunda perſonalia munera vt no. ſup. ca. l. §. ſola.

n *Nominantis*] ſi aliquis magiſtratus nominauit ſibi ſucceſſorẽ, qui ſucceſſor malè adminiſtrauit: ipſe nominans tenetur, vt ſup. eod. l. ordine. §. in eum, nõ fideiuſſor nominantis: quia malè geſta à ſe in Repub. prouiſſe videtur: vt inf. §. proxi. ſecus in parte, quia hoc caſu tenetur, vt in contra. ſup. l. 2. §. geſtum. Item facit ad hoc ſup. l. Imperator.

o *Rempublicam*] pro aliquo officiali: non dico ex contractu.

p *Interuenerunt*] vt ſup. de admi. tut. l. tutor. qui repertorũ. §. pen. & facit. C. de peri. eo. qui pro ma. in l. 1. & ſup. de fideiuſſ. l. fideiuſſores. & C. de ijs qui ex offi. l. 1. & ſup. eo. l. 2. circa fin & in fi. l. proxi. §. fin.

q *Inuitis*] C A S V S. Cum quis habuit honorem aliquem: non admittitur intra certum tempus ad illum, vel alium honorem, hoc eſt verum inuitus: ipſo tamen admitti poteſt. Fran.

q *Inuitis*] ſenſus eſt, vt inuiti non cogantur, ſed volentes admittantur ad honores, & quæ ſunt interualla: dic vt no. ſup. l. proxi. §. præterea.

r *Continuet*] No. quòd nemo debet continuare honorem: vt C. ad leg. Iul. ambi. l. 1. & C. de aſſeſſ. l. nemo. & in Auth de defen. ciui. §. interim. & C. de hon. non conti. inter pa & fi. l. 1. & l. fi. ſed fallit in quatuor caſibus. Primus in defectum: vt inf. de mune. & honor. §. fi. Alius in defen. ciui. quando volunt omnes: vt in Auth. de defen. ciui. §. fin. quia paruus honor eſt. Tertius C. de aſſeſſ. l. liceat. quia & ille paruus. Quartus ſup. de off. Proconſul. l. Proconſules.

s *Quod maior, Curia*] præſentis. nam duæ partes debẽt eſſe præſentes: ſed ſufficit maiorem partem duarum partium conſentire: 1 vt C. de Decur. l. nominationum. & 3. quod cuiuſq; vniuer. l. nulli. cum ſeq. qñque tñ maior pars nõ poteſt præiudicare minori: vt C. de aut præſtan. l. fi. & 3. de aqua plu. arc. l. ſi aũt. & de fer. ru. præ. l. per fundum. & de ædil. edict. l. 9 ſi nolit. §. ſi plures. & man. l. ſi præcedente. §. Lucius. & C. fam. erc. l. cohæredibus. & facit ad l. iſtam inf. de reg iur. l. aliud. §. referunt. & 3. de teſt. tu. l. ſi nemo. §. 2. & 3. eo. l. municipes. & de ven. inſpi. l. 1. & C. qui bo. ced. poſ. l. 6. §. 1. & ſup. de bon. auc. l. fi. & ſup. de re iud. l. Põp. & l. duo ex tribus, & de arb. l. diẽ. §. ſi plures.

1† P.F. reſpõderũt.

1 Tu dic. q̃ maior pars conſideraſ̃ non ſolũ reſpectu numeri. ſed ẽt dignitatis, & ſapientię. vt in c. prudẽtiæ. vbi addidi in apoſti. ad Pan. poſt eũ. in ver. nõ tradas obliuioni nu. 2. exr. de off. deleg. Mandagotus ĩ ſuo Trac. de ele. in 1. par. c. 22. in ver. & ſaniorper 8. & idẽ Pan. in c. eccleſia. 2. vbi ẽt addidi in ver. ſed ẽt ſanior ætas exr. de elect.

t *Domicilium. Facto*] ſub. & animo. nam hæc duo ſunt neceſſaria: vt hic, & 3. eo. l. nõ vtique. cum ſuis concor. & inf. eo. l. fin §. per. ſic in acquiren. poſſ. vt ſup. de acq. poſſeſſ. l. 3. in prin. & quòd dicit nuda conteſta. facit ſup. eo. l. aſſumptio. 1. reſpon.

2† P.F. qđ promitti videtur.

3† Oneribus. P.F.

4† P.F. honorẽ.

u *Contestatione*] id eſt proteſtatione.

x *Incolas*] collige ergo, quod domicilium facit incolas: vt C. de incolis. l. 1. & lege, ſi in patria. & l. cives. hi enim hactenus fuerant incolæ per conſtitutionem domicilij; nunc dicebant deſijſſe per translationem, & ſic non teneri ad munera.

L *Vetus*] CASVS. Filius familias inuito patre ſuo conſtitutus eſt curator frumento comparando: quod officium noluit ſubire: & ſic eius collegæ geſſerũt: & malè: & ob hoc cõuenti, nõ ſunt ſoluendo: nũquid hic filius familias factus ſui iuris tenebitur ob geſtionẽ collegarũ? Et dicitur, q̃ ſic.

¶ *Paulus*] Dic caſum vt in gl. In ſecunda parte die caſum, vt litera ſtat. & etiam in tertia parte. Item qui adoptat Decurionem: tenetur pro oneribus eius.

¶ *Idem reſpondit, conſtante*] Dos dicitur in bonis viri cõſtante matrimonio. & autè vocetur maritus ad munera municipalia pro mõ bonorũ. non cõputatur dos. Itẽ pendẽte accuſatione criminis capitalis accuſatus nõ eſt vocãdus interim ad honorẽ. licèt ante primã dilationẽ a iudice datã ſi õ probaſſet

¶ Exigendi tributi munus inter ſordida munera non habetur: & ideo Decurionibus[a] quoque mandatur.

¶ Ex cauſa fideicommiſſi manumiſſus in muneribus ciuilibus manumiſſoris originẽ [b]ſequitur, non eius, qui libertatem reliquit.

Natus ex filio adoptiuo, ſequitur originem aui naturali, non ſolũ adoptiui, quoad munera ſubeunda, ac ſi ipſe ſe in adoptionẽ dediſſet. b. d.

¶ In adoptiua familia ſuſceptum,[c] exemplo dati, muneribus ciuilib. apud originem ani quoq;[d] naturalis reſpondere, Diuo Pio placuit: quãuis in iſto[e] fraudis ne ſuſpicio quidem interueniret.

¶ Error[f] eius, qui ſe municipem, aut colonũ exiſtimans, munera ciuilia ſuſcepturum promiſit, defenſionem iuris non excludit. g

¶ Patris domicilium, filium[h] aliorum incolam ciuilib. muneribus alienæ ciuitatis[i] non adſtringit. cum in patris quoque perſona domicilij ratio temporaria[k] ſit.

¶ In quæſtionib. nominatos capitalium criminum ad nouos honores ante cauſam finitam admitti non oportet: [l] cæterum dignitatem priſtinam interim retinent.

¶ Sola domus poſſeſſio, quæ in aliena ciuitate comparatur, domicilium non facit. [m]

¶ Nominati ſucceſſoris periculum, fideiuſſores nominantis[n] non tenet.

¶ Fideiuſſores, qui ſaluam Rempublicam[o] fore ſpoponderunt, [1]† & qui magiſtratus ſuo periculo nominant, pœnalibus actionibus non adſtringuntur, in quas inciderunt ij, pro quibus interuenerunt. [p] eos enim damnum Reipublicæ præſtare ſatis eſt: quod promittere videntur. [2]†

Paulus lib. 1. Quæſt.

LEX XVIII.

DIuus Seuerus reſcripſit, interualla temporũ in continuandis honoribus. [3]† inuitis, [q] non etiam volentibus conceſſa, dum ne quis continuet [r] honores. [4]†

Scæuola lib. 1. Quæſt.

LEX XIX.

QVod maior pars curiæ [s] efficit, pro eo habetur ac ſi omnes egerint.

Paulus lib. 24. Quæſt.

LEX XX.

DOmicilium re, & facto [t] transfertur, non nuda cõteſtatione,[u] ſicut in ijs exigitur, qui negant ſe poſſe ad munera vt incolas[x] vocari.

Filius familias poteſt eligi ad munus inuito patre. & ſi nõ gerat, tenebitur factus ſui iuris, ſi quod Reſpublica propter hoc damnum contingit.

probasset accusator iusta de causa impeditus.

¶ *Imperatores*] Pater consensit, quod filius suus infans esset Decurio, & pro eo se obligauit Reipublicæ dicitur quod interim non potest teneri pro tali filio cum nec Decurio esse possit, cum sit infans.

¶ *Idem respondit*] Ciuitas aliqua vendidit vel locauit quandam rem alicui: nunc cum alius offerat plus, vult ciuitas discedere ab illo contractu, dicitur quòd non potest, nisi de hoc haberet priuilegium, secus in fisco seruatur. Fran.

a *Potestate*] Duo hic no. Filiũ gerentem teneri: sed & potest cogi vt gerat: vt inf. de mun. & hon. l. i. si quis magistratus. Item etiam filiumfam. teneri ad officiũ publ. ad quod facit sup. ad Treb. l. nam quod. & C. de Decur. l. filios.

b *Invito*] quia contradixit: vt no. sup. eo. l. 2.

c *Tutori*] filius.

d *Paulus*] dic, quòd qui pro officiali intercedit, non tenetur in vsuris, nec in alijs pœnis, quas Reipub. deberet occasione officij: vt hic, & sup. eo. l. libertus. §. fi. & C. de peri. eo. q pro ma. interue. l. 1. li. vj. & 5. de fideiuss. l. fideiussores. & sup. eo. l. 2. circa fi. & inf. eod. l. constitutionibus. Secus si fideiubet pro aliquo cõtrahente cum fisco: vt inf. de admi. re. ad ciui. pert. l. 2. §. fi. Item aliàs an fideiussor teneatur in vsuris, dic vt no. sup. lo. l. quæro. & secundum eos, qui ibi dicunt nõ teneri, sub. hic maximè ex cõtractu. vel sub. etiã & in illa de admi. re. ad ciu. pert. dices, q̃ interesset in communem causam. Sed cõtra. C. de vsur. pu. l. 2. & sup. de admi. tuto. l. tutor qui. §. penult. Solu. vt ibi. Item contra. sup. de mag. con. l. fi. sed & ibi in pupil. est speciale. Vel ibi pupilli hic Reip. vel vt ibi. Item argum. contra. sup. de fideiuss. l. si quis pro. §. si nummos.

e *Administrauerit*] alius.

f *In vsuras*] an ipse principalis, dic vt inf. eodem. l. constitutionibus.

g *Conuenturum posse*] quamuis pater pro alio munus expedierat: vt de mun. & hon. l. 3. §. fi. & sup. fam. erc. l. ex parte. §. filius. & l. fi filiam. idem scribit.

h *Patre*] i. viuo patre. Accur.

i *Decurio*] Sed nonne faciendo eum Decurionem obligat se omnibus muneribus, quæ ei iniungerentur: vt Decurioni: vt sup. l. 2. in prin. quæ est contra? Respondeo verum est, si & viuente patre accepit munus: vt hic. Vel hic fecit eum Decurionem protestando, quod nolebat pro eo obligari: vt inf. de mu. & ho. l. honores. §. fin.

k *Decurio factus est*] vt sup. l. 2. & facit sup. de prætu. l. si adoptauero. & de adop. l. penult.

l *In bonis*] de iure ciuili: vt sup. de collat. bonorum. l. fi. & ad legem Fal. l. pater. in prin. & sup. de iure dotium. l. quãuis. nam iure naturali mulier remanet domina: vt C. de iure do. l. in reb. & d. l. quamuis.

m *Vocetur*] maritus: de eo enim fit sermo. *Computari*] in bonis. s. mariti. & facit Instit. qui. ali. non li. in prin. & C. de dom. l. constante. & C. ne vxor pro ma. l. fi. Sed an mulier si aliud habeat vel si nihil aliud habeat? die de hoc vt no. C. de mul. & in quo lo. mu. &c. l. 1 lib. v. 4 † P. P. ceno mõ subitius vocetur.

n *Computari*] sup. ea. libertus. §. in quæstionibus.

o *Capitalium*] sup. ea. libertus. §. in quæstionibus.

p *Quominus*] fuit ergo impeditus: & sic dabitur alia dilatio: vt C. de dila. l. 1 Accursius.

q *Statutum tempus*] à iudice secundum moderamen sortis loco cum. sic C. vt intra certum tempus crimen. l. 1. & de ec. l. fi. Alij dicunt si, id est quamuis, & recte: id est accusatum de 5 † Sext. Turpil. l. ad quod. ff. rus. P. P. ti. l. spurij. §. qui iu. 6 † P. P. le dicj. Vel die statutum. id est annum: vt inf. de mune. & hon. l. reus.

r *Medio tempore*] id est ante sententiam: vel aut quã habeatur pro desistente. ad quod inf. de mune. & hono. l. rescripto. §. penult.

s *In posterum adstrinxeris*] sup. eo. l. 2.

t *Non cogeris*] quia nõ potest esse infans Decurio: vt inf. de mun. adiect. & hon. l. ad rem. & nib. P. P. de iure immun. l. 2. §. 1. 7 † P. P.

u *Videaris*] aliàs hic expresse mandare nõ potuit: nec ergo tacitè: vt sup. eo. l. 2. & sic præstitit. C. de mu. & ho. l. 9 † P. P. 1. & sup. quæ in frau. cred. l. si pater. & inf. de admin. re. ad perunciu. pert. l. curatores. §. fi. Accur.

x *Legem*] i. priuilegium. quod dicitur priuata lex.

y *Admittendis*] puta si ciuitas locauit pro decem, & alius offerat xv. non admittitur, nisi hoc priuilegium sit concessum ciuitati. Aliud in fisco: vt hic & sup. de priuile. credi. l. Antiochensium. & facit C. de vendi. re. ciui. l. 1. & 2. & de lo. prædiorum. per totum. & de fi. instr. & inre hasta fi. l. fi tempora. & sup. de iure fisc. l. fin.

z *Pertinere*] q.d. non ad ciuitatem.

Fi[n.] CASVS. In hoc princip. dic casum, vt in glo. quæ incipit: hic duo dicit &c. Secundò dicit vidua retinet domicilium viri primi donec secundo nubat. Tertiò dicit, vbi liberti constituunt domicilium inde dicuntur municipes: & nihilominus sequuntur originem patroni, & vtrobique munera subeunt. Quartò dicit, relegatus ad certum locum

Idem lib. 1. Responsorum.

LEX XXI.

LVcius Titius cum esset in patris potestate, [a] à magistratibus inter cæteros frumento comparando, inuito [b] patre, curator constitutus est: cui rei Lucius Titius [c] neque consensit, neque pecuniã accepit, neque in eam rem [4] † cauit, aut se comparationibus, cum cæteris miscuit: & post mortem patris in reliqua collegarum interpellari cœpit, quæritur, an ex ea causa teneri possit? Paulus [d] respondit, cum qui iniunctum munus à magistratib. suscipere supersederit, posse conueniri eo nomine propter damnum Reipublicæ, quamuis eo tempore, quo creatus est, in aliena fuerit potestate.

¶ Paulus respondit, eum, [2] † qui pro alijs non ex contractu, sed ex officio, quod administrauerit, [e] conuenitur, [3] † in damnum sortis subiri solere, non etiam in vsuras. [f]

¶ Idem respondit, hæredes patris propter munera filij, quæ post mortem patris suscepit, iure conueniri non posse. [g]

¶ Hoc responsum, & ad eum pertinet, qui à patre [h] Decurio [i] factus, post mortem patris munera susceperit.

¶ Idem respondit, eum qui Decurionem adoptauit, onera Decurionatus eius videri suscepisse: exemplo patris, cuius voluntate filius Decurio factus est. [k]

Dos non onerat maritum quoad subeunda munera, licet sit dominus dotis. h.d.

¶ Idem respondit, constante matrimonio dotẽ in bonis [l] mariti esse: sed si ad munera municipalia accepto modo substantiæ vocetur, [m] 4 † dotem non debere computari. [n]

¶ Idem respondit, si per accusatorem criminũ capitaliũ, [o] non stetisset quo minus [p] crimen intra statutum tempus [q] persequeretur, reum non debuisse medio [r] tempore honorem appetere.

Licèt pater velit filium suũ infantem esse Decurionem, non propter hoc adstringitur ad aliqua onera. h.d. §. seq. gl. ponit casum.

¶ Imperatores Verus, [5] † & Antoninus AA. Septimo [6] † Zenoni, Pro infante filio quẽ Decurionem esse voluisti, quanquam fidem tuam in posterum adstrinxeris, [s] tamen interim onera sustinere non cogeris: [t] cum ad ea, quç mandari possunt, voluntatem dedisse videaris. [u]

¶ Idem respondit, si ciuitas nullam propriam legem [x] habet de actionibus [7] † admittendis, [y] non posse recedi à locatione, vel venditione prædiorum publicorum iã perfecta: tempora enim adiectionibus præstituta, [8] † ad causas fisci pertinere. [z] 9 †

1. *Decurio factus est*] vt sup. l. 2. & facit sup. de prætu. l. si adoptauero. & de adop. l. penult.

l *In bonis*] de iure ciuili: vt sup. de collat. bonorum. l. fi. & ad legem Fal. l. pater. in prin. & sup. de iure dotium. l. quãuis. nam iure naturali mulier remanet domina: vt C. de iure do. l. in reb. & d. l. quamuis.

m *Vocetur*] maritus: de eo enim fit sermo. *Computari*] in bonis. s. mariti. & facit Instit. qui. ali. non li. in prin. & C. de dom. l. constante. & C. ne vxor pro ma. l. fi. Sed an mulier si aliud habeat vel si nihil aliud habeat? die de hoc 4 † P. P. vt no. C. de mul. & ceno mõ in quo lo. mu. &c. l. 1 lib. v. subitius vocetur.

o *Capitalium*] sup. ea. libertus. §. in quæstionibus.

p *Quominus*] fuit ergo impeditus: & sic dabitur alia dilatio: vt C. de dila. l. 1 Accursius.

q *Statutum tempus*] à iudice secundum moderamen sortis loco cum. sic C. vt intra certum tempus crimen. l. 1. & de ec. l. fi. Alij dicunt si, id est quamuis, & recte: id est accusatum de 5 † Sext. Turpil. l. ad quod. ff. rus. P. P. ti. l. spurij. §. qui iu. 6 † P. P. le dicj. Vel die statutum. id est annum: vt inf. de mune. & hon. l. reus.

r *Medio tempore*] id est ante sententiam: vel aut quã habeatur pro desistente. ad quod inf. de mune. & hono. l. rescripto. §. penult.

s *In posterum adstrinxeris*] sup. eo. l. 2.

t *Non cogeris*] quia nõ potest esse infans Decurio: vt inf. de mun. adiect. & hon. l. ad rem. & nib. P. P. de iure immun. l. 2. §. 1. 7 † P. P.

u *Videaris*] aliàs hic expresse mandare nõ potuit: nec ergo tacitè: vt sup. eo. l. 2. & sic præstitit. C. de mu. & ho. l. 9 † P. P. 1. & sup. quæ in frau. cred. l. si pater. & inf. de admin. re. ad perunciu. pert. l. curatores. §. fi. Accur. 8 † P. P.

x *Legem*] i. priuilegium. quod dicitur priuata lex.

y *Admittendis*] puta si ciuitas locauit pro decem, & alius offerat xv. non admittitur, nisi hoc priuilegium sit concessum ciuitati. Aliud in fisco: vt hic & sup. de priuile. credi. l. Antiochensium. & facit C. de vendi. re. ciui. l. 1. & 2. & de lo. prædiorum. per totum. & de fi. instr. & inre hasta fi. l. fi tempora. & sup. de iure fisc. l. fin.

z *Pertinere*] q.d. non ad ciuitatem.

Fi[n.] CASVS. In hoc princip. dic casum, vt in glo. quæ incipit: hic duo dicit &c. Secundò dicit vidua retinet domicilium viri primi donec secundo nubat. Tertiò dicit, vbi liberti constituunt domicilium inde dicuntur municipes: & nihilominus sequuntur originem patroni, & vtrobique munera subeunt. Quartò dicit, relegatus ad certum locum

locum, sequitur interim domicilium loci, in quē relegatus est. Quintò dicit: Senator remotus à Senatu propter turpitudinem, non recuperat patriam originalem, vt in ea admittatur ad honores: nisi hoc specialiter impetrauerit. Sextò dicit, q Senatores & eorum filij, item nepotes eo tempore nati, quo pater est in Senatu, eximuntur ab originali patria, quod intelligas quo ad onera: nō quo ad honores.

z † P. Flo. Idem li. 2. Senten.

¶ *Senatores*] Senatoribus concessum est libertum arbitriū commeandi vbi volunt dicitur, quod adhuc retineat domicilium in vrbe, scilicet Roma. Item qui fœnus exercent? licèt non habeant poss. tenentur ad onera patrimonialia. Fran. Accur.

a *Paterni*] id est, patris qui est libertus.

b *Et*] pro id est.

2 † P. Flo. vbi ipsi.

c *Manumissoris*] id est, patroni, qui est manumissor.

d *Aut originem.*] Hic duo dicit: Primum, quod filij libertorum sequuntur domicilium patroni manumissoris. Idem dicam de filia liberti, vt supra l. assumptio ī fi. Secundum, quod liberti libertorum sequuntur domicilium patroni manumissoris. Idem iuris de liberto patroni, & cum secundo concor. C. de inu. & corig. l. 2. li. 11. & sic tedditi singula singulis & facit inf. s. 2. & l. eius. in prin. c. & dic vt no. sup. eod. l. assumptio. §. fin. Item in quocunque sequitur. dic vt inf. eo. l. assumptio. §. filius.

3 † P. Flo. quoquo tempore. 4 † Neptes non est in P. g.

e *Domicilium.*] vsque adeo, vt priuil. quod viuo marito habebat, ei reseruetur, vt C. de priuil. scho. l. grotios, in princi. & facit C. de incol. l. 1. & fin. de nup. l. cum te. & de Senato. l. fœminæ, & in Auth. de nup. §. non tantum. & sup. de iud. l. exigere.

f *Tulerunt*] i. transtulerunt, & facit inf. eo. l. de iure. §. fi. & de mun. & hono. l. 3. in princ. & §. liberti.

g *Muneribus*] de quibus dicit vt in princ. huius l.

h *Relegatus*] relegatus est quo ad onera, non quo ad honores. vt sup. de interdi. & releg. l. relegatorum. §. fi. & facit in eo. tit. l. exilium & inf. eo. l. si quis. §. fin.

i *Motus*] propter turpitudinem.

k *Ad originalem*] alias originariam.

l *Non restituitur*] quo ad honores, ad quod C. de dign. l. 1. neque. & su. de Senato. l. Cassius. sed quo ad onus sic, vt sup. de interdic. & releg. l. relegatorum. §. fi. Sed nonne retinet, vt ī. l. proxi. Respon. retinet, quod ad id tantū quod perdit, non propter turpitudinem.

m *Eo tempore*] quo pater erat in dignitate Senatoria, vt sup. de Sena. l. liberos, secundum Hug. aliàs quoquo tempore. Et non habeas ī. ex filijs, pro quo s. de Sena. l. Senatoris filius. in fi. sed illam expone, vt ibi.

n *Originem*] aliàs pro origine, vel melius ex origine, vel per originem, & quod aliàs habetur in tex. origine ex filijs, intellige antea natis, qui non habent hoc, vt C. & dig. l. fi Senator. Itē quod dicit eximuntur, quo ad munera non quo ad honores: 1 vt subijcit, & inf. l. proxi. in prin. aliàs sequuntur originem patris: vt supra l. assumptio. §. filius.

o *Eximuntur*] id est, separantur à filijs primo natis quo ad onera.

p *Impetrauerint.*] sed si nō impetrauerint, hoc habent, vt C. de digni. l. clarissimis. §. fin. & sup. de inco. l. pen.

q *In vrbe*] Roma, per excellentiam, vt Inst. de iu. na. §. 2.

r *Non habeant.*] vt ī. de mun. l. munerum, §. patrimoniorum, & hoc est etiam si alias non habeant ibi domicilium, vt not. sup. eodem l. libertus. §. sola. Sed in personalibus secus, vt ibi. sed die distinguitur quo ad onera, vt inf. de mu. & ho. l. rescripto. in fi. Accu.

Vlpianus. 1†

LEX XXII.

FIlij libertorum libertarū que, liberti paterni, a & b patroni manumissoris c domicilium, aut originem d sequuntur.

¶ Vidua mulier amissi mariti domicilium e retinet, exemplo clarissimæ personæ per maritum factæ. sed vtrunque alijs interueniētibus nuptijs permutatur.

¶ Municipes sunt liberti, & in eo loco quo 2 † ipsi domicilium sua voluntate tulerunt. f nec aliquod ex hoc origini patroni faciūt præiudicium, & vtrobique muneribus g adstringuntur.

¶ Relegatus, h in eo loco in quē relegatus est, interim necessarium domiciliū habet.

¶ Senator ordine motus i ad originalem k patriam (nisi specialiter hoc impetrauerit) non restituitur. l

¶ Senatores, & eorum filij, filiæq; eo 3 † tempore m nati, natæve, itemq; nepotes, neptes, 4 † pronepotes, & prone ptes ex filio, origini n eximū tur, o licet municipalem retineant dignitatem.

¶ Senatores, qui liberum cōmeatum, id est, vbicunq; velint morādi arbitrium impetrauerunt, p domicilium in vrbe ¶ retinēt. Qui fœnus exercent oneribus patrimonij in tributionibus fungi debent, & si possessionem non habeant. q

Hermog. lib. 1. iuris Epitom.

LEX XXIII.

MVniceps definit r esse, senatoriam adeptus dignitatem. hoc autem s † quātum ad munera. quantum verò ad honorem pertinere creditur, originem retinet. u 6 † Denique manumissi ab eo, x eius municipii efficiuntur municipes, vnde originem trahit. y

¶ Miles ibi domicilium habere videtur, vbi meret, z a etsi 7 † nihil in patria possideat. a

Administrator cum cōmittitur ad aliqua reddenda, et ob hoc condemnatur, non debet condemnari in eius pecunia vsuris, & hoc idē seruatur in fideiussorib. eius. h. d.

Scæuola lib. 2. Digest.

LEX XXIV.

COnstitutionibus Principum continetur, vt pecuniæ, quæ ex detrimento solutitur, vsuræ non præstentur. & ita Imperatores Verus 8 † & Antoninus rescripserunt his verbis, Humanum est, reliquorum vsuras, neque ab ipso, qui ex administratione honoris reliquatur, b * neque à fideiussore eius, & multò minus à magistratibus, qui cautionem acceperint, exigi. cui consequens est, vt ne in futurum à forma obseruata discedatur.

Licet duo sint Potestates, tamen vicem vnius sustinēt. hoc dicit.

s ¶ *Hoc autem*] scilicet quod definit esse municeps: nam munus ei imponi non potest respectu originis municipij, qui honorem sustinenti, munus imponi non potest: vt hic, & ī. de mu. & hono. l. honorem. R.

t *Quātum*] vt ī. de Sen. l. Senatores. & C. de inc. l. licet. & l. pe.

u *Retinet*] vt ī. de Sen. l. Senatores. & C. de inc. l. licet. & l. pe.

x *Ab eo*] scilicet Senatore.

y *Trahit*] manumissor. Sed contra ī. eo. l. eius 2. respon. sed hæc secundum illam. & die vt ibi no.

z *Meret*] alias haberet, aliàs inhæret.

a *Possideat*] idem si non habet ibi vbi meret, maiorē partem fortunarum. vt C. de incol. l. cives. lib. x.

b ¶ *Constitutionibus. Reliquatur*] aliàs relictus est. & facit C. de priu. fi. l. pecunia. & ī. de adm. tu. l. maxim è. & C. de

1 Vide ad l. huius intelligentiā. lib. x. C. tit. de mu. & originariis, per totum.

5 † hoc autē, dicit in P. F.

6 † P. Flo. quantum verò ad honorem pertinere creditur originem *Merere est militare. est enī verbū ad milites pertinens.

7 † P. F. & nihil.

8 † P. F. & ita Imper. Anton. & Verus. AA.

* Reliquari est ex reliquis rōnū alienū aliquē cōtrahere, vi. Ruhic & Alc. ab Alex. li. 2 Genial. die 6. 17.

C. de vsur. pup. l. eius. & sup. pro soc. l. si vnus. §. penult. Sed contra su. de vsu l. cum quidam. §. penultimo. Solutio. hic honor. ibi munus tantũ: vt argum. inf. de mune. & honor. L. honor. primo respon. & §. primo. & sic accipe sup. eod. l. Lucius. §. 1. & adde. quod tibi no.

ADDITIO. Solue aliter, secundum Bar. post Iac. de Are. quod ibi tenetur, quia pecuniam publicam in vsus suos conuertit. hic verò per culpam malè administrauerit, vt ex tex. colligitur.

Vlpian. lib. 1. ad edic. Prætor.

LEX XXV.

MAgistratus[a] municipales cum vnũ magistratum administrent, etiã vnius hominis vicem sustinent,[b] & hoc plerunq; quidè lege municipali eis datur, verum & si non sit datum, dummodò nõ denegatũ, moribus[c] cõperit.

Paulus lib. 1. ad edict.

LEX XXVI.

EA, quæ magis imperij sunt, quàm iurisdictionis,[d] magistratus municipalis facere non potest.

¶ Magistratibus * municipalibus non permittitur in integrum restituere,[e] aut bona rei seruãdæ causa iubere possidere,[f] * aut dotis seruandæ, vel legatorum seruandorum causa.

Vlpianus lib. 2. ad edict.

LEX XXVII.

EIus qui manumisit, municeps est manumissus: non domicilium,[g] sed patriã eius secutus, & si patronum habeat duarum ciuitatum[i] † municipem,[h] per manumissionem earundem ciuitatum erit municeps.

¶ Si quis negotia sua non in colonia,[i] sed in municipio semper agit, in illo vendit, emit, contrahit, in eo foro, balneo, spectaculis vtitur, vbi festos dies[2] † celebrat, omnib. honoribus,[3] † denique municipij commodis, nullis coloniarum fruitur: ibi magis habere domicilium, quàm vbi colendi ruris causa versatur,[4] † videtur.

Potest quis duobus locis habere domicilium, sed vagabũdus nullibi habet domiciliũ. h. d. ll. seq. se summant.

¶ 5 † Celsus lib. 1. Digest. scribit, si quis[k] instructus sit duobus locis æqualiter, neq. hic minus, quam illic frequenter commoretur, vbi domiciliũ habeat, existimatione[6] † animi esse accipiendam. Ego dubito, si vtrobiq; destinato sit animo,[l] an possit, quis duobus locis habere domiciliũ. Et verum est habere,[m] licèt difficile est, quemadmodum difficile est sine domicilio quenquam esse. Puto autem, & hoc procedere posse, si qs domicilio relicto nauiget, vel iter faciat, quærens quò se cõferat, atque vbi consistat.[n] 7 † nam hunc puto sine domicilio[o] esse.

¶ Domicilium autem habere potest, & relegatus eo loci, vnde arcetur,[p] vt Marcellus scribit.

Hũc tex. in primo decreto intelligunt. nouiter. & I secundò intelligit Bolog. l. si finium. §. Iulianus. de dam. infe. nu. 148. sed Arcurius ibi eũ reprehẽdit. n. 193.

*Vid An. Aug. li. 3. c. 8. Emẽ.

1 † P. F. ciuitatium. sic & infra.

Permissũ dr̃ oẽ, q̃ non prohibetur.

a *Magistratus*] duo. vt sunt Potestates Mutinenses.

b *Sustinent.*] ad hoc, quod plures vicem vnius sustinent, facit sup. cod. l. Imperator. in princip. & de pac. l. si plures, & supra li fam. fur. fe. dic. l. j. in princ. & de exc. tut. l. tria onera. Item an vnius sententia sine altero valeat? Respõ. non, vt in Auth. vt iudic. non ex. sa. ius. §. 1. & no. sup. de arbi. l. sicuti.

c *Moribus*] id est, consuetudine, ad quod ĵ. de pollic. l. Imperatores. in fin & sup. de iudic. l. cum Prætor. & inf. tit. 1. l. nõ tantum. § fin. Item quod non prohibetur, permittitur, vt sup. fur. aduer. nau. cau. stab. l. 1. in fin. & sup. quibus ex cau. ma. l. necnon. §. quod eis.

E *Aqua*] CASVS. Magistratus municipalis non põt facere ea, quę sunt imperij meri, vel mixti, non ergo põt resti. in integrum concedere, vel iubere possidere bona causa rei seruandæ, aut dotis, vel legatorũ seruandorũ causa Fr. d *Iurisd. omnis*] vt quia sunt de mixto imperio, vt & sup. de iurisd. omn. iud. l. imperium. & l. iubere, sic ergo no. quod defensor ciuitat. s, vel municipij non hẽt merum, vel mixtum imperium, vt & in Auth. de defen. ciui. §. nullã, in fi. §. & ĵ. de reg iur. l. vbicunq; & ĵ. de dam. infec. l. 4. §. si forte, & de iurisd. omn. iud. l. magistratibus.

e *Restituere*] est ergo mixti imperij. Sed contra. C. vbi, & apud quem. l. fin. in fi. ibi quod, & veteribus, &c. vbi etiam iure veteri vĩ competere iure magistratus ea, quod põt delegari, vt ibi dr̃. Solu. specialiter sic, vt ibi non generali cõmissione: vt hic, vel ibi pro minoribus restituendis, non p̃ maioribus, vt hic. sed hodie competit iure magistratus, cũ generaliter etiam possit delegari, vt d. l. in fi. & de uff. eius l. 1. 2. respon. & in hoc hodie corrigitur hæc lex. Accur.

f *Possidere*] ista sunt mixti imperij vt ĵ. de iurisd. omn. iud. l. iubere. Sed ĵ. ĵ. de dam. infec. l. 4. §. duas. & j. 1. Sol. ibi capti mo de. re. vel vt ibi. Item contra ĵ. de offic. eius cui mand. est iurisd. cognitio. §. fi. Sol. cognitio põt mandari, si dãda, vel non, vt ibi, sed ipsa missio non, vt hic, & ibi notatur.

E *Ius.*] CASVS. Manumissus efficitur municeps ciuitatis, vnde habet originem suus patronus: non autẽ domicilium patroni spectatur, & sub. tm, vel aliter, vt in gl. & si patronus sit municeps duarum ciuitatum, sic fiet liberti us eius earundem ciuitatum municeps. Item, qui in municipio moratur; ibi emit: ibi cõtrahit, ibi dies festos celebrat: in colonia vbi sunt agri sui, non moratur nisi raro: dicitur habere domicilium in municipio. Itẽ si quis in duabus ciuitatibus sit instructus æqualiter: quia vtrobiq; habet domum, & massaratica patrifamilias necessaria. & vtroque loco moratur æqualiter, dicitur municeps vtriusq; ciuitatis. Postea dicit posse aliquẽ esse sine domicilio & dat exempla in litera. Item relegatus vt stet in ciuitate quadam, puta Mutinæ: dicitur Mutine habere domicilium. Fran. Acc.

2 † P. Flo. ibi festi dies.

3 † In P. Fl. de eff. honorib.

4 † P. F. vbi colendi cã deuersatur, & abest verbũ, vi detur. Dediuersat.

5 * Alias est lex. & incip. Si quis ifta. &c.

6 † Dub. caillima tione. si esse accipiendũ. P. F. estimatione, pro destinatione. Tuscell.

g *Non domicilium.*] scilicet tantũ. vel si ne eo legi potest. vt ĵ. l. assumptio. §. fi.

h *Municipem.*] nisi in altera sit municeps ratione dignitatis. vt su. l. municeps. 2. resp. facit sup. l. Labeo. in fin. & l. ll quis à plurib. & l. filij. §. 2. in fi. Accur.

i *Colonia*] i. villa. vbi agri sui coluntur. sic, sup. loc. l. si in lege. §. colonus. Item dic, q̃ non habetur municipio illa villa: aliàs cõtra inf. e. l. qui ex vico. K *Si quis*] aliàs lex. si quis. aliàs. §. Celsus. Accur.

1 *Animo*] sup. de cap. & postl. l. v. in fin. & l. nihil. & C. de inco. l. ciues.

1 Imò verò colonia hic, q̃ oppido sumitur. q̃ coloniæ non vtitur.

7 † P. F. cõstituat.

m *Verum est habere*] sup. eo. l. Labeo. & l. assumptio. §. iuris prudentib. & l. ordine. in fi. & l. seq. & l. filij. §. municeps. & l. proxi. §. 2.

n *Consistat*] aliàs constituat.

o *Domicilio*] sic aliquis est sine domicilio, & rõne originis, quis hẽt domicilium, vt sup. l. 1. in princ. ergo originẽ propriam potest quis derelinquere. Et sic est ĵ. 5. eo. assumptio. in prin & ĵ. de mu. & ho. l. & qui originẽ. Sol. dñt, quidam quod aliud est origo, & aliud est domicilium: cũ primũ ex necessitate, & deteri non potest, sm ex voluntate constituit, & retineri, vt su. eo. l. libertus. §. patris. & sm hoc non sequit, hic hẽt originẽ: ergo habet domiciliũ: licèt sequatur. ergo est municeps. vt su. l. 1. & ita hic de domicilio, nõ de origine dici hoc non placet: nã qui originem habet, ergo. & domiciliũ. vnde ĉt infantes statim habent domiciliũ. vt su. l. assumptio. in fi. & l. filij. 1. respon. vñ dic. q̃ hæc terra suæ originis chasmate periit, vel capta est, vt Troia. vt ar. ĵ. de reli. l. cu loca. vel passa cũ aratrũ. vt Chartago. vt ĵ. quib. mo. vsufru. amit. l. si vsufructus ciuitati. vel oes recesserunt, & sic est inhabitatis. vt arg. ĵ. de col. ill. l. 3. in prin. vel etiam per priuilegium desinit. vt sup. eo. l. filij. §. Senator.

p *Arcetur*] i. in quo ad quod ĵ. l. filij. §. relegatus. & si qui-

ſi quidem perpetuò planum eſt, alias non niſi maiorẽ partẽ fortunarũ habeat: vt C. de inco. l. ciues. li. x. vel niſi x. annis ibi fuerit. vt in eo. tit. l. nec tempore. ſed an in priſtino domicilio poteſt conueniri? Rñ. ſic, ũ illud hẽat ex origine. & procuratorem hẽre põt. vt ſup. de mi. l. Papin. exult. ſed ũ domicilium tñ, tunc non eum illud ſit mutatũ voluntate: vt ſup. in princ. huius l. no. &

a† P.F.& s. l. libertus. §. patris.

Paulus lib. 1. ad edi.

LEX XXVIII.

INter conuenientes etiã [1] † de re maiori [a] apud magiſtratus municipales agetur.

Caius li. 1. ad edi. Prouincia.

LEX XXIX.

INcola [b] & ijs magiſtratib. parere debet, apud quos incola eſt: & illis, apud quos ciuis eſt: [c] nec tantũ municipali iuriſdictioni [d] in vtroq; municipio ſubiectus eſt, ſed verum etiam omnibus publicis muneribus fungi debet. [e]

Vlpianus lib. 7. ad edi. 2†

LEX XXX.

QVi ex vico [f] ortus eſt, eã patriã intelligitur habere, [g] cui [h] Reipub. vicus ille reſpondet.

Martianus. 3†

LEX XXXI.

NIhil eſt impedimento quominus quis, vbi velit domicilium habeat, quod [i] ei interdictum non ſit.

Modeſtinus lib. 4. differen.

LEX XXXII.

EA quæ deſponſata [k] eſt, ante cõtractas [l] nuptias, ſuum mutat 4† † domicilium.

Idem lib ſingu. de manumiſ.

LEX XXXIII.

ROma [m] communis [n] patria noſtra eſt. *

Idem lib. 3. Regul.

LEX XXXIIII.

INcola iam muneribus publicis deſtinatus, [o] niſi perfecto munere incolatui renũtiare non poteſt.

Idem lib. 1. Excuſ.

LEX XXXV.

SCire oportet qm̃ qui in agro pmanet, [p] incola eſſe nõ exiſtimatur. qui. n. illius ciuitatis [p] pręcipuis [q] nõ vtitur, nõ exiſtimatur eſſe incola. 5† †

Qui exercet actum alteri mandatum ſub certo ſalario, ſalarium petere poteſt. Bar.

Idem lib. 1. Reſponſ.

LEX XXXVI.

TItio, cum eſſet Romę ſtudiorum gratia, epiſtola

1† P.F.& Marcell. li. 1. Dig. — 2† P.F. & Mutin. — 3† P.F. — 4† P.F. ſuum nõ mutat domiciliũ. * Vide in hãc l. Alc. li. Diſpũ. 2. c. 2. l. * Idẽ Cic. Ora. 2. cõtra Rullũ. — 5† Hoc caput in P. P. Grece ita ſcriptum eſt. Εἰ δέοντα γρὴ ὅτι ὁ ὁστανοῦν κατοικεῖν incolas ἐστιν ὁ ἀφιξεὶς τῆς πόλεως ἐξαπέστοις μὴ χρῆσθαι τοῖς ἐνοικίοις ἀλλ' ἐπὶ τῶν incolas. — *Vl. Ant. Ang. ad Mod. lib. ſingul. & Alc. li. 2. Diſp. c. 21. — 1 Cõcor. glo. in c. quiſquis. 17. q. 4. & tex. in n. non dubiũ. ext. de ſent. excõ. & facit tex. in cle. 2. cũ ibi no. de pœn.

---

[1] *Inter conuenientes etiã*] CASVS. Defenſor ciuitatis cũ ioſia certam ſummã à iure taxatã poſſit cognoſcere, & iudicare, dicitur, quod ex conſenſu partium poterit, & de maiori ſumma cognoſcere, & iudicare. Fran. Acc.

[a] *Maiori*] quam ei liceat rõne ſuæ iuriſdictionis. quid ergo ei licet, i. ſuę iuriſdictionis, dic vt in Auth. de defen. ciui. §. audiant. & §. iudicare. Sed ſm hoc, nunquid poteſt vnus in eũ conſentire de cauſis mexi imperij? Rñ. nõ cũ tales cauſæ maximæ maximos exigant iudices. vt ſ. de arb. l. nõ diſtinguemus. §. Iulianus. & C. vbi cauſę fiſ. l. 1. Idem puto in cauſis mixti imperij: vt ſ. eo. l. ea quę ga & illę maximos iudices exigunt: vt d. l. nõ diſtinguemus. § de libe rali. & C. de peda. iudic l. 2. in fine. De cauſis ergo pecuniarijs debet intelligi: ĩ quibus tantum vſq; ad centũ aureos poterat olim cognoſcere: vt C. de defen. ciui. l. 1. & adde qđ no. ĩ. de iud. l. 1. Idẽ facit ĩ. de iuriſ om. iud. l. ſi idẽ, §. 1. prout habes ibi in litera maiorem. & de iud. l. de qua re. §. 1. & l. 2. §. ſed ſi iudex. Accur.

[b] *Incola*] CASVS. Natus Mutinæ, in hac terra venit ad habitandum. dicitur quod munera ſubire debet vtiobique. Fran. Accur.

[c] *Ciuis eſt*] origine.

[d] *Iuriſdictioni*] vt poſſit ibi conueniri.

[e] *Fungi debet*] C. eo. l. 1. in fi.

[f] *Qui ex vico*] CASVS. Natus in terra Rutrij, dicitur ciuis huius terræ, cum villa Rutrij ſub hac ciuitate ſit. Franciſcus. Accur.

[f] *Qui ex vico*] vt Virgilius Mantuanus, licèt ex vico eius, ſcilicet Plectorx fuerit ortus.

[g] *Habere*] ſ. vt ibi habet domicilium. & hoc quo ad omnia, ſecundũ quoſdam: vt C. de inco. l. eſt verum. vel in alio caſu ibi loquitur: ſ. quia non habent ibi domicilium. & facit ĩ. de cẽſib. l. forma. §. qui verò agrõ. & C. de Epiſ. & cle. l. nulli. §. quod ſi in vico. & de natu. lib. l. 3. §. 1. & in Auth. quib. mod. natur. eff. ſui. §. ſi quis igitur ex quolibet. & inf. de verſign. l. pupillus. §. incola. & §. territorium. & ſup. de iuriſd. om. iud. l. fi. & de iud. l. inſulæ.

[h] *Cui*] alias cui. & alias cuius. & tunc dic Reipub. &c.

[i] *Ibi. Quòd*] i. quia. & tunc ſimilia. ſup. eo. l. magiſtratus. vel quod. ſ. domicilium. nam quandoque interdicitur: vt inf. eod. l. incola. & facit ſup. de cap. l. in bello. §. manumittendo. & de condi. & dem. l. Titio. §. Thio. & de oper. lib. l. pen. & ſup. eo. l. non vtique.

[k] *Ea quæ*] CASVS. Deſponſaui quandam Mutinenſem per verba de futuro: ante contractas nuptias non ſequitur domicilũ mei viri, lu. l. ſeq. dic caſum vt litera ſtat & expone, vt in glo. Franc.

[l] *Ea. quæ deſponſata*] per verba de futuro.

[l] *Ante contractas*] ſecus ſi poſtea: vt ſup. de iud. l. exigere. & de iuriſ. om. iud. l. cum quædam. & C. de inco. l. fi. & de dig. l. mulieres. & ĩ. eo. l. fi. §. 3. niſi eſſet nõ legitima: vt ĩ. e. l. de iure. §. fi. Sed qđ ante ductionẽ, poſt matrimonium tñ vi q̃ ſtatim. vt hic. nã & donationes ante impediũtur: vt ſ. de don. inter vir & ux. l. pe ĩ princ.

[m] *Roma communis*] vnde quilibet põt ibi cõuenitj, niſi ſpãle prætendatur priuilegiũ, vt Legationis, vel ſimile: vt ſ. ex quib. cau. ma. l. nec nõ. §. ſi cui. & de iud. l. 2. §. legatis. Itẽ philoſophãtes ibi excuſantur a muneribus, ac ſi in ſua pria hoc facerent: vt ſ. de eac tut. l. ſed & reprobari. §. fi.

[n] *Incola*, CASVS. Ciuis Bonon. ex iure domicilij cum eſſet ei aliqđ munus nuntiatũ, vt illud ſubeat puta vt collectam ſoluat, vult tunc deſinere ciuis eſſe. & Mutinam ſe transferre. dicitur, q̃ nõ poteſt renuntiare domicilio quod hic habet, niſi munere ei iniuncto prius completo. Fran.

[n] *Deſtinatus*] per impoſitionem. nam & ante eſt deſtinatus: ſi poteſt diſcedere quãdo vult: vt no. ſ. l. mihi. ſed hic eſt quaſi prævenitus: vnde non renuntiat: vt ſ. de iudi. l. ſi quis poſtea. & de iurid. om. iud. l. pen. Item quid ſi erat deſtinatus per hoc quod fecerat æſtimũ? vt idẽ: vt arg. C. de cen. & exeq. l. fi. in prin. lib. 11. Sed quid ſi non erat contractum debitum, vel iam denuntiatũ Conſulib. illius terræ? Rñ. in primo dẽt ſolvere vbi accepit partẽ ſuæ rerum: vt ſ. de colli. illic. l. 1. in fi. ſic & onus. Idem in ſecundo: quia & ipſi impoſita vt. vt ſ. de condi. & dem. l. municipib & ſ. eod. l. municipes. Item quid ſi fiat conuentius? Rñ. non idẽ: quia homo & res intercunt: 1 vt ſ. pro ſoc. l. verũ. §. fin. arg. ĩ. q̃ ſic. & poſſit conueniri revocatoria. vt ſ. quæ in fraud. cred. l. omnes. § Lucius.

[o] *Ciuis*] CASVS. Qui in agro ſiue domicilio moratur non vt ibi habeat domicilium, vt ſcutifer, vel caſtaldus: non dicitur ibi habere domicilium: & dic de hoc vt in glo. Franc. Accur.

[o] *Permanet*] non vt ibi domicilium habeat: vt C. de inco. l. eſt verum.

[p] *Ciuitatis*] vel vici, ſicut in ſcolarib. eſt: & qui veniunt ad tempus, vt ſtent, & poſt tempus recedant: quia ad offi. vel ad alia publi. non admittuntur: quia non cauſa conſtituendi domicilium veniunt.

[q] *Titio*] CASVS. Titio Bon. Romę exiſtenti cauſa ſtudiorũ miſit Poteſtas Bononiæ nomine huius ciuitatis quandam epiſtolam, in qua continebatur, q̃ hic Titius quoddã decretum oſtenderet Principi, quod decretũ in epiſtola erat ſubiectũ. Item viaticũ datũ erat nuntio, vt Titio daret pro ſuo labore. nuntius aũt dedit hanc epiſtolã Lucio Titio Bonoñ. quem inuenit Romę, & non Titio, &c. & ibi eſt collatio facta cũ eo, vt nomẽ Lucij Titij ponerent in epiſtola ſublato Titij nomẽ: qui Lucius decretum obtulit Principi ſm mandata Reipub. quæritur an Lucius poſſit petere viaticũ à nuntio: an verò Titius. Item quid cõmiſerit Titius. Et ad primã rñdet. ſ. qđ nuntius petet viaticũ. & non Titius. Ad ſecundã reſpõdetur vt in gl. quę incipit, petet. & quęro. &c.

Titius

¶ *Titius*] Ti Ius cum esset Potestas Bononiæ, pecuniam publicam huius ciuitatis mutauit alicui accepto pignore, puta fundo pacto facto cum debitore, vt si debitor non soluat debitum creditor possit vendere pignus, non promittendo de euictione. sequentes Potestates post Titium illud nomen & pignus approbant, vsque ad Mæuium, qui & Potestas fuit, & vendidit istum fundum in maiore quantitate ostendens eum, quam esset in veritate. & sic ciuitas benè habuit ex illo pretio debitū suum: sed cum postea apparuit minus esse fundum obligatum, quam ostensus esset, reddidit Potestas de pretio emptori: & sic non remanet penes

1 † Scripsit. P.F.

ciuitatē tantum pretij, quantum erat debitum. dicitur quòd hic Mæuius tenetur ciuitati emēdare hoc damnum: cum ipse vltimò approbauerit hoc pignus, quasi bonum esset. Fran.

* Vide in hūc locū Pīū Anto ninū Ba. in nouis legum interpret.

a *Missa est*] viaticum erat missum Titio per eundem nūtium pro suo labore, quem haberet in porrigendo Principi.

b *Is*] s. nuntius.

c *Restituendas*] id est dandas. sic ff. de verb. sig. l. verbū reddēdi.

d *Collusione*] cum Lucio.

2 † Incidisset. P. F.

e *Lucio*] alij quàm ei, cui iusserat dare.

f *Suum nomen*] Lucij.

g *Inscripsit*] idem Lucius. sic enim dixit collusione.

h *Mandata*] facta Titio.

i *Dedit*] scilicet Lucius.

k *Ab eo*] nuntio.

l *Et quid*] repete, & quæro quid, &c. & dic is, s. nuntius qui non restituit, i. nō dedit Titio. & dic quod

4 † al. gradu.

multum commisit, i. deliquit, quia crimen falsi: vt sup. de fal. l. i. §. qui in rationib. & l. qui nomine. licet hic non dicatur. Vel

5 † Repromissionē. P. F.

dic is, s. Titius, qui nō restituit. i. non dedit literas Principi: & tunc dic, quod nihil deliquit.

6 † P.F. de modo.

missa est [a] magistratibus patriæ suæ, vt porrigeret Imperatori Decretum eiusdem ciuitatis, quod erat cum ipsa epistola missum. Is [b] autem, qui suscepit literas restituendas, [c] collusione [d] facta dedit Lucio [e] Titio, qui & ipse Romæ morabatur suę rei gratia. Sublato Titij nomine, cui erat decretum missum, vt per ipsum daretur, suum nomen [f] inscripsit, [g] 1 † & sic Imperatori decretum secundum mandata [h] Reipublicæ dedit. [i] quæro quis viaticū * ab eo [k] petere potuerit, 2 † & quid [l] commisisse videtur is, qui nō restituit literas ei, cui restituere mandatum susceperat: & is [m] qui sublato alieno nomine, inscriptoque suo, quasi ipse iussus à patria decretum Imperatori porrexit. Herennius Modestinus respondit, Titium quidem viaticum petere nō posse, sed eum qui nomen indidisset. [n] 3 †

Si sequentes officiales approbant nomen cōtractus habiti ab officialibus precedentibus, precedētes à periculo liberantur: secus si nō approbēt. h. d.

¶ Titius pro pecunia publica quam ipse credidit, pignus accepit, pacto facto cum debitore, vt non soluto debito, sine vlla repromissione [o] distrahatur pignus. succedentes gradus [p] 4 † in locum Titij, nomen & pignus probauerunt vsq; ad Mæuium. ex venditione pignoris propter remissionem [q] 5 † à magistratu vendentibus factam, pro [6] † modo fundi demonstrato satis debito factū non est. quærebatur, quis Reipublicæ teneretur. Herennius Modestinus respondit, [7] † Titium, cū successores eius nominis periculum agnouerint, eo nomine obstrictum nō esse, sed nec post magistratus, qui vendidisse proponuntur, cum videlicet pluris vēdiderint propter mensuræ agri demōstrationem: & hoc, quia [8] † pluris vendiderunt, restituere, [r] minore modo deprehenso iussi sunt. eum ergo, [s] qui nouissimus nomen probauerit, indemnitati Reipublicæ satisfacere debere, si nomen ad successorem idoneum transmisisse non doceatur.

Istud principium legitur duobus mo. vno modo secundum Dy. alio modo secundū Iac. de Are. & Odof. secundū Dy. diuiditur sic. Primò loquitur quādo ciuitas vendicabat aliquem in suū ciuem: int: lligas aliquem singularē, vel vniuersalē alterius villa. Secundò, quando aliquis negat se esse ciuem, vel incolam alicuius ciuitatis. Secundo ibi, Cum tamen. sed secundum Iac. de Arena primo loquitur, quādo est cōtentio inter duas ciuitates, quæ subsūt diuersis Præsidibus: quarum vterque Præses simul cognoscit. Secūdò loquitur, quādo est cōtentio inter priuatū, & Rempubl. & hoc secundum Iac. de Are. & Odoffredum. Bart.

Callistratus lib. 1. de Cog.

LEX XXXVII.

DE iure omnium incolarum, & quæque ciuitas quasi ex acceptatione, sed quasi ex falso sic: vt dictum est.

n *Sine vlla repromissione*] de cui. vel de indēnitate. quod & si non diceret: iā promittere non tenetur: vt C. cred. cui. pi. non de. l. 1. & hoc si habeas ex promissione. alias est demōstratione, i. denūtiatione. hoc est quod non tenetur denuntiare plus: quod. s. pactū valet: vt sup. de cuic. l. Herennius. in prin. Vel demonstratio: quia non demonstrabat ementi. aliàs remissione: quia nil se de pretio remissurū emptoribus cum debitore conuenit.

7 † P.F. de spondi.

p *Gradus*] magistratus succedentes.

q *Propter remissionem*] aliàs demonstrationem: & dicunt à magistratu. s. Titio fuit facta demonstratio vendentib. i. sequentib. magistratib. qui vendiderunt. & sic vendētibus est dativi casus: & non erat bonum pignus. aliàs est in remissionē: & tunc vendentibus. i. ementibus: vt sup. de ac. em. p. l. veteres. & qđ dicit à magistratu. s. qui vendebat. & quod dicit pro modo. i. propter fundum maiorē demonstratū plus fuit vēditus quā valeret: ita q Reipu. poterat satisfieri: sed remissione postea facta non: vt hic & inf. subijcit. aliàs repromissionem: quia promisit magistratus, qui vēdidit emptoribus. quòd tot iugera erāt: quod nō erat verum: & ideo fuit coactus reddere.

8 † P.F. quasi aliquo.

r *Restituere*] promittendo.

s *Eum ergo*] i. Titium qui fuit nouissimus, i. primus. Sic & ibi. & erunt primi nouissimi, & nouissimi primi: & sic corrigit quod dixit Herēnius Mode. Vel dic eum, id est Mæuium, qui verè nouissimus magistratus est, qui nomē approbauit. & facit ad hoc, quod verius est inf. de admin. ter. ad ciui. pertinen. l. 4. §. prædiū. qui ergo vltimus probauit, tenetur Reipub. siue vendiderit, siue non: nam potuit non vendere, nec approbare: vt si recipit nomen in suam rationem, non tamen approbando: sed saluo iure Reipub. contra eum. ad quod facit sup. de admi. re. ad ciui. pertinen. l. cum quæritur.

DE iure] CASVS. Si vna ciuitas cum alia ciuitate eiusdem.

1 † Scripsit. P.F. — 2 † P.F. ab ea petere potuisset. — 3 † Incidisset. P. F. — 4 † al. gradu. — 5 † Repromissionē. P. F. — 6 † P.F. de modo. — 7 † P.F. de spondi. — 8 † P.F. quasi aliquo.

a *Missa est*] viaticum erat missum Titio per eundem nūtium pro suo labore, quem haberet in porrigendo Principi.
b *Is*] s. nuntius.
c *Restituendas*] id est dandas. sic ff. de verb. sig. l. verbū reddēdi.
d *Collusione*] cum Lucio.
e *Lucio*] alij quàm ei, cui iusserat dare.
f *Suum nomen*] Lucij.
g *Inscripsit*] idem Lucius. sic enim dixit collusione.
h *Mandata*] facta Titio.
i *Dedit*] scilicet Lucius.
k *Ab eo*] nuntio.
l *Et quid*] repete, & quæro quid, &c. & dic is, s. nuntius qui non restituit, i. nō dedit Titio. & dic quod multum commisit, i. deliquit, quia crimen falsi: vt sup. de fal. l. i. §. qui in rationib. & l. qui nomine. licet hic non dicatur. Vel dic is, s. Titius, qui nō restituit. i. non dedit literas Principi: & tunc dic, quod nihil deliquit.
m *Eris*] item repete, & quod commisit is Lucius, qui sublato, &c.
n *Indidisset*] aliàs incidisset, & aliàs indidisset. & no. hic ar. ad quæstionē ff. tutor fecit sibi relinqui quod testator pupillo volebat relinquere: vt non teneatur reddere pupillo. Io. Item no. quod aliquis ex dolo suo lucratur. ad quod facit sup. de orig. iur. l. 2. §. postea cum Appius. & sup. de doli except. l. si procurator. & de noua. l. doli. in fi. & de neg. gest. l. at qui natura. §. cum me. & sup. ne quis eum, qui in ius voc. l. 6 per alium. §. 1. Sed arg. contra. C. de fur. & ser. corru. l. si quis per. Item facit sup. de fur. l. Sempronia. Sed nunquid hic Lucius tenetur Titio? R ñ. sic actio. in factū, vt ff. de falsis. l. qui nomine & sic non lucrabitur ex dolo. Nec ēt in aliis concord. quas modo dixi: vt in qualibet earū no. Nec obst. q hic dicit non posse: quia verum est mandati, vel neg. gest., quasi ex acceptatione, sed quasi ex falso sic: vt dictum est.
o *Sine vlla repromissione*] de cui. vel de indēnitate. quod & si non diceret: iā promittere non tenetur: vt C. cred. cui. pi. non de. l. 1. & hoc si habeas ex promissione. alias est demōstratione, i. denūtiatione. hoc est quod non tenetur denuntiare plus: quod. s. pactū valet: vt sup. de cuic. l. Herennius. in prin. Vel demonstratio: quia non demonstrabat ementi. aliàs remissione: quia nil se de pretio remissurū emptoribus cum debitore conuenit.
p *Gradus*] magistratus succedentes.
q *Propter remissionem*] aliàs demonstrationem: & dicunt à magistratu. s. Titio fuit facta demonstratio vendentib. i. sequentib. magistratib. qui vendiderunt. & sic vendētibus est dativi casus: & non erat bonum pignus. aliàs est in remissionē: & tunc vendentibus. i. ementibus: vt sup. de ac. em. p. l. veteres. & qđ dicit à magistratu. s. qui vendebat. & quod dicit pro modo. i. propter fundum maiorē demonstratū plus fuit vēditus quā valeret: ita q Reipu. poterat satisfieri: sed remissione postea facta non: vt hic & inf. subijcit. aliàs repromissionem: quia promisit magistratus, qui vēdidit emptoribus. quòd tot iugera erāt: quod nō erat verum: & ideo fuit coactus reddere.
r *Restituere*] promittendo.
s *Eum ergo*] i. Titium qui fuit nouissimus, i. primus. Sic & ibi. & erunt primi nouissimi, & nouissimi primi: & sic corrigit quod dixit Herēnius Mode. Vel dic eum, id est Mæuium, qui verè nouissimus magistratus est, qui nomē approbauit. & facit ad hoc, quod verius est inf. de admin. ter. ad ciui. pertinen. l. 4. §. prædiū. qui ergo vltimus probauit, tenetur Reipub. siue vendiderit, siue non: nam potuit non vendere, nec approbare: vt si recipit nomen in suam rationem, non tamen approbando: sed saluo iure Reipub. contra eum. ad quod facit sup. de admi. re. ad ciui. pertinen. l. cum quæritur.

DE iure] CASVS. Si vna ciuitas cum alia ciuitate eiusdem.

eiusdem prouinciæ litigat, pro quodam ciue, quem quælibet ciuitas dicit suum, & non alterius ciuitatis, de hoc cognoscit Præses prouinciæ earũ. si autem hæc ciuitates sunt de diuersis prouincijs: tunc cognoscet Præses sub qua est ciuitas, quæ conuenitur, & hoc et Diuus Hadrianus rescripsit in quadam fœmina nupta viro alterius ciuitatis, quam ipsa esset, vt conuenta nunc respondeat in foro viri. secus si non legitimo viro esset coniuncta: quia non sequitur forum viri: vt hic in fi legis habes. Item libertus subit munera vbi patrona nata fuit. Item vbi habet domicilium libertus. Ftan.

2† P. Flo. quos quæque ciuitates sibi vindicãt.

2† P. F. rescripsit mulieri.

a *Vendicat*] adiecta causa de iure ciuitatum, quod dic, vt ff. de rei vend. l. 1. §. 1. & sic si Bon. cum Imo. de hoc litigat, coram cõmuni præside agitur, vt hic. sed in sequenti alius est Præses vnius, alius alterius: hic tñ dicit large vendicat agendo, vel defendendo.

3† P. Flo. munus.

4† Fungẽdas. P. F. alias]fungi cogendas, vt & in l. seq.

b *Prouincia*] hoc est ideo fortè, quia commodum non pertinet ad iudicẽ & ideo in propria cã non videtur ferre sniam. sed si cõmodum ad eum pertinet, quia decimam est habiturus, contradici potest: vt sup. quando app. Iul. 2. §. in propria.

5† P. Flo. Papirius Iustus li. 2. de constitutionibus.

c *Ad munera.*] erat enim ciuitas in quasi possessione, & ita ille agens sequitur forum rei vt C. de iurisd. om. iu. l. iuris ordinem, & sic propriè ponit agere, & facit su. l. de euic. l. venditor. Sed quid si non erat in quasi possessione, sed fuerat? Vt idem, vt hic, & ff. tit. 1. l. 1. Item quid si negat se fuisse incolam? Respon. cognoscetur hic summatim sub iudice, sub quo nũc est, an aliquando fuerit incola petentis, & sic remittetur, vt C. vbi cã status. l. 1. Alij dicunt statim remittendum ad litigandum sub Præside petentis. Et si no. q ratione dubitationis aliquid conceditur, quod alias non concederetur, sic su. de iud. l. si quis ex. & l. 2. §. sed si dubitetur, & C. de vsu. l. si ea. & ff. de quæst. l. hæreditarijs. & ad legem Aquiliam. l. ité Mela. §. 1. in fi. Item nonne hic potest mutare suam voluntatem, vt su. eo l. nihil est? Respon. non mutabat, sed maiorem partem fortunarum vbi vendicabat, habet: vnde facto nõ mutabat, quod est opus, vt sup. eo. l. domicilium.

d *Nupta est*] vt respondeat in foro viri vbi lis fuerat primo cepta, vt sup. de iurisd. omn. iud. l. penult. vel dic, vt vir eam ibi petat per interdictum, vel off. iud. Sed si contra patrem interdiceret, in foro patris ageret, vt sup. de lib. exhib. l. imò. Item facit ad primam expositionem supra de iudi. l. exigere. in fi. & sup. eodem. l. ea quæ. & C. de dig. l. mulieres. Accur.

e *Placet*] & sic in duobus locis ff. eo. l. filij. §. 2.

f *Non legitimum*] alias si legitimum, contra. vt sup. proxi. §. idque. & inf. l. proxima. §. item. Quo ad aliquid tamen non legitimum pro legitimo habetur, vt quia adulterium committitur, vt sup. de adult. l. si vxor. §. si quis planè. Item patri ius occidendi datur, vt eo. tit. l. marito. §. fin.

¶ *Imperatores.*] CASVS. Aliquis iurauit quod nunquam esset Decurio. id est, de consilio. postea eligitur in Duumuirum, qui habet necesse administrare in consilio. remittitur ei sacramentum. Item colonus fisci debet fungi muneribus in sua patria, si hoc fit sine fisci damno, quod inspiciet Præses cum procuratore fisci. Item ad officium magistratuum spectat exigere ea, quæ sunt legata ciuitatibus, & si non exigant: ipsi magistratus, & eorum hæredes tenentur. Item Mutinensis fœmina hic nupta sequitur hoc domicilium viri, nec interim cogitur munera subire in ciuitate Mutinæ. Item si pater fraudulenter emancipat filium electum in magistratum, ne pro eo teneatur, tenetur quasi fideiussor. Item cum quæritur an quis sit municeps huius ciuitatis inspicitur an hic habeat domum, & familia. non sufficit, quod Bononiensis vocatur. Item magistratus siue sponte, siue reclus fungatur magistratu, debet cauere de indemnitate Reipublicæ. Francisc. Accur.

¶ Imperatores Verus, & Antoninus rescripserunt, ad magistratus [m] officiũ pertinere exactionem pecuniæ legatorũ, [n] & si cessauerint, ipsos, [o] vel hæredes conueniri, aut si soluendo non sint, [p] fideiussores eorũ, qui pro his cauerũt.

¶ Item rescripserunt, mulierem, quandiu nupta est, incolam eiusdem ciuitatis videri, cuius maritus eius est, & ibi vnde originem trahit, non cogi muneribus [q] fungi.

¶ Item rescripserunt, patris, qui consultò [r] filium emancipauerat, ne pro magistratu eius caueret: [s] perinde bona teneri quasi 6† fideiussor pro eo extitisset.

6† P. F. atque si fideiussor.

¶ Item rescripserunt, cũ quæritur an municeps quis sit, ẽt ex ipsis rebus [t] probationes sumi oportere. Nam solã nominis [u] similitudinem ad cõ-

Ordini.] Decurionum.

h *Creatus esset.*] si quis ergo non interest consilio, qui iurauit non esse de consilio. & eligitur Consul iustitiæ, qui habet necesse interesse consilio, vt Consul: indulgetur ei, vt hic, & C. ad legem Iul. maiestã. l. 2. & qui sanctiss. cog. l. fin. & supra de re milita. l. qui cum vno. §. qui post. Vel dic, quod hic primo Decurio fuit electus: aliàs Duumuir esse non potest, vt inf. tit. 1. l. honores. §. 2. Accur.

i *Muneribus*] municipalibus.

k *Exercere*] possit fieri sine damno, vel non.

l *Procuratore*] sisti quia eius interest, & sic vocandus, vt supra de mi. l. in causæ. §. causæ, & cõcor. ff. de iu. immu. l. seruos. §. conductores, & §. coloni. Sed contra C. de excus. tuto. l. coloni. Solu. vt ibi.

m *Magistratus*] genitiui casus.

n *Legatorum*] Reipublicæ relictorum.

o *Ipsos.*] scilicet, magistratus, vt & C. vt in poss. lega. l. finali.

p *Non sint*] non ergo prius, & sic contra. C. de fideiuss. l. iure nostro. Solu. sub. hic maximè, hodie constat hoc esse verum, vt in Authen. de fideiussor. §. 1. & su. eodem. l. libertus. §. primo.

ADDITIO. Vel dic aliter, secundum Bartol. hic, quod hic specialiter, vt l. 3. §. fin. & ibi no. inf. de admi. re. ad ciui. perti.

q *Muneribus*] nisi pro possessione, quã ibi hẽt, vbi C. de mulier. & in quo loco mu. seruo. l. 1. li. x. & facit ff. l. prox. §. pen. & fi. & ff. de iud. l. exigere. & C. de ĩco. l. fi. & de dig. l. mulieres. & de iurisd. omn. iud. l. penul.

r *Consultò*] id est, malitiosè ad quod inf. de vac. mu. l. 1. §. qui in fraudem, & sup. de fur. l. si seruus nauem. §. interdũ. & sup. si quis omiss. causa testa. l. 1. in prin. & sup. eod. l. ordine. §. in fraudem. & de re mil. l. qui cum vno. §. cum qui, secus si non malitiosè, vt C. de fil. fa. l. & quemadmodum, l. 1. lib. 10.

s *Caueret*] expressè, vel tacitè, vt sup. l. 2.

t *Ex ipsis rebus*] su. eo. l. domicilium.

u *Nam solam nominis*] quia voce ut Bonogenus: non

ideo Bononiensis est. aliquid tamen operatur, vt nomina sint consonantia rebus: vt Insti. de don. §. est & aliud.

a *Debere*] de indemnitate Reipub. vt supra, lege secunda, in fine.

b *Agnouerunt*] su fam. etc. l. qui erat. contra. Sol. hoc potest facere, vt in cautionem non incidat: puta bene legens.

DE DECVRIONIBVS, & eorum, &c.

¶ *Qui sunt Decuriones, dic vt* ff. *de ver. sig. l. pupillus, §. Decuriones, & continua. Dixit de membris: nunc de capite.*

ADDITIO. *Vel continua alitèr, secundum Bart. hoc modo. Supra dictum est de municipibus: sequitur videre de ijs, qui esse possunt municipes. B.*

Quis sit Decurio breuiter hic explicat Cuia. & de quib. hic tit. loquitur docet.

D *Decuriones*] CASVS. Decurio huius ciuitatis cum in hac ciuitate deberet stare, & tradere facta huius ciuitatis, recessit de hac terra. & alibi iuit. dicitur quod Præses prouinciæ reuocabit eũ, vt in hac terra subeat munera. Fran.

c *Reuocare*] ad instar seruorum glebæ, in Authen. de man. prin. §. sed neque, & hoc nisi, fuerint triginta ann. in seruitio alterius curiæ, quoniam, & si velint recedere non possunt, secus si per se stant: quia tunc nec per quadraginta ann. præscribunt se. vt C. de præscrip. 30. ann. l. præscriptionẽ. & C. de fundis rei. l. cũ lib. xi. aliàs cuilibet licet mutare domicilium, vt ff. tit. 1. l. nihil. sed qua act. & corã quo iudice peteturr dic vt C. vbi quis dec. vel cohor. l. 1 & facit ad quod hic dicitur, sup. tit. 1. l. de iure. in prin.

Q *Vi ad tempus.*] CASVS. Decurio relegatus ad tempus desinit esse Decurio, & finito tpe relegat nõ recuperat locum suũ: poterit tñ de nouo eligi in Decurionem: in suo tñ loco poterit eligi alius. secus est in eo, qui ad tps remouetur ab ordine Decurionatus: nam finito tpe Decurio est ipso iure: tpe autem nondum finito põt alius eligi loco eius, & cum tempus finitum est ll nõ inuenit loca aliqua vacua, expectat donec locus vacet. Item finito tpe si inuenit locũ vacuum, & sic in Decurionatũ reuertitur, recuperat statũ quem prius habebat in: et Decuriones, secus in Decurione relegato ad tps, qui finito tempore eligitur in Decurionẽ: nam velut nouus in ordinem venit.

¶ *In fi. ff.*] Filij Decurionis dñr. qui sunt concepti, & nati ex Decurione. Item & prius nati. f. ante Decurionatum patris dñr filij Decurionum quo ad quædam, s. vt pœnas plebeiorum non habeant. quas in litera subticit.

¶ *In aue*] Dic casum. vt in gl. quæ incipit. vt factus Senator, &c. Item natus ex eo, qui est remotus a Decurionatu, ti qui dem ante concep. istius pr erat remotus, dr ille filius plebei. si autẽ primo fuit cõceptus, dicetur Decurionis filius: idem dicendum est. si pr eius fuit relegatus, vt si post relega. prius filius sit natus, dicatur filius plebeij. si prius sit natus: dicat filius Senatoris. Idem ll Titius Decurio sit remotus ad tps ab ordine. & interim cõceptus ei filius est, & editus: dr Decurionis filius: licet pr decedat antequam in ordinem reuertatur. Item si conceptus sit à plebeio. & antequam nascatur pater eius fuit Decurio, & desiit esse: dicitur Decurionis filius.

¶ *Nullum*] Ex delicto patris non imponitur pœna filio, nec ad Decurionatum, vel ad cæteros honores prohibetur filius aggredi pp delictũ patrũ. & die de hoc, vt Iglio. Item maior 55. ann. non cogitur honorẽ Decurionatus. suscipere, sed sponte suscipere põt. & si suscepit sponte, munera ciuilia non cogitur suscipere, etiã si esset maior 70. ann. ad quæ Decuriones alij vocari consueuerunt. honores autem gerere debet. Fran.

d *Relegatur est.*] puta ad decem annos.

e *Esse Decurio*] durante pœna.

f *Non obtinet*] ipso iure etiam si inuenerit locum vacuum. Acc.

g *Fieri*] ll vel de nouo eligi.

h *Non restituetur.*] f. ipso iure.

i *Non & sublegi*] benè dico non semper eum posse eligi.

K *Potest*] f. alius dum ille non est in pœna.

l *Alius*] aliàs alius, & aliàs alicuius, & deficit locus, & tunc dic, f. ordo. & facit in Auth. vt clerici. quæ ceduntur aliis pro. §. 1. Sed iure canonum ne mo potest poni in loco viuentis. vt 7. q. 1. c. 1. & 2. i

m *Qui ad tempus*] vt in primo casu huius legis.

n *Decurio est*] ipso iure. f. si inuenit locum vacuum.

o *Restituitur*] f. ipso iure.

p *Agatur*] inf. tit. 1. l. 1 in fine.

q *Ad tempus*] vt in primo casu huius legis.

r *Venit*] ex crimine damnatus, aut perpetuam subit infamiam. vt qñ cõuenientia pœna. vel minor. sed non cã cognita: aut temporalem. vt qñ aucta, vel ẽt minuta. sed cum ll cognita. vt no. ff. tit. 1. l. ordine. In primo casu ad nullũ honorẽ aspirat. vt C. de dig. l. 2. Nec ob. ff. l. proxi. 2. & 3. ñ. qa ibi fuit pœna minuta ex cã. & sic infamia tpalis. & eodẽ modo ff. ad l. ff. de fal. l. falsi. §. ordine: nam in vtraq; fuit dãnatus ex tali crimine, q perpetuã itrogat infamiam, sed minuta fuit cum cã, vt dixi. Si verò tpalem, durante infamia non aspirat: sed & tpe finito ad nouũ non aspirat: nisi tanto tpe stet quãto dignitate caruit. vt ll ff. tit. 1. l. ordine. ff. prin. & ff. c. l. ad tempus. si vero veterem velit recuperare, aut nõ vacat. & non recuperat relegatus, vel ab ordine motus. ll verò vacat, relegatus per nouã electionem ab ordine motus ipso iure recuperat. vt hic. & hoc si prius fuerat Decurio: aliàs non sine permissu Principis. vt inf. eo. l. Imperator.

s *In si ff.*] legitimis. non autem spurijs. vt C. de suis, & legiti. l. ex libera.

firmandam cuiusq; originem satis non esse.

¶ Imperatores Verus, & Antoninus rescripserunt, nõ minus eos, qui compulsi magistratu [1]† funguntur, cauere debere, [a] quam qui sponte officium agnouerunt. [b]

De Decurionibus, & eorum filijs.

TITVLVS II.

Decuriones debent manere in ciuitatib. suis: aliàs reuocabũtur de locis, vbi habitãt, in suas ciuitates. h. d.

Vlpian. lib. 2. Opin.

LEX PRIMA.

DEcuriones quos sedibus ciuitatis, ad quam pertinent, relictis, in alia loca transmigrasse probabitur, Præses prouinciæ reuocare [c] in patrium solũ, & munerib. congruentibus fungi curet.

Idem lib. 1. Disputat.

LEX II.

QVi ad tempus relegatus est: [d] si Decurio sit, desinit esse Decurio. [e] Reuersus planè locum suũ quidem non obtinebit: [f] sed nõ semp prohibetur [2]† Decurio fieri. § denique in locum suum non restituetur. [h] nam, & sublegi [i] in locum eius potest, [k] & si numerus ordinis plenus sit, expectare eum oportet, donec alius [l] locus [3]† vacet.

¶ Alia causa est eius, qui ad tempus [m] ordine remouetur. hic enim impleto tempore Decurio est. [n] Sed & in huius locum sublegi poterit. Sed & si locum plenum inuenerit, expectet, donec locus vacet. Restitutus [o] tamen in ordinẽ, vtrum eum ordinem teneat, quem primum habuit, an verò quem nunc nactus est, quęri potest. Et 4† si fortè de ordine sententiarum dicendarum agatur, [p] arbitror tamen eundem ordinem tenere, quẽ pridem habuerit. Non idem erit in eo, qui ad tempus [q] relegatus est: nam hic velut nouus in ordinem venit. [r]

Natus ante Decurionatum est filius Decurionis quo ad quædam, scilicet, vt pœnas plebeiorum euitet. h. d. §. seq. gl. ponit casum.

¶ In filijs [s] Decurionum, quæstio est, vtrum is solus Decurionis filius esse videatur, qui conceptus, & natus est ex Decurione, an verò, & is qui

1† magistratui, P. F.

2† P. Fl. prohibetur.

3† Lorus non edi P. F.

4† In P. F. de est. & nec hoc loco interpungitur, sed continua lectione legit, si fortè, &c.

a Adde hunc ca. extra. de concess. pb. vel ecclesię nõ vacantib. lib 6.

ante natus est, * quàm pater Decurio fieret. Et quidè quantum pertinet, [a] ne fustibus castigetur, & ne in metallũ detur, non nocet, plebeio patre esse natum, si postea honor Decurionis patri eorum accesserit.

¶ In auo quoque Papinianus idem respondit, [b] ne qua [1] † patris nota filius maculetur. Sed si pater ipsius ordine motus sit, si quidem ante conceptionem eius moueatur, [c] arbitror eum quasi plebeij filiũ in honoribus spectari. Quòd si post conceptionem ipsius pater dignitatem amiserit, dicendum erit benignè, vt Decurionis [d] filium intuendum. Proinde hic quoque, qui post patris relegationẽ natus sit, si quidem ante conceptus sit, similis Senatoris filio habebitur: si postea, nocebit ei relegatio.

¶ Si ad tempus ordine moto patre fuerit natus, medioque tempore conceptus, & editus, an quasi Decurionis filius nascatur, licèt pater eius antè obierit, quàm in ordinem venerit? [e] Quod benignè erit admittendum. Præterea, si conceptus sit à plebeio, mox ante editionem pater eius Decurionatum adeptus, ante editionem amiserit, non infauorabiliter quis medium tẽpus illi prodesse, [f] veluti iam nato, respondebit.

¶ Nullum patris delictum [g] innocẽti filio pœnæ est: ideoque nec ordine Decurionum, aut cæteris honorib. propter eiusmodi causam prohibetur.

¶ Maiores annis quinquaginta quinque ad Decurionatus honorem inuiti vocari constitutionibus [h] prohibentur. Sed si ei rei consenserint, & si maiores annis septuaginta [i] sint, munera quidem ciuilia [k] subire non coguntur: honores autem gerere debent.

Qui minorem sententiam patitur, quàm delictum exposcit, retinet bona sua: nec ad Decurionatum admittitur finito tẽpore condemnationis. hoc dicit.

Idem lib. 3. de offic. Proconſ.

LEX III.

GEneraliter id erit defendendum, vt qui clementiorem [l] sententiam passus est ob hoc quòd ad tempus relegatur, boni [m] consulere debeat humanitatem [2] † sententiæ, nec Decurionatum [n] accipiat. Sed si quis ob falsi [3] † causam, vel aliam de grauioribus, non ad tempus sit relegatus, sed ad tempus ordine motus, in ea est causa, vt possit in ordinem redire. [o] Imperator enim Antoninus* edicto proposito statuit, vt cuicunque, aut quacunque causa, ad tempus ordine, vel aduocationibus, vel quo alio officio fuisset interdictum, completo tẽpore nihilominus fungi honore, vel officio possit: & hoc rectè. neque enim exaggeranda fuit sententia, quæ modum interdictioni fecerat.

---

*Adde, q̃ ista q̃stio ẽ dubia, & Doctores diuersimè sentiũt: d̃ qua plenè tractaui in apostil. ad l. Rebus. ff. priuilegio. nu. 1. C. de Decu. li. 10. vide qd̃ no. Cre. sing. suo. 50. incip. vide pulchrã disputationẽ, & ibi in apostil. 2† P. F. ne patris.

a *Pertinet*] nam quo ad alia nõ prodest eis dignitas patris, post dignitatem enim demũ susceptus dignitate patris gloriatur: vt in filio Senatoris dicit: vt C. de dig. l. Senator. R. Vel dic, vt no. ſ. de Sena. l. Senatoris filium. non ergo his pœnis plectuntur Decuriones: vel eorũ filij: vt hic, & ſ. de pœ. l. motis. §. iste. & C. de inſa. l. Decuriones. & C. e. l. oẽs iudices.

b *Idem respondit*] vt factus Senator post natiuitatẽ nepotis, dicatur nihilominus nepos Decurionis: q̃ potest prodesse: quia posito, q̃ pater eius fuerit, & ipse Decurio, sed delictante cõceptionem huius nepotis: nota illa patris filio non nocet: quia & si nõ filius erit, tñ nepos Decurionis: vt ſ. de Senat. l. emãcipati. in fi. & facit ſ. d̃ pœ l. motis. § pe. & ſ. de ĩ i⁹ vo. l. adoptiuũ. §. fi. Sed arg. ſ. C. de quæſtio. l. Diuo.

c *Arbitratur*] id est, remoueatur.

d *Vt Decurionis*] ad omnia hæc facit ſ. de pœn. l. moris. §. pe. & ſ. de Senat. l. Senatoris. & l. emancipatum. per totum.

e *Venerit*] id est, redierit.

f *Illi prodesse*] argu. Inſtit. de inge.

g *Nullum patri delictum*] concord. ſ. de pœn. l. crimen. & C. d̃ pœn. l. ſancim⁹. & ſ. de bo. dam. l. fin. in pri. & ſ. ti. a. l. & qui originem. §. quod pater. & C. de inoffici. teſt. l. ſi quis in ſuo. §. fi. & de bo. liber. l. in ſeruitute §. ſi patroni. & ſup. de Senat. l. emãcipatum. in fi. et l. filiã. & de ti. nu. l. generali. in fi. & ſ. e. l. §. in auo. & ſ. eo. l. ſpurij. in princ. & de Ius voc. l. adoptiuũ. in fi. & C. de lib. & eo. lib. l. t. & ſ. de ijs q. vt indig. l. poſt legatum. §. ſi pater. Sed fallit in casibus vt ſ. crimine lęſæ maieſt. & in alijs vt no. C. de inoffi. teſta. l. ſi qs in ſuo. in fi. & ſ. ſol. matrimo. l. Mœuia. §. fi. & C. de quæſtio. l. Diuo. & C. de cohor. l. antepe. li. 12. & C. de nup. l. imperialis. §. his illud. quæ ſunt arg. contra.

h *Constitutionib.*] C. qui æta. ſe excuſa. l. t. lib. 10. & ſic in omni perſonali munere, niſi in tutela, vel cura vbi ad ſeptuaginta ann, vt Inſtitu. de excuſa. tut. §. item maior. & C. qui æta. lib. 12.

i *Annis ſeptuaginta*] nedum quinquaginta quinque, & facit C. eod. l. 3. non vltra. Sed argumen. contra. C. de excuſa. tut. l. voluntatis. & inf. de vac. mun. l. pe. §. fi.

ADDITIO. Tu dic ſecundum Bar. quod hic conſenſit Decurionatui, qui eſt actus vniuerſalis adijciens honores omnes: ibi conſenſit cuidam officio particulari.

k *Ciuilia*] ad quę eligũtur aliqui ex Decurionibus. & facit ad hoc inf. tit. 2. l. ſponte. & l. cui muneris.

l *Generaliter*] CASVS. Quidam relegatus ad tempus, cum grauius deberet cõdemnari, bona ſua retinet: nec ad Decurionatum admittitur finito tempore. & intelligas quòd ſine cauſæ cognitione fuit minuta. ſi autem cauſa cognita fuit minuta pœna: vt quia ob delictum falſi, vel aliud ſimile ad tempus ſit ordine Decurionum motus, cum grauius deberet damnari: finito tẽpore in ordinem reuenitur: q̃ intelligas ‖ locum vacãtẽ inuenit. & hoc ẽt dixit quidã Imperator, g dixit q̃ mot⁹ ab ordine ad tẽps, vel ille, cui ẽ interdictũ officiũ aduocatiõis, vel aliqd̃ aliud vſq; ad tẽps: q̃ finito tempore poterit fungi honore, vl̃ officio.

¶ *Spurius*] Dicit ſpurios poſſe eligi in ordinẽ Decurionũ. ſed ſi alij lſimi filij extãt, q̃ in ordinẽ volũt venire: ſpurij hoc caſu nõ admittuntur: tũc ergo demſi ſpurij admittuntur ad Decurionatũ, cũ alij legitimi deſunt. Itẽ Iudæi poſſunt vocari ad honores. Fran.

l *Clementiorem*] l. minorem q̃ debebat m *Beni* aliàs bonis: qa bona nõ pdit: vt ſ. de inter. & rel. l. relegatorum. §. ad tempus. aliàs boni. i. cõſolationẽ bonã propter bona, quæ non amittit: vt dixi. ſic ſ. d̃ iure do. l. ſi. res. §. 1.

n *Decurionatum*] ſi dicas ſine cauſæ cognitione minutã: plan nũ eſt: ſi cũ cauſę. dices q̃ nõ accepit Decurionatũ. ſ. nõ vacãtẽ: vel etiã vacantẽ: niſi per nouam electionẽ: vt no. ſ. eo. l. 2. & cũ hac ſecunda expoſitione melius continuat. ſed ſi. &c.

o *Redit*] vt ſupra, de fal. l. falſi. §. ordine. & dic quòd cauſa cognita fuit minuta. & ſic rediit ipſo iure ad vacantem, quod eſt in relegato ſecus, quia per nouam electionem: vt ſup. proxi. reſpon. eodem modo intellige quod ſequitur, Imperator, &c. nec obſt. ſupra. de poſtul. l. Imperator. vbi non fit differentia inter relegatum. & ab ordine motum: quia illa ſecũdum hoc intelliguntur, vt ibi no. & ſa. ſup. tit. 1. l. ordine. & inf. e. l. ad tempus. & quod no. ſup. l. a. Alij dicunt eum damnatũ ex crimine, quod non irrogat infamiam. & quod dicit falſi, ſcilicet, nõ publici, & grauioribus, i. grauibus ſic ſ. loc. l. ſi mercenes §. qui calumniam. & quod dicit non relegatus, ſub. talliter. vt fuit ſup. ſcilicet ex cri. quod importat infamiam. & ſic intelligunt inferiorem. §. Imperator.

* Imperatoris Antonini sẽtentię alĩter referri videtur in l. 3. ex qui. ca. inf. ſi.

* i. bonũ iudicare. Bud. hic.

2† P. Flo. humanitatis.

3† P. Flo. falſam.

a *Adlegi*] id est, eligi.
b *Legitimè*] id est, hunc filium legitimum, qui petat Decurionatum.
c *Oportere*] No. inter aliquos alios eorum præferri. sic C. de hæte. auth. idem est. & C. de loc. præ. fi. l. 1. §. 1. & supra, quæ in frau. cre. l. 1. & de hæte. instit. l. qui soluēdo. & de pac. l. maiorem. & depo. l. bona fides. & de adult. l. 2. in fin. & l. seq. & de lega. 3 leg. re cōiuncti.
d *His*] scilicet, filijs legitimis.
e *Recipientur*] necessitas non habet legē: vt supra. de offi. Proconsuli. l. & supra, de iur. do. l. 1. & inf. eo. l. spurij. & sup. de acquir. rer. dom. l. quædam. & C. eo. titu. l. eo. & in Authe. quo modo opor. Epis. §. quantam.
f *Plenum*] supra solu. matri. l. 1.
g *Permiserunt*] C. de Iudæ. l. fi. contra. sol. hic & ibi prohibentur. sed hic ea demū permittūtur, quæ ad cultum spectant superstitionem. R. vel dic vt ibi. & facit C. eod. l. omnes.
h *Eis*] Iudæis. ad qđ est Inst. tit. 2. l. si quis magistratus.
i *Quasi superstitionem*] sub modo. nam si lęderentur, non cogun tur id negare.

Spurij tunc demum eligi possunt in ordinem Decurionum, cum alij legitimi desunt. hoc dicit.

¶ Spurius quoque 1† posse in ordinem adlegi, a nulla dubitatio est. Sed si habeant competitorem legitimè b quæsitum, præferri eum oportere, c Diui fratres Iuliano 2† Auito Bithyniæ Præsidi rescripserunt. Cessantibus verò his, d etiam spurij ad Decurionatū, & re, & vita honesti recipientur. e quod vtique non sordi erit ordini, cū ex vtilitate eius sit, semper ordinem plenum f habere.

¶ Eos 3† qui Iudaicam superstitionem * sequuntur, Diui Verus 4† & Anton. honores adipisci permiserunt. g sed, & necessitatē 5† eis h imposuerunt, quia 6† superstitionem i eorum non læderent.

Martianus libro 1. de Iudic. publ.

LEX IIII.

DEcurio, qui prohibetur k conducere quædam, si iure successerit l in cōductione, remanet in ea: m quod & in omnibus similibus seruandum est.

1† In P. F. dec. l. quoque.
2† P. Flo. Lolliano.
4† P. Flo. eis.
* His verbis, Christianos fuisse arguit Tacit. li. 15. Anna. Trāqu. in Tiberio. & Plin. i Epistol. cur autē publicatū si rescriptum hoc, ostēdit Tert. in Apolo. Ale. ad l. quidam ignauiæ. C. de Decurio. & lib. 3. Dispun. c. 8.
4† Seuerus. P. F.
5† P. F. necessitates
6† P. Flo. qui.

k *Prohibetur*] CASVS. Licet prohibeatur a lege ne Decurio cōducat agros, & similia: si tamen successit cōductori agrorū, remanet in conductione. Fran. Acc.
l *Successerit*] titu. vniuersali.
m *Remanet in ea*] ratio est, quia melius est remanere quā ad interesse iure hæreditario teneri. & fa. su. de in. fisci. l. 3. §. si post. & de fal. l. 1. §. pe. & de re mil. l. milites. in fi. & de vsu. l. cū quidā. §. fiscus. & de re. eo. l magis. §. si pupillus. & sup. de acquir. rer. dom. l. quædam. & C. de vsur. fis. l. 2.

AD tempus] CASVS Cum minor pœna, quam debeat de iure imponitur Decurioni: vt quia ad tempus ordine remouetur ex crimine, quod infamiam importat: etiā finito tempore remouetur a Decurionatu. si autem quis relegetur ad tempus ex crimine leuiori, & sic aucta est pœna: non habetur inter infames: & ad honores admittitur. Etiā
n *Manet*] dic motum lata sententia, vt debuit: vel fuit minuta sine causa, & perpetuo durat infamia, & sic in perpetuum remouetur: vt C. de digni. l. 2. & sup. de re milit. l. qui cum vno. §. ad tēpus. & supra. tit. 1. l. ordine. 2. respo. & quod dicit crimē quod ignominiam importat, dic quod est omne publicum. Item. & priuatum si modo ciuilis competens pro eodem priuato infamet: vt supra. de publ. iudic. l. infamem. Item quod subijcit ad tempus. &c. dic relegatum ex ceti. l. ut. sed non famoso, vt dan. iniur. vel concussionis: vel termini moti. secundum quosdam. quod non placet: quia non benè diceret transacto. dic ergo quod fuit aucta pœna: & sic remittitur infamia post causam finitam. vt hic. & §. pœna grauior. & C. de infa. l. si Posidonium. non ergo intēdit hic facere differentiam inter releg. & ab ordine motū,

Vlpianus 7† lib. 2. Quæstio.

LEX V.

AD tempus ordine motos n ex crimine, quod ignominiā importat, in perpetuum moueri placuit. ad tempus autem exulare iussos ex crimine leuiore, velut transacto negotio, non esse inter infames habendos.

Idem lib. 1. Respons.

LEX VI.

SPurij Decuriones o fiunt: & ideo fieri poterit p ex incestu quoque natus. Non enim impedienda est dignitas eius, qui nihil admisit. q

¶ Minores viginti quinq; annis 8† Decuriones facti r sportulas * Decurionū accipiunt: sed interim suffragium inter cæteros ferre non possunt. s

¶ Decurio etiam suæ t ciuitatis vectigalia exercere u prohibetur.

¶ Qui iudicij publici quæstionem citra veniam abolitionis deseruerunt, Decurionum x honore decorari non possunt: cum ex Turpillano Senatusconsulto notēturignominia, y veluti z calumniæ causa iudicio publico a damnati.

7† P. Flo. Papinia.
8† P. Flo. annorū.
* Sportula qd sit, pulchrè Bud. l. 5. fi. mal. ver. de don. inter vir. & vxor.

n *Motos*] dic motum lata sententia, vt debuit: vel fuit minuta sine causa, & perpetuo durat infamia, & sic in perpetuum remouetur: vt C. de digni. l. 2. & sup. de re milit. l. qui cum vno. §. ad tēpus. & supra. tit. 1. l. ordine. 2. respo. & quod dicit crimē quod ignominiam importat, dic quod est omne publicum. Item. & priuatum si modo ciuilis competens pro eodem priuato infamet: vt supra. de publ. iudic. l. infamem. Item quod subijcit ad tempus. &c. dic relegatum ex ceti. l. ut. sed non famoso, vt dan. iniur. vel concussionis: vel termini moti. secundum quosdam. quod non placet: quia non benè diceret transacto. dic ergo quod fuit aucta pœna: & sic remittitur infamia post causam finitam. vt hic. & §. pœna grauior. & C. de infa. l. si Posidonium. non ergo intēdit hic facere differentiam inter releg. & ab ordine motū, sed inter eum, in quo minuta, & eum in quo aucta est pœna: & sic non ob. supra. de postul. l. Imperator. & adde hic quod no. in §. pœna grauior. Item nec ob. ad primum respon. huius l. supra. de fal. l. falsi. §. ordine. quia ibi causa cognita fuit minuta. & eodem modo respon. supra. l. proxi. l. 2. & 3. respon. Alij distinguunt, aut in publico crimine ordinario augetur, vel alias diminuitur pœna, & non remittit infamia, aut extraordi. & tūc aut per sententiam, aut ex genere pœnæ. si ex genere pœnæ aucta, remittit. idē si diminuta: sed certis rationib⁹: vt C. de infa. l. & si seuerior. si autem per sententiā aucta, minuit: vt §. pœna grauior. minuta autem non minuit: vt sup. de in iu. l. Diuus. quæ distinctio in prima parte est cōtra. §. pœna grauior. in eo qđ dicit, vltrò le. &c. vt supra. de pœ. l. in seruorum. in fi. Item dicunt quidam, vbi ex genere pœnæ, vna est infamia: & sic finita pœna finitur, vbi duratuta est pœna per sententiam latā. duę sunt infamiæ. Prima ex sententia, secunda ex pœna: vnde finitur tempus: & sic finitur vna: alia tamē remanere potest secundum prędictas distinctiones.

SPurij] CASVS. Spurij item incestuosi possunt fieri Decuriones: & redditur ratio in litera. Item si minor viginti quinque an. sit factus Decurio ex causa, debet habere salarium quod Decurioni datur: interim tamen nō subeunt ea, quæ alij de ordine. Itē Decurio prohibetur vectigalia ēt suæ ciuitatis cōducere. Itē q accusauit aliquē d crimine publico. & destitit sine abol. ñ pr in Decurionē eligi. sicut nec damnati calumniæ causa iudicio publ.

¶ Pater, Filio in Decurionē electo pr eius appellauit noīe filij. licēt sit exclusus, eo qa tardè appellauit. & sic filiꝰ subiit Decurionatū inuito patre: nō tenebit pr p filio. Itē cum Decuriones dēt aliquā sniam ferre; prim. vocē habēt. q decorati sunt plurib. honoribus iure Decurionis. Itē & illi q plures habēt liberos in ordine Decurionum. Franc. Acc.

o *Spurij Decuriones*] in defectū. vt ī. l. generaliter. §. spurios.
p *Peterit*] Decurio.
q *Admisit*] i. deliquit. sic enim vitium est. &c. vt C. de leg. hæte. l. lege 12. tab. Sed arg. cōtra. C. de natu. lib. l. legem. & l fi. & extra. de fil. presby. c. 1. & 3. & in Lōbar. de fil. presby.
r *Falli*] ex causa, vt inf. eo. l. non tantùm. §. 1.
s *Non possunt*] cōtra. ī. de re iud. l. quidā. Sed ibi à Principe, & inter certas psonas, hic gñaliter. Itē ibi ex cō filio Assessoris, vt in Auth. de iudic. in prin. hic ipsemet debet cōsulere: vt ī. de vet. fi. l. pupill⁹. §. Decuriones. & facit ī. tit. 2. l. ad tē.
t *Etiam suæ*] sup. eo. l. Decurio cum suis concor.
u *Exercere*] id est, conducere. Accur.
x *Decurionum*] vt inf. eo. l. Herennius Mod.
y *Ignominia*] vt C. ad Turpil. l. 2.
z *Veluti*] id est, sicuti.
a *Iudicio publico*] ques constat esse infames, vt ī. de infa. l. 1. §. qui

§.qui in iudicio. non autem dicit, quòd accusatio Turp. sit publica. Sed de hoc dic. vt sup.de publ.iud.l.1 no. & facit sup.tit.1.l.libertus.§.in quæstionibus.& l.Lucius.§.antepe.

a *Creato*] parte absente.

b *Præscriptione*] bidui vel tridui: vt & sup.quando appel. l.1.§.quod in sententijs.

c *Ratum.*] Sed nonne appellando ratificat: vt C.de filijsfa. & quemadmodum. l.cũ appellasse? Bã. hic etiam contradicit, secũdum Ro. vel ibi nomine suo: hic filij nomine appellatur. secundum Hug. & facit ad hoc.C.ed. filios.& sup.tit.1.l.2. & inf.l.prox.§.fi.

d *Pro filio*]id.n.tantùm pro parte sufficit,si contrariã protestatus sit voluntatem.

e *Caterꝰ*] ex priuilegio ergo potest dari prima vox: vt & sup. tit.1.l.1. Vel da exẽplum de tacito priuilegio inf.tit.1.l.2.

f *Ferendis* jid est,vel magis creditur: vel illi habent primam vocem.

g *Decurionum*] aliàs Decuriones: & tunc ita constituit. Accursius.

h *Decreta sunt*] hoc expone vt inf.titu.1.l.1.Accursius.

i *In suo collegio*]i.familia. Accursius.

k *Rogatur* aliàs rogatur. & sub. dicere. alias rogatus & tunc sub.dicit: exteroſque &c. Sed si non habeas, quæ non sub. dicit. & facit. C.de Decu.l.in albo lib.x.

¶Pater, qui filio Decurione creato [a] prouocauit,etsi præscriptione [b] temporis exclusus fuerit, si quod gestum est non habuerit ratum, [c] ciuilibus muneribus pro filio [d] nõ tenebitur.

¶ Priuilegijs cessantibus cæteris, [e] eorum potior causa habetur in sententijs ferendis, [f] qui pluribus eodem tẽpore suffragijs iure Decurionum [g] decorati sunt. [h] Sed & qui plures liberos habet,in suo collegio [i] primus sententiam rogatur,[k] cęterosq; honoris ordine præcellit.

Paulus lib.1.Sententia.

LEX VII.

HOnores [l] & munera non ordinatis omnibus, [1†m] sed potioribus quibusque iniungenda sunt.

¶ Surdus,& mutus si in totũ [n] non audiant,aut non loquantur, ab honoribus ciuilibus, non etiam à muneribus [o] excusantur.

¶ Is, qui non sit Decurio, Duumuiratu,[2†] vel alijs honoribus fungi nõ potest: quia Decurionum honoribus plebeij [p] fungi prohibentur.

¶ Ad Decurionatum filij ita demum pater non consentit, si contrariam [q] voluntatem, vel apud acta Præsidis, vel apud ipsum ordinem, vel quo alio modo contestatus sit.

Hermogenianus libro 1. Epitomarum.

LEX VIII.

DEcurionibus,facultatibus lapsis, alimenta decerni [r] permissum est: maximè, si ob munificentiam [s] in patriam, patrimoniũ exhauserint.

Paulus lib.1.Decretor.

LEX IX.

SEuerus Augustꝰ dixit,Etsi probaretur Titius in seruitute sui patris natus, tamen cum ex libera muliere sit procreatus,non prohibetur [t] Decurio fieri in sua ciuitate.

¶ Non est dubitandum, quin nauicularij [u] non debeant [3†] Decuriones [x] creari.

Modestinus lib.1.Respon.

LEX X.

HErennius [*] Modestinus respondit,sola salarij [y] perceptione [4†] minimè Decurionem factum, qui secundum legem Decurio creatus non sit. [z]

Callistratus lib.1. Cognitio.

LEX XI.

NOn tantùm, qui teneræ

1† P.F.& ordinatis,sed potioribus &c. Est autem ordinare, ad honorẽ & magistratus promouere quasi ad ordines adoptare. Ægi. Per.

2† P. Fl. Duumuiratu.

l *Honores* jadiuncti oneri.

m *Non ordinatis omnibus.*] 1 aliàs ordinationis. aliàs ordinatis omnibus.& est sensus. id est,nõ secundum ordinem: vt qui primo fuit Decurio, primo ad honorem aliquẽ admittatur sic in Authent.de monac. §.ordinationem.& C. eo.l.ad subeunda lib.10.& de potio.ad mu.vo.l.1.Sed arg. contra.C.de offic. Præfec.vrb.l.Primicerius. 2 Item non ob.inf.de mun.& ho.l.vt gradatim,in princ. Sol.ibi de ordine honoris: hic oneris.

ADDITIO. Ista solu.glo.non est bona, secundum Bar. ideo dic aliter secundum eundem.quod ibi loquitur de ordine honorum in eadem persona: hic in diuersis.

n *Surdus rum*] alias secus: vt C.qui morbo.l.1.contra.lib. 10.& de escal.tur.l.frater.& Instit.qui.non est permit.face. testa.§.item surdus.

o *Non etiam à muneribus.*] scilicet,patrimonialibus: sed à personalibus benè excusantur: vt C.qui mor.l.1.lib.10.

p *Plebeij*] hoc quære vt ff.de vac.mu.l.ad Decurionatum.

q *Si contrariam*]sup.tit.1.l.quoties. & sup.solu.matrimon. l.2.§.voluntatem.& C.de filijsa & quemadmo.l.2.li.10.& quando prouo.nõ est necess.l.si pater.& sup.ad Macedo.l.si filius.§.1. Item facit inf.tit.2.l.sponte.

Decurionibus.] CASVS. Si Decurio perdat bona sua,maximè quia multa dona, contulerat in alios, danda sunt ei alimẽta de publico. Franc Accurs.

r *Decreti*]de publico:sic ergo no. q̃ qui de suo nõ potest alii quandoque de alieno est alendus: vt & sup.vt in pol.leg.1 pe. & de tut.& rat.distr. l.1.§.si pupillus.& de lib.agno.l.5. §.solẽt. & C.de or.cog l.fi.& de inoffic.testamẽ. l. Instituta.§.penult. Ali de lieno qi que quis potest.

s *Ob munificentiam*] scilicet. conferendo munera & dona in alios,vel,id est occasione muneris sui.ad quod inf. tit.2. l.honor. in princ. & §.1.

Exemit.] CASVS. Natus ex seruo et ex matre libera potest fieri Decurio. Item nauicularij non possunt fieri Decuriones. Franc. Accur.

3† P.F.nõ debent.

t *Non prohibetur*,plane si eius patet tunc sit effectus Decurio: vt Decurionis filius priuileg.sibi non vendicabit:diuersum est in legitimo:vt supra. eod.l.1. & C.de suis & legit. l ex libera. Rog.

u *Naviculariꝰ*.] His enim ea immunitas est danda,quę Decurionibus effectis non

*Bart.hic dicit,ꝙ ẽ arg.ꝙ qui plura instrũ fecisse,& tanq̃ notarius solutionẽ recepisse probatur,& probatur notarius.

4† P.F.sola albi prescriptiõe. alias perscriptiõe. vid. Bud. in Anno. posterio.

a *Ætatis*] vt minores viginti quinque ann. vt inf. l. proxi.
b *Grandes*] aliàs graues.
c *Natu*] maiores quinquaginta quinque annis: vt inf. proxim §. fi & sup. l. 2. §. fin.
d *Seniores*] scilicet excusantur, nisi quinquagintaquinque habeant an. ne. &c. & dic non aliàs: id est, nõ sine causa. Ac.
e *Munera publica*.] personalia. nã patrimonialia subeũt minores: vt C. de mun. pat. l. etiam. lib. 11.
f *Ex causa*] propter inopiam aliorum: vt C. qui & adue. quos. l. 1. & sup. eo. l. 2. §. fi. & C. qui ætate se excus. l. 2. lib. 11. & C. quando prouoc. non est necess. l. fi pater. & infra. de mun. & hono. l. ad rem.
g *Consuetudo*.] Not. consuetudinẽ in electione seruari: vt C. de ædi. priuat. l. 3. & 5. de admin. rut. l. sine hærede. §. Lucius. & inf. de pollic. l. Imperator. §. fin. & sup. de testi. l. testium. in fine & supra, communia prædi. l. venditor. §. fi constat. & de aqua plu. arcend. l. 1. in fi. Accursius.

E *Os qui*.] CASVS. Qui esculenta, & poculenta vendunt, vt Petricolus Baillardi, & Guidoctus de Vignola: licèt sub Ædilib. sint, id est, sub escarijs: tamen possunt eligi in Decuriones, si tamẽ cẽsi fint ab escarijs. i. fustigati: vt quia malum forum faciebãt de vino: ita demum possunt eligi in Decuriones, quando aliàs honesti homines non inueniuntur ad Decurionatum. Frã. Accursius.
h *Vtensilia*] esculenta, & poculenta, & forenses epulas. P.
i *Petere*] id est, habere. nec enim honores peti debent, sed offerri: vt inf. de variis cog. l. 1. §. 1. & de crim. sacrileg. l. fi. vel fortè in casu loquitur vt patriæ necessitas hoc exigeret, secundum Ioan. vel dic licèt iam electo: vt & supra. de officio Præsid. l. fin. in princ. nondum electo non licet: vt sup. ad legem Iul. ambit. l. 1. Vel dic vt dixi in l. Barbarius.
k *Infames*] vt C. de infa. l. nullum & sup. de infa. l. actus. si ergo essent infames, ab honoribus non oneribus repelluntur: vt C. de infam. l. 1. Accursius.
l *Arcentur*] id est, non habebunt honores.
m *Iure*] id est, iurisdictione sua. & sic non videtur illis esse dedecus.
n *Paucitas*] ff. tit. 2. l. vt gradatim. §. etsi lege. & ẽ. eo. l. 1. in fi.

*No. iuncta glo. ꝙ persona. q̃ alias est ineligibilis. ꝙ consuetudinẽ efficit eligibilis. cõ cord. text. ibi. & gl. in cano. nos cõsuetudi. dist. 12. di.

*Notatur hic: potestas Ædilitũ a Sueton. in Claudio, ꝙ in Ædilitate inquilinos prædiorũ suorũ contra vetitũ cocta vendẽtes multasset. vel licũq; in tercueniẽtẽ flagellasset. Duã. 1. Disp. cap. 20.

o *Facultates*.] C. eo. l. ad subeunda. lib. x.

I *Imperatores*.] CASVS. Plebeius relegatus ad tempus, finito tempore reuersus non potest eligi in ordinem Decurionatus sine permissu Principis. Item relegatus ad tẽpus qui prius fuerat Decurio, finito tempore potest eligi in Decurionem, si erat minor viginti quinque an. tempore damnationis. si autem erat maior, non admittitur ad Decurionatũ: nisi tantum tempus labatur nunc, quantum fuit tempus relegat. Item natus ex patre relegato potest eligi Decurio. Itẽ ex quo quis est factus Decurio: si aliqs nõ veniat. & velit dicere quòd non rectè sit factus: non auditur: a principio enim debebat venire. Franc.
p *Relegatos*] plebeios. scilicet: alias sine permissu Principis redirent secundum distinctionem quæ est sup. eo. l. 2. Vel dic ꝙ hic non fuerat prius Decurio: ibi sic.
q *In ordinem*.] Decurionum.
r *Relegatos*] scilicet nõ plebeios. Vel dic id est, eos, qui prius fuerant Decuriones: & quod dicit eligi statim, est ergo sensus: vt si erat minor statim possit eligi in nouum: cum & infamia finita sit. si maior: nõ nisi tanto tẽpore steterit, quanto fuerit primò in relegatione. vt sup. ti. 1. l. ordine. in princ. Accurs.
s *Ætatis*] tempore damnationis.
t *Creari*] id est, minores: vt sup. eo. l. sputissi. §. 1. nam tunc statim, per nouam electionem tamen.
u *Dignitas*] 1 al. dignitas certam spem, i. dignitas conferenda post reditũ, facit Principi certam spẽ, si ille benè ageret: vt ita Princeps probabiliter indulgeat.
x *Deberet*] vt sup. de adult. l. fi vxor. §. fi. & l. fi maritus. §. præscriptiones. & C. de procu. l. ita. & ẽ. de aqua plu. arcen. l. Labeo. & de mor. in fe. l. si proprius. in prin. & §. 1. & ẽ. de decr. ab ord. fa. l. pe. & sup. de ma. vin. l. iusta. §. 1. & de iure fis. l. de eo. A.
D *E Decurione*.] CASVS. Si Decurio sit damnatus, non propter hoc potest subijci tormentis: etiam si antequam damnaretur, desierit esse Decurio. & redditur ratio in litera Franc. Accurs.
y *Rescripsit*.] C. de infam. l. Decuriones. Accursius.
z *Decurio esse*] honeste: aliàs secus: vt C. de tab. l. 1.
a *Priuatis dignitatis*] supra, de quæst. l. vnus. §. seruus. cum concordan.

tamen puto esse huiusmodi personas flagellorum ictibus subiectas in ordinem recipi: & maximè in eis ciuitatibus, quæ copiam virorum honestorum habent. nam paucitas n eorum, qui muneribus publicis fungi debeant, necessariò 1† hos etiam ad dignitatem municipalem, si facultates o habeant, inuitat.

Papinianus. 2†

LEX XIII.

IMperatores Anton. & Verus 3† rescripserunt, in tẽpus relegatos, p & reuersos, in ordinẽ q eligi 4† sine permissu Principis non posse. Itẽ rescripserunt relegatos r non posse tempore finito in ordinem Decurionum eligi: 5† nisi eius ætatis s fuerint, vt 6† Decuriones creari t possint, & dignitas u certam 7† spem eius honoris ijs fecerit, x† vt id Princeps indulgere possit.* ¶ Item rescripserunt, eum, qui in relegatione natus est, non prohiberi honore Decurionatus fungi. Item rescripserunt, non admitti contradicere volentem, quòd non rectè quis sit creatus Decurio, cum in initio contradicere * debuerit. x

Paulus lib. 1. Quæstio.

LEX XIV.

DE Decurione damnato nõ debere quæstionem haberi Dius Pius rescripsit. y vnde etiam si desierit Decurio esse, z deinde damnetur, non esse torquendum, in memoriam prioris dignitatis a placuit. 9†

1† P. F. nec cessaria.
2† P. F. Papyrius Iust. li. 2. de Cõstitut.
3† In P. F. addite. Augusti.
4† P. F. allegi.
5† P. F. allegi.
6† P. F. nõdũ Decuriones.
7† P. F. & dignitas certa. spẽ &c.
8† P. F. id faceret.
* q. d. relegatũ ita demum post exactũ relegationis ips in ordinẽ eligi pos. si dignitatis ips nõdũ ætatis Decurionalis, & idoleo morũ ei polliceri videant Principis indulgentiã. Bud. hic.
* Not. ꝙ sufficit te nuel apparere. concor. text. in can. horrẽdus. 32. q. 5. text. & ibi gl. ic. dilectissimi. 8. q. 2.
9† P. Fl. placet.
1 Dignitas hoc loco qualis pulchrè Bud. i. nonorificentia.

DE ALBO SCRIBENDO.

Cuius corruptor vindicatur egregiè: vt supra, de iurisdic. omn. iud. l. si quis id, quod iurisdictionis causa.

Multa obseruat hic Cuia. qui etiam quid sit album docet: de quo etiã per Marin. Becich. in præfatio. Plin. ad hoc verbũ, nõ eras in hoc albo.

De albo scribendo.

TITVLVS III.

Vlpianus lib. 3. de offic. Proconſ.

LEX PRIMA.

DEcuriones * in albo ita scriptos esse oportet, vt lege [a] municipali præcipitur. Sed si lex cessat, tunc dignitates erunt spectandæ: vt scribantur eo ordine, quo quisque eorum maximo honore in municipio functus est: vtputà qui Duumuiratum gesserunt, si hic honor præcellat: & inter Duumuirales antiquissimus quisque prior, deinde ij, qui eorum [1]† [b] secundo post Duumuiratum honore in Republica functi sunt: post eos, qui tertiò: & deinceps: mox ij, qui nullo honore functi sunt, prout quisque eorum in ordinẽ venit. § In sententijs [d] quoque dicendis idem ordo seruandus [2] † est, quem in albo scribendo diximus. [c]

* Ista lex facit, q̃ scripturis factis in muro sit credẽdũ, ſũ Bar.

1 † In P.F. decẽ eorũ.

a *Lege*] id est, consuetudine: vt sup. tit. j. l. non tantùm. cum concord.

b *Qui eorum*] aliàs deest eorum.

c *Venit*] id est, electus est.

2 † P. Fl. ſpectãd⁹.

d *In sententijs*] id est, primo sententiam de electione, vel decreto aliquo, seu consilium suum dent: vt supra. tit. 1. l. 2. §. restituere tamen, & l. spurij. §. fi.

Idem lib. 2. Opinion.

LEX II.

IN albo Decurionũ, & municipum [3] † nomina ante scribi oportet eorum, qui dignitates Principis iudicio consecuti sunt: [f] postea eorum, qui tantùm municipalibus honoribus functi sunt. *

* Dignior est pferendus cõcoc. solitæ. dma. & obed. gl. in proœm. prag. sanct. §. qb. attẽte. in ver. Comitib. Addo pro illa gl. q̃ dignitatũ

3 † P. F in municipio.

■ *Diximus*] facit supra, de offic. Præfect. vrb. l. final. & C. de Consu. l. prima. & infra. tit. 1. l. rescripto. in princip. & l. vt gradatim. in princ. & C. de mu. pa. l. si ex de manu. testam. l. fin. & infra, de leg. l. sciendum. §. ordine. & supra, tit. 1. l. spurij. §. fi & supra, de vac. mu. l. pe. §. fi. cum concor. Sed contra sup. tit. 1. l. honores. in princ. cum concor. & C. qui bonis ced. poss. l. fi. & sup. de leg. & Senatusc. l. non est nouum.

f *In albo, Conscripti sunt*] maius enim est bonum & efficacius à maiori datum. ad quod C. de adnoc. diuers. iud. l. restituendæ. in fi. & in Authent. vt iud. sine quoquo suffra. §. eos autem. & supra de ex iudicd. quidam. & supra, tit. 1. l. spurij §. fi. in princ.

DE MVNERIBVS, ET HONORIBVS.

Dixit de municipibus & eorum primatibus: nunc de honoribus & muneribus eis imponendis.

Quid sit honor, quid item munus, vide Cuiac. hic. qui etiam post alia aliquid de rei varia lectione adnotat.

Munerum.] CASVS. Primo ponit diuisionem qua dicitur, quòd munerum quædam sunt personalia: quædam patrimonialia: & dat exempla de patrimonialibus primò, & postea de personalibus. & vt breuiter dicam, patrimoniale munus respicit onus personæ: & dat alia exempla de personalibus per totam hanc legem. & ea expone vt in glos. Franciscus Accursius.

De muneribus, & honoribus.

TITVLVS IV.

Primò loquitur de muneribus personalib. publicis authoritate, & vtilitate. Secundò de muneribus publicis authoritate, & vtilitate priuatis. secundariò, æque personale.

Hermogenianus libro 1. Epitomarum.

LEX PRIMA.

MVnerum ciuilium quædam sunt patrimonij: quædã personarum. g Patrimonij sunt munera rei vehicularis, [h] item nauicularis, [i] decemprimatus. [k] Ab istis [l] enim, periculo ipsorum, [m] exactiones solemnium [n] celebrantur. ¶ Personalia sunt ciuilia munera, defensio ciuitatis, id est est, vt Syndicus fiat: Legatio ad census accipiendos: [o] vel vt patrimoniũ scribatur P [4]† sitonia, [5]† id est, annonæ [q] ac similium cura, prædiorũ quoque publicorum, [r] frumenti comparandi, [s] aquæductus, [t] equorum Circensium spectacula, publicæ viæ munitiones, arcæ frumentariæ, [u] calefactiones thermarum, [x] annonæ diuisio, & quæcunque aliæ curæ sunt similes istis. Ex ijs enim quæ retulimus, cætera ét per leges cuiusque ciuitatis, [y] & ex consuetudine longa intelligi poterunt.

g *Personarum.*] sub. alia mixta: vt iust. l. fin. in princ.

h *Vehicularis.*] scilicet, præbens vehiculum ad onus portandum. ad quod supra. loca. l. cum in plures. §. vehiculum. Sed contra, infr. l. finu. §. personæ munus. sed plana est solutio.

i *Nauicularis.*] hic idem de naui, quod supra de vehiculo.

k *Decemprimatus*] iuisdam qui præerat decem. Idem dicitur Decaptotos: vt infra. l. tertia. §. Decaprotos. & est patrimoniale propter periculum quod subit, si non bene exigit. Est tamen personæ labor: vnde & mixtum: vt infra. l. fi. §. mixta.

l *Ab istis.*] scilicet, decemprimatibus.

m *Ipsorum*] decemprimatuum.

n *Solemnium*] functionum.

o *Accipiendos*] omnia accipe cum eorũ sumptu.

p *Scribatur.*] quod dic, vt C. de bonis. proscript. l. si quis post. cum concordan.

q *Annonæ.*] defendæ fortè exercitui.

r *Publicorum.*] locandorum: vt C. de loca prædi. l. prima. libro 12.

4 † P.F. accipiendũ, vel pĩmoniũ scribit⁹. Sed vĩ legendũ, scribatur vt fit mun⁹ scribæ de quo j. e. l. fi. §. iudicandi quoq. & l. 4. C. de app.

5 † P. Fl. κατανλάσεις, annonæ, ac similium &c. Duãt legit κατασκάσεις i. camelorũ agitatio, exhibitioque. Vid. Alc. lt. Præter. 2. hoc ipso ti. & in lib. C. 10. vt nemini liceat. & Rud. in anno. poster. ad l. vlt. huius tit.

s *Compa andi*] exercitui public. & facit, infra l. final. §. primo. contra. tolut. hic omnia de suo faciebat: ibi de publico.

t *Aquæductus*] scilicet, cura.

u *Frumentariæ*] scilicet, custodiendæ.

x *Thermarum*] id est, balneorum.

y *Ciuitatis.*] No. legem ciuitatis seu eius consuetudinem. ad quod supra, quod cuiusque vniuersi. l. nulli. & l. item. § sed hodiè. & C. de ædi. priu. l. ult. in totum. & supra, de æqua pluuia arcenda. l. fi prius. §. 1. & de leg. & Senatusconsul. l. fi de interpretatione.

a *Exiſtit*]aliàs extitit, id eſt, eſt, vt inf. l. ſi in prin.
b *Munus*] hæc ſunt authoritate publica tantùm: ſed ſuperiora etiam vtilitate: omnia tamen perſonalia: ad quod Inſtitu. de excuſ. tuto. in prin.
c *Ad exhibendum*] ventris dico, ad exhibendum, &c. vt & ſup. de vent. in poſſ. mit. l. 1. §. quoties. & l. curator.
d *Bonis*]ſcilicet, abſentis.
e *Vſ-capionis*]corporalium.
f *Liberentur*] à perſonalibus.
g *Prouidetur*] ſcilicet, per procuratorem, officium, &c. vt & ſ. de nox. geſt l. 1. ſed quidam dicunt hic loqui de curatore dato bonis mortui, vel capti ab hoſtibus, qđ non placet: quia de poſtliminio dicet. habent tñ & illi idem offic. circa act. & ad hoc ſup. de priuileg. cred. l. idē. §. 1. & no. in hac l. multa genera curatorum. Eſt & aliud quando conſtituitur, vt ſoluat creditoribus: vt ſup. de cura. bo. dan. l. ſi. Itē alius quando bonis etiam præſentis: vt C. de bon. quæ liber. l. final. §. 1. & in Authent. vt lice. mat. & auiæ § 1.
h *Satis non detur*]vt ſ. de Carb. l. ſed ſi in 6 quoties.
i *Prædones*]vt perſonali fungãtur munere.
k *Speratur*] de quo habes ſupra, qui, ex can. in poſſeſſ. ea. l. in poſſeſſio. & ſup. quibus ex cauſis maior. l. ab hoſtibus. & interrumpit iſte præſcr. vt ſupra. de cur. bon. dan. l. ſi.
l *Conſtituti*] ſcilicet ſimiles ſunt prædictis, vt perſonalis munere fungantur. & ſa. ſup. quibus ex cau. in poſſ. ea. l. ſi diu. & de coll. bon. l. 1. §. ſi cum duobus.

¶Illud tenendum eſt generaliter, perſonale quidem munus eſſe, quod cum corporis labore, & ſolicitudine animi, ac vigilantia principaliter exiſtit. a 1 † Patrimoniale verò eſt, in quo ſumptus maximè poſtulatur.
¶Aequè perſonale munus b eſt tutela, cura adulti, furioſive, item prodigi, muti, & 2 ventris, 2] etiam ad exhibendum c cibum, potum, tectum, & ſimilia: ſed & in bonis, d cuius officio vſucapiones e interpellantur, ac ne debitores liberentur, f prouidetur. g
¶Item ex Carboniano edicto bonorum poſſeſſione petita, ſi ſatis non detur, h cuſtodiendis bonis curator datus, perſonali fungitur munere. His ſimiles i ſunt bonis dati curatores, quę fuerunt eius, qui ab hoſtibus captus eſt, & reuerti ſperatur. k Item cuſtodiendis ab eo relictis bonis, 3 † cui necdum quiſquam ciuili, vel honorario iure ſucceſſit, curatores conſtituti. l

1 † P.F. qđ corporibus, labore, cũ ſolicitudine ac vigilãtia ſolẽniter exiſtit. Patrimonij verò &c.
2] P.F. ventris.
3 † P.F. cuilibet bonis.

Vlpianus li. 21. ad Sabinum.

LEX II.

QVod ad honores pertinet, creditur in poteſtate filium habere etiam is, qui in patris poteſtate eſt.

Enumerat perſonas, quæ debent & poſſunt vocari ad honores & munera. h. d.

Idem lib. 2. Opinionum.

LEX III.

ET qui originem ab vrbe Roma habent, ſi alio loco domicilium conſtituerint, munera eius ſuſtinere debent. m
¶His qui caſtris o operam per militiam dant, nullũ municipale p munus q iniungi poteſt. Cæteri autem priuati quamuis militum cognati ſunt, legibus patriæ ſuæ & prouinciæ r obedire debent.
¶Si in metallum datus, in integrum reſtituatur ſit: perinde ac ſi nec damnatus fuiſſet, ad munera vel honores vocatur: nec opponet fortunam, & caſus triſtiores ſuos ad hoc ſolum, ne patriæ idoneus ciuis eſſe videatur.
¶Corporalia munera fœminis ipſe ſexus denegat, quò minus honores, vel munera iniungantur. 4 † ſ
¶Si filius nullam 5 † habeat excuſationem, intercedere t pater in cuius poteſtate eſt, ius non habet. u

Ille non eſt laudandus, qui ſe, vel alios ſubtrahit vtilitatibus patriæ. h. d.

tiente, licèt filius malè gerat, pater non tenetur: filius autem officium ſibi iniũctum gerere debet, & tenetur ſi malè gerat. Item maior ſeptuaginta ann. habens quinque filios, cum excuſetur à muneribus ciuilibus: filij tamen eius munera eis iniuncta ſubire debent. Item vitricus non tenetur pro oneribus priuigni. Item liberti debent ſubire munera in ea ciuitate, vnde ſunt patroni: ſi habẽt patrimonium ad hoc ſufficiens nõ enim bona patronorum ad hoc tenẽtur. Item licèt pater cõmiſerit aliquod delictum: non nocet filiis eius, quò minus ad honores vocẽtur. Item minor viginti quinque annis põt eligi in Decaprotũ: & ideo ſic dicitur: quia præeſt decem: & dic vt in gl. domini mei Accurſ. Item exactio tributorum, id eſt, ſi ab aliquo exigitur tributum: onus eſt patrimonij. Item cura frumenti compatandi eſt munus perſonale: ab hoc excuſatur maior ſeptuaginta an. Item ſi habet quinq; filios. Itē hoſtis, qui debeat præſtare hoſpitia in ciuitate militibus ſuperuenientibus: debent præſtare ea per vices, id eſt quidã vna die: quidam eius die: & onus tale eſt patrimonij. Item Præſes prouinciæ prouideat munera & honores in ciuitatibus æqualiter diſtribui inter homines. Item ſi pater habet duos filios: non cõpellitur ſubire munera pro eis. Item ſi ſpõtè ſubiuit munera pro vno: deinde cum alter filius eligeret ad honores, pater deceſſit: & hic filius geſſit officium, & malè: nunquam de communib. bonis hoc malè geſtum reſarcitur, niſi pater hoc diciſſet. Fiã.

4] P.F. Iniũguntur.
5] P.F. ſilio ſi nullam.

m *Debent*]ſcilicet, Romæ: quaſi nil profit translatio domicilij: ſicut aliàs: vt ſup. ad municip. l. incola autem. & de iurid. ſ. omn. iud. l. cum quædam. ſed certè ibi erat præcentus. Item pro eis ſup. tit. 2. l.] ſed ibi erat in offic. dic ergo hic eis, ſcilicet loci, vnde verſus. Terræ ad quam pergis, capemotes, quos ibi cernis. nihilominus tamen & Romæ: vt C. de mu. & orig. l. fin. prout no. ſupra, ad munic. l. aſſumptio. §. filius. Accurſius.
n *Hi qui caſtris*] id eſt, exercitui.
o *Municipale*] id eſt, de illo municipio vnde eſt.
p *Munus*] ſcilicet, perſonale.
q *Et prouincia*] facit ſup. ad municip. l. 2. § fi. & inf. eod. l. §. Decaprotos. & in fil. proxi. §. fi.
r *Vel munera iniungantur*] perſonalia: ſed patrimonialia ſubit, vbi habet poſſeſſionem: vt C. de mu. pat. l. patrimoniorum lib. 10. & de mu. & in quo loco mu. l. 1. ſed & perſonalia quandoque ſubeunt: vt no. inf. de reg. iur. l. 2.
s *Intercedere*]id eſt, rogare.
t *Non habet*]quo minus filius eligatur: vt inf. eod. l. honor. §. de honoribus. & ſic intercedere id eſt ſupplicare. & ſic repellitur.

pellitur: vt C. de præcl. Imperator. offeren. l. nec damnesa. Alij habent vilã: & tunc dic non habet ius. id est, non est opus. vel dic intercedere, id est, fideiubere, & dic ius non habet. id est. ius non imponit ei necessitatem.

a *Quòd pater*] in lib. R. §. in li. B. nõ. & facit ſ. ad muni. l. 2.

b *Illius*] scilicet patris.

c *Defensionem*] patrid *Cuiam*] id est, filium.

e *Potest*] scilicet filius.

f *Auferet*] scilicet pater. ad quod sup. de vent. in poss. mit. l. 2. §. & generaliter.

g *Annis septuagintaquinque*] sic de facto etiam. nam soli quinquagintaquinq; sufficiunt: vt sup. tit. 2. l. 2. in fi. nisi in tut. & cura. vbi septuaginta: vel inf. tit. 2. l. maiores.

h *Liberorum*] scilicet quinque: vt C. q. mod. l. h. l. cos. lib. 10. & inf. ea. l. cura. & sic geminatam habet exclamationem.

i *Muneribus*] personalibus, aliud in honoribus: vt C. q. mu. lib. l. 1. lib. 10. & sup. tit. 2. l. 2. in fi. & ī. tit. 1. l. in honoribus. Ité aliud in patrimonialibus: vt C. de mu. pa. l. neque. lib. 10.

k *Datum est*] quid ergo si sunt minus idonei? Respon. adhuc patrem pot eos iuuari; vt C. de ijs qui mil. l. fi.

l *Munerum*] personalium vel patrimonialium.

m *Fungi*] aliàs iungi. & aliàs fungi. & dic etiam si aliàs domicilium transtulerunt. nã virobiq; muneribus adstringunt: vt ff. ad muni. l. hinj. §. municipes. & l. de iure. §. libertos.

n *Sed si sua*] scilicet ita demum est hoc verum. ad quod sup. tit. 2. l. eos. in fin. & dic habeãt. ſ. ibi. nã si alibi tãtum. forte secus. vt no ī. ad muni. l. si sũptio. §. filius.

o *Res*] id est, substantia.

p *Patronorum*] quamuis ex causa fideicommissi manumittentium: vt C. de mu. & orig. l. 2. & ſu. ad munici. l. libertus. §. ex causa.

q *Impedimento*] vt sup. tit. 2. l. 2. §. nullum.

r *Decaprotos*] a decaprotos Græce. Latinè dicitur decem primus: vt protocollũ & protomartyr Stephanus. id est, primus martyr. inde dicitur decẽ primatus: vt sup. l. j. in prin. & quia est patrimonij vt hic & ibi dicit. & C. eo. l. nec protosiafix. ideo nõ excusatur minor à personali: vt hic. & C. de mu. pa. l. etiam. qui excusatur à personali: vt C. qui ætate le ex. l. cum filios. Vel dicitur Decaprotos munus colligendi decimas. a protos: primum. & deca decem: quia prima mẽsura de decem colligitur.

¶ Quòd pater [a] non consentit honoribus siue muneribus filij, ne illius [b] patrimonium oneri subijciatur, non præstat defensionem, [1]† [c] nam ciuẽ [d] patriæ vtilitatibus, quatenus potest, [e] aufert. [f]

Excusatio patris non tribuit immunitatem filio à muneribus.

¶ Quamuis maior annis septuagintaquinque [2] † [g] liberorum [h] incolumium pater sit, ideoque à muneribus [i] ciuilibus excusetur: filii tamen eius suo nomine competẽtia munera agnoscere debent. Ideo enim proprium præmiũ immunitatis propter filios patribus datum est, [k] quòd illi subibunt.

¶ Vitricus onera munerum [l] ciuilium nomine priuigni sui suscipere nulla iuris ratione cogitur.

¶ Liberti muneribus fungi [m] debent apud originem patronorum: sed ita [3] † si sua [n] patrimonia habeant suffectura oneribus. Res [o] enim patronorum [p] muneribus libertinorum subiecta non est.

¶ Quòd si [4] † pater in reatu criminis alicuius est, filijs impedimento [q] ad honores esse non debet.

¶ Decaprotos [r] etiam minores annis vigintiquinque fieri (non militantes tamen) pridè placuit: quia patrimonii magis [s] onus videtur esse.

¶ Exactionem tributorũ onus

1 Imò vero ad filiũ refert hoc sẽsu, q pater quantum põr patrię cõmodis' aufert. facere ñ potest quominus filij patrimonium habeant integrũ. autem sẽsu bonorũ administrationi munerũque functioni obstringatur. Bad. hic.

2 † P. F. subijciat. põ stat defẽsionẽ: nõ ciuẽ. &c. Hanc tũ lectionẽ probat Bu. 2 † P. F. septuagintaquinq; liberorũ. &c. q lectio probatur ex l. 4. sup. eo.

3 † In P. F deest bita.

4 † In P. F deest, si.

f *Magis*] comparatiuè. nam est mixtũ: vt inf. l. si §. mixta. & sic intellige C. eod. l. nec protosiafix. scilicet, quòd est tantùm patrimoniale in hoc. scilicet, vt eius naturam habeat vt omnibus imponatur. mixtum tamen est.

t *Constat*] si ab aliquo exigatur, alias cõtra: vt ſ. l. 1. & C. de priuile. vetera. l. fi. ī.

patrimonii esse constat. [t]

¶ Cura frumenti comparandi, munus est: [u] & ab eo ætas septuaginta annorum, vel numerus quinq; liberorum incolumium excusat. [x]

¶ Eos milites, quibus superuenientibus hospitia præberi in ciuitate oportet, per vices ab omnibus, quos [y] id munus contingit, suscipi oportet.

¶ Munus hospitis [z] in domum [5] † recipiendi, non personæ, sed patrimonii onus est.

¶ Præses prouinciæ prouideat, munera, & honores in ciuitatibus æqualiter per vices secundum ætates, & dignitates, aut [6] † gradus munerum, honorumque, qui antiquitus statuti [a] sunt, iniungi: ne sine discrimine, [b] & frequẽter his [7] † oppressis, simul vicis, & vrib. Reipublicæ destituãtur. [c]

¶ Si duo filii in potestate patris sunt, eodem tempore munera eorum pater suscipere non compellitur. [d]

¶ Si is, qui duos filios relinquebat, nihil de expediendis muneribus alterius filii ex cõmuni patrimonio supremis suis cauit, propriis sumptibus, & munera, & honores qui ei iniunguntur, [e] suscipere debet: quamuis pro altero viuus pater eiusmodi onera expedierit.

Idem lib. 3. Opinion.

LEX IIII.

CVra extruendi, vel reficiendi operis publici munus publicum personale est: à quo munere excusatur qui habet quinque filios. & licet compulsus hoc officium gessit, non præiudicat sibi ad alia munera subeunda. Item excusatio paupertatis propter quam quis excusatur à muneribus, vel ab honoribus, non est perpetua. durat enim donec pauper est. sed factus dives cogitur ea subire. & onera patrimonialia subire quis non cogitur propter paupertatem: personalia autem cogitur subire. Item qui tuebatur munera subire: si causa eorum euitandorum dedit se militiæ, non præiudicatur ciuitati, quin adhuc munera subire cogatur. Franciscus.

u *Munus est*] personale: vt ſ. l. j. §. 1. & 2.

x *Excusat*] imò non excusat. vt C. de quimu. vel præ. ne. li. fi. excu. l. si lib. 10. contra. Solu. vt ibi. Item ad idem cõtra. C. vt ne. li. in emp. spe. l. 2. li. 10. Solue. vt ibi. y *Qui*] nam non oẽs contingit: vt ī. l. fi. §. pe. & §. fin. & dic qd illustri militi medietas domus: non illustri tertia: vt C. de metal. l. 2. & nil plus etiã à volentibus petitur: vt C. de salga. ho. non præ. l. 2. li. 12. & facit] tit. 1. l. sunt munera. & C. de Episco. & cler. l. 1. & de mu. pa. l. 3. & ī. pr. ff. 2. *Hospitis*] facit sup. proxi. §.

5 † P. F. in domo.

a *Statuti*] sup. de albu scribendo. l. 1.

b *Discrimine*] id est, indistinctè. & facit ī. eo. l. honor. §. geren dorum. & facit ī. tit. 2. l. 1. §. pe. & C. eo. l. fi. & l. cum te. & ſ. tit. 2. l. honores. §. is qui.

6 † P. Flo. ug. ad⁹.

c *Destituantur*] alias destituantur.

d *Non compellitur*] sed pro vno cogitur. secundũ quosdã, arga. huius litera: qd non placet. vt sup. eo. l. 3. qd pater. & ſ. tit. 2. l. spurij §. ſ. & leg. honores. ſ. fi. & quod dicit hic eodem tẽpore. subaudi maximè. nã nec diuerso.

7 † P. Flo. ſ. m op pressis.

e *Iniunguntur*] dic de nouo post mortẽ patris: licet electi in vita: vt inf. eo. l. & si filium. vel etiam coviuente: sed non cõsentiente: vt sup. fami. ercis. l. ex parte. §. filius. & l. si filia. §. idem scribit. & sup. ad munici. l. Lucius. §. idem respondit. & sic est arg. ad sumptus quos vnus fratrum fecit pro vxore ducenda, vel pro sua militia exercenda.

CVra] CASVS. Cura extruendi vel reficiendi operis publici munus publicum personale est: à quo munere excusatur qui habet quinque filios. & licet compulsus hoc officium gessit, non præiudicat sibi ad alia munera subeunda. Item excusatio paupertatis propter quam quis excusatur à muneribus, vel ab honoribus, non est perpetua. durat enim donec pauper est. sed factus dives cogitur ea subire. & onera patrimonialia subire quis non cogitur propter paupertatem: personalia autem cogitur subire. Item qui tuebatur munera subire: si causa eorum euitandorum dedit se militiæ, non præiudicatur ciuitati, quin adhuc munera subire cogatur. Franciscus.

a *Operis*] publicl.
b *Munus*] personale: vt sup.l.1. §.1.
c *Aque*] munere.
d *Excusatur*] C.de his qui nu.lib.1.fi.lib.10.& sup.l. proxi. §.quamuis.& C.de sump.re.l.1.lib.10.
e *Auferet*] quinimò e si spōtè nihil sit Decurionatus: vt C. de ijs qui spon. mu.sub. l.1.& 2.lib.10.& no. sup.de priui.vete.l.f. & l.2.
f *Si ex voto*] quilibet anhelat ad lucrum: vt hic, & C.arbit.tute.l. si defunctus.
g *Æstimabitur*] inf. de vaca.mun leg.his o ueribus.§.pe.& inf. tit.2.l.sem per.§.negotiatores.
h *Corpori*] alias corpora indicta. & idē est sensus: & facit C. de ijs qui nu. lib.l.fi. lib.10.item facit sup. de pœ.l.1.§.1.
i *Non potest*] Argum. contra.habes de pœnitentia. vt hic & in Lombar. de Episcopis.& clericis.de libertis ho. & de ijs qui se in posses a.l.1. & 2.& 3.& C qui mili. non posl.2. lib.12. & C. de col l.1. & de ijs q ad eccle. confug. l.1. & sup. de infam.l.2. §. est & quantum. & inf.tit.1.l. pe.§.pe. & C.de sacrosā.eccles.l. qui sub prætextu. & arg.ī. de iure immu. l.semper.§.Diuus.
k *Auicularij. Intra quinquennium*] inf. tit.2.l.semper. §. negotiatores. contra. vbi dicit, dum durat actus.Sola.vt ibi.
l *Publici*] personalis: vt d. §. negotiatores. & facit C. de hono. non conti inter patrem.& filium.leg.2. vbi simile spatiū dicit. Item facit ī.ti.1. l.eos.& ī.ā infra.l.2. §.est.& quantum.
m *Rescripto. Constitutio*] quā nō habemus.sed eius mentem habes hic, & ī.l. si quis. & facit in Auth. de defenso. ciui.in prin.tit.
n *Prout*] id est.postquam. Accursius.
o *Honoribus*] aliàs oneribus.
p *Sustinere possint*] ergo aliquid plus expendūt occasione dignitatis: vt & supra, titu.2.leg. Decurionibus.
q *Vtile*] quasi & alij subeant hoc onus.
r *Præsertim*] abundat præsertim. nam & aliàs etiam non idonei eliguntur: vt inf.eod.l.vt gradatim §.quoties. & sup. tit. 2.l.3.§.spurios.
s *Adiectus*] i aliàs alligatus. id est obligatus sit excusabilis per ætatem senilem, vel iuuenilem, vel nō inter eos, & ci ad quod supra titu.2. l.nō tantum.§. fin. & §.pe.& fac.C.de Decu.l.ad subeunda. & sup.eo.l. & qui originem.§.liberti. & in & tit. 1.l.eos.in fin.& ī. eo. l. honor.§. de honoribus.vel dic de tē pore: quia vult se excusare præscriptione tēporis. oā dic. vt ī. a.l munici.l.libertus. §. præscriptio.
t *Certum est*] facit ī. de debi. ciui.l.1. lib. xi. & ī.tit. 1.l.his oneribus.§.1.& §. fina. & inf.de iure immu.l. semper §. conductores.& inf. de Leg l 4. in princ.
u *Relinquantur*] id est. debitores ex reliquis fiunt.aliàs relinquant:& est idem.
x *Honesti cauere*] sic ergo datis fideiussoribus, & pignoribus cautum, vel satisfactum intelligitur: vt sup.mandā.l. si mandato.§ fin. & de constit.pecu.l.premissor. §.fin. de collā. bo.l. §.rubet. & infra, de verb signific.a.l.solutionis.& l. liberationis. & supra de solut. l. satisfacto. & l. solutionis. & supra. de contrahen. emptio.l. vt res.& supra. de publi.l.licitatio.§. debitores. Sed contra.sup. qui.mo. pig. vel hyp. l.item.§. fin. & de pigno.act.l.si rē.§. omnis.& l. fi.
y *Non potest*] vt infra de pollici.l.1.
z *Conditione*] id est, vt non admittatur.
a *Non debet*] quamuis criminosus, secus si accusatur etiā non criminosus: vt infra l. proxima cum concordan. Item no.hic quod sine accusatore nemo damnatur. vnde illud: Mulier, nemo te accusat, & cæt. & ad idem C. qui accusare non possunt.l.3. sed hoc fallit in casibus notatis supra, ad legem Iuliam de aduiter. l.1. §. si publico. Item si habet post electionem: vt sup. titu.2.l. penultima §. fina. & infra. l. fina.§. patrimoniorum.

1 Aliàs, ꝑficiendi.
* Vide in hūc locū Aris.li. 4. Polic. 17.
2 P. Flo. Luppum.
3 P. F. &
4 P. F. ea
5 Sic in P. F. ibi Tau. ad nora. legit reliqui.
6 P. Flo. Anfideio Herennio. Alij Ausidio.
* scilicet, municipalem. Ant. Augustī. li. Gregul. ad Mod.

i Adiect⁹ qs hoc loco dicas pulchrè. Budæus in annot. posse.

Ciendi [1] † operis [a] in ciuitate, munus [b] publicum est, à quo [c] quinque liberorū incolumiū nomine pater excusatur: [d] nec si per vim extortum munus fuerit, excusationem quā habet ab aliis muneribus, auferet. [e]

¶ Deficientium facultatibus,* ad munera, vel honores qui indicuntur, excusatio nō perpetua, sed temporalis est. nā si ex voto [f] honestis rationibus patrimonium incrementum acceperit, suo tempore [g], an idoneus sit aliquis ad ea, ad quę creatus fuerit, æstimabitur. [g]

¶ Inopes onera patrimonii, ipsa non habendi necessitate, non sustinēt: corpori [h] autem indicta obsequia soluunt.

¶ Qui obnoxius muneribus suæ ciuitatis fuit, & nomen militiæ defugiēdi oneris municipalis gratia dedit, deteriorem cautam Reipublicę facere non potuit. [i]

Scæuola lib.1. Regular.

LEX V.

NAuicularii, & mercatores olearii, qui magnam partem patrimonii ei rei contulerunt, intra quinquenniū [k] muneris publici [l] vacationem habent.

Quodam rescripto cauetur, quod postquam quis est Decurio, debet subire magistratus. hoc debet intelligi, si alias est idoneus facultatibus. deinde ponit alios, qui eligi non possunt ad munera, & honores: quos vide. Textus satis planus est. Franc. Accur.

Vlpianus lib.4. de offic. Proc.

LEX VI.

REscripto Diuorum fratrū ad Rutiliū Lupū [2] † ita declaratur, Constitutio [m] qua cautum est, prout [n] quisque Decurio creatus est, vt ita, & magistratū * adipiscatur: tot ies seruari debet, quoties idoneos, & sufficientes omnes esse contingit. Cæterum, si ita quidam tenues, & exhausti sunt, vt non modò publicis honoribus [o] pares non sint, sed etiam [3] † vix de suo victū sustinere possint: [p] & minus vtile, [q] & nequaquā honestum est talibus mandari magistratum: præsertim [r] cū sint q conuenienter rei, [4] † & suæ fortunæ, & splendori publico possint creari.

¶ Sciant igitur locupletiores, non debere se hoc prætextu legis vti: & de tempore, quo quisque in curiam adiectus [s] fit, inter eos demū esse quærendū, qui pro substantia sua capiant honoris dignitatem.

¶ Debitores Rerumpublicarum, ad honores inuitari non posse, certum est: [t] nisi prius in id, quod debetur Reipublicæ, satisfecerint.

¶ Sed eos demum debitores Rerumpublicarum accipere debemus, qui ex administratione Reipublicæ relinquantur. [5] † [u] Cæterùm, si non ex administratione sunt debitores, sed mutuam pecuniam à Republ. acceperunt, non sunt in ea causa, vt honoribus arceantur.

¶ Planè vice solutionis sufficit, vt quis aut pignoribus, aut fideiussoribus: idoneis caueat. [x] & ita Diui fratres Claudio Herennio [6] † rescripserunt. Sed si ex pollicitatione debeant, quæ tamen pollicitatio recusari non potest, [y] in ea sunt conditione, [z] vt honoribus arceantur.

Nemo sine accusatore ab honoribus arcetur. h.d.

¶ Si quis accusatorē non habet, [7] † honorib. ꝓhiberi non debet: [a] quemadmodū nec is, cuius accusator destiterit. ita enim Imperator noster cum Diuo fratre [8] † suo rescripsit.

2 P. Flo. Luppum.
* scilicet, municipalem. Ant. Augustī. li. Gregul. ad Mod.
3 P. F. &
4 P. F. ea
5 Sic in P. F. ibi Tau. ad nora. legit reliqui.
6 P. Flo. Anfideio Herennio. Alij Ausidio.
7 P. F. habet. & paulò post debeat.
8 Patr. P. F.

Quæs-

a *Quædam*] i. tertio loco.
b *Retributiones*] alias retributiones, aliàs retributione.
c *Talia*] aliàs talia: & benè: & sic cõprehendit omnia patrimonialia, quæ ei propriè cohærent, siue indicantur possessionibus: & sic cõstat in retributione: siue personæ pro patrimonio indicantur: vt hic. & C. eo. l. 5. & inf. tit. 1. l. 1. § ff. & l. sunt munera. & l. his onerib. in prin. & ff. l. fin. ff. patrimoniorum. & l. eq. Alibi est alia, & tunc innuit, q̃ patrimonialia vitentur. Alijsq̃ & verum est) per priuilegiũ Principis: vt d. l. sũt munera. Acc.
d *Possessoribus*] aliàs possessoribus: & aliàs possessionibus.
e *Non sint*] accipe exemplum, in retributiones &c. Accur.
f *Inde*] vt collectæ quæ imponuntur pro rebus. Accur.
g *Pares*] ad hoc refer: illud, munera &c. Accur.

¶ Sciendũm est, quædam esse munera, aut personarum, aut patrimoniorum: itidem quosdam [a] esse honores.

¶ Quæ munera patrimonijs iniunguntur, vel in retributiones, [b] † talia [c] sunt, vt neque ætas ea excusset, nec numerus liberorum, nec alia prærogatiua, quæ solet à personalibus muneribus excusare. [2] † Sed enim hæc munera, quæ patrimonijs inducuntur, duplicia sunt. Nam quædã possessoribus [d] iniunguntur, siue municipes sint, siue non sint. [e] quædam verò non nisi municipibus, vel incolis. [f] In retributiones, quæ in [3] † agris fiũt, vel ædificijs, possessorib. indicuntur: munera verò quæ patrimoniorũ habentur, non alijs quàm municipibus, vel incolis. [g]

1 † P.F. vel intribuciones.
2 † P. F. exuere.
3 † P.F. intributiones, quæ agris.

Martianus lib. 2. Public.

LEX VII.

REus delatus etiam ante sententiam honores petere, [h] principalibus constitutionibus prohibetur. Nec interest, plebeius, an Decurio fuerit. sed post annum, [i] quã reus delatus est, petere non prohibetur: nisi peripsum steterit, quo minus causa intra annum expediretur. [4] †

¶ Eum, contra quem propter honores appellatum [k] est, si pendente appellatione vsurpauerit honorem, coercendũ Diuus Seuerus rescripsit. Ergo & si is, qui honoribus [l] per sententiam [m] vti prohibitus est, appellauerit, abstinere interim à [5] † petitione honoris debebit.

4 † P.F. expedietur.

Vlpian. li. 11. ad Edict.

LEX VIII.

AD Rempublicam administrandam ante vicesimumquintum annum, vel ad munera, quæ non patrimonij sunt, [n] vel ad honores admitti minores non oportet. [6] † Minores [o] † denique, nec Decuriones creantur, nec creati [o] suffragium in curia ferunt. *

¶ Annus autẽ vicesimusquintus cœptus, pro pleno habetur. hoc enim in honoribus fauoris causa [p] constitutum est, * vt pro plenis inchoatos accipiamus, sed in iis honoribus, [q] in quibus Reipublicæ causa [7] † quid eis non cõmittitur. [r] Cæterum, cum damno publico honorem eis committi, non est dicendum, etiã cum ipsius minoris pernicie.

5 † In P. F. deest a.
6 † Minores nõ est in P.F.
* Sed sunt auscultatores tantum. vide Bud. hic.
* A Diuo Hadriano, l. qui filiũ. ff. ſ. ad Trebell.
7 † Causa nõ est in P.F.

Idem lib. 3. de off. Consul.

LEX IX.

SI quis magistratus in municipio creatus, munere iniuncto fungi detrecter, per Præsidem [8] † munus agnoscere cogendus est [s] remedijs, quibus tutores quoque cogi solent ad munus, quod iniunctum est, agnoscendum. [t]

8 † P.F. p. Præsides.

Modestin. lib. 5. Differen.

LEX X.

HOnorem sustinenti, munus [u] imponi nõ potest: munus sustinenti, honor deferri potest.

a *Quædam esse*] i. tertio loco.
b *Retributiones*] alias retributiones, aliàs retributione.
c *Talia*] aliàs talia: & benè: & sic cõprehendit omnia patrimonialia, quæ ei propriè cohærent, siue indicantur possessionibus: & sic cõstat in retributione: siue personæ pro patrimonio indicantur: vt hic. & C. eo. l. 5. & inf. tit. 1. l. 1. § ff. & l. sunt munera. & l. his onerib. in prin. & ff. l. fin. ff. patrimoniorum. & l. eq. Alibi est alia, & tunc innuit, q̃ patrimonialia vitentur. Alijsq̃ & verum est) per priuilegiũ Principis: vt d. l. sũt munera. Acc.
d *Possessoribus*] aliàs possessoribus: & aliàs possessionibus.
e *Non sint*] accipe exemplum, in retributiones &c. Accur.
f *Inde*] vt collectæ quæ imponuntur pro rebus. Accur.
g *Pares*] ad hoc refer: illud, munera &c. Accur.
h *Reus*] de hoc dic vt sup. tit. 2. l. eos. & facit sup. ad mun. l. libertus. §. in quæstionibus. & l. Lucius. §. 1. & C. de reis pot. l. 2. lib. 10. & sup. l. proxi. ff. si q. Accur.
i *Sed post annum*] licèt causa criminis vsque ad biennium duret: vt C. vt intra certum tempus. l. fin. & de hoc tempore potest loqui sup. ad municip. l. Lucius. 3. idem resp. si per. Accurſius.
k *Appellatum est*] à quocunque, & cum diceretur electus non idoneus, nam interest Reipublicæ &c. vt sup. de oper. no. nun. l. nam tel.
l *Honoribus*] futuris. aliàs secus: vt no. sup. nihil nouat. l. 2. §. 2. Accur.
m *Sententiam*] latam occasione alicuius delicti: vt sup. de pœn. l. mortis. & inf. de var. cogni. l. cognitionum. §. 2.

A Rempublicam] CASVS. Dicitur minorem vigintiquinque ann. non debere admitti ad magistratum, vel à munera, quæ non patrimonij sunt, vel ad honores, vel ad Decurionatum: & minor dicitur, qui non tetigit vigintiquinque ann. si enim tangit de vigintiquinque ann. pro maiore habetur. vt ad honores admitti possit. & honores intelligas sine administratione, ne sit damnosum Reip. vel ẽbijpũ. Franc. Acc.

n *Non patrimonij sunt*] aliàs contra: vt C. eo. l. neque. Item faliit propter liberos: vt ff. de minor. l. secunda. & C. de in integ. restitut. minor. l. secunda. Item facit sup. de Decurio. l. non tantum. §. 1. & C. quando prouoc. nõ est necess. l. si pater.
o *Nec creantur*] ſ de facto, vel etiam de iure: vt quia sit inopia aliorum: vt sup. de Decurio. l. 1. pari. §. 2. & die sufficere. scilicet in electio. vel decretis, vel administratis: vt & sup. quod cuiusque vniuer. l. illud.
p *Fauoris causa*] & Reipub sic & aliis diuersis rationibus contingit idem: vt d. l. 1. pari. §. primo. & sup. ad Trebellia. l. qui filium. §. Sabinus. & de vsucap. l. in vsucapionib. Sed regulariter contra: vt sup. de condict. ob. & de monstrat. l. non putabam. & inf. de iure immunita. l. matores. & sup. de minor. l. 3. §. minorem. & ff. de verborum signific. l. anniculus. Item quod dicit, & de munere videtur idem: vt d. §. Sabinus. cum determinatione, quæ hic sequitur.
q *Honoribus*] ſ. est verum annum pro pleno habet.
r *Non committitur*] idest, cum dignitas sine administratione conferitur.

Si quis] CASVS. Electus in magistratum debet cogi à Præside illum suscipere remedijs, quib. tutores coguntur gerere. Franc.

s *Cogendus est*] & si non cogitur, tamen tenetur: vt sup. ad mu. l. Lucius. in prin.
t *Agnoscendum*] fa. C. de suspe. tut. l. 3. & sup. de admi. tut. l. 1. & Inſti. de satisd. tut. §. pen. & in Auth. de defen. ciuit. interim. & C. de pœ. l. nominatori.

Honorem] CASVS. Habenti honorem non est imponendum munus: è contra sic Fran.
u *Munus*] extraordi. vt nõ sit contra. inf. eo. l. ſ. §. ab huius. Vel ibi in eo patrimoniali, quod rebus imponitur: non in alijs: regulariter secus. vt hic. & sic est arg. hic. quòd Consules nõ debent soluere collectam. Item quod duo onera quis nõ debet sustinere. vt sup. ad leg. Rhodiam de iact. l. nauis. §. quod ergo. Sed hic tamen est arg. cõtra, q̃ dic. vt sup. de iur. Fisc. l. Diuus. Item pone exemplum sup. ad muni. municipes.

VT gradatim] CASVS. Edicto Prætoris exprimitur, vt honores gradatim detur, & vt a minoribus ad maiores perueniatur. Item quod lege municipali cauetur, qđ quidã hoïes cuiusdam prolis ad dignitates habendas præferãtur alijs: ĩta est intelligendum, si idonei homines ad hoc sint. Item si nõ inueniantur in ciuitate aliqui idonei ad magistratum: etiam priuilegiati eligũtur ad hoc inuiti. qui aliàs habent excusationem, si sunt de eis aliqui idonei. Item medicus semel approbatus reprobari potest, si causa subsit. Item qui decreto alphabetum prætor. nõ habet vacationem. Franc.

Ascendendum est de gradu in gradum. nam qui nimis festinat, seipsum præcipitat. hoc dicit.

Idem lib. 11. Pandect.

LEX XI.

VT gradatim * honores deferantur, edicto; [a] & vt à minoribus ad maiores perueniatur, epistola Diui Pij ad Titianum exprimitur.

¶ Et si lege municipali caueatur, vt præferantur ‡ in honoribus certæ conditionis homines: [b] attamen sciendũ est, hoc esse obseruandum, si idonei sint. & ita rescripto Diui Marci continetur.

Necessitas legi præiudicat. hoc dicit.

¶ Quoties penuria est eorũ, qui magistratum suscipiunt, immunitas ad aliquid infringitur; [c] sicuti Diui Fratres rescripserunt.

¶ Reprobari [d] * posse medicum à Republica, quamuis semel probatus sit, Diuus Magnus Antoninus cum patre rescripsit.

¶ Eos, qui primis [e] literis pueros inducunt, [2] † non habere vacationem Diuus Magnus Antoninus [3] † rescripsit.

Excusatus ab onere, nõ semper excusatur ab honore. h.d.

Iabolenus lib. 6. ex Cassio.

LEX XII.

CVi muneris ſ publici vacatio datur, non remittitur ei ne magistratus fiat: qa id ad honorem magis quam ad munera pertinet. cætera omnia, quæ ad tẽpus g extra ordinẽ exiguntur, veluti munitio viarum, ab huiusmodi persona exigenda non sunt.

Idem lib. 15. ex Cassio.

LEX XIII.

VAcatio, itemque immunitas, quæ liberis, & posteris alicuius data est, ad eos duntaxat pertinet, qui eius familiæ sunt. [h]

Callistratus 4† li. 1. de Cognit.

LEX XIIII.

HOnor municipalis est administratio Reipub. cum dignitatis gradu, siue cum sumptu, [i] 5† siue sine erogatione [k] contingens.

Hic ponit aliam diuisionẽ munerum. h.d.

¶ Munus aut publicum, aut priuatum est. Publicum munus dicitur, quod in administranda Republica cum sumptu [l] sine titulo dignitatis subimus.

¶ Viarum munitiones, prædiorum collationes, [m] non personæ, sed locorum munera sunt.

¶ De honoribus, [n] siue muneribus gerendis cum quæritur, in primis consideranda persona est eius, cui defertur honor, siue muneris administratio: item origo natalium: * facultates quoque an sufficere iniuncto muneri possint: item lex, secundum quam muneribus quisque fungi debeat.

¶ Plebeij filiusfamil. periculo eius qui nominauerit, tenebitur. [o] idq; Imperator noster Seuer. Augu. in hęc verba

[a] *Vt gradatim*] CASVS. Edicto Prætoris exprimitur, vt honores gradatim detur, & vt a minoribus ad maiores perueniatur. Item quod lege municipali cauetur, qđ quidã hoïes cuiusdam prolis ad dignitates habendas præferãtur alijs: ĩta est intelligendum, si idonei homines ad hoc sint. Item si nõ inueniantur in ciuitate aliqui idonei ad magistratum: etiam priuilegiati eligũtur ad hoc inuiti. qui aliàs habent excusationem, si sunt de eis aliqui idonei. Item medicus semel approbatus reprobari potest, si causa subsit. Item qui decreto alphabetum prætor. nõ habet vacationem. Franc.

[a] *Et à*] Prætoris: & accipe, exprimitur, quod est inf. & facit C. eo. l. 1. & inf. eod. l. honor. §. gerendorũ. & sup. de neg. gest. l. quæ villicer. in princip. Sed arg. contra ff. tit. 2. l. honores. Sol. vt ibi. Vel ibi non erant idonei: vt inf. eod. l. honor. §. fin. & ĩ. proxi §. Accur.

[b] *Conditionis homines*] puta seniores, vel qui in albo præcedunt: ad quod ff. tit. 1. l. 1. & de fide instru. l. fi. vel aliqua progenies: attamen &c. & facit inf. tit. 1. l. 2. §. antep. & §. pen. & sup. eo. l. rescripto. in prin. & inf. prox. §. Item marg. contra sup. de publi. l. cotem. §. fi.

[c] *Inf singulos*] vt & ĩ. eo. l. honor. §. fi. & l. æstimationem. §. fin. & ff. tit. 2. l. 3. §. spurios. & l. eos. & C. qui ætate. l. 2. in fi. lib. 10. & sup. proxi. §. & in Auth. quõ opor. Epi. dilect. illi. in fi. 8. q. 2. gum. sup. de pub. l. cotem. §. fi. Sed in calu fallit: vt inf. de iure immu. l. 2. in fi.

[d] *Reprobari*] si causa reprobandi subsit: vt hic & C. de profes. & medi. l. 2. & in Authen. de col. §. iubemus. & sup. de excu. tut. l. sed & reprobari. in princ. alias contra: vt sup. de neg. gest. l. Pomponius. & dic. vt ibi.

[e] *Qui primis*] ſ. a. b. c: vt inf. tit. 2. in fi.

[2 †] Alias Commodus.

[3 †] Alias Paulus.

[4 †] Alias Paulus.

[5 †] P. F. sumpto. vt & prælo post.

[1] *Cum sumptu*] vel etiam sine sumptu, nam potest esse lex in ciuitate, vt quilibet faciat ambasciatam suo sumptu: potest & ꝙ publico: & sic de alijs: & ita vel est personale, vel patrimoniale. vt ĩ. l. munerũ ff. Legati. de priuato dicit ĩ. prox. §. m *Collationes*] i. conferre pro prædijs ad tributa. & sic accipitur in auth. de collat. & facit inf. de verbo. sign. Lpupillus. §. munus. & inf. tit. 1. l. sunt munera.

[m] *De honoribus*] item lex. i. consuetudo. & facit ad §. sup. tit. 2. l. 3. §. penul. & l. honores. §. in qui. & l. eos. & C. si ser. aut li. ad dec. aspi. l. 1. & 2. li. 10. & sup. tit. 2. l. nõ tantum. §. fi. & quod cuiusque vniuer. l. 3. & 4. & inf. §. gerendorum.

[o] *Tenebitur*] ſ. subito nunus: & nisi erit soluendo. Reipub. tenebitur nominans. & facit C. de filiisfa. l. fi. lib. 2.

[i] *Vacatio, Familiæ sunt*] ergo non emancipatis: sed largè pro omnibus alijs descendentibus ponitur familia: vt & patet inf. de iure immu. l. 1. & 4.

[h] *Honor*] CASVS. Primò dicit, ꝙ honor municipalis est administratio Reip. cũ dignitatis gradu, siue cũ sumptu suo, siue sine suo sumptu. Secundò dicit, ꝙ munus aut pub. est, aut priuatũ: & dat exemplũ de publico. Tertiò dicit, ꝙ soluere pro prædijs ad viarum munitionem, siue tributa soluere pro prædijs, non est personale munus, sed locorum munera sunt. Quarò dicitur, quæ sunt considerandæ cũ quæritur, i. tractatur de honore alicui deferendo. Item quid si filiusfa. plebeius eligitur ad aliquẽ honorem, licèt pater inuitus. & sic non tenetur pater pro eo. licèt malè administret ipse filius, dicitur, ꝙ filius dẽt suscipere illũ honorem: & si male gerat, & non sit ſ. luendo, teneatur nominãs pro eo: & de hoc extãt verba cuiusdã rescripti, quæ ponuntur in litera. Item non dẽt promitti quẽ, siue indistincte qs eligi ad honores. nã nõ dẽt quis vocari ad maiorẽ magistratũ, nisi & minorẽ gesserit. Item dẽt inspici ætas. Item talis debet eligi, qui nõ cõtinuet honores. si tã nõ inueniũtur idonei ad honores gerẽdos: citã qui primo gesserunt, cõpelluntur iterũ eos gerere: & hoc plurio. cõstitutionib. cauetur: & Diuus Adrianus etiã h. d. Fiã.

[n] *Sumpto*] quia aliqd facit suo sumptu, sunt nuptiæ & alia, ꝙ sine sumptu fiunt: vt hẽs exẽplũ ĩ. e. l. 1. §. 1. & 2. & ff. de interdic. & releg. l. antep. in fi. & l. pen. nã Cõsul iustitiæ tenetur hĩc equũ: sed alij iudices nõ cogũtur: vt subiecit.

[k] *Sine erogatione*] i. sine sumptu.

[1] *Periculo*] tex. valt gl. in c. 1. §. itẽ vt de creto. in vet. bonorũ. ꝙ ad Doctoratus gradũ illegitimus aspirare non potest. ĩ ꝙ consuetudo se habet in cõtrariũ. ita etiam Alex. in apost. ad Bart. in l. 1. de dig. lib. 12. C.

a *Non debeat.*] i. periculũ pro honore tanquam fidei iussor.
b *Certus* jvt & ſ. e. l. vt gradatim. & C. eo. l. 1. ſed contra ſu. de Decur. l. honores. in prin.
c *Honores poteſt.*] vt & C. de aſſeſſ. l. nemo ã domeſticis. & C. de Decur. l. quis tam. & inf. eod. æſtimationem. in fi. & eſt ratio. ne frequẽtia honoris &c. vt in Auth. de defen. ciui. §. fin. aliàs cadit in legem Iuliam. vt C. ad leg. Iul. de ambi. l. 1. nihil vt inf. proxi. §. & niſi vt in Authen. de defen. ciui. §. fi.
d *Creentur.*] ad hoc ſup. l. vt gradatim. §. quoties. cum concor. Sed contra inf. eod. l. ſponte. in prin. Acc.
*vide Ariſto. li. 4. Politic. c. 11. & ſequenti.

Si filium.] CASVS. Pater voluit filium ſuum fieri Decurionem, & factus eſt, tandem mortuo patre filius ſuſcepit aliquos honores, & male geſſit. dicitur hoc non ſpectare ad onus coheredum huius filij: nam ipſi, & eorum bona non tenentur. Fran.

1† P. Flo. quiſquis.

e *Defuncto.*] patre. ſ.
f *Cum eidem.*] maximè, ad quod ſup. ad muni. l. Lucios. §. idẽ reſpon. & ſup. fami. erciſ. l. ſi filius. 1 §. Pomponius. & ſup. l. 3. §. fi. nec ob. C. de pen. ſucce. paren. l. 1. lib. 10. contra. quia ibi viuente patre accepit filius honores.

2 Al vnl. Neratius

Eſtimationem.] CASVS. Electus ad honorem, vel munus, offerens pecuniam ne cogatur illud munus ſubire, nõ audiatur. Item qui pecuniam promiſit pro honore habendo. ſi ſolvere eam cœperit, totam cogitur ſolvere ad exemplum illius, qui eſt pollicitus opus aliquod facere Reipub. nam ſi incepit: debet complere. Item filius non cogitur fideiubere pro patre Rempub. ſaluam fore. Item ſi ſemel quis fuerit magiſtratus: non cogitur illud officium amplius ſubire niſi neceſſitas id faciat. vt ſi alij non inueniuntur idonei ad illud officium. Item poteſt quis ſponte ſacerdotium reiterare, & eſt quædam dignitas ſacerdotii. Item qui eſt immunis ab honorib. & muneribus ciuilib. ſi conſentiat Decurionatui filij ſui: tenetur pro filio. ſi malè gerat filius in mun. & hon. ſibi delatis. & hoc dicit hæc lex. & ſeq. Franc.

2† P. Flo. Papinianus li. 5. Reſpon.

3† P. Flo. Paulus li. 2. Sententia.

g *Pro adminiſtratione.*] habenda. vel omittenda.
h *Audiendi non ſunt.*] imo & pecuniã promiſſam dare, hoc

reſcripſit, Si in numero plebeiorũ filius tuus eſt, quamquã inuitus honores ex perſona filij ſuſcipere cogi non debeas: [a] tamen reſiſtere quo minus patriæ obſequatur, periculo eius, qui nominauerit, iure patriæ poteſtatis non potes. *

¶ Gerendorum honorũ non promiſcua facultas eſt, ſed ordo certus [b] huic rei adhibitus eſt. Nam neq; prius maiorem magiſtratum quiſquã niſi minorem ſuſceperit gerere põt: neque ab omni ætate: neque continuare quiſquã [1†] honores poteſt. [c]

¶ Si alij non ſint, qui honores gerant, eoſdem compellendos, qui geſſerunt, cõpluribus conſtitutionibus cauetur. Diuus etiam Hadrianus de iterandis muneribus reſcripſit in hæc verba, Illud conſentio, vt ſi alij non erunt idonei, qui hoc munere fungantur, ex ijs, qui iam functi ſunt, creentur. [d]

Vnius heredis mala geſtio muneris, non onerat coheredes, licet pater illius heredis Decurionatui conſenſerit dũ viueret. h. d.

Paulus. [2†]

LEX XV.

ET ſi filium Decurionem pater eſſe voluit: tamen eo defuncto [e] honores, qui filio Decurioni congruentes poſt mortem patris obtigerunt, ad onus cohæredis filij non pertinent, cum eidem [f] Decurioni ſufficientes facultates pater reliquerit.

Papinianus. [3†]

LEX XVI.

ÆStimationẽ honoris, aut muneris [i] pecunia pro adminiſtratione [g] offerentes, audiendi non ſunt. [h]

¶ Qui pro honore pecuniam promiſit, ſi ſoluere eam cœperit, [i] totam præſtare, operis inchoati [k] exemplo, cogendus eſt.

¶ Inuitus [l] filius pro patre Rempubli am ſaluam fore cauere non cogitur.

¶ Defenſionem Reipublicæ amplius, quàm ſemel ſuſcipere nemo cogitur, [m] niſi id fieri neceſſitas poſtulet.

Hermogen. lib. 1. Epitom.

LEX XVII.

SPontè prouinciæ ſacerdotium [n] iterare nemo prohibetur.

¶ Immunis ab honoribus, & muneribus ciuilibus, ſi Decurioni creato filio, quem habet in poteſtate [o] conſentiat, in muneribus, & honorib. ſum ptus ſubminiſtrare filio compellitur. [p]

Arcadius Chareſtius lib. ſing. de muner. ciuilib.

LEX XVIII.

MVnerum ciuilium triplex diuiſio eſt: nam quædam munera perſonalia ſunt, quædam patrimoniorũ dicuntur, alia mixta. Perſonalia ſunt, quæ animi prouiſione, & corporalis laboris intentione ſine aliquo gerentis detrimento pertractantur, [q] veluti tutela, & cura. Calendarij [r] quoq; curatio, & quæſtura [ſ] in aliqua ciuitate, inter honores non habetur, ſed perſonale munus eſt. Tyronum [t] ſiue equorum productio, [u *] & ſi qua alia animalia neceſſariò producẽda, vel res peruehendæ, ſiue perſequendæ ſunt, vel pecuniæ [x] fiſcales, ſiue annona, vel ve-

i Eam cœperit.] imò. & ſi non cœperit. vt ſ. de pol. l. 1. §. 1. cõtua. Sol. ſubaudi hic maximè. vel ſol. vt ibi.
k *Inchoati*] ab eodẽ, qui pro honore pecuniam promiſit, vt ſ. de pollici. l. ſi quis ob honorem. Vel dic, q ponit alium caſum in eo. qui opus promiſit, qui & ipſe inchoãdo incipit teneri. & ſic intellige eiſdem duobus modis inf. de pol li. l. tertio. §. 1.
l *Inuitus.*] inf. de admini. re. ad ciui. pertì. l. 3. §. filium. & facit ſup. de libe. agno. l. ſi qs à liberis. §. ſi vel patrem. & ſu. eo. l. honor. §. plebeij. & l. & qui originem. §. quod pater. fallit autem in hoc caſu. vt C. qui nu libe. l. fi. lib. 10.
m *Nemo cogitur.*] vt ſup. eod. l. honor. §. pen. cum concor ſed ſponte poteſt. vt inf. l. proxi.
n *Sponte. ſacerdotium.*] dignitas eſt. vt & C. de na. li. l. 1. nec ob. ſup. e. l. honor. §. fin. quia hic ſpeciale: non dico. quod hic alij deſinant. quia tunc etiam cogitur. vt ſup. l. honor. §. fi. Vel verius, ibi de honore ſine ſumptu. hic autem cum ſumptu, ad quod ſup. l. honor. in prin. & ſup. l. proxi. in fi. & inf. titu. 1. l. 2. & quod ibi not. & C. de ijs. q ſponte mun. ſubeunt. l. 1. & 2. li. 10. & ſup. tit. 2. in fi.
1 Al ſi. q tur Bal.
o *Poteſtate.*] nam ſi forte emancipatus, conſentiendo ei pater non obligaretur. vt ſup. ad mu. l. quoties. & facit C. de filiisfa. l. 1. lib. 2. Accur.
p *Compellitur*] ſup. de lib. agno. l. ſi quis. §. non tantum. & ſup. tit. 2. l. honores in fi.
q *Munerum. pertractantur.*] vt ſup. eo. l. 1. §. 1.
r *Calendarij.*] id eſt. qui deputantur nominibus faciendis. vt ſup. de leg. 3. l. qui filium.
*Ideſt. recenſio. & concẽtuatio. vi. Bud. hic.
ſ *Quæſtura*] vt ſi quis præeſt pecuniæ quærendæ. aliàs eſſet honor. vt ſup. de offi. Quæſtio. l. 1. §. fi.
t *Tyronum*] i. nouorum militum.
u *Productio*] ad hoc ſu. de infa. l. athletas. Sed contra C. eo. l. 4. Sol. ibi à ſe ſumptu ſuo: hic publico.
x *Pecuniæ*] ſcilicet. peruehendæ. vt inf. titu. primo. l. 2. §. quem ita.

*Vehicu-

*Vnde fitonia, vel fitocomia, de qua l. 1. C. vt nē. dic. li. 10. vid Al. ibi 1† P. Flo. & ἐλαιῶνας.

2† Græcis nō est in P.F.

*Vid Bu. hic.

3† P. Flo. ad cotidianū victū vsui sunt.

*Ideſt. annalib. functionib. vt in l. cū satis. C. de agri. li. 10.

4† P. Flo. subiūgāt. quo verbo vsus videt Cl. i Fumen.

a Custodes diū. a diuos intellige Archeotas, eos q. archiora curāt. Logēgraphos, q tōnū libros cōscribūt Xenoparochos, q publicè munera hospitib. contribuunt, seu vt Budæus vult, q peregrinis talē. & ligna pbent. Limenarchas, q locis maritimis pōsūt: vñ trahit ad ea & ad cæteras nationes Camelelasia camelorū expeditio. Nycthemeri, corrupt. ē vocabulō, inquit Bud. hic. Syndici Rei alicuius, vel vni-

a *Vehicularis*] sup. tit. 9. in prin. contra. fol. hic publico, ibi suo sumptu.

b *Prohibito*] aliàs prohibitio. i. qui prohibet exigi ab his à quibus exigi non debet. Alij habent angariarum præbitio, & est patrimoniale munus: vt inf. tit. 1. l. sunt munera.

c *Frumenti*] de pecunia publica, & sic nō est contra sup. l. prima §. 1.

d *Harum specierum.*] sc. olei, & frumenti.

e *Publici balnei.*] & est sordidum. vt C. de Episco. & cler. l. placet.

f *Præficiuntur*] vt milites, qui vadunt perquirendo latrones, vt supra de custo. reo. l. Diuus. & C. de Irenarchis. li. 10. l. 1.

g *Venalibus.*] puta carnibus præsēnt. vt iusto pretio præbeantur. vt & sup. de offic. Præfec. vrbi l. 1. §. cura & facit C. de epis. aud. l. 1. Item notata tur pretium his, quibus homines cōmuniter indigent, vt sic publica vtilitas præseratur priuatæ: vt & C. de cad. toll. l. 1. in fi. & ī pro sol. l. actione. §. Labeo. cū concor. Et sic non ob. sup. eo. amo. l. non enim. nec C. de iudic. l. nemo. sed videtur obstare sup. ad leg. Iul. de ambi. l. 3. sed dic q ibi non erat venale. hic sic: vel hic ad panem faciendum, vel adequos alendos, non homines.

h *Hi quoque, qui custodes.*] Nocturni sunt vigiles, & dico quod hæc sunt nomina personalium munerum, & accipe vt bum destinantur, q est inf. ad omnia sequentia.

i *Limenarchæ.*] C. de Iudæis. cap. l. non ideo. 2.

k *Extruenda*] aliàs destruenda.

l *Palatia*] ad hoc sup. de offic. Proconsul. l. fi in aliquam.

m *Expressum.*] ab eis.

n *Legatitium*] i. viæ, & itineris dispēdiū, vt ī. de Legationibus l. 2. in fi & sup. si cert. pet. l. cum filius, & ī. ad mu. l. Titio.

o *Curatores.*] sem-

stis: personale munus est. Cursus vehicularis [a] solicitudo, item angariarum præbitio, [b] personale munus est, cura quoque emendi frumēti, [c] & olei. Nam harum species [d] curatores, quos *σιτώνας* & *ἐλαιοπώλους*. 1† Græci 2† appellant, creari moris est.

¶ Inter personalia munera in quibusdam ciuitatibus numeratur, & calefactio publici balnei, [e] si ex reditibus alicuius ciuitatis curatori pecunia submini strētur.

¶ Sed & cura custodiendi aquæductus, personalibus muneribus aggregatur.

¶ Irenarchæ quoque, qui disciplinæ publicæ, & corrigendis moribus prēficiūtur, [f] sed & qui ad reficiendas vias eligi solent, cum nihil de proprio patrimonio in hoc munus conferant. item Episcopi, qui præsunt pani, & cæteris venalibus [g] rebus, quæ ciuitatum populis quotidianū victum suggerunt. 3† personalibus muneribus fungūtur.

¶ Qui annonam suscipit, vel exigit, vel erogat, & exactores pecuniæ pro capitibus, * personalis muneris solicitudinem sustinent. Sed & curatores, qui ad colligendos ciuitatum publicos reditus eligi solent, personali muneri subiguntur. 4†

¶ Hi quoq; q custodes [h] diū, vel archeotæ, vel logographi vel tabularij, vel xenoparochi (vt in quibusdam ciuitatibus) vel Limenarchæ, [i] vel curatores ad extruenda, [k] vel reficienda ædificia publica, siue palatia, [l] siue naualia, vel mansiones destinantur (si [m] mea pecuniam publicam in operis fabricam erogent) & qui faciendis, vel reficiendis nauibus, vbi vsus exigit, præponuntur, muneribus personalibus adstringuntur.

¶ Camelelasia [5]† quoq; simi liter personale munus est. nā ratione habita, & alimentorum, & camelorum, certa pecunia camelarijs dari debet, vt solo corporis ministerio obligentur. hos & alio [6]† ordine vocari, nec vlla excusatione liberari, nisi sola læsi, & inutilis corporis infirmitate, specialiter fit expressū. [m]

¶ Legati quoq., qui ad sacrarium Principis mittūtur: qa viaticū, quod legatitium [n] 7† dicitur, interdum solent accipere, sed & nictostrategi, & pistrinorum curatores, [o] personale munus ineunt.

¶ Defensores quoque, quos Græci *εκδίκους* appellant, & qui ad certam causam agendam, vel defendendam eliguntur, P laborem personalis muneris aggrediuntur.

¶ Iudicandi quoque necessitas [q] inter munera personalia habetur.

¶ Si autem [8]† aliquis fuerit electus, vt compellat eos, qui pecuniam publicam [r] possident, sternere viam, personale munus est. Pari modo, qui acceptandis, siue suscipiendis censualibus professionibus destinantur, ad personalis muneris solicitudinem animum intendunt.

¶ Magistrophori quoque, qui agonothetas in certaminib. comitantur, & scribæ magistratus, personali muneri seruiunt.

¶ Patrimoniorum sunt munera, quæ sumptibus patrimonij, & damnis administrātis expediuntur. Elęemporia & osprionia 9† apud Alexandrinos patrimonij munus existimantur. Susceptores quoque [t] vini per prouinciam Africam patrimonij munus gerunt.

¶ Patrimoniorum autem munera duplicia sunt. nam quædam ex his muneribus, possessionibus, siue patrimonijs inducuntur, veluti agminales [u] equi, vel mulæ, [x] & angariæ, atque vehendi. [y] Huiusmodi igitur obsequia, & ij, qui neque municipes, [x] neque incolæ sunt, agnoscere cogūntur. Sed & eos, [y] qui fœnus exercent, etsi veterani [z] sint, tributiones eiusmodi agnoscere debere, sæpe rescriptum est. Ab huiusmodi muneribus [a] neque primipilaris, neque veteranus, [b] aut miles, aliusve, [c] qui priuilegio aliquo sub-

per die sumptu publico.

p *Eligantur*] vt actores & sic syndicus ad omnes: actor etiam ad vnam, vt hic, & no. ī. quod cuiusque vniuer. l. 1. §. 1.

q *Iudicandi quoque necessitas.*] sic C. de aduo. di. iu. scimus. & in Authen. vt iud. non ex. §. iusi. & inf. eod. l. pen. §. duo. sed argu. contra. sup. de acb. l. 3. §. tametsi.

r *Pecuniam publicam*] aliàs prope viam publicam. ad quod sup. quemadmodum sternamit. l. si locus. Acc. s *Susceptores quoque.*] susceptores. qui præbent vasa, vel domū vbi vinum publicum ponatur sine labore. t *Agminales equi, vel mulæ.*] talia præbent ad onera publica portanda, & semper dic sine labore personæ. u *Vehendi*] aliàs fenedi. aliàs vetereti. x *Neque municipes.*] quid sit municeps, habes sup. ad municip. l. 1. quis incola. ī. de ver. sig. l. pupillus. §. Incola.

y *Eos qui*] sup. ad municip. l. filij. §. 6.

z *Veterani.*] subaudi etiam, vt ī. prox. l. neque veteranus. Accurs.

a *Neque ibes.*] patrimonialib. vt su. eo. l. cura. §. fi. & inf. titu. 1. l. 2. §. quæ patrimonio rum. & l. sunt. §. fin. & l. his onerib. in prin. sed personalibus multis ex causis, vt infra tit. 1. per totum.

b *Veterani*] sup. de priuil. vetera. l. 2. & l. vlt.

c *Aliusve*] vt sup. eo. l. 1.

persitatis fautores defensores Al. li. Pater. ca. ſ. Masticophoragonotheta etiā lictores q. d. flagrifer, ad cōmouēdā turbā, & cohibendas seditiones. Agonotheta dicēbatur is erat factis certaminib. ppositū. Et leēporia, ē oleū publicè coēmēdi cura. Osprionia sūt legumina cōparādorū sum. Vere di eq sūt cuius ceremi. Decaprotia. dcē primi dicūt & Decaprotia dcēpti mat. Ico sapientiū ginti primi, & Ico sapientiarū ginti primatus. de qb. vocib. & aliis vi de Bu. in an. poste. hic & Alii li. C. to. d mu. patrimon. l. nec prout fiat æ.

5 P. F. Camelasia.

6 P. F. bos & alibi et dine.

7† P. F. legatiuum.

8† P. F. si aliquis.

9† P. F. Elēporia et osprionia alias hospitatura. 'Agminales. i. q ag mē exerci tus sequā tur ad cōuehēda impedimenta Bu. hic

l. reſcripto. §. fi. & inf. tit. 1. l. 2. §. quæ patrimoniorum. & C. de mun. pa. l. 2. & 3. & l. neque. Accur.

a *Subnixus eſt*] ſi quidem quiſque munera publica ſubire cogitur, niſi priuilegio Principis relaxetur: vt inf. tit. primo. l. ij qui. & l. ſunt munera. & inf. de iur. immu. l. ſemper. §. priuilegia, cũ leges multæ contrariæ, & obuiantes priuilegijs, tribuentes immunitatem munerum reperiantur: vt C. de Decu. l. vacuatis. & l. nullus. & l. quinque. & l. curiales. & l. omnes. lib. 10. & C. vt ne. li. in emp. ſpe. l. 1. li. 10. & C. de qui. mu. vel præ. l. ſecunda. & C. de agri. & cenſib. l. immunitates. & l. originarios. & C. de mutil. l. 1. lib. 11.

b *Pontifex*] ergo nec clericus, nec eccleſia: quia vt prædia poſſideant, à lege humana eſt. ſed quod eccleſia, & pro ea ius decimationis. & primitiarum habet, hoc eſt à lege Dei: & ideo propriè Principi pro ſuo Epiſcopo ſubſit: vt hic. & C. de ſacroſanct. Eccl. l. ad inſtructionem. & l. ſacroſancta. & C. de Epiſcop. & cler. l. de his. & in Auth. de alie. & emphy. §. ſi verò quis. & de eccleſ. tit. 6. ad hoc. & in Decre. 11. quæſtio. 1. cap. ſicque. & c. cum ergo. & cap. ſi tributum. & cap. magnum quidem eſt.

c *Poſſident*] prædia. & facit ſup. de vſufruc. l. ſi pendentes. §. ſi quid.

d *Decaprotiæ*] Græcum.

e *Decaproti*] hoc expone, vt ſup l. 3. §. Decaptores.

f *Ciuitatis ſuæ*] nam lex dicitur: vt ſup. de leg. & Senatuſconſul. l. cum de conſuetudine. & l. de quibus.

g *Publica appellantur*] inf. tit. 1. l. in honoribus. §. qui muneris publici.

h *Ab angarijs*] inf. tit. primo. l. his oneribus. §. angariarum.

i *Nec pendo*] dic, vt inf. tit. 1. l. penult. §. duo.

k *Nec capitatione*] licèt ergo capitatio ſit perſonale: quia pro capite præſtatur: & ab alijs perſonalibus per priuilegium quis excuſetur: ab hoc tamen non: quia damnum eſſet fiſci: vt C. de præcl. lege, nec damnoſa. & C. ſi contra ius, vel vtilit. publi. l. fin. & C. de veſtig. & com. l. quicquid. Accurſius.

l *Veteranis*] veteranus ergo excuſatur à nauium fabrica: vt ſup. de priuileg. veterano. l. fi. & l. pe. ſed non à ſua naue quin ſeruiat: niſi concedatur immunitas.

m *Poteſt*] facit ſup. §. ab huius. contra.

n *Et medicis*] vt C. de Epiſcop. & cler. l. 1.

o *Philoſophis*] alias ergo tenerentur: vt inf. tit. primo. l. in honoribus. §. penult. & de profeſſ. l. penult. & l. finali. & facit C. de profeſſorib. & me. l. medicos. lib. 10. & ſup. de excuſatio. turo. l. ſi duas §. primo. & C de mune. patri l. profeſſio. lib. 10.

DE VACATIO. & excuſa. munerum.

¶ Multa hic adnotat Cuiac. differentiamque inter vacationẽ & excuſationem conſtituendo, eas definit.

*Medicis immunitatem primus conſulit Auguſtus, liberatus graui peculoſoque morbo ab Ant. Muſa. Dion. lib. 53.

*Aliquando hoc verbũ, vacare ponitur pro intendere, & operã dare: aliquando, pro deficere: vt hic. tu hẽs gl. in c. 1. §. & quoi. vel vacare. d. colla. in prag. ſanc.

* Coniunge l. nec protoſta - fix. C. de mun. lib. 10.

* No. qđ diſputatio multũ ꝑdeſt ad ſtudiũ, & de ipſo ſtudio ad do gl. pulchrè, & eleganter loquentẽ in c. 1. §. cui rei. verſi. iuuenib. autẽ de collatio. ſi prag. ſanc. in ver. ſtudio.

† P. F. ſed ea q̃. a † P. F. è.

nixus eſt, [a] neque Pontifex [b] excuſatur.

¶ Præterea habent quædam ciuitates prærogatiuam, vt ij qui in territorio earum poſſident, [c] certum quid frumenti pro menſura agri per ſingulos annos præbeant. quod genus collationis, munus poſſeſſionis eſt.

¶ Mixta * munera, ſunt *δεκαπροτίαι*, [d] & *εἰκοσαπρωτίαι*, vt Herennius, Modeſtinus, & notando, & diſputando * benè, & optima ratione decreuit. nam & Decaproti, [e] & Icoſaproti tributa exigentes, & corporale miniſterium gerunt, & pro muneribus defunctorum fiſcalia detrimenta reſarciunt: vt meritò inter mixta hoc munus numerari debeat.

¶ Sed & † ea, quæ ſupra perſonalia eſſe diximus, ſi ij, qui funguntur ex lege ciuitatis ſuæ, [f] vel more, quid ‡ de propriis facultatibus impenſæ faciunt, vel annonam exigentes, deſertorum prædiorum damna ſuſtineant, mixtorum definitione contnebuntur.

¶ Hæc omnia munera, quæ trifariam diuiſimus, vna ſignificatione comprehenduntur. nam & perſonalia, & patrimoniorum, & mixta, munera ciuilia, ſeu publica appellantur. [g]

¶ Siue autem perſonalium duntaxat, ſiue etiam ciuilium munerum immunitas alicui concedatur, neque ab annona, neque ab angarijs, [h] neq; à veredo, neque à naue, neq; ab hoſpite recipiendo, [i] neq; à capitatione, [k] exceptis militibus, & veteranis, [l] excuſari poteſt. [m]

¶ Magiſtris, qui ciuilium munerum vacationem habent, item Grammaticis, & Oratoribus, & Medicis, [n] * & Philoſophis [o] ne hoſpitem reciperent, à Principibus fuiſſe immunitatem indultam, & Diuus Veſpaſianus, & Diuus Adrianus reſcripſerunt.

De vacatione, * & excuſatione munerum.

TITVLVS V.

Vlpianus lib. 2. Opinio.

LEX PRIMA.

OMnis excuſatio ſua æquitate nititur. Sed ſi prætendentib. aliquid ſine iudice [p] credatur, aut paſſim ſine temporis præfinitione, prout cuique libuerit, permiſſum fuerit ſe excuſare, non erunt qui munera neceſſaria in rebus publicis obeant. [q] quare & qui liberorum incolumium [r] iure à muneribus ciuilibus ſibi vendicant excuſationem, appellationẽ interponere debent: & qui tempora præfinita [t] in ordine eiuſmodi appellationem peragendo non ſeruauerint, meritò præſcriptione [u] repelluntur.

OMnis excuſatio ſua æquitate nititur. Sed ſi cuilibet electo ad officium, vel munus aliquod allegãti excuſationem aliquam credatur: iam non erunt qui munera ſubeant. dicendum eſt ergo, quòd omnis electus ad aliquod munus, ſi vult ſe excuſare: appellet ab electione, & proſequatur eam intra tempus ſtatutum. & ſi non proſequitur, cogitur ſuſcipere munus. Item electus ad munus aliquod ſi appellat, & obtinet, & interim cogatur: iterum debet appellare: & quoties ſit electus, debet appellare. Sed quid ſi per calumniam eligatur tam ſæpè, vt expenſas faciat in appellatione? cogitur eligens de ſuo reſarcire expenſas electo. Item ſi Decurio cauſa euitandorum munerum tranſtulit ſe ad colonos prædiorum: non propter hoc excuſatur a muneribus. Item quamuis quis habeat quinquaginta, & quinque annos, & ties libertos in Italia: idem ſi in prouincia: non propter hoc excuſatur à muneribus ciuilibus. & dic de hoc, vt in gloſſa. Franciſcus.

p *Iudice*] i. ſine cauſæ cognitione.

q *Obeant*] i. ſubeant: quod malum eſſet: vt ſup. de orig. iur. l. 2. poſt originem.

r *Incolumium*] inf. l. 2. §. numerus.

ſ *Debent*] vt ſupra, quando appellatum ſit, lege, prima, §. alia. & C. de mun. pa. lege. non videtur. lib. decim. & intra biduum: vt ſup. quando appellandum ſit. l. prima. §. quod in ſententijs.

t *Præfinita*] duorum menſium: vt C. de tempo. & re. appel. l. 1.

u *Præſcriptione*] C. de excu. mil. teſtamento.

a *Absoluti sunt*] à prima electione.
b *Appellare*] à secunda electione.
c *Et sæpius*] C. de episcop. aud. l. 3. in fi.
d *Id facere*] sc. causa vexandi: aliàs vt illum faceret. & dicetur probatur eo ipso, quod obtinet modò: vt C. de Decur. l. 2. & C. de sum. re. l. 1. lib. 10. & ſ. de ind. l. cũ. & C. de Epiſc. & cle. 4. omnes qui. in fine,
e *Principalium*] conceſſorum multis prosumptibus repetendis.
f *In fraudem ordinis*] ſ. Decurionum.
g *Possint*] ad hoc ſup. tit. 1. l. 3. §. Præſes. & de Decur. l. honores. §. primo.
h *Onerum*] quæ honoribus inhærent: vt inf. l. proxi. §. numerus.
1† P.F. Inquietabit. Du inquietauit.
i *Coloni*] qui excuſantur: vt inf. tit. 1. l. ſemper. §. coloni.
k *Parauerunt*] facit ſup. ad mun. l. fin. §. antepe. & de mu. cõ. l. 1. §. ſciendum. & C. ſi curialis relic. ci. l. 1. li. 10. & ſ. de re mi. l. 4 cum vo. ſeu n. & C. de reſcind. vend. l. pen. & ſup. tit. 1. l. cura. in fi.
2† P.F. munerabantur.
l *Incolumes habeat*] in Italia, vel prouincia. nam ſi Romæ perfecta eſſet excuſatio: vt Inſtit. de excu. tut. in prin. hæ ergo ſunt duæ imperfectæ ſpecies.
3† P.F. lxv.
m *Ciuilibus*] ſ. tutela. & cura. ſecus in alijs perſonalibus: quia ibi ſufficiunt 55. vt C. quæſtia. l. fin. lib. 10. item ſecus in patrimonialibus quia ibi nullum tempus ſufficit: vt C. de mu. pa. l. neq; li. 10. Et no. hic, quòd quãdo nõ proſunt ſingula, nec multa iuuant. quod dic, vt C. qui milit. l. 1. li. 12. item contra ſ. de exc. turo l. excuſantur. §. amplius. Sed ibi ſimiles ſpecies imperfectæ, hic diſſimiles.
* Sitonæ dicuntur frumenta tores. i. frumento publicè Præpoſiti. hinc Sitonix munus. i. frumentationis. Bud. ſ. munerum. §. 1. ſup. tit. 1.
* In hunc locũ Arist. 3. Polit. cap. 1.

¶ Qui excuſatione aliqua vruntur, quotieſcunq; creati fuerint, etſi iam antè abſoluti ſunt, a neceſſe habent appellare. b Sed ſi per calumniam, & ſæpius c idem aduerſarius vexandi gratia eius, quem ſcit perpetua vacatione ſubnixũ, id facere d probatus erit, ſumptus litis exemplo decretorũ principalium e præſtare iubeatur ei, quem ſine cauſa ſæpius inquietauerit. 1†

Adrus confugiens de ciuitate, ne muneribus maioribus ſubijciatur, excuſationem non habet. h.d.

¶ Qui in fraudem ordinis, f in honoribus gerendis, cum inter eos ad primos honores creari poſſint, g qui in ciuitate numerabantur, 2† euitandorum maiorum onerum h gratia ad colonos i prædiorum ſe tranſtulerunt, vt minoribus ſubijciantur, hanc excuſationem ſibi non parauerunt. k

¶ Quamuis lxxv. 3† ann. ſit aliquis, & tres liberos incolumes habeat, l à muneribus tamen ciuilibus m propter has cauſas non liberatur.

Idem lib. 3. Opinionum.

LEX II.

SExtumdecimum ætatis annum agentem, ad munus Sitoniæ n * vocari non oportet: ſed ſi nihil proprie in patria ſeruatur. o

¶ De minoribus quoque annis viginti quinque ad munera, ſiue honores creandis iuſta ætas ſeruanda eſt. p * Numerus liberorum, aut ſeptuaginta 4† annorum, q ab honoribus, r vel muneribus his cohærentibus s excuſationem non præſtat, t ſed à muneribus tantùm ciuilibus.

¶ Adoptiui filij in numerum non proficiunt, u eorum liberorum, qui excuſare parentes ſolent.

¶ Qui ad munera vocantur, v viuorum ſe liberorum numerum habere tempore, quo propter eos excuſari deſiderant, probare debent. numerus enim liberorum poſtea impletus ſuſceptis antea muneribus non liberat. w

¶ Quæ patrimoniorum x onera 5† ſunt, numero liberorum non excuſantur.

¶ Incolumes liberi etiam ſi in poteſtate patris ſui deſierint eſſe, excuſationem à muneribus ciuilibus y præſtant.

¶ Minus audiens, z immunitatem ciuilium munerum non habet.

¶ Quem ita ſenio, & corporis imbecillitate vexari Præſes animaduerterit, vt muneri perferendæ pecuniæ a non ſufficiat, dimittat, & alium conſtituat.

¶ Corporis debilitas eorum munerum excuſationem præſtat, quæ tantum corpore implenda ſunt. Cæterum, quæ conſilio prudentis viri, vel patrimonio ſufficientis, b in honores c 6† obiri poſſunt, niſi certis, & receptis probabilibus cauſis non remittuntur.

¶ Qui pueros primas literas cio pecuniæ, & ſub. publicæ perferendæ, dimitti debet, & alius conſtitui. Item corporis debilitas non excuſat quem à muneribus patrimonij. ſed à perſonalibus ſic. Itẽ magiſtri alphabeti non habent immunitatem à ciuilib. muneribus. Item Præſes prouideat ne vitra vires indicatur eis munus patrimonij: ſiue in ciuitatib. doceant. ſiue in vicis. Franc.
n *Sitonia*] nomen ciuitatis. vel muneris. ad quod inf. de adm. re. ad ciui. pertì. l. fi. §. idem reſcripſerũt Sitonias.
o *Seruatur*] i. niſi ſit alia conſuetudo: vt ſ. de Decur. l. non tñ. §. fi. nec eſt opus appellare: vt C. qũ. puo. nõ eſt neceſſ. l. fi pater. p *Seruanda eſt*] i. expectãda. quæ eſt xxv. an. vt ſ. ti. 1. l. ad rem.
q *Septuag. ætatis ann.*] ſ. numerus.
r *His cohærentibus*] ſup. tit. 1. l. honor.
s *Non præſtat*] vbi eſt patrimonij tñ. nil. n. excuſat. vt inf. §. quæ patrimoniorũ. Idẽ ti honor cum onere patrimonij: vt hic. & ſic põ intelligi inf. l. in honorib. in princ. ſi autẽ eſt ſine onere patrimonij. tunc 55. ann. vt ſup. de Decurio. l. 2. in fi. & l. non tñ. §. pe. Vel dicas illas in Decurione loqui: ſecus in alijs honorib. vt hic. & d. l. in honorib. & C. de ijs qui mili. l. 1. lib. 12.
4† Septuagintaque.
5† Aliàs munera.
t *Non proficiunt*] patri adoptiuo eſt tñ arg. ſ. ſ. de adop. l pen. tol. dic. vt Inſt. de exc. tu. in prin. Item numerus eſt quinq; liberorum: vt ſ. tit. 1. l. cura. item no. hic, q̃ fauor non producitur, ſed odium ſic, vt ſ. de bo. damna. l. fi. §. ex bonis. & ſic eſt arg. ſ. ſ. de lib. & poſth. l. cum quidam. & facit ſup. de cond. & demonſt. l. fideicommiſſum.
u *Non liberat*] vt ſup. tit. 1. l. ſemper. §. hoc clica. & ſ. de iud. l. ſi quis poſtea. & de excuſ. tut. l. excuſantur. ſ. oportet.
6† P.F. in homine.
x *Quæ patrimoniorum*] vt & C. de mu. pa. l. neque. lib. 10. & ſup. eo. §. numerus.
y *Ciuilibus*] ſicut & tutela: vt Inſti de excu. tu. in prin.
z *Minus audiens*] vt ſurdaſter: vt ſ de leg. 1. l. fin. ſi aũt nullo mõ: ſic dic. vt ſ. ti. 3. l. honores. §. 1. & C. q̃ mor. l. 1. & 2. li. x.
a *Perferenda pecuniæ*] quod eſt perſonale munus: vt ſ. tit. 1. l. ſi. in prin. & facit Inſti. de exc. tu. §. itẽ propter aduerſam. & ſup. de iud. l. ſi longius. & inf. eo. l. pen. in princ. & C. qui mor. per totum. lib. 10.
b *Sufficientis*] viti repete.
c *In honores*] aliàs in honores. & aliàs homines. Et dic obiri. i. oriri. vel. i. obuenire. vel accidere. H. vel. i. ſubiiri. & facit ſup. de cap. l. poſtliminii. §. ſi.

x *Immu-*

a *Immunitatem*] vt ſup. tit. 1. vt gradatim. 6. fi.
b *Cui eorum*] ſ. magiſtrorum. & facit ſup. tit. 2. l. 3. §. Præfect. & l. reſcriptum. in prin. & C. qui mor. l. fi. lib. 10.

H*Is qui naues.*] CASVS. Qui naues marinas fecerunt non minores quinquaginta milliũ modiorũ: aut plures fecerunt ſingulas non minores decem millium modiorum, & ad annonam Romani populi præfuerunt: donec illæ naues, aut aliæ loco earum nauigant: vacationem munerum publicor. habent. Senatores hanc vacationem habere non poſſunt, cum nec naues eis liceat habere. Fr.

c *Annonam.*] hæc duo ſunt neceſſaria, & alias vt inſtitu. 1. l. ſemper. §. immunitati. & §. Diuus, & §. licèt. & no. in §. negotiatores.

d *Non minores.*] naues dico non minores &c. & facit C. de naui. l. 1. li. 11. & inf. tit. 1. l. ſemper. §. negotiatores.

e *Ob naues*] inf. tit. 1. l. 1. contra. Sol. vt ibi. f *Licet.*] ſup. de iure fiſ. l. auferuntur. 1. quod à Præſide.

T*Empus vacationis.* CASVS. Qui Reipubli. cauſa abfuerunt: habent excuſa. anni ad nouas tutelas. Sed quando incipiet annus currere? Et certe ex tunc cum abeſſe deſijt, cũ aliquo laxamento tẽporis ſi autem moratus in itinere, aut alio loco fecit vt plus temporis conſumeret quàm eſſet iuſtũ, ex tunc computabitur annus. cum potuiſſet eſſe reuerſus domum commodè. Franc.

g *Tempus vacationis.*] quod eſt anni ad nouas tutelas. vt Inſti. de excu. tut. §. item. qui Reipublicæ.

h *Neque enim minus*] non minus vnus. quã alter, qui gerit id negotiũ: quia eſt in abſentia. vel ab eo, &c & facit ſup. quib. excauſa. l. ſi cui. §. 1. & ſ. de re mili. l. 1.

i *Ex commodo*] aliàs quoquo modo.

A *Decurionatu.*] CASVS. Quamuis quis ſit Decurio. põt ad alium honorem vocari. nec habet vacationem ob hoc. q̃ ſit Decurio. Item qui habet vacationẽ muneris publici. non compellitur ad aliud extraordinarium. Itẽ veterani habent vacationem à muneribus ciuilib. quæ non patrimonijs imponuntur, & h. d. hæc lex cum duab. ſeq. Franciſcus.

k *Honor eſt*] no. honor eſt. ſed non talis. q̃ impediat alium ſuperuenientem. quod ſecus in alijs. vt C. de ho. non conti. l. fi. Item non dicas q̃ honor præceſſerit Decurionatum. vt ſu. de Decu. l. honores. §. 2. ſed quomodo? ab honore aliquo caſu excuſatur antequàm ſit Decurio? non: quia nec eligi ad aliquem poteſt. niſi prius ſit Decurio. vt ſu. de Decu. l. honores. §. is qui. ergo non excuſatur. vt Inſtit. de excu. tuto. §. penul. rurſus poſtea, quàm erit Decurio: non. vt hic. & ſ. de Decu. l. 2. in fi. Reſpon. q̃ poteſt ſe excuſare ab honore, & à Decurionatu, qui & ipſe honor eſt: vt hic. & ſup. & ſic ſatis ſe excuſat. vt & ſup. de ſpõ. l. oratio. Item. & poteſt eſſe. q̃ fuit ſactus Decurio, quando non competebat ei excuſatio, ſed poſtea incipit competere. licet enim ipſe Decurionatus nõ tribuat excuſat. non tamen facit perdere. q̃ de nouo cepit, vt d. l. de Decu. l. 2. in fi. & ſu. eo. l. pen. §. fi. & ad hoc facit. quod no. ſu. de priui. vete. l. 2.

l A *Muneribus. Excuſantur.*] ſup. de priuile. veter. l. 1. & 3. & ſup. tit. 1. l. fi. §. patrimoniorũ. Acc. m H*I qui.*] C. de vacatio. mu. pa. lib. 10. l. 1. & infra e. l. in honorib. §. qui muneris. Arcur.

N *honoribus.*] CASVS. Ab honoribus, quis non excuſatur propter tempus ſeptuaginta ann. nec propter liberos quinque. fallit in honore Sacerdotij. à quo quis excuſatur numero liberorum quinque. & hoc in Aſia primo fuit. & idem eſt ſetuandum in omni alia prouincia. Item redemptores veſtigalium, qui exercent illud negotiũ à muneribus ciuilibus. & à tutelis excuſantur. Item priuilegia veteranorum non vadunt ad filios eorũ. Item qui habet vacat. muneris publici. non cogitur ſubire collationes ſibi ex improuiſo impoſitas per magiſtratus: impoſitas autem à lege ſubire cogitur. Item tutela. & munera ſordida corporalia remittuntur philoſophis: non patrimonialia. & redditur ratio in litera. Item qui appellant in cauſa ſua ad Principem Romæ. vel ad alium magnum magiſtratum Romæ. & ibi vadit pro hac cauſa. non cogitur interim honores. vel munera ſubire in ſua ciuitate. Franc.

n *Excuſantur*] hoc die. vt ſ. eo. l. 2. §. numerus. & pro primo intellectu ſa. ſ. prosi. reſpon. vbi eſt patrimoniale munus. vt benè aduerſetur. ſed &c.

o *Conſtitut.*] ſcilicet. de ſacerdotio prouinciæ. quod quidẽ eſt eius munus patrimoniale. vt C. de mu. pa. l. nec prouincia lib. 10.

p *Placuit*] vt ſup. de mu. & hon. l. reſcripto. §. debitores. & inf. tit. 1. l. ſemper. §. conductores.

docent, immunitatem [a] à ciuilibus muneribus nõ habẽt. Sed ne cui eorum [b] id quod ſupra vires ſit, iudicatur, ad Præſidis religionem pertinet: ſiue in ciuitatibus, ſiue in vicis primas literas magiſtri doceant.

Scæuola lib. 3. Regular.

LEX III.

HIs, qui naues marinas fabricauerunt, [1†] & ad annonam [c] populi Romani præfuerunt, [2†] non minores [d] quinquaginta milliũ modiorum, aut plures ſingulas non minores decem millium modiorum, donec hæ naues nauigant, aut aliæ in earum locũ, muneris publici vacatio præſtatur ob naues. [e] Senatores autem hanc vacationem habere non poſſunt, quòd nec habere illis nauem ex lege Iulia repetundarum licet. [f*]

Neratius li. 1. Membranar.

LEX IIII.

TEmpus vacationis, [g] q̃ datur eis, q̃ Reipublicę cauſa abfuerunt, non ex eo die numerãdum eſt, quo quis abeſſe deſijt. ſed cum laxamento quodam itineris. Neque enim minus [h] abeſſe Rei publicæ cauſa intelligendus eſt, qui adit [3†] negotium, vel ab eo reuertitur. Si quis tamen, plus iuſto temporis [4†] in itinere, aut in alio loco cõmoratus conſumpſerit, ita ea interpretanda erunt, [5†] vt ex eo tempore vacationis dies incipiat ei cedere, quo iter ex commodo [i] peragere potuiſſet.

Martian. 6† li. 2. de off. Præſi.

LEX V.

A Decurionatu (quamuis hic quoque honor eſt [k]) ad alium honorem nullã vacationem tribuendam, Vlpianus reſpondit.

Idem 7† li. 36. Quæſtio.

LEX VI.

A Muneribus ciuilibus, [8†] quæ nõ patrimoniis indicuntur, veterani poſt optimi noſtri Imperatoris [9†] Seueri Auguſti literas perpetuò excuſantur. [l]

Papinian lib. 2. Quæſtio.

LEX VII.

HI [10†] qui [m] muneris publici vacationẽ habent, ad ea, quæ extra ordinem imperantur, compelli non ſolent.

Idem lib. 1. Reſpon.

LEX VIII.

IN honoribus delatis, neq. maior annis [11†] ſeptuagita, neque pater numero quinque liberorum excuſantur, [n] ſed in Aſia Sacerdotiũ* prouinciæ [12†] ſuſcipere non coguntur numero liberorum quinque ſubnixi. quod optimus, maximuſque Princeps noſter Seuer. Auguſt. decreuit, atque poſtea cæteris in prouinciis ſeruandum eſſe cõſtituit. [o]

¶ Nõ alios fiſci veſtigalium redemptores à muneribus ciuilibus, ac tutelis excuſari placuit, [p] quàm eos, qui præſentes negotium exercent.

1† Aliàs, fabricauerint.
2† P. F. p̃ fuerint.
*Ci. Ver. 7. noli metuere Horrenſius q̃ram ea licuerit ædificare naue Senatori. antiquæ ſunt iſtæ leges. & mortuæ. vide Liu. ſub fi. 2. belli Pũ. 2.
3† P. F. q̃ ad id.
4† Aliàs. tempore.
5† P. Flo. li.
6† P. Flo. Macer.
7† Al. VI.
8† In P. F. de eſt. ciuilibus
9† In P. Fl. de eſt. Imperatoris.
10† Hoc caput in P. F. ante cedit præcedẽs caput.
11† P. F. annũ, p̃ annoru.
* Aſiat. chiã vocat Modeſt. l. 6. §. duas ſu. de excu. tut. vide Au. Aug. 12† Al. ſed in Aſia prouincia ſacerdotiũ ſuſcipere. &c.

a *Non spectat*] sed in honorem veteranorum filij eorũ primi gradus pœna metalli, & operis publici non debent affici, vt C. de pœ. l. 5. 1. respõ. & 5. de priui. vetera. l. 3. & facit ff. ti. 1. l. semper, §. conductores, & §. immunitates, & de reg. iu. l. priuilegia, & inf. de Leg. l. filio.

b *Recusat.*] vt sup. l. proxi. & dic. vt inf. l. pen. §. duo.

c *Expediuntur.*] hoc de communi iure, vt C. de mun. pa. l. professio. sed speciali beneficio Principis hæc eis remittuntur, vt inf. l. sunt munera. in fi. & sup. tit. 1. §. fin. in fi. & C. de profes. & me. l. fi. & facit infra de var. cog. l. 1. §. an, & philosophi. & sup. de excu. tu. l. si duas, §. philosophi.

d *Appellauit*] scilicet ad eos Acciu.

e *Muneribus.*] secus in alijs litibus, vt sup. eum qui appel. l. 1. & 2. & facit sup. de iud. l. 2. §. Legatis.

f *Eos qui profitentur.*] id est, sunt professores literarum, vt C. de profes. & me. l. medicos, & inf. eod. l. proxi. §. pen.

g *In patria sua.*] qui ergo est in patria sua docens, excusatur: vt hic, nisi doceat leges, qui non est immunis nisi Romæ doceat, vt ff. de excu. tu. l. sed reprobari, §. fi & facit in præcedentibus. §§.

Leges Romę locés non alibi immunis.

h *Contestum*] sup. tit. 1. l. nauicularij.

2† P. Flo. Paulus li. 1. Reipõ sor.

His oneribus.] CASVS. Nullum priuilegium excusat quem à muneribus patrimonij. Item illi, qui præsunt mensurationi frumenti, siue annonæ vrbis, habent vacationem, secus in prouinciis seruatur. Item milites & professores liberalium artium habent immunitatem ab angarijs, & à necessitate recipiendi hospites. Item electus ad honorem appellauit, dicens se pauperem. Interim est effectus dines, amodo illa excusatio cessat. Item defensor Reipub. interim habet vacationem ab his oneribus & muneribus. Franc.

9† P. Flo. Ab his.

i *His oneribus*] aliàs honoribus, qui, & tunc onere mixtis, vt & sup. l. 2. §. numerus.

k *Corpus*] C. de mu. pa. l. neque lib. 10. & inf. eo. l. sunt. & ff. tit. 1. l. 6. & sup. tit. 5. l. fi. §. fi.

l *Vacationem*] scilicet illi de corpore, sicut dicitur, populus currunt: qui est collectiuum aliàs est habet, & tunc plana, & præsunt mensurationi. vt & sup. de excu. tut. l. mensores.

m *Angariarum.*] eum inter personalia munera numerentur, vt sup. tit. 1. l. fin. §. 1. non rei propriæ cohærent, vt in prin. huius l. & inf. l. proxi. in prin. vel dic distinguendum

priuilegia præstat vacationẽ.

¶ Corpus [k] mensorum 4† frumenti iuxta annonam vrbis habet vacationem, [l] in prouincijs non item.

¶ Angariarum [m] 5† præstatio, & recipiendi hospitis necessitas, & militibus, & liberalium artium [n] professorib. inter cætera remissa sunt.

¶ Auctis post appellationem medio tempore facultatibus, paupertatis obtentu non exculantur. [o]

¶ Defensores Reipublicæ ab honoribus, & muneribus eodem tempore [p] vacant.

Hermogen. ii. 1. Iur. epitom.

LEX XI.

SVnt munera, quæ rei proprię cohærent, de quibus neque liberi, [q] neq; ætas, neque merita militiæ, nec vllũ aliud priuilegium iure tribuit excusationem, vt est prædiorum collatio, uiæ sternendæ, angariarum ve exhibitio, hospitis suscipiendi munus. Nã nec huius quisquam excusationem, præter eos, quibus principali [r] beneficio concessum est, habet, & si qua sunt præterea alia huiusmodi.

Paulus lib. 1. Senten.

LEX XII.

LEgato, qui publicum negotium tuitus fit, intra tempora vacationi præstituta [s] rursus eiusdem negotij defensio mandari nõ potest.

¶ Comites Præsidum, & Proconsulum, Procuratorũve 6† Cæsaris, à muneribus, & honoribus, & tutelis vacant. [t]

n *Et liberalium artium*] Instit. ut. de excusatio. toto. §. item Romæ. Accursius.

4† P. Flo. mensura rem.

o *Non excusatur.*] aliqui, vt supra titu. 2. l. cura. 1. sed arguunt contra. supra eodem l. 2. §. qui ad munera.

p *Tempore.*] scilicet biennij. vt inf. l. Legato. in prin.

5† P. Flo. Angaria. Angariziit sũt equorum præstationes ad cursum publicũ. Aa. Angeli. fi. ad Modest. vi. Alex. l. hanc lra. C. de pœn. fac. lect. li. 12.

Vnt munera.] CASVS. Quædam munera nominat à quibus non excusatur. quis propter liberos, vel militiam, vel propter ætatem, nisi priuilegium Principis de nouo indultum hoc concederet. Item Legatus, qui defendit semel negotium publicum: intra biennium ad idem officium non compellitur. Vltimò nominat quosdam, qui habent excusationem à muneribus, vel honoribus, & tutelis, & hoc dicit l. seq. Franciscus.

q *Neque liberi.*] similia sunt supra eodem. l. his oneribus in prin. & supra titu. 1. l. rescripto. §. fi. & C. de mun. pa. l. neque. lib. 10. & supra titu. 2. l. honor. §. viarum. & l. 3. §. munus. ar. supra de priui. vetera. l. vir. & supra. l. proxi. §. 2. & C. de anno. & mi. l. obsistere. lib. 10. & supra. l. 2. §. numerus, sed contra, supra titu. 1. l. fin. §. pen. & fin. solut. vt statim dices.

r *Principali.*] de nouo indulto. vt C. de ijs. qui à prin. va. impetrarunt. l. 1. lib. 10. vel verius. l. scripta, vt C. de profes. & me. l. medicos. & l. fin. eo. lib. & sup. tit. 1. l. §. pen. & fin & C. de episco. & cleri. l. 2. & no. in §. patrimonium. supra titu. 1. l. fin. & supra. l. in honoribus. §. philosophis, & supra. l. proxi. §. angariarum, & nota, quòd hæc omnia subit ecclesia præter hospitem, si modo sit prouincialis. vt C. de sacrosan. eccl. l. neminem. & lege ad instructiones. & de episcopis. & clericis l. 1. & l. de his. & in Auth. de eccle. tit. §. ad hæc. & inf. de ceo. l. fi. & C. de vect. l. vniuersi. & noua vect. l. fin.

6† P. Flo. procuratore.

s *Legato. Præfinita*] biennij. vt C. de hon. non cont. l. fi. lib. 10. & inf. de Leg. l. Paulus. §. 1. & fa. tit. 1. l. affirmationem, §. 1.

t *Vacant*] C. de excu. mun. l. eos. lib. 10. & sup. quib. ex cau. l. obesse.

Præ-

PRætor] CASVS. concedit excusationem illi, qui non potest operam dare ad iudicandum: vt quia ea valetudine sit, vt certum sit eum non posse perpetuò ciuilia munera subire: aut si ad sacerdotium aliquis sit assumptus. nam ista in perpetuum excusat. Secundo dicit, q̃ sunt duo genera tribuendi vacationis muneris publici: & declarat in litera. Item qui non habet excusationem, inuitus cogitur iudicare. Item si sponte quis suscepit officium iudicandi, & cœpit de [c] causa cognoscere: nunc vult se excusare: an audiatur, quæritur. & si quidem ex priuilegio quod prius habebat, vult se excusare, non auditur. si autem nunc cœpit habere excusationem, vt quia effectus infirmus sit, nõ debet in alium trãsferri iudicium: si cũ damno alicuius partium esset, sed expectabitur donec libeatur. Franc.

a *Prætor*] aliàs præter. & continuatur cum l. præc. sed male. aliàs Prætor. & bene. Accur.

b *Excusatorum*] aliàs enim cogerentur: vt sup. tit. 1. l. fi. s. iudicandi.

c *Cœpit*] i. quia.

d *Non potest*] sup. de iud. l. ▪ longius. & de procur. l. filius fa. §. fin. cum legib. seq. & l. post litem cum seq. contrariam facit C. qui morbo. l. quarta. lib. 10.

e *Cœpit*] i. quia.

f *Religionem*] scilicet violata. ad quod C. de Epis. & cler. leg. omnes qui. nõ facit ff. de arbi. l. nõ dubium. §. sacerdotio.

g *Datæ*] ille impetrat immunitatem, qui excusatur etiam ab honoribus. Accur.

h *Acceperint*] scilicet aliquid: vel acceperint.] aliquis. & no. diligenter hanc distinctionem, quia per hoc intelligitur sup. tit. 1. l. cui. & l. fi. §. pen. & sup. l. in honorib. ▪ qui muneris. & l. hi qui. & C. de vac. mu. pa. l. 1. lib. 10. Accur.

i *Cogitur*] hoc dic, vt sup. tit. 1. l. hoc. §. iudicandi. excusationem autem habet quandoque perpetuam, quandoque temporalem: vt sup. in princip. huius legis. & inf. prox. §. Accur.

k *Si post causam actam*] id est cœptam, aliàs acceptam. Accursius.

l *Agnoscendo*] Not. q̃ ipso facto renuntiauit, & q̃ possunt aliqua fieri remisso, quæ postea non possunt. ad quæ facit C. de reiu. l. nullum. & sup. de priuileg. veteran. l. fin. & de rebus. l. q̃ si nomi. §. in bello. & sup. de arbi. l. quod tamẽ. & l. licet autem. & l. si qua. & l. non distinguemus. §. compromisso. & §. sacerdotio. & §. item ▪ quis Romæ. & §. sed si nunc. & C. si ex fal. alleg. l. 2. & sup. de dam. inf. l. si finita. §. si quis meus. & sup. eo. l. 2. §. qui ad munera. & C. si Ærpius in integ. resti. l. quanquam. & sup. de iureiur. l. admonẽdi. & C. de inoffi. testa. l. patẽ ib. & ad Maced. l. sed & si. §. pe. & fin. & l. sed. & si. in princip. & inf. tit. 2. l. vicarius. & §. rẽ ratam hab. l. quo enim. §. Iul. & in fine de ope. pub. l. 1. in fi. & sup. de excus. tut. l. non solũ. §. fin. & l. seq. & sup. de procura. l. qui procuratorem. §. si quis. & sup. de adultd. l. si vxor. §. fi. & de Decur. l. Imperatores. in fi. & §. de lege cõmissi. l. si fundus. §. fin. & C. de iure do. impe. l. si creditor. & sup. depos. l. si hominem. §. fin. & C. de appel. l. ex illo. & sup. de Decur. l. 2. in fi. sed arg. contra sup. de priui. veteran. l. 2.

m *Vel ad tempus*] secus si in perpetuum: vt in princ. huius legis.

n *Nouo*] facit sup. de iudi. l. de qua &c. & l. vbi.

bet in alium transferri iudicium, si cum captione id futurum est alteratrius. Tolerabilius deniq; est interdum iudicem qui semel cognouerit, tantisper expectare, quam iudici nouo [n] rem rursus iudicandam committere.

Vlpianus lib. 23. ad edict.

LEX XIII.

PRætor [a] eos, quoscunque intelligit operá dare non posse ad iudicandum, pollicetur se excusaturum, [b] fortè q̃ [c] in perpetuum quis operá dare non potest: [d] quod [c] in eam valetudinem incidit, vt certum sit eum ciuilia officia subire non posse: aut si alio morbo laboret, vt suis negotiis [f] superesse non possit: vel si qui sacerdotiũ nacti sunt, vt discedere ab eo sine religione [f] * non possint. nam & hi in perpetuum excusantur.

¶ Duo genera tribuenda muneris publici vacationis sunt: vnum plenius, cum & militiæ datur. ▪ aliud exiguius, cum nudâ muneris vacationem acceperint. [h]

¶ Qui autem non habet excusationem, etiam inuitus iudicare cogitur. [i]

¶ Si post causam actam [k] cœperit se excusare iudex, si quidem priuilegio, quod habuit antequam susciperet iudiciũ, velit se excusare, non est audiendus. semel enim agnoscendo [l] iudicium, renuntiat excusationi. q̃ si postea iusta causa incidat, vt iudex, vel ad tempus [m] excusetur, non debet in alium transferri iudicium, si cum captione id futurum est alteratrius. Tolerabilius deniq; est interdum iudicem qui semel cognouerit, tantisper expectare, quam iudici nouo [n] rem rursus iudicandam committere.

Modestinus lib. 7. Reg.

LEX XIIII.

AD excusationem munerum defunctus filius nõ prodest, præterquam in bello * amissus. ▪

¶ Eodem tempore idem duas curas operis non administrabit. [p]

De iure immunitatis.

TITVLVS VI.

Vlpianus lib. 3. Opin.

LEX PRIMA.

QVi ob hoc rãtum in nauibus sunt, vt in eis agendi [q] causa operentur, nulla constitutione immunitatem a muneribus ciuilibus habent.

¶ Personis datæ immunitates, hæredibus non [r] prosunt. [s] Sed, & generi, posterisq;

QVi ob hoc] CASVS. Qui in nauibus stant causa naulgandi, nullam habent immunitatem, item immunitas data alicui non transit ad eius hæredes. item immunitas data cuidam generi, & posteris, non vadit ad eos qui ex fœminis illius prolis nati sunt. Item illi, qui eum non essent adscripti ad aliqua munera subeunda, vel honores, se adstrinxerunt, vt suscipere quædam cogantur, quædam non seruanda est eis conuentio. Item impuberes non debent admitti ad honores, licèt penuria esset ibidem hominum. Item maior 70. annis habet vacationem à tutelis, & a cura, & à muneribus, & maior dr̃ qui compleuit septuaginta ann. non aũt sufficit si tetigit eum. Item concessa immunitas alicui, vt & ad posteros eius vadat in perpetuum ibit ad eius posteros. & h. d. hæc lex cũ trib. seq. Frã.

q *Agendi*] i. naulgandi. ad quod ff. nau. caup. stab. l. 1. §. 2. sed arg. §. 3. de bo. pos. l. ex testo in l. 1. §. ite nauarchos. Itẽ §. 3. tit. 1. l. is qui. sed in prima iuranerat. vnde hẽt priuilegiũ testandi, in secunda de dãno dicit. hic de remige. vel hic cã agendi, pprij commodi principaliter: in illa secunda tiõe sed principaliter Reipub. vt ff. qui. ex cau. ma. l. qui data.

r *Non relinquuntur*] vt & ff. eo. l. semper. §. immunitati. & sup. tit. 1. l. in honorib. §. vacationum & ff. de reg. iu. l. priuilegia. & C. de exc. mu. l. sordidorũ. li. 10. et ff. de cẽsi. l. 3. & ff. de verb. ob. l. si Stichũ. §. stipulatio. & C. q̃ numero lib. 1. fi. li. &

s *Sed*] quæ est differẽtia inter huius tit. & superiorẽ? De hoc vide Cuiac. hic. Respond. ibi ad munera: hic ad euitandos honores datur. licèt quædam leges diuersis modis in vtroque tit. ponantur. vel ibi de subeundis: hic de euitandis. similis diuersitas ad primam est C. inter titu. de aduoca. diuer. iudiciorum, & de aduocan. diuer. iudicum.

Ad excusationem] CASVS. Liberi defuncti non prosunt patri ad excusationem munerum, nisi i bello sint mortui. Item non debet quis eodem tempore duas curas operis habere. Fran.

■ *Amissus*] ff. de excu. tut. l. bello. et l. excusantur. ff. ponet.

p *Non administrabit*] aliàs administrauit, nisi in casu: vt inf. de oper. publ. l. 1. in fi. Accur.

* *Ideft. in acie.*

* Sãt qui emẽdandũ putẽt salua religione.

DE IVRE IMmunitatis.

¶ Sed quæ est differẽtia inter huius tit. & superiorẽ? De hoc vide Cuiac. hic. Respond. ibi ad munera: hic ad euitandos honores datur. licèt quædam leges diuersis modis in vtroque tit. ponantur. vel ibi de subeundis: hic de euitandis. similis diuersitas ad primam est C. inter titu. de aduoca. diuer. iudiciorum, & de aduocan. diuer. iudicum.

& sup.de mu.& hon.l.vacatio. Accur.

a *Iura*, immunitates.

b *Custoditeque*, foueri dat.

c *Non patiemur*, facit ff. de verb.sig.l.quisquis. & l. non est. & ff. de past.l.ult.§.fi.& Inst.qui da.tu.pos.§.fi.Sed arg ff. ff.de leg.t.l.Gaius scripta. & ff.de verb.sig.l. cognoscere §. liberorū, sed illud quod al.a. nō facit ff. e. l.4. item facit C. de leg.l.in annalib. & de cond insert.l.1.

d *Hi qui Conditio quoque*] ff. seruanda.& facit ff.tit. 2.l.spōsæ.et ff.de va. mu.l pen.§.fin.& de noua l. si delegatio. & ff. de vet.l.2. & fi. & C.de ijs qui spō sæ mu sub.l.1.li.x. Accu.

e *Passi sunt*, sed ille qui nō coginur munera suscipere, sponte suscipere pōt: vt ff. tit.2.l. spōsæ. & hic. sed non præiudicat in alijs: siue hoc pacto assumpsit siue etiam non, nisi promisit se omnia subitorū: vt h.t. et C.de ijs q spō sæ mu.lib.l.qui condixit.at ff.de ope li ber.l.operis non im munis & C.de vsur. pup.l.fin. nisi error. & C.de vsufr. l.fin. nisi ea se subiecerint: vt sup. ad muni. l. liberum. §. error. & locati. & cōducti.l.si ignorās. & C.de Epis & cler. sub.presbyteros.

f *Ceteri*] in vi ppe tuitia eos esse cogēdos. g *Admittendo*] nisi vix ad tribunatum numeret: vt C. de test. mil.l.6.& facit ff. ad mun l. Lucius.§. pe. h *Declaratur*] aliter in adultis: vt sup. de Decu..l non tūm.§.1. & C. qui ætate. l. cū filius lib.x.

i *Maiores. Vacant*] vt Inst. de excusa.§. hē ma ior. & C.qui ætate.l. 1.& 5 lib.x.

k *Maiores esse*] in honorib. virandis seruus in honorib. adipiscē dis: vt ff.de mune. & hon l. ad rē. q est ff. nam sicut ibi fauor, ita hic odium & facit sup.de postul.l.1.§.initium & Inst. de ver.obl.§.omnis.in fi. & de ritu nup.l minorem. & sup. de adulte.l.si matrus.§.lex. & de excus.tut.l.3.in prine.sed arg.contra sup.ad Treb.l.qui filium.§. Sabinus. sed omnia dic, vt no.sup.de mino.l.3.§. minorem.

l *Muniter. Succedentib*] masculis. vt ff.l.1. in fin.& sup.de mun.& ho.l.vacatio & facit.sup. de pœ.l.moris.§.ille.& inf.de cen.l. ætatem in fi & ff.de ann leg.l.annuam.& C.de leg l.in annalib. Sed arg. contra C. de vsufr. l.antiquitas. Item facit contra C. de pœ.l.4.

*Senex dicit q hēt lx.ann.

Semper] CASVS. Honor deberur senecturi similis qui & magistratib^9.& circa munera municipalia subeūda, & cetera alia, quæ hic satis clarè ponuntur in tex. ideo vide per te ipsum.

m *Iuniores*] contra in Auth. de app §. illo. Accur.

n *Magistratibus*] sed magistratus non potest vocari in ius: vt sup.de in ius vocan.l.1. ergo nec senex: vt eodem titu. l. generaliter. sed re spon. vt in illa l. generaliter. & no. senem qui habet sexaginta annos. vt & ff. de Decurio.l. non tā tum.§.1.

o *Pecunia erogationem*] quod quandoque fit: vt ff.tit.1.l. his honoribus.& sic no. quod hi ex causa admittuntur: vt ff. honor.in fin. & sup de mu.& ho.& de Dec. l.nō iñ.§.pe.& fi. & l vt gradatim.§.quotics & ff.de mun.& ho.& leg.eos. de va. mu Accur.

p *Legem quoque*] id est, consuetudinem. no. legem loci inspicere oportere. si sentia vel non: vt supra de leg & Senatusc. l. cū de consuetudine.& l. si de interpretatione. & supra de Decu..l non tantum. §.fin.& quod cuiusq; vniuers.l.ult. & C. de excus mu.l.negotiātes li.10 & certa cum prædē ib. q *Completerentur*] leg municipans.

r *Necabesse*] id est, distare: vel præterire. interpretatio Gręci.& sic non ab omnibus, quia non patrimonialibus: vt ff. tit.2.l.sunt.& tit.2. l.fin.§ ab huius. Accur.

s *Sedecim*] sed hic sexdecim, alias duodecim: vt C. de Decur. l. si quis Decurio. 2. alias v. vt C. qui nume.liberal.l.fi. li. 10. Quomodo tā variè? Respon. primis ducibus de facto fiebat. quinque tamen sufficiebant. sed non indistinctè: quia penuria aliorum. & loci consuetudo facit fallere: vt sup proxi. §.item. & in patrimonialib. potes dicere primis duob. modis excusandum.

t *Nauicularij*] sup.tit.1.l.is qui naues & C.de excu.tut.l.penul.& C.de naui.l.1.lib.11.

u *Conseguuntur*] nisi in tutelis connauiculariorum: vt de excu.tut.l.penult.

x *In huiusmodi*] aliud est in immunitate causa dignitatis cōcessa: vt C.de excus.mu.l.eam.lib.x. item facit ff.ad mu. l.sed Pis.& de oper.lib.l. planè. & de procur l. mutus.ff.fi. ibi quod si affinitate & C. de inoffic.testa.l. fin.§. sed hoc obtinere.& C.de profess. & me.l.1.li.x.& sup.de re.di.l.in tantum.& inf.proxi.§.

y *Cohortanda*] alias coronanda,& alias cohortanda.

& ff.de ius vocan.l.1. ergo nec senex: vt eodem titu. l. generaliter. sed re spon. vt in illa l. generaliter. & no. senem qui habet sexaginta annos. vt & ff. de Decurio.l. non tā tum.§.1.

o *Pecunia erogationem*] quod quandoque fit: vt ff.tit.1.l. his honoribus.& sic no. quod hi ex causa admittuntur: vt ff. honor.in fin. & sup de mu.& ho.& de Dec. l.nō iñ.§.pe.& fi. & l vt gradatim.§.quotics & ff.de mun.& ho.& leg.eos. de va. mu Accur.

p *Legem quoque*] id est, consuetudinem. no. legem loci inspicere oportere. si sentia vel non: vt supra de leg & Senatusc. l. cū de consuetudine.& l. si de interpretatione. & supra de Decu..l non tantum. §.fin.& quod cuiusq; vniuers.l.ult. & C. de excus mu.l.negotiātes li.10 & certa cum prædē ib. q *Completerentur*] leg municipans.

r *Necabesse*] id est, distare: vel præterire. interpretatio Gręci.& sic non ab omnibus, quia non patrimonialibus: vt ff. tit.2.l.sunt.& tit.2. l.fin.§ ab huius. Accur.

s *Sedecim*] sed hic sexdecim, alias duodecim: vt C. de Decur. l. si quis Decurio. 2. alias v. vt C. qui nume.liberal.l.fi. li. 10. Quomodo tā variè? Respon. primis ducibus de facto fiebat. quinque tamen sufficiebant. sed non indistinctè: quia penuria aliorum. & loci consuetudo facit fallere: vt sup proxi. §.item. & in patrimonialib. potes dicere primis duob. modis excusandum.

t *Nauicularij*] sup.tit.1.l.is qui naues & C.de excu.tut.l.penul.& C.de naui.l.1.lib.11.

u *Conseguuntur*] nisi in tutelis connauiculariorum: vt de excu.tut.l.penult.

x *In huiusmodi*] aliud est in immunitate causa dignitatis cōcessa: vt C.de excus.mu.l.eam.lib.x. item facit ff.ad mu. l.sed Pis.& de oper.lib.l. planè. & de procur l. mutus.ff.fi. ibi quod si affinitate & C. de inoffic.testa.l. fin.§. sed hoc obtinere.& C.de profess. & me.l.1.li.x.& sup.de re.di.l.in tantum.& inf.proxi.§.

y *Cohortanda*] alias coronanda,& alias cohortanda.

datæ,[a] custoditæque,[b] ad eos qui ex fœminis nati sunt, non pertinent. [c]

Idem lib.4. de off. Procon.

LEX II.

HI † qui certa cōditione munerib.vel honorib.se adstrinxerunt, cum aliàs cōpelli non possent inuiti suscipere illum honorē, fides eis seruanda est: cōdō quoq; [d] 2† siue ad munera, siue ad honores applicari se passi sunt. [e]

¶ Impuberes, quàuis necessitas pecuniæ hominū cogat, ad honores non esse admittēdos, § rescripto ad Beridium Ruffum 3† Legatum Siciliæ declaratur. [h]

Idem lib.5.

LEX III.

MAiores septuaginta annis à tutelis, & muneribus personalib. vacant. [i] sed qui ingressus est septuagesimum annum, nondum egressus, hac vacatione nō vtetur: quia non videtur maior esse [k] septuaginta annis, qui annū agit septuagesimum.

Modestinus lib.6. Reg.

LEX IIII.

IMmunitates generaliter tribuę conferre, vt ad posteros transmitterētur, in perpetuū successoribus [l] durant.

Callistratus lib.1. de Cogn.

LEX V.

SEmper in ciuitate[m] nra senectus venerabilis fuit. * nanq; maiores nri penè eundem honorē senib. quē magistratibus[n] tribuebāt. circa munera quoq; municipalia subeunda idem honor senecturi tributus est. sed eū qui in senectute locuples factus est, & ante nullo munere publico functus est, dici pōt nō eximi ab hoc honore 4† priuilegio ætatis: maximè si non tā corporis habeat vexationem, q̄ pecuniæ erogationem [o] indicti muneris administratio: & ex ea sit ciuitate, in qua nō facilè sufficientes viri publicis muneribus inueniantur.

¶ Legem quoq; [p] respici cuiusq; loci oportet, an cum aliquas immunitates nominatim cōplecteretur, senam de numero annorum in ea commemoretur. id quod 5† etiam colligi potest ex literis Diui Pij, quas misit ad Acmiliū 6† Proculum Proconsulem prouinciæ Africæ.

¶ Demonstrat variè rec abscisse [r] numerum liberorū ad excusationem municipaliū munerum prodesse, ex rescriptis Diui Adrij 7† Pertinacis. nanque Siluio Candido in hæc verba rescripsit: [s] 8† (Et 9† si nō ab omnib. muneribus dimittit patrē natorū numerus: tamē quia sedecim [s] pueros habere te per libellum notificasti: nō est irrationabile, vt concedamus filiorum educationi, remitti tibi munera.)

¶ Negotiatores qui annonā Vrbis adiuuant, item nauicularij [t] qui annonæ Vrbis seruiunt, immunitatē à muneribus publicis consequuntur, [u] quandiu in huiusmodi [x] actu sunt. nam remuneranda pericula eorū, quinetiā cohortanda [y] premijs meritò placuit:

1† P. Flo. qui.

2† P. Flo. cōdit oq; quare ad munera.

3† P. Flo. Beridium Rufum.

4† P. Flo. onere.

5† P. Flo. idq;.

6† P. Iul Eunium. al. Demetrium.

7† Eiusd.

8† In P. F hīc loco Græca rescriptū. hunc. Εἰ καὶ μὴ πᾶσαι ἀπὸ τῶν λειτουργιῶν ἀφίησι τοὺς πατέρας ὁ τῶν τέκνων ἀριθμός, ἀλλ' οὖν διὰ τοῦτο ἐπιτρέπεται ἀπολύεσθαι τῶν λειτουργιῶν, ὅτι ἀλόγιστον δοκεῖ εἶναι τοὺς δεκαἑξ παῖδας ἔχειν σε ἐν βιβλιδίῳ δεδηλωκότα. διὸ συγχωροῦμεν τὴν τῶν τέκνων ἐκπαίδευσιν ἀναβαλέσθαι σε.

9† Sequētia. q Græci rescripti sūt interpretatio. Et ita non ab oib. matribus liberorum numerus pīt vacationē p̄stare. cū sedecim liberos habere, libello figuratè insinuato. pōt fieri vt liberorū educationi incumbere possit? sed nos solam mus. solam usq; munerū functionē.

a *Liberentur*] à patrimonialibus ergo muneribus liberantur: vt C. de naui. l. cum nauarchorum. lib. 11. b *Annonæ Vrbis*] hic no. quòd nauicularij vnum corpus habẽt, & licitum: vt infr. ſ. licet. & ſ. fin. & ſup. quod cuiuſque vniuer. l. 1. quorum aliqui deſeruiunt annonæ portandę Romę: & de his loquitur C. de naui. per totum. lib. 11. & duo. titu. ſeq. Et hi ſunt immunes dum durant in communi ſeruitio: vt hic: & inf. ſ. Diuus. eſt ergo opus q̃ duret geſtio, & q̃ nauis ſit ſua, alias non: vt ſup. tit. 1. l. ijs qui. & ſup. l. 11. in prin. Item q̃ nauis ſit magna: vt ibidem. & inf. ſ. licet. Item q̃ non cauſa effugiendi muneris fecerit ſe nauicularium: vt j. ſ. Diuus quoque. & iſti etiam ſuccedunt ſibi adinuicem: vt C. de nau. l. 11. li. 11. ſunt & alij qui non deſeruiunt annonæ vrbis, ſed tamen habent maiorem partem ſubſtantiæ in negotiatione: vt ſup. tit. 2. l. nauicularij: vt in Græco quod eſt inf. ſ. licet. & in iſto ſunt eadem neceſſaria, quæ ſupra excepto, quod non ſeruiunt annonæ vrbis. & iſti habent vſque ad quinquennium: vt d. l. nauicularij, & facit ad hæc intelligenda infra. l. penult.

• Vid. Ali. Diſpũ. 3. c. 19. ita vertit. Conati ſunt & alij prę textu nauicularioꝝ. eorũq; in foro P. R. frumẽtũ, & oleũ conuehunt, q̃ immunitate perfruuntur, publicis ſe muneribus ſubtrahere, tamẽ neq; nauigẽt, neq; maximã partẽ in nauicularia, aut mercaturã ex ercẽdã cõtulerint, adimatur eis q̃ talibus immunitatis [19]. ‖ Sequẽtia parẽtheſi iclusa deſunt in P. F.

c *Non etiam*] idem eſt in priuilegijs conceſſis veteranis: vt ſ. tit. 1 l. in honoribus. ſ. vacationum.

d *Liberis*] perſonis enim data immunitas, cum perſonis finitur: vt j. de cenſib. l. 3. R & ſup. eo. l. 1. ſ. 1. & facit C. de priuil. do. l. 1.

e *Se manet*] vt & ſup. titul. 1 l. ijs qui. & C. de ſacroſanct. eccleſ. l. quę ſub p x extu. & ſup. ſ. negotia. ores & no. arga q̃ poteſt vocari in ius etiam tempore feriato, qui eis non impeditur ſecũdum Ioan. vt no. ſupra de fer. l. 1.

f *Fuere & alij*] interpretatio Græci, per Alc. li. Diſpũ. 3. c. 19.

ſit recretur, vel antequam liberos ſuſciperet; cõpellatur ad honorem gerendum. [i]

¶ Negotiatio * pro incremento facultatum exercenda eſt: alioquin ſi quis maiore pecuniæ ſuæ parte negotiationem exercebit, & rurſus locuples factus in eadem quantitate negotiationis perſeuerauerit, tenebitur muneribus, [k] ſicuti locupletes, qui modica pecunia comparatis nauibus ſe publicis muneribus ſubtrahere tentant. idque ita obſeruandum epiſtola Diui Hadriani reſcriptum eſt. [2] † Diuus quoque Pius reſcripſit, vt quoties de aliquo nauicularo quæratur, illud excutiatur, an effugiendorum munerum cauſa imaginem nauicularij induat.

¶ Conductores etiam veſtigalium fiſci, neceſſitate ſubeundorum municipalium munerum non obſtringuntur. l idque ita obſeruandum Diui fratres reſcripſerunt. ex quo principali reſcripto intelligi poteſt, non honori conductorum datum ne compellantur ad munera municipalia: ſed ne extenuentur facultates eorum, quæ ſubſignatæ m ſunt fiſco. vnde ſubſilli ■ poteſt, an prohibendi ſint à præſide, vel Procuratore Cæſaris, etiam ſi vltro ſe offerãt [o] municipalibus muneribus, quod propius * eſt defendere, niſi paria P cum [3] † fiſco feciſſe dicantur.

¶ Coloni quoque Cæſaris q̃ à muneribus ciuilibus, vel [4] † municipalibus liberantur, vt idoneiores [r] prædiis fiſcalib. habeantur.

¶ Quibuſdam * collegiis, vel corporibus, quibus [s] † (artificii ſui cauſa) ius coeundi ſ lege permiſſum eſt, immunitas tribuitur: ſcilicet eis collegiis, vel corporibus in quibus artificii ſui cauſa [t] Vnuſquiſque aſſumitur: vt fabrorum corpus eſt, & ſi qua eandem rationem originis habent.

g *Neque plurimam.*] ſ. tit. 2. l. nauicularij.

h *Hoc circa.*] i. circa ea, quæ ſequuntur.

i *Gerendum*] ſup. tit. 1. l. 2. ſ. qui ad munera. & de excuſ. tu. l. 2. ſ. 1 & ſup. tit. 1. l. his onerib. ſ. auctis, & ſequ. ad lib. 3 clamanon licet. l. 1. in fi. & alia ſimilia q̃ notantur ſ. ti. 2 l. pe. ſ. fi. & ſup. ad mun. l. incola.

k *Muneribus*] ſup. ti. 2 l. nauicularij.

l *Non obſtringuntur*] à tutelis tamen non excuſantur: vt C. de excu. tut. l. coloni. 1. vel forte ſpeciale eſt in conductore veſtigaliũ. quod vltimum reprobatur, ſm̃ Hug. ſ. de fal. l. 1. ſ. pen. & C. ne tutor vel cur. veſtig. con. l. 1. vel die vt not. in l. illa. coloni. & facit C. q̃ mulib ſe excuſare. li x. l. 1. & ſup. ti. 1. l. in honorib. ſ. non alios & C. de condu. & procu. l. 2. lib. 11.

m *Subſignatæ*] i. obligatæ. & ſic ponitur C. de adm. tut. l. fin. ſ. defenſionem.

n *Subſilli.*] i. dubitari. ſic ſup. de procu. l. ſeruum. in princ. Ac. o *Offerant*] & ſic ſuſpectus: vt ſup. de proc. l. quæ oia. & C. qui mil non poſ. l. curap *Paria*] alias principalia, & alias paria. nam principalia ſiue paria Hiſpani & Cathelani dũt P. ſic ſup. de man. l. 4. ſ. 1. forte fideiuſſorem dando qui debitis eorum ſatisfaciat. ſicut dicitur in debitore fiſci, qui veſtigalia cõducere non põt: vt ſ. de pub. l. licitatio. ſ. debitore. vel die. i ſoluẽdo: vt no. ſup de condit. indeb. l. fin. ſ. Titius. aliàs eſt hic patria.

q *Coloni quoque Cæſaris*] non patrimoniales: vt hic colligitur poſtea. Idem eſt ſi patrimonialis eſt, id eſt, priuata domus Imperatoris: vt C. q da. tut. poſ. l. fin. licet ſit ſ. vt C. de excu. tu. l. coloni. tel. vt ibi.

r *Idoneiores*] ad Boetii idoneus eſt præiudicatum quam ſibi eſtimatum in conſtituendi propoſitione. Accurſius.

ſ *Collegiis*] collegia facere dicit. Accurſius.

*Propius. i. verisimilius Bud. hic vbi exprimit q̃ ſit paria facere 3 † P. Fl. niſi paria fiſco & c. 4 † Ciuib. vbinõ eſt in P. F.

* Ad nor. hic p Ba. in 2. nor. ad dec. 1. c. 1. ſ. fin. q̃ ad d. [illegible]

¶Hæc idcirco constituta [1]† sunt, vt necessariam operâ publicis vtilitatibus exhiberent. nec omnibus promiscuè, qui assumpti sunt in his collegijs, immunitas datur, sed artificibus duntaxat: nec ab omni ætate adlegi [a] possunt: vt Diuo Pio placuit, qui reprobauit prolixæ, vel imbecillæ admodum ætatis [b] homines. Sed ne eos quidem, qui augeant facultates, & munera ciuitatum sustinere possunt, priuilegijs quæ tenuioribus [c] per collegia distributis concessa sunt, vti posse, plurifariam constitutum est.

¶Eos qui [d] in corporib. adlecti sunt, [e] quæ [f] immunitatem præbent, nauicularior. si honorem Decurionatus agnouerint, compellendos subire munera publica accepit: idque etiam confirmatũ videtur rescripto Diui Pertinacis.

Callistratus lib. 1. [2]†

LEX VI.

QVibusdam * aliquâ vacationẽ munerum grauiorũ, [3]† conditio tribuit: vt sunt mensores, [g] * optiones, [h] [4]† valetudinarij, medici, capsarij, [i] artifices, & qui fossam faciunt, veterinarij, [k] architecti, [l] gubernatores, [m] naupegi, balistarij, [n] [5]† fabri, sagittarii, ærarii, [o] baculatii, [6]† structores, carpentarii, scandularii, gladiatores, aquileges, [7]† tubarii, cornuarii, arcarii, [p] [8]† plumbarii, [q] ferrarii, lapidarii, & ij qui calcẽ coquunt, & qui syluam incidunt, & qui arborem [r] [9]† cædunt, ac torrent. In eodem numero solent haberi lanii, venatores, victimarii, & optio fabricæ, & qui ægris præstò sunt: librarii quoque qui docere possunt, & horreorum librarii, & librarii depositorum, & librarii caducorum, & adiutores corniculariorum, & stratores, & poliones, [10]† & custodes armorum, & preco, [s] & buccinator. hi igitur omnes inter immunes habentur [t].

1† P.F. id est idcirco instituta sunt.
a *Adlegi*] id est, eligi. Accursius.
b *Imbecillæ ætatis*] hoc accipe: vt sup. de Dec. l. nõ tm. §. 1. Ac.
c *Tenuioribus*] i. vilib. & pauperib. ad quod sup. de coll. illi. l. 1 in prin. & l. 4. in prin.
d *Ex his qui*] s. Diuus Pius.
e *Adlecti sunt*] id est, electi.
f *Quæ*] s. corpora. qui ergo est nauicularius potest se excusare à Decurionatu: vt hic. & sup. de Dec. l. Seuerus. sed si sponte susceperit, renũtiat excusationi eo ipso, vt hic. & C. de his qui sponte l. 1. lib. x. sic ẽ de priui. vet. l. fi. & de inoff. test. l. Papin. §. si conditioni. & de Decu. l. 2 in fi. itẽ facit ẽ. tit. 2. l. nauicularij: & ẽ. tit. 1. l. his q. & ẽ. eo. l. §. negotiatores.
g *Quibusdã. Mensores*] de quibus dicitur ẽ. de excus. tut. l. mensores. alias est hic messores.
h *Optiones*] i. q sunt in aliqua optione, i. societate pediũ: vt C. loc. l. fi Accursius.
i *Capsarij*] hoc exponẽ: vt ẽ. de off. præfe. vrbi. l. pen. §. fin.
k *Veterinarij*] i. illi. q fodiunt aurũ, vel argentũ, alias vitriarij, q vasa vitrea faciũt.
l *Architecti*] Principes tectorum: vt in Auth. de non alien. §. qui autem. Accurs.
m *Gubernatores*] scrtè nautarum. Accurs.
n *Balistarij*] qui faciunt balistas. Accurs.
o *Ærarij*] qui faciũt vasa ænea vt de ære.
p *Arcarij*] qui faciũt arcus. vel arcas. Accursius.
q *Plumbarij*] qui fodiunt hæc.
r *Arborem*] id est, carbonem.
s *Preco*] vt supra de in ius vocan. l. 2. in fi. Accursius.
t *Habentur*] vt & C. de excu. art. lib. x. l. 2.

DE LEGATIONIBUS.

§ *Multa Legationis specialia enumerat hic Cuiac.*

u *Legat⁹. Ordine*] in quo erat.
x *Solet*] s. sic. i. & fac. ẽ. de Insa. l. neminẽ. & C. eo. l. 2. & ẽ. eo. l. proxi. §. 1. Ac.

De Legationibus.

TITVLVS VII.

Vlp. lib. 8. ad Massurium Sab.

LEX I.

LEgatus municipalis si deseruerit Legationẽ, pœna afficietur extraordinaria, motus ordine, [u] vt plerunque solet. [x]

Idem lib. 2. Opinion.

LEX II.

LEgatus contra Rempublicam, cuius Legatus est, per alium à Principe quid postulare potest. [y]

¶Vtrum quis deseruerit Legationem, an ex necessaria causa moram passus sit, ordini [z] patriæ suæ probare debet. [a]

¶Cessatio vnius Legati, [b] ei qui munus vt oportet obiit, [c] non nocet. [d]

¶His qui non gratuitam Legationem susceperunt, legatium [e] [11]† ex forma [f] restituitur.

Africanus lib. 3. Quæst.

LEX III.

CVm quæritur, an in eum, q in Legatione sit, actio dari debeat, [g] non tam interest, vbi quis, [h] aut crediderit, aut dari stipulatus sit, quàm illud, an id actum sit, [i] vt Legationis tempore solueretur. [i]

Martianus lib. 12. Inst.

LEX IV.

SCiendum est, debitorem Reipublicæ [k] Legatione fungi non posse. & ita Diuus Pius Claudio Saturnino, & Faustino rescripsit. l Sed & eos, quibus ius postulandi non est, Legatione fungi non posse: & ideo in arenam [12]† missum, [m] non iure Legatum esse missum, [n] Diui Verus [13]† & Antoninus rescripserunt.

¶Debitores [o] autem fisci non prohibentur Legatione [p] fungi.

y *Legatus. Potest*] nõ p se: vt ẽ. l. Legatus. & l. Paul⁹. §. fi. & l. is qui & facit C. de aduo. diuers. iud. l. qui necessario. Accurs.
z *Ordini*] s. Decur.
a *Probare debet*] sup. de re milit. l. non omnes. §. i barbaris.
b *Legati*] Cum duo erant Legati.
c *Obest*] s. peregit, vel fecit, vel subijt. & facit C. eo. l. 2. in fi.
d *Non nocet*] sed qualiter cessatio contumacis conuenti exactionisque fisco consortii noceat debeat, optimè per exempla poterit edoceri.
e *Legatium*] s. salariũ, vel viaticum: vt ad mu. l. Titio. alias. i. sumptus: vt in fi. eo. l. Legates. §. si quis.
f *Ex forma*] s. Legationis, vel consuetudine loci. sic C. de off. præfe. præt. l. fi. & ẽ. de pact. l. restituitur. i. datur: vt ẽ. eo. l. Legatus. §. si quis. Accurs.
g *Cum. Debeat*] ex aliquo contractu.
h *Vbi quis*] s. agere volens.
i *Solueretur*] q. d. vtrumq; est opus, nec sufficit alterũ rã an te debitũ. licèt tunc soluẽdo non pt peti: vt ẽ. de; sti pecul. cũ q. s. tut. l. licẽ tũc debitũ. sed ex Legatione soluẽdũ. nõ pt peti: vt hic dr. & facit ẽ. de act. & obl. l. ẽ. si se. & de iud. l. ii qs in Le. & l. i. nõ alias. §. 1. & de arb. l. nõ dubitamus. §. ite si quis.
i *Solueretur*] ex aliquo contractu.
k *Reipubl. Romanorum.*
l *Rescripsit*] sed debito soluto posset. arg. eius quod in hon. dicitur sup. de mun. & hon. l. rescripto. s. debitores. Accursius.
m *Missum*] id est, dãnatum. vnde postulate non potest: vt sup. de post. l. 1. §. item.
n *Missum*] id est, ãf missum.
o *Debitores fisci*] sorte Principis. aliud est ergo fisc⁹: aliud Respublica. vt hic, & in principio. l.
p *Legatione*] sine damno fisci: vt supra titulo 5. l. semper. §. condu-

11† P.F. legatiõ.
12† P.F. & iõ arena missum.
13† P.F. Seuerus.

conductores.& ad mun.l.fin.in princip.& de mu.& hon. teſcripto, §.debitores. Accurſius.

a *Dicit*]& eſt verum: vt ff.tit.2.l.1.in princ.& facit inf.de verb.ſign.l.latæ. §.amicos & C.de inoff.teſt.l.liberi.

b *Non aliter*] niſi ſint abſentes: vt inf.eo.l.ſi abſenti.§.pen.

c *Filios*] & ſic ſine damno fiſci hoc fit. argum. ſup. ad mun. l.finali.

d *Ordine*] id eſt, per ordinem.

e *Etiã ſuos*]ff.de albo.ſcri.l.1. & de mu. & ho.l vt gradatim.

f *De primatibus*]aliàs prioribus.

g *Ternos.*]i ſex,vt de leg.1. l. ſi quis teſtamento. Vel verius.i. tres: vt in Auth. de iudi. §.ne autem.

h L*Egato.Prodeſt*] vt ab eo tempore in antea Reipubl. cauſa videatur abeſſe: & non tantum quando iter incipit arripere:ſicut tempus ſuæ vacationis conceſſum nõ ſtatim ex die teuerſionis numeratur: ſed cum quodam temporis laxamento: vt ſup.de va. mun. l.tempus. R.& facit ſup. qui.ex cau. ma. l.qui mittuntur. §.ſimiliter.

i *Cognoſcet*] ſup. de iu.l. 2. §. ſed ſi dubitetur & ſup.ad mun. l.de iure. in princ.& ſup.eo.l.2. §.1. & l.1. Accurſius.

k F*Ilio. Vacatio.*] quæ eſt biennij: vt C.eo.l.2.& de hon.l.non con.l.2.in fine.lib.x.

l *In ſtipendijs*] aliàs impẽdijs.& dic ſemper. i laboribus perſonæ, & facit C. de honor. non con. inter pat & filium. l 1. & ſi.lib.x.

m F*Ilius. Biennij.*] ſic ergo biẽnio excuſatur: vt ff. l.px. & C.e.l 3. & facit ff. de mun. & hon. l.& qui. §.quamuis. & ff. eo.l.vicarius.& ff.eo. l.ſciendum.§. Legati & ſup. l.proxi.

n P*Aulus.Vacationis.*]ſ.biennij: vt ſup.l.proxi. & inf. l.proxi.

o *Lꝛigetur*]ſupra de va.mun.l.Legato. & ſup.de mu. & hon.l. æſtimationem.§.fin. Accurſius.

p *Conceditur*] C.eod. l.2. & de hono. non con. l.2. in fine. lib. 10.

q *Alienis*] ſi ſponte vellet gerere. nam ſi ex neceſſitate, putà pupillæ ſuæ nomine,ſecus: vt inf.ſi. Legatus. & l.proxi. in prin.& l.Legatus creatus, & l.ſi abſenti.§.primo. Accurſius.

r P*Aulus.Experiri*]quo caſu ſicut aliũ conuenit Legatus, vt hic, ſic rñdere debet eidem ſe conuenire volenti: vt ff.de iud.l.qui non cogitur. & facit ſup. l.proxi.in fi.& inf.l. prox.in prin. & ff. de iudic. l.2. §. ſed & ſi agant.ibi, non tamẽ &c. Accurſius.

s L*Egatus. Agere poteſt*] vt inf.l. proxim. §.qui. & l.13 qui. & l.eundem. §. ante. & ff.l.2. §.Paulus. ſed certè imo videtur, quod agere poſſit quandocunque vult: ſed vt ſupra. de iud l.2. §.ſi agãt.&c. Sol.non agunt.vt hic quin aduerſus omnes ſe defendant: vt ibi: vel nõ agunt,ſi damnum eſt Reipubl. vt hic. aliàs ſic: vt ibi, ad quod ff.ad muni. l.ſi. 2.reſpon. In certis caſib. tamen agit & ſe non defendit: vt in ea.l. §. ſed ſi agant. & hic ſubijcit. & inf. l.proxi. §.1.& l.Legatus. & ſup. eo. l. Paulus.

t *Parata ſunt*]vt ff.e. l.proxi.& inf. l.prox. §.1. & ſup.de iudic.l. 2.§ ſed ſi agant.

u *Non reſtituuntur.*] an antẽ poſſunt peti, quod rñ: vt in aduocato fiſci vt C.de aduoc diu. iudic. l.poſt duos. & de aduo. diuer. iud.l.iubemus.§. ſi. videtur enim perfunctus defunctus: vt arg. ff. de va.cog. l.1. §.Diuus. & ff. de off. Aſſ. l.diẽ. & de ſtatu lib. l.cũ hæres.§.Stichus. & ad Tert. l.2. §.conſeſſi. & de condi.ob cauſam.l.ſi pecuniam. 1.reſpon.

x S*I abſenti.*] ſup. ad mu.l.Titio. y *Gratuitam*]i.ſponte,aliàs non ſuſceptã quo alij dare pòſſ & eſt ſpeciale hic quando abſens: & ſic intellige inf.eo. l.vicarius.aliàs contra ſup. eo.l.ſciendum. §.Legati.& facit ff.eod.l. filio.& l.filio, vel dic gratuitã propriè:vt l. 2. in fi.vel ſi legatiuã habet, non poteſt de legari alij. Accurſ.

z *Suum negotium.*] quo lucrum capiet, ſecus ſi dãnum ſaragit pulſare,iniuriamve repellere: vt ſupra proxi.l.Paulus.

¶Si accuſatio alicuius publicè inſtituta ſit, non eſt compellendus accuſator ad eum Legationem ſuſcipere,qui ſe amicum, vel domeſticum dicit [a] eius,qui accuſatur.& ita Diui Fratres Aemylio Furio [1†] reſcripſerunt.

¶ Legati vicarios dare non alios [b] poſsũt,niſi filios [c] ſuos.

¶Ordine [d] vnuſquiſq; munere Legationis fungi cogit: & non aliàs cõpellendus eſt munere Legationis fungi, quàm ſi priores qui à curia electi [2†] ſunt, [e] functi ſint.Sed ſi Legatio de primatibus, [f] [3†] viris deſideret perſonas, & qui ordine vocantur,inferiores ſint, non eſſe obſeruandum ordinem Diuus Adrianus ad Clazomenios reſcripſit.

¶Præcipitur autem edicto Diui Veſpaſiani omnibus ciuitatibus, ne plures quàm ternos [g] Legatos mittant.

Scæuola lib.1.Regul.

LEX V.

LEgato tempus prodeſt, [h] ex quo Legatus creatus eſt, nõ ex quo Romam venit. Sed ſi non cõſtat, Legatus ſit, an non, Romæ Prætor de hoc cognoſcet. [i] [4†]

Vlpian.lib.4.de off.Proc.

LEX VI.

FIlio propter patrem Legationis vacatio [k] ne cõcedatur, Imperator noſter cũ patre Claudio Calixto reſcripſit in hæc verba, Quod deſideras,vt propter Legationem patris tui à Legatione tu vaces,in interuallis honorũ, qui ſumptum habent,rectè obſeruatur: in ſtipendijs [l] [5†] Legationũ, quæ ſolo miniſterio obeuntur, diuerſa cauſa eſt.

Papinianus lib.1.Reſpon.

LEX VII.

FIlius Decurio pro parte Legationis officiũ ſuſcepit. ea res filiũ quo minus ordine ſuo Legatus proficiſcat, nõ excuſat: prꝛ tñ biẽnij [m] vacationẽ vendicare poterit: qa p filiũ Legatione functus vꝛ.

Paulus lib.1.Reſpon.

LEX VIII.

PAulus rñdit,eũ qui Legatione functus eſt,intra tẽpora vacationis [n] pfinita non oportere compelli rurſus ad defendendũ publicũ negotiũ, ẽt ſi de eadem cã litigetur. [o]

¶Imperatores Verus [6†] & [7†] Antoninꝰ AA.Germano Syluano. Legatione functis,biennij vacatio conceditur: [p] nec intereſt vtrum Legatio in Vrbe, an in prouincia agentibus nobis mandata ſit.

¶Paulus [*] rñdit,eũ qui Legatione fungitur,neq; alienis, [q] neq; ꝓprijs negotijs ſe interponere debere, in qua cã non videri eũ quoq; contineri, qui cum amico ſuo Prætore gratis conſilium participat.

Idem lib.3.Reſpon.

LEX IX.

PAulus reſpondit, de eo damno, quod Legationis tempore Legatus paſſus eſt, poſſe eum etiam Legationis tempore expediri. [r]

Idem lib.1.Sententia.

LEX X.

LEgatus ante quàm officio Legationis functus ſit,in rem ſuam nihil agere poteſt: [s] exceptis ijs,quæ ad iniuriam eius, vel damnum parata ſunt. [t]

¶Si quis in munere Legationis antequam ad patriam reuerteretur, deceſſerit, ſumptꝰ pro proficiſcenti dati ſunt, nõ reſtituuntur. [u]

Idem lib.ſing.de iure libel.

LEX XI.

SI abſenti [x] iniuncta eſt Legatio,eamq; gratuitam [y] ſuſceperit,poteſt & per alium quis Legationem mittere.

¶Qui legationis officio fungitur, licèt ſuum negotium [z] curare non poteſt, Magnus

1† P.Fl. Ruſo.

2† P.F.q in curiã lecti ſunt.

3† P.F.de primoribus viris.

4† P.F co gnoſcit.

5† P.F.in impẽdijs

6† Soter. P.F.

*ad intel. huius tex. vide Iac. Nig. in l. penũ. §2. de verbo. obl.

*Vnde fitonia, vel fitocomia, de qua l. 1. C. vt nē. lic. li. 10. vid Al. ibi 1† P. Flo. & λαὸν γας.

2† Græcinō est in P.F.

*Vid Bu. hic.

3† P. Flo. ad cotidianū victū viui sunt.

*Ideſt. annalib. functionib. vt in l. cū satis. C. d agri. li. 10

4† P. Flo. subiūgāt. quo verbo vsus videt C. i Fumen.

2 Custodes diū. z d. tuos intellige Archiotas, eos q. archiuia cu re sūt. Logégraphos q. tōnū libros cōscribūt Xenoparochos. q. publicē munera hoipitib. contribuunt, seu vt Budæus vult. q. peregrinis talē. & ligna pbent. Limenarchas. q. locirmaritimis pūt: vñ trahit ad cæteras nationes Camelelasia camelorū ē pductio. Nyctelo stategi, corrupt. ā ē vocabulū. Iquit Bud. hic. Syadici Rei, alicuius, vel vni-

a *Vehicularis*] sup. tit. 1. in prin. contra. fol. hic publico, ibi suo sumptu.

b *Prohibitis*] aliàs prohibitio. i. qui prohibet exigi ab his à quibus exigi non debet. Alij habent angariarum præbitio, & est patrimoniale munus: vt inf. tit. 1. l. sunt munera.

c *Frumenti*] de pecunia publica, & sic nō est contra sup. l. prima §. 1.

d *Harum ſpecierum.*] solei, & frumenti.

e *Publici balnei.*] & est sordidum. vt C. de Episco. & cler. l. placet.

f *Præſiuntur*] vt milites, qui vadunt perquirendo latrones, vt supra de custo. reo. l. Diuus. & C. de Irenarchis. li. 10. l. 1.

g *Venalibus.*] putacarnibus præsint, vt iusto pretio præbeantur. vt & sup. de offic. Præfec. vrb. l. 1. §. cura & facit C. de epis. aud. l. 1. Item nonnulli pretium his, quibus homines cōmuniter indigent, vt sic publica vtilitas præseratur priuatæ: vt & C. de cad. toll. l. 1. in fi. & ſ pro sol. l. actione. §. Labeo. cū concor. Et sic non ob. sup. rer. amo. l. non enim. nec C. de iudic. l. nemo. sed videtur obstare sup. ad leg. Iul. de ambi. l. 3. sed dico q. ibi non erat venale. hic sic: vel hic ad panem faciendum, vel ad equos alendos, non homines.

h *Hi quoque, qui excubant.* 2] Nocturni fortè vigiles, & dicq. quod hæc sunt nomina personalium munerum, & accipe verbum destinantur, q. est inf. ad omnia sequentia.

i *Limenarchæ.*] C. de liti. cau. l. non ideireo. 2.

k *Extruenda*] aliàs destruenda.

l *Palatia*] ad hoc sup. de offic. Proconsul. l. si in aliquam.

m *Expressum.*] ab eis.

n *Legatitium*] i. viæ, & itineris dispēdiū, vt ff. de Legationibus l. 2. in fi & sup. si cer. pet. l. cum filius, & ff. ad mu. l. Titio.

o *Curatores.*] semstis: personale munus est. Cursus vehicularis [a] solicitudo, item angariarum præbitio, [b] personale munus est, cura quoque emendi frumēti, [c] & olei. Nam harum specierum [d] curatores, quos σιτώνας καὶ ἐλαιοπώλους. 1† Græci 2† appellant, creari moris est.

¶ Inter personalia munera in quibusdam ciuitatibus numeratur, & calefactio publici balnei, [e] si ex reditibus alicuius ciuitatis curatori pecunia subministretur.

¶ Sed & cura custodiendi aquæductus, personalibus muneribus aggregatur.

¶ Irenarchæ quoque, qui disciplinæ publicæ, & corrigendis moribus præficiūtur, [f] sed & qui ad reficiendas vias eligi solent, cum nihil de proprio patrimonio in hoc munus conferant. item Episcopi, qui præsunt paſi, & cæteris venalibus [g] rebus, quæ ciuitatum populis quotidianū victum suggerunt, 3† personalibus muneribus fungūtur.

¶ Qui annonam suscipit, vel exigit, vel erogat, & exactores pecuniæ pro capitibus, * personalis muneris solicitudinem sustinent. Sed & curatores, qui ad colligendos ciuitatum publicos reditus eligi solent, personali muneri subiguntur. 4†

¶ Hi quoq; q custodes [h] xdiū, vel archeotæ, vel logographi vel tabularij, vel xenoparochi (vt in quibusdam ciuitatibus) vel Limenarchæ, [i] vel curatores ad extruenda, [k] vel reficienda ædificia publica, siue palatia, [l] siue naualia, vel mansiones destinantur (si tamen pecuniam publicam in operis fabricam erogent) & qui faciendis, vel reficiendis nauibus, vbi vsus exigit, præponuntur, muneribus personalibus adstringuntur.

¶ Camelelasia 5† quoq; simili liter personale munus est. nā ratione habita, & alimentorum, & camelorum, certa pecunia camelarijs dari debet, vt solo corporis ministerio obligentur. hos & alio 6† ordine vocari, nec vlla excusatione liberari, nisi sola læsi, & inutilis corporis infirmitate, specialiter sit expressū. [m]

¶ Legati quoq., qui ad sacrarium Principis mittūtur: qa viaticū, quod legatitium [n] 7† dicitur, interdum solent accipere, sed & nictostrategi, & pistrinorum curatores, [o] personale munus ineunt.

¶ Defensores quoque, quos Græci συνδίκους appellant, & qui ad certam causam agendam, vel defendendam eliguntur, P laborem personalis muneris aggrediuntur.

¶ Iudicandi quoque necessitas q inter munera personalia habetur.

¶ Si autem 8† aliquis fuerit electus, vt compellat eos, qui pecuniam publicam [r] possident; sternere viam, personale munus est. Pari modo, qui acceptandis, siue suscipiendis censualibus professionibus destinantur, ad personalis muneris solicitudinem animum intendunt.

¶ Magistrophori quoque, qui agonothetas in certaminib. comitantur, & scribæ magistratus, personali muneri seruiunt.

¶ Patrimoniorum sunt munera, quæ sumptibus patrimonij, & damnis administrātis expediuntur. Eleemporia & osprionia 9† apud Alexandrinos patrimonij munus existimantur. Susceptores quoque [s] vini per prouinciam Africam patrimonij munus gerunt.

¶ Patrimoniorum autem munera duplicia sunt. nam quædam ex his muneribus, possessionibus, siue patrimonijs inducuntur, veluti agminales [t] equi, vel mulæ, [u] & angariæ, atque vehendi. [u] Huiusmodi igitur obsequia, & ij, qui neque municipes, [x] neque incolæ sunt, agnoscere cogūntur. Sed & eos, [y] qui fœnus exercent, etsi veterani [z] sint, tributiones eiusmodi agnoscere debere, sæpe rescriptum est. Ab huiusmodi muneribus [a] neque primipilaris, neque veteranus, [b] aut miles, aliusve, [c] qui priuilegio aliquo subper die sumptu publico.

p *Eligantur*] vt actores. & sic syndicus ad omnes: actor etiam ad vnam, vt hic, & no. ff. quod cuiusque vniuer. l. 1. §. 1.

q *Iudicandi quoque ne cessitas.*] sic C. de aduo. di. iu. scimus. & in Authen. vt iud. non ex. sa. iuſ. & inf eod. l. pen. §. duo. sed argu. contra. sup. de aib. l. 3. §. tametsi.

r *Pecuniam publicam*] alias prope viam publicam. ad quod sup. quemadmodum ser. amit. l. si locus. Acc. ſ *Susceptores quoque.*] susceptores. qui præbent vasa, vel domū vbi vinum publicum ponatur sine labore. t *Agminales equi. vel mulæ.*] talia præbent ad onera publica portanda, & semper dic sine labore personæ.

u *Vehendi*] aliàs fereendi. aliàs veredi.

x *Neque municeps.*] quid sit municeps, habes sup. ad municip. l. 1. quis incolæ. ff. de ver. sig. l. pupillus. §. incolæ.

y *Eos qui*] sup. ad municip. l. filij. §. §.

z *Veterani.*] subaudi etiam. vt ff. prox. l. neque veteranus. Accurſius.

a *Nunc ibos.*] patrimonialib. vt su. eod. cura. §. fi. & inf. titu. 1. l. 2. §. quæ patrimoniorum. & l. sunt. §. fin. & l. his onerib. in princ. sed personalibus multis ex causis, vt infra tit. 2. per totum.

b *Veteranus*] sup. de priuil. veter. l. 2. & l. vlt.

c *Aliusve*] vt sup. eo. l. re-

uersitatis fautores defēsores Al. li. Pater. ca. §. Magicophon. ago non hetrū erāt lictores q. d. flagrifer. ri. ad sūmouēdi turbā, & cohibendas seditiones. Agenoitete detēti i etiam facris certaminib. ppositis. Exceptoria. & olei publicè coemēdi munia. Officia aūt legumin. cōparāda sunt. Vere dixerūt cursū celerrimi.

Decaprotī. decē primi dicūtur & Decaprotia decēpiman. Ico saptotiarum vi ginti primi. & Icosaptotiarij ginti primatus. de q. t. vecib. & alijs vide Budæum, poste. hic & Al. li. C. ro. d mu. patrimon. l. nec prosta. x.

5 P. F. Camelasia.

6 P. F. hos & alibi ordine.

7† P. F. legatium.

8† P. F. si aliquis.

9† P. F. Eleporia et osprotaria alias hospitatura.

'Agminales. q. agmē exercitus sequūtur ad cōuehēda impedimenta Budæus

l.reſcripto.§.fi.'& inf.tit.1.l.2.§.quæ patrimoniorum.& C. de mun.pa.l.2.& 3.& l.neque. Accur.

a *Subiacet eſt*] ſi quidem quiſque munera publica ſubire cogitur.niſi priuilegio Principis relaxetur:vt inf.tit.primo.l. ij qui.& l.ſunt munera.& inf.de iur.immu.L.ſemper.§.priuilegia.cũ leges multæ contrariæ, & obuiantes priuilegijs.tribuentes immunitatem munerum reperiantur: vt C. de Decu. l. vacuatis. & l. nullus. & l. quinque. & l.curiales.& l.omnes. lib. 10. & C. vt ne.li.in emp. ſpe. l.1. li.10.& C.de qui.mu. vel præ. l.ſecunda. & C. de agri. & cenſib. l. immunitates. & l. originarios. & C. de muni.l.1.l.b.11.

b *Pontifex*] ergo nec clericus, nec eccleſia: quia vt prædia poſſideant, à lege humana eſt. ſed quod eccleſia, & pro ea ius decimationis. & primitiarum habet, hoc eſt à lege Dei: & ideo propriè Principi pro ſuo Epiſcopo ſubſit: vt hic. & C. de ſacroſanct. Eccl. l. ad inſtructionem. & l. ſacroſancta. & C. de Epiſcop. & cler. l. de his. & in Auth. de alie. & emphy. §. ſi verò quis. & de eccleſ. tit. §. ad hoc. & in Decre. 11. quæſtio. 1. cap. ſicque. & c. cum ergo. & cap. ſi tributum. & cap. magnum quidem eſt.

c *Poſſideat*] prædia, & facit ſup. de vſufruc.l.ſi pendentes. §. ſi quid.

d *Decaprotia*] Græcum.

e *Decaproti*] hoc expone,v. ſup l.3.§.Decaproticos.

f *Ciuitatis ſuæ*] nam lex dicitur: vt ſup. de leg. & Senatuſconſul. l.cum de conſuetudine. & l. de quibus.

g *Publicæ appellantur*] inf.tit.1. l.in honoribus. §. qui muneris publici.

h *Ab angarijs*] inf. tit. primo. l. his oneribus. §. angariarum.

i *Recipiendo*] dic, vt inf.tit.1.l.penult. §.duo.

k *A capitatione*] licèt ergo capitatio ſit perſonale: quia pro capite præſtatur: & ab alijs perſonalibus per priuilegium quis excuſetur: ab hoc tamen non: quia damnoſa. & C. ſi contra ius, vel vtilit. publi. l. fin. & C. de veſtig. & com. l. quicquid. Accurſius.

l *Veteranis*] veteranus ergo excuſatur à nauium fabrica: vt ſup.de priuileg.veterano.l.fi.& l.pe.ſed non à ſua naue quin ſeruiat: niſi concedatur immunitas.

m *Poteſt*] facit ſup.§.ab huius.contra.

nixus eſt, a neque Pontifex b excuſatur.

¶ Præterea habent quædam ciuitates prærogatiuam, vt ij qui in territorio earum poſſident, c certum quid frumenti pro menſura agri per ſingulos annos præbeant. quod genus collationis, munus poſſeſſionis eſt.

¶ Mixta * munera, ſunt *Σεκαπρωτίαι*, d & *εἰκοσαπρωτίαι*, e vt Herennius, Modeſtinus, & notando, & diſputando * benè, & optima ratione decreuit. nam & Decaproti, e & Icoſaproti tributa exigentes,& corporale miniſterium gerunt,& pro muneribus defunctorum fiſcalia detrimenta reſarciunt: vt meritò inter mixta hoc munus numerari debeat.

¶ Sed & ‡† ea, quæ ſupra perſonalia eſſe diximus, ſi ij, qui ſunguntur ex lege ciuitatis ſuæ, f vel more, quid ‡† de proprijs facultatibus impenſæ faciunt, vel annonam exigentes, deſertorum prædiorum damna ſuſtineant, mixtorum definitione continebuntur.

¶ Hæc omnia munera, quæ trifariam diuiſimus, vna ſignificatione comprehenduntur.nam & perſonalia,& patrimoniorum, & mixta, munera ciuilia, ſeu publica appellantur. ‖

¶ Siue autem perſonalium duntaxat, ſiue etiam ciuilium munerum immunitas alicui concedatur, neque ab annona, neque ab angarijs, h neq; à veredo, neque à naue, neq; ab hoſpite recipiendo, i neq; à capitatione, k exceptis militibus, & veteranis, l excuſari poteſt. m

¶ Magiſtris,qui ciuilium munerum vacationem habent, item Grammaticis, & Oratoribus, & Medicis, n * & Philoſophis o ne hoſpitem reciperent, à Principibus fuiſſe immunitatem indultam, & Diuus Veſpaſianus, & Diuus Adrianus reſcripſerunt.

De vacatione, * & excuſatione munerum.

TITVLVS V.

Vlpianus lib.2. Opinio.

LEX PRIMA.

OMnis excuſatio ſua equitate nititur.Sed ſi prætendentib.aliquid ſine iudice P credatur, aut paſſim ſine temporis præfinitione, prout cuique libuerit, permiſſum fuerit ſe excuſare,non erunt qui munera neceſſaria in rebus publicis obeant. q quare & qui liberorum incolumium r iure à muneribus ciuilibus ſibi vendicant excuſationem, appellationẽ interponere debent: & qui tempora præfinita t in ordine eiuſmodi appellationem peragendo non ſeruauerint, meritò præſcriptione u repelluntur.

n *Et medicis*] vt C.de Epiſcop.& cler.l.1.

o *Philoſophis*] aliàs ergo tenerentur: vt inf.tit.primo. l.in honoribus.§.penult.& de profeſſ.l.penult. & l.finali. & facit C.de profeſſoribus.& me.l.medicos.lib.10.& ſup. de excuſatio. turo.l. ij duas §. primo.& C de muner. patri l.profeſſio. lib.10.

DE VACATIO. & excuſa. munerum.

¶ Multa hic adnotat Curac. differentiamque inter vacationẽ & excuſationem conſtituendo, eas definit.

Omnis] CASVS. Omnis excuſatio ſua æquitate nititur: & ‖ cuilibet electo ad officium, vel munus aliquod allegandi excuſationem aliquam credatur: iam non erunt,qui munera ſubeant. dicendum eſt ergo, quòd omnis electus ad aliquod munus, ſi vult ſe excuſare: appellet ab electione, & proſequatur eam intra tempus ſtatutum. & ſi non proſequitur, cogitur ſuſcipere munus. Item electus ad munus aliquod ſi appellat, & obtinet. & interim eligatur: iterum debet appellare: & quoties ſit electus, debet appellare. Sed quid ſi per calumniam eligatur tam ſæpè, vt expenſas faciat in appellatione? cogitur eligens de ſuo reſarcire expenſas electo. Item ſi Decurio cauſa euitandorum munerum tranſtulit ſe ad colonos prædiorum: non propter hoc excuſatur a muneribus. Item quamuis quis habeat quinquaginta, & quinque annos, & tres liberos in Italia: idem ſi in prouincia: non propter hoc excuſatur à muneribus ciuilibus. & dic de hoc, vt in gloſſa. Franciſcus.

*Medicis immunitatem primus conſulit Auguſtus, liberatus graui peculoſoque morbo ab Ant. Muſa. Dion. lib. 53.

*Aliquando hoc verbũ, vacare ponitur pro intendere, & operãdare: aliquando, p deficere: vt hic. tu hẽs gl. in c. 1. §. & quo.i ver. vacare. & colla. in prag. ſanc.

p *Iudice*] i. ſine cauſæ cognitione.

q *Obeant*] i. ſubeant: quod malum eſſet: vt ſup. de orig. iur.l.2.poſt originem.

r *Incolumium*] inf.l.2. §.numerus.

ſ *Debent*] vt ſupra, quando appellatum ſit, lege, prima, §. alia. & C.de mun.pa.lege, non videtur. lib. decimo. & intra biduum: vt ſup.quando appellandum ſit. l.prima. §. quod in ſententijs.

t *Præfinita*] duorum menſium: vt C. de tempo. & re.appel.l.1.

u *Præſcriptione*] C.de excu.mil.teſtamento.

a *Aſſu-*

a *Absoluti sunt*] à prima electione.
b *Appellare*] à secunda electione.
c *Et sæpius*] C.de episcop.and l.3.in fi.
d *Id facere*]s.causa vexandi:aliàs vt illum faceret. & dic.q probatur eo ipso.quod obtinet modò: vt C.de Decur.l.2.& C.de sum.re.l.1.lib. 10.& s. de iud.l.eũ. & C.de Epis.& cle.
e *Omnes qui.in fine*]
e *Principalium*] concessorum multis pro sumptibus repetendis.
f *In fraudem ordinis*] s. Decurionum.
g *Possint*]ad hoc sup. tit.1.l.3.§. Præses. & de Decur.l.honores. §.primo.
h *Onerum*] quæ honoribus inhærent: vt inf.l.proxi.§. numerus.
i *Colones*] qui excusantur: vt inf.tit.1.l. semper.§.coloni.
k *Paruerunt*] facit sup. ad mun.l.fin.§. antepe.& de ma.cõ. l.1.§.sciendum.& C. si curialis relic. ci.l.1. li.x.& s.de mu.l.q cum va., veu n.. & C.de rescind. vend.l. pen. & sup.tit.1.l.cuta.in fi.
l *Incolumes habeat*] in Italia, vel prouincia. nam si Romæ perfecta esset excusatio: vt Inst.de excus. in prin. hæ ergo sunt duæ imperfectæ species.
m *Ciuilibus*] s.tutela. & cura. secus in alijs personalibus:quia ibi sufficiunt 55. vt C. qui æta.l.fin.lib.10. item secus in patrimonialibus quia ibi nullum tempus sufficit: vt C.de mu.pa.l. neq;.li.10.Et no.hic, quod quãdo nõ prosunt singula. nec multa iuuant.quod dic.vt C. qui mili.l.1.li.12. item contra.s.de excus. l. excusantur.§. amplius.Sed ibi similes species imperfectæ.hic dissimiles.

s † P.F. Inquietabit. Du inquietauit.

3 † P.F. lxv.

* Sitonæ dicuntur frumentatores. i. frumento publicè emendo Præpositi. hinc Sitoniæ munus.i.frumentationis.Bad.ĩ l. munerum.§.1. sup. tit.1. * In hunc locũ Arist.3.Polit. cap.1.

2 † P.F. numerabantur.

S *Extumd cimum*.] CASVS. Habens xvj. an.ad munus Sitoniæ nõ vocatur,nisi sit cõsuetudo in contrariũ.& est nomen dignitatis Sitoniæ & dic.vt in gl. Item minor xxv.an.non vocetur ad munera. Item numerus liberorũ,aut lxx.ann.ætas non præstat vacationem ab honorib.vel munerib.cohærentib.honorib.sed à munerib.mĩ ciuilib. Itẽ filij adoptiui non prosunt adoptantiivt in numerum liberorũ eius computentur. Item cũ quis vult se excusare à munerib.gp liberos:liberi viui tunc inspiciuntur.non iam mortui. Itẽ liberi postea suscepti.à muneribus susceptis non liberant. Item gp liberos non excusatur quis ab onere patrimonij. Item liberi emancipati prosunt patri ad excusationẽ munerum ciuilium. Item qui nõ benè audit.non excusatur à munerib.ciuilib. Item grauatus senectute,aut infirmitate corporis,ita q nõ potest sufficere officio peeuniæ, & sub.publicæ perferendæ, dimitti debet. & alius constitui. Item corporis debilitas non excusat quem à muneribus patrimonij.sed à personalibus sic. Itẽ magistri alphabeti non habent immunitatem à ciuilib.muneribus. Item Præses prouideat ne vltra vires indicatur eis munus

¶ Qui excusatione aliqua vruntur, quotiescunq; creati fuerint, etsi iam antè absoluti sunt, a necesse habent appellare. b Sed si per calumniam, & sæpius c idem aduersarius vexandi gratia eius,quem scit perpetua vacatione subnixũ, id facere d probatus erit,sumptus litis exemplo decretorũ principalium e præstare iubeatur ei,quem sine causa sæpius inquietauerit. f †

Adrus confugiens de ciuitate, ne muneribus maioribus subijciatur,excusationem non habet. h.d.

¶ Qui in fraudem ordinis, f in honoribus gerendis, cum inter eos ad primos honores creari possint, g qui in ciuitate numerabantur, 2 † cuitandorum maiorum onerum h gratia ad colonos i prædiorum se transtulerunt, vt minoribus subijciantur, hanc excusationem sibi non parauerunt. k

¶ Quamuis lxxv. 3 † ann. sit aliquis,& tres liberos incolumes habeat, l à muneribus tamen ciuilibus m propter has causas non liberatur.

Idem lib.3.Opinionum.

LEX II.

SExtumdecimum ætatis annum agentem, ad munus Sitoniæ n * vocari non oportet: sed si nihil proprie in patria seruatur. o

¶ De minoribus quoque annis viginti quinque ad munera, siue honores creandis iusta ætas seruanda est. p * Nu-

merus liberorum,aut septuaginta 4 † annorum, q ab honoribus, vel muneribus his cohærentibus r excusationem non præstat, s sed à muneribus tantùm ciuilibus.

¶ Adoptiui filij in numerum non proficiunt, t eorum liberorum,qui excusare parentes solent.

¶ Qui ad munera vocantur, viuorum se liberorum numerum habere tempore,quo propter eos excusari desiderant,probare debent. numerus enim liberorum postea impletus susceptis antea muneribus non liberat. u

¶ Quæ patrimoniorum x onera 5 † sunt,numero liberorum non excusantur.

¶ Incolumes liberi etiam si in potestate patris sui desierint esse,excusationem à muneribus ciuilibus y præstant.

¶ Minus audiens, z immunitatem ciuilium munerum non habet.

¶ Quem ita senio, & corporis imbecillitate vexari Præses animaduerterit, vt muneri perferendæ pecuniæ a non sufficiat, dimittat, & alium constituat.

¶ Corporis debilitas eorum munerum excusationem præstat, quæ tantum corpore implenda sunt. Cæterum, quæ consilio prudentis viri,vel patrimonio sufficientis, b in honores c 6 † obiri possunt, nisi certis, & receptis probabilibus causis non remittuntur.

¶ Qui pueros primas literas

4 † Septuaginta quinque.

5 † Alias munera.

6 † P.F. in homine.

patrimonij : siue in ciuitatib.doceant,siue in vicis. Franc. n *Sitonia*]nomen ciuitatis, vel muneris. ad quod inf.de adm. re.ad ciui.pertil.fi.§. idem rescripserũt Sitonias.
o *Seruatur*] i. nisi sit alia consuetudo:vt s. de Decur.l. non tñ. §. fi. nec est opus appellare:vt C. qñ quo. nõ est necess.l.si pater.
p *Seruanda est*, i.expectãda, quæ est xxv. an.vt s.tit.1.l.fi.in prin. & facit Insti.de mu.§. itẽ propter aduersam. & sup.de iud.l.si longius. & inf.eo.l.pen.in princ. & C. qui mor.per totum.lib.10.
q *Septuag.ta ann.*]s. numerus.
r *Non præstat*]vbi est patrimonij tñ.nil.n. excusat. vt inf.§.quæ patrimoniorũ. Idẽ tñ honor cum onere patrimonij: vt hic. & sic põt intelligi inf.l. in honorib. in princ. s autẽ est sine onere patrimonij. tunc 55. ann vt sup.de Decurio.l.2. in fi. & l. non tñ. §.pe. Vel dicas illas in Decurione loqui:secus in alijs honorib.vt hic.& d.l.in honorib. & C. de ijs qui mili.l.1. lib.12.
t *Non proficiunt*]patri adoptiuo:est tñ arg.s. s. de adop.l pen. iol. dic.vt Inst de excus. in prin. Item numerus est quinq; liberorum:vt s.tit.1.l.cuta. item no.hic, q̃ fauor non producitur, sed odium sic.vt s.de bo. damna.l. fi.§.ex bonis. & sic est arg.s.s. de lib.& posth.l.cum quidam.& facit sup. de cond.& demonst. l.fideicommissum.
u *Non liberat*] vt sup. tit.1. l.semper.§. hoc circa. & s. de iud.l.si quis postea. & de excus.tut.l.excusantur.§. oportet.
x *Quæ patrimoniorum*] vt & C. de mu.pa.l.neque, lib.10.& sup.eo.§.numerus.
y *Ciuilibus*] sicut & tutela:vt Insti de excus.in prin.
z *Minus audiens*] vt sucdasser:vt s de leg.1.l.fin.si aũt nullo mõ:tũc dic.vt s.tit.3.l.honores.§.1.& C.q mor.l.1.& 2.li.x.
a *Perferendæ pecuniæ*] quod est personale munus:vt s.tit.1. l.fi.in prin. & facit Insti.de exc.tu.§. itẽ propter aduersam. & sup.de iud.l.si longius. & inf.eo.l.pen.in princ. & C. qui mor.per totum.lib.10.
b *Sufficientis*] viri repete.
c *In honore*] alias in honores.& aliàs homines. Et dic obiri .i.oriri,vel.i.obuenire,vel accidere. H. vel.i.subiri. & facit sup.de cap.l.postlimi.§.fi.

a *Immu-*

a *Immunitatem*] vt ſup. tit. 1. vt gradatim. §. fi.

b *Cui eorum*] ſ. magiſtrorum, & facit ſup. tit. 2. l. 3. §. Præſes. & l. reſcriptum. 10 prin. & C. qui mor. l. fi. lib. 10.

H*is qui naues.*] CASVS. Qui naues marinas fecerunt non minores quinquaginta milliũ modiorũ: aut plures fecerunt ſingulas non minores decem millium modiorum, & ad annonam Romani populi præfuerunt: donec illæ naues, aut aliæ loco earum naufgant: vacationem munerum publicor. habent. Senatores hanc vacationem habere non poſſunt, cum nec naues eis liceat habere. Fr.

c *Annonam.*] hæc duo ſunt neceſſaria, & alias vt inſ. eod. tit. 1. l. ſemper. §. immunitati. & §. Diuus, & §. licèt. & no. in §. negotiatores.

d *Non minores.*] naues dico non minores &c. & facit C. de naui. l. 1. li. 11. & inf. tit. 1. l. ſemper. §. negotiatores.

e *Ob naues*] inf. tit. 1. l. 1. contra. Sol. vt ibi.

f *Licet.*] ſup. de iure fiſ. l. auferuntur. quod à Præſide.

T*empus vacationis.*] CASVS. Qui Reipubli. cauſa abfuerunt: habent excuſa. anni ad nouas tutelas. Sed quando incipiet annus currere? Et certe ex tunc cum abeſſe deſijt. cũ aliquo laxamento tẽporis ſi autem moratus in itinere, aut alio loco fecit. vt plus temporis conſumeret quàm eſſet iuſtũ. ex tunc computabitur annus. cum potuiſſet eſſe reuerſus domum commodè. Franc.

g *Tempus vacationis.*] quod eſt anni ad nouas tutelas. vt Inſti. de excu. tut. §. item. qui Reipublicæ.

h *Neque enim minus*] non minus vnus. quã alter, qui gerit id negotiũ: quia eſt in abſentia. vel ab eo, &c. & facit ſup. quib. ex cauſis. l. ſi cui. §. 1. & ſ. de re mili. l. 1.

i *Ex commodo*] aliàs quoquo modo.

A *Decurionatu.*] CASVS. Quamuis quis ſit Decurio. põt ad alium honorem vocari. nec habet vacationem ob hoc. q̃ ſit Decurio. Item. qui habet vacationẽ muneris publici. non compellitur ad aliud extraordinarium. Itẽ veteſani habent vacationem à muneribus ciuilib. quæ non patrimonijs imponuntur, & h. d. hæc lex cum duab. ſeq. Franciſcus.

k *Honor eſt*] no. honor eſt. ſed non talis. q̃ impediat alium ſuperuenientem. quod ſecus in alijs. vt C. de ho. non conti. l. fi. Item non dicas q̃ honor præceſſerit Decurionatum. vt ſu. de Decu. l. honores. §. 2. ſed quomodo? ab honore aliquo caſu excuſatur antequàm ſit Decurio? non: quia nec eligi ad aliquem poteſt. niſi prius ſit Decurio. vt ſu. de Decu. l. honores. §. is qui. ergo non excuſatur. vt Inſtit. de excu. tuto. §. penul. rurſus poſtea, quàm erit Decurio: non. vt hic. & ẽ. de Decu. l. 2. in fi. Reſpon. q̃ poteſt ſe excuſare ab honore, & à Decurionatu, qui & ipſe honor eſt: vt hic. & ſup. & ſic ſatis ſe excuſat. vt & ſup. de ſpõ. l. oratio. Item. & poteſt eſſe. q̃ fuit] factus Decurio, quando non competebat ei excuſatio, ſed poſtea incipit competere. licet enim ipſe Decurionatus nõ tribuat excuſat. non tamen facit perdere. q̃ de nouo cepit, vt d. l. de Decu. l. 2. in fi. & ſu. eo. l. pen. §. fi. & ad hoc facit. quod no. ſu. de priui. vete. l. 2.

l A *Muneribus. Excuſantur.*] ſup. de priuile. veter. l. 1. & 3. & ſup. tit. 1. l. fi. §. patrimoniorũ. Acc. m *Hi qui.*] C. de vacatio. mu. pa. lib. 10. l. 1. & infra e. l. in honorib. §. qui muneris. Accur.

N *honoribus.*] CASVS. Ab honoribus. quis non excuſatur propter tempus ſeptuaginta ann. nec propter liberos quinque. fallit in honore Sacerdotij. à quo quis excuſatur numero liberorum quinque. & hoc in Aſia prino fuit. & idem eſt ſeruandum in omni alia prouincia. Item redemptores veſtigalium, qui exercent illud negotiũ à muneribus ciuilibus, & à tutelis excuſantur. Item priuilegia veteranorum non vadunt ad filios eorũ. Item qui habet vacat. muneris publici. non cogitur ſubire collationes ſibi ex improuiſo impoſitas per magiſtratus: impoſitas autem à lege ſubire cogitur. Item tutela, & munera ſordida corporalia remittuntur philoſophis. non patrimonialia, & redditor ratio in littera. Item qui appellant in cauſa ſua ad Principem Romæ, vel ad alium magnum magiſtratum Romæ, & ibi vadit pro hac cauſa. non cogitur interim honores. vel munera ſubire in ſua ciuitate. Franc.

n *Excuſantur*] hoc dic. vt ẽ. eo. l. 2. §. numerus. & pro primo intellectu fa. ẽ. proxi. reſpon. vbi eſt patrimoniale munus. vt benè aduerſetur. ſed &c.

o *Conſtitu.*] ſcilicet. de ſacerdotio prouinciæ. quod quidẽ eſt eius munus patrimoniale. vt C. de mu. pa. l. nec proconſulia lib. 10.

p *Placuit*] vt ſup. de mu. & hon. l. reſcripto. §. debitores. & inf. tit. 1. l. ſemper. §. conductores.

docent, immunitatem [a] à ciuilibus muneribus nõ habẽt. Sed ne cui eorum [b] id quod ſupra vires ſit, iudicatur, ad Præſidis religionem pertinet: ſiue in ciuitatibus, ſiue in vicis primas literas magiſtri doceant.

Scæuola lib. 3. Regular.

LEX III.

HIs, qui naues marinas fabricauerunt, [1†] & ad annonam [c] populi Romani præfuerunt, [2†] non minores [d] quinquaginta milliũ modiorum, aut plures ſingulas non minores decem millium modiorum, donec hæ naues naũigant, aut aliæ in earum locũ, muneris publici vacatio præſtatur ob naues. [e] Senatores autem hanc vacationem habere non poſſunt, quòd nec habere illis nauem ex lege Iulia repetundarum licet. [f] [3†]

Neratius li. 1. Membranar.

LEX IIII.

TEmpus vacationis, ¶ q̃ datur eis, q̃ Reipublicæ cauſa abfuerunt, non ex eo die numerãdum eſt, quo quis abeſſe deſijt. ſed cum laxamento quodam itineris. Neque enim minus [h] abeſſe Rei publicæ cauſa intelligendus eſt, qui adit [3†] negotium, vel ab eo reuertitur. Si quis tamen, plus iuſto temporis [4†] in itinere, aut in alio loco cõmoratus conſumpſerit, ita ea interpretanda erunt, [5†] vt ex eo tempore vacationis dies incipiat ei cedere, quo iter ex commodo [i] peragere potuiſſet.

Martian. 6† li. 2. de off. Præſi.

LEX V.

A Decurionatu (quamuis hic quoque honor eſt [k]) ad alium honorem nullã vacationem tribuendam, Vlpianus reſpondit.

Idem 7† li. 36. Quæſtio.

LEX VI.

A Muneribus ciuilibus, [8†] quæ nõ patrimoniis indicuntur, veterani poſt optimi noſtri Imperatoris [9†] Seueri Auguſti literas perpetuò excuſantur. [l]

Papinian lib. 2. Quæſtio.

LEX VII.

HI [10†] qui [m] muneris publici vacationẽ habent, ad ea, quæ extra ordinem imperantur, compelli non ſolent.

Idem lib. 1. Reſpon.

LEX VIII.

IN honoribus delatis, neq. maior annis [11†] ſeptuagita, neque pater numero quinque liberorum excuſantur, [n] ſed in Aſia Sacerdotiũ [*] prouinciæ [12†] ſuſcipere non coguntur numero liberorum quinque ſubnixi. quod optimus, maximuſque Princeps noſter Seuer. Auguſt. decreuit, atque poſtea cæteris in prouinciis ſeruandum eſſe cõſtituit. [o] ¶ Nõ alios fiſci veſtigalium redemptores à muneribus ciuilibus, ac tutelis excuſari placuit, [p] quàm eos, qui præſentes negotium exercent.

1† Aliàs. fabricauerunt.
2† P. F. põ fuerunt.
3† P. F. q̃ ad id.
4† Aliàs. tempore.
5† P. Flo. it.
6† P. Flo. Macer.
7† Al. VI.
8† In P. F. de eſt. ciuilibus
9† In P. Fl. de cõ. Imperatoris.
10† Hoc caput in P. F. antecedit præcedẽs caput.
11† P. F. annũ, p annoris.
12† Aſia. chiã vocat Modeſt. l. 6. §. duas ſu. de excu. tut. vide An. Aug. 13† Al. ſed in Aſia prouincia ſacerdotiũ ſuſcipere. &c.
*Aſiarchiã vocat Modeſt. l. 6. §. duas ſu. de excu. tut. vide An. Aug. 13† Al. ſed in Aſia prouincia ſacerdotiũ ſuſcipere. &c.

*Ci. Ver. 7. nolit metuere Hortenſi, ne q̃ram an licuerit ædificare nauẽ Senatori. antiquæ ſunt iſtæ leges. & mortuæ. vide Liu. ſub fi. 2. belli Pũ. 2.

a *Non spectat*] sed in honorem veteranorum filij eorũ primi gradus pœna metalli, & operis publici non debent affici, vt C. de pœn. l. 5. t. respõ. & 5. de priui. vetera. l. 3. & facit ff. ti. 1. l. semper, §. conductores, & 5. immunitates, & de reg. iu. l. priuilegia, & inf. de Leg. l. filio.

b *Recusat.*] vt sup. l. proxi. & dic vt inf. l. pen. §. duo.

5† P. Flo. vacationũ priuilegia non vetãt liberos veteranorũ

¶ Vacationum priuilegium non spectat[a] ad liberos [1]† veteranorum.

¶ Qui muneris publici vacationem habet, per magistratus ex improuiso collationes indictas rectè recusat: [b] eas verò, quæ ex lege fiunt, recusare non debet.

¶ Philosophis, qui se frequentes, atque vtiles per eandem studiorum sectam contendentibus præbent, tutelas, item munera sordida corporalia remitti placuit, non ea, quæ sumptibus expediuntur. [c] Etenim verè philosophantes pecuniam contemnunt, cuius retinendæ cupidine fictam asseuerationem detegunt.

¶ Qui maximos Principes appellauit, [d] & causam propriam acturus Romã profectus est, quoad cognitio finẽ accipiat, ab honoribus, & ciuilibus munerib. [e] apud suos excusatur.

Papinianus. 2†

LEX IX.

EOs, qui Romæ profitentur, [f] perinde in patria sua excusari à munerib. oportet, ac si in patria sua ‖ profiterentur.

¶ Paulus respondit, priuilegium frumentarijs negotiatoribus concessum, [h] etiam ad honores excusandos pertinere.

Idem lib. 1. Sentem.

LEX X.

HIs 3† oneribus, [i] quæ possessionibus, vel patrimonio indicuntur, nulla priuilegia præstat vacationẽ.

¶ Corpus [k] mensorum 4† frumenti iuxta annonam vbis habet vacationem, [l] in prouincijs non item.

¶ Angariarum [m] 5† præstatio, & recipiendi hospitis necessitas, & militibus, & liberalium artium [n] professorib. inter cætera remissa sunt.

¶ Auctis post appellationem medio tempore facultatibus, paupertatis obtentu non excusantur. [o]

¶ Defensores Reipublicæ ab honoribus, & muneribus eodem tempore [p] vacant.

Hermogen. li. 1. Iur. epitom.

LEX XI.

SVnt munera, quæ rei proprie cohærent, de quibus neque liberi, [q] neq; ætas, neque merita militiæ, nec vllũ aliud priuilegium iure tribuit excusationem, vt est prædiorum collatio, uiæ sternendæ, angariarum ve exhibitio, hospitis suscipiendi munus. Nã nec huius quisquam excusationem, præter eos, quibus principali [r] beneficio concessum est, habet, & si qua sunt præterea alia huiusmodi.

Paulus lib. 1. Sentem.

LEX XII.

LEgato, qui publicum negotium tuitus sit, intra tempora vacationi præstituta [s] rursus eiusdem negotij defensio mandari nõ potest.

¶ Comites Præsidum, & Proconsulum, Procuratorũve 6† Cæsaris, à muneribus, & honoribus, & tutelis vacant. [t]

---

b *Recusat.*] vt sup. l. proxi. & dic vt inf. l. pen. §. duo.

c *Expediuntur.*] hoc de communi iure, vt C. de mun. pa. l. professio. sed speciali beneficio Principis hæc eis remittuntur, vt inf. l. sunt munera. in fi. & sup. tit. 2. l. fin. in fi. & C. de profes. & me. l. fi. & facit infra de var. cog. l. 1. §. an & philosophi. & sup. de excu. tu. l. si duas, §. philosophi.

d *Appellauit*] s. ad eos Accur.

e *Muneribus.*] secus in aliis litibus, vt sup. eum qui appel. l. 1. & 2. & facit sup. de iud. l. 2. §. Legatis.

f *Eos qui profitentur.*] idest, sunt professores literarum, vt C. de profes. & me. l. medicos. & inf. eod. l. proxi. §. pen.

g *In patria sua.*] qui ergo est in patria sua docens, excusatur: vt hic, nisi doceat leges, qui non est immunis nisi Romæ doceat. vt ff. de excu. tu. l. sed reprobari, §. fi & facit in præcedentibus. §§.

Leges Romę docẽs non alibi immunis.

2† P. Flo. Paulus li. 1. Respõ sor.

h *Concessum*] sup. tit. 1. l. nauicularij.

His oneribus.] CASVS. Nullum priuilegium excusat quem à muneribus patrimonij. Item illi, qui præsunt mensurationi frumenti, siue annonæ vibis, habent vacationem. secus in prouincijs seruatur. Item milites & professores liberalium artium habent immunitatem ab angarijs, & à necessitate recipiendi hospites. Item electus ad honorem appellauit, dicens se pauperem. interim est effectus dites, quo casu illa excusatio cessat. Item defensor Reipub. interim habet vacationem ab honorib. & munerib. Franc.

9† P. Flo. Ab his.

i *His oneribus*] aliàs honoribus, qui & tunc onere mixtis, vt & sup. l. 2. §. numerus.

k *Corpus*] C. de mu. pa. l. neque lib. 10. & inf. eo. l. sunt. & 7. tit. 1. l. 5. & sup. tit. 2. l. fi. §. fi.

l *Vacationem*] scilicet illi de corpore, sicut dicitur, populus cessant: quia est collectiuum aliàs est habet. & tunc plana. & præsunt mensurationi. vt & sup. de excu. tut. l. mensores.

m *Angariarum.*] cum inter personalia munera numerentur, vt sup. tit. 1. l. fin. §. 1. non rei propriæ cohærent, vt in prin. huius). & inf. l. proxi. in prin. vel dic distinguendum in militib. sed professores indistinctè sunt immunes ab his. & ab alijs muneribus, siue personalia siue patrimonialia sint, quia specialia habent in omnibus priuilegia. vt C. de profes & me. l. fi. & l. medicos. li. 2. Hug. & no. modo in l. in honoribus, §. philosophis.

n *Et liberalium artium*] Instit. de excusatio. tuto. §. item Romæ. Accursius.

o *Non excusantur.*] aliqui, vt supra titu. 2. l. cura. 1. sed argumen. contra. supra eodem l. 2. §. qui ad munera.

p *Tempore.*] scilicet biennij. vt inf. l. Legato. in prin.

Vel munera.] CASVS. Quædam munera nominas à quibus non excusatur. quis propter liberos, vel militiam, vel propter ætatem, nisi priuilegium Principis de nouo indultum hoc concederet. Item Legatus, qui defendit semel negotium publicum: intra biennium ad idem officium non compellitur. Vltimò nominat quosdam, qui habeat excusationem à muneribus, vel honoribus, & tutelis. & hoc dicit l. seq. Franciscus.

q *Neque liberi.*] similia sunt supra, eodem. l. his oneribus. in princ. & supra titu. 1. l. rescripto, §. fi. & C. de mun. pa. l. neque, lib. 10. & supra titu. 2. l. honor. §. viarum. & l. 3. §. munus. vt. supra. de priui. veteta. l. vlt. & supra, l. proxi. §. 2. & C. de anno. & tri. l. obsistere, lib. 10. & supra, l. 2. §. numerus, sed contra, supra titu. 1. l. fin. §. pen. & fin. solut. vt statim dicetur.

r *Principali.*] de nouo indulto, vt C. de ijs, qui à prin. va. acceperunt. l. 1. lib. 10. vel verius. l. scripta, vt C. de profes. & me. l. medicos, & l. fin. eo. lib. & sup. tit. 1. l. fi. §. pen. & fin. & C. de episco. & cleri. l. 1. & no. in §. patrimoniorum, supra titu. 1. l. fin. & supra, l. in honoribus. §. philosophis, & supra. l. proxi. §. angariarum, & nota, quòd hæc omnia subit ecclesia præter hospitem, si modo sit prouincialis. vt C. de sacrosan. ecc. l. neminem. & lege, ad instructiones. & de episcopis. & clericis l. 1. & l. de his. & in Auth. de eccle. tit. §. ad hæc. & inf. de cen. l. fi. & C. de vect. i. l. vniuersi. & noua vect. l. fin.

4† P. Flo. mensurarum.

5† P. Flo. Angariarum. Angariæ ãt sũt equorum præstationes ad cursũ publicũ. An. Augli. fin. ad Modest. vi. Alc. l. hac nostra. C. de prep. sacr. lect. li. 12.

s *Legato. Præstituta*] biennij. vt C. de hon. non conti. l. fi. lib. 10. & inf. de Leg. l. Paulus. §. 1. & fin. tit. 1. l. æstimationem, §. 1.

t *Vacant*] C. de excu. mun. l. eos, lib. 10. & sup. quib. ex cau. ma. l. obesse.

6† P. Flo. procuratorve.

Trevr

PRæter] CASVS. concedit excusationem illi, qui non potest operam dare ad iudicandum: vt quia ea valetudine sit, vt certum sit eum non posse perpetuò ciuilia munera subire: aut si ad sacerdotium aliquis sit assumptus. nam isti in perpetuum excusantur. Secundo dicit, q̃ sunt duo genera tribuendi vacationis muneris publici: & declarat in litera. Item qui non habet excusationem, inuitus cogitur iudicare. Item si sponte quis suscepit officium iudicandi, & cœpit de e causa cognoscere: nunc vult se excusare: an audiatur, quæritur. & si quidem ex priuilegio quod prius habebat, vult se excusare, non auditur. si autem nunc cœpit habere excusationem, vt quia effectus infirmus sit, nõ debet in alium trãsferri iudicium: si cũ damno alicuius partium esset, sed expectabitur donec libeatur. Franc.

a Præter] alias præter. & continuatur cum l. præc. sed malè. alias Prætor. & bene. Accur.

b Excusaturum] alias enim cogerentur: vt sup. tit. 1. l. fi. §. iudicandi.

c Quia] ji. quia.

d Non potest] sup. de iud. l. si longius. & de procur. l. hiusmodi. §. fin. cum legib. seq. & l. post litem. cum seq. nouellam facit C. qui morbo. l. quarta. lib. 10.

e Quia] ji. quia.

f Religione] scilicet violata. ad quod C. de Epis. & cler. leg. omnes qui. nisi facit §. de arbi. l. nõ dissimiles, i. sacerdotio.

g Datur] ille impetrat immunitatem, qui excusatur etiam ab honoribus. Accur.

h Acceperint] sc. aliqui, vel accepit. sc. aliquis. & no. diligenter hanc distinctionem, quia per hoc intelligitur sup. titu. 1. lecui. & l. fi. §. pen. & sup. l. in honorib. §. qui muneris. & l. hi qui. & C. de vac. mu. pu. l. 1. lib. 10. Accur.

i Cogitur] hoc dic, vt supra titu. 1. l. fina. §. iudicandi. excusationem autem habet quandoque perpetuam, quandoque temporalem: vt sup. in princip. huius legis. & inf. prox. §. Accur.

k Si post causam actam] id est cœptam. aliàs acceptam. Accursius.

l Agnoscendo] Not. q̃ ipso facto renuntiauit. & q̃ possunt aliqua fieri re integra quæ postea non possunt. ad quæ facit C. de rescil. l. nullum. & sup. de priuileg. veteran. l. fin. & de rehibi. l. q̃ si nolit. §. in factõ. & sup. de arbi. l. quid tamẽ. & l. licet autem. & l. si qua & l. non distinguemus. §. compromisso. & §. sacerdotio. & 3. item si quis Romæ. & §. sed si nunc. & C. si ex fal. alleg. l. 2. & sup. de dam. infe. l. si finita. §. si quis metu. & sup. eo. l. 2. §. qui ad munera. & C. si Ærpius in integ. resti. quanquam. & sup. de iureiurand. admonẽdi. & C. de nouat. tacita. l. patẽ. ib. & ad Maced. l. sed & si. §. pr. & fin. & l. sed. & si. in princip. & inf. tit. 2. l. vicarius. & §. rẽ ratam hab. l. quo enim. §. Iul. & inf. de ope. pub. l. 1. in fi. & sup. de excus. tut. l. non solũ. §. fin. & l. seq. & sup. de procura. l. qui procuratorem. §. si quis. & sup. de adulter. si vxor. §. fi. & de Decur. l. Imperatores. in fi. & §. de lege cõmiss. l. si fundus. §. fin. & C. de iure do. impe. l. si creditor. & sup. depos. l. si hominem. §. fin. & C. de appel. l. ex illo. & sup. de Decur. l. 2. in fi. sed arg. contra sup. de priuil. veteran. l. 2.

m Vel ad tempus] secus si in perpetuum: vt in princ. huius legis.

n Nouo] facit sup. de iudi. l. de qua re. & l. vbi.

AD excusationem] CASVS. Liberi defuncti non prosunt patri ad excusationem munerum, nisi i bello sint mortui. Item non debet quis eodem tempore duas curas operis habere. Fran.

o Amissus] sc. de excu. tut. l. bello. et l. excusantur. §. oportet.

p Non administrabit] aliàs administrauit, nisi in casu: vt inf. de oper. publ. l. 1. in fi. Accur.

* idest, in acie.

bet in alium transferri iudicium, si cum captione id futurum est alterutrius. Tolerabilius deniq; est interdum iudicem qui semel cognouerit, tantisper expectare, quam iudici nouo n rem rursus iudicandam committere.

Vlpianus lib. 23. ad edict.

LEX XIII.

PRætor a eos, quoscunque intelligit operâ dare non posse ad iudicandum, pollicetur se excusaturum, b fortè q̃ c in perpetuum quis operã dare non potest: d quo l e in eam valetudinem incidit, vt certum sit eum ciuilia officia subire non posse: aut si alio morbo laboret, vt suis negotiis f *superesse non possit: vel si qui sacerdotiũ nacti sunt, vt discedere ab eo sine religione f non possint. nam & hi in perpetuum excusantur.

¶ Duo genera tribuenda muneris publici vacationis sunt: vnum plenius, cum & militiæ datur. g aliud exiguius, cum nudã muneris vacationem acceperint. h

¶ Qui autem non habet excusationem, etiam inuitus iudicare cogitur. i

¶ Si post causam actam k cœperit se excusare iudex, si quidem priuilegio, quod habuit antequam susciperet iudicũ, velit se excusare, non est audiendus. semel enim agnoscendo l iudicium, renuntiat excusationi. q̃ si postea iusta causa incidat, vt iudex, vel ad tempus m excusetur, non debet in alium transferri iudicium, si cum captione id futurum est alterutrius. Tolerabilius deniq; est interdum iudicem qui semel cognouerit, tantisper expectare, quam iudici nouo n rem rursus iudicandam committere.

* Sũt qui emẽdandũ putẽt, salua religione.

* P. F. rebus.

Modestinus lib. 7. Reg.

LEX XIIII.

AD excusationem munerum defunctus filius nõ prodest, præterquam in bello *amissus. o

¶ Eodem tempore idem duas curas operis non administrabit. p

* idest, in acie.

De iure immunitatis.

TITVLVS VI.

Vlpianus lib. 3. Opin.

LEX PRIMA.

QVi ob hoc tãtum in nauibus sunt, vt in eis agendi q causa operentur, nulla constitutione immunitatem à muneribus ciuilibus habent.

¶ Personis datæ immunitates, hæredibus non relinquuntur. r Sed, & generi, posteriq; eum.

DE IVRE IMmunitatis.

¶ Sed quæ est differẽtia inter huius tit. & superiorẽ? De hoc vide Cuiac. hic. Respond. ibi ad munera: hic ad euitandos honores datur. licet quædam leges diuersis modis in vtroque tit. ponantur. vel ibi de subeundis: hic de euitandis. similis diuersitas ad primam est C. inter titu. de aduoca. diuer. iudiciorum, & de aduocan. diuer. iudicum.

QVi ob hoc] CASVS. Qui in nauibus stant causa nauigandi, nullam habent immunitatem, item immunitas data alicui non transit ad eius hæredes. item immunitas data cuidam generi & posteris, non vadit ad eos qui ex fœminis illius prolis nati sunt. Item ille, qui cum non esset adscriptus ad aliqua munera subeunda, vel honores, se adscribi curauit, vt susciperet quædam cogantur, quædam non: seruanda est eis conuentio. Item impuberes non debent admitti ad honores, licèt penuria esset ibidem hominum. Item maior 70. annis habet vacationem à tutelam, & à cura, & à muneribus, & maior dr qui compleuit septuaginta ann. non aũt sufficit si tetigit eum. Item concessa immunitas alicui, vt & ad posteros eius vadat in perpetuum ibit ad eius posteros. & h. d. hæc lex cũ trib. seq. Frã.

q Agendi] i. nauigandi. ad quod ff. nau. caup. stab. l. 1. §. 2. sed arg. §. ff. de bo. pos. l. ex edicto mar. l. 1. §. item nauarchos. Itẽ §. ff. tit. 1. l. is qui. sed in prima iuraueratur. vnde hẽt priuilegiũ testandi, in secunda de dño dicit. hic de remige. vel hic cã agendi, pprij commodi principaliter: in illa secunda ratiõe principaliter Reipub. vt §. qui. ex cau. ma. l. qui data.

r Non relinquuntur] vt & j. eo. l. semper. §. immunitatis. & sup. tit. 1. l. in honorib. §. vacationum & j. de reg. iu. l. priuilegia. & C. de exc. mu. l. sordidorũ. li. 10. et j. de cẽs. l. 3. & §. de verb. ob. l. si Stichũ. §. stipulatio. & C. q̃ numero lib. 1. §. li. 11.

& sup.de mu.& hon.l. vacatio. Accur.

a *Iura*] immunitates.

b *Custoditaque*] seruata.

c *Non pertinent*] facit ff. de verb.sig.l.quisquis. & l. non est. & ff. de pact.l.ut l.6.fi.& Inst.qui da.tu.pos.s.fi.Sed arg ff. ff.d. leg.tit.Iura iterpra. & ff.de verb.sig. l. cognoscere. liberorũ, sed illud quod ad alia nõ facit ff. e. l.4. item facit C. de leg l. in annalib. & de cond insert.l.1.

2† P. F. si qui.

d *Hi qui Conditio quoque*] ff.ser manda.& facit ff.tit. 2.l.spõsierit ff.de va. mul pen.6.fin.& de nouat l. si delegatio. & ff. de vet.l.2. & fi. & C.de ijsiquis spõ è mu fab.l.1.li.x. Acc.

2† P. Flo. cõdit oq; qua te ad mu.nera.

e *Pasi sunt*] sed ille qui nõ cogitur munera suscipere,sponte susipere põt vt ff. ut.l.1 spõtè. & hic. sed non pmdicat in alijs: siue hac pacto essa uplit siue etiam non: nisi promisit se omnia subiturũ: vt h c,et C.de ijs q spõte mu.lib.l.qui concinnat.& ff.d ope li bert.Contra non im munes & C.de vacat. l. ultim. nisi ergo ex pacto promisit: ea se subiturum: vt sup. ad muni. l. liberens. §. error. & locati. & cõducti.l.si ignorãs. & C.de Epis & cler. auth.presbyteros.

f *Cogat*] i. vt propterea cõpellãtur eos excogendos. g *Admittendos*] nisi vix ad tribunatum numeri: vt C. de test. mil.l.fi.& facit ff. ad mun l. Lucius.§. pe.

2† P. Flo. Beridiũ Ruffum.

h *Declaratur*] aliter in adultis: vt sup. de Decu.l. non tñ.§.1. & C. qui ætate. l. cũ filius lib.x.

i *Maiores . Vacant*] vt Inst. de excusatiõ.§. itẽ maior. & C.qui ætate.l. 1.& 5 lib.x.

* Hac spectat qđ eleganter dixerit C.l. ii. 2. noſt Art. c.15.& vi. Pla.lib.9. de legib.

k *Maior esse*] in honoribus vitandis seruus in honoribus adipiscẽdis: vt ff. de munc. & hon l. ad rẽ. q̃ est ff. nam sicut tibi fauor, ita huic odium & facit sup. de postul.l.1.§.initium & Inst. de vet obl.§.omnis.in fi. & de ætu nup.l minorem. & sup. de adulte.l.si maritus.§.lex. & de excusat.l.3.in princ.sed arg.contra sup.ad Treb.l.qui filium.§. Sabinus. sed omnia dic,vt no.sup.de mino.l.3.§. minorem.

l *Immunitates. Succedentibus*] masculis. vt ff.l.1. in fin.& sup.de mun.& ho.l.vacatio & facit.sup. de pœ.l.moris.§.ifiq.& inf.de ccn.l.ætatem in fi & ff.de ann leg.l.annuam.& C.de leg l.in annalib.Sed arg. contra C. de vsufr. l.antiquitas. Item facit contra C. de pœ.l.4.

Senex dicit q hẽt ius non.

m *Semper*] CASVS. Honor debetur senectuti similis qui & magistratib⁹,& circa munera municipalia subeũda. tributus est. sed eũ qui in senectute locuples factus est, & ante nullo munere publico functus est,dici põt nõ eximi ab hoc honore 4† priuilegio ætatis: maximè si non tã corporis habeat vexationem, q̃ pecuniæ erogationem o indicti muneris administratio: & ex ea sit cuitate, in qua nõ facilè sufficientes viri publicis muneribus inueniantur.

¶ Legem quoq; p respici cuiusq; loci oportet, an cum aliquas immunitates noiatim cõplecteretur,etiam de numero annorum in ea commemoretur. id quod 5† etiam colligi potest ex literis Diui Pij. quas misit ad Aemiliũ 6† Procilum Proconsulem prouinciæ Africæ.

¶ Demonstrat variè rec absciscẽr numerum liberorũ ad excusationem municipaliũ munerum prodesse, ex rescriptis Diui Aelij 7† Pertinacis.nanque Siluio Candido in hæc verba rescripsit 8† (Et 9† si nõ ab omnib. muneribus dimittit patrẽ natorũ numerus: tamẽ quia sedecim s pueros habere te per libellum notificasti: nõ est irrationabile, vt concedamus filiorum educationi, remitti tibi munera.)

¶ Negotiatores qui annonã Vrbis adiuuant, item nauicularij t qui annonæ Vrbis seruiunt, immunitatẽ à muneribus publicis consequuntur, u quandiu in huiusmodi x actu sunt.nam remuneranda pericula eorũ, quinetiã cohortanda y premijs meritò placuit:

& ea fere alia,quæ hic satis clarè ponuntur in tex. ideo vide per te ipsum.

m *Immunitate*] contra in Auth. de app §.illo. Accur.

n *Magistratibus*] sed magistratus non potest vocari in ius: vt sup.de in ius vocan.l.1. ergo nec senex: vt eodem titu. l. generaliter. sed re spon. vt in illa l. generaliter, & not. senem qui habet sexaginta annos. vt & ff. de Decurio.l. non tã tum.§.1.

o *Erogationem*] quod quandoque fit: vt ff.l.1.l. his honoribus.& sic no. quod hi ex causa admittuntur: vt le. hon.in fin. & sup de mu.& ho.& de Dec. l.nõ tñ.§.pe.& fi. & l. vt gradatim.§.quoties & ff.de mun. & ho.& leg.ecs. de va. mu Accur.

p *Legem quoque*] id est, consuetudinem. no. legem loci ir spicere posse. sic scripta vel non: vt supra de leg & Senatusco. l. cũ de consuetudine.& l. si de interpretatione. & supra de Decu.l non tantum. §.fin.& quod cuiusq; vniuersi.l.ut en.& C. de excusat.mu.l.neq; tãtes li.10.& certa cum præd ib. q *Complectetur*] lex municipalis.

r *Necessitas*] id est, distinctè vel præcisè. interpretatio G ci.& sic non ab omnibus, quia non patrimonialibus: vt ff. municip.l.l.sunt.& ibi.a. l.fin.§ ab huius. Accur.

s *Sedecim*] sed hic sexdecim. aliàs duo decim: vt C. de Decur. l. si quis Decuri. 2. aliàs v. vt C. qui nume.liberor.l.fi. li. 10. Quomodo tã vere? Respon. primis ductus de facto sic erat quinque tamen sufficiebant.sed non indistincte: quia penuria aliorum. & loci consuetudo facit fallere: vt sup proxi. §.item . & in patrimonialib. potes dicere primis duob.modis excusandum.

t *Navicularij*] sup.tit.1.l.is qui naues & C.de excu.tut.l.penul.& C.de naui.l.1.lib.11.

u *Consequantur*] nisi in tutelis connauiculariorum: vt de excu.tut.l. penult.

x *In huiusmodi*] aliud est in immunitate causa dignitatis cõcessa: vt C.de excus.mu.l.eam.lib.x. item facit ff.ad mu. l.sed ffis.& de oper.lib.l.planè. & de procur l. mutus.§.fi. ibi quod si affinitate. & C. de inoffic.testa.l. fin.§. sed hoc obtinere.& C.de profess. & me.l.1.li.x. & sup.de re.di.l.in tantum.& inf.proxi.§.

y *Cohortanda*] aliàs coronanda,& aliàs cohortanda.

2† P. Flo. onere.

3† P. Flo. idq;.

6† P. F. ad Ennium. al. Demetrium.

7† Eluij.

8† In P. F hĩ hoc loco Græcũ reſcripti. hm. ãi. Εἰ καὶ μὴ πᾶσιν ἀ εἴη τοῦτο πρὸς ὁτοῦ ἐ χειν ἀξιοῖ ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπεικὲς ἐστὶ δικαιοῦν ἐκ τοῦ ἐχειν ἀξιοῖ ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπεικὲς ἐστὶ δικαιοῦν ἐκ τοῦ σχολάζειν τὰ παιδία καὶ πρὸς ἐκεῖνα τοῦ λειτουργεῖν.

Quã scias tuprà: Et li non ab oĩb. muneribus liberorum numerus pro vacatione ꝑ fiat.tñ cũ sedecim te liberos hẽre: libello ſignificaueris, nõ ſatis fuerit. ſi te liberorũ educationi cõuenire ꝑ ſinamus. solamus q; munera functiõe.

9† Sequẽtia.q Græci rescripti sũt interpretatio. parẽthesi cluſa desunt i. P. Flo.

a *Liberentur*] à patrimonialibus ergo muneribus liberantur: vt C. de naui. l. cum nauarchorum, lib. 11.

b *Annonæ Vrbis*] hic nō, quòd nauicularij eorum corpus habēt, & licitum: vt infr. §. licet. & §. fin. & sup. quod cuiusque vniuer. l. 1. quorum aliqui deseruiunt annonæ portandæ Romæ: & de his loquitur C. de naut. per totum. lib. 11. & duo. tituseq. Et hi sunt immunes dum durant in communi seruitio: vt hic: & inf. §. Diuus. est ergo opus q̄ duret gestio, & q̄ nauis sit sua, alias non: vt sup. tit. 1. l. ijs qui. & sup. l. 1. in prin. Item q̄ nauis sit magna: vt ibidem, & infr. §. licet. Item q̄ non causa effugiendi muneris fecerit se nauicularium. vt ſ. §. Diuus quoque. & isti etiam succedunt sibi adinuicem: vt C. de nau. l. 1. li. 11. sunt & alij qui non deseruiunt annonæ vrbis, sed tamen habent maiorem partem substantiæ in negotiatione: vt sup. tit. 2. l. nauicularij: vt in Glozo quod est inf. §. licet. & in isto sunt eadem necessaria, quæ supra excepto, quod non seruiunt annonæ vrbis. & isti habent vsque ad quinquennium: vt d. l. nauicularij, & facit ad hæc intelligenda infra. l. penult.

* Vid. Al. li. Dispū. 3. c. 19. ita vertit. Conati sunt & alij prętextu nauicularionū, eorūq; q in forū P. R. frumētū, & oleū conuehunt, q immunitate perfruuntur, publicis se muneribus subtrahere, tamesi neq; nauigēt, neq; maximā substātiæ partē i nauicularia aut mercaturā exercēdā cōtulerint. adimatur itaq; talibus immunitatis i⁹. a ¶ Sequēti parē thesi ſclusa desunt in P. F.

c *Non etiam*] idem est in priuilegijs conditis veteranis: vt ſ. tit. 1 l. in honoribus. §. vacationum.

d *Liberis*] personis enim data immunitas, cum personis finitur: vt ſ. de censib. l. 3. R & sup. eo. l. 1. ſ. 1. & facit C. de priuil do. l. 1.

e *Semper*] vt & sup. tit. 1 l. ijs qui. & C. de sacrosanctis eccles. il quę sub p æ extu. & sup. §. negotia ores & no. arga q̄ potest vocari in ius etiam tempore feriato, qui eis non impediatur, secūdum Ioan. vt no. supra de fer l. 1.

f *Fuere & alij*] interpretatio Græci. per Alc. li. Dispū. 3. c. 19.

vt qui peregrè muneribus quidem publicis cum periculo, & labore fungerentur, à domesticis vexationib. & sumptibus liberentur: [a] cum non sit alienum dicere etiam hos Reipublicæ causa, dum annonæ Vrbis [b] seruiunt, abesse.

¶ Immunitati, quæ nauicularijs pręstatur, certa forma data est: quam immunitatē ipsi duntaxat habent: non etiam [c] liberis, [d] aut libertis eorū præstatur. idq; principalibus constitutionibus declaratur.

¶ Diuus Hadrianus rescripsit immunitatem nauium maritimarū duntaxat habere, qui annonæ Vrbis seruiunt. [e]

¶ Licèt in corpore nauiculariorum quis sit, nauem tamen vel naues nō habeat, nec omnia ei congruant, quæ principalibus constitutionibus cauta sunt, non poterit vti priuilegio nauicularijs indulto. idque Diui Fratres in hæc verba rescripserunt. *

Ἢ σαν καὶ ἄλλοι τινες προφασιν τῶν ναυκλήρων καὶ τῶν σίτου, καὶ τὸ ἔλαιον ἐμπορευομένων ὑπ' τῶν ἀγορᾶν τῆ δῆμια τῆ ῥωμαϊκῆ, ὄντων ἀτελῶν, ἀξιοῦντες τὰς λειτουργίας διαδιδράσκειν, μήτε ἐπιβαλλοντες, μήτε τὸ πλεῖον μέρος τῆς οὐσίας ἐν ταῖς ναυκλήριαις καὶ ταῖς ἐμπορίαις ἔχοντες, ἀξιοῦσθαι τῶν τοῦ ἑτέρου ἀτέλειαν. [f] † (id est, fuere & alij quidam sub nauicularium prætextu frumentum, & oleum mercantium in foro populi Romani, eoque immunitate fruētiū, q̄uū ducētes publicas functiones subterfugere, cum neq; nauigēt, neq; plurimā g substātię partē in nauicularia, & in mercatura habeant. Huiusmodi igit hoib. immunitas auferatur.)

¶ Hoc circa [h] vacationes dicē dū est, vt si antè quis ad munera municipalia vocatus sit, q̄ negotiari inciperet, vel antequā in collegium assumeretur, quod immunitatē pariat, vel anteq̄ septuagenarius fieret, vel antequā publicè profiteretur, vel antequam liberos susciperet; cōpellatur ad honorem gerendum. [i]

¶ Negotiatio * pro incremento facultatum exercenda est: alioquin si quis maiore pecuniæ suæ parte negotiationem exercebit, & rursus locuples factus in eadem quantitate negotiationis perseueranerit, tenebitur muneribus, [k] sicuti locupletes, qui modica pecunia comparatis nauibus se publicis muneribus subtrahere tentant. idque ita obseruandum epistola Diui Hadriani rescriptum est. [l] † Diuus quoque Pius rescripsit, vt quoties de aliquo nauicularij quæratur, illud excutiatur, an effugiendorum munerum causa imaginem nauicularij induat.

¶ Conductores etiam vectigalium fisci, necessitate subeundorum municipalium munerum non obstringuntur. [m] idque ita obseruandum Diui fratres rescripserunt. ex quo principali rescripto intelligi potest, non honori conductorum datum ne compellantur ad munera municipalia: sed ne extenuentur facultates eorum, quæ subsignatæ [n] sunt fisco. vnde subsisti [n] potest, an prohibendi sint à prę-side, vel Procuratore Cæsaris, etiam si vltro se offerāt [o] municipalibus muneribus, quod propius * est defendere, nisi paria [p] cum [3] † fisco fecisse dicantur.

¶ Coloni quoque Cæsaris [q] à muneribus ciuilibus, vel [4] † municipalibus liberantur, vt idoneiores [r] prædiis fiscalib. habeantur.

¶ Quibusdam * collegiis, vel corporibus, quibus [5] † (artificii sui causa) ius coeundi [s] lege permissum est, immunitas tribuitur: scilicet eis collegiis, vel corporibus in quibus artificii sui causa [t] vnusquisque assumitur: vt fabrorum corpus est, & si qua eandem rationem originis habent.

g *Neque plurimam.*] ſ. tit. 2. l. nauicularij. h *Hoc circa.*] i. circa ea, quæ sequuntur.

i *Gerendum*] sup. tit. 1. l. 2. §. qui ad munera. & de excus. tu. l. 2. §. 1 & sup. tit. 1. l. his onerib. §. auctis. & ſ. qui. ad lib. 3 clama. non licet. l. 1. in fi. & alia similia q̄ notantur ſ. tu. 2 l. pe. §. fi. & sup. ad mun. l. incola.

k *Muneribus*] sup. tit. 2 l. nauicularij.

l *Non obstringuntur*] à tutelis tamen non excusantur: vt C. de excu. tut. l. coloni. 1. vel forte speciale est in conductore vectigaliū. quod vltimum reprobatur, ſm̄ Hug. ſ. de fal. l. 1. §. pen. & C. ne tutor vel cur. vectig. con. l. 1. vel dic. vt no. In l. illa. coloni, & facit C. q mulier se excusare. li 2. l. 1. & sup. ti. 1. l. in honorib. §. non alios & C de condu. & procu. l. 2 lib. 11.

m *Subsignata*] i. obligata. & sic ponitur C. de adm. tut. l. fin. §. defensionem.

n *Subsisti.*] i. dubitari. sic sup. de procu. l. sernum, in princ. Aco *Offerant*] & sic ſuspectū: vt sup. de proc. l. quæ oia. & C. qui mil. non pos. l. curap *Patria*] alias principalia. & alias patriam principalia siue patria Hispani & Cathelani dūt. P. sic sup. de man. l. 4. §. 1. fortè fideiussorem dando qui debitis eorum satisfaciat, sicut dicitur in debitore fisci. qui vectigalia cōducere non pōt: vt ſ. de pub. l. licitatio. §. debitore. vel dic. i soluēdo: vt no. sup de condit. indeb. l fin. §. Titius. aliàs est hic patria.

o *Offerat*] & sic ſuspectū: vt sup. de proc. l. quæ oia. & C. qui mil. non pos. l. curap *Patria*] alias principalia. & alias patriam principalia siue patria Hispani & Cathelani dūt. P. sic sup. de man. l. 4. §. 1. fortè fideiussorem dando qui debitis eorum satisfaciat, sicut dicitur in debitore fisci. qui vectigalia cōducere non pōt: vt ſ. de pub. l. licitatio. §. debitore. vel dic. i soluēdo: vt no. sup de condit. indeb. l fin. §. Titius. aliàs est hic patria.

p *Cum*] Bocriū tuorum est prædicatum quidam ſ. b. dictum in contrahendo propositione. Accursius.

q *Coloni quoque Cæsaris*] non patrimoniales: vt hic colligitur postea. Idem est si patrimonialis est. id est. priuata domus Imperatoris: vt C. q da. tur. pos. l. fin licet sit ſ. vt C. de exec. tu. l. coloni. fol. vers bi.

r *Idoneiores*] i. ut Bocriū tuorum est prædictatum quidam ſ. b. dictum in contrahendo propositione. Accursius.

s *Coeundi*] i. collegia facienda. Accursius.

t *Vnusquisque assumitur*] Accursius.

*arg. huius legis colligit Bar. q̄ exercētib. facultatib. ecclesiæ debet tūc numerus canonico tū cogetiō. in c. cū accessissent. de cōsti. ex. Add de tu & meli. ex. in c. cum M. Petra. & ibi per cōes & c. ib. qa est materia peculiaris illius t. pal leg. tit de consti. in ant.

2 † P. Fl. scripta ē.

*Propius. i. verisimilius Bod. hic vbi exprimit q̄ si pa tria facere

3 † P. Fl. nisi patria fisco & c.

4 † Ciuib. vel nō est in P. F.

* Ad nor. hic q̄ Bo. in 2. nar. addegl. l. c. 1. §. tūc q ad d. ēles. i. cōs. te si. bur. de cōm. pri. gla. q. 1. Abb. [illegible]

¶ Hæc idcirco constituta † sunt, vt necessariam operã publicis vtilitatibus exhiberent. nec omnibus promiscuè, qui assumpti sunt in his collegijs, immunitas datur, sed artificibus duntaxat: nec ab omni ætate adlegi [a] possunt: vt Diuo Pio placuit, qui reprobauit prolixæ, vel imbecillæ admodum ætatis [b] homines. Sed ne eos quidem, qui augeant facultates, & munera ciuitatum... sustinere possunt, priuilegijs quæ tenuioribus [c] per collegia distributis concessa sunt, vti posse, plurifariam constitutum est.

¶ Eos qui [d] in corporib. adlecti sunt, [e] quæ [f] immunitatem præbent, nauicularioꝝ, si honorem Decurionatus agnouerint, compellendos subire munera publica accepit: idque etiam confirmatũ videtur rescripto Diui Pertinacis.

Callistratus lib. 1. [2] †

LEX VI.

QVibusdam * aliquâ vacationẽ munerum grauiorũ, [3] † conditio tribuit: vt sunt mensores, [g] * optiones, [h] [4] † valetudinarij, medici, capsarij, [i] artifices, & qui fossam faciunt, veterinarij, [k] architecti, [l] gubernatores, [m] naupegi, balistarij, [n] [5] † fabri, sagittarii, ærarii, [o] baculatii, [6] † structores, carpentarii, scandularii, gladiatores, aquileges, [7] † tubarii, cornuarii, arcarii, [p] [8] † plumbarii, [q] ferrarii, lapidarii, & ij qui calcẽ coquunt, & qui syluam incidunt, & qui arborem [r] [9] † cædunt, ac torrent. In eodem numero solent haberi lanii, venatores, victimarii, & optio fabricæ, & qui ægris præstò sunt: librarii quoque qui docere possunt, & horreorum librarii, & librarii depositorum, & librarii caducorum, & adiutores cornicularioꝝ, & stratores, & poliones, [10] † & custodes armorum, & preco, [s] & buccinator. hi igitur omnes inter immunes habentur [t].

a *Adlegi*] id est, eligi. Accursius.

b *Imbecillæ ætatis*.] hoc accipe: vt sup. de Dec. l. nõ tm. §. 1. Ac. *Tenuioribus*.] i. vilib. & pauperib. ad quod sup. de coll. illi. l. 1 in prin. & l. 4. in prin.

d *Eos qui*.] s. Diuus Pius.

e *Adlecti sunt*] id est, electi.

f *Quæ*] s. corpora. qui ergo est nauicularius potest se excusare à Decurionatu: vt hic. & sup. de Dec. l. Seuerus. sed si sponte suscipit, renũtiat excusationi eo ipso, vt hic. & C. de his, qui spon. l. 1. lib. x. sic ẽ de priui. vet. l. fi. & de inoff. test. l. Papin. §. si conditioni. & de Decu. l. 2 in fi. itẽ facit ẽ. tit. 2. l. nauicularij: & ẽ. tit. 1. l. his q. & ẽ. ea. l. §. negotiatores.

g *Quibusdã. Mensores*] de quibus dicitur ẽ. de exc. tut. l. mensores. aliàs est hic messores.

h *Optiones*.] i. q sunt in aliqua optione, i. societate peditum: vt C. loc. l. fi Accursius.

i *Capsarij*] hoc expone: vt ẽ. de off. præfe. vrbi. l. pen. §. fin.

k *Veterinarij*] l. illi. q fodiunt autũ, vel argentũ. aliàs vitriarij, q vasa vitrea faciũt.

l *Architecti*.] Principes textorum: vt in Auth. de non alien. §. qui autem. Accurs.

m *Gubernatores*] scilicet navium. Accurs.

n *Balistarij*] qui faciunt balistas. Accurs.

o *Ærarij*] qui faciũt vasa ænea vel de ære.

p *Arcarij*] qui faciũt arcus. vel arcas. Accurs.

q *Plumbarij*] qui fodiunt hæc.

r *Arborem*] id est, carbonem.

s *Preco*] vt supra de in ius vocan. l. 2. in fi. Accursius.

t *Habentur*] vt & C. de excu. ar. lib. x. l. 2.

DE LEGATIONIBUS.

¶ *Multa Legationis specialia enumerat hic Cuiac.*

u *Legat⁹. Ordine*] si quo erat.

x *Solet*] s. fieri. & fac. ẽ. de infa. l. nemine. & C. eo. l. 2. & ẽ. eo. l. prox. §. 1. Ac.

De Legationibus.

TITVLVS VII.

Vlp. lib. 8. ad Massurium Sab.

LEX I.

LEgatus municipalis si deseruerit Legationẽ, pœna afficietur extraordinaria, motus ordine, [u] vt plerunque fieri solet. [x]

Idem lib. 2. Opinion.

LEX II.

LEgatus contra Rempublicam, cuius Legatus est, per alium à Principe quid postulare potest. [y]

¶ Vtrum quis deseruerit Legationem, an ex necessaria causa moram passus sit, ordini [z] patriæ suæ probare debet. [a]

¶ Cessatio vnius Legati, [b] ei qui munus ut oportet obiit, [c] non nocet. [d]

¶ His qui non gratuitam Legationem susceperunt, legatitium [e] [11] † ex forma [f] restituitur.

Africanus lib. 3. Quæst.

LEX III.

CVm quæritur, an in eum, q in Legatione sit, actio dari debeat, [g] non tam interest, ubi quis, [h] aut crediderit, aut dari stipulatus sit, quàm illud, an id actum sit, [i] vt Legationis tempore solueretur. [i]

Martianus lib. 12. Inst.

LEX IV.

SCiendum est, debitorem Reipublicæ [k] Legatione fungi non posse. & ita Diuus Pius Claudio Saturnino, & Faustino rescripsit. [l] Sed & eos, quibus ius postulandi non est, Legatione fungi non posse: & ideo in arenam [12] † missum, [m] non iure Legatum esse missum, [n] Diui Verus [13] † & Antoninus rescripserunt.

¶ Debitores [o] autem fisci non prohibentur Legatione [p] fungi.

y *Legatus. Peccat*] nõ p se: vt ẽ. s. l. Legatus. & l. Paul⁹. §. fi. & l. is qui & facit C. de aduo. diuid. l. qui necessariò. Accurs. *Ordini*.] s. Decur.

a *Vacare debet*] sup. de re milit. l. nemo omnes. §. i barbaris.

b *Legati*.] Cum duo essent Legati.

c *Obijcit*] peregit, vel fecit, vel subijt. & facit C. eo. l. 2. in fi.

d *Non nocet*] sed qualiter effectio contrarioris contrarij exactoris[que] socij consortis nocere debeat, optimè per exempla poterit edoceri.

e *Legatum*] s. salariũ, vel viaticum: vt ad mu. l. Titio. aliàs impensas: vt inf. eo. l. Legatus. §. si quis.

f *Ex forma*] s. Legationis, vel consuetudine loci. sic C. de off. præfe. ẽ. Rhetorica. & ẽ. de pact. l. restitui ũ. & *sic restituitur*. i. datur: vt ẽ. eo. l. Legatus. §. si quis. Accurs.

g *Cum. Debeat*] ex aliquo contractu.

h *Cui quis*.] s. agere volens.

i *Solueretur*.] q. d. vtrumq; est opus, nec sufficit alterũ ẽ. sed debitũ. videret tunc soluẽdũ non ẽ. petitu: vt ẽ. de; sit pecul. eũ q. s. lui l. itẽ tũc debitũ. sed ext Legationẽ soluẽdũ. nõ ẽ. petitu: vt hic dr. & facit ẽ. de act. & obl. l. Paxisse. & de iud. l. ũ qs in Le. & l. nõ aliàs. §. 1. & de arb. l. nõ definimus. §. ante si quis.

k *Solueretur*] ex aliquo contractu.

l *Scæuolæ. Reipubl.*] s. Romanorum.

m *Rescripsit*] sed debito soluto posset. arcius. quod in hemore dicitur sup. de mun. & hon. l. rescripto. s. debitores. Accursius.

n *Missum*] id est. dãnatum, vnde postulare non potest: vt sup. de post. l. 1. §. item.

o *Missum*] id est. ãtã missum.

p *Debitores fisci*] fortè Principis. aliud est ergo fisc⁹: aliud Respublic. vt hic, & in principio. h.

p *Legatione*] sine damno fisci: vt supra titulo 1. l. sempet. §. condu-

11† P.F. legatũ.

12† P.Fl. & iõ arenam missum.

13† P.Fl. Scæuo.

conductores.& ad mun.l.fina.in princip.& de mu.& hon. teſcripto. §.debitores. Accurſius.

a *Dicit*]& eſt verum: vt ſ.tit.2.l.1.in princ.& facit inf.de verb.ſign.l.latæ. §.amicos & C.de inoff.teſt.l.liberi.

b *Non alios*] niſi ſint abſentes: vt inf.eo.l.ſi abſenti.§.pen.

c *Filios*] & ſic ſine damno fiſci hoc fit. argum. ſup. ad mun. l.finaI.

d *Ordine*] id eſt, per ordinem.

e *Electi fuerit*]ſ.de albo.ſcri.l.1. & de mu. & ho.l vt gradatim.

f *De primatibus*]aliàs prioribus.

g *Tenet.*]i ſcr.vt de leg.1.l.ſi quis teſtamento. Vel verius, i. tres: vt in Auth.de iudi. §.ne autem.

h *Legato. Prodeſt*] vt ab eo tempore in antea Reipubl. cauſa videatur abeſſe: & non tantum quando iter incipit arripere: ſicut tempus ſuæ vacationis conceſſum nõ ſtatim ex die reuerſionis numerarur: ſed cum quodam temporis laxamento: vt ſup.de va. mun. l.tempus. R.& facit ſup. qui.ex cauſa. l.qui mittuntur. §.ſimiliter.

i *Cognoſcet*] ſup. de iu.l. 2. §. ſed ſi dubitetur & ſup.ad mun. l.de iure. in princ.& ſup.eo.l.2. §.1. & l.1. Accurſius.

k *Filio. Vacatio.*] quæ eſt biennij: vt C.eo.l.2.& de hon.l.non con.l.2.in fine.lib.x.

l *In ſtipendijs*] aliàs impẽdijs.& dic ſemper. i laboribus perſonæ, & facit C. de honor. non con. inter pat & filium. l 1. & ſi.lib.x.

m *Filius. Biennij.*] ſic ergo biẽnio excuſatur: vt ſ. l.px. & C.e.l 3. & facit ſ. de mun. & hon. l.& qui. §.quamuis. & ſ. eo.l.vicarius.& ſ.eo. l.ſciendum.§. Legati & ſup. l.proxi.

n *Paulus. Vacationis.*]ſ.biennij: vt ſup.l.proxi. & inf. l. proxi.

o *Litigetur*]ſupra de va.mun.l.Legato. & ſup.de mu. & hon.l. æſtimationem.§.fin. Accurſius.

p *Conceditur*] C.eod. l.2.& de hono. non con. l.2. in fine. lib. 10.

q *Alienis*] ſi ſponte vellet gerere. nam ſi ex neceſſitate. putà pupillæ ſuæ nomine, ſecus: vt inſt.ſ. Legatus. & l.proxi. in prin.& l.Legatus creatus. & l.ſi abſenti.§.primo. Accurſius.

r *Paulus. Experiri*]quo caſu ſicut aliũ conuenit Legatus vt hic, ſic tñdere debet eidem ſe conuenire volenti: vt ſ.de iud.l.qui non cogitur. & facit ſup. l.proxi.in fi.& inſt.l. prox.in prin. & ſ.de iudic. l.2. §. ſed & ſi agant.ibi. non tamẽ &c. Accurſius.

s *Parata fuer*]vt ſ.e. l.proxi.& inf. l.prox. §.1. & ſup.de iudic.l. 2.§ ſed ſi agant.

t *Non reſtituuntur.*] an autẽ poſſunt peti. quod tñ: vt in aduocato fiſci vt C.de aduoc diu. iudic. l.poſt duos. & de aduo. diuer.iud.l.iubemus.§. ſi. videtur enim perfunctus defunctus: vt arg. ſ. de va.cog. l.1. §.Diuus. & ſ. de off. Aſſ. l.diẽ. & de ſtatu lib. l.cũ hæres.§.Stichus. & ad Ten. l.2. §.confeſſi. & de condi.ob cauſam.l.ſi pecuniam. 1.reſpon.

u *Si abſenti.*] ſup. ad mu.l.Titio.

x *Gratuitam*]i. ſponte. aliàs non ſuſcepta quo alij dare põſſ & eſt ſpeciale hic quando abſens: & ſic intellige inf.eo. l.vicarius.aliàs contra ſup. eo.l.ſciendum. §.Legati. & facit ſ.eod.l. filio.& l.filius, vel dic gratuitã propriè: vt l. 2. in fi. vel ſi legatiũ habet. non poteſt de legari alij. Accurſ.

y *Suum negotium.*] quo lucrum capiet. ſecus ſi dãnum fatagit pulſare. iniuriamve repellere: vt ſupra proxi.l.Paulus.

¶Si accuſatio alicuius publicè inſtituta ſit, non eſt compellendus accuſator ad eum Legationem ſuſcipere, qui ſe amicum, vel domeſticum dicit [a] eius, qui accuſatur. & ita Diui Fratres Aemylio Furio [1†] reſcripſerunt.

¶ Legati vicarios dare non alios [b] poſsũt, niſi filios [c] ſuos.

¶Ordine [d] vnuſquiſq; munere Legationis fungi cogit: & non aliàs cõpellendus eſt munere Legationis fungi, quàm ſi priores qui à curia electi [2†] ſunt, [e] functi ſint. Sed ſi Legatio de primatibus, [f] [3†] viris deſideret perſonas, & qui ordine vocantur, inferiores ſint, non eſſe obſeruandum ordinem Diuus Adrianus ad Clazomenios reſcripſit.

¶Præcipitur autem edicto Diui Veſpaſiani omnibus ciuitatibus, ne plures quàm ternos [g] Legatos mittant.

Scæuola lib.1.Regul.

LEX V.

LEgato tempus prodeſt, [h] ex quo Legatus creatus eſt, nõ ex quo Romam venit. Sed ſi non cõſtat, Legatus ſit, an non, Romæ Prætor de hoc cognoſcet. [i] [4†]

Vlpian.lib.4.de off.Proc.

LEX VI.

FIlio propter patrem Legationis vacatio [k] ne cõcedatur, Imperator noſter cũ patre Claudio Calixto reſcripſit in hæc verba, Quod deſideras, vt propter Legationem patris tui à Legatione tu vaces, in interuallis honorũ, qui ſumptum habent, rectè obtinetur: in ſtipendijs [l] [5†] Legationũ, quæ ſolo miniſterio obeuntur, diuerſa cauſa eſt.

Papinianus lib.1.Reſpon.

LEX VII.

FIlius Decurio pro parte Legationis officiũ ſuſcepit. ea res filiũ quo minus ordine ſuo Legatus proficiſcat, nõ excuſat: pr tñ biẽnij [m] vacationẽ vendicare poterit: qa p filiũ Legatione functus vr.

Paulus lib.1.Reſpon.

LEX VIII.

PAulus rñdit, eũ qui Legatione functus eſt, intra tẽpora vacationis [n] pfinita non oportere compelli rurſus ad defendendũ publicũ negotiũ, ẽt ſi de eadem cã litigetur. [o]

¶Imperatores Verus [6†] & [7†] Antoninꝰ AA. Germano Syluano. Legatione functis, biennij vacatio conceditur: [p] nec intereſt vtrum Legatio in Vrbe, an in prouincia agentibus nobis mandata ſit.

¶Paulus * rñdit, eũ qui Legatione fungitur, neq; alienis, [q] neq; ꝓprijs negotijs ſe interponere debere, in qua cã non videri eũ quoq; contineri, qui cum amico ſuo Prætore gratis conſilium participat.

Idem lib.3.Reſpon.

LEX IX.

PAulus reſpondit, de eo damno, quod Legationis tempore Legatus paſſus eſt, poſſe eum etiam Legationis tempore expediri. [r]

Idem lib.1.Sententia.

LEX X.

LEgatus ante quàm officio Legationis functus ſit, in rem ſuam nihil agere poteſt: [s] exceptis ijs, quæ ad iniuriam eius, vel damnum parata ſunt. [t]

¶Si quis in munere Legationis antequam ad patriam reuerteretur, deceſſerit, ſumptꝰ pro proficiſcenti dati ſunt, nõ reſtituuntur. [u]

Idem lib.ſing.de iure libel.

LEX XI.

SI abſenti [x] iniuncta eſt Legatio, eamq; gratuitam [y] ſuſceperit, poteſt & per alium quis Legationem mittere.

¶Qui legationis officio fungitur, licèt ſuum negotium [z] curare non poteſt, Magnus

1† P.Fl. Rufo.

2† P.F. in curiã lecti ſunt.

3† P.de primoribus viris.

4† P.F co gnoſcit.

5† P.F.in impẽdijs

6† Seuer. P.F.

*ad intel. huius tex. vide Iac. Nig. in l. penu. §2. de verbo. obl.

a. *Participem*] vel contutorem.
b *Dicat* jaccessitus eum excusat. ad quod ſ. de postul. l. 1. §. sed est æquissimum. & l. puto. in prin. & l pen. & fi. & C. de admo. diuer. iud. l. subemus. ſ. ad hæc. & l. petitiones. §. & ad hæc. & sup. l. proxi. in princ.
c L *Legatus creatus, Nicopoli.*] nomen ciuitatis vnde erat Legatus. Et est speciale in domo: quæ est tutissimum cuique refugium: vt & ſ. de in ius voc. l. plerique. In alijs contra. vt hic subijcit.
d *Emit.*] ſ. Legatus.
e *Obstringi.*] vt & Paul. §. fi & l. Legatus in prin. & l. si abierit. §. 1.
f *Vicarius.*] Pone exemplũ ſ. l. absenti. ſ. prin. vel vt s. l. filio & l. filius. de fis. contra. ſ. l. diuersum. ſ. Legati.
g *Cogetur*] vt supr. e. l. filio propter patrem.
h Q *Vt libera.*] i. liberatus: quæ est finita: vt ſ. de iudic. l. 2. §. plane. & ſ. qui ex cau. ma. l. non vere dĩ & de re mil. l. 1. & ſ. de l. 1 ipſs. vel die liber abest. & nõ aliquam Legatus: quã in eadem recidit.
i L *Non Legatione. Libellum*] conuentionalem. sed ob. ſ. l. Legatus ante. in prin. & sup. vt hic. Itẽ fallit hoc in casib. vt ibidem no. Item arg. sup. de in ius voc. l. libertus.
k E *Vndem plures*] scilicet perfecta prima adeo quogatur post biẽnium: vel etiam vna vice ſt committi pro pluribus negotijs ad plura loca. vel vnũ Acc. l *Frequentius*] scilicet sunt vera prædicta. Accursius.
m *Sumptus.*] f. sufficiens maximè. nam & gratis suscipere pótest: vt sup. l. 2. §. fin.
n *Suadeat*] alias subeat.
o *Suscepta*] negotiũ inceptum.
p *Fuerit*] i. functus sit: & ſto secundo casu si feratur sententia in eum vel in aliquo in eũ præcedatur per quod ius suum lædatur. restituitur: vt no. sup. de in integ. rest. l. si. in alio. de legatis. ei reliquo: vt ſ. vtroq; casu dẽt se defendere per ſ. vel per al. ſ. & si non sit qui eũ defendat. mittitur aduersarius in possessionẽ: vel restituitur aduersus ipsum legatum: vt ſ. ex quib. cau. ma. l. ſ. §. 1. & l. seq & l. ied & si per Præt. §. 1. & §. & facit sup. eum qui app. l. 1. & 2. & quod ibi no. & sup. l. proxi. & sup. iudi. solui. l. si reus.
q S *I qui legatum. Sancti*] inuiolabiles: vt & sup. de reg. iuris. l. sanctum. §. 1.
r *Liberos*] secus si ex alia cã: vt ſ. de cap. l. in bello. 2. respõ. ſ *Expulisse.*] ſ. perpetuò. ad quod sup. de capt. dim. l. amissione. §. qui deficunt.
t *Videretur*] vt Instit. de capi. dimi §. mendo.
m *Numantino*] erant hostes. qui voluerant Hostilium. & offenderat eorum Legatos: aliàs est manumissum. & legũr per l. sup. de capt. & postli. reuer. l. v. §. fin. sed prima placet.
x *Esse fit*] i. remanere. sic sup. de iudic. l. Iulianus.
y *Ciues Romani.*] ſ. P. F. in quasi insit in deditione ea tacita cõditio. si ab hostibus admittatur. Quædã. n. quoque tacitè intelliguntur vt si ertãti poſſ. tradat. non vt tradẽs perdere. cum error non quæratur: vt ſ. de acq poſſ. l. si me in ea causam. Itẽ si creditor ꝓmisit vẽdi pignus: ita nocet. si venditio secuta est: vt ſ. quib. mod. pig. vel hypot. sol. l. sicut. & si volũtate. & ſ. de fideiuſ. l. si stipulatus §. penult.
z Q *Vel. Non licet.*] nisi in casib. vt ſ. l. legatã. & ſ. de vſufru. leg. l. legatum ciuitati. & intr. de oper. pup. l. pen. & de poll. rei. de cui. l. Imperatores in f. in prin. & C. de expen. lu. li. san. i. 11 l. 1. & facit sup. de pluralitu. & fac. igno. l. pen. tis. ſ. 7. ſ. fi & de vſufr. leg. l. quidam. & de an. le. l. liberto. §. Lucius.
a ſ P.F. respondit.
b ſ P.F. & Papinianus.
Dom⁹ cuique tutissimũ refugium est.
1 ſ P.F. & attuere.
* libera Legatione cũ qs honoris tũ & nihil lucr⁹ Legationem obit. Sud. hic. Ci. li. 3. de legibus.
4 ſ P.F.

DE ADMINISTRATIONE RERUM AD CIU. &c.

§ *Quis sit Resp. curator. quis item actor. & magister vniuersitatis. vide Cuiac. hic qui non nulla elegãter explicat ad rem pertinentia.*

De administratione rerum ad ciuitatem pertinentium.

TITTLVS VIII.

Quod relinquitur ciuitati ad certam vsum expendendum, non debet expendi ad alios vsus. Franc.

Vlpianus lib. 10. Disput.

L E X I.

Q Vod ad certam speciem ciuitati relinquitur, in alios vsus conuertere non licet. z

tamen Antoninus permisit ei pupillæ nomine, & instituere 1 † & defendere causam, licèt Legationi quam suscepit, nõdum renuntiauerit, præcipuè cum participem a officij ipsius absentem esse dicat. b

Scæuola lib. 1. Digest.

L E X XII.

L Egatus creatus à patria sua, Legatione suscepta in vrbem Romam venit, & nõdum perfecta Legatione domum, quæ erat in ipsius ciuitate Nicopoli, c emit. d quæsitum est, an in Senatusconsultum inciderit, quo prohibentur Legati ante perfectam Legationem negotijs, vel priuatis rebus obstringi. e Respondi, 2 † non videri teneri.

Paulus 3 † lib. 1. respon.

L E X XIII.

V Icarius f alieni muneris voluntate sua datus, ordine suo Legationem suscipere, non admissa biennij præscriptione, cogetur. g

Vlpia. lib. 74. ad edict. Præ.

L E X XIV.

Q Vi libera h legatione * ab est, nõ vr Reipub. cã abesse. hic enim non publici commodi causa, sed sui abest.

Modestinus lib. 6. 4 † Reg.

L E X XV.

I S qui Legatione fungitur, libellũ i sine permissu Principis de alijs suis negotijs dare non potest.

Idem lib. 8. Regul.

L E X XVI.

E Vndem plures k Legationes suscipere prohibitũ non est: præsertim l si & sumptus, m & itineris compendiũ suadeat. n

¶ Ante Legationẽ susceptã, si cui negotiũ moueatur, et absens defendi debet, suscepta o verò Legatione, nõ nisi inmunem tis. l. 7. cõ

a Q *Vel. Non licet.*] nisi in casib. vt ſ. l. legatã. & ſ. de vſufru. leg. l. legatum ciuitati. & intr. de oper. pup. l. pen. & de poll. rei. de cui. l. Imperatores in f. in prin. & C. de expen. lu. li. san. i. 11 l. 1. & facit sup. de pluralitu. & fac. igno. l. pen. §. fi & de vſufr. leg. l. quidam. & de an. le. l. liberto. §. Lucius.
b *Facit ad l. legatã. & ſ. de vſufru. leg. l. legatum ciuitati. & intr. de oper. pup. l. pen. & de poll. rei. de cui. l. Imperatores in f. in prin. & C. de expen. lu. li. san. i. 11 l. 1. & facit sup. de pluralitu. & fac. igno. l. pen. §. fi & de vſufr. leg. l. quidam. & de an. le. l. liberto. §. Lucius.*
c *Cic. in Topicis.*
d *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
e *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
f *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
g *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
h *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
i *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
k *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
l *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
m *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
n *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
o *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
p *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
q *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
r *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
s *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
t *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
u *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
x *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
y *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*
z *Cic. lib. de Orat. 3. Gell. lib. noct. Attic. & Mancin. Lindenb. & vi. Bunella hic.*

Onesimus.] JCAVS. Aliqua pacta, quæ sunt apposita in præteritis locationib. non præstantur in futuris. Item quod quis prohibetur per se exercere, nec per alium facere potest: & sic Decurio. qui per se prædia ad colendum conducere non põt: nec per alium debet conducere: & si cõtra facit, reuocatur quod factũ est. Itẽ qui emit fundum

mentium

mentum à Reipubl. si soluit pretium in aliam rationem ij
ſ unemeriam, adhuc soluere tenetur: & contra cum ab-
sentem potest de hoc dari sententia. Item debitor ex fru-
mentaria causa debet soluere cito. & debet cogi ad soluen-
dum per Præsidem prouinciæ. Item pecunia data ad com-
parationem frumen
ti debet restitui ciui
tati, non cõpensari:
& si pecunia frumen
taria in alios vsus sit
consumpta, ij quibus
destinata erat: reddi
debet ciuitati à pro-
curatore Reipub. Itẽ
si pecunia frumenta-
ria reddatur ciuitati
cum vsuris fiscalibus
satis est: nec vsura
vsurarum debetur. &
hoc dicit hæc lex vs-
que ad §. grani.

¶ *Grani*] Dic casum vt in glo. Secundò dicit: procurator Reipubl. nominauit quẽdam officialem, qui tunc temporis erat idoneus: postea factus est non idoneus ex aliquo fortuito casu, cui prouidere nẽ quiuit. procurator Reipublicæ huius nomine non tenetur. Item si duo magistratus, vel collegæ habeant administrationem rei ad ciuitatem pertinentis, & vnus malè gerat: tenetur & alter ciuitati: & quod vnus soluit ciuitati pro mala gestione alterius, recuperat ab eo pro quo soluit, & ab eius hæredibus.

¶ *Conductor*] Conductor operis publici fraudulenter gessit: & propter hoc punitus fuit in aliqua pœna, fideiussor eius idem opus extruendum alij locauit: nec perfectum est. dicitur, quod hic fideiussor tenetur ei in vsuras pecuniæ, quæ erat soluta pro mercede conductori, tum, quia fideiusserat in omnem casum, tum quia secundo locando videtur suum periculum agnoscere. Itẽ qui fideiussit pro conductore vectigalis in vniuersam conductionem, in vsuris quoque videtur fideiubere; & sic in eis tenetur, nisi aliud esset dictum. In vltima autem parte legis dic casum, vt in gl. quæ incipit qui emit, &c. Fran.

a *Non vrgue*] volebat fiscus à primo quod habebat à secundo.

b *Agere debet*] Hic nota, quatuor. Primò, quod non possum per me, nec per alium: vt hic, & sup. de tut. & cur. da. l. fere. §. si mater. & sup. de contrah. empt. l. non licet. & C. de hær. instit. l. neq; per se. & de distr. pign. l. & qui sub imagine. & de vsu. l. eos. in fi. & sup. de auth. tut. l. pupillus. §. sed si per interpositã. & sup. ad Maced. l. sed Iul. in pri. & l. filiũ. & q. & à qui. l. si quis in rem. §. fi. & C. de contract. iud. l. 2. in fi. & sup. de fal. l. Diuus. 2. respon. & de vsuc. l. Labeo. §. sed eum. & de bo. lib. l. quæritur. & C. de pe. iud. l. 1. Secundò quã possum per me, & per alium. ad quod sup. de leg. 1. l. si mihi §. regula. & de iniur. l. sed si vnius. §. idẽ ait. & fi. Tertiò quod per me non possum, possum tamen per alium, vt & sup. de off. Præfec. vrb. l. fi. & mand. l. si mandauero §. si his. & C. de procu. l. quicunque. & de acq. hæred. l. Antistius. §. fi. & sup. quæ res pigno obl. l. Aristo. vbi de hoc dixi. Quartò, quod aliqua per me possum, quæ non per alium ad quod sup. an per alt. causa appel. l. 1. & de publ. iudic. l. penul. §. 1. & C. de his qui ve. ætat. impe. l. 2

c *Nesciret*] vt & C. loca. l. curialis, verũ si succedat ei, qui

habet ea conducta, remanebit in cõductione vt sup. de Decu. l. Decurio. & arg. sup. de re mil. l. milites prohibentur. in fi. & de fal. l. 1. §. pen.

d *Vsu-pata*, i. in malum vsum ducta.

e *Renocentur*, vt. & ĩ. de iudic. l. auferri. §. quod à Præside.

omnibus Rebuspublicis frumentaria pecunia moram solutionis accipere nõ debet: sed debitores, quos ex eadẽ causa habet, o ad solutionẽ per Præsidẽ prouinciæ cõpellantur.

¶ Ad frumenti comparationem pecunia data, § † restitui ciuitati, non compensari P in erogata debet. Sin autem frumentaria pecunia q in alios vsus, quàm quibus destinata est, conuersa fuerit, velut in opus balneorum publicorũ, licèt ex bona fide datum probatur, compensari quidẽ frumentariæ pecuniæ non oportet: solui r autem à procuratore 6† Reipublicæ iubetur.

¶ Si indemnitas debiti frumẽtariæ pecuniæ cũ suis vsuris ſ fit, t immodicæ, & illicitæ dispensationis 7† modus nõ adhibetur, id est, ne commodorum commoda, & vsuræ vsurarum incrementum faciãt. u

¶ Grani æstimationẽ per iniuriam x post emptionem ablati, quæ rationibus publicis refertur, curator Reipublicæ domino restitui iubeat. y

f *In aliam vsum*] qui emit frumentum à Repu. si soluit pretiũ in aliam rationem, quam frumentariã, Reipu. adhuc soluet: vt, & C. de cõpen. l. si ex venditione. & reddatur ei quod soluit: vt subijcit. Vel dic verius, cũ fuit pecunia data alicui, vt emeret frumentum Reipub. qui in aliũ vsum Reipub. conuertit: debet reddere statim. si Resp. ei restituit, quod in alium vsum est conuersum: vt inf. §. ad frumẽti. & l. si autem.

§ † P. R. pecuniã datam.

g *Debito*] cum vsuris, non cum vsurarũ vsuris: vt inf. §. Il indemnitas.

h *Inanis*, id est valet etiam contra absentem. & est speciale, regulariter contra. §. de re iudi. l. de vno quoque. Accurs.

6† P. F. curatore.

i *Acceptorum*] pro frumento emendo.

7† P. Flo. computẽtionis.

k *Et datorum*] in aliũ vsum.

l *Feratur*] nisi tantũ ei restituatur à Rep. quantum in alium vsum posuit, & ipse totam frumẽtariam pecuniam reddat: vt inf. §. si autem.

m *Debitor*] vel emptor, vel quia accepe-

Idem lib. 3. Opinio.

LEX II.

NOn vtiq; a de exemplo posterioris locationis, præteritarum cõductionum, quæ suam legem habuerunt, rationem iniri oportet.

¶ Quod quis suo nomine exercere prohibetur, id nec per subiectam personã agere debet. b Et ideo si Decurio subiectis aliorũ nominibus prædia publica colat, 1† quæ Decurionib. conducere non licet, c secundum legem vsurpata d 2† renocentur. e

¶ Quod de frumẽtaria ratione in alium vsum f cõuersum est, suæ causæ 3† cum incremẽto debito g restituatur: idque 4† & si contra absentem pronuntiatum est, inanis h querela est: ratio tamen administrationis secundum fidem acceptorum, i & datorum k ponatur. l

¶ Frumentariæ pecuniæ suo nomine debitor m quam primum n soluat. Necessaria em

rit pecuniam ad emendum. vt sup. proxi. respon. dixi.

n *Quàm primum* id est. citò. ad quod sup. de iu. fis. l. in fraudem §. fiscalibus.

o *Habet*] si habes in litera habent, dic Respub. & debitor frumentarius. Si verò habes hẽ, dic Respu. vel verius, ſ debitor frumentariæ pecuniæ. vt sup. de iure fis. l. 3. §. multa. & C. quando fis. vel pri. l. si non officiantur.

p *Compensari*] vt & C. de compen. l. in ea. & l. fi. & sup. de iu. fis. l. auferri. §. qui compensationem.

q *Pecunia*, data ad compensationẽ frumenti, vt prædixi.

r *Solui*, id est reddi.

s *Vsuris*, scilicet fiscalibus, quæ sunt semisses, vt sup. de vsu. l. cum quidam. §. si debitores. at si in suum vsum, usq; centesimæ. vt sup. de neg. gest. l. qui sine.

t *Sit*] vel soluta, vel soluenda.

u *Faciant*] vt. & C. ex qui. cau. infa. it. l. improbum. & C. de vsur. l. penult.

x *Pecuniam*] aliquis emit à Repu. frumentum, & pretium soluit, vt debuit, sed frumentũ fuit empori a Reipub. postea ablatum: vel non traditũ. certe est reddendum pretium, vel dico, ſ fuit traditum, & per extraneum ereptũ. nã tenetur fiscus ad pretium reddendum, seu tunc est contra. ſ. de eui. l. si per prudentiam. quia hic dicitur per iniuriã. & dicit, ſ prima facie videbatur iniuria. sed non erat nec tũ fiscus teneretur ad interesse, vel alia æstimationem eius, ſ promisit. vt ſ. de iure fis. l. ſi procurator. vel dic, vt si per iniuriam est euictũ, tũ ad pretium tenetur, vt hic. secus si fiscus cum alio fit pro eo. vt d. l. ſi procurator. ad quod ſ. communia de leg. l. in ſ. ſi.

y *Habeat*, alias habeat æstimare. sua fides. omnes. & facit ſ. de ad. emp. l. ſi mercator. qui per vendi

a *Idoneus*] aliquis officialis à curatore Reipublicæ: vt C. de peri. no. l. 1. lib. 11 & fac. sup. de fideiuſ. l. fideiussores. & de magi. con. l. 1. §. si magistratus. Accur.

b *Lapſus*] subaudi eſt fortuito casu. & hic officialis.

c *Dederit*] patiendo debitores Reipu. fieri non soluendo.

d *Poterit*] vt sup. de admin. tu. l si res pupillaris. & C. de pig. act. l. quæ fortuitis. Accur.

e *Pacto*] inito inter ipsos magistratus. vt sup. de pac. l. ius pu. & inf. de reg. iur. l. neq; §. 1. & l. nec ex prætio. nisi quo ‖ hoc quia primo conuenitur ille. vt sup. de magi. con. l. 1. §. si magistratus.

f *Permissum est*] qd est semper nisi quando à iudice fit diuisio. Sed & tunc si prohibere potuit: vt inf. l. proxi & l pen. §. an tepen & no. supra ad muni l. Imperatores. Accur.

‖ *Ex æquitate*] scilicet, vtilis negotio. vt supra. de tut. & ra. distr. l. 1. §. nunc tractemus. & de negot. l. soluendo.

a † In P. F §. iste hoc mõ incipit. Idem ex eodẽ lib. Conductore, &c.

h *Collegam*] id est per eũ qui erat collega in magistratu.

i *Punito*] in pœna aliqua. cũ fraudulenter admiserit: vt j. l. vlt. §. 4. non autem forte, id est mercedem. q̃ acceperat, restituet. & ideo eius infra, dicit præstari vsuras. Sed op. C. de vsur. l. eos. §. penul. vbi nec occasione pœnæ. Rõne doli fuit pœna inflicta: at vsura ratione moræ.

k *In vniuersum*] hoc dic, vt inf. proxi. rñ.

l *Substituerit*] quæsi sequelam: vt sup de inſti. l. cuicunque. §. item fullonum. cum concor. Accur.

m *Expressum est*] vt su. de fideiuſ. l. fideiusſores. §. 1. & facit C. de pac. inter empt. l. in initio. & C de fideiuſ. l. fideiussor. & de verb obl. l. si seruum. §. nunc videamus. in fi. & j. loc. l. qro. & quã ibi no. & C quod cũ eo. l. si mandator. & j. ad mu. l. Lucius. §. 1. & j. de fideiu. l. si qs ꝓ §. 1.

n *Fundorum*] quia timebatur sterilitas, actum fuit, vt pensio cuiuslibet anni æstimaretur arbitrio boni viri. sed tunc est contra. j. loca. l. si merces. in prin. Respon. hic speciale: vel dic boni viri, s. certi, vel pone secundo. ꝙ tñ diminutio deber fieri arbitrio boni viri cuiusq; anni. s. quo contigerit sterilitas. Et facit j. loc. & cõduc. l. ex cõducto. §. fi. & l. seq.

o *Fides*] quæ est vt seruetur pactum: vt sup. de pact. l. 1. in prin. Accur.

Curatores] CASVS. Quidam erant curatores alicuius officij communis & eis omnib. in solidum certa pecunia publica danda erat. data est cuiq; pars sua pecuniæ, & sic diuisim. dꝫ ꝙ propter hoc nõ liberat vnusquisq; ad obl. in solidum. Vlpia. tñ dicit gerentem primo conueniẽdum ad similitudinem tutorũ. Item si curator Reipu. locauit fundium vsque ad quinquennium non exacta idonea cautione: deinde conductor remansit in cõductione et post quinquenniũ: est factus debitor Reipub. quia approbare vt diminuendo ei prædium. non idem in vectigalib. erat cõstitutũ: imò quilibet curator pro suo tempore tenetur. Item si curator Reip. sine nouandi promisit creditor. b. Reipu. dꝫ ꝙ ‖ hoc liberat Reipu. & ipse tenet ex officio: secus si constituat se soluturũ. Itẽ pie electo curatore Reip. filius eius non cogit pro eo fideiubere, cũ ipse prius esset emancipatus à pre. Item si fideiussor magistratus dedit pignora: tenentur pignora in eũ casum. cũ s. lidũ à magistratu fuerit & posſi. b. d. cũ l. seq. Fiã.

3 † In P. F dece. &c.

p *Periculo*] solidi.

q *Vlpianus*] s. dicit quod sequitur. vel qd præcedit.

P *Rior tamen*] alias incipit lex. & fac C. si tutor non gesſ. l. 1. & 2. C. de cõue. fisci. de l. 4. & j. de admin. tut. l tutores. §. in eũ. & C. quo quis ordi. cõ. l. j. & de admin. tut. l. §. Sed arg. j. sup. de cur. bo. dan. l. 2. §. fin. sed est ibi rõ. vt ibi dixi. Itẽ facit qd not. sup. ad mu. l. Imperator. & facit sup de admin. tut. l. etiã. & j. l. vltima. §. penult.

4 † In P. F §. est præcedẽtu capitis in hæc verba Vl. Prior tñ, &c.

5 † In P. F sic incipit Ex eo. lib. prædiũ, &c.

6 † P. Flo. mercedes quæ est ꝙ expunctã

r *Exemplo tutorum*] s. dicit quod sequitur. vel qd præcedit.

s *Tamen*] alias incipit lex. & fac C. si tutor non gesſ. l. 1. & 2. C. de cõue. fisci. de l. 4. & j. de admin. tut. l tutores. §. in eũ. & C. quo quis ordi. cõ. l. j. & de admin. tut. l. §. Sed arg. j. sup. de cur. bo. dan. l. 2. §. fin. sed est ibi rõ. vt ibi dixi. Itẽ facit qd not. sup. ad mu. l. Imperator. & facit sup de admin. tut. l. etiã. & j. l. vltima. §. penult.

t *Exierit annos*] vltra quinquennium.

u *Reliqua*] s. debitor fisco esse cœpit.

u *Non potuerint*] s. à colono.

x *Successor*] s. eius q. & ei. al. us curator. & die tenebit. s. Reipu. quia approbare vt dimittẽdo ei prædiũ: vt sup. ad muni. l. Titio. §. 1. sed duo qro. primò. si ante quinquennium finiuit suũ officiũ curator. q locauit. cuius sit periculũ ex tunc? Rñ. suum quo ad Remp. vt statim subijcit. nõ tñ eo modo tenebitur. vt inf. proxi. no. Itẽ quid si durauit. off. vltra quinquenniũ. cuius est periculũ eius: pist Rñ. huius locatoris. nam ꝙ efficitur periculum alterius per approbationẽ: multò magis remanet huius in effic. durantis.

y *Suæ temporis*] s. suæ locationis. eo modo ergo innuit fallurũ idẽ. Sed qd differt locatio à vectigali? Rñ. multũ: qa alterio casu transit dñiũ vtile, vel effectus alterio nõ: vt s. si agens

z *Singuli*] curatores. Reipu. (recti. per totum.

a *In eum*] potestatem, vel alium officialem.

b *Administrationis*] s. suæ. Accur.

c *Creditoribus*] qui mutuauerunt Reipu.

d *Facta*] per hoc Rempu. liberauit.

e *Denegari*] creditoribus qui nouauerunt.

f *Videtur*] scilicet qui nouauit. secundum Azo. & sic tenetur ex omni alio contractu etiã facto officio, præterquam

de con-

¶ Si eo tempore, quo est nominatus idoneus, [a] postea lapsus [b] facultatibus, damnum debitis Reipublicæ dederit, [c] quia fortuitos casus nullum humanum consilium prævidere põt, [d] procurator, [l] ‖ hoc nomine nihil præstare debet. ¶ Ius Reipublicæ pacto [e] mutari non põt, quo minus magistratus collegæ quoque nomine conueniatur in ijs speciebus, in quibus fieri id inte permissum est. [f] Actio autem, quæ propterea in collegam decerni solet, ei, qui pro altero dependit, ex æquitate ‖ competit: & quod depensum esse per collegam [h] in magistratu probabitur, solui, & ab hæredib. ei [i] Præses prouinciæ iubet. ¶ [2] † Conductore perficiendi operis punito, [i] fideiussor, qui pro eo interuenerat, idẽ opus extruendũ alij locauerat. Nec à secundo redemptore opere perfecto, vsurarũ prestationẽ hæres fideiussoris recusare nõ debet: cum & prior causa in bonæ fidei contractu in vniuersum [k] fideiussorem obligauerit, & posterior locatio (qa suum periculum agnouerit) solidæ præstationi Reipublicæ eum substituerit. [l]

¶ Qui fideiusserunt pro conductore vectigalis in vniuersam conductionem, in vsuras quoque iure conueniuntur, nisi propriè quid in persona eorũ verbis obligationis expressum est. [m] Sed & 3 † si in locatione fundorũ, [n] pro sterilitate tẽporis, boni viri arbitratu in soluenda pẽsione cuiusq; anni pacto cõprehẽsum est, explorata lege conductionis, fides [o] bona sequenda est.

Papinianus lib. 1. Respon.

LEX III.

CVratores communis officij diuisa pecunia, quã omnibus in solidum publicè dari placuit, periculo [p] vice mutua non liberantur.

Vlpianus [q] *scribit.*

LEX IIII.

PRior [r] † tamen [s] exemplo tutorum cõueniendus est is, qui gessit.

¶ [3] † Prædium publicum in quinque annos idonea cautione non exacta curator ‖ Reipublicæ locauit. Cæteris annis [t] colonus si reliqua [u] traxerit, & de fructibus prædij mercedes [6] † seruari nõ potuerint, ‖ successor, [x] qui locauit, tenebitur. Idem in vectigalibus non ita pridem constitutũ est, scilicet vt sui tẽporis [y] singuli [z] periculũ præstarent. ¶ In eum, [a] qui administrationis [b] tempore creditoribus [c] Reipublicæ nouatione facta [d] pecuniam cauit, post depositum officium actionem denegari [e] non oportet. Diuersa est causa eius, qui solui constituit. similis etenim videtur [f]

de conſtituta, ſic in ſimplici procuratore: vt ſup de procu. l. procurator qui pro eunct. Sed quæ eſt ratio in conſti. ſecundum eum? Reſp forè conſtituit ad fidem debiti proteſtandam, non animo ſe obligandi: vt ſup. de inſtit. l. ſi. aliàs in conſti. videtur idem quod in aliis: arg. ſup. de conſti. pec. l. Titius. ſed H dicit finito officio magiſtratũ non teneri ad inſtar tut. vt C quod fal. tu autho. l. 1. nam hic vt tutor ex neceſſitate ſuſcepit magiſtratũ: vt ſup. de mune. & hono. l. ſi quis magiſtratus. & hic exponit. Similis ei videtur is, qui cõſtituit, &c. & in ſtipulatione facta animo nouandi eſt ideo, quia eo animo fecerit, ad quod ſ. quod fal. tu. au. l. v. & ſu. de cõſt. pec. Titius Vel dic tertio, ſecundum Al. quia refert in adminiſtratione ciuitatis virum ſponte ſe obligeret, an neceſſitate. Primo caſu obligatur ipſe, & non ciuitas, & depoſito officio nõ liberat: vt hic & d. l. procurator qui. ſi autem ex neceſſitate, tunc obligatur ipſe, & ciuitas: vt ſup. ſi cer. pet. l. ciuitas. & in iſto caſu ſiue adminiſtrator ſit conuentus, & non ſit ſoluendo: ſiue ciuitas: non liberatur alter iſtorũ etiam ſi cum altero iudicium ſit cœptum: ſed regreſſum habet creditor ad alterum altero exiſtente non ſoluendo: vt arg. ſup. de his qui deinc. l. 4. & de inter. act. l. qui ex parte. non ob. eo quòd dicitur ſup. de ſol. l. ſolutionẽ. quia illud eſt verum cum iudicium accipiens ſit ſoluendo, & ſic intelligit. Al. etiam finito offic. ſed media probabilior eſt. & pro ea ſup. famil. erciſ. l. qui erat. nec ob ſup. quod iuſſu. l. pen. quia tenetur durante offic. Vel dic etiam poſtea: quia non in vtilitatem ciuitatis iuſſerat, nam ſic eſſet in tutore: vt no. ſup. de act. emp. l. Iul. §. idem Iul.

3† P.F. ſiue plures.

a *Publicè*] deeſt. Reip. nomine. curator puta.

b *Non oportet*] vt & ſup. de mune. & hono. l. exiſtimationẽ. §. inuitus. & C. ne filius pro pat. l. patris. & ſic è contra nec pater pro filio: vt ſup. de mun. & hono. l. 3. §. pater. & l. honor. §. plebeij.

c *Conuenitur*] fideiuſſor. ad quod ſup. ad munic. l. Lucius. §. Imperator.

d *Non poterant*] ſic F. ad mu. l. libertus. §. 1. & C. de Decu. l. 1. & ſup. de iure fiſ. l. Moſchis. ſed contra. C. de fideiuſ. l. iure noſtro: ſol. ſpeciale hic & prædicta ll quando apud Rempu. pro offi. ſed in contrario apud priuatum. Item hic pro magiſtratu: in contrario pro priuato, ſed hodie idem in primo. vt in Auth. de fideiuſ. §. 1. & 2.

L Egatam] CASVS. Legata pecunia municipio. vt in certum vſum expendatus, in alium vſum expendi non debet citra parabolam Principis. hoc fallit in caſu vt ſi minuta eſt pecunia ex cauſa Falcidiæ: & ſuperfluum pecuniæ non ſufficit ad opus: tunc expendi poteſt alias vbi ſit vtile Reipu. Idem eſt ſeruandum ſi pecunia ſit relicta municipio ad plura opera faciẽda. & ſit minuta propter Falcidiam: & ſic eĩa opera perfici non poſſunt: nam expenderetur alias vbi ſit vtile municipio. ſi autem ſit legata pecunia municipio, vt ex eius reditu aliquid ibi fieret, puta venatio aut ſpectaculum. eum forte hoc ibi agere non licebat: dicitur quòd nõ ſeruatur voluntas legantis. & ſic pecunia expenderetur in alia facta ciuitatis. Fran. Accur.

2† P.F. Si pecuniã ſic legatam.

e *Non licet*] vt & ſup. l. 1. niſi in caſibus. vt ibi no. Et ſic hic dicit. ſine Principis authoritate, ſub. vel iuris. & ſic benè ſequitur. & ideo &c. quod enim ius permittit, & Princeps permittere videtur: vt C. de vete. iur. enucl. l. 1. §. 1. meritò enim. & adde hic cõcor. quæ dedi. ſup. l. 1. Accur.

3† P.F. Vlpian. li. 1. ad Edict. Prætoris.

f *Exegerit*] facit ſup. ad Sylla. l. 3. §. ſi cum omnes. & de reli. l. fi. & loca l. in naue. in fine.

g *Vetuit*] cum forte hoc ibi agere non licebat: vt ſup. de vſufru. le. l. legatum.

h *Inſcriptione*] puta nomen eius, cuius pecunia ſit.

4† P.F. Stillius ſa.

i *Notetur*] aliàs non teneatur, & aliàs notetur.

D *Decuriones*] C AS VS. Decuriones non coguntur frumentum vilius vendere quàm annonæ exigit, niſi in caſu quem ſpecificat in litera. Fran.

k *Decuriones*] ſup. ad municip. l. non debere.

* Ioannes Bap. Pius in anno. poſter. c. 81. calculanij legit pariter & nonnulla ad hãc rẽ polchra diſſerit.

l *Quod*] ſcilicet frumentum.

m *Reſcinda ſunt*] infra, de ope. pub. l. pecuniam. contra ſolu. vt ibi. Accur.

n *Magiſtratus. Negligentiam*] aliàs culpam. ſcilicet. leuem. de qua hæredes non tenentur: vt ſup. de magiſtra. conue. l. non ſimiliter.

o *Filiuſa. Patrem*] & eius hæredem: execuſſis tamẽ prius bonis filij: vt C. de Decu. l. 1. & ſup. famil. erciſc. l. ſi vni. §. idem ſcribit. & §. Neratius. & ſup. ad mu. l. quoties. & adde quod ibi no. Item facit ſup. quod iuſſu. l. 1. & de pecu. l. licet. §. fin. Accur.

p *Abeſſet*] l. principaliter. nam & quod priuatorum intereſt principaliter Reip. intereſt ſecundario: vt l. iuſtus. de his qui ſunt ſui. vel alie. iur. §. expedit. & tamen de eo non tenetur pater. vt d. l. quoties. Accur.

q *Ad ſui. Admittetur*] etiam vigor ad xxx. non quando per ætatem. ſed quando per gratiam. quam facit curator Reip. alicui adminiſtrare: tunc non requiritur ætas decem. vel viginti annorum. vt ff. de di. & tempo. præ. l. in re ſt. §. 1.

§. 1. non autē audeas dicere, ꝙ primo casu vsq; ad decimū vel xx. annum, secundo nullo modo reuocentur: quia esset contra l. C. de transact. l. Proles. & inf. tit. 2. l. 4. & 5. de fac. l. Imperatores. Et facit C. de erro. cal. In casu tamen vsque ad xv. annum vt C. de ope publ. l. omnes quibus. Accur.

a *Expuncta*] hoc expone: vt inf. de verb. signi. l. cognoscere. §. 1. & de re militari. l. ex causa.

b *Retractabuntur*] vltra x. vel xv. ann.

1† P.F. dicentur.

2† P.F. Papyrius Iustus li. 2. de Cōstitut.

3† P.F. exigēdas.

4† In P.F. addūtur hæc. Idē eodē lib.

5† In P.F. deesse tenetur.

6† P.F. potuit.

7† P.F. curatoris.

8† P.F. quia.

9† P.F. videri.

10† P.F. nisi si quid.

11† P.F. inutiliter

12† P.F. intra annum.

*i frumētatores. q frumento publicè emendo, cō le. loqui præsumit vide Ant. Aug. lib. singul. ad Modest.

Imperatores] C ASVS. Pecunia publica, quæ remanet penes curatorē Reipublicæ, tenetur ad eā, & ad eius vsuras: in ea verò, quæ remansit penes redemptorē operū, quia redēptor non est solutus, do. curator tenetur: à eam tñ: non ad eius vsurā. Itē periculum operum publicorum, quæ locauit curator Reip spectat ēt ad hæredem curatoris. Itē curator dēt reuocare agros Reip. possessos ēt à bonæ fidei emptorib. Item opera publica nō sunt locāda sine cautione. Item si curator in distrahendis rebus publicis male se habuit: si quidē dolo: in duplū tenetur Reip. & non eius hæres. si negligentia: in simplū tenetur. Item pecuniā ad annonā destinatā, distractis reb. curator debet exigere. Itē Sitonia, qui non segniter suū officium gesserunt: indēnes conseruari debent, & exponit vt infra. Itē curator calend. non dat cauere: cum à Præside ex inquisitione eligatur. Item vnus curator tenetur pro alio, si videns eum male gerere, non posuit eum remouere. Itē curator tenetur Reip. si nomina debitorum Reip. facta sunt deteriora tempore curationis suæ: secus si prius facta erant deteriora. Item magistratus qui tenuit pecuniam publicam penes se tempore magistratus, & post magno tempore tenetur eam reddere, & eius vsuras. & hoc dicit hæc l. vsque ad fi. tit. Franc. Accur.

c *Imperatores*] hæc lex vndecies, sed sup. ad muni. l. fina. septies, in l. fi. de Decu. quater habet verbum rescripserunt.

d *Vsuras*] semisses: vt no. sup. eo. l. 2. §. si indemnitas.

e *A redemptoribus*] quibus curator dederat opera facienda: vt sup. de rei vendi. l. redemptores. & inf. tit. 3. l. 2. §. 1.

f *Seruit*] quamuis ex contractu conueniatur: per quod videbatur etiam in vsuris teneri: vt sup. ad muni. l. Lucius. §. 1. & hoc nisi in ea commiserit fraudem: vt sup. de vsur. l. cum quidam. §. eos qui. Accur.

g *Curatorum*] Reipublicæ, qui locauerunt opera facienda.

h *Retrahere*] idest. vendicare rei ven. nomine ciuitatis. Et sup. quod cu. vni. l. fin.

sed si gratiosè enuncta [a] dicantur, [1]† nō retractabūtur. [b]

Papinianus. [2]†

LEX X.

IMperatores [c] Antoninus, & Verus rescripserunt, pecuniæ, quæ apud curatores remāsit, vsuras [d] exhibēdas: [3]† eius verò, quæ à redemptoribus [e] operū exigi non potest, sortis tantummodo periculum ad curatores pertinere.

¶ Item rescripserunt, operum periculum ad hæredes etiam curatorum [g] pertinere.

¶ Item rescripserunt, agros Reipublicæ retrahere [h] curatorem ciuitatis debere, licētā bonæ fidei emptoribus possideantur: cum possint ad auctores suos recurrere.

¶ 4 | Imperatores Verus, & Antoninus rescripserunt, operum exactionem [i] sine cautione non oportere committi. [k] Item rescripserunt, curatores si negligēter in distrahendis bonis se gesserint, in simplum teneri: si per fraudē, teneri [5]† in duplum: nec ad hæredes eorum pœnam [l] descendere.

¶ Item rescripserunt, pecuniā ad annonam [m] destinatam, distractis rebus [n] curatorem exigere debere.

¶ Item rescripserunt, Sitonas [*o] indemnes esse oportere, qui nō segniter officio suo functi sunt, secundum literas Hadriani.

¶ Item rescripserunt, à curatore calendarij [p] cautionem exigi non oportere, cū à Præside [q] ex inquisitione eligat.

¶ Item rescripserunt, curatorem etiā nomine collegæ teneri, si interuenire, & prohibere eum oportuit. [6]† [r]

¶ Item rescripserunt, nominum, quæ deteriora facta sunt tempore curationis, [7]† periculum ad ipsum pertinere. quæ [8]† verò antequam curator fieret, idonea non erant, æquum videre [9]† periculum ad eum non pertinere. [s]

¶ Imperatores Verus, & Antoninus rescripserunt, eū, qui pecuniam publicā magistratus sui tempore, & posit non pauco tpe detinuerat, vsuras etiā præstare debere, nisi [10]† quid allegare possit, qua ex causa tardius intulerit. [11]† [t]

De decretis ab ordine faciendis.

TITVLVS IX.

Vlpianus lib. 3. Opinio.

LEX PRIMA.

MEdicorum intra [12]† [u] terminum præfinitum constituendorum arbitrium non Præsidi prouinciæ [x] commissum est, sed ordini, & possessoribus cuiusque ciuitatis: vt certi de probitate morum, & peritia artis eligant ipsi, quibus se liberosq; suos in ægritudine corporū committant. [y]

i *Exigi*] vt & sup. l. curatoris. §. prædium. & C. de fundis pa. l. quicunque. & de lo prædi. ciui. l. 1. lib. 11.

k *Committi*] vt & sup. l. curatoris. §. prædium. & C. de fundis pa. l. quicunque. & de lo prædi. ciui. l. 1. lib. 11.

l *Pœnam*] tatione pœnæ, sed in simplum tenentur: vt sup. ead. l. §. 2.

m *Pecuniam ad annonam*] scilicet, emendam.

n *Distractis rebus*] seis comparationibus perpetua possidenti firmitate data: vt C. de cap. & dis. pi. tib. l. 1. & 2. lib. 10.

o *Rescripserunt. Sitonas*] Suonia, munus publicum, vnde Sitores, qui id munus gerunt ad quod sup. de va. mu. l. sextum. Alij habent annonas indemnes, & tunc pro Præfecto annonæ ponunt. Alij annonæ indem. oportere. vb. Præfectis eius rescripserunt Imperatores.

p *A curat. calendarij*] quid sit, die vt sup. de legat. 3. l. qui filium. Accur.

q *Cum à Præside*] bona ratio: vt Instit. de satisdat. tut. & sic no. quod curator Reipu. eum non eligit, sed Præses prouinciæ: ga maius periculum posset inesse circa pecuniam, quā circa alias res. Accur.

r *Oportuit*] hoc habet locum etiam diuisa à iudice administratione: alias si non esset diuisa, etiam si potuit prohibere, tenetur nomine collegæ: vt no. ī, ad mu. l. Imperator. & facit sup. l. 2. §. ius Reipub. & l. 2. in princ. & sup. de admin. tut. l. etiam. item facit C. de appel. l. quoniam. & C. de diur. tu. l. 2. §. 1. & de vsu. pu. l. 2. Accur.

s *Non permittere*] nisi ipse nomē probauit: vt sup. ad mu. l. Titio. §. 1. & facit ī. arb. tut. l. 8. & de admi. tut. l. debitoribus. & si cx. petat. l. periculum.

t *Intulerit*] aliàs inutilis esset, idest, inutiliter. & vacua extiterit apud se. & facit sup. eo. l. 2. in princ. & de vsu. l. cum quidam. §. eos. Accur.

m *Medicorum, Terminum*] qui est v. in minore, vij. in ciuitate maiori: vt sup. de excu. tut. l. si duas. §. 1.

x *Præsidi*] arg. contra. C. de Epis. & cle. l. patribulani. solu. ibi de Episcopo in Alexandria ciuitate.

y *Eligant*] & electi poterunt reprobari: vt sup. de mune. & hono. l. vt gradatim. §. reprobari. cum concor. & facit ī. de

DE DECRETIS AB ORDINE faciendis.

¶ In quo Decurionum munus consilium, & quæ decernant breuiter, æquè & eleganter congerit hic Cuiac.

u *Medicorum, Terminum*] qui est v. in minore, vij. in ciuitate maiori: vt sup. de excu. tut. l. si duas. §. 1.

x *Præsidi*] arg. contra. C. de Epis. & cle. l. patribulani. solu. ibi de Episcopo in Alexandria ciuitate.

y *Eligant*] & electi poterunt reprobari: vt sup. de mune. & hono. l. vt gradatim. §. reprobari. cum concor. & facit ī. de

vitiis co.l.7.§.1.& 2.& l.medicus: Actur.

a *Lia decreta. Cuiacius*] id eſt, coadunato. & eſt legitimus per ſ. prox. & ſic. C. de ap. l. nominationes. & de ſen. l. placitam. & C. quomo. & quando iu. l. ab e. Item ſumo à contrario: ſi eſt legitimus, ergo valet, vt C. de admi. tut. l. ſanctimus. & C. de adult. l. Graechus.

b *Lege. Duabus.*] ad minus. cæterum, & ſi duæ partes non adſunt, poteſt inter ipſas numerari quam ipſi decreuerint, vt ſ. quod eiuſmodi. l. nulli. & l. placuit. & facit ſupra ad mu. l. quod maior. ciuicõcor. & C. de Decu. l. nominationes. & in Auth. de ſan. Epiſc. §. iubemus. igitur.

c *Ambitioſa.*] qui largitur ambire honorem, vt C. ſi cert. pet. l. quiſquis. & facit ſup. de min. l. denique. in prin. & ſup. de iureiu. l. eum qui. §. in popularibus.

d *Reſcindi.*] ergo tenent, vt ſ. de iniu. te. l. rē. & ſi. & ſic eſt arcõtra ſ. q ſer. ſi app. l. 1. §. cum ſ. ſacras. ibi ſoli. hic decretum. imo expreſsè ſ. ibi. hic verò non decreuerunt: donationem valere: ſed donauit. tenet ergo ille. ſed pòt reſcindi. vt C. de pa. l. pactum enim. & ſu. de pa. l. Imperatores. & C. de tranſa. l. præſes. Item. & ab eo vel ſi quis remiſerunt poſſet extorqueri. vt C. de ann. & trib. l. 2. lib. x. itẽ cõmuna. in rubri. 1. l. calcidenſis. ſi ſol. vt ibi itẽ & arbitrium ambiũ ſõtenet. licet teneatur, vt ſ. de arbi. l. 3. §. 1. extremi. C. de arb. l. arbitrorum.

e *Nonnunquam.*] ſed multoties.

f *Saluio magiſtris & medicis.* vt & C. de Decu. l. 1. lex itẽ & in alio, vt ſup. de Decu. l. Decurionibus.

g *Quæ ſimel. Ad publicam.*] exẽplum eſt ſ. de mun. & ho. l. vt gradatim. §. re probatur cõcor. ſed vt. q ẽ ſine cauſa. vt ſ. q cuiuſq; uni. l. itẽ §. q ſi actor. qui eſt cõtra. vt ſit eã ſola voluntas, vt & alias ſ. de pe. l. 4. in fi. & de procu. l. is cuius. ſed dicas, vt ibi ſcil. in l. ẽ ſ. q cuius vn. no. qa nullius hic eſt recõ ſpãle ibi.

a *Si qua*] opera, & facit ff. proxi.
b *Negotium*] i. contractum, sic ponitur Inst. de iniur. quod cum eo, in princ.
c *Praestruit*] qui sup. appellantur curatores.
d *Ciuilium*] aliàs ciuilium. i. curialium: aliàs ciuiũ, & hæc planior. & fa. C. de bon. quæ lib. l. 2. cum concor. Item fa. su. in princ. huius l. & ff. l. proxi. in fi. & l. 6. in fi.

OPVS.] CASVS. In prima, & secunda parte legis dicasum, vt in glo. quæ incipit, refert &c. in fine dicit, q̃ in opere publico non debet inscribi nomen alicuius, nisi Principis, aut nomen eius, cuius pecunia illud opus factum sit, non autem nomen Præsidis. & hoc dicit hæc l. & seq. Fran.

1† P. F. In patrias.

e *Nouum*] refert si facio opus in publico: quia aut mea pecunia, & possum sine authoritate Principis, præterquam &c. ff. hic. aut publica pecunia, & tunc non sine authoritate Principis, vt inf. l. proxi. R. sed quomodo licet facere in publico alicui priuato cum interdicta sint contra, vt supra quid in lo. publ. l. 1. & 2. & nunciatio fit, vt sup. de ope. nou. nun. l. 1. §. nunciatio? Respon. ibi, vt ius haberet, hic volens donare publico. & erit vtile Reipu. vel necessarium opus. Itẽ quid si in meo priuato? Respon. quidam, quod possum etiam ad æmulationem: quia in suo potest quilibet facere, quod vult: vt C. de ædif. priu. l. per prouinciam. & de ser. vr. præd. l. Imperatores, & l. vnic. eod. & C. de seru. l. statuas, nisi in alienum aliquid imittatur, vt sup. de dam. infec. l. fluminum. in fi. & de aqua plu. arc. l. 1. §. item aiunt. & §. denique. & §. item sciendum, & su. ff. ser. ven. l. sicuti, §. Aristo. Sed potest dici, & in priuato non licere, per l. istam, quam exponas opus nouum, in pub. l. vel priuato. & quia publica vtilitas præferẽda est priuatæ, vt ff. pro socio l. actione. §. Labeo. & secundum hoc intelligas d. l. per prouinciam. Item si opus necessariũ est publicum & facio in eodem de meo, cur non licet, si ad æmulationem pertinet? Respon. imò licet, sed cum authoritate Principis.

2† P. Flo. Macer.

f *Amphitheatrum fit.*] puta aliqua tumba, & semper dic ad æmulationem.
g *Publico*] forsan sumptu ciuitatis Romanæ, quæ propriè dicitur publica, vt inf. de verbo. signi. l. eum, qui vectig. & l. bona. si verò sumptu alterius ciuitatis, benè licet. & sic licet vniuersitati facere muros municipij, non autem alicui priuato. vt no. sup de re. diui. l. antepen. §. muros.
h *Constitutionibus.*] C. eo. l. nemo. & l. intra. & inf. eod. l. de operibus.
i *Non licet*] vt & sup. l. proxi. in fi. & continua legem seq.

si qua [a] fecerit, capere, per inuidiam non prohibetur.

¶ Curatores operũ cum redemptoribus negotium [b] habent: Respu. autem cum ijs, quos efficiendo operi præfecerit. [c] quatenus ergo, & quis, & cui obstrictus sit, æstimatio Præsidis prouinciæ est.

¶ Nec eius nomine, cuius liberalitate opus extructũ est, eraso, aliorum nomina inscribantur, & propterea reuocẽtur similes ciuiũ [d] in patriã [1†] liberalitates, Præses prouinciæ authoritatem suam interponat.

Marcel. li. 2. de Off. Præf. 2†

LEX III.

OPus nouum [e] priuato etiam sine Principis authoritate facere licet: præterquam si ad æmulationem alterius ciuitatis pertineat, vel materiam seditionis præbeat vel circum theatrum, vel amphitheatrum sit. [f] Publico [g] verò sumptu opus nouum sine Principis authoritate fieri non licere, constitutionib. [h] declaratur. Inscribi autẽ nomen operi publico alterius, quàm Principis, aut eius, cuius pecunia id opus factum sit, non licet. [i]

Modestinus lib. 11. Pandect.

LEX IIII.

NEc Præsidis q̃dẽ nomẽ licebit superscribere.

Si legatum] CASVS. Legata pecunia ad opus publicum, si non soluatur: quæritur ex quo tempore vsuræ currant, & quantæ currãt. & si quidem dies non fuit appositus à testatore, intra quem statuæ, vel imagines ponantur statuendũ est tempus à Præside prouinciæ, intra quod si hæredes non fecerint, tenentur ad leues vsuras. s. trientes. & hoc intra sex menses: postea currunt semisses. si verò dies sit positus à testatore, & intra diem non fecerunt: ex tunc ad semisses tenentur. Item Præses prouinciæ curare debet fines publicos à priuatis separare. & publicos reditus augere, & si qua loca publica inuenerit occupata à priuatis, vel ea recuperet, vel dimittat pensa possessorem. & exigat vectigal à possessore. Franc. Accurs.

Vlp. li. sing. de off. cura. Reip.

LEX V.

SI legatum, vel fideicõmissum fuerit ad opus [k] relictũ, vsuræ quæ, & quãdo incipiant deberi, rescripto Diui Pij ita continetur. Si quidem dies nõ sit ab ijs, qui statuas, vel imagines ponendas legauerint, præfinitus, à Præside prouinciæ tempus statuendum est, & nisi posuerint hæredes, vsuras leuiores [l] intra sex menses, si minus, semisses [m] vsuras Reipub. pendant. Si verò dies datus est, [n] pecuniam intra diem deponant. [o] Si autem non inuenire se statuas dixerint, [p] aut de 3† loco controuersiam fecerint, semisses protinus pendant. [q]

¶ Fines publicos à priuatis detineri non oportet. [r] Curabit igitur Præses prouinciæ, si qui publici sunt, à priuatis separare, & publicos potius reditus augere. si qua loca publica, vel ædificia in vsus priuatorum inuenerit, æstimare [s] verumne vendicanda in publicum sint, an vectigal ibi satius sit [t] imponi, & id quod vtilius esse Reipu. intellexerit, sequi.

Modestinus lib. 11. Pandect.

LEX VI.

DE operibus, q̃ in muris, vel portis, vel in rebus [u] nihil ibi. Item facit inf. titu. 2. l. 1. in princ. sed contra sup. de vsu. l. liberalitatis. fol. vt ibi.

k *Adepus*] quod vsq; ad perfectionem intelligitur, vt infra de verb. sign. l. rei appellatio. §. operæ.
l *Leuiores*] id est trientes. 3† P. Flo. ut hoc.
m *Semisses.*] imò videntur semper leuiores. vt su. de vsu. l. cum quidam. §. fin. fol. hic non posuit Præses tẽpus, & dices ita nisi posuerint hæredes. Item cum nec testator nec Præses posuerunt diẽ vsuris &c. pro quo est C. vt in pos. leg. l. certa forma, quod non placet: quia sic iam debetentur in primis sex mensibus, quod est cõtra legem su. de vsu. l. liberalitatis. in princ. vnde dic, quod hæc illam determinat hoc modo, nisi posuerint hæredes, scilicet, intra diem positum à Præside, præstent leuiores intra sex menses, vt hic & ibi: sed postea maiores, vt hic & de hoc
n *Datus est*] ab his, qui legauerunt.
o *Deponant*] hæredes.
p *Dixerint*] nec tamen depenunt.
q *Pendant*] cum deposuerunt ante diem, & die protinus. s. die elapso. nec consignando, & deponendo impeditur cursus: cum facere, non soluere debet, vt su. de mu. & ho. l. æstimationem. aliàs secus, vt C. de vsur. l. acceptam.
r *Non oportet*] vt su. tit. 2. l. Imperator. §. 2. & C. de ser. fugi. l. mancipia. & argum. in Authen. de ali. & emphy. §. quoniam. Accursius.
s *Æstimare*] i. deliberare, quæ deliberatio est in hoc, vt si publico noceat, destruat. aliàs salariũ imponat, vt ff. ne quid in loco pu. l. 2. §. si quis neminc. & C. de diuer. pẽcr. l. 1. li. 11.
t *Satius sit*] id est, melius est.

De operibus] CASVS. Si Præses prouinciæ adiitur ab aliquo priuato occasione operum, quæ i muris, vel portis ciuitatis fiunt: de hoc Præses consulat Principem. Fr. Accu.

u *Vel in rebus*] vt in vijs publ. & in sanctis religiosisque rebus.

nebus, nam hæc pública dici possunt: quia ius publicum in sacris consistit: vt sup. de iust. & iur. l. 1. §. 2. Accur.

a *Externatur*] scilicet, de nouo. & semper dicimus publico, vt sup. eo. l. opus. quæ est aliàs contra. Accur.

b *Debere*] qui æstimabit an locari, vel destrui debeant propter pericula: vt sup. l. proxi. & supra, ne quid in loco sac. fiat. l. fin. Accur.

P*Ecuniam*] CASVS. Pecunia legata in opera noua facienda, potius expēdi debet circa opera vetera reficienda, quàm circa noua facienda, si plura opera sint publica, nec adsit pecunia aliunde ad reficiendum. Item si opus ab alio factum aliquis vult adornare marmoribus & vultu quod nomen suum in opere inscribatur, dicitur quod debet audiri. Item si priuatus aliquid de suo expendit in opere, quod fit de publica pecunia, debet inscribi in opere qualiter talis tantam pecuniam dedit ad opus illud faciendū. Franc.

2† P.F. ad reficiēda ea.

c *Quæ sunt*] scilicet, inchoanda, quæ & noua dici possunt. & facit supra, tit. 2. l. 1. & l. legatum. & C. eod. l. fin. & in Authen. vt nullus fabri. ora. do. §. 1.

d *Operum*] ex his verbis colligi potest contrarietatis determinatio. Resp. sic sup. ti. 1. l. Decuriones. §. 1.

e *Quoquo modo*] id est aliquo modo.

f *Fecissent*] prius.

2† P. F. scribant. *Vnde dicæ nūdinæ, & quę earū origo, & ratio, diffusè explicat Macrob. lib. 1. Satur. c. 16.

D E NVNDINIS.

¶ Quæ sint nundinæ item, & de eis multa cumulatius. docet hic Cuiac.

NVndinis CASVS. Titius impetrauit à Principe, vt liceat sibi facere nundinas in suis possessionib. per decennium stetit, quòd non vtitur isto rescripto, dicitur quòd amisit illud priuilegium. Item magistratus non debet cogere rusticos, vt veniant ad ciuitatem cum gallinis, vel cum piscibus, & vendant ciuibus minutatim, cum per hæc rustici relinquerent agros incultos, & sic annonæ præbitio destitueretur, sed cōsestim debent venire, & vendere ei minutatim, & reuerti ad agros. & h.d. hæc l. & sequen. Franc. Accur.

g *A Principe*] id est, vt liceat habere generale forum in sua possessione, vel villa, vel castro.

h *Tempore*] C. de diuer. rescr. falso contra. sol. qui impetrat nundinas, in præiudicium vniuersorum facit, vnde breuiore tempore priuilegium amittitur. aliud si in præiudicium singularis personæ priuilegiū detur, quia tunc perennis est: vt ibi, vel hic ad faciendum: ibi ad agendum, vel excipiendum & est ratio, vt prædixi, est enim præiudicium alij, quia per hoc quandam eminentiam, & vtilitatem habet: per cā subtrahitur alijs: & hac ratione nulli conuenit de venientibus illuc: vt C. eod. l. 1.

Modestinus lib. 3. Regula.

De nundinis.*

TITVLVS XI.

LEX PRIMA.

NVndinis impetratis à Principe g non vtendo, qui mensum decennij tempore h vsum amittit.

Callistratus lib. 3. de Cognit.

LEX II.

SI quis i ipsos cultores agrorum, vel piscatores deferre vtensilia k in ciuitatem 3† iusserit, vt ea ipsi distrahant, l destituetur annonæ præbitio, cum auocētur ab opere rustici: qui m confestim, vbi detulerint mercedem, tradere n eā, & ad opa sua reuerti debeāt. Denique summæ prudentiæ, & auctoritatis apud Græcos Plato, cum institueret quemadmodum ciuitas benè, & 4† beatè habitari possit, in primis illos negotiatores necessarios dixit. Sic enim lib. 2. Πολιτείας ait, Δεῖ γὰρ πολείτην ἄρα γεωργὸν τε καὶ τῶν ἄλλων δημιεργῶν, καὶ τὴν μὲν ἄλλων διακόνων, τὴν δὲ εἰσαξόντων καὶ ἐξαγόντων ἔλυσα ἕτοι δὲ εἰσιν ἔμποροι, κομιστὰς δὲ ὁ γεωργὸς εἰς τὴν ἀγορὰν τί, ὧν ποιεῖ, ἢ τις ἄλλος τὴν δημιεργῶν, ἐὰν μὴ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἥκῃ τοῖς δεομένοις τὰ παρ' αὐτῶν ἀπαλλαξόμενος, ἀργήσει τῆς αὐτὸς δημιεργίας καθήμενος ἐν τῇ ἀγορᾷ οὐδαμοῦ ἦν δ' ἄλλ' εἰσὶν οἱ τοῦτο ὁρῶντες, ἑαυτοὺς, εἰς τὴν διακονίαν τάττουσι ταύτην. idest, 5† (Indiget enim ciuitas plurib. vtique rusticis, & alijs conductoribus, & alijs o ministrantibus inuehentibus, P & euehentibus q singula. hi autem sunt negotiatores. r afferens autem agricola s ad forum aliquid eorum, quæ facit, vel aliquis alius conductorum, si non in idem tempus veniet, cum indigentibus ea, quæ ab ipso allata sunt, permutare, t vacabit u sua statione sedens in foro? nequaquā: x sed sint qui hæc y videntes, seipsos in hoc statuant ministerium.)

i *Ipsos*] scilicet magistratus.

k *Vtensilia*] idest, frumentum, & gallinas, & pisces, & similia: quib. homines vtuntur. sed alij dicunt instrumenta, vt ataratum. cum ex causa sit eis inhibitum: vt argum. supra. de pœnis. l. 1. §. sunt autem, septima placet. Accur.

l *Destituetur*] ad quā vtique compellendi non sunt. satis est enim si in vrbem ferant. P

m *Qui*] rustici, scilicet.

n *Tradere*] aliàs tradere, scilicet, alicui officiali ad hoc, quod remaneat vēditurus, vt in Græco postea dicitur. alias distrahere, scilicet, totum simul. & sic non cogitur minutatim vendere. sed contra si tuatur Bon. in vticolis circa fructus, vt vsq; ad certam horam non emant, & sic per consequens rustici vendant minutatim.

3† P.F. in ciuitate.

o *Et alijs*] vt cerdonibus. & pelliparijs, & fabris. P.

p *Inuehentibus*] ad vrbem.

q *Euehentibus*] ab vrbe.

4† In P.F. deest, &.

r *Negotiatores*] s. quibus eget vrbs.

s *Agricola*] i. non sessurus in foro, vt distrahat. P.

t *Permutare*] i. cum venerit, non statim inueniet emptorem, vel eum, cū quo permutet.

u *Vacabit*] idest, otiosè sedebit.

5† In P.F. deest sequēs versio parenthesi inclusa. & Alc. lib. Disp. 4. c. 8. ita vertit. Pluribus igitur agricolis, & alijs artificib. & ministris opus est, q; importēt, & exportēt singu. sunt autē hi mercatores. Cum aūt aliqd horū quæ ipse facit, vel aliqs alius artifex in foro defecti, si non eodē in tp veniat, quo & illi quib. cū est hæc permutatus, cessabit ab opere in foro cōsistens? Minimè verò: sed sint q cū hoc animaduertat, se ipsos ad hoc ministerium præparent.

x *Ne quaquam*] subau. respon.

y *Hæc*] i. vtensilia ab agricola allata, qui emant, & postea otiosè vendant: quales sunt tricoli. vel dic quod aliqui officiales erant deputati, qui res rusticorum acciperent, & otiosè vendant, & rustici ad opera redeant: quod est veriusdicere non seruetur. Accur.

DE POLLICITATIONIBVS.

¶ *Nonnulla hic, & eleganter, & breuiter adnotat Cuiac.*

Si pollicitus] CASVS, qui pollictus est opus se se facturũ Reipu. vel pecuniam ob hoc dare: si non fuit in mora, nõ tenetur ad vsuras aliàs sic. Item qui pollicetur se certum, quid daturum Reip. ob honorẽ decretum ei, vel decernendum, vel ob aliam iustam causam, tenetur: aliàs si sine causa promisit, non tenetur: vt si promisit opus se facturũ Reip. nõ tenetur nisi cœpisset facere: nam posset teneri: & qualiter cœpisse dicatur, dat exempla in litera. Item facto opere, & assignato Reipub. si postea aliquo casu destruatur, non tenetur qui fieri fecerat. Item qui vouet rem aliquam, obligatur: non autem obligatur res, quæ vouetur: & quis obligetur ex voto, dicit. Item qui vouet decimam bonorum, tenetur, non autem decima dicitur exire de bonis eius, nisi fuerit separata de bonis eius: & si decessit prius, hæredes eius tenentur ex voto defuncti: postea dicit quid sit pactum, & quid sit pollicitatio. Item qui non ob honorẽ promiserit Reipub. opus se facturũ, si cœpit, tenetur adimplere. Item qui ex pollicitatione tradidit rem municipibus, nõ potest eam vendicare: imò & si municipes desinant eam possidere, vendicabunt, & hoc dicit hęc l. cum duab. sequen. Franc.

rr† In P.F. deest, sed.

* Intelligit Iaſ. hunc tex. hæc ea fuiſſe ſpeciale, & per eũ in l. quoniam. num. 67. de fluminibus.

TITVLVS XII.

De pollicitationibus.

Vlp. li. sing. de offi. Cur. Reip.

LEX PRIMA.

SI pollicitus quis fuerit Reip. opus se facturũ, vel pecuniam daturũ, in vsuras non conuenietur: [a] sed si moram cœperit facere, vsuræ accedunt: [b] vt Imperator noster cum Diuo patre suo rescripsit.

¶ Non semper autem obligari eum, qui pollicitus est, sciendum est. Sed [1†] si quidem ob honorem promiserit [c] decretum [d] sibi, vel decernendum, vel ob aliam iustã causam, [e] tenebitur ex pollicitatione. Si verò sine causa promiserit, non erit obligatus: & ita multis cõstitutionibus, & veteribus, & nouis continetur. Item si sine causa [f] promiserit, cœperit tamen facere, obligatus est, qui cęperit. [g] ¶ Cœpisse sic accipimus, [*] si fundamenta iecerit, vel locum purgauerit. [h] Sed & si locus [i] illi [k] petenti destinatus est, magis est, vt cœpisse videatur. Item si apparatum [l] siue impensam in publico posuit. sed & si non ipse cœperit, sed cum certam pecuniam promisisset ad opus Reip. cõtemplatione pecuniæ cœperit [m] opus facere, tenebitur [n] quasi cœpto opere. Denique cum columnas quidam promisisset, Imperator noster cũ Diuo patre suo ita rescripsit, Qui non ex causa pecuniam Reipu. pollicẽtur, liberalitatẽ perficere non coguntur. sed si colũnas Circensibus [2†] promisisti, & opus ea ratione sumptibus ciuitatis, vel priuatorum inchoatum est, deseri quod cœptum [3†] est, non oportet.

¶ Si quis opus quod perfecit, assignauerit, deinde id fortuito casu aliquid passum [4†] sit, periculum ad eum qui fecit non pertinere, [o] Imperator noster rescripsit.

Idem lib. 1. Disputatio.

LEX II.

SI quis rem aliquam vouerit, voto obligatur: quæ res personam vouentis, [p] non rem, quæ vouetur, obligat. Res enim, quæ vouetur, soluta quidem liberat vota: ipsa verò sacra non efficitur. [q] Voto autem patres fa. obligantur

a *Non conuenietur*] cum non sit in mora.

b *Vsuræ accedunt*] ẽt sine stipulatione. & sic est ſ. C. de vſu. l. a. fol. hic speciale. vt arg. ſ. de vſu. l. etiã. item ſ. ſ. de vſu. l. liberalitatis. fol. ibi, nõ erat in mora. Itẽ ſ. ſ. de don. l. eũ. fol. hic speciale in don. Reip. facta. & facit ſ. ti. a. l. ſi legatũ.

c *Promiserit*] per stipulationem magistratui puta, vel dic promiserit, i. pollicitus fuerit, vt statim innuit.

d *Decretum*] idest, datum iam ab ordine, vel *dandum*.

e *Iustam causam*] ſ. similem ſi qua potest reperiri. vt inf. eo. l. propter. & l. ob causam. & ſup. de don. l. hoc iure. in prin. & quod dicit tenebitur. dic ex stipulatu ſi interuenit promissio per stipulationem. aliàs ſi pollicitatio. i. solius offerẽtis promissio. tunc in factum actio: vt inf. eo. l. pactũ. sed nõne ob honorem promittens incidit in legem Iul. ambitus? Resp. non: vt no. ſup. de offi. Præto. l. Barbarius. Item videtur non teneri etiam ſi incœpit soluere. vt ſup. de mun. & ho. l. æſtimationem. ſ. 1. fol. hic causa honoris ſuæ personæ promisit. ibi causa alieni. sed in opere non distinguitur: vt inf. eo. tit. l. toties. ſ. 1. & facit C. de ratio. pu. l. 1. ſ. quod verò. & de negeſt. l. quæ vtiliter. & de admi. tut. l. Luctus. ſ. 1. & in Auth. de ſan. Epiſc. ſ. pro consuetudinibus. Accur.

f *Sine causa*] ad hoc ſ. de excep. do. l. 2. ſ. circa. & de condi. ſine causa. l. qui ſine. & de pecu. l. non solum. & ſ. de acquire do. l. nonnunquam. & de dona. l. nuda. & de præ. l. iurisſ. ſed cum nulla. & de leg. 1. l. filius fam. ſ. Diui. & de fideiuſſ. ſi stipularus esſes. in princ. & istæ sunt constit. veteres. & nouæ: de quibus hic dicit. Item hoc nisi cœperit: vt subiicit.

g *Cœperit*] No quod rei principio obligatur ad quod faciendum, sed ſi cœperit facere, tenetur ad id quod cœpit. Au. h. de hær. & Fal. ſ. non autem. & de eccl. ti. l. ſi quis autẽ. & C. de inoff. teſt. l. patentibus. & de fideiuſſ. l. 1. & ſ. de iud. l. fideiuſſ. in fi. & ad Mace. l. Iul. in fi. & C. de non nu. pec. l. cum fide. & ar. ſ. de mi. l. 3. ſ. ſcio. & C. de his qui spon. mu. ſub l. 1. lib. x. & inf. eo. l. toties. ſ. 1. & ſ. eo. l. pen. & ſ. pro ſo. l. his socij. & de hær. mu. l. 1. Acc.

h *Fundamenta*] No mirabiles modos inueniendi, ad quod ſ. de ope. no. nunt. l. 1. ſ. portest. & potest intelligi ex legib. modò allegatis. sed arg. contra. ſ. de ope. no. nun. l. ſtipulatio. ſ. opus.

i *Illi*] In quo debebat fieri opus.

k *Petenti*] qui facere pollicitus est.

l *Apparatum*] ad hoc ſup. de condi. ob cau. l. ſi pecuniam.

m *Cœperit*] ſ. Resp. ad quod. ſ. de pet. hær. l. ſed & ſi lege ſ. quæſit. Quid autẽ ſi ipse de pecunia cœperit ſolue re? Rñ. ſatis est. vt ar. C. de noua. l. 3. & in legib. ſ. al egaris. Ac.

n *Tenebitur*] ipse promissor.

o *Non pertinere*] tria hoc faciunt. quia fortuitò, item quia assignauit. item quia nõ erat actum expresse. vel tacitè. vt esset cõductoris periculum, & sic non ob. ſup. de verb. obl. l. & ideo quia non assignauit. nec fortuitò. sed per vitio tuit. Item non ob. ſ. de ſer. vr. præd. l. eum. quia ibi tacitè agitur ex natura seruitutis illius. & de his plenè no. ſ. loc. l. Martius. Item facit C. de ope. publ. l. omnibus in fine.

p *Si quis rem. Vouentis*] vt etiam hæres eius teneatur: vt & inf. eo. l. fin. in fine.

q *Non efficitur*] ipso voto. ad quod ſup. de aco. poſſ. l. qui absenti. & l. ſi rem. sed quare non statim transit ab eo dominium: vt C. de sac. ſan eccle. l. ſi. Si respõdeas sic: quare ergo persona obligatur. cum res tantum tradi petatur: vt Inſt. de act. ſ. 1. Resp. hic alterutrius tantum dico verba interuenire, per quæ dominium non mutatur. at ibi erat contractus: vbi hinc inde erat consensus: vnde dominium potuit tribuere: vt ſup. de act. & obli. l. ex contractibus. In vltima autem voluntate est speciale. vt verbis ex vna parte tantum prolatis, & consensu dominium mutetur: vt d. l. dicitur. Et põt esse ratio: quia actus morientium non debent pendere: vt ſup. commu. præd. l. ſi. in fi. sed quis petet hoc votum? Resp. vt C. de Epiſc. & cle. l. nulli. & in Auth. de eccl. tit. ſ. ſi quis autem. Item qua actione? Resp. offi. iudi. vel condic. ex hac l. nam pro l. veteri datur: vt ſup. de adulte. l. ſi postulauerit. ſ. ſi. & l. ſeq. Adde quod no. C. de fur. l. ſi nondum. vel dic. secundũ P. forte Iuriſcon. non intellexit, vt voueat quis decimam Deo. nec enim id exprimit. sed forte intelligit, vt voueat Reipub. vt inf. eod. l. penult. Accurſius.

1† P.F. Cl. ſed cum nulla. & de leg. 1. l. filius fam. ſ. Diui. & de fideiuſſ. l. ſi ſtipularus esſes. in princ. & istæ ſunt conſtit. veteres. & nouæ: de quibus hic dicit. Item hoc niſi cœperit: vt ſubiicit.

2† P.F. Cl. ſtiam abt ciuitas in Macedonia erat, vnde ratus eſt Zeno philoſophus Cicero sic dictus.

3† P.F. geſtũ eſt. Senbẽ. hic dicit istum text. valde no. ad hoc ſ. poſitũ. ſ. aſſignauit operis perfecti ſi facta ab ipſo conductore libera a caſu fortuito ſuperueniente & debet ſit tex. intelligi nõ ſi totũ opus perierit. vel etiam ſ. pars. Bal.

4† P.F. paſſus ſit.

puberes [a] sui iuris, filius enim familias, [b] vel seruus [c] sine patris, dominive authoritate voto non obligantur. * [d]

¶ Si decimam, quis honorū* [e] vouit, decima nō prius esse in bonis desinit, quā fuerit separata, [f] & si forte, qui decimam vouit, decesserit ante separationem, ‖ hæres ipsius hæreditario nomine decimæ obstrictus est. Voti enim [h] obligationem ad hæredem transire constat.

Idem lib. 4. Disputatio.

LEX III.

PActum est duorum [i] consensus, atque conuentio. Pollicitatio verò offerentis [k] solius promissum, & ideo illud est constitutum, vt si ob honorem pollicitatio fuerit facta, quasi debitū exigatur. sed 2† cœptum [l] opus, licèt non ob honorem promissum fuerit, perficere promissor cogetur. Et est constitutum. Si quisquam 2† ex pollicitatione tradiderit rē municipibus, & vendicare eam 3† velit, repellendus est à petitione. Aequissimum enim est huiusmodi voluntates in ciuitates collatas pœnitentia [m] nō reuocari. Sed & si desierint municipes possidere, dicendum erit, actionem [n] eis [o] concedendam.

Marcellus. 4†

LEX IV.

PRopter incendiū, vel terræmotum, vel aliquâ ruinam, quæ Reipu. contigit, si quis promiserit, tenetur. P

Hic est duplex littera: vna negatiua, alia affirmatiua. P. ut habes negatiuam legitur duob. modis. secundū primā hoc dicit: epistola non obligat aliquem ad munus edēdum. Alio modo legitur secūdum literam negatiuā, sic: Excusatio ab inuncto munere, nō potest fieri per epistolā, hoc dicit. Alia littera est affirmatiua: secundum quam hoc dicit. Per epistolā, quis ciuitati obligatur ad implendū, quod promisit. Bar.

Vlpianus lib. 1. Responso.

LEX V.

CHaridemus respōdit 5† ex epistola, quam muneris edendi gratia absens quis emisit, compelli eum ad editionem non posse. q

Idem lib. 5. de offic. Proconsul.

LEX VI.

TOties [r] locum habet diminutio pollicitationis in persona hæredis, quoties non est pollicitatio ob honorem facta. Cæterum si ob honorem facta sit, æris alieni loco habetur, & in hæredis persona non minuitur.

¶ Si quis pecuniam ob honorem [s] promiserit, cęperitque soluere: eum debere quasi cępto opere, [t] Imperator noster Antoninus rescripsit.

¶ Non tantum masculos, sed etiam fœminas, si quid ob honorem [u] pollicitæ sunt, debere implere sciēdum est, & ita rescripto Imperatoris nostri, & Diui patris eius cōtinetur.

¶ Si cui Respublica necessitatem impoluerit statuarum Principi [x] ponendarum, qui non promisit, non esse ei necesse obtemperare, [y] rescriptis Imperatoris nostri, & Diui patris eius continetur.

* Rationes reddit Alc. lib. 5. Paret c. q.

* Vide in hūc locū Bar. l. quisquis fu. de ill. ac. & in ann. posterio. hoc loco. vt solebat Herculi voueri vnde, & ea pars Herculanea dicebat. Plau. in Stycho. & Plut. in Syl.

2† P. Flo. sed & cępto.

2† In P. F. duę sūt dictiones quis quā.

3† P. Flo. municipib. vindicare velit &c.

4† P Flo. Marcian. li. 3. Inst.

a *Puberes*] vt 16 q. 1 c si quis laicus. & 20. q. 1. per totum. & ext. de regula. c. 1. & cap. nullus. & c. si & c. ad nostram.

b *Filiifam.*] & pubes ipubes enim nec patre auctore obligatur. vt ī. de verb. obl. l. 1. Item in filio est contra. C. de Episc. & cle l. fi. §. 1. & in Auth. de sanc. Episc. §. interdicimus. in penul. col. fol. ibi de persona: hic de rebus.

c *Seruus*] vt 17. q. 4. l. si quis seruum. Acc.

d *Non obligantur.*] speciale. sic in Maced. Item in seruo. vt etiam naturaliter hoc casu non teneatur. vt hic, sic sup. de fideiuss. l. sed & si seruus. Sed opp. quomodo tenetur filius homini mortali ciuiliter. & naturaliter. vt sup. de act. & obl. l. filiusf. & non Deo immortali? Respon. mitius cū Deo agitur. vt su. de arbit. l. Celsus. Accur.

e *Si decimam quis bonorum.*] alias suorum, & alias deest. Accursius.

f *Separata*] à bonis. vt sup. de minor. l. 3. §. sed vtrum. in fi. & de pecu. l. 4.

g *Separationem.*] alias positionem.

h *Voti enim.*] quod in dando cōsilii. ad quod su. de iure do. l. si ego. §. j. & de le. 3. l. fideicommiss. §. pen. & C. de spon. l. si pater, & sup. de fideicō. li. l. cum verò. in prin. & C. ad Treb. l. sancimus. in fin. & sup. qui sine ma. l. eum qui. Quid autem si vouerat vt tradat ad tectum Iacobum? Resp. non transit ad hæredem. vt C. de cad. tol. l. j. §. ne autem. & sup. de verb. obl. l. centesimus. §. si ita. Acc.

i *Pactum est duorum.*] vt & su. de pac. l. 1. & C. de transa. l. non minorē. & in Auth. de litig. §. omnem.

K *Offerentis.*] & sic non est ibi consensus nisi vnius partis. per quod differt à pacto. & ideo non valet nisi in casibus. vt subijcit. & ideo. &c.

l *Sed cœptum*] id est. iam cœptum.

m *Pœnitentia.*] vt & C. de act. & obl. l. sicut & Inst. de act. §. alia. Accur.

n *Actionem*] in factum. vt sup. de rei ven. l. quæ religiosis. vel vtilis in tem. vt su. l. proxi. & C. de sac. ec. l. sancimus. & facit ī. de acqui. re. do. l. statuas. & de exce. l. pen. & de priu. rte. l. Furius.

o *Ei.*] scilicet. municipibus.

P *Propter incendium.*] CASVS. Cum ciuitas Romana sustinuit damnum occasione incendij. vel ruinæ. vel terræmotus: si quis aliquid promisit ob hoc Reipub. dicit, & tenetur. Franciscus.

p *Tenetur.*] quasi sufficiens causa sit incendium. aliàs non valeret. ī. l. 1. §. si vero. & facit ī. de do inter vi. & vxo. l. qd si vir. & valet hoc casu etiam vltra legitimam summam. vt C. de don. l. pen. §. j. & facit inf. eo. l. ob casum.

q *Haridemus. Non posse.*] si habeas non posse: die muneris. i. donandi. & faciendi. vt opus. & sunt tunc similia sup. de adop. l. post mortē. c. fin. & Inst. de inut. stip. §. item verborū. & sup. de excu. tut. l. excusare. & C. de prædi. mi. l. minorū. & su. de offic. procon. l. nec quicquā. §. vbi. sed sūt. arg. contra ī. de pac. l. 2. & C. de don. l. si aliquid. & de fideicom. lib. l. & in epistola. & ī. e. l. ex pollicitatione. §. pe. & su. de ma. vin. l. et. §. absens. Si verò habeas sine non: tunc hæc sunt similia. sed superiora sunt arg. ī. Vel die casum. q. absens. qui à munere personali poterat se excusare. inter absentes nō possit. sed inter præsentes ipso facto. vt ī. de iu. immu. l. 2. & sic dices edendi. id est. subeundi.

5† In P. F. hoc caput incipit Ex epistola. Inscriptioni autē addunt hæc verba, Charidemo respōdit. vide Alci. lib. Parer. 12. c. 2. & ad Itell. vide Iac. Nig. in tub. de ver. ob. n. 76. & Zuchar. ī tu. C. de pac. nu. 68.

r *Toties*] casum dic. vt inf. eo. l. ex pollicitatione.

s *Ob honorem.*] alienum. alias non esset opus inchoare. vt & su. l. 1. §. 2. & sic etiam intelligitur su. de mun. & ho. l. æstimationem. §. 1. & subau maximè.

t *Cœpto opere*] ab eo qui pecuniam promisit. vt ī. l. si quis ob honorem in fine.

u *Ob honorem*] si quidem suum. planum est. & tunc dic. vt C. de mun. & in quo loco mu. l. 2. lib. 1. si dicas alienum. & tunc oportet. vt incipiat ad hoc. vt teneatur. vt dixi su. §. 1.

x *Principi*] id est. ad honorem Principis.

y *Obtemperare*] restituit ergo magistratui in illicitis. ad quod

quod C de iure fis.l. prohibitum.li.x.& ne.de hoc C.de sp p.l.l.quoniam iudices.

Oppidum.] CASVS. Ob damnum quod ciuitas Boni passa est occasione incendij, vel ruinæ, vel de clusa Rhe ni: si promisso me aliquid facturum ei ciuitati: dicitur, q̃ tenear: & si nondum inchoauerim. Franc.

a *Inchoauerit.*] quia est cum causa. vt su.l. 1.§.1. & facit sup. eo. l.propter. Accur.

De pollicitationibus.

CASVS. Iudices debent cognoscere, vt pollicitationes factæ ciuitatibus adimpleãtur, & de hoc extat rescriptum: cuius sensus est talis: Gabinus promisit se facturum quoddam opus ciuitati: & illud opus incepit, postea in triennium relegari iussus est occasione alterius delicti, dicitur quod opus, quod inceperat debet complete per se, vel saltẽ per alium: cum vadit in relega. & hoc iudex loci facere cogit: & si Gabinus nolit facere, actores ordinatus à ciuitate agere cõtra Gabinum: & iudex cauſe cognoscet de hoc antequã Gabinus in exilium vadat. & si videat Gabinum tenere ad opus perficiendum, iubeat iudex, cuius Gabinus hoc facere, & si nolit facere, iubeat fundũ Gabini non distrahi a Gabino Franc. Accursius.

1† P.Flo. Dioni.

2† P.Flo. Idẽ li. 3. de offic. Consul.

3† P.F in ciuitatẽ.

4† P.Flo. Statii Ruffinus.

b *Perficeret.*] ideſt, in tali loco, vel genus operis.

c *Relegatus esset.*] per sententiam. non tamen adhuc iuit. Accd *Muneris.*] id est, doni.

e *Et absit.*] non solum antequam abſit.

f *Per amicum*] fit ergonus per alium, & sic sunt arg. contra, vt ſ. de ſtatuli. l. Stichus, §. ſi & de ſo. l. inter artifices. ſed neceſſitas ſuæ abſentiæ hoc facit. vt ſ. de offic. eius cui man. eſt iuriſ. l. 1. §. 1. & facit ſu. de admi. tuto. l. ita autem, §. geſſiſſe.

g *Detrectat*] ideſt, nolit facere. Accur.

h *Legitimè.*] vt ſup. quod cuiuſque valeat ſtatus no. l. 1. §. quib. Accur.

3† P.Flo. Gabinio-rum.

Paulus lib. 1. de offi. Procon.

LEX VII.

OB casum, quem ciuitas passa est, siquis pmiserit se aliquid facturum, & si non inchoauerit,[a] omnimodo tenetur, vt Diuus Seuerus Diogeni [1]† rescripsit.

Vlpia. li. 4. de offi. Procon. 2†

LEX VIII.

DE pollicitationibus in ciuitate [3]† factis, iudicum cognitionẽ esse Diui Fratres Flauio Celio in hæc verba rescripserunt, Probè facies Stathius Ruffinus, [4]† si opus proscenij, [b] quod se Gabinis extructurum promisit, quod tãdem aggressus fuerat, perficiat: nã & si aduersa fortuna vius, in triennium à Præfecto vrbi relegatus esset, [c] tamen gratiam muneris, [d] quod ipsi obtulit, minuere nõ debet, cũ, & absens [e] [f] per amicum perficere opus illud possit, quod si detrectat, [g] actores constituti, qui legitimè [h] pro ciuitate [i] agere possint, nomine publico adire aduersus eum iudices poterunt: qui cũ primum potuerint priusquã in exilium proficiscatur, [k] cognoscẽt, & si opus perfici ab eodem debere constiterit, [5]† obedire eum Reipu. ob hanc causam iubebunt, aut prohibebunt distrahi fundum, [l] quem in territorio Gabinorum [6]† habet.

Modestinus lib. 4. Differen.

LEX IX.

EX pollicitatione, quam quis ob honorem apud Rempu. fecit, ipsum quidem omnimodò in solidum teneri, hæredem verò eius ob honorem quidem facta promissione [m] in solidũ [n] teneri: ob id verò, q̃ opus promissum cœptũ est, [o] si bona liberalitati soluendo non fuerint, extraneum hęredem in quintam partẽ [p] patrimonij defuncti, liberos in decimam teneri Diui Verus [7]† & Antoninus rescripserunt. Sed & ipsum donatorem pauperem factum, ex promissione operis cœpti quintam partem patrimonij sui debere, Diuus Pius constituit.

Idem lib. 1. Respon.

LEX X.

SEptitia certamẽ patriç suę pollicendo, sub hac cõditione pollicita est, vti sors apud eam remaneat, & ipsa vsuras semissales ad præmia certantium resoluat, in hæc verba. [q] Φιλοτίμως διαθεμένη ἀγῶνα τετραετηρικὸν [8]† ἀπὸ μυριάδων τριῶν τῶν [9]† τοῦ νεφαλαίου, αὐτῇ κατέχουσα ἀργύριον καὶ ἀποφαλιζομένη παρὰ τοῖς δέκα πρώτοις ἀξιοχρέως ἐπὶ τῶν τέλειν μς τῶν ἐξ ἐξῆς τριῶν μυριάδων τόκων, ἀγωνοθετοῦντος καὶ προκαθεζομένου τοῦ ἀνδρὸς μου. ἑταῖρις δὲ τῶν ἐξ ἐμοῦ γνησθησομένων τέκνων, χωρήσει δὲ ὁ τόκος εἰς τὰ ἆθλα τῶν θυμελικῶν, καθὼς ἂν ἐφ' ἑκάστου ἀθλήματος ἡ Σεπτὶς ὁρίσηται. [10]† (i. Ex liberalitate mea quadriẽnale certamen dedico triginta milliũ sortis, vt pecunia penes me retenta, idoneè apud Decẽprimos caueã me soluturã, quæ solent præstari, trigita millium vsuras, Agonotheta [r] & Præfecto ipsi certamini marito meo: deincepsq; filijs, qui ex me gignẽtur: cedetq; id tænoris in Thymelicorũ [s] præmia, sicut in vnoquoq; certamine Senatus decernet.) Quæro an possint iniuriam pati filij Septitiæ quo minus ipsi præsiderẽt in his [t] [11]† secundũ verba, con-

E *Ex pollicitatione.*] CASVS. Si promitto Reipub. centum me daturum ob honorem habitum, vel habendum: teneor in solidum, & mei hæredes in solidum tenentur. si autem sine causa pollicitus sum Reipu. me quoddam opus facturum, & cœpi opus, & factus sum non soluendo, vsque ad quintam partem mei patrimonij teneor perficere opus. Item, & hæres meus si est extraneus, in quintam partem patrimonij tenetur. si est de liberis meis, in decimam tenetur. Franc.

m *Promissione*] in pecunia, ne obſit inf. l. penul. secundũ quosdam, vel verius dic. secundum Or. vt ibi. Accur.

n *In solidum*] non ergo deducitur æs alienum.

o *Cœptum est.*] à pollicente: quia sine causa fit pollicitatio, vt supra l. 1. §. 1. idem si cum causa quo ad hæredem, vt infra l. penult.

p *In quintam partem*] mirabiliter hæredes, & etiam ipse obligatur: sed quare non. vt suus ipse, sed vt extraneus obligatus permanet? Respon. quia contra factum directius vult venire. quã hæres eius. Item no. alio modo teneri hæredes, quã defunctũ, ad quod C. de primipil. l. fin. & C. de rei vxo. act. l. i. §. & hoc ex rei & in fin. l. pen. & fin.

7† P.Flo. Seuerus.

8† P.Flo. εἰλοττιώνων καὶ δεκαβέσεϊ.

9† P.Flo. τὸ.

10† Sequès versio paenthesi inclusa de est P.F. proinde Alc. li. Dispũ. 3. c. 1. inuenit. Ex liberalitate ac munificẽtia mea dedico quadriẽnale certamen & triginta milib. sortis: ita quidẽ vt pecunia apud me retẽta, apud Decemprimos depositis in editionẽ conueniẽti rigitamilliũ idoneè caueã designatore ac prælio mea meo, & deinceps ex me nascentium liberis. Cedet autẽ hæc vsuræ in præmia Thymelicorũ prouiro quoque in certamine Senatus defenierit. Ad dẽ etiam vide li. 1. par. c. 22. & Bud. hic.

11† P.F. pẽsideret certamini secundum &c.

Leita.

i *Pro ciuitate*] Gabinorum quib. fuit promissum. Accur.

k *Proficiscatur*] ad cuius profectionẽ consueuit poni termi nus, vt sup. de interdi. & releg. l. relegatorum, §. is qui.

l *Fundum*] No. prohibitionem ad instar missionis bonorũ.

de infami. l. athletas.

r *Agonotheta.*] id est, agonis Principe.

s *Thymelicorum.*] de his fit mentio. supra,

t *Inhis*] alias in his, scilicet, tribus millibus sortis, aliàs certamina. & tunc habeas possiderent, vel possiderent, id est, præsiderent, expone. Accursius.

a *Licita est*] alioquin non: vt inf. l. Imperatores. & sup. de vsufruc. leg. l. legatum. & sup. de admi. rerum ad ciui. perti. l. legatum. ff.

b *Formam*] sic sup. de iure immu. l. 2. 1 respon.

Si quis] CASVS. Titius ob honorem, vel sacerdotium habēdum pollicitus est centū. & decessit priusquā habeat honorē. dicitur, q̄ eius hæredes nō tenētur ad illa centum. nisi Titius de illa pecunia incepit opus facere. nam hæredes eius perficere tenentur. Franc.

c *Sacerdotium*] C. de Episcop. & cle. l. si quēquam. cōtra. fol. hic non sus. cepit honorē tibi sic. vel dic, vt no. sup. l. Barbatius. de offic. Prætor.

d *Opus*] aliquod publicū: & dic inchoatū ab eo. & ideo non q̄ ipse opus promisit, sed pecuniam ad honorem. & sic intelligitur sup. de mu. & ho. l. æstimationē §. 1. Item quod dicit ad Rempub. habes idem sup. l. 1. §. sed si non ipse. Accur.

Si quis ob honorem, vel sacerdotium pecuniam promiserit, & antequam honorem, vel magistratū ineat, decedat, non oportere hæredes eius conueniri in pecuniam, quam is ob honorem, vel magistratū promiserat, * *principalibus constitutionib. cauetur, nisi fortè ab eo, vel ab ipsa Repub. eo viuo opus* d *fuerit inchoatum.*

* Dic. q̄ Modest. hic nō loquit de sacerdotio orthodoxæ religionis. cuius erat olim ergo Ar. Per. * Idest vitro pollicitus erat. 1; P. F. 11.

Idem lib. 12. 1 †Pandect.

LEX XII.

IN priuatis operibus, e *inuitis ijs, qui fecerunt, statuas alijs* f *ponere non possumus, vt rescripto Diui Seueri continetur.*

¶ Cum quidam, g *ne honoribus fungeretur; opus promisisset, tam honores* h *subire cogendum,* * *quàm operis instructionem, Diuus Antoninus rescripsit.*

Papyrius Iustus libro 2. de Constitutionibus.

IN priuatis] CASVS. In opere meo priuato alius nō potest statuas ponere me inuito. Itē quidam habilis honores suscipere. & opus promissum facere: opus se facturū promisit causa euitandi honores. dicitur, q̄ honores cogitur suscipere, & opus promissum facere. Frā. Accur.

* Vide Anto. Aug. li. 4. Emēd. c. &.

e *Operibus*] aliàs operis, aliàs operibus. & tunc deficit inf. operas. Accur.

f *Alijs*] ad aliorum honorem. sed nec ipse qui opus facit inconsulto Principe: vt C. de sta. & imagi. l. 1. & facit C. de oper. pu. l. 2. in fi. & l. fi. §. fi. Accur.

g *Cum quidam*] habilis: secus si inhabilis esset: vt C. de cōd. ob. tur cau. l. qđ euitādi. & qđ met. cau. l. cū tc. & de Decu. l. non tantū. in prin. & facit ff. de mun. & ho. l. æstimationē.

h *Honores*] sub. tamsi non habes in tex. vt innuit sequens quā: punitur ergo, quia voluit detrectare munus ad honorem: quod est graue delictum. vt sup. de re militari. l. qui cū vno §. qui post defectionem.

Imperatores] CASVS. Qui pollicetur Reipub. opus se facturum propter honorem habendum, cogitur illud opus implere, nō pecunias pro eo cogitur soluere. Item in donatione facta Reipub. conditio apposita seruanda est, si sit vtilis Reipub, secus in damnosa: vt si testator legat centum Resp. & voluit q̄ Respub. non exigeret vectigal. q̄ consueta erat exigere, non seruatur hæc prohibitio legantis. Franc. Acc.

i *Lege*] ad quod sup. de mun. & hono. l. æstimationem. in prin. & de leg. 3. l. fideicom. §. fi. Item sup. si. cer. pet. l. 2. §. 1. ibi. aliud pro alio. &c.

k *Si vtilitatis*] est autem vtilitas eo ipso, quòd non est dānum: vt sup. eo. l. Septitia. & de solu. l. in pupillo. & facit ff. de decre. ab ord. fa. l. pen. Accur.

l *Non debere*] licut, & quæ prorsus sunt illicita, non sunt ab initio obseruanda: ideo pecunia legata in alīū vtum Reipubli. est conuertenda: vt ff. de admi. re. ad ciui. perti. l. legatum. & de vsuf. leg. l. legatum R.

m *Legata*] Reipubl. alicuius ciuitatis.

n *Exercere*] q̄ ex consuetudine exercebatur pro ciuitate. vel patria: vt C. noua. vect. l. 1. & sic legitimum: vt su. de publi. l. licitatio. §. eorum. multo minus si ipsi Reipu. Romanorū. ergo non omnis voluntas defuncti est seruāda, vt ff. de leg. 1. l. nemo potest. & l. ff. quis inqui. §. fi. & facit ff. de teli. leg. at si quis. §. æquum. & C. de testa. l. testandi. & tamē legatum hic valēt. vt C. ā leg. l. ab administratione. & de vsufru. leg. l. quidam.

LEX XIII.

IMperatores Verus, & Antoninus rescripserunt, opera extruere debere eos, qui pro honore polliciti sunt: nō pecunias pro his inferre cogi. l *Itē rescripserunt, conditiones donationibus appositas, quę in Rempublicā fiunt, ita demum ratas esse, si vtilitatis* k *publicæ interest. quòd si damnosæ sint, obseruari nō debere:* l *& ideo non obseruandum, quòd defunctus certa summa legata* m *venit vectigalia exerceri:* n *esse enim tolerabilia, quæ vetus consuetudo* o *comprobat.*

Pomponius libro 6. Epistolarum. 2 †

LEX XIIII.

SI quis sui, alienive honoris causa opus facturum se in aliqua ciuitate, pmiserit, p *ad perficiendum* q *tam ipse, quàm hæres eius ex constitutione Diui Traiani obligatus est.* r *Sed si quis ob honorem* s *opus facturum se in* 3 † *ciuitate aliqua promiserit, atq; inchoauerit,* t *& priusquā perficeret decesserit, hæres eius extrāneus quidem necesse habet, aut perficere id, aut partem quintam patrimonij* u

Defuncti volūtas à semp seruatur.

o *Consuetudo*] sic sup. de Decu. l. non tantum. §. fi. & ad mun. l. magistratus. & C. noua. vect. l. fi.

Si quis sui] CASVS. Titius promisit cuidam ciuitati opus se facturū ob honorem habēdum pro se, vel pro Cicerone. & honorem habuit. tenetur Titius, & eius hæres illud opus perficere. sed si incepit Titius opus facere, & honorem non habuit: & antequam perficiat opus, decessit Titius. hæres eius tenetur perficere: debet autē quintam partem bonorū defuncti dare ciuitati. cui opus debebat perfici. si autem ex numero liberorū sit is, qui hæres extitesit, decimam bonorum Titij dare debet ciuitati. Franc. Accur.

2 † In P. F addij, & variarum lectio.

3 † In P. F decess. is.

p *Promiserit*] & honorē receperit: aliàs non haberet locum. quod de hærede dicitur, si dicas opus non inchoatum à pollicente: vt sup. l. si quis ob. Et no. q̄ quo ad opus non refert vtrum ob suum, vel alienum honorē promittat: quia vtrobiq; est inchoandū. vel dic ad perficiendum tenetur. ai vbi pecunia, tunc fortè distinguit. vt no. sup. eo. l. 1. & facit C. de ratio operum pu. l. 1. §. qui verò.

q *Perficiendum*] & etiam inchoandum. vel dic ad perficiēdum i faciendum.

r *Obligatus est*] videtur in primo casu hæres teneri in solidum, quando opus non fuit cęptum. in secundo non in solidum qñ fuit cęptum. Sed dicas, quod in primo tenetur, nō in solidum. si bona non sint soluendæ liberalitati, sed tic malè aduersatur. secundum H. vnde dic. quod in primo accepit honorem. in secundo non. sed & hoc etiam intelligitur ex sup. eo. ex pollicitatione 2. & 3. respon.

s *Ob honorem*] idem. & si sine causa; quia ex tunc tenetur ex quo cęptum est: vt sup. eo. l. 1. §. 1. & l. ex pollicitatione.

t *Inchoauerit*] non tamen honorem suscepit, alias hæres teneretur in solidum: vt sup. eo. l. ex pollicitatione respon. & sic non ob. vt sup. eo. l. si quis ob. quia ibi incęperat: vnde hæres cōplere tenetur: vt arg. sup. pro soc. l. hæres socij. & de hæreti. l. 1. vel dic. quod ibi pecunia ob honorem. hic opus tantùm erat promissum. Accur.

u *Patrimonij*] si bona liberalitati soluendæ non sunt: vt sup. eo. l. ex pollicitatione. Accur.

a INter liberos] facit sup. qui satisd. cog. l. 2. §. 1. & de ver. sig. l. cognoscere. 2. & l. iusta. & l. liberorum. sed arg. contra sup. de iure immu. l. 1. in fi.

DE VARIIS ET EXTRAORDINARIIS cognitionibus: & si iudex litem, &c.

¶ Quæ hic tit. respiciat, minuta adnotans Cuiac. hic demonst.

Præses prouinciæ] CASVS. Hic inuenit dicere, de quibus factis possit Præsidis officium implorari, vt sic ipse Præses extra ordinē possit cognoscere: & dicit, quod Præses prouinciæ solet extra ordinem cognoscere de mercedibus constituendis. & datis præceptoribus studiorum liberalium: & quæ sint liberalia studia, specificat. Item debet cognoscere de merce danda obstetrici. Item de mercede danda medico, qui peritiam habet sanādi aliquam certam partem corporis, vt auricularē, vel articuli vel dentium; non si, [illegible] aliquod membrum fiue impreca[illegible] est. Item non dicet ius philosophis, qui petunt salarium cōstitui à discipulis suis. & redditur ratio in litera. si tamen discipuli velint aliquid sponte dare Doctori suo: Doctor potest recipere. Item nec Doctoribus legum ius reddent, qui petunt à discipulis suis salarium constitui, & solui. & redditur ratio in litera. si tamen discipuli velint aliquid sponte dare Doctori suo: Doctor potest recipere. Item Præses cognoscet de mercede cōstituēda. & dāda à discipulis magistris ludi literarij: & qui sint hi, dic vt in gl. quæ incipit, p cōstruendi. &c. non autem cognoscet extra ordinem de mercede constituēda librarijs, & notarijs, & calculatoribus, & si nul. h. qui in litera nominantur. Item si Assessores petant salariū: de hoc cognoscet Præses extra ordinem. Item [illegible] quid dī. aliquem prædictorum: de hoc pōt Præses cognoscere extra ordinē. Item qui iudices cognoscere possint aduersus aduocatos. Diui Fratres rescripserunt. l. in Græco: & de hoc hēs exemplum ī. de pe. l. nostra in pri. Item de salario cōstituendo aduocato debet cognoscere Præses extra ordinē: & constituet salarium pro modo litis, & pro facūdia aduocati. & alia sunt inspicienda, q̄ in litera continērur; & specificat, quis dicatur aduocatus. Itē si aduocatus fecit pactū cū cliente de quota parte litis: nō valet. si aūt cauta fuit pactū prædictū, valet vsq; ad probabilē quātitatē. Item si noīe victoriæ aliqd sibi dari pacisc[illegible] aduocatus valet: vt tū cōputetur in hoc, qđ primo fuerat datū; vt tū non excedat licitam quātitatem; & quæ sit licita, specificat. Item si pendente causa decedit aduocatus, salarium q̄ erat ei præfixum pro toto causa non repetitur. Item Præses prouinciæ, vel Prætor cognoscet ex officio de nutriciis dandis nutricibus. i. de mercede constituenda, & danda nutrientibus pueros, qui sint infantes: non si maiores infantibus nutriant. & oēs isti, qui conueniuntur coram Præside: ex cius. s. Præsidis officio. & coram eodem in Præside potērūt reconuenīri à conuēntis. Franc.

1† P. P. & hæc D. Antoninus cōstituit. 2† Aliàs Pompo.

relicti sibi ab eo, qui id opus facere instituerat, si ita malit, ciuitati, in qua id opus fieri cęptum est, dare. Is autem, qui ex numero liberorum est, si hæres extiterit, non quintæ partis, sed decimæ concedendæ necessitate afficitur. & hoc Diuus Hadrianus 1† cōstituit.

Vlpianus 2† *lib. sing. de offic. curat. Reipub.*

LEX XV.

INter liberos a nepotē quoque ex filia cōtineri Diuus Pius rescripsit.

De variis 3† & extraordinariis cognitionibus: & si iudex litem suam fecisse dicatur. 4†

TITVLVS XIII.

Vlpianus libro 8. de omnibus tribunalibus.

LEX PRIMA.

PRæses prouinciæ de mercedibus ius dicere b solet, sed præceptoribus tantum studiorum liberalium. c

¶ Liberalia autem studia accipimus, quæ Græci ἐγκύκλια appellant. Rhetores continebuntur, d Grammatici, Geometræ.

¶ Medicorum quoq; eadem causa est, quæ & professorū: e nisi quòd iustior: f cū hi salutis hominū, illi studiorū curā agant: & ideo his quoque extra ordinem ius dici debet.

¶ Sed & obstetrices g audiant: h quæ vtique medicinam exhibere videntur.

¶ Medicos fortassis quis accipiet etiam eos, qui alicuius partis corporis, vel certi doloris sanitatem pollicentur: vtputa si auricularum, i 6† si fistulæ, vel dentium. k Non tamen si incantauit, vel 7† imprecatus est, & (vt vulgari verbo impostorum vtar) si exorcizauit; non sunt ista l medicina genera: tametsi m sint qui hos sibi profuisse cum prædicatione n affirment.

¶ An & philosophi professorum numero sint? Et non putem: non quia non religiosa res est: sed quia hoc primum profiteri eos oportet, mercenariam o se operam spernere.

¶ Proinde nec iuris quidem ciuilis professoribus ius dicet. p 8† Est enim res quidem sanctissima q ciuilis sapientia, sed quæ pretio nūmario non sit æstimanda, r nec dehonestet prouincię, vel Prætor cognoscet ex officio de nutriciis dandis nutricibus. i. de mercede constituenda, & danda nutrientibus pueros, qui sint infantes: non si maiores infantibus nutriant & oēs isti, qui conueniuntur coram Præside: ex eius. s. Præsidis officio. & coram eodem in Præside potērūt reconuenīri à conuēntis. Franc.

b *Docere*] extraord. offic. iudi. implorato: vt ī. proxi. v. medicorum. & in ipsa rubr. & ī. de decre. ab ordi fac. ambitiosa. c. fi. petitur ergo constitui. & soluiliceat à principio non fuerit cōstituta merces, vt dictis legibus. & ad idem C. de p. fes. & me. l. medicos. lib. 10.

c *Liberalium*] artiūs quæ sunt Grammatica, &c. & sub. & q. busdam alijs vt hæc l. habetur. Accur.

d *Continebuntur*] sub studio liberali. nam sunt vij. quarum hęc est vna. Accur.

e *Professorum*] hos sup. vocauit præceptores.

f *Cūsint*] f. videtur causa medicorum, cum hi, &c. vt sup. de decr. ab ordi. fac. l. j.

g *Sed, & obstetrices*] quæ procurant mulierem in partu: vt ī. ad l. Aqu. l. Notarius. 4. item si obstetrix. & medicinas dat: vt ibi. & hic.

h *Audiant*] f. Præsides petentes constitui. & dari salarium. item facit inf. eod. §. ad nutricia.

i *Auricularum*] aliàs auricularius. & dicitur is, qui aures ęgras curat. alias articularis, vt arthreticum intelligas. hoc sensu, vt is etiā medicus sit qui articularis morbi sanitatē pollicetur, vel auriū doloris.

6† P. F. & auricularum. vide Ant. Aug. lib. 1. ca. vlti. & Alcia. lib. 1. Parerg. c. 15.

7† P. F. fi.

8† P. Fla. dicent.

k *Vel dentium*] f. sanitatem pollicetur.

l *Non sunt ista*] vel hoc superius non abundat, sic sup. de dam. infec. l. fluminum. in prin.

m *Tametsi*] i. quamuis.

n *Prædicatione*] f. laudis. Accur.

o *Mercenarium*] i. mercedem ex opere capere; vt sup. de vac. mu. l. in honorib. f. philosophis. & C. de mu. patri. l. professor. & idem videtur de poetis, vt C. de profes. l. penultima. Accursius.

p *Dicet*] f. Præses, non ergo Doctor extraord. petit constitui salarium; vt hic. Sed contra. C. de profes. & me. l. medicos. in fine. Sol. ibi erat promissum; & sic potest peti; vt ibi. Item in aduocato secus; vt inf. §. in honorarijs.

q *Sanctissima*] quo ad animam; quia eius præcepta concordant cum diuinis; vt sup. de iust. & iu. l. iustitia. & iuris præcepta. Item est firmissima quo ad mundum; vt Insti. de re. diui. §. sanctæ. & per hoc videbatur debere reddi ius. sed quæ pretio. &c. vt subijcit.

r *Æstimanda*] potest ergo scientia donari, non vendi; vt hic. & sup. de do. l. Aquilius. sic C. de Episc. & cler. l. si quem quam. Sed arg. contra inf. de reg. iur. l. cuius.

Hono-

a *Honor.*]i. salariũ. nõ sic dictũ. qa honor est donãti. & cui datur. sic s. mãd l. si remunerãdi. q dẽt dari ꝓ facultate. & dignitate donãtis: vt ff. de admi. tu. l. cũ plures. §. in primis. & etiam eius. cui donatur: vt C de epis. aud. l. tã demẽtis.

b *Petitur*] scilicet a scholari per Doctorem.

c *Qui*]sc. honor.

d *Ingressa sacramenti*] ꝙ sacrm fit à iudice p̃ pũtiam euangeliorũ: vt C. de iud. l. cẽ nõ nouã. vel calum ꝙ fit à partib. vt C. de iur. cal. l. 2. ante quã ergo iuretur. dẽt solui. vel dic sacrm i. studij: ideo sic dicti. quia Doctor iurabat fideliter docere. vl iõ qa studium res sacra est: cũ leges in qb. studetur. sint sacratissimæ: vt C. de leg. & con. l. leges sacratissimæ. & sc̃m hoc in prin. studij sunt offerenda dona: & ꝓ hac expositione optimè facit quod sequitur. quæ dã. n. &c. Sed an ꝓ donis. quæ hod. è fiũt. possit agere Doctor. cu ipse ñ loquitur cũ promittitur? Rñ. sic. qa ꝓsentit: ꝙ sufficit: vt C. de do. l. si qs argentũ. §. si autẽ. & de actio. & obliga. l. in quibuscũque. & l. obligationũ. in fine. & nõ latiũ ante p. omissionẽ. sic s. de oper. lib. l. Cãpanus. & de iud. l. obseruãdũ. & s̃. de ori. iur. l. 2. §. primus. deinde circa fin. l. & ibidem de hoc no.

1† P.F. offerri.

2† P.Fl. is & libra rijs.

3† P.F.ff.

4† In P.F. deest. &.

5† P.F. qa vt aduersus. & nõ est §. sed superiori bus cõtin.

e *Prætatur*]vt hoc ita

f *Ludi*]genitiui casꝰ.

g *Usu patum est*]i. per suum obtentum.

h *Quoq; iuri dicatur*] pro constituenda sibi mercede: vt s̃. i prin. & sunt ibi saltatrices. qui ludẽdo & saltando recitabant. Acc.

i *Tamẽsi librarijs.*] qui libros scribũt. vt in prooem Digest. §. illud autem.

* Hic vt ten. qualiter stylus & cõsuetudo ꝓ lege haberi debẽt. & obseruari. De quo ego addo vidẽdum Guid Pa. in ꝓfatione suarũ decis. par. Jamẽti q tã ibi nõ allegat. ffũ tex. ad do Ang. i §. ex non scripto. In ff. de iure na. gen. & ciu. i s. & 2. col. vid. gl. in c. 1. § notarijs in ver. recent. de elec. l pragm. sanc.

k *Notarijs*]qui notas faciunt. quæ non sunt literæ: vt sup. de bon. poss. l. sed culpa. §. fi. Accurs.

l *Calculatoribus*]hi sunt computatores. de quib. dicitur C. de ærro. cal. & sup. de lib. cau. l. fi. in fi.

m *Tabellijs*]i. tabellionibus: vt C. de tab. per totum. & ad hoc sup. de pẽn. l. moris. in prin. Accurs.

n *Quæ*]sc. licet. artes.

o *Comites*]i. Assessores: vt sup de offi. Assess. l. diem. & loc. l. sed addes. §. primo.

p *Professoribus*]sc. aliis. quàm iuris ciuilis: vt sup. l. medicorum. & §. proinde.

q *Omnes ipsos*]si aliquid contra eos dicatur: vt inf. ea. l. in ii. vel etiam si principaliter conueniantur. Franc.

r *Adeatur*]sc. Præses. vel iudex: vt s̃. ea. l. §. proinde iudex dicẽt. Alias legit. Qui ãt aduer. aduo. ad. Di fra. rescripserãt. i Greco. sc. & dicẽt q. iudex. & da exẽplũ s̃. de pẽ. l. moris. i prin. & de offi. Præse. vers. l. i fi. & de ot. Procõ. l. nec quic ꝙ. §. de piano. & ff. post. l. 1. §. accepit. & C. de iud. l. ꝓperãdũ. illo. & de pust. l. prouidẽdũ. vel dic rescripserãt. qã dr in seq. §.

s *Pro modo litis.*]i. pro quantitate causæ. & sic s̃. de usuris

Si Iulius Maternus, quem patronum causæ tuæ esse voluisti, fidem susceptam exhibere paratus est, [t] eam duntaxat pecuniam, quæ modum legitimum egressa est, [u] petere debes. [x]

¶ Aduocatos accipere debemus omnes omninò, qui causis agendis quoquo [y] studio operantur. nõ tamen qui protractu [z] 6† non affuturi causis accipere quid solent, aduocatorum numero erunt.

¶ Si cui cautum est [a] honorarium, [b] vel si quis de lite pactus est, videamus an petere possit. Et de pactis quidem ita rescriptum est ab Imperatore nostro, & Diuo patre eius; Litis causa malo more [c] pecuniam tibi promissam ipse quoque profiteris. Sed hoc ita 7† est, si suspensa lite [d] societatem futuri emolumenti cautio pollicetur. Si verò post causam actam cauta est honoraria summa, [e] peti poterit vsque ad probabilem quantitatem; & si nomine palmarij [f] cautum [g] sit; sic tamen vt computetur id, quod datum est, cum eo quod debetur; ne vtrunque compositum licitam quantitatem excedat. Licita * autem quantitas intelligitur, pro singulis causis vsque ad centum aureos. [h]

t *Pactum est*] ꝙ esse debet ad quod C. de iud. l. properãdũ. §. illo. & loco. l. qui operas. in princ. & §. 1. & C. de condit. ob cãm. l. aduocati.

u *Egressa est*]al. est in tex. non: & iunc habeas debet. s. aduocatus Accursius.

x *Petere debes*]i repetere quod plus solutũ fuisses. vel petere vt absolutaris si nõ soluisti: vt C. de postula. l. 1.

y *Quoquo*] plus est opus. s. ꝙ quinquennio leges audierit: vt C. de aduoc. diuer. in. l. iubemus pro ẽpore. §. ne de cæter. l. cẽ quod Doctor iuret peritia iuris eum instructum: vt C. de tractatu. aduo. diuers. iudic. l. nemini. per quæ removet illiteratos. qui quandoque expertos negotiorũ postulant: quod possunt: vt arg. C. de iud. l. penisi sint liberti: vt C. de post. l. 2. Item per hoc removeo procuratores. tutores. actores. & similes. qui licèt causis operentur aliquo studio. non tñ sunt aduocati. vt readatur eis ius pro salario cõstituendo quod ergo dicit. quoquo studio. i. siue in allegationibus tãtum debet adesse. siue vsque ad lit. cõ. est tantum: vel in causa principali tñ. vel appel vel vtraq;: vel in certo loco. vel quolibet. quos autẽ modis petitur salarium aduoca. dic vt no. C. de fur. l. 2.

6† P.F. ꝓ instructum

7† P.F. ius est.

z *Protractu*]putà vt delationem vnã acquirat alias pro contractu. alias pro tractatu. i. pro consilio.

* Ale. ff. 3. Dispũ. 6. ꝓ

a *Si cui cautum est*] promissum.

b *Honorarium*] id est. salarium.

c *Mare*] de quota litis.

d *Suspensalite.*]i. lite pendente. qui iam cœperat esse aduocatus. paciscatur de quota parte litis: vt sic sit quædam societas: non valet: duplici ratione: prima. quia lite pendente: vt C. de postu. l. quisquis. § præterea. & arg. inf. l. si medicus. Alia quia de quota: quæ & antea impediret: vt & hic intelligi potest. quasi suspensiuè lucrum inspiciat: quod potest esse. & non esse: vt probatur C. de procur. l. litẽ. & man. l. fi contra heitum & sup. de pac. l. sumptus. & mandati. l. & remunerandi. §. Mutus. & adde quod no. C. de postulan. l. si quis. & l. quisquis. § præterea.

e *Summa*]puta etiam de quota: vt hic videtur velle. nec lex aliqua prohibet: arg. sup. de pac. do. l. licet.

f *Nomine palmarij*] i. victoriæ. nam palma victoriam significat.

g *Cautum*] subaudi posset peti, quod promissum est.

h *Aureos*] scilicet ad plus. i namo ita quandoque datur: quod videndum pro modo causæ. & aduocati: vt supra eod. l. §. in honorarijs.

s Vide in hunc locũ Alc. lib. 3. Dispun. cap. 9.

a *Reperi*] dic ſi fiat per aduocatum viuentem, non petit ſalarium: imò ſolutum reddit: vt C. de cõd. ob cau. l. fi. ſi verò per caſum mortis in ſua perſona contingentem, tunc obtinet quod hic dicitur: & C. de aduo. di. iudi. l. poſt duos. §. 1. & ſup. de Leg. 1. Legatus autem. §. fi. nec obſt. C. de aduo. di. iud. l. petitionem. vt ibi no. & idem ſi eſt infirmus: vt ſup. de ſtatu liber. l. cum hæres. §. Stichus. adeo vt ſi nihil fecerit, adhuc obtinet, qd hic dicitur: licèt quidam in actore diſtinguit, ſuerat in mora conteſtandi, vel procedendi. & tunc obtineret quod hic dicitur. aliàs de æquitate reddit. in reo indiſtinctè dicunt reddi, ſi nihil erat factum. & hoc de æquitate dicunt & pro eis ſupra de condi. ob cau. l. ſi pecunia. & quod hic dicit, per ipſum non ſteterit, ſubaudiunt, ſed per clientulam, quia dixerat aduocatus, paratus ſum venire ad cauſam, è contra ſi ſteterit per clientulum, non reddit aduocatus: vt ſup. locato. l. qui operas. §. aduocati. Idemque ſi per fortuitũ caſum, & ex perſonis clientuli, vt ſi eo petita interierit, ita quod reus non teneatur, vt ſup. de rei vendic. l. vtique. §. non etiam. Ex prædictis not. argument. quod ſalarium in prin. eſt præſtandum. pro quo eſt C. de iud. l. properandum. §. in honorarijs. & C. de condit. ob cau. l. fin. & loca. l. qui operas. §. 1. ſup. eo. l. proinde. ſed qd ſi aduocatus deſerit cauſam, vt deſperatam? Reſpon. aut ex cauſa, quam præuidere potuerat & imputetur ei, quod imperitè vidit, aut ex aliqua cauſa repentina, putà fecit clientulus prauam cõfeſſ. & tamen nihilominus habeat, vt ſup. de vac. mu. l. 1. en. §. 6. cum ſuis concor. Item quid in Poteſtate mutuo, vel Aſſeſſore, vel in Doctore, vel magiſtro, mortuo, an reddat ſalarium? Reſpon. non: imo petetur, ex quo per eum non ſtat, vt hic, & d. l. qui operas. & d. l. ſi pecuniã. bis. & eum per te. &c. ſup. de ſtat. liber. l. cũ hæres. §. Stichus. & ſup. de Leg. 1. Legatus. §. fi. nec poteſt dici, quod alium ſubſtituat, quia inter artifices. &c. vt ſup. de ſoluto. l. inter artifices. Itẽ quid in quolibet alio, qui operas ſuas locat? Reſp. vt plenè no. ſup. loca. l. ſi vno. §. cum quidam. & de condi. ob. cau. l. ſi pecuniam. & facit ſup. de Aſſe. l. diem. & loca. l. ſed addes. §. fi. & de act. emp. & creditor. §. pen. Item no. hic quod mors tua, vel vitium perſonæ tuæ non tibi, ſed alij nocet, vt ſup. de legatis primo. l. ſed & ſi res. & l. filius. §. ſi quid ſeruo. & de operis liber. l. libertus. §. qui opus.

b *Nutrices*] petunt aduocati ſalaria: Doctores liberalium artium mercedes, nutrices nutricia, proxeneta philantropia. a

¶ Diuus * Seuerus ab hæredibus aduocati eo mortuo prohibuit mercedem repeti:[a] quia per ipſum non ſteterat, quo minus cauſam ageret. §. Ad nutricia quoque officiũ Præſidis, vel Prætoris deuenit. nanque nutrices [b] ob alimoniam infantium apud Præſides, quod ſibi debetur, [c] petunt. Sed nutricia eousque [1] † producemus, quo ad infantes vberibus alantur: cęterùm poſthæc ceſſant partes Prætoris, vel Præſidis.

¶ Hæc omnia [d] ſi apud Præſides petantur.

¶ Videamus, an de mutuis petitionibus poſſint Præſides cognoſcere. Et putem debere admitti. [e]

Idem lib. 1. Opinionum.

LEX II.

DE vſu * aquæ, fundi; reis nouis inciuiliter inſtitutis, item de eguis § alienis à ſciente poſſeſſis, fœtuq; earum, & de damno dato per immiſſos in prædium ſuum vniuerſos homines eos, qui in plurium prædia diſtribui debuerant, [h] ſi modò id non ex authoritate eius, [i] qui iuberi potuerit, factum eſt, Præſidem prouinciæ doceri oportere reſponſum eſt: vt is ſecundum rei æquitatem & iuriſdictionem [2] † conuenientem formam rei det.

* Iſte §. facit pro aduocatis. et vide gl. in cano. magna pietas. de pœnit. 1. eſt fama. in gl. circa fi.

1 † P. Flo. eoſque.

* Iſta lex eſt ſing. & notab. ſim Bar. hic.

2 † P. P. & iuriſdictionis ordine cõuenientem. 1 Cõcludo, vt p gl. & plenè p Ba. poſt glo. in l. ſi vno. § item cũ ꝙdã. in gl. mag. ff. loc. & i l. 1. §. Diuꝰ. & l. 2. col. fi. ver. ꝓpoſitis. et cõſulas ad legendũ. ſ. de tarijs, & ex. cog.

1 Nutricia plura literamutri cum. ſunt mercedes q Græcè trophia dñr. Bud. tit. de off. Præf. præt. ſup.

a *Reperi*] dic ſi fiat per aduocatum viuentem, non petit ſalarium: imò ſolutum reddit: vt C. de cõd. ob cau. l. fi. ſi verò per caſum mortis in ſua perſona contingentem, tunc obtinet quod hic dicitur: & C. de aduo. di. iudi. l. poſt duos. §. 1. & ſup. de Leg. 1. Legatus autem. §. fi. nec obſt. C. de aduo. di. iud. l. petitionem. vt

b *Nutrices*] petunt aduocati ſalaria: Doctores liberalium artium mercedes, nutrices nutricia, proxeneta philantropia. a

c *Petunt*] ſi debetur ergo act. petitur. reſpon. non debetur ex bono & æquo: nõ ꝙ ſit ciuilis, i naturalis obligatio, niſi ad antidota. Accurſius.

d *Hæc omnia*] ſcilicet habent locum. Accurſius.

e *Admitti*] vt & ſup. §. ſed & aduerſus. & C. de ſenten. l. eſt Papinia. & in ſub. conſequenter. Accurſ.

Idem lib. 5. Opinionum.

LEX III.

MEdicus [k] † cui curandos ſuos oculos, q eis laborabat, commiſerat, periculum amittendorum eorum per aduerſa medicamenta inferendo, compulit vt ei poſſeſſiones ſuas contra bonam fidem ager vendere. Inciuile factũ Præſes prouinciæ coercere, remque reſtitui iubere.

Licèt aduocatus non poſſit adimplere aduocationem propter caſum fortuitum in eius perſonam contingentem: tamen totum ſalariũ debet conſequi. Bart.

Paulus lib. 3. ad Plautium.

LEX IV.

DIuus Antoninus Pius reſcripſit, iuris ſtudioſos [l] qui ſalaria petebant, hæc exigere poſſe.

Calliſtratus li. 1. de Cognitio.

LEX V.

COgnitionem numerus cum ex varijs cauſis deſcendat, in genera diuidi facilè non poteſt, [m] niſi ſummatim diuidatur. Numerus ergo cognitionum in quatuor ferè genera diuidi poteſt. Aut enim de muneribus, ſiue honoribus gerendis agitur: aut de pecuniaria re diſceptatur: aut de exiſtimatione alicuius cognoſcitur: aut de capitali crimine quæritur.

§ Iſte §. facit pro aduocatis. et vide gl. in cano. magna pietas. de pœnit. 1. eſt fama. in gl. circa fi.

1 † P. Flo. eoſque.

2 † P. P. & iuriſdictionis ordine cõuenientem. 1 Cõcludo, vt p gl. & plenè p Ba. poſt glo. in l. ſi vno. § item cũ ꝙdã. in gl. mag. ff. loc. & i l. 1. §. Diuꝰ. & l. 2. col. fi. ver. ꝓpoſitis. et cõſulas ad legendũ. ſ. de tarijs, & ex. cog.

1 Nutricia plura literamutri cum. ſunt mercedes q Græcè trophia dñr. Bud. tit. de off. Præf. præt. ſup.

k *Medicus*] facit C. quod met cau. l. ſi per imperitiam. & de profeſſ. l. antep. & de effic. Præſi. l. illicitas. & ſup. quod me cau. l. fi. v. vſque in fi. l. & quod no. in l. nec timore.

l *Diuus Antoninus*] ſcilicet ad-uocatos, vel Aſſeſſores, & tunc conſtitutum, vel non conſtitutum, vt ſup. l. prima. ff. in honorarijſt. & §. ſed & ſi remiſ-

m *Non poteſt*] ſed cum difficultate ſic, vt ſubijcit, ſicut & mora, vt inf. de vſur. l. mora. & arguas. inf. de reg. iur. l. omnis definitio. & no. quod aliqua cauſa eſt, quæ ſub duobus membris ponitur, vt ſuſpecti tutoris: vt ſup. de procu. l. non ſolum. §. fi. Accurſius.

n *Cauſa*

a *Existimatio est.*]i.fama,siue opinio, nam hæc tria idem significant vt mucro,ensis,spatha,gladius: vnde dicitur infamia,id est, famæ priuatio.

b *Dignitatis*]i.potestatis à natura tributæ cuilibet,quia homo est. homo.n.est dignior oī creatura, vt ī.de ædil.edi.l. Homini natura angelica deseruit. iustissimè, cū omnis creatura ei seruiat: sed & angelica natura. nam & angelus ei seruit.vel aliter ponitur dignitas: vt C. de digni. Item per hoc,q̄ dicit illæsæ.i. in nullo diminutæ. Accursius.

¶ Existimatio est [a] dignitatis [b] illæsæ status,legibus ac moribus comprobatus:quæ [c] ‡ ex delicto nostro authoritate legum,aut minuitur, aut consumitur.

¶ Minuitur existimatio quoties manente libertate circa statum [d] dignitatis pœna plectimur: sicuti cum relegatur quis: vel cum ordine mouetur: vel cum prohibetur honoribus publicis fungi: vel cum plebeius [e] fustibus [f] cœditur, vel in opus publicum datur: g vel cum in eam causam quis incidit, quæ ex edicto perpetuo [h] inter infamiæ causas adnumeratur. [2] ‡

¶ Consumitur [i] verò * quoties magna capitis diminutio interuenit,id est,cum libertas amittitur: [3] ‡ veluti [k] cum aqua & igni interdicitur: quæ in persona deportatorum euenit; [4] ‡ vel cum plebeius in opus metalli,vel in metallum datur. nihil enim refert, nec diuersa [l] pœna est operis [m] & metalli; [n] nisi quòd refugæ operis, non morti, sed pœnæ metalli subiciuntur.

Caius libro 3. Rerum quotid. siue aureorum.

LEX VI.

SI iudex litem suam fecerit, [o] non propriè ex maleficio obligatus videtur; sed quia nec ex contractu obligatus est, & vtique peccasse aliquid intelligitur,licèt per imprudentiam, [p] ideo videtur quasi ex maleficio teneri [*] in factum actione; & in quantum de ea re [q] æquum religioni iudicantis vlum fuerit, pœnam sustinebit.

1† P.F.q. f. status.

2† P.F.q. edicto p̄petuo infamiæ cā enumeratuī *vid.l.vl. de capit. dimin.& Dua.li.1. Disp.c.9. 3† P. Fl. adimit. 4† P.F.vel mit.

a *Existimatio est.*]i.fama,siue opinio, nam hæc tria idem significant vt mucro,ensis,spatha,gladius: vnde dicitur infamia,id est, famæ priuatio.

b *Dignitatis*]i.potestatis à natura tributæ cuilibet,quia homo est. homo.n.est dignior oī creatura, vt ī.de ædil.edi.l. iustissimè, cū omnis creatura ei seruiat: sed & angelica natura. nam & angelus ei seruit.vel aliter ponitur dignitas: vt C. de digni. Item per hoc,q̄ dicit illæsæ.i. in nullo diminutæ. Accursius.

c *Quæ.*]s. existimatio,seu fama.Accurs.

d *Circa statum*]perseuerantem.

e *Cum plebeius*] honestior,n. nō subijcetur vt ī.de pœ.l.capitaliū.§.nō oēs. Ac.

f *Fustibus.*] ī.de infa.l.ictus.§. Sol,verū est,q̄ infamis est dū pœnā patitur. sed ea pœna finita,& restituto eo desinit esse infamis. Vel aliter cū crimen præcedēs tale sit, q̄ per sniam irregat infamiā, tūc is,qui cæsus, vel dānatus est,infamis est perpetuò. Accursius.

g *Datur*]dic in opus pub.datur.s.ad tempus,& sic non amittit ciuitatem:vt ī.de pœ. l.capitalium. circ. prin. aliud si in perpetuū. vt ī.de pœn l. quidā. ℓm Ioā.& C. de pœ.l.1. Sed & si ppetuo, adhuc differt a damnato in metallum: cum ille seruus pœnæ efficitur.hic ciuitatem nō perdit: vt ff.d pœ.l.capitaliū. in prin.ar relegat' & in ppetuū, remanet ciuis:vt ī.de interdi. & releg.l.relegatorū. §. siue autem.

h *Perpetuo*]i.generali:vt Inst.de satisd.cur.§.1.q̄d edictū hēs ī.de infa.l.1. Ac.

i *Consumitur*]scilicet existimatio. Accursius.

k *Veluti*]innuit,q̄ ille,cui interdicitur aqua & igni,in cuius locum successit hodie deportatio,vt hic subijcit,& ī.ad leg.Iul.pec.l.3.efficitur seruus & sic est contra Inst.de cap. dimi.§.minor. Sol.hic.magna ponitur pro media nō.& q̄ dic libertas non ponitur pro ea, quæ est ꝓria seruituri: sed id est impossibilitas faciendi quod vult,quod non p̄t facere dānatus aqua & igni,vt ecce non potest testari: vt ī.de iniust.testa. l.si quis ex.§.eius. & sic hic nihil de maxima dī. Vel dic,q̄ magna comprehendit maximam & mediam:vt aliàs ī.de vsufr.leg.l.1.in fi.ad Tert.l.1.§.proinde.& quod dicit libertas,est exemplum de maxima.licē q̄ dicit veluti, exemplū de media,interposito puncto loco copulæ.Sed quidam habet vel,& tunc planior est hæc secunda lectu,& facit de verb.signifi.l.capitalis. Sed quis est effectus minutionis,vel consumptionis? & respō.de primo patet per exempla hic posita.de alio cōstat,q̄ ad nullū actū ciuilē admittitur, cui' fama ℓ cōsumpta,vt ī.de pœ.l.q dā.& C.de dig l.2.A.

l *Nec diuersa*] qualitate,sed quantitate sic: vt sup.de pœn.l. aut damnum. §.inter eos.& hic subijcit.

m *Operis*] scilicet metalli.

n *Metalli*] scilicet simpliciter.

Si iudex.]CASVS. Iudex qui litē suam facit,quia ꝫ æquitatem inducat, obligatur ex quasi maleficio, & actione in factum tenetur, in quātum æquum iudici videbitur. Fr.

o *Si iudex litem suam fecerit*]iudicādo ꝫ æquitatē,sed si ꝫ iustitiæ aut errore expresso,& nō valet,& sic nō facit litem suā, & valet, & sic facit litem suam,secundū quosdam. Accursius.

p *Per imprudentiam*] not. teneri aliquē ex imprudentia, sic ī.loca. l.si quis fundū. §. Celsus.& l.itē quæritur. §.si gēma. & ad le.Aquil.l.idē Iulianus. §.fin.& de offic. Præ.l.illicitas.§.sicuti.& de ne.ge. l.nam & Seruius.§. fi.Hug.

q *De ea re*]& ita nō in solidū dānantur, & sic benè facit ad tit.sed vbi dolo, tunc in solidum, & fieret infamis:vt Instit.de oblig.ex quasi delic. in prin. & C.de pœn. iu l.fi.& hoc siue ordi. siue deleg. siue ēt arbiter, t & compromissarius sit. sic & C.de pac.l.si quis in cōscribendo.in fi. nisi in casu, qū sine pœna.sed cū iuramēto: quia tūc nihil est ei,s.arbitrio p̄ter sacramentū: vt in Authē.de iud. § & qīn. Item siue pœtesta,sit, siue ēt filiusfamil.de quo filio dic, vt ī.de iud.l.si filius.& facit sup.de act.& oblig.l. ex vna.§.si iudex.

DE PROXENETICIS.

¶ *Proxeneta est, qui inquirit voluntates aliquorum. vel ad munera, vel ad contractus, vel ad amicitias faciēdas, vel similia: & eam sortitur ei salarium extraordinarium. Acc.*

1 PRoxenetica]i.salaria,quæ præstantur proxenetis,quę & philotrophia dicuntur: vt inf.l.2.

f *Petuntur*] ext.ord.vt inf. l.fin.in prin.non ac.loc. vt infr.l.proxi. sed hodie bibliopolæ nostri temporis non expectant petere pecuniam, sed libros retinent vsque dum eis satisfiat.

Si proxeneta.]CASVS. Proxeneta iuit ad Bozolum vsurariū: & quæsiuit an vellet mutuare Titio centū laudato Titio,& sic mutuauit.Titio facto non soluendo,nō tenetur proxeneta Bozolo: etiam si mercedem ob hoc officium susceperit,nec ac,locati,nec mandati: nisi dolum in hoc cōmiserit circumueniendo creditorem,vt mutuet. Franc.

t *Tametsi*]i,quamuis & facit ī.mand.l.si verò non remunerandi. §.cum quidam. & de ædil.edic.l.sciendum.& in Auth.de coll. §.iubemus. & ī.de ijs, qui no,infa.l.ad hoc & sup.de neg.gest.l.si serui mei.Sed contra sup.de ser.cor.l. 1.§.fi. Sol.ibi de dolo:vt l.dolo,eo.tit,nam & hic de dolo: tenetur,vt in fi,huius l.sic nec nuntius tenetur: vt C.si quis alteri vel sibi.l.fi.& sup.quod cum eo.l.si ex contractu. Accu *Idem dico*]s.quod non teneatur nec &c.sic in mensore,vt licèt interueniat merces, non tamen agatur locati: vt sup.si mensor falsum mo.dixe.l.1.§.1. Accursius.

x *Philantropiæ*]i.salarij.

1 Scri.hic dicūt istā glos. forè singul. ad hoc,q̄ sicut iudex malè iudicās facit litem suā, vt in pfiti.l.& ī l.ū filij ℓ. de iud.ita ēt arbiter facit litē suā nō recte iudicando. Bolog.

* Quæ sequūtur in loco p̄fato ī erāt, nō tñ frustra hic posita sūt. Ant.Aug. li.1.Emē. ca p.7.

* Quę sint proxeneticа, vi.hic Cuiac.

5† In P.F. deest, cā.

6† P. Fl. Philātropij. philātropia humanitatē & liberalitatē significat. vñ philātropiæ nomine aliqd accipere, est munusculum accipere, vel mercedulā, quæ benignitatis magis est q̄ obligationis. Eudo. hic.& Al. lib.3. Patet c.2.

a *Actione*] cum locatio non sit. Item nec mandati, quia non gratis. Item non de solo dolo tenetur, sed de lata culpa ad initat mentoris: vt sup. si mentor fal. n. o. dicā 1. §. hæc actio.

b *Tenebitur*] vt & sup. de dolo. l. & eleganter. §. fin. & l. qui cum lores. & argumento sup. de fur. l. si quis vxori. §. cum Titio. & l. falsus. §. si quis nihil. & l. si is qui. §. si tu Titium. & sup mandat. l. idēque. §. si quis ea lege. & si mensor fal. modi. l. 1. & C. de magistr. conuc. l. fin. & supra de magist. conuc. l. 1. §. Diuus.

2† P. F. & sordidum.

De proxenetico.] CASVS. Cum proxeneta petit proxeneticum. i. salariū sibi constitui & præstari: Præses prouinciæ de hoc cognoscet, & constituet salarium secundū qualitatem negotij, & laboris, & proxeneticæ sunt, qui intromittūt se circa amicitias faciendas inter aliquos, vt circa matrimonia, & circa Assessorem inueniendum, & circa emptiones & venditiones, & alios contractus, & eorum officium est valde vtile. Franc.

3† Al. one ra sua fun cti.

Sordidum] sordidum dicitur, quia debet offerri, non expectare peti: vt supra titul. primo, l. prima. §. professores. vel etiam sordidum cum petitur vltra modum, qui debet æstimari, vt hic subijcit: ad quod sup. titul. primo. l. prima. §. in honorarijs. vel dic sordidum. i. vile officium, vt iusta innuitur, operula, & qualequale, & officinæ. & sic salarium sordidum, sicut munus dicitur sordidum, vt C. de sacrosanct. eccles. l. placet.

4† P. Flo. de quib. gen. lib. colonia rū. Vide Alc. li. 2. Dispu. 21. Vide Alc. ō. P. i Pho. de

Alc. li. 2.

torem circunuenerit, de dolo actione [a] tenebitur. [b]

Idem lib 8. de omnib. Tribun.

LEX III.

DE proxenetico, quamquam est sordidum, [c] † solent Præsides cognoscere: sic tamen, vt in his modus esse debeat & quantitatis, & negotij, in quo operula illa defuncti [2]† sunt: & ministerium qualequale accommodauerint, facilius quod Græci ἐπιμελητὴν [d] [3]† appellant, peti apud eos poterit, si quis fortè conditionis, [e] vel amicitiæ, [f] vel Assessuræ, [g] vel alicuius alterius huiusmodi proxeneta fuerit. Sunt enim huiusmodi hominum, vt in tam magna ciuitate, officinæ. [h] Est enim proxenetarum modus, qui [i] emptionibus, venditionibus, commercijs, contractibus licitis [k] viles non adeo [l] improbabili more se exhibēt.

De censibus.

TITVLVS XV.

Vlpian. lib. 1. de Censib.

LEX I.

SCiendum est esse quasdam colonias * iuris Italici, [m] vt est in Syria Phœnice splendidissima Tyriorum colonia [n] (vnde mihi [o] origo est) nobilis P regionibus, [q] serie sæculorum antiquissima, armipotēs, fœderisq; [r] quod cum Romanis percussit, [s] tenacissima. huic enim Diuus Seuerus Imperator noster ob egregiā in Rempublicam, Imperiumque Romanum insignem fidem Italicum ius dedit. Sed & Berytensis colonia est in eadē prouincia, Augusti beneficijs gratiosa, [t] & vt Diuus Hadrianus in quadam oratione ait, Augustana colonia, [u] quæ ius Italicum habet. [x] Est & Heliopolitana, 4† quæ à Diuo Seuero per bellī ciuilis occasionem [y] Italicę coloniæ Rempub. [z] accepit. Est & Laodicena colonia in Syria Cœle, cui Diuus Seuerus ius Italicum ob belli ciuilis merita concessit. Ptolemaidēsium [5]† enim colonia, quæ inter Phœnicem, & Palæstinam sita est, nihil præter nomen coloniæ [a] habet. Sed & Misenæ [6]† ciuitati Phœniciæ Imperator noster ius coloniæ dedit, iuritque Italici eā fecit. Est & Palmyrena [b] ciuitatis [7]† in prouincia Phœnice propè barbaras gentes, nationēque collocata. In Palestina duæ fuerunt coloniæ, Cæsarensis, & Aelia Capitolina: sed neutra ius Italicum habet. Diuus quoque Seuerus in Sebastenam ciuitatem coloniā deduxit. [c] Inclyta quoque Cyrenensium [8]† colonia à Diuo Traiano deducta, [d] iuris Italici est. Zermezigethusa [9]† quoque eiusdem iuris est: item Napocensis colonia, & Apulensis, & Patauicensium [10]† vicus, [e] qui à Diuo Seuero ius coloniæ impetrauit. Est & in Bithinia colonia Apamena: & in Ponto Synopensis. [f] est & in Sicilia [11]† Selinus, & Traianopolis. [g] *

De censibus.] CASVS. Cum Italici tributa non præstent, sed tantùm prouinciales, nominat Vlp. hac l. quasdam prouincias quibus ius Italicum tributum est. vt non præstent tributum, sicut nec Italici: & eas prouincias numerat in litera. Franc.

m *Italici*] vt sicut Italici tributa non præstantita nec istæ prouinciæ: vt C. de epis. & cle. l. de his. & inf. eo. l. 6. Accursius.

4† P. Heliopolitana. & alias Heliopolitana.

n *Colonia*] i. terra. vel comitatus quidam. vel villa, vt supra ad municip. l. eius. §. si quis negotia.

o *Mihi.*] Vlpiano.

5† P. Flo. Ptolemēsium. alias Ptolemēsium.

p *Nobilis.*] Cvilla.

q *Regionibus*] i. inter regiones Syriæ.

6† P. Flo. Emiseno. Apud Strab. hēm. Amisum, & Amisenes. sic & apud Plin. Taur. in adeo. hu.

r *Fœderisq.*] i. pactis: vt sup. de cap. l. non dubito. Accursius.

7† P. Flo. Palmyrenæ.

s *Percussit*] i. pactum fecit. nam dicitur à percussione palmarum: vt no. ī de pac. l. 1. in prin. firmuerit enim seruauit fœdus cum Romanis.

t *Gratiosa*] sub. est.

u *Coloniæ*] scilicet. dicitur.

8† P. Flo. Cilicia. vid. Aug. libro 5. Emēs. 9. *Essa ciuitas. in qua Traianus extinctus est. Dion. in epit. in Traia.

x *Habet*] & est Metropolitana beneficio Principis: vt C. de metropol. lib. 11. Accursius.

y *Occasionem*] venit fortè sedare ciuile bellum.

z *Rempub.*] i. à Repub. accepit. subaud. ius Italicæ coloniæ.

9† P. Flo. Zarmigethusa.

a *Coloniæ*] est ergo iuris Italici nomine, sed non re. aliàs aliquis habet dignitatem sine administratione: vt sup. de iud. l. 1. aliàs finali. & facit inf. eod. l. fi. §. Diuus Seuerus.

10† P. Fl. Patauiscensium.

b *Palmyrena*] quæ scilicet ius Italicum habet.

11† P. Flo. Cilicia. vid. Aug. libro 5. Emēs. 9. *Essa ciuitas. in qua Traianus extinctus est. Dion. in epit. in Traia.

c *Coloniam deduxit.*] id est, ius Italicum. de hoc enim quæritur. Accursius.

d *Deducta*] ad ius Italicum.

e *Vicus*] dictio vicus. ad omnes præcedentes Genitiuos refertur, & subaudi semper ius Italicum habet: qui. s. vicus à Diuo Seue. &c. & sic est masculini generis: vt & C. de natu. lib. l. si quis se.

f *Synopensis*] scilicet, colonia.

g *Traianopolis*] colonia. & subaud. quæ omnes habent ius Italicum. Accursius.

a † Alcone

Vrsin.

Idem lib. 28. ad Sabin.

LEX II.

VItia priorum censuum [a] editis [b] nouis professionibus euanescunt. [c]

Idem lib. 2. de Censib.

LEX III.

ÆTatem in censendo significare [d] necesse est, quia quibusdam ætatis tribuit ne tributo onerentur: veluti in Syria [e] à xiiij. anno masculi, à xij. fœminæ vsque ad sexagesimum quintum annum tributo capitis obligantur. Aetas autem spectatur censendi tempore.

¶ Reus concessam immunitatem non debere † 1 intercidere, rescripto Imperatoris nostri ad Peliginianum † 2 rectè expressum est: quippe personis quidem data immunitas, cum persona extinguitur: rebus, nunquâ extinguitur. [f]

Idem lib. 3. de Censib.

LEX IIII.

FOrma censuali cauetur, vt agri sic in censum [g] referantur: nomen fundi cuiusque, & in qua ciuitate, & in † 3 quo pago [h] sit: & quos duos vicinos [i] proximos habeat: & id arui, quod intra decem annos proximos satum erit, quot iugerum esse videatur: vinea quot vites habeat: oliuetum [4] † quot iugerum, & quot arbores habeat: pratum quoq; quod intra decem annos proximos sectũ erit, quot iugerum: pascua, quot iugerũ esse videantur: item syluæ cæduæ: [k] omnia ipse qui defert, æstimet. [l]

¶ Illam æquitatem debet admittere censitor: [m] vt officio eius congruat, releuari eum, qui in publicis tabulis delato modo [n] frui certis ex causis nõ possit. Quare, & si agri portio chasmate perierit, debebit [p] censitorem [o] releuari.

¶ Si vites mortuæ sint, vel arbores aruerint, iniquum est † 5 eum numerum inferi censui. [p] Quòd si exciderit [q] arbores, [r] vel vites, nihilominus numerum eum [s] profiteri iubetur, qui fuit census tempore, nisi causam excidendi probauerit [t] censitori.

¶ Si verò quis † 6 agrum in alia ciuitate habet, in ea ciuitate profiteri debet, [u] in qua ager est. Agri enim tributum in ea ciuitate debet leuari, [x] in cuius territorio possidetur.

Vitia] CASVS. Cum possessio sit ablata censuali per alluuionem, & sic census sunt vitiati, nouis censibus impositis soluentur per eum, cui accreuit. Franc.

a *Censuum*] i. priores census vitiat per hoc, quod pos. per alluuionem est ablata censuali. Accur.

b *Editis*] i. positis.

c *Euanescunt*] cum ille cui accrescit, suscipiat, vt hic, & C. de alluuio. & palu. l. 2. & 3. Accur.

Aetatem] CASVS. Ille, qui facit scripturam censualem, debet etiam dicere ętatẽ suam. quia quibusdam nõ imponuntur tributa propter ætatem. nã in Syria à xiiij. ann. sup. masculi, fœminæ à xij. supra vsque ad lxv. ann. præstant tributa, & sic ætas inspicitur tẽpore censitionis. item concessa immunitas aliquibus tcb. vt tributa ex his rebus non præstentur, auferri p rescriptum Principis non debet: & nunquam extinguitur illud priuilegium. si autẽ cõcedatur personis, vt non præstẽt tributa: priuilegium cum persona extinguitur. Franc.

d *Significare*] i. ille q facit scripturã censualem: vt inf. l. proxi. dices. in princip. debet etiã suam ætatẽ dicere, propter hoc quod hic dicit.

e *In Syria*] regulariter non tribuit: vt C. de mu. patri. l. neque.

f *Extinguitur*] adeo vt etiam si ad diuinam domũ, vel aliã dignitatem promotus fuerit, tributa soluat. alias deveniat. Spredium in illam ciuitatem, cui tolui debet: vt C. de exact. tribut. l. ii diutina. Accursius.

Forma] CASVS. In scriptura censuali, qua quis confitetur se talem agrum habere, &c. debet plura alia dicere, quæ numerantur in litera. Item cẽsitor, i. ille, qui censui colligendo præest, debet quandoque releuare eum, qui tributa præstat, vt si pars fundi perijt chasmate. Item si vites aliquæ mortuæ sint, secus si eas excidit. nam etiam pro incisis tenetur præstare tributum, nisi causam incisionis probauerit possessori censitori. Item in ea ciuitate debet possessor profiteri pro agro, vbi ager est. Item priuilegia cõcessa personis de nõ exigendis tributis, cum persona finiuntur, secus si populo vel ciuitati, vel villæ. quia illa semper durant. Item si possideo fundum alienum, & professus sum pro eo: licèt verus dominus non sit professus, non perdit propter hoc actio in rem. Item cum defero seruos, debeo dicere nationes eorum, & alia quæ declarantur in litera. Item & lacus quos quis habet, item salinas, item inquilinos vel colonos, quos quis in prædijs habet, debet deferre. Item postquam quis incepit profiteri, antequam finiatur professio, si aliqua interim sunt ei nata, aut in prædijs quæsita: profiteri quis debet. Item si quis post professionem perfectam petijt veniam a Principe, vt possit eam emendare: postea videtur, quod non indiget emenda. & si non vult emendare, non nocet ei petitio, quam fecit. Franc.

In censum] i. in scriptura quadam qua continetur, confiteor me talem agrum habere, & dicat signa quæ hic sequũtur, & pro eo debeo tantum nomine tributi: & hanc debet facere possessor statim cum incipit possidere, vel emptionem, vel alio modo: vt C. de cen. vel re. l. finali. hoc autem ideo vt sciatur quid ei auferendum est tributo non soluto: vt in Authen. vt nul. iudi. §. si verò aliquando. Accur. 4 † P. Flo. oliuæ.

h *Pago*] i. villa.

i *Proximos*] no. ad hoc sup. de rei vendi. l. si in rem. §. fina. & de contrahen. emptio. l. quod sæpè. §. fi. & C. de bon. proscrip. l. si quis. in fi. & de ædil. edic. l. 1. §. 1. & l. qđ si nolit. §. qui mancipia. & faciunt hæc ad formationem libelli, vt sic sufficiat dici duos. confines. Itẽ si erretur in confinibus. 1 si tamen constat de re, valet iudicium: vt sup. de leg. 3. l. pattonus. §. 1. & 2.

1 Gl. in l. fin. C. finreg. & in l. census. C. de proba. quib. adde glo. in c. ſi Papa. in ver. probata. ext. de priui. & in c. cũ in iure. de offi. deleg. 5 † In P. F deest. est. al. fuerit. 6 † P. F. Is verò quis

k *Caduæ*] quæ sint, habes inf. ti. 1. l. Sylu. in princ.

l *Æstimet*] i. consideret, vt rectè hæc dicat.

m *Censitor*] i. ille, qui præest censui colligendo.

n *Delapso modo*] i. tãta quantitate, vt deciderit.

o *Per censitorem*] nõ autẽ sua authoritate minuet: vt C. de collatio. lib. 10. l. prima. & facit C. de poëtic. l. 2. & de annon. l. fi et sup. loca. l. si vno. Sed cõtra C. de iure emphy. l. prima. Solut. speciale in tributis: vt & ibi notaui.

p *Censui*] pro illo vitibus. Accur.

q *Exciderit*] i. possessor.

r *Arbores*] in fructum ferentes.

s *Numerum eum*] i. pecuniæ, quam debet nomine cẽsus. Hel dic numerum arborum, cum forte pro qualibet certum tributum daretur, vt & sup. ea. l. & facit ff. de iniur. l. iniuriarũ. & de leg. 1. l. quid ergo. §. si hæres. & C. eo. l. 2. lib. 11.

t *Probauerit*] i. possessor: quia pro copia & recuperãdis agrorum fructibus nõ vt sterilitate, vel inopia censum euitaret: vt C. eo. l. 2. R.

u *Profiteri debet*] vt potius res ipsa, quã possessor cõueniat.

x *Leuari*] i. alleuiari: vt C. qui. b. loc. mu. &c. l. 1. lib. 10. simile leuare habes sup. de pę. l. si diutino à simili ergo. si in H. q fundum in aliquo loco habet, & ibi conueniri debet. ad qđ sup. de bon. aut. iudi. pos. l. cum vnus. in fi. & de cur. bo. dan. l. 2. in prin. & C. qui pro sua iurisd. l. 1. & sup. de excu. tut. l. propter litis. §. fi. & de interdic. & releg. l. relegatorum. in prin. quod in reali pro eo fundo expectatum est: vt C. vbi in rem ac. l. si in personali falsum est: vt sup. ad munic. l. Iberius. §. sola. se intelligebat forte personam pro hoc tributo: quod fieri potest per legem istam. saltem ratione contractus: quia ibi profitetur: vt sup. de iudi. l. omnem. Item hoc intelige secundum R. si ex permissione Principis hoc fiat, non pro sua authoritate hoc sibi faciat ciuitas, vt hoc habeat per præscriptionem: vt sup. de mune. & hon. l. munerũ. §. præterea.

a *Cum personis extinguantur*] si hoc agitur à concedente: vt sup. l. proxi. in fin. cum concor. ibi positis. & habeas hic §. quamquam &c. & est plana.

b *Transmittatur*] nam semper videtur idem populus: vt ff. de iud. l. proponebatur. sed fortè extinguitur si ciuitas destruatur: vt sup. quib. mod. vsusfr. amit. l. si vsu.

c *Petitor*] qui à me vendicabat.

d *Placet*] vt C. de rei vend. l. solemnibus. & de acq. re. dom. l. quæ quisq;. Acc.

e *Nationes*] ff. de ædil. edic. l. quod si nolit. §. si mancipium.

f *Lacus*] quid sit, habes su. vt in flu. pub. l. 1. §. lacus.

g *Colonum*] qui erat in fundo censuali.

h *Tenetur*] quia res committetur in fiscum: vt C. de vect. l. 3. & ff. de publ. l. cõmissa. vel aliud tantum quantum fuerit subtractum, ex propriis facultatib. fisco dabit: vt C. de bon. proscri. l. si quis post hac. in fi.

i *Quæsita*] in pdijs.

k *Operis*] alias tẽporis: aliàs operis: & est sensus. quia antequã compleatur scriptura, pfessionis. hæc quæruntur: inde in charta possunt. & debent poni. & hoc dicit professi. charta, pfessionis. Sed quid si post consummatam pfessionẽ? vi idẽ ad instar inuentarij: vt C. ff. cu. tu. l. pe. §. ult. l. *Rescriptum est*] ff. de bon. lib. l. si vero. ff. pri. & de don. l. si patronus, in princ. Sed arg. ff. de interd. act. l. d. rem. §. ex causa. & ff. ad mu. l. libertus. §. error. & de iure fisc. edicto. §. fi. & de mino. l. si iudex.

* Vide ad §. huius intelligẽdia Diui Antonini in adnotationi bus ad ll. nouis legũ interpretationibus.

† P. Flo. edictum.

Cum possessor] CASVS. Prædia quædam habebam cõia cum plurib. solui tributa pro me. & pro consortib. debet fiscus mihi cedere actio. ff. socios meos pro quib. solui.

¶ *Qui non habita*] Die casum, vt in glo. Do. mei Accur. qui incipit. pone casum. &c.

¶ *Propterea*] item pro prædio legato si tributum non sit solutum fisco suo tpe: fiscus potest illud vendere. non obstãte. q legatarius vult cauere de soluendo. item non obstãte, quod hæres pro præteritis tributis sit soluendo. Franc.

m *Conuenitur*] sed qũo vnus censualis pro alio potuit cõueniri. cum statim hic dicat pro modo tributorum? Resp. conuentus fuit extra ius. & sponte soluit. vel in iure. & exceptione facti vti noluit. vel dic. qd ipse possidebat omnia prædia. vnde merito debuit conueniri: vt ff. de publicanis. l. Imperatores. & facit pro vtroq; intellectu ff. de iure fis. l. in fraudẽ. §. qui pro alio. vel dic. quod hæc prædia sibi cum

¶ Quamquam in quibusdam beneficia personis data, & immunitates, cum personis extinguantur: [a] tamen generaliter locis [i] †aut ciuitatibus immunitas hic data videtur, vt ad posteros transmittatur. [b]

¶ Si cũ ego fundũ possidere, professus sim, petitor [c] autem eius nõ fuerit professus, actionem illi manere placet. [d]

¶ In seruis deferendis obseruandum est, vt & nationes [e] eorum, & ætates, & res, [2] † & & officia, & artificia specialiter deferantur.

¶ Lacus [f] quoque piscatorios, & portus in censum dominus debet deferre.

¶ Salinæ si quæ sunt in prædijs, æquè & ipsæ in censum deferendæ sunt.

¶ Si quis inquilinum, vel colonũ [g] nõ fuerit professus, vinculis censualibus tenetur. [h]

¶ Quæ post [3] † censum edita † nata, aut postea quæsita [i] sunt, intra finem operis [k] consummati professionibus edi possunt.

¶ Si quis veniam petierit, vt censum sibi emendare permittatur: deinde post hoc impetratum cognouerit se non debuisse hoc petere, quia res emẽdationem non desiderabat, nullum ei præiudicium ex eo, quod petiit, vt censum emendaret, fore, sæpissimè rescriptum est. [l]

Paulus. 4†

LEX V.

CVm possessor vnius [5] † expediendi negotij causa tributorum iure conueniretur, [m] aduersus cæteros, quorum æquè prædia tenentur, ei, qui conuentus est, actiones à fisco præstantur: scilicet, vt omnes pro modo prædiorum pecuniam tributi conferant. nec inutiliter actiones præstantur, tametsi [n] fiscus pecuniam suam recuperauerit: qa nominum venditorum pretium acceptum videtur.

¶ Qui non habita [o] ratione tributorum, ex causa fideicõmissi prædia restituunt, actionem ex Diui Pij Antonini literis habent: quã legato quoque soluto, locum habere voluit. [p]

¶ Pro pecunia [q] tributi, quod sua die non est redditum, quominus prædium iure pignoris distrahatur, oblata [r] moratoria cautio non admittitur: nec audietur legatarius [s] contradicens ob tributa præteriti tẽporis, quòd hæres [t] soluendo sit, & is qui tributis recipiendis præpositus fuerat.

Hac lex cum sequenti numerat quasdã prouincias immunes a tributis. Franc.

Celsus lib. 25. 6† Digest.

LEX VI.

COlonia Philippensis, iuris Italici est.

Paulus 7 † lib. 6. ad legem Iuliam, & Pap.

LEX VII.

IVris Italici sunt Τρόες, Βυρύτος, Δυρράχιον.

4† P. Flo. Papi. lib. 19. Resp.

5† P. Flo. vnus.

6† Abs.

7† P. Flo.

† Loc. ff. de fun. dot. l. Diuus. cap. ii.

a *Cum personis extinguantur*] if this is brought by the grantor: as sup. l. proxi. in fin. with concor. there placed. & have this §. quamquam &c. & is plain.

b *Transmittatur*] for the same people is always seen: as ff. de iud. l. proponebatur. but sometimes it is extinguished if the city is destroyed: as sup. quib. mod. vsusfr. amit. l. si vsu.

c *Petitor*] who from me vindicated.

d *Placet*] as C. de rei vend. l. solemnibus. & de acq. re. dom. l. quæ quisq;. Acc.

e *Nationes*] ff. de ædil. edic. l. quod si nolit. §. si mancipium.

f *Lacus*] what it is, have sup. as in flu. pub. l. 1. §. lacus.

g *Colonum*] who was in a censual farm.

h *Tenetur*] because the thing will be committed to the fisc: as C. de vect. l. 3. & ff. de publ. l. cõmissa. or else as much as will be withdrawn, from his own goods, he will give to the fisc: as C. de bon. proscri. l. si quis post hac. in fi.

i *Quæsita*] in pdijs.

k *Operis*] elsewhere tẽporis: otherwise operis: & is the sense. because before it is completed the writing, of the profession. these things are asked: hence in the charter they can & must be put. & this says professi. charter, of profession. But what if after the consummated profession? vi idẽ in the manner of an inventory: as C. ff. cu. tu. l. pe. §. ult. l. *Rescriptum est*] ff. de bon. lib. l. si vero. ff. pri. & de don. l. si patronus, in princ. But arg. ff. de interd. act. l. d. rem. §. ex causa. & ff. ad mu. l. libertus. §. error. & de iure fisc. edicto. §. fi. & de mino. l. si iudex.

* See at §. of this Diui Antonini in adnotationi bus ad ll. nouis legũ interpretationibus.

† P. Flo. edictum.

Cum possessor] CASVS. Prædia certain I had with many others I paid tributa for me. & for consortib. the fisc must cede to me action. ff. socios meos pro quib. solui.

¶ *Qui non habita*] Say the case, as in glo. Do. mei Accur. that begins. pone casum. &c.

¶ *Propterea*] item for prædium legated if tributum is not paid to the fisc its: the fisc can sell that. not withstanding. that legatarius wants to cauere de soluendo. item not withstanding, that hæres for præterite tributis is soluendo. Franc.

m *Conuenitur*] but why one censualis for another could be conuenit. cum statim here says for modo tributorum? Resp. conuentus was outside ius. & spontè paid. or in iure. & exceptione facti vti not wanted. or say. qd ipse possidebat omnia prædia. vnde merito debuit conueniri: vt ff. de publicanis. l. Imperatores. & facit for vtroq; intellectu ff. de iure fis. l. in fraudẽ. §. qui pro alio. or say. quod hæc prædia sibi cum

alijs erant communia: & ipse soluit pro se & consortibus, cum possideret cum eis pro indiuiso. Accur.

n *Tametsi*] si habes tam, planum est. Si verò habes nã. tũc supple sic. nam & si fiscus pecuniam suam recuperauerit. ita mẽ actiones cedere potest. & debet. quia &c. & facit ff. mã. l. Papin. & de fideius. l. is q. & de tu. & ra. distrahen. l. cũ pupillus. & de sol. l. Modestinus. & no q dicit pro modo prædiorũ. quia est argumentũ, quod pro parte iñ fiat cessio vni reorũ soluenti: vt no. d. l. Modestinus.

o *Qui non habita*] pone casum. quod legatarius. q rogatus erat alij restituere, soluit pro præterito tempore: vnde repetit ab hærede: non a fideicõmissario: vt su. de le. 1. l. apud Iulianũ. §. hæres. fm Azo. vel dic vnũ legatarium tñ. qui soluit tributa præterita. & fm hoc dic. q ille nominatiuus qui. l. hæredes, non hẽt verbũ: quia verbũ habẽt. q est inf hẽt suum nominatiuũ. ff. fideicõmissarij: & est sciendum conuertendo dñs capitinitatem Sion. & fm hos duos casus habet locũ actio ex testamento. qui hoc casu dicit dandam Diuus Pius: non qd ipse inuenerit eã. sed coegerunt huic casui. vel dic tertio. q hæret cũ traderet tẽ legatario, fideiussit p eo. vtpote non idoneo: vt in Authẽ. de mand. Princ. §. non permittas. & possit fuit hæres exactus tributa futura. pro quibus fideiusserat. hoc in casu si eam sibi a legatario de indẽnitate, aget ex cautione. vt ff. de pact. epistola. §. pactum. & l. Caius. inter. aut non cauit: & tunc condictione ex lege Diui Pij. vt hic. & fm hanc posit tionẽ nõ obstat ff. l. hæres. quia licèt hæres soluat futura tributa hic. quæ soluit. vt fideiussor. & licèt repetat. repetit futura: non præterita: & facit sup. de pub. l. Imperatores. Accur.

p *Volmi*] ff. Diuus Pius.

q *Pro pecunia*] quidam habent hic §. & alij infra quo minus, &c.

r *Oblata*] ff. fisco à legatario de soluendo tributo. Accur.

s *Legatarius*] cui prædium tributarium est legatum.

t *Hæres*] qui debet ea soluere pro præterito tempore: vt ff. de leg. 1. l. apud Iulia. §. hæredes. sed vẽ primo principaliter pignoris possessorem conueniri: vt ff. de iu. fi. l. Moschus. ff. & C. de cõue. fisci debi. l. 1. sed certè hic hæres non est principalis fisco. sed possessor. vel saltem æquè possessor. vt hic. ea ratione quia possidet, vt sup. de publi. leg. Imperatores.

a IN *Lusitania. Et solum earum*] sic inf.eod.l.Diuus Vespasianus.
b *Colonos*] sic sup.eod.l.1.§.Ptolemaidensium.
c *Italici*] scilicet, nomine, & re.
d *Fecit*] scilicet nomine solum,& non re.
e *Immune factum*] sic sup ea.l.§. in Germania.

Idem lib.2.de Censibus.

LEX VIII.

IN Lusitania [1]†Pacenses,& Emeritenses [2]† iuris Italici sunt. Idem ius Valentini,& Lacetani [3]† habent. Barcenonenses quoque ibidem immunes sunt. Lugdunenses Galli, item Viennenses, & Narbonenses iuris Italici sunt.

¶ In Germania inferiori Agrippinēses iuris Italici sunt. Laodicea in Syria, & Berytos in Phœnice iuris Italici sunt,& solum earum. [a] Eiusdem iuris, & Tyriorum ciuitas à Diuo Vero [4]† & Antonino facta est.

¶ Diuus Verus, [5]† & Antoninus Antiochenses cōlonos [b] fecit, saluis tributis. Imperator noster Antoninus ciuitatem Emisenorum coloniam, & iuris Italici [c] fecit. Diuus Vespasianus Cæsarienses colonos fecit, [d] non adiecto, vt & iuris Italici essent: sed tributum his remisit capitis. sed Diuus Titius etiam solum immune factum [e] interpretatus est. Similes his Capitulenses esse videntur. In prouincia Macedonia Dyrrhaceni, Cassandrienses, [6]† Philippenses, Dienses, Stobienses, [7]† iuris Italici sunt. In prouincia Asia duæ sunt Italici iuris, Troas, & Parium. In Pysidia eiusdem iuris est colonia Antiochensium. In Africa Carthago, Vtice, [8]† Leptis magna, à Diuis Vero [9]† & Antonino iuris Italici factæ sūt.

1† P.F.Lysitania. Vi. Ant. Aug. li.3. Emen. c. vlt.
2† P.F. Emeretēses.
3† P.F.Licitani, & Taur.Ilicitani, scrib putat. vide Ant.Aug. vbi sup.
4† P.F.à Diuo Seuero.
5† Verus, & nō est in P.F.
6† P.F. Cassandrienses. Apud Plinii, 2,c.60. & lib. 4. c.10. Cassandriæ sit mētio, qđ oppidū est in Macedonia.
7† P. F. Stouēses.
8† P.F. Vtice.
9† P.F.Seuero.

De verborum, & rerum [10]† significatione.

TITVLVS XVI.

Vlpianus lib.1. ad Edictum.

LEX PRIMA.

VErbum [f] * hoc, Si quis, tam masculos, quàm fœminas cōplectitur.

10† Et retū nō est in P.F. de quo vide hic Cuiac.

* Adde cōcer. text. cū glo. in c generali. in prin. de elect. in 6.& de materia istius l.1. vi. Præpos. in c. cū apud. & ibi Benedic. de Vad. in addi. ad cū in cap. cū apud. ext. ā ipō.
* Vi. Crinitum li. 4.c.9.
* De diei diuisione vi. Macr. li.1.Satur. c.3.& Gel. lib.3.c.2.

Paulus lib.1. ad Edictum.

LEX II.

VRbis [g] appellatio, muris, [h] Romæ [i] autem, continentibus [k] * ædificijs finitur: quod [l] latius patet. [m]

¶ Cuiusque diei * [n] maior pars est horarum [o] septem primarum [p] diei: non supremarum. [q]

Vlpianus lib.2. ad Edictum.

LEX III.

ITinere [r] faciendo viginti millia [s] passuum [t] in dies singulos peragenda, sic sunt accipienda, [u] vt si post hanc dinumerationē [x] minus quā viginti millia supersint, integrum diem occupent: [y] veluti si [11]† xxj. millia passuum [12]† sunt, biduū eis attribuetur. quæ dinumeratio ita decerpta non est, vt quidam Philosophi dixere: dici pōt & hoc in artificiali hora, naturales aūt horas plures hēt dies, etiā numero in æstate, quā nox. è ↄ nox hēt plures in hyeme. Ac-

11† In P. F. deest. si 12† P. F. passus.

a IN *Lusitania. Et solum earum*] sic inf.eod.l.Diuus Vespasianus.
b *Colonos*] sic sup.eod.l.1.§.Ptolemaidensium.
c *Italici*] scilicet, nomine, & re.
d *Fecit*] scilicet nomine solum,& non re.
e *Immune factum*] sic sup ea.l.§. in Germania.
f *Verbum*] Pone exemplum. sup. de neg. ge.l.3. in prin.& §.1. Ité no. hic quod masculinum, vt dignius concipit fœminium. qđ accipe quantū ad mentem legislatoris, non quantum ad verba: vt j.eo.l.pronuntiatio.in prin. & l.hominis. & l. seruus duos & l.liberti.& sup.de leg.3.l.qui duos. & l.seruis lega. & de iure fisci. l.ait Diuus. & de constit. pecu.l.1. & de pactis. l.tres fratres. & hoc nisi alia fuerit mens loquentis: vt supra, de leg.3.l.Lucius. §.quæsitum. vel nisi fit odium: vt supra, de ven. in pos.mit.l.1. §.quæritur si ita exhæredatio. Sed è contra fœminino non concipit masculinum: vt supra, de leg 2.l.si ita scriptum. sed & pro fœminino quandoque ponitur prorsus masculinum: vt sup.de vsur.l.equis.
g *Vrbis*] Pone exemplum, si lego tibi omnia, quæ habeo in Vrbe, vel Romæ: quæ videantur legari: vt sup. de leg.3.l.cuique.& de pecu.leg.l.namque.§.si ita. Sed quid si dicam vtrunque in vrbe Romana? Resp. ac si dixisset Romæ: vt d.§.si ita. vel refert secundum Azo. quod proponatur: vt si dicat in vrbe Romana, finiatur muris. secus è contra. Argu. sup.de stipulat.seruo.l.si communis seruus. prima placet. Item pone exemplum inf.eo.l.qui in continentibus. & l.ædificia.& l.vt Alphenus. & est ratio de Vrbe: quia dicitur ab vruo quod est cuturnatura arcarii, quod in condenda cuniare solet adhiberi: vt inf.eod.l.pupillus.§. vbi. Accurs.
h *Muris*] scilicet, finitur.
i *Romæ*] scilicet, appellatio.
k *Continentibus*] vt suburbia contineantur: & facit sup. de procur.l.præsens.& l.seq. & inf.eod.l.colligatum.§.1.
l *Quod*] scilicet, nomen Romæ.
m *Patet*] scilicet, quam vrbs. Azo.
n *Coniuncti* artificialis: de quo dicit. Qui mane iunctū vesperi. Ethymano B. Ambrosij. Est & naturalis, q vigintiquatuor horas hēt.& continet diē. & noctē: de quo dī sup. ad leg. Aquil. l.ita vulneratus. Accurs.
o *Maior pars est horarum*] est ergo maior diei pars prima: licet sit minor, est ergo maior pars diei, dico nō spatio, sed vsu,& vtilitate,& laboribus hominum cōparentior: vt sup.de annuis lega. l.1.in fi. Et arg.in Authen.de fide instrum. §.1.& est ratio, secundum M. quia difficilius ascendit Sol in mane, quam descendit post meridiē iuxta illud: Ardua prima via est. sed ignis facilius ascēdit: cuius natura est ascendere in altum. Azo. sed numquid habet dies artificiales quatuordecim horas? respondetur non: imò duodecim tantum in hyeme. & ió æstate: vt patet ſ. de manu.l.1.& quod hic dicit, sic intellige: si accipias septem horas primas alicuius diei, maior pars est diei: nō sic si accipias septem vltimas. nam septem vltimæ non sunt maior pars ad quinque præcedētes, sed septem primę benè sunt maior pars ad quinque sequentes.& sic crescunt, & decrescunt horæ quantitate non numero. Si diceres, quod accrescerent numero, vt quidam Philosophi dixere: dici pōt & hoc in artificiali hora, naturales aūt horas plures hēt dies, etiā numero in æstate, quā nox. è ↄ nox hēt plures in hyeme. Ac-
p *Primarum*] scilicet, ad quinque sequentes.
q *Non supremarum*] scilicet, pars horarum septem est maior pars ad quinque præcedentes.
r *Itinere*] Pone exemplum in tutore, qui est vltra centesimum lapidem.& se excusat: vt Instit. de excusat. tut. §.qui autem. Item pone supra, si quis cau.l.1.& sup.quis ordo in bonorum pos. iero.l.2.§.si præsens. & hæc in iudicijs. In contractibus autem inspicitur arbitrio boni viri secundum possibilitatem itinerantis. id est, iter agentis: vt supra, de verb.oblig.l.continuus.§.cum ita. quæ est contra.
s *Millia*] mille passus à continentibus ædificijs Vrbis Romæ milliarium faciunt. vt inf.eod.l. mille passus.
t *Passuum*] & est passus quinque pedum.
u *Accipiendo*] id est, computanda.
x *Dinumerationem*] scilicet, viginti millia passuum.
y *Occupent*] id est, habeant ad veniendum.

a *De die*] vt si conueniat, vt vna tantum die perficiat viginti milliaria passuum, & vnum: tunc enim non habebit nisi diem. vel dic, si nō conuenit de certo numero milliariorum per singulos dies: vt & sup. qui satisd. cog. l. de die.

b *Non potest*] iure stricto: vt & C. communia de succes. l. seruus. sed de æquitate, quia lex Cornel. fingit eum decessisse prima hora capitis diminutionis: dicitur hæreditas: & habet hæreditas vt & supra, de test. l. lege Corn. & de vulga. substit. l. lex Cornelia. & C. de suis, & legit. hær. l. apud hostes, & sup. solu matrim. l. si quidem, quę sunt contra. Item in quibusdam casib. specialibus, fallit hoc: vt no. d. l. seruus.

c *Decessit*] in captiuitate hostium.

d *Pecunia. Rem significari*] scilicet, omnem quæ sit vel esse possit in patrimonio: vt inf. l. pecuniæ. & inf. eod. l. pecuniæ. & est exemplum supra, de calum. l. 1. §. ñ. & l. leg. & ideò dixi ti p. de constitu. pec. l. 2. circa finem.

e *Rei*] continua cum lege præcedenti.

f *Latior*] idest, latior vel generalior.

g *Pecuniæ*] subaudi appellatio.

h *Continet*] scilicet, appellatio rei: & est exempium in re sacra religiosa facta, & libero homine. quæ nec sunt, nec esse pñt in ipso patrimonio: vt Instit. de rerum diuisione, in princip. & §. quibus. & de inutil. stipulatio. in princ. & d. l. leg. 1. l. quid Iulia. §. ñ. alij pertinent in his, quæ licet non sint, tamen possint esse in nostro patrimonio: vt in hæreditate iacente: vt supra de rerum diuisione. l. 1. §. 1. ibi. potest autem. &c. & in his quæ concedimus occupanti: vt supra, de rerum diuisio. l. item lapilli. Tertij ponunt in rebus mobilibus personalibus, & realibus, quæ sunt in patrimonio sunt, nec extra: vt supra, de vsufruc. legat. l. 1. Quarti ponunt: in act. & oblig. quasi hæ non contineantur appellatione pecuniæ, sed res: vt arg. inf. eod. l. rei appell. & l. pecuniæ. prima placet, aliæ non: cum possint conuerti in pecuniam. C. de constit. pecu. l. 2. §. pen.

i *Adea*] scilicet, tantum. Accursius.

k *Patrimonio*] sunt, vel esse possunt, vt modò dixi: & sunt in ipsi patrimonio de quibus habemus actionem, & exceptionem: vt supra, de acquirendo rerum dominio l. item in bonis. & dic, vt ibi. & facit supra, de re cred. l. 1. in fi. Sed arg. contra. supra, de rei vendic. l. si in rem. sed illa quo ad illum tractatum intelligitur.

l *Opere*] Si testator grauauit hæredem, vt faciat opus, puta domum municipibus, vel locauit aliquis mihi operas, vt opus faciat. & sic locaui ei opus. sic demū liberatur si perficiat: vt hic. & inf. eod. l. ædificia. §. perfecisse. & supra, ad legem Falcid. l. si is. §. quædam. & supra, de verb. oblig. l. stipulationes non. 2. resp. Sed argum. contra. supra, de auro. & argen. lega. l. & si non sint. §. quid ergo. sed ibi est fauor vltimæ voluntatis, vt legando argentum factum, comprehendatur etiam inchoatum. & hic similiter est fauor, vt legando opus fieri debeat perfici: sed quidam habent hic locato. Accursius.

m *Omnis*] Plerunque dicitur in legibus, vendo nomen: vt patet supra, de hæte. vend. fi. si nomen. & C. de hæte. vend. l. postquam. in fi. item obligo nomen: vt C. quæ res pig. oblig. possi. l. nomen. & supra, de pign. act. l. si cō-

1 facienda. P. F.

2 † P. F. nomini appellatione.

* Ad intell. huius l. vi. Ioan. Crast. in l. naturaliter. §. nihil cōmune. nu. 55. & 56. de acq. poss.

3 † P. F. qua.

4 † In P. F. deest, nostro.

5 † P. F. locato, conducto.

* i. effectū * i. opus ipsum, seu ipsam operationē. Alias, *vel* &c. Bal. lib. Practi. 2. hic.

1 Nota in pñ. gl. q̄ pīmonij appellatione cōtinentur ea quæ cōtinentur bonorū appellatione. & ista sunt cōtentibilia patrimonij. & bene istā gl. ad hoc ponderauit. & iudicit Bal. I sua Marga. in verbo. patrimonio.

mum colligenda [1] † erit, si de die [2] non conueniat.

¶ Eius, qui apud hostes decessit, dici hæreditas nō potest: [b] quia seruus decessit. [c]

Paulus lib. 1. ad Edictum.

LEX IIII.

PEcuniæ [2] † appellatione rem significari, [d] Proculus ait.

Idem lib. 2. ad Edictum.

LEX V.

REi [e] appellatio * latior [f] est quam pecuniæ: & quia [3] † ea etiam, quæ extra computationem patrimonij nostri sunt, continet: [h] cum pecuniæ significatio ad ea [i] referatur, quæ in patrimonio [k] nostro [4] † sunt.

¶ Opere [l] legato, vel [5] † conducto, his verbis significari Labeo ait id opus, quod Græci ἀπαρτίσεως * vocant, non ἔργον, * id est, ex opere facto corpus aliquod perfectum.

uenerit. & de pigno l. grege. §. 2. Item do in solutum nomen vt C. de act. & oblig. l. si in solutum. & in pluribus alijs: & certè quicquid debetur, continet. Item cum dicimur res mihi debetur, intelligitur similiter ex quocunque contractu vel obligatione: vt hic, & supra, si cert. pet. d. l. 1. & etiam persecutionem continet. Alij coniungunt, & dicunt, vt si testator dicat nomina, & ies lego. & facit inf. eod. l. Labeo. Accur.

m *Verbum*] id est, appellatione legis continentur verba legis: & ipsa legis sententia tenetur cessantibus verbis. Item exemplum supra, si quadru. pau. fec. dic. l. 1. in princip. & l. pen. & pone exemplum ex l. Ælia Sentia, quę prohibet relinqui seruo libertatē in fraud. cred. sed instituere eum permittit hæredem. & liberum etiā in fraudem credi. vt Instit. quis ali. hic. in princip. & l. licet. Sed quid si alium instituat, & seruo restituī iubeat? Respon. idem ex sententia legis ac si eum instituisset: vt supra, ad Trebell. l. facta. §. fin. Item pone exemplum. supra, de iurisd. omn. iud. l. si quis id. §. quod si dum proponitur. hē Instituit. de leg. patrono. tu. & e contra æqualiter punitur faciens contra sententiam, & contra verba, & sententiam: vt C. de leg. & constitut. l. non dubium. si autem verba tantum offendat: dic vt supra, de leg. & Senatusc. l. 1. contra leg. & l. fraus. die ergo, verbum ex lege: siue dicas hæc actio est ex lege, siue hoc facis secundum legem, siue contra legem: vel simula colore iequatur: semper intelligitur vt hic dicitur.

o *Legibus*] subaudi quid fieri. Accur.

p *Quam ex verbis*] vnà cum sententia. Accur.

q *Sponsio. Sponsi*] idest, illius hominis cui aliquis desponsatur: vt supra, de spon. per totum tit. vel sponsum intellige neutraliter. & sic ponitur supra, de adi. edic. l. sciendum. §. 1. quasi dicat nō solum sponsio est, quæ fit per interrogationem, sed etiam si fiat sine vlla interrogatione. & facit Instit. de verb. oblig. §. in hac re. & supra, de pollic. l. pactum. Accursius.

r *Verbum*] verbi gratia, promittis mihi quicquid te dare facere oportebit. & sic futurum significat. siue continet præsens, vt hic, & præteritum: vt inf. eod. l. verbum erit. & præsens præteritum: vt ibidem §. quemadmodum. & præteritum futurum: vt supra, de legat. 1. l. quod in rerum. in princip. & l. talis. in princip. & in fi. & omnia sunt ex mente legislatoris, non verbis. sed ideo in stipulatione dolum malum abfuturum: quia tempus præ stipulationem tantum continet. & non præsens. vel præteritum. vt supra, iudicatū solui. l. nouissima. vel ibi, quia erat præsens. scilicet abesse: non oportebat claudi per futurum. hic è contra præsens non continet futurum: vt si dicam promittis quicquid te dare facere oportet: vt supra, de verborum oblig. l. si stipulatus fuerim. §. cum stipulamur. & l. si à colono. Accursius.

s *Verbum*] verbi gratia, promittis mihi quicquid te dare facere oportebit. & sic futurum significat. siue continet præsens, vt hic, & præteritum: vt inf. eod. l. verbum erit. & præsens præteritum: vt ibidem §. quemadmodum. & præteritum futurum: vt supra, de legat. 1. l. quod in rerum. in princip. & l. talis. in princip. & in fi. & omnia sunt ex mente legislatoris, non verbis. sed ideo in stipulatione dolum malum abfuturum: quia tempus præ stipulationem tantum continet. & non præsens. vel præteritum. vt supra, iudicatū solui. l. nouissima. vel ibi, quia erat præsens. scilicet abesse: non oportebat claudi per futurum. hic è contra præsens non continet futurum: vt si dicam promittis quicquid te dare facere oportet: vt supra, de verborum oblig. l. si stipulatus fuerim. §. cum stipulamur. & l. si à colono. Accursius.

t *Actionis*] vt si legas mihi actionem, non videris legare exceptionem.

u *Non continetur*] id est, non significatur. nam aliud est actio, aliud exceptio, aliud replicatio, aliud duplicatio: vt Instit. de replic. actione enim prosequimur: sed non excep-

Vlpianus lib. 3. ad Edictum.

LEX VI.

NOminis, [m] & rei appellatio ad omnem cōtractum, & obligationem pertinet.

¶ Verbum, [n] ex legibus, [o] sic accipiendum est, tam ex legū sententia, quàm ex verbis. [p]

Paulus lib. 2. ad Edictum.

LEX VII.

SPonsio * appellatur nō solum quæ per sponsi [q] interrogationem fit: sed omnis stipulatio, promissioque.

Idem lib. 3. ad Edictum.

LEX VIII.

VErbum, [r] Oportebit, tam præsens, quàm futurum tempus significat.

¶ Actionis [t] verbo non continetur [u] exceptio.

* Vel. §. lingue Lat.

ciens contra sententiam, & contra verba, & sententiam: vt C. de leg & constitut. l. non dubium. si autem verba tantum offendat: dic vt supra, de leg. & Senatusc. l. 1. contra leg. & l. fraus. die ergo, verbum ex lege: siue dicas hæc actio est ex lege, siue hoc facis secundum legem, siue contra legem: vel simula colore iequatur: semper intelligitur vt hic dicitur.

o *Legibus*] subaudi quid fieri. Accur.

p *Quam ex verbis*] vnà cum sententia. Accur.

q *Sponsio. Sponsi*] idest, illius hominis cui aliquis desponsatur: vt supra, de spon. per totum tit. vel sponsum intellige neutraliter. & sic ponitur supra, de adi. edic. l. sciendum. §. 1. quasi dicat nō solum sponsio est, quæ fit per interrogationem, sed etiam si fiat sine vlla interrogatione. & facit Instit. de verb. oblig. §. in hac re. & supra, de pollic. l. pactum. Accursius.

r *Verbum*] verbi gratia, promittis mihi quicquid te dare facere oportebit. & sic futurum significat. siue continet præsens, vt hic, & præteritum: vt inf. eod. l. verbum erit. & præsens præteritum: vt ibidem §. quemadmodum. & præteritum futurum: vt supra, de legat. 1. l. quod in rerum. in princip. & l. talis. in princip. & in fi. & omnia sunt ex mente legislatoris, non verbis. sed ideo in stipulatione dolum malum abfuturum: quia tempus præ stipulationem tantum continet. & non præsens. vel præteritum. vt supra, iudicatū solui. l. nouissima. vel ibi, quia erat præsens. scilicet abesse: non oportebat claudi per futurum. hic è contra præsens non continet futurum: vt si dicam promittis quicquid te dare facere oportet: vt supra, de verborum oblig. l. si stipulatus fuerim. §. cum stipulamur. & l. si à colono. Accursius.

s *Verbum*] verbi gratia, promittis mihi quicquid te dare facere oportebit. & sic futurum significat. siue continet præsens, vt hic, & præteritum: vt inf. eod. l. verbum erit. & præsens præteritum: vt ibidem §. quemadmodum. & præteritum futurum: vt supra, de legat. 1. l. quod in rerum. in princip. & l. talis. in princip. & in fi. & omnia sunt ex mente legislatoris, non verbis. sed ideo in stipulatione dolum malum abfuturum: quia tempus præ stipulationem tantum continet. & non præsens. vel præteritum. vt supra, iudicatū solui. l. nouissima. vel ibi, quia erat præsens. scilicet abesse: non oportebat claudi per futurum. hic è contra præsens non continet futurum: vt si dicam promittis quicquid te dare facere oportet: vt supra, de verborum oblig. l. si stipulatus fuerim. §. cum stipulamur. & l. si à colono. Accursius.

t *Actionis*] vt si legas mihi actionem, non videris legare exceptionem.

u *Non continetur*] id est, non significatur. nam aliud est actio, aliud exceptio, aliud replicatio, aliud duplicatio: vt Instit. de replic. actione enim prosequimur: sed non excep-

actio q. doque p replicatione ponit.

prione. sed in onere probandi sunt pares, qui agit, & qui excipit: vt supra, de excep. l. 1. quæ est contra. Item actio quãdoque pro replicatione ponitur, vt supra, de in rem verso. l. si

a M pro parte, † verſum.
Arcellus, Notat.] id est, notabiliter dicit.

Vlpianus lib. 5. ad Edictum.

LEX IX.

MArcellus apud Iulianum notat, [a] verbo, Rapuisse, [1]† & scissum, [b] & fractum contineri, & vi raptum.

Idem lib. 6. ad Edictum.

LEX X.

CReditores accipiendos esse constat eos, quibus debetur ex quacunque actione, [c] vel persecutione, vel iure ciuili [d] sine vlla exceptionis perpetuæ remotione, vel honorario, vel ordinario, [e] vel extraordinario: [2]† siue purè, siue in diem, siue sub conditione. [f] Quòd si natura g tantum debeatur, [h] non sunt loco creditorum.

¶ Sed & si non sit mutua pecunia, sed contractus, [i] creditores accipiuntur.

Caius lib. 1. ad Edictum Prouinciale.

LEX XI.

CReditorum appellatione non [j] tantum accipiuntur, qui pecuniam [k] crediderunt, [l] sed omnes quibus ex aliqua causa [m] debetur.

Idem 3† *lib. 6. ad Edictum.*

LEX XII.

SI cui [4]† ex empto, vel ex locato, vel ex alio vllo contractu [5]† debetur, [n] sed & si ex delicto debeatur, mihi videtur, posse creditoris loco accipi, quod si ex popularicausa, ante litis contestationem rectè dicetur creditoris loco non esse. [o] [6]†

¶ Minus soluit, qui tardius [p] soluit: nam & tempore minus soluitur. [q]

Idem lib. 7. ad Edictum.

LEX XIII.

MVlieris [r] appellatione etiã virgo viripotens continetur.

¶ Res abesse [s] videntur (vt Sabinus ait, & Pedius probat) etiam eæ, quarum corpus manet, sed forma mutata est, [t] & ideo si corruptæ redditæ sint, vel transfiguratæ, [u] videri abesse: [x] quoniã [7]† plerunque plus est [y] in manus pretio, [8]† quàm in re.

a Scissum.] duplex est hic littera. Prima, & scissum, & fractum contineri. & vi raptũ, qua colligitur, q per verbũ rapto, intelligitur scissio, s. per medium, & fractũ, i. conquassatum, & per vim eripere, vt sic cõpetat vi bo. rap. pro his tribus. q intellige in primis duob. si hoibus coactis, vel turba scissum, & fractũ fuerit, vt ff. vi bo. rapt. l. 2. in princ. & l. Prætor. in prin. & sic verbũ corrupisse continet scissum, & fractum. vt sup. ad leg. Aq. l. si seruus seruum, §. inquit lex. Alia litera dicit, & scipsum fractũ. q. d. verbum rapere, vel rapinæ tria necessario continet: rapientẽ, & rapinã, & rem rapt ã: nec est rapina, nisi hæc tria ibi sint, & secundũ hoc expone scipsũ i. ipsam rẽ, quæ rapitur, & hoc non mutatã, & fractum, i. eum cui rapitur, & vi raptũ. i. eũ qui rapit. Alij exponunt hæc duo vltima contra. Accur.

1† P. Flo. Perisse.

2† P. Flo. vel honorario, vel ex ordinario, siue purè &c.

b *Fractum.*] vt supra de rei vend. l. 1. §. 1. & ff. de pign. act. l. 1. §. 1. & l. 2. & ff. de pign. l. 1. §. 1. & l. 2. & ff. de pign. l. 1. §. 1. & l. 2. & ff. de pign

reria, vt in tabula picta, vt Inſti. de rerum diuiſ. §. ſi quis in aliena. vnde Ouidius: Materiam ſuperabat opus &c. Quãdoque minus, vt in litetis, & ideo dicit hic plerũque, vt Inſtit. de retũ diuiſio. §. literæ. patet ex prædictis, quod ſi mutata redditur, nec videtur reddi, vel dari, quod eſt planum ſi deterior ſit ſed ſi melior, quare non videtur reddi, vel dari? Reſpon. forte hoc nõ expedit petitori, vt Inſti. de acti. §. huic. ibi, quinet. à &c. vel vult expenſas, quas habere non debet, ſi ſciens alienam rem fecit, vt d. §. ſi quis in aliena.

¶ Deſinere autẽ abeſſe res [a] tunc videtur, cum ſic redijt in poteſtatem, [b] ne amittere eius poſſeſſionem poſſimus [c] ob hoc, quod furto pridem ſubtracta eſt.

¶ Abeſt & ea [d] res, quæ in rebus humanis non eſt.

Paulus lib. 7. ad Edictum.

LEX XIV.

LAbeo, & Sabinus exiſtimant, ſi veſtimentum [e] ſcißum reddatur, vel res [f] corrupta reddita ſit, veluti ſcyphi colliſi, [g] aut tabula raſa pictura, videri rem abeſſe: quoniam earum rerum pretium non in ſubſtantia, [h] ſed in arte ſit poſitum. Item ſi dominus rem, quæ ſibi furto aberat, ignorans [i] emerit: rectè dicitur res abeſſe, etiam ſi poſtea id ita eſſe ſcierit, qa videtur res ei abeſſe, cui pretium abeſt. [k]

¶ Rem amiſiſſe videtur, qui aduerſus nullum eius perſequendæ actionem [l] habet. [m]

Vlpianus li. 10. ad Edictum.

LEX XV.

BOna ciuitatis [n] abuſiuè [o] publica dicta ſunt. Sola enim ea propriè publica dicenda [p] † ſunt, quæ populi Romani ſunt.

Caius li. 3. ad Edictum Prouinciale.

LEX XVI.

EVm qui vectigal [p] populi Romani conductum habet, publicanum [q] appellamus. nam [r] publici [2] † appellatio in cõpluribus [r] cauſis ad populum Romanum [s] reſpicit. Ciuitates [t] enim loco priuatorum habentur. [u]

Vlpian. lib. 10. ad Edictum.

LEX XVII.

INter publica [x] habemus non ſacra, nec religioſa, [y] nec quæ publicis vſibus ſunt deſtinata, [z] ſed ſi qua ſunt ciuitatum velut bona, ſeu peculia ſeruorum ciuitatum, [3] † proculdubio publica habentur. [a]

¶ Publica vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiſcus capit, quale eſt vectigal portus, vel venalium [b] rerum, item ſalinarum, & metallorum, [c] & piſcariarum. [4] †

---

a *Abeſſe res*] i. in poteſtate noſtra dicitur redijſſe res furtiua, vt vitium eius purgatũ ſit &c. & ſic iterum furripiatur ab eo de quo, vel ab alio, naſcitur actio furti, vt ſup. de fur. l. inter cõs. §. fi. per quem pone caſum.

b *Poteſtatem.*] ſcilicet noſtram.

c *Poſſimus*] vt & ff. de vſuc. l. ſequitur, §. tũc in poteſtate. & arg. de acq. poſſ. l. non vi. Sed quomodo poſſet à domino auelli? Reſp. in vi poſſeſſa planũ eſt, ſ. ſi ea n abſtulit per vim alij, vt d. l. ſequitur, §. ſi dominus. in furtiua dic eodẽ modo, quod dñs abſtulit alij, cui fur dederat, vnde tenetur triticaria ad poſſ. vt ff. de condic. furti. l. 1. in fi. & l. ſeq. Dic ergo, hoc eſt neceſſe, quod hic dicit, vt deſinat eſſe vitioſa. Item, quod qñ redijt in poteſtatem meã, ſciuerim ſubitaſtam, vt ff. pro emp. l. qui fundũ, §. pen. Item, quod vt mea ſit reuerſa, vt d. §. tunc in poteſtate. & ff. l. prox. Item quarto quod ſciuerim reuerſam, vt ſup. de fur. l. ſi ad dominum.

d *Abeſt & ea.*] q. d. non ſolum prædictis duobus modis abeſt res, ſed hoc tertio, vt & ſu. de peti. hæred. l. deperditum. & ſu. pro ſoc. l. verum. §. ſocietas.

e *Veſtimentum*] commodatum, vel depoſitum, vt no. ſup. l. proxi. §. 1.

f *Vel res*] alia. Accurſius.

g *Colliſi*, id eſt. raſi.

h *Non in ſubſtantia*] ſcilicet tantum: ſed in arte quod aliàs dicitur maius pretium, vt no. ſup. l. proxi. §. 1.

i *Ignorans*] & ſic non, vt ſua, ſed vt aliena venit in poteſtatem ſuam, vt no ſup. prox. §. deſinere. nec tamen tenet emptio: ſed pretium repetitur, vt ſu. de cõtrahen. emp. l. ſuę rei.

k *Rem tum abeſſe*] No. ergo quod pretium loco rei ſuccedit. ſic & in ac. quod metus cauſa vt §. quod me cau. l. ſi ipſa. & in pet. hære. vt ſup. de petit. hær. l. ſi & rem in fi. ſic & in hę reditatis reſtitutione, vt ſuꝑ. de lega. 2. l. Imperator. §. fi. & l. ſeq. ſic & in re data in dotem, vt ſup. de iure dot. l. res in dotem datæ. H. ſic in re legata empta, vt Inſt. de leg. §. ſi res. & ſu. de lega. 1. l. planè. §. quod ſi rem, generaliter tamen obtinet contra, vt ff. de fur. l. ſi quis vxori. l. ſi Titius. & ff. de hær. vel actio. vend. l. venditor. in princ. & de fur. l. qui vas. §. 1.

l *Actionem*] ſi enim actionem habet, & rem habere videtur, vt inſ. tit. 2. l. qui actionem. & dic vt ibi.

m *Habet.* quia anulus cecidit ſibi in mare.

n BOna ciuitatis] alterius, quam Romæ.

o *Abuſiuè*] quare ergo prohibentur, vſucapi, vt ſupra, de vſuca. l. vſucapionem? Reſpon. non eſt quæſtio: quia multa, quæ non ſunt publica, ſunt inuſucapibilia, & adiunge huic l. ſeq. & quæ ibi dicemus.

p EVm qui vectigal] id eſt, pedagium, quod ſoluitur ex eo, quod vehitur, quod eſt octaua eius rei ex qua præſtatur, vt C. de vectig. l. præſtatione, & l. à legatis.

q *Publicanum.*] vt Matthæum, vt ſup. de pub. l. j. §. hic titulum.

r *In compluribus.*] quandoq; enim contra, vt C. de ſer. fug. l. 5. & ſup. de offic. Procon. l. ſi in aliquã. & C. de ſacroſan. eccl. l. vt inter diuinum, & ff. de publ. l. ſed. & bi. in §. præterea, & ff. l. proxi. ſed impropriè dicitur Reſpubl. in dictis legibus. 1 ff. Flo. Sola enim ea publica ſunt.

s *Romanum.*] ſcilicet tantum, non alium. *Nota ſtatus l. cum ſua gl. in ver. Romani & vos cũ l. ſequentibus, ſic enim ꝑ ſpecie Reſpubl. dicuntur ipſius ciuitatis Romanæ vt de gloſa c. 2. §. item nec. decleſt. in prag. ſanc. vel Reſpu. adde gl. in auth. de hæred. & Fabia principa. in rubric. inſtit. de ſatisdat. tut. &c.*

t *Ciuitates.*] l. alia.

u *Habentur.*] vt & ſupra. ad Macedon. l. nihil intereſt. & ſupra de fur. l. ob pecuniã. & ſupra. de ædil. edi. l. 1. §. illud. licet publica ſoleant, & hæc vocari. Quandoque tamen priuatorum loco non habentur, vt C. de ſacroſanct. eccle. l. fin. & C. de ſer. fug. l. mancipia. & ſupra quib. ex cauſ. maio. l. ſed. & ſi per Prætorẽ §. fina. & ſupra, ſi certet. l. ciuitas. & C. de ſacroſanct. eccleſ. l. illud. & rem. ra. hab. actor. & C. quibus ex cauſ. maior. l. Reſpubli. & de iur. Reipub. l. Rempubl. ſed illæ duæ vltimæ in Republ Rom. poſſunt intelligi. & ſa. ſup. l. proxi. & inſ. l. proxi. & ſup. de iuſti. & iure. l. 1. §. publicum. 2 ff. Flo. publica. 3 ff. Flo. Sed præſtia ſeruorum ciuitatũ. & interpretantur pecunia bona. 4 ff. Flo. publica ciuitatis.

x INter publica] hæc lex ſtrictè accipit publicas res vniuerſitatis quæ non ſunt in publico vſu, quod eſt impropriè dictum, cum nec ipſæ ciuitates dicantur Reſpubl. niſi impropriè ſimiliter, vt no ſup. l. proxi.

y *Nec religioſa*] iſta duo genera in bonis nullius ſunt, vt Inſtit. de rerum diuiſio. §. nullius.

z *Deſtinata*] vt theatra, ſtadia. & ſimilia, vt ſup. de rerum diui. l. in tantum. §. vniuerſitatis ibi, ſed ſi qua &c. & ſic ſtrictiſſimè hic publica dicuntur, quæ in patrimonio ciuitatis alicuius ſunt, vt molendina communis Bonon. quæ nõ ſunt in publico vſu: ſed ſunt ſicut molendina priuatorum, ſed in alia ſignificatione magis talia, quæ in publico habẽtur, ſunt publica, quam quæ ſunt in patrimonio ciuitatis: vnde non poſſunt alienari, vt ſu. de contrahen. emp. l ſed Celſus. nec vſucapi, vt ſup. de vſucap. l. vſucapionem, nec legari: vt ſu. de legat. 1. l. apud Iul. §. fi. ſed R. hic dixit publicis vſibus deſtinata, ſcilicet, vt ſint in Reipubl. vel fiſci patrimonio, quaſi ea dicantur hic publica. & ſecundum hoc theatra, & ſimilia appellantur hic publica, quod non placet.

a *Publica habentur*] id eſt, communia ciuitatum, non publica omnium hominum, vel publicis vſibus deſtinata, vt Inſtit. de rerum diuiſio. §. vniuerſitatis. Sed quid habent iuris publici iſtæ res vniuerſitatis? Reſpon. quia ciuitas in quibuſdam caſibus habet ius Reipubl. Rom. in talibus rebus, vt no. ſup. l. proxi.

b *Venalium*] de quibus præſtatur octaua, vt C. de vectig. l. ex præſtatione, & ff. allegatis.

c *Et metallorum*] de quibus decima fiſco datur, vt C. de metal. l. cuncti lib. 11.

Manar.

a *Munus, Donum*] est tamen differentia inter munus, & donum: vt inf. eo l. inter donum.

b *Onus*] sine honore: vt supra de mune. & honor. d. honor. l. 1. sic accipitur inf. eod. l. munus.

c *Remittitur*] quod fit ex variis causis, quas habes sup. de va. mun. per totum.

d *Militiæ*] id est, talis muneris sine honore.

e *Officium*] enim honore: & sic magis dicitur honor, siue habeat onus annexum, siue non: vt d. l. honor. in prin.

f *Militaria*] f. in armata militia, vocantur enim tunc ad munera, vel collecta, vt soluantur militibus stipendia.

g *Munificos*] id est, quibus aliquod officium est impositum.

h *Munera*] id est, officia.

i *Ceciderit*] id est, habeant, aliter accipitur sup. ad municip. l. 1. §. 1. & inf. eod. ad municipes.

k *Labeo*] in certis verba differentiam facit Labeo.

l *Agantur*] id est, agi dicantur: & sic de sequentibus.

m *Actum*] aliàs strictè accipitur: vt supra, de nego. gest. l. eum actum.

n *Vt à cuique*] id est, vnicuique sui natura. nam quædeque etiam in his non cõtrahitur obligatio, nisi ex vna parte: vt §. de act. emp. l. Iul. §. si quis a pupillo. & mãdati. l. potest. Bono quo l. cõtractus aliàs largius accipitur: vt Instit. de ob. quæ ex. §. 1. & 2. Largissime etiã pro delictis: vt sup. de iudi. l. omnem. quæ sunt contra ius, aliis impropriè, hic proprie & regulariter.

o *Factum*] vt scribere & fodere, & licet intra gesta & facta videantur quædam differentia: tamen nulla est, vt hic & inf. eo l. licet. 1. & non quod gestum aliàs largius sumitur: vt sup. de mil. ait Prætor. quæ est contra. sed ibi ex interpretatione. & nunge sequentem cum ista.

p *Verba. Non pertinent*] sup. optimè. impropriè enim sic: vt Instit. de testa. §. sed neque. quæ est contra. imò: ibi est agi. Item non ob. C. de test. l. testamentorum. non ideo quia ibi dicitur contractus non referuntur ad testamentum, Item no. quæ l. aperiè facit contra Ir. in eo quod notauimus C. de sen. pass. l. ũ. sed ipse hic subaudiuit simul accepta. sed si solũ gestum esset: potius pertinere ad testandum. sm eum. Accur.

q *Princeps bona concedendo videtur*] deportatum restituebat: Princeps cõcedendo ei bona, dicit quod etiam obligationes intelliguntur ei concedere. scilicet, vt teneatur creditoribus & debitores sui quodammodo teneantur ei: vt hic & C. de sent. pass. l. si deportationis. & l. 5. in fi. & ẽ. de sent. pass. l. 3. & est ratio: quia & actiones continentur bonorum appellatione: vt ẽ. eo. l. bonorũ. in fi. & ẽ. de iure fis. l. eum qui. & ad Syll. l. cũ fisco. & quia obligationes passiuæ restituuntur in eum appellatione bonorũ: patet quod aliter accipitur nomen bona, quã ẽ. eo. l. fabiginatũ. §. bona. & ẽ. de iu. vxor. l. mulier. Item vt hic in priuilegio, vel beneficio sumitur nomẽ bona: sic et accipitur in testamẽtis: vt ẽ. ad Trebell. l. nãque. §. & l. cogi-

1 ¶ P. F. munificos. Sint autem munifices. quo vocãtur? Principi faciunt. Cõtra. beneficiarij sunt, qui muneris officio vacant. vide Bud.

2 ¶ P. F. siue verbis, siue re quid agatur. vt in stipulatione, vel numeratione.

3 ¶ In P. F. deest. esse. Vi. Alc. li. Præter. 2. hoc ipso tit.

in prin. & est rõ: quia in cõtractib. plenè: vt C. vt act. ab hær. l. 1. in vltimis voluntatibus plenius: vt ẽ. tit. 1. l. in testis. In beneficijs plenissimè interpretamur: vt hic & ẽ. de cõsti. Princ. l. beneficiũ. & C. de bo. vac. l. si cũ filio. 10. Acc.

r *Lex*] differẽtiam facit inter restituere & exhibere. & quod dicit præsentiã corporis præbere: dicens. f. videndi & tangẽdi: vt ẽ. de tab. exhi. l. loca. §. hoc interdictũ. & de li. ho. exhi. l. qũ & lex. §. an prætor. & ẽ. ad exhi. l. 2. f *In restitutione*] scilicet rei.

t *Possessorem facere*] scilicet petitorem. & reddere fructus: vt & sup. de vsur. l. videamus. §. in Fautora.

u *Fructus*] i. præter ipsã & fructus. Sed qd aliud? Resp. causa vsucapionis & eis utilitas. vt] eo. l. restituere. & l. fi. §. fi. Vel aliter præter hanc significationem quam hæc verbũ restituere, habet & aliam, scilicet cum Imperator restituit aliquẽ. nam tunc significat: vt ordini, & dignitati restituatur: vt C. de sent. pass. l. 1. & l. 2. vt ẽ. de pœnis. l. 1. ẽ. de quæst. fi. Item liberalis restitutione quõq; significat: vt ẽ. de nata. rest. l. quæris. in fi. l. Aliud est in verbo indulgere: vt C. de gener. abol. l. indulgẽtia. Alii distinguũt. an dicat Imperator: restituo te in integ. aut restituo te ad omnia: vt argum. Instit. quibus modis ius pa. po. sol. 1. cum autem. quod non placet: vt d. l. C. de sent. pass. l. 2.

* Quid sit exhibere. vide tex. in c. accepimus. in c. contingit. extra. de fide instrum.

¶ Gestum rem significare sine verbis factam. o

Idem lib. 12. ad Edictum.

LEX XX.

VErba, contraxerunt, gesserunt, non pertinent p ad testandi ius.

Paulus lib. 11. ad Edictum.

LEX XXI.

PRinceps bona concedendo q videtur etiam obligationes concedere.

Caius lib. 4. ad edictum Prouinciale.

LEX XXII.

PLus r est in restitutione, s quàm in exhibitione. Nam exhibere * est præsentiã corporis præbere, restituere, est etiam possessorem facere, t fructusque reddere, pleraque præterea u restitutionis verbo continentur.

Vlpianus lib. 14 ad Edictum.

LEX XXIII.

REi appellatione, & causæ, x & iura y continentur. z

Caius lib. 6. ad edictum Prouinciale.

LEX XXIV.

NIhil a est aliud hæreditas,

x *Rei. Et causæ*] scilicet rei. vt fructus.

y *Iura.*] id est, seruitutes debitæ ipsi rei.

z *Continentur*] pura fit generaliter cõcepto libello, de omnibus rebus ad me pertinentibus, verbum enim res. & ad corporalia. & ad earũ contrarium. id est, omnes vtilitates. & incorporalia (quæ sunt iura) protenditur: vt Instit. de reb. cor. & incor. Et arg. sup. de exce. rei iudi. l. si mater. §. eandem. Si vero dico: peto rem talem, puta Stichum, vel fundum, non ideo credo venire seruitutem ei debitam: vt sup. de exce. l. fundum. nisi quoad interruptionẽ: vt C. de anna. exceptione. l. fin. Azo. & facit sup. eo. l. rei. & quod ibi dixi. Accur.

a *Nihil*, q. d. res hæreditarias nõ suos hæredes, sed successio &c. quod passiuè accipe: quia in ea succedit. Sed op. de tribus. Primo omnis definitio conuertitur cũ sua definito. ergo omnis successio in vniuersum est hæreditas. ergo omnis successor in vniuersum est his: ergo bo. poss. quod falsum est: vt Instit. de bon. poss. Cuius autem. sed supple hic. f. de iure ciuili: at bonorum possessio est de prætorio iure. Secundo de fideicom. qui nõ est hæres: cum instituatur ex his in solidum. vnde alius esse non põt: vt ẽ. tit. 1. l. quod ẽ. §. vni. sed ibi. hic directo. Similiter posset dici nõ sequitur. hæreditatẽ. ergo est his. Tertiò oppo. de quib. Instit. nãque quilibet est hæres in vniuersum ius. & cõtra 6 vnus est in toto. alius esse non põt. Resp. aliud est in vniuersum, & aliud in totum ius. nam in vniuersum. id est, aliquod quod est vniuersum. & eadem quæ habes hic, habes inf. tit. 1. l. hæreditas.

a Succession

1 Illa glo. est notanda ad hoc oppositũ. & obiicunque quis peti in libello simpliciter fundũ. vt ẽt petere seruitutẽ eidẽ fundo debitã. Bolog.

a *Successio*] scilicet iuris ciuilis. Accursius.

b *Rectè dicimus*] vt & sup. ad Syllan. l. 1. §. 1. & Instit. de hæred. instit. in prin.

c *Seruitutis sit*] s. pars. i. species: nam seruitus alia est vsusfru, alia via, alia iter: & omnis species, vt pars quantũ ad suũ totum habere se vr. est pars dico, vt i. sicut via &c. hẽs ergo hic, quod vsusfru. non est pars dñij: & idem Inst. de le. §. si cui. sed alicui habes q̃ sic: vt ff. de vsu. l. 4. quę est ff. Sol. Ro. dixit, q̃ hic de vsufr seruitutis ibi de causa vtendi fruẽdi dicit. fm H. vel hic de causali: ibi de formali. Placen. verò si: q̃ vsusfr. est pars dominij, & non est pars dñij. vtrũq; veram fm dialecticos. est pars dominij legalis, non est pars dominij prædicatiua siue subiectiua: vt posita specie ponatur genus: vt homo, ergo animal. nã non sequitur est fundus ergo dominiũ. i. plenum. sed est de tali: i. integralis, quia simul tũcta proprietas & fructus faciunt dominiũ. s. plenum. vel dic ut ff. vt no. in d. l. vsufruc. l. 4.

d *Vt*] id est, sicut.

e *Vna pars*] sed & si pars pro indiuiso alterius sit, meum dicere possum: vt inf. eod. l. pupillus. §. fi.

f *Rem pro indiuiso*] s. dimidiam: vt inf. eo. l. nomen. §. portionis.

g *Sed totum esse*] sic ff. eo. l. locus. in fi. ar. ff. j. eo. l. finus. §. prædia.

h *Seruius* corrigendo quod Quintus Mutius dixit.

i *Vtrumque*] hoc sic intelligo, cũ ex vtraq; parte vnũ tantum voluerint constituere agrum, terminando quilibet dominium suæ partis. alioquin duo essent: vt ff. de lega. 1. l. quod in tertũ. §. si qs. & l. planè. §. fi. & de leg. 2. l. Caius. §. fi. & ff. cõia prædi. l. si qs duas. §. si qs. & ff. d. reb. eor. l. magis. §. fi.

k *Partum vel furtiuæ*] si conceperit, & peperetit ancilla apud bo. fi. possessorem, vel etiam hæredem furis ignorantem: non est pars: & sic potest vsucapi: aliter si ancilla prægnans furtiua fuerit, vel si apud furem concepesit: vt hic. & sup. de vsuca. l. si aliena. 2. resp. & sup. de furt. l. qui vas. §. si ancilla. Sed contra. ff. de ven. inspi. l. 1. §. ex hoc rescripto. vbi dicitur esse partem. sed ibi antequam nascerentur: hic post: vel est portio: vt sicut pro iure mulieris nõ datur interdictum de li. ho. exhi. sic nec pro partu. sed portio non est quo ad vsucapionem impediendam. Accurs.

l *Ager est locus*] vacuus. Accurs.

m *Villa*] id est, domo: & hoc in rure. & plenè de eis dic: vt inf. eo. l. fundi. & l. quæstio est.

n *Stipendium à stipe*] quod est modicum æs: vt subijcit: vt soluant viginti sex denarios rustici nuntio Principis.

o *Idem*] quod sic minutatim colligitur.

p *A contributione*] sic & tributoria à contributione dicitur: vt supra. de tribu. l. procurationis. §. per hanc.

q *Militibus*] vt & C. de procu. l. qui stipendia.

r *Alienationis. Etiam vsucapionem*] Pone exemplum prohibita est alienatio fundi dotalis. ergo vsuc. 1 vt ff. d. fun. dot. l. si fundũ. & C. de fun. do. l. in fi. idẽ in re pupilli: vt ff. de acq. rer. dom. l. bonæ fidei. §. veluti si pupilli. sed fallit q̃ hic dicit: quia res litigiosa nõ põt alienari: vt C. de liti. l. litc. põt tñ vsucapi: vt ff. de rei vend. l. si post acceptũ. & C. de præscri. lon. tẽp. l. 1. & est rõ. quia vitiũ litigiosi nõ afficit rem: vt no. C. de acq. pos. l. vitia. §. *Vixerit*] vix fit quod nunquam fit. sic ponitur ff. ad Velleia. l. tutor. in prin. sed aliter. sup. de iudi. l. vix. t *Non videatur alienare*] a bene alienat. u *Non vendo*] omittit enim facere quod facere debet. s. vt ff. & ff. quæ in fraudem credi. l. in fraudẽ. & si imponat: vt C. de re. alie. non alie. l. fi. x *Amisit*] aliàs abutendo. nã & tunc perditur. vt sup. quẽadmo. ser. amitt. l. si ficy. *Acquirendi*] s. qui potest acquirere. & non acquirit.

1 Vi. Ale. cons. 59. col 3 vol. 3. Bar. So. reg. 33. & Mar. Affic. decis. Neap. nume. 43 ¶ P. Fab in tributione.

* Ad interl. huius l. vide Io. Annib. in tub. de vsucap. nu. 39. & Ar. Pio. in rep. auth. ad triennale. C. de bo. mat. fol. 615. nu. & seq.

y *Non intelligitur*] pone exemplũ. ff. quę in frau. cred. l. q̃ aũt. in fi. ff. de don. inter vir. & ux. l. si quis domũ. §. si maritus. & facit ff. ã colo. l. 1. §. cõsentur. & si in frau. pa. l. 1. §. verũ. & ff. de iure do. l. profectitia. §. si pater. & de alim. iud. mu. ca. fa. l. item. §. põt. & inf. tit. 2. l. nõ alienat. sed fallit hęc regula. ff. de peti. hęr. l. sed & si lege. §. perinde. & ff. de hære. ven. l. 2. §. non tantum. & ff. sol. matri. l. si verò. §. dabit.

4 ¶ Ibi tollit quod dãm credere legimus eõiunctionẽ enim quę &c.

z *Non amplectitur*] id est, non eligit.

a *Neque coniunctionem*] coniunctio per &, quę: & similia: disiunctio per vel, vt Lucius Carus haxes esto: item Pamphilum decem, decemque dare damnas esto: item Pamphilo decem, decemque dare damnas esto. decem, decemque oratio dicitur soluta. vt inf. eo. l. sæpe. vbi plenè habes de illis orationibus. & hoc quidem iudicatur ex mente loquentis: vt hic, quod intelligetur iudicijs. vt ff. de iud. l. si quis intentione. Item in vltimis voluntatibus. vt inf. eod. l. triplici. secus in contractibus: vbi contra proferentem fit interpretatio. vt supra. de cõtrahen. empt. l. Labeo. & de pa. l. veteribus. vbi plenè dixi. Sed quid si mens hic non apparet? Resp. præsumitur coniuncta. vt inf. eo. l. triplici. §. videamus. & adiunge l. sequentem.

b *Coniunctionem*] benè dico hoc in illa, quæ neutrum istorum habet, quia hoc etiam in ea est, quæ coniunctionem habet.

c *Labeo*] vt inf. eod. l. sæpe. & è contra disiuncta pro coniuncta. vt d. l. sæpe. & C. eo. l. cum quidam. & de Epis. & cler. l. si quis in hoc. & in auth. sed nouo.

d *Hæredique meo*] dare, vel facere spondes? nam sufficit

una

---

a *Successio*] scilicet iuris ciuilis. Accursius.

b *Rectè dicimus*] vt & sup. ad Syllan. l. 1. §. 1. & Instit. de hæred. instit. in prin.

c *Seruitutis sit*] s. pars. i. species: nam seruitus alia est vsusfru, alia via, alia iter: & omnis species, vt pars quantũ ad suũ totum habere se vr. est pars dico, vt i. sicut via &c. hẽs ergo hic, quod vsusfru. non est pars dñij: & idem Inst. de le. §. si cui. sed alicui habes q̃ sic: vt ff. de vsu. l. 4. quę est ff. Sol. Ro. dixit, q̃ hic de vsufr seruitutis ibi de causa vtendi fruẽdi dicit. fm H. vel hic de causali: ibi de formali. Placen. verò si: q̃ vsusfr. est pars dominij, & non est pars dñij. vtrũq; veram fm dialecticos. est pars dominij legalis, non est pars dominij prædicatiua siue subiectiua: vt posita specie ponatur genus: vt homo, ergo animal. nã non sequitur est fundus ergo dominiũ. i. plenum. sed est de tali: i. integralis, quia simul tũcta proprietas & fructus faciunt dominiũ. s. plenum. vel dic ut ff. vt no. in d. l. vsufruc. l. 4.

d *Vt*] id est, sicut.

e *Vna pars*] sed & si pars pro indiuiso alterius sit, meum dicere possum: vt inf. eod. l. pupillus. §. fi.

f *Rem pro indiuiso*] s. dimidiam: vt inf. eo. l. nomen. §. portionis.

g *Sed totum esse*] sic ff. eo. l. locus. in fi. ar. ff. j. eo. l. finus. §. prædia.

h *Seruius* corrigendo quod Quintus Mutius dixit.

i *Vtrumque*] hoc sic intelligo, cũ ex vtraq; parte vnũ tantum voluerint constituere agrum, terminando quilibet dominium suæ partis. alioquin duo essent: vt ff. de lega. 1. l. quod in tertũ. §. si qs. & l. planè. §. fi. & de leg. 2. l. Caius. §. fi. & ff. cõia prædi. l. si qs duas. §. si qs. & ff. d. reb. eor. l. magis. §. fi.

k *Partum vel furtiuæ*] si conceperit, & peperetit ancilla apud bo. fi. possessorem, vel etiam hæredem furis ignorantem: non est pars: & sic potest vsucapi: aliter si ancilla prægnans furtiua fuerit, vel si apud furem concepesit: vt hic. & sup. de vsuca. l. si aliena. 2. resp. & sup. de furt. l. qui vas. §. si ancilla. Sed contra. ff. de ven. inspi. l. 1. §. ex hoc rescripto. vbi dicitur esse partem. sed ibi antequam nascerentur: hic post: vel est portio: vt sicut pro iure mulieris nõ datur interdictum de li. ho. exhi. sic nec pro partu. sed portio non est quo ad vsucapionem impediendam. Accurs.

l *Ager est locus*] vacuus. Accurs.

m *Villa*] id est, domo: & hoc in rure. & plenè de eis dic: vt inf. eo. l. fundi. & l. quæstio est.

n *Stipendium à stipe*] quod est modicum æs: vt subijcit: vt soluant viginti sex denarios rustici nuntio Principis.

o *Idem*] quod sic minutatim colligitur.

p *A contributione*] sic & tributoria à contributione dicitur: vt supra. de tribu. l. procurationis. §. per hanc.

q *Militibus*] vt & C. de procu. l. qui stipendia.

r *Alienationis. Etiam vsucapionem*] Pone exemplum prohibita est alienatio fundi dotalis. ergo vsuc. 1 vt ff. d. fun. dot. l. si fundũ. & C. de fun. do. l. in fi. idẽ in re pupilli: vt ff. de acq. rer. dom. l. bonæ fidei. §. veluti si pupilli. sed fallit q̃ hic dicit: quia res litigiosa nõ põt alienari: vt C. de liti. l. litc. põt tñ vsucapi: vt ff. de rei vend. l. si post acceptũ. & C. de præscri. lon. tẽp. l. 1. & est rõ. quia vitiũ litigiosi nõ afficit rem: vt no. C. de acq. pos. l. vitia. §. *Vixerit*] vix fit quod nunquam fit. sic ponitur ff. ad Velleia. l. tutor. in prin. sed aliter. sup. de iudi. l. vix. t *Non videatur alienare*] a bene alienat. u *Non vendo*] omittit enim facere quod facere debet. s. vt ff. & ff. quæ in fraudem credi. l. in fraudẽ. & si imponat: vt C. de re. alie. non alie. l. fi. x *Amisit*] aliàs abutendo. nã & tunc perditur. vt sup. quẽadmo. ser. amitt. l. si ficy. *Acquirendi*] s. qui potest acquirere. & non acquirit.

y *Non intelligitur*] pone exemplũ. ff. quę in frau. cred. l. q̃ aũt. in fi. ff. de don. inter vir. & ux. l. si quis domũ. §. si maritus. & facit ff. ã colo. l. 1. §. cõsentur. & si in frau. pa. l. 1. §. verũ. & ff. de iure do. l. profectitia. §. si pater. & de alim. iud. mu. ca. fa. l. item. §. põt. & inf. tit. 2. l. nõ alienat. sed fallit hęc regula. ff. de peti. hęr. l. sed & si lege. §. perinde. & ff. de hære. ven. l. 2. §. non tantum. & ff. sol. matri. l. si verò. §. dabit.

z *Non amplectitur*] id est, non eligit.

a *Neque coniunctionem*] coniunctio per &, quę: & similia: disiunctio per vel, vt Lucius Carus haxes esto: item Pamphilum decem, decemque dare damnas esto: item Pamphilo decem, decemque dare damnas esto. decem, decemque oratio dicitur soluta. vt inf. eo. l. sæpe. vbi plenè habes de illis orationibus. & hoc quidem iudicatur ex mente loquentis: vt hic, quod intelligetur iudicijs. vt ff. de iud. l. si quis intentione. Item in vltimis voluntatibus. vt inf. eod. l. triplici. secus in contractibus: vbi contra proferentem fit interpretatio. vt supra. de cõtrahen. empt. l. Labeo. & de pa. l. veteribus. vbi plenè dixi. Sed quid si mens hic non apparet? Resp. præsumitur coniuncta. vt inf. eo. l. triplici. §. videamus. & adiunge l. sequentem.

b *Coniunctionem*] benè dico hoc in illa, quæ neutrum istorum habet, quia hoc etiam in ea est, quæ coniunctionem habet.

c *Labeo*] vt inf. eod. l. sæpe. & è contra disiuncta pro coniuncta. vt d. l. sæpe. & C. eo. l. cum quidam. & de Epis. & cler. l. si quis in hoc. & in auth. sed nouo.

d *Hæredique meo*] dare, vel facere spondes? nam sufficit

una

---

* Similis definitio apud Cic. in Topicis, in loco à definitione.

2 ¶ P. F. cũ diuiso.

3 ¶ P. Tributum, vel ex eo, quòd militibus tribuatur.

Paulus lib. 21. ad Edictum.

LEX XXV.

Rectè dicimus eum fundum totum nostrum esse, etiam cuius vsusfructus alienus est: quia vsusfructus non dominij pars, sed seruitutis sit, vt via, & iter.

¶ Nec falsò dicitur meum esse, cuius non potest vlla pars dici alterius esse. & hoc Iulianus ait, & est verius.

Quod pro indiuiso cum alio possideo, eius partem possidere dicor. hoc dicit.

¶ Quintus Mutius ait, partis appellatione rem pro indiuiso significari. nam quod pro indiuiso nostrum sit, id non partem, sed totum esse. ¶ Seruius non inelegantèr partis appellatione vtrumque significari.

Vlpianus lib. 16. ad Edictum.

LEX XXVI.

Partum non esse partem rei furtiuæ, Scæuo. li. 11. Quæstionum scribit.

Idem lib. 17. ad edictum.

LEX XXVII.

Ager est locus, qui sine villa est.

¶ Stipendium à stipe appellatum est, quod per stipes, id est, modica æra, colligatur. Idem hoc etiam tributum appellari Pompon. ait: & sanè appellatur à contributione militibus tributum.

Paulus lib. 21. ad edictum.

LEX XXVIII.

Alienationis verbum etiam vsucapionem continet. vix est enim vt non videatur alienare, qui patitur vsucapi. Eum quoque alienare dicimus, qui non vtendo amisit seruitutem.

¶ Qui occasione acquirendi non vtitur, non intelligitur alienare: veluti qui hæreditatem omittit, aut optionem intra certum tempus datam non amplectitur.

Quandoque oratio, in qua est coniunctio, ponitur pro disiuncta: vt si promittis dare decem mihi hæredique meo: nam intelligitur, vel hæredi, ita vt mihi dando, non tenearis hæredi. Hoc dicit cum l. sequenti.

¶ Oratio, quæ neque coniunctionem, neque disiunctionem habet, ex mente pronuntiantis, vel disiuncta, vel coniuncta accipitur.

Idem lib. 66. ad edictum.

LEX XXIX.

Coniunctionem enim nonnunquam pro disiunctione accipi Labeo ait: vt in illa stipulatione, Mihi, hæredique meo, Te, hæredemque tuum.

4 ¶ Ibi tollit quod dãm credere legimus eõiunctionẽ enim quę &c.

vni r dari vel fieri, nisi factum vtriusque intelligant contrahentes: vt in illa stipulatione, habere licere, vt supra, de verborum obligatio l. stipulatio ista. in prin. & l. primo, & in illa, per te, & hæredem tuum non fieri vim: vt supra, de verborum obligatio, l. si sic stipulatus sim.

a *Silua cædua est, Vt cædi etur.*] id est, habilis ad cædendum, in hac significatione accipitur supra, de vsufru. l ex sylua. & solu. matrimo. l. diuortio. §. quod in [illegible]o. & supra, de contrahē. empt. l cum manu. §. sylua. & arbores cæduæ dicuntur in hoc sensu. vt d. l. diuortio. §. si fundum.

b *Eam esse.*] sub. etiam. & in hac significatione dicitur glās caduca. quæ cecidit. vt inf. eod. §. glans Accursius.

c *Stipula illecta.*] id est, non lecta. & pone casum, vt supra, de contrahend. empt. l qui fundum. ff. fundi.

d *Spicæ*] sub. com spicæ &c. & subau. sunt alias nil sub.

e *In messe.*] id est, ex messe deiectæ.

f *Quas*] spicas.

g *Vacauerint.*] hic sub. cum, si non habeas in textu.

h *Nouales.*] id est, nouiter aptata ad colendum, vt pratum quod colitur ad seminandum de frumento.

i *Præcisa*] ad colendum.

k *Cessat.*] alias cessat scilicet antequam aretur, vt proinde melius fructificet. & alias cæsa sit, id est, apta, & hoc etiam dicit præcisa, vt scilicet, in eo anno impingueur fierquilinio, vt probat sequens clausula, integra autem &c. aliàs accipitur nouale, terra ex sylua extracta. vt supra, de ter. mo. l. fin. in fi. & depetit. hæred. l. vtilis, & hic etiam posset sic accipi.

l *Integra*] id est, arata, quia hæ impinguationes fiunt demum cum ea est arata.

m *Pascendi*] & impinguandi.

n *Ex arbore cecidit*] vt protali detur interdictum de glande legenda: vt supra. de glan le. l 1. cuius appellatione omnes fructus continentur: vt ibi, & inf. eo. l. qui venenum. §. glandis

o *Pascua sylua*] aliàs cædua. vt supra. in princip. & aliàs pastua: vt hic. & C. de pascuis pu. vel pri. l. 1. & l. fina. in fi. & iunge seq. l.

p *Pratum*] de hoc fit mētio supra. de ac. emp. l. si in qualitate. & in hoc non licet pascere. ut C. de pas. pu. l. fi. Accursius.

q *Capiendum*] scilicet, fine semine.

r *Minus*] Pone exemplum supra. de trib. l. illud. §. minus facit inf. eod. l. verbum amplius. in fi. Item pone exemplum supra. de fideiuss. l. amissi. in princi. Item pone exemplum inf. eo. l. si ita à te stipulatus. & facit quod di

s *Pati* sup eo l. si cui. §. minus.

t *Fiat*] subau. fieri.

t *Coram pluribus.*] repete fieri. hoc in contractibus & propriè. & pone exemplū ff. de instito. l. sed & si. §. proscribere, item. & ff. de iure fis. knō intelligitur. & ff. de test. l. hæredes. aliàs aliter. & impropriè, vt ff. de ritu nup. l. palam. item no. pluribus: nam etiam coram vno. vt inf. eo. l. coram.

Paulus. 1†

LEX XXX.

SYlua cædua est (vt quidā putant) quæ in hoc habetur, vt cæderetur. a Seruius, eam esse, b quę succisa, rursus ex stirpibus, aut radicibus renascitur.

¶ Stipula illecta c est spicæ d in messe e deiectæ, necdum lectæ, quas f rustici cum vacaueriut, g colligunt.

¶ Noualis h * est terra præcisa, i quæ anno cessat: 2† k quam Græci νέατον 3† vocāt. Integra l autem est, in quam nondum dominus pascendi m gratia pecus immisit.

¶ Glans caduca est, quæ ex arbore cecidit. n

¶ Pascua sylua o est, quæ pastui pecudum destinata est.

Vlpianus li. 18. *ad Edictum.*

LEX XXXI.

PRatū p est, in quo ad fructum percipiendum falce duntaxat opus est, ex eo dictum, quod paratum sit ad fructum capiendum. q

Paulus lib. 24. *ad Edictum.*

LEX XXXII.

MInus r solutum intelligitur, etiam si nihil est solutum.

Vlpianus li. 21. *ad Edictum.*

LEX XXXIII.

PAlam, s est coram 4† pluribus. t

Paulus lib. 24. *ad Edictum.*

LEX XXXIV.

ACtionis u verbo etiam persecutio x cōtinetur.

Idem lib. 17. *ad Edictum.*

LEX XXXV.

REstituere y autem is intelligitur, z qui simul, & rem 5† & causam a actori reddit, quam is habiturus esset, si illatim iudicij accepti b tempore res ei reddita fuisset, id est, & vsucapionis c causam, & fructum. 6† d

Vlpianus li. 23. *ad Edictum.*

LEX XXXVI.

LItis e nomen actionem 7† f significat, siue in rē, siue in personam g sit.

Paulus li. 25. 8† *ad Edictum.*

LEX XXXVII.

VErbum, oportere, h non ad facultatē iudicis pertinet, qui potest, vel pluris, vel minoris cōdemnare: sed ad veritatem i refertur.

u *Actionis.*] Si lex alicui actionē indulget, & persecutionem. vt sup. eod. l. creditores.

x *Etiam persecutio*] ff. extra ordinem. vt per offi. iud. vt sup. de minor. l. ꝙ si minor. §. fi. & ff. eo. l. pecuniæ. §. actionis verbo. vel die persecutio. f. in rem. vt plenè habes inf. eo. l. pecuniæ. §. actionis.

y *Restituere.*] Pone in rei ven. vt ff. de rei ven. l. præterea. itē in actione personali. vt ff. si cert. pe. l. cū fundus. in prin. & de vsu. l. 2. & l. videamus. §. in fraudem. & in pe. hær. si est pōdo possessor. vt ff. de pet. hær illud. & facit su. e. l. plus est. & ff. eo. l. fi. & l. cum Prætor. Acce

z *Intelligitur*] f. possessor condemnatus restituere.

a *Causam.*] cā rei est omne ꝙ actor habuisset si tpe litis contest. restituta res fuisset. vt hic & d. l. præterea. & l. cum fundus. & sup. ad exhi. l. iul. §. fi.

b *Accepti*] i. tempore litis contest. Acc.

c *Vsucapionis.*] veluti si possessor lit. cōtest. cōpleuit vsuc. nā restituet nihilominus. & cauebit de dolo. vt sup. de rei vendic. l. si post acceptum. & pro empt. l. 2. §. 1.

d *Fructum*] vt & inf. tit. 1. l in condemnatione. §. 1.

e *Lis*] Pone exemplum sup. de testi. l. 1. Azo.

f *Actionem*] intentaram, vel intentandā hoc est ante litem. & postea diximus C. de transac. l. causas. & per illā pone hic exemplum. Accur.

g *In personā*] siue mixta sit, siue offīn iudicis locū hēat. Azo.

h *Verbum oportere*] Pone exēplū ꝙ stipulor à te ꝙqd te dare oportet. nō enim videor stipulatus quod iūdex insinia expressit. sed ꝙ pure, & in rei veritate nūc debetur. vt ff. de verb. obl. l. si à colono. & l. si stipulatus. §. cū si stipulamur, licèt arbitraria actione mihi teneberis, quā condemnatio poterat excrescere. ut ff. de ī li. iu. l. 1. Alij sic. ut debū oportere necessitatē īponit. vt ff. de trāsa. l. cū hi. §. arbitratu. & de reb. eo. l. magis. §. ne tñ fecus. in verbo potest. vt sup. de offi. Præsi. l. sæpe. & quod subijcit. non ad facultatē. qui pōt &c. mutat casum. q. d. nō sicut pōt pluris. vel minoris condēnare. ita pōt in prædictis ipse cognoscere. vel alij delegare. pōt aūt pluris. vel minoris cōdemnare. ut in pdictis arbitrariis. Itē pōt facere. & omittere. ut C. quo & quando iud. l. 2. & su. de iud. l. nō quicquid. Item potest. & plus quām sit petitum damnare, si plus inueniat deberi. secundum quosdā. vt arg. su. de iud. l. solemus. & C. de appel. l. fi. in fi. & Insti. de ac. §. si minus. quod non placet. ut C. ū à non compe. iud. l. 1. & sup. de iudi. l. non potest. & no. in d. §. si minus.

i *Ad veritatem*] id est. quod uerè tunc debetur. siue ad verū æsti pretium.

1 Propter alternatiuā. ad cuius verificationē alterā partem esse vetam latis est. iuris. notis.

2† P. Flo. Caius li. 7. ad Edictum Prouinciale.

* Vid Valla li. Elegan. 6. ca. 42. & Alcia. li. Prætet 2. hoc ipso tit.

3† P. Flo. cessauit.

4† Aliàs. corā omnibus. vel pluribus.

5† Et rē non est in P. F.

6† P. Flo. fructuū.

7† P. Flo. omnem actionē.

8† P. Flo. 26.

2 Cōcor. tes. in ca. non oportet. extra. de libel. obla. & in c. consi dimus 2 1 q. 1. & in cle. 1. §. 2. cum gl. de supplen. negl. prælat. ad ꝙ facit l. cum oportet. ff. de bon. ꝙ li-

Offen-

a *Ostentum*] id est partum.
b *Cuiusque rei*] ergo etiam in brutis locum habet.
c *Factumq.*] id est editum, cum generale sit nomen, vt inf. eod. l. licet.
d *Nascitur.*] pro parte alia.
e *Partes*] & hi sunt liberi, id est filij. vt supra. de statu homi. l. non sunt in fine. Accursius.
f *Corporis*] vel cū duobus capitibus.
g *Contraria est*] & sic refert formam hominis.
h *Videtur*] quod omninò discrepat ab homine, vt vitulus.
i *Graeci*] i. phantasma. & hi non sunt liberi. id est filij: vt d. l. non sunt. in principe tenetur pater instituere, vt C. de postlim. hære. instit. vel exhæ. l. quod certarū in fin. quandoquidem contra. vt inf. eo. l. quæret.

Ostentum. Vide Alex. lib. 2. Prætermi.

2† P. Flo. li 13. ad Edictum Subsignare tribus modis dicitur.

K *Subsignatum.*] tribus modis dicitur subsignare. Primo vt hic, & C. de administratio. tuto. l. si non subscripsit. Secundo in testamento. id est sigillare. vt supra. de testam. l. ad testium. §. si quis. Tertio. id est obligare. vt supra. de iure immu. l. semper. §. conductores.

l *Tre adscriptione*] alias subscriptione.
m *Bona intelliguntur.*] in naturali significatione. non ciuili: vt infra eod. l. bonorum appellatione. & pone exemplum in filio emancipato. qui omnia bona confert. quod intellige deducto ære alieno. vt supra. de collat. bono. l. cum emancipati. §. illud. Item pone supra. de iure dot. l. mulier. & supra. de legat. 1. l. non amplius. 1. in princip. & inf. eo. l. venisse. sed hoc fallit in bon. possessio. quæ cum commodo. & incommodo transit: vt supra. de bono. poss. filio. l. 3. & in hæreditate vt inf. eod. l. hæreditatis. & fideicommiss. restitutione, vt supra. ad Trebellia. l. cogi. in princi. & l. præceden. in fi. & l. in beneficijs, vt sup. eod. l. Princeps. & facit inf. eo. l. bonorum appellatione.

3† P. Flo. & deest. Digestorum.

n *Det fiari*] alias attestari. aliàs protestari. & pone exemplum C. de non numerata pecunia. l. in cõtractibus. §. fi. vbi exc. non nume. pecu op. absente eo cui opponitur. Itē pone C. de anna. except. l. vt perfectius in fi. Itē pone sup. ad Macedon l. si filiusfam. l. absente. & facit inf. eo. l. proxima in princ. & inf. eo. l. plebs. §. 1. Accur.

o *Incertus*] nobis subau. & da exemplum supra, de rei vendicatio. l. is, qui se: nam sibi nemo incertus esse potest, quia partem possideat: quia incertam partem nemo possidere potest. licet ad incertam partem detur rei vend. vel pet. hæreditatis. vt supra. de rei. ven. l. quæ de tota. ff. & supra. si pars hæredi. pet. l. 1. in fine.

p *Detestatio est*] facit sup. l. proxim. §. penult. & quod ibi dixi.

q *Testatione*] id est coram testibus.

r *Serui.*] pone. lege seruos. & ancillas videor legasse, vt infra. eod. l. inter stipu. §. fin. & supra. de legatis 3. l. seruus. & facit l. qui duos in fi. ad. titu. & inf. eod. tit. l. patroni. & sup. eo. l. 1. §. *Familiæ.*] pone exemplum supra. de publ. l. 1. in princip. & §. familiæ. Item supra, vi bonorum raptorum, l. 2. §. familiæ. Item supra. de vi. & vi armata. l. 1. §. familiæ. & facit infra eodem. l. prostitutio. §. familiæ. Accursius.

*Idē Cio in Orat. pro Cæcina. *Gratianus. Aug. lib. Emend. 4† tamē nō est in P.F.

s† P. Flo. li. 13. ad Edictum Subsignare tribus modis dicitur.

t *Non continetur.*] sicut nec turbam facit vel rixam vnus. vi supra. vi bonorum raptorum. l. Prætor. §. turbam. nec vniuersitatem, vt infra. eod. l. Neratius. & da exemplum in familia publicani: vt superiori §. sed contra. supra. de vi & vi armata. l. 1. §. familiæ. sed illud quo ad illud interdictum in odium violentiæ.

*Vide Ang. lib. Emend. 4† P. Flo. li. 13. ad Edictum Subsignare tribus modis dicitur.

u *Fatemur*] sed fortè retinent. vt argumento supra. quod cuiusque vniuer. l. licet. §. fina. item res fortè faciunt. vt inf. eod. l. Neratius.

*Vide Ang. lib. Emend. 4† P. Flo. li. 13. ad Edictum Subsignare tribus modis dicitur.

x *Armorum. Non tantum*] & pone exemplum in l. Iul. de vi publ. quæ habet locum quando armis est illata vis: vt Instit. de interdi. §. qui autem, & de pu. iudi. l. item lex Iulia. & supra de vi & vi armata. l. 3. in prin. Item facit Instit. de publ. iudi. §. telum, & supra. de furtis. l. 11 pignori. §. qui furtum.

*Vide Ang. lib. Emend. 4† P. Flo. li. 13. ad Edictum Subsignare tribus modis dicitur.

y *Probrum*] Pone exemplum C. de postlim. l. quisquis. *Turpe est*] quia contra ius naturale siue legem Dei: vt non furtum facies, nō mœchaberis. & su. de fur. l. 1. in fi.

*Et cæteris quibus.

a *Ciuitatis*] iure positiuo. vt Instit. de pœna ter. §. pe.

b *Victus videtur*] Puta lego tibi victum, vel educationē. vt habes exēplum ff. de ali. & ci. le. l. fi & ff. l. quos nos. §. verbum viuere. Itē pone exemplum ff. de re iudic. l. si victum, & facit in eo. tit. de adi. leg. l. legatis. Sed arg. cōtra ff. & de transac. l. cum hi. §. qui transigit. Sed ibi in amittēdo. hic autem in acquirendo. vel ibi in verbo alimenti. hic in verbo victus. & iunge legem sequentem.

c *Esui*] id est, ad escam siue cibum Accursius.

d *Cætera. Ea appellatione*] l. victus. & iunge l. sequentē

Ideō

Vlpianus li. 25. ad Edictum.

LEX XXXVIII.

OStentum [a] Labeo definit omne contra naturam cuiusque rei [b] genitum, factumq; [c] Duo genera sunt ostentorum. vnum, quoties quid contra naturam nascitur, [d] tribus manibus forte, aut pedibus, aut qua alia parte [e] corporis, [f] quæ naturæ cõtraria est. [g] Alterum cum qd prodigiosum videtur, [h] quod Græci [i] φάσματα τερατῶδες [j†] vocant.

Paulus lib. 54. 2†

LEX XXXIX.

SVbsignatũ [k] dicitur, quod ab aliquo subscriptũ est. nam veteres subsignationis verbo pro adscriptione [l] vti solebant.

¶ Bona intelliguntur [m] cuiusque, quæ deducto ære alieno non supersunt.

¶ Detestari [n] est absenti denunciare.

¶ Incertus [o] possessor est, quem ignoramus.

Vlpianus lib. 6. 3† Digest.

LEX XL.

DEtestatio est [p] denuntiatio facta cum testatione. [q]

¶ Serui [r] appellatio etiam ad ancillam refertur.

¶ Familiæ [s] appellatione, liberi quoque continentur.

¶ Vnicus seruus, familiæ appellatione non continetur, [t] nec duo, quidem familiam faciunt. [u]

Caius lib. 21. ad Edictum Prouinciale.

LEX XLI.

ARmorum appellatio, * non vtique * [x] scuta tãtum *† & gladios, & galeas significat, sed & fustes, & lapides.

Vlpianus lib. 17. 5† ad Edictum.

LEX XLII.

PRobrum [y] * & opprobrium idem est. [6]† Probra, quędam natura turpia sunt, quædam ciuiliter, & quasi more ciuitatis, vtputa furtum, adulterium, natura turpe est. [z] Enimvero tutelæ damnari, hoc non natura probrum est, [7]† est, sed more ciuitatis. [a] Nec enim natura probrum est, quod potest etiam in hominem idoneum incidere.

Idem lib. 58. ad Edictum.

LEX XLIII.

VErbo victus [b] * continẽ tur, quæ esui, [c] & potui cultuique corporis, quæque ad viuendum homini necessaria sunt. Vellem quoque victus habere vicem Labeo ait.

Caius li. 22. ad Edictum Prouinciale.

LEX XLIV.

CAetera quoque [8]† quibus tuendi, curandive corporis nostris gratia vtimur, ea appellatione [d] significantur.

---

e *Esui*] id est, ad escam siue cibum Accursius.

f *Corporis*] vel cū duobus capitibus.

g *Contraria est*] & sic refert formam hominis.

h *Videtur*] quod omninò discrepat ab homine, vt vitulus.

i *Graeci*] i. phantasma. & hi non sunt liberi. id est filij: vt d. l. non sunt. in principe tenetur pater instituere, vt C. de postlim. hære. instit. vel exhæ. l. quod certarū in fin. quandoquidem contra. vt inf. eo. l. quæret.

Ostentum. Vide Alex. lib. 2. Prætermi.

2† P. Flo. li 13. ad Edictum Subsignare tribus modis dicitur.

k *Subsignatum.*] tribus modis dicitur subsignare. Primo vt hic, & C. de administratio. tuto. l. si non subscripsit. Secundo in testamento. id est sigillare. vt supra. de testam. l. ad testium. §. si quis. Tertio. id est obligare. vt supra. de iure immu. l. semper. §. conductores.

l *Tre adscriptione*] alias subscriptione.

m *Bona intelliguntur.*] in naturali significatione. non ciuili: vt infra eod. l. bonorum appellatione. & pone exemplum in filio emancipato. qui omnia bona confert. quod intellige deducto ære alieno. vt supra. de collat. bono. l. cum emancipati. §. illud. Item pone supra. de iure dot. l. mulier. & supra. de legat. 1. l. non amplius. 1. in princip. & inf. eo. l. venisse. sed hoc fallit in bon. possessio. quæ cum commodo. & incommodo transit: vt supra. de bono. poss. filio. l. 3. & in hæreditate vt inf. eod. l. hæreditatis. & fideicommiss. restitutione, vt supra. ad Trebellia. l. cogi. in princi. & l. præceden. in fi. & l. in beneficijs, vt sup. eod. l. Princeps. & facit inf. eo. l. bonorum appellatione.

3† P. Flo. & deest. Digestorum.

n *Det fiari*] alias attestari. aliàs protestari. & pone exemplum C. de non numerata pecunia. l. in cõtractibus. §. fi. vbi exc. non nume. pecu op. absente eo cui opponitur. Itē pone C. de anna. except. l. vt perfectius in fi. Itē pone sup. ad Macedon l. si filiusfam. l. absente. & facit inf. eo. l. proxima in princ. & inf. eo. l. plebs. §. 1. Accur.

o *Incertus*] nobis subau. & da exemplum supra, de rei vendicatio. l. is, qui se: nam sibi nemo incertus esse potest, quia partem possideat: quia incertam partem nemo possidere potest. licet ad incertam partem detur rei vend. vel pet. hæreditatis. vt supra. de rei. ven. l. quæ de tota. ff. & supra. si pars hæredi. pet. l. 1. in fine.

p *Detestatio est*] facit sup. l. proxim. §. penult. & quod ibi dixi.

q *Testatione*] id est coram testibus.

r *Serui.*] pone. lege seruos. & ancillas videor legasse, vt infra. eod. l. inter stipu. §. fin. & supra. de legatis 3. l. seruus. & facit l. qui duos in fi. ad. titu. & inf. eod. tit. l. patroni. & sup. eo. l. 1. §. *Familiæ.*] pone exemplum supra. de publ. l. 1. in princip. & §. familiæ. Item supra, vi bonorum raptorum, l. 2. §. familiæ. Item supra. de vi. & vi armata. l. 1. §. familiæ. & facit infra eodem. l. prostitutio. §. familiæ. Accursius.

s *Familiæ*] pone exemplum supra. de publ. l. 1. in princip. & §. familiæ. Item supra, vi bonorum raptorum, l. 2. §. familiæ. Item supra. de vi. & vi armata. l. 1. §. familiæ. & facit infra eodem. l. prostitutio. §. familiæ. Accursius.

t *Non continetur.*] sicut nec turbam facit vel rixam vnus. vi supra. vi bonorum raptorum. l. Prætor. §. turbam. nec vniuersitatem, vt infra. eod. l. Neratius. & da exemplum in familia publicani: vt superiori §. sed contra. supra. de vi & vi armata. l. 1. §. familiæ. sed illud quo ad illud interdictum in odium violentiæ.

u *Fatemur*] sed fortè retinent. vt argumento supra. quod cuiusque vniuer. l. licet. §. fina. item res fortè faciunt. vt inf. eod. l. Neratius.

x *Armorum. Non tantum*] & pone exemplum in l. Iul. de vi publ. quæ habet locum quando armis est illata vis: vt Instit. de interdi. §. qui autem, & de pu. iudi. l. item lex Iulia. & supra de vi & vi armata. l. 3. in prin. Item facit Instit. de publ. iudi. §. telum, & supra. de furtis. l. 11 pignori. §. qui furtum.

y *Probrum*] Pone exemplum C. de postlim. l. quisquis. *Turpe est*] quia contra ius naturale siue legem Dei: vt non furtum facies, nō mœchaberis. & su. de fur. l. 1. in fi.

a *Ciuitatis*] iure positiuo. vt Instit. de pœna ter. §. pe.

b *Victus videtur*] Puta lego tibi victum, vel educationē. vt habes exēplum ff. de ali. & ci. le. l. fi & ff. l. quos nos. §. verbum viuere. Itē pone exemplum ff. de re iudic. l. si victum, & facit in eo. tit. de adi. leg. l. legatis. Sed arg. cōtra ff. & de transac. l. cum hi. §. qui transigit. Sed ibi in amittēdo. hic autem in acquirendo. vel ibi in verbo alimenti. hic in verbo victus. & iunge legem sequentem.

c *Esui*] id est, ad escam siue cibum Accursius.

d *Cætera. Ea appellatione*] l. victus. & iunge l. sequentē

Vlpianus lib. 58. ad Edict.

LEX XLV.

IN strato [a] † omne vestimentū continer, quod inij ciatur, [b] Labeo ait. neq; enim dubiū est, quin stragula [c] vestis sit omne pallium, [d] quod Græci [2] † περισπωμενα vocant. In victum ergo [e] vestem accipiemus, [f] non stragulam: [3] † g in stratum [h] omnem stragulam vestem. [i]

Idem lib. 59. ad Edict.

LEX XLVI.

PRonunciatum, & [k] statutum idem dici [4] † potest. [l] promiscuè enim & pronunciasse, & statuisse solemus dicere eos, [m] qui ius habent cognoscendi.

¶ Matremfamil. * accipere debemus eam, quæ non inhonestè viuit. Matrem enim familias à cæteris fœminis mores discernunt, atque separant. proinde nihil intererit, nupta sit, an vidua: ingenua sit, an libertina. [n] nam neque nuptiæ, neque natales matrēfa. faciunt, sed boni mores. [o]

Paulus lib. 56. ad Edict.

LEX XLVII.

LIberationis verbum eandem vim [p] habet, quam solutionis.

Vlpianus lib. 58. ad Edict. prouinc.

LEX XLVIII.

QVi 5 † neque [q] sequantur, neque ducantur.

¶ Solutum non intelligimus cum, qui licèt vinculis leuatus [r] sit, manibus tamen tenetur. ac ne eum quidem intelligimus solutum, qui in publico sine vinculis seruatur. [s]

Vlpianus lib. 49 ad Edictum.

LEX XLIX.

BOnorum appellatio, aut ciuilis est [t] aut naturalis. Naturaliter bona ex eo dicūtur, quòd beant, hoc est beatos faciunt. beare, est prodesse. [u] In bonis autem nostris computari sciendum est, non solùm quæ dominij [x] nostri sunt: sed & si bona fide [y] à nobis possideantur, [z] vel superficiaria sint. Aequè bonis [2] annumerabitur etiam si quid est in actionibus, petitionibus, persecutionibus. nam hæc omnia in bonis esse videntur. [a]

Caius [6] †

LEX L.

NVrus [b] appellatio etiam ad pronurum, & vltra porrigenda est.

---

1 Tu dic aliud esse stratā: q̄d sit, & in quo à via publica differat, vide no. in l. 1. §. 6. ff. de ser. rust. p̄. di. vbi dicitur in pistreum. 3 † P. F. Stragulo. & vide Vall. ibi. fa. 46. 3 † Quod Græci, nō est in P. F. nec ēt verbum vocant.

a *IN strato*] i. in appellatione stratus, vel strata: omne &c. stratum ergo siue stragula dicitur vestimentum, quō sternitur ad cubandum, vt §. id quis iaceatur culcitra, tapeta, & similia: quæ apud quosdam dicuntur lodices: non autem aliud, quo induantur. & da exemplum ex l. §. de re iudi. l. si victum, vel stratum.

b *Iniectum*] in terra vel plano: vt culcitra & similia.

c *Stragula*] idem est stragula q̄ stratum, forte à sternendo dicta: & de ea habes supra de auro et arg. leg. l. vestis.

d *Omne pallium*] i. omnis generis, vel de lana, vel de serico, vel de lino, vel de simili materia.

e *In victum ergo*] i. appellatione victus: vt & supra eo. l. verbo victus.

f *Accipiemus*] qua quis induitur: quia sine ea esse non pōt.

g *Non stragulam*] quia sine ea aliquis esse pōt. arg. §. de re iudi. l. si stratum. sed §. ſ. eo. l. quos nos. §. verbum. Solu. vt ibi.

h *In stratum*] i. appellatione stratus.

i *Stragulā vestem*] non alias, vestis ergo genus est: vt hic. & ſ. eo. l. vestis. & §. de auro & arg. leg. l. vestis.

k *PRonunciatū & statutum idem puto*] i. significat, si non habes in textu. idem dici potest. & habes primū verbum C. de sen. l. ex stipulatione. secundum §. eo. titu l. post sententiā. & de excu. rei iu. l. si vt proponis. sed proprius statui dicitur, quod in communi generaliter decernitur. vt C. de Episco. & cle. l. cum clericis. §. statuimus. pronuntiari in sententijs, quæ inter partes feruntur: vt d. l. ex stipulatione. & §. de re iudi. l. j. quandoque ille solus dicitur habere ius statuendi, qui merum habet imperium: vt C. de sen. l. nulli.

l *Potest*] idest, eundem habet effectum.

m *Eos*] felices iudices.

n *Libertina*] dūmodo honestè viuat.

o *Boni mores*] vt §. de iu. & cu da. ab his. l. scire. §. cū reliquis. Et no. quod tribus modis dicitur matrefa. Primo largè pro magnis & paruis: vt hic & da exemplum. C. de adul. l. quæ adulterium. Secundo strictè pro fœmina nōn authoritatis: vt §. de li. ho. exhi. l. deinde. in fi. Tertio largissimè pro omni fœmina, quæ sit sui iuris: vt §. de iis qui sunt sui vel alie. iur. l. nam ciuium. & j. eo. l. pronunciatio. §. primo.

p *LIberationis. Eandem vim*] hoc verum si referas ad personam. nā qui est liberatus, est absolutus. & ecōtra: vt & j. eod. l. solutionis verbo. Item hoc verum quo ad substantiam obligationis tollendam. nam sic tollitur solutione, sicut alia liberatione: vt §. de solu. l. solutionis verbū. secus si referas ad qualitatem liberandi. nam alio modo potest quis liberari quam solutione: vt supra de re iudi. l. 4. §. pe. & Insti. qui. mo. tol. obli. per totum.

q *QVi neque*] hoc totum, qui neque sequantur neque ducantur, dicūt quidam fuisse sub. quandam in li. Caij, quod verò sequitur dicunt fuisse de textu. ſ. solutum. &c. vel qui neque. &c. idest. qui non debent de iure vocari ad præcepta alicuius Potestatis: vt quia certum est eos esse alterius iurisdictionis, non deducantur ad eum per vim: vt C. de iurisd. om. iud. l. in criminali, vel tertio, qui est in domo eū citatur neque sequitur appatitorē extra domū: nō ducatur inuitus. i. non extrahatur iultus de domo. vt sup. de in ius voc. l. plerique.

r *Vinculis leuatus*] aliàs leuatus sit aliàs ligatus non sit. Acc. [*Seruatur*] id est, custoditur, à nuntijs forte. ille ergo demum est solutus cui libera datur recendēdi facultas: vt §. de libe. ho. exhib. l. 2. & de acquiren. rerum domi. l. 3. in fi. & l. v. in princip. & fa. ait in eodem. l. verum est eum, qui in car. & l. vinculorum. & sup. ex qui. cau. ma. l. succurrit. & l. in eadem. quod ergo iterim promittit, quasi in carcere sit, non tenet: vt sup. quod met. cau. l. qui in carcere. per quam potes hic ponere exemplum. Itē de hac sol. habes sup. depos. l. si hominem.

s † In P. F. caput hoc incipit ibi. Solutū cuius inscriptio est hæc. Caius li. ad Edict. pt. vbi nihil. qui neq; sequantur, neque ducātur. quā inscriptionē ita declā. Du. lib. 1. Dispu. ca. 1. idest, qui tamen ita vocātem nō sequātur, inulti tamen in ius duci non possunt.

t *BOnorum. Ciuilis est*] iuris fictione: vt cum significantur ea, quæ bo. fi. possidemus ex empto vel simili cā. etiamsi aliena sint. secundum Azo. naturalis cum ea possidemus, quæ nostri dominij sunt, vt §. in bonis. vel dic ciuilis cum significat hereditatem, bonorum ve possessionem: vt sup. vt in pos. leg. Ius cui. §. bonorum. vel ipsa bona in vniuerso: vt inf. eo. §. bonorum. quæ omnia commodum & incommodum habent: vt supra de bon. possess. l. 1. & 3. in princ. & j. eo. l. hæreditatis appellatione. sed naturalis quando afferunt commodum, vel si afferunt incommodum, eo deducto quod superest continetur ap. bonorum: vt supra eo. l. subsignatum. §. bona. & de iu. dot. l. mulier. & infra eo. l. proprie.

6 † P. Fi Vlpianus lib 61. ad Edi.

u *Prodesse*] & quod prodesse beare: sed ciuiliter etiam si non beant, tamen bona dicuntur: vt modo dixi.

x *Dominij*] hæc naturalis est appellatio. vel dic etiam ciuilis. si cum incommodo sunt, vel non afferunt commodum, & facit §. de acquir. ter. domi. l. rem in bonis.

y *Bona fide*] hæc ciuilis, vel dic etiam naturalis, quatenus prosunt.

z *Æquè bonis*] idest, ciuili appellatione bonorum. Azo. vel etiam naturaliter in eo quod beant. & facit sup. de actio. & oblig. l. actio in personam.

a *Videntur*] iubaudi ciuiliter.

b *NVrus.*] Pone exemplum: legata non debentur nurui rupto testamento per contra tab. nec ergo pronurus: §. de leg. præst. l. virilis. §. nurus. Item pone §. de postu. l. 1. §. fin. & l. cui. §. affinitates. & facit j. eo. l. generi. & l. soceri. Item pone exemplum supra de do. inter vi. & vxo. l. 3. §. ab vxoris. & §. socrui.

Idē li. 13. ad Edi. Prouin. †

LEX II.

A Ppellatione [a] parentis non tantùm pater, sed etiam auus, & proauus, & deinceps omnes superiores cōtinentur: sed & mater, & auia, & proauia.

Vlpianus li. 61. ad Edictum.

LEX LII.

PAtroni appellatione & patrona continetur. [b]

Oratio communia ponitur pro disiunctis, nisi uerba dispositio aliàs repugnet: disiuncta verò posita inter genus, et speciem, ponitur pro communibus. soluta verò in illâ resolutur, ad quam facti qualitas, et uerba dispositio accommodatur. Bart.

Paulus li. 59. ad Edictum.

LEX LIII.

SAepe ita cōparatū [c] est, ut & communia pro disiunctis accipiantur, & disiuncta pro communibus, interdū & [z] † soluta [d] pro separatis: nā cū dicitur [e] apud veteres, [f] agnatorum, [g] gentiliumque, [*] pro separatis: ideo disiunctis accipiūtur. ibi autem verò dicimus quandoque pro communibus, licet hoc non dicat: hic vt inf. eo vero. ex xii. P. quod si cōparentes, ex inde petere rentis accipitur vt s. communi nationis. §. sanctum.

e *Nam cum dicitur*, exempli gratia. & dic, gentiliumque. idest cognatorum, sic pone tur supra de pub. iud. l. [illegible] & hoc loco, hæredibus ascendentibus, quos ita gentiliosque ponitur hic pro separatis. nisi dicas quod inter communia ratione cognationis à feminarum, etiam patris admittuntur agnati. & tertio cognationis filii, &c. & quia ut dictum in principio fer. l. fin. & al. exemplo ubi communia pro disiunctis accipiuntur vt s. quod communia nemo bene dicit communia pro disiuncta ponere non tamen semper sed propria ponitur [illegible] tries. & hoc subijcitur cum dicitur, &c.

f *Agnatorum*, scilicet, legis veteres. de iure enim nouo [illegible] sola est differentia agnationis. & cognationis. vnus Auth. de hæred. ab intest. §. ex his.

g *Gentiliumque*] ista verba materialiter ponuntur.

h *Superiores*, de hoc materialiter.

i *Testamenti*] si ample licet. aliquid condere testamentum; tunc talis oratio accipienda est propter scilicet. pro communi. Quæ ma tutor non datur nisi in testamento, vel codicillo, o supra de test. tut. l. [illegible] oportet igitur hæredem instituta & ita de pecunia, idest de bonis scilicet appellatione pecuniæ. & res contineantur vt C. de codicill. pecul. 2 alii fi.) tc [illegible] oportet et tenetur dato tutore, sed contra testamentum [illegible] ivne teneretur sine tutela. vt Instit. de legitim agn. tut. l. vel videndum pecunia tutelave quia non potest dari tutor quin de rebus pertinæ. & rebus pertinæ tamen principaliter, vt Instit. qui dare tutor. possit. ceteræ. & de exc. tut. l. datus. & sup. de test. tut. l. ceterum. & l. seq.

K *Sua*; scilicet, pupilli pubiuesvel dic sua. scilicet, testandi actiue. quia eam dat.

l *Quia tutor*]nunc respondet.

m *Et cum dicimus*, hoc est exemplum secundi.

n *Continemus*] idest. ex casu. dicimus dedit. & in disiuncta pro communia ponitur sic sup. de nau. & aggen. lega. l. Quamuis. fin. & C. de testat. & omittit. eo generaliter. in princip. & de Epist. & cle. authen. sed [illegible] quod [illegible] separatione accipitur. at cum dicitur, Super pecunia [h] tutelave [i] tua, [3] † [k] tutor [l] separatim sine pecunia dari nō potest. & cum dicimus, [m] Quod dedit aut donauit, vtraque continemus. [n] cum verò dicimus, [o] Quod eum dare facere oportet, quodvis eorū sufficit & probare. cum vero dicit Prætor, Si donum, munus, [4] operas [r] redemerit, [s] si omnia [t] imposita sunt, certū est omnia imposita [4] † redimenda esse. [u] Ex re [x] ergo pro communibus habentur. Si quædam [y] imposita sunt, cætera non desiderabuntur. [z]

¶ Item dubitatum est, illa verba, ope, consilio, [a] quēadmodum accipienda sunt: vtrū ex sententia [b] contingentium, [c] an [5] † separandum. [d] Sed verius est (quod & Labeo ait) separatim accipienda: quia aliud factum est eius, qui ope, aliud eius, qui cōsilio fortium facti, [e] sic enim alij condici potest. [f] alij non pōt.

o *Quod eum dare facere oportet*, quodvis eorū sufficit & probare. cum vero dicit Prætor, Si donum, munus, [4] operas [r] redemerit, [s] si omnia [t] imposita sunt, certū est omnia imposita [4] † redimenda esse. [u] Ex re [x] ergo pro communibus habentur. Si quædam [y] imposita sunt, cætera non desiderabuntur. [z]

p *Quod eum dare facere oportet*] sive aliquid debuit dari, aut benefacere, ad [illegible] dicetur promittis quinquies dari aut fieri. &c. & ista soluta pro disiuncta ponitur. hic in pœna de leg. & ibi legeleg. s. & e contra quandoque pro communibus: vt hic tactum est. cum vero dicitur sic supra. de aut. & aggen lega. l. hæc lex.

q *Decem millia*] in quo hæc differunt, habes inf. eod. l. inter decem.

r *Operas*, scilicet diurnas.

s *Redemerit*, scilicet liberius à patrono remouetur patronus a contrahendo. vt sup. de ædilitio. l. Iulianus.

t *Si omnia*, & sic pro communibus.

u *Esse*, vt a contrahendo. remoueatur.

x *Ex re* vel dicatur ex re scilicet impositione rei. vel facti. alias ex re. dicitur patrono. vel dic ex rei veritate.

y *Si quædam*, vtrumvis tantum.

z *Non desiderabuntur*, si quæ non sunt imposita. scilicet. sed tunc intelligitur de his scilicet. sed tunc quæ sunt imposita. vt a cōtrahendo. remoueantur.

a *Ita verba specialia*] forte talia erant verba in libris antiquis pro & consilio alicuius furtum factum patrati in duplum vel quadruplum. & hoc materialiter. Azo.

b *Ex sententia*, alias ex eventu. & supplean sic accipienda ex sententia communium. eorum. eorum qui communibus deceant rationibus. ut ponit auctor contra. &c.

c *Contingentium*, & sic contungenda.

d *Separatim*, & sic separanda.

e *Factum facti*, scilicet, per alium.

f *Condici potest*] puta et qui tulit opem potest condici si qui consilium præbuit. non. vt Instit. de ob ex delict. ope. & l. de furt. l. qui etiam. sed videtur etiam qui tulit opem non teneri condictione furtiva. vt supra. de condi. furt. pro tunc quæ est contra. Sed appellatur hic condictio. scilicet certi generalis. Ibi contrahendam furtivam negat cōpetere. vel dic dari condictionem talem actionem. scilicet furtivam. ponitur Instit. de actio. §. sic itaque. vbi dicetur condictio. tut. vel certo hic quoquo modo dicendum ita ad eum qui tulit opem. Ibi non. & potes hic breviter dicere generale est. vt quis de consilio non teneatur. vt sup. mandati. l. §. fina. nisi alias non erat ille factus. vt in eo. tit. si

a *Appellatione*] non vocatus parens in ius sine venia: quod nomen parens comprehēdit superiores virilisq; sexus in infinitum. vt hic & l. de in ius voc. l. quinq; §. Prætor. & [illegible] parentes & hoc ex interpretatione nec ex vocabuli significatione. vt ff. de gradi. l. Iuniores. §. Iulianus. §. parentes. quæ est contra.

it P Flo. Gaius. li. 23.

at appellatione patris non continetur hæres: vt sup. de ritu nup. leg. in lege in prin. & §. non autē obest. sed est regim. contra. j. eod. l. iusta interpretatio.

b *Patroni. Continetur*] hoc est eo quā masculino. ōcipit [illegible] tantum. vt ff. eod. decretalis. Scientiæ & j. ff. l. liberti. & [illegible] prout in primi. ff. eod. tit. vbi ope. [illegible] l. si cū patrimonio. vbi [illegible] patronus [illegible] patronus [illegible] debeat vt nubat [illegible] ut patri operarū. non [illegible] sio persona, sed [illegible] specie. [illegible] reddatur libertam in finiquia non indecore præstantur patronæ.

c *Separata comparatum*] alias comparatum. & aliàs comparatum. idest recte. & dictum. & non [illegible] dicit. & exem plificat per ordinem.

d *Soluta pro disiunctis*. ex tractatu [illegible] Bon quibus communibus. vel disiunctis. vel alias & quidem quāsoque pro

* Gētiles sunt Cicero in Top. Iuleo a desiliendo

e *Nam cum dicitur*, exempli gratia. & dic, gentiliumque. idest cognatorum, sic pone tur supra de pub. iud. l. [illegible] & hoc loco, hæredibus ascendentibus, quos ita gentiliosque ponitur hic pro separatis. nisi dicas quod inter communia ratione cognationis à feminarum, etiam patris admittuntur agnati. & tertio cognationis filii, &c. & quia ut dictum in principio fer. l. fin. & al. exemplo ubi communia pro disiunctis accipiuntur vt s. quod communia nemo bene dicit communia pro disiuncta ponere non tamen semper sed propria ponitur [illegible] tries. & hoc subijcitur cum dicitur, &c.

f *Agnatorum*, scilicet, legis veteres. de iure enim nouo [illegible] sola est differentia agnationis. & cognationis. vnus Auth. de hæred. ab intest. §. ex his.

g *Gentiliumque*] ista verba materialiter ponuntur.

h *Superiores*, de hoc materialiter.

i *Testamenti*] si ample licet. aliquid condere testamentum; tunc talis oratio accipienda est propter scilicet. pro communi. Quæ ma tutor non datur nisi in testamento, vel codicillo, o supra de test. tut. l. [illegible] oportet igitur hæredem instituta & ita de pecunia, idest de bonis scilicet appellatione pecuniæ. & res contineantur vt C. de codicill. pecul. 2 alii fi.) tc [illegible] oportet et tenetur dato tutore, sed contra testamentum [illegible] ivne teneretur sine tutela. vt Instit. de legitim agn. tut. l. vel videndum pecunia tutelave quia non potest dari tutor quin de rebus pertinæ. & rebus pertinæ tamen principaliter, vt Instit. qui dare tutor. possit. ceteræ. & de exc. tut. l. datus. & sup. de test. tut. l. ceterum. & l. seq.

K *Sua*; scilicet, pupilli pubiuesvel dic sua. scilicet, testandi actiue. quia eam dat.

l *Quia tutor*]nunc respondet.

m *Et cum dicimus*, hoc est exemplum secundi.

n *Continemus*] idest. ex casu. dicimus dedit. & in disiuncta pro communia ponitur sic sup. de nau. & aggen. lega. l. Quamuis. fin. & C. de testat. & omittit. eo generaliter. in princip. & de Epist. & cle. authen. sed [illegible] quod [illegible] separatione accipitur. at cum dicitur, Super pecunia [h] tutelave [i] tua, [3] † [k] tutor [l] separatim sine pecunia dari nō potest. & cum dicimus, [m] Quod dedit aut donauit, vtraque continemus. [n] cum verò dicimus, [o] Quod eum dare facere oportet, quodvis eorū sufficit & probare. cum vero dicit Prætor, Si donum, munus, [4] operas [r] redemerit, [s] si omnia [t] imposita sunt, certū est omnia imposita [4] † redimenda esse. [u] Ex re [x] ergo pro communibus habentur. Si quædam [y] imposita sunt, cætera non desiderabuntur. [z]

o *Quod eum dare facere oportet*, quodvis eorū sufficit & probare. cum vero dicit Prætor, Si donum, munus, [4] operas [r] redemerit, [s] si omnia [t] imposita sunt, certū est omnia imposita [4] † redimenda esse. [u] Ex re [x] ergo pro communibus habentur. Si quædam [y] imposita sunt, cætera non desiderabuntur. [z]

p *Quod eum dare facere oportet*] sive aliquid debuit dari, aut benefacere, ad [illegible] dicetur promittis quinquies dari aut fieri. &c. & ista soluta pro disiuncta ponitur. hic in pœna de leg. & ibi legeleg. s. & e contra quandoque pro communibus: vt hic tactum est. cum vero dicitur sic supra. de aut. & aggen lega. l. hæc lex.

q *Decem millia*] in quo hæc differunt, habes inf. eod. l. inter decem.

r *Operas*, scilicet diurnas.

s *Redemerit*, scilicet liberius à patrono remouetur patronus a contrahendo. vt sup. de ædilitio. l. Iulianus.

t *Si omnia*, & sic pro communibus.

u *Esse*, vt a contrahendo. remoueatur.

x *Ex re* vel dicatur ex re scilicet impositione rei. vel facti. alias ex re. dicitur patrono. vel dic ex rei veritate.

y *Si quædam*, vtrumvis tantum.

z *Non desiderabuntur*, si quæ non sunt imposita. scilicet. sed tunc intelligitur de his scilicet. sed tunc quæ sunt imposita. vt a cōtrahendo. remoueantur.

a *Ita verba specialia*] forte talia erant verba in libris antiquis pro & consilio alicuius furtum factum patrati in duplum vel quadruplum. & hoc materialiter. Azo.

b *Ex sententia*, alias ex eventu. & supplean sic accipienda ex sententia communium. eorum. eorum qui communibus deceant rationibus. ut ponit auctor contra. &c.

c *Contingentium*, & sic contungenda.

d *Separatim*, & sic separanda.

e *Factum facti*, scilicet, per alium.

f *Condici potest*] puta et qui tulit opem potest condici si qui consilium præbuit. non. vt Instit. de ob ex delict. ope. & l. de furt. l. qui etiam. sed videtur etiam qui tulit opem non teneri condictione furtiva. vt supra. de condi. furt. pro tunc quæ est contra. Sed appellatur hic condictio. scilicet certi generalis. Ibi contrahendam furtivam negat cōpetere. vel dic dari condictionem talem actionem. scilicet furtivam. ponitur Instit. de actio. §. sic itaque. vbi dicetur condictio. tut. vel certo hic quoquo modo dicendum ita ad eum qui tulit opem. Ibi non. & potes hic breviter dicere generale est. vt quis de consilio non teneatur. vt sup. mandati. l. §. fina. nisi alias non erat ille factus. vt in eo. tit. si

remunerandi. l. 6. si tibi mandavero. & sup. de furt. l. si quis vxori §. neque: quandoquidem ex illo consilio

z Qui est tenetur: quis. n. credet verum esse, cum alias esset falsum? furtum: vt in consilio dato alias non, to. titulo: vt C. de furt. vt notatur l. si quis. & supra de furt. l. 9 ferventes. 1. 1. ^a. pertuo. in apo fin adere. si autem opē ftul. in ver & consilium simul bone e dolo adhibuit furto: tunc cōsilio fu tenetur, licet ille aper glo. in bus erat factus & uerificad licet consilium non mitter. 5. habuerit principali de fur. ter dum tamen se 1: P. F. no cundario: vt & sup. cear. de furt. l. si pignore. ^b. penult. & Institut. de 2 † P. Flo. breuis est ob. ex hoc. supe & Cli. supra de furt. in furtificatione. l. supe. & §. recte Accursius.

a *Et sanè*] nunc contradicit prædictis.

b *Nec consilium*] ad hoc vt teneatur.

c *Et factum*] scilicet furtum.

d *Secutum*] vel ab eo, vel alio: vt supra de fur. l. iis qui. §. si tu Titium. & l. qui seruo. cum ergo hic finis contradicat Labeoni aut dicam Labeonem male dixisse: aut quod melius est, vtrumque admittam. cum vnum alij non sit contrarium. vtrumque enim interuenire oportet, vt sit furtum. & agatur furti: & secundum hoc communiter ponuntur: vt hic in effectu cum diuersa sint dare consilium & ferre opem: separatim secundum Labeonem: tantè accipiendo vtrumque, vt sine altero esse possit: nunquam tamen sit ad furtum: semper præcedat cōsilium & sequatur opera. & secundum hoc Labeo voluit significationem verborum dicens eam constantem. & diuisam veteres vero effectum agendi confudisse: & sic vtrumque est opus & sic contrectatio intelligenda patet ergo ex prædictis. q. coniuncta ponitur pro disiuncta. Item proprie. Item disiuncta pro coniuncta. Item soluta pro disiuncta. Item etiam pro cōiuncta. Item soluta quo ad quid pro coniuncta: quos casus vid. hic lege per ordinem.

e *Conditionales creditores*] de his dixit sup. eod. l. creditores.

f *Competitura*] quantum ad spem: vt Institut. de verborum obligat. §. ex conditionali. & est competitura in eventum conditionis.

g *Creditor perpetuo*] facit pacti de non agendo in perpetuum.

h *Non potest*], vt inf. eod. l. debitor. & in fin. n. l. si quis obligatione. §. non potest. & sup. de actio. & obl. l. in cui. §. fin.

i *Exceptionem timet*] vt non pacti facti de non petendo vsq; ad annum.

k *Similis est*] quia sicut vnus expectat diem: sic alter conditionem: sed differunt in aliquo: vt inf. eod. l. credere. Item quantum ad condictionem indebiti vt sup. de cond. indebi. l. si filio. vel duc similis est conditionali creditori cum condicto eli omnimodo cætera.

l *Cognoscere*] Hanc exemplum vtriusque verbi scilicet cognoscere, & dispungere: vt habes sup. de bon. autho. iudi. post l. final.

m *Conferre* & post collationem cancellare: quod redditum vel impensum inueniri: vt sup. de diuer. præscrip. l. in omnib. §. Reipub. & de re mil. l. ex causa

Et sanè [a] post veterum authoritatem cō peruentum est, vt nemo ope furtum videatur fecisse, nisi & consilium malignum habuerit: nec consilium [b] habuisse nocendi, [1] † nisi & factum [c] secutum [d] fuerit.

Vlpianus lib. 62. ad Edictum.

LEX LIV.

CONditionales creditores [e] dicuntur ij, quibus nondum competit actio, est autem competitura: [f] vel qui spem habent, vt competat.

Paulus li. 16. ad Edictum. 2†

LEX LV.

CReditor autem is est, qui exceptione perpetua [g] summoueri non potest. [h] Qui autem temporalem exceptionem timet, [i] similis est [k] conditionali creditori.

Vlpianus lib. 62. ad Edictum.

LEX LVI.

COgnoscere [l] instrumenta, est relegere, & recognoscere.

¶ Dispungere, est conferre [m] accepta, & data.

¶ Liberorum [n] appellatione continentur: non tantùm, qui sunt in potestate, [o] sed omnes [p] qui sui iuris sunt: siue virilis, siue fœminini sexus sunt, exue fœminino sexu [3†] descendentes. [q]

Paulus lib. 9. ad Edictum.

LEX LVII.

QVibus † † præcipua cura rerum incumbit, & qui magis, quàm cæteri [r] diligentiam, & solicitudinem rebus quibus præsunt debent, hi magistri [s] appellantur: [t] quinetiam ipsi magistratus per derivationem à magistris cognominantur: [u] vnde etiā cuiuslibet disciplinæ præceptores, magistros appellamus, [5] † [x] à monendo, vel monstrando.

¶ Persequi [y] videtur, & qui satis accepit. [z]

Cauus li. 24. ad Edic. Prouin.

LEX LVIII.

LIcet inter gesta [a] & facta videatur [a] quædam esse subtilis differentia: attamen κατάχρησιν inter gestum & factum nihil interest.

¶ Paternos [b] libertos rectè

magistri societatem: vt supra, de pact. l. item magistri. & etiam legum: vt supra de arbitr. l. qualem. §. final. Item liberalium studiorum: vt C. de profess. & medic. l. magistros. Item cuiuslibet mechanicæ artis: vt statim dicet ibi: vnde cuiuslibet &c. & not. hic exigit in docente fidentiam. Exigitur etiam fides & scientia. vt Institut. in princip. quorum omnium.

u *Cognominantur*] quia ad ipsos pertinet solicitudo Reipubl. magis quam alios: vt hic. & sup. ex quib. cau. ma. lege. & qui data. in fi. & l. seq.

x *Appellamus*] & sic Ronon dicunt.

y *Persequi*] id est, consequi quod suum est, vel sibi debitum. & pone exemplum supra de pigno. act. l. si item. §. omnis. & quib. mod. pigu. vel hypo. sol. l. item liberatur. §. primo.

z *Satis accipit*] fideiussorem item pœnā. vel pignus. vel dic persequi quo ad hoc, vt conuenias l. item mora: vt sup. de petit. hæred. l. Diuus. §. Diuus.

a *Licet videatur.*] Sed quæ? Respond. facere: plura continet. nam ta dicas: vt infra eodem. l. verbum facere. Item non facere: vt in eodem. l. facere opus. tete. alias incipit facere non oportere. Item etiam verbis contrahere: vt supra, de cur. bo. dam. l. de contrahere. circa princip. quæ non continet gerere: etiam gerere id aliquid facere etiam sine verbis. vt infra eodem. l. Labeo. in fi. quod ergo hic dicit nihil interesse, stricte accipitur facere: vt infra eodem. l. facendi verbo.

b *Paternos*] pone exemplum. vt sup. de repudi. nullum. ita & sup. de in ius vocando. sed si. finaliter. Item de matertis. vt sup. de excusat. tutorum. libertum.

1 † P. Flo. exue temi nim sex^o.

2 † P. Fl. cui.

3 † P. F. appellati.

* Alc. li 1. Disp. c. 4.

* Adde. q. dicantur magistri, & in quo a Doctore differant. g. & Cardin. i clem. 1. de magist. Host. in Sum. eod. §. 1.

videmur dicere noſtros libertos: liberorum noſtrorum [a] libertos, non rectè noſtros libertos dicimus. [10]

Vlpianus lib. 68. ad Edictum

LEX LIX.

PORtus appellatus eſt cõcluſus [b] locus, quò importantur merces, & inde exportantur, eaq; nihilominus ſtatio eſt cõcluſa, atq; munita: [c] [20] inde angiportum [d] dictũ eſt.

Idem lib. 69. ad Edictum.

LEX LX.

LOcus eſt non fundus, [e] ſed portio aliqua fundi. [f] Fundus autem integrum aliquid eſt. & plerunque [g] [30] fundum ſine villa [†] accipimus. Cæterũ adeo optimo noſtro, & conſtitutio locum à fundo ſeparat, vt & modicus locus poſſit fundus dici, ſi fundi animo eum habuerimus. Non enim [a] † magnitudo locum a fundo ſeparat, ſed noſtra affectio: & quælibet portio fundi poterit fundus dici, ſi iam hoc conſtituerimus. [h] Necnon & fundus locus conſtitui poteſt. nam ſi eum [i] alij adiunxerimus fundo, locus fundi efficietur. [40]

¶ Loci appellationem non ſolùm ad ruſtica, verùm ad vrbana quoque prædia pertinere Labeo ſcribit: ſed fundus quidem ſuos habet fines: [k] locus verò latere poteſt quatenus determinetur, & definiatur. [50]

Vocabulo ſatisdationis, continetur aliquãdo repromiſſio, quæ ſit ſine ſatisdatione, & ponit exemplum in ſatisdatione, iudicatum ſolui.

Paulus lib. 65. ad Edictum.

LEX LXI. [60]

SAtisdationis [l] appellatione, interdum etiam repromiſſio continebitur, qua [m] contentus fuit is, cui ſatisdatio debebatur. [70]

Caius lib. 26. ad Edic. prouin.

LEX LXII.

TIgni [n] appellatione in lege xij. tabularum omne genus materiæ, ex qua ædificia conſtant, ſignificatur

Vlpianus lib. 71. ad Edictum.

LEX LXIII.

PEnes te, [o] amplius [o] eſt, quàm apud te. nam apud te [p] eſt, quod qualitercunque à te tenetur: penes te eſt, quod quodammodo à te poſſidetur. [q]

Qui teſtamentum fecit, & eius hereditas non eſt adita, dicitur inteſtatus decedere, ſicut qui teſtamentũ nõ fecit.

Paulus lib. 67. ad Edictum.

LEX LXIV.

INteſtatus [r] eſt non tantùm qui teſtamentum non fecit, [r] ſed etiam is, cuius ex teſtamento hereditas adita non eſt.

Vlpianus lib. 72. ad Edictum.

LEX LXV.

HAeredis [t] appellatio [u] non ſolum ad proximũ hæredem, ſed etiam ad vlteriores hæredes refertur. nam & hęredis hęres, & deinceps, hæredis appellatione continetur.

Idem lib. 74. ad Edictum.

LEX LXVI.

MErcis [u] appellatio, ad res mobiles tantum [x] pertinet.

Idem lib. 76. ad Edictum.

LEX LXVII.

ALienatum [y] nõ proprie dicitur, quod adhuc in dominio venditoris manet: venditum [z] tamen rectè dicitur. [a]

---

a *Liberorum noſtrorum*] ſcilicet, libenos, ſi non habes in textu, non dicimus noſtros: vt hic, & ſupra de iure patro. l. ſeruum à filio. quod accipe cum ex peculio caſtrenſi ſeruum manumiſerit: alias nõ: vt ſup. qui & à qui. l. ſi quis hac lege. §. 1. & ſic ſoluta eſt quæſtio quare. vel eſt ratio: quia etiam viuo patre eſt filij: vt ſup. de libe. & poſth. l. in ſuis. Item nec libertũ libenti, noſtrũ dicimus: vt inf. eod. l. Modeſtinus.

b *Portus. Concluſus*] id eſt. locus vbi rates morantur. & ſtant. Azo.

c *Munita*] id eſt, non minus quam ſi in ſtatione eſſent: vt ſupra de fluuial. l. §. ſtationem. Azo.

d *Angiportum*] id eſt, ſtrictus portus. vel id eſt, parua porta ciuitatis, quæ portula dicitur in vulgari: & fit mentio portus, vt ſic expoſitione egeamus. ſupra, de rerum diuiſ. nemo.

e *Locus eſt non fundus*] portus & integer. quandoq; dicitur locus etiam fundus. vt infra eo. l. fundi. locus.

f *Fundi.*] vrbani, vel ruſtici: vt infr. §. loci. & ſup. de aqua plu. arc. l. 1. §. apud. non tei mobilis: vt ſupra de relig. l. is qui. §. 1.

g *Plerumque.*] quia etiam cum villa: vt infra eod. l. Fundi. in prin. & eſt villa vltis domus.

h *Conſtituerimus.*] Nota ergo, q; arbitrio ſit fundus. & locus: vt hic. & ſupra de leg. 1. l. quod in rerum. §. ſi quis. & l. planè. §. final. & ſup. communia prædi. l. ſi quis. §. planè

i *Si eum.*] locum. Accurſius.

k *Finibus*] certos. & limitatos.

l *Satisdationis.*] Pone exemplũ in ſatisdatione iudicatum ſolui: vt ſup. iudica ſolui. §. nunc videamus. & facit ſupra de præto. ſtipulat. l. 1. & de pigno. act. l. ſi rem. 6. omnia. & infr. eod. l. habere. §. cautum. & ſup. qui ſatisda. cogã. l. 1. & C. de verb. ſig. l. ancimus.

m *Quæ*] ſcilicet, repromiſſione. Accurſius.

n *Tigni.*] Pone exemplum ſup. ad exhiben. l. gemma. §. aliter. & l. tigni. Item ſupra de tigno iniun. l. 1. & Inſtit. de rer. diui. §. cum in ſuo. & de rei vendi. in rem. §. tig. & facit inf. eo. l. ferri. §. fabros.

o *Penes. Amplius*] id eſt, firmius.

p *Apud te*] vnde dicitur depono apud te: vt ſup. depoſiti. l. ſi hominem. Item apud te eſt, quod petere potes: vt inf. eod. l. id apud.

q *Poſſidetur*] vel ciuiliter, vel naturaliter ſed ſecundũ hæc è contra debuit dicere, ſcilicet, g. plus cõtineat apud, quam penes: cum emre quod continet penes contineat apud: ſed non è contra. ſed expone hic amplius, i. plus attribuit alteri, vel maius commodum ſignificat: non quod largius ſit, vel plura contineat.

r *Inteſtatus eſt*] ſi, vt dicitur decedere inteſtatus, de exceptis in concordantiis ſuis ſupra de teſta. tra. ab. l. nemo. g. ſi quis. & de teſtibus. l. 1. & 2. & de teſta. l. 1. & 2. & de hæred. inſtit. l. 1. & 2. & de hær. ab inteſtato prin. vbi etiam videtur quod ſex modis decedit inteſtatus.

s *Non fuit ſolennio do.*

t *Hæredis*] ſcilicet ſua, vel ſui hæredis. & hæredem tuum. vt ſup. eo. l. ſolitum. Item & concordant inſt. eod. l. ſequendum. in fine. & l. hæredis appellatione. & C. de hæreditatib. l. finis. & ſup. de petit. hæred. l. 1. & de acquir. hær. l. ſi quis. fin. & 7. de iure immunit. l. 1. & C. de leg. in omnibus ſed falſa in caſib. verbis. inſt.

u *Mercis*] Item ſupra de inſtitu. l. 1. in prin.

x *Tantum*] nec ad ſeruos, omnes illas: quia nõ pertinet ad ſeruos vt ſi dem. pondus. l. 1. §. 1. & 2. & ſi ſeruus communis. mercis quæ eſt contra.

y *Alienatum.*] Pone exemplũ in iure cedendi. l. 1. §. 1. & ſequentes: vt C. de iure emphyt. l. 2. Item C. de iur. dom. l. 1. Item facit ſi ſicut per ſocios. & pro ſocio. l. nemo. & de rei vend. alienationis. Sed argumenta contra. ſi. de ſtatu. liber. a extraneis. Quintus Mucius. vbi verbo vẽditionis cõtinetur omnis alienatio. ſed magis concordat ad id quod dicit, venditum tamen &c. Item facit ſup. de alie. iu. l. ex hoc. §. alienare.

z *Venditum*] etiam ante traditionem dominium.

a *Dicitur*] ac per hoc nemo eſt emptoris vt ſup. de contrahen. empt. l. quod ſæpe. §. ſi res.

¶Donationis [a] verbum, simpliciter loquendo, omnem donationem comprehendisse videtur, siue mortis causa, siue non mortis causa fuerit.

Idem lib.77.ad Edictum.

LEX LXVIII.

ILla verba, Arbitratu [b] Lucij Tituj fieri, ius significāt, [c] & in seruum [d] non cadunt.

Idem lib.78.ad Edictum.

LEX LXIX.

HAec verba, Cui rei dol' malus abfuerit, [e] aberit. generaliter comprehendunt omnem dolum, quicunque in hanc rem admissus est, de qua stipulatio est interposita.

Appellatione heredis continentur, & heredis heredes. hoc tamen fallit in trib.casib. Primò in substitutione pupillari. Secundò in Aelia Sētia. Tertiò in promissione operarum facta à liberto patrono: quia extenditur ad filios patroni, siper se extiterunt heredes patrono: non si per alium, vt quia heredis heredes.

Paulus lib.73.ad Edictum.

LEX LXX.

SCiendum est hæredem ēt per multas successiones [f] accipi. nam in paucis specie-

Seruus arbiter esse non pōt.

bus & hæredis appellatio proximum [h] continet: veluti in substitutione impuberis, [i] Quisquis mihi hæres erit, idē filio [k] meo [l] † hrs esto. vbi [l] hæredis hæres non continetur, [m] quia incertus est. Itē in lege [n] Aelia Sentia filius hæres proximus potest libertum paternum, vt ingratum accusare, non etiam si hæredi hæres extiterit. Idem dicitur [o] in operatum exactione, vt filius hæres exigere possit, non ex successione effectus.

¶Verba hæc, Is [p] ad quem ea res pertinet. sic intelliguntur, vt qui in vniuersum domi nium [q] vel iure ciuili, vel iure prætorio succedit, contineatur. [r]

Vlpianus lib.79.ad Edictum.

LEX LXXI.

ALiud est capere, [f] aliud accipere. capere cum effectu accipitur: accipere etiā 2† si quis non sic 3† accipit, vt habeat. ideoque non videtur quis capere, quod est restituturus: sic & 4† peruenisse [t] propriè illud dicitur, quod est remansurum.

¶Hæc verba, His reb. rectè [u] præstari, [x] hoc significant, ne

a *Donationis*] donatio genus: vt Instit.de dona.in tub.circa prin.& ī.de dona.l.j.continens etiam legatum: vt Instit de le.§.legatum. Sed cōtra.ī.de do.l.filius fa.§.p:.vbi permittendo patet filio donare.nō videtur causa mor.permittere. Solu.refer.lex loquatur permittendo.vel prohibendo: quo casu omne comprehenditur: vt hic. an priuatus: & tūc non: vt ibi. Vel dic.omnis donatio comprehenditur: nisi illa.quæ exigit specialem concessionem. nam quæ specialem exigit concessionem: non continetur generali dict.to.ar sup. de procu. l.Pomponius. & de mi.l illud.§.si talis.

b *Illa verba arbitratu.*] Da exēplum: vt sup. pro soc. l.si societatem.§ fi.& l.sequen.

c *Ius significant*] id est, ꝙ de iure arbitriū fieri debeat: hoc est à persona.quę possit arbitrari: & ꝙ dicas, vt bonus virtalijs reformatur: vt d. l.si societatem. & ī. de oper. liber. l.si libertus.

d *Et in seruum*] benè sequitur ll ius significat.quòd seruus non possit esse arbitrator: vt sup.de verb.obl. l.stipulatio ista. §.hi. & Instit. de stipu.ser. §.sed cum factum. Item quia serui secundum ius pro nullis habentur: vt inf.in.t. l.quod attinet. similiter nec verus arbiter esse pōt: vt ī.de arb l.Pedius. §. 1. quidam tamen & illam inte ligunt in vero arbitro, qui ad similitudinē iudicis procedit. & facit supra. de cur. fur. l.consilio. in fine.

e *Hæc verba. Abfuerit* alias ad fuerit. & sub.tantùm dabis.vel sub.illam rem tātum tibi tradam. alias abfuerit. & tunc, scilicet, non dabis. & pone exemplum in stipulatione iudicatum solui: quæ tria continet: cui qsque specialiter subijcitur dolum malum abesse, abfuturumque esse, & si cui rei dolus malus abfuerit.x.dabit. nam dolum cuius liber comprehendit etiam extranei: vt hic.& ī.iudi. sol.l.nouissima. Item pone exemplum ī.de verb obl.l.stipulatio ista.§ si quis dolum.& facit sup.de ser.vrb.prædio. l.si seruitus.& de verb.oblig.l.inter stipulantem.§.j.

f *Siendum est. Successiones* id est gradus: vt hæres hæredis sic ponitur C.de in li.iur.l is qui tōnes.& da exēplum C.de hære.instit l.fin.& quod dixi sup.eo.l.hæredis. & dic hic, quod quæsiui sup.de pet.hære.l.3.§.sed & Titio.

g *Species*] id est casibus.

h *Proximum*] id est. primum. ſ.tantùm: est ergo regula. vt omnis contineat.sed fallit in casibus tribus, qui sequuntur: & in alijs, quos no.inf.tit.1.l.qui per successionem.

i *Impuberis*] facta his verbis, quisquis &c. & da exemplū sup.de vulg.sub.l.qui liberis.§.fi.& l.patri.& Instit.de pup. sub. §.qui substituitur.

k *Filio*] impuberi meo.

l *Vbi*] id est, in qua substitutione, vel verbis. Azo.

m *Non continetur*] scilicet, primus.

n *Item in lege*] da exemplum C.de li.& eorum lib.l.penul. Sed contra sup.de bo.lib.l.si filius.§. Paulus. Sol.ibi contra tabu.hæredi hæredis: hic accusationē ingrati ꝙ denegat. sic in eo, qui ex necessitate manumittit. nam habet contra tabul.v. C.de bon pos.contra tab. liber. l.1. sed non accusat ingratum: vt C de ope.liber l.1.

o *Idem dicitur*] da exemplum ī.de ope.liber. l.cum patronus. §.cum libertus. sed contra in eodem titulo. l.si operatum. vbi debet transire in dicium operæ ad filium etiam non hæredem. sed primo loquitur in operis certa: illa. si operatum in incerta: vt plenè supra, de condit.indebi.l.si non sortem. §.libertus.

1† In P.F. deē.meo.

p *Verba hæc: is*] pollicetur Prætor iudicium redhibitorium emptori, & his ad quos ea res pertinet. vt supra de ædil.edic. l.1. §. quòd si mancipium. quod exponitur. Id est, is qui in ius vniuersum succedit: non in re vlla tantùm: vt hic, & supra, de ædil. edic. l sciendum. §. deinde. sed quandoque etiam successorem rei continet: vt cum dicitur: non datur actio post iuramentum, neque in iurantem, neque in eum, ad quem ea res pertinet: vt supra de iureiuran. l.ait Prætor eius rei &c. quod etiam singularem continet successorem: siue in rem illam: vt in eod. titul. l.etiam si in rem. Item fallit secundo. quod dicit hic, supra, de adoptio. l.his verbis, sed in l his ll. impropriè ponitur.

2† P.F.et. 3† In P.F. deest, sic. 4† P.F.sicut.

q *Dominium*] id est, vniuersalis successor.

r *Continetur*] scilicet, his verbis.

f *Aliud est capere.*] Da exemplum: quia hæres institutus. & rogatus de parte restituenda non capaci, id quod confiscandum est, non capit: quod apud se mansurum est. sic: vt sup. de vulg. substit. l.ex facto.§. Iul. & facit inf.tit. 1.l.non videtur quisquam. vbi plenè dices. sed contra. inf. eod.l.cepisse. Solu.vt ibi. Item contra. sup. de fideiuss.tuto.l. 3. Solu. ibi impropriè.

t *Sic & peruenisse*] pone exemplum. vt in prætijs, quæ peruenerunt ex venditione rerum hæreditariarum ad bonæ fidei poss. hæreditatis: vt supra. de pet.hæredit.l.item veniunt. §. item placere. quod intelligitur si locupletior est: vt hic. & infra eodem titul.l. virum. Item pone exemplum supra. de leg.3.l.qui concubinam.§.2.& facit inf.eod.l.nomen filiarum.§.fin. Sed contra.inf.eod.l.peruenisse, sed ibi impropriè: sicut in multis alijs locis ponitur impropriè: vt supra. ad Trebel.l.cogi.§. sed ll quis rogatus. & de hær.ven. ſ.2 §. peruenisse. & supra. quod metus. aud videamus. & l. si ipsa.

u *Recte*] i. arbitrio boni viri. vt inf.l.hæc verba.

x *Præstari.*] ſ.indemnitatem his rebus. sub.pro. & da exēplum in condemnato in rei vendic. cui cauetur à petitore his verbis: vt & sup.de rei ven.l ipsi quoque. Idem pone in agente redhibitoria, cui similiter his verbis cauetur. ſ. conuenitur ex maleficio serui ab extraneo. vt sup. de ædil.edic. l.redhibere.§.idem Pomponius.

a *Periculum*] personæ: vt arg. C. de transac. l. interpositas.
b *Damnum*] scilicet pecuniæ: vt sup. de dam. infec. l. 3. & argum. C. de ædil. ac. l. 1.
c *Appellatione.*] Absolutus à tota re à parte absoluitur: vt supra, de except. rei iud. l. si quis cum totum. Item facit supra, de cuic. le. 1. & de leg. 1. l. planè. §. fina. & sup. eod. l. locus.
d *Hæc verba.*] Da exempla, & concordantias, vt dixi sup. eod. l. restituere.
e *Rectè enim*] & sic expoüi sup. l. aliud. §. hæc verba.
f *Signatorius.*] Legauit tibi ornamenta muliebria, alij anuli continentur, non signatorius: vt hic, & supra, de aur. & argen. lega. l. argumento. §. ornamenta. & est signatorius cum quo sigillatur: vt supra, de test. lege. ad testium. §. si ab ipso. & §. signum. & fuit sup. de bonis dam. l. Diuus.
g *Restituere*] hoc dic, vt diximus sup. eod. l. restituere.
h *Dedisse.*] Pone quod emi libertum, qui scribat mihi libertum, tenetur mihi ad duplū eius, quod dedi vel permutaui, vel compensaui pro eo, quando proclamat in libertatem: quia totum videor dedisse: vt supra, de libe. cau. lege. in tantum. & l. sequ. Item pone exemplū in permutatione: vt sup. de iure dot. l. si ei nuptura. Item in compens. sup. soluto matri l. si filio. Item & qui accepto tulit, dedisse videtur: vt supra, de condit. ob. cau. l. si mulier. Item facit sup. de verbor. obligat. l. vbi autem non. in fi. l.
i *Frugem. Appellari*] scilicet ait Paulus. Et nota quod nomen reditus genus est ad fructus: cum omnis fructus sit reditus: sed non è contra: quia partus est reditus, non tamen est fructus: vt sup. de vsur. l. Paulus. §. hæres. & §. Neratius. & ad Trebel. l. deducta. §. si hæreditatem. & sup. de vsu. l. in pecudū. §. partus. & reditui parificat Paulus frugem. sicque continet omnia, quibus homo vescitur, secundum eum: in quo corrigit eum Iul. statim.
k *Iulianus scribit*] & male. addendo: imo corrigendo.
l *Vescatur*] quòd intellexerat Paulus à fruendo dictas. Accursius.
m *Frumentum*] dixit frugis vocabulum: nunc frumenti: inf. eod. l. qui fundum dicit de pomo.
n *Tenear*] id est, spica. ergo ordeum & spelta & auena.
o *Definisse*] dicit Iul.
p *Potius dici*] quàm frumentum: sed hoc in fi. l. corrigit.
q *Siliqua*] id est, pelle quadam, qua retinentur fabæ: alias aliter accipitur: vt C. de Epis. & cler. l. cum clericis. authē. sed hodiè. quæ scilicet, lupinum & fabam & similia legumina putat, &c. & sic corrigit quod supra dixit. est ergo hic generaliter eius significatio: specialiter vero vulgari sermone dicimus id tantùm granum frumentum, quod præ sui bonitate cæteris excellit.
r *Nisi forte significet*] id est, designet. Gallice interpretatur.
s *Nisi forte. Significet*] id est, dicere, verbum possessionis significat verbum proprietatis, id est, id quod designatur per verbum proprietatis. & da exemplum sup. de iudi. l. si de vi. Item C. de fideiuss. imo. l. fin. & C. de contrahē. emp. l. cum res. & de don. inter vir. & vxo. l. si quidem. & venit dominium pro possessione: vt C. de rei ven. l. quoties.
t *Possessionem*] exponitur ergo, id est, res possessas.
u *Impensa. Perituræ.*] omninò. Accursius.
u *Futura*] ideoque repetendæ sunt: vt arg. sup. ad leg. Rho. de iac. l. 2. §. æquissimum. Azo. & da exemplum C. de rei vxo. act. l. 1. §. sed nec ob impensas.
x *Putationes*] id est, plantationes, arbusti, id est, arboris ne tuat terra in futuris annis, vel etiam putationes vineæ. vi accipitur sup. quod vi, aut clam. l. semper. §. 2.
y *Fuerat*] alioquin diceretur necessaria impensa.
z *Puerorum*] id est, seruorum: vt & sup. de rei vendicatio. l. finautem. §. fin.
a *Carere*] vt & sup. de impensis. l. vtilium. & de pigno. act. l. si seruus.
b *In his*] id est, in vtilibus impensis. & ita est contra, supra, de impensis. l. j. §. pen. vbi dī. q̄ pistrini, & horrei impensa est necessaria. Solu si fiāt in reficiendo, obtinet q̄ ibi. si in faciendo, obtinet q̄ hic: arg. sup. de itine. actuque priuat. l. 3. §. penult. vel dic secundum qualitatem rerum, quandoq; necessaria, quandoq; vtilis dicitur impensa horrei & pistrini.
c *Voluptariæ*] alias voluntariæ, id est, voluntatis causa factæ: alias voluptariæ, id est, voluptatis, vel delectationis causa factæ.
d *Incrustationes*] quandoque subtilis crusta marmoris extra murum ponitur, vt totus marmoreus videatur. Loricatio est cælatura in modum loricæ facta: vt picturæ militū armatorum: vt in palatio communis Bon. & q̄ subijcit picturæ, scilicet, alias imagines, vel figuras continentes, vel nullas.

1† P. Fl. quid.

quod [1] † periculum, [a] vel dānum [b] ex ea re stipulator sentiret.

Paulus lib. 47. ad Edict. [2] †

LEX LXXII.

APpellatione [c] rei, pars etiam continetur.

Idem. [3] †

LEX LXXIII.

HAec verba [d] in stipulatione posita, eam rem rectè restitui, fructus continent. rectè enim [e] verbum, pro viri boni arbitrio est.

Paulus lib. 2. ad Edic. Aedil. curulium.

LEX LXXIV.

SIgnatorius [f] anulus, ornamenti appellatione nō continetur.

Idem lib. 50. ad Edict.

LEX LXXV.

REstituere [g] videtur is, qui restituit, quod habiturus esset actor, si controuersia ei facta non esset.

Idem lib. 51. ad Edict.

LEX LXXVI.

DEdisse [h] intelligēdus est etiam is, qui permutauit, vel compensauit.

Vlpianus. [4] †

LEX LXXVII.

FRugem * pro reditu appellari [i] non solùm, quod ex frumentis, aut leguminibus, verum etiam quod ex [5] † vino, vel ex syluis cęduis, cretæ fodinis, [6] † lapicidinis capitur. Iulianus scribit, [k] fruges omnes esse, quibus homo vescatur, [l] falsum esse: non enim carnes, aut aues, feras-

2† P. Fl. 76.

3† P. Fl. Vlp. li. 8c. ad Edict.

4† P. Fl. Paulus li. 49. ad Edict.

* Vi. Val. vleg. li. 4. c. 25.

5 | In P. F. deest, ex.

6 † P. Fl. creti fodinis.

ve, aut poma fruges dici. Frumentum [m] autem id esse, q̄ arista in se 7 † teneat, [n] rectè Gallum [o] definisse. [o] Lupinū verò & fabas, fruges potius dici: [p] quia non arista, sed siliqua [q] continentur: quæ Seruius apud Alphenum frumento contineri putat.

Paulus lib. 54. ad Plau. [8] †

LEX LXXVIII.

INterdum proprietatē quoque verbum possessionis significat: [r] sicut in eo, qui possessiones [s] suas legasset, responsum est.

Idem lib. 6. ad Plaut.

LEX LXXIX.

IMpensæ necessariæ sunt, quæ si factæ non sint, res aut peritura, [t] aut deterior futura [u] sit.

¶ Vtiles impensas esse Fulcinius ait, quæ meliorem dotem faciant, deteriorem [9] † esse non sinant: ex quibus reditus mulieri acquiratur: sicuti arbusti putationes [10] † [x] vltra quàm necesse fuerat: [y] item doctrinam puerorum. [z] quarum [11] † nomine onerari mulierem ignorantem, vel inuitam non oportet, ne cogatur fundo, aut mancipijs carere. [a] In his [b] impensis, & pristinum, & horreum insulæ dotali adiectum plerunq; dicemus.

¶ Voluptariæ [c] sunt, quæ speciem duntaxat ornant, non etiam fructum augent: vt sunt viridaria, [12] † aquę salientes, incrustationes, [d] loricationes, [e] picturæ.

7† Nō de rei vendicatione. l. fi. & sup. de rei vendicatione. l. finautem. §. fin.

8† P. Fl. Paulus li. 54. ad Plaut.

9† Nō de rei vendicatione. l. fi. & sup. de rei vendicatione. l. finautem. §. fin.

10† P. Fl. putationes.

11† P. Fl. quorum.

12† Viridaria. P. Fl. alias. vel viridaria. Vid. Aug. in Bud.

nulles. & facit ad hanc l. sup. de rei vend. l. in fundo. & ꝙ ibi no. & C. de rei vxo. ac §. sed nec ob impensas. & ꝙ ibi no. & facit sup. de impensis. l. quod dicitur. & l. seq. & de petit. hæred. l. viles. Accursius.

a *In generali repetitione.*] pone ꝙ testator in substituendo repetit legata, quæ ab intestato reliquerat: vt sup. de leg. 3. l. cum in substitutione. Sed & hoc non dico intelligi repetitum, nisi contraria colligatur voluntas: vt supra de leg. 1. l. licet. Item pone, vt ff. de fundo instru. l. Seia. in prin. & facit ff. e. l. verbis.

b *Cum Prætor.*] Prætor dicit opus vi, aut clam à te factum restituas: vt sup. quod vi, aut clam. l. 1. in princip. quod exponitur hic, non solum opus restituitur, id est, destruitur, & in pristinum statum res reponitur: sed etiam omne damnum actori emendatur: vt supra, quod vi, aut clam. l. semper. §. in hoc interdicto. Item cū debeat arbitrio boni viri destrui: vt sup. de operis noui nun. l. antepenul. §. si quis aurem. & arbitrium est etiam in omni damno: vt supra eod. l. hæc verba. ergo omne damnum venit: vt hic dicitur, in alio sensu ponitur restituere: supra eo. l. restituere.

c *Verbum amplius.*] cauet legatarius de reddēdo si quid ei soluitur quod per legem Falc. ei non debetur. committitur quidē stipulatio & si nihil ei debeatur: quia tota hæreditas confirmebatur ære alieno: vt hic, & sup. si cui plus, quàm per legem Falcidiam. l. 1. §. hæc verba. & hoc non ex propria significatione verbi amplius. comparatiuum enim est, & propriè plerūque ponitur: vt supra de leg. 3. l. si fic.

d *Ex contrario.*] da exemplum, vt dixi ff. eo. l. minus. Accur.

e *Proprié bona dici non possunt.*] in naturali significatione verborum: vt sup. eo. l. bonorum. vbi plenè dixi.

f *Filij.*] pone exemplum pater dedit tutores filio. si plures habet, omnibus videtur dedisse. s. qui sūt in primo gradu: vt ff. de test. tut. l. si quis ita. §. 1. & hoc quia fauor est. secus si odium esset, vt exhæredo filium meum. cū plures habeam, nam nemo est exhæredatus: vt sup. de libe. & posthu. l. 1. & pro hoc est in eod. tit. l. cum quidā. & secūdū hunc casum nō est contra quod signatur Instit. qui da. tu. pos. §. si. vbi dicit non contineri nepotes filij appellatione.

Tessator repetendo legata à substituto videtur repetere, & libertates.h.l.

Idem lib. 9. ad Plaut.

LEX LXXX.

IN generali repetitione a legatorum etiam datæ libertates continentur ex mente legis xij. tab.

Pone casum huius legis, & sequ. vt in glo.

Idem lib. x. ad Plaut.

LEX LXXXI.

CVm Prætor b dicat, vt opus factū restituatur, etiam damnum datum actor consequi debet. Nam verbo restitutionis, omnis vtilitas actoris continetur.

Idem lib. 14. ad Plaut.

LEX LXXXII.

VErbum amplius, c ad eum quoque pertinet, cui nihil debetur, ficuti ex cōtrario d minus solutum videtur, etiam si nihil esset exactum.

Iabole. lib. 5. ex Plaut.

LEX LXXXIII.

PRopriè bona dici nō possunt, e quæ plus incommodi, quàm commodi habēt.

Pone casum, vt in glo. & etiam in l. seq.

Paulus lib. 3. ad Vitellium. 1†

LEX LXXXIIII.

FIlij f appellatione omnes g liberos intelligim'.

Marcellus lib. 1. Digest.

LEX LXXXV.

NEratius h Priscus tres i facere existimat collegium. & hoc magis sequendum est.

Celsus lib. 5. Digest.

LEX LXXXVI.

QVid aliud sunt iura prædiorum, quàm prædia qualiter k se habētia: vt bonitas, salubritas amplitudo?

Marcellus lib. 12. Digest.

LEX LXXXVII.

VT Alphenus l ait, vrbs est Roma quā z † muro cingeretur: Roma est etiam quā continentia 3† ædificia m essent. nam Romam non muro tenus æstimari, ex consuetudine quotidiana posse intelligi, cū diceremus Romam n nos ire, etiam si extra vrbem habitaremus. o

Ponit quendam vsitatum modū loquendi. dicitur enim in vulgari: Ille habet centum in bonis. nam verè loquitur, & si ille habet in prædijs, vel alijs rebus valorem centum librarum. secus autem est, si quis legat fundum alienum, qui valet centum: quia nō videtur legare cētum. hoc dicit.

Celsus lib. 18. Digest.

LEX LXXXVIII.

PRopemodum 4 † F tantū quisq; pecuniæ relinquit, quantum ex bonis eius reficī potest, sic 5† dicimus centum aureos habere, qui tantum q in prædijs, cæterisque similibus rebus habeat. Non idem est in fundo alieno legato, r quanquam is fundus hæreditaria pecunia comparari 6† potest: neque quisquam eum, qui pecuniam numeratam habet, habere dicet quicquid ex ea parari potest.

Vel die secundo casu in pupilla prohibita tutoris, vel eius filio iungi vt etiam nepoti iungi nō possit vt ff. de ritu nup. l. Senatusconsulto. & ibi ratio, quia ratione reddere debet: vt ff. eod. tit. l. si quis tutor. §. fi. & l. libertum. §. Senatusconsulto. alias non: vt dicto §. Instit. qui da. tut. pos. Vel dic tertio loquitur quodā alio speciali casu: vt & ēos omnino cōprehendat: vt lego tibi prædiū cū villico, & contubernalib. eius. & filijs eius. nā tunc nepotes ex filio legati videntur: & sic appellatione filij nepotes continētur: vt ff. e. l. liberorū. §. sed & Papyrius. & hoc quia nō debēt nepotes separari à patrib. vt C. cōmunia vtriusque iudi. l. possessionum. aliàs regulariter cōtra. vt Instit. qui. da. tut. pos. §. 6. & facit ff. e. l. cognoscere. §. fi. g *Omnes.*] masculos & fœminas.

h *Neratius.*] plurib. locis colligij habetur mentio: quod ex quot fiat hominib. dicit. tres ergo faciunt collegiū. sed per vnum retinetur: vt sup. quod cuiusque vniuer. l. sicut est. §. fin. Idem de familia: vt sup. eo. l. detestatio. in fi. vbi de hoc dixi.

i *Tres.*] personas.

k *Quid aliud. Prædia qualiter.*] id est, qualitatiuè. vel secundum eam qualitatem se habētia, i. sicut bonitas, &c. sicut enim bonitas prædij: i. fertilitas bonorum multorum, vel salubritas, scilicet herbarū multarum, vel amplitudo finium est qualitas ipsius prædij: ita iura, i. libertas, vel seruitus: vt Instit. de re. cor. & in cor. in fi. quæ est qualitas eius: rectèque quæritur qualis est fundus cū de seruitute vel de libertate certificari volumus: vt & ff. de euic. l. pe. i. qualitatib. quibusdā affecta. & ꝑdita. Ita quoque locutus est Iul. qui fundum. supra quē adm. scrip. amit. Male ergo Alci. legit, equaliter.

l *Vt Alphenus.*] aliàs incipit Alphenus.

m *Ædificia.*] etiam vltra muros.

n *Romam.*] nos qui sumus Bononien.

o *Habitaremus.*] in suburbijs tamen. & de hoc plenè dixi sup. eod. l. 8.

p *Propemodum.*] aliàs propemodum. aliàs p ope. & exponit quendam consuetum colorem loquendi.

q *Tantum.*] quod valeat centum aureos.

r *Legato.*] vt dicatur tantum pecuniæ reliquisse, quantum fundus ille alienus valet. pecunia enim æstimat merces, non merces pecuniam: vt hic, & sup. de fideiuss. l. si ita fideiussorem. & ad Trebel. l. deducta. §. nam mis ibi diuersæ

4† In F. incipit tantum quisque.

5† Sic in F. Aliàs sic, ut vide Ant. Aug. lib. 2. Emend. c. 6.

6† F. Flor. in fi. quæ est qualitas eius: rectèque quæritur qualis est fundus cū de seruitute vel de libertate certificari volumus: vt & ff. de euic. l. pe. parari potest.

2† P. F. quibusdā affecta. & ꝑdita. Ita quoque locutus est Iul. qui fundum. supra quē adm. scrip. amit. Male ergo Alci. legit, equaliter.

3† P. F. cōtinēti.

7† F. Florentinus. vide Ant. Aug. lib. 2. Emend. c. 3.

causa &c. facit Inst. eod. l. hæc enuntiatio.

a BOues magis.] electiuè: vt ecce si vēditor immēti dicat vitia, non continetur bos. i, non sequitur quod vēditor bouis dēt dicere vitia: vt ff. de ædi. edict. Aediles. i prin. & § iumētorum. Item si lego armentum, continentur boues: vt ff. de leg. 3. l. seruis §. armēto. sed si lego iumenta, boues non continentur: vt eo ti. l. legatis. §. iumentis.

b *Iumentorum.*] nam iumenta faciunt equitium.

r† P. Fgeneris. alias, genere.

c *Appellantur.*] ex genere.

d *Hoc sermone.*] Dedi centum pro Berta nomine dotis viro eius. & stipulatus sum mihi reddi, si ab eo diuertat postea, & alij nubat: reperã: quia dũ nupta esset primo viro, videor dedisse. vt hic, & ff. de iu. do. l. stipulatus de dote. & facit l. dotem. & l. stipulationem. & l. licet. & idem si promisit tantum Titio, eui sperabã eã nubere. nam si alij primo nubat & diuertat. & tũc Titio nubat non tenetur vi ff. de iu. do. l. dotis promissio. §. qd enim vulgarum. Item pone. minor 20. ann. potest manumittere ancillã, vt ei nubat intellige primo quàm alicui alij: vt ff. qui & à qui. l. matrimonij. Item pone ff. de condi. & demon. l. hæc conditio sed quandoque etiã secundæ significantur: vt ibi dixi in l. hęc cõditio. & supra de leg. 3. l. cum patet. §. pater. & C. de rei vxo. actio. auth. sed quamuis dos. & ff. de libe. & posthu. l. placet. & l. seq quæ sunt arg. contra. Item arg. contra. sup. l. hæc conditio. & ff. de fideiuss. l. si ita stipulatus fuero à Seio.

e *Significantur.*] dum tamen legitimæ sint vt in l. dotis. & d. l. hæc conditio.

f *Non soluat.*] nam sufficit. q̃ copiam describendi faciat qui edere debet: vt sup. de eden. l. 1. ff. edere. & ff. rationes. sed reddere rationes duo continet. scilicet, computare, & reddere reliqua: vt sup. de condi. & demon. l. cum seruus.

g *Quæsti.*] Aut dixi. vt optimus. & maximus: & tũc liberũ dare debeo, vt hic. & ff. de euict. l. pen. & ff. eo. l. si cũ fundũ. & l. nõ tm. alioquin ad dẽ interesse: vt sup. de act. emp. l. iul. §. quod aũt diximus. aut contra dixi. nec optimus. nec maximus: & tunc dabo talem qualis est: vt sup. de contrahen. empt. l. cũ venderes fundum aut tacui. & tũc teneor quanto minoris emisset: vt sup. de ædil. edict. l. quoties.

h *Illi.*] ab ædibus vicinis.

i *Eorum.*] Institui hæredem, & rogaui, vt bona mea Titio restituat, actiones continentur: vt ff. ad Treb. si legatus. §. si quis bona. & l. nam quod. in fi. & l. seq. & l. cogi. in prin. & de verb. suorum & per cõsequens iurium, habes sup. de leg. 3. l. seruos autem.

k *Proximus agnato.*] Proximo agnato hæreditas defertur, vt ff. de suis & legitim. l. post consanguineos. §. hæreditas proximus est ergo &c. vt hic. & *supple.* si nemo etiam sit post eũ quanquam impropriè: ne ff. vnde cog. l. 1. §. proximus verò. & ff. eo. l. proximi. & l. in vulgari. 2. respons. supremus verò est &c. cui non datur ius faciendi. dum alij antecedunt. & facit quod ex supremis tabulis datur secundũ ea, quæ accipe, vt hic. & ff. de bon. post. secundã tab. l. 1. §. nõ autem. etiam si solæ sunt: vt ff. eo. l. illa verba. 2. responsa.

4† P. F. ff. tamẽ apparet quã lectionẽ improbat Alciat.

l *Mouentium.*] Mobilia. & mouentia idẽ sunt: nisi aliud appareat ex mẽte loquẽtis: vt hic. & da exẽplũ ff. de rei vind. l. à Diuo. §. vẽditione. ff. vt ibi fiat primo missio. Itẽ da exẽplũ. q aliquis legauit omnia mobilia sua, vt hic ff. eo. l. ceteri. vel mouentia. sed ar. nomina sint immobilia, vel non? dic immobilia. Primo, quia non per se sunt mouentia cum sint incorporalia: vt ff. de acquir. rer. dom. l. scimus. §. incorporales. Secũdo, quia in eis fit executio etiam post immobilia: vt ff. de iudic. l. à Diuo. §. in venditione. in fi. §. & facit ff. de lega. 3. si cheres. 6. licet possit dici quod sint mobilia arg. quando ff. eo. l. quæ à patre debentur. 2. bis mobiles autem &c. ex *Varro.*] appellatione mouentiũ: sed viderur decisa lege in litera. vnde dic q. pro. sed. sed verum est animalia dũtaxat significari: si tñ appareat defunctũ vocasse mouẽtia illa. q̃ q̃ se mouẽtur.

5† P. F. Marcellus lib. 14. Dig.

Cic. in Topicis loco à definitione ptransitionẽ ter bi.

6† In P. F. nõ ẽt hybern⁹.

* Græcismus Aceto. Argu. li. Em. cap. 1.

7† P. F. Sed relictio.

m *Quod verum est.*] & sic dicimus immobilia. & ff. de rei vind. l. 1. §. 1. & ff. de leg. 2. l. cum quidam. vbi vir reddiderat dotem, & ei mẽ præcepit ei reddi quadraginta nomine dotis. nam accipitur pro dari cum iam erat restituta.

n *Verbum reddendi. Retrò dandi.*] & hæc est propria significatio. & est exemplum. ff. de posit. l. 1. §. elegan ter. 1 in fi. §. & sup. de leg. 2. l. cum pater. 1. & ff. eo.

o *Significationem.*] ex interpretatione. & est exemplũ sup. de leg. 2. l. cum quidam. vbi vir reddiderat dotem, & ei mẽ præcepit ei reddi quadraginta nomine dotis. nam accipitur pro dari cum iam erat restituta.

p *Præst.*] pone exemplum. vt ff. eo. l. cæterorũ. quando quis etiam continet nihilne nihil est reliquum. vt in arg. contra. sup. de hæred. inst. item quod Sabinus. ff. sed si asse.

q *Litus.*] s. maris, dicitur Inst. de rerũ diui. §. & quid ẽ. q̃ litora maris sunt cõia: nunc quatenus protendatur, exponit. nec est definitio litoris ista. & dicitur litus, q̃ fluctus eluderet. vel elideret: vt in fi. libri pen. hic. Aust.

r *Hybernus.*] i. hybernalis: quia tunc plus vento mare concitatur. vt Inst. de rer. diui. §. flumina. ibi. est autẽ &c. aliàs non habetur in tex. sed intelligitur. Ar ripa fluminis per inundationem non mutatur nec destruitur. vt supra de flu. l. 1. ripæ. & l. pen. & ff. eo. l. litus.

s *Aliquorum.*] puta filiorum Titij. qui sunt tres.

t *Ea.*] tãtũ. & dixi de hoc ff. e. l. rectè dicimus. §. Quintus.

u *Habeant.*] idem si sint diuisa inter eos.

Cum

a *Cum stipulamur*] emptor hæreditaris stipulatur à venditore quãta pecunia ad eum occasione hæreditatis peruenerit, & ei det, hæc quidem stipulatio continet & alias res vt hic. & ff. de leg. 3. l. quisquis. & de pe. l. fi. creditor. in pr. in. & de hæred. ven. l. venditorem. & est rõ quia pecuniæ verbũ est generale: vt ff. eo. l. pecuniæ in prin.

b *Cum bissextus*] nota, q annus diuiditur in 12. menses. mensis autẽ quilibet denominatur per Calen. nonas. & idus. cuius denominationis rationẽ intellige. Debes enim scire, quod antiquitus Romæ omni mẽse fiebat forum. & illud forum quolibet mẽse durabat per 8. dies: & quantum ad hoc erat conformitas inter menses: & propter hoc denominantur menses per nonas, i. per nundinas: quia nundinæ fiebãt in quolibet mẽse. sed in hoc erat disconuenientia: quia in Maio, Octobri, Iulio, & Martio incipiebant nundinæ 7. die in parte illo mense: & pp hoc isti menses dñt habere ex nonas vnde versus: *In Maius nonas, Octobri, Iulius, & Mars. Quatuor at reliqui: ter et idus quilibet Octo.* vnde si isti quatuor menses habent tẽ nonas. & calendæ in quolibet mense sunt prima dies mẽsis: constat qđ in illis mẽsib. incipiebãt nonæ, siue nundinæ 7. die. In illis alijs mensib. qui habẽt quatuor nonas incipiebat fieri intra mensem per 3. diem. quod patet: quia calẽ. quæ sunt p. ima dies mensis coniunctis 4. diebus faciunt quinque. Itã debes scire vt bene intelligas quod calendæ (sicut dictum est) sunt prima dies mensis. & dñr calendæ à colendo: quia antiqui colebant primã diem mensis vnde dñr calendæ quasi colẽdæ. vel à calo Græcè, qđ Latinè dr voco. & est rõ. quia Romani habebãt præcones, & semper cũ erat prima dies mẽsis, ipsi mittebãt præcones per terrã: & preco preconizabat per terrã, vocat vos Senatus ad non. siue ad nund. properate vos. se cũ da die adhuc ibat preco per terrã & clamabat 4. nonas. vel 6. nonas (quasi diceret vsq; ad quatuor dies, vel ad sex) inchoabũt nundinæ: & sic omni die faciebat annunciando quot dies erãt vsq; ad nundinas die aũt nonarũ siue nũdinarũ dicebat nonas. quasi diceret nõ inchoãtur nonæ siue nundinæ. Item post quam erant nundinæ inchoatæ, ibat preco per terram, & dicebat 8. idus. nã idus dr dies diuisionis quasi diceret, emite & vẽdite: quia vsq; ad 8. dies diuidẽbantur nonæ siue nundinæ: & post in alio die dicebat septimo ga ad septẽ dies diuidebantur nũdinæ. postea dicebat 6. post 5. vsq; ad idus. & postea dicebat idus quasi diceret, dimissam est ips fori recedatis. & his factis preco oĩ die preconizabat de numero dierum qui erant vsq; ad cal. mẽsis seq. Si quis verba ista intelligit benè põt tex. exponere atq; glo.

b *Cum bissextus* in quinq; partes diuiditur lex. Sed quomodo est in calendis bissextus: imo circa finem mensis: vt inf. eod. l. Rũ. in calendis. i. in ea parte mensis quæ denominatur à calen. seq. mensis. nã tres partes habet mensis. s. idus. nonas. & calendas: in qua tertia tantũ est bissextus. Vel dic in calen. i. cum dies bissexti cõputantur in principio mẽsis. quia Feb. inter alios dies mensis ciusdẽ dicendo: hic mensis habet 29. dies. nec enim hebdomadæ tantum, sed toti mensi attribuuntur illi dies. nam in princ. cuiuslibet mensis dicitur quot dies sit habiturus. & dicuntur calendæ principium mensis, quasi colendæ: quia in magna veneratione erant. vel à calo id est voco: quia preco ascendebat pulpitũ & conuocabat homines ad nundinas.

c *Calendas*] supple est computatus, vel numeratus: quod est omni quarto anno ratione tex horarum quæ sunt in anno vltra 365 dies.

d *Sexto*] dies, & supple ante calen. vt ibi ante. inclusiue

Idem lib. 32. Digest.

LEX XCVII.

CVm stipulamur, a Quanta pecunia ex hæreditate Lucij Titij ad te peruenerit, res ipsas quæ peruenerint, non pretia earum, spectare videmur.

Gl. benè declarat legem istam.

Idem lib. 39. Digest.

LEX XCVIII.

CVm a bissextus b Calendas c1 † est, nihil refert, vtrum priore an posteriore die quis natus sit: & sic deinceps sextus d2 † Calẽdas eius natalis dies est. Nam id biduũ pro vno die habetur: sed posterior dies intercalatur, e nõ prior. Ideo quo anno intercalatum non est, f sexto Calendas natus, g cum bissextus Calendas h3 † est, priorem diem natalem habet. Cato i putat mensem a intercalarem additicium k esse, omnesque eius dies pro momento temporis obseruat, extremoque diei mensis Februarij attribuit Quintus Mutius. l Mensis autem intercalaris constat ex diebus 29. m4 †

Vlpian. lib. 1. de off. Cons.

LEX XCIX.

NOtionem a accipere possumus, & cognitionem, & iurisdictionem.

a *Addendã materiã de qua in hac gl. fi de bissex. to. glo. in cle. 1. §. 1. excellentissimũ super. cerũ. de reliq. & vener. sanct. & in l. 3. §. minorẽ. sup. de min.*

* De bissexto, & quo tempore primũ intercalatũ fuit diffuse Macrob. lib. 1. Saturn. c. 15. 24.

1† P. F. cũ bissextũ cal. est al. Cũ bissextus in calẽdis est.

2† P. F. sextũ cal.

Calendæ vnde dicuntur.

e *Intercalatum*] non computatur pro die: & hoc quantum ad status sup. de mi. l. 3. §. minorem. & anni terminũ. & iudicia. nõ quo ad cõtractus: vt ff. de diuer. & temp. præs. l. 2. in fine. Item nec quantum ad cursum Solis, vel Lunæ, qã sic curreret illa die vt alijs, & proceditur in computatione Lunæ. Posset exponi contra. intercalatum, pro die computatur: non prior. & sic seruant vltramontani in festiuitate S. Mathiæ. sed Italici quidam præcedenti die obseruant.

f *Intercalatum non est*] id est, non est bissextus. Accur.

g *Natus*] ff. dr. & potes dicere, q dicit de ipso anno, quo natus est, vel de sequẽtib. vt ad eundẽ diẽ non referamus: & dicamus eum anniculum, vel biennalẽ in 6. calen. vij. anniculus, at cum venerit alius bissextus, in prima die dicitur compleuisse annum, vt hic subijcit, & hoc placet.

3† P. F. est bissextus extendas est.

* Vide in hoc loco Rudæum in anno. poste. hic. & sup. de mi. l. 3. §. minorẽ.

4† P. F. viginti octo

h *Calendas*] dicitur tunc bissextus esse calen. quando sex horæ quæ sunt vltra 365. dies, qui sunt in anno, congregantur. quod fit in omni quarto anno. quod patet, quia cũ dies habẽt 24 horas: constat quòd in omni quarto anno supersũt 24. horæ, quia in quolibet anno sex horæ quæ simul iunctæ faciunt vnum diem, & ille dies additur Februario, qui habet 28. dies, sed tunc habet 29. & tunc duob. diebus morantur cõputatiue super vna litera. & propter hoc illud biduũ pro vno die habetur, vt dicitur in litera. Et quia dies Beati Mathiæ est famosus, ideo illo die ponitur ille dies bissextilis. vnde versus *Bissextum sexto Martis tenuere calendæ.* Posteriore diẽ celebrantur festa Mathiæ.

i *Cato*] Cato & Quintus duo stulta dixerunt. nam Cato 120. anno. mensem intercalarem dicebat, in singulis quaternis annis vnam diem, vt superfluam colligendo. & sic ille annus habebat 13. mẽses. & dies eius. f. mensis observabat, id est, colligebat, vel congregabat pro momento temporis, id est, ex momentis temporum.

k *Additicium*] & sic tertiumdecimum.

l *Quintus Mutius*] & malè vt in principio huius legis. & ecclesia sic seruat, vt est in princip. huius legis. vt 6. calend. Martius ponatur.

m *Viginti nouem*] aliàs Fl. b. habet tantum 28. vnde versus Iunius. Aprilis septemque nouemque tricenos. Plus vno reliqui: sed Februus octo vicenos. Sed quare attribuitur Feb. 1 Resp. quia minorerat. Vltimò no. quòd bissextus dictus est, quia bis dicitur 6. cal. Mar. vel verius, quia ex bessibus momentorum colligitur. Quippe si h in vno quoq; signo morã facit per triginta dies. & triginta trientes horarũ. & triginta besses mom. porrò duodecies triginta trientes horarum faciunt 365. dies. Item duodecies 30. trien. horarum faciunt 330. horas. ex quibus colliguntur quinque dies. nam triginta trien. horarũ faciunt 10. horas. Item triginta besses momentorum faciunt 20. momenta. viginti autẽ momenta faciunt duo puncta cum 10. momentis faciant punctum. & duo puncta faciunt dimidiam horam. ergo duodecies triginta besses momentorum faciunt duodecim dimidias horas. & sic sex integras. & sic colliguntur bissextus. Sed quid ad nos de bissexto? Resp. quia necesse habemus scire de ætate puberis integre. tum. Item pp tutelas. & curas. Item propter legata quæ quandoque in certã ætatem relinquuntur. Item & propter vsuc. & præscrip. & alia plura. vt pleno dixi sup. de min. l. 3. §. minorem. Accur.

n *Nisi enim*] pone exẽplũ ff. de resc. iud. l. ait Prætor. vbi dicitur dẽmptus ab eo, qui notionem habet, iuvat, quod

quod exponit hic pro eo, qui habet iurisdictionem scilicet ordinariam. & cognitionem, id est iurisdictionem delegatam. Sed opp. ergo delegatus habet iurisdictionem. & sic est contra sup. de offi. eius cui man. l. 5. in fi. sed illud accipe: non habet propriam, quin facilè possit revocari: vel non hêt ordinariam. & facit sup. de iurisdic. omn. iud. l. cui. & l. solet. Vel dic secundo iurisdictionem, s. ordinariam, vel delegatam: & cognitionẽ, quam habent, s. arbitri cõpromissarij, sed op. tunc, quomodo cogetur soluere ab arbitro damnatus, cum ex eius sententia non detur actio: vt C. de arb. l. 1. nec est simile: vt ff. de ijs qui no. infa. l. quid ergo. s. ex cõpromisso? Resp. hoc verũ est de iure veteri: hodie est simile, & actio ex ea dat quandoq; vt C. de arbi. l. pen. & ad illam fortè respexerunt conditores huius le. Accu.

a *Continentes*] pone exemplum ex l. C. de dila. l. 1. §. fi verò ex. vbi dicit dandã dilationem sex mensiũ pro testib. qui sunt in continenti prouincia ad locũ iudicij. Ibi tamen de vna continente se: alij hic de continentibus ſ. Italiæ. Accur.

b *Medio fit*] id est brachio maris.

c *Instrumentorum*] pone exemplum ex l. C. de dila. l. 1. in prin. vbi dicit gratia instrumentorum dandam dilationem. Item ex rub. sup. de fide instrumentorum.

d *Separare*] quasi dicat quędam propriè & vere sunt instrumenta: vt chartæ in quibus redigitur aliquid in scriptis. & sic accipitur in Auth. de fide instrum. in rub. quædam non verè sed ex interpretatione appellatione instrumentorum continentur: vt puta testes. Isti ergo, qui ex interpretatione instrumẽta appellantur, dicit hîc, id est nullo modo separari possunt ab instrumentis: vt hic. & sup. de fi. instr. l. 1. quia sicut instrumenti gratia debet dari dilatio ita & causa testium: vt hic subjicit. & d. l. C. de dila. l. 1. Tertio dicitur instrumentum apparatus fundi: vt & sup. de fun. instr. & instr. leg. l. quæsitum. in prin. Accur.

e *Qui enim*] planius diceret, quæ ſi. &c. & est sensus, si vis scire pro quib. instrumentis, i. testibus danda est dilatio: inde cognoscas, quia si petitur præsentia talis personæ quæ possit instruere, detur, aliàs non: cum causa cognita debeat dari: vt C. de dila. l. 1. §. fi. & ponit de hoc exemplum: puta si petitur dilatio ad præsentiam eius personæ, quæ, &c. putem videri, &c. supple. & iõ dandam. & dic, q; actum gerere, & esse actorẽ, pro eodẽ ponit, vel actũ in alienis reb. actor, i. castaldus in dñicis, vel primò administravit, secundo non. Vltimò no. hic arg. expressum, q; servus de eo, quod in seruitute vidit, põt ferre testimonium liber factus. Item pro hoc, q; non prohibetur: vt sup. de testi. l. 1. §. 1. sic & de pupillo no. ff. de testi. l. 3. §. lege. & hoc nisi vbi lex id substantiam negotij exegerit certũ numerum testiũ, vt in testamẽtis, vbi

¶ Continentes [a] prouincias accipere debemus eas, quæ Italiæ coniunctæ sunt: vt puta Galliam, & [1]† Prouinciam, Siciliam magis inter continentes accipere nos oportet, quæ modico freto [b] ab Italia diuiditur.

¶ Instrumentorum [c] appellatione, quæ comprehendãtur, per quam difficilè erit separare. [d] Quæ enim [e] propriè sint instrumenta, propter quæ dilatio dãda sit, inde cognoscemus, si in præsentiam [f] personæ, quæ instruere possit, dilatio petatur, puta eius, [2]† qui actum gessit, licèt in seruitute, vel qui actor fuit constitutus, putem videri instrumentorum causa peti dilationem.

Idem lib. 2. de off. Cons.

LEX C.

SPecioſas personas accipere debemus, clarissimas personas vtriusq; sexus: item eorum, [g] quæ ornamentis Senatoris vtuntur.

Modest. lib. 9. differentiarum.

LEX CI.

INter stuprum, [h] & adulterium hoc interesse quidam putant, [i] q; adulterium in nuptam, stuprum in viduam [k] committitur. Sed lex Iulia de adulterijs hoc verbo [l] indifferenter vtitur.

¶ Diuortium [m] inter virum, & vxorẽ fieri dicitur: [n] repudium verò sponsæ remitti videtur: quod [o] & in vxoris persona non absurdè cadit. [p]

¶ Verum est, morbũ esse temporalem [q] corporis imbecillitatem, vitiũ verò perpetuũ corporis impedimentum: veluti si luscus [r] sit. [3]† nam & luscus vtique [4]† vitiosus est.

¶ Seruis [t] legatis, etiam ancillas deberi quidam putãt, [u] quasi commune nomen virumque sexum contineat.

Idem lib. 7. Regul.

LEX CII.

DErogatur [x] legi, aut abrogatur. derogatur legi, cum pars detrahitur, abrogatur legi, cum prorsus tollitur.

Idem lib. 8. Regul.

LEX CIII.

LIcèt capitalis, [y] Latinè loquentibus omnis causa existimationis videatur, [z] tamen [5]† appellatio capitalis, [a] mortis, [b] vel amissionis ciuitatis intelligenda est.

Idem lib. x. excusat.

LEX CIIII.

Τῶν τίτλων προσηγορία, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐγγόνους ἐκτείνεται. [6]† (id est, Nato-

f *In præsentiam*] id est propter dilationẽ non dandam.

g *Specioſas. Eorum*] s. personæ. & qa dicit servus, collige q; filia Senatoris est clarissima: sed eius filij sequũtur virum: vt ff. de Sena. l. liberos. Acc.

h *Inter stuprum*] Pone exemplũ: vt ff. ad leg. Iul. de adult. l. inter liberas. §. 1. x. vbi habes idẽ.

i *Putant*] & bene.

k *Viduam*] vel virginem, vel puerũ: vt ff. de adult. l. stupri 4 §. nam & pœnæ eorum differunt. pœna enim adulterij est: vt C. de adult. l. quãuis. in fi. & auth. ibi posita. Stupri pœna est Instit. de pub. iud. §. sed ea. nisi in casu: vt ibi in princip. §. Incesti pœna est sup. de adult. l. si adulterij. §. neq; nunquam. & §. incestũ. in eo q; dicit correctionem, nam multimodè ibi dicit. de vidua intellige. nisi sit meretrix: vt C. de adult. l. si ea. vel licita concubina: vt sup. de concub. l. pen. Acc.

l *Hoc verbo*] i. his verbis indifferenter vtitur. Accur.

m *Diuortium*] exemplum accipe ex toto tit. sup. de diuor. & re. quæ exponit hic. & habes idem inf. eo. l. inter diuortium.

n *Diuortium*] propriè.

o *Quod*] repudium.

p *Cadit*] in larga significatione. & sic vxor dicitur repudiari quandoque impropriè: vt sup. de ri. nup. l. si qua. in prin. & è contra diuortium, vbi non est matrimonium: vt sup. de condi. ob cau. l. quod Seruius.

q *Temporalem*] vt febrem. Sed Sabi. etiam perpetuò ponebant: vt sup. de ædil. edi. l. 1. §. sciendum. Accur.

r *Luscus*] aliàs si luscitiosus: tunc dic qui lumine adhibito nihil videt: vt sup. de ædil. edic. l. idem Offilius. §. luscitionem. & aliàs si talum excussit: vt qui talum habeat ruptum.

s *Seruis*] idem habes sup. de leg. 3. l. seruis. & facit sup. eo. l. detestatio. §. 1. & quod dixi sup. eo. l. 1.

t *Putant*] & bene.

u *Commune nomen*] significatione, non voce, vel figura verborum: vt in f. eo. l. quisquis mihi. Accur.

x *Derogatur*] Da exemplum sup. de pact. dot. l. Sebius. in fi. & de abrogare dic, vt sup. de legi. & Senatusc. l. de quibus. in fi. Accur.

y *Licèt capitalis*] s. pœna. Accur.

z *Videatur*] sic accipitur largè, & impropriè. sup. de acquir. l. hos accusare. §. omnibus. & arg. sup. de var. cog. l. cognitionum. §. existimatio.

a *Capitalis*] s. pœnæ. Accur.

b *Mortis*] s. pœna. & sic, propriè accipitur sup. de publ. iudi-

1† P. F. sed &c. & interpungitur post Galliam.

2† Elus. non est in F. F.

3† P. F. reluti ſ tũ emisit.

4† P. F. itaque.

5† Aliàs nõ tũ &c. aliàs pœna tũ &c.

6† In P. F. deest lequès verba. n. hic Alc. li. di- spun. 4. c. 10.

Vasallus vasallinō est primi vasallus.

1† Per eas nō est in P.F.

2† P.F.In telligatur

3† In P.F.hoc caput subiū ctum est capiti sequēti. vi. An. Aug. li.3. emē. cap.1.

4† Aliàs idē Modestin.

5† P.Flo. censeri.

6† P.F.& sīmet.

7† In P.Fl.de est. & effluit.

*Vid Cri nitū li.11 c.x.& Gel lium lib. 20.c.1.

*Vi. Lan. Val. lib. elegan. 4. c.55. li.6. c.41.

8† Tenetur.P.F.

9† P.F.& species fū di ad vsum &c.

Iudi.l.1.& de pœ.l.2.& l.capitalium in prin. & fu. fi quis eau.l.sed.& si quis §.rei.& fu.de bon.poss.l edicto §.rei.& de iur.pat.l.cum.patronum.§. Labeo. Accur.

a *Natorum*] expositio Græci.

b MOdestinus respondit] Pone exemplum.su.de ali. leg. l. alimenta. vbi legatis alimentis libertis non continentur isti. Item pone exemplum. sup.de leg. 3. l. paret.§. duobus. vbi rogauit testator ne fundus libertis relictus exeat de nomine suorum: vbi dicitur, quod isti tales nō admittuntur ad vendicationem.vt liberti. Item no. hic argu. quod vasallus vasalli non est primi vasallus. sic sup. pro soc. l. nam socij. & facit su. eo.l.licet.§. patronus. Accur.

c *Dimissoria.*] appellatione interposita scribit primus iudex ad iudicem appellationis in hunc modum. notū sit vobis, quod talis à sententia mea qua condemnatus erat, ad vos appellauit.vnde ad vos eum remitto. istæ literæ sic appellantur.vt hic dicit. & sup. de libel.di l.1. Accur.

d *Apostoli*] quasi missi.&c. Accur.

e *Assignare*] exēplum accipe ex ipsis rubricis sup. de assigna.lib. & Instit.eod & dic. quod hæc assignatio fit. vel testō. vel nutu.vel codicillis, vel inter vivos.vt sup. de assig.li. l.1.§.assignare.

f *Cuius*] & eius erit ac si ab eo solo esset manumissus.vt sup. de assigna.libe.l.1.§.1.

g *Debitor. Exigi.*] hoc propriè est exigere, scilicet ab inuito extorquere: vt hic, & supra de leg. 3.l.fideicom. §.si rem suam:nam verba.&c. vt su.ne quis eum. qui in ius voc.l pen.§.edocere.& strictè dicitur hic debitor. aliàs largius.vt su.de cond.indeb.l.in diem.aliàs largissimè procōditionali.vt sup.de act.& obl.l.is cui. in prin.& etiam pro naturali.vt supra de fideiuss. l.fideiussor. §. fideiussor. sed quo ad quædam. non quo ad omnia tales sunt creditores. & facit sup.eodem l.creditores. & sup.de fun. do.l.3. in fi. Accur.

h *Sequester*] hoc idem exemplum habes sup.depos.l.licet.in prin.& l.propriè. Accur.

i *Occurrenti*] i.subuenienti eis.R. Sed quæ actio in eum datur? Dic depositi sequestraria. vt sup.depos. l.ei apud quē. §.t dicet quidam dent præscr.verb.argum.sup.de præscrip. ver.l.si rem.§.si Item an possessio in eum transeat. dic vt ſ. de acq poss.l.interesse. Accur.

k *Bonæfidei. Alienam esse*] sed vēdentis eā credidit esse. & habes exemplum Instit.de rer.diu. §.si quis à non dño.& sup.pro emp l.si quis cum sciret.& sup.de ēh.empt. l.qui à quolibet.& hoc semper præsumitur.vt ſ. de pb.l.vetius.& C.qui mil.non pos.l. 1 super scluis.

l *Procuratorem*] pone exemplū ſ. pro emp.l.fi.in fi.de tutore pone exemplū ſ.de publ.l.quæcunq;in fi.& dic vt ibi.at contra malæfidei est. qui contra legis interdictum emit.vt C. de agric. & cen.l. quēadmodum. in fin. Item. & qui dño contradicente, vt su. de rei vē.l.fi fundū. Itē. & qui dolo inducens venditorē,vt C.de rescin.ven.l. si dolo. & l. dolus. Item qui emit ab eo, quem scit vendere non posse.vt à pupillo. vt d.l. qui à quolibet. in fin. & facit C. de ijs qui. vt indig.l.1.

m *Censere.*] da exemplum sup. de pet. hære. l. item veniunt.§. cum autē. in fi. itē da exemplū sup. de acq. rer. do. l. ergo.§. aliquis. Acc.

n *Censoris*] qui colligit censum. vt sup. de ori iu.l.2.§.post deinde: nam ipse iudicet. & disponit super tributis adæquandis: vt sup. de censi.l.forma. §.illam. Acc.

o LIttus.] de hoc sup.eo. l.litus. Item no.

p *In lacu*] vt tenus nō rigatur, vt publicum dicatur, & in eo liceat nauigare.vt sic. vt in flu. pu.na. l.1.in princ.

q *Privatus est*] s.lacus. quod esse potest.vt lacus Sabatæ. Angularius: vt ſ. de contrah.emp. l.Rutilia.nec in eo licet extraneo nauigare.vt ſ.vt in flu. publ. l.1.§.si privata.nec pisces.vt sup. de iniur. l.iniuriarum.§.fi.

r MOrbus sonticus] da exemplū vt sup.si quis cau.l.2. §.si quis in iudicio. & de re iud.l.quæsitum. vbi dī morbum sonticum differre iudicio & q dicit cuique rei agendæ. vt quia continuus.& sic nocet cuique rei agendæ. vt sup. de æd. edic.l. fin.§.fi.& l.ob quæ.§.illud.aliàs incipit.§.illico.

s *Soluendo*] da exemplum Instit. de ob.ex de.§.fulleni.& su.de fur.l.itaq; quib.dī q datur actio fur. fulloni si est soluendo. Item no.q non vt aliquid esse.nisi perfectum sit.vt sup.de eden.l.1.§.edere non vī. & C. de ijs quibus vt indig.l.cum Syllanianum in fi. Sed ar.cōtra ſ. de ritu nup. l.id. Item contra.ſ.tit.1.l.nemo dubitat.sed hæc secundum illam scilicet.per te.vel per alium. Accur.

t *Quæstio est*] proprietates quatuor vocabulorum denotat hæc lex: plerunque tamen vnum pro alio ponitur. Accur.

u *Omne quicquid*] nimis largè loquitur: sed intelligē.l.tam prædium rusticum.quam vrbanum.vt ſ. en.l. fundi.

x *Comparatur*] vt colatur. & seminetur. & sic prædium rusticum tantū.vt ſ.e.l.fundi.§.in tute. sic ergo fundus genus est.ager species est.

y *Ab agro*] à fundo debuit dicere. vt ex principio colligitur.

L. XCV.

Iudicium[a] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. XCVI.

Iudicium[b] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. XCVII.

Iudicium[c] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. XCVIII.

Iudicium[d] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. XCIX.

Iudicium[e] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. C.

Iudicium[f] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CI.

Iudicium[g] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CII.

Iudicium[h] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CIII.

Iudicium[i] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CIV.

Iudicium[k] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CV.

Iudicium[l] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CVI.

Iudicium[m] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CVII.

Iudicium[n] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CVIII.

Iudicium[o] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CIX.

Iudicium[p] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CX.

Iudicium[q] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CXI.

Iudicium[r] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CXII.

Iudicium[s] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CXIII.

Iudicium[t] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CXIV.

Iudicium[u] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

L. CXV.

Iudicium[x] est, quod alicui ius dicenti apud quem causa agitur, videtur esse datum.

Idem lib.1. Definit.

quod exponit hic pro eo, qui habet iurisdictionem scilicet ordinariam. & cognitionem, id est iurisdictionem delegatam. Sed opp. ergo delegatus habet iurisdictionem. & sic est contra sup. de offi. eius cui man. l. 1. in fi. sed illud accipe: non habet propriam, quin facilè possit revocari: vel non habet ordinariam. & facit sup. de iurisdic. omn. iud. l. cui. & l. solet. Vel dic secundo iurisdictionem, s. ordinariam, vel delegatam: & cognitionē, quam habent. s. arbitri cōpromissarij. sed op. tunc, quomodo cogetur soluere ab arbitro damnatus, cum ex eius sententia non detur actio: vt C. de arb. l. 1. nec est simia: vt s. de ijs qui no. infa. l. quid ergo. s. ex cō promisso? Resp. hoc verū est de iure veteri: hodie est simia, & actio ex ea dat quandoq; vt C. de arbi. l. pen. & ad illam fortè respexerunt conditores huius le. Acc.

1† P.F. sed &c. & interpunxitur post Galliam.

2† Eius non est in F.

a *Continentes*] pone exemplum ex l. C. de dila. l. 1. §. si verò ex. vbi dicit dandā dilationem sex mensiū pro testib. qui sunt in continenti prouincia ad locū iudicij. Ibi tamen de vna continente se: alij hic de continentibus sc Italiæ. Accur.

b *Medio fere*] id est brachio maris.

c *Instrumentorum*] pone exemplum ex l. C. de dila. l. 1. in prin. vbi dicit gratia instrumentorum dandam dilationem. Item ex sub sup. de fide instrumentorum.

d *Separare*] quasi dicat, quędam propriè, & vere sunt instrumenta: vt chartæ in quibus redigitur aliquid ta scriptis. & sic accipitur in Auth. de fide instrum. in rub. quædam non verè, sed ex interpretatione appellatione instrumentorum continentur vt puta testes. Isti ergo, qui ex interpretatione instrumēta appellantur, difficilè, id est nullo modo separari possunt ab instrumentis: vt hic. & sup. de fi. instr. l. 1. quia sicut instrumenti gratia debet dari dilatio ita & causa testium: vt hic subijcit. & d. l. C. de dila. l. 1. Tertio dicitur instrumentum apparatus fundi: vt & sup. de fun. instr. & instr. leg. l. quæsitum. in prin. Accur.

e *Quæ enim*] planius diceret, quæ ti. &c. & est sensus, si vis scire pro quib. instrumentis, i. testibus danda est dilatio: inde cognoscas, quia si petitur præsentia talis personæ quæ possit instruere, detur, aliàs non: cum causa cognita debeat dari: vt C. de dila. l. 1. §. fi. & ponit de hoc exemplum: puta si petitur dilatio ad præsentiam eius personæ, quæ, &c. putem videri, &c. supple. & iō dandam. & dic, q; actum gerere, & esse actorē pro eodē ponit, vel actū in alienis reb. actor, i. castaldus in dūicis, vel primò administrauit, secundo non. Vltimò no. hic arg. expressum, q; seruus de eo, quod in seruitute vidit, pōt ferre testimonium libet factus. Item pro hoc, q; non prohibetur: vt sup. de testi. l. 1. §. 1. sic & de pupillo. no. s. de testi. l. 3. §. lege. & hoc nisi vbi lex ad substantiam negotij exegerit certū numerum testiū: vt in testamētis, vbi

¶ Continentes [a] prouincias accipere debemus eas, quæ Italiæ coniunctæ sunt: vt puta Galliam, & 1† Prouinciam, Siciliam magis inter continentes accipere nos oportet, quæ modico freto [b] ab Italia diuiditur.

¶ Instrumentorum [c] appellatione, quæ comprehendātur, per quam difficile erit separare. [d] Quæ enim [e] proprie sint instrumenta, propter quæ dilatio dāda sit, inde cognoscemus, si in præsentiam [f] personæ, quæ instruere possit, dilatio petatur, puta eius, 2† qui actum gessit, licèt in seruitute, vel qui actor fuit constitutus, putem videri instrumentorum causa peti dilationem.

Idem lib. 2. de off. Cons.

LEX C.

SPecioſas personas accipere debemus, clarissimas personas vtriusq; sexus: item eorum, & quæ ornamentis Senatoris vruntur.

Modest. lib. 9. differentiarum.

LEX CI.

INter stuprum, [h] & adulterium hoc interesse quidam putant, [i] q; adulterium in nupram, stuprum in viduam [k] committitur. Sed lex Iulia de adulterijs hoc verbo [l] indifferenter vtitur.

¶ Diuortium [m] inter virum, & vxorē fieri dicitur: [n] repudium verò sponsæ remitti videtur: quod [o] & in vxoris persona non absurdè cadit. [p]

¶ Verum est, morbū esse temporalem [q] corporis imbecillitatem, vitiū verò perpetuū corporis impedimentum: veluti si luscus [r] sit. 3† nam & luscus vtique 4† vitiosus est.

¶ Seruis [s] legatis, etiam ancillas deberi quidam putāt, [t] quasi commune nomen [u] vtrunque sexum contineat.

Idem lib. 7. Regul.

LEX CII.

DErogatur [x] legi, aut abrogatur. derogatur legi, cum pars detrahitur, abrogatur legi, cum prorsus tollitur.

Idem lib. 8. Regul.

LEX CIII.

LIcèt capitalis, [y] Latinè loquentibus omnis causa existimationis videatur, [z] tamen 5† appellatio capitalis, [a] mortis, [b] vel amittionis ciuitatis intelligenda est.

Idem lib. x. excusat.

LEX CIIII.

Τῶν τέκνων προαγορία, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐγγόνους ἐκτείνεται. 6† (id est, Natorum

f *In præsentiam*] id est propter dilationē non dandam.

g *Speciosas. Earum*] s. personæ. & qd dicit sexus, collige q; filia Senatoris est clarissima: sed eius filij sequūtur virum: vt s. de Sena. l. liberos. Accur.

h *Inter stuprum*] Pone exemplū: vt s. ad leg. Iul. l. de adult. l. inter libertas. §. lex. vbi habes idē.

i *Putant*] & bene.

k *Viduam*] vel virginem, vel puerū: vt s. de adult. l. stuprū. § 1. nam & pœnæ eorum differunt. pœna enim adulterij est: vt C. de adult. l. quūis. in fi. & auth. ibi posita. Stupri pœna est Instit. de pub. iud. §. sed cum si in casu: vt ibi in princip. §. incestī pœna est sup. de adult. l. si adulterio. §. nonnunquam. & §. incestū. in eo q; dicit meretricem, nam multimodè ibi distin. de vidua intellige, nisi sit meretrix: vt C. de adult. l. si ea. vel licita concubina: vt sup. de concub. l. pen. Accur.

l *Hoc verbo*] i. his verbis indifferenter vtitur. Accur.

m *Diuortium*] exemplum accipe ex toto tit. sup. de diuor. & ea quæ exponit hic. & habes idem inf. eo. l. inter diuortium.

n *Diuor*] propriè.

o *Quod*] repudium.

p *Cadit*], in larga significatione. & sic vxor dicitur repudiari quandoque impropriè: vt sup. de ri. nup. l. si qua. in prin. & è contra diuortium, vbi non est matrimonium: vt sup. de condi. ob cau. l. quod Seruius.

q *Temporalem*] vt febrem. Sed Sabi. etiam perpetuò ponebat: vt sup. de ædil. edi. l. 1. §. sciendum. Accur.

r *Luscus*] aliàs si luscitiosus: nunc dic qui lumine adhibito nihil videt: vt sup. de ædil. edic. l. idem Offilius. §. luscitionem. & aliàs si talum excussit: vt qui talum habeat ruptum.

s *Seruis*] idem habes sup. de leg. 3. l. seruis. & facit sup. eo. l. detestatio. §. 1. & quod dixi sup. eo. l. 1.

t *Putant*] & bene.

u *Commune nomen*] significatione, non voce, vel figura verborum: vt inf. eo. l. quisquis mihi. Accur.

x *Derogatur*] Da exemplum sup. de pact. dot. l. Rebus. in fi. & de abrogare dic, vt sup. de legi. & Senatus. l. de quibus. in fi. Accur.

y *Licèt capitalis*] s. pœna. Accur.

z *Videatur*] sic accipitur largè, & impropriè. sup. de accus. l. hos accusare. §. omnibus. & arg. sup. de var. cog. l. cognitionum. §. existimatio.

a *Capitalis*] s. pœnæ. Accur.

b *Mortis*] s. pœna. & sic propriè accipitur sup. de publi-

3† P.F. vt lui si talū excus. 4† P.F. itaque.

5† Alibi nōn. &c. aliàs pœna tñ. &c.

6† In F. deest sequēs versio. vt hic Alc. di. spun. 4. to 10.

iudi.l.1.& de pœ.l.2.& l.capitalium in prin. & fu.si quis eau.l.sed.& si quis.§.rei.& fu.de bon.poss.l edicto.§.rei.& de iur.pat.l.cum.patronum.§. Labeo. Accur.

a *Naturum*] expositio Græci.

b M *Odestinus respondit*] Pone exemplum.su.de ali. leg. l. alimenta. vbi legatis alimentis libertis non continentur isti. Item pone exemplum. sup.de leg. 3.l. paret.§. duobus. vbi rogauit testator ne fundus liberis relictus exeat de nomine suorum : vbi dicitur. quod isti tales nõ admittuntur ad vendicationem.vt liberti. Item no. hic arguquod vasallus vasalli non est primi vasallus. sic sup. pro soc. l. nam socij. & facit fu. eo.l.licet.§. patronus. Accur.

Vasallus vasalli nõ est primi vasallus.

c D *imissoria.*] appellatione interposita scribit primus iudex ad iudicem appellationis in hunc modum. notũ sit vobis, quod talis à sententia mea qua condemnatus erat, ad vos appellauit.vnde ad vos cum remitto. istæ literæ sic appellantur.vt hic dicit. & sup. de libel.di.l.1. Accur.

1† Pereas nõ est in P.F.

d *Apostoli*] quasi mittas, &c. Accur.

2† P.F.intelligatur

e A *Sfignare*] exẽplum accipe ex ipsis rubricis sup. de assigna.lib. & Instit eod. & dic. quod hæc assignatio fit, vel testimõ. vel nutu.vel codicillis, vel inter vicinos.vt sup. de assig.li. l.1.§.assignare.

3† In P. F.hoc caput subiũ est capiti sequẽti. vi. An. Aug. li.3. emẽ. cap.1.

f *Curiæ*,& eius erit actis ab eo solo esset manumissus.vt sup. de assigna.libe.l.1.§.1.

g D *Ebitor. Exigi.*] hoc propriè est exigere, scilicet ab inuito extorquere: vt hic, & supra de leg. 3.l.fideicom. §.si rem suam:nam verba.&c. vt su.ne quis eum qui in sua voc.l. pen.§.edocere.& strictè dicitur hic debitor. aliàs largius. vt su.de cond.indeb.l.in diem.aliàs largissimè pro cõditionali.vt sup.de act.& obl.l.is cui. in prin.& etiam pro naturali.vt supra de fideiuss. l.fideiussor. §. fideiussor. sed quo ad quædam. non quo ad omnia tales sunt creditores. & facit sup.eodem l.creditores. & sup.de fun. do.l.3. in fi. Accur.

rum a appellatio,& ad nepotes extenditur.

*Idem lib.*11.*Respon.*

LEX CV.

MOdestinus respõdit,b his verbis, Libertis,libertabusque meis, liberum libertæ testatoris non contineri.

Idem lib.sing.de Præscr.

LEX CVI.

Dimissoriæc literæ dicuntur,quæ vulgò dicũtur apostoli.d Dimissorię autẽ dictæ sunt, ꝙ per eas 1† causa ad eum,qui appellatus est, dimittitur.

*Idem lib.*3.*Pandect.*

LEX CVII.

ASsignare e libertũ, hoc est,testificari cuius f ex liberis libertum eũ esse velit.

*Idem lib.*4.*Pandectar.*

LEX CVIII.

DEbitor intelligitur. 2† is, à quo inuito exigi g pecunia potest.

*Idem lib.*6.*Pandectar.*

LEX CIX.

SEquester h 3† dicitur,apud quem plures eandem rẽ, de qua cõtrouersia est,deposuerunt, dictus ab eo, quòd occurrenti,i aut quasi sequẽtieos, qui contendunt, committitur.

*Idem lib.*5.*Pandectar.*

LEX CX.

BOnæ fidei emptor esse videtur, qui aut ignorauit eam rem alienam esse, k aut eum, qui vẽdidit, ius putauit vendendi habere,puta procuratorem l aut tutorem esse.

Iabolenus 4† *lib.*6.*ex Cassio.*

LEX CXI.

CEnsere,m 5† est constituere, & ꝓcipere. vnde et dicere solemus, Censeo.vt hoc facias,& Senatum 6† aliquid censuisse.inde Cẽsoris n nomen videtur esse tractum.

*Idem lib.*11.*ex Cassio.*

LEX CXII.

LItus o publicum est eatenus,quatenus maximè fluctus exæstuat,& effluit. 7† idem iuris est in lacu, p nisi is totus priuatus est. q

*Idem lib.*14.*ex Cassio.*

LEX CXIII.

MOrbus sonticus r est, qui cuiq; rei nocet.

*Idem lib.*15.*ex Cassio.*

LEX CXIV.

SOluendo s esse nemo intelligitur, nisi qui solidũ potest soluere.

*Idem lib.*4.*Epistol.*

LEX CXV.

QVæstio t est, u fundus à possessione, vel agro, uel prędio,quid distet.Fundus est omne quicquid u solo continetur. 8† Ager est species fundi,q 9† ad vsum hois cõparatur. x Possessio ab agro y

b *Odestinus respondit*] Pone exemplum.su.de ali. leg. l.qui à quolibet.& hoc semper præsumitur.vt ff. de pb.l.verius.& C.qui mil.non pos.l. fin. super fetuis.

l *Procuratorem*] pone exemplũ ff. pro emp.l.fi.in fi.de tutore pone exemplũ ff.de publ.l.quæcunqim fi.& dic vt ibi. at contra malæfidei est. qui contra legis interdictum emit.vt eam rem alienam esse, k aut eum, qui vẽdidit, ius putauit vendendi habere,puta procuratorem l aut tutorem esse.

Iabolenus 4† *lib.*6.*ex Cassio.*

LEX CXI.

CEnsere,m 5† est constituere, & ꝓcipere. vnde et dicere solemus, Censeo.vt hoc facias,& Senatum 6† aliquid censuisse.inde Cẽsoris n nomen videtur esse tractum.

*Idem lib.*11.*ex Cassio.*

LEX CXII.

LItus o publicum est eatenus,quatenus maximè fluctus exæstuat,& effluit. 7† idem iuris est in lacu, p nisi is totus priuatus est. q

*Idem lib.*14.*ex Cassio.*

LEX CXIII.

MOrbus sonticus r est, qui cuiq; rei nocet.

*Idem lib.*15.*ex Cassio.*

LEX CXIV.

SOluendo s esse nemo intelligitur, nisi qui solidũ potest soluere.

*Idem lib.*4.*Epistol.*

LEX CXV.

QVæstio t est, u fundus à possessione, vel agro, uel prędio,quid distet.Fundus est omne quicquid u solo continetur. 8† Ager est species fundi,q 9† ad vsum hois cõparatur. x Possessio ab agro y

c.ex de.4.fulloni.& su.de fur.l.itaq; quib.dī.ꝙ datur actio fur. fulloni si est soluendo.Item no.ꝙ non vī aliquid esse.nisi perfectum sit.vt sup.de eden.l.1.§.edere non vī. & C. de ijs quibus vt indig.l.cum Syllanianum in fi.Sed ar.cõtra ff. de ritu nup. l.id.Item contra.ff.tit.1.l.nemo dubitat.sed hæc secundum illam scilicet.per te.vel per alium. Accur.

c *Dimissoria.*] appellatione interposita scribit primus iudex ad iudicem appellationis in hunc modum. notũ sit vobis, quod talis à sententia mea qua condemnatus erat, ad vos appellauit.vnde ad vos cum remitto. istæ literæ sic appellantur.vt hic dicit. & sup. de libel.di.l.1. Accur.

d *Apostoli*] quasi mittas, &c. Accur.

e *Assignare*] exẽplum accipe ex ipsis rubricis sup. de assigna.lib. & Instit eod. & dic. quod hæc assignatio fit, vel testimõ. vel nutu.vel codicillis, vel inter vicinos.vt sup. de assig.li. l.1.§.assignare.

f *Curiæ*,& eius erit actis ab eo solo esset manumissus.vt sup. de assigna.libe.l.1.§.1.

g *Ebitor. Exigi.*] hoc propriè est exigere, scilicet ab inuito extorquere: vt hic, & supra de leg. 3.l.fideicom. §.si rem suam:nam verba.&c. vt su.ne quis eum qui in sua voc.l. pen.§.edocere.& strictè dicitur hic debitor. aliàs largius. vt su.de cond.indeb.l.in diem.aliàs largissimè pro cõditionali.vt sup.de act.& obl.l.is cui. in prin.& etiam pro naturali.vt supra de fideiuss. l.fideiussor. §. fideiussor. sed quo ad quædam. non quo ad omnia tales sunt creditores. & facit sup.eodem l.creditores. & sup.de fun. do.l.3. in fi. Accur.

h *Equester*] hoc idem exemplum habes sup.depos.l.licet.in prin.& l.propriè. Accur.

i *Occurrenti*] i.subuenienti eis. R. Sed quæ actio in eum datur? Dic depositi sequestraria, vt sup. depos. l. et apud quẽ, §. dicet quidam dent præscr.verb.argum.sup.de præscrip. verb.l.si rem.§.si item an possessio in eum transeat. dic vt ff. de acq poss.l.interesse. Accur.

k *Bonafi-. Alienam esse*] sed vẽdentis eã credidit esse, & habes exemplum Instit.de rer.diu.§.si quis à non dño.& sup.pro emp l.si quis cum sciret.& sup.de ẽh.empt. l.qui à quolibet.& hoc semper præsumitur.vt ff. de pb.l.verius.& C.qui mil.non pos.l. fin. super fetuis.

l *Procuratorem*] pone exemplũ ff. pro emp.l.fi.in fi.de tutore pone exemplũ ff.de publ.l.quæcunqim fi.& dic vt ibi. at contra malæfidei est. qui contra legis interdictum emit.vt C. de agric. & cen.l. quẽadmodum. in fin. Item, & qui dño contradicente .vt su. de rei vẽ.l.si fundũ. Itẽ. & qui dolo inducens venditorẽ.vt C.de rescin.ven.l. si dolo. & l. dolus. Item qui emit ab eo, quem scit vendere non posse.vt à pupillo. vt d.l. qui à quolibet. in fin. & facit C. de ijs qui. vt indig.l.1.

4† Aliàs idẽ Modestin.

5† P.Flo. censeri.

m C *Ensere.*] da exemplum sup. de pet. hæred. l. item veniunt. §. cum autẽ. in fi. itẽ da exemplũ sup. de acq. rer. do. l. ergastulum. Accon *Censere*] qui colligit censum. vt sup. de ori iu.l.2.§. post deinde: nam ipse iudicet. & disponit super tributis adæquandis: vt sup. de censi.l.forma. §.illam. Acc.

6† P.F.& semet.

o L *Itus.*] de hoc sup.eo. l.litus.

p *In lacu*] vt eatenus potrigatur, vt publicum dicatur, & in eo liceat nauigare,vt fit. vt in flu. pu.na. l.1.in prin.

q *Privatus est*]f.lacus. quod esse potest vt lacus Sabatãi. Angularius: vt ff. de contrah.empt. l.Rutilia.nec in eo licet extraneo nauigare.vt ff. vt in flu. publ. l.1.§.si privatus.nec piscari. vt sup. de iniur. l.inimicatum.§.fi.

r M *Orbus sonticus*] da exemplũ, vt sup.si quis cau.l.2. §.si quis in iudicio. & de re iud.l.quæsitum. vbi dī morbum sonticum differre iudicio & ꝙ dicit cuique rei agendæ. vt quia continuum.& sic nocet cuique rei agendæ. vt sup.de ædil. edict.l. fin.§.fi.& l ob quæ.§.illud.aliàs incipit.§.illico.

s S *Oluendo*] da exemplum Instit. de ob. ex de.4.fulloni.&

t Q *Væstio est*] propriè erat quæstio vocabulorum denotat hæc lex: plerunque tamen vnum pro alio ponitur. Accur.

u *Omne quicquid*] nimis largè loquitur: sed intelligas.l.tam prædium rusticum.quàm vrbanum.vt ff. eo.l. fundi.

x *Compactur*] vt colatur. & seminetur. & sic prædium rusticum tantũ.vt ff.e.l.fundi.§.in rure. sic ergo fundus genus est.ager species est.

y *Ab agro*] à fundo debuit dicere. vt ex principio colligitur.

7† In P. Fl.de est. & effluit.

*Vid Crinitũ li.19 c.x. & Gellium lib. 20.c.1.

*Vi. Lau. Val. lib. elegan. 4. c.55. li.6. c.41.

8† Tenetur. P.F.

9† P.F.& species fit di ad vsum &c.

gitur. sed in notanda differentia à possessione nō refert inter agrum & fundum. Accur.

a *In re proprietate.*] clarius diceret econtra iure proprietatis: nam in altero est proprietas, in alterō non. & hoc probat, quicquid enim, &c.

‖ *Nec potest pertinere*] vt hō liber, quē quādoque possidemus.

c *Vsus*] alias ius, sed certè imō nulla possessio, quæ sit vsus, & nullus vsus, qui sit possessio: vtpotè cum non sequitur: vtitur, ergo possidet. & si possidet, ergo vtitur. sed sic expone: possessio est vsus, i. dicitur in his rebus, quæ possidēti prōt gratia vsus, non gratia proprietatis. & sic stricte accipitur hic possessio, ſ sine proprietate, plerumq; tñ & cum ea est, & sic est magis subtilis, quàm vtilis hæc differentia, vel dic possessio est vsus, i. similis vsui: nam sicut non est dominus, qui vsum solū habet: sic nec qui solam possessionem habet.

d *Proprietate.*] cum enim dico me habere agium: proprietatē me habere significo. sed si dico me habere possessionem cū habeo proprietatem: impropriè loquor, vt sup. e. l. interdum. sed si dicerem, habeo proprietatem, & possess. cum vtrunque habeā: propriè loquor. Accur.

e *Suprascriptæ.*] scilicet, significationis. Accur.

f *Appellationis*] scilicet, prædij. Accur.

‖ *Species sunt.*] sed omnia ista alia significatione sæpe accipiuntur, vt sup. eod. l. interdum, & inf. eo. l. fundi.

h Q*Visquis.*] instituit filios, & extraneos, & vni filiorum substituit pupillariter his verbis: quisquis, &c. ad hoc facit sup. de vulga. substi. l. qui liberis. §. fina. Vel etiam dic, ꝙ de directa institutione loquatur.

i *Hæres sit*] vel sint.

k *Proculus*] pro Labeone inf. eodem l. Seruus. pro Proculo: Ff. pro eo. l. inter stipulum. 6. ff.

l *Quia*] i. ꝙ vt non 3 sint duæ negationes, quia iam affirmatiuē, vt inf. eo. l. duob. quod non vult facere: imo negare, vt & sup. de reiſa. tut. l. si quis ita.

m *Non potest*] zone exemplum per l. ff. de eo. quod certo loco. l. fi. in fi. Item per l. C. de positi. l. 1. Accur.

n *Alio non competit*] vel retentio: alioquin contra. vt C. etiā ob chirogra. pe. l. 2 secundum Azo. melius inducitur C. de vsuris l. per retentionem.

o H*Osti.*] ea quæ ex hostib. capimus nostra sunt, vt Inſti. de rerum diu. §. item ea. nunc, qui sint hostes dicit, & no. decreuimus: alioquin licèt non sint amici, non tñ sunt hostes, vt sup. de cap. l. v. & facit l. hostes, in eo. tit. & inf. eo l. quos nos. Accur.

p *Latrones*] à latendo in syluis vel alibi: publicè tñ possimodum rapiunt. & sic latrones, & prædones ponit pro eod.

iuris ꝓprietate a distat. quicquid enim apprehendimus, cuius proprietas ad nos non pertinet, aut nec pōt pertinere, b hoc possessionē appellamus. Possessio ergo vsus c est, ager proprietas d loci est. prædium vtriusq; suprascriptæ e rei generale nomen est, nam & ager & possessio, huius appellationis f species sunt. §

Idem lib. 7. Epistol.

LEX CXVI.

QVilquis h mihi alius filius, filiave ‖ hæres sit i ait Labeo, non videri filiam contineri. Proculus contra. Mihi Labeo videtur verborū figuram sequi, Proculus k mentem testantis. Respondi, ‖ Non dubito quin l Labeonis sententia vera non sit.

Quia glo. non declarat: dic casum. Promiseras mihi soluere nouē Carthagine. in soluendo fuisti in mora, & sic teneris mihi ad interesse: si soluis sortem, & ego accipio, sponte, liberaris ab interesse, & minus nō dicerīs soluisse: cum contra te in plus actio nō competat. hoc dicit.

Idem lib. 9. Epistolarum.

LEX CXVII.

NOn potest m videri minus soluisse is, aduersus quē amplioris summæ actio non competit. n

Pomp. lib. 2. ad Quin. Mut.

LEX CXVIII.

HOstes o ij sunt, q nobis, aut quibus nos publicè bellum decreuimus: cæteri latrones, p aut prædones sunt.

Idem lib. 3 ad Quin. Mut.

LEX CXIX.

HAereditatis appellatio sine dubio continet ēt damnosam q hæreditatem: iuris r enim nomē est, sicuti bonorum ſ possessio.

Idem li. 5. ad Quint. Mut.

LEX CXX.

VErbis t legis, * 12. tabu. hic, vti quisq. ‖ legassit. suæ rei, ita ius esto: latissima potestas tributa videtur, u & hæredes instituendi, & legata, & libertates dandi, tutelas quoq; constituendi: sed, vel interpretatione coangustatū x est legum, y vel authoritate iura constituentium.

Idem li. 6 ad Quint. Mut.

LEX CXXI.

VSura pecuniæ, quā percipimus, in fructu non est: z quia non ex ipso corpore, sed ex alia causa a est ideſt, ex noua obligatione.

Si quis dixit: Filio filiisque meis tutorē do, etiam filiab. dedisse videtur. h. d.

Idem li. 8. ad Quint. Mut.

LEX CXXII.

HErennius b ‖ ait, Si ita scriptum sit, Filio Filiisque meis hosce c tutores do, masculis dūtaxat tutores datos: quoniā à singulari casu, hoc est ‖ filio, ad pluralē vī transisse cōtinētē eūdē sexū, quem d singularis casus prior positus e habuisset. Sed hoc facti non iuris f habet qōnem.

q H*Æreditatis. Etiam damnosam.*] vt & su. de hære. Inſti. l. ex facto. §. est hoc ita. sic & peculiū. vt & sup de pecu. l. peculium. §. pen.

r *Iuris*] vt inf. eod. l. pecuniæ, § hæreditas. Accur.

ſ *Sicuti bonorum.*] sic etiam est damnosa. & iuris est nomen, vt ſa. de bon. poſ l. 3. in pr. & §. bonorum, sic videtur in appellatione bonorum. vt infra eod. l. bonorum. Sed in hoc est arg. contra sup. e. l. subsignatum, §. bona, & l. propriè bona. sed hoc no. sup. eo. l. bonorum. Accur.

t V*Erbis.*] 12. tabu. quæ referuntur Inſti. ad leg. Fal. in prin.

u *Videtur*] etiam vltra dodrantem, & nō in legatis tantum, sed & in alijs.

x *Coangustatum.*] dictum ius. Accur.

y *Legum.*] velut leg. Falc. vt su. ad leg. Fal. l. 1. & Inſti. ad legem Fal. circa princ. Vel Aeliæ Sentiæ circa libertates, vt Inſt. quima. nō poſ. in prin. & §. cadē. Itē inſpicitur an habeat factionem testamēti, qui relinquit, vel cui relinquitur, ex legibus Iurisconsultorū. vt Inſt. de hær. quæ lit. & diffe. & in extraneis. Accur.

z V*Sura. Non est*] i. non semper vbi venit vnum, ibi venit reliquum, vt in malæ ſi. poſ. hæreditatis. qui de percipiendis fructibus tenetur, vt su. de pet. hæc l. sed, & si lege. §. quod autem ait. sed de vsura pecuniæ non, si eam non attingat, vt supra de peti. hære. l. si possessor. in prin. sed tamen plerunque, vbi venit vnum, & reliquum, vt arg. sup. de vsur. l. vsuræ.

a *Aliata causa*] extrinseca: nam est accessio ciuilis, sed fructus naturalis, vt sup. de rei vend. l. si nauis.

b H*Erennius*] alias Serenius. & alias Herennios.

c H*Osce*] syllabica adiectio est, vt & alias sup. de aq. plu. arc. l. vicinus.

d *Quem.*] sexum.

e *Positus*] numerus. & sic no. ꝙ si posuisset singularem tantum, licèt in masculino, cōprehēderet omnes. Itē si in plurali, similiter comprehenderet omnes, vt sup. de test. su. l. si quis ita. sed vbi vtrunque simul: quia bis ponit masculinū non comprehenduntur fœminæ, vt hic.

f *Non iuris*] quia nus est expeditum, vt dixi sup. scilicet, ꝙ fœmi-

* Intel. hui' l. vlf apud Pet. Crispū. 1 su. de lest in a. tom. & ibidē per Lud. Alaarum nu. 46. & per Mari. Socinū. nu. 67.

3† In P. Fl. decl. quisque.

1 De vsu negotiorum pulchrè Budæus ff. de instru. nup. l. 1. a co ille &c.

2† P. F. alius filius filiusve.

2† P. F. respondit.

fœminæ non continentur.

a *De filio*] Etantum, non de filiabus. Accur.

b *Videtur*] vt sup. eo. l. quisquis. & arg. sup. de leg. 3. l. si plures gradus. Accur.

c *Verborum. Confirmati*] ante testamentum facti non alitercolim valebant, nisi per subsequens testamentum confirmatentur: vt §. de iu. cod. l. ante testamenti. & C. de codi. l. fine. sed hodie contrariæ Inst. de codi. §. non tantum.

d *Scriptum erit*, sub. confirmo, vel do, vel lego.

e *Interpretandum est*] i. & præteritos confirmet. & habes hùc casum sup. de iu. cod. l. Plotiana sic aliàs, *scriptum* in domo tempore mortis, id est solitus erat esse: vt sup. de au. & arg. leg. l. si vxori. §. cum ita. & de his no. sup. eod. l. verbum oportebit.

f *Solutus*] id est, liberatus.

g *Obligatus*] aliàs aligatus.

h *Sed ad præteritum*] sic dicimus, amatus sum, vel fui: sum enim verbum præteriti temporis nō est: sed vice præteriti temporis fungitur.

i *Hæc verba*] licet dicat hæc verba non tamen est quæstio, nisi de continuatione aut. & qđ subijcit ille aut ille, & cùm decesserit testatus, vel intestatus.

k *Simul*] & primo de distinctiua vsque illuniuersa similiter. & postea de subdistinctiua vsque in fi. quandoque etiam ponitur pro continuata. vt inf. eod. l. ante.

l *Ita*] q.d. sicut verbum aut potest esse distinctiuum: sic & subdistinctiuum. hic tamen subdividit. Dic ergo verbum tribus aut.

m *Verborum subdistinctiuorum*] subdistinctiuorum, duo sunt genera. in primo non pōt vtraque pars in eodem tempore eidem inesse. Item pōt vtraq; pars eidem abesse. in alio genere e contrario est necessarium quod vna debeat abesse: vel vtraque debeat inesse. Accur.

n *Finibus*] fines appellat extremitates, s. sedet. & ambulat: sed stare est medium.

o *Vt possit*] q.d. non est ita verum. vt possit esse vtrunque: sicut verum est. quod possit esse neutrum.

p *Ambulat*] hæc quidē vera est. quia non profitetur ob hoc vt denotet alterum istorum ex necessitate esse oportere: sed vt significet vnum cum altero non posse esse simul. Azo.

q *Accumbit*] i. iacet, similem casum notauit hic Imo. vbi est neutrum: dicens, qui ambiguè loquitur, non vtrumq; significat. sed id quod vult. sed si aliud dicit, quam quod vult nō id dicit, quod vox significat: quia non vult: neque id quod vult: quia id non loquitur: veluti aliquis volebat alium scribere hæredē, & aliū scripsit quem noluit, veluti frater meus patronus meus dixit, nam ille non fuerat eius. non etiam dixit quia de eo nolui. Item ille, quem volui, non erit: quia eū non scripsit: & sic aliud dicitur, & aliud vult: vt §. de hæred. instit. l. quoties. ff. & sup. de re. dub. l. in ambiguis. H. sē habet glo. nō ponit de distincta vel subdistincta. Item & aliū casum ponit H. quando neutrum est: veluti cum haberet quis duos filios: & vnum exhæredare vo lens ita dixit: filius meus exhæres esto. Vel cum voluit Titium esse tutorem filij sui, dixit: Titius tutor esto: cum duo essent. nam nullus erit tutor: vt §. de lib. & posthum. l. 2. & de testa. tute. l. duo. sed hoc placet cum in eo qui est distincta vel coniuncta.

r *Ita non est*] q.d. non est ita verum, vt possit esse neutrum: sicut hoc, quòd potest esse vtrunque. Accursius.

s *Aut facit*] hoc potest intelligi de actione: quæ in iudicio proponitur: vel exercet. & secundum hoc restringeretur ad hominem, vel etiam de coitu dicas. & secundum hoc dic omne animal. id est omnis generis animal. nullum enim omne coit: cū quædam ex terra nascantur: vt no. sup. de iust. & iur. l. 1. §. pro. t *Nullum enim*, hæc fuit vera propositio: quia non profitetur, vt denoter sicut sup. alterum cum altero esse non posse: sed quia nullum est animal quod aliquod eorum faltem non faciat. Accur.

u *Simul*] s. secundum suā naturam: non tamen eòdem tempore.

x *Et pati*] vt in duplicibus iudicijs. secundum primum casum: veluti lepus qui agit & patitur. secundum alium.

y *Nepos. Proculo*] duo dicit. & quod est primum vsque illuc, quid si ita &c. soluit quæstionem. quæ inter eos ponebatur exemplum per l. sup. §. si quis. & l. 3. Accur.

z *Suo*] & sequentem quæstionem.

a *Ab eo*] titulo.

Vide benè glo. huius l. & habebis casum eius.

Proculus lib. 2. Epist.

LEX CXXIIII.

HÆc verba, [1] ille aut ille non solum disiunctiuæ, [3] † sed etiam subdisiunctiuæ orationis sunt. [k] Disiunctiuū est, veluti cum dicimus, Aut dies, aut nox est. quorum posito altero, necesse est tolli alterum: item sublato altero, poni alterum. Ita [l] simili figuratione [4] † verbum, aut, potest esse subdisiunctiuum.

¶ Subdisiunctiuorum [m] [5] † autem genera sunt duo: vnum, cum ex propositis finib. [n] ita non potest vtrunque esse, vt possit [o] neutrum esse, veluti cum dicimus, Aut sedet, aut ambulat. [p] nam vt nemo potest vtrunque simul facere, ita aliquis potest neutrum, veluti is, qui accumbit. [q] Alterius generis est, cum ex propositis finibus ita nō potest [r] neutrum [6] † esse, vt possit esse vtrunque, veluti cum dicimus. Omne animal aut facit, [s] aut patitur. nullū enim [t] animal est, quod nec faciat, nec patiatur, at potest simul, [u] & pati, [x] & facere.

Vide l. annus. sup. de iu. do. §. 1. hic per gl. allegatam: & benè habebis casum huius legis.

Idem lib. 5. Epistol.

LEX CXXV.

NEpos [y] Proculo [z] suo salutem. [a] Ab eo, qui ita dotem promisit, Cum cōmodum erit, dotis filiæ meæ tibi erunt aurei centum, putasne protinus nuptijs factis dotem peti posse? Quid si ita promisisset, Cum potuero,

1 † P. F. disiunctiuus.

4 † Significatione. vnum exhæredare vo lens ita dixit: filius subdisiunctiuus.

6 † P. F. neuter.

* Glo. est hic in verbo, dignitate, quæ vult quòd quædam sunt propter militibus ita libri scholarib. & apparatur. quā glo. dicit fin. Inst. in §. fin. de actionib. Inst. in 2. col. vltra ea. pro de cisione istius glo. adduco ea quę ponit glo. in c. 2. l. & quoties. i verbo. liberos. Li & libri dati. &c. de col. in prog. sar.

a *Dari erunt*] s. an statim contractis nuptijs debeantur, & hæc est secunda pars: vsque illuc interpreta. &c.
b *Vim habeat*] i. efficax sit ei. Azo.
c *Potuero*] cum dixit: cum potuero.
d *Obligatio*] i. posterior verborum prolatio.
e *Possit verbum*] vel potero: nam vnum est verbum.
f *Sensit*] duo ergo necessaria iuncta sq; hoc senserit, & q ex sensu verborum ille sensus colligatur. vt hic & sup. de sup. le. l. Labeo. §. fi. Sensus autẽ verborũ q̃ siq; expressè colligitur q̃ si per præcedẽtia, & sequentia. vt sup. de leg. 2. l. vnũ ex. §. si omissa. Apparet ergo. q. ẽ si duplex est sensus verborũ, ille assumetur de quo sentit promissor, qui est ambiguè locutus. & sic est §. §. de pact. l. veretib. & §. tit. 1. l. in ambiguis orationibus. Sol. hic restringitur statim. s. ad certũ sensum verborũ, cuius cõtrarius esset turpis. & sic impossibilis: vt §. de cõdi. instit. l. filius. Acc.
g *Alieno potero*] sed hoc nõ sufficit. vnde statim subaudi pt. &c. i. dẽt: vt 1. qui po. in pig. ha. l. creditor qui prior. in fi. 2. tit. nam pot esse, q etiã soluto ære alieno nõ potest cõmodè soluere sua salua dignitate. quod idem est, quia nõ est protinus cogẽdus ad distractionem suarũ rerum: vt §. de negot. gest. l. diuortio. & de noxa. l. si seruus de ego. §. 1. Accur.
h *Dignitate*] i. cõmodo. nam si miles est, relinquenda sunt arma. & scholaribus libri. Accur.
i *Magis*] i. propius: est tamen idem vtrobique: siue dicat cum potero, siue cum commodũ erit. simile verbũ habes §. de mi. l. qd si minor. §. restit. nisi. vbi dicit parcius est tamen idẽ vtrobique. Acc.
k *Alio*] sic sup. de solu. l. Paulus. hoc verum si adijciantur hæc verba, cum cõmodè potero. secus si simpliciter: vt sup. de verb. obl. l. quicquid.
l *Si cum fundum, Darem*] ex quacunque causa.
m *Legem*] id est, pactum.
n *Per dominium*] i. per me qui sum dominus. Accur.
o *Præstabitur*] hoc quod promissum est. quid autem sic statim dicit. Accur.
p *Eo*] i. propter eam adiectionem: quasi dicat non præstabitur aliud quam præstaretur etiam hoc non adiecto, imo minus: vt in fi dicam.
q *Etiam si*] i. quamuis.
r *Significat*] non autẽ. vt seruitus debeatur: vt sup. de euict. l. pe. & sup. co. l. qui vti. & hoc nullo alio adiecto.
s *Eo*] i. propterea propter prima verba. Accur.
t *Inferiore*] i. propter infectionem partem, sic ergo sequentia restringunt præcedentia. sic & sup. de acq. poss. l. si is qui animo. & de penu. leg. l. nam quod. §. fi. & de au. & arg. leg. l. Plautius. & de le. 1. l. si seruus pluriũ. §. fi. & è cõtra præcedentia restringunt sequentia: vt d. l. si seruus plurium. §. fi. & C. fa. mu. erecte. l. quoties. quandoque ampliant: vt sup. de leg. 1. l. si quando. & de vsu. l. si stipulatus quæ est arg. contra. Item arg. sic ita sup. de rescin. vend. l. h. §. fi.
u *Ad iura*] i. seruitutes. etiam si tibi sint liberatum dico me quod &c. si ergo seruitus ab alio. l. a. seteri de mino. a quo do minimum in me inquisitum fuerit interpositum, non teneor. Accur.
x *Vbi appellationis nomen indistincte prolatum.*
y *Virilis*] quia talem vestem ingerunt. & habes exempla de his §. de aed. & arg. leg. Iulia. in pœn. & §. vestimenta. & Marcianus. §. mulieribus.
z *Scenica*] quia vsurpatur in scena.
a *Tragica vel arcubica*] quia vsurpatur tragœdis.
b *Citharœdica*] quia vsurpatur citharizantes. Azo. & sic tutor. cod. l. verbo virtus. & l. in testamento. Accur.
c *Spadonum*] differentia inter spadonem, thlibiam, & thlasiam. vt p. de ri. ed. l. fi. Sed aurem quæ. hic expo. hæc. nisi qui sine testiculis nascitur, de aduł. edu. l. Adriles. Celsus. Item non possit accipere virilia distinguitur sup. de in. dot. l. filiæ. §. si spadoni vel impotenti. vt inf. de adim. §. illud. vel intelligere potius non virile. de lib. & post. l. sed est quorundam. l. 1. Accur.
d *Natura*] qui dicuntur castrati, castrati.
e *Thlibiæ*] qui sine testiculis, vel thlibiæ dicuntur, quibus incidantur virilia cum tali genere seminis: vt sup. ad leg. Cornel. l. de cæd. hi. Vel tertiò thlibiæ dicuntur quibus supponuntur filiola, vt possint mingere deorsum virga cum testibus.
f *Thlasiæ*] i. qui secata virga stillant & mingunt. Accur.
g *Vt mortui*] natiuitate posthuma sumitur testamentum sed hi non dicuntur nati: vt hic & C. de post. hæred. l. 2. & 3.
h *Viuentes*] ex post facto nisi in libertate. secundum Ioan. vt infra eo. l. quæret aliquis. sed illa non loquitur in mortuo sed in monstruoso partu. & facit inf. eod. l. amiculus. l. falsum. Accur.
i *Lex*] Dat exemplum C. de inoff. testam. l. in arenam. vbi non dat animo in arenam sed tuæ propriæ ipsum: & ibi existentes tenuat legitimas hæreditates. sed in casu suo quæ ab intestato veniunt, continentur: vt sup. pro lectore. §. pen.
k *Defertur*] quandoque etiam lex defert. vt agnatis. quandoque delatam per testamentum confirmat. vt pro. l. verbis leg. §. & de testib. l. 3. eiusdem. sic ergo quæ confirmat dat. sic in Auth. de defen. ciui. interim. & sup. de hæred. instit. l. esse & facit pro cõfirmationibus priuilegiorum. Sed arg. cõtra. sup. de test. l. hæredes palam. §. quod vero. & facit sup. de pet. hæred. l. 1. & 3. §. ab intestato.

1 † In P.F. deest tibi centum ?

* Nota q illud dicimur posse. q. cõmodè. & conuenienter possumus. co. 1. cor. 10. in can. aliud 11. q. 1. tex. in can. faciat. 22. q. 2. tex in c. 1. §. volens ieaq. vernon. 1. mẽ de col. in prag. sanc. & ibi glo. in verbo. cõuenienti.

† Quòd si aliquã vim habeat [b] posterior [c] obligatio, [d] possit verbum [e] quomodo interpretaris? vtrum ære alieno deducto? an extante? Proculus, Cũ dotem quis ita promisit, Cũ potuero, doti tibi erunt centum; existimo ad id, quod actum est, interpretationem esse redigendã. Nam qui ambiguè loquitur, id loquitur quod ex ijs, quæ significãtur, sensit. [f] propius est tamen, vt hoc cum sensisse existimem, quod deducto ære alieno potero. [g] potest, & illa accipi significatio, cum salua dignitate [h] mea potero. quæ interpretatio magis [i] accipiẽda est, si ita promissum est, Cum commodum erit. hoc est cum sine incommodo * meo [k] potero.

Idem lib. 6. Epist.

LEX CXXVI.

SI cum fundum tibi darẽ, [l] legem [m] ita dixi, Vti optimus, maximusque esset. & adieci, ius fundi deterius factũ non esse per dominium [n] præstabitur. [o] amplius eo [p] præstabitur nihil: etiam si [q] prior pars, qua scriptũ est, Vti optimus, maximusque sit, liberum esse significat, [r] eoque [s] si posterior pars adiecta nõ esset, liberum præstare deberem, tũ inferiore [t] parte satis me liberatũ puto, quo ad iura [u] attinet, ne qd aliud præstare debeam, quam ius fundi per dominũ deterius factũ non esse.

Paulus.

LEX CXXVII.

VEstis appellatione, [x] tã virilis [y] quã muliebris, & scenica, [z] etiã tragica dica [a] 3 † aut citharœdica [b] sit, cõtinet.

Vlpianus lib. 1. ad leg. Iuliam, & Papiam.

LEX CXXVIII.

SPadonum [c] generalis appellatio est, quo nomine tam ij, qui natura [d] spadones sunt, quàm thlibiæ, [e] & thlasiæ, [f] sed & si quod aliud genus spadonum est, continentur.

Paulus lib. 1. ad leg. Iuliam, & Papiam.

LEX CXXIX.

QVi mortui [g] nascuntur, neque nati, neque procreati videntur, [h] quia nunquã liberi appellari potuerunt.

Vlpianus lib. 2. ad leg. Iuliam, & Papiam.

LEX CXXX.

LEge [i] obuenire hæreditatem non improprie quis dixerit etiam eam, quæ ex testamento defertur, [k] quia lege 12. tab. testamentariæ hæreditates confirmantur.

2 † P.F. Cæsius tulit de centum.

3 † P.F. tragica.

* V. Bed. hæc.

Idem lib. 3. ad legem Iuliam, & Papiam.

LEX CXXXI.

Aliud [a] est fraus, aliud pœna. [b] Fraus. [c] Non sine pœnæ esse potest, [d] pœna sine fraude esse nō potest. [e] Pœna est noxæ vindicta, fraus & ipsa noxa [f] dicitur, & quasi pœnæ quædam præparatio. ¶ Inter mulctam & pœnam, mulctum interest, cum pœna generale sit nomen, & omnium delictorum coercitio, [h] † mulcta specialis peccati, [i] cuius animadversio hodie pecuniaria est. [k] Pœna autem non tantū pecuniaria, verum, & capitis, & existimationis [l] irrogari solet. [l] Et mulcta quidē ex arbitrio eius venit, qui mulctam dicit, [m] pœna nō irrogatur nisi q̄ quacunq. lege, vel quo alio iure specialiter huic delicto imposita est, q̄nimo mulcta ibi dr̄, vbi spāliter pœna nō est imposita. [n] ¶ Item mulctā is dicere pōt, cui adiudicatio [o] † data est. Magistratus enim solos, & Præsides prouinciarū posse mulctam dicere, mādatis permissum est, pœnam autem vnusquisque irrogare potest, cui huius criminis, siue delicti executio competit. [p]

Paulus li. 2. ad l. Iul. & Pap.

LEX CXXXII.

Anniculus amittitur, [q] q extremo anni die moritur, & consuetudo [r] loquendi [s] id ita esse declarat, Ante diem [t] decimū Calendarum, post diē [u] decimū Calēdarū, [x] neutro enim sermone decimus dies significatur. [y] †

¶ Falsum est [x] eam peperisse, cui mortuæ filius extractus [y] † est.

Vlpianus lib. 4. ad legem Iul. & Papiam.

LEX CXXXIII.

Si quis sic dixerit, vt intra diem mortis [z] eius [a] aliquid hat, ipse quoq; dies, quo quis mortuus est, numeratur. [a]

Paul. li. 1. † ad l. Iul. & Pa.

LEX CXXXIV.

Annīculus non statim, vt natus [b] est, sed trecēsimo sexagesimoquinto [c] die dē, incipiente [d] planē, nō exacto [e] die. quia annū similiter [f] non ad momenta temporū, sed ad dies numeramus.

Si legatum sit mulieri aliquid si pariat, habebit legatū, licet aliquid monstruosum pariat, & ratio redditur in literis. Nec enim h. d.

a *Aliud*] Pone exemplum ff. de ædil. edic. l. 1. §. item si quod mancipium. vbi dī, q̄ venditor tenetur debet dicere si fraudem capitalem admiserit. quod hic exponit. & in eo. tit. l. cum autem. §. excipitur. Accur.

b *Fraus*] scilicet delicti.

c *Fraus*] id est, delictum.

d *Esse potest*] quia impunitum sit delictū, quod plerunq; fit vel quia ignoratur, vel quia non probatur, vt ff. de pœnis. l. absentem. Accur.

e *Non sine fraude*] non debet esse, vel non potest de iure. vt C. de pœnis. tanen. mus.

f *Dicitur*] delictum: vt infra de noxa. l. 1. sed quando quæ veteres fraudem pro pœna ponunt. vt d. l. cum autem. §. excipitur. in fi. Accur.

g *Inter mulctam*] quia plerunque de illis vocabulis fit mentio: exponit affligendo differentias.

h *Mulcta*] pecuniaria & corporalis.

i *Delicti*] coercitio est scelerum omnium de iure, sed eos tantum specialiter, cuius est pœna hodie pecuniaria, recte dicit esse species. vt subjicit. sed hoc fallit in casibus, vbi ex corporalis imponitur vt C. de sportul. l. 1. in fi. & hæc est prima differentia.

k *Existimationis*] infamiæ.

l *Solet*] aliquando. *Mulcta vero*] hæc videntur differentiæ est vt inf. eod. l. si quis in [illegible] sed oppone. vt C. de episc. audien. l. 2. & nota. licet potens. l. 2. vbi notabiliter etiam certa dicitur, sed improprie illis legibus dicitur mulcta.

m *Mulctam vero*] ordinaria, vt plurimū subjecta. vt ff. de iud. l. 1. in fi. & ff. si quis eas dixerit. l. 1. & C. de modo mul. l. fi. in principio. in casibus vt C. de spor. l. 2. vbi et delegata imponūt.

n *Constet*] ex per delegationem. Ties ergo sunt differentiæ vel 4. quarta, quia a pœna nō appellatur a mulcta sic. vt ff. eo. si quis in principem quinta, quia si mulcta imponitur vltra modum l. concessum non tenet. vt C. quando prouoc. non est. nec certa ratione sed pœna sit: vt pro furto nō manifesto in quadruplum. vide 15. qui non in fa. l. quid ergo. §. pœna. item & mulcta dator. l. 1. vt C. de modo mul. l. simul etiam sed pœna adhuc plerūq; Item mulcta nō infamat. vt & C. de modo mul. l. 1. sed pœna plerunq; hic. vt colligitur sup. de 15. qui non in fa. l. 1. §. qui tam. Accur.

o *Adiudicata*] ordinaria. vt statim subjecit. 1 vt ff. de iud. l. 1. in fi. & ff. si quis eas dixerit. l. 1. & C. de modo mul. l. fi. in principio. in casibus vt C. de spor. l. 2. vbi et delegata imponūt.

p *Competit*] ē per delegationem. Ties ergo sunt differentiæ vel 4. quarta, quia a pœna nō appellatur a mulcta sic. vt ff. eo. si quis in principem quinta, quia si mulcta imponitur vltra modum l. concessum non tenet. vt C. quando prouoc. non est. nec certa ratione sed pœna sit: vt pro furto nō manifesto in quadruplum. vide 15. qui non in fa. l. quid ergo. §. pœna. item & mulcta dator. l. 1. vt C. de modo mul. l. simul etiam sed pœna adhuc plerūq; Item mulcta nō infamat. vt & C. de modo mul. l. 1. sed pœna plerunq; hic. vt colligitur sup. de 15. qui non in fa. l. 1. §. qui tam. Accur.

q *Annīculus amittitur*] i. moritur. vt subjicit. & facit ff. eod. annīculus. & die, vt ibi. Accur.

r *Consuetudo*] no. sic sup. de fun. inst. & inst. leg. l. cum de legationis. §. ultimo. Accur.

s *Ante diem*] vt ista in malam literam intelligas: die q̄ quilibet dies mēsis dī dies calendarum. vt prima dies calēdarū. secunda dies calendarum. & sic de cæteris. si igitur promisi tibi ante x. diem calendarum. vel post diem x. calēdarum, [inchoatum parta fortasse. vel quia 11. dies non continuatur. ff. vt si arbitrio soluendi: sed bene cōuenit 11. die, vel quia idem tempus. & tātūnam semper intelligitur de primis decem diebus mensis. de quo supersunt 20. dies.

t *Post diem*] decimū. quidā libri hāt 12. & ff. habent. vtroque enim. &c. & tunc plana est: quia siue promittam ante diem 12. ff. inchoatam. siue post 10 diem: teneor in 11. die. sed an hoc interest secundum hunc casum: quia primo casu demum postea finita 11. potero agere. in secūdo statim post 10. & sic in ipso die 11. Alij habent x. & tunc die. ff. finitum. & inf. habes vtreque. & pro hac est supra de verb. obl. l. qui ante sed si habes inf. neutro enim. &c. tunc est mirum. q̄ si promittam post x. dies, quod non videar promittere die 11. sed dicas, ff. inchoatum. & facit C. de posthu. hæred. instit. l. fi.

u *Calendarum*] id est, mensis. & sup. hæc duo paria sunt.

x *Falsum est*] lege x. si partum. ff. vel alij. vt ff. eo. l. quæritur. filium tamen habuisse dicitur tempore mortis. vt ff. eo. l. etiam. & facit ff. de inoff. test. l. posthumus. Sed arg. contra C. de inoffic. testā. l. 3. vbi habetur pro instituto si alij fuerunt instituti. non si extranei.

y *Extractus est*] aliàs exfectus est Accur.

z *Si quis sic*] vel ita testatoris. vel hæredis.

a *Numeratur*] si ergo moritur hora tertia, potest fieri, quod portionem est etiam hora nona. vt non cōmittatur pœna si prōmissa est. & hoc si tale est factū. quod per alium possit fieri. vt ff. de stat. homi. l. Attribus. in fi. & l. seq. aliàs secus. vt C. de caduc. tollen. §. ne autem. Accur.

b *Annīculus*] Natus] f dicitur annīculus. Accur.

c *Trecentesimo sexagesimoquinto*] nō tot dies habet annus. vt & sup. de stat. libert. cum his §. Stichus. & intellige hoc de die naturali: qui f annus ēt 6. horas habet plus. vt ff. eo. l. cum bissextus. quæ tñ non curantur hic in vno. & si curratur bissextus. qui habet numeratus pro die. vt hic dicit. Accur.

d *Incipiente*] No fuisse tangi de vltimo die. vt in vlucapione. vt sup. de vlucap. l. adeoq;. & de diuers. & temp. præs. l. in vlucapione in prin. Item sic ff. de au. & arg. lega. l. & si non stet. §. quid ergo. in princ. Item sic su. eo l. annīculus. Quæ si ēt annus inchoatus habetur pro perfecto. vt in Auth. de ēpe non fol. per. super dot. t. generaliter. col. 3. vbi nouissimus enim. & c. quæ est huic. l. contra. in eo q̄ non dī luc. annīculus. qui annum inchoauit. de 1 dī ibi habere 15. ann. q̄ solummodo inchoauit cum. & perfecit 14. quantū ad matrimonium contrahendum. cum ex tunc possit cōtrahere matrimonium. vt Inst. de nup. in prin. quæ est contra. Quæ q̄nimus de momento ad momentum. vt in præs. 30. ann. vt ff. de act. & obl. l. in omnibus. & de test. in fine. vt ff. de mil. denique. §. minorē. quæ sunt cōtra. sed ibi plenè dixi in gl. quæ incipit. quædam iura dicunt. &c. Accur.

e *Non exacto*] id est, completo.

f *Caute*] id est, secundū consuetudinem ciuium. & loquelam. vt sup. eo. l. annīculus.

No. q̄ recurrendum ad vulgarē interpretationē. conc. text. in c. ex literis. de spon. ext. gl. in fi. Cæmio prag. sanc. in verbo Eā eorum.

† P. Flo. vnderim dies ſ gnificantur. Alci. antē magis ꝑbat. vt legamus vtroq; sermone vn decima dies significatur. vi. et Bud. in Pand. anno. & Anto. Aug. en. lib. 4. c. 6. 4 † P. F. exfectus.

§ † P. F. 2.

† P. Flo. coercitio.

* Vt. Fe. stus in ver. mulcta. vbi q. lic. 12. 1. b. olim fuerit. do cet.

† P. Flu dicatio.

* No. q̄ in hac gl. nō sto te. ibi ad iudicato text. in c. pœnitentiarū. ext. de re fti. li. 6 & qui sunt. qui mulctare pōt. no. Raph. Pa. & Ca. & Ale. in l. 1. si quis ius dī. nō obt. & Spe. in ti. de contu. §. 4 ver. 2. & in ti. & senten. §. 3. ver. sed nunquid.

Qua-

a *Quæret. Portentosum.*] s. partũ, q̃ est inf. & sunt hæc nomina conuenientia ijs, qui contrs formã humanã generis sunt nati. Accur.

b *Quodcunque.*] accipe nouum, nouũ dico visu, qui habet oculos tetros, vel vagitu, quia mugit, vt bos, vel succulus.

c *Animal.*] id est, qui melius assimilatur filio alterius animalis.

d *Obtemperauerunt.*] sic sup. de condi. instit. l. quæ sub conditione, §. mortuo.

e *Fataliter.*] vt supra pro socio. l. cum duobus. §. damna secus ergo si ex delicto mulieris esset, vt quia habuisset rem cum aliquo animali irrationali. sed accidit forte ei in hac l. quia quando cum homine ageret, cogitauit de aliquo animali, propter talia enim hæc accidunt. Acc.

f *Generi. Proneptis* s. maritos, q̃ est inf. sic in nuru, vt sup. eo. l. nurus. vbi de di exempla. sic & in socero, vt inf. eo. l. socer. Accur.

g *Et enixa.*] Pone ea fuisse, vt Instit. ad Tertull. §. sed nos. vbi ingenua ter partens admittebatur ad hæreditatẽ filij naturalis, non alias, quod hodie ibi dem corrigitur, & quod subijcit tergeminos. i. tres simul, vt & sup. de re. dub. l. vtrum ita. 2. resp. & si pars hære. pet. l. antiquis. sed & tres. Item pone exemplũ sup. de fla. ho. l. Arethusa. Accur.

h *Hereditatis. Continetur.*] vt si reliqui legata ab hæredibus omnes teneantur, sed impropriè, & eodem modo impropriè bon. poss. dicitur hæres, vt ff. l. hæredis appellatione. nec proprie autẽ hic non tie. vt Instit. de bon. poss. §. quos autem.

i *Ædificia.*] statuerũt Romani, q̃ qui ædificiũ habebat Romæ, Romanus fit, & est ratio huius ley. quia Roma sic comprehendit, vt sup. eo. l. qui in continentibus. & ff. eo. l. vt Alphenus. & l. 2. vbi plenè dixi.

k *Esse possit.*] s. ad quem pertinet. nam omne ædificium põt esse ad aliquem vsum etiam tempestiuum. lic. sic. l. quæ picturæ, vel ornatus ei desint, & est exemplum, s. ad l. Fal. l. si. §. qui ita. vbi hæres ea demum vi perficisse opus municipibus, si sic perfecit, & facit sup. eod. l. 5. §. opere. & quod ibi no. Sed arg. contra sup. de oper. in. l. 1. vbi dicit, q̃ principium est potitli na pars. Item arg. contra. ff. de au. & arg. le. l. & si non sint, quid ergo. Accur.

l *Episse.*] Pone exemplum, vt ff. eo. l. peruenisse vbi filio, vel seruo dẽ capere licet alij acquirat ẽt quo momẽto apud eum non sit, vt ff. de acq. hær. l. placet. Sed cõtra. ff. eo. l. aliud est capere, vbi non vi capere, quod est alij tollitu-

Vlpian. lib. 4. ad l. Iul. & Pap.

LEX CXXXV.

Quæret aliquis, si portentosum,[a] vel mõstrosũ, vel debilem mulier ediderit, vel qualemqualem [b] ‡ visu, vel vagitu nouum, nõ humanæ figuræ, sed alterius magis animalis,[c] quã hominis partum, an quia enixa est, prodesse ei debeat? Et magis est, vt hæc quoq; parentib. prosint. Nec enim est, quod eis imputetur, quæ qualiter potuerũt, fatalitis obtemperauerunt:[d] neque id quod fataliter[e] accessit, matri damnum iniungere debet.

‡ P. Flo. vel qualẽ visu.

Idem lib. 5. ad l. Iul. & Pap.

LEX CXXXVI.

Generi appellatione, & neptis, & proneptis[f] tam ex filio, quàm ex filia editarum, cæterarumq; maritos contineri manifestum est.

Paulus lib. 1. ad edict. 2‡

LEX CXXXVII.

Enixa[g] videtur[*] ẽr, q̃ tergeminos peperit. 3‡

‡ P. Fl. li. 2. ad l. Iu. & Papi. *Vi. Dua. li. 1. Disp. c. 10.

3‡ P. Flo. tergemi-nos pepe-rit.

Idem li. 4. ad leg. Iul. & Pa.

LEX CXXXVIII.

Hæreditatis appellatione, bonorum quoq. possessio continetur.[h]

Vlpianus lib. 7. ad legem Iuliam, & Papiam.

LEX CXXXIX.

Ædificia[i] Romæ fieri etiam ea videntur, quę in continentibus Romæ ædificijs fiunt.

¶ Perfeciſſe ædificium is vr, qui ita consummauit, vt iam in vsu esse possit.[k]

Paulus li. 6. ad l. Iul. & Pap.

LEX CXL.

Episse[l] quis intelligit, quãuis alij acquisiuit.

Paulus 4‡ *lib. 6. ad leg. Iul. & Papiam.*

LEX CXLI.

Etiam ea mulier cũ moreretur creditur filiũ habere, quæ excisо vtero edere possit:[m] necnon etiam alio casu mulier potest habere filium, quem mortis tempore non habuit, vt puta eum, qui ab hostibus remeauit.

Vlp. li. 8. 5‡ *ad l. Iul. & Pap.*

LEX CXLII.

Triplici modo intelligi coniunctio[n] potest. aut enim re[o] per se[p] coniunctio cõtingit: aut re, & verbis, aut verbis tantũ. nec dubium est, quin coniuncti sint, quos & nominum, & rei complexus iungit: veluti,[q] Titius & Mæuius ex parte dimidia hæredes sunto.[r] vel ita, Titius Mæuiusq. hæredes sunto: vel, Titius cum Mæuio ex parte dimidia hæredes sunto. Videamus aũt ne etiã si hos articulos [s] detrahas, &, q̃, cũ, iterdũ tñ cõiunctos [t] accipi oporteat: veluti, Lucius Titius, Publius Mæuius hẽdes sunto ex parte dimidia, vel ita,[u] Publius Mæuius, Lucius Titius hæredes sunto:[x] Sempronius ex parte dimidia hẽsesto. Y vt Titius, & Mæuius veniant

4‡ P. Flo. Vlpia. li. 8. ad l. Iu. &c.

5‡ P. Flo. Paul. lib. 6. &c.

m *Et non esse.*] & potest agere de inoff. te. l. extraneis Instit. vt s. de inoff. test. l. post humus, non tamen peperisse vr, vt s. eo. l. anniculus. §. fatium. & facit ff. eo. l. intelligendum. Accur.

n *Reperi. Coniunctio.*] inter hæredes, vel legatarios proprietatis, vel vsufructus. Acc.

o *Re.*] tantum. Accur.

p *Per se.*] i. ita quod non verbis. & est exẽplum quando duo instituun ur separatim in eadem hæreditate, vt sup. de leg. 3. l. re cõiuncti. 1. respon. & inf. eo hac l. in fi. verbis ita, quod non re: vt instituo Titium, & Seium pro æquis partibus, vt sup. de leg. 3. l. te coniuncti. 2. resp. re. & verbis quando vtraque coniunctio in rem venit, verborum scilicet. & re. & hoc subijcit nec dubium, &c. nam medium ff. resumit.

q *Veluti.*] iungit eo minum complexus veluti. &c. nam hic ponit de coniunctis verbis tñ. vt probant illa verba ex parte dimidia. vt sup. de leg. 3. l. re coniuncti. 2. respon. Azo. quasi de alia dimidia visus, de alia alius fit institutus. & sic etiam exponit tertium tñ infra, vel Titius cum Mæuio, &c. at medium de coniuncto re. & verbis habes nec esse intelligere tu dicere potes, vt de coniunctis re. & verbis hæc tria dicta dicant. siue per &. siue per q̃. siue per cum. & intelligas de dimidia. s. eadem tam in primo quam in 3. respon. vt inf. §. pen. ibi, vel ita, Publius Mæuius, &c. & sup. de leg. 2. l. Mæuio. in primo. Accursius.

r *Sunto.*] isti re. & verbis sunt coniuncti.

s *Detrahas.*] i. coniunctiones Accur.

t *Coniunctos.*] re & verbis. vel verbis tñ: nam tria exempla ponit, vbi detrahitur coniunctio vsque in fi. primum veluti, &c. in quo est coniunctio re non verbis, cum dicat dimidia, secundum Azo. vel dic re. & verbis coniunctos. & dimidia die eadem. vt modo dixi. Et no. q̃ hoc primum nõ tollitur sed dic cum si: soluta oratio. q̃ accipitur pro cõiuncta: vt sup. eo. l. sæpe. cum vero dicit. ff. Accur.

u *Vel ita.*] secundum responsum.

x *Sunto.*] alias esto isti re tantum.

y *Et.*] repete vt videamus an oporteat eos accipi cõiunctos re. & verbis scilicet. vt Titius. &c. sic non soluitur quæstio: solues tamen vt & superiorem proximam. vel dic secundo hæres esto. & R. vnque videntur coniuncti. vt Titius. &c. & sic est solu. hic.

Vide.

a *Videantur*] Sempronius verò sit ab eis disiunctus re, & verbis. Accursius.
b *Lucius Titius*] tertium tñ sum, vbi detrahitur coniunctio.
c *Tres semisses*] in hoc vltimo casu & erat causa dubitationis, quia si illud qua faceret relationem simplicem, fierẽt tres semisses, sed facit personalem sicut ergo videtur inter eos dividere quẽadmodum si dixisset, Lucio Titio fundum, & hoc amplius Seio decem: vt sup. de leg. 3. l. si sic. Accur.
d *Sed eo*] responsio.
e *Ex parte*] s. separatim re, & verbis.
f *Duos*] s. primos: tertiꝰ verò nullo modo eis cõiunctus est: vt ſ. de her. instit. l. Iulia. quoqi. nec enim re, vel verbo coniungant hunc tertiũ: vt ſ. de le. 2. l. Proculo. i fi. licèt i eo. tit. l. Męvio, in prin. videatur ſ. sed expone eam, vt ibi no. Et arg. sup. de vsufruc. ac. l. pe. Et ex prędictis no. qꝰ alij sũt coniuncti re, & verbis, qui in solidũ venientes faciunt sibi partes concursu: vt ſ. de leg. 3. l. re coniuncti. Alij tm̃ re, & alij tm̃ verbis. sed in C. de cad. tol per totã l. soli primi dicuntur coniuncti non secundi vel tertij. Itẽ nor. qꝰ quidã dixerũt verbis tm̃ cõiunctos nõ habere ius accrescendi: quia in illo tit. de vsufr. ac. non dr̃ nisi de re coniunctis: sed malè: vt ſ. de le. 1. l. si duob. ſ. fi. & de le. 2. l. Mutio in prin. fin Azo. Et plenius no. hãc materiam ſ. de vsufr. ac. l. 1. in fi.
g *Id apud. Habetur*] habeti videt: vt & ſ. tit. 2. l. qui ãt. & hoc secundũ vnã significationẽ verbi habere, i. dominium habere: vt ſ. eo. tit. l. habete. & ſ. de verb. obli. l. stipulatio ista. ſ. habere. & ſ. de acqrer. dom. l. rem in bonis. sed verbũ penes strictius ponitur: vt ſ. eo. l. penes. Accur.
h *Masurius*] alias Masurius: & aliàs, libro Memorialium incipit lex ista.
i *Honestiore*] s. nomine, quàm pellicem: & propriori quàm amicam: cum amica non sit ex inhonesta causa; vt hic, & inf. l. Iatę. ſ. amicos.
k *Appellari*] scilicet, scribit Masurius.
l *Vxor*] scilicet, alia mulier, non pellex.
m *Quosdam*] scilicet, vocare ait. s. Caius, inter quos erat Masurius, in princ. huius legis. Accursius.
n *In domo sit*] s. alicuius qui nullam habet vxorem.
o *Graeci παλλακην*] concubinam, & sic concordat cum Masurio.
p *Virilis*] s. partis, da exemplum: Si duo sunt instituti in viriles partes, quorũ vnus decesserat, vel post decessit ante aditam hæreditatẽ: totũ habebit superstes. sic & C. de hæred. instit. l. 2. Sed proptiè virilis, i. æqualis: vt sup. de leg. præstan. l. virilis. in prin. Accursius.
q *Soceri*] prohibentur nuptiæ inter tales. exponit ergo q sunt: vt ſ. de ri. nup. l. adoptivus ſ. videamus. Item prohibentur quidã tertio edicto postulare: pro his personis excipitur, vt supra de postul. l. 1. ſ. ait Prætor. & ſ. fi. & l. cui. ſ. item Pompo. & facit ſ. eo. l. nutus. & l. gener. Accur.
r *Qui in continentibus*] facit ſ. eo. l. coliegatum. ſ. 1. & ſ. e. l. vt Alphenus. & l. ædificia. & l. 2. et quod ibi no. Accur.
s *Non est sine*] pone exemplũ. C de cond. infer l. 1. vbi instituit te hæredem: & rogauit te, vt reddas Titio, si decesseris sine liberis, sufficit filia, & etiã neptis vna: vt hic, & ibi fa. sup. de leg. 2. l. cũ pater. ſ. rogo.
t *Enuntiatio*] id est, id quod per enuntiationẽ significare volumus: siue vnus, siue plus sunt liberi.
u *Proferatur*] scilicet.
ſ iste habet liberos. Accur.
x *Pugillares*] vt sup. cõmo. l. in commodato. ſ. sicut.
y *Codicilli*] quandoque hoc fallit in codicillis; quia in singulari numero proferuntur: vt in argumen. contra. C. de sacrosan. eccle. l. generali. & iũge l. sequẽ. cũ ista. è contra quãdoq; singularis oratio plura significat: vt inf. eod. l. in ęsu. & facit sup. de liber. & posthum. l. Titius. in prin.
z *Nam. Non possumus*] vt qa habe: vnum filium. Accursius.

a *Si ita. Dubitari*] quia pluribus legibus colligitur; vt sup. de solu. l. si decem. & de verb. obli. l. decem. & si certum pet. l. fi. Item, & quia verbum minus continet etiam vbi nõ est, vt sup. eod. l. verbum amplius. in fi.
b *Delata*] vt si purè delata sit.
c *Consequi*] per se, vel per aliũ, per filiũ, vel seruum. Et

in partem dimidiam, & re, & verbis cõiuncti videãtur. a

¶ Lucius Titius b ex parte dimidia hæres esto: Seius ex parte, qua Lucium Titium hęredem instituit, hæres esto, Sępronius ex parte dimidia hæres esto. Iuli. dubitari posse ait, 1† an tres semisses c facti sint, an Titius in eundem semissem cum Caio Seio institutus est. 2† Sed eo d quòd Sempronius quoque ex parte c dimidia scriptus est, verisimilius est in eundem semissem duos f coactos, & coniunctim hæredes scriptos esse.

Vlpianus li. 8. ad leg. Iuliam, & Papiam.

LEX CXLIII.

ID apud se quis habere videtur, de quo habet actionem. Habetur ‖ enim, quod peti potest.

Paulus lib. 10. ad leg. Iuliam, & Papiam.

LEX CXLIIII.

MAsurius h 3† scribit libro Memoralium, pelicem * apud antiquos eã habitam, quæ cum vxor non esset, cum aliquo tamen viuebat: quam nunc verò nomine amicam, paulò honestiore i concubinam * appellari. k Caius 4† Flaccus in libro de iure Papyriano scribit, pellicem nunc vulgò vocari, quæ cum eo cui vxor l sit, corpus misceat: quosdam m eam, quę vxoris loco sine nuptijs in domo n sit: quam Græci παλλακην o vocant.

Vlpianus libro 10. ad legem Iuliam, & Papiam.

LEX CXLV.

VIrilis p appellatione interdum etiam totam hęreditatem contineri dicendum est.

Herennius. 5†

LEX CXLVI.

SOceri q & socrus appellatione, auum quoque, & aviam vxoris, vel mariti contineri respondetur.

Idem lib. 2. 6†

LEX CXLVII.

QVi in continentibus r vxoris nati sunt, Romæ nati intelliguntur. 7†

Caius 8† lib. 8. ad leg. Iuliam, & Papiam.

LEX CXLVIII.

NOn est sine s liberis, cui vel unus filius, unave filia est. hæc enim enuntiatio, t habet liberos, non habet liberos, semper plurali numero profertur, u sicut & pugillares, x & codicilli. y

Idem li. 10. ad legem Iuliam, & Papiam.

LEX CXLIX.

NAm quem sine liberis esse dicere nõ possum z, hunc necesse est dicamus liberos habere.

Minus recipit, etiam qui nihil recipit. h. d. Bart.

Idem lib. 9. ad leg. Iuliam, & Papiam.

LEX CL.

SIta à te stipulatus fuero, Quãto minus à Titio cõsecutus fuero, tantum dare spondes? non solet dubitari, a quin si nihil à Titio fuero consecutus, totum debeas, quod Titius debuerit.

Terentius Clemens lib. 5. ad legem Iuliam, & Papiam.

LEX CLI.

DElata b hæreditas intelligitur, quam quis possit adeundo consequi. c

1† In P. F deest, aut.
2† P. Flo. fit.
3† In P. F incipit. Liber ome morabilium Masurius scribit.
* Vide Lau. Val. lib. Elegã. 6 cap. 43. & Fest. in ver. Pellex.
* Habem⁹ hic text. valde no. ad ꝓban dũ qualiter aliqua sit cõcubina alicuius. Bolo. 4† P. Flo. Grauius.
5† F. Flo. Terentiꝰ Clemens li. 2. ad legem Iuliã & Papiam.
6† P. F. li. 3. ad l. Iuliã & Papiam.
7† P. Flo. intelligãtur.
8† Aliàs, Terẽtius Clemẽs.

da exemplum vt supra. de acquir. hæred. l. is qui hæres. vbi demũ delata potest adiri & repudiari: vnde conditionalis traditio non dicitur delata. vt ibidem dicitur arg. sup. de leg. 2. l. si ita re. & sub conditione. Bon. possessio dicitur delata cum decreta est vt sup. de suc. edict. l. 1. §. decretalis.

a *Homines*] pone exemplũ: vt sup. si bon. rapt. l. 2. in prin. vbi dicitur hominibus coactis. & est verũ quod hic dicitur figura vocis & significatione: vt & sup. eo. l. quisquis mihi. vnde minus bene inducuntur concordantiæ quæ dicũt masculinũ concipere fœmi. vt inf. eo. l. pronuntiatio. & sup. eo l. j. Accursius.

b *Intelligẽdus. Fuisse*] si mortis mater. planum est: vt ſ. eod. l. etiam ea. si pater. & tũc idem cum de suo cõmodo quęritur: vt j. eod. l. quod diximus & ſ. de statu ho. l. qui in vtero.

c *Mille passus*] Pone exemplũ in Præfecto vrbis, qui habet iurisdictionẽ vsque ad centum miliaria. ex quo loco incipiunt numerari, hic exponit: vt ſ. de offi. Præfec. vrb. l. 1. §. cum vrbem. & dic quòd mille passus faciunt milliare: vt colligitur sup. si qs cau. l. 1. Accur.

d *Contignatibus*] Roma enim continentibus ædificijs finitur, seu terminatur: vt sup. eod. l. 2. & l. vt Alphenus. & l. ædificia. & l. qui in continentibus. Accur.

e *Proximi*] da exẽplũ: vt sup. eo. l. proximus. & j. eo. l. in vulgari. 2 respon. & idem in verbo optimus, & verbo maximus: vt inf. eo. l. illa verba. idem in verbo supremus: vt inf. eo. l. in vulgari.

f *Maiore parte*] pone exẽplum in interdicto vtrubi: vt ſ. vtrubi. l. 1. in pri. & Insti. de interdi. §. vtrubi. Et no. de maiori parte anni, hodie sufficit, si tẽpore litis contestatæ possideat: vt ibidẽ.

g *Quantum adiuris*] hic erat rubrica antiqua de ijs, quæ pertinent ad iuris significationem. Accursius.

h *Murus*] cum cæmento: maceria sine cæmento. sic accipitur su. communia prædio. l. si precario. Et erit exemplum vbi dicitur. quod medio pariete vna domus fiunt duæ: vt supra, communia prædio. l. siquis duas.

1 *Semita*] lapidibus facta sine cæmentis. Ita.

k *Iter est*] Id ergo quod est iter. dicitur via. vt hic. & sup. de ser. rust. prædi. l. certò. §. si totus in fi. & de ser. l. si iam angusti. & hoc impropriè. proprie autem differunt: vt Instit. de servit. §. 1. 2. & 3. quæ sunt contra.

l *Ne sua rei*] strictè, q.d. dum iura legimus plerũque singularem numerũ inuenimus pro plurali: & vt in exemplis huius l. & e contra pluralem pro singulari: vt ſ. eo. l. non est. Et no. ſ. de pe. hęre. l. Diuus in fi. Acc.

m *Tunc*] dare oportebit, promittis.

n *Nempe*] i. certè.

o *Et tam*] dicit. q appellatione ęris continetur. & aurum: vt cum dicimus æs alienum: vt j. eo. l. cedere. §. æs & ſ. e. l. subsignatũ. §. bona. & C de bo. quæ lib. l. vbi autẽ. Quãdoq; ponitur stricte p eo quod est simile auro: vt ſ. de pig. act. l. 1. & de contrahen. emptio. l. in venditionibus §. inde quæritur.

p *Cæterum. Cæteri*] vel relig: vt ſ. de op. le. l. cum optio. & fa. C. de hęr. inst. l. 2. & ſ. eo l. post reliquorum. & quod ibi no.

q *Nam tentat*] ſ. dicere Marcellus. Azo.

r *Illa verba*] Pone. lego vel pro muto tibi fundum meum optimũ maximũq; vt j. eo. l. nõ tantũ. nam licèt nõ tantũ hęat, valet legatum: & hoc impropriè: cum sit superlatiuũ, & respectiuũ: & sa. sup. eo. l. proxi. & quod ibi dixi.

s *Suprema*] ex quibus permittitur bõ. possess. secundum tabul. vt ſ. de bon. pos. secundum tab. l. 1. §. 1. & hoc impropriè. cum sit superlatiuum & relatiuũ. & respectiuum: vt ſ. eo. l. patet.

t *Significatur*] quia masculinum, &c. vt no. sup. eo. l. 1.

u *Puerperas*] Sed q̃ tradit. est probatio hęc? Respõ. bona. & mirab. cum enim dicatur puerpera licèt puellam recẽter peperit: patet quod puer in illo nomine puerpera puellam significat: quo tempore nec ad iudicium ire tenetur: vt supra. si quis ea. l. 2. §. si non propter.

x *Appellant*] tam masculos quàm fœminas.

y *Non est pupillus*] sed esse speratur. Accur.

z *Nisi in vtero est*] existimatur enim viscerum pars: vt ſ. de

Caius lib. 10. ad leg. Iuliam, & Papiam.

LEX CLII.

HOminis a appellatione* tam fœminam, quã masculum contineri non dubitatur.

Herennius. 1†

LEX CLIII.

INtelligendus est mortis tẽpore fuisse, b qui in vtero relictus est.

Martianus. 2†

LEX CLIIII.

MIlle passus c non à muro 3† vrbis, sed à continentibus d ædificijs numerandi sunt.

Licinius Rufinus li. 7. Regu.

LEX CLV.

PRoximi e appellatione etiam ille continetur, qui solus est.

Idem lib. 10. Regularum.

LEX CLVI.

MAiore parte f anni possedisse quis intelligit, etiam si duobus mẽsibus possederit, si modò aduersarius eius, aut paucioribus diebus, aut nullis possederit.

Caius lib. 1. de Verb. sign. 4†

LEX CLVII.

QVantum ad iuris g per tinet significationẽ, 5† paries est, siue murus, h siue maceria est. Item via est, siue semita, i siue iter est. k

Sæpenumero singulari vtimur pro plurali: vt Liuius, militem Romanum apud Cannas Hannibal cecidit, id est, milites Romanos. h. d. Alia exempla sunt in textu.

Celsus lib. 30. 6† Digest.

LEX CLVIII.

IN vsu iuris l frequenter vti nos Cassius ait singulari appellatione, cũ plura genetis eiusdem significare volumus. nam multum hominem venisse Romam, & piscem vilem esse dicimus.

¶ Item in stipulando satis habemus hæredem 7† cauere, Si ea res secũdum me, hęredemve meum iudicata erit, & rursus, Quod ob eam rem te, hæredemve tuum. m nempè n æquè, si plures hæredes sint, continentur stipulatione.

Vlpianus lib. 1. ad Edict. 8†

LEX CLIX.

ETiam o aureos nummos æs dicimus.

Appellatione cæterorum, & reliquorum etiam omnes continentur. Exempla sunt in litera. b. d. Bart.

Idem lib. 1. 9† ad Sabinum.

LEX CLX.

CAeterorum, & reliquorum appellatione etiam omnes continentur: ut Marcellus ait 10† circa eum, cui optio serui legata est, cæteri p Sempronio. nam tentat, q si non optet, omnes ad Sempronium pertinere.

Glossa ponit casum.

Paulus. 11†

LEX CLXI. 12†

ILla uerba, r optimus maximusque est, uel in eum cadere possunt, qui solus est. Sic & circa edictum Prætoris supremæ s tabulæ habentur etiã 13† solæ.

¶ Pueri appellatione etiã puella significatur. t nam & fœminas puerperas u appellant recentes ex partu: & Græci cõiter *παιδίας* 14† appellant. x

Idem. 15†

LEX CLXII. 16†

NOn est pupillus, y qui in vtero est. z

i Conue. tex. ic. cui. tãe to. cõ no. de ꝓ bẽ. lib. & ꝛe qđ ſeq in gl. cẽ. tra. in c. planũ. cũ gl. & no. eo. in d. leg. ar. ff. hęrede. 9† P.F. Sabin.

9† P.F.

10† P.F. dicit.

11† P.F. Vlpia. 12 Sabin. 12† In P.F. Flo. cũ l. 163. vide Ant. Aug. li. 3. Emen. c. 1.

13† P.F. &.

14† P.F. tradit. cõmuniter appel. latur.

15† P.F. Vlp. li. 7. ad Sabi.

16† P.F. 161.

---

* Cõe. gl. ſe. t. h. de hinde eligant. in verbo virũ. ī pra. sanc. In primũ est tex. in c. hęc imago. 32. q. 5 & in c. si qs sibi homini, aut mulieri. Cõtrariũ tñ est veri, vt hic. & in iuriscõ. gl. allegat. & ad pdictos tex ī primũ allegates tñ. qđ illud sit cã maioris expressionis. vt no. Card. in cle. 1 q. 16. de homicid. & q. 9.

1† P. Flo. Terẽtius Clemens lib. 11. ad legẽ Iuliã & Papiã.

2† P. Flo. Mar. li. 1. ad legẽ Iuliã & Papiam.

3† P. Flo. militaribus. Quod ãt sit milliare, vide Plin. li. 3. c. 5. et Anto. Au. li. 4. c. 7. Emen.

4† P. Flo. Achaĩ Gallus li. 1. de verb. q̃ ad ius pertinẽt, signi ficatione.

5† In P. F incipit, Paries est &c. & pcedentia desunt.

6† P. Flo. 25.

de vēt.inspi.l.1.§.ex hoc reſcripto,nec obſt.ī.de vſucap.l.ſi aliena.§ Scęuola,quia ibi in nato,qui nō eſt portio matris: hic in naſcituro.vel dic,vt ibi Item arg.contra.inf.eo.l.qđ dicimus.& ſup.de inius.teſta.l.3.§.ſed cum. Tutor etiam ei datus non tenetur vt tutor, niſi naſcatur: & tunc gerat: vt ſupra, de negot.geſt. l.cum pater. Accurſ.

Pomponius lib.2.ad Sabinū.

LEX CLXIII. 1†

IN vulgari [a] ſubſtitutione qua ei, qui ſupremus morietur,hæres ſubſtituitur: rectè hæres ſubſtitutus etiam vnico intelligitur exemplo legis duodecim tabul. ex quib. proximus [b] agnatus etiā [2†] ſolus [c] habetur.

¶ Si quis ita in teſtamento ſcripſerit,Si quid filio meo acciderit, Damas ſeruus meus liber eſto: mortuo filio, Damas liber erit. licèt enim accidat [3†] & viuis: [d] attamen vulgari [4†] ſermone [e] etiam mors ſignificatur.

Vlpianus li.15.ad Sabinum.

LEX CLXIV.

NOmen filiarum, & in poſthumā cadere, quæſtionis non eſt: [f] quamuis poſthumæ [g] non cadere in eā, [h] quæ iam in rebus humanis ſit, certum ſit.

¶ Portionis [i] [5†] nomen non ſemper dimidium ſignificat: ſed prout adiectum eſt: poteſt enim iubere [6†] aliquis & maximam partem [7†] [k] partiri: poſſe & viceſimam, & tertiam, & prout libuerit. [l] ſed ſi non fuerit portio adiecta, [m] dimidia pars debetur.

¶ Habere, [n] ſicut peruenire, cum effectu accipiendum eſt.

Pompon.lib.5.ad Sabinum.

LEX CLXV.

VEniſſe [8†] [o] ad hæredem nihil intelligitur, niſi deducto ære alieno.

Idem lib.6.ad Sabinum.

LEX CLXVI.

VRbana [p] familia & ruſtica non loco, [q] ſed genere diſtinguitur.poteſt enim aliquis [r] diſpenſator non eſſe vrbanorum ſeruorum numero: [s] veluti is, qui ruſticarum rerum rationes diſpenſet,ibique [9†] habitet, & non multum abeſt à uillico. [t] Inſularius autem urbanorum numero eſt. Videndum tamen eſt, ipſe dominus quoquenque loco [10†] habuerit: quod ex numero [11†] familiæ, [u] & uicarijs [12†] [x] apparebit.

¶ Pernoctare [y] extra urbem intelligendus eſt, qui nulla parte noctis in urbe eſt. Per [z] totam enim [13†] noctem ſignificat.

Vlpianus li.25.ad Sabinum.

LEX CLXVII.

CArbonum appellatione ait Offilius [14†] materiam [a] non contineri. ſed an lignorum? [b] Et fortaſſis quis dicet nec lignorum. non

---

3† P. Fl. 262.

a IN *vulgari*]i.in pupillari: quæ ratione ſubſtituti dicitur vulgaris: eo qđ quilibet ſubſtituí poteſt. ratione verò ei⁹ cui ſubſtituitur, eſt pupillaris.& da exēplum ī.de reb.dub. l.qui duos. §.nam & qui vnicum, vbi dicitur etiam, qui vnicum filium habet pupillum,poteſt ei ſubſtituere his verbis. Titium ſubſtituo ei filio, qui ſupremus morietur. & ſic ſupremus non ponitur reſpectiuè: vt ſup.l.illa verba.Sed in propria ſignificatione nō dicitur,niſi quādo plures ſunt. & ius legitimarum hæreditatū inter eos vult ſeruari: vt ſup.de vulg. ſubſtitut. l.vel ſingulis & Inſtit.de pupil. ſubſti. §.ſingulis. ſed ne fatuum putes per omnia fuiſſe teſtatorem, pone ꝙ cum iā nato ſubſtituit naſciturum,qui tamen poſtea natus non eſſet. Accurſius.

2† P.F. & ſed qa. Inſtit. de fideicō. hæred.

b *Proximus*]ſcilicet. filio.

c *Solus*]vt ſup.eod.l. proxi & l.proximus. & quod ibi no.

6† P. Fl. iuberi.

d *Viuis*]dicitur accidere viuis, quando aliquod infortunium eis aduenit: tamē & morientib. ſimiliter accidit. hic tamen ſola mors, vt dicit.& probatur hoc idem ꝙ ſola mors contineatur, cum dicitur acciderit: vt ſupra,depoſi.l.Publ. in princ.& Inſtit.de do.§.3.& ſupra.de legat.3.l.vxore §.Seia. Accurſius.

7† P Fl. deeſt, partem.

e *Vulgari ſermone*] aliàs vulgi.opi. & aliàs vulgi ſermone. ſic ſup.eo l anniculus.& de fun.inſtr & inſtr leg.l.cum de lanionis.§ aſinam.

f NOmen. *Non eſt*]vt ſi lego filiabus & poſthumis filiabus videor legare: vt ſ.de leg.j.l.qui filiab.in prin. Item ſi do tutorem filio meo,vt Inſti qui da.tut.poſſ. §.fin. ſed non eſt ècontra. ꝙ appellatione poſthumæ contineatur nata: vt ſubijcit.& ſic eſt contra Inſtit.qui.da.tut.poſſ §.fi. ibi,planè ſi poſthumi.Sol.ibi intelligūtur appellatione poſthumorum cæteri liberi, ſcilicet nepotes poſthumi,nō autem nati. Alij dicunt ibi ſpeciale in tutore,vt appellatione poſthumi contineantur nati.prima placet.

g *Poſthumæ*] ſcilicet,nomen.

h *In eam*] ſcilicet. filiam.

i *Portionis*]& maximam. Accurſius.

k *Partem*]aliàs maximam partem:ſcilicet iubere præſtari,& poſſe &c,alias maximam partiri: & tunc ſub.partem. q.d.poteſt iubere diuidi,& præſtari poſſe viceſi.&c.ſcilicet iubere diuidi & præſtari poſſe. vel dic maximā poſſet &c. ſcilicet in paruam: & ſic ſubaudies ſemper.

l *Et prout libuerit*] ſcilicet proſtrenui.

m *Adiecta*]habes exemplum C. de iure emphy.l.1.& Inſtit. loco,§ adeo. item ſup.de vſufruct l.etiam.

n *Habere*] pone exemplum in ſtipulatione licere habere: vt ī.de ver.obl l ſtipulatio iſta.in princ.& §.habere.& ī. eo.l.habere. & facit ad verbum peruenire ſup eod l.aliud eſt.2.reſpon.& quod ibi no. Accurſius.

8† Manu ſcrip. peruenisse.

o VEniſſe] quantum ad legata, non quo ad æs alienum: vt ſup. ad Trebell. l.1. §.is qui quadringenta. & C. de iure deliber.l.ſeimus.l.1.& facit ſup. eod.l.aliud eſt.& ſic pro,quod cum eo.l ſi filius.§.fin.& ſup.eo. l.ſubſignatum §.bona.& ſup.ne quis eū qui in ius voc. l.pen. §.docere.

9† Alias nō Cuiac. vbique.legit ad rit. Inſtit. de ſeruit.

p VRbana] pone exemplum: ſi teſtator legauerit familiam vrbanā, vel ruſticam: qui contineantur in qualibet familia: vt ſup.de legatis 3. l.ſeruis vrbanis.

10† P.F. quorū loco quēq.

q *Non genere*, aliàs non genere, ſed loco. aliàs non loco,ſed genere, ſcilicet miniſterij: & hæc vera. nam licèt in prædijs ruſticis ſit, ſi tamen opera ruſtica non faciat,de vrbana familia eſt: vt d.l.ſeruis. ſic & prædium ruſticum diſcernitur ab vrbano non loco,ſed qualitate: vt inf.eo.l. vrbana prędia,& C. de prædio. mino. l.ſi prædium.

11† Alias ciborijs conferr.l. ſeruis vrbanis ī.de legat.1.

r *Aliquis*] ſcilicet, ſeruorum vrbanorū hactenus, nunc diſpenſator ſeruorum, ſcilicet ruſticorum, non eſſe numero vrbanorum,ſcilicet deinceps: veluti &c.

12† In P. F. deeſt, ait Offilius.

s *A villico*]quantum ad habitationem: ſed in diſpenſando diſtat.nam villicus non diſpenſat,ſed fructus cōgregat vt ſupra,de inſtito.l.ſi cum villico.

t *Inſularius*]qui inſulas cuſtodit.

u *Ex numero familiæ*] ſcilicet, videamus quem,in qua familia numerauit & tenuit: vt & dicta l.ſeruis. § primo,ſecundo. & tertio.

x *Ex vicarijs*] vt ſi ſeruo vrbano ruſticum pro vicario aſſignauit: & is vicarius vrbanus videatur. Azo.& facit inf.eo.l.is qui natus.

y *Pernoctare*] pone exemplum ex lege ſup.de offic. Præſi.l. illud.& pernox dicitur,qui tota nocte vigilat, Accurſius.

13† P Fl. per enim totā &c.

z *Per*]ſic alias dicit vt ſup.depoſiti.l.1.in prin. Accurſius.

14† In P. F. deeſt, ait Offilius.

a CArbonum. *Materiam*] ſcilicet carbonum, vt aſſelli æ ſiue ligna. non ſunt ergo carbones: ſed nec ſunt ligna ad coquendum. vel calefaciēdum, quæ propriè ſunt ligna: ſed ad carbones ſunt materia ſic probatur ſupra,de legat.3.l.ligni.in prin.& §.ſi lego cū. ſic ergo appellatione materiæ non continetur materia: vt hic vnde appellatione libri non continentur charæ: vt ſup.de leg.3.l.librorum.§. quod tamen. Nec ècontra appellatione materiæ continetur materia: vt ſup.de leg.3.l.ſeruis.R.

b *Sed an lignorum*] ſcilicet, appellatione continentur materia carbonum.

a *Proprium genus*] scilicet, titionum. Accursius.
b *Sulphurata*] scilicet, ligna vt melius ardeant: & in hostium castra iaciantur. Accursius.
c *Definitionem*] vt habeant proprium genus, vel dic contra id est, ad lignum trahantur: quod verius est, secundum Az.
d *Parata*] scilicet, ligna, vt lumen ministrent diiudicantibus: vt fit in montanis, & etiam in Prouincia. Accursius.
e *Voluntas*] testantis, vel aliàs contrahentis.
f *Nuclei sunt*] in his idem est, vt lignorũ appellatione non cõtineantur: quia non indifferenter cum alijs lignis habentur: imo ob aliquod speciale, putà medicinalem ignem, vel suffumigationem, non ob eorum naturam. Accursius.
g *Strobi*] juuenes sunt pinea à quibus nuclei sunt extracti: & indifferenter vtimur eis pro lignis. & habes hoc de verbo ad verbum supra, de legat. 3. l. gnatus. §. sed si. vsque. in fi.
h *Pali*] idem ff. de leg. 3. l. pali. & de fundo instructo, l. instrumenta. Accursius.
i *Non tantùm. Non vt etiam*] ad hoc sup. de leg. 1. l. seruo legato. §. si fundus. & de cuict. l. pe. & sup. eod. l. qui vti. vbi plenè dixi.
k *Debentur*] à fundis vicinis. Accurs.
l *Heredis. Omnes*] primos & vlteriores: vt sup. eod. l. hæredes. & de leg. 3. l. si plures gradus. & C. de vsufruct. l. antiquitas. Item iuris ciuilis & prætorij: vt supra eo. l. hæreditatis. sed improprie hic vltimus: vt ibi dixi.
m *Peruenisse. A liberto*] defuncto.
n *Patri eius*] patroni adoptati. sic s. eo. l. cepisse. & quod ibi dixi: licèt nec momento steterit penes te: vt supra de acquir. hæredit. l. placet. de adoptiuo dic, id est, de arrogato: quia cũ erat sui iuris, eũ manumisit. Alij dicunt patri eius, scilicet liberti, nam sic ponunt quod filiusfamil. miles seruum suum manumisit: hic libertus à patre eiusdem militis postea est adoptatus. Sed quomodo potuit tenere adoptio: vt supra de statu homi. l. fin. & de adopt. l. si pater. in fi. & de in ius voc. l. sed & si. §. 2. l. Respon. tenuit per Principem: vt sup. de statu homi. l. 2.
o *Liberti*] prædio legato libertis, liberti & libertæ continentur: vt sup. de leg. 2. l. cum pater. §. cum inter. & facit sup. cod. l. patroni. & quod no. sup. eo. l. 1. Accursius.
p *Collegarum. Eiusdem*] i. qui hũc similem potestatem. q *Forensium*] vt duo Consules: vt s. deosfic. Proconsul. l. 2. §. 1. & s. de manu. vin. d. apud filium. §. apud collegam. Iste & duo tutores. nam & ipsi potestatem habent: Insti. de tut. Tutela est quamdiu tamen ponitur pro functione officij: vt in Topicis Arcadius.
r *Qui extra*] pone exemplum s. de procur. l. & qui in ea. vbi videtur pro tutore: libertis. Item facit supra eod. qui in continentibus. Et nota, quod multis modis dicitur abesse: vt nec. inf. eod. l. absentem. Accursius.
s *Aliud est*] qui seruũ vendit debet promittere sũ esse furem sui vel alterius rei. Item noxalem furum esse: vt sup. de actio. emp. l. ex empto. §. & si ignotãte. Item si hæc adsunt debet prædicere: vt si de ædibus in quibus ædificatus, ligna sint furtiua. §. Q aruntur. & l. si tut. ff. & de eo c. l. Lucius. §. fi.
t *Faciendi*] quod mea fide factum erit &c. vt s. quæ mercã. l. 1. in prin. exponit factum & solutũ vel redditum: vt in eo tit. l. extat. & j. eo. l. verbũ facere. & no. vt dixi sup. eo. Licet. fecit.
u *Solutionis habet*] idem ff. de sol. l. solutionis verbum. & dic, vt no sup. eod. l. liberationis.
x *Satisfactionem*] in alia re ad voluntatem creditoris Accursius.
y *Natura distantium*, terminorũ diuersimodè acceptorum: vt ecce res diuinæ sunt in bonis nullius. sed quod in bonis nullius est conceditur occupanti: ergo res diuinæ conceduntur occupanti: quod est falsum. & item ius nullius dissimiliter in positione & assumptione ponitur: nam primò censura, secundò secundum naturam. & plenè de his no. inf. tit. 1. l. ea est.
z *Pecuniæ*] hic dic, vt no. sup. eo. l. pecuniæ. & l. rei. Acc.
a *Lanæ.*

enim lignorum gratia testator [1] † habuit. Sed [2] † titiones, & alia ligna cocta ne fumum faciant, vtrum ligno, an carboni, an suo generi, adnumerabimus? Et magis est, vt proprium genus [a] habeatur. Sulphurata [3] † [b] quoque de ligno, æquè eandem habebunt definitionem. [c] Ad faces quoque parata, [d] non erunt lignorum appellatione comprehensa, nisi hæc fuerit voluntas. [e] Idem * est, & de nucleis oliuarum: sed & de balanis idem [4] † est: vel si qui alij nuclei sunt. [f] De pinu autem integri strobili, [g] ligni appellatione continebuntur.

Paulus lib. 4. ad Sabinum.

LEX CLXVIII.

PAli [h] & perticæ in numerum materiæ redigendi sunt: & ideo lignorum appellatione non continentur.

Idem lib. 5. ad Sabinum.

LEX CLXIX.

NOn tantùm in traditionibus, sed etiam in emptionibus, stipulationibus, & testamentis adiectio hæc, Vti optimus maximusque est, hoc significat, vt liberum prælegatur prædium, non vt etiam [i] seruitutes ei debeantur. [k]

Vlpianus lib. 33. ad Sabinum.

LEX CLXX.

HAeredis appellatione [l] omnes significari successores credendum est, etsi verbis non sint expressi.

Pomponius lib. 16. ad Sabin.

LEX CLXXI.

PErueniſſe ad te rectè dicitur, quod per te ad aliũ peruenerit: vt in hæreditate † liberto [m] per patronum filiumfamil. patri eius [n] adoptiuo acquisita responsum est.

Vlpian. lib. 39. [5] † *ad Sabin.*

LEX CLXXII.

LIberti [o] appellatione etiam libertam contineri placuit.

Idem lib. 39. ad Sabinum.

LEX CLXXIII.

COllegarum appellatione ij continentur, qui eiusdem [p] sunt potestatis. [q]

¶Qui extra [r] continentia vrbis est, abest: cæterùm vsq; ad continentia non abesse videbitur.

Idem lib. 40. [6] † *ad Sabinum.*

LEX CLXXIV.

ALiud est [s] promittere furem non esse: aliud furto noxaq; solutum. Qui enim dicit furem non esse, de hominis proposito loquitur: qui furto noxaque solutum, nemini esse furti obligatum promittit.

Pompon. lib. 22. ad Sabinum.

LEX CLXXV.

FAciendi [t] verbo, reddendi causa etiam continetur.

Vlpianus li. 45. ad Sabinum.

LEX CLXXVI.

SOlutionis [u] verbo, satisfactionem [x] quoque omnem accipiendã placet. Solvere dicimus eum, qui id facit, [7] † quod facere promisit.

Idem lib. 48. [8] † *ad Sabinum.*

LEX CLXXVII.

NAtura cauillationis, quã Græci συκοφαντίαν [9] † appellauerunt, hęc est, ut ab euidenter ueris per breuissimas mutationes [y] disputatio ad ea, quæ euidenter falsa sunt, perducatur.

Idem lib. 49. ad Sabinum.

LEX CLXXVIII.

PEcuniæ [* z] uerbum non solùm numeratam pecuniam complectitur, uerùm etiam [10] † omnem omninò pecuniam, hoc est omnia cor-

1 † In P.F. deest, testator.
2 † P. Fl. Sed & titiones.
3 † P. Fl. Sulphurata.
4 † In P.F. deē, idē.
5 † P.F. 38
6 † P.F. 43
7 † P.F. vt dixi sup. eo. Licet. fecit.
8 † P.F. Sed & si.
9 † P.F. Natura vero cauillationis.
10 † P.F. In disputatione.
* Debet dici, vt vid. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 11. & Alex. Aegidius. quæstio. 10. In P. Fl. deest etiam.

a *Iuris*] vendita hæreditate ipsum ius, nõ autem res de hæreditate videtur vendi: vnde non præstatur euictio eis euictis: vt sup. de hæred. vend. l. 2. in princ. res ergo ipsæ non sunt hæreditas: vt hic, & sup. de bon. poss. l. 3. §. hereditas & sup. eod. l. hæreditatis appellatione, & de petit. hæredit. l. hæreditas.

b *Quod*] nomen.

c *Et decessionem*] id est, diminutionem: sicut & peculium: vt sup. de pecul. l. peculium nascitur.

d *Vel*] pro saltem.

e *Maximè fructibus*] vt supra, de petit. hæred. l. item veniunt. §. fructus autem. & l. illud. §. prædo. & C. de petit. hæred. l. si post motam. in fi. Maximè autè ideo dicit, quia ex alijs augetur: vt supra, de petit. hæred. l. sed & si lege. §. augetur. & l. quod si oues. & l. ancillarum. & l. post fenar. & l. seq.

f *Generale est*] id est, quandoque strictè quandoque largè ponitur. Accursius.

g *Sit petitio*] & hoc modo accipitur sup. de actio. & obliga. l. actionum genera. & C. de hæc. vendi. l. si. h *Personales*] & sic strictissimè accipit sup. de actio. & obligat. l. actio in personam. Accursius.

i *Fide commissorum*] quæ olim officio, nõ act. petebantur: vt Inst. de fideicommiss. hær. in prin. sed hodiè etiam per actionem: vt C. communia de legat. l. 2. Accursius.

k *Alia sunt*] vt petitiones satisdationum, legatorum, & fideicommissorum, & dam. infec. sed hæc largissimo modo continẽtur actionis nomine: vt sup. de actio. & obligat. l. actionis verbo.

l *Debuit*] vel debere, vel debitorem esse: idem est: pone exemplũ sup. de fideiuss. l. fideiussor. §. fideiussor. & facit supra eod. l. creditores. & l. si cui & quod ibi not. Accursius.

m *Sive civilis*] vt rei vendic.

n *Sive honoraria*] vt Publiciana. Accursius.

o *Persecutio*] de hac sup. proximè. Accursius.

p INter hæc verba... apparet] alias paret, & alias apparet. & da exemplum sup. ad leg. Aquil. l. si seruus seruum. §. tertio capite. & Inst. ad leg. Aquil. in prin. Item aliud ſ. vi bon. rapt. l. Prætor ait. cuius dolo malo. §. hæc autem actio. Item aliud supra, de dolo. l. arbitrio. in prin. Item aliud ſ. si quis ius dic. nõ obtemp. l. 1. C. si. Item aliud ſ. qui fauſd. cog. l. 2. §. si. Item aliud sup. de dam. infec. l. 4. §. deinde. Accurſ.

q TVgurij. Vrbanis] repete conuenit.

r Tegamur] alias tegamur, & alias tegatur. & nõ. de-

1† P. Fl. quoque.
2† P. F. g ambiget. alias, qui appᵇet.
3† P. F. si flit. de fideicommiss. hær. in prin. sed hodiè etiam per actionem: vt C. communia de legat. l. 2. Accursius.
4† P. F. pa ret.
5† P. F. m elius æ magis custodiæ.

pora. Nam corpora quæq; [2]† pecuniæ appellatione continẽri, nemo est qui ignoret. [2]† ¶ Hæreditas nomen iuris [a] est, quod [b] & accessionem & decessionem [c] in se recipit. Hæreditas autem vel [d] maximè fructibus [e] augetur. ¶ Actionis verbum, & generale est [f] & speciale. Nam omnis actio dicitur, siue in personam, siue in rem sit petitio. § Sed plerunque actiones personales [h] solemus dicere. Petitionis autem verbo, in rem actiones significari videntur. Persecutionis verbo, extraordinarias persecutiones puto contineri: vtputà fideicommissorum, [i] & si quæ aliæ sunt, [k] quæ non habent iuris ordinarij executionem. ¶ Hoc verbum debuit, [l] omnem omnino actionem comprehendere intelligitur, siue ciuilis, [m] siue honoraria, [n] siue fideicommissi fuerit persecutio. [o]

Idem lib. 1. [3]† *ad Sabinum.*

LEX CLXXIX.

INter hæc verba, Quanti ea res erit: vel, Quanti eam rem esse apparet, [4]† [p] nihil interest. in vtraque enim clausula placet, veram rei æstimationem fieri.

Pompon. lib. 30. *ad Sabinum.*

LEX CLXXX.

TVgurij appellatione, omne ædificium quod rusticæ rei magis custodiendæ [5]† conuenit, quàm quod vrbanis [q] ædibus, significatur. Officilius [6]† ait tugurium à tecto, tanquam tegurium [7]† esse dictum. vt togam, quòd ea tegamur. [r]

Idem lib. 35. *ad Sabinum.*

LEX CLXXXI.

VErbum * illud pertinere, latissimè patet. nam & ijs rebus petendis [f] aptum est, quæ dominij [t] nostri sunt: & ijs, quas iure aliquo [u] possidemus, quamuis nostri dominij non sint. Pertinere ad nos etiam ea dicimus, quæ in nulla eorum causa sunt: sed esse possunt. [x]

Vlpianus lib. 29. [8]† *ad Edict.*

LEX CLXXXII.

PAterfam. peculium habere non potest, [y] quemadmodum nec seruus bona. [z]

Idem lib. 27. [9]† *ad Edictum.*

LEX CLXXXIII.

TAbernæ [a] appellatio declarat omne vtile ad habitandum ædificium: non * ex eo, quòd tabulis claudatur. [10]† [b]

Paulus lib. 30. *ad Edictum.*

LEX CLXXXIV.

INde [11]† tabernacula, & cõtubernales [c] dicti sunt.

Vlpian. lib. 29. [12]† *ad Edict.*

LEX CLXXXV.

INstructam autem tabernã sic accipimus, quæ & rebus & hominibus ad negotiationem parata constat. [d]

Idem lib. 30. *ad Edictum.*

LEX CLXXXVI.

COmmendare, [e] * nihil aliud est, quàm deponere.

6† P. Fl. Ofilius.
7† P. F. regulatiũ.
* Add. gl. in c. inter dilectos. 3 fine ſſſr. & in c. ad (cdẽ extr. de restitu. spol. & in c. cũ eccle sia Suttina. de cã pol. & p priet. & q̃d importet, notaui in apostil. ad Gul. d Cu. ſ. l. domũ. n. j. ſ ver. pertinere sit gẽrale. C. de rei vẽd. & ad lac. Reb. in l. oẽs. nu. 2. de col. fund. patri. lib. 11. C.
8† P. F. 27
9† P. F. 28
* Vacat vox. nõ. si interpretationẽ Sexti Põpeij Festi. & aliorũ penè oſum Giãmatticorum ſequamur.
10† P. F. cluditur.
Ac. Aug. li. 2. Emẽ. c. 2.
11† Aliàs Vnde.
12† P. Fl. 28.
* Concor. tex. i l. Publia. ſ. de pœſi. tex. I c. ne quis. 22. qu. 5. tex. I c. 1. depoſi. extra. tex. in l. cũ hẽditas. depo. C. & ibi Ba & Pa. & Franc. Cur. ad Pau. addo ego tex. in ca. nemo deinceps. d electio. in 6.

a *Taberna.*] da exemplum supra, de fundo instructo, & instructa, lega. l. tabernam, vbi fuit legata taberna. Accursius.

b *Claudatur*] dicitur taberna omne ædificium: sed extra sumpta significatione.

c INde tabernacula & contubernales] seruus & ancilla contubernio iuncti: vt inf. eod. l. liberorum. §. sed Papirius. vel socij in exercitu, & in eodem tentorio: vt sup. commod. l. rem mihi. §. 1.

d INstructam. Constat] facit supra, de fundo instructo. l. tabernam.

e COmmendare] pone exemplum supra, depoſiti. l. Lucius. & hoc in rebus, in hominibus autem ponitur pro laudare. vt sup. mand. l. si verò non remunerãdi. §. cum quidam. Accursius.

Soluere a dī.q delegat.

VErbum. *Ad delegationem*] soluit enim, qui delegat: vt ī. ad Velleia l. quamuis. §. interdum. Az. & per consequens creditor videtur exegisse cum debitor sit liberatus. vt ī. de tut. & curat. dat. l. si probatum. & ī. de fideiussorib. l. qui debitorē. & l. q̄ satisdare. in fi. & ī. mā. l. inter causas. §. abesse. Sed arg. contra. sup. solu. matrim. l. si cum dotē. in prin. sed ibi speciale fauore dotis, vel fuit ibi mulier decepta dolo delegantis.

Idem lib. 30. [1] † *ad Edictum.*

LEX CLXXXVII.

VErbū exactæ pecuniæ, non solùm ad solutionē referendum est, verumetiam ad delegationem. [a]

Idem lib. 20. [2] † *ad Edictum.*

LEX CLXXXVIII.

HAbere, duobus modis dicitur: altero iure dominij: altero obtinere fine interpellatione id, quod quis emerit. [b]

¶ Cautum intelligitur, siue personis, [c] siue rebus [d] cautum sit.

Idem lib. 30. [3] † *ad Edictum.*

LEX CLXXXIX.

FAcere [e] oportere, & hanc significationem habet, vt abstineat quis ab eo facto, q̄d contra conuentionem fieret, & curet [4] † ne fiat.

Idem. [5] †

LEX CXC.

PRouinciales eos accipere debemus, qui in prouincia domicilium [f] habent: non eos, & qui ex prouincia oriundi sunt.

Paulus lib. 40. [6] †

LEX CXCI.

INter diuortium, & repudiū hoc interest, quòd repudiari etiam futurum [h] matrimonium potest: non rectè autem sponsa diuertisse dicitur. quòd diuortium ex eo dictū est, quòd in diuersas partes eunt, [i] qui discedunt.

Idem. [7] †

LEX CXCII.

HAec adiectio, Plurisve, [k] nō infinitam pecuniam continet: sed modicam [l] dumtaxat. [8] † Adiectio hæc, Solidorum [m] decem, plurisve, ad minusculam [9] † summam refertur.

Idem lib. 38. *ad Edictum.*

LEX CXCIII.

HAec verba, [n] Quanti eā rem apparet [10] † [o] esse, non ad id quod interest, sed ad rei æstimationem referuntur. [p]

Idem. [11] †

LEX CXCIV.

INter donum, * & munus hoc interest, quod inter genus & species. nam genus esse donum Labeo ait, à donando dictum. munus speciem. nam munus esse donum cum causa, [q] vtputà natalium, nuptiarum. [12] †

Idem li. 26. [13] † *ad Edictum.*

LEX CXCV.

PRonuntiatio [r] sermonis in sexu masculino, [s] ad vtrunque sexum [t] plerunq. [u] porrigitur.

Ab hinc vsque ad finem legis cum lege seq. ponit multimodam significationē istius vocabuli, familia. vide per partes rex. cum gl. & habebis casum. Bar.

¶ Familiæ appellatio qualiter accipiatur, videamus. Et quidem variè accepta est. [x] nam & in res, & in personas diducitur. [y] In res, vtputà in lege duodecim tabul. in his verbis, Agnatus proximus familiam [z] habeto. Ad personas [a] autem refertur familiæ significatio ita, cum de patrono & liberto loquitur lex familiæ: [b] [14] † ex ea [c] familia (inquit) [d] in eam familiam. [e] & hic de singularibus [f] personis legem loqui constat.

---

2 † P. F. 32 ... ī. de ver. ob. l. stipulatio ista. §. hēre. & dixi de hoc sup. eo. l. id apud se. Acc.

a *Soluere*] dī.q delegat.

1 † P. F. 32 ... tra. sup. solu. matrim. l. si cum dotē. in prin. sed ibi speciale fauore dotis, vel fuit ibi mulier decepta dolo delegantis.

b *Habere. Emerit*] vel ex alia cā habeat: siue possideat. si ue vt ī. de ver. ob. l. stipulatio ista. §. hēre. & dixi de hoc sup. eo. l. id apud se. Acc.

2 † P. Fl. Paulus li. 33.

c *Sine personis.*] i. fideiussoribus.

d *Sine rebus*] id est. pignoribus: nam nomen rei generale est. ad omnē causam pertinens. vt hic: & sup. de prætor. stipulat. l. 1. §. communes. si tamē testator. vel lex præcipiat cauere, sine fideiuss. vel pignore intelligitur: vt C. eo. l. 3. cum in generibus sit electio debitoris: vt Inst. de act. §. præterea. Accursius.

3 † P. F. 34 ... fideiuss. vel pignore intelligitur: vt C. eo. l. 3. cum in generibus sit electio debitoris: vt Inst. de act. §. præterea. Accursius.

e *Facere*] aliàs facere oportere: puta dolum abesse, vel licere mihi habere. aliàs facere non oportere, scilicet dolum adesse, vel aliquid per quod mihi habere non liceat: & sic da exemplum ī. de verb. oblig. l. inter

4 † P. F. cu ... ret.

5 † P. Fl. Vlpi. lib. 34. ad Edictum.

6 † P. F. li. 35. ad Edictum.

stipulantem. §. & qui spondet. & facit Inst. de nupt. §. si vxor tua. & sup. de leg. 2. l. cum pater. §. rogo. & inf. eod. l. verbum facere. & dixi sup. eo. l. licet. in fi. Accursius.

f *Prouinciales, Domicilium*] vt ibi habitēt: & sic Romani: vt sup. de statu homi. l. in vrbe. Acc.

7 † P. F. Vlpian. lib. 37. ad Edictum.

g *Non eos.*] scilicet. duntaxat. vel dic secundo non eos, sed omnes. & secundum hoc aliud est in ciuitate, i qua natus est. nihilominus enim eius ciuitatis dicitur.

8 † P. Fl. modicā: vt taxatio hæc solidos decē.

licèt alibi habeat domicilium: vt C. de adoptio. l. in adoptionem. & sup. ad municip. l. assumptio. in prin. & §. 1.

h *Inter sponsum, Futurum*] & sic inter sponsos: & plenè dixi sup. eod. l. inter stupium. §. diuortium. Accursius.

i *Eunt*] vt supra. de diuor. & repud. l. 2. hoc autem inter sponsos non est.

k *Hæc adiectio, plurisve*] da exemplum: vt sup. de in lit. iurand. l. cum furti Accursius.

l *Modicam*] id est. duos aureos: vt sup. de dolo. l. idem. secundum quosdam. alij vsq; ad quartam eius, quod principaliter dicitur. id est. de quo agitur: argumen. C. de inoffic. testa. l. si quis in suo. vbi quartam appellat minusculam. in die arbitrio iudicis: vt sup. de iure deliberan. l. 1. §. ait Prætor. Item facit sup. ex quibus caus. maior. l. ab hostib. §. sed quod simplici. & sup. si quis cau. l. & si post tres. & quod ibi in hoc dixi. & ī. pri. §. hæc adiectio &c.

9 † P. Fl minusculam.

m *Solidorum*] hæc est quasi expositio principij legis &c.

n *Hæc verba.*] hic da exemplum. & dic plenè vt dixi sup. eod. l. inter hæc verba.

10 † P. F. paret.

o *Apparet*] aliàs pateret.

p *Referuntur*] quia non ex affectu pretia rerum constituūtur: sed communiter statuuntur: vt sup. ad legem l. Falc. pretia.

11 † P. Fl. Vlpia lib. 43. ad Edictum. * Vide in hāc l. Alii. Dispu. c. 3. c. 11.

p *Referuntur*] singulariter: vel ad affectionem.

q *Inter donum. Cum causa*] strictè hic accipe munus: vt inf. eod. l. munus. in fi. aliàs aliter: vt in eā. l. in princ. & sup. eod. l. munus & est exemplum sup. de bon. liber. l. Iulia. sed xeniū his non connumeratur: vt supra de offic. Procons. l. 1. olent. §. 6.

N Valla li. Elegi. 6 c. 39.

12 † P. F. vt pārā patali ciū. nuptialicium.

r *Pronuntiatio*] pone exemplum: vt dixi sup. eo. l. 1.

13 † P. Fl. 46.

s *Masculino*] scilicet facta.

t *Sexum*] scilicet, masculinum. & fœminum.

u *Plerunque*] plerumque dicit propter id, quod est ī. de verb. in poss. mit. l. 1. §. 1. quæritur. & de lega. 3. l. Lucius. §. quæritur.

x *Accepta est*] scilicet appellatio familiæ. sex scilicet modis. vt inf. vsq; in fi. & C. eo. l. fi. Accurs.

y *Diducitur*] aliàs reducitur. & aliàs separatur.

z *Familiam*] id est. substantiam. sic accipitur C. eo. l. fin. in fi. & sup. ad Treb. l. nā quod ad ius. §. fin. cū dicimus familiæ erciscundæ. id est. hereditatis diuidendæ.

14 † In ſ. Fl. decē familia.

a *Ad personas*] ecce secunda significatio.

b *Ex ea*] hæc sunt verba legis. & dic ex ea. scilicet. familia liberti.

c *In eam familiam*] ſ. patroni. & supple bona veniant. & sic accipitur Inst. de bo. poss. ff. §. quinto. & §. cumque antea.

d *Inquit*] scilicet, lex.

e *De singularibus*] ſ. patrono & eius filio. vel filijs. Azo. vel etiam agnatis patroni. vt d. §. Inst. de bon. poss.

f *Familiæ*] quæ sic dicebatur: quia de familia tractabat. Azo.

g *Fami-*

a *Familia*] ecce tertia significatio. Accursius.
b *Et a corporis*] & pro etiam.q.d.non solum ad singulares, vel ad speciales personas.
c *Aut natura*] i.naturali coniunctione intercedente. non enim sunt in potestate nostra filij nostri iure naturali, imò iure ciuili: vt Instit. de pa.po. quod subijcit aut iure, s. ciuili: vt in adop. alij dicũt natura, i. iuregent. vt cum quis capitur ab hostibus. vel iure ciuili, vt cum quis patitur se venundari ad
1† In P. F. precium participandũ: vt Instit. de iure personarum. Sed ad hãc nõ benè conueniunt exẽpla sequentia: vt puta &c. sed ad primam benè. hoc ergo modò vulgariter dicitur familia & iste est dominus familiæ: & hic est de familia talis Episcopi vel prælati alicuius. Accur.
d *Vt puta*] hæc exempla sunt, & eorum qui sunt in potestate, & eorũ qui exierunt: & denominãtur ab hac adiectione familias.
e *Solam personam*] s. quod est sui iuris. sed etiam ius. s. dominiũ quod hẽt in domo, vel potestate quã habet in filios si quos hẽt. & hoc tertio modo sumitur sup. de his q sui, vel ali. iur. sunt, l. nam ciuium. & vbicunque dicimus pa-
2† P. F. euenit. terfam. & filius fam.
f *Propriam familiã*] i. existentiam sui iuris, & dominiũ domus.
g *Communi iure*] ecce quarta significatio p agnatitia cognatione. sic accipitur sup. de ado. l. qui in adoptionem. & Instit. de leg. agn. tut. in princ.
h *Nam etsi*] benè dico vnam familiã censeri omniũ agnatorũ iure cõi. nam iure proprio quisque de cognatione habet propriam. & hic dic, nã
3† P. F. Seruitutium. etsi, id est, quamuis.
i *Familias habent*] s. in eã significationem quam s. proxi. §. dixi.
k *Et gẽte*] i. cõsanguinitate, siue agnatione.
l *Seruientium*] aliàs seruitutium. & aliàs seruientium. i. seruorum. & est quinta significatio.
m *De furtis*] id est, de publicanis, vbi de furtis loquitur, vt sup. de publi. l. 1. in prin. & §. familiæ. Azo.
n *Seruorum*] vel liberorum, qui tamen seruiunt publicano in eo ministerio, scilicet vectigalis: vt hic subijcit, & sup. de publ. l. 1. §. familiæ.
o *Edicti*] id est, alio edicto, de quo habemus sup. vi bo. rapt. L. 2. in prin. licèt ibi expressè mentionem familiæ nõ faciat. sed fit in ea. l. hæc actio. & §. familiæ. & accipitur hic eodem modo, vt & superiori proxi. §.

¶ Familiæ [a] appellatio refertur, & ad corporis [b] cuiusdam significationem, quod aut iure proprio ipsorum, aut communi vniuersæ cognationis continetur. Iure enim [1†] proprio familiã dicimus plures personas, quæ sunt sub vnius potestate, aut natura, [c] aut iure subiectæ, vt puta patremfamil. matremfamil. filiumfamil. filiamfamilias, quique deinceps vicem eorum sequuntur: vt puta [d] nepotes, & neptes, & deinceps.

¶ Pater autem famil. appellatur qui in domo dominium habet. rectèque hoc nomine appellatur, quamuis filium non habeat. non enim solam personam [e] eius, sed & ius demonstramus. Denique & pupillum patremfam. appellamus. Et cum paterfamil. moritur, quotquot capita ei subiecta fuerunt, singulas familias incipiunt habere. Singuli enim patrumfam. nomen subeunt. idemque euenit [2†] in eo qui emancipatus est. nam & hic sui iuris effectus, propriam familiam [f] habet.

¶ Communi iure [g] familiam dicimus omnium agnatorum. Nam, & si [h] patrefam. mortuo, singuli singulas familias habent: [i] tamen omnes, qui sub vnius potestate fuerunt, rectè eiusdem familiæ appellabuntur, qui ex eadem domo, & gente [k] proditi sunt.

¶ Seruientium [3† l] quoque solemus appellare familiam: vt in edicto Prætoris ostendimus sub titulo de furtis, [m] vbi Prætor loquitur de familia publicanorum. sed ibi non omnes serui, sed corpus quoddam seruorum [n] continetur, quod [4†] demõstratur eius rei causa paratum esse, hoc est vectigalis causa. Alia autem parte edicti [o] omnes serui cõtinentur: vt de hominibus coactis: [p] & vi bonorum raptorum. item redhibitoria, [q] si deterior res reddatur emptoris opera, aut familiæ eius: & in interdicto, [r] Vnde vi, familiæ appellatio omnes seruos comprehendit: sed & filij continentur. [s]

¶ Item appellatur [t] familia plurium personarum, quæ ab eiusdem vltimi genitoris sanguine proficiscũtur, sicuti dicimus familiam Iuliam, quasi à fonte quodam memoriæ. [u] Mulier [x] autem familiæ suæ, & caput, & finis est. [y]

Caius lib. 12. ad Edictum. [5†]

LEX CXCVI.

Familiæ [z] appellatione, & ipse Princeps familiæ cõtinetur.

¶ Fœminarum liberos in familia [a] earum non esse, palam est: quia qui nascuntur, patris, non matris familiam sequuntur.

Vlpianus lib. 50. ad Edictum.

LEX CXCVII.

Indicasse [b] reum [6†] est detulisse: arguisse, [c] accusasse, & conuicisse.

Idem lib. 2. Digest. [7†]

LEX CXCVIII.

Vrbana prædia omnia ædificia accipimus [d] non solum ea, quæ sunt in oppidis, sed & si fortè stabula [e] sunt,

p *Coacti*] id est, congregatis: & sic comprehenduntur tantum illi qui ministrant in ea violentia: siue liberi, siue serui sint: vt d. §. familiæ.
q *Item redhibitoria*] & hic accipitur eodem modo: vt sup. & habes hoc exemplum sup. de ædi. edi. l. 1. §. si quod mancipium. & l. Ædiles etiam. s. familiæ.
r *Interdicto*] & hic dic eodem modo: vt sup. & est exemplum sup. de vi, & vi armat. l. 1. §. familiæ. Accurs.
s *Continentur*] appellatione, scilicet familiæ.
t *Item appellatur*] ecce sextus modus.
u *Memoriæ*] quia fit in memoriam.
x *Mulier*] hic accipitur, vt sup. §. communi iure.
y *Caput & finis est*] caput ga à filijs eius incipit patria potestas, ẽm R. & finis: quia in ea finitur patria potestas & agnatio: & incipit cognatio: vt Institut. de leg. agn. tut. §. 1. & inf. l. proxi. §. fœminarum.
z *Familiæ*] apta ad tertium, & ad quartũ, & ad sextum modũ superior a legis: & est sic in Principe, & commilitonibus suis: vt sup. de testam. mili. l. 2. §. 1.
a *In familia*] i. potestate. vel agnatione: vt Instit. de leg. agn. tut. §. 1. & sup. l. proxi. in fi. sed videtur quod filij sequantur matrem: vt sup. de statu homi. l. cum legitimæ. & ad muni. l. 2. in fi. quæ sunt contra. sed illud quo ad originem: Item opp. C. de libe. cau. l. fi. sed ibi quo ad statum.
b *Indicasse*] da exẽplum ff. ad Syll. l. si quis in graui. §. si ea stipulatu. & §. vtiũ.
6† In P. F. vbi dicit, quòd seruus qui indicauit occisores domini, efficitur liber. item pone exẽplum sup. de iniur. l. lex Cornel. in fi. vbi remuneratur, qui indicauit eum, qui famosum libellũ composuit. dic ergo detulisse, scilicet in publicam notionem.
c *Arguisse*] i. argutè, & plenè probasse, & per testes accusasse: hoc solum sufficit: & conuicisse, puta per confessionem. si hæc vel horum aliquid facit, habet prædicta præmia. & facit sup. de iure fi. l. Senatus. §. si quis. & l. desertc. & l.
d *Vrbana. Accipimus*] in ciuitate, vel in villa sint, vt ff. com. prædi. l. 1. & in feod. l. fundi. 2. resp. & Instit. de serui. §. prædiorum.
e *Stabula*] hic est contra. ff. qui, cum pign. fac. contra. l. eo iure. §. stabula. Sol. ibi nõ sunt continuata ædificia, vbi hic. Vel hic gratia habitandi fuerunt facta, ibi non, vel solue vt ibi.

4† P. F. sed eorũ demonstratur huius rei.
5† P. F. li. 16. ad Edictum Prætur. §. 1. & sup. l. proxi. uinciale. in fi. sed videtur quod filij sequantur matrem: vt sup. de statu homi. l. cum legitimæ. & ad muni. l. 2. in fi. quæ sunt contra. sed illud quo ad originem: Item opp. C. de libe. cau. l. fi. sed ibi quo ad statum.
7† P. F. Idẽ lib. 2. de Omnibus Tribunalibus.

vel alia meritoria [a] in villis & vicis, vel 1† prætoria [b] voluptati tantū deseruientia: [c] quia vrbanum prædium non locus [d] facit, sed materia. Proinde hortos 2† quoque, si qui sunt in ædificijs constituti, dicendum est vrbanorum appellatione contineri. Planè si plurium 3† hi horti in reditu sunt (vinearij fortè, vel etiam olitorij) [e] magis hæc non sunt vrbana.

a *Meritoria*] i. habitationes, ex quib. meretur mercedem.

b *Prætoria*] Prætoria dicuntur loca, in quibus paterfam. residere solet. sic ponitur sup. de vsu. & hab. l. plenum.

c *Deseruientia*] subidem erit.

d *Non locat*] sic C. de præd. mil. l. 6 prædiū. & sup. eo. l. vrbana.

e *Olitorij*] ab olere, vel oliuis.

1† P. Plo. Sed & prætoria.

2† P. Flo. hortus.

3† P. Flo. plurimū.

Idem lib. 7. 4† de Omnibus Tribunalibus.

LEX CXCIX.

ABsentem [f] accipere debemus eum, qui non est in eo loco, in quo 5† petitur. non enim trans mare absentē desideramus: sed si fortè extra continentia vrbis sit, abesse: cæterùm vsq; ad continentia non abesse videtur, si non lateret. [g]

¶ Abesse non videtur, qui ab hostibus captus est, [h] sed qui à latronibus detinetur. [i]

Non potest noxa solutus esse, qui crimen capitale commisit. Bart.

Iulianus lib. 2. Digest. 6†

LEX CC.

HAec stipulatio, noxis solutum [k] præstari? non existimatur ad eas noxas pertinere, quæ publicam executionem, [l] & coercitionem capitalem habent. [m]

f *Absentem*] pone exemplū in procu. instituēdo: vt ff. de procur. l. præsens. & l. seq. & sic sic ergo vno modo dr absēs: qui est extra cōtinentia vrbis: vt hic. & ff. eo. l. colle gatū. §. qui extra. secūdo cum tractatur de præsenti. lon. temp. vt C. de præsenti. lon. temp. l. fi. tertio cum tractatur de sup. quę inter absentes cōtrahi non potest, i. inter eos, qui vocē exaudire non pōt: vt sup. de verb. obl. l. 1. quarto dr absens, qui nō est in iudicio: vt in Authen. de testi. §. pen. & su. de damno infecto. l. 4. §. abesse.

g *Si non lateret*] tunc enim etiā si est in loco, & lateat inter colūnas, dicitur abesse quo ad hoc, vt fiat missio, & vēditio: vt sup. quib. ex caus. in possess. eat. leg. Fulcinius. §. illud.

h *Captus est*] ga pro mortuo habetur, cū sit seruus hostium: vt Instit. de iu. person. §. seruitus. vnde prouat. habere nō pōt: vt ff. ex quib. caus. ma. l. ab hostibus. in prin.

i *Detinetur*] scilicet est absens, & restituitur: vt supra, ex qui. caus. maio. l. succurritur. & l. in eadem. Accursius.

k *Hæc stipulatio. Solutum*] si licet seruū. quam stipulatione facit emptor: vt ff. de act. emp. l. ex empto. §. etiam.

l *Executionem*] aliàs excusationem.

m *Habent*] sed quæ ad pecuniarias noxias pertinent. ex quibus agitur noxali actione: vt supra, de rei. edic. l. qui si. fugitiuus. §. quod autem. & sup. de quæst.

1† P. Flo. Sed & prætoria.

2† P. Flo. hortus.

3† P. Flo. plurimū.

4† P. F. S.

5† P. F. q nō est coloci in quo loco petitur.

6† Alias, Vlp. li. 6. Digest.

7† P. F. 81

8† P. F. respōdebimus.

9† P. F. effect. vt hæres.

10† P. F. Cōsumeret.

minus consumere. si amplius vellent, 11† licet: neque ob eam rem contra testamentum facere videntur. 12†

Idem lib. 7. Digest.

LEX CCIII.

IN lege Censoria [p] [q] portus Siciliæ ita scriptum erat, Seruos quos domum 13† quis ducet suo vsu, pro his portorium [r] ne dato. quærebatur si quis à Sicilia seruos Romam mitteret fundi instruendi causa, verum pro his omnibus 14† portorium dare deberet, necne? Respōdit, duas esse in hac scriptura quæstiones. primam, quid esset domum ducere: alteram, quid esset vsu suo ducere. Igitur queri solet, 15† vtrum vbi quis 16† habitaret, siue in prouincia, siue in Italia: an duntaxat in sua cuiusq; patria 17† domus esse rectè diceretur. Sed de ea re rectè constitutum est, eam esse domum vnicuique nostrū debere existimari, vbi quisq; sedes, & tabulas [s] haberet, suarumque rerum constitutionem fecisset. [u]

¶ Quid autem [x] esset vsu suo, magnam habuisse dubitationem. Et magis placet, quod victus sui 18† causa paratum est, tamtùm contineri. [y]

¶ Itemque de seruis eadem ratione quęri, qui eorum vsus sui causa parati essent, vtrum dispensatores, insularij, villici, atrienses, [z] textores, & operarij quoque rustici, qui agrorum colendorum causa haberentur, ex quibus agris paterfamil. fructus caperet, quibus se tolleraret, [a] omnes denique serui, 19† quos quisque emisset, vt ipse haberet, atque eis ad aliquam rem vteretur, neque ideo emisset vt venderet. Et sibi [b] uideri eos demum usus sui causa patremfamil. habere, qui ad eius corpus tuendum, atq; ipsius cultum præpositi destinatique [c] essent; quo in genere

p *Censoria*] id est, quæ super censu erat lata.

q *Portum*] quod vectigal dicitur.

r *Portorium*] vt & C. de incolis. l. vlues. & ff. de hbe. agno. l. 1. ll. domum. Accur.

s *Tabulas*] vt & ff. de aur. & argē. lega. l. cum in testamēto. hoc est id, sine quo viuere quis non pōt: vt ff. eo. l. verbo vict⁹.

t *Attributos*] i. suis custodientes.

u *Tolerare*] id est, sustentare.

x *Quid autem*] scilicet aliàs: nō dico modo in seruis.

y *Contineri*] vt & ff. de aur. & argē. lega. l. cum in testamēto. hoc est id, sine quo viuere quis non pōt: vt ff. eo. l. verbo vict⁹.

z *Attributos*] i. suis custodientes.

a *Tolerare*] id est, sustentare.

b *Et sibi*] nōe soluit.

c *Deffuisse*] nō ergo, q gratia cultus fuit: vt ff. q fierat. sed circa se fuit. vt hic. & ff. de lega. 3. h quæsit. §. seruus. sed videtur quod nec isti eximantur

l. Lucius. §. fi. vel dic tātū: vt ff. eo. l. plebs. §. fi. quod nō placet.

11† P. F. vellet.

12† P. F. videtur.

a *Vsus. Respondit*] vt. & supra, de statu homi. l. si quis ita.

o *Et respon.*] hoc est contra Inst. qui dari tu. pos. §. fi. vbi appellatione filij non continetur nepos. solu. speciale est in datione tutoris. vel dic vt plenè dixi sup. leg. filij. vbi idem habes quod hic.

p *Ibi*] vbicunque ergo in corpore iuris fit mentio patris. idē iuris in auo dicas. nisi in casu: vt arg. contra. ff. de ri. nup. l. lege. in princ. & §. non autem obest.

q *Cum in testamento. Aut in monumento*] scilicet, faciēdo. &c.

r *Non licet*] i. licitum est, sed contra. sup. mand. l. diligenter. in prin. & de per. & re. l. hereditas. & si defuncto. & de negot. gest. l. qui aliena. §. liberos. quibus dr nō licere plus expendere. Solu. hic fuit eius voluntatis testator, vt ēt plus impēdi voluerit. & dixerit: sed in fauorē hæredis tantum. q d nolo eos amplius grauare. &c. sic ff. de dona. inter vir. & vxo. l. si ipsius. §. si qs rogatus. vel solue. vt ibi in d. l. qui aliena. l. l. heres.

s *Tabulas*] vt & ff. de aur. & argē. lega. l. cum in testamēto. hoc est id, sine quo viuere quis non pōt: vt ff. eo. l. verbo vict⁹.

t *Tolerare*] id est, sustentare.

u *Et sibi*] nōe soluit.

x *Deffuisse*] nō ergo, q gratia cultus fuit: vt ff. q fierat. sed circa se fuit. vt hic. & ff. de lega. 3. h quæsit. §. seruus. sed videtur quod nec isti eximantur

Inst. de iu. person. §. seruitus.

ff. ex quib. caus. ma. l. ab hostibus. in prin.

ff. de act. emp. l. ex empto. §. etiam.

Authen. de testi. §. pen. & su. de damno infecto. l. 4. §. abesse.

ff. de rei. edic. l. qui si. fugitiuus. §. quod autem. & sup. de quæst.

ff. de incolis. l. vlues. & ff. de hbe. agno. l. 1. ll. domum. Accur.

ff. de aur. & argē. lega. l. cum in testamēto. hoc est id, sine quo viuere quis non pōt: vt ff. eo. l. verbo vict⁹.

ff. de lega. 3. h quæsit. §. seruus. sed videtur quod nec isti eximantur

11† P. F. vellet.

12† P. F. videtur.

10† P. F. Cōsumeret.

13† P. F. domo.

14† P. F. hominis alias. hominibus.

15† P. F. soleret.

16† P. F. quisque.

17† Alias quincia.

18† P. F. cui.

19† P. F. seruos.

manitur quin pottotium pro his solvatur: vt sup. de pub. & vect.l.interdū.§.quoties.Sol. ibi appellat vsualia, quę ad agrorum vsum sunt deputata, non ad vsum personæ domini.

a *Vectores*] aliàs victores, i. victū parantes, in li. R. vectores. i. aurigæ. & facit sup. de pub. l. si publicanus. §. 1. item facit sup. de auro. & arg. leg. l. Quintus.

b *Veri. Omnes fermè*] etiam sexagenarios. & de hoc da exemplum sup. de leg. 3. l. vxorem. §. testamento. & sic vocant Bononienses.

c *Puella*] ex interpretatione tamen appellatione puerorum etiam puellæ continētur: vt sup. de leg. 3. l. seruis. §. sed pueris.

d *Demonstramus*] quę est ad xiiij. an. in masculis. & ad xij. in fœminis: nisi in casu: vt cum legantur cibaria: nam fœminę ad xiiij. ann. mari ad xviij. videtur legatū vt sup. de alim. leg. l. Mela.

e *Qui fundum. Recepit*] idest, excepit.

f *Duracinas*] aliàs duracinas: quam dicunt Bononienses persulam. aliàs duratinas: quia durant. & seruātur ad comedēdum.

g *Purpureas*] i. purpurei coloris.

h *Receptā*] idest, excepta.

i *Videri*] est ergo pomū generale nomen, vnde Adā vuam dicitur comedisse. secundum quosdam. & pro his est quod dicitur, partes comederunt vuam acerbam. & dentes &c. Alij theologi dicunt de pomo. Alij de ficu propter folia quibus se cooperuerunt. & facit ſ. eo. l. frugem. Accur.

k *Vinaria*] dicit sensum quod torcularia habentur inter vinaria vasa. & est exēplum, vt vinc legato cum vasis de vinarijs intelligatur: nō de alijs: vt sup. de vini. & oleo leg. l. pen. propter hoc fuit opus scire, quæ essent vinaria, & quæ non. Iterum & alias de his habetur mentio sup. de leg. 3. l. vxorem. §. testamento.

l *Torcularia*] ex parte suppositi.

m *Seruari*] genus vasis.

n *Possunt*] & solent. & sic tutor est quandiu bene administrat: alias non: vt sup. pro emp. l. qui fundum. 4. si tutor. Sed arg. contra sup. quod vi aut clam. l. prohibere. l. illud. de sup. de act. emp. l. fundi. § fi. & l. granaria. Accur.

o *Abdatur*] i. ponatur.

p *Cum inane*] i. sine vino. Accur.

q *Abdi*] aliàs claudi: & aliàs abdi. & dic possitū & solet. & facit sup. de fun. instruc. & instrumento lega. l. quæstum. §. si quis eo.

r *Mercis*] pone exemplum sup. de tribu. l. 1. §. licèt. Accursius.

1 P.F. in vectores. Hal. actores. al. vnctores.

2 † P.F. ministratores.

3 † In P.F. additur, Alfeni.

4 † P.F. appellatemus.

5 † P.F. dicerem.

* Vi. Alc. lib. 2. Pater. c. 2.

* Locum hūc Ang. Poli. resti. li. 7. epist. illus. viro. epist. 35. Vide Alc. li. 2. Prætermis. & vertunt. i. edules, escarias, cibarias, comestibiles.

6 † P.F. Iulia. lib. 6.

7 † P.F. cū sine vino esse desinerent in eo numero nō esse

8 † P.F. possent.

9 † Al. coodaē. P.F. addatur.

10 † P.F. audi. al. condi.

vectores, [a] [1]† cubicularij, coqui, administratores, [2]† atque alij, qui ad eiusmodi vsum parati essent, numerarentur.

Paulus lib. 2. Epitomar. 3†

LEX CCIIII.

PVeri appellatio tres significationes habet: vnam cū omnes seruos [b] pueros appellamus, [4]† alteram cū puerum cōtrario nomine puellæ [c] dicimus, [5]† tertiam, cum ætatem puerilem demōstramus. [d]

Idem lib. 4. Epitomar.

LEX CCV.

QVi fundū * vendidit, pomum recepit. [e] Nuces, & ficus, & vuas duntaxat duracinas, [f] & purpureas, [g] & quæ eius generis essent, quas non vini causa haberemus, quas Græci *τραγήματα* * appellarent, recepta [h] videri. [i]

Vlpian. lib. 5. 6† *ex Minicio.*

LEX CCVI.

VInaria [k] vasa propriè vasa torcularia [l] placet esse, dolia autē, & serias [m] tandiu in ea causa esse, quandiu vinum haberent; cum sine vino esse cęperint, desinere in eo numero [7]† esse, quoniam ad alium vsum transferri possunt, [n] [8]† veluti si frumētum in his abdatur. [o] [9]† eandem causam amphorarum esse, vt cum vinum habeant, tum in vasis vinarijs, cum inanes [p] sint, extra numerum vinariorum sint, quia aliud in his abdi [q] [10]† possit.

Africanus lib. 3. Quæst.

LEX CCVII.

MErcis [r] appellatione homines [s] non contineri, Mela ait: & ob eam rem mangones, [t] non mercatores, sed venaliciarios * appellari ait, & rectè.

Idem lib. 3. [11]† *Quæstio.*

LEX CCVIII.

BOnorum appellatio, [u] sicut hæreditatis, vniuersitatem quandam, ac eius successionis, & non singulas [12]† res demonstrat.

Florent. lib. 10. Instit.

LEX CCIX.

COram [x] Titio * aliquid facere iussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi is intelligat. Itaque si furiosus, aut infans sit, aut dormiat, non videtur coram eo fecisse. Scire autem, non etiam velle is debet. nam & inuito eo rectè fit, quod iussum est.

Martian. lib. 7. Instit.

LEX CCX.

IS qui natus est ex mancipijs vrbanis, & missus est in villam nutriendus: in vrbanis [y] seruis constituetur.

Florent. lib. 8. Instit.

LEX CCXI.

FVndi * appellatione omne ædificium, & omnis ager continetur. [z] sed in vsu, vrbana ædificia, * ædes, [a] rustica, [b] villæ dicuntur. [c] Locus verò sine ædificio in vrbe, area: [d] rure autem ager appellatur: idemq; ager cum [e] ædificio, fundus dicitur.

Vlpian. lib. 3. de Adult.

LEX CCXII.

PRæuaricatores [f] eos appellamus, qui causam aduersarijs suis donant, & ex parte actoris in parte rei concedunt: a varicando enim præuaricatores dicti sunt.

f *Hominē*] i. seruos. nam in liberis nō est dubium. Accur.

t *Mangones*] i. seruorum compatatores: non dicuntur mercatores: quia sic à mercibus discernuntur: sed proprio nomine venaliciarij appellātur, vt hic. & sup. mandat. l. si mandatum. sed videtur seruos esse loco mercis: vt supra de leg. 3. l. seruos. §. cum quæ est contra solu. aliud ē esse loco mercis, vt ibi. quam esse mercem: quod hic vetat. & facit sup. eo. l. mercis.

u *Bonorum appellatione*] da exemplum: testator iussit bona sua Titio restitui ab hærede instituto: vt sup. ad Trebel. l. nam quod. §. fin. & hoc in ciuili appellatione bonorum. secus in naturali: vt ff. eod. l. bonorum. & l. propriè quæ sunt arg. cum. cons.

x *Coram*] pone exemplū. q. cū testator iussit aliquid fieri coram Titio. Iā pone secundo exemplum inf. eod. l. finaliter. respon. Item & sup. de arbi. l. diē. §. coram. & l. sed interpellatur. in prin. Item pone sup. de auctho. tuto. l. 2. in fi. & in his omnibus fallit regula, quam habes inf. tit. 1. l. qui potest. vbi plenè.

y *Seruis vrbanis*] i. numero vrbanorū. & habes hunc casum sup. de leg. 3. l. seruis vrbanis. leg. §. eum. & facit sup. eo. l. vrbana famil. & de leg. 3. l. si fundus.

z *Fundi. Continetur*] Est ergo genus: vt sup. eod. l. quæstio est. & facit ff. eo. l. locus. Accur.

a *Ædes*] ſ. dicuntur.

b *Rustica*] ſ. ædificia. Azo.

c *Villa dicuntur*] & sic accipitur sup. de fundo instru. l. si ita. §. fin. & de leg. 3. l. si fundum sub conditione. i. qui fundum. Accursius.

d *Area*] ſ. dicitur. Accur.

e *Cum*] i. tuta.

f *Prævaricatores*] accipe exemplum sup. de prævaricatore. prima. & sup. de his qui. ne. in ſa. l. athletas. & prævaricatores.

* Hoc elegātes sepa rat Cic. à mercatoribus Orat. Cor. Neque ne diuitiæ mouēt quibus ois Africanos. & Lælios multi venaliciarij mercatoresq; superarūt vide l. 17. 5. man. & Ant. Aug. li. 1. Emē. c. 1.

11 † P.F. singulares

* No. cerē aliquo fieri, qđ sit eo scięte, & intelligēte. licet nō cōsentiente. cōcor gl. in c. vt circa de elec. in 6.

* Vi. Lan. Val. elegan. li. 6. c. 49.

* Addeqđ no. Linter fructuarium. in apost. ver. & opus. & hūc. & patiētē continet. sup. gl. in vt desiderare. & ibi quid sit distinguis inter ædes, & domū. sup. de dam. infec.

Cedit-

a *Edere, Incipere deberi*] quandoque aliter. s. quantũ ad transmissionem: vt C. de cadu. tol. §. cum igitur. Accur.
b *Et cessit*] vt & inf. tit. 1. l. in omnibus. Nisi res ipsa capiat dilationem: vt sup. de verb. oblig. l. interdum. vel nisi venerit cum sacco paratus: vt sup. de solu. l. quod dicimus.
c *Nondum venit*] nisi in casu: vt ff. de verb. obli. l. liber homo. §. decem. sed videtur semper venisse: vt ff. de verb. obl. l. eũ qui Calendis. quæ est cõtra. Solu. debetur: vt ibi: non tamen cum effectu potest exigi: vt hic. Accursius.
d *Sub conditione*] s. stipulatus fuit.
e *Pendente*] quæ conditio est de futuro: vt sup. ff. cer. pet. l. itaque. & quoniam non est certum extiturã: nunc enim haberur, ac si esset pura: vt ff. de noua. l. si pupillus. §. qui sub conditione. Accur.
f *Æs alienum*] quod detrahitur de bonis: vt sup. eo. l. subsignatum. §. bona.
g *Lata*] pone exemplum: vt sup. de inst. l. sed & si pupillus. §. proscribere.
h *Omnes*] vel maior pars, quod plenè dic. vt inf. eo. l. latæ. Accursius.
i *Munus. Obimus*] siue de personali, siue de patrimoniali dicas, benè est: vt sup. de mu. & ho. l. 1. §. illud.
k *Lege*] coniunctim accipitur hæc oratio: vt sup. eo. l. triplici. §. videamus. est ergo lex necessaria: vt C. de epist. & cler. l. de his item consuetudo: vt C. noua vectig. pen. totum. Item imperium: quia non nisi à Principe peti potest, vel nuntijs eius. Sic in patrimoniali. In personali similiter: vt in tutela. nam lex duodecim tabularum defert agnatis tutelam, & mores: nam & ipsa lex duodecim tabularũ ex moribus est. & imperiũ maioris interponitur, si opus est aliis modis: vt sup. eod. l. munus. & inf. eod. tit. l. pupillus. §. munus. Accur.
l *Sponte*] vt inf. tit. 1. l. donari.
m *Munus quodcunque*] largè accepto illo nomine munus, & aliter quàm in princip. l. quia hoc munus. est cum causa. & sine causa: donum semper sine causa: sed è contra donum est genus: munus species. sup. eo. l. inter donum. & sic ibi strictè ponitur.
n *Protestatis. Plura*] quis quinque.
o *Imperium*] vt sup. de iustit. omn. iud. l. imperium.
p *Patria potestas*] vt Iustit. de pat. pot. in princ.
q *Dominium*] vt sup. de pecu. l. 1.
r *Significamus*] vt sup. de noxa. l. quoties.
s *Habuerit*] & dimittere voluerit, accipiendo litis æstimationem: vt sup. de vsucap. l. sequitur. §. sed si vẽdicauero. vel sub. & apprehendẽdi. & de hac lege habes sup. de vsuca. l. sequitur. s, quod autẽ.
t *Verum est.* In vinculis ponere exemplum sup. de pe. l. aut damnum. §. solent. vbi dicitur, quòd Præses non debet in vinculis ponere eum qui in carcere detinetur. Item no. hic non esse in vinculis incarceratum. hoc est verum propriè. sed in larga significatione sic: vt sup. ex quibus cau. maio. l. succurritur. & l. in eadem. & sup. eodem l. qui neque. §. solutum & facit inf. eod. l. vinculorum.
u *Inter illam, Inter eam*] ad opus debitoris. idest, longiorem facit peritionem. & pone exemplum in promissione inter viuos, vel in vltima voluntate. Accur.
x *Fari potuerit*] difficiliter potest colligi hæc differentia: sed alio exemplo euidentius: ff. vt si dicat testator annum duodecimo liberum esse: vel post annum duodecimum. nam primo casu statim inchoato duodecimo anno erit liber: sed in secundo demum eo perfecto: vt sup. de manu. test. l. si ita fuerit libertas relicta. & notes facit sup. de contrahen. emp. l. qui fundum.
y *Ita data*] i. apposita. Accur.
z *Biduo*] sicut in diebus. vt hic, sic in annis: vt post annos liber esto. de biennio enim intelligitur: vt sup. de ma. test. l. liberetur §. fin. & sic in personis, vbi duo testes sufficiunt: vt sup. de test. l. vbi. sed hoc est argumentum cõtra sup. de verb. obl. l. ita stipulatus. in prine. sed hic nõ fuit omissus dies. imò appositus ibi omissus per errorem.
a *Verbum facere*] plenè dic. vt sup. eo. l. licet. & facit ff. eo. l. faciendi verbo. & l. facere oportet. Accur.
b *In conuentionibus*] maximè bonæfidei. Azo.
c *Placuit*] nota magis sensum &c. & sic est sup. de adleg. l. 1. §. condition. & C. quæ res pign. ob. pos. l. fin. & de lib. præt. l. 3.

Idem lib. 1. Respon. ff†

LEX CCXIII.

CEdere diẽ, significat incipere deberi [a] pecuniã. venire diem, significat eum diẽ venisse, quo pecunia peti possit. Vbi ergo purè quis stipulatus fuit, & cessit, [b] & venit dies. Vbi in diem, cessit dies, sed nondum venit. [c] Vbi sub conditione, [d] neque cessit, neque venit dies pendente [e] adhuc conditione.

¶ Æs alienum [f] est, quod nos alijs debemus. Æs suum est, quod alij nobis debent.

¶ Lata [g] culpa est nimia negligentia. i. non intelligere, quòd omnes [h] intelligunt.

Martianus lib. 1. Publicorum iudiciorum.

LEX CCXIIII.

MVnus [i] * propriè est, qđ necessariò obimus. [k] lege, [k] more, imperioue eius, qui iubendi habet potestatẽ. Dona autẽ propriè sunt, quæ nulla necessitate iuris, sed officio, & [l] ff sponte [l] præstãtur: quæ si non præstentur, nulla reprehensio est: & si præstentur, plerunq; laus inest. Sed [m] ff in hoc [m] venitum est, vt non quodcunque [m] munus, id & donum accipiatur, at quod donum fuerit, id munus rectè dicatur.

Paulus lib. singul. ad legem Fusi. Caninium.

LEX CCXV.

POtestatis verbo plura [n] significantur: in persona magistratuum, imperium: [o] persona liberorum, patria potestas: [p] in persona serui, dominium. [q] At cum agimus de noxæ deditione cum eo, qui seruum non defendit, præsentis corporis copiam facultatemque significamus. [r] Ex [s] ff† lege Atinia * in potestatem domini rem furtiuam venisse videri, & si eius vendicandæ potestatem habuerit, [s] Sabinus, & Cassius aiunt.

Vlpianus lib. 1. ad legem Aeliam Sentiam.

LEX CCXVI.

VErum est eum, qui in carcere clausus [t] ff† est, non videri neque vinctum, neque in vinculis [u] esse, nisi corpori eius vincula sint adhibita.

Iabolenus lib. 1. ex posterioribus Labeo.

LEX CCXVII.

INter illam conditionem, Cum fari potuerit, & Postquam fari potuerit, multum interest: nã posteriorem scripturam veriorem [u] esse constat. Cum [x] ff† fari potuerit, ãrctiorem: & id tantummodò tempus significare, quo primum fari possit. [x]

¶ Ita [y] ff† data [y] conditione, Illud facito in diebus. si nihil præterea fuisset adiectum, in biduo [z] * conditionem impleri oportet.

Papinian. lib. 27. Quæst. ff†

LEX CCXVIII.

VErbum, facere, [a] omnem omninò faciẽdi causam complectitur, dandi, soluendi, numerandi, iudicandi, ambulandi.

Idem lib. 7. Respon.

LEX CCXIX.

IN conuentionibus, [b] contrahentiũ voluntatẽ potius quã verba spectari placuit. [c] Cum igitur ea lege fundum vectigalem municipes locauerint sup. de verb. obl. l. ita stipulatus. in prine. sed hic nõ fuit omissus dies. imò appositus ibi omissus per errorem.

s *Sabinus*] ff† Ergo ex lege. ff† Vt Gellius lib. 12. noct. Att. c. 13. & lib. 17. c. 7.
t *Verum est.* In vinculis ponere exemplum sup. de pe. l. aut damnum. §. solent. vbi dicitur, qđ Præses non debet in vinculis ponere eum qui in carcere detinetur. Item no. hic non esse in vinculis incarceratum. hoc est verum propriè. sed in larga significatione sic: vt sup. ex quibus cau. maio. l. succurritur. & l. in eadem. & sup. eodem l. qui neque. §. solutum & facit inf. eod. l. vinculorum. §† P. F. dicas.
u *Inter illam, Inter eam*] ad opus debitoris. idest, longiorem facit peritionem. & pone exemplum in promissione inter viuos, vel in vltima voluntate. Accur.
x *Fari potuerit*] difficiliter potest colligi hæc ff† differentia: sed alio exemplo euidentius: ff. vt si dicat testator annum duodecimo liberum esse: vel post annum duodecimum. nam primo casu statim inchoato duodecimo anno erit liber: sed in secundo demum eo perfecto: vt sup. de manu. test. l. si ita fuerit libertas relicta. & notes facit sup. de contrahen. emp. l. qui fundum. Accursius. ff† Ergo ff. vt si dicat testatorem annum duodecimum liberum esse: vel post annum duodecimum. nam primo casu statim inchoato duodecimo anno erit liber: sed in secundo demum eo perfecto: vt sup. de manu. test. l. si ita fuerit libertas relicta. & notes facit sup. de contrahen. emp. l. qui fundum. ff† Ergo ff. vt si dicat testatorem annum duodecimum liberum esse: vel post annum duodecimum. nam primo casu statim inchoato duodecimo anno erit liber: sed in secundo demum eo perfecto: vt sup. de manu. test. l. si ita fuerit libertas relicta. & notes facit sup. de contrahen. emp. l. qui fundum. ff† Ergo ff. vt si dicat testatorem annum duodecimum liberum esse: vel post annum duodecimum. nam primo casu statim inchoato duodecimo anno erit liber: sed in secundo demum eo perfecto: vt sup. de manu. test. l. si ita fuerit libertas relicta. & notes facit sup. de contrahen. emp. l. qui fundum.

a *Ad hæredes*] quod fieri potest. vt & sup.si ager vec.l.1.in princip.

b *Potuit*] vt & si conductor suum ius legauerit, obtineret go vicem hæredis hoc casu legatarius, vt hic. sic in accessione temporis, vt sup.de vsuc.l.id tempus, §.fi.

c *Liberorum. Comprehendit.*] dicens primam cautam in suc. liberorum, vt Instit. de hæredibus ab intesta. in princi. sic & Prætor largè vtitur, vt sup. si ta. test.l. prima, in prin. sic iurisconsulti, vt sup. de Ius voc.l.sed si hac lege.§.liberes. & sup.de Sena.l.liberos. & sup. eo.l.cognoscere.§. liberorum. & sup.soluto matrimo. l. si dotali. Accor.

d *Necessarium.*] aliàs necessarium, & aliàs necessariam, & semper dic. i. necessario. & dic in cognatione. i. in cognatis, & da exemplũ C. de quæstio.l. Diuo vbi liberi Decurionum non possunt subijci bestijs vsque ad pronepotes. Item est exemplum C. de secund. nup l.1.§. his etiam, vbi ea, quæ auferuntur secundo nubenti. dantur decem personis. Item est exemplum C. de incest. nup. l. si quis incesti, vbi qui contrahunt incestas nup. non testantur in lineam inferiorem. nisi vsque ad pronepotes.

e *Continet*] hoc ideo, quia commodè separari non possunt, vt C. communia vtriusque iu. l. possessionũ, alias autem contra, vt Instit. qui da. tut. pot.§. fin.& sup. de testa. tute.l. quid si nepotes.

f *Placere*] vt sup. eod. l.filij appellatione.

g *Reliquit*] sup. eo.l. non est.

h *Nos quoque*] loquitur in persona cuiusque descendẽtis, quia dicit nos. s. filios, vel nepotes.

i *Parentes pios*] repete, vt hæc soluta sit, proconiuncta.& lege suspensiuè vsque illuc. filiorum, & ibi reassume, nos dico docet.

k *Quàm filij*] s.nomine, & no. hic, quod plus diligit filium pater, quàm filius patrem. Sed quare hoc est? Respon. est ratio in filio: nam cũ quæritur in persona cuiusque descendẽtis, quia dicit nos. s. filios, vel nepotes.

l *Paulus respondit.*] exponit subtilem. quod fal. tu. autho.

m *Non est*] vt & sup. quod fal. tut. autho. l.1.§.1.

n *Datus est.*] sic non tenet datio. vt Instit. de cura.§. interdum.

o *Sive non*] s. est datus: sed dic, q datio non tenet.

p *Non est*,§.verè. abusiuè tamen dicitur testamentum, vt sup. quemad. test.aper.l.1. §.1. Accur.

q *Iniquus*] i. falsus.

r *Qui modius non est.*] sic falsus emptor non est emptor. vt ẽ de in diemaddic.l. vbi aũt, §.cum dicitur.sed male fidei sic, vt sup. pro empto.l.2.§.separata.

s *Pecunia.*] facit ẽ.eo.l.cum stipulamur. & ad Trebel.l.balista, & l.scribit, & dixi plene su. ec.l.pecunia, & l. test. t *Continentur.*] quia ecclesiæ possunt in pecuniam conuerti. Ac.

u *Lata culpa.*] quę dolo comparatur, vt sup.depos. l.q Neruа.

x *Iniqui ignorant*] da exẽplum. vt sup. de insti. l. sed & si pupillus, §. proscribere. Et sub audi hic. vel maior pars vt sup.ad mun.l.quod maior.& inf. tit.1.l. aliud.§.1.& facit sup. de iu. & fac.igno.l.regula.§.sed fallit. & ẽ. eo.l.cedere.§.fi Accu.

y *Amicos*] sume exẽplum in teste. vt supra de testi. l.3.§.1. Item pone in Legato. vt sup. de Leg.l.scientium.§.si alicuius accusatio.

z *Notitia*] s. ex vna salutatione, vel colloquio.

a *Iura*] s. familiaritatis quæsita honestis ratione familiaritatis. vt quia socius in hospitio. vel in scholis, non inhonestis. vt sup. eo.l.libro me. aliàs incip. Mæsurius: in eo, q ibi dicit honestiore, & proprium. nota de concubina, quam amica. sed certè melius ibi innuitur, qđ ex inhonesta etiam causa fit amicitia.

Ratio

1† P.Flo. hæredẽ.

2† P.Flo. suorum.

3† P.Flo. ducuntco gnationẽ al.cognationũ singularum.

4† P.Flo. nepotes pronepotes.

5† P.Flo. succurrẽt

6† P.Flo. enumerent.

7† Al. dicimus.

8† P.F.autor.

9† P.Flo. li.2.

10† In P. Fl.de est. etiam.

uerint, vt ad hæredes[a] ‡eius qui suscepit pertineret, ius hęredum ad legatarium quoq; transferri potuit.[b]

Appellatio liberorum omnes comprehẽdit, nisi per proferentem aliter limitetur. appellatio verò filiorum ad vlteriores non extenditur: nisi de dura separatione tractetur. Itẽ qui vnicũ nepotẽ relinquit, non videtur sine liberis decessisse. h.d. & primo ponit, qui cõprehendãtur appellatione liberorũ. secundo dicit, ad quid fuit inuẽta denominatio filiorum, & nepotũ, tertiò ostendit per authoritatem Papyrij, nepotes quãdoque contineri appellatione filiorum. quartò ostendit idẽ ex allusione, vel deriuatione vocabuli. Prima durat vsq. ad vers. Toties. secunda vsq. ad vers. Sed Papyrius, tertia vsque ad vers. Præter hæc. quarta vsque in fi. Bartolus.

Callistratus lib. 2. Quæstio.

LEX CCXX.

Liberorum appellatione nepotes, & pronepotes, cæterique, qui ex his descendunt, continentur. hos enim omnes liberorum 2†appellatione lex duodecim tabularum comprehendit.[c] Toties enim leges necessarium[d] ducunt in cognatione 3† singulorum nominibus vti, veluti filij, nepotis, pronepotis, 4† cæterorumve, qui ex his descendunt, quoties non omnibus, qui post eos sunt, præstitum voluerint, sed solis ijs succurrerent, 5† quos nominatim enumerarent. 6† At vbi non personis certis, non quibusdam gradibus præstatur, sed omnibus, qui ex eodem genere orti sunt, liberorum appellatione comprehenduntur.

¶ Sed Papyrius Fronto lib. 3. Responsorum ait, prædio cum villico, & contubernali eius, & filijs legato, nepotes quoq. ex filijs cõtineri:[e] nisi voluntas testatoris aliter se habeat: filij enim appellatione sæpe, & nepotes accipi multifariam placere.[f]

¶ Diuus quoque Marcus rescripsit, non videri sine liberis defunctum, qui nepotem suum hæredem reliquit.[g]

¶ Præter hæc omnia, natura quoque nos[h] docet parentes pios,[i] qui liberorum procreandorum animo, & voto vxores ducunt, 7† filiorum appellatione omnes, qui ex nobis descendunt, contineri. Neque enim dulciore nomine possumus nepotes nostros quàm filij[k] appellare. etenim idcirco filios, filiasve concipimus, atq. edimus, vt ex prole eorum, earumve diuturnitatis nobis memoriã in ęuum relinquamus.

Paulus lib. 10. Respon.

LEX CCXXI.

PAulus respõdit,[l] falsum tutorem eum verè dici, q tutor non est,[m] siue habenti tutorem 8† datus est,[n] siue non,[o] sicut falsum est testamentum, quod testamentum nõ est,[p] & modius iniquus,[q] qui modius non est.[r]

Hermogenianus lib. 4. 9† Iuris epitomar.

LEX CCXXII.

PEcuniæ[s] nomine non solum numerata pecunia, sed etiam 10† omnes res tam soli, quàm mobiles, & tã corpora, quàm iura continentur.[t]

Paulus lib. 12. Sententia.

LEX CCXXIII.

LAtæ culpæ[u] finis est, non intelligere id, quod omnes intelligunt.[x]

¶ Amicos[y] appellare debemus nõ leui notitia[z] coniunctos, sed quibus fuerunt iura[a] cum patrefamil. honestè

l *Paulus respondit.* exponit subtilem. quod fal. tu. autho.

m *Non est*] vt & sup. quod fal. tut. autho. l.1.§.1.

n *Datus est.*] sic non tenet datio. vt Instit. de cura.§. interdum.

o *Sive non*] s. est datus: sed dic, q datio non tenet.

p *Non est*,§.verè. abusiuè tamen dicitur testamentum, vt sup. quemad. test.aper.l.1. §.1. Accur.

q *Iniquus*] i. falsus.

r *Qui modius non est.*] sic falsus emptor non est emptor. vt ẽ de in diemaddic.l. vbi aũt, §.cum dicitur.sed male fidei sic, vt sup. pro empto.l.2.§.separata.

s *Pecunia.*] facit ẽ.eo.l.cum stipulamur. & ad Trebel.l.balista, & l.scribit, & dixi plene su. ec.l.pecunia, & l. test. t *Continentur.*] quia ecclesiæ possunt in pecuniam conuerti. Ac.

u *Lata culpa.*] quę dolo comparatur, vt sup.depos. l.q Neruа.

x *Iniqui ignorant*] da exẽplum. vt sup. de insti. l. sed & si pupillus, §. proscribere. Et sub audi hic. vel maior pars vt sup.ad mun.l.quod maior.& inf. tit.1.l. aliud.§.1.& facit sup. de iu. & fac.igno.l.regula.§.sed fallit. & ẽ. eo.l.cedere.§.fi Accu.

y *Amicos*] sume exẽplum in teste. vt supra de testi. l.3.§.1. Item pone in Legato. vt sup. de Leg.l.scientium.§.si alicuius accusatio.

z *Notitia*] s. ex vna salutatione, vel colloquio.

a *Iura*] s. familiaritatis quæsita honestis ratione familiaritatis. vt quia socius in hospitio. vel in scholis, non inhonestis. vt sup. eo.l.libro me. aliàs incip. Mæsurius: in eo, q ibi dicit honestiore, & proprium. nota de concubina, quam amica. sed certè melius ibi innuitur, qđ ex inhonesta etiam causa fit amicitia.

Ratio

Amicitia quid sit.

a *Rationibus*] vnde Tullius: Amicitia est idem velle in licitis, & honestis, vnde non est amicitia inter latrones & fraudatores: sed inter istos est fraus, & dolus. & ideo res turpis &c. vt sup. pro soc. l. cum duob. in fi. & dicitur amicus, quasi animi custos.

b *Vinculorum.*] accipe exemplū ff. ex quib. cau. l. 1 §. 1. nam ibi dicit eum restitui, qui fuit in vinculis, & exponit hic & ff. in d. tit. l. succurritur, & l. in eadē. & ff. eod. l. qui neq; §. solutum, & l. verum est.

c *Custodiæ*] s. appellatione.

d *Tantum publica.*] vt d. l. succurritur. in fi. & sic Instit. de iure nat. §. sed quoties, & C de carce. inhi. l. 1.

e *Fugitivus*] da exēplū. vt su. de ædil. edic. l. 1. §. 1. vbi vēditor dēt dicere qs fugitiu⁹ &c. & exponit hic. & in eo. ti. l. qs sit fugitivus. in princ. & §. apud Celsum.

f *Dicere quis possit.*] s. aliquis: videlicet quātum ad pēnam infernalem. vt ibi. Qui viderit mulierem ad concu. eā. iā mœchatus est in corde suo.

g *Oportere*] quantum ad pēnā iuris ciuilis, vt ff. de pē. l. cogitationis. nisi in casu vbi sola cogitatio fortè punitur. vt C. ad leg. Iul. maiest. l. 9 quis. Acc.

h *Crimina*] s. adulterium, & furtum.

i *Cum aliquo actu*] aliàs facto. & habes idē, & factū exigatur in delictis. sup. ad leg. Aquil. l. si qs testām dele uerit. in fi. & su. e. l. saepe. in fi. & sup. de fur. l. 1 §. sola cogitatione. & sup. de ædil. edi. l. quis sit fugitivus. §. apud Celsum, & in eo tit. l bouem. §. j. nec attenditur perueniat aliquid ad effectum an non. vt C. si quacunq; prædi. pol. 1 & sup. de extraord. cri. l. 1. & C. d fur. l. si quis. & intelligē si per eum non remansit. vt sup. de parri. l. 1. in fin. secus si pœnituit. vt sup. ad leg. Corn de fal. l. qui falsam & de hoc dixi sup de fur. l. qui ea mente.

k *Magna*] pone exemplum. vt dixi sup. e. l cedere. §. fi. & su. eo. l. latæ.

l *Dolus est*] i. comparatur, vt sup. depos. l. quod Nerua. & ff. man. l. si fideiussor. cir. princ. & sup. si mensor. fal. mo. l. 1. §. hæc actio. & sup. si quis testa. liber esse iussus. l. 1. §. non autem. & sup. de actio. & obli. l. 1. §. is quoque. sed quandoque contra. vt sup ad leg. Cor de sica. l. in lege, §. is quoque. & Inst. de suspe. tut. §. suspectus. Item in qualibet fere criminali actione. & ciuili etiam actione. quæ dolum tantum punitum fuit. & etiam iniuriæ.

1† Aliàs, honestas.

2† P. F. stipulationum.

3† P. F. significat.

4† P. Flo. publicā custodiā.

5† P. Flo. non is q̄ solū constituit fugiē di à dominio suscepto.

6† P. Flo. si qui ipso facto fugæ initium mente.

7† P. F. fu ræ adulterū, aleatorem.

8† P. F. aliqua.

9† P. F. sola quis dicere possit, vt ēt is qui.

Cogitatio sola nōnq; punitur.

10† P. Fl. lib. 1.

11† P. Flo. Aut. li. 3. c. 3. Em.

12† P. F. lib. 2.

13† P. Fl. Quibus quē-

ff *Ex illa*] puta si non sint filij, vel infantes, qui succedant. & tunc succedunt agnati: nō eorum hæredes: vt hic. & sup. vnde leg. l 1. in pr. & vt sup. vt ex. leg. & Sena. con. bo pos. der. l. 1.

n *Item in substitutione*] hoc dic. vt su. eo. l. sciendum. in prin.

o *Non tantum*] i. non omnis proximus: sed demum scriptus, si qs sit scriptus.

p *Municipes.*] *Nati sunt*] sic ergo natiuitas facit municipem: vt hic. & sup. ad municip. l. 1. in princip. & alia plura. vt ibi plenè no. & facit su. e. l. munus in fi.

q *Transacta*] pone exemplum in fra ad Tert. l. 1. §. fin. vbi mater succedit filio. nisi sit exclusa. s. mater sententia. vel transa. vel nisi sit finita. s. præscriptione: quia sit contra eam præscriptū x. vel xx. vel xxx. ann. sed in transact. videtur contra. quasi non posset esse nisi sit lis. vt C. de transac. l. causas. & sup. de transactio. l. 1. sed tunc l. cōiunctim transactione finita, & iunge legem sequentem cum ista. Ac cursius.

13† In P. F. dicit de.

14† P. F. ad Senatus. Ostianum.

r *Vt sunt. Longioris.*] i. longi.

15† In P. Fl. additur. Tertyllianū.

s *Quod dicimus. Pro superstite*] non tamen est pupillus. vt in arg. contra. sup. eo. l. non est pupillus. & da exēplum sup. de ōs. hoc. l. qui in vtero sed opponitur. quid si ita sit hæres institurus. ff natus erit intra decē dies? sed hoc facit voluntas testatoris.

16† P. Fl. quæ sunt.

t *Non prodest*] vt aequirant. sed aliquādoq; prodest. vt su. de pœn. l. prægnantis. & sup. quando dies le. ce. l. is autem cui. & quo ad alimenta matris. vt sup. de vent. in poss. mit. l. 1. in prin. & no. in d. l. qui in vtero. & facit sup. eo. l. intelligendum.

17† P. Fl. Si calumniet est sua verba l. 12. tab. § etiam apud Fest.

u *Hæc enuntiatio*] sic q̄q; loquimur: substantia Titij valet plus aureorum triginta. & comprehendit simul quantitates. & æstimationes specierum. quæ sunt in bonis Titij. vt hic. & ff. eo. l. propenodum.

18† P. F. quia.

x *Si calumnietur*] quidā dicūt fuisse hæc quandā rub. q̄ ita dicebat. vel pone calūniet. p calūniatur. vt sit sensus. si nuoretur. & frustretur. qa nō venit ad iudiciū. calūniatur. i. calūniator p̄sumitur. vt C. q̄ accu. nō pos. l. si ea. & C. vt intra cer. tem. cri. quæst. ter. l. 1. Azo. & ff. de appel. reci. l. eius qui.

y *Litibus*] nam calumniari est falsa crimina scienter intendere. vt sup ad Turpil. l. 1. in prin. Azo.

z *Cavillatio*] à caluo caluis. i. decipio decipis.

Vta.

7 Ex illa] puta si non sint filij, vel infantes, qui succedant. & tunc succedunt agnati: nō eorum hæredes: vt hic. & sup. vnde leg. l 1. in pr. & vt sup. vt ex. leg. & Sena. con. bo pos. der. l. 1.

n *Item in substitutione*] hoc dic. vt su. eo. l. sciendum. in prin.

o *Non tantum*] i. non omnis proximus: sed demum scriptus, si qs sit scriptus.

p *Municipes.*] *Nati sunt*] sic ergo natiuitas facit municipem: vt hic. & sup. ad municip. l. 1. in princip. & alia plura. vt ibi plenè no. & facit su. e. l. munus in fi.

q *Transacta*] pone exemplum in fra ad Tert. l. 1. §. fin. vbi mater succedit filio. nisi sit exclusa. s. mater sententia. vel transa. vel nisi sit finita. s. præscriptione: quia sit contra eam præscriptū x. vel xx. vel xxx. ann. sed in transact. videtur contra. quasi non posset esse nisi sit lis. vt C. de transac. l. causas. & sup. de transactio. l. 1. sed tunc l. cōiunctim transactione finita, & iunge legem sequentem cum ista. Ac cursius.

r *Vt sunt. Longioris.*] i. longi.

s *Quod dicimus. Pro superstite*] non tamen est pupillus. vt in arg. contra. sup. eo. l. non est pupillus. & da exēplum sup. de ōs. hoc. l. qui in vtero sed opponitur. quid si ita sit hæres institurus. ff natus erit intra decē dies? sed hoc facit voluntas testatoris.

t *Non prodest*] vt aequirant. sed aliquādoq; prodest. vt su. de pœn. l. prægnantis. & sup. quando dies le. ce. l. is autem cui. & quo ad alimenta matris. vt sup. de vent. in poss. mit. l. 1. in prin. & no. in d. l. qui in vtero. & facit sup. eo. l. intelligendum.

u *Hæc enuntiatio*] sic q̄q; loquimur: substantia Titij valet plus aureorum triginta. & comprehendit simul quantitates. & æstimationes specierum. quæ sunt in bonis Titij. vt hic. & ff. eo. l. propenodum.

x *Si calumnietur*] quidā dicūt fuisse hæc quandā rub. q̄ ita dicebat. vel pone calūniet. p calūniatur. vt sit sensus. si nuoretur. & frustretur. qa nō venit ad iudiciū. calūniatur. i. calūniator p̄sumitur. vt C. q̄ accu. nō pos. l. si ea. & C. vt intra cer. tem. cri. quæst. ter. l. 1. Azo. & ff. de appel. reci. l. eius qui.

y *Litibus*] nam calumniari est falsa crimina scienter intendere. vt sup ad Turpil. l. 1. in prin. Azo.

z *Cavillatio*] à caluo caluis. i. decipio decipis.

Vta.

Ius ciuile Papiani. Tit. XVI. De iure fisci. Lib. IIII. Tit. VI. De actionibus. Lib. VI. Tit. I. De rei vindicatione. Lib. VIII. Tit. I. De seruitutibus rusticorum prædiorum. Lib. VIII. Tit. II. De seruitutibus urbanorum prædiorum. Lib. VIII. Tit. III. De seruitutibus prædiorum rusticorum. Lib. VIII. Tit. IIII. De seruitutibus prædiorum urbanorum. Lib. VIII. Tit. V. De usufructu. Lib. VII. Tit. I. De usu & habitatione. Lib. VII. Tit. VIII. De operis seruorum. Lib. VII. Tit. VII

a *Vota*] ieiuniorum. Sed quare hic? Resp. quia hic tractat etiã de rerũ significatione. Ieiunium enim tale significat votum, & deuotionem hominum ad Deum pro Principis salute, & facit secundum hoc C. de feriis, l. oẽs dies. ibi dicimus nostri oratores &c. vel si promisisti die votorum: hac die dabis. sed quandoque etiam propter alias causas inducti vt ieiunium, puta cùm agitur de bello, vel quia in hostes proficiscitur. vel dic secundo secundũ R. vota, i. sacramenta à Consulibus, qui die Calen. Ianua. intrant magistratum: vt sup. de condi. & demon. l. Publius. & sic iurant: & in eo iuramento habetur mentio Principis: vt in Auth. iusiuran. quod præsta.

b *Telum*] pone exemplum ex l. sup. de fur. l. si pignore. §. furtũ. item Instit. de publi. iud. §. item lex Cornel. cætera sunt plana.

c *Qui nos*] moderni.

d *Hostes*] qui sint isti, habes sup. eod. l. hostes.

e *Perduelles*] no. crimen perduellionis. i. læsæ maiestatis contra Principem, vel Rempublicam, quasi hostile, & abominabile: vt ff. ad leg. Iul. maiest. l. fi. & de leg. 2. l. cum filius. in fi. & Instit. de hæred. quæ ab intest. §. per contrarium. Accurs.

f *Ad Hostem*] ideſt præpositionem. s. per. sic & sup. l. vrbana. §. pernoctare. sic ergo per. ponitur pro contra: vt & perfidus.

g *Locuples*] da exemplum. qui latifd. cog. l. 2. in prin. & sup. in iusvoc. vt cantil. 1. Accurs.

h *Putant*] & malè.

i *Cibum*] s. tantum.

k *Stramenta*] i. lectũli. l. *Neminem posse*] ergo verbo viuere, vel verbo victus cõtinentur hæc, quæ hic dicũtur: vt sup. eo. l. verbo victus. Sed contra sup. eo. l. in stratu. vbi dicit appellatione victus nõ contineri stragula: quòd est idem, quod stratũ, vt sup. eo. l. in stratu. Solue, quia ibi fuit specialis ratio, quia ibi fuit mentio stragulorum: vt ibi dicitur. Sed quæ sint ista genera stragulorum, certum non habemus: videtur tamen quòd illa sine quibus fieri possumus, vt lectisternia, & vestimenta, quæ colligitur sup. de aur. arg. leg. 2. vestimenta. & sup. de leg. 1. argumento 1. stragulos.

m *Fabros*] accipe exemplum ex compositis. Item vero, vt illa quæ sup. qui. cau. pig. tac. cont. l. eo. iure. Accurs.

n *Aedificiis*] vt sup. de fer. vrb. quod l. 1. o *Fabros*] nam & tigni appellatio est generalis: vt sup. eod. l. tigni.

p *Qui venenum*] pone exẽplũ. de eo habent. empt. l. qui tapẽte §. veneni. item sup. ad l. Cor. de sic. l. eruditẽ. in prin. & §. 1. & 2. item sup. famil. erciscũ. l. cedere. Accurs. q *Medicamenta*] salubria. Accurs.

r *Mutat*] dicitur ergo à vi vehementi immutandi naturã eius cui adhibetur. Accurs.

s *Nostri*] boni, & mali.

t *Græci*] Græcos.

u *Glandis*] da exemplum, & dic, vt sup. de glan. leg. l. 1.

x *Plebi*] plebiscitũ fit a plebe. ideoque dicit quid sit. Instit. de iure nat. §. plebiscitum.

y *Detestatum*] da exẽplum, & dic, vt dixi sup. l. subsignatum. §. detestari.

z *Pignus proprie*] impropriè, vel abusiuè et immobilis dũmodò det creditori. q. verò nõ trãsit. dĩ hypotheca: vt Instit. de actio. §. itẽ Seruiana. in fi. §. & sup. de pign. act. l. si rẽ. §. propriè. Sed quærũ ad hypothecariã actionem nõ est dare differentiam: vt d. §. Instit. in prin & sup. de pigno. l. res hypothecæ. §. inter pignus.

a *Omne delictum*] priuatum: vt ff. de noxa. l. 1. in prin. & Instit. de noxa. §. noxa. non publicum: vt dixi supra eod. l. hæc stipulatio noxalis, quæ est argumentum contra.

b *Duobus negatiuis*] q.d. duæ negationes faciunt vnam affirmationem. Bar.

Idem lib. 4. ad leg. 12. tab.

LEX CCXXXVI.

QVi venenum p dicit, adijcere debet vtrum bonũ sit, an malum. nam & medicamenta q venena dicunt: quia eo nomine omne continetur, quod adhibitum, eius naturã cui adhibitum est, mutat. r qua 8 † id quod nos venenũ appellamus, Græci φάρμακον t dicunt apud illos quoque tam medicamenta, quam quæ nocent, hoc nomine continentur. vnde adiectione alterius nominis: 9 † distinctio fit ad. monet, & 10 † nos summus apud eos u poetarum Homerus sic dicens: 11 † 12 † (Τοῖα δίος θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητίετα. Ἐσθλὰ, τὰ Πολύδαμνα πόρε Θῶνος παρὰκοιτις Αἰγυπτίη, τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα) φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

¶ Glandis u appellatione omnis fructus continetur: vt Labolenus ait exemplo Græci sermonis δρύος, apud quos omnes arborum species ἀπὸ δρυὸς appellantur.

Idem lib. 6. ad leg. 12. tabul.

LEX CCXXXVII.

PLebs x 13 † est exteri ciues siue Senatoribus.

¶ Detestatum y est cum testatione denuntiatum.

¶ Pignus appellatum est à pugno, quia res, quæ pignori dantur, manu traduntur. Vnde etiam videri potest verum esse, quod quidam putant, pignus propriè z rei mobilis constitui.

¶ Noxæ appellatione omne delictum a continetur.

Duæ negationes faciunt vnam affirmationem. Bar.

Idem lib. 5. ad legem 12. tabularum.

LEX CCXXXVIII.

DVobus negatiuis b verbis quasi permittit lex magis quàm prohibeat. id qđ 14 † si Seruius animaduerterit.

Idem lib. 3. ad leg. 12. tabul.

LEX CCXXXV.

FErri m propriè dicimus, quæ quis suo corpore baiulat, 5 † portari ea, quæ quis iumento secum ducit: agi n ea, quæ animalia sunt.

¶ Fabros o tignarios 6 † dicimus, non eos duntaxat, qui tigna 7 † dolant, sed omnes qui ædificant.

¶ Post calendas Ianuarias die tertio pro salute Principis vota a suscipiuntur.

¶ Telum b * vulgò quidem id appellatur, quod ab arcu mittitur: sed nunc omne significatur, quod mittitur manu. Itaque sequitur vt 1 † lapis, & lignum, & ferrum hoc nomine contineantur. 2 † dictum ab eo quòd in longinquum mittitur: à Græca voce ἀπὸ τοῦ τηλοῦ. 3 † figuratum. & hanc significationem inuenire possumus, & in Græco nomine. nam quod nos telum appellamus, illi βέλος appellant. eoq; nomine vulgò quidem id significatur, quod ab arcu mittitur: sed non minus omne significatur, quod mittitur manu, ἀπὸ τοῦ βάλλεσθαι. Admonet nos Xenophon. * nam ita scribit: Καὶ τὰ βέλη ἐμόσε ἐφέρετο, λόγχαι τοξεύματα, σφενδόναι πλεῖσαι δὲ καὶ λίθοι, * & id quod arcu mittitur apud Græcos quidè proprio nomine τόξευμα * vocatur: apud nos autem cõmuni nomine telum appellatur.

Idem lib. 2. ad leg. 12. tabu.

LEX CCXXXIV.

QVos nos c hostes d appellamus, eos veteres perduelles e appellabãt, per eam adiectionem f indicantes cum quibus bellum esset.

¶ Locuples g est, qui satis, & 4 † idoneè habet pro magnitudine rei, quam actor rectè instituendam esse petit.

¶ Verbum viuere quidam putant h ad cibum i pertinere. Sed Ofilius ad Atticum ait, his verbis. & vestimentum, & stramenta k, contineri. sine his enim viuere neminẽ posse. l

Idem lib. 3. ad leg. 12. tabul.

LEX CCXXXV.

FErri m propriè dicimus, quæ quis suo corpore baiulat, 5 † portari ea, quæ quis iumento secum ducit: agi n ea, quæ animalia sunt.

¶ Fabros o tignarios 6 † dicimus, non eos duntaxat, qui tigna 7 † dolant, sed omnes qui ædificant.

* Vi. §. telũ. & ibi præter alios F. Balduin. Instit. de pub. iudi. & Aug. li. 4. c. 5. & 6.

2 † P. F. ita sequitur, vt &.

2 † P. F. cõtineatur.

3 † Alias βλήματα. vide Alc. lib. 2. Prætorem.

* Lib. 5. ἀναβάσεως.

* Ideſt. Et cominus afferebatur, hastæ, sagittæ, fundæ, & lapides plurimi. Al. & tela simul asserebant, hastæ &c. vide Ant. Aug. li. 4. c. 5.

* Ideſt. sagitta, seu sagittatio

4 † In P. F. deest. &.

Crimen perduellionis qĩ sit, & contra quos possit cõmitti.

5 † P. F. violat.

6 † P. Flo. signatios, pro signatios.

7 † P. F. digna, pro signa.

8 † P. F. cã * Alc. lib. hoc ipso & Bu. in hoc po ibi. hic.

9 † P. F. nominẽ.

10 † In P. F. deeſt &.

11 † P. F. Nam sic ait. Li. 4. Ocyſ

12 † P. F. desũtins ver us patẽ hẽſi in clusi: quos ois ita Bu. vertit. Tyndaris hanc habuit sumno louẽ data vene na. Quæ Polyuana dedit coniux Ægyptia Thonis: cõmoda cõtulit compẽsta sub aræ. Multa legens Thasia solers tellure venera. Noxia pmixtim carpẽs quoqi cõmoda multa. Aliter postem versus venit ad literã. Fe venena multa quẽ mixta multa aũt noxia ſm Alc. & vide Ant. Aug. li. 4. * Ideſt. fructus arborei, quæ sunt mus arboribus den ãtur. vide Budhic.

13 † In P. F. caput hoc seq. postpo.

14 † Idqs.

vnam affirmationem: & da exemplum sup. de adopt. l. nõ nunquam. & ſ. de bo. liber. l. ſi filius qui. & ſ. de fun. inſtru. leg. l. quæſitum, in prin. & ſ. de quæſt. l. 1. §. ſi quis vltrò. ſed hoc qñq; fallit: vt C. de ſer. fug. l. 1. & ſ. de dãno in fec. l. fluminum. cir. prin. ibi nemine nihil &c. & ſic hęc dictio magis cõparatiuè ponitur. nam plerunque affirmatiuè. Accur.

Pomponius lib. de ſignific. Euchedij. [1] †

LEX CCXXXIX.

PVpillus [a] eſt qui cum impubes eſt, deſijt in patris poteſtate eſſe aut morte, [b] aut emancipatione.

¶ Seruorum [c] appellatio ex eo fluxit, quòd Imperatores noſtri vendere captiuos, ac per hoc ſeruare, nec occidere ſolent.

¶ Incola * eſt, qui in aliquâ [d] regionem [2] † domicilium ſuũ contulit, [e] quem Græci παροικον * appellant. Nec tantũ qui in oppido morantur, incolæ ſunt: ſed & qui in alicuius oppidi finibus ita agrum habent, [f] vt in eum & ſe quaſi in aliquam ſedem recipiant.

¶ Munus publicum [h] eſt officiũ priuati hominis, [i] ex quo commodum ad ſingulos, vniuerſoſque ciues, remque [k] eorũ, imperio [l] magiſtratus extraordinario [m] 3 † peruenit.

¶ Aduena eſt quem Græci ἄποικον * appellant. [n]

¶ Decuriones [o] quidã dictos aiunt [p] ex eo, quòd in initio, cum coloniæ deducerentur, decima [q] pars eorum, qui deducerentur 4 † conſilij publici gratia conſcribi ſolita ſit.

¶ Vrbs [r] ab vruo [s] † appellata eſt. Vruare eſt arratro definire. & Varus ait vruum appellari curuaturam arratri: quod decies decẽ eligebantur: vt ex his decẽ meliores optarẽtur. vel eligerentur à prudentibus. vel dic vt plenè dicit litera. r *Vrbs*] multis locis habetur mentio vrbis: vt ſup. eo. l. 2. & Inſti. de iure natura. §. ſed quoties. nunc vnde dicitur. & die ab vrbo: aliàs ab vruo. Accur.

Paulus lib. Imperialium ſententia. [8] †

LEX CCXL.

CVm quærebatur [d] an verbum, Soluto matrimonio, dotem reddi, non tantum diuortium, ſed etiam mortem contineret: hoc eſt, an de hoc quoque caſu cõtrahentes ſentiant: [9] † & multi putabant [e] de hoc ſenſiſſe, & quibuſdam alijs cõtra videbatur: [f] ſecundum hoc ‖ motus Titius [10] † Imperator pronuntiauit, id actum eo pacto, vt nullo caſu [h] remaneret dos apud maritum.

Quintus Mutius lib. ſingulari ὅρων. *

LEX CCXLI.

IN rutis [i] cæſis [k] ea ſunt, quæ terra non tenentur, quæq; ſ [6] † in vrbe condenda * adhiberi ſolet.

¶ Oppidum [t] ab ope dicitur, quòd eius rei ■ cauſa mœnia ſint conſtituta. [x]

¶ Territorium [y] eſt vniuerſitas agrorum intra fines cuiuſque ciuitatis. quod ab eo dictum quidam aiunt, quod magiſtratus eius loci, intra eos fines reprendi, * ideſt, ſubmouendi, [z] ius habent. 7 †

¶ Verbum ſuũ [a] ambiguum eſt [b] vtrũ de toto, an de parte ſignificet: & ideo qui iurat ſuum nõ eſſe, adijcere debet, neque ſibi commune eſſe. [c]

1 † P. F. li. ſing. Enchiridij.

a *Pupillus*] datur tutor pupillo: dic ergo quis ſit, ſed qñ [illegible] impubes: vt ſ. [illegible] l. quam Tubero. & pupillus, [illegible] dicitur. Nec [illegible] mod tu, in prin. ſ. *Varro*] ciuili vel naturali: vt Inſtitut. quib. mod. ius patr. pot. ſol. in prin.

b *Desijt*] e. F. q. [illegible] ſ. ſeruitus, & ſup. de ſta. hoc. l. 4. §. ſeruatus. ſed tabellio dicitur ſeruus publicus, a ſeruiendo. & non a ſeruando: vt ſ. de adopt. l. non aliter.

c *Seruorum*] da exemplũ Inſti. de iure perſo. §. ſerui, & ſup. de ſta. hoc. l. 4. §. ſeruatus.

d *Aliquam*] aliã abea, ex qua duxit originem.

e *Contulit*] vt & C. de Latina libert. tollen. l. 1. in prin. & eſt idẽ qđ aduena, ſm quoſdam: vt ſ. §. aduena. & idem quod accola. vnde Iacob accola fuit in terra Chã. Sed tu dic differentiam inter municipem, & ciuem, & incolam & accolam: vt plenè no. ſup. ad municip. l. 1.

f *Habeat*] i. colunt.

g *Eum*] ſ. agrum. i. villam.

h *Munus publicum*] pro officio ponit hic munus: vt ſ. eo. l. munus tribus. in fi. vel ponitur pro perſonali munere, vt tutela: vt Inſti. de excu. tut. & ſup. eo. l. munus tribus. 2. reſpon.

i *Hominis*] vt quia ſit iudex.

k *Remque*] i. vtilitatem eorum. Azo.

l *Imperio*] ſ. iniunctum: vt ſup eo. l. munus proptiè. in prin.

m *Extraordinario*] aliàs extra ordinem. & alias extraordinario. nam non iure actionis compellitur: ſed ex officio: & ſic extra ordinem.

n *Appellant*] ſ. idem quod incola. ſecundum quoſdam: vt ſ. eo. §. incola. vel forte is dicitur, qui ad tempus moraturus venit. vnde de Lotharingreſſus es tanquam aduena: an vt iudices? & dic vt no. ſup. ad munic. l. 1. in prin. vel dic aduena. quaſi aliunde veniens.

o *Decuriones*] exponit tub. ſup. de Decurio. & vbicunque in legibus inuenitur hoc nomen. & dic deducerentur. ſ. ſub ditione Romanorũ: vt prouincia Hiſpania, quia capta. quod dic vt C. de Lati. liber. tollen. in princ.

p *Aiunt*] & benè.

q *Decima*] i. decẽ ex illis probiores. plures n. decim erãt. ꝑ

t *Oppidum ab ope*] i. auxilio. & habetur mentio in multis locis. maximè ſup prox. §. incola.

u *Eius rei*] i. auxilij.

x *Sint conſtituta*] vt ſint in auxilium habitantibus.

y *Territorium*] da exẽplum ſup. de iuriſdict. omn. iud. l. fi. & C. de epiſc. & cle. l. nulli. §. quod ſi in vico, vel territorio.

z *Submouendi*] quod fit ex cauſis, vel toto loco. vel parte loci: vt ſ. de pẽ. l. mortis & in Lombarda de famoſis. alias ſeditioſis. l. 1.

a *Verbum ſuum*] licèt dicat in verbo ſuo: idẽ in verbo meo. & verbo tuo & da exemplũ, vt dicit in delatione iurã: cũ iuro rẽ à me petitã non eſſe ſuam. ſ. de ſeruitutibus: vel quis: vt ſeruũ quẽ nõ vult defendere in cã noxali: vt ſ. de noxa. l. quoties. §. Prætor.

b *Ambiguum eſt*] i. dubiũ: qa hãt duplicem ſignificationem.

c *Commune eſſe*] cauſa tollẽdæ dubitationis. idem eſt tamen. & ſi non adijciat: vt ſup. de excep. rei iu. l. [illegible] quod ſi in vico, vel territorio.

z *Submouendi*] quod fit ex cauſis, vel toto loco. vel parte loci: vt ſ. de pẽ. l. mortis & in Lombarda de famoſis. alias ſeditioſis. l. 1.

a *Verbum ſuum*] licèt dicat in verbo ſuo: idẽ in verbo meo. & verbo tuo & da exemplũ, vt dicit in delatione iurã: cũ iuro rẽ à me petitã non eſſe ſuam. ſ. de ſeruitutibus: vel quis: vt ſeruũ quẽ nõ vult defendere in cã noxali: vt ſ. de noxa. l. quoties. §. Prætor.

b *Ambiguum eſt*] i. dubiũ: qa hãt duplicem ſignificationem.

c *Commune eſſe*] cauſa tollẽdæ dubitationis. idem eſt tamen. & ſi non adijciat: vt ſup. de excep. rei iu. l. [illegible]

6 † Marcell. ſcrip. quę. * Videtur hũc locũ Cœlium Rhodig. li. lect. antiquarum 14. cap. 5. Front de lim. agr.

* Terẽtius Varro. li. de lingua Latina. 4. à terẽdo dictũ putarunt. & Syponius.

7 † P. F. habet.

8 † P. Florentinus Paulus libris ſecundi. 1. Imperialiũ ſententiarum. in conſultationibus prolatum.

9 † P. F. tẽtient manuſcripti. ſentiunt.

10 † In P. F. decẽ Titius.

* Ideſt ſubmittendũ.

1 Hoc de iure ciuili: quia de canonico mandatum la more naturali ſoluit. c. 2. de trãſlat. prælat. per. Panor. in c. in præſentia. & ibi poſſit. ext. de poſſeſſa. & Alex. in l. ſi cũ dotẽ. ſ. ſi maritus ſ. ſi. ſup. ſ. l. matrim.

2 De rutis cæſis pulchre Rodã de act. empt. l. fundi. §. ſi ruta.

[illegible] Stichus. & ſup. ſi ex noxali cau. l. pen. & ſup. de ritu nup. l. illud. in fi. & de leg. 1. l. ſi quis ſuos. & de condi. inſti. l. 2. & de in ius voc. l. ſi communis libertus. & ſup. de neg. geſt. l. ſi pupilli. §. ſi quis ita. ibi. nam & ſi &c. & hoc prout expoſui. Accur.

d *Cùm quærebatur*] da exemplum ſ. ſolut. matr. l. ſi quis. ſic & tota die concipitur huiuſmodi ſtipulatio.

e *Putabant*] & benè.

f *Contra videbatur*] & malè.

g *Et ſecundum hoc*] in li. R. ſecundum hoc. in li. A. ob hoc.

h *Nullo caſu*] ſiue morte. ſiue diuortio ſoluatur matrimonium. plus etiam ſi non contrahatur: vt ſup. de condict. ob cauſam. l. ſi extraneus. & ſic eſt contra ſup. ſoluto matri. l. ſi cum dotem. in princ. Sol. vt dixi in dicta l. ſi extraneus.

i *Rutis cæſis*] pone exemplum. vt ſup. de act. emp. l. fundi. §. ſi ruta. & de contrahen. emp. l. in vendẽdo. §. ſi. quibus dicitur. quòd venditori hæc non dat emptori. nunc quæ ſint. & facit ſup. ad exhib. l. Celſus. §. idem Iulianus.

k *Rutis cæſis*] à venditione exceptis. x

opere structili [a] tectoriove non continentur.

Iabolenus lib. 2. ex Posterioribus Labeon.

LEX CCXLII.

MAlum [b] nauis [*] esse partem, artemonem autẽ non esse Labeo ait: & verius est: [1]† quia pleraq. naues sine malò inutiles [c] essent. ideoq; pars nauis [d] habetur: artemon [2]† autem magis additamentum [3]† quàm pars nauis est.

¶ Inter proiectum, [e] & immissum hoc interesse Labeo ait, quod †proiectum esset id, quod ita protenderetur, [4]† vt nusquam requiesceret: qualia mœniana, [g] & fuggrundia [h] [5]† essent. Immissum autem, quod ita fieret, vt aliquo loco requiesceret: veluti tigna, trabes, quæ immitterentur. [i] [6]† ¶ Plumbum autem, quod pro tegulis [k] poneretur, ædificij esse ait Labeo, sed id quod hypæthrij [7]† tegendi causa poneretur, contra esse.

¶ Viduam [l] non solum eam quę aliquãdo nupta fuisset, [m] sed eam quoq; mulierem, quę virum non habuisset, [n] appellari [o] ait Labeo: quia ☜ vidua sic dicta est, quasi vecors, vesanus, qui sine [p] corde, aut sanitate esset. similiter viduam esse dictam, quasi [8]† sine duitate: [q]

¶ Structuram [r] [9]† loci alicuius ex tabulis factam, [10]† quæ æstate tollerẽtur, & hyeme reponerentur, ædium esse ait Labeo, quoniam perpetuo vsui parata esset. [11]† neq. ad rem pertinere, quòd interim †tollerentur. [t]

Scæuola lib. 18. Digest.

LEX CCXLIII.

SCæuola [u] respondit, Semper acceptum est, [x] ☜ vt libertorũ appellatione etiam ij contineri intelligantur, qui eodẽ testamento, vel [y] posteriore loco manumitterentur, nisi manifestè is, à quo [z] peteretur, [a] [12] contra defuncti ☜ voluntatem doceret peti.

Labeo lib. 4. [13]†

LEX CCXLIIII.

SIqua [*] pœna est, [b] multa est, si qua multa est, pœna est. Paulus. [c] Vtrũque eorum falsum est. namque harum rerum [d] dissimilitudo ex hoc quoque [e] apparet, quod de pœna [f] prouocatio non est.

---

a *Structili*] i. structo in alium.

b *Malum*] pone exemplum in vendita, vel legata naue: vt sup. de fun. instru. l. fi. item pone si euincatur: an agatur ex stipulatu: qđ est si nõ est pars: alias ex empto tantum: vt sup. de euict. l. naue. & l. scapham. & dic malũ esse arborẽ nauis, & fixum, qui nunquam remouetur, nisi quãdo paratur. Artemonem dicas, qui retrò ponitur ad eam gubernandam, sed in eo est contra sup. de euic. l. scapham. in fi. vbi dicitur gubernacula esse membra nauis, & sic partes nauis. fol. hic dicit antequam apponatur: ibi post: vt argu. sup. de act. emp. granaria. vel hic de eo, sine quo nauis esse possit: ibi sine quo non poterat esse: vel ibi de alijs gubernaculis.

c *Inutiles*] ad nauigandum sed hæc ratio est sufficiens, nõ necessaria: quia quãdoq; vna res potest altetius esse pars, licèt vtrunq; sine altero esse possit. nam et stipulatio sine diei adiectione est valida: tamen dies eius est pars: vt supra de eden. l. 1. §. diem.

d *Habetur*] sicut cum seruus fundo accedit, vel raftrum: non tamen seruus, vel instrumentũ partes fundi sunt: nisi esset seruus glebę: vt ff. de diuer. & temp. præscrip. l. longæ.

e *Inter proiectum*] pone exemplũ: vt sup. vti poss. l. ii duos, ităque videamus, & §. Labeo. nã primo casu non agitur vt poss. secundo sic. ităque pone sup ad leg. Aquil. quemadmodum. §. primo. vbi primo casu non licet incidere: secundo sic. & sua authoritate.

f *Quod*] i. quia.

g *Mœniana*] vt sup ne quid in lo. publ. l. 2. §. cum quidam. & C. de edi. priui. l. mœniana. Accur.

h *Suggrundia*] aliàs suggrundæ. & tunc plana. & dic. l. summitates ædificiorum. aliàs suggrundia: & dicunt quod est locus, vel ciuitas.

i *Immitterentur*] in alienum parietem, vel solum.

k *Pro tegulis*] idest in coniunctione tegularum. Vel dic. q pro tegulis. siue loco tegularũ coperiebatur domus: vt sunt ecclesiæ Venetianæ. & etiam aliæ domus: & da exemplũ. vt in vendita domo hoc sequatur: vt sup. de actio. emp. leg. fundi. §. quæ tabulæ. quod autem subijcit hypæthri, quid sit nescio.

l *Viduam*] quædam specialia in viduis seruantur: vt C. qñ Imper. inter pupil. & viduam. ideo, quæ sit, exponit: licèt in vulgari strictius ponatur.

m *Fuisset*] hoc modo stricte.

n *Habuisset*] vllo tempore.

o *Appellari*] in larga significatione.

p *Qui sine corde*] s. vecors. & dicendus est. &c. & sic reddit singula singulis.

q *Duitate*] societatem duorum.

r *Structuram*] i. clausuram contra ventum.

s *Interim*] i. quandoque. puta in æstate.

t *Tollerentur*] quia ea, quæ ædificio detracta sunt, vt in ædificio reponantur, ædificij sunt: vt sup. de actio. emp. & vendi. l. fundi. §. fi. & facit sup. de pigno. l. debitor. & S quod ibi dixi.

u *Scæuola*] aliàs incipit lex. semper.

x *Acceptum est*] à sapientibus. & dic casum, quod testator ēt eum libertũ assignare posset, quem eodem testamento manumittit. quo assignat: vt sup. de assig. li. l. prima. ĩ prin. Et licèt generaliter assignet libertos vni filiorũ in prima parte testamenti: tamẽ etiam illi videntur contineri, quibus postea in eodem testamẽto libertos relinquitur: vt sup. de leg. primo. l. talis. ĩ prin. & in fine.

y *Vel*] pro etiam.

z *Is à quo*] idest. nisi alij filij probent, quod testator noluit assignare quos adhuc non honorauerat libertate.

a *Peteretur*] scilicet, libertas dari. Accursius.

b *Si qua pœna est*] & malè. hoc est dicere, differentia non est inter mulctam. & pœnam: ☜ corrigit Paulus. quia neutrũ est alterum: vt subijcit.

c *Paulus*] scilicet, dicit.

d *Rerum*] s. pœnæ. & mulctæ. Accur.

e *Quoque*] non solum. n. est hæc differentia. sed etiam & aliæ plures: vt hic l. notaui. & sup. eo. l. aliud. §. inter.

f *De pœna*] imò contra: vt sup. de his, qui not. infam. l. furti. & C. de re iud. l. 3. sed respon. quòd hic in publicis nõ priuatis delictis dicit, & eorum pœnis. sed tunc iterum est cõtra sup. de appel. l. nõ tantum. & C. de appel. l. litigatoribus. sed tunc respon. quod non appellatur ex quo est imposita: sed ante sic, quando sola sententia est lata. At in mulcta ēt post quam imposita est, appellatur: dum tamen fiat intra tempus legitimum. & hoc secundum Azo. sed non videtur probabilis hæc opinio: nam etiam in priuato delicto non appellatur post executionem. Item fatuum videtur dicere non appellari in publicis post executionem: maximè si vitam pœna adimit. Item statim hic dicit debetur. nõ ergo erat imposita. Alij ergo dicunt, quod ab executione pœnæ non appellatur. sed ab executione mulctæ sic: vt sic tollantur dicta contraria. sed lex generaliter respicit dicẽs ab executione nõ posse appellari: vt C. quo. app. non recip. l. ab executione. Tu dic tertio, de pœna non appellatur etiam statim lata sententia, puta si fateatur fecisse furtum manifestum: & dicat se nimium damnatum: quia in quadruplum fit damnatus: & sic de alijs priuo. vel publicis: quia sic magis de iniquitate legis, quam iudicantis conqueretur. at in mulcta si ideo appellat: quia nimis arbitrarius est iudex, vel nimis exercet officium suum: potest: sicut & alias ad arbitrium boni viri reducitur, quod enormiter fit: vt ff. pro socio. l. si societatem. in fi. & de ope. l. lib. si libertus. Item pro hoc facit, quod est inf. ex hoc quoq; & supra quis & à quo. l. 2. & secundum hoc nihil obstat.

a *Primo*-

---

* Ad ſtel. huius l. vi. Lud. Alu. in Rub. Inſt. 1. n. 14.

1† In P. F. deest, & verius est.

2† P. F. artemo.

3† P. Flo. adiectamento.

4† P. F. Pucheret.

5† P. Flo. fuggrunda.

6† P. Flo. immitteretur.

7† P. F. hypæthri. Quid ăt sit hypæthriũ, pulchrè Bal. ſu. de vſufruc. l. ex ſylua ex dua.

* Aliud etymon huius vocis vide apud Macrob. lib. Saturnaliũ, 6 c. 15

8† In P. F. deest, quasi.

9† P. Fl. Structuram.

10† P. F. factis.

11† P. F. perpetui vſus paratę essent. al perpetui vſus causa &c.

12† P. F. peteretur.

13† P. F. lib. 4. pithanon à Pau. epito.

* Cõcor. tex. in c. quia not. de appella. extra.

1 Pro iſto eſt gl. in c. ſup his de acc. ex. tra. vbi pauca. ad de gl c. 1. §. quę ter minũ. in ver. proro getur. : ad medium. ir prog. ſauc.

a *Prouocatio est*] i. appellatio: vt C. de appel. l. & in mulctis. Accursius.
b *Debetur*] s. mulcta.
c *Dixerit*] s. iudex.
d *Dicere* iure ordinario. at de pœna etiam delegatus iudicat. & sic est secunda differẽtia: vt sup. eo. l. aliud. 6. inter. in fi.
e *Quoque*] tertiũ ponit differentiam: vt sup. eod. l. aliud. 6. inter. ibi, & mulcta quidem &c.
f *Sunt*] per leges. s. constitutæ, quas potestas iudicis nõ potest minuere, vel augere: vt sup. ad Turpil. l. 1. s. 1. in fi. sed secus in mulctis, vt subijcit.
g *Dicat*] quandoq; lex certam ponit pœnam, & eam vocat mulctam: vt sup. de præua. l. præuaricationis. in fi. & C. de episc. audi. l. 1. & C. quotam appel. non recip. l. abstinẽdum. & de iud. l. properandum. s. sin autẽ vtraque. & iste improprie dicuntur mulctæ, quandoque statuitur, vt vitra non procedatur, & tunc quia minus potest dicere, quantum vult, proprie dicitur mulcta: vt C. de modo mul. l. fi. & de spor. l. 2. quandoque nullo modo ponitur quantitas: vt sup. de custo. reo. l. si quis reum. & tunc propriissimè dicitur mulcta: vt hic, & supra eod. l. aliud. s. inter. Accur.

2† P. F. 10

* Bases structiles sũt veluti sedimẽta columnarũ, nõ solido lapide cæsa, sed opere cæmentitio, interitio vecogmẽtata, qb. colũnæ nituntur ipsæ qdẽ solido lapide cõstantes. Bu. hic.

2† P. F. aut si similiter cohærẽt ly. hui. 3† P. F. iterũ qui 4† In P. F. deest. Paul⁹ notat.

3 Prothyrum vestibulũ dicitur in domorũ ianuis. Tu vt sẽ Bud. in anno. poster. hic.

h *Tectilibus, Basibus*] bases sunt lapides lati sub ostio qui vitra ostiũ qñq; extenduntur. & ibi statuæ superponuntur, vt in Dorio, ecclesiæ B. Petri sunt leones: si ergo non sunt de substantia domus, non continentur vendita domo, aliàs secus. vt hic. & ẽ. de act. emp. l. fundi. 4 quæ tabulæ. Sed arg. contra sup. de au. & arg. leg. l. in argento. s. 1.
i *Prothyrum*] alias prothyrum, alias interdum. & nescitur quid sit dicere. vel dic, q̃ est illud q̃ locum trahitur, vt aqua, vel aliquid aliud. vt in domo nostra Cirella Accur.
k *Aud. Sextum est*] sed malè. & accipe exemplum ex l. ẽ. de in ius voc. l. eum pro quo. vbi dicitur, qui promittit exhibere aliquem in iudicio, tenetur exhibere. quod qualiter intelligitur, hic exponit. Accur.
l *Eius*] sui, vel corporis. Accur.
m *Paulus*] sed hoc falsum est. nã &c. reprobatur ergo illa definitio. vt illicitẽs. & ita nõ conuertibilis cũ suo definito.
n *Exhibet*] quid ergo erit hoc casu? Respon. aut non tenet promittio ad hoc vt tales debeant ũsti tui, aut si postea inciderint in tales casus, habebit exceptionem promissor. vt sup. si quis eum. l. 2. s. si quis. & s. idem est.
o *Aptè*] vt sup. eo. l. coram. & de iure codicillo. l. 2. s. fi. & facit supra eo. l. 2. & sup. eo. l. vlos est.
p *Corpus*] s. pecuniam, cum nihil est restituendum. & da exemplum. vt sup. de rei vendi. l. præterea.
q *Rem*] propter fructus, qui quasi pars rei sunt.
r *Conditionem*] huc dicit pp vsucapionẽ. & hoc ẽt subijcit.

Simul atq. enim victus quis est, eius maleficij, cuius pœna est statuta, statim ea debetur, at mulctæ prouocatio est, [a] nec ante debetur [b] quã aut non est prouocatum, aut prouocator victus est, nec aliter quàm si is dixerit, [c] cui dicere [d] licet. Ex hoc quoque [e] earum rerum dissimilitudo apparere poterit, quia certæ pœnæ singulorum peccatorum sunt, [f] mulctæ contra, q̃a eius iudicis potestas est, quãtam dicat, nisi cum lege constitutum est, quantam dicat, [g]

Pomponius lib. 1. [1]† Epist.

LEX CCXLV.

STatuę affixę basibus [h] structilibus, [*] aut tabulæ religatæ catenis, aut erga parietem affixæ, aut similiter quæ cohærent lignis, [2]† non sunt ædium. Ornatus enim ædium causa parantur, non quo ędes perficiantur.

¶ Idem Labeo ait, prothyrum, [i] quod in ædibus interdum [3]† fieri solet, ædium est.

Idem lib. 16. Epistol.

LEX CCXLVI.

APud Labeonẽ lib. *πιθανῶν* ita scriptũ est, [k] Exhibet qui præstat eius, [l] de quo agitur, præsentiã. [m] Paulus notat, [4]† Nam etiam qui sistit, præstat eius de quo agitur præsentiam, nec tamen eum exhibet, [n] qui mutum, aut furiosum, aut infantem exhibet, non enim [5]† potest videri eius præstare præsentiam, nemo enim ex eo genere præsens satis aptè [o] appellari potest.

¶ Restituit non solùm qui corpus, [p] sed etiam qui omnem rem [q] conditionemq. [r] reddita causa præstat, [6]† & tota [7]† restitutio iuris interpretatio est.

De regulis iuris. [8]†

TITVLVS XVII.

Quia non est nouũ, vt quibusdam declaratis, et enumeratis generalis clausula ponatur: vt l. si seruus seruũ. s. inquit. sup. ad leg. Aquil. ideo hic Iurisconsultus, quia supra posuit de iure ciuili, et prioris, nũc subijcit regulas illorũ iuris. riũ. Et diuiditur in quatuor partes, vt patet in textu. Bar.

Paulus lib. 16. ad Plau.

LEX I.

REgula est, [s] quæ rem, quæ est, breuiter enarrat,

& tota &c. i. cõis restitutio consistit in interpretatione iuris, vt sic fiat ius interpretatur. qd habes ẽ. eo. l. restituere. Acc.

DE REGVLIS IVRIS.

¶ Dictũ est sup. de omni iure prætorio. & ciuili specialiter p titulos diuersos. q; ius super q̃stionis & reb. cõsistit. vt sup. de stat. ho. l. 1. nũc generales definitiones, siue traditiones dicere vult. nec. n. est nouũ, vt quibusdã enumeratis quędã generalis subijciatur clausula, quæ oĩa cõprehẽdat &c. vt sup. ad leg. Aqui. l. si seruus seruũ. s. inquit lex.

5† In P. F. deest enim.

9 *Regula est.*] Quatuor notantur ex hac lege. Primò qd sit regula à princip. illuc usque, non vt ex regula &c. & ibi reassumit, per regulam igitur &c. Secũdo, quæ sit eius potestas, vt ibi, non vt ex regula. Tertiò, quod sit eius officium, vt ibi, & vt ait Sabinus &c. Quartò, q̃ leuiter vitietur. vt ẽ. ibi, quæ simul &c. Super primo dic. regula est quæ tẽ quæ est. i. de qua, ut in regula sermo breuiter enarrat. i. recitat. nõ statuit. s. de nouo, vt subijcit in secundo dicto. per regulam igitur &c. quasi dicat regula est plurium rerum cõpẽdiosa narratione facta traditio, vt patet p exempla ẽ. eod. per totẽ. Sed qualiter fit regula? Respõ. vniuersali signo denotante vniuersalẽ affirmationẽ, vel negationem: siue id fiat per nomina, siue per aduerbia. Exemplũ de noĩe vniuersali affirmatiuo inf. eo. l. oĩa quęcũq;. De negatiuo ẽ. eod. l. nemo ex his. & aliis pluribus. De aduerbio affirmatiuo ẽ. eo. l. sẽper in stipulationibus. De negatiuo ẽ. eo. l. nihil tam, sed nihil nõ efficaciũ. imò nomen. vnde melius est exẽplũ ẽ. eod. l. nunquam actiones. sed & si indefinitè tradita sit regula. p vniuersali tñ eam accipimus. sicut probatur ẽ. de leg. præstãt. l. 1. s. generaliter. & C. de hęred. vend. l. fi. et sup. de offi. Præfec. vr. l. 3. cum vrbem. alias. in initio. Si quæras qualiter traditur indefinitè? Respon. quando vniuersale substantiuum, vel eius loco ponitur aliquid in regulæ traditione sine vniuersali signo. Est aũt vniuersale substãtiuũ terminus pluralitatem sm eandem significationem cõueniens. vt homo. fœmina, seruus. & multa similia. Propria verò nomina non dicũtur pluralib. conuenire sũ eandẽ significationẽ, vt Titius. Loco autem vniuersalis substantiui dico poni quis vel qui cum suis obliquis. & is ea id. & æquipollentia vbicũq; fit demõstratio, vel relatio ad hominem, vel ad rem. vt inf. eodem. l. quæ legata. & l. eius est noĩe. Super secundo quod regula non facit ius, sed ex iure quod est. scilicet aliàs constituunt. scilicet generale plurium & commune. fiat regula, dic quod non facit ius in exceptis, quia sic genus speciei derogaret. quod esse non debet. sed econtra species generi. vt infra eodem. l. in toto. vbi ergo nulla est exceptio. facit ius generale, vbi autem habet exceptionem, facit ius

de quale

speciale præterquam in exceptis, vel die secundo, ꝙ etiã in non exceptis non facit ius, cũ tantũ intendat narrare, & cõiungere iura: vt proximè sup. & inf. ibi, vt ait Sabinus. &c. Tu dic tertiò, ꝙ non facit ius in exceptis, vt dixi modò. Itẽ nec in casibus statutis iam in l. cum ibi tã fit factum: vt & modò dixi, sed super casibus, in quib. eadem est æquitas, nec tamen sunt in iure positi, benè facit ius. Super tertio vbi dr. ꝙ regula est causæ coniunctio, dic fm Ioan. causæ, i. rationis: vt ex duabus legibus colligitur sup. de cond. & dem. l. cum tale. §. falsam causã. & Instit. de leg. §. Iongè. coniungit ergo regula causam, i. rationẽ reddituram in vno, pluribus aliis in q̃b. vertitur eadem æquitas, attribuit: puta primo statutum fuit in piscibus: vt occupanti concederentur ea ratione, quia in nullius bonis erant: hęc autẽ ratio, & in Leonib. & in alijs feris animalibus locũ habet: scilicet quia in nullius bonis sunt. Vnde benè sequitur traditio generalis, vt quod in nullius bonis est, occupanti concedatur. Sed Paul. sic: regula est coniuncto causæ id est plures causæ simul iunctæ regulam constituunt: puta statutum est in piscibus, v. occupanti concedant, idem est in feris bestijs, & volucribus, quæ in nullius bonis sunt. Col lige ergo regulam, quod in bonis, &c. & sic non comprehẽdit mihi statuta, vrea coniungat. Quod autem hic dicit, quasi causæ coniunctio: est expressiuum veritatis. Fallit autem dicta regula in libero homine, & non adita hæreditate, & in re sacra, vel religiosa. Super vltimo dicit omnes exceptiones esse de regula, & cum ea contineri. sed opponitur: ergo nulla vitiari posset. Sed respondebat posse vitiari, si idem ius in exceptionibus intelligeretur, quod regula breuiter in quibusdam casibus primo statuit: & sic hic intellexit. Secundum eum ergo omnes veræ sunt, licet habeant exceptionem. Io. dicit exceptionem non esse de regula: imò extra regulam: argum. sup. de pœn. l. sanctio legum. & quia extra regulam sunt, perdunt officium suum: & sic omnes falsæ sunt, quæ habent aliquam exceptionem: cum omnia debeant coniungere. & in nullo fallere. argum. sup. de regu. Cato. l. 1. & quod hic dicitur. Est tamen arg. contra. in Auth. de non alien. §. vt autem, vbi innuit firmari regulam per ea quæ excipiuntur. Sed dic firmatur, id est, declaratur: vt in non exceptis locum habeat non tanquam regula, sed tanquam sic constitutum. Quæ autem sunt, quæ patiuntur exceptionem, & quæ non, habes inf. eod. l. omnis definitio. Accurs.

x † deest, vt in P. F

a † P. F. cõiectio. Et causæ cõiectionis meminit Asc. in. & Gel. li. 5. c 10 Hæc autẽ erat breuis explicatio cãæ, ac veluti summa comprehẽsio, q̃ actor in iudicio faciebat ante q̃ ad aduocatos, & maiorẽ disceptationẽ deueniretur. In manuscr. tamen & Græci cõiunctio.

a *Non vt*] quæ sit eius potestas.

b *Ex regula*] quæ est materiatum.

c *Ex iure*] quod est materia.

d *Vt ait*] quod sit eius officium.

e *Quæ* [scilicet regula.

f *Simul*] i. statim & hoc quàm leuiter vitiatur.

nõ vt[2] † ex regula[b] ius summatur: sed ex iure[c] quod est, regula fiat. Per regulam igitur breuis rerum narratio traditur: & (vt ait[d] Sabinus) qua si causę coniunctio[2] † est: quę[e] simul [f] cum in aliquo vitiata est, perdit officium suum.

Vlpianus lib. 1. ad Sab.

LEX II.

FOeminæ[g] ab omnib. officijs ciuilibus, vel publicis remotæ sunt: & ideo nec iudices esse possunt: nec magistratum gerere: nec postulare: nec pro alio intercedere,[h] nec procuratrices[i] existere.

10 ¶ Item impuberes[k] [3] † ab omnibus officijs ciuilibus debẽt [4] † abstinere.

Idem lib. 3. ad Sab.

LEX III.

EIus est [l] nolle, [5] † qui potest & [6] † velle.[m]

Idem lib. 6. ad Sab.

LEX IIII.

VElle non creditur,[n] qui obsequitur imperio patris, vel domini.

g *Fœminæ*] Officium aliud ciuile, id est personale, & publicum authoritate, & vtilitate, vt Consulatus. Prætura. iudicatura. & similia: vt sup. de iudi. l. cum Prætor. §. fi. & sup. de capi. dim. l. amissione. §. fin. & l. seq. & aliud publicum, scilicet authoritate, sed vtilitate priuatum: vt est tutela, & cura, quod & ipsum est ciuile, i. personale: vt Inst. de excus. tut. in prin. & sup. tit. 1. l. pupillus. §. munus. & supra de excu. tuto. l. athletæ. §. tutela. & ab omnibus fœminæ remotæ sunt. Est. ff arg ff. ad hoc vltimum ff. de procu. l. licet. §. ad actionem. vbi innuit censeri priuatum, licet aliquid publici habeat iuris: se dato casu loquitur. Primũ autẽ probat tribus exemplis. primũ de iudicio: quod probat ff. de iudi. l. cũ Prætor. §. fi. Secũdum de magistratu probat sup. de mun. & hon. l. & qui originem. §. corporalia. Tertiũ sup. de postul. l. 1. §. sexum. sequentia duo exempla. ff. de fideiusso-

h *Intercedere*] i. fideiubere. Accurs.

i *Nec procuratrices*] exempla de officijs priuatis.

k *Item impuberes*] etiam si penuria sit aliorũ; vt sup. de iure immu. l. 2. §. impuberes; sed adultus potest ex causa, non alias, ante vigintiquinq; ann. vt sup. de Decur. l. non tñ. ar. contra C. de testa. mil. l. fi. Accurs.

l *Est*] Casus huius legis potest poni in eo, qui est institutus sub conditione. Item in eo cui est legatũ relictum sub conditione. nam interim non potest velle, vt habeat; nec interim potest nolle etiam repudiãdo, & perdat; vt sup. de acqui. hær. l. is qui hæres. in princ. & § si ex iis. & l. is potest. & sup. de leg. 2. l. si ita. §. si sub conditione. Pot etiã poni in contractib. ff. vt qui habet potestatem, vt contrahat, habet ne contrahat. nam qui potest velle contrahere, idem potest. & nolle, vt C. de act. & obl. l. sicut in initio. Furiosus autem velle contrahere non potest, & idcirco nec nolle vt. Hæc autem regula locum habet ante cõtractum initũ, non posteaquã d. l. sicut. Item etiã post cõtractum initum locum habet in mandatis. & iussis, quæ reuocari possunt re integra. sententia verò reuocari non potest, vt sup. de re iudic. l. q̃ iussit. in fi. Nec potest poni sic casus in seruo hærede instituto, qui adijt hæreditatem iussu domini; vt non dicamus velle; vt sic possit nolle: cum inuitus cogatur adire: & sic velle cogitur; vt sup. si quis omiserit cautela. l. 1. §. 1. Consensus enim serui necessarius est, vt ff. ad Trc. l. seruo inuito. & ea princ. q̃ enim iubente dño nolle adire; vt C. de her. inst. l. cum proponas. in fi. Fallit aut reg. sup. de bono. possess. l. tutor. vbi dicitur, ꝙ bon. possess. potest tutor pupillo petere, non autem potest repudiare; sed aliud est ratione officij. Accursius

m *Velle non creditur*] Pater iussit filio, vt aliquid faceret, quod attroci atem non continebat, filius nolle creditur velle quo ad suam pœnam. nanque patere debuit; ideoque sibi ignoscitur; vt inf. eod. l. ad ea. Sed arg. ff. supra q̃d met. cau. l. si mulier. §. fin. & ff. de ri. nup. l. si patre cogẽte. & C. ue hære. instit. l. cũ proponas. quib. dicit, ꝙ coacta voluntas, voluntas est; sed hoc quod dicit, est quo ad hoc, vt non

3 † P. Flo. impubes.

4 † P. Flo. debet.

5 † P. F. si nolle. q̃ lect. Ant. Aug. probat lib. 1. ca. 2. aliàs nõ velle. Halo. tñ hæc placet; quia sic Harmen. & Græci ac. etiã in manuscr. tñ legisse.

6 † In P. F deest, &c.

† Coacta voluntas, voluntas ẽ. in ff. tex. in ea venien. 2. ext. d spõ. dñs dicit ꝙ animo nũ metu cõtractũ est nullũ.

puniatur: est tamen voluntas: vt ibi. Accur.

a IN negotijs] Quædam sunt negotia quæ exigunt expressam voluntatem: vt ff. de procu. l. filius §. minus & ff. de ser. vlt. prædi. l. minus, & in his obtinet hæc l. vt sup. de iu. codi. l. 2. §. pen. l. vt habeatur loco dissentientis. Item alij quando sufficit tacitus consensus: & in his idem: vt sup. loc. & cond. l. qui ad certũ. nisi in casu: vt ff. sol. matri. l. 2. §. fi. vbi est speciale propter patrem. Sed Azo dicebat in tacito cõsensu videri semper cõsentire furiosũ, per illam l. sol. mat. q. non placet per l. illã. qui ad certũ. Aliqñ etiã nec tacitus cõsensus est necessarius: sed sufficit si cessat prohibitio: vt sup. de neg. gest. l. si ex duob. & l. his habetur furiosus loco consentientis: vt sup. de neg. gest. l. 3. §. curatores. pupillus autẽ si perfectè intelligat, cui liberè obligari possit tuo. auth. ẽt si semiplenum intellectum habeat: secus si nullum, vt Instit. de auth. tu. in princ. & de inutil. sti. l. furiosus & sup. de acq. posse. l. q̃ iis. l. infans & su. rẽ pup. sal. fo. l. si pupillus. & l. seruũ. & ff. d. acq. poss. l. 1. §. si furios⁹. & ff. de ver. ob. l. mulier. Ac.

1† P.F. in telligerẽt

2† P.F. ad Sabin.

3† Aliàs, Vlpian.

4† P.F. li. 3.

5† P.F. testato, & intestato.

Paulus lib. 2. ad Sabin.

LEX V.

IN negotijs [a] cõtrahendis [b] alia causa habita est furiosorum: [c] alia eorum [d] qui fari possunt, quamuis actum [e] rei non intelligant. [f] 1† nam furiosus nullum negotium contrahere potest: & pupillus omnia tutore authore agere potest.

Vlpianus li. 7. ad edict. 2†

LEX VI.

NOn vult [h] hæres esse, q̃ ad alium transferre voluit hæreditatem.

Pomp. 3† lib. 1. 4† ad Sab.

LEX VII.

IVs nostrum [i] non patitur eundem in paganis, [k] & testatum, & intestatum [l] 5† decessisse: earumq; rerum [l] natura-

b *Contrahendis*] i. contractibus celebrandis.

c *Furiosorum*] id est eorum, qui ex mentis alienatione ea rem intelligũt.

d *Eorum*] i. paganorum.

e *Actum*] i. quod agunt.

f *Intelligerẽt*] i. plenè sensi pupilli.

g *Tutore*] i. tutam curatore authore. Accur.

h *Non vult*] Casus iste cõmodissimè poni potest in libero homine, qui ab aliquo bona fide possidet. qui est instituus ex contemplatione possessoris & sciens suam cõditionem, adijt volens et acquirere: nam ei quæritur. ff. de acq. rer. dom. l. homo liber circa prin. Sed & potest poni in eo qui est instituus, & rogatus alij restituere hæreditatem, nam si vult sponte adire, & totam hæreditatem restituere, nõ erit hæres quantum ad commodum, vel incommodũ: vt Instit. de fideicommiss. hæred. restituta. Item si non vult cogitur adire nam tunc onerat, & emolumẽto carebit: vt eodem tit. §. sed si recusat. Sed his est arg. contra. sup. de min. l. aut Prætor. §. sed quod Papinianus. sed ibi nomine durat, hic non durat. Vel non vult ibi esse hæres re. si autem sponte adiret. & quamtam retineret, remanet hæres etiam re quæsita in onere, & emolumẽto: vt Instit. de fideicommiss. hæred. §. restituta. & re. sed quia. Vel pone exemplum: vt sup. de iu. do. l. profectitia. §. si pr. vbi di. si pr repudiat hæreditatẽ vt ad generum substitutorum transeat causa cõstituendæ dotis non est dos profectitia. & sic non erit pater hæres. Item pone supra de donat. inter virum, & vxorem. l. si sponsus. §. si maritus.

i *Vt nostrum*] Hæc regula vera est inter paganos. secus inter milites: vt Instit. de hæred. instit. §. non autem. & ff. & sup. de testa. mil. l. si miles fundo. & l. miles. §. & quia. Item in paganis est vera ab initio. Ex post facto autem. & ipsi pro parte quandoque intestati decedunt: vt & sup. de inoffic. testa. l. circa. Sed oppo. 1o. mulier virum cui nupsit intra tempus luctus, non potest instituere hæredem vltra quàm in tertias: vt C. de secun. nup. l. 1. in princ. Pone ergo q̃ in solidum hæredem eum instituat, an erit in solidum hæres? videtur q̃ non. per illam l. Si dicas in tertias: tunc est contra istam. si dicas in nihilum. est iniquum. nam inutile nõ debet vitiare vtile. vt sup. de iu. do. l. siue generalis. circa prin. sed dic in solidum eum hæredem. Sed id q̃ habet vltra tertiam partem, restituit vt indignus: vt arg. sup. de vul. substit. l. ex facto §. vltimo.

k *In paganis*] quæritis in domo, & in pago, non in militia.

l *Rerum*] testati, & intestati.

liter inter se pugna est, vt [6] 6† testatus, & intestatus q̃s sit. [7] 7†

Idem lib. 4. ad Sab.

LEX VIII.

IVra sanguinis [m] nullo iure ciuili dirimi possunt.

Vlpianus lib. 15. ad Sab.

LEX IX.

SEmper * in obscuris [n] qd̃ minimũ [o] est sequitur. [8] †

Paulus lib. 3. ad Sabin.

LEX X.

SEcundum [p] naturam est, commoda cuiusque rei eũ sequi, quem sequuntur [9] † incommoda.

Pomp. lib. 6. 10† ad Sab.

LEX XI.

IDquod nostrum [q] est, sine facto nostro ad alium trãsferri non potest.

IVra] per cap. di. 61 In ſ. F. de ed. fi. medium. & mani mam tollitur ius succedendi tanquã cognatio. Item per omnem cap. di. tollitur ius succedendi tanquam agnatio: vt Instit. de legit. agn. suc. sed ipsa consanguinitas nullo die tollitur: vt sup. de ritu nup. l. 1. §. 1. & ff. de grad. & affi. l. 3. §. 1. & ff. de ed. l. 1. §. 1. & ff. de cog. ser. l. 1. & ff. de bon. poss. cont. tab. l. 1

1 Adde q. hoc ē im- ppriè, vt no. Bal. in l. 1. ī prin. C. q test. fac. pos, et in l. illud ā ri. nup. aliqd per Car. ī cle. 1. §. terra in 5. q. de pēn. & no. ī apo sti. ad Ge mi. in c. il lis. §. si ve rō, i ver. sit meū. d pbē. l. 6. 2 ¶ P. F. in tesptiañ.

Paulus lib. 3. ad Sabinum.

LEX XII.

IN testamentis [a] plenius vo 10 luntates testantium interpretamur. [1] †

Vlpian. lib. 19. ad Sabinum.

LEX XIII.

NOn videtur [b] cepisse, qui per exceptionem remouetur a petitione. [c]

nam & ipsum meū dī: 1 vt sup. de rit. nup. l. illud. & ī. de leg. 3. l. si quis suos. & tñ alienari potest saltem pro parte: vt C. de com. re. alie. l. fal'o. Resp. hæc lex loquitur in eo, quod est totum nostrum, sed cōmune est nostrum non totum, sed pro parte. Vel verius & ibi habet locum hæc regula etiā in mea parte: nec dī res cōis mea, veritate in specta, sed fictione, pp fauorem vltimæ voluntatis vel similē causam. Secundo opp. de creditore, qui vēdidit, & dominū transfert etiam contra voluntatem debitoris: vt C. deb. ven. pig. impe. non posl. 1. & 2. Nec dicat q̄s, & ibi factū dom'ni interuenit, qui dedit potestatē alienandi: nam & si non dederit, alienat tamen: vt C. de iu. do impe. l. 6. §. ſnaq'em. Rñ. & ibi vī facere debitor non ſoluendo: vt arg. ī eo. l. qui nō facit. Tertio opp. de tutore, qui tē pa. alienat sine facto pupilli: vt C. de adm. tu. l. lex quæ. in ñ. & l. fi. in fi. Rñ. specialeme vtilitas pupilli impediatur: vel sub. hic facto nostro, vī alterius, qui loco domini fuit vt ī. de fur. Interdum. §. qui tutelam. Quarto opp. de eo, cuius res vsucapitur: qui & si nihil facit, imo quia nihil facit, dū est tacet, & vsucapionē non interpellat, amittit dominium directum per viae. vel quasi dominium, vt per præscriptionem. Rñ. & qui tacet, aliquid facere fingitur, & alienare: vt ī. tit. 1. l. alienationis. Quimò opp. de executore: cuius facto amitto dñium: vel si non sum añs teneor de euictione: vt Inſt. de offi iud. ſ. fi. & sup. de euic. l. si pignora. & C. de euic. l. si ob causam. Rñ. factum executoris interpretatur meum: quod pare: quia sic teneor de euic. ac si ego vendidissem. Sexto opp. de re sub cond. legata, quæ pendente conditione est hæredis: & statim existente conditione transit in legatarium, etiam sine facto hæredis: vt C. comm. de leg. l. fi. ſ. sin autem sub conditio & §. sed in his & ī. de le. 1. l. si fundum sub conditione. Rñ. & ibi factum hæredis interuenit. Adijt namq; hæreditatem: sine qua additione legatum esset inutile. Septimo opp. de Imperatore Augusto, & fisco; vt C. de vendi. re. fi. l. cum priuatis cō. l. 1 li. 10. & C. de commu. re. alie. l. multū. & C. de quadr. præſcr. l. omnes. & l. benè. Respon. hæc esse specialia, secundum Azo. & eodem modo resp. ad l. sup. de acq. rer. do. l. ergo. §. alluuio. & l. adeo. §. insula. Accurſius.

a *IN testamentis.*] Plenius in testamentis, quàm in contractib. interpretamur in dubijs; vt patet: quia si lego vina, & vasa videor legare sine quib. vina stare non pōt; vt ī. de tri. leg. l. fi cui. §. si vinum. & de penu. le. l. qui penū. §. fi. & l. namq;. in prin. fecus si vendam vinum. n. vt ī. de peri. & cōm. rei ven. l. 1. §. licèt. Item dñium rei legatæ transit sine traditione; vt C. comm. de le. l. 1. sed venditæ non; vt C. de rei ven. l. seruum. Item si lego tibi fundum, quem Romæ habeo, dandum statim post mortem meam, & statim decedā: valet legatum; non ob. q̄ sic ei ō dari non pōt; vt ī. de leg. 1. l. si mihi & tibi. §. 1. Non sic in ſtipul. vt Inſt. de verb. obl. §. loca. Item hæreditas data præteriti a legatæ rei soluit; vt ī. de leg. 1. l. apud Iul. ſ. hīa. non sic venditor; vt C. sine censſ. vel re. l. omnes. Item si lego tibi seruum quē verè elegerit Titius, non perdit legatum licèt Titius non eligat; sed in legatarij cōuertitur electio, vt C. de contrah. emp. & ven. l. vit. Itē ſtipulari non possum fundum hostiū. vt ī. de ver. obl. l. liber homo. sed legare sic: vt ī. de leg. 1. l. ab omnib. §. etiam. Item in contractibus non potest conferri obligatio in arbitrium alterius cōtrahentium; vt C. de contrah. emp. l. in ementis. sed relicta pōt committi arbitrio hæredis: vt ī. de leg. 3. l. fidei. §. si sic. In rescriptis aūt plenissimè; vt C. de bon. vacan. l. si quī. lib. 10. & ī. de const. prin. l. fi. & adde hic dist. quam ibi no. Item facit sup. de vsu & hab. l. plenum. ſ. sed & si pecoris. & de inof. test. l. si pars. & C. de hæreticōm. l. liber. l. cum inter. Item & quod dicitur præsumi institutū, qui non est: vt C. de inoffic. test. l. fi mater. Item & conditionem extitisse quæ defecit; vt C. de inſti. & ſubſt. l. 1. Accedit

b *NOn videtur.*] Si legata sunt relicta in testō. & testator consulto scripturam deleuit, vel induxit; non vī cepisse legatarius legatum. nam cepisse id dicor, cuius noīe actio mihi datur exceptione non elidenda: cū ipsum apud me sit remansurum, non alij restituendū: vt ī. de verb. sig. l. aliud. & ī. de his quæ in test. delen. l. 1. & ī. eo. l. non vī cepisse. Similiter prout si alio mō adimatur expreſsè, vel tacitè legatum relictum: vt ī. de adi. leg. [illegible] in fi. de l. cum ser[illegible] & l. ex parte. Sed pōt poni in hærede instituto, & rogato hæreditū restituere quā ad rem est coactus, nā nihil cepisse vī. cū necesse habeat alij restituere rem: & exceptione si agat contra debitores remouetur: vt ī. ad Trebe. l. quis poterat. & l. 1. §. quanquam. Vel verius pone in filio ex hæreditario, cui fuit ademptum legatū: & ignoratis partis & exceptione est repulsus nam ager querela: vt ī. de inoff. test. l. nihil. §. sicum filius. Fallit aūt hæc regula in casib. eccen. si testator filio ita sub. scripsit: quisquis mihi hēs erit, si hæres filio meo cum duo hæredes fuerunt, sed vnus partem suam mora querela inofficiosi amisit, & ita exceptione remouetur. nō videtur nihilominus cepisse: vt ex pupillari substōne admittatur; vt ī. de vul. fabul. l. in pupillari. Idem est & in eo qui partis suæ partem amisit. adeo q̄ in fraudem legum fidem accommodant, vt nōc pacti restituere; licèt exceptione repellatur à parte, videtur tñ in fidei cepisse vt ex eā pupillari succedat substitutione facta; vt in simili casu: & sup. de pup. sub. l. ex facto. Item fallit in libertate fideicommissum suus hæres abstinuit. nam licèt summoueatur exceptione agendo contra hæreditarios debitores, tamen vī cepisse hæreditatem, vt libertas subuenatur: vt sup. de fideic. liber. l. cum quidam. §. sed & si quis. & Aretinus, ad eos quod petit. & alias non hī in textu.

c *IN omnibus.*] Pone in ſtib. vt ī. de ver. obl. l. cū qui. §. quoties. & in testamentis: vt sup. de cond. & dem. l. 1. in prin. & de le. 2. l. omnia. ſed licèt præsentialiter debeat quī dies non est apposita, inest tñ dies quandoq; certa. vt in contr. pecu. vt ī. de cōtr. pecu. l. promissor. quū; incerta. vt si legetur seruo legatū cū libertate, nam legatū differtur in diē in quo erit liber: vt ī. ad leg. Fal. l. 1. ad eos. sed & alias nō dēt venire creditor; cū facto paratus, sed modicū expectare: vt ī. de ſol. l. quod dicimus. & Inſt. de inut. ſtip. §. fi. Quod pōt dici decem dierū ad instar constituti. Et distingue, aut in obligatione apponitur dies certa, aut incerta aut conditio, aut nullum horum. si dies certa vt hinc ad Pascha tunc cessit statim dies, sed nō venit: vt ī. tit. 1. l. cedere. Si incerta vt partum Arethusæ, vel fructus fundi, vel operam incertam a liberto: tunc nec cessit, nec venit dies ante quam nascatur partus, vel fructus, vel operæ indicantur. Et sunt prædicta exempla & alias, vb. est dies incertus tacite: vt ī. de cond. & de. m. l. 1. ſ. fi. & de ver. obl. l. interdum. in prin. & §. 1. & §. 2. & l. cōtinuus. §. cum ita. & §. ité qui insulam. & §. illud. & de eo, quod certo loco. l. 2. §. si quis ſtipulatur idem si exprimatur dies incertus: vt quā morieris: vt sup. de cond. & dem. l. 1. §. 1. cum enim dies incertus & conditio æquiparentur: vt ī. de leg. 1. l. talis. 1. sed si sub conditione. & de cond. & dem. l. dies. & in conditione nec cessit, nec venit dies ante eventum conditionis: ergo nec hic: vt ī. tit. 1. l. cedere. Quid aūt si dies fuerit appoſita hoc modo, promittis hoc anno? Tunc dies, vt no. C. quando dies leg. ced. l. 1. Quandoq; tñ apposita dies hī pro non die: vt promittis hodie decē: vt ī. de ver. obl. l. liber homo. §. decem. Si aūt cō dō apponatur, tunc nec cessit, nec venit ante cōdōnem vt ī. d. l. cedere. nisi quā est certum eam exiturā: vt promittis si digito cælum non tetigeris: vt ī. sup. de noua. l. si fundum. ſ. qui ſub conditione. & de verb. obl. l. in illa.

Pompon. lib. 5. ad Sabinum.

LEX XIV.

IN omnibus [d] obligationib. in quibus dies non apponitur, præsenti die debetur. [e]

Paulus lib. 3. [2] † ad Sabin.

LEX XV.

QVi [3] † actionem [f] habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur.

d *Præsenti die debetur.*] id est, purè.

e QVi actionem.] Contra te possidentē rem meā habeo rei vendi. videor habere rē: vt sup. de acq. rer. do. l. 1. Item in bonis, nam & fructus naturales vendico: vt sup. de vsu. fructus & eum industriales si es malæ fi. post vt inſt. de re. d. ſi quis a non domino. vnde perinde omnia habeo ac ſi verum haberem rem. Item pono in possessore, nā si haberem interdictum vnde vi, possessionem habere videor,

vt sup.de acq.poss.l.si quis vi. quo etiam fructus veniunt:vt C.vnde vi.l si de possessione. sed prima non placet Io. Qui enim hēt rei ven.rem vere habet,rei dñium: vt sup.tit.1. l.bonorum. §.in bonis.& l.habere.non fictitiè:vt hic dicit. Ponit exemplum in metum passo, qui tradidit dñium: vt ſ. qđ met.cau. l.mulier. §.pe.fingit tamē lex remansisse penes metum passum:vt ſ. quod met.cau. l.metum. §.licet. cū enim inferens metum non videatur adeptus, qđ retinere non potest: vt sup.de acq.poss l. non videtur. & de leg.3. l.qui concubinam. §.cum hæres, ita ergo nec metum passus vī amisisse: vt sup.de in int.restit. l.ne no vī. Item potest poni in personali actione cum enim debitori videatur abesse, qui est obligatus: vt ſ.de neg.gest. l.si quis mandato,ergo creditori adesse. ergo cū habeat actionem personalem, rē habere vī.nulli ſñ venit in dubiū maius commodum esse possidere quàm petere: vt sup.de rei ven. l.is qui. & ſ.eo.l minus. & secundum hoc intelligūtur contraria sup qui satisd.cog. l.sciendum. §.diuersa.& sup.de p.c.l.peculium. §.si arte.& Instit de leg. §.si res aliena. Item sume bonum exemplum in personali: vt sup.solo.matr.l.si filiofamilias.a.respon.

1† P.Fl. Vlpianus. * Imaginaria venditio erat ī eo testō. qđ p etiet libra licebat in terponebat n. nūm vnū æs.sine nūmo. Q pretiū verū non cōstituit.

2† P.F.23

3† P.F.6.

4† P.F.hī dē nūm.

Paul.lib.21. 1† *ad Sabinum.*

LEX XVI.

IMaginaria [a] venditio * nō est pretio accedente.

Idem lib.38. 2† *ad Sabinum.*

LEX XVII.

CVm tempus [b] in testamento adijcitur, credendum est pro hærede [c] adiectum, nisi alia mens fuerit testatoris: sicut in stipulationibus promissoris gratia tēpus adijcitur. [d]

Pomponius lib.5.3 † *ad Sab.*

LEX XVIII.

QVæ legata [e] mortuis nobis sad hæredes nros 4† transierint, [g] eorum commodum per nos [h] his, quorū in potestate sumus, eodem casu acquirimus, aliter atque cum stipulati sumus. nā & sub conditione stipulantes, [i] omnino 6† eis acquirimus,etiam si libertate nobis præsita à dominis, 7† conditio existat.

Idem.

LEX XIX.

SI filiusfamilias * sub cōditione stipulatus, emāncipatus fuerit:deinde extiterit cōditio:patri actio cōpetit:quia in stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.

Vlpianus lib.24.ad Sab. 8 †

LEX XX.

QVicum alio contrahit, vel est, vel esse debet nō ignarus cōditionis eius: [k] hæredi autem eius hoc imputari non potest: cum non ſpontè cum legatarijs contrahat. 9†

5† P.Fl. quod.

6† P.Fl. oīmodo.

7† P.F.libertatis nobis protestate domini.

* P.F.hæc lex cū epigraphe de stip. est & sub tit. de verb. obli l.7†. dies.quo cessit. Et in hoc casu differt à stipulatione.nam si sub cōdōne stipulati filiꝰ. vel seruus pīi vī dño. q̄situr ēt si fui iuris inuenitur tpe cōdōnis existētis: vt ſ.de verb.obl.l.si filius.& de stip.ser.l.fi.& hoc dicit hæc lex cū sequenti.si filius,quam quidam non habēt. 9† P.Paul trahit.

8† P.F.ic. quo ordine.& ser. regulari.

sed huic quod de stipu.dicit.opp primo sup.mand.l.si verò non remunerandi.§ si filio. vbi mādaui filiofamilias,vt solueret pro me:& emāncipatus soluit,& agit inspecto tpe quo soluit: non quo recepit mandatū. sed ibi tale quid fecit.ſ. soluendo. q̄ ei daret act.ſ.neg.gest.si non recepisset mandatum:& si luisset pro eo.Secundò opp.ex eo,quod est sup. de hær.inst.l.quidam cum filiū in fi.ibi.sicut dari placuisset.&c.vbi mandaui filiofa. vt fideiubeat pro me: & factus sui iuris soluit:& nihilominus agit contra me mandati. Sed tñ eodem modo,vt superiori. Tertio opp.ſ.de verb.obl.l.quidam cū filiū ſ.fi & de fideiuſ.l.si debitori. §.ſ. quibus dꝰ. q̄ si filius mutuaturus stipulatur à debitore futuro,vel fidetussore.& emancipatus inueniens numeret:ipse agit. non pī inspecto tempore quo numerat S.d rñ.vt sup. Quarto opp.ſ. de hær.instit.l.quidam cum filium.in primo casu,vbi filius fecit amicum suum heredem sibi restituturum sibi hæreditatē: & factus sui iuris agit mandati vtili.Sed hæc ideo,quia testatori influere volebat filium familias, quæ voluntas non debet omnino perire. arg.C.communia de leg.l.ſ.

1† P.F.21

2† P.F.23

3† P.F.6.

4† P.F.hī dē nūm.

a *Imaginaria.*] Pone ſ.de ẓhen.emp.& ven.l.si quis donationis.vbi dī.q̄ si minori pretio vendo,est vēditio. secus si nullo,dic ergo hic accedēte pretio:licēt minori,vel pone,vt C.de cōtrah.emp.& vēd.l empti. vbi dicit,si vēdo pretio certo,licet non soluas tamen valet venditio. & ſm hoc dices hic accedente i.conuento,licēt non soluto. Vel tertio pone: vt sup.de do.inter vir.& vx.l.si sponsus. §.circa.vbi dicit,remitto pretium constituto:quia nihilominus est venditio.vnde d.ces hic accedente cōuento,licēt remisso,est aūt imaginaria: vt cum fingo vendere,nec vendo:vt sup.de contrah.emp l.nuda. & de actio & obl.l.cū tactus quo casu est quandoque donatio,vel alius contractus,prout hic agitur: vt C.de act.& obl.l si quidem bona. Sed opp.ſ. de manu.l.2.§.si abigneto, vbi dicitur imaginaria vēditio vtiq; in illa,in qua fuit pretium constitutum,& solutum.Sol. vtiq; in illa,in qua fuit pretium constitutum,& solutum.Sol. ꝛ quinocatio est, nam ibi dicitur imaginaria: quia statim qui seruum nummis emit,debet manumittere: & sic quia parum stat apud emptorem dominium, hæc est ficta.

b CVm tempus.] In testō pone per l.sup.de act.& obl.l. cum quis.vbi testator damnauit hīdem soluere hoc anno:nam quilibet anni die potest soluere si vult,sed non cōpellitur: & hoc si non fuit alia mens testatoris,ſ.vt ante soluendo non liberetur: tunc enim si ante soluit,donate videtur.ideoque necesse habet iterum soluere. In promissore pone per l ſ.de verb.obl.l.eum qui. §.fi.vbi dicit idem: & sic potest soluere promissor quandocunq; vult intra tpꝫ.sed non cogitur:vt sup.de sol. l.quod in dī. & de ver.obl.l.qui hoc anno. Vel aliter in vtroque casu cum promiseris,vel legaueris mihi fundum ab hærede tuo post certum tempus præstandum,tu tenebaris interim fructus capiat,sui sint, nec teneatur dare:nisi alia mens testantis fuerit,vel contrahentium,vt etiā fructus medio tpe percepros mihi præstaret: vt ſ.de le.2.l. si ita. §.Pegasus. & de vsur.l in fideicom. §.cum Pollidius.

c *Pro hærede.*] i.ad vtilitatem hæredis.

d *Adjicitur.*] à testatore.

e QVæ legata.] Pone casum ex eo,quod est ſ.qñ dies le. ce.l.post diē.in prin.& §.fi.& ſ.de ver.ob. l.si filius. nam in l.si post diē.in prin.dicit si purum est legatū, vel in certum diem relictū, cedit à morte testatoris. vt legatarius transmittat ex tunc ad suum hæredē. Si est cōditionale,vel in diem incertum: tunc ex dies lapsu,vel euentu condōnis. Et idem dī C.de cad.tol.l.vnica. §.cum igitur. & §.finaūt: At in §.1.illius.l.si post diē.dicit,ꝙ hęc legata,quę trāsmittī pñt,ꝙ ex quo casu cessit dies,acquiruntur his,quorū sunt in pāte legatarij: ēt si efficiātur sui iuris antequam traditio fiat rei legatæ.Si aūt non pñt transmitti, quia pendet condō legati: tunc si existente conditione sui iuris legatarius inuenitur,sibi quæritur: non ei in cuius fuerat potestate: vt C.de condi.insert. l.si vsor. & ſ qñ di.le.ce.l.si vsufru.§. fi & ſ. de pig. l.si legari. & sic in spectatur dies,quo cessit. Et in hoc casu differt à stipulatione.nam si sub cōdōne stipulati filiꝰ. vel seruus pīi vī dño. q̄situr ēt si fui iuris inuenitur tpe cōdōnis existētis: vt ſ.de verb.obl.l.si filius.& de stip.ser.l.fi.& hoc dicit hæc lex cū sequenti.si filius,quam quidam non habēt.

f *Nobis.*] legatarijs.

g *Transeunt.*] putà in diem certam.

h *Seruos.*] filios vel seruos. & ita facit transitum de persona domini,vel patris ad filios,vel seruos.

i *Stipulantes.*] & idem in filio emancipato per l. si filius. quam habes sup.de verb.obli l.si filius.quam quidam habent hic.

k *Vicem alio.*] Pone casum secundum Bul. Si à pupillo mutuam pecuniam accepero,& ei sine auctoritate tutoris soluero,ideo nō liberabor,quia aut sciui eum esse pupillum,aut ignorauī. Si sciui aut putaui mihi licere soluere sine tutoris authoritate:& tunc potest mihi imputari iuris ignorantia,in qua mihi non subuenitur:licet si emo ab eo credēs licere sibi vēdere:vt ſ.pro empt.2.§ si à pupillo. licèt enim de damno meo contendere videar,tñ cū damno pupilli desidero mihi subueniri,vnde cū vterq; contendat de dāno:potentior est pupillus,quē ætas excusat: vt ar.sup. de rei vē.l.quod infans.cū ego in culpa fuerim,qui taliter solui,vt Inst.qui alie.li.§.sed è contrario.Si aūt ignorauī eū esse pupillum,non debui soluere,nisi certus essem de eius conditione,i an esset pupillus,vel non.& hoc qñ amisit pecuniam sibi soluta; aliàs si esset locupletior, liberor per exceptionem,vt sup.de excep.doli.l.apud.§.si quis pupillo.

K *Vicem.*] ſ.contrahentis, id est legātis, & sic præbentis cāmquā

quasi contractus, qui fit inter hęredē & legatarios non imputetur si soluerit: dummodo sine dolo si ueritsi nesciens esse pupillum, qui non sponte soluit, supraleuncue inuitus contrahit cum legatarijs: liceat quasi contrahatur: vt in contrarijs sup. ex quib. cau. in pos. ea. l. apud Iulian fi. & l. seq. & Inst. de obl. l. ex quasi cōtractu. §. hæres Quæ autem dicta sunt in persona pupilli, dicēda sunt in furiosis & prodigis. non. libe-

1 † P. Fl. lib. 7.

ratur debitor, nisi pecunia in eorum pupsu. prodi. utilitatem conuertatur: vt ff. de sol. l. Stichō. §. vsumfm. nā pupillo comparatur prodigus: vt ff. si cer. pet. l. ceni cō dictio. §. item quæri. sed si ita ponat casus opp. sup. de excep. l. 1. in prin. vbi parcitur contrahentib. cū magistris nauium, licēt de eorum conditione non inquiratur? R. ff. hic spōte: ibi ex necessitate festinatur ad cōtrahēdū: sed ibi debent aliquid inquirere. ff. an in eam tā mi sint proposita. in quam contrahantialias nō habet locum exceptoria: vt ea. l. non autē. Itē oppo. §. ad Maced. l. si quis patrē sed ibi error cōis fuit: quia sic agebatur sic contrahebat qui error cōis excusat: atq sup. de off. Præf. l. Barbarius. Item quod scripsit Bul. de legato, vt hīs soluendo pupillo sine dolo liceret: op. ff. de sol. l. si seruus decē. sed ibi non hæres sed seruus vel alius causa implendæ conditionis soluit pupillo. Item opp. sup. de leg. 2. l. ff. seruus leg. §. 1 vbi hæres soluendo seruo legatario nō liberat. sed quid mirū? quia non soluit cui debuit. seruus. n. nō potest facere cōdōnem dñi deteriorē: vt C. de pact. l. seruus. Pōt poni ēt primum legis rō. in eo, qui accepit fideiussorem minus idoneum facultatib. qui sibi dēt imputare si non inquirat de facultatib. eius: vt sup. de fideiuss. l. 3. in fi. In casu tñ inquirere non potest: vt si testator præcepit vni ex hæredib. pro legatario vsusfr. satisdare cohæredibus: vt sup. de vsufruc. re. quæ vsu cō. l. tribus. Item potest poni in eo, qui cum pupillo contraxit, nam si non defendatur pupillus, fit mīssio in eius bona, nō venditio: vt ff. qui, ex ea. in pos. ea. l. apud Iul. Item non obligatur pupillus: vt Inst. de autho. iur. Pōt etiam elegantissimē poni ita: tibi debeo decem: pactum feci ti de non petendo. sed postea sciens me non teneri promisi reneror quidem, quia sciens indebi ē promisi: vt C. ad leg. Falc. l. fin. sed hæredi, qui satisdat ex necessitate pro legato sūb aduenīente conditione, hoc non pōt imputari. nā non tenetur si conditio non extat: vt ff. vt leg. no. ea. l. 1. §. si quis sub conditione. Item pōt poni in eo, qui rem sibi seruientem redemit & creditā accepit. confusa est enim seruitus: & si postea vendiderit libere tradunt, & debent tradi: vt ff. de ser. vrb. præd. l. si quis ædes. Secus in hærede à quo fundus testatoris, qui sibi seruiebat legatus est sub condītione: vt sup. de seruit. Papinianus. Itē pōt poni primum rō. ff. qui sat. cog. l. si fideiussor prin. vbi inquiritur an fideiussor iudicio sisti habeat priuilegium. Itē no. parem esse culpam scire & debere scire. Sic sup. si cer. pet. l. quod te. Acc.

Scire & dēte scire, par culpa est.

a *Non solet* testator legauit liberat. ne sub conditione pure debenti. hæres interim vult petere, dic q. potest vt sup. de do. excep. l. pene in prin. nam dum pendet cōdō non obstat ei voluntas. Vel pone C. de in. de. l. 2. vbi mater permisit amico donandi filiā Pollam singulari medā dotis quæ debatur, p matte vitrico. ei cui nubebat nurgēdē post instituit Pollam in minore quam dimidiam, nō per hoc petet minus de dote, nisi expresse voluit mater contra. Item pone C. de hær. inst. l. si adulta. nam non extinguitur actio, quam habet vnus de hæredib. contra testatore nisi pro parte pro qua hæres est, nisi hoc voluerit testator: vt C. de hær. inst. l. fi compēsandi. Item pone sup. de exce. de. l. apud. §. præterea. & C. de his quib. vt indig. l. hæreditas: quibus diris testator noluit habere hæredem, quod ei reliquerit, q̄ exce. de. repellitur, alias petit & habet. Sed primæ positioni casus opp. sup. si cer. petat. l. pecuniam, vbi pure mihi debentem iussi alij sub condītione promittere: & tamen interim non possum petere. Sed hoc ideo, quia non esset cautum debitori in euentum condītionis. Sed legatario cauetur de legato soluendo aduenīente conditione: ar. sup. de rei vend. l. Gnus est, non licere.

¶ Non solet [a] doli exceptio nocere his, quibus voluntas testatoris non refragatur. *Pompon. lib. 5.* [1] † *ad Sabin.*

LEX XXI.

QVoties [b] dubia est interpretatio libertatis, secūdum libertatem respondendum erit. *Vlpianus lib. 27. ad Sabin.*

LEX XXII.

NOn debet, [c] cui quod plus est licet, quod minus est, non licere.

Idem lib. 28. ad Sabinum.

LEX XXIII.

IN personam [d] seruilem nulla cadit obligatio.

¶ Generaliter [e] probandum est, vbicunque in bonæ fidei iudicijs conferitur in arbitriū domini, vel procuratoris eius conditio, pro boni viri arbitrio hoc habendum esse.

b Q*Vetier.* Casus ponitur C. de fideicomm. liber. l. cum inter veteres, vbi reliquit testator libertatem seruo, qui erat in ventre: & plures nascuntur, nam omnibus vī libertas relicta. Item pone per l. si quis in testō. in eo. in & sup. de fideicommiss. lib. l. si seruus. & sup. de manumiss. testa. l. si ita scriptū fuerat. & l. si ita fuerat libertas relicta. & sup. de testat. l. si hæreditas. §. fi. & infinita dari possunt exempla. & facit inf. eod. l. libertas.

c [*NOn debet.*] Cum alicui permissum sit testari à lege, vt in peculio castrensi, filiofamnullo magis potest denare causa mortis: vt sup. de donat. cau. mor. l. Marcellus. & de donat. l. filiusfam. in fi. Sed non econtra: vt de don. cau. mor. l. tam is Item pone per l. infra eo. l. in eo, quod plus. fallit regula in Præside, qui habet ius gladij: vt sup. de offic. Præsi. l. illicitas. § qui vniuersa. Sed non deportare, quod est minus: vt sup. de leg. 3. l. 1. §. 1. & de interdict. l. si quis filio exhæredato. §. eius qui deportatur. Sed illud propter insulam, in quam non deportatur licet relegari: vt sup. de interdict. & relegat. l. relegatorum. in princip. Itē fallit regula C. de prædijs curi. l. fin. vbi curialis potest donare immobilia. sed non vendere, cum magis vendere deberet esse permissum: ar. argum. C. de contra. iud. l. 1. Sed forte ideo, quia non sic est verisimile, quod donet, cum nemo iactet sua: vt sup. de probat. l. cum de indebito. §. 2. Itē fallit supra. de pecc. & commo. rei vend. l. 3. §. licet. vbi venditori vinee fundere totum permittitur, sed nō partem permittitur effundere, vel malē custodire. sed ideo sit, vt vasa vacua habeat, quod non haberet per effusionem partis, vel per malam custodiam. Item fallit sup. de re. cre. l. si pupillorum. §. si Prætor. vbi si decretum est, vt vendatur non potest obligare. sed hoc ideo, quia super hæc non fuerat habita causæ cognitio. Item fallit supra. de procu. l. in causæ. vbi totam procurationem reuocat dominus, sed non partem: & hoc ideo, quia non debet eūdem approbare & improbare & eodem modo respon. sup. de admini. tut. l. cum quæritur. & supra. de vsur. l. Catus. vbi pupillus, vel ciuitas debet vel omnia probare nomina, vel omnia improbare. Item fallit C. de in. de. l. cum quidam. vbi quis institutionem à se factas debet probare, vel omnes improbare: sed hoc vt nō declarat testatus. & intestatus: vt ff. co. l. ius nostrū. Item fallit C. de agric. & cens. l. quemadmodum. vbi cum filio potest ascriptitios vendere, sed non separatim. sed hoc quia pars eius est inseparabilis: ar. sup. de diuer. præscr. l. longæ. Accu.

d I*N personam.*] Pone in ciuili obliga. quæ etiam ex contractu vel quasi non naturali: vt no. §. de act. & obl. l. seruī. & ff. de pecu. l. nec seruus. sed fallit in ea. l. hæres. vt C. an ser. ex facto suo. l. promissi. vbi promissa pecunia pro libertate. Item C. de pet. hær. l. fi. in fi. sic ibi alibi pone, vt si liberet et ex fallo testo. Ideo hoc contra eum vt teneatur reddere rationē de gestis in seruitute. Ex malefactis ēt tenetur ciuiliter: vel l. item. & idē in quasi delictis. l. cet per omnia quasi delicta quæritur. de iniu. vt ff. de his, qui deiec. vel effud. l. 1. cum seruus. Sed nonne seruus q̄q; actionem habet vt C. si per vim. vel. l. o modo. l. 2. & C. vbi cā fi. l. fi. si actionē, ergo obligationem. R. illa obligatio nō est sibi quæsita, sed actionem nō suo, sed alterius nomine exercet. e *Generaliter.*] Si opus tibi meum faciendum locavi, certa mercede constituta. fi. in eo. vbi de operis vel mei procuratoris: fi. namq; arbitratus tuus ego vel procurator meus, nihilominus merces debebitur, quia mihi vel procuratori meo tā quam bono viro est commissa approbatio vt ff. loc. l. si in lege. Idē in vēditione si vendā seruum si mihi reddide rit rōnes arbitrio meo: vt ff. de contrah. emp. l. hæc vēditio.

Et distingue plenius: quia aut commercium apponitur voluntati alterius contrahentium & non tenet: vt C. de shen. empt. l. in ementis. Aut pretium: vel merces & tunc idē: vt sup. de contrah. emp. l. quod ſæpe. §. 1. Si autem conferatur approbatio rei quæ venditur, valet: vt Inſt. de contrah. emp. §. emptio. Vel ea ratione valet, quia vela- 1 † P.F.29
ta est voluntas: vt Placet, dicit, quod nō placet. Vel quia in arbitrium boni viri collata vis fm̄ eius. Vel quia pœ est contracti ad tollendam litem: ſolutus ſecundum Ioan. vt ſup. de contrahen. empt. l. 3. Si autem in arbitrium extranei conferatur pretium, aut nominatim: & non valet vt ſup. de leg. ſi mercēs ſubſit in caſu: vt §. de pig. Inſt. tenebis. in fin. aut nominatim: & valet vt hic: arbitratus bene habet. Si autem recurratur ad arbitrium boni viri: vt C. de cōtrah. emp. l. ſi. & ſup. pro loca. ſi contra. & l. ſi ſocietate. in. Sed ſi non arbitretur, non valet: nec recurritur ad arbitrium boni viri: vt ſup. de contrahen. emp. l. ſi. Accidentale autem: hic arbitrio alterius contrahen. hic extraneo conferatur. ſicut in ſocietate ad arbitrium boni viri arbitrium recurritur, ſive arbitretur: ſive non: vt ſup. de contrah. emp. l. hæc vēditio. & pro loca. l. ſi vetera. & l. ſi ſocietate. Quæ dixi in venditione. & in locatione ſetuas: vt Inſti. de contrahen. emp. hic. & hoc in bonæ fidei. In ſtrictis verò iuris aut in arbitrio promittentis conferentis cessat & valet: vel ſi attenderis Capitolium. vt ſup. de cond. & dem. l. nonnunquam. Si expreſſe: vt ſi vis, vel voles, vel voluerit, non valet, niſi cum voles vel voluerit: valet vt ſup. de ver. obl. l. centeſimus. §. ſitus. & l. a Titio. §. fi. & l. ſi quis deputatus. & de act. & obl. l. iuſtum hoc. Si verò in alterius arbitrium apponatur, non recurritur ad arbitrium alterius: vt ſup. de verb. obl. l. ſi quis pecuniam. & l. 1. Quod poteſt dici ſi non arbitretur. Sed videtur ſup. de ope. lib. l. ſi liberius. Accurſius.

2 † P. Fl. hæc.

a Contractus. Dolum tantum recipiunt depoſitum, & precarium: vt ſup depoſi. l. quod Neru. & de prec. l. quæ autem. §. illud. tamen hic non excludit latam culpam: vt ſtrictius loquitur quæ dolo comparatur: vt ſup. di. l. ſi mentior. Ideo aut ſic debet intelligi: ſecundum. ſ. leuiſſimam. Vel hic & in hoc caſu ſimilia diligentia præſtatur interdum, ſcilicet ſi depoſitarius ſit ſupra. Sed precarium in ſolis eſt diligentiſſimus. Item ſi in his eſt diligentiſſimus, non eſt ſufficiens ſatisfactio: ſi non diligentia, ſed diligentiæ. Nam in his eſt diligentia, & diligentia. Nam diligentia ſecundum hominum naturā conſideratur: vt ſup. depoſi. quod Neru. in precario quidem pœ ſit: non eſt. ſtrictam enim ſeuis culpa præſtatur: propter mutuum: vt ſup. de prec. & quæritur. §. ex hoc. & ſi ſeruum. Sed quæritur qualiter precarium à commodato diuerſificatur? Dicūt quidam per verba. Nam ſi dicas, commodo, eſt cōmodatum. ſi precario do, eſt precarium. Sed alii dicunt videtur vt verbum ſolennitas, quæ hodie recepſit ab auctoritatibus cōtractibus ſpectetur, & propter ſola verba in contractib. tam diuerſa iura ſtatuantur. Quare Io. dicit, quod ſine eſſe animo ſatisfactionis quando ad certum vſum res cōceditur. & hoc per multas leges poteſt notari: vt ſup. commo. in commodato. ſ. ſicut. & C. cōmo. l. 2. Precarium autem datur ſine certo vſu præſtatione. & ideo pauſillum reſcatur: vt ſup. de prec. & cū precario. & inde hoc cuenire credo, quod in precario dolus tantum præſtatur: in commodato autem (quia non licet quandocunque reuocare) & culpa præſtatur. Quod autem ſubijcit de mandato, eſt exemplum ſup. mand. l. antepen. §. ſi. De commodato ſ. cōmo. l. ſi vt certo. §. nunc videndum. De venditio ſup. de fur. l. & im quidem prin. Et de pig. Inſt. quib. mod. re contrahi. obl. §. ſi. De locato C. loca. l. in uitio. Et de dote ſup. ſolu. matr. l. etiam. §. licet. De tutela C. arbit. tut. l. quicquid. & de ſcelo. & C. de neg. geſt. l. tutori. & de ſocietate. Inſt. pro loc. §. ſi. De

Idem lib. 28. † ad Sabinum.

LEX XXIV.

Contractus [a] quidam dolum malum duntaxat recipiunt: quidam & dolum, & culpam. Dolum tantū, depoſitum. & precarium: dolū & culpam, mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum, item dotis datio, tutelæ, negotia geſta. In his quidem & diligentiam. Societas, & rerum communio, & dolum, & culpam recipit. ſed hoc [2] ita, niſi ſi quid nominatim conuenit, vel plus, vel minus in ſingulis contractibus. nam hoc ſemper habitur, quod ab initio conuenit (legē in cōtractu [3] dedit) ex cepto eo, quod Celſus putat, non valere, ſi conuenerit, ne dolus præſtetur. hoc n. bonæ fidei iudicio cōtrariſ. eſt & ita vtimur. Animalium verò caſus mortesque, quæ [4] ſine culpa accidant, furta ſeruorum, qui cuſtodiri non ſolent, rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum, a nullo præſtantur.

Paulus lib. 5. ad Sabinum.

LEX XXV.

Varenus [b] cuiuſ-

3 † P.F. 6 tradita.

4 † P.F. periculo quæq.

ce communi ſive ſecietate C. eōi dīd. l. ſi maior. & quod ſubijcit in his de his octo modis ſegregatur ſupra poſita bona & de duob. quæ ſequuntur. Et ſic in his de ſocietate diligentia exigitur: ſed in quibuſdam ex. fia. & in quibuſdā exactiſſima: vt in cōmodato. & in mādato, ſed in commodato diligentia quæ ad ſtatum ac commodum vtentis ſpectat. & ſic de his. & in mandato quæ ad mandantis. & ſic de his. aut vtrumque de mandato: vel ſecundum ſuperiora. Item de his. & hæc ſufficiant ſupra. & de his. & ſi ſit ſocietas contrahendum. Hanc eandē diſtinctionē M. in pe. arbitratu. ſed & ſi ne dolus præſtetur. eandem culpam præſtandam dicitur C. mandata procuratore. Quod autem dicit. ſed hoc ita. &c. non refertur ad id, quod de dote dictū eſt. nam ibi pactū vt tñ dolus præſtetur non valet: vt ſ. de pact. dot. l. Pōponius. Item quod dicit in initio de te-

50 cus ſi poſtea tunc n. non proſunt ad agendum. ſed ad excipiendum: vt ſupra de contrah. emp. l. pacta & ſup. de pact. l. tranſigentium. §. quinimo. Item quod ſubijcit contractui id eſt pactum contracto apponi debet. Item quod dicit non poſſe conuenire ne dolus præſtetur, verum eſt expreſſim. nam tacite poteſt: vt ſup. de pact. l. ſi vnus. §. ad vltima. Et dicet dicendum in depoſito ſolum dolum præſtari ſecus eſt quandoque: quia venit etiam leuiſſima culpa. vt ſi ſe obtulit depoſitum: vt ſup. depoſi. primo. §. itaque. & ſi antequam intercedat. vt ſupra com. mo. l. ſi vt certo. Item videndum. Poſſeſſor fortuitos non præſtat: vt inſt. ſubijcit & C. de prīno. act. Quæ fortuita. & ſupra de admini. tut. ad cuius pertinet. & hæc. niſi culpa præceſſit: vt ſupra commod. l. ſi vt certo. §. quod vero. & §. interdum. & Inſtitut. quibus mod. re contra. ob. §. item is. Item niſi mora intercedat: vt ſup. depoſi. l. ſtian Aſia. §. final. Quæ nos ſine diſtinctione vbique diximus. alii diſtinguunt aut eodem modo pertinet præceſſerit vel non argumento depoſiti. ſi plures. ſ. ſive. Item niſi præceſſerit interueniat: ſupra de pact. l. tranſigentium. §. item ſi quis pactus. hoc tamen ita ſi ſingulis caſibus fuit expreſſum. ſecundum Ioan. vt ſup. ſi quis cau. l. fi. & ſi quis. quæſtium. Alii vt Azo accipiunt etiam generalem conuentionem: vt argumento illius de pact. l. tranſigentium. Sed & ſi quis pacſcatur. Et dicit quotiam expiatio ſufficiet: vt no. dicta ſed & ſi. quæſtium. Item quod ſubijcit qui cuſtodiri non ſolent. quia erant integræ opinionis: vt ſup. de rei vendicti. ſi. bo. fi. & l. ſi vero. Accurſius.

b Quinimo. Intereſſe cuiuſq; ſecundum terminorum varietatem vel maius vel minus tuetur. Facit enim. ſi item nobis venditam tradere voluerit: tenetur ad intereſſe. quod eſt quæ deque ſecundum rei communem æſtimationem: quandoque in plus, vel ratione vtentis: quia ſortiſſima præda habeo rei præcio. quod in his venditis. Vel ratione pœ. quam pro eis ſtipulatus fuerit. Item pœna mihi vendi æſtimatis ſub pœna promiſit. non autem ita ſuit intereſſe: vt ſequendi certam quantitatem iustum ſit intereſſe cuiuſque definiri. & pro his ſupra de actionē. empti. in prin. Fallit tamen hæc regula interdum. Tale enim intereſſe. dicimus maius aliquando quam ſit: vt cuenit in interdicto de tabu. exhib. nam ſi expectatur haredes: tenetur condemnatio ad æſtimationem hæreditatis. Item ſi mea ſub conditione legatum eſt expectatur. ad æſtimationem legati retinetur æſtimatio: vt ſup. de tab. exhib. l. locum. Item condemnatio & ex quib. cau. in poſſeſſ. l. penult. & quandoque intereſſe circuitus licet maiorem æſtimationem contineat ad minorem tamen æſtimationem quandoque reſtringitur ſingulare enim intereſſe. non debet excedere dep um in intereſſe communis. vt C. de ſent. quæ pro eo. l. 1. Item poteſt poni.

de

de iud. l. nō ā iudice, die ergo quatenus. i. quantum. Alibi ponitur pro quia: vt sup. de verb. obl. l. cum filius.

a *Cuiusque*] id est alicuius.

b *Cautionis*] Si mihi personaliter cauetur, hæc obligatio personæ cohæret: vt alius eius nolit conueniri non possit. sed si res pignori obligata, qui cunq; possideat, hypothecaria cōuenire possit: vt sup. de act. & obl. l. actionū genera. & Insti. de act. §. 1. & hinc regulæ æq; ipollere q̄ dicit Inst. de obl. ex delicto. §. fuit. Die ergo cautionis. i. satisdationis: cum interueniat hypotheca. Sic ponitur cautio C. de procur. l. 1. per l. sup. de procur. l. Pomp. §. tutt. alias propriè pro nuda cautione: vt C. de ver. sig. l. sanctimus. Vel dic cautionis, l. cautelæ. qd in idem recidit. Et quod subijcit in rē id est actionē hypothecariam: quæ est in rem. quàm in personam. id est quàm in actione personali pro debito competenti. Accur.

c *Quia potest*] Cum creditor debitore inuito possit alienare multo magis eo ignorante: vt C. eod. vt. l. imp. non pos. l. 2. Item tutor pōt vendere cuiq; non possidenti seruos. inuito pupillo: ergo multo magis eo ignorante: vt C. de admi. tu. lib. 5. Item scis posse delegare iudicem inuitum: vt C. de adu. diuer. iud. l. 2. ergo ignorantem: vt sup. de iud. l. 1. fine. Item pōt seruus petere bona causa seruandi. l. hoc actu. alias seruus inuitus: ergo magis ignorantibus: vt C. de ædi. priuato lib. 11. §. illud. Hæc autem regula fallit sup. de reg. iur. l. duo ex tribus. vbi dicit quod duo inuito tertio possunt iudicem eligere. sed non eo ignorante. Sed ibi est ratio: quia tertius transit cum tota re in suam statum: vt sup. de arbit. l. sicut. & ita præcedenti in fi. Item fallit sup. de verb. sig. l. cum pod. r. vbi dicitur stipulatio nulli nocere. nisi quid eorum me sciente fiat. si tamen præsentem nouum, sed me ignorante rē factum non valet. sed illud est ex testatoris voluntate. Item fallit in eum, qui curatori potest vēdere etiam inuito. in dubio. nōdū enim ei debitum non est, nisi cōstet: vt C. de iure emph. l. fi. Item filia cui anticipata non debet nubere patre ignorante. i. potest. sic eo inuito. & ita bonum ciuem quàm pr̄ egregium. vt C. de nup. l. penult. sed cōtra Filia præ inuito. si quidam facto ei ignorante. q. a non inuito. vt bonus mo ignorā tremontium. vel filia patre captiuo. Sabinus tamen: Ne pubere vt sup. de ri. nupti. l. filius. & l. antea. Accur.

d *Ne ex prætorio*] Iste primum datur actio furti manifesti: vt Insti. de perpe. & temp. actio. furti. & inst. & Dod. l. & vbi ibi ap vt Insti. de noxa. §. sunt autem. Item solenne: iure ci. Anth. sed etiam q̄ cum tolerante proponatur: vt s. de ea. ami. l. de si post C. inde heis. Omnis actio furti non manifesti ex l. 12. tab. & ade ineffi. & inde damnū, quæ est ex l. Aquil. vt Insti. de noxa. §. sunt autē. & le. Si ego pecuniam ne. ā pro furto. q. mihi facies vel iniu. Iuli. cū q tua, vel rapina vel dolo vel l. Aquilia. Non valet pactū nā iniuriarum est l. tantum nobis ad delinquendum. hoc. & s. de pac. dot. cōuenire & s. de pac. l. 1. vnus. §. illud. Et pœnas ob maleficia impositas hodie non transmittimus in heredes. vt sup. de pœn. l. 1. & ideo nec & in ca. in publicis. vltimo. Item pactis priuatorū pactis immutari vt. de pac. l. 1. vnus. publicis. & l. 2. vltimo. Priuatorum dico duorum. & vel tertii. Nam vnus cohæres aliquo pacto potest aliquā ius publicum quantū ad eos. l. fi. vel contra valere: vt de collatione. cōsquia quantū ad eos. l. fi. vel contra valet: vt de collatione. cōtingat. tudine. vt. de lege. & Senatusc. de quib. per l. 6. cōsuetudi. l. de iurei. vendit. §. si constat. Extremum admisso delicto. hic. quia obligatione naturæ, ex ipso maleficio: vt sup. de act. & obl. ex maleficio. possumus pacisci ne agamus. Et pacto tolluntur quædam obligationes ipso iure: vt immutatu. supra & similes ex delictis: vt sup. de pact. l. 1. tribo. quædam. & l. si vn. sed si pactum. & §. de immu. l. non solū. §. 1. Aut vt ex vi ob. obligationum causæ pactione possint immutari, & ipso iure, & per pacti conuenit exceptionem: quia actionū modus, vel lege, vel per Prætorē introductus, priuatorum pactionibus non infirmatur: nisi tunc cum inchoatur, pacto 4† inter eos conuenit.

Vlpian. lib. 36. ad Sab.

LEX XXIX.

Diuus e *Pius* rescripsit, f eos g qui ex liberalitate sua 5† conueniuntur, in id, quod facere possunt, cōdemnandos. h

Paulus lib. 8. ad Sab.

LEX XXX.

Quod ab 6† initio i vitiosum est i pacto cōuenerunt. & hoc prout ad molestiam tertij. sic & C. de Epit. & cle. l. nulla. Immutem perfecta. sed aut ad contractum: vt ante sicut. & postea potest pacto immo. vel augeri. vt sup. dixi. & sic hoc inchoatur pignus. & imp. propriè pœnitur. sic sup. de eth. Præcipiendi l. 1. & verbum pactorum præcedentis delegatur. Potest & aliter poni causa. ecce enim. si quis caueat in testamento suo, ne legatus hæres in eo testamento locum habeat: nihilominus non potest secundum tab. Item interdictum interdictum de tabu. exhib. quæ ex fini præscr. Item petuntur legata. & detrahuntur. Falcidiæ sunt enim viæ. vt sup. de lega. 1. l. nemo potest. Si autem debitor meus sit ex aliquo contractu. & pactus ne mihi teneatis: valebit. Accur.

e *Donat*] Donator in quantum facere potest conuenitur. & sicuti exemplum §. de iudi. l. si extraneus. & q. dem is solus deducto ære alieno. §. de rem. l. inter cos. is quoq;. & est tota. nec ex libera. hæc tota non pertinet. sed totus petitur. &c. vt sup. de re iudi. nec ex libera. & inter conquestus ex simili causa dicitur. occupantis melior est conditio. Nec enim alius debitum detrahere potest cōtra. vt sup. de don. l. qui ex donatione. Hæc verba tunc si q. donauit, ita recondixit ne conueniatur ex stipulatu. Sed & si conuenitur alia actione, idem est. vt de condictione. vers. de donat. quidam putant. ad hodie. & si non intercedit stipulatio cōuenitur donatis condictione. vt C. de don. l. si quis argentum. §. finaliter. hoc minus. Et sic mutatis conuentionibus non dona. quid hæres eius non habet hoc priuilegium. cum sit personale. vt sup. de re iud. l. & si de. fusion. §. si maritus. & Item. Item hæc verba. si ego qui donaui. conuenior ab eo cui donaui. secus si ab alio. vt sup. de reiud. l. Nec minus. in prin.

f *Rescripsit*, & bene.

g *Eos*] donatores.

h *Condemnandos*. & non in solidum.

i *Vitiosum initio*] Ponere exemplum sup. de verb. obl. l. inter stipulantem. vbi stipulatio liberi hominis non valet. etiam si postea efficiatur seruus. & idem in similibus. in quibus ab initio stipulatio non valet. vt ibidem dicit. Item pone C. de fal. l. fin. vbi testamentum falsum vel codicillus non confirmatur. etiam si tempore. Item §. quo & a quib. l. 1. vbi liberas dare seruo alienum non valet. etiam si postea efficiatur. vt manumissor. vel. Item sup. de lega. 1. l. vltima. vbi non valet legatum. etiam demum. cum testatrix testamentum fecerat. Item pone Insti. quib. non est permissa fact. testa. vbi filius impubes. vel furiosus non confirmat. etiam efficiatur pubes. vel sanior mentis. Item pone Insti. de le. §. antea. & §. de re. Catul. vbi prim. vbi non valet

ſet lega um ſeruo hæredis relictum licèt alienet, vel manu mittatur. ad hoc facit inſ. eod. l. pen. & exempla ibi poſita. Fallit aũt hæc regula C. de contract. ib. iud. l. vbi donatio in officialẽ in vtiliter facta confirmat. ſed dic, q̃ non cõfirmatur tractu temporis ſolo, ſed voluntate expreſſa, vel tacita. & eo modo ſignatur §. & rũdetur C. ſi maior fa. ra. ha. l. 1. & 2 & C de nup. l. et ſi § mandata. Itẽ eo modo ſolue. q̃d eſt §. de ri. nupt. l. ſi quis in Senatorio. & l. ſi quis tutor. §. qui dergo ſi adoptauus. Itẽ fallit §. de leg. 3. l. 1. §. ſed, & ſi filiuſ. Itẽ § de hær. inſt. l. qui ſoluẽdo. Itẽ fallit ſup. de reg. Cat. l. 1. §. 1. & §. 2. & l. ſi. Itẽ fallit §. de condit. inſt. l. mulier. §. 1. Item fallit ſup. de fideicõ. her. l. generaliter. §. ſi libero. Itẽ ſup. de leg. 3. l. quod in retũ. §. 1. quæ omnia ſunt arg. contra. ſed ſpecialia ſunt.

21† P. F. li. 36.

22† aliàs, pactum.

* Idẽ Arg. ſta. l. 1. Politi. c. 8.

a *Vitio ſum eſt*] & nõ tenet de iure.

b *Tractu temporis*] id eſt ex poſt facto.

c *Vptias*] Pone exemplum: vt §. de cõd. & demo. cui ſtichus. vbi relictũ eſt ſub condõne ſi nupſerit. nam impletur etiam ſine cõcubitu. Item pone §. de don. int. vi. & vx. l. cum hic ſtatuo. §. ſi mulier. vbi donat matrimonij intẽtu. Itẽ nõ ſimul cohabitãt. nõ ergo exigat cõcubitus. vel fiat matrimonium eſt n. matrimonium & ſine eo vt dictũ eſt. Et ſ. § ſæpe eſt cõcubitus licet non ſit matrimonium. Conſenſus aũt exigit in matrimonio: nõ vt perſeuerat matrimonij conſenſus: ſed qa ſine eo eſſe nõ p[otuit]. An aut inter abſentes poſſit contrahi dic q; ſic. ex quo conſentiunt: vt hic & expreſſum eſt §. de ri. nup. l. mulierẽ. & ideo q̃ dicit an in diẽ. vel ſub conditõe, q; vir quia conſentiunt. Inſtit. de cõtrah. emp. l. emp. or. & de obl. ex conſenſu. Et contra, non. nã eſt actus ſ. finis iuſte cauſa, introductus vt inſ. eo l. act[us]. Item pro hoc ſup. de adopt. l. neq; abſentes. Sponſalia conſtat fieri inter abſentes. vt ſup. de ſponſali. l. 1. in fi.

3† P. F. li. 22. ad Sa.

d *Venum eſt*] Vendebas mihi ſeruũ: & pacto vel ſtipulatione cõuenit vt ſuꝛẽ nõ eſſe. nõ per hoc eſt minus ſuꝛ: qua eſt impoſſibile. vt quod eſt, non ſit, & hic pacto nõ p̃t hoc fieri. nec vllis actio per hoc datur, teneris tãmihi ad intereſſe. vt ſup. de euict. ſi tres quis ſtipulanti. Sed ſi promiſiſti Stichũ qui deceſſit aut eras in mora: & ad intereſſe teneris. vt. §. de verb. obl. inter ſtipulantẽ. ſupra. aut nõ, & non teneris. & ad intereſſe. vt Inſti. de empt. in pro. Nec enim promiſiſti hominem viuere. ſed hoc tantũ dare. vt nõ obſtet p̃dicta §. Dic ergo vt ſi. de acquir. p. l. 1. §. ſi vir. licet quidã reputet lex p̃ſtructa. vt §. de cap. in bello. ſ. fact. x. An aut vltima voluntas? Rñ. nec ipſe p̃ hoc facere: licet impoſſibilitas q̃n que p̃ nõ apposita habeatur vt Inſti. de hær. inſt. l. impoſſibilis & quod ſubiecit. quod enim impoſſibile eſt &c. l. factũ pro infecto habetur: vel quod eſt non eſſe: vt præ. § ſi vir. & p̃. §. fratrem. & in Auth. de ex. prin. de citra prin. & quod ſubiecit. comprehendi: ſcilicet vt toll atur quod eſt, vel ſit qd non eſt. nec per hoc actio vllis datur. & hoc ſub. ſi.

4 P. F. de dona. int. virum. & vxor. facta. & ad Sa. Perez. Mũoz. in legibus Taur. Cõ. pro. 1. Cõ. pro. 2. Cõ. pro. 3. Cõ. pro. 4. Cõ. pro. 5. Cõ. pro. 6. Cõ. pro. 7. Cõ. pro. 8. Cõ. pro. 9. Cõ. pro. 10. Cõ. pro. 11. Cõ. pro. 12. Cõ. pro. 13. Cõ. pro.

consensu contracta tolliuntur verbis idem acceptilatione: ff ēt non natura sui, sed pacti: vt ff. de rescin. vend. l. cum emptor? Item & nō re omnis obligatio tollitur solutione? sed nō omnis sic contrahitur: vt Inst. qui. mo. tol. oblig. in prin. Item & confusione tolluntur: vt ff. de fideiuss. l. hæres. nec oēs sic contrahitur? Ad hoc respōdeo, hic non negat hoc fieri posse, sed ille modus est magis naturalis, qñ eo modo tollitur atque introducitur. & secundū hæc ponit ff. ead. l. ff. Itē quæritur de obligatione literarum an contracta his literis tollatur, si scribat creditor me non sempliciter? Resp. sic fm Io. & qđ hic dicit, nihil. &c. hyperbolice loquit, quia Deo seruire, à quo cuncta habemus, est magis naturale. Vel sic nihil. &c. i. nulla obligatio conuenientius tollitur, quā eodem genere, item fac. C. de do. l. ea quę. Sed arg. contra. sup. de pecu. l. non flatum. vbi facilius adimitur peculium, quàm conceditur.

1 † P. F. lib. 51.

2 † P. F. Nemo. q condēnare pōt, ab soluere nō potest.

3 † Alias. Vlpianus lib. 30. ad Sab.

Pomponius lib. 27. ad Sab.

LEX XXXVII.

CVlpa [a] est immiscere se rei ad se non pertinenti.

Vlpianus lib. 10. ad Edict. 1 †

LEX XXXVIII.

NEmo [b] qui condemnare non potest, absoluere potest. 2 †

Pomponius lib 29. ad Sab. 3 †

LEX XXXIX.

SIcuti [c] pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debet: ita nec lucrum facere, si quid ex ea ad eum peruenisset.

Idem lib. 32. ad Sab.

Appellās pro damnato inuito rē suā facere dī.

a CIpse] pone casum vt C. vende. vi l. cū quæreb. vbi pōnit. vt intrusor, qui ingreditur pot. licet vacantē, cum propr. etas sit aliena. ff. ē pone sup. ad l. Aquil. l. si putator. vbi imputatur culpe illius, qui transit per ter. infirmā si ramus cadat sup. ē. capit eius. item pone sup. de condi. inde. l. si in area. item sup. de condi. furt. l. ex argento. Sed op. ergo nemo debet accedere ad gerēda negotia aliena. quod falsum est. imo inuitatur quis vi gerat. vt sup. de neg. gest. l. 2. Sed nō. cum officium homo hominī debeat. vt sup. de ser. expor. l. seruus. eo magis suum officium dicitur implere, quam tuū. pabilitet rei alienę se immiscere. nam & appellans pro dānato inuito dicitur facere rem suam, quia sua interest. & sic habet biduum. vt in sua causa. non triduum. vt in aliena. vt ff. de appella. l. non tantum. & sup. quando appell. sit. l. 2. §. 1.

b NEmo] Hæc regula nunquā fallit, si intelligatur in genere. ita ff. quicunq; nunquā. & nullo pto in aliqua re condēnare. qa non hēt iurisdictionē ordi. vel delegatā: nullū pōt absoluere. Cæterū si aliquos cōdemnare. & absoluere possūt: contingit casus vbi absoluere possūt. & non cōdemnare: vt C. vbi sed. vac. l. 2. adeo. Idē in clerico de crimine corā eccl. iudice accusato: quia pōt absoluere: sed non condemnare. nisi prius ab Episcopo degradetur: si vero ab Episcopo videatur condemnandus: alias si dubitat Episcopus, remittet ad Principē, vt in Auth. vi cle. apud pro. Epi. §. si tamen. & de san. Epi. §. si vero crimen. & fa. inf. eo. l. qui verāte. 6. eius. & sup. de re iudi. 3. & quod ibi notant.

c Sicuti] si mihi feceris iniuriā, vel trapinā, pœnaliter mihi agenti ciuiliter teneris: hæredes aūt nō tenentur: nisi ē te fuerit lis cōtestata: vt Inst. de perpe. actio. §. rō autem. & Iuppenalis. & C. ex delic. defun. l. 1. Si cū quid imperet qua firū peruenit ad hæredē, ei auferetur: vt ff. de calum. l. in hæredē. Et no. q̄ sufficit semel ad hæredē peruenisse. vt sup. quod met. caus. ad dixit. §. fi. & l. videamus. huic regulę vt derogant sup. ad l. Iul. repe. l. 2. nam ibi datur in hæredē pēnalis intra annum. qđ quidā intelligunt cum non pertenit ad hæredem aliquid: & sic est exceptio huius regulæ. nā si peruenisset perpetuo daretur actio. vt ff. de calum. l. in hæredē. & de dolo. l. in hæredē. & l. 1. §. Sed hoc erit in d. l. sup. ad l. Iul. repe. q̄ et si ei ex ea non teneatur vltrā æstimā: sicut nec ipse qui decessit, tenetur ea ratione ad annalia. sicut & alię multæ annales sunt. & de materia huius legis dicit plenius vt C. de delic. defun. Item no. bonum hūius legis. fm iurisdictionem. sic sup. eo. l. eum natura. Item pacti. ff. ead. l. ait. & §. de stip. vi ad. l. 1. in prin. & §. de exp. quæ facien. l. 1. in.

Y Infero q̄ pro eo qđ appellatione appellationi æquipollet. ad qđ cōcordat glo. in c. Cumana. ext. de elec. & in d. c. cum M. ext. de sō. lic.

I Nomnibus] si sit condemnatus. & per eum iudicium vel a duersarium non appellatum. & hoc fuit pro ecclesia: ita prinde est ac si appellasset. l. Cod. hæc quæ memorand. l. fi. & §. de ag. il. cū quidam. Item tenus te prohibere facientē opus in meo: perinde est ac si prohibuissem: vt teneatis qđ vi aut clam. vi sup. quod vi aut clam. l. 1. §. sed Aristo. Item promisi stare iuri sub pœna: & prohibitus fui à iudice. perinde est ac si steti issem: vt sup. fi quis cau. l. 2. §. simili modo. Idē si ab aduersario. Secus si ab extraneo: vt ff. de eo per quę fa. er. l. 1. §. si rē. item facit sup. de sol. liqui decem. in prin. hæc autē regula fallit ff. de condit. & demon. l. quibus diebus. in 4 † prin. nam si tibi relicta fundes à testatore fuerit si intra x. dies ascendentis Capitolii: cum te prohibeat hæres, vel extraneus non videris impleuisse cōditionem: licēt hi dies, quibus fuisti prohibitus re cōputentur. ita etiā fallit C. de condi. infin. in fi. ubi decē date per eum iussus, fuerit prohibitus: si non impleuit condi. idest, non videtur dedisse: sed adhuc dare tenetur, vt sup. fi tibi vt ibi dicit.

4 † P. F. in quo per alium mora fit. Ita lo. legitima est.

c † P. F. interdictū fit.

Vlpia. Lib. 26. ad Sabi.

LEX XL.

NOn debet [f] actori licere, qđ reo nō permittitur. ¶ In re § obscura [g] melius est fauere repetitioni, quàm aduentitio lucro.

LEX XLI.

FVriosi [c] vel eius, cui bonis interdicitur, [5] † nulla voluntas est.

LEX XLII.

d Ad in tel. huius t. ff. Pet. Stellio. de repetitio. nu. 5. de condic. ind.

30 c Furiosi] De furioso constat, quia est is cui bona auctoritate iudicis sup. de iu. cod. l. 2. §. fin. de interdic. dicit. licet eum fi. est interdictum bona a lege: vt in crimine læsæ maiestatis, nam postquam id crimen cōmisit: nec alienare nec alienanti consentire. nec debitores ei soluere possunt: vt C. ad leg. Iul. mae. l. fin. huius ergo voluntas nulla est in parte. sicut nec furiosi. Idem si interdicatur a iudice, quasi sit prodigus: vt sup. de cur. fu. l. 1. in prin. licet ibi videatur dicere, quod lex interdixit. Sed dic, idest, per hoc author actor iudici interdicendi. Item per iudicem videtur interdici quando aliquem condemnat de publico crimine. ante sententiam enim aliqua est eius voluntas: postea non: vt ff. de donat. l. post cōtractum. & hoc fi tractatur de alienando. At acquirere posse: & sic videtur aliqua esse eius voluntas: vt sup. de verb oblig. l. cui. nam pupillo comparatur. vt sup. si cert. pet. l. certi condictio. 6. sed si ei numerauero. Item cōparatur furioso: quia furiosus alienare non potest: nec etiā acquirere potest. cui Azo non consentit. Potest in quo casu sufficeret ei cui non contradictio, in eodem casu voluntas furiosi tacite intercedente creditur: vt sup. fol. mat. l. 2. §. voluntatem. nam & ei quæritur ex alterius actu. vt Inst. de hæred. ab intest. §. fin. Vbi voluntas expressa est necessaria: furiosi, invitus dicitur. Sed quod dixi secundum Azo. furiosum videri tacite consentire, vbi tacita sufficit voluntas: dici potest contra regulariter: vt sup. loca. l. qui ad certum. nec obstat. 6. voluntatem. quia speciale propter patrem. cui videtur consentire. & tacit C. de in integ. restitutione minō. li. curatorem. Accursius.

f NOn debet] Si actori petenti datur dilatio propter testes: ergo & reo. vt dic. Sed hæc regula fallit. nam cum reus potest habere iudices ordinarios. potest actorem eligere: & sic alium recusare per consequens: vt C. de Epis. & cleri. l. cum clericis. in princip. quod reo non licet recusare ordinarium: vt no. C. de iurisdi. omn. iudi. Item fallit quando actor potest autore reo suum iudicem per rescriptum ad extraordinarium iudicem: vt C. de delationi. l. si quando. quod reo non licet. vt in authen. qua in prouincia. sed speciālia sunt. Sed è contra non est ne quod dicet reo licere actori. vt in numero dilationum: vt supra de fr. l. fina. Item in dilatione non danda actori. sed reo. vt C. de dilationi. l. si quando. & in authen. quod fa. & C. de temp. in integ. restitu. l. petenda. Item habet l. arbitrii. Ivan. posse reum in se onus probationis transferre. vt & ipse possit probare. Alij negant. indi in casu: vt sup. de proba. l. actor.

g In re] nec calum. vt C. de condi. inde. l. fin. Item vt C. de rei. vin. l. huius. si vero creditores. Item pone sup. de eo quod certo loco. l. 2. prōmisi inquit. Sed arg. contra. ff. de dol. mal. & met. l. cum hic status. ff. prælectum. in fi. & §. sed

§ sed iamdiu vbi in dubio facet denegatio. Sed specialiter hic quæritur amare iure stipulandæ nec tanquam inter testes testes inter solam inopiam timeres vt infra eo. l. 6. l. 1. § quæ Item § 3. eo. l. in co. sed hic nō [illegible] num certum. Item contra § eo. l. quod à quibusdam sed ibi nō erat controuersitas. Item facit sup. de ser. vend. l. Iulianus si in area. ibi nisi quis &c. Arg. a

1 † P. F. lib. 9.

Qui in alterius

LEX XLIII.

QVi in alterius [a] loco nunc succedunt, si nullam habent causam ignorantiæ, an id quod petebatur, debeatur.

¶ Fideiussores quoque nō minus quàm hæredes nulla ignorantiam possunt allegare. Hæc dicta de hærede dicta sunt, si cum eo agatur, [2] nō etiam si agat. nam plane qui agit, certus esse debet, cum sit in potestate eius quando [3] velit experiri, & ante debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere.

2 † P. F. agatur.

3 † Alias quomodo

Vlpianus lib. 28. ad Sabi. 4 †

LEX XLIIII.

NEmo [c] ex iis qui negant se debere, [d] prohibetur

4 † P. F. ad Edictum

cum ignoras, non [illegible] præsentia vsuras, non [illegible] enim est improbos, & eo. l. non pōt. Hæc autem vera sunt in his qui conueniuntur. Aliter enim omnino certi esse debent, vnde si penam promiserim ne eum me impediente vel a me petente quoddam debitum hæres tuus suspendens vel etiam debitum petens eam ignotans committit in stipulatio. nisi pupillus sit vel [illegible] cum filius, § in hac stipulatione. Potest licet committatur stipulatio pœnalis nihilominus eum tenetur ex clausula generali. nam in alienis factis ignorantia non [illegible] est error vt sup. [illegible] sed potest poni casus in primo §. deposui. l. cum filius, & l. in secundo. l. si ita de fideiussore §. mandati. l. si fideiussorem. Item Autem etiam facit C. de tempo. in integrum restitu. l. penult. & de except. dol. præs. in fi. & C. de usu. l. fin. [illegible] in fi. Arg. primo & fi. facit § item si mota. l. Marcellus § 1. in fi. Accurs.

b *Sed contra* vt hæres. & ita etiam potest illustr. Accurs.

c *Nemo.* Si tu indebite constituto & vt animo nouandi vtiem exceptionem propterea vt petas, quæ tibi non competebat alias valem promittenti pœnam. sup. de except. l. in qui. & l. nemo est. Sed quid si non exceptionem iuris opposuisti. Dic tacite negans te debere ter eum vel quia nunciam debuisti: vel quia solueris? Resp. dicam idem esse. & hoc dicitur hic. Præterea excepto facti exceptione stat sup. de except. l. 1. & 2. de facto obstat. Hæc autem regula sunt nisi ter impediat, impedit enim quandoque. nec enim si is qui conuenitur non valeat, negauerit se tum in tali potestate constitutus de mendacio, in solidum tenetur. nec enim potest pronunciari vt sup. de nouat. l. nouat. § Prætor & l. si seruus de pœnalibus. § negauerit. Item si negauerit se de pauperie conuentus: vt sup. si quadru. pau. fecit. dixo. l. 1. § in eundum. Item fallit sup. de ter. vend. sin. Item fallit in Auth. de trien. & semis. § fraudum & § illud. quæ sunt contra & C. de non num. pecu. auth. contra qui prætria. & C. qui potio in pign. habeam. Item si confessus. Item fallit C. de compensa. l. 1. ubi primo negasti te debere & post conuictus per testes. non dico per confessionem, vis opponere exceptio cōpensationis. Item fallit Instit. de fideiussorib. § fin. Item undum quod Ioan. ponit ibi talium. Item fallit in eo qui [illegible] negat socium: nam omnium prudentium vt damnetur in quantum [illegible] vt sup. § de re iudi. l. sed hoc tra. §. Item fallit sup. de proba. l. cum de indebito. in prin. Accursius.

d *Quæritur* [illegible] hæredem instituto datur interdictum quorum legatorum cōtra legatarios sua authoritate legata occupatos.

Item potest [illegible] contra eum. qui pro [illegible] quæritur [illegible] ceteris quæritur [illegible] quæritur [illegible] quæritur [illegible]

ſalem regulam C. de paſ. l. pen. quæ tamen fallit in caſu libelli. Item quid ſi non probari duo velint ſed vnum? Ergo ſtatuit aliquid contra ius publicum? Reſpon. Azo quod vtrū. quod eſt verum inter ſe ſed non in publicum præiudiciū & perinde poſſent hoc modo vti tuplā de paſ. l. præſcla. §. pactum. Item qđ dicit conuentionem, ſcilicet expreſſa, tacita eam quandoq; valere vide ſup. de pecu. l. ſtipulationes. §. milites. & §. de pac. l. ſi vnus. fin. & argu. ſup. de condi. & demonſtra. quā & facit ſup. eo l. nec ex prætorio.

a Quod à quoquam.] Pone exemplum ſup. de pign. actio. l. ſi pignore. ibi. ſed qđ infra. h. tit. & l. ſi ſup. de minor. & l. ſi ſup. de min. ſed quod. Item §. de ſtb. exhi. leg. §. ſi. ſed nō dicitur hic, nemo cogitur. Sed prima pars facit, vt ſup. de ædil. edict. l. cum autem. §. fina. vbi conductor morboſi animalis ſi præſtitit pecuniam emptori propter vitā ſuam, cum recuperā ſi poſſit emptor agat redhibitoria. Item ſecunda pars facit §. proinde. l. cum duobus. §. fi. & l. ſi ignor. & de noxalib. l. ſi ex duobus.

b Exactum.] a quo eſt exactum.

c Conſilium.] Non conſulitur vt pecuniam tuam potius in emptiones prædiorum colloces quam ignotes, non tenetur. Inſtitutiones. §. ergo gratia. niſi aliter loquerer non eras, vt §. in fi. l. ſi remune. aut. §. ſi tibi. at P. hic dicit. quare hoc? vtrum tui vt fœneres-nō adiecta perſona cui & quo nō tenetur? vel alias factus non eras, aut mandati poſſis adiectione? & tuc tenetur etiam ſi alias non eras. quæ diſtinctio probatur ſup. de negotiis geſt. l. ſi. §. item & l. a. & hæc verba dolus cauſa alias tenetur ſine alia cauſa factus de non, niſi dolus cadat in nomen malæ fidei, vel fortè, vel ſaltem culpæ. Interpretatione enim ſumi. & ſerui corrupti expectetur vide de iudi. cotta. l. i. perſuadere. & de furt. l. qui ſeruo. §. ſed & ſi alius. & de dolo. l. quod ſi cum ſcires. Accurſ.

d Socij.] hic caſus ponitur ſup. pro ſoc. l. qui admittitur. & l. deq. Accurſius.

e Quæ ſupra.] hoc idem eſt ſup. de divor. l. divortium. Et no. quod hic tres ſecundā mirum culpam nam culpa eſt diuertere, vt ſi de minor. l. ſi ex cauſa. §. ſi mulier quādoque reſcindit contractum. vt de pubil. tutio quandoq; minuit delictū. vt C. de adulte. l. Gracchus. & de abolit. l. i. Sed contra C. de minor. l. ſi non conuenit. Sed ibi fuit perſeuerantia.

f Ratum.] id eſt. firmum.

g Videtur.] ſed calore tertiæ potius factum.

h Actor eſt.] ſi procurator tuus vel tutor, vel curator tuus gerendo tuum negotium alium circumuenit vendendo vel aliter contrahendo. non quæritur vltra actionem cum effectu, quia exceptione deluſit repellitur. vt ſup. de exceptione doli. apud Celſum. §. quæritur. & §. illa. & ſunt ibi iura. Item & econtra nec locatorem nec acquirit alterius circumuentionem vt §. de coper quem factum erit. h. tit. vt reſpō. Et arg. C. de pac. l. debitorum. Et no. quæ hac leg. videtur q̄ dolus mediatoris dans cauſam contractui facit nullum cōtractum. vt §. de dolo. l. & eleganter. in princ. Sed Ioan. vltra illam intelligit. vt ibi no.

*l. 10. ſup. de ſoc. vn. de videſ cōmēdan. huius l. inſerit p. 10. V. p. l. b. 11 ad Edict. l. 3. l. p de dinor.

2 † P. F. 35.

* Vltra l facit ad id. qđ voluit gl. in c. 1. §. ad tollē da. in verbo. libere ad finem. de elect. 1 prag. sā. 3 † P. F. in calore.

1 Circumuentus.] id eſt. dolus. Accurſius.

k Vltra actor.] Quæſtio nouitur, vt ſup. de noxa. l. in omnibus & hoc debet intra principalis ſi prohibere poteſt. non tamen in non certe cauſa. ſed & ipſe feciſſe videtur: vt §. de his qui no infamā. l. quid ergo. §. 1. Sed quid ſi poſſum prohibere Titium iniuriari Sempronio. an debeam iuuare? Reſpon. ſecū dū cano. ſic verbis interponēdo me honeſto modo. vt in c. negligere. Sed ſecundum leges nō naſ in his quæ habent corrigere. vt in pecu. iſtis. ſeruum & filium. & in ſimilib. quia ſeruus dominum debet iuuare. ſi ſunt ſub eodem tecto: vt C. de his qui ſe in ædi. l. fi. l. Seru.] ſubaudi ille dominus. Accurſ. n. Prohibere.] ſcilicet ſeruum ſuum delinquentem.

1

4 † Aliàs. Pōponi' li 25. ad Edi. Flo. aūt. Vlpi. lib. 35. ad Edict.

5 † P. F. Paulus li. 39. ad Edi.

6 † P. F li. 25. ad Edi. proſi.

7 † P. F. lib. 44.

8 † P. F. lib. 42.

Soluti p errorē n & cōdicere poſſe. l. 2.

l Circumuenire.] Quæſtio nouitur, vt ſup. de noxa. l. in omnibus & hoc debet intra principalis ſi prohibere poteſt. non tamen in non certe cauſa. ſed & ipſe feciſſe videtur: vt §. de his qui no infamā. l. quid ergo. §. 1. Sed quid ſi poſſum prohibere Titium iniuriari Sempronio. an debeam iuuare? Reſpon. ſecū dū cano. ſic verbis interponēdo me honeſto modo. vt in c. negligere. Sed ſecundum leges nō naſ in his quæ habent corrigere. vt in pecu. iſtis. ſeruum & filium. & in ſimilib. quia ſeruus dominum debet iuuare. ſi ſunt ſub eodem tecto: vt C. de his qui ſe in ædi. l. fi. l. Seru.] ſubaudi ille dominus. Accurſ. n. Prohibere.] ſcilicet ſeruum ſuum delinquentem.

Caius lib. 10. ad Edict. prouin.

LEX XLVII.

Quod à quoquam 1 † a prænæ nomine exactum eſt, id eidem b reſtituere nemo cogitur.

Vlpianus lib. 30. ad Sabi.

LEX XLVIII.

Conſilij c non fraudulenti nulla obligatio eſt. Cæterum, ſi dolus & calliditas interceſſerit, de dolo actio competit.

¶ Socij d mei ſocius, meus ſocius non eſt. c

Paulus lib. 30. ad Edictum. 2 †

LEX XLIX.

Quicquid e calore 3 † iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum f eſt, quā ſi perſeuerantia apparuerit indicium animi fuiſſe. Ideoq; breui reuerſa vxor, nec diuertiſſe videtur. g

Vlpianus lib. 64. ad Edict. 7 †

LEX LIII.

Non videtur n quiſquam id capere, quod ei neceſſe eſt alij reſtituere.

Vlpianus lib. 64 ad Edict. 7 †

LEX LIII.

Non defendere videtur o non tantum qui latitat, ſed & is, qui præſens negat ſe defendere, aut non vult ſuſcipere actionem.

Paulus lib. 12. ad Edictum. 8 †

LEX LIV.

Cius per errorem p dati repetitio eſt, cius conſulto dati donatio eſt.

Paulus. 4 †

LEX L.

Alterius h circumuentio, i alij non præbet actionē.

Vlpianus. 5 †

LEX LI.

Cuius ca-et. k qui ſcit, l ſed prohibere m nō pōt.

Caius lib. 5. ad Edict. 6 †

LEX L

natio ideſt irrevocabilis datio. ſic ſup. ad l. Aquil. l. ſi fœtus §. fin. & §. Iulianus ſcribit Accurſius.

a *Nemo plus.* Si mihi fundum vendideris & tradideris quod iuris habes in me trãſfers. vnde ſi tu dominus eras: & ego dñs ero. & ſi non dominus eras: nec ego: ſed poſſeſſ adipiſcor: Itẽ ſi à ſe poteris auocari p hypothecariã: & à me non poteris: ſi noũ fundi tenebaris ſoluere tributũ: & egoſi hic fundus ſeruitutẽ debebat: & ego ſeruitutẽ debebo: vt ſup. de acquir. re. dom l. traditio. & de act. empt. ex empto. in prin. & C. de oſtra. pign. l. ſi debitor & ſine cẽ. vel reli. l. 3. C. de d. l. traditionibus. & ſi ſeruus. &c. Hæc ſententia mira. & contra illud vt C. de ædificiis priuat. l. 3. & l. ex vulcanum. 4. ff. de leg. 3. l. ſi ſeruus. de leg. 1. ad Edictum vbi Iaſo. Paulus lib. 1. de reſtit. 5. ff. Idem ſi. 18. vi. Edict. præt. municip.

Vlpianus lib. 16. ad Edict. †

LEX LV.

NEmo [a] plus [a] iuris ad alium transferre poteſt, quam ipſe habet. [2] †

Paulus lib. 2. de teſtamen. 3 †

LEX LVI.

NVllus [b] videtur dolo facere, qui ſuo iure vtitur.

Caius. 4 †

LEX LVII.

SEmper [c] in dubijs benigniora præferenda ſunt.

Idem lib. 19. ad Sabinum. 5 †

LEX LVIII.

BOna fides [d] non patitur, vt bis idem exigatur.

Vlpianus lib. 2. Diſputatio.

LEX LIX.

EX pœnalibus [e] cauſis non ſolet in patrem actio de peculio dari.

Idem lib. 2. Diſputatio. 6 †

LEX LX.

HAeredem eiuſdem poteſtatis, iuriſq; eſſe, cuius fuit defunctus, conſtat.

Idem lib. 10. Diſputationum.

LEX LXI.

SEmper [g] qui non prohibet pro ſe intervenire, mandare creditur. Sed & ſi quis ratum habuerit quod geſtum eſt, obſtringitur mandati actione.

Idem lib. 3. Opinionum.

LEX LXII.

DOmum [h] ſuam reficere vnicuique licet, dum

e *Ex pœnalibus.* ideſt. delictis ſi filius ſecit furtum, pater non tenetur de peculio. niſi in quantum locupletior factus eſſet. quod eſt generale i filio. & ſeruo in quocũq; delicto. vt ſup. de pecul. l. ſi de ſcribis. & l. ex cauſa furtiua. & ſup. de iis qui de rec. vel effu. l. 1. & 2. & ſeruus. & de vi & vi ar. l. 1. & 2. ſi filius. & §. 4. Item nec noxaliter tenetur pater. vt Inſti. de noxa. §. in. Sed ipſe filius conuenitur, & eo damnato, tenetur pater de pec. vel actione in factum. vt ſup. de noxa. l. noxalis. & l. ſeq. & l. f. & ſup. de rud. l. an ex cõtractibus. Item ergo in monachis ſi poſſeſſionem inuadant. Accurſ.

f *Hæredem.* Illa vana gloria ſi ſtione iuris. vt ff. Ad. de iureiur. a me. l. 1. quandoque tamen plus iuris habet hæres. vt ſi promiſiſti mihi poſſeſſionem meã. quia actio incepit ab hærede. vt C. vt act. ab hær. l. 1. & ſæpenumero plenior competit obligatio hæredi, quam defuncto. vt ſup. de cur. l. ſi per in prudentiam. & 6 minus. & ad l. Falc. repetitur. & ſup. re. am. l. 3. §. 1. Fœdera quandoq; minus; vt in priui. perſonalibus. vt ff. cod. in oſtbur. Item in ſtipul. qui non tranſmittitur ad hæredem. vt Inſti. de vſufr. finitur. Item in ibus perſonalib. pacti. ſup. de pact. idem. & perſonales idemq; in oibus perſonalib. us. ff. onibus quæ hæredibus non dantur. vt ſup. de iniu. l. iniuriarum actio. & de iniur. vel. l. in eum. & de calum. l. hæc actio item in alio caſu vt C. de metal. l. f. Sed in mixtis actionibus, quæ non dantur in hæredes, vltra habendi hæredes. vt in pœnalibus. vt Inſti. de perpet. actio. §. non omnes. Accurſius.

g *Semper.* Si pro te præſente fideiuſſerem & nõ cõtradicẽte mandare videris. idem mandare videris. vt ff. mãd. l. qui fidẽ. & l. qui pannum. & C. man. l. f. fideiuſſ. & hic ẽ primus caſus huius l. Si vero pro abſente tũc ne gerens experiri. vt ſup. mand. ex mandato. 1. nec enim mãdare ago, cum mandatũ non fuerit. vt ſup. de neg. g. ſ. l. Ferunt. §. Quæritur ergo hic datur actio mãdati in ſecundo caſu huius. cum mandatũ nõ fuerit. nõ mãdati in ſecũdo caſu. ſed ibi tamen datur hæc actio. quia ſi mãdaſſet. ſequeretur hæc actio. vt ff. cod. l. 1. §. 1. & 2. & ff. de neg. g. l. 1. §. 1. & 2. & ff. de tut. & ra

quidem reficere, dūmodò non noceam ei inuito: quod esset si facerem contra debitam seruitutem, in quo ius non habeo: sed eo volente possum, & ait hoc sup. de except. et iud. l. egi. Vel dic secundo, quòd ius meæ seruitutem non det vicino, licet ergo mihi altius tollere, vt C. de seruit. l. altius. dūmodo non noceā vicino inuito, in quo ius non habeo nocēdi: quia non immitto fragmenta in suo, hoc enim non licet, vt sup. si fer. ven. l. sicuti. §. Aristo. & §. idemque. Si ūnihil in alienum immitto alteri tñ officiam, si quidem dolo, teneor, alias non, vt ff. de aqua plu. arc. l. ii. §. denique. Planè interdum quis reficit coactus, vt sup. de offi. Præfec. vrb. l. Præses. & C. de æd. priuat. l. ii vt præponis.

* Vetustū exemplar habem⁹, in quo legitur, domū suam vnicuiq; reficere licet inuito alterio. dūmodo non officiat alterius ędificio, in quo ius nō habet.

1 † Alias, Pauli ff.

a † P. F. habuerit & deest, ge monitis.

a *In quo*] i. inquantum. Accur.

b *Non habet*] sc. officiendi. H.

3 † P. F. lib. 29.

* Determinat tamē & de illis quandoq; Iurisconsultus, vt de Lazaro resurgēte, an recuperet bona; vt per gl. in l. ex his. ff. de le. glo. & in c. fraternitatis. & ibi, an vxorē. vbi nota, in apostil. ad Panor. in ver. recuperet vxorē. nu. 22. ex. de frigi. & malefi.

4 † P. F. lib. 54.

5 † P. F. *suffetius*

non officiat inuito * alteri, in quo [a] ius non habet. [b]

Iulianus lib. 6. Digest. [1] †

LEX LXIII.

HÆreditas [c] nihil aliud est, quàm successio in vniuersum ius, quod defunctus habuit [2] † tempore mortis.

Idem lib. 17. Digestor.

LEX LXIIII.

QVi sine [d] dolo malo ad iudiciū prouocat, [e] non videtur moram facere.

Iaem lib. 37. Digest. [3] †

LEX LXV.

EA quæ * raro [f] accidunt, non temerè in agendis negotijs computantur.

Idem lib. 3. Digest. [4] †

LEX LXVI.

EA est natura [g] cauillationis, [h] quā Græci σοφισ-μὸν [5] † appellant, vt ab euidentes veris per breuissimas mutationes disputatio ad ea, quæ euidenter falsa sunt, perducatur. [6] †

Idem lib. 40. Digest. [7] †

LEX LXVII.

MArcellus [i] ait, Desinit debitor esse is, qui nactus est exceptionem iustam, nec ab æquitate naturali abhorrentem. [k]

Idem lib. 71. Digest. [8] †

LEX LXVIII.

QVoties [l] idē fermo duas sententias exprimit, ea potissimū accipiatur, [9] † quæ rei gerendæ * aptior est.

Paulus li. sing. de dotis repeti.

LEX LXIX.

IN omnibus [m] causis id obseruatur, vt vbi personæ cōditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficium quoque deficiat: vbi verò genus actionis id desiderat, ibi tio detur; nisi dicas, ꝙ in nudo pacto facto de petendo, pōt prima actio adiuuari; quā nō posset si ī nullo debitor esset; vt ī de pac. l. si vnus. §. pactus. Vel nisi dicas pactū de nō petēdo factū per me, ū vel dolū. Sed dices, tūc abhorret a naturali æquitate. Sed dicā illud ꝓꝓ accidēs, nō ꝓ ipsius naturā pacti. Vel dic secundo, ꝙ mutuaui filiofa, exceptionē Macedo. habēt. Itē si quis impetrauit ne vsq; ad certū ips teneatur soluere, tenet rescriptū; vt C. de pēt. Impe offic. l. quoties. vel ēt in ꝑpetuū, fm Azo. si dicat, nō obstāte aliqua lege, & maximè si ꝓꝓ aliquā publicā vtilitatē fiat. Itē ꝓ hoc ꝙ a nō abhorret, i. non discrepat, vel discordat à naturali æquitate, cū lege diuina, & humana statutū Principis est tenēdū; vt ibi. Ois ala subsit Principi tanq̄ ꝑcellēti, & ducib. ab eo missis. Itē dicit propheta, ꝙ hoc ius Regis est, &c. vt in prin. cōstitutionis ff. no. Itē cū cōtineat in lege diuina, vt dictū est; ergo est ius naturale; qa ius naturale est, qd in lege, & i Euāgelio cōtinet; vt in Decr. ius naturale. Et pōt dici debitores eo, ꝙ si soluūt, nō repetunt; vt ī. de cōdi. inde. l. qui exceptionē. & ī. qā quisque in l. 3. §. fi. Itē qd dicit debitorē; sub. ēt ꝓꝓ prædictos effectus; tamen impropriè; vt ī. tu. s. l. debitorē.

a *Ius non habet*] id est, non officiendi. H.

b *Nec habet*] sc. officiendi. H.

c *Hæreditas*] hic dic vt ff. tit. 1. c. nihil. Accur.

d *Qui sine*] Ex venditione decem mihi debes, si solutionem differas dum ignoras me vendidisse ei cui successisti, nō teneris ad vsuras: alias, si scires, secus, vt hic. & si certum. l. quod te. & de vsur. l. si quis soluerit. & de condi. fur. l. fina. ff.

e *Prouocat*] se defendendo. Accurs.

f *Aliquando*] Si quis hæredē instituto decessit; & adita hereditate mortuus resuscitetur (vt de Lazaro accidit) non sunt iura prodita, an iure possit omnia possit bona recuperare ab hæredibus. Hæc enim raro accidūt, & ea quę raro accidunt, nō temere in negotijs, i. legibus, quæ de rebus negotijs inquuntur, computantur, & dicit temerarium esse, si tales casus in legibus connumerentur. & ad idem sup. de leg. & Senatusc. l. ea. & l. nā ad ea. Aliquando. ff. ad ea, quæ raro accidunt. iura aptantur: vt sup. si pars hære. pet. l. antiqui. & C. de legi. hæred. l. fi. maior. & ff. de fla. homi. l. non sunt. Vel aliter pone casum: si rem tibi pignori dedi, eaq; casu fortuito sit amissa, non teneris: vt C. de pign. actio. l. quæ fortuitis. nam ea quæ raro, i. fortuito accidunt casu (ideo enim casus dicuntur fortuiti) non computantur temerè, i. facilè, in negotijs gerendis, i. in contractibus, qui iure inter aliquos celebrantur, ideo aut dixi facilè; quia cōputantur quandoque sic, vt præstentur, s. vbi pactum, culpa & mora interuenerit: vt dixi sup. eo. l. contractus. Accurs.

g *Est natura*] Cauillatio dī, quasi deceptoria argumētatio, cum ab eo, quod verū est, venitur ad id, qd est euidenter falsum: vt sup. tit. 1. l. natura cauillationis. hoc autem fit per breuissimas mutationes terminorum dissimiliter acceptorum: vt in hoc exēplo. Res diuinæ in bonis nullius sunt: at quod in bonis nullius est, occupanti conceditur. ergo res diuinę occupanti cōcedunt: quod falsum est: mò interdicta proponuntur contra occupantes res sacras, & religiosas; vt sup. de interdi. l. 1. §. interdicta. ne quid in loco sa. fi. l. 1. & de sepul. vio. l. Prætor. In hoc autem argum. medius terminus, s. dictio nullius, dissimiliter accipitur: cum in propositione verbum nullius, ad hominem referatur, in assumptione ad hominē referatur: in assumptione ad hominem pariter, & ad Deū. Res autē diuinæ in bonis nullius, s. hominis sunt in bonis tū Dei sunt, hominū, s. cōstitutione, & ad eius honorem specialiter designatæ. At fœtæ bestiæ, neq; in bonis hominis sunt, neque in bonis Dei designatę hominum constitutione, & hoc fm Bul. Vel aliter pone; fructus rei est, pignori dare licere: vt ī. eo. l. fructus. & sup. de vsur. l. fin. sed omnis fructus rei pertinet ad fructuariū: vt sup. de vsuf. l. 2. ergo licere dare pignori pertinet ad eum, qd est falsum: vt C. de vsur. l. interest. Item, & hic est exceptio quia verbū fructus, in propositione pro vtilitate quadā ponitur; in assumptione verò ponitur pro cōmodo ex ipsa re proueniente: vt sup. de vsufr. leg. Item si fundi. Vel aliter: id dem ū pōt fœtus alieno legari, quod posset ipse liberi esset: sed si liber esset, non posset legari quandiu fœmit: ergo nec cum seruus est, fœtus legari pōt. Sed hæc argumentatio fit secūdum quid & qualite. & ideo ratiocinatio fit secūdum quid & qualite. vt sup. de leg. 2. l. d bitor. ff. seruo alieno, sic erit in hac cauillatio. vt sup. de reg. Ca. l. 1. Azo.

6 † Alias, producat. 7 † P. F. lib. 60.

8 † P. F. lib. 67.

h *Cauillationis*] apud nos cauillatio, apud dialecticos fallacia.

9 † P. F. excipiatur. * Cor. cor. tex. cū gl. & ibi no. in c. cū tibi ī fi. extra de test. & in c. capitulsi. in fi. in glo. in ver. relaxetis. extra, de rescript.

i *Marcellus*] in exceptione prior ptum est exemplū, quæ vt culo naturalis æquitatis sustentatur: vt sup. de pac. l. 1. in prin. & de sol. l. Stichū. §. naturalis. sed si in ea ponitur, non video ad quid dī debitor: cū ne. petitio, nec retentio detur; nisi dicas, ꝙ in nudo pacto facto de petendo, pōt prima actio adiuuari; quā nō posset si ī nullo debitor esset; vt ī de pac. l. si vnus. §. pactus. Vel nisi dicas pactū de nō petēdo factū per me, ū vel dolū. Sed dices, tūc abhorret a naturali æquitate. Sed dicā illud ꝓꝓ accidēs, nō ꝓ ipsius naturā pacti. Vel dic secundo, ꝙ mutuaui filiofa, exceptionē Macedo. habēt. Itē si quis impetrauit ne vsq; ad certū ips teneatur soluere, tenet rescriptū; vt C. de pēt. Impe offic. l. quoties. vel ēt in ꝑpetuū, fm Azo. si dicat, nō obstāte aliqua lege, & maximè si ꝓꝓ aliquā publicā vtilitatē fiat. Itē ꝓ hoc ꝙ a nō abhorret, i. non discrepat, vel discordat à naturali æquitate, cū lege diuina, & humana statutū Principis est tenēdū; vt ibi. Ois ala subsit Principi tanq̄ ꝑcellēti, & ducib. ab eo missis. Itē dicit propheta, ꝙ hoc ius Regis est, &c. vt in prin. cōstitutionis ff. no. Itē cū cōtineat in lege diuina, vt dictū est; ergo est ius naturale; qa ius naturale est, qd in lege, & i Euāgelio cōtinet; vt in Decr. ius naturale. Et pōt dici debitores eo, ꝙ si soluūt, nō repetunt; vt ī. de cōdi. inde. l. qui exceptionē. & ī. qā quisque in l. 3. §. fi. Itē qd dicit debitorē; sub. ēt ꝓꝓ prædictos effectus; tamen impropriè; vt ī. tu. s. l. debitorē.

k *Abhorrentem*] id est, discrepantem. Accurs.

l *Quoties*] Filij naturales qūque dicuntur ad differentiam adoptiuorum, quandoque ad differentiam legitimi; vt bastardi. Cum ergo dī, filij naturales sunt in potestate patris, vel parentum; vt Insti. de adop. in prin. intelligendū est de naturalibus. & legitimis. si enim intelligeretur de naturalibus tantum; falsum esset. & contrariū iuris; vt Insti. de nup. ff. fi. Item cū reperitur, ꝙ naturalibus filijs pater non pōt relinquere, nisi vsq; ad certum modum, intelligendum est de naturalibus tantū; vt C. de natu. li. l. 2. nam legitimi & naturales in vniuersum possunt instituī. Dic ergo sententia, i. duarū rerū significationē. & hoc sive sit in legibus, vt casum posuit sup. de leg. & Senatusconsl. in ambigua. sive in stipulationibus; & sic ēt potest poni casus per l. sup. de verb. obl. l. quoties. sive in testamentis; & sic ēt pōt poni sup. de re. du. l. quoties. & hæc dicitur aptior expositio, vt res vacet potius, quam pereat; & non sit contraria iuri.

m *In omnibus*] & patronus, & parens, & similes personæ in quantū facere possunt condemnantur; hæredes ā eorum

eorum hoc beneficium nō habēt: vt ſ. de re iud. l. patronus. & l. inter. & l. ſi fideiuſſor. §. ſi maritus. & l. ſciēdum niſi in caſu: vt ſ. ſol. mat. l etiam. in princ. Item priuilegium quod habet mulier vt præferatur alijs creditoribus non datur hęredi: vt C. de priui. credi. l. ſcire. niſi filijs: vt C. qui po. in pig. l. fin. Item beneficiū vt pupillus præferat alijs creditoribus: vt ſup. de priui. credito. l. dabimus. §. ſi quis. non habet hæres pupilli illud beneficiū: vt ſ. de admin. tut. l. ex pluribus. Item ad hoc ſ. de dolo. l. hæredibus. Vbi aūt genus actionis priuilegium in ſe continet: vt ſi agat quis pro expēſis in funere factis: vt ſ. de relig. l. pen. vel qa in refectione tradita eſt pecunia: vt ſup. qui po. in pig. l. interdū. priui. hęredi dabitur: vt hic. & ſ. eo. l priui legium. & ſup. de relig. l. ſi filius. Hæc actio. & ad hoc ſup. de aqua quoti. & æſtiū. l. 1. §. permittitur. & de cen. l. forma. §. quāquam. & de conſti. pec. l. 1. fin. Priuilegium actionis etiam dici poteſt: quia ex mora generat vſuras: ſicut euenit in omnibus bonę fidei iudicijs: vt ſ. de vſu. l. mora. §. in bonæ fidei. Fallit autem hæc regula in prima parte, in reſtitutione in integrum, vt ſup. de in integ. reſt. l. nōſolum. & beneficio Velei. vt C. ad Vellei. l. in hæredes. Apparet ex præmiſſis, q̄ vbi dicitur genus actionis: ſubaudi: vel cauſa propter quam datur actio: vt in d. l. interdum: Et quod dicit, Deſiderat illud, ſcilicet, beneficium: vel quia præfertur alijs: vel quia vſuras generat ex ſola mora.

1† P.F. ad ſignationē.

2† P.F. cuius alterius coercitionis.

3† In P.F. eſt 73. & poſtponit ſequenti.

ad quemuis perſecutio eius deuenerit, non deficiat ratio auxilij.

Idem li. ſing. de agna. liber. 1†

LEX LXX.

INuito [a] beneficium non datur.

Vlpia. lib. 1. de Offi. Procon.

LEX LXXI.

NEmo poteſt [b] gladij poteſtatem ſibi datam, vel cuiuſuis alterius coercitionis, 2† [c] ad alium transferre.

Iabole. li. 3. ex poſte. Labeo. 3†

ob. ſ. vſt. Sed ſi rem meam poſſides quam euinco ex fructibus percipiendis: quia poſſides ſine iit. & mala fide: vt ſ. de rei vend. l. ſi nauis. an & hoc debeat æſtimari, q̄ potui obligare ſi habuiſſem, per quod damnū forte habui? Reſp. ſic per hanc l. & ſ. de vſu. l. fructus. Item an hæc computantur in fructu quanti locare potui? Reſpon. ſic, per hanc l. vt ſup. de vſur. l. videamus. §. præterea Gallus. nam res vel ad hoc locatur, vt liceat eam obligare: vt ſ. de præſ. ver. l. rogaſti. §. 1 & ſ. cōmod. l. ſi vt certo. §. nunc videndum. æſtimabitur ergo hoc in fructu: vt hic. & d. l. ſup. de vſur. l. ſi. Item op. ſi hic eſt fructus rei: ergo pertinet ad fructuarium: ergo ergo obligat: quod eſt falſiſſimum: vt C. de vſufru. l. 4† P.F. Quæritur fructus. l. inter eſt. ſed dic 5† Aliæ fructus. l. vtil. mater in infra. fructus ex ipſa re prouenientes. vt no. ſup. ec. l. ea eſt natura. Accur. Sēper Quo &c.

LEX LXXII.

FRuctus [d] rei eſt, vel pignori dare licere.

Idem lib. 2. de offi. Procon.

LEX LXXIII.

OMnia [e] quæcunque cauſæ cognitionem [f] deſiderant, per libellum expediri non poſſunt.

Vlpianus. 4†

LEX LXXIV.

QVò [g] † tutela & credit, eò & hæreditas pertinet, niſi cum fœminæ hæredes intercedunt.

Idem li. ſing. de agna. liber. 1†

LEX LXX.

INuito [a] beneficium non datur.

Vlpia. lib. 1. de Offi. Procon.

LEX LXXI.

NEmo poteſt [b] gladij poteſtatem ſibi datam, vel cuiuſuis alterius coercitionis, 2† [c] ad alium transferre.

Iabole. li. 3. ex poſte. Labeo. 3†

e *Omnia*] Si vis omnia habere plana: ſic vel l. 6. Dum ideſt per ſententiam latam partibus abſentibus & ad eos vsque epiſtolam miſſam. hoc n. fieri non pōt vt ſ. de re iud. l. de vnoquoque. Sed interlocutoria pōt ferri q̄que abſente parte. vt ſ. de arbi. l. diem profecto. in princ. & ſic hoc expone cauſæ cognitionem plenam. quod eſt vbicunq; danda eſt ſententia diffinitiua, vt C. de iudi. l. iudices. Alij dicunt per libellum datum iudici; vbi ſ. licet non debet dari libellus; & erit exemplum in tranſactione alimentorū, & in alienationibus omnium rerū minorum & ſimilibus ar. C. de prę. min. l. 1 inorum. Hanc repreda. nam excuſatio à tutela nō datur niſi cauſa cognita; & tamen libellus dari dēt; vt ſ. de excu. tut. l. ſcire oportet. §. oportet. Et quod dī in eo, tit. l. excuſare, eſt verum de abſente: vt abſens per epiſtolam, & libellum non poſſit ſe excuſare: ſi præſens vero ſic. Terij dicunt, per libellum. ab ordinario alicui delegato: in quo cōtineatur cauſæ delegatio hęc eſt cōmunis opinio. Op. ergo de in integ. reſtit. quæ datur rē cognitam: vt ſ. de in integ. reſtit. l. oēs. & ſi demandatur; vt C. vbi & apud quē in integ. reſti. l. ſi. in fi. ſed in ea ſpeciale. Item ep. de ijs quæ cognoſcuntur cū cauſæ cognitione ſummaria: vt ſ. de officio eius cui man. l. cognitio. §. vt poſſeſſio. & de vſ. in poſſeſſ. l. 1. §. ſi ea. & de ſimilibus, quæ dicens ſ. ad exhi. l. 3. §. hi dē. Reſp. locum habere regulam in ijs quæ plenam non ſemiplenam cauſæ cognitionem deſiderant. Op. de cognitione ſingularum cauſarum ciuilium, quæ ſunt pleniſſimæ; vt C. de iud. l. iudices. & tamen demandantur; vt C. qui prohi. iu. l. 1. Reſp. hic loquitur in his quæ magis offi. iudi. quàm actionis iure expediuntur, vt eſt in tranſactione alimentorum, & bonorum poſſ. dandis; vt ſup tranſac. l. cum hi. §. ſi Prætor. & §. ſed nec. Item in dilationibus indulgendis: vt C. de dila. l. à procedente. Item op. C. de offi. eius qui vi aliter. l. ſuggerentem. Reſp. hi qui in locum decedentiū ſubſtituuntur, non habentur pro delegatis. cum ordi. iur. à lege conſequātur. vt ſup. de iu. & cura. da. l. 1. Quartò ponunt quidā caſum, q̄ non poſſit delegare; vt vnus, ſ. ſcribat ſententiam: & alij iudici committat legendam; vt C. de ſenten. ex breuic. recit. l. 2. vel reſeruata ſententia ſibi, cætera committat. quod non poteſt niſi audiat; vt C. de iudi. auth. ad hæc. Acc.

f *Cognitionem*] i. plenam decre. interpoſitionem.

g QVò *tutela*] Si quis ad tutelam alicuius vocatur, vt proximior; vocari ſimiliter debet ad ſucceſſionem: vt hic. & in Auth. de hær. ab inteſt. §. ex his. & Inſt de leg. pa. tut. §. fin. & ſup. eo. l. ſecundum naturam. cuius l. hæc eſt filia. Excipitur autem mulier, niſi mater ſit, & auia; vt hic. & d. §. ex his. Item excipitur, & minor; vt C. de leg. tu. l. fin. Quod ergo dicit quo, ideſt, ad quem locū. & quod dicit, redit, melius dixiſſet è contra redit, ideſt, peruenit. & inſ. peruenit, ideſt, redit. ſed ideo quod erat vnius, alteri attribuit: vt oſtenderet alterum ſine altero alicui non debere contingere. Item hæc lex locum habet quando iure agnationis vel etiam cognationis hodie deferuntur. Quid autem ſi teſtamento

ad quemuis perſecutio eius deuenerit, non deficiat ratio auxilij.

Idem li. ſing. de agna. liber. 1†

LEX LXX.

INuito [a] beneficium non datur.

Vlpia. lib. 1. de Offi. Procon.

LEX LXXI.

NEmo poteſt [b] gladij poteſtatem ſibi datam, vel cuiuſuis alterius coercitionis, 2† [c] ad alium transferre.

Iabole. li. 3. ex poſte. Labeo. 3†

a *Inuito*] Hæc regula vera eſt in omni priuilegio fauore alicuius indulto: vt C. de poſt. l. ſi quis in conſtituendo. Item pone vt ſup. de mino. l. ſi iudex. vbi minor inuitus non vtitur beneficio reſtitutionis. Idem dic es in beneficio quod non ſit priuilegium: vt ſup. de dn. l. hoc iure. §. non poteſt. beneficium enim affert gaudium capienti, & inuitus nemo gaudebit, vt in conſtitutione feudorum. tit quib. ex cau. feudum. Hæc autē regula fallit vt ſup. de libe cau l. 2. 3. & 4. & ſup. de appel. l. nō tantum. Item per medium confertur beneficium, non dico priuilegium; vt ſup. de neg. ge. l. ſoluendo & de ſol. l. ſi debitor reus. Accurſius.

b *Nemo poteſt*] Poteſtas gladij eſt, animaduertendi in facinoroſos homines, ideſt, in animata corpora. & ſic infertur pęna corporalis. Et quod ſubijcit. Alterius coercitionis, ſ. quæ adimat libertatem, vel ciuitatem, quæ omnia dicuntur capitalia; vt ſup. de pu. iu. l. 2. & dicuntur conſiſtere in mero imperio; vt ſup. de iuriſd. omn. iud. l. 3. & ſunt exempla diſtinctarum pœnarum; vt ſup. de pœn. l. ſi quis fortè. §. ſi. Et quoddam tertium, ſ. coerci. o modica, quæ ineſt iuriſdictioni. Prima duo non demandantur; vt hic. & ſup. de offi. eius cui man. eſt iuriſ. l. 1. in prin. Tertium ſic cum iuriſdictione. vt ſ. de offi. eius cui man. eſt iuriſ. l. fi. Et quod dixi ſ. duo prima non delegari; ſalſit, quando contingit abeſſe eū qui habet cognitionem; quia tunc demandat quo ad cognitionem; vt ſup. de offi. eius cui man. l. 1. §. huius. Item ſallit in Legato Proconſulis, qui cognoſcit etiam præſente Proconſule, ſed non pronuntiat; vt ſup. de offi. Proconſ. l. ſolent. in princ. & eſt in eo ſpeciale, vt ibi dicit; qui etiam cognoſcit, & pronuntiat de crimine ſuſpecto; vt ſup. de offi. eius cui man. l. cognito. & Inſtit. de ſuſpe. tuto. §. datum.

c *Coerſit eius*] magnæ. Accurſius.

d FRuctus] inter alias vtilitates, quas ex rebus homines cōſequuntur, curſus naturæ in hac tenaciſſima louis ætate (in qua vtilitas pignotum irrepſit; vt ſ. de conſti. pecu. l. qui autem. i. ſi quis.) hoc commodum præcipuè ſcholaribus deputauit. vt liceat eis pignoti date. atque obligare. & pecuniam accipere, quatenus ſtudium contineant. hoc eſt quod ait regula. Vel. pro ſaltem. Vel dic, fructus, i. vtilitas. nā inter cæteras vtilitates, quas habemus ex rebus noſtris, hæc eſt vna. vt poſſimus obligare. nā aliàs creditor nō crederet; vt ſ. de conſti. pe. l. qui aūt. §. ſi quis. & Inſti. quib. mo. re cō.

e *Omnia*] Si vis omnia habere plana: ſic vel l. 6. Dum ideſt per ſententiam latam partibus abſentibus & ad eos vsque epiſtolam miſſam. hoc n. fieri non pōt vt ſ. de re iud. l. de vnoquoque. Sed interlocutoria pōt ferri q̄que abſente parte. vt ſ. de arbi. l. diem profecto. in princ. & ſic hoc expone cauſæ cognitionem plenam. quod eſt vbicunq; danda eſt ſententia diffinitiua, vt C. de iudi. l. iudices. Alij dicunt per libellum datum iudici; vbi ſ. licet non debet dari libellus; & erit exemplum in tranſactione alimentorū, & in alienationibus omnium rerū minorum & ſimilibus ar. C. de prę. min. l. 1 inorum. Hanc repreda. nam excuſatio à tutela nō datur niſi cauſa cognita; & tamen libellus dari dēt; vt ſ. de excu. tut. l. ſcire oportet. §. oportet. Et quod dī in eo, tit. l. excuſare, eſt verum de abſente: vt abſens per epiſtolam, & libellum non poſſit ſe excuſare: præſens vero ſic. Terij dicunt, per libellum. ab ordinario alicui delegato: in quo cōtineatur cauſæ delegatio hęc eſt cōmunis opinio. Op. ergo de in integ. reſtit. quæ datur rē cognitam: vt ſ. de in integ. reſtit. l. oēs. & ſi demandatur; vt C. vbi & apud quē in integ. reſti. l. ſi. in fi. ſed in ea ſpeciale. Item ep. de ijs quæ cognoſcuntur cū cauſæ cognitione ſummaria: vt ſ. de officio eius cui man. l. cognitio. §. vt poſſeſſio. & de vſ. in poſſeſſ. l. 1. §. ſi ea. & de ſimilibus, quæ dicens ſ. ad exhi. l. 3. §. hi dē. Reſp. locum habere regulam in ijs quæ plenam non ſemiplenam cauſæ cognitionem deſiderant. Op. de cognitione ſingularum cauſarum ciuilium, quæ ſunt pleniſſimæ; vt C. de iud. l. iudices. & tamen demandantur; vt C. qui prohi. iu. l. 1. Reſp. hic loquitur in his quæ magis offi. iudi. quàm actionis iure expediuntur, vt eſt in tranſactione alimentorum, & bonorum poſſ. dandis; vt ſup tranſac. l. cum hi. §. ſi Prætor. & §. ſed nec. Item in dilationibus indulgendis: vt C. de dila. l. à procedente. Item op. C. de offi. eius qui vi aliter. l. ſuggerentem. Reſp. hi qui in locum decedentiū ſubſtituuntur, non habentur pro delegatis. cum ordi. iur. à lege conſequātur. vt ſup. de iu. & cura. da. l. 1. Quartò ponunt quidā caſum, q̄ non poſſit delegare; vt vnus, ſ. ſcribat ſententiam: & alij iudici committat legendam; vt C. de ſenten. ex breuic. recit. l. 2. vel reſeruata ſententia ſibi, cætera committat. quod non poteſt niſi audiat; vt C. de iudi. auth. ad hæc. Acc.

f *Cognitionem*] i. plenam decre. interpoſitionem.

g QVò *tutela*] Si quis ad tutelam alicuius vocatur, vt proximior; vocari ſimiliter debet ad ſucceſſionem: vt hic. & in Auth. de hær. ab inteſt. §. ex his. & Inſt de leg. pa. tut. §. fin. & ſup. eo. l. ſecundum naturam. cuius l. hæc eſt filia. Excipitur autem mulier, niſi mater ſit, & auia; vt hic. & d. §. ex his. Item excipitur, & minor; vt C. de leg. tu. l. fin. Quod ergo dicit quo, ideſt, ad quem locū. & quod dicit, redit, melius dixiſſet è contra redit, ideſt, peruenit. & inſ. peruenit, ideſt, redit. ſed ideo quod erat vnius, alteri attribuit: vt oſtenderet alterum ſine altero alicui non debere contingere. Item hæc lex locum habet quando iure agnationis vel etiam cognationis hodie deferuntur. Quid autem ſi teſtamento

ſtamento detur tutor, vel à iudice, cum alius eſſet cognatus cui deferebatur tutela? Reſpō. ſi cognatus rōne ætatis non admittatur, certum eſt idem ſi quam excuſationem habet, at ſi nullam: tunc videtur habere locum hæc regula: vt excludatur agnatus, & teſtamentarius, vel datiuus tutor vocetur ad hæreditatem ſed contrapoto ſecundū Azo. argu C. de codi. l. fi. §. ſi quis verò, ai ſi nullas ſit cognat⁹: datiuus, vel teſtamētarius admittitur ex hac regula.

2 † P. F. qua.

a *Nemo.*] Pone caſū, vt Inſti. q datu l. poſ. §. permiſſum. & ſecū autem, ſi ergo emancipato detur tutor, non tenet datio, ſed confirmatur: vt cod. tit. §. vlti. ſicut in matre, quæ filium inſtituit, & ei tutorē dedit. vt C. de teſt tu. l. mater. Idem dic in ſuis hæredib. ideſt. inter ſuos hæredes, & qui ſint: dic vt Inſt. de hære. qua. & dif. §. iur. & Inſt. de hæred. ab inteſta. §. ita autem. Sunt ergo filij, & inferiores ſi nemo eos præcedat: & quandoq; etiam ſi alius præcedat: ſi modo in poteſtatem non ſit recaſurus: quod contingit in duobus caſibus; vt Inſti qui. modus pat. po. e. ſolut. §. hi. Item dic nemo etiam miles: vt iup de teſtam. tute. l. 2 & 3. Accurſius.

¶ Nemo [a] poteſt tutorem cuiquam dare, niſi ei, quem in ſuis hæredibus cum moritur habuit, habiturusve eſſet, ſi vixiſſet.

¶ Vi factum [b] videtur id eſſe, quod [1] † de re quis cum prohiberetur, fecit. Clam, qđ quiſque cum controuerſiam haberet, habiturumve ſe putaret, fecit.

¶ Quæ in teſtamento [c] ita ſcripta ſunt, vt intelligi non poſſint, perinde ſunt ac ſi ſcripta non eſſent.

¶ Nec paciſcendo, [d] nec legem dicendo, nec ſtipulando quiſquam alteri cauere [e] poteſt.

b *Vi factum.*] Si te facientem aliquid in meo prohibuero (quod fit tribus modis: vt ſup. de ope. no. nunc. l. de pupillo. §. meminiſſe) & tu facis contra; videris facere vi, vt iup. quod vi aut clam. l. 1. §. quid ſit vi. Hæc tamen nunciatio quandoq; licitè poteſt ſperni; vt ſup. de op. no. nun. l. de pupillo. §. ſi quis tuus. & de cloacis. l. 1. §. ſi quis purgante. Si verò non prohibui aliquo de tribus modis; tu vero credebas futuram tibi controuerſiam ſi feciſſem, aut credere debebas; ſciam videris feciſſe; vt ſup. quod vi, aut clam. l. 3. §. fi. & l. ſeruus. Item no. q hæc nunciatio remittitur trib. modis, licet ſi eſt ſatisdatum. Item ſi ſiet per nunciantē quominus ſatisdetur. Item quando remittitur expreſſe; vt iup. de remi. l. 1. & de ope. no. nunc. l. quia in re. §. ſi is cui nunciatum eſt. in l. de pupillo.

c *Quæ in teſtamento.*] Si teſtator aliquid tibi legauit & ante confirmationem teſtamentum ſic deletum, vt legi non poſſit; ſiue conſulè, ſiue inconſulte; non valet legatum. Si autem poſt perfectum; tunc ſi conſulte repellens exceptionē; alias non; vt ſup. de iis, quæ in teſtamen. l. 1. §. ſed & ſi legi. & §. ſed hoc ita. & §. ſed conſulto. ſed vt competat ſecundum tabulas oportet extare tabulas tempore mortis. Vnde ſi ante delerē ſunt etiam inconſulte nocet inſtituto; vt ſup. de ſecun. tabu. l. 1. §. ſemel. Vel dic ſecundo ad literam; quia legi poteſt, ſed non intelligi; quia nullum ſenſum ſuſtinere vllo modo poteſt.

d *Nec paciſcendo.*] Tria dicit. nam ſiue nudo pacto tantum intercedente, ſiue contractu aliquo, & incontinenti adhibito pacto, ſeu lege, ſiue etiam ſtipulatione alteri cauere voluit, & non potuit: vt hic, & Inſti. de inutil. ſtipu. §. alteri. Fallit autē hæc regula in multis caſib. vt ſup. de pac. l. ſi tibi. §. vlt. & l ſeq. vſq. ad l. ſi vnus. & ſ. ſi cer pet. l. certi condictio. §. ſi numinos. & ſup. de verbo. obliga. l. libet homo. §. fi. & l. quodcunque. §. ſi ita. & in alijs quos no. Inſti. de iniur. ſtipu. §. ſi quis alij. Accurſius.

e *Cauere.* id eſt acquirere. Accurſius.

f *Non debet.*] Pone vt C. de acq. poſſ. l. fi. §. ſin autem nec dum. & C. de ſtāſac. l. ſtāfactione matris. & de pac. l. ſeruus. & l. filius. & ſ. de alie. iud. mu. cauſa fac. l. 1. & ſ. de diuor. l. ſi filia. & de aqua plu. arc. l. j. §. de coopere. Et no. q iuſtitia eſt conſtans. & perpetua. &c. & ab ea veluti à matre deſcendit ius; quod tria nobis dat præcepta, ſ honeſtè viuere, alterum non lædere; & ius ſuum vnicuique tribuere; vt Inſtit. de iuſt. & iu. l. in prin. & §. iuris. De medio præcepto hic tantum dicit, quo dicitur alium iniuſtè, vel iniquè non affligi per alterum, ſed iuſte plerunque affligitur: vt ecce à iudice: vt ſup. quod me. cauſa. l. j. Item à priuato ad ſui defenſionem. vt ſup. ad le. Aquil. l. ſcientiam. §. qui cū aliter.

Pomponius. 2 †

LEX LXXV.

NOn debet [f] alteri alterū iniqua cōditio iferri.

Idem lib. 3. Quæſtionum.

LEX LXXVI.

NEmo [g] poteſt ſe mutare conſilium ſuum in alterius iniuriam.

Idem lib. 24. Quæſtio.

LEX LXXVII.

IN totum [h] omnia, quæ animi deſtinatione agenda ſunt, non niſi vera, & certa ſcientia perfici poſſunt.

Idem lib. 29. Quæſtio. 3†

LEX LXXVIII.

ACtus [i] legitimi, [k] qui nō 4 † recipiunt diē, vel

Item à priuato ad vindictam: vt C. quādo liceat vnicuiq; ſine iudice, l. j. Quid ergo erit ſi vnus alterū iniuſtè affligat? Reſpon. quandoque habetur pro infecto: vt ſupra. de rep. l. ſi filia, quādoque pecuniariter punitur: vt ſupra. de alie. iudi. l. 1. quandoque criminaliter ſecundum varietatē delictorum: vt ſupra. de pēn. l. ſi quis fortè. §. vlt. & l. ſeq.

2 † P. F. Papinianus lib. 1. Quæſt. alias Paul.

Concor. ter. ī can. primum. 22. qō. 2. ibi cū dicit, quia nulli &c.

g *Nemo poteſt.*] Si negotia tua benè geſſi, & expendi: & tu me poſtea prohibeas: vt per hoc tū tenearis ad præteritas expenſas: non p̄iudicas mihi: vt C. de neg. geſt. l. fina. Item procurator meus accepit poſſeſſionē pro me; & poſtea dereliquit: vt alius accipiat: nō p̄iudicat mihi; vt C. de acquir. poſſeſ. l. fina. quod expone, vt ibi. Vel tertio pone in hærede qui volens prius adire ex teſtamēto, poſtea in fraudem legatariorum voluit adire ab inteſtato; vt j. ſi quis omiſi cauſa teſta. per totum tit. Item poteſt poni ſup. de tranſa. l. 1. 3. Sed contra huic regulæ ſup. de col. bon. l. nunquam, vbi filius emancipatus voluit cauere de collatione; & ſic tota hæreditas remanebat fratri inſtituto. nam poteſt pœnituere. Sol. ibi non dicitur frater habere damnū; ſed magis dicitur non lucrari; inter quæ eſt differentia; vt C. de codi. l. fi. §. non enim. nam damnum à diminutione patrimonij dicitur; vt ſup. de dam. infec. l. 3. Item contra ſup. de ſolu. l. cum quis. l. ſi debitorem. vbi mandani debitori meo, vt ſolueret Titio poſtea eo ignorante vetuit Titiū accipere. nam videtur q poſſim petere; & ita non liberatur debitor ſoluens poſtea Titio, ſicut ſi non pœnituiſſem; ſed certè mo liberatur ſi eſt ignorans reuocati mādati, vel ipſo iure, vel per exceptionem; vt ibi dicitur; & ſic non habet damnum; nam hic iniuriam pro damno accipimus, vt & ſ. ad leg. Aquil. l. ſed & ſi quemcunq. §. item iniuriā. Accurſius.

h *In totum.*] Ideſt. totaliter ponē i delictis; vt C. ad l. Cor ne. de ſica. l. 1. Sed fallit; quia quandoque delinquitur ſine voluntate, & certa ſcientia; vt ſup. ad leg. Aquil. l. ſciēti am. §. pe. Item in contractibus; nam & ibi præuerit animus contrahendi; vt ſup commo. l. in commodato. §. ſicut, & C. de do. l. ner ignorans. Sed fallit in pupillo, qui ſine affectu animi, & certa ſcientia acquirit ex conſtructo; vt C. de acq. poſſeſ. l. donatarum; & ſup. tem pu. ſal. fo. l. 2. Item pōt poni in teſtamentis. nam vere de ſtatu ſuo debet certꝰ eſſe teſtator, aliàs non valeret teſtamentum; vt ſup. de teſtam. l. de ſtatu. & de leg. 3. l. 1. in princ. & de acq. hæred. eum qui duobus. Sed fallit de leg. 1. l. qui quartam. Item poteſt poni in additione hæreditatis quæ fit animo; ergo à ſciente & intelligente; non ergo à pupillo ſine tutore; vt ſup. de acquir. hæredi. l. pupillus ſi fari. & Inſt. de autho. tut. §. neque autē & ſup. de iu. & fac. igno l. fin. Quod ergo dicit in totū dic, ideſt. omnino quaſi dicat, hæc regula non fallit; vel raro fallit. Accurſius.

Concor. text. in c. actus. de reg. iur. in 6. gl. in c. 3. de elec. in 6.

4 † In P. F. deeſt nō. Vide Alc. li. 3. Parer. c. 4 & 5.

i *Actus legitimi.*] Legitimus actus eſt à quacunq; parte iuris ſit inuentus, qui ſunt ſex. vt ſup de iuſt. & iu. l. ius ciuile. Horum autem actuum, quidam recipiunt diem, vel conditionem; & de his hic non dicit. Alij non recipiūt; qui enumerantur hic; tacite tamen quandoq, ineſt dies vel conditio; vt in accep. hic dicit. Idem in datione tutoris à iudice facta, quæ non recipit expreſſam. vt hic dicitur, ſed tacitā; vt Inſti. de Attil. tu. §. ſed & ſi in teſtamento. & §. idē ſi putè. Sed datio, quæ ſit in teſtamento, expreſſā, vel tacitā

recipit

recipit conditionem, vt Insti. qui da. tuto, pos. §. ad certum. Nec ob. ſ. de tute. l. muto. §. pen. vbi à iudice datur ſub cõditione. l. ſi ſatisfecerit, quia puta eſt, & die ſi. i. quia ſatisfa bit: vt ib. dicitur. At emãcipatio, & ſerui optio & hæredi. aditio neque expreſſam, neq; tacitã conditionem recipiũt. & de additione hæreditatis habes ſup. de acqu. hær. l. cũ qui in fi. Itẽ ſeruo optio. ſerui habes Inſt. de leg. §. optionis. Quod ergo hic ſubijcit actus ſupradicti. dic duo tm: t' acceptilatio, & tutoris datio. Itẽ eſt, & alius, qui non recipit diem, vt adoptio: vt ſ. de adop. l. ſi tibi. Itẽ inſtitutio hæredis nõ recipit diẽ, licèt conditioni ſic; vt Inſti. de hære. inſtit. §. hæreditas. Itẽ quid in ſponſalib. & in matrimonio? Rñ. fortè recipiunt diẽ, & conditionem; cũ fiant cõſenſu; vt ſ. d ſpon. l. 4. Itẽ tutoris authoritas non recipit diẽ vel conditionẽ vtſ. de auth. ꝓſtã. l. & ſi conditionalis. Alij autem ciuiles actus recipiũt, vt Inſti. de verb. obl. §. oẽs & ſ. dotis emphyteuſis: vt C. cõ. in. emphy. l. j. in princ. Item inſtitutio hæredis cõditionẽ recipit: vt dixi. & conſtituta pec. vt ſ. de cõſt. pec. l. id qd, & emptio. & cæteri cõtractꝰ, niſi inueniãtur excepti. Itẽ nb. hic q̃ inutilis adiectio vitiat, & non vitiat. Item expreſſa nocẽt; vt ſ. e. l. expreſſa. & ſup. de hære. inſt. l. illa inſtitutio. & l. talem. & l. ſi quis Sempronium. vnde Cato. Nil tacuiſſe nocet; nocuit tamen eſſe locutum. & econtra in multis expreſſa proſunt; vt curioſus lector põterit inuenire. Accur.

1 † P. F. mancipatio.

2 † Inexemp. ſcriptis legib. ſerui adoptio.

3 † Aliàs, quod.

4 † Nõ qd nõ debeat Harmeli. 6. eo. ti. 5 † P. F. 32.

conditionem, veluti emancipatio, [1] †acceptilatio, hæreditatis aditio, ſeruioptio, [2] † datio tutoris [a], in totum vitiantur per temporis vel conditionis adiectionem. Nonnunquam tamen actus ſupra ſcripti [b] tacitè recipiunt, quæ apertè comprehenſa vitium afferunt. nam ſi acceptum feratur ei, [c] qui ſub conditione promiſit, ita demũ egiſſe aliquid acceptilatio intelligitur, ſi obligationis conditio extiterit. quæ 3 † ſi verbis nominatim acceptilationis cõprehendatur, nullius momenti faciet actum.

Idem lib. 31. Quæſtionum.

LEX LXXIX.

GEneraliter [d] cum de fraude [e] diſputatur, nõ quid habeat 4 †actor, [f] ſed quid per aduerſarium habere non potuerit, [g] conſiderandum eſt.

Idem lib. 30. Quæſtio. [5] †

LEX LXXX.

FRaudis [h] interpretatio ſemper in iure ciuili non ex euentu duntaxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur.

a *Datio tutoris.*] à iudice.

b *Suprà ſcripti.*] t' acceptilatio & tutoris datio.

c *Et.*] ſcilicet debitori. Accurſius.

d *Generaliter.*] Si quis mala fide emit à debitore in fraudẽ creditoris alienãte, tenetur creditorib. ẽt ad percipiendos fructus, i. quos actor percepiſſet, niſi fraus põdicta interceſſiſſet; vt ſup. q̃ in fraud. cre. l. aut Prætor. §. p̃ hanc. Idem obſeruatur in quolibet malæ fidei poſſeſſ. vt ſup. de rei vẽdi. l. & nauis. §. fi. & q̃ vi, aut clam. l. ſemper. §. hoc interd. Acto. & vti poſſide. l. ſi duo. §. fi. & ſi vſusfr. peta. l. vſufructua rio. §. fi. niſi habeat tit. vt C. de rei vendica. l. ſi fundum. Acc.

e *De fraude.*] doloſi, vel fraudantis.

f *Actor.*] ſcilicet fraudatus.

g *Non potuerit.*] fraudatus. Accur.

h *Raudis.*] Hæc l. vult interpretari, i. apertè exponere verbum fraudis; aliàs ponitur pro corrigere hoc verbum interpretar; vt ſ. ad Tertul. l. 1. §. qui operas. & die duo fore neceſſe conſilium. & euentũ. & eſt exemplum in libertatib. relictis in teſtõ in fraudẽ cred. directo; vt C. q̃ ma. non poſ. l. j. ſed in fi. dicõ. ſufficeret euentus; vt eo. tit. l. ſi. Item pone exemplũ in alienatis in fraudẽ credi. vbi etiã hæc duo ſunt neceſſaria, vt ſup. q̃ in frau. cre. l. ait Prætor. §. ita aũt. Idẽ in liberto alienãte inter vinos; vt ſup. de ꝓba. l. patronus. ſeus in vltima voluntate, vt ſup. ſi q̃d in frau. pa. l. 1. §. 1. Sed nõne ſolus euẽtus punit̃ ſine fraude; vt ſ. ad le. Cor. de ſi ca. l. lege. §. cũ q̃dã & l. in lege. Itẽ ſup. de cuſt. reo l. carceri. Itẽ ſ. ad l. Aqu. l. in lege. & i hoc ſimilia alijs, quæ vide? Sed certè hic non dicit non puniri euentũ q̃q. ſed dicit fraudem nõ eſſe ſine dolo. Item ꝑ ſ. de pac. l. iuſtigen. §. dolo. & §. ſed ſi fraudandi. nã ibi dicetur de dolo. & dicit nõ eſſe dictũ de fraude ſergo fraus eſt ſine dolo. 1 ſed ibi improprie dicit fraudem: i. pro exceptione quæ ſolo euentu prouenit. Accur.

1 Adde q̃ no. in de. t. p glo. & Doct. tract. de vſu. & in cle. j. §. de concel. præb. & cap. fe. des. extra de diuer. in ann. 6 † P. F. 15.

Idem lib. 34. Quæſtio. [6] †

LEX LXXXI.

IN toto [i] iure [k] generi per ſpeciem derogatur: & illud potiſſimũ habetur, quod ad ſpeciem directum eſt.

Idem lib 3. Reſponſorum.

LEX LXXXII.

QVæ dubitationis [l] tollendæ cauſa contractibus inſeruntur, ius commune non lædunt.

Idem lib. 9. Reſponſo.

LEX LXXXIII.

DOnari [m] videtur, quod nullo iure cogente conceditur.

Idem lib. 7. Differen. [7] †

LEX LXXXIV.

NOn videtur [8] † rem [n] amittere, cuius [9] † propria non fuit.

Paulus lib. 1. Quæſtio. [10] †

LEX LXXXV.

CVm amplius [o] ſolutum eſt quã debebatur, [11] † cuius pars nõ inuenitur, quæ repeti poſſit, totum eſſe indebitum intelligitur, manente priſtina obligatione.

i *In toto iure.*] Pone. vt ſ. t. leg. 3. l. vxorẽ. §. codicillos. & l. ſeruus vrbanus. §. fi. & ſ. de pen. l. ſanctio legũ. & no. ſ. P. qui dixit ſ. e. l. 1. exceptio nẽ eſſe de regula. nã quo ei derogaret? & dic. vt ſ. eo. l. 1.

k *Iure.*] ciuili. Accurſius.

l *Quæ dubitationis.*] Pone caſum i. Qui ſ. n ãda. l. q̃ mutuã. i. pri licèt ſit arg. ſ. ſ. de pac. do. l. inter. t. cũ inter. & ſ. ſo. ma. l. ſi cũ dotẽ. in princ. Itẽ idẽ põt dici in teſtamẽtis, vt C. de teſt. l. teſtamenta. & ſ. de au. & arg. leg. l. pediculis. §. Labeo. Idẽ põt dici in ſtatutis iuris: q̃d dic. vt C. de repu. l. cõſenſi. §. q̃ ſi p̃ter hoc. vbi accuſatur mulier ff matrimoniũ, q̃d tñ nullum eſt & in Auth de reſtitu. & ea, quæ par. §. vnum & facit C. de interd. ma. l. cũ ꝓponas. Hæc aũt regula patit multas exceptiones quas dices ſ. e. l. expreſſa. Accur.

m *Donari.*] Naturaliter obligatus ſi ſoluat, nõ vt donate: vt ſ. de don. l. hoc iure. §. pen. & de fide us. l. fideiuſſor obligati. §. 1. & de ſo. l. Stichum. §. aditio. & hoc quando naturaliter ex vi pacti. ſecus aũt ſi ideo, quia tibi benè feci: vnde tu teneris mihi naturaliter ad antidora: vt ſ. de peti. hære. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. nã ſoluendo donas. ſecundum Bul. & Io. Item in caſibus donat. quis inuitus; vt ſ. loca. & condu. l. ex conducto. §. ſi ius. & l. ſeq. §. ſed ſi verbo ſi non eſt lex ibi cum vno. nam in illa l. cum vno eſt ille §. ſed ſi verbo. Item & ſ. ad l. Aqu. l. ſi ſeruus ſeruum §. ſi oliuã. ſed impropriè in eis dr̃ donatio, cum illa ſit propriè, quæ nullo iure, vel naturali, vel ciuili, vel prætorio, conceditur eo animo, vt fiat accipientis; vt hic, & C. de dona. l. nec ignorans, & ſ. de do. l. in ædibus. in fi. Item quid ſi tantùm ciuiliter debitor ſoluit? Reſpon. donat. cum ſi per errorem ſoluat, repetitur: vt ſ. de condi. inde. l. ſi non ſortem. §. indebitum. & §. adeo. Accur.

Inuitus aliquis quidq. donat.

n *Non videtur rem.*] Pone ſ. qui. mo. vſuf. amit. l. 1. §. ſed ita demũ. itẽ ſ. quemad. ſer. amit. l. ſi partẽ. §. fi. q̃q. tñ propriè dr̃ qs amittere, quod non quæſiuit; vt C. de admi. tut. l. pupillorum. & ſ. ad l. Aqu. l. ſi ſeruum meum. in fi. & Inſtit. ad leg. Aquil. §. illud. Item ſimiliter impropriè ſupcõmo. l. in commodato. in fi. & de euict. l. fin. itẽ amittit qs decre. bo. poſſ. tempore, quam non habuit; vt ſ. de ſuc. edict. l. 1. §. decreto. lis. & facit Inſti. de cap. dimi. §. ſeruus. Accur.

o *Cum amplius.*] Pone caſum. vt ſup. de cond. inde. l. ſi nõ ſortem. §. ſi centum. item pone q̃ debeo itet, ſolvo viam. repeto totam, quia eſt indiuidualiter ſup. ad l. Fal. l. j. §. ſi vſusfructus. aliud eſt ſi id quod eſt ſolutum, eſt diuiduũ; vt pecunia, vel oleum; vt ſup. de condi. indeb. l. ſi non ſortẽ. §. idem Marcellus. in primo ergo caſu eſt ratio, ne inopus incidat in communionem. in ſecundo impoſſibilitas; quia non poteſt diuidi, item poteſt poni ſup. de vſufr. l. ſed & ſi quis ſtipuletur. §. quid ergo ſi amiſſo. in fi.

Ii ne-

a *Is natura*] i. naturaliter iure gen. obligatur quis ciuiliter & naturaliter in omnibus ferè contractibus: vt sup. de iust. & iure l. ex hoc. & ita hic intelligitur. Naturaliter ãt quis tenetur de iure gen. nudo pacto: vt ſ. de pac. l. 1. ſ prin. At ciuiliter tantum per ſcripturam: vt Inſtit. de lite. ob. Accur.

b *In ambiguis*] i. dubijs. Si pater ꝓmiſit ꝓ filia dotẽ, & ambiguũ ſit an de ſuis, vel filiæ bonis ꝓmiſerit, præſumitur de ſuis: vt C. de dot. ꝓmiſ. l. ſi. item poni ꝑt ſ. de iu. do. l. ſi ego. §. ſi res. Item ſecũdũ Ioã. in ſemina inter cedente pro dote an hẽat Velleia. vel nõ: dicitur, q̃ non: vt C. ad Velle. l. ſi. & ſ. de iure do. l. promittendo. in princ. Item poteſt poni ſup. de pac. do. l. ſi conuenerit.

c *Melius*] quàm cõtra dotes. Accur.

d *Non eſt nouum*] ſi id quod teſtator mihi in diem debebat, vel ſub condi ione legauerit mihi purè, valet legatũ: licèt vtro teſtatore dies, vel cõditio extiterit. & ita peruenit ad eũ casũ a quo incipere nõ ꝑt: vt Inſt. de leg. §. q̃ ſi in diẽ. Itẽ ſi qua mulier à me repudiata nupſerit Seio, quẽ ego poſtea arrogaui. mihi nomine inter hũc filiũ meũ adoptiuũ, et vxorẽ eius remanet matrimoniũ: vt ſup. de ri. nup. l. ſi qua. licet pueneriit in eũ casũ, à quo incipere non põt. filius. n. adoptiuus et emancipatus non põt accipere vxorẽ quondã patris adoptiui: vt ſup de ri. nup. l. adoptiuus. in prin. Item põt poni per hanc l. ſup. de verb. obli. l. pluribus. §. & ſi placear. & l. extimo. & de ſerui. l. pro parte. Sed arg. cõtra ſup. de iur. quæ pro nõ ſcri. l. ſi in metallũ. §. itẽ ſi ſeruo. Et no. cõtra hanc regulã, quia qũque aliquid vitiatur licèt peruenerit in eum casũ a quo incipere poteſt: vt ecce filio emãcipato aſſignare libertũ poſſum: vt ſup. de aſſig. libe. l. virũ. ſi tũ filio in poteſtate conſtituto aſſignauerim, eſq; poſtea emãcipauerim: finitur aſſignatio. vt Inſt. de aſſig. lib. §. vnde q̃rebatur. ſed tecũdũ Vber. aliter poteſt fieri relatio in l. virũ. Itẽ no. q̃ ad hanc poteſt adaptari illud generale, q̃ multa impediunt ordinandum. quæ non impediunt ordinatum: quod dic vt ſup. de iis, qui ſunt ſui. vel alie. l. parte. Accur.

e *Exirimet*] l. nunc. Accur.

f *Quoties*] Si tibi promiſero partũ ancillæ Arethuſæ; ſi me conuenias antẽquam pariat; licèt ęquum ſit tuũ deſideriũ: q̃a purè fuiſti ſtipulatus: tamẽ quia nõ poteſt ſolui adhuc, decretum iuſtũ interponetur, vt differas; vt ſup. de ver. obli. l. interdum & dices §. eo. l. nihil peti. Itẽ hæres inſtitutus ſi conuenit pro legatis, & dubitat de Fal. licèt æquũ ſit legata ſolui: nõ tamen præſtabuntur niſi præſtita fatiſda quanto plus acceperit: vt & ſup. ſi cui plus quam ꝑ l. Fal. ꝑ totum Sed dicet quis: hic non eſt dubitatio iuris, ſed facti. Reſpõ. etiã in iure poteſt errare hæres. Quid enim ſi ignoret quædam imputari in Fal. q̃æ non imputantur, vt puta naturale debitum, quod pup. ei debet. vel è cõtra: & quia dubitat, petat ſibi caueri: vt ſup. de ſol. l. Stichum. §. additio. & ad l. Fal. l. ſi pupillus. Item quid ſi dubitat de quibuſdam legatis valeant, vel non? Accur.

g *Non ſolet*] Melior ſit conditio, quia perpetuatur actio in quadraginta annos: vt C. de præſc. triginta an. l. finiſi in actione de dolo; vt C. de do. l. ſi. & de i integ. reſt. vt C. de temp. in integ. reſt. l. ſi. aliud eſt in vtili reſt. vt ibi no. licèt quidã contra. Item ſit melior; quia ſit tranſitoria hæredibus, & in hæredes: ceriã ſi aliàs nõ tranſibat: vt Inſt. de perpe. & temp. ac. §. pœnales. & ſ. c. l. penalia. & ſu. de ac. & obl. l. oſs. & l. ſciẽdũ. Sed hoc fallit in ſtip. operarũ, quæ nõ vadit ad hæredes: vt ſup. de ope. li. l. ſi operarũ. Itẽ in actione de dote: vt C. de rei vxo. l. actio. §. videam⁹. & in alio: vt ſ. ne de ſtatu defun. l. 1. §. ſed interdũ. & ſi act. in factũ, quæ datur patrono. & patri. vt ſ. de in ius vo. l. pe. ſed in hac puto ſcc⁹. Itẽ fit melior ſi fructibus, & in vſuris, ſi ꝑ ſe nõ fuerat in mora bona fi. vt ſ. de vſur. l. vi deamus. §. ſi actio. & C. vt li. pẽ. l. 2. Itẽ fit melior, q̃a conuẽtus noxaliter exinde nõ põt cedẽdo ſuã partẽ liberari: vt ſ. de nox. l. ſi ſeruus cõis furtũ. Itẽ exẽplũ ſu. de leg. i. l. ſi plurib. eadẽ res. in fi. & de ſol. l. ſi q̃s ſtipulatus fuerit decẽ in melle. in pri. & §. 1. & de verb. obli. l. ſi Titius, & Seius, & de compen. l. i rem. Itẽ in caſu ſit deterior conditio. & ſic fallit regula iſta: vt ſup. de verb. oblig. l. ſi q̃s ſtipulatus. nã poſtea nõ variat. & continua l. ſeq. cum iſta. Accur.

h *Eorum*] factorum.

i *Nulla*] Pone in pupillo q̃ ꝓmiſit ſine tutoris authoritate. vt ſ. ũ ver. obli. l. ſi pupill⁹. Sed contra. C. de pac. l. ſi pacto. & de contrahen. ſtip. l. nuda. in quibus nudo pacto aliquid conuenit, alioquin pœnam; & incidis in pœnã propter moram pacti. Sed reſpon. imò propter cõditionem, quę extitit. ſic & ſu. de verb. obl. l. ſi Titius. dic ergo nulla, ſ. nec communis, nec ſpecialis; quæ quid ſit, & eius effectus, dic vt ſup. de vſu. l. mora. Item quod dicit ibi. i. in ſol. ipſius rei, id eſt, pro qua re. Item nulla petitio, quia naturalis obligatio tantùm; vel quia naturalis. & ciuilis, ſed exceptione repellitur; vt ſup. ſi cert. pet. l. lecta. §. ſed cum ſortis. per quam etiam poteſt poni hic casus.

k *Quandiu*] hoc idem habes ſ. de acq. hær. l. quandiu. & C. de ſecun. tab. l. 1. & communia de ſucc. l. antequam. Sed contra ſup. de bo. auth. iu. poſ. l. ſi ſeruus. ſed ibi nõ vĩ poſtea valere teſtamentũ, vt ibi & ſ. co. l. ſi nemo. Itẽ cõtra. ſup. de hær. inſt. l. ſi q̃s ita hæres inſtituatur. ſi legitimus. ſed illud propter expreſſam voluntatẽ teſtatoris. vel melius ibi non venit legitimus ab inteſtato, ſed ex teſtamẽto; vt ar. ſup. de vulg. ſubſt. l. qui duos. ſed illud ar. capiat qui poteſt Azo Item contra ar. ſup. de Carb. edi. l. ſcripſus. §. ſi.

l *Legitimus*] ab inteſtato. veniens. Accur.

m *In omnibus*] in profeſſionibus cunctis, ſ. grammatica; dialectica, & cæteris æquitas eſt ſpectanda, & maximè eſt ſpectanda in iure. i. in arte boni, & æqui. cuius iuris merito quis nos ſacerdotes appellat; vt ſup. de iuſt. & iure. l. 1. in princ. vel alias ſecundum Ioan. in omnibus, ſ. pactis, contractibus, & vltimis voluntatibus eſt æquitas ſeruanda, præcipuè tamen in iure. i. in iudicio; vt & C. de iu. l. placuit. & ſu. de eo quod cer. lo. l. quod ſi Epheſi. §. in ſumma. & C. de teſta. l. præpoſteri. Accur.

n *Quoties*] ſuo hæredi puta filio defertur hæreditas iure veteri per l. duodecim tab. vt Inſt. de ha. ab inteſt. in prin. Item iure nouo. i. Prætorio per vade liberi; vt Inſt. de bo. poſ. §. & cum de teſtamentis. Si ergo repudiat bo. po. adhuc admittitur de iure veteri; vt C. de iure delib. l. ſuũ hæredẽ. eſt enim ꝓtiorũ nouũ. vt ſu. de iuſti. & iure. l. ius ciuile. §. ius ꝓto. Qd ergo dicit ante defertur, dic ſ. quã cæteris ſuccedentibus gradibus cõſtitutis; vt ſup. q̃s ordo in bo. poſ.

¶ Is* natura[a] debet, quem iure gentium dare oportet, cuius fidem ſecuti ſumus.

Idem lib. 6. Quæſtionum.

LEX LXXXVI.

IN ambiguis[b] pro dotibus reſpondere melius[c] eſt.

¶ Non eſt nouum,[d] vt quæ ſemel vtiliter conſtituta ſunt, durent, licèt ille caſus extiterit, [e] à quo initium capere nõ potuerũt.

¶ Quoties[f] æquitatem [1]† deſiderij, naturalis ratio, aut dubitatio iuris moratur, iuſtis decretis res temperanda eſt.

Idem lib. 6. 2 † Quæſtionum.

LEX LXXXVII.

NOn ſolet[g] deterior cõditio fieri eorum,[h] qui litem conteſtati ſunt, quàm ſi non eſſent: [3] † ſed plerunque melior.

Idem lib. 13. Quæſtionum.

LEX LXXXVIII.

NEmo enim in perſequẽdo, deteriorem cauſam, ſed meliorem facit. Denique poſt litem conteſtatã hæredi quoque proſpicitur; 4 † & hæres tenetur ex omnibus cauſis.

Scæuola li. 5. Quæſtionum.

LEX LXXXIX.

NVlla[i] intelligitur mora ibi fieri, vbi nulla petitio eſt.

Paulus lib. 10. Quæſtionum.

LEX XC.

QVandiu[k] poſſit valere teſtamentum, tandiu legitimus[l] hæres[5] † non admittitur.

Idem lib. 10. 6† Quæſtionum.

LEX XCI.

IN omnibus[m] quidem, maximè tamen in iure, æquitas ſpectanda eſt. [7] †

Idem lib. 15. 8† Quæſtionum.

LEX XCII.

QVoties[n] duplici iure defertur alicui ſucceſſio,

[1]† P. Flo. æquitate.

[2]† P.F. li. 1.

[3]† In P.F deeſt eſſent.

[4]† P.F. ſpiceret.

[5]† In P.F deeſt. hîs.

[6]† P.F. li. 15.

[7]† P.F. ſit

[8]† P.F. li. 17.

* Ad in. el. huius ex. vide Fort. Gar i. in l. 1. ius natu ale. nu. 3. de iu. ti. & iure

fer.l.1.aliàs malè diceret: quia in eodem tempore defert vtroq; iure. vel etiam postea cœpit deferri nouo iure. Vel secundo pone casum in legitimo hærede instituto. qui repudiando ex testamento, adire potest ab intestato: vt ff. de acqu. hæred l. nec is. §. hæres. & sm hoc testamentũ est ius nouũ.

Ab intestato. s. per l. 1. ab est vetus: quæ tamen confirmat testamentarios: vt sup. de verb. sig. l. legitimos. & qđ dicunt. bene dicit: vt sup. prox. l. quandiu. & facit supra de leg. 2. l. ĩ duobus. Accur.

repudiato nouo iure quod [a] ante defertur, supererit vetus. [b]

Scæuola lib. 5. Respon.

LEX XCIII.

SI librarius [c] * in transcribẽdis stipulationis verbis errasset, nihil nocere, quominus, & reus & fideiussor tenerentur. [1] †

* Forte hic erratũ videt, ex l. 14. ff. de manu. test.

1 † P. F. tenetur.

Matianus lib. 1. Fideicom. 2 †

LEX XCIIII.

FIliusfa. [d] neque retinere, neque recuperare, neque adipisci 3 † possessionem rei peculiaris [e] videtur.

Vlpianus. li. 2. Fideicom.

LEX XCV.

NOn solent [f] quæ abundant, vitiare scripturas.

Idem lib. 6. Fideicom.

LEX XCVI.

NEmo dubitat, ‖ soluendo videri eum, qui defenditur.

Matianus li. 12. Fideicomm.

LEX XCVII.

IN ambiguis [h] * orationib. maximè sententia spectanda eius est, qui eas protulisset.

2 † Al. Segnola li. 3. Fideicõ. 9 † V. Fla. apud i.

a Quod] ji. testamentarium.

b Vetus] 12. tabularum. Accur.

c Si librarius] ji. scripsit librorum: vt C. de vet. iu. enucl. l. fin. 4. antepen. Vel. i. notarius apud quem fiebat testamẽtũ per æs & libram. de quo testamento est inst. de test. in princip. Si ergo erravit 1 in stipulatione proponendo responsionẽ. cũ è cõtra scribere debuit: vt Inst. de verb. obl. in prin. vel vocando eã transactionẽ: nihil nocet: vt hic. idẽ in cæteris contractibus intelligas. nam plus valet, quod agitur, quam quod scribitur: vt C. plus valere, qđ agitur. l. 1. nisi in casib. vbi prævalet scripta: vt ff. de vsufr. leg. l. si alij. Idem in libello supplicatorio, qđ in stipul. dist. C. de erro. aduo. l. 2 & ff. l. l. nec exemplum. Item in naturalibus: vt ff. de sta. ho. l. Imperator. Itẽ in testamentis, siue in legando: vt sup. de leg. 1. l. q quartã. siue in parte institutionis: vt sup. de hær. instit. l. quoties. §. 1. siue in omittendo: vt C. de testa. l. errore. Accur.

* Cõcor. tex. in c. inter. l. gẽtia ext. de ver. signi.

d Filiusfa.] secundũ has ll. quicquid filiusfa. quærebat: vt domino lucrabatur. ita patri quærebat. præter castrensia: vt Inst. per quas perso. §. 1. vt nec mo. tũ. p. nes filiũ cognoscerent: vt ff. de acq. hær. l. placet. vnde id. de possessione: vt hic. et si ab alio possideat filius: vt sup. de acqui. possess. l. quicquid. Immõ fit vetus filius: vt sup. de vsucap. l. iusto. hodie adventitiorum omnium bonorum dominium, & possessio præsumitur filio: vt C. de bon. quæ lib. l. cum oportet. Accur.

e Peculij] peculij profectitij. Accur.

f NOn solent] pone. vt ff. de vsu. l. vsuras. & l. placuit. Item & sup. de au. & ar. leg. l. pediculis. §. Labeo. Itẽ C. de do. l. sancimus in prin. Item C. de testa. l. testamentum. Sed arg. contra ff. eo. l. actus. & Inst. qui da. int. pos. §. proprijs, & illud generale: Vtile per inutile non vitiatur.

g NEmo dubitat] ſi Titius mihi centum debet ex causa fideiussionis cum alijs & nihil habet. Scius tamen eũ defendit cũ fideiussore iud. solui. videtur Titius soluẽdo quia ad me jquia à defensore, vel fideiussore sum exacturus. & ideo opponet beneficium epistolæ Diui Hadriani: vt Inst. de fideiuss. §. si plures. & facit sup. tit. 1. l. soluendo. Accursius.

h IN ambiguis] hæc regula obtinet in rescriptis: vt ff. eo. l. Neratius. Itẽ in testis. vt ff. de le. 3. l. nõ aliter. Itẽ in legib. condendis: vt C. de legib. & const. l. fi. Item in prætorijs strict. vt ff. de præt. strip. l. in prætorijs. Item sm Azo. in sententijs iudicum: vt ff. de re iu. l. acta. at in ẽctibus nõ, quia aut eõstat eos dissensisse. & non valet ẽctus: vt ff. de verb. obl. inter stip. l. 1. aut dubitatur: & tũc fit interpretatio ẽ proferẽtem: vt ff. de pac. l. veteribus. Quod ãt hic dicit. maxime, iunge cũ præcedentibus q. d. maximè in ambiguis: quia & in nõ ambiguis recedit à verbis: & prævalet sententia: vt C. l. non aliter. vel. l. cum instrumenta. q. d. etiam aliud inspicitur ꝙ sententia, fiat non l. quæ. nam fit tunc verbis. ff. de reb. dub. l. q habebat. Accursius.

Hermogenes lib. 3. Iuris epitom.

LEX XCVIII.

EA sola [i] deportationis sententia aufert, 4 † quæ ad fiscum perueniunt.

4 † Nam simpliciter sententia.

Idem lib. 4. Iuris epitom.

LEX XCIX.

QVoties [k] in vtriusque cã lucri ratio vertitur, is præferendus est, cuius in lucro 5 † causa tẽpore præcedit.

5 † Ita

Venuleius lib. 12. Stipul.

LEX C.

NOn potest [l] videri improbus, qui ignorat quã tum soluere debeat.

Caius lib. 1. Reg.

LEX CI.

OMnia, [m] q̃ iure cõtrahũtur, cõtrario iure peũt.

Paulus. 6 †

6 † Fa.

LEX CII.

VBi lex [n] duorũ mensiũ 7 † fecit mẽtionẽ, & qui sexagesimo [x] ‖ primo [o] die venerit audiẽdus est. Ita etenim 9 † Imperator noster Antoninus cũ Diuo patre suo rescripsit.

Vlpian. 10 † li. 1. ad edict.

LEX CIII.

QVi vetante P Prætore fecit, hic aduersus edictũ etiamsi maiestatis: vt in Auth. vt nulli iudi. §. fi.

7 † Fa.

KQ Pater] si xx. in bonis habeas: & mihi xx. ex eã donationis promittas & Titio xx. præferatur qui primo loco contestatus est, vel melius. qui primò ad sententiã p uenerit. vt sup. de pe. l. si verò. Vel pone. vt C. de rei vẽ. l. quoties. in fi. vel. vt sup. de leg. 1. l. si plurib. i fi. sed in vltimis voluntatib. & alijs seruatur vltimum. Vnde distingue. aut pẽdet ex voluntate vnius tñ: & vltimum prævalet: vt in vltima volũtate: vt sup. de le. 1. l. si mihi §. in legatis. & de inst. et. l. Item in legib. vt sup. de legi & Senatus. l. nõ est nouũ. & in rescriptis. Si verò pendeat ex voluntate plurium. vt in contractib. omnib. tunc vltimum derogat primo. & omnes cõsentiãt: vt C. de pac. l. pacto. & no. sup. de acq. poss. l. si quis à me. alias non derogatur primo: vt in pignore. vt C. qui po. in pigno. hab. l. si fundus. & d. l. de rei vend. l. quoties. Accursius.

l NOn potest] pone. vt C. de distr. pig. l. si creditũ. l. & sup. de cõd. & demon. l. in testamẽto. in fi. Itẽ. vt sup. de vsur. l. si qs sol. & facit ff. eo. l. q in ius. §. nemo. Accursius.

m OMnia] pone, vt no. sup. eo. l. nihil tam.

n VBi lex] pone. vt sup de ædil. edic. l. si vendidit de hi. Item C. de temp. & re. l. 1. Item C. de fideiuss. l. pen. Item cautè dixit lex quia secus in testamentis, & contractib. Item hoc ex benignitate.

o Primo] nedum sexagesimo.

p QVi vetante] pone de albo corrupto. nam facit contra edictum. quandoque ex edicto. quandoque ex sententia: vt sup. de inst. omn. iud. l. si quis id in prin. & l. fi

Eius

a *Eius est*] qui potest dare actionem actori condemnando reum: is potest absoluendo eam auferre: ad quod sup.eo.l. nemo. qui cum.& facit sup.eo.l.omnia.
b *Actionem*] per sententiam scilicet absolutoriam.
c *Et dare*] scilicet per sententiam condemnatoriam.
d *Nemo. Debet.*] vt ff.de in ius voc.l. pleriq; & hoc in ciuilib.secus f criminalib. vt in Auth. vt nulli iud. 6.qm̃.
e *Si in duabus*] pone. vt ff.de sol. l.ī his. §.Imperator. & l.si quid. & l.cum ex plurib. Item facit ff.de pen. l.in seruorum. & C.de incest. nup. l.humilē. & ff. de iurei. l nā postea. ibi mulcum. &c.
f *Vbicunq;*] pone, vt ff.eo. l. oīa. & facit ff.de dāin sec.l.4.§.1. & 2.& ad munici. l.ea quæ.
g *Libertas*] dic. vt inf.eod.l.non est. §. infinita. Item ad hoc ff. si qua. pau. fec.dic l.ex hac.et de ver.obl.l.liber hō.sic res sacra. non recipit æstimationē: vt sup. d re.di.l.sacra.§.fi.In casu fallit, vbi liber hō vēditus certo pretio: vt Inst.de iure p̄pso.§.pe.alia oīa æstimātur pecunia: vt C. de cōst.pec.l.pe. §.& neminē.sed nō econtra pecunia p res: vt ff de fideius.l si ita fideiussorē accepero. vñ dicta sunt venalia Romæ. Item hæc æstimatio est triplex. nam est communis, & conuenta & singularis: vt ff.de act.emp l.1. Acc.

Liber hō q̃nq; recipit æstimationē.

h *Cum seruis*] pone. vt C.de noxa.l.si tibi.& dic, vt sup. eod.l.quod attinet. naturaliter tamen tenetur. vt liberi vt Inst.it.de fideius §.1.
i *Fere*] de ætate pone exēplum in minore delinquente per culpā: vt C.si aduer.delic.l.1. Itē in sene. qui leuius punitur, quā iuuenis: vt ff.de ter mo.l.2. Itē de imprudentia pone in eo maiore, qui corrupit album: vt ff.de iur. om.iu.l.si quis id. Prædictis quidē succurritur. vel ipso iure. vel per restitutionem: vt patet hac distinctione. cum minor deliquit. aut infans. & ipso iure nō tenetur: vt ff.de rei ven. l.qđ infans. aut maior infante: & tūc aut per culpā. & tunc succurritur per rest. in integ. vt in nihilum teneatur: vt C.si aduer.deli l,1. in fi. aut dolo: & tunc si ciuiliter agitur. non iuuatur: vt sup.de mi.l.si ex cā.§.si in cōmissum. nisi vt pro confesso. vel transacto habeatur: vt ea.l.§.nunc videndū. Si crimina liter: aut est atrox tm̃, & non subuenitur. nisi quatenus miseratio ætatis perduxerit iudicem ad mitiorem pœnā. aut atrocissima vt in capitulis l.Iul.de adult. & tunc ad nihilum: vt sup.de min.l.auxilium.§.in delictis. in duob.tñ casib. etiam si dolo deliquerint. non tenetur primus, vt C.si aduer.delic.l.seruus. & C.de ijs. qui no.infa. l pe. maiores enim tantum tenent ea delicta. Item in tertio. vt C de fal. mo.l.1. in fi & de imprudentia. quæ etiā maiores excusat. pone in eo. qui rapuit rem suam credens sibi licere. nā excusatur à pœna furti. & vi bo rap. licēt non à pœna constitutionis. si quis in tantā: vt Inst.vi bo.rap.§.quia tamen. Itē pōt poni in omni actione. qua quis non tenetur. nisi cōmiserit dolū. vt in albo dixi. Item pōt poni in ff.de dotis imperitiā facto: vt C.de rei vxo.ac.§. & vt plenius. Itā pōt poni in l.Cor.de fic. qua quis non tenetur sine dolo: vt C.ad l.Cor.de fic l.1.& sup.ad l.Cor.de fic.l.in lege. & l.infans. & l.Diuus. Item in adulterio: vt sup.de adul.l.pen. In casu etiā in crimine pp culpam delinquentes non excusantur: vt sup.de custo.& exhib.re.l carceri. & l.fi.in princ. Accurrit

f † P. Fl. vbi autē æquātur † P. F. imparem habent.
3 † P. Fl. ad Edictum.

feciſſe propriè dicitur.

¶ Eius est [a] actionem [b] denegare, qui possit & dare. [c]

Paulus lib.1.ad Edictum.

LEX CIV.

NEmo de domo sua extrahi debet. [d]

Vlpianus lib.2.ad Edictum.

LEX CV.

SI in duabus [e] actionibus alibi summa maior, alibi infamia est, præponenda est causa existimationis. Vbi aūt æquiparantur [f] † famosa iudicia, & si summam disparem habeāt, [2] † pro paribus tamē accipienda sunt.

Paulus lib.1.ad Sabin. 3 †

LEX CVI.

VBicunq; [g] causæ cognitio est, ibi Prætor desideratur.

Idem lib.2.ad Edictum.

LEX CVII.

LIbertas, & inæstimabilis res est.

Caius lib.1.ad Edic. prouin.

LEX CVIII.

CVm seruis [h] nulla actio est.

Paul.lib.4.ad Edic.

LEX CIX.

FERÈ [i] in omnibus pœnalibus iudicijs, & ætati, & imprudentiæ succurritur.

Idem lib.5.ad Edic.

LEX CX.

NVllum [k] crimē patitur is, qui non prohibet: cū prohibere non possit. [4] †

Idem lib.5.ad Edic.

LEX CXI.

IN eo [l] quod plus sit, semper inest, & minus.

¶ Nemo alienæ [m] rei expromissor idoneus videtur, nisi § † cum satisdatione.

¶ Pupillus [n] pari posse non intelligitur.

¶ Vbi [o] verba coniuncta nō sunt, sufficit alterutrum esse factum.

k *Nullum.*] si patiatur dñs seruū delinquere cū prohibere non possit. non patitur. f crimē cōmitti, vel nō patit crimē. i. crimini, pœnā. & hoc nisi in culpa fuerit dominus, q̃ prohibere nō possit: sicut & aliàs tenetur quis de casu. si culpa præcesserit casum: vt Inst.qui.mo. re contra.obl.l itē is. & dixi sup.eo.l cōtractus.
l *In eo.*] si stipulatus sum à te xx. tu respondeas x. vel econtra: valet in x. si placeat mihi responsionis diuersitas: vt ff.de ver.obl.l.j.§.eū adjcit. Si vero diuersitas in stipulatione specierum est, tunc aut vnum stipulor, & tu respōdes aliud: & non valet. aut plures. f. species stipulor. & tunc aut copulatiuè. aut disiūctiuè q̃ dico. vt Inst.de inut. stip. §. præterea. Itē ponc. vt ff. de consti.pec.l.sed si in diē. §. sed si qs viginti. Itē pōt poni, qđ cōcredit alicui, q̃ maius est. & q̃ min⁹ è, concessum vt: sicq; cōsonabit regulæ superiori l. non debet. Cui qđ plus è, licet: non dēt q̃ min⁹ est. non licere, & dic vt ibi Itē pone i tribus arbitris: vt ff.de arb. l.diē. §. si plures. Itē hoc idē pōt assignari in seruitute. nā plus est habere actū, quam iter. qui ergo concedit actum, & iter concedere videtur. quoad commoditatem: vt Inst. de seruit. § actus.

4 † P. F. pone. locaui pro x. tu scis de xx. valet in x. vt ff. eo. l. si tibi dec. Itē pone. vt ff. de consti. pec. l. sed si in diē. §. sed si qs viginti. Itē pōt poni, qđ cōcredit alicui, q̃ maius est. & q̃ min⁹ è, concessum vt: sicq; cōsonabit regulæ superiori l. non debet. Cui qđ plus è, licet: non dēt q̃ min⁹ est. non licere, & dic vt ibi Itē pone i tribus arbitris: vt ff.de arb. l.diē. §. si plures. Itē

5 † P. F. nisi si cum.

m *Nemo alienæ*] si quis obtulit se defensioni alienæ rei. i. causæ. debet satisdare cū fideiussorib. vt ff iud. sol.l. si ad defensionem. in fi. & sup. qui satisd.cog.l.j. est & satisdatio iud.sol. vt Inst. de satisd. §. fi. quæ tria cōtinet. vt sup. iud. sol. iudicatum solui. Dicitur ergo hic defensor expromissor. quia ipse promittit principaliter. reo non obligāte se: vt sup.de dolo l.& elegāter. §. ferus pactionis. Item benè dicit alienæ. qa secus in sua: vt Inst. de satisd. §. sed hodie. Item hoc in ciuili, in criminali nō admittitur defensor: vt sup.de pub.iud.l.pen. §. ad crimen. nisi ad allegādas causas obientiæ. & tūc nō satisdat: vt sup.de pecu.l.seruum. §. publicè. Sed an dare volens r pignora auditur? Videtur, q̃ sic. quia est æqui pollens: vt Inst. de rerum diui. §. vēditæ. Econtra videtur. q̃ non: vt sup.de præto.stip l.prætoriæ. nā periculum est in custodia pignorū. Item hæc regula fallit in veris tutoribus. vt C.de admi.tu.l.vlt.§.defensionē. Item in quasi tutoribus. vt orphanotrophis: vt C.de epis. & cler.l. orphanotrophos. & in Auth.de ec.tit.§. si quandoq; satisdatio pro nuda repromissione ponitur, qua contentus actor sit; vt sup.tit.1 l.satisdationis.

r Ista gl. est sin. ad hoc. q̃ licèt alias ille. q teneat satisdare, possit dare pignora, & se liberare, tñ hoc non pōt fieri credimus. quia est periculū in custodiēdis pignoribus per istam gl. Bologn.

n *Pupillus*] pone. vt ff.de trib.l.3.§. si ipsius. vbi pupilli scientia non inducit tributoriam. Item pone C.de fal.mo.l.j.§. impuberes. Itē pone. si patitur fieri opus. p q̃ aqua pluuia ei noceat: nō præiudicat sibi. secus in maiore. vt ff.de aqua plu.arc. l. Labeo. Item vbicunque patientia alicui præiudicet. non præiudicat pupillo. vt si qa re eius obliget eo præsente. nā maiori præiudicat: vt C.ad Vellei.l.si fine. & in eo illo generali patientia pro cōsensu habetur quantū ad sui commodum. vt si agat. pati credatur: vt sup.de iniur.l. illud relatum. Item hoc nisi sit puberati proxi. alias potest delinquere. & tenetur. vt inf.eo.l.pupillum. & l pupillus.

o *Vbi.*] Instituo te hæredem si feceris illud. & illud vtrūq; fieri debet. si verò ita. si illud aut illud, alterum. vt sup. de condi.instit.l.si hæredes plures. Itē pone eodē modo in sup.

vt ſ. de iu. do. l plerunq; in fi. Quid ergo ſi non eſt ibi neq; coniuncta neq; diſiuncta? ſ. fi. intelligitur ex mẽte proferentis: vt ſup. de ver. ſig l. alienationis. ſ. fi. Sed quid ſi mẽs non appareat? Reſpon. ſufficit alterum factũ. & hic eſt caſus huius l. maxime quia in obſcuris, quod minimũ eſt, ſequimur: vt ſup eo. l. ſemp. ſcias ẽt qñ frequẽter cõiuncta pro diſiuncta, & econtra ponũtur: vt ſ. de ver. ſig. l. cõiunctionẽ. & l. ſæpe & C. de verb. ſig l. pen. l. hẽ facit ad hanc l ſup. de teſta. l. quod vulgò. & de re. dub. l. ſi is q. ſ. cũ ita. & de diuor. & re. l. ſi. ſ. ait lex in prin. & de condi. & demõ. l. cum pupillus. ſ. fin.

1† Manuſcript. cũ defraudãtur.

2† In P. F. deeſt conſtat.

¶ Mulieribus [a] tunc ſuccurrendum eſt, cum defendantur, [1] † non vt facilius calumnientur.

Caius li. 2. ad Edic. Prouin.

LEX CXII.

PVpillum, [b] qui proximus pubertati ſit, capacem eſſe & furandi, & iniuriæ faciendæ, conſtat. [2] †

¶ In hæredes [c] non ſolent actiones tranſire, quæ pœnales ſunt ex maleficio: veluti furti, damni, iniuriæ, vi bonorum raptorum, iniuriarum.

Paulus lib. 8. ad Edictum.

LEX CXIII.

NIhil [d] intereſt, ipſo iure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur.

Caius lib. 3. ad Edic. prouin.

LEX CXIV.

IN toto [e] & pars continetur.

Paulus lib. 9. ad Edictum.

LEX CXV.

IN obſcuris [f] inſpici ſolet quod veriſimilius eſt, aut quod plerumque fieri ſolet.

Idem lib. 10. ad Edictum.

LEX CXVI.

SI quis obligatione [g] liberatus ſit, poteſt videri accepiſſe.

¶ Non poteſt [h] videri accepiſſe, qui ſtipulatus poteſt exceptione ſummoueri.

Vlpian. lib. 11. ad Edictum.

LEX CXVII.

NIhil conſenſui [i] 3† tam contrarium eſt, (qui & 4† bonę fidei iudicia ſuſtinet) quàm vis, atque metus: quem comprobare, contra bonos mores eſt.

parte rei tñ: quia ſic nõ datur in hæredẽ niſi in id rñ qđ peruenit ad eũ: vt ſ. de eo per quem fac. erit. l. 1. ſ. ſi plures. & ſ. fi ſiue actoris tñ. vt quia accepiſti à Titio pecuniã vt mihi negotium per calumniã faceres, quo caſu teneris mihi. & licet non abſit mihi aliquid, tibi tamẽ abeſt. & in eo non eſt tibi pœna: m ſ. de cal. l. gñaliter ſ. fi. ſic in hæredẽ non datur, niſi in id quod peruenit: vt ſ. de cal. l. in hæredem. Accurſ.

d *Nihil*] quo ad effectũ & pœne, vt ſ. de dolo. l. & elegãter. ſ. ſeruus pactionis. ſed fallit. qa ſi habes exceptionẽ pacti. & pactamus vt liceat petere, valet. quod nõ valeret, ſi ipſo iure fuiſſet liberatus per pactũ primum: vt ſ. de pac. l. ſi vnus. ſ. pactus ne. & ſ. ſed & ſi pactum.

e *In toto*] ſi ſum abſolutus à petitione totius fundi, videor abſolutus à qualibet parte: qa pars eſt in toto: vt ſ. de excep. rei iud. l. ſi quis cũ toto. & repete. qđ ſ. ſ. e. l. in eo quod. Accurſ.

3† Al. cõſentiat. 4† ſ. fi. ac.

f *In obſcuris*] ſi rẽ aliquam pio de cẽ libris tibi vẽdidi. nec apparet de qua moneta egerimus. & vnus dicat de Veronẽſib. alter de imperialibus actum, primo inſpicitur quod veriſimile eſt. ſi enim res digna erat de cem libris imperialibus, vel multò maiori pretio, non eſt veriſimile eos egiſſe de vili moneta. ſi autem nõ poteſt apparere, quia valet minus x. lib imper. & plus x. lib. Veronẽ. tunc inſpiciam quod plerunque fieri ſolet. ſi enim eſt conſuetudo in ciuitate, vt qui loquuntur de nummis, de Veron. intelligant: tunc videtur de eis conueniſſe. & ſic de cæteris obſcuris, ſicut diximus ſup eo. l. ſemper. Item facit laſ. qui ma. non poſ. idem iuris. Accurſius.

g *Si quis obligatione*] pone exemplum, vt ſup. de calum. l. quia ẽt. Itẽ pone. Si teſtõr legauerit creditori meo x. quæ debeo, mei contemplatione vt à te liberet: videor ego capere totum, vt ſup. de leg. 3. l. fideicommiſſa. ſ. interdum. ẽt ſi parum, vel nil habeam. vt ſup. de do. cau. mor. l. mortis cauſa. ſ. 2. Item pone ſup. ad l. Fal. l. quærebatur. & l. Neſennius. ſ. fi. Sed ſi fiat 1 hæc liberatio cã donationis: an exigitur donationis inſinuatio, ſi eſt vltra quingẽtos aureos. vel ſolidos? quidam ꝙ non: arg. ſup. de don. l. Modeſtinus. ſed certè ibi non erat præſens debitum: ſed per tempora: arg. C. de vſur. l. vſuræ; & facit ſup. quæ in frau. cred. l. 1. in fi. A-

1 Scrib. hic dic: hãc g ad hoc bo. ꝙ licet inſe- nuatio de bet intra- uenire vbicũq; quid re- mittitur, qa ſemꝑ eſt do- natio: rã hoc ẽ ve- rũ ſi ſit p medi. de- natꝰ ceſſ. ſed hi- ꝙ modã tãſactio- nis. Bal.

h *Non poteſt*] ſi dolo, vel metu, me induxiſti ad promittendum tibi, nihil videris accepiſſe, i. acquiſiſſe. cum habeã exceptionem doli, vel metus, vt ſup. proxi. l. nihil. Sed op. ſi tibi inſerenti metum non quæritur, ergo nec ego perdo. ego nõ habeo excep. quod met. cau. quæ damnum exigit, vt ſ. quod me. cau. l. ſed & ſi partus. ſ. Iul. quod eſt falſum. imo habeo actionem & exceptionẽ, vt inſ. eo. tit. l. meorum. ſ. ſed quod Prætor. Reſp. ſi beneficium edicti quod met. cau. mihi ea ſubueniat damnum patior, quia ſolidum ſoluere cogor. ſed quia beneficium mihi datur, dicitur ꝙ damnum pati non videor. Hæc eadem quæſtio fit in damno iniuria dato. Itẽ in eo, qui temporali act. tenebatur ei cuius negotia geſſit. & dum gereret à ſe non exegit, vt ſup. de neg. geſt. l. diuortio. & eadem reſpon. adhibetur, ſecundum Azo.

i *Nihil conſenſui*] emptio, locatio, & ſimiles ſunt bo. fid. & habent ſuum eſſe. & veſtimentũ ex conſenſu. vt Inſt. de actio. ſ. actionum. & de ob. ex cõſenſu. ſi ergo ſunt per metum, reſcinduntur per excep. & per act. Qã met. cau. vt ſ. quod met. cau. l. metum. ſ. ſed quod Prætor. ergo metus eſt ꝓtius conſenſui, cum vnum cõſeruet, alterũ deſtruat,

ſed

¶ Mulieribus [a] tunc ſuccurrendum eſt, cum defendantur, [1] † non vt facilius calumnientur.

Caius li. 2. ad Edic. Prouin.

LEX CXII.

PVpillum, [b] qui proximus pubertati ſit, capacem eſſe & furandi, & iniuriæ faciendæ, conſtat. [2] †

¶ In hæredes [c] non ſolent actiones tranſire, quæ pœnales ſunt ex maleficio: veluti furti, damni, iniuriæ, vi bonorum raptorum, iniuriarum.

Paulus lib. 8. ad Edictum.

LEX CXIII.

NIhil [d] intereſt, ipſo iure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur.

Caius lib. 3. ad Edic. prouin.

LEX CXIV.

1† Manuſcript. cũ defraudãtur.

2† In P. F. deeſt conſtat.

a *Mulieribus*] pone in muliere interdictũ, cui ſubueni, niſi decipiat: vt ſ. ad Vell. l. 2. ſ. verba. Iuuat ergo cũ defendit. ſ. à dãno, dolo earũ non interueniente, aliàs non, quia ſic facilius calũniarẽtur. i. ad exceptiones puenirent. & ſic calũniarentẽ largius ponit, quàm ſ. ad Turp. l. 1. ſ. calumniari. Item no. auferri occaſionem delinquẽdi. ſic C. de Latin. toll. l. 1. ſ. ſed nec furãdi. Item põt poni in muliere inutiliter ſibi dotẽ ſtipulãte: vt C. de rei vxo. act. l. 1. ſ. 1. Itẽ ſi rationes aduerſarius non ediderint: vt ſup. de eden. l. 1. ſ. fi. Itẽ ſi acceperint fideiuſſorẽ minus idoneũ iudicio ſiſti: vt ſup. qui ſatiſd. cog. l. de die. ſ. minori. Itẽ qñ inceſtũ iuris ciuilis ignorantia cõmiſerint: vt ſ. de adul. l. ſi adulterium. ſ. 1. ibi nam ſi ſola &c. & ſ. fratres, ibi nam & mulieres &c. Item viduis ſubuenitur, in quarũ domib. ob earum negligentiã falſa moneta eſt fabricata: vt C. de fal. mo. l. 1. ſ. viduas. Item ſubuenitur, vt non cadãt in Tur. l. licèt deſiſtant: vt ſup. ad Turp. l. 1. ſ. actionem. in fi. ſ. Item aliquem in fiſcum detulerint: vt ſup. de iu. fiſ. l. 2. in fi. Acc.

b *Pvpillum*] aliquando dicitur pupillus proximus infantiæ: vt Inſti. de inut. ſtip. ſ. furioſus. aliquando proxi. pubertati: vt hic. accipio ergo medium, vt à decimo anno & dimidio ſupra maſculus dicatur proxi. pubertati & hic talis delinquere poteſt: vt hic, & ſup. de fur. l. impuberem. & ad l. Aquil. l. ſed & ſi quẽcunque. ſ. ſed & ſi infans. excipe adulterium: vt ſup. de adult. l. ſi minor. Accurſius.

c *In hæredes*] actio furti eſt merè pœnalis hinc inde: vt ſ. de fur. l. ſi pig. ſ. cũ furti. & ſic in hũdẽ non datur: vt hic, & Inſt. de perpe. & temp. act. ſ. non ãt. Itẽ act. l. Aquil. eſt pœnalis rõne inficiationis: & repetitionis: vt Inſt. ad l. Aquil. ſ. his nũt verbis. & tõ in hæredẽ non datur, niſi in id, quod ad eũ peruenit: vt ſup. ad l. Aquil. l. inde Neratius. ſ. hãc actionẽ. Itẽ actio vi bon. rap. in prin. eſt pœnalis rõne tripli: vt Inſti. vi. bo. rap. & tõ nõ datur in hæredẽ: vt ſ. vi bo. rap. l. 2. ſ. fi. Item actio iniuriarũ eſt pœnalis, quia nihil actori abeſt, & nihil adeſt reo: & tõ in hæredẽ non datur: vt Inſt. de perpet. act. ſ. non aũt. Sed nunquid dabitur his caſib. In hæredem de eo, quod peruenit ad eum? P. reſpõdet ſic. ſed non põt ſtare niſi in Aquil. nã in furti actione, cum mera pœna ſit, nil de ea peruenit ad hæredem. Item de act. vi bo. rap. planũ eſt, quia etiã in id, quod peruenit, non datur, vt ſup. vi bo. rap. l. 2. ſ. fi. Itẽ in act. iniuriarũ nõ põt aliquid peruenire. Itẽ hæc regula tenet niſi lis ſit cõteſtata, vt ſ. eo. l. non ſolet. & l. ſeq. Itẽ nõne condi. fur. eſt pœnalis qũque, vt ſ. de condi. fur. ſi condicatur. & tñ datur hæredi, vt Inſt. de obl. ex delic. ſ. fin. Sed rñ. hæc rſa loquitur, qñ actio quæ eſt pœnalis, oritur ex maleficio. At cõdictio furtiua ex variis cauſarũ figuris, vt no. ſ. de cond. fur. l. ſi pro fure. ſ. fi. Itẽ põdicta ſunt vera, ſiue ſit pœnalis hinc inde, vt in exẽplis huius l, ſiue ex

Sed op.in metu est consensus licèt coactus: etsi sit his coactus adire: vt ſ.quod met.cau.l.ſi mulier.& transfert dominium: vt C.qȝ met.cau.l.ſi vi.& datur actio. licèt detur exceptio: vt dixi: & probatur C.de inutil.ſtip.l.dolo.ergo consensus est contrarius consensui. Sed respon.coactus consensus est cõtrarius spontaneo, non simpliciter. Item op.non consentire est magis cõtrariũ. sed hic, quod hyperbolicè loquitur. sic sup.de iurisd.omn.iud.l.ſi per errorem. Vel dic, spõtaneo cõsensui nil plus cõtradicit quam coactus. Item op.ſi dolus dat cãusam cõtractui, ipso iure est nullus: vt ſ.de dolo.l.& eleganter.erit ptinc.ſed in metu inest dolus: vt ſ.quod met.cau.l ſi cũ ex.§ cum. Sed rſi. illud quod dicitur in l.& eleganter. est de dolo simplici.cui metus non est mixtus. Item no ꝙ dicit vis, & metus, secundum antiquos, sed hodiè idem est vis.ſ cõpulſiua, de qua hic dicit, quod metus, vt supra quod met.cau.l.1. & sic pone, & ꝙ id est.

Cõsensus consensui qũq; contrarius ẽ.

3†P.F.11.

2†P.F.est lex 158. Est.n. in Flo.hinc, vſq; in fi. tit. pertur batus ordo legũ. Vid. Ant. Aug. li.1. c.1.qȝ & Lxl.Taurel.admonet.

3†P. Fl. 859.

4†P. Fl. possit.

5†P.F.76

6†P. Fl. 160.

a *Non capitur*]i. decipit. & pone in minore, qui emit seruũ necessarium, qui postea decessit: vt C.de in integr.restit.min.l.non videtur.& sup.de mino.l.verum, §.item non restituetur. Accursius.

¶Non capitur, [a] qui ius publicum sequitur.

¶Non videntur [b] consentire, qui errant.

Paulus lib.26. [1]† *ad Edict.*

LEX CXVIII.

PRætor [c] bonorum possessorem hæredis loco in omni causa habet.

Caius lib.26.ad Edic.prouin.

LEX CXIX. [2]†

CReditor [d] qui permittit rem venire, pignus dimittit.

Paulus lib.70. ad Edictum.

LEX CXX. [3]†

NOn vt ex plurib. [e] causis deberi nobis idem põt, ita ex plurib. causis idem potest [4]† & nostrum esse.

Vlpianus lib.70. [5]† *ad Edict.*

LEX CXXI. [6]†

ALiud [f] est vendere aliud est vendenti consentire.

b *Non videntur*]pone, vt sup.de iurisd.omn.iud.l.ſi per errorem. & de iud.l.2, in princ.& C.loca.l.ad probationem.& dic de errore facti, secus si iuris, qui nocet, vt sup.de confess. l.non fatetur. Item hoc nisi sit communis error facti, quia tunc facit ius, vt sup.de offic. Præto. l.Barbatius. & de sup. lex, l.secunda. in fin. Item argum.contra, huic l. sup. ad leg. Falc.l.1. §.ſi legatarius.

c PRætor]quantum ad effectum eiusdem iuris est bonorum possessor, cuius est hæres, nam vbicunque hæres de iure ciuili habet directam actionem, & bon.poſſ. vtilẽ. In casib. tamen deteriotis conditionis est hæres, quam bonor.poſſ. vt sup.de contratab. l.ſi ex duobus.& de leg.præſ. l.ſi duo. Accursius.

d CReditor]ſi cõsentiat creditor debitori simpliciter pignus alienari, perdit pignus alienatione secuta, nisi dicat, consentio saluo meo iure: vt C.de remiſ.pig.l cũ te. & sup.qui.mo.pig.vel hypo.ſol. l.ſi debitor.§.fi.& l.ſicut.§. ſi voluntate. ſi autem non consentiat expreſſim, eo tamen sciente alienetur, cum putet ius suum vbique durare, sibi non præiudicatur: vt d.l.ſicut. §.non videtur. Accursius.

e NOn vt ex plurib.]eadẽ res põt mihi deberi ex pluribus causis, vt ſi res aliena mihi legata fuerit, eamq; postea emam, debebitur mihi ex cã legati.& ex causa empti onis,& vtranq; potero intendere actionem: vt Inſtit.de leg.§.ſi res aliena. dominiũ autem rei non nisi ex vna causa potest acquiri, vt sup.de acqui. poſſ.l.3.§.ex plurib.& ad le. Fal.l. fundo.ſ.vel vſucapione, vt traditione, vt C.de pac.l. traditionib.& in legato sola hȝdis adiectione, vt sup.de legat.1.l.ſi tibi homo. & cum seruus & aliis modis, qui dicunt Inſti.de re.di §.singulorum. vſq; in fi.& ex hac ratione ſi ago rei vend. pro aliqua re, & succũbam, repellar postea agens, quia cum non eram dominus, nisi ex vna causa, illã videor in iudicium deduxisse, non sic ſi legi personali, quia ex multis causis potest deberi, vt sup.de except.rei iudi. l.ſi mater.§.eandem.& l.an eadem quæstio.§.actiones.sed videtur posse probari dñium quæri ex plurib. causis. cum.n. vſucap.sit dominij acquisitio, vt sup.de vſucap. l.vſucapio. contingit ex plurib.causis: vt sup.de acq poſſ.l.3.§.ex plu-

¶Refertur [g] ad vniuersos, quod publicè fit per maiorẽ partem.

¶Absurdum [h] est plus iuris habere eũ, cui legatus sit fundus, quàm hæredem, aut ipsum testatorem, ſi viueret.

Idem lib.77. ad Edictum.

LEX CXXII. [7]†

IN iure ciuili [i] receptum est, quoties per eum, cuius interest, conditionem impleri, non fiat quò minus impleatur, perinde haberi, ac ſi impleta conditio fuisset, quod ad libertates, [k]† & legata, & ad hęredum institutiones perducitur: quibus exemplis ſtipulationes quoque committuntur, cum per promissorem factum esset, quò minus ſtipulator conditioni pareret.

tibus. Vſucapio autem ex poſſeſſ. procedit, vt in definitione vſucapionis continetur, nam dicitur per continuationem poſſ. ſine poſſ. enim vſucapio non procedit: vt sup.de vſuc. l.ſine poſſ.& iã cepta definit ſi interrumpitur poſſ. vt eo.tit. l.naturaliter. ſicut ergo poſſ. contingit ex plurib. causis, ita & vſucapio, ergo & dominium? Respon. ꝙ dicitur tantũ ex vna cã quęri dominium, verum est, ſi accipias causam proximam, ſ. vſucapionem, cuius vſucapio, multæ sunt causæ & tituli poſſidendi, qui sunt causa remota ad dominiũ. ſic & aliàs ex cã proxi & remota: vt ecce superbia inflat: charitas autem ædificat. hæc est vera: quia superbia est proxima causa inflationis. at ſi dicas, ſcientia inflat. falſa est: qa ſciẽtia est causa remota. nam ſcientia superbiam, & ſuperbia inflationem generat. Item ad hoc sup. de except rei iud. l.cũ de hoc. & de condi. obtur. cau. l.ſi ob turpẽ causam. Accursius.

Dñium an ex plurib. causis q̃ri possit.

7†P.Fl. 161.

7†P.Fl. libertatẽ.

f *Aliud*] ſi rem dam tibi rem aliquam, & euincatur: teneor de euicſt. etiam ſi non promiſi: vt C.de euic.l.non dubitatur. ſi autem vendenti consentiam, non teneor de euic. niſi pretium accipiam: vt sup.de euic. l.quidam. licèt ſi pretium non accipiam, circa ius meum mihi præiudicatur: vt C.de remiſſ.pig.l 2. Accursius.

g *Refertur*] ſi publicè populus vocetur, ſ. per tubã, vel campanã, vel voce preconia: licèt non omnes veniant, vãr oẽs facere, quod faciũt, qui venerũt: ſi mõ duæ partes veniant, & maior pars illarum duarum partiũ consensit: vt ſ.quod cuiusq; vni.l.nulli. Item ſi faciat maior pars eorũ, qui præsunt vniuerſitati, & deputati loco totius ciuitatis, vt Decuriones: vt d.l.nulli.& ſ.ad mun l.municeps.& l.quod maior. & habet locum in electione & in contractib.& etiã in cõmiſſione pœnæ, ſi veniat ꝑ contractum pœnalem, vel etiã vadat, vel aliàs delinquant, vt C.de ſac.ſan.eccl. l.iubemus nullã: ideo autem ſic fingit hæc lex, quia nõ possunt omnes cõsentire facilè, vt sup.de li.vniuer.l.1.& de acq.poſſ. l.1.in fin. licèt cum difficultate ſic, vt sup.de offic. Quæſto.l.1.& quod met.cau. l.metum. § animaduertendum. Item huic legi est arg.contra sup.de aqu.plu.arc.l ſi autem. Accurſius.

h *Absurdum*] pone, vt inf.eo.l.quod ipſis.& facit ꝑ.eo.l.in his.§.j. Sed opponitur, testator sciens rem alienam nõ vſucapit, nec hæres, ſed legatarius ſic, vt sup.de diuer.& temp. præſcrip.l.an vitium, quæ est contra.& l.cum hæres. ſed nõ habet plus iuris nunc cum incipit habere, habebit tamen postea per vſucapionem. Accursius.

i *In iure ciuili*] regulam præmittit, cui dat quatuor exẽpla. Primum de libertate. vt ſi testator leget libertatẽ Stichoſi decem det hæredi, vel ſi ei seruierit per annum, & per hæredem ſtet, quò minus impleatur conditio, vt C.de condi inſer l.ſi.& sup.de ſtatu.lib.1.3.in prin.& §.ſi. Secundum in legato, vt lego tibi fundum ſi decem hæredi des, vt sup qñ dies leg.ced.l.1.5. §.item ſi qua.& de cond.& dem. l.cũ pupillus. Etiã de inſti.tu. dic, inſtituo te hæredẽ ſi decẽ Titio dederis, qui Titius aliàs erat futurus legitimus ab inteſtato, vt ſ.de cõd.inſt.l 3. De ſtip. vt ſi promiſeris mihi decẽ ſi aſcẽdã hodie Capitoliũ, & me ꝑcutias, vt ſ.de cõd. & dem.l.iure ciuili. vbi ẽ hęc lex d verbo ad verbũ. Sed ꝙd ſi ꝑmiſeris mihi x.ſi te vicero, & postea reſiſtis, quò minus te vincã? Rñ nõ hȝ pro impleta, qa tacitè fuit actũ, vt possis reſiſtere, & ſic hȝ pro expreſſo, vt sup.ſi cer.pet.l.cum quid.

Item quid si impedior per alium? Rñ. non hī pro impleta vt sup. de condi. & dem. l. quib. dieb. nisi in libertate. vt C. de condi. insert. l. fi. Itē quid si per casum? Respō. plenè hoc & superiori casu, vt no. C. de inst. & subst. l. 1. Itē qd dicit cuius interest. dic fm Azo. s. principaliter. putà quia conditione existēte incidit in obligationem. vel ob. fuit. est. vel erit. aliquo recedit. arg. sup. de pac. l. 1. & sī. in dān. o. n. spectatur interesse, non in lucro. nisi ubi lex exprimit. vt ī. de ac. emp. l. si sterilis. §. cū per venditorem, nisi dicas hodie correctū g l. C. de sent. quæ pro eo l. vnica. Item non intelligetur tōne affectionis. v. ī. de ope. ter. l. vlt. & ad l. Aql. l. si fœtū meum, nisi vo lex dicerit vt ī. de tu. & ea. d. ut. l. j. §. si mutuatus. & sup. nā. l. eu seruus. Acc.

1† P.F. 70
2† P. Flo. 162.

*Cōcord. tex. cū gl. l. 1. t. de seb. eccl. ñ alie. & in c. quinto. de fluctu. in a. riq.

3† P.F. 15
4† P. Flo. 163.

5† P. Flo. 163.

6† P. Flo. 165.

Rei sacræ alienatio. qñq. permittitur.

7† P.F. 68
8† P. Fl 166.

a Quia propter] p egritudinis ex necessitate rei sacræ alienatio permittitur. vt C. de sac. sanc. eccl. l. antep. hoc non trahitur, vt indistincte alienatio permittatur: vt ī. e. l. qp̄. nisi eadem, aut maior tō esset. vt pro eis alimōdis. arg. ī. de le. & Senatusco. l. nō possunt. & ī. de cloa. l. fi. Itē pone. vt sup. communi. di. l. quānis. §. 1. Accursius.

Paulus lib. 60. 1† *ad Edict.*

LEX CXXIII. 2†

QVę propter [a] necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi. *

Vlpianus lib. 62. 3† *ad Edict.*

LEX CXXIV. 4†

CVi ius est donandi, eidē & vendendi, & concedendi [b] ius est.

Paulus lib. 51. ad Edict.

LEX CXXV. 5†

POenalia [c] iudicia semel accepta, in hæredes transmitti possunt.

Vlpianus lib. 53. ad Edictum.

LEX CXXVI. 6†

CVm quis [d] possit alienare, poterit & consentire alienationi. Cui autem donare non conceditur, probandū erit, nec si in donationis causa consenserit, ratam eius voluntatem habendam.

Paulus lib. 49. 7† *ad Edict.*

LEX CXXVII. 8†

a Quia propter] p egritudinis ex necessitate rei sacræ alienatio permittitur. vt C. de sac. sanc. eccl. l. antep. hoc non trahitur, vt indistincte alienatio permittatur: vt ī. e. l. qp̄. nisi eadem, aut maior tō esset. vt pro eis alimōdis. arg. ī. de le. & Senatusco. l. nō possunt. & ī. de cloa. l. fi. Itē pone. vt sup. communi. di. l. quānis. §. 1. Accursius.

b CVi ius. Et concedendi] putà in emphyteusim & dic. q hæc regula fallit, quia aliqui possunt vendere & nō donare: vt tutor, curator. Præses & similes. vt ī. de fur. l. interdum. §. qui tutelā. & sup. de pac. l. 5. iuris. §. si curator. & C. de pac. l. pactum curatoris. & de transac. l. Præses. Itē filius. & seruus habentes liberam. vt sup. de pac. l. 5 iuris. §. si filius. Item & è contra qūq; permittitur donatio non venditio: vt C. de præd. cur. l. fi. Item emphyteusis permittitur vbi non venditio: vt C. de sac. sanc. eccl. authen perpetua.

c POenalia] vt furti. & similes: vt Inst. de perpe. & temp. act. t. pœnales. & facit ī. e. l. oēs. & ī. c. l. pupil. ⁹. & qd no. ī. eo. l. nō solet & l. seq. & ī. de act. & obl. l. oēs. §. fi. Acc.

d CVm quis] aliud est alienare, & aliud cōsentire: vt ī. l. prox. aliud. & qui potest primū. ī. alienare. vt creditor pignus ex pacto: potest & secundū. ī. consentire debitori alienanti: & per id tollitur pignus. vt ī. qui. h. mod. pig vel hypoth. tol. l. sicut. §. si volūtate. Hoc fallit. qū nō venit dies soluendi: quia non pōt vendere, sed potest consentire vendenti. Itē fallit vbi minor xxv. ann. nō pt̄ seruū manumittere: tñ potest consentire debitori manumittere volenti sibi obligatū: vt ī. de mā. vin. l. si pater. §. fi. Itē fallit C. de pac. l. fi. Secundo dicitur. qui non pōt donare, nec donanti consentire: vt filius & seruus, etiam si liberam habeant administrationem: vt sup. de pac. l. contra iuris §. si filius. Item vir vxori nec donati, nec alij donanti consentit: vt sup. de dona. inter vir. & vxo. l. 3. t. non tantùm Accursius.

e QVi rem] qui alium defendit sine mā dato non est locupletior, vt euitet satisf. iud. sol. vt ī. de p ocu. l. minor. §. is qui. & l. & si consularis. & l. no videtur. & sup eo. l. in eo. quod. §. 1. sed si cum mandato. dominus pro eo iactidat: vt sup. iud. sol. l. si ad defendendum. Accursius.

f NOn videtur] promisisti mihi rem alienā dare. non liberaris tradendo: quia non facis meam, cum non fiat tua: vt ī. de ver. obl. l. vbi aūt non. ⁷. fi. & Inst. de act. §. sic itaque. nisi ex natura contractus præambuli ponat pro tradere: vt si rem emptam stipulatus sum dari. nam tantū videtur promittere, quantum iudicio empti præstare cogitur: vt ī. de vsur. l. si stipulatus. Iudicio aūt emp. non cogitur venditor facere rem accipiētis. vt ī. de act. emp. l. ex empto. Itē qñq; dī dari quod ad opinionē. qd non datur quod ad veritatē. vt ī. de iur. do. l. si serua. Itē qñ ponitur pro tradere ex natura p̄cīus. qui ēt vt do tibi rē ex cā cōmoda vel inspiciendam. vt ī. commu. l. eū. t. fi rē. & sic sup. loc. l. si vno. § sed & si verbo donationis. g Quæ cum sit] pone casum: vt sup. ad Syll. si qs quasi. Itē in executorib. & apparitorib. & exequentibus suas iustè latas p̄cepto iudicis. Sed qd si non iustè? Dicūt qui dā. ei nō parendū. & q̄ parueniat, tenet: tu dic aūt p̄ epī aliqd exercēdo suum officiū, aut sicut quilibet priuatus. Primo casu qui paret, nec in dolo nec in culpa est, si in domo aliēna, & similib. quānis iniustū sit præceptū iudicis, & hoc pp rerum iudicatarum authoritatē. vt ī. ad Treb. l. seruo inuito. l. cum Prætor. et pp pub. in. quæ est, vt maleficia punitātur. vt sup. ad l. Aq. l. ita vulneratus. in quibus puniendis subiecti præstare debent suum auxiliū: vt C. de his. q la. ro. vel alt. cri. l. 2. & C. d epis. & cle. l. si qs in hoc. & qa p̄sumēdū est iustè latā sicut iustam. vt C. ad l. Iul. re. l. fi. §. & licèt. cæterū si dicat nō esse parēdum, quia sit inutilem decretum, ergo & vbi est iustū, nō infertur pœna impositio, quia fieri ꝓ dictiones in singulis causis poterunt: q̄ est absurdum. & euitabile, vt sup. de Gar. edi. l. j. §. sed & si qs non. & sup. de trā sac. l. cū hi. t. fi. cū lis. Si vero 1 non exequatur efficiū suū: dico nullatenus parendum. et ī. ius præcipiat. nisi in reuerētiæ exhibitione. vt ī. de in ius voc. l. g̃aliter. Nec ob. qd iurant subiecti parere oīb. præceptis, qa restringitur ad ea. de quib. verisimiliter est actum. ar. ī. de pig. l. obligatione. In casib. non solū non obedire. ī. d ēt debet resistere officialis sui. vt C. de appel. l. qui iud. & C. qui mil. nō poss. l. his quidem. Azo. licet autem parcatur obedienti. qñ exequendo suum officium p̄cepti ipse. ñ iudex tenet. vel finito magistratu. si de maioribus est. vel ēt eo durante. si de minoribus est. vt sup. de inm. l. nec magistratib. & ad leg. Aquil. l. quēadmodū. ī. magistratus. Prædicta distinctio in atrocibus pōt intelligi. at in his in quib. non est dolus, etiam extra officium patens excusatur. vt no. sup. ad le. Aquil. l. liber homo. & facit ī. e. l. ad ea.

1† Illa pl. valde no. ad hoc q iuēs sit plectus ꝓ fū sue exercitū subiecta de obedīēa, intelligitur si q licitis & honestis. & in verisimilib. & ī hisq (pest) ad eius notitiā: alias autē non. Bolog.

h Capienda] pone. vt ī. de pe. l. fi Præses. Itē ī. de se iud. l. inter pares. Itē sup. de arb. l. diē. §. si plures. Itē ī. de cond. inde. l. dñs testō. & facit sup. eo. l. semper in dubijs. A. i Quod factum] rem alienam legauit: & dubiū est, sui sciens vel ignorans certè ex affectione, quam habeo ad legatarium quia sit coniuncta persona: habeor pro sciente quantum ad substantiam legati: licèt ignorauī vt C. de leg. l. cū alienam. Item pone. C. de inoffic. test. l. 3. Item pone C. de inst. & subst. l. generaliter. §. cum autem.

i IS damnum] pater, vel dñs aliquid nimis atrox iubentes filijs, vel seruis facere, præcipiens tenet obedīēs excusatur: vt sup de act. & obl. l. seruus. Quid aūt si p̄cipiens nullū ius imperandi habuit? Io. vterq; tenetur. Az. Alij distinguūt: vt sup ad l. Aquil. l. liber hō. & facit sup. de inur. l. no solū ī prin. & ī. e. l. hoc iure. §. 1. & ī. de vi & vi arma. l. j. §. quotics. & ī. eo. l. ad ea. & ī. px. l nō vī. §. q iussu Acc.

a Quod

a *Quod pendet*] pone in conditionali obligatione, quæ pendet, nec habetur perinde ac si conditio extitisset, cũ nec est, nec venit dies: vt Insti. de verb obli. §. ex conditionali. & ff. de ver. sig. l. cedere. Item pone sup. ad Maced. l. 1. §. si pendeat. Sed argu. contra sup. de ven. in poss. mit. l. 1. §. sed & si incertum.

b *Nemo ideo*] promisit mihi Titius, vt si quid pro eo suis creditorib. soluerim, id mihi restitueret: non ideo teneor creditorib. eius. Idẽ & si non essem stipulatus. nam repetere si soluerim, & tamen teneor. Item pone sup. de aqua plu. arc. l. supra. §. apud forocem. Fallit autẽ hæc regula in procura. & gestore, qui mihi tenentur eo quod pecuniam meam mutuatam erint, vt saltem mihi cedant act. Itẽ fallit in duob. socijs cõmunem seruum habẽtib. nam quilibet in solidum de peculio potest conueniri, qa repetitur à socio, quod præstiterit, vt ff. de pec. l. & ancillarum. §. si quis cũ seruo. Item fallit sup. ad leg. Fal. l. qui fundũ. §. si tu ex parte. sed non aperit ibi teneri institutum in quartam, vel vltra quartam pendente conditione hæredis.

¶ Quod pendet,[a] non est pro eo quasi sit.

Idem lib. 3. ad Plaut.

LEX CXXXI. 1†

NEmo ideo [b] obligatur, quia recepturus est ab alio, quod præstiterit.

Idem lib. 4. ad Plaut.

LEX CXXXII. 2†

FActum [c] à iudice quod ad officium eius non pertinet, ratum non est.

Idem lib. 5. ad Plaut.

LEX CXXXIII. 3†

IN contrahenda [d] venditione ambiguum pactum eò. trà venditorem interpretandum est. Ambigua autẽ intentio ita accipienda est, vt res salua actori sit.

Idem lib. 6. ad Plaut.

LEX CXXXIIII. 4†

IN condemnatione [e] personarum, quæ in id, quod facere possunt, damnantur: 5† non totum quod habent extorquendũ est: sed & ipsarum

1† P. Flo. 170.

2† P. Flo. 171.

3† P. Flo. 172.

4† P. Flo. 173. & hic ordo vsq; ad fi. leq. 5† Al. cõdẽnant.

c *Factum*] pone, vt sup. de iurisd. om. iud. l. si. Item pone sup. de fer. l. 1. §. si vero. Item C. qui pro sua iu. d. l. 1. Sed arg. contra sup. in ius voc. vt eant. l. 2. sed illud bene pertinet ad eum. Accur.

d *In contrahenda*] pone, vt sup. de contrahen. emp. l. cũ in lege. Sed contra in ed. tit. l. si in emp. in prin. Sol. hic in accessorio, hic in principali. vel ibi sic ab emptore fuit dictũ & sic contra eũ intelligẽdũ. Itẽ cõtra sup. de iud. l. iqs in rem. Sol. aliud in iudicijs. Item cõtra sup. loca. l. in lege. Sol. ibi ideo pro locatore, vt nihil operetur quædã verbi in pacto apposita. Cætera die, vt no. sup. de pac. l. veteribus. & facit sup. de cõtrahen emp. l. Labeo. Si autem ambiguitas est talis, vt secundum intellectum loquentis possit valere, secundum alterius non, vt si rem venditam conuenisset mihi dare. Bon. hodie intelligimus de hac Bononia, vt non pereat conuentio licèt pro me. vt sup. de ver. obli. l. quoties.

e *In condemnatione*] quidã intelligunt hanc l. in filijs & parentibus, & patronis, & cæteris, quibus alimẽta cogimur præstare, vt illi debitores nobis sic condemnẽtur, alij qui damnantur in quantum facere possunt, in solidũ damnantur. sic enim dicitur, in quãtum facere possunt, vt Insti. de act. §. pen. sed lo. generaliter in omnib. & quod in d. l. dicitur, in quantum facere possunt, sub iudicis cõmodè, & honestè, nec enim videtur fieri posse, quod nõ potest fieri honestè, vt sup. tit. 1. l. Nepos Proculo. Vel dic in quãtum &c. i. non deducto ære alieno, vt sup. de re iud. l. sunt. Cõtra eos est etiam in donatore, in quo expressè dicitur deducendũ ne egeat, & tamen nõ inuenitur, quod debeat alere donatarium: vt sup. de re. iu. l. cum ex causa. Item secundũ eos q d differunt cæteri debitores ab his, si & hi sic tenerẽtur in solidum? sed respondent, quia hi non tenentur post quadrimestre tempus ad vsuras centesimas. sed ex test. sic.

f *Cum verbum*] pone, vt sup. titu. 1. l. hæc verba. Item sup. de vsu. l. videamus. §. in Paulana. & facit sup. tit. 1. l. plus est. & l. restituere.

g *Vnicuique*] si fideiussor est in mora: non nocet reo, quominus interitu speciei liberetur, sed ipsi soli. secus è cõtra. vt sup de verb. oblig. l. cum filius. & l. mora. Item si duo rei sunt debẽdi: altero interpellato alter liberatur interitu rei: sed ipsi tenentur: vt sup. de vsufr. l. mora. in fi. nisi sunt socij: tunc enim vnius mora alteri nocet: vt sup. de duob. reis. l. pe. quæ est contra.

rario habenda est ne egeant.

¶ Cum verbum, restituas, in [6] lege inuenitur: etsi non specialiter de fructibus additum est, tamen etiam fructus sunt restituendi.

¶ Vnicuique [g] sua mora nocet, quod in duobus reis promittendi obseruatur.

¶ Dolo [h] facit, qui petit, quod restituturus [7†] est.

Idem lib. 8. ad Plaut.

LEX CXXXV. 8†

QVi potest [i] facere, vt possit conditioni parere, iam posse videtur.

¶ Quod quis, [k] si velit, hẽre nõ pt, id repudiare non pót.

Idem lib. 11. ad Plaut.

LEX CXXXVI. 9†

IN iijs [l] officijs, quæ fieri per liberas personas [10†] leges desiderant seruus interuenire non potest.

¶ Non debeo [m] melioris cõditionis esse, quã auctor meus, à quo ius in me transit.

6† In. P. P decis. in. Vide Anto. Aug. li. 1. cap. 17.

7† P. Flo. restituus.

8† P. Flo. 174.

h *Dolo*] pone in viro, qui soluto matrimonio petit dotem à patre mulieris, hoc si ei in quo petit est restituta: secus si alias: vt ff. sol. mat. l. socer. §. Lucius. Itẽ habet locũ hæc regula in petitorijs: secus in possessorijs, vt sup. quor. leg. l. 1. §. 1. sed dicas idẽ in possessorijs si incõrineuti velit de fio iure docere: vt ff. de Car. edi. l. 3. §. causæ. sed fallit i Auth. de restit. & semis. illud. & adde quod not. inf. eo. l. inutilis. §. 1. & sup. de except. doli. l. dolo.

i *Qui potest*] pone vt sup. de cõtrahen. emp. l. Labeo scribit, si mihi bibliothecam. Item pone vt supra de leg. 2. l. si quis seruo. vbi seruo libertas per hdeico. & decẽ relicta sunt.

9† P. Flo. 175.

10† P. Fl. nam hæres tenetur in his q ad vsuras de illis debitis ecem cũ poterat manumittendo aperire viam petendi decẽ. & sic non potest se in eis excusare quasi existenti seruo dare non

Mora socij socio nocet: licut ẽt & socij priuilegio socius gaudet: vt p Boer. decis. 179. num. 5. & vf prima facie velle decisi. 300.

Mora socij socio nocet: licut ẽt & socij priuilegio socius gaudet: vt p Boer. decis. 179. num. 5. & vf prima facie velle decisi. 300.

debuerit, vel non potuerit, cum nihil proprium habere possit. Item pone sup. de condi. & demon. l. si cui legatum. §. si cui rectè. Item pone sup. quæ ad li. procla. non licet. l. Lucius. §. sed & is qui adhuc. Sed in eadẽ lege fallit hæc regula in eo cui relicta est libertas sub cõditione, quæ erat in ipsius potestate. nam & si patiatur se venundari, non denegabitur ei libertatis proclamatio, quasi nõ possit imputari, q in libertã non proclamauit; & quia nõ poterat. nec enim adhuc extitit conditio: sed tamen ipse poterat facere. & ad implere cõditionem, vt possit proclamare: nec hoc sibi imputabitur. Item facit sup. de acqui. hær. l. is qui. vbi dicitur is demũ potest repudiare, qui potest acquirere. sed institutus sub conditione potestatiua pot. il facere, vt possit acquirere: ergo potest repudiare: quod falsum est: vt sup de acq. hæ. l. is qui hæres. Item ponere potes: vt sup. si quis omiss. cau. testa. l. 1. §. quæ sub cõditione. & facit sup. quib. ex cau. maio. l. ei quoque. & l. seq.

k *Quod quis*] pone in legato sub conditione relicto: vt sup. de leg. 2. l. si ita scriptum. §. si sub conditione. Item pone in hærede sub conditione instituto: vt sup. de acquir. hær. l. 1. §. qui hæres. sed pactũ valet: vt sup de pac. l. & hæredi §. filia, & de mi. l. 3. §. si quid minori. & C. de pac. l. prima. & est ratio, quia pactum nititur authoritate duorum: vnde maioris est firmitatis. secundũ hoc si potest petere, ergo & repudiare potest. Sed contra in decre. bon. poss. quæ peti potest, non tamen repudiari: vt sup. de succ. edic. l. 1. §. ætatis. sed ibi non potest per se, sed per iudicem.

l *In omnibus*] hæc vera sunt, nisi totius populi error intercedat: vt sup. de offi. Præ. l. Barbarius. & Insti. de test. §. testes. seruus ergo inde ex test. non potest: vt sup. de iud. cum Prætor. mor. ib. Nec testis: vt C. de test. l. quoniam liber. Nec arbiter: vt sup. de arbit. l. patui. §. in seruũ. Nec tutor: vt Insti. qui da. tu. pot. §. seruus autem alienus.

m *Non debeo*] pone sup. ad Vellea. l. fi. §. 1. ibi, sed si creditor. Nec Item pone sup. de acquiren. poss. l. Pomp. §. primo. quando, §. vult. vt accessione sui auctoris nõ potest: nisi eum

natim.ideſt irrenocabilis datio,ſic ſup.ad l.Aquil.l.ſi ſernus ſ.cum.§.Labeo.Iulianus ſcribit Accurſius.

a NEmo plus.] Si mihi fundum vendideris & tradideris,quod iuris habes in me trãsfers.vnde ſi tu dominus eras & ego dñs ero.& ſi non dominus eras: nec ego ſed poſſeſſor.Itẽ ſi ancilla tua furtiua ſit apud me,& ego ſciens eam emerim,poſſeſſor ſum,& tu dominus.& ſi ego ſciens ſum poſſeſſor,& tu dominus,ſi ego ſciens eam emerim,& tu ſcias,ego dominus ero.& ſi tu ſcias,& ego ſciam,tu dominus eris.& ſi ego ſciam

quidem reficere, dūmodò non noceam ei inuito: quod esset si facerem contra debitam seruitutem: in quo ius non habeo: sed eo volente possum, & ad hoc sup. de except. rei iud. l. Lege. Vel dic secundum id, quòd ius meæ seruitutem non dēt vicino, licet ergo mihi altius tollere, vt C. de seruit. l. altius. dūmodo non noceā vicino inuito, in quo ius non habeo nocēdi: quia non immitto fragmenta in suo. hoc enim non licet, vt sup. si fec. ver. l. sicuti. §. Aristo. & §. idemque. Si tñ nihil in alienum immitto alteri tñ officiam, si quidem dolo, teneor, alias non, vt ff. de aqua pluuiæ arc. l. 1. §. denique. Planè interdum quis reficit contra ius, vt sup. de offi. Præfec. vrb. l. Præses. & C. de æd. priuat. l. ii vt proponis.

* Vetustū exemplar habemꝰ, in quo legitur, domū suam vnicuiq; reficere licet inuito altero, dūmodò officiat alteri, & ꝯ dicto, in quo ius nō habet.

a *Inque*, i. inquantum. Accurs.

b *Non habet*] sc. officiendi. H.

non officiat inuito *alteri, in quo [a] ius non habet. [b]

Iulianus lib. 6. Digest. [1] †

LEX LXIII.

HÆreditas [c] nihil aliud est, quàm successio in vniuersum ius, quod defunctus habuit [2] † tempore mortis.

Idem lib. 17. Digestor.

LEX LXIIII.

QVi sine [d] dolo malo ad iudiciū prouocat, [e] non videtur moram facere.

Iacm lib. 37. Digest. [3] †

LEX LXV.

EA quæ * raro [f] accidunt, non temerè in agendis negotijs computantur.

Idem lib. 3. Digest. [4] †

LEX LXVI.

EA est natura [g] cauillationis, [h] quā Græci σοφισμὸν [5] † appellant, vt ab euidentes veris per breuissimas

c H*æreditas*] hic dic vt §. tit. 1. nihil. Accur.

d Q*ui sine*.] Ex venditione decem mihi debes. si solutionem differas dum ignoras me vendidisse ei cui successisti, nō teneris ad vsuras: alias, si scires, secus. vt hic. & si cert. pet. l. quod te. & de vsur. l. si quis soluerit. & de condi. fur. l. fina. F.

e *Prouocat*] se defendendo. Accurs.

f E*a quæ raro*] Si quis hæredi mutuum decessit: & adita hereditate mortuus reuocetur (vt de Lazaro accidit) non sunt iura prodita, an iure postliminij possit bona recuperare ab hæredibus. Hæc enim raro accidūt: & ea quę raro accidunt, nō temerè in negotijs, i. legibus, quæ de his gendis negotijs loquuntur, computantur, & dicit non esse temerarium esse, si tales causæ in legibus connumerentur. & ad idem sup. de leg. & Senatusc. l. ea. & l. rē ad ea. Al quando. tñ ad ea, quæ raro accidunt, iura aptantur: vt sup. si pars hæred. pet. l. antiqui. & C. de legi. hæredi. l. si maior. & §. de fideiuss. l. non sunt. Vel aliter pone casum: si rem tibi pignori dedi, eaq; casu fortuito sit amissa, non teneris: vt C. de pign. actio. l. quæ fortuitis. nam ea quæ raro, i. fortuito accidunt casu (ideo enim casus dicuntur fortuiti) non computantur temerè, i. facile, in negotijs gerendis, i. in contractibus, qui iure inter aliquos celebrantur. Ideo aut dixi facilè: quia cōputantur quandoque sic, vt præstentur. s. vbi pactum, culpa, & mora intercesserit: vt dixi sup. eo. l. contractus. Accurs.

g E*a est natura*] Cauillatio dī, quasi decepcionis argumētatio. s. cum ab eo quod verū est, venitur ad id, qđ est euidenter falsum: vt sup. tit. 1. l. natura cauillationis. hoc autem fit per breuissimas mutationes terminorum dissimiliter acceptorum: vt in hoc exēplo. Res diuinæ in bonis nullius sunt: at quod in bonis nullius est, occupanti conceditur. ergo res diuinę occupanti cōcedunt̄: quod falsum est: imò interdicta proponuntur contra occupantes res sacras, & religiosas: vt sup. de interdi. l. 2. §. interdicta. ne quid in loco sa. §. l. 1. & de sepul. vio. l. Præter. In hoc autem argum. medius terminus, s. dictio nullius, dissimiliter accipitur: cum in propositione verbum nullius ad hominem referatur, in assumptione ad hominem pariter, & ad Deū. Res autē diuinæ in bonis nullius, s. hominis sunt in bonis tū Dei sunt, hominū. s. cōstitutione, & ad eius honorem specialiter designatæ. At feræ bestiæ, neq; in bonis hominis sunt, neque in bonis Dei designatę hominum constitutione, & hoc fm Bul. Vel aliter pone; fructus

mutationes disputatio ad ea, quæ euidenter falsa sunt, perto ducatur. [6] †

Idem lib. 40. Digest. [7] †

LEX LXVII.

MArcellus [i] ait, Desinit debitor esse is, qui nactus est exceptionem iustam, nec ab æquitate naturali abhorrentem. [k]

Idem lib. 71. Digest. [8] †

LEX LXVIII.

QVoties [l] idē termo duas sententias exprimit, ea potissimū accipiantur, [9] † quæ rei gerendæ * aptior est.

Paulus li. sing. de dotis repeti.

LEX LXIX.

IN omnibus [m] causis id obseruatur, vt vbi personæ cōditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficium quoque deficiat: vbi verò genus actionis id desiderat, ibi rei est pignori dare licere: vt ff. eo. l. fructus. & sup. de vsur. l. fin. sed omnis fructus rei pertinet ad fœnerationē: vt sup. de vsuf. l. 2. ergo iterū dare pignori pertinet. dicimus, id est falsum: vt C. de vsur. l. interest. Item & hic est exceptio quia verbū fructus, in propositione pro vtilitate quadā ponit̄; in assumptione verò ponitur pro cōmodo ex ipsa re prouenientes: vt ff. de vsuf. leg. l. item si fundi. Vel aliter: id demū pōt fructuario alieno legari, quod posset ipse liber esse: sed si liber esset, non posset ei legari quandiu seruit: ergo nec cum seruus est, fœnerari pōt. Sed hæc argumentatio fit secūdum quid & qualiter, & ideo rationi est: vt sup. de leg. 3. l. liberto. §. seruo alieno, sic ei imponitur cauillatio. vt sup. de reg. Ca. l. 1. Azo.

6† Aliæ, producat. 7† P. P. lib. 60.

8† P. P. lib. 87.

9† P. P. excipiatur. *Cor. cortex. cū gl. & ibi no. in c. cū tibi ī fi. ext. de test. & in c. capitulū. in fi. in glo. in ver. relaxetis. extra, de rescript.

h *Cauillationis*] apud nos cauillatio: apud dialecticos fallacia.

i M*arcellus*] in exceptione prouisum est exemplū, quæ vinculo naturalis æquitatis sustentatur: vt sup. de pac. l. 1. in prin. & de sol. l. Stichū. §. naturalis. sed si in ea ponitur, non video ad quid dī debitor: cū ne. petitio, nec retentio detur; nisi dicas, ꝙ in nudo pacto facto de petendo, pōt prima actio euacuari, qđ nō posset si ī nullo debitor esset; vt ff. de pac. l. si vnus. §. pactus. Vel nisi dicas pactū de nō petēdo factū per me. ū vel dolū. Sed dices, tūc abhorret a naturali æquitate. Sed dicā illud ꝓp accidēs, nō ꝓp ipsius naturā pacti. Vel dic fi. do. ꝙ mutuauit filiofa, exceptionē Macedo. habēti. Itē si quis impetrauit ne vsq; ad certū ips teneatur soluere, tenet rescriptū; vt C. de pet. Impe offic. l. quoties. vel ēt in ꝑpetuū, fm Azo. si dicat, nō obstāte aliqua lege. & maximè si ꝓp aliquā publicā vtilitatē fiat. Itē p hoc, qa nō abhorret, i. non discrepat, vel discordat a naturali æquitate, vel cū lege diuina. & humana statutū Principis est tenēdū; vt ibi. Ois a fubsit Principi tanq̄ ꝑcellēti. & ducib. ab eo missis. Itē dicit propheta, ꝙ hoc ius Regis est. &c. vt in prin. cōstitutionis ff. no. Itē cū cōtineat in lege diuina, vt dictū est; ergo est ius naturale; qa ius naturale est, qđ in lege. & ī Euāgelio cōtinet; vt in Decr. ius naturale. Et pñt dici debitores eo, ꝙ si soluūt, nō repetunt; vt ff. de cōdi. inde. l. qui exceptionē. & ff. qđ quisque iu. l. 3. §. fi. Itē qđ dicit debitū; sub. ēi ꝓp prædictos effectus; tamen impropriè: vt ff. tit. 1. l. de interrō.

k *Abhorrentem*] id est, discrepantem. Accurs.

l Q*uoties*] Filij naturales qūque dicuntur ad differentiam adoptiuorum, quandoque ad differentiam legitimi; vt bastardi. Cum ergo dī. filij naturales sunt in potestate patris, vel parentum; vt Insti. de adop. in prin. intelligendū est de naturalibus. & legitimis. si enim intelligerentur de naturalibus tātum; falsum esset. & contrariū iuris; vt Insti. de nup. §. fi. Item cū reperiatur, ꝙ naturalibus filijs pater non pōt relinquere nisi vsq; ad certum modum, intelligendum est de naturalibus tantū; vt C. de natu. li. l. 2. nam legitimi, & naturales in vniuersum possunt instituī. Dic ergo sententias, i. duarū rerū significationē. & hoc siue sit in legibus, vt casum posuit sup. de leg. & Senatusconsl. in ambigua. siue in stipulationibus; & sic ēt potest poni casus per l. sup. de verb. obl. l. quoties. siue in testamentis; & sic ēt pōt poni sup. de re. du. l. quoties. & hæc dicitur aptior expositio, vt res valeat potius, quam pereat; & non sit contraria iuri.

m I*n omnibus*] & patronus, & parens, & similes personæ in quantū facere possunt condemnantur; hæredes tā eorum

eorum hoc beneficium nō habēt: vt ſ. de re iud. l. patronus. & l. inter. & l. ſi fideiuſſor. §. ſi maritus. & l. ſciēdum niſi in caſu: vt ſ. ſol. ma. l etiam. in princ. Item priuilegium quod habet mulier, vt præferatur alijs creditoribus, non datur hęredi: vt C. de priui. credi. l. ſcire. niſi filijs: vt C. qui po. in pig. l. fin. Item beneficiū vt pupillus præferat alijs creditoribus: vt ſup. de priui. credito. l. dabimus. §. ſi quis. non habet hæres pupilli illud beneficiū: vt ſ. de admin. tut. l. ex pluribus. Item ad hoc ſ. de dolo. l. hæredibus. Vbi aūt genus actionis priuilegium in ſe continet: vt ſi agat quis pro expēſis in funere factis: vt ſ. de relig. l. pen. vel ga in refectione tradita eſt pecunia: vt ſup. qui po. in pig. l. interdū. priui. hęredi dabitur: vt hic. & ſ. eo. l priui legium. & ſup. de relig. l. ſi filius. ſ. hæc actio. & ad hoc ſup. de aqua quoti. & aſſi. l. 1. §. permittitur. & de cen. l. forma. §. q̄ aquam. & de conſti. pec. l. 1. fin. Priuilegium actionis etiam dici poteſt: quia ex mora generat vſuras, ſicut cuenit in omnibus bonę fidei iudicijs. vt ſ. de vſu. l. mora. §. in bonæ fidei. Pallit autem hæc regula in prima parte. in reſtitutione in integrum. vt ſup. de in integ. reſt. l. nō ſolum. & beneficio Velei. vt C. ad Velle. l. in hæredes. Apparet ex præmiſſis, q̄ vbi dicitur genus actionis: ſub: udi, vel cauſa propter quam datur actio: vt in d. l. interdum: Et quod dicit. Deſiderat illud ſcilicet beneficium: vel quia præfertur alijs: vel quia vſuras generat ex ſola mora.

1†P.F. ad ſignationē.

2† P.F. cuius alterius coercitionis.

3† In P. F. eſt 73. & poſtponit ſequenti.

ad quemuis perſecutio eius deuenerit, non deficiat ratio auxilij.

Idem li. ſing. de agna. liber. 1†

LEX LXX.

INuito [a] beneficium non datur.

Vlpia. lib. 1. de Offi. Procon.

LEX LXXI.

NEmo poteſt [b] gladij potestatem ſibi datam, vel cuiuſuis alterius coercitionis, 2† [c] ad alium transferre.

Iubole. li. 3. ex poſte. Labeo. 3†

ob. ſ. vſt. ſed ſi rem meam poſſides quam euinco cū fructibus percipiendis: quia poſſides ſine tit. & mala fide: vt ſ. de rei ven. l. ſi nauis. an & hoc debeat æſtimari, q̄ potui obligare ſi habuiſſem, per quod damnū forte habui? Reſp. ſic per hanc l. & ſ. de vſu. l. fructus. Item an hæc computantur in fructu quanti locare potui? Reſpon. ſic, per hanc l. vt ſup. de vſur. l. videamus. §. præterea Gallus. nam res vel ad hoc locatur, vt liceat eam obligare: vt ſ. de præſ. ver. l. rogaſti. §. 1 & ſ. cōmo. l. ſi vt certo. §. nunc videndum. æſtimabitur ergo hoc in fructu: vt hic. & d. l. ſup. de vſur. l. ſi. Item op. ſi hic eſt fructus rei: ergo pertinet ad fructuarii: ergo obligat: quod eſt falſum: vt C. de vſufruct. l. intereſt. ſed die fructus. t. vel transeunt non fructus ex ipſa re prouenientes. vt no. ſup. ec. l. ea eſt natura. Accurſ.

4† P.F. Q. Muciꝰ ſcripſit lib. ſingulari.

5† Alias incipit, Q. Muciꝰ Sēproniꝰ Quo &c.

LEX LXXII.

FRuctus [d] rei eſt, vel pignori dare licere.

Idem lib. 2. de offi. Procon.

LEX LXXIII.

OMnia [e] quæcunque cauſæ cognitionem [f] deſiderant, per libellum expediri non poſſunt.

Vlpianus. 4†

LEX LXXIV.

QVò [5†] tutela [g] redit, eò & hæreditas peruenit, niſi cum fœminæ hæredes intercedunt.

a *Inuito*] Hæc regula vera eſt in omni priuilegio fauore alicuius indulto; vt C. de pact. l. ſi quis in conſcribendo. Item pone, vt ſup. de minor. l. ſi iudex. vbi minor inuitus non vtitur beneficio reſtitutionis. Idem dices in beneficio, quod non ſit priuilegium: vt ſup. de do. l. hoc iure. §. non poteſt. beneficium enim affert gaudium capienti, & inuitus nemo gaudebit, vt in conſtitutione feudorum, tit quib. ex cau. feudum. Hæc aūtē regula fallit, vt ſup. de libe cau l. 2. 3. & 4. & ſup. de appel. l. nō tantum. Item per medium confertur beneficium, non dico priuilegium; vt ſup. de neg. ge. l. ſoluendo & de ſol. l. ſi debitor meus. Accurſius.

b *Non poteſt*] Poteſtas gladij eſt, animaduertendi in facinoroſos homines, ideſt, in animata corpora. & ſic infertur pęna corporalis. Et quod ſubijcit. Alterius coercitionis, ſ. quæ adimat libertatem, vel ciuitatem, quæ omnia dicuntur capitalia, vt ſup. de pu. iu. l. 2. & dicuntur conſiſtere in mero imperio; vt ſup. de iuriſd. omn. iud. l. 3. & ſunt exempla dictarum pœnarum, vt ſup. de pœn. l. ſi quis forte. §. ſi. Et quoddam tertium, ſ. coerſtio modica, quæ ineſt iuriſdictioni. Prima duo non demandantur, vt hic. & ſup. de offic. eius cui man. eſt iuriſ. l. 1. in prin. Tertium ſic cum iuriſdictione, vt ſ. de off. eius cui man. eſt iuriſ. l. ſi. Et quod dixi ſ. duo prima non delegari; ſallit, quando contingit abeſſe eū qui habet cognitionem; quia tunc demandat quo ad cognitionem, vt ſup. de off. eius cui man. l. 1. §. huius. Item ſallit in Legato Proconſulis, qui cognoſcit etiam præſente Proconſule, ſed non pronuntiat; vt ſup. de off. Proconſ. l. ſolent. in princ. & eſt in eo ſpeciale, vt ibi dicit; qui etiam cognoſcit, & pronuntiat de crimine ſuſpecti; vt ſup. de off. eius cui man. l. cognitio. & Inſti. de ſuſpe. tuto. §. datum.

c *Certi ſunt*] magnæ. Accurſius.

d *Fructus*] inter alias vtilitates, quas ex rebus homines cōſequuntur, curſus naturæ in hac tenaciſſima ſuis ætate (in qua vtilitas pignoris irrepſit, vt ſ. de conſti. pecu. l. qui autem. §. ſi quis.) hoc commodum præcipuè ſcholaribus deputauit, vt liceat eis pignori dare, atque obligare, & pecuniam accipere, quatenus ſtudium continuetur. hoc eſt quod ait regula. Vel, pro ſaltem. Vel dic, fructus, i. vtilitas. nā inter cæteras vtilitates, quas habemus ex rebus noſtris, hæc eſt vna. vt poſſimus obligare. nā aliàs creditor nō crederet; vt ſ. de conſti. pe. l. qui aūt. §. ſi quis. & Inſti. quib. mo. re cō-

e *Omnia*] Si vis omnia habere plana, dic per libellum, ideſt, per ſententiam latam partibus abſentibus. & ad eos velut epiſtolam miſſam. hoc non fieri non pōt; vt ſ. de re iud. l. de vnoquoque. Sed interlocutoria pōt ferri q̄ quæ abſente parte, vt ſ. de arbi. l. diem proferre. in princ. & ſm hoc expone cauſæ cognitionem plenam. quod eſt vbicunq; danda eſt ſententia diffinitiua; vt C. de iudi. l. iudices. Alij dicunt per libellum datum iudici; vbi ſcilicet non debet dari libellus; & erit exemplum in trāſactione alimentorū, & in alienationibus omnium rerū minorum & ſimilibus, arg. C. de præmi. l. minorum. Hanc repreda. nam excuſatio à tutela nō datur niſi cauſa cognita; & tamen libellus dari dēt; vt ſ. de excu. tut. l. ſcire oportet. §. oportet. Et quod dī in eo. tit. l. excuſare, eſt verum de abſente; vt abſens per epiſtolam, & libellum non poſſit ſe excuſare; præſens vero ſic. Tertij dicunt, per libellum, ab ordinario alicui delegato, in quo cōtineatur cauſæ delegatio hęc eſt cōmunis opinio. Op. ergo de in integ. reſtit. quæ datur rē cognitā; vt ſ. de in integ. reſtit. l. oēs. & ſi demandatur; vt C. vbi & apud quē in integ. reſti. l. fi. in fi. ſed in ea ſpeciale. Item ep. de ijs, quæ cognoſcuntur cū cauſæ cognitione ſummaria: vt ſ. de offic. eius cui man. l. cognitio. §. vt poſſeſſio. & de rē. in poſſ. mitt. l. 1. ſi ea. & de ſimilibus, quæ dices ſ. ad exhi. l. 3. §. ibidē. Reſp. locum habere regulam in ijs, quæ plenam non ſemiplenam cauſæ cognitionem deſiderant. Op. de cognitione ſingularum cauſarum ciuilium, quæ ſunt pleniſſimæ; vt C. de iud. l. iudices. & tamen demandantur; vt C. qui pro ſuæ iu. l. 1. Reſp. hic loquitur in his, quæ magis offi. iudi. quàm actionis iure expediuntur, vt eſt in tranſactione alimentorum, & bonorum poſſ. dandis; vt ſup. tranſac. l. cum hi. §. Prætor. & §. ſed nec. Item in dilationibus indulgendis; vt C. de dila. l. à procedente. Item op. C. de offi. eius qui vi. altert. l. ſuggerentem. Reſp. hi qui in locum decedentiū ſubſtituuntur, non habentur pro dele. cum ordi. iur. à lege conſequātur. vt ſup. de tu. & cura. da. l. 1. Quartò ponunt quid ſi caſum, q̄ non poſſit delegare; vt vnus, ſ. ſcribat ſententiam; & alij iudici committat legendam; vt C. de ſenten. ex breuic. recit. l. 2. vel reſeruata ſententia ſibi, cætera committat. quod non poteſt niſi audiat; vt C. de iudi. auth. ad hæc. Acc. f *Cognitionem*] i. plenam decre. interpoſitionem.

g *Quòd tutela*] Si quis ad tutelam alicuius vocatur, vt proximior; vocari ſimiliter debet ad ſucceſſionem; vt hic. & in Auth. de hær. ab inteſt. §. ex his. & Inſt de leg. patr. §. fin. & ſup. eo. l. ſecundum naturam. cuius l. hæc eſt filia. Excipitur autem mulier, niſi mater ſit, & auia; vt hic. & d. §. ex his. Item excipitur, & minor; vt C. de leg. tu. l fin. Quod ergo dicit quo, ideſt, ad quem locū. & quod dicit, redit, melius dixiſſet è contra redit, ideſt, peruenit. & inf. peruenit, ideſt, redit. ſed ideo quod erat vnius, alteri attribuit, vt oſtenderet alterum ſine altero alicui non debere contingere. Item hæc lex locum habet quando iure agnationis vel etiam cognationis hodie deficiuntur. Quid autem ſi teſtamento

stamento detur tutor, vel à iudice, cum alius esset cognatus cui deferebatur tutela? Respō. si cognatus rōne ætatis non admittatur, certum est idem si quam excusationem habet, at si nullam: tunc videtur habere locum hæc regula: vt excludatur agnatus, & testamentarius, vel datiuus tutor vocetur ad hæreditatem sed contra puto secundū Azo. argu. C. de cod. l. fi. §. si quis vero. at si nullus sit cognat⁹: datiuus, vel testamētarius admittitur ex hac regula.

a Nemo.] Pone casū, vt Insti. q. datu l. pos. §. præmissam. & §. cū autem, si ergo emancipato detur tutor, non tenet datio, sed confirmatur: vt eod. tit. l. vlt. sicut in matre, quæ filium instituit, & ei tutorē dedit: vt C. de test. tu. l. mater. Idem dic in suis hæredib. adest, inter suos hæredes, & qui sint: dicit Inst. de hæred. qua. & dif. §. ius. & Inst. de hæred. ab intesta. §. ita autem. Sunt ergo filij & inferiores si nemo eos præcedat: & quandoq; etiam si alius præcedat: si modo in potestatem non sit recasurus: quod contingit in duobus casibus: vt Insti. qui. mo. ius pat. po. e. tolu. §. hi. Item dic nemo etiam miles: vt sup. de testam. tute. l. 2 & 3. Accursius.

¶ Nemo [a] potest tutorem cuiquam dare, nisi ei, quem in suis hæredibus cum moritur habuit, habiturusve esset, si vixisset.

¶ Vi factum [b] videtur id esse, quod [1] † de re quis cum prohiberetur, fecit. Clam, qđ quisque cum controuersiam haberet, habiturumve se putaret, fecit.

¶ Quæ in testamento [c] ita scripta sunt, vt intelligi non possint, perinde sunt ac si scripta non essent.

¶ Nec pacisCendo, [d] nec legem dicendo, nec stipulando quisquam alteri cauere [e] potest.

1 † P. F. qua.

b *Vi factum.*] Si te facientem aliquid in meo prohibuero (quod fit tribus modis: vt sup. de ope. no. nunc. l. de pupillo. §. memmisse) & tu facis contra, videris facere vi, vt sup. quod vi. aut clam. l. 1. §. quid sit vi. Hæc tamen nunciatio quandoq; licitè potest sperni: vt sup. de op. no. nun. l. de pupillo. §. si quis tuos. & de cloacis l. 4. §. si quis purgauit. Si vero non prohibui aliquo de tribus modis; tu vero credebas futuram tibi controuersiam si scissem, aut credere debebas; iam videris fecisse; vt sup. quod vi, aut clam. l. 3. §. fi. & l. seruus. Item no. q̄ hæc nunciatio remittitur trib. modis; licet si est satisdatum. Item si stet per nunciantē quominus satisdetur. Item quando remittitur expresse; vt sup. de remis. l. 1. & de ope. no. nunc. l. quia in re. §. si is cui nunciatum est. in l. de pupillo.

c *Quæ in testamento.*] Si testator aliquid tibi legauit & ante cōfirmationem testamenti sic deletum: vt legi non possit; siue consultè, siue inconsultè; non valet legatum. Si autem post perfectum; tunc si consultè, repelleris exceptione; alias non; vt sup. de ijs, quæ in testamen. l. 1. §. sed & si legi. & §. sed hoc ita. & §. sed consulto. sed vt competat secūdum tabulas oportet extare tabulas tempore mortis. Vnde si ante delerē iunt etiam inconsultè, nocet instituto; vt sup. de secun. tabu. l. 1. §. semel. Vel dic secundo ad literam; quia legi potest, sed non intelligi; quia nullum sensum sustinere vllo modo potest.

d *Nec pacisCendo.*] Tria dicit. nam siue nudo pacto tantum intercedente, siue contractu aliquo, & incontinenti adhibito pacto, seu lege, siue etiam stipulatione alteri cauere voluit. & non potuit: vt hic, & Instit. de inutil. stipu. §. alteri. Fallit autē hæc regula in multis casib. vt sup. de pac. l. si tibi. §. vlt. & l. seq. vsq. ad l. si vnus. & ſ. si cer. pet. l. certi condictio. §. si nummos. & sup. de verbo. oblig. l. liber homo. §. fi. & l. quodcunque. §. si ita. & in alijs quos no. Insti. de iniur. stipu. §. si quis alij. Accursius.

e *Cauere.*] idest acquirere. Accursius.

f NOn debet.] Pone vt C. de acq. pos. l. fi. §. sin autem necdum. & C. de trās. fac. l. ult. Item factione matris. & de pac. l. seruus. & l. filius. & ſ. de alie. iud. mu. causa fac. l. 1. & §. de diuor. l. si filia. & de aqua plu. arc. l. j. §. de cooperc. Et no. q̄ iustitia est constans. & perpetua. &c. & ab ea veluti à matre descendit ius; quod tria nobis dat præcepta. s honestè viue re, alterum non lædere; & ius suum vnicuique tribuere; vt Instit. de iust. & iu. i n prin. & §. iuris. De medio præcepto hic tantum dicit, quo dicitur alium iniustè, vel iniquè non affligi per alterum, sed iuste plerunque affligitur: vt ecce à iudice: vt sup. quod me. causa. l. 3. Item à priuato ad sui defensionem. vt sup. ad le. Aquil. l. scientiam, §. qui cū aliter. Item à priuato ad vindictam: vt C. quādo liceat vnicuiq; sine iudice, l. j. Quid ergo erit si vnus aliū iniustè affligat? Respon. quandoque habetur pro infecto: vt supra, de rep. l. si filia, quādoque pecuniariter punitur: vt supra, de actio. iudi. l. 2. quandoque criminaliter secundum varietatē delictorum: vt supra, de pēn. l. si quis sortè, §. vlt. & l. seq.

2 † P. F. Papinianus lib. 1. Quæst. alias Paul.

*Concor. iex. i can. primum. 22. qō. 2. ibi cū dicit, quia nulli &c.

g NEmo potest.] Si negotia tua benè gessi, & expendi: & tu me postea prohibeas: vt per hoc nō teneatis ad præteritas expensas: non p̄iudicas mihi: vt C. de neg. gest. l. fina. Item procurator meus accepit possessionē pro me; & postea dereliquit: vt alius accipiat, nō p̄ciudicat mihi: vt C. de acquir. poss. l. fina. quod expone, vt ibi. Vel tertio pone in hærede qui volens prius adire ex testamēto, postea in fraudem legatariorum voluit adire ab intestato; vt ſ. si quis omis. causa testa. per totum tit. Item potest poni sup. de transa. l. 3. Sed contra huic regulæ sup. de col. bon. l. nunquam, vbi filius emancipatus voluit cauere de collatione; & sic tota hæreditas remanebat fratri instituto. nam potest pœnitere. Sol. ibi non dicitur frater habere damnū; sed magis dicitur non lucrari; inter quæ est differentia; vt C. de cadu. l. fi. §. non enim. nam damnum à diminutione patrimonij dicitur; vt sup. de dam. infec. l. 3. Item contra sup. de solu. l. cum quis, §. si debitorem. vbi mandauit debitori meo: vt solueret Titio; postea eo ignorante vetuit Titiū accipere. nam videtur q̄ possim petere; & ita non liberatur debitor soluens postea Titio, sicut si non pœnituissem; sed certè imò liberatur si est ignorans reuocati mādati, vel ipso iure, vel per exceptionem; vt ibi dicitur; & sic non habet damnum; nam hic iniuriam pro damno accipimus, vt & ſ. ad leg. Aquil. l. sed & si quemcunq. §. item iniuriā. Acc.

3 † P. F. 28.

*Concor. text. in c. actus. de reg. iur. in 6. gl. in c. 3. de elec. in 6.

h IN totum.] idest, totaliter ponere i delictis; vt C. ad l. Cor ne. de fica. l. 1. Sed fallit; quia quandoque delinquitur sine voluntate, & certa scientia; vt sup. ad leg. Aquil. l. scientiam. §. pe. Item in contractibus; nam & ibi præuenit animus contrahendi; vt sup. comm. l. in commodato. §. sicut. & C. de do. l. nec ignorans. Sed fallit in pupillo, qui sine affectu animi & certa scientia acquirit ex contractu; vt C. de acq. poss. l. donatarum; & sup. rem pu. sal. fo. l. 2. Item pōt poni in testamentis. nam vere de statu suo debet certꝰ esse testator, aliàs non valeret testamentum; vt sup. de testam. l. de statu. & de leg. 3. l. 1. in princ. & de acq. hæred. eum qui duobus. Sed fallit de leg. 1. l. qui quartam. Item potest poni in aditione hæreditatis quæ fit animo; ergo à sciente & intelligente; non ergo à pupillo sine tutore; vt sup. de acquir. hæredi. l. pupillus si fari. & Insti. de autho. tut. §. neque autē & sup. de iu. & fac. igno. l. fin. Quod ergo dicit in totū, dic, idest omnino quasi dicat, hæc regula non fallit; vel raro fallit. Accursius.

i ACtus legitimus.] Legitimus actus est à quacunq; parte iuris sit inuentus, qui sunt tres, vt sup de iust. & iu. l. ius ciuile. Horum autem actuum, quidam recipiunt diem, vel conditionem; & de his hic non dicit. Alij non recipiūt; qui enumerantur hic; licite tamen quandoq; inest dies vel conditio; vt in accep. hic dicit. Idem in datione tutoris à iudice facta, quæ non recipit expressam, vt hic dicitur, sed tacitā; vt Insti. de Attil. tu. §. sed & si in testamento. & §. idē si purè. Sed datio, quæ fit in testamento, expressā, vel tacitā

recipit

recipit conditionem, vt Instit. qui da. tuto. pos. §. ad certum. Nec ob. ẽ. de tute. l. muto. §. pen. vbi à iudice datur sub cõditione. i. si satisfecerit: quia pura est, & dic si. i. quia satisfecit: vt ibi dicitur. At emãcipatio, & serui optio & hæredi. aditio neque expressam, neq; tacitã conditionem recipiũt, & de adeunne hæreditatis habes sup. de acqu. hæred. l. cũ qui in fi. Itẽ seruo optio. serui habes Inst. de leg. §. optionis. Quod ergo hic subijcit actus supradicti. dic duo tũm: l'acceptilatio, & tutoris datio. Itẽ est, & alius, qui non recipit diem, vt adeptio: vt §. de adop. l. si tibi. Itẽ institutio hæredis nõ recipit diẽ. licet conditionẽ sic, vt Instit. de hære. instit. §. hæreditas. Itẽ quid in sponsalib. & in matrimonio? Rñ. forte recipiunt diẽ, & conditionem, cũ fiant cõsensu; vt §. Instit. de sponsal. l. 4. Itẽ tutoris authoritas non recipit diẽ vel conditionẽ vt §. de auth. præst. l. & si conditionalis. Alij autem crudeles actus recipiãt, vt Instit. de verb. obl. §. oẽs & 5 dus emphyteo. sis: vt C. cõ. tu. emphy. l. i. in princ. Item institutio hæredis cõditionẽ recipit: vt dixi. & constituta pec. vt ẽ de cõst. pec. l. id quã, & emptio. & exteri cõtract⁹ nisi inueniãtur excepti. Itẽ nb. hic q̃ inutilis adiectio vitiat & non vitiat. Item expressa nocẽt; vt ẽ. e. l. expressa. & sup. de hære. inst. l. illa institutio. & l. talem, & l. si quis Sempronium, vnde Cato. Nil tacuisse nocet; nocuit tamen esse locutum, & econtra in multis expressa prosunt; vt curiosus lector pótest inuenire. Accur.

1 † P. F. mancipatio.

2 † Inexemp. scriptis legis serui adoptio.

3 † Aliàs, quod.

4 † Nõ qd nõ debeat. Harmeli. 6. eo. ti. 5 † P. F. 32.

conditionem, veluti emancipatio, [1] †acceptilatio, hæreditatis aditio, seruioptio, [2] † datio tutoris [a], in totum vitiantur per temporis vel conditionis adiectionem. Nonnunquam tamen actus supra scripti [b] tacitè recipiunt, quæ aperte comprehensa vitium afferunt. nam si acceptum feratur ei, [c] qui sub conditione promisit, ita demũ egisse aliquid acceptilatio intelligitur, si obligationis conditio extiterit. quæ [3] † si verbis nominatim acceptilationis cõprehendatur, nullius momenti faciet actum.

Idem lib. 31. Quæstionum.

LEX LXXIX.

GEneraliter [d] cum de frau de [e] disputatur, nõ quid habeat 4 †actor, [f] sed quid per aduersarium habere non potuerit, [g] consideranduin est.

Idem lib. 30. Quæstio. [5] †

LEX LXXX.

FRaudis [h] interpretatio semper in iure ciuili non ex euentu duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur.

a *Datio tutoris.*] à iudice.

b *Supra scripti.*] acceptilatio & tutoris datio.

c Et.] scilicet debitori. Accursius.

d *Generaliter.*] Si quis mala fide emit à debitore in fraudẽ creditoris alienãte, tenetur creditorib. et ad percipiendus fructus, i. quos actor percepisset, nisi fraus prædicta intercessisset; vt sup. q̃ in fraud. cre. l. ait Prætor. §. p hanc. Idem obserua: ur in quolibet malæ fidei possess. vt sup. de rei vẽdi. l. & nauis. §. fi. & q̃ vi, aut clam. l. semper. §. hoc interdicto. & vti possid. l. si duo. §. fi. & si vsusfr. peta. l. vsufructua rio. §. fi. nisi habeat titulum, vt C. de rei vendica. l. si fundum. Ac.

e *De fraude.*] dolosi, vel fraudantis.

f *Actor.*] scilicet fraudatus.

g *Non potuerit.*] fraudatus. Accur.

h *Fraudis.*] Hæc l. vult interpretari. i. aperte exponere verbum fraudis; alias ponitur pro corrigere hoc verbum interpretari; vt ẽ. ad Tertul. l. 1. §. qui operas, & dic duo fore necesse consilium. & euentũ. & est exemplum in liberatib. relictis in testõ in fraudẽ cred. directò; vt C. q̃ ma. non pos. l. j. sed in fi. de cõ. sufficeret euentus; vt eo. tit. l. fi. Item pone exemplũ in alienatis in fraudẽ credi. vbi etiã hæc duo sunt necessaria; vt sup. quę in frau. cre. l. ait Prætor. §. ita aũt. Itẽ in libero alienãte inter vinos; vt sup. de p̃ba. l. patronus. Itẽ eus in vltima voluntate, vt sup. si q̃d in frau. pa. l. 1. §. 1. Sed nõne solus euẽtus punit sine fraude; vt ẽ. ad le. Cõr. de fal. l. lege. §. cũ q̃dã & l. in lege. Itẽ sup. de cust. reo l. carceri. Itẽ ẽ. ad l. Aqu. l. in lege. & inuitus aliju, quæ vũ? sed certè hic

Idem lib. 34. Quæstio. [6] †

LEX LXXXI.

IN toto [i] iure [k] generi per speciem derogatur: * & illud potissimũ habetur, quod ad speciem directum est.

Idem lib 3. Responsorum.

LEX LXXXII.

QVæ dubitationis [l] tollendæ causa contractibus inseruntur, ius commune non lædunt.

Idem lib. 9. Responso.

LEX LXXXIII.

DOnari [m] videtur, quod nullo iure cogente conceditur.

Idem lib. 7. Differen. [7] †

LEX LXXXIV.

NOn videtur [8] † rem [n] amittere, cuius [9] † propria non fuit.

Paulus lib. 1. Quæstio. [10] †

LEX LXXXV.

CVm amplius [o] solutum est quã debebatur, [11] † cuius pars nõ inuenitur, quæ repeti possit, totum esse indebitum intelligitur, manente priſtina obligatione.

non dicit non puniri euentũ qũq. sed dicit fraudem nõ esse sine dolo. Item ẽ ẽ. de pac. l. iurisgen. §. dolo, & §. sed si fraudandi, nã ibi dixerat de dolo, & dicit nõ esse dictũ de fraude sergo fraus est sine dolo. * sed ibi impropriè dicit fraudem. l. pro exceptione quæ solo euentu prouenit. Accur.

i *In toto.*] Pone. vt ẽ. l. 3. l. vxorẽ. §. codicillos, & l. seruis vrbanis. §. fi. & ẽ. de pen. l. sanctio legũ. & no. ẽ. P. qui dixit §. e. l. 1. exceptio nẽ esse de regula. nã qũo ei derogaret? & dic vt ẽ. eo. l. 1.

k *Iure.*] ciuili. Acc.

l *Quæ dubitatio nis.*] Pone casum i. C. lib. §. n. ff. de. l. q̃ mutuã. ẽ. prĩ licèt sit arg. §. ẽ. de pac. do. l. inter. §. cũ inter, & ẽ. locat. l. si cũ dotẽ. in princ. l. e idẽ põt dici in testamẽtis, vt C. de test. l. testamenta. & ẽ. de au. & arg. leg. l. pediculis, §. Labeo. Idẽ põt dici in statutis iuris: qd dic. vt C. de repu. l. cõsensi. §. q̃ si pater hoc. vbi accusatus mulier ff. matrimoniũ. qđ tũ nullius est. & in Auth. de restitu. & ea, quæ par. §. vnum. & facit C. de interd. ma. l. cũ ꝓponas. Hæc aũt regula parit multas exceptiones quas dices ẽ. e. l. expressa. Accur.

m *Donari.*] Naturaliter obligatus si soluat, nõ vi donare: vt ẽ. de don. l. hoc iure, §. pen. & de fide us. l. fideiussor obligati. § 1. & de solu. l. Stichum. §. aditio. & hoc quando naturaliter ex vi pacti. secus aũt si ideo, quia til i benè feci: vnde tu teneris mihi naturaliter ad antidora: vt ẽ. de peti. hære. l. sed & si lege. §. consuluit. nã soluendo donas. secundum Bul. & Io. Item in casibus donat. quis inuitus; vt ẽ. loca. & condu. l. ex conducto. §. si ius. & l. seq. §. sed si verbo si non est lex ibi cum vno. nam in illa l. cum vno. est ille §. sed si verbo. Item & ẽ. ad l. Aqu. l. si seruus seruum. § si oliuã. sed impropriè in eis dr̃ donatio. cum illa sit propriè. quæ nullo iure. vel naturali. vel ciuili. vel prætorio concediur eo animo, vt fiat accipientis; vt hic, & C. de dona. l. nec ignorans, & ẽ. de do. l. in ædibus. in fi. Item quid si tantùm ciuiliter debitor soluit? Respon. donat. cum si per errorem soluat, repetitur: vt ẽ. de condi. inde. l. si non sortem. §. indebitum. & §. adeo. Accur.

n *Non videtur rem.*] Pone ẽ. qui. mo. vsusfr. amit. l. 1. §. sed ita demũ. itẽ §. quemad. ser. amit. l. si partẽ. §. fi. qũq. tñ propriè dr̃ q̃s amittere, quod non quæsiuit; vt C. de admi. tut. l. pupillorum. & ẽ. ad l. Aqu. l. si seruum meum. in fi. & Instit. ad leg. Aquil. §. illud. Item simiiiter impropriè sup. cõmo. l. in commodato. in fi. & de cuict. l. fin. itẽ amittit qs decre. bo. pos. tempore, quam non habuit; vt ẽ. de suc. edic. l. 1. §. decretalis. & facit Instit. de cap. dimi. § seruus. Accur.

o *Cum amplius.*] Pone casum. vt sup. de cond. inde. l. si nõ sortem. §. si centum. item pone q̃ debeo iter, soluo viam. repeto totam, quia est individua: vt sup. ad l. Fal. l. j. §. si vsusfructus. aliud est si id quod est solutum, est diuiduũ. vt pecunia, vel oleum; vt sup. de condi. indeb. l. si non sortẽ. §. idem Marcellus. in primo ergo casu est ratio, ne inuitus incidat in communionem. in secundo impossibilitas; quia non potest diuidi, item potest poni sup. de vsufr. l. sed & si quis stipuletur. §. quid ergo ſ amisso. in fi.

1 Addeq̃ no. in cle. 1. g glo. & Doct. ext. de vsu. & in cle. j. fi. de concess. prębẽ. & cap. fe des. extra de dinor. in anti.

6 † P. F. 15.

* Idẽ Cic. li. 2. de Inuent. rhet. dum de cõtrarijs legib. differt.

7 † P. F. li. 2. Definitio.

8 † P. F. Nõ videntur.

9 † P. F. quibus.

10 † P. F. lib. 3.

11 † Aliàs. debeatur.

Inuitus quis quãdoq. donat. 9

1 ne-

a *Is natura*] i. naturaliter iure gen. obligatur quis ciuiliter & naturaliter in omnibus ferè contractibus: vt sup. de iust. & iure l. ex hoc. & ita hic intelligitur. Naturaliter àt quis tenetur de iure gen. nudo pacto: vt ſ. de pac. l. r. ī prin. At ciuiliter tantùm per ſcripturam: vt Inſtit. de litc. ob. Accur.

b *Ambiguis*] i. dubijs. Si pater ꝓmiſit ꝓ filia dotē, & ambiguū ſit an de ſuis, vel filiæ bonis, ꝓmiſerit, præſumitur de ſuis: vt C. de dot. ꝓmiſ. l. fi. item poni pt ſ. de iu. do. l. ſi ego. §. ſi res. Item ſecūdū Ioā. in fęmina inter cedente pro dote an hēat Velleia. vel nō: dicitur, ꝙ non: vt C. ad Velle. l. fi. & ſ. de iure do. l. promittendo. in princ. Item poteſt poni ſup. de pac. do. l. ſi conuenerit.

c *Melius*] quàm cōtra dotes. Accur.

d *Non eſt nouum*] ſi id quod teſtator mihi in diem debebat. vel ſub condi ione legauerit mihi purè, valet legatū: licèt viuo teſtatore dies, vel cōditio extiterit. & ita peruenit ad eū casū à quo incipere nō pt: vt Inſt. de leg. §. ꝙ ſi in diē. Itē ſi qua mulier a me repudiata nupſerit Scio, quē ego poſtea arrogaui. nihi lominus inter hūc ſi litū meū adeptiuū, et vxorē eius remanet matrimoniū: vt ſup. de ri. nup. l. ſi qua. licet gcnerit in eū casū, à quo incipere non pōt. filius. n. adoptiuus ēt emancipatus non pōt accipere vxorē quondā patris adoptiui; vt ſup de ri. nup. l. adoptiuus. in prin. Item pōt poni per hanc l. ſup. de verb. obli. l. pluribus, §. & ſi placeat. & l. extimo. & de ſerui. l. pro parte. Sed arg. cōtra ſup. de ijs. quæ pro nō ſcri. l. ſi in metallu. §. itē ſi ſeruo. Et no. cōtra hanc regulā, quia qūque aliquid vitiatur licèt peruenerit in eum casū a quo incipere poteſt: ni ecce filio emācipato aſſignare libertū poſſum: vt ſup. de aſſig. libe. l. v. ſi. ſi tū filio in poteſtate conſtituto aſſignauerim, eūq; poſtea emācipauerim: finitur aſſignatio. vt Inſt. de aſſig. lib. §. vnde q̄rebatur. ſed ſecūdū Vber. aliter poteſt fieri relatio in l. virū. Itē no. ꝙ ad hanc poteſt adaptari illud generale, ꝙ multa impediunt ordinandum. quæ non impediunt ordinatum: quod dic vt ſup. de ijs, qui ſunt ſui. vel alie. l. patre. Accur.

e *Extiterit*] l. nunc. Accur.

f *Quæſiero*] Si tibi promiſero partū ancillæ Arethuſæ; ſi me conuenias antēquam pariat; licèt ęquum ſit ruū deſideriū: qa purè fuiſti ſtipulatus: tamē quia nō poteſt ſolui adhuc, decretum iuſtū interponetur, vt differas; vt ſup. de ver. obli. Interdum & dices ſ. eo. l. nihil peti. Itē hæres inſtitutus ſi conuenit pro legatis, & dubitat de Fal. licèt æquū ſit legata ſolui: nō tamen præſtabuntur niſi præſtita ſatiſda quanto plus acceperit, vt & ſup. ſi cui plus quàm p l. Fal. ꝓ totum Sed dicet quis, hic non eſt dubitatio iuris, ſed facti. Reſpō. etiā in iure poteſt errare hæres. Quid enim ſi ignoret quædam imputari in Fal. quæ non imputantur, vt puta naturale debitum, quod pup. ei debet. vel è cōtra: & quia dubitat petat ſibi caueri: vt ſup. de ſol. l. Stichum, §. adit io. & ad l. Fal. l. ſi pupillus. Item quid ſi dubitat de quibuſdam legatis valeant, vel non? Accur.

g *Non ſolet*] Melior fit conditio, quia perpetuatur actio in quadraginta annos: vt C. de præſc. triginta an. l. fi. niſi in actione de dolo; vt C. de do. l. fi. & de i integ. reſt. vt C. de temp. in integ. reſt. l. fi. aliud eſt in vili reſt. vt ibi no. licèt quidā contra. Item fit melior; quia ſit tranſitoria hæredibus, & in hæredes: etiā ſi aliàs nō tranſibat: vt Inſt. de perpe. & temp. ac. §. pœnales. & ī. c. l. penalia, & ſu. de ac. & obl. l. oīs. & l. ſciēdū. Sed hoc ſallit in ſtip. operarū, quæ nō vadit ad hæredes: vt ſup. de ope. li. l. ſi operarū. Itē in actione de dote: vt C. de rei vxo. l. actio. §. videam⁹. & in alio: vt ī. ne de ſtatu defun. l. i. §. ſed interdū. & ſi act. in factū, quæ datur patrono, & patri. vt ſ. de in ius vo. l. pe. ſed in hac puto ſec⁹. Itē fit melior ī fructibus, & in vſuris, ſi ja nō fuerat in mora bona fi. vt ſ. de vſur. l. videamus. §. ſi actio. & C. vt li. pē. l. 2. Itē fit melior, qa conuētus noxaliter exinde nō pōt cedēdo ſuā partē liberari: vt ſ. de nox. l. ſi ſeruus cōis furtū. Itē exēplū ſu. de leg. i. l. ſi plurib. eadē res. in fi. & de ſol. l. ſi qs ſtipulatus fuerit decē in meſſe. in pri. & §. 1. & de verb. obli. l. ſi Titius, & Seius, & de compen. l. ī rem. Itē in caſu ſit deterior conditio. & ſic fallit regula iſta: vt ſup. de verb. oblig. l. ſi qs ſtipulatus. nā poſtea nō variat. & continua l. ſeq. cum iſta. Accur.

h *Eorum*] factorum.

i *Nulla*] Pone in pupillo q ꝓmiſit ſine tutoris authoritate. vt ſ. d. verobli. l. ſi pupill⁹. Sed contra. C. de pac. l. ſi pacto. & de contrahen. ſtip. l. nuda. in quibus nudo pacto aliquid conueniſti, alioquin pœnam; & incidis in pœnā propter moram pacti. Sed reſpon. imò propter cōditionem, quę extitit. ſic & ſu. de verb. obl. l. ſi Titius. dic ergo nulla, ſ. nec communis, nec ſpecialis; quæ quid ſit. & eius effectus, dic vt ſup. de vſu. l. mora. Item quod dicit ibi. i. in ſol. ipſius rei, id eſt, pro qua re. Item nulla petitio, quia naturalis obligatio tantùm; vel quia naturalis & ciuilis, ſed exceptione repellitur; vt ſup. ſi cert. pet. l. lecta. §. ſed cum ſortis. per quam etiam poteſt poni hic caſus.

k *Quandiu*] hoc idem habes ſ. de acq. hær. l. quandiu. & C. de ſecun. tab. l. i. & communia de ſucc. l. antequam. Sed contra ſup. de bo. auth. iu. poſ. l. ſi ſeruus. ſed ibi nō vī poſtea valere teſtamentū, vt ibi & ſ. eo. l. ſi nemo. Itē cōtra. ſup. de hær. inſt. l. ſi qs ita hæres inſtituatur. ſi legitimus. ſed illud propter expreſſam voluntatē teſtatoris. vel melius ibi non venit legitimus ab inteſtato, ſed ex teſtamēto; vt ar. ſup. de vulg. ſubſt. l. qui duos. ſed illud ar. capiat quī poteſt Azo Item contra ar. ſup. de Carb. edi. l. ſcriptus. §. fi.

l *Legitimus*] ab inteſtato veniens. Accur.

m *In omnibus*] in profeſſionibus cunctis, ſ. grammatica; dialectica; & cæteris æquitas eſt ſpectanda, & maximè eſt ſpectanda in iure. i. in arte boni, & æqui. cuius iuris merito quis nos ſacerdotes appellat; vt ſup. de iuſt. & iure. l. i. in princ. vel alias ſecundum Ioan. in omnibus. ſ. pactis. contractibus, & vltimis voluntatibus eſt æquitas ſeuāda, præcipuè tamen in iure. i. in iudicio; vt & C. de iu. l. placuit. & ſu. de eo quod cer. lo. l. quod ſi Epheſi. §. in ſumma. & C. de teſta. l. præpoſteri. Accur.

n *Voluit*] ſuo hæredi pura filio defertur hæreditas iure veteri per l. duodecim tab. vt Inſt. de ha. ab inteſt. in prin. Item iure nouo. i. Prætorio per vade liber; vt Inſt. d bo. poſ. §. & cum de teſtamentis. Si ergo repudiabo. po. adhuc admittitur de iure veteri; vt C. de iure delib. l. ſuū hæredē, eſt enim ꝓtiū nouū, vt ſu. de iuſti. & iure. l. ius ciuile. §. ius ꝓto. Qd ergo dicit ante defertur, dic ſ. quā cæteris remotioribus gradibus cōſtitutis; vt ſup. qs ordo in bo. poſ

¶ Is* natura[a] deber, quem iure gentium dare oportet, cuius fidem ſecuti ſumus.

Idem lib. 6. Quæſtionum.

LEX LXXXVI.

IN ambiguis[b] pro dotibus reſpondere melius[c] eſt.

¶ Non eſt nouum,[d] vt quæ ſemel vtiliter conſtituta ſunt. durent, licèt ille caſus extiterit, [e] à quo initium capere nō potuerūt.

¶ Quoties[f] æquitatem 1† deſiderij, naturalis ratio, aut dubitatio iuris moratur, iuſtis decretis res temperanda eſt.

Idem lib. 6. 2† Quæſtionum.

LEX LXXXVII.

NOn ſolet[g] deterior cōditio fieri eorum,[h] qui litem conteſtati ſunt, quàm ſi non eſſent: 3† ſed plerunque melior.

Idem lib. 13. Quæſtionum.

LEX LXXXVIII.

NEmo enim in perſequēdo, deteriorem cauſam, ſed meliorem facit. Denique poſt litem conteſtatā hæredi quoque proſpicitur; 4† & hæres tenetur ex omnibus cauſis.

Scæuola li. 5. Quæſtionum.

LEX LXXXIX.

NVlla[i] intelligitur mora ibi fieri, vbi nulla petitio eſt.

Paulus lib. 10. Quæſtionum.

LEX XC.

QVandiu[k] poſſit valere teſtamentum, tandiu legitimus[l] hæres[5]† non admittitur.

Idem lib. 10. 6† Quæſtionum.

LEX XCI.

IN omnibus[m] quidem, maximè tamen in iure, æquitas ſpectanda eſt. 7†

Idem lib. 15. 8† Quæſtionum.

LEX XCII.

QVoties[n] duplici iure defertur alicui ſucceſſio, ſi ſcierit. 4† P.F. ꝙ

1† P. Flo. æquitate.

2† P.F. li. 7.

5† In P.F deeſt eſſent.

6† P.F. li 15.

7† P.F. ſit

8† P.F. li. 27.

a *Is natura*] i. naturaliter iure gen. obligatur quis ciuiliter & naturaliter in omnibus ferè contractibus: vt ſup. de iuſt. & iure l. ex hoc. & ita hic intelligitur. Naturaliter àt quis tenetur de iure gen. nudo pacto: vt ſ. de pac. l. r. ī prin. At ciuiliter tantùm per ſcripturam: vt Inſtit. de litc. ob. Accur.

b *Ambiguis*] i. dubijs. Si pater ꝓmiſit ꝓ filia dotē, & ambiguū ſit an de ſuis, vel filiæ bonis, ꝓmiſerit, præſumitur de ſuis: vt C. de dot. ꝓmiſ. l. fi. item poni pt ſ. de iu. do. l. ſi ego. §. ſi res. Item ſecūdū Ioā. in fęmina inter cedente pro dote an hēat Velleia. vel nō: dicitur, ꝙ non: vt C. ad Velle. l. fi. & ſ. de iure do. l. promittendo. in princ. Item poteſt poni ſup. de pac. do. l. ſi conuenerit.

c *Melius*] quàm cōtra dotes. Accur.

d *Non eſt nouum*] ſi id quod teſtator mihi in diem debebat. vel ſub condi ione legauerit mihi purè, valet legatū: licèt viuo teſtatore dies, vel cōditio extiterit. & ita peruenit ad eū casū à quo incipere nō pt: vt Inſt. de leg. §. ꝙ ſi in diē. Itē ſi qua mulier a me repudiata nupſerit Scio, quē ego poſtea arrogaui. nihi lominus inter hūc ſi litū meū adeptiuū, et vxorē eius remanet matrimoniū: vt ſup. de ri. nup. l. ſi qua. licet gcnerit in eū casū, à quo incipere non pōt. filius. n. adoptiuus ēt emancipatus non pōt accipere vxorē quondā patris adoptiui; vt ſup de ri. nup. l. adoptiuus. in prin. Item pōt poni per hanc l. ſup. de verb. obli. l. pluribus, §. & ſi placeat. & l. extimo. & de ſerui. l. pro parte. Sed arg. cōtra ſup. de ijs. quæ pro nō ſcri. l. ſi in metallu. §. itē ſi ſeruo. Et no. cōtra hanc regulā, quia qūque aliquid vitiatur licèt peruenerit in eum casū a quo incipere poteſt: ni ecce filio emācipato aſſignare libertū poſſum: vt ſup. de aſſig. libe. l. v. ſi. ſi tū filio in poteſtate conſtituto aſſignauerim, eūq; poſtea emācipauerim: finitur aſſignatio. vt Inſt. de aſſig. lib. §. vnde q̄rebatur. ſed ſecūdū Vber. aliter poteſt fieri relatio in l. virū. Itē no. ꝙ ad hanc poteſt adaptari illud generale, ꝙ multa impediunt ordinandum. quæ non impediunt ordinatum: quod dic vt ſup. de ijs, qui ſunt ſui. vel alie. l. patre. Accur.

e *Extiterit*] l. nunc. Accur.

f *Quæſiero*] Si tibi promiſero partū ancillæ Arethuſæ; ſi me conuenias antēquam pariat; licèt ęquum ſit ruū deſideriū: qa purè fuiſti ſtipulatus: tamē quia nō poteſt ſolui adhuc, decretum iuſtū interponetur, vt differas; vt ſup. de ver. obli. Interdum & dices ſ. eo. l. nihil peti. Itē hæres inſtitutus ſi conuenit pro legatis, & dubitat de Fal. licèt æquū ſit legata ſolui: nō tamen præſtabuntur niſi præſtita ſatiſda quanto plus acceperit, vt & ſup. ſi cui plus quàm p l. Fal. ꝓ totum Sed dicet quis, hic non eſt dubitatio iuris, ſed facti. Reſpō. etiā in iure poteſt errare hæres. Quid enim ſi ignoret quædam imputari in Fal. quæ non imputantur, vt puta naturale debitum, quod pup. ei debet. vel è cōtra: & quia dubitat petat ſibi caueri: vt ſup. de ſol. l. Stichum, §. adit io. & ad l. Fal. l. ſi pupillus. Item quid ſi dubitat de quibuſdam legatis valeant, vel non? Accur.

g *Non ſolet*] Melior fit conditio, quia perpetuatur actio in quadraginta annos: vt C. de præſc. triginta an. l. fi. niſi in actione de dolo; vt C. de do. l. fi. & de i integ. reſt. vt C. de temp. in integ. reſt. l. fi. aliud eſt in vili reſt. vt ibi no. licèt quidā contra. Item fit melior; quia ſit tranſitoria hæredibus, & in hæredes: etiā ſi aliàs nō tranſibat: vt Inſt. de perpe. & temp. ac. §. pœnales. & ī. c. l. penalia, & ſu. de ac. & obl. l. oīs. & l. ſciēdū. Sed hoc ſallit in ſtip. operarū, quæ nō vadit ad hæredes: vt ſup. de ope. li. l. ſi operarū. Itē in actione de dote: vt C. de rei vxo. l. actio. §. videam⁹. & in alio: vt ī. ne de ſtatu defun. l. i. §. ſed interdū. & ſi act. in factū, quæ datur patrono, & patri. vt ſ. de in ius vo. l. pe. ſed in hac puto ſec⁹. Itē fit melior ī fructibus, & in vſuris, ſi ja nō fuerat in mora bona fi. vt ſ. de vſur. l. videamus. §. ſi actio. & C. vt li. pē. l. 2. Itē fit melior, qa conuētus noxaliter exinde nō pōt cedēdo ſuā partē liberari: vt ſ. de nox. l. ſi ſeruus cōis furtū. Itē exēplū ſu. de leg. i. l. ſi plurib. eadē res. in fi. & de ſol. l. ſi qs ſtipulatus fuerit decē in meſſe. in pri. & §. 1. & de verb. obli. l. ſi Titius, & Seius, & de compen. l. ī rem. Itē in caſu ſit deterior conditio. & ſic fallit regula iſta: vt ſup. de verb. oblig. l. ſi qs ſtipulatus. nā poſtea nō variat. & continua l. ſeq. cum iſta. Accur.

h *Eorum*] factorum.

i *Nulla*] Pone in pupillo q ꝓmiſit ſine tutoris authoritate. vt ſ. d. verobli. l. ſi pupill⁹. Sed contra. C. de pac. l. ſi pacto. & de contrahen. ſtip. l. nuda. in quibus nudo pacto aliquid conueniſti, alioquin pœnam; & incidis in pœnā propter moram pacti. Sed reſpon. imò propter cōditionem, quę extitit. ſic & ſu. de verb. obl. l. ſi Titius. dic ergo nulla, ſ. nec communis, nec ſpecialis; quæ quid ſit. & eius effectus, dic vt ſup. de vſu. l. mora. Item quod dicit ibi. i. in ſol. ipſius rei, id eſt, pro qua re. Item nulla petitio, quia naturalis obligatio tantùm; vel quia naturalis & ciuilis, ſed exceptione repellitur; vt ſup. ſi cert. pet. l. lecta. §. ſed cum ſortis. per quam etiam poteſt poni hic caſus.

k *Quandiu*] hoc idem habes ſ. de acq. hær. l. quandiu. & C. de ſecun. tab. l. i. & communia de ſucc. l. antequam. Sed contra ſup. de bo. auth. iu. poſ. l. ſi ſeruus. ſed ibi nō vī poſtea valere teſtamentū, vt ibi & ſ. eo. l. ſi nemo. Itē cōtra. ſup. de hær. inſt. l. ſi qs ita hæres inſtituatur. ſi legitimus. ſed illud propter expreſſam voluntatē teſtatoris. vel melius ibi non venit legitimus ab inteſtato, ſed ex teſtamēto; vt ar. ſup. de vulg. ſubſt. l. qui duos. ſed illud ar. capiat quī poteſt Azo Item contra ar. ſup. de Carb. edi. l. ſcriptus. §. fi.

l *Legitimus*] ab inteſtato veniens. Accur.

m *In omnibus*] in profeſſionibus cunctis, ſ. grammatica; dialectica; & cæteris æquitas eſt ſpectanda, & maximè eſt ſpectanda in iure. i. in arte boni, & æqui. cuius iuris merito quis nos ſacerdotes appellat; vt ſup. de iuſt. & iure. l. i. in princ. vel alias ſecundum Ioan. in omnibus. ſ. pactis. contractibus, & vltimis voluntatibus eſt æquitas ſeuāda, præcipuè tamen in iure. i. in iudicio; vt & C. de iu. l. placuit. & ſu. de eo quod cer. lo. l. quod ſi Epheſi. §. in ſumma. & C. de teſta. l. præpoſteri. Accur.

n *Voluit*] ſuo hæredi pura filio defertur hæreditas iure veteri per l. duodecim tab. vt Inſt. de ha. ab inteſt. in prin. Item iure nouo. i. Prætorio per vade liber; vt Inſt. d bo. poſ. §. & cum de teſtamentis. Si ergo repudiabo. po. adhuc admittitur de iure veteri; vt C. de iure delib. l. ſuū hæredē, eſt enim ꝓtiū nouū, vt ſu. de iuſti. & iure. l. ius ciuile. §. ius ꝓto. Qd ergo dicit ante defertur, dic ſ. quā cæteris remotioribus gradibus cōſtitutis; vt ſup. qs ordo in bo. poſ

ser.l.1.aliàs malè diceret: quia in eodem tempore defert vtroq; iure, vel etiam postea cæpit deferri nouo iure. Vel secundo pone casum in legitimo hærede instituto, qui repudiat ex testamento, adire potest ab intestato: vt ſ. de acq. hæred. l. neces. ſ. heres. & ſm hoc testamentũ est ius nouũ. Ab intestato. ſ. per l. 12. ab est vetus, quæ tamen confirmat testamentarios: vt sup. de verb. sig. l. legitimos. & qd dicit antecedenter bene dicit: vt sup. prox. l. quandiu. & facit supra de leg. 2. l. ſi duobus. Accur.

repudiato nouo iure quod [a] ante defertur, superexit vetus. [b]

Scæuola lib. 5. Respon.

LEX XCIII.

SI librarius [c] * in transcribẽdis stipulationis verbis errasset, nihil nocere, quominus, & reus & fideiussor tenerentur. [1] †

* Fortè hic erratũ videt, ex l. 14. ſ. de manu. test.

1† P. F. tenetur.

Matianus lib. 1. Fideicom. 2†

LEX XCIIII.

FIliusfa. [d] neque retinere, neque recuperare, neque adipisci 3 † possessionem rei peculiaris [e] videtur.

2† Al. Scęuola li. 5. Fideicõ.

3† P. Flo. apisci.

Vlpianus. li. 2. Fideicom.

LEX XCV.

NOn solent [f] quæ abundant, vitiare scripturas.

4 No. glo. ſ hoc ꝙ error notari non vitiat instrumẽtũ ſed actũ inter partes celebratu Eol.

Idem lib. 6. Fideicom.

LEX XCVI.

NEmo dubitat, ſ soluendo videri eum, qui defenditur.

* Cõcor. tex. in c. inter. l. gẽtia ext. d ver. signi.

Matianus li. 12. Fideicomm.

LEX XCVII.

IN ambiguis [h] * orationib. maximè sententia spectanda eius est, qui eas protulisset.

Hermogen. lib. 3. Iuris epitom.

LEX XCVIII.

EA sola [i] deportationis sententia aufert, 4† quæ ad fiscum perueniunt.

4† Mauſ. ſcrip. auferuntur.

Idem lib 4. Iuris epitom.

LEX CIX.

QVoties [k] in vtriusque cã lucri ratio vertitur, is præferendus est, cuius in lucro 5† causa tẽpore præcedit.

5† P. F. in lucrum.

Venuleius lib. 12. Stipul.

LEX C.

NOn potest [l] videri improbus, qui ignorat quã rum soluere debeat.

Caius lib. 1. Reg.

LEX CI.

OMnia, [m] q̃ iure cõtrahũtur, cõtrario iure peũt.

Paulus. 6†

LEX CII.

VBi lex [n] duorũ mensiũ 7† fecit mẽtionẽ, & qui sexagesimo [x] † primo [o] die venerit audiẽdus est. Ita etenim 9† Imperator noster Antoninus cũ Diuo patre suo rescripsit.

6† P. Flo. Paulus li. ſing ad Cognitionibus.

7† P. Flo. mensium et vt alias pè.

Vlpian. 10† li. 1. ad edict.

LEX CIII.

QVi vetante [p] Prætore fecit, hic aduersus edictũ

8† P. F. & qui sexagesimo et primo & c. & Gaio habẽt sexagesimo die q̃ lec. plerique, ſ 9† P. Flo. enim &. 10† P. Flo. Paulus.

cõstat eos dissensisse, & non valet 5ctus: vt ſ. d. verb. ob l. interſtip. ſ. 1. aut dubitatur: & tũc fit interpretatio 5 proferẽtem: vt ſ. de pac. l. veteribus. Quod ãt hic dixit maximè, iunge cũ præcedentibus q. d. maximè in ambiguis: quia & in nõ ambiguis recedit à verbis: & prævalet sententia: vt C. l. non aliter. vel. lecum infectorib. q. d. etiam aliud inspicitur q̃ sententia, si ea non l queat. nam statur tunc verbis. si nõ liqueat: vt su. de reb. dub. l. q habebat. Ac. i E. 4 sola hoc vocẽ: sola potest esse adiectiuũ illius verbi sola. q. d. sola sola deportationis aufert bona fisco: nõ ãt relegationis, nisi expresse fiat bonorũ adẽptio: vt C. de pœn. l. deportatorum. Itẽ potest esse adiectiuũ illius dictionis sabaudiæ. ſ. bona. q. d. ea sola bona auferri sententia. quæ fiscus vult agnoscere. Quid ergo erit de alijs? Respondere, deportati: quasi ipse si moruus: vt ſ. pro soc. l. actione. ſ. publicatione, non ipſi deportato, quia malè meritus debet agere. vt su. depo. l. bona si des. sed vt, ꝙ etiã deportatus: vt C. de bo. proscrip l deportati. Quis autẽ possit deportare, dic vt sup. de le. 3. l. 1. ſ. deportatos. & ſ. itẽ à Præfecto. Itẽ nõne ipso iure fisco quæruntur? Respõ. non, quando non cõstat ea esse soluendo: vt sup de iu. fis. l. j. ſ. an bona. Itẽ hæc hodie cessant, nisi in crimine maiestatis: vt in Auth. vt nulli iudi. ſ. fi.

5† P. F. in lucrum.

6† P. Flo. Paulus li. ſing ad Cognitionibus.

7† P. Flo. mensium et vt alias pè.

8† P. F. & qui sexagesimo et primo & c. & Gaio habẽt sexagesimo die q̃ lec. plerique, ſ 9† P. Flo. enim &. 10† P. Flo. Paulus.

* Cõcor. tex. in c. inter. l. gẽtia ext. d ver. signi.

[a] *Quod]* testamentarium.

[b] *Vetus]* 12. tabulatum. Accur.

[c] *Librarius]* scriptor librorum: vt C. de vet. iu. enucl. l. fin. ſ. antepen. Vel. i. notarius apud quem fiebat testamẽtũ per æs, & libram, de quo testamento est inſt. de test. in princip. Si ergo erravit 1 in stipulatione præponendo responsionẽ, cũ è cõtra scribere debuit: vt Inſti. de verb. obl. in prin. vel vocando eã transactionẽ: nihil nocet: vt hic, idẽ in cæteris contractibus intelligas. nam plus valet, quod agitur, quàm quod scribitur: vt C. plus valere, qd agitur. l. 1. nisi in casib. vbi prævalet scriptura: vt ſ. de vſufr. leg. l. ſi alij. Idem in libello supplicatorio, qd in stipul. dixi. C. de erro. aduo. l. 2 & ſ. l. l. nec exemplum. l. cum in naturalibus: vt ſ. de ſta. ho. l. Imperator. Itẽ in testamentis, siue in legando: vt sup. de leg. 1. l. q quartã. siue in parte institutionis: vt sup. de hær. inſtit. l. quoties. ſ. 1. siue in omittendo: vt C. de testa. l. errore. Accur.

[d] *Filiusfa.]* secundũ has 11 quicquid filiusfa. quærebat, vt dominũ seruus, ita patri quærebat præter castrensia: vt Inſti. per quas perſo. ſ. 1. vt nec momẽtũ putes filiũ constituisse: vt ſ. de acq. hær. l. placet. vnde idẽ in possessione, vt hic. ẽt si ab alio possideat filius: vt sup. de acqui. possess. l. quicquid. dummõ sit verus filius: vt sup. de vſucap. l. iusto. hodie aduentitiorum omniũ bonorum dominium, & possessio quæritur filio: vt C. de bon. quæ lib. l. cum oportet. Ac.

[e] *Peculium]* peculij professitij. Accur.

[f] *Non ſolẽt]* pone, vt ſ. de vſu. l. vſuras. & l. placuit. Item & sup. de au. & ar. leg. l pediculis. ſ. 1. Labeo. Itẽ C. de do. l. ſancimus in prin. Item C. de testa. l. testamentum. Sed arg. contra ſ. eo. l. actus. & Inſti. qui da. tut. pos. ſ. proprijs. & illud generale: Vtile per inutile non vitiatur.

[g] *Nemo dubitat]* ſi Titius mihi centum debet ex causa fideiussionis cum alijs & nihil habet. Seius tamen eũ defendit cũ fideiussore iud. solui. videtur Titius soluẽdo quoad me, quia à defensore, vel fideiussore sum exacturus. & ideo opponet beneficium epiſtolæ Diui Hadriani: vt Inſti de fideiuſ. ſ. ſi plures. & facit sup. titu. 1. l. soluendo. Accurſius.

[h] *In ambiguis]* hęc regula obtinet in rescriptis: vt ſ. eo. l. Neratius. Itẽ in testis: vt ſ. de le. 3. l. nõ aliter. Itẽ in legib. condendis: vt C. de legib. & const. l. ſi. Item in prætorijs ſtip. vt ſ. de præt ſtip. l. in prætorijs. Item ſm Azo. in sentẽtijs iudicum: vt ſ. de re iu. l. acta. at in ꝛctibus nõ, quia aut

[i] *Sola]* hoc vocẽbũ sola potest esse adiectiuũ illius verbi sola. q. d. sola sola deportationis aufert bona fisco: nõ ãt relegationis, nisi expresse fiat bonorũ adẽptio: vt C. de pœn. l. deportatorum. Itẽ potest esse adiectiuũ illius dictionis sabaudiæ. ſ. bona. q. d. ea sola bona auferri sententia. quæ fiscus vult agnoscere. Quid ergo erit de alijs? Respondere, deportati: quaſi ipse ſi moruus: vt ſ. pro ſoc. l. actione. ſ. publicatione, non ipſi deportato, quia malè meritus debet agere. vt ſu. depo. l. bona ſi des. ſed vt, ꝙ etiã deportatus: vt C. de bo. proſcrip l deportati. Quis autẽ poſſit deportare, dic vt ſup. de le. 3. l. 1. ſ. deportatos. & ſ. itẽ à Præfecto. Itẽ nõne ipſo iure fiſco quæruntur? Reſpõ. non, quando non cõſtat ea eſſe ſoluendo: vt ſup de iu. fiſ. l. j. ſ. an bona. Itẽ hæc hodie ceſſant, niſi in crimine maieſtatis: vt in Auth. vt nulli iudi. ſ. fi.

[k] *Quoties]* ſi xx. in bonis habeas: & mihi xx. ex eã donationis promiſtas & Titio xx. præferatur qui primo loco conteſtatus eſt, vel melius, qui primò ad ſententiã peruenerit: vt ſu. de pe. l. ſi verò. Vel pone, vt C. de rei vẽ. l. quoties. in fi. vel vt ſu. de leg. 1. l. ſi purib. l fi. ſed in vltimis voluntatib. & alijs ſeruatur vltimum. Vnde diſtinguendum eſt ex voluntate vnius tm: & vltimum prævalet: vt in vltima volũtate: vt ſu. de le. 1. l. ſi mihi. ſ. in legatis. & de inſt. teſt. l. j. Item in legib. vt ſup. de legi & Senatuſ. l. nõ eſt nouũ. & in reſcriptis. Si verò pendeat ex voluntate plurium, vt in contractib. omnib. tunc vltimum derogat primo. ſi omnes cõſentiãt: vt C. de pac. l. pacto. & no. ſup. de acq. poſſ. l. ſi quis à me. aliàs non derogatur primo: vt in pignore. vt C. qui po. in pigno. hab. l. ſi fundus. & d. l. de rei vend. l. quoties. Accurſius.

[l] *Non poteſt]* pone. vt C. de diſtr. pig. l. ſi reſiduũ. Itẽ ſup. de cõd. & demon. l. in teſtamẽto. in fi. Itẽ, vt ſup. de vſur. l. ſi qs ſol. & facit ſ. eo. l. q in ius. ſ. nemo. Accurſius.

[m] *Omnia]* pone, vt no. ſup. eo. l. nihil tam.

[n] *Vbi lex]* pone, vt ſup de ædil. edict. l. ſi venditor de his. Item C. de temp. & re. l. 1. Item C. de fideiuſſ. l. pen. Item cautè dicit lex quia ſecus in teſtamentis, & contractib. Item hoc ex benignitate.

[o] *Primo]* nedum ſexageſimo.

[p] *Qui vetante]* pone de albo corrupto. nam facit contra edictum, quandoque ex edicto, quandoque ex ſententia: vt ſup. de iuriſ. omn. iud. l. ſi quis id in prin. & ſ. ſi dum. Item vt ſup. de in ius voc. l. quique. ſ. patronum.

Eius

a *Eius est*] qui potest dare actionem actori condemnando reum: is potest absoluendo eam auferre: ad quod sup.eo.l. nemo. qui cum.& facit sup.eo.l.omnia.
b *Actionem*] per sententiam,scilicet absolutoriam.
c *Et dare*]scilicet per sententiam condemnatoriam.
d *Nemo. Debet.*] vt ff.de in ius voc.l. plerique: & hoc in ciuilib.secus in criminalib. vt in Auth. vt nulli iud. c.qm.
e *Si in duabus*]pone. vt ff.de sol. l.I his. §.Imperator. & l.si quid. & l.cum ex plurib. Item facit ff.de pen.l.in seruorum. & C.de incest. nup. l.humilē. & ff. de iurei. l nā postea. ibi nisi mulium. Ac.
f *Vbi autē*] pone, vt ff.eo. l. ofa. & facit ff.de dā. infec.l.4.§.1. & 2.& ad munici. l.ea quæ.
g *Liberari*]dic. vt inf.eod.l.non est. §. infinita. Item ad hoc ff. si qua. pau. fec.dic.l.ex hac.et de ver.obl.l.liber hō. sic res sacra. non recipit æstimationē: vt sup. ff re.di.l.sacra.§.fi. In casu fallit, vbi liber hō vēditur certo pretio: vt Inst.de iure p. so.§.pe. alia oīa æstimātur pecunia: vt C. de cōst.pec.l.pe. §.& neminē.sed nō econtra pecunia p res: vt ff de fideiuss.l si ita fideiussorē accepero. vñ dicta sunt venalia Romæ. Item hæc æstimatio est triplex nam est communis,& conuenta & singularis: vt ff.de act.emp l.1. Acc.
h *Cum furem*]pone. vt C.de noxa.l.si tibi.& dic,vt sup. eod.l.quod attinet. naturaliter tamen tenetur. vt liberi: vt Instit.de fideiuss §.1.
i *Ere*] de ætate pone exēplum in minore delinquente per culpā: vt C.si aduer.delic.l.1. Itē in sene qui lo nius punitur,quā iuuenis: vt ff.de ter mo.l.2. Itē de imprudentia pone in eo maiore, qui corrupit album: vt ff.de iur. om.iu.l.si quis id Prædictis quidē succurritur, vel ipso iure, vel per restitutionem: vt patet hac distinctione.cum minor deliquit,aut infans,& ipso iure nō tenetur: vt ff.de rei ven. l.qđ infans, aut maior infante: & tūc aut per culpā.& tunc succurritur per rest.in integ.vt in nihilum teneatur: vt C.si aduer.deli l,1. in fi.aut dolo: & tunc si ciuiliter agitur,non iuuatur: vt sup.de mi.l.si ex cā.§.si in cōmissum. nisi vt pro confesso.vel transacto habeatur: vt ea.l.§.nunc videndū. Si crimina liter: aut est atrox tm,& non subuenitur, nisi quatenus miseratio ætatis pduxerit iudicem ad mitiorem pēnā, aut atrocissima: vt in capitulis l.Iul.de adult.& tunc ad nihilum: vt sup.de min.l.auxilium.§.in delictis.in duob.ñ casib.etiam si dolo delinquerint,non tenetur.primus,vt C.si aduer.delic.l.seruus. & C.de iis, qui no.infa. l pe.maiores enim tantum tenent ea delicta. Item in tertio, vt C de fal. mo.l.1.in fi & de imprudentia. quæ etiā maiores excusatione in eo, qui rapuit rem suam credens sibi licere, nā excusatur à pēna furti,& vi bo rap.licēt non à pēna constitutionis, si quis in tantā: vt Insti.vi bo.rap.§.quia tamen. Itē pōt poni in omni actione, qua quis non tenetur,nisi cōmiserit dolū. vt in albo dixi. Item pōt poni in ꝯctu doris imperitiē facto: vt C.de rei vxo.ac.§.& vt plenius. Itē pōt poni in l.Cor.de sic.qua quis non tenetur sine dolo: vt C.ad l.Cor.de sic l.1.r.& sup.ad l.Cor. de sic.l.in lege. & l.infans. & l.Diuus. Item in adulterio: vt sup.de adul.l.pen. In casu etiā in crimine pp culpam delinquentes non excusantur: vt sup.de custo.& exhib.re.l carceri. & l.fi.in princ. Accusare non possit.non patitur. Si crimē cōmitti, vel nō patii crimē.i.criminis,pēnā.& hoc nisi in culpa fuerit dominus,qui prohibere nō possit:sicut & aliās tenetur quis de casu,si culpa præcesserit casum: vt Insti.qui.mo re contra.obl.l itē is.& dixi sup.eo.l cōtractus.
l *Ne eo.*]si stipulatus sum à te xx. tu respondeas x. vel econtra: valet in x.si placeat mihi responsionis diuersitas: vt ff.de ver.obl.l.j.§.cū adijcit. Si vero diuersitas in stipulatione specierum est, tunc aut vnum stipulor, & tu respōdes aliud: & non valet.aut plures.i.species stipulor. & tunc aut copulatiuè,aut disiūctiuè.qui dicit vt Insti de inut. stip. §.præterea. Itē pone,loquī pro x.tu sentis de xx. valet in x.vt ff.eo.l si tibi de cē. Itē pone.vt ff. de consti.pec.l.sed si in diē.§.sed si qs viginti. Itē pōt poni, qđ cōcredit alicui,qui minus est. & qui minꝰ é. concessam vī: sicq; cōsonabit regulæ supeciori l. non debet. Cuiqđ plus ē, licet: non dēt qui minꝰ est. non licere, & dic vt ibi Itē pone ī tribus arbitris: vt ff.de arb. l.diē.§.si plures. Itē hoc idē pōt assignari in seruitute.nā plus est habere actū, quam iter.qui ergo concedit actum,& iter concedere videtur,quoad commoditatem: vt Insti. de seruit § actus.
m *Nemo alienæ*]si quis obtulit se defensioni alienæ rei.i. causæ debet satisdare cū fideiussorib. vt ff iud. sol.l. si ad defensionem.in fi.& sup.qui satisd.cog.l.j. est & satisdatio iud.sol. vt Inst.de satisd.§.fi.quæ tria cōtinet: vt sup.iud. sol.iudicatum solui. Dicitur ergo hic defensor expromissor.quia ipse promittit principaliter reo non obligāte se: vt sup.de dolo l.& eligāter.§.seruus pactionis. Item benè dicit alienæ,qa secus in sua: vt Insti.de satisd.§.sed hodie. Item hoc in ciuili,in criminali nō admittitur defensor: vt sup.de pub.iud.l.pen.§.ad crimen,nisi ad allegādas causas absentiæ,& tūc nō satisdat: vt sup.de pecu.l.seruum.§.publicè. Set an date volens ī pignora auditur? Videtur,qui sic,quia est æqui pollens: vt Insti. de rerum diui. §. vēditæ. Econtra videtur,qui non: vt sup.de præto.stip l.prætoriæ.nā periculum est in custodia pignorū. Item hæc regula fallit in veris tutorib.vt C.de admi.tu.l.vlt.§.defensionē. Item in quasi tutorib.vt orphanotrophis: vt C.de epis. & cler.l. orphanotrophos,& in Auth.de ec.tit.§. fi.quandoq; satisdatio pro nuda repromissione ponitur, qua contentus actor sit: vt sup.tit.1 l.satisdationis.
n *Pupillus*]pone.vt ff.de trib.l.3.§.si ipsius: vbi pupilli scientia non inducit tributoriam. Item pone C.de fal.mo.l.j.§. impuberes. Itē pone.si patitur fieri opus,qui qui aqua pluuia ei noceat: nō præiudicat sibi.secus in maiore; vt ff.de aqua plu.arc. l. Labeo. Item vbicunque patientia alicui præiudicet.non præiudicat pupillo, vt si qs rē eius obliget eo præsente.nā maiori præiudicat: vt C.ad Vellei.l.si fine.& in toto illo generali patientia pro cōsensu habetur quantū ad sui commodum; vt si agar pati credatur: vt sup.de iniur.l. illud relatum. Item hoc nisi sit puberati proxi. alias potest delinquere;& tenetur; vt inf.eo.l.pupillum,& l pupillus.
o *Vbi.*]instituo te hæredem si feceris illud, & illud vtrūq; fieri debet.si verò ita,si illud aut illud,alterum; vt sup. de condi.instit.l.si hæredi plures. Itē pone eodē modo in si p.

Caius lib.1. ad Edic. prouin.

LEX CVIII.

CVm seruis [b] nulla actio est.

Paul.lib.4.ad Edic.

LEX CIX.

FERÈ [i] in omnibus pœnalibus iudicijs,& ætati, & imprudentiæ succurritur.

Idem lib.5.ad Edic.

LEX CX.

NVllum [k] crimē patitur is,qui non prohibet:cū prohibere non possit. [4] †

Idem lib.5.ad Edic.

LEX CXI.

IN eo [l] quod plus sit, semper inest,& minus.
¶ Nemo alienæ [m] rei expromissor idoneus videtur, nisi [5] † cum satisdatione.
¶ Pupillus [n] pati posse non intelligitur.
¶ Vbi [o] verba coniuncta nō sunt, sufficit alterutrum esse factum.

Paulus lib.1. ad Edictum.

LEX CVI.

VBicunq; [f] causæ cognitio est, ibi Prætor desideratur.

Idem lib.2.ad Edictum.

LEX CVII.

LIbertas, & inæstimabilis res est.

Vlpianus lib.2.ad Edictum.

LEX CV.

SI in duabus [e] actionibus alibi summa maior, alibi infamia est, præponenda est causa existimationis. Vbi aūt æquiparantur [1] † famosa iudicia, & si summam disparem habeāt, [2] † pro paribus tamē accipienda sunt.

Paulus lib.1. ad Sabin. [3] †

LEX CVI.

VBicunq; [f] causæ cognitio est, ibi Prætor desideratur.

Idem lib.2.ad Edictum.

LEX CVII.

LIbertas, & inæstimabilis res est.

Vlpianus lib.2.ad Edictum.

LEX CV.

SI in duabus [e] actionibus alibi summa maior, alibi infamia est, præponenda est causa existimationis. Vbi aūt æquiparantur [1] † famosa iudicia, & si summam disparem habeāt, [2] † pro paribus tamē accipienda sunt.

Paulus lib.1. ad Sabin. [3] †

LEX CVI.

VBicunq; [f] causæ cognitio est, ibi Prætor desideratur.

Idem lib.2.ad Edictum.

LEX CVII.

LIbertas, & inæstimabilis res est.

1 † P. Fl. vbi autē oīa. & facit ff.de dā. infec.l.4.§.1. & 2.& 2 † P. Fl. ad munici. l.ea quæ. impārem habent.
3 † P. Fl. ad Edictum.
4 † P. Fl. ponitest.
5 † P. Fl. nisi si cum.
1 Ista gl. est sin. ad hoc, qui licèt alias ille, q teneāt satisdare, possit dare pignora, & se liberare, tñ hoc non pōt fieri creditori suo; qm̄ est periculū in custodiē. pignoribus per totam gl. Bolog.

vt ſ. de iu. do. l plerumq; in fi. Quid ergo ſi non eſt ibi neq; coniuncta neq; diſiuncta? RR. intelligitur ex mẽte proferentis: vt ſup. de ver. ſig l. alienationis. § fi. Sed quid ſi mẽs non appareat? Reſpon. ſufficit alterum factũ. & hic eſt caſus huius l. maxime quia in obſcuris, quod minimũ eſt, ſequimur: vt ſup eo. l.

ſemp. ſcias ẽt q; frequẽter cõiuncta pro diſiuncta. & econtra ponũtur: vt ſ. de ver. ſig. l. cõiunctionẽ. & l. ſæpe & C. de verb. ſig l. pen. l. cui ſacit ad hanc l ſup. de teſta. l. quod vulgò. & de re. dub. l. ſi is q. §. cũ ita. & de diuor. & re. l. ſi. §. ait lex in princ. & de condi. & demõ. l. cum pupillus. ſ. fin.

a *Mulieribus*] pone in muliere intercedẽte, cui ſubuenit, niſi decipiat: vt ſ. ad Vel le. l. 2. §. verba. Iuuat ergo cũ defendit. ſ. à dãno, dolo earũ non interueniente, aliàs non, quia ſic facilius calũniarẽtur. i. ad de ceptiones pueniren t. & ſic calũniarent lar glus ponit, quàm ſ. ad Tur. l. 1. §. calumniari. Item no. auferri occaſionem delin quẽdi. ſic C. de Lati. li. toll. l. 1. §. ſed nec furãdi. Item põt poni in muliere inutiliter ſibi dotẽ ſtipulãte: vt C. de rei vxo. act. l. 1. §. 1. Itẽ ſi rationes aduerſarius non ediderint: vt ſup. de eden. l 1. §. ſi. Itẽ ſi acceperint fideiuſſorẽ minus idoneũ iudicio ſiſti: vt ſup. qui ſatiſd. cog. l. de die. §. minori Itẽ qñ inceſtũ iuris ciuilis ignorantia cõmiſerint: vt ſ. de adul l. ſi adulterium. §. 1. ibi nam ſi ſola &c. & §. fratres. ibi nam & mulieres &c. Item viduis ſubuenitur, in quarũ domib. ob earum negligentiã falſa moneta eſt fabricata: vt C. de fal. mo. l. 1. §. viduas. Item ſubuenitur, vt non cadãt in Tur. l. licèt deſiſtant: vt ſup. ad Turp. l. 2. §. actionem. in fi. §. Item aliquem in fiſcum detulerint: vt ſup. de iu. fiſ. l. 2. in fi. Acc.

b *Pupillum*] aliquando dicitur pupillus proximus infantiæ: vt Inſti. de inut. ſtip. §. furioſus. aliquando proxi. pubertati: vt hic, accipio ergo medium, vt à decimo anno & dimidio ſupra maſculus dicatur proxi. pubertati & hic talis delinquere poteſt: vt hic, & ſup. de fur. l. impuberem. & ad l. Aquil. l. ſed & ſi quẽcunque. §. ſed & ſi infans. excipe adulterium: vt ſup. de adult. l. ſi minor. Accurſius.

c *In hæredẽ*] actio furti eſt merè pœnalis hinc inde: vt ſ. de fur. l. ſi pig. b. eũ furti. & ſic in hẽdẽ non datur: vt hic, & Inſt. de perpe. & temp. act. §. non ãr. Itẽ act. l. Aquil. eſt pœnalis rõne inficiationis: & repetitionis: vt Inſt. ad l. Aquil. §. his aũt verbis. & iõ in hæredẽ non datur, niſi in id quod ad eũ peruenit: vt ſup. ad l. Aquil. l. inde Neratius. §. hãc actionẽ. Itẽ actio vi bon. rap. in prin. eſt pœnalis rõne tripli: vt Inſti. vi. bo. rap. & iõ nõ datur in hæredẽ: vt ſ. vi bo. rap. l. 2. §. fi. Item actio iniuriarũ eſt pœnalis, quia nihil actori abeſt, & nihil adeſt reo: & iõ in hæredẽ non datur: vt Inſt. de perpet. act. §. non aũt. Sed nunquid dabitur his caſib. In hæredem de eo, quod peruenit ad eum? P. reſpõdet ſic, ſed non põt ſtare niſi in Aquil. nã in furti actione, cum mera pœna ſit, nil de ea peruenit ad hæredem. Item de act vi bo. rap. planũ eſt, quia etiã in id, quod peruenit, non datur. vt ſup. vi bo. rap. l. 2. §. fi. Itẽ in act. iniuriarũ nõ põt aliquid peruenire. Itẽ hæc regula tenet niſi lis ſit cõteſtata. vt ſ. co. l. non ſolet. & l. ſeq. Itẽ nõne condi. fur. eſt pœnalis qũque, vt ſ. de condi. fur. ſi condicatur. & tñ datur hæredi. vt Inſt. de obl. ex delic. §. fin. Sed rñ. hæc rſa loquitur, qñ actio quæ eſt pœnalis, oriẽ ex maleficio. At cõdictio furtiua ex variis cauſarũ figuris, vt no. ſ. de cond. fur. l. ſi pro fure. §. fi. Itẽ pdicta ſunt vera, ſiue ſit pœnalis hinc inde, vt in exẽplis huius l, ſiue ex parte rei tm̃: quia ſic nõ datur in hæredẽ niſi in id tm̃ qđ peruenit ad eũ: vt ſ. de eo per quem fac. erit. l. 1. §. ſi plures. & §. ſi ſiue actoris tm̃, vt quia accepiſti à Titio pecuniã vt mihi negotium per calumniã faceres, quo caſu teneris mihi. & licet non abſit mihi aliquid, tibi tamẽ abeſt. & in eo non eſt tibi pœna: vt ſ. de cal. l. gñaliter §. fi. ſic in hæredẽ non datur, niſi in id quod peruenit: vt ſ. de cal. l. in hæredem. Accu.

d *Nihil*] quo ad effectũ & pœne. vt ſ. de dolo. l. & elegãter. §. ſeruus pactionis. ſed fallit. qa ſi habes exceptionẽ pacti. & paciſcamur, vt liceat petere, valet. quod nõ valeret, ſi ipſo iure ſuiſſet liberatus per pactũ primum: vt ſ. de pac. l. ſi vnus. §. pactus ne. & §. ſed & ſi pactum.

c *In toto*] ſi ſum abſolutus à petitione totius fundi. vi deor abſolutus à qualibet parte: qa pars eſt in toto: vt ſ. de excep. rei iud. l. ſi quis cũ to tũ. & repete. qũ vo. ſ. e. l. in eo. quod. Ac.

f *In obſcuris*] ſi ri aliquam pio de cẽ libris tibi vẽdidi. nec apparet de qua moneta egerimus. & vnus dicat de Veronẽſib. alter de imperialibus actum, primo inſpicitur quod veriſimile eſt. ſi enim res digna erat de cem libris imperialibus, vel multò maiori pretio, non eſt veriſimile eos egiſſe de vili moneta. ſi autem nõ poteſt apparere, quia valet minus x. lib imper. & plus x. lib. Veronẽ. tunc inſpiciam, quod plerunque fieri ſolet. ſi enim eſt conſuetudo in ciuitate, vt qui loquuntur de nummis, de Veron. intelligant: tunc videntur de eis conueniſſe. & ſic de cæteris obſcuris, ſicut diximus ſup eo. l. ſemper. Item facit Inſt. qui ma. non poſ. ſ. idem iuris. Accurſius.

g *Si quis obligatione*] pone exemplum, vt ſup. de calum. l. quin ẽt. Itẽ pone. Si teſtõr legauerit creditori meo x. quæ debeo mei contemplatione, vt à te liberer: videor ego capere totum: vt ſup. de leg. 3. l. fideicommiſſa. §. interdum. ẽt ſi parum, vel nil habeam, vt ſup. de do. cau. mor. l. mortis cauſa. §. 2. Item pone ſup. ad l. Fal. l. quærebatur. & l. Neſennius. §. fi. Sed ſi fiat 1 hæc liberatio cã donationis: an exigitur donationis inſinuatio, ſi eſt vltra quingẽtos aureos. vel ſolidos? quidam q̃ non: arg. ſup. de don. l. Modeſtinus. ſed certè ibi non erat præſens debitum: ſed per tempora: arg. C. de vſur. l. vſuræ: & facit ſup. quæ in frau. cred. l. 1. in fi. A.

h *Non poteſt*] ſi dolo, vel metu me induxiſti ad promittendum tibi, nihil videris accepiſſe, i. acquiſiſſe, cum habeã exceptionem doli, vel metus, vt ſup. proxi. l. nihil. Sed op. ſi tibi inſerenti metum non quæritur, ergo nec ego perdo, ego nõ habeo except. quod met. cau. quæ damnum exigit, vt ſ. quod me. cau. l. ſed & ſi partus. §. Iul. quod eſt falſum, imo habeo actionem & exceptionẽ. vt inſ. eo. tit. l. meorum. §. ſed quod Prætor. Reſp. ſi beneficium edicti quod met. cau. mihi non ſubueniat, damnum patior, quia ſolidum ſoluere cogor. ſed quia beneficium mihi datur, dicitur q̃ damnum pati non videor. Hæc eadem quæſtio ſit in damno iniuria dato. Itẽ in eo, qui temporali act. tenebatur ei, cuius negotia geſſit, & dum gereret à ſe non exegit. vt ſup. de neg. geſt. l. diuortio. & eadem reſpon. adhibetur, ſecundum Azo.

i *Nihil conſenſui*] emptio, locatio, & ſimiles ſunt bo. fid. & habent ſuum eſſe. & veſtimentũ ex conſenſu: vt Inſt. de actio. §. actionum. & de ob. ex cõſenſu ſi ergo fiunt per metum, reſcinduntur per except. & per act. Qã met. cau. vt ſ. quod met. cau. l. metum. §. ſed quod Prætor. ergo metus eſt prius conſenſui, cum vnum cõſeruet, alterũ deſtruat,

ſed

2† Manuſcript. cũ defraudãtur.

2† In P. F. deeſt, conflat.

3† Al. conſenſus.

4† P. Fl. ac.

1 Scrib. hic dicit hãc gl. ad hoc ſup. licèt inſinuatio de bet intercedere vbicũq; ali quid remittitur, qa remiſſio eſt do natio: tãtor é verũ ſi ſit p modũ donationis: ſecꝰ ſi ſit p modũ ſtipulationis. Bolo.

Sed op.in metu eſt conſenſus licèt coactus: etſi ſit hſs coactus adire:vt ſ.quod met.cau.l.ſi mulier.& tranſfert dominium:vt C.qd met.cau.l.ſi vi.& datur actio, licèt detur exceptio:vt dixi:& probatur C.de inutil.ſtip.l.dolo.ergo conſenſus eſt contrarius conſenſui. Sed reſpon.coactus conſenſus eſt cõtrarius ſponcõſenſus conſenſui qñq; contrarius ſ.

taneo, non ſimpliciter. Item op.non conſentire eſt magis cõtrariũ. ſed hic, quod hyperbolicè loquitur. ſic ſup.de iuriſd.omn.iud.l.ſi per errorem. Vel dic, ſpõtaneo cõſenſui nil plus cõtradicit quam coactus. Item op.ſi dolus dat cãuſam cõtractui, ipſo iure eſt nullus: vt ſ.de dolo.l.& elegãter.erica ptinc.ſed in metu ineſt dolus: vt ſ. quod met.cau.l ſi cũ ex.§ cum. Sed ñ. illud quod dicitur in l.& eleganter. eſt de dolo ſimplici.cui metus non eſt mixtus. Item no.q dicit vis, & metus, ſecundum antiquos, ſed hodiè idem eſt vis,ſ cõpulſiua,de qua hic dicit, quod metus, vt ſupra quod met.cau.l.1. & ſic pone, &, p id eſt.

¶ Non capitur, [a] qui ius publicum ſequitur.

¶ Non videntur [b] conſentire, qui errant.

Paulus lib.26. [1†] *ad Edict.*

LEX CXVIII.

PRętor [c] bonorum poſſeſſorem hæredis loco in omni cauſa habet.

Caius lib.26.ad Edic.prouin.

LEX CXIX. [2†]

CReditor [d] qui permittit rem venire, pignus dimittit.

Paulus lib.70.ad Edictum.

LEX CXX. [3†]

NOn vt ex plurib. [e] cauſis deberi nobis idem põt,ita ex plurib. cauſis idem poteſt [4†] & noſtrum eſſe.

Vlpianus lib.70. [5†] *ad Edict.*

LEX CXXI. [6†]

ALiud [f] eſt vendere aliud eſt vendenti conſentire.

¶ Refertur [g] ad vniuerſos, quod publicè fit per maiorẽ partem.

¶ Abſurdum [h] eſt plus iuris habere eũ, cui legatus ſit fundus, quàm hæredem, aut ipſum teſtatorem, ſi viueret.

Idem lib.77.ad Edictum.

LEX CXXII. [7†]

IN iure ciuili [i] receptum eſt, quoties per eum, cuius intereſt, conditionem impleri, non fiat quò minus impleatur, perinde haberi, ac ſi impleta conditio fuiſſet,quod ad libertates, [8†] & legata,& ad hęredum inſtitutiones perducitur: quibus exemplis ſtipulationes quoque committuntur, cum per promiſſorem factum eſſet, quò minus ſtipulator conditioni pareret.

tibus. Vſucapio autem ex poſſeſſ.procedit,vt in definitione vſucapionis continetur, nam dicitur per continuationem poſſeſſ.ſine poſſ.enim vſucapio non procedit: vt ſup.de vſuc. l.ſine poſſ.& iã cępta deſinit ſi interrumpitur poſſ. vt eo.tit. l.naturaliter.ſicut ergo poſſeſſ.contingit ex plurib.cauſis,ita & vſucapio,ergo & dominium? Reſpon.q dicitur tantũ ex vna cã quęri dominium, verum eſt,ſi accipias cauſam proximam, ſ.vſucapionem,cuius vſucapio, multæ ſunt cauſæ &tituli poſſidendi,qui ſunt cauſa remota ad dominiũ.ſic & aliàs ex cã proxi & remota: vt ecce ſuperbia inflat:charitas autem ædificat. hæc eſt vera:quia ſuperbia eſt proxima cauſa inflationis. at ſi dicas, ſcientia inflat.falſa eſt:qa ſciẽtia eſt cauſa remota. nam ſcientia ſuperbiam, & ſuperbia inflationem generat. Item ad hoc ſ.p. de excep rei iud.l.cũ de hoc. & de condi. obtut.cau. l.ſi ob turpẽ cauſam. Accurſius.

Dñium an ex plurib.cauſis q̃ri poſſit.

7† P.Fl. 164.

7† P.Fl. libertatẽ.

f *Aliud*] ſi vendam tibi rem aliquam, & euincatur: teneor de euict, etiam ſi non promiſi:vt C.de euic.l.non dubitatur. ſi autem vendenti conſentiam, non teneor de euic. niſi pretium accipiam:vt ſup.de euic. l.quidam. licèt ſi pretium non accipiam,circa ius meum mihi præiudicatur:vt C.de remiſſ.pig.l 2.Accurſius.

g *Refertur*] ſi publicè populus vocetur,ſ.per tubã, vel campanã, vel voce preconia: licèt non omnes veniant, vñr oẽs facere,quod faciũt, qui venerũt:ſi mõ duæ partes veniant, & maior pars illarum duarum partiũ conſenſit: vt ſ.quod cuiuſq; vni.l.nulli. Item ſi faciat maior pars eorũ,qui præſunt vniuerſitati, & deputati loco totius ciuitatis, vt Decuriones:vt d.l.nulli.& ſ.ad mun l.municeps.& l.quod maior. & habet locum in electione & in contractib.& etiã in cõmiſſione pœnæ, ſi veniãt ꝑ contractum pœnalem, vel etiã vadãt,vel aliàs delinquant, vt C.de ſac.ſan.eccl.l.iubemus nullã,ideo autem ſic fingit hæc lex, quia nõ poſſunt omnes cõſentire facilè,vt ſup.de li.vniuer.l.1.& de acq.poſſ.l.1.in fin,licèt cum difficultate ſic, vt ſup.de offic. Quæſto.l.1 & quod met.cau. l.metum. § animaduertendum. Item huic legi eſt,arg contra ſup.de aqu.plu.arc.l ſi autem.Accurſius.

h *Abſurdum*] pone,vt inf.eo.l.quod ipſis.& facit ſ.eo.l.in his.ſ.ſ. Sed opponitur, teſtator ſciens rem alienam nõ vſucapit,nec hæres,ſed legatarius ſic,vt ſup.de diuer.& temp. præſcrip.l.an vitium,quæ eſt contra,& l.cum hæres.ſed nõ habet plus iuris nunc cum incipit habere, habebit tamen poſtea per vſucapionem. Accurſius.

i *Nunc enim*] regulam præmittit, cui dat quatuor exẽpla. Primum de libertate.vt ſi teſtator leget libertatẽ Stichum,ſi decem det hæredi,vel ſi ei ſeruierit per annum,& per hæredem ſtet, quò minus impleatur conditio, vt C.de condi infer l.ſi.& ſup.de ſtatulib.l.3.in prin.& §.ſi.Secundum in legato,vt lego tibi fundum ſi decem hæredi des,vt ſup qñ dies leg.ced.l.1.5. §.item ſi qua.& de cond.& dem. l.cũ pupillus.Etiã de inſti.tu.dic, inſtituo te hæredẽ ſi decẽ Titio dederis,qui Titius aliàs erat futurus legitimus ab inteſtato,vt ſ.de cõd.inſt.l 3.De ſtip.vt ſi promiſeris mihi decẽ ſi aſcẽdã hodie Capitoliũ,& me ipſum,vt ſ.de cõd, & dem.l.iure ciuili.vbi ẽ hęc lex ã verbo ad verbũ.Sed q d ſi promiſeris mihi x.ſi te vicero,& poſtea reſiſtis,quò minus te vincã? Añ nõ hĩ pro impleta,qa tacitè fuit actũ,vt poſſis reſiſtere,& ſic hĩ pro expreſſo,vt ſup.ſi cert.pet.l.cum quid.

[a] *Non capitur*] ſi decipit. & pone in minore, qui emit ſeruũ neceſſarium,qui poſtea deceſſit: vt C.de in integr.reſtit.min.l.non videtur.& ſup.de mino.l.verum, §.item non reſtituetur. Accurſius.

[b] *Non videntur*] pone,vt ſup.de iuriſd.om.iud.l.ſi per errorem.& de iud.l.2.in princ.& C.loca.l.ad probationem.& dic de errore facti,ſecus ſi iuris,qui nocet,vt ſup.de confeſſ. l.non fatetur. Item hoc niſi ſit communis error facti, quia tunc facit ius,vt ſup.de offic.Prætо. l.Barbarius. & de ſup. leg.l.ſecunda. in fin. Item argum.contra,huic l. ſup.ad leg. Falc.l.1. §.ſi legatarius.

[c] *Prętor*] quantum ad effectum eiuſdem iuris eſt bonorum poſſeſſor,cuius eſt hæres,nam vbicunque hæres de iure ciuili habet directam actionem, & bon.poſſ. vtilẽ. in caſib.tamen deterioris conditionis eſt hæres,quàm bonor.poſſ.vt ſup.de contratab. l.ſi ex duobus.& de leg.ptæſ. l.ſi duo. Accurſius.

[d] *Creditor*] ſi cõſentiat creditor debitori ſimpliciter pignus alienari,perdit pignus alienatione ſecuta, niſi dicat,conſentio ſaluo meo iure: vt C.de remiſ.pig.l.cũ te. & ſup.qui.mo.pig.vel hypo.ſol. l.ſi debitor.§.ſi.& l.ſicut.§. ſi voluntate. ſi autem non conſentiat expreſſim, eo tamen ſciente alienetur, cum putet ius ſuum vbique durare, ſibi non præiudicatur: vt d.l.ſicut. §.non videtur. Accurſius.

[e] *Non vt ex pluribus*] cadẽ res põt mihi deberi ex plurib⁹ cauſis, vt ſi res aliena mihi legata fuerit,eamq; poſtea emam,debebitur mihi ex cã legati.& ex cauſa emptionis,& vtranq; potero intendere actionem:vt Inſtit.de leg.§.ſi res aliena. dominiũ autem rei non niſi ex vna cauſa poteſt acquiri, vt ſup.de acqui.poſſ.l.3.§.ex plurib.& ad le.Fal.l.fundo.ſ.vel vſucapione.vt traditione.vt C.de pac.l. traditionib.& in legato ſola hĩdis adiectione.vt ſup.de lega.1.l.ſi tibi homo. § cum ſeruus & alijs modis,qui dicuntur Inſti.de re.di §.ſingulorum.vſq; in fi.& ex hac ratione ſi ago rei vend. pro aliqua re, & ſuccũbam, repellar poſtea agens, quia cum non eram dominus,niſi ex vna cauſa, illã videor in iudicium deduxiſſe,non ſic ſi egi perſonali, quia ex multis cauſis poteſt deberi, vt ſup.de excep.rei iudi. l.ſi mater.§.eandem.& l.an eadem quæſtio.§ actiones.ſed videtur poſſe probari dñium quæri ex plurib. cauſis. cum.n. vſucap.ſit dominij acquiſitio, vt ſup.de vſucap. l.vſucapio. contingit ex plurib.cauſis: vt ſup.de acq poſſ.l.3.§.ex plu-

§. sed si ambo vbi in dubio fauet donationi. Sel. specialiter vbi quis nō amare iure m[ultis] Quandæ hæc inquam inter ea festos: sed non solum inopiam imēres. vt ait. eod. l. 6. §. Item §. si eo. in eo. sed hic nō [illegible] num cuius. Item contra §. eo. l. quod à quibusdam. sed ibi nō erat obscuritas. Item facit sup. de rer. vsu. l. Iubamus si in arro. [illegible] tionem. mihi. &c. Accu.

a † Q Suchum obi promiſi vel decem tibi debui ex contractu lana [illegible] Licet interpellatus litibus meus: & confitear me ignorat me fuiſſe obligatum, non tenetur de incerto primo eſſu. vt §. ſi cer. petatur. I quod te. nec ad vſuras ex mora in ſecundo vt int. co. [illegible] nō poteſt videri impetibus. Hæc

3 † Alias quomodo te. nam ſi promiſiſti mihi te ſoluturū quæ quid Titius debet. & conuentus me pro decem quæ ab eo Titius ex vendatione debet: cum ego ignorans non

4 † P. F. ad Edictum. prætextu vſuras non enim eſt improbus. & vt §. eo. l. non pōt. Hæc autem vera ſunt in his qui conuenuntur. Aliter enim omnino certi eſſe debent, vnde ſi penam promiſerim me eum tem impediturum vel a me petere quoddam debitum habeas tuum vſq; dum. vel etiam debitor petens eam ignorare contendit in tribunali. nec pupillus ſibi [illegible] ſup. de verb. obligat. [illegible] Potto licet communiter ſit opinatum ex ſatis pro eum teſtitui ex clauſula generali. nam in aliena facti ignorantia ſolet rabilis eſt error vt ſup. proxim. l. [illegible] ſi. tñ poteſt pœnitentia in primo §. depoſit. l. [illegible] & l. in ſecundo. Idem de fideiuſſore §. mandat. [illegible] ſatisfactionem rei. Aduertium primum facit C. de tempor. in integrum reſtit. non [illegible] & de excep. de. l. poſt. in fi. & C. de ſolu. l. [illegible] pro. & §. Item §. [illegible] Accur.

b *Sine dote]* vt habes §. non eſt dubium. Accur.

c N Emo. Si ſe in matrimonio contrahendo vt aiunt vitiosa [illegible] Item exceptionem populatoris vt præd. quæ ibi non competebat alium volendi pignorare. poteſt vſq; ſup. de excep. l. is qui. & l. nemo eſt. Sed quid ſi non excepta nemine iuris opposuiſti. l. ad tacti negans reſpondere teneri vel quia nunquam debuiſti: vel quia ſoluiſti? Reſpondeam idem eſſe. & hoc dicitur hic. Præterea ex cauſa facti excepto eſſet ſup. de excepti. l. 2. & l. de facto obſtet. Hæc autem vera ſunt niſi ex impediat. impedit enim quandoque. Item enim ſi quis conuenitur ne valeat. negauerit. ſeruum ſe. l. Item potestate conuictus de mendacio. in ſolidum tenetur. nec enim poteſt pœnitere: vt ſup. de noxal. actio. §. Præterea & ſi ſeruus depoſitum. §. fi. negauerit. Idem ſi negauerit de pauperie conuentus: vt ſup. ſi quadru. pau. fecit. dicta. l. 2. in eadem. Item fallit ſup. de rer. vendat. fin. Item fallit in Authde reſtit. & ſemiſ. ſtudium. & §. illud. quæ ſunt contra. & C. de non numer. pecu. auth. contra qui proponit. §. & C. qui potio. in pign. habeant. Item ſi ſi. C. de compenſ. l. finis. Si primo negaſti te debere. & poſt conuictus per teſtes. non dico. per confeſſionem. vis opponere exceptio cōpenſationis. Item fallit Inſtit. de fideicommiſſa. §. finis. Secundum quod Ioan. pennis ibi cauſam. Item fallit in ſecundo. l. negat locorum: nam in actis prætendit vt damnetur in quantum facere poteſt. vt ſupra de re iudic. l. ſed hoc ita. §. ſi autem fallit ſup. de proba. l. cum de indebito. in pœn. Accurſius.

d *Debere]* ex iuſſio.

e *Quæritur]* hæredi inſtituto datur iuris dictum quotum legatorum. cōtra legatarios ſua authoritate legata occupantes.

Item poteſt haberi petitio hereditatis contra eum, qui pro [illegible] quæ [illegible] etiam alia defenſione vti, niſi lex impediat.

¶ Quotes c † concurrunt plures actiones d † eiusdem rei nomine, vna tantum § † quis experiri debet.

Idem lib 28. ad Sab. 6†

LEX XLV.

TOties § in hæredem damus actionem 7 † de eo quod ad eum peruenit, quoties ex dolo defuncti conuenitur, non quoties ex suo.

Idem lib 30. ad Edictum.

LEX XLVI.

NEque pignus, h neq; depoſitum, neque precarium, neque emptio, neque locatio tuæ rei conſiſtere poteſt.

¶ Priuatorum i conuentio iuri publico non derogat.

Scribendum hanc ginguli. ad hoc quod actio personalis & realis potestatem non ſimul cumulari in eod. libel. [illegible] ſe [illegible] ſi ex pa [illegible] te agere. et diceret ſe velle [illegible] ua [illegible] cipebat poſſeſſ. in [illegible] ceſſ. ſed hodie dēt [illegible] electio. [illegible] poſſeſſ. [illegible] poſſeſſ. authē. Q. [illegible] C. quin & quemadmodum. Edict. [illegible] tenuit. [illegible] bat. [illegible] in Lectura. [illegible] cuius. C. de edict. § Inſt. de. §. in. 6 † F. F. ubi ad Edict.

† actionem. de edict. Fu

corrigitur per dictam authen. quod autem dictum eſt vna debere experiri, quaſi dicat alia non poteſt poſſeſſ. agere ad idem ad aliud bene potest dici quid plus eſt in altera. vt ſup. de actio & oblig. l. qui ſeruum. §. ſi. ſi ſitales ſimiliq; electione. Item quod dicitur idem non poſſeſſ. agere ſecundo. verum eſt ex cauſa ſua: ſed ex alterius non eſt. vt ſup. de actio. empti. non eſt nouum. & ſup. de actio & obligat. §. ſi is & Inſtit. de legat. §. ſi in actionale ſup. de verbor. obligat. Item [illegible] ſtitutum em. [illegible] dicitur cum eo. Sed hoc videtur contra illud quod dicit vnam electionem poſſeſſ. [illegible] vt in Auth. de restitu. [illegible] negat. [illegible] les. &c. ſed [illegible] ſi [illegible] an dicto Salicetano. [illegible] ſi [illegible] ſi [illegible] inſtituendo. Papinianus. [illegible] cum pubes.

f *Vnus ethnicus]* gentilis vnus.

g TOties] Bene ſatisfit vt ſup. de tribut. actio. quod in hæreden. Si ſeruo. Azo. Habet autem locum hæc tertia in prima parte extra cōtractum vel commissa delicto, alias semper tenetur: vt ſup. de actio & obl. l. ex contractibus & facit ſup. depoſit. l. hominem. §. ſatis.

h NEque pignus] De pignore habes ſup. de pigno actio l. ſi rem. Sed fallit §. ſed Trebel. I debet. in prin. & ſup. de excep. rei iudic. per tot. in fi. De ſecundo habes ſup. depoſit. ibi ne hæres in fin. De tertio ſolutio pignoris habes ſup. de precar. certe. §. fin. Item autem valet ratione poſſeſſionis. & ſup. de pigno actio l. ſemper & ſortis §. fin. De quarto ſcilicet emptione habes C. de contrah. empt. ſi res. hoc tamen fallit in celibus humanis. Quintum habes C. de quæſtion. priuatorum. Et adde quia nec etiam locatum quis poteſt habere vt ſup. de acquirend. poſſeſſ. l. ſi ea. ibi. nec ſi alter ſibi dare tibi ſit conditione ſed retinendi vel tradendi: vt ſup. de verbor. obli. l. cum ita. §. fin. & ſup. de legat. 1. l. ſeruum. Sic ſi ſub conditione.

i *Priuatorum]* Bene exemplum ſup. de poſſeſſ. iuriſgent. ſi patiatur vbi legatarius cor. pro [illegible] nuntiatione noui operis [illegible] ſcribatur in publico. [illegible] quæ no ſup. de pac. l. in publicis. Tu dicis contra. [illegible] ſi ſit publicum cum authoritate. & vtilitate publicum? Reſpon. valet vt C. de temp. & reſtitu. l. vnica. in fi. & Inſtitut. de exco. tuto. §. item ſi propter. & ſic pro [illegible] ter eadem

talem regulam C. de pact. l. pen. quæ tamen fallit in casib. ibi no. Item quid si non priuati duo vel tres sed voluerit as statuit aliquid contra ius publicum? Respon. Azo quod valet, quod eit verum Inter se sed non in publicum præiudicã. & priuati possent hoc modo vt supra de pact. l. epistola.

§. pactum. Item qñ dicit conuentionem scilicet expressa. tacita enim quandoq; valet vt sup. de pecul. filiusfamilias. §. similites. & ſ. de iur. l. si vnus. §. illud. & arg. sup. de condi. & demonſt. l. nãque & facit sup. eo. l. nec ex prætorio.

Caius lib. 10. ad Edict. prouin.

LEX XLVII.

Quod à quoquam [1] † [a] pœnæ nomine exactum eſt, id eidem [b] reſtituere nemo cogitur.

Vlpianus lib. 30. ad Sabi.

LEX XLVIII.

Conſilij [c] non fraudulenti nulla obligatio eſt. Cæterum, ſi dolus & calliditas interceſſerit, de dolo actio competit.

¶ Socij [d] mei ſocius, meus ſocius non eſt. [e]

Paulus lib. 30. ad Edictum. [2] †

LEX XLIX.

Quicquid [e] 'calore [3] † ira cundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum [f] eſt, quã ſi perſeuerantia apparuerit indicium animi fuiſſe. ideoq; breui reuerſa vxor, nec diuertiſſe videtur. [g]

Paulus. [4] †

LEX L.

Alterius [h] circumuentio, [i] alij non præbet actionẽ.

Vlpianus. [5] †

LEX LI.

Vlpa carer. [k] qui ſcit, [l] ſed prohibere [m] nõ põt.

Caius lib. 5. ad Edict. [6] †

LEX LII.

Non viderur [n] quiſquam id capere, quod ei neceſſe eſt alij reſtituere.

Vlpianus lib. 64. ad Edict. [7] †

LEX LIII.

Non defendere videtur [o] non tantum qui latitat, ſed & is, qui præſens negat ſe defendere, aut non vult ſuſcipere actionem.

Paulus lib. 12. ad Edictum. [8] †

LEX LIV.

Cius per errorem [p] dati repetitio eſt, eius conſulto dati donatio eſt.

Cõuentio tacita qñquevalet. 1 † P. F. quoquo.

*l. 20. ſup. de ſoc. vnde videt emẽdanda huius l. inſeri p. 10. Vlp. lib. 31. ad Edict. l. 3. ſup. de dinor. 2 † P. F. 35.

* Iſta l facit ad id. qd voluit gl. in c. 1. 9. ad tollẽda. in verbo. l. bere ad ſinem. de elect. 6 prag. sã. 3 ; P F. in Zalore.

a *Quod à quoquam.*] Pone exemplum ſup. de pigno. actio l. ſi pignore ibi. ſed qñ ipſe debitor. & c. Itẽ ſup. de ſol. l. id quod. Item ſ. de tab. exhib. leg. 3. §. condẽnatio. his exemplis nõ redditur qui accepit. Item nec alias redditur vt ſup. de procurat. l. qui proprio. §. pœnam. & propter hoc dicit hic, nemo cogitur. Sed prima pars falſa, vt ſup. de ædil. edict. l. cum autem. §. fina. Qui vendidit morboſi animalis ſi præſtitit ignaro emptori propter morã ſuam, eam recuperare ſi poſſet emptor agat redhibitoria. Item ſecunda pars fallit ſ. pro ſocio. l. in duobus. ſ. fi. & l. ſi igitur. & de noxalib. l. ſi ex duobus.

b *Reſtituere* quæ eſt exactum.

c *Conſilij.* Sentit contrahi vt pecuniam tuam potius in emptiones prædiorum colleges quam ignotes. non tenetur. Inſtrumenta. vtas gratia. niſi alias fecerit as non erat vt ſ. in fraudat. l. ſi remunerationẽ. §. ſi tibi. at Fabio dixisse bene. tutum eſt vt fœneres nõ adiecta portiona cui & ipſe nõ teneretur ſi alias factura non erat. aut tamen poſſe nam adderetur. & tu teneretur etiam ſi alias facturus non eras. quod dicit ſic reprobatur ſup. de negot. geſt. l. ſ. fin. & l. 1. & hic tenetur cum dolo carebat. alias teneor. ſine alias eras facturus nec ſic nõ niſi dolus cedat in nomen malefactoris. vt furti. vel ſeruo corrupto ſine enim furti. & ſeruo corrupto experietur vt ſ. de iniur. l. 1. §. perſuaderi. & de furt. l. qui ſeruo. §. ſed & ſi alius. & de dolo. l. quod ſi cum ſeruo. Accurſ.

d *Socij.* hoc caſus ponitur ſup. pro ſocio. l. qui admittitur. & l. ſeq. Accurſius.

e *Quicquid.* hoc idem eſt ſup. de diuor. l. diuortium. Et no. quod hic tractanda mitrent culpam nam culpa eſt diuertere, vt ſ. de minor. l. ſi ex cauſa. §. ſi mulier. quod quoque refendit contra illum. ſ. de dolo. l. 1. ſi mutuo. quandoq; imputet debitoris vt C. de adulter. l. Gracchus. & de abolit. l. Sed contra C. de iniur. l. ſi non conuitij. Sed ibi fuit perſeuerantia.

f *Ratum*] id eſt. firmum.

g *Videtur.*] ſed calore iracundiæ potius factum.

h *Alterius*] ſi procurator tuus vel tutor, vel curator tuus gerendo tuum negotium alium circumuenit vendendo vel alias contrahendo. non queres tibi actionem cum effectus quia exceptione dolo repellerentur vt ſupra exceptione dol. apud Celſum. & quæ ſimilia. & illa. & ſimilia in tutore. Item & econtra nec liberationem acquiri alterius circumuentione vt ſ. de eo per quem factum erit. ſ. in verbo. reſpõ. Et arg. C. de pact. l. de ſocijs. Et no. quod dolus mediatoris dans cauſam contractui facit nullum cõtractum. vt ſ. de dolo. l. & eleganter. in princ. Sed Ioan. alter illam intelligit. vt ibi no.

i *Circumuentio.* id eſt dolus. Accurſius.

k *Viparrat.* Caſus ponitur. vt ſup. de noxa. l. in omnibus. & hic de illicitis. in principalibus ſi prohibere poteſt. non tantum non caret culpa. ſed & ipſe feciſſe videtur. vt ſ. de his qui no. infam. l. quid ergo. §. 1. Sed quid ſi poſſum prohibere Titium iniuriari Sempronio. an debeam iuuare? Reſpon. ſereno. ſic. verbis interponẽdo me honeſto modo. vt in c. negligere. Sed ſecundum leges nõ niſi in his quos habeo corrigere. vt in permiſſis. ſ. ſeruis & filijs. & in ſimilib. quia ſerui domino debẽt iuuare. ſi ſunt ſub eodem tecto. vt C. de his quib. vt indi. l. ſi. l. Sed.] ſubaudi ille de meritus. Accurſius. Pothier ve.] ſcilicet ſeruum ſuum delinquentem.

l 4 † Aliàs. Pũponi⁹ li. 25. ad Edi. Flo. aũt. Vlpi. lib. 35. ad Edict.

m 5 † P. F. Paulus li. 19. ad Edi. 6 † P. F li. 15. ad Edi. precũ.

n *Non videtur.*] Hic caſus poſitus eſt. vt ſ. eo. l. nõ videtur cepiſſe. ſecũdum Azo. Tu dic poſſe p l. ſ. de inofficioſo. l. ſi pater. §. in. Item ſ. de leg. 1. ſi ea. & ſic concordat ſ. titu. 1. l. aliud. Accurſ.

7 † P. F. lib. 44.

o *Non defendere videtur.*] hoc locum habet in his qui ſatisfecerunt vt alios defenderent. ſecundum Azo. Sed ſecũdum hoc debet dicere defendere & non dicere tenetur quare pone in principali vt ſic fac multiplicat. Quib. caſu in poſitis. l. a. in prin. & facit ſ. eo tit. l. hoc autem. ſ. f. & de iudi. l. ſi de.

8 † P. F. lib. 42.

p *Ciius per errorem.* Pone caſum. vt ſ. de condi. indeb. l. Item vt ſ. pro emptore. l. qui ſine. §. ſeruus meus in fi. §. Ead. ſingulare quia cum quis ſoluit indebitum ignorans. an eſt indebitum vtroque iure. ſ. condi. & naturalis. aut naturali tantũ. aut ciuili tantũ. aut debitum eſt vtroq; iure. vel naturali tantũ. per quãcunque ignorantiam ſolutum repetitur. vt C. de condi. indeb. l. cum & ſoluta. & de non num. pecul. l. ſi quaſi. & de pact. de iuror. & ſ. de ſolu. l. Stichũ. §. naturalis nõ. n. iuris ignorantia nocet in damno vitando. vt ſ. de iu. & fac. ignorãtia. Igitur ſi certo. mutuo ego minus facti ignorantia. ſi indebitũ iure ciuili, ſed debitum iure naturali. vt exemplo mutui non ſolennis ſolutum per ignorantiam iuris nõ repetitur. ſi vero per facti ignoran. probabilem & tunc repetitur. aut ſi probabilem. & hoc nõ repetitur. vt ſ. de iur. & fac. ignor. l. regula. l. ſed facti ignorantia. & §. ſi quis ignorans. & C. eo. leg. Falcid. l. etsi. Si vero debitum eſt vtroque iure. ſed ob. excepi. aut perpetuam. aut temporalem. ſi temporalis. ſolutum ante non repetitur. vt ſ. de condi. indeb. l. Iulianus. ſi forte p ignorantiã probabilem facti. ſi condẽ. ſi ob. ſi per exceptionem aut ſaltem. bilis. & tunc repetitur. aut ſolutum. vel ſi ſolutum. ſi ſecũdum iura. & in hoc caſu. & tunc non repetitur. niſi facti ignorantia probabilem. Sed ſi debitum ſit excepti. ſi tam in perpetuam. ſi temporalem. ſi tempus ſit elapſum. aut ſi non. & ſic de condi. indeb. l. qui ex. & l. fi. & ſ. Fabe. & C. de cõdi. indeb. l. 1. §. & ſ. ad Macedo. Interdum tamen eſt obligatus. vt ſi fuit certa numeratio. ſine me obligando. vt Inſti. de inutil. ſtipu. §. vltimo. & vbi cuq; iuſtus & naturalis ſi naturaliter obligatus. & ſine pactõ de non petendo. ſi certus. ſi naturalis. ſi certa. ſi naturalis. ſi ſolutum. vt ſ. de ſolut. Si ciuilis. ſi naturalis. naturalis tamen per pactũ nudum. Item ſi heres ſingularis in legatis vltra dodrantem. ei quod eſt vltra dodrantem. ſi ſolutum iure naturali debitum eſt. ſi ciuili eſt indebitum. Sed qui ſciens ſoluit debitum. iure naturali. qualiter donare dicitur. tum ad id effectum. vt gaudeat. vt ſ. de don. l. hoc iure. §. penul. in fi. ſcilicet hãc datio videtur donatio.

Soluti p errorẽ & cũ ſcientia

natio adeò irrenocabilis datio, sic sup. ad l. Aquil. l. si fernus seruum. §. Iulianus scribit. Accursius.

a Nemo plus.] Si mihi fundum vendideris & tradideris: quod iuris habes in me trãsferis. vnde si tu dominus eras: & ego dñs ero. & si non dominus eras: nec ego: sed possessã adipiscor. Itẽ si ãte te potero agere vindicari p hypothecariã: & ã me poterit: si non tu: tunc tenebaris soluere tributa: & ego si fundus seruitutẽ debebat: & ego seruitutẽ debebo: vt sup. de acquisit. dom. l. traditio. & de cõ. empt. ex eo. in pũn. & C. de distra. pig. l. si debitor. & ibi Cõmentatores. & sic in multis casibus. Sed quid si fundus meus obligatus fuit tibi: & si soluam. &c. Hæc nõ recipiunt. & cum dicitur: vt C. de admin. tut. l. fin. & l. lex Instit. Item procuratores vt Instit. de offic. eius. ibi. in fin. & ibi in exemplo. vel si pignora q̃ trãsferãt p̃ creditorẽ. Quid quæso agerãt: dic vt no sup. eo. l. Id quod nostrũ. Itẽ in creditore fallitur. Instit. quib. alie. licet. vers. nõ. §. 1. Itẽ in vsufructu formaliter sup. de vsur. l. quotiens. Item qui ꝑ malã fidem vsucapere in pedium, si vendat alij bona fide accipienti, plus iuris transfert, quam habeat vt Instit. de vsucap. §. quod autem. Item respondere potest, q̃ emptor nõ a vendente, sed à fisco capiendi habet. Item fallit in cõmodato & fiducia. sup. de a. q. re. do. l. ergo. §. alluuio. Itẽ fallit in actione libertatis q̃ dic vt Instit. de lib. §. fi. Accurs.

b Nihil.] Consanguineus earum sui cõsanguineorum potest petitorie vti. C. de æquum piopin. l. quod cũ sæpe, nec videtur dolo facere, sed ratione pietatis, vel pone sup. p̃ socio. l. merito. vel pone, vt sup. de aqua plu. arc. l. 2. §. si, vel vt sup. de pecu. l. eo repere 2. resp. & sic iure tuo vel q̃ verè est suum, verũ q̃ paret esse tuum. vt C. eod. qui in rus. 4. nemo. Sed opp. nõne qui alienat in fraudem creditorũ iure suo vtitur? Respon. vnque nam trãsferendo in alium vt sup. de contrahen. empt. l. si sciens. & nõ dolo male vt alie nate, cum sciat se habere creditores, vt sup. q̃ in fraud. dom. nes. §. Lucius. Item ego si primo tempore meam tibi vẽdidero, deinde alij & tradidero ei ad faciendam translationem dominij vt C. de rei vend. l. quoties. præterea cum possim rem alienã vendere vel sup. de contrah. empt. l. item alienã. ergo multo magis meã. & licet id iure isto faciã incido in Cor nelium vt sup. de falsis l. q̃ duob. & sic puniar: ergo dolum cõmittam: aliter Cornelia nõ puniret, vt C. de fal. l. nec ex plu. & sup. de fal. impuberẽ. in prin. & pone. qui potest. Azo. sed pũ respõdetur: nisi noceat alij. vel tenetur iure eõ tradito. Vel dic. q̃ eo ipso. q̃ pœna imponitur, vt prohibeat; sumpto arg. ab effectu. vt C. de fum. Trin. l. 3. §. igitur sicle rents. &c. & sic nõ iure suo. cum sit prohibitũ. vt C. de relig. l. Thamus. Itẽ contra huic regulæ sup. de leg. j. Stan. l. virilis. §. si a fratre. vbi patet Instituta adijs & sic vtitur iure suo & ipse tenetur filio præterito actione de dolo propter dãnum quod habet filius in dimidia in libertatib. quæ valet. Sed dic magis videtur hic aditere. vt filio noceat. quam suo iure velit vti rem filius officiebat patri virilem quam erat habiturus ea adita. Argu. sup. de aqua plu. arc. l. 1. §. denique hic autem principaliter. vt sibi profit. Accursius.

c Semper.] Pone casum vt sup. pro soc. l. merito. vt ẽt ĩ superiori. nam caute iusta causa ponitur. Item pone vt C. qui bo. cedere possunt. l. fi. Item huic regulæ obstat illud generale, dolum præsumi, quod colligit sup. in ãdata. l. si ꝙ curator. dolo. Vel pone casum vt alij. q̃ lup. de dona. inter virum & vxo. l. Quintus. Itẽ sup. de his. q̃ sunt sui vel alieni iur. d. filiũ, tibi, nõ tamen ferẽdum, &c. & facit j. eo. l. ea ꝙ.

Vlpianus lib. 16. ad Edict. 1†

LEX LV.

NEmo a plus b iuris ad alium transferre potest, quàm ipse habet. 2†

Paulus lib. 2. de testamen. 3†

LEX LVI.

NVllus b videtur dolo facere, qui suo iure vtitur.

Caius. 4†

LEX LVII.

SEmper c in dubijs benigniora præferenda sunt.

Idem lib. 19 ad Sabinum. 5†

LEX LVIII.

BOna fides d non patitur, vt bis idem exigatur.

Vlpianus lib. 2. Disputatio.

LEX LIX.

EX pœnalibus e causis non

d Bona fides.] Si testator legauit mihi aliquid sub conditione, & ego interrogatus de isto, nihil respondeo contra hæredem & æstimationem consecutus fuam. legatum. & p contumaciam tabul. noluit exhibere. hæres condemnatur ad ꝙ. vt ff. de cond. ex lege. l. 1. §. 1. Sed quid si ego nolo soluere. nisi prius exhibeat mihi tabulas. & ipse nolit. Dic

quidem reficere, dūmodò non noceam ei inuito: quod esset si facerem contra debitam seruitutem, in quo ius non habeo: sed eo volente possum, & aut hoc sup. de excep. rei iud. l. ego. Vel dic secundo: quòd mea seruitus non det vicino, licet ergo mihi altius tollere, vt C. de seruit. l. altius. dūmodo non noceā vicino inuito, in quo ius non habeo nocēdi: quia non immuto fragmenta in suo. hoc enim non licet, vt sup. si fer. ven. l. si cui. §. Aristo. & §. idemque. Si tñ nihil in alienum immuto alterius tñ officiam, si quidem dolo, teneor, alias non, vt ff. de aqua pluuiæ. l. i. §. denique. Planè interdum quis reficit contra ius, vt sup. de offi. Præfec. vrb. l. Præfes. & C. de ædi. priuat. l. si vt propanis.

a *In quo*] i. inquantum. Accurs.

b *Non habet*] s. officiendi. H.

non officiat inuito *alteri, in quo [a] ius non habet. [b]

Iulianus lib. 6. Digest. [1] †

LEX LXIII.

HÆreditas [c] nihil aliud est, quàm successio in vniuersum ius, quod defunctus habuit [2] † tempore mortis.

Idem lib. 17. Digestor.

LEX LXIIII.

QVi sine [d] dolo malo ad iudicium prouocat, [e] non videtur moram facere.

Idem lib. 37. Digest. [3] †

LEX LXV.

EA quæ * raro [f] accidunt, non temerè in agendis negotijs computantur.

Idem lib. 3. Digest. [4] †

LEX LXVI.

EA est natura [g] cauillationis, [h] quā Græci σοφισμὸν [5] † appellant, vt ab euidentes veris per breuissimas mutationes dispositio ad ea, quæ euidenter falsa sunt, perducatur. [6] †

Idem lib. 4c. Digest. [7] †

LEX LXVII.

MArcellus [i] ait, Definit debitor esse is, qui nactus est exceptionem iustam, nec ab æquitate naturali abhorrentem. [k]

Idem lib. 71. Digest. [8] †

LEX LXVIII.

QVoties [l] idē sermo duas sententias exprimit, ea potissimū accipiatur, [9] † quæ rei gerendæ * aptior est.

Paulus li. sing. de detis repeti.

LEX LXIX.

IN omnibus [m] causis id obseruatur, vt vbi personæ cōditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficium quoque deficiat: vbi verò genus actionis id desiderat, ibi rei est. pignori dare licere: vt ff. eo. l. fructus. & sup. de vsur. l. fin. sed omnis fructus rei pertinet ad fœcunditatē: vt sup. de vsuf. l. a. ergo licet se dare pignori pertinet ad cum: qd est falsum: vt C. de vsufr. l. interest. Item & hic est deceptio quia verbū fructus, in propositione pro vtilitate quadā ponitur, in assumptione verò ponitur pro ēmodo ex ipsa re prouenienti: vt sup. de vsufr. leg. I. item si fundi. Vel aliter: id detur ꝙ ōt seruo alieno legari, quod posset si ipse liber esset: sed si liber esset non posset ei legari quandiu seruit: ergo nec cum seruus est, sc̄z legari pōt. Sed hæc argumentatio sic secūdum quid & qualiter & ideo ratione, vt sup. de leg. 2. l. d bitor. §. seruo alieno, sic enim fit cauillatio. vt sup. de leg. Ca. l. 1. Azo.

6 † Alias. producat. seruo alieno legari, quod posset si ipse liber esset. ¶ P. F. lib. 60.

8 † P. F. lib. 87.

9 † P. F excipiatur. *Cor. cortex. cū gl. & ibi no. in c. cū tibi ī fi. extra de test. & in c. capitulū. in fi. in glo. in ver. relaxetis. extra, de rescript.

c *Hereditas*] hic dic vt ff. tit. 1. nihil. Accurs.

d *Qui sine*] Ex venditione decem mihi debes. si solutionem differas dum ignoras me vendidisse ei cui successisti. nō teneris ad vsuras: alias, si scires, secus. vt hic. & si certum petatur. l. quod te. & de vsur. l. si quis soluerit. & de condi. fur. l. fina. F.

e *Prouocat*] se defendendo. Accurs.

f *Aduersa rò*, Si quis hæredē instituto decessit: & adita hereditate mortuus reuiscitur (vt de Lazaro accidit) non sunt iura prodita, an iure postliminij possit bona recuperare ab hæredibus. Hæc enim raro accidūt: & ea quę raro accidant nō temerè in negotijs, i. legibus, quæ de rebus gendis negotijs loquuntur, computantur, & dicitur temerarium esse, si tales casus in legibus connumerentur. & ad idem sup. de leg. & Senatusc. l. ea. & l. nō ad ea. Aliquando tñ ad ea, quæ raro accidunt, iura aptantur: vt sup. si pars hæredi. pet. l. antiqui. & C. de legi. hæred. l. ū maior. & ff. de fideiussor. l. non iuuat. Vel aliter pone casum: si rem tibi pignori dedi, eaq; casu fortuito sit amissa, ne teneris: vt C. de pign. actio. l. quæ fortuitis nam ea quæ raro, i. fortuito accidunt casu (ideo enim casus dicuntur fortuiti) non computantur temerè, i. facilè, in negotijs gerendis. i. in contractibus, qui iure inter aliquos celebrantur. Ideo aut dixi facilè: quia cōputantur quandoque sic, vt præstentur. s. vbi pactum, culpa & mora intercesserit: vt dixi sup. eo. l. contractus. Accurs.

g *Est natura*] Cauillatio dī, quasi deceptoria argumētatio s. cum ab eo quod verū est, venitur ad id qđ est euidenter falsum: vt sup. mu. l. natura cauillationis. hoc autem fit per breuissimas mutationes terminorum dissimiliter acceptorum: vt in hoc exēplo. Res diuinæ in bonis nullius sunt: at quod in bonis nullius est, occupanti conceditur. ergo res diuinę occupanti cōceduntur. quod falsum est: immo interdicta proponuntur contra occupantes res sacras, & religiosas: vt sup. de interdi. l. 2. §. interdicta. ne quid in loco sa. ff. l. 1. & de sepul. vio. l. Præter. In hoc autem argum. medius terminus, s. dictio nullius, dissimiliter accipitur: cum in propositione verbum nullius, ad hominem referatur, in assumptione ad hominem pariter, & ad Deū. Res autē diuinæ in bonis nullius, s. hominis sunt in bonis tñ Dei sunt, hominū. s. cōstitutione, & ad eius honorem specialiter designatæ. At sctæ bestiæ, neq; in bonis hominis sunt, neque in bonis Dei designatę hominum constitutione, & hoc ſm Bal. Vel aliter pone; fructus

h *Abhorrentem*] id est discrepantem. Accurs.

i *Qvoties*] Filij naturales qūque dicuntur ad differentiam adoptiuorum, quandoque ad differentiam legitimi; vt bastardi. Cum ergo dī, filij naturales sunt in potestate patris, vel parentum; vt Insti. de adop. in prin. intelligendū est de naturalibus, & legitimis. si enim intelligerentur de naturalibus rātum; falsum esset. & contrariū iuris; vt Insti. de nup. §. fi. Item cū reperitur, ꝙ naturalibus filijs pater non pōt relinquere nisi vsq; ad certum modum, intelligendum est de naturalibus tantū; vt C. de natu. li. l. 2. nam legitimi, & naturales in vniuersum possunt instituī. Dic ergo sententias, i. duarū rerū significationē. & hoc siue sit in legibus, vt casum posuit sup. de leg. & Senatusconsul. in ambigua. siue in stipulationibus; & sic ēt potest poni casus per l. sup de verb. obl. l. quoties. siue in testamentis; & sic cū pōt poni sup. de re. du. l. quoties. & hæc dicitur aptior expositio, vt res valeat potius quam pereat; & non fit contraria iuri.

m *In omnibus*] & patronus, & parens, & similes personæ in quantū facere possunt condemnantur; hæredes tñ eorum

eorum hoc beneficium nō habēt: vt ſ. de re iud. l. patronus. & l. inter. & l. ſi fideiuſſor. §. ſi maritus. & l. ſciēdum niſi in caſu: vt ſ. ſol. mat. l etiam, in princ. Item priuilegium, quod habet mulier, vt præferatur alijs creditoribus, non datur hęredi: vt C. de priui. credi. l. ſcire. niſi filijs: vt C. qui po. in pig. l. fin. Item beneficiū, vt pupillus præferat alijs creditoribus: vt ſup. de priui. credito. l. dabimus. §. ſi quis. non habet hæres pupilli illud beneficiū: vt ſ. de admin. tut. l. ex pluribus. Item ad hoc ſ. de dolo. l. hæredibus. Vbi aūt genus actionis priuilegium in ſe continet: vt ſi agat quis pro expēſis in funere factis: vt ſ. de relig. l. pen. vel qa in refectione tradita eſt pecunia: vt ſup. qui po. in pig. l. interdū. priui. heredi dabitur: vt hic. & ſ. eo. l priuilegium. & ſup. de relig. l. ſi filius. ſ. hæc actio. & ad hoc ſup. de aqua quoti. & æſtiu. l. 1. ſ. permittitur. & de cen. l. forma. §. quāquam. & de conſti. pec. l. 1. fin. Priuilegium actionis etiam dici poteſt: quia ex mora generat vſuras, ſicut cuenit in omnibus bonę fidei iudicijs: vt ſ. de vſu. l. mora. §. in bonæ fidei. Fallit autem hæc regula in prima parte. in reſtitutione in integrum. vt ſup. de in integ. reſt. l. nō ſolum. & beneficio Velei. vt C. ad Velei. l. in hæredes. Apparet ex præmiſſis, q̄ vbi dicitur genus actionis ſubaudi, vel cauſa propter quam datur actio: vt in d. l. interdum: Et quod dicit. Deſiderat illud, ſcilicet, beneficium, vel quia præfertur alijs; vel quia vſuras generat ex ſola mora.

1† P.F. ad ſignationē.

Idem li. ſing. de agna. liber. 1†

LEX LXX.

INuito [a] beneficium non datur.

Vlp. ia. lib. 1. de Offi. Procon.

LEX LXXI.

NEmo poteſt [b] gladij poteſtatem ſibi datam, vel cuiuſuis alterius coercitionis, 2† [c] ad alium transferre.

Iabole. li. 3. ex poſte. Labeo. 3†

2† P.F. cuius alterius coercitionis. 3† In P.F. eſt 73. & poſtponit frequenti.

ad quemuis perſecutio eius deuenerit, non deficiat ratio auxilij.

a *Inuito*] Hæc regula vera eſt in omni priuilegio fauore alicuius indulto; vt C. de poſt. l. ſi quis in conſcribendo. Item pone, vt ſup. de mino l. ſi index, vbi minor inuitus non vtitur beneficio reſtitutionis. Idem dices in beneficio, quod non ſit priuilegium. vt ſup. de do. l. hoc iure. §. non poteſt. beneficium enim affert gaudium capienti. & inuitus nemo gaudebit. vt in conſtitutione feudorum. tit quib. ex cau. feudum. Hæc aūt regula fallit, vt ſup. de libe cau l. 2. 3. & 4. & ſup. de appel. l. nō tantum. Item per medium confertur beneficium, non dico priuilegium; vt ſup. de neg. ge. l. ſoluendo & de ſol. l. ſi debitor iuus. Accurſius.

b *Nemo poteſt*] Poteſtas gladij eſt, animaduertendi in facinoroſos homines, ideſt, in animata corpora. & ſic infertur pęna corporalis. Et quod ſubijcit. Alterius coercitionis. ſ. quæ adimat libertatem, vel ciuitatem, quæ omnia dicuntur capitalia, vt ſup. de pu. iu. l. 2. & dicuntur conſiſtere in mero imperio; vt ſup. de iuriſd. omn. iud. l. 3. & ſunt exempla dictarum pœnarum, vt ſup. de pęn. l. ſi quis forte. §. ſi. Et quoddam tertium. ſ. coercitio modica, quæ ineſt iuriſdictioni. Prima duo non demandantur, vt hic. & ſup. de off. eius cui man. eſt iuriſ. l. 1. in prin. Tertium ſic cum iuriſdictione. vt ſ. de off. eius cui man. eſt iuriſ. l. fi. Et quod dixi ſ. duo prima non delegari; fallit, quando contingit abeſſe eū qui habet cognitionem; quia tunc demandat quo ad cognitionem; vt ſup. de off. eius, cui man. l. 1. §. huius. Item fallit in Legato Proconſulis, qui cognoſcit etiam præſente Proconſule, ſed non pronuntiat; vt ſup. de off. Proconſ. l. ſolent. in princ. & eſt in eo ſpeciale. vt ibi dicit; qui etiam cognoſcit, & pronuntiat de crimine ſuſpecto; vt ſup. de off. eius cui man. l. cognitio. & Inſtit. de ſuſpe. tuto. §. datum.

c *Coercitionis*] magnæ. Accurſius.

d *Fructus*] inter alias vtilitates, quas ex rebus homines cōſequuntur, curſus naturæ in hac tenaciſſima louis ætate (in qua vtilitas pignorum irrepſit; vt ſ. de conſti. pecu. l. qui autem. §. ſi quis.) hoc commodum præcipuè ſcholaribus deputauit. vt liceat eis pignori dare, atque obligare, & pecuniam accipere, quatenus ſtudium continuetur. hoc eſt quod ait regula. Vel, pro ſaltem. Vel dic, fructus, i. vtilitas. nā inter cæteras vtilitates, quas habemus ex rebus noſtris, hæc eſt vna. vt poſſimus obligare. nā aliàs creditor nō crederet; vt ſ. de conſti. pe. l. qui aūt. §. ſi quis. & Inſti. quib. mo. re cō-

ob. ſ. vt. Sed ſi rem meam poſſides quam euinco eā fructibus percipiendis: quia poſſides ſine vit. & mala fide: vt ſ. de rei ven. l. ſi nauis. an & hoc debeat æſtimari, q̄ potui obligare ſi habuiſſem, per quod damnū forte habui? Reſp. ſic per hanc l. & ſ. de vſu. l. fructus. Item an hæc computantur in fructu quanti locare potui? Reſpon. ſic, per hanc l. vt ſup. de vſur. l. videamus. §. præterea Gallus. nam rem vel ad hoc locatur, vt liceat eam obligare: vt ſ. de præſ. ver. l. rogaſti. §. 1 & ſ. cōmo. l. ſi vt certo. §. nunc videndum. æſtimabitur ergo hoc in fructu: vt hic. & d. l. ſup. de vſur. l. ſi. Item op. ſi hic eſt fructus rei: ergo permittetur fructuarij: ergo obligari; quod eſt falſum: vt C. de vſufr. l. intereſt. ſed die fructus d. vt: nascitur non fructus ex ipſa re proueniens. vt no. ſup. ec. l. ea eſt natura. Accurſ.

LEX LXXII.

FRuctus [d] rei eſt, vel pignori dare licere.

Idem lib. 2. de offi. Procon.

LEX LXXIII.

OMnia [e] quæcunque cauſæ cognitionem [f] deſiderant, per libellum expediri non poſſunt.

Vlpianus. 4†

LEX LXXIV.

QVò [g] † tutela redit, eò & hæreditas peruenit, niſi cum fœminæ hæredes intercedunt.

4† P.F. Q. Mutius ſecundo lib. ſingulari.

5† Alius incipit. Q. Mutius. Sēpronio. Quo &c.

e *Omnia*] Si vis omnia habere plana, hic per libellum, ideſt, per ſententiam latam partibus abſentibus. & ad eos velut epiſtolam miſſam. hoc non fieri non pōt; vt ſ. de re iud. l. de vnoquoque. Sed interlocutoria pōt ferri q̄ quæ abſente parte, vt ſ. de arbi. l. diem profecto. in princ. & fin. hoc expone cauſæ cognitionem plenam. quod eſt vbi cuneq; danda eſt ſententia diffinitiua, vt C. de iudi. l. iudices. Alij dicunt per libellum datum iudici; vbi ſ. illicite non debet dari libellus; & eſt exemplum in trāſactione alimentorū, & in alienationibus omnium rerū minorum & ſimilibus; arg. C. de præ. mi. l. minorum. Hanc reprobat. nam excuſatio à tutela nō datur, niſi cauſa cognita; & tamen libellus dari dēbet; vt ſ. de excu. tut. l. ſcire oportet. & oportet. Et quod dī in excu. tut. l. excuſare, eſt verum de abſente; vt abſens per epiſtolam, & libellum non poſſit ſe excuſare; vera ſens vero ſic. Tertij dicunt, per libellum. ab ordinario alicui delegato, in quo cōtineatur cauſæ delegatio; hęc eſt cōmunis opinio. Op. ergo de in integ. reſtit. quæ datur rē cognitā; vt ſ. de in integ. reſti. l. oēs. & nō demandatur; vt C. vbi & apud quē in integ. reſti. l. fi. in fi. ſed in ea ſpeciale. Item ep. de iis, quæ cognoſcuntur cū cauſæ cognitione ſummaria: vt ſ. de off. eius cui man. l. cognitio. §. vt poſſeſſio. & de rē. in poſſeſſ. l. 1. §. ſi ea. & de ſimilibus, quæ dices ſ. ad exhi. l. 3. §. ibidē. Reſp. locum habere regulam in iis, quæ plenam non ſemiplenam cauſæ cognitionem deſiderant. Op. de cognitione ſingularum cauſarum ciuilium, quæ ſunt pleniſſimæ; vt C. de iud. l. iudices. & tamen demandantur; vt C. qui pro ſuæ iu. l. 1. Reſp. hic loquitur in his, quæ magis offi. iudi. quàm actionis iure expediuntur, vt eſt in tranſactione alimentorum, & bonorum poſſ. dandis; vt ſup. tranſac. l. cum hi. §. ſi Prætor. & §. ſed nec. Item in dilationibus indulgendis; vt C. de dila. l. à procedente. Item op. C. de offi. eius qui vi. alter. l. ſuggerentem. Reſp. hi qui in locum decedentiū ſubſtituuntur, non habentur pro dele. cum ordi. iur. a lege conſequātur. vt ſup. de tu. & cura. da. l. 1. Quarto ponunt quid ſi caſum, q̄ non poſſit delegare; vt vnus, i. ſcribat ſententiam; & alij iudici committat legendam; vt C. de ſenten. ex breuic. recī. l. 1. vel reſeruata ſententia ſibi, cætera committat. quod non poteſt niſi audiat; vt C. de iudi. auth. ad hæc. Acc.

f *Cognitionem*] i. plenam deeſſe, interpoſitionem.

g *Quò tutela*] Si quis ad tutelam alicuius vocatur, vt proximior; vocari ſimiliter debet ad ſucceſſionem; vt hic. & in Auth. de hær. ab inteſt. §. ex his. & Inſt de leg. pa. tut. §. fin. & ſup. eo. l. ſecundum naturam. cuius l. hæc eſt filia. Excipitur autem mulier, niſi mater ſit, & auia; vt hic. & d. l. ex his. Item excipitur, & minor; vt C. de leg. tu. l fin. Quod ergo dicit quo, ideſt, ad quem locū. & quod dicit, redit, melius dixiſſet è contra redit, ideſt, peruenit. & inf. peruenit, ideſt, redit. ſed ideo quod erat vnius, alteri attribuit, vt oſtenderet alterum ſine altero alicui non debere contingere. Item Hæc lex locum habet quando iure agnationis, vel etiam cognationis hodie deferuntur. Quid autem ſi te-

ſtamento

ſtamento detur tutor, vel à iudice, cum alius eſſet cognatus cui deferebatur tutela? Reſpō. ſi cognatus rōne ætatis non admittatur, certum eſt idem ſi quam excuſationem habet, at ſi nullam: tunc videtur habere locum hæc regula: vt excludatur agnatus, & teſtamentarius, vel datiuus tutor vocetur ad hæreditatem ſed contra puto ſecundū Azo. argu. C. de codi. l. fi. §. ſi quis verò, at ſi nullus ſit cognat?: datiuus, vel teſtamētarius admittitur ex hac regula.

¶ Nemo [a] poteſt tutorem cuiquam dare, niſi ei, quem in ſuis hæredibus cum moritur habuit, habiturusve eſſet, ſi vixiſſet.

¶ Vi factum [b] videtur id eſſe, quod [1] † de re quis cum prohiberetur, fecit. Clam, qđ quiſque cum controuerſiam haberet, habiturumve ſe putaret, fecit.

¶ Quæ in teſtamento [c] ita ſcripta ſunt, vt intelligi non poſſint, perinde ſunt ac ſi ſcripta non eſſent.

¶ Nec paciſcendo, [d] nec legem dicendo, nec ſtipulando quiquam alteri cauere [e] poteſt.

[1] † P. F. qua.

a *Nemo.*] Pone rasū, vt Inſti. q datu l. poſ. §. permittam. & ſcū autem, ſi ergo emancipato detur tutor, non tenet datio, ſed confirmatur: vt cod. tit. §. vlti. ſicut in matre, quæ filium inſtituit, & ei tutorē dedit. vt C. de teſt. tu. l. mater. Idem dic in ſuis hæredib. id eſt, inter ſuos hæredes, & qui ſint: dicit Inſt. de hære. qua. & dif. §. ſui. & Inſt. de hæred. ab inteſta. §. ita autem. Sunt ergo filij & inferiores ſi nemo eos præcedat: & quandoq; etiam ſi alius præcedat: ſi modo in poteſtatem non ſit recaſurus: quod contingit in duobus caſibus; vt Inſti qui. mo. ius pat. po. eſolut. §. hi. Item dic nemo etiam miles: vt ſup de teſtam. tute. l. 2 & 3. Accurſius.

b *Vi factum.*] Si te facientem aliquid in meo prohibuero (quod fit tribus modis: vt ſup. de ope. no. nunc. l. de pupillo. §. meminiſſe) & tu facis contra; videris facere vi, vt ſup. quod vi. aut clam. l. 1. §. quid ſit vi. Hæc tamen nunciatio quandoq; licite poteſt ſperni; vt ſup. de op. no. nun. l. de pupillo. §. ſi quis tuus. & de cloacis. l. 1. §. ſi quis purgauit. Si vero non prohibui aliquo de tribus modis; tu vero credebas futuram tibi controuerſiam ſi ſciſſem, aut credere debebas; ſciam videris feciſſe; vt ſup. quod vi, aut clam. l. 3. §. fi. & l. ferus. s. Item no. q hæc nunciatio remittitur etiā. modis; ſcilicet ſi eſt ſatisdatum. Item ſi fiet per nunciantē quominus ſatisdetur. Item quando remittitur expreſſe; vt ſup. de remiſ. l. 1. & de ope. no. nunc. l. quia in re. §. ſi meus nunciatum eſt. in l. de pupillo.

c *Quæ in teſtamento.*] Si teſtator aliquid tibi legauit & ante confirmationem teſtamentum ſic deletum vt legi non poſſit; ſiue conſulte ſiue inconſulte; non valet legatum. Si autem poſt perfectum; tunc ſi conſulte repellens exceptionē; alias non; vt ſup. de ijs, quæ in teſtamen. l. 1. §. ſed & ſi legi & §. ſed hoc ita. & §. ſed conſulto. ſed vt competat ſecundum tabulas oportet eſſe tabulas tempore mortis. Vnde ſi ante delete ſunt etiam inconſulte, nocet inſtituto; vt ſup. de ſecun. tabu. l. 1. §. ſemel. Vel dic ſecundo ad literam; quia legi poteſt, ſed non intelligi; quia nullum ſenſum ſuſtinere vllo modo poteſt.

d *Nec paciſcendo.*] Tria dicit. nam ſiue nudo pacto tantum intercedente, ſiue contractu aliquo. & incontinenti adhibito pacto, ſiue lege, ſiue etiam ſtipulatione alteri cauere vo luit. & non potuit: vt hic, & Inſtit. de inutil. ſtipu. §. alteri. Fallit autē hæc regula in multis caſib. vt ſup. de pac. l. ſi tibi. §. vlt. & l ſeq. vſq. ad l. ſi vnus. & ſ. ſi cer. pet. l. certi condictio. §. ſi nummos. & ſup. de verbo. oblig. l. liber homo. §. fi. & l. quodcunque. §. ſi ita. & in alijs quos no. Inſti. de inutil. ſtipu. §. ſi quis alij. Accurſius.

e *Cauere.*] id eſt acquirere. Accurſius.

Pomponius. [2] †

LEX LXXV.

NOn debet [f] alteri pactū iniqua cōditio iferri.

Idem lib. 3. Quæſtionum.

LEX LXXVI.

NEmo [g] poteſt mutare conſilium ſuum in alterius iniuriam.

Idem lib. 24. Quæſtio.

LEX LXXVII.

IN totum [h] omnia, quæ animi deſtinatione agenda ſunt, non niſi vera, & certa ſcientia perfici poſſunt.

Idem lib. 29. Quæſtio. 3 †

LEX LXXVIII.

ACtus [i] legitimi, [4] † qui nō recipiunt diē, vel

[2] † P. F. Papinianus lib. 1. Quæſt. aliàs Paul.

[3] † P. F. 28.

[4] † In P. F. deeſt nō. Vide Alc. li. 3. Paret. c. 4 & 5.

f *Non debet.*] Pone vt C. de acq. poſſ. l. fi. §. ſin autem nec dum. & C. de trā ſac. l. trā ſactione matris. & de pac. l. ſeruus. & l. filius. & ſ. de alie. iud. mu. cauſa fac. l. 1. & ſ. de diuor. l. filia. & de aqua plu. arc. l. 1. §. de coopere. Et no. q iuſtitia eſt conſtans. & perpetua. &c. & ab ea veluti à matre deſcendit ius; quod tria nobis dat præcepta, ſ honeſtè viue re, alterum non ledere; & ius ſuum vnicuique tribuere; vt Inſtit. de iuſt. & iu. i n prin. & §. iuris. De medio præcepto hic tantum dicit, quo dicitur alium iniuſtè, vel iniquè non affligi per alterum, ſed iuſte plerunque affligitur: vt ecce à iudice: vt ſup. quod me. cauſa. l. 3. Itē à priuato ad ſui defenſionem. vt ſup. ad le. Aquil. l. ſcientiam. §. qui cū aliter. Itē à priuato ad vindictam: vt C. quādo liceat vnicuiq; ſine iudice, l. 1. Quid ergo erit ſi vnus alīō iniuſtè affligat? Reſpon. quandoque habetur pro infecto: vt ſupra. de rep. l. ſi filia. quādoque pecuniariter punitur: vt ſupra. de alie. iudi. l. 2. quandoque criminaliter ſecundum varietatē delictorum: vt ſupra. de pen. l. ſi quis forte. §. vlt. & l. ſeq.

[2] † P. F. Papinianus lib. 1. Quæſt. aliàs Paul.

*Concor. iex. i can. primum. 22. qō. 2. ibi dū dicit, quia nulli &c.

g *Nemo poteſt.*] Si negotia tua benè geſſi, & expendi: & tu me poſtea prohibeas: vt per hoc t. ō teneatis ad præteritas expenſas: non p̄ iudicas mihi: vt C. de neg. geſt. l. fina. Item procurator meus accepit poſſeſſionē pro me; & poſtea dereliquit: vt alius accipiat: nō p̄iudicat mihi: vt C. de acquir. poſſeſ. l. fina. quod expone, vt ibi. Vel tertio pone in hærede qui volens prius adire ex teſtamēto. poſtea in fraudem legatariorum voluit adire ab inteſtato; vt ff. ſi quis omiſ. cauſa teſta. per totum tit. Item poteſt poni ſup. de tranſa. l. 1. Sed contra huic regulæ ſup. de col. bon. l. nunquam, vbi filius emancipatus voluit cauere de collatione; & ſic tota hæreditas remanebat fratri inſtituto. nam poteſt pœnitere. Sol. ibi non dicitur frater habere damnū; ſed magis dicitur non lucrari; inter quæ eſt differentia; vt C. de codi. l. fi. §. non enim. nam damnum à diminutione patrimonij dicitur; vt ſup. de dam. infec. l. 3. Item contra ſup. de ſolu. l. cum quis. C. ſi debitorem. vbi mandauit debitori meo. vt ſolueret Titio; poſtea eo ignorante venit Titius & accepit. nam videtur q̄ poſſim petere; & ita non liberatur debitor ſoluens poſtea Titio, ſicut ſi non pœnituiſſem; ſed certè imo liberatur ſi eſt ignorans reuocati mādati. vel ipſo iure. vel per exceptionem; vt ibi dicitur; & ſic non habet damnum; nam hic iniuriam pro damno accipimus. vt & ff. ad leg. Aquil. l. ſed & ſi quemcunq. §. item iniuriā. Accō.

*Concor. text. in c. actus. de reg. iur. in 6. gl. in c. 3. de elec. in 6

h IN *totum.*] id eſt. totaliter poni deliciter; vt C. ad l. Cor ne. de ſica. l. 1. Sed fallit; quia quandoque delinquitur ſine voluntate. & certa ſcientia; vt ſup. ad leg. Aquil. l. ſciēdum. §. pe. Item in contractibus; nam & ibi præuerit animus contrahendi; vt ſup. comm. e. l. in commodato. §. ſicut. & C. de do. l. nec ignorans. Sed fallit in pupillo. qui ſine affectu animi. & certa ſcientia acquirit ex contractu; vt C. de acq. poſſeſ. l. donatarum; & ſup. item pu. ſal. fo. l. 2. Item pōt poni in teſtamentis. nam vere de ſtatu ſuo debet certꝰ eſſe teſtator. alias non valeret teſtamentum; vt ſup. de teſtam. l. de ſtatu. & de leg. 3. l. 1. in princ. & de acq. hære. l. eum qui duobus. Sed fallit de leg. 1. l. qui quartam. Item poteſt poni in aditione hæreditatis quæ fit animo; ergo à ſciente & intelligente; non ergo à pupillo ſine tutore; vt ſup. de acquir. hæredi. l. pupillus ſi fari. & Inſt. de autho. tut. §. neque autē & ſup. de iu. & fac. igno. l. fin. Quod ergo dicit in totū. dic. id eſt. omnino quaſi dicat: hæc regula non fallit; vel raro fallit. Accurſius.

i *Actus legitimi.*] Legitimus actus eſt à quacunq; parte iuris ſit inuentus, qui ſunt ſex. vt ſup de iuſt. & iu. l. ius ciuile. Horum autem actuum, quidam recipiunt diem, vel conditionem; & de his hic non dicit. Alij non recipiūt; qui enumerantur hic; tacite tamen quandoq; ineſt dies vel conditio; vt in accep. hic dicit. Idem in datione tutoris à iudice facta, quæ non recipit expreſſam. vt hic dicimus, ſed tacitā; vt Inſti. de Attil. tu. §. ſed & ſi in teſtamento. & §. idē ſi pure. Sed datio, quæ fit in teſtamento, expreſſā, vel tacitā

recipit

recipit conditionem, vt Inſti. qui da. iuto. poſ. §. ad certum. Nec ob. ſ. de tute. l. muto. §. pen. vbi à iudice datur ſub cõditione, ſi ſatisfecerit: quia pura eſt, & dic ſi. i. quia ſatisfa bit: vt ibi dicitur. At emãcipatio, & ſeruioptio, & hæredi. additio neque expreſſam, neq; tacitã conditionem recipiũt, & de additione hæreditatis habes ſup. de acqu. hær. l. ſi quis in ſi. Idem dic de optio. ſeruit habes tali de leg. §. optionis. Quod ergo hic ſubijcitur actus ſuprà dicti. die duo tm: ſ. acceptilatio, & tutoris datio. Itẽ eſt & alius, qui non recipit diem, vt adoptio: vt ſ. de adop. l. ſi tibi. Itẽ inſtitutio hæredis non recipit diẽ, licet conditionẽ ſiciat Inſti. de hære. inſtit. §. hæreditas. Itẽ quid in ſponſalib. & in matrimonio? R. n. forte recipiunt diẽ, & conditionem: cũ ſint cõſenſu; vt ſ. d ſpon. l. 4. Itẽ tutoris authoritas non recipit diẽ vel conditionẽ vt ſ. de auth. ꝓdã. l. & ſi conditionalis. Alij autem contra dicunt, vt Inſti de verb. obl. §. oẽs & ſ. dus emphyteoſis: vt C. d iu. emphy. l. j. in princ. Item inſtitutio hæredis cõditionẽ recipit: vt dixi. & conſtituta pec. vt ſ. de cõſt. pec. l. id qd, & emptio & cæteri cõtractꝰ, niſi inueniãtur excepti. Itẽ nb. hic q̃ inutilis adiectio vitiat, & non vitiat. Item expreſſa nocẽt; vt ſ. e. l. expreſſa. & ſup. de hære. inſt. l. illa inſtitutio. & l. talem. & l. ſi quis Sempronium, vnde Cato. Nil tacuiſſe nocet; nocuit tamen eſſe locutum, & e contra in multis expreſſa proſunt; vt curioſus lector põterit inuenire. Accur.

1 † P. F. mancipatio.

2 † Inexemp. ſcriptis legib. ſerui adoptio.

3 † Aliàs, quod.

4 † Nõ qd nõ debeat. Harmeli. 6. co. i. 5 † P. F. 32.

conditionem, veluti emancipatio, [1] †acceptilatio, hæreditatis aditio, ſeruioptio, [2] † datio tutoris [a], in totum vitiantur per temporis vel conditionis adiectionem. Nonnunquam tamen actus ſupra ſcripti [b] tacitè recipiunt, quæ apertè comprehenſa vitium afferunt. nam ſ. acceptum ferature ei, [c] qui ſub conditione promiſit, ita demũ egiſſe aliquid acceptilatio intelligitur, ſi obligationis conditio extiterit. quæ [3] † ſi verbis nominatim acceptilationis cõprehendatur, nullius momenti faciet actum.

Idem lib. 31. Quæſtionum.

LEX LXXIX.

GEneraliter [d] cum de fraude [e] diſputatur, nõ quid habeat [4] † actor, [f] ſed quid per aduerſarium habere non potuerit, ſ. conſiderandum eſt.

Idem lib. 30. Quæſtio. [5] †

LEX LXXX.

FRaudis [h] interpretatio ſemper in iure ciuili non ex euentu duntaxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur.

a *Datio tutoris*] à iudice.

b *Suprà ſcripti.*] ſ. acceptilatio, & tutoris datio.

c *Ei.*] ſcilicet debitori. Accurſius.

d *Generaliter.*] Si quis mala fide emit à debitore in fraudẽ creditoris alienãte, tenetur creditorib. ẽt ad percipiendos fructus, i. quos actor percepiſſet, niſi fraus p̃dicta interceſſiſſet; vt ſup. q̃ in frau. cre. l. ait Prætor. §. p hanc. Idem obſeruatur in quolibet malæ fidei poſſeſſore, vt ſup. de rei vẽdi. l. & nauis. §. fi. & q̃ vi, aut clam. l. ſemper. §. hoc interd. & vti poſſide. l. ſi duo. §. fi. & ſi vſusfr. peta. l. vſufructua rio. §. fi. niſi habeat tit. vt C. de rei vendica. l. ſi fundum. Ac.

e *De fraude.*] dolo ſi, vel fraudamus.

f *Actor.*] ſcilicet fraudatus.

g *Non poterit.*] fraudatus. Accur.

h *Fraudis.*] Hac l. vult interpretari. i. aperiè exponere verbum fraudis; aliàs ponitur pro corrigere huc verbum interpretar; vt ſ. ad Tertul. l. 1. §. qui operas. & dic duo fore neceſſe conſilium. & euentũ. & eſt exemplum in liberatib. relictis in teſtõ in fraudẽ cred. directo; vt C. q ma. non poſ. l. j. ſed in fide cõ. ſufficeret euentus; vt eo. tit. l. ſi. Item pone exemplũ in alienatis in fraudẽ credi. vbi etiã hæc duo ſunt neceſſaria, vt ſup. quę in frau. cre. l. ait Prætor. §. ita aũt. Idẽ in liberto alienãte inter viuos; vt ſup. de ꝓba. l. patronus. ſecus in vltima voluntate, vt ſup. ſi qd in frau. pa. l. 1. §. 1. Sed nõne ſolus euentus punit ſine fraude; vt ſ. ad le. Cor. de fal. l. lege. §. cũ qdã & l. in lege. Itẽ ſuo. de cuſt. reo l. carceri. Itẽ ſ. ad l. Aqu. l. in lege. & ſ. huius alijs. quæ vũ? ſed certè hic non dicit non poni euentũ qſq; ſed dicit fraudem nõ eſſe ſine dolo. Item ſ. ſ. de pac. l. iuſtigen. §. dolo. & §. ſed ſi fraudandi, nã ibi dicerat de dolo. & dicit nõ eſſe dictũ de fraude; ergo fraus eſt ſine dolo. 1 ſed ibi impropriè dicit fraudem: i. pro exceptione quæ ſolo euentu prouenit. Accur.

1 Adde q̃ no. in cle. 1. ¶ glo. & Doct. ext. de vſu. & in cle. j. §. 6. de conceſ. ꝓbẽ. & cap. ſedes. extra de diuor. in anti.

6 † P. P. 15.

*Idẽ Cic. li. 2. de Inuent. rhetor. dum de cõtractijs legib. differit.

Idem lib. 34. Quæſtio. [6] †

LEX LXXXI.

IN toto [i] iure [k] generi per ſpeciem derogatur: & illud potiſſimũ habetur, quod ad ſpeciem directum eſt.

Idem lib 3. Reſponſorum.

LEX LXXXII.

QVæ dubitationis [l] tollendæ cauſa contractibus inſeruntur, ius commune non lædunt.

Idem lib. 9. Reſponſo.

LEX LXXXIII.

DOnari [m] videtur, quod nullo iure cogente conceditur.

Idem lib. 7. Differen. [7] †

LEX LXXXIV.

NOn videtur [8] † rem [n] amittere, cuius [9] † prò pria non fuit.

Paulus lib. 1. Quæſtio. [10] †

LEX LXXXV.

CVm amplius [o] ſolutum eſt quã debebatur, [11] † cuius pars nõ inuenitur, quæ reperi poſſit, totum eſſe indebitum intelligitur, manente priſtina obligatione.

i *In toto iure.*] Pone. vt ſ. 3 leg. 3. l. vxorẽ. §. rodi. illos. & l. ſeruis vrbanis. §. fi. & ſ. de pen. l. ſanctio legũ. & no. ſ. P. qui dixit ſ. e. l. 1. exceptio nẽ eſſe de regula. nã quo ei derogaret? & dic. vt ſ. eo l. 1.

k *Iure generi.*] ſcilicet Acc.

l *Quæ dubitationis.*] Pone caſum i; clib. ſ. n. ſ. da. l. q mutuã. ſ. pti licèt ſit arg. ſ. ſ. de pac. do. l. inter. §. cũ inter, & ſ. ſo. ma. l. ſi cũ dotẽ in princ. l. e idẽ pôt dici in teſtamẽtis, vt C. de te. ſi. l. teſtamenta. & ſ. de au. & arg. leg. l. pediculis, ſ. La beo. Idẽ põt dici in ſtatutis iuris: qđ dicit C. de repu. l. cõſen ſi. §. q ſi ꝑ hoc. ubi accuſa ui mulier ff. matrimoniũ, qđ tñ nulli eſt & in Auth de reſtitu. & ea, quæ par. §. vnu. m. & facit C. de interd. ma. l. cũ apponas. Hæc aũt regula patit multas exceptiones quas dices ſ. e. l. expreſſa. Accur.

7 † P. F. Ji. 2. Definitio.

8 † P. F. Nõ videntur.

9 † P. F. quibus.

10 † P. F. lib. 3.

m *Donari.*] Naturaliter obligatus ſi ſoluat, nõ vt donare: vt ſ. de don. l. hoc iure. §. pen. & de fide us. l. fideiuſſor obligari. §. 1. & de ſo. l. Stichum. §. editio & hoc quando naturaliter ex vi pacti. ſecus aũt ſi ideo, quia tibi benè feci: vnde tu teneris mihi naturaliter ad antidera: vt ſ. de peti. hære. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. nã ſoluendo donas ſecundam Bul. & Io. Item in caſibus donat. quis inuitus; vt ſ. loca. & condu. l. ex conducto. §. ſi ius. & l. ſeq. §. ſed ſi verbo ſi non eſt lex ibi cum vno. nam in illa l. cum vno eſt ille §. ſed ſi verbo. Item & ſ. ad l. Aqu. l. ſi ſeruus ſeruum §. ſi oliuã. ſed impropriè in eis dr donatio cum illa fit propriè, quæ nullo iure, vel naturali, vel ciuili, vel prætorio conceditur eo animo, vt fiat accipientis; vt hic, & C. de dona. l. nec ignorans, & ſ. de do. l. in ædibus. in fi. Item quid ſi tantùm ciuiliter debitor ſoluit? Reſpon. donat. cum ſi per errorem ſoluat repetitur: vt ſ. de condi. indeb. l. ſi non ſortem. §. indebitum. & §. adeo. Accur.

Inuitus quis quãdoq. donat.

n *Non videtur rem.*] Pone ſ. qui. mo. vſuf. amit. l. 1. §. ſed ita demũ. itẽ ſ. quemad. ſer. amit. l. ſi partẽ §. fi. q ſi q. tñ propriè dr qs amittere quod non quæſiuit; vt C. de admi. tut. l. pupillorum. & ſ. ad l. Aqu. l. ſi ſeruum meum. in fi. & Inſti ad leg. Aquil. §. illud. Item ſimiliter impropriè ſup. cõmo. l. in commodato. in fi. & de euict. l. fin. itẽ amittit qa decre. bo. poſ. tempore, quam non habuit; vt ſ. de ſuc. edic. l. 1. §. decreti. is. & facit Inſti. de cap. dimi. §. ſeruos. Accur.

o *Cum amplius.*] Pone caſum. vt ſup. de cond. inde. l. ſi nõ ſortem. §. ſi centum. item pone q̃ debeo iter, ſoluo viam, repeto totam, quia eſt indiuiduа: vt ſup. ad l. Fal. l. j. §. ſi vſusfructus. aliud eſt ſi id quod eſt ſolutum, eſt diuiduũ, vt pecunia, vel oleum; vt ſup. de condi. indeb. l. ſi non ſortẽ. §. idem Marcellus. in primo ergo caſu eſt ratio, ne locuples incidat in communionem. in ſecundo impoſſibilitas; quia non poteſt diuidi, item poteſt poni ſup. de vſufr. l. ſed & ſi quis ſtipuletur. §. quid ergo ſi amiſſo. in fi.

Is ma-

a *Is natura*] i. naturaliter iure gen. obligatur quis ciuiliter & naturaliter in omnibus ferè contractibus: vt sup. de iust. & iure l. ex hoc. & ita hic intelligitur. Naturaliter ât quis te netur de iure gen. nudo pacto: vt ſ. de pac. l. 1. ſi prin. At ciuiliter tantùm per ſcripturam: vt Inſtit. de lite. ob. Accur.

b *In ambiguis*] i. dubijs. Si pater ꝓmiſit ꝓ filia dotẽ, & ambiguũ ſit an de ſuis, vel filiæ bonis ꝓmiſerit, præſumitur de iuris: vt C. de dot. ꝓmiſ. l. fi. Item poni ꝓt ſ. de iu. do. l. ſi ego. §. ſi res. Item ſecũdũ Ioã. in ſemina inter cedente pro dote an hẽat Velleia. vel nõ: dicitur, q̃ non: vt C. ad Velle. l. fi. & ſ. de iure do. l. promittendo. in prine. Item poteſt poni ſup. de pac. do. l. ſi conuenerit.

c *Melius*] quàm cõtra dotes. Accur.

d *Non eſt nouum*] ſi id quod teſtator mihi in diem debebat, vel ſub condi ione legauerit mihi purè, valet legatũ: licèt viuo teſtatore dies, vel cõditio extiterit. & ita peruenit ad eũ casũ a quo incipere nõ pt: vt Inſt. de leg. §. q̃ ſi in diẽ. Itẽ ſi qua mulier à me repudiata nupſerit Seio, quẽ ego poſtea arrogaui. nihi lominus inter hũc filiũ meũ adeptiuũ, et vxorẽ eius remanet matrimoniũ: vt ſup. de ri. nup. l. ſi qua. licet pueneiit in eũ casũ, à quo incipere non põt. filius. n. adoptiuus ẽt emancipatus non põt accipere vxorẽ quondã patris adoptiui; vt ſup de ri. nup. l. adoptiuus. in prin. Item põt poni per hanc l. ſup. de verb. obli. l. pluribus. §. & ſi placeat. & l. exiſtimo. & de ſerui. l. pro parte. Sed arg. cõtra ſup. de ijs. quæ pro nõ ſcri. l. ſi in metallũ. §. itẽ ſi ſeruo. Et no. cõtra hanc regulã, quia q̃q̃ aliquid vitiatur licèt peruenerit in eum casũ a quo incipere poteſt: vt ecce filio emãcipato aſſignare libertũ poſſum: vt ſup. de aſſig. libe. l. virũ. ſi tñ filio in poteſtate conſtituto aſſignauerim, eũq; poſtea emãcipauerim: finitur aſſignatio, vt Inſt. de aſſig. lib. §. vnde q̃rebatur. ſed ſecũdũ Vber. aliter poteſt fieri relatio in l. virũ. Itẽ no. q̃ ad hanc poteſt adaptari illud generale, q̃ multa impediunt ordinandum. quæ non impediunt ordinatum: quod dic vt ſup. de ijs, qui ſunt ſui, vel alie. l. patre. Accur.

e *Exiſtiterit*] ſ. nunc. Accur.

f *Quæſiero*] Si tibi promiſero partũ ancillæ Arethuſæ; ſi me conuenias antẽquam pariat; licèt æquum ſit tuũ deſideriũ: q̃a purè fuiſti ſtipulatus: tamẽ quia nõ poteſt ſolui adhuc, decretum iuſtũ interponetur, vt differas; vt ſup. de ver. obli. Interdum & dices ſ. eo. l. nihil peti. Itẽ hæres inſtitutus ſi conuenit pro legatis. & dubitat de Fal. licèt æquũ ſit legata ſolui: nõ tamen præſtabuntur niſi præſtita ſatisda quanto plus acceperit, vt & iup. ſi cui plus quam ꝑ l. Fal. ꝓ totum. Sed dicet quis, hic non eſt dubitatio iuris, ſed facti. Reſpõ. etiã in iure poteſt errare hæres. Quid enim ſi ignoret quædam imputari in Fal. quæ non imputantur, vt puta naturale debitum, quod pup. ei debet, vel è cõtra: & quia dubitat, petat ſibi caueri: vt ſup. de ſol. l. Stichum. §. additio. & ad l. Fal. l. ſi pupillus. Item quid ſi dubitat de quibuſdam legatis valeant, vel non? Accur.

g *Non ſolet*] Melior fit conditio, quia perpetuatur actio in quadraginta annos: vt C. de preſc. triginta an. l. fi. niſi in actione de dolo; vt C. de do. l. fi. & de i integ. reſt. vt C. de temp. in integ. reſt. l. fi. aliud eſt in vtili reſt. vt ibi no. Licèt quidã contra. Item fit melior; quia ſit tranſitoria hæredibus, & in hæredes: etiã ſi aliàs nõ tranſibat: vt Inſt. de perpe. & temp. ac. §. pœnales. & ſ. e. l. penalia. & ſu. de ac. & obl. l. ols. & l. ſciẽdũ. Sed hoc fallit in ſtip. operarũ. quæ nõ vadit ad hæredes: vt ſup. de ope. li. l. ſi operarũ. Itẽ in actione de dote: vt C. de rei vxo. l. actio. §. videam[9]. & in alio: vt ſ. ne de ſtatu defun. l. 1. §. ſed interdũ. & ſ act. in factũ, quæ datur patrono, & patri. vt ſ. de in ius vo. l. pe. ſed in hac puto ſec[9]. Itẽ fit melior ſ fructibus, & in vſuris, ſi ab ñ fuerat in mora bona fi. vt ſ. de vſur. l. videamus. §. ſi actio. & C. vt li. pẽ. l. 2. Itẽ fit melior, qa conuẽtus noxaliter exinde nõ põt cedẽdo ſuã partẽ liberari: vt ſ. de nox. l. ſi ſeruus cõis furtũ. Itẽ exẽplũ ſu. de leg. 1. l. ſi plurib. eadẽ res. in fi. & de ſol. l. ſi qs ſtipulatus fuerit decẽ in melle. in pri. & §. 1. & de verb. obli. l. ſi Titius, & Seius, & de compen. l. i rem. Itẽ in caſu ſit deterior conditio. & ſic fallit regula iſta: vt ſup. de verb. oblig. l. ſi qs ſtipulatus. nã poſtea nõ variat. & continua l. ſeq. cum iſta. Accur.

h *Eorum*] actorum.

i *Nulla*] Pone in pupillo q̃ *A* miſit ſine tutoris authoritate. vt ſ. d̃ ver. obli. l. ſi pupill[9]. Sed contra. C. de pac. l. ſi pacto. & de contrahen. ſtip. l. nuda. in quibus nudo pacto aliquid conueniſſi, alioquin pœnam; & incidis in pœnã propter moram pacti. Sed reſpon imò propter cõditionem, quę extitit. ſic & ſu. de verb. obl. l. ſi Titius. dic ergo nulla, ſ. nec communis, nec ſpecialis; quæ quid ſit, & eius effectus, dic vt ſup. de vſu. l. mora. Item quod dicit ibi. i. in ſol. ipſius rei, id eſt, pro qua re. Item nulla petitio, quia naturalis obligatio tantùm; vel quia naturalis, & ciuilis, ſed exceptione repellitur; vt ſup. ſi cert. pet. l. lecta. §. ſed cum ſortis. per quam etiam poteſt poni hic casus.

k *Quandiu*] hoc idem habes ſ. de acq. hær. l. quandiu. & C. de ſecun. tab. l. 1. & communia de ſucc. l. antequam. Sed contra ſup. de bo. auth. iu. poſ. l. ſi ſeruus. ſed ibi nõ vĩ poſtea valere teſtamentũ. vt ibi. & ĵ co. l. ſi nemo. Itẽ cõtra. ſup. de hær. inſt. l. ſi qs ita hæres inſtituatur. ſi legitimus. ſed illud propter expreſſam voluntatẽ teſtatoris. vel melius ibi non venit legitimus ab inteſtato, ſed ex teſtamẽto; vt ar. ſup. de vulg. ſubſt. l. qui duos. ſed illud ar. capiat qui poteſt Azo Item contra ar. ſup. de Carb. edi. l. ſcriptus. §. fi.

l *Legitimus*] ab inteſtato veniens. Accur.

m *In omnibus*] in profeſſionibus cunctis. ſ. grammatica; dialectica. & cæteris æquitas eſt ſpectanda. & maximè eſt ſpectanda in iure. i. in arte boni. & æqui. cuius iuris merito quis nos ſacerdotes appellat; vt ſup. de iuſt. & iure. l. 1. in princ. vel alias ſecundum Ioan. in omnibus. ſ. pactis. contractibus, & vltimis voluntatibus eſt æquitas ſeruãda, præcipuè tamen in iure. i. in iudicio; vt & C. de iu. l. placuit. & ſu. de eo quod cer. lo. l. quod ſi Epheſi. §. in ſumma. & C. de teſta. l. præpoſteri. Accur.

n *Veteri*] ſuo hæredi puta filio deferrur hæreditas iure veteri per l. duodecim tab. vt Inſt. de hæ. ab inteſt. in prin. Item iure nouo. i. Prætorio per vnde liberi; vt Inſt. de bo. poſ. §. & cum de teſtamentis. Si ergo repudiat bo. po. adhuc admittitur de iure veteri; vt C. de iure delib. l. ſuũ hæredẽ. eſt enim ꝓtoriũ nouũ, vt ſu. de iuſti. & iure. l. ius ciuile. §. ius ꝓto. Qd ergo dicit ante deferturꝫ dic ſ. quã cæteris in remotioribus gradibus cõſtituris; vt ſup. qs ordo in bo. poſ

* Ad intel. huius tex. vide Fort. Garci. in l. 1. §. ius naturale. nu. 53. de iuſti. & iure

1† P. Flo. æquitate.

2† P. F. li. 7.

3† In P. F deeſt eſſent.

4† P. F. ꝓ ſpiceret.

5† In P. F deeſt his.

6† P. F. li 15.

7† P. F. ſit

8† P. F. li. 27.

ser.l.1.aliàs malè diceret: quia in eodem tempore defert vtroq; iure: vel etiam postea cæpit deferri nouo iure. Vel secundo pone casum in legitimo hærede instituto, qui repudiat ex testamento, adire potest ab intestato: vt ſ. de acq. hær. l. nec is. §. hæres. & sm hoc testamentũ est ius nouũ. Ab intestato. ſ. per l. 12. ab est vetus: quæ tamen confirmat testamentarios: vt sup. de verb. sig. l. legitimos. & qđ dicit ante, bene dicit: vt sup. prox. l. quandiu. & facit supra de leg. 2. l. ſi duobus. Accur.

repudiato nouo iure quod [a] ante defertur, supererit vetus. [b]

Scæuola lib. 5. Respon.

LEX XCIII.

SI librarius [c] * in transcribẽdis stipulationis verbis errasset, nihil nocere, quominus, & reus & fideiussor tenereutur. ſ †

Marcianus lib. 1. Fideicom. 2†

LEX XCIIII.

FIliusfa. [d] neque retinere, neque recuperare, neque adipisci 3 † possessionem rei peculiaris [e] videtur.

Vlpianus li. 2. Fideicom.

LEX XCV.

NOn solent [f] quæ abundant, vitiare scripturas.

Idem lib. 6. Fideicom.

LEX XCVI.

NEmo dubitat, [g] soluendo videri eum, qui defenditur.

Marcianus li. 12. Fideicomm.

LEX XCVII.

IN ambiguis [h] * orationib. maximè sententia spectanda eius est, qui eas protulisset.

Hermogenianus lib. 3. Iuris epitom.

LEX XCVIII.

EA sola [i] deportationis sententia aufert, 4† quæ ad fiscum perueniunt.

Idem lib. 4. Iuris epitom.

LEX XCIX.

QVoties [k] in vtriusque cã lucri ratio vertitur, is præferendus est, cuius in lucro ſ † causa tẽpore præcedit.

Venuleius lib. 12. Stipul.

LEX C.

NOn potest [l] videri improbus, qui ignorat quã sum soluere debeat.

Caius lib. 1. Reg.

LEX CI.

OMnia, [m] q̃ iure cõtrahũtur, cõtrario iure peũt.

Paulus. 6†

LEX CII.

VBi lex [n] duorũ mensiũ 7† fecit mẽtionẽ, & qui sexagesimo [x] ſ primo [o] die venerit audiẽdus est. Ita etenim 9† Imperator noster Antoninus cũ Diuo patre suo rescripsit.

Vlpian. 10† li. 1. ad edict.

LEX CIII.

QVi vetante [p] Prætore fecit, hic aduersus edictũ

Modestinus lib. 1. Excusat.

LEX CIIII.

QVi [q] * tutelam gerit, is & curam gerere cogitur.

Idem lib. 2. Excusat.

LEX CV.

QVi [r] * ex causa fideicommissi cum alijs & nihil habet. Scius tamen eũ defendit cũ fideiussore iud. solui. videtur Titius soluẽdo quia ad me iquis à defensore, vel fideiussore sum exacturus. & ideo opponet beneficium epistolæ Diui Hadriani: vt Inſti. de fideiuſ. §. ſi plures. & facit sup. titu. 1. l. soluendo. Accursius.

h *IN ambiguis*] hęc regula obtinet in rescriptis: vt ſ. eo. l. Neratius. Itẽ in testis, vt ſ. de le. 3. l. nõ aliter. Itẽ in legib. condendis: vt C. de legib. & const. l. ſi Item in prætorijs stip. vt ſ. de præt stip. l. in prætorijs. Item sm Azo. in sentẽtijs iudicum: vt ſ. de re iu. l. acta. at in q̃ctibus nõ quia aut eõstat eos dissensisse. & non valet q̃ctus: vt ſ. de verb. ob. l. inter stip. ſ. 1. aut dubitatur: & tũc fit interpretatio q̃ professionem: vt ſ. de pac. l. veteribus. Quod ãt hic dixit maxime, iunge cũ præcedentibus q. d. maximè in ambiguis: quia & in nõ ambiguis receditur à verbis: & præualet sententia: vt C. l. non aliter. vel. licet cum inferior b. q. d. etiam aliud intelligitur q̃ sententia, fiera non l quæ: nam statur tunc verbis. ſi nõ liqueat: vt ſu. de reb. dub. l. q habebat. Ac.

i *Deportationis*] hoc verbũ sola potest esse adiectiuũ illius verbi ſnia. q. d. sola ſoia deportationis aufert bona fisco: nõ ãt relegationis, nisi expresse fiat bonorũ adeptio: vt C. de pẽn. l. deportatorum. Itẽ potest esse adiectiuũ illius dictionis subaudiẽdę. ſ. bona. q. d. ea sola bona aufert sentẽtia, quæ fiscus vult agnoscere. Quid ergo erit de alijs? Respondere, deportati: quasi ipse ſi. mortuus: vt ſ. pro suc. l. actione. §. publicatione, non ipſi deportato, quia malè meritus debet agere. vt ſu. depo. l. bona ſi des. sed vr. q etiã deportatus: vt C. de bo. proscrip l deportati. Quis autẽ possit deportare, dic vt sup. de le. 3. l. 1. §. deportatis. & §. itẽ à Præfecto. Itẽ nõne ipso iure fisco quæruntur? Respõ. non, quando non cõstat ea esse soluendo: vt sup de iu. fiſ. l. j. §. an bona. Itẽ hæc hodie cessant, nisi in crimine maiestatis: vt in Auth. vt nulli iudi. §. fi.

4† Manu scrip. auferuntur.

5† P. F. in lucrum.

6† P. Flo. Paulus li. sing ā Constantinus.

7† P. Flo. mensiũ vt alias sæpè.

8† P. F. & qui sexagesimo. et primo & c. & Graci habẽt sexagesimo die q̃ lec. plerique. 9† P. enim &. 10† P. Flo. Paulus.

K *Quoties*, si xx. in bonis habeas: & mihi xx. ex ea donatione promittas. & Titio xx. præferatur qui primo loco contestatus est, vel melius, qui primò ad sententiã peruenerit: vt ſu. de pe. l. ſi verò. Vel pone: vt C. de rei vẽ. l. quoties. in fi. vel: vt ſu. de leg. 1. l. ſi plurib. ſ. fi. sed in vltimis volũtatib. & alijs seruatur vltimum. Vade distingue, aut pẽdet ex voluntate vnius tm: & vltimum præualet: vt in vltima volũtate: vt ſu. de le. 1. l. ſi mihi §. in legatis. & de ini. test. l. j. Item in legib. vt sup. de legt & Senatuſ. l. nõ est nouũ. & in rescriptis. Si verò pendeat ex voluntate plurium, vt in contractib. omnib. tunc vltimum derogat primo. ſi omnes cõsentiãt: vt C. de pac. l. pacto. & no. sup. de acq. poſſ. l. ſi quis à me. alias non derogatur primo: vt in pignore, vt C. qui po. in pigno. hab. l. ſi fundus. & d. l. de rei vend. l. quoties. Accursius.

l *Non potest*] pone. vt C. de distr. pig. l. ſi res duũ. Itẽ sup. de cõd. & demon. l. in testamẽto. in fi. Itẽ. vt sup. de vſur. l. ſi ea sol. & facit ſ. eo. l. q in ius. §. nemo. Accursius.

m *Omnia*] pone, vt no. sup. eo. l. nihil tam.

n *Vbi lex*] pone. vt sup. de ædil. edic. l. ſi venditor de his. Item C. de temp. & re. l. 1. Item C. de fideiuſ. l. pen. Item cautè dicit lex quia secus in testamentis, & contractib. Item hoc ex benignitate.

o *Primo*] nedum sexagesimo.

p *QVi vetante*] pone de albo corrupto. nam facit contra edictum, quandoque ex edicto, quandoque ex sententia: vt sup. de iurisd. omn. iud. l. ſi quis id in prin. & §. ſi dum. Item vt sup. de in ius voc. l. quique. §. patronum.

q *Tutelam*] pone. vt C. de excu. tut. l. j. Item C. de ædil. edic. l. ſi venditor de his. Item C. de temp. & re. l. 1. Item C. de fideiuſ. l. pen. Item cautè dicit lex quia secus in testamentis, & contractib. Item hoc ex benignitate.

r *Ex causa*] pone. vt C. de fideiuſ. l. ſi ex causa. Item C. de pac. l. pacto. & no. sup. de acq. poſſ. l. ſi quis à me. alias non derogatur primo: vt in pignore, vt C. qui po. in pigno. hab. l. ſi fundus. & d. l. de rei vend. l. quoties. Accursius.

s *Tutelam*] pone. vt C. de excu. tut. l. j. Item C. de ædil. edic. l. ſi venditor de his. Item C. de temp. & re. l. 1. Item C. de fideiuſ. l. pen. Item cautè dicit lex quia secus in testamentis, & contractib. Item hoc ex benignitate.

t *Ex causa*] pone. vt C. de fideiuſ. l. ſi ex causa. Item C. de pac. l. pacto. & no. sup. de acq. poſſ. l. ſi quis à me. alias non derogatur primo: vt in pignore, vt C. qui po. in pigno. hab. l. ſi fundus. & d. l. de rei vend. l. quoties. Accursius.

* Forte hic erratũ videt, ex l. 14. ſ. de manu. test.

1† P. F. tenetur.

2† Al. Scæuola li. 5. Fideicõ. 3† P. Flo. epist. 1.

a No. glo. a † hoc q̃ error notarij non vitiat instrumẽtũ. ſed ſm alũ interpretes celebratu Eccl.

* Cõcor. tex. in c. intelligẽtia ext. de ver. signi.

a *Eius est*] qui potest dare actionem actori condemnando reum: is potest absoluendo eam auferre: ad quod sup.eo.l. nemo. qui cum.& facit sup.eo.l.omnia.
b *Actionem*] per sententiam scilicet absolutoriam.
c *Et dare*] scilicet per sententiam condemnatoriam.
d *Emo. Debet.*] vt ff.de in ius voc.l. plerique & hoc in ciuilib.secus i criminalib. vt in Auth. vt nulli iud.c.qm.
e *Si in duabus*] pone vt ff.de sol. l.I his. §.Imperator. & l.si quid. & l.cum ex plurib. Item facit ff.de pen. l.in seruorum. & C.de incest. nup. l.humilē. & ff. de iurei. l nā postea. ibi in re multum. Ac.
f *Vbicunq;*] pone vt ff.eo. l. ofa. & facit ff.de dā. infec.l.4.§.1. & 2.& ad munici. l.ea quæ.
g *Libertas*] dic vt inf.eod. l.non est. §. infinita. Item ad hoc ff. si qua. pau. fec.dic.l.ex hac.et de ver.obl.l.libet hō.sic res sacra. non recipit æstimationē: vt sup. de re.di.l.sacra.§.fi.In casu fallit, vbi liber hō vēditur certo pretio: vt Inst.de iure gso.§.pe.alia ofa æstimātur pecunia: vt C. de cōst.pec.l.pe. §.& neminē.sed nō è contra pecunia p res: vt ff de fideiuss. si ita fideiussorē accepero, vñ dicta sunt venalia Romæ. Item hæc æstimatio est triplex nam est communis, & conuenta & singularis: vt ff.de act.emp l.1. Acc.
h *Cum seruis*] pone vt C.de noxa.l.si tibi.& dic, vt sup. eod.l.quod attinet. naturaliter tamen tenetur, vt ibi: vt Inst.it.de fideiuss §.1.
i *Ere*] de ætate pone exēplum in minore delinquente per culpā: vt C.si aduer.delic.l.1. Itē in sene qui leuius punitur, quā iuuenis: vt ff.de ter mo.l.2. Itē de imprudentia pone in eo maiore, qui corrupit album: vt ff.de iur. om.iu.l.si quis id. Prædictis quidē succurritur, vel ipso iure, vel per restitutionem: vt patet hac distinctione. cum minor deliquit, aut infans, & ipso iure nō tenetur: vt ff.de rei ven. l.qd infans, aut maior infante: & tūc aut per culpā, & tunc succurritur per rest. in integ. vt in nihilum teneatur: vt C.si aduer.deli l,1. in fi. aut dolo: & tunc si ciuiliter agitur, non iuuatur: vt sup.de mi.l.si ex cā.§.si in cōmissum. nisi vt pro confesso. vel transacto habeatur: vt ea.l.§.nunc videndū. Si crimina sint: aut est atrox tñ, & non subuenitur, nisi quatenus miseratio ætatis perduxerit iudicem ad mitiorem pēnā. aut atrocissima: vt in capitulis l.Iul.de adult.& tunc ad nihilum: vt sup.de min.l.auxilium.§.in delictis. in duob. in casib. etiam si dolo deliquerint, non tenetur primus: vt C.si aduer.delic.l.seruus. & C.de ijs qui no.infa. l pe. maiores enim tantum tenent ea delicta. Item in tertio: vt C de fal. mo.l.1.in fi & de imprudentia, quæ etiā maiores excusat, pone in eo qui rapuit rem suam credens sibi licere. nā excusatur à pēna furti, & vi bo rap. licēt non à pēna constitutionis, si quis in tantā: vt Inst.vi bo.rap.§.quia tamen. Itē pōt poni in omni actione, qua quis non tenetur, nisi cōmiserit dolū. vt in albo dixi. Item pōt poni in ☞to dotis imperitiæ facto: vt C.de rei vxo.ac.§. & vt plenius. Itē pōt poni in l.Cor.de fic. qua quis non tenetur sine dolo: vt C.ad l.Cor.de fal l.1.& sup.ad l.Cor.de fic.l.in lege. & l.infans. & l.Diuus. Item in adulterio: vt sup.de adul.l.pen. In casu etiā in crimine pp culpam delinquentes non excusantur: vt sup.de custo.& exhib.re.l carceri. & l.fi.in princ. Accun

k *Nullum.*] si patiatur dñs seruū delinquere cū prohibere non possit, non patitur. f crimē cōmitti, vel nō patit crimē.l.criminis, pœnā. & hoc nisi in culpa fuerit dominus, q̄ prohibere nō possit: sicut & alias tenetur quis de casu si culpa præcessit casum: vt Instit. qui. mo. re contra. obl. l. itē is. & dixi sup.eo.l cōtractus.
l *Ineo.*] si stipulatus sum à te xx, tu respondeas x. vel econtra: valet in x. si placeat mihi responsionis diuersitas: vt ff.de ver. obl.l.j.§.eū adjcit. Si vero diuersitas in stipulatione specierum est, tunc aut vnum stipulor, & tu respōdes aliud: & non valet. aut plures. f. species stipulor. & tunc aut copulatiuè. aut disiūctiuè q̄ dic. vt Instit. de inutil. stip. §. præterea. Itē pone, locaui pro x. tu sentis de xx. valet in x. vt ff.eo.l.si tibi decē. Itē pone. vt ff. de consti. pec. l. sed si in diē. §. sed si qs virgini. Itē pōt poni, q̄ cōcedit alicui, q̄ maius est. & q̄ minus cōcessum vī: sicq; cōsonabit regulæ supernum l. non debet. Cui q̄ plus ē, licet: non dēt q̄ minus est, non licere, & dic vt ibi Itē pone tribus arbitris: vt ff.de arb. l.diē. §. si plures. Itē hoc idē pōt assignari in seruitute. nā plus est habere actū, quam iter. qui ergo concedit actum, & iter concedere videtur, quoad commoditatem: vt Instit. de seruit. § actus.
m *Nemo alienæ*.] si quis obtulit se defensioni alienæ rei. i. causæ debet satisdare cū fideiussorib. vt ff iud. sol.l. si ad defensionem. in fi. & sup. qui satisd.cog.l.j. est & satisdatio iud.sol. vt Inst de satisd. §.fi. quæ tria cōtinet. vt sup. iud. sol. iudicatum solui. Dicitur ergo hic defensor expromissor. quia ipse promittit principaliter reo non obligāte se: vt sup. de Iolō l. & elegāter. §. seruus pactionis. Item benè dicit alienæ. q̄a secus in sua: vt Instit. de satisd. §. sed hodie. Item hoc in ciuili, in criminali nō admittitur defensor: vt sup. de pub. iud. l. pen. §. ad crimen. nisi ad allegādas causas absentiæ, & tūc nō satisdat: vt sup. de pecu. l. seruum. §. publicè. Se tamen dare volens & pignora auditur? Videtur, q̄ sic. quia est æqui pollens: vt Instit. de rerum diui. §. vēditæ. Econtra videtur, q̄ non: vt sup. de præto. stip l. prætoriæ. nā periculum est in custodia pignorū. Item hæc regula fallit in veris tutoribus. vt C. de admi. tu. l. vlt. §. defensionē. Item in quasi tutoribus, vt orphanotrophis: vt C. de epis. & cler. l. orphanotrophos. & in Auth. de ec. tit. §. fi. quandoq; satisdatio pro nuda repromissione ponitur, qua contentus actor sit: vt sup. tit. 1 l. satisdationis.
n *Pupillus*] pone. vt ff. de trib. l. 3. §. si ipsius. vbi pupillī scientia non inducit tributoriam. Item pone C. de fal. mo. l. j. §. impuberes. Itē pone. si patitur fieri opus. p q̄ aqua pluuia ei noceat: nō præiudicat sibi. secus in maiore. vt ff. de aqua plu. arc. l. Labeo. Item vbicunque patientia alicui præiudicet. non præiudicat pupillo. vt si qs rē eius obliget eo præsente. nā maiori præiudicat: vt C. ad Vell. l. si fine. & in toto illo generali patientiæ pro cōsensu habetur quantū ad sui commodum. vt si agat. pati credatur: vt sup. de iniur. l. illud relatum. Item hoc nisi sit pubertati proxi. alias potest delinquere. & tenetur. vt inf. eo. l. pupillum. & l pupillus
o *Vbi.*] Instituo te hæredem si feceris illud, & illud vtrūq; fieri debet, si verò ita, si illud aut illud, alterum. vt sup. de condi. insti. l. si hæredi plures. Itē pone eodē modo in ☞ p.

Caius lib.1. ad Edic. prouin.

LEX CVIII.

CVm seruis [b] nulla actio est.

Paul.lib.4.ad Edic.

LEX CIX.

FErè [i] in omnibus pœnalibus iudicijs, & ætati, & imprudentiæ succurritur.

Idem lib.5.ad Edic.

LEX CX.

NVllum [k] crimē patitur is, qui non prohibet: cū prohibere non possit. [4]†

Idem lib.5.ad Edic.

LEX CXI.

IN eo [l] quod plus sit, semper inest, & minus.
¶ Nemo alienæ [m] rei expromissor idoneus videtur, nisi [5]† cum satisdatione.
¶ Pupillus [n] pati posse non intelligitur.
¶ Vbi [o] verba coniuncta nō sunt, sufficit alterutrum esse factum.

Libertas, & inæstimabilis res est.

Vbicunq; causæ cognitio est, ibi Prætor desideratur.

Idem lib.2.ad Edictum.

LEX CVII.

Libertas, & inæstimabilis res est.

Vbicunq; causæ cognitio est, ibi Prætor desideratur.

Idem lib.2.ad Edictum.

LEX CV.

SI in duabus [e] actionibus alibi summa maior, alibi infamia est, præponenda est causa existimationis. Vbi aūt æquiparantur [1]† famosa iudicia, & si summam disparem habeāt, [2]† pro paribus tamē accipienda sunt.

Paulus lib.1.ad Sabin. [3]†

LEX CVI.

VBicunq; [f] causæ cognitio est, ibi Prætor desideratur.

Idem lib.2.ad Edictum.

LEX CVII.

LIbertas, & inæstimabilis res est.

Nemo de domo sua extrahi debet. [d]

Vlpianus lib.2.ad Edictum.

LEX CV.

SI in duabus [e] actionibus alibi summa maior, alibi infamia est, præponenda est causa existimationis. Vbi aūt æquiparantur [1]† famosa iudicia, & si summam disparem habeāt, [2]† pro paribus tamē accipienda sunt.

Paulus lib.1.ad Sabin. [3]†

LEX CVI.

VBicunq; [f] causæ cognitio est, ibi Prætor desideratur.

Idem lib.2.ad Edictum.

LEX CVII.

LIbertas, & inæstimabilis res est.

1† P. Fl. vbi autē æquātur æquiparem habent.
2† P. Fl. impar habent.
3† P. Fl. ad Edictum.
4† P. P. ponitest.
5† P. F. nisi si cum.
Liber hō qñq; recipit æstimationē.
r Ista gl. est sin. ad hoc. q̄ licèt aliàs ille, q̄ tenet satisfacere, possit dare pignora, & se liberare, in hoc non pōt fieri creditore suum; quia est periculū in custodiēdis pignoribus per istam gl. Bologn.

vt ſ. de iu. do. l plerumq; In fi. Quid ergo ſi non eſt ibi neq; coniuncta, neq; diſiuncta? Reſ. intelligitur ex mẽte proferentis: vt ſup. de ver. ſig l. alienationis. §. fi. Sed quid ſi mẽs non appareat? Reſpon. ſufficit alterum factũ. & hic eſt caſus huius l. maxime quia in obſcuris, quod minimũ eſt, ſequimur: vt ſup eo l. ſemp. ſcias ẽt q; frequẽter cõiuncta prodiſiuncta, & econtra ponũtur: vt ſ. de ver. ſig. l. cõiunctionẽ. & l. ſæpe & C. de verb. ſig l. pen. l. ẽ facit ad hanc l ſup. de teſta. l. quod vulgò. & de re. dub. l. ſi is q. §. cũ ita. & de diuor. & re. l. ſi. §. ait lex in prin. & de condi. & demõ. l. cum pupillus. i. fin.

¶ Mulieribus [a] tunc ſuccurrendum eſt, cum defendantur, [1†] non vt facilius calumnientur.

Caius li. 2. ad Edic. Prouin.

LEX CXII.

PVpillum, [b] qui proximus pubertati ſit, capacem eſſe & furandi, & iniuriæ faciendæ, conſtat. [2†]

¶ In hæredes [c] non ſolent actiones tranſire, quæ pœnales ſunt ex maleficio: veluti furti, damni, iniuriæ, vi bonorum raptorum, iniuriarum.

Paulus lib. 8. ad Edictum.

LEX CXIII.

NIhil [d] intereſt, ipſo iure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur.

Caius lib. 3. ad Edic. prouin.

LEX CXIV.

IN toto [e] & pars continetur.

Paulus lib. 9. ad Edictum.

LEX CXV.

IN obſcuris [f] inſpici ſolet quod veriſimilius eſt, aut quod plerumque fieri ſolet.

Idem lib. 10. ad Edictum.

LEX CXVI.

SI quis obligatione & liberatus ſit, poteſt videri accepiſſe.

¶ Non poteſt [h] videri accepiſſe, qui ſtipulatus poteſt exceptione ſummoueri.

Vlpian. lib. 11. ad Edictum.

LEX CXVII.

NIhil conſenſui [i] [3†] tam contrarium eſt, (qui & [4†] bonę fidei iudicia ſuſtinet) quàm vis, atque metus: quem comprobare, contra bonos mores eſt.

1† Manu ſcript. cũ defraudãtur.

2† In P. F. deeſt, conſtat.

3† Al. conſenſus.

4† F. Fl. ac.

a *Mulieribus*] pone in muliere interdẽte, cui ſubueni, niſi decipiat: vt ſ. ad Vell. l. 2. §. verba. Iuuat ergo cũ defendit. ſ. à dãno, dolo carũ non interueniente, aliàs non, quia ſic facilius calũniarẽtur. i. ad deceptiones pueniret. & ſic calũniarent largius ponit, quàm ſ. ad Turp. l. 1. §. calumniari. Ite. in no. auferri occaſionem delinquẽdi, ſic C. de Latin. toll. l. 1. §. ſed nec furãdi. Item põt poni in muliere inutiliter ſibi dotẽ ſtipulãte: vt C. de rei vxor. act. l. 1. §. 1. Itẽ ſi rationes aduerſario non ediderint: vt ſup. de eden. l. 1. §. fi. Itẽ ſi acceperint fideiuſſorẽ minus idoneũ iudicio ſiſti: vt ſup. qui ſatiſd. cog. l. de die. §. minori. Itẽ qũ inceſtũ iuris ciuilis ignorantia cõmiſerint: vt ſ. de adul. l. ſi adulterium. §. 1. ibi nam ſi ſola &c. & §. fratres. ibi nam & mulieres &c. Item viduis ſubuenitur in quaſi dom. ob eorum negligentiã falſa moneta eſt fabricata: vt C. de fal. mo. l. 1. §. viduas. Item ſubuenitur, vt non cadãt in Tur. l. ſi cẽt deſiſtant: vt ſup. ad Turp. l. 2. §. actionem. in fi. §. Item aliquem in fiſcum detulerint: vt ſup. de iu. fiſ. l. 2. in fi. Acc.

b *Pvpillum*] aliquando dicitur pupillus proximus infantiæ: vt Inſti. de inut. ſtip. §. furioſus. aliquando proxi. pubertati: vt hic, accipio ergo medium, vt à decimo anno & dimidio ſupra maſculus dicatur proxi. pubertati & hic talis delinquere poteſt: vt hic, & ſup. de fur. l. impuberem. & ad l. Aquil. l. ſed & ſi quẽcunque. §. ſed & ſi infans. excipe adulterium: vt ſup. de adult. l. ſi minor. Accurſius.

c *In hæredes*] actio furti eſt merè pœnalis hincinde: vt ſ. de fur. l. ſi pig. §. cũ furti. & ſic in hĩdẽ non datur: vt hic, & Inſt. de perpe. & temp. act. §. non ãt. Itẽ act. l. Aquil. eſt pœnalis rõne inficiationis: & repetitionis: vt Inſt. ad l. Aquil. §. his aũt verbis. & tõ in hæredẽ non datur, niſi in id, quod ad eũ peruenit: vt ſup. ad l. Aquil. l. inde Neratius. §. hãc actionẽ. Itẽ actio vi bon. rap. in prin. eſt pœnalis rõne tripli: vt Inſti. vi. bo. rap. & tõ nõ datur in hæredẽ: vt ſ. vi bo. rap. l. 2. §. fi. Item actio iniuriarũ eſt pœnalis, quia nihil actori abeſt, & nihil adeſt reo: & tõ in hæredẽ non datur: vt Inſt. de perpet. act. §. non aũt. Sed nunquid dabitur hiscaſib. in hæredem de eo, quod peruenit ad eum? R. reſpõdet ſic, ſed non põt ſtare niſi in Aquil. nã in furti actione, cum mera pœna ſit, nil de ea peruenit ad hæredem. Item de act. vi bo. rap. planũ eſt, quia etiã in id, quod peruenit, non datur. vt ſup. vi bo. rap. l. 2. §. fi. Itẽ in act. iniuriarũ nõ põt aliquid peruenire. Itẽ hæc regula tenet niſi lis ſit cõteſtata: vt ſ. co. l. non ſolet. & l. ſeq. Itẽ nõne condi. fur. eſt pœnalis qũque, vt ſ. de condi. fur. ſi condicatur. & tñ datur hæredi. vt Inſt. de obl. ex delic. §. fin. Sed ñ. hæc rña loquitur, qñ actio quæ eſt pœnalis, oriẽ ex maleficio. At cõdictio furtiua ex variis cauſarũ figuris. vt no. ſ. de cond. fur. l. ſi pro fure. §. fi. Itẽ p̃dicta ſunt vera, ſiue ſit pœnalis hincinde, vt in exẽplis huius l. ſiue ex parte rei tm̃: quia ſic nõ datur in hæredẽ, niſi in id tm̃, qũ peruenit ad eũ: vt ſ. de eo per quem fac. erit. l. 1. §. ſi plures. & §. ſi ſiue actoris tm̃, vt quia accepiſti à Titio pecuniã, vt mihi negotium per calumniã faceres, quo caſu teneris mihi. & licet non abſit mihi aliquid, tibi tamẽ abeſt, & in eo non eſt tibi pœna: vt ſ. de cal. l. gñaliter §. fi. ſic in hæredẽ non datur, niſi in id, quod peruenit: vt ſ. de cal. l. in hæredem. Accurd.

d *Nihil*] quo ad effectũ & pone, vt ſ. de dolo. l. & elegãter. §. ſeruus pactionis. ſed fallit. qa ſi habes exceptionẽ pacti. & paciſcamur, vt liceat petere, valet. quod nõ valeret, ſi ipſo iure ſuiſſet liberatus per pactũ primum: vt ſ. de pac. l. ſi vxor. §. pactus ne. & §. ſed & ſi pactum.

e *In toto*] ſi ſum abſolutus à petitione totius fundi. vi deor abſolutus à qualibet parte: qa pars eſt toto: vt ſ. de excep. rei iud. l. ſi quis cũ totũ. & repete, qũ no. ſ. e. l. in eo quod. Ac.

f *In obſcuris*] ſi vt aliquam pro decẽ libris tibi vẽdidi, nec apparet de qua moneta egerimus. & mõ inſpicitur quod veriſimile eſt. ſi enim res digna erat decem libris imperialibus, vel multò maiori pretio, non eſt veriſimile eos egiſſe de vili moneta. ſi autem nõ poteſt apparere, qua valet minus x. lib imper. & plus x. lib. Veronẽ. tunc inſpiciam quod plerunque fieri ſolet. ſi enim eſt conſuetudo in ciuitate, vt qui loquuntur de nummis, de Veron. intelligant: tunc videtur de eis conueniſſe. & ſic de exteris obſcuris, ſicut diuinus ſup eo. l. ſemper. Item facit Inſt. quima. non poſ. idem iuris. Accurſius.

g *Si quis obligatione*] pone exemplum, vt ſup. de calum. l. quin ẽt. Itẽ pone. Si teſtõr legauerit creditori meo x. quæ debeo, mei contemplatione, vt à te liberet: videor ego capere totum, vt ſup. de leg. 3. l. fideicommiſſa. §. interdum. ẽt ſi parum, vel nil habeam, vt ſup. de do. cau. mor. l. mortis cauſa. §. a. Item pone ſup. ad l. Fal. l. quærebatur, & l. Neſennius. §. fi. Sed ſi fiat 1 hæc liberatio cã donationis: an exigitur donationis inſinuatio, ſi eſt vltra quingẽtos aureos, vel ſolidos? quidam q̃ non: arg. ſup. de don. l. Modeſtinus. ſed certè ibi non erat præſens debitum: ſed per tempora: arg. C. de vſur. l. vſuræ. & facit ſup. quæ in frau cred. l. 3. in fi. A.

h *Non poteſt*] ſi dolo, vel metu, me induxiſti ad promittendum tibi nihil videris accepiſſe, i. acquiſiſſe. cum habeã exceptionem doli, vel metus, vt ſup. proxi. l. nihil. Sed op. ſi tibi inferenti metum non quæritur. ergo nec ego perdo. ergo nõ habeo excep. quod met. cau. quæ damnum exigit, vt ſ. quod me. cau. l. ſed & ſi partus. §. Iul. quod eſt falſum. imo habeo actionem & exceptionẽ. vt inf. eo. tit. l. meorum. §. ſed quod Prætor. Reſp. ſi beneficium edicti quod met. cau. mihi non ſubueniat, damnum patior, quia ſolidum ſoluere cogor. ſed quia beneficium mihi datur, dicitur q̃ damnum pati non video. Hæc eadem quæſtio ſit in damno iniuria dato. Itẽ in eo, qui temporali act. tenebatur ei, cuius negotia geſſit, & dum gereret à ſe non exegit, vt ſup. de neg. geſt. l. diuortio. & eadem reſpon. adhibetur, ſecundum Azo.

i *Ibi conſenſui*] emptio, locatio, & ſimiles ſunt bo. fid. & habent ſuum eſſe, & veſtimentũ ex conſenſu: vt Inſt. de actio. §. actionum. & de ob. ex cõſenſu. ſi ergo ſiunt per metum, reſcinduntur per excep. & per act. Qũ met. cau. vt ſ. quod met. cau. l. metum. §. ſed quod Prætor. ergo metus eſt ẽ prius conſenſui, cum vnum cõſeruet, alterũ deſtruat.

1 Scrib. hic dicẽt hãc gl. ad hoc ſũ. q licẽt inſinuatio debeat interuenire vbicũq; aliquid remittitur, qa remiſſio eſt donatio: tã hoc ẽ verũ ſi ſit q̃ modũ donationis: ſec⁹ ſi ſit q̃ modũ actionis. Bolo.

Sed

Sed op.in metu est consensus licèt coactus: etsi sit his coactus adire: vt ſ.quod met.cau.l.ſi mulier.& transfert dominium: vt C.qđ met.cau.l.ſi vi.& datur actio, licèt detur exceptio: vt dixi: & probatur C.de inutil.ſtip.l.dolo.ergo consensus est contrarius consensui. Sed respon.coactus consensus est cõtrarius spontaneo, non simpliciter. Item op.non consentire est magis cõtrariũ. sed hic, quod hyperbolicè loquitur. sic sup.de iurisd.omiud.l.ſi per errorem. Vel dic, spõtaneo cõsensui nil plus cõtradicit quam coactus. Item op.ſi dolus dat cãusam cõtractui, ipso iure est nullus: vt ſ.de dolo.l.& elegãter.circa princ.sed in metu inest dolus: vt ſ. quod met.cau.l ſi cũ ex.§ cum. Sed rñ. illud quod dicitur in l.& eleganter. est de dolo simplici.cui metus non est mixtus. Item no q̃ dicit vis, & metus, secundum antiquos, sed hodiè idem est vis,ſ.cõpulsiua,de qua hic dicit quod metus, vt supra quod met.cau.l.1. & sic pone, & q̃ id est.

Cõsensus consensui q̃q; contrarius ſ.

¶ P.F.81.

2¶ P.F.est lex 158. Est. n. in Flo.hinc, vſq; in fi. tit. pertur batus ordo legũ. Vid. Ant. Aug. li.1. c.1.qđ & Lxl.Taurel.admonet.

3 ¶ P. Fl. 859.

4 ¶ P. Fl. possit.

5 ¶ P.F.76

6 ¶ P. Fl. 860.

¶ Non capitur, [a] qui ius publicum sequitur.

¶ Non videntur [b] consentire, qui errant.

Paulus lib.26. ¶ *ad Edict.*

LEX CXVIII.

PRætor [c] bonorum possessorem hæredis loco in omni causa habet.

Caius lib.26.ad Edic.pronin.

LEX CXIX. 2¶

CReditor [d] qui permittit rem venire, pignus dimittit.

Paulus lib.70. ad Edictum.

LEX CXX. 3¶

NOn vt ex plurib. [e] causis deberi nobis idem põt, ita ex plurib. causis idem potest 4¶ & nostrum esse.

Vlpianus lib.70. ¶ *ad Edict.*

LEX CXXI. 6¶

ALiud [f] est vendere aliud est vendenti consentire.

¶ Refertur [g] ad vniuersos, quod publicè fit per maiorẽ partem.

¶ Absurdum [h] est plus iuris habere eũ, cui legatus sit fundus, quàm hæredem, aut ipsum testatorem, si viueret.

Idem lib.77. ad Edictum.

LEX CXXII. 7¶

IN iure ciuili [i] receptum est, quoties per eum, cuius interest, conditionem impleri, non fiat quò minus impleatur, perinde haberi, ac si impleta conditio fuisset, quod ad libertates, [8] ¶ & legata, & ad hęredum institutiones perducitur: quibus exemplis stipulationes quoque committuntur, cum per promissorem factum esset, quò minus stipulator conditioni pareret.

tibus. Vsucapio autem ex posſeſ.procedit: vt in definitione vſucapionis continetur, nam dicitur per continuationem poſſ.ſine poſſ.enim vſucapio non procedit: vt ſup.de vſuc. l.ſine poſſ.& ià cepta desinit si intertumpitur poſ. vt eo.tit. l.naturaliter. sicut ergo poſ.contingit ex plurib.causis, ita & vſucapio, ergo & dominium? Respon. q̃ dicitur tantũ ex vna cã quęri dominium, verum est, si accipias causam proximam, ſ.vſucapionem, cuius vſucapio, multæ sunt causæ & tituli possidendi, qui sunt causa remota ad dominiũ. sic & aliàs ex cã proxi & remota: vt ecce superbia inflat: charitas autem ædificat. hæc est vera: quia superbia est proxima causa inflationis. ac si dicas, scientia inflat, falsa est: q̃ scięntia est causa remota. nam scientia superbiam, & superbia inflationem generat. Item ad hoc sup. de excep rei iud.l.cũ de hoc. & de condi. ob tur.cau. l.ſi ob turpẽ causam. Accursius.

Dñium an ex plurib.causis q̃ti possit.

7¶ P.Fl. 161.

7¶ P.Fl. libertatẽ.

f *Aliud*] ſi vendam tibi rem aliquam, & euincatur: teneor de euicto, etiam ſi non promiſi: vt C.de euic.l.non dubitatur. ſi autem vendenti consentiam, non teneor de euic. nisi pretium accipiam: vt sup.de euic. l.quidam. licèt ſi pretium non accipiam, circa ius meum mihi præiudicatur: vt C.de remiſſ.pig.l 2. Accursius.

g *Refertur*] ſi publicè populus vocetur, ſ.per tubã, vel campanã, vel voce preconia: licèt non omnes veniant, vãr oẽs facere, quod faciũt, qui venerũt: ſi mõ duæ partes veniant, & maior pars illarum duarum partiũ consensit: vt ſ.quod cuiuſq; vni.l.nulli. Item ſi faciat maior pars corũ, qui pręsunt vniuersitati, & deputati loco totius ciuitatis, vt Decuriones: vt d.l.nulli.& ſ.ad mun l.municeps.& l.quod maior. & habet locum in electione & in contractib.& etiã in cõmiſſione pęnæ, ſi veniãt ꝫ contractum pęnalem, vel etiã vadãt, vel aliàs delinquant, vt C.de ſac.ſan.eccl. l.iubemus nullã, ideo autem sic fingit hæc lex, quia nõ possunt omnes cõsentire facilè, vt sup.de li.vniuer.l.1.& de acq.poſſ l.1.in fin, licèt cum difficultate ſic, vt ſup.de offic. Quæſto.l.1.& quod met.cau. l.metum. § animaduertendum. Item huic legi est arg contra ſup.de aqu.plu.arc.l ſi autem. Accurſius.

h *Absurdum*] pone, vt inf.eo.l.quod ipſis.& facit ſ.eo.l.in his.ſ.ſ. Sed opponitur, testator sciens rem alienam nõ vſucapit, nec hæres, sed legatarius ſic, vt sup.de diuer.& temp. præſcrip.l.an vitium, quæ est contra.& l.cum hæres. sed nõ habet plus iuris nunc cum incipit habere, habebit tamen postea per vſucapionem. Accursius.

i *In iure ciuili*] regulam præmittit, cui dat quatuor exẽpla. Primum de libertate. vt ſi testator leget libertatẽ Stichon, ſi decem det hæredi, vel ſi ei seruierit per annum, & per hæredem stet, quò minus impleatur conditio. vt C.de condi inſer l.ſi.& sup.de ſtatulib.l.3.in prin.& §.ſi. Secundum in legato. vt lego tibi fundum ſi decem hæredi des. vt sup qñ dies leg.ced.l.1.5. §.item ſi qua.& de cond.& dem. l.cũ pupillus. Etiã de inſtit.tu. dic, inſti uto te hæredẽ ſi decẽ Titio dederis, qui Titius aliàs erat futurus legitimus ab intestato. vt ſ.de cõd.inſt.l 3. De ſtip. vt ſi promiſeris mihi decẽ ſi ascẽdã hodie Capitoliũ, & me ipsum. v. ſ.de cõd. & dem.l.iure ciuili. vbi ẽ hęc lex ã verbo ad verbũ. Sed q̃d ſi ꝫmiſeris mihi x. ſi te vicero, & postea reſiſtis, quò minus te vincã? Rñ. nõ hĩ pro impleta. q̃ tacitè fuit actũ. vt possis reſiſtere. & ſic hĩ pro expreſſo. vt sup. ſi cer. pet. l.cum quid.

a *Non capitur*] i. decipit. & pone in minore, qui emit seruũ necessarium, qui postea decessit: vt C.de in integr.reſtit.min.l.non videtur. & sup.de mino.l.verum. §.item non restituetur. Accursius.

b *Non videntur*] pone, vt sup.de iurisd.om.iud.l.ſi per errorem. & de iud.l.2.in princ.& C.loca.l.ad probationem. & dic de errore facti. secus ſi iuris, qui nocet, vt sup.de confeſſ. l.non fatetur. Item hoc niſi sit communis error facti, quia tunc facit ius, vt sup.de offic. Prætо. l.Barbarius. & de sup. lex.l.secunda. in fin. Item argum.contra, huic l. sup.ad leg. Falc.l.2. §.ſi legatarius.

c *Prætor*] quantum ad effectum eiusdem iuris est bonorum possessor, cuius est hæres. nam vbicunque hæres de iure ciuili habet directam actionem, & bon.poſſ. vtilẽ. in casib.tamen deterioris conditionis est hæres, quàm bonor.poſſ. vt sup.de contratab. l.ſi ex duobus. & de leg.ptæſ. l.ſi duo. Accursius.

d *Creditor*] ſi cõsentiat creditor debitori ſimpliciter pignus alienari, perdit pignus alienatione secuta, niſi dicat, consentio ſaluo meo iure: vt C.de remiſſ.pig.l cũ te. & sup.qui.mo.pig.vel hypo.ſol. l.ſi debitor. §.ſi. & l.sicut. §. ſi voluntate. ſi autem non consentiat expreſſim, eo tamen sciente alienetur, cum pateat ius suum vbique durare, sibi non præiudicatur: vt d.l.sicut. §.non videtur. Accursius.

e *Non vt ex pluribus*] ea dẽ res pòt mihi deberi ex pluribus causis, vt ſi res aliena mihi legata fuerit, eamq; postea emam, debebitur mihi ex cã legati. & ex causa emptionis, & vtranq; potero intendere actionem: vt Inſtit.de leg. §.ſi res aliena. dominiũ autem rei non niſi ex vna causa potest acquiri, vt sup.de acqui.poſſ.l.3.§.ex plurib. & ad le.Fal.l.fundo.ſ.vel vſucapione. vl traditione. vt C.de pac.l. traditionib. & in legato ſola hĩdis adiectione. vt sup.de lega.1.l.ſi tibi homo. & cum seruus & aliis modis, qui dicuntur Inſti.de re.di. §.singulorum. vſq; in fi. & ex hac ratione ſi ago rei vend. pro aliqua re, & succũbam, repellar postea agens, quia cum non eram dominus, niſi ex vna causa, illã videor in iudicium deduxiſſe. non ſic ſi egi perſonali, quia ex multis causis potest deberi, vt sup.de excep.rei iudi. l.ſi mater. §.eandem. & l an eadem quæſtio. §.actiones. sed videtur posse probari dñium quæri ex plurib. causis. cum.n. vſucap. sit dominij acquiſitio, vt sup.de vſucap. l.vſucapio. contingit ex plurib.causis: vt sup.de acq poſſ.l.3. §.ex plu-

Item quid si impedior per alium? Rñ. non hî pro impleta. vt sup. de condi. & dem. l. quib. dieb. nisi in libertate. vt C. de condi. inser. l fi. Itẽ quid si per casum? Respõ. plenè hoc & superiori casu, vt no. C. de insti. & substi. l. 1. Itẽ qd dicit cuius interest, dic fm Azo. s. principaliter. putà quia conditione existẽte incidit in obligationem. vel qd iusta est. vel erit. ab eo recedit. arg. sup. de pac. l. hi detur. in dãto. n. spectatur interesse. non in lucro. Si vbi lex exprimit. vt ff. de ac. empt. l. si sterilis. §. cũ per venditorem. nisi dicas hodie correctũ per l. C. de sent. quæ pro eo l. vnica. Item non inspicitur rõne affectionis. vt ff. de oper. ser. l. vlt. & ad l. Aql. l. si seruũ mutum. nisi vbi lex diceret. vt ff. de tu. & ra. d. itr. l. j. §. si tumultus. & sup. mã. l. eu ieruus. Acc.

1† P.F. 70
2† P. Flo. 162.

*Cõcord. tex. cũ gl. Ioã. 1. de ieb. eccl. nã. ic. & in c. quinto. de elect. in. 6. q. 3† P.F. 35
4† P.F. 36
5† P. Flo. 164.

a Quæ propter] p captiuis redimendis ex necessitate. vel sacra. alienatio permittitur. vt C. de sac. sanct. eccl. antep. hoc non trahitur. vt indistincte alienatio permittatur: vt ff. c. l. qp̃. nisi eadem. aut maior tõ esset. vt pro eis alienandis. arg. ff. de le. & Senatusco. l. nõ possunt. & ff. de cloa. l. fi. Itẽ pone. vt sup. communi di. l. quãuis. §. 1. Accursius.

Rei sacræ alienatio. qñq. permittitur.

6† P. Flo. 165.

7† P.F. 38
8† P. Fl. 166.

Paulus lib. 60. 1† *ad Edict.*

LEX CXXIII. 2†

QVæ propter a necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi. *

Vlpianus lib. 62. 3† *ad Edict.*

LEX CXXIV. 4†

CVi ius est donandi, eidẽ & vendendi, & concedendi b ius est.

Paulus lib. 51. ad Edict.

LEX CXXV. 5†

POenalia c iudicia semel accepta, in hæredes transmitti possunt.

Vlpianus lib. 53. ad Edictum.

LEX CXXVI. 6†

CVm cuius d possit alienare, poterit & consentire alienationi. Cui autem donare non conceditur, probandũ erit, nec si in donationis causa consenserit, ratam eius voluntatem habendam.

Paulus lib. 49. 7† *ad Edict.*

LEX CXXVII. 8†

QVi rem e alienam defendit, nunquam locuples habetur.

Vlpianus. 9†

LEX CXXVIII. 10†

NOn videtur f data, quæ eo tempore, quo dantur, 11† accipientis nõ fiunt. ¶ Qui iussu g iudicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere: quia 12† parere necesse habet.

Idem lib. 1. ad Edict. 13†

LEX CXXIX. 14†

CApienda h 15† occasio est, quæ præbet benignus responsum.

¶ Quod factum i est, cum in obscuro sit, ex affectione cuiusque capit interpretationem.

Idem lib. 2. ad Edict. 16†

LEX CXXX. 17†

IS damnum k dat, qui iubet damnum 18† dare. eius verò nulla culpa est, cui parere necesse sit.

9† P.F. li. 49. ad Edict.
10† P. Fl. 167.
11† P. Fl. dentur.
12† P. Fl. q al. cui.
13† P.F. Idẽ li. 1. ad Plautionum.
14† P. Fl. 168.
15† P. Fl. Rapiẽda.
16† P. Fl. ad Plautium.
17† P. Fl. 169.
18† In P. Fl. deest. damnũ.

b *Cui ius. Et concedendi*] putà in emphyteusim & dico q hæc regula fallit. quia aliqui possunt vendere & nõ donare: vt tutor. curator. Præses & similes. vt ff. de for. l. interdum. §. qui tutelã. & sup. de pac. l. 5. ioris. §. si curator. & C. de pac. l. pactum curatoris. & de transac. l. Præses. Itẽ filius. & seruus habentes liberam. vt sup. de pac. l. 3. iuris. §. si filius. Item & è contra qñq; permittitur donatio. non venditio: vt C. de præd. cur. l. fi. Item emphyteusis permittitur vbi non venditio: vt C. de sac. sanct. eccl. authen perpetua.

c *Pœnalia*] vt furti. & similes: vt Inst. de perpe. & temp. act. §. pœnales. & facit ff. c. l. oẽs. & ff. c. l. pupil. 9. & qd no. ff. eo. l. nõ solet & l. seq. & ff. de act. & obl. l. oẽs. §. fi Acc.

d *Cum quo*] aliud est alienare. & aliud cõsentire: vt ff. l. prox. aliud. & qui potest primũ. ff. alienare. vt creditor pignus ex pacto: potest & secundũ. ff. consentire debitori alienanti: & per id tollitur pignus. vt ff. quo. mod. pig. vel hypoth. sol. l. sicut. §. si voluntate. Hoc fallit. qñ nõ venit dies soluendi: quia non põt vendere. sed potest consentire vendenti. Itẽ fallit vbi minor xxv. ann. nõ põt seruũ manumittere: tñ potest consentire debitori manumittere volenti sibi obligatũ: vt ff. de mã. vin. l. si pater. §. fi. Itẽ fallit C. de pac. l. fi. Secundò dicitur. qui non põt donare. nec donanti consentire. vt filius & seruus. etiam si liberam habeant administrationem: vt sup. de pac. l. contrariis. §. si filius. Item vir vxori. nec donati nec alij donanti consentit: vt sup. de dona. inter vir. & vxo. l. 3. §. non tantùm Accursius.

e *Qui rem*] qui alium defendit sine mãdato. non est locuples. vt euitet satisd. iud. sol. vt ff. de p. oc. l. minor. §. is qui. & l. & si consularis. & l. no. videtur & sup. eo. l. in eo. quod. §. 1. sed si cum mandato. dominus pro eo latitidat: vt sup. iud. sol. l. si ad defendendum. Accursius.

f *Non videtur*] promisisti mihi rem alienã dare. non liberaris tradendo. quia non facis meam. cum non fiat tua: vt ff. de ver. obl. l. vbi aũt non. l. fi. & Inst. de act. §. sic itaque. nisi ex natura contractus præambuli ponaĩ pro tradere: vt si tem emptam stipulatus sum dari. nam tantũ videtur promittere. quantum iudicio empti præstare cogitur: vt ff. de vsuc. l. si stipulatus. Iudicio aũt emp. non cogitur venditor facere rem accipientis. vt ff. de act. emp. l. ex empto. Itẽ qñq; dr̃ dari quod ad opinionẽ. qd non datur quod ad veritatẽ. vt ff. de int. do. l. si seruus. Itẽ qñq; ponitur pro tradere ex natura ꝯractus. qui fit. vt do tibi rẽ ex cã cõmoda vel inspiciendam. vt ff. commo. l. eũ. §. si rẽ. & sic sup. l. c. l. si vno. § sed & si verbo donat onis. g *Qui iussu*] pone casum: vt sup. ad Syl. l. si q; quasi Itẽ in executorib. & apparitoribus. & executoribus suis iustè lata præcepto iudicis. Sed qd si non iustè? Dicũt qui dã. ei nõ parendũ. & q parueniat. tenet: tu dic aũt p̃ cepit aliqd exercẽdo suum officiũ, aut sicut qlibet priuatus. P. innocẽs. qui patet. nec in dolo nec in culpa est. vt in domo diruẽda. & similib. quãuis iniustũ sit præceptũ iudicis. & hoc pp rerum iudicatarum authoritatẽ. vt ff. ad Treb. l. seruo inuito. §. cum Prætor. et pp pub. vtq; quæ est. vt maleficia puniãtur. vt sup. ad l. Aq. l. ita vulneratus. in quibus puniendis subiecti præstare debent suum auxiliũ: vt C. de his. q latro. vel alteri. l. 2. & C. d epis. & cle. l. si qs in hoc. & qa p̃sumẽdũ est iustè lata sicut iu. aut. vt C. ad l. Iul. re. l. fi. §. & licèt. cæterũ si dicat nõ esse parẽdum. quia sit inuitum decretum. ergo & vbi est iustũ. differtur pœnæ impositio. quia fieri ꝯdictiones in singulis causis poterunt: q; est absurdum. & euitabile. vt sup. de Car. edi. l. j. §. sed & si qs non. & sup. de mãsac. l. cũ hi. §. si cũ lis. Si vero i non exequatur officiũ suũ: dico nullatenus parendum. et si ius præcipiat. nisi in reuerẽtiæ exhibitione. vt ff. de in ius voc. l. ꝓhibiter. Nec ob. qd iurant subiecti parere ꝺib. præceptis. qa restringitur ad ea. de quib. verisimiliter est actum. vt ff. c. l. pig. l. obligatione. In casib. non solũ non obedire. sed et debet reddere officiales sui. vt C. de appel. l. qñ iud & C. qui mil nõ poss. l. his quidem. Azo. licet autem parcatur obedienti. qñ exequendo suum officium præcepti ipse. ñ iudex tenet. vel finito magistratu. si de maioribus est. vel et eo durante. si de minoribus est. vt sup. de iniu. l. nec magistratib. & ad leg. Aquil. l. quẽadmodũ. §. magistratus. Prædicta distinctio in atrocibus põt intelligi. at in his in quib. non est dolus. etiam extra officium patens excusatur. vt no. sup. ad l. Aquil. l. liber homo. & facit ff. c. l. ad ea.

1 Ista gl. & valde no. ad hoc q̃ iurm̃ sim placitet p̃ stitũ superiori q̃ subiectũ de obediẽdo ei. intelligitur sp̃ licitis. & honestis. & in veri similib. & I his. q̃ spectãt ad eius officiũ: aliàs autẽ non. Bolog.

h *Capienda*] pone. vt ff. de pœ. l. si Præses. Itẽ ff. de re iud. l. inter partes. Itẽ sup. de arb. l. diẽ. §. si plures. Itẽ ff. de cond. inde. l. dñs testõ. & facit sup. eo. l. semper in dubijs. A.

i *Quod factum*] rem alienam legauit. & dubiũ est. sui sciens vel ignorans certè ex affectione. quam habeo ad legatarium quia sit coniuncta persona: habetur pro sciente quantum ad substantiam legati: licet ignorauit vt C. de leg. l. cũ alienam. Item pone. C. de inofficio. test. l. 3. Item pone C. de insti. & substi. l. generaliter. C. cum autem.

k *Is damnum*] pater. vel dñs aliquid nimis atrox iubentes filijs. vel seruis facere. præcipiens tenet. obedientes excusatur: vt sup. de act. & obl. l. seruus. Quid aũt si præpiens nullũ ius imperandi habuit? Io. vterq; tenetur. Az. Alij distinguũt: vt sup. ad l. Aquil. l. liber hõ. & facit sup. de iniur. l. nõ solũ ĩ prin. & ff. c. l. hoc iure. §. 1. & ff. de vi & vi arma. l. j. §. quoties. & ff. eo. l. ad ea. & ff. pæ. l. nõ vt. §. q iussu Acc.

a Quæ

a *Quod pendet*] pone in conditionali obligatione, quæ pendet, nec habetur perinde ac si conditio extitisset, cũ nec est, nec venit dies: vt Insti. de verb obli. §. ex conditionali. & ff. de ver. sig. l. cedere. Itẽ pone sup. ad Maced. l. 1. §. si pendeat. Sed argu. contra sup. de ven. in possi. mit. l. 1. §. sed. & si incertum.

b *Nemo ideo*] promisit mihi Titius, vt si quid pro eo suis creditorib. solue rim. id mihi restitue ret: non ideo teneor creditorib. eius. Idẽ & si non essem stipulatus. nam repetere si soluerim. & tamen teneor. Item pone sup. de aqua plu. arc. l. supra. §. apud ferocem. Fallit autẽ hæc regula in procura. & gestore, qui mihi tenentur eo quod pecuniam meam mutuatus, vt saltem mihi cedant act. Itẽ fallit in duob. socijs cõmunem seruum habẽtib. nam quilibet in solidum de peculio potest conueniri, qa repetitur à socio, quod præstiterit, vt ff. de pec. l. & ancilla tum. §. si quis cũ seruo. Item fallit sup. ad leg. Fal. l. qui fundũ. §. si tu ex parte. sed non aperit ibi teneri institutum in quartam, vel vltra quartam pendente conditione hæredis.

¶ Quod pendet, [a] non est pro eo quasi sit.

Idem lib. 3. ad Plaut.

LEX CXXXI. 1†

NEmo ideo [b] obligatur, quia recepturus est ab alio, quod præstiterit.

Idem lib. 4. ad Plaut.

LEX CXXXII. 2†

FActum [c] à iudice quod ad officium eius non pertinet, ratum non est.

Idem lib. 5. ad Plaut.

LEX CXXXIII. 3†

IN contrahenda [d] venditione ambiguum pactum cõtrà venditorem interpretandum est. Ambigua autẽ intentio ita accipienda est, vt res salua actori sit.

Idem lib. 6. ad Plaut.

LEX CXXXIIII. 4†

IN condemnatione [e] personarum, quæ in id, quod facere possunt, damnantur: [5†] non totum quod habent extorquendũ est: sed & ipsarum ratio habenda est ne egeant.

¶ Cum verbum, restituas, in [6†] lege inuenitur: etsi non specialiter de fructibus additum est, tamen etiam fructus sunt restituendi.

¶ Vnicuique [g] sua mora nocet, quod in duobus reis promittendi obseruatur.

¶ Dolo [h] facit, qui petit, quod restituturus [7†] est.

Idem lib. 8. ad Plaut.

LEX CXXXV. 8†

QVi potest [i] facere, vt possit conditioni parere, iam posse videtur.

¶ Quod quis, [k] si velit, hẽre nõ ꝓt, id repudiare non pot.

Idem lib. 14. ad Plaut.

LEX CXXXVI. 9†

IN iis [l] officijs, quæ fieri per liberas personas [10†] leges desiderant seruus interuenire non potest.

¶ Non debeo [m] melioris cõditionis esse, quã auctor meus, à quo ius in me transit.

3† P. Flo. 170.

2† P. Flo. 171.

3† P. Flo. 172.

4† P. Flo. 173. & hic ordo vsq; ad fi. seq.

5† Al. cõdẽnant.

c *Factum*] pone vt sup. de iurisd. om. iud. l. si. Item pone sup. de fer. l. 1. §. si vero. Item C. qui pro sua iu. d. l. 1. Sed ar. contra sup. in ius voc. vt eant. l. 2. sed illud bene pertinet ad eum. Accur.

d *In contrahenda*] pone vt sup. de contrahen. emp. l. cũ in lege. Sed contra in eo. tit. l. si in emp. in prin. Sol. ibi in accessorio hic in principali, vel ibi sic ab empore fundicto & sic contra eũ intelligẽdũ. Itẽ cõtra sup. de iud. l. ligs in rem. Sol. aliud in iudicijs. Item cõtra sup. loca. l. in lege. Sol. ibi ideo pro locatore, vt nihil operẽtur quædã verba in pacto apposita. Cætera dic, vt no. sup. de pac. l. veteribus. & facit sup. de cõtrahen emp. l. Labeo. Si autem ambigua sit, est talis, vt secundum intellectum loquentis possit valere, secundum alterius non, vt si rem vendiam conuenisti mihi dare. Bon. hodie intelligimus de hac Bononia, vt non pereat conuentio licèt pro me. vt sup. de ver. obl. l. quoties.

e *In condemnatione*] quidã intelligunt hanc l. in filijs & parentibus, & patronis, & cæteris quibus alimẽta cogimur præstare, vt illi debitores nobis sic condemnẽtur, alij qui damnantur in quantum facere possunt, in solidũ damnantur, sic enim dicitur in quãtum facere possunt, vt Insti. de act. §. pen. sed Io. generaliter in omnib. & quod in d. l. dicitur, in quantum facere possunt, sub iudi cõmodè, & honestè, nec enim videtur fieri posse, quod nõ potest fieri honestè, vt sup. tit. 1. l. Nepos Proculo. Vel dic in quãtum &c. i. non deducto ære alieno, vt sup. de re iud. l. sunt. Cõtra eos est etiam in donatore, in quo expressè dicitur deducendũ ne egeat, & tamen nõ inuenitur quod debeat alere donatarium: vt sup. de re. iu. l. cum ex causa. Item secundũ eos quid differunt cæteri debitores ab his, si & hi sic tenerẽtur in solidum? sed respondent, quia hi non tenentur post quadrimestre tempus ad vsuras centesimas, sed extent sic.

f *Cum verbum*] pone vt sup. titu. 1. l. hæc verba. Item sup. de vsu. l. videamus. §. in Paulana. & facit sup. tit. 1. l. plus est. & l. restituere.

g *Vnicuique*] si fideiussor est in mora: non nocet reo, quominus interim species liberetur, sed ipsi soli. secus è cõtra. vt sup de verb. oblig. l. cum filius. & l. mora. Item si duo rei sunt debẽdi, altero interpellato alter liberatur interitu rei: sed ipse tenetur: vt sup. de vsu fr. l. mora. in fi. nisi sunt socij: tunc enim vnius mora alteri nocet: vt sup. de duob. reis. l. pe. quæ est contra.

Mora socij socio nocet: sicut ẽt socij priuilegio socius gaudet: vt g Boer. decis. 179. num. 5. & vt prima facie vellet decisi. 300.

6† In. P. F. decis. in. Vide Anto. Aug. li. 1. cap. 17.

7† P. Flo. rediturus.

8† P. Flo. 174.

h *Dolo*] pone in viro, qui soluto matrimonio petit dotem à patre mulieris, hoc fit, cui quo petit, est restituta: secus si alii: vt ff. de. l. mat. l. socer. §. Lucr. Itẽ habet locũ hæc regula in petitorijs: secus in possessorijs, vt sup. quor. leg. l. 1. §. 1. sed dicas idẽ in possessorijs si incõmenti velit de Flo iure docere: vt ff. de Car. edi. l. 3. §. eau sæ. sed fallit Auth. de trien. & semis. illud. & adde quod not. inf. eod. l. inuitos. §. 1. & sup. de excep. doli. l. dolo.

i *Qui potest*] pone vt sup. de cõtrahen. emp. l. Labeo scribit. si inhibibliothecam. Item pone vt supra de leg. 2. l. si quis seruo. vbi seruo libertas per hdeico. & decẽ relicta sunt. nam hæres tenetur ad vsuras de illis decem cũ poterat manumittendo aperire viam petendi decẽ & sic non potest se excusare quasi existenti seruo dare non debuerit, vel non potuerit, cum nihil proprium habere possit. item pone sup. de condi. & demon. l. si cui legatum. §. si cui rectè. Item pone sup. quæ ad li. procla. non licet. l. Lucius §. sed & is qui adhuc. Sed in eadẽ lege fallit hæc regula in eo cui relicta est libertas sub cõditione, quæ erat in ipsius potestate. nam & si patiatur se venundari, non denegabitur ei libertatis proclamatio, quasi nõ possit imputari, quia in libertate non proclamauit, & quia nõ poterat. nec enim adhuc extitit conditio, sed tamen ipse poterat facere. & ad implere cõditionem, vt possit proclamare. nec hoc sibi imputabitur. Item facit sup. de acqui. hær. l. is qui. vbi dicit: is demũ potest repudiare, qui potest acquirere. sed institutus sub conditione potestatiua potest facere, vt possit acquirere: ergo potest repudiare: quod falsum est: vt sup de acq. hæ. l. is qui hæres. Item ponete potest: vt sup. si quis omiserit cau. testa. l. 1. §. quæ sub cõditione. & facit sup. quib. ex cau. maio. l. ei quoque. & l. seq.

9† P. Flo. 175.

10† P. Fl. in his q. officiũ ꝓ liberas fieri Mauricti. ãt in oib.

k *Quod quis*] pone in legato sub conditione relicto: vt sup. de leg. 2. l. si ita scriptum. §. si sub conditione. Item pone in hæred: sub conditione instituto: vt sup. de acquir. hær. l. 1. §. qui hæres. sed pactũ valet: vt sup de pac. l. & hæredi §. filia. & de min. l. 3. §. si quid minori. & C. de pac. l. prima. & est ratio, quia pactum nititur authoritate duorum: vnde maioris est firmitatis. secundũ hoc si potest petere, ergo & repudiare potest. Sed contra in decre. bon. poss. quæ peti potest, non tamen repudiari: vt sup. de suc. edic. l. 1. §. ut cretalis. sed ibi non potest per se, sed per iudicem.

l *In omnibus*] hæc vera sunt, nisi totius populi error interueniat: vt sup. de offi. Pręf. l. Barbarius. & Insti. de test. §. testes. seruus ergo iudex est: non potest: vt sup. de iud. cum Prætor. morib. Nec testis: vt C. de test. l. quoniam liber. Nec arbiter: vt sup de arbi. l. patui. §. in seruũ. Nec tutor: vt Insti. qui. da. tu. pos. §. seruus autem alienus.

m *Non debeo*] pone sup. ad Vellea. l. fi. §. 1. ibi. sed si creditor. Nec. Item pone sup. de acquiren. poss. l. Pomp. §. primo. quando, §. vult. vt accessione sui auctoris nõ potest, nisi eum

ſuis viribꝰ. Item ſicut actori meo poterat aduocari per hypothec. ſic & mihi: vt ſup. de conſtituen. emp. l. alienatio. Itē vitium rei mihi nocet: vt meo auctori: vt Inſtitu. de vſuca. §. furtiuæ. & §. quod autem dictum eſt. ſed fallit ſup. de diuer. præd. an vitium. & Inſtitu. de vſuc. §. furtiuæ. & §. quod autem. vbi ego vſucapio, licèt auctor meus impediatur propter ſcientiam rei alienæ, ſi volo vti ſua acceſſione. hoc tamē eſt in aliquo caſu: vt in Authen. vt ſpon. lar. §. turſus. Itē licèt doli exceptio poſſit obijci auctori meo nō tamen mihi obijcietur: vt ſ. de exceptio do. l. apud Celſum. §. de auctoris. & §. ſed eum. Item fallit C. de hære. inſt. l. prima. & facit ſup. eo. l. aliud. §. fi. & ioſ. eo. l. quod ipſis. & l. nemo plus. & l. qui in ius.

1† P. Flo. 176.

2† P. Flo. 177

3† P. Flo. ſequi. al. I dolo eſſe.

a *Non eſt*] ſi rem tuam poſſideo, non debes eam auferre tua authoritate, licèt hoc idem poſſit facere iudex per ſuos executores. ſi enim hoc concederetur, plerunque ad arma, & rixā pertineretur: quod Prætor debet compeſcere: vt ſup. de vſufru. l. ſi cuius. §. ſed. & ſi inter duos. & C. de Iudæis l. nullum.

4† P. Flo. 178.

5† P. cō ſilat.

b *Infinita*] de libertate pone exemplum ſup. rem ra. hab. l. procurator. §. fin. & facit ſup. eod. l. libertas. Item neceſſitudo dicitur cognatio, vt ſup. de iuſt. & iu. l. vlt. In caſu tamen æſtimatur filius propter famam: vt C. de patri. fi. diſ. Sed dic ibi ſpeciale, vel non alienatur cognatio, quæ eſt inſeparabilis: vt C. de pat. po. l. abdicatio. & ſup. de adop. l. quæſitum.

6† P. Flo. 179.

c *Qui ius*] ſucceſſor iuris eſt hæres: vt ſup. de hæred. inſti. l. quoties. §. hæredes. quod ergo defunctus propter ſcientiā rei alienæ nō vſucapit, nec hęres vſucapiet: licèt bo. fi. habeat, vt ſup. de diuer. & temp. præſcrip. l. cū hæres. & no. ſup. de pub. l. ſi ego. §. partus & facit ſu. de eden. l. quædam. §. 1. Sed fallit hæc regula ſup. de prob. l. Procula. Item vbicunque donatio confirmatur morte: cum defunctus potuerit pęnituere, non autem hæres: vt ſup. de donat. inter virum. & vxorem. l. cum hic §. oratio. & C. fami. ercis. l. filię. Item in domino, de quo ſubijcit. & dic vt ſup. l. prex. in omnibus. §. non debeo. Sed fallit ſup. de euict. l. vendicantem. & facit ſup. de iud. l. mortuo.

d *Nemo videtur*] ō pero quod defunctus remiſit, nō repellor excep. doli. niſi poſtquam ſciuero, vt ſup. de exce. doli, l. 2. §. item quæritur & §. generaliter. ſic è contra debitor ignorans non eſt improbus: vt ſup. eo. l. non poteſt.

e *Cum principalis*] pone exemplum regulæ huius in teſtamentis: vt Inſt. de pup. ſub. §. liberis. Item in legatis: vt ſup. de penu. leg. l. 2. Item in contractib. vt C. de le. & conſt. l. nō dubium. Item in dote. vt C. de cond. ob. cau. l. 1. plerūq; aūt dicit quia qñq; fallit, vt C. de præd. min. l. & ſi is. Item in C. de lutio. pign. l. intelligere. & facit infra eodē l. nihil. §. primo. Et no. quia quandoque tenet principale. & acceſſorium. vt quando ſecundum leges. Item quādoque neutrum: vt quando contra leges: vt dicta l. non dubium quandoque acceſſorium tantum, vt quando præter leges, vt ſup. de verb. oblig. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. Accurſ.

3 Tu dic de hoc, vt no. plenè in regula, acceſſorium eo. tit. lib. 6.

Idem lib. 13. ad Plaut.

LEX CXXXVII. 1†

NOn eſt 2 ſingulis concedēdum, quod per magiſtratum publicè poſſit fieri, ne occaſio ſit maioris tumultus faciendi.

¶ Infinita b æſtimatio eſt libertatis, & neceſſitudinis.

Idem lib. 14. ad Plaut.

LEX CXXXVIII. 2†

QVi in ius, c dominium ve alterius ſuccedit, iure eius vti debet. Nemo videtur d dolo facere, 3† qui ignorat cauſam, cur non debet petere.

Idem lib. 15. ad Plaut.

LEX CXXXIX. 4†

CVm principalis e cauſa non conſiſtit, 5† plerūque nec ea quidem, quæ ſequūtur, locum habent.

Idem lib. 16. ad Plaut.

LEX CXL. 6†

INobſcura f voluntate manumittentis fauendum eſt libertati.

f *In obſcura*] pone, vt ſup. de manumiſ. teſtamē. l. ſi pecuſlium. §. 6. & l. ſi ita. ſed fallit ſup. de manu. teſta. l. cum ex plurib. & de reb. dub. l. ſi fuerit §. item ſi ex plurib. licèt finis eiuſdem leg. ſit pro hac regula. benè dico quod fallit, nā ſecus in alijs relictis: vt ſu. de adime. leg. l. 3. §. ſi duobus. ſi hēs ibi vtiqi. & facit ſup. eo. l. quoties dubia. Accur.

Idem lib. 17. ad Plaut.

LEX CXLI. 7†

QVod iuſſu g alterius ſoluitur, pro eo eſt, quaſi ipſi ſolutum eſſet. 8†

g *Quod iuſſu*] pone. vt ſup. de acq. poſſeſſi. l. prima. §. ſi iuſſerim. ſed fallit ſup. de ſi lurio. l. ſi fugitiuus. & C. de iu re emphy. l. vltima.

7† P. Flo. 180.

8† Manu ſeri. quaſi ſoluiſſet.

Idem lib. 1. ad Vitel.

LEX CXLII. 9†

SI nemo h ſubijt hæreditatem, omne ius 10 †teſtamenti ſoluitur.

h *Si nemo*] hanc regulam habes ſupra. de ijs quæ in teſtament. delentur. l. proximè. ſed fallit in caſib. nota. C. de ſi de com. l. eam quā. & no. caute dicit nemo. nam ſi vnus ex plurib. adeat: omnia valent ab illo gradu relicta: vt ſup. de leg. præſtan. l. ſed ſi pro dote. § non omnia. & ſup. de teſta. iure. l. ſi nemo. Item et qđ dicit ſubijcit: dic vel iure ciuili. vel prætorio per ſecundum tabulas. nam vtroque caſu omnibus præſtatur legata. quod dic vt ſ. de leg. præſtan. l. nōnunquam. & de contra tabu. l. ſi ex duobus. §. ſed & illa. Item quod dicit ſoluitur. i. non incipit. ſic liberor. ideſt in obligationem nō incido. vt ſup. de verborum obligat. l. decē. Sed quidam dicunt legati diem quantum ad obligationem cedere à morte teſtatoris per hanc l. quod non placet. & facit ſup. de cōtra tab. l. filium. §. ſed cum eahæredatio.

9† P. Flo. 181.

10† P. Fl. oīs vſq.

11† P. Fl. 182.

Idem lib. 3.

LEX CXLIII. 11†

QVod nullius i eſſe pōt, id vt alicuius fieret, nullius obligatio valet efficere.

Marcellus lib. 3. Digeſt.

LEX CXLIIII. 12†

ET ſi nihil k facilè mutandum eſt ex ſolemnibus: tamen vbi æquitas euidēs poſcit, ſubueniendum eſt.

Idem. 13†

LEX CXLV. 14†

IMpoſſibilium l nulla obligatio eſt.

Celſus lib. 7. Digeſtor.

LEX CXLVI. 15†

VAni timoris m iuſta excuſatio 16† non eſt.

i *Quod nullius*] ſi promittis mihi hyppocentaurum, vel hominem mortuū dare, nulla eſt obligatio: vt Inſtitut. de inuti. ſtipulatio. in princip. niſi eras in mora ante mortem: vt ſup. de verborum obligatio. l. inter ſtipulantem. §. fi. & de conſti. pecu. l. promiſſor. & facit inf. eod. impoſſibilium.

12† Celſus li. 8. Digeſt.

13† P. Fl.

14† P. Fl.

15† P. Fl. 184.

16† Aliàs, æſtimatio

k *Et ſi nihil*] pone caſum, vt ſup. de in integrum reſtitutio. l. vltima. & quod dicit ſolennib. ideſt ſententia ſolenniter lata, vel decreto, vel ſimiliter non autem de ſolennibus verbis: quia illa remota ſunt: vt C. de form. l. prima. & ſecunda. Item facilè ideo dicit: quia quandoque immutat, vt hic ſubijcit. Et not. in definitione, vt ſup. de in integr. reſtitu. l. vlt.

l *Impoſſibilium*] ſi mihi liberum hominem, vel rem ſacram, vel religioſam, vel lunam promiſeris dare, nulla eſt obligatio: vt ſup de verborum obligatio l. inter ſtipulantem. §. factam. & li ſtitu. de inuti. ſtipula. in princip. Idem ſi ſtipuler ſororem meam mihi in vxorem, quod de iure eſt impoſſibile: vt ſup. de verborum obligati. l. ſi ſtipuler. Idē ſi ſtipulatio eſt poſſibilis: ſed conditio impoſſibilis: vt in faciendo: vt ſupra. de verborum obligationibus. lege. impoſſibilis. & de actio. & obligatio. l. non ſolum. & facit. ſup. eodem l. verum eſt. & l. quod alicuius. & inf. eodem leg. ea quæ. Accurſius.

m *Vani timoris*] promiſiſti mihi decem per metum, vt non dicerem malum de te: non agas, quod metu. cau. vt ſup quod met. cau. l. metum. Item pone ſup. de re. iu. l. ſi quis ab alio. in prin. Item vt C. quod met. cau. l. prima. & ſecunda.

Nihil

Idem libro 12. Digestorum.

LEX CXLVII.[1]†

NIhil peti [a] potest ante id tempus, quo per rerum naturam persolui[2]† possit, & cum soluendi tempus obligationi additur, nisi eo[3]† præterito peti non potest.

Idem lib. 16. Digest.

LEX CXLVIII. 4†

SI quis prægnantem [b] vxorem reliquit, non videtur sine liberis decessisse.

Idem lib. 17. Digest.

LEX CXLIX. 5†

VBi repugnantia [c] 6† inter se in testamento inueniuntur, neutrum ratum est. ¶ Quæ rerum [d] natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt.

Idem lib. 13. Digest.

LEX CL.[7]†

PVpillus [e] nec velle, nec nolle in ea ætate, nisi apposita tutoris authoritate, creditur: nam quod animi iudicio fit, in eo tutoris authoritas necessaria est.

Idem lib. 24. Digest.

LEX CLI. [8]†

QVod euincitur, [f] in bonis non est.

Idem lib. 33. Digest.

LEX CLII.[9]†

NEratius [g] consultus, an quod beneficium dare se quasi viuenti Cæsar rescripserat, iam defuncto dedisse existimaretur: respondit, non videri sibi Principem, quod ei quem viuere existimabat concessisset, defuncto concessisse: quem tamen modum esse beneficij sui vellet, ipsius æstimationem esse.

Marcell. lib 29. Digest.

LEX CLIII.[10]†

EA, quæ [h] in partes diuidi non possunt, solida a singulis hæredibus debentur.

1† P. Flo. 186.

2† Al. solui.

3† Al. nisi eo tẽpore

4† P. Flo. 187.

5† P. Flo. 188.

6† P. F. pugnantis.

7† P. Flo. 189.

8† P. Flo. 190.

9† P. Flo. 191.

10† P. Fl. 192.

a *Nihil peti*] si promiseris mihi partum Arethusæ, vel fructus fundi: inest cõs, antequod non potest agi, vt sup. de ver. obl. l. interdum, nisi feceris quominus possea dare possis, vt quia poculum abortionis dedisti, vt ang. sup. de stipulib. l. 3. §. fi. secundo dicit, quod si promisisti decem in pascha: ante non possum agere, vt Inst. de verb. obl. § in diem. secus si promiseris mihi hodie, vt sup. de verb. oblig. liber homo. §. decem.

b *Si quis prægnantem*] instituit hæredem, & si deceedas sine liberis, rogaui, vt hæreditatẽ restituas. si prægnantem vxorẽ relinquas, non vt cõditio defecisse: sed certè nec extitisse, quia si mortui nascantur, pro non conceptis, & non natis habẽtur, vt sup. de verbo. sig. l. qui mortui. nisi in casu. vt in eo. tit. l. quæret aliquis. Item quid si tu instituis non vxorem, sed concubinam prægnantẽ reliquisti? Rñ. idem, vt sup. ad Trebel. l. ex facto. §. si quis rogatus, & de leg. 2. l. cum pater. §. volo. & l. Lucius. §. alt.

c *VBi repugnantia*] fecit quis duo testamenta, & vtrunq; fuit originale: forte quia vnum volebat secum ferre, & aliud domi relinquere, & in vno inuenitur Titio relicta domus: in alio inuenitur eadem domus relicta Mæuio. neutium valet, vt hic. sin Bu. & Azo. vt C. de fi. instit. l. scripturæ, hæc positio non placet, quia hic de vna scriptura dicit. Item eadem ratione non valet si dicas, quod inueniuntur duo testamẽta: in vno quorũ Titius hæres, in alio Mæuius inueniuntur: nec appareat quod prius, & quod posterius fit factum. Item nec hoc valet si dicas, quod dixi do lego: & postea, non do, non lego: quia tunc primum non posset impugnare: ũ corrigatur à secundo dicto, vt sup. de vul. substit. l. si quis eũ quem. Item nec valet si ponas, quod legauit mihi fundũ, & in codẽ testõ, sum fundi. valet quidẽ, quia legatarius valuit vt sup. de vsufr. leg. l. si fundus Titio. Tu ergo ponẽ vt sup. de cõd. instit. l. si Titius repugnantia. nam impossibilia sunt item põt poni, vt sup. de volg. sub. l. vlt. §. item põt poni in quibuslibet cõplexis, vt ff. de vsu. & hab. l. per seruũ. §. denique si tibi. & d. serui. l. vlt. & de reb. dub. l. si fuerit. d. *Quæ rerum*] si promiseris, vt dicas me volare, vel cœlum tactum, vel seruum non morituum, nulla lege confirmata est obligatio. imò infirmata, vt sup. eo. l. in impossibilium. & C. de contrahen. stip. l. non morituum.

1 Pupillus an & qñ obligẽt. Tu dic. Ψ pupillus doli capax sine tutore naturaliter & ciuiliter obligatur. l. 1. §. an ẽ pupillũ. sup. depos. glos. & Doc. in §. pupillus. Instit. de inuti. stip. & no. ĩ. illud. sup. de noua.

d *Quæ rerum*] si promiseris, vt dicas me volare, vel cœlum tactum, vel seruum non morituum, nulla lege confirmata est obligatio. imò infirmata, vt sup. eo. l. in impossibilium. & C. de contrahen. stip. l. non morituum.

e *Pupillus*] nõ dr velle in suũ præiudicium cõtrahendo, vt sup. de act. emp. l. lui. §. si qs à pupillo, vel hæreditatẽ adeundo, vt Instit. de authoritu. §. neq; sed ad suũ commodum sic, vt §. si quis à pupillo, item econtra nec nolle, vt actionẽ remittere, vt C. de auth. præst. l. fi. & l. neque actiones, vel hæreditatem repudiare, vt C. de repu. hæred. l. pupillorum. nã qui non potest solus adire, nec solus põt repudiare, vt ff. de acq. hæred. l. 4. Sed quantum ad suũ commodum põt nolle, vt sup. de ser. vrb. prædi. l. inuitum. prædicta autem vera de eo qui non est proximus pubertati, & dolicapax non est: alias etiam in suũ præiudicium potest velle, si sit in dolo, vt supra deposi. l. 1. §. an in pupillum, & Instit. de ob. ex delicto. §. fi. & ff. de dolo. l. hæredib. §. item in causæ. Item quod dicit in ea ætate. s. pupillari, & tunc sic fit relatio ad intellectum. Et quia sæpe quæritur qñ naturaliter tenetur, & non ciuiliter, & qñ vtroque modo, & qñ neutro obligetur, 1 dic si contrahat cum authoritate tut. ciuiliter & naturaliter obligatur, vt sup. de auth. tut. l. impuberes. si vero sine auth. tut. tunc aut est infans, & tunc neutro, vt ff. de act. & obli. l. pupillus. & de cõd. instit. l. quod pupillus. idem dicas de proximo infantiæ, vt Instit. de inuti. stipu. §. furiosus. si autem est proximus pubertati, aut est locupletior, & tenetur vtroq; modo, vt sup. de auth. tuto. l. pupillus. & de cond. indeb. l. naturaliter. §. itẽ, & de neg. gest. l. 3. §. pupillus. & commo. l. 3. in princ. aut non est locupletior, & tunc aut cũ tutore cõtraxit. & sic neutro mõ, nisi alienus tutoris authoritas interueniat: vel nisi factus sit locupletior, vt sup. de auth. tut. l. pupillus. aut cũ extraneo, & tunc naturaliter, hẽat vel non habeat tut. ex quo contrahit sine eo. vt sup. qñ dil. ce cũ illud. §. hĩs. & ad Treb. l. si ei' pupilli. pri. tñ. & de noua. l. 1. §. illud licèt. qdã distinguunt, vt si hẽt tutorem, & contrahat sine eo: nec naturaliter teneatur, sed vbi non hẽt inne naturaliter tenetur, arg. C. de in integ. restit. mi. l. si curatorẽ. prædicta uĩa, quæ dixi in pupillo. seruentur, & in adulto, si hẽat curatorẽ alias si nõ habet, tenetur vtroq; mõ, sed põt restitui, vt sup. de act. & obl. l. obligari. & C. de in integ. restit. ni. l. si curatorẽ. in iudicijs dic, q; sine tut. vel cur. litigantes non præiudicant ipso iure, sed p. o. le læsæ tenent, vt C. de auth. præstan. l. etsi. & sup. de re iud. l. acta. §. 5 & C. de procu. l. nõ eo minus. & fa. ad id quod dicit, animi iudicio, sup. de ac. & obl. l. furiosus.

f *Quod euincitur*] ff res quam emi. euincatur mihi per rei ven. non est in bonis meis secus si per hypothe. quod fieri põt, vt sup. de euict. l. si mancipium. §. si cõ. & §. duplæ. & l. euictus. Sed cõtra sup. tit. j. l. bonorũ. §. in bonis. dũ enim cã euictionis agitur, bo. fi. possideo. ergo est in bonis meis. sed dic strictius hic accipi in bonis, q̃ ibi. vel die euincitur, i. euictum est inchoatur, i. inchoata est, vt sup. eo. l. nec ex precario. demum enim re euicta desinit esse in bonis meis, vt nec domin. nec bo. fi. possessor sim. A cur.

g *Neratius*] procurator ignatus mortis dñi impetrauit priuilegiũ pro dño certè nõ valet procuratori. quia non hoc agebatur. item nec desunctio, quia à solo Deo põt habere priuilegium. nec hẽdi. nisi hoc Princeps voluerit. de quo si dubitetur, ad eũ recurritur. ad quod C. de leg. & cõ. l. cum de nouo, & l. vlt. & sup. de vul. subst. l. ex facto. in prin. & C. de sacrosanc. eccl. l. oi. & sup. eo. l. in ambiguis. & sicut non valet priuilegium pro defuncto impetratum, sic nec iudicium pro eo tuscepũ, vt sup. de iud. l. de qua re. §. fi. secus in sententijs iudicum, vt ecce pronunciauit iudex hẽdẽ abesse ex iusta causa. & libertatem deberi. proderit hæredi, quasi de hærede sit pronunciatum, vt sic habeat ius patronatus, sicut econtra amitteretur ius patronatus, si aliquis iuuenis à quo debetur fideicõ. libertas, pronuncietur ex iniusta cã abesse. vt ff. de fideicom. lib. l. cum quasi. in prin. & l. cum vero §. subiectum. vsque in fin. & l. si eum. §. eorum: & hoc cum sententia ferur pro defuncto: secus si contra eum: ut supra. quæ sen. fine app. l. pen. Item quod dicit defuncto, ablatiuus est absolutus.

Priuilegiũ pro defuncto impetratum non ualet.

h *Eadem*] cum omnes seruitutes sint indiuiduæ præter usumfr. ut ff. ad l. Fal. l. 2. §. si ususfru. si aliquis mihi promiserit aliquam, hæredes promissoris tenentur in soli-

dum. & econtra meis hæredibus debetur in solidum, vt ſ. fam.ercis. hæredes. ſ. an autem. & ſ. contra. Idē ſi promiſit aliquid quod conſiſtat in faciendo, vel non faciendo, vt ſ. de ver.obl.l.ſtipulationes non diuiduntur. ſ. idem puto. & l.1.ſ.item ſi in facto. licet in opere videamus ꝯ, vt ſ. de opelib.l.ſi qñ. vbi libertus qui duob. promiſit operas, tenetur pro partib. ſed ibi ad æſtimationem fiebat condemnatio. ſic & ſup. ſi ſer. vendi.l.loci. ſ. ſi fundus. & ſ. ſed ſi duorum. & hoc quando omninò diuidi non poteſt. Si autē poteſt, licet non commodè, vt bos, & homo, vt Inſtit. de off. iudic. ſ. quod ſi commodum. & tunc aut eſt in genere promiſſio, vt homo: vel alternatiuè, & tunc pro parte petitur, ſed ſoluitur niſi totum non poteſt, vt ſ. de verb obl.l.2. circa prin. & l. in executionibus. ſ. pro parte. aut eſt ſimplex vt Stichus, & tunc & petitio & ſolutio facienda eſt pro partibus, vt ſ. de ſol. ti ſtipulatus. ſ. vlt. & C. de hæred.act.l.2. niſi l. cauſa. vt ſup. commo. l. 3. ſ. hæres. & l. in commodato. ſ. ſi ex facto.

2† P. Flo. 38.
3† P. Flo. 195.
3† P. Flo. ſubips.
4† P. Flo. 194.
5† Al. ceſſionem.
6† P. F. cō ſtituetur.
7† P. Flo. exiſtunt.
8† P. Flo. 195.
9† P. Flo. 196.

a *In re*] ponè casum, vt sup. de his, quæ in testa. delen. l. proximè. Item ſ. de reb. dub. l. ſi fuerit. ſ. ſi & ſacit ſ. eo. l. fact. ſ. ſi. & l. quoties & ſ. ſed in obſcura. & l. cæpeda. & l. in ambiguis. & l. quoties idē & l. ſp ſ. dubijs. Ac.

b *Omnia ferè*] quod ipſe poſt mortem teſtatoris perinde eſt ac ſi ipſe poſt mortem adijſſet, vt ecce quo ad vſucapionē perficiendam, vt ſup. de vſuc. l. nunquam. ſ. vacuū. & l. uſu. ſ. nondum. Item quo ad ſtipulationes per ſeruos hæreditarios factas, vt Inſti. de ſtipu. ſer. in pri. & ſ. de ſtipul. l. ſi ex re. ſ. ſi uē quis pēt inſtituit ta es ſeruus, vt sup. de hæred. inſtit. l. non minus. & l. ſeruus hæreditarius. Fere autem dicit pp vſumfr. quem non pōt ſtipulari talis ſeruus, vt ſ. de ſtip. ſer. l. vſusfructus. Item pp additionē quā ſeruus hæreditarius facere non pōt, licèt poſſit inſtitui, vt ſ. de acq. rer. dom. l. hēditas in multis. Item & ideo quia rei hēditariæ non fit furtum, vt sup. de furt. l. hēditaria. & ideo in ſubſidiū datur crimen expila. hære. vt ſup. de crimi. expi. hēd. l. 2. ſ. apparet, ſed hoc exēplū reprobat Io. quia nec poſt aditam ante apprehenſam poſſeſſionē furti agere tur, vt in d. ſ. apparet: quę nō vē apprehendi, niſi corporaliter apprehendatur, vt sup. de acq. poſſ. l. cum hīs. Commodius aūt dicas propter libertatem reiectā ancillæ per fideicom. quæ pariter ante aditā hēditatem: vnde traditum patris parti ad manumittendum: liceret ſi eſſet: dita naſceretur ingenua, vt ſ. de fideic. lib. l. ſi quis rogatus. Nē propter actionē iniuriarum. vt ſ. de iniur. l. 2. ſ. Labeo. Item propter actio. de peculio: quæ ēt ꝯ ſeruū ſubſtitutū ſi datur. vt sup. de pecu. l. licèt in prin. Nē pp vſucap. in hoandā, vt sup. de vſucap. l. ſi. Item propter crimen expi. hære. quod non haberet locum ſi ſtatim adijſſet, vt patet ex præmiſſis. In præmiſſis ergo exemplis non eſt idem cū tarde aditurquod eſſet ſi ſtatim teſtatore mortuo adiretur.

c *Vi per ſucceſſionem*] ponè C. de legat. 11 annalibus. Item vbicunq; fit mētio hæredis, vt ſ. ir. l. 1. hēdis. & C. de hæred. inſtit. l. ſi. idem in bon. poſſ. vt sup. de ver. ſig. l. ex illa parte. ſed hæc fallunt in ſubſtitutione impuberis, vt sup. de vulg. ſubſt. l. qui liberis. ſ. ſi. & i operis, vt sup. de operlib. l. cū pſon. ſ. 1. quos duos & aliū tertiū hēs ſ. tit. 1. l. ſciē dū. itē quarto fallit in vſufr. vt C. de vſufruct. l. cū antiquitas, item in alio, vt sup. de ſuis. & legi hæred. l. ſi plures. Acc.

¶ In re a dubia benigniorem interpretationem ſequi non minus iuſtius eſt, quā tutius. 10
Celſus lib. 11. 1 † *Digeſtorū.*

LEX CLIV. 2†

OMnia ferè b iura hæredum perinde habentur, ac ſi cōtinuo ſub tempore 3† mortis hæredes extitiſſent.

Modeſtinus lib. 6. Differ.

LEX CLV. 4†

QVi per ſucceſſionē c 5† quamuis longiſſimam defuncto hēdes extiterint, 6† non minus hæredes intelliguntur, quam qui principaliter hæredes extiterint. 7†

Idem libro 7. Differen.

LEX CLVI. 8†

EXpreſſa d nocent: non expreſſa non nocent.

Idem lib. 8. Regul.

LEX CLVII. 9†

PRiuilegia e quædam cauſæ ſunt, quædam perſonæ, & ideo quidem 10† ad hæredes tranſmittuntur, quæ cauſæ ſunt: quæ perſonæ ſunt, ad hæredes 11† non tranſeunt.

Idem lib. ſing. de ritu nupt.

LEX CLVIII. 12†

SEmper f in coniunctionibus 13† non ſolum quod licet conſiderandum eſt: ſed & quod 14† honeſtum eſt. 15†

Iabol. lib. 13. ex Caſſiod.

LEX CLIX. 16†

NEque ß in interdicto, neque in cæteris cauſis pupillo nocere oportet dolum tutoris, ſiue ſoluendo eſt, ſiue non eſt.

Idem lib. 6. Epiſtolarum.

LEX CLX. 17†

NOn poteſt h dolo carere, qui imperio magiſtratus non obtemperat. 18†

d *Expreſſa*] ponè, vt ſ. de condi. & demon. l. nunquā & ſup. de pac. l. ſi vnus. ſ. illud. & ſ. de ver. obl. eum qui cum. ſ. cū purè. & l. ſcire debemus. & C. de vſu. l. aduerſus. in ſ. eī quoque prodeſt exprimere, vt C. de nouat. l. fin. & C. de duob. reis, auth. hoc ita. & ſup pro ſoc. l. ceteri. & ſup. de iur. l. ite apud. ſ. hoc edicto. & quōq; æquipollēt exprimere, & non exprimere. vt C. quæ res pig. l. ſpē. & ſ. p. ſi certa pet. a. l. cum quid. & ſup. de pac. Imperatores. Accur.

e *Priuilegia*] ponè, vt ſup. eo. l. in omnib. cauſis. ſ. ē quod dicit, quæ perſonæ ſunt, non tranſire ad hēdem: dic niſi in conuentionibus. ſ. ſi ita. & l. etiam. in prin. item dic nec quid, ad alios, vt C. de legi & conſti l. 2. & ſacit ad leg. ſu. de re iudic. l. tempus. & ſup. Neratius. Accur.

f *Semper*] ſponſa filij mei non eſt mihi nurus, & ſic licet mihi cum ea contrahere matrimoniū: ſed nō eſt honeſtū: qđ præualet. idē econtra in ſponſa patris idem in filia vxore mea. quā habuit poſt diuortium à me factū, vt ſup. de ritu nup. l. ſi qua. ſ. 1 & 2. ſed Dās. ponebat in Senatore, cui licet de iure naturæ facere matrimonium cum qualibet: nō ſi eſt honeſtū tāto viro cū libertā contrahere: quod præualet. vt sup. de ritu nup. l. legem. & alias ſi licere cōtrahentibus ſe decipere, vt sup. loca. l. item. quēa modū non ſi conueniſ bono viro. & ſup. de ritu nup. l. ſemper.

10† P. Fl. quædam ad hēd.
11† P. Fl. ad hēd.
12† P. Fl. 197.
13† Aliàs conuentionibus.
14† P. Fl. quid.
15† P. Fl. 198.
16† P. Fl. 199.
17† P. Fl. rōpatur.

g *Neque*, ſi tutor aliquem de fundo deiecit, vel aliàs delinquat, vel contrahat non gerendo negotiū pupilli: non tenetur pupillus, vt hic. ſiautem gerendo negotiū pupilli, aut bona fide. & tenetur pupillus etiam ſi non eſt locupletior, nec tutor eſt ſoluendo. vt ſ. p. de euict. l. illud. ſi autem mala fide: aut eſt locupletior, & tenetur. vt sup. de dolo. l. ſed ſi ex dolo. ſi verò non eſt locupletior, adhuc non tenetur, ſi tutor non eſt ſoluendo, a quo recuperet. vt ſ. ne vis fac. l. 1. ſ. hoc edicto. & de pecu. l. ſumma. ſ. ſi dolo, quod eſt intelligendum, vt ceda: act. vt arg. sup. de admin. tut. l. ſ. & de tribu. l. 3. idem Iulianus. & ſecundum hoc poteſt intelligi quod hic dicit, & ſup. de tab. exhib. l. pen. & ſ. de act. empt. l. Iul. ſ. idem Iulianus. vbi dicit non teneri pupillum: ſubaudi cum eſt ſolu. quia liberatur ſoluendo.

h *Non poteſt*, ponè in officiali, vel in primato ſi ſtante, qui ſibi obedire tenentur, quia de ſua iuriſdōne ſunt vt sup. de re iud. l. contumacia. in fin. & de iuriſd. omn. iud. l. 6. Prædicta autem contumacia punitur aliquando damno litis, vt sup. de re iud. l. contumacia in princ. quandoque remotionis ab officio, vt sup. de ſpon. l. 2. quēque denegatur iuriſdictio, vt sup. ex quib. cau. maio. l. ſed & ſi per Prætorē. ſ. ſed & ſi cum decreto Prætoris. quandoque alio pœnali iudicio, vt sup. ſi quis ius dicenti non ob. l. 2. quandoque nō tenetur obedire: quod dic. vt sup. eod. l. non videtur. ſ. 1. ſed ſi eſt in dolo, contumax ergo, licet ſit minor, non reſtituitur. vt sup. de min. l. ſi ex cauſa. ſ. nunc videndum. Sed cōtra in eo. titu. l. minor. ſed hic eſt quaſi. vnde non fuit verè contumax. quia cauſam habuit non veniendi: licèt non iuſtam. ſecus autem ſi nullam, quia aduerſus dolum expreſſum non reſtituitur. vt prælleg. l. ſi ex cauſa. ſ. nunc videndum. aduerſus dolum præſumptum benè reſtituitur. vera. l. ſ. in commiſſum & ſup. de pub. l. Imperatores. Item quid ſi citetur ſindicus, vel actor vniuerſitatis: an vniuerſitas vt eſſe in dolo? videtur ꝙ non. vt sup. de dolo. l. ſi ex dolo. ſ. ſi

Scanta

E contra quòd ſic per ſyndicum. vt ſup. de acquir. poſſeſſ. l. 1. in fin. & l. ſeq Sed poteſt dici quod ea, quæ expediunt, poſſunt fieri per eum, non quæ nocent, nam nec confeſſio eius in iure præiudicat. vt ſup. de confeſſ. l. 1. circum. ſed an ipſos. V. ergo ſi vniuerſitas, vel eccleſia ſit contumax: cuetur in

1 Illa gl. ẽ mittit re. ẽ da ad hoc q̃ vniuerſitas dẽt citari in concilio, vel capitulo Bol. 2 † P. Flo. 218.

capitulo vel arengo, vt argumen. C. de facrelian. eccleſ. l. iuſtum. mus, aliàs nec in expenſis, vel aliis grauaminibus quib. grauãtur contumaces poſſunt grauari, vel ipſo iure, vel ſaltem per reſtitutionem in integrum

2 † P. F. li. 3 † P. Flo. 219.

Vlpi. lib. 17. ad edictum.

LEX CLXI. 1 †

QVi in ſeruitute [2] eſt, vſucapere non poteſt. nam cum poſſideatur, poſſidere non videtur.

Idem lib. 12. 2 † ad edictum.

LEX CLXII. 3 †

NOn alienat, qui duntaxat omittit poſſeſſionem.

a *Qui in ſeruitute*] Pone in vera ſer. vt ecce captus ab hoſtibus deſinit poſſidere cum ab hoſtibus poſſideatur ergo, & vſucapere deſinit, niſi per ſitos, & ſer nogm ea peculiaris vt ff de cap. l. in libello, §. fallæ. & de vſuca. l. neque per ſeruum, & l. ſi is, qui. & ſup ex quib. ca. ſ. maior l. ait Prætor, §. hi planè. vel dic in ſeruitute. ſ. de facto. nam nec tũc poſſidet, & ſic non vſucapit vt ſupra, de acquir. rerum dom. l. bouo liber. §. quicquid. Acc.

4 † P. Flo. 220.

5 † P. Flo 221.

6 † P. Flo. quia.

7 † P. F. &.

Paulus lib. 12. ad edictum.

LEX CLXIII. 4 †

NEmo plus [b] commodi hæredi ſuo relinquit, quam ipſe habuit.

b *Nemo plus*] Pone vt ſup. de ſeruit. l. ſeruitus. & de reg. iur. l. nemo plus. Acc.

Idem lib. 13. ad edictum.

LEX CLXIV. 5 †

QVi non facit, [c] quod facere debet, videtur facere aduerſus ea, quæ [6] † non facit: at [7] † qui facit, quod facere non debet, non videtur facere, quod facere iuſſus eſt.

Caius lib. 5. ad edictum Prouinciale.

LEX CLXV. 8 †

LIbertas [d] omnibus rebus fauorabilior eſt.

8 † P. Flo 222.

c *Qui non facit*] Debitor. q̃ in fraud. cred. non vtitur ſeruitutibus videtur facere, quod non debet. vt ff. p. quæ in fraud. cred. l. in fraudem. Item qui iuſſus eſt à teſtatore viam concedere: ſi ea quæ ad reſectionem neceſſaria ſunt apportari non patitur, non videtur adimplere iuſſum teſtatoris, vt §. de itine. actuque priua. l. veteres. & ibi hoc l. qui non facit ſ. ſi. ff. de alienationis. in prin. & l. facere, & potuit, & Inſtit. de nup. §. ſi vxor. Item operæ, & huiuſmodi aliæ in faciendo, vt ſup. quib. ex cauſ. maior. l. ait Prætor. §. deinde. in princ. & de verb. oblig. l. 2. §. 1. eo in facto. & l. vbi autem non apparet. §. qui id, quod item fecit ad l. ſup. de iudi. l. non quicquid. §. iudex. & ac Sylla. l. 1. §. pe. & ibi Bart. dominus.

d *Libertas*] Pone vt ſup. de manu teſta. l. ſi ita ſcriptũ fuerit. item vt eo. tit. l. ſi ita fuerit libertas. item vt §. de re iudic. l. inter pares. item in ſeruo dotali qui põt manumitti. vt C. de ſer. pign. da. ma. l. 1. licet aliæ res dotales non poſſint alienari. Sed fallit hæc regula. quia licet per vniuerſalẽ fideicommiſſarium poteſt hæres cogi ad ire, non tamẽ propter libertatem. vt ſup. ad Trebel. l. ſi patronus. §. ſed & ſi ſine. item fallit ſup. de leg. 1. l. ſi ſeruo legato. §. ſi ſeruus legi. item fallit ſu. de manume. ſta. l. cum ex pluribus. & de leg. 1. l. 11. quia à filio. §. ſi quis plures. Item fallit ſup. de manume. ſta. l. libertas. in princ. & C. de hæred. inſtituen. l. extraneum. & facit ſup. eo. l. quoties dubia.

Vlp. lib. 23. 9 † ad edict.

LEX CLXVI. 10 †

NEmo alieno [e] nomine lege agere poteſt.

¶ Temporaria [f] permutatio ius prouinciæ non innouat.

Vlp. lib. 13. 11 † ad edict.

LEX CLXVII. 12 †

VBi non voce, [g] ſed præſentia opus eſt, mutus ſi intellectum habet, poteſt videri reſpondere. Idem & in ſurdo. hic quidem, & reſpondere poteſt.

¶ Furioſus [h] abſentis loco eſt, & ita Pomponius lib. 1. epiſtolarum ſcripſit.

Caius lib. 5. ad edictum Prouinciale.

LEX CLXVIII. 13 †

FAuorabiliores [i] rei potius, quam actores habentur. *

Vlpianus lib. 15. ad edictum Prouinciale. 14 †

LEX CLXIX 15 †

NEmo prædo [k] eſt, qui pretium numerauit.

e *Nemo alieno*] Nullus in rebus alienis adminiſtrandis, vel cauſis agendis ex l. accipit poteſtatem, niſi dñi conſenſus acceſſerit. vt ſup. de neg. geſt. l. ſi pupilli. §. ſi & C. de don. l. ſi filius. & de procur. l. exigẽdi. Fallit in cauſa liberali. vbi pro inuito alius litigat. vt ſup. de libe. cau. l. 1. 2. & 3. Item fallit ſup. de appel. l. non tantum. Itẽ fallit in tut. & cura legitimis. qui tenentur etiam ſe immiſcere. vt ſup. de legi tut. l. legitimos. & de adminiſtratio. tuto. l. 1. in princ. & l. quidã. ex quo. idem poteſt dici in dato à iudice. vt C. in quib. cau tut. ha. l. 1. c. item in patre. vt C. de bo. mater. l. 2.

f *Temporaria*] Cum conſuetudo ſit prouinciæ, vt Proconſul ingrediatur per certam partem: licèt ſemel aut bis non ſeruetur, non ideo mutatur. vt ſup. de offic. Proconſul. l. obſeruare. ſ. hoc etiam idem in qualibet alia conſuetudine. vt non tollatur, licèt ſemel in contrarium populus viator. & hoc ſi iam corroborata eſt: niſi contraria conſuetudo præſcribatur, vel inducatur. vt Inſtit. de iure natur. §. pen. interim tamen ante præſcriptã poteſt interrumpi. etiam ſi ſemel in contrarium populus vtat ex certa ſcientia.

9 † P. libro 4.

10 † P. Flo. 223.

11 † P. Flo. Paulus li. 16.

12 † P. Flo. 224.

g *Vbi non voce*] Pone in venditione & ſimilibus, vt ſup. de act. & oblig. l. in quibuſcunque in ſtipulatione ſecus: cum ibi verba ſint neceſſaria. vt ſupra, de reb. obligat. l. 1. in princip. ſed hic caſus non placet tot. quia in contractibus talibus non eſt opus præſentia. vt ſupra de act. & oblig. l. conſenſu. & ſup. de contrahen. emp. l. 1. §. fin. pone ergo ſecundum eum in tutore, cuius præſentia opus eſt. vt pupillus obligetur. vt Inſtitu. de autho. tut. §. pen. non tamen exigitur. vt loquatur tutor ergo mutus cum intellectum habeat, poteſt eſſe tutor. licet enim inutilis non poſſit eſſe tutor, vt §. de tute. l. 1. §. mutus. verum eſt. vt de nouo incipiat eſſe tutor, ſed ante tutor non deſinit pp morbum ſuperueniẽtem. nam multa impedimenta faciẽda quæ nõ impediunt iam facta. vt ſup. de his qui vtiuntur ſui vel alieni iuris. l. patre & de poſt. la. d. l. quamuis autem. Fadẽ in ſurdo dicas, vt ſubijcit qui etiam poteſt loqui. nihil ſurdus à natura ſit. quia nunc etiam mutus eſt frequenter per coniecturas. vt C. qui teſta. fac. poſſ. l. diſcretis. §. finaliter.

13 † P. Flo. 225.

h *Furioſus*] Si codicillos velit facere furioſus, non poteſt. quia abſentis & quieſcentis loco eſt. vt ſup. de iu. cod. l. 2. §. pe. Item vbicunque exigitur alicuius præſentia. vt in ſtip. & teſta. Sed contra. ſup. de procur. l. 2. vbi non habet locum abſentis. Sed dic. vt poſſit ratam habere procurationẽ. vt alius abſens & ſic apparet quod nec præſens eſt habendus. vt ſupra. quæ præſentes poſſunt facere. nec abſens. vt poſſit facere ea quæ poteſt facere abſens.

i *Fauorabiliores*] Pone. vt Inſtit. de interdic. §. commodum. & ſup. de act. & obl. l. Arrianus. vbi in dubio abſoluitur reus. Item pone C. de cõd. ob turp. cauſ. l. cõtendebat. & l. mercatorem. vbi in pari cauſa turpitudinis abſoluitur reus. Sed pone in dilationibus. quæ quandoque reo dantur, non actori. vt C. de dilat. l. ſi quando. &, de iudi. l. penultima. Item pone. vt ſup. de ſer. l. ſi. vbi plures dantur dilationes reo. Item pone ſ. de re iu. l. inter pares. vbi diſcordantibus ordinarijs valet pro reo, licèt ſecus in delegatis. vbi neutrum tenet donec delegatus confirmet alterum. vt ſup. de re iudic. l. duo iudices. Item pone. vt ſup. de Carbo. edic. l. 3. §. quòd ſi ille.

* Adde gl. l. 1. vt eccl. benefi. & in l. quia accuſare. C. de edẽ. Q. ſ. ego. a. pilo. vt procedat in ciuilibus quã in criminalib. g. aſſ. leg. glo. in d. l. 9 accuſare. & in rub. in ea. alleg. idẽ Ariſto. in Probl. ſect. 29. partic. 15. de his. q. ad ius ciuile pertinent.

14 † In P. P. deeſt. Prouincia le.

15 † P. Flo. 226.

k *Nemo prædo*] Regulariter ille tenetur peti. hære. directa qui poſſidet pro hærede. vel pro poſſeſſore. ideſt prædo. vt ſu. de peti. hære. l. regulariter. Pone ergo quòd emi ſciens alienam hæreditatem. nunquid tum prædo, vt teneat directa? Reſpon. non. quia ſi habeo. licet teneat utili. vt ſup. de peti. hæt. l. etiam. §. ſi quis ſciens. hoc verum eſt. niſi meã autho-

authoritate inuadam, vt sup. de acq. pos. l. si ex stipulatione, vel nisi [illegible] res mobilis, in qua committatur furtum. vt Inst. de vsucap. §. vnde vi Item non sum prædo, vt teneat de percipiendis fructibus, sed de perceptis sic. vt C. de rei ven. l. si fundum. at sum prædo quo ad vsucapio. vt sup. de vsucapio l. non solum, §. 1.

a *Liberum*] alias est libertum. & tunc pone, conueni tecum vt seruum tuum filium meum naturalē manumitteres, ego filiū tuum seruum meum manumisi: tunc non ago præscrip. verb. ad interesse, nec deducitur aliquid per hoc, quòd habeo libertū, vt supra de præscript. verb. l. naturalis. ī prin. & l. fi. Sed contra sup. de act. emp. l. idēq; in fi. vbi libertus computatur pro interesse. Sol. ibi manumisi vt tuæ propriæ satisfacerem voluntati, hic vt mex, & tuæ propriæ. aliàs est libertus, & tunc dic, quòd nō est quis locupletior per filios, sed sola pecunia: cum non sint in bonis nostris liberi nostri legitimi, vel naturales, vt sup. de rei ven. l. 1. §. 1.

b *Cum de lucro*] Pone. vt sup. eo. l. nemo, & facit inf. eod. l. in parti. & l. cum par. in prin. & sup eo. l. fauo rabiliores. Acc.

c *Cum Prætor*] Pone, vt supra quod met. cau. l. quod diximus. §. fin & l. videamus. Sed fallit in omnibus, in quibus quis tenetur ita demum, si locupletior est tempore lit. contest. vt sup. de petit. hæred. l. si à patre. §. quo tempore. & sup. de sol. l. in pupillo. & de do. inter vir. & vxo l. si sponsus. §. fi. & l. seq. Item facit sup. de dolo. l. in hæredem.

d *In pari causa*] Pone casum. vt supra de verbo. oblig. l. si seruum Stichum. §. sequitur. Idem vt no. sup. eo l. fauorabiliores. & l nemo. Item vt sup de Pub. l. siue. §. si ducb.

e *Hi qui*] Pone. vt sup. eo. l. Prætor. & facit sup de cond fur. l. si pro fure. §. si Acc.

f *Nihil dolo creditor*] Qui sibi debitum exigit à debitore soluente in fraudem aliorum creditorum: non tenetur Pauliana. nec enim dolo malo facere videtur. qui vigilat ad suam ius consequendum. hoc autem verum est cum exigit antequam bona possideantur à creditoribus: secus si postea. vt sup quæ in frau. credi. l. qui autem, §. apud. & §. scien dum. & l. pupillus. Accur.

g *Cum principalis*] Dic. vt sup. eo. l. cum principalis. Sed arg. contra. C. de præd. min. l. & si is.

h *Nisi quem*] si aliquis teneat canem, vel vsum ex patre, qua vulgò iter fit. & alicui damnum detur in duplum tenetur ex edicto Aedilium. Item tenetur vtili de pauperie, vna ergo altam non tollit quo ad nattuitatē. nec quo ad vitam. quia ambæ viuunt. & competunt. vt hic. & Inst. si quadrup. pau. fe. dica. §. pe. & §. fi. sed per exceptionem vna p alia m tollitur, nisi id, quod excedit. contineant ex eodem facto. vt sup de act. & obli. l. qui seruum. in princip. secus si ex diuersis factis, quia tunc vna non tollit aliam. vt supra de pri. delic. l. nunquam. & distingue plenius. quia quandoque competunt plures pœnales, aut ex vno facto, & tunc vna aliam tollit: nisi id quod excedit, aut ex diuersis, & tunc nullo mō vna aliam tollit. vt dictum est. si autem ambę rei persecutoriæ, tunc vna aliam tollit. vt & sup. loc. l. si merces. §. culpæ, sed vbi vna persecutoria. altera pœnalis: non tollitur vna per alteram. vt su. de fur. l. si pignore. §. cum furti. nisi in casu. vt sup. nau. cau. stab. l. idem. §. fi. sed ibi vna de iure cōmuni. & altera extraordinaria, vt ibi no Old. & in alio forte, vt sup. de fur. l. si is cui. si verò ab initio non est pœnalis, tunc vna per alteram tollitur. vt sup. quod met. cau. l. metum. §. licet. & l. si cum exceptione. vbicunque dixi vnam per aliā tolli, intellige perceptione, & non natiuitate. & contestatione. vt sup. de constitu. pecu. l. item illo. §. verus. & de ijs. qui deie. vel effu. l. perceptione. nisi in casibus. in quib. licet natiuitate cōcurrāt, tamē sola electione tolluntur. vt sup. de tribu. l. quod ī hidem. §. eligere. & C. de furtis. l. 1. & facit sup. de act. & obliga. l nusquam. Acc.

i *Quidam*] Pone in conuento rei ven. v. sup. de rei vend. l. si nauem, §. sed & is. Item in pe. hær. vt C. de per. hæ. l. sed & si, §. perinde igit. l ē in noxalibus, vt sup. de noxa. l. si bonæfidei. Item C. eod in lo. pub. l. 2. hoc interdictum locum habet aduersus. &c. & dicas his casibus dari vtilem, non directam. vt sup de noxa. l. electio. §. si is quē. dolus enim desinens possidere. ab eo non debet nocere. vt d. l. electio. §. f. & sic. inf. eo. l. parē.

k *Imperitia*] Pone in medico. vt Inst. ad l. Aquil. §. imperitia & sup. de offi. Præsi. l. illicita. §. sicuti. Item in iudice. vt sup. de rat. cogni. l. si iudex. Item in quolibet artifice. vt sup. locat. l. si quis fundū. §. Celsus. & l. item quæritur. §. si gemma. excepto mēsore. vt sup. si mensor falsum modum dixerit. l. 1. §. hæc actio.

l *Mœvius*] stipulatione quæsito domino seruus etiam inuito. vt sup. de verb. obliga. l. seruus vetante. non autem pacto remittitur. vt C. de pac. l. seruus. itē nec mandando se vēdi. vt sup. mandati. l. seruus meus. Item nec vendendo aliquid. vt sup. de pollicit. l. si quis item. §. voto. nec seipsum hodie. nisi domino sciente. vt C. de Epilco. cler. l. habemus. §. seruos. & in auth si seruus. Sed fallit in contractu. vt sēt inuitum dominum obligat de peculio. vt su. de pecu. l. si quis seruum. §. etiam. Item delinquendo grauat dominum solutem in noxa. vt sup. de vi & vi arma. l. 1. §. quod igitur adjicitur Item fallit in quærendia. vt C. de aer. pollic. l. fi. & de hæredib instit. l. 3. in fi.

m *Nemo fraudantur*] Pone vt sup quæ in frau. cre l. l. qui autem. Item vt sup. pro soc. l. nemo. in casibus tamē tenentur. & qui non quærit. vt sup. sol. mat. l. seruus dotalis & l. si verò. §. quod adjicitur & sup. de peti. hæred. l. sed & si legem. §. perinde inquit. & de hæred. ven. l. 2. §. non tantum. & sup. si quis omissa cau. testa. l. 1. §. pe.

n *Nemo*] pone. vt sup. de donat. inter virum. & vx. l. 3. §. 1. vbi non est melioris cōditionis. qui donat illicitæ vxori. q̄ ille. qui donat licitæ. Itē pone C. de transact. l. trāsactione. Item C. de ser. pig. da. manu. l. si creditoribus. Item q fecit furtum non agit furti. vt sup. de posit. l. si prædo. & de fur. l. cum qui. §. 1. Itē delinquentes constat deteriorare conditionem

¶ Locupletior non est factus, qui liberum [21] † acquisierit.

¶ Cum de lucro [b] duorum quæritur, [2] † melior est causa possidentis.

Paulus lib. 20. ad edictum.

LEX CLXX. 3†

CVm Prætor [c] in hæredem dat actionem quatenus ad eum peruenit, sufficit si vel momento ad eum peruenit ex dolo defuncti.

Idem lib. 19. ad edictum.

LEX CLXXI. 4†

IN pari causa [d] possessor potior haberi debet.

¶ Hi qui [e] in vniuersum ius succedunt, hæredum [5] † loco habentur.

Idem lib. 21. ad edictum.

LEX CLXXII [6]†

NIhil dolo creditor [f] facit, qui suum recipit.

¶ Cum principalis [g] causa nō consistit, nec ea quidem, quæ sequuntur, locum habent.

Idem lib. 22. [7] † ad edictum.

LEX CLXXIII. [8]†

QVāquam [h] actiones præsertim pœnales, de eadem re concurrentes, alia aliam consumit.

Paulus lib. 23. ad Edictum Prouinciale. 9†

LEX CLXXIV. 10†

QVi dolo [i] desijt [11] † possidere, pro possidente damnatur, quia pro possessione dolus est.

Caius lib. 7. ad edictum Prouinciale.

LEX CLXXV. [12]†

IMperitia [k] culpæ adnumeratur.

Idem lib. 7. [13] † ad edictum Prouinciale.

LEX CLXXVI. [14]†

MElior [l] conditio nostra per seruos fieri potest: deterior fieri non potest.

Vlp. lib. 21. ad edictum.

LEX CLXXVII. [15]†

NOn fraudantur [m] creditores, cum quid non acquiritur à debitore, sed cum quid de bonis diminuitur.

¶ Nemo [n] ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.

1† P. Libertum.
2† P. Q. quæritur.
3† P. Flo. 127.
4† P. Flo. 128.
5† P. F. hæredis.
6† P. Flo. 129.
7† P. F. Vlpia. li. 18.
8† P. Flo. 130.
9† P. Flo. 22. ad edictum.
10† P. Fl. 131.
11† P. F. de fierit.
12† P. Fl. 132.
13† P. F. 8
14† P. Fl. 133.
15† P. Fl. 134.

Pœnalis actio vna an aliam tollat.

tionem suam, quia patiuntur pœnas corporum, & rerũ. Itẽ pone sup. qui. ex cau. ma l. sed & si per Prætorem. §. actio ex empto. Item sup. de dolo. l. 1. in prin. Item pone. vt sup. de fideiu. l. si Titius. & Seia.

a *Egnatio]* Dic. vt sup. eo. l. impossibilium. & l. vbi repugnantia. qui rerũ. & quod subijcit: non sunt sub. nec esse possunt. vt hyppocentaurus, vt Instit. de inuti. stipul. in prin. secus si esse possint. vt sup. de verb. oblig. l. interdum. in prin.

b *Bona]* Si fundũ alienum bona fide possideo: fructus etiam ex alieno semine à me perceptos, meos facio, propter bonam fidem, ac si in veritate essem dominus. vt ff. de vsur. l. qui scit. §. 2. nisi lex resistat. vt quia essent naturales, vt eo. tit. de vsur. l. fructus. Vel pone, soluisti mihi fetichum qui erat alienus, cum ego putarẽ esse tuũ, & mihi à te debitum. ita vsucapiã ac si in veritate debezes, vt sup. pro so. l. si existimãs. & pro suo. l. hominẽ. nisi lex resistat pura actione qa sit furtiuus, vt Inst. de vsucapioni. §. furtiuæ.

c *Qui authore]* Si authore Prætore emam rem legatã, quæ venditur causa funeris, bona fide videor emere: & dominus efficior, etiam si sciam legatam. vt ff. de reli. l. at ille quis. §. si colonus. Item si deceptus essem à falso tutore authoritate iudicis bona fide videor remisse, & valet contractus. vt sup. quod fal. tu. l. 1. §. idem Pompo. & facit quia vsucapiam etiam sciens seruum alienum, quem dixi iussu Prætoris. vt sup. de noxa. l. & generaliter. in fi. Nam iussu possidet, &c. vt sup. de acq. poss. l. iussu. & facit sup. de minori. l. minor 25. annis ex aspectu. & sup. eo. l. non videtur. §. qui iussu.

d *Omnis hereditas]* Hæc regula exposita est ff. eo. l. omnis.

e *Nunquam ex postfacto crescit]* Si seruum meũ nõ mortifere vulnerasti, & postea per meã negligentiã decesserit, non teneris de occiso. vt ff. ad l. Aquil. l. qui occidit. §. fi. l. ẽ sup. de fur. l. ei qui. & sic nõ crescit æstimatio delicti. in casibus tamen crescit, vt ll damnatus in opus publicum ad tẽpus, si te fugit, duplicatur pœna delicti. vt ff. de pœ. l. aut damnum. §. quisquis autem. Item qui pretiũ accepit. vt persuaderet stuprũ cũ alio committendũ, delinquit. & huius delicti pœna crescit per sectio flagitio. vt ff. de extraor. cri. l. 2. §. fi. Item si alteripsi legatũ filio meo capto ab hostibus eo reuerso incido in pœnam Senatusconsulti Libboniani. vt sup. de fal. l. impuberem. §. 1. Item qui non malo animo dedit medicamentum ad concipiendum, ex postfacto, si ea quæ accepit decessit, aeriter punitur. relegatur enim. vt sup. ad leg. Cornel. de sicar. l. eiusdem. §. Senatus. Item fallit hæc regula sup. de dam. infec. l. si finita. §. fi. & l. seq. sed hic delictũ erat consummatum. Item fallit sup. de fur. l. inficiando. sed ibi sequentis delicti fit æstimatio, non præteriti. Accur.

f *Omnes actiones]* Dic. vt sup. eo. l. nõ solet. & l. pœnalia. & facit sup. de actio & oblig. l. omnes.

g *Non videtur]* res sub conditione legata nõ est perfectè hæredis. & sic nõ alienat ẽt pendente conditione. vt C. cõia de leg. l. fi. §. sed quia. Itẽ pone si tibi per meã rem absolui. & alij vendo, sit mea, & sic emptoris, vt sup. quod met. cau. l. si mulier. §. si metum. non tamen perfectè fit emptoris. cũ possit ei auferri per actionẽ. Quod metus causa. & ideo non vsucapit, vt supra. quod met. cau. l. si vi. ver. metu. sic & sup. de cap. l. in bello. §. si quis seruum. Item pone vt sup. de so. mu. l. cum quis. §. qui hominem. & facit inf. eod. l. pupillus.

h *Absentia]* Tam abiens cõtra præsentem, quàm præsens cõtra abientem restituuntur. vt hic. & sup. qui. ex cau. ma. l. 1. & l. videlicet.

i *Quod contra]* Si quid mihi facere, vel dare debes: possum delegare, vt alij loco meo facias, vel des. sed hoc fallit si debeas mihi hĩditatẽ per fideic. vt ff. de iudo. l. si mulier. §. ex asse. quod non dẽt trahi ad cõsequentiã: aliàs non valet delegatio. Itẽ licèt succurratur multeri fideiubẽti pro Velleiano nõ ideo iuuantur reæ qui pro alio fideiubent, vt ff. eod. l. quæ propter. & dic vt ff. de legi. & Senatusc. l. quod vero. & l. hic. k *Vni duo]* duo hæredes instituti succedũt in vniuersum ius patris. vt ff. eo. l. hæreditas, non tamen pro solido. vt nec duo pãtes esse cõsueuerunt in solidũ. vt sup. de cessio. pecul. l. hæreditate. §. pater. Sed nonne instituti qui restituit per Trebel. remanet hæres, & ille cui restituitur, est loco hæredis effectu. & sic ambo in solidum. vt Instit. de fideicom. hæred. §. restituta? Resp. directo. & cum effectu non possunt instituti enim non est cum effectu, fideicom. non est directò. Item oppo. cum hæres hæredis. restatoris est hæres, vt C. de vsur. l. antiquitas. ergo vnus etiam insciens hæres hæredes? Resp. diuersis temporibus non vno esse incipiunt.

l *Qui tacet]* Tacere quidem medium est inter expressam voluntatem. & contradictionem expressam. vt non sit idem ius, quod in alicuius est eorum. & pone exemplũ in tributoria. nam si contrahat seruus domino contradicente, tenetur de peculio tantum. & deducitur quicquid domino debetur. vt ff. de pec. l. si quis seruum. §. etiam. è contra si eo expressim volente, tenetur in solidum quod iussu. vt sup. quod iussu. l. 1. vbi autem scit. & tacet. tenetur tributu. vt hic. & sup. de tribu. l. 1. §. scientiam. & de exer. l. 1. §. si is. Sed fallit hæc regula, quia qũq; tacere est pro expressa cõtradictione. vt in procur. vt ff. de pecu. l. filius. §. inuitus. & in serui. vt ff. de set. vtb. præd. l. inuitũ. Itẽ in furto est, vt ff. de fur. l. per quas. §. q̃ ex voluntate. Itẽ in patrono, vt ff. de ritu nup. l. in eo iure. §. denique. Itẽ in institutione hæredũ: quia expressè dẽt testator dicere nomẽ hæredis. vt C. de test. l. iubemus. Item in interrogationib. in iure. vt ff. de interro. act. l. de ætate. §. qui tacuit. Et sic fallit secunda pars huius legis. & è cõtra tacere hĩ pro consensu expresso q̃q;, & sic fallit prima. vt ff. sol. matr. l. 2. §. voluntate. & ff. de libe. agno. l. 1. §. pœna. & ff. loca. l. item quæritur. §. qui impleto. Item vbicunque tacitũ pactum à l. inducitur. vt ff. de pac. l. qui in futurũ. & ad hoc concurrunt duo generalia. patientia habetur pro cõsensu. 2 Item è contra. Item facit sup. de except. l. non vtique.

m *Quod is fit]* quod nõ potuit vsucapere defunctus, quia erat furtiua res, quã emit: nec successor eius poterit vniuersalis, vel singularis, vt C. de acq. poss. l. vnic. & vt plenè videas, dic vitia alia verè realia. vt furtiua. & vi possessa violentia

Idem lib. 23. ad edictum.

LEX CLXXVIII. 1†

EA, quæ a dari impossibilia sunt, vel quæ in rerũ natura nõ sunt, pro non adiectis habentur.

Paulus li. 28. 2† ad edictum.

LEX CLXXIX. 3†

BOna b fides tantundem possidenti præstat, quantum veritas, quoties lex impedimento non est.

Vlpianus lib. 25. ad edictum.

LEX CLXXX. 4†

QVi authore c iudice comparauit, bonæ fidei possessor est.

Paulus lib. 27. ad edictum.

LEX CLXXXI. 5†

OMnis hæreditas d quamuis postea adeatur: tamen cũ tempore mortis continuatur.

¶ Nunquam ex postfacto crescit e præteriti delicti æstimatio.

Caius lib. ad edictum. 6†

LEX CLXXXII. 7†

OMnes actiones f q̃ morte, aut tempore pereunt, semel inclusæ iudicio, saluæ permanent.

¶ Non videtur g perfectè cuiusque id esse, quod ex causa 8† auferri potest.

Vlpianus lib. 56. ad edictum.

LEX CLXXXIII. 9†

ABsentia h eius, qui Reipubl. causa * abest, neque ei, neque alij damnosa esse debet.

Paulus lib. 54. ad edictum.

LEX CLXXXIIII. 10†

QVod contra i rationem iuris receptum est, non est producendum ad consequentiam. 11†

¶ Vnus duo k pro solido hæredes esse non possunt.

Idem lib. 6. 12† ad edictum.

LEX CLXXXV. 13†

QVi tacet l non vtique fatetur: sed tamen verum est eum non negare.

Vlpia. lib. 62. ad edictum.

LEX CLXXXVI. 14†

QVod ipsis m qui contraxerunt, obstat: & successoribus eorum obstabit.

1† P.F. 235.

2† P.F. lib. 18.

3† P.F. 236.

4† P.F. 237.

5† P.F. 238.

6† P.F. ad Edictum Prætoris vibani.

7† P.F. 239.

8† P.F. qui ex casu.

9† P.F. 140.

* Addesi mitabol. aut l. per quæ nota ut in l. 1. §. tutores in apost. l. ver. absẽs causa Reipublicæ superglo. in ver. tam diu ff. quã appe. sit & infra quæ ipsa.

10† P.F. 141.

11† P.F. ad consequentia Manus. consequẽtias.

12† P.F. li. 36.

13† P.F. 142.

* Vnde Cic. i Cat. Quid expectas, inquit, quietium auctoritatẽ quorũ voluntatẽ tacitorum perspicis?

14† P.F. 143.

† Adde qđ no. in l. 2. Tapol. in ver. qui tacet posita ff. gl. in ver. nõ cõtradixit sup. nil muni.

violẽtia ablatũ, vt Inſti. de vſucap ℔ furtiuũ, nõ cõpulſiua. vt C qd met. cau. l. ſi vi. Itẽ res data iudicis ſeu Præſidis ℔ l. Iul. repe. vt ſup. ad l. Iul. repe. l. pe. alia quaſi realia, vt liber homo, vt Inſti. de vſuca. ſ. ſed aliqñ. Itẽ fiſcalis, vt ſup. de vſuc. l. vbi. ſ. interdũ. Itẽ pupillaris, vt ſup. de acq. rer. dom. l. bonæ fidei. alia generalia, vt dolus dãs cauſam negotio, vel incidens ex propoſito. Itẽ mala fides qñ credidit venditorẽ nõ habere ius vẽdendi, vt C. de p̃ſcriptio ne longi temp. l. fraude. Item ſciens alienę, vt in cõmodata rio, depoſitario, & creditore. Quid aũt de precaria, & clãdeſtina? Rogerius dicit vitia rei, & ꝑ eo ſup. de acq. poſſ. l. Põponius ℔ cũ quis, ꝙ non placeat, ga precaria iuſta poſſeſſio eſt, quia cũ dñi voluntate, vt ſup. cõmuni diui. l. communi diuidũdo ℔ interdictones. Itẽ ſubtiliter reſpicientibus licet poſſeſſio dicat clãdeſtina, non ñ dicitur clandeſtina res, vt ſup. de acq poſſ. l. clãm. de litigioſa conſtat, quòd non eſt vitioſa, vt C. de præſcriptio. longi temp. l. 1. Item ſucceſſorum alij in ius vniuerſum, vt hæredes, & ſimiles, vt ſup. de hære. inſt. l. ſpecies. ſ. hæredes. Alij in rem, vt emptor, & ſimiles, vt ſup. de except. rei iud. Lecta. & ſup. quo leg. l. 1. ſ. illud. his peroratis dic, quòd vitia realia durant in perſona vniuerſalis ſucceſſoris, vt hic, & ſingularis, vt Inſtitu. de vſucap. ſ. furtiuæ, & hoc quo ad vſucap. nõ quo ad fructus, vt ſup de acq. rer. dom. l. bonæ fidei. ſ. pe. ſed in vitiis perſonalibus diſtinguitur ſingularis ſucceſſor ab vniuerſali, nam ſi eſt ſingularis, non impeditur præſcribere iure veteri incipiendo à ſe, vt ſup. de diuer. & tẽp. præſcr. l. an vitium. in princ. hodie ſecus, vt in Auth. vt ſponſa. largit. ſ. rurſus. Porrò quantum ad agendum impeditur: quia de dolo defuncti excipitur, ſi eſt cauſa lucrativa, vt in donato, & legato: quaſi lucrativa, vt ſeruo noxæ dedito. Item ſecundum Ioan in eo, cui res magni pretii modico diſtracta eſt, vt ſup de except. do l. apud. ℔. ſi quis autem. & ſ. de auctoris, & de except. l. ſi rem legatam: alias ſi nõ eſt lucrativa, non excipitur niſi vtatur acceſſione ſui auctoris, vt d. l. apud. ℔. de auctoris. vel niſi ſit res reuerſa ad dolosũ. puta mulier dolo induxit aliquem ad promittendam dotem viro. ſi maritus petat ab eo, repellitur, eo q̃ res ad doloſam mulierem reuerteretur, vt d. l apud. ℔. Iulianus. & l. purè. ℔. pe & ad idẽ l. apud Celſum 3. ſi quis autẽ. in fi. Sin autem eſt vniuerſalis ſucceſſor, ſi quidem extraneus, nocet ei mala fides defuncti, niſi velit ex ſe incipere, ſecundũ M. vt C. de præſcri Ion. tẽp. l. 1. ſed Io. & Azo. dicunt indiſtincte nocere, vt C. communia de ſucceſſ. l. fi. & ſup de diuer. & temp. præſcr. cũ hæres. & hoc in extraneo hærede. in ſuo conſtat ſecundum omnes, ꝙ nocet, cum ſit eadem perſona, vt ſup. de lib. & poſthu. l. in ſuis. & facit ſup eo. l in his.

a *Non omne.*] Dic vt ſup. eod. ſ. ſemper in conuentionibus.

b *In ſtipulationibus.*] quantum ad acquiſitionem obtinet quod hic dicitur, vt ſup. de verb. obl. l. ſi filius. & ſup. de ſtipu. ſeruo. l. vſusfructus. niſi in caſib. vt ſup. de verb. obl. l. quidã cum. ℔. fi. & ſup. mand. l. ſi verò nõ remunerandi. ℔. ſi filioſa mil. & ſup. de hæred. inſt. l. quidam. non quantum ad hoc, vt valeat, vel non: nã rem meam ſtipulor ſub condi. ſi mea eſſe deſierit. & valet nõ inſpecto principio, vt ſup. de verb. obl. l. ſi rẽ meã. niſi in ſacra. & religioſa. & libero homine: vbi nõ valet ſi ſub cõditione. ſi ſacra eſſe deſierit, ſtipuler. ſ. de verb. obli. l. inter ſtipulã. item. ſup. ſed hæc diſſimilia ſũt. Sed quid in legato? Reſpon. econtra quantũ ad acquiſitionem, vt non dies quo legatur, ſed quo dies legati cedit, ſpectatur, vt ſup. qñ dies leg. cedat l. ſi uſuf. ℔. ſi. & ſup. eo. l. quę legata. Item quantum ad valetudinem econtra, vt præſens tempus aditæ hæreditatis ſpectetur, vt ſup. communia prædio. l. receptum eſt. in fi. ibi, idemque &c. niſi in caſibus, vt ſup. de leg. 1. l. cæterũ. ℔. ſi ſub conditione. Accur.

c *Nemo videtur*] Pone quòd emi à debitore alienante in fraudẽ credi. ſed eis conſentientibus. nõ teneor Pauliana, vt ſup. quæ in fraudẽ creditorum. l. qui autẽ. ℔. præterea. Itẽ pone ſ. de actio. empti. l. 1. in fi. & de ædil. edic. l. 1. ℔. ſi intelligatur. & l. ſi tã. ſ. ei. & l. in ædilitijs. & C. de tranſact. l. fideicommiſſo. & l. cũ donationis, & de reſcin. vend. l. venditor. & ſ. depoſi. l. 1. ℔. elegãter. & ſup. quod fal. tut. auth. l. 1. ℔. fi. Item qđ dicit ſciuit: ſcilicet tempore contractus: ſecus ſi tũc ignorauit, & poſtea ſciuit: quia non decreſcit obligatio, vt ſup. de ædil. edic. l. iuſtiſſimè. ℔. fi.

d *Quod quis*] Si ſeruus cõtraxit tempore ſeruitutis: non prodeſt ei facto libero, vt hic. Sed fallit in tribus caſibus: vt ſup de except. rei iudic. l. 1. ℔. ſi ſeruus. & ſ. de pactis. l. iuriſgentium. ℔. ſed & ſi quis. & ℔. retulimus. & ſup. de iure dot. l. ſi ſerua ſeruo. & è contra non nocet, vt C. an ſeruus, ex ſuo facto. l. 2. Sed fallit in multis. Primò quia quandoque tenetur de dolo, vt ſup. de dolo. l. & elegantiſ. ℔. ſeruus pactionis. Secundò ſupra. de fideicommiſſ. l. ſi purè. Tertiò ſupra. de libe. leg. ℔. Aurelius ℔. Sticho. Quarto C. an ſeruus ex ſuo facto. l. promiſſæ. Quintò ſupra. de negotijs geſt. l. eum actum. & l. ſi. ℔. Sæuola. ſcilicet, quando eſt communis adminiſtratio. Item ſexto ſupra, depoſiti. l. ſi apud filium. ſed ibi eſt poſteriore detentione. Septimo in maleficijs, vt Inſtit. de noxa ℔. omnes. Octauo ſupra. de dete. prælega. l. 2. ℔ per contrarium.

e *Semper*] Pone, vt no. ſup. eo. l. in toto. & facit pro ℔. quòd exceptiones ſunt de regula. tu contra ſup. eo. l. 1.

f *Cui res effectus*] Emolumentum fundi pecuniarium, & ex earum rerum proueſt ei, qui in fundo dominiũ habet. Si igitur ipſe deceſſit pluribus hæredibus relictis, pars eius emolumenti pertinet ad vniuerſos hæredes, deeſt ad ſingulos pro ea parte, qua ſunt hæredes, & ita ſecundũ B quaſi dicat, vt litis fundi, quæ eſt effectus dominij, prodeſt omnibus hæredibus. ergo & dominium pertinet ad omnes. loco ſumpto ab effectu. ſic C. de ſumma Trinit. l. 3. ibi igitur ſi clericus &c. & ſecundum hoc cuius. & eius ad fundi dominium referuntur. aliter ſecundum Ioan. & abſentes defenduntur, vel eorum negotia adminiſtrentur, quis eſt effectus? vtique hic, quia indefenſi non condemnabuntur: actores in poſſ. non mittentur, & alij caſus ſimiles. vt ſupra. de neg. geſt. l. 1. effectus ergo iſte prodeſt omnibus. ideſt ad publicam vtilitatem. vt ſup. de procurator l. ſeruũ. ℔. publicè. & partes eius effectus. ſcilicet ſi aliquorum negotium geratur ſingulariter. vtputa Titij. & Sempronij, pertinent etiam ad vniuerſos, ideſt vniuerſorum vtilitatem ſpectare videntur. vel pone, vt Inſtit. de iis qui ſunt ſui, vel alieniur. ℔. pe. quia expedit omnibus, ideſt Reipub. ne quis te ſuæ malè vtatur, & hoc principaliter. ſecundario autem hoc expedit ſingulis. Accur.

g *Ex qua*] Pone in inſtitore. vt ſupra. de inſtito. l. prima. in princip. Item ſup. ſi quis omiſ. cau. teſtamen. l. ſi non ſolus. in princip. item ſup. de aqua pluuia. arcend. l. ſi tertius. ℔ fina. Sed fallit. quia quandoque ex alicuius perſona habemus lucrum, non damnum, vt ſup. de neg. geſt. l. ſi negotia abſentis. Item ſi vnus ſolus ex ſocijs admiſit ſocium, alij qui non admiſerunt, ſentiunt lucrum ex perſona illius, qui eſt admiſſus per eum, qui admiſit. non tamen ipſi cum aſſumpto communicant ſuum lucrum, vt ſup. pro ſoc. l. & quicquid.

h *Parem*] Dic vt ſup. eo. l. qui dolo.

Caius lib. 24. ad edictum Prouinciale.

LEX CXC. 8†

SEmper [e] generalibus ſpecialia inſunt.

Paulus breuium. 9†

LEX CXCI. 10†

CVius effectus [f] omnibus prodeſt, eius, & partes ad vniuerſos 11† pertinent.

Vlpianus lib 67. ad edictum.

LEX CXCII. 12†

EX qua [g] perſona quis lucrum capit, eius factum præſtare debet.

Idem lib. 68. ad edictum.

LEX CXCIII. 13†

PArem [h] eſſe conditionem

1† P. F. 62.
2† P. F. 141.
* Hæc ꝓ inet locus Cice. pro Cor. Balbo. Eſt. n. inqt. aliquid qđ non oporteat, & ſi licèt: qđ quid verò non licet, certè non oporet.
3† P. F. 145.
4† P. F. li. 62.
5† P. F. 146.
6† P. F. dũ ſeruꝰ.
7† Manu ſcript. libero.
8† P. Flo. 147.
9† P. Flo. Paul. li. 6. breuiarij ſti.
10† P. F. 148.
11† P. Flo. ad eũ.
12† P. Flo. 149.
13† P. Flo. 150. Seruo libero facto an ꝓfit cõtractus tpe ſeruitutis factus.

a *Nemo damnum.*] Pone in magistratu, qui dedit damnum alicui contumaci, non tenet. vt ff. de iniu. l. iniuriarum. §. is qui. & §. seq. & sup. ad l. Aqui. l. quemadmodum. § si quid tñ. Item pone, si quis dedit damnum, cum aliter se tueri nõ posset: non vt dare damnum, vt sup. ad l. Aqui. l. scientiam. §. q cũ aliter. vere tamẽ damnũ dat, quia dãnum à diminutione dr. vt sup. de dam. infec. l. 3. Item pone C. ad leg. Iul. de adult. l. Gracchus. & su. de verb. ob. l. qui seruũ.

b *Hoc iure.*] Vis alia publica, vt cũ armis, alia priuata, vt sine armis. de prima est pœna deportatio, & omniũ bonorũ amissio: de secunda relegatio cũ amissione tertiæ partis omniũ bonorum, vt Inst. de interdi. §. qui ante. & de publ. iudi. §. itẽ lex Iulia.

c *Deiecit.*] Pone, vt sup. de vi & vi arm. l. 1. §. deiecisse. & §. quoties. & §. sed cũ quis. quod aũt dr de ratihabitione intelligeita dictum esse, si meo nõie deiecerat, nõ alias, vt ff. de negot. gest. l. si pupilli. §. sed & si ego. & de pœnar. l. si seruus. sed an idẽ i cæteris delictis meo nõie cõmissis, vt possim ratũ hẽre & teneari? quidã non & ĩ hoc speciale, qa possessio violẽta ad me peruenit. sed dicas i tem in omnibus: quia lex generaliter dicit, vt sup. de vi & vi ar. l. 1. §. sed & si quis in ñ. ergo generaliter intelligenda est vt ff. de le. præstan. contra tab. bo poss. l. j. §. generaliter, quæ modo p alium possunt fieri, in adulterio autem secus. Item quod dicit, comparari mandato, non tñ vr agatur man. vt not. sup. eo. l. semper, nisi in casu. vt su. quod iussu. l. 1. §. si ratum. vbi inducitur quod iussu. Item quod dicit ratihabitio. &c. fallit in casibus; vt no. sup. de ijs qui notan. infam. l. quid ergo. in prin. & facit sup. de iureiur. l. non solum. in princ. & sup. eo. l. is damnum. & C. ad Macedon. l. fi.

d *In contract. but.*] In contractib. dẽt abesse dolus. & bona fides adesse: vt C. de act. & obl. l. bonam fidem. sed & hoc mõ non sufficit: imò venit culpa qũq; late, qũq; leuis, qũq. leuissima, vt sup. eo. l. contractus. si ergo defunctus fecerit ꝯ in aliquo de prædictis, tenetur hæres, vt ipse defunctus tenebatur, ẽt ex dolo defuncti, ex quo est commissus in ꝯctu: licèt secus sit extra ꝯctum qũ non tenetur, nisi in quantum ad eum peruenit, vt sup. depos. l. si homem. §. datur. & sup. de act. & obl. l. ex depositi. sed licèt hæres teneatur regulariter, vt defunctus fallit tñ in casib vt cũ dolus testõris dedit causam ꝯctui, & ad hñdem dolo si non peruenit, vt Inst. de perpet. & temp. ac. §. aliqñ. Item fallit in actione in factũ, qũ datur ꝯ mentitorem, vt sup. si mens. fal. mo. dixe. l. 3. §. pe. in fi. Itẽ in actione tũb. vt sup. de tribu. l. illud. §. pe. in fi. Item in act. ex stipu. cõpetente pro iudicio sisti pro eo, qꝝ quis cõuenitebatur in iure, vt su. si qs cautio. l. si eũ. § qui iniuriarũ. Item fallit si interueniat confusio, vt quia creditor debitoris successit, vt C. de hær act. l. 1. Itẽ fallit sup qꝝ fal. tuto. auth l. huius actionis. §. 1. Itẽ in actione in factũ de calu. qũ & ipsa ex ꝯctu nascitur, si dedi, vt negotiũ mihi non fiat; vt su. de cal. l. in hñdem. Item fallit. sup. depos. l. ex pollicitatione. Item sup. de precario l. qũitũ. § fi. Item fallit. su. de pollic. l. 1. §. 1. vbi aliter tenetur hæres, qꝝ defunctus. Sed quid in quasi cõtractibus? Respon. ibi diuersimodè tenetur hæres, quàm defunctus: quia defunctus tenet d e dolo, lata culpa. & leui: vt C. arb. tu. l. quicquid. at hæres nõ nisi ex dolo, vel late culpa defuncti, nisi fuisset lis contest. ꝯ defunctum; vt C. de hære. tut. l. 1. idem in hæredibus magistratus, qui non idoneè curauerunt cauere pupillo, vt C. de magistra. conue. l. in hñdem. & sup. de magistra. cõue. l. nõ similiter, & facit inf. eo. l. ad ea. §. fin.

Hæres an & qualiter ex defuncti cõtractib. tenetur.

Maleficio ratihabitio mãdato cõparatur. Et cõ cor. text. in regula ratihabitionem. eo. ti. li. 6. & in cap. post cessionem. ꝑ gl. ibi no. ext. de cessio.

Deijcit & q mandat. In

Paulus lib. 64. ad Edictum.

LEX CXCIV. 1†

NEmo damnum[a] facit, nisi qui id facit, quod facere ius non habet.

Vlpianus lib. 69. ad Edictum.

LEX CXCV. 2†

HOc iure[b] vimur, vt quicquid omnino per vim fit, aut in vis publicæ, aut in vis priuatæ crimen incidat.

¶ Deiecit[c] qui vel iussit, vel mandauit, vel ratum habuit. Rati enim habitio mandato comparatur. 3†

¶ In contractibus,[d] quibus doli præstatio, vel bona fides inest, hæres in solidum tenetur.

Paulus lib. 65. ad Edictum.

LEX CXCVI. 4†

FErè[e] quibuscunque modis obligamur, ijsdem in contrarium actis liberamur, cum quibus modis acquirimus, ijsdem in contrarium actis amittimus. Vt igitur nulla possessio acqri, nisi animo, & corpore potest, ita nulla amittitur, nisi in qua vtrunque in contrarium actum est.

Vlpianus lib. 70. ad edictum.

LEX CXCVII. 5†

CVm par delictum[f] est duorum, semper oneratur petitor, & melior habetur possessoris causa: sicut fit, cum de dolo excipitur petitoris. neque enim datur talis replicatio petitori, Aut si rei quoque in ea re dolo actum sit.

¶ Illi ℟ debet permitti pœnam petere, qui in ipsam non incidit.

Ere.] Ex contractu quatuor modis obligamur, re, verbis, literis, & consensu. sic & quatuor mod. contrarijs actis liberamur. scilicet reddẽdo rem depositã. Acceptilatione. Itẽ in literis i cõtrariũ emissis ab eo in quẽ priores expositæ fuerunt. Itẽ ꝯrio consensu ab emptione re integra recedit: vt ff. de fo. l. pur q̃s? Sed quare dicit fere? Rñ qa. & delinquendo qs obligat: [illegible] ꝯrio delicto liberat: vel qa qñq; qs alio mõ obligatur, vt stipulationi: & aliomõ liberat, vt solutione. Itẽ hoc primũ de obligationib. personalib. ꝙ bat ad instar corporaliũ, q̃ vt acquirimus animo & corpore, ita ꝙ ꝯrium amittẽtur: vt ff. de acq. poss. l. quẽadmodum. quod est terũ, vt duo sint necessaria i amittẽdo, si incipias à corpore, secus si ab animo. vt sup. de acq. poss. l. 2. §. in amittenda. sic C. de iure deliber. l. potuit. & sup. de rei ven. l. fin. aũt §. 1. & facit ꝯ. eo. l. ad ea. §. vlt. & sup. e. l. nihil.

f *Cum par delictum.*] Promisisti mihi pœnam si iudicio tali die non sisteres, ego impediui te. & tu me, si agã ad pœnã, excipies, qꝝ ego dolosè te exemi. nec ego possum sic replicare: imo recte ago, siue nullum dolũ cõmiserit aut si rei, vel cõuenti dolo similiter sit factum. nã hæc sunt verba replicationis, vt sup. de eo per quẽ fa. er. l. fi. §. sed si stipulator. Vel pone, q̃ libertus vocauit patronũ in ius sine venia: & patronus fuit exemptꝰ. sicq. amisit actionẽ suã. si agit libertus ꝯ eximentẽ: ille excipiet de dolo vocantis: nec vocãs poterit replicare, vt sup. de eo per quẽ fac. er. l. 1. & l. fi. & ne quis cũ, qui in ius voc. l. j. in fi. & l. 2. nec obst. in contr. l. sed eximendi. Itẽ si quis. & l. si per aliũ. § in cũ qa ibi deligit calũniãdo: hic vocãdo. Itẽ pone sup. de her. emp. l. dominus. itẽ sup. de cond. ob turp. cau. l. si ob turpem. sicut ergo dolus dolo cõpensatur, sic culpa culpæ, vt sup. de cõpẽ. l. si ambo. Nõ aũt dolus cũ culpa, sed dolus prægranat, vt ff. ad l. Aq. l. Itẽ si obstetrix, ff. fi. & l. si puerum. Itẽ si vnus in lata culpa, alius in leui ꝓponderat lata cũ æquiparetur dolo. vt sup. si mens. fal. mo. dixe. l. 1. § lata plane. Sed q̃d si vnus fuerit in leui, alius in leuissima? Rñ. cũ vt etq. non sit in pari causa, is qui minus deliquit, est in causa melioris; vt sup. de verb. obl. l. si seruus. §. sequitur. & de dolo. l. si duo. & de except. dolli. l. apud. §. Marcellus. & facit sup. eo. l. nemo prædo. §. fi. & sup. ne quid in loco publ. l. 2. §. 1. & sol. matrimo. l. vlt.

g *Illi.*] Si rem mihi surripias, eaque postea ubi surripiatur; tu non agis furti; sed ego ago contra vtrumque; nec exacto vno alter liberatur, cum ex diuersis factis teneamini, vt ff. de fur. l. qui re sibi commodata. Hæc autem regula fallit in eo, qui sibi locatum vestimentum portandum, aut contra domini voluntatem commodauit; nam si commodatarius per furtum amiserit; tollo, qui cõmodauit, agere furti, licèt in furti pœnam cõmodando incideri, vt sup. de fur. l. q vas. §. si ego. secus in inuasore, qui agit interdicto, licèt teneat, vt supra, de vi & vi arma. l. 1. §. qui vi. & nec. & est ratio, quia

non

non niſi ad poſſ. egit, hic vellet agere ad pœnam. Item pone in contractu: vt puta locaui tibi fundum in quinquennium, & promiſi tibi pœnam ſi te ante deijcerem: tu quoq; mihi pœnam, ſi penſionem non ſolueris. ſi te nõ ſoluentem deijciam, non cado in pœnam: quia tu incideras: vt ſu. loc. l. q̃ro. §. inter. Item regulæ huic eſt cõtra. ſup. de eo, per quem fac. er. l. ſi. §. 1 ſed ibi diuerſæ perſonæ ſunt, quæ cõueniunt ad pœnã.

1 † P. F. 65

2 † P. F. 155.

Paulus lib. 77. † ad Edictũ.

LEX CXCVIII. 2 †

FActum [a] cuique ſuum, nõ aduerſario ſuo nocere debet.

¶ Non videtur [b] vim facere, qui iure ſuo vtitur, & ordinaria actione experitur.

¶ In pœnalibus [c] cauſis benignius interpretandum eſt.

Vlpianus li. 70. ad Edictum.

LEX CXCIX. 3 †

INuitus [d] nemo rem cogitur defendere.

¶ Cui damus [e] actionem 4 † eidem exceptionem competere multò magis, quis dixerit.

¶ Cum quis [f] in alicuius 5 † locum ſucceſſerit, non eſt æquũ ei nocere hoc, quod aduerſus eum non 6 † nocuit, in cuius locum ſucceſſerit.

¶ Plerumque [g] emptoris eadem debet eſſe cauſa circa petendũ ad defendendum, quæ fuit auctoris.

¶ Quod cuique 7 † [h] præſtatur, inuito non tribuitur.

Idem lib. 71. ad edictum.

LEX CC 8 †.

ADea [i] quæ non habent atrocitatem facinoris, vel ſceleris, in ijs 9 † ignoſcitur ſeruis, ſi vel dominis, ſiue 10 † ijs, qui vice dominorum ſunt, veluti tutoribus, & curatoribus, obtemperauerint.

3 † P. F. 256.

4 † P. F. actiones.

5 † P. F. in alij.

6 † In P. F. deeſt.

7 † P. F. cuiq. eo.

8 † P. F. 157.

9 † In P. F. deeſt in ijs.

10 † P. F. ſi vel dominis, vel his qui vice.

a † P. F. 65 *Actum.*] Si cauſa mutandi iudicij rem, quã poſſidebas, alienaueris tibi, nõ alij hoc factũ nocet. Nã ille, in cuius fraudẽ alienatio facta eſt, te pp dolũ tuum conuenire poterit: ſicque nocet tibi dolus tuus: vt ſup. de alie. iu. l. 1. & te cõuento. & exacto mihi lominus teneturs poſſidet, vt ſ. de rei. here. l. nec vllam. ſ. fi. Item ſi ſocius oĩum bonorum callidè in hoc renũciauerit ſocietati. ſ. propter lucrũ aliquod quod ſibi ſoli cupiebat habere, factum ſuum ſibi nocet, quia ſi alter ſocius, cui renuntiatũ eſt, aliquid quæſierit, renuncianti non cõcabitur: renuncians aũt, lucrũ pp quod renunciauerit, communicare tenebitur. vt Inſtit. pro ſoc. §. manet. & ſup. pro ſoc. l. actione. §. diximus. Item poteſt poni caſus ſup. de eo, per quem fac. erit. l. 1. §. ſi rem dolo. ſi opponatur de tutore, qui tranſigere poteſt, vt ſup. de fact. l. interdum. §. qui tutelam. ſicque nocet pupillo. Reſpon. hoc euenit, quia quaſi dominus eſt, vt ſup. de admin. tuto. l. tutor, qui tutelam.

b *Non videtur.*] Si emptor de poſſeſſione fundi, quã emit, fuerit expulſus nõ ió de euict. agit, vt C. de ac. empt. l. fi. qa iniuria facta emptori nõ contingit venditorẽ. vt ſ. de euic. l. ſi p imprudentiã. Quid igit ſi cũ propoſita rei vendicatione fuerit euicta, & manu militari ablata. nã & hoc põt fieri; vt ſ. de rei ven. l. q teſtituere? Rñ. nõ poterit prætendere vẽditor iniuriã emptori factã, quo minus de euictione teneat: iuſtè. n. euictus eſt, vt hic, vel pone in eo, q promiſit ſe nõ facturũ vim alicui. nã ſi rei vend. intendat, & manu militari auferat, non vĩ vim facere, vt ob hoc ex ſtipulatione teneat, vt hic. Itẽ põt opponi in creditore, vt C. de pign. l. 3.

c *In pœnalibus.*] in delictis, pro quibus pœna corporalis, vel pecuniaria ſolet imponi; interpretamur in dubio non delictum, vt ſup. pro ſoc. l. merito. Itẽ ſi is cui furtum eſt factũ, deduxit furem ad Præfectum vigilum, in dubio vĩ pœnam furti remiſiſſe, vt ſup. de fur. l. interdum. §. qui furem. Item qui adulterũ nocte occidit, minus punitur; quia nox & dolus minus interpretãtur delinquere, vt C. de adult. l. Gracchus. Item ſi duo iudices ordinarij vnus de puniendo, alter de abſoluendo tulit ſententiam, interpretamur abſolutoriã magis valere, vt ſup. de iud. l. inter pares. Item ſi vnus iudex condemnauit accuſatum le. Iul. de vi. quia dixit, vim feciſſe, de priuata intelligitur, quia in pœnis mitiores eſſe debemus, vt ſup. de pœ. l. ſi Præſes. & l. pe. Item ſi tutor accuſatur de ſuſpecto ſi remoueatur, præſumitur in dubio pp culpam, non propter dolum remotus, vt ſup. de ſuſpec. tuto. l. hæc enim. §. 1. & ſic non eſt infamis, vt Inſtit. de ſuſpect. tut. §. ſuſpecti. & facit ſup. eo l. ea quæ. §. in rem.

d *Inuitus.*] Pone, vt C. de proc. l. inuitos. & diſtingue eũ quæritur, an quis teneatur defendere aliũ, vel ad aliquid, qui non defendit, diſtingue; quia aut interuenit mandatum, aut non, ſi non interuenit mandatum, aut præſtita eſt cautio de defenſione, aut non. ſi eſt præſtita, aut de defenſione rei, quod eſt eũ promittitur iudi. ſol. aut de defenſione actoris. ſi de defenſione rei ab ipſo defenſore, nõ cogitur præciſè, ſed ſtipulatio cõmittitur, vt ſ. de proc. l. inuitus. §. fi. & l. ſeq. in prin. & §. Sabinus. niſi iuſta cã interuenerit, vt ibi dĩ. Si aũt pſtita, eſt ab ipſo reo, aut volẽte defenſores vel nõ ignorãte, & cogit pręciſè, aut nolẽte, vel ignorãte, & nõ cogit, ſed ſtipulatio cõmittitur: vt ſ. de pcur. l. ſi defunctus. ſin aũt à procuratore actoris, eſt ſatiſda. ũ de defẽdẽ do pcisè, cogit, vt ſ. de pcu. l. ſed & hæ. §. defẽdere. ſin aũt nulla ẽ pſtita ab aliquo cautio, nemo cogitur defendere, vt hic. & C. de pc. l inuitus. in fi. & ſ. de pe. l. filiuſfa. §. inuitus. & l. inuitus in fi. ſi verò mandatũ interuenit, eadẽ diſtinctio adhibẽda eſt q ſ. dicta eſt. hoc addito, vt etiã ſi non fuerit ſatiſdatio pſtita, teneat dño, q eã dedit, q vt mãdat ſe de ſatiſdãdo, vt ſ. de pcur. l. ad rẽ. & l. ad legatũ, vbicunq; autẽ dicit, quẽ teneri ad defenſionem, vel pp defenſionẽ. bidẽ iuſta cã interuenien te ad neutrum tenẽt, ſ. nec defendere, nec ſtipulatio committitur, eo falſo, vt ſi res ſit ipſe perimta, teneatur vſque ad litem conteſt. vt ſup. de procur. l. ſed etiam.

e *Cui damus.*] ei qui ad non modicũ ipſe cõduxit ſolũ alienum, vt ſuperficiẽ imponat, datur vtilis rei vend. ẽt ſ dñm. multo magis ergo habet excep. ſi à dño cõueniat, vt ſ. de ſpõ. l. j. §. q ait Prætor. Sed op. q emit à nõ dño, nonne hẽt act. Pub. ſ oẽs. pterquã ſ dñm. nec tũ hẽt exce. ſ dñm. vt ſu. de pub. l. pe. & fi. ? Rñ. h. d. qñ ſ aliquem hẽt ac. multò magis ſ eundem hẽt exce. ſed pub nõ hẽt ſ dñm; & ſic nec exce. Hæc aũt regula fallit C. loc. l. ſi qs cõductionis. & ĩ Auth. de triẽ. & ſemiſ. §. illud quoq ĩ hẽ in oĩb. iudicijs poſſeſſorijs: vt ſ. quo. le. l. 1. in prin. vel diſtinguit vtrũ ille, q conuenit, in promptu hẽat probationes ſui iuris, ſiue de poſſeſſione, ſiue de ꝓprietate. & tũc non teneatur reſtituere. an non. & tũc tenetur reſtituere. ar. ſ. ad exhi. l. 3. §. ibidẽ. & ſ. ad l. Treb. ille à quo. §. ſi de teſtõ. & vt in poſſ. leg. l. ſi is à quo. & C. de comp. l. ſi & ſu. de Carbo. edi. l. 3. §. cauſæ, quæ in poſſeſſorio loquitur. Hoc aũt fallit in quodã poſſeſſorio, vbi ẽt ſi velit incontinenti ꝓbare de ſuo iure, non auditur, vt in Auth. de trien. & ſemiſ. §. illud.

f *Cum quis.*] pone vt ſ. de itine. actuq. priua. l. 3. §. ſi quis ab authore. Itẽ vt ſup. ꝓ emp. l. 2. §. defunctus. Item ſup. quæ in fraudẽ credi. l. q a debitore. & plenè no. ſu. eo. l. q ipſis.

g *Plerumque.*] Hæc regula eſt expoſita ſup. eod. l. nemo plus iuris ſed. & poteſt poni ſup. pro emp. l. 2. §. emptori. Plerunque autem ideo dicit, quia ſi emptor haberet malam fidem, non vſucapit, licẽt author bonam fidem habuerit, vt ſup. ꝓ emp. l. 2. §. ſi eam rem. Item quod dicit defendendũ, dic vt C. de euict. l. emptori. & facit ſu. de acq. rer. dom. l. traditio.

h *Quod cuique.*] Dic vt ſup. eo. l. inuito. Sed opp. priuilegiũ ſportularum minorum datur etiam clericis inuitis, cũ præcipiatur executoribus, vt non accipiant: & ſic ſuo priuilegio non poſſunt renunciare, vt C. de Epiſ. & cler. l. omnes qui. §. executoribus. & C. de ſpor. l. omnibus. ſed dicas, quod dare poſſunt ſed illi non accipere. & ſic honeſtè datur, non honeſtè accipitur, econtra eſt in meretrice, quæ honeſtè accipit, ex quo eſt meretrix; ſed turpiter datur, vt ſup. de cond. ob tur. cauſam l. idem eſt. §. ſed quod meretrici. Accur.

i *Dea.*] ſi ſeruus domino iubente delinquat: ſi quidem in atrocibus ei paruerit: licèt non excuſetur, minus tamen punitur, vt C. ad legem Iul. de vi. l. ſeruos: ſin autem in non atrocibus, nullum eſt ſerui delictum; & ſic non tenetur, vt ſupra. de actio. & obligs. l. ſeruus. & hoc etiam dicitur de his in Apoſtolo: Serui eſtote ſubditi dominis veſtris: non tãtum bonis & modeſtis, ſed etiam difficolis, id eſt diſcordantibus à fide Catholica. Sed quæ ſunt atrociora? videtur quòd illa, quæ delendunt à lege duodecim tabu. vt ſupra. de noxa. l. 2. §. 1. ſed illud per Iul. poſtea ibi corrigitur.

Defendere alium an quis teneatur.

vade

vode dic modicæ rei furtum. item atrocium damnum dicantur non atrociora, at magnæ rei furtum siue damnum item homicidia, adulteria & omnia capitalia crimina dicuntur atrociora, vt ff. de incen. ruin. naufr. l. Pedius. §. 1. Azo. pone ēt exemplum de non atroci. vt sup. de ijs qui no. infa. l. liberorū. §. f. & facit sup. eod. l. is damnum. & sup. re. amo. l. si mulier. §. si mulier. §. si seruus. Accurs. *Semper*] Dic vt sup. eo. l. qui dolo. & l. patrem. sed arg. contra. sup. si quis omis. causa test. l. 3. in fi. itē qđ dicit habendus &c. sed nō ono: quia alter directa, alter vtili tenetur: vt ff. de noxa. l. electio. §. si is quem. b *In contractibus*] Pone vt sup eo. l. hoc iure. §. fi. Sed contra Instit. de perpe. & tēpo. actio. §. aliquādo. vbi non tenetur hæres ex dolo defuncti. sed ibi dedit cautam contractui: hic fuit incidēs. Item quod dicit hæredes teneri pro hæreditaria parte: fallit quandoque. Primò si habet vnus hæredum facultatem totius rei restituendæ, vt sup. cō mo. l. 3. §. hæres. Secūdò cū agitur ex pollicitatione: vt sup. de pollicita. l. ex pollicitatione. Tertiò pro funeris impēsa, vt C. de relig. l. veluti. Quartò in alimētis, vt ff. de ali. leg. l. 3. Quintò quando ab vno hæredum maritus legauit vxori animo compensandi quæ in dotem ab ea habebat: si ipsa nō legatum, sed dotem vult ille solus cōuenietur, vt sup. de leg. 3. l. cum ab vno. Sextò in illis casibus, in quibus tenentur hīdes in solidū, vt sup. depos. l. si duo. & de ver. obl. l. 2. §. 2. Acc.

1† In P.F. deest, ad eos.
2† In P.F. deest conuenitur.
3† P.F. Iauolenus lib. 7. Epistularum.
4† P.Flo. 200. vide Ant. Aug. lib. 1. c. 1. circa medium.
5† P.F. 201.
6† P.F. si initium quoque.
7† P.F. 202.

c *Condemnetur*] aliàs condemnetur, aliàs patiatur.

d *Quoties*] Die captione. i. iniquitate. & pone si impuberi moueatur quæstio status, malū est præcipitari, & sic sine firmo consilio constituium in alienam seruitutē redigi. & è contra malū est eū mitti in bonorū possessionē: & aliqua fortè aliena apparebūt: sed hoc est minus malū, & sic eligendū, vt sup. de Carb. edic. l. 3. §. duæ aūt. & C. de Carb. edic. l. 2. & hoc fiet ex Carb. si fiat qō status, & bonorū sed si status tm. tūc ex cōstitutionib. vt ff. de Carb. edic. l. 3. §. 1. Vel pone: mādasti mihi vt tibi emerem Stichū. quē ignorabas furē. hic fecit mihi furtū. iniquū est tenetur vltra quàm seruus valeat: vt Instit. de noxa. §. fum ma. è cōtra iniquius est officium meum mihi esse damnosum: ideoq; mihi in solidum teneris, vt sup. de fur. l. si seruus. §. qđ vero ad mandati. sed & potest poni vbicunque dicitur q̄ aliquid est æquius æquo: vel iniquius iniquo. vt sup. de posi. l. bona fides. & C. de procur. l. exigēdi. & de pac. cōuen. l. hac generali. & ff. de vulg. substit. l. filius qui patri. & de doli except. l. si procurator. & de offi. Proconsl. l. obseruare. §. 2. & l. nec æquam. §. sanè. & facit in Auth. qui. mo. nat. effic. sui. cit. prin.

e *Omnia*] Si patet in testamento præteriit filium in potestate constitutum, inutiliter testabitur: adeo vt si viuo patre moritur, non ideo valet, vt Instit. de exhæred. lib. in prin. Item pone in eo, qui legauit mihi rem meā, non enim valet, licèt postea alienem, vt sup. de leg. 1. l. cæteris. §. 1. nec ob. sup. de reg. Cat. l. 2. §. fi. vbi cōfirmatur. quia ibi viuo testatore alienauit: hic post mortem. Item pone Instit. de leg. §. an seruo l. cæteris, dic vt sup. eo. l. quod in initio.

f *Omnis definitio*] Est oratio substantiam cuiusque rei significans, secundum Boetium. sed hic dicitur pluribus verbis breuiter siue summatim sub regula facta traditio. Huiusmodi autem definitiones sunt periculosæ: quia paucæ dic modicæ rei furtum, item atrocium damnum dicantur non atrociora, at magnæ rei furtum siue damnum item homicidia, adulteria & omnia capitalia crimina dicuntur atrociora, vt ff. de incen. ruin. naufr. l. Pedius. §. 1. Azo. pone ēt exemplum de non atroci. vt sup. de ijs qui no. infa. l. liberorū. §. f. & facit sup. eod. l. is damnum. & sup. re. amo. l. si mulier. §. si mulier. §. si seruus. Accurs. *Semper*] Dic vt sup. eo. l. qui dolo. & l. patrem. sed arg. contra. sup. si quis omis. causa test. l. 3. in fi. itē qđ dicit habendus &c. sed nō ono: quia alter directa, alter vtili tenetur: vt ff. de noxa. l. electio. §. si is quem. b *In contractibus*] Pone vt sup eo. l. hoc iure. §. fi. Sed contra Instit. de perpe. & tēpo. actio. §. aliquādo. vbi non tenetur hæres ex dolo defuncti. sed ibi dedit cautam contractui: hic fuit incidēs. Item quod dicit hæredes teneri pro hæreditaria parte: fallit quandoque. Primò si habet vnus hæredum facultatem totius rei restituendæ, vt sup. cō mo. l. 3. §. hæres. Secūdò cū agitur ex pollicitatione: vt sup. de pollicita. l. ex pollicitatione. Tertiò pro funeris impēsa, vt C. de relig. l. veluti. Quartò in alimētis, vt ff. de ali. leg. l. 3. Quintò quando ab vno hæredum maritus legauit vxori animo compensandi quæ in dotem ab ea habebat: si ipsa nō legatum, sed dotem vult ille solus cōuenietur, vt sup. de leg. 3. l. cum ab vno. Sextò in illis casibus, in quibus tenentur hīdes in solidū, vt sup. depos. l. si duo. & de ver. obl. l. 2. §. 2. Acc.

c *Condemnetur*] aliàs condemnetur, aliàs patiatur.

d *Quoties*] Die captione. i. iniquitate. & pone si impuberi moueatur quæstio status, malū est præcipitari, & sic sine firmo consilio constituium in alienam seruitutē redigi. & è contra malū est eū mitti in bonorū possessionē: & aliqua fortè aliena apparebūt: sed hoc est minus malū, & sic eligendū, vt sup. de Carb. edic. l. 3. §. duæ aūt. & C. de Carb. edic. l. 2. & hoc fiet ex Carb. si fiat qō status, & bonorū sed si status tm. tūc ex cōstitutionib. vt ff. de Carb. edic. l. 3. §. 1. Vel pone: mādasti mihi vt tibi emerem Stichū. quē ignorabas furē. hic fecit mihi furtū. iniquū est tenetur vltra quàm seruus valeat: vt Instit. de noxa. §. fum ma. è cōtra iniquius est officium meum mihi esse damnosum: ideoq; mihi in solidum teneris, vt sup. de fur. l. si seruus. §. qđ vero ad mandati. sed & potest poni vbicunque dicitur q̄ aliquid est æquius æquo: vel iniquius iniquo. vt sup. de posi. l. bona fides. & C. de procur. l. exigēdi. & de pac. cōuen. l. hac generali. & ff. de vulg. substit. l. filius qui patri. & de doli except. l. si procurator. & de offi. Proconsl. l. obseruare. §. 2. & l. nec æquam. §. sanè. & facit in Auth. qui. mo. nat. effic. sui. cit. prin.

e *Omnia*] Si patet in testamento præteriit filium in potestate constitutum, inutiliter testabitur: adeo vt si viuo patre moritur, non ideo valet, vt Instit. de exhæred. lib. in prin. Item pone in eo, qui legauit mihi rem meā, non enim valet, licèt postea alienem, vt sup. de leg. 1. l. cæteris. §. 1. nec ob. sup. de reg. Cat. l. 2. §. fi. vbi cōfirmatur. quia ibi viuo testatore alienauit: hic post mortem. Item pone Instit. de leg. §. an seruo l. cæteris, dic vt sup. eo. l. quod in initio.

f *Omnis definitio*] Est oratio substantiam cuiusque rei significans, secundum Boetium. sed hic dicitur pluribus verbis breuiter siue summatim sub regula facta traditio. Huiusmodi autem definitiones sunt periculosæ: quia paucæ

¶ Semper[a] qui dolo fecit, quò minus haberet, pro eo habendus est, ac si haberet.

¶ In contractibus[b] successores ex dolo eorum, quib. successerunt, nō tantum in id qđ ad eos[1†] peruenit, verum ēt in solidum tenentur: hoc est, vt vnusquisque pro ea parte, qua hæres est, cōueniatur.[c2†]

Idem lib. 6. 3† Epist.

LEX CCI. 4†

QVoties[d] nihil sine captione inuestigari potest eligendum est, quod minimum habeat iniquitatis.

Idem lib. 20. Epist.

LEX CCII. 5†

OMnia,[e] quę ex testamento proficiscūtur, ita statum euentus capiunt, si initiū[6†] sine vitio ceperint.

Idem li. 11. Epist.

LEX CCIII. 7†

OMnis definitio[f] in iure ciuili periculosa est. rarum[8†] est enim, vt non subuerti possit.

Pomponius lib. 8. ad Q. Mut.

LEX CCIV. 9†

QVod quis[g] ex culpa sua damnum sentit: non intelligitur damnū sentire.[10†]

Idem lib. 28. ad Q. Mut.

LEX CCV. 11†

MInus[h] est actionem habere, quàm rem.

Vlpianus. 12†

LEX CCVI. 13†

PLerunque[i] fit, vt etiam ea, quæ à nobis possunt abire, perinde[14†] in eo statu sint, atque si non essent eius conditionis, vt abire possint.[15†] & ideo quod fisco obligamus, & vendicare interdum, & alienare, & seruitutem prædio imponere possumus.

1† In P.F. deest, ad eos.
2† In P.F. deest conuenitur.
3† P.F. Iauolenus lib. 7. Epistularum.
4† P.Flo. 200. vide Ant. Aug. lib. 1. c. 1. circa medium.
5† P.F. 201.
6† P.F. si initium quoque.
7† P.F. 202.
8† P.F. pœrum.
9† P.F. 203.
10† Manuscri. sētiē fiblimpurare debet & nō intelligitur.
11† P.F. 204.
12† P.F. idē li. 39. ad Q. Mutium.
13† P.F. 205.
14† P.F. quæ not. abire possint. Ænde.
15† P.F. possent.

g *Quod quis*] Si duo sunt socij omnium bonorū, & vnus cum abesset, fuit damnatus à iudice ex contractu pro socio, qui erat absoluendus si veniisset, vel etiam pro suo delicto, furto f. vel ab alio fuit damnatus, non recuperat de communi, vt sup. pro soc. l. cum duobus. §. fin. & l. seq. Vel pone in eo, qui transiuit per locum vnde non erat publicum iter, vel priuatum, & ramus cecidit super eum: non agit Aquil. vt sup. ad leg. Aquil. l. si putator. Item pone sup. fam. ercisc. l. inter cohæredes. §. quod ex facto. item supra de instit. l. sed & si quis. in fi. item C. de fideicom. lib. l. si quis in testamento. item sup. quod quisque iur. l. 3. §. fi. is.

h *Minus*] Licèt quantum ad iuris intellectū, qui actionem habet rem habere videatur, vt sup. eo. l. qui act. tamen quantum ad executiones factorum sæpè est aliter. nam euentus executionis. & sententiæ est incertum, & considerandæ est mora, quæ datur iudicatis. item sumptus in petendo faciendi, vt sup. de pœn. l. quod debetur. item & quantum ad satisdationem de iudicio sisti non videtur habere rem qui habet actionem, vt sup. qui satisd. cog. l. sciendum. & §. diuersa.

i *Plerunque*] Si quid fisco obligari sub hac condi. vt si pecunia non sit soluta certa die, liceat ei vendere: licèt possit abire res à me, pecunia non soluta, quia fiscus vendit interim tamen est mea. & vēdicare, & alienare, & seruitutem imponere possum. Quod ergo dicit plerunque, ideo dicit, quia q̄nque videmur non hīe. quod sic habemus vt à nobis possit auferri, vt sup. de leg. 1. l. non quocunque. & sup. de solu. l. [illegible] & C. communia de leg. l. fi. §. sed quia. Item quod subjicit etiam &c. q. d. non solum ea, quæ purè possidemus, vtin d. sed quia. item quod dicit vendicare, dic etiam & cōdicere condictione furtiua, si interim furripiatur. vt sup. de condi. fur. l. si seruus. item & furti agere. vt sup. de fur. l. si quis vxori. §. fi. & ad idē sup. de rei vēd. l. nō ideo.

ideo: item quod dicit interdum: ideo dicit quia quandoq; non vendicamus nec alienamus, sed fortè fiscus iam legitimè alienauit, & sic dominium transtulit, vt Instit. qui, alie. licet, §. 1. item quod dicit alienare, scilicet cum sua causa, vt C. de distrac. pig. l. fi debitor. item quod de seruitute dicit, sup. quemadmodum serui amit. l. is cui. §. hęres. Et id quod hac l. dicitur, est quandocunque rem mihi debeas ex contractu aliquo, & antequam tradas, possis hoc facere: arg. iup. de cõtrahen. empt. l. si scies. Sed quid dices in legatis sub conditione relictis: nunquid conditione pendente potuerunt alienari? Resp. vtique vt ff. de fidei. Iuliam & Papiam.; Concor. tes in c. cũ inter. extra. de re iud.

Idem lib. 9. ex variis lectionibus.

LEX CCVII.

IVre naturæ [a] æquum est, neminem cum alterius detrimento, & iniuria fieri locupletiorem.

Idem. 1 †

LEX CCVIII.

RES * iudicata, [b] pro veritate accipitur.

Paulus lib. 3. ad leg. Iuliam & Papiam.

LEX CCIX.

NOn potest [c] videri desisse habere, qui nunquam habuit.

[a] *Ivre naturæ*] Si pupillus mutuam acceperit pecuniam, & locupletior ex ea factus soluat, non repetet. nec enim æquum est eum locupletari cum alterius damno, vt sup. de condic. indeb. l. nam natura. §. pe. & l. seq. Item pone, vt C. de vsucapio. pro emp. l. fi. & C. de Epis. & cler. l. si quis presbyter. Item pone vt sup. de pecu. hæred. l. placè. Hæc autem regula fallit in vsucap & præscri. quæ auferunt præscribẽdi com modum cum alterius damno. Item in expensis in aliena re factis, vt sup. de do. exce. l. Pau. Item C. de non num. pecu. l. in contractibus. sed prædictis & similibus oppositionibus respondeas: quia licet fiat cum aliena iactura tamen non fit cum aliena iniuria: cum fiat legum authoritate.

[b] RES *iudicata*] Habetur pro veritate inter litigantes. vt ac & excep. pariat. non ꝙ faciat ius, vt sup. de cond. indeb. l. Iulian. Item quo ad quotidam patientes de quibus habes quatuor exempla, vt sup. de mi. iud. l. sæpè. Item quandoque quo ad omnes. vt quando sententia facit ius: quod est in casibus. vt ff. de statu hom. l. ingenuũ. & de libe. agna. l. 1. in fi. & l. seq. Item pone in querela inofficiosi testamẽti. vt sup. de inoff. testa. l. Papinianus. §. vlt. Item prædicta vera pro veritate et quo ad effectum ex quo erat recisa. Illud ait erat quæstionis. an dicatur res iudicata quãdo adhuc potest appellari. & dicunt quidam, ꝙ non: vt arg. sup. de cõdic. indeb. l. eleganter. §. si quis. Sed dic cõtra per eandẽ l. & per l. C. de appel. l. litigatoribus. Non ita habetur pro veritate. nisi transeat in rẽ iudicatam. Item iusiurandũ habetur pro vera. sup. de iureiu. l. admonendi. & C. si ex fal. ver. appel. licèt. & de aduo. diuer. iud. l. 1. & sup. de iure fis. l. si fiscus. & l. 3. §. Diuus. & C. de iur & fac. ignor. l. 1. & per totum. & sup. de re iud. l. Imperatores. & sup. de quæstio. l. 1. § ff. & de pœnis. l. Diui fratres §. 1. Prædictis autẽ casibus nõ habetur pro veritate et quo ad effectum ex quo erat recisa. Illud ait erat quæstionis. an dicatur res iudicata quãdo adhuc potest appellari. & dicunt quidam, ꝙ non: vt arg. sup. de cõdic. indeb. l. eleganter. §. si quis. Sed dic cõtra per eandẽ l. & per l. C. de appel. l. litigatoribus. Non ita habetur pro veritate. nisi transeat in rẽ iudicatam. Item iusiurandũ habetur pro vera. sup. de iureiu. l. admonendi. & C. si ex fal. ver. appel. licèt. & de aduo. diuer. iud. l. 1. & sup. de iure fis. l. si fiscus. & l. 3. §. Diuus. & C. de iur & fac. ignor. l. 1. & per totum. & sup. de re iud. l. Imperatores. & sup. de quæstio. l. 1. § ff. & de pœnis. l. Diui fratres §. 1. Prædictis autẽ casibus nõ habetur pro veritate et quo ad effectum ex quo erat recisa. Illud ait erat quæstionis. an dicatur res iudicata quãdo adhuc potest appellari. & dicunt quidam, ꝙ non: vt arg. sup. de cõdic. indeb. l. eleganter. §. si quis. Sed dic cõtra per eandẽ l. & per l. C. de appel. l. litigatoribus. Non ita habetur pro veritate. nisi transeat in rẽ iudicatam. Item iusiurandũ habetur pro veritate: vt ff. de iureiur. l. sed & si possessori. §. si iurauero. Accurs. Addè quando potest retractari, vel quia nulla est, vt C. quãdo prouoc. non est necess. l. 1. & 2. vel aliquo modo rescindi. quod ad hãc q. vide Seb. Sapi. in l. precibus. n. 27. C. de impub & al. substi.

[c] NON *potest*] Pone vt sup. de suis. & legit. l. nulla. Item pone quòd Titio legaui vsum fruc. serui. & cum ad eũ desineret pertinere legatum ei libertatem si Titius nõ habuerit, vel quia prædecessit, vel quia non est capax nõ erit liber. nec videtur desinere vsusf. vt quia nec cęperat, vt sup. de cõd. & dem. l. Titio. Inde est, ꝙ creditor non põt experiri Pauliana, quòd habere desierit debitor quod nõ acquisiuit, vt sup. quæ in frau. cred. l. quod autem. in prin. Item nec maritus cõtra vxorem, vt sup. de don. inter vir. & vxo. l. si sponsus. §. si maritus. & §. quis rogatus. Impropriè tamen quãdoq; dicitur quid desinere, quod non cępit, vt sup. vsufructu. quemadm. caue. l. 3. §. desinere. & de cuic. l. qui alicuũ. sicut & finitur aliquid quod non cępit: vt sup. de odi cau. da. l. si cum tutheus. Sed & desinere, & amittere videtur libertus, qui obtinere noluit: vt sup. si quid in frau. pat. l. 2. §. vltim. in fi. Item David dicit: Liberasti animam meã de inferno inferiori Domine. & tamen nunquam fuit in inferno. aliter nulla esset redẽptio. Item amittitur, quod non habetur, vt sup. de euict. l. fi. & facit sup. eo. l. non videtur rem amittere, & dic vt ibi. Accur.

[d] *Seruitutem*] Si quis fiat seruus, pro mortuo habetur. nã testamentum facere non potest, nec esse testis, vel iudex, vel arbiter: vt sup. de testa. l. ff. filius. & l. qui testamẽto. §. seruus. & C. de testa. l. quoniam. & sup de arbi. l. parui. §. fi in seruum. & de iudi. l. cum Prætor. item matrimonijũ soluitur, vt in Auth. de nup. §. sed etiam capitiuitatis. Fortè autẽ ideo dicit, quia si fiat seruus hostium, & redeat, nec caput videtur. Vel fortè propter ea, quæ diximus sup. eo. l. quod attinet. Item facit sup. de condit. & demon. l. interdiem. in fi. & de don. inter vir. & vxo. l. cum hic. §. si donator. Accurs.

[e] QUæ *ab initio*] Si impubes, vel furiosus testetur, non valet: licet pubes, vel sanæ mentis postea factus fuerit, vt Instit. qui. testamen face. possi. §. præterea. Sed contra. sup. de hæred. instit. l. qui soluẽdo. sed ibi fauore libertatis. Item cõtra. sup. de testa. milit. l. neque. aliàs 3. sed ibi militiæ fauore & eodem modo ad alias in eo. tit. l. Tribunus. §. 1 & l. si filius familias. §. 2. Item contra. sup. de legat. 3. l. 1. §. 1. Solu. ibi in fideicommiss. hic in institutione. Item contra sup. de acquir. hęreditate l. si seruus eius qui. sed ibi quando per alium quis fit hæres, hic quando per se. Item facit sup. de actio. & oblig. l. obligationum ferè. §. placet. Sed argum. contra. sup. de ritu. nup. l. si quis in Senatorio. cætera dic, vt sup eo. l. quod in initio. Accur.

[f] *Seruus*] Si quis seruum in iudicio sisti promiserit sub pœna, iisdem exceptionibus vtitur, quibus si pro libero fideiussisset vteretur: præterquam si dicatur abfuisse causa Reipubl. quia seruus Reipublicæ causa abesse non potest: vt sup. si quis cau. l. si quis seruum. & l. si is. Quæ autem dicantur causa Reipubl. abesse, habes sup. ex quib. caus. ma. l. quæmi. tuntur. & pluribus alijs in eo. tit. & sup. de iure immun. l. semper. §. negotiatores. Ab hac lege excipe si communis error intercesserit. vt sup. de offic. Præto. l. Barbarius. Accurs.

Vlpianus lib. 4. ad leg. Iuliam & Papiam.

LEX CCX.

SEruitutem [d] mortalitati ferè comparamus.

Licinnius Rufinus [2] † *lib. 2. Regul.*

LEX CCXI.

QVæ ab initio [e] inutilis fuit institutio, tractu 3 † conualescere non potest.

Paulus lib. 69. ad edictum.

LEX CCXII.

SEruus, [f] Reipublicæ causa abesse non potest.) 4 †

FINIS.

2 † Alias Vlpianus.

3 † P. F. post fa. & ad inter. bus. iuslici. de Seb. Sap. in l. precibus. n. 27. C. de impub & al. substi.

4 † Parenthesi inclusa putat Decian. in P. F. Aug. l. 1. c. 2. & lib. 3. c. 1.

Explicit liber Digest. L. feliciter.

Sub Correctione Angeli Cantinij I. V. D. Florentini.

Digitized by Google

Digitized by Google

ADDITIONES NOVAE,

SVPPLETIONES, DECLARATIONES,

& intellectus ad quam plures ex varijs titulis,
Digesti Noui Leges,

CLARISSIMIS IVRISCONSVLTIS,

Regijsq; in Regno Neapolis illustrib. Consiliarijs,
Iacobo Anello de Bottis, & Augustino
Caravita Auctoribus.

De operis noui nunciatione.

Rubrica] Adde, quod si aliquis ædificat ecclesiam, vel capellam iuxta aliquam parochiam, potest prohiberi, & nouum opus nunciari. Guido Papæ decisio. 360. Iacob Anel. de Bottis.

L. de pupillo. §. si pluribus locis. in ver plures nunciationes] vide glo. in consuet. Paris. § 1. glos. 9. constit. 4. nu. 40. & Iser. qui suc. feud. da. ten. num. 5 vers. consensus huius. Aug Caravita.

§. si quis vnus eiusdem legis] ex isto tex. dicit Ripa in tract. de peste, quod ista nunciatio non habet locum cõtra facientẽ fossam pro mortuo sepeliendo. sequitur Petrus in reg. 307. ver. secundo, quia de Bottis.

L. si priusquam, in glo. in ver. egisset] vltra Alex. & Iaschic. ad id. quod ipsi colligunt ex hac glos. scilicet, quod vbi fit mentio quod quis agat, intelligitur quod probet: & inferunt ad statutum, vide Affic. in constit. si damna. nu. 18. Caravita.

De damno infecto.

Rubrica] ad materiam huius rubricæ, quod vsufructuario competit cautio damni infecti, & eam petere potest, vt est tex. in l vsufructu legato. ff. de vsufru. & Capic. decis. 184. de Bottis.

L. damnum] quo casu procedat, vide Patis. consi. 92. nu. 23. vol. 3. Caravita.

L. dies cautioni. §. toties] & ideo si statutum dicit cõtra iura scripta non admitti consuetudinem, non habebit locum in consuetudine interpretatiua. Dec. consi. 11. num. 10. quia verba deficiunt. Caravita.

In ver. cessat hæc pars edicti. eo. §.] No. quod vbi legis verba deficiunt, deficit dispositio, de quo latissimè Tiraqu. in l si vnquam. in ver. liberis nu. 2. de Bottis.

§. hoc autem iudicium ea. l.] vide Iaf. in l. vbi pactum. nu. 13. 14. C. de transac. & ideo nunquam iudex dicitur negligens, nisi pars petat. Affl. in constitu. Ite statuimus. nu. 41. vbi vide multa de materia. Et amplia hunc tex. procedere etiam si iudex teneretur, ex verbis statuti præcisis aliquid facere, quod respicit vtilitatem priuatam, quia intelligitur, si fuerit petitum. Cotta in memor. in ver. statuto Mediolani cautum est, allegat Iaf. in l. admonendi. 5. no. nu. 25. ego tenco. supra. de iureiurando. vide Soc. regu. 200. iudex. Diaz regu 375. Caravita.

Nota quod iudex non debet impartiri officium suum, nisi perenti. limita non habere locum in testamentis, vt per tex. in l cuiensiff. de testib. Item limita in dote, quia iudex potest ex officio cogere patrem ad maritandam, & congruè dotandam filiam. vt per Bal. nouel. in tract. do. 6. par. priuil. 18. vbi limitat in quolibet casu, vbi fauor public. ex vtilitatis inest. de Bottis.

L. Proculus ait, veluti lucro] Nota quod qui perdit lucrum nondum factum non dicitur pati damnum. de quo Tiraquel. post leg. connub nu. 56. fol. 131. de Bottis.

L. ad cura oris] vide Cæpol in cap. de refectione, num. 2. 3. Petrum Duen. regu. 152. in fi. & an possit cogi ad vẽdendum, vbi per Cæpollam. de Bottis.

De aqua pluuia arcenda.

Glo. in §. idem Labeo ait, l 2. in ver audierit, ver. quid enim si paries] An hæc glos. procedat in actibus inter vivos, in quibus non requiritur, quod testes videant contrahentes. Dec. quod sic ita intelligendo hanc glos. consi. 163. nu. 3. Caravita.

L. is cum quo ver. licet cedere loco] Argumentum, quod vasallus nõ potest renunciare feudum inuito domino. de quo vide Isem. de vasal. qui contra Constit. Lothar. § & ideo. Caravita.

De publicanis, & vectigalib.

Rubrica] Adde ad materiam huius rubricæ, quod in dubio gabella debet solui per emptorem stante statuto, quod de tali contractu soluatur gabella. text. est in l. debet. ff. de ædil. edic. & Bald. in l. si prædium, numero 6. C. de ædil. act. & adde quod si nobili debeatur pedagium per tranicuntes per pontem. & quis vult transire per vadũ, an teneatur soluere passagium. Iacobi. in verbo. & comm. in fi. & an datiarij possint præiudicare fisco: dic quod in quærendis sic, non autem in quæsitis. Hippoly. singul. 194. Et an datiarij possint deferre iuramentum multionibus pro sciendo cuius sunt merces, & alia: vide Bart. de Cap. in addit. ad l. venditor. ff. de iureiuran. de Bottis.

L. Imperatores] vide Guido Papæ, decisio. 9. & 42. vbi an habeat locum in onere, quod debetur priuato. Et Tiraquel. de retract. lignag. §. sexto, in glos. prima, numero septimo. & vide Dec. consilio 28. & ibi. quid si aliquis possideat etiam alterius nomine. & est descriptum in Affl. mo. de Bottis.

L. locatio.] per hunc tex. dicit Affl. quæ sint regalia. in verbo. vectigalia, num. 116. quod si vnus licitauit gabellam pro centum, & aliquis obtulit centum. & decem si primus vellet eam pro eodem pretio, pro quo fuit licitata à secundo, debet præferri, sed cognita an hoc probetur in hoc tex. licèt dictum sit verum in se. arg. iuris, quæ allegat Pau. de Cast. in § seq. Caravita.

L. vectigalia] vide Guid. Papæ consi. 66. & 118. consi. Ferretta. consi. 76. vol. 1. Dec. consi 534. Graz. ad. cons. 23. num. 33. Rom. consi. 252. Caravita.

L. Cæsar] Vide bonam quæstionem per hunc textum determinatã per Docto. relatus per Felyn. 6. capitulo, secundo, in fine. de constit. & vide Benuenut. in tracta.

de nauibus par.1.num.16. quid si per transitum, vide Dost. maxime Pau. & Iaſon in l.ceteras.ſ.ſed.& ſi quis.de leg.2.& Alex.conſi.86.vol.4.in l.ſi poſt hanc C.de ædific. priu.de Bottis.

L. interdum.ſ.ſi propter neceſſitatem]quod enim ius fiſci, vel gabellarum conductores habent in aliena calamitate, vide de retam luctuoſa compendium ſcq̃ntur.l.1.C.de naufr. per quam Bar.ibi interr.ad caſum huius ſ.ſubdẽs quod ſi hoſtium, vel piratarum timore vicini fugiant in territorium alienum, libere poſſum illuc res portare. & extrahere.ſimiliter ſi per ſiccitatem æſtatis vadunt homines ad molendũ extra territorium poſſunt res reportare ſine gabella, quia famis neceſſitate fecerunt, quæ magna eſt.& facit omnia communia.l.1.ſ.cum in eadẽ.cum gl.in ver.conferret ff. ad leg.Rhod.& ſequuntur ibi dem Ang.& Io.de Plat.lib.11.& ideo voluit Bal.in l.huiuſmodi.ſ.legatum per illum tex. de leg.1. & l.3. nu.11. C.de nauti.fœ.per.ſ.Cæſar ſ.eo.dicens.quod ſi metu hoſtium, aut impetu maris non ſeruant locum itineris, vel nauigij non per hoc ſunt puniendi.& ſtatutum puniens equitantes per plateam, non habet locum in equitante violenter.ſecundum Bart.Ang.Pau. & Rom.hic.qui hoc dicit non procedere ſi poſſet equitanti culpa imputari, per l.idem iuris.§ multionem.ff ad leg.Aquil. & c.ex literis.& c.ſignificaſti. de homic. & puniens introducentes ſuos per aliquam portam.non includit eos.qui fugientes depte Hoſtes introduxerunt.ſic ẽdum Albe.in tract.ſtatut.par.2.q.11.& ſequitur Fel.in c.2. ad fi. de conſtit. & Nic.tam in c.1.gl.in verb.illorum.num.25. Aſſl. conſt.tapinar.nu.6 & faciunt no. per eundem in certis dubitationem in ſuperioribus.num.17. & addit.ad idem. & per Fran.de Isfeud.huius.2.ver. quarta auſtoritas, num.13. Catania.

De donationibus.

Rubrica] ad hanc rubr. quæro quid ſi donatio conſtante matrimonio donãtis, an in donatio inter viuos, vide Alex.conſi.14.1.vol.1.ad l.ſi ſub conditione ff.de condit.indeb. Gui.Pap. in dec.267. Nic. in tract.ſignu.2.par.2. memb.nu.5.& appellatione donationis in dubio, de qua intelligitur vide Alex.in l.quę dotis nu.6.ſolutionis. & an prohibitus donare, poſſit donare cauſa mortis, vide Cotam in verba, donatio inter viuos & quid ſi prohibitus donare inter viuos, donat cauſa mortis cum pacto.quod non poſſit reuocari, an tranſeat inter viuos. Tiraq. de retract.lignag.ꝑ.1.gl.o.2.nu.35. Et an verbum remanet.in contractu, inducat donationem inter viuos. Guid.Pap.deciſ.510.& an prohibitus cõtrahere, poſſit donare. Tiraq.de l.cõnub.in gl.ſ.3.num.37. & num.40.cum ſequen. an prohibitus donare, poſſit cõfiteri.vel an confeſſio dicatur in fraudem.nu.51. an præſumpta donatio dicatur donatio.& quid in venditione facta vilori pretio.an dicatur donatio vide latiſſime p Tiraq. in l.ſi vnquam.in verbo.donatione largitus num.1.cum ſequ. Et adde quod ſi petenti à me donationem alicuius rei.ego reſpondeam, non tantum eius rei, ſed quidquid placebit.non inducitur donatio. Hippol.ſing.57.& adde quod donatio interpretatur inter viuos, vel cauſa mortis prout melius valere poteſt. Aymo conſil.52. etiam ſi verba aliter ſonarent.nu.3 adde quod donatio facta per Regem in principio acquiſitionis regni poteſt p Regẽ non obſeruari. Gram.in voto 28. Donatio inter viuos cũ poteſtate reuocandi, an tranſeat in donationem cauſa mortis, vide Loſſr.conſil.5.col.1. Donatio pecuniæ, vt ematur domus.dicitur ſimplex.& non ob cauſam. Iaſ.in §.ſunt præterea. Inſti. de act. idem in donatione.ſi natis ex Alia venerit. Pau in l.1.ſap.co.nu. de Bottis.

L. filiusfam. in verbo, quamuis enim.adde quod hæc donatio cauſa mortis confirmatur morte filij tantum, l.3. & ibi gl.C.de donat. cau. mor. de Bottis.

L. abſenti, an donatio facta abſenti valeat.Guid.Pap.deci. 49.& Capic.deciſ.7.& ibi an firmetur iuro.& quid ſi eſt facta donatario præſenti & tacenti.vide Tiraq.in l.ſi vnquam in verbo.libertis.nu.54. & Fran.Mare.deciſ.326. Dec.conſil.58.ad fe quod donatio pia ſimiliter facta præſenti.vt per Boer.in deciſ.353. num.3. de quo per Ruyn. conſil.154.nu.12.vol.5.& quid ſi fiat loco pio.vel piæ cauſæ.vide Ruyn.conſil.13.nu.10.vol.4.& Dec.conſil.15.& quid in donatione tacita.& præſumpta.Rui.in conſil.112. nu.7.vol.1.Et vide Alex.in conſil.117.& omnino in cõſil. 332. vbi an poſſit acceptari per hæredes donatarij mortuo donante. & de donatione facta infanti, vide tex.in l.ſi quis in emancipatum. & ibi Ioan Fab.C.eod.tit.& vide Aym conſ.130.in fine.vbi tenet.quod licet donatio facta abſenti non valeat.vt donatio.valebit vt fideicommiſſum.ſi adeſt numerus teſtium, vide omnino Couar. in tub.de teſta. in 3.parte.num 13 fol.234 c.l.4.& Rol. à Valle.in conſ.19.per totum. Et de donatione facta pauperi abſenti, vide Alex. in d.conſil.13.1.tom.& Corn. vbi ſup.vbi de donatione ad piam cauſam. de Bottis.

L. Ariſto ait.] Labeo ait] quid in præſato, qui inueſtiuit Titium de aliquo beneficio, quod ſuit eccleſiæ, an teneatur.vide Iaſ.in l.ſi domus.ſ.de euictionibus.ff.de leg.1. vbi de materia huius text. & limita, niſi eſſet donatio remuneratoria Tiraq. in l.ſi vnquam.in verbo.donatione largitus.nu.12. propter ingratitudinem. de Bottis.

Ead.l. & ſ.in verbo.irreuocabilis, donatio ob benemeritas & ſeruitia eſt irreuocabilis, vt per Gram. deciſ.65. nu. 24.& no.per Aſſl.deciſ.118.num.10. vbi etiam in addi. quid in priuilegio conceſſo in vim contractus.an poſſit reuocari. Catania.

L. ad eum.in gl.in verbo pertionibus.in verbo.vnde cauè dicit concedere, verbum cõcedo de ſui natura non importat dominij translationẽ, vt hic. Vide Aſſl. dec.305. nu.3.& vide Iacob.Menoc.de arbit.iud.lib.2.cent.1.caſu 88.num.31. Catania.

De mortis cauſa donatio. & capio.

Rubrica] ad hanc rubr. vide Bal.in l.2.col.2. C.de iu.dot. vbi ſi legatur fundus Titio,& idẽ fundus poſtea donatur per teſtatorẽ eidem Titio, erit donatio cauſa mortis. de quo Corta in verbo,legatũ factũ.& adde q̃ ſi donatio cã mortis corã iudice.& in eius actis inſinuet, ſufficiũt duo teſtes. Gui. Pap.deciſ.325.& de materia huius rub.vide latiſſime. Gul. Ben.in c. Raynutius.in verbo.teſtim.lo.4. per totũ.& an prohibitus contrahere, poſſit donare cauſa mortis, Tiraq. de retrac.conuentio.in gl.3.nu.58.an donatio cauſa mortis facta Titio.& hæredibus tranſeat in donationem inter viuos, Dec.conſil.470.qualiter reuocetur donatio cauſa mortis. Aym.conſ.25.nu.19.20. adde ſi caſum.in quo donatio cauſa mortis non reuocatur per pœnitentiam. de quo Hyppol. ſing.63.an autẽ donatio cauſa mortis dicatur contractus inter viuos, vel vltima voluntas, vide Hyppol. ſing.136 & ibi an reuocetur talis donatio ex alienatione rei conatæ facta per donantem.& an per inimicitiam inter donantem, & donatarium, & vide Doct. in l.non omnis, ff. ſi cer. pet. vbi

quando

quando reuocetur donatio cauſa mortis, & an per inſtitutionem heredis ſimpliciter & generaliter factam, vide Aymo. conſ. 25. num. 19. quæ actio competat donatario cauſa mortis, vide Rip. in l. 2. ff. de leg. 1. & Dec. in l. Sertium. C. qui teſtament. facere poſſ. & ex quibus inducatur donatio cauſa mortis, vide omnino And. in c. 1. §. huius autem generis. in addi. ex quibus cau. feu. amit. & de donatione cauſa mortis cum pacto de non reuocando, vide Aymo. conſil. 139. num. 10. & quid ſi adeſt pactum, vt non poſſit reuocari, niſi per ingratitudinem, Brun. cõſil. 180. numer. 9. vol. 1. & de materia donationis cauſa mortis, vide Couar. in rubr. de teſtamen. parte 3. fol. 231. col. 3. & per totam illam partem, & an conualidetur per mortem ciuilem, vel profeſſionem, Suarez. in alleg. 20. & quomodo reuocetur, vide Alexandri. conſilio 121. de Bottis.

L. mortis cauſa. in verbo, aut nauigationis ineunda] quid do quis dicatur in mortis periculo ob nauigationem vel peregrinationem ineundam, vide Iac. Meno. dicta cent. 1. caſu 61. vbi etiam ad declar. huius l. Carauita.

L. aut per inſidiolam cũ duob. ll. ſequ.] ad intell. v. de Iaco. Menoch. de arbit. iud. lib. 2. cent. 1. caſu 60. numero 12. Carauita.

L. mortis cauſa] vide caſum, in quo non reuocatur donatio cauſa mortis, per Gul. Ben. in repet. c. Raynut. in verbo, dicas habens filios. nu. 200. de Bottis.

L. cum is. §. filiusfam. quæ requirantur in donatione cauſa mortis facienda per filiumfam. vide Guid. in deciſ. 223. & ibi an poſſit reuocari per filium ſine conſenſu patris, de Bottis.

L. vbi ita.] No. & vide Bar. in l. fin. nu. 11. C. de pact. vbi ponit quæſtio. quid ſi dono tibi aliquid poſt mortem meã, an ſit donatio cauſa mortis, vel inter viuos, & vide omninò Gul. Ben. in rep. cap. Raynutius in verbo. teſtamentum. lo. 4. num 23. cum infinitis ſeq. vbi latiſſimè de materia iſtius legis, & vide Bald. in l. cum quis. ff. de cond. cau. data. vbi ſi dono poſt mortem meam, & promitto non venire contra, poſſum reuocare. & quid ſi donatio de qua in textu eſt facta per maritum vxori, vide Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. in gl. 2 num. 35. & vide Dec. conſil. 470. & omnino Alex. in l. quæ dotis num. 6. cum multis ſeq. ſolu. matrimo. & quid ſi ſtipuletur pro ſe & hæredibus, an ſit donatio cauſa mortis. Alex. in conſil. 7 nu. 15. vol 6. dicit, quod non & quid ſi præceſſerint merita, Tiraq. in l. ſi vnquam. in verbo. donationis. nu. 47. & iſtum tex. amplia. & limita. vt per Petrum Duen. nam. in regu. 217. vbi latiſſimè. & quid in donatione inter viuos cum poteſtate reuocandi, an tranſeat in donationẽ cauſa mortis. vide Loſire conſ. 5. col. 1. & ibi, col. 2. 3. ponit de intel. huius l. & in donatione inter viuos ea nunc fecuta morte, vide Loffre. conſ. 9. vbi loquitur de donatione rei feudalis, vide omnino Boer. in deciſ. 153. per totum Suarez alleg. 20. vbi quid ſi promittis non reuocare, & multa alia, de Bottis.

L. ead.] vide Grammat. deciſ. 73. num. 9. vide pro ampliat. & limit. Petr. Duen. regu 217. donatio cauſa mortis. Carauita.

L. inter mortis in verbo, nam mortis cauſa donatur quod præſens præſenti] quid ſi notarius ſtipulatur pro abſente, & apponat clauſulam, quæ omnia per notarium vulgariter ſtipulata fuerunt, tenan acquirat abſenti. vide Capic. deciſ. 73. & Couar. in rub. de teſtament. 3. pas. numer. 13. Carauita.

L. ead. an notarius poſſit ſtipulari pro abſente, & qualiter habet concipere verba, Capic. in deciſ. 75. & Guid. in deciſ. 222. vide Aymo. conſ. 2. num. 17. Couar. in rub. de teſtamen. par. 3. de Bottis.

L. Seia. §. cũ pater] quando aliquis dicatur in extremis laborare, tunc quãdo ex ea infirmitate ſine valetudinis interuallo moritur, tex. eſt in l. alumnæ. §. ſi de adim. lega. Guil. Ben. in c. Raynutius. in verbo. in extremis. in prin. de teſtament. vbi an reconualeſcente teſtatore, remouetur teſtamentum. & ad materiam huius l. vide Guliel. Benedi. in dicto c. Raynutius. in verbo. teſtamenti. lo. 4. nu. 21. & Pet. Duen. in reg. 218. & de exiſtente in loco peſtifero, vel in ſtimo cum peſte, an donando dicatur donare inter viuos, vel cauſa mortis, vide Rip. in tract. de peſte. parte 1. nu. 171. quoniam vide & vide Gozad conſil. 80. & Suarez alleg. 20. vbi ex quibus donatio, quæ dicimur fieri cauſa mortis, dicatur inter viuos. de Bottis.

De manumiſſionibus.

L. ſi pœnæ ſerui. in verſic. Cornelio damnatus] ad declarationem, vide Iacob. Men. de arbi. iud. lib. 2. cent. 1. caſu 51. num. 16. Carauita.

L. apud eum in gl. in verbo poteſt in ſeruo, ſed quilibet in territorio ſuo maior.] Domin. Prec. in addi. poſt reper. de ſubfeu. dicit hanc gl. ſing. ad hoc, quòd in domo ſua quilibet eſt Rex & omnes præcedit tanquam dignior. nu. 9. & 15. & vide conſil. 18. nu. 52. vol. conſ. crim. Carauita.

De manumiſſis vindicta.

L. ſi pater filio in verbo, cum non appareat] pro intell. vide Iac. Meno. de arb. iud. lib. 1 q. 69. nu. 25. Carauita.

L. ead. in ſi in verbo, ſed ſi pignori] per iſtum tex. dicebat Bar. de Capua quod vaſallus poteſt remittere ius pignoris, quod habet ſuper feudo ſine aſſenſu domini, de quo Capic in deciſ. 156. nu. 7. & nu 22. & Aſſli. in deciſ. 232. & vide multa, quæ ponuntur per Tiraq. de ll. connub. in gl. 3. nu. 128. cum pluribus ſequen. de Bottis.

De manumiſſis teſtamento.

L. ſi ita fuerit. §. Labeo ſcribit. in verbo, liber eſto. ſtatim cum liberum eſſe] dilatio data à l. vel teſtatore non habet locum in legatis piis, adde Per. Bellu. in Spec. prince. rub. 17. verſic. videamus. in fi. Carauita.

L. qui habebat in verbo, ſcripti teſtamento] & ideo licèt ſtatutum de iure non valeat, ſi tamen de facto ſeruatur, perinde eſt ac ſi valeret. Iaſ. in l. 2. §. ſi liber. in princip. ſup. de condi. cau. da. & Cagnol. l. ſi quis maior. nu. 216. C. de tranſ. & Dec. conſ. 456. nu. 1. Carauita.

L. Titia in fi. in verſi. Lucius Titius] ad iſtum textum, vide Alex. in l. 2. in 4. no. ff. de offi. eius. & ibid. Dec. num. 54. de Bottis.

De fideicommiſſ. liber.

L. ergo quãdiu. §. ſi is qui. in addit. ad tex.] hoc probat tex. in l. Aphticanus. §. conſtat. de leg. 1. vbi Alex. & Iaſ. & vide Dec. in l. ea quæ tarò. de reg. iur. Carauita.

L. cum fidei in verbo. [Ad vbi alienatio] ad declar. vide Bal. in c. 1. §. neceſſitate. qualiter olim feud. po. alic. & Iaco. Menoc. de arbi. iud. caſu 182. Carauita.

L. quidam. in verbo, ſecundũ hoc igitur] vide pro declarat. Iaſ. in l. filiusfamil. §. Diui. nu. 53. ſup. de leg. 1. Carauita.

L. Imperator] an ius reuocandi donationem tranſeat in fiſcum confiſcatis bonis, vide Loffred. in conſil. 5. in 2. dubio. & in tertio dubio. an publicetur vſusfructus. An ſaltum in vita delinquentis, & ipſa durante bona prohibita alienari confiſcentur, vide Alex. conſ. 154. nu. 2. an ius conditionale quæſitum ex contractu inter viuos veniat in publicatione bonorum, vide Loffr. conſil. 32. fol. 3. in prin. Arius. Pinellus de bonis maternis. fol. 4. 5. vbi etiã de bonis futuris, an publicatis bonis veniant iura, vide Arium Pinellum in rub. de bonis maternis. fol. 21 num. 27 Bona prohibita alienari non veniunt in publicatione bonorum ob delictum, de quo vide Gloſ. Pariſien. in conſtit. Pariſ. fol. 66. col. 1. nu. 21. Boer. in deciſ. 278. 2. volum. & Hippol. in conſil.... & Belocam. fol. 87. & vide Doct. in l. ſi finita. §. ſi de veſtigalibus. ſup. de damno infec. & Corta in verbo. alienatione. & in verbo. teſtamentum in quo pater. & in verbo. confiſcatio. vbi etiam quid de bonis extra territorium confiſcatis, & quid in bonis venditis. & nondũ traditis, vide Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. in gl. 10. nu 110. & an bona cõditionalia ſubiecta fideicommiſſo veniant in publicatione bonorũ. Dec. cõſil. 235. nu 5. & quid in bonis futuris Per. Santer. in trac. de ſponſ. par. 3. nu. 51. Et quid in hæreditate delata, vide Dec. conſ. 438. col. 2. & ibi de ſupplemento legitimæ. & quid in bonis donatis vxori, quæ donatio morte confirmatur. Tiraq. in l. ſi vnquã. in verbo. libertis. nu. 105. & vide omnino Carol. Ruy. in §. Diui. vbi qñ bona prohibita alienari, veniant in publicatione ratione delicti. & adde Gul. Ben. in c. Raynutius. in verbo. & vxorẽ nu. 279. vbi licet non veniant bona futura, tñ poſt mortem delin-

quentis fiscus occupat tanquam bona vacantia › Arius Pinellus › de bonis mater. fol. 6. Hippol. in l. fin. nu. 194. ff. de iurisd. om. iud. de Bottis.

L. Lucius Titius.] per arg. istius tex. dicit Bal. in c. si gratio se. de rescrip. in 6 quod gratia concessa ad beneplacitũ officialis expirat remoto officiali ab officio › de quo per Capit. in decis. 536. de Bottis.

L. generaliter. §. proinde consequenter in glos. in verbo. ex aliqua cã.] no. quod si revocatur donatio, non restituuntur fructus percepti hoc autẽ procedit in donatione inter viros, secus in donatione causa mortis › quia tũc fructus restituuntur, vt per Glos. in l. cum quis de condi. ob causam. & Cottam in verbo. legatum factum de Bottis.

L. inultus] vide quid per istum tex. decidit Barb. in consil. 11. illud referam. 2. col. 2. vol. Gomez in Lauem Seruiana › nu. 41. cum multis sequen. vbi limitat. satis bene. & vide Bal. cons. 277. vol. 3. in antepenult. de Bottis.

L. eadem in gl. 1. quæ incipit in vltimis] vltimatim. hic pos. vide Cottam in verbo. vasallus meus & plenè de materia. Neui. cons. 12. inter cõs. Roman. & Cæp. dec. 152. in prin. & Affli. dec. 265. nu. 6.] vide Arm. Gabr. de iu. quæsit. non toll. concluſ. 8. lib. 3. Carauita.

L. in testamento. ex isto tex. iuncta glo. in verbo. debuisse › nota. quod legatum factum personæ dilectæ in testamento non solent facere quæ alias legata debeantur Bal. in l. si iure. C. de test. mil. Iason. in l. nouella. C. de ll. de Bottis.

L. Thais ancilla. § sorore sua in verbo. sed id quod uiro bono possit placere.] remissum arbitrio alicuius, intelligitur arbitrio boni viri. & remissum conscientiæ alicuius intelligitur vt ll. nostram ingrediatur. Alex. cons. 218. 2. vol. Iaſ. in l. fi. col. 7. C. de leg. Affli. cons. 5. nu. 5. & Mathes. singu. 15. & vide ad declar. huius tex. & in materia omnino Iac. Meno. de arbi. iud. q. 8. nu. 8 Carauita.

L. ead. intra certa.] in conditionibus mortæ purgatio non admittitur ad hoc allegg. vide Diaz. reg. 475. & vide Affli. dec. 73. Carauita.

L. fideicõmissaria.] ad istum tex. vide omnino Guil. Ben. in repet. c. Raynut. in verbo. condidit. fo. 1. num. 8. ext. de testam. & Bar. in l. 1. 3 q. 5. princ. C. de sacrosanc. eccles. de Bottis.

L. sed & si non datam verbo. vt adiius Prætor in rem.] vide pro intel. Arium Pinel. in 2. par. tub. de bon. mat. nu. 6. Carauita.

De statuliberis.

L. statuliberos. §. si plusquam. in verbo siue numeraueris.] nota equiparari numerationem & consignationẽ in hoc casu. de cuius veritate vide Tiraq. de retrac. conuen. in §. 4 gl. 6. nu. 18. 19. de Bottis.

L. cum hæres. in §. Stichus si hæredi meo.] No istũ tex. pro famulis locantibus operas, quod si aliquo tempore ægrotant debent habere salarium. de Bottis.

L. statuliber.] vide quid per istum tex. dicit Ang. & cæteri. in l. 4. §. ait Prætor. ff. de re iud. relati per Cap. in deci. 17. in princ. & nu. 8. & vide Barba. in cons. 36. nu. 4. col. 3. in prin. vol. 2. & Curt. iun. in cons. 121. vol. 2. & vide omnino Negu. de pignor. in 4. memb. 5. par. nu. 10. & Tiraq. latiſſime in tract. de retr. lign. §. 1. in gl. 19. per tot. de Bottis.

L. ead.] vide Cæpol. caut. 27. ad quod Capit. decis. 17. vide Alex. in l. si non obtulit. §. ait Prætor. in. de re iud. Curt. iun. cons. 122. & sim. tex. in l. seruus si hæredi. in fi. infr. eo. tit. in l. 1. C. ob chi. pec. Bal. & Ang. in l. si residuum. C. de distr. pig. Carauita.

L. statuliberi. Quintus Mutius. in verbo. emptionis verbo.] vide Diaz reg. 227. emptionis. & Arium Pinell. de rer. vendi. l. 2. par. 2. c. 1. nu. 10. & seq. Carauita.

Qui à quibus manumissi &c.

L. prospexit. in summario. l. in verbo. vt lucri amissio euitetur.] secus si tractatur de damno euitãdo, quia tũc restringitur generaliter dictum, ne quis indebitè damnũ patiatur. Dec. cons. 64. nu. 8. & vide omnino quæ pos. ad gl. in l. 1. sup. de leg. præstan. & pro intell. huius l. vide Iacob. Meno. de arbi. iud. lib. 2. cent. 1. casu 82. nu. 15. Carauita.

L. ead. in verbo. sed ita res. scripta est.] & ad hoc, quod rescriptum Papæ non reducimus ad intellectum iuris, si cõstat de voluntate ipsius, sed forma eius obseruanda est. licet dura fuisse Dec. cons. 35. num. 8. & ad hanc l. vide latiſſimè Felin. in c. si quando. nu. ... ext. de reſcr. & aliqua per Rip. in l. ex facto. nu. 46. sup. de vulg. & pupil. & omnino pro ipsius intell. vide per Cæpol. in rub. infr. de verbo. Significasti. num. 22. vide etiam Iser. consil. si damna. in fi. & Dec. cons. 37. nu. 4. Carauita.

L. quæsitum. in verbo. quoniam ante.] & ideo requiritur sententia. vt priuetur dominio. vide Grammat. decis. 105. nu. 33. & Capic. decis. 161. nu. 15. sic & carceratus pro hoc delicto. si non est condemnatus. non dicitur reus criminis, sed interim est integer homo. Affli. decis. 282. num. 7. Carauita.

L. ead. in verbo. manumisit vindicta non fieri eũ liberũ.] ad intell. huius l. vide Iac. Menoc. de arbi. iud. li. 1. q. 69. num. 25. Carauita.

L. si cum fideicommissa §. Aristo.] ad declarationẽ vide Iacob. Menoc. de arbi. iud. casu 238. in fi. Carauita.

L. matrimonij causa. in verbo. post manumissionem.] vide Tiraq. in l. boues. §. hoc sermone. nu. 4. inf. de ver. signifi. Carauita.

L. si non voluntate.] vide Feli. in c. 2. col. 12. in fi. de spons. & Affli. in decis. 35. de Bottis.

De natalibus restituendis.

L. nec filio.] vide ad intell. Arium Pinel. in rub. de rescind. vendi. 2. nu. 17. Carauita.

De acquirendo rerum dominio.

L. quid in litore. §. illud videndum.] vide Ioſſr. in cõsil. 2 nu. 9. versic. 3 & vlt. & Alex. in l. 3. §. Labeo. de acquir. possess. de Bottis.

L. in agris.] vide Bologni. cons. 14. n. 3. ex l. vbi ponit intellectum ad hanc legem. & Glos. in consuetu. Paris. in §. 1. in gl. 2. nu. 104. 105. de Bottis.

L. ead.] adde Iser. de controuer. inuest. nu. 13. vide ad intell. glo. Paris. tit. 1. §. 7. nu. 6. fol. 98. col. 2. & §. 1. gl. 2. numer. 105. Carauita.

L. ergo si insula tribus modis.] adde Iser. de controu. inuest. num. 20. & pro intell. ibi vtile causa proprietatis, Carauita.

L. nonnunquam. in verbo causa præcesserit.] quid si causa sequatur, vel sit subsequens. vide Tiraq. de retr. conuen. in fi. nu. 67. cum pluribus seq. vbi late de materia, & quando per traditionem quis faciat fructus suos, de Bottis.

L. ead. in glo. in verbo. qui inuenerit.] ad istã gl. vide Alex. in l. 1. in princ. nu. 76. ff. si inf. vit. t. & nu. seq. de Bottis.

L. Matius in fi. l. in verbis ad autẽ quod publicũ.] per istũ tex. dicit Bal. in rub. de rerum diuis. col. 5. versi. sed vlterius quæritur, quod alluuio nihil operatur circa iurisdictionalia, de quo v. de Bologn. cons. 14. col. 6. de Bottis.

L. quædam sunt.] pro intell. vide Iacob. Menoc. de arbit. iudic. lib. 1. q. 54. in fi. Carauita.

De acquir. vel amit. pos.

Rubrica.] an pro obedientia vasallorum tribuat possessionem Bellamera decis. 660. de modo probandi possessionem ciuilem. Almo. cons. 5. ibi de modo probandi amissionem ciuilem, de Bottis.

L. 1. in verbo. non hæc prorsus.] vide Gram. decis. 71. & Iser. in prælud. feud. nu. 32. versi. omnis locus. Carauita.

L. ead. §. si vir vxori.] vide Abb. in c. in literis, de restit. spol. & Capic. in decis. 209. num. 21 de Bottis.

L. ead. §. item acquirimus in verbo. et ignorantes.] vide pro intell. Tiraq. de consil. 3. par. 30. limit. nu. 54. Carauita.

L. ead. per procuratorem. in gl. in verbo acquiritur. in verbo etiam ignoranti.] & propterea si spoliatur procurator adhuc me ignorante competit mihi interdictum recuperandæ. vt not. in c. cum venissent. de restit. spol. Affl. in decis. 300. de Bottis.

L. possideri. in verbo. sed sufficit quamliber partem.] amplia & limita, vt per Pet. Duen. in reg. 395. de Bottis.

L. ead. §. ex pluribus cautis in summario. §. in verbo. se inuicem comorientibus.] vide Pet. Duen. reg. 221. dominiũ. vide Franc. Marc. decis. 1403. Carauita.

L. ead.

L.cad.§.ex contrario.in verbo,contra naturam] limita, vt per Soc.reg.99.domini in solidum. Carauita.

L.cad.§.Nerua filius]ad declarationem vide Iaco.Menoc. de arb iud.casu 238.nu.2.Carauita.

L.Pomponius.§.cũ quis adminiculo.]Tiraq.de retra.conuen.in §.nu.2.cum seq. Affl.in decis.331. de Bottis.

L.quamuis.§.si conductor in gl.in verbo,retinet]vide quid per istam gl.dicant Ang. & Alex.hic, & Afflic.in decis. 335.nu.4.8.9. de Bottis.

L.fundi.§.item est amicus]pro intell.& an sit verum,quod hic dicitur in summario,vide Couar.pract.quæst.cap.11. num.1. Carauita.

L.si me in vacuam]vide Soc.in l.1.§.1.nu.7.vers.3.per istã sup.eod.vide Afflic.in decis.301. de Bottis.

L.qui pignoris.in verbo,nam cum creditoris] & propterea habent interd.vti possideris,quod limita,nisi esset factũ pactum, quod creditor habeat tenuram tantum, glos.est sing.in l.si seruus,quam ibi no. Bal.C.quod cum eo.& vide Gomes.in §.item Seruiana.colum.2.in prin.Instit.de actio. de Bottis.

L.qui absenti.§.si quis possessionem] vide pro intell. Paris. consil.11.nu.87.1.vol.Carauita.

L.peregrè §.quibus explicitis,in verbo,quam si eam alius] vide Afflic.decis.315.num.3.& Dec.consil.103. num.1. Carauita.

L.prædia in summario legis] intell.vt per Gl.in cõst.quadrigenale. verbo.ad centum. Carauita.

L.Possessio in verbo, habere autem & possidere] limita, vt per Gram.in decis.59.nu.43 de Bottis.

L.cad.§.& si possessor) limita, vt per Rom.in l.cũ fundus, §.seruum suum.nu.5.inf.si cer.pet.Carauita.

L.permiscri §.eum qui] vide pro intell. Iser.in constit.intentionis.in verbo,sed quid. Carauita.

De vsucap.seu vsurp.

L.vsucapio] ad istum tex.vide Alc.in l.1.facie 11.& 12.C. de quinque pe.præscrip. de Bottis.

L.vi à quo fundum] pro huius l.intell.vide Rip.in l.si rem aliquam.nu.20.sup.de acquir.possess. Carauita.

L.nunquam]limita non habere locum in errore iuris intricati.Cur.conf.6.nu.12.vi.Aym.conf.27.nu.3.& ibi quid in præscriptione longissimi temporis. de Bottis.

L.si fur rem.§.si quis ad.]vide pro intell.Paris.conf.61.nu. 31.& 46.1.vol. Carauita.

L.furium.§.fundi] vide Doct.in l.1.C.de serv.fugi.& Alex. in consil.33.nu.4.vol.6.de Bottis.

L.cum vir.in gl.in verbo,si tota in verbo,ex persona mulieris] an vir ex persona vxoris possit reuocare alienata per eam.non obstante iuramento & quid in patre de alienatis per filium, & in prælato de re ecclesiæ, vide Franc. Marc.decis.43.1.parte. Carauita.

Pro soluto.

L.si emptam.in gl.in verbo,non vsucaptam] quæ sit ratio. vide Gl.in verbo, interuenerit, in d.l.1.& Pau.de Cast. in ea.l.1.& hic. de Bottis.

L.si existimans) declara, vt per Gl.in consue. Paris.§.7.gl.1. nu.23.cum seq.Bar.in l.2.§.si sub cond.sup.eo.de Bottis.

Pro emptore.

L.litis æstimatio] limita non habere locum in pignore, vt per Negu.de pigno. in 1.memb.6.partis.numero 14. de Bottis.

L.quod vulgò]declara,vt per Gl.in consuet. Paris.§.7.gl.1. nu.13.cum seq.Bar.in l.2.§.si sub cond.sup.eo.de Bottis.

Pro hærede.

L.qui legatorum §.filium quoque]vide pro intell. Ariũ Pinel.in 2.parte tub.de bon.mat.nu.40. Carauita.

Pro derelicto.

Rubrica] vide Guil.Ben.in c.Raynutius.in verbo.& vxorẽ 5.decis.nu.360. Tiraq.in l.si vnquam,in verbo,donatione largitus.nu.170.vbi an habẽs rem pro derelicto dicitur donare, ita quod in eo habeant locum ea, quæ disposita sunt in donatione.& an prohibitus donare possit habere rem pro derelicto ibi. de Bottis.

Pro suo.

L.Vsucapio.in verbo, id falsa existimẽt]limita,vt p Affl. constitite leg.nu.27. Carauita.

De re iudicata.

Rubricæ] ad materiam huius rub. adde quod si sententia, quæ fecit transitum in rem iudicatam fuerit per confessionem partis iniusta appellata,non poterit exequi.Iano. in c.quia plerique,de immu.eccle.& hæc procedũt,& in cõfessione tacita, vt per Inn.in c.cum dilecta,de referip, quinimo poterit pars cogi ad relaxandum victum à tali sententia,vt per Ias.in l.admonẽdi,col.20. ff.de iure iur. hæc Cotta in verbo.sententia. An autem Princeps possit rescindere rem iudicatam,vide Iaco.in verbo, Princeps. vers.sed an.nu.15.& adde,quod res iudicata falsum mutat in verum quo ad effectum.& potest de albo facere nigrum,& facit eum filium, qui non est,& est altera natura.Curt.iun.conf.16.nu.6. de Bottis.

L.qui condemnate]vide pro lim.Diaz reg.8.absoluere.& ad reg.huius tex.& an procedat in iudice, qui hẽt arbitrium.vide Iac. Meno.de arbi.iud.lib.1.q.43. Carauita.

L. si se non obtulit, §.ait Prætor. in summario §.] Capic.limitat decis.17.num.4.& ad declar.vide Iaco.Menoc.de arbi.iud.lib.1.quæst.50 nu.9. Carauita.

§.si quis condemnatus.eiusd.l.] No.condemnatum habere quadrimestre tempus ad soluendum,quod limita,vt per Fel.in c.quærente.de offic.deleg.qui ponit octo limit.& adde,quod debet à Principe cauere de soluẽdo adueniente tempore, Bar.in l.si debitori sup.de iud.de Bottis.

§.condemnatum.eiusd.l.]No.quod sententia nulla non potest exequi.idem si continet manifestam iniquitatẽ.Afflic.decis.39.& de nullitatibus apparentibus ex eo processu.vide latè per eundem.Affl.in decis.283.&] quantum tempus possit opponi de nullitate sententiæ. Afflic. in constit.vsurariorum nu.23.& adde quod iudex etiam parte non opponente non debet exequi sententiam nullam.Aym.conf.278.in fi.verbis. de Bottis.

§.eod.] facit cap. 1.per quos fiat inuestit. & ibi glos.faciunt ad reg.istius.§.multa notata per Afflic.decis.182.num.4. Carauita.

L.Miles]an miles possit huic priuilegio renunciare.Alex.in l.alia causa §.elegantes.nu.13.de re mil.& de hoc priuilegio militis, vide per Didacum Couar. in 2.lib. variat. resol.c.1.nu.4.fol.364.& Petr.Duen.in reg.190.in 5.ampliat. de Bottis.

L.cad.in gl.in verbo.facere potest. in verbo.in patronos ei] adde ad hanc gl. Euer.in lo.à milite armato.in princip. quid de Barone, vide Afflic.constitut. si quis post litem.num.9. Carauita.

L si quis §.si quis promiserit]hanc l.alleg.Iser.qui fut.feu. da.ten.nu.13. Carauita.

L.quod iussit.] Vide Capic.decis.144.nu.6.& vide Diaz reg.352.& 353. & pro limit.vt non procedat in interlocutorijs, quæ trahunt secum executionem.vide Iac.Menoc.de arb.iud.lib.2.cent.1.casu 51.nu.29. Carauita.

Ead.l.] Limita, vt Fely.in c.cum cessante, ext.de appellat. & amplia habere locum etiam postquam interlocutoria fecerit transitum in rem iudicatam. Aym.conf.13.nu.8. de Bottis.

L.à Diuo Pio.in verbo populi Romani] ad declara. vide Iac Menoc.de arbit.iud.libro 1.quæstio.74.numero 55. Carauita.

§.Sententiam eiusd.l.] an autem possit cognosci per iudicem exequentem de iniquitate talis sententiæ. Hippol. singu.138. & ibi quid si est lata secundum statutum loci. de Bottis.

§.In venditione eiusdem l.]ratio ad istum tex.ponitur per Bar.in auth.hoc ius porrectum.nu.20 C.de sac.san.eccl. & quid si iudex non obstante tertio comparente exequatur sententiam.an talis executio debeat retractari. Tiraquel.Belluga.in Specu. fol.167.nu.33.de Bottis.

Eod. §.]hic ordo non seruatur, quando agitur hypothecaria Soc. consil.158 visis, numero 27.volumine secundo. Matan.sexta parte, §.fina.numero 13.versicul.2.limita. Carauita.

Eod.§.in versic.exequuntur] not.ex hoc tex. quod iura non computantur nec inter mobilia,nec inter immobilia.de quo latè per Bart.in l.potest pupillus. supra. de autho.iuto. ex quo nota, quod licèt si obligo omnia bona mea veniunt etiam iura, vt per Bartol.in l.nomen.C.quæ res pign.obligari poss.& in l.Quintus.§.argentum ff.de auro & argen. lega tamen secus est si obligo omnia bona mea mobilia & immobilia. & etiam hæc habet locũ in publicatione bonorum. vt declarat Alex in l.si constante §.fin.§ solu.matrimo. de quo vide latè Negu.in tract. de pigno.2. parte.secundo membro.num.8.9.10.& vide Afflict.in decisio.358. vbi si non obseruatur instar ordo

in executione faciendâ an retractetur. de quo per Corâ in verbo. lex quæ conditionaliter. & vide Guid. in decis. 282. & 565. & adde istum tex. nõ procedere in executione sententiæ interlocutoriæ. Bald. post Cy. in l. 2. 4 q. C. quando fiscus vel prius. & adde. quod nomina debitorũ debent esse talia. quæ possint vendi. vt per Bal. in consil. 485. in antiquis. & quando possit deueniri ad carcerationem. vide Bal. in c. grauis. 4 col. de nutu. de Bottis.

§. Si super rebus] an in hac causa summaria admittatur repulsa. vide Abb. in c. veniens. lo. 2. de testam. & Cap. decis. 55. vide ad intell. huius §. Didac. Couar. in suo lib. practic. quæst. c. 16 per totum. de Bottis.

§. eod. in gl. in verbo fiat] quia possessor efficitur legitimus contradictor ad impediendam executionem rei. quam possidet. etiam si possideat ex primo decre. vide Nig in c. reg. 209. frequẽs. nu. 45. & de materia plenè. qñ tertius possit impedire executionem sniæ. inter alios latè vide Couar. pract quæst c. 16. nu. 4. vbi ẽt pro intell. istius. §. & eorum quæ hic ponit Bar. & adde. q; si non possidet. tertius licet rem emisset, quæ nondum fuit sibi tradita. nõ potest pro suo interesse opponere. ne aliquis mittatur in possessionem Bal. in c. 1. nu. 3. quid sit inuesti. Carauita.

§. Si quoque iudices. eiusdem l] de modo agendi contra nomen debitoris. vide Rom. cons. 224. nu. 7. & consil. 426. in prin. de Bottis.

L. sunt qui] adde. q; aliud est quendam teneri quatenus est soluẽdo. aliud est quem obligari quatenus facere potest. Aymo. cons. 77. nu. 9. Adde. q; hi tales non pñt carcerari. vt per Didac. Couar. in 1. c. li. 2. variar. resol. nu. 4. fol. 369. & vbi an nobiles gaudeãt hoc priuilegio. quid in maiore quæ incipit tutelam filiorum. & renũciauit omni legum auxilio. vide Alex. in c. ex parte enim. nu. 11. ext. de appel. & Per. Duen. in regu. 312. in 2. limi. Colonus partiarius non tenetur nisi in quantum facere potest. Fulg. in l. si anteriores. §. vis maior. ff. loca. Creme. sing. 105. Nicolaus de Matist. in verbo. Colonus. an isti qui tenentur in quantũ facere possunt. possint huic beneficio renunciare. Alex. in l. alia causa. elegantes. nu. 13. ff. sol. matr. & vide quæ no. in l. matrimonii. col. mar. & limita ista non habere locum con. 12 pauperem. Hippol. sing. 99 de Bottis.

L. inter eos. §. is quoque] lim. nisi fuisset donatio renuntiatoria. Tiraq. in l. si vnquam. in verbo. donatione. nu. 30. vel ob causam ibi nu. 123. de quo ibi nu. 126. de Bottis.

L. sicut autem iste rex. est correctus in vi. req; casu in ciuitate Neap. per rorsus. vbi dos. in tit. de iure dot. quam ita extẽdit facta Cõsti. vt refert Affl. in decis. 222. de Bottis.

L. debitoribus] vide omnino Affl. in constit. Regiæ maiestatis. nu. 10. & Pet. Duen. in reg. 86. nu. 84. nu. 4. vbi quod interim debent cauere cum fideiussoribus. de Bottis.

Ead. l.] ad declar. vide Iaco. Meno. de arb. iud. lib. 2. cent. 1. casu 27. Carauita.

L. Diuus Adrianus. in verbo si tibi probauerit] ad intel. & declar. huius tex. vide Iac. Meno de arb. iud. li. 2. casu 15. num. 2. Carauita.

L. inter partes. in verbo sententia limita. vt per Ang. in anth. vt iud. non expec. sac. vssio & vide pro intell. Couar. variar. resol. libr. c. 2. no 6 vers. 3. quamuis Carauita.

L. ea.] ad intel. istius tex. vide latè per Didacum Couar. in 2. lib. variar. resol. c. 2 fol. 35. nu. 6. cum seq. & in c. 16 n. 4. vbi quid si vna reperiatur in fraudem fisci. de Bottis.

L. ead. in verbo. pro libertate constitutum obtinet.] No. qñ in dubijs pro libertate respondendum est. & etiam nota quod in causa libertatis præsumitur primo facto instrumentum contrarium arguit Rey. in repet. l. 1. fol. mat. & l. matrem. C. de probat. pro fol. vide eum. & vide Bar. in l. non solum. §. sed vt proinde. de no. ope. de Bottis.

L. Neseonius. 4. fundũ] quando veniant restituendi fructus industi. ales. vide omnino Glo. in consuet. pro is. §. 22. in gl. 1 nu. 49. de Bottis.

L. asta. 4. comra] limita nõ hic locũ in iudicio possessorio. vt est tex. in l. momentaneæ. C. q leg. pso. & qd si mulier litigauit p procuratorẽ. vide Guid. in decis. 494. de Bottis.

L. de vno quoque.] Amplia istum tex. habere locũ etiã in Principe. qui citationem mittere non potest. vt per Felyn. in c. quæ in eccles. col. 25. versi. limita. 6. de consti. & proprie in Imperatore. idem sequitur Barba. inter consil. Alex consil. 123. col. penul. in prin. 4. vol. limita tamẽ non procedere in iuramento delato virtute pacti. quod stetur de damno & interesse iuramẽto Titij. ita Alex. cõs. 156. 2. vol. limita etiam alijs modis. vt per Corâm in verbo citatio parti. & Hippol. in sing. 20. & adde. quod licet ex forma statuti non possit opponi exceptio contra sententiam. tale statutum non tollit nullitatem citationis. Hippol. sing. 75. & 79. de Bottis.

L. ead.] quando non requiritur citatio vltra Doct. hic. vide Ben. Vad. regu 23. citatio. post reg. Soc. & vide eundem reg. 70. & Diaz reg. 76. Carauita.

L. ead in glo. in verbo. quo causa] quomodo procedat. vide Capic. decis. 107 nu. 4. & Affl. decis. 396. nu. 3. Carauita.

L. iudex posteaquam] vide ad limit. Capic. dec 1. n. 13. vid. pro intel. Paris. cons. 54. nu. 43. 3. vol & Iac. Men de arb. iud. lib. 1. q. 67. nu. 22. vide Diaz. reg. 360. Carauita.

L. ead.] limita non habere locum in Principe. vt per Imol. hic & Bar. in l. ab executione. de appell. Affl. in decis. 215. limita si statim reuocauerit sententiam. vt Tiraq de retrac. conuen. §. 1. in gl. 1. nu. 17. limita non habere locũ in taxatione expensarum Italiæ l. 1. n. 8. C. de iud. & adde. quod vbi iudex potest declarare sententiam. declaratio dẽt conuenire verbis sententiæ. Tiraq. in l. si vnquã. in verbo. liberis. nu. 12. Adde. an iudex possit certificari coram alio iudice de intentione animi sui. quando in sententia protulit aliquod verbum dubium. vide addit. ad Affl. c. in dicta decis. 215. de Bottis.

L. ead.] vide ad limit. Capic. decis. 1. nu. 13. vide pro intell. Paris. cons. 54. 43. 3. vol. & Iac. Meno. de arbi. iud. lib. 1. q. 97 nu. 22. vide Diaz. reg. 360. Carauita.

L. sæpe constitutum] pro intel. vide Couar. pract. quæstio. c. 13. num. 6. & 9.

§. Sed scientibus sententia.] Vide Iser. quib. mod. feu. amit. c. 1 nu. 31 vbi ad intel. gl. Paris. li. 1. §. 31 nu. 18. fol. 256. col. 1. Carauita.

L. ead.] ad materiam huius l. vide Capic. in decis. 20. n. 17. & Couar. in cap. 13. pract. quæstio vbi examinat latè intellectum. de Bottis.

De confessis.

Rubrica] ad materiam huius rub. adde. q; vbicunque debitor confitetur debitum. non requiritur litis contestatio. nec libellus. vt per Affl. in decis. 191. nu. 9. post Bar. in l. creditores. C. de pign. & ex sola confessione potest sequi condemnatio. etiã si processus est nullus. vt per Bar. in l. si confessus. ff. de cust. reor. & vbicunque cum confessione concurrit rei euidentia talis confessio ob tantum nocet confitenti. vt dicit glo. fin. l. duobus. §. 1. ff. de iureiur. sed etiam omnibus. vt dicit gl. no. in c. nullus. de præsum. vbi ponit triplicem speciem confessionis & vide Affl. in decis. 372. in fi. & de confessione criminis extraiudicialis vide latè per Fel. in c. olim. de rescript. & adde. quod cõfessio procuratoris. vel syndici facta in iudicio nocet domino & eniuersitati. vt latè per Dec. in cons. 111. nu. 8. & de materia huius rub. & effectu confessionis. vide Fel. in c. cum delicta 21. col. de rescrip. & Cottam. in verbo cõfessio partis & de materia confessionis per errorẽ facta. quando possit reuocari. vide latè Cottã. in verbo. confessio potest. & de confessione in testamẽto. vide Doct. in l. cum quis decedens §. codicillis de leg. 3 & de cõfessione in causa criminali an sufficiat ad condemnationẽ vide Grammat. in decis. 1. col. pe. & ad materiam rub. an prohibitum sit contrahere. vel donare possit confiteri. vide Tiraq. de ll. cõnub. in gl. 3. nu. 105 & seq. & ibi an creditor possit reuocare confessionem debitoris. & in quib. dicatur confessio ficta à confessione vera. vide Gul. Ben. in c. Raymundus. in verbo. motuo. lo. 1. nu 173. cum seq. & de confessione non versi. nisi. vide multa per Tiraq. in l. si vnquam. in princ. nu. 40. cum seq. Et confessio est locus quocunque instrumento. Aym. cons. 61. nu. 3. & ibi multa. & an & quando confessio extraiudicialis præsente parte probet. vide multa per Pet. Duen. in reg. 119 & an requiratur acceptatio. de Bottis.

L. confessus.] Adde Iser. consil. probationum de fect. ẽ. vers. quid si vasallus. & q; confessio non requirat teneã iudicij. sed debet confessus condemnari. etiam data processus nullitate. vide Diaz reg. 123. confessio. Carauita.

L. certũ in verbo. vrgeri debet] limita nõ procedere in Principe Capic. dec. 10. nu. 10. & Hipp. sing 202. tu scis. Cara.

§. si quis absente. ad hunc ẽ. vide Pet. Rauẽ. & quæ ibi addidi in suo alpha. verbo. confessio. fol. 16. in parvis. & pro eius ampliat. & limit. vide Soc. reg. 63. confessio. & Ant. Gabr. de confessione conclusione 3. lib. 1. Carauita.

§. eod.

§.Eod.] Affl.in deciſ.12.Hippol.ſing.202.limita nõ habere locũ, vbi confeſſio non reſpiceret publ. vtilit. quia tunc abſente parte valet. Fel.in c. ſi cõſtiterit in fi.de accuſa.& limita.12.modis per Fel.in c.ſi cautio.de fide inſtru. & adde aliã limi.per Affl.in deciſ.164.in fi.& p eũ dẽ in deciſ.337.& ibi quid in confeſſione ad pias cauſas. vel dotis.& quid teſtes ſunt ſingulares quãdo deponũt de confeſſione.quia deponũt de diuerſis tẽpotibus. vide Affl.in deciſ. 364. vbi an probãt. & ad hãc materiã vide omnino in deciſ.375.& ad de.quod cõfeſſio pro exoneratione cõſciẽtiæ abſente parte valet. Bal.in l.gene taliter.col.pen.10 quæſt. C. de non nu.pec. & limita iſtũ tex.non habere locũ in confeſſione directa per literas.& epiſtolas.quia vt facta præſente parte. Soc.in cõſ.64.in fi. 3.vol. Cotta in verbo. Cõfeſſio poteſt.& quid de iure canonico.vide Alex.cõſ.184.nu.7. vol.2.& quid in confeſſione ſimulationis cõtractus abſente parte. Tiraq. de retra.ligna.§.1.in gl.14.nu.56.57.& qd in cã matrimoniali. Dec.cõſ.310. in fi & quid de iure canonico. vide 76.diſt. fer.iuris ciui.& cano. Et quid in cõfeſſione ex qua inducitur approbatio alicuius ſcripturæ, vel declaratio volũtatis. Aimo.de antiq. fol.74.nu.44. cũ ſeq. & quid in confeſſione ad libertandũ Bal.in d.l.gñaliter.in fi. & de materia cõfeſſionis abſente parte.vide Affl.in conſtit. Iuſtinianea.in verbo.niſi quis nu.5.de iu.orxio.quid ſi accepta tur a 3.noie abſentis. Aimo.conſ.101 in prin.de Bonis.

De ceſſione bonorum.

Rubrica] ad materiam huius rub.vide Guid.cõſ.114.nu.7. Pau.de Caſt.cõſ.363. ad primum.vol.2. & adde quod ſi quis contraxit debita ſub ſpe liberandi ſe per ceſſionem bonorum. quod hoc probato non gaudebit. Ang. in l. is qui bonis.eo.tit.& Gal.Ben.in c.Rainutius.in ver. mortuo.lo.1. num.115. & an huic miſerabili beneficio poſſit renuntiari, vide late Fel.in c.ſi diligenti.1.col.de ſu.cõpe.& Corram.in verbo.Soluti.& an ceſſio facta per debitorem proſit fideiuſſori. vide Guid.in deciſ.211. adde.qd falliti non poſſunt cedere bonis.vt per Io Bapt.Caccialupam trac. de debitore ſuſpecto.in 1.quæſt.omnino Pariſ. in conſil.91.1.vol. per totum & idem in debitore doloſe aſſerendo ſe diutiem tempore contractus.vt per Iaſ.in l. ſi ab arbitro.nu 5.ff.qui ſatisd.cog.& quid ſi creditor eſt pauperrimus. Barb.in c.Odoardus.col.2.de ſolu. vbi etiã vide multas quæſtiones, & inter alia quid ſi creditor eſt pauper. & materiam vide latiſſimè per Dida. Couar. in 2.lib.varia.reſol.c.1. per totum an debitor poſſit cõtra eum ce.bonis, vide Andream de Iter. in c.1.in verbo, Condemnatorum. & proſcriptorum. quæ ſint regalia.de Bonis.

L.is qui bonis] Vide Bal.in conſ.208.vol.2. vbi declarat.qdo dicatur peruenisſe ad pinguiorem fortunam. & quid ſi efficitur Epiſcopus. & limita non habere locum in ceſſione cum ignorantia. Gui. Papæ deciſ.343. & quid ſi eſt furatum debitum. Bal.in l.1.C.eod. de Bonis.

§.Sabinus] Vide Guid. Pa.conſ.124.n.1.7. & Didacum Couar.in 2.lib.varia.reſol.c.1.num.5.fol.370.de Bonis.

L.qui cedit] Quid ſi primo negauit debitum. an poſſit poſtea ſe recognoſcere debitorem. vt admittatur ad ceſſionem bonorum. vide Affl.in deciſ.379. de Bonis.

Quibus ex cauſis in poſſ.eatur.

L.Prætor.in glo.in verbo deteriorẽ. in verbo itẽ eſt argu.] Adde Bal & alios in l.ſi actor.ſup.de procura.& Pet. de Anch.in c.ſtatutum.§.inſuper. de reſcr. & Affl.dec.167. de Bonis.

L.Fulcinius] in quo corrigatur, vide Glo. & Affl.in conſtit. ſi quis poſt litem.Carauita.

De bonis authoritate iud. poſſi.

L.Prætor ait.§.eſt Præterea] ad iſtũ tex. & materiam. vide oino p Gl.in cõſue.Pariſ.in §.6 in glo.7.nu 9.10.de Bon.

L.quamuis.in verbo, Creditor tamen qui in poſſeſſionẽ] iſte tex.eſt ſing ſecundum Bal. in l.6 poſtquam. C.vt in poſſ.lega.& Affltc.in deciſ.302.de Bonis.

De priuilegijs creditorum.

Rubrica] an priuilegia.de quibus in hoc tito.extendantur etiam reſpectu pœnæ appoſitæ in contractib. Vide Pau. de Caſt.in l.adeo ff. de compenſat & an ludæo.vel hæretico, vide Rip.in l.6 ventu.inf.eo. de Bonis.

L.quæſitum eſt §.ſi ſponſa] priuilegium datum vxori extenditur ad ſponſam. Affl.deciſ.61. num.5. ſecus in odioſis. Ang in l.ſolet.ſup. de infamib.& vide pro limit. Neguſ. de pignor.2.par.membr.4.nu.71. Carauita.

L.ſi Ventri.§.in bonis menſuratij] An & quando deponẽtes præferãt cæteris creditoribus. video oino Pau. de Ca. in l ſi hominẽ.ff.depoſ.& Benuenu.in trac. de mercato. decoſto.in 3.par.7.partis.à num.1.vſque ad nu.5.de Bon.

L.ead.in fi.in verbo.Si modo non poſſ.] No.ex tempore præſumi fraudem.de quo vide alleg. per Affltc.in deciſ.72. nu.1. de Bonis.

L.Antiochẽſium] Ad intell. vide Iac.Menoch.de arb.iud. libro 2.quæſt.43.nu 11. Carauita.

De ſeparationibus.

Rubrica] Vide pulchram quæſt.per Pau de Caſt.in l.procuratoris.4.in plures ff.de tribu.act. de mercatore decoſto, qui hẽbat apothecas in diuerſis locis. Adde, q̃ ſeparatio inducuntur ex aditione cum beneficio inuentarij, vt per Bal.in l ſi.1.in computatione.nu.3. de iu.delib. de Bonis.

De curatore bonis dando.

Rubrica] quæ requirantur ad hoc vt poſſit deueniri ad datione talis curatoris. vide Capi.in deciſ.87. & vide multa ad materiam per Dec.in conſ 509.& vide Benuen. in trac.de mercat.decoſto.in 6.par.nu.18 & in 7.par.per totam.adde quod quando adeſt ſuus hæres.non dicitur hæreditas iacere Dec.conſ.344.in primis verbis. & Cor.in verbo filius non poteſt.& adde.quod dicit glo.& Soli. in l.cum cognatis C.de capti. & poſtli. reuer. quod curator datur bonis cuiuſcunque abſentis.de Bonis.

Rad.Rub.] requiſita.vt poſſit peruenire ad dationem curatoris.vide per Capi.deciſ.87. Carauita.

L.1.in verbo.Cogendus eſt cõditioni parere] ad decla.vide Iuc.Meno.de arb.iud.lib.2.cẽt.1.caſu.1.nu.12.Carauita.

Quæ in fraudem creditorum facta ſunt.

Rubrica] ad hanc rub. vide omnino Alex.in l. in quarta.nu.14.ff.ad l.Fal.& an procedat in patre fraudante filiã legitima, vide Gloſſam conſue. Pariſ.§.8.in gl.3.nu.14. vſq; ad 24.& ibi nu.21.no.quæ debẽt probari.vt hic tit. habeat locum. & adde, quod licèt ex forma ſtatuti maſculus excludat fœminam.nihilominus frater poteſt admittere ſororem ad ſuccedẽdum. etiam in præiudicium creditorum. Bal in l.maximũ vitiũ.nu 12.C. de lib.præter. Io.Campe. de dote.par.4.q.28. & an creditores poſſint reuocare confeſſionem debitoris. Tiraq. de ll. cõnu. in glo.3.nu.105.cum ſeq.de Bonis.

L.qui autem] vide Io Lupũ in c per veſtras.fol.60.col.1.de don.inter vir & vxo. & an pũtus poſſit repudiare legatũ in fraudẽ eccleſiæ.vide Barb.in c. vt ſuper 3. col. ext. de reb eccl.alien.vel nõ.& an frater poſſit admittere ad ſuccẽſſionem ſororem excluſam per ſtatutum in præiudiciũ ſuorũ creditorũ. Bal.in l.maximũ vitiũ.C.de lib.pter.tenet q̃ ſic, ſequit Barb.in c.1.in 2.vol.de locato. & Io.Cãpeg. in trac. dot. in 4. par.q 28.An directus dñs poſſit remittere caducitatẽ in præiudicium creditorum recipiẽdo emphyteuſim, vide Gloſſam in conſuet.Pariſ §.1. glo.3. num.9 10.& ſeq vbi late de materia huius legis. & quid de legitima filij G.zad conſ.93 nu.3. & adde Tiraq. de retra.ligna.§.26.in gl.1.nu.13.& oino Dec.conſ.260.per totũ & quid in fratribus.qui ſucceſſerũt alteri fratri in cuius hæreditate repererunt ius adeundi portionẽ hæreditatis paternæ.an poſſint illã portionẽ hæreditatis paternæ in præiudicium creditorum fratrum. vide Gloſſã in conſuetu.Pariſ. §.glo.4.nu.10.omnino Pet.de Anch. conſ.101. Negu.de pignor.4.par.nu.41.de Bonis.

L.ead.in verbo.Pertinet enim edictũ] Vide Dec.cõſ.260. & in l.1.nu.18.C.de ſecun.nup.vide Bal.in l. magis puto.4.fundum autem ſup. de reb. eorum. & vide quæ poſuimus ſupra de iure fiſci.l. in fraudem. Carauita.

L.ait Prætor §.ſi debitorem meum amplia.diſpoſitionem huius tex.nedum qñ eſt in fuga. ſed vt procedat etiã ſi non eſt in fuga. ſed ſunt aliqua ſigna fugæ Hippol. ſing.43. debitor fugitiuus.ubi amplia procedere non ſolũ in principali, ſed etiã in procuratore. cui licitũ ſit capere. Hipp. ſing.243. alias notũ, ad qđ faciunt q̃ addidi ad l. ad ſolutionem. C. de re iudi & quod liceat capere debitorem fugientem.tenet gl. per illum tex. in Auth. vt iud.ſi.quoquo ſuff.4.neceſſitatem. in verbo, detinere etiam die feſtata in humorem Dei Soc.in trac. fallen. regu.78. debitor fugitiuus & pro ampliatio. & limit. vide Pet. Duen. reg.175. debitor fugitiuus.& in materia huius tex. vide plenißime Iac. Menoc. de arb.iudi.lib.2.cent.1.caſu 87. & nota ex iſto tex. quod cum deeſt copia iudicis, quilibet poteſt ſibi ius dicere. And.in præiud.feud.nu.30.verſic, cum copia, Carauita.

§.eod.] Ad materiã vide Felyn.in c.1.de iudi.7.col. & Hippol.in sing.43. vbi quid si non est in fuga, sed præparat se ad fugam.& quid si debitor est clericus,vide ibi.& vide plures ampliat.& limit. per Doct.in rego.175.& an possit capi pẽdente lite, vel causa appellationis, Arnocaut.42. de Bottis.

L.omnes debitores.l.Lucius Titius] vide Bar.in l.nomen.§.1.ff.de leg.1. cum aliis adductis, per Conam in versiculis.& quid in re particulari Tiraq. in l. si vnquam, in verbo omnia,vel partem.nu.4. de Bottis.

§.eod.] ampliat multis modis per Ias. in §.itẽ si quis.nu.34. cum plurib.seq Inst.de actio.& ibi Are.nu.3 Carauita.

L.si fraudator.] si à socero] vide Afflic.in decis.86. quid in vsurario dotante filiam de bonis omnibus, vide Hippol. sing 67. de Bottis.

Quorum bonorum.

Rubrica] ad intell.huius interdicti, vide Dec.consi 424. & consi.408. vbi an hoc interdictum competat pro bonis feudalibus,& modum libellandi,vide per Alex. cõs.70. nu.11.vol.6. de Bottis.

Quorum legatorum.

L.1.] Vide Negu. de pigno.in 5.par.4.memb.in princ.& limita,vt per Dec.consi.418. in 2.dub. & consi.424. per totum. vbi latè de materia huius interdicti, & vide Dec. consi.438.in fi.vbi quid in casu,quo potest propria authoritate capere,& per quæ verba inducatur, quod possit propria authoritate capere.Dec.cõs.607.col.2.& ibi an executor testamenti possit propria authoritate capere, quod in cohærede prælegatario,vide Alex. in consi.163. in fin. vol.6.vide multas limit.per Gui. Ben. in ca. Raynut. in verbo.si absq; li.to.2.de leg.& fideic.nu.144. cum seq.& limita non habere locum, quando non veniret à legato detrahenda legitima,Cor.consi.232. litera n.vol.4. & ibi quid in Trebellia, & adde Corn. consi.37. litera t. vol.3. vbi quid non est detrahenda Falcidia, & alia quid si legatarius est tutor hæredum, vide Card. in consi.51.nu. 12.13.quid in ecclesia legataria. vide Purpur.in addi.ad Ias.in l.non est dubium. C.de leg. Vide plures limit.per Alex.in consi.43. & vbi quid in fideicommisso generali, & licentia apprehendendi inducitur etiã ex actu nullo. Ioan.Dilec.de arte testandi.tit.2.caut.3.nu.3. de Bottis.

De tabulis exhibendis.

L.1.in fi.in verbo.quia verba Prætoris] verbũ relinquo respicit vir.volunt.adde Dec.consi.86.in fin.& Iser.de his qui fen.da.pos.nu.10.in vers.non reliquit.Carauita.

Ne quid in loco publico,vel itinere.

Rubrica] quis concedat, vt possit ædificari in loco publico vide Affl.constit.beneficium,nu.3. & quæ sint reg. vers. viæ publicæ.nu 17. Carauita.

L. Prætor ait,in verbo,res enim fiscales] Res fiscales.& propriæ differunt.vide Affl.const.inter multas,2.no. & Neuiz.inter consi.Bruni.consi.12.nu.86.Carauita.

§.si quis à Principe simpliciter] Vide pro intel. Ariũ Pinel. in tub.de restituenda vend.c.2. nu 8.Giam. decis.103. nu.235.Affl.deci.334.adde. Bend. Vad.reg.19.beneficiũ, post reg.Soc. adde, quod Princeps non potest tollere iura alterius,nec valet lex contrarium, disponens. Afflic. const. violentias.n.10.versic.5. pro ista parte, & de materia,vide eundem in consti.instrumentorum robur.num. 15.& consti.pœna parum.nu.10. pro limit. & gl. in cõst. cum concessionem. Vide Affl.& eũdem const. probationum defectum,nu.7. nisi ex iusta causa. Idem in consti. dignum,num.4.cum seq. & vide eund.in consti. mulier dota.nu.25.26.Carauita.

§.eod.] vide qd per istũ tex.dicat Cap.in deci.36. nu.5. & vide Cepol.in ti. de seruitutib. in rub.de ponticella.col. 2.omnino.& vide Feli.in c.cãm §. in verbo.interpretatio.de reser.& Ias.in l.2.ff.de constit. Princ. de Bottis.

§. si quis nomine.in vers.vicinalis via] Vide Napodan. in consuet vbi damus.de iu.cõgru Affl.deci.62.vide Guid. in decis.442.de Bottis.

§.Idem ait si odore] Vide qd per istũ tex.dicat Cepol.in trac. vrb.præd.in tit. de cloaca.& vide de fabro malicante.& de materia istius tex. Franc. Rip.in l.1. nu.127. & seq.ff. sol.ma.vbi et loquit de exercentib.antè stridã.de Bottis.

De flaminibus, &c.

L.1.in verbo.aut existimatione] No.quod vicinus præsumit scire facta vicini. per quam rationem vide quid decidit Dec.in L.velle non creditur,ff.de reg.iur.de Bottis.

De vi, & vi armata.

Rubrica] An hoc interdictum competat ei,qui per momẽtũ stetit in possessione.vid Bar.de Ca.in no.ad l.cũ posti in fi.ff.de iudi.& an agens hoc interdicto debeat declarare tempus spolij. vide Affl. in decis.250.& an hoc interdictum competat quando possessio continuata est vigore statuti sine alia apprehensione, Bal. in auth.defuncto.C.ad Trebell.dicit.qd non, sequit Affl.in decis.299. nu.13.& ad declarationem huius interdicti vide omnino Io.Ant.de Nig.in ca.reg.subditorum.n.29. & an interdictum recuperandi ius pensionis competat cõtra successorem,qui nondum cœpit soluere.vide Guid.in deci. 629.an autẽ hoc interdictum competat ei, cuius nomine possessio capta est, si sequatur spoliũ ante ratificationem secutam. Affl.in decis.300 & adde quod declaratio temporis desinit ad probandam possessionem conuentis ante tempus spolij, & sic obtinebit conuentus. Iacobi.in l.si de vi de iudit.vide multos casus, in quibus quis dicitur spoliare.l. si quis desinit possessionem.& retrorsus non permittitur intrare.Item il non patitur quem ingredi possessionem ad mandatum superioris. Arnno. Consi.240.num.1.de Bottis.

L.1.§.dejicitur is,] punit possessionem alicuius,licèt proprietas de iure haberi non possit. Affl.decis.361.nu.41. Sed aduerte quia licèt ille,qui non habet nec ciuilem,nec naturalem possessionem,sed tantum nudam detentionem, non habeat interdictum vnde vi,vel vti possid. tamen habet officium iudicis, vt sibi restituatur detentio ablata, vel vt in ea defendatur.text. est sing. & ibi gloss.& Bart. secundum vnum intell. in l.Attilius.sup. de donat.& ibi Paul. de Cast.& Ang.hic & ibi dicunt perpe.no.Carauita.

§. interdictum autem hoc nulli] ex hoc text. not. Dec.qd duo debet probare intentans hoc interdictum, videlicet se possedisse.& spoliatum fuisse,quod limita nõ habere locum in remedio.c.restituenda. nec habere locũ, vbi officio iudicis petitur restitutio possessionis,quia tunc sufficit possedisse.& possessionem peruenisse ad aliũ Affli. in decis.327. & quod debeat in hoc interdicto probari possessio tẽpore spolij. vide Alex.consi.fi.in prin.de Bott.

L. idem est.§.cum igitur qui cum armis] ad istum text. vide omnino Cap.in decis.69.nu.25. vbi quando liceat ex intervallo. an hæc potestas possit exerceri contra tertiũ, vide Bal.in l.Imperialem.§. callidis.de probib. alien. per Ped.& quando dicatur confestim recuperata possessio, videtex in c.ius naturale.1. distin.& Affli.in const. circa violentiatum.nu.6. de Bottis.

§.eod.in glo.in verbo continenti] vi. Affl const. edictorũ. nu.29.& decis.289.nu.32 & Iser.in prælud.nu.30.ver.tales acquisitio.vide Capic.decis.69.nu.32. Carauita.

Vti possideris.

Rubrica] An in hoc interdicto interitario competat iudicium summarissimum. vt sciatur quis sit manutenendus lite pendente.vide Capi.in decis.109.in princ.& in deci.96. & an debeat declarare species turbationis.vide Alexan. consi.71.col.1.vol.3.& an competat officiali. vt de Glossa in consue. Pariſ.in §.1 in glo.5.nu.59. de Bottis.

De superficiebus.

L.1.§ quod autẽ ait Prætor in vers. & sanè causa cognita] per hunc tex.dicit Alexa.in l.si filiofam.§.si vti in quinquennium.ff. sol.mat.2.col. quod conductor ad longum tempus,idest x.anno. habet vtile dominium. & propterea non potest expelli per singularem successorem, vide Affl.in decis.365.de Bottis.

§.eo.in vers.planè si aduersus] No.ex hoc tex. quod cui datur actio multo magis exceptio.quod limita vt per Doct. relatos per Boer in decis.27.nu.40.de Bottis.

De itinere actuque priuato.

L. nec enim] Concord. Iser.in constitu.vniuersi.in §.& ibi Affl.nu.27.& Epis.vel Abba.nu.5. Carauita.

L. vnde etiam.§ reficere] & ideo prohibitus facere,non prohibetur reficere. Dec.in l.domũ suã.in f.de reg.iu. & vid Gl.in consti.constitutionẽ Diuꝰ verbo.locare.Carauita.

De aqua quotidiana, & æstiua.

L.1.§.permittitur autem,in vers.si docuerit] vide Alex. loquentem.de emphyteusi.in l.si mihi. & Titio.nu.19.& de verb.oblig. Tiraq. in præfatione tractatus de retractu.nume.41.de Bottis.

L. hoc iure vtimur.§.si aquã ex flumine.i vers.ductã aquã] vide M.Mant.lib.1.loc.communi.c.19.adde Affl.decis.10. 25.num.4.& de hac præscriptione tanti temporis, vide

Dosi.

Dost. consil. 85. & ibi an interpretetur latè, vel strictè, & an habeat vim donationis. & plene Aut. Gabr. de præscr. conclus. 1. lib. 5. & quod antiquissima possessio habetur pro ll. vi. Dec, consil. 116. num. 3. & consil. 117. num. 3. Carauita.

De cloacis.

L. 1. in versic. & cœlum pestilens] concor. cõstit. reg. salubritatẽ. vbi vide de materia pro purgatione aeris. Carauita.

Quod vi, aut clam.

L. aut qui aliter. §. si quis denunciauerit] ex isto text. not. Alex. in cons. 90. circa fin. 5. vol. quod ad hoc, vt debitor constituatur in mora ex interpellatione, requiritur quod actor in interpellatione apposuerit diem, in quo vult recipere solutionem refert Afflic. in decis. 316. de Bottis.

§. ead. in verbo, & diem, & horam] vt pro interpellatione quis constituatur in mora, debet exprimi dies, in qua vult creditor recipere solutionem, adde Afflic. decis. 316. Carauita.

L. si vitem. §. si is, qui denunciauerit] ad declarationem vide Iacob. Menoch. de arbi. iudic. lib. 2. cent. 1. casu 45. num. 4. Carauita.

De precario.

Rubrica] ad materiam huius rub. adde not. verbum Abb. in c. fi. ext. eod. vbi si precario concedens vellet sine causa reuocare cum maximo damno alterius, obstaret sibi exceptio doli. sequitur Capic. in decis. 116. & an statim precarium possit reuocari, vide Couar. in 3. lib. variar. resol. c. 15. num. 6. de Bottis.

L. veluti] ad intellec. vide Dost. & maximè Gomes. in §. item Seruiana, nu. 51. 52. Insti. de actio. de Bottis.

L. in rebus, §. item qui precarium, in verbo. rogauit] Adde gl. in cap. 1. ext. eod. & Affli. in constit. aduocato, num. 7. Carauita.

L. Sed & si manente] ad limit. & materiam vide Prec. li. 2. de subfeud. 17. quæstio. in materia assensus, ad regulam huius text. quòd prorogatio debet fieri infra tempus, adde Felyn. in capit. de causis, in princip. de offic. deleg. Blăc. in tract. de compromis. quæstio. 7. num. 7. & 17. Tiraq. de retract. conuent. §. 1. gloss. 7. num. 24. cum sequen. 32. num. 41. & an possit fieri, maioris temporis quàm primum, vide Tiraq. de retract. contract. §. glo. 10. num. 26. & ad reg. vide Ant. Gab. de dilat. conclus. 2. lib. 2. & conclus. sequen. & 4. conclu. eod. tit. Carauita.

L. ead.] ad istum tex. vide Pel. in c. 2. in 13. col. per totum. ext. de sponsal. vbi multa dicit, & Barb. in c. precarium, col. fi. de precario. de Bottis.

L. quamuis] precarium an extendatur ad futurum, vide Afflic. decis. 37. num. 3. & decis. 139. num. 6. & 335. nu. 8. vbi pos. Carauita.

L. cum precario] an res concessa ad beneplacitum possit sine causa reuocari, vide Capic in decis. 116. & ad materiam huius l. vide vnum verbum Abb. in capit. fi. ext. eod. & Couar. in 3. lib. variar. resolut. capit. 18 per totum. de Bottis.

L. ead. in verbo. ad hęredem autem] vide Afflic. decis. 335. & Iac. Menoc. de arb. iud. lib. 1. q. 69. nu. 20. Carauita.

De libero homine exhibendo.

L. Quod & ex le. §. si quis eũ in versic. pietas enim gemini] Vide pro intell. Arium Pinel. 2. par. rubr. de bon. ma. num. 7. Carauita.

L. ead. §. si quis volentem, in versi. rectè dicetur] dolosa persuasio pro violenta coactione, cons. rim. 40. & 59. 1. vol. & facit Dec. consil. 170. in princ & Curt. iun. cons. 141. num. 18. Carauita.

L. si quis, §. creditori non comperit] vide Pet. Girar. in sing. 87. & Bencuen. in tract. de mercat. decoctо. in 2. parte. 7. par. nu. 25. cum seq. de Bottis.

De liberis exhibendis.

L. deinde. §. in hoc interdicto] ad intel. & declar. vide Iac. Men. de arb. iud. lib. 2. cent. 1. casu 57. nu. 36. Carauita.

De exceptionibus.

L. exceptiones, §. rei autem cohærentes, in versic. etiam fideiussoribus competunt] vide de materia Fran. Man. decis. 520. & vbi quid è contra, aliàs est decis. 519. Carauita.

L. nemo] Hanc l. alleg. Iser. de cont. inuesti nu. 12. versi. imm pores. de content. int. dom. & fidel. nu. 21. Carauita.

L. eadem] limita non habere locum in exceptione indirecta, vt per Soc. hic, & Dec. in c. pastoralis, nu. 13. de excepti. de Bottis.

L. non vtique] vide glo. in c. exceptionem, de reg. iur. in 6. glo. no. in c. 1. de testib. in 6. Fel. in c. at si clerici, 1. col. de iud. Doc. in c. cum venerabilis, de excep. de Bottis.

L. qui agnitis] ad declar. huius l. vide Iac. Menoc. de arbi. iud. lib 2. casu 15. nu. 5. Carauita.

De exceptione rei iudicatæ.

L. si à te hereditatis, §. Iulianus scribit] adde Iser. de contr. inuest. nu 16. versic. illi autem, vide Iser. consilit. delationes, vers. circa 3. & ibi Affi. nu. 13. Carauita.

De diuersis, & tempor. præscript.

L. Si quisquam] declara. vt per Dost. in §. flumina. Insti. de rer. diuis. & Suar. in alleg. 16, 17. de Bottis.

L. cum hęres] Capic. in decis. 86. nu. 7. & omninò Nic. Bor. in addi. ad Dinum in reg. possessor. nu. 41. de Bottis.

L. ead. in verbo. ignorantia sua] vide Ant. Gab. de prescript. conclus. 5. lib. 5. vide Soc. reg. 389. Carauita.

L. de accessionibus in versic. nam qui me potior est] regula ista quando procedat, vide Paris. cons. 47. nu. 113. 3. vol. & pro declar. decis. Senat. Pedemon. 23. nu. 49. & an habeat locum in materia successionis, vide Ant. Gabr. de succes. ab intest. reg. 4. lib. 4. & vide Iser. de his qui feud. da. poss. §. hoc autem, nu. 17. in fi. Carauita.

L. ead. §. item si absente, in verbo, causa enim illo tempore] adde Iser. qui suc. ten. tit. 2. num. 13. versic vnde, & hic. Carauita.

De dolo mali, & metus exceptione.

L. palam. §. circa primam. in versic. si quis sine causa] limita istum tex. non habere locum in Principe promittente sine causa, & legatur Imo. & alij in c. grandi, de sup. negli. prælat. Lau. de Principe nu. 249. & Capic. in decis. 20. num. 10. de Bottis.

L. apud Celsum. §. Labeo ait] vide Rom. cons. 193. & Ang. hic, glo. in Auth. de iud. in §. qui verò multum, in verbo. dat & ibi Ang. & glo. in c. apud misericordem. 32. q. 1. & ibi Arch. & glo. in c. significantem, & ibi Innoc. ext. de pig. & Gram. in decis. 95. de pœna ratione contenta, vide glo. & Bart. in l. si quis rem. ff. de arb. & glo. in d. §. quia verò. de Bottis.

§. eod. in verbo. iniquum enim esse] vide Gram. dec. 95. & adde, quod si assignata est alicui domus pro carcere, & exat, licèt statim redeat, exigatur pœna ratione contemptus, quamuis homo possideat, Gram. consil. ciuil. 93. & facit quod no. ipsemet decis. 58. nu. 6. & vi. Rom. consil. 193. vide Gram. decis. 95. ad istum text. secus si ratione contemptus. l. si quis rem. ff. de arbit. vbi glo. fi. vi. Rom. cons. 520. & cons. 193. vel ratione inobedientiæ, per Gra. d. decis. nu. 2. vide Garau. in ri. nu. 163. fol. 84. & ter. vbi idem de contemptu. & inobedientia. secus si se præsentauit, vt ibi, vel foit absolutus pro causa temporali Ang. hic post. num. 8. vers. sed quod. vbi secus ratione contemptus. alleg. gl. in d. l. si quis rem. ff. de arb. Carauita.

L. dolo facit] limita hunc tex. vt per Afflic. in constit. clica violentiarum, nu. 30. 31. 32. Carauita.

L. ead.] hic declara vbicunque incontinenti est restituturus, secus autem si ex intervallo. Ita Rom. cons. 204. nu. 9. in fi. & vide Pet. Duen. in reg. 209. de Bottis.

L. Pater. in versic. idem homo rusticanus, ad declar. vi. Iac. Menoc. de arb. iud. casu 194. nu. 55. Carauita.

De litigiosis.

L. 1.] quando res litigiosa possit alienari, vide per Soc. reg. 341.

341.res litigiosa.& Alex.in l.filius fam.§.Diui.el primo, num.18.de leg.1.& Cepol. caut.34.debes scire.& quid differat iste tit.à titul.de alien.iud.mut.causa fac.& à tit.ne lic.potentio.vide Afflict.in rub.constitut.eorum fraudibus.qui effectus resultent.quod res aliqua incidat in vitium litigiosi.& de materia vide Vital.in tract.clau. §.nil noua.lite penden.num.25.fol.142.& quando vere dicatur res litigosa.& an sententia lata inter alios.sit directè exequenda contra emptorem rei litigiosæ.lite pendente.Vide Couar.pract.quæstio.capit.15.num.6.7. Carauita.

De actio.& obligat.

L.consensum in glo.in verbo.consentire.] Vide Doct.in l.absenti.sup.de donatio.& Capic.in decis.180.num.9.de Bottis.

L.obligationum.§.non satis.in verbo.quia non hoc inter nos est actum] licet actus agentium non operetur vltra eorum intentionem.tamen magis operatur secundum aptitudinem suscipientis.quàm secundum influentiam efficientis.refert Afflict.in constit.pœnam eorum.num.15. versic.in contrarium.Vide Ben.Vad.regu.10.post regu. Socin. Carauita.

L.ex maleficijs.§.si quis.in glo.in verbo.ignorans] Vide quid ad istam gl.dicat Bal.in l.2.nu.44.C.qui accus.non pos.Fel.in rub.de accus.de Bottis.

L.obligationum.§.placet.versi.sic tertia tradendo] no.istũ tex.& adde Capic.in decis.117.i.col.& Bar.in l.1.§.1.ff. de superficiebus.de Bottis.

L.obligamur.§.te obligamur.in gloss.in verbo.lege obligamur in verbo.cum collocantes] de veritate gl.& pro ampliat.vide Tiraq.de primog.q.61.nu.5.& in tract.cessan.cau.limit.22.nu.9.10.Caraui.2.

De verb.obligatio.

Rubrica] Adde quod pactum inter mercatores locum stipulationis habet.Benecuen.in tract.de mercato.decocto. in 2.pat.num.circa medium.& Dec.consil.107.& 421. de Bottis.

L.1.§.si quis ita interrogat] ad istum tex.ratio dubitandi ponitur hic per Crotum in 1.lectu.& Iul.Arg.in addi. ad Alex.hic.de Bottis.

§.si stipulanti]ad istum tex.facit tex.in l.hactenus.§.fi.ff.de constitu.pecu.& limita istum tex.non habere locum in contractu ex causa lucrativa not.per Alex.in consil.18. 1.vol.Afflict.in decis.72.nu.6.de Bottis

L.stipulationum.§.ex his igitur in versic.sed non facit] ad istum tex.vide Bar.in l.continuus.§.illud.intra eodem. & Peregrinum in l.3.circa medium.ff.si certum petatur. de Bottis.

L.generaliter] Vide Domin.de Sot.de iustit.& iure.lib.4. quæst.7 art.1.Adde Iser.quibus mod.feud.amit.1.num. 11.versic.in ciuili.Carauita.

L.si quis cum aliter.idem est & si nullius] pro declar.vide Arium Pinel.in l.2.in princip.num.8.C.de rescin.vend. Carauita.

L.stipulatio ista] vide pro intel.Paris consil.num.92.1.vol. Carauita.

§.alteri stipulari eiusd.l] limita nisi esset stipulatio intuitu dici no.Cotta in verbo.absenti potest.& Vide pro ampliat.12.limit.Ant.Gabr.de verbo.oblig.concor.1.lib.3. Carauita.

§.eod.]adde.quod promissio facta absenti intuitu diuino. puta promitto tibi centum pro maritanda puella.quæ absens est amore Dei.valet.Abb.in procem.Decretalium col.12.ibi Felyn.Cotta in verbo.absenti.& limita.vt per Tiraquel.in præfatione tract.de retractu.num.49.& quid de iure cano.Vide Guid.in decis.317.& ibi an alguzerij possint alteri stipulari.& ad materiam vide Tiraq.de retrac.lign.§.1.in gloss.9.num.127.130 & de notario stipulante absenti.vide Afflict.in constitut.baiulos omnes.num.44.vsque 52.omninò limita istum text.non procedere in feudo.quod alter alteri stipulari potest Iacobi in verbo.nobiles.& vide tres limit.per Dec.consil. 407.num.23.cum sequen.& quid in consanguineo.Curt. Iun.in consil.52.nu.12.& vide Alex.in consil.31.nu.15 16. vol.6.vbi de patre stipulante pro filijs.& de notario stipulante pro absentib.quid si intercesserit iuramentum. & quid in curatore stipulante pro adulto.vide Aym.in consil.262.Quid in emphyteusi.Alex.in §.sequen.incipit.si stipuler.num.10.quid si stipuletur alteri rem sibi futuram.Vide Alex.in d.§.si stipuler.& Doct.in l.quod dicitur.in fi.principij inf.eod.limita non habere locum quoad liberationem.Ias consil.41.colum.fi.vol.3.Quid in amico.vel consanguineo.vide per Ias in d.consil.num.4. quid in donatione.in qua apponitur conditio in fauorem tertij.vide in l.quoties.C.de dona.quæ sub modo.& limita non habere locum in contractu.qui re contrahitur. vt per Didacum Couar.in 1.lib.variar.resol.c.14.num.1. fol.127.An requiratur acceptatio in casu.quo possit alteri stipulari ex dispositione statuti.Didacus vbi sup fol.139. Quid in stipulatione facta pro ecclesia.vide Gl.in cap. quoties cordis oculus.1.quæst.7.& Bal.in l.illud.de sacrosan.eccles.de Bottis.

§.si stipuler.in ead.l.] An sufficiat interesse affectionis.vide per Bal.nouel.de dote.par.4.nu.10.& Tiraquel.in præfatione tracta.de retract.nu 40 & quid in amico stipulante? Tiraq.in l.si vnquam.in verbo liberis.num.82.& ibi quid in consanguineo.Vide Dec.in l.quo tutela.§.ff. de reg.iur & Soc.in sallen.in reg.381.de Bottis.

L.si quis arbitratu] ista lex procedit.quando ambæ partes committunt se arbitrio alterius.Paris.consil.20.num.13. 1.volum.Sed nõ procedit quando remittens habet illud pro firmo.& non remittitur firmitas actus.& substantia. sed aliud vt ibi num.34.nec etiam quando committitur executio actus.seu obligationis formatæ.& quando ista non esset integra.ibi nu.35.& 36.Carauita.

L.stipulatio.in add.ad tex.in verbo.stipulatio] Soc.in reg. 108.donatio omnium.& quando.& quo casu hæc lex. cum concord.procedat.Vide Paris.consil.26.num.111. 2.volum.& quid si tale pactum sit pro conseruatione successionis virtute testamentorum.ibi numero 112. Carauita.

§.stipulationes in verbo.vbi quid fieri stipulemur] limita nisi fuerit appositum iuramentum.Gui.Papæ decis.627. & Aym.consil.12.vbi de veritate.& quid de iure canon. Zanetti.in 66.differen.iu.ciui & canon.& in differen. 67.de Bottis.

L.inter stipulantem.§.si rem quam] contra est tex.in l.si hæreditatem cum sim.sup.mandat.pro solut.vide glo.fin.in l.3.de iu.& fac.igno.& Doc.in l.iuris.in princ.C.qui admitti.de Bottis.

L.si insulam.in summario l.] vide pro intell.Afflict.in constitutionis.num.22.Iac.Menoch.de arb.iud.lib.2.casu 7. num.10.Carauita.

L.triticum] limita reg.huius l.non habere locum de iure cano.vt per Ias.Alc.& Cottam in verbo.incertitudo.vbi etiam quid in statutis contractijs.an propter incertitudinem vitientur? de Bottis.

L.si ita stipulatus fuero] amplia istum tex.habere locum etiam in dote.vt per Iac.in l.si pater.§.quæ debitorem.ff. de iu.do per illum tex.de Bottis.

L.si mihi.& Titio] no.quod ius accrescendi non habet locum in contractib.limita in multis casibus adductis per Gui.Ben.in repet.c.Raynutius.in verbo.vxorem.nu.144. cum multis seq.de testa.de Bottis.

L.qui Romæ] adde.quod si offeratur integra summa vnius debiti.licèt esset creditor in pluribus summis teneatur recipere.l.fi.ff.quibus mod.pig.solu.Cotta in verbo.creditor.quem vide.quia ponit multos casus.in quibus creditor teneatur recipere partem.& Bal.nouell.in tract.dotium.8.parte.priuilegio 36.& Negu.de pignor.in 3.parte.tertij membri.quintæ partis num.17.cum sequen.adde tamen.quod nunquam creditor cogitur accipere rem ante tempus.quæ rursu temporis deterioratì potest.vt per Hippol.sing.146.ad quod vide Pet.Duen.in reg.183. de Bottis.

§.Augerius.eiusd.l.] Vide Ias.in l.peten.6.col.C.de pact.& Pet.Girard.sing.27.de Bottis.

L.si ita stipulatus.1.Chrysogonus]pro declaratione huius §. vide Paris.consil.50.nu.52.3.vol.& pro intell.eundem consil.86.nu.72.eod.vol.& qualiter procedat consil.46.num. 15.1.vol.Carauita.

L.Titia quæ.§ idè respondit plerunque]sed fallit aliquando Ben.Vad.reg.81.reperita.post reg.Soc.& vide Afflict. decis.375.Carauita.

L.si ita quis.§.Seia emit] ad declarationem.& quomodo intel-

intelligitur hoc infrà modicum tempus posse quis moram purgare, vide Iaco. Meno. de arbi. iudi. lib. 2. casu. 7. Carauita.

§. ea lege sibi eiusd. l.] vide Clo. in l. ea lege. C. de condict. ob cau. & amplia. & limita istum tex. vt per Negu. in trac. de pignor. in 2. parte in primo membro. nu. 6. & an ex pacto de locando, vel vendendo constituatur ius in re, vide Capi. in decis. 182. nu. 4. de Bottis.

L. cõtinuus.] limita quatuor modis per Rip. in l. stipulatio ista, §. qui præsens, nu. 17 sup. eo. de Bottis.

§. cum ita stipulatus sim.] ad declarationem, & plene de materia vide Iacob. Meno. de arbit. iud. lib. 2. casu. 2. & eundem lib & cen. 1. casu 51. 53. & 54. Carauita.

§. eod.] no. quod vbi aliquid est faciẽdum, nec adiecit tempus, statuendum est in arbitrio iudicis de quo vide Boer. in decis. 183. vbi est promissum fieri reuenditionem. nec est præfixum tempus infra, quod debeat fieri. de Bottis.

De fideiussoribus, & mandatoribus.

Rubrica.] ad materiam an fideiussor possit probare solutionem factam creditori per eius confessionem, vide latissime Alex. in consi. 90. 3. volum. & adde, q̃ fideiubens pro alio dicitur malè vti substantia sua, & præsumitur pauper. Ang. in l. personam, §. 1. ff. de pact. quod qualiter intelligatur, vide Corram in verbo, fideiussor & quis dicatur fideiussor, vide Dec. consil. 268. col. 1. & an omnis qui promittat pro alio, dicatur fideiussor, vide Dec consil. 7. per totum, & an prohibitus contrahere possit fideiubere, Tiraq. de ll connub. in glos. 3. num. 97. Adde, quod fideiussor debet esse præsens, vt per Iaf in l. sup. §. iatis acceptio. nu. 6. ff de verb. obl. & an tunc præsentia præsumatur, vide Iacobi. in verbo, præsente in 2. de fideiussoribus castellanorum. & ad quid teneantur, vide Iacobi. in verbo, de cast. & an fideiussio extendatur de causa ad causam, vide quæ addidi inf. iud. solu. in rub Et an fideiussor possit ex dispositione statui teneri pœna corporali, vide Barb. in rub ext. eo. tit. in fi. & an promittens, qd Titius debet, dicatur fideiussor, vide Boer. in decis. 314. num. 5. adde quod fideiussor dicitur præstare auxilium, Barb. in c. si clericus. col. 3. de fideiuss. adde si contra fideiussorem fit executio, & venditur res maioris pretij pro minori, an ad hoc interesse teneatur principalis ipsi fideiussori. vide Albe. de Ros. in l. inter causas. §. non omnia. ff. mandati. de Bottis.

L. quisatisdare. in verbo, aut filiumfami.] intellige quando daret filium alterius, secus si proprium filium, quia potest, vt est tex. in l. si dubitetur. §. fina. infra eodem. de Bottis.

L. potest in verse. fideiussor.] limita non habere locum in §. fideiussor. quod declara, vt per Hippol. in sing. 159. de Bottis.

L. grecè. §. illud commune.] vide plures limit. & declarat. per Hippol. in rub. de fideiuss. nu. 291. cum seq. & quando interuenit iuramentum, vide Cremens. singul. 42. de Bottis.

§. eod. eiusd. l.] adde hic pro declarat. §. videndum, omnino Bar. in l. si quis pro eo. col. fin hoc eod. titu. & Dec. in l. in eo. quod plus. nu. 10. ff. de reg. iur. Soc. reg. 146. fideiussor. Carauita.

§. si quis Stichum. in ead. l. in versi. Stichum aut decem] ad intell. vide Atium Pinellũ in rub. de rescindenda vẽdit. cap 3. num. 18 Carauita.

L. si dubitet. §. ita demum] no. & vide de mendacium dicentibus, Ale. & Iaf. in l. vinum. sup. si cer. pet. & Rap. decis. 19. nu. 6. de Bottis.

§. filiusfam. eiusd. l.] ex hoc tex. no. hic Dost. quod promittens dare fideiuss. liberatur dando proprium filium. de quo Io. Crot. in l. fratre. nu. 80. de Bottis.

L. si stipulatus, §. frex duobus, in glo. in verbo. exceptione. in verbo. vel hic renunciauerat] nor. quod renunciatio cedendarum valet. de quo per Affli. in decis. 182. num. 10. de Bottis.

L. si plures §. præterea.] Vide quid p istũ text. dicat Affli. in decis. 312. & omnino Bald. in leg. mulier, C. de iu. dot. & Hippol. in sing. 2. dicit. q̃ ad hoc vt carcerari possit debitor, debet fieri discussio, & bonis fideiussoris. de Bottis.

L. si contendat.] Vide Abb. in c. si quis contra clericum. de fo. compet. & Capic. in deci. 18. nu. 30. omnino, & Dida. cum Couar. in 1. lib. variar. resolu. c. 18. nu. 3. fol. 326. de Bottis.

L. ex persona.] limita non habere locum, quando quis fideiusserat animo donandi, de quo vide Petr. Duen. in reg. 837. in 2. limit. de Bottis.

L. si cum.] Vide Suaren in alleg 27. in princip. ibi an probationes factæ cum prædecessore, iuuent successori, de Bottis.

L. si fideiussores.] Quid si creditor fuit in mora exigendi à debitore taliter quod debitor est effectus non soluendo. an liberetur fideiussor. vide Dost. in l. fina. ff. si cer. pet. & Rainu. in consil. 45. nu. 5. volum. 5. de Bottis.

L. si ita fideiussorem,] ad intell. vide Atium Pinell. in rub. de rescin. vendit. c. 3. nu. 18. Carauita.

L. si ita stipulatus.] vide pro intell. Paris. consi. 96. nu. 192. vol. 1. Carauita.

L. si vt proponitur.] Amplia istum tex. vt per Dec. in consi 2. num 2. de Bottis.

L. fideiussores.] no. quod obligatio fideiussoris non plus extenditur, quam verba sonant. limita, vt per Bart. in l. ita stipulatus. §. Chrisogonus. col. pen. sup. de verbo. oblig. & Dost. in consi. 2. nu 2.

De nouationib. & delegat.

L. quoties in versic. & ideo si fortè persona.] pro intell. vide Bald. in l. super rebus nu. 22. C. de contrahen. empt. & sic videtur, quod fiscus non dicatur hæres delinquentis, quando propter delictum succedit in eius bonis, vide Affi. decis. 185. Carauita.

L. nouatione.] limita, vt per Negu. de pigno. in 3. membro. 6. partis in princ. de Bottis.

L. si debitorem.] vide pro intellec. Patis. in consi. 103. num. 41. 3. volum. Carauita.

De solutionibus, & liberationibus.

L. quoties.] Quid si in libro mercatoris est descriptum debitum in pluribus partitis, & debitum simpliciter, qualiter sit facienda compensatio. vide Alex. in consi. 85. 3. volum. Decius consil 308 num. 12. Paris. latè examinat materiam huius legis, & sequen. in consi. 112. volum. 4. de Bottis.

L. nec erit ordo In add. ad tex. in verbo, An ordo.] Et de intell. huius l. vide Marant. in 3. par. suæ pract. verbo. iudicium vnde ortum habuit. nu. 109. ad idem in §. ante hæredis institutionem. Instit. de leg. Carauita.

L. quod stipulatus.] nota quod adiectus solutioni non potest agere de quo vide Negu. de pigno. 1. membro 5. partis. nu. 23. vbi an possit dari pignus ei & adde quod adiectus solutioni dicitur procurator. vide Pau. de Ca. in l. 3. §. item Iulianus. de eo quod cer. loco. Vide quæ no. infra in L. fina. de Bottis.

L. Vero in gl. in verbo administratio. in verbo. sed an personis illis.] adde quod potest cogere debitorem ad faciendum depositum, vt per Alex. & cæteros in l. 31. not. ff. sol. matri. Vbi vide alias fall. Item limita, nisi esset persona magnæ fidei. Corra in verbo, legatis. vide ad hoc aliqua per Iac. in l. post nuptias, ff. de iu. dot. de Bottis.

L. inter artifices.] Si Rex mandat secreto, vt muniat Castrum, an possit secretus cõmittere vicesecreto, ita q̃ sic excusatus si vicesecretus non muniat, vide Bar. de Cap. in l. si procuratorem. §. si verò ff. mandati. Vide Asc. in §. vsusfructus. Inst. de vsufructu. & in quibus casibus videatur electa industria personæ, vide Innoc. in c. fina. §. 1. & ibi Fel. 3. col. de offi. deleg. & quid si hæres sit eiusdem artis, sicut defunctus, vide Petr Duen. in reg. 178, 102. limita. de Bottis.

L. inter artifices in summario] in verbo, in dubio intelligitur, industria persona ex quibus censeatur electa vide Iac. Meno. de arb. iud. lib. 1. quæstio. 68. nu. 8. & hanc l. alleg. Iser. in cap. 1. num. 5. uersic. sed quia Cinus. uel Abba. Carauita.

L. qui hominem. §. si nullo mandato.] declara, vt per Bar. in l. falsus. ult. col. C. de furtis. & per Affli. decis. 150. nu. 21. de Bottis.

L. cum quis in uersic. tacitum, hæc conuentio.] vide multas concord.

concord.per Affl.conſtit.non ſine grandi.num.2.& Iſer. in c.1.num.5.ver.ſed quia eius,vel Abb. & ibi add. ad ipſum:Carauita.

L.ſi ſoluturus:]Negu.de pignor.in 2.par.3.membri 5.partis.nu.26.& Tiraq.de retract.conuentio.§.4.glo.6.nu.34. & glo.7.num.11.de Bottis.

L.quamuis,]ad intellect.vide Arium Pinell. in l.2.c.1.nu. 28.de reſcinden.vendit.alias in 2.par.rub.c.1.Carauita.

L.in pupillo in verſi.nam hoc ipſo:]Quomodo hoc intelligatur,vide Bar.in l.1.§.impuberes.ſup.commo. & Dec. in l.in pœnalibus,inf.de reg.iu.Carauita.

L.qui decem,]amplia iſtum tex. habere locum,etiã in hypotheca,quæ ſoluitur per oblationem l. ſi quidem, iuncta glo.in verbo,iuris,C.de donatio.inter vir.& vxor.de Bottis:

L.ſi cum mihi Stichum §.Sed quid ſi ignoráte:]an & quando negotiorum geſtor poſſit conſtituere quem in mora, vide Glo.in conſuet.Pariſ.§.13.gl.11.num.3.de Bottis.

§.eod.]vide pro intell.glo.Pariſ.tit.1.§.13.glo.11.nu.3.fol. 164.col.4.Carauita.

§.eod.in verſic.ſed finge,]limita vt per Alex.in l qui Romæ in princip.nu.2.ſup.de verb.oblig.de Bottis.

L.ſi eum Cornelius:]Vide Lancell.doct.in l.liberto §.largius.ff.de annuis le.qui plene de hac l.Vide Pau.de Caſ. in l.ſancimus,col.2.C.de teſt.vbi an longinquitate temporis reuocatur mandatum,Barba.in cap.ex parte decani,nu.86.de reſcript.& eod.c.nu.41.& 42.& ideo ſi magiſter nauis, vel inſtitor aufugit,non tenetur præponens ex contractibus poſtea per eos celebratis,quia omnis poteſtas cenſetur adempta,etiam ſi dominus ignorat,Paul. poſt Bal.in l.ſi tibi dedero,§.ſi fugitiuus.ff.ſi cert.petat. verum ſi dominus ſcit, & non reuocet, tenetur, & iſta præſumpta reuocatio non eſt intimanda.Ripa.in l.ſi.de reuo.donat.ibi quinquageſima quæſtio.conſulerem ego tamen, quod dominus hanc mutationem procuratoris publicè præconizaret, ad hoc ne contrahẽtes cum eo,poſtea non poſſent allegare ignorantiam iuxta ea, quæ dicit Paul.in conſil.148.incipit viſis, & ponderatis col.2. vol.1.nam ſcientia præſumitur ex eo,quod publicè præconizatur.l.ſi tutor,& ibi glo.A.de peri.tuto.adde hic in l.1.col.4 C.de agentibus in re.lib.12. vbi dicit,quod ſi poſt mandatum factum procurator efficiatur ribaldus nequam,aut inimicus, & ſic mutat mores in malum alleg.pro concord.l.cum quis.ſup.eod.in prin.ego verò ſic diſtinguerem, adde quod ſi poſt reuocatum mandatum dominus patitur procuratorem reuocatum agere, videtur renouatum mandatum;Tiraq.de retract lignag.§.9. glo.3.nu.15.& an reuocatio mandati debeat notificari vide Aymo.conſi.76. de Bottis.

L.hoc iure.]Et licet non poſſit fieri ſolu. procuratori ad litem,quia requiritur ſpeciale mandatum,tamen procuratori ad litem poteſt fieri oblatio.l.ſi reus.ff.de procura. hæc Bal conſi.25.in quæſtione vertente inter dominam Carduinam.col.2.ibi.8.dubium eſt volum. in antiquis, aliàs in vol.1.in nouis.Sed ſi eſt procurator ad cauſam,cũ libera,tunc ſicut poteſt tranſigere,& paciſci,ita poteſt recipere ſolutionem,& de ratione differentiæ inter procuratorem ad litem, & ad cauſam vide Iacob. in l.reſcriptum.§.plerunque in 2.lectu. ff. de pact & limita iſtum text.niſi talis procurator eſſet perſona multum honeſta, vt per Cottam in verbo, legalitas;Vide Tiraq de retra. ligna.l.1.in gl.23.num.32.& in §.9.in glo.3.nume.78. de Bottis.

L.ſi ex pluribus.]Vide Pau.de Caſt.in l.2.C.de hæt.inſtit. Ceph.Caut.221.de Bottis.

§.Lucius Titius in gl.die obligauit,]iſta gl.eſt ſingularis ad hoc, quod cauti notarij debent apponere horam in inſtrumentis,vt per Docto.relatos per Cottam in verbo, actus.& in verbo,hora.de Bottis.

L.pupilli.§.tutor cui legatum.]non iſtum tex.per quem dicit Bar.in l.prætoriæ 2.ff.de præto.ſtipu.quod ſi fideiuſſor, quem dedi ex promiſſione, eſt factus non ſoluendo, non teneor dare alium:ſecus ſi auctoritate,& officio iudicis dedi fideiuſſorem.vide ibi,& Affl.in deciſ.172.de Bottis.

L.qui res huic applicatur.]An iſte tex.procedat in omnib. contractibus, in quibus minores ſæpiùs dolo aduerſarij,& quid in eccleſia.Vide Diaz regu.219.eccleſia verſi. 3.eſt quod deſcribitur à Bal.

L.creditor,in verbo,vrebatur quaſi.]Vltra Bar.& Doc.hic, an.& quando debitor ſoluens alij,quàm creditori verè liberetur.vide Bald.in l.falſus,in fin.C.de fur. & Deci. conſil.25.Carauita.

Iudicatum ſolui.

Rubrica.]An per mutationem Regis obligatio iudicatum ſolui extinguatur.vide Affli.in conſtit. regni inconſutilem num.47.quid ſi in cauſa appell.promittatur iudicatum ſolui,& iudex pronũtiet appel.deſertam. Afflict.in conſtit.vt vniuerſis.me.29. An hæc cautio poſſit peti poſt litem conteſtatam.Iaſ.in l.de diſt.§.ſi ſeruus, ff.qui ſatiſ. cogan.& adde quod antequam pronuntietur cõtra principalem, non poteſt conuenire fideiuſſor, qui fecit hanc promiſſionem,quia non videtur habere mandatum defendendi.Curt.Iun.in conſi.36.num.4.An fideiuſſor de iudicio ſiſti,& iudicatum ſoluẽdo teneatur ad expenſas creditoris Hippo.in rub. de fideiuſſ.numero 187. dicit, quod ſic. An confeſſiones contumacia debitoris noceat fideiuſſori iudicatum ſolui.Vide Bar.in quæſtio.3.& Docto.in l.cum filiusfam.in 1.ff.de verbo.& in l.2.§.1.ff.ſi ex noxali cauſa agatur,& in l.2.§.fin.qui ſatiſd.cogan.& adde ad iſtam rub.quod iſta fideiuſſio nõ extenditur de cauſa ad cauſam.Flor.in l.aitlex.1.col. ad l.Aquil. Soc. conſil.273.colum.7.volum.2.de quo vide aliqua per Aymo.conſi.45.n.14.& quæ poſuit Iaſ.in l.2.§.6.in fi.ff.qui ſatiſd.cogan.& an poſſit opponere exceptionem diſcuſſionis,vide Pet.Duen.in reg.33.in 3.ampliat.de Bottis.

L.in ſtipulationem.] Vide Affl. in deciſ. 182.vbi quando committatur,hæc ſtipulatio, & ibi quid in reo fatente debitum.de Bottis.

L.cum lite mortua.]Vide quid per iſtum tex.dicat Capic. in deciſ.48.& adde quod fideiuſſor de iudicatum ſoluẽdo,& de iudicio ſiſti mutato iudice,non tenetur ita per iſtum tex.dicit Io.de Imo.in conſi. 47.de Bottis.

L.bona tamen,§.in hac ſtipulatione.] Vide Franc. Curt. Iun.in conſi.36.num.4.& Ang.in Auth. vt omnes.obe. iudi.3.col.verſi.ex quo tria no & Franc.Marc. dec.1057. vide Capic.in deciſ.180.nu.4.de Bottis.

L.ſi reus.]No.ex hoc tex.quod priuilegium cõceſſum principali non prodeſt fideiuſſori, de quo per Rom.in ſingu. 627.& Affl.in deciſ.207.de Bottis.

L.cum apud.]Vide quid per iſtum tex.dicat Capic.in deciſ.47.& limita non habere locum in iudice, cotã quo petitur reduci ad arbitrium boni viri.Bald.in l.fina. 10. quæſtio C.de contrahen.empt.& vide Boer. in dec.325. de Bottis.

Rem ratam haberi.

Rubrica.]adde quod petitio,vel receptio pretij per venditorem facta,inducit approbationem contractus, de quo Loſſr.conſi.23.nu.3.an ratificatio ex qua naſcitur obligatio poſſit fieri abſente parte.vide Barto.in l.Pomponius. colum. 2.ff.de nego.geſto.Aymo.de antiquitate temporum.fol.34.numero 46.Adde quod ratificans habetur ac ſi ab initio ipſe contraxiſſet.Gram.in deciſ.103. numero 8.& de natura ratificationis, vide Tiraq. de retract. lign.§.1.in glo.10.numero 56. cum pluribus ſequent. & adde quod ratificatio ſequi poteſt etiam in his, quæ requirunt ſpeciale mandatum. Dec.conſil.281.1.colum. in fi.& ex quibus ſequatur ratificatio Dec.omnino conſil.297 colum.1.& conſil.367.Aymo.conſil. 40.& conſi. 55.& quid ſi tutor contrahens promittat pupillum ratihabiturum,ſi pupillus petat reſtitu. in integrum aduerſus contractum,ad quid tenetur tutor, vide Fulg conſil. 233.proponitur.& ex quibus inducatur ratihabitio.vide Tiraq.in tract.de conſtitu.30.limi.num.12.Loſſr.conſi. 37.num.2.dicit quod ratihabitio ſpolij inducitur ex poſſeſſione. de Bottis.

L.quum minor in ſummario l.]Adde Gram.deciſ. 101 nu. 53.& Arium Pinel.in l.2.par.3.c.1.nu.17. C.de reſcind. ven.Carauita.

L.Paulus in verbo ſed etiam actu.]Vide Dec.conſi.232.n. 45.& conſi.365.col.2.Aymo.conſi.106.num.2.& conſi. 19.nu.3.4.de Bottis.

L.procurator.]Vide pro intell.Pariſ.conſi.110.nu.91.1.volum.Carauita.

L.ſi ſine §.ſi procuratori eius.] vide ad intell. And.Tiraq. de conſtit.3.par.limit.30.num.71.Carauita.

L.bono-

L. bonorum] ad iſtum textum. vide Dec. in l. 1. in 2. lectu. in glo. in verbo ratam. C. qui admitti. N. etiam in 3. lect. & iſtū tex. limita per Cur. in l. edita. nu. 104. C. de eden. & per Ang. in diſput. cobilis quidam. colum. 3. Fulgo. in conſ. 54. ſuper eo. Bologni conſ. 39. col. 2. & 3. & Crotus in repetit. l. ſi quis pro emptore fol. 65. num. 17. & Paul. conſ. 181. vol. 2. num. 7. qui tenet contra & vide bonas quæſtio. per Guid. conſ. 124. nu. 6. & Franc. Niconitium in alleg. 6. num. 31. & vide no. quæſtio; et Afflic. in deciſ. 300. & Guid. Pap. deciſ. 12. Tiraq. omnino in tract. de retrac. ligna. q. 1. in glo. 10 num. 85. cum ſeq. & vide Dec. conſ. 247. nu. 4. 5. vbi quid ſi tempore ratificationis extrema non ſunt habilia Aym. conſ. 278 colum. 2. dicit quod ratificatio appellationis debet fieri infr. decē dies à die ſcientiæ. & Cur. iun. in conſ. 123. de Bottis.

De furtis.

Rubrica] Quid ſi furto ſubtrahens ſcrinium inuenit in eo literas productoriales, an puniatur de furto. vide Guil. Ben. in cap. Raynutius in verbo. mortuo. lo 1. num. 120 tenet quod ſic, & an poſſit proceder ex officio. & quæ pœna venit imponenda late Aſſl. in cap. 1. §. Iniuria in 3. colum. de part. in. fir. & adde quod probato furto valor rerum poteſt probari ſolo iuramento, vt per Alex. in l. 2. ff. de dam. infe. de Bottis.

L. vulgaris. in verſic. nam & qui autem] Ad hoc vide plura ſimilia per Aſſlict. in conſtit. Præſides prouinciarum. num. 1. Carauita.

L. verum eſt] digrè huius legis diſpoſitio corrigitur hodie in reg. per conſtit. omnes noſtri, vt ibi dicunt Iſer. & Aſſl. per quam num 3. vide rationem quare iuriſconſulti dixerunt in hoc. & no. hunc tex. ad hoc quod delictum iudicatur à principali intentione. & principale propoſitum attenditur. ad quod vide Iſern. in conſtit. vt participatio. & ibi Afflic. num. 6. & adde quod iſte tex. dum non punit violentiam illatam meretrici, non procedit in meretrice nupta. Capic. deciſ. 44. Carauita.

L. ead.] vide Couar. in 3. lib. variar. reſol c. 14. & quid in ea, quæ fuit ſemel cognita, vide Gul. Ben. in verbo, qui cum alia. nu. 264. & ſequen. & nu. 271. ponit de meretrice, quæ pœnituit. de Bottis.

L. qui iumenta] Cotta in verbo furtum limita. vt per Bar. in l. item quæritur. §. qui impleto nu. 12. ff. locati. & per Couar in 3. lib. variar. reſolu. cap. 15. in fi de Bottis.

L. ſi pupilla vxori. §. apud Labeonem] no. iſtum tex. & adde Doct. in l. ad probationem. la 1. C. de prob. & Pet. Gra. ſing. 87. de Bottis.

§. ſi fugitiuum incumbit [iuſdem l.] no. ex hoc tex. quòd carcerius ad petitionem alicuius non poteſt liberari eo nō citato, ſecundum Bal. in cap. 1. in 3. lect. colum. penult. de iudic. quod limita, vt per Diaz. reg. 69. carcerarius. Carauita.

L. a Titio, in verbo, quia ea quæ legantur] Quid in donatione cauſa mortis. vide Gul. Ben. in cap. Raynutius. in verbo. teſtamentum, lo 4. num. 32. limita tamen iſtum tex. non habere locum, quando res tacitè legatur. vt per Tiraq. de ll. connub. in glo. 5. num 53. & vide omninò ad intell. glo. Pariſien. in conſuet. Pariſ. l. 22. gloſſ. 1. numero 108. 109. 110. & ibi quid in commiſſario, & quid in ceſſionario legatarij, & multa. & omninò Petr. Duen. in reg. 210. vbi latiſſimè pro ampliat. & fall. & vide Alexand. in l. non amplius. §. cum bonorum. ff. de leg. 1. & quid in legato bonorum hæredis, vide Ferd. Loaz. in repetitione. §. Diui, num. 123. & de re legata in diem certum, vel incertum vide Alexan. in conſil. 58. num. 7. de Bottis.

L. ſi libertus. in addit. ad tex. in verbo, ſi libertus] & hic naſcitur actio vi bonorum rapto. vt Barto. dicit in l. 2. §. fin. num. 2. inf. vi bono. rapto. vide omninò Aret. Inſtitutio. de obligation. quæ ex delic. §. hi qui. in fine. Carauita.

Furti aduerſus nautas, caup.

L. 1. In fine in verbo, nec repellere poteſt inter agentes] vide pro intell. & limit. Item. Conſt. omnes noſtri. & ibi Aſſlict. nu. 3. Carauita.

ſi famil. furt. feciſ. dica.

Rubrica] ad materiam iſtius tit. vide Pely. remiſſiuè in c. nulli. col. 2. de accuſ. & Pet. Duen. reg. 598. de Bottis.

Arborum furtim cæſarum.

Rubrica] Vide ad materiam huius tit. conſtitu. ſuper inciſionibus. ibi Aſſl. & quando hoc iudicium ſit criminale vide eundem Conſtit. Iuſtitiarij nomina. num. 18. Caracta.

L. ſciendum in glo. in verbo ſaiendum. in verbo latrones] Adde Gramm. deciſ. 36. num. 4. Franc. Mare. deciſ. 553. intellige hanc gloſ. procedere tempore hoſtili: aliàs ſi ineiderent vites aut fructiferas arbores alio tempore. & pro neceſſitate calefaciendi alia pœna deberet imponi. & vide Iul. Clar. §. fin. q. 68. verſic. vaſtatores. & inciſores. Carauita.

Vi bonorum raptorum.

Rubrica] Vide C. regni placuit. & ibi ſcrib. fol. 82. & an habeat locum in creditore capiente bona debitoris propria authoritate, vt ſibi ſatisfiat, vide Doct. relatos per Arno. ſoliloquio. 45. de Bottis.

De incendio, ruina, & naufragio.

Rubrica] Vide de materia Conſtit. reg. rapinas. & Aſſlict. conſtit. Iuſtitiarij nomen. num. 15. & Gramm. deciſ. 3. Carauita.

L. Pedius, in verſic. & omninò, vt in cæteris] Vide Conſtit. reg. rapinas. vide an de iure reg. ſit ſecus Aſſlict. in Conſtit. puritate. num. 12. & vide eundem in Conſtit. qualitas perſonæ lib. 3. & Conſti. qui doloſè. nu. 1. cod. tit. Carauita.

L. qui ædes in verbo. vinctus, verberatus] intellige hoc procedere, ſi in tali combuſtione homo periit, aliàs alia pœna punitur. Iſer. Conſtitutio. ſuper inciſionibus. verſic. puniantur, vbi vide multa de materia incendij: & de pœna incendiarij, vide Conſtitutio. reg. qui doloſè. & ibi Aſſlict. in rub. & nig. & etiam Doct. & in quibus caſibus incendiarij puniantur, & quemodo, vide Barto. in l. 1. nu. 5. ſup. de offi. Præfec. vigil. & Salic. l. quę fortuitis. C. de pignor. act. quos formaliter refert Io. Lianuo. in conſuet. Turon. tit. de l. diat. §. de Bouteiement. fol. 46. & ad materiam vide Iodoc. in prac. tit. de incendiis. & tit. ſequen. & Maranta quarta parte. diſtinct. prima, num. 86. & pleniſſimè, Iacob. Menoc. de arbit. iudi. caſu 350. Carauita.

De iniurijs, & famoſis libel.

Rubrica] Ad materiam huius rub. vide Bart. & Alexan. in l. diuortio. §. ſi vir. ff. ſoluto matrim. vbi an vxor atrociter verberata à marito poſſit agere actione iniur. contra eum. & Cottam in verbo, actio iniuriarum. & an liceat marito leniter verberare vxorem, & eam in carcerem detrudere, vide Rom. ſingul. 4. incipit, licet vxorem. & adde quòd iniuriatus agit actione iniuriarum pro ciuibus. vt per Guid. deciſ. 464. & adde quòd poteſt agi actione iniuriarum contra facientes matinata, vt declarat Neuizanus in ſua ſilua in verbo, ſeni non eſt nubendum numero 34. & ad intell. & materiam huius rubri. vide omninò Maranta. in practi. fol. 12. numero 4. cum ſequen. An autem pro modica iniuria competat actio, vide Abb. in cap. cum te colum. 2. de re iudi. & Iaſ. in l. turpia. colum. penult. de legat. 1. & vide omninò Aſſli. in cap. primo. §. iniuria. de pact. iur. fir. vbi latiſſimè quando dicatur facta iniuria, & per quem poſſit agi, & quando dicatur remiſſa iniuria, vel facta reconciliatio, & infra quantum tempus præſcribatur, & multa alia, & an quis debeat retractari de verbis iniurio-

furioſis, vide Didacum Couar. in 3. lib. variar. reſol. fol. 193. & fol. 198. num. 7. & an iniuria facta meretrici ſit punienda, vide Couar. in 3. lib. variar. reſol. cap. 14. nu. 2. de Bottis.

L. quod ſi viro in verbo quia defendi vxores] ad limit. vide Affl. in conſtit. ſummo periculo. nu. 7. & Salyc. in l. ſi fœmina. in fi. C. ad Turpill. vbi intell. hanc l. in iniuria priuata. Carauita.

L. Lex Cornelia. in gl. in verbo eorum. in verbo. & hoc ideo quia cum vni de cognitione] & ideo ſi paſſus iniuriam in ſuam perſonam ante, vel poſt accuſationem tranſegit cum iniuriante, & remiſit ſibi omnem iniuriam, poteſt alius conſanguineus offenſi acculare criminaliter offendentem, non obſtante remiſſione offenſi. Bar. in l. tranſigere. num. 18. & ibi Bal. nu. 24. C. de tranſact. & Rober. Maran. in 6. parte. verbo, inquiſitione. nu. 58. & 59. & ibi num. 65. an poſſit aliquis quàm offenſus agere ciuili et pro iniuria. & nu. 66. quomodo ſit formandus libellus in hoc. & num. 67. limit. ad prædicta, & ibi vide omnino num. 39. & 94. 95. an autem dominus poſſit agere pro iniuria facta vaſallo. vide Frec. de ſubfeud. lib. 2. verſi. 27. auctoritas. & de materia Gram. deciſ. 23. num. 1 & quomodo procedat dictum Gloſſ. vide Iacob. Menoch. de arbi. iud. caſu 262 & ad gloſſ. hic adde Iſer. quibus mo. feud. amit. & 1. num. 15. 19. Carauita.

L. non ſolum. 4. ſi mandato meo in glo. in verbo, nolenti. in verbo. ſed quidam dicunt] pro iſta diſtinctione vide tex. in c. ſicut dignum. §. qui vero de homic. & no. Abb. in c. 1. de offic. deleg. 2. col. & omnino Dec. in reg. conſilij. ff. de reg. iur. Carauita.

L. iniuriarum. §. ſi quis in honoribus] vide quid per iſtum tex. dicat Io. Fab. in §. aliam. Inſti. de bono. poſſ. ff. & declara, vt per Guil. Ben. in repet. cap. Raynutius in verbo, duas habens filias, nu. 21. cum ſeq.

L. item apud. §. ſi quis pultatus] in add ad verbum, ſi quis, & vide Afflict. conſtitut. vt dignitatum, num. 2. 3. lib. ſed intellige non procedere, quando ſecit per ipſum quo minus vapularet, vt per Guido. Pape, ſingul. 412. Carauita.

§. ſi curauerit] no. quòd parcitur pœnitenti qui potuit perficere, & nõ perficit delictum, quod limita, vt per Capic. in deciſ. 152. nu. 18. 19. 20. de Bottis.

§. ſi quis virginis, ciuſd. §.] Not. cap. coniecturam ex qualitate veſtium, ſic etiam capitur coniectura ex qualitate facti, & condi ione perſonarum, ex conditione, & natura cuiuſque, vt ex conuerſatione, vt per Gram. deciſ. 34. nu. 61. & vide Capic. deciſ. 30. num. 13. & ad reg. huius tex. vide Iodit. damo. in tract. enchi. patium. aut ſimilium poſito int. com opin. in verbo. talem eſſe ex opinione. fol. 496. Carauita.

§. aut Præterne quid inſt: mandis, in verſic. ea enim quæ notabiliter] adde Affl. deciſ. 111. nu. 9. & deciſ. 220. nu. 16. & deciſ. 205. num. 22. Carauita.

§. ſi quis libello dicto, intell. vt per Ber. de conten. int. me. & dom. de par. feud. §. non vt ego. & ſentit gl. hic. Carauita.

§. Quæſtionis verbo. in verſic. ſed & ſi iuſſu domini quis! no. quod iudex tormentans aliquem de mandato Regis ſine indic is non punitur. Bald. in l. ſeruo. C. ad l. Iul. de vi. Capic. in deciſ. 132. num. 3. de Bottis.

L. Sed ſi vetus. [ait Prætor ſi ei qui] dicit gl. in c. non dicatis, 22. q. 1. quod init. iam factam monacho Abbas vendicabit, & ideo ipſi etiam competit ius remittendi, vt per Bald. in l. Prætes, in fi. C. de tranſact ad iſtum text. vide Alex. poſt Bar. in l. libera. num. 7. ff. ſolut. matrim. ſic etiam dicimus in patre qui habet ius remittendi, vt per Maran. vide latè per Boer. in deciſ. 120. & ibi latè cui competat ius remittendi querelam, & quid de iniuria facta filio, puta quia violatus eſt thorus, an poſſit remitti per patrem, vide Bal. nouel. in tract. dot. in 6. parte, priuilegio. 28. vbi tenet quod non. de Bottis.

§. filioſam. in verſic. interdum tamen putamus] ſimiliter patri propter eius vitæ vilitatem denegatur actio de dote, ne ipſam acceptam conſumat. l. ſi cum dotem, §. eo autem tempore. ſup. fol. mat. & vide de hoc Maran. 6 par. verbo, inquiſitio. num. 67. & Boer. omnino deciſ 120. 1. par. Carauita.

L. cum qui nocentem] vide Luc. de Pen. in l. 3. col. 4. de caſtren. pecu. milit. & omninò Gram. deciſ 37. Carauita.

L. ead.] iſtum tex. declara, vt per Didacum Couar. in prin. lib. variar. reſol. cap. 11. fol. 188. per totum. de Bottis.

De extraordinariis criminibus.

L. 1. in verbo, propter voluntatem] vide Gram. 2. deciſ. 36. nu. 10. & Iac. Menoch. de arbit. iudic. caſu 360. num. 49. Carauita.

L. ead. in glo. in verbo propter voluntatem, in verbo ſicut ad colloquia vel baſia] ad Gloſſ. adde Iſer. quibus mod. feu. amit. el 1. num. 9. vide qua pœna puniatur oſculans mulierem, Affl. deciſ. 276. Carauita.

§. fit iniuria contra bonos mores] vide Bart. in l. non ſolum. §. ſi mandato. 2. col. ff. de iniur. & adde quod vbi impoſitus pœna extraordinaria, tunc non poteſt excedere relegationem. vt per Gram. in conſ. 36. num. 14. & Moder. in C. regni. frequens. num. 66. Quid autem in proijciente turpia in puteo. vel fonte priuato, die quod punitus ad intereſſe, vt actione iniuriarum l. is qui in puteum, in prin. ff. quod vi, aut clam argu. l. apud Trebatium, ff. de aqua pluu. arcen. Iacob. Rebuff. in l. decernimus, C. de aqua ductu lib. 11. Ligal. in tract. de ſat. princ. in §. caprarium iudicum. de Bottis.

In fi. §. in verbo, imperfecto in inſulam] vide Gram. dict. deciſ. 36. num. 15 & pro in. cil. Iacob Menoch. caſu 218. Adde Iacob. Menoch. de arbi. iud. caſu 360 num. 59. & Iſer. quibus mo. feu. am. el 1. nu. 12. verſi. ſollicitantes. Carauita.

L. Diuus Seuerus] ad intell. huius l. vide add. ad Iſern. de ſucceſſ. feu. num. 9. at hic igitur. quæ incipit, erit add. Carauita.

L. annonam] vide Barb. in c. 1. col. pen. & fin. de empt. & vendit. & ibi adde, vbi etiam an quis cogatur vendere annonam quam habet. de Bottis.

L. ſæcularij in verbo ij qui in aliena] vide Bald. in l. ſi quis non dicam rapere. num 4. de epiſc. & cler. Iaſ. in l. 3. §. item. num. 2. ff. de acq. poſſ. de Bottis.

De ſepulchro violato.

Rubrica] an ſit in vſu, vide Iul. Clar. §. fi. q. 68. verſ. f. & in materia vide Iacob. Menoch. de arbi. iud. caſu 387. vide omnino. Carauita.

De abigeis.

L. 1. in glo. in verbo iuſtis rationibus] vide Iaſ. in l. ſi quis id quod num. 13. & ſeq. ſup. de iuriſd. omn. iud. ſed limita glo. non habere locum in pœna extraordinaria, text. eſt in l. Cicero. §. fin. inf. de pœn. ſi autem cauſa eſſet (vt ita dicam) beſtialis, adhuc poſſ. locum habet Iaſ. in l. iuſtè poſſidet. in fin. ſup. de acq. poſſ. vbi vior probatione huius gl. & vide Dec. cõſ. 65. nu. 4. & 667 nu. 1. Rom. in rub. ſup. de arbi. num. 64. & glo. in c. cum venerabilis, vbi potui, de conſuet. ſed in contrarium faciunt no. per Afflict. conſtit. violentias. nu. 28 & 16. & vide Alciat. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 3. & Affl. conſti. inquiſitiones generales, num. 5. & gl. & Iſer. conſtit. reiterdicatione. & Affl. conſtit. regni in c. num. 18. & conſtit. peruenit, nũ 10. lib. 3. & Gramma. deciſ. 5. nu. 24 & deciſ. 29. num. 16. & Affl. deciſ. 360. nu. 6. & adde quod licèt cauſa iniuſta excuſet a dolo, non tamen excuſat à cõtumacia. Affl. deciſ. 31. & vide ad prædicta. conſil. 108. nu. 93. 1. vol. conſ. crimi. & ad iſtam glo. adde Ant. Gabr. conc. 8. lib. 7. Carauita.

De receptatoribus.

Rubrica] an iſta rub. habeat locum in receptante debitores ſalinum, vide Benuen. in tract. de mercato. decoſto. in 2. par. 7. par. nu. 15. cum ſeq & adde quòd receptator, qui ex receptatione non conſequitur commodum non præſumitur eſſe in dolo. Aymon conſil. 18. num. 22. vide de receptante per vim Rolan. à Valle. in conſil. 45. nu. 71. de Bottis.

L. 1. in verbo fine quibus ſcire] concor. glo. & ibi Affl. in rub. conſti. patetnos, & ad glo quod ignorantia excuſat adde Ant. Gabr. de reg. iur. conc. 6. lib. 6. Carauita.

De effractoribus & expilatoribus.

L. 1.] vide latè per Didacum Couar. in 1. lib. variar. reſolut. cap. 2.

cap 2.fol.500.verſic.tertia ſpes.cum ſeq.& Pet. Duen.in reg.392.& 363.latiſſimè.de Bottis.

De crimine ſtellionatus.

Rubrica.]videomino Bal.in conſil. 14. 15. vol. 3.in antiquis.vbi ponit caſus.in quibus habet locum hoc crimẽ, & vide Roſſium in tit.de crimine ſtell.& viatorium iuris eod.ti.uide omnino Bal.conſi. 15.vol.1 & Benuenut. in tract. de mercato.decocto in 7.parte, nu.19 cum ſeq de eo.qui petit debitum ſolutũ vide l.ſi fideiuſſor.§.in omnibus.ff.mandati.de Bottis.

L.ſtellionatus in verbo maxima autem in his.] quid ſi in obligatione aſſeruit francam, & liberam , dic quod eſt pœna falſi.vt per Glo.in l.ſi debitore.ff.de falſis.quam ſequitur Negu.in tract.de pignor. in 2. membro 3. partis. num.21.de Bottis.

De termino moto.

L.Diuus Hadrianus in verbo.de pœna tamen modus,]ſecundum iura quinque ſunt.quæ in criminalibus faciunt pœnas relaxari,vel alias alleuiari videlicet. perſonæ.locus.cauſa.tempus.& dignitas,vt per Luc.de Pen. in l. ſi apparitor colum.7.C.de cohorta.lib. 12. & vide Affli. deciſ.287. Caruita.

De publicis iudicijs.

L. accuſatore §.ad etiamẽ,]an ſi citatur aliquis pro delicto, poſſit pro eo comparere procuta or. & dicere quod citatus eſt clericus.vel quod occiſus erat bannitus.& hic impunè potuit occidi.Ang.quod ſic in l ſicut. §. procurator. num.3.ſub quib.mod. pign. & Gram.conſil.1.num 24. poſt ſuas deciſ.ſed Bal.quod non.in rubr.ext. de procur. num.43.& in caſu.quod ſit vera opinio Bal.vt admittatur talis excuſatio.vide cautelam per Ias. in l.vbi pactũ, num.12.C.de tranſact.quod no.pro excuſando aliquem citatum ad fori iudicandum. & pro ampliat. & limitat. huius l.vide omnino Petrum Gera. ſing.63.ſe è per totum.& Cepol.cau.66.in cauſa criminali,& Affli.conſil. vt vniuerſi nu. 6 in ſi & limita non procedere in mulie re & in vniuerſitate per conſtitu. Generalia iura.nec in fiſco.& perſonis illuſtribus. Iſer.conſil. beneficium Rei publi. & ibi Affli.num.6.vide per addi ad ipſum vide in quibus cauſis criminalibus poteſt intereuenire procurator , & ad prædicta omnia omnino Gram. conſil.1.poſt deciſ. Caruita.

§.eod. no quod in cauſa capitali tam ad agendum , quam ad defendendum non admittitur procurator . Illuſtres tamen perſonæ in criminalibus comparent per procuratores.& clerici.& procurator admittitur in criminalib. poſt concluſum in cauſa . & nota quod vbi pœna naturalis delicti non imponitur.dicitur agi ciuiliter.hæc omnia Gratus conſi.71. & vide caſus. in quibus admittitur procurator etiam in crim. per Spec. in tit de procura.§. 1.verſic.ſed procedens reg Affli.in conſtitu generalia iura.2. nota.

De accuſationibus,& inſcription.

L.libellorum.]Adde.quod ſi quis defecerit aliquod de requiſitis ex hac l.accuſatio non procedit etiam parte nõ opponente. Bart.in l.edita.1.col. ff de edendo cum alijs adductis per Capic in deciſ §.nu.9.limita tamen iſtum tex.non habere locum in crimine falſi.vbi procedit accuſatio ſine loco,& tempore. Bald.in c.1.pen.al col.quib. mod.feud.am. & Capic.vbi ſup. Item non habere locũ in blaſphemia.Maran.fol.13.n.7.& de crimine falſi vide Hippo.ſing.163.quid ſi inquiſitus,vel accuſatus confiteretur delictum in proceſſu nullo propter defectus harum ſolemnitatum,an poſſit condemnari,Ang.in conſi.128. de Bottis.

L.ſi cui crimen §.iiſdem.]videomnino Mod.in C.reg.inẽ ſi quæ vniuerſitates.fol.93.& Couar in lib.2.variat.reſo. c.10.per totum.& ibi nu. 2. quid ſi fuerit factum indultum, de Bottis.

§.eo.in verbo.ſi is qui nunc accuſator.]Adde hic Alex. cõſ. 11.vol.1.Rom.conſi.213.Maran.6.par,verſic. inquiſitio. nu.53.Couar.reſol.lib.2 cap.10.& in materia Iacob.de Beluiſ.conſi.9.inter conſ. crimi.vol.1.Caruita.

L.qui accuſare.]limita iſtum tex.non habere locum in crimine læſæ maieſtatis.vt per Hippol.in l.de minore.inf. de quæſtio.& Capic.in deciſ 130.n.59.60. 61.de Bottis.

L.Senatus.]declara vt per Bal.in l.placet.C.de ſacroſ.eccl. & Petr.Bellucam.fol.47.48.de Bottis.

De cuſtodia.& exhibitione reorum.

Rubrica.]Adde quod cuſtos carceris nõ poteſt liberare carceratum pro debito ciuili etiam de voluntate creditoris ſine authoritate iudicis. ſecundum Ang. Iacobi.& Soc. in l.neque impub.§ 1.ff.de in ius vocan.& Glo.Pariſ.in conſuet.Pariſ.in §.6 glo.7.nu. 7. adde quod condemnatus criminaliter poteſt cuſtodiri cum compedibus. Bal. in l.ſi quis filio.§.eius qui.ff.de iniuſt.teſt.de Bottis .

L.ſi quis reum.]vide Boer.in deciſ.217.Cum.conſi 32.Cepol.in conſi.15.nu.2.de Bottis.

L.de militibus in verbo.ſub quo militabunt.]Birrerij delinquẽtes puniuntur à Præſide ſuo.Adde Pari. de ſindic. §.officialis nu.3.ſed intelli.vt per Boer. deciſ.9. num.9. quando delinquunt in exercitio officij Caruita

L.milites in verbo,& ita demum afficiedos.]no.caſum in quo quis punitur pœna mortis propter delictum commiſſum ex culpa.de quo Dec.in l. in actionib.nu. 19. ff. de in lit iur.de Bottis.

L.in eos.]Adde quod mulier fugiens à carceribus cauſa euitandi libidinem.vel cauſa adimplendi votum nõ punitur, Bal.in l.1.colum.3.C.de ædil. actio. Hippol. ſing. 149.de Bottis.

L.ead.in verbo,& effracto carcere euadant.& intell.hunc tex.in carcerato iuſtè. ſecus tamen ſi iniuſtè, vide Hippo.in §.attingam.nu.38.& Aegi.Boſſ.tit.de captura nu. 5.& vide qua ſcribit Dec. hic.Caruita.

L.ead.in gl.in verbo puniendi ſunt.] ſed an puniatur etiã pœna carceris effracti.vide Mill.in ſuæ prac.ſo.mihi 64. nũ.3.cum ſequen.& Hippol.in §.attingam.nu.36.37.& de fugiente effractis carceribus.vide Pet.Duen.reg.389. limit.2.& reg.392.& 395.Caruita.

L.non eſt facile in verſicul.interdum ei venia.]not.ex hoc text. quod ſi duo ſunt cuſtodes carcerum , & vnus aufugit cum carceratis , alter non tenetur. ita Rom.conſ.30.de Bottis.

Ad l.Iul.maieſtatis.

L. 1.]an proferre verba iniurioſa in Principem ſit crimen læſæ maieſtatis, Aymo conſ.6.per totum.vide Capic.deciſ.130.per totam.& qualiter puniatur clericus committens crimen læſæ maieſtatis in Regno. Affli. in conſtitu. de perſonis,vbi an poſſit Epiſcopus eũ punire priuatione beneficiorum,& quod dicatur crimen læſæ maieſtatis in 1.capite. & quod in ſecundo. vide omnino Soc.in conſi 257.vol.2.& vide Iacob. Butrig in l. quiſquis. C. eo.vbi an puniatur affectus,non ſecuto effectu. de quo ẽt per Andr.in c.1.§.ſi vero voluerit,de capi qui cur.uen.& vide omnino Alex.in conſi.13.col.1.vol.6.vbi quib. modis committatur hoc crimen : & contra quos Principes. & contra quam Rempub.de quibus per totum conſilio. de Bottis.

L.ead.]hic tex.coniuncta l.capitalium,verbo.deinde proxima.inf.de pœnis.probat crimen ſacrilegij maius crimine læſæ maieſtatis,cum quando offenditur maieſtas diuina maius crimen eſt.vt in Conſtitu. reg. in conſtitutiõ. Capic.deciſ.130.& ibi de materia multa vide omnino. Caruita.

L.ead.in ver.qui ve Imperium.] Vide Andr.in conſtitu.vt participatio.& Guid.in deciſ. 344. vbi vide omnino de Baronibus inferioribus & an Iudices habeant maieſtatem.Io. Fab.vbi ſup.de Bottis.

L.lex duodecim.in verbo.aut arcem non tenuerit.] intell. vt per Nig.in C.reg.caſtellanos.num.11.& in c.nuper ad vindictam.nu.71.72.Caruita.

§.eadem lege in verbo.quę priuatus.]no quod vſurpans iuriſdictionem , committit crimen læſæ maieſtatis in 2. ca.de quo vide Capic.in deciſ.30.nu. 21.& Conſtit.reg. duram,& ditam.de Bottis.

L.cuiuſ-

L.cuiuſq.in verbo,quo minus hoſtes.]per iſtum text.dicit Luc.de Pen.in l.1.in fi.C.vt nẽmo ad ſuum patro. quòd ſi Baro impedit vaſallos quin veniant ad Regem ad exponendas querelas,incidunt in crimẽ læſæ maieſt.refert Affict.in deciſ.165.num.97.Et vide Capic.in dec. 130. nume.10 vbi limita.& an contra Comites, & Barones committatur hoc crimen Io.Fab.in proœm.Inſt.in prin. de Bottis.

L.ea in verbo cuiuſue opera dolo malo.] hoc intel.vt per Bar. in l.omnes. de agri. & cenſi.lib.11. & Cart.in ſua pract.§.homicidium.num.4. quæ ſcientia neceſſe eſt qđ probetur.vt ibi per eos.Carauita.

L.ead.in verſ.item qui confeſſum.]vide omnino Gul.Ben. in c.Raynutius,in verbo,mortuo,lo primo.num.180. & Alex.dicto conſi.13.vol.6.de Bottis.

L.ead.in addi.ad tex.in verbo item,qui confeſſum. & pro intell.de quo confeſſo intelligatur.vide Iſer.in Conſt.pęnam eorum col.4.verſi.ſi ex abrupto. Carauita

L.Qui ſtatuas.]in locum imaginum,quæ olim fiebãt, ſunt ſubrogata arma.ex quo infertur, quod ſicut punitur crimine læſæ maieſtatis violator ſtatuæ,& imaginis Principis,ita & violator armorum.Chaſſan.in ſua gl. par.1. 38.concluſ.ver 18 concluſ & vide ad iſtam l.Affict. in verbo,& genera committentium.num.17.verſicu.35.& an diſpoſitio huius l.habeat locum,ſi offendatur Imperator.vel Rex in honorem vxoris,quæ plus eſt.quam ſtatua.Iſer.quod non.quib.mod.feud. amit. el primo. nu. 13.Carauita.

Ad l.Iul.de adulte.

Rubrica:]Adde quòd vir accipiens virginem, vel viduam in concubinatu non committit ſtuprum Baro. in l.cum tabulas,§.quoniam.ff.de his quæ.vt indig. & nor.quod credens habere rem cum ſoluta,ſi habet cum coniugata non punitur de adulterio, ſed ſolum de fornicatione. Affict.in conſtit.terminum vitæ,numer. 39.& ſi eſt fama.quod maritus alicuius ſit mortuus.& mulier hoc credens concubuit cum alio, non punitur de adulterio, ſed de ſtupro Hyppol.in l.ſi quis viduam. de quæſt. Neuiz. in ſilua.in verbo. Seni non eſt nubendum, numero 45. add not. quod ſi maritus ſeuerius verberauit vxorem, propter quod commiſit adulterium,non poteſt accuſari: ita Tiraquel.de ll.connub.in l.1.numero 24.& qua pœna puniatur adulterium vide Tiraquel de ll.connub in leg.13.numero 3.cum ſequen & an puniatur l.Iul.de adulterijs,mulier,quæ cum alio concubuit,cuius vir communi opinione reputabatur mortuus, vide Tiraquel.de ll.connub.in glo.6.numero 148.& an mulier,cui vir nõ ſoluit debitum coniugale.Aymo conſilio 207. num. 35. Boer.deciſ.297.& an probetur adulterium per teſtes ſingulares Capella deciſ. 309.& ad iſtam rub.adde qualiter puniatur habens rem cum nouerca, commatre, nutrice, affine, & ſimilibus perſonis:, vide Boer in deciſ. 318.Paris in ſindicatu in verbo,adulterium:,adde quod in cauſa adulterij debet verificari matrimonium verè contractum:Baro.conſilio 113.qualiter puniatur habẽs rem cum animali bruto,vel cum mulicre mortua, vide Boer.in deciſ.316.& ibi quid ſi fœmina habet rem cum alia.de Bottis.

L.miles.§.quidam accuſare,in ver.ſexagina dies.] pro intell.huius §.vide Claud & Moder.in per.l.naturaliter. in fi.ſup.de vſucap.Carauita.

§.defuncto marito eiuſdem l.]ad reg huius tex vide Anto. Gabr.de præſumpto conclu.5.lib.1 vide pro intelle. Parilien.conſil.10.nu.83.& conſi 20.num.07.2 volum. contra Hyppol in l.1.§.ad quæſt inf.de quæſtion.colum. fine.vide etiam ad declarat.huius tex.Ia.ob. Menoc.de arbitrad.lib.2.cent.1 caſu 85. nu.20 & ad dictum Corę vide Boer.deciſ.299.vide etiam pro intell. huius l.Paris. conſi.12.nu.244.2.vol Carauita.

§.eadem.]Vide Bal.in ſitu.quib.mod.fe.amit.in fi.pr.vbi dicit quod ſi maritus reprobavit mores vxoris ipſam expellendo de domo,licet non accuſauit hæc res eius accuſare poſſunt.licet ipſe ſcierit & tacuerit & tempus accuſandi habuerit,& vide ad intell.huius §.Gozz.conſi.13. nu.48.& Pariſ.conſi.64.nu.4.volum 3.& Iaſ.conſi.125. volum.4.& no text.vbi de ſuncto marito qui ſentit quod ius accuſandi tranſiit ad hæredes de quo per Bal.in l.ei iudici.& ibi Pau.de Caſt.ſi.ſolo,matrimo. & per Bald. in conſi.203.volum.5.quod intellige,ſi maritus ſciuit,& tacuit, quia tunc hæredes non poſſunt accuſare, vt ibi Bald.& Paul.& amplia hunc text.etiam in c.concubinario.& concubina.Bal.in l.ſi mater C. de probat. hoc tamen limita.niſi eſſet claudus,cæcus.& ſimiles,quia propter peccata veniunt aduerſa Hyppol. ſingl. 530. & in concub.gl.eſt ſingul.in c.1.Michael de fil.preſbyterũ, Nicol.Iacob.Rat.de Bottis.

§.eod.in fi.in verbo,cum poſſit.& illa adultera.] Vide quæ ponit Curt.in conſil.31.volumine 1.& Dec conſil. 288. Silu.nupt.fol.16.numero 83.Petrus Duen. in regu.344. de Bottis.

§.eod.& in verbo eod.]Not.ex hoc tex.quod filius natus ex adultera præſumitur mariti,non adulteri. & ideo ſi habuit rem cum aliqua,dicat ſe prægnantem ex me, non eſt ſibi credendum.Corta in memo. in verbo,hæres tũ, vbi ampliat procedere etiam, quod illa non habeat virum.& adde quod lex quantum poteſt fauet filijs, vt in dubio ſint legitimi.adde Dec.conſi.253.numero 2.in fi. Carauita.

§.volenti mihi.in ead.l.]Vide omnino Dec.conſil. 657 & Alciat.de præſump.in quæſtio.3. præſump.37.vide Iſer. Corſet.qui poſt.Carauita.

L.ſi vxor.§.nec enim ſolet.in verbo,quę vulgaris fuerit.]Ad declarat.vide Iacob. Menoch.de arbitrad.lib.2.cent.1. caſu 71.Carauita.

L.ead.§.ſed & in ea.]Vide quid per iſtum text.dicat Ioan. And.in add.Spec in ti.de iniu.ſuper rub.relatus per Capic.in deciſ.44.de Bottis.

L.denunciaſſe §.quæritur.]Vide ad hanc materiam tex.in c.ſignificaſti.ex.de adul.& de confitente mandatum ad occidendum.ſi mandatarius negat, an poſſit mandans puniri.vide Boſſ.in tit.de delict.nu.50.de Bottis.

L.quod ait lex in gl.in verbo,in ipſis rebus.]ex quib.probatur copula carnalis,vide conſi.95.num.15.& 26.& conſi. 96.1.vol.conſi cri.adde Iſer.quib.mod. feud.amit. & 1.nu.9.& ibi adde.Carauita.

L.capite in glo.in verbo,accuſatore.] niſi interueniſſet iuramentum.vt per Gram.conſi.40.nu.19.vide Gul.Mann. l.nemo poteſt.nu.n.46.in fin de regu.iur. ſed facit indicium ad torturam.Iſer conſti.humanitate.poſt princip. verſi.ſed in caſibus & ibi Aſſi in princip. & nu.16.cum ſeq.& vide Gram.deciſ.34.nu.59.& Iacob.Menoch.de arbit.iud.caſu 151.vbi etiam ponit, an ſit puniendus cõfeſſus delictum ext.iudicium.ſi in tortura perſtitit in negatione, Carauita.

L.intra.]hoc quinquennium.] an crimen adulterij minimum cum incęſtu præſcribatur ſpatio quinq.annorum. vide Boer.in deci.26.& limita non habere locum iſtũ textum.de iure canon.cap.admonere 32. quæſtio.ſecunda.de Bottis.

L.ſi adulterium.§.Imperatores.] ad reg.quam ſumũt Doctores ex iſto tex.vide Gram.deci.8.numero 10.& deciſ. 23.num.13.& dec.96.num.7.& deci.98.num.5.& Nig. in C.reg.252.ad perueriſorium.numero 9.& cogita, ſi dicit pœcil.quod iſte tex.in reg.ſit correctus per pragm.Caroli 5.& quia facilitas.& aliam.quæ incipit,& ne ſperata, Carauita.

§.vel.in verbo.difficillimum.] concord.Conſtitu.ſummo ferueulo.& ibi Aſſi.9.num.11.& vide Gram.deci.5.nu. 1.& num.20.omnino.& deciſ.98.num.3. & ideo provocans verbis,ſi defendat ſe gladio,mitius punitur. Atro. Soliloquio,22 ſed punietur pœna corporali,vide ibi Soliloq.23.Carauita.

§.eod.in verſi.certe ſi patronum.]amplia iſtum tex. in domino deprehenſo in adulterio cum vxore, vel filia vaſalli,quia non poteſt occidi vt per Aſſi.in deci.275.nu. 30.de Bottis

Ad l.Iul.de vi pub.

L.1.]add.Conſtit.intentionis.& ibi Gl in verbo, deferre, & Affict.num.62.an iſta lex cum ſequentib.corrigatur per eam.& de vi publica & priuata vide omnino Iacob. Men.de arbitrad.caſu 101 vbi etiam quando, & quibus armorum vſus ſit interdictus.Carauita.

Ad l.Iul.de vi priuata.

L.creditores.] ad hanc l cum ſeq.vide omnino Innocen.

in

ſa e. olim cauſam. vle. col. de teſtit. ſpol. & Alex. in conſi. 115. 12. col. 1. vol. Cotta in verbo, dolus, & quæ addidi ad l. extat. ſup. quod met. cau. de Bottis.

Ad l. Cor. de ſicarijs & veneficis.

L. 1. in verbo. qui hominem occiderit] Ad hanc l. vide omninò vlt. Doct. hic Bal. & Iaſ. in l. & ſi legib. C. ſi contra ius. vel vtil. publ. Gui. Pap. q. 44. Corſet. in ſing. in verſic. teſtis. lo. 12. & Gram. in voto 5. & vide etiam Conſtit. reg. peſſimam, & conſtitu. pœnam calumniæ, & ibi Affl. & Iſer. conſtit. iudex ſi accepta. & ibi Affl. ponit an probet, ſi accepit pecuniam teſtis, vt dicat verum: & vide Diaz. reg. 324. Carauita.

§. præterea tenetur] ad intell. vide primũ volum. conſi. crimin. conſil. 89. num. 6. & de pœna propinantis venenum ſi non ſequatur mors, vide Iac. Meno. de arbi. iud. caſu. 360. nu. 20. 46. Carauita.

§. eod.] vide Bald. conſil. 111. volum. 5. in antiquis incip. Coccus confecit venenum. & Gramma. deciſ. 33. & 38. de Bottis.

§. eod. in verbo quive falſum teſtimonium] vide Guid. Pap. deciſio. 44. & Petr. Duen. in reg. 27. & Gramm. in voto. quinto. vbi quid in deponente falſum contra fiſcum ad defenſam inquiſiti. deciſio. Pedemontana. 19. de Bottis.

§. eod. in verbo punitur non habita differentia] ad hoc facit illud Geneſ. c. 4. de Cain, cui cum diciſſet dominus maledictus es tu, vagus & profugus ſuper terram, & ille reſpondiſſet, omnis qui inuenerit me, occidet me, dominus reſpõdit, nequaquam, ſed omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur. Carauita.

§. Diuus Adrianus. in ead. l.] no. quòd ad hoc quod homicida puniatur pœna mortis requiritur dolus, nec ſufficit lata culpa. l. In lege. ſup. eod. & hoc habet locum etiam in ſtatuto puniente homicidam pœna mortis, ſecundum Barto. in l. 1. §. 1. ff. ſi quis teſta. lib eſſe iuſ. fue. & latè Cotta in verbo, homicidium. & Decius. conſi. 9. de Bottis.

§. eod. in verbo, & ex re conſtituendum hoc] corrigitur diſpoſitio huius tex per Conſtit. reg. aſperitatem veterum, per quam extrahentibus arma contra aliquem ſi ipſum percuſſerint, pœna pecuniaria imponitur. & etiam corrigitur per conſtit. ſeq. Carauita.

§. eod. in verbo leuiandum eius pœnam] vide Homed. conſi. 1. Iaſ. in l. hoc edictum. §. Prætor. nu. 3. ſup. ne quis eum Gram. deciſ. 12. Carauita.

L. inauditum] vide pro intell. Atium Pinel. in 2. pas. rubr. de bonis mater. nu. 18. Carauita.

L. in lege Cornelia] nota quòd lata culpa non æquiparatur dolo in crimin. quod limita non habere locum in caſibus no. per Salic. in l. quiſquis. §. 1. C. ad legem Iul. maieſta. & no. per Capic. in deciſ. 130. nu. 66. 67 68. & an procedat libellus, quòd Titius occidit Sempronium lata culpa, Bal. in l. quæ fortuitis. 4. col. de pigno. act. & quid in ſtatuto puniente occidentem pœna mortis, vide Dec. conſi. 234. nume. 6. 7. & limita vt per Dec. in l. in auctionibus. ff. de in litem iur. nume. 19. & quid ſi ſtatutum loquatur in occidente quouis modo, vel cauſa, aut qualitercunque, vide Alex. conſi. 35. num. 9. volum. 6. & ibi addi. Melendinenſi, & vide Claud. in l. 1. num. 32. ff. de legib. & quid in actione iniur. Aymo. conſi. 119. num. 4. ſtatuta pœnalia licet ſimpliciter loquantur, intelliguntur tamen dolo accedente. Bald. in l. fin. ff. quod quiſque iur. de Bottis.

L. ſi mulierem] vide Couar. in 2. lib. varia. reſolu. c. fina. num. 10. & deciſ. Pedemont. 6.

L. furem nocturnum] ad intell. vide primo volum. conſi. crimin. conſil. 87. & 88. ſuppleta per conſtitu. terminum vitæ. quia requiritur acclamatio, vide ibi Afflict. nu. 52. Carauita.

L. infans. in verbo, vel furioſus] Quæ pœna puniatur furioſus delinquens, vide Iacob. Meno. de arb. iud. caſu. 325. & quæ ſit pœna minorum, vel ſenum delinquentium, ibi caſu. 329. Carauita.

L. Diuus] adde Affl. in conſtit. aſperitatem. primo no. vbi ponit. 10. fall. & per totam conſtit. de Bottis.

L. ſi in rixa in gl. in verbo vniuſcuiuſque in verbo. q; ſi non poteſt apparere] intellige peculiariter. Peu. de Ancharan. conſ. 116. & vide ad Gl. hic. & pro eius declarat Aegid. Boſſ. in ti. de delicto. nu. 40. Carauita.

Ad l. Pompeiam de parricidijs.

Rubrica] vide Petr. Girard. in ſin. 2. vbi ponit caſus in quibus ceſſat diſpoſitio huius ti. de Bottis.

L. vltim in verbo. conſcij pœna] ad intel. vide Iaco. Meno. de arb. iud. caſu. 355. nu. 16. Carauita.

Ad l. Corn. de falſis, & de Senatuſconſ. Liboni.

Rubrica] an teſtis corruptus faciat fidem contra corrumpentem, & an ſufficiat tentatio ad hoc, vt corrumpens puniatur, vide Boer. in deciſio. 319. an falſitas commiſſa in actu nullo ſit punibilis, vide Fely. in cap. nobis. de ſimon. Hyppol. ſing. 163. vide aliqua ſpecialia in crimine falſi per Gramma. in deciſio. 1. num. 28. & an teſtis deponens falſum in cauſa criminali capitali debeat puniri pœna mortis, vide Guid. Pap. deciſ. 44. & ibi multa ad materiam huius rubr. & quid in nuncio faciente falſam relationem, & de modo probandi falſitatem ſcripturæ. vide Aymo. conſ. 28. & de materia huius rubr. de falſificante ſcripturam, vel ſigillum, vide omninò Aymon. conſil. 46. & vide Aymo. conſ. 65. colum. finali, vbi latè de materia præſumptionum ad euitandam falſitatem in teſte, & qua pœna puniatur teſtis deponens falſum contra fiſcum in fauorem inquiſiti. Gramma. in volum. quinto. & add. quod falſum committit ille, qui tacet veritatem. Bartol. in l. presbyteri. C. de epiſcop. & cleric. & dicit Guil. Pap. in conſil. 211. numero 2. quod prohibens quem teſtificari, incidit in falſum, ad materiam huius rubri. vide Plotum de in litem iurando. fol. 207. & ſequ. de Bottis.

L. 1. in verbo. & qui iudicem corruperit] limita non habere locum, ſi quis promittat iudici conſeruare ipſum indemnem. ita Hippol. in rubr. de fideiuſſ. numero 16. de Bottis.

§. is qui depoſita. in eadem l.] Adde Roman. conſ. 346. numero 11. & ibi quid in diſſigillante acta probatoria, de Bottis.

§. pœna falſi] iſte tex. loquitur in perſona nobili, & in dignitate poſita, vt declarat Capyc. in deciſ. 153. nam ſi nõ eſt nobilis, neque ſeruus, damnatur in metallum, vt eſt tex. in l. ſi quis aliquid. §. qui vini. inf. de pœnis. & Bar. hic. & quid in notario conficiente falſum inſtrumentũ, vide Capyc. vbi ſup. de Bottis.

§. eod.] concordat Conſtit. reg. qualitas. & vide Affl. deciſ. 21. num. 8. & de pœna falſi. ex omni iure. vi. Iac. Meno. de arb. iud. caſu. 306. Carauita.

L. Paulus. in verbo, vel ſi verum non appareat] concord. Cõſtitut. teſtamentorum, lib. 3. & qua pœna puniẽdus ſit probationum occultator, vide Iaco. Menoch. de arb. iud. caſu. 311. Carauita.

L. qui falſam] nota quòd patitur pœnitenti, qui potuit perficere delictum, & non perfecit, quia noluit. Quod limita non habere locum in hæretico. item in crimine læſæ maieſtatis item in conſciſcente ſibi mortem. item in extrahente fugientem in eccleſiam, item in aſſaſſinio. Domi. in cap. 1. de homicid. li. 6. Capic. in deciſ. 155. de Bottis.

§. eod.] vide omninò Gram. deciſ. 74. & quando non proſit pœnitentia. Capic. dec. 155. nu. 10. Item vide Iac. Meno. de arb. iud. caſu. 369. nu. 61. Carauita.

L. qui duobus] de intell. & materia ſtius l. vide Nicoſ. in tracta. de pignor. par. ſecunda. primo membro 1. um. 47. & limita. vt per Iaſon in l. quoties. C. de rei vendicatio. vide ad limita, & materiam omninò Bald. conſil 31c. volum. . . . & conſil. 14. 15. eod. volum. & Alex. conſ. 86. volum. 6. quod etiam eſt poſitum inter conſilia Curtij Senior. numero 22. & vide Ange. Aretin. in tracta. malefic. in verbo. falſario. colum. 9. & vide Iaſon. in l. quod ſi quis. numero 106. Inſtitu. de action. & Ange. & Imo. in lege, à Diuo Pio. §. ff poſt & §. ſi emptor. ff. de re iudicata. Et Bald. in lege, licet, in prima, de pericul. & commodo rei vendit. quid ſi vni vendidit alij promiſit

 ven-

vendere, vide Tiraq. in fi. tract. de retract. conuent. num. 30. Alex. in dicto consil. 86. limita. nisi primus non soluisset pretium. Quid si vnus vendidit alteri, vel hypothecauit, vel duobus hypothecauit, vide viatorium iuris in tit. de fal. car. præ. Bal. consil. 15. volum. 3. in antiquis, dicit, quod procedit in contractu emptionis, & venditio. tantum. de Bottis.

L. eos qui diuersa. §. qui se pro milite] limita non habere locum in eo, qui olim fuit miles, quia tunc mitius punitur propter primordium veritatis, Bald. in l. data opera 20. col. C. qui accus. non poss. Et dicas idem in confitente instrumentum, qui non fuit notarius, vt per Hipp. singu. 33. de Bottis.

§. eos. In glo. comeauit, in verbo. vel cum per singula] Alber. hic per istam Glo. dicit, quod si officialis, cui pro quolibet die assignatum est certum salarium, & in vna die fecit tantum quantum facere debeat in duobus, debet habere duplicatum salarium. Quod no. pro dictis auditorum huius prouinciæ Calabriæ, & commissariorum, & vide pro intel. rec. de subfeud lib. 2. tit. quod dicatur dux. numero 35. & Cor. in memor. in verbo. diploma. & quid sit diploma. vide Iacob. Menoc. de arbit. iud. lib. 2. casu. 2. Carauita.

L. lege Cornelia. §. de partu supposito] de materia partus suppositi, & per quos testes probetur. vide Dec. consil. 342. de Bottis.

L. Hodie. §. si venditor mensuras] contra tenentes pondera & mensuras falsas varia iura statuerunt, vt plene per Nigr. & peti. picc. in c. reg. 63. item prædicti secreti. & vide Affict. in Constit. mercatores. lib. 2. & de eorum pœna, vide Iac. Menoc. de arb. iud. casu 317. Carauita.

L. si quis falsis. in verbo, nullo authore, vide pro limita. huius text cum glo Petrum Duen. reg. 79. Canones. &. amplia. Carauita.

Ad l. Iul. repetundarum.

L. 1. in glo. in verbo. à sobrinis. in verbo. nam ratio sanguinis] Vi. And. Tiraq. in tract. cess. cau verbo, suspicionis causa. & an etiam dispositio huius l habeat locum in extraneis sponte dantibus, vide Dec. l. inuitus. §. quod cuique. inf. de reg. iur. Carauita.

L. lege Iulia, jadde quod talis sententia est nulla per tex. in l. venales. C. quando prouo. non est nece. quod secus est si propter odium, vel aliam causam talis sententia prosireretur, pecunia tamen non accepta, l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arb. Capi. in decis. 255. numero 13. de Bottis.

L. Lex Iulia. l. hodie. in verbo. quia enim si ob hominem] vide C. reg. si iussè quis. & ibi scrib. num. 21. & Gram. in decis. 23. num. 2. & Petr. Bellucam in speculo Principum. fo. 165. num. 13. vbi ponit casus. in quibus ampliatur dispositio huius legis. de Bottis.

§. eod. in verbo, eod.] infra ex fing. quod index potest condemnare ad pœnam mortis homicidam, quem compulit dolor, vel iracundia orta aliter quam ex facto occisi, vide multa per Gram. decis. 5. num. 20. & decis. 23. nu. 6. & de pœna iudicis interficientis innocentem. vide eundem decis. 99. Carauita.

Ad l. Iul. de annona.

Rubrica] vide Boer. in decis. 296. vbi multa. & inter alia an reuenditoribus liceat emere antequam frumentum deferatur in foro magno, & an ante meridiem. de Bottis.

Ad l. Iul. peculatus & de sacril. & re.

L. 1. in verbo. vel in rem suam] sed an ille ad quem perueniant pecuniæ publicæ possit cum eis luctari, ita quod ad ipsum spectet lucrum, vide Dec. consil. 61. vol. & Affl. constit. officiales Reipublicæ. nu. 1. Carauita.

L. peculatus. in verbo. in quam hodie successit] sed hodie pœna peculatus augetur per constit. officiales Reipubl. vbi vide Affict. si hoc verum est, procur dicit ibi glos. Carauita.

L. lege Iulia §. mandatis] No pœnam arbitrariam in crimine sacrilegii. de quo Affl. in constit. multæ leges. quid de iure canoni vide Hiero. Zanet. in 7. differ. iur. ciuil. & canon. de Bottis.

L. Sacrilegij] ad intell. vide Boer. decis. 254. num. 14. vbi per totam decis. de pœna sacrilegi. & vide Iaco. Menoc. de arb. iud. lib. 1. q. 86. num. 10. & casu 289. vbi de intel. huius. Carauita.

L. Sacrilegij] ad Intel. vide Iac. Meno. de arb. iud. casu 389. num. 5. Carauita.

Ad l Iul. de Ambitu.

Rubrica] ad materiam no. an sit licitum dare, vel accipere pecuniam pro officijs publicis, vide Iaiff. per Gul. Ben. in repet. cap. Raynutius. in verbo, duas etiam, num. 52. cum multis sequen. de test. And. in ca. 1. de feud. Guard. Luc. de Pen. in l. contra pupi. C. de re mili. lib. 12. Suc. cõsi. 146. vol. & an habeat locum in Papa & Rege, Barb. in c. extra parte, nu. 14. de offic. deleg. vide Mat in constit. magistri camerarij, col. 1. Abb. consil. 52. num. 12. vol. 2. Cigaul. in quodam consil. posito in fine sui operis de factis Principum. & modet in C. reg. grauamine. nu. 76 & Per. Bellucan. in spec. Princip. fol. 131. & late per Boer. in decis. 149. col. 1. de Bottis.

L. 1. in verbo. qua lege damnatus] vide omninò Affl. in constit. pœnam eorum. nu. 69. & Iser. de feud. Guardiæ. nu. 2. vers. item si. & nu. 10. Carauita.

De Senatusconsul. Turpil.

Rubrica] pœna huius tit. corrigitur per Constit. reg. accusatorum temeritatem, secundum Iser. ibi & illa constit. est in mag. cur. 190. secundum Marant. in 6. parte suæ pract. verbo. inquisitio. num. 80. qua autem pœna puniatur accusans, & carceretari faciens aliquem iniustè, vide Boer. decis. 215. in fin. & quod pœna talionis non sit sublata, tenet Affict. in constit pessimam, num. 9. vbi vide de pœna calumniantis in causa criminali, & quod pœna talionis sit sublata, tenet idem in constit. præsenti, in princ. & constit. pœnam calumniæ, nu. 7. & an accusans, & non probans condemnabitur ad expensas, vide Dost. C. reg 216. si de furto. num. 9. & qui dicatur calumniator & quæ causæ eum excusare possunt, vide Iaco. Menoc. de arb. iud. casu 321. & de calumniatorum pœnis vide in casu 322. Carauita

Rubri. ead.] vide Constit. reg. accusatorem, & ibi scrib. & C. reg. ad audientiam. & ibi scrib. fol. 76. & Pet. Duen. in se. 27. vbi quod pœna huius tit. de consuetudine non limitatur. de Bottis.

De quæstionibus.

Rubrica] adde ad rub. quod quem fuisse tortum probatur per indicia, & per leues probationes, vt per Philippel. in fin. 2. & ad materiam huius rub. vide Bal. in l. 3. C. de episc. aud. vbi dicit, quod index debet esse facilior ad torturã in delictis grauioribus, quæ committuntur clàm, & occultè, vbi ponit exempla horum delictorum. de quo per Cottam in verbo. homicidium & adde. quod tortura cõmittitur arbitrio iudicis, Aymo. cõs. 35. In fine. de Bottis.

L. in criminalibus] Ampliat istum text, habere locum etiã in seruo. vt per Salic. in l. interrogari. C. eodem Paris. in tracta. Synd. in verbo. tortura. §. an fletus, vers. an dominus. & Capic. in decis. 126. de Bottis.

§. hac epistola eiusd. l.] an post condemnationem possit remitti, vel permutari pœna à Rege, vel Barone, vide Andr. in cap. . verbo, & bona commit. cri. quæ sint regal. & Ioan. de Amic. consil 89. Iacobi. in verbo, cum mero & mixto imperio. numero 8. Alexandri consilio 50. colum. prima. Et ibi an vicarius Regis possit restituere famæ. de Bottis.

§. eod. in verbo, restituere] ergo si non verè potest restituere, sed in contrarium videtur text. in fine tit. Diui fratres. 162. si tamen, solu. vt ibi gloss. in verbo, fieri potest, dum allegat. l. si accusatoribus. C. de accusation. Carauita.

§. eod. in verbo si quando ei qui nocent] intelligo hunc text. procedere, quando alio modo probaretur de innocentia condemnati, quam per directum subtilitatis rei, quæ semper potest opponi, & ideo iudex mer. qui tulit sententia absque consilio Principis etiam post sententiam, quæ transiit in rem iudicatam, potest ad eam apponere manum, constito quod res ipsa non subsistat, ideò, quod

quòd homo, qui dicebatur mortuus, viuat, vel nunquam fuit in rerum natura. Aegid. Boſ. in tit. de delicto, nu. 32. Carauita.

L. ſi quis viduam] de pœna inceſtus vide Alex. conſi. 219. in 6. vol. Paul. Grilla. in tract. de pœnis. omnifariam coactus. de Bottis.

L. edituus in verbo non aliter explorari] adde Iſer. de conſuet. int. dom. & fidel. nu. 8. verſic. quid ſi aliquis, vbi dicit hoc procedere reſpectu principalis inquiſiti, quia reſpectu teſtorum infertur tortura etiam quod ſit probatum. Carauita.

L. de minore] Capi. in deciſ. 130. nu. 55. & Fel. Duen. in reg. 259. in 7. ampliat.

L. repeti] declaratur per Doct. relatos à Moder. in Conſti. reg. frequens, num. 43. cum ſeq. & in C. reg tormenta. nu. 8. de Bottis.

L. quæſtionis] vide Felin. in c. at ſi clerici, 2. col. de iudic. an autem pro etuenda reſponſione poſſit quis torqueri non præcedentibus indicijs, vide Capi. in deciſ. 145.

De pœnis.

L. 1. § generaliter] in verbo, extraordinariam indicant. Hæc pœna corporalis, quæ imponitur his, qui pecuniariam cudunt, hodie in reg. non datur filiisfami. ſi patres pro ipſis pecuniam ſoluerint, pietatis etenim cauſa id eis permittit, Conſtitu. reg. partes pro filijs, & filius pro patre, & pro declaratione, ac limit. iſtius text. vide Soc. in reg. 81. debitor non. quæ autem pœna corporalis ſit imponenda, vide Affli. in Conſti. reg. culpam nu. 6. lib. 1. Item pro limit. huius text. vide addit. ad Bar. in l. illicitas. §. fin. in verſ. o. primo caſu nocet. ſup. de offic. Præſid. & caut. Carpol. & cum hoc ex concord. conſti. intentionis. in fi. & ibi Affl. nu. 54. conſtit. culpam. in fi. vbi Gl. & ibi Affl & an habeat locum in nobili, vide Gram. at. deciſ. 32. Carauita.

L. prægnantis, ad hanc l. vide omnino Affl. in conſti. peſſimam & horrendam, num. 14. quia multa bona dicit ad iſtam l. eius declar. & ipſius ratione vide omnino Iacob. Menoch de arb. iud. lib. 1. conſtit. 86. num. 10. cum ſeq. Conar. variar. reſol. lib 4. c. 4. Carauita.

L. relegari in glo. in verbo, ex aliqua cauſa] adeo quod non admittitur probatio in contrarium. Gramma deciſ. 65 nu. 30. & vide Pet. Duen. reg. 93. limit. ſu. & pro declara. huius glo. vide Atium Pinel. in rub. de reſcin. vend. c. 2. nu. 12 Carauita.

L. abſentem, §. ſed nec de ſuſpicionibus] nunquam damnatur quis ex ſuſpicione, ſed ex præſumptione, quæ eſt pluſquam ſuſpicio. ſecus vide Affi. conſtit. quamuis vxoricid. lib. 3. Carauita.

L. aut damnum, §. proinde nec liberam] ad delarat. huius text. & plenè, an iudex poſſit electionem tribuere reo, quo genere mortis vult mori, vide Iac. Meno. de arb. iud. lib. 1 q. 87. vbi etiam vide, an idem quando pœna imponitur alternatiuè. Carauita.

L. in ſeruorum, § qui ex cauſa in vrbe, quia ſolus filius iſtius] Hoc verum in perſonis grauibus, & dignioribus ſed non vilibus, & ſeruis Bar. in l. 1. §. fin. ſup. eod. & Hippol. in l. Diuus, num. 4. ſup. de quæſt. & vide M. Mant. lib. 1. lo. commu. c. 1. adde Iſer quibus mod. feud. amit. el 1. num. 5. Carauita.

L. quod ad ſtatum in verſi. nam ſola ſententia] & ſic in cauſa iudicatur ciuilis, vel criminalis, ſecundum finem, & ideo delegatus ad cauſas criminales non poteſt cognoſcere de criminalibus ciuiliter intentatis, vel econtra, vt per Iac. Menoc. de arb. iud. lib. 1. queſt. 81. & propter hoc de cauſa iniuriarum ciuiliter intentata cognoſcunt iudices ciuiles magiſtri. Item poſſet inferri, quod curia artificiqua habet priuilegium cognoſcendi de quibuſcunque criminibus, præterquam vbi venit imponenda pœna mortis, poſſet cognoſcere de illis delictis, quæ licet reſpectu tit puniretur pœna mortis, reſpectu vero finis nõ cogita. quia nunc pendetur. Carauita.

L. Hodie] no. quod quando pœna eſt extraordinaria, iudex imponit pœnam, quam pro ſimilibus delictis imponi conſueuit, ſecundum gloſſ. & Bart hic. & Glo in l. quid ergo. §. pœna grauior. ſup. de infam. vbi Odoſt Bartol. & Bald. Pau. de Caſt. & quando non appareat de conſuetudine, arbitrio ſuo iudex pœnam imponeret. Gram. conſil. 39. nume 3. & conſil. 48. nume. 1. & ad glo. hic in verbo, moderationem, faciunt notata per Iacob. Menoc. de arbit. iudic. lib. 1. q. 80. nume. 119. quæſt. 186. nume. 26. Carauita.

L. ead.] vide latè per Affl. in cap. 1. in princip. num. 24. cum pluribus ſequent. & qui. cau. feud. amit. quoo poſſit iudex habens arbitrium, vide Bald. in l quicunque enim 17. in fi de ſeruis fugit. vbi quod debet imponi pœna ſolita, adde quod tenetur imponere pœnam, quæ imponi ſoler, Aymo. conſi 41. in fine & quando iudex poſſit minuere pœnam vide per Hippol. in ſing. 182. & in l. 1. ſup. de ſicar. & Moder. in C. reg. ad hoc nu. 100. de Bottis.

L. quædam delicta] vide omnino gloſſ. in conſtit. inten. tionis in verbo ſi quidem. & ibi Affli&. numero 52. & Glo. prima. & Affli&. in conſtitut. aſperitatem, numero 10. Carauita

L. aut facta, ſed hæc quatuor. in verbo perſona, loco, tempore] vide Luc. de Pen. in l. 1. colum. 2. de colon illir. & l. ſi appa tor. colum. 7. de cohart. & Affli&. deciſ. 287. Carauita.

§. euentus ſpectatur eius l.] dicit Salic. in l. is. qui cum telo. C. de ſicar quod iſte text eſt ſing ad hoc, quod vbi lex punit effectum, iudex poteſt minuere pœnam, refert Capic. in deciſ 155. nu. 5. de Bottis.

§. nonnunquam euenit. in ſummario] vide Capic. deciſ. 130. num. 34. vide Gram. deciſ. 36. in princ. adde Iſer. de feu. Guard nu. 6. Carauita.

L. cogitationis vide Gram. deciſ. 2. num. 20. & plene Bend. Capr. reg 1. 6. & Iac Menoc. de arb. iud caſu. 160.

L. ſi non defendatur. An autem. Poteſtas coca vt ipſum defendere Pau. de Caſt. in conſi. 17. 3. col. 1. vol. dicit quod non. & limitatur iſte text. in defenſionibus concernentibus inocentiam vt hic. & Bottan deciſ. 165. nu. 1. parte prima de Bottis.

L. cæt] in verbis debebit de innocentia] nota pro ſtatuto quòd contumax habeatur pro confeſſo, & poſſit condemnari, prout eſt in reg. quia ſi iudex inquirere de eius innocentia, quam debet perquirere, non debet ipſum condemnare, ſi ſit contumax, & abſentem. Aruo ſoliloq. 51. Carauita.

L. ceterum in verbo, ſtatuas] vide Affli&. conſtit priuilegia, numero 2. vide hic Iacob. Menoc. de arbit. iud. caſu. 281. Carauita.

L. ſi diuino] vide Affl. deciſ. 287. & vide ad hanc l. Affl. in conſtit terminum vitæ num. 16. & addi. ad ipſum & in conſtit. iuſtitiarij non per Kalendas. nu 4. & addit. ad ipſum. Carauita.

L. crimen] vide plures caſus, in quibus filius punitur pro delicto patris per Petr. Duen. in reg. 345. & Affi. in conſt. paternorum, nu. 70. de Bottis.

L. Capitalium in verbo. ſummum ſupplicium] hic videtur text quod maior ſit pena furcarum, quàm ad putationis capitis. & ita tenet Dec. conſi 64. quod no. pro indulgentijs delictorum. quæ quotidie ſunt occidentib. bannitos inquiſitus pro pari, vel minori delicto, vt ſcias defendere clientulum, cum ex qualitate pœnæ dicatur maius vel leue delictum, vt ibi. & ad Bart. in l. læuia. ſup de accuſ. Carauita

L. ead. in verbo, item viui crematio] in quib. caſibus imponitur hæc pena, vide Luc. de Pen. in l. 1. de immu. nem. conce. lib 1. & Affl. in conſtit. inconſutilem. nu. 40. & in quibus caſibus imponatur pena ignis, vide Petr. Duen. reg 113. comburi. Carauita.

L. eod. in verbo, tenuit res homines] vide Fulg. conſ. 157. nu. 4. Affl. in conſtitu. quicunque t. aicum quare notab. & Gram. 23. in fine, & deciſio. 32. Carauita.

§. ſolent quidam eiuſdem l. in verbo, nonnunquã capite plecti] no. propter reiterationem delicti, quem ſeuerius puniri, ad quod vide multas concord. per Affl. in conſtit. inconſutilem, nume. 58. & Glo. in conſtit aſperitatem in verbo, duplicatam. & ibi Affl. numero 7. & Iſer. conſtitu. ſuper inciſionibus verſicu. puniantur, ſed in contrarium, deciſ. Gram. 10 & quòd grauiter puniatur. vide Bart. in l. 3. numero 2. 3. de ſuperexactio lib. 10. & Affl in conſtit. hi qui numero 12. & Glo. in corpus. cum voluerit lib. 3. & ibi Affi. nume. 10 & eundem in conſti. magiſtros. num. 5. lib. 3. & intelligo. quod ſi ſolum ex eadem Nigr. de vit. & honeſt. clet. in gl. grauiori & vide text quod ſeuerius puniatur in conſtit. ad legem Iuliam de ſica. & ib. vide Affl. an procedat ſi primum delictum fuit remiſſum. Et adde, quod illud ſeuerius puniri non ligatur, vt

§ pro prima vice puniebatur quis pecuniariter, pro secunda amputetur sibi manus, & pro tertia moriatur. Afflict. per illum tex. in constit. si quis camsor. n. 7. lib. 3. quod tamen intelligo, quando pro prima vice fuit condẽnatus, vt imponatur pœna pro secunda vice, & sic quod sit condemnatus pro secunda, vt imponatur pœna pro tertia. Boer. decis. 219. 2. par. Carauita.

§. famosos latrones] de pœna furcarũ vide Couar. variar. resol. c. 5. li. 4. vi. C. reg. qd decretam, & ibi Neapo. num. 6. & Nig. 24. & M. Mant. lib. 3. loco comm. c. 60. Carauita.

§. ead.] Vide scrib. in Constit. reg. ad hoc nu. 53. cum seq. & omninò Gui. in decis. 589. vbi ponit, qui debent iudicis suspendi de iure communi. de Bottis.

L. qui vltimo] limita, & declara, vt per Maran. in repet. l. is poterit. nu 107. cum seq ff. de acq. hæred. de Bottis.

L. ad bestias. in verbo, fauore populi] ista verba non important necessitatem Iac. Men. de arb. iud. li. 1. q. 85. & vide ad hunc tex. Pet. Duen. reg. 41. appellare limit. & fon. & Affl. in procem. constit. 9 no. nu. 14. vbi addit. & propter excellentiam hominis receditur ab omni iure. Plot. 1. volum. cons. crim. cons. 103. nu. 36. Carauita.

L. ead. in verbo, sed ℔ eius roboris] vide Ias. in l. cum qd. ff. si cert. pet. & in l. lex est ff. de legibus tex. in l. scire oportet. & ibi Bal. ff. de excusat. tut. & Couar. in 2. lib. variat. resol. c. 9. vers. 10. fol. 509. de Bottis.

L. ead. in verbo, vel artificij sint] est tex. in c. nisi cum no. per Abb. ibi in primo no. & prima gl. de offi. leg. & vide Crpol. caut. 2. nu. 1. & omninò Affl. in procem. constitut. in prine. nu. 15. & adde ad ipsum in §. nos itaq. n. 7. sed limita hunc tex. non procedere in delicto vsurpatæ iurisdõnis. Affl. Const. cum satis. nu 6. & ad materiam facit l. quinque fumentes. iuncta gl. C. de Decur. li. 10. Carauita.

L. si quis. transfuga. in verbo, consiliorum] quali er puniantur consiliarij. reuelantes votum. vide Pet. Bellucam. fo. 19. num. 5. de Bottis.

§. qui nondum] vide Gram. omninò in decis. 22. & Guid. in decis. 551 de Bottis.

§. ead. in verbo viri potentes] Bal. in l. si quis non dicã. ad fin. de epis. & cler. dicit, quod si ipse esset iudex tales contumpentes nondum virũ potentem, vlt. supplicio condẽnaret. Curt. tamen in l. transigere, n. 40. C. de transact. dicit eius dictum restringendum, quando intercurrent violentia, & credo quod hæc fuit mens Baldi, si benè attendantur verba sua, & vide de hac quæstio. Affl. in constit. si quis rapere. nu. 14. & adde quod in reg seruatur dispositio huius text. Gram. decis. 22. & vide de pœna stuprantis virginem nondum viri potentem per Iaco. Men. de arb. iud. casu 294. Carauita.

§. qui abortionis aut amatorium] vide Const. reg. poculum amatorium, & Constit. amatoria pocula, & ad intell. vide Iacob. Menoch. de arb. iud. casu. 157. nu. 8. & de pœna præbentis poculum amatorium, vide ibi casu 158. Carauita.

§. ead. in verbo, in metallum damnantur] ista pœna hodie non vtimur, sed loco eius condemnamus ad triremes. Capi. decis. 154. Affl. in const. culpam. in fi. & adde ad ipsum in Constit. hi qui. nu. 2. & in const. mores dissoluti. nu. 5. lib. 3. Carauita.

§ qui vsi testamentum] vi. Capyc. in decis. 153. & ibi quid ℔ in aliquo loco non est in vsu deportatio. & quid i notario conficiẽte falsum instrumentum. vide ibid. de Bot.

§. miles, qui sibi manus] vide Iul. Clar. §. fi. q. 68. versic. seipsum occidere volens Iacob. Meno. de arb. iud. casu 284. num. 23. Carauita.

L. Cicero] not. quod pœna augetur in delinquente pecunia recepta, quàm sine pecunia. ad quod adde Capi. in decis. 153. nu. 12. cũ seq. vbi ponit multos casus similes, & qua pœna puniatur faciens abortum, vide Dec. in cons. 535. Cardin. in cap. sicut Io. 2. ext. de homi. Arct. in tract. malefic. in verbo, & ex intervallo dictus Titius. Fely. in dic. cap. sicut. & in capi. si aliquis, e iit. vbi quid si medici dẽt poculum. vt euadant morte matris, & sequitur abortus, & vide Ioan. de Anan[illegible]hl. 1. & Barba in cons. 23. volum. 2. vbi qualiter puniatur præbens, vel recipiens poculum. si non sequitur abortus. vide Cou. in 2. lib. var. resol. c. 8. nu. 10. de Bottis.

L. ad. in verbo, rei capitalis esse damnatam] ad intell. vide Iacob. Menoc. de arb. iud. casu 357. numero 5. vide Iuli. Clar. §. fina. quæstio. 68. versic. abortum procurans, Carauita.

L. interpretatione, in verbo, sunt potius] verba ista consilij sunt, & non important necessitatem. Iaco. Meno. de arb. iud. lib. 1. q. 85. & ad declar. reg. huius l. vide eundem ibi quæstio. 86. & no. quæst. hanc l. allег. Iser. quib. mod. feud. am. el 1. nu. 13. Carauita.

L. Imperator] vide quid per istum tex. firmet Aff. in decis. 228. 1. col. quid in indulgentia concessa per Principem, an duret post eius mortem. vide Barb. in ca. 1. col. 2. de locato. de Bottis.

De portionibus, quæ liberis damnatorum conce.

L. cum ratio] de ratione naturali vide latè Tiraq. Cess. causa limita. 1. nu. 67. cum seq. Iser. in prælud. feud. num. 48. in fi. glo. Paris. 1. 1. gl. 8. nu. 52. parte 1. Carauita.

§. præterea. in verbo si cognatum suum] pro intell. istius tex. & an delictum patris noceat filio, vi sic, ℔ pater occidit patrem tuum. sicut ipse est exclusus ab hæreditate fratris occisi sit etiam exclusus eius filius. vide consi. 86. 1. vol. consi. cum Carauita.

De bonis eorum, qui ante sententiam mortem.

L. Qui rei. Papin.] quid si non apparet si tædio vitæ, vel metu, aut conscientia perpetrati sceleris, an bona publicentur. vide omninò Dec. in cons. 438. de Bottis.

De interdictis, & relegatis, & deper.

Rubrica] adde si aliquis promisit seruare confinia sub pœna, quod si ex ea causa edimplendi votum, non punitur. Hip. in sing. 149. & ibi quid incarcerato. an liceat exire carceres pro noto quis debet probare obseruantiam, vel inobedientiam relegationis. vide Bart. in l. relegati. supra de pœnis. Adde quod relegatus finito tempore relegationis potest redire absque licentia. Dec. cons. 61. col fin. an autem exul possit esse in iudicio. & reddatur sibi ius. vide Claud. Sersel. in l. vi vim, in 1. lect. nu. 12. ff. de iust. & iur. de Bottis.

Rub. ead. relegati à deportatis in quo differãt. vi. Ia Mende arb. in li. 1. q. 80. nu. 89. & ibi n. 88 vi. quid sit relegare, & vi. eũd. c. 130. & quid differant deportati à dãnatis in metallũ. vi. Bal. in l. 1. nu. 2. C. de sacrosan. eccl. Carauita.

L. relegatorum. dubitatum est an.] ex hoc tex. no. Bar. quod interdicto loco incolatus. videtur interdictus locus originis. de quo vide glo. infra in §. constitutum. in verbo, non videtur. & in §. h cui. int. eod. de Bottis.

De cadaueribus punitorum.

L. i. an possit denegari sepultura, vi. p Didacũ Couar. in 2. lib. var. resol. c. 1. nu. 11. fol. 383. & ibi an denegat confessio, vel Eucharistia. aut extrema vnctio dãnatis ad mortẽ.

L. ead. Hodie autem eorum] an suspensi debeant remanere in patibulo, vel dari ad sepulturam petentibus sine licentia Principis, vi. Bal. in §. iniuria. nume. 9. de pac. iu. firm. Alph. aute. in no. extrauag. in princ. fol. mihi. 156. col. 3. sed an hoc possit Baro. vide Fucc. de subfeud. lib. 2. vers. 45. authoritas. Carauita.

L. si quis in insulam] vide Hippin l. si de q. vbi lim. & no. Q bannitus per triennium finito tempore non potest redire sine licentia superioris ad locum interd. Pau. de Ca. in l. Imperator, ff. de posiu. vbi dicit ita se audiuisse à Sal. sed maiè. quia contrarium consuluit Bal. & melius in cõsi. 14. casus talis est. vol. 3. in antiquis. ex quo no. ad intelli huius tex. quòd non potest mortuus transferri ad ciuitatem sine licentia Principis. intellige, quando est mortuus. in ista tempus relegationis. Nic. Iac. de Raiu. vi. per Did. Cou. in 1. c. 2. lib. var. resol. nu. 11. fol. 382. 383. de Bo.

L. corpora] sed anistorum corpora possint dari medicis pro anatomia Batt. hic dubitauit, Alexand. verò ad ipsum Cur. in l. Imperium. nu. 38. ff. de iurisd. omn. iud. & Rip. in trac. de peste. §. accedo nunc ad vltimam, num 142. tenet quòd sic per publicam vtilitatem, Carauita.

De appellationibus, & delegationibus.

Rubrica] an ille. cui est cõcessum merum Imperium, possit cognoscere de causis appellationũ. Iac. in rem. & cũ meco dicit

dicit quòd non num.9. an autem in cauſa appellationis poſſit deduci noua res, vide per Duen. in reg.48. an à præcepto de ſoluendo appelletur. Imo. in l. fin. §. iuſtus, col. penult. in ſ. eodem. And. in Conſtitutio. pœnam eorum. de Bottis.

L. 1. §. ſi quis in appellatione, in verbo, cum quidam iudicem jà delegato à Rege hodie pót appellari ad Magnifi. Cariſſ Affl. in conſtit. ſtatuimus, nu 5. & vide cõſti. magnæ Curiæ, §. fi. & ibi Affl in princ. & num. 8. & eundem in conſtit. officiorum periculoſa in fine. Carauita.

L. ab executore in gl. in verbo, abexecutore, in fi. Gl. jGlo. ſequitur Ang. hic, & eius opinio communiter obſeruari dicit, Soc. regul. 24. appellatio. 2. fallen. vbi reſpondet ad rationes, quas Bal. hic in contrarium adducit, & in tantum procedat diſpoſitio huius tex. quod nec etiam exceptio nullitatis impediat executionem ſententiæ, ſdē reg. 122. Quod tamen fallit in aliquibus caſibus, vt ibi per ipſum, & per Cępoll Cauſel. 44. nota quod, & Iſer. in conſtit. vſurariorum, & ibi Affl. nu. 14. & ad limit. gl. faciunt no. per Diaz reg. 39. & vide eundem regu. 43. & de materia omninò Capic. deciſ 1. vbi multa, ex quibus impediatur executio. Carauita.

L. non tantum] Vide late per Cottam in verbo, beneficiũ, limita tamen non habere locum, quando quis confeſſus eſt delictum, vt per Hipp. in ſing. 201. & in l. 1. §. Diuus Ant. ff. de quæſt. de Bottis.

L. ea. in verbo, credo enim humanitatis] Vide omninò M. Mant. lib. 3. loc. commu. cap. 56. & pro ampliat. & limit. Diaz. reg. 44. Carauita.

L. ea. in verbo, quod ergo ſi reſiſtat] per iſtum teſt. dicit Bar. in l. cuſtodias, in fi. ff. de publ. iud. quod defenſionibus, quis renunciare non poteſt, hoc autem limita non habere locum in crimine aſſaſſinij, vt per Parid. in trac. ſind. in car. 3. 1. col. & Marſil. in l. vnius §. cognituros ff. de q̃ſtio. & Capic. in deciſ. 155. nu. 25. limita aliis modis per Berlach in verbo, defenſionum, verſ. 4. de Bottis.

L. ſi qui §. quoties] Adde omninò Affl. in deciſ. 215. vbi pulcram quæſt. ponit. de Bottis.

L. conſtitutiones, in verbo, vt iunt inſignes latrones] Vide Maran. 6. par. verbo, appellatio. nu 285 adde aliud caſum ſcilicet quando captus eſt in flagranti, vt per Gram. deciſ. 36. nu. 29. cum ſeq. & alium quando ſunt inquiſiti de crimine læſæ maieſtatis, vide Capic. deciſ. 130. nu. 60. Carauita.

L. Imperatores] Vide quid per iſtum tex. dicat glo. in Conſtit. reg. in verbo, licentiam in conſtit. conſtitutionem diuæ memoriæ. & vide in conſtit. capitaneorum, & in conſtit. cum noua. Adde, quod ſi appellatur ad Papam omiſſo medio, parte non opponente, valet talis appellatio Gui. Pap. in deciſ. 221. late Affl. in conſtit. cum noua. nu. 5. de Bottis.

L. ead. in verbo, ex vno ordine] Hodie à quocunque iudice appellatur ad magnam curiam vica. omiſſo medio, ſecundum Affl. in conſtit. reg. cum noua nu. 5. & Rob. Maſant. in ſua pract. par. 6. verbo appellatio. num. 366. ſed contra hoc facit Affl. conſtit. capitaneorum, nu. 7. cum ſeq. & gl. in conſtit. Iuſtitiarij nomen. in verbo, in defectu. & in conſti. cum noua. nu. 5. vbi vide quomodo prædicta intelligãtur in cauſis à 25. vncijs. inf. debeat appellatio fieri gradatim, ſuper verò poteſt appellatio interponi omiſſo medio, vide in refor. fac. conſi. fol. 4. ibi vltra item. & fol. 5. ibi ad ſubditorum. Carauita.

§. Idem reſcripſerunt] Amplia habere locum iſtum tex. ẽt in conſumptione in proprio vſu, vt declarat Angel. in l. Diuus ff. de pet. hær. & vide aliqua per Glo. Pariſ. in conſuet. Pariſ. §. 2. in gl. 4. nu. 12. 13. de Bottis.

§. eodem in verbo, tamen cum de populatentur] adde Capic. deciſ. 131. nu. 5. vide Soc. reg. 371. 372. & ad reg. huius tex. q̃ cum timetur dilapidatio fit ſequeſtrum, vel annotatio per inuentarium, vide Affl. deciſ. 342. & Dec. conſ. 325. nu. 5. Carauita.

L. ex conſenſu, in §. filiusfam.] in glo. non niſi patris. Guid. Pap. deciſ. 203. vide Aym conſ. 278 col. 2. de Bottis.

§. eum qui cognouit] Vide Capic. in deciſ. 139. & ibi in fi. an contumacia procuratoris præiudicet domino in hoc. & vide omninò Dec. in cõſ. 34. Affl. in deciſ. 344. de Bottis.

A quibus appellare non licet.

L. 1. in verbo, & quidem] Quid ſi Princeps committit alicui, quòd faciat iuſtitiam nomine regio, an ab eius ſententia poſſit appellari? vide Lud. Rom. in conſil. 522. & Capic. in deciſ. 111. Vide Dec. in conſ. 49. vbi ponit quando admittitur appellatio, non obſtante ſtatuto prohibente ne appellatio nem. de Bottis.

L. ead. in verbo, & quidem ſtultum] limita, vt per Rom. conſil. 421. circa propoſitam limit. etiam vt per Gram. deciſ. 35. num. 2. quid ſi Princeps committat cauſam alicui, vt in ea procedat nomine regio, an ab eius ſententia prohibeatur appellatio, ſicut ſi eſſet ſententia Principis, vide Cap. deciſ. 111. & ad reg. huius text. an à ſententia Principis appellatur, vide Ant. Gabr. de appel. conc. 2. lib. 2. Carauita.

§. interdum] vide ad intell. Arium Pinel. in tub. de reſt. ind. vend. c. 2. nu. 22. Carauita.

Quis & à quo appelletur.

L. appellati, in verbo, ſi multam indixerit] pro intell. vide Iacob. Menoc. de arbit. iudic. lib. 1. quæſt. 74. numero 14. Carauita.

Quomodo appellandum ſit, & intra quæ tempora.

L. ſi quem] Vide Capic. in deciſ. 11. vide duos caſus, in quibus etiam ſi non appelletur, non tamen ſententia facit tranſitum in rem iudicatam per Dec. conſ. 306. col. 1. vide de ſententia lata cum conſi. expertorum per Hypp. in l. 1. §. fi. nu. 55. de quæſtio. & de ſententia condemnatoria in cauſa criminali, vide eundem in l. 1 nu. 144. C. de raptu. virg. & ibi in nu. ſeq. ponit de pluribus aliis. & in rubr. de probationib. num. 164. & ſequ. ponit de ſententia euidenter iniqua, & de ea, quã pars confitetur iniquam, & num. 242. ponit de ſententia lata ex præſcriptionibus de ſententia ad conſilium ſapientis, vide Rom. conſilio 228. & quæ ſententiæ non appellatur, tranſeant in rem iudicatam, vide Affl. in conſtit. terminum vitæ. num. 47. adde, q̃ ſententia expertorum nunquam tranſit in rem iudicatam, vt late per Cottam in verbo ſtatuto Mediolani, & quid in ſententia lata ad conſilium ſapientis, Girar. ſing. 20. Dec. conſ. 278. in fi. de Bottis.

L. ead. in verbo quia non aduertus principia] Gram. deciſ. 35. & Capic. deciſ. 111. Rebuf. in tract. ſupplic. q. 9 num. 49. 1. vol. Carauita.

§. ſi quis tutor, in verbo, alia cauſa eſt eorum] no. q̃ ſi exemptus ratione priuilegij deſcribitur in lib. 5. ſoluentium datia. ſi poſtea citetur, non debet offendere priuilegium immunitatis. ſed prius appellare, ita Ang. hic, & Alex. in conſ. 101. col. 6. vol. 1. & in conſ. 136. col. 4. vol. 2. Fel. in c. cum acceſſiſſent. col. 13. de conſtit. Laſ. in conſ. 25. colum. 1. vol. 3. de Bottis.

§. biduum, vel triduum in verbo, & eſt vtile ſtatim] intell. vt per Dec. in l. an ambiguis pro dotibus, §. non eſt nouũ, nu. 4. inf. de reg. iur. Carauita.

§. dies autem iſtos, in verbo, ſi fortè dicta ſit ſententia] no. q̃ terminus ad appellandum cœpit de momento ad momentum, de quo per Cottam in verbo, hora. & Tiraq. de retract. lignag. 4. 1. in gl. 11. nu. 20. de Bottis.

De appellationibus recipiendis, vel non.

Rubrica] ad materiam huius rub. vide Capic. in deciſ. 34. nu. 7. nu. 11. 12. vbi ſi non admittitur appellatio à iudice à quo, an poſſit admitti per iudicem ad quem, & an à tali non admiſſione debeat appellari, adde quod in dubio appellatio debet admitti. Dec. conſ. 28. de Bottis.

L. 1. in verſic. ſed & ſi cum mater] amplia habere locum in fœmina prouocante pro quolibet conſanguineo, Petr. Duen. in reg. 511. nu. 14. limit. de Bottis.

L. ante ſententiam] vide ampliat. & limit. per Pet. Duen. in reg. 52. de Bottis.

L. ead. in gl. in verbo ſi contra in verbo, Reſp. non expreſsè, adde ad iſtam gl. Mathef ſing. 19. no. quòd ſententia quæ ſequitur Dec. conſ 8. nu. 1. & vide Lap. alleg. 1. nu. 3. & adde Affl. conſtit. grandis. nu 21. Carauita.

L. ſi res] adde. q̃ à ſententia præſtationis alimentorum nõ

admittitur appellatio. Bal. in l. Mela, ff. de alim. & cib. le. Affl. in decis. 152. nu. 3. & vide alios casus not. in rubr. C. quorum appel. non recip. de Bottis.

De libellis dimissorijs, qui Apostoli dicuntur.

Rubrica] vnum no. sing quòd petitio Apostolorum, est tanti effectus, vt processum post ipsorum petitionẽ factum annullet, ex quo statim, quod petuntur ligantur manus, tex. est in c. ab eo qui appellat. illud autem de appel. in 6. per quem ita decisum est in Capel Tolos. decis. 321. & sequitur Arnonius commentario. 37. volo quod omninò vide Ang. in Ff. tit. 1. num. 8. Carauita.

Nil nouari appellatione pendente.

Rubrica] vide Pet. Duen. in reg. 42. Dec. consil. 103. omninò, & vide quę addidi ad Bar. in l. ad hoc vide Pe. Duẽ. in reg. 273. amplia istum titulum habere locum etiam si infra decem dies datos ad appellandum aliquid innouatum fuit, vt dicit gl. in l. 3. C. de appel. & Corseus in fin. 7. & Iaso. in l. 1. C. de bon. possess. secundùm ab quem vide ad ampliat. & limit. & limita, quando pars appellans, vel altera coram iudice à quo faceret examinari testes valetudinarios iuxta tex. in c. quoniam frequenti lite nõ cõtestata, quia tunc omninò dicitur innouari aliquid, nec appellationi renunciare. vt per Affl. in constit. probationum in cursibus nu. 5. & adde, quod pendente appellatione à sententia lata super fœdere matrimonij non tenetur præstare alimenta vxori, quæ possunt peti coram iudice ecclesiastico, quam coram iudice seculari. Affict. in decis. 151. & ibi quæ dicantur rata, quæ non reuocãtur rem ipsam iuuãt. & ad hanc materiam vide latè Moder. in C. reg. subditorum. nu. 65. cum seq. & limita istum tit. vt per Corseum, in sing. 6. & ibi addi. quid pendente nullitate. de Bottis.

L. 1. per istum l. dicit Bal. in rub C. comm. vel epi. quòd si quis nimet ne contra ius ponatur in tortura, debet appellare, quia Confessio inde secuta est ipso iure nulla, sequuntur hoc dictum de clo. rela i per Coram in verbo, appellatione interposita. & per istum text. dicebat Ang. in l. addictos. C. de appel. quod si iudex spreta appellatione, vellet procedere ad supplicium, posset de facto resistì. de quo per Fel. in cap quærenti de off. deleg. pen. col. & an iste tex. procedat in causa criminali, Guid. Pap. decis. 74. limita tamen istum tit. non habere locum quando appellatio esset euidenter iniqua. Guid. Pap. decis. 213. & quid pendente restitutione in integrum aduersus sententiam & appellationem omissam. Rota in decis. 446. & Alex. consil. 61. 6. vol. & quid in 3 innouante. Felyn. in c. cum super. col. 3. in princ de re iud. de Bottis.

L. ead. vltra Bar. Ang. & alios hic pro limit. huius tex. vide omninò Ang. in l. per hanc, C. de tem. p. & repar. appell. & Ant. Corsi. in sing. verbo, appellatio el. 1. & quo ad secundam limi. positam per Ang. de innouatione, quæ fit quãdo partis non interest innouari, ego addo bene facere quod no. Ang in l. Imperatores. in fi. fu. de appel. per tex. in l. cum domini hotreorũ. su locati, item ad quintam limitationem Ang. & tertiam Corsi. de appel. frustratoria, addo Glo. in c. super eo verbo, tenebit. & quod ibi no. per Abb. Fel. & Dec. ext. de off. deleg. similiter circa quartam limitationem Corsi. de prohibita innouatione quo ad partes ipsas. bene facit tex. in d. c. super eo. eum ibi no. per Doctor. & add. q licet nihil fit innouandi appellatione pendente. vt hic tamen idem erit si appellatio non fit interposita, dum tamen duret tẽpus datum ad appellandum, vt sentit Ang. hic nu. 8. ibi secundo quia. & concludit Ant. Corsi. in verbo, appellatio, el 2. pergi. in l. ex iudiciorum, in verbo secuta sup. de accusat. prædictis adde, omninò Gamb. in tract. Iaul. verbo nil noua. appell. pend. vbi quid in supplicatione, & relatione & similibus add. etiam Soc. reg. 11. & Io. Ant. de Nig in C. reg. subditorum, num. 71. 72. & seq. & pro ampliat. huius tit. vide Affl. in constit. visitatorum, nu. 13. & adde, quòd id quod potest fieri pendente 1. causa, potest etiam fieri pendente appellatione Affl. constit. humanitate, num. 25. & ideo sicut iudex in prima causa potest prouidere de alimentis alteri ex litigatoribus iuxta materiam l. ff institutis, §. de inoffic. sup. de inoffic. testam. ita etiam in causa appellationis. Affict. decisio. 152. Carauita.

Quæ sententiæ sine appellatione rescindantur.

No. quòd attentata in præiudicium appellationis fuit per iudicem reuocari via ordinaria, nihilominus potest redire ad viam extraordinariam, vt officio iudicis reuocetur, Gui. Pap. cons. 114. nu. 4. & cons. 117. & si aliquis accusat me quod innouauit appellatione pendente, debet docere, quod appellatio pendebat. vt per Bal. in l. 2. num. 5. C. de pet. hæ. Corsi in verbo. tempus. ce Bottis.

L. illud tamen intimus, adde, quod si iudex ferat sententiã antequam probetur, quod factum sit notorium. Si tamen in rei veritate factũ sit notorium, sententia valet. Inn. in c. ita. de cohab. cler. & mul. & Affl. in decis. 178. nu. 7. & quid in sententia lata ex duabus causis vna falsa & altera vera, an valeat. Alex. in l. si donatione, col. 1. C. de collat. cum alijs adductis per Coram in verbo. actus error iuris quando vitiet sententiam Tiraq. de ll. connub. in gl. 5. nu. 164. sententia lata per reum etiam si iusta est, non valet. Dec. cons. 42. num. 5. sententia lata non subsistente actione non dicitur nulla. Alex. in l. si Titius. ff. de verb obl. Capic. decis. 1. num. 16. sed est contra ius litigatoris, sententia lata ex falsa causa contra ius litigatoris, licèt non sit nulla, vt per Capic. in decis 51. nu. 1. tamen decreta ex falsa causa iunt nulla, vt per Bart. & cæt. in l. si non sortem. §. si eum de cond. indeb. Quod declara. & limita, vt per Capic. in d. decis. per totum. & quid in decreto adiudicationis super rebus partim obligatis partim non vide Affl. in decis 218 & quid in adiudicatione pignoris, de qua in §. si pignora. l. à Diuo Pio sup. de re iud. vide Affl. in decis. 338. & quamuis pars præsentibatur iuri dicendi nullum decretum, vide Affl. in decis 178. num. 5. & Capic. in decis. 41. nu. 9. vbi an competat interim remedio de Bottis.

§. Item cum ex edicto] vide Giam. in decis. 15. num. 12. vbi ampliat habere locum etiam in Principe. de Bottis.

§. Si apud eundem] ad intell. huius §. vide Ant de Butr. & Abb. in c. cum dilectus. ext. de ord. cogni. de Bottis.

An per aliam causæ appellat. reddi possint.

L. 1. in verbo. sed ipsum adesse auditorio carceratus appellãs debet mitti ad iudicem ad quem, vide Giam. decis. 14. nu. 8. sed eius expensis. Marsil. in vesi. appell. nu. 179. & cuius expẽsis debeat mitti carceratus ad iudicem ad quem. vide Pet. Duen reg. 42. limit. 11 & ad tex. hic adde Nig. in C. reg grauamina. nu. 94. Carauita.

De iure fisci.

Rubrica] Adde, quòd si filiumfam. obligari, non habet locum, si obligetur fisco, vt per Tiraq. de ll. connub. in glo. 6. nu. 172. de Bottis.

L. 1. in gl. in verbo recessum esse. in verbo. vel aliq. nomine] intelligi gl. in subsidium, & non procedere in fœmina, sed masculo tantum. Affl. constit si quis in posterum. nu. 10. & constit. beneficium nu. 7. vbi videi an iste habeat priuilegium fisci. Carauita.

L. ex quibusdam §. Diuus Hadria. Iam iste tex. cum §. sequẽ ti procedant in his, qui habent causam à fisco, puta gabellarum emptoribus. vt Bal. in l. 1. §. editiones, per totum. ff. de cens. de veritate vide Doct. ibi alios per Cap. in decis. 127. nu. 4 de Bottis

L. non intelligitur in gl. in verbo. restituuntur, in fi. glos. in verbo. qd dixi in aduocatio] vide Bar. de Cap. cõsil. aduocatorum, vt ibi Iser. consil. aduocatos. & Affl. cõstit. lite leg. nu. 19. & Chas. in sua gl par. 7. concl. 14. Carauita.

L. In fisci causis, quid si pars pepigit cum accusatore filij, vt Affl. consil. potest cita ionem. nu. 10. & an facies pacẽ videatur confiteri crimen vide inter consil. crim. cons. 3. vol. 1. & de quo crimine loquitur iste tex vide Ant. Gab. de crim. concl. 23. lib. 7. Carauita.

L. Fisus, an hoc priuilegium habeat locum etiam respectu pœnarum. Paul de Cast. in l. adeo. ff. de compens. & vt. Lof. in cons. 18. in prin. vbi quid in modo exigẽdi debitores via executiua. de Bottis.

L. ead.

L. ead. in verbo. cæterum poſtea quam] vide Bar. Brix. quæſtio domin. 21. & ſet de contr. inueſt. nu. 19. verſ. quantũ vero. & ibi add. Carauita.

L. non puto ; vide Cagn. in l. diem functo. num. 161. ſup. de Aſſeſ. & intell huius l. varios refert Dec. in regu. in ambiguis pro dotibus. & in reg fauorabiliores infra de regulis iur. & Alcia. ſequitur. vt in tract. præſumpt. reg. 3. præſumpt. 41. nu. 3. Syl. nupt. lib. 6. num. 47. fol. mihi 583. & vide intell. quem tradit Ripa. in l. ſi debitor. num. 7. ſup. de pignor. & omninò Affl. conſtit. ſi dubitatio num. 18. lib. 3. vide Iſer. conſtit. pecuniam ſi quis. & ibi. Affli. nu. 3. Carauita.

L. ead. ; vide Iaſ. in §. ſi quis agens. num. 11. Inſtit. de act. & Nicol. in tract. de pignor. in 4. memb. 2. par. n. 117. & omninò Didac. Couar. in 1. lib variar. reſol. c. 16. per totum. fol. 295. de Bottis.

L. ſi is. qui ; limita iſtum tex. habere locum in fiſco concurrente cum priuato ſecus autem cum priuilegiato, vt puta cum pupillo. vt eſt tex in l. ſi ff qui pot. in pig. hab. & Capic. in deciſ. 129. nu. 12. de Bottis.

L. ead. in verbo ſciendum eſt in re ; Soci. in l. 1. nu. 8. ſup. ſol. matrim. dicit hanc l. habere locum etiam in dotib. mulierum. & idem etiam tenet Bald. nouel. in tract. de dot. par. 10. nu. 2. & 3 & Neguſ. de pigno. 4. membro. 2. par. nu. 209. & in alia perſona priuilegiata, Capic. deciſ. 129. num. 12. Carauita.

L. apud Iulianum in verbo. ius fiſci ante exeutiendũ] facit. c. reg. 225. dudum ex præſumptione. & vide Conſt. Reg. iuſti. cultoris. lib. 1. Carauita.

L. in fraudem in verbo. idemque iuris eſt] adde Soc. conſil. 76. numer. 6. 4. volum. & Gozad. conſil. 97. quitract. an ſit idem in dote, & ibi etiam vide de materia huius l. Carauita.

§. quoties apud fiſcum] no. quod falſificans acta perdit cauſam. adde. quod ſi marius. cui data ſunt nomina debitorum in dotem. falſificauerit acta, licèt ille per Iaſ. in ſ. qũ habebat in illa cauſa, vxori tamẽ nullum eſt præiudiciũ. ita Ana conſil. 22. relatus per Capit. in deciſ. 67. num. 4. de Bottis.

§. qui pro alio in verſic. fiſcalibus debitoribus) an iſte text. habeat locum in cauſis priuatorum. & quid in cauſis capitalibus. an poſſit iudex ſuſpendere executionem ſententiæ capitalis. vide Iac. Men. de arbit. iud. lib. 1. quæſt. 98. Carauita.

L. Statius. §. Cornelio Fẽlici in verbo, & à fiſco omnia bona ; & ideò ſubfeudatario delinquente contra Regẽ. feudum eo viuente vadit ad fiſcum, vt interim percipiat fructus quos idem feudatarius fuiſſet percepturus. Iſer. in c. 1. col. 3. ſi vaſal. feu. priuet & Frec. de ſubfeu. lib. 2. ver. 29. authoritas. nu. 1. vbi plenè de veritate. an iſte tex. habeat locum in feudo. & per Affli. c. omnino deciſ. 281. num. 12. cum ſeq. & vide Iſer. de feud guard. n. 5. in fi & ſi vaſal. feud. priuet. n. 7. & ibi addit. & addit. & de feud. guard nume. 6. in fi. & ibi addit. & gloſſ. de ſucceſ. feud. §. hoc quoque in verbo. maſculo. & ibi Iſer. nu. 5 & l. peto. §. prædium. ſup de leg. 1. Carauita.

L. Valerius Triphonino ; limita iſtum text. vt per Didacũ Couar. in 1. lib. variar. reſol. c. 15. fol. 253. & ibi ponit intell. ad iſtum tex. & fol. 254. de Bottis.

L. in bello. §. ſi quis capiatur. in verſ. facta autem cauſa] lex non poteſt fingere contra factum ad veritatem inducendam. ſed alium effectum non iniquum. ſic vide Afflict. deciſ 199. num. 6. imò hoc ſolo priuatur Deus. vt factum infectum facere poſſit. vt plenè per Tiraquel. de conſtitu. pat 3. limit. 7. numer. 6. cum ſeq. nec etiam econtra. Carauita.

§. eod. in verſic. & publica nuptiarum vtilitas] quæ veritur in liberis procreandis. l. 2. ſup ſoluto matrimo. & ibi vide Pau. de Caſt. vbi ponit aliàs rationes. in princ. num. 3. de Bottis.

L. ſi patre ; per iſtum tex. dicit Saly. in l. ab hoſtibus. la 1. in fi. C. eod quod hæredes redempti non tenetur mutuo redempto. de Bottis.

L. poſtliminio ; ad intel. huius tex. vide Bal in l. in adoptione. col. fin. C. de adopt. Ang in diſput. incip. renouata guerra. & Hieronymum Paulum in ius prouinciale omnium prouinciarum. f. l. .. de Bottis.

L. ſi captiuus. in verſic. expulſis hoſtibus:] vide Affric. in 17. quæſtio. ſuper Conſtit. Regni. & Loffred. conſil. 37. nu. 6. de Bottis.

L. nihil intereſt. in gloſſ. in verbo. redijſſe in verbo. Et ſi interfuiſſet] & hic non videtur quod ſit fides hoſtibus ſeruanda. de quo vide Affric. conſtit. pœnam eorum. num. 48. & Iſer. de his qui feu. da. poſ. §. hoc autem. nume. 18. in fin. Carauita.

De re militari.

L. deſertorem. §. ſi ad diem. in verbo facta prius copia] ad declarationem. vide Iacob. Meno. de arbi. iud. lib. 2. cen. 1. caſu. 45. nu. 7. Carauita

§. in bello qui rem ; vide ad hunc tex. ca. miles. 23. quæſt. 5. cum capitulo ſeq. & de pœna non obedientis mandatis Principis. vide Iacob. Menoch. de arbit. iudic. caſu 365. Carauita.

§. qui præpoſitum] vide Capic. deciſ. 130. num. 66. vbi ſi nõ eſt occiſus. non punitur capite. per gl. in l. omne delictũ. §. 6. in f. eod. de Bottis

§. eod. in verbo. occiſo eo] ſi ergo non eſt occiſus non punit capite. qui non protegit. vide Capic. deciſ. 130 nu. 66 qui loquitur de officiali inuaſo. num. 69. & deciſ. 149. nu. 1. & per totum Carauita.

L. qui cum vno §. temporalium in verbo, capite puniẽdus] vi Luc. de Pẽ. in li 1. col. 2. C. de eo. qui mil. poſ. vel non. & Iac in l. ſi quis poſtea. nu. 11. ff. de iud. Carauita.

§. examinantur in verbo. ſed. & ignoranti adhuc] & iõ ciuis nouiter veniens ad ciuitatem, non tenetur. ſi quid faciat contra ſtatua ciuitatis. Bald. per iſtum text. in l. data opera. nu. 17. C. qui accu. non poſſ & Dec. conſil. 19. poſt princ. & quod ignorans non puniatur. facit illud Gene. cap. 20. ibi. domine nec gentem ignorantem interficies. & multa Dec. in conſil. 64. num 6. & an lex. vel ſtatutũ. aut conſtitutio ligat ignorantes. vide Petr. Due. reg 129. conſtitutio. & prædicta accedant no. per Afflict. deciſ. 255. num. 2. & vltra ea. quæ poſui ad Conſtitu. Reg. cum per partes Apulix. in fin adde. quod eſt regu. communis. quod probabilis ignorantia excuſat à pœna. Dec. conſilio 164. num. 3. verſi ; reſpõdetur. ſecus in ignorantia craſſa. vide gloſſ. & addit. ad ipſam inf. de decret. ab ord. facien. l. ſi 1. item an ratione ignorantiæ excuſetur quis à pœna banni. vel ſtatuti noui. maximè ſi dicat tempore publicationis fuiſſe abſentem. vide Franc. Marcum deciſ. 61. prima par. Carauita.

L. non omnes. §. à barbaris. in verbo. argumentis tamen cognoſcendum eſt] dicit Affl. per iſtum tex. in c. 2. in princ. nu. 54. ex quibus cau. feud. am. quod ex qualitate perſonarum iudex arbitratur. an quis fuit rebellis contra ſuã voluntatem. Carauita.

§. qui tranſfugit) vide omninò Affl. poſt gloſſ. ibi in conſtit. pœnam eorum. nu. 69. & vide ad iſtum tex. Iac. Meno. de arb. iud lib. 2. q. 92. n. 9 Carauita.

L. omne delictum §. qui manus intulit] adde Capit. deciſio. 130. nu. 46 in fi. in verbo. item facit. & num. 48. & 66. & deciſ. 149 nu. 4. ſed an augeatur crimen dignitate delinquentis. vide Tiraq. de nobil. cap. 20. nu. 112. & Hieron. Gigan. tract. læſæ maieſt. 1. de pœnis commit. crim. læſæ maieſt. q. 1. nu. 16. & Affl. in ca. 1. §. ſi ruſticus. num. 59. de pac. tenen. Carauita.

§. eodem ; no iſtum tex. & adde Capic in deciſ. 130. nu. 49. in fi. alleg. Bal. in l. data opera. 4. col. C. qui accu. nõ poſſ. vbi ampliat in inferente manus cuilibet Poteſtati terrarum. & Capit. vbi ſup nu. 60. de Bottis.

§. qui præpoſitum ſuum ; hunc tex. amplia habere locum in cap. alicuius terræ. ſeu in Poteſtate alicuius terræ. Bald. in l. data opera. C. qui accuſa. nõ poſſ. limita tamẽ non habere locum contra conſanguineum ſuum. Matth. de Affli. in conſtit. ſanctimus. col. 7. in fi. & vide Capic. in dec. 130. nu. 65-66. & dec. 149. de Bottis.

L. milites. is etiam. qui in fi. §.] vide Cottam in verbo. filius patrem. & Aymo. in conſ. 309. Affl. I c. Imperialẽ. §. inſuper. nu 1. de prohib. alien. per Fed. Pinch. in rubr. de bon. mater. fol. 77. nu. 32. & ſeq. vbi multa. Vide Saly. & Paul. in l. per inſidias. C. qui accuſ. non poſſ. Cepol. in cautel. Gul. Ben. in repet. c. Raynut. in verbo. Raynutius. in fi. & an habeat locum ; quando filius præſentiat patrẽ. vide Pet. Rauen. qui tenet. quod ſic. in repet. ca. inter alias. de immun. eccl. & quod in crim. læſæ maieſt. Neuiz. fol. 78. nu. 91. de Bottis.

§. deſertorem. qui à patre ; vide Cæpol. cau. 1. Sylu. nupt. in princ. num. 38. primo lib. & amplia hunc tex. procedere etiam

etiam econtra. ℒ si pater præsentetur à filio, vt per Ang. in l. si adulterium cum incestu. §. si liberto. in fi. sup. de adul. quem sequitur Alcia. de præsumpt. rege. 1. præsumpt. 4. Item ad hunc tex. vide Frec. de subfeu. li. 2. verficu. 21. authoritas. & plene pro intell. huius §. vide Arium Pinellã in 2. par. rub. de bon. mater. num. 32. & qua pœna puniatur filius à patre præsentatus. vel pater à filio. vide Iacob. Menoc. de arb. iud. casu 347. Carauita.

De castrensi peculio.

Rubrica] ad materiam huius rubr. adde, quod feudum dicitur peculium castrense, secundum Bald. in l. cum multa, in princ. C. de bon. quæ lib. etiam si sint donata à patre filio, secundum Affl. in decis. 183. & quod dicatur peculium castrense, vel quasi, vide omninò Bal. in tract. de duob. fratrib. col. 2. quæstio. 4 & an aduocati, medici, notarij. & procuratores hodierni temporis habeant peculium quasi castrense, vide omninò Alex. in consilio 2. volum. 6. & Capellam in decis. 10. & ibi addi. vbi. quid in proxenetis, & seruientibus curiæ, de donis factis Ambasciatoribus. Luc. de Pen. in l. 1. C. de castr. om. pal. pec. col. 1. dicit, quod non est peculium castrense, & ibi etiam de feudo. de Bottis.

L. si forte] de intell. istius tex. & an procedat in iudice aliquid asserente, vide latè Aymo. de antiqu. tempo. folio 84. nu. 10. vsque 28. de Bottis.

Ad municipales, & de incolis.

Rubrica] adde an clerici dicantur forenses, vel ciues p Dec. cons. 275. nu. 1. de Bottis.

L. assumptio. §. si ius in gl. in verbo, non domicilium sequitur, in fine glo. in verbo, tu dic, quod in omnibus) vide quid per istam gl. dicat, Affl. in decis. 384. de Bottis.

§. eod. in verbo, non domicilium] ciuilitas contracta rõne originis, licet transeat ad filios, vt hic, non tamen transit ad nepotes, qui non perseuerant in eodem paternæ originis loco, vt in consil. 108. nu. 42. 1. vol. consil. crimina. vbi etiam habes, quod ciuilitas contracta ratione domicilij, vel incolatus, non transit ad filios, si non perseuerent in eodem loco. Carauita

L. quod maior] Lud. Roma. in rubr. sup. de arb. num. 41. ponit quinque limit. ad regu. huius l. & quo ad primam limit. ibi datam per ipsum, vide eundem in sing. 95. heri fui. & addit. ad ipsum, & eundem in singul. 44. quia heri alies limit. ponit Socin. regu. 143. factum à & Ben. Vad. vel quis ille est, in regu 6 quæ ponuntur post regulas Socin. & ad materiam huius l. vide etiam Capic. decis. 1. 2. & plenissimè pro limit. vide Fely. in cap. cum omnes, columna 8. ext. de rescrip. & Iaſ. in l. iurisgentium, §. hodie, supra de pac. & limit. vt per Afflict. in præiud. Constitut. Regni, quæst. 4. numero 4. & vide M. Mantu. libro primo loco. commu. cap 10. & Anton. Corse. in singu. in verbo, vniuersitas. Bal. & addit. ad ipsum in l 6. C. de auth. præstan. & Abba. in cap. scriptum, in 6. no. de electio. & quomodo valeat vox. & electio minoris partis, vide Cæpol. caut. 79. in electionibus. & ratio huius text. potest esse, quia vbi concurrit maior pars, ibi præsumitur maior zelus. Alciatus de præsumptio. regu. 1. præsumpt. 51. & limita. vt per Nel. in tract. de ban. 1. par. primi tempo. nume. 26. & vide, quæ pulchrè ponit Frec. de subfeud. lib. primo, in quæstio si subfeu. habent vocem in parlamento, numero 19. & vide Luc. de Pen. in l. si quid, in fi. de legat. & Capi. decis. 4. vbi an credatur asserenti in instrumento maiorẽ partem interuenisse, & ad materiam, vide Afflict. deci. 1. Carauita.

L. eadem] dispositio huius l. procedit etiam in materia statutaria. Claud in l. 4. §. Cato, numero 41. & de verborum obligat. amplia. & limita, vt per Pet. Duen. in reg. 295 & 296. & 297. limita. vt per Pet. de Anchar. consilio 10. & Iaſ. in l. iurisgentium, §. hodie. columna 4. versiculo 14. limita de pactis, Gomes. in 6. lem Seruiana, numero 41. & actio glo in cap. cum omnes. ext. de constit. & quid si minor pars sit ciuium diuitorum, & meliorum. an attendatur maior pars ceterorum non diuitum, vide Bald. in l. & suum, §. fin. in fin. ff. de pact. & ibi dicit Pau. de Cast. quod in his, quæ continent delictum, maior pars non nocet minori. & de materia. vide Capic. in decis. 4. numero 1. & ibi numero 4. ar. in instrumento procuratoris debent esse apposita nomina. & ibi numero 5. an credatur notario asserenti in contractu affuisse maiorem partem, & vide eund. in decis. 148. & omninò 152. & an absentes debeant vocari. vide gloss. in verbo, ipsorum. in cap. ro præsentium. de testi. in 6. & Cotram in verbo. absentes. & quid in impositione collectarum. & baliarũ. an maior pars præiudicet minori. Guid. Pap. in decisio. 424. & in decisio. penult. & pro limit. vide Affl. in 4. quæstio. super Constit. Regni, & vide Boer. in decisio. 111. vbi an attendatur maior pars respectu vniuersitatis. vel respectu aliarum partium. vt in casu per eum. vide Aymo. consilio 27. in fi. vbi quod quis non potest prætendere se exemptum ab eo, quod soluunt alij de vniuersitate. de Bottis.

L. filij. §. vidua mulier] & ideo licet sit nobilis tamen si nubat ignobili, sequitur eius conditionem etiam post mortem mariti. Guid. decis. 345. de Bottis.

L. nihil est, limita istum text. habere locum secundum ista tempora. secus autem est de iure cap. vt est text. in l. consentis, & l. omnes. C. de agr. & censit. Item nec habet locum in angariis, & perangariis, vt in Constit. Regni, quisquis de Burgensibus, de quo per Capic. in decis. 168. de Bottis.

L. de iure. §. mulieres quæ in matrimonium] quid in cõcubina clerici, qui gaudet priuilegio tenet Rom. sing. 658. licet vxor, sed Nic. Mil. in addit. dicit contrarium seruari, pro quo facit Neapol. in C. regni, 190. porrecta. nu. 60. & vide remiss. per Nigr. in clem. de vi. & hon. cler. versi. priuilegio. num 27. Carauita.

L. Imperatores] Not. Imperatorem posse disponere super iuramento. adde gloss. in l. adigere, supra de iure patron. quæ vult, quod lex obtinet vim apostolicam super dispẽsatione iuramenti. & vide decisio. Delfi. 194. & 178. & Luc. in l. si militiæ, columna 3. C. qui mi. pos. libro 12. & Iaſ. in l. fin. qui satisdare cogan. qui tenet contra, & Parpal. in repet. l. si quis maior. 7. volum. in fi C. de transact. & Alexan. pulchrè consilio 137. num. 11. volum. 6. Ferratius. caut. 16. Barbat. consilio 15. num. & 3. & volumine 4. Lup. in repet. in c. per vestras. de don. inter vir. & vx. Hippol. consil. 107. num. 16. & Alex. consil. 58. col. 3. vol. 3. Nico. Iac. de Raij. de Bottis.

De Decurionibus, & eorum filijs.

L. de Decurione] vide Gram. in vol. 1. & Hippol. sing. 107. de Bottis.

L. eadem in verbo non esse torquendum] multa ad hoc pertinentia. vide per Petrum à Plax. epit. delic. lib. 1. cap. 6. num. 10 cum præced. & seq. & Tiraq. cessa. causa lim. 15. 16. Carauita.

De albo scribendo.

L. in albo in verbo, qui dignitates Principis] not. quod doctoratus ab Imperatore præfertur doctoratui ab inferioribus, sed limita, vt per Ben. Vad. reg. 16. doctoratus. post regulas Socin. quia digniora sunt præferenda. & ideo Doctor senex præfertur iuueni, argumen. l. fi. supra de fi. instrum. quod tamen limita, vt per eundem reg. 35. Doct. Carauita.

De muneribus, & honoribus.

Rubrica] adde quod si aliquis est ciuis duarum ciuitatum, debet subire onera vtriusque. & illius, cuius est originarius, præfertur. Luc. in l. ciues. C. de incol. Capic. in deci. 168. in prin. de Bottis.

L. vt gradatim, in verbo si idonei sint] Alleg hanc l. Iser. quibus mod. feu. amit. el 1. nu. 14. in 6. vide Affli. constit. Regnam eorum nu 6. & facit Gloss. in l. 1. C. de fid. instr. & no. per Affl. const. in aliquibus, nu. 9. & vide Frec. de subfeud. lib. 2. q. 12. nu 6. fol. 138 Carauita.

L. vocatio, ex isto tex. iuncta l. familiæ. §. 6. ff. de verb. sign. no. quod appellatione posteriorum, veniunt descendentes ex masculis. de veritate tamen vide Dec. in l. 2. nu. 69. 70. de reg. iur. de Bottis.

L. munerum. §. iudicandi quoque] limita non habere locũ in experto, qui non potest cogi referre eius iudicium. Hippol. sing. 127. vide Barb. in c. 1. colum. 4. de depositis. de Bottis.

De

Ad Digeſtum Nouum.

De iure immunitatis.

Rubrica] adde quod ſi ille, cui conceſſa eſt immunitas, fuerit ingratus, poteſt reduci ad priſtinum ſtatum. Bald. in l. 6. C de lib. & eor. lib. Clemens nu. 39. & ad materiam immunitatũ, vide omninò deciſ. Capellæ Tholoſ. 349. incipit. Item fuit quæſitum, an confeſſio, & an Decuriones poſſint concedere immunitatem alicui propter benemerita, vide Ias. in conſ. . . . vol. 4. de Bottis.

L. 1. in verſi. perſonis datæ immunitates] ad iſtum tex. vide Dec. in l. 2. nu. 65 eum pluribus ſeq. ff. de reg. iur. vbi ponit pulchram limit. & late examinat intell. iſtius text. & in num. 98. in fi. vbi limitat non habere locum, quando tale priuilegium eſſet conceſſum à Regina, vel Ducissa, & ſic à fœmina, & an priuilegium, vel immunitas conceſſa maſculis, & fœminis comprehendat feminã maritatam, vide Ias. in l. cum quædam puella, de iuriſd. om. iudic. & ad limit. & materiam huius tex. vide Cottam in verbo. immunitas. & omninò Dec. conſ. 223. per totũ, & Tiraq. in l. 1. in prin. nu. 36. de ll. connub. & in l. 5. nu. 23. vbi quid ſi conceditur a femina, de quo Dec. conſilio 365. num. 7. multa ad propoſitum, & in conſil. 498. num. 20. in fi. limita procedere in priuilegio immunitatis tantum, plures limit. & declarationes per Dec. in conſi. 32. in fi. de Bottis.

L. ead. §. in verbo. & generi] concor. cap. vbicunque. de pœnis in 6. vide Arium Pinel in l. 3. num. 30. C. de bo. mat. varios huius tex. intell. Doct. hic vide per Dec. in l. fœminæ, num. 57. in fi. de reg. iur. & per eundem conſil. 32. & 223. & no. ex hoc tex. ibi quod qui ex fœminis nati ſunt, quod ipſæ fœminæ à tali immunitate non ſint excluſæ, vt Dec. dicit in d. l. fœminæ, num. 118. quod quomodo procedat, vide per Ias. in l. 2. num. 206. C. de ius. emphyt. & diſpoſitionem huius tex. limit. non procedere, quãdo à fœmina talis immunitas conceſſa fuiſſet, quia tunc ad naſcentes ex fœminis pertinet, ſecundum Pet. de Anch. conſil. 344. pro maiori intelligentia, col. 4. quem ſequitur Dec. conſ. 365. nu. 7. & l. fœminæ, num. 100. ex quo poſſet inferri, quod licet fœmina non ſuccedat in feudo, cap. 1. an mul. vel aliis imperf. cum ſimil. adductis per Dec. conſil. 32. num. 1. tamen hoc non procedat quando feudum à fœmina fuiſſet conceſſum, ſed hoc non ſtimo, cogita tamen an ſit verum. Vide de intell. huius l. Ias. in l. ſtipulatio iſta. hi qui. ſup. de verb. oblig. Dec. in c. noui. 6. no. de iud. & Soc. in l. cum auus 55. col. ſup. de condi. & demonſt. & ad prædictum conſ. Anchar. vide addit. ad Affl. ſt. in conſtit. fratribus, num. 3. & limita hanc l. vt per Cottam in memorab. in verbo. immunitates, & hunc §. allegg. Iſer. de ſucceſ. feu. num. 3. in prin. & verſi. hoc autem. Carauita.

L. ſemper. §. demonſtratur, in verbo, numerum liberorum ad excuſationem, ſed an aliquibus ex filijs deficientibus duret immunitas. vide Tiraq. ceſſ. cau. limit. 4. nu. 10. & 13. Dec. conſ. 2. nu. 5. & Hippol. in l. & ſi redhibitus, nu. 5. ſup. de quæſtio. Carauita.

De decre. ab ordi. faciendis.

L. quid ſemel, ad iſtum tex. vide Bart. in l. oẽs populi, ff. de iuſt. & iu. in nu. 30. & vide Capi. in deciſ. 178. de Bottis.

De operibus publicis.

L. qui liberalitate] Vide Caſſan. in catal. glor. mundi. 1. pa. 13. q. fol. 9. vbi declarat qñ habet locũ iſte tex. de Bottis.

L. de Præſidis] vide Carpol. in trac. de ſemit. ruſt. prædi. c. 71. de picturis n. 8. vbi dicit, quod in practica ſeruatur totũ contrarium, & vide l. ſi qui iudices. C. eod. de Bottis.

De nundinis.

L. 1.] No. & adde, quod vẽdens rem in nundinis non videtur habuiſſe fidem de pretio. Bal. in l. ſi nõ dilationis. C. contrahen. empt. & Cotta in verbo. nundina, vbi aliqua de materia, an & quando per non vſum, vel per contrarium vſum perdatur priuilegium, vide Ely. Latein cap. cum acceſſiſſent, col. 11. de cõſtit. Ias. in l. ſi. col. antepen. ff. de conſt. Princ. Capi. in deciſ. 134. Ferdinan. Vaſque. in 1. lib. controuerſiarum forenſium, c. 2. nu. 5. & ſeq. vſque ad fi. c. vbi ponit plures limit. de Bottis.

De varijs & extraordinarijs cogn.

L. 1. §. proinde, in verbo, quidam. n. tametſi honeſtè] adde gl. in c. exigit mors, voluntate, de conſt. in 6. Dec. in l. inuitus. §. quod cuiq. inf. de reg. iur. Carauita.

L. ead. §. in honorarijs quoque aduocatorum] in quibus caſibus aduocatus poſſit paciſci vim clientulo de ſalario excedente centum aureos, vide omninò Guid. in deciſ. 190. per totam, & maxime in fi. & ibi quid ſi ſoluit ſalarium vltra centum aureos, an poſſit repetere, & an debeatur ſalariũ, ſi partes tranſegerunt, vide Affl. in conſt. conſtitutionum. n. 11. & adde, quod in cauſa criminali, vel dignitatis poteſt ſalarium excedere centum aureos, Bal. in l. 1. in fi. C. mandati. & Dec. conſ. 691. de Bottis.

§. eod. in verbo, proque aduocati facundia] concord. conſtit. hac edictali. § æterum. & vide Tiraq. de nobil. c. 29. nu. 18. & Iſer. de contr. inueſt. nu. 17. Carauita.

L. medicus, in verbo, in ciuile factum] adde Affl. deci. 123. & vide Arium Pinel. C. de reſcind. vend. l. 2. par. 2. cap. 2. num. 12.

De cenſibus.

L. forma. §. ſi cum ego fundum] ratio poteſt aſſignari quia illa ſolutio eſt onus reale. & videtur fieri nomine rei, vnde non refert à quo, vel cuius nomine fiat. Bal. in l. arboribus. . quid tamen, ſup. de vſufr. & ideo ſolutio cenſus facta ab eo, qui nullum ius habet in re, ſed ſolum ipſam poſſidet, licet ſit facta nomine proprio, tamen prodeſt ius habenti, vt in iure ſuo conſeruetur, Dec. conſil. 58. nu. 3. Carauita.

De verbo. & rerum ſignif.

L. 1.] ad iſtum tex. vide Gl. in l. ſi ita ſcriptum. in prin. ff. de leg. 2. latiſſime per Dec. in l. 2. n. 95. cum plurib. ſeq. inſr. ti. 1. & optimè Bal. in l. in multis, quem omninò vide in hac materia ff. de ſtatu hom. & in l. quæcũque. C. de ſerf. fug. & Maran. in l. is poteſt. nu. 25. ff. de acq. hær. & Cottã in verbo. maſculinum. de Bottis.

L. vbi appellatio] ad materiam huius l. vide latiſſimè per Doct. in c. Podulphus. de reſcrip. & Cottã in verbo, ciuitatis, & adde quod ſi conſtituitur aliquis Vicarius in ciuitate, extenditur etiam ad territorium, de quo Dec. conſil. 341. col. 1 de Bottis.

L. ſæpè in fine. in verbo, nec conſilium habuiſſe] adde Grã. deciſ. 38. nu. 10 adde Iſer quib. mod. feu. amit. el. 1. nu. 11. verſ. aliquando tenetur. & ibi addit. Carauita.

L. locus eſt. in verbo. ſed noſtro affectio] pro intel. vi. Alex. conſ. 169. nu. 9. vol. 5. & Glo. Patil. §. 1. gl. 5. nu. 16. par. 1. Carauita.

L. hæredis] limita quatuor modis per Cottam in verbo. hæredis appellatione. & Tiraq. de retrac. conuen. §. 1. in glo. 6. nu. 7. 18. & cum ſeq. de Bottis.

L. appellatione] hoc intellige quando profertur à lege, ſecus ſi ab homine, quia de tota intelligitur gl. in conſuet. Pariſ. in §. 2. in gl. 4. nu. 26. de Bottis.

L. boues. §. hoc ſermone] ad materiã vide latiſſimè per Felyn. in cap. inquiſitionis 7. col. de treuga, & pace, & Capi. in deciſ. 130. & 10. de Caronis in tract. de ſecund. nupt. in rub. 4. col. & vide caſum not. per Oldrad. conſ. 16. Thema tale eſt. & per alios citatos per Cottam in verbo, teſtator legaliter. & Affl. in deci. 314. & omninò 292. & vide latiſſimè Cottam in verbo. executores. & Ias. in l. diuortio. §. quid in anno. ff. ſol. matrim. & Alex. conſil. 164. vol. & Cott. in verbo. legatum quod vxori. & Loſſ. eo. conſ. 7. & vide pulchrum caſum per Cottam in verbo. ſcriptum. Tiraq. de retrac. lign. §. 8. in gl. 7. nu. 6. & de retrac. conuentio. §. 1. in gl. 6. nu. 17. 18. cum ſeq. & per Boer. in deci. 131. 1. 2. col late Dec. conſ. 512. quid in materia odioſa. Dec. conſ. 80. col. 2. de Bottis.

§. eod.] vide Ben. Vad. reg. 12. poſſ regu. Socci. & Tiraqu. hic. & Affl. ſt. conſtit. præſenti lege. in rub. & pro limit. eundem in conſtit. generalia iura. num. 18. & vide pro limit. Dec. conſ. 77. nu. 4. verſ. & 20 hoc benefacit. 1. vol. & de materia eundem conſ. 80. n. 1. 2. & Per. Duen. in regu. 14. actus. & Ant. Gabr. lib. concl. 2. lib. 6. concord. c. non poteſt illud. de præben. in 6. Carauita.

L. ve-

L.nepos.in gl.in verbo dignitate]declara vbi sunt alia bona,aliàs secus Hippol.in tub.de fideiuss.nu.202. & Pet. Duen.in reg.275.in 3.limit.de Bottis.

L.anniculus, in verbo, & consuetudo loquendi,adde Iser. de his qui feu.da.pot.§.hoc quoque nu.22, & communis vsus. Idem in prælud.nu.22.Carauita.

L.nomen filiarum§.portionis nomen,adde Iser.n de cõtr. inuest.in fin.& de contem.int.me. & dom.de pot. feu.§. non vt ego,& ibi Lipatul.lit.o, & Tiraq.l.si vnquã,vers. ouinta,vel partem.nu.8.C.de reuoc.donat. & M. Mant. dialogo.73.aliqua & vide Affict. consti. pro ictipueris, num.1 & Affict.consti.5.atrib. nu.13. & Dec.consil.69. Carauita.

L.ea.in verbo dimidia pars debetur,limita non habere locum,vbi esset adiectum verbum, aliqua quæ tunc verificatur in modica portione,vt est glos.in verbo,aut earum parte,in Clem.1.de foro compet.cum similibus adductis per Alex.in auth.ex causa,col.10.in fi.num.16.C.de lib præter. de Bottis.

L.hæredis,vide pro limit Cottam in verbo,hæredis appellatione comprehenditur & in verbo ipse pronomen, & quis veniat in materia feudali hæredis appellatione, & quid si est facta mentio de hærede, & successore, vide And.in cap.1.§.& si clientalus de alie.feud.& I.par.ad ipsum.& adde quod differetia est, an verbum hoc prolatum sit à lege,vel ab homine,vt dixi inf.eod.l.in conuentionibus. Carauita.

L. familiæ§.fœminarum] quid appellatione posteritatis, vide Dec.in l.2.nu.69.70.int.tit.1. & ibi nu.71. de intel. illius.l. de Bottis.

L.iusta]vide Bar.in l.patri,ff.de adult. Dec.consil.63.vbi limit.hunc tex.& Cor.cons.129.lit.m. de Bottis.

L.cad. in verbo sicuti filiusfam] adde Dec.consilio 15. & an appellatione filij veniat nepos, vide Arium Pinel.in l.1.num.69.in 2 par.l. C.de bon.matern.& Ant.Gabr. de verb.sign. concl.lib.6. Carauita.

L.qui venenum,& ideo in articulis,& capitulis contra inquisitum de venatione debet dici, quod dicit venenũ malum,aliàs in dubio pro excludendo delicto præsumeretur de bono, Affl.consti. mala noxia.lib.3. Carauita.

L.pupillus§.oppidum.in verbo,territorium,territorij appellatione an contineatur ciuitas, & quæ, vide Affl. cõsil. si damna,nu.5. & adde,quod hunc tex,alleg.Iser.de controuer.inuest.nu.20.vers.de re tua. Carauita.

§.eod.in verbo,eos fines terendi,argumentum ab etymologia & nomine appellatiuo, vide Diaz regu.50. & vide Fely.in c.Rodulphus,nu.15.de reser. Carauita.

L.malum.in vers.videam non solum,vidua etiam dicitur, quæ virum habet inutilem.Cott.in mem.vor. in verbo, vidua dicitur & quæ verius dicatur vidua,vide epist. Pauli ad Timo.h.t.c.5. Carauita.

In eod.verb.,vide Abb.in versicu. ex tenore,de foro comp. & in c.ne pro defectu, de elect. vbi stante statuto,de vidua intelligitur de ea,quæ habuit virum, & mortuus est, propter communem vsum loquendi. de Bottis.

L. si qua in verbo, quod de pœna prouocatio non est] vide pro intell. Iser.in consil.intentionis,verbo,sed nũquid. & ibi Affl.nu.39. & Affl. consul pœnam nouem vnciarum,nu.12.& vide Glo.in c. cupientes §.insuper,in verbo,priuatos,de elect.in 6.& Diaz reg.40. & 41. & adde, quod licet à pœna.l. vel statuti,à facto notorio, & à sententia excommunicationis non appelletur,tamen à declaratione Prætorum potest appellari, Capi.decis.1.nu. 14,15. Carauita.

De regul. iur.

L. ius nostrum] vide ad istum tex. aliqua per Cor. in auth. ex causa.nu.61.C. de lib.præter. & limita, nam per sententiam iudicis potest pro parte valere, & pro parte non. Item per transactionem,ex post facto tamen, ita Affl.in decis.69.nu.6 de Bottis.

L.id quod nostrum] limita hoc procedere quando irrenocabiliter est effectum nostrum,ita Iacobi.in l.stipulatio. ff.de iure dot. de Bottis.

L.imaginaria ad intell.vide Arium Pinel. in l.2.par.1.c.2. nu.18.C.de iclend.vend. Carauita.

L.quid ab initio,quid si deueniat ad casum,à quo incipere posset,an conualescat,vide Tiraq.cessan.causa limit.19. nu.5.& ad reg.huius tex.vide addenda ad Iser.qui fuerit ineptus,vel seconco,in prin.qua incipit,nam. Carauita.

L.cad.,limitatum tex,vt per Dec. consil.367.col.3.nu.4. de bottis.

L.semper,vide Tiraq. de retrac.lign.§.1.in glos.18.nu.73. & adde Alex.in cons.8.nu.6.vol.6. & Barta,in c.pia. rescripta de preca. de Bottis.

L.nemo,vide pro intel. Iser.in consil.Pia fides prouinciarum. & ad regu. huius tex. & an procedat in iudice qui procedit sine arbitrio,vide Iac.Menoc. de arb.iud.lib.1. quæstio.23. Carauita.

L.neque pignus,Vide Capic.in decis.43. & Affl. decis.6. de Bottis.

L.quicquid,vide plures ampliat. & limit.per Pet.Duen.in reg.292. de Bottis.

L.cad.,an iuramentum præstitum, vel confessio facta calore iracundiæ teneant, & possint reuocari, vide Vital. in tract.claus.verbic.seu videamus quando num.5.fol.m.ibi 785.& pro huius l.intel & qua pœna puniatur maior aus aliquem calorem iracundiæ vide Pet.a Plaz. epit.delict. li.1.c.19.& vide Bar.Brix.in quæstio.de min.6.Carauita.

L.culpa caret,vide Iser. consil.pœna cas.re, in fin.& Iac. Menoc.de arb.iud.casu 355.& eiusdem Iser. quib.mod. feud.amit.el prin.o.nu.33.Carauita.

L.ea.,vide Bar.in l.vnum.de patric.Capi.in decis.150.nu. 65.& decis.149.de Bottis.

L.nemo. Quid de Principe concedente terram, an videatur concedere iura alteri infeudata, & quid si dicat nõ obstante alia concessione, vide Affict.in decis.324. & ad regu.hanc adde Dec.cons.360.nu.5.in fi.& de Principe qui abdicauit a se potestatem faciendi molendina in aliquo flumine, habeat locum ea cautelam alterius,vide Alexandri.in cons.138.

L.ea quæ raro,Adde gl.in verbo placet,in c. literas, de despons.impu.adde Iser.de his qui feu. da. pot.§.hoc autem,nu.80. Carauita.

L.inuito,vide Cott.in memor.in verbo,beneficium inuito, vide etiam Fran.Marc.dec.606. & Bened. Capr.reg.89. Carauita.

L.in ambiguis in versic.nõ est nouum, vlta Dec. hic vide Tiraq.cessan.causa lim.12.nu.19. Alber.Bar.& Iac.in l.patre familias,sup de his qui sunt sui vel alieni iuris. & Affl.in subnotatis,in negotiorum gestorum.& Iser.in prælud.feud. quæst.3.vers.& licet de feudis. Carauita.

L.vbi lex,quot diebus constituatur in ciuitate, vide plenissime per Iacob.Menoc. de arb.iud.libro 2.centur.1.casu 50. & de mente,vide omnino rationale diuin.offi.in c.de mense. Carauita.

L.aliud est,vide omninò multa per Prec. de subfeu.lib.2. limit.20.consti.constitutionẽ diuæ memoriæ. Carauita.

L.cad.,vide Tiraq.de ll.connub.in gl.3 nu.128.cum seqq. & de retrac.lignag.§.1.gl.9.nu.105. de Bottis.

L.quæ propter,in verbo,recepta sum,vide Tiraq.cessan.caus.1. par.versicu.necessitatis nu.169.& de retrac.consangui.§. 26.1.gl.nu.14.& seq. & glo.in consuetu,vit.de bones,nu. 7.fol.346.Carauita.

L.non videtur,in gl.in verbo,qui iussu,in versic.sed quid si non iussu,vide pienissimè qñ mãdatu Principis officialis,patris,vel dñi excuset Iac. Men.de arb.iud.casu 354. & vide tex.cum gl.23.q.1.quid culpatur. Carauita.

L.omnis diffinitio.in gl.in verbo, omnis diffinitio.in vers. sed sic fiunt,quid sit carrocium, vide in compẽdio reg. lib.4.fol.40.& Cottam in memor. in verbo, carrocium, & ad gl.hic vide Tiraq.de retrac.§.1.gl.9.nu.209.& glo. Paul § 2.gl.2.nu.6. Carauita.

L.res iudicata,vide M. Mant. dialo.50. iudex limit,vt per Cœpol.caut.8,si sententia. Carauita.

Finis Additionum nouarum ad Digestum Nouum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google